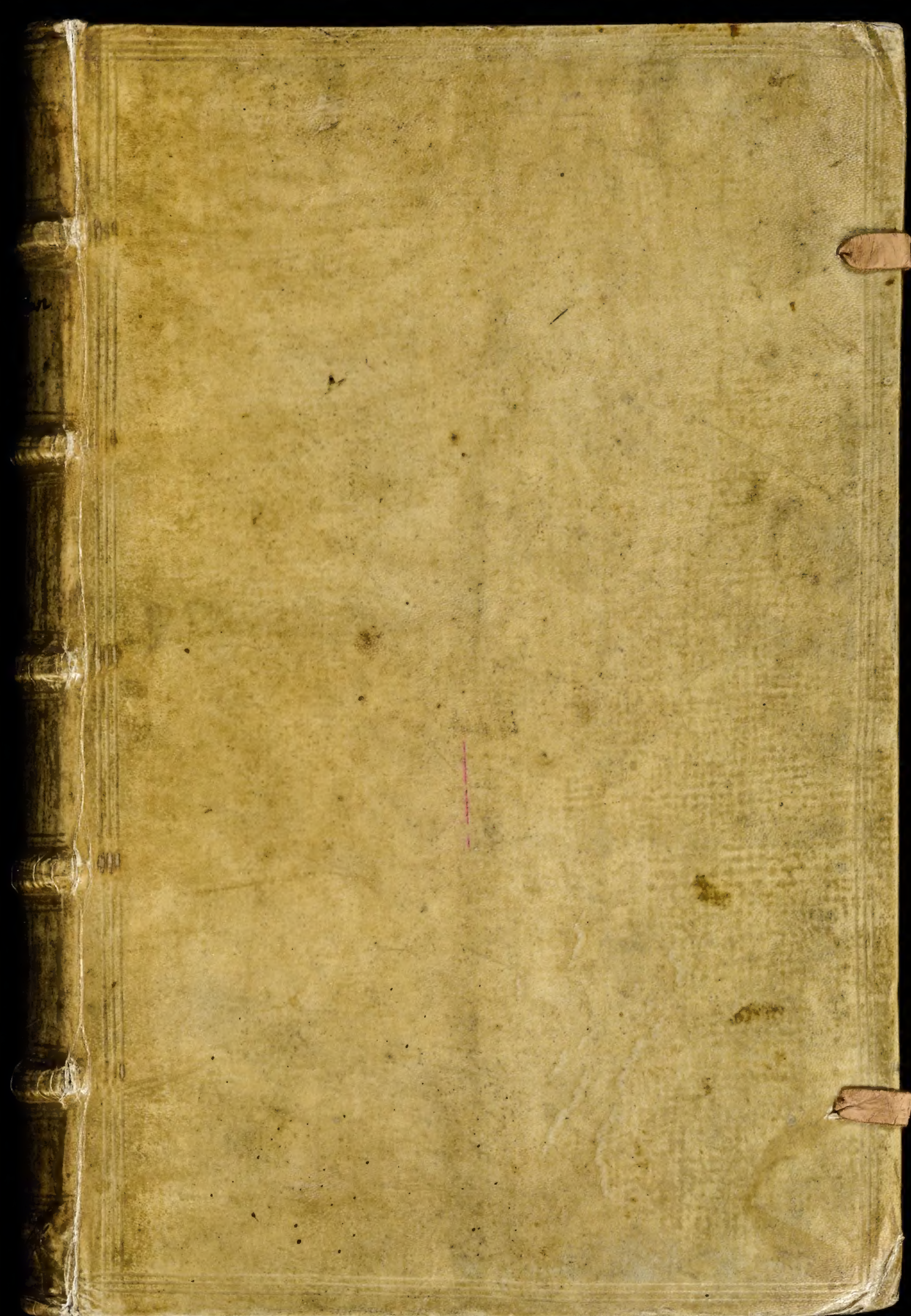
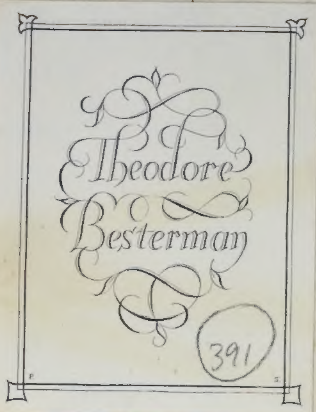




c. ld.



VNIVERSALIS
Plantarum
HISTORIAE
Tomus I.

יהוה

IEHOVA DOMINE NOSTER QUAM MAGNIFICUM EST NOMEN TUUM IN UNIVERSÂ TERRÂ.

THEOPHRASTUS. Investigavimus.

DIOSCORIDES. Cognovimus.

PLINIUS. Pandectas Scripsimus.

GALENUS. Rationis trutinâ expendimus.

MATTHIOLUS. GUILANDINUS. AMATUS LUSITANUS. Dissentimus.

FUCHSIUS. GESNERUS. DALECHAMPIUS. Facilè est inventis addere.

HISTORIA PLANTARUM UNIVERSALIS.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO, Archiatro.

JOH HENRICO CHERLERO, Doctore:

Basiliensibus.

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRÆUS, D. Genevensis

Iuris verò publici fecit,

FR. LUD. A GRAFFENRIED. Dñs in Gertzensee etc.

EBRODUNI.

CIↃ IↃCL.

d'Apples

JOH. BAUHINUS. Illustramus.

IO. HEN. CHERLERUS. Retegimus.

Quam ampla sunt Opera tua, ô JEHOVA! quam ea omnia sapienter fecisti! quam plena est Terra possessione tuâ. Psalm. 104.

Con: Meyer fecit. Tiguri.

HISTORIA PLANTARVM VNIVERSALIS, NOVA, ET ABSOLVTISSIMA CVM CONSENSV ET DISSENSV CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. WIRT. ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET MED. DOCT. BASILIENSIBVS

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABRÆVS MED. DOCT. GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit.

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED. Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IPSO PROTOTYPO maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Præparationes, Extractiones, ac Destillationes præcipuas: Exoticarum Orientis atque Occidentis, aliarumque ante nostrum seculum incognitarum supra mille Historias nouas. Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: præcipuarum linguarum appellationes.

In primis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM & posterioris seculi Scriptorum;

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM obscurarum & deprauatarum;

In qua præterea

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt; Ac continentur pleraque omnia, quæ

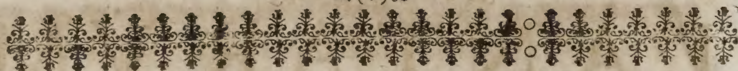
THEOLOGI, IVRISCONSVLTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETÆ, GRAMmatici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

ΟΥ ΔΟΚΕΙΝ ΑΛΛ' ΕΙΝΑΙ.

EBRODVNI.

cIↃ IↃ cL.



AVTHORES

AD LECTOREM.



Etús verbum eſt, amice & crudite Lector: VINO VENDIBILI NON OPVS ESSE HEDERA SVSPENSA. At contrà, illud & neceſſarium hodie dicimus, & nobis ita bene placitum: quippe, quod in Rempub. proficuum, & tibi volupe futurum, pro certo ac indubitato aſſerere non dubitamus. Nam quis tibi, aut alteri dicat, quid totis iſtis annis, imò tot annorum luſtris, in tot prouinciarum, tot diſſitarum Mundi plagarum, montibus, præruptis, niualibus, nudis cautibus, collium ceſpitibus, confragoſis, ſaxoſis, crepidinibus, cochlacibus, ſpeluncis, opacis, apricis, ſylvoſis, ſegetibus, veteretis, vetuactis, aruis, glareoſis, pratis, riguis, riuis, littoralibus, mari ipſo, parietinis, ruderibus, hortenſianis, hortis Adonidis, etiamq; Regiis, ſubgrundiis, rudectis, frutectis, neglectis, ſed nobis perſpectis, atq; inipſo etiam Muſæolo noſtro, perdiu, pernox, è tot voluminibus, tot codicibus, tam variè inter ſe contrariis, imò ex ipſo adeò noſtro cerebello vindemiauerimus? Quod, ut ne neſcias, accede bonis auibus, ingredere, aſpice, guſta, imò ſapias, ut in hoc ſaltem ſapias, & quid fons ipſe, quid ipſa contineat cella, obiter tantùm ſubolfacias. Cautum eſt noſtro edicto, ne vina hæc iniqua ſint veſtris capitibus, ſed placida, iucunda, proficua: vt tandem intelligatis, non eſſe, quod Adagio circumfertur:

Aliud in ſcripto ſeu titulò
Aliud in pixide.
VOS IN HANC REM
ô POSTERI
TESTIMONIVM PERHIBETOTE.

ΠΟΤΕΡΟΝ Η ΠΟΤΕΡΟΣ.



GENEROSISS. NOBILISS. SPLENDIdidißimis, Excellentißimisq; Viris

DN. FRANCISCO LUDOVICO AB ERLACH LIBERO BARONI IN SPIETZ, &c.

DN. NICOLAO DACHSELHOFFERO, POTENTISSIMAE BERNATUM REIPUBLICAE CONSULIBUS perpetuis.

Ut &

EIUSDEM REIPUBLICÆ QUÆSTORIBUS, atque TRIBUNIS:

TOTIQUE SENATUI FOELICI, INCLYTO, Dominis gratiosißimis.



HABET, PROCERES ILLUSTRISsimi, In quo sibi gratuletur Aetas nostra, eorum Compos quæ nouissimis saliuam mouerunt. Trigeminos enim quos per quinque Lustra parturiuit fœtus Urbs vestra EBRODUNUM enixa est. In procinctu est SAPIENS DIVITIARUM NATURALIUM QUAESITOR ACERRIMUS. (Seneca epist. 19.) Orbi nouum accedit Iubar. Cimmeriæ secedunt tenebræ. Decussâ papyrorum syluâ facilis in Memphyticam Abaton aditus. Mystis Apollineis omnis excutiendæ caliginis conceditur εὐχαιρία.

Obscurè de plantis scripserat Theophrastus: barbarè Arabes:

Scalig. de Diosc. judicium.

bes: oſcitanter interdum Dioſcorides: inſulsè nonnunquam ex aliis Plinius: per tranſennam tantùm Galenus: Millies lapſi erant Recentiores, etiam δαφνηφάγοι: ac quotuſquiſque ab alio non disſidebat. Prodit natator Delius, conjector Oedipus, emunctæ naris Cenſor, integer differentiarum Conciliator. Prælis ſubmittitur noſtris OPVS, cujus immenſitas omnes huc vſque Typographos deterruit: vtilitas infinita vota excitauit: varietas & elegantia maris & terræ opes, Ἑσπερίδων μῆλα, exhibet. Ἀκέσεος καὶ Ἑλικῶνος ἔργον. OPVS, inquam, IOANNIS BAVHINI, in quo perficiendo conſenuit Vir judicij acris, exactæ memoriæ, ſtudij indefesſi. Qui, cùm Epimenidis Poëtæ attigerit annos, ejus tamen non dormiuit ſomnum: ſed, vt Ariſto Scepticus, ſemper in quærendo aut conſiderando fuit. OPVS certè eximium, vtile, jucundum. OPVS, quod non immeritò incomparabile dicatur, ſiue dictionem ſpectes, ſiue affabrè pictas & ſculptas Icones innumeras. Sed Ἐπιμενίδεον δέρμα, quod diu admodum Tinearum & Blattarum eſca fuerat, tandémque omnino in illarum ceſſiſſet eſcam, ſi non à ſitu, à mucore, & ab Abderitarum ſorte vindicaſſemus.

Benedictio & MAIESTAS ſit ſacroſanctæ & inenarrabili Trinunitati, quæ in hac cadauerosa Mundi canicie & ſeculorum ſenecta, inter fatales rerum mutationes, Helueticis Laribus tuta impertiri voluit Halcyonia, quibus ponerentur hæ Oua, hi educerentur Pulli. GLORIA ſit Vobis, PROCERES ILLVSTRISSIMI, ob Potentisſimæ Reipublicę ad cujus clauum ſedetis, in ancipiti valdè ſtatu ab omni injuria vindicias: & quòd eâ ſitis erga Literas Literatóſque propenſione, vt meritò jam in veſtris Collibus Muſæ ſuum quærant Helicona, in veſtris Lymphis Gratiæ ſuum Fontem Acidalium. HONOS maneat perpetuus Nobilisſimis, Amplisſimis, & Splendidisſimis DN. MANVELIBVS, DIESBACHIIS, STEIGERIS, cæteriſq; qui in hoc laudabili Inſtituto nobis glaciem fregêre, aperuere viam. Perennet LAVS magni illius Genij: contingat ejus ſcriptis eadem veneratio quæ olim Accij Tragicis: ſu-

ſpi-

ſpiciant Medici BAVHINI NOMEN, plurimùm illi debet Ars Apollinea. Nec illaudatus abeat Gener eius CHERLERVS, egregiam in hoc opere navavit operam: & (quod de Cælio Oratore Quintilianus) longiore vitâ dignus erat.

NOBIS verò ſi quid debetur honoris & laudis: Totum id Vobis, PROCERES ILLVSTRISSIMI, ſacrum eſſe volumus: Primum hunc HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM Tomum, in quo non diſcerptum Abſyrtum, ſed numeris omnibus abſolutam ΔΕΝΔΡΟΛΟΓΊΑΝ exhibemus, ſplendidisſimo NOMINI VESTRO ſubmiſsè inſcribentes. Quibus enim aliis? Apud Vos inchoatus eſt, de Veſtro crevit, in Veſtro naſcitur. Quibus aliis Ciuis veſter, cujus tota Proſapia Vobis obſtricta: cui tot Prouincias concredidiſtis, in quem tanta beneficia contuliſtis? Quibus aliis Ciuis Geneuēſis, Vrbis vobis fœderatæ, quem non ita pridem, nec leui gratiæ argumento, in re ardua ſuſtinere dignati eſtis: Qui veſtram in gerenda publica re admiratus Prudentiam & Fœlicitatem: Aulæ verò pertæſus, nec ampliùs Mauortios ferens fremitus, quum Colonus veſter fieri exoptaſſet, benignè admodum ac munificè, tum ab Ampliſſimis harum Ditionum Præfectis, tum à veſtris Ebrodunenſibus exceptus eſt.

Trita incedentibus via hîc veſtris eſſet locus laudibus: verùm illis recenſendis ſuperſedemus: Cui enim ad id ſuppetat dicendi flumen? Præterea inſignes quibus eminetis Dotes prædicat Orbis: permanebunt illæ in animis hominum, in æternitate temporum, in fama rerum. Commendatione eget Δενδρολογία, noſtra, non vos, PROCERES ILLVSTRISSIMI: Ac ſic, ne quid πάρεργον, ad rem redimus.

Admittite igitur Sacrariis veſtris AETERNVM SVAE GRATITVDINIS & OBSERVANTIAE MONVMENTVM appendere volentes. Suſcipite tenellum Fœtum cui tamdiu in ouo fauiſtis. Fouete illū in vīculis partus. Sereno vultu facite animum ad reliqua. Veſtris Auſpiciis manumittatur in publicos vſus.

Veſtræ

Vestrę Autoritatis munimine comitatus micantiùs sese omnibus offerat. Timeant malè feriati homines arrodere tanto præsidio redimitum. Cæterùm in secula floreat Inclyta BERNA cum toto suo imperio: Vósque, PROCERES ILLVSTRISSIMI, quàm diutissimè CONSVLES, QVAESTORES, TRIBVNOS, PATRIAE PATRES, RECTORES FOELICISSIMOS habeat. Nobis verò cultu & obsequiis nostris apud vos gratiam detur promereri.

Hæc sunt ΧΑΡΗΣΤΗΡΙΑ, hæc Vota.

Vobis

PROCERES ILLVSTRISSIMI

Deuotissimorum

FRANCISCI LVDOVICI à GRAFFENRIED
gratiosa concessione vestra Ebrodunensis ditionis pro tempore Præfecti.

ET

DOMINICI CHABRÆI M. D.
Illustriß. Celsit. VVirtemb. à Consiliis Medicis,
Vrbisq; Ebrodunensis Medici ordinarij.

Dabant Ebrodun. Idib. Septemb. anno à partu Virginis M. DC. L.

EPIGRAMMA

In Botanicum Bauhinianum Fausti ominis ergò scriptum.

Ad Lectorem.

QVas spectas Plantas in mole VOLVMINIS hujus
Non illas Solis prolicit ardor humo,
Consita non illas tellus, non cœrula trudunt.
Ponti, non valles, non iuga celsa ferunt:
Non illas peperit felix quondam hortus Edenis
Illas Hesperidum non aluêre sata:
Sculptoris ne te frustretur Dextera solers,
Non vivunt quas tu viuere fortè putas.
Non te decipiat Scriptoris pagina docta,
Naturæ certans cognitione sua.
Hæ non sunt plantæ, Plantarum at Dædala signa
Quæq; illas oculis restituisse valent.
Quas spectas cunctas in mole VOLVMINIS huius,
Sive illas Solis prolicit ardor humo.
Educat aut tellus sata, vel maris ima recondunt,
Aut valles humiles, aut juga celsa ferunt.
Quasque aluëre olim pulchra viridaria EDENIS,
Et quas HESPERIDVM læta tulêre sata;
Hîc cunctas spectas, & ni pigmenta deessent,
Ars te consilij redderet ambiguum.

Scripsit Georg. Müller Phil. Prof. Lausann.

NOBILISSIMO ET MAGNIFICO

Viro

DN. FR. LVD. A GRAFFENRIED DOMINO AGERZENSEE.

EBRODVNENSI PRO TEMPORE PRÆFECTO AMPLISSIMO.

VT ET

CLARISSIMO ET DOCTISSIMO VIRO.

DN. DOMINICO CHABRÆO MEDICINÆ DOCTORI PERITISSIMO

Incomparabilis magni IOHANNIS BAVHINI Phytopinacis Restauratoribus.



Rgò erat in fatis, fore ab omni parte beatum,
Nil quod flammifero Phœbus ab axe videt.
Perpetuò humanis ingentibus obstitit ausis,
Vltima mors rerum linea, ducta Deo.
Deserit inceptum Pictori im tabile nulli,
Docta celebrati Dextera APPELLIS opus.
Nobilis ÆNEIS, fœtura incœpta MARONIS,
Perpetuis tenebris nunc premeretur adhuc.
Tanta nisi exuri vetuisset carmina flammis
AVGVSTVS vindex Nominis ipse sui.
Tucca, Varusque, manu, partum iuuere redemptum.
Prodiit hinc tanti Nobile vatis opus.
Sic quoque, Teuthonicæ, Bauhinus gloria terræ;
Cui sua nascenti munera Apollo dedit:
Nosse potestates herbarum, usumque medendi;
Lethoque instanti nectere posse moras.
Infandum suscepit opus, mirabile doctis,
Naturæ cunctas quod quoque promit opes.
Invida præproperæ abrumpens sed fila senectæ,
Hoc etiam incœptum nobile abrupit opus.
Munificus tandem dum Graffenrerius Heros,
Præsidium Aonii dulce decusque chori:
Hoc lacerum miseratus opus, restaurat Apollo:
Plantarumque Sacræ consulit historiæ:
Adfuit obstetrix pereuntis provida partus,
CHABRAEVS, Medicæ luxque decusque Scholæ.
Virgilius quantùm Augusto debetque Poëtis,
Per quos Aeneis restituenda foret.
Tantùm etiam Heroi tanto, medicoque celebri,
Debet Bauhini nobile mentis opus.
His Ducibus depromit opes natura latentes,
Authorisque ingens inde resurgit honos.
Cedite Romani Scriptores, cedite Graii.
Nescio quid maius nascitur Hippocrate.
Omniferæ hic thesaurus habet miracula terræ
Et quicquid sensus pascere posse datur:
Arboreos quotquot præbent viridaria fœtus;
Frugiferos frutices, umbriferumq; nemus:

Bone

Dona laboranda Cereris, quot ſpicula Campus
Reddit aratori, meſſe vigente, ſuo:
Quotquot irriguis naſcuntur gramina pratis,
Gramina lanigero pabula grata gregi.
Quotquot & aprici pinguntur floribus horti:
Quotquot in umbroſa lilia valle nitent:
Quot palus uda herbas ſinuoſa vel æquora ponti,
Theſſala vel Tempe, vel iuga celſa fouent.
Pandit opes Medicina ſuas, arcana recludit,
Pharmaca lethiferis oppoſitura malis.
Hic docet arte ſacra, manes revocare ſepultos,
Curtaq; Parcarum ſtamina protrahere.
Cede Dioſcorides, & vos monumenta Galeni,
Magne creatricis tu quoq; Scriba Deæ.
Gloria Teuthonicæ non infima Fuchſius oræ,
Cedat Lobelius. Cedat & ipſe Pena.
Cui Dodona dedit memorabile nomen, & omen.
Quem iactat ciuem culta Siena ſuum.
Cluſius, atque Tragus, Rhodanique, Ararisq; fluenta
Quem celebrant, primus qui fuit ante liber.
Cedite Scriptores Romani, cedite Graii:
Inter Scriptores hic Coryphæus erit.
Cunctorum inſtar erit liber iſte medentibus unus:
Bibliotheca ingens, Hic liber unus erit.
Inclyte quas Grafenreri, pro munere tanto
Perſoluet grates iam tibi poſteritas?
Dum nemus umbroſum, & viridaria culta virebunt,
Dum variis pictus floribus hortus erit:
Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt,
Nobilis Arctoi lucida ſtella Poli,
Quo pede cœpiſti, veſtigia auita ſecutus;
Mecœnas Muſis perge fauere ſacris.
Floruit imperio Reſpublica patria auito:
Parnaſſusque tuo floreat auſpicio.
[illegible] auspicio iam medicina tuo
Sic Panacea procul depellat corpore morbos:
Sic charum hoc nobis ſeruet Hygeia caput:
Sic tibi Bernenſi patria duce & auſpice detur,
Semper honorata ſceptra tenere manu.
Tu quoque qui magnus medicus Chabrææ fuiſti,
Cui liber hic quondam reſtituendus erat.
Laudibus æternis ſeris celebrabere ſeclis,
Et tua poſteritas nomina grata canet:
Sedula deuincit cunctos tua cura medentes:
Hinc tibi non reddi gratia digna poteſt
Expectate diu liber hic, ad luminis auras.
Prodi auibus fauſtis, auſpiciisque ſacris.
Viuite fœlices longæuos Neſtoris annos.
Hoc quibus eximium viuere cœpit opus.
Qui quoque Nomen habet deductum ab origine Græca,
Omenque à pura ſimplicitate ſuum,
Venturo memori canet immortalia ſeclo,
Verſibus aſſiduò nomina veſtra ſuis.

IOHANNES PETRVS DAPPLES.
Med. Pract.



HISTORIAE GENERALIS STIRPIVM SIVE PLANTARVM

LIBER PRIMVS,

QVI CONTINET POMIFERAS, ET EAS, QVÆ ΜΗΛΕΑ GRÆCIS DICTA

proferunt: *Item Pyra*, & quæcunque ad hæc aliquo modo possunt referri, tàm indigena, quàm exotica.



TOTIVS Naturæ Botanicæ (quanta quidem hactenus innotuit) historiam pro virili tradituris, arborum honores primùm celebrasse conueniat. Exordium itaque fiat à Pomiferis arborum vulgatissimis. Quid si & dignioribus cæteris, vtilissimis, atque adeò humano generi primo cognitis? quippe quarum fructus (cuiuscunque tandem generis Pomi fuerit) primum illud primi hominis desiderium, quamuis à summo Opifice vetitum, commouerit, quæ fundi nostri est calamitas. Quamobrem sequi par est ordinem naturæ, ac ipsius adeò vitæ, ac DEI OPT. MAX. *honoribus primordia ingerere. Sed & ordo doctrinæ, qui vel maximè nobis, quantum per varietatem licebit, in hoc opere spectandus, consentire videtur, nempe vt à vulgatissimis, ac nobis priùs cognitis incipiamus. Sic studiosis quoque, quibus potissimùm noster hic labor dicatus, haud parùm consultum videbitur. Quid enim vulgatius Pomis in genere dictis in toto hocce tractu Europæo? Ac ipsa quidem copia, varietásque, eam statim vel cuivis cordato iniiciat difficultatem, vt existimet, vix omnia à quoquam tradi posse. Sed nostrum est, & ab aliis tradita in ordinem cogere, & ex propriarum obseruationum cognitione, quanto possumus maximo studio, opus nostrum ditare. Deus adspiret cœptis.*

DE MALIS

CAP. I.



ERgo agmen primum ducant Mali seu Pomi, quarum haud temerè aliud genus superet varietatem. Et sanè blanditur suo operi humana quoq; industria, maioremque viridariorum fructiferis arboribus honorem tribuit, inter quas sine dubio eminet Pomus, restricta laxiore vocabuli significatione, quam eandem Malum vocant, ex Græco fonte deducto nomine; μῆλον enim & μηλέαν dicunt Græci, quam nos Malum: Cuius summa fastigia duo; syluestre & domesticum. Illud neglectum suæ spontis est: hoc culturá experitur, vt notius ita vtilius, compluriumque specierum. Sic vt vnicuique ferè prouinciæ suæ sint, quas alia vix agnoscat, differentiæ: quibus ferè commune, vt ramis magis patula plerumque sit, quàm alta arbor, cortice scabro, sæpè muscoso obtecta, foris cinereo, intus flauo, ac læui potiùs quá aspero, materie alba vel candicáte, mediocriter dura, & variis vtensilibus præsertim domesticis parandis, atque ad torni artificium haud incommoda, radice non valdè multa, nec admodum profunda, sed in summo ferè terræ obhærente. Folia ex rotundo oblonga, vel obtusa, vel acuminata, infernè villosa magis, quàm supernè, præsertim noua, in ambitu crenata. Flores simul multi, ex breuibus tomentosis pediculis, suauéolentes, candidi vel purpurascentes, ex quinque foliolis congesti, apicibus in medio sufflauis. Ipsa verò Mala adeò variant forma, magnitudine, colore, sapore, vt dinumerare haud sit facilè. In genere tamen Malum fructus est, magnitudine & figura varius: quippe, aliud rotundum, aliud turbinatum, aliud sessile, quædam etiam angulosa. Sunt etiam quæ ad pugni gemini magnitudinem accedant, sunt & parua, & mediocria, tunicâ omnia contecta vel pallidá, vel flauescente, interdum & rubra, aut ex toto, aut ex parte, rariùs subcinerea, aut ad glaucum vergente, cui caro seu pulpa subest mitis, odorata in maturis, in immaturis & syluestribus durior: sapore vel dulci, vel subacido atq; vinoso, vel acidodulci: in syluestri austera atque acerba. Pediculo suo quodque hæret, eo ipso longitudine & crassitudine diuerso, è parte inferna atque, vt plurimùm cauata, rariùs prominente, emerso: in cuius opposito, parte nimirùm superna est, id quod πυθμένα quidam vocant ex Polluce, alij ὀμφαλὸν, vmbiculus nempe seu cauitas quædam, cui inutile illud floris residuum incidet, nigrum & foliaceum, quod Germanis *butz* dicitur, quasi res nihil & reiectanea. In ipso fructus me-

Etymon.
Summa fastigia.
Descriptio Mali vniuersalis.
Cortex.
Materies.
Folia.
Flores.
Fructus.
Mali fructus descriptio generalis.
Sapor.
Pediculus.
Pythmen.

ditullio seu Volua Scribonio dicta Grecis μήτρα ϗ καρδία semina latitant oblonga, altera parte obtusa, altera acuta qua peciolum spectant intus latentia, nigra, quod maturitatis signum est, alioqui candida, membranaceis quibusdam atque duris pelliculis seu parietibus intergerinis seiuncta, ita vt singula, in singulis latitent cellulis, interdum etiam gemina, quorum medulla candida, sapore subdulci. Hæc ferè sunt quæ omnibus malis sunt communia, & in figura apposita, quantum fieri potuit, in tantula tabella satis feliciter expressa.

Theoph. Malorũ differentiæ.

Theophrastus magni nominis philosophus, & priscorum Botanicorum sine æmulo Clarissimus & antiquissimus scriptor, varia diuersis locis de Malo prodidit, quæ compendio huc censuimus referẽda, quòd ad historiam & naturam eius declarandam plurimùm faciant. In genere igitur domesticam agnoscit atque agrestem, & aliam præcocem, aliam serotinam, causamque refert ad coctionis facilitatem, vel difficultatem. Sed de differentiis postea specialiùs agemus. Nunc ea videamus, quæ naturam earum maximè respiciunt. Omnia (inquit ille) quæ montibus & planis communia sunt, aspectu maiora pulchrioraque in planis nascuntur, sed si vsum spectes, vel materiei, vel fructus, in montibus meliora, exceptis Malis Pyrisq; Hæ quippe in planis & fructu & materie prestantiores spectantur at in montibus breues, tortuosæ & spinosæ. Et quæ fructibus suis sata proueniunt, ea omnia quodammodo deteriora redduntur, quædam etiam prorsus degenerant, vt Malus suo sata fructu vel deterior exit genere vel ex dulci fit acida. Arborum facillima & innocẽtissima est Malus, neque enim numerosam agit radicem, & alimento mediocri contenta est, & citò senescit, vt diu infestare nequeat. Nam breuis est vitæ, præcipuè verna, citiusque senescit dulcis, quàm acida. Senescunt quidem putrescuntque velociùs cæteris quibusdam arboribus, sed rursus germinant ex seipsis. Ex omnibus infirmissima est Verna, & earum potissimùm dulcis, quæ tamen præter debilitatem fertilissima est, quæ si aqua feruenti rigetur, fit melior; & si plagis debilitetur, ramorum præcisione sanatur. In genere Malus rarò ex ramis emergit: Verna tamen oritur auulsione, sine radice aut stolone. Maximè peculiares Malis sunt nodi, quorũm sunt quę belluinam faciem referát, estque ferè vnus insignis, quem alij minores circũquaq; stipant. Possunt Mali ferre & plagas, & incisiones ipsasq; adeò fissiones, cùm reliqua ferè omnia fisso caudice pereát. Mali dulces magis putredini obnoxiæ sunt, quàm acidæ, & omniũ maximè vernæ, succi, atque totius imbecillitate naturæ.

Mali in planis & montibus.
Mali satum degenerat. Mali radix & ætas.
Malus Verna. Satus.
Malorum nodi facie belluina.
Mali dulces.

Verniculantur quoque maximè Mali, præsertim in locis calidioribus, quòd radices earum breui arescát. Fructum item antequam coquant, amittere possunt, & solent. Hæc ferè Theophrastus de Malo arbore, diuersis, vti dictum, locis, quorum quædam obseruationem & experientiam curiosiorem flagitant, quemadmodum est istud, quod alicubi quærit, cur Mali non congelascant, quam tamen alibi raro corpore esse scribit, quæ dispositio quædam esse videtur ad meliorem frigoris receptionem. Et sanè apud nos Montbelgardi & in toto ferè hoc tractu Mali curtipendulæ dictæ, haud rarò patiuntur gelu, eoque necantur. Illud mirum, quod Theophrastus ait: Mala agrestia sui generis vrbanis esse Odoratiora, & Malorum, tàm syluestrium quàm vrbanorum, quæ acerbissima sint, suauissimè olere: denique eadem plus reddere odoris, si cocta omninò non sint. Causam verò qui scire desiderat, legat c.24.l.6. de caus. Plant. *Item*: Malũ trahit & suscipit humorum odores, quod etsi carnosum sit & putredini obnoxium, ipsa tamen semina diutissimè durant. Atq; videtur iis pulpa maior obtecta in eum finem, vt diutiùs perdurent, quasi ad eorum tutelam à natura esset creata, cui interim hic præfixus sit terminus, vt in hominis cedat vsum. Solebant veteres Mala etiamnum

Malorum verniculatio.
Mali fructũ amittunt.
Quæstio.
Malorum agrestium & Vrbanorum odor.
Qua arte Mala fiant grandiora.

arbori annexa grandiora efficere hac arte. Ea itaque ramo suo annexa atque ollæ inclusa sequaci flexu deducebant, atq; terra obruebant. Ita optima ratione fiebant maiora. Nã quantũ humoris à sole aereq; detrahebatur, tantũ vtiq; olla coercẽdo seruabat: ipso interim fructu è terra quoq; alliciente succo, quo abundè aleretur. Sed hactenus de Malo natura in genere.

Nomina Malus arboris. Pomus. Pom. m.

Nunc nomina persequamur & differentias. Malus Latinis, à malitia dicta, vt vult D. Hieron. sed Grammaticis à Greco tracta vox; aliis Pomus, sed restrictiore significatione, vt iam antè dictum. Tamen Plinius in quintodecimo genere neutro ipsam quoque arborem appellauit, vbi Poma putanda esse docet, sicut & Vites Græcis μηλέα, vt Hippocrati, Theophrasto, Dioscoridi, & reliquis. Constantinus tamen in Geoponicis μῆλον quoque dixit ipsam arborem, quæ vox apud Gal. ἐν τόποις λαχετ' ἔξοχῶ dicitur de Malo Cotonea. Hebræis Tappuach, quod & arborem & fructum significat, autore Trago. Germ. Apffel baum vel Opffel baum. Belg. Appel boem. Gallicè *Pommier*. Ital. *Pomo, Pomero*, *Melo Pomaro*. Hisp. *Mançana*, *Angl. Appel-tree*.

Tappuach. Hebr.
Nomina fructus.

Ipse verò fructus Malum Latinis, & Pomum angusta significatione. Alioqui Pomum sub se complectitur, quicquid apud Græcos ὀπώρα continet, vt annotant Hermol. atque Marcellus apud Diosc. Pomum M. Varro dictum autumat, quia potu siccitatibus indigeat. Cui non assentitur Scaliger, qui dictum potiùs putat, quia sitim etiam tollant eorum plurima, simul vt sint cibo & potui. Quid si etiam Malum dictum, quasi μαλακόν? Antonomasticè (inquiunt Monachi apud Mesuem) Poma & Mala idem sunt, & referuntur ad illa, quæ vulgò Mila, seu Mela, quasi mellea vocantur.

Pomũ vnde.
Mila.

Sed quid ad hæc Goropius, vir ille doctissimus? Nimirum Malum, infit, vocabulum Latinis & Græcis vt commune est, ita apud neutros etymologia eius reperta, quæ quidem tolerabilis possit videri. Quid enim frigidius, quã μῆλα ἀπὸ τοῦ μέλεσθαι deducere &c. Mali nomen è sermone nostro (Cimbrico) ad Græcos & Latinos venit &c. Poma Mala dicta sunt, quia ex iis primum hominum conuiuium, siue Mal fuerit apparatum. Item alibi Malum si de prima origine interpretemur, omnem arboris fructum significat, qui hominum conuiuio est idoneus, qui vetus fuit huius vocabuli vsus, quod Eustachius nõ semel annotauit. Et denuo alibi: Malum apud Græcos & Latinos pro Pomo, à Mal &c. Græcis μῆλον & μᾶλον Æolicè, vt testatur M. Varro de lingua Latina: & Melophori apud Persas dicebantur speculatores & satellites, quòd thoraces, in quibus Malorum effigies expressæ forent, ferrent. Ex quibus mille selecti, regis custodiæ destinarentur & Philomeli dicti, qui auidè Mala comederent: qualis memoratur princeps Gordianus iunior, qui cùm esset in omni ciborum genere parcissimus, Pomorum tamen semper aliquid deuorauit, vt tradit Curtius. Constantinus etiam princeps, (referente Ammiano) quoad vixit, Pomorum aliquid semper degustauit. Tales igitur haud temerè quis dixerit Milophagos. Nec malè hîc referemus, quod apud Athenæum Dionysius primus Pomorum inuentor fuisse legitur, quem Latini Bacchum vocant. Homerus Malum ἀγλαόκαρπον dixit, ob splendidi fructus atque formosi præstantiam & suauitatem.

Mala à Mal voce Germanica.
Melophori.
Philomeli.
Milophagi. Pomorum inuentor.
Bacchus. Aglaocarpos.

Arab. *Tuffa, Tufaha*. Germ. Apffel, Opffel Belg. & Angl. Appel Gall. *Pomme* vel *Pome*. It. *Pomo, Mele*, Hisp. Castil. *Manzana, Mansana*. Portug. *Macan*. Bohem. *Jablko*. In differentiis multiplex & propemodum infinita varietas occurrit. Hippocrates in secundo de diæta duas agnouit: μῆλα γλυκέα, Mala dulcia: & ὀξέα, Acida. Theophrastus ἀγρία ϗ ἥμερα, Agrestia & vrbana. Item à tempore Verna, serotina: à sapore, dulcia, acida, sed neutrum horum generum exactè describit. Dioscorides habet μελίμηλα, aliis γλυκύμηλα, dicta. Item τὰ ὑπογεώτερα μῆλα. Romanis ὀρβικουλάτα: sed neutrius vel lemma quidem adiicit, vt quæ qualia ve intellexerit, posteritati constare posset.

Tuffa Arab. Differentiæ.
Hip. Dulcia. Acida.
Theophrasti diff. Agrestia. Vrbana. Verna. Serotina.
μελίμηλα. ὑπογεώτερα.

Galenus

Galeni diff.

Galenus γλυκέα, αὐστηρά, στρυφνά, ὀξέα, ἔκλυτα καὶ ὑδατώδη: hoc eſt; dulcia, auſtera, acerba, acida, exoluta & aquea, quæ poſtrema quis non inſubidè, noſtro iudicio, ἄποια dixerit, vel inſipida. His addes ea, quæ πλατανίσκα, vocat, quòd tenera Platanorum folia guſtu quodammodo repræſentent, qualia apud ſe & in multis Aſiæ locis ſuibus proiici teſtatur, quod minùs laudatæ ſint bonitatis. Tranſeamus ad Latinos, neq; enim omnia ex omnibus Græcis, ſed ex præcipuis tantùm, & qui ex profeſſo aliquid de plantis prodiderunt, referri par eſt.

Caton[illegible].

M. Cato de re Ruſtica meminit malorum Scantianorum, quæ & alia in doliis condi ſolebant, item ſyluaticorum, quotannis condiri ſolitorum.

Varro[illegible].

Varro Mali [illegible] Confertuni. Conditura hec recéſet: Struthea, Cotonea, Scantiana, Quiriniana, Orbiculata, & quæ antea Muſtea vocata, poſtea Melimela dicta ſint.

Columella.

Columella iſta: Orbiculata, Sextiana, Melimela, Matiana, Scandiana, Peluſiana, Amerina, Syriaca, Cydonia; quorum tria genera facit: Struthia, Chryſomeliana, Muſtea.

Palladius.

Palladius quoque Malorum plura genera ſcribit, quæ tamen numerare ſuperfluum putauit. Speciatim Rotunda tantùm nominat, quæ & Orbiculata dici ait.

Celſ.

Celſus trium tantùm meminit, Orbiculatorum, Scandianorum & Amerinorum.

Virg.

Virgilius in Eglogis Malorum atque Pomorum, ſiue Malorum in genere tantùm meminit. ------ *ſunt nobis mitia Poma*: Item

Cur pendere ſua pateréris in arbore Poma:

Vbi tamen quidam Mala legunt cuius & alibi meminit idem Poeta.

Malo me Galatea petit laſciua puella:

quos verſus ad Malum, de quo hoc capite agimus, referunt, quamuis alij aliter interpretentur.

Poma mitia.

Mitia ſanè Poma quàm optimè dicuntur, hæc noſtra, quod epitheton haud feliciùs alteri cuidam Pomorum generi dicaueris.

Mala Cana.

Quę verò ſint Cana illa Mala, quorum idem in iiſdem Eclogis meminit, dubitatur.

Friſius notatur.

Io. Friſius in annotationibus ſuis in eaſdé, Brautecht öpffel interpretatur quaſi propriè ſint Mala. Sed ex ipſomet Virgilio ſatis patet non veram eſſe illam interpretationem, quippe qui lanuginem habere dicit, quam ſanè in noſtro Malo propriè dicto non videmus. Nos alio referimus.

Melimela. Martial.

Martialis Melimela celebrat in Epigr.

Si tibi Cecropio ſaturata Cydonia melle

Ponentur, dicas hæc Melimela licet.

Item: *Dulcibus aut certant quæ Melimela fauis.*

Sed relictis hîc Poetis, naturæ potiùs miraculum, Plinium conſulamus, qui paullò curioſiùs de his prodidit, Malorumque plura genera tradidit.

Genera ex Plinio.

Penè peregrina ſunt (inquit) in vno Italiæ agro Veronenſi naſcentia,

Tubera. Lanata.

(Tubera intelligit Hermolaus: nos ad Mala referimus) quæ Lanata appellantur. Lanugo ea obducit, Strutheis quidem Perſicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione inſignibus. Ergo (Mala) habent originem à Matio, Geſtioque & Manlio, item Claudio.

Matiana. C[illegible]. Manliana.

(Ceſtiana vocat Galenus l. 13. Meth. c. 14. vide num legendum Ceſtio. Dal.) Quibus Cotoneo inſito (Cotonea inſita. Vet. Quin & Cotoneo inſita. Dal.) ab Appio è Claudia gente, Appiana ſunt cognominata.

Claudiana. Appiana.

Odor eſt his Cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, (Scandianis CH.) color rubens. Ac ne quis id ambitu valuiſſe claritatis & familiæ putet, ſunt & Sceptiana ab inuentore libertino, inſigni rotunditate.

Sceptiana. Quiriana. Scantiana.

Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omnium autem nuperrimè adoptata ſűt parua, gratiſſimi ſaporis, quæ Petiſia nominantur.

Petiſia. Camerina. Græcula.

Patrias nobilitauere Camerina, & Græcula: (Temeriana & Gracala. CH. vel vti Columella, Ameriana) Cętera è cauſis traxêre nomen, germanitate-cohærentia & Gemella, nunquam ſingula in fœtu, colore Serica, cognatione Melappia.

Gemella. S[illegible]. Melapia. Muſtea. Melimela.

Muſtea à celeritate miteſcendi, quæ nunc Melimela dicuntur, à ſapore melleo.

Orbiculata.

Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primùm prouenîſſe, argumento ſunt Græci qui Epirotica vocant.

Epirotica. Orthomaſtica. Spadonia.

Mammarum effigie Orthomaſtica (Orthomaſtia. CH.) A conditione caſtrati ſeminis, quæ Spadonia appellăt Belgæ. Melofoliis (alij Melophyllis habent) folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio.

Pannucea. Pulmonea. Sanguinea ex Mori inſita.

Celerrimè in rugas marceſcunt Pannucea. Stolidè tument Pulmonea. Sunt quibus ſanguineus eſt color, origine ex Mori inſitu tracta. Cűctis verò, quæ fuerunt à ſole, partes rubent.

Syluestria.

Sunt & parua gratia ſaporis, atq; etiam acutiora odore ſylueſtria. Id peculiare improbitatis & acerbitatis conuitiű, & vis tanta, vt aciem gladij perſtringat.

Daca.

Dacis fermè viliſſimű nomen quăquam primis aduentu, decerpique properantibus.

Cadiua.

His annumeranda Cadiua, quorű idem Plin. alibi meminit: & addit: Amerina maximè durare: (vbi tamen Camerina legendum putat Dal. vt paullò antè) Melimela minimè. Et ruſus alibi: Biferæ & in Malis ac Pyris quædam, ſicut & præcoces.

Malibiferæ.

Malus ſylueſtris Bifera. Sequens eius fructus poſt Arcturum in apricis maximè. Marcus Varro autor eſt, fuiſſe biferam Malum in agro Conſentino.

Malorum ætas.

In genere, Malis in ſenecta cadit cortex, quibus breuiſſima eſt vita: & in his præcocibus breuior, quàm ſerotinis; dulcibus, quàm acutis. Malis odor acutus, Perſicis dilutus, dulcibus nullus. Reliqua quæ paſſim de Malorum natura habet Plinius, ex Theophraſto deſumpta ſunt, quæ iam ſuprà recenſuimus. Non temerè tamen mirantur aliqui cur Plinius non hîc memorarit [illegible], ſed quæ tantùm in amoribus conciliandis valere crediderunt, vt fœminas poſſe iis pell[illegible] concubitum ſperarent.

Mala Bachi.

Coronæ ex illis Bac[illegible] imponebantur. Theocritus.

[illegible]

Eius [illegible] Mala, quæ manibus tenentem Nanam Nympham [illegible] Arnobius: quò fortaſſis pertinet hic verſus ex Annalibus Attij apud Nonium,

Mala manu retinens grauido concepit in aluo.

Ios. Scalig.

Sed mittamus Græcorum fabulas, & perquiramus potiùs quænam ſint illa Plinij Malorum genera, & nunquid eorum quædam ad noſtram etiam ætatem peruenerint?

Veterúm Mala noſtris accommodantur.

Dalechampius diligentiſſimus Plinij interpres, vult, Ceſtiana eſſe *Capandu* Gallis dicta, nobis Curtipédica, que infra deſcribemus:

Mala Capandu. Apioles. Suzine. Pomme poire. Malopyra. Poirepóme. Pyromela.

Petiſia, vulgò *Apioles* dicta, quaſi Apiolina dicas, Serica, *Suzine*: Melapia, *Poire pomme*, vel *Pomme-poire*, quaſi Malopyra, aut Pyromela dicas, vulgò Gallis *Giraudete*: Muſtea ſiue Melimela, quæ prima omniű matureſcunt, nunc Poma S. Io. iiſdé vulgato idiomate dicta: aliis Poma amoris autore Scaligero.

Pôme roſe. Taponne. Paſſepôme. Pommes Grillottes. Pannetes. Folianes. Groſſe pomme rouge.

Orbiculata, *Pomme roſe*: Orthomaſtica, *Taponne*: Spadonia, Belgis *Paſſepomme*, Allobrogibus Sabaudis, *Pommes Grillottes*: Pannucea, *Pannetes*: Pulmonea, *Follanes*, quod & ipſum ſtolidorum nomini conuenit: Sanguinea *Groſſe Pomme rouge*: Camerina *Granoi*: eáque omnia Malorű genera etiamnű hodie circa Lugdunum eſſe frequentia.

Pommes gelees.

Pannucea quidam putant, quæ Prouinciales vocant *Pommes gelees*. Et ſanè Melapia haud malè quadrăt cű voce Melopyra, ſi nomen ſpectes, atq; inde etiá à Plinio nomen inditű volunt, quod Malorű & Pyrorű ſpecié quădá habeat, illăq; eſſe cognationé à Plinio ea voce indicată.

Pannuceorű etymon.

Pannucea verò Turnebus tradit dicta, quaſi in pannos fatiſcentia, & rugarum plicas, Perſio Pannucea Baucis, vel tumida & prepinguis ac ſuffarcinata, vel pannis multis conglobata, & conglomerata. Hactenus quæ ex Plinio & ad eius explicationem.

Malorum differentiæ ex Athen. Delphica. Orbicata. Setania.

Athenęus quoque quaſdam ponit Malorum differentias, ex Mneſithei cuiuſdam Athenienſis libro de Eduliis deſumptas. Primùm Mala Delphica dicta. 2. Orbicata, quibus aſtrictio cű dulcedine. 3. Setania

Platania. Mordiana. & Platania, succi bonitate commendata. 4. Mordiana dicta, quæ optima speciosissimaque nascuntur Apolloniæ, quam Mordiam nominant: proportione respondere orbicatis. Glaucides inquit, omnium fructuum esse præstantissima Mala Cydonia, Struthia, & Phaulia. His addit Verna Mala: quæ ex Philotimi libro de Alimentis, Pyris ægriùs coquuntur: Excellentia quidem mala nascuntur in Sidunte agri Corinthij vico, vt autor est Euphorion, siue Archytas, in Grue, his verbis.

Struthia. Phaulia. Verna.

Elegans vt Malum quod in argill. fis ripis.
Siduntis parua purpureum alitur.

Purpurea. Laconica. Siduntia. Lanuginosa. Vernat Malos (ἐαρινάς) Laconicas & Siduntias lanuginosas (χνοώδεις) appellât. Ego verò, inquit Athen. omnium maximè admiratus sum Mala Romæ venalia, nomine Mattiana, (quidam esse volunt nostra Curtipendula) quæ aduehi ferunt è quodam pago, sito in Alpibus propè Aquileiá. Illis bonitate non multùm cedunt, quæ in Gangris vrbe Paphlagoniæ gignũtur. Miror (inquit Goropius) quid Natali de Comitibus venerit in mentem, vt Battiana in Atheneo verteret pro Matianis; vel hæc sunt, vel horum loco edi possunt quæ nos Holer-seth, Hispani Camozar vocant: apud quosdam vitiosè legitur Martiana, quémadmodum & apud Macrobium. Idem Athen. l. 3. Malorum Delphicorum meminit: sed ea minus probare videtur. Ex recentioribus HERMOLAVS præter ea, quæ ex Plinio transcripsit, pauca de suis adiecit: speciatim Matianorũ quoque meminit, ex vico Aquiliensi sub ipsas Alpes, quibus similitudine respondeant Gangeris Paphlagone vrbe nascentia, nũc Hispaniæ vernaculo vocabulo Matiana in commune esse Mala omnia. In nomine esse & Gestiana siue Sextiana, siue, vt Græci scribunt, κεστιανά: quoniam & Gestomela vocantur ab Ætio, quanquam ridiculè à Cesto, id est, loco dicta quidam interpretum existimant, cui similia sunt cortice. Hec ipsa & Pezomela vulgo dicũt & austera prædicát. Austera è dulci sũt Aphratomela: Odorata hæc, & pulpá habent asperá & squallété, vt Cidonia. CVRTIVS partim, ex aliis, partim ex sua obseruatione hæc habet: Columella lapidosa vocat, in quibus reperiuntur calculi. A colore Sericata, Rubra Macrobio, quæ & Rubelliana, cortice sanguineo, carne intus friabili, non ingrato sapore, & ex austero subdulci, nec citò fugientia. Melimela arbitrantur quidam Mitia à Virgilio in Bucolicis vocari. A Celeri prouentu Macrobio Præcocia. Columellæ & Macrobio Scandiana, Cato Scantiana vocat: hic etiá Quiriana: ille verò addidit Conimela, & reliqua, de quibus supra. Ité θηριωδῆ, Martiana, Agrana, Profina, Situtia. Polluci quedam φαύλα dicta, alij Delphica vocant: Syrica etiam Macrobio Tiburneriana, siue Tiburtia, vt ait Horatius, quæ Picenis cedunt, vt hic ait:

Mattiana: an Curtipendula? Hermolai differentiæ. Matiana. Gangeriana Matiana Hispanis. κεστιανά. Cestomela. Aphratomela. Curtio differentiæ, quæ. Lapidosa. Sericata. Mitia Præcocia. Scandiana. Quiriana. θηριωδῆ. Martiana. Agrana. Profina. φαύλα. Tiburtiana. Picena.

Picenis cedunt Pomis Tyburtia succo.
Nam facie præstant———

Canamela. A sapore dulci Canamela siue Canamila, magnitudine media, colore, cùm maturuerunt, luteo, saporis iucundissimi atq; odoris gratissimi. Paradisiaca apud Lutetianos parua sũt, fugacia & dulcia. Appiana olim vocata nũc existimantur, quæ addito Mali nomine, Mallapia vocitentur. Prestantissima nũc quoq; existimãtur, vt de his vulgò decãtetur, omne Malum præter Appiũ Malũ. Nescio nũ sit illud genus, quod Plinius Petesia, Hetruria nũc Rosea vocat. Apud nos tamen & Rosea & Melappia distinguuntur. A Pyro quoq; dicũtur & à duplici genere Pyrorũ & Malorũ, Pyromela & Malapyra. Ramburea prægrandia, rotunda, callo fragili, tenera, minimè fugacia: apud Ambianenses in Gallia Belgica præcipua: alibi Rubelliana vocantur. An ea verò sint, quæ Columella Purpurea vocat, dubitarim. Cortice rubro, carne intus friabili, sapore non ingrato. A cornea similitudine Cornea vulgus Italicum vocat. Alia Castiniana

Paradisiaca. Mallapia. Petesia. Rosea. Pyromela. Malapyra. Rubelliana. Purpurea. Cornea. Castiniana.

gustu austeriore, oblonga, mediocri magnitudine, dura, vt castaneæ cartilagine, vnde nomen sumpserunt. Alia Francetina, rotundo habitu, & amplo, duriore callo, modica acerbitate grata, quæ in dulcedinem degenerat. A tépore maturitatis Ioannina vocamus, quòd circa D. Io. Bapt. natiuitaté esui sint. Parua sunt, albentia, citò fugacia, nulla alia dote prædita, quá quòd prima edantur. Didia in honore sunt, ampliora, rotunda: Follana etiam plurimùm, albo callo, carne molli, ac grato sapore, Blandurella, pulchra, rotundiore forma, colore albo, nitente cute. Sunt ab Augusto mense, alij Præpomum vocant, quòd alia Pomorum genera præcellat, sapore suaui & odoratiori: Oblongum est, à pediculo in acumen tendens, Patriam nobilitauit quod Susinum dicitur, à Susa oppido Italiæ: paruum hoc, orbiculatum, à latere per lineas rubens, gratissimi gustus, Rosea nonnulli existimant, quæ antiquis Pyrotica dicebantur, Susinis maiora, à colore rubro, sic appellata. Apud Allobroges Girodeta celebrantur: parua sunt in latitudinem rotunda, & in rubrum rufa, multùm serotina. Monachi in Mesuen celebrant dulcia, acetosa & Muza dicta. Sic illi vocant: adduntque Mesuen per dulcia Mala intelligere Apia nũcupata, in quorum defectu substitui posse aiunt Maciana, seu Mala Derij, seu alia dulcia. Pro acetosis siue acribus syluestria recipi posse. Muza verò Mala esse media inter dulcia & acria. Eluch. Tab. 2. Poma dulcia, Süßöpffel ex Ierusalé sunt optima, ceteris téperatiora. Sequuntur Fotani & Malui. Tũ Poma acida: Essigsenöpffel. Idé Tab. 3. Poma dulcia Paradisiaca, Melonib. dulcibus similes habent vires. Qualia autem ista sint omnia, & quæ, fatemur nos ignorare. An versio Heronis bona? perquirant diligentes. Gallis vt scribit RVELLIVS Pomorum differentiæ propè innumere, quando etsi veteres hæc genera Malorum annotauerint, posteritas miscella insitione antiquitatem longè vicit. In Gallia principatum obtinent, quæ Capendua vulgò vocant, sui saporis, verùm adeò grati, vt & trans maria væneant: gestatam plus quàm alicui sit credibile, tolerant in tanta suauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore, cùm maturuerint luteo, suaui odore, sed angusto, quo tamen animum exhilarent: cartilagine corporis dura, vt quæ possint in annum protelari. Sæpè & bina vidimus. Secundas partes sibi vendicant, quæ ab Ambianensi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quæ ventorum flatu deturbata in partes dehiscant, mira & suauitate gustus & teneritudine, ita vt in ore frusta liquescant, sed vt fugientia, diu seruari non possunt, neque ferè ad exitum Autumni prorogantur. Proxima sunt, nec eis suauitate cedentia, quæ vulgò Passipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certarent, nisi tam fugacia noscerentur, inde vernaculum nomen ductum est, mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne suaui, prætenera, gustu per quàm iucundo, semine per maturitatem in vtero sonante. Sed vt mirè placent, ita citò fugiunt. Accedunt, quæ Paradisiana, quasi cælitus missa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quasi verna, concretu pauco ea malaciis prægnantium expetuntur, omnium ferè Pomorum fugacissima. Alia dulcia, callo corporis duriore, rotunda, quæ ob sui nimiam dulcedinem, à palato morosiore laborantium fastidiuntur, ea putauerim esse, quæ Melimela dicuntur, à melleo sapore eadem à celeritate mitescendi, Mustea, vt inquit Varro, vocabantur. Mustea sanè veteres appellabant, id quod nos præcocia. Acida vulgus nostrum Malacria à saporis acremento nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acerbo leniter acescente. Annum hæc sæpiùs durant, ægris ad inuitandam elanguescentem appetétiam nonnunquá concessa.

Francetina. Ioannina. Didia. Follana. Blandurella. Præpomum. Susinum. Rosea. Pyrotica. Girodeta. Monachorũ in Mesuen differentiæ. Apia. Maciana. Mala Derij. Poma Ierusalé. Fotani. Malui. Acida. Paradisiaca. Ruellio Pomorum differentiæ. Capendua. Rambura. Passipoma. Paradisiana. Dulcia. Melimela. Mustea. Acida. Malacria.

Alia

Castinia. Alia Castinia, austeriore gustu, dura, velut castaneæ, cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Francetina. Alia vulgò Francetina, rotundo habitu & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem degeneret, ea diu seruari possunt, & annicula sæpè reperiuntur. Sed Rubelliana. & Rubelliana, sanguineo cortice, carne intus friabili, sapore non ingrato, & ex austero subdulci, nec citò fugientia. Melimela verò, quorum antea aliquoties meminimus, nullam in antiquis longiorem habent historiam. Epirotica. De Epiroticis autem, quæ Romani Orbiculata dixerunt, Orbiculata. facilè erit (inquit Marcellus) genus & formam coniicere, si perpenderimus, quales Orbiculi sint in Trocleis. Nam si ad Palladij attendamus verba, qui ait: Mala rotunda, quæ Orbiculata dicuntur, sine cura toto anno se seruare possunt, facilè nobis indicabunt hæc Mala esse, quæ Rosea appellant rura nostra, à Colore. Rosea.

Cordo Pomorum differentiæ. Præ cæteris Botanicis Cordus diligenter tradidit differentias Malorum Germanicorum, quas hîc lubet proponere cum suis descriptionibus.

Pulmentaria lata. Müß-Apffel breit] id est, Pulmentaria lata, satis magna sunt, latitudine altitudinem superant, nam quadrantem altitudine non attingunt, aut raro, cùm latitudinis diametro trientem nonnunquam excedant. Colorem habent rubentem & modicè purpurascentibus vibicibus mixtum, carne constant miti, gritzelicht/ & omnis succi experte: facili in ore, dissolubilique gustu, in dulci subacida, & suaui, odorem verò iucundum spirant. Copiosus eorum est Islebij prouentus.

κορυπίνθα. Maidetitzchen] id est, κορυπίνθα, sic dicta sunt, quod figura protuberantes & ferè acuminatas puellarum mammillas imitentur, tàm exquisita similitudine, vt etiam pythmen eorum, papillas aspectu referant: longitudo iis est sextantalis, à qua latitudo basis nihil, aut parùm differt, iuxta pythmena in obtusum, latum, & vmbilici figura cauum mucronem desinunt. Colorem habent flauum, carnem verò teneram, succosam, gustu suauem, subacidam, vinosamque: odorem, reposita, gratum spirant, maturescunt Autumni initio, & ad Hyemis principium vsque durant, vel paulò diutiùs. Islebiano agro copiosè proueniunt.

Pulmentaria rotunda. Müß-Apffel runde] id est, Pulmentaria rotunda, vt plurimùm globosa, aut rotunda sunt; interdum tamen latitudine longitudinem superant, & èconttra, longitudine latitudinem. magnitudine etiam inter se differunt, quantum ad indiuidua attinet; specie autem minimè. Vt plurimùm autem quadrantem cum semuncia lata sunt, sed altitudine quadrantem vix attingunt, inueniuntur etiam multa maiora. Colorem habent vndique ferè rubentem; longis & in purpura roseis ceu vibicibus, distinctum. Carne constant miti in dulci modicè acescente, facilè in gustantium ore liquescente, mediocriter succosa, gustu suaui, vinosaque. Odorem habent iucundum. Maturescunt Autumni principio, & ad Hyemis initium vsque durant, aut aliquantò diutiùs. Habentur VVittembergæ.

Pulmentaria minora. Müß-Apffel klein] id est, Pulmentaria minora, rotundis Pulmentariis forma & colore similia sunt, multò tamen minora, oblongioraque, carne etiam teneriore, succosiore, sapore suaui, vinoso & subacido. Odore iucundo. Maturescunt cum rotundis, similiterque durant. Proueniunt in agro VVittembergensi.

Pulmentaria flaua. Müß-Apffel gelb] id est, Pulmentaria flaua, maximis rotundis Pulmentariis æqualia sunt. Colorem habent flauum, ab vna parte raris vibicibus colore sanguineis conspersum. Carne constant suaui, dulci, vinosaque, veluti rotunda Pulmentaria. Odorem bonum spirant. Autumni initio perficiuntur & in Hyemem vsque durant. Magnus eorum est Islebij prouentus.

Süßlinge klein] id est, dulcia minora, formâ & colore minoribus Pulmentariis similia sunt, sed multò minora; nam rarissimè Corecitthiorum magnitudinem excedunt. Carnem habent teneram, succosam, gustu vehementer dulcem & gratam. Odorem spirant suauem. Maturescunt hæc etiam Autumni initio, & in Hyemem vsque durant. Dulcia minora.

Rann-Apffel] id est, Paterniana, lata & plana sunt, altitudine sextantem cum semuncia æquant, latitudine verò quadrantem nonnunquam excedunt. Colorem habent flauum, sanguineis vibicibus, Pulmentariorum instar, maculosum. Carne constant tenera, mediocriter succosa, gustu subacida, vinosa & vehementer suaui. Odore pulmentaria æmulantur. Maturescunt cum prædictis, durantque similiter. Proueniunt in VVittembergensi agro. Paterniana.

Scheib-Apffel] id est, Orbiculata, Paternianis similia sunt figura, odore, & sapore, plerunque tamen paulò minora, pauloque magis in latitudinem compressa. Colorem habent pallidum, interdum flauum in croceo, paucisque vibicibus, iisque sanguineis pictum. Orbiculata.

Gotharte siue Polß-Apffel] oblonga sunt, & in medio, aut inferius aliquantulum tumidiora, quorum pythmen profundiusculè insidet superius, veluti lacuna. Colore sunt in spadiceo russa, aut fusca: ab altera interdum parte pallidiora, ac rubentibus vibicibus maculosa. Longitudinem habent multò plerumque maiorem quadrante, latitudinem verò quadranti æqualem. Carne constant tenera, miti ac rara, fungosa, & tamen aliquantulum succosa. Gustu subacida, suaui & in ore facilè dissolubili. Maturescunt cum prædictis, atque post medium Hyemis vsque durant. Habentur in omnibus Germaniæ regionibus. Oblonga.

Kartacken-Apffel/ Pareiß-Apffel] vel Biscope, vel Episcopia, omnium dulcium Malorum nobilissima sunt. Figura eis est vt plurimùm rotunda, colorem habent ab vna parte suauiter tenuissimis, contiguis, roseisque vibicibus rubentem, ab altera verò in candido pallidum, vix euidentibus, dilutisque vibicibus conspersum, incertum, & descriptu difficilem, vnde etiam Cartechianorum nomen inuenerunt. Odorem spirant gratum, ac iucundum, longitudine quadranti cedunt, latitudine verò eundem æquant. Carne constant tenerrima, succosa, niueaque. Gustu supra modum suaui, dulci atque miti. Maturescunt Autumni initio, & in Hyemem vsque durant. Habentur in omnibus ferè Germaniæ nationibus. Episcopia. Cartechiana

Hartlinge weiß] id est, Duracina alba, rotunda sunt atque modicè in latitudinem compressa, altitudine sextantem, latitudinis verò diametro sextantem & semunciam excedunt. Colorem habent vna parte, qua solem exceperunt in flauo rubentem, altera autem viridi candicantem: intus albescentibus maculis, per cutim transparentibus aspersa sunt. Carne constant tenera, & tamen solida, succosa, gustu acida, vinosa & suaui. Odorem, reposita, aliquandiu spirant iucundum. Maturescunt Autumni initio, & in Hyemem totam durant. Habentur vbique ferè in Germania. Duracina alba.

Porstorffer] id est, Porstorfiana, eandem habent, quam Duracina alba figuram & proportionem, paulò tamen minora sunt, colore quoque non multùm ab eis differunt. Siquidem ab vna parte pallent, ab altera verò suauiore inspicientes rubore delectant. Carne constant iam dictis duracinis simili, gustu vehementer suaui & generoso, veluti si quis Duracina Cartechianis commisceat. Odorem Porstorfiana.

spirant gratum. Coluntur in Misnia, vbi propter saporis nobilitatem cæteris omnibus præferuntur. Maturescunt cum duracinis, & similiter ferè durant.

Presiliana. Presilien apfel] id est, Presiliana aspectu sunt pulcherrima, figura rotunda & globo similia, colore rosea, atque presilij materiæ dilutum prouocantia, magnitudine quadrantem vt plurimùm æquant, nonnunquam etiam excedunt. Carne constant tenera, subsolida, gustu dulci, simulque acescente & suaui. Maturescunt Autumni initio, & vsque ad hyemale solstitium durant. Magnus eorum est Hildesheymij prouentus.

Crocina. Saffrancke vel Hanenklote] id est, Crocina, è nobilissimis haud quaque sunt postrema, figuram habent globosam propemodum, tàm longitudine, quàm latitudine sesquiuncialia, latitudo eorum longitudinem non rarò excedit, paululùm tamen, in summa Coretitthijs ferè æqualia & similia. Colore sunt inter viridem flauum crocique dilutum medio, quem serenis & calidis æstatibus puniceæ croceæque maculæ tenuesque vibices distinguũt, eo insigni pluuiosis æstatibus destituuntur. Carne consistunt tenera, gustu dulci, aliquantulum subacida, suaui & aromatico quodam halitu gustantis palatum commendante: quin etiam suauiter & iucundè redolent. Maturitatem adipiscuntur Autumni principio, & vsque ad æquinoctium vernum durant, frequenter etiam longiùs. Habentur Hildesheymij, præsertim in hortis Monachorum in Salta extra vrbem sito Cœnobio.

Crocina rubentia. Saffrancke rot] id est, Crocina rubentia, Crocinis figura & magnitudine æqualia sunt, colore verò pulmentariis & dulcibus minoribus: nam similiter sanguineis vibicibus roseam superficiem distinctam habent. Carnis substantia, saporis qualitate, maturescendi, durandique tempore Crocinis respondent. Proueniunt autè in Saxonia Hildesheymij ac Honoueriæ.

Pulmonea. Botchapffel] mala quæ Romani Pulmonea olim nominabant, omnium dulcium maxima sunt, figura globosa, diametri quoquo versus non rarò trientalis, colore flaua, nonnunquam etiam in viridi pallido, præsertim vbi frigidiori humidiorique æstate enata fuerint. Carne constant rara, fungosa, instar pulmonis, vnde etiam nomen sortita sunt: ea digitis confricata & auribus admota strepitum edunt. Saporem habent dulcem, non insuauem, nulla alia qualitate mixtum, maturitatem consequuntur Æstatis exitu. Durare aliquandiu possunt, nunquam tamen aut rarò hyemale solstitium attingunt. Proueniunt copiosè in Hassia.

Pulmonea salici inserta. Weidenbotche] id est, Pulmonea salici inserta, Pulmoneis iam dictis æqualia & similia sunt. Carne constant paulò rariore, gustu dulci atque aliquantulùm amarescente. Æstatis exitu hæc quoque maturescunt, & similiter modico tempore durant, coluntur à quibusdam in Hassia. Possunt horum ad exemplum etiam

Insertio. alia salici inseri, præsertim dulcia & alioquin raræ substantiæ, auctuque facilia.

Vitrea. Glasapffel] id est, vitrea, pulmoneis similia equaliaque sunt, non tantùm figura, verùm etiam colore, prætterquam quòd superficiem, nonnunquam etiam carnem habent obscuri vitri modo pellucidam, quod horum Malorum proprium est, idem si alijs Malis contingat, vicium censendum est. Carne constant dulci, suaui, modicè vinosa. Maturescunt Æstatis exitu, diu autem durare minimè valent. Nascuntur Coburgi in Franconia.

Duracina russa. Hartlinge rot] id est, Duracina russa, figuram habent orbiculatam, interimque globosam, magnitudinem verò neque omnia, neque vbique eandem, vt plurimùm tamén altitudine sextantem, latitudine sextantem & semunciam attingunt: colore sunt roseo, sanguineis longisque vibicibus vndique distincta. Carne constant admodum solida & densa, attamen valdè tenera, succosa in gustu, acetosa, cũ peculiari suauitate. Odorem spirant non ingratum. Maturescunt autem Autumni initio atque omnium diutissimè durant: nonnunquam enim vsque ad Æstatis medium atque non rarò diutiùs, prorogantur. Proueniunt ferè in omnibus totius Germaniæ pomariis.

Weinsürchen] id est, Oenoximela, Orbiculatis figurâ & quantitate similia sunt, paulò tamen altiora, nec vsque adeò in planum compressa. Colore ab vna parte in viridi pallidoque candicante, ab altera leuiter interdum rubescente. Carne constant admodum solida duraque, interim tamen delicata & tenera, succosa gustu vinosaque suauitate, tenue, austerum, sincerumque vinum æmulante. Maturitatem adipiscuntur Autumno ineunte, & vsque post æquinoctium vernum durant. Abundant in Hassia. Oenoximela.

Eckapffel] id est, Angulosa longa, ab angulis nomen inuenerunt, à pediculo enim vsque ad pythmena vndique angulis crassioribus sulcantur, qui tamen iuxta vtrumque caput eminentiores sunt, in medio verò, hoc est, ventre, non tàm euidentes. Longitudinem habent quadrantalem, latitudinem sextantalem, nonnunquam tamen in maiorem adolescunt. Colorem autem flauum, sanguineis vibicibus, densè conspersum. Caro eis tenera, succosa & mitis, gustu inter dulcem atque acetosum saporem media, & suauis valdè. Maturescunt Autumni principio, ac vernum vsque ad æquinoctium durant. Proueniunt in Hassia ac Misnia. Angulosa longa.

Eckapff rund] id est, Angulosa rotunda, angulorum eminentiis, colore, carnis substantia, sapore, maturescendi, durandique tempore, Angulosis longis similia sunt, in hoc tantùm ab ijs differunt, quòd vt plurimùm globosam figuram habeant, magnitudine sunt quoquo versus quadrantali, non rarò tamen maiora, quanquam frequenter etiam minora inueniantur. Proueniunt in Misnia. Angulosa rotunda.

Grüncke] id est, Prasomela, figuram habent oblongam, latitudinem sextantalem, longitudinem autem semuncia maiorem, colore sunt in viridi pallido. Carne constant tenera, gustu suaui, dulci, simulque acetosa. Maturescunt Æstatis exitu, & totam Hyemem durant. Proueniunt copiosè in Hassia Marpurgensi agro, ac in vicinia. Prasomela.

Weisse Gothart] id est, Gothardina alba, Gothardinis figura, carnis teneritudine, sapore, maturescendi, durandique tempore similia. Magnitudinem verò inter Prasomela ac Gothardina mediam habent. Colorem autem in viridi candicantem. Frequens eorum est Marpurgi in Hassia prouentus. Gothardina alba.

Augstapffel] id est, Augustina, parua sunt atque propemodum globosa, sesquiunciam tàm latitudine, quàm longitudine rarò excedunt. Colorem habent flauum, carnem teneram, gustu dulcissimam & valdè suauem. Odorem gratum & iucundum. Maturescunt Augusto mense, vnde nomen inuenerunt, eadem fugacia sunt, minimeque durant. Nascuntur vbique ferè in Germania, sed in Hassia copiosissimè. Saxones ea Spilinge vocant. Augustina.

Rosen apffel] id est, Rosacea, Presilianis magnitudine & colore similia existunt, carnem habent paulò dulciorem, figuram verò non vsque adeò globosam. Maturescunt Æstatis exitu & ad Hyemem vsque durant. Proueniunt Coburgi in Francia. Rosacea.

Blut apffel]

Sanguinea. Blut-äpffel] id eſt, Sanguinea, figura ſunt globoſa, quantitate ſextante paulò maiore, colorem habent foris roſeum. Carnem verò teneram veluti in ſanguine maceratam, roborisque gratiſſimi: guſtu dulcem, aliquantulum ſubacidam & ſuauiſſimam. Matureſcunt Æſtatis exitu. Magnus eorum eſt Coburgi in Francia prouentus, quamuis & alibi non deſint.

Dulcia magna. Süßöpffel groß] id eſt dulcia magna, Pulmoneis figura & quantitate æqualia ſunt, paulò tamen minora, rotundioraque. Colorem habent in viridi flaueſcentem, ex altera parte ſubrubentem. Carnem mediocriter ſolidam, guſtu dulcem, ſuauemque. Odorem ſpirant gratum ac Marrubio ſimillimum. Matureſcunt Æſtatis exitu: abundant in Haſſia.

Oximela maiora. Saurápffel groß] Oximela maiora, dulcibus magnis colore, magnitudine, figuraque ſimilia ſunt., in hoc tamen differunt à dulcibus, ferè omnia acetoſa, quòd candicantia exiguaque puncta per cutim tranſpareant. Carne conſtant ſolida, tenera, guſtu acetoſa, vinoſa ſuauique. Matureſcût Æſtatis exitu, durantque in Hyemem. Proueniunt in Haſſia.

Parelia. Pare opffel] id eſt, Parelia, Omnium maxima ſunt, figura globoſa, modicè compreſſa, colore in roſeo alicubi flaueſcente, ſanguineiſque vibicibus conſperſo. Carne conſtant tenera, ſapore inter dulcem ac aceſcentem medio, eſtque hic non mediocriter ſuauis. Odorem ſpirant iucundum, maturitatem conſ. quuntur Autumni initio, durantque ad Autumni ferè exitum. Colûtur Iſlebij, viciniſque tractibus.

Oximela minora. Saurápfel Klein] id eſt, Oximela minora, Duracinis ruffis æqualia ſimiliaque ſunt, paulò tamen oblongiora, colore in viridi candidoque flaueſcente, punctiſque candicantibus per cutim tranſlucentibus conſperſa. Carne, ſapore, matureſcendi, durandique tempore Oximela maiora imitantur, paulò tamen acetoſiora exiſtunt. Prouentus eorum eſt in Haſſia magnus.

Glycymela. Idem Cordus apud Dioſc. ſcribit Melimela ſiue Glycymela facilè ſibi perſuaſurum eſſe ea, quæ Germanis Honig-Apffel & Augſt-Apffel vocantur, ſi alia accederent. Eſſe enim admodum dulcia & ſuauia, & pueris & delicatis mulieribus expeti. Idem alibi Epicoticorum meminit, ſed qualia ſint, non addit. *(Epicotica.)*

Tragi differentiæ. TRAGVS, qui Argentinæ ſcripſit, Germaniæ quædam pomorum genera deſcribit: Quæ (inquit) apud nos prima maturantur, S. Ioannis Poma vernaculo idiomate, Lat. Præcocia Mala dicuntur. *(Præcocia.)* Quæ Auguſto mēſe, rubris vibicibus quaſi notata & dulcia Augſt-Apffel vocamus Græcè γλυκύμηλα. *(Glycymela.)* Quæ Autumno matureſcunt ac alia quidem incana, alia lutea, alia coloribus variegata apparent, omniaque dulcia, Wurtz-Apffel quaſi Aromatica Mala, à iucundiſſimo nimirùm odore, tum ſapore nominamus, *(Aromatica. Capendua.)* Capendua aliis dicta. Poma verò ea, quæ magna ſunt, alba & dulcia, in quorum vtero ſemina per maturitatem ſonant, Ruellio Paſſipoma appellantur. *(Paſſipoma.)* Sunt deinde magna quoque & ſimiliter dulcia, rubro colore maculata, quæ Germani Schragen-Apffel aut Herrgotts-Apffel nuncupant. Alia dulcia, candida & turbinata & oblonga reperiuntur, orthomaſtica nuncupata. *(Orthomaſtica.)* Germ. Strometling & Gänß-Apffel. Sunt & Paradiſiaca vocata, *(Paradiſiaca.)* Germanica Paradeiß-Apffel. Acidorum Pomorũ infinitus eſt numerus quorum vulgatiſſima, Rot Apffel/ Wein-Apffel/ Heußling/ Hamelting/ Stemling/ Speierling/ Heimelting/ Frawen Apffel &c. Videtur verò Tragus vulgi ſecutus opinionem, crediſſe Malum, de qua hoc capite agimus, eam fuiſſe arborem, quæ à ſummo Iehouah interdicta fuerat primo parenti Adamo, ne ea veſceretur. *(An Malus Adamo interdicta.)* Suæ namque figuræ ſerpentem appingi curauit & caluariam, his vtique notis, deceptionem Diaboli inſinuans, & mortem: de qua re iudicent eruditi. *(Hier. Brunſc. not.)* HIERON. Brunſch. Paradeiß-Apffel/ Poma Paradiſi vocat, in quibus morſus Euæ & Adami apparet, Latinè Muſa: confuſè & ignoranter Muſam cum Pomis vulgatis confundens. *(Poma Paradiſi.)* Et in quo tandem Pomi genere morſum vidit. Nos alibi ſuo loco indicabimus, qualem eam exiſtimemus fuiſſe arborem. Lonicerus verò præter ſerpētem etiā Adami & Euæ effigiem appinxit, quaſi hoc genere Pomi ſui obliti officij, comederint. Cornarius apud Dioſcor. Vernorum tantùm meminit, & Germ. Frülings-Apffel dici ait. *(Cornarij diff.)* MATTHIOLVS de Malis Italicis pauca hæc habet. *(Matthioli differentiæ.)* In Hetruria, ait, principatum obtinent Mala, quæ Appie & Meleroſe vulgò vocantur, *(Appie & Meleroſe.)* quandoquidem hæc duo genera cum ſuauiter oleant guſtuique arrideant, cum naribus & palato maximam ineunt gratiam. Eaque propter non longè eum aberrare putauerim, qui dixerit, Appia eſſe Dioſc. Melimela. *(Melimela. Epirotica. Orbiculata.)* Roſea verò quæ eidem Epirotica & Lat. Orbiculata dicuntur. Quæ verò adeò rubent, vt cruore perfuſa videantur, & acido guſtu ſunt prædita, non alia de cauſa ita rubeſcunt, (ſi rei agrariæ auctoribus credimus) niſi quòd ex Mali & Mori nigræ inſitione ſuam traxerint originem. *(Rubra arte facta.)* Ceſtiana non ſunt Aurantiæ Mala, vt Cornarius putat. *(Ceſtiana non ſunt Aurantia, contra Corn.)*

Sed nec ſuæ patriæ Malorum oblitus eſt GESNERVS diligens omnis naturæ peruestigator, & alter quidam Heluetiæ Plinius: *(Geſneri differentiæ.)* Nam, inquit, Malorum quamplurima optimaque in hortis & prædiis noſtris (Tigurinis & Heluecicis) proueniunt: præcocia, media, ſerotina. Horum aliqua durant tribus, quatuor, aut pluribus menſibus: quædam vſque in ſequentem annum, donec alia matureſcant, commodè repoſita. Malorum genera quædam (non quælibet tamen) ramis & brachiis ſuis in latitudinem diduci ab elegantiæ ſtudioſis ſolent, vt brachia vndiquaque in ſuperficiem ferè planam extenſa, lecti cuiuſdam ſpeciem, pedamentis in orbem digeſtis ſuſtentata, præ ſe ferant. *(Mali patulæ arte factæ.)* Eiuſmodi non paucæ apud nos priuatis, publiciſque locis viſuntur, in quo arborum excolendarum ſtudio Baſilienſes ſanè & totius ferè tractus Alſatici incolæ triumphant.

Idem Geſnerus Malos humiles duorum facit generum: vnam, cuius fructus Poma Adami vocāt, vtraque frutex potiùs, quàm arbor. *(Mali humiles. Poma Adami. Malus nana.)* Itē Malus nana, Zwerg-Apffel, Matthiæ Curtio Lindauiæ, Poma fert Paradiſinis vulgò dictis non diſſimilia, albicantia: quæ ſub finem Iulij matureſcunt. Arbuſtum non ſupra quatuor cubitos aſſurgit, fruticans à radice. Item: Curtio eidem Malus quædam ex Italia: cuius Poma magna & rugoſa in precio ſunt. Pampin vocant. *(Pampin.)* Scaliger quoque meminit Malorum Pumilarum, quæ breuis admodum ſint vitæ, & quarum aliquæ annuis mortibus hortulos deforment. *(Malus Pumila.)* Item eorum, quæ Apiola Italis dici ait, *(Apiola.)* dulcia illa quidem, tam iucundè fragrantia, vt vniuerſas Indias ſua ſuperent ſuauitate. Lacuna apud Dioſc. refert, inter Mali genera in Hiſpania præcellere Camueſa: *(Camueſa.)* & Amatus ex dulcibus & odoriferis Camuſia *(Camuſia.)* & Regalia dicta celebrat aitque odorifera & cordialia eſſe, vt ſi eorum cortices ignitis prunis inijciantur, ex ſe odorem referant moſchatum. Arabibus Poma muſa eſſe medij ſaporis. *(Muſa Poma.)* μελόμηλα & γλυκύμηλα iiſdem eſſe Galopomella, Melomella. *(Galopomella.)* Carolus Stephanus in opere ſuo Geoponico Germ. Paradiſiaca, inter alia peculiaria habet, aromatica, alba, dulcia, Franca boni odoris & ſaporis. *(Car. Steff. differentiæ.)* Item, Gallis dicta d'Heroet, de Malingre, de Rabure, & Mala Menſchein-Apffel/ & Malingeraut Malacriſch Germanis dicta: Io. VVittichius, Poma Porſdorffiana, quæ ad febres Epidemicas cum Mania commendat. Dodonæo eſt χαμαιμηλέα quædam, ſiue humilis Malus, *(Chamæmelea.)* fruticis modo adoleſcens, quæ non propter inſitionem, ſed naturâ ſua Poma fert præcocia, mediocriter dulcia colore admodum dilutè flauo albicantia. Brabanti vulgò Poma Paradiſi, aut Poma D. Ioannis nominant. LOB. & Pena, Mala quamplurima, cultu diuerſa, in Anglia, Belgio & Northmania, eſſe tradunt

Northmanica intus & foris Coccinea.

quæ foris intuſque Coccineo ſucco & aſpectu mi-cant. Ad Anglica quod attinet, Gerardus in ſuo Herbario Anglico hæc recenſet.

Differentiæ Gerardi. Carbonaria. Carbonaria longa. Regale. Reginale. Platomela. Platarchia.

1. Malus Carbonaria, The peme watertree. 2. Malus Carbonaria longo fructu, The Backers ditſch Apple tree. 3. Malum regale, The King of Apples: (Tabern. icon. p. 1007. Roet Sommer Bicling) 4. Malum reginale The Quining or Queene of Apples. (Tab. ic. p.1007. Mala rubentia, Stremling) 5. Platomela, ſiue Pyra æſtiua, The Sommer Pearmaine (Tab.ic.p. 2004. Platomela, Breiling) 6. Platarchia ſiue Pyra hyemalia, The winter Pearemaine (Tab.ic. p.1004. Platarchia) 7. Chamæmalus Londini, The dwarffe Apple tree or Paradice Apple.

Gerardus notatur.

Hæc Gerardus, qui ex viginti Tabernamontani figuris quatuor tantùm aſſumpſit, nec tamen ipſa deſcribit. Mirùm etiam cur ex duobus Pomis ſiue Malis faciat Pyros, nulla eius rei appoſita ratione? Item cur Chamæmalum recenſeat inter Syluestria Poma?

Tabernamontani differentiæ.

Tabernamontanus, qui poſtremus eſt eorum qui quidem Herbarium ſcripſerint ex profeſſo, iſta proponit. 1. Mala præcocia, S. Joans Apffel. 2. Mala auguſtea, Magdalenen-Apffel. 3. Mala præcocia rubra, Rott S. Jeans-Apffel. 4. Mala Carbonaria, Kol-Apffel. 5. Mala Carbonaria longa, Lang Kol-Apffel. 6. Mala æſtiua, Sommer-Apffel. 7. Mala Orbiculata, Breitling. 8. Glycomela, Suß-Apffel. 9. Glycomela 2. Süß [illegible]-Apffel. 10. Oenomela, Wein-Apffel. 11. Oximela, Säurling. 12. Hæmotamela, Blüt-Apffel. 13. Platomela, Breitling. 14. Platarchapia. 15. Platomela alia, Bretling. 16. Melapia, Konigling. 17. Munch-Apffel. 18. Schaaffmauler. 19. Mecherling 20. Sommerling. 21. Mala rubentia, Stremling.

Tabern. notatur.

Et ante iſta, Heymeling Duracina alba dicit, & Perſicis adiungit, quàm benè, norunt, quibus nomen Heymeling cognitum eſt. Et quid voluit inanitàm ſuâ, quàm emptoris impenſa tot figuras dare ſine vllis deſcriptionibus?

Cæsalpini differentiæ. Melappia.

Cæsalpinus Medicus Romanus, in opere ſuo Botanico ſua veteribus accommodare ſtudet, ſic: Melappia parua ſunt, nucem vix excedentia, rotunda, exteriùs tantùm pallida, odoratiſſima, ſapore dulci. Viderentur hæc Appiana eſſe apud Plinium, ab Appio è Claudia gente: inſito Cotoneo, quibus odor eſt Cotoneorum, magnitudoque: ſed cum obſtet magnitudo, melius dicetur apud Dioſcoridem Melimela à ſapore melleo eſſe, quæ à multis dulcia Mala vocantur: Nullum enim in genere Malorum illis dulcius eſt.

Roſea.

Roſea mediæ magnitudinis ſunt orbiculata colore rubenti, qua parte ſol aſpexerit: odor ineſt ſuauis: ſapore dulci ſubacidus; tota Hyeme ſeruantur incorrupta, meliora ſunt, cum rugas contraxerint. Dioſcorides Epirotica & orbiculata vocat ſtomacho vtilia. Plinius ex Epiro primùm allata putat ob nominis argumentum.

Sanguinea.

Sanguinea roſeis ſimilia, minùs odorata, inſipidioraque. Plinius colorem ſanguineum ex inſitu Mori, tractum putat, in hoc genere quædam oblongiora, figurâ Mammæ, acidi ſaporis, Plinius Orthomaſtica vocat.

Orthomaſtica. Calamagna.

Calamagna, quaſi pulchræ magnitudinis Mala, colore rubente: ſapore magis aquoſo, Plinius Pulmonia videtur appellaſſe, quæ ſtolidè tument.

Pulmonia.

Quædam colore quaſi ferrugineo; ſolidiori carne; ſapore dulci ex auſtero, vulgò Teſta vocant, figura Strutheorum.

Teſta. Orbiculata parua.

Quædam parua humili frutice, orbiculata, virentia adhuc, guſtu non ingrata. Plinius inter viliſſima Daca vocat, quę prima aduentu decerpi properant.

Daca. Verna.

Dioſcorides per verna hæc videtur intellexiſſe omnino damnata.

Silueſtria.

Syluestria ſimiliter parua, quæ præ acerbitate inguſtabilia, Dioſcorides Vernis ſimilia ſcribit.

Aug. Galli de [illegible] Italicæ. Pomi dolciani. Poma D. Petri.

Auguſt. Gallus Lombardiæ quædam Poma recenſens, meliora apud Brixianos ait, eſſe dicta Poma dolciani, parua & media, eodem tempore cum Pyris moſchatellinis matura. Proximè ſequuntur D. Petri Mala, Pomi di S. Pietro: nec nouit aliud genus maturum ante Autumnum.

Pomo roſſo.

Malum quod dicitur Pomo roſſo groſſo, gratum eſt, quia carne eſt tenera: optimum tam crudum, quàm coctum cum ſaccharo, ſanis & ægris. Verùm non diu durant.

Pomum Paradiſi.

Probatur & Pomum paradiſi ſatis diu durans, quod optimum eſt poſt natalitia. Eius duo genera, vnû longius altero.

Pomi ruggimenti.

Malorum dictorum Pomi ruggimenti duo genera. Præferuntur acida dulcibus: dulcia eduliâ ſunt, paulò poſt natalem Domini. Iis prætereuntibus bonitatis perfectionem acquirunt acida, in aliquot menſes duratura: maiora ſunt prædictis, firmiora, ſapidioráque. Omni tempopore condiri poſſunt.

Pomi Calamini.

Pomi Calamini dicta Mala, omnibus placent, ſapidiſſima, nec minus durant cæteris.

Pomi Pupini. Pomi roſtaroli.

Pomi Pupini dicta in pretio ſunt, tum propter bonitatem, tum propter diuturnitatem. Mala dicta Pomi roſtaroli, grata ſunt, quia pulchritudine & liquore ſuperant omnia alia: vt mirum non ſit in bacchanalibus tanto pretio iuuenibus vendi, præſertim iis, qui per vrbes, compita, & choreas debachantur.

Pomi Appioli.

Pomi Appioli quod genus magni fiebat ab antiquis, recentioribus quoque hodie habentur in pretio, quippe quæ omnibus reliquis delicatiora.

Lacunæ differentiæ Hiſpanicæ. Camuela.

Nec Hiſpanica ſua penitus indicta voluit Lacuna. Vulgò Maneana Camueſa omnibus cæteris præferuntur, quod præter aromaticam gratiam, quam habent, guſtu & liquore ſint gratiſſimo. Nec ſibi viſum hoc Pomi genus putat extra Hiſpaniam & aliqua Flandriæ loca: Flandrica tamen multùm Caſtellanis cedere.

Pomopero dedueldo. Melapia.

His ſuccedunt Mala dicta Pomopero dedueldo. Sequuntur Melapia Italorum. In Hiſpaniæ partibus non cognoſcuntur Dioſc. Melimela & Epirotica, vt idem tradit. Redeamus in Germaniam.

Coleri differentiæ.

Colerus in ſuo diario Oeconomico, pauca quidem affert, attamen ab aliis non prolata, aut ſaltem non iſtis nominibus, vt eo ipſo eius diligentia probanda videatur. 1. Mala Weiling. 2. Glaßöpffel 3. Zuncteröpffel. 4. Melaunenöpffel. 5. Hungeriſche öpffel. Quæ ſic Latinis verbis exprimas licet. Veilinga: Vitrea: Nobilia: Melonea: & Hungarica.

C. Bauh. not.

C. Bauhinus apud Matthiolum duo tantum Malorum poſuit & genera, & eicones ex Tabernamontano mutuatas; rotundorum & oblongorum, quem ſperamus plura daturum in alio opere, ex multiiuga ſua obſeruatione.

Chamæmelea, ſeu Humilis. Schuuenckfeldii. Sileſiaca Poma.

Tandem Schuuenckfeldius quoque affert in medium ſportulam, Sileſiacis Pomis refertam: quorum quædam antea iam nominata, quædam noua videntur, ergo Sileſiæ Mala hæc ſunt. 1. Malus humilis, χαμαιμηλία. Iohannis Apffelbaum, fruticis modo adoleſcit, & ſua natura fert Poma præcocia mediocriter dulcia, colore admodum dilutè flaua. 2. Mala acida, ὀξύμηλα, Searling/Sauröpffel/ 3. Mala dulcia, μελίμηλα Dioſc (vt ille putat) [illegible] 4. Mala Muſtea, [illegible] Honig-Apffel/ [illegible] Mala Vinoſa, οἰνόμηλα Weinſaur öpffel/ [illegible] öpffel/ ſaporis ſunt gratiſſimi, ſtomacho vtiles, minimè flatulenta. Eliguntur præ cæteris ad ſyrupi de Pomis & Confect. Alkermes compoſitionem. 5. Mala Auguſtea, ſeu pręcocia dulcia. Augſtöpffel / Früöpffel/ Magdalenen öpffel/ 7. Mala Epiſcopia, Biſchoffsöpffel/ 8 Mala Annabergica, Annberger Herren öpffel/ 9. Mala Cydoniata, Mala Apiana, Quittenäpffel, Kittenäpffel/. his color, odor, magnitudoque Cydoniorum. 10. Mala roſea, πλατύμηλα Roſenäpffel. 11. Mala Parelia, Peiteläpffel, acida ſunt & grati ſaporis. 12. Mala Carbonaria, Kolöpffel/. 13 Mala Anguloſa. Zapffenöpffel/ 14 Mala Duracena, Lägeöpffel, Harteöpffel/. 15. Mala rubentia, Streimlingöpffel/.

Oxymela. Muſtea. Oinomela. Oxymelimela. Auguſtea. Epiſcopia. Annabergica. Cydoniata, Apiana. Roſea. Parelia. Carbonaria. Duracena. Anguloſa.

Noſtræ ætatis Mala an cum Priſcorum ſint eadem?

Atque hæc ſunt ferè Malorum genera, ab autoribus vel nomine ſolo, vel etiam deſcriptione conſignata: vnde patet hanc noſtram ætatem Malorum (vtinam non & malorum) prouentu, priſco illo æuo longe ſuperiorem. Patet etiam quoſdam ſtuduiſſe ſua priſcorum titulis accommodare, alios ſua ſimplicitate contentos, in præſentibus conquieuiſſe. Et cautiùs vt noſtra quidem fert ſententia. Nam cùm Pomorum varietas ex inſitionum maximè varietate ſit orta, & etiamnum ſingulis oriatur annis, quâ tandem fieri queat diligentiâ, quo iudicij acumine, hæc noſtra iſtis priſcorum aptari, aut eadem eſſe cum iis pronunciari queant? vt non ſat ſani hominis (ſi quid Goropij maximi viri iudicio tribuendum) eſſe videatur, ſi quis huius ætatis vel Mala vel Pyra, vel alterius generis diuerſa ex inſitione Poma (qualia hodie ferè ſunt pleraque) ad veterum nomenclaturas cogere ac pro iiſdem venditare

venditare nitatur. Nouisse cuiusque succos, eo iudicio, quo simplices medicamentorum facultates sunt examinandæ, id verò dignum iudicamus in quo laboretur. Habuerint sanè Romani Orbiculata delicatissima, habuerint Melimela, Mattiana, Scádiana, Picena, Amerina, Syriaca, Pelusiaca, Quiriniana, Sestania, Platania, Mustea, & si fœminis placet, etiam Pannacea, nunquid ideo nobis ob hanc diuersitatem laborádum? Scimus Sestiana Poma, siue, vt Columella habet Sextiana, non verò Cestiana, vt malè apud Galenum vocantur, inter ea numerari quæ astringendi vi magnam vtilitatem habent. Ea tamen de causa minimè nobis disputandum, quæ sint Sestiana Poma, ne nobis vana quærentibus, illud quod Cornario (nisi memoria fallat) in hoc Pomo accidat, vt Sestiana Hesperidum Mala credamus, & tandem cum Matthianis etiam confundamus, à quibus credi posset Hispanos hoc tempore omnibus Malis nomen mutuari. Hoc agendum, vt inueniamus Mala, quæ astringendi facultate non cedant Sestianis, qualia quamplurima reperiuntur, (& nos mox describemus quædam appositis picturis) & nisi inuenirentur, aliis Malis Cotoneo insitis fieri possent. Eequam ergo nos sportulam aduehemus ad istud Malorum Empiorum? enimuero sanè, talia qualia accepimus, decerpsimus, vidimus, gustauimus, partim etiam coluimus ipsi, conferemus, breui, sed exacto singulis apposito lemmate, & eicone ex ipsomet prototypo ad singulorum magnitudinem parato, ne nostro nos, qui nunc hoc agimus, officio defuisse videamur. Placebit, speramus, non herbarum tantùm studiosis, sed & Pharmacopœis (quorum etiam hæc nouisse interest) & hortorum cultoribus, & omnibus denique bonis Oeconomis.

Pomorum [...]risci aut [r]ecapitulatio.

Corn. notatur. Hesperidum mala.

Ergo & nostras Pomonæ Vertumnique opes, quas partim ex ducato VVirtembergico, partim ex agro Basiliensi, Burgundico atque Alsatico, quarum haud temerè alia loca maiorem suppeditent varietatem, conquisiuimus, tandem promamus.

Auctoribus obseruatæ Pomorum differentiæ.

Malum VVirtembergicum Wettich subflauum.



In ducatu VVirtēbergico, & speciatim iuxta Balneum admirabile circa Bol, Pomum hoc Wettich dictum Allatum etiam è pago Bliespach, vbi Geelwettich vocari tradunt. Magnitudinem figura docet, vt & reliquorū quæ sequuntur, sicut & formam extrinsecam, quam figuram vocant. Est ex albo luteolum, pediculo satis longo. Sept. 20. nondum perfectè maturum: carne tamen iam sublutea, dura, acida. Delatum Montbelgardum ad Febr. durauit.

Geel Wettich.

Malum Wettich 2.

Klein Wettich



Klein Wettich, ex Bol pago eiusdem Ducatus VVirttemberg. Multum habet albidi, cum luteolo mixti: alicubi rubellum: nonnihil angulosum, pediculo mediocri. Septembris 20. carne erat alba satis tenera, acida, grata. Diu durare aiunt, nec grandescere, fragrantemque matura spirare odorem. Montbelgardum delatum, mense Febr. integrum adhuc fuit, & spem exhibuit longioris durationis.

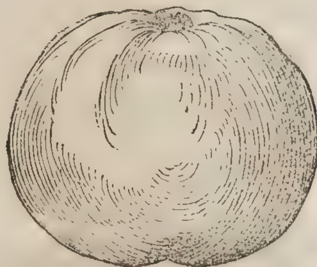
Malum Wettich 3.

Klein Wettich.



Ex eorum quoque genere est, quæ Wettich vernaculo idiomate dicuntur, durans ad Ianuarium vsque: planè album, præcedenti nō maius, breui pediculo. Datum in Wilden pago Bollensi vicino. Sept. 20. carne erat alba, satis dura, sapore acido, nec dum maturum videbatur.

Malum Wettich Italicum maius & minus.





Mala Welsch Wettich dicta, quasi Italica, pulchra sunt, in Bol & Zell nonnihil angulosa: colore alba, supernè pulchrè rubentia, in medio punctata: aliquando nonnihil luteola: pediculo longiusculo, quem non exprimunt picturæ. Durare aiunt ad Aprilem. Sept. 20. Caro intus alba, tenera, acida, sapida, dicuntur diu durare, etiam per totam Hyemē. Montbelgardum translata bona adhuc fuerunt Maij medio sequentis anni. Magnitudinem figura exprimit.

Welsch Wettich.

Oenomelum VVirtembergicum.



Weinapffel, Pomum vinosum vulgò dictum, elegans, candidum, vmbilico tenus parum angulosum

Weinapffel.

Durare perhibent vsque ad Aprilem. Coluntur in Wätte & alibi. Multum habet similitudinis cum præcedenti, minori præsertim, quo tamen paulò habitius est, colore albo, ad pediculum nonnihil luteolo.

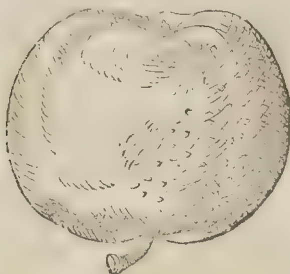
Malum Wettich viridans.

Grünwettich



Grünwettich ex Wette, in luteolo subuiride, pediculo satis lógo. Mompelgardú delatum, integrum adhuc Maij medio. Vrieum tátùm nacti sumus, quod adseruatum diu, sed negociis impediti, nec Pomi, nec saporis designandi meminimus. Norint id incolæ. Verisimile tamen est, prioribus gustu non multùm esse dissimile, siquidem communi conueniat nomine.

Malum Virgineum, acidum.



Jungfraw äpffel.

Jungfrawäpffel, quasi dicas Virgineum pomum, sessile, colore ex albo subluteo, aliquot striis & maculis rubentibus decoratum, pediculo satis longo, tenui. Caro alba, dura, acida nondum edulis Sept. 20. grata tamen, etiam ante perfectam maturitatem.

Duracinum album, Zellense.



Weiß Hartling.

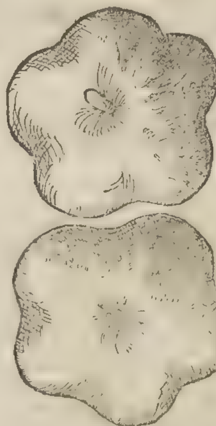
Weiß Hartling, Duracinum album, ex Zell, mediocre Pomum, album cum luteolo intermixto, parte præsertim superiore ad vmbilicum, ad pediculum verò rubello. Angulosum est, carne duriuscula & firma, (vnde nomen) sapida. Aiunt durare ad Pascha ac etiam vsque ad oporan. Nobis adseruata, integra adhuc fuerunt medio Maio, sequentis anni.

Duracinum album Bollense.



Weiß Hartling Apffel, quasi duriusculum album Bollensibus dictum, quòd diu duret, vt ij retulerunt, qui in Zell obtulerunt: nonnihil angulosum, coloris albi subrulei. Accepimus ex Wätte paulò maiora. Sed hoc idem existimamus cum præcedenti, & bis pictum, aut certè quàm minimùm variare. Hortulanus Ill. E. C. Montbelgardensis eadem significatione *blanc-dure* vocat Gallico idiomate, & in horto E. C. Montbelgardi prouenire ait. — Weiß Hartling Apffel.

Pomum Pentagonum perelegans, acido dulce, vtrinque sessile.



Elegás hoc ratumque Pomum, ab Ill. Ducissa VVirtembergica, Principissa nostra Clementissima missum, cum aliis quibusdá exoticæ elegantiæ naturalibus dono accepimus: Mediocre est, & figura magnitudinem non adæquat: quippe trium aut quatuor vnciarum latum, sescuncia nó altius compressum, vtrinque sessile. Parte superne, quæ Pythmene, impressum. Angulis quinque protuberantibus conspicuum est, maiori parte luteis, reliqua eleganter rubicunda, punctis tamen luteis notata. Februario sectum carne satis molli erat, acidodulci, ac penè vinoso. Surculos ab eadem E. C. missos in horto E. C. quem Montbelgardi colimus, inseri curauimus. Figura vtramque faciem oppositam exprimit. — Pomü Pentagonum.

Poma quadrata vulgò dicuntur Montbelgardi *Pommes carrees*, propter angulos. Sunt tamen communiter pentagona, interdum Hexagona aut Heptagona, angulis nimirum per longitudinem protuberantibus, quorum pars suprema, propter vmbilicum, in gibbos & tubercula eleuatur: totumque adeò Pomum angulis scatet. Quatuor vnciás alta, tres lata, sessilis, pediculo breui, flaua, punctis araneosis nigricantibus conspersa. Mense Oct. lecta, odorata sunt, sapore vinoso, acidulo, grato: carne tamen adhuc duriuscula. Ex horto E. C. Montbelgard. — Pomum quadratum Montb. acidum, flaua.

Malum

Malum Orbiculatum Bollense album, acidum.





Scheibling. In Ducatu VVirtēbergico propè Bol & Zell Scheibling vocatur, ac si dicas orbiculare, modicè tamen depressum est ac sessile; colore albo subluteo cum aliquo rubore consperso: angulosum est, pediculo breui. Sept.20. caro non omninò alba, sed subluteola, tenera: sapor acidus, gratus, vinosus, Bona adhuc Oct. 14. pauciſſimo rubore ab vna parte, in ambitum ventriosa sunt, vnde forte Orbiculata dicta, peciolo breui, crassiusculo, durant ad Ianuarium. Sept.20. gustata, carne sublutea, acidula atque eduli. Oblatum etiam in Zell, sub eodem nomine, eiusdem saporis testimonia dedere. Montbelgardum delatum Maij medio incorruptum adhuc erat.

Oenomela Bollensia alba.





Wein apffel, Seitzling. Wein apffel, Poma Vinosa Bollensibus & VValdensibus dicta quibusdam Seitzling. Altera parte albicant, altera rubent, eâ nimirum, quâ solem spectabant. Sep. initio nondum matura satis, ideoque esui minùs apta: succo tamen vinoso. Ad Aprilem vsque durare ferunt. Gustata Sept. fine, sapore acido, grato, vt & demum Nouem. 23. Habentur & in Zell, eodem nomine. Montbelgardum delata, integra adhuc erant medio Maio sequentibus anni.

Orbiculatum aliud quibusdam.

Blechenbrunner quibusdam Krepsling. Quidam & hoc Orbiculatum vocant, germanico idiomate Krepsling, communiter tamen Bollensibus & VValdensibus Blechenbrunner quasi Fontiphagia dicas. Elegans Pomi genus, ex albo luteolum, cum

Oenomelum magnum Bliensspachianum.



Weinling. Weinling Vinosum Bliensspachianis dictum in Ducatu VVirtembergico: Elegans & magnū, angulosū, album, peciolo breui. Sept.20. erat maturum, carne candida, tenera, subacida, etiam ad Oct. 14. vsque semina tamen quæ inerant, cassa, & medulla vacua.

Malum turbinatum album.



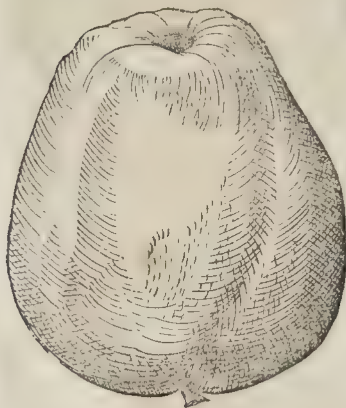
Vlmer pfätling. Vlmer pfätling quasi Vlmense, VValdensibus dictum elegans, lōgiusculum, nōnihil turbinatū, colore albo ferè, ex altera parte rubello, peciolo crasso breui. Aiūt diu durare. Delatū Montbelgardum integrum adhuc Februario.

Malum turbinatum ex flauo virescens, punctatum.



Linckerapffel Hütlißapffel Linckerapffel Bollensibus & VValdensibus dictum simile satis Hütlißapffel à pileo turbinato vocato. Eadem enim forma ferè colorque, sed minus hoc. In colore tamen hoc discriminis animaduertimus, quod licet sit ex albo subluteus & virescens, multa tamen habet puncta candida. Quædam etiam aliquid ruboris habent diffusi. Pediculus quidem breuis est, sed crassior. Videntur & angustiora, quam exprimat eicon. Aiunt durare vsque ad Ver, interdum etiam vsque ad æstatem. Sept. 19. nondum erant esui apta, carne dura, sapore vinoso austero, luteola. Tali adhuc erat Octob. Montbelgardum delatum, integrum adhuc Maij medio.

Malum turbinatum maius, virescens.



Hütlingsapffel. Lauchsapffel Hütlingsapffel, iisdem nuncupatum, quòd Pileum turbinatâ formâ referat, quibusdam Lauchsapffel, quasi Prasina dicas, fortè à colore. Pomum oblongum, basi latiore, in angustum fastigium exeunte, peciolo breui, crassiusculo. Durant vsque ad Febr. vt aiunt. Sept. 18. nondum erant esui apta. Sapor vinosus, Color ex albo subluteus & virescens. Quædam etiam aliquid viroris habent versus basim. Zellenses hyemalia vocăt, *Winterapffel.* Winterapffel, vernacula lingua. Aiunt & Linckerapffel *Spitzapffel.* dici, hoc est, exacuta. Oct. 25. carne adhuc dura, acida, necdum esui apta. Suspicamur esse id, quod

Scuckardiæ Ramwerapffel, & Basileæ, Spitzärtigen vocant, quasi naturæ acutæ dicas quod delatum Montbelgardum, Decembr. 13. carne dura adhuc & acida deprehensum. At Hütlingsapffel integrum adhuc erat Febr. carne duriuscula, subacidula, vinosa. Ad medium Maij esui aptum, cum aliqua aciditate. *Ramwer. apffel. Spitzärtig.*

Malum turbinatum, lactescentibus punctulis conspersum.



Weißling ex Wälden, Pomum album, supernè turbinatum, infernè sessile. Diu durare aiunt. Punctulis planè lacteis aspersum est. Eiusdem generis aliud ex Zell accepimus, sed isto multò maius, & supra quinque digitos altum, quinque crassum: in cæteris simile, acidum est. Prouenit etiam in Bot, & aliis multis in locis, vt aiunt. Bonum adhuc & sapidum Montbelgardi 10. Febr. *Weißling.*

Malum Vlmense.



Vlmer apffel, Vlmensia poma, ex luteo subalbida, vna parte strias aliquas rubentes habent. Eadem ferè latitudo quæ longitudo: pediculus longiusculus crassus. Pomum hoc quod vnicum accepimus contortum erat & veluti in medio bipartitum, nescimus an cætera talia. *Vlmer äpffel.*

Mala speciosa alba Fontis Admir.

Magna hæc & speciosa Mala in Ducatu VVirtēb. circa fontem Adm. proueniunt. Figurâ variant, iccirco

idcirco binæ eicones appositæ, varietatem ostendentes. Alba sunt & angulis eminentibus inæqualia,





præsertim rotundiora, alterum magis turbinatum est. Acida sunt, & diu durant. Hæc duo eadem esse videntur cum sequenti, vti patebit.

Alia eicon prædictorum.



Bachäpffel quasi Frixoria dicas, quod frixa sint optima. Habentur in Zell. Cuius generis data nobis duo maxima, quorum altitudo excedebat sex digitos: crassitudo ferè septem. Color vniformis ex albo subluteus, raris lacteis maculis respersis. Aiunt multò etiam maiora reperiri, esse subacida, diu durare. Figura hæc magnitudinem haud æquat. Hospes noster Bollensis in discernendis fructibus peritus, noluit diuersum dicere, & Gelbling vocata, quasi luteola dicas, in Wyl oppido, se eadem suspicari cum his. Sept. 20. caro non omninò candida, sed ferè sublutea, duriuscula, sapore non admodum acido, grato. Sept. 30. degustatis vtrisque iam descriptis, manifestè deprehendimus verum esse, quod hospes monuerat, non differre: sed esse tantùm figuræ aliquam varietatem. Ergo tres propositæ figuræ vnius sunt & eiusdem speciei, licet non parua diuersitas inter duo appareat, vti dictum. Huius generis pulchrum & insignis magnitudinis Montbelgardum delatum, ad medium Maij integrum adhuc erat. Bachäpffel.

Erithromelon, seu Pomum magnum, rubrum, striatum.

Roth Bachapffel, quasi rubrum frixorium dicas, variegatum, magna ex parte rubrum, variis intercur- Roth Bachapffel.



rentibus striis. Sed & albedinis luteo commixtæ [illegible]la habet: Vmbilicus profundus, petiolus breuis: nonnihil quoque angulosum est. Suaui est & vinoso acore, ob id lautioribus mensis expetitur ad frixa, ad quem vsum etiam à Basiliensibus hoc ipso nomine, nisi multùm fallimur, celebrantur. Montbelgardum delatum, integrum adhuc Decembri. Aiunt in Wyl ad Quadragesimam vsque durare.

Erithromelon, seu Malum rubrum magnum, fugax.

Roth Weitling äpffel. Rother Weitling Apffel ex Grübing & Wälde/ vnde etiam accepimus sub nomine Tauricher, Tauricum, his val-



dè similia, attamen maiora, sessilia, quædam rubra, nec ita striata. Partes quædam albæ ex luteolo, mixto sparsim rubore. Sed & in eo apparet differentia, quòd multa puncta habeant alba. Pediculi non admodum crassi, nec breues. Alterum, quod oblatum fuit, altitudinis erat quatuor digitorum, crassitudinis sex: alterum quinque, totidem crassum. Sept. 17. incipiebant putrescere. Caro haud ita candida, tenera tamen, acida, grata. Tauricum tamen sapore videbatur gratius. Fugax est Pomum.

Erythromelon magnum Parisiacum.

Paris äpffel. In oppido Kirchen præmagnum & elegans hoc Pomum oblatum nomine Groß Paris Apffel, quasi Parisia-



cum dictū, mense Octobri. Hospes idē iudicat cum precedenti. Rubris striis pulchrè picturatū est, aspersis hinc inde punctis albis, non sine luteolo colore. Pediculus breuis. Caro tenera, acida, vinosa. Bonum adhuc Octobr. 17. Eiconem exhibuimus propter formam à superiori diuersam: an differat etiam specie, incolæ viderint. Sanè ita videtur.

Malum Tauricum æstiuum, rubrum.

Sommer Taurich. Sommer Taurich: Pulchrum, magnum, rubens valdè allatum Vracho. Sept. 7. Striatæ rubedini luteum & albedo permixta. Caro alba, tenera, subacida, sapore vinoso, grato. Haud durabilia esse perhibent, ideoq;



quæ æstiua vocant. Et vel Sept. 19. iam quædam putrescebant. Eadem sub eodem nomine vidimus in Bol/Kirchen & in Wälden/ quæ etsi minùs rubra, tamen erant magis striata. Putamus cum Plinio ruborem & strias à Sole fieri, prout magis aprico sunt exposita, quod & rustici obseruatione quotidiana asseuerant. Vnde Pomorum striæ & rubedo. Etenim Sept. fine eadem allata ex Bliensbach, non rubra erant, vt Vrachiana, sed multa albedine perfusa. Tribuendum tamen etiam aliquid formæ specificæ, & generum proprietati. Sept. 12. iam transierant in Zell. Vnum tamen nobis in Octobr. vsque integrum perstitit.

Malum Tauricum Hyemale.

Winter Tauricher in Bol & Wälde, pagis Vvirtemb. id est, Tauricum hyemale dictum, pulchrum magnumque

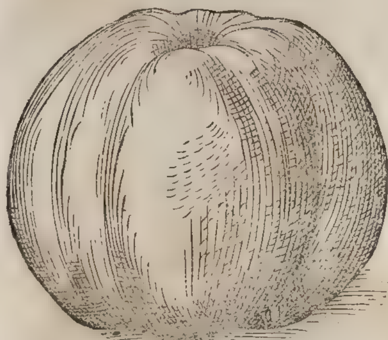


Pomum simile Taurico æstiuo: quędam rubra valdè, alicubi alba, sublutea, striata: quædam minùs rubra, diuersæ magnitudinis. In genere tamen, omnia huius generis videntur prædictis minùs sessilia, & paulò magis angulosa. Pecioli etiam videntur longiores. Aiunt durare vsque ad Aprilem. Sept. 19. nondum erant esui apta, sed carne dura, sapore tamen acido, non ingrato. Nacti sumus etiam eodem nomine ex Zell/ insigniter vna parte rubens, turbinatum. Perhibent diu durare, & acido esse sapore. Octob. 25. gustu erant acida, nec dum esui prorsus apta, carne solida, luteola. Montbelg. delata, Maij medio nulla adhuc putredine inquinata, saporis iucundi, vinosi.

Erithromelon acidum, subastringens.

Schemapffel ex Bittenspach: prædicto Taurico æstiuo apprimè

apprimè ſimile. Schmatapffel dicta putamus, quaſi pudoris Poma, quòd rubedo faciei pudoris



ſignum eſſe ſoleat: iuxta illud; Erubuit, ſalua res eſt. Rubent enim hæc Poma, ſed dilutiùs, ac minùs quàm prædicta. Sunt & quædam alba tantùm, alia mixta, quaſi & ipſa facierum humanarum inſtar, colorem mutarent. Puncta alba nulla. Pediculi breuiſſimi. Sept. 20. Caro dura ſatis, nec dum perfectè matura, ſaporis acidi, nonnihil aſtringentis. Sunt & parùm anguloſa. Decemb. 13. Pomum delatum
Schmetter Taurich. Montbelgardum ex Wälden nomine Schmetter Taurich, carne erat alba, duriuſcula, vinoſo gratoque ſapore.

Malum Tigurinum maius, ſeu album VVirtembergenſibus.

Weiß-Zürich apffel. Album Tigurinum Pomum, Weiß Zürich apffel, oblatum hoc nomine in Zell, fortè quòd Tiguro in agrũ



VVirtembergicum tranſplantatum, aut quòd ibi etiam abundent. Anguloſum eſt, ſpecioſum, nonnihil turbinatum: Colore ferè luteo, veluti ſtriis aut guttis rubentibus donatum. Habetur etiam in Bot & Groß Zürich apffel, id eſt, Tigurinum maius. Satis benè accedit ad Tauricum Hyemale, ſed non ita rubet. Montbelgardum delatum, in Ianuarij finem durauit, carne friabili, tenera dulcacida. Poſſit itaque ὀξυμελίμηλον nuncupari, vel ὀξυγλυκύμηλον.

Malum Tigurinum minus.

Hoc genus Bollenſes & VValdenſes ſimpliciter Züri apffel vocant, hoc eſt, Tigurinum Pomum. Minus Zürich apffel.



dici poteſt, quia priori magnitudine cedit. Ex albo ſubluteum eſt, paucis ſtriis, non multùm anguloſum, peciolo breui, craſſo. Ad Aprilem durare narrant. Septembr. fine nondum eſui erant apta, ſed carne dura, acida. Eadem eodem nomine habentur in Kirchen, vbi aiunt frixa perquàm eſſe iucunda. Montb. delata Febr. medio acidula, grata.

Malum ſtriatum, Balnei Adm. perelegans.

Stremling apffel/accolis Balnei Admir. dictum, quaſi ſtriatum nomine ſumpto ex argumento: pulchrum Stremling apffel



eſt Pomum, nõnihil anguloſum, multis ſtriis & punctis rubens, ac veluti picturatum. Parte ſuperna albet, inferna propè pediculum breuem, valdè rubet: & in rubro colore ſtriæ ſaturatiores. Sunt etiam minora quàm figura exhibet, & valdè durabilia, vt aiũt. Delatum Montb. exeunte Maio nihil penitùs vitij contraxerat. Carne eſt firmiuſcula, guſtu acido.

Duracinum ſtriatum, ſeu Malum D. Matthiæ.

Hartlingapffel/ quaſi duracinum ſeu duriuſculum Hartlinge apffel. dicas, prælibato ſtriato aliquatenus ſimile. Habet enim & hoc ſtrias, ſed diſſimiles. Rubor etiam diuerſus, cui puncta paſſim inſperſa. Pediculus, quàm dicti longè breuior, & craſſiuſculus. Supernè etiam anguloſum conſpicitur, diu durat, vt perhibent, & acidum eſt. Suſpicamur idem Pomi genus nobis oblatum in Wälden ſub nomine Weltbrecheren, quod ad Weltbrechen apffel.

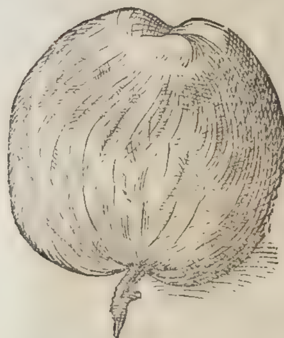
Aprilem vſque durare aiunt. Idem Pomum datum in Zell nomine Matthisapffel/hoc eſt, Matthiæ Pomum, aci- Mattis apffel.



dum quoque, & durabile, quod & ipſum erat per rubedinem punctatum. Decembr. 12. cùm iam putredinis nota adeſſet, duram adhuc carnem, albã, acidamque deprehendimus. Durauit tamen ad Maij medium vſque.

Malum rubellum Waldenſe.

Rötling Rötling quaſi Rubellū dictum, in Walden. Pulchellū Pomum, cuius ſuperior pars valdè rubet, inferior hinc inde albicat, cũ pulchris ſtriis, & veluti guttis rubris. Pediculus mediocris, craſſiciei... Vnicum tantùm accepimus ex illo loco, quod nonnihil erat anguloſum. Aiunt durare diu, vſque ad Quadrageſimam. Datum nobis in Zell eodem nomine Pomum, ſed maius, quatuor digitos altum, craſſitudine eadem: Color idem, niſi quòd non tantum rubebat: pediculo paulò longiori. Hîc tamen prius exhibemus. Quædam etiam ex iis, quæ in Zell nacti ſumus, minora ſunt. In Kirchen eadem vidimus, niſi fallimur nomine Zeitling/ quæ Montbelgardum delata, durarunt vſque ad finem Febr. carne tenera, ſaporis ſubacidi, valdè grati.



Phrygomelon ſtriatum.

Bachäpffel Bachäpffel quaſi frixationi opportunum aptúmque, Bollenſibus dictum. Simillimum eſt Streimling



dicto. Duo accepimus, quorum alterum quatuor ferè vncias altum, craſſum totidem, alterum depreſſius, ad tres tantùm vncias, quatuor ferè craſſum. Parte altera rubet, cum ſtriis item ſaturatius rubentibus: altera ſublutea eſt, intercurſantibus quoque ſtriis rubentibus. Durum eſt Pomum, pediculo craſſo admodum & breui. Montbelgardum delatum integrum adhuc Febr. quo tempore adhuc carne erat dura, acida, grata.

Malum Feinſterling Zellenſibus.

Feinſterling Zellenſibus dictum, durabile Pomum eſt, vt aiunt, mediocre. Vna parte rubet intercurſan- Feinſterling



tibus ſtriis, magis rubentibus: ceterâ luteum. Pediculo eſt ſatis breui. Admodum ſimile eſt hoc Pomo paullò antè deſcripto, quod & ſtrias rubras habet, Sed hoſpes noſter, in diſcernendis fructibus ſolers, diuerſum ait. Mõtbelgardum delatum, integrum ad Februarium vſque, putredinem non ſenſit.

Malum Haſſtecher dictum.

Ita Bollenſes & Zelléſes appellãt apud quos prouenit. Pulchrum genus eſt, multumq; rubens, ſtria- Haſſtecher apffel.

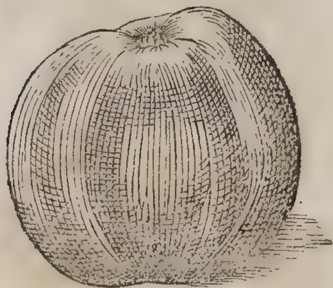


tum: intercurſantibus nonnullis partibus luteolis & vireſcentibus. Multum habent ſimilitudinis cum Rötling & cum Bachäpffel ſtriatis & cum Streimling. Pediculo ſunt longiuſculo: carne acida, durabilia. Variant inter ſe. Alia vireſcunt ſine multo rubore: alia parua, pediculis ipſo ferè Pomo longioribus. Viro- re quidam diſtinguunt à Rötling. Septembr. 20. nondum edulia, carne alba duráque, acida valdè. Circa Paſcha primùm maturantur, eſuiq́ue fiunt apta. Montbelgardum delata, menſe Maio, integra adhuc & abundè grata erant.

Rubellum

Rubellum Blienspachianum.

Rötling. Rötling / hoc est Rubellum ex Blienpach; totum ferè rubrum est, parum angulosum, pediculo



tenui, satis longo. Medio Martio integrum adhuc, saporis grati, subacidi.

Malum Heiningium Bollense.

Heiningo äpffel. Heiningo äpffel in Boll Latiusculum, sessile, supernè nonnihil turbinatum: colore ex albo luteolo, & sub-



uirente, vna parte cum striis nonnihil rubentibus. Aug.26. nondum maturum: colligi tamen potest & reponi. Bona sunt circa ferias Natalitias, durantque vsque ad Quadragesimam. Montb. delatum integrū adhuc medio Maio, acidulum.

Malum Tröstling dictum.

Tröstling äpffel. Tröstling äpffel in Boll. Hospes noster se solum habere dicebat hoc Pomi genus, salté eo in loco. Durare



vsque ad Aprilem. Mediocre Pomum, sessile inferna parte, superiore turbinatum. Maxima parte rubet, interiectis multis striis: reliqua pallida subluteaq;, pediculo satis longo, carne subacida. Vnicum delatum Montbelgardum Febr.12. durauit adhuc.

Duracinum VValdense, acidodulce.

Hartling nomine data in Wälde/ quasi durabile, vel prædurū dicas: Et Schalhartling/ quasi corticis instar Hartling. Schalhartling.



durum dicas. Et sanè ad duos annos durare perhibent, aut etiam ad triennium. Altera parte rubent striata: altera sublutea, pediculo longiusculo ad vnciam vnam.



Ex Blienspach simile Pomum allatum nomine Schalapffel, quasi testacium dicas, aut quòd non sint comedenda nisi decorticata, propter duritiē: Decorticare enim (scheten est) sed maius. Delatum Montbelgardum, Maij medio carne dura, ex dulci acida.

Duracinum latum VValdense, seu rubrum.

Breithärtling, quibusdam etiam Rotharting ex Wälde/ pulchellum, sessile, multumque durabile, vt aiunt. Breithartling Rothartling.

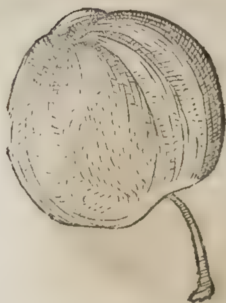




Colore vna parte subluteo, altera rubente, vtrinque dispersis maculis albis, seu lacteis quibusdam veluti punctis; pediculo satis longo. In Zell intensiùs rubent, & minora sunt: dura admodum carne. Sept.20. acida, albā, esui nondum apta. Perhibent durare ad Oporam vsque.

Prasomelon Bollense, Fontis Adm.

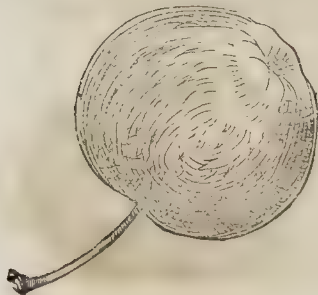
Grüninger apffel.



Grüninger apffel in Boll, quasi viride Pomum. Nam colore maximè omnium est virescente, punctis albis aspersum, angulosum: pediculo vnciali, acidum. Montbelgardum delatam ad medium Maium vsque integrum permansit.

Malum Jüppenschwencken Bollensibus dictum.

Juppenschwencken.



Sic in Boll vocant & circa Fontem Admirabilem, æquè mirabili profectò nomine, vt patet idioma intelligentibus. Pomum est acidum durabile ad Oporam vsque. Color virescens cum luteolo, subinde striis & veluti guttis rubentibus aspersum, pediculo sesquivnciam longo.

Malum longipediculum Zellensibus dictum.

Langstieler.



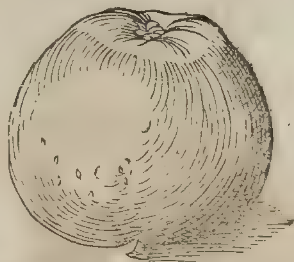
Langstieler; quasi longo pediculo Pomum ex Boll durabile: prædicto haud multùm absimile, differre tamen videtur diligentiùs conferenti. Neque enim tam viride est hoc, & per album luteas strias habet intercurrentes: ad hæc angulosum est: Pediculum vnciam longum habens, & in vmbilico cauitatem profundiorem.

Malum Concharum Venerearum modo maculatum, dulcacidum.

Schrapffel.

Circa Balneum Admirabile Ducatus VVirtembergensis hoc genus pomi Schrapffel, satiuum Pomú quibusdam etiam Kern-Apffel, quasi granatum Pomú nuncupatur, quòd ex granis & semine proueniat. Pulchellum est vna parte album, altera rubellum cum maculis rubentibus, vt in conchis Veneris quibusdam: pediculo breui, crasso. Videtur idem genus esse Pomi quod Stutgardiæ Weißling vocant, sed maius, & maculis pulchrioribus. Vtrumque Montbelg. translatum integrum Nouemb. fine. Stutgardianum ad medium Maij vsque durauit, carne valdè candida ex dulci subacidula, vinosa.

Weißling.



Mala Loracina Bollensia Font. Adm.

Lauer-Apffel.



Lauer-Apffel (fortè quod Loram potionis genus, [illegible] Græcis dictum, ingrediantur, quod ferè à Germanis ex vindemiæ fracibus & reliquiis fieri solet adiectis Pomis & aliis quibusdam) in Boll & Walde, accedunt aliquatenus ad Hapstecher, rubore multo perfusa, per quem veluti striæ guttæque magis rubentes discurrunt: In vna etiam parte ex luteo virescunt. Pediculus tenuis, longus.



Variant & magnitudine, & colore: quædam enim magis rubra, quædam lutea magis. Alia magis striata, aliaminùs. Diu durare dicuntur. Caro alba, dulcis, grata, Sept. 20. nondum tamen edulis. Montb. delatum Maij medio integrum adhuc.

Mala Paradisiana Basiliensibus dicta, præcocia.

Paradiß Apffel vel Paradisier Vulgò Basiliensibus dicta, prima sunt Poma, Iunio matura & Iulio, in paruis arboribus prouenientia, omnium vrbanorum Pomorum minima, quæ quidem hactenus viderimus, iucundi odoris & saporis, dulcis, suauitateque quadam propria ori blandientia, exteriùs candida, carne tenera. Habentur & Lugduni & Geneuæ & Monspessuli, Iunio tempestiuè matura. Putamus eadem

Ista Paradisiaca rubra. Rot Paradisapffel. — d[illegible] esse, quæ ex Ruellio sub eodem nomine descripsimus ante Rot Paradis öpffel. iisdem Basiliensibus vocata, prædictis paulò maiora, paulò tardiùs quoque maturescunt; Colore rubra, pediculo satis longo. Caro firmiuscula, & quàm prædictorum solidior: sapore admodùm dulci, & propemodùm melleo.

Malum dulcacidum album durabile, & aliud dulce.

[illegible] Grubt[illegible] vocantur in [illegible] pago D[illegible] VVirtembergi[illegible] sunt cum [illegible] veluti oblon-





gis maculis: Pediculi breues. Idem Pomum eodem nomine habent in Zell. Dulce tamen esse aiunt. Sunt & magis albicantia, aliqua etiam aspera viridiaque. Pfaffengrübling. — Pfaffengrübling in Wälde vocantur, quo fit, vt non tam nominis, quàm formæ varietate moti, duas figuras demus. Sunt verò posteriora colore albo cum luteo pallescenti, pediculo breui tenuique, durabilia. Lederfüßling. Schmetzling. — Aiunt vocari etiam Lederfüßling. Accepimus etiam nomine Schmetzling. Oct. 20. in Kirchen carne dulci, solidiore. Hospes errorem esse ait in nomine, & ipsummet esse Grübling: delatum Montbelgardum medio Maio adhuc durabat vtrumque.

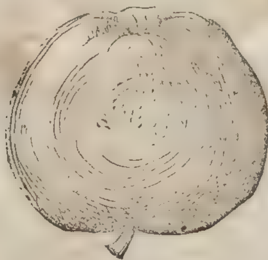
Malum turbinatum dulce.

Meri[illegible]apffel. — M[illegible]apffel vocantur in Bot, & circa fontem Admirabilem. Turbinatum est vt Hütlinsapffel (à pileo turbinato dictum Pomum, de quo suprà) sed basi latiore magis etiam rubens, & angulosum, gustu dulci. Delatum Montbelgardum incorruptum erat exeunte Februario.



Malum granosum Zellense.

Kernapffel. — Kernäpffel in Zell & circa fontem Adm. quasi granorum Pomum, vel granatum Pomum, ex albo sublu-



teum, ad virorem aliquatenus tendens, pediculi longitudine & crassitudine mediocri. Hæc in segmēta cæsa repositáque diutissimè asseruari solent. Sept. 20 carne erant alba, duriuscula, dulci tamen, & esui grata. Aiunt in Boll vocari Zenithäpffel. Zenithapffel.

Poma sacerdotum dicta quibusdam.



Pfaffenapffel. — Pfaffenapffel, (id est Sacerdotum Poma) nomine nobis data in Bruenspach, eiusdem ferè cum præcedenti



Zenentling.

magnitudinis: colore alba,& quibusdam partibus sublutea.Sept.20. Caro alba, dura, dulcis, necdum tamen perfectè matura.In Zell nobis datum nomine Zenntling, quod idem esse putant. Dulce erat, & duriusculum minùs præcedenti, pediculo longiori. Aiunt diu durare. Vtramque expressimus.

Malum preciosum dictum.

Kostlicher apffel.



Köstlicher apffel id est,preciosum Pomum in Ducatu VVirtembergico vocant circa fontem Adm.

Angulosum est, ex luteo albidũ, quædam etiam vna parte rubent,pediculo breui. Durant vsque ad Aprilem,carne satis tenera,dulci.Ex horto nostri hospitis,qui se solum habere putabat. Habentur tamen etiam in Wälte,vbi Süßäpffel,& Süßling, id est, dulciuscula vocant.Hospes ille noster rapaces veritus manus, paulò tempestiuiùs sub Augusti finem collegit. Illud autem quod ex Wälde accepimus maius fuit isto, nimirum vncias quatuor altum, crassum quatuor & semissem.Octob.4. adhuc bona:& Montbelgardum delata integritatem suam seruabant vlterius.

Süßapffel. Süßling.

Mala liquescentia & sonora dicta dulcia.

Schmeltzling.

Schmeltzing,quasi dicas, facilè liquescentia Poma, fortè quòd ob carnis teneritudinem facilè in ore diffluant,ex Boll & Wälde,nonnihil sunt angulosa; ex



albo & lúteo pallida: pediculus non ita breuis.Aliquandiu dicuntur durare. Sept.20. gustata,dulcia quidem,sed non ita grata,carne tenera, alba. Eiusdem generis datum etiam in Zell nomine Kläpfferting, id est,sonorum,dulce quoque & durabile.Interdum

Kläpfferling.

valdè magna inueniri aiunt.In Kirchen oppido Lederfüßling vocant,aliàs Kernapffel,à sonantibus granis, & durare aiunt ad Quadragesimam. Quidam etiam

Lederfüßling. Kernapffel



Breitsüßling vocāt à latitudine,ita vt prædicta nomina omnia sint Synonyma vnius Pomi. Varietas tamen nominum & aliqua etiam formæ mouit, vt duas figuras fieri curauerimus.Ac posterius,quod Kernapffel vocant,denuò ita descripserimus.Magnum est, latũ, depressum,pediculo breui,nonnihil angulosum, ex pallore luteo albicans. Sept. 20. gustatum sapore dulci,gratũ,tenerum. Quidam vocant Süßtlapfferting. Delata Montbelgardum ad finem Ianuar. nondum putrida erant: carne tenera,dulci. Quod verò Klepfferting nomine datum in Zell,Montb. aduectũ ad Febr.medium durauit, carne dulci.

Breitsüßling. Süßtlapfferting.

Pomum Orbiculatum VValdensium.

Scheibling apffel,id est,rotũdum Pomum,ex Walde;ex albo luteolum,aspectu elegans.Sept.20. carne tenera,alba,dulci.Habentur etiam in Boll, & ad Ianua-

Scheibling äpffel



rium durare aiunt.Montbelgardum delatum ad medium Febr.vsque durauit.

Fragrantis odoris præcox Pomum angulosum dixit vulgi consensus, quòd sub Augusti mensis principium maturum,Montbelgardi mensis inferri consueuit,quod vola interdum comprehendas,aliàs altero tanto grandius, thorulis ab vmbilico secundùm

Malum præcox angulosum acidodulce

dùm longitudinem decurrentibus, angulosum, qua solem sensit, confusa flauitie rubescens, cætera ex herbaceo pallescens: carne tenera, sapida, acorem temperante, sufficiente dulcedine.

um sero ...m ... pium so- num.

Speciosum Mali genus, quod concussu strepitum intus contentis seminibus efficit. Quinque vel sex vncias longum, quatuor latum, vndique ferè angulosum & inæquale, modicè sessile, striis rubris passim decoratum, quædam vna tantùm parte. Sunt & quædam minora. Item quæ vno latere tota ferè rubra, opposito flaua, mediũ striis & sanguineis veluti guttis nihilo minùs decorantibus. Vmbilicus profundus est, angulis vndique ceu monticulis obuallatus. Peciolus tenuis, breuis, & non vnciam longus. Adapertum Pomum, vel per medium sectum cauitatem ostendit amplitudine notabilem: fornicatam dicas concamerationem, in qua, Pomo commoto, semina strepitant, vti dictum. Decuplo plus seminum caperet, quàm cõtinet. Caro Hyeme demùm mollis, dulcis, grata. Aprili adhuc durans, sapidum, edule tamẽ Sept. licèt carne durum. Quædam etiam ritè lecta & adseruata durant in Æstatem. Montbelg. & Burgundi *Crillaut*, Lothar. *Pomme Loquette* vocant, omnes à sonitu. Montb. etiam dicuntur *Pommes de Chatenou*, Leguntur Septembr. Montbelg. in Pomario Principis.

omina.

Pomum angulosum, albocitrinum, fugax.

Trientem aut quincuncem altum, tribus vix latius, angulosum: cute albocitrina luteum, odoris gratissimâ fragrantiâ commendatum, qua vel vestes & reliqua interpositum afflat: carne molli, sapidâ vinosâ. Pediculo breuissimo, & penitus scrobiculo immerso: Vmbilico profundo satis. Montbelgardi mense Augusto matura, diu non durãt, cauitates magnæ, grana multa, hinc sonora, si separentur agitatione, à suis pediculis albis, vel vbi exsiccantur.

Malum ✱ *a nmatum, à talo* grand talon *dictum.*

Elegans aspectu Pomum, ea parte, quâ adhæsit, veluti mammam habet, aliàs rectà protuberantem, aliàs incuruam & veluti pendulam. Immediatè suo hæret ramo, absque pediculo. rubris striis variegatũ parte vna, opposita flauum, figura subouatũ, si mammam demas. Acidulo & vinoso gustu. Matura Sept. vix durant vltra solstitium hybernum. In horto Montbelg.

Malum Cambour.

Cambour in Lotharingia dicta poma Præmagna & pulchra, ex flauo viridantia, absque vlla vel striæ, vel rubedinis nota: sed punctis quibusdam fuscis & araneosis conspersa, subrotunda, sed latiora, quàm altiora. Caro vinosa, grata. In horto prædicto.

Malum æsti-uum dulce.

Aestiua dulcia vulgò dicta, tota flauent, si elegantem illam purpurissam, quâ vt plurimùm circa pediculum donata sunt, adimas. Sessilia sunt, ex rotundo leuiter compressa, mediocria magnitudine, cute læuissima. Breui & tenui hærent petiolo. Gustu dulcissimo [ac melleo, succoso. Matura Sept. non durant. Ideo *Aestiua* dicta. Sunt enim horaria. Vt auulsa, vt manducari solita.

Pomum cristatum.

Pomum cristatum nobis dictum, magnitudinis mediæ, sublongum, vncias circiter quatuor latum, tres crassum, cute flaua, plurimis punctis & maculis nigricantibus notata, cui in vno latere crista plerumque parua, secundùm longitudinem donata: pediculus cõtortus, breuis vnciam ferè semis longus: Caro sublutea firmiuscula, grati, acidi saporis: Decembri erant esu bona, durabilia videntur. Helicuriã nobis delata fuêre.

Mala Curtipendula dicta.

Celeberrimum hoc Pomi genus est totius Europæ, sic dicta, quòd ex curto admodum pendeant pediculo. Iam supra ex Ruellio descriptum est nomine Capenduorum: sed minus tantùm. Nam apud nos Mõtbelgardi duo habemus genera: Maius & minus. Maius tres vncias latum, duas altum, sessile, sed non ita compressum, vt minus. Cutis subcrocea tota maculis paruis ac verrucosis scatet. Odore sunt præsuaui, carne quoque firmiuscula, sed minùs, quàm minorũ, flauescente, saporis præcipui & maximè commendabilis. Facilè durant in Oporam vsque, si diligenter legantur & adseruentur. Quosdam etiam ad biennium diligenti cura seruasse nouimus, quod Basiliensibus haud adeò insolens. Minora sunt ea ipsa, quæ Curtius Capendina vocauit, & apud Gallos in maximo honore esse testatur. Quidam esse volunt Mattiana illa Romanorum, vt annotat Dal. apud Athæneum. Alij Cestiana esse putant, vt & suprà monuimus. Coluntur Montbelgardi diligenter in hortis, præcipuè Illustrissimi Principis, & Basileæ sunt frequentissima. Habentur etiam Monspelij & in Italia. Sed arboris summitates facilè congelantur asperiore Hyeme. Habẽtur etiam præmagna & speciosa in *Megni-Danigon* Ill. Ducis VVir. arce.

Maiora & Minora.

An Mattiana aut Cestiana.

Curtipendulorum succũm Medici sagaci iudicio in Syrrupum ad Melãcholicos & Cordiacos affectus concinnare præcipiunt. Eorundem vsus est ad nobilem & preciosam illam confectionem Alkermes, quam Monspessuli parari vidimus, & alibi Pharmacopœi quoque diligentiores eorum segmẽta decorticata saccharo vel melle condiunt, delicatis & ægrotantibus expetita, horumque vsus præ aliis omnibus præstat. Nostri Capannierapffel vocant. Galli *Capendu* vel *Carpendu.*

Vires & vsus.

Nomina.

Epamanduoduri, (qui nunc vicus est è vetustissimæ vrbis reliquiis exortus, sub dominio Ducis VVirtẽb. in Comitatu Montb.) Pomi quoddam genus habetur, *Courtequeüe*, quasi curtipedaneum, aut curta cauda dicas, fortè ex insitione, Curtipendulæ Mali cum alia quadam, comparata, cùm & facie & gustu quodammodo ad ea accedant: Speciosiora tamen, & altero tanto maiora, quædam vndique flaua, alià rubella area decorata, quod in Curtipendulis nunquã obseruauimus), punctis araneosis referta. Vmbilico sunt magno & profundo, peciolo breuissimo, vt apprehendere manibus non sit. Durant ad Martium & Aprilem vsque, quo tempore satis integra ac vegeta nobis exhibita, nomine prædicto. Sapor acidulus, vinosus, gratus, & à Curtipendulorum, quæ proprium quendam habent vix exprimendum, diuersus. Substantia carnis flauescens, æquabilis, minùs dura, quã illorum. Ipsum verò Pomum odore fragrantiss. est.

Malum Curtipedaneũ. Courtequeue.

Malus non florida dicta.



Elegans hoc Mali genus è Regio illo Illust. E.C. VVirtembergicæ horto Stutgardiano, à radice (quibus abundare solet) auulsis surculis & stolonibus, in E.C. hortum Montebigardensem transplantauimus. Et iam in pulchras arbusculas excreuẽre, quæ quarto anno, loco florum, in fine Aprilis & initio Maij, protulerunt foliaceã & muscosam quandam congeriem viridem, vel florum velut rudi,

Mali sine floribus putatæ

mentum quoddam, vel ſanè diſtinctum à reliquis floribus Pomorum omnibus, viridans & calyculo longo quinquepartito ſubhirſuto, vt eleganter in figura expreſſum. His inter folia conſtitutis, & velut è ſinu eorum emerſis, ſuccedunt ſingulis ferè annis fructus ſeu Poma duas vncias alta, totidem lata, anguloſa, vt quædam penè quadrata videantur, pediculo breuiſſimo, colore luteolo, carne tenera, acidula, ſapida admodum, quod norunt & veſpæ, & aliæ muſcæ, quæ Iulio & Auguſto, quo tempore apud nos matura ſunt, ea arrodunt. Solent carere ſeminibus. Meminit Theophraſtus in tertio de Cauſ. τῆς μηλέας ἠρινῆς, quæ τοῖς θερμοῖς ἀρδευομένη βελτίων καὶ ἀπύρηνος γίνεται, hoc eſt, Mali Vernæ, quæ aqua feruenti rigata melior euadat, & fructum edat ſine nucleo. Ac hæc noſtra ſanè inter vernas haud temerè recenſeri queat, quòd vel in frigido hoc climate ante alias pleraſque, nempe Iulio, fructum perficiat, quid fiat in regione calida? Et Theophraſtus quoque alibi Mali Vernæ meminit, quæ Iunio fructum perficiat. Et habuiſſet hîc Scaliger, in quo ſubtiliſſimum ingenium ſuum exerceret, cur melior fiat calentis aſperſione? cur fructum edat ſine nucleo? Sed prudens euitauit hos ſcopulos. Quid ſi ſemen non ferat, aut ſaltèm non integrum atque perfectum, quòd neque florem integrum vel reliquarum Malorum more, formatum, edat? Hæc cauſa ex interiore principio deſumpta. Eſt enim flos fructus principium, & præuia quædam diſpoſitio. Sed cur non fert florem: aut talem, qualem cæteræ? Dic tu, qui es Philoſophus. Non autem florere ipſe Geſnerus quoque in appendice fatetur. Malus, inquit, prope vrbem noſtram (Tigurum) non floret, & fructificat tamen. Eiusdem & Camerarius in horto videtur meminiſſe, quando ait: Malus arbor exiguis admodùm & pallidis floribus prædita: fructum fert, quæ vocantur Poma nana, id eſt, pumila. Habentur etiam ſine ſemine interiùs in fructu. Sed huius noſtræ Mali fructus non adeò exiguus eſt, vt patet ex deſcriptione. Fortè arbor ipſa, quæ exigua, rectiùs diceretur nana.

Malus Verna Theop.

Malus ſine flore Geſn.

Camer. Poma nana Palladis floribus.

Malum paruum Italicum.

Malum paruum Italicum.

Allatus nobis ex Italia fructus exiccatus, Sorbi domeſticæ fructum magnitudine æquans, colore foris partim puniceo, partim glauco, perquàm rugoſus, vmbilico paruo, pediculo gracili, conſiſtentiâ ſolidâ, ſapore dulci, ſubacidò, cum aſtrictione quadam. Tranſuerſus ſectus, quinque loculos membraneos radiatæ ſtellæ inſtar oſtentat, quam notam, ſi cum guſtu coniungas, facilè coniicies Malorum genus quoddam eſſe paruum. Et iam ex aliis, & potiſſimùm ex Thoma Platero, ſagaci Medico, intelleximus talia in Italia exſiccari, & ad exteros etiam efferri, qualia & nos accepimus Monſpeſſuli inde importata, quæ etiamnum inter naturalia noſtra adſeruamus. De hoc Pomo fortè ſcribit Amat. Comment. in Dioſc. Malicorium Granatorum putamen eſt, ſiue cortex, quanquam recentiores, Malicorium tantùm parua illa Poma rubricantia eſſe velint, quæ & ipſa aſtringendi vires habet. Hæc ille. Breuiùs & obſcuriùs, quàm vt aliquid aſſerere audeamus. Suboritur enim dubium, an de noſtris paruis Pomis loquatur, vel de paruis Pomis Granatorum?

Malicoriũ.

Habét præterea cæteræ regiones quamplurima & præſtantiſſima Pomorum genera, quorum quædam vt nomine ita & ſpecie, à prædictis noſtris indubiè diſtincta ſunt: verùm quoniam cum iis nondum diligenter fuerunt collata, ne confuſio fortè, & lectori oriatur tædiũ, de iis nũc tradere ſuperſedemus. Atq; hæ ſunt Pomorum differentiæ, non quidem omnes, ſed hactenus à nobis obſeruatæ. Quis enim poſſit omnes? cum tanta ſit hodie hortulanorum induſtria, & curioſitas habendi, vt non ſolùm aliunde paſſim tranſlatis, nouis numerum adaugeant, ſed varia illa & multiplicium inter ſe ſpecierum mangonio, inſectione atque commixtione hodie effectum ſit, vt nunc non tantùm ſecundùm diuerſas regiones euarient, ſed & oppidatim & vicatim iiſdem regionibus, dixerimus propè etiam per hortos ac domos, vt nullus ferè hodie ſit, qui non ſuâ curâ eſſe velit ſibi, quod deſit alteri.

Tempus & Locus Malorum in genere.

Dicamus nũnc de tempore & loco. Florent Mali diuerſimodè, pro ſpeciei & regionis varietate. Vernæ & præcoces citiùs, tardiùs ſerotinæ. Similiter & de fructuum maturitate cenſendum. Florent apud nos & in Germania ferè ſub finem Aprilis, & initio Maij. Et quod rarum ſit, in his præſertim regionibus, Æſtatibus longioribus, quædam bis florent, quod anno 1599 & 1603 euenit, & ſpecioſè in horto E. C. Montbelgardenſ. in quem varias & multiplices, ex Gallia, Germania, Lotharingia, aliiſque regionibus conquiſitos ſtolones & ſurculos tranſplantari curauimus, magnam etiamnum ſpem facientes copioſæ meſſis futuræ. Ita poſteritati ſtudendum, etiam in iſtis. Maturant fructus ſuos Poma, ac Verna quidem ſeu præcocia, apud nos Iulio & Auguſto menſibus, rariùs, citiùs: reliqua Septembri, aut etiam tardiùs. Serotina ad Hyemem vſque ad matrem pendent gelu matureſcentia, vt de Amerinis & Scantianis ſcribit Plinius. Immò quædam ſunt, quæ ne in arboribus quidem maturantur, ſed in hyeme demum repoſita, & diligenter in cella aut alio loco frigidiore adſeruata, in ſtramine, vt ſolent noſtri.

Amat quæuis ferè loca Malus, ſi feruentiora eximas, ſed maximè temperata, aut etiam humidiora: non tamen frigidiſſima, qualia ſunt montium celſa, niue magna anni parte operta. Non amant à procellis & ventis vehementioribus percelli, ſed flatu tepido, præſertim Zephyro, aut etiam paullò frigidiore afflatu. Ergo loca eis conuenientia ſunt colles depreſſiores, & prata rigua, quibus in locis paſſim in toto Gallico & Germanico tractu conſpiciuntur. Rariù sin interiore Italia, & Galloprouincia, ob cœli feruorem. Abhorrent etiam loca maritima, nec vſpiam nobis viſa in eiuſmodi locis: ac ne in vicinis quidem commodè coluntur. Iam ſupra ex Theophraſto diximus, montibus & planis gaudere. Lob. & Pena volunt ſapidiora Poma naſci in locis ſicciorbus. Tamen adhibendus modus. Nam vt Poma non amant imbrium vbertatem, ita ſanè nec loca calida, vt annotat Scal. apud Theoph. Sunt quidem, inquit idem, Mali in Ægypto, ſed nihilo meliùs. Ergo temperata loca quærunt, quæ tamen nonnihil ad calorem & ſiccitatem vergant, vt naſcantur ſapidiora.

Lvd. Rom. Nauig. l. 1. c. 6. f. 191. Damaſci ſunt Poma omne genus ſuauiſſima.

Pomis noſtris haud abſimilis fructus ferunt arua vrbis Indiæ Tarnaſari. Lvd. Rom. l. 6. Nau. c. 6. p. 255.

F. Broch. In locis ter. ſanct. diſcr. p. 322. In terra ſancta inueniuntur rarò Poma, ſed à Damaſco illuc deferuntur; quæ tamen adeò Solis ardore decocta ſunt, vt diu conſeruari nequeant.

P. Martyr l. 4. Ocean. dec. 3. p. 50. vniuerſa terra Taja & Maja appellata, eſt arborifera, vbique herbida ac perpetuo Vere Autumnoque gaudet. Arboribus toto anno frondet, & Pomifera eſt.

Vt Poma non congelentur.

Io. Bavh. In Burgundia oua Pomaque ne à frigore congelentur, vt audio, in ſtramen auenaceum recondunt.

Malorum vires & vſus.

Porrò quod vires attinet. Hippocrates in ſecundo de diæta ſcribit: Mala dulcia ægrè concoqui, acida verò, eáque matura, citiùs. Succus eorum ſiſtit vomitum, & vrinam ciet: & ante vomitum odor ipſorum eundem prohibet. Mala ſylueſtria (de quibus poſtea ſpecialiùs agetur) aluum ſiſtunt. Reliqua

verò

verò cocta, comesta, magis aluum mouent. Verùm ad Orthopnœam, hoc est, respirationem, quæ erecta ceruice fit, & succi ipsorum, & ipsa quoque hausta prosunt. Hæc Hipp. Nos verò in tali casu dulcibus malimus vti, quàm acidis. Mali omnis folia, auctore Diosc. & flores, & germina, astringunt, maximè Cydoniæ. Et ipse fructus crudus quidem astringit, maturus autem non similiter. Quæ verò per Ver in vigore sunt Mala, bilem inducunt, & etiam neruoso generi incommoda sunt, ac inflant. Melimela aluum molliunt, & lumbricos expellunt, sed stomacho incommoda sunt, & ardorem inducunt. Appellantur ab aliquibus Mala dulcia. Quæ Epirotica appellantur Mala & Romanis orbiculata, stomacho commoda sunt, aluum sistunt, vrinam prouocant. Debiliora tamen Cydoniis sunt. Porrò ad id, quod Diosc. ait, lumbricos expellere, Marcellus in Græco vitium latitare putat, quando ait, θηρία ἐκτινάσσει, & à Barbaro, & à nobis ad ventris animalia & lumbricos pertinere creditum, parum felici, vt credimus, interpretatione, si rem & vocem æstimemus. Nam (infit ille) dulcia hæc Mala sunt, mellisque sapore, à quo nomen inuenerunt, nec videntur posse ventris animalia facilè pellere: nisi fortè deiectam hoc cibo aluum ea etiam sequuntur. Illud Dioscoridi & aliis scriptoribus omninò non conuenit, quòd ventris animalia θηρία appellentur, qua voce nunquam veteres vsi sunt, præterquam in bestiis & venenatis illis, quæ ictu morsúve venenum relinquunt: Serapionis ætate tamen hæc erat etiam eius loci lectio & intellectus. Sed cur non conueniat (vt Marcellus putat) Dioscoridi ἕλμινθες vocare θηρία, cùm idem fecerit Hippocrates, vt testatur Galenus in Glossis. Sat veneni inferunt, quando putridas febres accendunt, & per eas interficiunt hominem. Deinde per accidens Poma dulcia interanea eiiciunt, aluum nimirum laxando, vt ipsemet fatetur Marcellus. Quid si descendentem Pomorum dulcedinem sequantur odore illecti vermes, & deinde mutata sede, à natura promptiùs eiiciantur. Quid si & serpentis specie quidam in homine nascantur, quales & Paræus depinxit? Sed ad Galenum accedamus. Malus, inquit ille, non omnis eiusdem est naturæ, veluti nec eiusdem fructus: quippe quædam Mala dulcia sunt, quædam austera, nonnulla acida, alia extremè exoluta & aquea, & sanè in istis aqueum exsuperat, vt temperies eorum sit tùm humidior, tùm frigidior: in acerbis autem terrenum frigidum: in austeris verò tùm istud, tùm aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum. Sic quoque succi, cortices foliaque inter se dissident. Itaque si austeriora sint, atque acidiora, vulnera illis glutinare possis, tùm in phlegmonarum principio influxionem repercutere, ac stomachum, ventremque exsolutum ac languidum roborare: at aquosioribus mediocres phlegmonas incipientes & gliscentes remittere. Porrò quòd plurima Pomis omnibus excrementitia frigidaque insit humiditas, vel hinc liqueat, quòd eorum omnium nullus omninò succus durare, ac vetustatem ferre possit, verùm acescant corrumpanturque vniuersi. Qua de re, prout in alimenta veniunt Poma, perspicuè quid iudicandum sit, docet idem in secundo de Alim. Genus Malorum non est simplex, quomodo neque Pyrorum, neque Punicorum. Quedam enim sunt, quæ saporem habent austerum, alia acidum, alia dulcem, nonnulla etiam ex iis mistum, apparentque & dulcia simul & astringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifestum habent acorem. Adhæc, alia cum acore acerbitatem. Inuenias autem interdum, & quæ hos tres sapores simul habeant euidentes, adeò vt acida appareant & dulcia, acerbitatisque habeant nónihil. Perspicuum autem est, quòd adstringens, austerum & acerbum,

Diosc. codex vitio laborare putatur. — *An dulcia Mala expellendis vermibus conferant.* — *Temperamentum.* — *Vulnera.*

tria hæc nomina saporis, qualitatem vnicam significant. Quòd verò acerba quidem in eo ab austeris differant, quòd valentiùs adstringant (commune autem ipsorum genus est adstringens) ex 4. l. de simpl. facult. didicisti. Memor igitur illorum scito, Mala quidem quæ adstringunt, succum habere frigidum & terreum: quæ verò acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium esse partium: mediâ autem temperaturâ esse dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: quemadmodum, quæ omnis qualitatis sunt expertia, ac velut aquosa, ad frigidius inclinant. His igitur vtêris pro vincenti in saporibus facultate: austeris quidem Pomis cùm ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillus; acerbis autem, cùm duo hæc aucta admodum fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnoperè frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum, quandoquidem succus frigidus non acida, sed acria postulat. Vtraque certè, & acria & acida succos crassos incidunt: in eo tamen differunt, quòd illa quidem cum calfactione: hæc autem cum refrigeratione id præstent. Perspicuum quòd astringentia quidem, quantùm in ipsis est, alui deiectiones semper cohibent: acida verò, cùm succum crassum in ventre inuenerint, ipsum incidunt, ac deorsum subducunt, ob idque deiectiones humectant. Quod si ventrem purum inuenerint, ipsum magis sistunt. Porrò succus dulcis, cùm sine acrimonia & crassitie, hoc est, cùm solus planè fuerit, celeriùs quantum in ipso est, distribuitur: quòd si acrimoniam aut crassitiem habuerit, citiùs subducitur. Est autem & aliud succi genus, non in Pomis modò, verùm etiam in aliis omnibus, quod aqueũ & qualitatis expers appellát, vt antea quoque diximus. quod stomachum quidem minimum iuuat, in medio autem est memoratarum facultatum, quemadmodum & aqua ipsa. Inest autem Pomo eiusmodi id vitium, quòd, cùm ad mandendum ipsum aut voluptate, aut vtilitate adducantur, quando neque gustu iucũdum ipsum, neque, quemadmodum astringentia, robur ventri inducere, neque fluentem ipsum sistere comperiunt, meritò contemnunt: quemadmodum & apud nos quidem in multis Asiæ locis, suibus ipsis proiicimus, πλατανίσινον appellantes, quòd tenera Platanorum folia (vt iam suprà dictum in differentiis) gustu quodammodo repræsentet. Cæterùm optima genere Poma non sunt antè colligenda, quàm in arboribus maturuerint: concoctu enim sunt difficilia & frigida, tardeque permeant, & praui sunt succi: vt interim omittam, quòd succum etiam habent frigidum ac leuiter crassum. Quæ verò bellè matura in Hyemem & Ver proximum adseruant, ea sæpè in morbis maximum afferunt præsidium, vel cataplasmatis modò cum farina admota, aut in calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aquæ bullientis vaporibus percocta. A cibo præterea statim dare ipsa conueniet, nonnunquam autem & cum pane ad ventriculum & stomachum roborandum iis, qui deiectâ sunt appetentiâ, tardeque concoquũt, quique vomitu, diarrhœa ac dysenteria infestantur. In hunc vsum acerba sunt apta. Parata enim, vt iam iam præcepi, mediocrem retinent adstrictionem, cùm si mediocriter austera fuissent, in eiusmodi apparatu adstrictionem omnem deposuissent, ob idque similia iis euadunt, quæ ab initio sunt aquea. Hactenus Galenus. De qua re paullò aliter sentire & consulere videtur Aristoteles. Quærit namque cur Poma priùs esitata non ita repletionis mole respondeant, quàm si pòst? An quod cæteris esculentis, grauiùs Pomorum genus sit? Iccirco ante cibum ingesta, suo pondere in imum delapsa, supernè loci capacitatem desumpturis cibis relinquant? At contrà si pòst edantur, innatant, & partem inanem occupant

Dulcia. — *Ventriculus calidus.* — *Acida.* — *Alui deiectio.* — *Aquea.* — *Platanisinō.* — *Poma immatura noxia.* — *Cataplasma.* — *A cibo danda.* — *Vomitus, Diarrhœa, Dysenteria.* — *Quæstio.*

pant, quoniam promptè deorsum ferri haud possunt. Videtur igitur Aristoteles probare, vt ante cibum sumantur. Et sanè ipse respondet effectus. Sumpta enim Poma ante cibum, facillimè aluum soluunt: at si post cibum, nihil ferè aliud quàm inflant, & flatus excitando molestiam pariunt stomacho, vt proprio periculo didicimus.

Poma aquæ iniecta natant.

Poma sanè sunt fungosa & spongiosa, quæ iniecta aquæ innatant, contra Pyra residunt, vnde Poma difficulter in ventriculo concoquuntur. Et Hippocrates: Sanum (inquit) & languentem vexant Poma: quoniam his deuoratis, corpus humorem haurit. In Autumno verò repleri noxium est, non ob satietatem tantùm, verùm etiam quòd vitiosi humores inde nascantur, atque flatum quoque excitent.

Paulus quoque Ægineta non omninò consentit Galeno. Is enim vult Mala omnia frigida esse, atque in iis exuperare humiditatem, multoque magis illa, quæ suapte natura huius habitus sint. Nempe & cæteris omnibus magis præstare, ac in eis aquam minimè nocere, quia subtilior, citiusque excernatur, quo fiat, vt minùs noceant, nec vsque adeò corporis particulas tentent.

Cur Poma noceant.

Quærit autem Alex. Aphrodiseus, cur Poma noceant? quoniam, inquit, frigida sunt, ac humida. Ergo dicere debuisset tantus Philosophus, non simpliciter nocere, sed frigido tantùm, humidoque ventriculo. Calculum etiam gignere prohibentur, si ad saturitatem edantur.

Animi deliq

Ad animi verò deliquia vtilia sunt, & cordis debilitatem. Quæ autem nondum ad maturitatem peruenerint, noxium pariunt succum, morbos creant, & horroris causas adferunt. Melioris autem succi, qui maturitatem induerint, ex eodem Paulo. Columella præter vtilitatem œconomicam nihil habet.

Mala siccata

Mala, ait, in duas vel tres partes diuisa, & in Sole posita, donec arescant, non minimam partem cibariorum per Hyemem rusticis vendicant: nam pro pulmentario cedit sicuti ficus. Istud verò diligenter apud nos præstant attentiores ad rem: & decidua quæque Poma Piraque in segmenta consecant, ad Solem aut in furno torrent, & in aliquot etiam annos adseruant, non sine rei familiaris compendio, si sequenti anno frugum non sit prouentus Schnitz vocant Germ. & *quartiers* Galli. Plinius de Malorum vitiibus sic habet.

Mala verna.

Mala verna, acerba, stomacho inutilia sunt: aluum cogunt, & vesicam circumagũt: neruos lædunt. Cocta meliora.

Melimela.

Melimela & reliqua dulcia, stomachum (vexant, adde ex Diosc.) & ventrem soluunt, siticulosa, æstuosa, sed neruos non lædunt.

Valeriana.

Valeriana non parum commendantur ad pulmonis & iecinoris affectiones: quæ Domitianus esitasse fertur, de quo suprà.

Orbiculata.

Orbiculata sistunt aluum & vomitiones, vrinas cient. Syluestria Mala similia sunt vernis acerbis, aluumque sistunt. Sanè ad hunc vsum immaturis opus est.

Vinũ è Malis.

Fit vinum è Malorum omnibus generibus. Diphilus apud Athen. inquit, recentia & immatura Mala prauum succum generare, offendere ventriculum, reliquis cibis innatare, procreare bilem, morbos inuehere, horrores efficere. Ex iis quę matura sunt, succi laudabilioris esse

Dulcia.

dulcia, excernique minori negotio, quia nihil adstringant: acida succi deterioris esse, aluumque magis tardare. Quorum autem remissior dulcedo est, illa sanè ori placere cùm eduntur, & ob aliquantulam astrictionem ventriculo prodesse.

Orbicata.

Orbicata (sic enim vocat) quibus adstrictio iucunda est cum dulcedine, ventriculo conferre, Setania, & Platania quæ nominant, succi bonitate commendari, & propterea quòd excernuntur facilè: sed ventriculum nihil iuuare. Philotimus quoque scribit, verna Mala Piris ægriùs coqui, siue vtraque nondum matura sint, siue iam ad maturitatẽ peruenerint. Quod ad facultatem spectat, acidorum & immaturorum succum reliquis acerbiorem esse, & aliquantulum ὀξὺν, id est, mordacem, illaque succum præstare corpori, quem radentem aut lancinantem (ξυστικὸν) vocant. Itaque Mala Piris in totum difficiliùs coqui, & si quis pauciora Mala comedat, in illis conficiendis plùs laborare: si plura idem Pira sumpserit, minùs. Radentem, qui ex ipsis gignitur, Praxagoras succum appellat. Quæ quidem à ventriculo tùm Pira, tùm Mala percocta non fuerint, ea crassiorem succum præbent. Est igitur à nobis demonstratum, in vniuersum coqui difficiliùs Mala, quàm Pira: tùm etiam quæ acerba sunt, solere crassiores succos gignere. CELSVS stomacho aptissima ex Pomis, dicit Malum Orbiculatum, aut Scandianum vel Amerinum.

Electuarium è Pomis.

Ex recentioribus probatur nobis Tragi diligentia, ipsis etiam Medicis phaleratis annulatisque imitanda, qui è vinosis Pomis Electuarium non aliter atque è Cydoniis præstantissimum conficit, quod & palato quàm gratissimum est, & in ardentibus febribus quàm accommodatissimum. Nam sitim restinguit, & languescentem appetentiam inuitat, ægris quandoque gratius, quàm aliæ quæcunque seplasiariorum confectiones.

Acida.

Acida (inquit ille) Poma ventrem inhibent, vrinam pellunt, vomitiones eructationesque stomachi cohibent, id quod syluestribus potissimùm adscribendũ fuerit. Omnis generis Poma in classes, sapores secutus, digerit.

Dulcia.

Dulcia Poma, vt scribit Dod. minùs frigida sunt ac humida, carnis suæ soliditatem hæc cocta retinent, alimentum conferunt ampliùs, ac minùs humidùm, quàm cætera Poma: minùs facilè per ventrem etiam descendunt: Acida frigidiora sunt, tùm & humidiora. Horum coctorum substantia diffluit, nec soliditatem suam retinet: alimentum parcius subministrant, idque crudum ac frigidum. Ita verò & facilè & citò delabuntur, vt etiam remorantem aluum promoueant, præsertim ante alium cibum assumpta.

Acerba & austera. Syluestria

Acerba aut austera Poma, vt sunt syluestria, ac immatura, frigidiora sunt: succum ingenerant crassiorem, ac omninò flatulentum. Minùs nocent, si citò ac velociter descenderint. Si hæserint, flatus gignunt, ac colicos adferunt dolores.

Medij saporis.

Quæ inter hęc medij sunt saporis Poma, ac non rarò duarum aut trium qualitatum gustum referunt, vincentis saporis facultates præcipuè obtinent, aliarum verò participes sunt.

Correctio.

Præstant autem semper crudis Poma cocta, quorum malignitas sæpenumero non modò per ignem emẽdatur, sed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi potest.

Ventriculi calor.

Prodesse autem possunt Poma ventriculo calido: austera verò etiam calore languentem ac resolutum roborare. Succus Pomorum odoratorum, ac medij saporis, compositionibus nonnullorum medicamentorum impensiùs resiccantium inditur ad eorum nimiam qualitatem remittendam,

Serapium de Pomis.

vt sunt Serapium ex Pomis Regiis saporis, Antidotum ex granis Cocci baphici, & si quæ sunt alia. De Serapij conficiendi ratione & vsu, multa habes apud Practicos, speciatim etiam apud Amatum Lusit.

Vnguentum ad faciem.

Conficitur verò & cum eiusmodi Pomis vnguentum ex adipe porcina & aqua rosacea, cuius ad nitorem faciei & aduersus cutis asperitatem vsus est. Etiamsi autẽ faciliùs concoquũtur dulcia Poma, si tamẽ, ait Matth. in calidioris temperamẽti ventriculum ingerantur, facilè in biliosos conuertuntur humores.

Melãcholia.

Succus è dulcibus Pomis expressus cum liquore stillatitio Buglossi mistus, contra melancholiam prodest, sanguinem obscurum clariorem reddit. GESN. l.3. ep. ad Conr. Foretum p. 127. 6. Poma non nisi dulcia & cocta edat interdum mulier melancholica.

Acidodulcia.

Acidodulcia benè matura, per Hyemem & in vernum vsque tempus conseruata, non improbantur: ægrotis quoque vtilia, tùm elixa, tùm assa. Omnibus autem ferè Pomis commune est, quòd succus

succus expressus admisto pauxillo Croci ebibitus, veneno aduersatur, & ventris animalia pellit. Punctionibus lateris Camerarius Cataplasma inducit ex pomo dulci, cui thus contusum inditur, vt simul assentur. Idem ad pulueris Pyrii empyreuma extinguendum, pomum dulce in Plantaginis latifoliæ aqua coquit ad tabitudinem, dein cum lacte facto cataplasmate vulneri inducit. Parçi experimentum est, si Fullo vermiculus (quem Ohrenmittel siue Ohrengrübel Germ. vocant, Galli *perce-oreille*) irrepsit in aurem, applicetur media pars Pomi dulcis, cuius odore illectus prodibit vt rodat, & auris liberabitur vermiculo. Nos in quotidiano vsu habemus, & magni facimus experimētum quod è pomis in aqua coctis paratur, & pulmenti specie oculorum inflammationibus imponitur. Possunt & ex lacte coqui vel caprino vel muliebri, vel ex aqua ros. euphras. aut alia aqua frigida. Cuius rei testis est Arnold. de cur. morb. ad dolorem, inquit, oculorum, calorem, ardorem, & ex calida causa humorem, Malum bene maturum adiectis seminibus in aqua diligenter coquatur, tundatur, & addito lacte mulieris supra pannum lineum extendatur, clausisque palpebris supra oculos ponatur. Ego tamen feliciter sæpiùs hoc medicamentum expertus sum etiam sine lacte. Hydropicus Asciticus corripiebatur anhelandi difficultate, suffocationis periculum præ se ferente, eàque non tam inter comedendum, quàm per somnum, vel dum obdormiscere conaretur: at is sedari sibi [ex Schenck. Obs.] statim symptoma hoc affirmabat, quamprimùm crudi Pomi frustulum vnum atque alterum deuoraret. Hinc Gesn. in vitiis pulmonis, & dyspnœa Malum assum, excauatum & drachma Thuris repletum fœliciter cū successu comedendū dat. Cōmendantur & Pomorum cortices siccari & accensi ad corrigendum aërem tempore pestis. Ipsius verò arboris folia cùm astringendi & refrigerandi dote polleant, incipientibus inflammationibus cataplasmatis specie contusa atque concocta vtiliter adhiberi possunt. E floribus aqua stillatitia elici potest, qua abluta sæpiculè ac in multos dies facies, à rubedine & maculis rubris seu pustulis liberatur, vt scribit Tabernamontan. Paratur etiam eadem arte aqua ex ipsis pomis ad Cœliacos & Dysentericos affectus vtilis. Tragus quoque annotat è cereo cortice Malorum cocto, addito alumine colorem luteum confici ad tincturas. Rustica gens Silesiaca è tusis & aqua perfusis pomis, atque expressis potum conficit, quem Apffeltranck vocat: Schvvenckfeldius. Idem & in aliis locis parari solet, & apud Heluetios nostros, etiam sine aqua. Et quod ad Malorum quoque historiam faciat, mirum quod annotat Curtius audiuisse se à præclaris viris, apud Tholosates hominem non plebeium fuisse, coram quo si poma cruda apponerentur, statim deficere solitum: nonnunquam etiam cum vitæ periculo, ni illi extemplò succurreretur. Nos quoque quibus afferrent Mala fastidium plures nouimus. Sed harum rerum causas neque nos scimus, neque scire labores tu. Insignem antipathiam aduersus Poma obseruauimus in Nobili Ill. E. C. VVirtemb. Alsato. Ita enim horrebat Pomorum odoratum, vt ne ferre quidem posset habentes: qua arte speciatim ego [Bauhinus] vt eluderem casei amorem, quo ipse delectabatur, ego verò horreo simili antipathia Poma, postulabam, illo petēte caseo. Ita mutua vtriusque cautela res cuique aduersaria deuitata. E contra tàm mirè delectatur Pomis, Medicus quidam haud vulgaris, iam sexagenarius & amicus singularis, vt singulis prandiis, quotiescunque offerebantur, aliquot mala innoxiè voraret. Ast meo sanè periculo didici fungosam pomorum substantiam ventriculo frigidiori atque etiam intestinis haud esse commodam, nam præterquàm quòd diu in ventriculo obhærescit, flatus excitat atque dolores. Quæ res tandem effecit, vt & coctis, & crudis in totum abstinerem. Pyra siue cruda siue cocta faciliùs fero, meliúsque digero. Summè recreabatur pomis Domitianus Imperator. Ad satietatem enim pransus non temerè quicquam super cœnā præter Martianum Malum, teste Suetonio, & modicam in ampulla potiunculam sumpsit. Monendi principes, ii præsertim qui insidiis obnoxii, ne temerè & inconsideratè comedant Poma, ne illis eueniat, quod Clarindæ quondam Principissæ Mantuanæ. Quippe Adilon Princeps Italiæ nescio qua zelotypia commotus erga D. *d'Alegres* Gallum, diu multúmque, maximisque sumptibus modum intoxicandi hunc quærens, tandē hunc inuenit, vt per pediculum Pomi virus imperceptibile inderet, Pomumque præcipuæ elegantiæ offerret. At is Pomi venustate potiùs, quàm dolo commotus abstinuit ab eius morsu ac prædictæ principissæ offert. Illa subitò comedēs paulo pòst multis cruciatibus fatigata fractáque miserè interiit. Fertur sanè Ill. Christoph. VVirtembergicum fuisse Pomo intoxicatum. Modum inserendi venena Pomis vel adhuc arboribus suis hærentibus, nec annotare lubet, nec scriptis prodere integrum. Facilè inueniet modum indendi cui venena parandi virus notum, nec odore, nec sapore aut colore se prodens &c.

Nunc quod reliquum est, si velimus iudicium ferre de vino Pomorum, [*Cidre*] habenda (teste Nic. Abr. è Framboisiere) ratio gustus, ætatis, & compositionis. Gustus non solùm pendet à Pomis ex quibus paratur, dulcibus, aut acidis, aut acerbis: verùm etiam ab ætate. Succus enim conseruatus mutat cum tempore saporem, postquam defæcatus acquirit alium, quàm habebat primò. Vinum Pomorum dulce, propter dulcedinem, quę prouenit à colore temperato, mediocriter calefacit, & minùs cæteris refrigerat, plùs nutrit, estq; salubrius, potissimùm iis, quibus ventriculus frigidus est & siccus. Acidum verò siue confectum sit ex Pomis acidis, siue successu temporis acidum redditum sit, quia valde aquosum & nonnihil terrestre, adstringens & corroborans, nihilominus tamen tenue & penetrans, singulare est pro temperando calore ventriculi & hepatis & sanguine feruido & bilioso: ad vomitum compescendum & defluxiones biliosas, ad sedendam sitim, ad incidendum humores crassos & viscidos. Asperum, quia valdè frigidum, & siccum non vtile nisi cum successu temporis, vbi acerbitatem derelinquit, & magna frigiditas & siccitas, mutata in minorē frigiditatem cum aliqua humiditate mixta, vt dulcedine aut aciditate. Roborat quodammodo ventriculum languidum & relaxatum, compescit nimium vomitum, & omnes alui fluores, sedat palpitationem cordis & lipothymiam, concoctionem iuuat potum in fine pastus, dilutum pauca aqua, vt minuatur pondus & distributionis tarditas. Quod ætatem attinet Vini Pomorum. Insalubre nuper paratum, adhuc turbidum & non defæcatum: lædit ventriculum, excitat dolores capitis, obstructiones generat. Vetustum & acescens non minùs nocuum prædicto, id igitur bibendum, quod repurgatum & mediocris ætatis. Compositionis habitā consideratione, id semper

Potus è pomis.
Antipathia cum pomis.
Malum Martianū Domitiani.
Cautio.
Historia dati veneni in pomo.
Vina pomorum. Cidre.
Pomorum succus.
Vinum Pomorum dulce. Vires.
Acidum. Vires.
Vinum asperum.
Vires.
Aetas. Recens nocuum. Vetustum nocuum. Delectus Vini pomorum.

melius & salubrius & concoctu facilius, quod paratum ex Pomis bene maturè suo tempore collectis, non diu reseruatis & sine aqua: ea enim admixta, naturalem saporē adimit, ac in causa est, vt acescat & facilè corrumpatur, & non diu asseruari possit. Omnium pessimum ex Pomis syluestribus cum aqua compositum.

Vinum ex Pom. [illegible]. Pomorum delectus.

Poma montana, authore Scaligero, maxima ex parte, pro cibis, succo sunt aptiora: campestria dilutiora, minùs sapiunt, celeriùs corrumpuntur: minùs alunt propter aqueæ materiæ ineptitudinem: sicuti montana propter terrestrem siccitatem. I[illegible] genere [illegible]untur odoratiora, gustu aromatico, dulci aut subacido vel vinoso, tempestiuè lecta, ritè asseruata. Malos, quæ fructus suos tanquam steriles, dare recusant, fœcundas effeceris, si plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra strictim concluseris, ante florum aduentum, & cùm Mala cœperint adolescere, soluto vinculo eas libertate donaueris, vt refert Matth. Et si vsu veniat, vt tota arbor degrauata pondere fœtuum, laborare videatur, ita vt nonnunquam etiam rami scindantur. Sicut canit Ouidius:

Mali [illegible] [illegible].

Aspice curuatos Pomorum pondere ramos,
Vt sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.

tunc rami oneri impares furcis suppositis fulciuntur. Ita námque ipse:

Pomáque læsissent matrem nisi subdita ramo
Longa laboranti furca tulisset opem.

In Italia sic Mala diligenter lecta, & selecta reponunt. In vas vinarium vel aliud paleis interserunt, ne se mutuò contingant. Tum vas optimè obturatur, ne aër penetrare queat, & in loco frigido collocatur. Hac ratione ad Quadragesimam & P[illegible] [illegible], [[illegible] Gallus] tam vegeta & recentia adseruantur, ac si modò ex arbore lecta essent. Vide etiam quæ post historiam Mali sylu. tradita sunt. Si verò Poma quandoque congelantur, [illegible] [vt scribit Leu. Lemn.] in frigidam aquam demersa, ad naturam suam redeunt, totáque illa glaciata concretio liquescit ac resoluitur.

Vt poma congelata ad suam redeant naturam.

DE MALIS SYLVESTRIBVS.

SCaliger ex Platonis Timæo alicubi scribit, satiuas omnes arbores olim fuisse feras, neq; à se ipsis, nisi cultu differre, translatámque Malum agrestem ex feris locis, cultu mitescere, quod non fieret, inquit, si naturâ esset sterilis. Vero tamen consentaneum est, Deum Opt. Max. solum & verum rerum omnium Creatorem, tales homini condidisse arbores, quib. & frui & commodè vesci posset atque enutriri, cùm homo herbis & fructibus natura debuerit. Aut certè dicendum [quod & sanctis & grauissimis quibusdam placuisse nouimus] longè aliam olim syluestrium frugum fuisse conditionem, quàm ea quæ nunc est, & ante diluuium vniuersale, vel vnicum Pomum omnem Indiam qualis nunc est, immò [vt quidam ait] omnem Pharmacopolarum medicamina suauitate ac viribus superasse. Id adeò ex hac re in mentem venit nobis, quòd sciamus Malum agrestem, quemadmodum & eius fructum, ita differre à Mitium genere, vt meritò velut distincta species haberi possit, fúsque déque habentes, naturáne ipsa, an culturæ neglectus sit in causa.

Descriptio

Est enim Malus siue Pomus agrestis, minùs ferè procera quàm satiua, tortuosior, ramosior, strigosior: materie, vti putatur, firmior. Multiplex illa ramorum, & surculorum incondita diuisura, agrestem & incultum habitum facilè ostentat. Sed & stolones tàm è caudice, quàm radicibus luxuriantes, vt neglectum cultum, ita & propria rigiditate syluestrem naturam produnt. Folia, quàm satiuæ, magna ex parte minora, constrictiora: flores satiuis similes, sed ferè minores, egregiè odorati, interdum subrubelli. In fructu differentia præcipua, qui paruus, & rarò Iuglandem æquans, magnitudine ferè Mespili, sed figura rotundior, longiusculo ac tenui pendet pediculo, cortice seu cute viridi, tandem & flauescente: quorundam etiam pulchrè rubente. Sed nec substantiæ mollitie, nec saporis conuenientia vnquam ad satiua accedunt, ac ne quidem ad infimæ notæ acidissima vel austera. Tanta pollent adstringendi facultate, tantáque acerbitate, vt esui planè inepta, nec vnquam fiant apta. De eorum vsu: o[illegible] [illegible].

Folia. *Flores.* *Fructus.*

Malus syluestris Plinio, & Herbariis ferè omnibus, seu Malus agrestis, μῆλον ἄγρια Theophr. fructu[illegible], & [illegible], sicut & Dioscor. Theocr. ὀρειμαλίδας vocat, id est, montana Mala. Nec de syluestribus tantùm præcipere Dioscoridem, quando ait, ad adstringendum immaturis opus esse, quod ex Plinio Barbarus vertit, sed in vniuersum de omnibus acerbis, Marcelli sententia est. Dodon. syluestres Malos eas dicit, quæ culturæ expertes sunt. Scal. cultu tantùm differre ait, & è syluis in hortos & viridaria educta, cultu mitescere, Germ. Holtzöpffel Gall. Pomme sauuage, quorum genus quoddam Car. Steph. *Estranguillers* vocat, quasi strangulatoria dicas: ob vehementem enim acerbitatem gustantes velut strangulare videntur: quorundam etiam tanta vis vt aciem gladiorum perstringant, vt Hermol. ex Plinio tradit, ob id & conuitio dicata. Anglis in Meridionalibus Crab tre, in Septentrionalibus Crabtree/ [illegible]. Vascones Auerca vocant, vt annotat Scal.

Nomina & Synonyma. *Montana mala.* *Strangulatoria.* *Auerca.*

Veteres de Malorum agrestium differentiis nihil annotarunt, quantùm hactenus quidem obseruauerimus. Et quamuis, inquit Curtius, inter se magnitudine, facie, aut colore, nonnullísque etiam aliis inuicem discrepent, per genera tamen non distinguuntur. Illis enim nomen tantùm vnum remansit. At diligentior Tragus syluestria Mala nō vnius generis esse tradit, & tria annotat quæ sibi maximè probari ait, nempe ea quæ vocant [illegible] pfel [illegible]/ die gelen heismeling/ [illegible] Hermeling vocat. Tabernamontanus has habet. 1. Malus sylu. maior alba, Weißgroß holtzöpffel. 2. Mala sylu. rubentia, Holtzstöckling. 3. Malus sylu. minor, klein holtzöpffel. Omnium trium figuras addit quidem, sed more suo, descriptiones nullas. Gerardus Anglus [illegible]. Malus syl. rubens. The great wilding/ or red Crabtree. 2. Malus syluest. alba. The wite wilding/ or Crabtree. 3. Malus sylu. minor, The Schmeller Crab tree. 4. Malus du[illegible] [illegible] The [illegible] Crabtree. [Tab. Icon. pag. 1002. Oenomela Weinöpffel. Verùm miramur cùm figuras omnes quatuor habeat ex Tabern. & sine descriptionibus quoque, cur quartum genus, quod cultum est, [ipsi etiam Tabern.] faciat Syluestre. In nostris regionibus etiam aliquot proueniunt species syluestr. Pomorum.

Florent cum cæteris ferè, & paulò etiam tardiùs, quemadmodum & tardiùs maturantur, nempe Octobri, vt & Gesn. annotauit.

Proueniunt ferè in tota Germania, tam planis quàm

quàm montofis, & tam montanis atque fyluofis, quàm campeftribus, & frequenter fecus vias & femitas. Thomas Hariot in hiftoria Virginiæ infulæ fcribit, Poma fylueftria, feu vt ille vocat *Pōmes fauuages*, fimilia Anglicis ibi nafci.

[...]ma Vir-[...]na. [...]res & [...]as

Etfi de fylueftrium viribus inter fatiua quædam fparfim dicta fint, tamen libet hîc fpecialiora quędam adfignare. Sylueftria Mala, autore Theophr. odoratiffima funt & acerbiffima, cui ex parte etiam fubfcribit Hermolaus, qui odore acutiora dicit vrbanis, quod concefferimus quidem, fed non odoratiora, nifi per fylueftria Poma, montana intelligas, vt Theophraft. intelligi poffe videtur, tum non erunt fimpliciter fylueftria. Diofcor. fylueftria Mala vernis fimilia fcribit, & aftringere. Et addit, oportere ad ea, quæ adftrictione opus habent, omnibus immaturioribus vti, quafi infinuare velit, immatura fylueftribus effe vi & facultate fuccedanea, vt reuera fe res habet. Omnibus porrò fylueftribus fuccus vehementer aufterus eft & acidus, ex quo & hîc Montbelgardi & paffim in Gallus, vbi prouenuint, fuccum Omphacinum prælis exprimunt, quem repofitum per annum aut etiam plures afferuant: nam vim acquirit aceti, quo in cibis vtuntur, eius loco, exiftimantes fpeciatim pifces ex eo coctos firmiores fieri & fapidiores, quod & nobis probatur. Verdius vocant. Picardi etiam potionis genus ex iis parant, quo vtuntur vini loco. *Piquette* vocant. tale parant etiam Montbelgardenfes & Vicini Burgundi, vocant *Picaffe*, magnos vfus habens in re coquinaria ad ἐμβάμματα & intinctus varios, potiff. ad coquendos pifces, quos fua adftrictione & aciditate firmiufcula carne reddere nouimus. Ipfa autem Poma aluum fiftunt immatura, cocta verò mouent, vt fcribit Curtius: quorum fucci fi fumantur, rectam fpiritus anguftiam leuant. Stomacho inutilia, aluū & veficam circumagunt, neruos lędunt. Vtilia funt ad impinguandos fues, quod in defectu glādium apud noftros fieri folet.

[...]ccede-[...]a. [...]uccus om-[...]acinus.

Supereffet, ne alicuius obliti videremur quod ad Malorum hiftoriam pertineret, vt aliquid etiā adderemus de Mali morbis, vt vermiculatione, & alus: vt & earum purgatione, & fitu, de quibus Theophraftus, & ex eo Plinius fatis copiosè fcripfit, & Scaliger fuis annotationibus illuftrauit. Mali etiam quomodo inferendæ, & quando, quomodo putandæ, colendæ, quâ ratione cauendum ne fiant caducę. Sed ne in immenfum noftra excrefcat hiftoria, & vt Lectoris compendio confulamus, eundem ad Plin. Colum. Pallad. Petrum de crefcentiis, Conradum Herefpach, Ruellium, & alios, qui de hac re fcripferunt ablegamus. Apud eofdem inuenias, Mala quomodo colligenda, reponenda & conferuanda, aut etiam condienda.

Car. Stephanus fpeciatim aceti rationem parandi docet ex malis fylueftribus. Item quā ratione Mala rubra facias. Item dulcia quo modo fructifera reddenda, & inferenda: ut Malus in Cotoneam, fatiua in fatiuam, fylueftris in fylueftrem: vt Mala faporem quatuor diuerforum habeant Malorum: ut fiant dulcia & acida: Pyra & Mala in eadem arbore: quę omnia diligentiffimè perfequitur. Denique Colerus quoque magna diligentia in fuo diario Oeconomico, & quædam etiam mirabilia prodidit. Quomodo curandus Morbus Germ. Natter dictus, id eft, vipera, qui Malos infeftat. Vt Mala fiant rubra cum fanguine Lupi pifcis: Quomodo Mali inferendæ Alno, Sorbo aucupariæ, Cerafo, Salici, Populis: Pyrum & Malum inferta eidem trunco, vnamquamque fuum ferre fructum, fed Mali furculum non diu fuum ferre. Item inferi Malum in Brafficam & Vitem, & alia multa, vtilitatis & iucunditatis plena, quæ hîc curiofiùs perfequi non eft noftri inftituti, quod in alio Opere fortè agemus. Varios modos recondendi & referuandi Poma habes in cap. de Pyris, quos & ad Malos referre poffis. Aug. Gallus cenfet non priùs colligenda Poma vel Pyra, quàm ter aut quater pruinam fenferint, quod de hyemalibus intelligendum.

Infitionis mangonia.

Natter.

DE MALIS SYRIÆ ET GOMORRHÆ Cap. II.

Magnum quidem & admirandum, quod autores nonnulli, inter quos Iulius Solinus, grauis certè autor, de Pomo quod in finu Iudeæ Gomorrhæ gignitur, memorant: quod licet maturitatis præ fe gerat fpeciem, mandi tamen non poffit. Nam fauillaceam intrinfecus fuliginem, ambitio tantùm extimæ cutis cohibet, quæ vel leui tactu preffa, fumum exhalat, & in vagum puluerem fatifcit, & cinerefcit, vt oculis tenus placeāt. Id verò multi è noftris Theologis, in memoriam & vltionem criminis pofticæ Veneris, quo incolæ regionis Pentapoleos tam fœditer & communiter laborarunt, effe arbitrantur. *Vltio diuina.*

DE MALO COTONEA. Cap. III.

COTONEA MALVS.



MALVM COTONEVM.



Descriptio *Lignum.* MAlus Cotonea, pusilla arbor est, ligno contorto, intus pallente & albicante firmo satis & æquabili, cortice obtecto mediocri non rimoso nec valdè scabro, infernâ parte suffusco, supernè subcinereo, læuiore atque glabro. *Cortex.* *Folia.* Folia gerit Malo vulgari æqualia, nulla in ambitu crenâ incisurâve dissecta, pronâ parte cana lanugine vbertim obsita, supina verò viridantia & læuia ferè, rariùs [& non nisi tenellis foliis] lanuginosa, quæ lanugo facilè affrictu digiti deraditur: *Flores.* flores non multi simul vt in Malis, sed in surculis singulares, Rosis syluestribus persimiles, quinque foliis subrotundis, ac semuncia latioribus, carneo colore præditis constantes, in quorum medio stamina multa purpurascentia apicibus luteolis: flori autem toti subsunt quina folia ex viridi canescentia, villosa, quæ postmodum fructuum pythmena foliatum efficiunt. *Fructus.* Sub illis lanuginosum quid extuberat, futuri fructus rudimentum, quod cadentibus florum foliolis incrementum capessit, donec fructus perficiatur, magnitudine Mali, figura varius, turbinatus, & torulis eminentibus tuberosus, paruus, magnus, mediocris, densa lanugine rasili obductus: pulpa melina, odora, adstringente, & subacida. *Semina.* Semina in ipso Pomi centro, quinque cellulis distinctis continentur, cortice spadiceo, medulla alba, Pyri seminibus non multùm dissimilia, viscido quodam lentore lubrica, quem in aquam deiecta deponunt, & ipsam mucilaginosam reddunt. *Radix.* Radix copiosa, fusco cortice vestita, aliàs rectâ, aliàs obliquè acta, è cuius summo multi stolones virgati sese exerunt.

Satio. Seritur auulsione, insitione, viuiradice, ramulis & taleis. Ipse verò fructus ex arbore pendens, incuruatos trahit ramos, prohibétque crescere parentem, vt Plin. ait: habétque hęc arbor omnium Malorum infima, omnium Malorum maxima, vt Goropius annotat. *Cotonea vt variam figuram acquirant.* Democritus Cotoneū cuiusuis animantis effigiem repræsentare promittit, si in formulis insculptis clausum adolescat. Differentias posteà describemus.

Nomina. *Arbor.* *Cotonia.* *Cydonia.* *Malus Cotonea*, quo nomine primus Cato appellasse traditur, & *Cotonea* simpliciter, aliis *Cydonia* à Cydone Cretæ oppido, vnde primùm aduecta putatur. vnde Serenus:

Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris:

De qua re posteà fusiùs agitur. Platina etiam Cotonia vocat. In officinis *Citonia*. Græcis κυδώνιος vt Theophr. & κυδώνιος μηλέα, cæteris. Germ. Quitten, oder Küttenbaum / Belg. Queappelboom Queperreboom. Gal. *Coingnier*, *Coignacier*. It. *Cotognaro*. Hisp. *Codonero*. Ang. Quince tree. *Fructus.* Fructus κυδώνιον μῆλον, Cotoneum & Cydonium malum. *Malum æstiuum.* *Malum canum.* Lonic. putat Cotonea dici, quia lanugine [quæ, vt ille ait, Coton Græcis est] tecta sint: [& vt C. Bauh. scribit,] quia Cotone seu lanâ tecta videantur. Verùm apud nullum hactenus probatum Authorem legimus, Coton vel Cotonem, aut Cotona esse Lanuginem, sed barbarismo eæ voces ex Gallico & Italico mutuatæ videntur, quibus *Coton* gossipium est, quod nec ipsum quidem quis propriè lanam dixerit. Aliis Codymalum, siue Cydomalum, vt Cretensibus, vt dicetur postea, quod Galeno κατ' ἐξοχὴν, & per excellentiam dicitur μῆλον κατὰ τόπους c. 1. & apud Diosc. μηλίνον, melinum vnguentum Plinio, quod ex Cotoneis paratur, & vinum quod μηλίτην, & κυδωνίτην vocat. Iulius Pollux æstiuum Malum. Virgil. Malum canum φιλοφρασικῶς. Eclog. 2.

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et alibi: Aurea Mala:

--Aurea dura,
Mala ferant Quercus, &c.

Et Eclog. 3.

Quod potui puero, syluestri ex arbore lecta,
Aurea mala decem misi, cras altera mittam.

Et rursus roscida Mala: Eclog. 8.

Sepibus in nostris, paruam te roscida Mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.
Alter ab vndecimo tum me iam ceperat annus
Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Quæ quidem Virgiliana nobis videntur de Malo Cotoneo intelligenda, & perperàm à nonnullis ad Mala Punica referri.

Aurea poma manu, &c.

dicit Ouid. Metam. 10. μῆλα ἐν χερσὶν ἔχων. Mala aurea & coloris aurei dicit Seruius, vnde Martialis:

Cecropio saturata Cydonia melle.

Frisius ad Eclogas addit: Græcis χρύσεα μῆλα, aurea Mala, & citrina Mala esse ein Art der Küttenen / schön Goldgeel. τὰ κυδώνια Diosc. *Mala aurea.* Ob huius fructus & formosam speciem, & amplitudinem in arbore tam parua nascentis, ac tenui, Tryphon Medicus apud Plutarch. 5. Sympos. Malum ab Homero dictam fuisse ἀγλαόκαρπον commemorat, tametsi de Mali Citriæ fructu id potiùs explicandum putet Dal. *Aglaocarpos.* Quòd autem Mala aurea, Cydonia sint, multi probare satagunt, ex Herculis signo, ante ætatem nostram Romæ defosso, manu tria mala cotonea tenente: visitur nunc Romæ in curia Conseruatorum. Curtius. Nota autem est fabula de Hesperidum hortis ab Hercule spoliatis. Herbarii ferè omnes prædictis vulgatis nominibus tam Græcis quàm Latinis vocant: Sed in designandis distinguendísque Veterum differentiis non benè conueniunt, vti patebit. Arab. *Saffargel*, vt est apud Serap. *Saffargel.* Germ. Quitten / Küttenen / Quittenapffel oder Küttenapffel. Quibusdam etiam Goldapffel, quasi aurea mala. Gal. *Coing*, & *Pomme de Coing*. Ital. *Pomo ò Melo Cotogno*. Hisp. *Codoyoas*, *Membrillos & Marmellos*. Anglic. Quinre / & Quincetre, quæ tamen posteriori nomine appellantur. Pyris similiora dicit Turnerus, quàm Malis Cydonia. Belg. Queappel / & Queperc / quod posteriùs cotoneum Pyrum denotat. Bohem. Kdaule.

Mala aurea & Hesperidum. *Chrysomela.* Porrò de aureis & Hesperidum malis multi multa. Doctissimus Goropius vult nihil esse aliud quàm Cydonia Mala. Quæ igitur Aurea mala sint ex Plinio discamus, qui inter Cydonia & Chrysomela vocat, quæ cæteris colore præstant. *Mala Hesperidum.* Satis perspicuum esse puto Cydoniorum genus illud, quod aureo colore maximè est insigne, aurea Mala esse, idcircò Mala Hesperidum, ostendam tamen quid Propertius de Virgilii aureis Malis senserit: cuius iudicio qui stare nolet, is cadat in quot velit errores. Eius versus sunt ad Lyncen:

Vtque decem possent corrumpere Mala puellam, &c.
Felix qui vilis Pomis mercaris amores.

Vilia Poma. Quis hîc non videt, vilia Poma fuisse, quæ aurea Virgilius vocauit. Minimè verò ex Assyria vsque & Media aduecta. Non esse autem Scandiana, aut Matiana, aut Melimela, idem in eo carmine clarè demonstrat, dicens:

Illis pompa fuit, decussa Cydonia ramo, &c.

Succinat Propertio Palladius.

Cum præstet cunctis se fulua Cydonia pomis, &c.

Mala Hesperidum aurea. Eadem & Columella habet, qui Plinium præcesserat, & Chrysomela vocat, vt iam dictum. His igitur autoribus qui nondum credit aurea Hesperidum mala, magnum inter cætera Herculis ornamentum, Cotonea mala esse, eum dignum iudi-

iudico, quem Pomona pascat. Sic legimus Poma Veneris donum esse gratissimum. Hinc Philetas:

Μῆλα Διώνυσε δῶκεν ἀπὸ κροτάφων:

Quâ de causa Theocritus:

Μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διωνύσοιο φυλάσσων.

[M]alum [V]eneri Sa[cr]um Hinc & illud παρὰ πλευρῆς δὲ μᾶλα &c: Ad quem locum interpres Malum Veneri Sacrum dicit. Hinc & illud apud Eustachium, nescio an ex Anacreonte:

Μῆλα ἔρωτες ἴδε στεγῶσι: &c:

Et illud Aristophonis ex Nephel.

Μήλῳ φίλων πορνιδίῳ βληθεὶς &c:

[M]elaocar[p]i. Quamobrem non otiosè ab Homero factum, quod in Phæacum hortis dixit μηλέαι ἀγλαόκαρποι, vt iam suprà diximus: & icircò Malum à Paride datum pulcherrimæ. Quod verò non generatim *[C]ydonia [pr]æ cæteris [V]eneri [gr]ata.* quæuis Mala Veneri æquè grata fuerint, sed Cydonia, præ cæteris omnibus Stesichorus satis indicat in Helena, vbi commemorat in regis Currū, multa quoque Cydonia coniecta fuisse. Ita An*[St]ruthion.* tiphyli epigramma quo Struthion (Cydonii speciès, de qua mox) ad Venerem suā misit, sic incipit: μῆλον ἐγὼ στρούθειον &c: Item Zonar in Epigrammate quodā ἀρτίχνουν τὸ δὲ μῆλον. Philipp⁹ μῆλον δ' ἡδύπνοον &c: Virgilius eadem ipsa cana dixit, id est albâ *[M]ala Ca[na].* lanugine vestita, vt iam dictum. In Saxonum *[M]alus [C]ypria [O]uidii.* verò historia legitur, Veneris in ipsorum regione simulachrum fuisse, quod tria aurea Poma teneret; quę res cum Cypria Malo ab Ouidio descripta egregiè consentit. Porrò Cydonia & Citria nomina nec Græca nec Latina videntur. *[C]ydonia [non] dicta à [C]ydone.* Nam quod à Cydone Cretæ vrbe deriuent, id faciunt non tam quòd ita sit, quàm quòd, nisi id ex allusione vocum inuenissent, nihil haberent, quò nomen referrent. Quòd si à Cydone nomen traxisset, nemo puto id meliùs scire potuisset, quàm ipsi Cretenses. At hi hæc Poma non *[Co]dymala.* Cydonia sed Codymala vocant: cuius rei testis est Hermon in linguis Creticis. Apollodorus item & Sosibius Codymali nomine Cydonium intelligunt. Nec Veneris apud Ouidium narrationi conuenit aurea Mala primùm è Cydone Cretica *[N]ominis [ra]tio exa[m]inatur. [V]eneris [M]alum.* venisse: Allemanis hoc Kütte vocatur, & eodem nomine apud Cymbros membrū muliebre intelligitur. Iam quicquid de Veneris Malis apud Antiquos legimus, id ad Cotonea Mala referendum, vt modò ostensum. Et μηλοβολεῖν apud Græcos, non, vt vulgus Grammaticorum opinatur, à quouis Malo traxit originem: sed à Cotoneo.

[M]ela & [M]ala. Theocritus, & Aristophanes vocant μῆλα & μᾶλα, vti & Virgilius, quod Cydonium dicitur.

Vidimus Mala Veneris pudicæ Symbolum principiò fuisse. Quid? quòd ipsa tellus, fœcunda omnium mater, Mala aurea pro nuptialibus donis Ioui & Iunoni contrahentibus protulerit, vt in Aegyptiacis suis Asclepiades prodit. Cydonei & Cotonei, inquit Goropius, nomenclaturę ab eo vocabulo, quo nobis muliebre membrum notatur, deriuantur. Item: Malum quoduis Pomum dici potest: sed dum solum ponitur pro Cydonio maximè accipitur. Hinc oleum *[H]ermol. [e]rror.* Melinum. Item: Hermolaus, si rectè memini Nerantii nomen deducit à Narantia, è qua vult Herculem aurea Mala portasse, quod quia Virgilio & veritati repugnat qui Cotonea docet aurea Mala vocari, vanum existimo. Hactenus ex Goropio. Transeamus ad differentias, non ideò omittentes, si quid occurrat quod ad nominum, & differentiarum, ipsiúsque adeò rei intelligentiam faciat.

Theophrast. Cydonii meminit quidem, verùm non distinguit, sed ait Cydonium Malum aliquādo fieri ex struthia. lib. 2. hist. pl. cap. 3. ἐν στρουθίῳ κυδώνιον. Sed ex ipsius verbis facilè colligere est, eum struthia pro nobiliori, & satiua habere, Cotoniam verò quasi ab ea degenerare. Dioscor. expressè Cydoniorum duo genera facit. Vera [ἀληθινὰ] rotunda, parua & odorata: quæ verò Struthia [seu vt alii legunt Struthea] dicuntur magna quidem sunt, sed minùs vtilia. Columella tria: *Struthia, Chrysomela*, [quidam perperàm Chrysomeliana legunt] & *Mustea*: quæ omnia non solùm voluptatem, sed etiam salubritatē adferunt. Plinius: Cydonia incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere parentem. Plura eorum genera: Chrysomela incisuris distincta, colore ad aurum inclinante. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora (leg. Maiora ex Gal. & Dioscor.) ex eodem genere Struthea, odoratiùs vibrant, serotino prouentu: præcoci verò Mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus facere Muluianum: quæ sola ex his vel cruda manduntur. Sunt prętera parua Syluestria, à Strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Galenus quædam Cotoneorum dulciora, ac minùs acerba esse scribit, quæ in Asia Struthia vocantur. Idem alibi Cydonia à Struthiis, quæ etiam Struthiomela vocat, manifestè distinguit: Cydoniorúmque succum minùs esse suauē asserit, & maximè adstringentem. Athen. Struthiorum meminit & Phauliorum, & Cydoniorum, horum genus quoddam Struthia esse inquiens, & Phaulia. Nicander Thyateirenus, vt idem scribit, Cydonia Mala Struthia vocari tradit, sed ignoranter. Refragatur enim quod Glaucus memorat, dum ait: esse præstantissima Cydonia mala, Phaulia, & Struthia. Cydoniorum malorum Stesichorus in Helena meminit.

Differentia. *Cydonia Vera.* *Columell. correct.* *Struthia.* *Chrysomela.* *Candidiora.* *Neapolitana.* *Plin. emendatur.* *Mustea.* *Muluiana.* *Syluestria.* *Struthiomela.* *Struthia. Phaulia.*

Multa Cydonia tum mala iaciebant in sellam regi.
Multa etiam Myrti folia, rosarúmque ac Violarum elegantes coronas.

Alcman:

Cydonia Mala Cantharus asseruat, quæ magnitudine sunt mammis paria. Philemon in Rustico, Cydonia mala Struthia vocat. Hermon in Glossis iudiciariis Codymala vocari tradit mala Cydonia. Polemon libro quinto sui operis ad Timæum [alii Contra Timæum Dal.] floris genus esse Codymalon ait. Alcman verò cùm inquit, Struthium minus, vel Codymalum: Apollodorus & Sosibius Cydonium malum interpretantur. A' Struthio differre malum Cydonium Theophrast. historiæ libro secundo palàm facit. Hæc Athenęus, qui paulò post addit, Androtionem in Georgico Malos Phaulias, Struthias etiam vocare: non enim malum in Struthiis decidere à pediculo (Phauliis namque ac Struthiis id commune fuit, quòd fructus à suo pediculo non discederet. Dal.) Vernas autē Malos Laconicas & Siduntias lanuginosas appellare, quòd earum vel fructus, vel folium lanugine pubesceret, vt annotat Dalech. Ergo habes ex Athenæo, κυδώνια, φαυλία, στρούθεια, & quomodo Veterum quidam has voces acceperint.

Codymala. *Struthium.* *Phaulia.* *Mala Laconica Siduntia Lanuginosa.*

Sed in designandis differentiarum nominibus non consentiunt. Dioscor. enim Struthia vocat illa quæ sunt magna. Plinius verò minora, nisi mendosus sit codex, & pro minora legendum sit maiora. Nam & Galenus maiora Struthia dixit. Ex Athenæo verò nihil certi colligas, qui aliorum

tantùm placita recenſet. Notat tamen Alcmannum Struthium minus dixiſſe, ex ſententia Apollodori & Soſibii. Hermol. ſic habet: Genera eorum Chryſomela, hoc eſt aurea mala, inciſuris diſtincta. Noſtra candidiora ſunt, odoris præſtantiſſimi. Neapolitana ex eodem genere minora, odore vibrantia, prouentu ſerotino, quæ Struthea nuncupentur, ſicut quæ celeriter miteſcunt & præcocia ſunt muſtea. Vides eum Plinii lectionem & ſententiam ſecutum. Aëtius: Struthea, inquit, dicuntur, quæ magna ſunt & ſuauiora, minúſque acerba. Eiuſdem ſententiæ & Theophraſtus fuiſſe videtur ante hos omnes. Nam vbi de arborum degeneratione ſcribit, ait ex Struthiis fieri Cotonea, quemadmodum Pyrum vitiatum migrat in Pyraſtrum. Eiuſdem ſententiæ & Mar. Virg. eſt. Nam poſtquam Herm. Barbarum reprehendiſſet, quod τὰ ἀληθινὰ, id eſt, quæ vera Cotonea ſunt [id enim ἀληθινὸν ſignificat] vertiſſet Alethina, quaſi genus quoddam priuatum indicaret, ait: nullibi hactenus id à ſe inuentum, quod nec ipſe inueniſſe ſe teſtetur: Nos [addit] ex communi eius vocis in Græcis ſignificatione vertimus: probari quæ vera Cotonea ſunt: nam Struthia cognata magis, quàm eadem ſunt. Nec aliud inter Cotonea vera & Struthia diſcrimen eſſe oſtendit, quàm ex forma, magnitudine & odore. Hetruria Pyri & Mali diſcretis appellationibus indicat: quæ rotundiora & minora ſunt, à conſimili figura, Mala: quæ verò maiora & oblongiora, Pyra appellans. Licétque in his variare Antiqui Scriptores videantur, vna tamen omnium ratio eſt, & quæ tota huc referatur: indicátque id Theophr. lib. 2. de Plant. hiſt. qui cùm de plantarum degeneratione in aliud genus ageret, inter cætera dixit Pyrum in Pyraſtrum degenerare, & dulce Malum in acidum, & ex Struthio, id eſt, maiore & oblongiore Cotoneo, Cydonium fieri minus, & ſeſſilis rotunditatis Pomum, quale Dioſcorides ἀληθινὸν dixit, & in medicinæ vſu magis probat. Hæc itaque Marcelli ſententia eſt. Sed mirum quomodo ſatiuum, aut nobilius in verum degenerare poſſit? Aut cur verum dicatur id, in quod aliud nobilius aut præſtantius degenerarit? Dicendum: Dioſcoridem ad vires maximè reſpexiſſe: ideóque verum appellaſſe id quod minus eſt, quia maiorem habeat adſtrictionem, quæ in hoc pomo deſideratur, & cuius etiam nomine in medicina celebratur: deinde quòd acutiorem vibret odorem, vti putatur. Porrò in differentiis deſignandis non conuenit inter Neotericos.

Chryſomela. Neapolit. parua Struthia. Muſtea. Barb. not. Diſcrimen inter cotonea & ſtruthia. Cotonea Mala. Cotonea Pyra. Cur verum dictum cotoneum?

Ruellius tria apud ſe inueniri genera ſcribit: quædam minora, rotunditatis in orbem circinatæ, odoratiùs ſpirantia, quæ peculiariter *cognea* vocat. Alia grandiora, amplitudine pinearum nucum, pauciori lanugine caneſcentia, colore tam intus, quàm exteriùs aureo, odorem non tam latè iactantia, quæ *cognacea* quaſi Cotonacea vulgò vocari tradit. Alia medio habitu, ſibi Cotoneorum nomen detorquentia.

Cognea. Cognacea. Cotonea ſimpliciter.

Cordus in aſſignandis Cotoneorum differentiis à ſeipſo diſſentit. Nam apud Dioſc. ait: quædam maiora & Malis ſimilia eſſe: quædam verò minora, & Pyri modo turbinata, maioráque etiam ϛρούθια dici. At in Hiſtoria ſua ſic habet: Cotoneum, ſiue Malus Cydonia ſiue Cotonea, vnum maius, alterum minus, id eſt Struthium.

Cordi error.

Tragus Cydonea, Cotonea & Chryſomela idem dicit, Struthia verò vult eſſe maiora, Groß-Kütten apud Aëtium: alia dici Muſtea Miſcella, Mellita, & Melimela in Dioſc. quæ intelligit de melle conditis, quomodo condienda docent Columella, & Palladius. Quod verò Cydonii genus ſit Phaulium Athenæo, ingenuè fatetur ſe neſcire. Mirum tamen quod idem ſcribit, Cydoniorum genus vnum tantùm in Germania extare, & id paſſim vulgatum, quod & nullo negotio prouenire ſoleat. Fortè eius tempore maiora nondum erant conquiſita. Vt & ea hodiè habentur in lautioribus Germaniæ hortis, vt poſteà ſpecialiùs docebimus appoſitis deſcriptionibus.

Melimela. Phaulium. In Germ. vnum.

Curtius ſic diſtinguit: Struthia, ſiue vt alii volunt Struthea, Dioſcoridi, Galeno & ſequacibus magna ſunt, & ſuauiora. Nam minori placent acerbitate, minùs tamen vtilia, ſerotino prouentu. At ex hoc genere ſunt ſylueſtria, odoratiſſima, in ſepibus creſcentia. Chryſomeliana ſiue Chryſomela, inciſuris ſunt diſtincta, colore in aurum inclinante, vnde illis nomen, de quibus Virgilium intellexiſſe volunt, aurea Mala vocitantem. Cydoniorum Malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis quæ peculiariter Mala Cotonea cognominantur, preſſa, inciſuris interſecta Melopeponum modo, colore ad aurum inclinato, lanuginoſa & longè cæteris odoratiora. Proximum locum ſortiuntur, quæ maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioſcor. & Gal. Struthia vocata. Hetruſci hæc Pyra Cotonea vocant: quippe quòd formâ magis Pyra, quàm Mala referant. Pulpa ac ſucco cæteris præualent, colore tamen, ſuaueolentiâ ac viribus cedunt. Poſtremò Plinio Miluiana ſunt, quæ nonnullis notha dicuntur, quòd tantùm proueniant ex Cotoneis Malis, quæ Strutheis inſitæ fuerint, vel ex Strutheis, quæ Cotonearum ſurculos receperint. Hæc Malis grandiora, Pyris verò ſiue Strutheis minora viſuntur: formâ verò, ac facultate inter vtrumque media.

Struthea. Sylueſtria. Chryſomela. Cotonea preſſa. Struthia. Pyra cotonea. Miluiana.

Caſtor. Durantes: Tres ſpecies in Italia, Melecotogne parua, quæ pluris fiunt. Secunda Struthia & Pere Cotogne, maiora minùs efficacia. Tertia, Miluiane & Baſtarde. Cæſalpino Cotoneorum duo genera: quædam orbiculata, & vtrinque depreſſa, Mala cotonea dicta: Quædam oblonga, vtplurimùm in vertice tenuiora, quaſi figura mammæ amplioris molis, Pyra cotonea vocantur. Priora Dioſcor. vera: poſteriora Struthia.

Melecotogne. Pere cotogne. Baſtarde. Orbiculata.

Satis confidenter Anguill. ſcribit, omnes ſpecies à Plin. traditas, noſtro adhuc ſeculo cognoſci in Italia, ea quæ coſtis diſtincta Melonum modo, Græcorum eſſe Chryſomela, & Latinorum Aurea mala. At aliter Lacuna, qui Membrilos vo-
cat: Legitima Dioſcor. aut Chryſomela Plin. vult 1
eſſe parua lutea, rotunda, valdè odorata. Aliam 2
differentiam eſſe Pyris ſimilia, Tertiam dictam 3
Plinio cotonea Miluiana. Hæc eſſe Cydonia ſpuria, naſci ex inſertione veræ Cydoniæ inſertæ in Stuthia, aut è contrario.

Geſnerus quoque Plin. ſecutus Struthia dicit ea, quæ minori ſint amplitudine, ſerotino prouentu, & odoratiùs vibrant. Maiora verò eſſe ea, quæ Struthia dicuntur *des Coignaſſes*. Malum Muſteum è Cotoneorum genere præcocius & celeriter miteſcens, vnde & Melimela appellentur ab Athenienſibus, hoc eſt mellita & dulcia Mala, itémque Miſcella, quòd fiant ex inſitione ſurculi Mali dulcis & communis in Malo cydonia & ab his diſtinctum ponit μῆλον φαυλίον etiam de genere cydoniorum apud Athen.

Coignaſſes. Melimela. Miſcella. φαυλίον.

At in horto idem Geſnerus Magna VVoiſello dicit eſſe Pyra cotonea Struthia. Galeni videri ait, pulcherrima & maxima. Camer. Cydoniæ Mali fru-

fructus varii generis esse ait. Sed qualia sint ea genera non explicat. Tabern. præter vulgata etiam *Miluiana* habet, & **Bastart Kütten** vocat, hoc est, spuria Cotonea: Item in Icon. & hist Pyra Cydonia, **Kütten Biren**: Ac secundum quidem genus pingit fructu ad pediculum lato & ventricoso, & qui desinat in obtusam pyramidem, sed nihil describit, aut docet. Deinde inter Pyra refert Pyra cydonia, quæ tamen à Cydoniorum historia neutiquam fuissent separanda. Icon. Tabern. quæ & in vltima edit. Matthiol. apposita, falsa est: non enim plures flores simul fert Cotonea, vt in ea affictum. Melior erat Matthioli prior. Nihilò meliùs Gerardus Anglus Pyrorum Cydoniorum Tabern. figuram capite proprio habet, & postea Malum Cydonium Tabernamontani ponit pro Pyro Cydonio. Sic boni isti viri post tot Herbariorum descriptiones, distinctiones, repetitiones & dixerimus ferè inculcationes, adhuc nesciunt sub quo versentur Cœlo, & qui lucem afferre huic difficultati debuissent, miscent quadrata rotundis. Explicemus rem paucis, & quid nobis videatur de Cydoniorum distinctione & differentiis. Ergo *Cydoniorum duo genera summa*: *hortense & syluestre*: hoc suæ spontis est, nullo fruens cultu, de quo mox.

Kütten-Biren. *Tabern. & Gerardus notantur.*

Hortensia. Hortensium alia maiora, alia minora, & tertiū quod Miscellaneum vocant. Nam φαυλίον hodie non videtur cognitum. Miscellanea verò nihil aliud existimamus esse, quàm ex variorum surculorum de Malorum aut Pyrorum genere insitione prognata Poma, siue iam Melimela dicas, siue Mustea, siue quouis alio nomine vocites. Solerij sanè opinio fuit Mustea Cotonea, siue præcocia, in Delphinatu vix cognosci. Reliqua duo tantùm hodie in nostris regionibus coluntur, etiamque à nobis, quorum talis forma.

Descriptio Minorum. Minora quæ omnium vulgatissima, pugnum vix æquant, nam quatuor vncias rarò superant, circa pediculum turbinata, iuxta Pythmena latiora & quodammodo sessilia, angulis torosis inęqualia, & veluti per longitudinem sulcata, colore primùm quidem virente, sed mox maturata laturè aureolo, copiosa lanugine obducta, odore grato quidem, sed vehementi, & qui quorundam capita ita procellit, vt ipsis dolorem moueat, præsertim si conclaui aut Musæo inclusa habeantur. Caro flaua, firma atque quouis Pyro compactior.

Maiorum descriptio. Maiora verò, vt prædicta tantùm magnitudine superant, ita & figura variant ab iis, & inter se quoque. Omnia verò circa pythmena videntur angustiora, circa pediculum verò aliàs acuta, aliàs sessilia, immò & vtrinque sessilia vidimus, vt in figuris insinuamus. Porrò Cortice hæc longè læuiori contecta, exiguo, aut ferè nullo cotone obducta: dilutior etiam eorum color, siue flauum spectes, siue ex flauo viridantem: Caro minùs firma, quàm minorum, nec tam vehementem, vt illa, de se odorem spirant. Hæc struthea putamus Veterum, illa verò Cydonea simpliciter dicta, & ἀληθινὰ Dioscoridis, si modò nobis sint ea ipsa vera genera Cydoniorum quę à Veteribus descripta sunt. Cordus ait maiora iuxta pediculum latiora esse, circa pythmena angustiora, quod non semper respondet, nam etiam contrarium obseruauimus uti dictum. Hæc Delphinatibus dicuntur *gros Perus Coings*: Prouincialibus, *gros Codons*.

Locus & Tempus. Hæc duo genera, quæ modò descripsimus hodie in vsu sunt: & minora quidem per totā Germaniam sat frequenter habentur, in hortis, pratis, & vinetis quoque. Neque vllis desunt instructionibus hortis, vt Gesner. annotauit. Habentur & in Italia & Gallia, aliisque circumiacentibus locis. At vti Tragus ait, vnum tantùm genus Cydoniorum in Germania extat, & id passim vulgatum, quod & nullo negotio apud eos prouenire solet, licèt iis quoque aliquando peregrinum fuerit. Intelligit autem parua, Struthea verò seu maiora haud ita vbiuis obuiam sunt, & primùm quidem in principum tantùm hortis habita, inde postea ad alios quoque dimanarunt. Camer. scribit Lugduno delata in Germaniam, & ex Heluetia. Nos vtrumque colimus in horto E. C. Montb. Habentur & Basileæ. Sed præcipuę magnitudinis & elegantię habetur in horto E. C. Stuckardiano, item in horto arcis **Göppingen**, turbinata & non turbinata, vnde copiosè mittuntur Stuckardiam in aulam. Obseruauimus etiam vtrumque genus Patauii, Monspessuli, Nemausi, Geneuę & alibi. Amant in genere loca frigidiuscula tam plana, quàm decliuia: humidiora, quàm sicciora.

Florent Sole ab Ariete ad Taurum properāte, hoc est circa Non April. & Kalendas Maii, variante etiam florum, sicut & maturationum tempore pro natura loci. Poma maturescunt Septembri & Octobri mensibus: quæ si cruda quis per hyemem asseruare velit, seorsim à pensilibus vuis reponat, nam vuas acerrimo suo sapore adeò vitiant, ut eæ statim marcore conficiantur, vt scribit Camerarius. Palladius putauit Cydonium malum nullam insitionem admittere: sic enim canit.

Tempus. *Cautio.* *Insitio.*

Cùm præstet cunctis se fulua Cydonia pomis,
Alterius nullo creditur hospitio.
Robora externi librum aspernata superbit:
Sit tantùm nullo crescere posse decus.
Sed propriis pandens cognata cubilia ramis
Stat, contenta suum nobilitare bonum.

Posteris tamen obseruatum & aliorum cōiugium ferre. Monardus scribit, Persica arbore in Cydoniam inserta, Cydoniam enasci. Hæc vtique miscella distinctam à prædictis omnibus efficiet speciem. Malus item, Pyrus, Prunus, Armeniaca, & aliquæ similes Cydoniis insitæ, delicatiores euaduni, teste nostri seculi diligentissimo Italorum Geoponico, Aug. Gallo. Sed an Cydoniæ surculi prædictis arboribus inserti ad frugem perueniant, nondum obseruatum. Rami recentes, vel bimuli Nouembri vel Februario Luna crescente depacti, breui tempore fructus ferunt, eodem teste. Id apud nos fieri posset Martio. Rami inserti possunt exscindi primo vel secundo anno, & plantari Februario vel Martio Luna noua, & fructus suo tempore ferent gratos. Cydonia frigido & terrestri temperamento prædita sunt, ac propter vincentem adstrictionem minùs cæteris Malis humectant.

Persica in Cydon. *Satio.*

Dioscor. Mali omnis folia & flores, & germina adstringunt, maximè Cydonię. Ergo frigida sunt primo ordine, & sicca secundo. Cydonia verò Mala stomacho commoda sunt, & vrinā cient. Assata mitiora fiunt. Vtilia sunt cœliacis, dysentericis, pectore suppuratis, vel potiùs sanguinem spuentibus, (vt mox declarabitur) bilem supernè ac infernè excernentibus, maximè cruda. Sed & cremor ipsorum, in stomachi aut alui fluxionibus commodè bibitur. At crudorum succus potus, orthopnoicis prodest. [ὀρθοπνοικὸς Dioscoridis corr. malimus legi αἱμαπτοικὸς: quamuis Serap. quoque priore modo legisse videatur, cùm ait: Succus cōfert asthmati: ac Plin. quoque scribat succum Or-

Vires & Vsus. *Stomachus.* *Vrinam ciunt.* *Cœliaca.* *Dysenteria.* *Vomitus.* *Orthopnoea.* *Dios. corr.* *Asthma.* *Sputum sang.*

thopnoicis conferre, qui tamen priùs dixerat, cruda prodesse sanguinem excreantibus.] decocto fouentur vuluæ & sedes, si procidant. Quæ melle condiuntur vrinam mouent, mel autem sibi constringentem illorum vim, & spissantem adsciscit. Quæ cum melle coquuntur, stomacho atque ori gratiora sunt, sed minùs adstringunt. Cruda cataplasmatis adiiciuntur ad cohibendam

Alui fluxus. Ardor stomachi. Vinum cydon.

aluum, aut si stomachus æstuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, prædurος lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipsis tusis atque expressis: Sed quò perduret, quindecim sextariis succi, vnus mellis ad ungitur, alioqui in acorem degenerat. Fit oleum ex iis, id

Ol. Melinum. Inflam oculor. Sang-reiectio. Menses.

Melinum vocant, quo vtimur quoties adstringente oleo est opus. Flos & viridis & siccus cataplasmatis additur, & iis conuenit, quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibúsque sanguinis: contra citam aluum, & mensium impetus in vino bibitur. Porrò ad illud quod Diosc. ait: vtilia esse pectore suppuratis seu vt in Græco legitur ἐμπυϊκοῖς, quæ vox purulentas excretiones denotat: annotat Marcellus Virg. in Antiquioribus & melioribus

Diosc. lectio & Hermol. versio corrigitur.

Græcis non ἐμπυϊκοῖς, sed αἱμοπτυικοῖς, id est, sanguinem expuentibus legi, quemadmodum & vertendum est: cui lectioni & Plinius subscribit, qui ait: Matura prodesse sanguinem excreantibus, &c. vt dicetur mox. Atque hoc non idem est, vt Barbarus existimauit. Ad intestinorum difficul-

Dysenteria.

tatem [δυσεντερίας] Mala cydonia Hipp. dissecat, dissecta aquâ macerat, cúmque aqua colorem habuerit, potui exhibet. Galenus: ex omnibus [inquit] Malis, solus Cydoniorum & Struthiorum [vtpote quæ propter vincentem adstrictionem minùs cæteris sunt humida] succus coctus cum

Succus coctus.

melle durare potest, tametsi ipse per se non ita durare queat. Item alibi: Cotonea eximium quiddam, quod in aliis non inuenitur habent. Nam præterquam quod adstrictionem sortita sunt copiosiorem, succus etiam eorum diu durát, si quis ipsum cum melle coctum asseruet: cùm aliorum Pomorum succus, si reponatur, acescat, quia multam habet humiditatem. Permanet & Struthiorum succus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verùm hic minùs est suauis & summoperè adstringens. Quare

Ventriculus.

ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo aliquando possis. Plinio Cotonea cocta suauiora, cruda tamen duntáxat matura prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholèricis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi, Imponuntur & pectori in febris ardoribus, & tum deco-

Febris. Stomachi dolor. Lanugo Carbunculus. Alopecia. Vrina difficultas.

quuntur in aqua, ad eadem, quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáve cerati modò imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino, & illita cum cera alopeciis capillum reddunt. Quæ ex iis cruda melle condiuntur, vrinam mouent. Mellis autem suauitati multùm adiiciunt, stomachóque id vtilius faciunt. Quæ verò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus crudorum

Lien. Orthopnœa. Hydrops. Mamma. Condylomata. Varices. Sput sang. Mens. mulier.

lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excreatiónibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mixtis cum vino dulci, vtilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant vuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod Melinum vocamus, quoties non fuerint in humidis nata. Minus vtilia Struthia, quamuis cognata: vtilissima verò quæ ex Sicilia veniunt. Nunc consideratione dignum, an cocta cotonea, vt vult Plin. amittant constringentem facultatem: quemadmodum & matura, quod Serap. ex Diosc. scribit, quod tamen nuspiam apud Diosc. scriptum legimus. Remitti adstrictionem concedimus: amitti, nequaquam. Quod Plinius quoque tradit Hydropicis prodesse, quomodo id præstent, nisi roborando, non videmus. Potiorem eorum vsum dixerimus ante hydropem, nisi quis vereatur, ne augeant sua adstrictione obstructiones, quòd Medicis diligentiùs examinandum relinquimus. Eluchases ex versione Heronis Tab.2. Cotónea tradit, sumpta à cibo constipare, nocere partibus, præterquam si inungantur in balneo cum oleo, vrinam mouere. Et Tabern.30. ait, odorem eorum refrigerare & cerebrum roborare.

Siciliana. Venenum.

Phylarchus [vt scribit Athen.] memoriæ prodidit lethalium medicamentorum vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Phariacúmque venenum [pharicum Diosc.] iniectum canistro [τῷ ῥοίσκῳ] adhuc olente cydonia Mala in eo reposita, euanidum factum, maleficam vim suam amisisse: itaque mixtum & in potu exhibitum, quibus insidiæ struebantur, nihil attulisse noxæ: caussamque postea eius rei cognitam fuisse illius inquisitione & inuestigatione, qui vendiderat. Comperit enim hóc accidisse, propterea quòd condita in eo calatho Mala fuissent. Celtiberi Veratri succum, quo sagittis illitis feras im-

Aduersus Veratri malignitatem.

medicabili vulnere conficiunt, si vbi cydonia Mala fuerint, reponatur, elanguescere, & maleficam vim suam exuere vsu deprehenderunt, eámque recuperari, si venenum per aliquot dies suspensum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Ex hibernis malis cydonia succum acerbiorem generant, Struthia pauciorem minúsque acerbum, & à ventriculo superantur faciliùs. Plutarchus verò in suis præceptis connubialibus tradit, Malum cydonium plurimùm ad odoris suauitatem conferre, vti antiquitùs, sponsa cum sponso non priùs includeretur, quàm Malum cotoneum delibasset. Innuens primam gratiam, ab

Mos Vet. rum.

ore, vocéque sponsæ demanare oportere, & bene compositam, aptámque & suauem esse debere: & vt idem in Problematis scripsit, primus horum complexus nihil triste, aut iniucundum habere debet. Adhuc etiam nostra tempestate quibusdam locis obseruatum est, vt vir nouus, & noua sponsa ante primos congressus bellariis ex cotoneo malo vtantur, authore Curtio, addit etiam

Venenum.

hic suo præstanti odore lethalium venenorum vires retundere, & eorum vehementiam hebetare, sicut [vt ipse ait] venenum uendentes rem ita se habere deprehendunt. Ad narium etiam o-

Narium fœtor.

dores Mala cydonia olfacere bonum, vt ait Aegineta. Celsus cydonia stomacho idonea dixit, quòd eum adstringant atque corroborent. Vrinam sistunt, aluum adstringunt, quod quidam

Contra ebriet.

interpretantur, [vt inquit idem Curtius,] si ante cibum sumantur. Si verò pòst, ventrem ciunt, maximè dulcia, quæ minùs adstringunt; & vomitum magis compescunt. Credibile tamen, aluum ciere per accidens, adstrictione sua & mole cibos detrudendo, & promouendo ad exitum. Alioqui si ad satietatem edantur difficilis concoctionis fiunt. Si autem dentibus terantur, & manducentur, vini fumum compescunt, vt illius vapore caput lædatur minimè.

Mirum est, quod multi referunt, mulierem

præ-

prægnantem quæ cydonia mala crebriùs esitauerit, parituram esse infantem & industrium atque ingeniosum, vti refert Simeon Sethi; qui & ipse scribit, post cibum sumpta ventrem mouere: sed quibus sit imbecilla facultas ventris retentrix & excretrix valida, eos plus cibi inde capere.

Matth. de Gradibus in ardore vrinæ cum vlcere, & sine eo à Cydoniis cauendum suadet, quòd inter diuretica ab authoribus [vt Io. Mich. Paschasio, qui ex eorum esu Regem Neapol. Alphonsum in diabeten incidisse scribit] referantur.

Diosc. sanè οὐρητικὰ dicit. At qui idem & στυπτικὰ & συπτικὰ dicit, quæ contraria sunt. Nisi quis fortè nobis hîc obtrudat proprietatem aliquā occultā. Videndum igitur, an effectus respondeat. Quanquam non videamus quid præstare queat occulta illa facultas, cui contrariæ sint qualitates manifeste. Malimus iis vti in Diabete ac fluxu seu mictu sangunolento. Interim perpendant etiam docti, qua ratione Cotonea recta ceruice spirantibus & hydropicis conferre queant, vt Brunsfelf. ex aliis sublegens prodidit.

Hollerius lanuginem Cotoneorum ad hæmorrhagiam commendat.

Est & seminibus sua præstantia. Ea siquidem cum aqua rosacea madefacta ac mollita, lento crassóque humore ambustis igni, & linguæ guleque ardori [Germani die Breüne vocant] illitu medentur, quod remedii genus vel vulgo hodie cognitum nouimus, & Tragus quoque in scripta retulit. Succum ex optimis Cydoniis expressum bibunt manè Hispani ad pestis præseruationem, &, quod admiratione non caret, sudorem præsertim senibus prouocat. Potest idem contra anginas Gargarizari.

Ex Cydoniis quoq; destillatur aqua cuius, non vt vulgò fit, in quibusvis febribus vsus esse debet, obseruatione Camerarii.

Porrò quamplurima ex Cydoniis tam à Veteribus, quàm à Recentioribus parantur, & ad medendi vsum, & ad palatum. Veteres vinum parabant, quod Melinum siue Cydonites vocabant: Melomeli siue Cydonomeli, quasi vel Cotoneatum dicas: hydromelum, Cydonites siue pulmēta è Cydonio, Melinum oleum, Melina Emplastra, & vnguentum Melinum dictum, quorum quædam hodie ex vsu recesserunt, vt Vinum Cy-

1. donites seu Melites, cuius parandi rationem Dioscor. hanc præscribit. Ex Malis Cotoneis exempto semine concisis, minas duodecim in musti metretam ad dies triginta immittito. Deinde excolatum reponito. Paratur & sic. Post contusa & expressa Mala Cydonia, ad duodecim sextarios succi ipsorum, mellis sextarius vnus admiscetur, &

3. sic reponitur. Adstringit, stomacho commodum est, dysēntericis prodest, hepaticis, nephriticis, & in vrinę difficultate. Palladius duos alios modos parādi vini Cydonitis habet, hos. Abiecto corio ma-

4. la Cydonia matura in breuissimas ac tenuissimas particulas recides, & proiicies durum, quod habetur interius: dehinc in melle decoques, donec ad mensuram mediam reuertatur, & coquendo Piper subtile consperges. Aliter. Succi Cydoniorum sextarios duos, aceti sextarium vnum semis, & mellis duos sextarios miscebis & decoques, donec tota permistio pinguedinem puri mellis imitetur. Tunc triti Piperis atque Zinziberis binas vncias admiscebis. Plinius vini è Cydoniis meminit quidem, sed modum parandi non tradit. Hydromelum Dioscor. quoque, quomodo fiat, docet. Melomelitis ex Cydoniis parati metreta vna (Plin. Cadum vocat: sunt Congii decem) ad duas metretas aquæ decoctæ admisceatur, & in ardoribus sub cane insoletur. Et huius vis eadem, quæ superiorum est. Duos etiam preparationis modos tradit Paulus quos ex eius scriptis petendos Lectori relinquimus.

Melomeli seu Cydonomeli parat Dioscor. Malis Cotoneis exemptis seminibus in mel plurimum coniectis, vt planè coarctentur. Fit gratum post annum, vino mulso simile, conueniens ad eadem, ad quæ Vinum Cydonites. Columella scribit, Mel in quo condita fuêre Cydonia, Melimeli appellatum sine noxa posse interdum dari febricitantibus: intellige à pituita corrupta, aut in quibus metus est defluxionis in nobile aliquod viscus. Sed placet etiam eiusdem Columellæ descriptionem adiicere. Nihil cetrius, inquit, aut melius 2.
experti sumus, quàm vt Cydonia maturissima, integra, sine macula, & sereno cœlo decrescente luna legantur, & in lagena noua, quæ sit patentissimi oris, detersa lanugine, quæ Malis inest, cōponantur leuiter, & laxè, ne collidi possint. Deinde quum ad fauces vsque fuerint composita, vimineis surculis sic transuersis arctentur, vt modicè mala comprimant, nec patiantur ea, quum liquorem acceperint, subleuari. Tum quàm optimo & liquidissimo melle vas vsque ad summum ita repleatur, vt pomum submersum sit. Hæc ratio non solùm ipsa Mala custodit, sed etiam liquorem mulsei saporis præbet. Posset & hodiè parari, & Quitten honig / mel Cydoniatum appellari, quemad. & mel rosatum.

Melini olei atque vnguenti confectiones habes apud eundem Dioscor. & Aetium, & Melinum Emplastrum apud Galenum: quæ cum ad Medicos & pharmacopœos potissimùm pertineant, exinde desumi possunt. Nam & compendii nobis ratio habenda, & ea interim exhibenda, quæ & rei Medicæ, & œconomicę ex ęquo prodesse possint. Præscripta igitur etsi multas maximásque vtilitates habeant, tamen hodie pleraque ab vsu recessisse videntur: Et eorum loco à Recentioribus reseruata sequentia, vt miua Cydoniorum, quæ nihil aliud est, quàm decorticatorum Cydoniorum, & ex aqua & melle vel Saccharo, addita etiam parte vini, ad suauitatem decocta caro, atque Condita. Vel ex succo fit Cydoniorum cum vino cocto, addito melle optimo, despumato.

Domestici nostri Cydoniorum & malorū curtipendulorum partes æquales sumunt: decorticata, & in frusta consecta ex aqua addito melle vel saccharo & modico vini in crassam & suauissimam consistentiam decoquunt, & in scatulis vel fictilibus vitreatis adseruant, magno vsu ad pleraque predicta, potissimùm alui fluxiones diuersas, & ventriculi robur. Alii ex mero vino decoquunt, & addito Saccharo vel Melle ita parant.

Condiuntur & segmenta integra, *Cydonia Condita* in officinis vocant, ad eosdem vsus. Segmenta ex aqua pura coquunt, cocta reponunt: aquā verò quæ eorum vim magnam exsorpsit, cum melle vel Saccharo in syrupi consistentiam decoquunt: tùm prædicta segmenta cinnamomi frustulis in ea defixis in eo syrupo condiunt. Diacydonium Officinis dictum sic paratur. Cydonia recens ab arbore decerpta [vt vult Math.] de- 1.
corticata & à seminibus repurgata atque concisa in aqua coquuntur, in qua solutæ fuerint Sacchari libræ tres, agitantur conteruntúrque pistillo ligneo inter coquendum, quoad spissitudinem mediocrem acquirant: tum demùm ab igne re- 2.
mota decoctio in formulas effunditur. Vel Sacchari albi lib. ij. Succi Cydon. depurati lib. iij. simul decoquuntur ad spissitudinem, posteaque in

pyxides effunduntur: hanc vulgò *Gelatinam* vocant & *diacydonium lucidum.* Aut sic meliùs. Segmenta diutiùs ex aqua elixa, donec tabescant, per
Diacyd. lucidum.
3 linteum colentur, sine compressione: (vt clariùs fiat) dein cum Saccharo coquatur in syrupi crassioris consistentiã, vt in scatulas effusum & formulas meliùs Coëat. Res est visu pulcherrima, & præcipuę suauitatis, apud præcipuas totius Europæ nationes haud in postremis deliciis habita.
4 Suauius effeceris, si succi Pomorum Curtipendulorum depuratorum aliquid addideris cum modico uini albi: aut si ipsa Pomorum segmenta decorticata cum Cydoniis decoxeris, & vti prius
5 perfeceris. Ex eo quod reliquum est, attentiores ad rem, fortiùs cochleari expresso, cum Saccharo aut melle crassius & vilius Cydoniatum cõficiũt:
6 sin verò tam lucidum illud, quàm crassum simul
Vires. misceantur, & cum saccharo, vti prædictum, percoquantur, *Cydoniatum vulgare* dictum, quod Gallis in frequentissimo vsu, fit: quod ante cibum nucis magnitudine sumptum, aluum cohibet, post cibum verò soluit, & nihilominus ventriculum roborat, & vapores caput petentes cohibet. Hi ferè simpliciter sunt modi parandi cydoniati.

Diacyd. Veterum. Placenta ex Malis Coton. Galeni quoque temporibus in vsu fuisse videtur, qui in Syria edulium componi tradit, quod μηλοπλακοῦς, id est, placentas ex Malis cotoneis appellant. Id adeò durare vt patinæ recentes ipso plenæ Romam adferrentur. Componebatur
7 autem ex melle, & carne cydoniorum læuigata simul coctis. Illustr. noster Princeps Dux VVirt. aliquando dedit Cydoniatum album *Marto malada* dictum, in Lusitania factum.
Cydoniatum albũ.

Medicorum verò, quorum est ad multa respicere, fuit aliquid in hoc genere supra vulgus sapere. Ideò *diacydonium compositum*, vel *diacidonites*
Diacyd. compos.
1 cum speciebus, vti vocant, excogitarunt. Paratur autem ex segmentis Cydoniorum in vino coctis, & melle despumato igne lento denuò percoctis, additísque cinnamomo, caryophyllis, pipere, galanga, aliisque aromatibus, pro diuersa vtentium intentione, ad roborandum ventriculum,
Vsus appetitum promouendum, coctionem iuuandam, vomitum biliosum, pituitosúmque nimium sistendum, ad pristinum calorem colorémque corpori restituendum, dissipandos flatus, & alia eiusmodi, si à frigida causa oriantur: sin verò à
2 calida, Cydonia cum aceto decoquunt, additis iis quæ refrigerant, vt præter succum pomorum, ea quoque refrigerent. Ita Mesues docet ad stomachi & Hepatis robur, & ad vtriusque vim retentricem confirmandam eiusmodi diacydonium cum variis aromatibus parare. Paratur &
Miua compos.
1 Miua composita seu aromatica, ratione præscri-
2 pta, iniectis tantùm aromatibus: Alii sacculo excepta aromata in ea tantùm macerant, cuius idem vsus qui prædictorum. Galenus quoque
Compos. Galeni. meminit alicuius medicamenti, quod non ex Malorum succo solo & Melle constat, sed & piperis albi quippiam habet, & zingiberis & aceti: quod & alibi fusiùs describit, & post ipsum Aetius,
Vsus. quod tum ad appetentiam excitandam his, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parùm feliciter concoquunt, præstat, quod denique ventri robur conciliat. Nec inconueniens est illa
Compos. Matth. compositio, quam Matth. habet. si demas rhabarbarum. Ad quid enim rhabarbarum miscebimus cum vehementer adstringentibus? erit tantùm ægris molestum irritando ad expulsionem vi sua
Vsus. purgatrice. Cydoniorum succus libræ pondere, in quo corall. rub. seminis rosar. rub. & rhabarb. cuiusque drachma, cum Hypocistidis & Acaciæ binis scrupulis ad tertias bullierint, magno est ad biliosas vomitiones, & ad dysenteriam auxilio. Datur bis quotidie, manè & vesperi, horis duabus ante cibum, sed ægris iam purgatis frequens quoque hodie est vsus syrupi, qui è succo Cydoniorum in Pharmacopæorum officinis paratus habetur, aut si non habetur eidem substitui potest Gelatina, in aqua, vel vino dissoluta, pro ratione scopi.
Syrup. Cydon.

Nec his contenta Medicorum industria: cùm enim viderent alterando & roborando se plurimùm hoc medicinæ genere præstare, & insuper etiam morosiorum palato blandiri, vlteriùs progressi, ibi etiam placendum existimarunt, in quibus nihil minùs, quàm placendum, si necessitas non compellat. Huic igitur, aut ægrotantium genio cedentes, quòd Cydoniorum succum atque substantiam familiarissimam stomacho aduerterent, qui ferè purgantibus lędi solet, medicinas purgantes adiecerunt, & diacydonium laxatiuum dictum, seu purgans confecerunt: cuius diuersæ habentur descriptiones apud Recentiores, aliis scammonium tantùm addentibus, vt Cholagogum, & turbethum cum Cnico, vt phlegmagogum reddatur: aliis omnia simul, vt vtrumque præstet: ex quibus nobis maximè probatur Ferneliana, quæ talis est. Pulpæ Cydon. expurg. coctæ & cribro transmissæ lib. j. sem. succi Cydon. lib. sem. sacchari albiss. lib. ii. Coquantur in mellis crassitiem, inspergendo sub finem cinamomi triti vnc. j. zinzib. maceris, caryophyll. singulorum drach. ii. diagrydii vnc. ii. dosis à drach. iii. ad vnc. sem. Tenues aquosósque humores paulò moderatiùs atque faciliùs è distantioribus locis prolicit: his vtile ac tutum, qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur. In secretis hodie secretorum suorum buccinatores veriùs, quàm gratiosi Medici (quibus nihil secreti esse par est, quod non in communem veniat vsum non tantùm χρήσει, sed & κτήσει) habent diacydonium purgans lucidum & non lucidum, vtrumque sapore & suauitate commendabile, & nihilosecius sufficienter suo fungens munere, quæ in gratiam studiosorum medicinę libenter communicabimus, nę posthac præ illis habeant saltem in hoc isti ampullatores, quod coram iis, de istis glorientur, quasi illis solis, ceu altera quædam Helenæ Nepenthes contigerit.
Diacyd. purgans.

Accipe Elect. diacyd. lucidi, vt priùs docuimus parati vnc. xx. scammon. vnc. ii. vel eius loco diagrid. paulò magis: infũdatur scammoniũ bis in spiritu vini: deinde coquatur spiritus collectus cum præscripto electuario ad consumptionem spiritus vini. Vltimò adde Aq. ros. vnc. x. vel xii. Coquantur ad iustam consistentiam. Possis, si aromaticum voles efficere, eâdam opera cum Scammonio, aliquid cinamomi, piperis, & caryophyllorum contusorum infundere, aliáve pro vtendi scopo, si loco Electuarii diacydonii lucidi, sumas idem cum corticibus citri, aut cum carne cydon. vel malorum curtipendulorum, vel vtrorumque paratum, & procedas, vti iam dictum, fiet id quod non lucidum vocant, claritate prædicto inferius, non suauitate. Possit etiam qui volet radicem Mechoacam, aut Turbethum contusum simul infundere: vt ita simul etiam reddatur phlegmagogum. Dosis prædictorum drach. ii. Sed vt ingenuè fateamur, eorum vsus non in omnibus tutus: tantóque magis ridendi, uel potiùs deplorandi (magni alioqui nominis Medici visi) qui illud in dysenteriis exhibere sunt ausi, sed quali cum successu & illi norunt & nos. Sunt etiam qui Antimonii
Diacyd. purg. lucidum & nõ lucidum.

...acyd. cũ ...tam. monii vitrum in succo macerare audent, vt reddatur purgans, & ita in Diacydonium coquere cum Saccharo, quòd eius gustus magis celetur, quàm scammonii: & hoc pro insigni secreto habent. Sed habeant quantum velint: non inuidemus. Fuimus prolixiores in exaggerandis Cydoniorum viribus diuersisque eorum præparandis modis, cùm ob eorum præstantiam atque nobilitatem, tùm verò ob communem eorum vsum, quem habent & in arte, & in vita œconomica.

DE COTONEA SYLVESTRI.

...escriptio Cotonea Malus sylvestris, satiuæ per omnia similis existit, à qua ramis distat minoribus tantùm, caudice assurgens magis recto, iuxta terram minùs fruticoso, sed singulari frequentiùs: eadem numerosioribus scatet floribus, & largiùs fruticat. Fructus serò perficit, qui etiam satiuæ fructibus multò sunt minores. *...ocus.* Nascuntur in Danubii Petrosis ripis, & collibus, plurimùmque supra Ratisbonam & Keilheymium oppidum, vsque ad Petræas fauces, per quas Danubius labitur: frequenter inter petras atque in vinearum sepibus, autore Cordo.

...omina Synony-a. Mala Cydonia sylvestria, odoratissima, in sepibus nascentia, Plinio. Atque de his Virgilium quoque intellexisse, sunt qui putent. Curtius scribit, sylvestria esse de genere *Struthiorum*, quod mirum est, si *Struthia* sint maiora, vt ex Dioscor. & Galeno ostendimus, atque Sylvestria vel ipsis patuis & vulgatissimis magnitudine cedant. Cordus Cydonii tertium genus, sua sponte proveniens vocat apud Dioscor. Et in hist. *Cotoneam Malum sylvestrem.* Cam. Struthia & Cotonea sylu. κυδώνια μῆλα ἄγρια. Germ. Wilde Küttenen. Gal. *Coings sauuages.* It. *Cotogno saluatico.*

...ires Est adstringendi vi multò efficacius cæteris Cotoneis. Cordus.

Quomodo Malus Cotonea serenda sit, & quando: quomodo colenda, putanda, inserenda habes apud Plinium lib. 17. cap. 19. Colum. de arb. cap. 25. & de re rust. l. 12. cap. 45. Multa præclarè quoque de his scripsit: Car. Stephanus in sua Agricultura: & Collerus in suo diario œconomico: & nos antea quædam annotauimus.

DE PYRIS.

CAP. IV.

Descriptio Pyrus satiua crasso eòque recto & simplici assurgit caudice, & altiùs quàm Malus, sed minùs fit patula, ramisùsque plurimis, surrectis potiùs quàm laterorsum extensis: Cortice quàm Mali scabriore, materie firma, satisque tractabili, præsertim ad typos & sculpturas apta, (ex qua & nostrarum harum figurarum pars maior parata) *Materies. Folia.* item ad tornum & alia, ex pallida russescente, quę siccata magis etiam rutila fit. Folia circinata ferè vel ex circinato oblonga, eorum figurà pro specierum diuersitate variante, longiusculo pediculo hærentia, supernè læuia, virentia, infernè asperiuscula, albicantia. *Flores. Fructus.* Flores ferè, quales Malo, Pentaphylli, albicantes apices purpurei. Fructus, hoc est, Pyra, penè omnia turbinata, circa Pythmena crassiora, iuxta pediculum tenuiora, & ve-



lut in Pyramidem fastigiata, in qua tamen figura multùm euariant, carne quàm Malorum densiori, satis succosa, sed plerumque acerosa, præsertim circa media: vbi semina foris nigra, intus alba qualia Mali, cellulis coriaceis distincta continentur: pediculo ferè quàm Pomorum longiori. Colore multùm variant, quemadmodum & sapore. In genere, non tam viuidus his color vt Malis: neque cuti tam læui contecta, sed aliàs virenti, aliàs araneosa, aliàs viridi aut subflaua, rariùs russescente, vt plurimùm obsoleta & leuiter scabra. Sapor vel dulcis, vel acidus, vel austerus, vel acerbus. Arbor caret spinis. Radicem habet profundè actam, vt scribit Theophrastus, qui de Pyro diffusè hæc ferè habet.

Pyrus in senectute fœcundior redditur. Minùs diu tamen viuit quàm Pirafter seu Pyrus sylvestris. *Sententia Theophr. de Pyro.* Flores profert foliatos: folia orbiculata: fructum succo aquoso constantem, semina congesta, putamine inclusa. Corticem habet ex neruo carne & humore constantem. Rarò ex ramis crescit. Facilè amittit fructum, ob molem & pediculi tenuitatem. Plagis debilitatur, ideòque minùs recidi postulat. Vermibus obnoxia est. Reliqua quæ Theophrast. habet, suis quoque locis dicentur.

Pyrus, vt annotat Scaliger, interdum pullulat ab imo: *Pyrus pullulat.* verùm ex eadem radice nullis prognatis radicibus, sed radicis brachiata promotione quę brachia serò tandem radiculas emittunt. Dicta est quidem μονοφυής, hoc est, vnistipes, sed παραβλαστική, id est à radice emittens pullum: huic enim longè etiam subter terram productis radicibus, stolones enascuntur. Cultura gaudet, & sine ea nequit proficere. *Cultura gaudet.* Salsis offenditur. Fructus verò eius habet quod esui sit aptum & generationi: illi pulpa, huic semen. *Cur pulpa Pyro data?* Ac pulpa quidem non tantùm ob cibum data est, sed etiam ad seminum præsidium: quæ etsi coriaceo amictu donata sint, meliùs tamen & feliciùs intra pulpam vel putridam etiam, totà conseruantur hyeme, quàm exempta. Eadémque ratio valet, & in Malis, & in Pomis, & in vniuersum in fructibus omnibus quibus Pulpa data est, vel aliud quoduis operimentum ad seminis tutelam. Porrò eidem Theophrasto frutificat Pyrus ex annotinis surculis, germinat ex cacumine & latere: serotina est, quippe quæ hyeme magna ex parte sua perficiat Poma: quoddam genus Autumno. In trimatu ferre incipit, & interdum antè, autore Plinio. Dioscor. scribit Mali Medici semen simile esse semine Pyri, *Mali Medici semen.* vel vt Sarracenus reddit, Pyri semen habere: Græcum habet, σπέρμα ἔχον ἀπίω ἐοικός, quod consideratione dignum. Nostrorum enim enim Pyrorum semina non multùm nobis respõdere videntur seminibus Malorum Medicorum vel Citriorum.

Vt Pyra differant à Pomis. Pyra, inquit Plin. à Pomis hoc differunt tantùm, quòd vsque adeò orbiculata non sunt, neque perfectæ rotunditatis, sed turbinatioris & oblongioris formę ac figuræ: quod mihi non satisfacit quum plura genera Pyrorum non sint minùs orbiculata Pomis. *Etymon.* Pirus, vel Pyrus, vtrum rectiùs scribatur, nondum conuenit inter authores. Qui Pyrum scribunt, à Pyramidis figura deriuatum volunt, quòd in exacutum fastigietur, cuius sententiæ quamplurimos eosque grauissimos in lingua Latina videmus esse authores. Ita apud Poëtas legas, & apud Herbarios plerosque, immò apud ipsum quoque emunctissimæ naris in lingua Latina Scaligerum. Columella & cæteri Geoponici modò Pirum habent, modò Pirum, sed Gaza homo Græcus passim & semper Pyrum & nostri seculi doctissimus Latinus Hadrianus Iunius. In Pyramide nihil ventriosi, sicut in Pyris omnibus. Adhæc in veteri nostro Plinii codice, semper Pir m legitur. Et omnis literaturæ gnarus Hermolaus vbique etiam ita scribit. Si tamen quis à Metæ similitudine, quod è lato in acutum spectet, & in mucronem turbinetur, tractum velit Pyrum, per nos licet. Quid si Pirum à Græco deductum sit dempta litera A & interposito R, & ex πιον factum sit Pirum. Ita multas voces Latinas mirabili transpositione aut mutilatione à Græco deductas esse, norunt docti, & summus ille Scaliger abundè docuisset in Originibus, nisi fata diuinum illud opus posteritati inuidissent. Goropius à Germanico tractum vult, Pyri nomen, inquiens, quasi à πῦρ deriuaretur, per ὄψιλον scribunt, sed mea sententia aliunde nomen duxit. Nos *Peer* vocamus, à *VVeer*, propter primam syluestrium naturam. Pyrus vrbana dicitur, & cultiua, hortensis, edomita Hermol ao, ad differentiam syluestris, quam quidam volunt cultu mitescere, de quo postea. *Peloponesus Apia dicta* ἄπιος Græcis, vt Theophrasto & Diosc. Athen. Theocrito & aliis plerisque & ἄπιον ipse fructus, à quorum prouentu copioso Peloponesus quoque ipsa quandoque dicebatur Apia, vt Ister asserit in rebus Argolicis, licèt quidam ab Apia Phoronei filia terram eam ita nominatam putent. Apud Athen. dicitur & τὸ ἄπιον & ὁ ἄπιος, pro eodem, nempe pro fructu. Et apud Plutarch. in Problem. ἄπιος dicitur ἀχράς, quæ tamen vox propriè Pyrum syluestrem denotat Theophrasto. *Adipion.* Curtius & Dodon. arborem ἀπίδιον quoque Græcis dici scribunt. Scribitur & ἄπιος & ἀπίδιον Dodonæo, A Tarentino in Geoponicis, ἀπίδιον. Hermol. ait fructum quoque Adipion vocitari, quam tamen vocem nuspiam inuenimus, fortè Apidion dicere voluit. Poëtæ sunt, inquit Hermol. qui Pyrum Ochnen vocant, syl- *Ochne.* uestrem Achrada. Et Had. Iunio quoque ὄχνη Pyrus est quemadmodum & ἀχράς: quæ tamen vtraque vox Theophrasto Pyrum agrestem denotat, vti dictum ἄπιος enim & ὄχνη apud eundem simul iunguntur, quamuis Gaza Pirum solum reponat. Constantino quoque in Lexico ὄχνη Pyrus agrestis est. Est igitur ἄπιος omnium Pyrorum hortensium nomen generale: vnde tractum adagium ἀπίου πεπαίτερος, Apio mollior, vel, vt alii vertunt, Pyro maturior, quamuis aliqui de Raphano intelligi velint, minùs scitè. Hebræi teste *Eggas. Heb.* Eliæ Leuitæ nomenclatura, *Eggas* vocant. Sclauon. Ksuhska hruschcitw. Arab. *Humech te* sunt Pyra, vt est apud Serap. *Cirmetre*, seu *kemetri*. German. *Nomenclatio.* Biren & Birn/Birnbaum. Gall. *Poirier*, *Poire*. Ital. *Pero*. Hisp. Castil. & Portug. *Pera & Pyras*. Catal. *Peres*. Angl. Pear. Belg. Perre & Peere. Bohem. Hrußky. Vngar. Kortnelyfa. Fructus Herbarius quoque omnibus Pirum dicitur & Pyrum, vti dictum, de quibus Virgil.

Insere Daphni Pyros carpent tua Poma nepotes.

Item:

Ornúsque incanuit albo flore Pyri.

Multiplex Pirorum differentia, atque nomenclatio varia, qua Malis neutiquam cedunt. *Differentia Theoph.* Theophrastus duo Pyrorum summa genera agnoscit, satiuam & agrestem, ἄπιον, καὶ ἀχράς: Gaza Pyrum reddit & Pyrastrum. Verba sunt: τὰ ἄγρια τῶν ἡμέρων μακροβιώτερα, ἐπὶ ἀχράς ἀπίου, hoc est, syluestria longioris sunt vitæ hortensibus, velut Pyrus syluestris, quàm satiua. Idem ἀπίους satiuas dicit, & ἀχράς syluestres intelligit, quamuis vtrumque alibi Pyrum sine discrimine significet, vt annotat Scaliger. Inter Pyri satiuæ species Theophrastus *Pyrus Phocensis. Pyrus Caryæ.* habet, Pyrum Phocensem, quam ait mutilatione fieri meliorem: & Pyrum Caryæ, quod domesticum esse scribit, & lanugine tam falsa obductum, vt nisi abluatur aqua, edi neutiquam possit. Dioscorid. quoque aliam satiuam facit, aliam syluestrem, quod facilè ex iis verbis colligere est, quando ait: ἡ δὲ ἀχράς εἶδος ὤν ἀγρίας ἀπίου, βραδέως πεπαίνεται. Δύναμιν δὲ ἔχει στυπτικωτέραν ἀπίου. Hoc est, Achras Pyri syluestris species est, quæ tardè maturescit. Vim habet adstringentiorem Pyro. Idem tradit, multa Pyri esse genera, sed omnia adstringere.

Difficile verò iudicare est, an vtramque intellexerit Aristoteles, aut qualem, quando ait: ἀχράδι πιαίνεται ὗς: sus Pyris pinguescit. Videtur tamen intellexisse syluestria Pyra, quibus etiamnum hodie in defectu glandium sues saginari solent. Quando verò idem præcipit ἀχράδας seri iuxta apum aluearia, videtur satiuas intellexisse, atque ita Græcam vocem promiscuè vsurpasse: quamuis vtriusque flos apibus gratissimus sit, neque multùm referat, vtram vtrobique intelligas, nam & satiuis Pyris egregiè saginabuntur sues, si quis dare volet, & licitum sit Pyrum agrestem iuxta aluearia serere, si quis non magis delectetur satiuis. Non dubium tamen Aristotelem vtramque agnouisse.

Cato nominat Volema, Aniciana, Tarentina, *Sementina.* Mustea, Cucurbitina. Idem quoque inter prædicta Sementinorum meminit, & M. Varro, & Macrobius, quæ sic vocari à semente arbitratur Curtius, quod per sementem maturescant. Columella multiplices differentias recenset. *Colum. differentia.* Curandum est inquit, vt quàm generosissimis Pyris pomaria conseramus. Ea sunt Crustumina, Regia, Signina, *Crustumina. Regia. Signina.* Tarentina, quæ Syria dicuntur, purpurea, superba, hordeacea, [Plin. hordearia vocat] Aniciana, *Tarentina. Purpurea superba. Hordeacea. Aniciana.* Neuiana, Fauoniana, Lateritana, [alii Laterisiana, alii Laterana habent] Dolabelliana, Turraniana, Volema, Mulsa, Præcocia, Venerea, & *Neuiana. Fauoniana. Lateritana, &c.* quędam alia, quorum enumerationem ait esse longam. Virgil. hæc celebrat. *Virg. differentia.*

Crustumiis Syriisque Pyris, grauibúsque Volemis.

Macrobius vt Mala, ita & Pyra diuersorum quidem nominum esse dixit: sed qualia quæque essent, non adiecit. Seruius Crustumia ab oppido *Crustumia.* nominata, rubere quadam parte: Syria, nigra: *Syria.* Volema Gallica lingua bona & grandia interpretatur: quod si verum est, infit Goropius, vox composita est, à Volheim, id est, à plena domo. *Volema Vnde.* Alii Volema dicta volunt, quod Volam impleant, vulgò Libralia: de quibus, vt & cęteris differentiis, sic Plinius. *Differentia Plin.* Quædam è Pyris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt. Et paulò pòst alio capite. Eadem causa [nempe celeritatis, quòd præcocia sint & decerpi properent] *Libralia.*

in

in Pyris taxatur superbiæ cognomine. Parua hęc, sed ocyssima. Cunctis autem Crustumina gratissima. Proxima iis Falerna, à potu, quoniam tanta vis succi abundat. Lactea hæc vocantur: in iisque alia colore nigro donantur, Syria. Reliquorũ nomina aliter in aliis atq; aliis locis appellantur. Sed confessis vrbis vocabulis autores suos nobilitauere Decimiana, & ex eo tractum quod Pseudodecimianum vocant. Dolabelliana longissimi pediculi. Pompeiana cognomine Mammosa, Liceriana, Seueriana: & quæ ex iis nata sunt Tyranniana, (Turraniana Colum.) longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra, paulò superbis maiora. Lateriana, Anitiana Postautumnalia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placuere. Colorantur magis Sole, grandescúntque: alioquin eadem essent, quę Liceriana. Patriæ nomina habent, serissima omnium Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, & in iis Tarentina: Signina, quæ alii à colore Testacea appellant, sicut Onychina, purpurea. Ab odore, Myrapia, Laurea, Nardina. A tempore, Hordearia: à collo, Ampullacea: & à Corio, Coriollana. Brutæ gentilitatis Cucurbitina, aciduli succi. Incerta nominum causa est Barbaricis Venerísque, quæ Colorata dicunt. Regiis quę minimo pediculo sessilia, Patriciis, Vocomiis, viridibus oblongísque. Præterea dixit Volema Virgilius à Catone sumpta: qui & Sementina & Mustea (Mulsa Colum.) nominat. Pars hæc vitæ iampridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Turbinatior Pyris figura. In iis serotina ad hyemem vsque ad nattem pẽdent, gelu maturescentia, Græca, Ampullacea, Laurea.

Differentiarum Plinii cum nostri seculi Piris collatio. Superba. Hordearium Moscatellinum. Crustumeniana. &c.

His Plinii Pyrorum differentiis Dalechampius & Had. Iunius curiosâ diligentiâ huius seculi quędam Pyra accommodare studuerunt. Sunt & nunc (inquit Dalech.) quoque variis Pyrorum generibus sua hæc nostratibus nomina. Superba, *petite Muscadelle*. At Hadrianus Iunius Muscatellinum vult esse Plinii Hordearium, ab odoris fragrantia Moscatellinum recentioribus dictum, quod perperàm [ait] Superbum vocat Grapaldus. μυράπιον. G. Moscatelbirn. B. Moscatelpeere. G. *Poire musquette*. Superbum verò idem H. Iun. vult esse id Pyri genus, quod Belgæ Watterpeere/ tytpeeken / dirckgen / appellant. Basileæ sanè Wasserbirn, id est aquosa Pyra vocant Pyri genus paruum, & ocyssimum, quale Plinius ait esse Superbum. Crustumeniana, Gal. *Poire perle*, gratissimum, & ex parte rubet, Seruio teste. Belg. Sint Jacobs peere. Falerna, à potu sic dicta, quoniam vuarum modo magna succi vi abundant, quæ apud Falernum proueniant, vnde Vinum Falernũ olim celebratissimum. Gal. *Bergamotte*. Belg. Frãsche Bangeweelen. Pyra Lactea, Gall. *Blanchette*. Pyra Dolabelliana, Gal. *Poire muset*, Belg. Engelsche bratpeere. Hæc longitudine pedali Hermolaus dicit. Pyra Pompeiana, vel Pomponiana, Gall. *Bonchrestien*. B. Tafel-peere. Fauoniana Gal. *Grosse Muscadelle*, id est, Muscatellina maiora, dicta putant, quòd Fauonio flante statim formentur. Lateriana, *Poire preuost*. Tiberiana, Gal. *Poires forés*. Signina, Gall. *Poire chat*. B. Rietpeere. Myrapia, Gal. *Caluau rosat*. (Hæc Had. Iun. vult esse Muscatellina vulgò dicta, vt modò antè dictum.] Nardina, Gall. *Poire d'argent*. Hordearia, G. *Poire de S. Iean*: Dalech. At H. Iunio quę sint, paulò priùs dictum. Ampullacea, *Poire d'angoisse*, B. Engelsche tafeltree. Coriolana. G. *Poire de ialousie*. Cucurbitina, ab oblonga cucurbitæ figura, G. *Poire Courge*: Dal. At Had. Iun G. *Poire de sarteau, ou de Campane*. Venerea G. *Poire Acciole*. B. Venus peere. Regia, G. *Poire Carmaignole*. B. Ostpeercken / mispelpeere. Voconia, G. *Poire sarteau*. Onychina, G. *Poire cuisse Madame*, quasi femur muliebre dicas. Hæc Plin. purpurea interpretari videtur; quòd onyx tegumentum conchylii sit, vt ait Dioscor. purpurarum operculo simile. Pruna onychina Columellæ sic purpurea exponunt. Ego verò, inquit Dalechamp. quia Alabastrites lapis, Onyx dictus est, onychinum hîc interpretor Pyrum, alabastro colore simile, vulgò *Poire cuisse Madame*: purpureum hîc genus ab Onychino diuersum esse reor, non autem Onychini vel epitheton; vel interpretationem. Eodem modo apud Columellam Onychinon exponendũ arbitror. Scaurianorum mentionem facit Marcellus, vt aut illic ex Plinio legendum sit Seueriana, aut ex eo apud Plinium Scauriana, Postautumnalia. Dal. eadem suspicatur, quæ & acidula pòst memorata ab eodem Plinio. Eiusdem sententiæ H. Iun. acidulo sapore iucunda. B. Vdboute. Volema, Macrobio Volumia, quod volam manus impleant, Virgilio & Plinio dicta putantur, vt ait Seruius. Virgilius etiam Grauia vocat. Dal. eadem putat quę & Libralia paulò antè dixerat Plinius. H. Iun. vult esse Sementina Catonis, vel Mustea. χειρόπληθα Vlaemsche smoutpeere. Sementina à Semẽtinis feriis [qua voce Varro vtitur lib. 1. c. 2.] quæ inclinante æstate sationis causa celebrantur. Pirum verò Librale H. Iun. est ταλαντιαῖον ἄπιον. B. Anguisse peere. Gal. *Poire de bon Chrestien*: *Poire de liure*, Budæo. Pyrum Amerinum, serissimum omnium maximéque durans. Belg. Sint Thomas peere.

Onyx

Onychinũ Pyrum.

Emend textus Plin. vel Marcelli

Postautumnalia

Volema quæ?

Librale.

Amerina.

Lubrica sanè res est, huius seculi fructus, post tot temporum interualla, in tanta locorum distãtia, post tot rerum mutationes, insitionúmque vicissitudines, referre ad prisci illius æui fructus; aut eadem putare. Laudanda tamen eorum diligentia & conatus eorum, qui istud tentant, vt si non eadem, at sanè non planè dissimilia hodie nobis esse constet, vel specie, vel gustus suauitate: qualia nos infrà, partim ex aliorum, partim ex nostra obseruatione specialiùs describemus, & eorum quidem plurima, quorum modò facta est mentio & his etiam longè plura, & Plinii fortè seculo nondũ cognita. Vt cesset idẽ suo ceu edicto proclamare, Partem hanc vitæ iampridem peruenisse ad culmen, expertis cuncta hominibus, nec quicquam ampliùs excogitari posse.

Memorabile verò quod idem tradit: tot se modis insitam arborem vidisse iuxta Tiburtes Tulias [Tiburtes Tiliam Vet.] omni genere Pomorum onustam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde vite, ficis, Pyris, Punicis, malorúmque generibus. Sed huic breuem vitam fuisse.

Vna arbor varios fructus ferens

Crustumia, siue Crustumina à Crustumio Thusciæ oppido dicta sũt. Ex parte enim rubẽt. Glatiola nunc in Italia vocari existimantur. Picentina olim Romæ celebratissima, quibus contenderẽt Signina & Syria, si Iuuenali credatur Satyr. 11.

Crustumina. Glatiola. Picentina. Signina. Syria.

Signinum, Syriúmque Pyrum de corbibus iisdem:
Aemula Picenis.

Syria nunc apud Italos creduntur, quæ Coroela vocantur: alii putant dici Tarentina. Nonnulli etiam à Colore testacea: Iam suprà diximus Seruium Nigra interpretari. Græca, Græcula vocat Macrobius. In nomine quoque sunt, & à Curtio citantur, præter prædicta, Lolliana, Meuiana, [fortè Neuiana Colum.] Tulliana, Septitiana

Coroela. Tarentina Testacea. Nigra. Gracula. Lolliana Meuiana. Tulliana Septitiana

Titiana. Turriana. Antiana. Præciana. Valeriana. Turbinata. Calculosa. Phocidas. Apem bloadas.

na: sera sunt. Idem habet, Titiana, Turriana, [Turraniana fortè Colum.] Antiana, [Aniciana, Cato.] Præciana, Valeriana & turbinata. A causa calculosa dicta, quod vitium est huius generis. Solus, quod sciam, Cititorum, Ceruiscorum, Timosorum, meminit Macrobius. Antiphon in libris de Agricultura, Phocidas quoque inter Pyrorum genera recenset, vt refert Athen. Reliqua quæ idem Pyrorum nomine proponit, Amamalides & Epimelides, Pyra non sunt, sed illud Amelanchier Herbariorum, hoc Mespili genus, de quibus suo loco. Quæ verò Aristoteles Apem bloadas nominat, insitii generis intelliguntur, inquit Hermolaus. Quæ Caton. Virg. & Plinio Volema dicuntur, Macrobius, Volemia dicit, qui & Ceritia & Ceruisia, & Calculosa, & Lolliana, & Lauinia & Milesia & Myrtea & Orbiculata & Pæciana, & Rubilia, Tuliana, Titianàque nominat. Item Mespilaceum & Valerianum indicauit, Cloatium secutus.

Macrobij differentia.

Hæc ferè sunt, quę de Pyrorum generibus differentiis & appellationibus ex Antiquis Scriptoribus promere debuimus, & qua ratione Recentiorum quidam huius seculi Pyra vel eadem cum iis esse putauerint, vel saltem ad ea referre studuerint, quamuis nullum Veterum nomen, quod equidem sciamus, apud nos remanserit, quod & Curtius fatetur. Genera tamen aliqua superesse minimè ambigendum putat, nec interiisse: forsitan etiam nulla, sicut nec alias arbores, verùm tantùm nomina immutata, quæ non prætereunda, vt non tam antiquitatis obseruatores, quàm nostræ ætatis amatores esse videamus.

Non omnia Veterum Pyra interiisse, aut fortè nulla.

Neque prætereundum est, Pyrorum genera, nunc quoque nomina ex eisdem causis, vt antiqua, accepisse. A tempore, ab authore vel cultore, à loco, odore, colore, sapore, figura & similibus. Ergo & nostratium, hoc est, nostri seculi Pyrorum vindemiam celebremus, primam sportulam importante Curtio. A tempore enim vel præcocia vel serotina appellantur, additâ interdum cuiusdam diui appellatione, quæ ex tempore solet celebrari, vt Ioannina, quæ festinantiùs, & in festiuitate natiuitatis Diui Iohannis Baptistæ matura sunt. Huius autem generis plures differentiæ, quę omnia persequi difficile. Sequuntur & Laurentiana, & seriùs Martiniana. Bergomatia verò Bergamum Italiæ oppidum insigniuit sua peregrinatione. Nunc in Gallia in pretio habita, succo saporéque egregia, rotundiore forma, colore herbaceo, qui nec dotem referat. Per Autumnum siue cruda, siue cocta eduntur, vtrique esui præstantissima. Ab authore dicta Dameiana: præcocta hæc, colore ex parte altera rubeo, ex altera croceo. Mariana, aquosa & dulcissima, tenerrimáque, sed fugacia. Vbertina apud Belgas, & totâ Galliâ, pretiosa, & præcocia, satis grandia, à colore iucunda croceo. A colore rubeo, nunc etiam Rubellina dicta, & ab auro Aurea, asperiore carne, durioréque, nec priusquàm gelu experiantur, edomitâ duritie, mitescunt: serissima hæc sunt. Rosatis rosæ odor nomen dedit. Callianis odor præcipuus, orbiculata, ex parte rubentia, & ex alia viridia, molli carne. A figura bicipitia, quòd gemino capite visantur. Singulari sunt commendatione, succo grato, qui etiam palatum morosum recreet, minimè calculosa. A natura verò Strangulonea. Hæc enim mansa, tantâ acerbitate displicent, vt deuorari nequeant, & strangulare videantur, vnde sic dicta: pulchritudine tamen prædita, colore rubro, & maturitatis indicium præbentia, vt prætereuntes ad legendum

Fontes vnde Pyrorũ & reliquorum fructuum nomina prompta. Curtio Pyrorum differentia. Ioannina. Laurentiana. Martiana. Bergomatia. Dameiana. Mariana. Vbertina. Rubellina. Rosata. Calliana. Bicipitia. Strangulonea.

inuitent. Sunt Romæ & in ipsa Italia, quæ Papalia vulgus vocat, ampla, succo suauissimo, à quibus dotibus sic cognominata, non alia ratione, quàm in cæteris fructibus Regia. Christiana in Gallia celebrantur, serotina hæc, vti in annum durent, amplissima, cucurbitæ figura, herbaceo colore, subnigro, succo dulcissimo, vti etiam cùm senuerint, cruda per orbiculos in latum tenuiores dissecta, addita aqua rosacea, & sacharo edantur. Per summos enim calores refrigerare perhibentur, vt ægris etiam contra ardores præbeantur. Pretiosissima apud Turones nascuntur, vt non ingrato munere aliis elargiantur. Sertana etiam in Gallia laudatissima, præsertim verò apud Belgas. Parua hæc sunt, oblonga, colore rubro & albo, seriùs eduntur. Edua etiam & Pseudoedua item satis clara, ab vrbe Galliæ sic cognominata: serotina sunt, satis ampla, colore nigro, non nisi sub cineribus cocta eduntur: succo abundant. Ab amore verò dicta, quæ, si mauis, Amabilia vocabo, vt cæteris acerbiora sint, si cruda edantur: visu quoque minimè iucunda, sed esu omni alio iucundiora, si decoquantur. Durant & in alterum annum. Apud Hispanos verò, pretiosa sunt, quæ regia & comesea vocantur. Vno etiam generi interdum plures appellationes, etiam sub vno idiomate per plura loca inditæ sunt, quod in vno genere ostendisse sat erit. In Gallia propè Lugdunum ager Forensis dictus est. In eo vicus Verrerianus, ditionis equitum diui Ioannis Hierosolymitani, siue Rhodiorum. Eques autem huiusce religionis, & vici, dum viueret, dominus, è Rhodo aliquod insiti Pyri genus illuc deportat, primùm apud Forenses Pyra Verriana vocari cœpêre, apud exteros, ab agro Forensia. A Burgundis verò Lugdunensia à loci vicinitate. Neque dubitandum est, aliam apud Rhodum sortiri denominationem. Hæc enim odoratissima, & succo suauiora, præcocia, & citò fugacia, forma cucurbitina, rubeo & albo coloribus.

Papalia. Christiana. Vsus contra ardores. Turonia. Sertana. Edua. Pseudoedua. Amabilia. Comesea. Verriana. Forensia. Lugdunensia.

In villa Iacobi Regii, [inquit Dalechamp.] pagi quem *Fontaines* vocant, haud procul Lugduno siti, Pyra nascuntur, è quorum medio corpore folium exeritur, ea simili ratione Pyrophylla vocari possent, quâ Melophylla apud Plin. cap. de Malis. Nec prætereundum, quod Scaliger [qui & ipse in Gallia vixit] scribit, in Vasconia Pyrum se vidisse, tam bellè humanam faciem repræsentans, vt pro humano capite allatum sit à pastoribus ad eius loci Regulum, de quo autem genere Pyrorum fuerit, aut qualis saporis vel coloris, ne verbulo quidem docet, quod sanè tam sagacem & curiosum scriptorem decuisset. Idem alicubi refert, in suo suburbano Pyri quandam esse speciem, cuius fructus non à floris parte incipiat maturescere, sed à pediculo, contrà quàm fiat in aliis. Pulchra mehercle & subtilis obseruatio, quâ deprehenditur, quâ parte Pyrum maturescere incipiat. Sed quale & hoc fuerit Pyri genus, ne verbulo quidem docet. Fortè illud accidentarium fuit, in vnico illo Pyro, aut quòd magis obuersum fuerit Soli, aut quòd Vespa vel musca quępiam ea parte subintrarit, qua Sol postea meliùs penetrare atque adeò ad maturitatem promouere potuerit, vt in Fico fieri videmus.

Pyrophylla. Pyrum humanam faciem repræsentans. Pyrum à floris parte maturescere incipiens.

Ruellius quoque quædam in Gallia prouenientia describit, quorum partem iam suprà meminimus. Quia tamen ea exactiùs paulò describit, ne ipsius diligentiam, vel spreuisse vel neglexisse videamur, cum aliis ab eo obseruatis subiicere placet.

Francis gratissima *Bonchrestiana*, [*Bonchrestien*] cogno-

[...]erentia [...]rum [...]llo. [...]bre[...]m

cognomine, non ob hoc solùm, quod in eximia suauitate librale pondus æquent, sed quia in teneritudine tanta, vt à gustatu vel ipso ore statim eliquescant, & perennent, gestatúmque tolerent, ad Neapolim vsque delata, Carolo octauo ibi res gerente, à felici illa Campania iis dotibus adoptata. Proxima magnitudine sunt iis *Mariana*, vulgò diuæ Mariæ Pyra dicta, [*Poires de nostre Dame*] aquosa dulcedine suauia, miráque teneritudine placent, sed fugaciora multò. Minima omnium sunt *Muscata*, quæ nomine alio Chia, *Poires muscadelles, poires de Chio*] vulgò dicuntur, baccas corporis mole non excedentia, quina, senáve, sæpè plura, ab vna origine longis dependent pediculis, odorata, moschi iucunditate, ob hoc nomen contraxerunt. Condiuntur saccharo à salgamariis, vt in sequentem annum prorogentur. Media magnitudine sunt *Calliona*, [*Poires de caillouau*] carne iucunda, dulci, odorata, friabili, à præstantia Pyri, Græcum nomen vulgus emendicauit, quasi dixeris meliora. *Rosatia* odor nomen dedit quòd Rosas oleant [*poires d'eau rose .*] Bicipitia, [*poires à deux testes*] quod gemino capite visantur, singulari sunt commendatione, corpore suaui, non lapidoso, succi grati, palatum etiam morosum recreantis. Turbinatiora omnibus *Certoliana*, quæ *Campanica* alio nomine dicuntur. Ea in metæ forma mucronantur, hyemem tolerant, duriore corporis callo, mira suauitate, succo pauco. Ea prunis tosta fugacium ad veris exitum supplent inopiam. Condiuntur & saccharo adiecta Cinnamomi portiuncula, vt cœnas claudant Alia item *Martiniana* [*poires de S. Martin*] quæ ad hyemem vsque in parente propendent, suaui gustu, firmiuscula carne, quæ non nisi cocta ferè manduntur. Vbi gelicidia senserit, teneriora multò: a etiam hybernas mensas finiunt. Quæ *Finora*, [*poires de fin or*] Gallicè nominantur, quòd auri puri colorem referant, asperiore carne, durioréque, nam priùs quàm gelu experiantur, edomita duritie mitescunt. Ea diutissimè durant, quamuis in eo genere æstiua inueniantur & præcocia. Magnoperè commendantur *Bergamota*, seri patrum nostrorum memoria cœpta, & sapore & succo præstantia. Non sunt omittenda Pyra quæ vt pulchritudine & rubro colore & luteo, quasi maturitatis indice, prætereuntes inuitant ad carptum, mansa tamen tanta displicent acerbitate, vt deuorari nequeant, sed demorsa protinus respuantur, ob id *Strangulanea* vulgò dicuntur. [*poires d'estranguillon.*] Carol. Steph. *pyrorum de parmain, & de S. Rioule* [præter citata] Gallis dictorum, meminit.

[Mu]scata [...] Chia. [Cal]liona. [Ros]ata. [Bici]pitia. [Cer]toliana. [M]artinia[na]. [Fin]ora. [Æ]stiua fira. [Be]rgamota [St]rangulanea. [...] Par[m]ain [...] S. Rioule

[P]yrorum I[ta]lic. diffe. [M]atth.

Matthiolus Italiæ Pyra recensens, Hetrusci nostri inquit, Antiquorum consuetudinem secuti, variis nominibus, à diuersis inditis causis sua Pyra vulgò appellant. 1. *Muscatelle*, 2. *Guignole*. 3. *Ciampoline*. 4. *Roggie*. 5. *Ghiacciuole*. 6. *Spinose*. 7. *Quadrane*. 8. *Carouelle*. 9. *Papali*. 10. *San. Nicolo*. 11. *Durelle*. 12. *Zuccaie*. 13. *Campane*. 14. *Vernareccie*. 15. *Gentili*. 16. *Porcine*. 17. *Sementine*.

[C]æsalpini [P]yror. diff. Moscatula. [S]uperba. [I]uniola [F]alerna. Glaciola. [L]actea.

Horum quædam & Cæsalpinus habet, & quædam alia, sed breuiter describit, & Plinianis accommodare conatur. Inter æstiua, inquit, sunt *Moscatula*, ab odore Moschi appellata, parua & dulcia, ex viridi flauescentia: fortè apud Plin. Superba cognomine: parua hæc sed ocyssima. Paulò post succedunt *Iuniola* appellata, quia mense Iunio maturantur, paulò Moscatulis maiora, colore virentia, succosa multùm, quæ videtur Plinius Falerna vocasse à potu: quoniam tanta vis succi abundat. Hinc turba sequitur, sed in iis *Glaciola* præferuntur in acutum longiùs producta pyramide, lacteo intus colore: vnde lactea vocat Plinius. Et *Rudia*, turpi quidem colore, sed sapore cæteris dulciori, Glaciolis crassiora, breuioráque. In genere Autumnalium *Sementina* vocamus crassa & breuia, rubentia, præsertim quà Sol aspicit, sapore subacida, quæ appellatio etiam apud Catonem & Plinium reperitur, quia in tempore sementis maturantur. *Tiberiana* eadem, quòd Tiberio principi placuerunt. *Hyemalia* magna ex parte crassiora sunt, cæteris vtiliora, quia per totam hyemem asseruantur, & pleraque grati ori etiam succo constant, quàm fugacia. In his *Carouella* crassa, & oblonga, breui pediculo, colore ferrugineo: quæ Plinius *Testacea* à colore appellata scribit, vt nos in genere malorum Testa vocamus, colore simili. Sunt *Papalia* grandia, & breui pediculo sessilia: qualia Plinius Regia vocat. Sunt *Bergamotta*, magis depressa & *Bronchia*, oblonga, omnia colore viridi. Sunt *Cucurbitina* sic etiam à Plinio appellata, ingentia, sed ignauia. Multa alia sunt nomina apud nos, quemadmodum apud Antiquos, &c. Hactenus Cæsalpinus. Ex quibus constat Plinii & antiquitatis nomina apud Italos & Hetruscos [vbi hæc scribit Cęsalp.] nondum esse deleta, sed in hanc vsque diem permansisse, etiam apud vulgus. Fortè & eadem, sa sunt Pyra, ab Antiquis celebrata. Nam si Fœniculum, Napus, Morus & similia Antiquis celebrata perpetua successione ad nos pertigêre, & quidem ea ipsa specie, vt à nemine dubitatur, cur non & eadem specie Mala vel Pyra? Sed pergamus.

Ru[dia]. Sementina. Tiberiana. Hyemalia. Carouella. Testacea. Papalia. Regia. Bergamotta Bronchia. Cucurbitina.

Antiquorũ Pira etianum extare.

Aug. Galli Pirorum Italicorum, Moscatellina.

Aug. Gallus, natione Italus, in opusculo suo Geoponico Italicè conscripto, hæc Italię & Lombardiæ Pyra refert. 1. *peri moscatellini*, matura Maii fine: quæ licèt gustui valdè grata sint, Medici tamen spernunt, quia vix collecti statim corrumpuntur. 2. *peri caualleri*, Pyra Equestria, Iunii principio matura: digna hoc nomine, quia & gustui grata, & nihil insalubre habent. 3. *peri ghiacciauoli*, prædicta sequuntur, cruda esui gratissima. 4. His prætereuntibus sequuntur, *peri cicognini*, Pyra ciconiarum, pulchra quidem, sed non bona. 5. Paulò pòst his similia, sed minùs pulchra, verùm suauitate gustus & odoris, qui moschum refert præstantia. 6. Mox Pyra dicta *peri de gramella*, magna, copioso grato succo abundantia. 7. Pyra moschatellina maiora, non minora equestribus, quibus sapor & odor moschi, & suauissimus. 8. Pira Autumnalia, dicta *peri Bergamotti*, quæ saporis iucunditate, fortè omnia alia superant, verùm diu non reseruantur, nisi colligantur nonnihil immatura, & commodè reponantur. 9. Pyra Autumnalia dicta *peri garauilli*, pretiosa cruda, & cocta post natalitia, verùm arbori infesti vermes, qui subtili ferro perquirendi. 10. Pyra Autumnalia dicta *bazauareschi*, magna sunt, grati saporis, durabilia. 11. Pyra Autum. *boni Christiani*, quia bona cruda & cocta, hortis vulgaria. 12. *peri garzagnuoli*, omnibus placent, quia grata cruda, & durant adhuc toto mense Martio. Hæc sunt Pyra laudata Venetiis, & vicinis vrbibus. 13. Pyra spinula, *peri di spina*, magnifacio, quia quotannis abundant: grata cocta & condita melle vel saccharo. Earum arbores præ cęteris excrescunt, & fructu turgent. Hactenus de Pyris Italicis.

Equestria. Ghiacciauoli Cicognini Cicognini moscati. Peri da gramella. Moscatellina maiora. Bergamotti Peri garauelli. Peri Bazauareschi Peri boni Christiani. Peri garzagnuoli. Peri di spina.

Pirorum diff. Cordi.

Nec suæ Germanię deesse voluit Cordus, quominus eam à variorum Pyrorum prouentu concelebraret. Eius igitur diligentiæ sequentia debentur. Ipsorum fructuum, quæ Pyra nuncupa-

mus infinita sunt genera, ex quibus aliquot in Germania prouenientia describemus: adiectis etiam Germanicis eorum nominibus, quæ tamen secundum diuersas Prouincias variant.

Præposita-na. 1. Propstbirn, id est, Præpositana ex lata basi, iuxta pediculum in obtusum mucronem desinunt, longitudinem habent quadrantalem, latitudinem verò paulò minorem, color iis est in viridi pallescens, viridibus maculis ceu punctis conspersus: gustu adstringunt, & succi abundantia sitim extinguunt, maturescunt Autumni initio, & citò putrescunt, propter frigidioris & aquei succi abundantiam. Habentur copiosè Islebii propè Herciniam Saxoniæ.

Lardina. 2. Speckbirn/id est, Lardina, in medio crasso ventre intumescunt, à quo subitò in mucronem desinunt, longitudinem habent tribus vnciis maiorem, latitudinem verò quadrante paulò minorem, colore sunt pallido, & Præpositanorum modo, viridibus punctis conspersa, gustu admodum miti & suaui, & porcini adipis modo in ore liquescunt, vnde etiam nomen inuenerunt, atque succi abundantia sitim restinguunt, cùm excortícantur suauem spirant odorem, maturescunt Autumni initio, & Præpositanorum modo facilè putrescunt.

Globosa. 3. Ballbirn/ id est, Globosa, globi ferè rotunditatem habent, nisi iuxta pediculum in obtusum & vix euidentem turbinem fastigiarentur, longitudine duas vncias vix, & rarò excedunt, latitudine verò longitudinem modicè superant, colore sunt in viridi pallescente, sapore & odore Laridina æmulantur, cum quibus etiam maturescunt: facilè & hæc putrescunt. Habentur Islebii.

Cannabina. 4. Hanffbirn/id est, Cannabina, Globosis similia sunt, sed paulò maiora, colorem habent viridem, maculis ceu punctis distinctum, sapore globosis respondent, non tamen adeò in ore liquescunt, simul cum illis maturescunt, & facilè putredine corripiuntur. Habentur & hæc Islebii.

Campanæ Pyra. 5. Glocken birn/id est, Campanę, à sessili basi in angustum veluti collum coarctantur, à quo deinde in obtusum ceu caput desinunt, habe itque omninò campanæ figuram, vnde etiam nomen inuenerunt. Colore sunt omninò flauo, punctísque maculoso, longitudine quadrante paulò minora, latitudine verò duas vncias non assequuntur, odorem spirant non insuauem, maximè excorticata, gustu Cannabinis respondent, pariterque cum eis maturitatem consequuntur, & facilè putrescunt. Islebii proueniunt copiosè.

Regalia. 6. Künigsbirn, vel Kegelbirn/id est, Regalia, grandia sunt & ventrosa, longitudinem habent interdum quatuor vnciarum, latitudinem verò paulò minorem, colore sunt cæsio, eâ autem parte, quâ Solem acceperunt, leuiter rubescunt. Gustu adstringunt, & copioso succo eóq; suaui, & aliquantulùm vinoso sitim sedant. Maturescunt Sole in libram ingresso, nec adeò facilè putrescunt.

Turgida. 7. Klunßbirn, id est, turgida, duplicis sunt differentiæ, vtrumque tamen genus Regalibus proportionaliter forma respondet, sed quantitate illis cedunt, differentia in colore est: vnum siquidem genus, cæsium habet colorem, alterum in cæsio rubentem, succum habent Regalibus gustu similem, fortius tamen adstringunt. Maturescunt cum Regalibus. In Saxonia magnus eorum est prouentus, maximè Hildesheimii.

Bonnana. 8. Bonnebirn, id est, Bonnana, à Bonna oppido, Rheno imposito sic appellata, vnde in alias regiones translata sunt, figuram habent ferè globosam, nisi modicè in obtusum mucronem iuxta pediculum desinerent, longitudine sunt quadrantali, latitudine paulò minore. Coloris ab vna parte viridis aut pallescens, ab altera, quà Sole tacta fuerunt, rubens: gustu modicè adstringunt, succo abundant copioso, eóque ferè aqueo, actu vehementer os refrigerante. Maturescunt Sole ad Scorpionem properante. Abundant Marpurgi in Hassia.

9. Schmaltzbirn/id est, στεατῖτα, sic dicta, quòd adipis aut liquaminis cuiusdam instar, in ore liquescant, fructus sunt ferè in ima parte tumidi, ac paulatim iuxta pediculum in angustum collum desinunt, vt cucurbitæ: longitudine quadrantali, aut plerumque maiori, latitudine verò sextantem excedunt semunciâ. Colorem habent in pallido flauum, odorem spirant iucundum: gustu autem strenuè adstringunt, non sine admixtione præcipui & vinosi saporis, non satis matura, nec benè confecta dentibus, & nimis auidè deuorata, in faucibus aliquandiu manent & anhelitum remorantur, alioquin matura ac benè mansa in ore adipis modò liquescunt. Maturescunt antequam Sol in Libram transeat. Habentur in Hassia, præsertim Francobergę, vbi magnus est eorum prouentus. *στεατῖται.*

10. Junckfrawenbirn groß/ id est, Virginea maiora, turgidis similia sunt odore & formâ, quantitate verò paulò minora. Gustu efficacissimè adstringunt, adeò vt fauces exasperent, atque labra in angustum, instar virginei osculi contrahant, succum habent aqueum, veluti vino austero mixtum, Maturescunt æstatis exitu. Brunsuici in Saxonia copiosè proueniunt. *Virginea maiora.*

11. Jungfrawen birn klein/id est, Virginea minora, à tumido ventre in angustum collum desinunt, longitudinem habent quadrante paulò breuiorem, latitudine verò sesquiunciam aliquantulùm excedunt: colore sunt pulchro, veluti si quis cereum rubenti ac puniceo misceat: insuper etiam punctis conspersa sunt, gustu adstringunt, simúlque facilè in ore resoluuntur. Maturescunt Autumni initio. Islebii maximè coluntur. *Virginea minora.*

12. Hamelßwenste/id est, κεκηδάσαι, nomen ab eo inuenerunt, quòd veruecum ventriculos tumore æmulantur, & crasso veluti ventre turgent, longitudine quadrantem æquant, & sæpè etiam excedunt, latitudine verò quadrante minora sunt. Colore sunt cæsio, eo autem latere, quo Solem aspexerunt, subrubente, Saporem habent valdè cum gratia quadam & vinoso succo adstringentem. Maturescunt æstatis exitu. Habentur Simesusis in Hassia, & vicinis pagis, ibíque reliquis Pyris præferuntur. *κεκηδάσαι.*

13. Löwenbirn, id est, Leonina, à præstantia sic appellata, ea in Turingia & vicinis locis Hassiatica nominantur, insignes sunt fructus, inter omnes Autumni dotes principatum, propter durationem & saporis succique bonitatem, obtinentes. Sunt autem inferius tumida & plerúmque inæqualia, longitudinem habent quadrantalem & frequenter maiorem, latitudine verò sextantem non rarò excedunt. Colore sunt cæsio sub viridi & modicè rufo. Saporem habent adstringentem, cum præcipua suauitate. Succo abundant, copioso, vinoso, odorato, & actu refrigerante: vnde sitim confestim sedant, quin & ipsa Pyra vehementi & aromatico odore mirum in modum ægros recreant. Maturescunt Sole in Libram ingresso. Reposita in longum tempus durant, *Leonina. Hessiatica.*

rant, abundant in Hassia, maximè Marpurgi, Eadem Francobergæ, Schärersbirn / id est, Tonsoriana vocantur, à tonsore quodam qui ea primus eò transtulit.

Pendula. 14. Hangelbirn / id est, pendula, Steatapiis figura, colore, & quantitate æqualia sunt, pediculo dependent longo, vnde etiam nomen sortita sunt, gustu à Steatapiis differunt, non enim ita vinoso constant succo, nec adeò adstringunt, nam simpliciorem saporem habent, nec ex tot qualitatibus compositum, cum iisdem tamen simul maturescunt. Coluntur & hæc in Hassia.

Margarethana. 15. Margarethen birn / id est, Margarethana, sic dicta sunt, quòd circa festum diuæ Margarethæ maturescant, Sole in Leonem ingrediente: in oblongum collum fastigiantur, longitudine quadrantem, latitudine verò vix sextantem assequuntur. Colorem habent in cereo rubentem. Carne constant tenera, succosáque, gustu vehementer suaui, & in ore facilè resolubili, odore sunt admodum grato. Abundant Brunsuici in Saxonia.

Hyemalia. 16. Winterbirn / id est, Hyemalia, ex rotundo modicè turbinatur, longitudine quadrante minora sunt, latitudine verò sextantem parùm superant. Colorem habent viridem, substantiam veró durissimam, vt vix dentibus cedant. Gustu strenuè adstringunt & refrigerant, succo aqueo simúlque austero sitim sedant. Maturescunt serò in autumno, pòst omnes alios fructus, postquam pruinis & gelu tacta fuerunt. Habentur Francobergæ in Hassia.

Ossea. 17. Knochenbirn / id est, ossea, à duritie nomen inuenerunt, ex tumido ventre paulatim in breue & angustum collum desinunt, longitudine sextantem, latitudine verò sesquiunciam rarò excedunt. Colorem habent subrubentem, substantia sunt adeò dura, vt cruda mandi non queant, sed cocta tantùm. Gustu valdè adstringunt, maturescunt autumni initio. Coluntur Francobergæ in Hassia.

Augustana. 18. Augstbirn / id est, Augustana, ferè rotunda essent, nisi in breuem mucronem desinerent. Longitudine sextantem parùm excedunt, latitudine verò paulò minora sunt. Colorem habent flauum interdum in pallido rubentem: gustu adstringunt: cum peculiari succi suauitate, maturescunt tempestiuè Augusto mense, vnde etiam nomen inuenerunt. Eadem fugacia sunt nec diu durant. Abũdant in Hassia vbique.

Mellea maiora. 19. Honigbirn groß / id est, Mellea maiora, in oblongum desinunt turbinem, longitudine quadrante semunciâ minora sunt: latitudine verò sextantem ferè assequuntur. Colorem habent in flauo cęsium, & superficiem non adeò glabram, gustu adstringunt, succóque abũdant suaui, maturescunt Autumni initio, aliquandiu durantes. Habentur VVittembergę in superiori Saxonia.

Mellea minora. 20. Honigbirn klein / id est, Mellea minora, turbinata sunt, longitudine sesquiunciam non excedunt, latitudine verò paulò minora sunt, colorẽ habent subrubentem, saporem valdè dulcem & suauem, vnde nomen inuenerunt. Liquescunt facilè in ore gustantium, maturescunt paulò pòst Augustana. Abundant in Hassia.

Muscatellina. 21. Muscatellerbirn / id est, Muscatellina, parua admodum sunt & turbinata, longitudine vnciam paululùm excedunt, latitudine verò vncia paulò minora. Colore in viridi rubente, saporem habẽt suauissimum & aromaticum, veluti modico musco condita essent, vnde etiam nomen sortita sunt. Facilè in ore liquescunt, odorem quóque iucundum spirant. Maturescunt Iunio mense. Coluntur studiosè in Misnia.

Agnina. 22. Schafbirn / Melleis maioribus similia sunt quantitate, figura & colore, paulò tamen oblongiora & angustiora. Saporem verò habent vehementer suauem, modicè adstringentem, facileque propter carnis & succi teneram mollitiem in ore resoluuntur. Maturescunt Sole ad Libram properante. Habentur Francobergæ in Hassia.

Cerea. 23. Waxbirn / id est, Cerea, inferiùs ventrosa sunt, superiùs in turbinem desinunt: longitudine quadrantem paululùm interdum superant, latitudine verò sextantem rarò excedunt. Colorem habent flauum aut cereum, vnde nomen illis inditum: ab ea etiam parte, quâ Solem receperunt, grato & maculoso rubore intuentes ad comedendum se inuitant. Saporem habent suauem modicè adstringentem: carne constant miti, & facilè in ore liquescente. Maturescunt Sole in Virginem ingresso, fugacia sunt, nec diu durant. Habentur Marpurgi in Hassia.

Rostia. 24. Rostbirn / id est, Rostia, in medio ventrosa sunt, & vtrinque in angustum desinunt, longitudine quadrantem semunciâ excedunt, latitudine verò sextantem cum semuncia æquant. Colorem habent flauum, cæsiis punctis conspersum: gustu sunt admodum miti & suaui, ac facilè in ore liquescunt: eadem propter nimiam mollitiem minimè durant. Maturescunt autumni initio. Coluntur Islebii & vicinis oppidis.

Cinerea. 25. Aschenbirn / id est, cinerea, nomen habent quòd cineris modò mollia sint, & facilè in ore diffluant. Rostia, figura, colore carnis, substantia & sapore, æmulantur, paulò tamen minora sunt, magísque in vnam partem versus pediculum turbinata, quamuis interdum Rostiorum modò in medio ventrosa sint. Maturescunt cum Rostiis, coluntur Islebii.

πότιμα. 26. Trinckebirn / id est, πότιμα, sic dicta sunt, quòd alicuius potus instar sitim arceant, in medio tument & in obtusum mucronem desinunt, longitudine sextantem parùm superant, latitudine verò sextantem ferè æquant. Colore sunt omninò flauo, rubescunt tamen ea parte, quæ Soli exposita fuit. Saporem habent suauem, carnémque teneram & largo potabilíque succo abundantem, maturescunt cum Rostiis, & similiter vt illa, citò putrescunt. Coluntur in agro Islebiano.

Ouata. 27. Eyerbirn / id est, Ouata, à figura nomen inuenerunt, quæ illis est vtrinque, breuis oui instar turbinata, alioquin etiam à potimis proportione & forma non multùm differunt, paulò tamen minora existunt: colorem habent flauum, punctis conspersum sapore Rostia æmulantur, simúlque modicè adstringunt: odorem spirant admodum suauem, maturescunt cum potimis, citóque putrescunt. Habentur & hæc Islebii & vicinis oppidis.

Palatina. 28. Pfaltzgrävisch birn / id est, Palatina, quæ in Hassia Moebirn vocantur, fugacium omnium generosissima sunt, æqualiter plærumque in turbinem desinunt, longitudine quadrantem, semunciâ demptâ æquant, latitudine verò sextantem rarò excedunt. Colore sunt inter croceum, puniceum & rubentem medio, carne tenera, succosa, sapore supra modum suaui, & veluti aromatica. Odorem habent tam integra, quàm incisa suauissimum, quem nullum Pyrorum genus bonitate superet. Maturescunt Augusti

exitu, Sole in Virginem ingresso. Habentur in Rhenano tractu, Francia, Hassia, & multis aliis regionibus.

Rombacea. 29. Spundelbirn / siue Rautenbirn / id est, Rombacea, Rostiis figura, colore, & magnitudine similia sunt, paulò tamen angustiora, substantia verò & sapore ab illis differunt, duriore siquidem carne constant, ideoque diutiùs durant: saporem habent adstringentem simúlque suauem. Maturescunt cum Rostiis. In agro Islebiano coluntur.

Zucharina. 30. Zuckerbirn / id est, Zucharina, longitudine sextantem paululùm excedunt, latitudine verò eundem vix aut rarò attingunt: colore sunt viridi. Carne constant tenera, facili, instar Zuchari, in ore liquescente, gustu suaui & dulci. Maturescunt cum ouatis nec diu durant. Coluntur in agro Islebiano.

Paclemiana. 31. Packelemisch birn / id est, Pachlemiana. Zucharinis quantitate & figura similia sunt, colorem habent viridem & cæsium, superficie aliquantulùm sunt scabra, carne constant dura, succosa & adstringente, maturescunt cum Zucharinis, & si iniuria absit, non facilè putrescunt, sed aliquandiu durare possunt, sicut pleraque alia, quæ dura carne & adstringente succo constant. Coluntur agro Islebiano.

Kirchmeßbirn. 32. Kirchmeßbirn / rotunda & ventrosa sunt, & versus pediculum in longum, angustum & valdè attenuatum mucronem desinunt: longitudine triente semunciâ breuiora sunt, latitudinis verò diametro sextantem excedunt, quamuis etiam minora nascantur, colore sunt flauo, carne constant tenera succosáque, gustu simul Palatina & Potima referunt. Maturescunt Autumno, durantque ferè donec Sol Sagittarium ingrediatur. Habentur VVirtembergæ.

Tumida & Mellea flaua. 33. Knaußbirn / siue Gelbe honigbirn / id est, Tumida, & Mellea flaua, latam habent basim, atque Turgidorum instar tumida & subrotunda sunt, iuxta pediculum in breuem, obtusum ac rotundum mucronem desinunt, tam longitudine, quàm latitudine, sextantem cum semuncia interdum excedunt, sed raro. colore sunt flauo at punctato, circa Pythmena plerumque Melleorum maiorum colorem & asperitatem affectant; carne constant subdura, succosa, & circa seminum receptacula lapidosa. Saporem habent inter Mellea maiora, & Leonina medium, éstque hic admodum gratus. Maturescunt Autumno, & nonnunquam ferè vsque ad hyemale Solstitium durant. Coluntur VVirtembergæ vicinis locis.

Cœnobiana. 34. Kloster birn / id est, Cœnobiana, inæquali ventre turgent, & iuxta pediculum turbinantur, longitudine quadrantem attingunt, ac latitudine quoque non multùm cedunt, colorem habent flauum, & viridibus punctis conspersum, substantia eis est subdura, & aliquantulùm lapidosa. Gustu mediocriter adstringunt, & modicè glutinosa cum suauitate existunt. Maturescunt cum tumidis, illísque similiter durant. Habentur in agro VVirtembergensi.

Vitrea. 35. Glaß birn / id est, vitrea, rotunda sunt, & modicè turbinata, longitudine sextantem cum tertia plerumque vnciæ parte æquant, latitudine verò sextantem paululùm excedunt, colorem habent in flauo modicè virescentem: caro iis est tenera, succosa, gustu adstringens, suauis & vinosa. Maturescunt cum Rostiis, paulò ante Autumni initium. Islebii copiosus eorum est prouentus, vicinísque oppidis: durant vsque quò Sol Sagittarium ingrediatur.

36. Kirchbirn, id est, Templaria, oblongam & ouatam habent figuram, magis tamen quàm ouum in turbinem desinunt, longitudine sextantem æquant, latitudine verò sesquiunciam aliquantulùm excedunt. Colore sunt ab vna parte in flauo viridi, ab altera autem, quà Solem receperunt, rubente. Carnem habent duram, modicè acetosam, ac vehementer adstringentem. Maturescunt æstatis exitu, diúque durant. Horum quoque magnus est Islebii prouentus.

Cotonearia. 37. Quittenbirn, id est, Cotonearia, Cœnobianorum modo inæquali ventre tument, iuxta pediculum in breuem mucronem, veluti turbinata Cotonea, desinunt, paritérque tuberosa existunt. Vnde etiam nomen illis factum est: sextantem cum tertia vnciæ parte, tam latitudine quàm longitudine excedunt. Colorem habent viridem, carnem verò duram, succosam, gustu modicè vinosam & mediocriter adstringentem. Maturescunt Autumni initio, durántque vsque in hyemem. Habentur Islebii.

Parisiana. 38. Pairß birn, id est, Parisiana, inferiùs rotunda sunt, & sæpiùs in mucronem desinunt. Longitudine sextantem cum semuncia æquant, Latitudine verò sextantem non excedunt, aut rarò. Colorem habent ab vna parte flauum, ab altera autem, quà Solem senserunt, puniceum. Caro iis est succosa, gustu cum suauitate adstringens. Maturescunt cum prædictis, durántque in hyemem vsque. Copiosus eorum est in agro Islebiano prouentus.

Thelyphona. 39. Weybersterben, id est, Thelyphona, rotunda essent, nisi iuxta pediculum in breuem obtusúmque mucronem fastigiarentur, sextantem tam latitudine, quàm longitudine plerumque excedunt. Colorem habent flauum, & iuxta basim croceum, & puniceis punctis conspersum. Carne constant dura, aliquantulùm lapidosa, succo, gustu modicè acetoso & valdè adstringenti, quemadmodum Templaria, cum quibus etiam maturescunt. Durant in hyemem vsque. Coluntur in agro Islebiano.

Brassicana. 40. Kölbirn / id est, Brassicana, magna, subrotunda & turbinata sunt, longitudine quadrantem æquant, cui etiam latitudo eorum respondet, si semuncia, aut tertia vnciæ pars detrahatur. Colorem habent in viridi pallidum, ab altera parte modicè rubentem & punctis conspersum. Carne constant duriuscula, succosa, gustu aliquantulùm acetoso & fortiter adstringente: quemadmodum Thelyphona, cum quibus etiam maturescunt, & similiter durant. Islebii coluntur.

Vasta. 41. Hölpener, id est, vasta: magna, ventrosa, inæqualia & turbinata sunt, longitudine quadrantem cum semuncia interdum excedunt, latitudine autem longitudinem ferè æquant. Color iis est viridis. Carnem verò habent succosam, gustu vinosam, modicè acetosam, & Brassicanis fortiùs adstringentem. Maturescunt Autumni initio, diúque vsque in hyemem durant. Frequens est eorum in agro Islebiano prouentus.

Succulenta. 42. Saffitbirn / id est, Succulenta, vastis similia sunt, paulò tamen minora, minúsque inæqualia, colore in viridi flauo, carne constant solida, quæ incisa copioso succo manat, eadem manducata ferè tota in succum transit, nimium enim quiddam remanet sicci, cùm deglutitur succus, qui gustu frigidus, subacidus, vinosus, & adstringens est. Maturescunt Autumni initio, diúque durant. Habentur VVirtembergæ.

Oualia. 43. Eierlinge / id est, Oualia, à forma ouali nomen acceperunt, mediam habent inter Potima

&

& ouata figuram ac magnitudinem, color iis est flauus punctisque subruffis in fusco consperfus. Carne constant dura, succosa, gustu acida, vinosa & astringētę. Maturescunt autumni initio diúque durant. Proueniunt VVittembergę.

[T]urbinata. 44. Krüselbirn/ id est, Turbinata, figura turbinem, quem pueri funiculo inuolutum in terram proiiciunt vt vertatur, æmulantur: longitudine quadrantem attingunt, latitudine autem sextantem semunciâ excedunt. Color iis est in viridi pallidus, multis viridib. maculis seu punctis consperfus, carne constant solida, succosa, gustu valdè adstringenti, aliquantulùm acetosa & suaui. Durant vsque Sol Aquarium aut Pisces superauerit. Abundant in Misnia.

[...]atbirn. 45. Bratbirn groß/ quæ etiam Fregelbirn/ id est, quæ frigendo sunt, omnium ferè maxima sunt, nonnunquam enim minam cum dimidia pendēt, figura sunt globosa, interimque turbinata, & frequenter inæqualia, colore inter viridem, pallidum ruffúmque medio, & ex altera parte magis ruffo. Carne constant cum suauitate succi adstringente, aliquid acetosi participante. Proueniunt in Misnia, præsertim Leisnichii & Coldicii.

[Ci]neracea. 46. Grawchen/ à colore nomen inuenerunt, siquidem cineracea simúlque subuiridia sunt, figurâ globosa paruáque, vnciam tam latitudine quàm longitudine æquantia, aspectu à syluestriū quibusdam nihil differunt, gustu sunt tenera, mitia, dulcia & suauia cum adstrictione aliqua: durāt post Solstitium hyemale. Proueniunt in Misnia Lipsensi agro.

[P]unicea. 47. Gelbrotebirn/ id est, Punicea oblongam pyramidalem figuram habent, quadrantem longitudine paulò minùs quàm semper attingentes, latitudine uerò sextantem. Colore sunt ab vna parte citrino, ab altera croceo & puniceo. Carne constant tenera, gustu adstringente, suaui, subacido & aquoso, maturescunt autumni initio, & vsque ad Solstitium hyemale durant. Proueniunt Hildesheymii in Saxonia.

[P]rasina. 48. Grünlingen/ id est, Prasina, satis magna sunt, siquidem quadrantem nonnunquam longitudine excedunt, latitudine verò sextantem, figuram habent oblongam & pyramidalem, colorem viridem, carnem succosam, non segniter gustu adstringentem. Maturescunt autumno ineunte, & vsque post Solstitium durant: prouentus eorum Hildesheymii magnus.

Hydrapia. 49. Wassernbirn/ id est, Hydrapia, quantitate Prasina æmulantur, figuram habent ventrosam in medio, & vtrinque in mucronem desinunt, iuxta pediculum oblongiorem acutiorémque, propè pythmena verò breuiorem & obtusiorem, Colorem ab una parte pallidum, punctisque consperfum, ab altera rubentem, & per oram pallore dilutum. Carne constant succosa, gustu aquea, cum suauitate aliqua. Matura fiunt, cum Prasinis nec vsque adeò durant. Proueniunt Hildesheymii.

Conaria. 50. Regelbirn/ id est, Conaria pinei coni figuram habent, è latiuscula enim basi in mucronem desinunt, longitudo eis quadrantalis, latitudo autem sextantalis, colore sunt ex vna parte viridi, ex altera verò rubescente. Carne constant succosa, gustu austera, maturitas eis contingit Autumni initio, à quo tempore vsque ad hyemale Solstitium durare possunt. Nascuntur Hildesheymii. *Hactenus Cordus.*

Tragi differentiæ Pirorum. Tragus itidem apud Germanos nascentium horum meminit. Pira inquit, quę Germ. Meschерling/ Schmaltzbiren/ Fleischbiren/ Bockebiren aut Bentzenbiren vocant fortè ad Crustamina & Falerna Barbari referri poterunt. Sunt enim saporis iucundissimi succosa admodum & fugacia. At Pira præcocia seu æstiua quæ & ipsa non vnius sunt generis, cùm in illis succosa, alia exucca reperias, ad Superba Barbari pertinent, quo loco & ea habenda sunt, quæ Germani Herren oder Pfaffenbiren/ hoc est, Pira dominorum aut sacrificorum vocant. Inter ea verò quæ Autumno proueniunt, Regelsbiren vocata primas obtinent. Hęc fortè Dolabelliana Veterum fuerint. Sunt & quę Latini Pomponiana & Mammosa vocant, vt interim ea præteream, quæ Germ. Frauwenbiren/ Kirchenbiren/ Winterbiren/ Leonhartsbiren/ Schiffersbiren/ Wallenbiren/ Mußingsbiren/ Lennlosen/ Muscatellerbirlin &c: At verò Pirorum illæ nomenclaturæ, quas Hermol. Barbari putat Tragus, Barbari non sunt, sed Plinii, ex quo Barbarus transcripsit, more suo, non citato Plinio. *Dolabelliana? Pomponiana. Mammosa &c: Herm. & Tragus notantur.*

Gesneri differ. Gesnerus in horto, Pirorum genera diuersa dicit Lindauiæ, è quibus præcipuè commendantur Muscatellina. Maturescunt in fine Iulii, Superba, Chia, Myrapidia, præcocia. Item Vriginea [Jungfrauwenbirle] grato & dulci sapore, quæ siccata placent, & maiora quę Regulana (Regelsbiren) è Curia Rhætorum aduecta. Hæc quidem apud se [Tiguri] rara esse, sicut & Libralia à pondere vnciarum xv. & ampliùs quandoque inæqualia, tuberosa, succi plena. Sed hæc diu seruari non possunt. Item alibi. Pira à fœni, Heuwbiren dicta, Herrenbirn/ Schürbirn/ & quæ Tigurinis Grauwengsteler/ Pira Strangulanea, & syluestria, matura Octobri. Sunt & Tellbiren/ Winterbirn/ Martinsbirn/ Steinbirn/ Claußbirn/ à Sebizo Medico Argentinensi nominata apud Carol. Steph. *Muscatel. Superba. Chia Myrapidia. Præcocia. Regulana. Pira fœni.*

Tabern differentia. Tabernamontanus ista recenset. 1. Pira Regalia, Regalbirn. 2. Palatina, Alandbirn. 3. Præcocia, Frübirn. 4. Iacobæa, Jacobsbirn. 5. Cydonia, Küttenbirn. 6. Rotunda, Scheibebirn. 7. Superba, Kragelbirn. 8. Prasina, Brauling. 9. Prasina hyemalia, Winterbirn. 10. Muscatellerbirlein, Muscatellina. 11. Saccharapia, Zuckerbirn. 12. Trochapia, Hellgarterbirn. 13. Keßbirn. 14. Rochelbirn. 15. Seidlinger. 16. Pedicularia, Leüßbirn. 17. Strangulatoria, Strengling aut Rittersbirn. Sed quis ex solis & nudis istis nominibus intelligit, quę & qualia sint illa Pira, & num rectè suas figuras accommedarit. Inquilinis ista non traduntur, Sed peregrinis. Notas igitur breuiter apponi par fuisset. *Tabern & notatur.*

Silesia Pirorum recensio. Catalogū Pirorū Silesiacorū hunc dat Schuëckf. 1. Silesiaca Pira præcocia, Früibirnen. 2. Auenaria, Haberbirnen. 3. Farinacea, Meelbirnen. 4. Mariana, Margenbirnen. 5. Muscatellina, Muscatellerbirnen. 6. Mellea, Melapia, Honigbirnen. 7. Saccharia, Zuckerbirnen. 8. Lardina, Speckbirnen. 9. Nobilium Junckerbirnen. 10. Hyemalia serotina, Winterbirnen. 11. Strangulatoria, Strengelinge/ würgende Birnen/ Ritterbirnen. 12. Adiposa, Schmeerbirnen. 13. Hydrapia, Wasserbirnen. 14. Pira Coccineo succo & aspectu, Blütbirnen/ quorum postremorum ante ipsum meminit Camer qui præter alias Pirorum differentias quas Norimbergæ habeant, esse etiam scribit, quæ eleganti rubore carnis interioris placeant. Item, quæ comesta ventrem subducunt. Ex dictis quædam in horto Lusatiæ coluntur, & præterea ista, nisi nominibus tantùm euarient. 1. Mönchsbirn, id est, Monachorum Pira. 2 Zapffelbirn. 3. Keller- *Pira Coccinea carne. Pira ventrem laxantia.*

birn/Scholtzenbirn/quæ & Parisiana vocat, quorum & supra mentio facta. 5. butzbirn. 6. römische-birn. 7. bachsbirn. 8. Kapperzenbirn. 9. schonbergerbirn. 10. faulbirn. Rotunda, &c.

Pira Ventrem laxantia. Colerus inter alia, nondum dicta, waldbirn/hasenbirn/zappenbirn habet.

Turneri Angliæ Pyra. *Superba.* Turnerus Anglus non modò suæ Prouinciæ Pyra quædam celebrare voluit, sed & Priscis restituere nominibus conatus est, sic pote. 1. Pyra superba Plinii, id est Proud peares / parua celerrimè maturescunt. 2. Falerna alicubi Anglis watery peares / aut wòysipeares vocantur. *Dolabelliana.* Dolabelliana longo sunt pediculo, non memini quo nomine apud Anglos appellentur. *Fauoniana* *Autumnalia.* Fauoniana rubent, paulò maiora superbis. Autumnalia, Septembri primùm maturantur, gustu suaui, acido. Angl. Peares of the autumne. Volema, Anglis vulgò mardens, si adstrictionem habeant, & tosta rubeant, durentque in Febr. aut Martium vsque. Nomen videntur adepta à duratione: id enim Germania warten vocat, vnde nostrum deriuatur. Serotina ad hyemem vsque in arbore sua pendent, gelu maturantur. Ea sunt partim wardens nobis dicta, partim Germanis winterbiren nominata, quæ & Anglicè winterpeares appellare liceret.

Gerardi Pirorum Angliæ enumeratio. Gerardus itidem Anglus tutiùs vulgi appellationibus hærendum existimauit, & in Anglia hæc prouenire tradit. 1. Pyra præcocia. The gennetting peare. 2. Iacobæa. S. James peare. 3. Regale, The peare Royall. 4. Palatinum. The Burgomot peare. 5. Pyrum Cydonium, The Quince peare. [hoc Tabern. p. 997. Malus Cydonia dictum.] 6. Pyrum Episcopatum, the Bishops peare. [Tabern. Kochelbirn.] 7. Superba, siue Catharinæ, the Katherine peare tree. 8. Pyrus Hyemalis, the winter peare tree. 9. Pyrum strangulatorium maius. the great Choke peare. 10. Pyrus pedicularia, the Lowsie wilde peare. 11. Pyrus Coruina, the Crowe peare tree. [Taber. Seidlinger] Nihil hic quoque describit, figuras ex Tabern. habet, nec tamen omnes. *Gerard. not.* Mirum verò cur tres ex his species syluestres dicat.

Habes Pyrorum differentias tam à Priscis quàm à Recentioribus [quos quidem nos inspexerimus] propositas, & non pauca annotata, quę ad Priscorum cum nostris collationem illustrationémque faciant: æquum est, vt & à nobis obseruatorum Pyrorum syluulam prodamus, quamuis quædam fortè & ab aliis iam priùs dicta sint: dicenda tamen, vt constet, & nostris regionibus ea largitam naturam, & vt specialiori lemmate adhibito, Lectori clariùs patescant, exorsi à Moscatellorum genere, quòd odore, suauitate gustus atque prouentus prioritate præ aliis superbiant. *Authoribus obseruata Pirorum differentia.* Hactenus vnicum eorum genus tantùm dictum à singulis qui de iis tradiderunt, nos eorum aliquot differentias obseruauimus.

Pira Moscatellina minima. 1. Pira Moscatellina minima, valdè parua, cærasa domestica vix superant, rotunda, longiusculo pediculo, odore præsuaui, sapore vino Moscatellino seu Apiano simili. Basileæ muscateller birlin vocantur. Abundant Lugduni, vbi *poires muscadeles petites* vocantur: vnde etiam Guil. Rouilius, Typographus insignis aliquando surculos ad nos misit, quos Geneuæ inserendos curauimus: Item Montbelgardi in horto E.C. Vesuntio missos ab amicis. Habentur & in Alsatia, speciatim in Gebvviller.

Moscatellina rubra. 2. Clareuallæ ad Dubim, oppido Excell. C. VVirtemb. principio Augusti gustauimus. Pira admodum sapida & Moschum haud obscurè redolentia, prædictis maiora, vncias duas ferè longa, turbinata, parte Soli obuersa saturè rubentia, altera flauentia, pediculo vncia longiore, carne tenera, albida & nonnihil flauescente. Pira Iesu vulgò vocant. *Poires de Iesus.* Montbelgardi iisdem figurà & magnitudine similia habent, sed non sunt rubra, verùm albicant potiùs, gustu suauia, & dictis non admodum dissimili, sicut nec odore. *Horum varietas.*

Moscatellina maiora. 3. Maiora Moscatellina in horto E. C. VVirt. quem Montbelgardi celebramus, habentur nostrâ curâ inserta.

Moscatellina maiora Autumnalia. 4. Serotinum Moscatellinorum genus, magnitudine variat, aliàs tres vncias altum, & plusquàm duas crassum, aliàs vix duas vncias altum, sescunciam crassum, pediculo vnciali, cortice ex leui rubore flauescente, punctato, carne mediocriter solidâ, ex albo in buxeum vergente, grumosa, odore moschi fragrantissimo, sapore dulci, vinoso. Tugax est hoc genus, neque diu asseruari potest. Habentur in pretio in horto arcis Grandvillæ, Montbelgardo vicinæ. Mignotus Medicus Burgundus dicebat in Burgundia, speciatim oppido Villassan dicto, *poires d'or* vocari, id est Pira aureola: *Pyra aureola.* & Lutetiæ *poires d'amydon*, id est, Pira Amyli. *Amyli pira.* Esui gratissima sunt, Septembri matura.

Pira rotunda Moschum redolentia, vulgo Caluicia. 5. Habetur Piri genus Montbelgardi, quod Caluecium vocant: rotundum est, satis magnum, minimè fugax, moschum redolens, quod manibus contrectatum etiam odorem ingeminat, suaue & sapidum. Nostrâ curâ inserti surculi in horto E.C. quorum partem quoque Illustr. Principi Landgrauio Hassiæ, omnis virtutis, & rerum etiam naturæ studiosissimo misimus. Vocant vulgò *poires caluier*, & *poire à vin*. Aiunt durare vsque ad Maium, nec ante commodè edi, cocta tamen esui esse suauissima. Duo horum genera descripta. Aliud enim quod non ita Moschum redolet, sed maius, tenerius, quod commodiùs edi potest crudum, rotundum & sessile, colore ferè cum piro Campanaceo: Mense Nouembri mihi non iniucundus esus. Hoc majus vocant *Caluier bastard*.

Pira Fœnaria. 6. Basileæ & in Alsatia paruum quoddam Piri genus satis frequens est, quod hewbirle / hoc est, Fœnaria Pira, sic dicta, quo ipso Fœnisecio maturescant, nempe Iulio mense. Moscatellinis quodammodo similia, sed in oblongum vergentia, cute luteola, pediculo longo, carne dulci, solida, sic satis. Variant hæc eodem nomine. *Varietas.* Alia parua, crocea, pediculo breui, odorata, iucundi saporis, carne solida. Alia carne molliore, in ore liquescente, lutea, prædictis maiora, minùs odorata. Alia denique longo pediculo, carne grandinosa, externè flaua. Considerandum an aliquod horum genus sit id, quod Lugdunenses Pira Sancti Ioannis vocant, de quibus etiam suprà.

Pira Viridantia. 7. *Verdette* Burgundis Pira obseruata nobis in Dampierre arce Montbelgardo non longè distante: matura Septembris initio, viridia, vnde nomen, non pulchra, suauia tamen, & odore & sapore, & aliquid etiam Moschi inter comedendum redolentia.

Pira Vinosa parua VVeinbirn. 8. Vinosum dictum nonnullis Pirum elegans est, paruum, non totas duas vncias altum, paulò magis vnciâ crassum, cortice partem maximam ex flauo rutilante, cæteroquin flauescente, carne sapida, vinosa, mediocriter firma, & circa membraneos seminum loculos, granulis multis grumosa. In horto Montbelg. matura Augusto. Quidam *Vinete* vocant, à vinoso sapore. Germ. weinbirn dicere posis.

&

Hydrapia.



rapia.

In Rauraca in toto tractu Alsatico Aquosa Pira dicta, cōmorsa, tanto succo fauces opplēt, vt haud vanè vulgato Idiomate Wasserbirn dicta putes. Minora paulò Gallinaceo ouo, quædam etiã æqualia, circa pediculũ turbinata, opposita parte sessili. Morarius hic fructus, & toties durationis tempus vix menstruum, Iulio & Augusto diuisum. Quia eundem planè putamus fructum quē Vlmerwasserbirn vocant in Ducatu VVirtemb. ideò ex iis paratam figuram hic adiicere placuit.

Pirum Ouatum.

Elegans hoc Piri genus in deliciis habent Basiliēses, & totus ferè tractus Alsaticus, quod à figura Eyerbiren id est, ouatum Pirum vulgò nuncupant. Oui enim specie vtrinque turbinatum, & in medio ventricosum. Maiora anserinum ouum facilè æquant. Cortex ex viridi siue chloro flauescens, punctis araneosis & ferrugineis conspersus, vmbilico prominulo, pediculo longo. Carnis substantia mollis, succosa, sapida, ex dulci vinosa, & veluti in ore colliquescens, non sine præcipua, & ipsis propria quadam suauitate. Sub Iulii mensis vel Aug. initium matura. Facilè fracescunt, & tandem putrescunt. Rariùs hæc occurrunt apud Montbelgardenses habentur tamen. Argentinenses etiam Bestebirn appellant, quo nomine tamen aliud Piri genus habetur Basileæ, quod iam describemus.

Pira optima Basiliensium.

11. Haud temerè optima Basiliensibus vulgò dicuntur Pira, quemadmodum & Argentinensibus eorúmque vicinis, quòd gustu suauissimo esse putentur. Carne quippe sunt molli in ore facilè dissolubili: & quamuis aliquid granulosi habeant: nihilo tamen minus gustu, (nescio quid commẽdationis præ reliquis Piris præ se ferente) magis quàm moscatellina quadam dulcedine fauces delectat. Magnitudo iis penè oui maioris vel anserini, sed vmbilico tenus sessilia ferè, opposita parte turbinata, pediculo vnciali vel maiori. Aestiua sunt, & fugacia. In Vineis Basiliensibus habentur, haud alibi temerè ita obuia. Maturescunt Iulio, & Augusti medium vix attingunt.

Vuarum Pira Basil.

12. Treubelbirn/ Basil. id est, vuarum Pira vulgò dicta videntur à tempore, quo matura sunt. Cum vuis enim maturescunt circa vmbilicum angulosa, ventre subrotundo, supernè leuiter turbinata: cute tecta flaua, & ut alia multa, stigmatis crebris punctata, pediculo ipsum Pirum longitudine facilè æquante: Fragrantis odoris, gustus sapidi, dulcis, carne primùm firma, succosa tamen, & quæ mox in mollitiem illam abeat, putrilagini præuiã: obque talia eò magis à vulgo in deliciis haberi solita. Vix Nonas Septembris attingunt, aut certè cum iis euanescunt.

Pira Brachmartiana Lugdun.

13. Lugdunensibus *Poires Brachmart* dicta, mediocris sunt magnitudinis, longa, ventre circa medium protuberante, parte inferna quodammodo turbinata, aut certè minùs sessili, tota lutea cute, pauca tamen aliquid habent rubedinis, carne cõstant satis odorata, dulci, tenera, in qua sunt quædam fibræ luteæ, & circa seminum loculos nonnihil granulosi. Matura sunt Iulio mense.

Pira Chirothecalia.

14. In Masinünster oppido, vbi prænobile Monialium fanum vel Abbatia, quam vocant, Pira habentur vulgò Henschenbirn / quasi Chirothecarum Pira dicas, fortè quòd Chirothecarum odoratarum instar, ob elegantiam odoris, isque suauitatem manibus gestari tractaríque soleant. Pediculo hærent vel ipso Piro longiori, circa quẽ turbinata parte opposita, aliàs sessilia, aliàs in gibbum protuberanta. Tam altitudo, quàm latitudo duarum ferè vnciarum. Cæterùm saturatiori ac quodammodo sanguinea rubedine magna ex parte tincta, non sine granulosis punctis, odorata, sapore grato cum quadam adstrictione. Augusti fructus est, sub cuius finem mollescit: sed mox corrumpuntur ob carnis teneritudinem.

Pira Bergamottá Gallis.

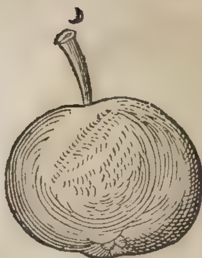
15. Meminimus iam suprà huius Piri ex Dalech. Ruellio & Curtio, qui posterior solus descriptionem posuit, Suspicamur autem idem esse cum Bergamotis antè descriptis. Et sanè, si quod aliud Piri genus, hoc odoris fragrantia præcipua naribus placet. Mediocra sunt, rotunda ferè, tantillùm turbinata, circa pediculum impressa & ferè vmbilicata, cortice tenuissimo, stigmatis punctato, alioqui viridi, etiamsi matura sint. Pediculo hærent vncià longiore, satis firmo. Caro tenerrima, grata, succulenta, sapore quodam modo, muscatellino. Octob. medio gratissima, & cruda & cocta: verùm sub cineribus calidis tantùm coquenda, alioqui gratiam amittere putantur. Meus Gallorum in agrum Montbelgardensem transplantata ferunt. Habentur etiam in horto E. C. Mense Martio etsi iam gelu etiam passa, erant adhuc bona. Surculos Epamandoduro & ex Lotharingia importatos in horto Montbelg. inseri curauimus.

16. Colmariensibus vulgò hota, Germ. Pfaffenbirn dicta, præcocia, Iulii principio maturescunt. Ex longo satísque gracili hærēt petiolo. Ipsa verò inferiore parte sessilia, superiore turbinata duas vncias longa, totidem lata, vnâ parte maculis rubris eiusdemque coloris striis saturatioribus intercursantibus donata, altera luteola. Suauissimè olent, & carne sunt præsuaui, dulci, ac molli: verùm circa seminum loculos aliquantùm acerosa. Fugacia. *Nunc ducatus VVirtembergici & circa Fontem Admirabilem, locísque vicinis Pira celebremus.*

Pira Regia Bollensium.

Königsbirn / id est, Regia Pira in agro Bollensi Ducatus VVirtemb. dicta, fortè à gustus gratia, parua globosa ferè, ex viridi rubentia, punctis notata. Magnitudinem figura exprimit, quemadmodum & sequentium ferè. Sept. 17. non-

dum erant matura, sed dura valdè lapidosa. Intra octo dies maturescunt, & breui mollescunt. Oct. 25. adhuc bona & sapida. Sed Nouemb. fine mollescere & fracida esse incipiebant.



Pira Angelica.



Engelßbirn in Boll, parua sessilia, crassiora, quàm altiora: coloris obscuri, pallidi, & nonnihil inæqualia. Mollescunt facilè, & citò facessunt. Gustu sunt sapido. Medio Septembri adhuc integra.

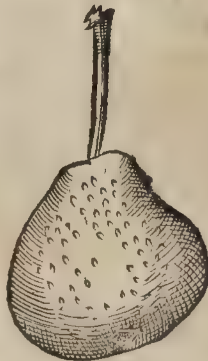
Pira Brumalia.



Reiffacherbirn, quasi Brumalia, quòd non priùs maturescant. Minùs sunt præcedentibus sessilia, lutea, alicubi rubentia cum punctis & asperitate quadam ad tactum. Durant vsque ad Ianuarium. Medio Septemb. gustu valdè aspero, intus lapidea. Sunt quædam picturà maiora, subrotunda. In VValde & in Zell. & in P...

spach etiam maxima obseruauimus; ad tres vncias alta, totidem crassa. Oct. 14. sapida, dulcia, & quæ cruda edi possent. Putamus idem quod Basileæ & Reinfeldæ Staffelbirn vocant. Durant adhuc Ianuar. gustu dulci succulento.

Pira Bohemica.



Böhemisch. Bohemica Pira, turbinatà, ventriosa, luteola, & albicantia, punctis notata. Matura fine Aug. Sept. medio fracida, dulcia, sapida, odorata, etiam sine seminibus, sapore aromatico ferè, Sept. fine incipiunt mollescere.

Pira decerpta.



Brechbirn, quasi decerpta dicas: Parua, ex luteo nitida, & altera parte rubore multo perfusa, infernè sessilia, supernè turbinata. Diu durant. Sept. 17. licèt semina nigra, carne tamen dura valdè, sicca, sapore aspero, non ingrato tamen. Oct. 17. data in Boll lutea iam erant, sed postea licet, lapidosa. Montb. delata Decemb. medio, fracida; bona, sic satis.

Pira Coriacea.

Lederbirn/Coriacea, in Boll, haud durabilia nec admodum grata, nisi sint mollia, facilè autem mollescunt, Lutea vna parte, ab altera rubent. 18. Sept. gustata quædam mollescebant, austera tamen cum aliqua dulcedine, vtcunque grata, granulosa. Montb. delata ad finem Nouemb. integra adhuc.

Pira Leyuarne dicta.

Leywarnebirn in Boll. Figura ferè sunt ouali, supernè tamen magis turbinata: lutea, carne satis solida, dulci. Septemb. 17. bona adhuc, needum mollia.

Pira La-

Pira Laterum.





Ziegelbirn/Pira laterum, à colore lateritio, & quòd diu durent ita dicta, ad oualem accedunt figuram alterâ tamen parte magis turbinata, alterâ ferè sessili. Magnitudine variant, vti figuræ docent, maxima & minima exprimentes. Aiunt durare ad Oporan vsque. Oct. 25. gustu adhuc austera. Montb. delata, sub Ian. finem integra, austera carne, duráque: subdulci.

Pira Picea globosa.

Pechkuglen (quasi piceos globos dicas) vocantur in Schierbach pago Vvirtemb. Globi figuram quàm proximè æmulantur, interdum etiam nõnihil torosa: ex luteo virescentia, insigniter ab vna parte rubentia, punctis albicantibus multísque etiam striis rubentibus intercurrentibus. Montb. delata Ian. exeunte adhuc inuictæ duritiei. Aiunt durare vsque ad quadragesimam, nec edulia fieri priusquam nigrescant. In Kirchen etiã Winterbiren vocant, id est, hyemalia pira, & nomine prædicto.

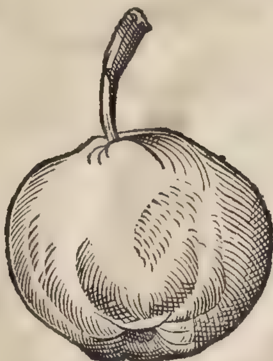


Pira Herilia.



Herrenbirn/ Herilia à gustus fortè præstantia, in Boll, eâdẽ cum Speckbirn formâ, sed media parte minora. Color quibusdam vniformis, luteolus: aliis alterâ parte rubens, intercursantibus striis. Caro mollis saporis aciduli, grati. Facilè mollescunt. Matura Aug. fine. Integra adhuc Sept. 16. Fortè eadem quæ supra ex Trago citauimus, qui & Herrenbirn & Pfaffenbirn/ id est, dominorum & sacrificorum Pira vocat, & ad superba Antiquorum refert. Sed quia non describit, difficilè est iudicare.

Pira Cydoniata.

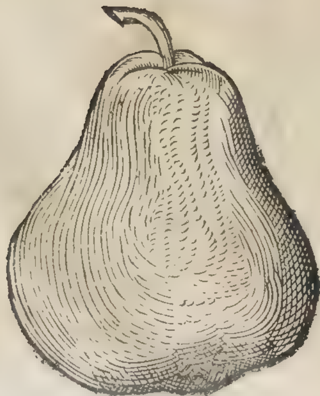




Küttenbirn/ id est cydoniata Pira, quòd obseruata cydonii odorem ſpirent, quorum etiam formam quodammodo referunt. Ex wälde. Aliàs wingiffter, quaſi vinum veneno inficientia dicas, incognita ratione nominis cydonii more nonnihil angulosum, coloris aurei, altera parte rutilo tinctum. Aiunt rarò durare ad Nouembrem. Sept. 20. benè maturum, carne tenera & granuloſa tamen, dulci gratóque ſapore. Poſterius adpictum altero tantùm maius, eodem nomine oblatum in Zell. Aiunt & maiora reperiri, cotoneóque perquàm ſimilia, & aliquando ad Ian. durare.

Pira Hyemalia.





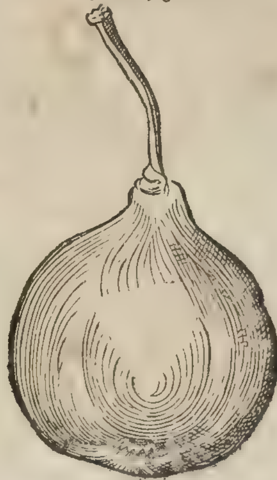
Winterbirn/ Hyemalia Pira, rubra, ſubinde etiam alicubi lutea. Aiunt durare vſque ad Aprilem. Maius hic depictum eſt ex Boll, ab vna parte pulchrè rubens cum punctis albis. Aiunt etiam eo maiora haberi. In kirchen vocant Frawenbirn/ quaſi muliebria dicas: Eſui iucunda, odorata, ſapida, Stutgardiæ paradiß birn / paradiſi Pira. Ex Montb. delatis quædam mollia Nou. exeunte reddita: alia in Febr. finem integra incorruptáque permanebant, fracida, carne granuloſa. Non videntur eadem, quæ ſuprà ex Cordo deſcripta, vt facilè patebit deſcriptiones diligenter conſideranti.

Pira Francfortiana.



Franckforter birn, Franckfortiana in Boll & Zell, turbinata ventrioſa, valdè rubra: matura Aug. fine & Septemb. principio, oblongo petiolo. Facilè molleſcunt, boni odoris & ſaporis, velut aromatici cum dulcedine, nonnihil etiam ſunt granuloſa. Octob. 14. adhuc ſapida, licèt fracida. Idem genus Piri habetur etiam in Wälden, vbi cum prædicto nomine etiam Rottbirn, rubra Pira vocant. Habetur & eodem nomine Montb. nuper ex Germania importatis ſurculis inſita.

Pira quædam fugacia.



Rein-

29. Reinckelkernbirn / quod non facilè Latinè exprimas, ex Arnebingen: parùm turbinata, sessilia, lutea. Sept. 8. Caro satis dura & granulosa, sapore cum dulcedine nonnihil austero, sed aromatico. Alia etiam erant molliora in Boll, & dulcia valdè. Fugacia sunt Pira.

Pira Angelica magna.



30. Angelica, seu Angelorum Pira Bollensibus dicta, supra descriptis longè maiora, supernè turbinata, & interdum nonnihil reflexa: basi lata, sessili, alioqui ventricosa. Lutea sunt, sapore aromatico, subaustero, grato tamen. Durare aiunt ad Ian. Nobis integra adhuc 25. Octob.

Pira serotina VValdensium.



31. Spahtbrechern / quasi serò decerpta, vel decerpi solita VValdensibus dicta, inæqualiter angulosa, lutea, vna parte rubentia. Bollenses & Zellenses Wildbrechernbirn vocant, ac si è syluestribus decerpta dicas. Aiunt ad Feb. durare Delatum Montb. durauit ad Febr. Sed fracidum.

Pira serotina viridia

32. Spähtig Grünbirn / Serotina viridia Pira iisdem VValuensibus, pulchra, magna, ventricosa, sessilia, leuiter turbinata, turbine nonnihil nutante, vel ad latus inclinante, Colore virescente. Videntur alicubi veluti in duas partes diuidi.



Pira domestica.



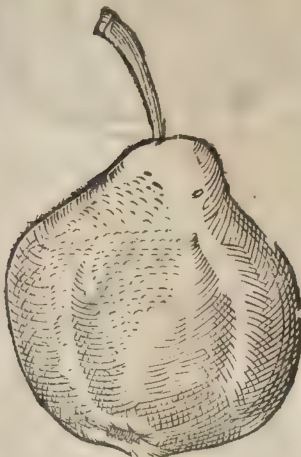


33. Haußbirn / domestica Pira Bollensium. Mediocria, turbinata, sed inæqualiter, ventre in vna parte magis protuberante, sessilia, in torulos vel costas eleuata, lutea. Matura fine Aug. & principio Sept. Citò fracescunt. Sept. 17. Saporis boni, subdulcis, carne non admodum molli. Similitudinem habent cum Faustbirn, sed meliora

hæc dicunt. Septemb.18. oblata in Wålde maiora, quàm hic depictum, sed minùs tuberosa, nec ita inclinante turbine, ab vna parte pulchrè rubentia, asperis punctis. Reseruari posse aiebant adhuc quindecim dies. Huius generis maximum integrum adhuc Septemb.30. quod nondum fracescebat. Altitudinis crassitudinisque erat quatuor digitorum & semis, atque ad finem Octob. vsque mansit incorruptum.

Posterior eicon eiusdem generis Piri est, licèt nonnulli Weingifftebirn dixerint, sed falsò. Nam & in Wålde suprascripto nomine nobis exhibitum, atque planè idem est cum eo. Durant vsque ad Ian.

Pira Pugillaria Bollensium.



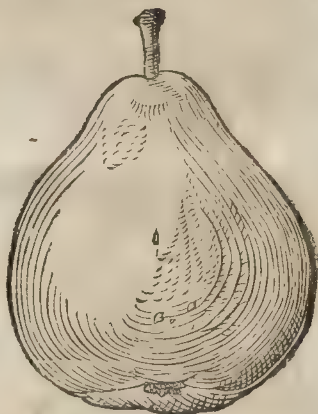
34. Fausibirn, Pugillaria Bollensibus dicta, ad modò descripta domestica accedunt, sed duplo sunt maiora, magnitudine pugni, vnde nomen. Sessilia sunt, nec multùm turbinata: paulò tamen magis, quàm figura exhibet: valdè ventricosa, & ventri quibusdam ab vna parte magis prominulo, quædam tuberosa & angulosa ferè vt cotonea: quædam videntur velut bipartita, vt figura ostendit. Color ex luteo pallescens, ad virorem inclinans. Vbi maturuerunt, magis luteus, facilè fracescunt. Aug. fine maturescere incipiunt. Sapida sunt carne, cum leui austeritate, molli, valdéque dulci. Septemb.17. Pulchra nobis oblata ex horto Præfecti pagi Gätzer dicti, in Ducatu VVirt. siti, sub nomine Bachofen Biren/id est, Clibani Pira, à præcedentibus haud absimilia sed maiora. Oct. 14. integra adhuc.

Pira Zellensia dicta.

35. Zelnernbirn/quasi Zellensia. Ex Grübling/pago VVirtemberg. magna, inæqualia, tuberosa, cute tenui, lucida, polita, lutea, vna parte etiam rubente cum punctis, non multùm turbinata, turbine parùm inclinato, valdè ventriosa. Carne satis molli, sapida, dulci, & nonnihil etiam aqueo sapore. Bona Octob. 14. Eodem nomine in Zell data, vbi fructum fugacem esse perhibebant. Apta quæ in segmenta cæsa, siccatáque in vsus reponantur. Anno 1600. ibidem eodem nomine oblata sed maiora. Octob. principio carne adhuc satis firma, sapore dulci cum austeritate. Verùm Autumnus eius anni erat tardior.



Pira aquosa maiora.

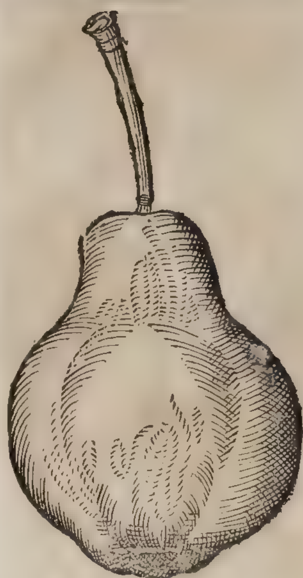


36. Wasserbirn, aquosa Pira in Kirchen, oppido VVirtemberg. ita vocata, sicque & alibi appellari ferunt, Piris Speckbirn dictis æqualia: turbinata vna parte, altera sessili, ventricosa, satis æqualia, lutea. Septemb.17. nondum erant mollia. Aiunt depicto hoc longè etiam reperiri maiora. Durant ad Septemb. finem, carne dulci, grata.

Pira decorticata VValdensium.

37. Schelisbirn VValdensibus dicta, quasi decorticata, decorticare enim scheelen est, fortè à cutis teneritudine, quòd quasi nullam cutim habere, & decorticata esse videantur. Ouata ferè sunt, & nonnihil angulosa, lutea, cute tenera. Differunt à suprà descriptis Aquosis Basiliensibus & Vlmensibus dictis, quòd hæc maiora sint, magisque angulosa. Sed non diu quoque durant. Sept.16. caro satis tenera, succulenta, dulcis, sapida. Sept. fine omninò fracida.

Pero



38. Perelegans Piri genus, & magnitudine præstans, in lautioribus quibusdam superioris Alsatiæ hortis, speciatim in illustri illa Massouiensium Abbatia habetur, quod pentagonum à figura, quà ferè donata sunt pleraque, libuit appellare. Aug. maturum, magnitudine pugni, circumscriptione penè ouata, si angulos demas, Pediculus vncias duas longus, tenuis pro fructus magnitudine, cutis flaua, & qua parte Solem respexit, russa. Caro aspera satis & granulosa, gustu subadstringẽs, dulcis, & quę paucis diebus mollescit. Odore præstat. Lautiora perhibentur cocta, quàm cruda. Suspicio est, idem esse posse cum præcedenti, quod depictum apud fontem Admir.

39. In Strenui & Nobiliss. D. à Richach horto Montbelgardensi habentur Pira, sex vncias alta, vtrinque turbinata, in medio ventriosa, sic satis. Media parte obscurè russescentia, reliqua obsoleto colore ex flauo luteo & suffusco mixto. Tota cæterùm maculis lenticulatis oblita. Septembri lecta dura adhuc, Sapore acidulo, adstringente. Fugacia tamen sunt: quædam enim paucis diebus computruerunt.

40. Hoc nomine (Speckbiren/ id est, Lardina Pira) iam supra descripta sunt ex Cordo, quæ etiam descriptio Lardinis Basiliensibus dictis Piris satis conuenit, nisi quòd apud nos non Autumni, vt ille ait, initio, maturescant, sed Iulio aut certè Aug. principio, vnde etiam Montbelgardensibus *Poires de Moisson* hoc est, Messis Pira dicta, à tempore, quo matura sunt. Alioqui celeriter fracescunt, & Autumno iam euanuere apud nos.

41. Pira Serotina russa pediculo hærent sescuciali, mediocriter crasso. Magnitudo ferè qualis Angelorum Piris, vna parte turbinata & nutante, altera quæ circa vmbilicum, qui profundus satis, sessili. Tota vel russa sunt, & quasi ferruginea, vel in pallido virore rubris maculis densè obtecta, inæqualia, dura, sapore acerbo. Mense Februario adhuc illæsa, dura, rugosa, carne acerba, adstringente, cum modica & obscura quadam dulcedine. Cocta tamen vel per se, vel in iure, mollescunt, & acceptabili gratia in mensis comeduntur. Proueniunt Montb. in horto Principis. Leguntur post Autumnum.

Pira Canina.

42. Leitschbirn in Boll, & Wälde & Zell, quasi Canina dicas: [Leitsch enim quibusdam Germanis canis est] pulchra Pira, longa, turbinata, infernè sessilia, non vndique æqualia, luteola, alicubi, & viridia cum quadam asperitate, pediculò aliàs longo, aliàs breui. Figura longum exhibet. Aiunt & maiora reperiri, & ad hyemem durare. Torrent integra in fornace. Segmenta etiam concisa siccant. Sept. 18. Sapore grato, licèt adhuc subaspero, semina tamen vel tum matura, nigra. Oct. medio admodum sapida. Videntur potiùs putrescere, quàm fracescere: Nam ex Montbelg. delatis 23. Octob. vix integri quicquam restabat, adeò euaserant putrida interim tamen sapida.

Pira longo pediculo.



43. Pira à pediculo longo nomen indepta, Langstieler VVirtembergensibus, in Boll, Zell & Wälde, & locis vicinis propè fontem Adm. & versùs Vrachum dicuntur. Ouata ferè sunt, sed inæquali & tuberosa superficie, colore viridi, pallescente. Pediculus non rarò longitudine ipsa Pira superat. Sept. 17. nondum erant matura, arbori etiamnum hærentia, acerba valdè, lapillisque durioribus farcta. Integra manere perhibent vsque ad Ianuar. In Wälde & Kirchen Octob. 22. sapida erant. Montb. delata, durarunt ad Ian. finem. Friburgi Brisgoię, Ratten & Meußbirn/ à pediculis caudam muris referentibus, appellantur. Matura erant Septembri. Eadem existimamus, quæ Pendula Montbelgardenses indigitant, Pira pugillaria, minora tamen Lardinis dictis, longo pe-

diculo, quáque furculo committuntur, crasso hærentia, cortice ex viridanti fusco, rugoso, carne dura, austera & subdulci, candida, nondum omninò matura Septembri.

Pira longo pediculo flaua.



Gelblangstilerbirn, hoc est, Lutea, longóque pediculo Pira Bollensibus dicta, satis accedunt ad formam Schlesischbirn / nisi quòd pediculi longiores: odor etiam differt, tardiùs marurescunt, alioqui oualia ferè. Color ex albo subluteus, non virescens, vt in aliis, à longo pediculo Langstiler vocatis: alioqui nonnihil angulosa, vt illa. Pediculus Piri ferè longitudinem æquare solet. Montb. delata, grati adhuc saporis, licèt iam fracescerent.

Pira Regalia, seu Magnatum.

Etsi Pira Regalia dicta iam suprà ex Cordo descripta sint, quia tamen figuras paratas habebamus, placuit & nostram descriptionem apponere. Regelsbirn Bollensibus & VValdensibus, quemadmodum & Basiliensibus, & passim vbi obseruauimus dicta magni fiunt: Nam & carè venduntur, & ad Aprilem, & quorundam diligentia etiam ad oporan vsque durant. Magnitudinem vulgatam maior icon ostendit, rariùs minora videntur, videntur tamen, vt prior figura docet. Supernè turbinata sunt, infernè sessilia, ventricosa, nonnihil angulosa. Sunt & quædam non ita longa, interim tamen crassiora. Colore sunt subuiridi, & ex prassino ad cæsium vergente, gustu dulci & præsuaui Septemb. fine, quo tamen nondum perfectè erant matura. Pulcherrima habentur in Kirchenheim, oppido & pictis maiora. Ioh. Lutz Pharmacopœus Kirchensis industrius & Illust. Exc. Celsit. nulli secundus, ex horum Pirorum succo Elect. elegantissimum suauissimúmque, & ad modum eius quod ex succo Cydoniorum paratur, confecit, elegantibúsque figuris effigiatum Abietinis excepit scatulis. Oct. fine valdè sapida sunt & succulenta. Montbelg. delata, sub finem Februarii nullam expetta erant corruptionem.

Pira boni Christiani.

His valdè accedunt Pira Boni Christiani dicta, [nam vtraque habemus in horto Montbel. Principis, & distinctis hisce nominibus] quæ demùm circa Festum Pentecostes cruda esui apta: de quibus suprà.

Ex Regalibus sunt quædam serotina dicta, Spaht Regelsbirn vulgò dicta, quod tardiùs adhuc maturescant, sunt angulosa valdè & inæqualia. In cæteris ferè conueniunt cum præcedentibus. Lubet & horum geminam [quæ cum aliis quibusdam Pirorum & Pomorum eiconibus Ill. E. C. VVirt. liberalitate paratæ erant] figuram subiicere.

Pira Regalia Serotina. Spaht Regelsbirn.





Pira dorsalia, eadémque Libralia dicta.





48. Pira Bollensibus & circa fontem Adm. Ruᵹ ckenbirn & Arsbackenbirn / (à dorso & natibus, quorum musculos & lacertos aliqua parte referunt) id est, dorsalia & natium Pira dicta, prægna sunt & speciosa, vt ex figuris facilè deprehendi potest. Tota sunt inæqualia, & quodammodò tuberosa, colore obscuro, virenti ferè. Aiunt ad Iun. durare. Aliis etiam vocantur Vlmerbirn / aliis Pfundichbirn: Priùs Vlmensia sonat, posteriùs libram pendentia: sunt enim ponderosa. Aliis etiam Kürbsbirn / Cucurbitina rectè dicas. Octob. 14. sapore adhuc austero. Montbelg. delata ad finem anni durauêre. Eadem nisi fallimur, in Brisgoia in splendida illa arce Ill. Equitum Rhodiensium nobis vocata Zapsfenbirn / & Pira S. Catharinæ.

49. His affinia sunt Præmagna illa Pira, quæ à pondere libralia Burgundi vocant. Pleraque enim libram pendent, & interdum etiam magis. Crassa sunt, Ventricosa, sessilia, vmbilico profundo, vix altiora, quàm crassa. Diameter est sex vel septem vnciarum. Cute quoque sunt crassa, vndique maculis pullis obsita. Octob. lecta sapore sunt austero, cum quadam dulcedine, nondum tamen cibo apta: Carne firma, succulenta. Habentur in horto Montb. Principis, ex surculis è Burgundia accersitis insitione comparata, de quibus etiam Ill. Principi VVilhelmo Landgrauio Hessiæ misimus. Eadem postea in horto egregii viri Io. Vvild Tabellionis E. C. VVitt. comparata. In Lotharingia vt aiunt, *Poires de 16. onces* vocantur, id est, sedecim vnciarum Pira. Durant ad oporan vsque rectè reposita, & suauitas eorum sequenti demum æstate præcipua.

50. An libralia Plinii? Pomi quodammodo figuram habent, adeò rotunda sunt & sessilia: E magnorum Pirorum numero, Aurantii mali maioris magnitudine, vt quædam inter ea libram ferè pendeant, communiter mediam. Tota angulosa sunt, & lenticulatis guttulis vndique aspersa, vna parte rubra, reliqua flaua, non sine punctis viridantibus. Vmbilicum profundum habent, cui anguli torosi eminent, sicut in malis Cydoniis. opposita pars, quà pediculus breuis & crassus est. Fragrantissimo ore nares percellunt. Mõtbelg. in horto nobiliss. D. à Ryschach Septembri leguntur. Sapore sunt prædulci, grato. Carne duriuscula, neutiquam tamen lapidosa.

Pira Strangulatoria.

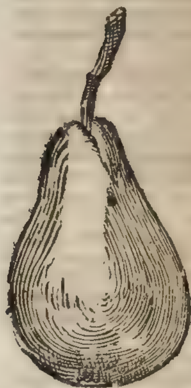


51. Valida adeò his adstringendi vis, vt cruda comesta, præsertim à delicatioribus, eos in strangulationis metum coniiciant: quapropter cruda edi vix possint, absque molestia. Optima tamen sunt cocta & exsiccata. Bollenses Guselbirn vocant. Non diu durant. Sub finem Aug. maturescunt. Quidam vocant Mansbirn, id est, virilia Pira. Reperiuntur & maiora, tum alibi, tum Basileæ, vbi Kannenbirn, [quasi Canthari Pira dicas] vocantur, à figura. Ibidem in segmenta concidunt Oeconomicæ rei studiosæ matronæ, atque siccant vel torrefaciunt etiamque integra, & interdum in aliquot annos asseruant. Habentur enim hæc Pira torrefacta præ aliis optima. Tubingæ quoque proueniunt. Eleganti flauedine placent. An verò sint Strangulanea supra ex Curtio & Ruellio descripta, difficile iudicare est, quòd figuram non doceant. Sed quia rubrum colorem in iis commendant, fortè ab his diuersa, quæ omnia aut certè magna ex parte lutea sunt.

Guselbirn. *Mansbirn.* *Kannenbirn.*

52. *Pira acuminata.*

Spitzbirn.



Spitzbirn VVirtembergensibus, id est, Acuminata Pira, ex figuræ ratione vocata videntur. Etenim si quod aliud Piri genus, certè hoc ad Pyramidis figuram accedere, non obscurum. Lutea sunt, habentur & hac figura maiora. Præcocia sunt, & fugacia. Septemb. 17. mollescebant Caro alioqui satis tenera, lapida, dulcis.

Pira Campanacea Montbelg.

Pira Campanacea Montbelg.

53. Sunt & nostris atque Burgundis sua Campanacea, à Campanis [Cordo dictis] Piris, vt nobis quidem videtur diuersa, licèt figura & nomine conueniant. Ille enim sua omninò flaua dicit & facilè putrescere: nostra obsoleti coloris sunt, & ad aridorum foliorum, etiicante tamen viridi, non parum accedentia. Diceres viridem ferrugineo conspersum. A pediculo longiusculo & parte turbinata ita in latum se pandunt, vt manifesto argumento nomen indepta videantur. Quinque vel sex vncias altitudine æquant, latitudine vix quatuor. Nec facilè putrescunt hæc nostra, vt illa Cordi, sed diu durant, & demùm mense Nouembri edi suauia: alioqui hyeme cocta fugacium vices supplere possunt, cum Certolinis vel Campanicis Ruellii. Leguntur ex horto Montbelg. Principis, Septemb. fine, quo tempore, carne firma, non multùm succosa, adstringente, cùm quadam dulcedine, quæ omnia spem faciunt longioris durationis. *Poire cloche* vulgò vocant.

Poire Cloche.

54. In Than & Entzen Alsatiæ superioris oppidis, habentur Pira, quæ Stümpffling vocant, quasi, curta vel manca dicas: volam quædam implent, alia etiam minora sunt, aliquid commune habent cum ouatis dictis Eyerbirn, adeò carne sunt molli, dulci, atque suaui: verùm non vtrinque turbinata sunt vt illa, sed ad pediculum tantùm, vt circa Pythmena lata & sessilia, rubentia, punctata, pediculo aliàs breui, aliàs longiusculo. Ex his maiora pauca aut nulla habent semina, quasi horum materia in Piri alimentum & accrementum esset absumpta.

Pira curta. Stampffling.

55. *Rouge Vacon* Lotharingi Pirum vocant, nobis ab hortulano radicatum, speciosum magnitudine & figura, quatuor ad minus vncias altum, duabus latius, turbinatum, sed turbine obtusiori, pediculo laterorsùm [quod peculiare huius Piri esse videtur] inserto, cortice scabro, dilutè croceo, sed vna parte saturè rubro, ac quasi sanguineo. Carne firma admodum est, succo dulci, odorato, subadstringente: Nouembr. nondum edule, est enim hybernum Pirum diuque durans. Decembri gustui apta cœpta, mollescebant, sapore & odore suauissimo, verùm granosa lapillisve abundantia. In hort. Ill. E. Cels. VVirt. Montb. inserta.

Rubra Vacona.

56. Pira saccharina dicta, zückerbiren oriuntur Leobergæ Silesiorum vrbe, in prædio suburbano, aspectu non iniucundo, striis sanguineis cùm virore aspersa, Pyra Speckbiren dicta magnitudine referentia, arbore decerpta saporis paulò acerbioris, lapidosa, quatuor verò deinceps, vel quinque dierum spatio ita mitescunt, vt Sacchari instar commansa in ore liquescant, à sapore nomen indepta. Surculi alio translati insitione nulla traducuntur, quæ causa subsit, vetustasne? an alia ratio ex Sole petenda? an verò prima plantatio artificiosa, naturalisve, in dubio est. Hoc genus Piri tradere videtur Schvvenckfeldius inter stirpes Silesiacas sine descriptione his verbis: Saccharapia zückerbiren.

Saccharina Pyra. *Saccharapia.*

In nomine sunt & alia multa apud Alsatos, vt Creuselbium Massocomi, Pira Raparum [fortè à figura] Rübbirn, & alia quæ nondum à nobis descripta sunt: item Schiltbirn/ Geiglesbirn/ Grammen oder ersch birn/ flugbirn/ weißöferlingbirn/ &c.

Creuselbirn. Rubbirn.

In Burgundicis oris ferè hæc habentur, de quibus omnibus accersitos surculos etiam in hortum Montb. Ill. E. C. inseri curauimus, vt constet posteritati, potissimùm Montbelgardiacæ, de nostra diligentia & iuuandi studio. Nomina sunt hæc. Pira nigra, *poires noires*, Pira dicta *de Rousel*, optima cocta. 3. Pira S. Laurentii. 4. Pira Augusti mensis, *poires d'Aoust*, ex Barmont arce Burgundica, 5. Pira Saccharina viridia: *poires verdes succrées*: ex Barmont. 6. Pira poma, *poires pommes*: ex Barmont: fortè eadem cum Pomi-Piris. 7. Pira magna dicta *d'arbe*: ex Barmont. 8. Alia magna dicta, *poires magners*: ex Barmont. 9. Pira hortensia, *poires de courtil*, ex Grange, arce Exc. Celsitud. VVirtemb. 10. Pira operaria, *poires ouurieres*: ex Grange. 11. Pira Charie: ex Gr. 12. *poires de Gramont*: ex Gr. 13. Pira Germanica, *poires d'Allemagne*. 14. Pira Campanæ similia, *poires comme cloche*. 15. Pira campanacea alia, *poires de cloche*, vtraque ex Gr. fortè alterutrum horum est id quod paulò ante descriptum. 16. Pira dicta *poires de parement*, quasi apparentiæ dicas ex Gr. 17. Pira strangulatoria, *poires d'angoisse*, fortè eadem cum antea descriptis. 18. Pira domini, *poires Monsieur*: ex Clareuallæ oppido Exc. Celsitud. delata ex *Tarantaise*, & alia multa aliunde illata, præter suprà descripta. Faxit Deus Opt. Max. vt posteritas admirandis istis illius operibus aliquando cum gratiarum actione fruatur.

Pira Burgundica varij generis in hortum transplantata.

Sed satis iam satis Pirorum ostentationi indultùm, nec tamen omnia dicta: Ecquis enim possit in

Cur authores longiores in Pirorum enumeratione.

in tanta nominum insitionúmque confusione? Hoc tantùm voluimus, vt Germaniæ opulentiam cum Italiæ, Galliæ (quas & ipsi aliquando suis passim locis vidimus, & gustauimus) atque Angliæ Gazis cõferremus, & curiosis ingeniis, quibus anguli Illustrium harum nationum hodie perstrepunt, etiam hac in re satisfiat. Nunc ad reliqua pergamus.

Satiua Pirus authore Theophrast. pauca admodum in locis calidis, vt in Aegypto, & vitiata ob temperamenti contrarietatem. Eadem in plano melior prouenit tam materie, quàm fructu. Loca specialia ex supradictis satis patent. In genere omnes lætum solum amant. Gaudet iis Italia. Nihil frequentius Germaniæ, Galliæ, & præsertim Septentrioniis plagis, Belgio, Northmanniæ, Angliç, vbi *Cidre & Pere* admodum suaues potiones vini vicarias factitant, vt annotat Lobelius. Florent mensibus Aprili & Maio: Aestate & Autumno fructus maturescit. Quæ tardè floret, tardè fructificat, Pirus Trago ante Malum cum Ceraso plerumque & Pruno florem fert. Pirus etiamsi non pluat, sed fiat Austrinum cœlum, aut nubilum, amittit florem & primos fructus, si cùm defloruerè tales dies fuerint, ex Theophrast. & Plinio. Item: quæ citò occidunt, velocia sunt, & tamen antecedunt diuitiis, vt Malus & Pirus, Mago apud Plin.

Pira non eodem tempore omnia seri iubet, quoniam non æquè floreant. Eadem oblonga, aut rotunda ab occasu [ab ortu Dal.] Vergiliarum ad brumam. Reliqua genere media; hyeme, ab occasu Sagittæ, Subsolanum aut Septentrionem spectantia. Serendi vel inserendi tempus, & culturam habes apud Geoponicos, potissimùm apud Carol. Stephanum, qui docet quomodo inserenda vt citiùs vel tardiùs proueniant, vt fructifera reddantur, & acquirant odorem, aliáque multa præclara. Communis quidem Italiæ ratio serendis vel inserendis Piris autumnum tribuit, ita vt brumam xv. nec minùs diebus antecedant, vt tradit Plinius. Et Scaliger Pirum & Malum Autumno potiùs seri suadet, quòd hybernas impressiones meliùs tolerare valeant, quàm æstiuas. Hæcque fortè ratio cur Pirus calidis regionibus, vt Ægypto malè habeat.

Denique Pirus, vt & Malus, in montibus breuis, nodosa, spinosáque: in planis amplior, pulchrior visu, meliórque tam materie, quàm fructibus. In Calabria tamen, regione calidissima copiosam haberi Pirum vel ex Horatio discimus, vt dicetur infrà. In historiis Indicis legimus, in insula Palmæ ita proficere Pira, vt à sedecim ad triginta vncias ponderent: Eorundem etiam meminit Cardanus, sed quod genus Pirorum sit, non docent.

Dioscoridi Pirorum genera omnia adstringũt. Quare conuenienter adduntur Cataplasmatis repellentibus. Decoctum siccatorum, & ipsa cruda, aluum sistunt: ieiunos tamen esitata lædunt. Quam sententiam & Plinius confirmat. Pirorum omnium, inquit, cibus etiam valentibus onerosus, ægris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quęcunque verò cum melle decocta, stomachum adiuuant. Fiunt Cataplasmata è Piris, ad discutienda [leg. repellenda, ex Dioscor.] corporum vitia: & decocto eorum ad duritias vtuntur. Ipsa aduersantur Boletis atque fungis, pellúntque pondere, & pugnante succo. Quod posterius Dioscor. de Piris syluestribus scribit, (de quibus infrà) quemadmodum & hæc. Pirorum ligni cinis contra fungos etiamnum efficaciùs proficit. Mala, Piráque portatu iumentis mirè grauia sunt, vel pauca. Remedio aiunt esse, si priùs edenda dentur aliqua, aut vtique ostendantur. Conduntur verò Pira, vt vuæ, ac totidem modis. Piris vt & Pomis, proprietas vini, similiterque in ægris medentes cauent: Hęc Plin. Idem & Plutarchus refert, & Lucianus in Asino aureo. Quod verò de iumentis ait, consideret lector, an rationi & experientiæ sit consentaneum: nisi fortè ideò molesta sint, quòd ferant id, quo frui nequeant, odórque identidem illiciat ea, etiam ad molestiam vsque. Neque enim facilè crediderimus odorem per se iis molestum.

Ligni cinis. *Pira iumentis molesta.*

Galeno Pira esu stomacho grata sunt: quin & vim habent exiccandi: atqui syluestribus magis exiccandi vis inest. Quę de Malis diximus, si omnia ad Pira & Punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in iis quoque alia austera tantùm, vel acerba apparent, veluti quędam acida, quædam dulcia, quædam denique ex horum mistione composita: sunt quæ nullam penitùs huiuscemodi qualitatem exuperantem habent: quo fit: vt cùm aquea sint ac hebetia, nulla roborandi vi polleant. Talis igitur omninò Pirorum vsus, qualis Malorum. At Piris, pręsertímque grandibus, quę apud nos Menitæ vocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea secta in tenues orbiculos, siccatáque reponunt. Quibus coctis per hyemem & Ver, cùm fames est, ciborum parum nutrientium vice vescuntur. Et in libris simplicium: Piri folia, inquit, pariter ac turiones austera sunt: fructus dulcedinis quiddam obtinet aqueæ: ex quibus clara quoque temperies est, inæqualis secundum partes: Nam pars vna terrea est, alia aquea, cæterùm vtraque frigida, tum alia temperata. Proinde Pira esu stomacho grata sunt, & sitim prohibent. Illita autem desiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illitis vulnus glutinasse memini.

Stomacho grata. *Pirorum qualitates.* *Menitæ.* *Folia.* *Stomacho.*

Serapio ex Aben Mesuai. Proprietas Piri tam domestici quàm syluestris est, vt si coquatur quodcunque eorum cum fungis, emendent illorum malignitatem. Maioribus vis potior, quàm paruis, magísque nutriunt Pira quàm Cydonia. Succus Pirorum inspissatus cohibet fluxus biliosos, & ventriculum sanat, sed colicam causare solet. Remedio est, si pòst, hauriatur vinum mellis paratum cum aromatibus.

Vulnus. *Succus.* *Colica.*

Albertus scribit Piri radicem à muliere portatam Conceptum impedire: Fructum idem posse, si iuxta, vel supra se habeat. Id etiam à nonnullis creditum, à latentibus in parturientis lecto Piris, aut illuc transportatis, partum tardari, aut difficiliorem fieri. Sed hæc fabulis, quàm experimentis sunt similiora, quibus Alberti scripta scatent. Illud verò similius, quod alicubi Plinius ait: iis qui buprestim hauserint, prodesse Pirorum genus omne comedisse.

Radix. *Conceptus.* *Partus.* *Albertus notatur.*

Sunt, inquit Curtius, qui absolutè, primo ordine refrigerare Pira dicant, & secundo desiccare: alii verò matura calefacere, humectare & mouere. Quod sanè intelligendum erit ex saporum vi, ac natura, vt dulciora calefaciant. Quæ autem inter dulcorem & aciditatem naturæ sunt compositæ, parum caliditatis & siccitatis habent, vt omnium denique vires ex saporum generibus metiri sit. Ante cibum verò sumpta, ventrem sistunt, maximè cruda. Grana, quæ in illis sunt, peculiari quadam proprietate pulmonis vitiis medentur, sed tenibus officiunt.

Vires Pirorum ex sapore metiendas esse.

Inter Pira, vt Celso placet, potissimùm fragilia conferunt Stomacho, qualia sunt Crustumina, vel Meuiana, & Tarentina & Signina. Sitim reprimunt. Quæ Pira, quia nobis desunt, substituemus alia, eadem dote donata. *Succus. Folia & rami.* Pirorum succus atque dilutum sitim sedat. Eorum folia & rami pariter austera sunt. Nam arboris partes omnes, non eiusdem temperiei sunt, vt aliæ terrestres, aliæ verò aqueæ, vtræque enim frigidæ.

Matthiolo Pira acerba terreæ sunt naturæ, acida frigidæ & aqueæ: dulcia medio modo se habent. *Moschatellina.* Moschatellina aliàque odorata, ad medicam caliditatem inclinant, parúmque admodum adstringunt. Quæcunque autem dulcia non sunt, adstringunt & obstruunt: & syluestria quidem *Syluestria.* magis satiuis: acida & acerba dulcibus: siccata recentibus. *Ventriculus.* Ventriculo vtilia sunt Pira, si postrema in pastu comedantur. *Cor.* Cocta crudis præstant. Cordi robur addunt: sitim extinguunt. Ad ventriculum imbecillum vomitionibus obnoxium fit *Vomitus. Electuar.* Electuarium ex Piris quibusdam, illi simile, quod ex cydoniis conficitur, de quo satis multa diximus in capite de Cydoniis. Vulnera conglutinant, syluestria potissimùm, & cocta. Ex foliis *Vteri procid.* Piri vel Pirastri insessus apparantur ad vteri & ani procidentiam vtiles. *Dysent. Cœliaca. Sang. fluxus.* Dysentericis & cœliacis in cibo conueniunt. Arida ac resiccata Pira, siue cocta siue cruda edantur, ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores sistunt: ad muliebria profluuia accommodari possunt, dulcia & vnctuosi saporis plùs quàm cætera nutriunt: aquosa exigui sunt alimenti, parcè etiam alunt acerba & austera, velut & acidiora. Crudis semper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeò acerba & austera sunt vt non nisi cocta edi queant. Horum autem & nonnullis tam copiosa humiditas, vt super prunas, vel sub ipsis coqui expediat. Alimentum denique Pira omnia amplius & copiosius, quàm Mala siue Poma conferunt, sed hoc ipsum frigidum quidem ac reprobum: ex Dodonæo.

Flores. Piri flores, inquit Porta Neap. frigidæ sunt & humidæ naturæ, quia albi: quod si verum, ex iis aqua destillari potest, conueniens ad effectus à causis contrariis. Idem scribit Pira quemadmodum & Cydonia, quia Cordis figuram ex- *Cor.* primunt, mirificè auxiliari affectibus cordis, quæ verò flaua sint, aut coloris crocei, qualia ferè sunt *Bilis.* verna, bilem generare, ob coloris signaturam, ex qua rerum causas atque vires dependere nouus ille Philosophus opinatur, de qua re nunc non est disputandi locus.

Cæterùm errant Medici cùm Pyra febricitantibus vtilia iudicant. Febres námque omnes putridæ ex obstructione ortum ducentes, adstrictionem habentia Pyra, Aug. Ferrar. testo, recusant.

Suprà dictum, ex Serapione Pira cruda cholicam causare solere, atq; hoc euenire videtur propter flatus, quos ingenerant: ideò consultum, vt iis haustus meri superbibatur, quòd flatus dissipet, & Pirorum frigiditatem emendet. Huc spectat antiquum illud Dysticon:

Fert Pira nostra Pirus, sine vino sunt Pira virus:
Si Pira sunt virus, sit maledicta Pirus.

Sapa è Piris. Pinguedinem quandam corpori, præsertim odorata atque cocta conciliare, sunt qui scribant.

Nostri sub cineribus coctis & decorticatis, aliquid fœniculi inspergunt, vt sic cœnas claudant. Iidem quoque ex maturis, siue deciduis siue collectis: sed benè mundis succum exprimunt, & ad sapæ consistentiam decoquunt, quæ etiam stomacho ad suprà scriptos vsus fit gratior, si aliquid coriandri aut fœniculi addas. Possunt & condiri, vt Cydonia, in segmenta concisa & Electuaria *Elect. è Piris.* ex succo parari, haud secus ac de Cydoniis dictum, cuiusmodi perelegans industriûm Pharmacopœum parasse suprà retulimus.

Veteres & vinum è Piris parabant, quod à Græca Pirorum denominatione, Apiites vocatur, *Apyites. Piratium.* & Latinè Piratium. Palladius sic. Contusa in sacco rarissimo, ponderibus vel prælis comprimuntur. In hyemem durat, sed prima æstate acescit. Acerbum est, stomacho tamen accommodatum, intestinásque destillationes compescit. Multis etiamnum hodie locis, in primis verò in Vasconia, Anglia, Northmannia, ex Piris selectis potum confici Cidre & Pere illis nominatum *Cidre & Pere.* sapore suaui, quem vini loco bibere iam antea retulimus, & Camerarius in scripta retulit.

Fiebat olim & acetum è Piris austeri saporis, *Acetum Piris.* vel syluestribus. Matura in cumulo per triduum adseruantur, deinde in vasculum mittuntur, cui pluuialis, fontanáve aqua infunditur. Apertum vas per triginta dies relinquito, deinde quantum ad vsum sublatum fuerit, tantum ad copiam aquæ reddito. Vides quàm ad rem attenti fuerint Veteres; nos ista hodie omittimus, nec aliud sapit nobis, quàm quod à vino.

E Piris quoque, vt refert Hermolaus, antiqui- *Liquamen Castimoniale.* tùs liquamen ad fœminarum ieiunia, quod Castimoniale dicebatur, fieri solitum, hac ratione: Pira maturissimà cum sale integra calcantur, & vbi carnes resolutæ fuerint, in capulis vel vasculis picatis condiuntur. Post mensem verò tertium ea suspensa liquamen fundunt, non iniucundi saporis, & albi coloris. Tradunt & Nigellam, cùm saliuntur, addi solitam. Quæ verò possit esse saporis suauitas salis cum Piro? fatemur nullâ cupediâ eius hactenus palatus nostros illectos.

Aliud præsidium, & in contrarios planè vsus, nempe ad sedandam immensam famem, qua aliquot millia hominum miserè perierunt, quæsiuerunt in obsidione sua, Lugdunenses Bataui ex *Cibus è folius Piri.* foliis Pirorum aliisque, quæ variè præparabant, vt refert Stratius in Historia tumultuum Belgicorum.

In conuiuiis Græcorum Pira secundis mensibus inferebantur, aqua mersa, vt mitissima quæque legi possent. Quin & Calabri, qui (vt scribit Cur- *Mos Græcorum & Calabrorũ.* tius) Piris abundant, Pira hospitibus apponere consueuerant, deinde saturos, bellariorum vice, domum auferre iubebant. Quod si recusassent, eadem porcis obiiciebant, vnde Horatius in Epistolis:

Non quo more Piris vesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem, vescere sodes.
Iam satis est, at tu quantùm vis tolle benigne:
Non inuisa feres pueris munuscula paruis.
Tam tene.r dono, quàm si dimittar onustus.

Seruari Pira Democritus adfirmat, quæ illitis pice *Pira seruandi rationes varia.* surculis suspendantur. Alii in sapa, vel passo, vel dulci vino, vel musto mersa custodiunt cadis plenis. Plurimi inter scobem obruta seruarunt. Alii siccatis frondibus Iuglandis inuoluta recondunt. Alii in vrceis fictilibus in vino vel musto demergunt, & operculato vase reponunt. Alii vinaceis discreta, ne se contingant, obruunt. Pira seruantur in fictilibus picatis inuersis obruta inter scrobes. Alii Piris singula vasa fictilia assignant, & opercula eorum picata, dolio iterum includunt. Aliqui arena in scrobe subiecta ita sicca operiunt, mox terra. Alij in floccis, capsis condunt, quas luto paleato illeuerint. Plurimi Pira inter paleas aut frumenta obruta seruarunt, qua ferè ratione hodie

hodie à nostris seruari solent in cella vinaria, vel conclaui fornicato reposita. Diutiùs adseruabis, si mutuò sibi non incumbant, ac se ne contingant quidem. Adhuc diutiùs si ex filo suspensa pendeant. Alii statim lecta cùm tenacibus suis picatis vrceis condiderunt, & oribus vasculorum gypso vel pice clausis, ipsa sub dio obruta sabulone tegunt, quem modum hodie quidam pro secreto habent. Alii Pira quæ se non contingerent in melle seruarunt. Aliqui aquam salsam cùm cœperit vndare calfacta, despumant: & ei pòst iam frigidæ Pira seruanda demergunt: tunc exempta post tempus exiguum condunt vrceo, & eius lito ore custodiunt: vel diu noctúque in frigida salsa manere patiuntur, pòst in aqua pura biduo macerant, deinde sapa vel passo, vel dulci vino mersa seruant. Sed Pira quæ huic negotio destinantur, à cadiuis diligenter electa integra debent esse, placido die, crescente luna, manu decerpta, vegeto Solis calore. Dura tunc & aliquantùm viridia vase claudantur, quod tegatur operculo: & inclinato deorsum ore, breui obruatur scrobe, loco iuxta quem perennis aqua defluit. Item quæ dura sunt in carne & cute priùs in aceruo posita, vbi se mollire cœperunt, in fictile picatum ponuntur, & operculo superueniente gypso linuntur: vas breui scrobe demergitur, loco qui quotidie Sole tangatur. Ex Plinio. Nostri isto conseruationis apparatu non egent, sed serotina & hyemalia dicta, iam dicta ratione facilè adseruant, ita vt quouis ferè anni tempore haberi possint & soleant integra. At vel integra vel in segmenta concisa & granis purgata Sole siccantur: vel si non sufficiat, in furno, postquam exempti fuerint panes, deinde saccis aut cadis excepta in sicco loco, ne fiant mucida, in annos etiam adseruant, non sine compendio œconomico.

Pira verò vel ante Columellæ tempora condire consuetum erat, vt ex eo patet sic scribente: Pira cùm immatura, non tamen percruda legeris, diligenter inspicito, vt sint integra, sine vitio aut vermiculo, tum in fictili picata fidelia componito, & aut passo, aut defruto completo, ita vt omne pomum submersum sit, operculo deinde imposito gypsato.

Illud in totum præcipiendum existimaui, nullum esse pomi genus, quod non possit melle seruari. Itaque cùm sit hæc res salutaris ægrotantibus, censeo vel pauca poma Piráque in melle custodiri, sed separato generatim: nam si commisceas, alterum ab altero genere corrumpitur.

Qui plura de hac re, quemadmodum & de Piri cultu, in genere, & in specie volet, Consulat Columellam, Constantinum, Palladium, Petrum de Crescent. Conradum Herespach, & Carol. Stephanum, & Colerum in suo Diario œconomico. Vnicum illud Grataroli quondam Medici Basiliensis haud ignobilis, experimentum addamus. Si, inquit, suspicio est ne vinum aqua dilutum sit, Pirum in vino impositum indicabit: nam si supernatauerit, merum est vinum, si fundum petat, mixtum aqua est.

Memorabile est & illud, quod est apud Suet. de Claudio Cæs. Drusium filium Pōpeij impuberem amisisse Piro per lusum in sublime iactato, & hiatu oris excepto strangulatum. Nec prætereundum & illud quod de Vulpe traditur, eum Pirum, nisi carneus cibus defuerit, non edere, atque illud difficulter, & non nisi in fame. Vnde apud Plautum à Tranione dictum, idque adagialiter in Mustellaria.

Tàm facilè vinces, quàm Pirum vulpes comest.

In eos enim dicitur, qui rem perdifficilem aggrediuntur, vt annotat Curtius.

DE PIRASTRO SEV PIRO SYLVESTRI.

Descriptio. PIrus Syluestris minùs procera ferè est arbor quàm satiua: verùm surculosa admodum & ramorum extremis spinosis, caudice rimoso, & hiulco cortice, materie rutila, & quàm satiuæ duriore, ideóque discos & tabellas ex ea conficiunt, quoniam vt in molli retunditur, ita in duro ferrū acuitur, vti scribit Theophrastus. Primùm emergunt flores, instar vmbellæ, ex eodem surculo *Flores.* multi, lanuginosis pediculis insidentes, quinque foliolis constantes, albis, rotundis, cochlearis modo concauis, inter quorum singula intercedit subiecti hirsuti vmbilici radius, in viridi canescens: apices in medio multi, purpurei. Folia florente *Folia.* arbore subtùs & in ambitu canâ lanugine obsita, foliorum Cotonei instar, supernè virentia, splendida: aliàs vtrinque glabra, lucida, subrotunda, crassiuscula. Fructus non vniformes, sed aliàs *Fructus.* rotundi & modicè compressi, aliàs ex rotundo leuiter turbinati & longiusculi, austeri & acerbi valdè, nec edules, donec fracescant, quod ferè fit Octobri, semen intus continentes Pomorum seminibus simillimum. Extima alioqui facie Piri speciem facilè representat. Verùm à radice statim numerosos emittit stolones valdè spinosos, cortice rubicundo vestitos: Copia & rigiditate spinarum facilè discernuntur à stolonibus Malorum syluestrium.

Achras. Theophrasto Piraster, quam Achrada vocat, aculeos fert in ramis: faciliùs germinat, quàm satiua: cùm enim pluribus minutioribúsque internodiis diuidatur, principia illa germinandi agiliora, propensioráque ad germen, opera cœli ambientis redduntur. Nec non & siccitas nonnihil cōferre videtur: sic n. minùs humoris relinquitur. Quod autem minùs est humidū, ad motum promptius: quapropter & germinatio syluestrium citior. quemadmodum satiuarum melior. Pirastro longior vita, quàm Piro. Tardę admodum maturitatis est: priùs amittit folia, quàm fructum percoquat.

An Piraster mitescat. Resistit frigori propter densitatem. Domesticâ ex semine satâ, vitiatum oritur Pirastrum. Pirastrum autem Pirus fieri non potest. Cui postremæ sententiæ contradicere videtur Scaliger, qui scribit Pirum syluestrem è syluis in hortos aut viridaria cultū mitescere. Theophrasto subscribit Ruellius, Pirastrum, inquiens, Pirum fieri prorsus recusare. Scaligero verò Porta Neapolitanus: Pirus, inquit, feris translata locis adhibito cultu deponit agrestem illum habitum simul cum aculeis, quos adulta tulisset, simúlque & laxatur illa densitas, quæ verba ex Scaligero transcripsit: nec tamen omnia: nam addit Scal. quæ videtur in eius popularibus, vnde transportata fuit, ad naturam meliorem. Porrò Pirastrum mitescere duobus modis intelligi potest: vel insitione satiuæ in syluestrem, qua ratione ex syluestri mitem fieri apud hortulanos translatitium est: vel ex ipsamet arbore culta: absq; insitione alterius, quod voluisse videtur Scaliger, de qua re ampliùs cogitandum.

Nomina & Synonyma. Pirus syluestris seu Piraster, ἀχρὰς Aristoteli,

Left margin notes: *...condimo...* ; *...ndi ...rus.* ; *...a con... Vete...m.* ; *Vinum aqua mixtum vt dinoscas.* ; *A Piro strangulatus Drusius.*

Theophrasto & plerisque Græcis. Etsi verò Dioscoridi ἀχρὰς species est ἀχρὰς vel ἀγριὰς ἀπίς, tamen Theophrastus multis in locis simpliciter Pirastrum Achradam appellat. Cordus quoque Achradis vocabulo quemcunque Pirastrum significari censet: sunt enim diuersæ eius differentiæ Et tam Pirus arbor, quàm fructus ἀχρὰς est Cornario. Dicitur & ἀχράδος, vt scribit Curtius: & Colum. aspera syluis Achrados, cuius etiam meminit Aristophanes. Quid autem Achyrades Æliano, quas in cibo primùm Tirynthios habuisse memorat, nondum compertum, [inquit Hermol.] Nisi quis non Achyradas sed Achradas, hoc est, Pira syluestria in eo legat. Nam, idem author inquit: ante Panis vsum Argiuos esitasse Pira, vt Athenienses Ficos: Glandem Arcades: Indi Arundinem: Carmani Palmulas: Milium Sarmatæ: Terebinthum Nasturtiúmque Persæ. Achyra certè paleam significat: nec video quàm sit verisimile paleis quemquam vesci potuisse, quasi veterinum, etiamsi Arcadas radicibus herbarum & arborum foliis recentibus ante glandis Fagineæ vsum à Pelago traditum, victitasse creditur. Idem Herm. Achudon Pirum syluaticam, Achrada dicit, & apud quosdam, vt & apud se vrbana fertiliorem prædicari Nicandro ἐλαχν, vt citat H. Iun. quo nomine putatur vsus fuisse Virgilius in 3. Aeneid.

Victum infelicem baccas lapidosáque corna.

Ἀχρὰς Theocr. Schol. quomodo in ὄχνη pro syluestri Piro accipitur, apud eundem & apud Poëtas quosdam alios, atque adeò apud ipsum quoque Theophrastum, vt iam suprà dictum. Had. Iun. in suo Nomenclatore mutato ρ in λ scribit dici. [nisi sit mendum scripturæ, nam ita scriptum apud nullum alium inuenimus: dixerat tamen idem iam prius ἀχρὰς, vt hac ratione ipsum legisse haud vana sit coniectura] Aliis ὄγχνη. Ita ὄγχναι, ἀχράδες ἤ ἄπια, in Epigram. Græcorum. Vtraque vox ἀπὸ τοῦ ἄγχειν, vt idem Theocr. annotat, hoc est, à suffocando. Vnde fortè nostrum Angst, & Latinorum *angustia*, qualis euenit iis, qui Pira syluestria comedunt & strangulatoria. Goropius diceret vtramque vocem tractam à Germanico. Sic Thrasybulus cùm deberet sententiam de re consulta suam dicere, à Lacedæmoniorum legatis munere corruptus, simulauit se Pira syluestria comedisse, & præ angustia oris non posse loqui, vt refert Zvvingerus in suo Theatro.

Germ. Ein wilder birnbaum, wildebirn/holtzbirn/ & säwbirn Lonicero. Feldbirn Silesiæ. Belg. wildepeereboom/wildepeeren. Gall. *Poirier bastard, ou sauuage.* Ital. *pero seluatico.* Hisp. *Guadapero, ò Per: eran.* Angl. wild peare tree. Choke pere tree/wory peare tree.

Ex Diosc. verbis facilè est colligere ipsum plures Piri syluestris species agnouisse, quando ei ἀχρὰς species tantùm ἀχρὰς est. Trago Pira syluestria varii generis sunt, inter quæ minutissima quæ dura & lapidosa sunt. Germ. Geißbonen.

Tab. Pira sylu. trium generum facit. 1. Pira syluestria simpliciter, holtzbirn. 2. Pira sylu. maiora, großholtzbirn. 3. Pira sylu. minima, kleinholtzbirlein/Geißbonen.

Gerardus Anglus ita distinguit. 1. Pirum strangulatorium minus the small choke peare. 2. Pirus sylu. the wildehedge peare tree. 3 Pirus sylu. minima the wilde crab peare tree. Cur autem tres figuras Pirorum satiuorum Tabernæmontani posuerit inter syluestres, & sex faciat, non indicata vel differentia, vel causa, ipsi excusandum relinquimus.

In Silesia quoq; duo genera obseruata Schvvenckfeldio, maiora & minora. Apud nos Montbelgardi in syluis aliquot differentiæ obseruantur, potissimùm in fructibus conspicuæ, maiores, mediæ, paruæ, rotundæ, turbinatæ: pediculo longo & breuiori: sapore etiam differunt, quidam acerbiores, quidam magis edules.

Passim occurrunt in Germania, & locis circumiacentibus, præsertim in syluis, sepibus, & ad aruorum margines. Item in montosis. Neque his caret Gallia & Italia. Quin & in regione Græciæ Apia dicta nasci Achrades, vnde & Apii vocentur, Scaliger scribit. Et ex Theophrasto, Pirum sylu. in calidis malè haberi, vt in Ægypto, vbi etiam mites Piri & Mali nihilo meliùs. Nullam prorsus syluestrem ibi in Pirorum genere, quòd germen nequeant emittere: mitem autem raram. In Heluetiæ montosis & asperis frequentes admodum sunt. Vix ante Octobrem fructum perficiunt. Florent cum cæteris, & plerumque etiam ante. Diosc. & Plin. tardissimè eius fructum maturescere scribunt.

Pirus syluestris authore Theophrasto natura est terrena, acerba, solida. Dioscor. Achras syluestris, vim Piro satiuâ adstringentiorem habet, & ad eadem conducit. Adstringunt & folia eius. Ligni verò ipsorum cinis efficacissimè his auxiliatur, quos fungi strangulant. Aiunt Fungos, si syluestria Pira cum eis coquantur, innoxios fieri. Pirum syluestre, inquit Plin. conciditur, suspensúmque siccatur ad sistendam aluum, quod & decoctum eius potum præstat. Decoquuntur & folia cum pomo ad eosdem vsus. Galeno quoque Pira syluestria magis, quàm reliqua adstringunt & desiccant: & proinde sanè maiora vulnera glutinant, fluxúsque repellunt. Folia Piri syluestris, æquè ac domestici, ad vuluæ procidentias, aliáque mala vtilia sunt, notante Trago. Piraster, teste Curtio, easdem cum Piro satiua vires habet, verùm longè efficaciores. Fungi quoque innocentiores tutioréśque fient, si in Pirastri vel fructu vel folio cocti fuerint. Prosunt etiam contra eosdem Pira confestim sumpta, nec non etiam lixiuia ex cinere eius arboris facta, & cum sale, posca, vel nitro epota.

Sed eruditis atque in arte versatis hoc loco considerandum relinquimus, an tutus sit vsus Pirorum sylu. cum Fungis, vt non noceant, vel vt nocumentum tollant. Nam quis credat ab iis venenatam qualitatem in Fungis malignis retundi? Imò censemus Pira eorúmve folia, etiam cum lalubribus fungis prorsus inutilia. Quippe Fungi cuiuscunque tandem generis sint, quò citiùs à natura deiiciuntur & extra corpus pelluntur, eò salubriùs, quum ventriculum grauent, aut lancinent vexentve, ac vt Diosc. ait, [illegible] ἀγχόναι, omnes spiritus via quasi laqueo interclusa præfocant. At Pira & eorum folia, potissimùm syluestrium, cùm polleant adstrictione non parua, ac certè ne modicâ quidem, sed magna, superius ventriculi os coarctant, quominus per vomitum reiici queant, similiter & aluum constringendo eorundem expulsionem difficiliorem reddunt, contra Aph. Hippoc. Quò natura vergit, eò ducere oportet. Atqui natura in iis, qui assumpserunt venenatos Fungos, vel etiam non venenatos copiosiùs, conatur eos per vomitum vel aluum reiicere. Enimuerò sanè, si aliquis Pirorum syluestrium eorúmve foliorum ad assumptos fungos vsus esse possit: hunc potissimùm esse putamus in iis, qui fortè ab eorum esu in [illegible] inciderint. Vomitum tamen præferimus quem ipse quoque Diosc. præscribit, dicens: Confestim succur-

Margin notes: ἀχρὰς. — ἀχράδος. — Achyrades. — Coniectura in Aelianum. — Achudon. — ἐλαχν. — Ogne. — Thrasybuli astutia. — Nomina linguar. — Differétiæ — Gerardus not. — Locus & tempus. — Vires & vsus. — Folia. — Ligni cinis. — Alui fluxus. — Vuluæ procid. — Ad fungos. — Pira sylu. ad fungos nihil conferre contra quorundam opinionem.

succurrendum oleo citatâ vomitione. Mirificè etiam iuuare lixiuia sarmentitia, aut è Pirastri ligno parata. Vnde miramur Matth. in hæc verba prorumpere ausum: postquàm tantam cum palato fungi gratiam iniere, vt ab his abstinere homines non possint, saltem discant velim, vt seipsos à morte vindicent, Fungos nunquam esse sumendos, nisi priùs cum syluestr. Piris decocti fuerint. Quòd si syluestria desiderentur, ex domesticis ea supplere posse, quæ cæteris austeriora habentur. Hæc ille. Qua verò ratione, quáve temeritate hoc dicat, iudicent docti. Nos tutiora certioráque sectamur. Ad dignoscendum autem, an mustum aquam habeat, Pirum sylu. in hoc coniiciunt quod si aquam habuerit, in profundum demergitur, quod antea de Piro domestico ex Gratorolo diximus. Res in vtroque experimēto est facilis. Aqua stillatitia è Piris syluestribus, sæpè bibita facit ad fluorem immodicum hæmorrhoidum: Camer. E succo in dysenteria vtilissimam credit Gesn. Fit & Potionis genus ex Piris Syluestribus additis etiam Malis & prunis syluestribus, omnibus contusis, per se expressis, aut affusa aqua, musto similem potum parant rustici in Hassia, autore Cordo. Nec in Hassia modò, sed & alibi locorum parari solet, quemadmodum & hoc. Prædicta contusa, additis etiam granis Berberis in doliolum coiiciunt, aquam affundunt, vt bulliat. Tum vini loco bibunt, præsertim pauperes. Sed iis, qui ad Colicum dolorem procliues sunt minù conducit eiusmodi potus. Præstat vinum Gallicum, Burgundicum vel Rhenanum. Nostri etiam ex Syluestri Piro sapam faciunt, cuius vsus varius ad condiendum, loco mellis & Sacchari.

PIRVS POLVVILLERIANA.

Descriptio



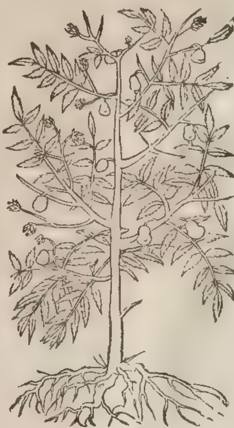
PIri genus pulcherrimum, & rarissimum habent Generosi D. Barones à Pollvviller, quod Rotbirle vocant, cuius arbor est procera, vt Piri magnę, ramis ad cœlum surrectis cortice ceu cæterarum Pirorum vestitis. Folia Pirorum foliis dissimilia, inter Piri & Mali media, ad Mali tamen magis accedentia, vel potiùs Sorbi Alpinę, sed minora, oblonga, infrà incana densáque lanugine pubescentia, suprà quóque pilosa, sed minus multò, atrouirentia, splendida, serrata. Flores. Flores è surculis, vt in Sorbo Alpina, crassis, multi simul iuncti, ad 40. vsque interdum, vmbellam æmulantes, odore satis iucundo, ex pediculis, partim longis, quadrantalibus, ex oculis prodeuntibus, partim breuibus, vncialibus, semuncialibus, ex longioribus exortis. Flores singuli quinis constant foliis, vt in Piro, sed minoribus, nec ita candidis, ad luteum inclinantibus: apices, vt in Piris, rubentes. Fructus Fructus sunt Pirorum formâ, sic vt non immeritò Pira dici possint: parui vt Pira moschatella, nec maiores, nonnunquam etiam minores extremo pollicis articulo, si ad vnguêm resecetur, externè rubētes, interdum punctulis albis notati, internè lutei: in quibus semina eadem quæ Piris, iucundi saporis. Semina. Vbi matura sunt, facilè decidunt, agitatâ arbore. Aliquandiu à collectione asseruantur, deinde, vt cætera pleraque Pira, fracescunt. Arbores has vidimus primùm Polluillæ in Alsatia, dein Locus. etiam VVatuillæ in horto D. à Flachslander, præterea Massocouii in horto Baronum à Polluiller, vbi inserta etiam fuit Piris syluestribus, nec hanc alibi notam comperimus, licèt quamplurimis demonstratam. Inde accepimus dono surculos, quos Montb. in horto Principis inserendos curauimus, & iam aliquot arbusculas habemus, quę tamen nondum floruere. Floret Aprilis fine & ad Maii medium vsque. Tempus. Anno 1599. Ex inopinatò vetusta & elata eiusmodi Pira potulit in horto E. C. VVirt. prædicto, quæ matura Iunio. Magna ei similitudo cum Sorbo alpina, ex qua fortè per insitionem eius origo.

PIRVM LANVGINE SALSA THEOPH.

MEminit Theophrast. Piri cuiusdam generis in Descriptio Caria nascentis, quod lanugine tàm salsa obductum dicit, [χνοῦν ἁλμώδη θαυμαστῶν vocat,] vt nisi aqua ablutum & abstersum, edi non possit. Piro autem extra insidet hæc lanugo: non verò intus nascitur: (quod & in siliquis quibusdam fieri Ruell. ait, quæ salsæ superficie tenus appareant, & sint.) alioqui ne post ablutionem quidem edulia futura.

DE SORBO.

CAP. V.



Sorbus procera est arbor & ramosa, cortice rugoso, vel vt ait Matthiol. scabriusculo, colore ex flauo albicante, radice rara, crassa, solida atque descendente, materie rubente, solidissima atque compacta. Descriptio Folia pinnata pediculo vnciali, septena, aut nouena, foliorum vncialium, angustorum, in ambitu serratorum, costa per longitudinem decurrente, hirsutorum, supina parte virescentium, pronâ canescentium, coniugatione, imparique vno reliquis consimili alam claudente, omnibus ad costam incanam villosámque alligatis constantia, facie quodammodo Rhois, sapore acerbo. Folia. Flores eidem surculo cum foliis Flores.

insident ex pediculis vncialibus & sextantalibus, simul multi iuncti, quasi in vmbellæ formam, albidi. *Fructus.* Fructus Pirum moschatellinum paruum æquat, turbinatus, vmbilicatus, magis minúsve rubens, prout Solem sensit, Scal. rubiginosum dicit, carne flauescente & ante maturitatem adeò austero succo, vt strangulet. [teste Cæsalp.] colore in rutilum transeunte, at vbi veluti fermentatione quadam emollita fuerit, [vix mutato interim colore, quod tamen in Piris fit] dulci satis & vesca non sine adstrictione. Semina Piri sunt compressa latiora, medullâ albâ, eiusdem saporis, folliculis membraneis inclusa, tria numerauimus. *Icon.* Figuram optassemus aptiorem, sed iam coempta erat cum Fuchsianis.

Theoph. descriptio. Theophrasto Sorbi arbor procera est, recta, concinna coma, ouata: quippe quæ magna ex parte nucis Pineæ figuram referat, nisi quòd impediat vertice suo caput. *Materies.* Materies solida, spissa, colorata, valida. Radices haud multas, nec altè descendentes habet, validas tamen, crassas & incorruptas. Nascitur radice, auulsione, semine. *Folia.* Folia Lauri tenuifoliæ figuram imitantur, sed ambitu serrata, sed non multùm, nec in extremum tam acutè mucronata, verùm rotundiùs orbiculata: prolixo, neruosóque pediculo dependent, singuláque in versum condita, alæ modo, tanquam ex omnibus vnum sit, ad neruosum vsque pediculum, velut in lacinias diuisa. Ea verò licèt densa, & à se inuicem distantia, singillatim tamen non decidunt, sed simul tota illa pinnata congeries: minor quidem & pauciorum foliorum, in recentioribus, quæ per summa sunt: Omnibus in extremo pediculi folium est impar, ita vt cuncta dispari numero absoluat. *Flos.* Flos candidus, paruus, racematim è pediculo dependens. *Fructus. Vermes.* Fructus quoque, cùm copiosus eius prouentus, velut in racemum coit, quòd plures Sorbi ex eodem pendeant petiolo, vt faui quodammodo effigiem imitentur. Fructus immaturus adhuc à vermibus eroditur, & magis quàm Mespila, Pira, & Pirastri fructus, quamuis sit omnium acerbissimus. (Hæc *Theoph. restit.* verior est Theophr. lectio.) Ipsa quoque arbor vermibus infestatur, atque ita senescens arescit. Vermis ei peculiaris est, rufus, pilosus, (de quo specialiùs agetur in opere de insectis &c.) Noua mediocriter fructificat: nam trima continuò parit. Autumno, cùm folia amiserit, germinabundum quiddam protrudit, pingue & turgidum, quasi iam parturiat germina, atque ita per hyemem durat. Caret aculeis Sorbus vt & Mespilus; Adolescentior cortice vestitur læui, subpingui, colore ex flauo albicante. Annosa verò scabro, nigróque.

Aristoph.

In montibus sunt Sorba [μιμαίκυλα] sponte plurima nascentia.

Theopomp.

Matura Sorba [μιμαίκυλα] Myrti baccas, edunt & plurimos fructus.

Crates,

Certè sunt tempestiua mamma, velut Malum & Sorba.

Amphis,

Sorbus. *Vt Mora Morus fert, vides vt Robora*
Glandes, Comarúsque Sorba.

Miramur autem Natalem de Comitib. apud Athenæum conuertisse μιμαίκυλον in Sorbum.

Nomina Synonyma differētiæ. Arborem Græci ὄη & ὄα, fructum verò ὄιον & ὄυα. Apud Theophrastum enim & ὄα & ὄα Sorbus est arbor, quemadmodum ὄιον Sorbum, id est fructus: & ὄης καρπὸς, Sorbi Fructus. Dicitur etiam ὄιη, eidem Diosc. quoque ὄυα Sorba nominat, quæ Hipp. & etiam Gal. ὄα. Ex quo authorum consensu innotescit Pollucis error, qui ὄα κ. μέσπιλα idem esse credidit, vt annotat Constant. Had. Iun. *Mespila. Pollucis error.* quoque vtramque vocem, hoc est, ὄα & ὄα pro fructu ponit, & eamet quoque pro arbore. At qui distinctè loqui malunt, iis ὄη & ὄιη arbor est: ὄυα verò & ὄα fructus, sicut dictum. Sic Hermol. Sorbi arborem, inquit, Græci Oen & Oien: Fructus Oa & Va vocant. Latinis tam Geoponicis, vt Catoni, Varroni, Columellæ, Palladio, quàm Herbariis Sorbus de arbore, & Sorbum de fructu. Monachi in Mesuen haud inconcinnè à sorbendo dicta putant, quòd caro matura sorbetur. *Sorba vnde dicta.* Et sanè fracidorum illa pulpa vix commodiùs, quàm sorbendo assumitur, ne simul cutim, & si quid intus, seminum aut calculosi, deglutias. Goropius verò, Sorbus, inquit, Latini nostro quoque nomine hactenus appellant. Nam Sarwyn, acidum vinum notat, è quo Sorbum. Meliùs fortè à German. Sarpen, quod sorbere est, deduci possit. *Poma' mortis.* Guiland. ad Gesnerum in epist. Poma inquit mortis in Prouincia Peru Occidentalis, an Sorba esse ignoras? At Garcias & Acosta negant Sorba prouenire in India, quicquid dicat Rhasis. *Gudura.* Gudura ex Rhasi apud Serapionem de Lacca, id est, Sorba, aut Soruas, aut Sorbe, vt Itali dicunt: ex eodem Acosta. Ruell. Oe Græcis, dicta Gallis Corma *Corma.* vel Sorba. Idem & Tragus. Dicuntur iisdem etiam Sorbes. Sorbus domestica, Cast. Dur. & Lob. qui *Ostria Theoph.* dubitat, an fortè sit Ostria Theoph. Sorbus legitima Clus. Aschratzn Austriacis. Berekinye fa. Hungar. Sorbus esculenta Camer. Sorbum ouatum, Anglic. Sorbappel Turn. qui Fructui Pirastri conferens copiosè prouenire ait in Germania superiore, vbi fructum vocant Sorbere, Sorbópffel/ Sperlein: nos (addit) ab iis nomen mutuabimur, dicemúsque Sorbappel. Germanis etiam Sporópffel/ & Eschrößlein/ Sporbirn/ & Speierling / authore Cordo. Et Corn. Sorba Germ. nota sunt, & Malorum & Pirorum generis esse censentur, alii Sporópffel/ alii Sporbirn/ quasi Mala aut Pira Sorborum. *Mala. Pira* Trag. Sperwerbaum: fructus Sperwel/ Speerling. Idem scribit Hebræis, teste Aruch Monsteri, *Tolesch Hebr.* *Tolesib* dici. Fuchs. Sporópffel corruptam apud Germ. vocem putat pro Sorbópffel. Eius pictura turbinatum fructum exhibet, quem ait Germ. Sporbirn corrupta voce dici, pro sorbbirn/ vel saurbirn / vt sit quasi austerum Pirum. Io. Agric. Vulgares Sorbæ quibusdam Arlesbeer. Lonic. præter prædicta nomina Germ. etiam Malzennasen dici tradit, quasi Elephanticum seu leprosum nasum. Delphinatibus & Prouinc. *Cormiere*, Solerius. Ital. *Sorbe*, *Sorbo*, *Sorbolero*, Anguill. tamen scribit in Italia communes esse sub nomine *Sorbole*. Hisp. *Serual*, *Sorbas*. Lacuna distinctiùs: Sorbus *Serual* Castil. *Serua* & *Seruas*, Catal. *Serues*, Portug. *Sorba* & *sorueiro*. Bohem. Jerzabiny. Belg. sorbenboom. Suprascriptis tam Græcis quàm Latinis reliqui ferè Herbarii omnes vtuntur.

Differentiæ Theoph. Sorborum genera duo facit Theophr. lib. 3. c. 12. Fœminam fructiferam, & marem sterilem. Cæterùm in fructu differunt, quòd aliæ orbiculatum, aliæ oblongum, aliæ ouatum ferant. Sed & succo ipso differunt, quòd orbiculata magna ferè ex parte sint odoratiora, dulcioráque, ouata sæpè acida, minúsque odorata. Sunt ergo [illegible] ὡεειδῆ. Idem & syluaticam agnoscit, & quæ maturitatem adepta, vrbanâ sit suauior, cultum verò admittere negat. *Plin.* Sorbis Plinio quadruplex differentia: Aliis enim rotunditas mali, aliis turbi- 1.
natio.

natiæ Piri, aliis ouata species, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori, odore & suauitate rotunda præcellunt: cæteris vini sapor. Generosissima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus Torminale appellant, remedio tantum probabile. Matthiol. Sorba alia satiua esse tradit, alia syluestria. Satiuorum duo esse genera, marem & fœminam, Hisque differentiis plerique, qui de Sorbo aliquid tradiderunt, distinguunt. At nos præter prædictas differentias etiam alias Sorbi nomine circumferri deprehendimus: *Sorbus Aucuparia* dicta, *Sorbus torminalis*, & *Sorbus Alpina*, de quibus infrà ordine agetur. Hîc tantùm de verè dictę Sorbi differentiis agimus, quamuis Plinius eidem adiecerit *Torminalem*. Lacuna duas tantùm differentias dicit, *rotunda* aliis Sapidiora, & *longa*: Matthiolus quoque orbiculata, succo odoratiore, ouata verò & Piri faciem referentia, gustu esse asperiore: Hæc maris, illa fœminæ arboris credi tradit. Nostratia Sorba (inquit Io. Bruyer.) ante maturitatem Malorum colorem repræsentant: quibus & ouata species aliquando, & aliquando turbinata: sed odor nullus. Lugdunenses nomen Sorborũ retinuerũt, Galliæ verò maxima pars Coronas appellat. Copiosissimè proueniunt in quibusdam Galliæ tractibus. Nam & eorum arboribus siluæ scatent.

Sorbus vt Scribit Theophrast. solum frigidum amat & humectum, in quo etsi viuacior fit, & difficilè perdatur, tamen etiam in montibus nascitur. Plinio teste, aquosis montibus gaudet Sorbus, itémque frigidis. Matthiol. Sorba fructus in Italia vulgatissimè habentur ferè vbique locorum in campis, vineis & viridariis. Decerpuntur immatura, & in manipulos colligata suspenduntur, aut supra stramen reponuntur, donec mollescant, vt Mespila, non antè non possunt comedi propter eorum asperitatem. Gaudet Sorbus, teste Trago alsiosis montibus & lapidosâ terrâ, tractui Rheni, nec non syluis Mediomatricûm ad fluuios Saram & Blisam dictos, satis admodũ familiaris, vt vel hinc luce clariùs fiat, Sorbum frigidos tractus naturâ suâ magis amare, quàm feruentia loca. In montibus Helueticis frequens occurrit, etiámque circa Tigurum vt scribit Gesnerus. Amat loca humida, montana, & frigidis proxima, & solum pinguissimum. Colitur & in hortis viridariis & vinetis. Nos in horto Montbelg. plantandam curauimus allatam Horburgo, Richenuillâ & VVattuillâ. Basileam venalia important ex Alsatia, mense Octobri. In sylua Hard dicta prope Otmarsam cum fructu subcroceo obseruauimus mense Sept. Magnę conspiciuntur arbores inter VVatuillam & Polluillã. Vidimus & Lugduni in hortis quibusdam. Non ferunt Sorba, si Plinio credimus ante trimatum, ex vllo genere. Floret mense Martio, Septembri maturat fructum, Aprili florentem vidimus Monspelii. Sapida & bona ex Lothar. delata degustauimus Nouembri Montbelgardi.

Sorbus seri posset, sed Tragus insitionem magis probat. Inseritur autem, inquit, Malo Cydoniæ, Piro, Cynosbato seu spinæ albæ, & Sorbo torminali. At Gesnerus, Sorbos tradit, & Cornos in meliores arbores sui generis inseri posse, quosdam credidisse. Item in Piro, Pomo, & Cydonia: sed id nunquam verum esse, aut posse iure fieri, comprehendere potuisse. Rectiúsque, inseri posse aut debere putat in Oxyacantha (id est, spina alba) quemadmodum & Mespila. Mense Ianuar. Feb. & Martio, locis frigidis: calidis verò Octob. & Nouemb. Sorba seruntur egregiè, ita vt matura in seminario ipsa poma pangantur: autore Palladio; qui testatur se expertum multas arbores ex Pomis sponte progenitas, & in crescendo, & in ferendo extitisse felices. Colum. post mediam messem vsque ad Idus Feb. seri præcipit. At Palladius Ian. & Feb. mensibus, Idemque mēse Aprili Sorba in se: & in Cydonia, spino alba, vel trunco vel cortice: de cuius insitione ita canit. *Insitionis modi.*

Sorba suos partus meritò maioris honestant
Seminis, & pulchro curua labore nitent.
Hæc arbos spinæ duros mucronibus artus *Sorbus spinosa.*
Exuit, ac libris mitibus arma tegit.
Aureáque annexo miscere Cydonia fœtu,
Gaudet, & externi dona coloris amat.

Considerandum quam arborem Palladius per Sorbum spinosam intelligat: talis enim nulla hactenus nobis obseruata, nec est, qui se vidisse prodiderit. Suspicaremur quidem Sorbum spinosam Palladii esse Mespilum nostram vulgarem, nisi hæc potiùs videretur Hypomelis eiusdem, de quo ampliùs inquirendum. Per Mespilum verò apud Palladium intelligimus Aroniam. Idem & alibi agrestibus Piris Sorba inseri posse monet.

Fuerunt Sorba olim in gratiâ, qualem his cum Armeniacis & Persicis non minimam tribuit Colum. Ideò Cato villicam iubet cibũ sibi & familiæ curare, vt Pira arida: itémque Sorba: eadem quoque in sapa sic Varro Sorba dissecta, & in Sole macerata, sicut Pira, vbicunq; posita fuerint in arido, facilè durare scribit. Lecta duriora, ac posita, vbi mitescere cœperint, fictilibus vsq; ad plenum claudantur vrceolis, gypso desuper tectis, & bipedanea scrobo loco sicco merguntur, ore peruerso, & desuper spissiùs terra calcatur. Item secta per partes siccantur in Sole & seruantur in vasculis in hybernum. Cùm voluerimus vti, aquâ feruenti macerata reuirescunt sapore iucundo. Aliqui cum pediculis suis viridia lecta suspendũt locis opacis & siccis. Alii Sorba in sapa asserunt diu posse seruari, notante Palladio. Possint & reposita atque siccata in vino ebulliri, & ad vsum conuerti. *Repositio. Vt recentia fiant Sorba sicca.*

Dioscor. Sorba dum luteus color est, antequã matura planè sint dissecta, & Sole siccata mandũtur, vt aluum sistant. Sed & farina ex iis molitis, si polentæ loco sumatur, aut decoctum eorum, idem præstat. Galeno Sorbus adstringentem obtinet qualitatem, sed multò imbecilliorem quàm Mespilus: proinde sanè etiam esui iucunda est, minúsque quàm Mespilus ventrem constringens. Iis parcè est vescendum non autem affluēter. Non enim iis vt alimento, sed potiùs vt medicamento indigemus. Sistunt aluum Sorba sicca, Plinio nam recentia stomacho & aluo citæ prosunt. Vnde Martialis. *Vires & vsus. Alui fluxus. Temperamentum. Stomachus.*

Sorba sumus, molles nimium durantia ventres:
Aptiùs hæc puero, quàm tibi, Poma dabis.

Nam (quod ad interpretationem huius Distychi faciat) solent ferè puerorum ventres esse molliores, ideò puero potiùs, quàm seni Sorba deuoranda suadet. Paladius: Fit è maturis & vinum, & acetum. Hinc Virgil. *Vinum Sorb.*

Hîc noctem ludo ducunt & pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea Sorbis.

Ac nobis quidem narratum bonum parari acetũ, iniectis Sorbis immaturis in vinum. Q. Serenus

quoque ad puerorum firmandam a'uum Sorba commendat: cùm ob dentitionem laxior est,

Ad firmād. dentes

Proderit & pueris, quos dentis origo fatigat
Castaneas coxisse nuces, & Sorba vetusta.

Sorba condita.

Clem. Clement. Sorba condita confortant stomachum, excitant gustum, & frequenter compescunt fluxum & vomitum. Accipe Sorborum ferè maturorum sine cortice & ossibus lib. 4. coq. in suff. aqua, in qua bullierint Rosæ & Balaustia. Postea accipe huius pulpæ lib. 3. mellis vel sacchari lib. 1. sem. coquantur ad spissitudinem.

Elect. è Sorbis ad vomitum.

Sorba, inquit Tragus, quocunque modo præparata, medicinis aluum sistentibus adhiberi possunt. Quidam Autumno in Clibano, instar Pirorum hos fructus torrent: alii in quatuor partes dissecant, quas in aëre siccandas suspendunt.

Siccata.

Nonnulli melle condiunt. Alii recentia in vino dulci cocto seu sapa conseruant. Particulæ arefactæ vel in puluerem rediguntur, aut calida aqua molliuntur, vel denique vino decoquuntur.

Vt conseruanda.

Tusa & cum foliis suis aqua decocta, alui profluuiis, & sedi procidenti prosunt in solio aut desessionibus.

Alui profluuium. Ani procid.

Balneum paratum ex Sorbis immaturis, contusis cum foliis & in aqua coctis, compescit Dysenteriam, Tenesmum & alios consimiles morbos.

Dysent. Tenesmus.

Sorbum immaturum apprimè constipat, maturum verò, vt scribit Amatus, adeò parum, vt meritò Sorbum maturum non constringere aut constipare sit dicendum. Dod. tamen adstringentem eis tribuit facultatem, sed validiorem duris quàm mollibus. Porta ideò Sorbum adstringere vult, quòd fronde sit dura, vires ex signaturis quibusdam colligens.

Lignum

Ipsa quoque ligni materies solidissima ac compacta: ... ad mensas parandas, lignariis Fabris perquàm libenter expetitur, quemadmodum & virgæ à bubulcis ad stimulos parandos, teste Matthiolo.

Virga.

SORBVS AVCVPARIA.

Cap. VI.

Descriptio

Folia.



Arbor est aliquantùm interdum procera, stipite recto, ramoso, quē cortex tegit spadiceus punctis notatus, cui alius subiacet luteus, putidus, amarus: [cortice fusco, inquit Histor. Lugd. qualis ferè est Alni] folia pinnatim digesta, Sorbi domesticæ maiora, quatenus obseruare licuit, eodem modo serrata, acutiora, rigida, non tomentosa, aut pilosa, vt illa, sed glabra, suprà virentia, infrà candicantia, hæc ita variè ludunt, vt aliquando existimauerimus diuersas plantas, donec in eadem arbore diuersitas nobis agnita. Sunt enim ei interdum quædam folia, nonnihil vtrinque hirsuta, & vtrinque eiusdem coloris ferè, mollia, profundiùs incisa, potissimùm in arbusculis adolescentibus, sapore amaricante.

Flores.

Flores vmbellatum cohærent multi, candidi, odori: quibus succedunt baccæ, acinis Sambuci aquaticæ pares, ex flauo miniatæ, sapore acido insuaui, in quibus semina aliquot oblonga.

Bacca.

Semina.

Oculi huic magni, longi, atropurpurei, quorum squammis intertexta est incana lanugo.

Sorbum aucupariam vocitauimus, quòd ad aucupia conferat, illiciendis auibus.

Nomina, Synonyma & authorum sententiæ.

Ruellius, nostra, inquit, Fraxinus magna ex parte flore caret & fructu. Vidimus tamen frequenter baccas ex quadam Fraxinea arbore ex rubro nigricantes, quibus per inopiam frugum annonæ rura vescantur. Ea arbor est Fraxino aliquantùm humilior.

Ornus.

Item alibi: Ornus Gallicum nomen non inuenit, vulgò tantùm Fresnæ campestris voce cognita arbor. Lucio Columellæ Orni syluestres Fraxini sunt. Idem ait Lentiscum *Schinon* esse arborem Sorbi folio. Sed planè reiicienda opinio Ruellii.

Fresna campest.

Lentiscus Schinos.

Fresna enim eius campestris nec Ornus est, nec Fraxini species, tantóque inconsultiùs ab eo factum, quòd ei vires & vsus attribuat alterius arboris: neque placet duas ab eo descriptiones vnius plantæ propositas, quasi essent diuersæ.

Ruell. not.

Lentiscum Ruellij meritò reiecit Matth. Quæ autem Ruellio sit Lentiscus illa ignota, ignoramus, nisi sit Sorbus aucuparia, quam fortè Dodon. confundit cum Lentisco in Histor. Gallica, Lentisco tribuens folia Fraxini.

Dod. not.

Cordus Quintum Sorbi genus dicit aucuparium cognominatum, pomo gustu austero. Aucupes Germani Vogelbeer vocant, & addit: Ruellius Ornum esse credit, sed alia ab hac est Ornus.

Ruell. reprch.

In margine: Sorbus aucuparia, Eberasth & Quitschelbeer Stolbergæ. Et alibi: Ruellius Ornum putat: sed ad nullum aliud genus arboris, quàm Sorbi meritò referri debet, acerba vi. Tragus: Großer Mälbaum: An Meliæ aut Fraxini species arbor cuius meminit Ruellius?

Melia.

Fraxinus.

Michaël Hern in Columella Lentiscum vertit Mälbaum, sed Lentiscus cum hac arbore non conuenit.

Mich. Hern. not.

Lentiscus.

Folia Sorbo magis exigua. Solerii iudicio Sorbus humilis Veteribus incognita, Fraxinea arbor Trago & Ruellio, ad Fraxinum non est referenda.

Sorbus humilis.

Sabaudis.

In Sabaudia dicitur *Timel*, & *Timelle*. Matth. Sorbus syluestris & propriè. Dod. Hist. Gal. Fraxini secunda species, Theophr. βουμελία: Gazæ Fraxinus bubula: Plin. & Colum. Ornus & Fraxinus syluest. German. Mälbaum. Belg. Canereschen & Qualster.

Fraxinus 2.

βουμελία.

Idem in Hist. Lat. ad Sorbi syluestris genus refert. Et alibi & eodem opere. Ornus Lat. & non rarò sylu. Fraxinus. Plin. & Theophr. Fraxinus humilior, Ornus & ὀρεινὴ μελία, siue montana Fraxinus.

Fraxinus humilior

Frax. montana.

Sed hæ Dod. opiniones minimè placent, ob rationes paulò pòst dicendas.

Dod. not.

Turner. Sorbus prima. Angl. Northumbris Rowne tree / vel whicken tree: Anglis meridion. Quick beame tree.

Sorbus prima Turnero.

Idem cap. de Orno, negat Ornum esse. Et alibi: de Orno inquit controuersum est: Aliis est Sorbus aucuparia: aliis Ornus quidem est, sed non Fraxinus montana, vt Trago, qui Germ. vocat Hanbüchen / vel Hagenbüch.

Sorbus aucup.

Fagus sepium.

Alii Germani, [& quidem Iac. Detter Pharmacopœus VVirtzburgensis] referunt Ornum, Germanicè propriè appellari wald-escheren / aut wild-eschenbaum. At [inquit] meo iudicio Ornus non est Sorbus aucuparia, sed Fraxinus montana. Lonic. Meelbaum / Grostmeelbaum / Fraxino similis, sic dicta, quia folia aspersa farina aut puluere. Idem duas eius proponit figuras, vnam nomine Eschenbaum siue Fraxini, alteram titulo Meelbaum.

Verùm

Verùm non benè Fraxini loco posita. Nec quicquam nos farinacei aut puluerulenti obseruauimus in Sorbo aucuparia. Rectiùs ab altera parte candicantibus foliis nomen tractum putasset, quod tamen nondum asserimus. Gesnero ornus, grosser Mälbaum / Wielästh / vt ille interpretatur, Ornus aucuparia. Eidem alibi, Fraxinus aucuparia qui & Sorbum aucup. Bellonii vocare solebat. Lob. & Penæ Sorbus sylu. alpina: Gall. *Cormer Sauuage.* Cast. Dur. idem. Hist. Lugd. Sorbus Torminalis, syluestris arbor à Sequanis *Tormigne* nominatur, magna nõnunquam spectatur: & addit, Plinium quartum hoc Sorborum genus constituere. Et alio loco eidem: Sorbus sylu. Matthiol. Torminalis vera. Atque sic, ne careret multitudine, duas icones posuit unius arboris, & quidem locis diuersis: nec videmus cur veram dicat Torminalem, & Plinii quartum genus: quandoquidem Plinius eam dicit foliis penè Platani, à quo folio hæc, de qua & illa & nos agimus, multùm diuersa: vt suspicionem nobis iniiciat, ei nec Platanum nec Sorbum Torminalem probè fuisse cognitam. Clusio Sorbus aucuparia. Germ. Vogelbeer / vel Maßbeer dicta. Vngaris Vorosberfinye. Nec (addit idem) cur Dalechamp. Torminalem censeat, vllam video causam, cùm eius rubris baccis nemo Vescatur, sed solis Turdis aliisque syluicolis auibus, Gallinagine præsertim expetatur. Cæsalp. Sorbus sylu. in Alpibus, baccas ferens rubentes, similes Sorbo Torminali. Calceolar. Sorbus racemosa. Camer. Sorbus aucupalis: & aucuparia Thalio. Tabern. in Icon. Sorbus sylu. Wildsporbirn / Wilder sperwerbaum: Et in hist. Sorbus 2. sylu. Schvvenckf. Sorbus montana aucuparia. Eberesſchenbaum. In ducatu VVirtemb. & circa Boll. vocant Adelsbeer / & Sperbeeren: Quidam & Stinckbeer. In Rhætia uocant Wielesche. Burgundi, *Aguillon.*

Crescit Vliginosis & opacis syluis, & in vallibus, & secus ripas torrentium, quibus maximè locis gaudet. Thalius scribit passim in Hercynia Saxonothoringica prouenire. Prouenit etiam in altissimis montibus, vt in monte Baldo quem & Fractum vocant autoribus Gesnero & Calceolario. Floret Maio & Iunio. In Silesia quoque [vt annotat Schvvenckf.] arbor notissima, montibus propria: vbi flos in Corymbis Iulio, fructus sequitur primùm viridis, deinde ruber, qui perficitur Septembri. Colitur etiam Göppingæ in horto Ill. E. C. VVirt. Iacobus Cargillus Medicus doctissimus & aliquando conuictor noster & amanuensis, testatur in Scotia in insigniter proceras arbores adolescere: baccas venales nonnunquam in forum adferri. Prouenit etiam in montibus Alsaticis, Burgundicis, in monte *Saleue*, propè Geneuam: circa fontes acidos Griesbachianos, in Münchenstein propè Basileam. Nostra cura etiam plantata fuit in hortum Montb.

Aucupes Germani fructu eius auibus insidiantur. Baccæ à Merulis, Turdis & eiusmodi auibus hyeme magnoperè quæruntur: nos etiam baccas eius inuenimus in ingluuie Attagenis [Haselhun vocant] & Turdi viscivori, quem Trosteln vocat, itémque Merulæ, quæ Bergamsel dicitur. Sapor tamen earum tam ingratus est, vt gustantem caperare frontem cogant: vnde in morosos & quibus frons nubila, dicterium vulgi apud Scotos, ingratiores esse quàm sint Sorbi aucupariæ baccæ, vti referebat D. Cargillus. Aiunt lignum vtile ad clauos, qui rotarum molarum alas retinent. Falluntur, inquit Turnerus, Londinenses qui pro corticibus Tamaricis, Sorbi dictæ Whickentree corticibus vtuntur. Baccæ Matthiolo adstringunt, siccant & repellunt, quæ per hyemem ad aucupia asseruantur: ea enim Turdis gratissima sunt, vti dictum. Villicis virgæ eius, quòd solidę robustæque sint materiæ, pro stimulis boum expetuntur.

DE SORBO TORMINALI, ET CRATÆGO THEOPHRASTI.

CAP. VII.



Torminalis autem Sorbus figurâ differt à vulgari: siquidem folia, sambuci aquaticæ folia æmulantur: acutiùs tamen & argutiùs incisa atque serrata, pedis anserini formâ, excurrente in singulos angulos neruo, vtrinque penè glabra, potissimùm autumno: apparent tamen pili in pediculis vncialibus & sesquiuncialibus, sapore subadstringente, interdum etiam in iis quædam tubercula. Florum dispositio, quæ in vulgari, ex pallido candidi, (Cordo fauacei, candidi) quibus succrescunt fructus rotundi vmbilicati, quales Oxyacanthæ vulgaris, coloris ferruginei, punctulis albidis notati, cùm sunt molles saporis primùm austeri, tandem vbi mollescunt acidulo, grato: in quibus callus vel crusta bina vel terna semina continens Piri seminibus similia, minora, penè triangula, coloris ferè castaneæ, nonnihil subaustera, medullâ albâ. Cortice teguntur rami spadiceo subluteóue, adstringente, amaricante: caudex verò albicante, læui: (Cordus flauo cortice vestitam, & Piro æqualem arborem dicit) Materies alba, duráque. Oculi imbricatas conorum scandulas æmulantur, rotundi ferè, non acuti, vt in Sorbo Alpina.

Hanc arborem quidam Crategum Theophrasti dicunt: quapropter quæ ad eius descriptionem faciant, ex eo hic consignanda. Cratægus inquit, quam & Cratægona vocant, folium habet Mespili, (μεσπίλης) nempe Aroniæ Dioscor. Anthedonis Theophrast. [eius enim solùm folia descripsit Theophrast. non aliarum. Dal.] rigidum, [πεταλόν: quam vocem & de Anthedonis folio vsurpat] sed maius, latius, longius, eius modo laciniatum: [legendum enim: τὸ δὲ χαραγμὸν ἔχον ὥσπερ κ᾽ ἀκεῖνο: non verò τὸ δὲ χαραγμὸν ἐκ ἔχον: &c: vt vulgati codices habent.] Arbor ipsa, haud valdè procera, nec crassa. Materies varia, solida, flaua, cortice tecta læui, sicut Mespilus. Communiter vnicam radicem in profundum agit. Fructum habet rotundum, magnitudine Cotini [Athen. κότινον habet: vulgati codices, κόκκυμον] qui maturescens flauescit, [ξανθὸς γίνεται, non vt Ath. ξηρός] & quodammodo nigrescit: (ὑπομελαίνεται) succo

Mesp. silu.

& gustu, qualis Mespili. Vt proinde Mespilus syluestris videri possit.

Nomina & synonyma, authorumque sententiæ.

Magna est authorum diuersitas de hac arbore aliquid scribentium, in nominibus. Theophrastum citans Athæn. in mendosis exemplaribus κράτεγον habet. Est verò idem Theoph. κράταιγος vel κραταιγών, vti patet ex loco citato. Porrò Sorbum de qua hîc agimus Plin. quartum genus torminale appellat, remedio tantùm probabile, assiduum prouentu minimúmque pomo, arbore à reliquis Sorbis dissimili, foliis penè [planè alii.] Platani. Plinius [inquit Dal.] Sorbi syluestris, quam Aucupariam Herbarii vocant, Sequani verò lignatores *Tormigue*, & quæ vera Torminalis est, nusquam meminit: Cratægi verò folia cùm fortè vidisset, ea strictim & negligenter descripsit, Torminalisque Sorbi esse credidit, nunquam alibi facta Cratægi mentione, præterquam cap. 8. lib. 27. vbi Cratægum, quem Cratæogonon seu Cratæogona vocat, inconsideratè Aquifoliam [τὴν ἀγρίαν] Italorum esse tradit. Genus id Sorborum Andromacho dictum volunt ἰσχαιμικὸν [vim cohibendi habens] quamuis nonnulli legant ἰσχιτικὸν libr. 9. κατὰ τόπους Galeni in curatione dysenteriæ. Idq; à Plauto significatum volunt in Pœnulo.

Genus 4. torminale — *Tormigue.* — *Plin. not.* — *Cratæogon.*

Adag. de Sorbo.

Hem mihi tam video propter te victitandum Sorbilo.

Nempe Torminali: tormenta scilicet multa, & cruciatus esse perferendos. Quo etiam significatu vulgò Gall. *poires d'angoisses*, id est, Pira anxietatis dicunt.

Sorbus torminalis.

Cordo *Sorbus torminalis*, qui addit Romana authoritate Plinium quartum statuere Sorbi genus, quod torminale vocat. Theoph. è Mespilorum genere putat, nec immeritò: æmulatur folio veram Mespilum, proprio nomine eam κράταιγον Theophrast. appellat. Germ. Eltzenbaum: fructus Eltzbeer.

Mespili genus.

Sorbus silu.

Trago in Hist. Germ. Arelßel/ Eschrößel, est, [Sorbus syluestris] wild Sperwerbaum, videlicet quartum genus Torminale. Et in Hist. Lat. idem dicit, & Ruellium suæ sententiæ suffragari testatur. Ac meminit quidem Ruellius Sorbi Torminalis ex Veterum sententia, verùm an hanc arborem, de qua hîc agimus, vel aliam intellexerit, nescimus, nec apparet ex loco à Trago citato.

Tragus notatur.

Sorbus torm.

Anguil. κράταιγος, Cratægus eadem planta est cum Sorbo Torminali Plinii. An Bellonio Sorbus torminalis, quam Galli *Alisier* nominant? Solerius: Cratægus Theophrast. Prouincialibus *Aligauer*, Delph. *Alier*, est Plin. Aquifolia folio deciduo. Cratœgi Theoph. fructus dicitur à Diosc. Epimelis. Idem Soler. putabat Sorbum torminalem Plin. esse Philyram fœminam Theophr. addens dici Delphinatibus *Terlier*, de qua postea. Athenæi verba de Cratægone sunt cap. de Ceraso, quia eandem existimauit cum Theoph. Ceraso. Rob. Const. dicit Cratægonem vulgò dici *Magalet*: quam autem plantam intelligat eo nomine, nondum nobis constat. Vix putamus ipsum Machaleb putasse. Gualth. Ryff. Epimelis, Vnedo: ἀμαμαλίδες. Cornar. Mespili 2. genus & Epimelis Diosc. & Gal. cui & Vnedo dicitur. Galenum secutus Paulus. Sed Plin. Vnedonem, quæ Gal. & Paulo Epimelis est, cum Memecylo Arbuti fructu confundit. Gal. in glossis notat, Hipp. ἀμαμηλίδας dixisse Epimelidas à Diosc. appellatas. Hipp. 1. de morb. mul. ἀμαμηλίδα. Verùm Cornar. opiniones nobis non placent, vt apparebit suis locis.

Aquifolia folio deciduo Plinij Epimelis — *Magalet. Rob. Const.* — *Amamalis Hip.* — *Mespili genus.* — *[illegible]* — *Paul. error.* — *Corn. not.*

Turnero Sorbus Torminalis Plin. folio Platani: Angl. est serutse tree, quasi dicas sorbus tree. Qui rei herbariæ studiosi sunt, [vt scribit Bruer.] apud Gallos Lugdunenses Loton eam esse arborem existimarunt, quam vulgus Alysiam cognominat.

Lotus. Alysia.

Matth. in Diosc. Sorbus sylu. altera. Sorbus Torminalis Plin. non est [ait ille] Cratægus Theoph. vt existimauit Anguillara: Cratæogo folium Mespili prolixum, maius, latius, oblongius, nec serratum; huic Sorbo ligni materies nec versicolor, nec valida, nec flaua, qualis Cratæogo esse debet. Miramur verò apud quem Theophrastum vel alium quemuis authorem Matthiol. legerit Cratæogon.

Anguill. repreh. — *Matth. not.*

Du Choul nascitur ad latera montis Pilati, *Treilly* vulgò dicta arbor, quam Tiliam fœminam nonnulli vocant, alij Sorbum Torminalem, alii Loti speciem esse dicunt.

Tilia fœm. — *Lotus. Sorb. torm.*

Gesnero Sorbus torminalis, in diuersis locis. Item in Cat. Pl. Vnedo Epimelidis fructus est, diuersus à Memecylo Arbuti fructu.

Vnedo.

Lonic. Sorbum torminalem dictum putat: quia medetur torminibus, dz ist/ das Grimmen/ vt ille ait: Verùm lectori cōsiderandum relinquimus, an intellexerit Lonicerus, quid sint tormina, quasi verò Colicæ medeantur Sorba, & non potiùs Dysenteriæ. Cast. Dur. Sorbi sylu. alia species. Dod. Sorbus sylu. & Plin. torminalis. Lob. & Pen. Sorbus torminalis, folio Aceris, vitis, aut Populi albæ. Clus. Sorbus torm. Plin. & Herbariorum vulgò, Germ. Adlasber: Vngaris, Barkocza fa.

Lonicerus not. — *Sorbus silu. torm.*

Hist. Lugd. Cratægus Theophr. Hypomelides Palladii quidam esse opinantur. Arborem hanc Cratægum esse Theophrasti non obscurè quis existimauerit, etsi reclamante Matthiolo: oratio námque Theophrasti satis aptè exprimit plantam hîc adpictam. Matthiolus Sorbum torminalem esse putat, cui Plinii authoritas vtcunque fauere videtur. At Plinius hîc dormitasse videri possit, nusquam enim is alibi neque Sorbi sylu. quæ proculdubio torminalis est, meminit, neque Cratægi, arboris vtriusque crebrò ab authoribus memoratæ, præter quàm eo loco, in quo Theophrasti Cratægum, quem Cratæogonum siue Cratæogona [vti iam priùs dictum] vocat, Aquifoliam esse Italorum perperàm scribit. Quare facilè fuit Plinium pro Cratægo, Sorbum Torminalem nominasse. Sed idem in Hist. Lugd. alio loco eiusdem arboris aliam figuram, & sic duas vnius, proponit, Sorbum syluestrem siue Torminalem Matth. & Cratægum Theoph. vocitans.

Hypomelides Pallad. — *Cratægum esse Sorbum torm.* — *Matth. not.* — *Plin. rej. preh.* — *Hist. Lugd. not*

Cæsalp. quoque Sorbum torminalem ait videri esse Cratægum Theophr. folio Mespili, id est, *Azaroli* Italorum: & cum Mespilo magis conuenire, quàm cum Sorbo, quòd fructus officulum habeat.

Mespilus Azarolus.

Camerar. Sorbus torminalis siue Cratægus Theophr. vt peritissimi quique volunt. Goropius in Sorborum genere ait esse torminalia dicta, quòd torminibus siue Dysenteriæ medeantur.

Sorb. torm. vnde.

Tabern. in Icon. Sorbum torminalem: in Hist. Sorbum torminalem tertiam vocat.

C. Bauh. subscribit iis qui Cratægum Theophr. dicunt. Basileæ & locis vicinis Elschbirle/, alii delsbirle vocant. Burgundi & Montbel. arborem *Anier & Aigretier* fructum verò *Anotes*. Fert & Viscum, vbi obseruauimus.

Viscum Sorbi.

Nascitur vt plurimùm in locis montanis, solo pingui, aut interdum etiam saxoso, inter Fagos locis syluestribus, quamuis in hortos transplantata nullo negotio proueniat. Plurima prouenit ad Hercyniam syluam, & circa Ienam autore Cordo.

Locus & tempus.

Frequens

Frequens in Heluetia. Viennensi saltui & plerisque Austriæ & Pannoniæ syluestribus frequens: teste Clusio, Fructus maturus Sept. Basileam copiosè ex vicinis syluis importatur, pueris & mulierculis expetitus cibus, vbi mollis, satis suauis. In Burgundia quoque & Comitatu Montb. multis locis prouenit, quemadmodum & in horto Principis nostra cura sata: adferuntur Montbelgardū maturi fructus Septembri, racematim dispositi & colligati in fissis Corylli baculis.

Maturi fructus & iam fracidi eam acerbitatem, quam crudi habebāt ex parte deponunt, & subacidam acquirunt, nec iniucundum, relictâ tamen etiamnum aliquâ adstrictione in callo, qui eis inest. Aluum adstringunt, sicut Mespila: eo tanquam singulari & præsenti remedio contra tormina (Dysenteriam) vtuntur, qui Hercynios montes accolunt rustici, vti testatur Cordus. Eādem vim eis & Matth. ol. tribuit, additque eadem posse omnia quæ Sorba domestica, sed inefficaciora haberi. In Comitatu Montb. lg. fusos ex ligno pútant optimos, & quanto possunt studio arbores conquirūt, ad eum vsum. Retulit Mercator quidam Gallus, pectines quos elegantes & magnos venales habebat, fieri ex ligno arboris *Alisier* in Yuri oppido Normandiæ. Erant inter eos quidam albi, & aliqua parte (suffusci, quos ex ligno propè radicem confectos dicebat: Alii subflaui, & quodammodo ad Buxum accedentes, sed tincturæ mangonio. Verùm cùm *Alisier* vox sit æquiuoca, tam ad Sorbum Torminalem, quàm ad Alpinam, (de qua mox) cuius lignum teste Anguillara, est durissimum, nolumus pro certo asserere ex vtrâ illarum fiant pectines: fortè ex ambabus.

DE SORBO ALPINA.

CAP. VIII.



Descriptio. FRigida cœli amasia egregiè adolescit, recto & robusto caudice atq; cortice rubente, potissimùm extremorum ramorum, materie alba & firma. Oculi primùm emergūt sublutei, acuti, squammati cū fimbria nigricante. Folia Alni, ex oblongo rotundata, rugosa, prona parte incana supina viridia, serrata, sapore adstringente, pediculis breuibus, lanuginosis. Flores conferti, Sorbi torminalis modo, vmbellæ quodammodo instar, candidi, odorati: quibus succedunt Poma parua Auellanâ minora, rubra, pauca quadam lanugine obducta, vmbilicata, pulpa luteola, sapore acerbo primùm, quę tamen mollia reddita gratiore sapore incipiant commēdari, in quibus semina aliquot spadicea, Piri ferè, minora, medullâ albâ, eodem penè sapore, cortice quodam duriusculo obtecta, vt in Sorbo torminali.

Nomina & Synonyma. Anguillara haud indiligēns Botanicus, hanc putat esse *ἀρίαν*, seu Ariam: additque eius lignum adeò esse durum, vt in Apennino dicatur Matallo, quasi Metalle. Sed non placet hanc Arborem pro Aria Theoph. ast. sumi, quæ eadem videtur cum Phellodry, de qua suo loco. Perperàm in hist. Fontis admir. impressum est Acer pro Aria. Ariam Theophrast. quoque putat Lob & Pena, nisi quòd addant effigie Alni: quorum tamen figura non placet, nec non Camerarius & Tabern. Verùm quicquid dicant Aria Theoph esse non potest. Nec Clusius, doctissimus Herbarius, eorum sententiæ subscribere ausus, qui Sorbi genus dicit, nonnullis Ariam Theoph. putatam. Sorbus Alpina vel pilosa Italis dicta, Gesn. Gall. *Tralier*: Heluetiis Eltzbirle, Thelsbirle / vnser Frawenbirle: aliquibus Mälbaum. Austriacis Melberbaum, Clus. wilder Sperbaum, Tab. cuius figura non placet. Sequanis & Auernis *Alisier*: Nantuatensibus Gallis *Cirier* vocabulo ex Aria detorto, Hist. Lugd. Burgundi, *des Anates* vocant. Sorbi torminalis alterum genus in Alpibus, Cęsalp. Bruerinus scribit, in tractu Sigotonio Aureliis conterminio Alysiam vocari. In annotationibus nostris inuenimus, à quibusdam Oenariam dici. Conferant stirpium periti Sorbum hanc Alpinam cum Ficu idæa Theophrasti, quàm postea posuimus cap. de Diospyro.

Gaudet præaltis frigidis montibus iisdémque Syluosis vt in monte *Maielle* in Abruzzo teste Anguill. In Angliæ frigidioribus syluosis frequentem videas: in Viennensi saltu & plerisque aliis Austriæ & Pannoniæ locis inter saxa & rupes: in montibus Norimbergensibus, rariùs calidioribus, nec nisi Alpium iugis Narbonensis, Seuenę, & Sabaudiæ, vt tradunt Lob. & Clus. Nobis feliciter prouenit & etiamnum viget in horto Montb. quicquid dicat Hist. Lugd. cultum omninò dedignare ac respuere, nec in hortos translatam proficere. Occurrit etiam haud infrequens in Helueticis & Burgundicis montibus & non lōgè interdum à pagis. Celebratur quoque in horto Patauino. Florere solet Maio, & fructum perficit Sept. & Octób.

Sapor mollium fructuum non ingratus, nec perinde astringens vti Torminalibus, immaturis Montbelgardenses & Burgundi auidè vescuntur vbi mollis euasit fructus. Legunt maturum rustici, & condunt. Neque enim fugax nimis est, sed in hyemem vsque durat si bene asseruetur: Suaui dulcedine gratus Tusses non aliter quam Zinziphi bacca lenit, sputum adiuuat, crudos humores pulmoni infarctos coquit. E ligno firmi & solidi fiunt bacculi, Dal. teste. Fiunt & optimi Carbones ex ligno, & qui diu retineant ignem, vt aiunt: quod sine dubio ligni duritiei adscribendum.

Marginalia (left): Materies. — Oculi. — Folia. — Flores. — Fructus. — Semina.

Marginalia (right): *Aria.* — *Anguill. reprob & alii quidā.* — *Sorbi genus* — *Sorbus alpina & pilosa.* — *Sorb torm.* — *Alysia.* — *Oenaria.* — *Ficus Idæa* — Locus & Tempus. — *Hist. Lugd. notatur.* — Tempus. — Vires & Vsus. — *Tussis.* — *Bacculi.* — *Carbones.*



DE MESPILO, EPIMELIDE, VNEDONE, AMAMELIDE, HOMOMELIDE, OROmalide & Hypomelide: Veterum descriptiones differentiæ & sententię, & Recentiorum in genere.

ET DE MESPILO ARONIA IN SPECIE, QVAM VERAM MESPILVM Veterum esse censemus.

CAP. IX.

Cur Veterum sententia præmittantur. Theoph Mespilorũ differentiæ & descriptiones. QVia plurima dubia de istis Veterum appellationibus passim apud authores occurrunt, in diuersas sententias distractos, consultum nobis visum, eorundem & Recentiorum, quorundam sententias primùm proponere: sed in genere, ne cogamur multoties eadem repetere, quæ tamen specialiùs suis explicabuntur locis, vt & constet Lectori, sub quo cœlo [quod aiunt] versetur.

Setanios. Theoph. tria Mespili facit genera, ex sententia Idæorum: Anthedon, Satanios, [Plin. Setanios habet] & Anthenoides: Hist. Lugd. Anthedenoeides, quasi legisset ἀνθηδονοειδής.] Setanios fructum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, & nucleos intus molliores continentem. Reliquæ minorem, odoratioremque, gustúque magis adstringentem, vt diutiùs adseruari possint. Materies quoque his densior & flauior: cætera similes. *Anthedon. Theoph. locus correct.* Flos omnibus Amygdalæ, non tamen ruber, vt illi, sed propemodùm viridans. Anthedon haud procera est arbor, (legendum enim, ἀνθηδὼν οὐ μεγαδένδρον: contrà quàm Plin. & eundem secutus Gaza, qui amplissimam & magnitudine præcellentem arborem dicunt, *Alium ibem restat.* in orbem comata, folio multis fissuris diuiso [melior enim lectio πολυσχιδές, non vt vulgata habent, ὀλιγοσχιδές, & peius quoque Gaza *Alius.* ἀσχιστον.] quod Apium circa extrema imitatur, sed diuisuris maioribus [σχίσμασι, non σχήμασι.] rigidum, neruosum, Apio magis scabrum, [λεπτότερον, non λεπτότερον, vt Gaza.] oblongius, & vndique laciniis sinuatum. Fructus autem tenui & longo hæret pediculo, qui antequam folia decidant, vehementer rubet [hæc namque melior lectio, Gaza omnia peruertit.] Radice nititur numerosa profundaque, ideóque diuturna & non contumaci. Ligno est spisso, solido, minúsque putredini obnoxio. Nascitur & semine & auul*Vermes Mespili.*sione. Morbus harum arborum, vt senescentes à vermibus erodantur: qui grandes, & reliquarum arborum, vermibus dissimiles. Minùs tamen eorum fructus vermibus obnoxii, quàm Sorba aut Pira. Caret aculeis Mespilus. Flos candidus & Ceraso proximus. Hæc ferè Theophr. de Mespilo habet.

Diosc differ. & descrip. Mesp. Aronia Spinosa. 1. Diosc. verò, Mespilus arbor, inquit, quæ à quibusdam Aronia vocatur, spinosa est, foliis Oxyacanthę: [sic enim legimus ex Vetusto quodam codice cum Lacuna πυξακάνθῃ, alii etiam πυρακάνθῃ habent.] fructum fert exiguo malo similem, suauem, tria intus continentem officula, vnde qui*Mesp. tricoccos Epimelis. Setanios.*dam τρίκοκκον, id est, triplici grano præditum nuncupant, serò maturescit. 2. Est & alterum Mespili genus in Italia nascens, quod Epimelida nonnulli, alii Setanium vocant. Arbor est Malo similis foliis, nisi quòd minor est. Habet autem & hæc fructum rotundum, esculentum, vmbilico latiore præditum, quíque tardè maturescit. *Cratægus.* Cratægum Theoph. folio Mespili dicit, cuius [Cratægi] de*Mespili temperam.*scriptionem posuimus cap. de Sorbo torminali. Idem ait Mespila esse terrenæ acerbæ & solidæ naturæ, ideóque Hyemi maximè posse resistere, demum arbore sua decerpta maturescere, etsi non eadem maturitate, quam in arbore acquirunt. Sed aliâ, quâ cibo reddantur idonea, siue putredinem maturitatis hoc genus liceat appellare, vt in Drupis aut Oliuis, siue alio aliquo modo. Et alibi: ex toto penè fructus, qui gustu suaues sunt, benè olent, vt Mespilum, Pirum, &c.

Plinius Mespilorum differentias ex Theophrasti verbis suprà scriptis transcripsisse videtur. Malorum Pirorúmque generi [inquit] iure adnu- *Mesp. genera.* merentur Mespila atque Sorba. Mespili tria genera, Anthedon, Setania, tertium degenerat: tamen *Anthedon Setanium Gallicum.* etsi Anthedoni similius est, quod Gallicum vocant. Setaniæ maius pomum candidiúsque, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, sed odore præstantius, & quod diutiùs seruetur. Arbor ipsa de amplissimis. [suspecta hæc videtur lectio, vt patet ex suprà citato loco Theoph.] Folia antequam decidant, rubescunt, radices multæ atque altæ, & ideò inextirpabiles. Non fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo. Item Putamen Nucibus & Castaneæ detrahitur: at in Mespilis manditur.

Galenus de obsoletis Hipp. vocibus, ἀμαμηλίδας inquit genus quoddam esse Mespili, plurimùm in Italia nascentis, vt Diosc. ait: quidam au- *Amamelis. Mespilus.* tem ἐπιμηλίδας aiunt esse Poma parua syluestria. Item: Mespilum alii tricoccon nominant, quòd tria intus in vniuersum gerat grana, quorum v- *Epimelis. Poma parua.* numquodque arboris est semen, seu ea quæ in *Mespilum tricoccon.* Malis inueniuntur, ipsius Mali & vinacei ipsius vitis. Et in 6. simpl. Epimelis acerba planta est, vtque dixerit quispiam, Pomus syluestris. Vocatur *Epimelis* autem ab Italiæ rusticis Vnedon. Ingens eius in *Vnedon.* Calabria prouentus. Fructus eius acerbus quidem est, nihilominus tamen stomacho ingratus, & capitis mouens dolores. A lausta siquidem ei est *Epimelidis vires & temperam.* aliena quæpiam qualitas. Et alibi: ex plantarum agrestium genere est frutex qui ἐπιμηλίδας fert. Appellatur autem is fructus in Italia Vnedo, stomachóque nocet, & capiti dolorem affert, acer- *Epimelis. Vnedo.* búsque est admodum, cum exigua quadam dulcedine. Cornis quidem & Canirubi fructu, & glandibus, & μεμαικύλοις [sic autem Comari fructus appellatur] rustici passim vescuntur, reli- *Memecylia Comari fructus.* quarum autem arborum aut fruticum fructibus non admodum vtuntur. Cùm tamen fames regionem nostram aliquando inuasisset, essetque magnus glandium ac Mespilorum prouentus rustici in fossis ipsa condentes, hyeme tota & Vere pri- *Mespila.* mo pro frumentaceis edulus sunt vsi.

Athenæus scribit, Pira non esse Amamalides [vulgò *Amalenchier* & *Ambrouzelles* Gall. Dal.] vt quidam arbitrantur, sed alterum genus fructus *Amamalides.* suauioris, absque nucleo. [Nuclei vice semina habet Piro omninò similia, quæ fortassis causa fuit, cur quidam Pirum esse crediderint.] Aristomenes in Bacchο:

An nescis, (inquit) in Chio generari Amamalidas?

A Piris has discrepare, & suauiores esse Æschylides lib. 3. Georg. monstrat, cùm de insula Ceo loquitur, quam ait optima Pira educare, & quas in Ionia vocent Amamalidas, carentes nucleo, grati saporis, dulces. Æthlius lib. 5. de limitibus Samiorum, si modò verè illius est hoc opus, Omomelidas ipsas nominat. Pamphilus libro de linguis & nominibus Epimelidas, Piri genus [Epimelis *Omomelides.* Diosc. Mespili genus est, vt patet ex suprà loco cit.] esse tradit. Antiphon in libris de Agricultura, Phocidas quoque inter Pirorum genera recenset. *Hæc Athen.*

Palladio Hypomelides Poma sunt [vt Martialis asserit] Sorbo similia. Medioeri arbore nascuntur,

Hypomeli-des. Cultura. tur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commista est. Seritur mense Decembri, nucleis in vasculis positis. Mense autem Feb. Hypomelidis planta, sed pollicis magnitudine robusta transfertur breuissimo Scrobe, soluta terra, plurimo stercore, sed muniend a est, quia citò arescit, si radices eius ventus afflauerit. Terram qualemcunque non respuit. *Locus.* Amat loca tepida, aprica, maritima, & sæpè saxosa. *Repositio.* Poma eius aut in Picatis, & minutis vrceolis, aut scrobe Populi, aut in ollis inter vuas vinaceis obruta seruabuntur.

Zaror. Serap. interpres notatur. Triconium. Epimelis. Serapio: *Zarar*, id est, faciens appetitum. Interpres Sorba vertit: sed perperàm. Nam de Mespilo ibi loquitur adducens Dioscor. & Gal. verba, arborem dicens spinosam, Pomum nominari Triconium, additque, in Italia aliam esse speciem *Zaror*, quam multi vocent Epimelida.

Mala silu. Homomalides. Hermol. in Dioscor. Alii [inquit] Homomelidas vocant, vt Asclepiades, non Pira, sed mala syluestria & montana: quæ Theocritus Homomalidas appellauerit, cum ficu maturescentia.

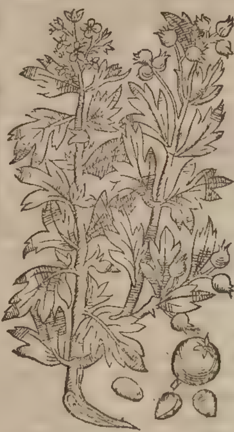
Epimelis. Vnedo. Dubitari non debet, [vt scribit Corn.] quin alia arbor sit ἐπιμηλὶς, quæ vnà cum fructu suo in Italia Vnedo appellatur, & alia Arbutus, cuius fructus Memecylon Græcis dicitur: atque hoc propterea, quòd diuersis locis eorundem mentio fiat, & hoc ab iis Autoribus, (nempe Gal. & Paulo) qui æquè ac Plin. in Italia vixerunt: quanquã Plinius innuat potiùs, quàm exprimat, duo Vnedonis genera esse, vt videlicet alterum de Vnedone accipi possit. Sed tamen mox leuiter satis dictum confundit, quum ait: alio nomine Arbutus vocatur. Quare certum est ipsum existimasse Arbutum & Vnedonem Latinis esse, quod Comarus & Memecylon Græcis, atque id, vt opinor, ob similem vim, quæ de Memecylo & Vnedone proditur. Verùm ex Galeni verbis ostenditur Vnedonem Epimelidis fructum esse, Memecylon autem Arbuti. Neque refert fructuum & arborum appellationes singulatim inter se in suo genere confundi. Quin & lib. 2. de alim. idem *Comarus. Epimelis.* Galenus manifestè inter Comarum arborem, cuius fructus Memecylon appellatur, & inter arbustum aut sentim potiùs, quæ Epimelidas fert, & in Italia Vnedo appellatur, distinguit: vt certum sit duo diuersa genera Vnedonem & Memecylon esse, quorum αὐτόπτην Galenum fuisse credo: Plinium verò, vt non adeò circa has res curiosum, ex Græcis tantùm transcripsisse, & in his, velut multis aliis, eos non assequutum esse.

Mespilus. Porrò Dioscor. alterum genus Mespili in Italia nasci prodidit, quod ab aliquibus ἐπιμηλὶς vocetur, vt ex eius verbis Epimelis & Vnedo de genere Mespilorum sint, Arbutus verò & Comarus ac Memecylon sui generis, & ab eis diuersa.

Quid verò sit Epimelis Cornario dictum capite de Sorbo torminali. Pollux Mespila & ἔα vocari scribit, vt annotat Rob. Const. reperitur & ea vox apud Platonem, teste Curtio.

Dioscor. Ergo ex dictis patet Mespilorum tria genera esse Theophrasto, *Anthedon*, *Setaneios*, (vel Setanios) & *Anthenoeides*: Dioscoridi duo, *Aronia* quæ Anthedon est Theophrast. vt vult Dalech. *Setanium* siue Epimelis: Antenoides is non meminit, quanquam in exemplaribus m. s. legatur in hunc sensum: Mespili alterum genus in Italia nascitur quod nonnulli Epimelida vocant: atque adeò alterum quod Setanion, vt hæc tria sint Mespilorũ genera Diosc. *Aronia* quæ Anthedon est Theophr. vti dictum: *Epimelis* quæ Antenoeides, & *Setanios*. Quoniam igitur Aroniam Veterum Mespilum esse, nostra est sententia, placet de ea primo loco agere.

MESPILVS ARONIA VETERVM.



Mespilus Aronia foliis ad spinum albam accedit, sunt ea tamen maiora, crassiora, in tria plerumque segmẽta primaria diuisa, aliquando in plura, profunda, altioribus incisuris & rarioribus subdiuisa, quàm vt serratæ dici possint. *Descript.* Rami & folia nonnihil pilosa sunt, magis tamẽ his, illi. *Folia.* Fructũ fert rotundum, rubrum, vmbilicatum, Mespilo vulgari minorem, in quo nuclei terni, Cerasi nucleis paulò maiores triquetri, duriusculi, oblongi. *Fructus.* Fructus (Curtio) longiori pediculo pendet, qui antequam decidat, rubet, suauis est & exiguus, vno intus osse. Arbor ipsa, teste Matthiol. mediocris proceritatis, cortice ac materia Pruno haud absimilis: spinis horrida, non tamen admodum acutis, floribus albicantibus, racematim cohærentibus. Fructus Sorborum crassitudine, oblongi, rubentes, vulgaris Mespilis æquales, sed arctiore vmbilico. Pluribus hac de planta egit Cordus, diligentissimus sua ætate Botanicus in iuuentute Romæ mortuus, cuius, qui vult consulere poterit annotat. in Dioscor. lib. 1. cap. 170. & 171. de Mespilo. Mespilus Aronia, ἀκάνθινον τὸ δένδρον quod ab aliquibus dicitur ἀρωνία Dioscor. Theophrasto ἀνθηδὼν ἢ μέγα δένδρον, φύλλον [illegible]γιδὲς &c. Sic enim legendum esse, iam suprà dictum. *Nomina Synonyma auctorumque opiniones.* Mespilus Gal. qui aliis Tricoccum appellari ait. Mespili genus Anthedon Plinio. *Aronia. Anthedon.* Serap. Zaror, & Pomorum triconium. Nos apud Eluchasem Tab. 2. per voces Dacrie & Zarole Mesp. Tricoccon intelligimus. *Tricoccos. Anthedon. Pomum triconium.* Auicenna, vt tradunt Monachi apud Mesuen, confundit duo capita Dioscor. de Mespilis. *Auic. notatur.* Zaror & Zarur æquiuocè dicitur de Lazarolo, & de Mespilo, quod probatur per Serapionem & per Hali, qui Zaurum rubrum est Mespilum tricoccon. Absolutè verò per Zaror intelligitur *Lazorolum dictum*, siue Alzarolum tam Arabibus quàm Italis, quibus & Mespilo Aronio, *Azzarolo*, *Tricocco*, & *Pomo Imperiale*, teste Anguillara: quæ voces omnes Tricocco Dioscor. conueniunt: *Lazarolum.* Cuius sententiæ quoque sunt Monachi & Cordus, qui propriè Mespilum dici ait, eandémque Anthedona, Solerius. Mespilus Tricoccia Syluio. Hunc consensum Marcellus quoque confirmat, dicens: quam Dioscor. genere nutro Mespilum arborem fecit, Theophrast. fœminino descripsit. Primum verò Mespili genus Dioscor. arbor peregrina & incognita Italiæ Marcello videtur, & sui generis arbor spinosa. Sed, vt Marcello fortè incognita fuerit & peregrina, non ideò toti Italiæ. *Marcellus not.* Galliç tamẽ tempore Ruellii fortè primùm innotuit. Eadem enim esse videtur, quam sic describit. Apud Gal-

los paucis ante annis frutex inuenitur, qui etiam arborescere possit, folio per ambitum laciniatim sinuato, rotundo, molli, ramis Spini, quem album cognominant, modo aculeatis: baccis rotundis, rubris, Myrteis, longè maioribus, gustu iucundo, qui & vinum sua suauitate commendet, condiuntur, & grato ori cibo. Cœpit mea memoria propagari, insita quantùm reor, albo Spino. Qui colunt in hortis velut alienigenam, & aduenam arborem, Myrobalanum appellant: hanc esse putauerim [inquit idem] nullis ferè notis reclamantibus, Paliurum Africanam, eam præsertim quæ non siliquetur. Hæc ille. At quid per Paliurum quæ siliquetur, vel non siliquetur intelligat, nondum agnoscimus: neque cur Galli Myrobalanum vocent. Tantò imprudentiùs sibi consuluit Gualth. Ryff. dum in suo ad Dioscor. com. eadem Ruellii verba suo nomine de verbo ad verbum repetit, additque sibi videri Paliurum Africanam. Certè neutram nouerat: additque nescio quam ineptam figuram, quæ nulla sui parte respondet descriptioni Diosc. vel Ruellii, cuius verba tantâ securitate pro suis recitarat. Sic Lonic. etiam ineptam prædictam iconem ponit pro Paliuro Africana & Myrobalano Ruellii. Sed videamus quid Manardus in epist. lib. 10. de hac tradat. Poma [inquit] quæ misistis peregrina sunt, nec in nostro hoc climate [Ferrariensi] hactenus, quod sciam inuenta: vulgò Azarola dicta: quæ Antiquos vocasse Mespila colligo, ac ad Mespili genus 1. Diosc. pertinere, quod Anthedon vocat Theophrast. & Plin. Diosc. Aronium, [nisi fortè codicum vitio vel in Diosc. Anthedon, vel in illis Aronium legendum] Azarolum verè rubens est, benè dentibus attritum vix succum emittit. Malè Auicenn. *Zarur & alzarur* appellat Triangulum Latinorum, cùm ita nullo modo dici possit, sed potiùs Trigranium. Azaroli nomen deriuatum videtur, quod arbor Neapolim ex Hispania transportata, in qua longo tempore Punico idiomate Philosophiæ & Medicinæ studia viguerunt. Dicta igitur primò Alzarot: deinde addita Italica pronuntiatione Lazarola vel Azarola fuit denominata.

Myrobalanus. *Paliurus Africana.* *Ryff reprehenditur.* *Azarola.* *Mespilus 1. Diosc.* *Anthedon.* *Aronium.* *Triangulū.* *Trigranium.* *Azarola vnde.*

Matth. pro Mespilo Diosc. agnoscit quæ foliis sit Pyracanthæ, siue Oxyacanthæ, & Azaroli vocatos fructus nullis prorsus notis reclamare scribit, ideóque eosdem esse cum Aronia, Azarolum verò ex Arabico idiomate Zaror detortum putat. Curtius quoque Diosc. primi generis Aroniam facit, & Arab. Zazum Recentioribus quibusdam, aliis Azarolam albam dici, cui descriptio Theoph. apprimè conueniat, vno intus osse. Quia verò, ex Diosc. tria intus sint officula, ideò Tricoccon, quasi trigranium, aut triossum dici.

Aronia Azarola alba. *Tricoccus.* *Trigranū.* *Triossus.*

Amatus μέσπηλον & ἀρώνια distinctè. Dod. verò μεσπηλὸν ἀρωνία, & τρίκοκκον dicit: Lat. Aronia & Trigrania. Et alibi Græcis μέσπιλος & μεσπίλης eidem. Galen. quoque μησπιλὸν nominat, nec alterius mentionem facit. Ad hanc referendæ ἀνθηδὼν & ἀνθηνοειδὴς Theoph. Amatus præter prædicta Arabibus etiam Alzarum dici ait: Italis *Azzarolo frutto, Pomo di rege*, id est Poma Regalia Gal. *Nesfles*. Ger. Nespel. Sed in Gallica & Germanica appellatione errat, non enim huic Mespilo conueniunt. Aronia duris spinis armata, etiamque Diosc. Lacunæ. Mespilus Tricoccos eiusdem Diosc. Lonicero. Agricola Tricoccon quidem Diosc. dici fatetur, verùm addit eundem fructum, in plerisque locis quinque habere grana. Sed fallitur, quòd Aroniam vel Tricoccon non distinguat à vulgari. Non igitur temerè miratur Goropius tricocca Mespila, & nostratia sub eodem nomine comprehendi, quum quamplurimùm differant.

Poma Regalia. *Amatus taxat.* *Aronia spinosa.* *Mespilus Tricoccus.* *Agricola.*

Gesnerus Mespilum Aroniam vel tricoccon eandem putat cum Conario Athenæi, idémque ait esse Paliurum Afric. Ruellii. Mespilus Aronia vulgò Monsp. *Pomets*. Ital. *Asaides*: Oxyacanthæ perquàm similis arbuscula in sylua Valena, vt describunt Aduers. tribus à Monspelio leucis sponte orta, folia edens simillima, sed latiora, fructum rubrum, quadruplò, triplóve maiorem, Auellanæ parem: suauem gustanti: nucleis ternis, duriusculis, Septembris initio maturis. Cast. Durant. Mespilus prima. Cæsalp. Azarolus vulgò apud Theophrast. & Plinium Anthedon, eadémque Aronia Diosc. Nostra tamen, vtpote magis domestica, spinis caret, vt testatur quoque Theoph. vbi de Sorbo loquitur, quod quidem huic generi conuenit non vulgari Mespilo. Considerandum tamen an vulgaris Mespilus maiori fructu non careat etiam spinis.

Paliurus. *Conarius.* Locus. *Descriptio Loci.* *Mespilus 1.* *Azarolus.* *Anthedon.*

Hist. Lugd. Mespilum Aroniam siue Tricoccon siue Anthedonem Theophr. ex sententia Dalech. dicit graphicè depictam à Theoph. eius quoque præcipuas notas Dioscoridem literis mandasse. Illud tamen obseruandum à Theophr. non spinosam dici, à Diosc. verò spinosam. Fortè hæc differentia à cultura: ita vt cultam fortè tradat Theophrast. & cum eo Cæsalp. Spontaneam verò & incultam Diosc. & Matth.

An Pirus illa satiua Hist. Lugd. spinis armata, Lugduni satis frequens, quam ideò *Poirier d'Espine* vocant; & fructum *Poire espine*, qui magnus est, viridis, qui in seram hyemem prorogatur & durat, gustus suauissimi, præsertim cùm in pruna coctus apponitur, insperso sacharo. Surculos ex Neapoli eò delatos fuisse olitores aiunt. Hęc profectò Pirus est, cuius spinas cum aculeis Oxyacanthæ comparat Theoph. nec immeritò: sunt enim inter se prorsus similes. Verùm quia fructum magnum dicit & viridem, eo ipso ab Aronia hac nostra diuersam esse fortè concludendum. Mespilus folio Apii C. Bauh. Cæteri ferè Herbarii omnes Mespilum Aroniam vocant. Germ. Welsch Nespeln.

An Pirus satiua quædam spinis armata. Locus. *Pirus spinosa Theoph.* *Aronia.*

Mespilus Aronia in Italia Matthiolo authore Neapoli vbi copiosè seritur, in hortis, viridariis ac vineis. In Sicilia copiosiùs habetur, vnde Romam delata, vbi nunc pluribus Cardinalium & nobilium hortis colitur. In Italia quoque & quidem non ita pridem apud Lugdunenses peregrinari cœpit, nec dum omnibus adhuc nota, è Neapoli profecta, vt scribit Curtius. Germaniæ hactenus ferè incognita, quemadmodum & in Hispania vniuersa, quantùm quidem Amato cognitum. Etiam paulò antè dictum in sylua Valena propè Monspelium prouenire. Sata in horto Montb. non ad frugem peruenit. Palladius Februario inserere præcipit, de cuius insitione sic scribit:

Locus & tempus. *Insitio.*

Aemula dura Piri despecti mala saporis
Mespilus admisso germine tuta subit.
Et geminis sese violentior inserit armis,
Atque auidas terrent robora sæua manus.

Septembris initio fructus eius maturus, vt iam dictum. Ramum & semina habemus inter nostra naturalia.

Mespilus Aronia Diosc. & Plin. adstringentis est facultatis, ideóque stomachum adstringunt fructus eius sistúntque aluum. Hippocr. eandem vim tribuit, & acerbos dicit. Idem Amamelidas cum hordeo trimestri tritas, in vino nigro bibendas dat, in affectibus muliebribus. Arboris huius

vires. & vsus. *Stomachus.* *Alui fluxus.*

[Aro-

[Aroniæ] fructus admodum acerbus est; inquit Gal. vixque edi potest, ventrem strenuè coercens. Quin & in germinibus & folio acerba hæc qualitas non pauca reperitur. Item: Mespila multò valentius adstringunt quàm Sorba. Proinde ventri fluenti cibus sunt vtilissimus. Sed his parcè vescendum, non affluenter, vt Vuis ac ficubus. Porrò vbi maturitatem senserint, gustui haud parum placent, quo fit vt ab Italis pro deliciis non solùm cruda expetantur in cibis, sed iis etiam Saccharo melléque adseruata edantur. *Condita.* Eadem etiam gratissimus sunt cibus vtero gerentibus, earumq; malaciæ subueniunt, teste Matthiolo. *Malacia*

DE MESPILO VVLGARI.

CAP. X.

Mespilus.



MESPILVS vulgaris parua est arbor, *Descript.* foliis quàm Pomi longioribus, angustioribus, Laurinis ferè paribus, [Matthiolo Cerasorum] infernè incana lanugine pubescentibus, supernè quoque nonnihil pilosis, sed saturatiùs virentibus, aliàs serratis, aliàs non serratis. *Folia.* Flores singulatim nascuntur candidi, ex ruffo pallescentes Cæsalpino, Cotoneæ mali: *Flores.* quibus succedunt poma exigua, fulua, perquàm acerbi saporis, Piris syluestribus paria, hirsuta; *Fructus.* ex angusto principio in vmbilicum latum excauatúmque desinentia, ex cuius supercilio emicant quina folia oblonga, angusta, acuminata, quæ florem antea tegebant. In singulis autem Pomis quina ferè officula compressa, triangula. *Ossicula.* Caro dura, alba, adstringens valdè, quæ tamen fracida reddita acidulum suauéque acquirat saporem. *Sapor.* Matthiolus figuram habet cuius folia serrata, breuiora, rariora: rami albi lanugine pubescunt.

Nomina synonyma & differentiæ. Videamus quid de hac nostra vulgata dicant autores. Μεσπίλη arbor plerisque Herbariis vocatur, si modò sit hæc, aut rectè referri possit, vt plerosque hac appellatione quasi præsupponere videmus: aliquibus etiam μέσπιλος vocatur: sed quo autore. *H. Iun. notatur.* Had. Iun. μέσπιλον, ἀωνίον μέσπιλον καὶ τρίκοκκον indifferenter pro Mespilo ponat, non addit. Sunt tamen quibus Mespilus Anthenoeides Theophrast. esse putatur, & Plinii Gallica vt Solerio, & aliis multis, atque adeò Setanios & Epimelis Dioscor. plerisque vti patebit in progressu.

Gamischiot Gulbraira. Hebrei Mespilum teste Elia Gamischiot vocát, à quinque nimirum officulis, vt scribit Tragus. Et apud Eluchasen Gulbraira Arab. nobis Mespilus est, quorum figura malè ponitur pro Nabach.

Dubitat Hermol. an Mespilum Veteres cum Sorbi arbore confuderint, quandoquidem altissimis connumerat Theophrast. *Sorbus.* quod certè Sorbo quàm Mespilo nunc vocatæ magis conuenit, nisi quis nostratem Mespilum, non tam Mespilum quàm Chamæmespilum appellandam fortè censeat. *Chamæmespilus.* Certè Iulius Pollux Mespila ait & Sorba quoque appellari. *Sorba.* Nostrates Mespili inquit Mar. Virg. quinque nucleis farctæ & nullis spinis armatæ, Epimelides ideò nos credimus à Græcis dici, *Epimelis.* quòd felicissimè in Malo inserantur: videntúrque eandē habere causam: Similes huic in aliis Scriptoribus in hac aut simili arbore aliquot appellationes, vt Epimelides, Hypomelides, Hamamelides & Omomelides. *Hypomelides.*

Ruellius Mespilum Græcorum, ait esse *Meslierum* & *Neslierum* Gallorum: *Neslierus.* dubitari tamen an cum Sorbo Veteres confuderint. Nos quidem iam capite de Sorbo mouimus dubium, an Palladii Sorbus de qua scribit libro de insitionibus, possit esse nostra Mespilus vulgaris nec quicquā adhuc inuenimus, quod repugnet. *An Sorbus Palladij?* Serapionis enim interpres Zaror Sorbum interpretatus est, addens interim verba Dioscor. & Gal. de Mespilis, vti dictum de Sorbis. Suspicionem auget, quod spinosam suam Sorbum facit Palladius, qualem sanè nullam nouimus. Sed rursus ab eadem suspicione nos retrahunt, quæ de Hypomelide scribit in Decembri: quæ nostræ Mespilo vulgari conueniunt.

Mespilum Tragus Cratægum seu Cratægona Theophrasti putat: *Cratægus.* & pingit foliis non serratis: addens longiora esse foliis Lauri, minimè serrata. Cornar. primam Diosc. *Corn. not.* Verùm ea multùm à nostrate differt, in qua semina non sunt similia seminibus Mali, vt de priori sua Mespilo scribit Dioscor.

Altera Mespili species Cordo: Græcis Epimelis & Hamamelis quòd iuxta Malos soleat nasci. *Mespilus 2. Epimelis. Hamamelis.*

Gal. Epimelida Vnedonem ab Italis rusticis appellari testatur, sed malè illi Arbuti vitia assignat: *Galenus error.* Cùm constet experientiâ Epimelida [quæ Mespilus in Germania etiam vocâtur] stomacho non inimicam esse, neque capitis dolores facere; fructum interim nemo comedere aut deglutire possit, antequàm mollescat: adeò enim fauces adstringit.

Porrò quæ Germ. Nespeln vocantur, vnedones sunt Cordo, hoc est, [vt ille interpretatur] Epimelides fructus non propriè vocatæ Mespili, vt hactenus omnes credunt. Eum errorem non putat alium ante se deprehendisse.

Porrò si secunda Mespili Diosc. species, nostrū erit Mespilum, vt Marcellus, Manardus & Brassauola sentiunt, neque contradicit Mundella, restabit tamen [inquit hic] nobis adhuc incognitū quid Epimelis Gal. fuerit. *Epimelis Gal.* Ipse enim in 7. simpl. Memecylum, Arbuti, quæ à græcis κόμαρος dicitur, fructum esse scribit: Vnedonem verò Epimelidis: *Vnedo. Plin. not.* de quibus sanè & Plinium diuersis locis confusè locutum fuisse apparet, vt rectè Cornarius in primo de Comp. med. annotauit. Illud etiā nobis non constat, quonam in loco Galenus Paulúsque Arbutum siue Comarum, quod idem est, rem sanè Mespili vtroque genere distinctam, nomine verò & effigie similem, Epimelidis voce appellauerint, vt Manardus voluit, cùm aliter potiùs sentire videantur. *Manar. repreh.*

Curtius quoque fatetur. Ex descriptione omnium tam Theophrast. quàm Dioscor. aut Plinii, nullam nostrati Mespilo conuenire, maximè verò cùm Plin. ex amplissimis arborem dicat. *Mespilum nostram nō esse veterū.* E con-

trà Monachis in Mesuen, Mespilus Setania siue Epimelis est vulgare Nespilum, scilicet vt illi aiunt, Mespilum Italicum de quo Dioscor. Serapioni alia species Zaror, quam multi vocant Epimelidem. Hali Abbatis filio Zaurum vel Zarura citrinum, est vulgare Nespilum Italicum. Per Nespilum in Italia, absolutè intelligitur Nespulum vulgare. Anguil. Nespolo Setaneo & simpliciter Nespolo, in Italia vulgatissimus.

Epimelis. Nespilum. Zaror. Epimelis. Zaurum Nespulum vulgare.

Matthiolus: Nostrates Nespili non sunt Diosc. prima Nespilus. Quæ verò Mespili aliquibus Setaniæ & Epimelides appellantur, vulgaribus nostratibus collatæ, nihil inter se differentire comperiuntur. Quapropter nihil mirum Dioscor. alterum hoc Mespili genus, copiosè in Italia nasci. Verumtamen Galenum Epimelidis appellatione aliam arborem à nostratibus Mespilis diuersam sumpsisse, liquidò constat, quoniam lib. 6. simpl. scribit eius fructum acerbum esse, & ventriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italiæ Vnedonem nominari. Hoc insuper illud confirmat, quòd Gal. de vtroque Mespilorum genere seorsum diuersis capitibus tradiderit. Hæc Matthiol. Nec tamen citat Galeni verba de secundo, nec vbi exstet ille locus hactenus nobis constare potuit præter locum de Epimelide & Vnedone, olim pinxit Mespilum folio serrato: nunc non serratum pingit, quasi non vtraque specie habeatur.

Setania. Epimelis. Vnedo. Matth. not.

Amatus in Diosc. Mespilum secundum genus vbique, inquit, vulgatum est, Penticoccum dictum, Setaneum. Epimelis à Diosc. dicitur, quanquam Epimelis apud Gal. Vnedo sit fructus Comari. Io. Agric. Mespilus cum quinque lapidibus est fortassis secundum genus Mespili, Epimelis, & apud Hip. & Gal. Amamelides nuncupatum. Comarum & Memecylon Theophrasti, Galenus falsò Epimelida vocat: Est enim Arbutus, de qua suo loco. Idem scribit in Corcopal Indiæ Prouincia Mespilum esse colore albo, Mali magnitudine, de quo nos cap. de Guaiaua.

Penticoccus. Epimelis. Gal. not. Mespilus alba.

Dodon. Mespilus 2. Græcè ἐπιμηλὶς, eadémque Diosc. quibusdam Σιτάνιον, Sitanium aut Setanium: Maior species Gallicè *Neffle cultiuée*: Brabantis poten Mesplen, μεσπίλη Theoph. eidem. Sub Mespili voce haud alterius quàm Tricocci meminit: aitque Satanion Theophr. conuenire cum Mespilo vulgari.

Sitanium.

Goropius in Vertamno. Mespila nostratia eo sunt sapore vt non vnum tantùm sed complura etiam edere soleamus.

Lob. & Pen. Mespilus Diosc. de qua cecinit Politianus:

Regum imitata coronas Mespila, &c.

Item Mespilus domestica iisdem, edit. Belgica, ac vtrobique folio non serrato pingunt, sicut & Camer. qui & σητάνιον & σατάνιον dici ait, & eam, quæ maioribus est fructibus, Gallicam.

Cæsalpinus verò aliam plantam Gallicam facit, in cæteris cum Dod. consentit, sicut & Clus. & alii. Quidam tamen cautiores Mespilum nostratem seu vulgarem appellare maluerunt, metuentes fortè ne quid temerè in re dubia pronunciarent.

Mesp. Gallica.

C. Bauh. Mespilum folio serrato cum hoc titulo ad nos misit. Sorbus ex qua Epimelis: Epimelis Galeni, Mespilus 2. Diosc. Vnedo rusticorum Italorum. Idem in Animaduers. in Hist. Lugd. Mespilum Setaniam statuit nostram esse vulgarem, cui folia nonnihil per ambitum serrata tribuit. Tragus tamen minimè serrata dicit: & sanè Germanica serratis foliis non est. Quare Matthiol. in maioribus icon. Trag. Lob. & Dod. foliis integris pingunt. At in epitome sua exhibet Matth. foliis serratis qualem & nos in Italia collegimus. Dal. ab iis dissentit, qui vulgarem Mespilum existimant Setaniam siue Epimelidem Diosc. folia ait non habere Malo similia, nec minora, qualia Epimelidis esse dicit Diosc. quin potiùs Lauro similia, & foliis Mali maiora, fructum non rotundum esse, vt Epimelidis, sed oblongum, infernè graciliorem, supernè latiorem siue turbinatum, ex rufo liuescere. Ex vnica autem lacunosi vmbilici nota in Mespilo nostrate valdè perspicua, quam etiam Epimelidi Dioscorides assignat, inductos fuisse Herbarios, verisimile esse, vt crederent Epimelidem esse. Epimelis autem siue Setanios Diosc. & Gal. siue Mespilus Anthenoides Theophr. alia est arbor Dalech. de qua pòst. Clus. contrà asserit, vulgarem nostram Mespilum esse Diosc. Epimelidem quam & σιτάνιον appellari ait.

Mespilus serrato folio. Epimelis.

Lubet subnectere quæ olim Manardus de Mespilo vulgò vocata scripsit. Pomum id, inquit, continetur sub secundo Mespili genere, Setanion & Epimelis vocato: de quo fortè ait Theoph. Setania fructum grandiorem, candidiorem, lignúmque intus mollius habentem, &c. Mespilum nostram magnitudine ita superat Azarolum, vt ad iusti Mali crassitudinem aliquando accedat: coloréque est, si non plenè candido, ad candorem tamen plus quàm Azarolum deuergente, maturum faciliùs soluitur, vt suctu etiam ab edentulis succus eius possit sorberi: lignum intus mollius.

Marcellus Hermolaum carpit, quòd πυρῆνας μαλακωτέρους, acinos molliore ligno conuerterit, quum πυρὴν nucleum, non acinum significet. Sed Hermol. taxari in hoc non potest, nisi pariter & Plin. accusetur, qui lib. 15. c. 20. eisdem omnino verbis locum illum Theoph. in suam transscripsit historiam. Avic. lib. 2. cap. 153. Zarur siue Alzarur secundum genus vocari à Græcis dicit Teselinon & Sentalium pro Setanio & Epimelide, facere capitis dolorem & esse malum stomacho: quæ ratione carent, bonis Authoribus aduersantur, nec experimento comprobantur. Ea enim quæ adstringunt, quum vapores deprimunt, caput potiùs iuuant, & vi illa adstringente ventriculum roborant. Causa erroris Auic. fuisse putat Monar. quòd Comari vel Arbuti fructum, rem quidem à Mespili vtroque genere diuersam, nomine verò similem [nam & ipsa Epimelis à Galen. & Paulo dicta est] cum Mespilo confundit. Cur verò Comarum siue Arbutum Manardus effigie quoque cum vtroque Mespili genere similem dicat, non videmus: nobis plurimùm differre videtur. Illud etiam considerandum an Gal. & Paul. non malè Epimelidis nomen applicuerint Comaro, [si modò idem esse voluerint: nondum enim planè constat nobis.] Et cur non potiùs secuti sint Dioscoridem. Quo etiam loco Paulus meminerit Setaneæ, si id non fiat lib. 7. sub Epimelide, sub litera E. nondum inuenimus.. Idem dicimus de Galeno à quo Paulus desumpsit. Vt apertè quod sentimus exponamus. Existimamus sanè cum Cordo, Epimelidi siue Setaneæ, nescio quâ incuriâ attribui vires quibus caret, nempe Arbuti siue Comari, quæ fortè meliùs Latinè dicta Vnedo à Plin. quàm Mespilus Setanea, vt quidam volunt. Non propterea excusamus Auic. qui perpendere debebat vires Mespili Setaneæ siue Epimelidis. Illud addimus, si Comarus à Gal. & Paulo Epimelis dicta est, vt vult Manardus, ad quid illa repetitio in vtroque, vnius plantæ duobus locis, nempe sub K. & sub E. Paulus quoque non magis quàm Auic. excusari potest. Apud Gal. fortè irrepsit

Marcellus not. Hermol. excus. Zarur. Azarur. Teselinon. Sentalium. Auic. not. Manardus not. Gal. correct.

pſit error culpa transſcribentium, apud quem deleri velimus, quæ de Vnedone ſcribit, de dolore ſtomachi, capitis, & qualitate aliena. Marcellus vi-detur πυϰνώδεις ϰαὶ ἀϰοπτέους, hoc eſt nucleos molliores apud Dioſc. tribuere priori Meſpilo, præter noſtram & Manardi ſententiam. Præterea noſtram Meſpilum dicit nullis ſpinis armatam, quod tamen Theoph. ſuæ Anthedoni ſiue primæ Meſpilo tribuit.

Marcelli error.

Epimelis unde.

Ἐπιμηλὶς à Græcis dicta videtur, quòd feliciter in Malo inſeritur, & quaſi ἐπὶ τῆς μηλέας, id eſt, in Malo adoptata creuerit, vt annotat Marcel.

Nomina diuerſ. linguarũ.

Lat. Meſpilus G Naſpelbaum / Neſpelbaum / fructus Naſpelen & Neſpeln. Hung. Naſpulya, Belg. Miſpelboom / Miſpel. Gal. *Neſplier, Neſflier. Neſfle.* Ital. *Neſpolaro, Neſpola.* Aliud verò eſt *Azarolo* Neapolit. & Italis pleriſque, vt liquet ex ſuperioribus, etſi nonnulli confundant, atque ipſe adeò Had. Iun. Hiſp. Caſtil. *Meſpero* aut *Nieſpero.* Catal. *Neſple.* Portug. *Neſpereyra.* In Hiſpania vulgò vocant *Neſperas* à ſimilitudine campanularum; quibus vtuntur ad nocturnas vigilias, teſte Lacuna. Bohem. Nyſpule. Angl. Medler tree, vel open ar tree.

Aeſculeus.

Nomenclator Tubing. Aeſculeum Naſpelbaum vertit: ſed vnde iſtud nominis ſublegerit, neſcimus.

Differentiæ. Vulgata Meſpili. Meſpilus ſpinoſa. Meſp. non ſpinoſa ſeu maior.

Porrò vt de ſpecialioribus etiam huius differentiis diſtinctiùs aliquid dicamus, annotat Ruel. in Gallia duo genera Meſpili obſeruari, vnum, quod rarioribus horret ſpinis, pomo paruo: Alterum grandiore pomo, ita vt Mala reliqua magnitudine peræquet, ſine ſpinis, quam mutationem videtur crebro inſitu in hortis ſubiiſſe. Nos quoque & vtramque agnoſcimus, & colimus. Et in minore vtriuſque generis folia nuper admodũ obſeruauimus, ſerrata & non ſerrata, quod nondum annotaueramus.

Meſpilus vrbana. Meſp ſylu. Meſpilus ſine nucleo. Setaneſis.

Geſnerus diſtinguit inter Vrbanam atque Sylueſtrem, huiuſque fructum ait eſſe odoratiorem. Vnicum tantùm genus putat Tragus, ſed cultu differre. Matthiolus ſcribit Franciſcum Calceolarium Meſpila ad ſe miſiſſe: nulla intus oſſicula cõtinentia. Fab. Columna quoque meminit minoris Meſpili ex genere Setaneæ, quam Neapoli exoſſem appellant: de qua capite præcedenti.

Locus & Tempus.

Meſpilus vulgò dicta paſſim hodie colitur in hortis Germaniæ, Galliæ, Italiæ, etiamque Angliæ. Nos & maiora & minora habemus in horto E.C. etiamque inſitas in Oxyacantha, [ſpino alba dicta] fructu amplo, cuius folia partim non ſerrata, partim ſerrata. Quæ non inſitæ ſunt, ſpinoſæ ferè ſunt, & paruos edunt fructus. In Germania etiam ſponte prouenit, ſed ſemper vicinam habet Malum, autore Cordo. Floret Aprili & Maio. Fructum perficit Sept. fine, aut etiam tardiùs: decerptaque demum molleſcunt, & eſui fiunt grata. Non magna alioqui indiget cura in plantando, nam aſperis & incultis locis gaudet. Sic inter Argentinam & Badenſes thermas inferiores in ſyluis ſua ſponte luxuriat, ac omninò eos ferè tractus amat, quos & Sorbus quærit. Sed maior & præſtantior, nonniſi cultura comparatur, inſeriturque aptè Piro ſylu. aut Cynosbato [id eſt ſpino albæ] vt annotat Tragus. Baſileam ex Alſatia maiora importari ſolent Nouembri adhuc integra & edulia. Obſeruatum eſt ſapidiora melioraque futura ſi legantur, poſtquàm pruinam vnam aut alteram ſenſerint.

Vires & vſus

Theophraſtus Meſpila terreſtria dicit, ideó-que ſerò maturari, quòd ob duritiem ſerò fiat æquabilis eorum caro ad ſucci repræſentationem, vt ex eo his noſtris accommodare videtur Scalig. Et ſunt ſanè etiam Meſpila noſtra (quemadmodum & Sorba) vtriuſque generis frigidæ & ſiccæ ferè qualitatis, aluo ideo ſiſtendæ vtilia. Eiuſdemque temperamenti ſunt folia. Et quæcunque de Sorbis dicta ſunt, de Meſpilis quoque intelligi poſſunt, autore Trago. Comeſta Meſpila vulgaria conferunt vomitui, dyſenteriæ & omni fluxioni ventris. Si decocto immaturorum colluantur os & fauces, reprimit fluxiones in fauces dentes atque gingiuas. Inſeſſus reprimit menſes mulierum. Paratur quoque ex Meſpilis ſiccis, ſucco roſarum, Caryophyllis, pauco corallo, & nuce moſchata, cataplaſma quod applicatum regioni orificii ventriculi, potenter compeſcit vomitum ciborum. Puluis glutinat vulnera recentia, reprimit fluorem ſanguinis: deniq; conſtringunt, corroborant, cõſtipãt, fructus & folia. Nuclei pulueriſati & poti cum vino albo in quo decoxerint rad. apii ſatiui, mirabiliter pellunt calculos renũ, vt ſcribit Matthiolus. Nec Matt. tantùm, ſed & Corn. in puluerem detrita oſſicula, tam ad renũ quàm ad veſicæ lapidem atterendum commendat. Et Agricola, licèt (inquit) fructus aſtringat, ſeminum tamen puluis lapillos vehementer ex renibus eiicit, vrinam cit, & veſicæ lapidem comminuit. Braſſauolus ſolo huius pulueris auxilio magnam vim lapidum è renibus cuiuſdam calculoſi ſe expuliſſe gloriatur. In altero verò adeò renum lapillos comminuiſſe, vt in puluerem redacti ſine dolore exierint. Ex Herbariorum cœtu quamplurimi, eaſdem eis vires attribuunt, calculos conterendi.

Alui fluxus. Folia. Vomitus. Dyſenteria. Fluxiones. Menſes. Cataplaſ. Vomitus. Puluis ad vulnera. Sputum ſang. Calculus.

Reprobatur opinio eorum qui lapillos Meſpili, calculos comminuere credunt.

Nec Herbarii modò, ſed Practicorum pars maior eadem commendant & paſſim in ſuis libris calculoſis præſcribunt, atque ita quà primum data porta eſt, ceu impetu quodam, ruunt omnes, magno, mehercle, & artis & rationis ludibrio. Nam cedò, det aliquis lapillos contritos, vel per ſe vel cum aliis adſtringentibus, quis credat qualitatem adſtringentem quæ manifeſtè in iis eſt, tale quiddã præſtare poſſe, cùm potiùs conſtet talia nephriticis & calculoſis valdè eſſe contraria? Rurſus detur cum aliis non adſtringentibus, ſed aperientibus & diureticis, vt [Matthiol. imitatione] cum decocto Apii, quis rationis compos non videat contrariæ qualitatis mixta, ſibi inuicem obeſſe, & ſe mutuò retundere? At inquies experientia hoc docet, quæ rerum magiſtra, vel decem refutandis rationibus ſufficiat. At quotuſquiſque quæſo mortalium ſit, aut prudens eſſe poſſit, qui pro vero & indubitato aſſerere audeat eueniſſe illud (Si fortè contingat iis ſumptis reiici) vi & virtute nucleorum Meſpili? Quid ſi fortè fortuna calculi reiiciantur paullò antè aſſumpto caſeo, num propterea ei hanc vim tribuemus? licet fortè magis rationi conſentaneum hoc eſſet, quippe in quo propter ſal partes quædam ſint attenuantes & abſtergentes. Sed quid occlamatur vulgo, cui nec in decernendo nec iudicando modus. Aliter doctis & peritis Medicis perſuaſum nouimus. Agyrtis & glorioſis hominibus, talia ſua ſecreta & neſcio quæ talia (quibus ferè hodie ſcatent practicãtium libri) fabuloſa relinquamus, ſi digna. Enimuerò ſanè pluris fecerimus ad calculum apii radiculas vel fœniculi ſemina ex vino albo decocta, & epota, quàm immenſam nucleorum Meſpilorũ vim. Dodonæus fructum ipſum Meſpili vulgati ob nimiam acerbitatem ϰαϰοσόμαχον dicit, ac ventriculo ingratum, ideóque capitis mouere dolores, vt Gal. ſcribit: quod quidem verum, ſi

adhuc durus & priusquam mollis tenérque reddatur, edatur. Mollior factus minùs adstringit, nec ventriculo æquè molestus est: citò tamen corrumpitur, vt qui iam semicorruptus existat, quamobrem & parcè admodum hoc fructu vtendum. Hæc ille. *Mespila* Nostri ea cruda adhuc, necdum fracida, sed maturitati proxima condiunt, quo modo parata stomachicis, & calidis ventris in æstate profluuiis conducunt. Eadem per gelicidia, non condita quidem, sed acerbitate domita in passo vel mulso coquuntur, adiecto Cinamomi momento, cibatu vescentibus gratissimo. *Decoctum.* Sunt qui patinis ex aqua decoquunt, alii ex vino. Omnium vsus ad coërcendum alui ruentis impetum. Aqua in qua cocta quatuor aut quinque Mespila matura, grato est sapore, & colore similis aquę ex Cinnamomo paratæ, roborat mirabiliter relaxatum ventriculum, teste Lacuna. *Lignum.* Galli, inquit Ruell. plurimùm ligno ad venabula & aurigarum flagella vtuntur. Optassemus tandem Petrum Pigray in Chir. dixisse, an de maturo, vel potiùs immaturo Mespili, vel vt ipse legere videtur Mespidi fructu intellexerit, quod scribit, fructus frigidus & siccus tertio cum adstrictione.

LATA GVINEÆ, MESPILVM OSSICVLO LEVI, SPADICEI coloris.

CAP. XI.

Ossiculum Mespili. *Descriptio* FRuctus exoticus quem VVilhelmus Parduinus è VValachia misit, [inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 22.] ex Guinea allatus est, quo se à nauta donatum scribebat ossiculi Mespili appellatione: quod sanè ab illius forma non erat valdè absimile, præsertim prægrandium Mespilorum, & leue, & spadicei coloris, in medio nonnihil tumens, & paululùm ab vno latere scabrum & subalbidum. Honestissimus vir Franciscus Peninus similia etiam mittebat anno 1598. recens allata ex Guinea ab ipsius folio Petro, asserente mali, esui apti semina esse. Is autem in sequente anno Guineam denuò profectus, paulò diligentiùs hunc fructum obseruabat, vt ineunte anno 1600. intelligebam. Porrò, ipso referente Lata [sic illum fructum appellabat] exigui Pyri est magnitudine, magis tamen rotundus coloris ex aureo flaui, interdum etiam rubentis instar pomi, tenui cortice præditus, qui detractus, in tenuia stamina fili modo abit: sapor cum dulcedine adstringens, ita vt os valdè refrigeret: eam ob causam Lusitani istic degentes in febribus ardentibus exhibebant: ipsam pulpam esse dicebat, coloris aurei Saturi ad rubrum inclinantis, lentam nonnihil & viscidam. Singulos autem fructus, quina ossicula continere surrecta, quemadmodum Mespila, eáque separatim tenui inuolucro tecta, Serico crudo candido simili. Nasci in arboribus Pyro similibus, humanam tamen altitudinem non superantibus, cuius folia ex atro viridia essent, pyrique foliis magis orbiculata.

MESPILO NON VALDE ABSIMILIS FRVCTVS, OSSICVLIS SPADICEI coloris splendentibus.

CAP. XII.

Descriptio APud Clusium Exot. lib. 2. c. 14. fructus depictus tertio loco, missus à Petro Gareto, de quo scribit: Mespilo Setanio non erat valdè absimilis, eiusdémque penè magnitudinis, capite tamen non plano, vt illud, sed in angustum contracto, vetustate rugas contraxerat, & satis fragili cortice constabat, fusco, nullius ferè saporis, qui tamen ore retentus, nonnihil adstrictionis cum pauca acrimonia coniuncta possidere videbatur: quina introrsum officula Mespili instar continebat: sed maiora, & non rugosa vt illa, verùm valdè leuia, & splendentia, spadiceique coloris, & nucleum continentia.

MESPILO VALDE SIMILIS FRVCTVS SINE GRANIS.

Descriptio FRuctus Exoticus per Mercatores Amstelredamenses delatus in Iauana nauigatione, quem Clus. Exot. lib. 2. c. 15. icone exhibet sub numero 8. ac scribit. Mespilo valdè similis erat Octauus fructus, vncialis magnitudinis, tersus, & politus, fusci coloris, adeò autem fragilis, vt paululùm compressus disrumperetur, valdè leuis, materiam continens fragilem & spongiosam, valdè salsi saporis, in qua nulla grana obseruare poteram: corona autem illa superna summum fructum occupans, alis carebat, quibus Mespilum est præditum. *Icon.* Huius icon cum præcedenti est num. 2.

MESPILO SIMILIS FRVCTVS AMERICANVS.

OBseruauit LERI in Brasilia in maris ripa multas arbusculas fructus ferentes Mespilis nostris similes, quorum esus pernitiosissimus. Syluestres si videant Gallos & alios peregrinos, monent vt hos fructus vitent, dicentes *Ypochi*, id est, non sunt boni.

CHAMÆMESPILVS.

CAP. XIII.



Descriptio INter siccas nostras plantas, Chamæmespili nomine ramos habemus fruticis cuiusdã, crassiores quàm vel Cotonastri vel Diospyri, cortice nigricãte striato obductos: *Folia.* folia plerumque indidé plura oriuntur, non vt Cotoneastri rotunda, sed oblonga, alia palmum longa, semunciam lata, alia sescunciam aut vnciam longa *Flores.* semunciam lata, vtralibet in acumen desinentia, per ambitum serrata, vtrinque glabra, neruosa, atrouirentia, pediculo satis breui hærentia. Flores densi velut in vmbellam, Sorbi alpinæ more, digesti, pediculis lanuginosis, modò breuibus, modò

dò longis, in extremis ramorum hærent: quibus fructus ſuccreſcunt eodem diſpoſiti ordine, Sorbi torminalis fructibus ſimiles, oblongi, rubri, quã-tùm ſicci oſtendunt, vmbilico mediocri: in quibus bina grana continentur oblonga.

[...]ctus.

[...]mina & [...]onyma.

Huius fructus & fruticis primus, quod equidem ſciamus, meminit Geſnerus in epiſt. ad Fabricium, ſic ſcribens: Baccæ illæ rubræ rotundæ vmbilico quinquepartito inſignes, quas miſiſti non ſunt Cotoneaſtri ſed Chamęmeſpili, quam ego ſic vocaui & deſcripſi cum operibus Cordi. Quæ eius verba hic poſita benè conueniunt cum Chamæmeſpilo: non item ea quæ apud Cordum, vbi Cotoneaſtri deſcriptio. Cluſ. in Pann. ſcribit: quam Geſnerus Cotonaſtrum vel Cydonaginem & Dioſpyron, & Wildkütten (quaſi dicas Cotonea ſylu.) in epiſtolis appellat, à Vite 3. Idæa Theoph. quæ Penæ & Lob. *Amelanchier*, diſtinguere videtur, cùm illius baccas rutilas eſſe ait ſiccas, carne & ſucco nullas, feminibus intus quaternis, triangulis. Eum fruticem legiſſe arbitror in Snealben iugis, Iulio florentem, & fructus rudimentum efformantem cubitalibus ramis, lentis, nigro cortice tectis & nudis, quorum ſummitates deſinebant in breuia germina incana, quinis aut ſenis foliis prędita, Malo ſimilibus, supernè virentibus, infernè nonnihil candicantibus, in ambitu ſerratis, guſtus amaricantis: inter quæ veluti vmbella floſculorum occultabatur quinque foliis conſtãtium; coloris purpuraſcentis, quorum deinde ſedes in exigua mala extuberabat. Illum ipſum quem legebat ramum depictum exhibet, hoc titulo Cotoneaſter fortè Geſneri. In poſtr. hiſt. retinet hunc titulum, & addit: An verò Agriomelea Bellonii, quam lib. 1. cap. 17. in Cretæ montibus inueniſſe ſcribit, exiguorum malorum, Piris forma ſimilium feracem? Ea ſanè ὀυομηλίδι Athenæi quodammodò conuenire videtur. Et ipſe Bellonius eodem loco, Allobrogum *Amalancier*, ſiue Cretenſium Codomalo, ab Agrimelea diſtinguit. Hęc ille.

[...]cus. & [...]mpus. [...]criptio [...]ſ.

[...] Agri- [...]lea Bell.

Figura Cluſii reſpondet Chamæmeſpilo noſtro, non item Cotoneaſtro Geſneri, cui folia non ſerrata. Conuenit etiam noſtræ Chamęmeſpilo, quod ait, folia in ambitu ſerrata, cum tota adeo deſcriptione: quæ item cap. 22. in Pannonicis: Chamæmeſpilũ in epiſtolis apertè à Cotoneaſtro differre docet Geſner. Si tamen quod res eſt, fateri liceat, ſuſpicamur non benè notam Geſner. Chamęmeſpilum: & plantæ, quam pingit Cluſius haud conuenire poſſunt Cotonaſtri, Cydonaginis & Wildkütten nomina: nec etiam Dyoſpiri, quæ eſt uitis Idęa 3. ipſius Cluſii. Agriomelam diuerſam ſuſpicamur, nempe eandem cum Vite Idæa tertia. *Amalancier* verò, vel, vt habet Bellon. *Malancier* eſt fortè Cotonaſter.

[...]luſ. not.

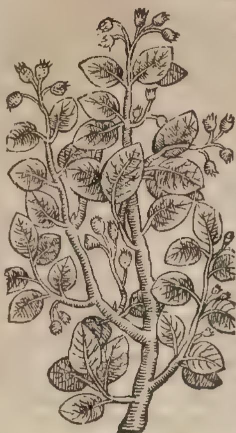
[...]alancier [...]ell.

Porrò eiuſdem à nobis depictæ Chamæmeſpili ramos perelegantes habet D. Caſp. Bauh. Miſit ad nos quoque D. Rentzius Medicus Fontis adm. doctiſſ. amicus noſter ſingularis pulchrum ramum, nomine Vuæ Vrſi Cortuſii in monte Baldo collectum, vt ille aſſerit.

[...]ua Vrſi.

DE COTONEASTRO.

CAP. XIV.



Deſcriptio

COtoneaſter Geſneri frutex eſt ramoſus, cultu tamen arboreſcens, cui folia Mali Cydonię, auerſâ parte candicantia & lanuginoſa, aduerſâ verò neruoſa & virentia, minimè per ambitum ſerrata ſinuatáue, pediculo breui appenſa. Flores concaui, herbacei plures iuncti cohęrent, quibus ſuccedunt fructus in extremis ramulis, veluti in oxyacantha Matthiol. ſiue ſpino alba, bini, terni, vel plures, parui, compreſſi, ex rotundo oblongi, in vmbilico quinque partitis ſectiunculis inſigniti, cortice vbi matureſcunt primò rubeſcente, cui tamen obducta eſt lanugo cineracea: ſapor iis acerbus, oſſicula intus continentur terna, aut quaterna, oblonga, hinc anguloſa, illinc plana, duriuſcula, quæ tamen dentibus facilè conteruntur, medullam claudentes albam. Fructum Cluſius dicit colore foris initio ſubflaueſcente, deinde rubro, carne intus pallida, fungoſa, oxyacanthæ ferè ſapore, quina oſſicula ſiue ſemina continente.

Folia. Flores. Fructus. Oſſicula.

Nomina & Synonyma.

An Bellon. *Malancier* Sabaudiæ, & Cretenſium Codomalo?

Melancier. Codomalo.

Cotonaſter vel Cydonago Geſner. quòd folia ſint Cotoneæ Mali ferè. Fructus, baccæ Cotonaſtri iidem. Alibi tamen ſui oblitus: Baccæ illæ rubræ, inquit, vmbilico quinquepartito non ſunt Cotonaſtri ſed Chamæmeſpili, quam ego ſic vocaui & deſcripſi in operibus Cordi. Verum Cotonaſtrum ipſemet Geſnerus mihi [Bauh.] aliquando demõſtrauit, nec dum video, nec ipſe docet, quâ in re differat à ſuo Chamæmeſpilo. Diligentiores rem inueſtigent. Deſcriptio ſanè & figura Chamæmeſpili optimè conuenit cum Cotonaſtro: quod vt pateat clariùs, placet eius deſcriptionem in medium adferre. Chamæmeſpilum (inquit) fruticem nomino, quòd & valdè humilis & fructum ferens Meſpilaceum proueniat. Frutex eſt lignoſus, cubitalis ferè, foliis ocymi ſubrotundis penè, parte ſupina incanis vel albicantibus, & modicè lanuginoſis, ferè inſipidis. Baccæ in eo ſingulæ aut binæ dependent, elegantes aſpectu, cocci colore, magnitudine quâ fructus Polygonati, vmbilico in ſex partes diſſecto, vt in ſpina appendice ſiue oxyacantha, cuius etiã ſaporem refert, hoc eſt, inſipidum. Caro intus ſiccior, colore ſubluteo: grana terna parua ceu vinacea. Matureſcunt initio Iulii. Ramuli cortice ſubruffo veſtiuntur, & minores ex eis inſtar viminum lenti ſunt. Naſcitur iuxta Badam & in Albio. In Bernenſium agro *Melpi* vocant. Licebat etiam Zwergneſplen / id eſt, Meſpilum terre-

Cotonaſter Cydonago. Geſn. not. Chamæſpilus.

Chamæmeſpili Geſn. deſcriptio.

Tempus. Locus.

Meſpilus terreſtris.

Pirus ceruina.

strem vel Nanam appellare. Itali, ni fallor, Pirum ceruinam [vulgò *Pero Ceruino*] nominant : vt ex ramulo quem Aldroandus misit, facilè concipio: etsi Bellonius cùm apud me Chamæmespilum hanc videret, similem potiùs Piro ceruinæ, quàm eandem existimabat. Nascitur & Italorum Pirus ceruina in Alpibus : ramulo quem habeo cum foliis nihil differt : fructum non vidi. Bellonius Chamæpirum nominabat. Mihi rectiùs Mespilis adnumeranda videtur. Idem alicubi in obseruationibus suis Gallicis , hunc fruticem *Melancier* appellat. Chamæpiri nomen non laudo, Chamæapion potiùs dixerim. *Hac Gesneri verba* nobis suspicionem iniiciunt anne cum Chamæmespilo confundat plantam , quæ quibusdam diospyros & *Amelanchier* dicitur. Nec benè distinguit à Chamæmespilo folio serrato. Erroris occasio dicetur postea.

Chamæmespilus. Chamæpirus. Melancier. Chamæapiō. Gesn not.

Locus.

Lob. & Pen. Arbusculus frutéxve folio Mali, Baccâ Oxyacanthæ aut Pyracanthæ , in asperis Mindenis Narbonnæ & saxosis ad Baldum Veronensem. Quidam apprimè docti Chamæmespilum ipsis suadebant : alii Euonymum Alpinam faciebant. Horum tamen figura non placet, in qua duplex genus florum , vnum nempe cum foliolis longis conuenit Diospyro : alterum Cotoneastro: folia etiam Cotoneastri. Veremur ne duas confundant plantas. Noster quoque pictor, ne non castigatus abeat , ramos nimis pinxit crassos, neque flores & fructus adeò feliciter expressit.

Chamæmespilus. Euonymus Alpina. Lob.

Camerar. Chamæmespilus, quibusdam Epimelis: & alibi: Mespilus altera humilis. Chamæmespilus Simiero & Thalio.

Chamæmesp.

Dalechamp. Epimelidem esse arbitratur Diosc. & Theoph. Mespilum Anthenoidem nuncupatā: peculiari nomine Italis olim Vnedonē appellatā fuisse exhibet ex Galeno. Hippocratis ἀμαμηλίδας, easdem esse, quas Diosc. Epimelidas dicit etiam ex Galeno. Item eidem, Epimelis altera , Cotonaster Gesnero , & plerisque Herbariis. Eius ramum fructu onustum cùm ad Dalech. ille misisset Epimelidis genus esse iudicauit. Prior figura quam Hist. Lugd. ex Dalech. obseruationibus exhibet, eadem est cum Chamæmespili Gesneri icone : alia icon , quæ florentem exprimit & fructum non maturum , Dalechampio Lugdunum allatus ramus ex Rambert. An verò sit Epimelis , iudicent docti Botanici. Nobis non satisfacit eius opinio. Nec placet Hist. Lugd. duo facere capita , quasi Epimelis Dalecham. & Cotoneaster differentes sint plantæ , cùm sint tantùm diuersæ icones huius plantæ.

Mesp. 2 humilis. Epimelis. Mesp. Anthenoides. Vnedo. Hamamelis. Epimelis 2. Cotoneaster.

Clusius : Quam Gesnerus [inquit] Cotoneastrum & Cydonaginem & Diospyron & wildfutren eodem loco appellat à sua eiusdem Myrtomelide distinguere videtur. Ast nobis Gesnerus, vt dictum, non videtur benè distinxisse has duas plantas, sed nomina confudisse. Icon à Clusio posita sub titulo, Cotoneaster fortè Gesn. non est Cotoneastri Gesneri. Idem Clus. in Pann. cap. seq. Gesnero [inquit] Chamæmespilum appellare placuit, quem alii Recentiores sequuti sunt. Verùm in epist. satis apertè docet à Cotoneastro differre, cui maiores baccas, non adeò rubras nec adeò rotundas tribuit. In postrema histor. pro Chamæmespilo Gesneri nouam habet iconem, ac addit. Sunt qui Diosc. ἐπιμηλίδα & Theophr. Mespilum ἀνθηνοειδῆ esse censent. Epimelida sanè Dioscor. quam & σητάνιον appellari tradit vulgarem nostram Mespilum esse. Anthenoides verò Theoph. [quam Gaza Gallicæ appellatione expressit] qualis sit , non facilè iudicari posse. Sibi porrò videri hunc fruticem plurimas notas habere cum Κόμαρον siue Arbuto Diosc. quæ à Theophr. Arbuto differat. Idem Clus. pro Chamæmespilo Gesneri eius Cotoneastrum describit. Nobis verò minimè videtur Arbutus siue Comarus Diosc. à Theophrasteo differre , multò minùs Cotoneaster esse, si Chamæmespilus est, vt Clus. nominat. Error inde prouenire videtur , quòd apud Diosc. quidam legunt Comarum esse folio Cotoneæ, licet id Dios. non scripserit.

Dalech. & Hist. Lugd. repreh. Gesn. not. Clus not. Epimelis. Anthenoides. Setanium. Mespilus. Comarus. Arbutus. Clus. not.

Frequens est hic frutex in omnibus non modò Alpibus, sed montibus etiam quibusdam , Viennæ Austriæ vicinis. Ineunte Vere profert flores. Augusto maturat fructus, vt testatur Clus. Epimelis Dalech. vt tradit Hist. Lugd. in Alpibus, Apennino, & in excelsi montis iugo, qui apud Allobroges D. Ramberti cœnobio imminet, copiosiùs nascitur, nec non in niuosis montibus. Nos obseruauimus in Rhæticis montibus , & in monte Saleua Geneuensium: In Aquæcidâ monte Basiliensium [vulgò Wasserfall] vidimus Augusto , cum fructu maturo. Dolæ pulchram arborem obseruauimus in horto D. *de Bellefontaine*, florentem Aprili. Sed & DD. Iacobus Zuingerus , singularis amicus noster, & omnis naturæ atque scientiæ diligentissimus cultor in horto suo coluit satis elegantulam arbusculam. Ramum nobis cum aliis multis naturalibus reliquit insignis ille sui seculi Pharmacopœus Valerandus Donrez cognatus noster : (qui sua omnia familiarissimè Gesnero communicare solebat) cui hæc erant adscripta. Diospyros quorundam , Chamæmespilus Cordi, Agriomelea Bellonii : Lotus arbor Constantino: *Amalanchier* Gallis. Atque hinc fortè lapsus suprà ostensi. Ea enim nomina, quæ Valerandus ex aliorum potiùs quàm sua [vti videtur] sententiâ adscripsit, qualia sunt, Diospyrus, Agriomelea, Lotus arbor Const. neutiquam Cotoneastro conueniunt.

Locus & tempus. Diospyros. Chamæmespilus. Lotus. Vnde occasio erroris Gesneri circa huius fruticis historiam.

De huius fruticis viribus, nihil hactenus, quod equidem sciamus , specialiùs proditum. Lob. & Pen. præsicco gustu dicunt , nonnihil tamen calido, acri & adstringente.

Vis & Temperā.

DE CYANO ARBOREA.

Cap. XV.

Descriptio. Folia.

TRactationis locum sibi vindicat foliorum similitudo arboris cuiusdam ; cuius ramum adseruabat ex Candia aduectum Casabona , quem Cyanum arboream nuncupabat : cuius foliū, [quod apud D. Rentzium vidimus , 1596. eiusdem Casabonæ munus] quod immediatè ramo adhærebat, vt ille dicebat ad Cotoneastri Gesneriani folia accedit , colore subtus argenteo,

ſuperiùs virente, fimbria alba, latitudine & proportione quam icon repræſentat, quæ & vtramque folii faciem oſtendit, cum coſtę diuiſurâ.

Diligens Philiatros D. Ioan. Henricus Frolich. Baſil. anno 1608. duo mihi folia obtulit. Vnum magnitudine noſtræ iconis, cum pediculo longitudinis vnciæ vnius & ſemis. Alterum in omnibus erat multò maius.

Periti conſiderent, quantùm à modò deſcripta differat, planta ab Hon. Bello ex Creta miſſa Cluſio, quam ſic deſcribit: pulcherrimus frutex, cuius ſemina etiam mitto, ad duorum cubitorum altitudinem aſſurgit, in orbem diffunditur, perpetuóque viret. Folia habet longa, rotundiuſcula tamen inſtar foliorum Mali, firmiora, lætiſſimè virentia supernè, inferiùs verò alba quadam lanugine obducta, vt argentea videantur, cauliculos albos, lanuginoſos, quos folia vtrinque ambiunt, in quorúmque extremitate flores cernuntur ſpecie thyrſi, vt in Saponaria vulgari diſpoſiti, ſed figura Cyani, colore phœniceo, calyce tamen longiore quàm Cyani, ſquammato, albo & rubro colore prædito. Flores in pappos reſoluuntur. Semen longius quàm Cymini, calicéſque ſunt perennes. In altiſſimis præcipitiis inter ſaxa prouenit. Quo nomine autem vocetur, nondum ſe ſcire potuiſſe ait.

DE DIOSPYRO.

Cap. XVI.

PVlcher eſt frutex, & qui multos à radice ſtatim ſtolones edat, homine etiam proceriores, eóſque ramoſos, cortice intectos ſpadiceo. Folia primo pullulatu ex oculis plura ſimul proueniunt, incanâ lanugine ſubtus pubeſcentia, ſupernè viridia, quæ adultiora decuſſa, penitùs vtrinque glabra ſunt, Piri foliis ſimilia, magnitudine varia, vnciam aut ſeſcunciam longa, latitudine ſemunciali, aut etiam pluſquam vnciali, per extremum rotunda, circumquaque crenata, pulchris frequentioribus neruulis obliquis à medio recto donata. Flores inter lanuginoſorum foliorum rudimenta oriuntur plures iuncti, candidi, è quinque foliolis longiuſculis compoſiti, inodori ferè: quos baccæ excipiunt violacei vel nigri coloris, vmbilicatæ, quinque laciniis coronatæ, ſapore dulci, ſuaui, in quibus ſemina plura [denâ aut interdum plura Cluſ.] oblonga, nigricantia, Pirorũ ſeminibus ſimilia.

An Ficus Idæa Theophraſti? Quam ſic deſcribit: Ficus Idæa fruticoſa eſt, nec procera ſed craſſa, vt vel cubiti ſpatium in ambitu habeant fruticantes rami, ligno contorto, lento, inferiùs læui, enodi, ſuperiùs in orbem comoſo, colore tam folii, quàm corticis liuido, figurâ foliis Tilię ſimili, molli, latóque, magnitudine pari. Flos Meſpili, & cum Meſpilo floret. Fructus quem Ficum vocant, rubet, magnitudine Oliuæ, ſed rotundior, guſtu Meſpili. Craſſas agit radices, vt Ficus vrbana, lentáſque: Arbor hæc non putret, cui cor ſolidum, & abſque medulla. Hæc ille.

Flos & fructus ſatis accedunt. Folia potiſſimùm difficultatem iniiciunt. At docti norunt, Theophraſtum pleráque ſua ex relatu aliorum de plantis prodidiſſe: vt tantò faciliùs cum ratione coniectantibus venia ſit danda. Non enim ſtatuimus, ſed conſiderandum relinquimus Doctioribus.

Conferant etiam periti adductam Theophraſt. deſcriptionem cum Sorbo Alpina; de qua ſuperiùs traditum.

Athen. Ficus Idęæ meminit ex Theophraſt. de Ficorum generibus loquens: Idęa inquit, rubet, oliuę magnitudine, rotundior tantùm, ſapore Meſpili, Alexandrinam hanc ibi vocant (at hoc Theophraſt. non de Ficu, ſed de Lauro) craſſitudine cubitali ramoſam, materie validam, lentam, ſine lacte (hoc de ſuo addit) cortice viridi (at χρῶμα τῦ φλοιῦ πέλιον eſſe dicit) folio Tiliæ, ſed molli. Profectò (inquit Scal.) vanos mortales. Nihil Ficus obtinet, non colorem, non folium, non fructum. Floret hæc: non floret Ficus: poſtremò lignum diſſimile tum conſtitutione, tum natura. Bellon. Agriomelea: in Creta fert parua Poma, Piris ſimilia: in Gallia reperitur tantùm in rupibus Fontainebleau, Regiæ arcis dictæ. Geſ. Dioſpyros eruditorum circa Riuarium lacum Pira S. Ioannis: Bernenſes Flübiren: Videtur ad Sorborum aut Meſpilorum genus pertinere. Sic deſcribit: Arbuſcula foliis fermè Roſæ, venoſis, fructu rubente, vmbilicato, magnitudine & figura Ceraſi, per maturitatem ad ſubcœruleum primùm, deinde nigrum colorem tendente, floribus albis. Cubitos alta quatuor aut quinque: quanquam etiam octo cubitos proceræ inueniãtur, trunco non craſſiori bacculo. Idem alibi: Sorbis etiam cognata videtur Dyoſpiros, ſi fructum reſpicias, nam foliis plurimùm differt. Et alibi ſpecie & figura omnino vitis Ideæ dicit, adeò vt vel Lotus Alpina dici mereatur. A' Germanico Flübirle / etiam Pyraſtrum Idæam, vel petræam vocare poterimus. Et rurſus alibi: Fruticem quem Chamæmeſpilum nomino, Itali, ni fallor, Pirum Ceruinam (vulgò Pero Ceruino) vocant: vt ex ramulo quem Aldron. ad me miſit facilè concipio, etſi Bellonius cùm apud me Chamæmeſpilum hãc videret, ſimilem potiùs Piro Ceruinæ, quam eandem exiſtimabat. Naſcitur & Italorum Pirus ceruina in Alpibus. Bellon. Chamæpirum nominabat, quam vocem non probo. Chamæapion potiùs dixerim. Verùm exiſtimamus Geſnerum tunc cùm ſuam deſcriberet Chamæmeſpilum, quã eadem facimus cum Cotoneaſtro (vt iam diximus in præcedentibus) non diſtinxiſſe benè Dioſpyron quorundam, ſeu Pirum ceruinam, à ſuo Chamæmeſpilo: & rectè monitum fuiſſe à Bellonio. Erroris cauſam diximus cap. de Cotoneaſtro. Et alibi: [in epiſt. vt præcedentia pleraque.] Quem Itali fruticem Pirum ceruinum vocant, ego quia antiquum nomen non inuenio, Myrtomelidem, aut Petromelidẽ tantiſper nominabo: Idem ſcribit Dioſpyron in Creta Codimalon, Bernenſibus Flübirle, Tigurinis Wildküttenen dici. Sed poſterius hoc nomen, quod cotoneam ſylueſtrem ſonat, neutiquam probamus, quòd nec folia, nec florem fructúmve ſimilem habeat Cotoneæ. An verò ſit Codomalon Cretenſium, nos latet: & tamen non eſſe exiſtimauerimus. Si conſiderentur Bellonii verba, fortè apparebit non eſſe. Neque iis aſſentiri poſſumus, qui Dioſpyron Theophraſt. faciunt. Baccæ ſunt potiùs Myrto ſimiles, quàm Ceraſo, vmbilicatæ: nec durum continent nucleum, quæ duo requirit Theophr. in ſua Dioſpyro.

Cùm eſſemus Patauii, Nobilis Botanicus Cortuſus appellabat Vitim Idęam Anguillaræ. Quidam circa Lugdunum *Meleques* vocant. Ben. Aretius, Piraſtrum. Lob. & Pena *Amelanchier* Galloprouincię montanæ: An eadem Aliſier Gallorum ſit dubitant. *Amelanchos* vulgò, quaſi melleas dici baccas, propter ſaporem. *Auelanques*

Margin notes (left, partly cut off): ...ani flo-; ...res. ...mina. ...cus.; Deſcriptio; ...s.; ...ores.; ...ructus.; ...emina.; Synony... ...a auto... ...inque ...ntentiæ. ...icus Idæa; Ficus Alexandr.

Margin notes (right): Agryomelea. Dioſpyros. Pira S. Ioan. Sorbi genus. Deſcriptio Geſn. Dioſpyros. Lotus Alpina. Piraſter Idæa. Chamæmeſpilus. Pirus Ceruina. Chamæpirum. Chamæapiũ. Geſn. not. Pirus Ceruina. Myrtomelis. Petromelis. Codimalon. Geſnerus repreh. Dioſpyros non eſt. Vitis Idæa. Amalanchier. Amelanchi...

Auelanchier. *Hamamelis.* *Homomelis.* *Myrtomelis.* *Alaternus.* *Lob. & Pen repreh.* *Vitis Idæa.* Lingua Gottorum. Dalech. Athenæi ἀμαμηλὶς & ὁμομηλὶς. Myrtomelis Cordo. Etiam Allobrogum vulgus *Ame'anchier*, perinde ac si μηλιχίον, id est, Melleum pomum dicere vellet, aut Hamamelida: Nantuatenses, *Manternier*, quæ vox ex Alaterno videtur esse deprauata, cùm tamen Alaternus esse non possit. Non est vt quidam autumant [Lob. & Pen.] Gallorum *Alisier*. Vitis Idæa 3. Clus. Tertia [inquit] ab Italis vitis Idæa Theophr. censetur. Rustici montani Austriaci Fliegenber vocant, aut quòd muscæ eius fructum ob dulcedinem appetant, aut quòd neglecta ab auibus, muscis in pabulum cedat. Simlerus Flûbirlin, hoc est, Pirum petream, ni fallor, appellat. Idem Clusius ait Gesnerum huic in epistolis varia tribuere nomina, [si modò hanc intelligat] quam paulò antè diximus. In postr. Hist. addit Clus. Dalechampium Epimelidem 2 vocare, ac Cotonastrum Gesneri *Clus. taxat.* esse putare. Deinde alio loco Ἀμαμηλὶς seu Ὁμομηλὶς Athen. eiusdem Dalech. dicit. Sed in eo fallitur Clus. quando Cotonastrum Dalech. eundem censet cum sua Vite Idæa 3. quandoquidem duæ sunt diuersæ plantæ.

Differentiæ. Gesnerus duas species dicit, vnam foliis obtusis: alteram acuminatis: cuius diligentiæ succrescens Dalech. duas figuras posuit: vnam latiore, alteram angustiore folio, quamuis reuera variatio tantùm sit eiusdem speciei, vt nobis quidem videtur.

Locus & tempus. Locis montanis, præruptis & saxosis potissimùm gaudet. Nec vllus est locus paulò asperior montanæ Galloprouinciæ, cui desit huius fruticis prouentus. Sic Helueticis, Austriacis, Sabaudicis ac Burgundicis, aliisque montosis variarum regionum locis prouenire solet. Floret Maio aut etiam Aprili. Fructum maturat Iunio & Iulio mensibus. Speciatim perelegans prouenit ad sacellum quoddam, vix binis Basilea distans leucis, in viuo saxo exsculptū, quod Zû vnserer frawen im Stein vocant, in rupe proxima. *Satio.* Eam aliquando delatam ex monte iuxta Oppidum & Castellum Claræ Vallis, in hortum transplantauimus, sed curam respuebat: Gesnerus quoque euulsam in horto plantare frustra se conatum scribit. E semine aut tenellula aliqua plantula in locum suæ naturæ competentem, fortè meliùs proueniret.

Vsus & fac. *Stomachus.* Suauis est eius fructus, & ita aptus stomacho, vt qui copiosè etiam ingesserit, non grauetur, vt testatur Gesnerus. Iam suprà dictum sapore esse dulci, & propemodum melleo. *Scopa.* Virgis in scopas vinctis vtuntur, ad areas verrendas, authore Lobelio.

DE MALO PVNICA.

CAP. XVII.

Dicta sunt Mali & Piri genera vulgata, & his adfinitate vel specie vel natura iunctæ arbores: ordinis nostri ratio flagitat, vt reliqua Mala persequamur, transitu facto ad Malum Punicam, inter notam & ignotam ferè mediam, donec ordine quodam succedant exotica & ipsa Pomi nomine comprehensa. Nam & doctissimus Cæsalp. Punica partim cum Malis, partim cum Citro conuenire scribit.

MALVS PVNICA.

PVnica Malus in iustã etiam arborem excrescit, ramis tenuibus angulosis brachiatã, quos armant spinæ rigidæ aliquot, cortex obducit rubescens: *Descriptio.* in his folia incondita, Myrti vulgaris æmula, *Folia.* vel etiam maiora, non ita acuta, ex viridi in leuem quãdam rubedinem vergentia, auersã parte neruosa, odore graui, præsertim si manibus contrectata naribus admoueantur. Ex ramorum lateribus flores emicant punicei, quinque foliis constantes, *Flores.* quorum medium occupant complura stamina Cytino insidentia, siue calyci, qui puniceo etiam colore fulget, vnciã longior, corticosus, in plures lacinias mucronatas facescēs, quæ vmbilicum postea pomi succedentis coronant. *Fructus.* Est autem Pomo magnitudo varia, omni ferè ampla, & maximis ferè Malis æqualis, rotunda ferè, nisi quòd vtrinque leuiter compressa. Cortex mediocriter crassus, duriusculus, fragilis tamen, ante maturitatem viridis ac læuis, pòst puniceus & rugosus, qui tandem etiam ad spadiceum accedat, intus luteus, gustu adstringens, numerosis acinis plenus, vino abundanti ebriis dulci aliàs, aliàs acido, interdum medio, *Sapor.* fauorum modo dispositis, carnosis membraneisque dissepimentis ceu parietibus intergerinis circumseptis, amaris, modò candidis: modò purpurascentibus: *Grana.* ipsis verò granis gygartorum vitis similibus, quæ constant ligneo cortice & nucleo amaro, non tamen sine adstrictione. Alit hortus Stutgardianus Punicam, flore quidem illam multiplicato, sed longè minùs denso quàm sint Balaustia, à quibus & cytinus dispescit longus, vt Punicæ iam descriptæ, quemadm & apices, quibus Balaustia carere videntur.

Theophr. sententia de malo Punica. Malus Punica Theophrasto non benè prouenit semine, sed ex virga, quin & cultura vno caudice, cæteris abscissis feliciùs adolescit. Auctu facilis est: Innocentissima arbor, quia paucam nec numerosam agit radicem, paucóque eget nutrimento, citò senescit: rigationes tamen amat, & vmbras. Caudice est breui atque contorto, medullà carnosà, ramis aculeatis, foliis angustis. Facilè amittit flores, quòd tenui ac debili petiolo appensi sint: supra debilitatem fertilissima arbor est: inulta tamen sustinet, nec πληγὰς tantùm, sed & διαίρεσιν, discissionem inquam, & fissionem. Mutilatione durior redditur. Fructum fert, ex liquore & cortice constantem; semina congesta, putamine inclusa: succo acido, aliàs dulci. Flos huic soli Puniceus, fructui insidens. Ex dulcibus acinis vilis prodit, [legendum enim ἐκ γλυκέων, non γλαυκίων: non enim glaucis acinis reperitur, vt & Cæsalp. annotat] ex enucleatis dura, & plerumque acida. Huic frigus non nocet: dulcescunt suillo ster-

lo stercore. Punica Aegypti & Ciliciæ mutato solo meliora redduntur: Euadunt enim alteræ dulces & vinosæ, alteræ sine nucleo, magnôque acino apud Pinarum amnem fructificant.

Porrò vt & de dignitate huius arboris aliquid dicamus, fuit olim Malum Punicum in sacris Hebræorum ceremoniis, lege etiam plurimùm honoratum. Nam sacerdos sacrum tabernaculum ingressurus, vestem gestabat, in cuius imo margine, atque per ambitum alternatim Mala Punica, & tintinnabula pendebant, non sine mystica ratione, vti nos docuerunt sacri interpretes. Fuit etiam apud Ethnicos in illorum diuinis percelebre. Celebre fuit & eo ipso Hæreum templum insulæ Euboeæ, in quo Iunonis simulachrum ex auro & ebore, Polycleti arte factum, altera manu Punicum, sceptrum alterâ gestabat: quam Punicis gestationem Pausanias secretiorem dicit, quàm vt vllius sermone explicari debeat, Historiis quoque præcipuæ æstimationis vel apud ipsos etiam Reges fuisse docetur. Darius rex, cùm ingens Punicum gestaret, rogatus, cuiusnam rei granorum illius numerum desideraret, respondit tot Zopyros, hoc est, tot uiros probos, qualis fuit Zopyrus D[illegible] fidelissimus, quamuis hanc historiam paullò aliter recitet Herodotus. Esurus, inquit, Darius mala Punica, simul ac primum Malum aperuit, à fratre Artabano percunctatus, nunquid tantundem hominum sibi optaret, quantum illic acinorum esset? respondit, sed malle tot sibi fore Megabylos, quàm Græciam subditam. Is enim eius exercitus dux fuit. Milonem Crotoniatem ferunt inter ea, quæ fortitudinis egregia facinora peregit, malum Punicum manu ita continuisse, vt nec vllo conatu eripere permiserit, nec pomum ipsum prehendo [illegible] sit: quod tamen amasiam cum eo colludentem nullo negotio fecisse perhibent: ecquid enim non possit amor?

Nota est Græcorum fabula, quâ Iupiter Cereri à Plutone raptæ, restitutionem promiserat, sed ea lege ac omine, vt si nihil apud Inferos illa degustasset: sed huiusmodi conditionis haud reperta, tribus (vt Ouid. ait in 4. Fastor.) vel septenis (vt idem ait in 5. Metam.) Punici granis ie unium soluerat. Hoc autem detexit Ascalaphus Orphnes & Acherontis, vel, vt alii volunt, Stygis filius quare in Auem Bubonem mutatus. Ad multas autem matris querelas, illi postremùm indultum est, vt sex menses cum illa esset, totidem cum viro Plutone. Sed id non sine quadam mythologica ratione fictum, vt alia pleraque Græcorum figmenta. Proserpina enim ipsa, Luna est; quæ toto anno sex mensibus crescit, sex etiam deficit: videlicet vt per singulos menses quindecim diebus crescens apud superos, apud inferos autem deficiens esse videatur. Sed cur Punicum malum introducitur potiùs præ aliis? An quia acini eius, quamminimùm nutrientes, ieiunio tamé cæteroruû ciborum ferendo sufficere queant, saltem ad tempus? ita laudatissimum probamus morem Italorum, suis ægrotantibus, quibus quidem ieiunium prodesse possit, vix aliud vulgentium præscribétiû, quàm Punici acinorum cum aqua solutorum, vel eorum tantùm liquorem, quo simulac famem & sitim ęgrotantis fallant, atque adeò causę morbificæ, calidæ quidem alterando, frigidæ & crassæ, incidendo, attenuando, & nutrimenti defectu, consumendo resi[illegible].

Non referemus hîc fabulam ex Arnobio, quomodo [illegible] Agdestis virili membro se priuantis effluente multo sanguine, quem terra ebibit, nata sit arbor mali Punicæ cum Pomis, quę cùm Nana legisset, ac in sinu reposuisset, conceperit Atym, si credere fas est. Nos vtiliora sectamur, & quæ ad Punici naturam declarãdam propiùs accedant. *Malus Punica ex sanguine nata.*

Punica malus ῥία Theophrasto. & Dioscor, vel vt alii malunt ῥοά: quibusdam & ῥοιά. Flores κύτινοι: Pomi cortex Σίδα Dioscor. & Malicorium Latinis. Syluestris Punicæ flos, Βαλαύςιον eidem. Balaustium Lat. de quo postea. Arbor ipsa dicitur & Σίδην nonnullis: Σίδας οἰνώδας dixit Hipp. Alibi tamen ῥοιὴν γλυκείην habet. Nicandro quoque Σίδη dicitur. *Nomina & Synonyma. Malus Punica*

Ipsum verò Malum à Carthagine, vbi laudatissimus proueniat, nomen accepisse volunt: à granis verò quæ intus continẽtur, *Granatum*, quamuis alii Granata etiam à regione Hispaniæ dicta velint, alii ab vrbe Granata: sed malè, inquit Lacuna, ab ea vrbe Granata dicta putantur, in cuius finibus pauca proueniunt: vt videant quid faciăt, qui temerè & ex mera coniectura de sibi ignotis & peregrinis tradunt vel docuerunt. Vt tamen dicamus obiter: potuisset & fructûs sola bonitas, non multitudo, nomini originem dedisse à loco, si modò talia ibi nascerentur quod obseruent diligentiores. Sed quid iuuat nominis originem aliunde expiscari, cùm [illegible] sappetat in ipso Pomo, & iam ante Catonis & Varronis tempora ita inde fuerit nuncupatum? Nempe Granatum à granorum farctu dictum putamus. *Granatum*

Rhoidia & Apyena mala Thales in lib. qui περὶ [illegible] inscribitur, vt refert Sobrus. Boeticis autem Sida. Nam & Sida terra Boetica dicitur. Quo argumento Athenienses ab Epaminonda in Side regionis quæstione victi memorantur. Nempe referente Athenęo, orta inter eos contentione, quid Sidam appellarent: Epaminondas à dextra protinus çonditum depromens malum sciscitatus quonam modo malum hoc vocitarent: responderunt Rhoam. Sed nos, inquit, Sidan. In eo tractu, de quo fuit contentio, plurimæ sunt Mali Punicæ, indeque pricipio nomen est inditû. Sic Epaminondas causam obtinuit. Pro Sidas tamen aliqui Sidam legũt: Sic Athenienses regionum fines appellabant. Epaminondas ita causam suam obtinuit. Σίδιον verò Dioscor. est mali Punici corium, & putamen. λέπος Bœotis quoque Punica Sidas nominari idem Athen. scribit. Est & Rhoidion, exiguum Punicum apud eundem. Empedocles Obligona vocabat: [illegible] σίδαι καὶ ὑπέρφλοια μῆλα: tardam ea voce maturitatem indicans. Nam nisi frigus, Solis ferurdam vim, humectam & imbecillem reddiderit, eius fructum haud commodè concoqui tradunt. Et Theophrast. hanc arborem meliùs ac celeriùs fœtum suum in vmbra maturare prodidit: ὑπέρφλοια verò dicta quidam volunt, à florida & viuida vi: alii à cortice crasso de quo nunc non est disputandi locus. Geoponici aliàs Mala Granata aliàs Punica Mala vocant. *Rhoidia [illegible] Sida. Rhoa. Opsigona. Hyperphloia.*

Plinius quoque Punicam Malum quibusdam Granatum appellari scribit. Quæ posterior sanè appellatio hodie frequentior est, tam apud vulgus, quàm apud officinas, atque in ipsis adeò Practicorum libris. Quas ambas tamen indifferenter vsurpant Herbarii. Punicum tamen frequenter appellantes. Notandum verò apud Theophrast. vbi agit de Sida [quam Dalechamp. Nympheam putat] eiusque caput Malo Punico confert, semina verò dissimilia dicit, pro τοῖς ῥίζαις legendum esse τοῖς ῥοιαῖς, non [illegible], in Gaza *Granatum Theophr. locus restitut. Gaza rot.*

legit. Lectionem illam Athen. insinuat, atque ipse adeò verborum sensus, reique natura. Nam totum quidem Sidæ caput Malo Punico simile dicit Theophr. grana verò intus conclusa mali Punici granis dissimilia: quidam etiam Malogranata vocant.

Malogranata. Rimon. [illegible]

Hebræis Rimon, teste Trago. Chaldæis Rimmona. [illegible] & Serap. R[illegible]man: sunt tamen qui deprauatè scriptum putent pro Ruman. Alii vtrumque ponunt, & Roman quoq; pro eodem. G. Granat[illegible] [illegible] Marie Magdalenenöpffel [illegible] [illegible]appelboom, Granat appel. Gal. Pomme [illegible] grenad[illegible], Pomme de grenade & Migraine. Ital. Pomo granato, melagrano, granataro. Hisp. Granadero. granadas Romanas, Castil. [illegible] Portug. R[illegible]man.

Partium [illegible] menclatura

Sed operæpretium est etiam partes eius paulò specialiùs explicari, quod plerarúmque vsus in Medicina sit maximus.

Rhicinum

Sunt qui primum arboris germen erumpens Rhicinum vocitent.

Folium Apuleius ampullaceum dixit, fortè quòd sit quasi calathi effigie.

Cytinus.

Plerisque authoribus satiuæ flos, Cytinus dicitur, κύτινος τῆς ῥοιᾶς, in cuius captu & ambitu futurum pomum iam tum continetur, & quasi conceptus acinorum, & fœtus ad maturitatem clauditur: sic Græcis dictus: κύτος enim illis sinus, venter [illegible] est.

Aureliani [illegible]

Aurelianus Cytinum Ampullagium vocat, ab ampullæ similitudine quadam, quæ lectio magis probatur, quàm quæ alio loco extat, Ambulacium, authore H. Iunio. Syluestris florem, βαλαύστιον, Balaustium esse volunt potissimùm Diosc. & alii.

Cytinus. [illegible]

Plinius verò ab his dissentiens primum Pomi partum, cùm iam florere incipit Cytinum vocat, tam satiuæ, quàm syluestris. In ipso verò Cytino antè, quàm Malum ipsum prodeat, Balaustia vocat. Alii vt Columella & Apuleius balaula: alii Balaustium vocauêre tantùm caducum, ex Græco extorquentes, vt annotat Curtius. Sed & suam opinionem habet Cordus. Nam postquam Diosc. nomina & significationes proposuisset: nos [inquit] arbitramur alio modo differre. Cytini sunt Punicæ tenelli fructus, qui statim post flores decidunt. Quod Diosc. scribit Cytinum florem, intelligimus de parte quæ fructus rudimentum est. Hæc etiam Balaustii nomine in Pharmacopoliis cognoscitur. Balaustium verò est flos syluestris Punicæ, qui decidit spontè, quoniam inter pediculum & floris folia non habet caput, ex quo fructus fiant. Tales abortiui flores in multis arboribus & herbis videntur, præsertim in cucurbita & cucumeratis. Possunt tam in syluestri quàm Satiua Punica & Cytini & Balaustia nasci. *Hæc Cordus apud Diosc.*

Cytini. Balaustiū. Cord. not.

In historia verò sui oblitus, eandem cum Dioscor. cantat cantilenam: sterilis flores Balaustia: Satiuæ Cytinos dici affirmans. Et sanè multas Malos Punicas vidimus in diuersis regionibus, tam satiuas, quàm syluestres, nunquam tamen animaduertere potuimus diuersos flores, hoc est deciduos & non deciduos in eadem arbore, cucurbitarum modo, nec etiam ferentes Balaustia. si is vidit Balaustia in satiua Punico nasci, cur non indicat? scimus quidem Plinium citra distinctionem tam syluestris quàm satiuæ florem Balaustium vocare, atque ita etiam indiscriminatim ipsas etiam Officinas Balaustia nominare atque vsurpare, quippe quibus Cytinorum appellatio de satiuorum flore sit incognita: sed an verè ac distinctè illud dicatur, de eo ambigitur: in qua tamen re potiùs Dioscoridem sequendum arbitramur.

Cortex. Sidium. Malicorium. Psidia. Cortex psidia.

Cortex siue putamen mali punicæ Dioscor. & Græci Σίδιον, vel Σίδια in plurali Galeno: Plinius & eum secuti sunt Latini, atque adeò officinæ, Malicorium, quòd vulgus ex eo corium parare nouit: ob id Malicorium Medicis dictum putat Plinius: Immò inquit Dalec. quòd Mali putamen & tanquam corium sit cortice durius, nucis inuolucro tenerius: quin & corrupto ex Græco nomine Psidia, & cortex Psidiæ passim iisdem officinis dicitur: sunt tamen qui putent Arab. Psidias dici: potuit & ab iis corrumpi vox Græca: cautioribus cortex granatorum, σιδόεντος κάλυμμα καρποῖο Nicandro: aliis vt Io. Agric. [illegible], vel [illegible]. Marcellus Med. caliculos Punici vocat.

Cortex granatorum. [illegible] granat.

Sunt & Acini & grana rubra, in quibus succus, quem vinum Granatorum vocant, quorum nuclei Acini semina Celso; πυρῆνες Diosc. Acini tunica Varroni.

Cicus vel Cicum Cytini.

Membrana acinos discriminans Cicus vel Cicum Varroni. Capitula Mali Punici Celsus Cytinos vocauit lib. 5. in descriptione emplastri Rhypôdis. Nec illud tacendum Cytinum Dioscoridi etiam impropriè dici Hioscyami: propriè enim tantùm mali Punicæ est.

Differentiæ.

Mali Punicæ summæ & generalissimæ differentiæ, *Mitis*, vel satiua, & *agrestis*: & tertio ea *quæ Balaustia fert* itidem syluestris. Agrestem illam vocamus, quæ passim sua spontè fruticat in sepibus Narbonen[illegible], [illegible] satiua. De Balaustifera agetur postea. Mitium alia σκληρόκοκκα Athen. dicta, [illegible] nucle[illegible] continen[illegible]: alia ἀπύρηνα, cui vel nulli, vel certè quàmminimi, & vix effatu digni nuclei: vtrumque genus agnoscit Theophrastus & Plinius. Sclerococca sapore distinguuntur & magnitudine, suntque vel dulcia, vel vinosa Theophrasto: Dioscoridi, dulcia, acida, & vinosa: Galeno dulcia, acida & austera. His plura adiecit Plin. & quinque facit species: dulcia, acria, [austera Galeno] mista, acida, vinosa, quæ tamen tria genera facilè ad tria Diosc. possint reduci. Rec[illegible]tiores tria quoque tantum [illegible] præter ἀπύρηνα dicta, Sapore quoque distincta, dulcia, vinosa, & quæ Muza, quasi μέσα: Et Monspel. etiamnum hodiè Mezanas vocant. Perperàm verò apud Plin. lib. 2[illegible]. c. 6. nouem esse genera scribitur, cùm hoc nuspiam apud vllum authorem extet. Ergo ex eodem, pro nouem, vox quinque substituenda, vel sanè vtraque omittenda.

Plin. locus corr.

Nostro hoc tempore Galli Prouinciales & Narbonenses dulcia celebrant, acida, & acido dulcia quæ nos vinosa putamus Diosc. Hæc vulgò Vaiani vocat Hetruria, quæque alibi *Ghiani*, & alibi *di Mezo* sapore Italico idiomate appellantur.

Vaiani.

Sed & magnitudine distinguuntur: dulcia enim sunt multò maiora & speciosiora, teste Lacuna. Quin & Cæsalp. dulcia vt plurimùm esse grandiora scribit, & granis maioribus, καλλίκοκκα vocat Theophr. qualia proueniunt apud Pinarum amnem. Quibus verò paruus nucleus inest, his natura protinùs vuam & vinum, non equidem mustum aperuit.

Callicocca.

Perhibentur etiam dulcia cæteris magis scabro esse cortice. Samia & Ægyptia distinguuntur Erithrococcis & Leucococcis, authore Plinio. Magis enim placet hæc lectio, quàm illa, Erythrocomis & Leucocomis, quam tamen plerique secuti sunt, excepto doctissimo Dalechampio. Vt sensus

Erythrococca Leucococca. Plin. locus restit. & explic.

ſus ſit Samiorum & Aegyptiorum Punica alia rutilis eſſe granis, alia candicantibus vel albis.

Athen. Punica ſic diſtinguit: Ex Punicis grana ſunt aliis dura, aliis tenella & molliuſcula, quæ Apyrena vocant, quorum & Ariſtoph. meminit in Agricolis, & in Non ſeneſcente. *yrena.* Apyrena Plinius dulcia dicit lib. 23. At in 13. ἀπρύλυα vocat, non quidem dulcia, ſed quibus blandiores ſunt acini, natura candidiore, minúſque amaris diſtincti membranis: talia fieri ait Celiciana, mutato ſolo, qui eiuſdem mutatione dulcia in acida, & viciſſim, hęc in illa tranſmutari ſcribit. *nicorum tamorsis.* Seneca autem apyrinon dici vult, non cui nulla ſit nuclei durities, ſed quibus minima, de quibus Martialis. *yrinon.*

Non tibi de Lybicis tuberes, & Apyrina ramis:
De Nomentanis ſed damus arboribus.

Amatus Poma Granata lignoſo acino carentia Hiſpanis *Capharilia*, Italis *Aluſi* vocari ſcribit, per quæ nos Apyrena intelligimus. *pharilia uſi.*

Cæſalp. tradit in dulcium genere reperiri Punica adeò paruo oſſe, vt eo carere videantur, quæ fortè & ipſa ad Apyrena referri queant.

Seneca in epiſtolis: ſic ſapiens imperturbatus dicitur, quo modo Apyrena dicuntur: non quibus nulla ineſt duritia granorum, ſed quibus minor.

Non præteteunda hoc loco Punica apyrena Scaligeri. In Agro Babylonio ſunt Punica Mala, non magna, cortice valdè tenui. Quo ablato manduntur, vt Pira. Non enim veluti noſtra diſtinguuntur carneis diſſepimentis, niſi perquàm parùm in imo medio. Duorum ſunt generum. Partim lignum pyrena habent adeò tenerum, vt menſum pro nihilo habeatur. Partim nullum habent. Sunt igitur vera ἀπύρηνα, ſicut ἄποδα Manucodiata. Prior autem ſpecies [illegible], ſicut ἄποδες Veſpertiliones, & Cypſelli. Apud Bœotias Thebas, atque in tumulo Mecœni Creontis filii Punica nata (vt ſcribit Pauſanias) cuius pomum ſanguineum intus colore repræſentat. Hactenus de differentiis. *yrena ſlig. ſcriptio* *fferentiæ* *nicum nguineū*

Amat hæc arbor ſolum Cretoſum, macilentum: ſed in pingui quoque prouenit. Regio ei eſt apta, quæ calida eſt. Et tamen vmbras amat, rigationes, & frigus non nocet, vt ait Theophraſt. Sed intelligendus de frigore moderato. Nam ſi intenſum frigus non noceret, etiam in Germania & Septentrionalibus regionibus proueniret, quemadmodum in calidis. In Germania non niſi magnatum hortos nobilitat, & id rarò, hyeme curioſè reponenda ne vi frigoris lædatur. In parte Africæ, quæ Antiquis dicebatur Punica, ſub qua comprehenditur Carthago & Tunet eius ſi adus optimus & copioſiſſimus prouenit: in finibus Granatæ parcè, quicquid ſcribat Matthiol. nam hac in parte maiorem fidem habemus Lacunę Hiſpano. Optima habentur in Regno Neapolitano & Valentino. Et hodie quoque Malogranata ſuppetunt in Braſilia, ex orbe noſtro illata, vt ex hiſtoriis Indicis diſcimus. Coluntur in hortis Italiæ & Galliæ Narbonenſis omnia tria genera, ſapore differentia: ſpeciatim Patauii, & Veronæ perelegantes vidimus, *à i Frati di S. Ioanne de Monte.* Geneuæ in hortis colunt, vbi facilè à frigoris vi deperditur, quemadmodum & apud nos, niſi caueatur. Pulchellam tamen arborem in multos iam annos colimus, vix floris gemmas protrudentem ęſtatibus calidioribus. Stuckardiæ in E.C. horto pulcherrimè florent Iunio & Iulio, inter quas quędam flores pluſculis foliolis conſtantes exerunt, vti perhibet hortulanus. In calidioribus regionibus citiùs floret. Platero magni nominis Medico, amico noſtro, etiam fructū ad notabilem magnitudinem producunt Baſileæ. Fructum maturant tardè & vix ante Autumnum: fortè citiùs in regionibus calidioribus. *ocus & ſura.* *Temp...*

Græci fabulantur & hîc, more ſuo: ſatā nempe primùm Punicam à Venere, in Cypro.

Syluestre genus in planis & maritimis prouenit, in Gallia Narbonenſi & Prouinciā paſſim, guſtu valdè acerbo vt Monſpelii in ſepibus. Non temerè in montibus viſa eſt arbor Punica: colles tamen non planè reſpuit. Patauii etiam ad aquas creſcit. Perdit facilè ante maturitatem fructum, & florem quoque roribus nimiis atque pruinis: qua de cauſa inflectunt ramos eius, ne ſubrecti humorem infeſtum excipiant atque contineant.

Malum Punicum autore Palladio, vere, vſque in Calendas Apriles rectè ſeritur: Locis quidem temperatis, Martio vel Aprili: calidis verò & ſiccis, Nouembri. Seritur plantis de matrum radice deuulſis. Sed quamuis multis generibus ſeratur, meliùs ramus eius cubitalis inciſus manubrii craſſitudine, & capite vtroque acuta falce læuigatus, ſcrobi velut obliquus immergitur, priùs tamen porcino ſtercore & in capite, & in imo oblinatur, vel in crudo ſolo malleo cogatur ad inferiora defigi. Meliùs proueniet, ſi ponendus ramulus gemmatā iam matre ſumatur. Sed qui in ſcrobe deponit, ſi tres apillos in ipſa radice conſtituat, prouidebit, ne oma findantur. *Satio.* *Vt melius proueniat.*

Lemnos incolæ, teſte Bellon. Nerii flores ſpargunt & obligant ramis Granatorum, ſibi perſuadentes vim eſſe iis floribus impedientum defluxum florum: affirmant etiam impedire, ne findātur poma. Nos iſta vix ſuperſtitione carere putamus. Sanè perlibenter hîc aliquem Philoſophum hariolantem audiremus.

Curandum inprimis virgulta inuerſa deponas: Nobis etiam ex ſemine prouenit in horto Montbelgard. Creduntur acida fieri, ſi rigentur aſſiduè: nam ſiccitas in iis ſuauitatem præſtat ac copiam. Circumfodi autumno & verè debet. ſi dum pendent in matre Poma, ſurculos ſemel vel iterum intorſeris, ad ver vſque integritate vegeta cuſtodiuntur. *Ne poma [f]indantur.* *Vt fiant acida.* *Vt Segeta ſeruentur punica.*

Diophanes in ſuis Georgicis ſcriptum reliquit, rubra creari Mala, ſi glandium cinere radices aſpergantur.

Democritus teſtatur Punicam Myrtúmque mutuā conſuetudine mirum in modum oblectari quod ſi inter ſe ſocietate ac conſortio fruantur, fertiliores reddi: radices quoque etſi aliquanto diſtent interuallo, mutuo complexu exhilarari. *Vt rubra creentur punica.* *Punica & Myrti Sympathia*

Sine nucleis naſci ſcribit Africanus, ſi dempta, vt in vite, medulla, ſurculus adobruatur, & dum comprehenderit, amputetur quod emergit. Cinis cum lixiuio circa Punici truncum frequenter infuſus, læta & fructuoſa reddit arbuſta. *Vt Punica ſine nucleis naſcantur.* *Vt læta fiant Punicæ arbuſta.*

Aſſerit Martialis, candida in his grana fieri, ſi argillæ, & cretæ quartam partem gypſi miſceas, & toto triēnio hoc genus terræ radicibus eius adiungas. *Vt Punica fiant candida.*

Idem tradit miræ magnitudinis poma protuberare, ſi olla fictilis obruatur circum arborem, in eaque ramus cum flore claudatur, ne reſiliat ad palum ligatus: tum operta olla contra incurſus aquæ muniatur, autumno patefacta ſuę magnitudinis poma exhibebit. *Vt Punica fiant magna.*

Multa in punico ipſe aſſerit Punica naſci, ſi Tithymali & Portulacæ ſuccus benè commiſtus *Vt naſcantur multa.*

arboris trunco antequàm germinet adlinatur.

In singulis Punicis mali aequali numero esse grana.

Acinos totidem granatis numero in singulis affirmat Aphricanus, etiamsi magnitudo variet, modò ex eadem arbore legantur.

Insitio.

Variè, vt Græci produnt, inseritur, in se, & aliis arboribus. Martialis inseri posse affirmat de ramorum connexione, vt medulla vtrinque diuisa se iungat. Caudex itaque flexilis, qui possit ad terram vsque deduci, obruitur, ita vt ramulorum connexione medulla vtrinque diuisa se iungat: deinde vinculis districtus ligatur, ne possit in suam sedem resilire, demùm a nurcâ suffunditur. Sed insecto trunco surculus quàm recentissimus statim debet infigi, ne mora exiguum, qui est, siccet humorem, alia tamen scitu non indigna quàm cæteris, ratione. Nam in Punica surculus iam oculis gemmascens accipi debet, in aliis verò priùs quàm [illegible]. Lætatur hæc Myrti [illegible]iugio, vt refert Didymus: ideò insita Myrto Punica, multò plurima poma largietur. Salici item & Citrio, vt idem testatur inseri consueuit. At huic & Græcis contradicit Palladius, qui scribit, in [illegible] tantùm inseri posse circa Apriles Calendas. Vnde hi eius versus:

Punicae insitioni peculiare.

In [illegible] tantùm inseri posse.

[illegible] malis [illegible] dignata sapores
Mala, nec extremis ass[illegible]ciata comis.
Ipsa suas augent mutato semine gemmas,
Et sibi cognato picta rubore placent.

Qui plura de his volet, legat Palladium ex quo hæc pleraque desumpta, & Columellam. Item Ruellium, qui de his multa præclara ex Veterum monumentis congessit. Consulat etiam Plinium & reliquos Geoponicos, tam Priscos quàm Neo[illegible].

Vires & vsus.

Contra [illegible]

Nunc vires perpendamus ex Diosc. Gal. Plinio & aliis, Punicum malum refrigerandi atque exsiccandi secundo ordine facultatem habet. Quare omnia Veneris impetus excidunt, eorum inprimis, quæ frigidæ temperaturæ sunt. Nam non eadem in omnibus vis exuperat. Nempe ex saporum discrimine vires adaugeri vel minui oportet. Nam dulce minùs refrigerat: austerum valentiùs, sicciúsque est, & stomacho magis amicum, maximè æstuanti auxiliatur. Acidum quoque dulci magis frigefacit; ac maiorem etiam incidendi facultatem possidet. Easdem quoque in adstringendo facultates ex saporum differentia habet, quæ eximiæ in omnibus sunt. Dulce pectus adiuuat, succíque boni est, nonnihil coloris habens. Sub dulcium verò appellatione apyrina veniunt, vtiliora: inflationes tamen pariunt, colorémque gignunt, quamobrem febribus abdicantur. Acria vrinam ciunt, & ad morbos flauæ bilis, & ad ventriculi iecorísque calores plurimùm prosunt, atque ad stomachi lancinationes, quæ propter males humores eueniunt: ori ingrata, gingiuásque lædunt. Vinosa medias sortiuntur vires, stomacho prosunt, duntaxat pauca, citráque satietatem, aluum sistunt: cauentur in vomitionibus ac bilem reiicientibus, nec acinorum carne, nec succo vtilia. Omne verò malum Punicum boni succi est & iucundi saporis, & stomacho accommodatum, sed vix vllius alimenti authoribus Diosc. & Gal. syncopi auxiliatur etiam, vt Ruffus ait. Pomum verò in olla noua positum, indito operculo, ac in furno tostum, pòst contritum, & in vino potum, aluum sistit, tormina discutit & tineas pellit. Alii contusum & ex tribus vini heminis, ad heminam vnam decoquunt. Dulce autem coctum & tritum, atque illitum, mirabilem, multiplicémque præstare effectum aiunt, tum ad capitis naturaliúmque vlcera, tum ad ea, quæ totum corpus excruciant, & ad oculorum inflammationes. Nam vlcera celeriùs ad cicatricem adducit. Acidorum nucleus in Sole siccatus, & obsoniis inspersus, ac cum iis etiam decoctus, aluum stomachíque fluxionem sistit. Aqua verò cœlesti maceratus, sanguinem excreantes potu iuuat, & ad insessus dysentericorum, profluuiáque laborantium accommodatur. Porrò succus ex acinis ipsis, vt Diosc. ex acerbis vt Plin. expressus si coquatur melli admixtus, perutilis fuerit ad oris, genitalium & sedis vlcera, nec non ad digitorum pterygia, nomas, & quæ in vlceribus excrescunt: itémque ad aurium dolores & narium vitia: maximè verò si ex acidi punici granis exprimatur, vocatúrque hoc medicamenti genus stomatice Plin. Mala [illegible] crudiora triginta [illegible], & in dolium coniiciunt, vinique nigri ac austeri congios tres superinfundunt, quo pòst triginta dies ad Dysenteriam vtuntur. Diuiditur etiam malum, & cœlesti aqua ternis ferè diebus madescit. Hæc enim aqua cœliacis frigida bibitur. [hoc Diosc. de acinis Punici.] Contra Leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tusis, succoque decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissi, myrrhæ, & mellis Attici selibris. Alii & hoc modo faciunt. Punica acida multa traduntur: succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia & omnia quę Lycio, aut hypocystide curantur, aures purulentas, Epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fugant, Autore Plinio. quod ante eum scripsit Nicander. Sed hoc ob occultam potiùs [vt Greuin. de venenis existimat] quàm manifestam qualitatem habent: Mi[illegible] non [illegible], cum non facilè quicquam eorum, quæ de herbarum facultatibus Nicander memoriæ prodidit, silentio prætermiserit. Porrò dulcis Punicæ succum, sorbitionis modo sumptum, bonum colorem facere, author Ægineta. Acris etiam potus ventrem cit, & bilem flauam sine molestia euacuat, ventriculúmque roborat. Aduersus vulnerum dolores, & inflammationem prodest.

Nuclei v. / *Stomachi fluxus.* / *Sputum sanguinis.* / *Dysenteria.* / *Diarrhœa.* / *Vlcera oris & genitalium.* / *Pterygia.* / *Nomae.* / *Aurium dolor.* / *Narium vitia.* / *Stomatice medicamentum.* / *Contra leporem marinum.* / *Sedis & pudendi vlcera.* / *Aures purulentæ.* / *Epiphoræ.* / *Maculæ.* / *Aduersus serpentes.* / *Bonus color.* / *Vulnus.* / *Inflammatio.*

Dulce. / *Stomachus æstuans.* / *Apyrina.* / *[illegible]* / *Calor ventric. & iecoris.* / *[illegible]*

Hippocrates verò [illegible] acre Punicum quid æstuosum habere, vinosum minùs, austerum magis refrigerare. Acris verò liquor cum melle oculis illitus, acutum visum reddit, maximè autem si vulnerauerit. Cum polenta cardiacis bibendus offertur succus: vt propterea Hipp. & stomachi ardoribus, ob deprauatorum multitudinem humorum dandum præcipiat. Acidi cum masticthe frequentiùs sumptus, nauseam seu vomitum compescit, iecorísque inflammationes à violentia sedat: idem adstringit, siccat & mundat. Cum cibis sumptus superfluitatem in ventriculum defluere non sinit: vtilis etiam ad fœminarum fluxiones. Ad fluorem enim muliebrem rubrum, aut mali Punici dulcis assati succum cum vino nigro propinat, aut radicem, aut malum ipsum in vino nigro decoquit, & detracto cortice, quod intus est, tritum cum polentæ polline ex vino nigro potui exhibet. Si adultior infans, vt soluatur venter, mali Punici acidi nucleum [τοῦς ὀξέος σίδας] melle & hordeacea farina ammixta. Sic quidem legunt exemplaria omnia, sed σίδια cum Cornario legit Fœsius. Idem ex malis Punicis vinosis [σίδιας οἰνώδεας] succo detracto, eo polentam subigit, ac siccat. deinde tenuiter tritam ex vino bibendam dat. Sic & mali Punici dulcis assati drachmam tritam ex vino propinat. Eiusdem etiam interiorem partem pari aquæ portione admixtâ, in potu offert. Corticem quoque & malicoria ex vino propinat.

Acre Punicum. / *Ad visum.* / *Cardiaca.* / *Nausea.* / *Vomitus.* / *Iecoris infl.* / *Fluor muliebris.* / *Syncope.* / *Aluus. Tormina. Tineæ.* / *Vlcera.*

pinat. Sed hæc non videntur nobis inter vteros purgantia reponenda: suspicamur transpositos titulos & multa confusa.

Aranei muris morsui acinorum dulcis decoctũ, emplastri modo appositum aduersatur. Scopes inquit Aelianus, Punicæ grano pereunt. Addamus & hoc ex Theophr. Punica inquit, natura est humida, minúsque calida quàm Laurus. Dulcia citiùs putrescunt, quàm acida, nam succus eorum dulcis faciliùs mutationem recipit, quoniam imbecillior acido. Ex malis Punicis contusis cum suis corticibus exprimitur succus, qui purgat bilem flauam vt scribit Cæsalp. Quod fortè alicui videatur mirum, præsertim cùm constet eorum corticem valdè adstringere, & à Veteribus, sicut & ipse succus ad varii generis fluxiones commendari, & vbicunque adstrictione & condensatione sit opus, vti patebit.

Sed inuitabitur lector, ad assensionem si succum dulcium maximè intelligat, aut acrium: si consideret in cortice non esse tantùm adstrictionem, sed & amaritudinem quandam, in quâ vis purgatrix esse potest, quemadmodum & in Rhabarbaro. Nec dubitamus esse illud experimentum doctissimi viri & cæterorum sagacissimorum Medicorum Italiæ. Ideò placuit experimento adiungere rationem, quę duo sunt maxima tutissimaq; artis Medicæ fulcra. Quando verò Plinius scribit de vinosis, caueri æquè vomitionibus ac bilem reiicientibus, videtur contra Dioscoridem facere, qui ait, mederi acinos vomitionibus. Verba sunt: κοιλίαν, καὶ στομάχου ῥεῦμα τονοῖ ἰᾶται. Apud Port. Acini mali punici verè dentes repręsentāt: ad gingiuarum vitia, & dentium firmitatem, valere eius decoctum, testantur Autores. Vt vox corroboretur ac clara reddatur, experientiâ compertum esse scribit Bapt. Codronch. maximè ex vsu esse si grana media vinosa, à Dioscor. dicta Punica seu Granata, sacchar o albissimo inspersa, & simul calefacta & in ore retenta, illorum succus paulatim glutiatur. Ex Turn. Punica acida prosunt cardialgiæ, ex bili nato animi deliquio, inflammationibus hepatis, appetentiæ excitandæ. Syrupus Granatorum grauidis mulieribus vtilis vt ventriculo & iecori ęstuantibus.

Fit & vinum è Malis Granatis hoc modo, tradente Palladio. Grana matura purgata diligenter in palmeam fiscellam mittes, & in cochlea exprimis, & lentè coques, vsque ad medietatem, cùm refrixerit, picatis & gypsatis vasculis claudes. Alii succum non excoquunt, sed singulis sextariis libras mellis singulas miscent, & in prædictis vasculis ponunt & custodiunt. Dioscor. Rhœtes hoc vinum vocat, à Græca Pomi appellatione: ex apyrinorum maturorum acinis expressum succum simpliciter, aut ad tertias decoque, postea repone. Efficax est ad fluxiones internas, & febri cum alui profluuio exortam: stomacho accommodatum. Aluum adstringit, & vrinam mouet. Contra pestem quoque vtilissimum. Hodie acini maturi diligenter à cortice & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum saccis ad id accommodatis percolatur, & in vasculis id excipientibus desidêre sinitur, defœcatum reponitur affuso oleo, ne vapescat aut acescat. Sic Itali & Galli medici suos Pharmacopœos paratum adseruare iubent, in prædictos vsus, præcipuè verò ad sitim febrientium, quibus frequenter exhibent Itali vel per se, vel admixta aqua aliqua conuenienti destillata, aut simplici fontana.

Habetur & Syrupus è Granatorum succo paratus in instructioribus Italiæ, Galliæ & Germaniæ Pharmacopoliis: sed malè faciunt qui indifferenter dulcia cum acidis miscent. Rectè igitur à Cordo factum, qui vtrumque seorsim conficiendum præcipit, quòd diuersis morbis, morborúmque accidentibus medeantur. Syrupi quidem dulcium vsus ad tussim, & pleuritidem. Acidorum verò, ad sitim, febres biliosas, aut etiam pituitosas si magnus calor adsit: ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi defectiones sedat. Vtriusque descriptionem habes apud Aetium, & in Dispensario Cordi. Paratur quoque ex Punicæ floribus, hoc est, ex internis Cytinorum, puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum, perinde ac ex puniceis rosis, admirabilis facultatis, ad vtrasque vteri fluxiones, si semuncię pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex Punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua ferrum, quod Græcis στόμωμα vocant, extinctum fuerit. Præstat quoque magno sanè præsidio, ad Gonorrhæam, ad Cœliacos & Dysentericos: quo medicamento plurimę adiutæ sunt mulieres, quæ diuturna vteri fluxione laborarunt, vt testatur Matth.

Syrupi dulcium granatorum vires. Vires acidi.

Punicæ flores, qui & Cytini vocantur autore Diosc. & ipsi quoque adstringunt siccant & cohibent: cruenta vulnera glutinant & quas Punicum ipsum pręstant vtilitates. Eorum decoctum ad gingiuas humore flaccidas dentésque mobiles colluitur, & ramices ex intestini prolapsu Cataplasmatis inditum agglutinat & restringit.

Vires Cytini seu Floris Granatorum. Vulnera. dentes. Ruptura.

Sunt qui tradant toto anno lippitudinem non passuros, qui tres, quantumuis exiguos Cytinos deuorauerint. Ex iis velut ex hypocistide succus elicitur, ad eadem valens ad quæ Hypocistis. Galenus Cytinos cortici facultate similes dicit. Horum miras obseruationes dicit Plinius, plurimorum experimentis. Quæ verò Dioscor. de lippitudine tradit, ea Plinius paulò superstitiosiùs proponit, ideò studio omittimus. Dicamus meliora & rationi congruentia. Siccati Cytini, tritique, excrescentes carnes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: vel si mobiles sint decocto succo. Ipsi autem triti, vlceribus, quæ serpunt, putrescúntue, illinuntur, & oculorum intestinorúmque inflammationi. Aduersantur scorpionibus.

Lippitudo. Succus Cytini. Hypocistidis Succedaneum. Plin superstitiosus. Gingiua. Vlcera. Inflammationes. Scorpiones.

Ipsi quoque cortices vim adstringendi præcipuam habent, & quos Cytini præbent vsus. His ex acerbis magnus vsus. Vulgus Coria maximè proficere illis nouit: Succo verò efficaciores sunt: Etenim refrigerant, & ipsis etiam Cytinis & acinis virtute valentiores. Spissandi vim efficaciter obtinent. Vrinam cieri iisdem à medicis affirmari tradit Plinius, quod falsum. Dioscor. quidem acida dicit magis vrinam ciere, quàm dulcia: Nihil verò tale de cortice. Expetitur grauidarum malaciæ, quoniam gustatu moueat infantem. Hoc Dioscor. de Mali succo aut cortice potiùs. Ex vino autem decoctus & impositus, perniones sanat. Fumo eius culices abiguntur.

Malicorii seu Corticis granatorũ vis & vsus. Plin. notę. Malacia. Perniones. Culices.

Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusique stomachum iuuant, cibo aut potioni inspersi: de quibus plura antea ex Dioscor. Iisdem ebibitis, aqua, quæ cutem subierit siccatur. Radix decocta succum remittit, qui tineas necat, seu latas ventris tænias, eásdemque expellit. Syluestris verò radix, quàm tenuissimè trita phalangiorum ictibus imposita prodest. Quę verò rubro cortice sunt, denarii pondere potæ somnos faciunt. Termite Mali punicæ, venenatæ bestiæ, ac serpentes etiam fugantur: propterea, stibadia, toros, & attegias, hac pestilenti lue

Nucleorũ vis. Stomachus. Hydrops. Radicis vsus. Radicis sylu. Termitis vsus.

putant vindicari. Ex Plinio & Curtio. Scribit Const. in libris de cognosc. morb. Malicorium vino decoctum ac potum omnes ventris tineas enecare, maximè eas, quas Ascaridas nominant, addens omnibus malis Punicis peculiarem vim tineas ventris enecandi inesse. Idem contusos flores, & in puluerem redactos ac ieiuno stomacho sumptos, vnicè ad frigidam facere tussim, & catarrhum asserit. Corticis cum ipsis granis contusi succus, si inspissetur, Polypum narium delet: reprimit enim carnem supercrescentem, & tenellam absumit: inest enim in cortice cum adstrictione amaritudo quædam, vt annotat Cæsalp.

Tinea. Ascarides. Tussi. Catarrhus. Polypus.

Nec dubium foliorum contusorum, aut decoctorum magnam quoque esse vim ad multa prædicta, præsertim ad lotiones, insessus, infusiones, vbi adstrictione opus. Ast illud nobis nemo persuadebit, quod Euchar. notat, Granatorum malorum cortices, si edantur, cor roborare & palpitationem eius tollere.

Foliorum vsus. Euchar. Roesl not.

Porrò vt & in Pharmacopolarum gratiam aliquid addamus, qui in multos dies Punica asseruare conantur: Punica mala, vt Græci tradunt, ad hybernos vsus reseruanda leni manu, ne tactu asperiore vitientur, aut vulnus sentiant, interlegi debent, nam illa putrilaginis originem adferunt, & in cocta pice mergi, refrigeratáque suspendi. Columella suadet Punica & in genere omne Pomum, quod in vetustatem reponitur, cum pediculis suis legendum esse, & si sine arboris noxa fieri possit, etiam cum ramulis, nam ea res plurimùm ad perennitatem confert. Multi cum ramulis suis arbori detrahunt, & creta figulari cùm diligenter mala obruerunt, in Sole siccant: deinde si rimam creta facit, luto linunt, & assiccata frigido loco suspendunt. Palladio Punica seruantur, si picatis pediculis ordinata suspendas. Longo custodiuntur tempore, si in feruentem aquam intingantur, & protinus erepta, in arena sicca componantur, aut Tritici cumulo in vmbra dum rugas contraxerint recondantur. Aliter. Lecta integra in aqua marina, vel muria feruente mergantur, vt combibant. Post triduum Sole siccentur, vt sub dio nocte non maneant, post in loco frigido suspendantur. Cùm volueris vti aqua dulci pridie macerabis. Feruntur hæc poma recentia æmulari. Item si tactu inuicem separata paleis obruantur. Plures modos habes apud Palladium & Columellam, qui & cultum Punicæ diligentissimè describit lib. 12. de re rustica cap. 44. quem consule. Acida Punica mitescere & dulcia fieri, scribit Matth. si suillo, aut humano stercore foueantur arboris radices, & vetere vrina sæpiùs irrigentur. Si florem arbor non continet, vrinam veterem cum pari aquæ mensura temperare, & ter per annum radicibus infundere efficacissimum est remedium.

Vt Punica mala legenda & adseruanda. Poma cum suis pediculis & ramis legenda. Vt diu custodiantur. Vt rugata recentibus fiant similia. Vt acida mitescant. Vt flores non decidat.

DE PVNICA BALAVSTIFERA.

PLacet de hac specialiùs agere, tum quòd diuersa sit à vulgata, & nunquam fructum ferat, tum quòd à Theophrasto Botanicorum Pontifice maximo & vetustissimo manifestè distinguatur, vti patebit: tum denique quòd à Diosc. Balaustia syluestris Punicæ esse dicantur, quæ tamen à nostris syluestribus differunt.

* * *

BALAVSTIA HISPANICA.

PRo Hispanicis importantur plurimùm Balaustia, quæ Punicæ cuiusdam flores sunt ampli, densissimo foliorum purpurascentium farctu stipati, gustu adstringentes, non Cytino oblongo, vt in satiua pomifera Punica, aut etiam Stutgardiana, flore multiplicato insidentes, sed compresso lato suffulti, cui color ex flauo purpurascens, corium durum lignosum, in lacinias quoque diuisum. Sicca Balaustia nonnihil simile habent cum Rosarum spongiolis.

Descriptio Balaustiorum.

De his vtique intelligendus Theophrastus in primo historiæ scribens: esse genus quoddam & vitis & Punicæ, quod fructum perficere nequeat, sed cuius ad florem vsque tantùm generatio perueniat: qui densus & plenus, & amplitudinem quodammodo Pomi æmulatur.

Descriptio Theoph.





Nostræ sententiæ subscribit Cæsalpinus: Reperitur, inquit, in Punicarum genere sterilis, sed peregrina in Italia, [at non est peregrina syluestris communis] flores tantùm ferens, adeò multiplici folio constantes, vt Rosæ videantur centifoliæ, colore saturato.

Punica sterilis peregrina.

Eiusdem Hesychius meminit, ita scribens: βαλαύστιον εἶδος ῥοιᾶς οἷον ἀμύζει πρὸς περίστασιν. Vbi miramur quid in mentem venerit Constantino in lexico hunc citanti locum, dicentíque Hesychium nugari. Ipsemet potiùs nugatur Constantinus, cui Syriacum Balaustium incognitum, nihilominùs animo sugillandi prurit. Rectè dictum εἶδος ῥοιᾶς, vt distinctum ostendat à vulgatis Punicis.

Constant. not.

Incogitanter verò Plinius [& meritò à Dalec. reprehensus] scribit: Cytini flosculos alibi à se balaustia vocatos. Nam tam satiuæ, quàm syluestris Punicæ florere incipientis, [desinentis legendum suspicatur Coanar.] primum partum, Cytinum vocare videtur: balaustium verò flosculum vtriusque, antequam malum prodeat, in ipso erumpentem Cytino. Confundit igitur Balaustium cum Cytino, hic enim flos est satiuæ Punicæ: Balaustium syluestris ex Dioscoride. Nam si quis Balaustiorum figuram considerauerit, deprehendet, ea non Cytino aut oblongo vasculo simili tuberculo, vt satiuæ flos, sed dilatatâ veluti suâ basi foliola sua complecti, atque in eo rosæ non admodum dissimilia.

Plin. not.

Cordus quóque simili errore lapsus, quando ait: Punica syluestris, satiuæ per omnia similis est, incultior tamen, spinisque horridior, cuius Balaustia ac Cytini in satiua Punica natis efficaciora sunt: Punicam, inquam, malum, ferentem Balaustia non distinguere videtur à syluestri vulgata.

Cordus not.

Monspelii syluestris frequens, & tamen fructifera: sed Balaustia non fert. Stutgardiæ in horto Ill. E. C. est malus Punica infructifera, cui flores

funt quidem pleni, fed non tales nec tali figura aut fpecie, quales Balauftiorum. Nam & Cytinum habent, feu Calycem oblongum, de quo fuprà.

Gal. quoque licenter, vtriufque florem Balauftia dicit cum Plinio, qui tamen ferendus, quòd ex profeffo de iis non egerit, potuiffet tamen diftinguere ex Diofcoride.

Matthiol. fcribit Laudatiffimos fatiuarum flores, colore perquàm rubro ex Creta & Cypro hoc æuo Venetias importari, afpectu quidem fpeciofo, & viribus cæteris præftantiores. Sed & mangonio fieri in Italia peregrinis non diffimiles, non tamen vfque adeò præftantes. At fanè non videmus quomodo ex Cytinis fieri poffint Balauftia: debebat Matthiolus demonftrare difcrimen inter vera & mangonio facta, fi talia nouerat, aut fiant: fufpicamur enim ei non fuiffe nota, quia non defcripfit, aut certè non effe Balauftia.

Balauftia βαλαύστια Diofcor. & Græcis: à βάλλω verbo tractum nomen putat Cordus. *Balaufta* Colum. Inuenimus & *Balaufa* fcribi. Quidam fimpliciter *Balauftia* dicunt, alii flores Balauftiorum: quibus nominibus omnes Herbarii vtuntur. G. wild Granatöpffel blühe: vel vt alii, fimpliciter Granatbluft. Belg. de bloem oft bloeyfel van eenen wilden Granaet appelboom. It. *Fior di pomo granato*: Sed Doctis à Græco mutuato nomine, *Balaufti.* Hifp. *Flor del granado.* Angl. The flores of the wilde Pomegranate tree.

Balauftii differentiarum folus, quod equidem fciamus, meminit Diofcor. colore difcrepantium: Balauftiorum inquit, complura funt genera: reperitur enim candidum, rutilum & colore rofaceo: [illegible] Græcum habet: Orib. [illegible]: alii vtrunque legunt. Quæ ad nos importantur funt ferè colore rofeo: candida nondum vidimus nec eft inter Herbarios qui fe vidiffe fcribat.

Rauuolfius fcribit circa Tripolim prouenire in fepibus Granatos fylueftres cum pulchris floribus plenis. Proueniunt, inquit Anguill. & in Syria circa Alepum in fylueftribus fponte: non crefcit in Italia. In hortis quibufdam plantata vifitur, vt Ferrariæ in Nigrofoli, Arminii, Pharmacopœi Iulii Moderati. Venetias magna copia ex Syria, Cypro & Creta importantur. Cordus tradit, nafci in Aphrica ac in Hifpania freto vicina fponte, Regno hoc ob id Granati cognomento gaudente. Nos ficca habemus elegantia & è multis felecta. Habentur & in plerifque Pharmacopoliis. Siccum ramum Patauii vidimus apud Cortufum, vulgato non valdè abfimilem. Hortus Stutgardianus, pulchras alit Punicas malos, & inter eas nunnullas flore pleno, minùs tamen, quàm Hifpanicas: an ex Hifpanica Balauftifera fata, nefcimus.

Balauftia Mali Punicę cytino fimilia funt, & ex iis quoque fuccus elicitur hypociftidis modo. Vis ei adftrictioria, eadem efficiens, quæ hypociftis & Cytinus, autore Diofcoride.

Curtius tradit & potenter adftringere, mirâ exficcandi & refrigerandi facultate. Vnde arefactum & contritum, & intertriginibus reliquifque vlceribus infectum, celerrimè ad cicatricem abfque erofione perducit, & deftillationes cohibet: quo præfidio ad fanguinis excreationes, ad Dyfenterias, & ventris profluuia, & vteri nemo ferè medicus eft, qui iugiter non vtatur. Plin. medicis idonea funt Balauftia. Sunt, & tingẽdis veftibus, quorum color inde nomen accepit: nempe puniceus, qui & Balauftinus Scaligero. Aduerfantur Scorpionibus. Siftunt potu menfes fœminarum: fanant oris vlcera, (vlcera capitis Diofc. ἀχῶρας) tonfillas, vuam, ftomachi folutiones, gentialia, vlcera quacunque in parte manantia. Siccauere etiam experti, vt fic quoque experirentur, inuenerúntque tuforum farinâ dyfentericos à morte reuocari, & aluum fifti. Poffint & plerifque antè dictis de Granatorum vfibus acccommodari, cùm eadem facultate polleant ferè, quà illorum Cortex.

Tinctura. Aduerfus Scorp. Menfes. Tonfillæ. Vua. Stomachus. Dyfent.

DE ARBVTO.

CAP. XVIII.

Arbutus: Comarus Theophr.



Vix aliò cõmodiùs referas Arbutũ quam quidam arborem dicũt: plurimùm tamen eft frutex, quatenus obferuauimus, cõtortis ftolonibus fcabro cortice intectis: in quibus perpetui viroris folia, Laurinis fimilia, & paria fępè, craffa, virentia, per externum tantillùm purpurafcentia, circumquáque crenata. Flores tanquam ex amento racematim penduli, pulchri fimiles ferè floribus Lilii conuallium, concaui, albi, odoris iucundi: hos excipiunt fructus, Fagis, fimiles, fed multò maiores, exactè rotundi, acorofi, antè maturitatem lutei, maturi autem rubentes, fapore valdè grato & dulci præditi. Semen non benè obferuauimus. Clufius ait Milio non multò effe maius, inque fructus meditullio contentum, nihilominùs tenui obductum effe membranâ.

Defcriptio. Folia. Flores. Fructus. Semen.

Hanc Theophraftus Comari nomine fic defcribit. Comarus, quæ Memæcylon fert efculentum, non eft admodum magna arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici fimilem: folium inter Ilicem & Laurum medium. Floret menfe Pyanepfione [quem Gaza Cornar. & Dalec. Iulium vertunt, cùm potiùs Nouember fit aut October: Cæfelp.) Flores prodeunt ab vna appendice extrema parte racematim, & quifque fimilis eft Myrti baccę oblongę forma & magnitudine, non foliatus, fed velut ouum excalptum, ore aperto. Quum defloruit, etiam retinaculum, [πρόσφυσις] quo adhæret perforatum eft. Quod defloruit, tenue eft, ficut verticillum circa fufum aut Doricæ columnæ capitulum. Fructus annuo fpatio maturefcit, vt fimul contingat & hunc haberi, & alterum flore fponderi. Idem alibi dicit eius corticem radicis fpeciem habere, & perpetuò virere, Sed quando ait: ἔναρ@ folia inferiora dimittit, cacuminibus perpetuò virentibus, Gaza vnedinem reddit: fortè legit κόμαρ@. Porrò tria habet nomina Theophraftus, quafi tria effent genera di-

Defcriptio Theophr. Memæcylon. Gaz. Corn. & Dal. repreh.

stincta, vt Scaliger & Cæsalp. aiunt: κόμαρον, quæ Arbutus est nostra: ἀνδράχνην, de qua postea, & κοκκογυγίαν, vt acutissimè legunt Ruell. & Scal. vel Coggrygian, quæ tamen parum commune habet cum prædictis, si folia demas, de qua sub capite de Cotino. *Ὄγμαονς. Vnedo.*

Differentiæ. Cæsalpinus etiam modicam quandam differentiam obseruauit in fructu: nam quidam parui mali amplitudinem implet, rubore magis nigricante: mollior & suauior, in mediterraneis proueniens: quidam Auellanæ magnitudinem non excedit, flauior & asperior, in maritimis tractibus magis. Virgil. horridam arbutum dixit.

Diosc. descriptio. Diosc. emēd. Dioscoridi Comarus seu Arbutus, arbor est, Cotoneæ malo assimilis, tenui cortice, sic enim legendum, nempe λεπτόφλοιον, non λεπτόφυλλον: non enim folia Arbuti sunt tenuia, sed cortex fructum proferens Pruni magnitudine, nucleo carentem [ἀπύρηνον] quem Memæcylon vocant, quíque vbi maturuit subfuluus aut rubicundus conspicitur: in esu acerosus. Patet itaque satis liquidè, vt equidem arbitramur, Arbutum esse Veterum κόμαρον.

Qui Arbuto mali Cotenei assignant folia, inquit Scal. non norunt alterutrum. Etenim à Lauro ad Ilicem si transeas, Arbutum inuenies, & Suber. Rectiùs Theoph. Lauro & Ilici contulit. Dioscorides verò illa sua collatione quosdam in suspicionem coniecit, quâ crederent Arbutum eius & Theoph. differre.

Nomina & synonyma, authorúmque sententiæ. Comarus Arbutus, Memæcylō. Ergo κόμαρος Theoph. Diosc. Gal. cæterorúmque Græcorum. Lat. Arbutus. Fructus eius μιμαίκυλον, vel vt alii legunt μεμηκυλὸν, alii μιμαίκυλον. Sarrac. apud Diosc. μεμάκυλον legit, & memacylum vertit, sed quo authore non addit. Dicitúrque κόμαρος, & in masc. genere apud Ath. cùm sit fœmin. apud Theoph. Hinc κομαροφάγος apud Arristoph. in Auibus, vt annotat Const. Scal. legit μιμαίκηλον. Athen. ex variorum Scriptorum authoritate μιμαίκυλον. Sunt denique tam è Græcis, quàm Latinis, qui fructum & Memæcylum, & Comarum, & Vnedonem vocitent. Fructum verò Virg. Arbutum in neutro, vt Georg. 1. *Arbutum.*

——Cum iam glandes, atque Arbuta sacra
Deficerent sylua.

Et in secundo:

——Dant Arbuta syluæ.

Et de arbore:

Et quæ nos rara viridis tegit Arbutus vmbra.

Horatium tamen Arbutum fœm. gen. posuisse volunt, hoc carmine: *Arbutus.*

Impunè tutum per nemus Arbutos
Quærunt latentes

Arbuta pascuntur apes dixit Virgil. 4. Georg.

Arbuta matura Lucretius. *Arbuteus fœtus.*

Ouidius: *Montana fraga.*

Arbuteos fœtus, montanáque fraga legebant.

Idem de arbore:

Pomóque onerata rubenti Arbutus.

Vallæ Arbutus ea est arbor, quæ Poma instar Cerasorum seu Fragorum fert. Plinius de ea tradit diuersis locis: Alia, inquit, acinis caro, alia Moris: alia Vnedonibus. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum Vnedoni: quod solùm Pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa: fructus anno maturescit: paritérque floret subnascens, & prior cogitur [coquitur M. colligitur Vet.] Mas sit an fœmina sterilis, inter authores non constat. Pomum inhonorum, vt cui nomen ex argumento sit vnum tantùm edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, Comarum & Memęcylon; quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine Arbutus vocatur. Iuba author est, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. *Hæc Plin.* Verùm quando ait: solùm hoc Pomum simile fructui terræ gigni, non recordabatur [inquit Dal.] Adrachnes fructum, quem similem Memæcylo Theoph. esse tradit, fructui quoque terræ nempe Frago similem esse. Idem Plinius Vnedoni folium mali Assyriæ seu Medicæ tribuit, eandémque inter syluestres arbores Græciæ cum Adrachne recensens, perpetuifoliam dicit. Ergo Plin. quatuor has voces, Vnedonem, Comarum, Memæcylon, Arbutum, vni arbori ac fructui tribuit. At verò Vnedonem fructum Arbuti non esse, sed Epimelidis arboris Gal. scribit his verbis: ex syluestrium plantarum genere est, & frutex qui ἐπιμηλίδας fert. Appellatur autem is fructus in Italia Vnedo, stomachóque nocet, & capiti dolorem adfert, acerbúsque est admodum, cum exigua quadam dulcedine. Cornis quidem, & Canirubi fructu, & glandibus, & μεμηκύλοις [sic autem Comari fructus appellatur,] rustici passim vescuntur: reliquarum autem arborum aut fruticum fructibus non admodum vtuntur. Ex quo Galeni loco apparet eum diuersum esse à Plinio, cui Vnedo, vti dictum, Comari fructus est: Galeno autem Epimelidis, vt & in sexto de simplicibus tradit, licèt easdem vires attribuat vtrisque, hoc est, & Comaro & Epimelidi: eundémque secutus est Paulus. *Vnedo. Terrestria fraga. Pomum inhonorum Vnedo vnde dictum. Arbuti fructus. Comarus. Memęcylō. Arbutus maxima Arabica. Plin. not. Folio mali Medica. Epimelis. Vnedo. Memecylon.*

Pli. reprehē. Quorum fortè authoritate motus Dalech. apud Plinium scribit hunc inscitè & negligenter μιμαίκυλον fructum Arbuti, τοῦ κομάρου, cum Vnedone fructu Epimelidis confudisse binis locis: negligentiùs etiam Memæcylon fructum cum Comaro, siue Arbuto arbore sua. Et addit Dalech. Vnedonem fructum esse Epimelidis. Nec tamen sibi constat. Sed huius suæ opinionis oblitus, aut fortè Palinodiam canens apud Athen. in notis suis marginalibus annotat Arbuti fructus esse Vnedones. *Epimelis.*

Sed ante ipsum dixerat Cornarius, Plinium Vnedonem, quæ Galeno & Paulo Epimelis est cum Memecylo Arbuti fructu confundere, & addit alibi: Galenum manifestè inter Comarum arborem, cuius fructus Memecylon appellatur, & inter Arbutum aut Sentem potiùs, quæ Epimelidas fert, & in Italia Vnedo appellatur, distinguere: vt certum sit duo diuersa genera Vnedonem & Memecylon esse, sed tamen iisdem viribus prædita. Fatetur tamen, haud facilè esse pronunciare quis sit fructus Arbuti, Memecylon dictus, & quæ arbor illum proferat: non dubitare tamen se hanc in Germania nasci, & iis, qui syluas scrutantur, notam, & fructum adeò in vsu esse: sibi tamen nucleo carentem nullum talem fructum cognitum. Sic de ignotis decernit bonus ille vir, & nullius authoritate motus, Plinii reiicit sententiam, approbans Galeni. *Cornar.*

Eidem subscribit Lonicerus, nec alia fultus ratione. Quin & Constantinus, hísque subscribit & Sarracenus in suis Scholiis ad Diosc. atque falli Plinium quando ait, Memecylon Vnedonem vocari.

Plinii sententia defenditur. At verò ne Plinio quidem sui desunt adstipulatores, iique viri maximi, & in re Herbaria non contemnendi Scriptores. Hermolaus sanè omnis bonæ literaturæ alumnus Pomum huius arboris [Arbuti] & Comaron & Mimecylon Græcis dici ait: Latinos Pomum & arborem quoque ipsam Vnedonem & Arbutum. Súntque, inquit, qui duo genera constituant, Theophrastum fortè secuti. *Comaron. Memecylon. Arbuti duo.*

...tus & ...do. enti: Comarum, id est Arbutum, & Mimecylon, id est, Vnedonem, à Theophrasto Neliam vocatum: defluo & hoc cortice: foliis quoque. Sed imâ tantùm parte deciduis, virente perpetuò comâ. *...ga mõ... a.* Montana fraga nominantur à Poëtis, vt à terrestribus distinguerent. Differt Comarus à Comaro: vt in Paliuri mentione diximus. Testandum est & illud, Grammaticos Græcos esse, qui *...lon. ...nut.* fructum Arbuti, Acylon vocari tradant falsò, cùm Memecylon eum dici constet: Acylon verò Iligna glans sit. *Hæc Hermol.* Sed Cordus liberè, nullaque circuitione vsus, Galeno inquit, non assentimur, Epimelidi, Memęcili vitia adscribenti: proculdubio insinuare volens vel diuersa esse, vel saltem non iisdem prædita viribus, de qua re infrà. Amatus quoque, nonnulli (infit) differentiam faciunt inter plantam istam quum frutescit, & eam quę in arborem crescit, in quam sententiam Theophrastum ire & animaduerto, cùm *...maros. ...butus.* Comaron, id est, Arbutum ab Vnedone arbore, lib. 1. de hist. Plant. vbi corticum differentias enarrat, diuersam facit: quam tamen idem Theo- *...edo.* phrast. nunquam de Vnedone sermonem priuatim, quod equidem obseruauerim, habuerit: Gal. tamen illum imitatus, vno in capite de Vnedone fructu sermonẽ fecit: alio verò de Arbuto siue Comaro, vt lib. 7. videre est. Postea addit: Mea tamen sententia, Vnedo ab Arbuto siue Comaro *...edò & ...maros ...dem ar...* in nulla re differt, quum eadem sit arbor specie, & vtrinque fructus Vnedo, siue Memecylus dicatur. Sed in eo tamen fallitur Amatus, quod ait, *...matus ...* Theophrastum de Vnedone priuatim egisse, & Arbutum ab Vnedone arbore facere diuersam: Nam ne meminit quidem vnquam Vnedonis Theophrastus, sed Gaza, illius interpres, Vnedonem dicat νηλείαν, & arbutum κόμαρον. Vnde Scal. Habes, inquit, eiusdem generis νηλεία μιμαίκυλον. Arbutus Latinè arbor est, fructus autem *...butus. ...edo.* Vnedo. Ac Neleiam apud Theophr. Vnedonem vertit quidem Gaza, sed an benè nescimus: Et cur Nelia sit Arbutus, aut eius species, nondum nobis constat, nec nullus est, qui explicet, quamuis Clus. etiam dicat νηλείαν apud Theophrast. etiã significare Vnedonem sed cur hoc dicit? aut cu- *...elia, Vne...o Clus. ...lus. not. ...heophr. ...cus. corr.* ius autoritate? aut quid est νηλεία Theophrasti? Fortè rectiùs legas μηλέαν, id est, Malum cum Const.

...aza not. Porrò Gazam reprehendens Scaliger, quòd apud Theophrast. μεμαίκυλον Pomum, nimis communi appellatione sit interpretatus, addit: Vnedo est. Et in exerc. Cardanum reprehendens, *Card. reprch.* quòd putarit Ederam & Arbutum esse idem posse, subdit: Est Arbutus satis grandis, folio Lau- *Edera. Arbutus.* ri, crispiore, & ad Suberinum haud ita parum accedente, A' Calabris, nisi me fallit memoria, Ce- *Cerasus Marina. Vnedo.* rasus Marina dicitur. Huius Vnedo fructus. Comaron & Memecylon audis apud Theophrast. *Epimelis falsò Galẽ.* apud Gal. falsò Epimelida. *Arbous* vocatur à Pyrenæis.

Eandem sententiam sequuntur Lob. & Pena in adu. Camer. & alii. Dod. veluti fluctuans ex aliorum potiùs sententia loquitur quàm declarat suam: Arbutus, inquit, quibusdam Vnedo Gal. subdit tamen: fructus quibusdam μεμαίκυλον, Lat. Vnedo & Memæcylon Gal. sed profectò suspecta nobis videtur Galeni sententia, quem scimus in Italia fuisse peregrinum, ideóque Plinio qui Italus fuit, citiùs falli potuisse. Si autoritatem spectes, vtrinque ferè par pondus: At profectò, non *Gal. not.* placet Galenus Epimelidi Vnedonis facultates & vitia tribuens. Nam si Epimelis sit Mespilus, vt plerisque doctis persuasum scimus; quis dicat eius fructum noxam afferre capiti? aut stomacho esse molestum, quem tamen plerique Medici stomacho familiarem dicunt?

Non prætereunda opinio Constantini, qui peritioribus considerandum proponit, quæ sit ea arbor, de qua sic scribit Palladius in Decemb. Hypomelides Poma sunt (vt Martialis asserit) Sorbo *Hypomelis Pallad.* similia: [intelligit Const. magnitudine] mediocri arbore nascuntur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commista est. Omnia hęc probè Arbuto conueniunt. Repugnat verò quod infrà ait: nucleis seri, & Poma asseruari. Denique etiam Solerio Arbuti fructus nunc Vnedo, nunc Memæcylum, nunc Comarum vocatur. Quod verò Ruell. scribit, Galenum & Paulum, Arbutum, Comarum, Vnedonem à rusticis *Arbutus. Vnedo. Comarum.* Italiæ, scripsisse, neutiquam verum: quin potiùs illi claris & manifestis verbis Arbutum ab Epimelide, cuius fructum Vnedonem dixere, distinxerunt, vt liquet in præcedentibus: sed an benè doctiorum iudicium esto. Nec placet quod eadem *Ruell. repreh.* putet, quamuis eandem Galenus & Paulus illi vim reddiderint: difficile siquidem probare à solis viribus. Multa sunt viribus similia, quæ tamen nec forma, nec genere eadem.

Sed quid de Arbuto Athæneus? nimirum ceu in alium nos ducens hortum. Asclepiades, inquit, Myrleanus arborem quandam Chamæcerasum nominans, in agro Bithyniæ gigni ait, radice parua: quin & arborem ipsam non magnam, sed Rosarum arbori parem: (sic enim legit Natalis de *Chamæcerasus.* Comitibus, ἀλλὰ τῇ ῥόδῳ ἴσον, pro eo quod in nostro & vulgatis codicibus mendosè legitur, ἀλλὰ τῷ ἴσον, quam priorẽ lectionem etiam Dalechamp. sequi- *Ath. locus emend.* tur) cætera fructum omninò Ceraso similem, quo largiore si quis vtatur, non aliter quàm vini potu caput dolore, & graue esse. Hæc quidem Asclepiadem scripsisse putat de Memæcylo, id est Arbuti fructu: (non de Sorbi fructu, vt Nat. de co- *Memæcilon. Natalis error.* mitibus vertit) Talem enim fructum, addit, arborem illam gignere, & qui plura septem ex ea poma comederit, capitis dolore vexari.

Theopompus huius fructus meminit hoc versu.

Myrti baccis vescuntur, maturisque Memæcylis. *Memæcyla*

Et Crates:

Longè formosissimæ sunt mammæ, quale est Malum, aut Memæcylum: nimirum rotundæ, *Nat. de comit. repreh.* globosæ, paruulæ, colore subrutilo nitentes, qualis est Memæcyli. Amphis: Quid vides, Morus Mora fert, Ilex acylos, Arbutus Memæcyla. Miramur quâ confidentiâ Natalis de Comitibus his locis citatis apud Athen. μεμαίκυλον in Sorbum conuerterit. Præstitisset retinuisse Græcam vocem.

Porrò Arbutus omnibus ferè Herbariis recentioribus dicta: Arab. *Hutiladib*: vel vt alii scri- *Linguarũ nomina.* bunt, diuisim, *Hutil Adib*. Qui Germanicè Hagapffelbaum / & Belg. Haegappelboom vocant, vt Helfricus & alii, satis id licenter faciunt: non enim sunt Poma vel Mala sepium, vt illis nomina sonant: nec in Germania proueniunt. Præstaret nominare Erdbeer-baum / id est Fragorum arborem. Goropius scribit Comarum dictam à Cimbrorum Com-ar. Sed quæ Etymologiæ ratio? Gal. *Albousier*, fructus *Arboux*: Ital. *Albatro*: & *Rossello* de secretis teste, *Arbatri* aliàs *Romorini*. Hisp. Castil. *Madronno*: Catal. *Arbus*: Portug. *Medronheyro* aut *Medronho*. Angl. Arbutree / vel Strawe-berrytree / quasi dicas Fragum arboream. *Fragum arboreum.*

Turnerus putat Ouidium suprà citato versu Fraga arborea & terrestria coniunxisse, sed fallitur, vt nobis quidem videtur: Existimamus enim Arbuteos fructus, & montana Fraga esse Synonyma.

Turn. not. Sed nouas turbas nobis mouet Anguillara, qui putat Arbutum à Theoph. descriptam à Dioscor. *An Arbutus Theoph. eadem quæ Diosc.* Arbuto differre, quòd Theoph. dicat, folium Arbuti inter Ilicem & Laurum: Dioscor. verò arborem similem Cotoneæ, foliis paruis. Ostendit [inquit] hîc Diosc. non esse dissimilem arborem, *Portulaca Theoph.* foliis, ramis, & trunco malo Cotoneæ. Itaque fortè intellexit de Portulaca Theophr. quæ folia habet minora, & similiora folio Cotoneæ, nec non reliqua. Quamobrem dici posset, Arbutum Theoph. ac eam quæ hodie Italiæ familiarissima *Arbatri.* est, vocatúrque *Arbatri & Comari* in ditione Patauina, ac Portulacam esse Arbutum Diosc. quæ *Andraclos.* hodie vocatur in Græcia Andrac os.

Anguill. & Clus. sententia reiicitur. Huius sententiæ, inquit Clusius, non possum non subscribere, cùm hactenus mihi obseruata Arbutus nihil cum Cotonea malo similitudinis habeat. Sic bonus interdum etiam dormitat Homerus. Nec animaduertunt hi viri, alioqui stirpium peritissimi, Dioscoridem, dum Arbutum Cotoneæ malo comparat, non de foliis, sed de crescendi modo, arborisque forma in elligendum esse. Dicit λεπτόφυλλον, quod folii angustiam denotare videtur, nō paruitatem: quamuis non desint, qui λεπτόφλοιον legēdū cēseāt, vt specialiùs dicetur postea. Preterea non dicit Diosc. folia Arbuti esse similia Cotoneæ, sed arborem, cùm teste Theophr. Adrachne sit folio Arbuti simili, nec vllam simi- *Diosc. not.* litudinem Cotoneæ folii attribuit. Diosc. autem dicere arborem esse similem Cotoneæ, non miramur: solet enim interdum similitudines minùs proprias habere: quanquam si nulla esset alia si- *Diosc excusatur.* militudo, hæc esse posset, quòd vtræque arbores vtplurimùm paruæ maneant, ac à radice multos emittant stolones, ita vt speciem ferè fruticis præbeant vtræque. Certum est Theoph. & Diosc. in descriptione fructus, quem vterque Memæcylon vocat, sicut & Plin. conuenire: vt stet inconcussa etiam ex peritiorum iudicio, sententia, Arbutum *Arbutus Theoph. & Diosc. eadē.* Theophr. & Diosc. vnam planè eandémque esse Arborem. Rectè igitur Matth. Etsi [ait] Arbutus Diosc. reddatur malo Cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim ab eo arboris proceritatem repræsentari Cotoneæ, quàm folia & caudicis corti- *Diosc depr[auat]* cem. Vel deprauatus fortasse [vt magis suspicatur] est hoc in loco Diosc. codex: quandoquidem Serapio, Diosc. ipsius testimonio, Arbutum non describit in vniuersum Cotoneæ malo similem, sed eam tantùm proferre folia malo Cotoneæ minora: Nec scribit tenuia habere folia, λεπτόφυλλα, vt vulgata habet Diosc. lectio. Siquidem, vt *Diosc. & Oribas. locus correct.* palàm est, Arbuto folia insunt Laurinis & Ilignis crassiora. Probatur igitur Matthiolo λεπτόφλοιον legi tum apud Diosc. tum apud Oribasium: cui adstipulatur etiam Sarracenus, idque ex lectione & authoritate Theoph. ... antè dictum.

Locus. Amat. Arbutus loca montana: Hinc Aristoph. apud Athen.

In montibus spontè Memæcyla nascuntur permulta.

Crescit & in syluis Italiæ & Galliæ Narb. Abundat Pisis, Senæ, & Genuæ, circa Neapolim & in montibus Euganiis. Copiosè, inquit Clus. in incultis Bæticæ & Lusitaniæ inter Myrtum, Cistum, & alios frutices, sempérque ferè, aut floren... interdum & flore & fructu abundans: solet enim deciduo flore nouum germen extremis ramis proferre, in sponsionem alterius floris. Idem testatur apud se [in Belgio] creuisse ex semine, & à nonnullis in fictilibus ali, & cum aliis perpetua fronde virentibus diligentissimè seruari. Scribit Bellonius in montis Athos, tantoperè priscis celebrati, vallibus vicinis, Arbutos [qui vtplurimùm aliis locis fruticent] in vastæ magnitudinis arbores euadere. Speciatim etiam prouenit in sylua *Aigremont* dicta, propè Monspelium, in montibus Calcaris fructum ferentem & florentem simul obseruauimus mense Septemb. & Oct. Lugduno, & Monspelio, accersitas arbusculas in hortos Stutgardianum & Montb. E.C. VVirtem. plantandas curauimus. Lutetiæ & Bononiæ quidam magnates in hortis aliquando colebant. Creuit Camerario ex semine intus latente, in ipso fructu, non ex paruis granis, quæ fructui, vti Fragis exteriùs adhærent. Floret potissimùm mensibus Iulio & Aug. *Tempus.*

Obseruata etiam florere Septembri, aut etiam tardiùs: postquam integrum annum fructum detinuit atque concoxit, tandem maturat.

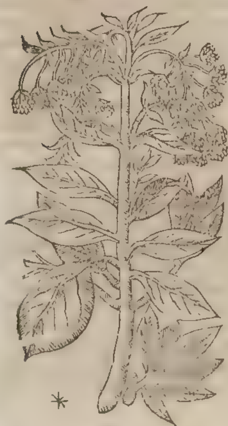
Arbuti fructus Dioscor. ἀχυρώδης est, hoc est, in *Temperamentum. & vires.* esu acerosus, vel, vt alii vertunt, velut paleas linguæ offert, ventriculo incommodus, & capitis dolorem inducens. Plinius ait Arbutum fructum ferre difficilem concoctioni, & stomacho inuti- *Stomacho.* lem. Gal. eadem dicit quæ Diosc. & præterea, arborem cum fructu qualitatis esse acerbæ. Et alibi: vitare oportet non solùm in dolore capitis per con- *Cap. dolor.* sensum stomachi oborto, sed omnibus etiam aliis, circa caput obortis affectionibus, Arbuti fructus Memæcyla dictos. Et rursus alibi μεμήκυλος glande Querna ad omnia est deterior, exiguum quidem habent alimentum, verùm pauci sunt succi, & stomachum lædunt, ob id suum sunt pabu- *Suū cibus.* lum, & eorum quidem non domesticorum, sed qui vitam in montibus degunt: his enim nutrimentum ab his & similibus, fructibus plurimum accedit. Iam suprà ex Athenæi sententia diximus, eum qui plures septem Arbuti fructibus comederit, capitis dolore vexari. Mihi sanè speciatim [Bauhino] quoties comedi, dolorem causarunt *Dolor ventriculi.* ventriculi, Clusius annotat se longè plures quàm septem ab aliis deuorari obseruasse, cùm per Bæticam & Lusitaniam proficisceretur, & semel multos edisse sine vlla noxa. Verùm quidem est non esse adeò grati saporis velut fraga, sed interim dulci, cum proprio & peculiari quodam gustu acerbo, quem vix exprimas. Quod si vim habeant capitis dolores mouendi, necesse fuerit eam esse ab occulta aliqua proprietate potiùs quàm manifesta: nisi fortè quibusdam ventriculum molestando etiam caput in consensum rapiant per accidens. Scribit tamen Amatus, hunc fructum non ita noxium in Hispania prouenire, quum eum multi auidiùs, quàm par sit, comedant, & tamen in nullum corporis detrimentum incurrant: ideò & à tenuis fortunæ hominibus admodum expetitus, Vlyssipone, & aliis quibusdam locis venalis à mulierculis in foro proponitur. Idem Amatus ex Arbuti foliis & floribus aquam vitreis organis elici tradit, eámque seruari tanquam sacratissimum aduersus pestem & venena antidotum. Et Rosellus præscribit radices Arbuti aduersus pe- *Folia. Flores.* stem. Eam verò aquam statim ipso morbi initio *Aqua. Pestis Venena Radix.* propinandam. Curtio adstringendi vi pollet & arbor & fructus. Folia etiam Coriariis expetun- *Temperā.* tur, & hœdis quoque teste Virgilio. Fructu etiam *Coriarius.* delectantur Turdi, & Merulæ, quo fit, vt hoc illicio, hyeme visco, retibus, aut aliis decipulis facilè *Aues Lignū. Carbones.* capiantur. Ex ligno carbones optimi fiunt, quip-

pe

pe ſolidiſſimi, vtiles ad argentum excoquendum. Arbuto paſci apes ſuprà ex Virgil. dictum. Apud eundem diſcimus Crates olim ex Arbuto fieri ſolitas cùm ait : *Arbutea Crates & Myſtica Vannus Iacchi.* Alii legunt Vallus.

ADRACHNE THEOPHR.

CAP. XIX.



COmaro faciei proximè accedit Adrachne *, ideò eiuſdem hiſtoriæ immediatè ſubiicienda imitatione Theophraſti. Nobis verò quia foliũ tantùm eſt, & ramulꝰ viſus apud D.C. Bauh. inſeruiet hoc loco deſcriptio Doctiſſimi Medici Hon. Belli, apud Cretenſes Celeberrimi, quam Cluſius proponit his ferè verbis. Potulaca ſeu Adrachne Theophraſti, fruticis potiùs, quàm arboris modo prouenit: perpetuâ fronde viret, foliáque habet Laurinis adeò ſimilia, ut ſolo odore dignoſcantur: nam Adrachnes folium odore caret: caudicis & ramorum omnium cortex adeò læuis, rubens & ſplendens eſt, vt corallii rami eſſe videatur. Aeſtate rumpitur cortex, & in tenuiſſimas bracteas decidit, quo tempore neque rubens, neque ſplendens cernitur, ſed medium quemdam inter pallidum & cineraceum colorem acquirit. Florem & fructum bis, vt Arbutus profert, & hunc quidem adeò ſimilem, vt alterum ab altero nullo modo dignoſcere queas. Differt tamen arbor hæc ab Arbuto: quoniam tantùm prouenit in montibus, neque folium ſerratum habet, neque corticem caudicis ſcabrum. Ligni materies duriſſima eſt, fragilis tamen, quia flecti non poteſt. Folium verò quod habemus, ſubſtantiâ quidem ipſâ Lauri folio ſimile eſt, ſed figurâ ſubrotunda, & altera parte, nempe dorſo ſcabra, & quodammodo ad incanum vergente, oppoſitâ læui & ſplendicante. Neruum medium ceu coſtam fibræ vtrinque laterorſum ordine quodam ſtipãt, nec tamen ad folii ambitum vſque excurrunt. Pediculum longiuſculum habet, & veluti ex prædictæ coſtæ atque fibrarum concurſu compactilem. Sed operæpretiũ eſt eius potiſſimùm audire verba, qui primus hanc arborem deſcripſit. Sic autem ait Theophraſt. Virent perpetuò ex ſylueſtribus Adrachne, [vulgata exemplaria ἀνδράχνη habent: priorem tamen lectionem etiam probant Hon. Bellus & Cluſ.] Arbutus &c: Et mox : Andrachne & ὄιναρος [Gaza vertit Vnedo, fortè legit κόμαρος] folia inferiora amittunt, ſummi autem rami (nam aſſiduè ramos gignunt) ſemper virent. Adrachne quoque folio Arbuto [κομάρῳ] ſimilis eſt, magnitudine haud procera, cortice albo, & circumrumpi ſolito. (περιρρηγνύμενον) Fructum Arbuto ſimilem parit: maturatur primùs cùm vua dulceſcit, poſterior cùm floret. Bis enim fructum dare videtur, excepta Adrachne, quæ tamen & ipſa, vehementiùs preſſa, aut germine luxato, moritur. Itaque veriùs fortè, excepto Subere, dixerim: hanc enim & iuuari potiùs, cortice detracto, aſſeuerant, ſcilicet tàm externo, quàm carni proximo, ſicut etiam Adrachnem. Germinare incipit cum Vrbanis arboribus, folium habet ſimile Malo Medicæ, & penè æquale. Plin. verò ſic de ea tradit. Adrachnen omnes ferè Græci portulacę nomine interpretantur, cum illa ſit herba, & Andrachne vocetur, vnius literæ diuerſitate. Cæterùm Adrachne, eſt Sylueſtris arbor, neque in planis naſcens, ſimilis Vnedoni, folio tantùm minore, & nunquam decidente : cortice non ſcabro quidem, ſed qui circumgelatus videri poſſit, tam triſtis aſpectu eſt. Biſera eſt æquè ac Apharce. Quando autem ait circumgelatus, apparet eum legiſſe περιπηγνύμενον, cùm potiùs legendum ſit ex Theophr. περιρρηγνύμενον, circumruptum : quam etiam lectionem Gaza ſequitur & Hon. Belli obſeruatio confirmat.

Idem Plin. alibi : Cortice in orbem detracto, non offenditur Adrachne, ſi non ſimul incidatur & corpus. Hermol. liberè tradit falsò Adrachnen Portulacæ nomine quoſdam interpretari, cùm illa ſit herba & Adrachne vocetur. Idem tamen Hermol. lectionem Plinii, quâ legit περιπηγνύμενον hoc eſt, circumgelatum veriorem putat. Sed non eſt ampliùs putandum, quando experientia Theophraſti veriorem dicit, vt patet ex obſeruatione Belli. Corticem quoque candidum Gaza ei reddidit, quia λευκὸν, vt exiſtimat Hermol. legebat: Hermol. verò λεπρὸν, id eſt, ſquaroſum, ſcabrúmque legit, Plinium ſecutus. Nec omittenda hoc loco alterius loci apud Theophraſt. corrupti emendatio : quo loco legitur, τὰ δὲ καὶ ὡς περιπίπτειν, οἷον ἀνδράχνη, μηλέα κόμαρος &c: emendandum περιρρίπτειν, vt intelligatur φλοιόν : vel in dandi caſu ſequentes voces legendæ, & ita ſcribendæ: οἷον ἀδράχνῃ, μηλέᾳ, κομάρῳ. nam ex eo loco & de cortice loquens Plin. dixit : Quibuſdam etiam cadit, vt Malo Vnedoni: quare malè tranſtulit Gaza inquiens, Quibuſdam etiam cadit, vt Portulacæ, Vnedoni, Arbuto. Vbi verò Theophraſt. habet Malum Medicam ſiue Perſicam [quam & Plin. Aſſyriam] folio eſſe τῆς ἀδράχνης, vel vt in vulgatis legitur, ἀνδράχνης : Plin. lib. 12. cap. 13. habet Vnedonis. Et quid quæſo Portulacæ (quę ἀνδράχνη eſt) vel cum Malo Medica, vel cum hac arbore commune? Quod aduertens Gaza Adrachnen apud Theophraſt. Portulacem reddidit, eruditiùs, vt decernit Hermol. quàm feliciùs : quanquam equidem non videamus quid eruditionis in ea voce eſſe poſſit, quæ nuſpiam apud nullum mortalium ſcriptorem extet, niſi quis dicere velit iuris retributionẽ Pythagoricam Gazæ fuiſſe cordi. Etenim quia in Adrachne τὸ N demptũ animaduertit, quod habet Andrachne: [Portulaca ab ipſo conuerſa, nec malè] æquum duxit, vt ſeruata legis lationis etiam literulâ aliquâ careret dictio Latina. Ideò Potulacam dixit Adrachnen : Portulacam, Andrachnen. Adeò Pythagoreorum illud ἀντιπεπονθότως ſeruare nouerat Gaza, etiam in vocabulorum diſpenſatione. Magis nobis placet vox Adrachne, cuius ſpecimen quoddam etiamnum hodie extat in Creta, vbi Andrecles vocant, ſi Dalechamp. credendum, & ἀδράχλα tùm Cretenſibus tùm Vniuerſæ ferè Græciæ, ſi Bello, vt equidem par eſt. Sic & apud Theophraſt. vbicũque de arbore agit, pro ἀνδράχνη, legendum ἀδρά-

Adrachne Plin. — *Vnedonis folio.* — *Plin. emendatur.* — *Hermol. not.* — *Hermol. lectio.* — *Theoph. locus corr.* — *Gaza repreh.* — *Potulaca.* — *Gaza Socum diſpẽſator Pythagoricus* — *Nomina. Andrecles. Andracla. Theophr.*

χιν. Quam lectionem etiam sequuntur, Ruellius, Curtius, Cornar. Constant. Scalig. Dalech. Gorræus, Bellonius, Clusius, & Bellus. Quamuis Anguil. in epist. scribat Andrachnen siue Portulacam arborem Theophrasti, quæ hodiè in Græcia corrupto vocabulo dicatur ἀνδράχλος, eandem esse cum Arbuto. Dioscor. diuersam facit ab Arbuto Theoph. *Portulaca arbor.* *Andrachlos*

Verùm cùm ex præcedentibus satis pateat quid sit Arbutus Diosc. quæ eadem cum Arbuto Theophrast. non opus hîc pluribus Anguillaram conuellere, si rectè legeretur apud Theoph. Andrachne, etiam ille ferri posset, dicens Arborem Portulacam. *Anguill. err.*

Dodon. Ἀνδράχνη quædam arbor syluestris est: nondum enim ei innotuerat. Ex Plinio tamen facilè didicisset non temerè Gazam quoque Adrachnen legisse, iis nempe locis, vbi Portulacam reddidit. Cæteris Europæis linguis, hactenus ferè incognita arbor.

Frequens prouenit Adrachne in Creta, montibus Leucis, & alibi inter saxa, teste Bellon. In Helicone etiam frequentem esse Pausanias tradit, vbi suauissimum pomum ferunt. Eandem multis locis in sua peregrinatione obseruauit Bellonius: scribitque iter facienti Halepo Antiochiam, in tumulis nascentem sibi conspectam, cuius ramos suo fructu onustos, quilibet eorum, qui comitabantur, abstulerit, vt in itinere ederet: maturus enim erat, elegantique suo colore singulos ad edendum inuitabat. Racematim autem cohærebat, magnitudine & colore fructus Rubi Idæi, mollisque, vt Arbuti fructus. Eadem, vt & Apharca, anno bifera, priorem fructum perficit [inquit Theophrastus] cùm variat vua, [ὀμφακίζει, Plinius, cùm pubescit] alterum cùm floret vua. *Locus.* *Sapor.* *Tempus*

Lignum eius mulieribus ad opus textorium vtile, authore Theophrast. H. Bello verò teste, rusticis Cretensibus igni struendo seruit, & ad verticilla conficienda mulierum fusis appendenda. Eiconem eiusdem diligentiæ debemus Clusio transmissam. *Vsus*

CHARAMEI ACOSTÆ FOLIO PIRI.

CAP. XX.



ETsi Piri sit foliis exotica hæc arbor, tamen quia perpetua fronde viret, placuit Adrachnes historiæ ex Acosta subiicere. Huius arboris duo sũt genera: Vnum Mespili magnitudine, foliis Piro similibus, dilutè virentibus, fructu Auellanis simili, admodum flauo, eleganter in multos angulos desinente, sapore Omphacii, & grata aciditate, quem vel immaturum vel maturum, vel sale conditum vulgariter edunt. Alterum genus eiusdem est magnitudinis, foliaque habet Malo minora, fructum verò priore maiorem: cuius decocto cùm santalis aduersus febres vtuntur Canarici Medici. Crescit in syluis & montibus procul à Mari dissitis. *Genera duo* *Descriptio* *Folia Piri.* *Sapor.* *Descriptio.* *Ad febres.* *Locus.*

Charameis vulgò, vocantur in Canara, Decan, Arazaauali, Arab. Persis & Turcis *Ambela*, authore Acosta: ex quo & Histor. Lugd. habet nomine *Charamei*. *Nomina* *Charamei* *Decan.* *Arazaauali.* *Ambela.*

E primi generis, quòd secundum aquas nascitur, arboribus, seligunt Decanini & Canarini eam, quæ longiùs à marinis abest. Huius radicis corticem [cui lacteus succus inest] quatuor digitorum longitudine sumentes cum drachma sinapi probè terunt, & asthmaticis exhibent: valenter enim purgat per aluum, & vomitum. Quod si immodica subsequatur euacuatio, Carambolas fructum vnum viridem edunt, vel aceti Canarini haustum sumunt [quod nihil aliud est, quàm aqua decoctionis orizæ vno aut altero die reseruata, donec acescat, Canarinis aceti vices præbens, & medicum vsum præstans.] & , si profluuium non cessat, ægris caput frigida abluunt. Magnus est horum Charameis vsus in illis Prouinciis, & ad orexim ciendam edere solent immaturos, maturos, salitos, vel sale & aceto conditos, vt antè dictum, aut aliis eduliis quibus aciditatem conciliare volunt, admiscent. Sed quis nostris delicatulis in nimio profluuio ausit caput frigida lauare. Aut quæ huius medelæ possit esse ratio? *Vires. & Vsus.* *Delectus.* *Lacteus succus.* *Asthma.* *Purga, & Vomit. con.* *Acetum Canarinũ.* *Orexis.*

IAMBOLOINS INDICA. FOLIO ARBVTI.

CAP. XXI.

IAmbolins incolis [inquit Garcias] nascitur spontè frutex quidem in agris Indicis, Myrti effigie, sed foliis Arbuti. Fert is fructum maioribus Oliuis persimilem. Sed gustu admodum adstringentem. Muria conditur Oliuarum modo. Cæterùm neque hic fructus, neque Iaca admodum salubres ab eius regionis incolis æstimantur. Eiusdem arboris historiam & Acosta refert. Huius arboris materies, inquit, cortice integitur ferè eiusdem cum Lentisci cortice, folia Arbuto similia habet, sed Myrti virentis foliorum sapore: fructus Cordubensibus Oliuis maturis similes, adstringentis gustus, & fauces contrahentis. Nullum vsum in medicina obtinent, sed eduntur cum Oriza cocta: nam appetentiam excitant. Vulgus *Iamboloins* appellat, quo nomine & Hist. Lugd. ex Acosta proponit. Clus. *Iambolones* vertit. *Descriptio* *Sapor.* *Cortex.* *Folia.* *Fructus.* *Nomina*

CARANDAS INDICA, ARBVTI FACIE.

CAP. XXII.

CArandas dicta Indicis Arbuscula est Arbuti magnitudine, foliis similibus, copioso flore, odore Periclymeni: fructu exiguis Malis persimili, nigricante per maturitatem, gratissimo vuarum sapore, ex quo à nonnullis vinosus succus exprimitur. Fructus autem virens magnitudine est nucis Ponticæ cum suo putamine, interdum maior, succum nonnunquam exstillans viscidum & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus cum sale. Solet tamen, cùm viridis est, muria aut *Descriptio* *Succus vinosus.* *Vsus.*

aceto

aceto condiri, & ita adseruari, ad excitandam elanguescentem appetentiam. Nascitur tum in continenti, tum in Balagate, vocatúrque *Carandas*. Autor Garcias.

M. *Fumee* in hist. gen. Ind. occid. meminit arboris cuiusdam *Azubar* incolis dictæ: considerandum an hæc eadem?

Clus. sanè annotat Carandas ferè similem describere Ouiedum, Auzuba dictam, in hunc modum. In Hispaniola insula, vasta est arbor pulchráque, materia firma & vtili, Auzuba nomine, fructu quidem longè suauissimo, vt sunt Pira Apiana, (muscatellina vocant) sed qui lacteo succo eóque viscido & glutinoso abundet, qualis est, qui in ficubus immaturis, iccircò molestus his, qui eo vescuntur, nisi priùs fructum in aquam iniiciant, & lacteum succum digitis exprimant, qui in aqua sidit. Arborum proceritas differt. Ergo in eadem sit vel diuersa arbor, illarum regionum vestigatoribus decernendum relinquimus.

CORV CANARICA, ARBVTO VEL MALO AVREÆ SIMILIS.

CAP. XX.

Coru, autore Garciâ, frutex est in Arbuti altitudinem assurgens, aut paulò minor: foliis Mali Persicæ, floribus candidis, Periclymeni odorem æmulantibus.

Acosta verò paulò specialiùs describit, his ferè verbis: In Prouinciis China, Iapan, Malaca, & Bengala, præter Macer arborem, [de qua nos suo loco] nascitur & Coru iisdem cum Macere facultatibus. Est verò hæc arbor pusillæ Malo aureæ similis cui etiam persimilia habet folia, sed quæ medium neruum crassiorem habeant, aliis octo aut nouem in latera excurrentibus. Flos luteus est, odoris ferè expers: radicis cortex diluto virore præditus est, leuis & tenuis, qui si frangatur aut vulneretur, nullo lacteo succo manat, lentiore & magis viscido, quàm qui ex superiore fluit, gustu insipido, amaritudinis tamen alicuius particeps, frigidus & siccus, plus tamen siccitatis, quàm frigiditatis possidens, in quo ordine Medici illius prouinciæ etiam constituunt.

Garcias: Coru lingua Canarica dictus. Lusitani Indiam incolentes Herbam Malauaricam nominant, quoniam Malauarenses eius vsum primi docuerunt. Acosta: In Malabar Curodapala & Curo: In Canaria Coru: Brachmanis Cura. Hist. Lugd. Coru. Cast. Dur. Coru Canariæ: Portugal. Herba Malauarica.

Hac plantâ, vti scribit Garcias, cuiuscunque generis dysenterias præsentissimè curant Malauarenses, euacuata primùm magna ex parte peccante materia, alioqui facilè in eundem morbum rursus incidunt. Vsus est corticis radicum primùm exsiccati, quoniam recens lacteum liquorem exstillat, quem initio calidum putauit: sed degustatum: insipidum & frigidum inuenit. Quamobrē ob eius effectus frigidum & siccum cōstituit, plus tamen siccitatis, quàm frigiditatis obtinentem. Puluerem huius radicis contusæ in ollulam destillatoriam imponunt, ac sero lactis macerant: deinde additis Ammeos, Apii, Coriandri sicci, & cumini nigri seminibus tritis & torrefactis, vnciáque vna butyri non saliti, ignis calore eliciunt aquam stillatitiam, cuius quatuor vnciæ, cum aquæ rosac. aut aq. è pedic. rosac. aut plantag. duabus vnciis ægro propinant. Quod si opus est, adiiciunt puluerem pastillorum ex herba Malauarica confectorum. Formantur autem ex iisdem rebus, è quibus fit aqua, dempto butyro. Iniiciuntur etiam clysteres ex hac aqua confecti, magno cum successu: sed frigidi, quoniam regio calida est. Quòd si necesse sit, eam aquam bis singulis diebus propinant, manè videlicet hora sexta, & à meridie hora secunda. Tametsi verò Garziæ semper benè successerit huius aquæ vsus, fatetur tamen Maluaricam herbam ab ipsis Malauarensibus præparatam, magis præsentaneam opem adferre. Ea verò paratur ex iisdem, è quibus dicta aqua, rebus tenuissimè tritis, & sero, aut iusculo orizæ probè coctæ maceratis. Sunt qui succum ex planta virente exprimant, cuius septem vncias manè exhibent, & totidem sub vesperam, si necessitas vrgeat. Sed quoniam amarus est succus & ingratus, ab eius potu serum propinare ad os eluendum solent. Quòd si Maluarenses fortiori adhuc remedio opus esse vident, Opium admiscere solent tametsi id semper strenuè negent. Salutare est item hoc medicamentum stomachi debilitati: tùm etiam vomitus compescit, cum aqua Menthæ & Mastiches puluere sumptum.

Pastilli Herbæ Malauaricæ. Clysteres. Herba Maluarica præparatio. Succi vsus. Stomachus Vomitus.

Porrò de eiusdem viribus, & præparationis modo, paulò specialiùs Acosta quoque sic scribit. Huius virentis corticis succo, licet admodum ingrato, plurimùm vtuntur incolæ cùm Gentiles, tum Christiani, ob admirandos, quos præbet effectus, in omni genere profluuii, cùm in Lienteria, tùm in Diarrhœa & Dysenteria à quacunque causa prognata. Lusitani tamen Medici methodum in eo exhibendo seruant. Vtuntur etiam eo succo veluti priore; sed prioris cortex longè præstat. Distillant verò atque vtuntur in hunc modum. Corticis in puluerem triti, unc. octo: ammeos, apii, coriandri sicci, cumini nigri nonnihil tostorum & in pulverem redactorum, sing. drach. tres: Corticum Myrobal. chebul. drach. septem: butyri vaccini non saliti vnc. duas: lactis acidi, q. suff. ad pulueres istos excipiendum, sumunt, in destillatoriam ollam vitream [si delicatioribus paratur] aut in vulgarem [vt maxima ex parte fit] imponunt, & stillatitium liquorem eliciunt, cuius quatuor vel quinque vncias cum aquæ Auellanæ Indicæ, vulgò Areca nominatæ, aut aquæ è pedic. rosac. vnc. duabus propinant alui profluuio laborantibus, (interdum, si necessitas vrgeat, trochiscos de charabe, vel de Lemnia terra admiscent) semel in die, vel bis, si opus sit: illicò autem post eius sumptionem, Orizam cum oxygala exhibere solent. Clysteres etiam ex eo confecti, præsertim sub noctem iniiciuntur. Licèt verò hic liquor admodum commendabilis sit, longè tamen præstantior est Maceris cortex viridis, licèt multò ingratior, & sumptu difficilior. Vtilis etiā hæc est radix Coru seu cum Orizæ decocto sumpta, siue inuncta aduersus hæmorrhoidas & ani scissuras. Foliorum eius cum Tamarindorum foliis decoctorum vapore crura tumentia vtiliter fouentur: ipso autem decocto madentes panni commodè in tympanite applicantur.

Profluuia. Aqua. Areca. Clysteres. Macer. Hæmorrhoides. Ani scissuræ. Pedum tumor. Tympanites.

BRINDONES INDICI, FRVCTVS RVBENTES, ACIDI.

CAP. XXIV.

Descriptio.

IN Goa Indiæ, vti refert Garcias, est fructus quidam, *Brindones* vocatus. Is foris aliquantulùm rubicat, intus verò sanguinis modo rubet: gustu

Sapor. admodum acido. Inuenitur interdum foris nigricans [qui color maturitate conciliatur] nec adeò acidus, vti superior, qui tamen non minùs, *Varietas.* quàm ille intus rubeat. Multorum palato sapidus est hic fructus, meo verò [inquit Garcias] minimè, ob nimiam aciditatem. Eo tinctores vtuntur. Cortex verò adseruatur, atque mari aliò *Vsus.* transuehitur, aceti conficiendi gratia: quod à Lusitanis quibusdam etiam in Lusitania factum est.

Placuit ita hæc exotica hoc loco inserere, tum quòd poma quoque ferrent, tum quòd ad antè descriptarum arborum, maximè verò Arbuti naturam & similitudinem quodammodo accederent.

DE MALIS MEDICIS SIVE PERSICIS, QVÆ ETIAM CITRIA DICUNTUR, Veterum & Recentiorum sententiæ & differentiæ in genere.

CAP. XXV.

Instituti ratio. NE eadem sæpiùs repetere, & Veterum placitis lectorem in diuersis locis obtundere cogamur, præsertim quòd difficilis ac lubrica sit illorum dogmatum ad nostri seculi obseruationes accommodatio, lubet ea summatim proponere.

De iis itaque Theophrast. primùm consuli par *Locus natalis.* est. Omninò, inquit, plaga ad ortum spectans atque Meridiem, vt animalia, ita & plantas præ cæteris locis peculiares ferre videtur, vt Media regio & Persis, cùm alia multa profert, tum quod *Malum Medicũ & Persicum.* malum Medicum & Persicum vocant. Habet hæc arbor folium simile, & penè æquale Adrachnæ *Descriptio Theoph. corr.* [non ἀνδράχνης vt vulg. habent, quid enim Malo Medicæ cum Portulaca? Ridendi verò etiam ii, qui ἀράχνης, id est, araneorum telę, si diis placet, simile, legendum censent.] Aculeos quales Pirus [ἄπιος] aut Oxyacanthus, sed leues & admodum validos. Pomum alioqui non manditur, sed odore præstat, quemadmodum & folium. Ipsum verò Malum vestibus interpositum, inoffensas [ἄκοπα] *Ad venena. Ad oris halitum.* conseruat. Vtile etiam, cùm lethale quis pharmacum hauserit & odoris halitum commendat: quippe si quis interna [τὰ ἔσωθεν : vid. num legendum ἔσωθεν. Nam corticis gustû potissimum, non pulpę, aut seminis, halitus laudabilis redditur] in iure aut alio aliquo humore concocta in os expresserit & sorpserit, suauem reddet halitum. *Satio. Cultura.* Semen exemptum, Vere sulcis [εἰς πρασιὰς] seritur diligentissimè cultis, rigatur deinde quarto aut quinto die. At iam maiuscula reddita, transplantatur rursus in molle riguúmque solum, nec valdè tenue: tale enim amat. Fert poma omnibus horis, aliis cadentibus, aliis florentibus, aliis maturescentibus. Floribus hic tantùm fructus enascitur, qui, vti dictum, [in lib.1. Hist.] veluti scapum aut stylum quendam extantem, [colum vocant] in sui medio habent: Quem quæ habent, fœcundę: quæ verò non habent, infœcundæ sunt. Seritur etiam fictilibus in vasis perforatis, veluti Palma. Hæc vti dictum, Persidi Mediæque peculiaria sunt. Mali Medicæ germinare, florereque simul, aliis tamen atque aliis sui partibus possunt, nec ideò maiorem quandam & cæteris magis peculiarem sortiuntur facultatem, siquidem id agere possunt perpetuò. *Hæc Theoph. de Malo Medica.*

Medica mala Persica. Cedromela. Citria. Diosc. τὰ [illegible] κεδρόμηλα, Romanis κιτρία, omnibus nota sunt. Est enim omnis anni temporibus fructifera, aliis atque aliis malis vicissitudine perpetuâ sibi inuicem succrescentibus. Ipsum verò Malum oblongum est, rugosum, aurei coloris, cum grauitate quadam odoratum, semen habens Piro simile, [ἀπίῳ ἐοικός.] *Piri semen.* *Sic ille.* Ast sanè vix vllam, immò nullam penitùs, videmus similitudinem seminis Citriorum, aut eius differentiam, cum Piri seminibus. Istud etiam quod paulò antè Theophrast. dixit, Pomum non mandi, non leuem nobis prębet coniecturam eius Mala Medica seu Persica esse Aurantia nostra, vt *Mala Aurantia.* specialiùs declarabitur postea suo loco.

Medicorum dictorum Malorum aliquoties meminit Varro & Palladius: ille Libycam citrum nominat: hic specialiùs & Persicum & Citreum *Citrus Libyca. Medica mala. Mala Persica. Citrea Assyria.* & Assyrium, atque de hoc particulatim sic ait: Asserit Martialis apud Assyrios pomis hanc arborem non carère, quod ego in Sardinia & in territorio Neapolitano in fundis meis comperi, [quibus solum & cœlum tepidum est & humor exundans] per gradus quosdam sibi semper poma succedere cùm maturis se acerba substituant, acerborùm verò ætatem florentia consequantur, orbem quendam continuæ fœcunditatis sibi ministrante naturâ. Ergo Malus Assyria etiam à regione dicta, vti Theophrasto Persica & Media ab eadem.

Diphilus etiam Persica pruna vocat. *Persica pruna.*

Aristophanes verò Grammaticus à Lacedemoniis Oxymela Persica à sapore, vt coniectura est, *Oxymela persica.* acido, quibus & deos coronent. Probus autem in Media Rhododaphnen vocari scribit, propter *Rhododaphne.* Lauri similitudinem, vt suspicatur Curtius & nasci in Italia, non tamen eiusdem facultatis.

Eandem & Virgilius celebrauit nomine Felicis Mali Mediæ, hoc carmine:

Media fert tristes succos, tardúmque saporem *Felix malum Mediæ.*
Felicis mali, quo non præsentius vllum
(Pocula si quando sæuæ infecere nouercæ,
Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.)
Auxilium venit : ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbos, faciémque simillima Lauro : *Lauri folio.*
Et, si non alium latè iactaret odorem,
Laurus erat : folia haud vllis labentia ventis: *Semper virens.*
Flos apprimè tenax: animas, & olentia Medi *Flos tenax.*
Ora fouent illo, & senibus medicantur anhelis.

Oppius apud Macrobium Citrum etiam θύαν vo- *Citrus. Thya.*catam arborem putat, & de illa versum hunc Homeri exponendum:

εἵματα δ' ἀργιόεντα θυώδεα σιγαλόεντα.

Alii Thuion pomum dici: & θύϊον eidem, ἀπὸ τοῦ *Thuion.* κελάδειν, Ruellio: sed id quoque de ligno potest audiri. Quidnam verò id sit, cuius eius florem apprimè tenacem esse Virg. scribit, habes diligenter explicatum à Victorio c.8.32. Obseru.

Fructum huius arboris aureum Malum dictum *Aureum malum.* volunt, inquit Scal. cuius meminit Orpheus, crepundia Bacchi & suppellectilem infantium enumerans:

[illegible]
[illegible]

Citrium malum. De Citro Pomo, inquit Atheneus Deipnoso- *An Citrij mali Veteres mentionem fecerint.* phistis oborta est magna quæstio, an eius mentionem Veteres fecerint? Myrtilus enim nos id perscrutantes, velut ad capras syluestres [ὥσπερ εἰς αἶγας [illegible] , quasi rem obscuram, & inuentu perquàm difficilem inuestigaremus: vide Eras. in Adag.] relegans, inquit: Hegesandrum Delphum in suis Commentariis eius dictionis meminisse, sed locum in præsens memoria non tenere. Huic repugnans Plutarchus, At ego, inquit, assero, nunquam Hegesandrum ea voce vsum fuisse, perlectis,

lectis, vt inuenirem, totis eius Commentariis: cùm ex amicis quispiam alius ita se habere affirmaret, cuiusdam scriptoris non incelebris adnotationibus & scholiis adductus: quare iam tẽpus est, testem alium tibi, ô Myrtile, perquirere. Tum Æmilianus, Iubam, dixit, Mauritaniæ regẽ, virum doctissimum, suis de Libya cõm. facta citri mentione, scripsisse apud Lybias id vocari μῆλον ἑσπερικὸν, [Medica & Persica Mala hæc Theophrast. vocat; Medica Virg. Dal.] inde Herculem in Græciam transtulisse, aureáque vocata eius arboris Mala, ob coloris speciem. Asclepiades lib. 60. Rerum Aegyptiarum memoriæ prodidit in Iouis & Iunonis nuptiis arborem illam à terra editã fuisse. Hos sic loquentes Democritus commodùm intuitus: si quid horum, inquit, Iuba narrat, valetó cum libris suis Libycis, prætereáque Hannonis erroribus, (Carthaginensium Ducis, iussi ambitum Africæ explorare Punicis rebus florentibus suæ nauigationis Commentaria ille scripta reliquit: Dalechampius) ego verò pernego Citrii nomen extare apud Veteres: at ipsa res descripta prorsus ab Eresio Theophrasto in plantarum historiis, credere me cogit, Citrium esse quod oratione sua ille significat: Verba Theophrast. antea citata sunt. Variat verò Athen. in eo à vulgata lectione, quòd folium Mali Medicæ non tantùm folio Adrachnę, sed etiam Lauri & Nucis simile dicit, quod apud Theoph. non legitur. Præterea Athen. rationem reddit, cur veneno hausto conferat, quia potus è vino succus, aluum deturbat, & venenum exigit, quod & ipsum non habetur in Theophrast. His subdit Athen. Theophrasti verbis impulsus, & ea perpendens, quæ scripsit de odore, & foliis, designatum ab eo fuisse reor malum, quod Citrium vocamus. Vestrum autem nemini in admirationem trahat, quod ille prodidit, pomum non mandi, quandoquidem adusque memoriam auorum nostrorum nullus comedit, sed cum vestibus in arcis reponebatur, vt res quędam ingentis pretii, & thesauro digna. Quòd autem ex Asiæ superiore (Media, Persia,) plaga in Gręciam reuecta stirps ea descenderit, scriptum à Comicis Poëtis inuenitur, qui de ipsius Pomis, cùm aliquid dicunt, de Citriis Malis videntur id tradere. Antiphanes in Bœotio:

A. De opsoniis quidem stultum est quidquam apud vos dicere, Tanquam insatiabiles: sed hæc accipe, ô virgo, Mala. B. Pulchra sanè A. Pulchra quidem, dii boni. Nuper semen hoc peruenit Athenas, à magno Persarum rege. B. Ab Hesperidibus credidi, sic mihi Lucifera propitia sit: Aurea hæc Mala tria esse inquiunt Tantummodò. A. Paucum est quod pulchrum, & vbiuis in honore.

Eriphus in Melibœa præpositis iambicis illis versibus, Antiphanis stylo ac elegantiæ maximè propriis, subdit: *Et vbiuis.*

In honore: pro his obolum, quod multùm non est,

Impensi in numero: Rationes pòst ego supputabo.

His si quis reluctetur, & quod Citrium vocamus, locis à me citatis indicatum minimè fuisse contẽdat, clariora testimonia proferto, quibus sententiam suam tueatur. Phanias tamen Eresius iniicit nobis suspicionem, Citrium à Cedro [ἀπὸ τῆς κέδρου τὸ κέδρειον] tanquam Cedrium, nominatum fuisse. Cedrus enim, vt ille scribit, libro 5. de plantis, circa folia spinas exerit: id autem in Citria malo videri, nemo est qui ignoret. Athenæum tamen putant quidam apud Phaniam hęc rectè non legisse, ideóque futilem esse coniecturam illius: melioremque esse hanc lectionem, ὥσπερ τὰ φύλλα, nõ autem παρὰ vel περὶ τὰ φύλλα: vt sensus sit, foliorum loco spinas habere Cedrum, quod est de oxycedro verissimum. Sed si nostra Citrus vel Malus Citria est genuina antiquorum, rectè ab Athenæo dictum ἀκάνθας ἔχειν περὶ τὰ φύλλα, hoc enim (vt rectè Dalechamp. & alicubi Scal. annotant) propriè significat, foliis minimè aculeatis, spinas in ramis ac surculis exerere, quod de Cappari & Tribolo dixit Theophrastus, & nos æquè in Citriis, Medicis ac Aurantiis malis nostris videmus. Quid si quis dicat Citrum rectiùs deductam à Cedro, propter odorem, indéque dictam Cedrium? Sed nihil astruimus.

Videamus potiùs quid Plinius de his tradat. Peregrinæ [inquit] & Cerasi Persicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: in præsentia externas persequemur, à salutari maximè orsi. Malus Assyria, quam alii vocant Medicam, venenis medetur. Folium eius est Vnedonis, intercurrentibus spinis. Pomum ipsum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui transit in vestes vnà conditus, arcétque animaliũ noxas. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis maturescentibus, aliis verò subnascentibus. Tentauere gentes transferre ad sese propter remedii præstantiam fictilibus in vasis, dato per cauernas radicibus spiramento: qualiter omnia transitura longiùs, seri arctissimè trãsferríque meminisse conueniet, vt semel quæque dicantur. Sed non nisi apud Medos, & in Perside, nasci noluit. Hęc est autem, cuius grana (corticem Dalechamp. & rectiùs.) Parthorum proceres incoquere diximus esculentis, commendandi halitus gratiâ. Nec alia arbor laudatur in Medis: & Citrus arbor, à Gręcis Medica dicitur. Mirum tamen cùm Plinius iam adducto loco salutarem maximè dicat Medicam arborem, (Citriam siue Assyriam vtique intelligens, vt & iudicat Dal. & verborum series ipsa satis insinuat) dicere Malum ferre execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis etiam expetitum, domos etiam decorans, nisi eadem id licentiâ fecerit quâ Virg. de eadem dixit: Media fert tristes succos &c: vt paulò antè dictum. De eadem quoque scribit. Macrobius ex Oppio, in libro de syluestribus arboribus, his verbis: Citrea item Malus, & Persica altera generantur in Italia, & in Media. Et paulò pòst, de Citro loquens, ait: Est autem odoratissimum, ex quo interiectum vesti, tineas necat. Fertur autem venenis contrarium, quòd tritum cum vino purgatione virium suarum bibentes seruat.

Vides hîc [vt ille ait] & Citreum vocari, & omnia signa pomi, quæ de eo Virgilius dixit, licèt nomen citri ille non dixerit. Seruius tamen, Apuleium in libris, quos de arboribus scripsit, citans, aliud arboris genus citrum esse ait. Nec Solino indictum citrium.

Et Galenus: μηλέα μηδική, inquit, Malus Medica, cuius fructus non ampliùs Malum Medicũ, sed ab omnibus citrium nuncupari adsolet. Narrat Pamphilus in linguis, citrum apud Romanos appellari.

Hactenus Veterum placita de Medica, Assyria & citria Malo, earúmque fructu potuimus, verùm quamnam intelligant ex citriis aut Medicis hodie nobis vocatis, nondum quis temerè concludat, quãuis ad nostra citria magna satis benè accedant, quæ tantùm abest, vt hodie non comedantur, vt de suis tradunt Veteres, vt ea hodie præ cæteris omnibus in maximis deliciis habeantur: vt illi, si

Malus Assyria & Medica.

Citrus arbor.

Citrea Malus. Persica Malus.

Citreum.

Malus Medica. Malum Medicum. Citrium. Citrum.

Autorum iudiciũ de Veterum placitis.

lum… bericũ… dicum… sicum… eum.

rium.

ophr. … dicum … Persicũ … lum, es- … itrium

…ria in … tiam … Asia … sse dela-

Citrium à Cedro Cedrium.

Spina … Athen. e- … pend.

ad hoc respiciamus, de Aurantiis Pomis videantur intelligendi, nisi quis malit probare rationem Athenæi, non ideò abstinuisse Veteres à Citriorum esu, quòd non fuerint edulia, sed quia in alium vsum, tanquam rem magni pretii, potiùs adseruanda duxerint. Hodiè faucibus & stomacho omnia prostituta, etiámque margaritæ & aurum, si modò sufficerent. Manet tamen ea difficultas ex Diosc. quâ semen Piri Citromelis inesse scribit: in qua comparatione vel falli, vel sanè licentiosiùs pronunciare potuit, nisi mendum sit in Codice.

Diosc.

An verò Aurea vel Hesperica mala cognita fuerint Columellę & quo nomine haud obuium iudicatu, meminit ille quidem Aureorum malorum ad Hesperidas in 1.cap.lib.2. de re rust. Sed longè alio significatu per aurea enim mala secundum antiquam consuetudinem, Capras & Oues quas Hercules in Græciam exportauit intelligi scribit. Ea enim inquit, sua voce Græci appellarunt μῆλα. Habes ergo Aurea mala quaternis incedentia pedibus.

Sed quid Recentiores quoque scribant nunc videamus.

Ac Hermolaus quidem nouas nobis iniicit difficultates. Nam is, postquam ex Iuba dixisset, primum Hesperidum & Hespericum malum ab Hercule translatum in Græciam, & Aureum malum vocatum, addit: sibi videri de iis Virgilium intellexisse, cùm dixit. Aurea mala decem: [sed hæc opinio refutatur cap. de malis Cydoniis.] Nuptiale pomum intelligi hoc volunt, qui editum à tellure fabulantur, nuntiato Iouis & Iunonis connubio. Non mandebatur [inquit idem] pomum Theoph. ætate, sed ne Plinii quoque, [vt arbitror.] Plutarchi certè auorum memoria gustabat nemo, [vt iam ex Athen. dictum,] Nunc à Palladii ferè temporibus promiscuum expetimus cœnis.

Hespericū malum. Aureum malum. Hermol. notat. Nuptiale pomum. Non mandebatur.

Quanquam Apuleus negauit eandem esse malum Assyriam siue Medicam, quòd Citrus exiguum esset genus arboris, Medica verò, vt Maro scribit, ingens.

Apulei opinio.

Pamphilus Citrum Critum à Romanis etiam dici, parum peritus homo scripsit.

Critum. Pamph. not.

Nunc translatitia & triuialis ferè arbor, vt pluribus generibus Citreta Italiâ ferè totâ germinant fœliciter, quamcunque imaginem reddentia. Hæc ex insitione Mali quoties proueniunt Citromela propriè dicuntur ab aliquibus.

Locus. Citromela.

Mensæ Citreæ Veteribus & Plinio decantatæ, præsertim Ciceroniana, non fuerant ex hac Citro: decipiuntur Grammatici, quicunque id arbitrantur.

Mensæ citrea. Grammat. error.

Plinius: Alia, inquit, [Citri] est arbor eodem nomine malum ferens, exsecratum aliquibus. Quod & sensisse Macrobius videtur: hodiéque Mauritani malum Medicam, & pomum eius *Atrogi* vocant, à *Trogete* vocabulo parum deflexo: alioquin τρωγήτην, non, quia mandi posset, sed κατ' ἀντίφρασιν, quia mandi non possit, appellatum censuerim. Malum quoque Mediceam in Mauritania fuisse certum est, cùm plena sint Poëtarum omnia volumina.

Citrus alia Plin. Malus Medica. Atrogi. Malus medicea.

Marcellus apud Antiquos non Cedromela sed Citromela, quasi Citrea mala legendum esse vult: nihil enim Citro esse cum Cedro: & à Romanis Citria hæc vocari, iampridem receptum esse.

Cedromela. Citromela. Citrea mala. Citria.

Non sine ratione dubitat Manardus, an Theophrast. per mali Persicæ & Medicæ arborem Citra ferentem intellexerit, an vocata Arantia: nec scribi hoc posse ait, quia proceritatis arboris non meminit, quæ his magna, illis ita parua, vt arbustę potiùs videri possint, quàm iustæ arbores. Sed nec figuram pomo dedit, quæ in Arantio orbicularis, in Citro oblonga est.

Arantia.

Cur difficilis ex[...] q[...] sint p[...] mali [...] dica Aur[...]quorum [...] nostrea.

Virg. in Georg. & versibus quidem suprà propositis, sub Medicæ arboris nomine ferentem Arantia descripsisse videtur. At Diosc. eodem nomine vsus, non eadem cum Virgilio, hoc est, Arantium, sed Citrium intellexit. Gal. proculdubio intelligit quod Dioscor. carnem quippe edi dicit, sicuti corticem, quod de Arantio intelligi nequaquam potest, carnem vel non habente, vel si habet, non talem, quæ mandi possit.

Virg. & Diosc non [...]tem [...] Med[...]

Auicenna de Citro eadem scribens, quæ Dioscor. & Gal. ostendit, non de alia re scripsisse, quàm de qua illi.

Ruellius Virgiliana & Pliniana de malo Medica scripta, omnia cum Theophrasto conuenire tradit.

Palladii diligentiâ in Italia primùm coaluit: hunc solers imitata posteritas eam Galliæ Hispaniæque communicauit.

Differentiæ.

Cultus [vt idem ait] mangonium in plures digessit formas, ita vt remissiori sapore vehementiorique: item dilutiori saturatiorique colore differrent. 1. Quæ auri colore relucent Poma *Aurengia* vulgus appellat. 2. Quæ ex viridi in luteum languescunt *Citreola* & tandem Citrula nominant. 3. Quę ouata specie turbinātur & luteo colore nitent *Citrangula*, priuatim Citrea vocant. 4. S[i] herbaceo colore virent *Limones* dicunt. 5. Si prægrandia modo Melonum orbiculata facie turgent *Pouceria* vulgò, quasi [...]erea, vel potiùs Citrea poma dicunt. Citrum porrò duûm generum idem scribit; vnum Cedri, ex qua mensæ dedolantur: alterum Citri eius ex qua malum Medicum prodit.

Aurengia. Citreola. Citrangula. Limones. Pouceria. Citri du[o.]

At paulò antè ostensum, Cedro vel Cedrio nihil cum Citrio esse com[m]une, & ex illa, non ex hac tabulas parari, vt specialiùs docebitur suo loco. Quæ verò Veteres de malo Medico seu Persico scribunt, odoratæ esse, vestes conseruare, venenis resistere, perpetuâ vicissitudine florere, atque succrescere, de nostrate Citro dici, euidentiùs esse ait Ruellius quàm vt probari desideret. Porrò sæpiùs iam citata illa nomina, Medicum malum, Assyrium, Persicum, Citrium, Cedromalum, & Citrinum grande & oblongum &c. promiscuè ab authoribus Recentioribus vsurpantur. Sic Cordus, præmissis iis nominibus: sunt huius generis, [inquit] Limones, Poma Adami & Arengia. Habetur ænigmaticum de his malis carmen, quod est:

Medica mala quidem nec mala, nec medica.

Botanicorum diligentissimus Clusius ex Hispanorum sententia sic tradit. Medicorum malorum sunt varia genera: Alia enim Hispanis *Cidras* dicuntur, alia *Limones*, alia *Limas*, alia *Naranias*, alia *Teranias*.

Malorum Medicorum differentiæ Clusio.

Quæ Citria siue Cidras fert, Cidrera dicta, breui trunco est, longis ramis firmis, crassis & acutis spinis, foliis magnis, latis, & per ambitum serratis aliquantulùm. Fructum fert magnum & oblongum, Melopeponis amplitudinem interdum æquantem, cortice per maturitatem flauescente, densa carne, candida, firma & eduli, nullo ferè interiore succo: odor mali fragrantissimus: flores sunt candidi, sæpiusculè forinsecus purpurascentes, odorati. Semper hæc aut floret vel fructu onusta est. Sunt qui fructum nascentem figulinis formis varias figuras exprimentibus includunt, atque ita relinquunt donec fructus maturitatem

Citria descriptio.

tatem consequatur: tum demum formas auferũt, vt malum natiuum colorem adsciscat, iucundo sanè spectaculo.

...mera.

Citriæ ferè similis est, quam ipsi *Limoneram* appellant, cuius fructus minoribus citriis pares, oblongi, satis densa carne & multo succo acido præditi, nullis aut perpaucis intus acinis: folia citriis breuiora, flos purpurascens foris, spinæ minores & breuiores, quàm in *Limera*. Huius generis reperiuntur etiam dulces, minores tamen, & oblongis *Limis* similes. Audio & eius genus prægnans reperiri, alium fructum minorem in se cõtinens, incolæ sua lingua *Limones prennados* vocant, verùm id genus non est mihi conspectum. Doctiss. vir S. de Touar ex Fortunatis Insulis delatum scribebat in Indice sui horti, quem ad me mittebat anno M.D.XCV. & aliud genus se alere totum ferè carneum, quod varias figuras representat, eam ob causam ab Hispanis *Limones de figuras* appellari. Quartum autem genus omnium maximum conspiciebam Hagæ Comitis apud Batauos anno M.D.XCIIII. Ill. Heroinæ Principi de Chimay, à Doctiss. uiro Bernardo Paludano Medico missum: id enim citrii mali grandioris magnitudinem æquabat, corticem verò minùs densum, & auri instar fulgentem habebat: grumos etiam interiores minùs acidos, quàm reliqua genera.

Quam ipsi *Limeram* nuncupant, magno caudice assurgit, grumósque habet tenuiores, longos, firmis, longis, virentibus spinis armatos, folia per ambitum nonnihil serrata, florem candidum, fructum paulò minorem *Limonerá*, oblongiusculum, vbi maturuit flauescentem, cortice tenui, vt nil nisi succum ferè contineat, eúmque acidissimum. Semper flore & fructu onusta conspicitur. Aliud porrò eius est genus per omnia ferè simile, nisi spinis careret, vel eas perquàm exiguas haberet & illius fructus rotundus esset, summa parte quasi corona aut vmbilico insignitus. Vtriusque acini seu grana oblonga sunt.

Aurea Malus reliquas huius generis magnitudine superat, Malo vulgari non inferior fertili solo, tametsi humilis interdum reperiatur: firmos habet ramos, spinas paucas & breues, folia viridia, minimè per ambitum serrata, flores candidos odoratissimos: fructum, *Naranias* Hispani vocant, maturitate aurei coloris, succo pręditum aut dulci, aut vinoso, aut acido, in quo grana frequentia, rotundiora, quàm in Limonibus. Habet etiam hæc arbor sui generis pumilionem, qui insitione vel inoculatione propagatur. Liberalior est hæc ferendis floribus & malis etiam in frigidis regionibus, modò ritè curetur.

Ex eo genere, quod dulci est succo, Hispali apud Chartusianos (Hispani *las cueuas* nominant) trás Bætim flumen, binas arbores conspexi, que fructum ferebant carne multò firmiore præditum, Armeniacorum ferè modò, licèt similiter Camerulis distinctum & succulentum, vt reliquorum, cuius cortex vnà cum carne & succosa substantia mandebatur: corticis color insigniter aureus est. Hispani *Narania axel* vocant. Aliud insuper genus, cuius succus acidus, vnicum granum continebat.

Quæ vulgò Poma Adami dicuntur, ea Galli *Poncires*, Bætici *Toronias*, Lusitani *Zambias* appellant. Arbor ipsa interdum humilior est, citriæ perquàm similis, magna tamen ex parte celsiorem Malum auream æquat: breues habet spinas, folia Limoneræ: florem candidum, odoratum: fructũ rotundum, triplò maiorem Aurea malo, maturitate flauescentem, cortice inæquali, denso, crassa & fungosa carne, quæ à nonnullis cùm cortice simul editur, succo breuibus folliculis vt & mali Aureę comprehenso, (in reliquis enim generibus folliculi siue vesiculæ succum continentes oblongiusculæ sunt) granis subrotundis. Nonnulli *Assyrium malum* vocant.

Assyrium malum.

Cæterùm præter *Aurantiam malum* eduli cortice, decem mali Medici genera apud Hispalenses inueniri ex altero Indice, quem anno M.D.XCVI. eruditissimus vir de Simon de Touar mittebat, intelligebam: accipiebam enim ab illo semina illius quod Hispani *Zamboas* appellant, deinde *Limones de carne, Limones de figura, Limones prennados, Limones poncies, Limones ceuties, Limones dulces, Limas dulces, Limas agrias, Limones de Yulte*, vel *Limas del Emperador*, quoniam, inquit, ab Imperatore Carolo v. ex Vngaria in Hispaniam primò delata hæc planta fertur, cuius quidem opinionis fidem augere videtur, quòd vltra cætera mali Medici genera, hæc frigoris patientissima existat. Est autem eius fructus edulis multò suauiore gustu præditus quàm *Anarantia caxel*, succus verò eius maximè ad acidum dulcem accedens, ideóque omnium mali Medici generum acidorum suauissimum. Omnium porrò folia perpetuò viridia sunt, multísque veluti foraminibus, si Soli obiiciantur pertusa, instar foliorum Hyperici, iunctura quadam pediculo inhærentia: sola mali aureæ folia secundùm iuncturam tanquam appendices habent.

Medici mali decẽ genera.

Corn. Citriorum generis esse & Poma Arantia statuit. Eiusdem generis & Limones siue Limonia mala, omnibus ferè persuasum esse, ipsáque adeò citria Hispanos *Limones* appellare. Suspicio tamen est, cum citrum & Limonem vulgò dicta Poma confundere, tantùm abest ne differentias tradat, quod se fecisse putat.

Arantia. Limones. Citria. Corn. not.

Monardes putat Aurantia è Citria, primùm acri vel acida, atque adeò inculta, peramaros & acetosos fructus proferente, prognata: sicque & alia citriorum genera insitione multiplicata fuisse, vnde reperias tot genera Limonum & alia, quæ citro nec Limonibus conueniant, *Zamboas, Toronjas, Limas, Limones*, (Nebrissensis vocat cidras, Naranias, Toronias, Limas, Limones,) quæ omnia, inquit, nec Prisci cognouerunt.

Aurantia. Citriorum differentia.

Et Lacuna: Mançana Medica Hisp. quæ sub se comprehendunt *Cidras, Limones, Limas, Toronias & Naranias*. Dioscor. cognouit tantùm *Citrum: Limon, Tima, & Toronia*: carent propriis nominibus Gręcis & Latinis. Valentini vocant *Narania*, id est *Aurantia, Toronia*, licèt *Toronia* sit species diuersa, & Cidræ satis similis.

Priscis non omnes huius aui Citriorum differentiæ cognitæ. Limon. Lima. Toronia. Narania. Cidra.

Raimundus à Vinario, Malorum Medicorum nomine Arantia, Limones & citria comprehẽdit.

Sic Turn. Malus Medica, quæ & Assyria, & Citrus, Angl. Citron tree: sub qua comprehenduntur & Arantia, Angl. Orange tree / & Limonia Angl. Limon tree.

Dod. ita distinguit. 1. Malum Medicum ac citriũ. 2. Medici alterum genus Limonium. 3. Aneranrantium aut Anarantium. 4. Assyrium vulgò Ital. *Lomie*.

Medicum. Limonium. Arantium. Assyrium.

Lob. & Penæ; *Cedrus* Theophrast. Dioscor. *Medica Mala*, siue *Cidromela: Arantia, Citria, Lima & Pomum Assyrium*. Antiqui (inquit) à solo Medo Medicum, ab odoris fragrantia Cedrum & Citriũ dixerunt, quasi Cithyon odoramentum Diuis libandum: tametsi hæc in Africa sit syluestris & Olbię Galloprouinciæ adeò familiaris in afflatu oræ maritimæ: vt semperuirentium lucorum amœnitate & Pomorum fœtura perenni neutiquam inquilina videatur.

Cithyon. Syluestris.

Citrus. Limon. Aurantia. Cæsalp. sic distinguit. Citrus fructu grandissimo, quem Citrium vocant, aliquando magnitudine Melopeponis. Limon Citro similis. Aurantia arbor Limone maior. Melangula, quam alii Citrangulam vocant, frutice & fructu similior Citro.

Ponzirus ambigit inter Limonem & Aurantiam.

Aug. Gallo, Congenerum fructuum quinque species. *Cedri, Limoni, Aranci, Pomi d'Adamo, Limoneæ fructus* minor vulgaris, medius inter Limonem & Pomum Adami. *Limonocitrum.* Meminit & *Limonocitri*, seu Limonii cedromali, prognati ex insitione citriæ in Limonia: peritiores tamen inserunt Limonias citriis, vt specialiùs docebitur posteà. *Citrum mirabile.* Etiamnum alterius generis *Staffeggiati* dicti, figura mirabilis, arbore minùs frugifera, de quo etiam mox.

Hæc sunt Veterum & Recentiorum de Malis Medicis, citriis, atque Assyriis placita, & differentiæ, confusè potiùs, quàm exactè distinctæ [excepto Clus. qui omnium distinctissimè de iis prodidisse videtur] cùm omnes à plerisque sub Medicorum nomine & titulo comprehendantur, neque tamen hactenus pro certo constet, quódnam eorum sit Medicum Theoph. aut citrium Diosc. & Gal.

Proponamus nobis obseruatas differentias ordine quodam, vulgi nominibus, vt hodie in vsu sunt, insignitas: de quarum cum Priscorum collatione quilibet statuat prout libuerit.

CITRIA MALVS CVM FRVCTV MAGNO ET MEDIOCRI.



Descriptio. Præcipua etiamnum hodiè apud plerosque Citrio malo dignatio, quòd aliàs turbinata Limonis forma, sed mole multò maius, aliàs figura m lo nis, ac vel maiori etiam par, dilutè aureo cortice *Cortex.* tuberculis aspe- rato tectũ. *Succus.* Succus huic quàm Limoni paucior, nobilior, acidus: puluinatus cortex, carne multâ albida, nullo peregrino sapore ingrata. *Arbor. Folia.* Arbor ipsa haud magna, folio Laurino, odorato, foraminulento. Rami spinis rigidiusculis, flexilibus tamen, & non valdè infestis armati. *Flos.* Flos albidus, odoratus, perpetuus, duobus modis progeneratus, cum colo, qui fœcundus: qui colo caret, infœcundus. Raro hæc arbor fructu caret etiam apud Magnates Germaniæ, vbi colitur. Talem & Cl. Felix Plat. aliquando coluit, qui & fructus maturos, & alios subnascentes, & flores nouam prolem spon lentes ostentabat.

Descriptio Monardi. Citrus, inquit Mon... l. ... in epist. ad Quadr.] quæ mala Citria ferebat, Veteribus humilis est, omnibus nota, omni tempore pomifera, semper prægnans fœcundáque, vt trium annorum fructum habeat: Flores emittit iucundissimos; pomum oblongum, interdum rotundum, aliquantulùm rugosum, colore aureum, odore gratum. Arbor non multæ proceritatis, folio Lauri consimilis, aculeos habet acutos, vehementes & rigidos.

Descriptio Cordi. Curiosiùs descripsit Cordus his verbis. Citrus arbor est fruticosa, veluti Cotoneus, ramos habet viridi glabróque vestitos cortice, ferendæ fœtuum moli valdè impares & ad terram pronos, ideóque subiectis per transuersum hastilibus, furcísque fulciendos. Folia Laureis similia, densiora tamen, multóque maiora, & ad Iuglandis magnitudinem accedentia, oblonga, vtrinque acuminata, egregiæ viriditatis splendorísque, præsertim supernè, infernè enim pallidiora existunt. *Odor.* Tota hyeme arborem suam exornantia, odoris acerrimi, latè spirantis, qualis in Melissophyllo sentitur, cum grauitate quadam cimicem imitante. *Spina.* Spinis armatur sub omnium foliorum annexibus, longitudine vncialibus, rectis, acutis, ac viridibus. Flores, virentes gemmarum caliculi emittunt oblongos, candicantes, & quorum duplex est genus, videlicet sterile & fructiferum. *Sterile & Fructiferum.* Sterile nullum post se tuberculum producit. Fructiferum verò, præterquam quòd à tergo fructus rudimento sibi annexo comitetur, etiam in medio aliud insigne exerit pensum colo inuolutum æmulans, quod Theophr. quoque nouit. *Fructus.* Fructus florem sequuntur singuli, longitudine non raro dodrantali, figura ouata, superficie rugosa tuberosáque, colore primùm viridi, in maturitate verò aureo seu citrino: nec solùm ouata nascuntur figura, tum etiam globosum consequuntur habitum, vtrumque eiusdem est odoris ac foliorum similis. *Caro cortex.* Cortice ambiuntur gustu amaro, feruido, simúlque tenui, cui subest caro cartilagineæ duræque consistentiæ, colore candido aspectu, atque acetoso sapore, conditæ capitatæ Brassicæ truncos referens: In medio malo cauitas quędam est, succo vehementer acetoso, suis membranis contento plena, cui immixta sunt oblonga & semuncialia semina, vtrinque ferè acuminata, cute *Semina.* foris flaua striatáque, intus candido duplicíque nucleo constantia: quibus amarus, tenuis & mediocriter feruens est sapor præsertim cutis: nucleus enim dulcedinem quandam admixtam habet. Radicibus nititur copiosis & tenuibus. *Radix.*

Nomina Synonyma Latina & Græca Synonyma Citrii mali supra plerique dicta sunt: Annotat tamen Had. Iun. *κίτριον κοκκύμηλον ἀρσενὸν* quibusdam dici. Particulariter verò quæ huius species sint nomina videndum.

Atrog. Pomum aqua. Citrum Malũ Medicum Alatrungi. Citrium esculentum. Serap. *Atrog.* id est, *Citrum.* Gal. Fructus huius arboris nominatur Græcè *Pomum aqua.* Auic. *Citrum*, id est, *malum Medicum.* Bellunensis in marg. *Alatrungi*, seu *Atrugi*, vel *Atrungi.* Scalig. *malum Medicum* Theophr. & *Citrium* præter semen totum esculentum. Cur autem Scal. citria potiùs ad mala Medica referat, quàm Aurantia, vide cap. de Aurantiis ex Scaligeri verbis; cuius tamen ratio non vsquequaque nobis satisfacit. *Citria Diosc.* Citria minora videntur respondere descriptioni Dioscor. quamuis similitudo seminis cum semine Piri nonnihil claudicare videatur, vt antè dictum. Manard. citrium Diosc. Gal. Serap. & Auic. & Eluchas. *Citria mala.*

Cord. *Medicum* malum, *Assyrium*, *Persicum*, *Citreum*, *Cedromalum*, & *Citrinum* à colore corticis: in cedro non nascitur arbor. *Citrus* eidem.

Trag. eadem nomina dat, & præterea addit, esse Plin. Theoph. & Virg. & conitcit ex Assyria ad

Iudæos

Iudæos Mala citria fuisse olim allata. Variat, nõnunquam (inquit) grandius, quandoque magis exiquum apparet, effigies caperata rugis, prælonga: interdum rotundior: odor plusquàm iucundus, & qui Martias Violas ferè referat.

Hebræi *Hadar* arborem esse volunt cuius fructus *Ethrogim*, vulgò *Citra* dicuntur, quam vocem Paraphrastes posuit. *Hadar* autem propriè pulchrum, formosum & decorum significat, sicut & septuaginta verterunt καρπὸν ξύλου ὡραῖον, id fructum arboris pulchrum. Similiter & vulgata editio habet: sumetísque vobis die primo fructum arboris pulcherrimæ. Quia autem citrium speciosissimus fructus est, ideò pro citro arbore Hadar interpretatur, atque eò fructu etiamnum hodie Iudęi in suo festo celebrando vtuntur, & ex Massilia Prouinciæ accersunt. Celebratur autem octaua Septembris ea dies cum magnis solemnib⁹, vocatúrque *Chag Arafa*, id est *Festum Palmarum*, in quo sumuntur fructus quos *Ethrogim*, id est, Citra vocant, & spatulæ Palmarum ad innuendum, quod Deus deduxerat eos per desertum in deliciosam terram. Circumeunt etiam septimo dies septies altare, portantes Palmas, in memoriam depopulatæ Hiericho ex annotat. Pauli Fagii. Ex his (addit Kyberus) facilè liquet Hebræis *Etzhadar* Citream arborem, fructum verò eius Chaldæis *Efrog* seu *Ethrog* significare, quæ vox nihil, quod ad substantiales literas attinet, (nam in punctis tantùm, quæ Hebræis, Chaldæis & Arabibus vice vocalium inseruiunt, apparet, sed leuis mutatio,) ab *Atrog* Serapionis Arabico nomine differt. Vnde cum Arabica & Chaldaica lingua (quæ Iudęorum à reditu ex Babilone vernacula fuit, vt multis noui testamenti vocibus patet) in hac voce cõsentiunt, nemo in posterum dubitare debet, quin *Ethrog* Chaldæorum citrum sit, maximè cùm Serapio sub voce Atrog ea dicat, quæ Gal. & Diosc. de citro iam ante eum scripserant. Decuit hæc adduci hoc loco, quòd & ad historiam & dignitatem citri facerent, ne tantopere in sacris celebratum literis, in sua historia quæ debuit esse amplissima, suo honore priuaretur.

Cæterùm quæ Cornarius de Malis Medicis tradit, ad Citria Mala, de quibus hoc loco agimus, potiss. referenda videntur: suspicamur tamen ei non cognitum discrimen inter citrium minus & Limonem.

Anguil. quoque eius sententiæ est, citria hodie dicta *Citroni*, esse χρυσόμηλα Grecorum & Aurea Mala Athen. Medica Dioscor. Medica & Persica Theophrast. Assyria Plin. & Hespericum Veterum.

Agricola ad Theophrast. Amatus ad Virg. refert, & ait: eum exactè & arborem & fructum citri supra allegatis versibus descripsisse. Prioribus etiam subscribit Lonic.

G Ryff. & Cęsalp. Dod. Medicum & Hesperidum dicit. Antiquorum plùs satis citata nomina huic tribuunt quoque Tab. Casp. Bauh. & plerique alii Herbarii qui id nominibus Veterum diuersis condecorare studuerunt.

Vulgata nomina sunt, *Citria*, *Citrea*, *Citromela*. Germ. Citronöpffel / Citronen / Citrinen, *Citrinaten*, Citronaten & Judenapffel / id est, Iudæorum Poma, qui quotannis in festo Palmæ tenentur habere. Belg. Citroen / Citrotnen. Gal. *Citron*. It. *Cedri* & *Citroni*. Hisp *Cidras*. Ang. Citrontre. Bohem. Citrinowe Jablka.

Huius obseruātur quædam differentiæ: Nonnulla enim, inquit Matthiol. in tantam excrescunt magnitudinem, vt Melopepones adæquent; cuiusmodi sunt quæ ex Liguria Hadriatici Aegeique pelagi insulis adferuntur. Alia his paulò minora: alia verò Limonum magnitudine, at paulò maiora, cuiusmodi quę in lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis locum obtinent: Nam etsi cæteris pumiliora sint, maiorem reliquis in ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sunt, etsi speciosa magnitudine excellant, cùm tamen insipida gustu non multùm placeant, in cibis recentia non æquè atq; illa præstant: verùm, quòd pulpa copiosiore constent officinis expetuntur, Saccharo vel melle adseruanda.

Cardanus scribit in Lombardia ad pondus librarum decem quandoque prouenire, licet rarò. *Citra 10. l.* Sunt qui existiment magnitudine potiùs & loco natali variare, quàm genere, quod iis considerandum relinquimus qui ea loca, vbi proueniunt, inhabitant.

Quicquid sit, earum differentiam perspicuè docent Pena & Lob. in Citri tribu [aiunt] Medicum Dioscor. Malum tres amplexum est varietates: vulgatius est similius Limonio, oblonga ouí effigie: sed maiore, cute rugosiore, magísque caperata, odoratius est, medicatius, antidotis commendatius: Pulpâ & succo in acetariis multò gratius. *Lima* autem quę dicuntur, illis duplo ferè maiores sunt, calloso carnoso corio, pollicem interdum crasso, oblonga cucumeris aut Melonis effigie, superficie concolore Limonio aut citrio: puluillis & torulis rugosis papillatim extuberante, vt citri sapore condito, & crudo grato. Tertium Assyrium, Adami vocatum, de quo postea.

Citri tres varietates. Vulgatius. Delectius. Lima. Assyrium.

Aug. Gallus has differentias facit. Primum Pulchrum Lombardicum. Magnum Genuense; citrum cum glande. Primum genus delicatius & magis cardiacum, inter omnia quæ in Europa nouimus pluris fit, quò maius, lõgius, costis elatioribus. Arbor eius fruct⁹ fert modò paucos, modò plures, interdum forma rotunda, interdum sine costa, interdum diuersarum & monstrosarum figurarum. Genuense genus valdè grande est, & saporis dulcioris, sed non ita iucundi, nec tam grati odoris. Citrium cum glande præstantissimum omnium, sed minus: ideo minùs vulgare: quasi vtilitas in magnitudine posita sit vel numero.

Pulchrum Lombardicum. Magnum Genuense. Citrum cum glande.

Si citria hęc sint illa Antiquorum, iā supra satis indicatum, in quibus proueniāt regionibus. Amāt verò Cœlum calidum, hibernis iniuriis minimè obnoxium, quod si nactum fuerint, aut sub paulò tolerabiliori etiam diligenter colātur, flores, adolescentes, maturescentes, maturósque fructus simul producunt, non solùm æstate, verùm hyeme. Magnus est huius arboris malorúmque eius in regno Neapolitano & Hispania prouentus. Seritur etiam in Germania, sed frustrà, nihil enim præter folia producit, vt testatur Cordus. Vidimus & florentem, & fructus ferentem Basileæ in horto D. adfinis nostri & eiusdem vrbis consulis primarii, Hieremiæ Feschii, in pulchra & perelleganti arbore, de cuius fructu maturo decerpto etiam comedimus. Erant magnitudine Limonibus similia, videbantúrque primi generis Matthiol. & Penæ. Gustus tamen suauitate Italis & Prouincialibus cedebant, quemadmodum & carnis teneritudine. Alioqui in Germania frigore siderata facilè perit, iccirco diligenti cura à Principibus à frigore custodiri solet præsertim Stuckardiæ & Cassellis, in verè Regiis & qui nec Italicis quidem illis cedant, hortis, si plantarum cultum, copiam, artificium topiarium, ędificiorumque magnificentiam spectes: non item si aëris & cœli

Locus.

genium. Quapropter illata in cauædia aut cellaria, vel ſtudio ad hoc extructa ex lignis ædificia, in multos annos viuunt: qualia ſanè vel Ferrariæ & alibi circumiacentium locorum in eundem vſum, ipſis etiam Italis erigi ſolitis nouimus.

Cùm fructificat ſubſtructis iugis haſtilibus, furciſque fulciendam ſuadet Cordus, ne malorum pondere increſcente detracta ſuccumbat, ac fracta proſternatur. Verùm hoc in Germania timendum minimè eſt, in qua vix frondes ab hyemis ſæuitia vindicari queunt, quantumuis tepidis ſpecubus foueantur.

Porrò in Galloprouinciæ quibuſdam tractibus maritimis, tam frequentem obſeruauimus, vt integra Citreta potiùs eáque peramœna iudicauerimus, quàm multo ſtudio vel cura conquiſitas vel cuſtoditas malos citrias.

Tempus. Floret diuerſimodè Patauii, Februario florentem vidimus, & quidem cum floribus purpuraſcentibus in ædibus nobilis alicuius. Item Romæ tam flore quàm fructu ſtipatam Maio. Denique in calidioribus regionibus rarò floribus aut fructu viduam videas: a nobis ſanè talis nunquam viſa, quæ non vtrumque iugiter oſtentaret.

CITRVM MONSTROSVM DE MAXIMIS.

Deſcriptio



CItri maioris arborem vidimus Stutgardiæ in horto Ill. Duc. VVirtemb. qui hyeme tegitur, & cum hypocauſto calefit, eámque florentem Anno 1599. Ex qua arbore poſtea Montbelgardum vſque ad nos miſit Ill. E. C. decerptum fructum, monſtroſæ raritatis, torulis cannulatum, calceum Polonicum aut Turcicum referentem: in acumen enim deſinens, aduncum, ſurſum recuruum, lacunam largiorem oſtendit, parietibus vtrinque prominentibus, è media lacuna coſta longa ſurrigitur elatiuſcula, decliuibus in parietes circumiectos lateribus. Merebatur figuræ monſtroſæ raritas eiconem, quæ eleganter & picta & ſculpta.

Fortè huius aut conſimilis alicuius varietatis meminit Aug. Gallus in ſuo lib. de Agricult. Italicè conſcripto. Memini [inquit] vidiſſe Citrii alterum genus, quod prouenit Staffegiati, quod propter diuerſas formas viſu mirabile: æquè bonum atque præcedentia genera: verùm cùm arbor paucos fructus producat, rarò plantatur. Noſtrum hic depictum fructum integrum exiccatum adſeruamus inter noſtra naturalia.

Marantha quoque hîc ſilentio prætereundus non eſt, qui multas ex Theophraſto plantarum differentias enumerat, quæ cultu vel adhibito, vel neglecto non faciem ſolùm variant, ſed in alias etiam ſpecies permutantur. Tradit enim hic inter alia lib. 2. Meth. cognoſc. ſimpl. c. 11. quod mala Medica operoſo cultu ita efformant, vt & maris & fœminæ ſexu diſtinguant: rem certè admirabilem, & viſu iucundiſſimam. Maris enim pomum adnatum habet quoddam veluti infantis genitale, eiuſdem cum pomo corticis & coloris: fœminæ muliebre pudendum ad veram eius effigiem efformatum videtur, quo ſimile magis ſculptor non fingat. Mala citria ad formam peponis, aut cucumeris, aut cydonii, aliorúmque quorundam fructuum ita effingunt, vt nihil ampliùs priſtinæ figuræ, præter colorem & ſubſtantiam retinere videantur. Mala etiam Medica & Limunculos vocatos & dulces & medii ſaporis ex acidis conficiunt.

LIMONIA MALVS.



Deſcriptio fructus. IAm verò Limonibus facies paulò alia quàm Aurantiis, ad Citria in ſpecie dicta propiùs accedentibus, color pallidior languidiore croco tingitur. Forma Pomo oblonga, turbinata, rugoſa & tuberculis inæqualis, ſed minùs quàm Citria, minori quoque, à quibus & in eo differunt, quòd cortice pulpoſo tenuiore minúſq; carnoſo, ſucco autem vberiore donantur, eóque acidiore: *Quo differat à Citrio.* *Semen.* ſemen non multùm abſimile amaricat: *Folia.* folium autem non gemellum, vt Aurantiis, ſed ſimplex, longius, latiúſque, crenatum, ſerratúmve, foraminulentum tamen illis conſimiliter. Spinæ & hic quoque reperiuntur, virórque ille perpetuus. *Flores.* At flores purpurei ſunt.

Deſcriptio Cordi. Cordus paulò ſpecialiùs ſic deſcribit. *Limon* ex Citri eſt genere multò tamen minore ac fruticoſiore arbuſto, pluribus ab vna radice virgis exeuntibus, cùm largè fructificat, ſubiectis haſtilibus ac furcis fulcienda eſt. Arbuſto, cortices ramos, veſtiunt priorum inſtar virides. Folia multò minora producit, Piri cotoneíque foliis æqualia, rotundiora tantùm, denſa, viridia ac glabra. Spinis armatur veluti Citrius atque Arangius, minimè tamen rectis, ſed aliquantulùm hamatis, multóque pluribus quàm illæ, quo fit vt eius virgæ ac ramuli aduncis aculeis quandam Rubi imaginem referant. Flores Citrio figura non diſſimiles profert, paulò tamen minores. Fructus verò Citreis ac Arangiis aſpectu; odore ac ſapore non diſſimiles.

Differentiæ. Eorum quadruplex ad nos peruenit genus. 1. *Oblongum maius.* Primum anſerini oui formam ac magnitudinem habet, odore inter Citriam atque Arangiam malum medio. 2. *Globoſum.* Secundum globoſum, minúſque prædicto, vtróque capite veluti eminente vmbilico inſigne, cæterâ ſui parte tuberoſum. 3. *Oblongum minus.* Tertium oblongum eſt, gallinarum oui quantitate, & figura. 4. *Globoſum glabrius.* Quartum tertio æquale eſt. Sed globoſum,

bosum, & superficie magis æquali. Omnibus crassior, ac aurei palloris cortex, qualis Arangiis: odore vehemés, gustu amarus, feruidus ac tenuis. Reliquum corpus caro est, rara cauernosáque per longitudinem membranis quibusdam intersepta, cui mixta sunt citriis similia, figura, odore aut gustu semina, minora tantùm. Succus per totam carnem diffusus est largus, saporis vehementer acetosi, ac dentes hebetantis. Radicibus nititur qualibus Citrus ac Arangius.

Matthiol. maiora & minora facit, succi suauitate differentia, & corticis crassitudine. Nam quæ grandiora sunt, & succo & cortice carnéque longè sunt crassiora.

Amatus scribit, Hispaniam ferre Limonia acida, dulcia, & medii saporis: figura item varia: quædam enim, vel Cæsalp. teste, cortice sunt crassiori, oblongiora asperioráque, citris magis similia, vt quæ in Gaieta nascuntur: alia leuiori cortice tenuiorique, succo acidiori.

Probantur quæ crasso cortice constant, teneriorique, succo dulciori, quos *dulces Limones* vocant.

Quoddam præterea genus in Hispania habetur minimo fructu, vix nucis amplitudine, odore cæteris præstantiori, excelsiore arbore.

Aug. Gallo, Limones quidam communes, qui tamen & ipsi variant pulchritudine & bonitate: quidam dicuntur cedronati, quia pulchra cedrorum forma, sed minores, quamuis in citrias arbores inserti. Genus est quoddam Genuæ nascens, delicatissimum, dulcedinis Arantiorum, cùm soleant Limones esse acidi. Arbor multas producit spinas, potissimùm iunior. Inuenitur tamen in Maderno non spinosa, quorum magna commoditas. Præterquam enim quòd spinæ acerrimè pungere soleant, habent aliquid venenati aut maligni, præ aliarum arborum spinis. Limones meliores, quò maturiores ac teneriores succulentioresque. Hinc cæteris, etiamque reliquæ Italiæ Lõbardicæ Limonibus præstant Genuẽses, quia diutiùs relinquuntur supra arbores, nec ita citò colliguntur, non nocente frigore, vt in Lombardia. *Limonea* quamuis eiusdem bonitatis cum Limonibus, rarior tamen earum vsus, quia pulchritudo minor.

Nomina & Synonyma. Limonia [vox hanc arborem aut fructum denotans,] haud temerè apud vllum probatum autorem vel Græcum vel Latinum inuenias, videtúrque posterioris seculi esse inuentum: tantóque magis mirari subit quâ autoritate Matthiol. Græcè λιμώνια μῆλα dici scribat, nisi fortè hodiè in Græcia ita vocentur, quod tamen ille non docet. Plerique & hanc ad Veterum Malum Medicam referunt. Medici Mali genus, *Limones* Cordo: Limon ex citri genere eidem. Limones & Limonia omnes penè Herbarii cum vulgo & Pharmacopœorum officinis vocant. Citreæ speciem dicit Amatus, & Ryff. Mali Medicæ & citreæ secunda species Dod. Ant. Musa ait, Italos vocare Citrium Malum. Cæsalp. verò & Aug. Gall. non citrium, sed Limoniam Citrio similem dicunt. Et sanè Limones hodie dicti fructus, vel à Priscis non describuntur, vel sub nomine citri comprehenduntur, vt æstimat Agricola. Germ. Limonen/Limon. Belg. Limoenen. Gal. *Limon*. It. *Limone*. Hisp. *Limonzas* Angl. Limontree. Boh. Limaunny. Porrò Limones hos propriè dictos non esse posse Medica vel Persica Theophrast. & antiquorum, ex eo satis patere arbitramur, quòd facillimè putrescát, ideóque vestibus interseri ad arcendas tineas commodè non posse, quod tamen in Medico Malo Veterum apprimè desideratur.

Limones non esse proprie Mala Medica Veterum.

[*Locus.*] Gaudent Limones eodem cœlo calido cura, ac cultu. Quapropter in Hispania, Italia & Galloprouincia frequentes habẽtur, & ad Lacum Benacum ferè vbique viridariis habentur, tam his, quàm reliquis Malorum Medicorũ arboribus consita, vbi in eam sese attollunt proceritatem, quà aliis in locis Salices & Vlmi, vt Calzolarius testatur: totóque ferè anno fructibus onustæ spectantur. Ex prædictis locis terra marique vehuntur in Germaniam, partim recentia, partim muria condita. Coluntur & Stutgardiæ in E. C. horto, vbi Nouembri fructibus onustas vidimus, & nos ipsi aliquando arbusculam coluimus in horto. Pulcherrimas colit & suamet manu magnâ industria inserit D. Fel. Platerus Basileæ. In ruderibus Cairi propè Boulas, Limones syluestres, fructu nunquam maiore ouo columbino meminit esse Bellon. In Zeilam Limones prouenium sua specie, pusilli, qui nullum propè capiunt incrementum, sapore dulcissimo. [*Limones Pusilli dulces.*] Syluestrium Limonum arbores in Syria, Aegypto, Africa frequentes, pomis admodùm exiguis, acidissimis, vt refert Scal. Meminerunt quidem Amatus, Cæsalp. & A. Gallus, vt antè demonstratum, Limoniorum dulcium, verùm paruos non tradunt. Cæsalp. minimos scribit in Hispania prouenire, verùm quo sapore sint non indicat. [*Pusilli Hispanici.*]

An huius generis parui Limones, qui in doliolis interdum importantur ad nos muria conditi, cum carnibus & piscibus coquendi, iucundi saporis.

ARANTIA MALVS.



PAardisorum nostri seculi, vbi id solum & Cœlum concedit deliciæ sunt, Medicorũ malorum species, æternæ frondis virore, & fructuum vbere quouis tempore luxuriæ, aliis primum è floribus eluctantibus, aliis adolescentibus, aliis maturis, atque his quidem simul omnibus plerunque placentes. Notissima verò reliquisq; vulgatiora sunt Aurãtia dicta, quibus aureus ille & rutilus corticis fulgor nomen dedisse potuit. [*Aurantia vnde.*] Hæc aliis magis orbiculata, nonnihil compressa, parum rugoso & foraminulento luteo cortice, interiùs tamen albicante, non multùm spisso, (fœminas vocant) vel crasso, (mares dictitant) amarissimo & euidenter calido teguntur, quæ tamen antè maturitatem viridis tegit cortex. [*Descriptio. Mas & fœm.*] Sapor succo pro maturationis progressu aut generis varietate, acidus, dulcis, aut medius, feminibus æqualibus multa medulla farctis, amarus. [*Sapor.*] Folio peculiaris forma, semper virenti, & hyperici instar infinitis propemodum [*Folia.*]

foraminulis peruia, quippe quod gemellum videri possit, maiori Laureo, acuminato, nec crenato, alio ceu corculo subiecto. *Flos.* Flos vt & fructus fragrantis odoris, [qui Cordo cimicum virus nonnihil redolere videtur] coloris candidi, staminulis multis medium obsidentibus, pulchrior quàm in citro, & odoratior, intus subcitrinus, per oram verò limbi purpurascentes. Arbori quæ multò maior quàm citri, cortex viridis, spinæ rigidæ sed raræ. Monstrosa naturæ ludentis in Aurantiis nobis obseruata luxuries, quæ tantarum deliciarum conscia non sat habuit spinis arborem armasse, nisi & fructui cornuum territamenta adiungeret. Solet & hæc superfœtare, quemadmodum & malus citria & Limonia.

Nomina & synonyma. Aurantia dicta volunt ab auri colore: alii ab oppido, in quo abundant: *Orange* sanè Gallorum æquiuocum est & ad Pomum hoc, & ad oppidum Galloprouinciæ. Sed aliud est oppidum Achaiæ, Arantium à quo dicta volunt: vel Arania à Gente eius nominis in Persia. In officinis tamen Arantia dicuntur. (*Aurantia. Arania. Arantia.*) Hæc Manardus putat esse Virgilii Medica mala & Auic. citrangulum. Hier. Brunsch. citranguli. Brunfel. citria, Arantia dicta. Cordo Medici mali genus *Arangia*, ab Italis *Narantia*: & arbor *Arangius* eidem. Trago dicuntur etiam *Citria, Medica, Aurea, & Hesperica mala*: In Nicand. Alexiph. μῆλον ἐστὶ τὸ μηδικόν: τὸ νεραντζιον, eidem: à qua voce Germanica appellatio Pomerantzen quasi Poma nerantzia deriuata videtur. Amatus etiam *Rancidum* vocat: & Auic. citrangulum dicit: Alii & huius & Meluei citrangulum. Cornarius ceu prætorio quodam edicto de citriorum genere Poma Arantia vulgò dicta, *Matiana, & Cestiana mala* à Plinio & Galeno dici, in comment. med. à se ostensum tradit. Motus autem hic maximè ad hanc opinionem capessendam, quòd ea frequenter Galenum cum malis Punicis coniungere animaduerteret. (*Medica mala. Citrangulum. Citranguli. Arangia. Narantia Ital. Citria. Aurea. Hesperica. Nerātziū. Rancidum. Matianū. Cestianum.*)

Corn not. Ast verò, cùm Theoph. & Plin. dicant malum Medicum non comedi, quòd vel maximè de Aurantiis dici posset, quæ non comeduntur nisi in condimentis, ex Suetonio verò constet T. Fl. Domitianum non temerè super cœnam præter Matianum malum sumpsisse, non fit verisimile, fuisse malum Aurantium, nisi fortè habuerit dulcia, aut tota edulia, de quibus mox dicemus. Sed Plinius ipse eam opinionem ei eximere debuit, qui ait, à Cestio Cestiana, sicut à Matio Matiana, quemadmodum & alia, ab inuentoribus, à Romanis fuisse cognominata. (*Aurantia non esse Cestiana mala.*) Quare Gal. cum ex authoritate Apollonii tradit in capitis dolore ex ebrietate cestiana mala Romæ sic appellata, in cibis cocta conferre, Aurantia intelligere non potuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuisse censentur, tum quòd ea nunquam cocta exhibentur, [vt Dalech. annotat] saltem non per se, & quatenus cibus, sed quatenus ἐμβάμμα seu condimentum. Eandem tamen opinionem Cornarii & Montuus secutus videtur, & Agricola.

Inter Citria referunt Fuch. Manard. Ryff. Ioubertus, Saracenus & alii multi. At Dodonæo μηλέα μηδικὴ, malus Medica, cuius prima species Antiquis [illegible], Aureum malum, & malum Hespericum, Neotericis Anarantium & Arantium, ab aliis Aurengium. (*Chrysomelum. Aureum malum.*)

Lonicero Poma nerantzia, genus Citri, Pomum aureum Hesperidum Poëtarum.

Malum Hespericū Aurengiū Lobel. & Pen. Citri & Cedri Theoph. species. Had. Iun. χρύσεον Athen. & μηδικὸν Nicand. Schol. & Turn. Qui adeò [inquit] Aurantia volunt differre à citriis, legant illud Nicandri in Alexiph. τὸ μηδικὸν μῆλον, τὸ νεράντζιον. Neralia etiam, Saraceno, quæ eadem Aurea vel Hesperica. (*Neralia.*) Arangia quibusdam, aliis chrysea: (*Arangia. Chrysea.*) Pomum Arangiæ Hist. Lugd. Aurea Virgilii C. Bauh. de quibus nos suprà alio loco. Idem suspicatur esse Martianum Suetonii in Domitiano. Cæterùm plærique Herbarii & Practici Arantii vel Aurantii nomine designant. (*Nationum nomina.*) Germ. Pomerantzen. Gal. *orange*, *pomme d'orange*. Belg. Aranie appel/ appel van aranien. Ital. *Arancio*. Hisp. *Naranzas*, *naranyas*, *melaranzas*. Angl. Orange tree.

An Arania sit medicū Theoph.? Sed dubium hoc loco ventilandum ex Scaligero. Medici mali Theophr. vsum nullum scribit inter cibos: iccirco [inquit ille] quæsiuêre doctiores, vtrum esset de quo scriberet, Arantiúmne an citrium. Nam citrium præter semen totum esculentum est. Non animaduertêre [addit] folii figura tolli respondendi cunctationem. Non enim est Arantio Lauri folium, sed peculiare quoddam, nempe duplex. *Hæc ille.* Quasi verò appendix ille folii impediat, quominus folium dicatur Laurino simile, quemadmodum reuera est: non quòd inde velimus astruere, esse reuera Medica Theophr. mala, quæ nobis Aurantia dicuntur: nam & reliqua citriorum genera folia Lauri similia habent, sed vt constet Scaligerianâ subtilitate nondum sublatam respondendi cunctationem. (*Scal. not.*) Etiam rursus Scaligerum vel alium aliquem subtilitatis professorem sine cunctatione respondentem perlibenter audiremus: (*Arantia cur possint esse medica mala Theoph.?*) Aurantia vel in multos annos exiccata, suum tamen odorem non amittere, non facilè corrumpi, & vel corrupta, tamen tandem siccari, & odorem seruare, ideóque vestibus interponendis ad arcenda noxia aptissima esse. Citria verò etsi siccantur quoque, qualia & nos habemus, esse tamen euanida, ideóque nec odore nec vsu commendabilia.

Aranciorum differentiæ. Acida. Dulcia. Vinolenta. Porrò plerique Herbarii duas Aranciorum differentias agnoscunt, acida & dulcia. Matth. tria in Italia genera nasci tradit: acida, dulcia, & vinolenta siue musta, quæ & Cæsalp. & Aug. Gallus referunt, & vinolenta medii saporis vel mediocria nuncupant: hícque addit, non dignosci posse nisi comedendo. Periti tamen Medici & Hortulani optimè discernunt ex foliis & corticibus fructuum. Semper verò meliora sunt Genuensium Lombardicis: quanquam hæc si non colligerentur propter frigus antè perfectam maturitatem non differrent, quemadmodum nec Limones. Prouinciales ad Genuenses bonitate quàm proximè accedunt. (*Acida & dulcia ex eadem arbore.*) Scal. scribit se in Prouincia Narbonensi, eiusdem arboris Arantia nonnulla acida, quædam dulcia degustasse, eodem tempore, quibus tamen nihil defuerit ad perfectionem. Et quamuis iam alibi scripserat, neque Arantium, neque citrium, neque Limonium dissimiles fructus edere in eadem arbore, nisi illud fiat per insitionem, neutiquam verò per propria & connata principia: hic tamen rationem tribuit materiei diuersitati, quæ non æqualiter coqui potuerit. Atqui si non æqualiter coqui potuit, quomodo alterutro nihil deesse potuit ad perfectionem? (*Scal. reprch.*) Si diuersi fructus non nascuntur in eadem arbore, nisi per insitionem, [quod facilè concedimus] quid opus ex coctionis gradu rationem petere, quæ nulla est in hoc negotio, cùm abundè suppetat ex mixto & gemino ex eadem arbore diuersorum fructuum principio. Dicamus itaque diuersi saporis Arantia, quæ Scaliger ex eadem arbore gustauit, aut ex insita fuisse, aut cadere illam ἀπόδειξιν, non posse diuersos fructus ex eadem specie arbore prognasci: cuius sententiæ & nos sumus

mus: ideóque ex insita arbore diuersa decerpsisse Scaliger. quamuis illud neutiquam insinuet, minùs verò etiam sic intelligere videatur.

Græci, autore Monarde, Aurantias *Poma aurea* vocant. Persuasum is habet per insitionem advenisse complura genera, & sic magnificatum esse insitionis vsum, vt aliquæ corticem habeant dulcem, quæ totę comedi possint. Quanta diuersitas saporum in eis degustetur communi relinquit iudicio, fat esse concludens, constare multa fieri posse per insitionem, quę in monumentis Antiquorum non memorentur. Enatam esse Aurantiam ex insitione Citri arboris in Malo punica idem asserit. Et hinc Aurantiam Malo Citrio non absimilem scribit, & cum Malis Punicis in rotunditate & colore, corticéve satis conuenire tradit, quinimò Malis Punicis vrgente necessitate in eorum penuria substituendam censet. Id nondum constare ait an Aurantiæ sint Citranguli ab Auicen. & Mesue commemorati.

Gaudent Aurancia iisdem locis & regionibus, quibus Mala medica vbi passim abundant in viridariis & hortis, maritimis pręsertim tractibus. Abundant in tota Campania, Apulia, Calabria, & aliis regni Neapolitani locis, quemadmodum in Germania arbores domiferæ. Iisdem scatet & Liguria, Galloprouincia, & totus Benaci lacûs tractus vbi paulò curiosiùs coluntur, quàm locis prædictis: parciùs etiam fundit Gallia Narbonensis, præsertim superior. Frequentiùs verò hodie etiam in Galliæ Septentrionalis & Germaniæ magnatum hortis colitur, quàm vllum reliquorum Citriorum genus, vel quòd communiores sint, vel quòd cœli mitioris genium paulò faciliùs tolerent. Quapropter Stutgardię in horto Ill. C. VVirt. magna copia præ aliis exoticis arboribus coluntur, vbi mense Nouemb. pomis grauidas, tam maturis, quàm immaturis, magnâ copiâ, iucundissimo spectaculo, dulcibus, acidis, subacidis, magnitudine variantibus, cortice tenui, crasso, amaro, eduli, magis & minùs acri, vidimus & gustauimus, vbi & toto anno abundant. Ac eo vsque eas habendi cupiditas excreuit, vt & nobiles, Doctores plerique, ipsique adeò pharmacopœi colere incipiant, in multis Germaniæ & Galliæ locis. Nos etiam plures colimus, insitione & satu, nam ex semine facilè nobis proueniunt, tam dulci, quàm acido. Sed hîc Montbelgardi ad frugem nondum peruenere. Doctor Platerus Basileæ plurimas habet fructiferas, & infructiferas, quas syluestres vocat ex semine natas, & suamet manu (quâ industriâ eximiè pollet) inserit, & fructiferas reddit, quæstúmque haud contemnendum inde facit. In horto Principis in Heitersheim aurea mala pulchra, rugosa & polita matura Septembri obseruauimus. Scribit Lobel. in Africa syluestrem & Olbiæ Galloprouinciæ adeò familiarem in afflatu oræ maritimæ, vt semperuirentium lucorum amœnitate & Pomorum fœturâ perenni, neutiquam inquilina videatur. Recordamur sanè doctum & insignem Pharmacopœum Io. Rosselot Montbelgardi Ill. C. VVirt. inseruientem narrasse nobis, se in adolescentia sua penè fame periisse quondam in Hispaniis agentē, inter syluas Arantiorum syluestrium. Tantam enim earum fuisse aciditatem vt in plures dies offensos αἱμωδίᾳ seu stupore dētes masticationi omninò ineptos haberet. Sed vt hoc obiter moneamus, *facilè mederi potuisset mansu Portulaca*, id suadente Arist. & plerisque Medicis. Aut si hæc defuit panis calidus, caseus, nuces Pineę, Auellanæ, Iuglandes, sal aut mel calefactū affricatum, amurca in æneo vase cocta ad mellis spissitudinem, oleum immaturæ oliuæ infricatum, vices eius suppleuissent.

Floret Arantia Aprili, Maio, tardiùs aut citiùs pro loci conditione, pręcipuę commendationis odore. Flores decerpti etiam per maria in longinquas regiones perferuntur: & aqua quoque quam *Naffam* vocant, fragrantissimi odoris, ex iis parata arte destillatoriâ. Apud Germanos hyeme diligenter contegendæ, & extructis in eam rem ædificiis atque hypocaustis fouendæ aduersus hyemis iniurias. *Tempus.* *Aqua Naffa.*

Non tacendum hoc loco, quod mirifica subtilitate, acutissimus prædicat Scaliger. Arantii, inquit, quod gelu periisset, triennio post effossi radicem mirati sumus, non solùm viuere, sed etiam lætissimam. Sed si superuixit, & quidem læta, ergone perierat? Atqui, dicet ille, arbor perierat, hoc est, truncus cum ramis & foliis, non item radix. Atqui, inquam non igitur perierant, superstite vitæ etiamnum fonte, ex quo pristinus vigor promanare possit. Nondum igitur tota perierat arbor. Sic bonus quoque interdum dormitat Homerus. *Mirabilis Scaligeri obseruatio.*

POMA ADAMI.



PRoxima Aurantiis sunt quæ Adami nūcupant poma, si fructum spectes orbiculatum illum quidem & aureum æquabili Aurantiorum superficie, sed multis numeris maiorem, & nōnunquam ad vmbilicum veluti ambesum, colore magis fuluo, quàm Aurantia, & odore ignauiori, carne Citris simili, sed gustu insuaui, multo interim succo pragnantem, sapore Aurantiis affini. At verò folium in Limonum aut Citriorū familiam cooptare iubet, vt cui nulla subiecta pinnula: nam pori, quibus pertunditur, omnibus communes sunt, veluti & spinæ, viꝗ órque pertinacis vitæ folii. Flores Citri. Omnes partes satis bene & eleganter expressit pictor. *Descriptiō* *Quo differat ab Aurantiis.* *Caro* *Sapor.* *Foliorum* *Flores.*

Hanc & plerique ad Medica Antiquorum referunt. Pomum verò Adami dictum volunt, quòd in superficie ceu infixorum dentium vestigia habere videatur, quasi ab Adamo primo homine commorsum fuisset, quo nomine & ab Italis agnoscitur. *Medica antiquorū Etymon*

Sic Matthiol. Adami poma vulgò vocata, nos *Lomie* dicimus, & *Pomi d'Adamo*. Aurantiis duplo triplóue maius, rotundum, cortice non admodum crasso, inæquali fissuris quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demorsum esset, vnde illi nomen, quòd putet ignarum vulgus, hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradiso demorsum fuit. Medici mali genus, Poma *Nomina & Synonyma. Adami Poma Lomie.* *Medici mali genus*

Pomum Assyrium. malum Medicum. Malus Assyria. Limes Melangula Citrangula.

Adami, Cordo. Amatus quoque Citri speciem facit. *Pomum Assyrium* quartum, etiámque Medicum Dod. Pomum Assyrium, Adami vocatum, *Mali medici* Diosc. *tertia varietas* Pen. & Lob. Malus Assyria Tabern. & Gerard. Poma Adami Hist. Lugd. & Neotericis plerisque. Solerius Limes vocabat. An Cæsalp. *Melangula*, quam alii *Citrangulam* vocant: frutice & fructu similior Citro, ingenti fructu, omnium maximè tuberoso & crispo: colore pallido, sed rotunditate & succo interno Aurantiæ: cortice quoque similiter fungoso, sed tenero & dulci, cum leui quadam amaritudine. *Ponzirus.* Ponzirus ambigit inter Limonem & Aurantiam: non enim oblongus, vt Limon, nec omninò rotundus, vt Aurantium: vtrisque amplior: cortice crasso & læui, colore ad Aurantium vergente, dulci cum quadam amaritudine, succo intus Limonis. Considerent periti an citrangula Cæsalpini, non sint poma, quæ vocant Adami: & Ponzirus differentia quædam citrii maioris. Ita saltem descriptio insinuare videtur.

Nomina linguar. Germ. Adamsöpffel. Gall. *pommes d'Adam & poncyres* iisdem teste Lob. Hisp. & Lusit. *Azamboa.* Angl. The Assyrian Apple tree Gerardo.

Locus. Non vbique hæc obuia, in Lusitania tamen & & Hispania colitur: item in Calabria, authoribus Amato & Cordo. Ad Benacum lacum toto anno ferè perpetuâ fronde virent & florent, teste Calzolario. Vidimus nos Lugduni aliquando, & in horto Ill. C. V Virt. Stutgardiano, vbi arbor pulcherrima, magna ferens poma, nec pauca.

Locus malorum Medicorum in genere. Quod in genere de loco omnium malorum Medicorum dictum sit, abundant ea hodie *al' Golfo Antogil*, vbi multò maiora, quàm in Lusitania: item in insula S. Helenæ. In Brasilia & aliis noui orbis partibus, à Lusitanis ex nostro orbe illata, multiformia mala Medica hodie suppetunt, vt discimus ex historiis & nauigationibus Indicis Hulsii, Maffei, & aliorum. Citrus apud Medos & Persas inprimis frequens, deinde Palladii diligentia in Italiam translata fuit: postea verò in vsum deuenit, vt nemora & campos occuparet.

Medicum malum Græcia non vidit. Mirum, quod scribit Scaliger apud Theophrastum: Arbor Medica tota Græcia [scimus enim] nulla visitur. Hæc enim eius sunt verba. Et in Indice in eius annotationes in Theophr. bis repetitur, malum Medicam in Græcia non videri. Quod si verum est [de quo tamen vehementer dubitamus] frustrà sanè à priscis in Græciam inuecta creduntur, vt in præcedentibus dictum. Mirari porrò subit, quare non sint ibi, aut esse possint, præsertim cùm nec terræ fertilitas, nec cœli repugnet temperies. Sed iudicium penes eos esto, qui Græciam incolunt, aut perlustrarunt. Nisi fortè barbaries Turcica, quæ iam ante Scaligeri secula in Græciam irrepserat, easdem vel neglexerit, vel penitus exterminarit. *In Creta.* In Creta sanè, teste Bellonio, maximæ sunt arbores Arantiorum, citriorum, pomorum Adami & Poncerlorum. Græci, eodem referente, succum exprimunt, dolia eo replent, vendunt Turcis Constantinopoli & aliis locis, quò deuehunt. *Succi vsus.* Eo enim Turcæ frequenter vtuntur loco Omphacii.

Insitio & cultura malorum Medicorum. Operæpretium nos facturos existimamus [si antequam de viribus malorum Medicorum agamus, aliquid dicamus de eorum satu, cultu, insitione, & si quæ talia sunt, quæ ad eorum conseruationem facere possint, idque in Germanorum & Septentrionalium potissimùm gratiam, quos hodie tanto studio eas arbores colendi & propagandi ardere videmus. Præcepta igitur dabimus ex probatissimis & diligentissimis earum cultoribus, potissimùm, Varrone, Palladio, Aug. Gallo, & obseruatione nostra.

Quatuor sationis modus. Locus. Ergo mense Martio citri arbor quatuor modis seritur, semine, ramo, taleâ, clauâ. Amat terram rarioris naturæ, cœlum calidum, humorémque continuum. De Medica inprimis obserues, ne in terram nimiùm aridam, sed temperatam semen demittas. In iugerum vnum, si est naturâ temperata terra, scribunt opus esse Medicæ sesquimodio. Id seritur ita, vt semen iactetur, quemadmodum scilicet cùm pabulum & frumentum seritur. *Satio granorum.* Si igitur granis velis serere, ita facies: terram in duos pedes fodies, cinerem miscebis, breues areas facies, vt vtrinque per canales aqua discurrat. In his areis palmarem scrobem manibus aperies, & tria grana deorsum verso cacumine iuncta constitues, & obruta quotidie rigabis, vt animata semina meliùs adolescant. Citiùs procedent, si beneficio aquæ tepentis vtaris. Natis germinibus semper proxima herba runcetur. Potest hinc trima planta transferri. Acres medullas mutant, si semina per biduum mulsâ macerentur. *Ramus satio. Clauæ satio.* Si ramum velis ponere, non ampliùs sesquipede debebis immergere, ne putrescat. Clauâ seri commodiùs est, longitudine cubitali, vtraque parte læuigata, nodis & aculeis recisis: sed integra summitate gemmarum, per quas spes futuri germinis erumpat. Diligentiores & fimo bubulo adlinunt vtrinque, quod summum est, vel marina Alga vestiunt, vel argilla subacta vtriusque extrema cooperiunt, atque ita pastinato solo deponunt. *Talea satio.* Talea & gracilior & breuior esse potest, quæ similiter vt claua mergetur. Sed talea palmis duobus supersit, claua omnis obruitur. Non debet aliis arboribus annecti. In spatio non desiderat interualla maiora. Calidis, sed irriguis & maritimis maximè gaudet locis. Sed si quis hoc genus, vt in regione frigida nutriatur, extorquet, loco vel parietibus munito, vel in meridianam partem disponat hanc arborem. *Situs.* Sed hybernis mensibus tectam stramine velet agresti, aut aliis tegetibus vel sportulis muniat à frigore. Iuuari creditur maximè circumsitæ cucurbitæ flagellis, quarum cineres vtilem quoque citri arboribus materiam præbent. *Vt poma maiora fiant.* Gaudent assidua fossione, hinc proueniunt Poma maiora. Nisi quæ arida sunt, rarissimè debemus abscindere. Illud quoque scitu dignum, quod arbor citri similis erit, quæ beneficio inoculationis coaluerit. Diuites, & qui dant operam genio, fornicibus concameratis ad Solem spectantibus, reponunt, aut etiam fornace intus exstructa, fouent. Vbi æstas refulserit, fornices apertos, Sole sinunt illustrari, & eius tepore foueri: omnino aëri nuda & libera reddenda, sed eatenus vt secura sit. Nam hæc arbor, potissimùm citrus, vtpote suapte natura tenerior, si paucam glaciem experiatur, syderata contabescit. Talea, siue claua eius calidissimis regionibus, & per Autumnum ponitur. Frigidissimis Iulio & Augusto positas, & quotidianis rigationibus animatas, vsque ad poma & magna incrementa perduces.

Insitio. Inseritur frigidis locis Maio: calidis Aprili, non sub cortice, sed fisso trunco circa ipsas radices, de quo postea speciali ùs. Iisdem temporibus etiam seritur.

Calidis regionibus partus non alternat, nec restibili, sed perpetua fertilitate pomificat: aliis pubescentibus, aliis adultis, aliis maturitate caducis. Sic gradatim succedunt Poma. Maturis se substituunt acerba, hæc florentia consequuntur, orbem quem-

quendam continuæ fœcunditatis sibi ministrante natura, quæ hanc fœturam non interpellat.

Inseruntur etiam ex Piro, vt quidem volunt, & Moro & Punicæ Malo: sed insiti surculi qualo desuper omninò muniendi sunt, vel fictili vasculo; De satu & insitione hos versus condidit Palladius.

Nec non & Citrii patiuntur mutua rami
Pignora, quæ grauido Cortice Morus alit.
Pomaque pasturi blando redolentia succo
Armatis mutant spicula nota Piris.

(tatio hodie ...) Posteritas quoque semine serit, sed voluptatis potiùs gratia, quàm vtilitatis: tardè quippe fructus producunt. Plantandi potiùs baccelli cuiuscunque prædictarum specierum, longitudine palmi, politi. Ad quatuor digitos deradenda exterior cuticula, & terræ infigendi, preseruandi à magno æstu & frigore. Spatium sit palmi inter singulos, quos oportet extra terrâ ad duos aut tres digitos eminere: sępiùs circumfodiendi. Faciliùs proueniunt, si propagentur. Arantiæ tamen minùs feliciter, quia ligno sunt firmo, quod non facilè radicat. Eæ igitur seminandæ, & quia tardiùs fructificant, inserendæ Pomis Adami, Citri, Limoniæ: ita & plures proferunt fructus, & citiùs, & meliores. (*...ntis ...anda*)

Hortulani Italię nunc diligenter defigant baccillos Pomorum Adami propter insertionē, quia commodè prouenit, earumque fructus cæteris hodie ferè rarior. Qui Citriam inserere vult, meliùs faciet, si nobiliores ignobilioribus inserat. Sunt qui Citrias Limonibus inserant: peritiores tamen inserunt Limonias Citriis, quia sic fructus nascuntur pulchriores, quos *Limonacitros* vocitant Itali, quique ventriculo meliùs conueniūt, quàm Limones, qui vehementer refrigerant. Inseruntur etiam Citri & Limones Arantiis: sic quoque lætiores ferunt fructus quàm in propriis truncis, & frigori magis resistunt. Ad Lacum Bennacum in parte Salodiana Aranciæ arbores ferunt hyemem non tectæ. Archipresbyter de Maderno in Cortis suis arborem habet Arantiorū magnorum, ex vnius fistulæ insertione comparatam. Habet etiam Limonias quamplurimas, quæ æquè ac Arancię etiā non tectæ per hyemem frigus ferunt. Fructus tamen eius loci ad bonitatem Genuensium & reliquorum locorum maritimorum Italiæ neutiquam accedunt, vbi haud ita frigoris iniurias pati solent. In deliciis habentur præ aliis Arancīæ medii saporis, quocirca hodie sæpiùs inseruntur, quàm dulcia & acida. Quoniam verò Aranciorum & Pomorum Adami arbores fructiferos flores copiosos ferūnt, Citriorum autem multos infructiferos, Limones etiam plures, ideo hæ duę inseri solent Aranciis, & Pomis Adami. (*...nocte-*)

(Insertio- ... modus) Inseruntur autem per scutum, olearum modo: nimirum non sub cortice, sed fisso trunco. Diligentiores insertos surculos cera diligenter oblinunt, ne aër aut humiditas aliqua penetrare possit. Verùm adimendi omnes oculi superflui, etiámque superuenientia Germina. Sic relinquatur ramus supra inoculationem, ei appendatur vasculum terra plenum, ita adaptatum vt radices agere possit in eo, & sequenti anno plantari.

(Insertio- ... s tem- ... ...tionum ... modi.) Insertiones autem fieri par est interlunio, mensibus prædictis, aut etiam tardiùs, dummodò lignum sit succulentum. Mundandæ arbores fine Martii & principio Aprilis, vbi frigus cessauit. Tum defiguntur bacculi seu clauæ: & ramis vascula applicantur cum terra, parte per vasculum transmissa, priùs scarificata vt promptiùs radicetur.

Quæ granis fit satio, tardissimè ad frugem peruenit, speciatim Aranciorum, non ante duodecimum annum, etsi rectè curentur. Citri & bacculis uel taleis satę fructum ferunt tertio aut quarto anno. Limones quinto. (*Tempus fæturæ.*)

Terra sit pinguis, petris vacua. Locus vbi consitæ sunt à Boreæ afflatu sit immunis. Ex fimis præstat equinum, ouinum, sed benè putridum, quo obruantur & muniantur contra frigus. Aestiuo tempore sæpiùs rigandę, singulis mensibus circumfodiendæ: Magnâ diligentiâ putandæ tollendęque spinę, ne arbori noceatur. Hieme siccas esse oportet, antequam recondantur. (*Qualis terra deligenda.*)

Periti hortulani, & ad rem attentiores, metuentes ne flores hyeme pereant, prinsquam Citros tegant, vt quæ frigoris magis impatientes, flores, fructuum rudimenta & teneras summitates tollunt, & sale condiunt atque aceto, ad cibum tempore quadragesimali, & toto anno. (*Flores & rudimenta fructuum quando colligenda.*)

Cauendum ne vllo stillicidio rami madescant: vrgente frigore, accendatur ignis in loco vbi repositæ sunt, ex lignis siccis, aut carbonibus, nisi adsit hypocaustum. Interdum mitiori cœlo existente aperiendæ fenestræ, vt fruantur in aliquot horulas, potissimùm circa meridiem, radiis Solaribus. Ex Limonia rariùs & minùs decerpuntur flores quia plerúmque fructifera: Aranciorū verò & Pomorum Adami semper. Arbores hæ supra fidem durare putantur, aiunt in valle Salodiana & circa Lacum Benacum extare nonaginta & centum: Romę quoque Arantiorum arborem in templo S. Sabinæ à D. Dominico satam tradunt quæ etiamnum delicatissima ferat poma: Posset ergo esse 400. circiter annorum. Fructus ii demum perfecti creduntur, qui per annum durarunt in arbore, & qui nullum senserunt frigus. Minùs probantur qui sua sponte cadunt. Arancię arbores vix amittunt folia, reliquæ faciliùs, potissimùm Citrus quæ cæteris delicatior. Verùm primo vere facilè recuperant noua ac etiam flores & fructus. (*Aetas arborum Citriarum & Medicarum Aurantià à D. Dominico sata.*)

Vt caueas ne flores ferant inanes, præcidendi rami superflui, cauendúmque ne vltra modum excrescant: ita copiosos edent, & fœcundos. Digitis tutissimè ramulorum multitudinem decerpes potissimùm vere, & interlunio, idque ordine quodam, quo apparent: ipsas etiam gemmas abundantiores demes. (*Ne flores ferant inanes.*)

Quum transplantandæ aut transferendę, Vere quoque faciendum, considerato etiam situ eodem, quo erant antea positæ, singulis partibus, sibi consuetas cœli plagâs respicientibus. (Transplātatio.)

Magnò sanè harum arborum damno, pręsertim in vasis repositarum, negligitur situs ratio cùm educuntur. Si tamen Septentrionales rami cæteris essent teneriores, etiam consuetum situm mutari, haud improbauerimus. Transplantatio fiat potissimùm circa vesperam in bona terra, quo etiam tempore probatur rigatio, si sit opus: In Brixiano agro quidam meridie plantant & Soli etiā expositis locis, non tamen mutato situ, in vasis ligneis aut terreis, qui etsi non tam miti fruantur Cœlo vt Riuierani, culturâ tamen & diligentiâ interdum meliores pulchrioresq; habent fructus. Sunt qui capsis vtantur è ligno Lariceo, quòd meliùs resistat aquæ, suffultus altitudine palmi, ne terræ corruptelâ aut situ inficiantur. Latitudò & longitudo capsarum ferè vlnæ vnius & semis esse solet: terram quotannis renouant, admixto stercore columbino, gallinarum, equino aut etiam cloacarum. Circa D. Martinum sub porticibus & tectis collocant, ne pruinis lædantur, ita tamen, (Situs.) (*Hora trāsplantationis.*) (*Modus Brixiensiū exempli gratia proponitur.*) (*Cultura & diligentia multùm potest.*) (*Vasa.*)

vt Sole fruantur. Ad diem D. Catharinæ reponunt in domos, vt à frigore conseruentur per hyemem. Vrgente summo frigore accenditur ignis carbonum; cùm opus est etiam rigantur, Mense Martio paulatim educuntur, vt aëre fruantur liberiore & Sole etiam. Circa D. Georgium omnino aëri exponuntur, similitérque rigantur, si videatur opus. Eductis aut educendis ad quatuor digitos superficie tenus detegitur terra, & radicum superficiales fibræ exscinduntur. Arbores quas colunt in vasis terreis, sunt præcipuæ pulchritudinis, & aspectu mirabiles ob insignem fecunditate.

In Vasis terreis cultura. Visu stupendum, arbusculam, cubito aut sesquicubito non altiorem, in vase cubito non altiori, cuius fundum palmo non latius, cum maximis Citriis onustam, tantáque copia, vt plures sint fructus quàm folia. Citrii itaque, Limones, Arantii, Limonii, ponendæ in parua vasa terrea, sed profunda, cum pauca terra valdè pingui, & arcendæ à Boreali vento. Sic fructum ferent intra triennium, exceptis Arantiis, quæ duriori ligno.

Vt Arancii citiùs ferāt Vt autem citiùs ferant, inseruntur Citriis vel potiùs Adami pomis, sicque ipsa etiam Arantia euadent maiora.

Vt diu cōseruentur Vt diu conseruentur, tertio vel quarto quoque anno eximendæ, & tollenda terra, secandæ radices, vt ad tres vel quatuor digitos tantùm relinquantur longæ: detur terra noua, qualem antea diximus: diligenter præscindantur ramuli luxuriantes: arceantur à nimia siccitate & calore, & statis temporibus rigentur. Sic & bonas & diuturnas efficies, neque spem sui fallent Agricolæ. *Dicamus etiam aliquid de Mangonio.*

De Mangonio malorum Medicorum [illegible] fiant dulces Feruntur acres medullas mutare dulcibus, si per triduum aqua mulsa semina [illegible] macerentur, vel ouillo lacte, quod præstat. Aliqui mense Februario truncum [illegible] foramine ab imo terebrant, ita vt altera parte non exeat; ex hoc humorem fluere permittunt, donec poma formentur: tunc foramen luto replent, Sic quod est medium fieri dulce confirmant. Citreum & in arbore potest per totum annum propemodum custodiri. Meliùs si vasculis quibuscunque claudatur. Si pubescens malum fictili vel vitro clau-

Vt varia figura crescant. datur, per incrementa formam vasis contrahet, & tanta magnitudine, quanta vas, extuberabit. Ad hoc autem Pomum videtur incumbere: sed caueatur foramen, per quod aër inspiret, si subacto gy-

Vt non pateat noxis. pso pomum oblinas, noxis omnino non patebit.

Vt hominis aut animalis induant imaginem. Africanus scriptum reliquit modum, quo vel humanam, vel animalis alterius induet imaginem, si gypso vel luto siccescente hanc obducens, mucronis acie bipertito, videlicet in anterius & posterius dissecueris, vt ea iterum aptè possint coniungi, postea in fictilia posueris: cúmque pomum ad dimidium peculiaris incrementi peruenerit, iis formulis claudes, diligentérque vinculis distringes, ne obuoluti pomi perauctu fictiles typi diuellantur: & siue Citrium, siue aliud quoduis mali genus fuerit, breui has exprimet effigies, nec non has animalium figuras repræsentabit, quorum & habitum & imaginem mentiri placet.

Vt rubra fiant Citria Si rubra Citri poma voles efficere, surculum Moro inserito, & malum rubrum dabit. De Citriorum & Limonum cultu consule etiam Iouianum Pontanum in hortis Hesperidum.

Repositio. Si velis legere atque seruare mala Medica omnis generis, nocte Luna latente debebis cum ramis foliatis carpere, & secreta à se inuicem dispo-

Vt diu cō[seruentur] nere. Diu integra à putredine præseruantur, præsertim Citria, si reponantur loco non nimiùm frigido aut calido, in vas in quo hordeum benè exiccatum. Cauendum tamen ne se mutuò contingant. Sotion rei rusticæ celebris author, iubet poma Citri subacta gypso studiosè perlini, vt toto anni curriculo, inoffensâ integritate, illæsa omni vitio seruentur. Citria mala non putrescere promittit, quæ aceruis Hordei fuerint obruta. Alii singula vasis singulis claudunt, vel gypso adlinunt, & opaco loco ordinata custodiunt. Plerique in Cedri scrobe, vel in straminibus minutis, vel in paleis tecta seruant.

Notanda & hæc antipathia, quam Citriis accidere scribit Fracast. quod scilicet inspersо in eorum cumulum pane putrescant. Attrahere enim panem eorum humiditatem, quâ de causa necessariò paulatim flaccescant.

Vtilitas culturæ. Sed quæ vtilitas tam diligentis culturæ redundat in cultorem? Maxima sanè: Nam etsi delectatio ipsa, & tam saluberrimarum arborum cultus, pro vtilitate sit habendus, vsura tamen inde diligentioribus & copiosas colentibus redit non contemnenda. Multæ primùm acquiruntur pecuniæ ex venditione arborum, quæ multiplicari possunt: florum Citri pro acetariis, pro condiendis aceto, melle, & saccharo: florum Arantiorum, pro pretiosissima aqua Naphæ, quam vocant: fructuum immaturorum, pro conditurις: Arancio-rum pro globulis & corollis, quæ grati admodum odoris: maturorum pro conuiuiis, pro ægrotis & medicamentis: corticum Aranciorum pro bona sinapi confectura, & aliis conditurις, vt pane aromatico, etiámque corruptorum propter succum & semina: Aranciorum seminantur, Citriorum venduntur Pharmacopœis. Solent verò Mercatores emere hos fructus mense Septembri & Octobri. Separant maturos ab immaturis. Immaturos vehunt in Germaniam, Hungariam, Poloniam, ac etiam Moscouiam, qui suam interea acquirunt maturitatem, & crudi edi possunt, in quibus locis magni venduntur. Et hac ipsamet die [Octobr. 14.] qua hæc commentamur huc Montbelgardum attulerunt geminæ differentiæ Arantia. Italica non perfectè matura, & Prouincialia satis matura: hæc ciues, illa Pharmacopœi [maturiora respuentes, quòd diu seruari non possint] coemebant, dicentes maturitatem acquisitura suo tempore rectè custodita. Tum sibi futura Aurancia, cùm defuerint aliis. Maturos, quàm certissimè possunt, diuendunt Itali hortulani Pharmacariis ad conditurας. Vidimus vnicam arborem Citri, satis tamen elegantem, Basileæ centum florenis diuenditam. Ipsa etiam folia quibusdam in locis venduntur, quæ cum cibis decoquunt ad odoris gratiam. Denique nihil hîc quod non vtile & frugiferum suo cultori, quouis modo esse possit. Scribit Calzolarius, ex vno tantùm terræ iugero malorum Medicorum circa Lacum Benacum diuersi generis arboribus consito, centum & quinquaginta, & quandoque plures etiam ducatos, annuatim colonos recipere.

Iam quis vsus in Medicina, quanta commoditas, quæ gratia? Charta priùs deficeret, quàm omnia persequi possemus. Fas sit tamen, institutæ nostræ Methodo satisfacientes, ex probatissimis quibusque authoribus malorum Medicorum omnium vires & vsus recitare.

vires & v[sus]. *Malorum medicorum in genere & specie: Venena.* Iam suprà ex Theoph. diximus, quæ sit Malorum eius Medicorum vtilitas. Diosc. malum Medicum in vino bibitum venenis resistit, aluum subdu-

subducto: decocto aut succo colluto suauitatem oris facit: estur verò maximè à mulieribus contra malaciam, quam picam vocant. Arcis quoque uestiariis impositum eas ab erosionis vitio vindicare creditur.

[...]acia. [...]pera- [...]tum. [...]uersio [...]ad.

Galeno Mala medica in semine (κατὰ μὲν τὸ σπέρμα, succosam medullam, semina ambientem intelligimus) quidem vincentem habent qualitatem acidam & siccam, vt ipsum tertii sit ordinis reficcantium refrigerantiúmque: in cortice verò itidē deficcātem temperiem sunt sortita, non parum tamen habentem acrimoniæ: Proinde deficcat hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infrà.

Cortex Aetio in tertio excessu excalefacit, deficcátque in secundo. Variat tamen calor corticum pro ratione amaritudinis: estque Aranciorū ceteris calidior: Citriorum temperatior.

Porrò caro Mali medici, Galeno crassi succi est, & pituitosa [id est pituitosum humorem generans] frigidáque. Nam & ipsa editur sicut & cortex. Semen omne edi ineptum est, tùm humidum illud & acidum, de quo modò dictum, & nucleus qui in eo inuenitur, id quod reuera semen est. Hic amarus est, & digerendi videlicet siccandique facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia denique exiccandi ac digerendi vim obtinent.

Plinio Citrea contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa vel semen. Faciunt oris suauitatem decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipiunt in malacia prægnantibus: ipsa verò contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facilè manduntur. Item alibi: Citreis odor acerrimus, sapor asperrimus: Rursus alibi: Malum execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, quod sanè verissimū esse, Nobiliss. matronę à Ryschach exemplo nobis compertum, quippe quæ diuturna ventriculi imbecillitate & nausea vexata, pro remedio, quod illi opportunum & salutare (nec sine ratione & experimento quotidiano) putabamus, corticis citri vel crudi vel conditi, non aliud ei prestantius vomitorium fuit: quippe cuius vel odore solo nausea concepta, paulò post multoties erupit in vomitum. Quod de semine ait Plin. aduersus Malaciam: id de succo potiùs aut cortice intelligendum, ex Diosc.

[...]lacia. [...]nachus [...]erimē- [...]rarìs. [...]mirabi- [...]antipa- [...]i.

Serap. ex Aben: Magna vis carnis citri ad restringendum calorem stomachi: succi illitu, impetigo tollitur. Eiusdem decoctum cardiacæ confert, appetitum excitat, incidit bilem flauam & crassam, vomitum compescit, fluxúmque ventris. Calorem hepatis restinguit, & à proprietate quadam tristitiam abigit, præsertim eius syrupus. At succus eius pulmoni nocet & neruis, propter nimiam suam acetositatem. Grana resistunt venenis drachmæ pondere sumpta ex aqua tepida, & loco infecto imposita. Ventrem etiam emolliunt.

[...]lor sto- [...]chi. [...]petigo. [...]rdiaca. [...]mitus. [...]us flu- [...]s [...]istitia. [...]oxa.

Porrò de Citri seminis temperamento sibi neutiquam constare videtur Auic. quod lib. 2. suæ medicinæ, calidum: ad in comment. de viribus cordis frigidum & quidem in tertio ordine facit. Dicendum: illum priore loco locutum de seminis inuolucro: posteriore de nucleo quem tamen non temerè frigidum dixerimus tantò minùs ordine tertio. Attamen sic quidam euadendum censet Auicennistis, quos vocant. Alii Corticem Citri calidum dicunt ordine primo, siccum in fine secundi, in quo à Gal. dissentiunt, qui temperatum dicit, aut certè temperato proximum. Monard. sanè semen calidum dicit in tertio gradu, & communem theriacam aduersus venena, acidum verò succum frigidum & siccum in tertio: robur addere Cordi, & scorpionum, serpentúmque ictibus & morsui resistere. Cùm lingua in tantam molem increuerit, vt ore retineri nequeat, fricanda est citriorum acido succo, aut Malo punico, donec multa saliua defluxerit. Citri cortex est ex veris theriacalibus & & lætificantibus, cui accedit flos & folium, sed subtilioris sunt substantiæ. Caro Citrorum inflat, sed folia inflammationem compescunt. Quare cùm paulò tardioris sit digestionis, satiùs conditam sumere: Etsi verò cortex quoque difficiliùs coquatur ob suam duritiē, additus tamen cibariis cōcoctionem adiuuat. Qui citrum deuorare vult, solum comedat per se, & extra alios cibos. Qui ad colicum dolorem procliues sunt, caueant ab eius succo. Ex eodem factum Collyrium Icterum oculorum obstergit. Acidus eius succus nocet quidem sed in syrupum concinnatus, prodest gutturi & pulmonibus: subaudi, pituitoso infarctu oppressis. Incidendo enim sputum & blennam excretu faciliorem reddit. Succus acidus Citri Ictero confert, & choleram morbum sedat. Semen hæmorrhoidibus confert, in quo etiam est vis purgantiua: succus corticis viperæ morsibus aduersatur bibitus: ipse verò etiam cortex emplastri forma impositus.

[...]icnot.

Colicus dolor. Icterus oculorum. Pulmones. Icterus. Hæmorrhoides. purgans.

Athen. experimento iam dudum innotuit, sumptum Citrium antè quoduis alimentum, siccum pariter & humidum omnibus venenis resistere, quemadmodum se satis nouisse scribit, à suo ciue id edoctum, cui Aegypti mandata fuerat administratio. In maleficio deprehensos quosdam ille ad serpentum morsus damnauerat, quos oportebat eiusmodi bestiis obiici. Productis illis, & ad theatrum euntibus destinatum latronum supplicio, in via fortè caupona quædam misericordia commota, quod in manibus tum habebat, Malum Citrium dedit. Acceptum verò illi comederunt: & paulò pòst ingentibus ac ferocissimis anguibus oblati, commorsíque ab aspidibus, nihil læsi sunt: qui tandem cùm illorum custodem militem interrogasset, num quid bibissent aut edissent, vt id comperit quod acciderat, nimirum absque dolo Citrium illis traditum fuisse, postridie alteri rursum dari iussit, alteri minimè: percussus hic confestim periit, illæso altero qui Citrium comederat. Indeq; multis & expertis cognitū est Citriū aduersari venenis omnibus. Quod si quis Citrium integrū, & quale naturâ est, cùm semine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabescat, & eius liquoris matutino tempore haustulum sumat, tutus erit à venenatis omnibus medicamētis.

Historia & experimentum Citri aduersus Venena. Aduersus venenata medicamenta.

Scribit etiam Thepompus Clearchum Heracleotum Ponti tyrannum infinitos veneno sustulisse, sed longè plures, si populum prestantis Citrii vis latuisset. Ex quibus patet Citrio præcipuam esse ad arcenda venena facultatem, quod ad futura, non etiam iam sumpta quidam arbitrātur: alii contrà: vt perspicuum sit amuletum, & præsentissimum contra iam ebibita. Rei veritas solo constare potest experimento.

Igitur cum vino contra venena bibitur, vel semen ipsum, præsertim verò contra scorpionum ictus, & etiam appositu, vti dictum. Per se menses educit, sed embryonem in matrice enecare creditur. In aqua decoctus cortex, pedibus in tumore vtiliter additur. Arcet pestilentia contagia omnia quocunque modo vsurpatus. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes syrupis ex iis confectis, præsertim ex Citrio, feliciter

Scorpionū ictus. Menses. Embryo. Feb. pestil.

Syrupi acetos. Citri vs. Syr. de cortice Citri.

vtuntur, syrupus de acetositate Citri inflammationibus & æstibus succurrit, & valet ad omnes morbos biliosos, & qui aliquam malignitatem præ se ferunt, & ad sitim extinguendam. Est etiam alter non incelebris syrupus qui è corticibus Citriorum aut Limonum conficitur, cuius vsus est ad cerebri & cordis affectus frigidos & pituitosas ægritudines. Pro quo, si desit, Citriorum conditura vti poteris, quæ & faciliùs stomacho obedit quàm cruda, ventriculúmque nihilominus corroborat, quamuis in cibo Itali cruda præferant, præsertim cum carnibus assatis esitata. Condiendi modum cortices postea docebimus.

Citriorum conditura.

Limoniorum temp.

Limonia verò cum gustu omnibus reliquis speciebus sint acidiora, ideò succo & frigidiora & sicciora esse probabile est. Valent ad eosdem vsus, ad venena tamen, vt minùs efficacia, ita ad æstuantes morbos potentiora habentur. Et hos quidam comedunt, sed integra & asperso multo saccharo, sed neque hæc facilè obediunt coctioni, quia cortice quàm ipsa Citria sunt duriore, licet multò tenuiore. Condiuntur & parua integra ad varios vsus, etiam medicinales.

Condita.

Syrupus.

Syrupus de succo Limonum magni fit ad calculum & obstructionem renum, item ad sitim & æstum, in febribus ardentibus. Cordi robur addit, præsertim verò orificio ventriculi, bile quacunque obsesso: ideóque haud infeliciùs imbecillitates, lipothymias, fluctuationes, vomitus & singultus, febribus ardentibus superuenire solitis curat.

Arancio-rum temp.

Arantia, quia diuersi sunt gustus, diuersarum quoque esse virium censendum: dulcia in omnibus partibus excalefaciunt, cæterorum verò succus refrigerat: acidum non editur. Paulus tamen, & Aetius Antiquos succum tantùm deglutire, & corticem ore solùm detinere, & carne vesci solitos, scribunt. Nos verò hodie acidorum succo tantùm vtimur ad delicias, cortice verò ad obsonia.

Syrup. Arant. & condit. cort.

Vermes.

Tantò calidiorem corticem Aranciorum esse statuendum, quantò cæteris gustu amaricantior depræhenditur. Paratur & ex horum succo syrupus: & cortices condiuntur, verminantibus pueris optimi futuri, nisi amarorem respuerent. Semina quoque vtiliter iisdem dantur. Ex semine terræ commisso arbusculę primo anno prodeunt, quæ in acetarii modum comestæ, admodum palato sunt gratæ, ventriculum insuper corroborant, & appetitum excitant, authore Dod.

Acetaria ex foliis. Ventriculus.

Ad hæmorrhoid.

Ad acerbissimos hæmorrhoidum dolores mirabile est experimentum Amati, & est tale. Arancium excauatum oleo rosaceo & pseudonardi seu lauendulæ dictæ semine reple, & ad cineres calidos tepefactum applica, & sæpè innoua, & est mirum. Succus ex Aranciis dulcibus expressus, potu somnum prouocat, potissimùm verò cum succo violarum in Pleuritide & similibus morbis calidis.

Somnus.

Florum vsus & qualit.

Stillatitius quoque liquor ex floribus Arantiorum paratur, rarò aut nunquam ferè ex aliis. Arantiorum quippe flores odore primi, pomorum Adami secundi, Limonum tertii, Citriorum semper vltimi, vt scribit Aug. Gall. quod mirum. An quia nobilior pars abit in fructum? nam & Citria cæteris odoratiora, si recentia. Ea multò suauissimæ fragrantiæ, & præcipua diligentia fit Neapoli & Lucæ, vt testatur Camerarius, vbi Nampha & Angelica aqua nuncupatur, aliis Naphæ. In officinis & à Medicis communiter aquæ florum Citrangulorum appellatur, Lacunæ de Azahar. Ad multa vtilis propter odoris fragrantiam. Hispani infantariis in graui partu propinant, maximè cum pauxillo aquæ Pulegii. Sed in hunc vsum longè efficacius est oleum è corticibus confectum, quod & cordi amicum est, & in multis morbis vtilissimum compertum. Pestis tempore, vtile est abluere faciem, manus, axillas, pudenda, aquâ florum Citrangulorum: eadem & sudores mouet, authore Platero.

Aqua Napha.

Partus. Oleum è corticibus.

Aqua Citri.

Destillatur etiam aqua ex ipso Citrio pomo toto, gustu suauis, admodum cordi & cerebro conferens, cuius vsus est in febribus putridis & malignis cum conserua acetositatis Citri.

Purgant.

Huius semina vt & Arantiorum & Limonum cum cortice ad 40. vel plura comesta aluum soluunt, quod & Diosc. notauit: & Brassauola in tractatu de purg. med. verum esse asserit.

Aqua Limonum. Fucus.

Impetigo. Macula. Febres.

Aqua verò quæ è Limonum sicut & Citriorum succo per B.M. vitreis organis elicitur, excellens est ad decorandam mulierum faciem, quâ plurimùm vtuntur in Italia, in potu exhibita pueris lumbricos perimit, sed & extrinsecus vitiligines, vbicunque sint, & totius corporis maculas emendat, varos delet, & acaros interimit.

Syrupis admista in febribus acutis & contagiosis mirè succurrit, id quod etiam præstat succus recenter expressus, vnciæ pondere potus, author Matth.

Exanthemata.

Sudorifica.

Calculus. Ebrietas.

Flores Arantiorum sedulò decerpuntur ab vnguentariis ad varia odoramenta conficienda. Aqua verò, inquit Dalec. quæ inde elicitur ad pestilentes febres cum exanthematibus corpus obsidentibus. Nam sexunciarum pondere hausta, putres humores ab internis ad exteriora attrahit, per sudores, quos valenter euocat, cordíque plurimùm confert. Succus Limonum ex vino Cretico haustus mirificè calculos pellit. Aliqui succum Arantiorum vino commiscent, ita citiùs inebriare credentes.

Scorbutus.

Furfures. Aurantiorum aqua vomitum mouet. Semen aduersus venena.

Porrò ex historiis Nauigationum discimus ad Scorbutum hodie in Indiam nauigantibus nullum præstantius remedium malis Aurantiis & Citriis, vt quidam etiam solo esu crudorum diuturno curati perhibeantur. Quidam cortices Arantiorum præscribunt ad furfures & lendes. Monard. Nonnulli tanquam magnum arcanum, aquæ stillatitiæ florum mali Aurantii tepidæ quadrantem præbent: nam vomitum prouocat, & occulta facultate veneni vim extinguit. Insigniter vtile aduersus venena Arantiorum in Citro insertorum semen.

Vires Citriorum à figura seu characterismo.

Porta nor.

Porta Neapol. noua sua philosophandi ratione, vult mala Medica, potissimùm Citrium ideò potissimùm ad cordis ægritudines prodesse, quòd eiusdem figuram representet: Item quod imitetur superfœtationes leporum, ideò eorum virtutes esse mutuas: denique quia flaui sint cortices Citriorum & Arantiorum, ideò flauam bilem restinguere. At mehercule, si quia flauus est restinguit cortex, ipsa eiusdem pars, quæ maximè flaua, maximè restinguet, quæ cùm sit acris & amara, non nobis persuadebit Porta bilem restinguere.

Oleum corticum.

Claritas visus.

Oleum quod ex Citriorum & Aurantiorum corticibus exprimitur forte est, vt Auic. scribit, nos igneæ penè qualitatis esse comperti sumus, quòd facilè patebit ei qui corticem recentem iuxta candelam presserit, vt exiliant guttulę instar roris, videbit, strepitum & scintillulas flammeas excitari ac si puluerem sulphureum adhibuisset. Sunt qui existiment eodem modo expressos cortices in oculos, clarificare visum. Sequitur quidem dolor breuis, sed mox oculi clariores.

res, & viſus penetrantior reddi videtur. Oleum factum ex floribus debilius eſt ad omnia, ex eodem Auic. quod tamen hodie ferè non eſt in vſu: At oleum ex corticibus Arantiorum extortum, & Citriis ſtillatum necandis lumbricis & teredinibus idoneum, teſte Oliuo in Muſæo Calceolarii.

Fiunt & ex tenellis deciduiſque Arantiis globuli, qui vel ornatus vel odoris gratia de collo ſuſpenduntur, quod frequens hodie in Gallia, vbi à fœminis omnis penè conditionis geſtantur. Scribit tamen Dalechamp. Pomorum Adami ſuccum ad ea omnia valêre, ad quæ Limonia, quàuis minore efficacià. Peculiariter autem valent ad Scabiem, ſi per medium ſecta, & tenuiſſimo puluere aſperſa, deinde cinere feruente calefacta, corpori ſcabioſo affricentur.

Folia Malorum Medicorum ſiccandi diſcutiendíque vim obtinent: quamobrem variis medicinis addi poſſunt, vel per ſe vſurpari, vbi tales vires poſtulantur.

Palladius Roſatum fieri docet ſine roſa, hoc modo. Folia citri viridia ſporta palmea miſſa in muſti nondum feruentis vaſe depones, & claudes, & exemptis quadraginta diebus melle addito, ad modum roſati, cùm placebit, vtêris.

Reſtat vt modum condiendi Citria breuiter doceamus. Condiuntur autem Limones ferè integri, ſed minores: Caro Citri: Cortices Citri, & Arantiorum: Arantia integra: flores Citri & Arãtiorum, ſed hi præualent. Citrium exempli gratia ſic conditur. Recens per longitudinem in quatuor partes ſectùm, mundetur ab acetoſitate & ſemine. Cortices macerentur in aqua addito ſale craſſo, per dies ſeptem: ita ſalis vi & acrimonia quaſi conſtrictiores apparebunt: hinc demta omni ſalſedine & ablutis, affundatur alia limpida & dulcis, ſępè mutando, & guſtando donec perfectè dulcorentur, omniſque ſalſedo abierit. Tum accipe mellis boni, part. j. aquæ, part. ij. eâ quantitate vt coeperiantur cortices, & in vaſe terreo, ſed vitreato decoquantur, igni lento, horis duabus: deinde eximantur cortices & refrigeſcãt. Sequenti die ebullito & deſpumato priùs melli prædicto inicientur rurſus, & ferueant bullitione vna & recondantur in vaſa cum ſuo Syrupo, qui ad perfectionem coctus eſſe debet. Hunc modum præſcribit Auicenna, & etiam aromata addit: habetque etiam alium modum, iſto laborioſiorem, cum Saccharo & melle, priùs in aqua à frigore hyemis aliquandiu gelatis corticibus, quem conſulat Lector, ſi volet. Commendat ad debilitatem ſtomachi, & ad iuuandam degeſtionem. Hodiè ferè condiuntur Saccharo clarificato, cum Syrupo & abſque eo: priores cortices conditi ſimpliciter: poſteriores, Cortices conditi ſicci à ſeplaſiariis appellantur, eodemque modo & Limones, & Arantiorum cortices condiuntur. Horum ſpeciatim vſus præſtantiſſimus ad quaſuis frigidas affectiones ſtomachi.

Cùm Monſpelii ageremus, obſeruauimus naues Aurantiis onuſtas aduectas, & multò minori pretio diuenditas, quàm vulgaria Mala. Aliquando 24. pro vno aſſe regio coemimus. Lugdunum quoque tanquam ad celeberrimum totius Galliæ Emporium magna copia conuehuntur ac inde in varias prouincias diſtribuuntur. Quum redundãt vel corrũpi incipiunt: cortices detrahũt pro bellariis ſaccharatis: ſuccum diuendunt tinctoribus ſerici: eo enim vtuntur ſicut & ſucco Limonum. Huic tanta vis, vt corallium etiam diſſoluat.

Succo Aurantiorum ſcribuntur literę occultæ, quæ igni admotæ manifeſtantur. Limonum acido ſucco tam elegantem purpuram conſeruæ roſarũ conciliabis, vt nihil ſuprà. Variat & in eandem elegantiam conſeruam florum Violarum, aliorumque diuerſorum, vt quiſque pro libitu experiri poterit.

Cùm ego [Bauh.] iam ante 40. annos in dira & ſæuiſſima illa peſte quæ Lugduni 5000. hominum extinxit, publico ſtipendio medicinam facerem, & frequentiſſimè Mala Aurantia præſcriberem, horúmque ſuccum, tanta eorum annonæ caritas oborta, vt ſingula teſtili cariùs, terna aut bina etiam non rarò aureo diuenderentur.

Vidit Ioach. Cureus Venetiis ſucco Limonum, lignum Indicum, Guaiacum appellatum, emolliri, vt ex Saccharo deinde condiri poſſet. Idem quoque ſuccus calculos renum potenter frangit. Antiquitas (ex ſententia Manard.) non veſcebatur Citro, ſed odoris cauſa in vſu erat, & magnâ hominum curâ ex acri dulcem cibum fieri docuit. Alexipharmacâ etiam virtute pollet, quanquam Marcellus dubitet an ſemen, aut pomum ſit: quoniam Dioſcor. relatiuum, tam ad ſemen, quàm ad pomum refertur, ſed Plinii doctrinâ monitus, tam ſemini, quàm pomo attribuit virtutem. Theophr. verò totam vim integro pomo aſſignauit, cuius veſtigia Paulus ſecutus eſt: Contra omnia venena eſt præſentaneum remedium, & contra ictus animalium venenatorum. Ad diuerſas regiones propter remedii præſtantiam deuenerant Citria, & cùm non veſcerentur propter odorem, medicamenta tantùm erant in vſu, quod Plutarchus retulit & Athenæus affirmat. Tunc enim inculta erat arbor & maximam amaritudinem & acetoſitatem Citria habebãt, vt non abſque ratione *Solinus Plinii ſimia*, miræ amaritudinis eſſe ſcribat, quòd homines magna cura peruerterunt, & Cõſtantinus Cæſar docuit: nam in ouillo lacte ſemina, priuſquam ponerentur, maduerunt, ſic autem ad dulcedinem mutata ſunt. Et non amiſerunt in totum ſuam amaritudinem, nam cortices huius primi, intenſam amaritudinem adhuc poſſident. Non autem omnia Citriorum genera amaritudinem intenſam nobis habere videntur, quinimò ſcribunt de Arantiis, quibus cortex dulcis in Zeilam Inſula.

Limonum ſuccus duriſsima corpora emollit. Odor Citri Veteribus commẽdatus non cibus. An virtus Alexipharmaca in pomo vel ſemine. Vires contra venena. Amaritudo inſignis quomodo immutata.

DE CARCAPVLI.

CAP. XXIX.



Egreſſi ex hortis & viridariis Europæis, Exoticâ Pomaria quoque ſpectemus. Primò ſeſe ſimilitudinis cuiuſdam prærogatiuâ offert Carcapuli, quæ (autore Acoſta) vaſtæ magnitudinis arbor, fructum ferẽs Malo aureo, cui cortex exemptus ſit, magnitudine & forma ſimilem, ex grumis omnino

Deſcriptio. Fructus.

constantem, [sed non separabilibus ab inuicem, vt in malo Aureo] tenui, læuíque & splendenti cortice tectum, non admodum sicco, colore pallido, at vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam adstrictione grato.

Cortex. Sapor.

Carcapuli Malabaribus, Garcapuli Canarinis, Costæ ex quo & Histor. Lugdun. habet, in appendice.

Nomina & Synonyma Bry fratres in iconibus Indiæ Or. Carcapuli, inquiunt, in Insula Sunda crescit, fructus est suauis, magnitudine Cerasi. Ergo differt Carcapuli eorum ab hac, in eo, quòd fructus dicat magnitudine tantùm Cerasi: verùm figura eorum quam proponunt, non multùm differt ab hac.

Locus.

Vires. & vsus. Eo vtuntur [addit Acosta] in cibis, magnáque apud incolas illius est laus in curationibus: sed inter omnes, quæ experientia comprobatæ sunt, primas obtinet profluuii alui cuiuscunque generis constrictio, in iis præsertim qui nimio Veneris vsu hoc malum contraxerunt. Editur verò aut ipse fructus maturus, aut eius fructus cum oxygala sumitur, aut illius exiccati puluis. Cum oxygala autem mixtus & cocta oryza, mirificè appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius succus, & exsiccati puluis, in oculorum caliginibus & suffusionibus. Familiaris est fructus puluis obstetricibus, puerperis enim exhibere solent ad pellendas secundas, & ad purgationes, atque lactis vbertatem præstandam: tum etiam ad facilitandum partum, magnâ, vt aiunt, efficaciâ. Succus eius cum aliis plantis mixtus, vngui maioris digiti pedis imponitur, eodem latere quo quis aut caliginem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtiléмque esse perhibent. Transfertur hic fructus siccus ex Malabar in alias Prouincias.

Ad profluuia. Cibus. Appetitus. Ad oculos. Ad secundas. Ad generat lactis. Partus. Suffusio.

Locus. Carcapuli fructus, teste Linschott. in Iaua ad littus Sunda crescit, aliquot intus continens lapillos. Gustu est admodum austero, magnitudine Cerasi. Ipsa etiam arbor Ceraso nostro similis est.

Arbor.

Differentiæ. Huius fructus, eodem authore, variæ sunt species & differentiæ. Aliqui enim sunt albi, aliqui spadicei, aliqui incarnati, qui præ cæteris gustu sunt commendabiles.

MELO CORCOPALI: ARBOR CYDONII FACIE.

CAP. XXX.

Descriptio Corcopal Indiæ Prouinciæ est, in qua Cydonii magnitudine & foliis arbor prægnantem gerit fructum, Melonis figura, eodémque sulcatum modo. Intra quem terna quaternáve grana acinorum vuæ facie, acore Cerasi. Melo hic & edendo est, & ad medicinas vtilis.

Grana.

Theuetus in Promontorio Comari fertilissimo tradit arborem Malo Cydoniæ magnitudine & foliis similem, cuius fructum *Corcopal* vocant, esu gratissimum, gustu suauissimum, quo etiam ægrotantes vtuntur, quia prauos humores per aluum expurgat. Hist. Lugd. Melocorcopali Scaligeri vocat. Verùm considerandum relinquimus an hæc arbor non sit eadem cum prædictis.

Corcopal. Vsus

ARACYNAPPIL, AVRANTIIS PARVIS SIMILIS FRVCTVS.

CAP. XXXI.

Descriptio Inter fructus Exoticos Ill. C. VVirt. fel. record. Stutgard. 1608. fuerunt duo fructus vterque perforatus, transmissúmque filum, appendebat schedula, cui erat inscriptum nomen manu D. Paludani *Aracynappil*, quod si non fuisset appensum, ego nihil aliud iudicassem, quàm parua mala Aurantia, sunt enim eo modo orbiculares rugosi & nigricantes, sapore eodem. Maiorem reseruaui, minorem reliqui Ill. Principissæ.

AVRANTIO SIMILI FRVCTV ARBOR.

CAP. XXXII.



Descriptio Palmaris [teste Clusio Exot.] ramulus anno 1595. visus apud C. V. Paludanum, è regione Nigritarum allatus, quadrangulus, rugosus nodis distinctus fragilibus, bini semper ex aduerso innascebantur huic ramulo surculi, sustinentes breui crassóque petiolo fructus è calyce veluti quatuor squamis constante prodeuntes, vncialis vtplurimùm magnitudinis, orbiculatæ formæ, rugosos, nigros, instar Arantii parui resiccati: intus plenos fungosâ quadam pulpâ [cui commixta parua nonnulla grana penè vt in ficubus] adstringentis initio saporis. Nulla porrò in eo ramulo foliorum vestigia apparebant, vt dubitari possit an hæc arbor ex illarum sit numero, quæ pediculo siue ramulo ἀφύλλῳ suos flores & fructus proferunt, vt aromatici caryophylli.

Surculi. Fructus. Sapor. Pulpa.

FRVCTVS BRAS. OVALIS FIGVRÆ INSTAR LIMONIS.

CAP. XXXIII.

Descriptio Fructum ex Brasilia allatum afferebat Paludanus, vt testatur Clusius Exot. l. 2. c. 7. penè ouali figura, instar mali Citrii seu Limonis. Superna tamen parte magis mucronatus, tres vncias longus, eius ambitus sex vnciarum erat: duro lento tamen cortice præditus, intus verò pulpa nigra continebatur, quæ propter vetustatem in pollinem prorsus resoluta erat. Cæterùm hunc fructum lectum fuisse arbitror, antequam maturitatem adeptus esset, quandoquidem rugoso erat cortice, plerisque locis veluti in lacunas contracto.

CITRA INDIS LIGNVM.

CAP. XXXIV.

Descriptio Frustula olim ad nos misit Coldenbergius, ligni arboris, quæ *Citra* Indis nominetur, pectinibus

nibus contexta Faginis, transuersis micis interlucentibus, odora, colore subrubente, sapore nonnihil aromatico, cum quadam salsedine, quam accidentariam suspicamur.

Idem Coldenbergius disquirendum proposuit, num esset Veterum Citrus arbor, qua mensę parabantur, de qua nos infrà suo loco. Huius verò odor & nomen hunc locum flagitabat.

PIRI FACIE AGNACAT.

IN ea Indiæ prouincia, quæ sub terra Laboratoris est versus Isthmum Dariem, arbor est Pyri facie & magnitudine perpetuo folio viridissima, nitidissimáque superficie. Fructus quoque Pyri specie, sed colore viridi, etiam cùm maturus est, medulla intus concolor, dulcis, pinguis, butyri sapore. Validos adeò efficit ad coitum, vt propiùs miraculo sit eius efficacia. *Agnacat* illi nomen est, Scalig. exerc. 135.

MANGOSTANS.

Cap. XXXV.

INter celeberrimos fructus Indiæ recensent incolæ quendam, *Mangostans* nuncupatum, gustus suauitate commendabilem. Eum exigui mali aurei magnitudine esse ferunt, cortice cinereo, [alii è viridi nigricante] pulpâ, quę Malorum aureorum pulpæ similis sit, sed quæ cortici non adhæreat. Nascitur hic fructus in pusilla arbore, Malo vulgari simili. Foliis est Laurinis, floribus luteis. Hunc fructum dulcissimum esse perhibent, non tamen adeò vt sua dulcedine nauseam moueat. Garcias & Clusius.

MOGORI FLORES, ODORIS FLOR. MALI AVREÆ.

Cap. XXXVI.

CLassi suæ quoque debentur, quæ respectum & cognationē habent. Tales sunt flores Mogori dicti Indis Mali aureæ floribus multò odoratiores, quorum stillatitius liquor eundem apud istos vsum obtinuit, quem apud Hispanos florum Mali aureę aquæ.

CHAMPE FLORES INDICI.

Cap. XXXVII.

ET quoniam florum incidit mentio, dicantur & hi: quorum in Indiis magnus vsus, Champe vocantur, odore grauiori quàm Lilium album, ex eodem: qui forma aut stirpem cui innascitur non describit. Sunt verò odoribus adeò dediti illius regionis incolę, vt plærumque cibo abstineant, quò habeant vnde odores sibi comparare possint: ideóque non immeritò, inquit Garcias, proniores in venerem esse censētur. Munera quæ à tenuioribus offerri solent Regibus, prædicti sunt flores, & Rosę nostrates, quibus solent cubicula Regis insternere.

TIANCHE FLOSCVLI INDICI.

Cap. XXXVIII.

FLosculi autore Clus. Exot. delati par Batauos ex nauigatione prima in Iauam, qui an in arbore nati essent, an in aliqua alia planta me latet: sed charta, in qua inuoluti erant, *Tianche* inscriptionem habebat: candidus ne verò an flauus fuerit flos, dubium, nam ex resiccato difficilis erat dignotio, præsertim tam breui momento pereunte natiuo colore: calycem autem habebat è quatuor veluti squamis compactum & breui petiolo præditum, in quo flos erat quatuor foliis longioribus & calycem superantibus constans, angustioribusque quàm calycis squamæ, decussatim compositis, protuberante in medio vmbone, vt in malorum aureorum & citriorum floribus: odor [si quem habuerat] euanidus, quemadmodum & sapor, propter siccitatem: ab incolis tamen in aliquem vsum adseruatos fuisse, verisimile est. Descriptio

ARBOR VIOLARVM INDICA.

Cap. XXXIX.

ARbor est Indica, & flores fert, exoticis itaque, coronariis accensenda, ex Garcia. In India Pharmacopolæ Violarum loco vtuntur floribus cuiusdam Arboris diuersæ planè facultatis à nostris violis, quorum tamen vsum non admittit Garcias, nisi in iis medicamentis, quæ foris applicantur. Syrupum verò violaceum eorum loco confici iubebat è violis conditis ex Ormuz aut Lusitania delatis. Plura de iis nondum comperimus. *Vsus succedaneum.*

DE BELI SEV SIRIFOLE BENGALENSIVM: CYDONIA EORVMdem Garciæ.

Cap. XL.

FRuctuum ita Bengalensibus dictorum arbor, est magnitudine Oleæ, aut amplior, foliis Persicæ mali eiusdémque odoris, floribus paucis & statim deciduis: fructu per initia tenero, colore ex viridi nigricante, cortice tenui, magnitudine exigui Mali aurei: sensim verò maturescens fructus auctior fit, donec plenam iam maturitatem consecutus, in Cydonii mali magnitudinem euadat. Cortex autem densatur, exiccatúrque, & indurescit, veluti putamen Nucis Indicæ, quam Coccum vocant. Garcias. Descriptio *Folia. Flores. Fructus.*

Appellauimus, inquit idem, hunc fructum Lusitanica Lingua, *Marmelos de Bengala*, id est, Mala Cydonia è Bengala: quoniam saccharo condita primùm ad me perlata sunt è Bengala, cum hac inscriptione: Vtilia sunt aduersus alui profluuia. Ceterùm legitimum huius fructus nomen tum in Bengala, tum in reliquis, vbi prouenit regionibus, est Sirifole & Beli: Sirifole quidem nomine vulgo cognitus est: Beli verò appellatione medicis duntaxat, qui in suis scriptis hoc vocabulum sese inuenire aiunt. Intellexi autem ab amico qui frequenter in proximas syluas venationis causâ excurrit, hunc fructum non modò in Bengala nasci, sed eius multas arbores in continenti huius prouinciæ inueniri. C. Durantes quoque Ma- Nomina synonyma. *Marmelos de Bengala. Mal. e Cydonia. Alui profluuia. Sirifole. Beli.* Locus.

crisso'os. melos de Pengala, Benfisoios & Cotognos Bengalenses vocat.

Vires & vsus. Fructu maturo pulpa siue medulla eximitur, quam in taleolas sectam sacharo condiunt. Aut tener adhuc & immaturus muria adseruatur in vsum. Solent Guzaratenses Medici vti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel sacchato condito, in inueteratis alui profluuiis sistendis: *Alui profluuia.* adstrictionem enim illam semper conseruant tametsi maturi. Retulit mihi [Garciæ verba sunt.] clarissimus vir Dymas Bosque, Valentinus Medicus, rei herbariæ peritus, se, cùm castra Illustr. Principis D.Constantini in India pro Rege sequeretur in Iafanapatan, magno & admirabili *Dysenteria* successu vsum esse in profliganda dysenteria, quæ vniuersum eius exercitum affligebat, cùm ad manum non essent vsitata remedia. Etenim nunc ex *Miua.* huius fructu & sacchaio, miuam parabat, quam ægris daret, nunc pulpam eius emplastri modo ventriculo & aluo applicabat: modò pulpam saccharo exceptam, vt in Cydoniis solet, ægris exhibebat: interdũ fructum assum inserso saccharo: nonnunquam cortices exempta pulpa deco- *Clysteres.* quebat, atque id decoctum per clysteres iniiciebat. Similem verò effectum præbebant, qualem balaustiorum aliorúmque adstringentium medicamentorum, quibus vti solemus, decocta præstare solent.

Obseruatio. At silentio prætereundum non est, quod eadem castra sequenti contigisse refert. Dederat Seruo Aethiopi bina eiusmodi Mala assanda, vt cuidam militi dysenteria laboranti edenda præberet: verùm dum assantur, crepuerunt: itaque pulpa Aethiopis faciem, pectus & brachia sic adussit, vt puluere tormentario vstulatus videretur: quod contigisse puto ob pulpæ lentorem & viscidita tem simul & adstrictionem quæ semel accensa vehementiùs vrit, quàm sicca aliqua materia, quemadmodum ferrum incensum magis, quàm lignum aut stupam vrere videmus.

ARBOR FRVCTVM MELONIS FACIE PROFERENS.

Cap. XL.

Descriptio CElsa hæc est Arbor, in Insula S. Mariæ Indica proueniens, ex qua crescunt fructus, Melonis facie, cortice duro atque ligno so, plurima intus continentes grana, viscida, lata, aluum cientia. Linschott.

GVAYAVA INDICA; FRVCTV MALI FACIE.

Cap. XLI.

Descriptio GVayauas fructus, inquit Monardes, quem Indi & Hispani ita vocant, arbor est me- *Folia. Flores.* diocris magnitudinis, ramis sparsis, folio Laurino, flore candido, Aureæ mali floribus similis, aliquantò tamen maiore, odorato. Facilè nascitur quocunque loco seratur, adeóque luxuriat & serpit, vt in terra vitiorum numero habeatur, nam plurimorum agrorum gramen quod depasturi essent greges corrumpit, nimio, *Fructus Mali. Camuesas.* vti Rubi, implexu. Fructus nostris Malis similis est, eorum magnitudine, quæ ab Hispanis Camuesas vocantur, viridis initio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam



rosea. Diuisus quatuor concamerationes aut vascula habere conspicitur, in quibus semina *Semina Mespili.* reconduntur, Mespilorum seminibus similia, colore fusco, durissima, omninò ossea, medullæ & saporis expertia.

Guaiaua. An de hac ipsa arbore Scal. ad Card. quando ait: Guaiauam Malorum nostrarum congenerem faceres si notam habuisses. Est enim arbos, tum fructus, Mali facie: sed color fructui candidus, in *Arbor Mali facie.* quo semen nigrum, minutum, rotundum, eximit ipsum ex illarum natura.

Mespilus Indicus. Corcopal. Considerandum quantùm differat etiam ab his fructibus, Mespilum Indicum Scalig. de quo ait: Corcopal Indiæ Prouincia est, in qua Mespilum colore albo, Mali magnitudine. Ouiedo etiam quædam describitur quæ eadem videtur cum Guaiaua, vt & Hist. Lugd. censet.

Guayauarũ gen. Varia, inquit Gomara, Guayauanos genera, eadémque varietas est in fructu, qui plerumque Pomis Hispanicis, Camuesas appellatis, similis est, modò rotundus, modò alia forma, omninò *Mespili ssto.* viridis, foris coronatus vt Mespila, intus albus aut rubescens, in quatuor partes diuisus quemadmodum Iuglandes, & in singulis partibus multa grana continens. Maturus sapidus est, imma- *Sapor.* turus verò asper & adstringens Sorborum modo. In nimium maturo color perit & sapor, vermésque generantur. Clus. scribit Guaiaræ arboris *Descriptio rami Guaiaua.* ramulum ad se misisse eruditissimum Simonem de Touar, addito ipsius arboris fructu, sed prorsus rugoso, & vt ille putat, immaturo, quem pluribus describit.

Idem Clus. apud Garciam. Fragosus tradit in sua Rhapsodia [& alii ante eum] in Guatimala fructum nasci Guayauas ab incolis nuncupatum, non minùs adstringentem, quàm prædicta Cydonia Bengalensia, eúmque ad similem morbum [nempe dysenteriam, qui incolis eius regionis admodum familiaris est] propinari solere, sed priùs tostum.

Nomina diuersa nimque authorum sententia. Petrus Martyr de rebus Oceani & noui orbis tradit Guaiauam Darienses colere, arborem quæ fructum ferat Citriorum generi, quos vulgò Limones appellant, simili sapore, acri, dulci commixto. Dubitamus an Scaligeri sit Guaiaua, quòd minutum semen dicit in sua: An fortè eiusdem Mespilum sit album, iam suprà dubitatum. Guayauos Gomar. Guayauas Monar. Guaiabos M. *Descriptio Benzoni.* Fumee. Guaianus Benzoni, qui arborem tradit Persici aut Armenii specie, foliis vt Lauri, sed crassis & longioribus, celerrimè senescere. Fructum eius Mespili similitudine, sed multò crassiorem, pendentem in arbore maturescere, nisi maturiùs decerpatur, vermes gignere. Hos fructus multa semina & grana clausa habere. Pur- *Delectus.* pureos candidos præstare, & optimi saporis esse.

Linschot. refert, crescere in Insula Iauæ, S. Ma-

riæ dicta, fructum quendam nostris Pomis similem, colore aureo, lapides intus continētem quales Mespilorum.

Hist. Lugd. bis habet locis diuersis. Primò sub nomine Guaiaua Scalig. secundo in app. nomine Guaiauas Indorum & Hispanorum.

Vulgaris est per totam Indiam: fructus tam Indis: quàm Hispanis celebrati.

Fructus edi solet, priùs dempto cortice palato gratus est, sanus & facilis concoctionis. Viridis in alui profluuiis vtilis est, nam valdè adstringit. Præmaturus aluum soluit, At medius, hoc est, neque immaturus neque præmaturus, si assetur, valentibus & ægris confert: nam ea ratione paratus sanior est, gratiorisque saporis. Præstantior autem is est, quem domesticæ & cultę arbores ferūt. Foliorum decocto Indi vtiliter tumentia crura lauant: eodem Lienis obstructiones tolluntur. Fructus frigidus esse videtur: Propterea febricantibus assatus datur. Monardus.

DE GVANABANO SCALIG.

Cap. XLII.

Descriptio. Gvanabanus, qualem vidimus apud Ill. nostrum Princ. VVirt. fructus est Cucurbitę forma, cubitalis ferè longitudinis, pugillaris crassitudinis, cuius cortice Cucurbitino minimùm duro detracto, medulla in conspectum se dat, ex albo tantillùm pallescens, non ingrata aciditate prædita, in puluisculum vetustate fatiscens, cui semina immerguntur pertinaciter hærentia, turgidula, renum figuram imitata, cortice si vngue radatur obducta nitidissimo, coloris nigri, quibus nuclei insunt candidi, callosi, saporis strobili dulcis, tenui pellicula obuoluti. Cæterùm grana adhuc medulla inuoluta, filis appenduntur tenuibus, quanquam semina sola nequaquam obseruauimus fibris illis annexa.

Arborem, inquit Alpinus de Baobab, quæ hos fructus fert, vidi in quodam viridario, foliis magnitudine ac figura Arantiis valdè similibus.

Scalig. ait suam Guanabanum arborem Pini stipite, proceram, folio magno, oblongo. Fructum Melonis magnitudine, Cortice coloris viridis, splendore Cydonii, digitalis crassitudinis: Carnem intus candidam, dulcedine lactis coacti, semina continere faseolacea.

Nomina & synonyma. Guanaban. Boabab. Bahobab. Cucurb. arbor. Bern. Paludanus, Medicus insignis, & omnis naturæ sine æmulo perscrutator sagax, fructum hunc misit Ill. E. C. VVirt. cum hac inscriptione: Guanaban, Alpino dictus Boabab. Alpinus etiam Bahobab dici tradit, fructum magnitudine Citri.

An Cucurbità arbor Petro Martiri lib. de reb. ocean. & noui orbis? de qua ait: In Xaquata habēt cucurbiteas arbores ad potus ferendi vsum. Eas vocant Hibuero. Benzo: Paterę [inquit] in Nicaragua, quæ Cucurbitæ specie è certis arboribus per omnem Indiam enascuntur: in saltationibus gestant cucurbitam lapillis plenam.

Tradit Osonius in sua Hist. Portug. Brasilianos piscatores pellere pisces in magnas cucurbitas cauas. Brasilianorum diuinatores ferre cucurbitam cui facies humana: imponere ignem: herbarum vaporem excipere naribus, vnde quasi ebrii reddantur. De qua re vide plura in historia Nicotianæ. Considerandum verò an illæ cucurbitæ ad Guaiabanum sint referendæ.

Card. repreh. Scaliger Guanabanum vocitans, Cardanum reprehendit, quòd non in duodecimum librum cum Mammei fructu retulerit: item quòd eius pulpam liquorem appellarit, fœdo errore.

Gesnero. *Guanabanus fructus* forsan Scaligeri Coldenbergio. Scaligeri Guanabanum dicunt Lobel. Hist. Lugd. Scholastices historiæ arom. Ind. *Guanabani medulla & semina* Clusio, Ico. Plant. Idem Clus. apud Garciam, *Guanabanum* inquit, cuius meminit Scal. puto esse eum qui superioribus annis ex Aethiopiæ *Mozambique* Antuerpiam allatus est, fructus crassus &c.

Huic simillimum fructum describit Theuet. c. 10. lib. singul. Americæ, foliis tamen ab hoc diuersis. Sed & alium fructum apud Canibales Theuetus & alii tradunt, cuius historia non malè nostro (inquit Clus.) fructui quadrare videtur. *Maraka* & *Tomaraka* nuncupant de quibus nos postea. *Locus. Maraka. Tomaraka.*

An M. *Fumee* hist. gen. Ind. Gallicæ: Cucurbitæ in Nicaragua quæ maturescunt 40. diebus, quarum magnus vsus viatoribus ad ferendam aquam? *Cucurbita arbor.*

Porrò Guanabanum ab Ill. nostro Principe E. C. VVirt. cum aliis quibusdam exoticis dono accepimus. Item à Peritissimo stirpium Robino hortulano Regio, Lutetiâ. Alpinus scribit in Aethiopia nasci. Seuimus aliquoties, sed frustra. Clus. tamen ex satis plantulas foliis Laurinis similibus Antuerpiæ prodiisse scribit, quę tamen subsequente hyeme perierint. *Locus & Tempus.*

Bahobab fructus, Alpino, recenter ab arbore excisus, gustui admodum gratus est, in Aethyopiæ inflammatis locis, acido sapore, quem contemperant diuites saccharo: sitim valenter extinguit, multumque refrigerat. Ibi eo vtuntur ad omnes calidos effectus, febrésque omnes putridas, præcipuéque ad pestilentes, tum eius pulpam cum saccharo comedentes, tum succum expressum cum saccharo potantes, vel ex eo paratum syrupum accipientes. Cayri etiam quo loco recentes fructus non habentur eius pulpâ in puluerem redacta vtuntur, quæ est veluti terra rubra, adstringenti acidóque sapore, gustum ferens qualis in terra Lemnia obseruatur: estque apud multos familiarissimus illius vsus ad pestiferas febres, tum ad sputum sanguinis, ad Lienteriam, Dysenteriam, cruentúmque hepaticum fluorem, nec non ad vteri menses firmandos. Alii eiusce terræ in subtilissimum puluerem redactæ drachmā cum aq. plantag, dissolutam, ad eadem exhibent, alii decocto, alii infuso vtentes. De eius succo eadem ferè scribit Paludanus in suis obseruationibus. *Vires & Temperamentum. Syrupus. Puluis. Sputum sanguinis. Lienteria. Dysenteria. Menses.*

ABAVVS AETHIOPICVS FRVCTVS BELLO.

Cap. XLIII.

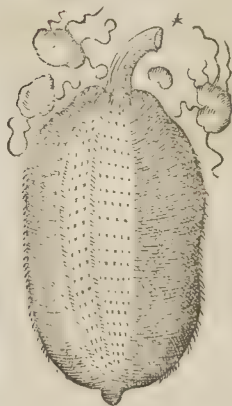
Descript. Fructū quemdam peregrinum nomine Abauo amicus Cayro misit è Zeila Aethiopiæ emporio, extra Erythræum mare sito allatum: magnitudine mali Citrii mediocris, denso duróque cortice vt Cucurbita vestitus, nullis excurrentibus sulcis, sed tantùm extremâ eius parte mucronatâ, quâ arbori adhæret pediculo crasso & firmo, sulcorum rudimentum cernitur, in quibus lanugo quædam inest, quemadmodum in Cydoniis malis videre licet, reliquo corpore læuis: alterâ non in mucronē, sed in obtusam rotunditatem desinit, vt primo aspectu Cucurbita sicca appareat colore fusco: pulpam continet subrubram, friabilem, vt facilè in pollinem resoluatur, acidam, ori gratam, adstrictionis expertem, per quam sparsa sunt semina renibus animalium similia, seminum Ana- *Cortex Cucurbitæ. Lanugo. Pulpa. Semina.*

gyridis æmula, duro cortice, qui rubente quadam membranâ tegitur, quâ dempta,ſemina fuſca, ad nigrum inclinantia, & ſplendentia cernuntur, intus medullam albam continentia, edulem, Auellanæ guſtu: verùm ſemina ex vmbilico fibris non ſuſpenduntur [licèt per pulpam multæ fibræ rectæ excurrant] vt ſemina fructus, quem tu Cluſi [inquit Honor.Bell.] Guanabano Scaligeri ſimilem ex Mozambique allatum ſpectandum proponis. Conuenire autem multùm mihi videtur cum fructu, quem Guanabano ſimilem ex Theueti America deſcribis folio Fici: ſed hic longè minor eſt. Affinitatem etiam habet cum *Bahobab* ab Alpino deſcripto partibus internis,ſed formâ differt: nam Bahobab vtrinque mucronatus eſt, pulpámque continet [vt ille ſcribit] non acidam tantùm, vt hic, ſed adſtringentem Lemniæ terræ inſtar,quæ nota in hoc deſideratur. Plantæ ex ſemine enatę deſcriptionem graphicam ſecundum omnes eius partes habet idem Honorius Bellus ex quo petenda.

Differentia inter Abanum & Bahobab.

BAOBAB, SIVE ABAVI CLVS.

Cap. XLII.



Boabab.

ELegantiſſ. hic eſt & magnus fructus quem Londino ad me mittebat, anno 1591. Iac. Garetus [inquit Cluſ. in Exot.] à nautis qui ex Æthiopia redierant redemptū. Hunc verò,tametſi nullum nomen additum, ſimulátque conſpiciebatur. Cl. V. Proſperi Alpini *Baobab* eſſe iudicabam: per omnia enim ferè reſpōdêre comperiebam cum fructu quē ea appellatione depingi curauit [alteram picturam ramum cum foliis exprimentem, non magnopere moror] licèt huius fructus hiſtoriam ſatis negligenter deſcribere videatur, exceptis his quæ de eius facultatibus ſunt.



Alpinus not.

Deſcript.

Hic autem quem à perito pictore exprimi curabam, maior eo quē exhibet videbatur, vt qui pedem Romanum longus eſſet, decem & ſex vncias in ambitu craſſus, ſulcis quibuſdam, ſed vix apparentibus, ſecundum longitudinem diſtinctus, iuxta pediculum minùs craſſus, & in extimo mucronatus, cortice denſo & craſſo præditus, fragili tamen, ſi nimiùm comprimatur, & breui quadam lanugine, ſeu flore vireſcente [niſi vbi deterſus erat] obſito, triunciali pediculo, interdum tamen [quemadmodum in alio fructu longè meo minore obſeuabam] cubitali, craſſitudine digitali, valdè fibroſo. Multos habebat hic fructus interna parte neruos, ab infimo, ſiue à parte quæ pediculo inhæſerat, ad ſummam fructus partem excurrentes, & fibras in latera ſparſas, inter quas pulpa ſiue ſubſtantia ſatis friabilis, alba, guſtu acido, in qua latebant ſemina exilium renum formam referentia, duro fuſcóque putamine tecta, nucleo albo, non ingrati ſaporis, prędita: ſed & tenues quædam fibræ veluti cincinni per albam illam pulpam ſparſæ erant, etiam nonnullæ ipſorum ſeminum vmbilico inhærebant, vt ex eis ſuſpenſa viderentur, quemadmodum in binis aut ternis huiuſmodi fructibus obſeruabam. An verò ſubſtantia illa ſiue pulpa quam continet, humida ſit dum recens eſt, vt Alpinus ſuo *Baobab* tribuit, me latet, ſiquidem nullum recentem fructum conſpicere mihi hactenus contigerit: cèrtè rubram eſſe non arbitror, cùm in binis quos habui fructibus candidam & valdè friabilem repererim: verum quidem eſt, in vetuſtis magis fuſcam eſſe, qualem in eo fructu quem C.L.V. Honorius Bellus *Abauo* nomine ad me poſtea mittebat, deprehendebam, ſed omnium pulpa vt eſt friabilis, non lenta, ſic etiam acida eſt. Itaque nihil mirum, ſi Æthiopes vtuntur ad extinguendam ſitim, ſitque vtilis ad ea quę Alpinus c.de Baobab, lib.de plantis Ægypti tradit.

Pulpa ... da

Sem... bus ſim...

Ad ſiti.

Sed in eo quod pulpæ ſaporem, quem ipſe acidum fatetur, cum terræ Lemniæ ſapore comparat, fallitur, meâ quidem ſententiâ: adſtringit certè illa habétque omnes eas facultates quas ipſe illi tribuit, aciditatem tamen nunquam in illa deprehendi, tametſi ſelectiſſimum, ab aliquot Cæſareis Legatis, quos Turcarum Imperator, tali munere atque aliis, finitâ legatione diſcedentes proſequi ſolet, dum in Cæſaris aula viuebam aliquoties acceperim, Augerio Buſbequio videlicet, Cardo Rimio, Dauide Vngnadio, & Sifrido Praynero Friderici, [qui ſuæ legationis tempore Conſtantinopoli obiit] fratre, cùm eius ſarcinas recepiſſet: nec etiam vllam adſtrictionem in huius fructus & *Abauo* pulpa percipiebam. Cuiuſmodi porrò foliis ſit prædita illa arbor in qua hic fructus natus, ignoro: diuerſa tamen eſſe ab iis arbitror, quæ Alpinus ſuæ *Baobabiferæ* arbori tribuit & adpingit, niſi recens ſemine natam conſpexerit. Nam Bellus *Abauo* plantas habuit ſemine natas, vt ex quarta epiſtola ad me data, apparet, quarum prima folia mali quidem Citrii foliis ſimilia fuiſſe ſcribebat, nullo pediculo ſubnixa, at vbi caudex pedalem altitudinem nactus fuiſſet, in ramos ſpargi cœpiſſe, foliáque adquiſiuiſſe longiore pediculo prædita, & illa non ſingularia, ſed initiò bina, deinde terna, quaterna, & tandem quina ex eodem pediculo prodeuntia, quemadmodum in Pentaphylli, Lupini, Caſtaneæ equinæ foliis videre licet, quorum medium folium reliquis maius eſt, deinde illi vtrinque proxima; reliquas notas ex prædicta eius epiſtola petere ne ſit graue.

Alpinus fallitur

Terra ... Lemnia

Folia.

Et ſanè, eius *Abauo*, ab hoc, quem exhibeo, fructu differre non arbitror, tametſi is quem illa appellatione ad me mittebat, extimam partem non mucronatam vt meus ſed obtuſam haberet:

pulpa

pulpa tamē præter colorem [quia fortè vetuſtior] ſimilis ſubſtantiæ, friabilis, & ſemina prorſus ſimilia nec diſſimili nucleo prædita: eius autem longitudo vnciæ octo cum ſemiſſe, craſſitudo vnciæ duodecim.

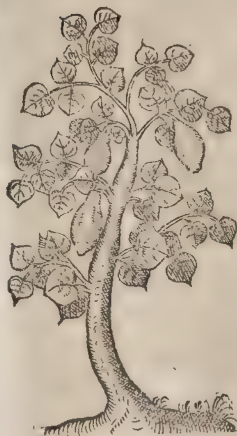
Sed alium eiuſmodi fructum, quadriennio aut quinquennio pòſt à iam dicto Gareto accipiebā, cuius longitudo vnciç decem, craſſitudinis ambitus vnciæ nouem duntaxat, vt etiam in eadem arbore fructuum magnitudo ſæpe diſpar: hic pulpam omnium candidiſſimam habebat, ſemina aliis ſimilia pleraque (pulpa attritia & in pollinem comminuta) ad vmbilicumà fibris dependentia.

Similem præterea fructum apud amicum conſpiciebam è Gorgadibus anno à Chriſti natiuitate 1600. allatum, & à Luſitanis iſtic habitantibus, vt intelligebam, *Calabacera* appellatum, propter ſimilitudinē quā cū cucurbita habet: ſed is minùs craſſus erat illo, quem propono, & graciliore mucrone præditus, non diſſimilis illi qui in ſcholio ad caput 2. lib. 2. Hiſtoriç aromatum Garciæ ab orta pro *Guanabano* Scaligeri fortè poſitus: pediculi autem longitudo binos pedes Romanos æquabat.

An porrò affinis non eſt fructui eius arboris cuius Theuetus cap. 10. lib. Singularium Americæ meminit his verbis: Tres ſunt inſulæ ad Aethiopum promontorium, *Caput viride* vulgò appellat, in quarum vna, arbor inuenitur folio noſtratis fici (an rectè obſeruarit folii formam neſcio) fructu Cypriis cucurbitis haud abſimili, duorum ferè pedum longitudine, & craſſo. Nonnulli eo fructu veſcuntur vt Melonibus: continet verò ſemina fabæ magnitudine, leporinis renibus ſimilia. His quidam ſimias alunt, alii monilia ex iis collo aptanda conficiunt: ſiccata enim & bene matura aſpectu pulcherrima ſunt. Cæterùm Abanuo folia, qualia in plantis ſemine adquiſitis, ſibi nata, Bellus cum fructu ad me mittebat, in adpoſita tabella exprimenda curabam, ſingularia, gemina, quina, & illa quidem contractiore formâ, quàm natiua quæ accipiebam.

SAMACA.
Cap. XLIV.

Deſcriptio



Samacæ nomine arborē Indiç depictā, & tabulis æneis exſculptam, in hiſt. Indiæ orientalis exhibent Bry fratres. Sed præter figuram & nomen nihil habent: nec nos quicquam aliud de eo nomine apud quēquam obſeruauimus. Fructus, qui arbori adpictus, Guanabani figuram repræſentare videtur quāuis folia diſcrepent: quam ob rem hanc eidem deſcriptionem tantiſper ſubiicere placuit, donec aliquid ſpecialius de eadem addiſcamus. Folia ſunt arboris Iudæ foliis ſimilia, quinque, ſex, ſeptem, plus, minúſque ramis hærent, ad quorum exortum flos ſingularis breuiſſimo pediculo hæret, quadrifolius. Succedit fructus inſtar Cucumeris, ſed ventrioſior. Alpinus habet iconem ſatis ſimilem plantæ nomine Baobab, de qua nos cap. de Guanabano egimus. Samacæ tamen folia rotundiora.

ARBOR CVCVRBITIFERA.
Ficvs Nigritarvm.
Cap. XLV.

In inſula quadam inhabitata, prope *Caput viride* dictum, arbor quædam creſcit, folia habens noſtratis Ficus ſimilia, fructum longum, bipedaneum, aut circiter, craſſum ad proportionem, vt ad magnas longaſque Cypri Cucurbitas accedere videatur. Quidam hunc eſitant, haud ſecus ac nos Melones noſtros. Intus ſemen eſt, reni leporino figura ſimile, magnitudine fabæ: Theuetus de Francia Antarctica. Hiſt. Lugd. *Deſcriptio* *Folia.* *Fructus.* *Semen.*



Synonyma

Ficus Nigritarum Theueto in Americæ ſingularitatibus, & Coſmographia: cui arbori ſimilis ferè, ſed folio valdè diuerſ. Ouiedi Higuero. Eadem cap. de Guanabano Ouiedi, hanc Guanabano Scaligeri ſimillimam dicit, foliis tamen diuerſam: eadémque & Cluſius dicit, antè ipſam. *Ficus Nigritarum.* *Higuero Guanab. Scalig. ſimilis.* *Vſus.*

Quidam authore Theueto ſimias hoc fructu nutriunt: alii ex eo probè maturo ritéque ſiccato monilia collo appendenda conficiunt, præcipuæ elegantiæ.

HIGVERO OVIEDI.
Cap. XLVI.



Higuero Ouiedo arbor eſt prægrādis, veluti Morus nigra fructū ferens Cucurbitç rotundæ, interdum verò oblongæ ſimilem. Ex eo pateras & alterius generis vaſa cōficiunt. Materie eſt robuſta, atque apta ſedibus, ſubſelliis, ephippus aliiſque operibus fabricandis. Mali etenim Medicæ aut Punicæ *Deſcriptio* *Fructus.* *Vſus.* *Materies.*

materiam esse dicetes: cortice facilè deliberatur. Folio est longo, angusto, per extremum latiore, à quo ad pediculum vsque paulatim angustius fit. Indi nonnunquam præ aliorum fructuum penuria hoc vescuntur, hoc est, eius carne, quæ cucurbitæ carni, cùm adhuc viret, similis est. Corticis color & forma cucurbitæ. Maximus eius fructus libram aquæ continere potest. Minimus verò pugnum non excedit magnitudine. Vulgaris est hęc arbor in Hispaniola, reliquisque insulis, & Indiæ Americanæ continente.

Locus.

In hac tabella exhibetur vnà Mamei arbor, de qua dicemus H.n.g.lib.seq.

CHIVEF THEVETI.

Cap. XLVII.

Descript.

NIgritarum ficui similiorem, [vt scribit Hist. Lugd.] non tamen eandem, memorat Theuetus. Fructus a.hic in Insula Zipangu prouenit, magno Meloni par, cui nomen *Chiuef*, quod Syriacè Ficum significat. Suauissimus est, cùm manditur Mannæ modo in ore liquescens. Semina intus continet, qualia in cucumere nostro reperiuntur, cortice cùm maturuit croceo, folio arboris eximiè viridi, exquisitè rotundo, aureo nummo Gallico pari.

ANON OVIEDI.

CAp. XLVIII.

Descript.

ANon Ouiedi arbor est, cuius fructus magnam cum *Guanabano* similitudinem habet, cùm forma, tum carne & semine. Sed & ipsa Anonis arbor Guanabani arbori simillima est, cùm magnitudine tum forma & folio. Duabus verò in rebus differunt: primùm quòd huius fructus minor sit Guanabano, corticique color luteus, qui in Guanabano viridis est, deinde, quòd meo quidem iudicio gratior sit palato Anon, quàm Guanabanus, vtpote firmiore carne. Vtrumque magno in pretio habent Indici Americi, & diligenter in suis prædijs colunt: Ex Ouiedo.

Vt differat à Guanabano.

Locus.

Clusio Mangas plus similitudinis habet cum Anon Ouiedi latania eiuidem.

CHOYNE AMERICANA.

Cap. XLIX.

EST Americanis Morpionem regionem incolentibus arbor, ipsorum lingua *Choyne* dicta, fructum ferens magnitudine mediocris citrulli, formà oui struthiocameli: folia Laurinis similia: Theuetus.

Lerius eadem de hac arbore & fructu tradit, & addit fructum esse magnitudine capitis infantis, non edulem, cortice duro, quem perforant, & ex eo faciunt instrumentum, eis dictum Maraca, & pateras ad potandum, aliaque vascula.

Vsus

Clusius fructus huius apud Canibales à Theueto & aliis traditam historiam, non malè *Guanabano* quadrare videri tradit, præsertim si interiora, quæ à nemine [inquit] describantur, demas: idcircò num semina contineat Phaseolacea incertum: ipsa arbor folio Lauri est: fructum excauatum Mayzo aliisve seminibus aut lapillis replent: *Maraka* & *Tamaraka* nuncupant. Arborem Hist. Lugd. *Choyne*.

Nomi

Frequens est in regione Americanorum, quam Morpionem vocant.

Fructus Choyne, authore Theueto, non est edulis, quantumuis aspectu elegans. Americani, præterquam quòd ex eo pocula conficiunt, ad præstigias mirificas vtuntur. Excauatum enim fructum repletum semine Milii, aut aliis, bacillo affigunt in terram adacto, circumquaque plumis ornatum. Quo modo singulæ familiæ duos aut tres reseruant, idque magna cum veneratione, rati miseri idololatræ, vbi fructum hunc pulsauerint, *Toupan* [id est sui Dei: Sic à suis Paygi, seu diuinatoribus persuasi] colloquio sese frui, qui arcana reuelet. Potissimùm verò etiam in eodem errore versantur eorum dicti Prophetæ. Vnde & diuinitatem quandam fructui attribuerunt, nec quicquam quod in sensus incurrat, adorant, quàm tinnulum hoc instrumentum.

Præstig. Americ. normæ

BRYSATHAER CHINÆ.

Cap. L.

AD Chinarum sinum marinæ arbores stupendæ sunt vastitate: tantà, inquam, vt in eis immensæ magnitudinis auibus stabulari liceat. Etenim tam grandes sunt, vt eis etiam grauiora animalia integra sustollantur, atque auferantur. Has arbores vocant incolæ Brusathaer. Fructus ferunt Auguriis non minores: author Scaliger: eademque etiam scripsit M. Ant. Pigafetta in itinerario suo, teste Hist. Lugd.

Descrip.

Fructus

VHEBEHASOV THEVETI.

Cap. LI.



VHebehasou miræ altitudinis est arbor, cuius rami alii alios subeunt, folia habet Brassicæ: singulos ramos onerant fructus pedem longi, fert & eadem gummi rubrum.

Descrip.

Folia. *Fructus* *Gũmi r.*

Hist. Lugd. quoque Vhebehasou vocat, ex Theueto.

Synony. *Mellifl. arbor.*

An Higuiero in nauigationum historiis Arbores circa Peru, quæ melle adeò refertę, vt pertuso cortice aut trunco quinque aut sex exstillent mensuræ mellis limpidissimi & optimi? Dum in America esset Theuetus, sex milliaribus ab eo loco quo subsistebat, obseruatam sibi hanc arborem tradit, quam eminus artificio potiùs quàm natura arbitraretur quispiam effictam.

Locus.

Ad

Ad huius fructum (refert idem) quem ego quidem viridem vidi, innumeræ apes conuolant, ex eo alimentum petentes: receperat se in foramen eiusdem arboris, vbi mellificio & ceræ incumbebant. Harum genera duo: aliæ nostris magnitudine sunt pares, quæ non nisi ex suaueolentibus floribus victum quærunt, & mel quidem optimæ notæ conficiunt: Ceram verò non vsque adeò flauam ac nostram. Aliud genus dimidio minus, quarum mel bonitate superat: iam dictum, quod syluestres illi *Hira* vocant. Et dissimili ab aliis victu utuntur, quæ meo quidem iudicio causa est, quòd ceram carbonis instar nigram faciut, & quidem copiosè, præsertim ad flumen Vases & Plate: vbi animal quoddam inuenitur, *Heyrat* nomine, hoc est bestia mellis, quod vndique has arbores quærit, vt mel quod apes dictę coficiunt depopuletur. Est autem coloris ferruginei, magnitudine Aeluri, & quod vnguibus mel norit extrahere, ita quidem ne ipsum apes, nec ipse has contingat.

Magno istic in pretio est hoc mel, vt quod soleant syluestres ęgrotantibus exhibere, mistum farinę recenti, quam è radicibus consueuerunt facere. Ceræ verò apud illos nullus alius est vsus, nisi ad conglutinandas pennas, quibus capita coronãt: aut ad obstruendas arundines magnas, quibus plumas suas inserunt, qui maximus est Syluestrium illorum thesaurus. Fructus verò *Vbebehasou*, quantumuis ab apibus frequentetur, non tamen est edulis, propterea quòd non facilè maturescat, sed apibus solis, quantùm quidem ego animaduertere potui, in alimentum cedit.

ARBOR FOFIO LAVRI, FRVCTV CVCVRBITÆ EX GVINEA.

CAP. LII.

Descriptio



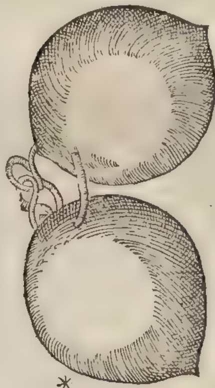
ARborem (inquit Clus. Exot.) cuius iconem damus ab honestissimo viro Petro Gareto acceptam cum eiusdem fructu anno 1602. Iuglandis arboris celsitudinẽ ęquare nec dissimili cortice tectam esse ferebant, Folia Laurinis habere similia, ad quorum exortum fructus in ramis nascere tur, initiò quidem viridis, deinde vbi maturitatem adeptus, eius coloris quem in eius historia dicam. Erat porrò fructus Magni mali instar, & orbicularis penè formæ: nam ducta à pediculo per longitudinem fructus mẽsurà ad alteram partẽ pediculo proximam, decem vnciarum fuisse reperta est, quam, ea quæ fructum transuersim per medium ambibat, vix superabat: leuis erat pro sua magnitudine, & crasso satisque firmo cortice præditus, foris læui & splendente, ex flauo spadicei coloris, interdum etiam nigris maculis consperso, interna autem parte fuliginosi, & nihil continens præter nigrum quemdam pollinem. Certè quum illum initiò conspiciebam (mittebatur enim primum solus nulla addita icone) Cucurbitæ genus quoddam peregrinum esse censebam, præsertim ob corticem Cucurbitę cortici non valde dissimilem, tum etiam propter leuitatem: sed conspecta icone suis coloribus expressa, in qua arboris ramus, cum fructu & foliis, opinionem mutare non piguit. Hæc sunt quæ de ista arbore & eius fructu intelligere potui post longam disquisitionem: quæ beneuolum lectorem boni consultorum arbitror. *Cucurbitæ similis fructus.*

LAGENVLAE AMERICAE.

CAP. LIII.

CVius arboris esset hic fructus Exoticus, quoque nomine diceretur Clusium latet. Erat autem orbicularis penè formæ, binas vncias longus, tantũdem ferè crassus, duro, læui, spadicei coloris cortice prẽditus: an nucleum aut semina continuerit ignorat, sin autem habuerit, exempta fuisse oportet: Quia binos accipiebat à Iacobo Gareto extima parte funiculo traiectos & quodammodo connexos, foraminibus per quæ funiculus, qui eos connectebat, traiectus erat, nigrâ cerâ obturatis, & infima similiter parte, quâ videlicet puluis quidam exalbid⁹ ad cineraceum tẽdens (quo pleni erant) iniectus fuerat: salsus eius sapor & linguam vellicans, quo verisimile est incolas vsos ad sua edulia condienda; ptopterea secum cricumtulisse, Garetus significabat, è mari Australi, quod pacificum appellant Hispani vulgò *Mar del sur*, allatos esse. Et ipse aliquot annis antè, cùm adhuc Clus. Viennæ viueret, similem miserat, sed singularem, & longè maiorem, eumque inanem, summa parte apertum & funiculo traiectum. Sibi porrò persuadet, has lanegulas iis cucurbitulis, esse persimiles, quarum Americus Vespusius Nauigatione secunda meminit agens de moribus eius gentis ad quam appulerat. Ait enim singulos viros ex collo pẽdentes pusillas siccatasque binas cucurbitas gestasse vnam plenã herbâ quam mandebant, alteram farinâ quadam candicante gypso cõminuto simili, è bacillo quodam in ore madefacto, atque in cucurbitam farina plenam immisso, farinam exemisse, quâ herbam quam manducabant aspergebant, subinde id repetentes: illudque facere existimasse, vt sitim sedarent, quia aquâ recenti quam bibere possent, penitùs erant distituti.

Descriptiò



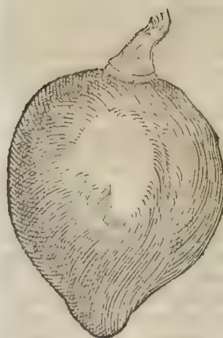
Sapor.

Cucurbitulæ Americi Vespusii.

FRVCTVS INDICVS PYRIFORMIS GRANIS INTVS NIGRIS, Cucurbitani generis.

Cap. LIV.

Descriptio.



Redimebat [inquit Clusius Exot.] Franciscus Peninius, ciuis & Pharmacopæus Amstelredamēsis, fructum quendam exoticum anno reparatæ salutis humanæ 1601. ex India, vt aiebant, relatum, cuius nec nomē nec in quo arboris genere natus esset, intelligere potuerat: quia tamen eius formæ erat, qualem antè vidisse non memineram, pro ea quæ mihi cum illo est vetere amicitia, commodatò impetrabam, vt breuem illius historiam concinnare possem, quam in Exoticorum librum inferrem, & eius iconem, in tabella exprimi curarem. *Fructus.* Erat hic fructus penè quinque vnciarum longitudinis à pediculo ad summum mucronem, ambitus qua parte crassior fructus nouem vncias cum semisse explebat, à pediculo satis crasso sensim tumescens, deinde à medio corpore paulatim in obtusum mucronem desinens [vt ex icone faciliùs obseruari potest] fusco duróque cortice constans, & nucleum aut pulpam, cum seminibus in globum congestam continens, strepitum enim agitatus edebat: *Cortex. Pulpa.* qualis autem inesset nucleus aut pulpa, ignorabam cùm hæc scriberem, quandoquidem illum aperire verebar, quòd meus non esset, propterea integrum illi restituebam. Post aliquot tamen dies fructum ad me remittebat in binas partes transuersim sectum, vt internam partem etiam describere possem, quam valdè leuem & exigui esse ponderis comperiebam, cineraceíque ex fusco coloris, continentem pulpam spongiosam, nigram, mollem, acidiusculi saporis, in globum compactam, in qua latebant aliquot grana, nigra, penè orbiculata, compressa tamen, & magis lata quàm longa, in binas partes sectilia, quemadmodum Cucurbitarum & similium semina, sic vt Cucurbitacei generis alicuius plantę fructum esse mihi persuadeam. *Grana. Cucurbita genus.*

GVANABANVS OVIEDI, FRVCTV SQVAMMATO.

Cap. LV.

Descriptio. Folia. Fructus.

Gvanabanus Ouiedi procera arbor est, & formosa, folio ferè Mali Medicæ, quam Limoniam vocant, virente: fructu pulcherrimo, mediocris Melonis magnitudine, qui tamen interdum in capitis pueri magnitudinem excrescat. Cortex huic fructui viridis, & qui certis quibusdam squamis distinctus videatur, vt strobilus, læuioribus tamen, neque ita tumentibus, quandoquidem totus cortex tenuis sit, neque crassior, quàm in Piris. Caro candidissima saporísque delicatissimi, quæ facilè pinguedinis lactis instar in ore resoluitur. Per eius carnem sparsa sunt semina magna. *Caro. Semina. vires fus.*

Frigidus est hic fructus, & per æstus vtilis. Nam tametsi quis integrum Guanabanum deuoret, nullum inde sentiet nocumentum. Infirma est ligni materies.

Clusius ait, cum Dorionibus planè conuenire Guanabanum Ouiedi, quem per vniuersam ferè Americam, siue Nouum Orbem nasci tradunt. *Locus.* Diuersus est ab eo cuius Scaliger meminit, de quo paulò antè.

Generalis Histor. Indic. author tradit Guanabani fructus corticem viridem & tenuem esse, vt Piri, superficieq; squamulis distinctâ.

Hic Guanabanus, inquit Hist. Lugd. planè conuenire videtur cum Ouiedi Guanabano & vterque diuersus esse à Scaligeri. *Synonyma.*

M. Fumee, Guanabanos, & Guanabano, pulchra arbor, fructus crassus vt humanum caput, cutis squammata &c. Guanabanus Ouiedi Clusio.

An Benzonis Guanabanus arbor modica & gracilis, fructum ferens cordis effigie, corio viridi & subtili, squammarum in morem vestitum, introrsus candidum. *Guanabanus Benzonis.*

Extant etiam paulò diuersæ ab his formæ orbiculares eius arboris fructus, crocei coloris & prioribus illis longè meliores, omnes verò intus acinos exiles spadicei coloris gerunt. Videntur quidem nobis hæc, præsertim prioris varietatis descriptio, huic Guanabano Ouiedi satis bene conuenire. *Varietas.*

DVRIONES ACOSTÆ

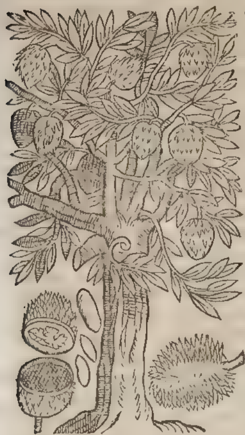
Cap. LIV.

Descriptio.



Inter celeberrimos, [inquit Garcias] Indiæ fructus recensentur à plerisque Doriones in Malaca vocitati: fructus Melopeponis magnitudine, denso cortice rostratísque, tuberculis plurimis obductus, veluti is quem *Iacca Goa* vocant, [de quo suo loco] foris virescens, intus verò concameratus: semináq; exigui oui gallina- *Iacca fo... lis. Semina.*

Alia Icon Bry fratrum.



linacei magnitudine in singulis cameris continens, coloris & saporis eius condimenti, quod ex Amygdalis contusis, lacte, farina, aqua rosacea, & saccharo fit, *Manger blanc* vocant Galli, non tamen ita mollescentia aut glutinosa: in nonnullis verò non candida sunt, sed pallidi coloris. Officulum hæc in se continent, Mali Persici officulis persimile, sed rotundum. Folia huius arboris medium palmum oblonga, acuta, salso gustu, colore viridi dilutiore parte auersa, interna verò parte admodum virescentia. Flos è candido flauescens. Arborem Iuglandis modo prægrandem esse aiunt, foliis Laurinis.

Calidus, inquit Acosta, & humidus est hic fructus, & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & frangere solent, propter spinas quibus obsitus est. Qui nunquam hos fructus ederunt cùm primùm illos olfaciunt, videntur putridas Cæpas odorari: sed postquàm degustarunt, piç reliquis cibis benè olère & sapere censent. Est verò in tanta existimatione apud eos, qui gulæ dediti sunt, hic fructus, vt putent neminem eo posse saturari, propterea varia dant illi epitheta. Tanta tamen est huius fructus in Malaca abundantia, vt singuli nō pluris, quàm quatuor marauedis veneat præsertim mensibus Iunio, Iulio & Augusto: nam reliquis pretium intenditur pro hominum arbitrio. Admiratione porrò digna est Betele cū hoc fructu antipathia, quæ profectò tanta est, vt si quis in nauem Durionibus plenam, ædésve aut concamerationem, vbi obseruentur, aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putrescant omnes. Et si cui ex Durionum immodico esu ventriculus inflammatur & grauatur, folio Betele supra ventriculum imposito, subitò mitigatur inflammatio, tumórque tollitur. Et, si à Durionum esu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam sentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tùm etiam ob eius gustum suauem, vt vulgò dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

Eiusdem fructus & Linschottanus meminit, Duriacon vocitans, in Iaua crescere, magnis arboribus, quales apud nos Pomi arbores. Gustu quidem suauissimo, sed inassuetis primùm aduerso, ob odoris cepacei, adusti aut putridi vehementiam. Extimam faciem Castaneæ cortici assimilat, sed aculeis hunc esse paulò maioribus & quadrangulis, Alueos communiter intus habere tres, parietibus intergerinis disseptos, in quorum singulo tria grana cepacea facie, & horum vnumquodque rursus alios tres nucleos contineat. Haberi inter meliores, salubriores, suauioréſque totius Indię, sed non diu durare. Reperiri etiam copiosè in Baly & Malacca. Locus.

Nomina & Synonyma. Vocantur Duriones in Malaca, Garciæ: cum quibus Clus. ait, Guanabanum Ouiedi planè conuenire. At ex vtriusque historia facilè patet rectè intuenti, res esse diuersas. Cast., Dur. *Iacca maggiore*, vt vult C.Bauh. Durio Costę: In Malayo (quę est prouincia vbi gignitur) Duriaon: ipsius flos *Buaa*: ipsa arbor *Butan. Duri nes* Linschottano. Hist. Lugd. *Duriones* Acostę, & fortè Darian Scaligeri eidem, An Scal. Durian? Meloni & Corcopali similis, Taprobanæ fructus, qui Durian dicitur. An *Dorioans* Bry fratrum in Icon. Ind. Oriét. qui addunt hos fructus totius orbis existimari optimos, & in sola Malacca reperiri. *Duriones.*

ERINACEVS FRVCTVS INDICVS

Cap. LVII.



Fructus quidam nascitur in Insula Baly, magna copia, magnitudine Pomi nostratis, vel potiùs Piri, siquidem infernè rotundus supernè turbinatus, cortice munitus aspero & echinato, vnde ab Holandis Schweinsgel, id est, Echinus porcinus vel suillus vocatur. Conditus hic fructus dulcis est, sapidus, & nauigationum Indicarum commodum subsidium. Diu durat. Crescit in celsis arboribus, racematim cohærens, vti baccæ in racemis vitium. Ex historiis Indicis. *Descript. Echinus Porcinus. Vsus.*

IACA INDICA.

Cap. LVIII.



Iaca arbor est in India prægrandis, fructū in summo caudice non in ramis ferens, prægrandem, magni Melonis effigie interdum maiorem, virentem foris, intus verò flauescentem, multis spinulis instar erinacei, sed mollibus, obseptum. Continet autem hic fructus in se magnas quasdam nuces, duro putamine tectas. Cortex fructus gustu Melonis, sed difficillimę concoctionis, nempe qui plerumque soleat, ita vt assumitur, excer- *Descriptio Fructus.*

ni. Nuces verò intus natæ torrentur aut elixantur, abiectóque putamine [qui nullius est vsus] Castanearum modo, quibus sunt persimiles eduntur. Nascitur duntaxat in maritimis. *Garcias.*

Locus. *Alia descriptio.* Acosta verò paulò aliter sic: Vasta est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, neruo crasso & duro per longitudinem excurrente. *Fructus.* Malum fert non è germinibus, aut foliorum sede, quemadmodum aliæ arbores, sed ex ipso trunco maioribúsq; ramis nascens, longum, crassum, obscuriùs virens, crasso duróque cortice tectum, omni ex parte cuspidibus septo, quæ in spinam breuem, viridem, nigróque aculeo præditam desinunt, admodum similem Durionis spinæ, sed minimè acutam aut pungentem, tametsi minitari videatur. *Cucurb. magnitud.* Horum fructuum minimus est maximæ cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præsertim in Malabar, *Locus.* vbi præstantiores nascuntur. Nam qui in Goa proueniunt, minores & peiores sunt, atque magis insipidi. Cùm maturus est hic fructus, bonum odorem spirat. *Differentiæ. Barca. Papa Girasal. Pretium.* Eiúsque duas differentias constituunt. Vnum *Barca* appellatum, & præstantiorem: alterum *Papa* aut *Girasal* dictum, minúsque bonum: deprehenditur postremus ex mollitie: quoniam si manu apprehendas, digitis cedit. Præstantissimi verò fructus pretium quadraginta marauedis non excedit, hoc est, paulò plùs regali Castellano. Per longitudinem secti hi fructus, intus candidi, & densa carne præditi apparent, ac veluti *Castanea. Sapor.* in capsulas aut receptacula diuisi, plena Castaneis longioribus & crassioribus quàm sint Dactyli siue Palmulæ, cinerea tunica tectis, & intus albis Castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multósque flatus generantibus. *Vsus. Ad Venerē.* At si vti Hispanicæ Castaneæ, assentur, gustu sapido & Venerem excitantibus, ob quam solam rem plebs frequentiùs vti solet. Sunt autem singulæ hæ Castaneæ pulpa flauescente, & aliquantulùm lenta inuolutæ, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametsi ab eo differat. *Durionis pulpa.* Grati saporis est, præsertim quæ in *Iaca Barca* cognominata continetur, optimi Melonis pulpæ admodum similis.

Descriptio Linschot. Describitur etiam paulò aliter à Linschottano apud figuras æneas, his verbis: Iacæ mirabilis naturæ ex trunco altissimæ arboris nascuntur fructus, ad littus maris: Vbi arbor in folia & ramos se fundit, nulli sunt fructus. *Melopeponis forma. Ananæ similes.* Magnitudine autem & forma Melopeponis ferè sunt, ad *Ananas* accedunt, colore tamen subuiridi. Tunicis autem distinctus est interior nucleus, colore inter albedinem & flauedinem, sapore mellis. Tales ferè tunicæ centum numero in vno pomo reperiuntur. *Girasal. Chambasal.* Est autem duplex genus: optimum vocatur *Girasal*, illud quod est simplicius est *Chambasal*. Arboribus & fructibus eadem forma est, sed ex gustus suauitate discernuntur. *Hæc ille.* Vtramque figuram ponimus vt non parùm variantes: iudicent qui arborem ipsam cominus inspexerunt.

Cachi Scalig. Ciccaria. Scaliger videtur de eadem planta & fructu scribere, his verbis: Spinosa est arbor in Malabar, cuius folium non pingunt. Ipsa *Cachi*, eius fructus *Ciccaria* dicitur, longitudine pedali, humanæ coxæ crassitudine. Pondus fidem superat. Cortici color primùm viridis: maturescens in luteo fuscescit: corpus firmiusculum, compressioni tamen ita cedit, vt frangatur. Temporis quoque suapte natura impatiens. Haud enim ita multò pòst, quàm detractus sit, fit rugosum. *Pineæ nucis forma.* Totius forma, vt Pineæ nucis. Intus enim Camerulę membranis distinguuntur, vt in Punica. Pulpæ odor suauissimus. *Sapor. Poma.* Sapor mistus ex Melone Moschato, Persico, Arancio dulci, & melle. Intus poma ducena quinquaginta ad tercentena vsque, Ficorum tum specie, tum dulcedine, sine cortice, vt aiunt. Membranulis tamen distingui necesse est, quibus segregentur: vt ouorum vitella: In his pomis fruticulus est alius, figura castaneæ. *Castan.* Qui ad eundem, quo castanea, modum inter coquendum crepitat: esculentúsque est. Etiam bobus in pastum datur. *Sycomori modo.* Exit è trunco fructus, sicut & *Iumeiz*, id est, Sycomoro, inter spinas, & frondes. Interdum, quod magis mirum est, è radice, subtus terra, vnde prodit. Hic longè præstantior, regibus dono datur. *Tempus.* Legitur mense Decembri.

In Calecut, inquit Ludouicus Romanus, reperiuntur nonnulli fructus quos cultores *Iacetos* appellant. Idem vult eundem fructum idem esse cum *Iaca*, atque eo nullum præstantiorem digniorémque scribit, eiúsque descriptionem fusè tradit.

Synon. Vocatur hic fructus in Malauar *Iaca*: in Canara & Guzarate *Panaz*: intus nuces velut castaneæ: Garcias. *Iacera* Lud. Romani, eadémque *Iaca* Clusio. *Iaca* Malabarensibus. Guzaratensibus *Panax*, Canarinis, *Panasu*. Arabibus, *Panax*, & *Iaca*. Persis *Funax*: Eius duæ species, vna dicta *Barca*, altera *Papa* vel *Girasal*, Acosta *Iaca minor*, in Canara *Panax*, Durant. *Panax. Panasu. Funax.*

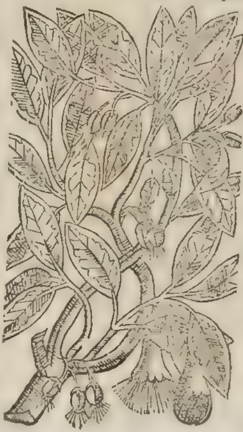
An Scal. arbor *Cachi*, fructus *Ciccara*. Historia sanè Lugd. huius sententiæ est, & addit, eadem prorsus scripsisse Lud. Bonon. in Itiner. suo, quæ Scaliger. ac nasci in Calicuto.

Eadem Nic. Costin. in Itine. nisi quod non fructus ait bubus pro cibo præberi, sed eorum cortices. *Materies arboris.* Præterea arborem grandi Fico similem esse, foliis diuisis Palmæ modo, ligno buxeo, ad multa vtili. *Hist. Lugd. not.* Eadem Hist. Lugd. & alibi de hac arbore tractat, sub titulo, *Iaca* Acostæ, vtique hanc diuersam putans, à Cachi Scaligeri.

Tachi. Vires & vsus. Iam suprà dictum, qua ratione Castaneæ intus latitantes, grauiter comedentes excitent ad Venerem. Scribit tamen Costa, nullum vsum medicum præbere: duræ esse concoctionis, & admodum grauare ventriculum: atque vt illarum Indiæ Prouinciarum Medici dicunt, si in ventriculo corrumpatur, noxios & venenosos humores generare: quique frequentiùs hoc fructu vescantur, facilè in pestilentem illum morbum, atque funestum *Morxi* incolis vocatum incidere. *Noxæ. Morxi morbus.*

IAMBOS. CAP. LIX.

Iambos Acostæ.



Descriptio. Fructus. Magna, vt scribit Garcias, apud Indos in æstimatione est is fructus, cuius nunc mentionē facturi sumus, primùm è Malaca [vbi plurimus nascitur] paucos ante annos illuc translatus. Est autem is fructus oui anserini magnitudine, aut paulò maior, colore ex candido purpurascente, pulcherrimo odore rosaceo.

Vel,

Iambos Linschottani



Vel, vt veriùs dicam, similis est hic fructus magnis Gallis recentib. [quas *poma* de Cuquo nuncupamus] cùm in odore, tum in colore: gustu suauissimo, sed humido. Nisi verò (annotat Clus.) Garcias gallas istas maiores, quæ in Robore passim per Hispaniã & Lusitaniam, nascuntur, intelligat per *Bugualhas* grandes quid sibi velit, ignorare me fateor. Cæterùm eas exigua pila palmaria maiores nunquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes, dum recentes sunt, & odoratas. Vel fortè prægrandes illas Iuglandes vult, quæ vulgaribus duplo maiores sunt: quemadmodum vulgares suo operimento nudatas Bugalho appellare videtur.

…galho. *…scriptio …oris.* *…s.* *…dix.* *…mpus.*

Porrò ipsa *Iambos* Arbuscula, ex eodem Garciâ, in Pruni magnitudinem assurgit, folia ferens magnam similitudinem habentia cum cuspide ferrea maioris alicuius lanceæ, viridia, aspectu pulcherrima. Flos ruber, odoratissimus, gustu acido. Firmis nititur radicibus hæc arbor, quoniam admodum fertilis est. Post quartum enim annum fructifera, nec semel duntaxat fert in anno vt pleræque omnes ferè arbores, sed pluries singulis annis nouos edit fructus.

…ia desc. …ali au… …a magni…do. *…lia.* *…ructus …ri.* *…ifferentia* *…ßiculum …ersici.*

Arbor, inquit Acosta, quæ Iambos fructum præbet, vasta est, maximam Malum auream quæ in Hispaniis nascitur æquans, multis ramis in latum exparsis multámque vmbram præbentibus brachiata, aspectuque pulcherrima: caudex maioresque rami cinereo cortice integuntur; folia pulcherrima sunt, læuia, palmum aut ampliùs longa, crassiora verò per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte supernâ saturatiùs, infernâ dilutiùs virentia: flores ex rubro purpurascentes, viuidi admodum coloris, multis staminibus in medio prediti, aspectu pulcherrimi, gustu capreolorum vitis simili. Fructus magnitudine est Piri, quod à Rege cognomen accepit, eiúsque duo sunt genera: vnus enim adeò obscurè rubet, vt niger videatur, magnáque ex parte ossiculo caret, & sui bonitate prestat: alter ex candido rubescit, & ossiculum continet album, durum, non admodum rotundum, ossiculi quod in Persico malo est, magnitudine, læue, & candida hirsutaque membrana tectum: qui licèt superiori bonitate cedat, dignus tamen est hominum etiam delicatissimorum palato: vtriusque odor suauissimam rosam refert, frigidus & humidus est, & admodum tener, cortice adeò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat. Altè suas radices terræ infigit hæc arbor, & post quartum annum fit fructifera. Fructum sæpiùs eodem anno perficit, & nonnunquam sine flore & fructu conspicitur, cùm iidem rami floribus, fructu viridi & maturo semper ferè onusti sint, decidentibúsque quotidie floribus [sic vt solum rubro colore tinctum quandoque videatur] noui subnascantur, fructusque alii primùm enascantur, alii maturescant, alii iam maturi colligantur, succosa arbore maturi facilè decidunt, comprehensi verò rami ad fructus colligendos facillimè ab arbore reuelluntur.

Ossiculum Cyparissi.

Linschottanus ad figuram ære exsculptam annotat Iambos ossiculum habere, vt fructus Cyparissi: sed quid sibi velit fatemur nos ignorare. Cyparissi fructus nullum habet ossiculum, nisi fortè ipsam intelligat nucem: præterea quia eius figura non parum differt ab Acostæ, vtrámque proponimus.

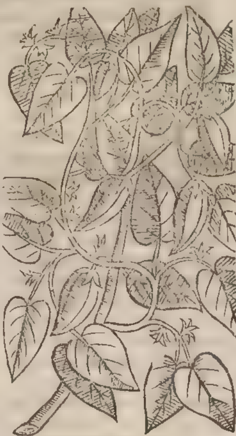
Synonyma *Iambos. Iamboli. Tupha Tuphat. Alma. Iambeiro.*

Iambos in Malaca dicitur etiamque Hispanis, Garciæ. Iambos fructum Malabares & Canarini *Iamboli* vocant. Lusitani istic habitantes *Iambos*: Arabes *Tupha*: Indi Persę *Tuphat*: Turci *Alma*: Lusitani arborem *Iambeiro*, Acosta. Hist. Lugd. quoque & Linschott. *Iambos* vocant.

Vsus

Fructus ante reliquos cibos initio mensæ edi solent, atque interdiu. Condiuntur etiam tum fructus tum flores, atque ita asseruantur.

CARAMBOLAS ACOSTAE. CAP. LX.



Descriptio *fructus.*

CArambolas, autore Garcia, fructus est in Goa magnitudine minoris oui gallinacei, in quatuor vt videtur, partes distinctus, flauescens.

Descriptio *arboris.* *Cotonea magn.* *Mali folio.* *Flores.*

Pleniùs describit Acosta. Arbor Cotoneæ magnitudine foliis Mali, paulò longioribus, coloris viridis saturatioris, & gustus amaricantis, floribus paruis quinque foliolis constantibus, ex albo rubescentibus, nullo quidem odore gratis, sed aspectu elegantibus, & gustu oxalidis acetoso.

Fructus.

Ipse verò fructus maiusculi oui gallinacei magnitudinem æquat oblongus, flauescens, atque veluti in quatuor partes diuisus, sulcis illis paulò altiùs impressis, magnam gratiam addentibus. In meditullio continet semina tenera saporis aciditate palato grata.

Synonyma *Carambolas. Gamariz. Balimba Carambole Chamaroch. Bolimba.*

In Malauar *Carambolas* vocatur, in Canara & Decan *Camariz*: in Malaio *Balimba*. Garcias.

Acostæ verò *Carambole* Lusitanis: Decaminis & Canarinis *Camarix*: Persianis, *Chamaroch*: in Malayo, *Bolimba*: Caramboles Acostæ H. Lugdunens.

Vires. *Febres.* *Ad oculos.*

Nullus eius in medicina vsus, præterquamquòd in febribus quotidianis exhibetur, & ex eius succo, cum aliis idoneis, fiunt Collyria ad oculorum lippitudines utilia: plerísque benè sapit hic fructus, præsertim qui vinosus est sacharo conditur, gratissimúsque est Palato. Eò verò utor syrupi acetosi loco. Garcias: Costa verò scribit multi usus esse in medicina & cibis: namque maturum exhibere in biliosis febribus & sacharo

Febres biliosa. conditum syrupi acetosi loco præbere: Canarinos eius succo cum aliis medicamentis isthic nascentibus, collyria parare, ad oculorum nubeculas tollendas: *Ad secundinas & fetum mortuum.* Obstetricem (quæ illis *Daya* dicitur) vidit fructu sicco & in puluerem contrito, & foliis *Betele* vtentem, ad secundinas à partu expellendas, fœtúmque mortuum educendum. *Cibus.* Eius etiam muria conditi frequentem esse vsum, cùm gratissimi sit saporis & appetentiam excitet.

AMBARE INDICA.

Cap. LXI.

Descriptio Ambare Indis dicta, crassa magnáque est arbor, *Folia.* folia habet Iuglandis foliis magnitudine respõdentia, sed non eius formę, dilutiùs virentia & multis venis elaborata, quæ illis magnã gratiam addũt. *Flores* Flores exiguos candidos, Fructus nucis Iuglandis magnitudine, dilutiùs virentes, & cortice quàm illa leuiore: odoris grauis & gustus acerbi, dum adhuc virent: coloris verò flaui in maturo, gratioris odoris & gustus grata aciditate commendabilis, medullam continentes cartilaginosam & duram, è duris neruis obliquè intertextis constantem: *Hæc Acosta.* Breuiùs Garcias: Fructus in India nucis magnitudine, maturus odoratus, fuluus: immaturus cartilagineo quodam integitur cortice virescente.



Synonyma Ambare, Amba. Clus. not. Ambares Ambereth. Harb Ambre. *Ambare* Indis, Garciæ. Clusius annotat Lud. Romanum hunc fructum *Amba* nominare, & caudicem *Manga*. At Acosta distinguit Ambam ab Ambare, ideo nos Ludouici Romani Ambam non huc reducimus, sed ad mangam siue Ambam de qua sequenti libro. Acostæ, *Ambare* arbor Canarinis: & fructus *Ambares*, Persis *Ambereth*: Turcis *Harb*. Lusitanis *Ambares*. Cast. dur. In Canaria *Ambre*, & fructus *Ambares*. Indis *Ambare*, H. Lugdunens. *Ambare* Acostæ.

Vires & vsus. Propter fructus gratam aciditatem eum Omphacii seu agrestæ modo cibis admiscent: maturum ex sale & aceto edunt: excitat enim edendi appetitum Indi aduersus biliosos humores vtilem esse perhibent. Sale & aceto conditus diu conseruari potest.

CACHOS.

Cap. LXII.

Descriptio Mali insani fructu. Cachos nascitur arbusti modo: insigni virore prædita est, folio rotundo & tenui: fructum fert Malo insano similem, altera parte lęssilem, altera turbinatum, cinerei coloris, grati saporis, & acrimoniæ expertis, minutum admodum semen continens. *Locus.* Inuenitur duntaxat in Peruanis montibus: Monardes: qui sibi huius plantæ semen apud Indos Cachos vocatæ missum testatur.

Nomina. H. Lugd. *Cachos*: Magnæ est apud Indos æstimationis, ob insignes eius facultates. *Vires. Vrina.* Nam vrinas ciet, calculum è renibus pellit, quodque præstantius est, illius vsu calculum in vesica comminui ferunt, si mollis adhuc sit, vllisque medicamentis comminui queat, eiusque rei tàm multa *Calculus.* proferunt exempla, vt admirationem pariant. *Opinio Monardis. Vesica a calculo.* Nam *ea est mea opinio* (inquit Monardes) *vesicæ calculum haudquaquam expelli posse, solámque exemptionem illius remedium esse, nullum autem medicamentum adeò efficax esse, vt eum confringere valeat.* Aiunt tamen illius semen tritum, ex aqua aliqua ad eam rem vtili sumptum, calculum in lutum dissoluere, quod excretum denuò concrescat, & in lapideam duritiem conuertatur. *Historia.* Adolescentem vidi, cui hoc obtigisse scio. Is cùm vesicæ calculo torqueretur, idque à lithotomis, qui calculum deprehenderant, intellexissem, & ex symptomatis quæ patiebatur agnoscerem, hominem veris initio ad fontem, qui de petra cognominatur, ablegaui: vbi cùm duos menses hæsisset, à calculo liber rediit, & omne lutum, quod paulatim eiecerat, denuò in lapidea fragmenta concretum secum in charta detulit.

DE MORO.

Cap. LXIII.

His indicis Pomis inserenda fuit Morus, & ipsa Pomifera, sed quæ vt vulgatior, alijs Pomiferis sequentibus, ob affinitatem nominis fuit præmittenda.

MORVS NIGRA.



Descriptio nigræ. Moro dicitur caudex satis crassus, contortus ac nodosus: altitudo iustæ arboris, rami patuli, cortex rugosus, crassus, lentus. *Materies* Materies robusta, & meditullitus flaua. *Radix.* Radices numerosæ, magnæ ac robustæ, non tamen altè descendentes, sed sese diffundẽtes, si Matth. credimus. *Folia.* Folia ex rotunditate in acumen desinentia, interdum vitiginea, sinuata, per ambitum serrata, tactu nonnihil aspera, hirsuta, sapore subdulci & viscido. *Flores.* Pro floribus Dod. autore Iuli sunt, virentes, lanuginosi. *Fructus.* Fructum fert breuissimo pediculo hærentem, maiorem & longiorem quàm Rubus, glomeratum similiter, sed acinis minùs rotundis, primùm quidem virentem & austerum,

pòst rubentem, acidum & adstringentem, per maturitatem nigrum, sanguineo dulci succo madidum, manus & os inficientem. Matth. ait, modicam vbi maturuerit remanere austeritatem.

Morus alba tota delicatior est, vt à nobis quidem obseruatum, quàm nigra, eáque propter bombycibus alendis magis expetita: folia teneriora, angustiora, firmáque, oblonga magis, non minùs Nigræ folijs serrata: aliquando vitiginea, sed tam concinnâ diuisurâ, vt Gallici sceptri lilia artifici pictoris manu ficta ad certamen prouocent. Iulos longiusculis pediculis hærentes, plures sæpè simul profert, vt in ramo spontaneæ Mori ex Italia delato obseruauimus. Fructus, non, vt præcedentis, niger, sed per maturitatem albus, sapore (Matth. teste) melleæ dulcedinis, quo fit vt minimè cum nigro facultate conueniat, minor etiam: antè maturitatem viridis & subuiridis, austeriusculo sapore. Radix in ingentem sese diffundit longitudinem magis quàm nigra, fortasse quoniam amplior, altior, proceriórque semper quàm nigra habeatur.

Συκάμινον Theophr. vocat, nomine à Ficu deriuàto, quam similem dicit Ægyptiæ, folio, magnitudine, totáque facie: materie spissam & lentam, validam, ad opera facilem, quæ vetustate nigrescat, vt lotus: medullam eius nigram & duram: tardè germinare, citóque amittere folia: fructu esse paruo pro magnitudine arboris, læui, diluto, ex humore & cuticula constante, succo vinoso: flore lanugineo, fructibus insidente. Fructum, quia nudus, humidus, tenuique tectus sit cuticula, promptè vel leuiter à sole tepefactum perfici, quippe qui ad sui perfectionem minimo egeat calore. Valida namque vis quædam confertim & celeriter prorumpere solita, fructum percoquit, sicut & in germinando fit. Longa enim prorogatio ac velut cunctatio germinis collectum maximum facit. Hinc fit, vt germina congesta magno cum impetu prorumpant, etiam cum strepitu quodam, vt quidam perhibent. *Ita concoctio eius celeriter perfici solet. Eodem namque his modo euenit, sicut frumentis, quæ hyems diu retinuit. Quæ vbi semel laxata fuerint, celeriter augescunt.* Adde, quòd Morus fructum non vniuersim, sed particulatim percoquere soleat. Ideò & longo tempore in arbore manet, [alijs nimirum transeuntibus aut cadentibus, alijs maturescentibus] & maximè cum ijs humiditas illa tenuis & aquea. His igitur de causis præcox Mori fructus. Cæterùm vt Mnestor tradit, serò germinat hæc arbor, ob frigiditatem loci: Citò maturat, propter tenuitatem: διὰ τὴν ἀσθένειαν. Placuit ita reddere, non propter suam imbecillitatem, sicut Gaza, quamuis eundem secutus sit Scaliger. Nam quid hoc est dicere, debilitatem esse causam citæ maturationis: quam rectiùs causam dixerimus serotinæ germinationis. Et res ipsa respondet. Succi tenuitas prõptioris maturationis causa, quemadmodum crassitudo tardioris, vt in Cidonijs, Piris hyemlibus, Prunis siluestribus, Mespilis & alijs id genus videmus. Neque repugnat vocabuli significatio, quam, si lubet Grammaticis, huc vsque extendent vt & tenuitatem denotet.

Diosc. μορέα ἢ Συκαμινέα, arbor nota: alij tamen legunt μορέα ἡ Συκαμινέα, Morus Sycaminea, vel Morus simpliciter.

Συκῆ Hipp. vt explicat Gal. in eius vocibus: Cui & Συκάμινος id est μορέα. Fructus ipse τὸ Συκάμινον Theoph. quod & μόρον, Morum.

Morus Palladio & Plin. ipsa arbor, qui fructum inter carnosa Poma refert: Moris, inquit hic, succus in carne vinosus: trini colores, candidus primò, mox rubens, maturis niger. In nouissimis florent, inter prima maturescunt. Tingunt manus succo matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec omnibus, nec insitu: (aliàs insitis.) Nec alio modo, quàm Pomi magnitudine. Differunt Ostensia & Tusculana Romæ. Nascuntur & in Rubis, multùm differente callo. At nos parum differente callo, ad rem accommodatiùs legi censemus, licet nec Hermol. nasutissimus alioqui Plinij lector, nec ipse adeò Dalech. eius commentator alijue veterem corrigant lectionem. Idem Plin. Moro vinosum succum tribuit. Et alibi: Pro cute in animalibus, cortex in arboribus est. Mirum, his in Moro medicis succum quærentibus, ferè hora diei secunda, lapide incussus [incisus, alij] manat, altiùs fractus siccus videtur (nempe cortex) quanquam hoc Plin. non de Moro, sed de sycomoro tradere debuisset, vt sentit Corn. de qua re plura suo loco. Ad Rubi Mororum differentiam Officinæ hodie ferè Mori arboris fructus Mora Celsi vocant.

Morum arborem, vt scribit Curtius, nonnulli à Græco nomine deriuant, propter fructus nigritiem: μαυρὸν enim nigrum est. Græcis præter prædicta nomina, & Συκέα & Συκῆ, Moros, ab Hippocrate, nisi mendum sit, Pomum Sycaminon: Ætio fructus Sycamina & Sycomora. Æschylus tamen, autore Iulio Polluce, Sycamina ea vocauit, quæ tantùm ex Rubo colligerentur.

Primas fructus germinationes, seu futura poma, Ricinos, vel, vt alij malunt Cytinos, Græci vocant. Alij Mora oblonga, vel Iulos teretes arbitrantur. Nigram celebrat Virg. Eclog. 6.

Sanguineis frontem Moris, & tempora pingit.

Fabulantur Poetæ, Mori fructus priùs albos tantùm fuisse: postea verò Pyrami & Thisbes amantium sanguine tinctos, ac rubeum colorem mutuatos, dum vterque sibi ipsi sub Moro apud fontem & Nini sepulchrum, propè Babylonem manus consciuissent. Sic enim Ouid. Metamorph. 4. Canit:

——Arbor ibi niueis vberrima pomis
Ardua Morus erat, gelido contermina fonti.

Et pòst:

Arborei fœtus aspergine cædis in atram
Vertuntur faciem, malefactáque sanguine radix
Purpureo tingit pendentia Mora calore.

Pòst Thisbe ad Morum:

Signa tene cædis, pullósque & luctibus aptos
Semper habe fortus, gemini monumenta cruoris.
Dixit: & aptato pectus mucrone sub imum,
Incubuit ferro, quod adhuc à cæde tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo est, vbi permaturuit, ater.

Athen. Sycamina, inquit, cùm simpliciter omnes appellent *Mori fructum*, Alexandrini soli *Mora* nominant. Sycamina quidem, non intelligo fructum Ægyptiæ ficus, quem nonnulli Sycomorum vocant. Apud AEschylum in Phrygibus Hector. Sycamina mora vocat:

Fuit vir ille Moris maturior.

Idem in Cressis sic nominat: & in Camicis:

Candidis enim Moris, ac nigrum succum fundentibus,
Venustóque rubricæ colore tinctis onustæ sunt eius regionis arbores.

Sophocles:

Primùm quidem cernes candidam quæ floret spicā
Deinde teres atque puniceum Morum.

[Margin notes, left column: scriptio ... | ... | ... | ...tus. | ... | ...minus | r celeri- fructus ...ficiat. | ...za & al. not. | ...orea. ...ycaminea ...ycaminū. | ...orum.]

[Margin notes, right column: *Differentia* | *Plin. corr.* | *Mora Celsi* | *Mori etymon.* | *Sycea. Moros. Pomum Sycaminon.* | *Ricini. Cytini.* | *Pyrami & Thysbes fabula de Metamorphosi Mori.* | *Mora niuea* | *Syamina, à Mora.* | *Candida Mora.*]

Spica. Spicam autem vocat fructus arboris Mori rudimentum spicæ simile.

Nicander in Georgicis tum arborem ipsam vocat semper *Moream*, vt & Alexandrini, tum etiam declarat, eius fructum priusquam reliquarum omnium conspici.

Morea.

Ac Morea pueris oblectamenta tenellis,
Quæ primùm suauem fructum mortalibus offert.

Parthenius Sycamina, quæ Mora vocant nonnulli, Abryna (ἄβρυνα) nominat. Demetrius Ixion (vel in ἐτυμολογικῷ libris, vel ἐν διαλέκτῳ τῶν ἀλεξανδρέων) Sycamina & Mora eadem esse voluit his verbis: Veluti Mora, quæ sanguine manant, & Ficis meliora sunt.

An Morus alba Antiquis ignota. An verò Morus alba antiquis incognita fuerit, vt quidam suspicantur ex iam citatis aliquot locis, maximè Ouidii, & ex Athen. facilè diiudicari potest, quamuis apud reliquos Veteres, maximè Theophrast. Dioscor. Gal. & Plin. & Geoponicos nihil de ea hactenus obseruauerimus.

Syce. Hermol. *Sycen* apud Hipp. Morum arborem denotare apertè testatur.

Sycaminon. Media Comedia Sycaminon vocat & pomum & arborem: sed pomum neutro, arborem masculino genere, vt apud Iul. Pollucem notatum legitur.

Modon. Inuenias & *Modon* scriptum in Hipp. pro Moro, sed id culpa librariorum, vt idem Hermol. autumat. De Syce autem Hippocratis infra inter vires. Amatus non mirū ait Morum albam antiquis (excepto Ouidio) incognitam, quum postero seculo ex nigra Moro Populo inserta alba effecta sit, cui & subscribere videtur Lacuna: qui & Morum hominum amicam dicit, ac locis delectari quę homines frequentant. Idem Mora alba vulgò Mora Celsi dici scribit, quæ aliis (vt Isidoro) Mora excelsa. Mesues verò pro Moris Celsi, habet *Mora de seni*.

Hominum amica. Mora Celsi. Mora excelsa. Mora de seni.

Differentiæ. Plinio eadem nigra & candida. Differentias duas tantùm plerique faciunt, *Nigram & Albam*: vtramque descripsimus. Cæsalpinus putat, Plinium candidam & nigram eandem accepisse: quasi candida quæ hodie frequentissima est, & optima ad Sericum præstandum, peregrina quondam fuerit in Italia, vt etiam bestiola, quæ eius frondis pastu sericum reddit. Idem annotat Moro lignum flauum, aliquando & Buxeum esse: folia Fico minora, rotundioráque, minúsque sinuata. In tenellis quoque germinibus lacteum inesse succum quamuis parciorem, quàm in Fico. Non florere euidenter, sed fructum nascentem binis squammis tegi, quibus decidentibus, veluti flosculorum apices totis fructibus insidere: quæ sanè obseruationem merentur.

Morus nigra Morus alba Chamæmorus. Camer. quemadmodum & Pena & Lob. tres differentias agnouere, Nigram, Albam, & Chamæmorum, quam Camer. scribit in duodecimum annum in horto cultam, nec vnquam tamen fructum protulisse. Sed non placent Pen. & Lob. in suis descriptionibus, quando sic tradunt: Vulgatior Morus, Serotinos flores edit catulos, hirsutos & folia Alni, maiora, rotundiora, nigriora. In alba, minora, imbecilliora, ambitu sinuata, albæ Populi, aut Sambuci montanæ, albida, flaccida, gratiora, sed Mora multò insipidiora, candida nitent, ad nauseam potiùs quàm ad alendū nata, caduca, fatuè dulcia, tota arbore minore, quàm tamen pluris faciunt coloni ad velleris opus. Iidem in margine: Pumila, quam vocant Chamæmorum, non nisi modo, magnitudine, pro totius rata parte distat. Sed valdè claudicant eorum similitudines, quas Populum albam & Sambucum montanam cum Moro alba habere tradunt, cùm longissimè petitæ videantur, maximè Sambuci mont. ex qua vix vllam animaduertimus similitudinem. Deinde Albam minorem dicunt vulgatâ. Matth. contra, altiorem, proceriorémque semper albam dicit: Et sanè fateri non est vidisse nos nigras eius proceritatis, quales magno agmine serie quadam positas vidimus extra nobile Nemausum.

Vetusque Vulgata discrimen.

Pumila Morus Pena & Lob. not.

Synonyma ling. Etymō. *Morus* arbor, *morum* fructus, vtrumque à Græco deductum apparet: nam μόρον Æschylo & Eustath. Iliad. ξ fructus dicitur, μορέα arbor: apud Pollucem etiam pro μορέα scriptum μορεία, vt annotat Const. Dictum igitur μόρον, ἀπὸ τοῦ μόρου, id est, exitio, infortunio, vel supplicio, quòd exitii quondam caussa fuerit illis qui exscindebant. Non defuère tamen Grammatici, quibus [literam pro litera ponendo] μωρὸς, vel Atticè μωρὸς κατ' ἀντίφρασιν dicta putabatur Morus, quasi minimè fatua, quòd diu morari consueuerit, antequàm germina protrudat, metu frigoris rediuiui: quapropter & *sapiens arbor* dicta. *Bacha* Hebræis Samuelis 5. [licèt Pirum transtulerit vulgatus Bibliorum interpres, sed reclamant omnes Hebræi] aut *Schickmah*, vt alii sentiunt, teste Trago. Serap. & Arab. *Tut*, qui & *Thut* vtrumque nominant tam arborem, quàm fructum. Germ. Maulbeerbaum: Maulbeer, forte quia σωματικὸν τὸ μόρον, oris affectibus commodus sit fructus ex cuius sanè succo conuenientissima parantur σωματικά. Scimus tamen alicubi & Morbeere dici, à quo fortè & ab vtendi modo illud Maulbeere detortum. Belg. Moerbesycboom: Moerbesie. Gal. *Meurier*, *meure*. Ital. *moro gelsa*, & *gelso moro*. Hisp. Castil. *moral* & fructus *moras*. Catal. *morera & moras*. Portug. *moreyra & moras*. Angl. Mulberre tree. Bohem. Moruſſe. Hung. Zederſy fa.

Sapiens arbor. Bacha. Tut. Etymon Germ.

Locus. Amat Morus calida loca, sabulosa, & plerumque maritima. Iuuat Morum temperies cœli moderatior, & locus planior, qualis est ager Narbonensis, Italia Lombardica: nec temerè in Montibus visam Morum Plin. scribit. Annotat Tragus vtrumque genus in Rhætiis Alpibus inueniri, quorum alterum atros, alterum candidos ferat fructus. In regionibus verò quæ Rheno adiacent, vnum duntaxat reperiri, nimirum nigrum. Alba vbique scatet in Italia ac etiam Hispania ad alendos bombyces tantùm sata. Nigra etiam vbique aut in hortis aut viridariis, ac in genere amœnos amat tractus. Humor assiduus Moris prodesse non creditur. Frigida etiam valdè abhorret. Basileæ & in Alsatiæ oppidis nigras colunt in ædium areis, proceras, patulas & elegantes: sed albæ multò rariores in tractu Germanico, nuper tamen Illustriss. Ducis VVirtemb. &c. mandato in Ducatum VVirtembergicum magna copia ex Italia inferri & propagari, bombycum nutriendorum caussa, cœptæ. Adeò flagrat sapientissimi huius Principis indefessum studium, in ornando suo Ducatu, vt ne desit suis quod adest aliis, eóque eius magnificentiā ferè res redacta, vt adsit illis, quod abest multis, & vix paucis aliis nationibus concessum, vti passim in huius historiæ serie patescit. Nos quoque vtramque colimus iam à multis annis in E.C. horto Montbelg.

Ducis VVirt. studium in Germania.

Tempus. Serotino germinatu floret maturátque celeriter fructum Morus, quæ nouissima vrbanarum germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Magna & in hanc vis Soli, nam cùm cœpit, in tantum vniuersa germinatio erumpit, vt vna nocte peragat, etiam cum strepitu, vt post Theoph. Plinius quoque scriptum reliquit. Sed cum primis folia dimittit. Trago non tan-

tantùm ob tardum illum ortum, ſed quòd folia ſua tenella ab ortu ſtatim rugoſa producat, *Sapientiæ ſymbolo* notatam putat hanc arborem, ſeque obſeruaſſe ſcribit, non protrudere folia, niſi exacto iam frigore & pruinis, iis maximè quæ perniciem adferre poſſent. Quod ſanè vel ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ intelligendum, vel in locis temperatis. Alioqui apud nos & contrarium eueniſſe obſeruatum, & pruinæ ſuperuentu folia iam emerſa contabuiſſe. Sed hoc rariùs. Ergo vtplurimùm menſe demùm Maio, germina emittunt: Fructum maturant Auguſto, vt Dod. obſeruauit. At nos citiùs, nempe Iulio Baſileæ, immò medio etiam Iunii matura legimus Monſpelii, nec tardiùs in Auſtriæ Italiæq; locis pleriſque. Auenionenſi & Veronenſi agro plurimùm gaudent. Cæterùm hanc arborem tardiſſimè ſeneſcere Veteres prodiderunt.

...dè ſene. Morus, inquit Plin. talea tantùm ſeritur, quoniam ramo eam (in Vlmo ſeri: alii: vet. inſeri) religio fulgurum prohibet. Seruandum in eo ante omnia, vt taleæ ex feracibus fiant arboribus: ne curuæ, néue ſcabræ, aut bifurcæ: néue tenuiores, (quod & Theophraſt. & Colum. de arboribus talea ſerendis in genere præcipiunt) quàm vt manũ impleant: néue minores pedalibus: vt illibato cortice: atque vt ſectura inferior ponatur ſemper, & quod erit ab radice: accumuletúrue germinatio terrâ, donec robur planta capiat: quæ conditiones & leges vniuerſaliter arborũ taleâ ſerendarum ſunto. Mororum ſationis tempus ab Idibus Feb. vſque ad æquinoctium vernum Columella deſignat. Vt Berytius autor eſt, ſeritur autumno ramulis ficulnorum modo terræ defixis, etiámque vere. Habitiora fiunt terra ipſis circunſita aſſiduè ſarculata, non in profundum, ſed vſque ad ſuperficiem radicum. Mora etiam ſemine plantari poſſunt, ſi quis ipſum Morum priùs diſſoluerit, & grana eius electa in terram demiſerit ac rigauerit. Præſtat tamen plantari à claua & talea nam ex ſemine nata degenerant. Quidam taleis & cacuminibus ſeſquipedalibus, vtraque parte læuigatis, meliùs prouenire tradunt, ſi fimo oblinantur. Locum in quem palum demerſerunt, cinere terris admiſto tegunt, ſed non ampliùs quatuor digitis operiunt.

...ea qua... ...ſe de-... ...ea ſe-... ...di mo-... ...genera-... ...ionis ...mpus. ...habitio-... fiant ...ra. ...ſemine.

...ultura. Foſſione gaudet & ſtercore. Putria in iis & arida poſt triennium ſunt putanda.

...anſplantio. Plantam ſi robuſta, transferes menſe Octob. ſi tenera, Feb. & Martio. Scrobes deſiderant altiores interualla maiora, ne altera vmbris prematur alterius. Circa Cal. Octob. Morus ablaqueanda eſt, & radicibus vini veteris recentiſſimæ fęces inſpergendæ. Amica eſt Morus & Vitis.

...t feracior ...an. Feraciorem præcociorémque fieri arborem tradiderunt, ſi perforato hinc inde trunco, ſinguli cunei Terebinthi vel Lentiſci adigantur.

...ſertio. Inſeritur, ſi priſcis Geoponicis credendum, Caſtaneæ & Fago. Item Fico ſub Cortice. Inſita Vlmo comprehendit, ſed parit magnæ infelicitatis argumenta vt iiſdem perſuaſum. Berytius apud Conſt. Cæſarem ſcribit, ſi Populus alba inſeratur aut inoculetur in Morum nigram, alba Mora naſcitura. Sed Quiqueranus de laudibus Prouinciç ait, ſi quis Morum nigram Populo albæ inſerat, in Morum albam faceſcere. Quin & Io. Agric. vulgò Mora alba fieri tradit per inſitionem ſupra populum albam, nouúmque eſſe inuentum, cuius Antiquiores non meminerint, in quo fallitur. Sed quicquid ſit, tam Veterum, quàm Recentiorum fabulam putamus, neque eſt, qui ſe expertum tradat. Et Geoponicorum Clariſſ. ſcriptor Palladius, qui de Mori inſitionibus ſequentes verſus compoſuit, huius rei & Populi albæ ne verbulo quidem meminit: refert verò & alias quaſdam arbores, quarum coniugium admittat.

...t alba Mora naſcantur, ...t Morus nigra faceſcat in albam. ...gric. not.

Mutua quin etiam Moris commercia Ficus
Præſtat, & oblatum Robore germen alit.
Fraxinus huic auidæ confert ſua membra ſorori,
Et metuit fœtus ſparſa cruore nouos.
Proceras Fagos, & poma hirſuta virentis
Caſtaneæ, duris aſpera mala comis
Inficiens monſtrat piceo nigreſcere partu,
Et ſucco paſcit turgida poma nouo.
Obſequitur Moris blando Terebinthus odore,
Et geminis veniunt munera miſta bonis.

Res eſt experimenti: experiatur qui volet.

Morus ſi tardiùs folia producat pro bombycum alimento, nouilunio fimum radicibus eius adhibeatur. *Vt citiùs folia protrudat.*

Mori foliis deficientibus Vlmi folia & Vrticæ germina ſubſtituenda ſuadet Car. Steph. Quidam & Lactucæ folia præbent & Endiuiæ, ſed iunioribus tantùm, nam egregiè depaſcuntur: ſed ſi nimium des, aut paulò maioribus, aluo fluida facilè diſſoluuntur ac pereunt, vt ipſimet experti ſumus. Quidam & Rubi folia tenella dare ſuadent, ſed his neutiquam delectantur. Mori albę foliis nos nigræ ſubſtituimus, nec ſine ſucceſſu. Hęc eadem quoque, vtpote magis pulpoſa conueniunt adultis: ſic etiam ſerico pondus maius acquiritur & craſſities, vt annotat Cæſalp. Succedanea.

Colligenda potiùs vetera folia, quàm noua, manè vbi ros deciderit: aut ſi madida fuerint diligenter priùs abſtergenda, aut ad ignem ſiccanda: Nam nimia humiditas obeſt bombicibus. Delectus.

Cæterùm Mori culturam, adminiſtrandi modum, quemadmodum & bombicum ſerici architectricum curioſè & diligenter deſcripſerunt Car. Steph. & Hieron. Vida Cremonenſis elegantiſſimo carmine. Sed his adhuc ſpecialiùs & curioſiùs Aug. Gallus, in opere ſuo Geoponico Italicæ conſcripto.

Mora in vitreo vaſe diligenter condita plurimo tempore durant, proprio ſuo vino demerſa diligentérque operta, autore Conſtantino. Morus ſemper maximi fit, in iis regionibus vbi ſericum paratur, vt Lucę, Genuæ, Granatæ, in tota penè Lombardia, Auenioni, nuper Turoni Gallorum, & hodiè Stuckardiæ quoque. Repoſitio.

Qui muſcas vitare volunt, non plantent iuxta domos.

Hipp. autore, ſaniem cruentam ex vtero educit συκῆς (Mori, Gal. & Cornar.) radix cum melle ſubdita, & poſtea roſaceo illinita. Sanè niſi interueniſſet autoritas Galeni, (quem meritò tanquam fidũ Hip. interpretem ſuſpicere debemus) συκῆς voce mallemus Ficum intelligere, quàm Morum. Ficus enim à Dioſcor. & aliis συκῆ dicitur. Et ſi rem & rationem ipſam inſpicias non temerè noſtram reiicies coniecturam. Ficus quippe noſtro iudicio, meliùs fortè id præſtabit lactis ſui acrimonia, quàm Morus. Videtur & ipſe Hipp. propter radicis acrimoniam illitum, poſtea præſcribere ex oleo roſaceo. Et Galenus aſſerit, in radice Mori reſtringendi partes vincere. Quod ſi ita eſt, vt reuera eſſe cenſemus, quâ quæſo ratione proliciat vteri ſordes purulentas? Sed hanc noſtram ſententiam libenter doctiorum ſubiicimus cenſuræ. Hoc ſaltem pręſtitiſſe putamus, ſi Hipp. non Ficum intellexiſſe videatur, id tamen, quod intendit, eius radice vel ramo haud inefficaciùs præſtari poſſe, quàm Mori. Is præterea ſi prægnantes bilis vexet, ptiſanę ſuccum dat Rhoe rubro inſperſo, aut eo qui ex Moris paratur *Vires & vſus. Sanies vteri. Coniectura in Hipp.*

Idem ad faciei maculas helidas dictas, inter alia, Mori folia admouet. Vlceribus, si sordida fuerint infusum & fomentum ex Mori radice adhibet. *Aduersus Aconitum.* Apud Nicandrum in Antidoto Aconiti, Mori radiculæ mortario tusæ vino ac melle coctæ præscribuntur aduersus Aconitum. M. eitor apud Theophrast. calidam esse Morum prodidit..

Ligni vsus. Materia vtilis operibus, quæ flexu constant, aut flecti postulant: eique hac in re primatus datur. Æternam, idem Theoph. tradit esse arbitrantur ac validam., ac vetustate Loti modo nigrescere: ideo furculas ex ea circósque faciunt: item nauibus tornacula: similiter & auriculas Liburnicis, & testudines atque firmamenta.

Fructus vsus. Aluum fluxam facit. Stomachus. Fluxiones. Noma ... inflam. Mori fructus, vt scribit Diosc. aluum soluit, facilè corruptionem sentit, & ventriculo inimicus est. Hæc eadem ipsius succus præstat. Decoctus autem æreo vase, aut insolatus, adstringentior redditur. Admisto mellis exiguo, facit ad fluxiones, nomas & tonsillarum inflammationes Sed augetur eius vis adiectis, Alumine scissili Galla, Myrrha & Croco: insupérque fructu Tamaricis, Iride ac Thure. Immatura autem Mora siccata contusaque, Rhois vice obsoniis admiscentur, *Cœliaca.* Cœliacósque iuuant

Purgans. Radicis verò cortex decoctus in aqua & potus aluum soluit, latas ventris tineas expellit, & iis auxiliatur qui Aconitum hauserint.

Vermes. Ambusta. Fucus. Folia trita cum Oleo imposita, ambustis igni medentur. Cocta verò in aqua pluuia cum Vitis. Ficiquæ nigræ foliis, capillum tingunt. Succu foliorum Cyathi mensura potus, à phalangio demorsis opitulatur. Corticis autem in foliorum decocto dentes aptissimè in dolore colluuntur.

Morsus phalang. Dolor dentium Succus è radice. Concretus. Cæterùm radix circa messem circumfossa & incisa dat succum, qui quodammodo concretu postridiè reperitur. Is ad dentium dolores efficax est: *Tubercula.* tubercula discutit, aluumque purgat.

Quod hoc in loco Diosc. succũ dentium dolor cõferre scribit, id Montuus, & post eum Schenck ita tradere videtur. Vt dens putris sine ferro citra dolorem eruatur, capsulam ex gummi arboris Mori imponito.

Purgans. Galenus eadem ferè cum Dioscoride habet sed specialiùs diducta, & aliis quibusdam adaucta: ex cuius etiam verbis perspicuè est intelligere, quomodo κακοστόμαχα sint & quomodo non sint: Mori, inquit, fructus, maturus quidem ventrem subducit, immaturus verò vbi aruerit, admodum re- *Dysenteria.* stringit. Itaque ad dysenterias accommodùs est, & affectiones cæliacas, & quascunque alias fluentes. Contunditur autem ac obsoniis commiscetur, veluti Rhois, fruct⁹: aut si cui ita videatur, ex aqua *Administrandi modus.* aut vino bibat. Porrò quod maturorum succus ad stomatica medicamenta sit vtilis propter eam *Stomatica.* videlicet quæ illi inest, adstrictioné neminè latet. Præterea ad alia complura particularia quæ mediocrem possunt adstrictionem, competit. At immatura Mora, præter acerbitatem, etiam aciditatem sortita sunt, & tota adeò arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam vim obtinere videtur ex restringente & purgante compositam. *Radices purgantes.* Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exsuperat, adeò vt & latum lumbricum interficiat, in aliis autem partibus restringens vincit: in foliis tamen & germinibus quodammodo media vtrisque temperies est. Ipsa porrò Sycamina celerrimè pertranseunt, cibisque aliis præeunt, si in ventriculum purum inciderint & sumpta primis epulis fuerint. Quod si sumpta post alios cibos fuerint, aut etiam prauum succum in ventriculo offenderint, celerrimè vnà cum aliis cibis corrumpuntur nouo *Quomodo ... sumpti fructus vtri...* quodam corruptionis genere & quod verbis explicari nequeat, vt in cucurbitis accidit. Omnia enim hæc, si modò celeriter incorrupta subsederint cibis fugacibus minùs sunt noxia: sin minùs, corrumpuntur non aliter, quàm Pepones, quanquam hi quoque, si celeriter subducantur, nullam magnam noxam adferunt. *Tempus vtendi.* Tempus autem vtendi, vt Peponibus, ita & Moris est, cùm corpus ventriculi squalore æstuat, quo tempore necesse est quodam modo hepati quoque idem accidere. Cucurbitæ quidem & Cucumeri tum maturo, tum ante maturitatem, adhæc & Melopeponi, nulla adstringens qualitas inest: Sycaminis verò, & potissimùm, cùm nondum admodum maturuerint, qualitas eiusmodi conspicuè inest: immaturioribus autem inest simul & acida. *Siccata.* Proinde nonnulli ipsa ab arbore detrahentes ac siccantes reponunt, medicamentum ad *Dysenteria. Diarrhœa.* dysenteriæ ac diuturnæ Diarrheæ curationem vtile sibi futurum. Quod verò celeriter subducantur forte accidit propter solam substantiæ *Cur ad lubricitatem reddant.* humiditatem ac lubricitatem, fortè etiam propter admistam qualitatem quandam acriorem, quæ deiectioni excitandæ satis esse possit, quandoquidem qualitas adstringens non modò ad subductionem nihil confert, verùm etiam suaptè natura ventrem constipat. Coniectura itaque est, Mora exiguam in seipsis habere facultatem eiusmodi, qualis magna medicamentis purgantibus inest, cuius beneficio non modò facilè sedunt: sed corrumpuntur etiam si diu in ventre manserint. Quod si corrupta non fuerint, omninò quidem humectant, non tamen omninò refrigerant, nisi sumpta fuerint frigida: alimentum autem corpori præbent minimum, quomodo *Parum nutriunt.* Pepones, non tamen, vt ii, vomitum excitant, nec stomachum lædunt: *Hactenus Gal.*

Audiamus & Plin. qui postquam de Mori Ægyptiæ viribus egisset subdit: Nec apud nos fructo vsus minor. *Aduersus aranei. Tineas.* Aduersatur aconito & araneis, in vino potus. Aluum soluit, pituitásque ac tænias & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum Fici nigræ & vitis corticibus simul coctis in aqua cœlesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho vtilia, [Diosc. inutilia dixit] refrigerant, sitim faciunt. Si non superueniat alius cibus, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum. *Pancrestos stomatice. διάμορον.* Fit ex pomo panchrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: sextarii tres succi ex Pomo, leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur: Pòst additur Omphacii aridi pondus denar. ii. Myrrhæ denar. i. Croci vnius, simul trita miscentur decocto: sic enim legendum ex vetustiss. codicis authoritate, teste Corn.] Neque est aliud oris, arteriæ, vuæ, stomachi iucundius remedium. Fit & alio *Alius modus.* modo. Succi sextarii duo, mellis Attici sextarius, decoquuntur vt suprà diximus. *Alius. 3.*

Huic apud Galenum Hierę similis est ex Moris compositio. Succi Mororum heminas sex ad strigmentitiam spissitudinem coquito. Deinde tritis Croci drach. j. Myrrhæ drach. ij. Omphacii drach. j. Alum. sciss. obolos iij. Mellis heminam vnam addito. Hæc ad vuas, tonsillas, ac omnes, quæ repentè oriuntur in ore inflammationes conueniunt.

Aliam ex Moro stomaticen idem Gal. ex Andro-

dromacho recenset. Cæterùm Plinio neutiquam consentit Horatius, inquienti, intumescere Mora comesta, nisi alius superueniat cibus, vt his declarat versibus:

—ille salubreis
Aestates peraget, nigris qui prandia Moris
Finiet, ante grauem quæ legerit arbore Solem.

Nec Dioscoridi consentit Diphilus Siphnius Medicus apud Athen. sic scribens: Sycamina, quæ & Mora nuncupant, succum mediocriter bonum generant, parùm alunt, celeriter excernuntur, εὐόμαχα, hoc est, ventriculo grata sunt. Peculiari verò facultate ante maturitatem lumbricos expellunt [hoc Dioscorides de cortice radicis scribit.]

Pythermus, vt inquit Hegesander, memoriæ tradidit, æuo suo Moros annis viginti fructum non edidisse, & popularem morbum podagram ita fuisse grassatam, vt non solùm viros, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres is morbus corripuerit: quin & eam ęgritudinem adeò vehementer sæuiisse in greges, vt ouium partes duas ille morbus afflixerit.

Mira sunt præterea, inquit Plin. quæ produntur. Mori germinatione, priùs quàm in folia exeant, finistra decerpi iubentur futura poma: ricinos Græci vocant [Cytinos Hermol.] Hi terram si non attigère, sanguinem sistunt adalligati, siue ex vulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidibus: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur, Lunâ plenâ defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. *Sed veremur ne superstitio eiusmodi remedij generibus sit pro facultate.*

Vtiliora sunt quæ sequuntur. Folia Mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idémque potu proficitur. Scorpionibus aduersatur è radice corticis succus ex vino aut posca potus. Succum expressum maturi pomi immaturíque mistum coquebant Antiqui in vase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & cupresso: vel, vt alii malunt, passo, praedurantes, vas Sole torrebant permiscentes spatha ter die. Hæc erat stomatice, quia & vulnera ad cicatricem perducebant.

2. Alia ratio: immaturi succum exprimebant, siccato Pomo multùm sapori obsoniorum conferente. In medicina verò contra nomas, & pectoris pituitas, & vbicunque opus esset adstringi viscera. Dentes quoque colluebant eo. 3. Tertium genus succi, foliis & radice decoctis, ad ambusta ex oleo illinenda: imponuntur & per se folia. Radix per messes incisa, succum dat aptissimum dentium dolori, collectionibúsque & suppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum coriis detrahunt. Placuit hæc ex Plinio ad verbum transcribere, quamuis pleraque & à Diosc. tradita videantur, sicut & ipse Veteres citat Plinius: sunt tamen & quædam à Plinio superaddita, quæ exscindere ex Plinii verborum serie noluimus. Et quoniam iam aliquot Diamori descriptiones ex Diosc. Gal. & Plinio proposuimus, meritò & eam adscribendam censuimus, quæ hodie in Pharmacopœorum Officinis parari solet ex descriptione Nic. Florentini.

Succi Moror. Celsi lib. sem. Succi Moror. Rub. lib. j. Mell. opt. despum. Sapæ vnc. iii. Cordus loco sapæ succos Mori Rubi Idæi & Fragorum, pari singulorum cum succo Mororum pondere addit. Vsus ad depascentia oris vlcera, ad dentiũ affectus & gingiuarum noxas, atque ad omnia oris vitia cum aq. conuenienti succo vel decocto gargarisatus non sine magno profectu. Potest etiã omnibus ferè suprà scriptis morbis diuersimodè accommodari.

Temperam. Aegineta autor est, Mora impensè humectare & mediocriter refrigerare: Neque tamen hæ facultates acerbitati & aciditati, vt *Curtius not.* Curtius putat, eorum tribuendæ, cùm vtraque illa facultas terrestris alicuius naturæ potiùs sit socia, quàm humiditatis. At immaturis vtramque inesse non negamus. Succus illorum, Cyathi pondere contra *Phalang. morsu.* phalangiorum morsus auxilio est. Sub dio verò in vino decoctus & bibitus, ventris defluuia *Ventris profluuia.* compescit, vel Sereno hoc testante his versibus.

Arbore pyramea cortex direpta liquetur
Axe sub æthereo, sic nigro mixta Lyæo,
Immensum poterit potu retinere fluorem.

Defluuium capillorum. Bayrus ad defluuium capillorum radices Celsi excorticatas atque combustas coquit cum oleo ros. & vngit.

Alba fructus vires. Constat (inquit Matth.) alba Mororum astringentem facultatem longè minorem, quàm nigra esse adepta (etsi Diosc. & Gal. alborum non meminerint) & multa & perspicua, sed paululùm insipida dulcedine: in maturis nulla adstringendi vis planè percipi potest. Quare nec ita vt nigra in medicos vsus assumuntur, quanquam magis nigris alvum subducant.

Purgant. Schuenckfeld. annotat folia x aceto ambustis mederi Camer. Anno 1559. tantam annonæ penu-*Obseruatio.*niam Italiæ loca quædam pressisse, vt pauperioribus turiones Mororum in alimentum cesserint.

Igniarium. Ex Mori etiam materia, autore Marcello, paratur Italis igniarium, si, (vt ferè matutino tempore fit) extinctis ignis hesterni reliquijs omnibus, instaurandus iterum focus sit. In quem vsum mutuo eius ligni attritu flammam excitari dixerunt. Eandem vim Mnestor apud Theophrastum Moro tribuit, quòd ad excipiendum ignem aptissima videtur ob materiæ lentorem.

In sacris adhibita pastoribus. Tradunt & pastorum religione olim consecratam, nunquam nisi sanguineo eius Pomi succo tinctis corporibus, Pana numen suum precibus & votis ad suam suique gregis opem inuocantium. Superest insignis ille foliorum vsus, quibus quadraginta ferè diebus à vergiliarum exortu vsque ad solstitiũ pasti vermes serici plastæ, velleris nunc omnibus notissimi quo principes quondam & magistratus ornabantur, vt esset potestatis & honoris insigne: nunc autem promiscuo vsu ad plebem, & vtinam non ad meretricium luxum pellucentem translatum, vel in agris etiam sordere cœperit.

Plinius id vestimenti genus fœminis olim tantùm in delicijs habitum haud obscurè insinuat: nec puduit tamen has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes, vt meritò cum Seneca rogitemus: nónne videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant, cum fœminis vestem? Nec sine ratione Tiberius olim, vt refert Tacitus, promiscuas virorum & fœminarum vestes accusabat.

Porrò siue nendi, siue texendi varium serici artificium, immò si ipsam animalculorum admirandam inspicias naturam & varietatem tam vitæ, quàm operis, nullibi sagaciorem naturam, industriam magis deprehendas artem: at si vsum & reditus, qui inde manant spectes, haud vanè tantoperè Italis atque Hispanis hodiè etiam Gallis atq; Germanis optabilem haberi cœptam, vt sint, qui in re rustica Morum etiam vitibus &

Oleis adeò præferendam censuerint, quoniam in Italia vectigal præcipuum iamdudum esse cœperit, annonamque nihilò hercle minùs, quàm vitis & Olea augeant.

Præfertur tamen ab omnibus, copia & teneritudine foliorum magis [vt inquit Marcellus] quàm bonitate Morus candida, priscis naturæ cultoribus atque historiographis, vti videtur, ignota, & in Italiam non nisi serò translata, quando, [vt iam priùs monuimus] nec Theoph. aut Plin. nec in disciplina ruris tot Latini auctores aliquid de ea tradiderint: non relicturi in augenda domini re tam facilem simul & honestam quæstus rationem, si quod tam latè nunc patet tractare & exercere, eâ quâ nunc exercetur ratione, & ipsi quoque didicissent. Fuisse tamen serici, & quidem bombycum opera facti, apud ipsos vsum maximum, vel ex Plinij historijs abundè patet, sed longè differente ab hodierno conficiendi modo, de quo ipsemet consuli potest. De bombycum historia, & foliorum administrandi ratione specialiori hic tractare supersedemus, cùm breuitatis causa, tùm verò quòd istud negocij iamdudum mihi [Cherlero] datum nouerim in historia mea Insectorum.

Mora s[...] som[...] quid d[...] tent?

Non omittendum quod Porta in noua sua Philosophandi ratione, à signaturis petita, annotat, Mora in somnijs visa vulnera portendere ob colorem. Immaturum, hoc est, nondum perfectè maturum, quia rubeus sit, tunc præcipuè astringere ac sanguinem reprimere: maturum verò, quia nigrescat, soluere aluum: quos effectus vt concedimus, ab ijs coloribus tanquam causis produci: immò nec τεκμήρια quidèm censemus vel signa infallibilia. Dicemus & hoc ne εἰκότα quidem verè ac propriè censeri posse, quibus temerè fides in arte sit habēda. Sed hæc alteri⁹ sunt tractationis. *Porta n[...]*

DE SYCOMORO ET FICV CYPRIA.

Cap. LXIIII.

Sycomorus Matth.



[...]morus Alp.



Cypria.



Descriptio. Folium.

IN sicco nostro Herbario folium habemus Sycomori, paulò palmâ latius, longitudine aliquātò maiore, in obtusum mucronem desinens, nonnihil sinuatum, quod secundum longitudinem percurrit neruus, vnde obliquę in latera venæ, propaginibus suis quoque donatę, porriguntur, quale ad figuram Ficus Cypriæ adpingi curauimus. Sycomorū siccam pręterea vidimus apud Celeberrimum Virum D. Vlyssem Aldroandum, Professorem doctiss. & rerum naturalium peritissimum, Medicum Bononiensem, cuius figuram exhibent Bry Fratres in æneis tabellis effigiatam.

Rauwolfij descriptio.

Ex totius arboris inspectione descriptionem dedit Rauvvolff. vt sequitur. Tam Cypria quàm Aegyptia Ficus sylvestris, seu Sycomorus, proceritate crassitiéque Morum albam adęquat folijs quoque consimilibus donata, paulò tamen magis rotundatis, in ambitu nullis incisuris crenata, serratáue: Fructus ferunt nostris Ficubus non absimiles, dulciores tamen, cenchramidum expertes, bonitatéque inferiores: quò fit vt minoris æstimentur, magnâque ex parte in pauperum vsus [...]. Vtraque species caudice, folio, fruct[...] est simil[...] absque eo quod vt huic fructus inferiùs potiùs est in ramis maioribus ipsóque etiam caudice, ita illi, iidem nascuntur non in ipsis ramis, sed in priuatis surculis, foliorum expertibus, spithamam longis, plærumque admodum conferti. Fructus ferunt hæ arbores ter quatérue quotannis, paruos, ad cinereum colorem vergentes, ex oblongo rotundos, Prunorum instar, toto ferè anno in arbore sua inueniendos.

Alpini [...]criptio. Insitione ex Fic[...] Mora [...]parata.

Alpinus sic describit. Maxima arbor ramos latissimè spargens, foliis Mori crassioribus, candidioribus atque asperioribus. Insitionem Fici supra Morum plures Aegyptii asserunt. Truncus, rami, cortéxque, fructus, lac, foliorum asperitas colórque Fici apparet: foliorum figura & magnitudo Moro respondet. Fructus tardè, neque perfectè maturescit, atque saporem aqueum & iucundum habet: nunquam multis fructibus caret, qui caudici adnascuntur, miniméque ramis: neque fructum producit hæc arbor, nisi priùs multis verberibus sæpè laceretur, sic vt caudicis cortex vulneretur, vnde exiguus surculus Ficus fert modò ternos, modò quinos, modò septenos & plures etiam. Ex seminibus non nascitur, sed ramis propagatur.

Ad hæc

Ad hęc Leo Aphric. lib. 9. Ficus Aegyptia, incolis dicta *Giameiz*, arbor & folia similia cæteris ficubus: Verùm arbor est insignis altitudinis & crassitudinis: fructus non fert supra ramos nec in extremitate eorum, sed tantùm ad radicem arboris, vbi nulla folia: sapor idem, qui ficubus vulgaribus, crassi & violacei odoris. Considerandum an benè describatur Ficus Aegyptia à Leone foliis similibus Ficubus, quandoquidem alii aliter tradunt.

Συκάμινον Aegypti propriam, & Ficum Cypriam describit Theophrast. & ex eo ad verbum penè Plinius in hunc modum. Et in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor Moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum fert non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum Ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquàm fœcundo prouentu, scalpendo tantùm ferreis vnguibus: aliter non maturescit. Sed cùm factum est, quarto die demetitur, alio subnascente &c: In Theophrast. autem quędam emendanda: nam pro ἔνια leg. ἴδια δένδρα ex Plin. & ad τὸ φύλλον, addendum ὅμοιον, ex ipso sensu.

Quod verò Theophrast. ait Ficum Aegyptiam fructum ferre non surculis, non ramis, sed caudice ipso; quámque sententiam & Dioscor. sequitur: Athen. aliter habet, sic: φέρει καρπὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν ἐπικαρπίων. vbi, ἐπικάρπια teneros ramos vocauit. Gal. verò in 2. de alim. fac. cap. 33. omnia hæc aliter, & fortè corruptus codex est.

Testatur Galenus se arborem vnà cum fructu in Alexandria vidisse, fructum quidem consimilem Ficui paruæ albæ, eúmque in medio Mororũ a cicuum locari posse ait. Vnde etiam nomen sit indeptus, à similitudine videlicet, quam ad vtrumque fructum habet, vnde Sycomorus dicatur. Insuper etiam ridiculos eos esse ait, qui Sycomora dicta putant, quòd fatuis Ficubus, hoc est, τοῖς μωροῖς σύκοις similia existant. Quibus verbis palmàm est Dioscor. ab eo notari, quem & ipsum de Sycomoro tradentem audiuisse par est.

Sycomorum, inquit ille, aliqui etiam Sycaminum vocant: cuius fructus Sycomoron quoque propter ignauum infirmúmque saporem appellatur. Est autem arbor magna, Fico similis, largo succo abundans: (πολύοπος ἢ πολύχυλον ex Theophrast. vulgata quædam πολύκομον habent. & Sarrac. testatur, in vetustis codicibus πολύχυλον legi, sicque & Serap. & Ruell. legisse videntur: & idipsum etiam Plin. innuit, quando aliàs multo lacte, aliàs largo succo abundare Ficum Aegyptiã dixit) foliis Mori. Fructum & ter quatérue anno profert, non è summis ramis, vt Ficus, sed è caudice ipso, caprifico similem, grossis dulciorem, sine granis interioribus: quique non maturescit, nisi vngue ferróque scalpatur.

Athen. Sycomori seu Ficus Aegyptiæ fructum indigenæ, vbi ferro leuiter scalpserint, in ipsa plãta relinquunt: tandem verò vento iactatus, eâ curâ intra triduum maturescit, odorúsque fit ac esu iucundus, præsertímque si Fauonii spirauerint. Et ante Dioscor. Athen. & Plin. dixit Theophrast. maturescere nequit, quin scalptus fuerit, id quod ferreis præstant vnguibus.

Cur verò citra scalpturam eius fructus maturescere vix queat, idem Theophr. declarat alibi, sed oleo quoque perungi debere ait pòst scalpturam, idque nisi fiat maturitatem adipisci non posse, propter afflue ntiam pabuli: siquidem scalptu aliquid humoris prolicitur.

Quod ad scalpendi modum, Theophrast. Plin. & Athen. ferri tantùm meminerunt, vel vnguis ferrei: at Dioscor. & vnguis simpliciter, & ferri. (ὄνυχι ἢ σιδήρῳ) sed parum referre videtur, siue humano, siue ferreo scalpatur vngue, modò scalpatur, quod & alio instrumenti genere fieri queat. Sed sola scalptura non sufficit, sed & oleo inungi oportere aliquoties inculcat Theophrast. quod Plin. non obseruauit, ita parùm considerate scribens: scalpendo tantùm ferreis vnguibus &c: quamuis nec ipse etiam Dioscor. vel verbulo solo meminerit olei, nec Athen. qui tamen pleraque ex Theophrast. mutuati videntur, aut certè omnes hi ex aliquo vetustiore.

Cæterùm Dioscor. eam Ficum quæ in Cypro nascitur, (quam Cypriam vocauimus) ab Aegyptia specie differre ait: quippe, inquit, quæ Vlmus (πτελέα) cùm sit, folia Sycamini [Sycomori Corn. vertit] refert: fructum verò Prunorum magnitudine [τὸ μέγεθος κοκκυμήλων] & quàm Pruna ipsa dulciorem. Cætera omnia antedictis similia sunt. At Theophrast. hanc Cypriam Ficum paulò aliter describit. Nam arboris caudicem, cui fructus adnascitur, Populo albæ (τῇ λεύκῃ) similem facit: folium (τῇ πτελέᾳ) Vlmo. At Plin. in hoc tantùm à Theophrast. discrepat, quòd non Pruni sed Sorbi fructum dicat esse magnitudine. Sed à magnitudine exigua differentia, modò paruum, aut mediocre tantùm Prunum cum Sorbo conferas maiusculo.

Vides itaque Dioscor. cum Theophrast. Cypriam Ficum à Sycomoro diuersam facere, hàncque inter Vlmorum genera referre. Plinius disiungere videtur, quando ait: Mora in Aegypto & Cypro sui generis, vt diximus, largo succo abundant summo cortice desquammato, altiore plaga siccantur, mirabili natura. Athen. quoque separatim de Cypria Fico agit, lib. 3. qui iam de Ægyptia lib. 2. tradiderat. Nihil verò aliud, quàm Theoph. citat verba, quæ cum iis, quæ suprà ex Plinio adduximus penè coincidunt. Verùm Athen. cum Theophr. in hoc tantùm differt à Diosc. quòd hic arborem Vlmo similem esse tradat, ille folium tantùm. Sunt tamen qui apud Theoph. pro πτελέα legendum censeant πελέα, eo sensu, adultam Populo similem esse. Lectionem tamen vulgatam Diosc. confirmare ait Dalech. quod non simpliciter verum, quippe qui arborem ipsam, non folium, vt illi, similem Vlmo dicat esse, sicut dictum.

Cæterùm haud supinè hoc loco prętereundum, quod & cap. superiori de Moro obiter monuimus, Plin. lib. 16. c. 38. Moro tribuere, quæ Sycomoro competunt, quando sic infit: Mirum, hîc in Moro Medicis succum quærentibus, ferè [verè M.] hora diei secunda lapide incussus [incisus M. incusso vet.] manat, altius fractus cortex siccus videtur. Quod sanè Dioscor. manifestè de Sycomoro refert, his verbis: Liquorem verò fundit arbor [Sycomorus] primo Vere, priusquàm fructum proferat, lapidis ictu summo cortice desquammato: si enim frangatur altiùs, nihil quicquam emittit. Spongia aut vellere lachryma colligitur, quæ siccata & in pastillos coacta, fictili vase reponitur, ex quibus Diosc. verbis facilè Plin. restitui potest. Sed diuersimodè hic locus apud ipsum quoque Diosc. legitur. νεαρὸν δένδρον πρὶν καρποφορεῖν ὀπίζεσθαι Dalech. nempe lacteum succum ex arbore tenella colligitur priusquàm fructum ferat. Plin. pro νεαρὸν, aut ἔαρος, πρωϊνὸν seu ἑωθινὸν, aut tale quid legisse videtur, quando diei horæ secundæ mentionem facit, quæ in matutinum tempus inciderat, vt clarissimi Scriptores anno-

Ficus Cypria ex Diosc.

Theoph. Ficus Cypri

Vlmi genu

Mora Ægypti Plinio Mora Cypri.

Plin. not.

Succum emittit Sycomorus.

Modus legendi Diosc. ill.

tant. Ruell.primo Vere arbore tenera, ſuccum eximi vertit apud Dioſc.tanquam ἐαρινὸν pro νεαρὸν legiſſet. Vulgata exempl.habent καὶ πρὶν ... νεαρὸν. Sunt qui facilem lapſum animaduertentes, ἀντὶ τοῦ, νεαρὸν, ἔαρος ſimpliciter repoſuerint. Sed vetuſti codicis lectio plauſibilior, quam & Sarrac. ſecutus: πρὶν καρποφορεῖν ἔαρος πρῶτα.

Sarrac.not. Porrò vero ſimilius eſſe putat idem ex adulta, quàm ex tenella adhuc nouelláque arbore tantum ſucci emanare, vt facilè ſpongia aut vellere excipi poſſit: quippe cùm nouellæ necdum adultæ arbores vix amplius ſucci habeant, quàm quod ad ipſarum incrementum ſatis eſſe poſſit. Sed mirum, Virum alioqui doctiſſimum modeſtiſſimúmque eò ſecuritatis delapſum, vt de arbore ſibi incognita, ſiue nouella ſiue adulta iudicium in re propria ac ei ſpecialiori ferre ſit auſus: mirum etiam eò obliuionis eum lapſum, vt non recordatus ſit, quòd & à ſe annotatum, hanc arborem Theophraſto πολύοπον, vel vt ille apud Dioſc. legit ex vet.cod. πολύχυλον dici, vt iam non ampliùs dubitandum ſit, inciſione vel in tenellas [quales, aliter quàm ipſe cenſet, ſucculentiores ferè in vniuerſo arborum genere ad proportionem eſſe ſolent] vel in adultas facta, tantum effluere ſucci, vt ſpongia excipi queat, nec tamen deficiat ipſi pro incremento. Quippe ſi multùm reddet, multùm etiam trahet, vt patet in frequenti eius fructificatione.

Corn. Celſus. Corn.Celſus de Phrenitide tractans, in qua quidam ſomnum moliuntur, alii addit, vel Amomum vel Sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cùm Græci Morum Sycaminum appellant, Mori nulla lachryma eſt: ſic verò ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis, quam ibi *Moroſych* appellant: quæ poſtrema verba Hiſtor.Lugd. apud Celſum ſuppoſititia eſſe cenſet, ex cuiuſdam gloſſemate, qui Celſum vellet liberare ab ea dubitatione, quâ hæſitabat inſerta textui. *Moroſych.*

Porrò Συκάμινος Theoph.ſeu Συκόμορος Dioſc.& Gal. apud Lucam Euangeliſtam etiam Συκομωραία dicitur: Supra vnam aſcendit Zachæus, cùm vellet Chriſtum videre. Eidem, quòd fructu carentem vidiſſet Chriſtus, maledixit, vt ne poſthac ferret fructum, & mox exaruit, vt hiſtoriæ nos docent Euangelicæ. Idem de hac arbore ſtatuunt Bellon. Ravvolff. & alii qui illas regiones perluſtrarunt. Item Matth.

Sycomoraa in ſacra ſcriptura clara. Sycam. Ægypt. Morus Ægyp. Ficus Ægyp. Ficus Pharaonis. Gieumeiz. Quin & D. Hieron. Sycaminum arborem Syryæ peculiarem dicit: eius etiam meminit Eſai.c. 9.& Amos τ... συκάμινος αἰγυπτία, Morus Ægyptia, Συκόμορος, ἢ Συκῆ αἰγυπτία, quod nomen etiam Ceroniæ arbori impropriè attribuitur, autore Theophraſt. Appellatur vulgò Syris Ficus Pharaonis, teſtibus Geſn.Bellon.& Rob.Conſt. qui & *Gieumeiz* iiſdem in Syria dici teſtatur.

Aceris ſpecies. Aceris ſpeciem, [inquit Bellon.] Obſ.lib.1.c.2. quibam Sycomorum exiſtimant, licèt Sycomorus rara ſit planta, quæ nunquam viſa fuit, nec ſylueſtris nec culta, nec in Græcia, nec in Italia. *Bellon. deſcriptio.* Quales verò in Palæſtina conſpiciuntur, ramos in trunci ſummo gerunt in ſerti ſpeciem: patulę ſunt admodum, foliis agminatim iuxta ſe inuicem poſitis, trunco craſſo.

Ficus Pharaonis. Idem tradit, iuxta Cairum, in horto quodam Matereo dicto Sycomoros quoque haberi, quos Ficus Pharaonis vocitent. Fructus eorum, inquit, ſimiles eſſent noſtris Ficubus, niſi exteriùs eſſent rubri, magnitudine oui, & perpetuò ferè fiſſi & aperti. Sicci nihil valent, ſunt enim duri, exſucci, granoſi, guſtu ingrato & fatuo, iis præſertim qui his non ſunt aſſueti. Recentes magis probantur, qui tamen nec ipſi, ſi quod res eſt fateri velimus, maximè commendandi videantur, quamuis in Ægypto magni fiant ex iis reditus.

Dod. gloriatur Sycomori ramum cum fructu ac foliis ad ſe miſiſſe Cortuſum, quod nobis ſanè non fit veriſimile. Nam quomodo ramum fructibus ac foliis onuſtum accipere potuerit, fatemur nos neutiquam intelligere, cùm iam priùs ex Theophr. Plin. & aliis atque ab ipſo adeò Alpino teſte oculato didicerimus, fructus caudici adnaſci, miniméque ramis. Propiùs igitur conſiderandum fuit ac inſpiciendum Dodonæo, quid à Cortuſo acceperit. Botanici ſumus, non plauſtra vel currus, vt truncos feramus pro ramis aut ſurculis. *Dod. no...*

Præterea mirari ſubit eundem in poſtr.ſua Hiſt. retinere fictitiam illam ſuam iconem, quam iam olim foliis ſerratis, & ramis fructibus ſtipatis, etiámque minoribus iuxta folia, exhibuerat. *Alter D... error.*

Arborem Ægyptiam eſſe fatetur quidem Amatus, ſed in India quoque procerè creſcere tradit, & ſicut ab iis, qui ex Alexandria & India ad nos ſunt reuerſi, acceperit, ſimilem eſſe Moro. Multi [addit idem] *Ficum Adami* appellant, quia in ea Adamum peccaſſe credunt. At Indiæ Hiſtoriographi Ficum Indicam à Sycomoro diuerſam tradunt, de qua nos paulò pòſt. *Ficus A...mi.*

Quod de Adamo dictum, etiam Lonicerus refert: de quo nihil certi aſſerere poſſumus. *Amatus not.*

Sed Lonic. ſicut & Lacuna figuram fictitiam Matthioli commentum habent, qui ait, imaginem Sycomori ſibi à D.Aldroando miſſam. At in primis comment. pinxerat ex deſcriptione vel ſuo potiùs cerebello, folio omninò Mori, quam ſecundò in Dioſc. editis comm. tanquam fictitiam reiecit, aliámque ſubſtituit, quámque & nos exhibemus primo loco: ſed valdè veremur ne & ipſa aliquid fictitii præ ſe ferat, præſertim cùm Alpini eiconi qui arborem ipſam vidit non reſpondeat. Nobis ſanè olim Patauii à Pharmacopœo ad Aquilam pro Sycomoro exhibitum, quale Ficui Cypriæ ex Ravvolffii Hiſt.deſumptæ adpingi ſeorſim curauimus. *Lonic. & Lacun n... Matth n...* *Præpoſit... cones de...rantur.*

Camer.ad Hiſtor.Matth. Germ. pingit portionem ex fig.Matth.decerptam, & alteram Sycomori Cypriæ Ravvolffii, quibus addit figuram folii ſimilis ei quod Geſnero à nobis communicatum fuit. *Geſner...*

Pena & Lob.ſibi amicos & ſtudioſiores quoſdam ambulones Monachos qui hanc arborem in Syriam profecti viderint, ita oratione repræſentaſſe teſtantur, ſimiliorem multò Moro, quàm Ficui: fronde Apocyni aut Mori, & cognitu facillimam de fructu, qui caudici, aut imis ramis propè alas hæreat, media inter Ficum & Morum conſtitutione & figura, puſillam Ficum æquante, granulorum tamen intus experte. Granulis etiam carere tradiderunt Veteres: & Alpinus atque Ravvolffius ipſi qui αὐτόπται ... idem teſtantur. *Pena & Lobel.* *Similior Moro qu... Ficui.* *Controu...ſia, an f...ctus ſit g...nuloſus.*

At Bellon.contrà, Sycomori fructus plenos granis, Cénchramides, ... Græcis dictis, eſſe conceptis verbis teſtatur, vt ex eius deſcriptione paulò antè allata liquet, propter quæ & ingratum & odioſum vetuſtiorem exiccatúmve fructum eſſe ait: in quam rem ſtudioſi peregrinantes diligentiùs obſeruabunt. *Bellon.*

Alpinus tradit fabuloſum eſſe, quod dicit Matthiol. truncos ramóſque huius arboris nunquam ſiccari, ni priùs in aquam proiiciantur, & morentur aliquantulùm. Verùm illud Matthioli inuen- *Matth reprehen... ...*

tum

tum non eſt, ſed ante eum Theoph. & Plin. ſcripſerunt materiem eius ſtagnis mergi, quod eius ſiccari ſit, quæ tamen verba alii aliter accipiunt & interpretantur, Plinium igitur potiùs vel Theophraſt. reprehendere debuit Alpin. quàm Matthiolum, niſi fortè Matth. nimiùm dixerit in eo, quod abſque iniectione in aquam nunquam ſiccari tradiderit: de qua re nihil adhuc nobis certi conſtat.

Illud notandum in Alpini figura à Matth. diuerſa Ficus non adhærere trunco ſine petiolis. Vtra nunc verior ſit figura Matth. an Alpini, iudicabunt, qui vtramque cum fructibus viderint.

Cæterùm conſiderandum an aliquid, cum Sycomoro commune habeat Theueti arbor, quam is in regione Catay naſci refert, quæ *Photel* dicatur, fructum edere magnum, Muzæ Aegyptię fructui parem, ſed paulò breuiorem: quam ob cauſam nonnullis Ficum Pharaonis dictam: folium habere Plantaginis, ſed paulò ſpiſſius: fructus ligno inhærentes. Arborem octo cubitorum altitudinem vix ſuperare. In qua tamen deſcriptione quædam à Veterum & Recentiorum deſcriptione diuerſa ſunt. Vtramque ſpeciem ab Antiquis traditam agnoſcit, additque eam, quæ in Cypro prouènit Ficum ſylueſtrem aut Sycomorum poſſe vocari Cyprioticam, vt prima ſpecies Aegyptiaca aut Pharaonica.

Curtius de Ficu Cypria diuerſa tradit. Theophraſt. & Plinium eius interpretem folii Tiliæ ſed latioribus atque mollioribus dixiſſe, ait: radices agere, vt Ficus vrbana, craſſas & lentas: molli medulla carere: cor autem ſolidum, minimè putreſcens eſſe: quare materiem præualidam, ac ſine lacte: Meſpilo ſimilem habere florem: fructum oliuæ magnitudine ſecundum Theoph. rotundiorem tantùm, ſecundum Dioſc. Pruni: Guſtu eſſe Meſpilaceo, dulciore tamen, & Aegyptiæ Fici aut cæterorum omnium generum ſuauiori. *Hæc ſanè eius ſunt verba*, mutatis tantùm modo & caſu. Quæ omnia demonſtrant Curtium non diſtinguere Ficum Idæam, de qua Theophraſtus, l. 3. c. 17. de ficu Cypria.

Συκόμορον, Συκάμινος, μορόσυκος, Sycomorus, Sycaminus, Morofycus, vel vt Celſus diceret *Moroficus*, *Ficus Aegyptia*: Marcellus putat poſſe etiam vocari *Συκόμωρον*. vt ſit, quaſi *ſtulta Ficus*, propter ſaporis ignauiam, quæ ſententia iam ſuprà exploſa eſt: nec quenquam hactenus inter probatos autores Græcos vidimus qui per ω ſcribat. Sycomorus Hebraicè dici poſſet *Theena bacha*: & iuxta Marcelli ſcripturam, *Theena ceſiluth*: ſed Ficus Aegyptia iiſdem *Theena mizraim*: Sycomorus Cypria *Theena bacha copher*, vt annotat Lonic. Arab. *Mumeiz, Iumeis, Altumeiz, Giumezei, Gieumezeiz, Iumeiz, Giumeizi*, vt diuerſi diuerſimodè ſcribunt. Alpin. etiam *Giumez* habet. Rauolff. teſtatur Moris & Arabibus hodierno adhuc die retineri nomen *Mumeitz*, vt circa Tripolim, qui & Wildefeygenbaum, Germ. vocat. Alii Aegyptiſche feygenbaum / aut Maulbeerfeygen, Adams feygen. It. *Fico d'Egitto, Fico de Adam, Sicomoro*. Gal. *des Sycomores, Figues d'Adam ou d'Egypte*. Hiſp. *Figuera de Adam, Figo de Adam*. Boh. *Moruſſe*.

Συκαμινέα ſiue Moreà Dioſcor. ea creditur, quæ Latinis Morus dicitur: autore Geſnero in catal. Goropio, in Vortumno, & Rob. Conſt. in Lex. *Συκαμινέα*. Hipp. vt vult. Bened. Curt. niſi mendum ſit Pomum Sycaminon, Aëtio fructus Sycamina & Sycomora. Eſt & Sycaminos, ſiue Sycomorus, Dioſc. *συκόμορος*, aliquibus etiam *συκάμινος*. Theoph. Sycaminus Aegyptii. Sycamini folio Ficus Cypria Dioſcoridi: quibuſdam Sycomori genus: Rauuolfius eius iconem propoſuit, quam exhibemus. Dalechampius exiſtimat Ficum Cypriam Dioſc. & Theoph. eſſe arborem Sebeſten quæ Myxa fert. Sycamina & Sycomora dicuntur de Rubi Moris, vt videre eſt ex Curtio & D. Hieronymo, vt ſuo dicitur loco. Scribit Amatus eos toto errare cœlo, qui Sycomorum exiſtimant eſſe Ficum agreſtem in parietibus frequentem. Sycomorus non eſt eadem cum Fico Aegyptia, vt malè vertit Gaza, Plinio ſuffragando. In Italia malè olim dicebatur arbor Azadiracht. Lotum inquit Amatus, Ceraſum hyemale appellare ſolent quanquam non deſint eorum aliqui, qui Sycomorum vocent: ſed falsò. Nobis videntur loco citato multa conuenire, cum Lauro-ceraſo, vt ibidem à nobis demonſtratur. Acerem minorem & maiorem à quibuſdam malè vocari Sycomorum dicitur alibi. Geſn. ſcribit Arborem Iudæ quibuſdam dici Sycomorum.

Ficus Cypria
Seqeſten.
Rubi Mora
Ficus agreſtis.
Ficus Aegyptia.
Azadaracht.
Laurocera-ſus.
Acer minor & maior.
Arbor Iuda

Naſcitur plurima in Caria, Rhodo, locíſque non multi Tritici feracibus, vbi prouentu fœcundo reſtibilique iuuamentum adfert cùm annonæ caritas premit. Dioſc. Circa Tripolim copiosè prouenire ambas ſpecies Rauuolf. refert. Item ad Turcarum monumenta in luſtratione montis Libani. Prouenit & Alpino teſte in arenoſis ſterilibuſque Aegypti locis, citò creſcit, diutiſſiméque, quod mirum videtur, viuit. Quædam Sycomorus in Materea viſitur in cuius trunci cauitate credunt virginem beatiſſimã iram Herodis Hieroſolymã fugiẽtẽ, Chriſtum ſeruatorem noſtrum adhuc puerulum occultaſſe. Abundat ea Syria, nec reperitur in Italia, ſi Anguil. credimus. Authore Bellon. locus vbi Chriſtus maledixit Sycomoro; eſt in Bethania: is dixit ſibi viſas in Paleſtina non longè à Carbaſcara vbi erant diuerſaturi, in planitie ordine diſpoſitas quo diſponuntur iuglandes noſtrates. Item alibi ſcribit: Incolæ Cairi quia vexantur ardore Solis coguntur vmbras quærere arborum virentium; ac ideò colunt Sycomoros multis in locis & plateis.

Locus.

Quidam, vt annotant Aduerſ. fruſtra ſunt conati Italiæ Hiſpaniæque tùm Europeæ, tùm Indicæ inquilinam facere: nam ne germinauit quidem: tametſi in ſyluis Syriacis perfamiliarem eſſe, vel Propheta teſtatur Amos, qui ſe opilionem dicebat, & legere ſolitum Sycomora illic aut locis vicinis: nec pauci ſunt hodiè, qui eandem inibi illuc peregrinati viderunt. Cypria ſolum natale & ipſa ſpecialiùs inſinuat. In Iudæa naſci abundè ſacræ teſtantur literæ. Cautum eſt, autore Vlpiano I. C. cum de extraord. criminibus diſſerit. Ne quis Sycomorum per Aegyptum excidat. Hæc autem maximè in Nili aggeribus plantata hos ſuis radicibus colligit, per quos Nili incrementa diſpenſantur & coarctantur.

Cautio Iuriſconſultorum de Sycomoro.

Pomum Sycomori tradente Dioſc. aluo vtile eſt, ſed perquàm exiguum præbet alimentum, ſtomachoque aduerſatur. Lachryma eius vim habet emolliendi, vulnera conglutinandi, & ea diſcutiendi, quæ ægrè maturantur. Bibitur etiam, nec non & illinitur contra ſerpentium morſus, in ſcirrhum induratos lienes ſtomachi doloreſque atque perfrictiones, (*φρίκας*.) Celeriter verò teredinem ſentit.

Vires & vſus.
Stomachus
Lachrymæ vires.
Vulnera.
Serpentiũ morſus.
Lienis ſcirrhus.
Stomachi dolor.

Fructus Sycomori, inquit Gal. nullam habet acrimoniam: exiguæ tamen dulcedinis eſt parti-

Tempe-ram. ceps, estque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigidior. Quin potiùs in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipsum collocârit, indeque nomen ipsi arbitror esse positum. Et in 14. meth. K. T. in curatione tumoris ex crasso vaporosoque spiritu, mirum in modum commendat Emplastrum διὰ Συκομόρου, cuius descriptio est apud Paulum Æginetam.

Athen. Sycomori fructum probè maturum, odoratum, ac esu iucundum dicit. Eundem ob lenem refrigerandi vim, eorum quos febris vrit *Ardor stomachi cum febre.* stomacho impositum cum rosaceo, non parum ardorem ægrotantium mitigare.

Paulus de fructu & lachryma eadem tradit quæ Diosc.

Aduersus serpentes. Dysenteria. Pani & tumores. Vulnera. Capitis dolor & aurium. Succus Mori Aegyptiæ & Cypriæ, vt tradit Plin. aduersatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnésque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: splenecticis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Idem Plin. fructum prædulcem dicit: Et Cyprio suauitatem Fici tribuit.

At Bellon. vt iam priùs monuimus ingratum potiùs dicit, nec maximè expetẽdum, fortè quòd fatua illa dulcidine sensum non excitet, eadémque fastidio magis quàm nouæ voluptatis titillatione edentes impleat, adeóque inertis saporis esse videatur. Vt in hunc sensum trahendum videatur *Scomma in Syllam.* quod Plutarchus de Sylla & ab eo obsessis Atheniensibus ait: qui intra vrbem clausi, & muris hominis ignauiæ maledicentes ac irridentes, nũc metellam quasi mulierem appellabant, nunc, hoc scommate impetebant συκάμινον ἐσθ᾽ ὁ σύλλας ἀλφίτῳ πεπασμένον *Sylla Sycomorus.* id est, Sylla Sycomorus est polenta maceratus: ignauore adiuncto alio, hominis ignauiam ingeminatam insinuare volentes.

Theuetus scribit Fructus Photol siue Ficus Pharaonis præter cæteras dotes ad sedandam si- *Febris. Sitis. Arthritis.* tim & febrium ardentium ęstus refrigerãdos perutiles esse: ac folia arthritidi mirè conferre.

Noxa. Noxa. Vsus ficuum, teste Alpino, in cibo stomacho est noxius, ipsumque laxat, labefactat atque subuertit. Ii verò Ficus vtiliter comedunt, qui vel itinere, vel Sole incaluerint, refrigeratione que opus habent, & humectatione: fructus siquidem *Tempe-ram. Aluum laxant. Tumores.* hi frigidi temperatè existunt, multúmque humidi: aluum facilè lubricant, atque relaxant: tumores omnes calidos atque duros emplastri modo impositi sanant.

Idem Alp. ait Dioscoridem tradere, succum Sycomori non ignobilem ad pestem vsum habere. Necesse est igitur alio loco hoc scribere Dioscor. quàm capite de Sycomoro vel Ficu Cypria, nam hęc verba, húncue verborum sensum apud eum hactenus non legimus, qui Sycomori fructum aduersus pestem deprædicet.

Vinum Sycomoritum. Fit & vinum è Sycomoris (συκομωρείτην dictum) eodem modo quo Catorchites, de quo cap. de Ficu: sed in acetum acre degenerat, quoniam non ita præualet vis eorum, vt manantis liquoris dulcedo retineri possit. Dioscor. Eiusdem aceti meminit & Plin. qui postquam de Sycite vino locutus fuisset, subdit: E Cypria Fico & acetum fit præ- *Plin. illust.* cellens, atque Alexandrino quoque melius. Per Alexandrinum autem acetum non aliud intelligit, quàm id quod ex Sycomoro paratur, quæ Alexãdriæ plurima est, vt vel ex Diosc. lectione patet.

Iamen, inquit Rhazes, calidi sunt ventriculo mali, nauseam excitant, subtilioris naturæ quàm Ficus, citiúsque descendunt. Per Iamen Sycomorum intelligimus apud Rhazem.

Dignum certè notatu, quod D. Augustinus de ciuitate Dei ad Marcellum libro. 21. capite 5. perscribit. Lignum cuiusdam Ficus Aegyptiæ tradunt, non vt ligna cætera in aquis natare, sed mergi, & quod est mirabilius cùm in imo aliquandiu fuerit, inde ad aquæ superficiem rursus emergere, quando madefactum debuit humoris pondere grauari.

SYCOMORO SIMILIS.

In insula Mayo, (quæ vna est Viridum, graduum *Locus.* quindecim eleuationis poli versus Septentrionẽ) multæ arbores patulæ & longiusculè à se inuicem distantes conspiciuntur. Similitudinem quandam *Descrip.* habent cum Sycomoro, foliis vestiuntur paulò *Folia.* minoribus quàm Ficus: fructus fuerunt Ficubus *Fructus.* adsimiles, paruos, luteos, sine granulis aut semine. Trunco, ramis, cortice, fructu, succo lacteo & foliorum acrimonia planè similes sunt Ficubus. Fructus earum nunquam ad perfectam maturitatem peruenit. Arbor est admodum fructifera, vt haud facilè inueniatur absque fructu. Non prouenit ex semine seu fructu, sed ex surculis aut taleis in terram depactis, vt Mori nostrates. Linschottanus.

FICVS. CAP. LVI.



Chamæficus.



Descrip. MOrus Sycomorũ, hæc Ficum familiæ nexu post se trahit. Huius caudex licèt sit vbi grandescat & contortus videatur, parùm tamen est firmus, vt qui tum vitigineo, læui tamen cortice, infernè cineraceo, in ramulis viridi sit vestitus, tùm ligni parum, medullæ verò fungosæ plurimùm obtineat. Materie namque constat molli, rara, ampla intus cauitate, cuius inane crassa fungosáque medulla, sicut in Sambuco ferè, refertum est. Ipsa alioqui arbor mediocris Sambuci magnitudinem nonnũquam superat, pluresq; ab vna eadémque radice inittit stolones crassitudine variantes & proceritate. Radicibus innititur multis, longis, firmis, lentis, euulsu contumacibus, multis capillamentis fibratis, colore fla-

uis atque Rutæ radicibus similibus, maioribus tamen multò, vt Cordus annotat: Abundant cortices sicut & folia adeóque fructus ipsi nondum maturi lacteo copiosóque satis succo, glutinoso, odore ad Rutam accedente, quemadmodum & reliquæ eius partes, sapore subacri, qui tamen in fructu paulatim in dulcem excoquitur succum. Folia conspicuæ sunt latitudinis, crassa, in lacinias plerumque quinas profundas diuisa, minùs acutas, quàm Platani, aspera, pediculo mediocriter longo, qui abruptus lac fundit. Flores, vt omnes hactenus tradiderunt, non fert, sed statim parua fructuum rudimenta, quos *grossulos* aut *grossos* Latini vocant, Piso aut Fabæ æqualia, ea paulatim increscunt, donec Piri mediocris figurã & magnitudinem consequantur. Cùm ad mediam magnitudinem peruenerint, intra se flores [quod fortasse mireris] concipit figura confertis staminibus similes, colore in candido purpurascentes, vndique è carne exeuntes, atque ad mediam fructus cauitatem se dirigentes: quam florum obseruationem atque descriptionem primò Cordo diligentissimo naturę botanicæ vestigatori acceptam referimus, ac nos ipsi aliquando rem ita se habere, obseruauimus. Vt in hac planta, duo spectanda veluti miracula euenire naturæ studiosis obseruandum fit: vnum, florem intra fructum recondi: alterum, maturitatis causam ipsum fructum meditari, interuentu caprificationis, de qua infrà.

Fructus ex surculis, Piriformes nascuntur, basi latiore cœlum spectante, pulposi & molles, virides, sed viroris quodammodo obsoleti, aut ex viridi rubentes, fusciue, quidam etiam per maturitatem ad flauum inclinantes, melleæ dulcedinis, carne pallida aut subrubea, innumeris granis luteolis quę κεγχραμίδας vocant respersa, ex quibus seminibus nihil producitur, autore Camerario odorem etiam spargit haud iniucundum, sibiq; peculiarem. *...rina.*

Est & humilis, sesquicubitalis altitudinis in cæteris priori similis: Chamæficum vocant. *...amæficus*

Videntur sanè autores, cùm Philosophi & Geoponici, & in vniuersum naturæ plantariæ consulti Scriptores, humanitatis item cultores, quos vocant, ac ipsi adeò Poetæ de hac planta veluti certatim ingenii sui dotes posteritati reliquisse, vt vnde ritè ordiaris, vel non ordiaris eorum placita propositurο dubitare faciliùs sit, quàm decernere. Conandum tamen, ne hæc Autorum multitudo materiæque ceu messis & ἀπορία, in ipso narrationis procinctu hæsitationem atque ipsam adeò ἀπορίαν peperisse videatur. *Sint igitur veluti πεζάλματα quadam Poetarum figmenta.*

Fingunt hi Syceam aliquem è Titanibus fuisse, quem quum Iupiter insectaretur, Terra mater suæ prolis miserta, intra se occulit: ac in eius gratiam in *Syceam arborem*, hoc est Ficum commutauit. In cuius rei memoriam, vrbi in Sicilia Syceæ nomen inditum volunt. Sic ipsa antiquitas non potuit alio magis munere ipsam plantam commendare, quàm ipsius à suis Diis origine. *...cea arb.*

Lacedæmonios Sosibius tradit, Dionysium colere Sycriten cognomento, Milichius etiam dicitur quandoque: nam Milicha pro Ficis vsurpari animaduertimus, & Melichen pro ipsa planta. *...ilicha.*

Apud Naxios certè simulachrorum facies nunc vitiginea conformatur, nunc Ficulnea, prout vel Bacchus dicitur, vel Milichius, vt testantur Athen. & Cæl. Rhod. Alii de eius inuentione aliter arbitrantur, vt tamen semper ad Deos suos referant.

Locum vbi primùm inuenta visáque fuit, Gręci Σῦκον vocant, & Athenienses ὁδὸν ἱερὰν σύκην, Ficum sacram vocant (& hinc fructus Hegetoria dictus) quæ Eleusinem ducit, in qua Phytalum, angusti agelli, iuxta Marathonem, dominum, Cererem apud Cephisum hospitio benignissimè recepisse ferunt. In cuius gratiam, & accepti beneficii non immemor, illum surculo ficulneo donarit, qui primùm in Attica coaluerit. In cuius rei memoriam, ad eius tumulum præclarum stat elogium, omnia referente Pausania, quod ex Gręco ita conuertit Calderinus: *Ficus sacra Hegetoria.*

Hic situs est Heros, Cererem qui in tecta recepit
Phytalus: huic quondam primus ea dulcia poma
Monstrauit, Ficos nomen dixère priores,
Phytalus æternos inde sortitus honores.

Sed vtiliora sectemur, ipsam naturam eius propiùs contemplantes.

Theoph. sparsim Ficus meminit, quæ tamen vox apud eundem anceps & multiplex est, & non tantùm diuersas Ficus differentias, loco, facie, aut quauis alia nota differentes complectitur. Sed tales etiam, quæ nihil minùs ferè, quàm Ficum repræsentant, vt ex ipsiusmet verbis ac descriptionibus colligere est. *Theoph.*

De Ficu autem simpliciter dictã, eiúsque fructificatione, implicata sanè, præsertim rem ipsam non cognitam habenti, recensione agit, quam tamen faciliùs intelliget qui totum eiusdem variationis decursum perlegerit causásque diligenter perpenderit ex cap. 1. lib. 5. caus. & diuersis eiusdem operis locis. Nos rem paucis ex nostra & summi Scaligeri obseruatione sic explicabimus.

Tria Ficuum genera fert Ficus. Vnum valdè præcox quod idcircò vocarunt Græci πρόδρομον, quasi præcox, præcursorem, præcoquum Gaza. Atque is quidem edendo est: *Bolas* vocant Veneti: Vascones *Florones*: Colum. communi voce, *priorem fructum*: Plin. *præcoces*. Aliud genus postea prodit, cuius duæ sunt species: vna quæ maturatur, Ficum dicimus, Græci σῦκον: altera quæ semper cruda est, & priùs cadit, quàm absoluatur: vocatúrque Plinio *aborsus*. Alio nomine & Grossus dicitur. Græci, quia referunt indomita natura sua Caprifici fructum, eadem qua illum donarunt appellatione: ὀλύνθους dicunt, cum quibus apud Theoph. ἐρινοὶ iidem sunt, ex sententia Scaligeri. Ὄλυνθος verò propriè est σύκων ὥρεον καὶ οὐκ ἔτι πεπαινόμενον siue πέπειρον, Ficus immatura, Latinis hic vel hæc Grossus: effertúrque propriè de Fico domestica vox vtraque tam Græca quàm Latina simpliciter: alioqui cum adiectione, vt grossi Caprifici, τῆς ἀγρίας συκῆς ὄλυνθοι. Tamen plerumque confundunt Authores differentiam, indifferentérque ab ipsis vsurpantur ἐρινεοὶ καὶ ὄλυνθοι qui & ἐρινακὲς dicuntur, vt multis testimoniis confirmat Const. in Lex. Alioqui ὄλυνθος, etiam ficum syluestrem, ἀγρίαν συκῆν, Lat. Caprificum apud Authores significat: quæ nominum & vocum confusio magnam huic historiæ peperit obscuritatem, quam nos partim iam dictis, partim dicendis pro virili discussisse speramus. Ipse verò etiam Theophr. inter Ficum syluestrem & Caprificum manifestè distinguit in Histor. 2. quando ait: ἡ ἐρινεὸς καὶ ἀγρία συκῆ &c. Cæterùm iidem grossi, si scalpantur, aliquando maturescunt, admisso Sole: quemadmodum è legitimis non pauci manent crudi, neque perficiuntur præuenti frigoribus. Rursus ex Ficubus, quædam Ficos propriè dictos σῦκα] tantùm ferunt: quædam grossos seu Olynthos tantùm: [ὀλύνθους, qui nihil aliud sunt, quàm Fici immaturi, grossuli dicti, qui ad matu-

Tria Fi-cum genera Prodromus Bola.
Ficus. Aborsus, Grossi.
Olynthi varia acceptio. Ficus immatura.
Erinei. Erinaces. Ficus sylu. Caprificus.
Differt Ficus sylu. à Caprifico.

ritatem non pertingunt: Gaza Caprificos penè ſemper vertit, Olynthos nimirum cum ἐρινοῖς, quos caprificos propriè vocat Theophr. confundens, non ſine plurimorum tamen authoritate vti dictum priùs:] quædam vtrumque: quædam etiam Prodromos: [præcoquos vocant] quædam non. Deinde variant fructum: vt quarundam groſſi etiam ſint eſculenti. Variant item in officio ſeu ferendi modo. Nam nonnullæ conſtanter tales ſunt: aliquæ non, ſed mutant. Mutant autem vel quia nunc ferunt eſculentum, aliàs non. Notat etiam à calore fructuum differentias, & à loco natalium, vel ſitu. Quoſdam ſupra folium, quoſdam poſt, quoſdam ſubtus naſci. *Hæc eſt συνόψις* implicatæ Theophraſticæ recenſionis.

Groſſi ſiue Olynthi.

Quæ groſſos ferunt [ὀλυνθοφόρα] tres faciunt differentias: non ferunt niſi groſſos: ferunt albos: ferunt eſculentos. Aliæ verò quatuor: ferunt Ficus: ferunt groſſos: ferunt nigros: ferunt groſſos tum eſculentos tum non eſculentos. Ac ſanè ſua natura eſculenti non ſunt groſſi, ſed fiunt vtiles per accidens, quoniam naſcuntur in ipſis

Culices.

culices, de qua re ſuo loco. Notabis præterea differentiam variationis in ferendo duplicem: vel enim non ferunt aliquando, vel non bonos ferunt. Item triplicem differentiam ſitûs: ſecundum frondes, & infrà, & ex ramis valdè craſſis: ἐκ τῶν παχέων σαόδφα. Ergo ex ficubus priùs gignuntur Prodromi, deinde groſſi, tum Ficus, vbi & temporis differentia conſideratur.

Ficorum itaque differentias ex ipſa natura, naſcendi modo atque tempore deſumpſiſſe Theophraſtum apertum eſt. Cæteri verò Authores tam Græci, quàm Latini generum Ficorum ingentem recenſuerunt numerum, quantum in alia arbore reperire vix ſit. Reſpexerunt autem præter prædicta etiam vel ad diuerſitatem figuræ, coloris & magnitudinis: vel ad regionum, in quibus naſcuntur, varietatem, vel denique ad Authores ipſos.

Ficuũ differentia Catonis Varronis & Colum.

M. Cato habet *Africanas, Herculanas, Saguntinas, hybernas, Tolanas, Telianas atras* Plin.] pediculo longo: quibus omnibus præmittit *Ficos mariſcas.* His adiecit Varro *Chias, Calcidicas & Lydias*: Item alibi & *Sabinas* memorat. Columella Ficorum genera ſapore atque habitu diſtare ait, & præter dicta habet *Liuianas, Sulcas, Calliſtrutias, Topias, Rhodias, Libycas, Hibernas*: omnes etiam biferas & triferas floſculos. Quid autem ſibi velit Columella cum hac voce [floſculos] nondum omninò percipimus.

Idem tradit Fici corticem ſeu librum (vt ille vocat) humidum, ſuccoſum & validum eſſe, & lactis plurimùm fundere.

Differentia Plinio.

Ficuum differentias varias tradit Plinius libri. 15. c. 18. Inibi enim meminit Ægyptiæ: Cypriæ: Lydiæ: Calliſtruthiæ: Africanæ: Alexandrinæ, Nigræ: Rhodiæ: Tiburtinæ: Liuiæ: Pompeiæ: Herculaneæ: Albiceratæ: Aratiæ albæ: Porphyritidis: Popularis, Chelidoniæ quam Athenienſes Erythromelænam vocant: Serotinæ: Omæ, &c. ſuper quibus Plinium ipſum conſulere, haud graue erit.

[illegible]

Meminit Cato Africanarum, Herculanearum, Saguntinarum, Hybernarum & Tellianarum. Sed à Catone, inquit Plinius, appellata iam tum Africana, admonet & Aphricæ, ad ingens documentum vſo eo pomo.

Hiſtoria de Catone & Ficu Carthaginenſi.

Namque perniciali odio Carthaginis flagrans, nepotúmque ſecuritatis anxius, cùm clamaret omni Senatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in Curiam præcocem ex ea prouincia Ficum oſtendéntique Patribus. Interrogo vos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cùm inter omnes recentem eſſe conſtaret. Atqui tertium, inquit, ante diem ſcitote decerptum Carthagine: tam propè à muris habemus hoſtem: ſtatimque ſumptum eſt Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta eſt: quanquam Catone anno ſequente rapto. Quid primum in eo miremur? Curam ingenii, an occaſionem fortuitam, celeritatémque curſus, an vehementiam viri? Supra omnia quiddam eſt, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam vrbem, & de terrarum orbe per CXX. annos æmulam (vrbis æmulam. vet.) vnius pomi argumento euerſam: quod non Trebia aut Traſymenus, non Cannæ buſto inſignes Romani nominis perficere potuere: non caſtra Punica ad tertium lapidem vallata, portæque collinæ adequitans ipſe Annibal. Tantò propiùs Carthaginem pomo Cato admouit: (adiit D. adiri monuit. Vet.)

Carth[illegible] Fici a[illegible] mento ſa.

Ficu [illegible] culta.

Prolixus Idem, nec non parum perturbatus in Hiſtorica relatione Ficuum duarum Romanis ſacrarum: Quarum alteram *Ruminalem* appellatam dicit, eò quòd ſub ea arbore Lupa Rumam, id eſt mammam Romulo & Romo dederit: Alteram verò *Nauiam*, quæ ab augure Attio Nauio Romæ in comitio quidem ſata: ſed ibi ſpontè nata, vel illuc ſpontè tranſiſſe credebatur.

Ficus [illegible] m[illegible]

Ficus [illegible]uia.

Quidam exiſtimant Ruminalem Ficum dictam quod ſub ea pecudes æſtatis tempore, frigora captantes: herbas ruminare conſueuerunt: An Tacitus per ruminalem arborem intellexerit, conſiderandum: quandoquidem longæua fuit arbor. Ficus autem breuiſſimæ vitæ, Theophraſto autore. De Ruminali Ficu hæc Ouidius.

Rumin[illegible] vnde.

Arbor erat, remanent veſtigia: quaque vocatur
Romula nunc Ficus, Rumina Ficus erat.

Cæterùm Ficis (Plinio) ſuccus dulcis: odor nullus: [quem reprehendens Scal. malè eum ait negare Ficui odorem: eſt ſanè etiam ſiccis odor, quamuis tenuis atque exiguus] folia latiſſima, maxima & vmbroſiſſima, & ideò ſupra id pomum, eidémque ſeriùs folium naſcitur quàm pomum. Inſigne proditur in quodam genere Ciliciæ, Cypri Helladis, ficos ſub folio, groſſos verò poſt folium naſci. In Laconico genere maximæ ſunt. Inferiore ſui parte fertiliores ſunt Fici, mariſcæ, Oneſicritus tradit in Hircania fertiles admodum eſſe Ficus, vt ſint quæ modios cclxx. ſingulæ ferant prægrandes.) Nullo flore exhilarantur, nataléſque pomorum recurſus annuos verſicolori nuncio neque Fici neque Caprifici promittunt. Dixit tamen Plin. loco iam ſuprà citato præcoces ficus cum venientium flore matureſcere. Nos florem, vel flori reſpondens aut analogum, ex Cordo prodimus.

Plin. n[illegible] Scalige[illegible] repr.

Cur ſup[illegible] ſoum fic[illegible] na, cani[illegible]

Laconic[illegible] maxim[illegible]

Non flo[illegible]

Difficile autem fuerit, ſimul & inutile, vt Cæſalp. æſtimat Plinianas Ficorum appellationes, noſtris, hoc eſt, huius ſeculi Italicis accommodare, vt Aphricanas iis, quos vulgò Hetruria, Bruſciottos vocat, inter nigras: Aratias, ſeu potiùs Auratias à colore aureo, inter albas iis, quas quidam *Citreas* cognominant, inter præcoces: nam poſt groſſos primæ maturantur.

Cæſalpin[illegible]

Bruſcio[illegible] ficus.

Aur[illegible] Citrea.

Dioſcor. Ficus.

Dioſc. prædictarum differentiarum nullas nomine tenus tradit, ſed σύκων, hoc eſt, Ficorum in in genere, ἀγρίας συκῆς, Ficus ſylueſtris, & Ὀλύνθων τῶν ὑπό τινων ἐρινεοὶ καλουμένων, Groſſorum, inquam, quæ à nonnullis Erinei nominantur, vires tradit.

Ficus ſyl[illegible] ſtris [illegible] Groſſi [illegible]nei.

De Ficu inter alia habet Athenæus lib. iii. Dipnoſoph. cap. 3. Nulli quicquam concederem in ſermonibus ad Ficum pertinentibus, etiamſi ſuſpendi oporteret, quoniam Ficubus mirum in modum

dum

dum sum amicus, quare diuinè de his quæ mihi inciderint edisseram. Ficus, ô viri amici, simplicis vitæ principium extitit, quod attestari videtur locus qui ab Atheniensibus Sacra ficus nominatur, in quo primùm Ficus inuenta fuit, atque fructus hinc dictus *Hegetoria*, quia primus ad victum mansuetum inuentus fuit. Ficuum multa sunt Genera, de quo Antiphanes in Homonymis. Laudans enim agrum Atticum inquit:

Qualia fert, ô Hipponice, ista regio,
Excellentiora quàm vniuersus orbis, mel,
Panem, Ficus. Ficus enim, ita me amet Iuppiter,
Abundè gignit.

Istrus in Atticis prodidit, vetitum fuisse Caricas exportare in Attica nascentes, his indigenæ vt soli fruerentur. Cùm verò multi furtim auehere deprehenderentur, delatores qui apud iudices illos accusarent, vocatos principiò fuisse Sycophantas. Alexis in poëta:

Sycophantæ nomen prauis viris
Decenter haud nunc ponitur:
Nam qui foret bonus, & vrbanus, is debuit
Indicatis Ficubus mores approbare suos.
Nunc autem flagitiosos cùm sic nominent,
Dubitare id cogit, cur id factum sit.

Indicatis ficubus, inquit, nempe quæ contra legum authoritatem clanculùm asportabantur: mores suos probabant, id est, fidem suam, probitatem, integritatem. Philomnestus lib. de Sminthiis Rhodiis scribit, Sycophantam inde nuncupatum fuisse, quòd illis temporibus è ficuum mercatura, vini, olei, tributa colligerentur, ac portoria, & mulctarentur qui ea non soluissent, è quibus in administratione Reipub. sumptus fieret, itaque coactores qui exigerent, & eorum prouentum suis rationibus ostenderent, vt credibile est, appellatos fuisse Sycophantas, ad idque munus delectos fuisse ciues spectatissimos ac optimæ fidei. Laconicę ficus meminit Aristophanes in Agricolis his verbis:

Ficus omnes ego feram præter Laconicas.
Infestæ namque sunt illæ, ac tyrannicæ:
Nec enim pusillæ forent, si animosè plebem odio non prosequerentur.

Vel, nisi plebi odiosa foret ea Ficus, id est, dominandi ratio: Sic Dal. explicat. Ficum scilicet eam pusillam vocat poëta, quòd exigua & humilis planta sit. Significat & Lacedæmoniorum hostilem animum erga Athenienses, ac eorum dominatus crudelitatem, & summum abolendæ popularis potestatis studium. Alexis in Olynthio, cùm Phrygiæ ficus mentionem facit, ait:

Et diuinus cibus, à matre data mihi deliciæ,
Carica ficus,
Phrygiæ munus.

Phibalearum Ficuum meminere Comici multi: quin & Pherecrates in Crapatallis:

Febricita, ô miser, nulla de re solicitus:
Et nunc per æstatem Phibaleas ficus comede:
Illisque satur meridiator.
Deinde Sphacelum expectato, ardeto, vociferator

Teleclides in Amphictyonibus:

Quàm pulchræ Ficus, Phibaleæ quidem sunt.

Est autem Phibaleos, Atticæ locus.

Chelidoniarum meminit Epigenes in Branchia: [Rauceditono.]

Deinde paulò pòst aduenit Chelidoniis
Ficubus onusta confertim quadra.

Androntion, siue Philippus, siue Hegemon in Georgico, hæc Ficuum genera sic recenset: In planis & campestribus serere Chelidonias Ficus expedit, Caprificos, Leucerineas, Phibaleas: at quouis loco Oporobasilidas [Monspel. hodie vocant Ficus regias D.] Horum enim generum cuique sua est vtilitas, maxima verò Coluris, & Phorymiis. Fructuosæ sunt & inprimis vtiles, biferæ, Laconicæ, Megaricæ, si rigentur. Rhodiorum meminit Lynceus in Epistolis, ea comparans quæ proueniunt Athenis præstantissima cum Rhodiacis. Eius hæc est oratio: Atheniensium [ἐρινεά, syluestres ficus] certare de bonitate sic videntur cum Laconicis Rhodiacis, vt Mora cum Ficubus. Id ego, non cœnatus, vt Athenis fit, peruerso iam gustu ob satietatem, sed ante cœnam, cùm appetentia intacta & nondum occupata est, comparatione facta perspexi. At quas in pulchra Roma Callistruchias vocant, si quemadmodum ego, Lynceus gustasset, bestia eiusdem nominis longè fuisset perspicacior in huius contentionis iudicio, adeò Ficus illæ antecellunt omnes quæ in vniuerso terrarum orbe generantur. In pretio sunt & alia Ficuum genera Romæ nascentium, nempe Chiæ, Liuianæ, [fortè Liuiæ vel Lydiæ: ambarum meminit Plin.] eæ quas Chalcidicas vocant [Plinio Duracinæ à duro Corio D.] & Aphricanæ, vt testatur Herodotus Lycius in opere de Ficubus. Parmeno Byzantius in Iambis, è Cauno, quod oppidum Æolicum est, laudans, vt excellentes, ait,

Per longa maris spatia ego accessi, nec tamen ficuum
Cauniarum fasciem [φόρτον: baiuli onus] aduexi.

Caunias è Caria ficus celebrari peruulgatum est. Toxaliarum ficuum meminerunt Heracleon Ephesius, & Nicander Thyatirenus, citatis versibus ex fabula Apollodori Carystii, cuius est titulus, Mendica vestiaria.

Cæterùm villum admodum fuit
Itaque id m, & improb .m, adeo vt me puderet:
Aliæ quidem regiones Toxalias ferunt
Ficus, mea verò etiam vites.

In Insula Paro eximiæ gignuntur Ficus, Hæmonias [αἱμώνια, tanquam infectas sanguine: sanguineas] incolæ nominant: congeneres Lydiis, quas ob rubrum colorem [Plinio Lydiæ purpureæ sunt] eodem quoque nomine vocant. Earum sic meminit Æschylus:

Paron missam facito, & Ficus illas, & marinam
Vitam. [assiduas nauigationes.]

Hæ certè Ficus tantum à reliquis vulgaribus discrepant, quantum apri caro ab altilis porci & villatici pulpa. Leucerineos Ficus species est, illa fortassis cuius albus est fructus. Eius sic meminit Hermippus in Iambis:

Scorsim verò è Leucerineo Caricas.

Hermonax in Glossis Cretensibus genera Ficuum enumerat, Amadea, & Nicylea. Philemon in Atticis vocabulis quasdam Ficus Regias vocari tradit, & ab illis regias caricas nominatas fuisse. Huic idem narrationi addidit maturas Ficus vocari Colytra [fortassis quasi κολυφρά, id est, leues: sunt enim maturæ Ficus immaturis seipsis leuiores D.] Seleucus in Glossis refert, Glycisiden quandam vocari, figura perquàm similem Fico, [Pæonia Glycisidè est fico similis, vel siliquis, quæ semen continent, vel appendicibus glandi similibus in radice fœminæ. Emendatus locus ex Plin. & Diosc. D.] à Medicisque obseruatum fuisse, in cibo sumptam, rubra fœminarum profluuia sistere, ac valere contra malum mentis, & infatuationes: id quod Plato Comicus ait in Cleophonte. Pamphilus hybernas Ficus vocari tradit ab Achiuis Cydonæa, idque scriptum ab Aristophane in Glossis Laconicis. Hermippus in Militibus Coraceas Ficus: [tanquam Coruinas: ob ni-

Oporobasilides. Coluræ. Phorymiæ. Megaricæ. Rhodiæ. Athenienses Erineæ. Callistruchiæ. Ficuum præstantissimæ. Chiæ. Liuianæ. Chalcidicæ. Duracinæ. Cauniæ. Toxaliæ. Hæmoniæ. Lydiæ. Amadeæ. Nicyleæ. Regiæ. Colytræ. Glycisides. Hybernæ. Coraceæ.

gredinem puto D.] earum quandam speciem vocat his verbis:

Phibalearum potissimùm, aut Coracearum.

Charitia Aratia. Theop. lib. 1. hist. plant. scribit, Ficus arboris tale quoddam genus esse, quale id est, quod Charitiam siue Arateam nuncupant. *Hac Athen.* Nusquam verò apud Theop. hæc leguntur, (& mutila esse videtur hæc oratio D.) Quam verò idem *Ficus Idaa.* Athen. ex lib. 3. eiusdem autoris Ficus Idææ adfert descriptionem, & inter Ficus recenset, non huc pertinet, sed aliò, de qua vide cap. de Diospiro. *Præcoces.* De præcocibus Ficis idem Theop. lib. 5. caus. ad hunc modum scribit: Ficui humidus aër & clemens, cùm elicitur germinatio, & eâ de causa præcoces Ficus: Idem progressus inquit, quasdam Ficus, præcoces fructus gignere, vt Laconicam, & Leucomphalian, quasdam minimè. Seleucus in Glossis, Ficus speciem quandam vocari πρωτ... ait, id est, *Primarea.* Primariam, quia præcocem fructum pariat antè cæteras.

Bifera. Ficus biferæ meminit Aristophanes in concionatricibus:

Portentum ... *Vos, quasi sumpseritis Ficus biferæ folia.*

Antiphanes in Scelerijs:

Iuxta biferam Ficum, infernè est.

Theopompus lib. 50. hist. scribit, Philippi regis principatu, circa Bisaltian, Amphipolin, & Grestoniam Macedoniæ, medio vêre ficus poma, vitem, vuas, Oleam, quando ipsam florère par est, Oliuas edididisse, omniaque tunc ex voto successisse Philippo. Non me fugit, (inquit Athen.) aliis quoque nomenclaturis Ficorum species ap-*Regiæ* pellari, Regios, Regios ficos, Cirrhocœladios, *Hyladiæ* Hyladios, Sarcelapheos, Lapyrios, Picridios, Dracontias, Leucophias, Melanophias, Crenеos, Mylaicos Flauos & tanquam excauatos: syluestres: carne cuti ceruorum simili: amariusculos: obtortos draconum more: natura nigros, & albos, fontanos: molæ instar rotundos: Ascaloniis similes: ob suauitatem deuorandos. D.) Tryphon. lib. 2. hist. plant. de Ficuum appellatione differens, inquit, Dorionem in Georgico *Sycea.* narrare, Syceam vnum ex Titanibus, terræ filium insequente Ioue acceptum à matre fuisse. illámque gnato arborem emisisse, cuius fructu oblectaretur, & aleretur: præterea nominatam ab illo Titane Syceam fuisse Ciliciæ ciuitatem: at Pherenicus epicus poëta, Heracleotes genere, appellatam fuisse tradit à Syce Oxyli filia. Oxylum enim Oriæ filium concubitu Hamadryadis sororis genuisse Nucem, Iuglandem, Cornum, Oxyam, Aegiron, Vlmum, Vitem, Ficum, quas *Hamadryades.* Hamadryadas omnes vocarunt, illarúmque nomine multas arbores nuncupatas fuisse, ac ideo Hipponactem dixisse:

Nigra — *Nigram ficum vitis sororem.*

Sanguinea Pulla. Porrò is color nonnullis sanguineus putatur. Horatius pullam dixit:

Suamque pulla ficus ornat arborem.

Coronea. Coroneas Strabo habet, quæ eædem videntur cum Coriariis vel Coriaceis Austoph. antè dictis.

Duricoria. Duricorias & Plautus celebrauit:

Ficus mihi attulit, duricorias, præcoces.

Chia pungens. Chiam Martialis ob salis viniq; saporé pungenté,

Infanti melimela dato, fatuasque mariscas,
Nam mihi quæ nouit pungere Chia sapit.

Et alibi clariùs.

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Marisca. Marisca, teste Curtio, Græcè Βόσυκ☉ Festo & Macrobio dicitur. Nam Græci magnis & amplis rebus, syllabam Bu, assueti sunt præponere, vt Bupedò, Bulimæ. Sunt etenim magnæ, quamobrem inter omnia Ficorum genera, has tantùm Senecio commendabat. Nempe is solùm grandia appetebat, vt propterea Grandionis nomen sibi assumpserit, autore Seneca. Præ pinguedine verò rumpitur, seménque ostendit. Quod patefecit idem poeta.

Donasti, Lupe, rus sub vrbe nobis.
Non Boletus hiat, non marisca
Ridere.----

Marisca etiam morbus est, sic dictus à Fici similitudine, qui idem & Ficus dicitur, de quo Iuuenalis: *Marisca morbus*

------Et podice leui
Cæduntur tumidæ medico ridente mariscæ.

Eadem ratione Græcè etiam σύκωσις dicitur. Coctanas, siue, vt alii vocant Coctana, quæ inter minores numerantur Iuuenalis habet: *Cocta...*

------Quo Pruna & Coctana vento.

Missitabantur olim inter Saturnalia & xenicla, vase turbinato. Quod declarauit Statius hendecasyllabo.

Nusquam turbine conditus ruenti
Prunorum globus atque Coctanorum.

In vasculis etiam mitti solebant, quorum forma metæ instar erat. Quod disticho comprobat Martialis:

Hæc tibi quæ torta venerunt condita meta,
Si maiora forent Coctana, Ficus erat.

Fico autore Hermol. circa Elephantium agrum folia non defluunt. Similiter & in Tylo caduca non sunt. Callistrutias & Ficus, & Passarias vocari Capitolinus autor est in Clodio albino. Inuenio Psyctalia vocari quoddam earum genus ab algore, nisi quis malit ab Atticæ regionis insula Psyctalia. Sed an Callistrutiæ sint, quæ Plinio frigidissimæ dicuntur, parum constat. Sunt qui Psyctalia intelligant, quæ recentes non sint quidem, non tamen siccatæ. Phibaleæ dictæ quoque Hippocrati. Iulius Pollux Chelidonias dicendo, Atticas inquit, intelligimus, quas Lacedæmones Chelidonias appellabant. In Ficorum genere, caricas peculiari arbore fert Syria, & minores eius generis, quas Coitana appellant. Habentur & Cauniæ, omināles M. Crasso in Parthos bellū mouenti. *Ficus ... Call... Passar... Psyct... Phibal... Attica Carica Coitan. Caunia*

In auctione vitarum Luciani, de Epicuro quærit licitator, quibus eduliis delectetur: respondet Mercurius, dulcibus vescitur & mellitis, καὶ μάλιστα addit, τὰς ἰσχάδας. Subiicit licitator [illegible] *Ischades*

Sic & Paulus χαρίκην pro Ficu arida videtur vsurpasse, quando scribit, aut χαρίκης drach. octo, samsuchi drachma, tritis cum oleo, donec cerati fiat spissitudo vtitor: quo loco χαρίκη nihil aliud esse videtur, quàm quæ ἰσχὰς quoque Græcis dicitur, vel ex doctiss. Dalech. sententia. *Carica*

Apud Cic. 2. de diuin. legimus: Quum M. Crassus exercitum Brundusii imponeret, quemdam in portu Caricas Cauno aduectas vendentem *Cauneas* clamitasse, quæ res inferiùs specialiùs declarabitur. *Caune... ...trons*

Cauniæ porrò sunt ex Cariæ oppidulo, vnde nomen Caricis apud nos, vt apertè coniicit Hermol. siue itaque à loco, siue aliunde nomen habeat carica, Græcis & Latinis vsurpari constat, Antiochenæ verò Cariæ, quas & Triphyllos vocant, vt inquit Strabo, ab Antiochia Phrygiæ nomen habent. Omnia hæc [& multa ex superiùs dictis] L. Vitellius in Italiam Tiberii principatu transtulit. *Caunæ Caricæ de. Antioc... Triph...*

Plato in legibus & Ficus & Vites quasdam commemorat, quasi nobiles: etiamsi nobile: si

ſi nobile à generoſo, vt inquit Ariſtoteles, diuerſum eſt: fortaſſe illa genera intelligens, quæ dicuntur Aegilides inter Ficos: & racemos Nicoſtraticos inter vuas: quæ duo Athenis maximè commendabantur, vt racemus Hipponius in Rhodo inſula. Thraceſinas ad lienem probari apud Aetium legitur.

der. niNi-tus.

Hactenus Ficorum differentias Veterum, quà potuimus diligentia, perſecuti ſumus, & notis cũ ipſis autoribus illuſtrauimus. Mirum verò alicui haud immeritò videatur, è tot generibus, ne quidem ſolam appellationem (quod nobis quidem conſtet) remanſiſſe, niſi fortè ſuæ originis: neq; enim nunc aliter vocamus quàm Hiſpanicas, Maſſilienſes, Liguſtinas, Campanas, & ita de aliis, quę patrio ſuo nomine deſignantur, vt idem iudicium cum Plinio faciendum ſit, quamuis euentu contrario, inquienti: ſubiere tot Ficorum nomina: atque genera, vt vel hoc ſolum æſtimantibus appareat, mutatam eſſe vitam. Annotat tamen Matthiol. plura eſſe genera in candicantium & nigreſcentium diſcrimine, ſed differentiarum nomina nulla tradit. Quidam etiam, inquit, Piri faciem repræſentant, alii ſeſſiles ſunt, alii verò inter hos medii.

...rio-...feré.

...rentia ...ra.

Differunt etiam colore Ficus, quippe quòd aliæ albæ, aliæ nigræ, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ ſubrufæ, aliæ pallidæ, & alię variegatæ colore ſpectentur. Celebrantur in Hetruria Piſani, Brigiotti, Graſcelli, Balignaneſi & Perugini. Anguil. ait multas eſſe Ficuum ſpecies, ſed omnes notas eſſe in Italia: Nos etiam aliquot differentias tam in Prouincia & Gallia Narbonenſi, quàm in Italia obſeruauimus: vt magnas illas quales Geneuæ naſcuntur, & in horto Stutgardiano, ſuntque multò Maſſilienſibus & Prouincialibus maiores, hæ tamen nobis ſapidiores videntur. Vulgatæ vbique ferè notæ ſunt. At paruæ illæ lateę, quas & in Italia & in Prouincia celebrant, ſine dubio reliquis omnibus excellunt.

...rentiæ ...ore.

...uil not.

Caricarum ſeu Ficcuũ ſiccarum hodie tres ſpecies ad nos in Germaniam communiter importãtur, vt annotat Cordus: ſi modò ſpecie differant. Flauæ in ſparteis corbibus, quas Germ. Korbfeigen vocant. Aliæ etiam in ciſtis Laurinis foliis commixtę, quas à foliis Laubfeigen appellant. Tertium genus ex Prouincia adfertur, quas Maſſilienſes dicunt, in minutis & turbinatis ſparteis corbibus: hæ paruæ quidem ſunt, ſed ſuauitate præſtantes: Marſiliſche feigen dictæ. Sed hodie etiam, quia noſtris faucibus nihil inguſtatum volumus, etiam magnæ illæ purpureę, Genuenſes dictæ à lautioribus inſtitoribus in Germaniam importantur.

...marus ...bratæ ...s Vel ...ica.

Porrò ſuccus matureſcentibus lactis: percoctis, mellis: tactus omnibus mollis, ſed maturis. Lac, inquit Macrobius, propriè ficorum dicitur. Ficus tãquam non Pomum ſecerni à Pomis apud idoneos autores Afranium Ciceronémque reperias. Seneſcunt, ficus in arbore, anúſque deſtillant gummi modo lachrymam [vt Plin. ſcribit] ſiccãtúrque: tales ἰσχάδες dicuntur Græcis non minùs quàm *Ficus paſſæ*. Athenienſes γλαῖας vocant earum folliculos, vt Varro glumas.

...proprie ...orum.

...chryma ...s. ...i.e. ...ma.

Fuerunt ex Veteribus, qui Ficum nunquam fulmine percuti aſſerere non dubitarunt, quod Marcellus non niſi amaritudine, & malo materiæ eius habitu, fieri poſſe autumat. Quæ enim huiuſcemodi ſunt, inquit ille, iniurias cœli illas non ſentiunt, quales phocarum & hyenarum pelles, & in arboribus aliquæ etiam aliæ traduntur. Debuerat ob has cauſas nocentibus ſibi repugnare

...um non ...gi ful-...ne.

Ficus, nec minùs, quàm in natura, in ſcriptore hoc integra & incolumis ſeruari, & qua voluptate ſanitatem & menſas noſtras quotannis auget, æqua felicitate medicinam etiam inſtruere. Securus nimirum perdoctus ille Marcellus de quæſtione ὅτι, ſollicitè τὸ διότι perquirit, cùm iſtud [ὅτι,] ſi noſtro iudicio aliquid tribuendum, neutiquam ſtet ratum & indubitatum. Quod ſi verò maximè res ita ſe haberet, quem malum materiæ habitum quæſo tribuet Lauro tantoperè omni æuo aduerſus ictus fulmineos celebratæ, eóque etiam ipſis adeò Imperatoribus orbis ſacrę? In qua tamen re ſi quid ariolandum, rationabiliùs fortè dicemus proceras arbores fulminibus eſſe opportuniores, manifeſtiúſque in iis noxam impreſſam apparere, quàm in minoribus, qualis Ficus, ut rationem illam Phyſicis celebratam & doctis notam nunc taceamus. Hoc tamen certum in ſacris paginis & à celebratis Eccleſiæ doctoribus imprimis commendatum Ficum. Apud Hieremiam cap. 4. oſtendit mihi dominus &c: Duo Calathi pleni ficis &c: Calathus vnus Ficus bonas habebat nimis, (inquit Hieron.) vt ſolent Ficus eſſe primi temporis (videtur intelligere præcoces) & Calathus vnus Ficus habebat malas nimis, quæ comedi non poterant, eò quòd malę ſint. &c: Quidam interpretantur in lege & Euangelio, Synagoga & Eccleſia &c:

Marcel. not. An Ficus fulmine feriatur.

Sacris paginis celebrata Ficus.

Ficuum interpretatio, Myſtica.

Talia multa habent D. Hieron. & D. Auguſtinus aliique Eccleſiæ Patres, quod monuiſſe tantùm hoc loco ſit ſatis, aliquandò publicanda.

Eſt & Ficus teſſera abundantiæ lactis, vt Goropius annotat in Vertumno. Lac enim propriè, inquiente Macrobio, ficorum dicitur: quod etiam ſentit Ouidius Faſtor. 2.

An tibi dum Lactens hærebit in arbore ficus.

Ficum autem à fœcunditate dictam volunt, autoribus Varrone & Quintil. ne Græcis omnia concedere videamur.

Ficus Vnde

His Συκῆ, & Σῦκον ipſe (Mævius & Sycon fructum Latinè dicit) fructus & ἰσχάδας, quanquam per hanc vocem nouellam ferè Ficum intelligant, autore Iul. Polluce: nam ἰσχάδες aridæ Fici ſunt, aut Caricæ interdum. Inuenias apud Græcos ἰσχάδας recentes & veteres quoque dici. Ipſa arbor Συκέα & Συκῆ, prima longa. Attici Ficum ipſam κράδην quoque nominant, vti dictum. Arbor Hebræis *Theenah* Hierem. 8. Fici aridæ Lat. *Caricæ*, Hebræis *Deſelah, Deſœlath, Thecmin, Deſelim*, teſte Trag. vid. 1. Samuel. 30. & 2. Reg. 20. Cordus reprehendit Marcellum quòd Caricę vocem malè in Dioſc. contextum poſuerit: habere enim Caricas ficus ſuum peculiare genus, vt ex Plin. & Hermol. colligere eſt. Germ. Feig/Feigenbaum. Belg. Vyghe/Vyghenboom. Gal. *Figuier*. It. *Fichi*. Hiſp. *Higos, Higuera*. Angl. Figetree. Boh. Fikſtepei, Arab. *Sin, Fin, ſeu Tin*. Caricæ vulgò ſiccæ, *Ficus paſſæ*: ἰσχάδες, ἰσχάδες ἄυαι Epigr. ἰσχάδες πεπω-γυῖαι Euſtath. Ger. Dürre feigen. Belg. Dodeſche Vyghen. Gal. *Figues ſeches, Figues de Careſme*. It. *Fico di Quadrageſima*. Ouid. 1. Faſtor:

Synon. ling.

Theenah arbor.

Carica. Marcellus notatur.

Fieſtepei Prodroma. Carica Iſchade.

Quid vult Palma ſibi, rugoſaque Carica? dixi.

Habetur quoque apud Hip. Caricum medicamentum duplex, aridum & liquidum, ſed neutrum Caricas recipit, neque à Caricis nomen habet, ſed à Carum gente, quibus erat in multo vſu, dictum fuiſſe tradunt. Groſſus, quem & immaturum fructum vocari diximus ὄλυνθος, φήληξ, ἐρινακὶς, Ameriæ. Germ. Grüne feigen/Vnzeitige feigen, Groene Vyghen / die noch niet rype zijn. Gal. *Figue qui n'eſt pas encore meure*. It. *Florono*, bole

Groſſus. Olynthos.

Venetis. Hisp. *Higo anno maduro.*

Chamæficus. Humilis ficus. Eiusdem arboris nominibus insignitur *Chamæficus* dicta cum eius fructibus, quæ & humilis ficus, quam in ollis & hortulis pensilibus alunt. An verò à vulgata differat aliter, quàm magnitudine, nondum asserimus. Doctiss. Medicus Chiffletius, apud quem in horto Vesuntii vidimus [& apud D. Abbaten de pulchro fonte] *Ficum nanam* vocitat. *Ficus Nana.* Denique tantæ fuit apud Antiquos commendatione Ficus, vt & secundum locum habuerit à vite: Et eius partes omnes peculiaribus sint nominibus designatæ. *Folium Thrium.* Ipsum folium θρῖον prisci Græci vocarunt propter eius asperitatem quo conuoluto anguilla piscis facilè detineri queat: *Adagium.* vnde adagium, τῷ θρίῳ τὴν ἔγχελυν, id est, Folio ficulno anguillam, nempe tenes, dirigendum in versutum aut versatilem hominem, quem alius arctiore nodo retinet atque constringit. *Frondes.* Sunt qui existiment frondes etiam ficorum ea voce insigniri. *Ramus Crade. Frondes.* Ficulnus ramus, κράδη, & κράδος. Pomi fundū vmbilicum. οἱ δὲ ἀττικοὶ καὶ τῶν συκῶν τὸ [illegible] ὀμφαλόν. *Folliculus Gruma.* Folliculus Fici, sicuti frumenti Varroni *Gruma* dicitur. *Frumētum* Granum Ficarium, Frumentum Plinio, κεγχραμὶς Theoph. & Gal. Germanis quibusdam *Luysen* dicuntur, quasi pediculi, à sonitu, quem eundem cum pediculis pressi efficiunt.

Prouerbia de ficu. Produntur & prouerbia de Ficu. *Ficum post piscem: Legumina post carnem:* alii tamen pro Ficu, Nucem dicunt, *Gallinaceos amantibus ficum ne ferito, Assentari nescio, Ficum, Ficum: panem, panem dico.*

Ficus atra. Ficum atram infœlicem pontifices putabant, fœlicem, albam: teste Hermolao.

Sed antequam reliquam historiam pertexamus de Caprifico priùs specialiùs quædam tradenda.

DE CAPRIFICO.

Quomodo differant Caprificus & us syluestres. CAprificum, syluestrem Ficum tradunt, quamvis [inquit Cam.] non immeritò docti quidam discrimen faciant inter Ficum sylu. & Caprificum. Nos ita censemus. Syluestrem esse incultam, & vel natura, vel neglectu sterilem, aut eatenus saltem, quatenus fructum non perficiat: Caprificum verò eam, quæ Caprificatur, quæ tamen & ipsa syluestris sit, ita vt reipsa quidem conueniant, sed ratione tantùm fructus & cultus differant. Quid? quod ne à satiua quoque specie differat Caprificus vel ficus, sylu. quòd ex grano satiuæ nascatur Caprificus: vt dicetur in progressu. Hæc verò sententia distinctionis Caprifici, à ficu syluestri ipsius etiam Theophr. est, qui in 2. de caus. c. 3. de Caprificatione & Caprifico [quam ἐρινεὸν vocat, & Gaza semper Caprificum reddit] locutus, ait: esse verò quædam loca quæ Caprificatione non egeant, absurdum non est, quippe quæ temperiem idoneam (συμμετρίαν) habeant tam alimenti quàm aëris. At humorem totum hoc genus (sub. eorum quæ caprificatione egeāt.) nimium esse, vel ex ipsis syluestribus, (καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀγρίων: ex ipsis erraticis vertit Gaza) constat. Cruditas (ἀπεψία] enim illa non nisi ea de causa fit, [nempe ob alimenti copiam] & eas ergo solent caprificare, vt possint permanere. Vides vt ἀγρίας συκᾶς intelligat incultas ficus non autem Caprificos. Ideò dixit [illegible]. Quæ sententia & doctissimi Scaligeri est & verò Theophrastum quoque ita sentire statuit, quamuis easdem ἀγρίας in sequentibus ἐρινεὰς quoque videatur appellare: vt non temerè Scaliger, quonam igitur modo ἐρινάζουσι?

Porrò Caprificum longè validiorem tradunt, quàm ficum: nullis ferè vitiis obnoxiam, vt etiam fico insita grossos suas tueri credatur: materie flexili: nunquam vt in ea maturescere pomum.

Cordus Caprificum vrbanæ per omnia similem dicit: incultiorem tamen, duriorémque: grossos ferre, quales vrbana, sed nunquam maturescentes: liquore manare, quàm satiua acriore, tam gustu, quam odore: De ea Theophrast. passim multa: ex quibus præcipua hæc sunt: Ἐρινεὸς, Caprificus seu ficus syluestris ineunte vere germinat, montibus propria est, fructus suos non maturat nec perficit, sed ex putredine in iis parui gignuntur culices, qui alimenti gratiâ aduolantes alios ficus appetunt, & crebro morsu aperiunt: *Cal[illegible]* hinc fit vt superfluo humore absumpto, adapertóque fructu faciliùs Solis admittatur vis, vnde meliùs & à Sole, & à propriâ naturâ vegetante percoquuntur: quòd nisi fiat, grossi earum decidunt, nec ad maturitatem perueniunt. Atque hęc ipsa quoque ratio cur culices gignantur: nempe quia fructus maturari nequeunt: Ergo interuentu putredinis culices in iis gigni, vt & in cęteris putrescentibus solent. In hunc finem caprifici rami cum ipsis Olynthis ficis appenduntur, vt culicum operá ficus tueantur, ne decidant, sed maturentur, eo quo diximus modo. Aut etiam iuxta ficos caprificos conserunt, vt culices inde *Capri[ficatio]* prognati promptè & facilè aduolare & ingredi queant. In summo autem ficeti limite conserende, vnde culices ad ficos secundo vēto deferri queant. In Italia autem non egent ea Caprificatione, quia spontè ficus maturantur.

Dele[ctus] Cap[rificorum] Laudantur potissimùm Caprifici nigræ, & locis ortæ saxosis, quòd tales permulta contineant grana Culicibus gignendis aptiores habentur rubiæ, versicolores & robustæ: quæ minùs aptæ, albæ sunt & imbecilles. Vbi plurimus est puluis, ibi & plurimæ validissimæque Caprificus exeunt.

Hæc ferè summa est historiæ Theophrasti de Caprifico & Caprificatione (quamuis multus sit & copiosus, in causarum peruestigatione, eámque passim inculcet.) quam & Plin. pereleganter tradidit his verbis: Caprificus vocatur è syluestri genere ficus, nunquam maturescens, sed quod ipsa non habet, aliis tribuens: quoniam est naturalis transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant: morsúque ficuum crebro, hoc est, auidiore pastu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus Solem primò secum inducunt, cerealésque (fœcundas) auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est, infantiam pomi, absumunt: quod fit & spontè. (naturæ vi, sed longiore temporis spatio) Ideóque Ficetis caprificus permittitur (permiscetur D.) ad rationem venti, vt flatus euolantes in Ficus ferat. Inde repertum, vt illatæ quoque aliunde, & inter se colligatæ iniicerentur Fico: quod in macro solo & aquilonio non desideratur: quoniam spontè arescunt loci situ, rimísque eadem, quæ culicum opera, caussa perficit: nec non vbi multus puluis quòd euenit maximè frequenti via apposita. Námque & pulueri vis siccandi, succúmque lactis absorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoque præstat, ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadam fragilitate ponderoso.

Ex

Ex dictis itaque patet caprificationem nihil aliud esse quàm medicationem quandam (sic libeat ex Plin. cit. verbis dicere) quâ putrescente caprifici fructu culices geniti in vrbanæ fructus euolant, fructúmque morsu aperientes, eiusdem maturitatem promouent & accelerant. Adaperta námque media Ficu superfluam depascunt culices humiditatem, vt subtracto quod exuberabat, à calore natiuo reliquum possit excoqui: deinde vt iuuari queat hic calor ab externo, cui patere queat aditus per apertionem illam, ad expeditiorem, perfectiorémque concoctionem & maturationem. Caprificari (inquit Sipontinus) est adhibitâ caprifico, ne fructus propinquæ Ficus ante maturitatem decidant, prouidère.

[Sc]aliger [m]agnus [ph]ilosophus. Non potuit, imò nec debuit tantus Philosophus Scaliger, quin suum acumen in hoc tam insigni naturæ opere (propemodum dixerimus miraculo) exerceret, quod vt passim præstitit in suis in Theoph. editis doctissimis & quouis æmulo superioribus commentariis, ita his potissimùm verbis succinctis rem sanè quàm subtilissimè concludit. Proposuit natura Caprifici fructum perficiendum, rem vilem admodum: non potest: vertit operam illam plebeiam ad operosiorem functionem, quippe culicem: quemadmodum contingit hominibus nequam, quibus pœnitentia est fœdior peccato. Dicendum, naturam omnem vbi nacta fuerit materiam, adiungere formam idoneam. Neque est culex παρεργον, aut accessorium operæ quæ parabatur ad caprificum: sed æquale propositum naturæ, vt ex materia caprifici culicem generet, opus caprifici fructu nihilo minus. Nec miretur quispiam quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria namque sunt. Est quidem cruditas cessatio eius caloris qui intendebat fructus maturationem. In hac huiusce operæ suspensione subit externus calor, qui fit author putrefactionis. Calore enim extraneo, quando prohibetur διαπνοὴ, necesse est fieri putrefactionem: atque hinc generationem culicis, qui postea maturationis fiat promotor, sicut dictum: de qua re (ego Cherl.) fusiùs in Historia de insectis.

[C]aprifici [tri]fera. In Cea (*Chio*) insula authore Plin. caprifici triferæ sunt. Primo fœtu sequens euocatur, sequenti tertius: hoc Fici caprificantur. Hodie etiam incolas eius insulæ dictum caprificandi modum retinere Dal. ad Plin annotat. *[D]electus.* Caprificorum (inquit idem Plin.) laudantur maximè nigræ, & in petrosis, quoniam frumenta plurima habeant. *[C]aprificationis tem[p]us [c]autio.* Caprificatio ipsa post imbrem. Inprimis autem cauendum, ne ex remediis vitia fiant: quod euenit nimia aut intempestiua medicina.

Theophrastus author est meliores quodam loco nasci ficus, sine vlla caprifici ope, quas ἀψηνίστας prædicari commendabili venundantium indicatura ac symbolo, quippe non passas caprificationem. *[A]nerinasta.* Eam ob causam nonnullos abiicere consilium caprificandi: eásque plus probare, quę culicum pertusione fuerint expertes, suo succo lætiores, quæ commendatio excellentiæ versetur in opinione hominum. Esse etiam quædam loca, quæ non egeant opera culicum, causámque συμμετρίαν statuit aëris ad alimentum. Vt neque excedat in humido, quod est in Græcia: neque in calore, quod fit in Ægypto: sed æquabili vtrinque temperatura. Maximè verò detestatur humoris copiam. At in macro solo non quæri caprificationem: neque in Boreali, quia ficcus ventus.

Quædam sunt in stirpium genere, inquit Aristoteles lib. 1. de gener. animal. c. primo, quæ res, quæ fructum ferunt, & quædam quidem quæ non ferunt, sed ferentes adiuuant illas ad marandum: vt inter Ficum [συκῆν] & caprificum [ἐρινεόν].

Mirum verò (si nostri in hoc negotio iudicii valet ratio) caprificationi quam vocant, non posse substitui aliam quandam apertionem quæ vel cultello fiat vel vngue, vel quouis alio instrumento commodo: vel scarificationem. *Caprificationis succedaneum.* Nam his artibus & succi abundantis pars absumetur, & externi caloris beneficium admittetur: nisi laboris molestia ficuúmque multitudo tædium causare solita, fortè absterreant. Malimus sanè quoad nos, si suo succo lætas esse non detur, eiusmodi apertione maturatas, quàm tot culicellorum rostellis perforatas, & suis fortè etiam excrementis inquinatas, degustare. *Sed de caprificatione plus satis.*

Cæterùm caprificum multi quoque classici Scriptores memoriæ commendare dignati sunt. Nam, vt annotat Athen. Ἐρινῶ Fici, id est, agrestis, seu caprifici, meminit Euripides in Scirone, vel adfigere ἐρινῶ, id est, caprifici ramos. Epicharmus in Sphinge: ἐρινεοὺς hæc nullo pacto similia sunt. Sophocles in Nuptiis Helenes fructum arboris nomine, figuratè sic dixit:

Immaturus erinus, id est, immatura Caprificus
Cùm sis, nec idonea
Cibo, alios oratione tua caprificas, [ἐρινάζεις.]

Adag. Conuenit hoc adagium in temerarios adolescentes qui senes peritiores docere conantur. ἐκ πέπων ἐρινεὸς, id est, immatura caprificus nimirum ille dixit, pro ἐκ πέπον ἐρινόν, id est, immaturus caprifici fructus. Lepidè profectò Alexis in Lebete:

Quid præterea nos dicere opus est? frequenter Ficus
Qui vendunt in Canistris, infernè quidem
Duros & vitiosos semper
Occultant, bonos autem & maturos supernè ostendunt:
Deinde qui mercatur, quasi tales emat,
Pretium numerat, eâque fraude, pecuniam in buccam abstrusa
Caprificum (τὸ ἐρινὸν) ille dat, iurarit se cùm ficos vendere.

Agrestis Fius arbor masc. gen. ἐρινεὸς appellatur, fructus neutro, ἐρινόν. vnde Homerus Odyss. 11.

Huic adest Erinus procerus, foliis patulis.

Erinius. Ἐρινεὸς. Amerias scribit grossos vocari ἐρίνακας. Plin. quoque Caprificum dixit pro Caprifici fructu. *Caprificus pro fructu.* Terent. in Adelph. Illic vbi etiam caprificus magna est.

Caprificus magne Etymon. Caprificum à carpendo dictam volunt, quòd muros, saxáque ac parietes carpat, quod Martialis insinuasse putatur, Epigr. lib. 10:

Marmora Messalæ findit Caprificus.

Qui tamen Sycomorum, Ficum agrestem, parietibus frequentem esse autumāt, toto errant cœlo.

Erineus. Ἐρινεὸς Plutarcho & Pausaniæ, quòd in Erino Thessaliæ, vel vt alii volunt, Achaiæ municipio primùm apparuerit, vt Phocioni placuit. Alii, vt Phauorinus, Fici speciem, ab Erino vrbe Dorica. *Tragos.* Messinorum lingua τράγος, testante Pausania, & Herodoto: quod & Apollo Aristomeni & Theocli vati, de salute consultantibus significauit. ἔστ' ἂν τράγος πίνησι νέδης ἑλικόφροον ὕδωρ, ἔτι μεσσήνην ῥύομαι.

Συκῆ ἀγρία, etiam Græcis dicitur: Aliis ὀλυνθοτρωκτης Lycophronis interpres, Ficum fatuam dixit. Fructus Polluci ἐρινὰ vocantur. Lat. *Caprificus;* Ficus sylu. Ficus agrestis, inculta: errata Gazæ. Germ. Ein wilder feygenbaum, Belg. Wil-

de Bygeboom. Gal. *Figuier sauuage*. It. *Ficaia seluatica, Fichi saluatichi*. Hisp. *Cabrahigo*.

Ἐρινάζειν. ἐρινάζειν Caprificari: ὀλυνθάζειν etiam dixit Theophrast. propterea quòd ὄλυνθος fructus sit caprifici. Caprificatio ἐρινασμός.

Ipsos etiam grossos siue grossulos ὀλύνθους & ἐρινεοὺς vocant, de quibus in præcedentibus abundè dictum: nimirum grossos propriè Olynthos esse, hoc est, primitiuas Ficus.

Crassi. Apud Macrob. Grossos legas, Ficos esse quæ nunquam maturescunt. Alii sic distinguunt, vt Ficus primò sit ὄλυνθος, deinde *pheiex*, postea Sycon, postremò Ischas, vt annotat Hermol. *Pheiex. Sycon Ischas.*

Nicol. Nicolai lib. 2.c.8. nauig. narrat in Chio Ficus diuersæ & contrariæ esse naturæ, quas tamen oporteat habere, & Ficus inutiles reddere, alias vtiles, mirabili modo qui ibi narratur.

Locus. Ficus in toto Europæo tractu temperatiori calidioriue obuia, ne Germaniæ quidem vsq; adeò insolens habetur, quippe quæ & in lautioribus magnatum hortis colatur, & non rarò fructum ad maturitatem perducat locis etiam plusculùm ad Septentrionem vergentibus. In Hispania, Italia & Gallia Narbonensi copiosè nec sine subsidio vitę prouenit, vbi syluulas vernâ & autumnali fœturâ biferæ Ficus perelegantes videas. In Brasilia quoque, illata ex nostro orbe, autore Maffeo. Leuin. Hulsius scribit se in insula S. Helenę Indię, vidisse in Ficuum arboribus nomina inscripta Anno 1510. & 1515. Ficus autem ibi satas per Lusitanos.

Quod Ficus omen fecisse ait Plinius. M. Crasso in Parthos exercitũ mouenti, id ita se habet. Crasso nauem expeditione illa conscendenti, cùm *Cauneas* Ficus venales quidam vociferaretur, dixisse visus est, *Caue ne eas*. Romani enim olim, vt auruncare pro auerruncare, dortium pro diuortium dixerunt, sic & Cauneas „ pro caue ne eas. Cic. 2. de diuin. vt suprà monuimus: Cùm M. Crassus, inquit, exercitum Brundisij imponeret, quidam in portu caricas cauno aduectas vendẽs, *Cauneas* clamitabat. Dicamus, si placet, monitum ab eo Crassum *caueret ne iret*. &c: Vid. Scal. in Festum, voce Aurum: & Ioach. Camer. in Plautum.

Cæterùm Stuckardiæ in horto principis magnæ coluntur arbores Ficus magnas purpureas ad maturitatem gustumque suaues perducentes, quemadmodum & Heidelbergæ in horto Electoris: Item Basileæ in priuatorum quibusdam præsertim D. Plateri hortis, sed vtrobique hyeme cõduntur. Apud Mompelgardenses rariùs perficiunt fructum. Fructus in his partibus, maiores Monspeliensibus, sed suauitate inferiores. Extitit in horto Montbelgardensi inter alias etiãnum vetula iam ante multos annos sata ab Ill. Georgio &c: E.C. VVirtemb. Patre f. m. quæ iam sæpiùs frigore perempta, à radice tamen stolones emittens semper reuiuiscebat. Caprificus Germaniæ incognita, inquit Cordus, Romæ frequens prouenit in uetustorum ædificiorum ruinis & muris. Monspessuli & in agro Narbonensi passim prouenit Caprificus totóque ferè anno abundat grossis: in Italiæ item multis locis crescit. Horat. iubet sepulchris Caprificos erutas, flammis aduri Colchicis.

Tempus & ætas. Est porrò breuissimæ vitæ Ficus, longioris caprificus, authore Theoph. cuius ẽ tribuit fœcunditati eius: vnde & Plin. citò occidunt, quia veloces, & tamen abundant diuitiis: omnia autem celeriùs senescunt præfœcunda. Quin & protinus moriuntur aliqua, cœlo ... fœcundita-tem eblandito, quod & maximè vitibus euenit. In trimatu ferre incipiunt, ostendentes & [illegible]. Seriùs folium nascitur, quàm fructus. Serotinæ Fici antè quàm fructum percoquant, folia deperdunt. Germinat sub arcturum post Ver, quod tempus commune omnibus est, præsertim edomitis, ac præcipuè Fico & Viti. Eò melior futurus intelligitur fructus, quò lætius germen antecesserit, contra quàm cæteris arboribus. Fructus omnis ferè vrbana Ficus, vt & Cordus testatur, bis producit: æstatis initio vnum: autumno verò alterum, vtrosque simul fouens, sed diuerso tempore perficiens. Monspessuli Iunio & Iulio maturas comedimus, Iulio etiam Basileæ. Romæ Maio. Qua ratione floreant, suprà dictum.

Satio. Ficos mariscas M. Cato in loco cretoso & aprico seri præcipit: Africanas & Herculanas, Saguntinas, Hybernas, Telanas, atras pediculo longo, in loco crasso & stercorato. Loca calida amat, quia densa eius materia non est: hincque fit, vt, in locis frigidis [intellige valdè frigidis] ficeta fieri non possint, teste Varrone. Ficum, inquit Colum, frigoribus ne serito: loca aprica, calculosa, glareosa interdum & saxosa amat. Eiusmodi agro citò conualescit, si scrobes amplos & idoneos feceris. Ficorum genera etiamsi sapore & habitu differunt, tamen vno modo, sed dispari differentia agri seruntur. Locis frigidis & Autumni temporibus aquosis, præcoces serito, vt ante pluuiam fructum deligas. Locis calidis hybernas serotinas serito. At si voles Ficum quamuis non natura seram facere, cùm grossuli minuti erunt, fructum decutito. Iterum alterum edet fructum, & in hyemem seram differet maturitatem. Nonnunquam etiam, cùm frondere cœperint arbores, cacumina Fici acutissimo ferramento summa amputare prodest. Sic firmiores arbores & feraciores fiunt: ac semper conueniet simul ac folia agere cœperit Ficus, rubricàm amurca diluere, & cum stercore humano ad radicem infundere: ea res efficit vberiorem fructum, & farctum Fici pleniorem melioremque. De Fici satione controuersia orta est. Theoph. ex eius semine interiore, id est, minutis eius granis [κεγχραμίδας vocant ... [illegible]]. Sic & plerique Geoponici Scriptores tradunt, ex semine satam omnino degenerare. Cicero fatetur ex semine nasci, in Catone maiore. Ex Fici', inquit, tantulo grano tantos truncos procreat. Et Const. Cæsar. Plantatur, inquit, Ficus ... [illegible] ipsius granis. Alii vt Plin. & Ruell. Ficum omnibus emergere modis, præterquam ex talea seu ramo & surculo. M. Varro ex semine vix nasci posse scribit, his verbis: Fici semen naturale intus in ea Fico, quam edimus, quæ sunt minuta grana, è quibus paruis, enasci coliculi vix queunt. Omnia enim minuta & arida, ad crescendum tarda. Quare surculis potiùs vtendum, quàm semine ad ficeta facienda terráque obruenda, præter si aliter nequeas, vt siquando quis trans mare semina mittere, aut inde petere vult, tum enim resticulas per Ficos, quas edimus maturas perserunt, & eas cum inaruerint, complicant, ac quò volunt mittunt, vbi obrutæ in seminario pariant. Sic genera ficorum Chiæ ac Chalcidicæ & Lydiæ & Africanæ. Item cætera transmarina in Italiam perlata. Hæc Varro. Colum. Ficulnea cacumina iam tumentia locis frigidis & humidis à Calend's Martii vsque in decimum Calend. April. vtilissimè poni tradit.

Curk ... gidis ... nasci... *Vt ficus ... ra fiat.* *Vt fera... res fiant.* *Vt fici f... pleniore. Quæstio ... satio.* *Ex sem... vix ...* *Quomodo Fici in Italiam perlatæ.*

Specialiùs de Ficorum satu & cultura differit Palladius in hunc modum. Calidis locis Fici planta

taradicata Nouembri mense, temperatis Februario, frigidis meliùs Martio vel Aprili ponenda est. Si taleam vel cacumen ponas, vltimo Aprili, cùm ei se viridior succus infuderit: Plantæ in scrobe depositæ, lapides substituendi sunt, ad radicem fimo terra miscenda est. Si loca frigida sunt, plantarum cacumina diuisis cannæ internodiis defendantur à frigore. Si cacumen velis ponere, trisulcum ramum bimum vel trimum ab australi parte decidas, & sic obrues, vt diuisa cacumina terra interiacente velut tres surculos reddant.

[...]ra. [...]cu- [...]omen-

Taleam sic ponemus vt cætera, cui leuiter ab infima parte diuisę lapidem mergemus in fisso. Ego, inquit Pallad. mense Feb. vltimo, vel Martio in Italia plantas grandes Ficorum per pastinatum solum disposui, & eo anno poma peperêre supra comprehendendi felicitatem, velut tributa reddentes.

[...]alea [...]da.

Legendæ sunt plantæ, in quibus frequens nodus extuberat. Steriles creduntur, quæ nitidæ sunt, & oculos suos per longa internodia distulerunt.

[...]arum [...]tus. [...]steri-

Si plantam Fici priùs nutrias in seminario, & maturam transferas in scrobem, poma generosiora producet. Aliqui multùm prodesse confirmant, si plantam Fici diuiso Squillę bulbo intersitam, strictámque vinculis collocemus. Scrobes amat altas, interualla maiora, terræ genus durum & gracile & siccum pro vtili sapore pomorum. Prouenit & petrosis & asperis, tamen potest locus propè omnibus seri.

[...]oma [...]rosiora [...]ucat.

Quæ in montanis & frigidis locis nascuntur, quia minùs lactis habent, ad siccitatem durare non possunt. Vsus illis in viridi est, melioris magnitudinis & saporis arguti. Quæ nascuntur in campis, & locis calidis, & pinguiores sunt, & in siccitate durabiles.

[...]em [...]tus.

Si genera numerare velimus, immensum est: sufficit, quòd omnibus æqua cultura est. Illa distantia est, quòd in caricis meliùs alba seruatur. In locis nimiè frigidis præcoquas Ficus seramus, quæ citò veniant, vt antè imbres genus hoc possit occurrere: calidis verò, & ęstuosis eas, quæ serò maturant.

[...] Cari- [...]eliùs [...]entur,

Gaudet assidua fossione. Per Autumnum proderit, si stercus admoueas, præcipuè de auiariis.

[...]ura.

Recidenda sunt in ea, quæ aut putria aut malè nata reperies, & e aratione putanda est, vt inclinata per latera possit expandi.

In locis humectis Ficus saporis obtusi est, cui circuncisis contra hoc radicibus aliquantus cinis debet affundi. Aliqui inter ficarias caprifici arborem serunt, vt non sit necesse per singulas arbores pro remedio eadem poma suspendi.

[...]cus sa- [...]ores

Mense Iunio, circa solstitium caprificandæ sunt arbores Fici, id est, suspendendi grossi ex caprifico, lino, velut serta, pertusi. Si hoc desit Abrotani virga suspendatur, aut callum, quod in Vlmeis foliis inuenitur, aut arietina cornua circa radices arboris obruuntur, vel truncus arboris, quo loco turget, scarificandus est, vt possit humor effluere. Cùm folia incipiunt producere Fici, vt fructum multum & pinguem ferant, in principio germinis cacumina summa decutimus, vel illud tantùm cacumen, quod ex arboris medietate procedit.

[...]rifica- [...]s tem- [...]rifica- [...]odus [...]arie- [...]& e- [...]em ca- [...]icatio- [...]subsi- [...]fruct= [...]tum & [...]tem [...]nt.

Vt Ficus citò maturet, succo cępę longioris cum oleo, & Pipere mixto vnge poma, quando grossi incipiunt subrubere.

[...] citò [...]ture.

Ficus ex Didymi traditione, referente Constantino Cæsare, duobus anni temporibus, Vere & autumno commodissimè seritur: Vernam tamen sationem magis desiderat, quippe cùm arbor omnium ferè tenerrima & delicatissima sit, gelicidia & glacies horret, ventósque mirum in modũ formidat, quòd cùm ruunt aut sæuiunt flatus rũpatur. Ego tamen, inquit, Iulio mense toto plãtas disposui rigans, & transferens, & poma in arborem magnam adolescentes peperere. Calidioribus tamen locis solo pastinato neque admodum irrigato pangi debent: siquidem aquarum copia genitiuam earum pulchritudinem natiuámq; decorem tollit, & corruptioni reddit opportuniores.

Plantatur & alio modo. Si quis maceratas ficos testi obducat, frequentique riget rore, complures emergent arbusculæ, quas oportet transferre in scrobes, vbi in hoc seminario nutrieris. Si verò viuiradices quis deponat, eas scillæ immissas plantare oportet. *Alia serendi ratio.*

Quidam muria macerantes plantam pangunt. Præstat autem, si ramos plantaturus es, vt ipsos in bubulo stercore riges.

Alii cum planta calcem viuam iniiciunt, & non fallit neque frustratur ipsos plantatum.

Alii rubricam oblaqueatis radicibus iniiciunt. Si in altitudinem luxuriari nolis, clauam in caput serito. Scire expedit senescentem Ficum fertiliorem euadere. *Ne in altum excrescat. Vetula fertilior.*

Ficum Plin. omnia insitionis genera admittere scribit. Inseritur in Morum & in Plantanum, teste Leontio. Inseritur autem non solùm vere, quemadmodum alię arbores, sed etiam æstate vsque ad solstitium hyemale, velut etiam Florentinus prodit. Aprili mense, tradente Palladio. Ficum inserere debemus inter corticem, vel si nouellæ arbores sunt, fisso ligno, quod statim operiendum est & ligandum ne ventus introeat. Meliùs comprehendunt, si circa terram recisam inserantur arbusta. Aliqui & Iunio mense inserunt. Varro circa solstitium. *Insitio. Insitionis modus.*

Surculus legendus est anniculus, inutilis enim creditur maioris vel minoris ætatis. Inoculari Ficus solet locis siccis Aprili, sed humidis meliùs Iunio mediante, Octobri mense locis tepidis. Propagari & ramis potest. Inseritur autem in Caprifico, in Moro, in Platano, & oculis & surculis. Idem Pallad. de insitionibus. *Surculi delectus.*

Persuadet Moris tetrum mutare colorem
Ficus; & inuasis dat sua iura Comis.
Se quoque miratur pingui grandescere succo,
Et solitum gaudet vincere poma modum.
Insignes foliis Platanos felicia mensis
Brachia gaudentes vitis honore Comas.
Ingrediens pingui se cortice maxima Ficus
Seruat, & optatos implet adepta sinus.

Nunc ficulnea cacumina obruuntur vtiliter, cum tumescunt, vt plantas faciant, si earum copia non abundat. *Vt varior fructus ferat vna ficus.*

Vt etiam varios fructus vna Ficus exhibeat, ramos duos nigræ, & albę arborum inter se ita vinculo stringes atque torquebis, vt germina misceri cogantur, sic vt obruti & stercorati, & humoris rigatu iuti, vbi prodire cœperint, germinantes oculi aliquo inter se annexu conglutinentur, & compactum germen in vnum caudicem coalescat, qui bicolores fructus pariet: sed bimam transferre plantulam meliùs, autore Leontino qui eundem modum præscribit. Quidam tutiùs eiusmodi coitum moliuntur. Ficaria grana ex diuersi coloris ficubus linteolo illigata serunt, & deinde suo tempore transplantant.

Si in oculo Fici quid scribatur, Ficus scriptas germinaturas dicit Democritus.

Vt fructus non abijciant.

Vt fructus non abiiciant idem caueri spondet, si caudex eorum Mororum succo sit illitus: nec amittere velut ægram pomum, si radix eius sale & algis marinis obducta sit, aut si grossi ex ipsa amuleti vice suspendantur: aut si quadrantalibus Lunæ rubrica caudix oblinantur, vel intorta ex caprificis serta suspendantur. Quapropter aliqui in singulos ramos ipsos inserunt, ne illud singulis annis facere cogantur. Continet etiam fructum Ficus, si circa Pleiadas scrobes circumfoderis, & amurca cum aqua æqualiter mixta truncum perfuderis.

Vt ficus silu. mansuescat. *Vt Grossi non decidant.*

Ficum syluestrem mansuefacies affirmante id Africano, si putatos ramos vino & oleo madefeceris, & rigaueris per septem dies. Grossi seu immaturæ Ficus non decidunt, si arboris radice incisa, quaternos salis sextarios inieceris, & terram insuper aggesseris.

Vt ficus purgantes fructus ferat.

Democritus tradit si quis Fici esu, aluo deiectionem moliri cupiat, Elleborum nigrum cum Tithymalo tritum, radicibus arboris, quæ deponitur inseri debere, sic enim inde enatas Ficus purgatrices futuras.

Vt præcoces fiant.

Præcoces Ficos, hoc est, ante tempus maturescentes idem fieri promittit, si columbarum stercus & Piper & oleum iuxta adieceris.

Florentinus in Georgicis suis, præcocem & Theriacam Ficum fieri ait, fructu ex antidoto Theriacâ illito. Pollere idem affirmat aduersum ferarum morsus pomum, quod antidoto Theriace pubescens fuerit delibutum. Si verò ante tempus Ficus edere velis, columbinum stercus & Piper oleo mixta olynthis & grossis idem circumlinenda suadet.

Vt ficus virides conseruandæ.

Ficus post maturitatem in arboribus manere non possunt, quemadmodum alij pomorum fructus, sed sponte cadunt: possunt tamen, si Africano credimus recentes seruari, quales in arbore erant, hac arte. Quum opercula vini doliis obditurus es, ollam nouam accipito, aut aliud vas non rotundum & oblongum, sed potiùs, ex arbitrio quadratum, fundóque fultum. Huic immitte recentes ficus minùs maturas, cum suis pediculis vmbilicísue, hoc est, particula qua arboribus suis dependent lectas, sed leui manu, atque ita vt distent inter se, ollámque diligenter obtura, & in dolium vino plenum vtinnatét immitte, tum dolium tege & occlude. Hæ Ficus permanent quales fuerunt iniectæ, nisi vinum acescat.

Alius modus in cucurbitis.

Conseruantur recentes Ficus etiam hoc modo. Ex recentibus cucurbitis eximere oportet ex lateribus, eas partes quæ spleniis similes existunt, easque excauare velut thecas aut vaginas. Deinde in singulas, singulas ficus impones, Cucurbitámque exemptis spleniis obturabis, & in loco vmbroso suspendes, vbi nec ignis inspiret nec fumus. Sed, vt antè dictum, legendæ cum petiolis, quippe quæ diutiùs durent integræ.

Alius.

Alii sic in melle disponunt ficus, vt neque se inuicem: neque vas tangant, dein indito operculo finunt. Atque vitreum poculum, aut aliud quoduis pellucens, ficubus leniter immersum super imponunt, & obducto cera spiramento ita relinquunt, sicque immarcessibiles manere promittunt.

Vt caricæ conseruandæ.

Si in tegete, qualo vel cratibus inditæ Fici calfacto furno post exemptum panem propendeant, & in fictilem & benè picatam fideliam condantur, diu seruabuntur illæsæ. Sed eas cum pediculo ex quo dependent decerpere conuenit, & muriam cum oleo feruefactam in Sole irrorare, & in vas mittere, idque luto oblinire, noctem tamen vnam antea rori exponere, ac postea vasi committere.

Alius modus.

Alii cratibus expandunt, toto Sole siccandas, & recipiunt nocte sub terra.

Alius.

Alii pinguissimam quámque viridem Ficorum eligunt, & arundine vel digitis diuisam dilatant, atque ita in Sole arescere patiuntur, quas deinde bene siccatas meridianis teporibus, cùm calore Solis emollitæ sunt, colligunt: & vt est mos Afris atque Hispanis, inter se compositas comprimunt in formam panis redigentes: tum rursus in Sole assiccant, & ita in vasis recondunt.

Modum Campaniæ consuetum tradit Palladius: ac varios etiam habet Columella, quos breuitati consulentes hîc prætermittimus. Ex dictis autem patet, Ficus olim in iunceis capsis, arcis & cadis reseruatas fuisse: hodie [vt ad nos importantur ex Galloprouincia & Italia] in iunceis sportis reponuntur.

Fici m[orbi].

Sed & de Ficus morbis quædam dixisse conueniet, vt & huic rei culturæ modus præscribatur. Est itaque ei, authoribus Theoph. Plin. & Geoponicis tam Græcis quàm Latinis, peculiaris *Vermiculatio.*

Vermiculatio.

Bestiolas istas vocant Cerastas, stridulum animaleulum, de quo fusiùs alio opere. Præterea κράδος, scabies, cochleæ. Crados est, cùm marcescunt rami, quos priuatim Cradas in Ficu vocari, suprà diximus. Item *patella*, sed aliter quàm in Olea, quoties videlicet radices imbrium superuentu quasi deglabrantur. Eandem & *vredo* afficit καυθὸς: & tabes ἔκπληξις Theoph. dicta, estque quasi quidam stupor rigórque. Frigore & gelu alsiosis annis contrahitur. Illi etiam vt & plerisque aliis arboribus infestæ sunt formicæ & Sideratio.

Crados. *Scabies.* *Cochleæ.* *Patella.* *Vredo.*

Remed[ia].

Dicamus & remedia quædam. Ergo ne vermes patiatur, suadente Palladio ramum Terebinthi vel Lentisci taleam cum plantis Fici cacumine ponemus inuerso. Vncinis æreis tollendi vermes ex Fico. Alii amurcam, alii veterem vrinam ablaqueatis radicibus miscent. Alii bitumen & oleum, aut solam calcem viuam latebris vermium linunt. Si formicæ molestæ sunt, rubrica, butyro, & pice liquida mista circa truncum debet induci.

Ad fr[uctus] casum.

Alii Coracinum piscem contra formicas in arbore suspendendum suadent. Si fructus suos velut ægra proiiciet, alii rubrica aut amurca insulsa mista aqua arborem liniunt, vel cancrum fluuialem cum ramo Rutæ suspendunt, vel algam marinam, vel fascem Lupinorum, vel radici terebratæ cuneum figunt vel securi arboris corium sæpiùs proscindunt. Quædam etiam ad idem diximus suprà. Scabiosam Ficum curabis scilla iuxta radices eius plantata, aut rubrica aqua diluta circum truncum ipsius oblita.

Ficus [pu]milæ [vt] fiant.

Ficus arbores vt perquàm pumilæ habeantur, & in vasculis super fenestris spectentur à viatoribus ita docuere mangones referente Matth. Abscindito Fici surculum verno tempore, paulò ante germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo vis vase terra referto surculum ipsum serito cacumine inuerso, circa quem hordei miliíque nonnihil inspergito, & terra deinde obruito, demissa extra tellurem resecta parte. Fit enim hoc mangonio, vt inde ramuli enascantur paruuli, qui circum vas sese fundentes, breui admodum tempore ficus optimos edant, pumila perpetuò manente arbore.

Vires & vsus.

Sed tandem ad vires. Sunt qui huic fructui præcipuum honorem, inter eos, quos horarios dicimus, deberi asseuerent, vtpote cuius succus minùs vitiosus sit, & qui magis alat etiam quàm vua,

vua, ſucco etiam præſtantior. Vſque adeò apud priſcos exiſtimatæ, vt Ananius, σῦκα τῆ χρυσοῦ χρειοδέστερα, id eſt, ficos auro vtiliores melioréſque dixerit: Et Homero ingeniorum fonti, συκέαι τε γλυκεραὶ καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι. Sic & Tryphon Ficum magnopere laudauit. Atque adeò Ficum in maxima admiratione fuiſſe apud Græcos argumento eſt, quòd & hi, & maximi quíque viri eandem & ſcriptis, & appetitus famulitio proſecuti ſint. Hercules virides ficus ac recentes cum bubula edidiſſe fertur. Plato Philoſophorum ille triſmegiſtus & Philoſophus, ſed ne mireris, & φιλόσυκος æque ac φιλόσοφος, haud minùs, inquam, Ficuum, quàm vuarum amator, cognominatus fuit.

Menſes re-

Sed, vt ſpecialiùs eius vires inſpiciamus, Hipp. cùm contingit, vt menſes diu retenti derepentè affatim prorumpant, tunc huic ita ſe habenti Groſſum ſiccam [ὀλυνθον ξηρὸν] contuſam & cribratam, in linteo ligatam in ſubditio apponit, & imo ventri refrigerantia admouet, ea cautione, ne inhorreſcat. A medicamenti etiam potione vteros Groſſorum decocto, poſtea etiam acerbis colluit. Groſſos quoque hybernas in aquam iniectas lento igne coquit, deinde percolat, & affuſo oleo, vteros colluit. Idem pro ſubditio purgante & emolliente caricam coquit, donec grana interiora [τὰς κεγχραμίδας] deponat, id expreſſum læuiſſimè tritum in vellere [ἐν εἰρίῳ] cum vnguento roſaceo ſubdit. Si tandem ex partu, aut inflammatione exulcerati fuerint vteri, Groſſos hybernas [ὀλύνθους χειμερινὰς] affuſâ aquâ decoctas excolat & deponit, deinde oleum tepidum affundit & permiſcet. Duabus ad ſummum heminis colluit, & purgat. Vlceribus autem purgatis eoſdem ita corroborat. Groſſos hybernas terit & affuſâ aquâ per diem totam macerat, & oleo affuſo colluit. *Sed hæc collegiſſe hic ſufficiat, qui plura volet, apud Hipp. legat.*

...ſarium.

Fici maturæ, autore Dioſc. recentes ventriculum lædunt, aluumque ſoluunt: vt etſi hic fructus in maxima ſententiarū autoritate ſit, nihilominus peculiare ac commune ferè pomorum omnium probrum hoc effugere minimè potuerit. Sed contracta ab iis alvi fluxio facilè cohibetur: papulas euocant, ſudoréſque mouent: ſitim ſedant, caloremque reſtringunt: Siccæ verò ſunt alibiles & excalfactoriç: ſitim magis afferunt, aluóque ſunt vtiles: at alui ventriculique fluxionibus [ῥευματισμοῖς] contrariæ: gutturi autem arteriæ, veſicæ ac renibus perutiles: nec non & iis qui ex longa valetudine decolorati ſunt, Anhelatoribus, Comitialibus atque Hydropicis. Feruefactæ cum hyſſopo & potæ, quæ pectore continentur expurgant: veteris tuſſis ac diuturnis pulmonum vitiis conueniunt, aluúmque molliunt cum nitro & cnico tuſę, deinde manducatæ. Ipſarum decoctum arteriæ ac tonſillarum inflammationibus gargarizatu prodeſt. Quin & Cataplaſmatis ex hordeacea farina miſcetur, itémque in mulieribus fotus cum Fœnugræco aut ptiſana. Cæterùm cum Ruta coctæ, ad torſiones colicas infunduntur. Coctę, deinde tritæ ac impoſitæ, duritias diſcutiunt, parotidas & furunculos emolliunt, panos maturant, efficaciúſque addita Iride, nitro aut calce viua. Crudæ quoque ſi cum antedictis tundantur eadem efficiunt. Cum malicorio: pterygia repurgant. Cum atramento ſutorio, medentur ægrè ſanabilibus malignísque tibiarum fluxionibus, (vlceribus Pl.) Quin & in vino deferuefactæ, addito abſinthio & hordeacea farina, vtiliter hydropicis illinuntur. Crematæ & cerato admiſtæ perniones ſanant. Quod ſi crudæ

...xanti. ...apula. ...udor. ...itis. ...aricarū ...ius. ...luxiones. ...olor pal-...idus. ...ſthma. ...ydrops. ...uſsis. ...nflamma-...orie. Durities. ...urnnculi. Pterygia. Vlcera tibiarum. Hydrops. Pernion...s.

terantur, & liquido ſinapi exceptæ auribus indantur, ſonitus tinnitúſque ſanant. Porrò tam ſylueſtris, quàm ſatiuæ Fici lacteus ſuccus coaguli modo lac contrahit, coagulatúmque aceti modo diſſoluit. Idem corpora exulcerat, ora vaſorum reſerat, aluum ſoluit & vterum relaxat cum trito amylo potus: [σὺν ἀμύλῳ: ita & Plin. legiſſe videtur. Meliùs μετ' ἀμυγδάλης, rationabiliúſque. Menſes quoq; ciet appoſitus cum oui luteo aut cera Tyrrhenica: Podagricorum cataplaſmatis cum farina Fœnugræci & aceto vtilis: Lepras verò, Lichenas, maculas à Solis ardore cōtractas, vitiligines, pſoras, vlceráque capitis manantia cum polenta expurgat. Inſtillatur plagæ, percuſſis à ſcorpione, venenatorum ictibus & canis morſibus auxiliatur: dentium dolori prodeſt lana exceptus, & in eorum cauis additus: denique formicoſam verrucam tollit, carne quæ in ambitu eſt adipe circumlita.

Tinnitus. Lactis Vis. Aluus. Vterus. Menſes. Podagra. Lepra. Lichena. Vitiligo. Pſora. Vlcera capitis. Ictus Venen. Dentium dolor. Verruca.

Hæc eadem præſtat ſuccus à teneris ſylueſtris Fici cauliculis, quandiù lacteo liquore prægnans eſt, nec dum oculus egerminauit. Tùm enim hi tuſi exprimuntur, & ſuccus ſiccatus in vmbra reponitur. Porrò & liquor & ſuccus ad exulceratoria medicamenta vſurpantur, Decocti verò cum bubulis carnibus ficulnei ſurculi efficiunt, vt hæ faciliùs percoquantur. Lac quoque ſi dum coquitur, ſpathæ vice ficulneo eiuſmodi ſurculo moueatur, maiore illud vi præditum efficiunt.

Fici ſilu. Vires. Exulcerat.

Groſſi, quæ & Erinei quibuſdam dicuntur, coctæ & illitæ, collectionem omnem, ſtrumáſque emolliunt. Crudæ verò cum nitro & farina impoſitæ, formicationes thymóſque tollunt. Quin & hæc eadem ipſa folia poſſunt. Cum aceto autem & ſale illita, vlcera in capite manantia, furfures & epinyctidas ſanant. Iis quoque ficoſæ ſcabræque genæ perfricantur. At nigræ Ficus foliis ramuliſque vitiligines albæ perunguntur. Faciunt quoque aduerſus canum morſus cum melle, & ad vlcera quæ faui, Græcis κηρία vocantur. Groſſi cum papaueris ſylueſtris foliis oſſa extrahunt: furunculóſque cum cera diſcutiunt. Cæterùm cum eruo ac vino impoſitæ, contra muris aranæi morſus & ſcolopendræ venena poſſunt. Fit & è crematorum tam ſylueſtris quàm ſatiuæ Ficus caliculorum cinere lixiuium. Sed cinerem plurimùm diutiſſiméque macerari oportet. Vtile porrò eſt ad medicamenta cauſtica, & partibus prodeſt gangræna tentatis. Nam expurgat & conſumit quæ excreſcunt: Vſus eſt, vt eo imbuta ſubinde ſpongia ſuperponatur. Interdum & infunditur, quemad. Dyſentericis, & in vetuſtis fluxionibus, nec non & ſinubus cuniculatim depaſcentibus, iiſq; magnis Etenim purgat, conglutinat, carne replet, & oras committit, æquè ac emplaſtra quæ cruentis vulneribus imponuntur. Propinatur & ad ſanguinem in grumos concretum, itémque contra præcipitationes, rupta atque conuulſa cum aquæ cyatho recens excolatum, admiſto olei exiguo. Cœliacis, ac dyſenteris per ſe Cyathi menſura datum auxiliatur. Neruorum vitiis & conuulſis ex oleo conuenienter illinitur: quippe quòd ſudores moueat. Bibitur & aduerſus gypſi potum, phalangiorumque morſus. Eoſdem porrò effectus exhibent lixiuia reliqua, præſertimque quernum: omnia verò aſtringendi vi pollent. *Hactenus Dioſc.* De qua poſtrema eius ſententia infrà, poſt vites ex Galeno ſpecialiùs trademus. Plin. quoque teſtatur, Ficus ſuccum lacteum coaguli vſum præbere acetique naturam habere, & pleraque alia Dioſc. de Ficu placita confirmat diuerſis locis, additque Lac eius pilos detrahere, palpe-

Groſſorum vis. Struma. Formicatio. Folia. Vlcera cap. Scabrities faciei. Vitilig. Canū morſus. Vlcera ce- ria. Fractura. Ictus Venen. Lixiuium. Cauſticum. Gangrana. Dyſenteria. Fluxiones vetuſtæ. Vlcera caua. Facultates. Sanguis cōcretus. Caſus ex alto. Cœliaca. Dyſenteria. Nerui conuulſi. Sudorificum. Contra gypſum. Morſus Phalang. Vires ex Plinio. Pſilothrum.

brarum scabiem emendare. Fici maturæ, eodem teste, vrinam cient, aluum soluunt, sudorem mouent papulásque. Ob id autumno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora perfrigescunt. Nec stomacho vtiles: sed ad breue tempus & voci contrariæ intelliguntur. *Plin. illust.* (Dal. nec stomacho contrariæ legit:) rectiùs fortè, inutiles: Voci autem contrarias esse, experimento repugnat: fortè, nec voci legendum. *Medicata fic.* (Medicatas vocat, quarum maturitas, vt sint præcociores, caprificatione acceleratur, de qua re in superioribus plus satis.) Iuuenum vires augent: senibus meliorem valetudinem faciunt, minúsque rugarum. Sitim sedant: calorem refrigerant: ob id non negandæ in febribus constrictis, quæ *stegnas* vocant. Siccæ Fici stomachum lædunt: gutturi & faucibus magnificè vtiles. Natura his excalfaciendi. Sitim adferunt. Aluum molliunt: rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper vtiles *Febres.* & anhelatoribus ac suspiriosis. Iocinoris, renum, lienis vitiis. Corpus & vires adiuuant: *Athletarũ cibus.* ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur: Pythagoras exercitator, primus ad carnes eas transtulit, [illarúmque esu carnem & habitum corporis augeri docuit.] Recolligentibus se à longa valetudine vtilissimæ: omnib. quæ maturãda aut discutienda sũt imponũtur: efficaciùs calce aut nitro admisto. *Pectus. Tussis. Pituita. Tumores.* Coctæ cum Hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim veterem. Cum vino autem ad sedem & tumorem maxillarum, & furunculos, panos, parotidas decoctæ illinuntur. *Fœminæ* Vtile & decocto earum fouere fœminas. *Pleuritis. Peripneumonia.* Decoctæ quoque eædem cum fœnogræco vtiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. *Vlcera tibiarum.* Tibiarum vlceribus, cum æris flore. *Pterygia.* Pterygiis cum Punico mâlo. Ambustis cum cera. *Hydrops.* Hydropicis coctæ in vino & cum Absynthio & farina hordeacea, nitro addito. *Plin not. & correct.* Aluum sistunt manducatæ. (Secum ipse pugnat Plin. nam priùs aluum mollire dixerat: Legendum ex Diosc. Aluo vtiles sunt, εὐκοίλια ἐστιν, vel aluum cient. D.) *Carbunculus* Carbunculos extrahunt in vino coctæ & impositæ. *Carcinoma* Carcinomati, si sine vlcere est, quàm pinguissimam Ficum imponi, penè *Phagedæna* singulare remedium est: item phagedænæ: Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, [de lixiuio ficulneo id Diosc. Plinius verò, nisi pro acie vlcera legamus, de oculis intelligere videtur, quod Diosc. de vlceribus scripsit) conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & percussis, præcipitatis, conuulsis, ruptis, Cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis: & si quis cum oleo perungatur, excalefacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricem tenuissimam obducit. *Cicatrix. Lusciosi.* Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiúmque vitia crebro fricatu. Produnt etiam, si *Superstit.* quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo vidente, atque in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. *Ventris vlcera* Cortex tritus cum oleo ventris vlcera sanat. Crudæ grossi verrucas & thymos nitro farináque additis, tollunt. *Spodij substitutum.* Spodii vicem exhibet fruticum à radice exeuntium cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad vlcera oculorum & scabritiem. *Vlcera oculorum.* *Caprificus.* Caprificus etiamnum multò efficacior Fico. Lactis minùs habet: surculo quoque eius lac coagulatur in caseũ. Exceptum id coactúmque in duritiam, suauitatem c[illegible]as affert. *Dentium dolor* Dent[illegible] dol[illegible] hic succus appositus in lana prodest. *Mirabile ignis compendium.* Bubulas carnes additi caules magno ligni compendio percoquunt. Grossi illitæ strumas & omnium collectionem emolliunt & discutiunt. Aliquatenus & folia. Quæ mollissima sunt ex his, cum aceto vlcera manantia, & epynictidas & furfures sanant. Grossi Caprifici inflammationes (inflationes.. CH.) discutiunt suffitu. *Vlcera manantia.* Resistunt & sanguini taurino poto, *Sangui. tauri med.* & psimmythio, & lacti coagulato potæ. Item in aqua decoctę atque illitæ parotidas sanant. Cauliculi aut grossi eius quàm minutissimæ ad scorpionum ictus è vino bibuntur. *Contra Murem aran.* Lac quoque instillatur plagæ, & folia imponuntur. Item aduersus murem araneum. *Vuulæ & dentium dolor.* Cauliculorum cinis uuam faucium sedat. Arboris ipsius cinis ex melle, rhagadia. Radix deferuefacta in uino, dentium dolores. Hyberna caprificus in aceto cocta & trita, impetigines tollit. Illinuntur ramenta ramorum sine cortice quàm minutissima ad scobis modum. *Ficus miracula.* Caprifico quoque medicinæ vnius miraculum additur. Corticem eius iam pubescentem (impubescentem. alij) puer impubis si defracto ramo detrahat dentibus, medullam ipsam adalligatam antè Solis ortum prohibere strumas. Caprificus tauros quamlibet feroces, collo eorum circumdata, in tantum mirabili naturâ compescit, vt immobiles prǽstet. Quæ sanè duo prodigiosa sunt miracula, si euentus respondeat, quemad. & illud antè dictum cæsorum animalium carnes perquàm celeriter tenerescere, & fragiles effici, quæ in Fico pependerint. Quorum rationem iniuit Plutarchus in Symposiacis. Quum inter obsonia Aristionis Coquus immolatum Herculi gallinaceum gallum recentem, tenerum & penè friabilem obtulisset, tam citam teneritudinem fico acceptam referebat Aristio, contendens iugulatas aues etiam prædurás teneritatem contrahere, quæ pensiles adhæsere Fico.

Cur ex ... teneresc. carnes. Causam adfert Plutarchus: namque quòd auram halitumque vehementem ac validum expiret ficus, visus satis testatur. Fidem quoque facit quod uulgo de tauris proditur & modò ex Plin. relatum, quamuis alio modo: ferocissimus quisque huic alligatus arbori, mitescit, tangique manu ac subigi tolerat, & efflans iram, animumque veluti flaccescentem deponit, tantus viribus pollet ea spiritus acrimonia, vt, ruat licet sæuiátque taurus, *Cur mitescat ab ... dem tau...* imperet furori. Siquidem arbos Fici plus cęteris lacte copioso prægnans est, sic vt & lignum, ramus, pomum eo planè referciantur. Quapropter cùm amburitur, fumus, quem eructat, & maximè mordet & vellicat. Ita Theophrasto, Aristophanique in Vespis, ὁ τῆς συκῆς χυμὸς δριμύτατός ἐστιν. An verò, quòd Plutarchus putat, causa, cur cicur fiat Taurus, Fico alligatus, (si modo fit) sit tribuenda acrimoniæ arboris spiritus, nondum concedimus. *Reijcitur opinio Plutarch.* Qualem enim & quàm vehementem oportet esse in taurum illum spiritum, quem innoxium non ferat modò, sed nec vllum sentiat, aut saltem non patiatur vel homo, vel animal quoduis aliud? *Alia ra...* Causam igitur potiùs (si res sit experimenti indubitati) ad occultam quandam proprietatem, & cuius alia manifestior in obscura & miserabili hac nostra literaria peregrinatione, nulla reddi queat, quemadmodum nec aliarum plurimarum in eiusmodi occultis naturæ miraculis.

Cur gal... teneresc. Sed quam dicemus rationem, cur gallus iugulatus si in Fici arbore pependerit, tenerescat, quod alii non tantùm de gallinacea, sed de omni alia carne tradunt, vel Curtio teste. Plutarchus vti dictum, rationem reddit auram acrem & validam, ideóque coquentem: additque Equos & asinos tum maximè bulimo affici, cùm aut Ficus recentes, aut mala baiulant. Sed hæc ratio non satisfacit priori quæstioni. Est hæc aperta & manifesta

nifesta ad suum effectum. Acrimonia nimirum lactis ficulnei, quale in ficu immatura deprehenditur, eam vorandi cupiditatem inducit. Mala verò id duplici ratione efficiunt, vel propter frigiditatem & adstrictionem, si immatura sint: (vtraque enim harum facultatum famem & appetitum ciere potis est) vel quia citò descendunt, & ventriculum vacuum relinquunt, si sapida sint, tenera atque dulcia. At non est aperta illa vis Ficus ad appensam tantummodò carnem? Quod si paulò diutiùs ex ea penderet, temporis potiùs spatio causam acceptam ferremus, quippe quo vel absque Ficu carnes, & potissimùm gallinaceas, tam nostratium quàm Indicorum Gallorum tenerescere atque adeò friabiles reddi, tam certò scimus, quàm huius cognitionis optatam interdum ferimus appetitus conuiualis gratiam. Quomodo enim id à spiritu vel halitu arboris simplici euenire queat, (nisi quis fortè & hic occultam aliquam vim causari velit) fatemur ingenua illa, sed fragilitatis interim suæ confessionis formula: nos nescire.

…lmi- non …tur

Idem Plutarchus & alii plures, Ficum fulmine non ici existimant: causam tribuit idem amarori & trunci vitio, vt talia fulgure non percellantur. Quod si verum sit, multiplex profectò, cōtra rem tam horridam, támque pertimescendā, & tantum naturæ periculum remedium iam nobis innotuit, cùm tot res amaras inuenire sit obuium. Aliud de hac re iudicium in superioribus exposuimus. *Hæc Philosophica sunto.*

…ci a- …fru- …ctus.

Magis etiam ad artem accedit, quod ille ipse autor quærit in Sympoſiacis: cur Ficus πῶς ἢ γλυκύτατ⊕ … nascatur ἐν δένδρῳ πικροτάτῳ? Cur, inquam, cùm Fici arbos amarissima sit, fructum tamen ferat dulcissimum. Et sanè haud parum torsit hæc quæstio Plutarchum, vltrò citróque ingenii pandentem vela pro consequendo cursu rationis & veritatis. At non vidit ille disputator idem euenire in aliis plerísque arboribus. Amarus succus Pruni potissimùm syluestris: at fructū maturatione tandem ad gratiam redigit atq; dulcorem. In Cerasis nihil dulce. At fructus plerique dulces nascuntur. Amaricans, austerus vel insuauis Piri non succus modò, sed … eius omnes pluraq; videas Pira dulcia, quàm non dulcia, præsertim probè matura. Concludamus cum summo disputatore Aristotele, omnia coctione dulcescere. Quantò magis geminâ? internâ, inquam, à forma & calore animæ Fici, Cerasi, Piri &c: & externâ à calore Solis. Eędem rationes, cur Fici arbor amarissima Plutarcho fructus ferat dulcissimos quod nobis fuit demonstrandum. Et decuit fortassis lectorem in tam longa Ficuum tractatione, aliquot quæstiuncularum ventilatione recreare.

Nunc & cæterorum autorum placita de Fici viribus persequamur, vbi priùs quædam de Sycite vino adiecerimus.

Obscurè de eo Plinius: Id verò tenuium esse partium, flatus gignere, stomacho aduersari, fastidium creare, bonam tamen facere aluum, vrinam ciere, menses trahere, lactis vbertatem præstare, at vitiosum sanguinem creare, Elephantiasimque & Zythum inferre tradit Dioscorides, modum parandi addens.

…ium …tes Co- …

Aceti sycitis seu ficulnei parandi modum hunc docet Columella. Sunt quædam regiones, in quibus vini, ideóque etiam aceti penuria est. Itaque Ficus viridis quàm maturissima legenda est, vtique etiam si iam pluuiæ incesserunt, & propter imbres in terram decidit; quæ cùm sublecta est, in dolium vel in amphoras conditur, & ibi sinitur fermentari: deinde cùm exaruit, & remisit liquorem, quicquid est aceti, diligenter colatur, & in vasa picata benè olida diffunditur: hoc primę notę acerrimi aceti vsum præbet, nec vnquam situm vel mucorem contrahit, si non humido loco positum est. Sunt qui multitudini studentes aquam Ficis permisceant, & subinde maturissimas Ficus recentes adiiciant, & patiantur in eo iure tabescere donec satis acris aceti sapor fiat. Postea in iunceis fiscellis, vel sparteis saccis percolent, liquatúmque acetum feruefaciant, dum spumam, & omnem spurcitiam eximant, aut torridi salis aliquid adiiciant, quæ res prohibet vermiculos aliáue innasci animalia.

Alia ratio.

Cæterùm Ficus aridæ, ex traditione Galeni, vim habent excalfaciendi ordine primo completo aut secundo incipiente: habent verò etiam partium tenuitatem quandam. Ex istis duabus idoneæ sunt, quæ duros tumores concoquant: statim verò etiam eos digerunt: atque ipsæ per se illitæ eiusmodi vim obtinent. Sed & decoctum carum eiusdem vtique naturæ est. Verùm vbi magis concoquere consilium est, miscenda est farina triticea: vbi verò plus digerere, hordeacea: panis horum in medio. Porrò scire oportet, quòd quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ verò gustu acriores, magis tum extergere, tum digerere. Cæterùm quod ex iis plurimùm in aqua coctis efficitur, simile est melli non solùm consistētia, sed & facultate. At Ficus virides comestæ, propter admixtam humiditatem … succillioris: subducunt tamen aluum vtræque tum humidæ, tum siccæ. Ficus verò Caprifici acris & digerentis facultatis sunt. Sic etiam domesticarum grossi, quas ὀλύνθους vocari diximus: inest enim illis nonnihil etiam succi ex Ficu arbore. Ipsa Ficus arbor calidæ tenuiúmque partium temperaturæ est, vt indicant & liquor eius & foliorum succus. Valenter vterque calidus est: quare non mordicat tantùm aut vehementer abstergit, sed & vlcerat & ora vasorum reserat, & verrucas quas myrmecias vocant eiicit. Sed & purgare potest. Ficus agrestis, tum liquor tum succus ad omnia quàm satiuę valentior est. Sed & cradæ carum adeò sunt calidæ tenuiumque partium, vt carnes bubulas duras, si coquendis adiiciantur, friabiles ac teneras efficiant. *Hæc Gal. in 8. simpl.*

Caricarum temperamentum ex Gal.

Decoctum.

Ficus virides.

Laxant aluum.

Ficus Caprifici.

Arboris temperam.

Succi temperam.

Ad verrucas.

Idem lib. de alim. Ficus, inquit, tametsi minùs praui succi gignant, quàm cæteri omnes non modò fugaces sed & autumnales fructus, non tamen prorsus id vitium effugere potuerunt. Cæterùm hæc ipsis insunt bona, nempe quòd commeabiles sint, & facilè in totum corpus peruadant penetréntque. Nam & abstergendi vi pollent haud obscurâ: cuius gratia post ipsarum esum nephritici multas arenulas excernunt. Cum porrò omnes autumnales fructus exiguum corpori alimentum præbeant, minimè omnium Ficubus id vsu venit: carnem tamen non compactam neque firmam generant, ceu panis & suilla caro, sed turgidulam & subinanem, veluti Fabæ. Quin ventrem flatibus implent & ipsæ, nec mediocrem profectò hinc molestiam intulissent, ni etiam celerem descensum essent adeptę, cuius beneficio cùm celeriter peruadant, flatus quem excitant non diu manet, atque ob id minùs cæteris autumni fructibus lædere consueuerunt. Maturæ Ficus immaturas non mediocriter antecellunt, quod & in aliis omnibus cernitur fructibus, quanquam non tantum in illis discrimen existat. Siquidem ad plenum maturæ Ficus paulò minùs omni prorsus

Temperam cradu.

Nephritis.

noxa vacant. Ficus & Vuæ, quemadmodum inter fructus autumnales principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutriunt, minimúmque praui succi habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adeptæ. Quódque nutriant, maximo argumento sunt ii, qui vinearum fructum custodiunt: siquidem cùm duos menses solis vuis ac Ficubus, quarum custodiæ præsunt, vescantur (nisi fortè panis quippiam cum illis addant) obesi tamen ac pingues fiunt. At caro quæ ex ipsis gignitur, haudquaquam est firma ac densa, quemadmodum ea quæ ex carnibus fit, sed laxa ac præhumida: ob id celeriter etiam cùm vesci ipsis desierint, contrahitur ac considet.

Obseruatio *Obesitas.*

Caricæ quidem multiplicem habent vtilitatem, si quis tamen largiùs esitauerit, ab eis offenditur: non admodum enim probum sanguinem gignũt: quapropter pediculorum quoque agmen eas comitatur. Incidendi extenuandique vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant & renes expurgant. Pecori autem Lienique inflammatione obsessis sunt noxiæ quemadmodum & ficus, non peculiari quadam eximia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum ac potuum. Obstructis illis aut scirrho tentatis ex sese nihil prosunt aut obsunt, sed medicamentis incidentibus ac extenuantibus & extergentibus mistæ non mediocriter auxiliantur. Ideóque nonnulli medicorum in dictis Lienis ac hepatis affectibus exhibent ipsas longè antè cibum cum Thymo aut Pipere, aut Zingibere aut Pulegio, aut satureia, aut Calamintha aut Origano, aut hyssopo: ad eundem etiam modum si caricæ cum alio quopiam illorum quæ facultatem habent acrem aut omninò incidendi assumantur, non solùm sic affectis, sed sanis quoque vtiles erunt: siquidem iecoris meatus, per quos fertur alimentum, apertos esse non ægrotantibus modò, sed bene valentibus etiam tutissimum est. Proinde hoc pacto Ficus cum sale extenuante aceto & garo præparatas vulgò comedunt, quòd id vtile esse experientiâ didicerint. Verisimile est, ipsorum nonnullos Medici cuiusdam consilio adductos, Ficus hoc modo primùm comedisse, deinde eam notitiam ad vulgus dimanasse. Qui verò cum cibo aliquo incrassante Ficus & Caricas edunt, non mediocriter offenduntur. *Hactenus Gal.* qui vt salubrem vitam degeret, ab omni fugaci pomo abstinuisse se tradit ab XXVIII. anno ætat. ad senectam vsque exceptis exactè maturis Ficubus, atque vuis, quæ minùs inutilia esse existimauit, vt ex modò dictis abundè patet. Idem ait quòd quicunque amicorum suæ paruêre admonitioni, vt ab ὀπώρας fructibus abstinerêt, sine morbis fuisse.

Caricarum vsus. *Pediculi.* *Caricarum temperam.* *Ventrem & Renes purgant.* *Noxa earum.* *Hepat. obstructio.* *Ficorum condimentum.* *Experimentum.* *Longa vita* *Experimentum.*

Martialis Epigram. 13. traditum Distychon non malè & huc quadrare videtur: quamuis ille ad Ficedulam referat, aut allusisse videatur.

Cùm me Ficus alat, cùm pascar dulcibus vuis,
Cur potiùs nomen non dedit vua mihi?

Est autem Ficedula M. Varroni dicta auicula, quòd ficubus vescatur, ob quam rem etiam συκαλίς, aliis συκολὶς dicitur, & ἀμπελὶς, id est, vuedula, ab vuis quas etiam pascitur, quibus mirum in modum pinguescere creditur. Hanc Recentiores falsò putant esse quamcumque Autumnalem auiculam ob pinguetudinem expetitam: certa enim species est, corpore grandiusculo quàm Luscinia, oblongo, colore misto ex rauo, cinereo, pallido, Pellafigam Vascones vocant: quod ex Scalig. obseruationibus hîc annotare placuit, sed ea lege ac omine, vti nobis non sit fraudi materias commiscuisse.

Ficedula. *Vuedula.* *Recentiorum error.*

Porrò Gal. lib. 8. simpl. cap. de Cinere. Dioscoridem haud iniuria reprehendisse videtur, quòd lixiuia omnia adstringendi vim habere prodiderit, inter quæ & ficulneum connumerauit. Nam cùm Lixiuium vt Gal. verbis vtamur, sit tantummodò ἀπόκλυσμα τέφρας, id est, cineris lotura: id certè cineris, è quo fit, naturam resipere consentaneum fuerit. Porrò cùm cinerum natura non vna sit & eadem, sed pro materiæ combustæ diuersitate diuersa, aliorum quidem adstrictoria, aliorum verò acris & abstersoria, & ipsa quoque lixiuia pro cineris, è quo facta fuerint, varietate varia esse necesse fuerit. Quapropter doctiss. Sarrac. vt ne Galeni reprehensioni locus esset vllus, suprà adducto loco apud Dioscor. mendum subesse haud malè suspicatur, & ἀντὶ τοῦ συστιγεῖ, καυστικαὶ legendum esse iudicat.

Diosc. Lixiu... *Diosc. cor.*

Non abs re fuisset Simeonis Sethi paucis verbis & veluti compendio, tradita de Ficuum viribus adscribere, nisi pleraque ex Gal. essent desumpta. Dicamus quædam ex eo. Fici, inquit, primo ordine calefaciunt intenso: desiccant verò medio primo, nutriúntque abundè, sed vento ventriculum complent nisi probè concoquantur. A Nephriticis comestæ, multas arenulas educunt. Pectus & pulmones iuuant: aiunt insuper contra venena medicamentum ficos esse, eos singulis diebus ieiunus si quis sumat.

Temper. Sim. S.

Sed vt de Ficorum erga venena vi magis constet, nota est Mithridatis compositio, tantopere à multis celebrata, de qua etiam Iuuenalis. Satyra 14.

Ad Ven...

---Atque eme quod Mithridates
Composuit, si vis aliam decerpere Ficum.

Quippe caricæ cum Iuglandium nucibus commanducatæ, egregiè venenorum maleficia hebetare creduntur. De Mithridatis antidoto plura habes in historia Nucis Iuglandis. Denique omnium fructuum quos ξυλίνους, id est, Ligneos, [quoniam è materia stirpium lignea oriuntur, à quibus diuersi cereales, σιτηροὺς] appellant, vtilissimos esse ficos etiam Herodotus Lycius in opere suo de ficubus [vt scribit Athen.] planum facit multis verbis, ac Ficuum succo recens natos puellulos optimè ali, vegetósque fieri, si illis nutriantur, affirmat. Pherecrates, qui Persas edidit, inquit:

Infantes recens ... torũ ci...

Aspexit nostrum si quispiam aliquando Ficum ferentem,
cùm tempestiua est,
Puellulis, vt mi cauit, obtritam in cibum dat, tanquam
medicamentum non vulgare Ficus sit.

Herodotus in primis admirandus & mellifluus lib. 1. hist. ingens bonum mortalitati ficus esse, ad hunc modum scribit: Aduersus illos homines, ô rex, exercitum comparas, qui anaxyride [femorali seu subligaculo] & reliquo vestitu coriaceo vtuntur: cibantur verò non iis quæ cupiunt, sed iis quæ suppetunt, regionem asperam incolunt: vinum, per Iouem, non bibunt, nec ficis nec aliis lautis cibis vescuntur.

Polybius Megalopolites lib. 12. narrat, Philippum Persei patrem, cùm incursionibus Asiam vastaret, commeatus inopiâ, quia frumentum deesset, in cibaria militum à Magnesiis Ficus accepisse, ideóque potitum Myunte, ac pro datis ficis eum locum tribuisse Magnesiis. Ananius Iambicus:

In ædibus auri multùm si quis concluserit,
Et paucas Ficus, &c,
Quantò Ficus auro sint præstantiores intelliget.

Tam prolixè Magnus de Ficubus cùm tractauisset,

ad

ad hunc modum locutus est Daphnus medicus Philotimus lib. 3. de alimentis, recentium Ficuum ait plures esse inuicem differentias, nempe generis, temporis quo proueniunt, & facultatis: cæterùm in vniuersum, humidas & maturas ocyssimè dissolui ex omnibus, & quouis alio fructu celeriùs coqui, nec alius impedire cibi coctionem: humidarum facultatem glutinosam esse ac dulcem, subnitrosam tamen: (ob lactis exiguam acrimoniam) deiectiones moliri largiores, liquidiores, promptiores, miniméque molestas: succum salsum & subacre corpori suppeditare cum sale deuoratas: at quod præbent alimentum citò dissipari. Itaque multis Ficuum esu valdè auctam molem corporis, breui pòst tempore gracilescere ac extenuari supra modum: quod profectò non accideret, si perstaret alimentum è Ficu perceptum, & statim discuteretur.

Reliquis porrò fugacibus fructibus à ventriculo faciliùs superari hoc arguit, quòd non solùm citra noxam copiosiùs aliis fructibus ingerimus, sed etiam quòd illis præsumptis si consuetum & parem cibi modum addamus id nihil incommodet: vnde manifestum est, vtrúmque cibum à ventriculo confici, & minore negotio Ficus vinci quàm alios fructus, nec obstare quominus alius cibus coquatur. Facultas quidem ea Ficus est, quam proposuimus. Glutinosam & salsam, ex eo deprehendimus, quòd ob lentorem manibus inhærescit, & illas tamen absterget: dulcem linguæ & oris iudicio cognoscimus. Quòd autem sine torminibus & perturbatione alui deiectionem moueat celeriorem, copiosiorem, molliorem, vt probemus, verbis haud multis fuerit opus. At verò in ventriculo Ficus parum immutatur seu alteratur, non quia difficilis sit earum coctio, sed quia confestim deglutimus dentibus nondum extritas & comminutas: qua de causa promptior est earum excretio.

Salsum quidem succum à Ficis procreari, & in corpus diduci indicauimus, quoniam, vt est demonstratum, nitrosi sunt: augetur salsugo addito sale, quo cum ferè recentes comedi solent etiãnum hodie in Italia & Galloprouincia. Ita augebatur olim acrimonia etiam adiecto vel Thymo, vel reliquis supradictis herbis, vel aceto. Ac veteres esitasse Ficum cum sale, Thymo atque aceto, abunde colligere licet ex Athenæo.

Heraclides Tarentinus in Conuiuio (vtidem refert) dubitat & percontatur, post esum Ficuum an aqua gelida bibenda sit, an calida. Qui calidam malunt, illos inquit hoc suadere, quod animaduertant sordidas manus aqua calida lotas cõfestim purgari, & hoc exemplo credibile putent in ventriculo Ficus è vestigio dissolui, præsertim cùm extra corpus nostrum aqua calida ficuum continentes partes distrahat, & in tenues portiunculas liquatas diuidat, frigida verò illas contrahat, & cogat. E diuerso, qui frigidam bibendam sentiunt, sic ratiocinantur: frigidæ potione ob eius grauitatem, quæ insident ventriculo deorsum protrudi: non admodum bellè ventriculum habere post esum Ficuum, quia æstuosus & imbecillus reddatur: quamobrem quidam extemplò merum bibũt: aquam porrò frigidam in ventriculum acceptas illas depellere.

Est autem post sumptas Ficus largiùs & affatim bibendum, ne in ventriculo subsistant, sed ad inferiorem intestinorum partem delabantur.

Quidam Ficus aiunt edendas meridie non esse, quia tum morbosæ sint, id quod etiam in Crapatalis Pherecrates dixit. Aristophanes in Proagone.

Ægrotantem verò aliquando ipsum æstate cùm vidisset.
Vt ægrotaret etiam ipse, meridie Ficus comedabat.

Eubulus in Sphingocarione:

Per Iouem ita est: Etenim rectè non valebam, ô vir optime,
Vt quæ nuper Ficus edissem meridie.

Nicophon in Sirenibus:

Vestrum si quis Ficus meridie
Recentes, posteaquam esitarit, obdormis at, febris protinus.
Cursu aduenit.

Diphilus Siphnius inquit, recentes ficus & prauum & paucum alimentum præbere, egeri facilè, innatare ventriculo, & citiùs in habitum corporis distribui, quàm siccas.

Demetrius Scepsius lib. 15. Troiani apparatus scribit, eos qui ficis abstinent, esse vocaliores, ideóque Hegesianacta ciuem Alexandrinum, qui historias composuit, cùm initiò pauper esset, eximium Tragœdiarum actorem & histrionem euasisse, voceque mirum in modum sonora, quia per annos octodecim ficum non esitasset: ideo studiosis vocis abstinere ficu Græci iubent.

Notum est quod de ficis iactatur prouerbium.

Post piscem Ficus, post carnem legumina.

De quo, quia extat apud Eras. in adagiis, plura non dicemus.

Baptista Fierus vires quasdam ficuum breui nec ineleganti carmine complexus est:

De illis etiam Eob. Hessus:

Ergo tot inter opes regnantis fructibus anni,
Prima locum meritò Ficus & vua tenent.
Vtraque nam succis implet melioribus, & nil
Quæ noceant vitii damna ferentis habent.

Decoctum, inquit Paulus, ficorum, plerique Sirañ appellauêre: quod & defruto quoque nomen est. Hippocrates Sycion.

Posteritatis obseruationi tribuendum, ficos cũ fermento tritas, admixto sale, pestem aliaque vlcera vel tumores emollire adeò vt intra paucos dies abscessus rumpatur. Eodem tamen medicamento Regem Ezechiam vsum fuisse (2. Reg. c. 20.) existimat Tragus.

Matthiol. sibi experimento compertum esse tradit caricas duas aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratas Asthmaticos iuuare, qui manè eas deuorauerint. Ad nephritidem & dolorem colicum experimentum excellens & præsentaneum eiusdem, vt ille ait: Caricarum albi, Græci ana M. I. coquantur in lib. I. f. vini ad consumptionem tertiæ partis, cum sale pauco iniiciatur per clysterem, sordes multas ad flauas educit. Ficuum decoctum calidum infantibus propinatum, ecthymata & exanthemata protrudit.

Ficulneo lacte vermiculosæ sanantur aures: & ficulneis foliis facilè affrictu citantur hemorrhoides, qui hodie vulgò facillimus & tutissimus habetur hæmorrhoides excitandi modus. Practici quoque & ad promptè maturandos panos caricis decoctis (quibus tamen vel solis magnam in eo casu tribuunt vim) addunt radices Lilii, Altheę, cæparum &c:

Si quis ictus, vel demorsus ab animali venenoso, is instillet tres, vel quatuor guttas lactis ficulnei supra vulnus, & mirum, teste Mizaldo, inueniet præsidium.

Rondeletius in sua praxi de calculo renum non vult in Enemate addi ficus, quia inquit vesicæ nocent: quæ verò possit esse ratio nec addit ille, nec nouimus ipsi. Arenulis expellendis opportunas,

[Marginalia, left column: ...mãt. / ...rimẽ- / ...inosa. / ...ctionẽ ...ent ...xiẽ. / ...r prom- ...us ege- ...atur. ...r salsum ...cum ge- ...ent. / ...frigida ...l calida. ...ft ficuum ...um bibẽ- / Post sum- ptas ficus largius bi- bendum. / Meridie non eden- das.]

[Marginalia, right column: Cautio à febre. / Recentes. / Qui ficis abstinent, vocaliores / Abstinentia à ficubus. / Prouerbiũ de ficu. / Siraeum. Sycion. / Ad pestem. / Experimẽtum ad Asthma. / Aliud ad Nephritidem & colicam. / Exanthemata / Hæmorrhoides. / Ad ictus animalium venenatorũ]

Pediculi. ſuprà diximus ex Galeno. Ficuum frequentem vſum pedunculos generare præter Galenum, & Paulus Ægineta, & Oribaſius, & poſteriorum quamplurimi, ipséque adeò vulgus, perſuaſum habēt, cauſamq; referunt, quòd malum generent ſanguinem. Quod ſi certum ſit eas pediculos cauſare, (nondum enim hoc omninò nobis compertùm) malimus equidem cauſam referre ad id quòd nimis impinguent, vti dictum, & quòd vi ſua Diaphoretica, quâ & exanthemata protrudunt, carneæ molis & cutis excrementa in corporis ſuperficiem expellunt, ſicque occaſionem præbeant generationi pediculorum.

Superſtitioſus Cardanus. Hactenus abundè de ſeriis, nunc ex aliis enumeranda naturæ aliquot miracula, ſi non potiùs figmenta. Referunt nonnulli apud Cardanum expertúmque eſſe dicunt, folio Ficulneo contactas verrucas aboleri, ſi folium ipſum ſepeliatur. Sed quid ſepultura hæc foliorum? forſan etiam inſepulta idem efficient. Ficus albas in ſomniis boni quid denotare, nigras verò inopportuno

Porta fabuloſus. tempore, calumnias & detrectationes Porta ſcribit. Hem ſomniorum prudentem! Ait idem: ficus quia habent frondes neruis conſpicuas, ideò

Cochlearia ex ficulno ligno accelerant coctionem carnium. earum cinis neruorum vitiis & conuulſionibus illinitur ex oleo. O diuinatorem egregium! Cochlearia ex ficulno ligno facta, hoc habent peculiare, [inquit Keckerman. ex Mizaldo] quòd carnes ad celerem concoctionem adigant, ſi elixationi earum ſæpiùs admoueantur. Cur tantus Philoſophus vocabulum *Quia* non adiunxit?

Philemon conſpiciens aſinum ficubus veſcentem, mortuus. Lepidum, quamuis ſiniſtri euentus eſt, quod Cicero alicubi de Philemone poëta refert: is conſpicatus ficubus veſcentem aſinum, quæ in prandium paratæ erant, tanta vehementia cœpit ridere, vt ſtatim emoreretur.

Non inſubidè nunc fabulam Corui Apollinis & alias quaſdam Coronidis loco ſubiiciemus.

Fabula de Coruo Apollinis. Tradunt, aut potiùs fabulantur Poëtæ, ſacrificante Apolline, coruum, qui in eius tutela eſſe dicitur, ad fontis puram aquam aſportandam miſſum. Vidit hic ficorum plures arbores, & in his fructus nondum maturos: ac in earum aliqua conſedit, exſpectaturus nimirum, dum eius fructus matureſcerent: quod vbi euenit, plures à

Coruus ficuũ edax. Coruo ad ſaturitatem vſque comeſtæ ſunt. Cuius moram, tam eſus quàm maturitatis, vtpote non paruam, pertæſus Apollo, quum etiam re alia ad ſacrificandum vti neceſſarium fuiſſet, Coruum

Corui pœna. hac pœna atque ignominia vltus, vt quoad Fici matureſcerent, bibere poſſet nequaquam. Per illud enim tempus guttur pertuſum habet, vt propterea aquam minimè haurire poſſit. Aliter alii: vt Ouid. in ſecundo Faſtorum. Dum Iupiter feſtum ſolemne appararet, coruum, vt aquam ferret, miſit: qui, vt iam dictum, dum Ficus maturandas exſpectaſſet, quas priùs roſtro immaturas depræhendiſſet, diu immoratus, & Ioui moræ cauſam mentitus, [Nam illi aquarum obſeſſorem hydrum affirmarat] Ob quod mendacium in ſydus cœleſte commutatus, ſi credere fas eſt.

Formicæ in ſ... o... mutatæ. Eadem aut ſimili incude & hæc fabricata fabula. Ficus arbor fuit in qua Æacus Iouis & Æginæ filius formicas vidit, quas in ſociorum ob peſtilentiam amiſſorum, ſolatium, in homines conuerti deſiderauit. Quod ſtatim euenit: qui deinde Myrmidones dicti. Iuxta Eleuſinem Atticæ ciuitatem, & propè Cephiſum fluuium fons eſt, quem Caprificum appellarunt, quo Plutonem, rapta Proſerpina, ad inferos deſcendiſſe fama eſt. Pauſanias in Atticis. Nondum innotuit nobis ex quo

Curtius not. fonte habeat hoc Curtius, quod tam categoricè nullâque hæſitatione ſcribat Adamum & Euam poſt in Deum præuaricationem factam, cùm ſe nudos cognouiſſent, fici [ac huius quidem fici de qua ibi tractat] folia conſuiſſe, & ſibiipſis perizomata confeciſſe. *F... adams.*

ARBOR PEREGRINA, FRVCTVM FICVI SIMILEM GERENS.

Cap. LXVI.



Deſcr... CVius arboris ſit hic ramulus & Cluſium & Paludanum, qui ramulum deſcribendum Cluſio dedit, latet. Erat autem cum ſuo fructu in vuæ modum quaſi congeſto, reſiccatus, durus, craſſo cortice tectus, gracilis, & digitalis longitudinis, coloris ex fuſco cineracei, octo fructus exiguorum Ficuum inſtar, craſſo breuique pediculo ſubnixos ſummo faſtigio ſuſtinens, fuliginoſi coloris, cineraceis maculis conſperſos, duros, & ſatis ſolidos: vt quandam affinitatem habere viderentur cum Sycomori circa Tripolim Syriæ naſcentis fructu, deſcripto à Rauvvolfio, niſi ipſe Paludanus, qui Sycomoros in Ægypto & Syria viderat, Cluſium ab ea ſententia ſubmoueret. Cæterùm, ſimilem fructum à Iac. Gareto miſſum Londino, Francofurti ad Mœnum accipiebat Exoticorum author, non tamen tam copioſè ramo inhærentem, ſed ſingularem duntaxat, vel interdum geminum, ſuis pediculis ſimul connexum. *Sycomo...*

Ficus I...ca. Quum porrò hic fructus Ficui vulgari valdè ſit ſimilis figurâ, & nonnunquam etiam adeò puſillus, vt Ciceris magnitudinem non multùm excedat: an ad Ficus Indicas circa Aceſinem amnem naſcentes referri non poſſit, cuius Theoph. Hiſt. plant. lib. 1. cap. 12. & lib. 4. cap. 5. mentionem facit? Verùm is negat copioſum fructum ferre, & ex Fabriciana relatione, ſingulares inter folia, vulgarium ficuum inſtar, naſci deberent. An verò fructus arboris *Gaguey*, quam deſcribit Ferd. Ouied. cap. 13. lib. 8. 1. part. general. & nat. Hiſtoriæ. *Gague...*

FICVI SIMILIS FRVCTVS.

Cap. LXVII.

Deſcrip... FRuctus exoticus, quem Cluſio miſit Iac. Plateau, non valdè abſimilis erat fructui, qui immaturæ ficui ſimilis eſſe ſcribitur, cùm formâ, tum magnitudine, & colore: etenim durus erat & ſolidus, leuis tamen: eius color ex fuſco cineraceus, albis maculis aſperſus, nec aliâ ratiône ab illo differre videtur Cluſio, niſi quòd hic graciliore pediculo eſſet præditus: an verò plures in

vno

vne ramulo hæſerint, vtilli, ignorat idem, quia ſingularem accipiebat.

PIMPINICHI ARBOR LACTESCENS.

CAP. LXVIII.

IN omnibus continentis Indiæ oris, inquit Monardes, lacteus quidam ſuccus elicitur ex arbuſculis Malorum ſimilitudine: Indi Pimpinichi vocant: è cuius ramis reciſis lacteus humor illicò emanat, aliquantulùm denſus & viſcoſus.

Huius ſucci tres aut quatuor guttæ ſumptæ, validiſſimè per aluum purgant bilem & aquas. Bibitur ex vino, aut deſiccati puluis deglutitur pauca quantitate propter niniam vehementiam. Illud autem peculiare habet, quòd ſi quis illo ſumpto iuſculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, ſubitò eius operatio infringitur & ceſſat. Sed eo ſumpto, à ſomno abſtinendum. Calidus eſt & ſiccus hic liquor in tertio gradu: ideóque validum nimis & pernitioſum medicamentum, quo etiam ſicut & aliis eiuſdem generis, vti deſitum eſt, aduecto Mechoacam, de quo ſuo loco.

FICVS INDICA.

CAP. LXIX.



FIcus Indica autore Cluſio in magnam altitudinē vnico trunco eoque admodum craſſo aſſurgere ſolet: ramos deinde in omnia circum latera expandit, qui tenues quaſdam fibras ſiue filamenta [qualia in Cuſcuta vulgò nuncupata conſpicimus] coloris dum recentia ſunt, ærei ſiue aurei demittūt lis vbi terram attigerint firmantur, nouámque quaſi ſobolē generant: etenim magnam craſſitudinem paulatim acquirunt, & veluti in nouos arborum caudices tranſeunt, qui nouos rurſus ſumma ſui parte in latera ramos ſpargentes, nouis denuo fibris deorſum miſſis ſeſe propagant. Sic alii deinceps rami in infinitum, vt interdum vnica arbor ſuis propaginibus integrum ferè miliare Italicum in ambitu occupet, ſitque difficilè, quæ primaria ſit arbor, ſiue omnium iſtarum prolium parens diiudicare, præterquam ex trunci amplitudine, quæ nonnunquam in matre tanta eſt, vt trium virorum vlnis vix apprehendi queat. Verùm non modò inferiores rami ſimiles fibras ſpargunt, ſed etiam in arbore ſummi: ideóque vnica arbor denſiſſimam ſyluam efficit. *Vna arbor ſylua.* Sub eas autem arbores aditum ſibi paraturi incolæ fibras iam in truncos conuerſas, tenuiores ſcilicet, exſcindere ſolent, atque ea ratione veluti concamerationes & vmbracula facere, arcendi caloris gratia: adeò enim denſis ramulis reliqui maiores rami luxuriant, vt Solis radij nulla ratione penetrare queāt: *Vmbracula.* immò concaui iſtarum fornicum multipliceſque ſinus ſcindunt inæqualiter inde reſultantem aëra, quæ cauſa eſt, vt Echo multis in locis ter atque etiam ſępiùs humanas voces reddat. *Echo* Vidit verò qui hæc retulit D. Fabricius Salernitanus, qui aliquot annis in Indiis vixit: Interdum octingentos aut mille viros, quo in numero & ipſe fuit, vnius huiuſmodi arboris vmbrâ tegi: atque affirmabat terna etiam hominū millia ſub tali arbore latere poſſe. Folia fert in nouellis ramis Mali cotonei foliis ſimilia, ſupernè viridia, infernè candicantia, & lanugine, vti illa, pubeſcentia, quæ mirum in modum ab Elephantis expetuntur, ideoq; in eorum pabulum cedere ſolent. *Arboris deſcriptio. Cotones folia. Folia Elephantis expetita* Fructus extremi pollicis articuli magnitudine, Ficubus exiguis ſimilis, *Fructus* colore foris & intus ſanguineo, granisque, vti vulgares Ficus, plenus, dulcis quidem & edulis, verùm ſaporis minùs grati quàm illæ. Naſcitur autem inter folia, quemadmodum vulgares Ficus; hoc eſt, in nouellis ramis, qua parte folia illis inhærent.

Ioan. Hugo Linſchot. qui ante paucos Annos Goâ rediit, eius iconem exprimit, ſed lōgè ab hac noſtra diuerſam: etenim non ſingulares radices è ramis dependentes, verùm innumeras, illáſque adeò multifidas, vt vix arborem aut fruticem tam variè multiplicitérque ſectas radices habere putem: hanc ob cauſam valdè ſuſpecta ea eſt.

Garciam huius arboris nullam mentionem facere, ſatis mirari nequeo.

Indica regio inquit Theophraſtus arborē Ficum appellatā gignit, quæ è ramis radices demittit ſingulis annis. Demittit autem non ex nouellis, ſed ex anniculis, atque etiam vetuſtioribus. Illæ ſe terræ inſerentes veluti ſepem circum arborem efficiunt, vt fiat veluti tabernaculum quoddam, ſub quo & homines degere ſolent. Radices autem enaſcentes manifeſtè à ramis diſcernuntur: ſunt enim candidiores, hirtæ, [δασεῖα] ac tortuoſæ, bináque fronde foliatæ. [δίφυλλοι.] Ipſa arbor comam ſupernè laſciuam gerit, [ἔχει δὲ τὴν ἀποκόμην πολλὴν,] totáque fornicato ambitu pulchrè orbiculatur, & magnitudine vehemēter excellit, quippe vmbram bino ſtadio facere fertur: & craſſitudine caudicis pleraſque vltra quàm ſexaginta graduum [βημάτων, pedis veſtigiorum. Plin. paſſuum] orbem colligere, magna verò ex parte quadraginta. Folium pelta non minus habet: [potiùs ad ſimilitudinem quàm ad amplitudinem referenda hæc comparatio. Cluſ.] *Folium* fructum admodum paruum magnitudine Ciceris, Ficui ſimilem: *Fructus* quamobrem Græci Ficum eam arborem appellabant. Paucos verò admodum fructus fert: non tantùm pro arboris magnitudine, ſed etiam omnibus rebus. Cur autem adeò exiguum & paucum ferat fructum, idem Theophraſt. cauſam reddit hanc, nempe quòd ad germinūm efformationem totum penè abſumat alimentum: nam cùm folio ampliſſimo ſit, *Folia ampliſſ.* etiam radicum ab eius foliis demiſſarum generatio, nutrimenti cauſa videtur accedere. Sed fortè è diuerſo, vt quoniam in ea quoque pabulum diſpenſatur, ideò fructus exiliores atque parciùs proferat.

Nec à Strabone omiſſa fuit hæc arbor, quam ſi *Strabo.*

non nomine expresso at lemmate manifesto describit, tali. India multas quidem admirabiles arbores fert, è quibus vna ramos ad terram pronos habet, frondes [alii folia vertunt] non minores clypeo.

Arbor admir.

Onesicritus, qui curiosiùs ea persequitur, quæ sunt in Musicana terra, Indiæ australissima, refert arbores quasdam ingentes esse, quarum rami, cùm ad duodenos cubitos creuerint, reliquum incrementum pronum faciunt, deflexi, quousque terram contingant. Deinde terram ingressi radices agunt veluti propagines: mox rursus in truncum exeunt, à quo postquàm aucti fuerint, inde flectuntur, & aliam propaginem efficiunt, & deinde aliam, & sic deinceps, vt ab vna arbore vmbraculum fiat, tabernaculo multicolumnio simile. Narrat præterea miras arborum quarundam magnitudines, quarum stipitem vix quinque homines complecti queant.

Tabernaculum multicolumniũ

Aristobolus vbi Acesines Hyarotidi permiscetur, de arboribus dicit, quæ ramos deflexos habent, & de earum magnitudine, vt sub vna arbore quinquaginta equites meridiari possint. Nearcus verò quadringentos ait.

Ficus Indica.

Ficum Indicam mirata est & Alexandri victoria, eo orbe patefacto, digna quidem, quàm non solùm ipse Alexander, ingenii sui nobilitate & sagacitate, atque omnis eius ingens exercitus demiraretur, sed cæteri quoque quotquot mortales sunt, de qua Q. Curtius in Hist. rerum ab Alexandro gestarum tradit [licet Fici nomenclaturæ non meminerit.] Alexandrum Poro rege, & Hydaspe amne superato, ad interiora Indiæ processisse. Syluas autem propè in immensum spatium fuisse diffusas, procerisque & in eximiam altitudinem editis arboribus: plerosque ramos instar ingentium stipitum flexos in humum, rursus quà se curuauerant erigi, adeò vt species esset non rami resurgentis, sed arboris ex sua radice generatæ.

Curtius.

Plin.

Plinius verò hanc arborem ex Theophrasti placitis [qui Alexandri coætaneus fuit, eique adiunctorum hominum narrationes haud dubiè magna diligentia excepit] descripsisse videtur, sed tam eleganter, vt, quod Scal. ait, sub ea æstiuare potiùs, quàm eius historiam legere videaris. Ficus, inquit, ibi [in India] exilia poma habet. Ipsa se semper serens, vastis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curuantur, vt annuo spatio infigantur, nouámque sibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodam opere topiario. Intra sepem eam æstiuant pastores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, procúlve fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, siluosa multitudine, vasto matris corpore, vt LX.P. pleræque orbe colligant, vmbra verò bina stadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: quæ fuit, authore Xenophonte, Hederæ folio consimilis, vt sub ea equitum turmæ condantur] ea causa fructum integens, crescere prohibet. Rarúsque est, nec Fabæ [Ciceris Theophr.] magnitudinem excedens: sed per folia Solibus coctus, prædulci sapore, dignus miraculo arboris. Dixerat autem iam priùs, arbores in India tantæ proceritatis gigni, vt sagittis superari nequeant. Hæc [addit] facit vbertas Soli, temperies cœli, aquarum abundantia [si libeat credere] vt sub vna ficu turmæ condantur equitum. Vt deinceps nemini ampliùs dispiciendum dubitandúmque videatur, num arbor hæc Veteribus cognita fuerit, quorum iam tot descriptiones, & vix in pauculis dissentientes produximus.

Exilia poma.

Folia. Pelta Amazonica.

Cur fructus paruus

Eiusdem meminit Athen. sed paucis duntaxat verbis ex Theoph. mutuatis.

Athen.

Cæterùm propositarum descriptionum vnius eiusdémque arboris collatio, perspicuum reddit, qualis & quanta sit Ficus Indica. Vnum relictum nobis est è Theophr. dubium, qui arboris trunco LX. βήματα adscripsit, quæ gradus Gaza vertit, quę vox & sellam, suggestum, pulpitum & subsellium denotat, vt annotat Scal. Sed & passus mensuram denotat apud Plutarch. in Demetr. Vulgata significatio gradus est, quem Boëtius gradum inter mensuras numerauit duobus pedibus & dimidiato definiens, quo videtur βῆμα Euclidis interpretari. Georgius nullum scriptorem inuenit qui gradus vel βήματος mensurâ vsus sit, & ea locâ quæ obiici posse videt, aliter exponit, qui tamen Goropio minimè probatur hac parte. Si de Plinio Theophrastus intelligi posset, βήματα non gradus sed pedes essent vertendi.

Dubiũ Theoph.

Pulchr. gradus.

Est & alia difficultas, nam Theoph. folia, & qui horum meminerunt amplissima dicunt, atque adeò pelta seu clypeo non minora esse. Clusius verò ex suprà dicta Fabricii relatione, Mali Cidoniæ vel Cotonei foliis similia dicit, peltæ verò similitudinis potiùs quàm amplitudinis gratiâ conferri.

Difficultas alia [illegible]

Linschottanus qui ex postremis Ficum Indicam describere videtur nomine Arboris radicum, foliorum ne verbulo quidem meminit, videtúrque descriptionis suæ membra quædam, aut qui eius obseruata Latio reddidit, ex Plinio sublegisse: sic enim habet. India arborem fert multiplici radice, mirabili aspectu. Crescit enim è terra vt cæteræ arbores, ac spargendo ramos radices iis adiicit, quibus denuò sua sponte terræ infixis, ingentem serie numerosa sobolem trahit, cùm ramus vnus arbori recenti, fœcundo euentu, Labyrinthóque similis, vagis vsque itineribus sufficiat. Ita triginta aliquando passus vna arbor implet, in summam crassitiem productis ramis, vt mater eadémque genitrix omnium arbor vix agnoscatur, ex omni parte copia radicum funium more primo aspectu dependente. Fructum vsibus humanis aptum non fert. Nam is qui Oliuarum formâ excrescit, volucres tantùm delectat. *Hac ille.*

Linschottanus.

Descriptio Linschot. Arboris radicum.

Arbor [illegible] passuum

Fructus Oliuarum Auium [illegible]

An verò vnicum Clusium vel eius recitatorem Fabricium tam spectatæ antiquitati, Theophr. inquam, Straboni & Plinio opponere debeamus, sola vnius testis relatio id haud ita temerè persuadebit. Goropius verò tantùm abest, vt credat, folia eius exigua esse, vt planè sit in ea opinione, Ficum Indicam eam esse arborem, cuius fructum vetitum primi parentes comederunt, & sub qua se absconderunt, cuiusque ingentibus foliis (sic ille ait) perizomata sibi consuerunt, atque fecerunt. Vides (inquit) quàm omnia inter se consentiant? Nomen ipsum Ficus cum Mose consentit. Impia est illorum cogitatio, qui arborem hanc symbolicωs duntaxat intelligunt, in quorum numero præcipuus Philo Iudæus Cosmopœa. Lege quæ de ea re scripsit Corn. Agrippa, & opinionis nouitatem prauitatémque miraberis, fortè & ridebis.

Arbor Paradiso.

Philo Iud. not.

Idem Gorop. in Vertumno. Primi nostri, inquit, parentes, cùm serpentis fraude seducti vetitum pomum comedissent: nomen ei dederunt, quo eius abominatio indicaretur. Fyg enim dicitur per Apocopen *Fyghv*, (Cimbris) id est, tu abominande. Hinc Latini Ficum ferè, & Græci corruptè σῦκον nominarunt. Hi Goropii conceptus sunt & opiniones, quæ si vera esset Clusii de foliorum magnitudine sententia, per se ipsæ facilè in nihilum abirent,

Corn. Agripp. n.

Fyg.

Dicta

Dicta itaque est hæc arbor Συκῆ Ἰνδικὴ Græcis & Theophrast. cuius nomen vulgare sibi excidisse seriò dolet Fabricius, quoniam verò ab eo visam & descriptam cum veterum Fico Indica perbellè consentire videret Clusius, eò audaciùs illi Ficus Indicæ nomen indidit, præsertim cùm illam ipsam esse certò sibi persuadeat, id quod & nos facimus.

Garcias autem illius nullam mentionem facere, inter tot exoticas arbores in locis Goanæ insulæ vicinis nascentes, quarum descriptiones in Aromatum historia aspersit, non sine ratione profectò miratur Clusius: fatetúrque suam iconem ex Fabricii narratione, quàm concinnè ex ipsius etiam iudicio fieri potuit, adumbrari curasse in studiosorũ rei herbariæ gratiam. Extat & alia in diario nautico itineris Batau. in Ind. Orient. in tabella *Iauanarum*, quæ ad ipsam arborem facta; si autoribus credendum, ex qua & nostra desumpta. Annotata sunt hæc *Arbor admiranda*: Ficum Indicam vocant: *Arbore de Raiis*: *Arbor radicum Indiæ*. Wortelboom. Belg. Germ. Indianisch feigenbaum / vti Gesn. & Taber. appellant.

Nascitur, vti dictum, in India, circa Acesnem amnem Theoph. Plinius circa Acesinẽ amnẽ maximè nasci tradit, hac loquendi ratione vtique insinuans & alibi prouenire. Nam Strabo & in Musicana terra Indiæ australissima crescere scribit, vt dictum. Clus. in insula Goa locisque vicinis, idque ex relatione Fabricii.

De viribus nihil aliud hactenus traditum, quàm folia earum Elephantis expeti: fructus non eduleis esse, maturiores tamen auibus cibo esse.

Cæterùm quamuis *Mangle* Ouiedi non exiguã cognationem habere videatur cum Ficu Indica quòd multi eius rami deorsum quoque vergere videantur, & postea radices figere, aliosque rursus ramos sursum vergentes producere: verùm quia arbor siliquata est, magnas & speciosas proferens siliquas, nostri memores ordinis instituti commodiùs de ea traiecimus post Cassiam solutiuam, in lib. 5. siliquosarum, quamuis Hist. Lugd. eodem met capite huius & Ficus Indicæ historiã coniunxerit quemadmodum Clusius. Fecdit andi Lopez Mangiu nos relegauimus ad caput de Mangle quod est in lib. 20. nostr. histor.

ENSENDA FICVS INDICAE MODO NASCENS.

CAP. LXX.

Descriptio

IN regno Congi mirabilis arbor crescit *Ensenda* dicta perpetuò virens, virtutibus mirandis inclita: ramos proceris incrementis extendit, ij fila quædam tenuia demittunt, quæ terræ contactu radices item generant, in aliarum arborum perpetuam seriem sobole minùs quàm multiplici. Priori huius arboris cortici linteaminis quædam subest species quę mundati plebæ in vestimentorum vsus seruit. De hac eadem scribit Clus. Nec etiam absimilis [Ficui Indicę] ea videtur arbor, cuius, ex relatione Odoardi Lopez Lusitani, Philippus Pigafetta c. 4. lib. 1. Descriptionis regni Congo, meminit his verbis. In Loanda insula, ad ostia fluminis Coanza, Regni Congo partem perluentis sita, nascitur arbor, *Exzanda* ab incolis nuncupata, celsa & semper virens &c.

Linteami- species.

PAPAIE PERVVIANIS.

CAP. LXXI.

ANnotat Benzo hist. suæ lib. 3. cap. 18. Apud Peruuiensium Mantam, peculiare quoddam fructuum genus (indigenæ *Papate* vocant) Ficuum specie modicorum, magnorúmque, quale nusquã in India, præterquam in eo regno vidi. Arbor, quæ illud Pomorum gignit, procera & gracilis, fructus sapore dulci est. Descriptio

FICO SIMILIS ARBOR VENENATA.

CAP. LXXII.

ARtemidoro, vt prodidit Strabo, fides est adhibenda, Arborem in Gallia Transalpina nasci, Fico simillimam, fructum autem Corno similẽ gignere, vnde pharetrę fabricantur. Eam si incidas, læthalem succum effundere, ad inungendas sagittas vtilem. Meminit sanè & Theophrastus arboris cuiusdam, cuius fructus sit similis cornis [inquit] ἕτερον δὲ δένδρον ὃ ἔχει τὸν καρπὸν ὅμοιον τοῖς κρανείοις. Sed nomen non addit, & inter Indicas recenset. At quotusquisque ex tam paucis statuat aut colligat, quam is intelligat? De ista verò Corni fructu arbore, capite de Corno sequẽti. Descriptio *Vsus* *Cornis similis fructus.*

Hermol. & Ruell. qui eundem Strabonem de hac arbore tradentẽ citant, fructum eius scribunt capitulum Corinthiacæ Columnę referre: cuius lacte mortifero sagittas suas illinant.

ARBORES INDICÆ THEOPHRAST. TRES.

CAP. XLV.

POstquam Theophrast. arborem Indicam descripsisset, subdit aliarum trium Indiæ arborum descriptiones, his verbis: Est & alia arbor, & 1.
magnitudine insignis, & suauitate fructus amplitudine que mirum in modum præcellens. Eo vescuntur Sapientes Indorum. [καὶ χρῶνται τροφῇ τῶν Ἰνδῶν οἱ σοφοὶ καὶ ἀπεχόμενοι, habent vulg. exemplaria: Gaza legisse videtur: οἱ μὴ ἀμπεχόμενοι: & vertit: hoc Sapientes Indorum, qui nudi degunt cibo vtuntur. Non possunt vesci & abstinere, vt rectè Scal. annotat. Tantò plausibilior lectio Gazę. Videbis Herodotum in Thalia.] *Theophr. corr. & illustr.*

Pergit Theophrast. Alia item, cui folium figurà prælongum, simile pennis Struthiorum, (πτερὰ ...) quamuis vulg. hab. ... quę galeis imponuntur, longitudine duorum cubitorum. 2.

Alia rursus fructu longo, non recto, sed contorto aut flexuoso, (σκολιός) in cibo suaui. Hic in ventre morsum excitat atque Dysenteriam: ideo Alexander, ne quis manderet, edicto cauit. Nomina verò his arborib. nulla tribuit Theoph. Immò paulò pòst Indiæ arbores ἀνώνυμα dicit. 3.

Plinius tamen nomina habet primæ: nam postquam & ipse de Ficu Indica tradidisset, ita subdit: Maior alia, pomo & suauitate præcellentior, quo Sapientes Indorũ viuunt. Folium alas auiũ imitatur, (videtur Plinius primã & secundam Theoph. confundere.) longitudine trium cubitorum, latitudine duûm. Fructum cortice emittit, admirabi- *Plin. not.*

lem succi dulcedine, vt vno quaternos satiet. Arbori nomen *Pale*, pomo *Ariena*. Plurima est in Sydracis, expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed interaneorum valetudini infesta. Edixerat Alexander, ne quis agminis sui id pomum attingeret. Vbi vides Plinium sapientum quidem, sed non Nudorum, quod Gaza fecit, meminisse.

Pala arbor Ariena, nel as.

Tala.

Pala, inquit Curtius, siue vt alii volunt, *Tala*, licet Theoph. eius nominis non meminerit, Arbor Indiæ est, Fico Indicæ maior, pomi suauitate præcellentior. Indos Palæ foliis vesci Arrianus refert, in quorum fastigio quoddam pingue, Palmarum instar, gignant.

Quorundam error.

Dalech. arborem *Palam* Plinii ait esse, qui Tamarindos nostros putent. Qui verò ij sint, qui istud putent, nondum occurrit: neque sanè videmus quomodo conuenire possit. Dicit Plin. dulci pomo: Theophr. cibo dulci: [ἐδώδιμος ὁ γλυκύς.] quod neutiquam videtur conuenire cum Tamarindis, qui ob summam aciditatem commodè edi nequeunt. Quidam Musam esse putant. Ouiedus Platanos vocat. Theuetus arborem vocari ait *Pagouere*: fructum *Pacona*. Vtrumque nomen ad *Palam* quodammodo accedit. Alium huic similem & vsus frequentissimi Theuetus scribit vocari *Hoyriri*. Ouiedus *Iaiama*. Sed de Hoyriri inter carduos, *de Musa quæ propiùs ad prædictas arbores accedere videtur, nunc trademus.*

Pagouere. Pacona.

M V S A.

Cap. LXXIV.

Descriptio fragmenti.

Ex folii Musæ fragmento, quod adseruamus, apparet esse amplissimum: nam & latitudo cubitum facilè æquat, cuius medium costâ crassiusculâ striatâ fungosâ fulcitur, à qua vtrinque exporrigitur folii tenuis læuisque inoffensum æquor, fibris teneris transuersis contextum: colore rauo altera facie, altera ferè fusco, quod fibrarum ductus secutus, facilè diuidas.

Descriptio Ouiedi arboris.

Platanus Indica.

Musam Ouiedus in hist. Indica sic describit. Inuenitur, inquit, hic fructus Platani nomine. tametsi neque arbor dici possit, neque vera sit Platanus: sed planta quædam huic Indiæ haudquaquam peculiaris, & aliunde translata sub Platani nomine. Interdum autem hæc impropriè dicta Platanus in arboris celsitudinē excrescit, & ad hominis crassitiē intumescit: aliàs verò coxæ humanæ crassitie conspicitur, pro soli natura & vbertate augescens. Ab infimo ad summum folia fert amplissima, interdum duodecim palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ventorum flatibus facilè multifariā

Musa arbor.



Arboris crassitudo.

Musa cum fructu.



dissecantur, & ex costa illa per folii lōgitudinem excurrente pendere spectantur cū in modum dissecta. Tota planta veluti germen est, aut surculus, è cuius summo enascitur pediculus aut malleolus brachiali crassitudine, qui vuā producit, vicenos, tricenos, interdum centenos & plures fructus palmari longitudine, brachialiq; crassitudine, sustinentem, nonnunquam minores, quandoque etiam ampliores, pro plantæ ipsius & soli fertilitate. Cortex huic satis crassus, sed qui facilè eximatur, continens pulpam siue carnem bubulę medullæ persimilem. Caudex qui vuam profert, annuus est, & semel duntaxat in vita fructus gignit: verùm ad radices confugiunt quinque, sex, aut plures surculi, qui parentem renouant, & subsequente anno fructum perficiunt. Adeò verò fœcunda est hæc planta, vt nunquam intercidat, sed subinde nouas proles gignat, vt fructus toto anno vberrimè legere liceat.

Cort.

Surculi stolones.

Poma Paradisi dani.

Arbor, quæ poma fert Paradisi [inquit Cardan.] breuissimæ est vitæ: anno enim secundo truncus arescit, fructus fert in botris, vt sunt acini vuæ, sed mali magnitudine, ac in botro vno quandoq; centenos, vnde cistæ magnitudinem refert botrus: croceo verò velatur amictu, quo detracto fructus prædulcis, ac suauis subest. Folium tam longum fert, vt hominem stantem æquet: latum non parum.

Theueti Mauz.

Theuetus in Cosmographia arborem Mauze in Ægypto vocatam describit non maiorem ficu mediocri, cuius folia quinque aut sex pedes longa sunt, duos lata: fructus in caule coaceruatus, non secus ac dactyli in Palma, crassus & longus, mediocris cucumeris instar, delicatissimus atque suauissimus, quem domi suspendunt, vt nos vuas pensiles, eóque sæpè solo tanquam optimo vtuntur alimento. Arbor tenella est & fragilis, adeò vt nisi maxima truncum haberet coxæ hominis crassitudine parem, minima tibiæ, in ceimiorum, non in arborum numero, recensenda foret. Truncus, authore Garcia, ex squammoso foliorum cortice constat: nullis constat ramis, sed è germine flores quosdam coniunctim profert, subrufos, oui effigie, & palmi longitudine: circumeminent pediculi, centum, interdum ducentos aut plures ficus sustinentes.

Flores.

Musa Acostæ. Ficus Indica.

Radix.

Describit & Acosta in hunc modum, Musam seu Ficum Indicam vocans: decem & octo aut viginti (inquit) palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum sibi mutuò incumbentium coniunctione constat, & humani cruris crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorum grato pabulo: foliis nouem palmorum longitudine, duorum cum semisse latitudine

dine, neruo satis crasso per longitudinem excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superiore saturis, inferiore dilutioribus. Ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrsus quidam florum simul congestorum in modum Pinei strobili, coloris rufi: deinde vnicum ramum fert humani brachii crassitie in multos nodos diuisum, è quorum singulis decem aut quatuordecim dependent ficus, ita vt nonnunquam ramus centenis aut ducentenis ficubus onustus conspiciatur. Hos in diuersas species distinguunt Lusitani. Illi enim primò *Cenorios* appellant qui admodum flauent, læues, longiusculi, gratique saporis sunt, & odoratiores: 2. *Chincapanoes* verò, qui virescunt nonnihil, longioresque sunt, iique etiam grati saporis. 3. Laudantur præterea qui in Cofala nascuntur, Æthiopibus *Inninga* dicti. Legitimum nomen apud Arabes & Persas (vt è præstante Medico Persa in Ormuz nato intellexisse se testatur idem Costa) est *Mous*, non autem *Musa* aut *Amusa*: arboris verò *Daracht Mous*. Rhasis *Musam* vocat: Serap. *Maum*, id est, *Musam*. Sic & Auic. apud quem in margine *Mauzi* vel *Muzi* annotauit Bellunensis. Verùm neuter horum describit. Sed nostro iudicio, recentiorúmque consensu, hanc ipsam intelligunt, de qua hic agimus.

Ex prædictis, si Clus. iudicio aliquid tribuimus, nemo accuratiùs hanc stirpem descripsit, quàm Ouiedus sub Platani nomine. Acosta peculiarem habet iconem, quæ variat à Matthioli (quam & nos proponimus, cui nostrum folium egregiè respondet) & Linschottani icone, & à *Paquouere* figura Theueti.

Hist. Lugdun. tres icones proponit: primam, eámque geminam, ex Matth. nomine *Musæ* arboris & fructus: secundam, titulo *Musæ Pacouera* Theueti: tertiam pro *Musa* seu Ficu Indica Acostæ, qui ait Musæ fructus meminisse Ruell. ex authoritate Theoph. & Strabonis.

Nondum tamen pro certo asserere ausimus, an Veteres Græci Musæ meminerint: consideranda quæ Theoph. lib. 2. hist. plant. c. 9. tradit inter Palmas, his verbis: Est & aliud Palmæ genus in Cypro, quod & folium latius habet seu amplius, & fructum multò maiorem, peculiarísque formæ, magnitudine Mali Punici, figura oblongum, succo minùs grato [ἀχύλος?] quàm in cæteris, sed radicibus similem [ταῖς ῥίζαις: Dal. vult legendum ταῖς ῥοαῖς, id est, Punico simili. Sed ferri potest antiqua lectio, si modò de hac arbore, de qua hic agimus, intelligendus sit Theophrast. Nam & antè dictum eius radicem rotundam esse & crassam.] Itaque non deuoratur, sed commansus expuitur. Consideret etiam lector quę paulò antè scripsimus ex Theophrast. de *Arboribus Indicis*, & ex Plin. de *Pala*. Quæ verò ex modò citato Theophrast. loco verba transcripsit Plinius, ea capite de *Palma* [quod & ipse fecit] retulimus.

Matthiol. in Dioscor. Sunt, infit, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto Cypróque nascentem, quam Veneti inde redeuntes *Musam* appellant, & *Musas* similiter fructus. Inclinat animus eam esse quæ Theophrasto in Palmarum genere recensetur folio cæteris ampliore &c: vtiam modò citatum. Idem tradit ex quorundam relatione folia arũdinea esse, torrescere æstate sui natura, vel etiam fortasse Solis ardore, adeò vt mense Septembri eorum costæ prorsus nudæ cernantur, decidente foliorum materia, quòd admodũ fit tenuis. Caudex [addit idem] squamoso foliorum cortice vestitur, Palmæ aut Arundinis ferè modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantùm constat. E vertice germen emergit materie molli, longitudine ferè cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternûm, quaternúmue digitorum inuicem distantia: è quibus circumeminent fructus parui, cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice Fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpæ consistit Melopeponum modo, nullo intus osse neque semine: sapore cum quadam insipiditate dulci. Primùm gustãtibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre videntur, adeò vt primo statim gustu non placeãt: verùm qui esui assuescunt, ij indies magis delectantur: quippe qui quadam occultâ saporis suauitate allecti, quæ nisi tractu temporis cum palato init gratiam, nunquam saturi videantur.

Germen.

Fructus specialior descriptio.

Ita sibi Musam descripsisse tradit Matthiol. qui ex Aegypto & Cypro ad nos reuertuntur. Sed quænam antiquis Musa fuerit planta quid referat non habere: sibi tamen videri eam esse Theoph. Plantam, quam paulò ante diximus, adductis eiusdem verbis.

Matthiolo more suo contradicens Guilandinus in suo Theone: Musam, inquit, tertio à Theophrasto inter Cyprias Palmas loco describi, malè coniicit, quòd fructus huius sapidus non sit, sed, radicibus similis, vt non deuoretur, sed succo tantùm expresso, expuatur. Musę veræ, vel ipsomet [Matthiol.] teste, longè omnium suauissimus est sapidissimúsque.

Guiland. *Matthiol. not.* *Palma Cypria Theophrast. non est.*

Idem Guiland. plantæ huius tribus tantùm in locis vniuersis Bibliis, sub nomine *Budaim*, mentionem haberi animaduertit: & ab Aeschylo, antiquissimo Tragico, *Phyximilon* dici: à cæteris ferè Græcis iuxta atque Latinis *Margaritam*: à Mauritanis *Muz* & *Gemez*. Qui Cyprum incolunt, *μῆλα τοῦ παραδείσου* vocant, argumento à vulgari Asiaticorum opinione ducto, qui Musam esse contendunt eam plantam, quæ hominum omnium protoplasto, diuino olim mandato in cibis interdicta fuit: quod imitati nostrorum temporum scriptores, Pomum Paradisi nominant. Rhasis Ficum Pharaonis dici memorat, vt idem Guil. censet. Indi, qui in orientem protenduntur, *Melapolandam* nuncupant: qui in occasum, *Platanum*. Denique inquilini insulæ D. Thomæ, *Abellanam*.

Budaim Bibl. *Phyximilos.* *Margarita.* *Muz.* *Gemez.* *Mala Paradisi.* *Pomum Paradisi* *Ficus Pharaonis.* *Melapolanda.* *Platanus.* *Abellana.*

Camer. annotat, Aegyptiis, apud quos copiosè inuenitur, hodiè *Maus* vocari. Antonii Musę coniectura est, Elatem Plinii esse fructum illum dulcissimum, quem vocant Musam, vel vt Mauritani loquuntur Muzam, hoc est, mitem, qui habet Prunorum crassorum similitudinem.

Elate. *Muza.*

Curtius annotat Syriæ accolis [apud quos gignuntur] Poma Paradisiaca vocitari, satis admirandaque esse.

Poma Paradisiaca.

Non abs re fuerit & Bonzonem Indicarum rerum historiographum non contemnendum, de hac arbore sub Platani nomine tradita referre. Platani, ait, longiores quàm crassiores sunt: minores multùm maioribus præstant. Arbor ipsa folia sesquipalmi latitudine, quatuor palmorum lõgitudine porrigit, inter quæ ramus enascitur, qui centum ac plures Platanos minores fundit: sin verò maiores, vigintiquinque aut paulò ampliùs. Tenera est hæc arbor, nec nisi semel fructum fert, qui annuo spatio perficitur, & ex ipsis radicibus alii stolones fruticant. Vbi maturuit fructus, legunt: immaturum adhuc & acerbum non decerpunt, sed excissam arborem loco calido reponunt: ibi Platani celeriter maturescunt flauescúntque. Corio vestiuntur obtusæ cultelli partis crassitudi-

Fructus maturatio artificiosa.

ne : quod supereſt, pulpa eſt, ſapore in dulcedinem vergens.

De eadem peculiaria quædam Rauvvolſſius & ipſe illarum regionum oculatus ſcriptor refert, his verbis : Intra Tripolim inter alias, arbores peregrinæ, Muſa dictæ, creſcunt, trunco vnius & ſemis, aut duorum virorum altitudine, extrinſecus glabro, niſi quòd multiplici foliorum incubitu, arundinum ferè in morem, inueſtitus ſit. Pulchrè virent. In caudicis cacumine latè expanſa folia veluti pennaceum ſertum aut criſtam prægrandem referunt. Eius enim longitudinis ſunt atque latitudinis, vt hominem in longum procumbentem in plenum comprehendant. Fructus Citrulli formam referunt, niſi quòd paulò ſint maiores, extrinſecus læues, cortice craſſo tecti, primò flaueſcente, mox paucis diebus poſt repoſiti nigricante, qui facilè, vt in recentibus Ficubus, detrahitur. Interior ſubſtantia candida, referta, abſque granis aut ſemine dulcis & ſapida : ſed facilè & citò ſatietatem inducunt, móxque & nauſeam pariunt magnam, & vehementes cruciatus colicos : ob id ab Alexandro exercitui ſuo ab eorum eſu interdictum. *Hæc Rauvvolff.* Ex quibus patet eum hanc, quam hoc loco deſcribit, eandem putare cum ea quam præcedenti capite arboris Indicæ nomine ex Theophraſto tertio loco poſuimus, eiúſque verba adduximus : Nobis verò Muſa de qua hic agimus, potiùs conuenire videtur cum ſecunda cuius folium prælongum dicit, ſimile pennis Struthiorum, vti dictum. De Muſæ enim fructu, nemo, præter Rauvvolſſium, ait vllam prædictarum noxarum parere, vt ab eius eſu ſit vel fuerit interdicendum.

Fructus alia deſcriptio. *Noxæ.* *Rauvvolff. nus.*

Dodon. ſcribit Muſam nunc in Syria Moſe vocari, additque Græcis & incolis Chriſtianis ac Iudæis arborem cenſeri, de qua à Deo ſibi prohibita comedit Adam.

Dodon. Moſe.

Lob. & Pena in Aduerſ. teſtantur folia Muſæ portentoſæ magnitudinis ſe habuiſſe: eiúſq; effigiem, fructum, floréſque affabrè delineata eſſe apud Matth. Idem in Obſeru. tradunt folus eſſe Cannæ Indicæ maioribus, quibus Gummi Elemi inuoluitur ſeſquipedalibus, duos pedes longis, infernè compreſſis. Iam ſuprà annotatum: *Palam* quoſdam Muſam exiſtimare, quam Theuetus *Pagottere* vocari dixit : fructum *Pacona* : Ouied. *Platanos* : quæ omnia nomina ad *Palam* vtcunque accedunt.

Lob. & Pen. Arbor Adamo prohibita. Folia Cannæ. Pala. Pagottere. Pacona.

Muſa vulgò dicta, vt ſcribit Cæſalp. inter Palmas videtur recenſeri poſſe : oritur in Aegypto & Cypro, cuius folia in Italia viſuntur ſacchari panes conueſtientia : diſtinguuntur ab Alga latifolia, qua ſimiliter ſaccharum condunt in Occidente, quòd Algæ folia nulla media coſta donentur. Muſæ autem folia coſtam perpetuam & craſſam habent, per medium folium diſcurrentem, aliquando aculeis quibuſdam à tergo armatam.

Muſa vulgo. Caſalp. palmæ ſpecies. Diſcrimen inter Algã latifoliam. Aculei.

Cluſius aliquot annis in ea ſe fuiſſe opinione tradit, vt exiſtimaret *Muſam Arabum* eam eſſe plantam cuius Plinius meminit his verbis : Maior alia pomo, & ſuauitate præcellentior, quo Sapientes Indorum viuunt &c. Nam ferè omnia pulcherrimè ad Muſæ deſcriptionem quadrant. Hucaccedit, quod in Prouincia Malauar, quæ ſupra Indum flumen eſt, intra Gangem, *Palan* nomen adhuc retinet, à quo Latini ſuum *Pala* mutuati videntur. Vlyſſipone, vbi aliquot plantas vidi [addit idem] minimè tamen fructiferas, nomen hoc retinet, vocant enim etiamnum Figuera Banana, id eſt, ficum Bananas ferentem.

Muſa Arabum Cluſio. Pala. Figuera Banana.

Meminit huius fructus Lud. Rem. lib. nauig. ac tria eius genera [Malapolanda, Cianchapalon, & Cadelapalon] conſtituit, de quibus paulò antè.

Meminit item F. Brocardus qui Terram ſanctam deſcripſit, ſub nomine pomorum Paradiſi, quem per omnia ſecutus eſt Cardan. lib. de ſubtilit. & Theuet. lib. ſingularium Americæ.

Poma Paradiſi.

Lerius verò in hiſt. ſua fructum *Paca*, & arborem *Paco aire* nominat.

Paca.

Quid ſi Palmæ genus illud ſit, ait Cluſ. quod Theophr. in Cypro naſci prodidit. An verò eadem arbor, quam idem folium prælongum habere ait, ſimile pennis Struthiorum?

Palma.

Ridiculum autem, inquit Garcias, eſt quod ſcripſit quidam Franciſcanus. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Muſa, quòd dignus ſit Muſis, aut quòd earum ſit cibus. Addit præterea eum eſſe fructum quem deguſtauerit Adam in Paradiſo terreſtri.

Muſa ... culum. Adam ...

Alpino autore, Mauz ſeu Muza dicta Aegyptiis. Vocatur nunc Ficus Mattabanis. In Malauar *Chincapalones* : Meliores *Cenorins*. Aethiopibus *Iminga* : ſed hæ differentiæ eius ſunt, quas mox in vitibus ſpecialiùs deſignabimus.

Mauz. Muza. Ficus.

Etſi ex prædictis ſatis pateat de locis, vbi naſcuntur, tamen & hæc ſpecialiùs addenda, propter nomina. Naſcitur in Canara, Decan, Guzarate, & Bengala : vocatúrque illis Quelli. Naſcitur etiam in Malauar, vbi *Palan* : & in Malayo, vbi *Pican* dicitur. Prouenit etiam pleriſque aliis locis, & in ea Africæ parte quam Guineam appellant, vbi *Bananas* nuncupatur, teſte Garcia. Pauci creſcunt Tripoli, ſed ex vicinis locis ſatis copioſè inuehuntur, vt ſcribit Rauuolſſius. Itaque ex Orientali in Occiduas Indicas inſulas, adeóque in Portugalliam tranſlata Muſa iamdiu multis innotuit. Eandem vidimus Patauii in ædibus Priuli, ſed emortuam ob præcedentis hyemis ſæuitiam.

Locus. Quelli. Palan. Pican. Banana.

Hæc planta non niſi ſemel ſeritur. Nam ſemel ſata, ex trunci pede multos ſtolones emittit, qui in arbuſculas euadunt. His itaque ſtolonibus propagatur. In America ſemel aut ſummùm bis fructus fert. In Aethiopia & Arabia viciníſque inſulis etiam trifera eſt. *Ex Garciâ & Theueto.*

Tempus ſatio.

Integrâ vuà ante maturitatem colligendam præcipit Ouiedus, cùm videlicet aliquis fructus flaueſcere incipit, deinde in ædibus ſuſpendendam, illic enim plenam maturitatem conſequitur. Formicæ huic plantæ admodum infeſtæ ſunt, ideóque plurimæ initiò perierunt, antequam aduerſus eas inuenta eſſent remedia.

Collectio.

Muſa, vt ſcribit Rhaſes, calida eſt, ſtomacho noxia, faſtidium & nauſeam inducens, & promptè in bilem flauam conuertitur : ſed aluum ſubducit, & gutturis aſperationes lenit. At Serapio ex aliorum authoritate Muſam in medio primi calefacientium, & in fine humectantium ordinis ponit, parum nutrire, & vtilem eſſe aduerſus pectoris, pulmonis & veſicæ ardores : lenire aluum, ſed grauitatem ſtomacho parere iis, qui eius fructu multùm vtantur, hepatíſque obſtructiones parere. Ideò ſi complexio ſit frigida, eius qui fruitur, ſuperbibendum melicratum, aut oximel, aut Zingiber conditum. Augere tamen fœtum in vtero, renibus conferre, vrinas ciere, & ad Venerem incitare. At ex Auic. ſententia, paucum præbet alimentum, bilem generat & pituitam : prodeſt tamen aduerſus pectoris & pulmonum incendia, ſtomachum verò offendit. Ideóque biliosis ab eius eſu, oxymel cum ſeminibus propinan-

Vires & vſus. Temperamentum. Purgat. Gutturi. Ardores pectoris. Veſicæ. Stomach. Vtendi modus. Fœtus. Renes. Venus. Parum nutrit.

nandum: pituitosis mel. Idem & renibus opitulari tradit: vrinasque prouocare.

Garcia teste commendantur ii fructus, qui in Martaban proueniunt: primùm enim è Bengala eò delati sunt, deinde sati vt grandiores euaderent. Sed quos *Cenorins* appellant, læues, flaui, & pleni, odorati, & palato gratiores. *Chincapalones* Malauaris dicti fructus quoque sunt & palato grati, pleni, colore virescentes. Laudantur etiam in Sophala nati, quos Æthiopibus *Iminga* vocari diximus. Inuenitur etiam in Baçaim aliisque prouinciis, genus quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id assatum & vino deinde maceratum insperso Cinnamomo, multò meliùs sapit, quàm malum Cidonium assatum. Idem fructus per medium sectus, & in sartagine cum saccharo probè frictus, insperso cinnamomo, gratissimus est cibus. Idem in duas partes per longitudinem apertus, & vtrinque incisus, deinde insolatus, gratissimi est saporis, & caricas succi bonitate superat. Tegulæ item impositus & in clibano coctus, cor reficit, & suauissimus est. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exempto ollæ imponentes cùm carnes ferè coctæ sunt, diutinam enim coctionem non fert: neque maturus nimium, neque omninò acerbus deligendus est. Sunt qui crudum edunt, at maturum, sine pane aliòue aliquo condimento, gratissimi enim est saporis, nec minùs salubris & facilis concoctionis, vt testatur Ouiedus. Plantam ipsam collecto fructu, spontè excre[illegible] sinunt, tanquam in posterum inutilem: aut amputant, in domesticorum Elephantorum pabulum. Nónnulli [illegible] teneriorâque, antequam explicentur folia, florúmq; thyrsum Pipere: Zingibere recenti, allio, sale, & aceto condiunt, & Capparum modo edunt. Folia verò quoniam amplissima, mollia, frigidaque sunt, substernere ad accumbendum in æstu solent: & ambustis non nunquam imponunt, autore Costa.

Alpinus refert huius fructus substantiam mollem esse, pinguem, lentam, dulcem, atque apprimè [illegible] assuetis, sed stomachum grauare, difficulter concoqui, multùm nutrire, succum generare crassum ac lentum, quo viscera obstruuntur, præsertim hepar. Opitulari tamen tussientibus, & suspiriosis ex calore factis: eius decocto vtiliter vti incolas ad tussim ex calidorum humorum destillatione genitam, atque ad pleuræ & pulmonum inflammationem, ad inflammatos renes, & ad vrinæ difficultatem. Aiunt etiam iidem fructum commenducatum, vel decoctum assumptum Venerem incendere. Fructuum cortices exiccatos multam vim habere ad roboranda omnia viscera iidem affirmant, eodem Alpino referente, cordique opem ferre ex ipsis paratum decoctum in aqua *Calaf*. Vsusque huius decocti ad febres pestilentes apud eosdem dicitur valdè vtilis. Puluerem quoque ipsorum corticum in cordis passionibus cum aqua *Calaf* dissolutam hauriunt.

ARBOR POMIFERA. AN MVSA?

Cap. LXXV.

IN Aegypto abundant, inquit Gabriel Giraudet in Itin. Hyerosolym. boni fructus. Sunt ibi arbores pomiferæ, magnæ altitudinis, foliis cubitum longis, & pedem latis, ferunt poma longa, similia cucumeribus. Pomum secatur per medium, vel quocunque modo, reperitur in medio sectionis figura nucis, cui sunt optima: alibi non possunt ferre bonum fructum, intra verò 7. dies putrescunt. Sunt & aliæ pomiferæ arbores quæ ab vna parte morsuram habent vocanturq; Poma Adami, parua sunt & similia nostratibus & eius commoda.

FICVS INDICA LINSCHOTTANI.

Cap. LXXVI.



FAcilè concessérimus hanc Ficum Indicam Linschottano dictam, vel ad Musam antè dictam quoque referendam, vel certè eius aliquã speciem esse aut varietatem: quia tamen icon hæc, vti videre est, euariat, & ipse quoq; Linschottanus peculiaria quædam de hac tradit, placet ex eius obseruationibus historiam paucis contexere.

Ad figuram itaque ære exsculptam hæc tradit. Ficus Indiç præstantissima ad hominis magnitudinè crescit, foliis longis ad stuporem, & in varios vsus commodissimis. Fructus vuarum specie in magnitudinem Cucumeris multiplices caulibus adhærent. Racemum duntaxat vnum quæque arbor fert, & detruncatur tum arbor, quæ continuo breui spatio excrescit, & nouos fert fructus: communis Indorum cibus, & sunt præstantissimi ex Cononor. Racemus aliquando duorum virorum vires implet, vt & S. scriptura testatur. Jndianische Vyghe: Ficus Indiæ. *Descriptio* *Folia.* *Fructus.* *Portentosa racemi magnitudo.* *Racemus sacra scriptura.*

Idem in historiis nauig. specialiùs de ea scribit, in hunc modum Ficus Indiæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore forma, diuersis præstantiæ notis. Verùm eadem omnibus imago ac color idem, arbórque ipsa eodem modo viri staturam æquat. Folia habet vlnæ magnitudine tres dodrantes lata, iis Turcæ vtuntur chartæ bibulæ vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modũ cribri ex pilo facti figuratur, aspectu tamen crassius aliquantùm: intorsum eadem folia cucullata ac clausa apparent, in medii hominis altitudinem tum explicant sese ac per vices excrescunt: ita vt vetera à recentioribus successione quadam expellantur, donec arbor iusto incremento steterit, fructúmque maturum protulerit. Folia in medio crassiorem quo diuiduntur, neruum habent. Inter folia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine oui Struthionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit, non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ, Ficus coaceruatos abundè proferens. Primò quidem Fabarum formam habent, cùm adhuc voluulis includuntur, magnitudine medii palmi, pol- *Foliorum vsus.* *Cortex.* *Flos.*

licésque tres aut quatuor latæ, Cucumeris crassitiem narciscuntur. Ramus hic ferè semper C. ficus habet, plus minusve, quæ vt vuæ in nodum coguntur. *Racemorũ magnitudo.* Racemi inde quidam ita magni, vt duorum virorum baculo baiulantium onus anpleant. Nondum planè maturi scinduntur, cùm inter viriditatem & flauedinem etiamnum hæret, *Maturatio artificiosa fructus.* tum alibi à trabe suspensi, intra 4. aut 5. dies commodè maturescunt. Arbor siue planta vnicum duntaxat racemum fert, quæ mox tota detruncatur, ac mensis spatio iustis denuò incrementis adolescit, & fructum toto anno ita perpetuum fert, tantáq; abundantiâ, vt communiter Indis in cibi vsus seruiat, gustu sanè bono. *Sapor.* Decorticantur autem, folliculis instar Fabarum existentibus, licet aliqui tenuiore sint tegmine: interiùs albescunt, ac morsu farinam & butyrum dulci mixtione repręsentant, ideo panis ac lacticinii loco seruiunt, simplici victu, quo corpus hominis absq; *Cibus.* alio cibo facilè posset sustentari, vt in India multi sunt, quibus toto vitæ tempore particularis cibus ex Ficu est. *Ex ficu dũtaxat quidam victitant.*

differétiæ. Ficus hortensis. Seronina. Cadolina. Chincapolina. Plurimas ac communiores Lusitani *Figos d'orta* vocant, quasi hortenses diceres, súntque aliquantulùm crassiores. Aliæ quas *Seroninas* dicunt minores ac extrinsecus læuiores, velut optimæ notę, suaui odore pollent, ac gustu percommodo. *Cadolina* ficus etiam in pretio sunt.

Cæterùm maxima laus *Chincapolinis* est, regionis Malabar. Flauescunt illæ partim, viriditate exteriore maximâ, largæ ac proceræ, odore suaui, ac aquæ rosaceæ æmulo. Sunt & alia genera. *Canonorinæ.* Quæ in Canonor repetiuntur palmi longitudine, ac crassitudine pro rata, ob magnam ibi copiam siccantur, ac demptis folliculis per Indiam, mercaturæ quodam genere distrahuntur. Quando maturescunt, assantur plurimùm, quòd crudę ob acrimoniam, quam in deglutiendo adferunt, non perinde gratæ sint. Colore introrsum rubescunt. *Condita.* Cæterùm assatæ decorticantur, ac in orbes scinduntur, adiecto vino cassiáque contusâ, præstantia cibi suauissimâ, etiam supra Cidonii mali assati excellentiam. *Tosta.* Vt cæteræ oblongâ scissione finduntur, saccharóque iniecto tostæ, condimento probo, ab Indis summoperè expetuntur. Ex ficubus quippe præcipua plebi sustentatio.

Locus. Synonyma. *Quelli. Palan. pysan. Musa.* Eæ omnibus Indiæ ac Orientis locis inueniuntur, vt & Mosambicæ, Ormuntii, ad oram Abex, Malabar, Malaccæ, Bengalæ, &c. Gusarattæ, Decanini, Canarini, Bengalenses eas *Quelli* nominant, Malabares *Palan*: Malacitani *Pysan*. Etiam in Arabiâ reperiuntur, quas *Musa* vocant: Hierosolymis, Damasci, Cayri item habentur, vt ab iis accepisse se testatur Linschottanus, qui istis in locis negotiantur: persuasum inde quibusdam, *Fructus peccati.* primum patrem Adamum ex hoc genere fructum cum peccato gustasse.

Racemus Terræ sanctæ. Verùm cùm in Testamenti Veteris historia legimus, exploratores Terræ sanctæ racemum vuarum retulisse, cui gestando vix duo homines sufficerent, mihi, inquit idem, huius fructus recordatio sæpè incidit: num talis ille racemus extitisset, qui eodem more ab Indis ad domum Archiepiscopi Domini mei translatus, haud falsa illius historiæ imagine apparebat. *Hactenus Linschottanus.*

Morus. Darachi. Pacona. Paquouer. Bananas. Patan pican. Decã. Quelli. Annotat Paludanus Ficus Indicas apud Arabes, non *Musam* aut *Amusam*, sed *Morus* vocari, arborem verò *Darachi* iisdem. A Brasilianis *Pacona* & arborem *Paquouer*: in Guinea *Bananas*, in Malabar *Patan*, in Malacca *Pican*, in Canara, *Decan*, Gusaratta & Bengala *Quelli*: quæ nomina pleraque & Musæ tribui præcedenti capite dictum. Quin & idem Paludanus addit à Brocardo in Terræ sanctæ descriptione, Paradisi Malum ab Ouiedo *Platanum* vocari, atque vires supra Musæ dicatas ex Arabibus etiam huic tribuit, quasi eadem hæc cum illa sit, aut certè aliqua eius species suprà dicta. *Para[disi] Mal[um] plata[nus].*

Paradisi autem *Mala* ideò vocata putat, quòd amœno & suaui sint gustu, odore item ac colore probentur, gustum quippe acidum dulcedinem habere adiunctam: odorem velut rosarum nares afficere: colorem flauum, pulchrè item viridem oculos pascere. *Cur [Para]disi [mala] dicta. Sapor. [O]dor.* Accedere ad prædictas rationes figuras Crucis, quæ obliqua fructus scissione apparent, de quibus Syriæ Christiani varia referunt, easdem peregrinis ostendentes. *Figur[a] Cru[cis in] fruct[u].*

PACOVERA AMERICANA, MVSÆ, VT VIDETVR, SPECIES.



ARborem hanc, authore Theueto, syluestres Americani *Paquouere* suo idiomate vocant, quę nec in Europa, nec in Asia vel Africa proueniat, quáq; fortè non temerè præ aliis omnibus *mirabilissimã* dicas. Desc[riptio]. Caudicem emittit homine non altiorem, crassitudine ea, quam ambæ hominis adulti manus ex æquo capiant & amplectantur, substantia adeò tenera, vt cultri acies facillimè penetret. *Folia.* Folia latitudine bipedanea, homine sesquidodrante longiora aut ampliùs. Eiusdem speciei vidisse se, ait idem, in Aegypto & Damasco, Hierosolymâ redeuntem, sed folia ad ista vix mediæ esse longitudinis. Magna quoque differentia est in fructu: nam huius arboris, de qua hîc loquimur, fructus maximus pedalis est, crassitudine cucumeris, ad quem etiam figurâ satis bene accedit. *Pacon[a].* Hunc fructum incolæ suo idiomate *Pacona* vocant, qui probè maturus præcipuæ est suauitatis faciliśque digestionis. *Colle[ctio].* Colligunt ante perfectam maturitatem, & in suis casis recondunt, vti nos fructus nostrates. Crescit in arbore in glomerem seu racemum congestus, triginta aut quadraginta simul proximè sibi inuicem iuncti ex surculis è stipite emersis, vt in figura apposita videre est. Et quod in hac arbore mirabilius, semel tantùm fructum fert, qui magnæ parti incolarum cedit in nutrimentum. *Hæc Theuetus.*

Paco-[aire]. Lerius *Paco-aire* tradit esse foliis Lapathi aquatici, longitudine sepedali, latitudine bipedali aut latiori, nec putat tantæ magnitudinis folia vspiam extare in Europa, Asia vel Africa: tenuia esse, ventisque agitata ita discindi in partes vt primo obtutu quis Struthiorum pennas existimet. *Musa milis.* Matthiol. addit idem, meminit Musæ, quæ

bene

benè picta est, & aliquatenus similis *Paco-aire* Brasilianorum.

Musa Pacouera. Hist. Lugd. Musam Pacoueram Theueti vocat. Patet verò tam ex Theueti quàm Lerii verbis nō eandem hanc esse cum Musa ex Matthiol. depicta. Quin & ipsa quoque icon non parum differt tam à Musa quàm à Linschottani Ficu Indica proximè præcedentibus capitibus propositis. Peritis tamē diiudicandum relinquimus, an diuersarum plantarū sint icones, vel vnius plantæ figuræ diuersę.

MALVS AVREA, FOLIIS PRÆGRANDIBVS.

Cap. LXXVII.

Descriptio. Foliorum amplitudo, & quod Dodon. qui solus (quod quidem sciamus) exoticæ huius arboris historiam tradit, *Palam* Plinii [de qua paulò antè] huius quoque historiam hic poni postulabant. Ergo *Mali aureæ* Dod. dictæ, vt ille scribit, ad Mali Punici formam accedit, Pomum & ipsum cognomento aureum: sed magna & procera hæc arbor est, longis ramis valdè patula: folia etiam prægrandia, tres subinde cubitos longa & duos lata, in quibus crassiores venæ secundū longitudinē productæ, veluti in Cinaræ foliis. Fructus permagnus est, ad instar humani capitis, forma & colore Malo Punico similis: habet verò & intus recondita complurima succi plena grana, sed oblongiora & maiora, quàm Punici mali, & colore non rubentia, sed auri luteo splendentia, sapore subacidulo, ori grata. A quo huius descriptionem habuimus (inquit idem) sibi hanc Panormi in Sicilia visam esse in horto excellentissimi cuiusdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina sit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta. Nomen autem hic vel arboris vel fructus huius nullum sibi aliud cognitum affirmabat, quàm Mali aurei: atque hoc nomine fructum appellari. Potest autem hoc nomen accepisse, quòd grana auri luteum colorem referant. Plinius huius, vt idem Dod. putat, meminit lib. 12. cap. 6. vbi arborem hanc Palam: fructum vero Arienam dici refert. Plinii verba inueniet lector paulò ante capite de arboribus Indicis Theophrasti. Habet verò huius arboris descriptio à Dod. proposita quædam quæ cum Musa conueniunt, sed plura quæ discrepant, vt conferenti patebit. De facultatibus verò (addit. Dod.) nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipsa auri colore succulenta grana valdè acutè febricitantibus admodum essent & grata & vtilia: vt pote quæ calorem magnum contēperarent, ac sitim vehementer sedarent.

PALMITES.

Cap. LXXVIII.

Descriptio. Palmitis nomine arborem depictam, & tabulis æneis Iconum parte 4. sculptam exhibent Bry fratres in historia Indiæ Orientalis, de qua scribunt. Palmites arbor est trunco crasso, è quo folia longissima nullo pediculo hærent. Iidem in itinere Holandico anni 1599. aiunt. In insula Don Galopes, vel D. Mauritii prope Madagascar inuenimus multas Palmites arbores, ex quibus vinum



fluit; quemadmodum ex Cocco arbore.

ARBORES ALTISSIMÆ PALMITIS SIMILES.

Cap. LXXIX.

In insula parua S. Mariæ altissimæ arbores crescunt absque ramis, arboribus similes, quas *Palmitas* vocant. Hæ fructum ferunt, qui externâ facie fructui *Ananas* quodammodo similis est, aureo nitore conspicuum. Intus grana parua latent qualia Mali Granati, quâ parte dulcissimi sunt saporis: reliquâ duri atque inutiles. Linschottanus.

BENIOINO OBVOLVTVM FOLIVM MAXIMVM.

Cap. LXXX.



Descriptio. Benioino aliquando folium Lugduni detraximus, quo obuoluta erat maxima gleba. Illud quidem arboris nesit an herbæ nihil certi habemus: apparet tamen ex eo fragmento, quod penes nos habemus, & hîc depictum damus, maximum fuisse, adeóque & Musæ fortè folio maius. Est autem colore ruffescēte, costa elata posteriorem folii partem secundum longitudinem percurrente, à qua nerui elati & ipsi, sæpiùs oppositi, aliquando inæquali ortu, omnes obliqui prodeunt, inter quos spatium intercedēs, vnciam vnum latum est, interdum tres, subinde palmare: aque neruis obliquis vltrò citróque discurrunt uenulæ transuersæ, semuncia aut paulò

plus inter se distantes, aliquando breuioribus interuallis dissitæ: quo nomine à Musæ quoque foliis distat, quæ à costa quidem longitudinem percurrente, obliquis illis neruis carent, transuersísque, de quibus diximus, venulis destituuntur.

OPVNTIA VVLGO HERBARIORVM.

Cap. LXXXI.

Descriptio INter naturæ miracula hęc planta meritò accensenda, quibusdam ficus Indica appellata, ob quadam fructus similitudinem, licèt planta non solùm à Ficis, sed à cæteris quoque arboribus mirabili modo differat. Ipsa verò quoque in magnam euadit



Folia. arborem, cui folia magna longitudine interdum plusquàm pedali, latitudine sesquipalmari, ex oblongo rotundata, pollicem crassa, infima etiam crassiora [illegible] supremis, foris membranâ tecta, plurimis tuberculis asperata, è quibus spinulæ albæ acutæ facilè contrectanti adhærentes, infixóque aculeo stationem natiuam deserentes, [Matth. etiam sine spinulis visa testatur]

Succus. succo intus turgentia colore herbaceo, tactu viscido, saliuoso, qui exsiccatus, granulosus arenæ tenuissimæ instar attritu digitorum dissoluitur: per quem discurrunt neruorum plurimorum mediocriter crassorum reticulati plexus, atque hæc quidem folia ex aliis foliis iucundo connexu succrescunt, quibus etiam plurimùm pro caudice vtitur, & in brachia diducitur, vt in apposita figura apertè demonstratur. Folia hæc cum tempore incrassantur magis, & fiunt rotundiora, immò ligneam tandem substantiam acquirunt, præsertim inferiora, túmque & spinas magna ex parte amittunt. Femoris crassitudine obseruatum fuisse Gesnerus monet. Foliorum pinnis insident fructuum rudimenta multa, similiter spinosa, è quorum vm-

Flores. bilico flores emicant Calathi Balaustii quadantenus effigie, succulentiore magnitudine, multi, lutei, multis foliis vngue latioribus, rosarum foliis similibus constantes, quibus marcescentibus

Fructus. fructus maturatur Ficum magnam adæquans, supernè vmbilicatus, pulpa sanguineo rubore manus tingente infecta, gustu subdulci, sed quàm ficuum insuauiore, [ferinum quiddam præ se ferenti Cæsalpin.] granulis farcta lentis ferè magnitudine, sed sinuatis & inæquali ambitu donatis, iisdémque concoloribus in sinu, vt cur ficulneis granis quidam contulerint, non videamus, sapore quodam peculiari, non tamen ingrato. Gesn. in fructu grauem quendam odorem esse annotat. Cùm primum exit hæc

Prima folia. planta [nam creuit nobis Montbelgardi, ex semine Romæ in diligentissimi Pharmacopœi horto lecto] foliola duo emittit crassa, succulenta [aliquod Sedi genus emergere diceres] mucronata, è quorum sinu coniugali ceu pili quidam candicantes & purpurantes, futurarum spinularum primordia, simul exeruntur, quos non multò pòst folium sequitur iisdem vestitum, & hirsutum totum, nec latum, sed teres ferè, quod tamen temporis progressu paulatim in latitudinem comprimitur, fiúntque aculei cum tempore etiam firmiusculi. Radicula nouellæ plantulæ simplex & albicans est. Eandem cum primis foliis iconi nostræ adiungi curauimus.

Tradit Matth. parere hanc plantam in Indicis regionibus, foliorum summitatibus fructus Ficubus nostratibus similes, sed crassiores, & qui anteriore parte in coronæ speciem desinant, colore ex viridi purpurascente. Interiorem pulpam perinde esse ac in nostratibus: verùm adeò succosam fœcundámque, vt sanguineo succo Mororum modo manus inficiat. Exstillat & gummi hæc arbor, succino flauo colore & substantia, si duritiem eximas lapidosam, admodum simile, & glebulis concretum & Tragacanthi ferè in modum, vermiculatum, adeò durum vt dentibus comminuere vix sit. Candelæ admotum flammam non concipit sed comburitur, nec tamen vllam odoris spirat fragrantiam: masticatum quoque nullum saporem effatu dignum exhibet. Tale à Io. Herz [illegible] industrio Pharmacopœo Basiliensi accepimus. Matth. Sanguineus succus. Gummi

Etsi verò facilè in eorum eamus sententiam, qui negant plantam modò à nobis descriptam, veram esse Veterum Opuntiam, nihilominus tamen hic proponemus, quæ à Veteribus de Opuntia tradita, quia nondum planè constat nobis, si ad aliam, ad quam tamen plantam sint referenda. Opunti[a]

De ea Theoph. sic tradit. Fico Indicæ [cuius rami in terram c[urv]antur, eique se inserentes rursus radicantur, de qua suprà] simile quiddam est, vel potiùs quodammodò mirabilius, si qua ex foliis radicem mittat, qualem aiunt circa Opuntem esse herbulam, quæ & cibo grata sit, & suauis gustu. Malè verò habet Scaligerum, quòd tam claram támque singularem herbam quæ & vsui & miraculo sit, non nominarit Theophr. mittendúmque potiùs fuisse cursorem quod à se non semel factum testatur. Theoph. Scalig.

Plinius eadem paucis repetit, sic: circa Opuntem Opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirúmque, è folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci. Opunt

Ficus hæc est in Indica, inquit Cardanus, quoniam fructu & foliorum magnitudine Ficum refert: Eam Mexicani, apud quos frequens est, vocant *Nuchtli*, arborem *Nopal*: Indi autem insulæ Hispanæ arborem vocant & fructum *Tunas*: alii verò *Pithaiam* etiam huic generi adnumerant. Minùs autem diligenter describit *Tunam*, non semel fallens nos, aut superficiaria inspectione falsus ipse, nec eam exactè distinguit à Pithaya, de qua inter Carduos. Nuch. Nopal. Tunas. Pithai

Plinii Opuntiam plerísque Ficum Indicam nominari Matthiol. testatur, & Indis suo idiomate *Tune* vocari, censétque eandem esse cum Opuntia Plinii & planta illa Theophrasti circa Opuntem crescente. Hispani *Higuera de la India* vocant. Aliqu. Card. errore. tegum. Opunt. Iuns. ca mu. dem. Tune. Opunt. Pala.

Quidam, inquit Lacuna, *Palam* Plinii existimant, quod affirmare non ausim. Nobis sanè descriptio *Palæ* Plinii, Opuntiæ dictæ, minimè conuenire videtur. Benzo notat Peruuanis aliísque Ame-

Americæ prouinciæ incolis *Tunnæ* appellari. At Guiland. in epistol. ad Langium, Opuntia non Carduus est, ait, cui Tunæ nomen, sed herba esui apta.

Et in Theone: magnus, infit, error Matth. apparet in Opuntia, quod Theophrasti testimonio ποάζον, non autem arbor, vt ipse falsò adstruit, cui vulgus perperàm Fici Indicæ nomen imposuit. Et Theophrasto ἀνώνυμος est: Plinio alioqui Palæ, & Ariano hist. Alex. lib 8. Talæ nominibus celebrata, vt alterutrum ferè locum mendosum esse necesse sit.

Gesner. liberè dicit Ficum hanc Indicam aliquibus ridiculè Opuntiam nominari: ineptè verò ab alijs *Carduum Indicum* propter spinularum in folijs ceu penicillos.

Idem fructum dodrantalem ferè, verrucosum, vt Cucumis & Pomum mirabile, cui etiam ferè colore similis sit in maturitate ex Clusio annotat: qui conijcit hoc esse Euphorbium quod Io. Leo in descriptione Africæ describit, id quod Gesner. diligentiùs considerandum monet. Verùm Clusij opinio nobis non probatur: non enim est Euphorbium Leonis Africani, nec est Ficus Indica Veterum hæc planta de qua agimus, licet Clusius Cardanus & alii Ficum Indicam & Carduum Indicum vocitent, quod nomen priùs etiam Pena & Lob. ei tribuunt in obseruationibus: rectiùs in Aduersariis Ficiferam Tunem Indorum appellant, ad euitandam homonymiam huius nominis, *Ficus Indica*, quod alijs arboribus tam à Veteribus quàm à Neotericis tribui insuperioribus patet.

Cæterùm peculiaris est obseruatio Dodon. vel potiùs error de huius plantæ flore: sic ait. In extremis foliis primùm flores erumpunt oblongi, deinde fructus subsequuntur: quorum fastigia foliosa quædam instar coronę ambiunt, veluti ostẽdit icon quam Iac. Ant. Cortuso acceptam ferimus. Hæc ille. Vides quid sit plantæ vel partis aliquam eius descriptionem ex icone condere: meliùs Asinum effingeres ex eius vmbra, si iocari liceat. Fallitur Dod. qui iuxta iconem suam appingit florem separatum calyculo longo, qui videtur esse flos Mexicanus, seu Iasmini Indici vocati, cui nihil ferè simile cum flore huius plantę. Si hunc ei misit Cortusus pro eius flore, sanè impofuit ipsi. Non sunt oblongi flores Ficiferæ huius arboris, sed tales quales suprà diximus: quales & ipse Dod. in sua icone à Cortuso missa adpictos foliorum pinnis ostendit quamuis non florem, sed foliosa quædam instar Coronę vocitet nesciens eum esse florem, & coniectura sua vmbratili vti malens quàm de re sibi ignota scripsisse videri.

Cæsalp. hanc à Ficu Indica Theophrasti non valdè absimilem dicit, & ab ea nequaquam genere differre: Nos planè contrarium dicimus: vter veriora tradat patebit vtriusque historiam diligẽter consideranti.

Hist. Lugd. ait: Opuntiam esse non sine ratione quis suspicetur. Camer. Opuntiam vulgò habitam diuersam à Theophrast. Opuntia, Anapallum dici à Bellonio. Legimus quidem apud Bellon. lib. 1. cap. 44. Arborem dictam, Anapala, semper virere in Creta: an verò intelligat plantam à nobis descriptam, in tanta breuitate dubitare rationabiliùs quàm asserere. Lob. & Pen. in Aduers. dicitur Muha seu Opuntia. Tabern. Ficum Indicam spinosam: Germ. Stachlicht Indianisch Feigen appellat. Schvvenckfelt licentiosè simpliciter Anapallum Bellonii, & Indianisch Feigen vocat, ab incerto nomine Latino.

Locus. In Americę insulis Peruuianis, Hispaniola, Nicaraguæ, Guattimalæ, & toto Nouæ Hispaniæ regno, ruri ac spontè abundè arborescit, teste Benzone. Peregrina in Europa est arbor, sed in Italia, Hispania Galliis atque etiam Germania iam ante multos annos in magnatum hortis & atriis potissimùm in pensilibus Adoniis coli cœpta.

In Monachorum Galliæ Narbonensis Paradisis multis & suburbanis ad Monspelium, non modò elegantes cultę, sed etiam neglectæ plantæ multos annos vixerunt, vt annotant Aduersaria. Et Camer. testatur Neapoli in Monasterio pone Castellum nouũ vidisse altero tantò maiorem quàm hominem, caudice duro ac lignoso. Tales & nos vidimus Romæ in Beluedere dicto Paradiso, Pontificis Vaticano, alibique passim Italię & Galliæ lautioribus hortis. Sed quid calidiora illa loca dicimus: Coluit iam dudum & etiamnum colit in instructissimo suo horto plures arbores Basileæ Cl. D. Platerus, quouis homine altiores, cui etiã floruit vti vidimus. Coluimus & nos Montbelgardiæ elegantes, tam ex semine quàm ex foliis defixis natas. Basileæ gummi profudit planta supradicti pharmacopoei, quod antea descripsimus. Rariùs etiam fructum ferunt in Gallia, qui ad maturitatem perueniat. Maturum vidimus & legimus Romæ in horto Coruini peritissimi pharmacopœi, vbi florẽtes aliquot obseruauimus Maii fine: Monspelii, Iunio.

Tempus. Apud nos in hypocausta & conclauia reponendæ tempore hyemis, & à frigore magna cura præseruandæ: alioqui facilè putrescunt, & frigoris sunt impatientissimæ: attamen & loca nimis occlusa odit. *Cultus.*

Satio. Tam viuax est hæc planta, vt tum seminulo sato, tum folio humi medio tenus defosso crescat facillimè. Vtroque enim nobis prouenit modo & aliis prouenisse scimus. Semine paucis interiectis diebus creuit: quamuis Camer. 16. demum à satu die alterum, alterum verò etiam tertio demum mense sibi prodiisse tradat, causatus sæuissimę hyemis reliquias, alioqui maturiùs fortè proditura.

In Italia & calidioribus Galliæ locis feliciùs crescit, & hyeme etiam in hortis sub dio relinquitur: sed vndique stupis inuolutam induunt, & rigatione abstinent. In Gallia Cisalpina non fructificat, vt narrant, ne Patauii quidem aut Ferrariæ. Facilè tamen crediderimus vel ibi diligenti cultu ad frugem peruenire posse. Locis namque calidioribus, vt Romæ (vt diximus) alibique & in Græcia, fructum perficit, quem aiunt longum esse digitos fermè octo, graui quodam odore. Superioribus annis, cùm diuersis in locis Germanię hanc plantam seruare aliqui conarentur, in cellis vinariis nimirum (vti solent) omnibus periit. Septimo aut octauo anno fructũ profert, qui maturescit autumno. *Odor fructus.* *Tempus.*

Vires & vsus. Temperam. Sapor plantæ, quem Sedi maioris similem exhibet, satis apertè, vel Lacuna iudice, ostendit frigidam & humidam esse. Experientia constare idem tradit, vulnera recentia mirabiliter glutinare. Aliquot Ficus comestæ tingunt vrinã rubro sanguineo colore. Vrina sanguinea ignorãtibus causam insignem terrorem attulit non sine consociorum & medicorum risu. Cautio itaque sit non edendum alioqui vrinam cruentam ex plurimorum Autorum obseruatione causaturum. Etenim hoc & Matth. & Pena cum Lobel. Cardanus, Gesnerus, Camer. aliique plures qui fortè αὐτοθεασάμενοι hoc ipsis retulerunt, hoc testantur. Referunt hoc idem qui Orientales insulas sunt *Vulnera. Vrina cruenta.*

peruagati. Folio diſſecto multus & tenaciſſimus humor emanat, inſtar albuminis oui conquaſſati, quem vlceribus antiquis vtiliter adhiberi tradunt. Ipſi fructus refrigerant: ſucco quoque foliorum pro aqua vtuntur Indi. Granorum quæ fructibus illis continentur ad ſericum tingendum vſus eſt autore Geſnero & Cardano.

Vlcera.

Sed mox l b. de var. rer. ſubdit idem Cardanus: Cæterùm an omninò ex granis illis ſericum tingatur, haud multùm refert quandoquidem æternas res, non quæ mutantur edocemus: ſingula enim curſu temporum & multa cum regione mutantur: at ratio perpetuò manet, velut ſi quid colorem hunc rubeum ſplendentem retineat: ſubſtantia verò & tenui & denſa mediocriter præditum fuerit, tunc cùm vires habeat efficaces, tincturæ ſerici vel lanarum erit idoneum. Quod ſi hîc (Mediolani) planta hæc poſſet propagari, melior eſſet hæc Chymica quàm metallorum: nam non ſolùm ſericum, verùm & lanam hoc medicamento inficiunt, purpuramque ſeu Chermeſinum vocant. Hæc ille. Sanè verò, Oedipo vel Delio aliquo natatore opus eſſet, qui edoceret, quid prioribus illis ſuis verbis vellet: vel potiùs Scaligero aliquo magiſtro, qui vel malè ſentientem exploderet, vel ineptè loquentem caſtigaret. Quid enim hoc ad rem, quærere an granis ſericum tingatur: tum dicere, parum referre, quoniam res æternas docere propoſitum habeat, non mutabiles: ſubſequentibus verbis quid ſibi velit, ſubolfacimus tantùm. Granis ineſt quædam adſtrictio, quibus color à ſucco in rem tingendam manans firmatur & quaſi ne euaneſcat aut alienetur, coercetur. Perinde ac alumen, galla aliáue eiuſmodi, diuerſis coloribus ſaturandis & figendis (vti liceat hac voce Chymicis conſueta) accommoda. Nobis ita viſum: ſuccum fructus, colorem, grana ritè adminiſtrata, coloris firmationem, fixationemue ſubminiſtrare. In ſucculenta namq; fructus ſubſtantia cruentum illum colorem in ſemine nullum, atque verò nullum, præter leuem quandam adſtrictionem, hactenus deprehendimus. Meliora certiotaque docenti libenter herbam porrigemus. De tingendi enim modo ex hac planta hactenus nihil certi & definiti nobis compertum.

Tinctura.

Purpura Chermeſinum. Cardan. not.

OPVNTIÆ VVLGO DICTÆ COGNATA FERRVMINATRIX Indorum.



ARbuſculã in India ſpõtè natam, & (Ficui Indicæ vulgò dictæ) admodum cognatam, vocant incolæ *Ferruminatricem*, artuum fracturis & luxationib. peramicam. Perpetuò viret, & foliorũ ſobole ſucceſſiua arboream magnitudinẽ adipiſcitur: iiſdẽque planè foliis [cum Opuntia dicta] ſed fructu minore & ſpinoſiore, purpureum viſcidũ ſuccum remittente, adque imbuendos pannos infecturæ tenaciſſimæ. De eadem & Hiſtor. Lugd. tradit: Indis Ferruminatrix nobis Opuntia Oſtocellos dici poteſt. Ramos profert foliis refertos aſpectu deformibus, admodum ſpiſſis & ſpinoſis, *Tunæ* foliis ſimilibus, vt deſcribit autor generalis Indiarum hiſtoriæ. Rami iſti folia primùm fuere, ex ſingulis ſingula oriuntur, atque ex his alia, quæ demum indurantur, & mutuò ſibi ſuccedente foliorum ſobole in ramos abeunt, ac tandem arboris magnitudinem adipiſcuntur, quæ perpetuò viret caudice in imo & ramis cinericiis, aſperis.

Deſcr

Ferrumi- natrix Vires

Tinctu

Opunti Oſtocello

Succus fructus ad inficiendos pannos infecturę tenaciſſimę: vt dictum folia ſpinis exemptis trita & cataplaſmatis modo impoſita fracta oſſa mirè glutinant, ſed illa priùs locis ſuis aptiſſimè reponi oportet. Nam admotum Cataplaſma cùm agere in partem cœpit? ita hæret, vt auulſu perdifficilè ſit. Ea verò ſanata ſpontè excidit.

Vſus & miniſtr ds.

FINIS LIBRI PRIMI.





HISTORIÆ GENERALIS STIRPIVM

LIBER SECVNDVS.

EARVM EST ARBORVM ET FRVCTVVM QVI POMI QVOQVE VOCE GENERALIORI COMPRÆHENDVNTVR: SED EORVM POTISSIMVM, QVI OSSEAM NVcem carne obtectam habent, esculentâ, vel non esculentâ: & quorum aliqua cum his affinitas.



MALORVM natura, quæ vel carne constant pulposâ & eduli, vel tali aliquâ substantiâ, quamuis heterogeneâ, quæ tamen, aut certè magnâ ex parte, sit edendo, hactenus dicta: etsi externarum quædam mixtæ conditionis irrepsisse videantur. Ecquis enim omnia ita exactè velut in cancellos quosdam cogat, quod ipsi non datum naturæ? Pari nunc diligentiâ persequamur, quorum ossa visceribus comprehensa, nobilius & vegetius propagationis principium claudunt: seu, ut Plin. ait, vitiumque cinctum fructu, cùm fructus alibi muniatur vitio: nempe putamine osseo. Quorum natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursúsque semen in ligno, vt Persicis, & quæ mox tradentur.

MÁLVS PERSICA.

CAPVT I.



IVSTÆ magnitudinis arbor est Persica, caudice satis crasso, ramis brachiata, cortice rubente & suffusco. Flores profert pulchros dilutè rubescentes, odoris exigui, è quinque folijs latis compositos. Medium occupant stamina multa, longiuscula, purpurantia, aut alba, cum paris magnitudinis stylo. Insident autem flores sine pediculis, ramorum tuberculis adnati, calycibus rubentibus in quinque foliola acuta sese explicantibus. Poma nonnihil rotunda, denso villo tomentosa, ex luteo herbacea, aliàs pulchrè flaua, aliàs puniceâ area decorata, carne alba vel pallida, interdum flaua, rariùs rubente penitùs, aut sanguineis guttis cruentata, sapore dulciusculo, pertinaci adhæsu ossiculum vix deserente, in quibusdam tamen speciebus facilè solubili (quæ bonitatis nota habetur) cuius profundis sulcis & scrobiculis passim se insinuat. Est *Ossiculum.* autem ossiculo crassities insignis, durities ferè inuicta, sed interna facie læuor politus, externa multis sulcis profundiusculis nullo ordine canaliculata, binis valuis constans: in quo nucleus callosus, *Nucleus.* oblongus, exacutus, albus, flauescente cuticula vestitus, qua detracta geminus conspicitur, amaricans, non tamen gustu insuaui. Folia oblonga, Salicis, acuminata, crenata, Amygdalinis, quibus persimilia, maiora, sapore amaro, qualis in Persicorum nucleis, ingratiore tamen. Materies russa, *Materies.* & circa media ferè punicea, satis firma, ob id ad torni artificium præ alijs expetita.

Hæc arbor non multam ætatem acquirit, vt e- *Aetas.* nim citò & promptè adolescit, & ad frugem peruenit, ita non multis annis pòst senescens tendit ad interitum.

Porrò an de hac arbore aliquid Theophr. prodi- *An Theophr. de Persico egerit.* derit, haud ita facilè iudicatu. Persica [vertit Gaza apud Theophr. lib.3.c.5.] in Ægypto & locis proximis fructificat, quanquam in Rhodo vsque ad florem duntaxat deuenit. Quæ verba Dalech. citans de Persico hac nostra vult esse in-

telligenda, addens: aliquos perperàm pro Perſica legere Perica n. Noſtri exemplaria περσίας habent. Ita & Scaliger legit, & malè ait verti à Gaza Perſicum. Vult enim duas eſſe περσίας, Videtur itaque nó agnouiſſe aliud eſſe περσέαν aliud περσικὴν: περσικὰ ſanè apud Athen. legitur pro Perſica alicubi. Monendus eſt autem Lector, tres eſſe arbores, vnam Nucem Perſicam quæ noſtra eſt Iuglãs: alteram Malum Perſicam, de qua hic agimus, quam fortè non malè περσίας nomine exprimas: & tertiam veram περσέαν Theophraſti, de qua ſuo loco. Dioſc. ſanè manifeſtè diſtinguit Perſeam, à Malo Perſica, diuerſis locis de ijs tractans. Et Corna. ſuprà citato loco Thophraſti, περσίας legi vult: Et rectè, ita enim quoque habetur lib. 2. cauſ. c. 4. vbi Theophr. eadem repetit: vt Theophraſt° nihil de hac noſtra Perſico egiſſe videatur, quantùm quidem nobis hactenus conſtat: Et locus citatus de Perſea intelligendus videtur: neq; quicquam exprimit, quod noſtræ Perſici ſpeciem aut naturam declaret, vt mirum ſit Dalechampiũ ex Plinii ſola verſione [deprauata tamen] iudicaſſe ex Plinio apud Theoph. περσίαν vel περσικὴν legendum, Theophraſtúmq; de noſtra Perſico locutum. Nam quod Plinius, lib. 15. c. 13. ſcribit: In totum quidem Perſica peregrina etiam Aſiæ Græciæque eſſe, ex nomine ipſo apparet, atque ex Perſide aduecta. Perſicæ arbores ſerò, & cum difficultate tranſiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hoſpitium. Falſum eſt, venenata cum cruciatu in Perſis gigni, & pœnarum cauſa à regibus tranſlata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Perſea diligentiores tradunt, quæ in totum alia eſt &c. Hæc inquam verba tota, non poſtrema tantùm, vt Plinius ait, ſed priora quoq; de Perſea intelligenda, ex Theophraſto. Teſte etiam Euricio Cordo Perſica & Perſæa, diuerſa ſunt diuerſarum arborum mala.

Gazæ not. *Tres arbores Perſica nomine cõprahenſæ.* *Theoph. locus correct.* *Dal. & H. Lugd. not.* *Plin. not.*

Synonyma autorum et ſententiæ. Shauch. Perſica Harpocrati ſacra.

Dioſc. περσικὰ μῆλα: Serap. *Shauch*, id eſt, Perſicum. Auic. Perſica. Bellunenſis ponit in margine *Chauch*. Matth. *Sauch* habet.

Harpocrati taciturnitatis Deo Perſicam ſacram eſſe tradit Plutarchus lib. de Iſide & Oſiride, quoniam huius arboris folium linguæ ſimile ſit, fructus cordi.

Rhodocina. Duracina. Coccymala. Oxymala. Adria Perſica.

Perſica mala, è Græcis nonnulli ῥοδάκινα quaſi Duracina appellant: nonnulli, vt Ariſtophanes Grammaticus, in Gloſſis Laconicis vocari dicunt, (vt Athenæus tradit) Coccymala, & oxymala Perſica, & Adria.

Idem Athen. tradit Theophraſtum de Perſica agere, quando ſic ait: Theoph. libro ſecundo hiſtoriæ plant. de ijs tractans, quorum fructus non eſt conſpicuus, ita ſcribit. Manifeſtum quidem eſt maiorum omnium plantarum principium, vt Amygdali, Nucis, & aliarum huiuſmodi, itémque Punicæ mali, Piri, Mali, excepto Perſico, cuius obſcurum eſt, ac minimè tale. Atqui hunc locum nec Dalechamp. neque nos hactenus quamuis diu & diligenter quæſitum inuenimus. Placet itaque Dalechamp. ſententia, locum hunc corruptum eſſe, & ex aliis locis eiuſdem autoris ita reſtituendum. Manifeſtum quidem eſt maiorum omnium plantarum principium modis pluribus, veluti Nucis, Amygdali, & aliarum huiuſmodi: item Punicæ Mali, Piri, excepta Malo Perſica (πλὴν τῆς περσικῆς.) Hæc enim pluribus modis minimè gignitur. Perſicam malum ſcil. intelligit Citriam, quam is & Perſicam & Medicam vocat, vt in ſuperiori libro patet, quæ ſemine tantùm naſcitur, non autem Perſicam noſtratem, vt Athenæus videtur exiſtimaſſe.

Theoph. corr.

Quidam Nucem Molluſcam putant, ſed malè, vt poſtea docebitur μηλέα περσικὴ Galeno, qui iam ſuo tempore vulgò ab omnibus Perſice tantùm appellari tradit, videlicet omiſſa voce μηλέα. Ideò etiam nunc eius fructum plerique περσικὸν & Perſicum ſimpliciter vocant. Paulus & Aetius ῥοδάκινον, vel, vt alij volunt, δωράκιον. Sed vix autorum placita atque ſynonyma ritè exequemur niſi priùs eorundem differencias aſſignemus, ne diuerſam nomenclaturæ lectori pariant confuſionem, ijs non præmiſſis, & quomodocunque explicatis.

Palladius itaque Perſicorum genera hæc poſuit: duracina, præcoqua, perſica armeniaca, vel vt alij volunt Armenia. Galenus tamen vnum tantùm præcocium, & Armeniacum genus eſſe voluit. Nam Armeniaca vocitari, iam deſitum eſt. de quibus Martialis:

Vilia maternis fueramus præcoqua ramis:

Epigr. lib. 13.

Nunc in adoptiuis, Perſica cara ſumus,

Aetius hoc genus etiam Bericoccum vocat: quod Pomo cæteris minimum eſt: ſunt tamen è Neotericis plures, qui hoc genus ad Pruna Armeniaca referant, quibus Curtius neutiquam adſtipulatur. Neque ſanè putandum Dioſcoridem ita confusè hoc genus Prunorum cum Perſicis Malis miſcuiſſe, cùm alibi Prunorum meminerit.

Plinius autem regionum habere cognomina prodidit: Gallica, Aſiatica, & Supernatia. Sed Perſicorum (inquit) palma duracinis. [Rhodacenis Cornar.] Nationum habent cognomen, Gallica & Aſiatica. Poſt autumnum matureſcunt: æſtate præcocia, intra xxx. annos reperta, & primo denariis ſingulis venundata. Supernatia è ſabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: pretiumque iam ſingulis triceni nummi fuere, [alii, tricenis, nummi fuere.] nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longiſſima namque decerpto bidui mora eſt: cogitque ſe venundari.

Soſtratus ἐν τῷ περὶ βλητῶν καὶ δακέτων, Perſæam Rhodacenæam vocari ait, tranſlatamque ex Æthiopia in Ægyptum: Nicander in Alexiph. Perſeum Mycenis ſeuiſſe, à Cepheo Andromedes patre dono acceptam: eiuſque nucleos ceruſſæ veneno auxiliari. Vterque ſcilicet, quamuis claſſicus & vetuſtus ſcriptor Perſæam cum Perſica confundit, vt doctiſſimus annotat Dalech. Neque verò etiam placet eiuſdem Nicandri interpres in hunc modum ſcribens: ſciendum eſt Socratem in comment. de reptilibus teſtari, Perſeam quam Rhodacineam dicunt: hac voce autem Græci Perſica nunc etiam appellant: ex Æthiopia in Aegyptum tranſlatam fuiſſe. Et Rholus Democriteus in Comment. de his quæ ἀντιπαθῆ & συμπαθῆ dicuntur: Perſas (ait) lethalem arborem habentes in Ægyptum miſiſſe credentes perituros multos ab ea, ſed utilem cõtrario euentu illis profuiſſe, protuliſſeque ſuauiſſima poma, qualia nunc videntur: Non placet inquam interpretatio Scholiaſtis Nicandri, exiſtimantis Perſeam & Perſeæ nuces idem eſſe cum Rhodacinis ſiue Perſicis Nicandri, de qua re ſpecialiùs cap. de Perſea.

Paulus τὰ περσικὰ his verbis diſtinguit: τὰ δὲ πρεκόκκια τε καὶ δωράκια [alij legunt δωράκια] αἱ ἀρμένια κρείττονα τῶν περσικῶν &c. Corn. vertit: præcocia & Rhodacena & Armenia meliora ſunt Perſicis, neque enim aceſcunt, neque ſimiliter corrumpuntur: ſunt autem & iucunda. Verùm non probatur nobis Cornarius, reponens vocem Rhoda-

cena

cena pro Duracena: quandoquidem ipse etiam Palladius, probatus Latinus & Geoponicus, eo modo nominauit, differentiasque similes posuit antè Paulum in Nouembri cap. 6. quas paullò antè adduximus. Meritò igitur reprehensus fuit à Matthiolo, vt particulariùs dicetur cap. de Armeniacis.

Mirum quod Plin. lib. xv. cap. xxiix scribit, nullum succum Persicis, cùm præsertim duracina succo abundent. Quis verò dicat nullum succum esse Persicis, quorum omnia genera, quæ hodiè quidem habentur, nemo est qui non fateatur succulenta, licet alia magis, alia minùs qualia fortè sua duracina intelligit Plinius: quamuis fortassis Duracina latinis dicta quis putare posset, quòd solidiori sint carnis duritie cæteris quorum substantia tenera & mollis, vt quid de eo Plinij loco statuamus vix occurrat.

Addit idem alia quædam ad persicorum explicationem facientia his verbis: sua & in odore miracula: Malis acutus, Persicis dilutus, dulcibus nullus. Sed quid? dulcibus nullus? Intelligat licet vel Poma vel Persica, non stabunt eius verba. Non meminerat Plin. (inquit Scal.) cum hæc diceret, rerum naturalium, quæ vel quotidiano in vsu sunt. Vel enim & valde dulce, & valde odoratum est: & probum mel quod dulcius, odoratius Dioscor. Malè igitur dulcia ab odoratis excludit.

Pergit Plin. Alijs foris corpus, intus lignum, vt Persicis & Prunis. Quædam statim à ligno recedunt, vt Nuces & Palmæ: quædam adhærent, vt Oliuæ, Laurique. Quorundam generi vtraque est natura, vt Persicis. Etenim Duracinis adhæret corpus, è lignoque auelli nequit, cùm in cæteris facilè separetur. Quorũdã natura trigemina est, Corpus, deinde lignum, rursúsq; semen in ligno, vt Persicis.

Porrò Rhodacena Pauli, Dalech. dicit quę Galli *Auberges. Mirecotons & Presses* vocant, sic dicta quòd vel rosam oleant, vel rosea & rubro colore picturata ferè conspiciantur. Duracina verò, quorum caro fit durior. Per Præcocia item intelligit magna & ampla: sic dicta, quòd è montanis & supernis locis aducherentur: Vulgò *Abricots*. Alex. ab Alexandro Gen. Dierum Nuces ocellatas, quibus authore Tranquillo Augustus cum pueris lusit, probabiliùs nucleos putat quos in Persicis Pomis sitos inspicimus, quibus persæpè ludere, nostrates pueros hodie videmus. Et Gesn. in Catal: Idem comprobat, dum ait: Nux persica, hanc aliqui Ocellatam apud Suetoniũ accipiunt **Ein Pfersichstein**. Dalechampius probat eam opinionem, quæ vult nuces Ocellatas esse Auellanas, vt licet videre l.3. H.n.g. Aliam verò longè differentem opinionem habet Rob. Const. qui Ossillatis, vel ossiculis nucibusque existimat legendum, vt demonstratur c. de nuce iuglande.

Simeon sethi. ῥοδάκινα & πραικόκια habet.

Persica, inquit Hermol. ex Perside aduecta in Rhodo ad florem vsque perueniens. Inde Rhodacina forrasse vernaculo Græcorum sermone dicta, nisi quis inuersum nomen putet, quasi Doracina: sic enim Persica ipsa nominantur à Græcis recentioribus Paulo & Aetio, quasi Duracina.

Molluscam nucem sunt qui Persicum interpretati falsò fuerint.

Persica sine suis ossibus & inscripta quemadmodum nascantur, docebit Palladius.

Mirari verò subit cur Hermol. scribat, Palladium tria tantùm genera Persicorum enumerare, cùm manifestè quatuor habeat, vt suprà ostẽdimus, quorum Hermol. præcoqua omittit. Sint hæc Armenia, quæ Prunorum generis quidam volunt, an diuersa, studiosi salgamorum dijudicent. Hermolao eadem videri placet.

Macrobius qui Persicum uulgò dictam Molluscam Nucem esse putat, apertè hallucinatus est, inquit idem. Molluscam autem Nucem dictam putabat Macrobius, quòd cæteris generibus mollior esset, cuius putamen facilè rumpatur, de qua Plautus in calceolo:

Molluscam Nucem super eius dixit impendere tegulas.

Molluscam nucem non esse Persicũ.

Sueuij testimonio fretus, in Idyllio, quod inscribitur Moretum, ita putauit Macrobius. Errorisque causa fuit quòd ipse existimauerit idem esse Malum Persicum & Nucem Persicam. Sic enim hic Idyllio seu Edulio, quod Moretum inscribi diximus:

Admisce tu Arca Basilicis hæc, Nux partim,
Partim Persica, quod nomen denique fertur:
Propterea quod qui quondam cùm rege Ponti
Nomine Alexandro Magno fera prælia bello
In Persas retulere suo, inde retentum
Hoc genus arboris in prælatis finibus Graijs
Differuere, nouos fructus mortalibus dantes;
Mollusca hæc Nux est, ne quis fortè inscius erret.

Persica.

Non enim hic, vt hic arbitratur de Persico teneriori Pomo agit, sed de Nuce Persica. In Moreto enim poma tenera poni non solebant, sed Persicæ nuces. Hæc fuit Perotti sententia, qui Macrobiũ reprehendere voluit, in eandem [illegible], inquit Curtius, si eiusdem classici autoris monumentis me doceret, in Moreto non poma tenera, sed persicas tantùm Nuces, id est, Iuglandes, [illegible] quod ex Vergiliano Moreto non probatur. Ad Hermolai autoritatem accedit quoque Ruellij, idem dicentis, nimirum Macrobium Mali persici & Nucis persicæ confusione lapsum.

Nuces Persicæ.

Marcellus notum quidem Persicorum genus omne & formam tradit, nondum tamen in Antiquioribus satis patere, an huius pomi arbor sit, quam D[illegible] plerique alij Perse[illegible] dicunt, in Æthiopia lethalem, in Ægypto autem salubrem, de qua in hortulò cecinit Colum. an quæ malus Persica vbique nascitur? Ex Nicandri (addit ille) interprete in Theriacis credi potest eandem esse. Poëta vbi de Cerussa agit, præcipit duras Persicæ nuces: Nucésque appellat Persicorum ossa soliditate sua nucibus similia: Quas hic ipse in remediis cerussam περσικῶν ὀςᾶ appellauit. Ex quibus manifestè patere putat Marcellus, quam alij περσέαν arborem dicunt, Poeticè à Nicandro interpretéque eius περσείαν vocari. In hanc enim ait inclinare animum eius, etsi id Plinius negauerit, & aliorum multorum auctoritati obstet. Et alibi: In Persea Theoph. plura sunt quæ nostrati Persicæ eadem sunt: aliqua nihil nostris idem aut simile habent: inclinat animus genere eandem, specie diuersam nostratem ab Ægyptia esse, de qua tantùm Veteres egerunt. Huiusce rei testis Columella est.

Persea.

Marcellus putant Perseã & Persica idem esse.

Persicorum ossa.

Perseia.

Considerandum an idem senserit Nicander quod eius interpres scholiastesue, & ex eo Marcellus. Fortè Nicander de Persea tantùm scribit & nõ de Persicis. Columellam de persicis scribere existimamus: Marcello assentiri non possumus: persicam diuersam à persea statuimus.

Marcellus not.

Ruellius putat Theophrasto non indicta Persica, quod colligimus ex his verbis, quando ait: Persica Theophrasti temporibus in Aegyptó & vicinis locis ferebat &c. Sed an de Persica intelligendus sit ex præcedentibus patet.

De differentijs idem sic ait: Tria Pomorum obseruant genera: (Verùm ex Palladio & Plinio satis patuit quatuor ipsis obseruata) posteritas innu-

[illegible] penè fecit. Populare [illegible] est, [illegible] vocabulo, Duracinum ex re dictum, quòd corpus pertinaciùs hæreat ossi, Galli *Pressa* : in quo etiam [illegible] vulgò [illegible] quod [illegible], ætate [illegible]. Hoc vt reliquis est minus, ita [illegible] prauenit [illegible] placet sapore, atque innocenti gustu, vt quod impunè manditur ægris. Nec figura, nec succo, nec gustu, nec colore, sed sola celeritate proueniendi dissidet à vulgari. Armeniaca peregrina sunt, de quibus agetur postea. Verùm quæ ex osse (ex Malis, vt ait Curtius) prouenerint, Græcis Agriculturæ peritis Βάρϐιλος appellantur.

[illegible] dif-ferre à Per-[illegible]

Cordus Categoricè affirmat Persica nostra differre à Perseis. In differentijs quædam parua dicit, quædam grādia, & croceâ carne, quæ omnibus saporis bonitate præferantur. Nos ex candidis genus degustauimus, quod sapore vix ulli cedat croceo.

Crocea.

Vulgaris Persici, vt annotat. Scaliger species à colore tres. Vna sublutea valdè diluta, si corticē spectes: albâ pulpa. Altera tota lutea, duûm generum: Alterum natiuum, minùs nobile, alterum longè commendabilius, an arte sit factum, nescire se ait. Myrocotoneum Galli vocant. Tertia species tota sanguinea est. Primam speciem duæ partiuntur differentiæ. Marem ac foemellam dicunt. Maris caro ab osse non abscedit: foemellæ abscedit. Hæc generalia sunt differentiarum fundamenta. Sed specialiores quoque differentias sectemur, ex [illegible] Herbariorum obseruationibus, atque [illegible].

Myrocotoneum.

Cornarius Persica omnibus nota Rhodacena dici & à se alibi ostensum ait. At apud Paulum, [illegible] Corn. [illegible] dicit esse Simeonis Sethi Rhodacena.

Cornar. not.

Tragus sic distinguit: Vulgatius Persicum dicitur populare: aliud, quod non facilè à nucleo separatur, Duracinum & doracinum: Tertium Supernatiu[illegible]: Sabinum Persicum [illegible] rubrum. Persica autem mala primùm ex Perside allata.

Differentiæ Trag. & [illegible] Populare. Duracina. Supernatiũ. Sabinum. Rubra. Aurea. [illegible]. Candida.

Persicorum, inquit Matth. plurimæ reperiuntur species: Nam quædam rubent, alia aureo colore fulgent, alia virescunt, alia candida sunt, alia sanguineo succo madent, alia Duracina, alia Cotonea vocantur. Adhæc quædam habentur dulcia, [illegible] acida, quædam vinosa, quædam amaruscula, & quædam etiam austera. Prima laus in cibis Duracinis, quòd duriore sint pulpa, & rarò pertinaciter hæreant ossi. Præcipua autem in hoc genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore odoreque perquàm iucundo Cotonea cognominant. Secundas sibi vendicant partes, quæ cortice detracto, sanguineum succum fundunt, non propterea quòd sint gustu reliquis suauiora, sed etiam quia magnitudine & colore sunt speciosa. Proxima sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ à Nucis [illegible] Nucipersica cognominantur, quòd Nucum Iuglandium faciem repræsentent. Hæc enim cùm colore & sapore non refragentur Persicis Cotoneis, tùm etiam non ingrata dentibus duritie, gustum mira afficiunt voluptate, Est & genus aliud Persicorum in Hetruria, ac in alijs Italiæ locis agricolarum mangonio factum, quæ ideò Persica Amygdala vocant, quoniam Persicorum ossium vice dulces Amygdalarum nucleos [illegible] *differentis sint.* At [illegible], vt ille ait, Nucipersica colore & sapore non refragentur Persicis Cotoneis, quomodo Nucum Iuglandium faciem repræsentant, quæ scimus perpetuò esse virides? Videtur quoque Matthioli Persico Amygdala diuersa à nostra Amygdalo Persica, de qua cap. de Amygdalo.

Differentiæ [illegible] atque delectus Duracina. Cotonea. Sanguinea. Nucipersica. [illegible]

Cornar. Contendit vbique corruptum esse Plinij Codicem ijs in locis, in quibus de Duracinis Persicis tractat: quin & Pauli, & Palladij & Constantini Cæsaris libros corruptos esse: Matthiolus potiùs Cornarium hallucinatum credit, quàm libros deprauatos esse quòd non intellexerit, quid Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo δωράκια, quidue Aetio & Cōstantino & alijs quibusdā Græcis ῥοδάκινα extiterint. In Paulo δωράκια, vt vulgata habet lectio, non ῥοδάκινα, Cornarij modo, legendum: vt Corn. ipse fatetur, Rhodacene, non est alia, quàm Malus Persica, quemad. Rhodacena nihil aliud sunt, quàm Mala ipsa Latinis Persica vocata. Sed Paulo δωράκια genus est præcocis siue Armeniaci mali, vt ipse declarat. Non vt Corn. nostras vocat quædam Persica mala Duracina, quòd osse cæteris duriore sint, sed Antiquos secuta, quòd pulpæ consistentia gustu gratiori sese offerant, & longiori tempore perdurent.

Corn. [illegible] Dora[illegible] Rhoda[illegible] idem [illegible] Persic[illegible] Dora[illegible] nus P[illegible] cis [illegible] Corn[illegible]

Aetius, Const. Cæsar & Simeon Sethi, inter recentiores Græcos pluribus in locis manifestè demonstrant, nihil aliud per Rhodacenem se intellexisse, quàm veram Persici plantam.

Marcellus Flor. & Symphorianus Campegius in historialibus Galeni campis existimarunt, eandem Plantam esse Persicam & Perseam, sed qui perlegerit quæ Theoph. Diosc. & Gal. scribunt, has plantas inter se differre comperiet.

Marc[illegible] Symph[illegible] tantur.

Porrò non nobis propositum hoc loco tueri opinionem Cornarij, verùm illud obseruandum existimamus apud Paulum non nobis videri δωράκια genus esse Præcocis siue Armeniaci Mali, vt vult Matth. sed Persicorum, quod apparebit, nostro iudicio, iis, qui considerabunt verba Pauli.

Matt[illegible] Dora[illegible] non [illegible] aut A[illegible] Persic[illegible] Manc[illegible] persic[illegible]

Lacuna Mancanas Persicas (Persica mala) multas habere differentias scribit, vt *Durazno, Prisco, Melocoton, Aluer-coque*, aliasque species, quarum nomina ipse ignoret. Antiquis Duracinas, priusquam innotuissent Melocotonea, pluris fiebat, (inquit) & propter duritiem vocabantur mala Duracina: verùm cùm industria humana produxit Melocotonea, famam amiserunt Duracina. Melocotum reuera est Duracinum spurium, ex insitione Duracini & Cotoneæ, maius & pulchrius est legitimo: Duracino autem simile figura & sapore ac pulpa adhærente ossi: Cotoneo magnitudine, colore luteo ac nomine. Priscorum vox de omni genere vsurpatur Hispanis, videturque, ex Persica corrupta & deprauata. Vocamus tamen Priscos omnia Duracina cui pulpa adhæret firmiter ossibus, nec facilè ab eis separari potest, huius Hispanis celebrantur differentiæ, quas vernacula lingua *blancos, armillos, bermeios, pardillos & azules* vocant. Item alia sunt extrinsecus villosa, alia glabra: aliis caro firmiuscula & dura, aliis eiusmodi, quæ vel leui manuum contrectatu in succum diffluat.

Melo[illegible] quid[illegible]

Sic & *Amatus* quamuis Persicorum varia agnoscat genera, vniuersa tamen ad duo præcipua reducit, ad Duracina & Præmollia. Duracinum ei quoque dictum quia difficulter ab ossibus auellitur, non verò à Rodacino, vt quidam fabulantur. Hoc in Vniuersa Hispania in maximo habetur pretio & meritò, quia stomacho sua suaui & vix perceptibili [illegible] conueniat, imo ea de causa inter cordialia medicamenta à nonnullis reponatur. Præmolle verò vt vile infimæ plebis hominibus relinquitur, sic dictum, quia facilè ab osse

Differ[illegible] Amat[illegible] Dura[illegible] Rhoda[illegible] Præm[illegible]

ab osse suo diuellitur: sunt tamen nonnulla præmollia Persica in Italia, intus rubra, quæ Duracinis non cedunt, grata sapore, stomacho accommodata. Hæc vero omnia Persica poma in Persia lethalia & venenosa erant, in Ægypto postea mitia facta & suauissima, qualia nunc videntur.

Quid sibi velint tùm hi, tùm antea citati autores, quando vno quasi ore omnes dictitant Duracina difficulter separari ab osse, scimus quidem, sed rem ipsam intuentes, contrarium, vtplurimùm deprehendimus. Enimuero sanè hactenus in Italia, Gallia atque Germania obseruauimus magna ex parte persica, quibus pulpa hæret, ossibus cæteris ferè esse molliora, ac interdum penitùs muccosa & succulenta: firmiori verò pulpa cui non adhæret.

Versatur verò Amatus quoque in ea hæresi, Perseam arborem eandem esse cum Persica, etiã apud Dioscoridem, vanitatis insimulans eos qui contrarium statuunt. At sanè vanissima est eius ratio qua ad suam opinionem defendendam nititur: quum (inquit) de Malis omnibus egit, (sub. Diosc.) sermonem habuit de Pomis arboris Perseæ: nunc vero (sub finem lib. 1.) de ipsa arbore: & addit, suo iudicio subscribere Io. Agricolam, & Ammonium. Subscribant sanè quotquot velint, nobis post hac non persuadebunt, vel plurium autoritates. Neque verò consuetum Dioscoridi, hic de fructu, illic de eius arbore agere, vt ipse in exemplum trahere conatur. Sed quid opus rationibus, vbi ipsa rei suppetit veritas:

Anguil. Persica notissima dicit, tam Duracina *Durase* Italis dicta, quàm, quæ Nuciperſica (*Persiche noci*) quæ Auerrhoes Antipersica vocauit.

Gesnerus ex Vuoysello Silesio has differentias ponit. *Maiora & odoratiora*, qualia circa Lacum Verbanum proueniunt: *Persica Hungarica*, quæ trium generum: quædam magnitudine pugni: alia intus & foris colore aureo: alia intus sanguineo succo, *Duracina & serotina*.

Persicâ arbore in Malum Cydoniam inserta Cydoniam malum enasci videmus, inquit Monardes.

Est & species quædam Italica, fructus maiores proferens, in horto patricij Tigurini, eidem Gesnero.

Lob. & Penæ Vulgaris Persica, sole mutato & venenata vi, patrio nomine notissima.

Rob. Const. existimat Theoph. lib. 3. c. 7. de Persica loqui, quod nobis non videtur. ῥοδακινέα Nicandri Scholiastæ eidem & ῥαδάκινα Constantino, Paulo, Aetio & Simeoni Sethi. Persica Diosc. & Theoph. l. 4. c. 4. hist. (in quo fallitur, si de his intelligit, vt intelligere videtur: nam hæc est Malus Medica, quæ & Persica dicitur Theophrasto) siue περσική Alexand. Aphrodisæo in problem. recentioribus Græcis ῥοδακινά aut ῥοδάκινα: Autores Persicarum nomina alicubi distinxerunt, alibi verò confuderunt, cùm tamen diuersas plãtas pingerent. Perseam ipsam sub Persicæ arboris nomine voces ipsas commiscens depingit Plin. lib. 9. c. 13. Persicæ arbori tribuit Plin. quæ Theoph. de Persea prodidit. *Hæc Const.*

Cæsalpino Persica arbor est parua, citissimè omnium senescens. Eius genera plura: quædam os habent à pericarpio explicabile: quædam id pertinaciter adhærens, quod genus *Duracinum* appellatur. Figurâ quoque differunt: nam quædam orbiculata, rimula quadam in latere: quædam in rotunditate oblonga, quod genus *Cariota* cognominatur: Colore alia candicant: alia modico rubore aspersa sunt, præcipuè quà Solẽ spectant, & intus in ossis contactu: alia Buxea ex toto; quæ à Cotoneis cognominata omnium tardissimè maturantur: quædam enim præcocia sunt, insita super Amygdalam, *Nuciperſica* vocant, nucleo etiã grato. Aliud est genus Persicorum quod recensuit Plin. inter Pruna: Græci quidam Rhodacena appellant, fortè à roseo floris colore.

Cariota. Candida. Rubentia. Buxea. Cotonea. Nuciperſica. Rhodacena.

Io. Agricola quoque ex iis est qui Pomum Persicum in sua terra lethale dicũt, quòd aliò transplantatum admodum suaue & ventriculo gratum reddatur, licèt succus eius valdè corruptioni obnoxius sit, atque ob id initiò mensæ expetendus.

Dod. qui Malum Persicam περσικομηλέαν vocat eadem ferè de differentiis habet quæ Cæsalp. Persica (addit) nullam ferentia lanuginem, sed glabra, læuia, exteriùs interiore carne virentia, aliis duriora: nucleus Amygdalo persimilis, medium quoddam genus inter Persicum & Amygdalum videtur: vulgò *Persen.ix*, aut *Persenaux* appellant: Latinè id *Nuciperſicam* sonat.

Persic. Glabra.

Camer. Genuensia cæteris omnibus præfert, eosque taxat qui Perseam & Persicam malum confundunt. Sed specialiùs H. Lugd. illud docet his verbis Nicander aduersus Cerussæ venenum remedia docens Perseæ nuces pro Persicorum nucleis intelligere videtur: nam Dioscor. exhibet. (Quid si apud Diosc. legendum sit περσείων?) Paulus verò sicut & Nicander περσεῖης κάρυα ad id laudat, ut ipse Nicander inter Persicam malum nihil discriminis nouisse videatur, & contra ipsum imprimis dictum esse credibile sit, quod Plinius dixit: Nicander in Theriacis dixit Phalangij genus Perseæ foliis innutriri. Scholiastes Sostratum citat, qui scribit, Perseam Rhodaceneam vocari, & ex Æthiopia in Ægyptum translatam fuisse, vt iam aliquoties ex diuersis autoribus inculcatum. At Rhodacenea nihil aliud est, quàm Malus Persica & Rhodacena Persica mala.

Genuensia. Nicandes. Rhodacenea Rhodacena.

Nicandri interpres, inquit Gorræus, Nicandri versibus subiungit. Perseæ ossa, Persicorum ossa, siue nuclei euidentem habent amaritudinem. Proinde calfaciunt & detergunt. Est autem Persea arbor à Persea dicta. Ex quibus intelligitur Nicandri interpretem aperto errore Perseam & Malum Persicam eandem arborem putasse.

Scribit Rauvvolfius ex relatu cuiusdã mercatoris Persæ, Persica Persianis nota esse, & nominari *Hel*, quæ vt quidam volunt, non ita venenata vt Perseæ fructus. Laudant enim nucleos pro antidoto venenorum. Quod autem parui fiant, accidit quia sibi persuadent *Nimrodt* Persica mala sua magia ita intoxicasse, vt ab eo tempore non sint edendo.

Persica Persianis nota nomine Hel. Cur persica parua fiant persis.

Persica Malus Germ. Pfersichbaum, & Pfersingbaum. Fructus, Pfersing/ Pfersiken: & Silesiis, Pfersken. Taber. quatuor differentias proponit. 1. Persica Mala, Pfersingbaum. 2. S. Johans Pfersing/ Persica præcocia. 3. Rotpfersing. Persica rubra. 4. Persica Cydoniata Quittenpfersing. Totidem quoque figuras habet. Primi Persici colorem non tradit. Secundo tribuit colorem luteum, ac minorem dicit. Præcox sanè genus nondum vidimus luteum. Persica nouimus lutea, parua & magna. Sed nec quarto suo assignat colorem. Turn. Angl. Peche tree. Gerardus Anglus qui Taber. quatuor habet figuras sic distinguit & nominat. 1. Persica alba, The wyte peach. 2. Persica rubra, The red peach. 3. Persica præcocia, The

Nomina linguarum cum differentiis.

d'auant peach. 4. Persica lutea. The yellore peach. Belg. Peersich / Peerse. Gal. *Vn Pescher, pesche.* It. *Persic & Persiche.* Hisp. *Pexego, Duraзn.* Castil. *Prisco.* Catel. *Presechs.* Portug. *Pessego.* Hung. *Baraczka.*

Restat vt nobis obseruatarum differentiarum lemmata subnectamus.

Autoribus obseruata Persicorum differentia. Persica minima præcoc. alb. 1. Persica minima, magnitudinis paruorum Malorum Armeniacorum, alba, hirsuta, pulpâ albâ, adhærente ossi: matura Augusto in Alsatia, potissimùm horto Nobilissimi Reguli Waldner à Freudenstein. Eadem nobis obseruata Lugduni matura fine Iulij, gustu sapida. Ossa sunt valde parua, oculata tamẽ. De his scripsisse videtur Cordus his verbis. Persica minora ab Armeniacis differũt, nostratibus per omnia respondent, multò tamen minora sunt, ut ex nucibus æstimare facilè quis potest: quæ cùm à vulgarium nucibus lignosa substantia, & scabro cauernosoque habitu nihil discrepent, duplo tamen aut triplo minores sunt paruis, & ex Asia venientibus Amygdalis. Saporem & qualitates vulgaribus easdem habent.

Præcox. Anteperficum. Trecacinum. Considerandum an sit id quod Ruell. vocat Præcox, Anteperficum, quod dicit gustu non discedere à vulgari: vulgò *Trecacinum*, & Gesn. in Catal. Præcocia seu præcoqua Persica, πέρσικα πρώιμα, die früzeitigsten pfersich: *auant-pesches, pesches de Troye.*

Præcoquum Persica S. Ioan. Malum præcoquum ex Persicorum genere, πραικόκκιον: ab urbe Trecis, Trecacinum. An item Camerario Persica pumila, fructu præcoci, dulci admodum & paruo, apud Norimbergenses Johannes Pfersich / admodum suaui..

C. Bauh. not. Casp. Bauh. apud Matth. ait: Præcocia dici Persica S. Iohannis parua, instar Armeniacorum, eiusque ferè saporis. Nostra Persica non habent eum saporem, nec etiam qui de paruis Persicis scribunt, talem tradunt, quod adhuc obseruauerimus.

Persica parua alba. 2. Aliud genus est carne facilè separabili à nuce parua, sapore commendabili. In ipsis ossibus quoque conspicua differentia, quæ non ita profundè, nec tam frequenter sulcata, sed frequentibus punctis & foraminulis referta. Ex pago *Valentini*, Comitatus Montbelg. matura Septembri.

Persica mediocria alba. 3. Persica mediocria, tunica vestiuntur ex luteo pallescente, carne alba, facilè ab ossibus separabili, prædictis magnitudine superiora. *Ex Epamandoduro.*

Persica alba maxima 4. Est & alborum maximum genus, carne sapida, nucleis non multùm adhærente. Habetur in horto Principis Iohannitarum in *Heitersheim* Brisgoiæ.

Persica lutea mediocria. 5. Montbelgardi habentur Persica mediocria externè lutea, quibus pulpa firmiuscula facilè abscedit ab osse, saporis grati. Figurâ etiam nonnihil differunt à cæteris, nec ita rotunda sunt vt illa, præsertim mediocria alba. Profundiore adhæc sinu sulcata. Abundat hoc genus Epamanduduri. Habetur etiam in horto E. C. Montbelg.

Persica maxima lutea. 6. Ex flauis maximum genus habent Basilienses & Burgundi, sapida & duriuscula pulpa, quæ facilè recedit ab osse. Ipsa saturâ flauedine & propemodum crocea, & magnitudine insigni, qua cotonea ferè æquant, à cæteris flauis mediocribus facilè discernuntur.

Persica alba mucosa & succulenta. 7. Est & Persicorum genus quoddam aqueum & succulentum, & quod adapertum & leuiter pressum facilè in liquorem diffluat, ex acido ac vinoso aliquid amaricãtis habens, præsertim circa externa. Pulpa mordicus ossibus adhæret, vnica nota non probatæ bonitatis. Horum alia mediocria sunt, aliâ paulò minora:

Varietas. Basilieſes Wasserpfersich / *aquea Persica* vocant. Meminimus nobis alicubi Sauwpfersich / *Persica porcina* vocitata, quòd plerumque suibus proiici soleant. Non probantur hæc in cibis, & infimæ sortis hominibus, (vt fieri solet) relinquuntur. Prædicta omnia cute sunt tomentosa, quamvis alia minùs.

PERSICA HISPANICA: MELOCOTONEA QVORVNDAM.

Descri... Melocotoneam vocant quidam arborẽ, cuius flores & folia Persicæ, à qua tamen nonnihil differre videtur. Fructus autẽ maiores, tardiùs maturescentes, sed diuturniores, puluinato calyce foris rubente, atque ex vna parte maculis nigris notato: pulpâ intus Pomi, difficulter os deserente, quomodo nobis Vesuntione missa descriptio. Idem fructus nobis prouenit, pugno maior, sublongus, albidus, officulo in ipso Pomo sæpiùs dehiscente, in quibusdã etiam ita in frustula

Obseru... diffracto, ac si id malleo esset factum, quod aspectu mirabile, quomodo id euenerit, fructu nondum aperto: carne ipsa testaceo nucamento adhærescente, & purpurea atque sanguinea, eâ ipsa parte,

Os. quâ adhæret. Os ipsum compressius, quàm cæteorum Persicorum, altera præsertim parte, adeòque figurâ ipsa euarians, fragilius quoque, si integrum sit, nucleum continens qualem cæteri, iuxta quem viscosus quidam lentor interdum deprehenditur. Et hoc notabile quod aliquando obseruatur carnem circa pediculum ita abscedere, vt eum ipsi ossis substantiæ insertum, fructu etiam nondum aperto, contueri sit facilè, ipsaque etiam animalcula insecta, per eam apertionem subeuntia, intus stabulentur.

Caro. Caro firma & quæ dentibus trita, strepitet, sicut Pomorum, alba, & circa extrema subuiridis interdum, gustu suauis, sapida, vinosa: Cute dura villosa viridante, & altera parte purpurascente, & punctis suffuscis maculata.

Meloc... Totius pomi figura sublonga, & quàm reliquorum angulosior. Primùm hæc nobis visa Montbelgardi, ex Burgundia missa ab amicis, nomine Melocoton: quæ in hortum E.C. plantata in arborem excreuit, quæ iam sæpiùs pulcherrima poma protulit ipsi etiam Principi peculiariter expetita. Diutiùs incorrupta seruantur cæteris. Matura sunt Septembri.

Temp... Cydoniperfica. An Gesnero Cydoniperfica mala ex insitione nata: priscis incognita. Montbelgardi habentur quædam glabra parua, carne quoque nucleo adhærente quæ non admodum sapida. Fortè ad idem genus pertinent, quod antea succulentum appellauimus, nisi cutis læuor impediat.

Persica ... ua gl... 9. Colmariæ tandem obseruauimus Persica magna & speciosa, carne vsque adeò rubra, vt Carotarum instar tingant, vnde arbusculas & nucleos importatos transplantauimus in hortum Il. E. C. Helicuriæ etiam habentur in horto præfecti. Item Massovij: sed minora Colmariensibus, adhærescente pulpâ ossibus. Huius iconem ex Camerario, quam & ipse pro Persica rubra exhibet, desumpsimus, eamque quòd pluribus (si arboris & florum speciem spectes) accommodari possit Persicorum generibus, in principio huius capitis posuimus. In qua icone partes oẽs affabrè expressæ sunt. Non sunt silentio prætereunda quæ faciem parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nucipersica, quæ & Martialis (ut vult Ruellius) distycho superiùs adducto cõmendauit.

Namque

Namque vt idem Ruell. tradit, Nucipersica arbos est humilis, præcocis Persici proceritate, folio Amygdalæ, sed maiori: flore puniceo. Pomum emicat viride, Carnosum, succulentum, nulla exteriùs lanugine pubescens, medio inter Iuglandem & Persicum malum sapore, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus, qualis Amygdali, aut Persici Pomi. Maturescit autumni exitu, diutiusque Persicis ætatem prorogat, non tam celeriter marcescens, sed multò Nuce fugacius est. Iucundo placet sapore, leuiter amaro atque innocenti gustu.

Scatent hac arbore Galliarum plerique tractus, rura nostra Persiconucem, aut potiùs curtato nomine Pesconucem vocant. Ea soboles mediam inter vtrumque progenitorem naturam, vt spero, contraxit: attulitque insitionis, vt arbitror, diligentia, aut satorum mistio nouum adulterij genus, ita vt ex Amygdalo seu Nuce Græca & Persico progenies inuisa prioribus seculis exoriretur, vtriusque parentis ingenium referens, & effigiem simul adoptans: hoc est Malum quod foris æmula facie Persicum pomum mentitur, intus dulcem Amygdalam & facie & gustu repræsentat, ipsum rectè vterque parens Amygdalopersicum nominabit.

Recordamur nos aliquando hos fructus Auennioni in Gallia degustasse, videnturque ijdem esse fructus, quorum mentionem fecimus inter Persicorum differentias, nempe Matthiolo Nucipersica & Persica Amygdala, Anguil. *Persiche noci*, quæ vocantur ab Auerrhoe *Auripersica*: Cæsalp. *Nucopersica*: Dod. *Nuciperſicum*, *Personaux* & *Persenoix*.

Nos & aliam nouimus mediam inter Persicum & Amygdalum, fructu hirsuto, ab hac non parũ differentem, de qua post Amygdalum nomine Amygdalopersici.

Porrò quia prisci illi scriptores Columella, maximéque Palladius *Tuberes* multoties persicis annumerant, hisque nucleos tribuunt: verisimile est *Tuberes* esse de genere Persicorum. Hanc nostram coniecturam etiamnum magis firmant Ruellius & Dalechampius, viri doctissimi, & in naturalibus haud vulgariter versati: ille Nusipercica Gallis vulgò Pesconucem (*Pechenoix* vocari tradit: At hic etiam specialiùs apud Plin. lib. 15. c. 12. tradit *Tuberes* vulgò dici *Pesches noix*, vt quo commodiùs loco antiquorum Tuberes pertractentur, præ isto, non videamus. His alij viri doctissimi subscribunt, vt patebit, & res ipsa satis apertè declarabit: quamuis interim non nesciamus, quosdam aliter de ijs statuere, vt suis quibusque patebit locis. Adeò verò ieiunè & breuiter de his agunt, cùm iam citati Autores tum etiam Plinius (vt in alijs multis, quorum negligentia in describendis stirpibus posteritatem in eas turbas & controuersias coniecit) vt nec quid velint ipsi clarè doceant, nec quid intelligere debeamus instruant nos. Videamus tamen paucis quid de ijs tractent, ne vel in hoc lectori curioso, potissimùm herbariæ studiosis, quantùm quidem in nobis est, defuisse videamur.

Ergo Tuber priore correpta arboris genus est & fructus. Arboris vtique quoniam Colum. scribit: possunt etiam his diebus Cerasi, & Tuberes, & Armeniacæ, atque Amygdala, cæteræque arbores, quæ primæ florent, inseri commodè. Nota: quæ primæ florent dicit.

Palladius quoque Tuberes seri præcipit & inseri, &(mox immediatè) addit, ossa duracinorum (quod persicorum genus esse ex præced. patet) vel plantas eiusdem generis poni &c. Et alibi: Mense Septembri circa Cal. Oct. vel Februario Tuberes seremus sobole, vel nucleis. Rursus alibi: Ianuario Tuberes inseruntur Cydoneo: nunc locis temperatis persica ossa ponuntur. Vbi rursus notandum, inseri Cydoneo.

Inter differentias habuimus Melocotonea (quæ fortassis non incognita fuerunt Antiquis, vt Lacuna existimauit) ex insitione duracina & Cotoneæ comparata. De ijsdem sic Plin. Aequè peregrina (ac Medica) sunt zizipha & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venêre in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus vtraque attulit, Diui Aug. nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora (de ziziphis, non Tuberibus, hoc audiendum Dal.) quàm Malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam syluę scandunt.

Tuberum duo genera eidem: candidum, & à colore Sericum dictum. Penè peregrina sunt in vno Italię agro Veronensi nascentia, quę *Lanata* appellantur. Lanugo ea obducit, Strutheis Persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Ab Amygdala proximè florent Armeniaca dein Tuberes, & Pręcoces: illę Pregrinę, hę coactę, hoc est, (vt Dal. annotat) hominis industria & cultura effectæ. Tuberes meliùs inseruntur in Pruno syluestri, & Malo cotoneo, & in Calabrice: ea est spina syluestris.

H. Lugd. Plinius inter Malorum genera, & Tuberes, vulgò Peschenoix [Nucipersica] in agro Veronensi nascentia lanata [Mala] à lanugine obducente nuncapata numerat. Ait Nucipersica sunt glabra, quomodo igitur possunt dicit lanata Mala? Et alibi, Tuberum, inquit, quos Nucipersica uulgus appellat, duo genera cunctis ferè nota sunt: alterum etiam cùm maturuit, ex albo subuirescẽs, eodem in toto pomo colore: alterum, fructu rubro, vel qua parte Solem spectat, rubescente, altera subflauo, quem esse credunt suauioris & delicatioris gustûs. Hoc videlicet esse putatur Sericum Plinij, vel vt Dal. apud eundem legere videtur Syricum, quamuis ipse Plin. suam lectionem abundè confirmet, quando ait à colore sic dictum, hoc nempe candido opponens. Tuberis huius meminit Petronius his lepidissimis versiculis:

Infelix modò crinibus nitebas,
Phoebo pulchrior & sorore Phœbi.
At nunc læuior ære, vel rotundo
Horti Tubere, quem rigauit vnda,
Ridentes fugis & times puellas.

Tuber itaque in masc. genere à Petronio pro fructu huius arboris ponitur. Martial. lib. 13.

Lecta suburbanis, mittunt Apyrina ramis
Et Vernæ Tuberes, quid tibi cum Libycis?

Vernæ, id est domi nostrę natę. Et rursus idem, de arbore:

Non tibi de Libycis Tuberes, & Apyrina ramis,
De Nomentanis, sed damus arboribus.

Suet. in Domitiano cap. 16. Oblatos Tuberes seruari iussit in crastinum. Καρυοπερσικη, id est Nucipersica Martiali atque Palladio, Constantino apud Theophrastum: nosque inquit, vocamus *Noix pesches*, quas arbores Tuberes à Plinio dici nonnulli arbitrantur. Dalech. sanè non semel Tuberes apud Plin. *Peschenoix* interpretatur, sicut dictum.

Gesnerus arborem peregrinam dicit, fortasse quia ipsi non erat cognita. At nimia profectò securitate MATTH. cap. de Ziziphis negat Columellam scripsisse de Tuberibus, cuius locum paullò antè citauimus: fortè Plinij imitatione i-

[Margin notes, left:] ...iptio ...ersi a. / ...pus. / ...m / ...conux. / ...gdalo- ...cum. / ...ipersi- / ...ica A- ...ala. / ...ipersica / ...eres ge- ...um. / ...scorum ...gentia ...descri- ...ndis & ...ignandis ...risque. / ...uber Ar- ...or.

[Margin notes, right:] Tuberũ satio. / Zizipha. Tuberes. / Tuberum differentiæ. Sericum. Locus. / Tempus. Tuberes insitione effecta. / Nucipersica. / Differentiarum descriptiones. Synonima. Sericum Plin. Syricum. Dalecham. / Rotundus Tuber. / Vernæ Tuberes. / Caryopersica. Nucipersica / Arbor peregrina. Matth. not.

ſtud facere voluit, qui miratur, Perſici Pomi mentionem à Catone non habitam.

Tuberes diſferre a Zizypho. Porrò à Tuberibus diuerſam Ziziphum eſſe, vel ipſa cultura earumque diuerſo loco & tempore à Palladio tradita videtur demonſtrare. Ziziphi autem culturam, quæ eſt in Aprili c. 4. referemus in eius hiſtoria l. 6. ſub titulo de Iuiubis. Tuberum autem, quæ eſt in Septembri, eiuſmodi eſt.

Tuberum ſatio & cultura. Circa Cal. Octob. vel Februario Tuberes ſeremus ſobole, vel nucleis, cuius tenera diligenter nutriri debet infantia. Sumatur cum radicibus planta diuulſa, bubulo fimo linatur ac luto, ſtatuatur pingui terra & ſubacta, ſubditis conchis & marina Alga, terris magna ſui parte condatur. Alij pomis ſtatim grana decuſſa, & Sole ſiccata, pingui & propè cribata terra autumno tria ſimul ponunt, quæ feruntur in vnum coire virgultum, quod aſſidua rigatione iuuandum eſt, atque foſſura quæ ſolum leuiter ſcalpens teneritudini robur inducat. Poſt annum deinde, vel aliquantò tardiùs, quæ fuerit de ſemine planta transfertur, & hoc genere fructus efficit dulciores. Menſe Ian. vltimo vel Feb. Tuberum ſurculus mirabiliter proficit

Inſertio Tuberum. Cydonio inſitus. Inſeritur autem Malis omnibus, & Piris, & Prunis: & Calabrici, meliùs trunco fiſſo, quàm cortice: deſuper ſqualo, vel fictili vaſe munitur, repletis propè ſummitatem ſurculis terra ſubacta cum ſtercore.

Repoſitio. Proſunt Tuberibus, quæ Malis prodeſſe memoraui. Tuberes ſeruabuntur, ſi obruantur in Milio vel vrceolis picatis & oblitis. *Sed ad Perſica reuertamur.*

Perſicorum locus in genere. Perſica qualibuſcunque locis proueniunt, vt tradit Palladius: ſed & Pomis & frondibus & durabilitate præcipua ſunt, ſi cœlum calidum, ſolum arenoſum & humidum ſortiuntur. Frigidis verò & maximè ventoſis, niſi obiectu aliquo defendantur, intereunt. Plin. Romanâ grauitate: quid attinet, inquit, in Pontum abire? Iuxta Romam ipſam Perſica ægrè proueniunt in Tuſculano. Item, Peregrinæ & Cerafi, Perſicæque, & omnes, quarum Græca nomina aut aliena. Scatent ſanè Perſicis tam Germaniæ quàm Galliæ, etiámque loci paullò magis frigidiuſculi. In Anglia verò in magnas arbores non excreſcũt, teſte Turnero. In Italia vbique copioſæ, ſed in Apulia (regione calidiſſima) copioſiſſimæ proueniunt, teſte Matth. Et Porta Neapolitanus, Perſica, inquit, tam apud nos fœcunda ſunt, & læta proſiliunt, vt potiùs Perſæ à nobis petiiſſe, quàm ad nos miſiſſe videantur. Ex quo patet, calidis regionibus hanc arborem non minùs lætam, quàm paullò frigidioribus ſpectari. In Germaniæ & Galliæ ſanè, etiam paullò frigidioribus locis, vt hortis ac vinetis, vel planis, vel in collem elatis, paſſim videas, diuerſi generis, vt ferè nulla hodie apud nos vinea conſpiciatur, quæ ea careat. In monte Pannoniæ Eyſenberg diuerſi generis quoque, præſtantiſſimæ, maximæque arbores, autore Cluſio. Nos quoque aliquot differentias colimus in E. C. horto Montb. ſed facilè apud nos gelu conficiuntur, & difficulter in magnas arbores adoleſcunt, ob frigiditatem loci.

Tempus. Florent paulò poſt erumpentibus foliis, Martio, Aprili, tardiùs aut citiùs pro natura loci. Fructus magna ex parte Septembri perficitur: Baſileæ tamen vbi magnus diuerſorum generum prouentus, etiam Auguſto matura habentur. Præcocia paſſim Auguſto maturantur, & in calidis regionibus etiam citiùs, vt Monſpelij.

Satio. Perſica ante brumam per autumnum ſeri iubet Columella. Nouembri menſe, autore Palladio, locis calidis, cæteris verò Ianuario Perſici oſſa in paſtinatis areis ſunt ponenda. Sed oſſa ponantur acumine deorſum verſo, & non ampliùs, quàm duobus aut tribus digitis obruantur. Oſſa verò, quæ ponenda ſunt, aliqui ſiccata priùs paucis diebus cineris miſtione terra ſoluta reſeruant, alij ſine vlla cura.

Cultura. Dum tenera ſunt germina, ſæpè herbis circumfoſſa liberentur. Bimam plantam rectè transferemus ſcrobe breui. Nec à ſe longè ſtatuendæ ſunt, vt inuicem ſe à calore Solis excaſent. Ablaqueandæ ſunt per autumnum, & ſuis ſtercorandæ folijs. Putanda Perſicus in autumno eſt, vt arida & putrida tantùm virgulta tollantur. Nam ſi quid viride reſecemus, areſcit. Languenti arbori veteris vini fæces aquæ miſtas oportet infundas. Si arbor ardore Solis ſiccata contabeſcat, frequenti aggeſtione cumuletur. Veſpertino iuuetur humore: obiectis defendatur vmbraculis. Iuuat in ea & ſpolium ſerpentis appendi.

Cõtra pruinas. Contra pruinas ſtercus ingeratur Perſico, vel fæces vini, cum aqua permiſtæ, vel, quod magis prodeſt, aqua in qua faba decocta eſt.

Aduerſus Vermes. Si vermes arborem infeſtent, eos cinis amurcæ miſtus extinguit, vel bouis vrina, cum aceti tertia parte confuſa.

Ne caduca fiãt poma. Si poma caduca ſunt, nudatæ radici eius, vel trunco Lentiſci, aut Terebinthi cuneus affigitur, vel terebratæ in medio, palus Salicis imprimetur.

Ne perſica rugoſa aut putrida. Si Poma rugoſa creabit aut putrida, circa imum truncum cortex recidatur, & cùm inde modicus humor effluxerit, argillâ, vel paleato luto plaga retegatur.

Vt perſica naſcantur magna. Magna Poma Perſicus affert, ſi florenti, per triduum ternos ſextarios caprini lactis ingeſſeris.

Contra vitia. Contra vitia perſici proficit Spartum ligatum, vel ſpartea ſuſpenſa de ramis.

Inſertio. Menſe Ianuario vel Februario, locis frigidis, Nouembri calidis perſicus inſeratur, maximè circa terram ſurculis plenioribus, & propè arborem natis: nam cacumina vel non tenebunt, vel diu durare non poterunt. Inſeritur in ſe, in Amygdalo, in pruno: ſed Armenia vel præcoqua, prunis, Duracina Amygdalis, meliùs adhæreſcunt, & tempus ætatis acquirunt.

Inſertio. Menſe Aprili vel Maio locis calidis; in Italia verò vtroque exeunte, vel Iunio perſicus inoculari poteſt (quod Emplaſtrari dicitur) præciſo ſuperiùs trunco, & emplaſtratis pluribus gemmis.

Vt Perſica rubeſcat. Perſicus rubeſcit, ſi platano inſerta figatur.

Arbor etiam in herbam inſeritur, teſte Coſtæo, vt perſicus in Braſſicam, quam rationem inſerendi (inquit) ætas noſtra inuenit. Noſtra ſanè ætate incognita videtur, aut ſaltem non in vſu. Nam de ea nihil Herbarij noſtri. Et difficilis videtur apprehenſio arboris in herbam. Experiantur curioſi.

Adfirmantibus Græcis perſicus ſcripta naſcetur, ſi oſſa eius obruas, & poſt dies ſeptem, vbi patefieri cœperint, apertis his nucleos tollas, & his cinnabari quod libebit inſcribas. Mox ligatos ſimul cum ſuis oſſibus obruas diligentiùs adhærentes.

Vt inſcripta naſcatur. Inſcripta perſica naſci putat Democritus, ſi exeſo corpore internum os tridui madeſcat in aqua, dein aperto ſenſim ligno, nucleus intus inuentus cortice tenus æneo ſtylo non altè, quibus placebit literis, exaretur: dein papyro vel charta inuolutus, commiſſis carinis ſeratur: quod enim in eo Amygdalo depinxeris, hoc enatum inde pomum repræſentabit.

Vt perſica naſcantur rubra. Rubra naſcentur perſica, eodem tradente, ſi Roſas ſub arbore conſeras.

Alius modus. Altera ratione rubra creari promittit, ſi poſt ſeptem dies, quàm patefieri cœperunt, (nam ſpontè totidem ferè diebus

bus aperta fatiſcunt) in oſſium internos ventris ſinus cinnabarim infundas , mox vt cohæreant, ſtrictim obligata ſimul cum ſuis nucibus adobruas : Sic rubra daturas arbores Perſica. Si alium quemuis inſtilles colorem , in talem enatam progeniem degeneraturam. Perſica ſine oſſibus naſci tradit Africanus,ſi in perforatum truncum extruſa medulla, Salicis vel Corni palum adegeris. Perſici poma & hac arte ſine ſuis oſſibus naſci volunt, qui ſeſe aſſerunt expertos. Brachij craſſitudine ramum Salicis ſolidum, longum cubitis duobus iubent perforari in medio : plantam Perſici ramis omnibus ſpoliatam ſolo capite relicto , per impreſſum foramen induci loco in quo conſiſtit. Tunc eundem ſalicis ramum Capite vtroque demerſo in arcus ſimilitudinem incuruari, foramen luto , muſco , vinculiſque aſtringi : anno deinde exacto,vbi infra medullam , Salicis caput plantulæ ſic cohæſerit , vt vnitas ex duobus miſta corporibus contrahatur , plantam ſubter incidi atque transferri,terramque aggerari, quæ Salicis arcum cum Perſici cacumine poſſit operire : ſed hoc locis humidis vel riguis conuenire. Salices aquationibus iuuandas,vt tigni naturâ vigeat,quæ humore delectatur , & copiam ſucci germinibus miniſtret alienis. Sed ſatis de Mangonio. Quomodo Duracina & Tuberes inſerantur , ſuprà dictum. De Perſicorum inſitione ſic cahit Palladius :

Ipſa ſuos onerat melior germine ramos
Perſicus, & Pruno ſcit ſociare genus.
Imponitque leues in ſtipite phyllidis vmbras,
Et tali diſcit fortior eſſe grege.

Difficulter adſeruantur Perſica , quia non aliud Pomum fugacius,vt Plinius ait : Duracina tamen Palladio ſeruantur,condita muria & oximelle,vel detractis oſſibus ficorum more in Sole ſiccantur, ac pendent. Idem ſæpè ſe vidiſſe teſtatur , detractis oſſibus Duracina melle condiri , & ſaporis eſſe iucundi. Item benè ſeruantur , ſi vmbilicum pomi gutta picis calentis oppleueris , vt ſic ſapæ innatare cogantur , vaſe concluſo. Tuberes ſeruabuntur,ſi obruantur in milio, vel vrceolis picatis & oblitis , quemadmodum & in ſuperioribus docuimus.

Perſica mala ſecundo exceſſu refrigerant & humectant , nonnullis tertio, alijs etiam quarto : vt Curtius ſcribit , quamuis autores non citet. Verùm in ſecundo Galenus & ſequaces ſentiunt. Dioſcor. Perſica Mala ventriculo vtilia ſunt , & aluum quoque bonam præſtant,ſi matura fuerint. Immatura verò eandem cohibent , ſed ſiccata vehementiùs. Sumptum eorundem ſiccorum decoctum , in ſtomachum ventremque decumbentes fluxiones ſiſtit. Galenus verò tradit arborem ipſam in germinibus & folijs vincentem habere amaram qualitatem , ideóque folia eius trita , & vmbilico impoſita lumbricos necare , & alioqui ſanè etiam diſcutiens medicamen eſſe. Fructum eius eſculentum,ipſum videl. Perſicum, humidius eſſe & frigidius temperie. Idem alibi ſcribit, Pomorum Perſicorum ſuccum , & veluti carnem facilè corrumpi,omnin
oq; noxam inferre.Quamobrem non poſt alios cibos,vltimáque,vt nonnulli ſolent, illa offerri oportere, quòd in ſummo natantia corrumpantur. Hoc verò quod omnibus commune eſt,memoria tenendum,quæcunque vitioſi ſucci , humidáque & lubrica ſunt , faciléque deſcendunt ac ſecedunt,antè alios cibos aſſumenda eſſe. Ita enim fit vt & ipſa citiùs ſubducantur, & alijs præeundo ipſis quaſi viam muniant. Quod ſi verò poſtremò ſumantur , vnà ſecum alia quoque corruptioni reddunt obnoxia.

Valerianus de iiſdem Perſicis ſic ſcribit. Perſicum in cibo eſt quidē ſtomacho inutile , eò quòd ſuccus eius citò marceſcit , & catò æquè per concoctionem vitiatur , verùm minimè graue, dummodò non diu in inteſtinis moretur , & ad ima ſemper exitu celeri feſtinet. Perſica in cibo negant medici membra nutrire. Folia Perſicorum ſicca & in puluerem tuſa , recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt. Gummi ſeu gutta, quam Perſicorum truncus illacrymat , fluenti aluo medetur : eadem mixta cum vino,etiam in veſica lapillos frangit ; (vt ille ait) Trita cum aceto impetigines reprimit: decocta cum croco tumores faucium mitigat. Aſperum arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus ſanguinem miro modo ſubuenit. Thoracis obſtructos ſinus reſerat,vitia pulmonis expurgat.

Folia. *Vulnera.* *[illegible]* *Aluus fluxa.* *Calculus.* *Impetigo.* *Tumor faucium.* *Aſperitas faucium.* *Sputum ſanguinis.* *Vitia Pulmonis.*

Plin. præclariùs ſentire videtur de Perſicis,quàm Gal. & Valerianus. Is enim poſtquam dixerat : Pruna aluum mollire , ſtomacho verò vtiliſſima eſſe, ſed breui momento : mox ſubdit : Vtiliora Perſica , ſuccuſque eorum etiamnum in vino aut in aceto expreſſus. Nec eſt alius eis pomis innocentior cibus. Nuſquam minùs odoris,ſucci plus, qui tamen ſitim ſtimulet. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam ſiſtunt. Nuclei in aceto & oleo capitis doloribus illinuntur.

Plinio verò refragari Galenum ex ſupra citatis eius verbis liquet : nimirum Perſicorum omne genus damnauit vt praui ſucci, & quæ facilè corrumpantur,ac noxam ventriculo inferant. Quare mirari ſubit, ex quorum ſcriptis depromplerit Plinius, quòd innocua expetantur ægris.Niſi fortaſſe & ipſe pro Perſico Perſeam deceptus acceperit , vt ſuſpicatur M. [illegible] quemad. & recentiorum nonnulli fecere. Quanquam , quod apud Dioſc.dicitur de Perſea,fructum cibo idoneum & ſtomacho vtilem , ab eodem etiam Dioſc. dicitur de Perſicis. Nos tamen plus tribuimus ſententiæ Galeni ac Pauli ei ſubſcribenti , quàm Dioſc. & Plinij, hac quidem in re.

Capitis dolor. *Dioſc. & Plinio, Gal. contrariatur.*

Porrò tàm Dioſc. quàm Paulus pro remedio aduerſus Ceruſſam præſcribunt oſſa Perſicorum,ſi rectè legatur in codicibus Dioſcoridis,qui habent περσικῶν τὰ ὀστᾶ :fortaſsè meliùs περσειῶν legas. Paulus & Nicander habent [illegible] κάρυα.

Aduerſus Ceruſſam.

Diphilus Siphnius (vt refert Athen.) libro de iis quæ veſcenda benè valentibus & ægris dantur, ita ſcribit : Quæ Perſica mala vulgò nuncupantur, & à quibuſdam Perſica Pruna , ſucci ſunt medio criter boni, & plùs nutriunt quàm mala.

Perſica meliora quàm Mala.

Philotimus libro de alimentis ſcribit , Perſici mali nucleum pinguiorem eſſe , laxiorem, ruſum olei multùm reddere , raucedinem, ſtertorémque excitare : Deuocata nimirum pituita è Cerebro, exaſperatiſque amarore ſuo faucibus , vt Dal.annotat. Oleum nucleorum Perſicorum confert dolori aurium frigido , & morbillis ſi illinatur. Folia trita etiam cum floribus , & expreſſorum ſuccus hauſtus aſcarides expellit purgando. Eodem ſucco ſi linatur pecten fœtorem emendat. Succus foliorum inſtillatus in aurem vermes enecat : ex Serapione.

Oleum nucleorum Perſicor. *Dolor aurium.* *Aſcarides.*

Auicenna. Perſica ſunt frigida in fine ſecundi gradus , humida in primo. Leniunt , ſed cum aliqua adſtrictione. Siccata magis adſtringunt , & aluum cohibent , quemad. & immatura. Oleum nucleorum ait conferre hemicraneę , & doloribus aurium tam calidis, quàm frigidis. Matura bona eſſe ſtomacho , & excitare appetitum , modò non poſt alium cibum comedantur. Siccata tardiùs concoqui , minuſque boni eſſe nutrimenti,quam-

Temperamentum. *Hemicranea.* *Dolor aurium.* *Aluus fluxus*

uis plurimi. Vt matura leniunt aluum, ita immatura reſtringere. Addit, ex quorumdam ſententia, excitare libidinem, ſibi autem videri illud verum tantùm in corporibus ſiccis & calidis. An potiùs ob flatus, quos ingenerant.

Coitu.

Simeon Sethi teſtatur, Perſica quoſdam in tertio ordine refrigerantium humectantiumque poſuiſſe: alios in primo, alios in ſecundo, quod exactiùs factum dicit. In cęteris eadem penè quę Gal. dicit, & addit: eos qui crebriùs ijs ad ſatietatem vtuntur, febre corripi, nempe quòd celeriter in ventriculo concoquantur. Lędere & neruos proprietate quadam. Suadet itaque vt & ante cibum ſumantur, & inſuper meracum ſuperbibatur. Rhodacina cibi appetentiam excitare, prodeſſe ventriculo inflammato, & genitali ſemini adijcere: ſanguini tamen ſeroſo quid putredini obnoxium pręparare, ſępiuſque poſt vnum vel alterum menſem ob putredinem febres gignere, non quales fiunt ex ijs, quę Armeniaca dicuntur: illa etenim breuiores, & quę facilè ſoluuntur, febres facere: hęc verò longiores, & quę difficulter ſoluantur. Illud etiam obſeruare pręcipit, ne ſuper hęc aqua bibatur, vel cibaria acida ſuperingerantur.

Perſicorum noxa. *Appetentia. Ventriculi inflammatio.*

Paulus Duracena & Armeniaca, quemadmodum & pręcocia meliora dicit perſicis. Neque enim aceſcere, neque ſimiliter corrumpi: ſunt autem & iucunda. E Contra Eluchaſtes, perſica inquit, (Pferſich) meliora ſunt Armeniacis (Maleſlin) quia non ita facilè corrumpuntur: craſſiorum etiam ſunt partium, tardiùs febrem generant, fortè intra menſem aut duos: odoratiora ſunt & ventriculo gratiora quàm Armeniaca, eis alioqui ſimilia: meliora quę facilè ab oſſiculis ſeparantur, faciliùs concoquuntur: conferunt iuuenibus, calidis, & ſubtilem naturam habentibus, & in febribus ardentibus.

Cautio Delectus.

Arnoldus ſcribit, quemdam diu laboraſſe dolore frontis vehementi quotidie ad veſperam, fruſtra varijs vſum remedijs, tandem illum & alios multos curatos cataplaſmate ex nucleis perſicorum optimè tritorum.

Febres Generatio. Dolor Cap.

Virtembergicus quoque Cento Medicus eoſdem varijs modis adhibitos commendat in doloribus capitis, vt contuſos cum telis aranearum & oleo roſaceo.

Auicenna in quartana permittit perſica: meliùs fuerit, ex ſentētia Hollerij, uti conditis. Coquuntur ſi recentia ſint, nec condita, & ſaccharum inſpergitur: ita prodeſſe poſſunt nec nocent. Vino quoque contra errorem multorum perſica infundi poſſunt.

Quartana.

Perſici flores recentes autore Matthiolo eſu aluum deijciunt, itemque vomitiones cient. Hydropicorum aquas pellunt, ſi recentes in acetarijs edantur, ſed non abſque ægrotantium labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ ſucco vtiliter ad cruentas deiectiones: tuſſientibus verò & anheloſis, ex mulſa, aut tuſſilaginis decocto, addito croci momento.

Perſici flores purgāt. Vomitorium. Hydrops. *Dyſenteria. Tuſsis.*

Datur calculoſis cum ſucco raphani, aut Limonum, ex vino duarum drach. pondere. Nuclej tormina ventris tollunt, ſi deuorentur: quinetiam potantes inebriari prohibent, ſi ſeni ſepteniuè prę ſumantur. Tunduntur ijdem & decoquuntur in aceto, quouſque liqueſcant, pulticulæ modo, ad alopeciam: namque illiti mirum in modum capillos replicant. Oleum contuſorum ſomnum conciliat cum aqua Verbenacæ, & fronti atque temporibus illitum dolores capitis ipſamque adeò hemicraneam ſedat, id quod & cremor facit. Idem oleum tam potum, quam Clyſteribus infuſum Coli dolores à flatu genitos, ac etiam à fæcibus exiccatis, perbellè mulcet: datur pariter potandum Iliacis & Calculoſis quatuor vnciarum pondere. Atque maximè calculoſis auxiliatur hoc modo: ſumito nucleos oſſium perſicorum L. nucl. oſſium ceraſorum C. florum ſambuci manipulum, vini Cretici lib. tres: excipiantur hæc omnia fictili nouo, & ſepeliantur in fimo, diebus decem, deinde deſtillētur vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor vnciarū pondere, mirum in modum renum calculos pellit. Contuſa folia recentia illinuntur vtiliter ventri ex aceto, ad interaneorum vermes. Vlceri verminoſo canum injiciūt quidam ſuccū foliorū Perſici.

Calculus. Tormina. Alopecia. Hemicranea. *Colica. Iliaca. Calcu... Aqua ſtillat... Ad ... Calcu...*

Nuclei perſicorum autore Dodon. calidi ſunt ac ſicci, aperiunt & extergunt, aduerſus lienis & hepatis obſtructiones conducunt: breuiter Amygdalis amaris facultate ac viribus ſimiles.

Nucle... tempe...

A prandij initio memineris (inquit Geſn.) vt plurimùm nucleos perſicor. ſex aut ſeptem deuorare, nam & lumbricos eliminant, & aliàs vtiles ſunt valetudini. Ebrietatem arcent præ ſumpti perſicorum nuclei, ſicut & foliorum expreſſus ſuccus jeiuno aſſumptus cyathi menſura. Extrahitur verò ex his cum aqua pulegij ſuccus lacti ſimilis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodeſt, ſaliuam elicit, & linguam expedit: folia perſicæ amara excalfaciunt quoque ac reſiccant: viſcerum obſtructiones aperiunt, ac purgandi potentiam obtinent, quā billioſos ac pituitoſos humores per aluum detrahunt. Decoquuntur in aqua, ſero lactis aut vino diluto. Feruntur & flores ſaccharo potiſſimùm conditi ad alui expurgationem quoque facere. Gummi temperamento mediocre eſt: ſed ſubſtantia lentum & glutinoſum, cuius benificio tenuium humorum acrimoniam obtundit: phthiſicis ac tuſſientibus in Eclegmate conducit, & ad omnes ſanguinis excretiones, alioſque fluores accommodatur.

Obſtru... Lienis. Hepat... Apople... Foliorū tempe... Purgā... Flores... diti. Gūmi tem... peramē... Phthiſ. Tuſsis.

Porrò quæcunque ſuprà ex Gal. & Simeone Sethi de noxa perſicorum dicta ſunt, ea Amatus de præmollibus intelligenda eſſe credit: ſecus enim ait eſſe de Duracinis, ex quibus optimus ſpirat odor, ſuauis, gratus, & ſpiritum recreans: nam eorum ſapor delicatiſſimus eſt, cum quadam auſteritate perceptibilis, qua mediante ſtomacho conducit, & ipſum roborat: quibus de cauſis poſt victum accipi poſſunt. Imò omnes principes Hiſpaniarum, & viri delicatiſſimi ea poſt victum comedunt, non niſi priùs vino infuſa, & nullam inde noxiam euenire perſentiunt.

Duraci... rum ... tas ...

Braſauola ſub cineribus coctum vnum vel alterum perſicum ęgrotantibus ſuis, quum eorum inſtat tempus, offert, maximè ſaccharo aſperſa, quod à nullo alio nec Hiſpano, nec Gallo, nec Germano medico, cum quibus abundè verſatus eſt, vnquam id animaduertiſſe idem Amatus teſtatur. Cibum verò delicatiſſimum eſſe & ęgris perquàm gratum & iam ab alijs quoque medicis Hiſpanis, viris inſignibus in vſum trahi cœpiſſe.

Perſica... cta.

Siccata perſica vbique ferè adſeruantur. Condita vt idem teſtatur nuſpiam clariùs aut ſapidiùs, quàm Genuę parantur, quanquam & apud Ferrarienſes non poſtremę notę concinnentur, quod conditum Abinzoar libro ſui Theiſir maximè laudaſſe videtur.

Siccata... Perſica... dita.

Perſica ad condituram laudatiſſima putantur pręcocia & duracina. Ritè lecta manu, decorticataque tenuiter cum aqua & ſaccharo vel melle ad conſiſtentiam decoquuntur ſyrupo debitam, vt ſuprà in pomis & Cotoneis docuimus. Mirificè placent ęgrotantibus, pręſertim ſiti & linguę ari-

Condi... modus. In quib... morbis... ducant...

dita-

ditate vexatis, refrigerando corroborant, & in omnibus calidis morbis apprimè conducunt. Sed antequàm coquas dissecanda & nux eximenda optimeque purganda.

Condies & sic, pręsertim rubra. Decorticata, vt priùs, & concisa in ollam vitreatam pone & depuratum & sufficienter coctum mel affunde, vt supereemineat, & adserua. Eadem ratione ex sacchâro affuso syrupo parare possis. Si cui mellis sapor molestus, priùs lauentur aqua fontana, antequam ęgro exhibeantur. Persica quę conduntur minuscula esse oportet, & paullò infra perfectam maturitatem.

Mesues conditum ex persicis pręscribit tale. persicorum maturorum intus & foris purgatorum, & succi persicorum aliorum [illegible] singul: lib. tres sacch. alb. lib. duas: tere persica in medullę consistentiam coque cum syrupo, secundum artem. possunt aspergi aromata, vt lignum aloës, santalum, cinnam. cubebę, macis &c. sed sine aromatibus admodum salubre est, & expertum, nam ventriculi ardorem mitigando ipsum roborat, sitim extinguit, tetrum oris halitum emendat: odore pręterea cor ipsum spiritumque vitalem recreat, persica aliqui in vino macerant, in frusta dissecta, atque decorticata, existimãtes ita citiùs in venas deduci, minùs afferre noxę, ac sanguinem nihilominus refrigerare; simili ratione vtimur in cibis.

Flores quoque persicorum quemad. Rosarum flores, sacchâro condiuntur, pueris res vtilissima aduersus vermes & omnes putredines, quominus illi generentur. Hac conserua manè potissimùm ieiunis exhibenda. Ex ijsdem acetarium cum sale, aceto, & oleo parabitur, quod sit palato gratissimum, aluum leuiter leniens, bis terue purgans.

Oleum ex nucleis expressione conficitur, vt oleum Amygdalarum. Ex quo Tabern. tale remedium parat non contemnendum ad tumores hęmorrhoidum quos ficos & Mariscas appellant. Acc. Ol. nucleor. persicor. & Amygdal. amar. sing. vnc. j. styracis liquidę, Bdellij, sing. drach. j. Misce & locum illine.

Quæ ex floribus persicorum destillatur aqua, si eâ manè & vesperi abluatur facies, maculas delet, eamque splendidam reddit. autor Röss. in secretis.

Sed & syrupus è floribus persicorum à posteris inuentus hodie in benè institutis pharmacopolijs paratur, ad plures prædictorũ effectuũ aptissimus. purgat n. trium vnciarum dosi, putredines arcet, offarctus liberat diuturnus eius vsus, & inprimis vermes enecat ac exterminat. paratur infusione multiplici, vt syrupus infusionis Rosarum.

Fontanonus ex ipsis persicis expressis ingeniosè satis parauit hunc syrupum. Acc. succi persicorum non absolutè maturorum, lib. duas, coque ad dimidias, sine vt fęces subsideant. Colato adde succi Malorum Granatorum vnc. iij. sacch. q. s. coque in syrupum & clarificetur suff. quantitate santali citrini. Hunc industrius medicus probè accommodare nouerit in rem pręsentem.

Nec sua quoque vtilitate carent ipsa nucamenta ossea. Nam, vt nobis pro certo asseruit industrius & ingeniosus Ill. ducis Wirtemberg. Architectus Hen. Schickart, ex ijs in carbonem redactis lautissimum & præstantissimum paratur atramentum pro impressione figurarum ęre insculptarum.

Iam suprà diximus, ligni materiem prę alijs ad tornum ab artificibus probari.

DE ARMENIACIS, SEV MALIS PRÆCOCIBVS PRISCORVM.

CAP. II.

Armeniaca Mala minora.



Descript. MAGNA est arbor, quæ Armeniaca dicta Mala fert, persicæ aliquatenus affinis, cortice nigriore, caudice crassiore, firmo, ramis magis patulis brachiata. Folia habet persicæ folijs latiora, breuiora, ad Populnea aut Betulacea quodammodo accedẽtia, [illegible] subia[illegible] secundum neruos [illegible], acuminata, dẽticulata, & pinnulis [illegible] ad pediculum [illegible], sapore acidulo. Folia. Flores ex rosco rubore pallent, Persicæ floribus persimiles: Flores. Fructus verò præcocior; citiùs maturatur, pruno æqualis, intus forisque luteus, carne solidiore sicciore que quàm persica, nec non magis sapida, (quamuis aliqui diuersum statuere videantur.) gustu vinoso, quæ ab Fructus. officulo facilè abscedit, non ita rugoso vt persicorum, compresso modicè, vt nihilominus vtrinque protuberet, nucleum claudente ad officuli Officulum. proportionem, sed minùs longum, quàm persici, & pro proportione crassiorem, sapore minùs amaro, quàm illius, & nonnihil ad Amygdala accedente non sine impressione aromatica. Est nobis inter naturalia nostra geminum officulum indissolubili coalitu monstrosum. Officulum geminum.

Armeniaca mala maiora.



Descriptio maiorum. ARMENIACA maiora cognominantur, quæ paulò minora Persicis, saltem vt plurimùm, impressa lacuna sulcata, altera parte nonnihil interdum rubentia & maculosa, altera ex luteo pallida, carne tenera, sed callosiore quàm Armeniacis minoribus, dulciore, grata, odorata, quæ officulum facilè relinquit, Amygdalino æquale, latius, læuius, compressum, ab vno latere cristatum, fractu haudquaquam facile.

Ipſa quoque arbor à prædicta nonnihil euariat: Non præcoquam quæ natione hæc comparata credatur, rarò in proceram excreſcit arborem, Match. & Dalech. Folia, populi nigræ æmula, quàm prædictæ rotundiora, quaterna, quinave ſimul emergunt. Flos albus Ceraſi florum figurâ, cui ſuccedunt fructus Perſicorum quadantenus ſpecie aureo colore cum purpura mixto, vnde Chryſomela Romanis nuncupata.

Fructus. *Chryſomela.*

Gal. qui ... Melean Armenicem vocat, ſcribit huius vetus nomen deſicere: vocare enim omnes tum fructum tum arborem πρεκόκκιον, Præcocion.

Præcocion.

Dioſc. Μῆλα ἀρμενιακὰ ... ῥωμαϊστὶ δὲ πραικόκια: Armeniaca, Latinè præcoqua, vel præcocia vt alij volunt, minora ſunt Perſicis. Galeno tamen Armeniaca & Præcoqua diuerſa fuiſſe videntur, qui 2.de alim. fac. Præcoqua facit Armeniacis præſtantiora, licèt eodem capite de ambobus agat: addit tamen, qui Præcocium nomen fugitant, vtraque Mala Armeniaca vocitant, alij verò Armenia. ... Dicuntur & βερικόκκια, Bericocea, vel, vt quidam ſcribunt Berícoca, alij Bericoccia.

Armeniaca. *Præcoqua.* *Armenia.* *Bericocea.*

Palladio quoque Præcoqua differunt ab Armenijs, vt vult Hermolaus, cui Armeniaca ſiue Armenia Prunorum generis ſunt, peregrina. Sola è Prunis odore commendantur, eidem: (nos tamen multa Pruna odorata nouimus) Armeniaca vocari deſita, & præcocia ſiue præcoqua tantùm dici iam dictum ex Gal. Græci non præcocia, ſed Berioccia ferè pronunciant. Quæ Veteres de Armenijs & præcoquis ſeparatim præcedenti capite ſunt annotata, quia plærique ſimul de ijs cum perſicis ſcribunt, vt commodè à nobis ſeparari haud potuerint, niſi inani repetitione Lectorem obtundere voluiſſemus.

Pruni genus. *Hermol not.* *Præcocia.*

Porrò Plinius præcocium duo genera indicat: alterum Supernas, amplum & magnum, quod è Sabinorum locis aduehebatur, vulgò *gros Abricots*: alterum vulgare, paruum & ſtrigoſum, etiam Armenium dictum, vulgò *des Armegues*, vt notat Dalech. Ruellius putat de voce Bericoca tractum nomen vulgi *Abricoca*, vtrinque (ait) potiùs pruni quàm perſici & naturam & faciem referre, quanquam diuerſi generis eſſe multis placeat.

Differentiæ. *Supernas.* *Vulgare.* *Abricoca.*

Cornar. ... ſeu Rhodacena (ſic enim legi vult apud Paulum, quam lectionem tamen ſuprà improbauimus) exiſtimat eſſe quæ Germanis pro locorum varietate alibi Meletten alibi Cartomelen, alibi Marillchen appellantur. Idem præcocia Sethi ac etiam Armeniaca ad Ceraſa refert, veluti capite de Ceraſis dicetur. Cordus Armeniaca Perſicorum generis facit. Perſicum quartum Trecacinum Trago: & Lonic. quidam (addit ille) volunt reducere ſub caput Dioſc. Perſeæ: verùm deſcriptio apud Theoph. & Plutarch. facit vt aliam exiſtimem.

Corn not. *Perſicorum genus.* *Perſicum 4. Trecacinum.* *Non eſt Perſea.*

Turn. μηλέα ἀρμενιακὴ quam Gal. Paul. & Ætius mox Perſicis ſubiungit, nec non Dioſcorid. Plinius latinus Scriptor vocat Præcocia mala, & inter Perſica recenſet. Differunt tamen. Præcocibus folia latiora, quàm Perſicis, citiúſque multò matureſcunt. Perſicorum oſſa rugoſa, cauernoſa. Præcocium plana, læuia atque horum fructus totus minor Perſicis.

Præcocia mala Differunt Præcocia a Perſicis.

Armeniacorum, vt tradit Matth. plura viſuntur genera, magnitudine potiùs, quàm genere differentia, quod euenit non modò cœli clementia & terræ admodum frugiferæ dotibus, ſed & cultorum mangonio. Omnia vbi maturitatem ſenſerint aureo colore ſplendent: idcirco Romanis vulgo *Griſomele*, quaſi Chryſomela dicuntur, eaque præcipuè quæ in contractu cum Perſicis magnitudine certant. Mateſcunt ineunte æſtate, menſe Iunio ante alios fugaces fructus: vnde meritò Præcocia dicta. Os in quibuſdam amarum reperitur, vt in Perſicis, in aliis verò dulce, vt in Amygdalæ. Eſt & alia differentia prædictâ minor, *Armeniaca minor* dicta.

Chryſomela maxima. *Præcocia vnde?* *Os amarum & dulce.*

Amatus, Armeniaca dicit à Præcocibus differre, quanquam nullam inter illa differentiam, ob nimiam quam habent ſimilitudinem, faciat.

Geſnerus quatuor differentias ponit. 1. Malum Armeniacum vel præcoquum (Duracinum) commune, Amarellen/ Barilleli. 2. Mala Armeniaca ex Hungaria magna & optima, VVoyſello. 3. Mala Armen. candicantia, guſtu ſuauiſſima, nucleo oblongo, dulci, vt Amygdala videantur eſſe. 4. Mala Armeniaca alia longè maxima, quæ ille exiſtimat eſſe vera Veterum Armeniaca, ex annot. eiuſdem VVoyſelli.

Differentiæ Geſneri. *Præcoqua commun.* *Armeniaca Hungarica.* *Armeniaca candicantia.* *Armeniaca maxima.*

Dod. Mala Armeniaca quædam parua, nec primis vulgaribus maiora: alia ad mediocrium perſicorum magnitudinem accedunt, vel etiam æquant. Ex hac arbore gummi effluit.

Parua. *Mediocria.* *Gummi.*

Recentiorum nonnulli hanc differentiam faciunt, vt quædam maiora ac inſita Armeniaca ſint, Gallis *auantpeſches*: minora verò præcocia, Gallis *Abricots*.

Maiora inſita.

Lob. & Penæ: Armeniaca malus maior & minor: Mala Armeniaca præcocia dicta, quæ figura & folio referunt pirum, pomo autem ipſo Malum perſicum.

Minor. præcocia.

Denique plerique Herbariorum duas has differentias agnoſcunt, non tantùm magnitudine, ſed & ſaporis ſuauitate differentia, palmam tribuentes maioribus, quod non ſolùm cœlo ſolóve tribuendum, ſed inſitioni & cultorum induſtriæ. Maiora ſeu præcocia, vt Hiſt. Lugd. vocat, Gallis dicuntur *Gros Abricots*, quòd inſita fuerint: minora Armenia, quæ in Gallia Narbon. *Armegnes* vocantur: Gallis cæteris *Petits Abricots*, quòd ſpontè gignantur.

Maiora, præcocia.

Solerius ait in Plinij Armeniacorum & præcociorum hiſtoria dubia eſſe multa, ſed quæ ſibi dubia videantur, non addit.

Mauritani *Mermex* vocant, ſeu *Mirmix*, *Mex*, *Meſmes*, *Miſmis*. Germ. Marellen / Sommerpferſken / Malathein/ Goldpferſchken / Armenellen / Maletlin / Möllelin / Molleten/ Amarelbaum/Marillen / S. Johanspferſich / Barillelt / Sommerpferſich / S. Johanspferſing/ Goldpferſing / Morellen / variantibus nominibus & idiotiſmis, pro varietate prouinciarũ: In Colonienſi agro, ipſa arbor mirabili voce, Bardumelkenbaum. Gal. *Abricottier*: ipſe fructus, *Abricots*, *Armegnes*, *Auantpeſches*, *Peſches de Troyes*, *Carmaignole*: Maiora *Auberges* etiam dicuntur prouincialibus. Ital. *Armellini*, *Baccoche* Hetruſcis, *Moniache*, *Armeniache*, *Griſomele*. præcocia Romæ *Albricochi* dicuntur. In Syria *Amazza Franchi*. Barb. *Chryſomela*. Hiſp. *Albiricoques*. Caſtil. *Aluarcoques*, *Aluaricoques*, & *Aluerchigas*. Catel. *Albercoes*. quibuſdam etiam *Albarchigas*. Caſtilienſium *Aluarcoques* reſpondent Dioſc. Armeniacis, & Latinorum præcoquis, autore Lacuna. Belg. Roode peerſe/Vroeghe Peerſic/Abricoque/Auantpeerſec/Vroeghe perſekens. Angl. Abrecock tree / fructus Abrecocke/rectiùs Haſtye peches/id eſt, præcocia perſica dicerentur, autore Turnero.

Nomina Linguarum *Mermix Arab.*

Recentiores quidam ſic diſtinguunt: vt Taber. Armeniaca minora, klein Marillen / Malleyten/ Dioſcor. præcocia: Halbe Sommerpferſing/ Schvvenckf.

Minora

Schvvenckf. scribit in Silesia dici: Klein Morellen. Hort. Lusat. The lesser. Aprecocke tree / alijs πραικόκκιον aut βερικόκκιον Gerardo. Armeniaca maiora: Groß Marillen / Groß Malleyten / persica præcocia, Sommerpfersikens / Goldpfersing / Mallilen / de genere sunt persicorum Schvvenkf. The gwater Aprecocketree Gerardo. Hungar. Tongóri baracrk / h. c. Marinum persicum. Sed differentiæ satis explicatæ in superioribus. Linguarum dialecti, istam nominum multitudinem inuexerunt, quas placuit in Nationum gratiam hîc assignare.

Coluntur in viridariis & hortis Italiæ & Galliæ. Minora etiam in Germania haud infrequentia sunt, sed maiora multò rariora. Scribit tamen Turn. se multas huius generis arbores in Germania vidisse: aliquas etiam in Anglia. Maiora in Hetruria cum ipsis etiam persicis magnitudine certant teste Matth. Eadem Lutetiæ abundant, vbi magnæ arbores: item Argentinæ. Minora frequentia sunt Basileæ. Apud nos Montbelgardi vtrumque genus vix immune, quin singulis ferè annis aliquid patiatur, præsertim maius cuius summitates vtplurimùm gelu marcescunt, & infructiferæ redduntur. Tam minora, quàm maiora habentur in Alsatia, sed hæc in hortis paucorum nobilium.

Monspelij Martio florentes vidimus cum fructu satis iam magno, Basileæ fructus maturescit Iunij principio aliquando etiam Iulio, præsertim maiorum, vt Geneuæ & Lugduni. In Hispania matura Maio: autore Lacuna. Vidimus etiam Romæ Maio, optima & sapidissima.

Inseruntur optimè in prunum. *Albercoccoli* Italis dicta, quorum fructus Armeniacis ferè similis, & partim Persicis, non autem foliis. Autore Aug. Gallo, inseruntur prunis & Malis Armeniàcis. Fructus qui inde emergunt admodum delicati sunt dicti *Albergesi*: qui licet possint inseri persicis & prunis, meliùs proueniunt ex ossibus autumno plantatis potiùs quàm vere.

Transferri etiam gaudent. Nam vti Gesner. scribit, Persicus præcox vel Armenia cùm femoris crassitudine truncum haberet, effossa & translata pulchrè creuit, & Vere floruit. De cultura plura habes capite præcedenti.

Armeniaca autore Dioscor. stomacho vtiliora sunt quàm Persica. Galeno verò, fructus humidus est, & frigidus, vtrumque in secundo excessu. Sunt enim hæc quoque ex genere Persicorum, bonitate tamen nonnihil illa superantia. Neque enim in ventriculo, vt illa, corrumpuntur, neque acescunt, vulgò autem suauiora apparent, vnde etiam stomacho sunt gratiora: cætera enim illis sunt similia. Præcocia tamen quæ vocant Armeniacis sunt præstantiora. Quidam recentiores medici Dioscoridis & Galeni dictæ sententiæ refragantur, & ea magis quàm persica in stomacho corrumpi putant, vt tradunt Matth. & Dalech. quod nos vniuscuiusque experientiæ dijudicandum relinquimus.

Oleum è nucleis Armeniacorum expressum, mirificè valere tradunt inunctum ad inflammatas hemorroïdas, & ad vlcerum tumores, ac linguæ impedimenta, & pariter ad aurium dolores. Item potum vnciarum quinque pondere, cum vini Cretici vncia, calculos pellit, & colicos iuuat. Reliqua vide in viribus Persicorum.

MVNIACVS ARBOR.

Muniacus arbor Pruno similis. Mvniacus arbor quædam (inquit Petr. Cresc. l. 5. agriculturæ) similis ferè pruno, verùm magis nodosa, eiusque fructus est magnitudinis communium prunorum, similis fructuum Persicorum in forma, valdè tamen odoriferum, & in colore aureum eius pomum: aërem & terram desiderat, vt prunus, solutum tamen solum desiderat, non argillam, vel cretam. Seritur semine, mense Februario, & Martio: transplantatur in se verò, pruno & persico, & forsitan Amygdalo potest inseri. Circumfodi debet assiduè, & siccis temporibus irrigari, atque putrida & arida in ea recidi, atque vt prunus formari. Minus sunt humida poma eius quàm persica, aut pruna, magis tamen stomacho & cerebro confortatiua, cùm optimè matura existunt, quod eorum color, sapor & odor apertè demonstrat. *Persica. Satio. Insitio.*

Nos solertissimis naturalium indagatoribus considerandum relinquimus: An Armeniaca Malus?

PERSEA.

Cap. III.



Descript. Persea arbor est Piro similis, in latum diffusa, perpetuaque Comâ virens, ramulis ex viridi pallescétibus. Folia Lauri latifoliæ habet, parte superna uirentia, inferiore verò cinerei coloris, firma, neruis aliquot per obliquũ discurrentibus, odore & sapore cõmendata, cum adstrictione linguam mordicantia. Flos Lauri ferè copiosus, racematim compactus, pallidus, sex foliolis constans. Fructus per initia pruno similis: deinde successu temporis piri in modum oblongus, nigro colore, iucundóque sapore: nucleum cordis effigie continet, gustu Castaneæ aut dulci Amygdalæ haud absimili. Clus. *Folia. Sapor. Flos. Fructus Pruni & Piri facie. Nucleus cordis effigie*

Synonymal autorũque placita. De Persia Theoph. in quarto hist. sic scribit. Arbor est in Aegypto Persea dicta, aspectu procera pulchráque: foliis floribus & ramis totáque adeò figura Piro similis, nisi quòd altera perpetuo, (nẽpe Persea) altera deciduo sit foliò. Fructus copiosos profert, omniqúe tempore maturum edit, nouo semper veteri subnascente. Maturat perfectè sub Etesiarum flatum: reliquum crudiorem tollunt & reponunt. Est magnitudine Piri, figura oblongus, Amygdali specie, colore herbidus, nucem intus quemadmodum Pruni continens, sed multò minorẽ molliorem q. Caro ei dulcis admodum & iucunda, & concoctu facilis. Nihil enim molestiarum affert iis, qui multùm comederint. Arbor ipsa radicum tum longitudine, tum *Piro similis. Fructus. Amygdali specie Nux Pruni. Radix. Lignum.*

crassitudine, tum etiam multitudine firmitateque excellit. Materie est robusta, aspectu elegans, Loti modo nigra, ex qua simulachra, grabata & mensulas conficiunt. Hæc arbor in Aegypto & locis proximis fructifera, in Rhodo ad florē duntaxat peruenit. Et si per loca ita procedas, fructificare quidem eam comoerēs, sed parcissimè: nec enim alibi quàm in Ægypto largum suauemque fructum producit.

Locus.

Περσέα Diosc. arbor est in Aegypto fructum ferens cibo idoneum, in quo phalangia *Cranocolapta* nomine reperiuntur, presertim verò in Thebaide. Hanc arborem prodidère nonnulli in Perside quidem exitiosam esse: translatam verò in Ægyptum, natura mutata cibo idoneum fructum protulisse. Quod de phalagio cranocolapto ait, hoc ante eum tradidit Nicander in Theriacis, qui ait papilioni simile esse, & in persea inueniri. ... Aristot. lib. de coelo, vbi ait, ... Suidę Rob. Const. qui & ... & ... scribit: ... & ... Athenęo diuersis locis: ac vtrobique annotat Dalech. perseam hanc arborem intelligi, vt ex textu ipso fit verisimile.

Persea. Phalangium Cranocolaptes. Quibusdam letalis.

Nicander explicatur.

Inter Diosc. ... apud Marcell. ... pariter Gręcis perseam siue persicam dici.

De eadem locutus est Strabo Geographię vltimo libro ... fructum piri magnitudine, figura oblonga, Amygdalę modo putamine inclusum & corio.

De eadem intelligendus idem autor, quando eodem libro scribit: persicum & in India & in Æthiopia solùm nasci, arborem magnam, fructu dulci & grandi. De persea inquam hoc audiendum, non de Persico, vt nobis quidem videtur: quamuis in uulgato nostro legatur Persicus.

Persica.

Strabo emend.

Legitur & ... & ... apud Theoph. ... verò apud Nicand. in Alexiph. vbi Persęę os vocat ... hoc est ... Videtur (inquit Dalech) Nicander aduersus cerusę venenum remedia docens Persęę nuces pro Persicorum nucleis intelligere. Sic & Diosc. contra cerussam ... exhibet. (nisi fortè legendum sit ..., vt iam alibi monuimus.) Paulus tamen, sicut hîc Nicander, ... ad id laudat. Videamus nunc quid de Persea tradat Plinius. Aegyptus, inquit, & Persicam (Perseam Theoph.) arborem sui generis habet, similem Piro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascente crastino fructu. Maturitas Etesiarum afflatu. Pomum longius Piro, inclusum Amygdalę putamine, & corio colore herbido: sed ubi nux illi, huic pomum differens breuitate ac mollitie: & quamuis blandiatur prędulcis suauitas, innocuum. Materies bonitate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens à Loto. Simulacra ex ea factitauere, non eadem gratia, quàm fideli materie, vt ex arbore quam Balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Noualis itaque tantùm est. Quę posteriora Plin. verba sic legenda censet Dalech. factitauere. Non eadem gratia ęquè fideli materię ex arbore &c: contortę. Et sanè videtur hęc lectio esse planior & plausibilior. Mirum verò Plinium de persica tradere quæ Theoph. de persea, ex quo tamen indubiè locum hunc transcripsit. Idem facit quoque alibi, quando ait: persicæ arbores in Rhodo florent tantum. ... vt patet in præcedentibus. Verùm quando idem Plin. ait, ... mere illa Theoph. verba: ... Nucem quemad. Prunus, intus habet:

Persea. Persia. Perseia.

Fructus Piri.

Materies.

Plin. emēd.

Plin. repreh.

Nux.

Alij vertunt nucem Pruni magnitudine, vt annotat Dal. Alioqui quid sibi velit ijs verbis Plinius, haud ita clarum, vt alicui fortè videri possit.

Circumspectiùs idem Plinius alio loco perseam diligentioribus dici ait, nisi ibidem quoque quædam diceret de persicis, quæ Theoph. de persea. In hunc enim modum tradit: persicæ arbores serò & cum difficultate transiere, vt quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium (hæc quoq. Theoph. de persea.) Falsum est, venenata cum cruciatu in persis gigni, & pœnarum causa à regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, Myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex perside propter supplicia translatam, sed à perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem ataui sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis. Videtur autem hoc loco Nicandrum & Sostratum falsitatis insimulare, qui istud prodiderunt, vt superiori capite monere coacti fuimus, quòd plerique persicam cum persea confunderent. Eo itaq; remittimus lectorem, ne eandem decies repetamus Cramben. Per diligentiores autem, Plinium intelligere Theophrastum dubium non est.

Alius error. Per ... Myxis ... Persica ... persea.

... quo ...

Nicander & Sostratus ...

Porrò Gal. quoque ... κατὰ τόπους, perseam à se visam in Alexandria solùm, & in nulla Romanis subdita gente. Quidam, addit, persion illam vocant, aiuntque in persis lethalem eius fructum esse, qui in Ægyptiorum regione innocuus existat. Et alibi: de persio scribens, (postquam prius persici mentionem fecisset, vt constet etiam Galenum diuersas fecisse arbores) Vidi & hanc, (inquit) plantam in Alexandria, quæ & ipsa magna arbor existit. Narrant autem quidam fructum eius adeò vitiosum in Persis esse, vt in cibo acceptus interficiat. In Ægyptum verò translatum, ad cibum idoneum factum esse, vt qui eodem modo velut Pira & Mala edatur, quorum etiam magnitudinem habet.

Persea. Persium.

Venenum quibus...

Plutarcho persea arbor inter omnes Isidi gratissima est, & in Ægypto maximè celebrata, quia fructum fert cordi similem, folium verò linguæ.

Cordis figura fructus.

Auic. *Allabuch.* id est, Persea: dicunt quod est Alsadar. Hermol. Perseam inquit arborem Æthiopia & Ægyptus habent solæ. Persicum Ægypti Plin. appellare quodam loco maluit: Fortasse hîc intelligit cùm textilem persicam in Ægypto plurimam nemore Thebaico fuisse scribit. Quidam pro *Cuci* capiunt palmæ simili. De Cuci verò agemus l. 3. inter palmas, capite de Cuciophora Palma.

Allabuch. Alsadar. Persea. Persica. Persica textilis.

Ruell. persea arbor sui generis Ægyptia, Straboni celebrata. Cornar. quoque agnoscit ex Plinij loco perseam à persica differentem. At Nicander (inquit) in Alexiph. perseam & Malum Persicam, pro eadem arbore accepisse videtur: & confirmat eius interpres, citato ad hoc Sostrate, qui ipsi suffragetur, vt videri possint Plinij verba ad Nicandrum redarguendum pertinere. Nobis sanè Nicandri verba magis videntur demonstrare perseam Theoph. quàm persicam.

Persea. Persica. ... Vtramque confundit Nic.

Cornar. ...

Tragus & Cordus apertè distinguunt: itemque Scaliger, qui in hæc verba prorumpit. Gal. in 2. κατὰ τόπους ita scri... tum reliquit: ab sese visam Perseam in terris imperij Romani, præterquam Alexandriæ nullam. Quæ verba si habuissent in memoria spicileguli nostri, non animum induxissent disputare, & quærere, diuersisne locis eadem venena-

nenata,& non venenata queat esse. Quo persuaderent nobis, Perseam dictam, cùm esset Venenata,& Persicum, vbi non esset. Nam si Alexandrino in agro tantùm vidit Perseam Galenus, quo tempore Persicus esset in Græcia & in Italia plurima: quid actum agant? vel Plinium legissent, qui aperto bello impugnat hanc inscitiam. Nam quod afferunt è Diosc. tam Perseæ quàm Persici fructum esse ventriculo commodum, tantum abest vt eorum foueat pertinaciam, vt ijs ipsam quoque subruat occasionem desipiendi: quando illi duas, non vnam esse vident arbores. Sed quid opus est verbis? Persea Piro similis: Persicus Amygdalo. Persea semperuirens, Persicus non. Persea πᾶσαν ὥραν πεπαίνει: Persicus autumno tantùm. Perseæ Pomum oblongum: Persico rotundum. Illi color viridis: huic aureus aut flauus: Illi nucleus intus minor Pruno & mollior: huic maior, ac duritia penè inuicta. Illius materia valida: huius mollis,& nullius vsus. Illi nigra: huic uulgaris, vt alias multas differentias prætereamus.

Bellum verò subterfugium Agricolæ inquientis: Perseam nemo mirabitur à nobis ignorari, qui apud Galen. legerit, nullibi sub Romanorum imperio eam arborem præterquàm in Alexandria à se visam.

G. Seilerus medicus Augustanus, infit Agricola, Persicum & Perseam eandem arborem adnitebatur adstruere: postquam eandem sententiam adserere deprehendi Io. Rodericum Lusitanum, subscribere placet: Idem præterea existimat Columellam in hortulo de Persea scripsisse, verùm nec hic in hortulo de Persea scripsit, nec ille cum suo Roderico rectè sentit.

Rectiùs Scaliger cùm nondum sciret quid esset persea: Necesse est, ait, aliud esse perseam, quàm nostratem persicam, contra Nouatorum temeritatem: nam & is aliquando dubitauerat an possit non esse diuersa. Postquam verò rationes, quas suprà diximus inspexisset in sententiam abiit.

Gesner. in epist. ad Occonem scribit nescire se quo nomine vernaculo Aegyptijs vocetur persea, audiuisse tamen *Amygdain* vocari.

Hadr. Iun. in emblematibus ex Theoph. perseæ descriptione (inquit) deprehendere licet persicam nostræ persico esse congenerem, specie tamen dissidentem. Sed non placet idem perseæ arboris figuram ponens quam qui videat,& perseam norit, aut descriptionem Veterum consideret ad libitum factam liberè dicat.

Sic & Porta Neapol. cum sua cordis signatura picturam nobis dat plantæ nunquam visæ: si rem ipsam nouisset, aut Veterum credidisset placitis, non tam ex figura aucupari tentasset naturalium vires, quàm ipsarum vel qualitate, vnica rerum actrice, vel, si quæ esset, proprietate occulta. Voluit nimirum, hoc sibi nouum tribui aucupium in naturæ sacris: quantitati, vel infimæ adeò qualitatis speciej, figuræ, vel proportioni deberi, quod alij quæsiuissent in patibili qualitate, vel manifesta, vel sanè nec ipsi quidem manifesta.

Suam quoque hic agat personam Matthiolus. dum in Marcellum sibi vix alium quàm popularem inuehitur, sic pote: Perseæ arbor Ægyptia est, (vt putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostràs Italica malus Persica, sed planta plurimùm. Olim in suis primogeniis operibus, non annotauerat vbi vidisset suam Perseam: tandem verò prodit & imaginem suis coloribus ornatam sibi dono datam fatetur Tridenti, per Odoardum Polonum medicũ: qui Syrium & Ægyptum peragrasset. Sed si vera & genuina eius icon Perseæ, quam proponit: cur olim inuentorem vel obseruatorem suo fraudauit honore ac merito? Merebatur sanè tam rara planta, & confessionem veri & indagi nem vlteriorem, propter eius difficultates, quibus Matth. seculo obruta doctißimis quibusque videbatur, sed habeat ille suam figuram, & quidem eam solam, solus: quippe quam puram imaginariam existimamus: & ad descriptionem Theophrasti (atque vtinam benè) effictam, nobis nullatenus acceptandam, donec prodeat nouus quidam patronus, qui nos doceat contrarium.

Aliam Iconem exhibuit C. Bauh. excluso nomine Perseæ secundæ & Plinij, qualis & nostra.

Rob. Const. in Lex. annotat ῥοδέαν siue ποδέαν Suidæ ῥοδακινέαν dici, etiamque Aristoteli περσέαν, lib. de Mundo. *Rhodacinea.*

Lob. & Penæ Persea, qui diuersam quoque à Persica agnoscunt. Hist. Lugd. Persea America Matth. Et alibi Persea America Clus. cum fructu. Sed prior figura nihil est aliud quàm merum figmentum Matthioli: proinde ad eam nihil attinent, quæ ibi Perseæ nomine traduntur. Posterior figura quæ Clusij est, Perseam quidem refert, sed appictus Cucuphoræ fructus Perseæ non est, vt ibi significatur, sed peculiaris, atque distinctus etiam ab ipso Theoph. factus, de quo nos capite proprio. *H In nor.*

Gesn. in epist. ad Occon. Perseam inquit, arborem nostri vernaculam esse Ægypto? sed quo illis nomine vocetur nescio. Audiui tamen Amygdalam vocari. Fructus dicitur Piro similis,& os habere intus & prunum. Ioan. Placa Medicus, vt testatur Clusius, incolis regni Valentini *Mamay* dici asserebat, tametsi qui nobis Americam descripserunt Hispani, aliam ab hac diuersam arborem hoc nomine insigniant. Multis post annis à Simone de Touar Medico Hispalensi non *Mamay*, sed *Aquacate* vocari edoctus sum. *Cerasphoron Amygdala. Mamay.*

An verò, addit Clus. hæc arbor Veterum Persea sit nec ne, dispiciendum est. Plinius Perseam simili modo, iisdémque ferè verbis describit, voces ipsas commiscens, quas tamen alio loco apertissimè distinguit: qui sanè locus eorum sententiã apertissimè refellit, qui Perseam cum Persica malo eandem esse volunt. Arbor quam exhibeo flore & folio Laurum magis refert quàm Pirum, fructu etiam oblongo est, qui Myxis (qualem illi Plinius tribuit) aut oblongis Prunis similior sit, quàm Amygdalis,& colore (vt Placa referebat) nigro, non herbido. Itaque, vt verum fatear, tametsi nonnullis cum Persea Theoph. descripta notis hæc nostra conueniat, mihi tamen ea aptiùs quadrare videtur ei, quam Plinius describit, & Plutarch. in Ægypto nasci testatur Isidi gratissimam, quòd fructum ferat Cordis æmulum, folio linguæ. Quibus verbis Clusius videtur velle distinguere inter Perseam Theophrasti, & eam quam Plin. & Plutarch. descripserunt; de quo iudicium esto peritiorum. *Aguacate.*

Lectores quoque Solerij cõsiderent opinionem, qui uult *Mangam* siue *Amba* esse Veterum perseam, de qua re capite proprio. Inter eius verò scripta hæc legimus, perseam cum persicis confundit Columella. Plinius siue sua, siue typographi culpa, malè legit Persica. Matth. Perseam sibi non visam figuram ementitur. *Solerii opinio. Matth taxat.*

Dicta iam sunt loca ex Veteribus in superioribus. Clusius scribit, valdè raram esse hanc arborem: nam solo Valentino regno vnicam arborem vidisse, in monasterio D. Virginis cui cognomen *Locus*

de Iesu, primo ab vrbe Valentia lapide, ex Armenia, vt ferebatur, eò delatam.

Tempus. Vere florentem conspexit idem. Autumno maturum fructum ferre intellixit à D. Io. Placa Medico & professore Valentino, qui ei loco dicto commonstrabat. Simon de Touaro Med. Hispal. similem arborem in suo horto alit. Persion, inquit Athen. gignit Arabia.

Vires & Vsus. Perseæ fructus, autore Diosc. cibo idoneus est, & stomacho vtilis. *Fluxus sang.* Arida folia trita & inspersa sanguinis eruptionem sistendi vim habent. Perseæ folia, vt scribit Gal. adstringentem vim modicè participant, adeò vt queant etiam nonnunquam vtiliter sanguinis eruptione affectis partibus imponi. Paulus perseæ radicem inter menses ducentia recenset. Apud neotericos, Europæos saltem, quantùm nobis constat, nullo adhuc experimento celebratur.

PERSICÆ NVCI SIMILIS FRVCTVS NVCLEO venenato.

Cap. IV.

Vires & vsus. CAthæretica, vel, vt veriùs loquamur, septica est huius fructus facultas, quo Indus quidam Æthiopissam (vti refert Monardes) cuius crura *Vlcus.* malignis & inueteratis vlceribus scatebant, in puluerem redacto atque insperso curabat, exesa *Locus.* carne putrida. Eundem puluerem cum elychnio ijsdem imposuit vlceribus, ad generandã carnem, & vlcus ad cicatricẽ perducendum. Est is fructus in insula Margarita dicta admodum vulgaris, quo etiam in cibo frequenter vtuntur, magnitudine *Persicæ nuci similis.* Mali Assyrij vel Arantij, nucem Persici mali ossiculo similem continens, cuius concremati puluis (nam ob duritiem cremandum, alioqui difficile *Nucleus venenatus. Pulpa edulis.* attritu) ad ea quæ modò dicta vtilis est. Nucleus qui intus continetur adeò noxius est & deleteria facultate præditus, vt siue homo, siue bestia eo vescatur, præsentaneam mortem sibi moliatur, cui nullo remedio occurri potest, tanquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpsisset.

Hæc pauca à Monarde prodita reuocant nobis in memoriam, quæ Diosc. Plin. & Gal. scribunt de Persea venenata vel læthali, quæ adhuc pauciora & dubij plena.

Huc fortè etiam referenda quæ Rauuolff. scribit: Persianum quemdam mercatorem indicasse sibi de venenato fructu Perseæ, eis noto nomine Sephæ: propterea ab ijs negligi. Confer etiam quæ dicuntur de Manga venenata.

MAMAY ARBOR.

Cap. V

Descript. Folium Lignum. Fructus. Ossa amara. Castaneæ facies. Mamei. Exactæ fructus descriptio. MAmay ab Hispanicis historicis descripta (cuius iconem lib. præcedenti cap. 45. sub titulo, Guanabano fortè similis Higuero, damus) arbor est formosa, simili modo virens vti Iuglans, alta lataque coma, sed quæ aliquantulùm in pyramidem desinat, Cupressi modo, Folium longius quàm latum: materies ligni fungosa: fructus rotundus & magnus, carne Malum cotoneum referens, sed sapore Persici duracini: huic insunt terna quaternaque ossa, interdum plura simul iuncta, valde amara: *Gomara.*

Vt *Scaliger* verò tradit, *Mamei* Castaneæ tum facies tota, tum magnitudo. Idem folium, sed maximum. Fructus non solum ingentis Persici, sed etiam maximi Cidonij superat globum. Nuculas duas habemus, quas intus fert: quarum altera penè æquat Persicũm, altera longè maior. Ex qua potes, addita, aut circumiecta pulpæ corpulentia, totum ambitum animo metiri. Pulpa rubro colore est: Corium fructui fuluum. Sapor Persici, non, vt Cardanus scribit, Piri. Quod & testatur nucleus. Olet enim Persici nucleum. Quod verò Cardanus ait: Nuculam esse triangularem: verum quidem est, sed minùs accuratè pictum. Vnum enim è lateribus adeò est obtusum, vt dorsum potiùs, quàm anguli acies esse videatur. Vna planicies illa, non duæ: Læuissima, splendidissimáque pars hæc, colore ferrugineo. Tertium latus planius, & ad vtrumq; caput cuneatum. Rostellum quoque alteri prominet geminum: sed infernè producitur magis. Eius figuram quod referret, nauigium priscum sculptum vidimus. Quod verò idem Card. scribit, in nucula nucleum ferruginei coloris, verum non est. Potiùs ruber est. Eius nempè coloris, cuius vel China, vel Air, vel Ben rubrum. Odor, qualem diximus, Persici nucleo proximus: item sapor, verùm longè dilutior. Vbi gustaris: tandem, licet lentè, ac serò, palatum acuit, ac pungit parum. Intra medullam hanc, quam alteram medullam amarissimam Card. profitetur, nullam inueni, nec vero simile est. Si verum est, τῶν ἀπίστων est. *Hæc Scal.*

Cardani error. *Alius error.* *Sapor.*

Oviedus tam arborem quàm fructum paulò aliter describit, sic: Mamei arbor est speciosissima, magnæ Nucis iuglandis proceritate, foliis paribus aut maioribus crassioribus, altera parte viridioribus, palmum longis & ad proportionem latis. Huius fructus est omnium qui in insula Hispaniola dicta proueniunt gustui suauissimus, quandoque perfectè, quandoque imperfectè rotundus, pugnos duos magnitudine æquans, aliquando minor, cortice contegitur fuluo, modicè aspero, Pirorum syluestrium ritu, nisi durior crassiorque esset. Sunt qui vnum, alij duos trésue concludunt nucleos, in pomi medio, interstitiis distinctos, acinorum ritu membranula tenui opertos, delibratæ castaneæ colore, quorum pulpam, si secueris, iudicabis castaneæ, præterquàm sapore similem, sed interior acinus fellis est amaritudine, delicata tunicula contectus, quam inter & priorem illam membranulam caro siue pulpa intercedit ferè fulua, Persici Duracini gustu, aut meliori, non tamen tàm succulenta est, neque tàm odora. Pulpæ isti digitalis est crassitudo in maioribus, minor in minoribus pomis.

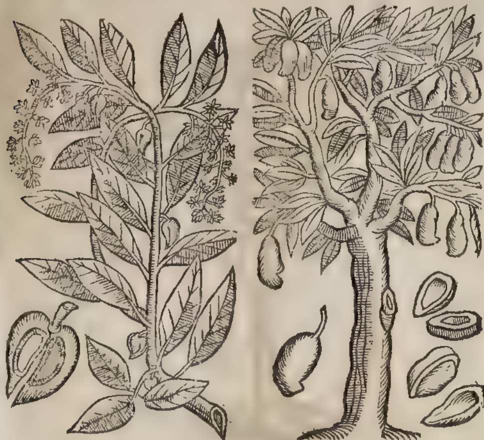
Arbor... descriptio. Fructus descriptio. Vno... nucleis. Castaneæ similis... Interior acinus amarissimus. Pulpa.

Varietas. Benzo huius fructus lemma & varietatem paucissimis verbis comprehendit. *Mamei* arbor mediocris Nucis magnitudine, longiore quàm latiore folio. Fructus eius in Hispaniola insula rotundi, in continenti verò longi & crassiores, & gustu iucundiore sunt, tres quatuor acinos seu interiora ligna habent pulpa in spadiceum colorem vergente, tenui tunica, sapore aliquantùm dulci.

Synonyma. *Mamay*, Gomaræ in histor. gen. Indiæ. Item Clusio. *Mamei* Scalig. Ouied. Hist. Lugd. Figuram quam exhibemus ex Hist. Lugd. desumpta est, nec videmus magnam similitudinem cum Castaneæ folio, quale ei Scaliger tribuit: Gomara autem & Ouiedus tribuunt Iuglandis. Haud multò feliciùs, si figuram spectes, qualem tamen illi circumscribunt. Quod si etiam vera dicit Ouiedus interiorem acinum esse fellis amaritudine,

etiam-

etiamnum stabit Cardani senten ia, alteram me-dullam interiùs latitare amarissi nam: nec rectè à Scaligero reprahensus, dicente vero id non esse simile. Turnes in hist. Ind. Ouid, Gallicè *Mameis* dici fructum cum nucleo scribit. Item Mamay arbor viridis vt iuglans, fructus bonus in Darien, eidem, alio loco, *P. Mart.l.9.* Ocean. *Mameis* est arbor alia apud Dariennenses, quæ fructum producit aurei mali magnitudine: sapore, melóne optimo, haud insuauiorem.



Descriptio

MANGAS SIVE AMBA.

CAP. VI.

Mangas Acostæ. Mangas alia Icon, Linschottani.

SCalig. autore: Est in Malabar Magna dicta arbor, Piri facie, cuius fructus Persico par, aut maior: corticis color viridis immaturo. Augusto mense cum maturitate recipit luteum: simul acquirit splendidum nitorem. Caro, vt Pruno, mellei saporis. Os intus sicut Amygdalo. Immaturum condunt, vt oliuas. Amba nomen.

Arbor Piri facie. Fructus Persico par. Tempus. Caro fructus in Pruno.

Acosta verò, qui Mangas siue Ambam neutiquam Piri folio depingit, ex quo nostra prior Icon desumpta, sic describit. Vasta hæc est arbor, & multis ramis prædita, fructúmque fert magna ex parte anserino ouo maiorem, nonnullis interdum Indiæ locis binas libras aut ampliùs pendentem: in eadem verò arbore persæpè colore differentes isti fructus conspiciuntur: alij enim diluti virent, alij flauent, quidam etiam ex viridi rubescunt: grati admodum saporis odorisque est; & quando non est corruptus, Duracinis Persicis (quæ a carne firmiore flauaque Melocotonea vulgò appellantur) præstat. Antequam probè maturus sit gustu adstringente est, vt ea pars quæ officulo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & sapidus. Præduro putamine, vndiquaque tomento aut duris fibris transuersim & obliquè excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crassiusculus, magnitudine Ilignæ glandis, candidus, & candida cute tectus, gustu amaro, dum crudus est. Inuenitur etiam huius genus sine officulo, palato admodum gratum. Aliud eius genus siluestre reperitur, *Mangas brauas* nuncupatum: dilutè viret, aliquantulùm splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne præditum est: nam crasso cortice solummodò integitur, officulum prædurum & cartilagineum, Cotonei tamé mali magnitudine est.

Per vniuersam prouinciam Malabar, copiosè prouenit hæc arbor, domestica siue satiua minor, breuioribus & crassioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum Malorum loco, sese mutuò petere consueuerunt.

Io. Linschottanus ad suam figuram ære exsculptam hæc annotat. *Manga* ex arboribus dependens, ad similitudinem arborum Iaccæ, magnitudine Persici sunt, colore viridi, & ad ruborem accedente. Officulum habent maius, sed ad esum nullo vsu. Interior Mãgæ color ad flauedinem accedit, magni in India vsus, vt oliuarum in Hispania. Post Ananas gustu sunt maximè suaui: orizam cum hisce fructibus coquunt, estque quotidianus mancipiorum cibus.

Amba, inquit Lugd. Romanus simillima est arbor frequentésque vt piro fructus: qui intra corticem occultantur vt amygdalæ amaræ. Condiuntur in Cadis vt apud nos Oliuæ: sed sunt longè meliores.

Tempus & locus.

Maturitatis tempus à quadragesima illis ad Augustũ durat ingẽti passim numero & vtili pretio.

Ludouicus Bononiensis in Itin. sio etiam in Caliculo nasci tradit, sicut & Munsterus in sua Cosmographia.

Synonyma. Clus. notatur Ambo. Mangas. Manga. Anon.

Amba dicitur fructus: Caudex *Magna*, (fortè *Manga* legendum) Lugd. Romano. Clusius verò non refert, ad *Manga* siue *Ambam* arborem hanc Lugd. Romani, sed ad *Ambare*. *Manga* arbor Scaliger. Fructus conditus *Amba*. *Mangas* Indis, Garciæ, & Castori dur. Clus. in annotat. ad Garciam: Mangas fructus in memoriam mihi reuocat Iaiama Ouiedi, quam lib. 2. suæ histotiæ describit, cap. 13. tametsi plus similitudinis habere videatur cum eius *Anon* de quo lib. 8. cap. 18. Costæ *Mangas*, in Canarin *Ambo*: à Persis & Turcis *Amba*: huius aliud genus sine officulo: & tertium syluestre *Manga brauas*. Histor. Lugd. distinctis capitibus longè dissitis locis de hac agit. Primùm sub nomine *Manga* & *Amba*. Secundo sub titulo *Mangas*, cum figura Acostæ, quasi diuersæ essent arbores, & prioris loci ne verbulo quidem meminit.

Mangas. Ambo. Hist. Lugd. not.

Noua nec hacten⁹ dicta sua opinione prodit Solerius. quid autẽ? Perseã, inquit, in Calecut *Mãgam* dici & fructũ *Ambã*, descriptã à Lud. Barth. lib. 3. tamẽ à nobis dubitatur sint ne idẽ. posteri nostri inuestigent. Porrò quod locũ & tempus attinet, Garcias vtrumq; luculenter explicat, his verbis. Tanta est huius fructus suauitas, vt cùm in foro prostat, Ormuz incolæ, apud quos frequens est cum aliis plurimis fructibus, reliquis neglectis, hunc sibi emant.

Perseam esse Mãgam putat Solerius. Locus & tempus. Fructus suauitas.

Colligendi tempus est in regionibus calidioribus mense Aprili: aliis regionibus serotinis, Maio & Iunio: Interdum tamen Octobri (quem ipsi *Rodolph* vocant) & Nouembri.

Varietas delectus. Guzarateus.

Cæterùm pro regionum natura & diuersitate, variat etiam saporis bonitate hic fructus. Primas tenet is qui in Ormuz nascitur. Secundum locum obtinet, qui in Guzarate prouenit, præsertim is, qui per excellentiam Guzarateus nuncupatur, magnitudine quidem reliquis cedens, saporis tamen & odoris gratia iis superior, exiguo intus osse vel nucleo. Tertium bonitatis gradum

obtinet, quem Balagate gignit, maior in vniuersum suprà dictis. Memini enim duos vidisse, qui quatuor libras cum dimidia penderent. Sed inter eos suauior mihi visus est, quem proferunt Chacanna, Quondor, Madanager & Daltabado, primariæ vrbes Regis Nizamoxa. Boni sunt item ij fructus, qui in Bengala, Pegu & Malaca proueniunt. Habeo in meo prædio, quod est in Bombana arborem huiusmodi fructus proferentem, quæ bifera est. Nam Maio mense fructum fert, saporis quidem & odoris gratia excellentiorem. Autumni verò sub finem aliam superiori eo ipso cõmendabiliorem, quoniam præter tempus solitum nascatur. Hæc Garcias. Costa quoque autor est, in multis prouinciis nasci, vti in Balabar, Goa, Gazarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliisque Indiæ locis: at in Ormuz reliquis præcellens. In Persia sunt fructus *VVac* dicti illis, inquit Rauvvolf. rotundi, rubétes, magnitudinis ferè Indicorum Melonum. Considerandum peritis relinquimus, an Mangas tantopere ob suam bonitatem commendata possit esse Wac Persis dictus, per mare delatus in Persiam.

Bifera.

An VVac Persarum Rauvvolfi.

Vires & Vsus.

Garcias autor est, colore hunc fructum esse ex viridi rubescente, & odore gratissimo. Exempto cortice editur, aut sine vino, aut generoso aliquo vino maceratus, veluti Persica Duracina. Conditur etiam saccharo, interdum & aceto, & oleo, & sale, inspersis in eius meditullio Zingibere & aliis. Interdum editur cum sale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò est & humidus, quemadmodum Persica. Eius officulis assatis alui profluuia sisti aiunt, quod verum esse deprehendi. Nuclei verò recentes lumbricos, & ventris tineas necare dicuntur, quod rationi consonum esse puto ob eorum amarorem.

Cibus.

Temperam.

Ossicula ad alui profluuium.

Vermes.

Vt verò Costa tradit, editur hic fructus in laminas sectus, aut sine vino aut cum vino maceratus. Conditus etiam saccharo, vt commodiùs adseruari possit, atque interdum cultello aperitur, & in eius meditullium Zingiber recens, Allia, sinapi, sal cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo.

Qualitas.

Nocumenta.

Saliunt etiam, & elixant, atq; in forum venalem proferunt. Frigidus & humidus est, tametsi vulgus calidum constituat, & multas mordicationes in eorum, qui vescuntur, ventriculo parere affirmet. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes serpiginem, Erysipelas, biliosas febres, phlegmonas, & scabiem generare: quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum æstum, in similes morbos incidunt, etiam nonnulli qui illo abstinent. Tostus Ilignas glandes sapit.

Mangas brauas Venenum summum.

Genus syluestre *Mangas brauas*, adeò præsentis est veneni, vt indigenæ illis sese mutuò perimant. Nam si quis paululùm ederit, illicò moritur. Interdum oleum admiscent, ad exacuendam eius vim, vt celeriorem perniciem adferat. Sed quocunque tandem modo sumptum, adeò celeriter perimit, vt hactenus nullum sit repertum antidotum ad illius vim compescendam. Cum venenata *Mangas* conferri possunt, quæ antè dicta sunt, de Persicæ Pomo, simili fructu venenato, & Persea Veterum & Rauuolfij venenata.

Persicæ pomum venenatum Persea.

AMYGDALVS, DVLCIS ET AMARA.

CAP. VII.



Descr. *Folia.* *Flos.* *Fruct.*

TAM arcta foliis Amygdali est cum Persicæ foliis similitudo, vt difficulter distingui possint: oblonga, angusta, acuminata, crenata, valdè obscuro amarore, maiore autem lentore prædita. Flos quoque non absimilis, nisi maiore candore participaret, folia præit: magna quoque eorum similitudo cum floribus Malorũ. Pomum Persico non ineptè compares, sed compressum & in arcum tensum, puluinato callo, minùs spisso, eduli, aciduloque dum tener est, spontè, in maturitatem tendente fructu dehiscente, & facilè ossiculum læue superficialibus scrobiculis peraiam relinquente: putamini aliàs fragili, aliàs duro, nucleus inest dulcis, cuticula tenui russa, veluti puluisculo respersa obductus, tam in culinæ quàm seplasiæ vsum: vel amarus officinis magis expetitus. Lachrymam quoque plorat in gummi concrescentem arbor ipsa. Gemellum nobis obseruatum Amygdali ossiculum, quod inter naturalia nostra adseruamus. Radix quæ ex medio trunco descendit, autore Theoph. prægrandis est, & altè demissa citò germinat.

Ossicul. *Lachr.*

Synonyma autorum que pa... ta. *Amygdalea.*

Ἀμυγδαλέα & Ἀμυγδαλῆ Diosc. pro arbore, & ἀμυγδαλῆ γλυκεῖα, καὶ ἐδώδιμος, Amygdalæ dulces & esculentæ, vt Interpretes vertunt numero plurali. Hippocrati antiquissimo Medico fructus dicuntur αἱ ἀμυγδάλαι l. 2. de Diæta. Item l. 2. de morb. in febri singultiente, Amygdalæ. Lib. verò tertio de Ictero: κάρυα θάσια λεπτιδέντα: Nuces Thassiæ decorticatæ habentur: ex quo loco videtur apparere Hippocrati Amygdala & & Nuces Thassias differre. Idem l. 1. de morb. mul. Amygdala præscribit: & l. 2. Amygdala amara depurgata, aliquoties. Apud Theophrast. quoque passim ἀμυγδαλῆ legitur pro eadem. Ab aliis tamen Ἀμυγδάλη tàm pro arbore quàm pro fructu scribitur: aliis pro fructu tantùm, qui & ἀμύγδαλον dicitur. Et ἡ ἀμύγδαλος pro eodem apud Lucianum. Amygdalus arbor, *Nux plurima* dicitur: Vocatur & *Nux Græca*, & *Nux Thasia*, & similiter *Thasia*. Amara verò etiam κάρυα πικρά, id est, Nuces amaræ Archigene autore apud Gal. θασίων πικρῶν fit mentio apud eundem. Ita & Cloatius voluit Amygdalam eandem esse cum Græca & Thasia. Amerias verò Amygdalum Myceram vocari tradit.

Amyg... Amyg... lum. *Amygdalus.* *Nux plurima.* *Nux Græca.* *Nux Thasia.*

Copiosè fructificat. Cito senescit. Adulta fœcundior.

Porrò, Theophr. de Amygdalo multa sparsim tradidit. Abundè fructificare, ideóque citò senescere: sed ætate grandiore reddi fœcundiorẽ: Non plagam tantùm sed & scissionem ferre: Stillare

lare gummi, interdum copiosiùs fructificare, quàm producere folia, quæ etiam nonnunquam ob fructuum multitudinem cerni non possint, quoniã natura se totam ad fructuum generationem direxerit. Damnosam esse arborem, quoniam & viribus sit robustis, & radicem habeat numerosam. Cultu transire ex amara in dulcem, idque triennio pòst: tardè folia amittere, florem foliatum, quarundam subrufum: fructificare ex annotinis surculis: Eius extrema germinare non posse, nisi id raro & præter naturæ consuetudinem eueniat. Quin & rami prægrandis eiusdem germen raro erumpere. Amittere maximè suos fructus antequam maturescant, quod & nexu debili hæreat, & mole grandiuscula sit vt facilè à ventis decutiatur. Quandiu virens ac recens est Amygdala, aquosa sentitur, siccescens autem pinguiuscula redditur. Non diu durant quemad. nec Iuglandes, quia raro miniméque compacto putamine obtecta. Seritur auulsione, semine degenerat: cultu mitescit.

Idem autor Amygdalæ Corni tribuit folium, nisi quòd pinguius crassiusque sit; Et alibi scribit, fructum Therebinthi in India similem esse Amygdalis, etiam magnitudine. Dioscor. Pæoniæ siliquas, [λοβοὺς] ἀμυγδάλοις similes dicit.

Corn. Celsus Amygdala amara, nuces amaras generaliori voce nuncupat: sic enim Pantinus eius Commentator explicat.

De Amygdalis sic Plinius. Tertia ab his [auellanis] natura Amygdalus, tenuiore sed simili Iuglandium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. [de amaris hoc verum, non de dulcibus, dal.] Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in Iuglandium genere ser... ...Græcarum verò Nucum Cato meminit c.8. Per quas Varro l. 1. c. 6. Amygdala intelligit, vt facilè colligimus ex diuersis locis alijs, præsertim l. 2. c. 9. cùm ait: Quidam Nucibus Græcis in aqua tritis perungunt canum aures, & inter digitos, quòd muscę & ricini, & pulices soleant (si hoc unguine non sis vsus) eos exulcerare. Item l. 3. c. 16. Apes morbidas fieri tradit, propter primores vernos pastus, vt florum Nucis Græcæ atque Corni, indeque Cœnacas fieri, atque vrina pota refici.

Miramur verò Dalechampium in suis ad Plin. annot. ad l. 23. c. °. hæc Varronis loca citata ad Nuces Iuglandes referre. Nam per nuces Græcas neutiquam Iuglandes esse intelligendas ex ipso apparet Varrone, qui l. 1. c. 16. eas nominat Iuglandes, & quid per eas intelligat satis apertè demonstrat, vt ostẽdemus in Iuglãdis historia. Locus ubi meliùs prouenire ait Nuces Grecas, optimè cõuenit Amygdalis. Præterea Amygdala vtilia esse aduersus muscas ricinos & pulices, verisimile est. Iuglandes sanè non florent vel Iulos ferunt cum Corno: Amygdalus autem est prima quæ floret post Cornum, & sæpe simul cum ea. Idem tamen Plin. manifestè, vbi de Amygdalarum viribus agit, nuces Græcas nuncupat.

Cæterùm non minor nobis occasio dubitandi quæ fuerint nuces Grecę Columellę, quàm Plinio, quæ Catoni. Colum. de re rust. l. 5. vno & eodem capite, nempe nono, meminit Nucis Græcæ simpliciter: & Nucis Græcę ac Auellanę Tarentinæ (qua ratione nimirum tales facere oporteat) Iuglandis & Castaneæ: & in fine eiusdem cap. Amygdalæ. Item lib. arborum c. 22. eadem scribit quemad. & de Amygdala c. 25. Columellam tamen per Nuces Grecas intelligere Amygdala id fortè demonstrat, quòd Palladius, qui Nucis Grecæ non meminit, in Ianuar. tradit de Amygdalis, quæ Colum. de Nuce Græca: nempe de maceratione facienda in mulsa, & de faciendis Amygdalis nucibus teneribus. Repugnare tamen videtur, quòd hic eodem cap. scribat de Nucibus Græcis & Amygdalis, quod tamen, vt ipsi non insolens, fortassis excusari posset, si excusationem non respueret nominum diuersitas. Item quod Palladius, vbi scribit de teneribus Amygdalis, non eundem doceat modum faciendi, nec nominet Tarentinam, ac omittat Auellanam Tarentinam. Item quòd postea alio capite nempe de Nuce Iuglande doceat, quomodo Nux Iuglans facienda Tarentina. Sed rursus, quę antea ex Varrone adduximus loca facere videntur pro ea sententia, quæ statuit, Nuces Grecas Columellę esse Amygdala. Sed de hac re doctorum esto iudicium.

Consulamus Athenæum. Carya [inquit] id est, Nuces, & Attici, & alij Scriptores communi vocabulo fructus omnes operimento duro tectos appellant: Epicharmus verò, vt nos per excellentiam Amygdalas vocat καπυροτρώγονα κάρυα, [quidam calidas nuces interpretantur] id est, Nuces quæ pro bellarijs tostæ mensis apponuntur. Philyllius: *Nuces.* *Capyrotrogonu nux. Calida nux*

Sorba, Nuces, Amygdalæ.

Heracleon Ephesius scribit, & Amygdalas, & quas nunc Castaneas appellant, Nuces vocatas fuisse. Carya, id est, Nux arbor, legitur apud Sophoclem. Amygdalas Naxias Veteres celebrarunt: nec immeritò: quandoquidem in ea insula gignuntur egregiæ, vt mihi persuadeo; inquit Athenæus. Phrynichus: *Nuces. Nux arbori Naxia.*

Dentes molares omnes rupit ita vt
Nec Naxiam quidem Amygdalam frangere possim.

Herodianus Alexandrinus autor est Amygdalas dictas fuisse, quòd sub virenti cortice illarum putamen πολλὰς ἀμυχὰς, i.e. multo scarificatu sit veluti discissum atque fissum. Neutro genere Amygdalum etiam dicitur Diphilus, *Amygdalæ vnde dictæ. Amygdalũ.*

Bellaria, Myrti baccæ, placenta, Amygdala.

Sed de vocis tono atque accentu, vbi statuendus sit, ambigitur. Pamphilus quidem censet, cùm fructum significat, vltimam syllabam graui notandam esse, vt in hoc dandi casu, ἀμυγδάλῳ: at cùm pro arbore usurpatur, eam syllabam circumflexo signandam esse, ἀμυγδαλῆ. Aristarchus æquè fructum & arborem cum acuto in penultima profert. Philoxenus in vtroque significatu circumflexum addit. Eupolis:

Ναὶ μὰ τὴν ἀμυγδάλην: id est, Per Amygdalam tu me perdisti.

Aristophanes. Agedum, has ἀμυγδάλας sume, caputque tuum saxo frangito.

Phrynicus: ἀμυγδάλη tussis remedium optimum est. *Tussis remedium.*

Quidam in vltima cum graui ἀμυγδαλὰς pronunciant. Typhon in opere de Atticis accentibus, fructum ἀμυγδάλην cum graui tono in vltima; & genere foem. dixit, quod neutro τὸ ἀμύγδαλον nos efferimus: arborem autem ἀμυγδαλῆν, vltimæ sylabæ circumflexo tono adiecto, quia præter fructus intellectum, ea vox possessionem demonstret, cum illa nota & specie. ἀμυγδαλῆ namque arbor Amygdalas fructum parit, alit, fouet, & tanquam sobolem suam habet & tuetur. *Amygdala.*

Porrò huic tám anxię accentus & scriptionis inquisitioni Athenæi optimè quadrat quod Galenus de alimentis alicubi scribit: Qui se Atticos appellant, alij fructum genere fœminino Amyg- *Athen. not.*

dalas enunciari oportere contendunt: alij neutro Amygdala: ne id ipsum quidem, de quo tantopere contendunt, intelligentes, vtroque nomine apud viros Atticos scriptum esse.

Macerobatos. Caryocatacte. Amygdalocatacte. Muceres.

Pamphilus in glossis apud eundem Athen. ait: μεκηρόβατον à Laconibus vocari καρυοκατάκτην (Nucifrangulum: qua voce vsus est Plautus, nimirum instrumentum, quo franguntur nuces Amygdalæ, & reliquæ) pro Amygdalocatacte, quia Lacedæmonij μυκήρους vocant Amygdalas.

Magna Amygdali in sacris & apud populum Israeliticum æstimatio.

Magna verò huius arboris æstimatio, etiam in sacris literis, & apud populum Israeliticum, quòd in hanc ipsam, Aaronis virgam siccam, ineffabili metamorphosi permutarit rerum Creator summus, vt Num. 17. legimus. Quam virgam ita floridam, Iudaicus postea populus in suis nummis, quos *siclos* vocant, designari curauit. De qua re eleganter D. Augustinus, vt omnia, in opere suo de mirabilibus sacræ Scripturæ. Aaron, inquit, virgam inserto nomine acceperat. Crastino manè Aaron virga gemmulas Amygdalini floris ostendit, quo patebat Aaron præ omnibus in sacerdotium Dominum elegisse: nec tamen in hoc contra naturam virga monstratur aliquid effecisse. Sicut itaque virga Aaron germinauit in populo Iudæorum, ita crux Christi floruit in populo Gentium. Quis autem iste est fructus quem attulit? *Amygdala nux.* Amygdalas, inquit. Amygdalæ fratres, nuces sunt. Qui fructus primo quidem indumento amarus est, sequenti munitur ac tegitur, tertio iumentem pascit ac nutrit. Nam quia sacramentum sacerdotale est virga nucis: iccirco arbitror etiam Hieremiam, qui vnus erat ex sacerdotibus ex Anothot vidisse virgam Nuceam.

Virga nucea.

In Canticis Canticorum, sponsa dicitur descendisse in hortum Nucis, vbi etiam pariter cum Nucibus sacerdotalium quodammodo pomorum copiam perscribitur inuenisse. Ait scriptura: Ecce germinauit virga Aaron in domo Leui, &c. produxit frõdes & protulit flores & germinauit Nuces. Et alibi, de vnitate trinitatis & incarnatione Verbi. Virga Aaron post alterum diem inuenitur subitò produxisse flores & frondes & peperisse Nuces, &c. Virga ergo potuit contra naturam Nuces educere, *Pulchra cõparatio.* Virgo non potuit contra naturæ iura Dei filium generare? Dicat igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodum arida virga floruit & fronduit, & Nuces protulit? Virga Aaron, Virgo Maria fuit, &c. Nux trinam habet in suo corpore substantiæ vnionem, corium, testam & nucleum, &c. Non autem intelligimus, quid *Alia comparatio* velit D. August. quum ait: qui fructus primo quidem indumento amarus est, & postea lignum in testâ: nam ista Nuci iuglandi potiùs conueniunt quàm Amygdalo. Nisi per amarum intelligamus non edulem corticem acerbum, quem ille καταχρηστικῶς amarum dixerit, tanquam non edulem: quanquam & tota Amygdala tenella comedãtur, etiam cum extimo cortice. Sed in Theologo de de re medica aut herbaria non nisi κατ' ἀναλογίαν tradente, ἀκρίβεια exacta non postulanda.

Sciendum porrò ex D. Hyeronymo quod vbi nunc 70. Interpretes posuerunt τὸ ἀμύγδαλον, ipsum verbum sit שקד Soced, quod in Hieremiæ *Soced Hebr.* principio est: sed ibi in Nucem versum est, hic Amygdalum, &c. vide Saced. Et placuit quidem paucula hæc & ad Amygdali encomium atque historiam facientia hoc loco in medium adferre: qui plura volet, consulat ea de re Theologos: nos quæ naturæ sunt hîc potissimùm persequemur.

Lauz Arab.

Arabes *Lauz* vocant tàm dulcia quàm amara Amygdala, vt est apud Serapionem. Bellun. apud Auic. *Lauzi* Amygdala conuertit: quidam etiam *Lauzi* scribunt. *Lauzi*

Nux Græca fortè Amygdala amara.

Cæterùm quod suprà de Nuce Græca obiter attigimus, hic denuò in quæstionem venit. Nam etsi Columella videatur diuersa statuisse genera, Nucis Græcæ, Iuglandis, Amygdalæ, & libro 5. seorsim Amygdalæ feracitatem prosecutus sit, per Græcam tamen Nucem tantùm Amaram Amygdalem cum intellexisse suspicatur Ruellius: Num primam (inquit) Nucem Græcam gemmascere fatetur, quod Plin. de Amygdala confirmat: qui ex iis quæ in hyeme Aquila exoriẽte concipiunt, florere primam omnium Amygdalam mense Ianuario prodidit. Martio verò poma maturescere. Eandem antequam deponatur, in aqua mulsa nec minùs dulci macerãdam Lucius censet, vt iucundioris saporis fructum, quum adoleuerit, præbeat, & interim meliùs atque celeriùs frondeat, quod de amara Nuce vt amarorem exuat intellexisse Columella facilè crederetur: nisi diuersis locis rem eandem repetat, & quidem tunc vsurpatis. Nam nisi Nucis Græcæ vocabulo Amygdalum complexus fuisset, prætermissa eius satione non explicuisset, quomodo fertilis redderetur, inquiens: Amygdala si parum ferax fuerit forata arbore lapidem adigito, & ita librum inolescere finito.

Nux amara.

Κάρυον πικρὸν Nux amara Celso, id est, amarum Amygdalum, siue Amygdala amara Rob. Const. Placotomus apud Eob. Hessum de valet. tuenda, Amygdala amara, tradit aliàs Nuces amaras dici. Dauid Kyberus in Lexico Nucem Græcam siue Thasiam Amygdalum interpretatur.

Amygdala amara Nux ... Thasia. Schaked Hebr.

Amygdala dicitur *Schaked* Hieremiæ, id est, Hebræis, autore Trago: qui addit, Catonem Amygdala Græcas nuces vocasse. Verùm ex loco suprà à nobis citato vix elicias Catonem per Nuces Græcas Amygdala intellexisse, nisi aliam habeas coniecturam. Addit verò Tragus eius verba aliquos priuatim de amaris intelligere.

Quin & Cordus & Lonicerus apertè dicunt Amara Amygdala alio nomine Græcas nuces appellari.

Nux Græca.

Anguillara verò scribit per Nuces Græcas intelligi oportere Amygdala cum suo cortice, quum virent. Mirabilis verò est cum sua censura, quando ait in epistola quadam: de Amygdala Dioscoridem agere capite proprio, cap. verò de Pæonia Nuces Græcas dici: quod nec vllus vnquam ex eo nos docebit capite. Fieri potest, vt interpres priore loco Amygdala, posteriori Nuces Græcas conuerterit: Verùm quid hoc ad Dioscoridem? Posteriori loco nihil aliud de Amygdalis habet, quàm hæc verba ἀμυγδάλοις ὅμοιος. I nunc, & interpretibus fide, sua licentia eandem vocem diuersimodè conuertentibus, præsertim propriam, & hoc tale significantem. *Interpretum licentia.*

Garyophyll...

Goropius in Vertumno scribit nomen etiam Amygdalis commune esse: Iuglandes non magis nocere capiti, quàm Amygdala: qua ratione, indagari poterit inter vires Nucis Inglandis.

Monachi apud Mesuem de re medica & Pharmaceutica statuunt: Vbicunque simpliciter scribitur Amygdalæ, intelligendas esse dulces: ad compositionem autem Diaphœnici amaras esse capiendas. Leuin. de Biblicis plantis: Amigdali, inquit, fructus Zirzæis Amandel *Amandel*: Dulcium Amigdalarum commeatu Iacob Patriarcha filios instruxit. De Amygdalo Salomon in Ecclesiaste. Idem Iacob virgas ex Amygdalo posuit ante ouium oculos. De Aaron Virga suprà. Denique *Amygdalus in sacris literis.*

Herbarij

Herbarij omnes Amygdali vulgato nomine tam ad designandam arborem, quàm fructum ipsum vtuntur.

Germ. Mandelbaum: Mandlen & Mandelkernen. Belg. Amandelboom, Amandel. Gal *Amandrier, Amandres, & Amende.* Ital. *Mandorla. Mandole.* Hisp. Castil. *Almendro, Almendras*: Catal. *Amellos*: Portug. *Amendoas.* Anglic. The Almond tree. Bohem. Mandlij. Vngaricè, vt refert Clus. Mondola / amygdalus dicitur.

Quoad differentias: autores penè omnes suprà citati, tam Græci quàm Latini, alijque dulces agnoscunt & amaras, tanquam præcipuas differentias. Aliquorum tamen diligentiâ etiam aliæ obseruatæ sunt, qualis est illa de qua Athen. scribit, præstantes nasci in insula Cypro, diuersâ ab ijs quæ alibi proueniunt figurâ: sunt enim (inquit) & oblongæ, & in summo reflexæ.

Seleucus in Linguis scribit dulces Amygdalas à Lacedæmonijs vocari *Tenios*: ampliores verò nuces, *Myceros*: At *Amerias, Myceros Amygdalas* dici tradit. Gesnerus tradit, esse etiam Amygdalum, nuces rotundas ferentem: & aliam Persico insitam, (de qua nos posteà) in horto Matthiæ Curtij.

Tragus tria facit generà: putamine duro: alia molliore: tertia amara.

Matth. dulcium plures facit differentias: magnas, paruas, mediocres, compressas, rotundiores: quarum nonnullæ durissimo integuntur operimento: aliæ fragili: sunt item quæ duplici constent nucleo. Nos & omnes has differentias obseruauimus, & in naturalium nostro thesauro etiamnum adseruamus: His adde Amygdala lanugine carentia, de quibus posteà. Amygdalæ minores vulgaribus per omnia similes sunt, quibus etiam sapore & facultatibus respondent: multò tamen, hoc est, triplo aut quadruplo minores & ad proportionem gracilem continent nucleum. Hæ, ex obseruatione Cordi, quoque duum sunt generum: vna enim amaras, altera dulces producit. Adferuntur adhuc putaminibus suis inclusæ cum Gallis Asiaticis alijsque medicamentis ex Asia aduehi solitis.

Amygdalæ fragili & flexili putamine multiplici ratione à vulgatis differunt. Primò putamen nullis foraminulis habent punctatum aut scarificatum, sed quodammodo sulcatum potiùs, cui extrinsecus venulæ albæ ex carne separata residuæ adhærent. Latitudo vncialis ferè, longitudo vncia maior, cortex quauis Iuglande aut Amygdala fragilior, cæteris tenuior, nihilominus pulchros & benè succulentos intus continet nucleos, nescio quid in ipso etiam gustu, si rectè iudicamus, à vulgatis discriminis, habentes. Leuissimo digitorum pressu vel quamuis huius generis puer decennis facilè frangat, quod in cæteris vix mallei vi præstet. An hæc fortè sit Nux Græca Tarentina Columellæ? Nux tenera Amygdali Palladio. Amygdala putamine molliore dentibusq; fragili, Trago.

Lanugine carentium Amygdalorum meminit Cæsalpinus, his verbis: Amygdalorum fructus tenellus, antequam os indurueriт, cibis gratus est, subacidus: laudantur in hunc vsum, qui lanugine carent & grandiores sunt: huius gratia inserere solent super Prunum.

At maximi generis nuces quas habemus, duas vncias longæ, vnciâ latiores, Sed ad proportionem compressæ conspiciuntur, tales quoque nucleos, nempe longos & compressos continentes. Extrinsecus alicubi striata testa apparet, crista per ambitum eminenti & acuta.

Mediocria vncia longiora, latitudine inferiora, læuiori prædictis putamine, crista minori, obtusiorique, minùs frequentibus punctis notata, interim ventriosiora, eius generis putamus, cuius nuclei passim in officinis prostant. Huius generis geminam habemus, tam fabrè vinctam, vt nates puemli pulchrè repræsentent. *Amygdala mediocria.*

Minimi generis Amygdala, minùs reliquis omnibus compressa, sed ferè ad Cylindri rotunditatem accedentia, triplo longiora quàm lata, mediocribus quàm maximis putaminis læuore similiora, pulchellum sui generis nucleum continent.

Post differentias locum teneat delectus. Amygdalæ tam dulces quàm amaræ probantur flauissimæ, plenæ, integræ, non confractæ nec erosæ, tamen leues, duræ & siccæ, quantùm illis datum est, ob id fragiles, intus albidissimæ. Ex his dulces, sapore delicatæ, propè indicibili in Castaneam tostam & panis purissimi benè cocti qualitatem inclinantes, odore ante esum nullo, aut perquam exiguo, inter edendum autem iucundo, quales Venetiis omni penè tempore, potissimùm circa Autumnum habentur: quo tempore nos ibi comedisse meminimus. Tales aut his fortè meliores adhuc, Monachi celebrant apud Mesuen, quando aiunt, ex dulcibus meliores esse Apulienses, quæ Ambrosinæ cognominantur, fortassis à saporis suauitate. Ex amaris, magnæ, succulentæ, integræ atque recentes præferuntur. *Delectus.* *Ambrosinæ.*

Amygdalis, vt scribit Theoph. locus gracilis, serenus atque apricus longè commodior est, (seu, vt ait Palladius, durum, siccum, calculosumque solum, coelumque calidissimum) quàm humidus, ad alendum & augendum comparatus: nam si altus sit atque pinguis, nimia pabuli vbertate lasciuientes sterilescunt: sunt tamen qui inter vites serendas censeant, tanquam innoxiam & alimento mediocri contentam, & simul quod maturè fructificet, nec latè inumbret, minimè grauem. Sed hi non rectè existimant. Vmbra enim, & serus fructuum prouentus, non tam infestant, quàm radicum vires: rapiunt enim alimentum suo amplo discursu, implexuque enecant. *Locus.* *Amygdalas non inter Vites serendas.*

Porrò in Creta horti abundant Amygdalis: In Italia familiaris est: In Galloprouincia Delphinatúque consitæ sunt planities patentissimæ: Ex quibus dulce illud oleum, quod & nobis interdum, in mensa butyri vice crudum expetitur, Lugdunum, & inde in diuersas prouincias importatur. In genere dicendo, Loca amat Amygdalus regionesque calidiores, atque iccircò vberior adolescit in insulis: præsertim quæ pluuijs intempestiuis non infectantur: & ob hanc & frigidam coeli temperiem, difficulter nascitur aut fructum facit in Belgio, teste Dod. In Anglia maturant interdum nuces, autore Lob. Circa Argentinam complures sunt. Reperiuntur in tractu Rheni non paucis locis: sed primas in Germania nascentibus tribuunt in Spirensi agro natis. Camerario teste, in Germania hodie copiosè proueniunt, Laudatissimæque Landauienses. Turnerus scribit in Anglia quidem esse, sed nullo fructuum memorabili prouentu. In Alsatia haud infeliciter benè cultam prouenire nouimus. Quicquid sit præstantiores semper Germanicis Prouinciales & Narbonenses, quæ Lugduno ad nos aduehuntur, solidiores & minùs rugosæ. Sic videas Geneuæ prouenientes Prouincialibus multò esse rugosiores. Basileæ paucis hortis colitur, sed tamen ad frugem interdum peruenit. *Delectus à regione.*

Amygdalus sylueſtris. Rauuolff.tradit circa Tripolim in ſepibus ſylueſtres prouenire Amygdalas, quarum fructus copiosè circumferant Mauri pauperibus diuendendos. Nos quoque Amygdalos aliquot colimus Montbelgardi ſed facilè gelu caſtigantur, quominus ad perfectam frugem perueniant. *Amygdala tenero cortice.* Argentinæ vidimus apud inſignem mercatorem Amygdala ex Italiæ Genua delata ita tenero cortice, vt facilè digitis attererentur: nos nuces plantauimus Montb.in hort. II.E.C.

Tempus. Ex his quæ hyeme, Aquila exoriente concipiunt, floret omnium prima (autore Plinio) Amygdala, menſe Ianuario. Martio verò Pomum maturat. Sed de Italia ſua loquitur. Sic Cæſalpinus & ipſe Italus. Floret inquit, Ianuario: Martio fert matura, id eſt, eſui apta. Mirum intra menſem matura fieri Amygdala. Placet lectio Plinij, non maturat, ſcribentis. Palladio & Columellæ maturant muria Oliuæ. Matura eſſe aliud eſt, teſte Cic. qui lib.de ſenect. ſcribit,Poma ex arboribus ſi matura decidunt. Si quis tamen dicat tenellos fructus qui eſui apti,dici poſſe maturos, per nos licet: modò concedat impropriè id dici. Si autem Plin. & Cæſalp. per maturat & matura fert, intelligunt ita matura Martio, vt decidant, id notatu dignum, præſertim quod Matth. tradit. In Apuleia Siciliaque optimè copioſiſſimeque florere vere, legi Auguſto. Eſto,Ver ſit in Apulia Ianuario, vtpote regione calidiſſima: at Auguſto demum legi ibi, cui regioni nulla Roma vel quæuis alia Italiæ ciuitas comparari queat cœli calore,nihil aliud eſt, quàm dicere, citiùs Romæ maturari non poſſe.

Circumſpectè Dodonæus: Floret, inquit, eodem quo Perſica tempore: ſubinde Iulio ad perfectionem perueniunt Amygdala. Florentem nos vidimus Monſpelij Ian. & Feb. vbi abundant dulces pariter ac amaræ: Patauij & Lugduni Feb.& Martio:Geneuę April.principio: & ita Baſileæ, aut Martio, ſi mitius ſit cœlum veris: aut Aprili, ſi ſecus. Ita vides pro climatum diuerſitate variare florendi tempora, quod nunc ſemel pro ſemper (vt aiunt) dictum eſto. Flores Patauij vſque adeò Pomorum floribus ſimiles obſeruauimus, vt facilè eis, qui priùs non viderint, imponant, niſi tempus florendi diuerſum, & cortex Perſicorum cortici ſimilis, diſcriminarent. Omnia verò Amygdala puluinati calycis operimento tamdiu obtecta manent, quoad matureſcant: tum demum abiiciunt, haud ſecus ac Iuglandes, id quod Autumno locis minùs calidis fieri ſolet. Florem paulò pòſt excipiunt folia, Salicis haud admodum diſſimilia.

Porrò Amygdalæ,etiamſi non pluat,dummodo aër Auſtrinus nubiluſque ſit, amittunt & flores,& primos fructus, ſi in flore vel pòſt inciderit,autoribus Theoph.& Plinio.

Satio. Nunc de ſatione & cultu aliquid dicendum. Magus apud Plinium Amygdalas ab occaſu arcturi ad brumam ſeri iubet. Idem & Græci tradunt: nam verno ſatu difficiliùs comprehendit,quod arbos ea præcoci partu germinet. Pangitur auulſo ramulo,viuiradice, & ſemine. At autore Palladio, ſeritur Ian. & Feb. Item locis calidis Octobri & Nouembri,ſemine & plantis, quæ de maiori radice tolluntur. Sed in hoc genere arboris nihil vtilius eſt, quàm ſeminarium facere.Nuces verò quę ſeri debent, pridiè liquido fimo macerantur: alij aqua mulſa madefaciunt, in eaque noctem ſolam eſſe patiuntur,ne germen extinguat mellis mordacitas. *Vt vegetiores naſcuntur.* Cacumina in terram rectè figuntur, ſic vt lignoſior pars ſurſum ſpectet. Tradunt vegetiores enaſci,ſi in ſcrobiculos, quibus obruuntur,Ferula conijciatur.Sed ipſa Amygdala, ad ponendum, & noua legamus, & grandia.Surculos qui vel arbori vel terræ credātur,præcipit Paxamus è media arbore,non ſummatim legendos nonnulli tamen ramulos qui de cacumine ſumerentur, non inſelici ſucceſſu depoſuerunt.

Nux Gr… quando… renda. Nucem græcam Columella circa Calendas Februarias, quæ prima gemmaſcit, ſeri iubet, in agro duro,calido, ſiccoque: nam in locis diuerſis ſi nucem depoſueris inquit, putreſcit. Antequam nucem deponas, in aqua mulſa, nec nimis dulci macerabis, ita iucundioris ſaporis fructum, cùm adoleuerit præbebit, & interim meliùs ac celeriùs frondebit. *Vt iucun… dior fia… fructus.* Ternas nuces in trigonum ſtatuito,& nux à nuce minimè palmo abſit, & anceps ad Fauonium ſpectet. *Serendi modus.* Omnis autem nux vnam radicem mittit, & ſimplici ſtylo prorepit. Cùm ad ſcrobis ſolùm radix peruenit, duritia humi coercita recuruatur, & ex ſummo duorum ramorum ambas radices emittit. *Nux G… ca & T… rentina.* Nucem Græcam aut Auellanam Tarentinam hoc modo facere poteris. In quo ſcrobe deſtinaueris Nuces ſerere, in eo terram minutam pro modo ſemipedis ponito, ibique ſemen Ferulæ repangito. Cùm Ferula fuerit enata, eam findito, & in medulla eius ſine putamine NucemGræcam aut Auellanam abſcondito,& ita adobruito. Hoc ante Cal. Mart.facito vel etiam inter Non.& Id. Martii.

Magus, autore Plinio, operoſus eſt. Amygdala in argilla molli meridiem ſpectante ſeri iubet: gaudere & dura calidaque terra: in pingui aut humida mori, ac ſterileſcere. Serendas quàm maximè falcatas & è nouella, fimoque diluto maceratas per triduum, aut pridie quàm ſerantur, aqua mulſa. Mucrone defigi, aciem lateris in Aquilonem ſpectante: Ternas ſimul ſerendas triangula ratione,palmo inter ſe diſtantes: denis diebus(decimo quoque die)adaquari donec grandeſcant.

Ne ſteriſcat. Cæterùm nihil æquè degenerat quàm Amygdalus: nam neglecta, amara efficitur: nam principio alterato,finis quoque alteratio ſequitur: hinc quoque fit vt neglecta in ſylueſtrem tranſeat, autore Theophraſto. *Cultus.* Hoc cauebis ſi paxillum (πάτταλον) vel clauum ligneum potiùs adigas, lachrymamque diutiùs defluentem auferas reliquumque cultum impendas.

Amygdalam etiam,dum fructum parit, neque rigandam, neque ſtercorandam, præterquàm aridis, neque purgandam, neque vlla cura tractandam exiſtimant, ſed ab omnibus iis abſtinent,ne plus æquo validior reddita fructum in flore amittat. *Ne Am… dalus fr… ctum flo… amittat.* Quamobrem agrum quoque minùs pinguem quærunt, & ſi poſt hæc fructum parere non poſſit, radices nudas ac detectas hybernis frigoribus abiiciunt,& reliqua coercendi (ϰ πελάδας κολάσεις,) genera, ac imminutiones,'quas diximus, adhibent. Bonum erit in hoc caſu interdum nimiam quoque nutrimenti vbertatem detrahi: Nam omnino his ferè duobus remedij generibus indigent Amygdali, vt vel detracto nutrimento, vel ablaqueatione caſtigentur.

Nec degeneret. Alij quoque ne degeneret Amygdalus, ſæpiùs transferri, aut adultam inſeri præcipiunt. Nam vt idem Theoph. prodidit Thaſij Amygdalas adultas inoculant. *Inoculari ne caueri.* Ex mollibus enim prædurae poſt ſatum redduntur: quod idem vel in reliquis Nucibus fieri poteſt. *Ne ex… libus fia… dura.*

Menſe Decembri, vel Ianuario, circa Idus Amygdalus inſeritur, locis verò frigidis & Februario, autore Palladio. Si tamen ſurculos condias, ante-

antequam germinent, vtiles sunt, qui de summitate sumuntur. Inseruntur & sub cortice, & in trunco. Inseruntur in se, & in Persico: quidam & Pruno inserunt. Palladius.

Phillis odoratos primæuis floribus artus.
Discissi Pruni cortice fixa tegit.
Pomaque permutat velamine Persica misto,
Duritiemque docet tegminis esse loco.
Id medicam tornat siliqua tendente figuram
Et frondes pulchro ditat odore feras.
Castaneámque trucem depulsis cogit echinis
Mirari fructus, leuia poma sui.

Amygdalus si parum ferax erit, forata arbore lapidem adiicito, & ita librum arboris inolescere finito Columella. Copiosiorem fructum dari adfirmat Theoph. si ferreus palus adigatur arbori, impressoque foramini querneus inseratur paxillus quo modo in eam animad uerti volunt, perinde quasi arbor iniuria lasciuiat. Palladius tedæ cuneum terebratę radici immergere suadet, in eundem finem.

Locis frigidis vbi metus est de pruina, Martialis dicit hoc remedio subueniri. Antequam floreant radices nudátur, & albi lapides minutissimi mistis arenis congerũtur, & vbi iam tempus videbitur, vt debeant germinare, effossi iterum lapides submouentur.

Teneras nuces Amygdalus creabit si antè florem radicibus ablaqueatis per dies aliquot calida aqua ingeratur. Ex amaris dulces fiunt, si circumfosso stipite tribus digitis à radice fiat cauerna, per quam noxium desudet humorem: vel medius truncus terebretur, & cuneus ligni melle oblitus imprimatur: vel si circa radices suillum stercus, vel vrinam affundas. Idem tradit Africanus. Theophrastus verò palo denso humorem nimium & abundantem educi iubet, sed ea lege ac omine ex amaris dulces euasuras, si id biennio aut triennio facias. Plinius circumfodi tantùm iubet, & ab ima parte circumforari, vt defluens pituita abstergeatur.

Amarescunt si à pecore rodantur, ideò ab ijs seruandæ, qui istud nolit.

Cùm in seminario Amygdala disponimus, si siccitas intercesserit, ter in mense rigemus, & herbis nascentibus circunfodiendo sæpè purgemus. Terra seminarij lætamen debet habere admistum.

Putandæ sunt Nouembri mense, vt superflua & arida, & densa tollamus.

Democritus alium modum præcipit, si ferax non sit Amygdalus, nempe tedæ præpinguis adactum terebratæ radici cuneum, infuso priùs humano lotio mergere.

Græci asserunt, & inter eos idem Democritus nasci Amygdala inscripta, si aperta testa nucleum sanum eximas, & in eo quodlibet scribas, & inuolutum luto & suillo stercore charta re-ponas. Sed satis de Cultura & Mangonio.

Amygdala, vt Florentinus & Palladius tradunt ad legendum maturitatem fatentur, cùm fuerint spoliata corticibus. Hæc sine cura hominis seruantur in longum: si difficulter corium dimittẽt, paleis obruta continuò relaxabunt. Item decorticata, si aqua marina lauemus, aut salsa, & candida fient, & plurimùm durabunt.

Amygdalæ, autore Hippoc. æstuosæ sunt, verùm probè nutriunt. Æstuosæ quidem sunt propter pinguedinem: nutriunt autem propter carnositatem.

Dioscorides: Amygdalæ amaræ radix, si trita decoquatur maculas in facie à Solis ardore cõtractas tollit. Ipsa quoque Amygdala illita eadem præstant: apposita verò menses cient, & capitis doloribus auxiliantur, fronti temporibusque inducta cum aceto & rosaceo. Valent & ad epinyctidas (seu pustulas nocturnas) ex vino, itemque ad putrescéntia vlcera, herpetas canúmque morsus cum melle. Porrò comesta dolores adimunt, aluum emolliunt, somnum faciunt, vrinam cient. Prosunt etiamnum ad sanguinis reiectionem, si cum Amylo & mentha sumantur. Ex renibus verò & pulmonum inflammatione laborantibus, conferunt cum aqua pota, aut in eclegmate cum resina therebinthina. Vrinæ difficultate affectis atque calculosis in passo opitulantur: itémque eclegmate cum melle & lacte hepaticis, tussi, & coli inflationibus, Nucis auellanæ magnitudine. Quinæ senæue si præsumantur, ebrietatem arcent. Enecant & vulpes cum quapiam esca deuoratæ.

Menses. Cap. dolor. Epinyctides. Vlcera. Herpetas. Canum morsus. Dolor. Aluus. Somnus. Vrina. Sanguinis Reiectio. Pulmonum inflammatio. Vrinæ difficultas. Calculus. Hepatica. Tussis. Colica. Aduersus ebrietatem.

At gummi ipsius arboris adstringit, calfacit, & contra sanguinis reiectionem potum auxilio est: cum aceto verò illitum, impetigines in summa cute tollit. Tussi diuturnæ cum vino diluto potum medetur: calculosis verò cum passo bibitum prodest. Cæterùm dulcis & cibo idonea Amygdala, quantùm ad efficaciam spectat, multò quàm amara est inferior: attamen & ipsa extenuandi, vrinasque ciendi vi pollet. Amygdalæ verò quæ virides cum suo putamine deglutiuntur, humida stomachi vitia emendant.

In Vulpibus. Senenum. Gummi íterum. Sanguinis reiectio. Impetigo. Tussis. Calculus. Dulcis vires. Vrina. Amygdalæ Viridis cum putamine.

Olei Amygdalini parandi ratione idem Diosc. hanc tradit, quod aliqui Metopion vocant: Amygdalarum amararum repurgatarum & arefactarum choenices quatuor in pila ligneo pistillo leuiter in offam contundito, affusisque aquæ feruentis heminis duabus finito semihoræ spatio humorem imbibere, tùmque postea maiore vi terito, ac deinde tabellis comprimens exprimito, quódque digitis hæserit concha excipito. Tandem magmati iterum aspersa aquæ hemina, quam combibere fiueris, idem facito. Singulas porrò heminas reddunt quaterni choenices. Est autem efficax contra vuluarum dolores & strangulatus, ac eorundem locorum tum conuersiones tum etiam inflammationes: itemque ad capitis dolores, auriumque ægritudines, sonos incertos atque tinnitus. Iuuat & vitijs renum laborantes, ægrè meientes atque calculosos, suspiriosis item lienosisque prodest. Quin & maculas tollit è facie, à Sole vstis medetur, & cutem erugat, admixtum melli, Lilij radici, ac Cyprino rosaceóue cerato. Hebetem etiam oculorum aciem emendat: denique vlcera quoque manantia & furfures cum vino expurgat. Plinius ferè eadem tradit quæ Diosc. addit tamen quædã vel de suo, vel ex alijs exscripta. Amygdalæ (inquit) amaræ radicum decoctum colorem hilariorem facit. Nuces ipsæ somnum faciunt & auiditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, màximeque, in febri: Si ab ebrietate ex aceto & rosaceo & aquæ sextario. Et sanguinem sistunt cum Amylo & Mentha. Lethargicis comitialibusque prosunt capite peruncto. Epinyctidas sanant: è vino veteri vlcera putrescentia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie, antè fotu præparata. Item iocinoris & renũ dolores ex aqua potæ; & sæpè ex eclegmate cum resina terebinthina. Calculosis & difficili vrinæ in passo, & ad purgandam cutem in aqua mulsa tritæ, sunt efficaces. Prosunt eclegmate iocinori, tussi, & colo cum Elelisphaco modicè addito. In melle sumitur Nucis auellanæ magnitudo. Aiunt,

Amygdalini olei parandi ratio. Olei Amygdali vires. Dolor vuluarum. Dolor capitis. Auriũ morbi. Vrina difficultas. Calculus. Asthma. Lienis obstructio. Macula faciei. Visus. Vlcera. Furfures. Radices ad faciem. Somnus. Capitis dolor. Lethargus. Epilepsia. Vlcera. Canũ morsus. Cutis.

Vulpium venenum. Dulcium vires. Purgant. Nuces Græcæ. Morbus regius. Vitia sedis. Olei vires. Purgat. Vari. Vermiculus aurium.

quinis ferè præsumptis, ebrietatem non sentire potores: vulpesque, si ederint eas, nec contingat è vicino aquam lambere, mori. Minùs valent in remedijs dulces, & hæ tamen purgant, & vrinam cient. Recentes stomachum implent. Nucibus Græcis cum Absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis & priuatim condylomata. Idem tussi & sanguinem reijcientibus prosunt.

Idem Plin. de Oleo Amygdalino has tradit vires. Oleum Amygd. purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit e facie. Prodest & auribus, cum rosaceo & melle, & Mali Punici germine decoctum, Vermiculósque in his necat, & grauitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à Sole vstis cum cera. Hulcera manantia & furfures cum vino expurgat: Condylomata cum meliloto. Per se verò capiti illitum, somnum allicit.

Dolor cap. & oculorũ. Vlcera. Condylomata. Ad somnũ. An Amygd. amaræ sanguinem sistant. Cõtra Plin. & Diosc.

Vt verum fateamur, non placet, quod scribit Plin. Amygdalas amaras sanguinem sistere: quod multò minùs existimamus fieri addita Mentha, vt ille vult, quamuis idem quoque sentiat Diosc. In vtrisque enim nulla astrictio aut frigiditas, sed calor & facultas aperiendi. Quod si sanguinem sisterent, reprobandæ essent in canum morsibus: nec vtiles essent in obstructionibus.

Vlcera pudendi.

Hippoc. l. 1. de morb. mul. Si prægnanti pudenda superficiario ac feruido vlcere affecta sint, Amygdalas tritas & medullam bubulam cum aqua coquere præcipit, & modica farina addita pudenda illinire, & aqua coctis Myrti baccis perluere. Idem l. 2. ad tussim ex præfocatione vteri præscribit Amygdalas amaras depurgatas.

Tussis ex præfoc. vteri. Ephelis.

Amygdala inquit Gal. quæ palàm amara sunt, omninò extenuãdi vim possident, Ephelin expurgant & excreationibus ex pectore pulmonéque crassorum lentorumque humorum impendio conferunt. In iecore crassorum viscosorumque humorum in extremis vasis impactorum obstructiones abundè expurgant expediúntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & Lienis, & Coli & Renum. Porrò & ipsa arbor vniuersa similem sortita vim est. Nam huius radices coctæ atque illitæ ephelides purgant. Quotquot verò sunt Amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occultatur: cæterùm id temporis spatio clarum fit. Qualitas autem dulcis moderatè calida est.

Obstructio iecoris. Laterum dolor. Et dulcia aliquã habere amaritudinem.

Nulla adstrictio.

Idem alibi, Amygdalæ, inquit nihil prorsus habent facultatis adstringentis: sola enim tenuandi facultas ac detergendi in eis præpollet, quâ tùm viscera purgant, tùm humores è pulmonibus ac thorace sputis expectorant. Quædam autem ipsarum facultatem habent succos crassos ac lentos incidendi adeò exuperantem, vt mandi præ amarore nequeant: oleosæ tamen ac pinguis qualitatis, vt Nuces, participes: cuius causa, & ipsæ procedente tempore fiunt, vt illæ, oleosæ. Minor tamẽ eis inest hæc qualitas, quàm in Nucibus: quo fit vt tardiùs, quàm Nuces, oleosæ fieri cernantur. Ex ijs sanè intelligi potest, quod neque ventri subducendo conferunt, neque corpus multùm nutriunt. Quæ verò qualitatem amarã habent præpollentem, eæ ad pus & succos crassos ac lentos ex thorace & pulmonibus expuendos plurimùm conferunt.

Ventrẽ non soluunt. Non multũ nutriunt. Sputum.

Rursus alibi: Amygdalæ amaræ Mundificant & tenuant, & aperiunt oppilationes hepatis, & adiuuant ad spuendam humiditatem ex pectore & pulmone.

Stipticæ. Lib. simpl. non genuinũ. Vulgi medicorum error.

Et de simpl. med. Galeno attributo opusculo hæc leguntur: Amygdala est & suauis & amara, & vtraque viribus stiptica: magis tamen sunt in vsu medicinæ, & aptiores amaræ, eò quod subtiles magis. At paullò antè ex eodem Galeno traditum nihil planè adstrictionis habere amygdala: ex quo patet librum hunc esse spurium, non genuinum Galenj. Hunc posteriorem locum sequuti Germani plerique falsò sibi persuadent Amygdala ventrem stringere. Eóque res venit vt mulierculæ medicastræ, quæ hoc à non multò se doctioribus hauserunt annulatis togatisq; pecoribus, ignorantiæ arsint insinuare ipsis contraria persuadere conantes: sed mundus vult decipi, decipiatur ergo.

Ratio Amygd. ebrietati resistẽdi. Medicus potator artificiosus.

Porrò quod de facultate Amygdalarum aduersus ebrietatem suprà ex Plinio & Diosc. adduximus, quia id non parum momenti apud quosdam potatores habere videtur, sciant, si in sua arte confirmari velint, eiusmodi effectus causam esse amaritudinis vim exiccantem, & humiditatem discutientem, vtj vult Plutarchus in sympos. lib. 1. quæst. 6. quo loco refert apud Drusum Tiberij Cæsaris filium Medicum quendam, (nimirum voluit ex arte bibere) qui alios omnes subinde bibendo vincere solitus erat, antequam potaret, quinque sexúe Amygdalas edentem fuisse deprehensum: ac deinceps id facere prohibitum, à vino facillimè superatum fuisse, immò ne tantillùm quidem ad compotationem perferendam valuisse. Bellum veró mehercle Medicum, qui quod naturæ contrarium deprehendit, ne arte destitutus videretur, arte comparandum, vel sanitatis morumque adeò iacturâ, non dubitauit. Vtinam non essent hodie, qui ne Amygdalis quidem ad eam rem egerent. Eandem historiam ex Plutarcho citat quoque Athen. qui tradit præsumptas Amygdalas bibendi appetentiam summopere excitare. Eupolis:

Naxiæ.

Da quas manducem Naxias Amygdalas:
Da vinum quod bibam è vite Naxia.

Experimentum contrarium.

Ipse quoque Diosc. in Eupor. mulsum Amygdal. amararum Cyathi vnius mensura ebrietatem arcere tradit. Nouimus tamen, qui amuletum illud aduersus ebrietatem in vsu habentes, nihilo secius à Baccho obruuntur, ac nimia sui remedij fiducia decepti, ita prosternuntur, vt nec manus nec pedes suo ampliùs fungi possint officio: vt cogitare necesse sit:

Vicisti tandem Bacche, Vicisti.

Lectio Athenæi varia.

Diocles apud eundem Athen. scribit nutrimenti multum Amygdalas suppeditare, (hoc sup. Galenus negauit) iucundas esse ventriculo, calfacere, quia oleosum quippiam habeant: τὸ ἐλαιῶδες. Sic legit Ruellius. Quidem legunt ῥυγχῶδες: alij κεγχρώδες: alij ἐσωχῶδες. Ruellium sequitur Dalech. quamuis certum sit, vt idem quoque annotat, illos qui plurimùm nucibus vtantur, raucescere, humectata illarum pingui liquore tunica interiore gutturis. Amygdalarum tamen minùs operosa coctio est. Quamobrem citra noxam multas edimus.

Purgant. Parum nutriunt. Vrinam cient. Thasiæ & Cypriæ.

Diphilus scribit, Amygdalas attenuare, prouocare lotium, purgare, parum nutrire: recentes ac virides prauum succum gignere, & eum paucio rem: siccas autem inflare & innatare magis: teneras, plenas, albas, lacteas meliorem succum gignere: ex siccis Thasias & Cyprias, quia sunt teneriores promptiùs excerni.

Mnesitheus Atheniensis libro de eduliis, scribit: Amygdalas & Nuces Persicas castaneis esse deteriores, ex his tamen & cæteris cunctis nucum generibus in vniuersum edendum nihil esse quod

quod non sit igne coctum; præter virides Amygdalas. Siccas enim pingues esse, quarum nocentissimam pinguedinem absumat ignis. Cæterùm Diocles scribens nutrimenti multùm Amygdalas suppeditare, cum Galeno, dicente, non multùm nutrire, sic conciliari potest. Parum nutriunt, si comedantur cruda cum cute nucleum immediatè integente, & non optimè masticata: vsque adeò compacta & densa eorum substantia est, vt obseruauerimus in multis portiones Amygdalarum deuoratarum, ac dentibus non benè attritarum, integras reiectas. Optimè verò, tritas, vt teruntur pro lacte Amygdalino & aliis cibis ac ἐμβάμμασι, facilè crediderimus cum Diocle posse multùm alimenti suppeditare.

Mnesitheus quoque fortassis considerans incoctas reiici Amygdalas, dixit eas, & Nuces Persicas Castaneis esse deteriores. In Castaneis sanè pulpa non ita solida & cōpacta: nec obseruauimus vnquā incoctas frustulatim reiectas vt Amygdala.

Simeon Sethi eadem ferè de viribus quæ Dioscor. & Plin. habet: Is tradit modicè calidas esse, satis nutrire, attenuare & incidere. Amaras dulcibus esse calidiores: ebrietatem eius dici auertere. Oleum Amygdalarum dulcium, quod eadem ratione vt amararum exprimi potest: (modū familiarem docebimus postea:) modicè & temperatè calidum esse: iecoris obstructiones aperire & auertere: Pulmoni etiam & pectori vtile esse, quod postremum nostra experientia multorum commodo sæpissimè exploratum.

Serapio ex Aben Mesuai, foliorum & florum Amygdalæ expressorum succum epotum ascarides cum purgatione deturbare scribit. Eodem colluta inguina fœtorem amittere, iniectum auribus necare vermes. Oleum nucleorum (subaudi amararum) conferre dolori aurium frigido, & morbillis conferre illitu.

Mesues Oleum Amygdalarum dulcium magnis extollit laudibus, asperitatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenire, duritiem omnem ac siccitatem iuncturarum & partium aliarum emendare: impinguare, conferre hecticis, semen augere, ardoriqúe vulvæ & vrinæ iniectum commodare. Et est sanè medicamentum verè εὐπόριστον, & ad multa efficax, blandum, gratum, & velut quidam typus aliorum oleorū generis eiusdem: scimus quid possit in colico dolore, ab induratis fæcibus, ab humore acri,: in quibus tuto & maximo successu multoties exhibuimus. Sed recenter oportet esse expressum: datur ab vnciis tribus ad libram semis plùs minùs, vel per se, vel cum iure carnium. In constipata aluo, mite, tutum & probatum experimentum, etiam renum dolore diuexatis. Est etiam insigne anodynum, & vnicum propemodum infantium medicamen.

Amygd. Vires.

Idem Mesues oleum Amygdalarum amararum tradit obstructa aperire, flatus resoluere & dissipare, etiam in aurium tinnitu, & eiusmodi aurium morbis, asperitates lenire, neruorum mulcere dolores, durities mollire, panum faciei delere. Auicenna scribit pilulas fieri ex Amygdalis & oleo Amygdalino ad famem diu tolerandam. Illud consideratione dignum, quod apud Auic. legitur gummi Amygdalæ adstringere & calefacere, quod nobis quidem vero minùs consentaneum videtur, quamuis in eo ipsum adeò Dioscoridem secutus videatur. Facilè concesserimus adstringere per accidens, nempe glutinando, viscido liquamine in humore aliquo dissolutum,

...la ex ...gd. ad ...m.

...c. not.

qua ratione dysentericis quoq; prodesse putamus. Sed de hac re doctiorum esto iudicium, aut quibus est in hac re aliqua experientia.

Cautio. Alia Cau-

Non omittendum quod Trallianus tradit Amygdala & Pistacia in hepaticis dysenteriis caueri debere, eò quòd facilè corrumpantur, & oleosa sint, promptéque in bilem mutentur, & excrementum asperius reddant, vt hinc venter magis, crebriúsque irritetur. Idem alibi præcipit de purulentis: si aluus non sit citata succum Amygdalarum, sin autem sit citata nihil prorsus de iis exhibendū. Quo sanè loco, (quamuis & alios iam suprà ex Diosc. & Plinio citauerimus huc facientes) facilè refutare possis nostrorum Germanorū, opinionē qui existimant adstringi aluum vsu lactis Amygdalini. At nos vix existimamus concedendum Tralliano in hepaticis Dysenteriis caueri debere Amygdalas, eò quòd facilè corrumpantur & oleosæ sint, proruptéque in bilem mutentur. Nobis enim videtur ea quæ difficulter concoquuntur, non facilè corrumpi & in bilem mutari. Nec oleositas tanta est in Amygdalis non rancidis, quæ id præstare possit. Cremor quidem eorum facilè acescit, si loco reponatur calido: non propterea in bilem vertitur. Sunt tamen qui moti autoritate Auic. dicentis Amygdalas ob suam vnctuositatem commouere choleram, sibi persuadent non tutum cremoris Amygdalini vsum febricitantibus, & iis qui stomachum biliosum habent, facilè inflammari, mittere ad caput vapores, vulnerato capite iis non vtendum, excitare dolorem capitis. Nos in cremore vnctuositatem illam non obseruauimus, nec quicquam nocumentorum iam dictorum, licet in febribus & calidis morbis sæpè vsi simus, & vtamur ipsi in dies, etiam in nostro corpore. Quod si etiam vel tantillum eiusmodi vitiorum iis inesset, aqua vel simplex, vel hordei decoctum, quo cum parari iubemus, id facilè emendat. Sed diligentibus medicis ista deinceps curiosiùs examināda relinquimus: quæ ipsi obseruauimus, annotamus & in publicum conferimus: aliorum obseruationes non spernentes, si ratione & experientia confirmentur. Ridenda profectò & eorum sententia, qui lacteum cremorem è dulcibus Amygdalis parari solitum dari minima debere anhelosis cæterisque pectoris & pulmonum vitiis laborantibus contendunt, quòd falsò sibi persuadeant cremorem hunc omninò adstrictoriæ facultatis non obscurè esse participem. Amygdalarum in cibis vsum genitale augere semen volunt, quod profectò vix alia fieri queant ratione, quàm quòd multum nutriant eâ quâ suprà dictum ratione est. Etenim semen excrementum benignum vltimi alimenti. Nam nec magno acriue calore, nec flatulenta qualitate (quæ duæ etiam causæ semen excitare & stimulare solent) illud præstari certum est.

Germanorum error denuò refutatur.

Cur Amygdala semen augeant.

Tragus Amygdalis adstrictionem non tribuit quidem, sed tamen addit. Amygdalæ in cibo vsurpatæ præsertim si pultes ex iis conficiantur, adhibita aqua, in qua candens Chalybs extinctus fuerit, aluum lubricam adstringuunt. At id nos Chalybi tribuimus non Amygdalis. Succus Amygdalæ amaræ expressus coxendicum dolores lenit, teste Sereno.

Qua ratione adstringant Amygdala.

Amygdalis, inquit Matth. plerique vtuntur & ad roborandam venerem, & ad reficiendas vires, quamuis Galenus non multùm alimenti suppeditare scribat. Ægrotantibus nutricibus, Amygdalino lacte, cum aqua cardui benedicti extracto dies aliquot infantes sustentari possunt. Amyg-

Ad Venerē. Ad Vires.

dalæ dulces maſticatæ gingiuarum dolores tollunt.

Virides Amygdalæ. Earumque vires.

Virides Amygdalæ,ſuo integro operimento, comeſtæ,vt tradit Amatus,bonum faciunt ſtomachũ, & illũ ab humiditate emendant. Quia verò Hipp. æſtuoſas dicit ob pinguedinem, ideo Auic. dixit

Cautio.

ſanie earum commouere Choleram ob ſuam vnctuoſitatem:ad quod aduertant (inſit Amatus)qui indiſcretè febricitantibus Amygdalatum porrigunt, aut ſaltem ijs qui ſtomachum bilioſum habent, ne magnum adferant ægris nocumentum. Sed de hac re paullò antè iudicium noſtrum diximus.

Dulces Amygd. Oleum.

Dulces Amygdalæ, teſte Turnero, cerebri ſubſtantiam augere creduntur, macilentis vtiles. Earum oleum ad Conuulſionem à ſiccitate laudatur: amararum verò oleum,vno gradu,eo quod ex dulcibus exprimitur, calidius eſt, accommodum

Aurium obſtructio. Tinnitus.

auribus obſtructis, flatu diſtentis craſſiuſculo, tinnientibus,ſurdaſtris, verminantibus. Experientiâ compertum eſt, hoc oleum præ cæteris omnibus oleis, auribus eſſe conuenientiſſimum. Amygdala amara,ſumpta cum vino dulci,vt Muſcatellino,aut arte facto,quod *Baſtard* Galli vocant,vrinam prouocat,ac vrinæ difficultatem tollunt,proſunt laborantibus calculo & arenulis, teſte Dod.

Vrinæ difficultas. Calculus.

Lacuna refert Amygdala dulcia difficulter coqui à ventriculis debilibus, mittere ad caput vapores,ideoque reprehenſione dignos eſſe medicos,

Quorundã error.

qui in omnibus naturis & morbis ægris præſcribunt Amygdalatum, quòd facilè inflammentur, niſi admiſceantur ſemina Melonum aut Cucurbitarum & papaueris. Nos verò Lacte ſeu emulſione Amygdalarum dulcium ex decocto Hordei deglubiti, in calidioribus affectibus pro potu vtimur:Addimus etiam interdum ſemina Cucurbitæ ac Melonum,etiamque papaueris albi & lactucæ, ſi vigiliæ vrgeant.

Bruerinus de re cibaria:Mirum, ait,cur obeſiores fieri veſcentes Amygdalis nonnullis ſit traditum, cùm leuiter alant. Sed mirari deſinet, ſi cogitauerit tales vel eſſe famelicos & proinde firmo ſtomacho,vel ſanè in quæſtione adhuc eſſe vtrumque ab eo poſitum: vel denique Amygdalas non primariam eſſe impinguationis cauſam, neque ſimpliciter verum eſſe,leuiter alere, quamuis Gal. id ſcribat. Sunt enim & multi alij, qui contrarium ſtatuunt.

Paræus in ſua Chirurgia, in fractura capitis non vult læſos vti Amygdalato, dicens Amygdala excitare dolorem capitis. De hoc quoque antè dictum. Nec videmus,qua id ratione fieri queat.Sæpe accidenti alicui hec vel illa aſſignatur cauſa, quæ nihil minùs quàm eius cauſa eſt. Ratio inſpicienda, non negligenda experientia, ſi cum aliqua ratione coniuncta ſit. Alioqui ne experientia quidem fuerit.

Harchius in ſuo Enchiridio Amygdalarum viresquaſdam paucis verſiculis complectitur:

Decoctum faciem decorat capitiſque dolores
Sanat, at inſeſſu menſtrua pigra ciet:
------------ --Conciliant ſomnos ſructus.

Quoniam verò compoſitionum aliquot in his Amygdalarum viribus meminimus, placet præcipuas aliquot hic in gratiam ſtudioſorum adijcere.

Eclegma ex Amygdalis, eiuſque vires.

Prima ſit Eclegma illud Meſuei, phthiſicis ſaluberrimum: ſed etiam hecticis & aliter conſumptis, quod, & tuſſim lenit, ac intemperiem multùm ſiccam pulmonis & thoracis, & tuſſim inde ſiccam. Recipit autem Amygd. dulcium & amar. ſeminis lini torrefacti, nucleorum pineorum, aniſi, tragacanthi, gummi Arab. ſicci & rad. glycyrrhizæ ana drach. vnam & dimid. ſacchari, penidior. ana drach. tres: excipiantur mellis & ſucci fœniculi ſimul coctorum quantitate ſufficienti.

Marcipan.

Ex Amygdalis & Amylo Seplaſiatij hodie delicatis, & deliciarum mancipijs placentas, *Marcipan* vulgò vocant, conficiunt, quas conſultiùs erat ægris exhiberi, quàm nocturnis compotationibus, quod ferè fieri ſolet, inſeruire. Meliores his delicatioréſque fiunt ex Amygdalis cum ſaccharo & aqua roſata. Tabidis conuenientiſſimum eſt ſequens.

Alimentum Tabidis.

Amygd. dulcium exortic.vnc.ij.pinearum vnc. ij. paſſul. enucleat. & decorticat. pulpæ dactyl. ana vnc. j. & ſ. gummi arab. & trag. ana drach. j. Amyli vnc. ij. pulpæ capi elixi vnc. iiij: fructus macerati cum aqua cum reliquis tundantur, & ſaccharo paulatim aſperſo fiat maſſa: indeque cuiuſq; figuræ panes ſenſim ſiccandi. Addere potes & ſemina cucurb.& melonum cum ſemine papaueris ſi magis refrigerare voles.Præſtans quoque eſt Paſta regia Meſuei ex iiſdem parata: Nec tamen dicenda, ne potiùs ad pompam, quàm ad ſtudioſorum compendiũ & hiſtoriæ huius gratiam id præſtitiſſe videamur, Videat apud ipſum, qui volet. Lubet tamen Lactis Amygdalini modum docere, propter exoticos, ad quos fortè hæ noſtræ lucubrationes,ſi Deo ita viſum fuerit, vt mereantur, peruenient, apud quoſque fortè non eſt in vſu.

Lact. Amygd. præp.

Amygdal. dulcium à cuticula purgatarum, (quod fit aqua tepida, non feruente, ne oleoſa ſubſtantia prouocetur in actum, ſicque lac non benè album fieret) quantùm voles, vnc.iij vel iiij: addi poſſunt ſemina melonum & cucurbitarũ, itidem decorticata ad vnc. j. ſem.lactuc.& papau. albi(præſertim ſi refrigerare magis voles, ſomnũue placidum, non violentum, quod fit opiatis, acceſſere,) ſingul. drach. j. vel ij. contundantur in mortario marmoreo,quod omnium optimum ad hanc rem,ſenſim affuſa aquâ coctâ, aut decoctionis hordej, vel etiam ſero lactis, pro ratione ſcopi, traijce per linteum, & in loco frigidiuſculo reſerua: nam citò aceſcit. Poſſis & cũ ſolo hordeato & Amygdalis parare.

Amygdalatum.

Hæc quæ ſequuntur deſumpta ex Geſn. libello de lacte & operibus lactariis obliuioni tradenda non ſunt. Naturæ lac imitatur Amygdalatum, quod tum ad delicias, tum ad ſanitatis beneficium ætas noſtra frequentiſſimè parat. Amygdalæ circiter libræ pondere calidâ reſoluuntur, vt faciliùs cortice ſpolientur, deinde cum pane excauato tunduntur. Tuſæ ac diſſolutæ recenti aqua in cacabum per ſetaceum funduntur, & procul flammâ in carbonibus agitatæ cochleari, propter fumum, coquuntur. Sacchari adiicitur ſelibra. Parum coctura amant, liquidum enim hoc ferculum magis quàm ſpiſſum placet. Sunt qui & aquam roſaceam addant. Idem ibid. Caſeus ex

Caſeus Amygd. lacte.

Amygdalino lacte.Amygdalinum lac ouis temperato, ſalitum decoquito,& ſi libet crocum adiice, aut alia quælibet aromata; tum denſatum igne cochleari diligenter permiſcebis, & impones ſetaceo, vt quod liquidius eſt defluat, tandem ſaccharatum conuiuis appones.

Si etiam lac cœruleum facere volueris, Amygdalium cũ cyani floris ſucco para loco aquæ. Huic deinde oryzam aut far incoquere licebit. Aliud cibarium ex Amygdalis, lac coagulatum referens. Amygdala tuſa per ſetaceum transferes cum aqua, deinde calfacies ad ignem ſemper agitando

gitando rude, miscebatque ius piscium, siue de pedibus vitulinis aut ouinis gelatum, ac vteris frigefacto. Nos non possumus nobis persuadere ex floribus cyani tantum succi posse extrahi. Colerus in libris de coquinaria multa præclarè parare docet ex Amygdalis, quem consule.

Nec tacendum quod Theoph. scribit Amygdalæ arboris cinerem lixiuiúque vt acerrima, ad fornaces artésque aliquas commoda materie vtiles esse. Dalech. quoque annotat, Gummi Amygd. in vsu multo esse ad pannos sericeos oblinendos (vulgò artifices id aiũt, *donner l'eau*, dare lustrum) firmiores vt sint, ac minùs corrugati laciniatique, & minùs obterantur.

Dictæ sunt vires, dicantur & noxæ. Tradit Marcellus Virgil. felem non vltra septem aut octo Amygdalis amaris haustis torqueri cœpisse, & velut furiosum circumactum, toto tandem corpore distentum periisse, non vltra horam à cibo illo protracta vita.

Matth. quoque non solùm Diosc. sententiam confirmat de Amygdalis amaris lethalibus vulpeculis: Sed nos idem quoque accepimus verum esse, ab industrio Io. Lutzio, pharmacopœo Kirchensi in Ducat. Wirtemb. qui narrabat ex magmate expressionis olei Amygdalarum amararum in plateas eiecto, mortuas aliquot gallinas, quæ id comedissent, quod olim quoque monuerat Matth. in historia Germanica. Meliùs itaque posthac suis rebus consulent, si istud magna mulierculis & deliciæ deditis virginibus aut adolescentibus dono dent, quod est præstantius ad extersionem manuum & faciei, loco saponis, tàm ex dulcibus, quàm ex amaris.

AMYGDALOPERSICVM.

CAP. VIII.

Arbor est inter Amygdalum & Persicum ambigens, materie, folio, fructu. Folia enim oblonga, serrata, pediculo plusquam semunciali, virentia, sapore amaro. Flos quinque constat foliolis rotundis, colore carneo, vngue sanguineo, staminibus multis purpurantibus, ex vmbilico caliceue quinquepartito rubente. Carnis puluinus, densior & copiosior quàm Amygdalis: minùs copiosus quàm Persicis. Os licet Amygdalarum, vt persicis tamen rugosum: nucleus qualis Amygdalis. Teneriorem fructum, antequam durescat putamen, condiunt. Nucleus verò edulis vt Amygdalarum, à quibus vix gustu discerni queat.

Visa nobis primùm hæc arbor in horto nobilissimi Viri Iacobi Waldner à Freudstein in Hartenschuuiler superioris Alsatiæ, ex qua officula plantauimus Montbelgardi. Noua progenies, quæ ex Amygdalo seu nuce Græca & Persica facta, seu Amygdaloperficum, Carol. Steph. *Amygdalo Persicus* arbor Græcis haud nominata Gesnero. Consideret tamen Lector quæ de Nuciperfico dicta sunt in superioribus. Amygdalopersicus, cuius exterior pulpa Persicum pomum sapit, nucleus interior Amygdalũ Camer. Amygdalopersicum nunc in Alsatia frequens, cuius osseus cortex persici instar rugosus, & nucleum Persicum solet, grati saporis: fortè Persico primò insita. C. Bauh. Germ. Ein baum halb Mandel vndt pfersich. Gal. *Amande Peschier*. It. *Mandiola Persico, Mezo Mandiola mezo Persico, &c.*

AMYGDALAM REFERENS FRVCTVS HIRSVTVS.

CAP. IX.

Scribit Clus. in Exot. A Iac. Garetò accepimus fructum qui ita Amygdalam referebat vt primo aspectu Amygdala esse videretur: sed longi villi quibus erat obsitus, diuersum esse ostendebant. *Amygdalo similis.*

Huius exhibet figuram in tabella sub numero quarto, Erat autem inquit, vncia paulò longior, minùs vncià latus, fuscus, vndique villis obsitus (nisi vbi attriti & detersi erant) in dorso autem longioribus, coloris inter fuscum & spadiceum mixti, cortice verò adeò tenaci, licet tenui, præditus, vt magna difficultate aperire possem: nucleum enim continere, ex spiritu quem motus agebat, intelligebam: erat verò Amygdalæ suo putamine exemptæ par magnitudine, vno tamen latere sinuosus aliquantulùm, vt Phaseoli formam veriùs exprimeret, quàm Amygdalæ, qui que in binas partes separari poterat, tenui candicante membrana tectus, ob vetustatem cariosus, vt quis esset eius sapor discernere nequirem. Solet verò interdum is fructus adferri muriâ conditus, formâ penè exigui cucumeris, sed multò saturatiore viriditate præditus, qui muriâ exemptus, paulatim flaccescit, & pulpa tandem in pollinem cum cute resolutâ nucem relinquit, eiusmodi villis tectam, vt obseruabam in ea quam ab ipso accipiebam anno 1602. binas vncias cùm semisse longam, vnciam aut paulò ampliùs latam: illum autem fructum anno insequente *Manga* esse deprehendebam: de quo consulendi Garcias cap. 9. lib. 11. Christophorus à costa cap. 43. & meum in illud caput scholium: *Descriptio. Nucleus. Phaseoli forma. Muria condita. Mangas.*

Adferebat mihi Anno 1599. Franciscus Rodriguez, Bengalæ regno oriundus, ex Bantam Iauæ imperio, Mangas arboris istic nascentis aliquot folia, cum fructus eiusdem arboris nucleo. Erant verò ea folia densa, & quodammodo cutacea, instar annotinorum Laurocerasi foliorum, nouem, decem interdum plures vncias longa, binas cum semisse vel tres lata, in ambitu non serrata, oblongiusculóque mucrone prædita, crassiore neruo illa per medium secundum longitudinem secante, à quo vtrinque sedecim vel septendecim crassiusculæ venæ in latera excurrebant, tenuioribus aliquot venulis vix apparentibus interseptæ: ea manducata acrimoniam habere deprehendebantur, quia forsitan resiccata. *Locus. Mangas. Folia Laurocerasi.*

Miror autem neque Garciam, qui hanc arborem in suo prædio habuisse scribit, neque Christophorum à Costa, qui plura eius genera facit, & plantas ipsas ad viuum expressisse non vno loco gloriatur, foliorum formam declarasse. *Garcias & Acosta notantur.*

Nucleus porrò longioris Amygdalæ suo crasso operimento repurgatæ magnitudinem habebat, membrana tectus, cinerei coloris, substantia autem penè instar nucis *Fausel* siue *Arecæ* constans, in qua nullam amaritudinem, imò ne alium quidem manifestum saporem deprehendebam, nisi in resiccato (qualem accipiebam) euanuisset. Ad scriptum erat valdè commendari ab incolis. *Amygdalæ formam nucleus.*

Eiusmodi autem fructus immaturos & adhuc tenellos, muriâ conditos, postea adferebant quotquot nauigationem instituebat in Indiam, quibus in reditu cum aliis cibis vescerentur, teneriorum cucumerũ muriâ etiam conditorum loco, vt mo- *Fructus muria conditi.*

nis eſt pleriſq; Germanica locis, ſimiles cucumeres menſis adponere, atque etiam in Vngaria, cum aſſis carnibus. Mihi autem donabantur ſimiles bini fructus ex illis quos Iacobus van Neck anno 1603. referebat, erantque diuerſæ magnitudinis: vnus enim quatuor vncias longus aut amplior, totidé ambitu complectens, qua parte craſſior: Alter paulò minor: vterque tamen eiuſdem formæ breuique & craſſo pediculo præditus, craſſior ſumma parte pediculo proxima, gracilior infima, & mucrone nonnihil curuo: aperti membranaceum inuol. citum cont nere deprehendebantur oblongum, longiori Amygdalæ ſuo puluino liberatæ penè ſimile, quo nucleus eiuſdé formæ tectus erat. *Sapor.* Retinebat adhuc hic fructus, licèt muria conditus, tantóque tempore adſeruatus, ſatis gratum odorem.

AMYGDALI FACIE FRVCTVS EXOTICVS HIRSVTVS.

Cap. X.

Deſcriptio. Peregrina raritate perelegans hic fructus Amygdali ſuo puluino non exuti ſpeciem facie externa haud obſcurè repræſentat, cui & figura ſic ſatis conuenit: quippe quæ oblonga, compreſſa, altero latere modicè ſinuato, ex quo tuberculum barbatum eminet, oppoſito arcuatim gibbo. *Pelle.* Nucamento cæteroqui eſt firmo, duro, foris villis densè obſito, pallidis & ſubfirmis, quales ferè pili porculorum, vmbilico quo adhæſit conſpicuo ſatis, & Perſicorum ſimili, à quo per fructus longitudinem ſulcatæ lineæ protenduntur. Fructu aperto, corticis facies interna penitùs glabra, læuis & eburneo nitore conſpicua. Sed nucleus qui intus latet, figura phaſeolacea eſt cauitatem adimplens, proportione nucamento reſpondens, *Nucleus.* qui geminus membranula quadam per media diſpeſcitur, ſeu pariete intergerino: membrana tamen communi & nigricante connectitur. *Membrana* Nuclei ſubſtantia ſubdura qualis glandium vetuſtiorum, extrinſecùs coloris fuſci, interiùs fului: *Sapor.* ſapore medulloſo, ſubdulci. Exhibuit nobis frater C. Bauh.

Hunc eundem fructum anno 1608. accepi ab Illuſtr. Principe Sibylla Anhaltina Wirtemb. quem tunc ſic deſcripſi: erant autem duo: vnus villoſus Amygdalæ ſimilis, compreſſus, ſonorus, ſo... app... bat continere nucleum: alter idem, ni fallor, cum præcedenti, cinereus, piloſus nonnihil, à quo erant detracti pili, vel villi potiùs, cortice ſulcato, fragili, ſub quo erat tenuis membrana, qualis in ouis, ex albo cinerea, ſeparata à cortice, modo dicto, & à nucleo contento: nucleus, ni fallor, erat compreſſus, phaſiolum aliquo modo exprimens, partim nigricans, partim rubeſcens, qui in duas partes diffindebatur, videbatur durus, qui tamen facilè deraderetur, ſaporem nullum manifeſtum animaduerti. Hi mihi videntur iidem eſſe, cum **Manga**, ſiue **Amba** antè dictis.

DE PRVNIS

Cap. XI.

Deſcriptio Notior eſt Prunus, quàm vt longa ſerie verborum ſit copioſè deſcribenda. Dicamus



tamen, Mediocris eſt altitudinis: *Folia* folia pomi nigriora glabra, crenata: *Flores* flores vt in ſylueſtri, cádidi, maiores: caudex ſatis craſſus, firmus, materie rubeſcéte aliquátùm, ſed pulchrè rutila circa interna, præſertim vetuſtiorum, dura mediocriter *Lignum* & tractabili. (Cæſalp. materié fragilem dicit, quàm benè, norunt qui lignum hoc ſæpiùs tractant, niſi fortè ramos extremos intelligat) cortice fuſco, ſcabro: ex quo reſudat gummi fuluum, pellucidum, ori gratum, *Fructus* Fructus nihil aliud ſunt, quàm ſucculenta quædam pulpa, tenui tunica obducta, magnitudine, colore, callo, ſapore, infinitè propemodum variantes: Os compreſſum, magna parte oblongum, dentibus fragile, nucleum ſubamarum guſtu continet. Pruni autore Theophraſto radice nituntur longa, numeroſa, robuſta ac mori contumaci.

Prunus κοκκυμηλέα. Dioſc. arbor nota eſt: is meminit Syriacarum, & maximè quæ in Damaſco naſcuntur, & ſylueſtrium ac gummi arboris Pruni.

Eſt & ſua Prunus, ſeu κοκκυμηλέα Ægypto, quàm Theoph. ſic deſcribit. Alia quædam Arbor [Æhypti] Prunus eſt, procera, fructu, natura & magnitudine Meſpilis ſimilis, niſi quòd nucleum rotundum habet. Florere incipit menſe Iulio, fructum maturat circa brumam. Folia non amittit: [in vulgatis legitur φύλλον δ' ἐστὶν, quam lectionem Cornarius ſequitur, vertitque, folium ipſi manet. Sed hic ſenſus ex Græcis verbis extorqueri commodè nequit: ſequimur itaque Plinij & Gazæ lectionem, quam & Dalech. approbat, ſic ἀείφυλλον δ' ἐστί] Qui circa Thebaidem habitant, ob luculentam huius arboris copiam, fructum ſiccant, & exempta nucula tundunt & in maſſas cogunt. Idem Theoph. de Pruno ſpariùm dicit, ſuper fructum ipſum florem initidentem emittere, ſemen habere ligno opertum vel cruſta. Hæc Theoph. de Coccymelea ſiue Pruno, qui & l. 9. meminit πρύνης, in qua humor in lachrymæ modum gignatur de qua voce infra copioſiùs hoc ipſo capite.

Plinius de Pruno Ægyptia paulò aliter ſcribit, ſic: ibi [circa Thebas] & Prunus Ægyptia, non diſſimilis ſpinæ proximè dictæ, [Ægyptiæ] pomo Meſpili, matureſcens bruma, nec folia dimittens. Lignum in Pomo grande, ſed corpus ipſum natura copiaque meſſium inſtar incolis. Purgatum enim tundunt, ſeruantque eius offas. Vt mirum nobis videatur quid Dalechampio viro doctiſſimo venerit in mentem, quòd ad hunc Plinij locum citatum adnotaret hæc verba. Vide Theoph. cap. 2. l. 4. hiſt. qui natalibus cum Plinio conuenit, alia re nulla prorſus. Quæ hæc quæſo oſcitantia eſt? Tantum mehercule abeſt, vt nulla prorſus re conueniat præterquam natalibus, vt Plinium hunc locum ex ipſo Theophraſto

ſto tranſcripſiſſe indubiè adſirmare auſi ſumus. In hoc tamen euariat Plinius à Theophraſto. Hic Meſpilo comparat: ille ſpinæ Ægyptiæ: hic nucleum rotundum, ille lignum grande dicit: reliqua reipſa eadem, verbis tantùm diſcrepantia. An verò Coccymelea Plinij ſeu Theophr. ſit Myrobalanus emblica officinarum, vt & Chryſobalanus Galeni flaua, vt ex quorundam ſententia annotat Dalech. ſuo loco patebit. Prunis, inquit Plin. ſuccus aquoſus: foris corpus, intus lignum.

Alibi verò diligenter perſequitur differentias his verbis. Ingens turba Prunorum, verſicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius, (quòd cùm Hordeum meritur ea matureſcant.) Alia eodem colore ſeriora maioráque, Aſinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque Purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ ſola & odore commendantur. Peculiaris impudentia eſt Nucibus inſitorum, quæ faciem parentis ſuccumque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nuciprunâ. Et hæc autem, & Perſica, & Cerina, ac ſylueſtria, vt Vuæ, autumno cadis condita, vſque ad alia naſcentia ætatem ſibi prorogant. Reliquorum velocitas citò miteſcentium (matureſcentium Dal.) tranſuolat. Nuper in Bœtica Malina appellari cœperunt Malis inſita, & alia Amygdalina, Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ eſt: nec aliud Pomum ingenioſius geminatum eſt. In peregrinis arboribus dicta ſunt Damaſcena, à Syriæ Damaſco cognominata, iampridem in Italia naſcentia, grandiore quanquam ligno, & exiliore carne, nec vnquam in rugas ſiccata, quoniam Soles ſui deſunt: (quanquam Soles ſui non deſint:) ſed Pruna omnia poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſt. Cerea quoque Virgil. celebrat vnic.

Sunt autumnali Cerea Pruna die.

Et in Ecloga 2.

Addam Cerea Pruna, & honos erit huic quoque Pomo.

Columella:

Armeniiſque & Cereolis Pruniſque Damaſci.

Et Ouid. in ſua Metamorphoſi,

Prunaque non ſolùm nigro liuentia ſucco,
Verùm etiam generoſa, nouaſque imitantia ceras.

Galenus Iberia & Damaſcena celebrat, vti patebit in viribus. Palladius ea Damaſcena dicit, quæ ſuo ſeculo ſiccabantur in ſole per crates loco ſicciore diſpoſita. Talia etiamnum hodiè in officinis Damaſcena dicta ſunt: Δαμασκηνὸν κοκκύμηλον Athenæo tamquam ab alijs diuerſum (alij tanquam cæteris præſtantiorem) quæ gignuntur in alijs regionibus. Pruna igitur hæc ſunt & alijs & Hipponacti memorata, vt refert idem Athen.

Coronam habui è Prunis atque Mentha.

Alexis;

A. Quin & in ſomnis videre viſus ſum mihi
Præmium victoriæ. B. Quale id erat dicito.
A. Aduerte iam animum.
In ſtadio concertatorum me quiſpiam
Nudus accedens coronare viſus eſt corona tortili
Prunorum. B. Dij boni. A. Maturorum.

Idem rurſus

Vidiſtin vnquam omaſum paratum, aut ſplenem inquinatum condimento, maturorùmque Prunorum ſportam?

Talis eſt prorſus eius facies.

Nicander:

μῆλον ὃ κόκκυγος καλέουσι. — *Coggas.*

Malum quod, Cucullus vocant.

Ita vertunt. Annotat Dal. κοκκύμηλον: quòd grana deſcentibus cucullus è ſuis latebris prodeat & conſpiciatur: ſed quid commune aut ſimile Pruno cum cucullo? Clearchus Peripateticus ſcribit, Rhodijs & ſiculis Pruna vocari Βράβυλα, vt apud Theocritum Syracuſium? — *Brabyla.*

Ramos Brabylis graues & in terram curuos.

Et alibi:

Quantò Malum Brabylo ſuauius.

Eſt autem Brabylon fructus, Pruno vulgari ambitu minor, eodem ſapore, ſed paulò acrius. Hæc quidam referunt ad Prunum Damaſcenum. Dalechamp. reprehendit Athen. quòd τὸ δριμύτερον ineptè vſurpet, pro στρυφνότερον, vel ὀξύτερον. Acerbius eſt Prunum ſylu. acidius Damaſc. Seleucus in linguis, vt idem tradit Athen. eadem eſſe ait μάδρυα βράβυλα, κοκκύμηλα, καὶ τὰ ἦλα. Dicta porrò ſunt μάδρυα velut μαλόδρυα: βράβυλα verò quia ducunt aluum, quaſi βορὰν βάλλοντα, id eſt, cibos depellentia: & ἦλα quaſi μῆλα, id eſt, Mala, vt Demetrius Ixion prodidit in Etymologia. Theophraſtus, Prunus inquit, & ſpodias, quæ veluti Prunus ſylueſtris eſt. Araros Coccymeleam vocat ipſam arborem: Coccymalum verò eius fructum. Ariſtophanes Grammaticus in Gloſſis Laconicis ſcribit à Laconibus Pruna vocari ὀξύμηλα περσικά, id eſt, acida Poma Perſica, & à quibuſdam Adria. Nec ſolùm κοκκυμηλέα arbor dicitur, ſed & κοκκύμηλος, autore Polluce. Suidas τὰ κοκκύμηλα tradit vocari βερίκοκκα, quæ tamen rectiùs dicas Armeniaca, de quibus ſuo loco. — *Brabylon. Athen. not. Sylueſtre Damaſcen. Madrya. Brabyla. Prunus Spodias. Coccymelea Coccymelū. Oxymala Perſica. Adria. Coccymalus. Bericocca Suidæ not.*

Pruna multi, vt teſtatur Curtius ὤχρα Græcè vocari arbitrantur. Nos verò eam vocem in hac ſignificatione apud nullum probatum autorem inuenimus. Onychinæ autem ab vnguis colore vocantur eidem. ὄνυξ enim vnguis eſt. Sunt & verſicoloria, & inter has differentias quædam præcocia, alia ſerotina: quædam item lignum ſtatim dimittunt, & hæc inter pretioſiora habentur, & huius dotis in multis generibus nomine eſt: Cæteris verò carne lignum adhæret. — *Ochra. Onychina. Verſicoloria earum quæ differentia. Pruni etymon.*

Goropius è Penu ſuo Cymbrico nobis aliquid noui importat. Pruna nos (inquit) *Pruinnen* vocamus, quaſi Pur-ruinnen / id eſt, Mora euacuantia. Latini itaque Prunorum nomen noſtrati linguæ acceptum ferre debent. Hermolao teſte: κοκόμηλος & κοκκομηλέα, ſeu ut ille ſcribit, Coccomelea & Cocomelos Græcè dicta: Pomum ipſum neutro genere, arborem maſculino media comœdia pronunciat. Folio Arbuti deſcribitur, ſi Theodorus Gaza audiatur: ſed hoc Plinius Theophraſtum ſecutus, non Pruno ſed Coggigryæ vocatæ tribuit. Decepit hominem, vel corrupta lectio, vel nominum affinitas. ſunt Pruna onychina Columellæ, nigris laudatiora. — *Coccomelea. Cocomelos. Gazæ not.*

Et quia Pruni Etymi mentio incidit non inſulsè nobis Lonicerus in κοκκυμηλέας deriuationem originemne inquirere videtur. Equidem, inquit, haud ſatis indagare huius vocis, κοκκυμηλέα, etymon poſſum, vt rej reſpondeat. Ex compoſitione certè, κόκκος granum eſt, μῆλον Malus, aut μηλέα, Malum, vnde Pomum potiùs Granatum erit. Verùm hiſtoria & natura eius non reſpondet. Aliud enim eſt ῥοιά id eſt Malum Punicum, aliud Prunum. Propemodum eò inclinat animus, vt per barbaralexin putem κοκκυμηλέαν factum eſſe ex latinè coquendj vocabulo, vt ſuprà contigit in Armeniacis — *Onychina. Κοκκυμηλέα. Etymon.*

malis, quæ Præcocia Romani vocant, quam vocem non rectè adſequentes Græci homines, vt fit in aliena lingua, dixere πρεκόκκια & πραικόκκια, vt κοκκυμηλέα, veluti Coquimalum, hoc eſt malum coquens & digerens: deijciendi enim alui ei vis ineſt præcipua. Hinc & in Aſia, vt Galenus ait, arborem & fructum προῦμνον appellant, quæ vox item non ſatis feliciter, tranſlata eſt. Prumnum enim Aſiaticum in medio redundat, quum ſimpliciter προῦνον Prunum dicendum erat. Atqui ſatis eſt κοκκυμηλέαν vel Gal. teſte, eſſe Prunum. Coquimalum igitur prima ſua origine dictum Prunum, poſtea Græcis κοκκύμηλο: & inde κοκκυμηλέαν dictum putat Lonicerus, quemad. à Pruno latinorum, Aſiaticum illud προῦμνον corruptum.

Coquimalum.
Prumnus. Prumnum.
Coccymelea eſt prunus.

At Cordus è contra Pruna, & Germanorum, præſertim Haſſorum Praunen à Pruno deductũ putat. Quod verò Lonicerus de pruno in genere ait vel Prumnô eſſe κοκκυμηλέαν, minùs fideliter ex Gal. dixiſſe videtur, qui non omnem vel indefinitè, Coccymeleam, ſed ſylueſtrem, προῦμνον in Aſia vocari teſtatur. Quid ſi κοκκύμηλον dictum quis ſtatuat, quòd malum ſit, granum vel ſemen vnum in ſe continens: id eſt, Cocci malum. Immò quid ſi ipſi etiam Theophraſto dicta ſit προύνη? Is ſanè in nono hiſt. cap. 1. δακρυώδεις, hoc eſt, lachrymas fundentes arbores, quæ concreſcant (gummi vocant) recenſet: ἡ δὲ ἐγχύτης, inquit, τῶν μὲν πάχος ἐλαιηρόν, ὥσπερ τῶν σπονδῶν: τῶν δὲ καὶ δακρυώδης γίνεται, καθάπερ ἐλάτης, πεύκης, τερμίνθου, πίτυος, ἀμυγδάλης, κεράσου, προύνης, &c. Vides ipſum immediatè contingere eiuſdem ferè naturæ ac generis arbores, Amygdalum Ceraſum, Prunum. Nam & Gaza Prunum vertit, & Conſtantino in Lexico προύνη Prunus eſt arbor Theophraſti ex loco citato. Vnde non mirum ſi ſubtiliſſimo Scaligero mirum videatur, ni noſtra vox inde emanauit, ſi tamen ea noſtra ſit Prunus, inquit ille. At quominus ſit: nihil impedit: immò ex eo ipſo loco vel maximè patere videtur eſſe, Gummi enim ſeu lachrymam fundit, & Amygdalo & Ceraſo affinitate proxima eſt. Addit Scaliger: Suſinum Veneti, & Thuſci: neſcio an è Perſis, προῦμνον etiam apud Galenum: At de ſylueſtri Coccymelea hoc Aſiaticis dici paulò antè monuimus. ὀξύμηλον περσικὸν Laconibus, Had. Iun.

Lonicerus not.
Cocci malum.
Prune Theoph.
Prunus à προύνης Græcorum.
Suſinum. Scal not.
Linguarũ nomina.

Anas, id eſt, Pruna, Serap. Bellunenſis apud Auic. Pruna in margine annotat *Demiran* dici. Sunt qui & *Auas* ſeu *Hagias* iiſdem dici tradant. Hebr. *Koſchap*, teſte Elia Leuita, vti citat Tragus. Germ. Pflaumen & Kriechen: quibuſdam vt in Haſſia etiam praunen, quam vocem à Prumno deductam putat Cordus, vt modò dictum. Exſiccata etiam Pruna, quæ ex Hungaria, Bohemia, Auſtria, Tranſſyluania & Morauia in Germaniam importantur, omnia communi vocabulo Zwetſchen vocantur. Minora ferè Kriechen vulgò: & Cerea Epiling. Germanis dicuntur, vt patebit in differentiis. Eadem appellatio arboris, ſi addas cuique dictioni arborem: baum, &c. Gal. *Prunier: Prune.* Montbelg. *des Beloſſes.* It. *Prune, Suſino.* vel *Succino.* Caſtil. *Ciruolo, Ciruelo* aut *Andrino*: fructus *Ciruelas* aut *Andrinas*: Catal. *Prunas.* Portug. *Amexieira*: fructus *Amexas*, aliàs *Amexeas.* Belg. Pruyme. Angl. Ploum tree. Bohem. Sliwa, Sliweſſky. Hung. Szilua fa.

Anas Arab. Demiran.
Pruna exſiccata.

Differentiæ vel à ſapore ſumuntur, quæ potiſſima eſſe videtur, quòd ex ea facultas dependere videatur. Sunt enim quædam aluum ſiſtentia, ſunt & ſoluentia, alia mediam quodammodo naturam ſunt ſortita. Quæcunque dulcia ſunt, aluum ſoluunt: quæ verò acerba ſunt & auſtera, eam cohibent. In neutram partem valdè inclinant, acidodulcia vel acida, ſed hæc ſiti febrientium maximè conueniunt. Sunt rurſus alia magna, alia parua. Magna vulgato idiomate ferè pflaumen, parua verò, Kriechen appellari conſueuerunt. Colorum ac reliquæ differentiæ ex enumeratione patebunt.

Differentiæ à ſapore & facultate.

Ergò vt ad Prunorum differentias recentioribus obſeruatas propiùs accedamus, ordine quodam ſingulorum diligentiam inſpiciamus, exorſi à Ruellij, Galliæ Pruna potiſſimùm concelebrantis.

Huius Pru[nus] differ[entiæ] Galli[æ] Prun[a] Prun[orum] differ[entiæ]

Prunorum itaque, apud Gallos innumeræ ferè differentiæ. Prima laus Damaſcenis tribuitur, nigra cute, carne ſuauj, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes ſibi vendicant *Pertigona* cognomine, *Iberica*, vt credo vocata, quoniam primùm ex Hiſpania venerunt, vt inquit Aetius, ſucci dulcioris, duriorisque carnis, ſuaui guſtu: ea qua parte Solem ſpectant, purpureo nitent colore, aduerſa parte candicant vel ſubrubent: vtraque preſſa digitis internum os dimittunt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quæ *Cerea la*, vel *Cerea* etiam apud Gallos vocitantur: Alia maiuſcula, mollia, purpurea, *Pedicularia* vulgò à vilitate dicta; ijs ſues rura ſaginãt. *Aſinina* non ab re putauerim quoque dicenda. Commendantur maximè quoque quæ *Prunidactyla*, à longitudine digiti, vt puto dicta, purpurea, ſuaui carne, ouata pomi ſpecie, inſitionis mangonio nuſquam non naſcentia. Alia *Noberdiana*, item *Iuliana*, aliquantò feriora, coeruleo colore, cumulatim in parente intorto ſurculo pendent, dum paſſa contrahantur, in rugas.

Cere[a] Pedi[cula]ria.
Aſini[na] Prun[idactyla] Nob[erdia]na Iulia[na]

Eadem ferè & Curtius habet: ſed nouis annotatiunculis locupletata, & ab his quædam diuerſa alia. Quædam grandiore, inquit, ſunt ligno, quędam albo, alia purpureo, cætera nigro ſunt colore: omnia tamen parua. Hæc enim reliquis præſtantiora, intus parum crocea, minimùm ſucco abundantia, vt edentes ad ſitim prouocent, quibuſdam *Pariſina* dicuntur. Hæc autem genera (inquit Curtius) tempeſtate Plinij nõ fuerunt, aut poſtea hoc nomine vocari cœperunt. *Armeniaca*, quæ vulgus Armeſina vocat, minima ſunt, purpurea, grata odore. De his Columella in carmine paulò antè citato, Hiſpanica liuen, ingrato aſpectu, ſed miro dulcore prædita, oblonga, ligno intus exili ac longo. Nonnulli à regione citerioris Hiſpaniæ *Catalonica* malunt appellare. *Iuliana* verò quæ apud Turonenſes in Gallia naſcuntur, dulciſſima, colore nigro. Deſiccata verò per totam Galliam venalia deferuntur, ægris etiam expetita cocta. A dactylorum verò forma *Dactylica* dicta: prægrandia hæc albi purpureique coloris reperiuntur. In honore ſunt, ouata in longitudinem figurâ. Quædam verò Hordeacea antiquitus, vt ſuprà diximus, dicta à comitatu eius frugis, candida, & eius coloris alia ſeriora, maioráque & propter vilitatem Aſinina dicta. In pretio verò nunc ſunt, quæ *Perdicona* dicuntur, alij *Iberica* dicunt, quòd primùm ex Hiſpania venêre. Sic enim vocari Symphorianus Champerius medicus doctiſſimus teſtatur. A Perdice ſcilicet aue, dictæ ſunt quòd quemad. ea inter aues cibi ſuauitate cæteras excellat, ſic hæc inter Prunorum genera. Serotina hæc purpureo colore, formæ non grandioris, dulciſſimi ſaporis. Cœpere nunc & deſiccari, vt *Iulianis* non cedant. A bonitate enim *regia* ſunt dicta, amplitudine autem poſt *Dactylica* ſunt etiam parua, nigra, ouali figura

Curt[ij] ferea
Pari[ſina]
Arme[niaca] Arme[ſina]
Hiſp[anica]
Cata[lonica] Iulia[na]
Dact[ylica]
Ouat[a] Hord[eacea] minor[a] Hord[eacea] maior[a] ſeu A[ſinina] Perd[icona] Iberi[ca]
Regi[a] Mi[...]

figura, plurimo ſucco, ſi quod aliud genus abundantia, quare *Mictua* vulgus vocat, ac ſi ſuccum meiere videantur. Alia quædam vſque adeò parua ſunt, vt magnitudine Pruni ſylueſtris fructum parum excedunt, nigra, rotunda & ſeriora. Sunt & Acidula, nigro colore, ſucco etiam abundantia verùm non identidem. In extremum Autumnum durant, vt hyemem attingant.

Clearchus Rhodius & Siculus, Theocritum Syracuſanum *Brabyla* pruna appellaſſe ſcribunt, quæ & Midrya & Badria Athenæo dicuntur, vt dictum ſuprà. Fructus quidem hic minor, guſtus verò idem, ni aliquantò eſſet aſperior.

Ioubertus *Pruna Pertigonia*, *Prunidactila*, *Damaſcena & Imperialia* vocata præ cæteris commendat.

Solerius Aſinina ſeu Pedicularia Plin. Gallis Delphinatibus *Prunes Beuaulx* dici ſcribit, eſſeque fortè Hiberica. Idem *Pertigonia* Ruellij, ſuſpicatur eſſe magna Galeni.

Nicol. Abr. à Framboiſiere de ſanitate tuenda: In Francia excellentiora Pruna ſunt Damaſcena trium generum. Nigra, rubea, & violacea. Secundum locum obtinent Dactyla ob ſuauitatem. Magni fiunt in Prouincia pruna ex Brignoles: multi etiam fiunt Pruna Pardygoinia ob magnitudinem & gratum ſaporem. Pruna Reimenſia æſtimantur ob pulchritudinem potiùs, quàm bonitatem: color enim cæruleus viſu delectabilior, quàm ſapor guſtui gratus: eis ineſt minimum aciditatis & adſtrictionis, incolis dicuntur *Noberes*.

Sunt etiam apud Reimenſes alia Pruna, dicta *des Vignons*, quæ comeduntur plerunque priuſquam mature ſcant. Propter inſignem auſteritatem & acerbitatem illi iis tantopere delectantur, vt ſoleant ponere in iuſculis, loco vuarum acerbarum.

Hiſpaniæ celebrata pruna, vt tradit Amatus, hodie Pruna Damaſcena præcipua habentur, Syracuſana ab Hiſpanis nominata, nigra, rubentia, vel in totum alba, ad citrinum tendentia, oblonga, boni ſaporis: Citrina multi Cerea appellare non dubitant. Multi quoque ex omnibus Pruni ſpeciebus præcipuè laudant, quam Salmaticenſes Andrinas ob colorem nigrum vocant: rotunda ſunt, ſapore acido, ori gratiſſima, quæ matura febricitantibus apud Salmaticenſes D. Alteretus non ſine optimo ſucceſſu concedebat. Lacuna verò ſcribit inter Pruna Hiſpanica præcipuè commendari dicta *De Monte*. Secundum locum obtinere quæ deferuntur ex S. Michaële. Inter iſta ſequi rotunda, quas vocant Andrinas. Ab omnibus laudari Damaſcena.

Perluſtremus nunc Italica.

Prunorum, inquit Cæſalp. rotundorum quędam mali amplitudine, flaua, dulcia, odorata, quę primò maturantur: cognominantur autem à Malis. Iis minora, & auſteriora, quæ Auguſto maturantur, Pruna *Auguſtana* vocata: & *Albanula* inter pretioſa. Alia nigra, duriore carne, ſed gratiſſimo ſapore, vulgò *Perdicona* cognominant. Grandiora iis ſunt *Mæſimiana*, ac ſucci bonitate præcellunt. Simili ſpecie conſtant aria quædam, vt etiam fallant, ſed in ſuauitate ſaporis quamprimùm diſcernuntur, vt quæ *Aſinaria*, & quæ *Subia* alicubi vocantur inguſtabilia. Paulò minora iis & oblongiora Viridacea, ſic appellata, quia dulcia ſunt antè perfectam maturitatem, dum adhuc viridia ſunt. Hæc maturitate perfecta ad ruffum tendunt, ſed dulcedine minùs grata. Alia in longitudinem extenuantur iuxta pediculum, vt *Damaſcena* colore flauo: *Catelana* colore ſubuiridi, alia colore nigro. Multæ aliæ ſunt inexplicabiles differentiæ, uario cultu, & ſtudio inſerendi inuentæ. Eſt & ſylueſtris Prunus, &c.

Catelana. Nigra

Peculiare (addit idem Cæſalp.) in fructu Pruni, quòd defloreſcens, ſi multi imbres contigerint, conuertitur in longum quoddam corpus inane quod *Turca* vocant. Idem ex Theoph. dicit Pruno foliũ eſſe Arbuti: ac peculiare ei fructũ in *pappum* perire: quæ Prunis noſtris conueniant, ſi *pappus* hic non Lanuginem, ſed inane corpus ſignificet, *Turcam* dictum. Quod ad primum, vel non rectè nouit Cæſalp. Arbuti folium, vel certè non benè contulit, atque adeò hac collatione aliquem in ſuſpicionem conijcere poſſit, ipſi neutrum probè cognitum. Quoad poſterius: bellam ſanè verò interpretationem vocis *pappi*, quam Theoph. per τὸ ἐκπαππῶσθαι τὸν καρπὸν expreſſit. Si Cæſalpinus annotaſſet obſeruationem doctiſſimi Hermolaj, comperiſſet id à Theophraſto de Pruno non dici ſed de alia arbore. *Turcam* ſæpiùs obſeruauimus, ſed quo iure is vel alius quiuis *pappum* vocet, nondum agnoſcimus. Vitium eſt fructus *Turca*, non illi par nec ordinariè omni fructui euenit, vt de fructu eius arboris, de qua Theoph. ſcribit eum in *pappum* abire, tradit. Quod ſi verum eſſet de Prunis, ille ſua Perdicona non tantopere commendaſſet.

Turca pruni vitium. *Cæſalp. reprehen.* *Alius error*

Sed perſequamur reliqua Pruna Italica ab Aug. Gallo obſeruata. Pruna, *Brugne* vel *Suſine* dicta Lombardis optima ſunt, & bonitate Damaſcenis ſuccedunt, quæ quamuis cęteris minora, pulchra tamen ſunt, ſapida & ſana, tam cruda quàm cocta, potiſſimùm ſi cum pullis & auiculis decoquantur. Aluum ſoluunt cocta parum in aqua, & ita mollia comeſta, cum multo ſaccharo. Sunt & alia magna, & dulcia admodum, quæ probè matura aluum magis lubricant. omnia cruda vel cocta in aqua tepida macerata ſitim reſtingunt. His ſuccedunt dicta *Brogne Agoſtane*, quæ non pulchra, longa tamen & craſſa: ſana ſunt cruda, & cocta, & ſicca. Pruna dicta *Brognoni groſſi*, rotunda non poſtremas tenent, ſi præſertim benè matura & decocta ſub cineribus folijs inuoluta, decorticataque & ſaccharo aſperſa comedantur: vel etiam & meliùs, cruda decorticata, & in patella cum ſaccharo lentè cocta. Inter Pruna, quæ dicuntur *Brugne* Myrabolani, alba, nigra & lutea ſalubria eſu ſunt, non cocta. *Brugne Catelane* dicta, benè matura præferuntur cruda, cæteris omnibus, albis, nigris, viridibus aut rubellis, dulcedine & ſucci gratia præſtant: corroborant magis, & præ alijs ſitim extinguunt, decorticata à febricitantibus in ore retenta ſingulari ſunt ſolatio, mitigant ſummum ardorem, & reſtituunt nonnihil appetitum. Sunt etiam alia Pruna Italis vulgò dicta *Agoſtane bianche*, *Settembrine*, *Maſſ miane*, *pernicone*, *Gieruſaleme*, & alia multa ſuauitatis & Salubritatis non contemnendæ.

Lombardorum pruna Suſina *Magna dulcia* *Pruna Auguſtana* *Pruna craſſa* *Pruna myrabolana* *Catelana*

His addamus quorum meminit Alpinus, (niſi iam ſuprà ſcriptorum aliquo nomine dicta ſint) & cum dactylo oblongo, magno & craſſo confert, *Pruna alba*, quæ Iulio menſe in agro Baſſananſi maturantur.

Alba Baſſanenſia *Damaſcena vnde aduecta Pannonica*

Matthiolus quem, velut Italum, decebat pulchras iſtas merces Italicas nobis Germanis præ alijs celebrare, ne γρῦ quidem de ijs habet: ſed poſtquam palmam tribuiſſet Damaſcenis, quæ ſiccæ ex Syria Venetias importantur: ſecundas tenent (addit) in Germania quæ ex Pannonia & Tranſſyluania conuehuntur in quorum genere

quæ minuſcula ſunt, maiorem cum palato ineunt gratiam in vino decocta, & ſaccharo aſperſa: hoc enim modo parata primiſque menſis ſumpta, & ori grata ſunt & aluum commodiſſimè citant, nam dulcia ſunt & ſine adſtrictione. Verùm ſi nō guſtarit aut nouerit alia, quæ ex Germania prædicaret, deinceps Germani ipſi audiendi ſunt, vt quàm Germania hoc fructu diteſcat, intelligant etiam exteri: Matthiolumque interim excuſent, qui Prunorum differentias inexplicabiles ferè dixit, quod non ægrè confitemur ſi intellexerit omnes.

Pruna Germaniæ

Damaſcena Trago itaque multa ſunt Prunorum genera, inter quæ primum apud Germanos quoque locum obtinent Damaſcena vocata, Theocrito Brabyla, Athenæo Badrya & Madria cognominata. Germani Damaſcenen pflaumen/ Vnd Quetſchen vocant. Hæc in Pharmacopoliis exiccata habentur, quemadmodum etiam magna illa Hugarica, ab ipſis Hungaris Damaſcena, & à Germanis Groſſe Zwetſchen vel Quetſchen / & Vngeriſche Pflaumen vocata. Quidam his pro Damaſcenis vtuntur, autore Cordo. Deinde ponuntur, à Trago, purpurea, quæ ex Hiſpania venerunt. iberica & Perigona vocata. Germ. Spanniſche Pflaumen. Hinc Cerea ſeu Cereola. Germ. Gæl kriechen/ Vnd Spilling dicta. Cordus annotat Brabyla quoſdam priuatim interpretari kriechen. Quarto ordine collocanda ſunt oblonga illa & Cœrulea, aliàs Prunidactyla, Germ. Blaw lang pflaumen/ blaw Spilling/ vnnd Külſen Pflaumen nominant. Quinto loco exigua illa (nec enim nuce auellana maiora ſunt) & Autumno prouenientia Pruna, German. klein herbſt pflaumen dicta. Hæc Baſilienſes Ziparten vocant. Poſtremò ſunt & alia genera, vtpote nigra illa quæ vocant, groß Roßpflaumen: & rotunda illa, magna & dura Pruna, quæ Autumno appetente maturantur, German. Schaaffpflaumen / Latini Aſinina & Pedicularia nuncupant. *Hæc Tragus.*

Damaſcena Hungarica. *Perigona. Cerea.* *Prunidactyla.* *Parua Autumnalia. Nigra. Rotunda.*

Eadem ferè & Lonicerus habet, additque fructus Prunorum Theocrito dici Brabyla.

Dodon. verò βράβυλα vult dici magna illa Pruna dulcia cœrulea, Lat. Pruna Damaſcena: Had. Iun. βράβυλον Theocriti ſcribit, ἤγουν δαμασκηνόν: German. Blew Spilling/ Quetſchen. Belg. Blauw pruyme/ oft pruyme van Damaſc. Gal. *Prunes de Damas.* Secundum Dodon. genus ſunt Pruna vulgaria ruffa, quę Hiſpanica vocātur. 3. Luteola, Latinè Cerea & Cereola Pruna. Hæc Had. Iun. Roſpflaum, German. & Belg. Witte roſpruyme vocat. Dod. verò quartum ſuum genus ita nominat, Pruna rubra & rotunda quibuſdam Latinè Aſinina Pruna, Gal. *Prunes de cheual.* At Pruna aſinaria vel aſinina vilia dicit Iunius, & maiora. Belg. Piſpruyme. Omnium minima Pruna rotunda Dod. Nana H. Iunio. Ger. Kleine herbſtpflaum. Belg. Croeſken. Palloken. Gal. *Creiches & d'auoine,* Sic vnuſquiſque patria ſua priſcis acaommodare ſtudens, non tamen aduertit ſibi non conuenire cum eo qui eſt ante fores.

Differentiæ Dod. & Had. Iun. Brabyla Damaſcena. Pruna Vulg. ruffa. Luteola. Rubra Aſinina. *Minima ſeu nana.* *Pruna quædam Belgiæ. Hordeariū*

Alia quædam adhuc habet H. Iun. æquè Plinij & priſcorum nomenclaturis accommodata, & iam priùs quoque dicta. Sic Prunum Hordearium Plinij candens dic'., Belg. Witte Pruyne. Prunum decumanum: Belg. Cierpruyme. Damaſcenum verò, Prunum paſſum vocat, & rugoſum. [illegible] Belg. Pruyme van Damaſc. Ital. *Pruna ſecco* Hiſpan. *Pruna ſeca.*

Decumanum. *Damaſcenum.*

Dodonæus quoque addit: Theophr. & Plinij Ægyptiam Prunum incognitam eſſe: noſtram ætatem in Germania, circa Damaſcum Syriæ vrbem natis Prunis carere. Pannonica ſiue Hungarica laudat oblonga & dulcia, ſed magis tamen Morauica, ad aluum leniendam commendat, præſertim Branæ nata, quæ Morauiæ olim Marcomannorum Prouinciæ, vrbs eſt primaria: hæc etenim vbi reſiccata fuerint, ori ſuauia palatóque gratiſſima, aluum citra moleſtiam ita faciliè ciunt, vt deiectoria vi Caſſiam & Mannam poſt ſe relinquant, vt Thomas Iordanus affirmat. Noſtra ætas quædam *Gallica* à patria appellat.

Perſequamur cæterorum Germanorum differentias. Geſnerus itaque has habet. Prunum quæ fructus magnos, purpureos & acidos ſapore fert, Lindauiæ Hengſt vocant, Tigurini Bockshoden (quaſi capri teſticulos dicas) vel Pflaumen. His ſimilia etiam cerei coloris minùs frequentia apud Tigurinos reperiuntur. Pruna Cerea vel Cereola magna ſubdulcia. Pruna parua, ſerotina, cereola, quæ Tigurini & Heluetij neſcio vnde Ziparten appellant: Inter vrbana minima, tardiſſimè cerea ferè matureſcunt Septembri. Pruna præcociora parua, verſicoloria, à tempore quo Auena metitur apud Tigurinos dicta Haberkriechen/ paſſim illis abundant. Pruna Neapolitana, oblonga, dulcia (ni fallor) alba & Punicea, Lindauiæ. Pruna Hungarica, quæ vulgò Tuucſia vocant, Zwecſchgen, duorum generum: maiora & oblongiora: & alia minora, rotundiora, dulciora Lindauiæ: Baſileæ probè perficit fructum. (Fandelkriechen vocant Pruna Hungarica præſtantiſſima, Damaſcena fortè Vvoiſſello. Euſmodi Venetiis mittuntur aliquando Auguſtam magno pretio, craſſa & carnoſa, ſubacida. Hæc vel oblonga Neapolitana, aliqui Imperatoria ſiue Auguſta cognominant, quòd iis Imperator Auguſtus oblectetur. (Itali ſua ab Auguſto menſe, quo matureſcunt, *Auguſta* dicunt, de quibus ſuprà.) Auguſtæ Pruna alia Hungarica, aurei vel cerei coloris: magnitudine oui gallinacei: aut etiam Anatini, carnoſa, gratiſſimi ſaporis. Aliud pruni genus, matureſcit circa finem Iulij, cui fructus parui cœrulei, dulces: Blawkriechen. Pruna minima, ſubcœrulea, acida, parum humida, Weinkriechen, matureſcunt Auguſto. Weißkriechen, Pruna alba, tardiùs aliquando maturato nninò alba. Roßs hödle, partim candida, partim rubella, aluum puto magis ſoluunt: & hæc aliqui alba vocant, ſed minùs propriè. *Hæc Geſnerus.*

Tabernamontanus quatuor ſumma Prunorum facit genera: : Vulgata, quorum quatuor differentias conſtituit, nigra, rubella, alba, viridia, quædam etiam flaua & rubra. 2. Pruna Myrobalana, quæ antequam matureſcunt ſunt viridia, poſtea rubeſcunt, tandem perfectè matura atropurpurea fiunt: ſucculenta, odorata, nucleo paruo. 3. Auenaria Haberſhlehen vulgò dicta, primo generi ſimilia, ſed fructu paruo acidulo, ſubaſtringente ſapore, grato tamen. 4. Flaua, oblonga, nucleo exacuto, vulgò cerea, wachſgelbe Pflaumen oder Spilling dicta. His addit quædam alia ſed iam dicta: quamuis & hæc fortè iam magna ex parte memorata ſint, nec vllus ſit iam dictorum, dicendorúmque autorum, qui non alterius quædam habeat, etiamque diuerſarum regionum. Scopus tamen noſter eſt, vti ſuprà quoque in Pomis diximus, non tam natiónum quàm ipſorummet autorum, qua tamen fieri id

id posfit breuitate, differentias referre quæ etsi sæpiùs interdum repetantur, nullus tamen est, qui non sui idiomatis appellationes addat, & diuersa aliqua annotatiuncula illustret: simulac, vt consensus & dissensus autorum circa eas lectori ob faciem positus, meliùs innotescat: nec desit nobis in Vniuersali, atque adeò specialissima. hac historia, quod adsit alteri: Adsit verò etiam nobis, quod desit aliis ne quis deinceps aliquis nobis veteratoriè obiiciat ταυτολογίαν, quam tamen etiam facilè euitare posset, qui omnia exactè cognita haberet. Alioqui lectori fraudem, sibi dedecus parabit, quisquis hoc tentauerit. Quod si placuimus huic vel illi nationi, cur non æquè placeamus & alteri?

Sed pergamus, & lectori æquè rerum diuersitates, quàm autorum placita ob oculos ponamus: *ita enim demum hoc opus omnium Herbariorum (qui nobis propositus est scopus,) quantùm quidem fieri poßit, vices supplebit.*

Camer. inter Pruni genera varia, potissimùm Hungarica, Morauica, & quæ vulgò Myrobalanos dicunt, itémque Græca, quæ postrema *Verdaria* à viridi colore in Italia vocantur, & aliis præferuntur, concelebrat.

Schwenkf. sua diligentia Silesiæ Pruna vsitata recenset hæc. 1. Pruna domestica. 2. Pruna Hungarica maiora, Pruna Brunensia, Pannonica, Brunner Pflaumen/ Vngerische Pflaumen. Omnium sunt præstantissima, ori grata. 3. Hungarica minora, Tzvcetschken/ kleine pflaumen/ dulcia sunt, & ori gratiora. 4. Asinaria, Roßpflaumen/ magna sunt, rubore perfusa, viliora. 5. Cerea minora, præcocia, Geele pflaumen. Geele Spillinge. 6. Pruna Cerea maiora. Morannen/ Maruncken: hortis instructioribus saltem nota: maxima sunt. 1. Prunidactyla oblonga & cœrulea, Blawe lange pflaumen/ Bilsen pflaumen/ Blawe Spillinge/ Blawe Maruncken. Ex semine Prunorũ Cereorum maiorum hæc nasci ait, quod profectò nobis nunquam persuaserit. Considerent igitur Agriculturæ studiosi, an ex Prunorum Cereorum maiorum semine, hoc est, à specie distincta, possit nasci alia species, nempe Prunidactyla cœrulea, quod nobis non fit verisimile. 8. Pruna canina, Hunds pfleümlin/ weisse pfleümlin: parua sunt, pallida, nonnihil rubicantia, dulcia. 9. Parua autumnalia, serotina, Auenatia, Herbstpflaümen/ kriechen: Sil. Zipparten/ minora sunt & cœrulea, hortis rusticorum nihil frequentius, ex quibus additâ farinâ edulia parantur haud ingrata, salubria: verùm recentium vsus nimius Dysenteriam procreate solet. 10. Pruna parua vinosa, wein-pfleümlin/ Tarrnickel/ vulgò viridia sunt, vinosi saporis. Condiuntur saccharo febricitantibus grata. Colerus annotat prunis kriechen dictis, rusticos Silesiæ liberos & familiam suam hyeme alere, quorum variæ differentiæ æquè in syluis proueniant & agris, quàm hortis, eáque adeò quæ syluis nascuntur esui gratissima & saluberrima esse (gar natürlich zü eßen) quasi dicas optimè naturæ conuenire, ventriculum claudere, bonum generare sanguinem, In Misnia dici Carnickel. Pruna Onychina.

PRVNVS MYROBALANVS DICTA.



SVnt quidem superiùs dicta Pruna Myrobalana cognominata, triũ generũ nomine solo ex August. Gallo, qualia tamen vix huc pertinere arbitramur. Meliùs respondent à Gesnero citata addito paruo lẽmate. Clusius verò hæc diligentissimè, vt pleráque sua, describit, his verbis. Facilè adolescit hæc arbor, & in vastam excrescit amplitudinem, maioresque eius rami subinde in alios diuisi, opacam admodum præbent vmbram: caudex multò læuiore gratioreque oculis cortice præditus est, quàm reliqua Prunorum genera: teneriores rami, graciles admodum, tenerrimo cortice vestiuntur. — *Descriptio arboris.*

Folia quodammodo media inter Prunum & Cerasum, tenella per ambitum serrata sunt. Flos candidus, tenuior, quàm in vulgari. Fructus, cuius alternis annis feracissimus est rotundus, oblongo tenuique petiolo inter folia pendens, aspectu iucundus, per initia viret, cùm maturescere incipit, rubet? maturitatem adeptus purpura, nigro commixta nitet, carnem succulentam & palato gratam ac nucleũ non admodũ magnum habet. — *Folia. Flos. Fructus.* Floret cum alijs eius generis nouo Vere, sub Iulij finem & Augusto fructus maturitatem adipiscitur. — *Tempus.* Nondum vulgaris erat, cùm eam describeret Clusius: sed qui habebant, ex Cæsarej Palatij horto nacti erant, vbi omnium prunas conspexit eius arbores tres ingentes, vnde primùm eò delatas, incertum. — *Locus.* Nonnulli è Constantinopoli, alij è Gallia genus duxisse arbitrantur. Certè ea arbor quæ Biturigibus Gallorum Myrobalanorum Chebulorum nomine ostenditur, huic persimilis esse videtur, vt ex eius folio inde delato, & Clusio à Cl. D. Io. Posthio Palat Elect. Archiatro donato, æstimatum. — *Myrobalani chebuli.* Idem Clusius apud Garciam scribit, istud folium Persicæ folio simile non esse, sed Pruni aut Cerasi folium potiùs æmulari, atque nihil aliud se comperisse quàm Pruni genus. Fortè Tabern. vel is à quo accepit Iconem, hanc Prunum etiam habuit pro Myrobalano, vt cap. de Myrobalanis monebimus.

Nunc in eodem Cæsareo horto illius genus alitur ex superioris nucleo natum, quod minore fructu & dulciore pulpa est: in cæteris nihil à superiore differt. — *Pruni Myrobalani Varietas.* Cur huic generi Pruni, Myrobalani sit appellatio data, fatetur se nescire, Clusius: nam, inquit, nec fructus similis est neque officula, quæ reliquis Pruni generibus similia habet; licèt parua, cum legitimorum Myrobalanorum officulis siue nucleis, quæ canaliculata sunt & striata, quicquam commune habent.

Pruna Brunensia.

Idem Clus. meminit Prunorum Brunensium Morauiæ eorumque pulpam cum Laurocerasorũ pulpa conferens, vtramque dulcem & edulem dicit.

Galatensia pruna. An Prunodactyla.

In Pannonicis verò Galatensia siue Perana Pruneola scriptis prodit, quæ oblongiuscula albáque dicit.

AMYGDALINA PRVNA.

Amygdalina Pruna Lobel. in histor. Belgica oblonga dicit, Dactylorum aut Amygdalarum instar. Amgdalina Pruna etiam in Plant. iconibus dicta Belg. Amandel pruynen ost Danys-pruynen. An verò sint ea, quibus Plinius in ligno nucleum Amygdalæ esse dicit, & ex Pruni & Amygdali insitione geminata, asserere non ausimus: Quemadmodum nec an Prunidactyla Ruellij, Curtij, Tragi & Silesiæ suprà dicta.

Pomaria quædam cultiora Gallica quandam Prunopersicum colunt, cujus fructus carne Pruni est, cute subuiridi Pruni, sed nucleo Persici. Pen. & Lob. Eiusdem meminit Cam. apud Matth. externè Pruno similia dicens, nucleo Persici.

Prunula Cerea Indica.

De Prunulis quibusdam Indicis scribit Benzo in hist. noui orbis his verbis: Ad sinum Caraquã procedimus, Cereis quibusdam Prunulis vescebamur, queis quum parum carnis inesset, lignum seu os interius simul comedebamus.

Hactenus ferè tàm à priscis quàm recentioribus obseruata, & aliqua tamen parte nobis etiam cognita recensuimus, qua potuimus fide breuitatéque: restat vt & à nobis obiter obseruata, & fortè nec alijs ignota dicamus, adiecto vnicuique more nostro, suo lemmate.

Autoribus obiter obseruata differentia. Pruna Briolina.

Solent curiosiores & lautiores Pharmacopoei, pro delicatioribus, elegans nec minùs vtile ac sapidum quoddam Pruni genus ex Galloprouincia ad nos importare, quod *Prunes de Brignoles*, Briolina Pruna vocant. Ea detractâ cute, & vuarum passarum modo, velut in vnum glomum compacta, ficuum instar aduehuntur, aut in scatulis. Colore sunt dilutè rubello, ad flauedinem tamen accedente, carne firmiuscula, qualis corticis Citri conditi aut Cydonij mali, subacida atque vinosa, febricitantibus cruda, vel ex aqua leuissimè cocta, mirè expetita, nullo officulo: quippe eximunt incolæ qui reponunt. Figurâ Caricas pingues egregiè referunt, si colorem demas. Eadem cum officulis accepimus: oblonga erant, sicut & officuli, qui durissimi, nucleum continentes modicè amarum, gratum tamen.

Nucipersica.

Hæc Scal. Nucipersica visus est appellare quando apud Theoph. alicubi sic scribit. Persea Pruni facie, de qua olim dubitabam esset ne nostra Nucipersica, quam Vascones Brignols vocant. Pruna Briolina Lob. teste hodie in Prouincia salubritatis & saporis ergò optima habentur. Idem cum Pena in Aduers. Damascenis olim omnium præstantissimis inquit, *Brignolensia* hodie in Galloprouincia palmam præripuerunt bonitate, salubritate & sapiditate. Distat autem Brignola 30. mil. Gallicis à Massilia teste Rauuolfio qui eadem & ad sitim & ad febrientium usum valdè probat.

Brignolina Guisio morti tradendo ob suspitionem Lypothymiã exhibita.

Autor postrem. hist. Bellorum Galliæ scribit, pro Cortice Citrij condito quem petebat Dux Guisius, data Pruna Brignolina, ea ipsa hora, qua morti erat tradendus: quòd ex suspicione haud vana necis instantis veluti Lypothymiã quandam præsentiret.

C. Bauh. apud Matth. eadem Pruna de *Prunioles* vocat.

Pruna dicta vulgò Lugdunensibus *Prune dou* satis magna, breui hærent pediculo, orbiculata, ab vno latere per longitudinem sulcata, aut vestigium fissuræ habentia, rubra ac velut fuligine coerulea aspersa, gustu dulcia, cum quadam aciditate, carne satis dura, quæ haud difficulter ab osse separatur, Matura Iulio.

Iisdem *Prunes Armesines* appellata, prædictis minora, eiusdem fermè coloris, oblongiora, odorata, dulcia cum quadam aciditate, carne firmiuscula, ab officulis facilè separabili, quæ parua, compressa, læuia, dentibus facilè confringuntur, Matura Iulio.

Sunt nobis Montbelgardi in horto E. C. Wirt. Pruna quæ dicuntur Damascena: purpurea, valdè rotunda, quibus pulpa ab officulis facilè abscedit, suntque ea ipsa, nisi fallimur quæ Lugduni *de Damas* vocant, maiora iam dictis Armesinis, purpurea, rotunda, ex breui pediculo pendentia, coerulea quadam nebula respersa, tota concoloria, etiam adhuc immatura, valdè acida, officula continentia parua, rotunda, similia officulis Cerasorum. Talia vidimus Ceruinij Pago Passauantino Septembri optima. Ex hoc genere existimamus esse, quæ sicca apud fontes acidos Griesbachianos vidimus, parua, rotunda, ab officulis facillimè abscedente carne: Aiebant Argentinam Turono vrbe Galliæ aduehi.

Pruna Lugd. *Damasæ* dicta, Damascenis modò dictis multò sunt maiora eiusdem tamen coloris ac formæ breuissimo adhærent pediculo ipsaque caro firmiter nucleis: acida sunt, nuces oblongæ, satis tumidæ, maiores quàm Prunorum *Dates*.

Perdigoine Gallico idiomate dicta iam modò descriptis minora, rubra fuligine subcœrulea adumbrata, rotunda ferè, carne dulci, satis solida, officulo mediocri minimè adhærente. Hæc Damascenis quodammodo similia, paulò maiora tamen, nec ita rotunda, & vtrinque per longitudinem fissurâ vel sulco notata. Horum surculos Montbelg. in horto inseri curauimus.

Pruna *Dates* Lugdunensibus appellata, Damascenis magnis æqualia aut etiam maiora minùs rotunda, nec eiusdem coloris, sed rubri, nebula cœrulea obducti, pediculo satis breui, carne firmiuscula, dulci, & ab officulo promptè separabili: Tunica inuestiuntur dura & sicca. Officula breuiuscula, nec magna dentibus fragilia, matura Iulio. Missi nobis Lugduno surculi Montb. in horto E. C. inserendi cum hac inscriptione, *Prunes dates, grosses comme œufs*, id est Prunidactyla magnitudine oui: possint fortè esse eadem cum Prunidactylis purpureis Ruellj, Curtij, Tragi & Silesiæ.

Meretur rara hæc Pruni species Curiosiorem etiam descriptionem, siue arboris formam, aut fructus elegantiam præstantiámque speciei. Visa nobis in horto D. Chassigneti Adfinis nostri, Vesuntij. Haud procera valdè est, sed egregiè patula. & in quamplurimos ramos brachiata, cortice tecta suffusco, & circa extrema ex pullo cinereo mixto. Folia lata, figura penè ouata, sed principio angustiore, paulatim in amplitudinem vergente, ambitu leuiter crenata, saturè viridia aduersa parte, & quasi atrouirentia, auersa dilutiùs. Flores denso agmine stipati, albidi, sed minùs, quàm reliquorum. Fructus digiti longitudine, virentes ad perfectam vsque maturitatem, quæ vix essatu digno momento ad citrinam quandam

dam flauedinem inclinant, ſapore præ cæteris ſuaui ac dulci, cute obtecta dura & membranoſa, vt meliùs patet in conditis, pulpa recentibus firmiuſcula, & à nuce contenta libera. Nux hæc ſeu oſſiculum aliquid peculiare præ cæteris habens, vncia longius, gracile, cõpreſſum, leuiter incuruum, vtrinque acuminatum, nucleum gracilem, nec valdè amaricantem continet.

Hac arbore nihil fructuoſius: fructuum numero ipſa vincente folia, ingenti nihilominus caterua humi iacentia: nec extremis tantùm ſurculis, ſed craſſioribus etiam ramis immediatè hærentes quamplurimos obſeruauimus. Magna his gratia in cibis, ſiue crudis ſiue decorticatis ex ſaccharo & vini modico aquâue roſacea coctis. Sed modicum addi meliùs, quòd ipſa per ſe calefacta ſatis ſucci fundant, & vt natiuã peculiaremque ſuam ſuauitatem non amittant.

Præcipua gratia conditis. Condiuntur autem ſaccharo integra, etiam cum oſſiculis: ſed non perfectè matura eſſe oportet, maturitati tamen proxima. Sic firmiuſcula caro etiam conditis, mirum quantâ gratiâ atque dulcedine. Habet quidem Dactylica alba Curtius, quæ ita fortè vocat ad Purpureorum differentiam: Sed hæc eiuſmodi viriditatis ſpeciem ac colorem habent, vt alba dici non mereantur: ex viridi tamen albeſcunt, præſertim probè matura, ſed de Curtij nobis ignotis noſtrum ſtatuere non eſt præſertim cùm ſua non deſcribat.

Pruna dicta Lugdunenſibus, *Prunes blanches*, longa ſunt ſatis magna, lutea, cum quadam rubedine, carne ſatis molli, acido dulci. Oſſicula longa, compreſſa, ab vna parte ad ſphæricam formam tendentia, ſicut & ipſa Pruna.

Prunes de Roy, magna quoque ſunt, rubra vel potiùs punicea, rotunda ferè, valdè odorata, carne dulci, tunica ſatis dura & acida. Caro facilè abſcedit ab oſſibus, quæ magna & aſpera. Matura Iulio.

Montbelgardi habent Pruna Auguſto matura, rotunda, ſatis magna, rubelli coloris, carne oſſiculis hærente non ingrata. Plantari curauimus in horto Ill. E. C.

In horto iam dicto abundat Prunus, fructu purpureo, ſatis magno, ſerotino, ſublongo, acido, carne oſſiculis adhærente, quæ noſtra cura plantata. Hæc ſunt ea quæ Lugd. *Prunes D'Auuſt* dicta ex poſtremis matureſcunt, ſimilia Damaſcenis, minora, quæ etiam viridia planè concoloria ſunt, vt videantur matura.

Pruna purpurea vel coerulea magna, nonnihil ſublonga, oſſiculo nudo manente, matureſcunt Auguſti fine. Damaſcenorum genus quoddam eſſe videtur, oſſiculo incuruato. Montb. in horto E.C. ſatis copioſè prouenit. Talia obſeruauimus Goeppingæ in Ducatu Wirt. vbi copioſè coluntur & exiccantur ad vſus medicos & culinarios. Hungaricis non cedere videntur. vocant Zweſchen. Eadem nobis viſa in Wiſenſteig / horto Ill. Comitis.

Aliud pruni genus præcox in horto Montb. habetur, quod citò matureſcit, colore purpureo.

Pruna ſublonga, parua, alba, vnciæ, digitiue latitudine, interdum non maiora, facilè nucleum linquentia, acidodulcia, optima & delicatiſs. cruda & exiccata. Hæc ex diuerſis Burgundiæ locis conquiſita in hortum Montb. plantata ſunt. Maturantur ferè Aug. principio.

Pruneolorum cereorum vulgò *Ziparten* dictorũ arbor plerumque vulgaribus Prunorum arboribus minor eſt, ſiue caudicẽ ſpectes, ſiue ramos & folia. Præcipuũ verò eſt fructuũ diſcrimen; qui autumno primùm matureſcunt, colore cereo, cui glaucedo aliqua aſperſa, non multò maiores Prunis ſilueſtribus, pediculo ſeſcunciali hærentes, ſapore dulci, oſſiculo facilè à pulpa ſeparabili, cui ab altero latere criſta ſecundum commiſſuram nonnihil elata. Hæc Baſileâ accerſita, vbi in lautioribus hortis coluntur, in hortum E. C. Montb. plantari curauimus. In pago Raupach Beffordiæ vicino copioſè coluntur, & in magnas arbores excreſcunt. Matureſcunt Sept. In Ducatu quoque Wirtemb. potiſſimùm circa fontem ad.m. habentur prædicto nomine.

Pruna paruis perſicis ſimilia. Anno 1607. principio Septembris oſtendente Char. fratre C. Bauhino vidi pruna valde ſpecioſa, magnitudine ferè paruorum Perſicorum, cum ſulco in medio, qualem habent Perſica, colore ſunt rubra, carne firmiuſculâ, ſaporis grati, iucundi, ſubaciduli: pro proportione fructus paruus, à carne ſeparabilis, aiunt plures in hortis haberi, ac inter alios honorandum noſtrum affinem Dn. Feſchium Conſulem meritiſſimum. Hoc genus Pruni exiſtimo eſſe Prunidactyla Cluſij. *Hactenus de generibus & differentijs Prunorum.*

Locus & tempus prunorum in genere. Ne vermiculoſa fiant. Prunus in genere, ſolo læto gaudet, & humido: Coelo tepidiore meliùs adoleſcere putatur, quamuis & frigidius poſſit ſuſtinere. Non temerè in montibus viſa Prunus, inquit Plin. Locis glareoſis & arenoſis, niſi iuuetur lætamine, caduca Poma & vermiculoſa non grandeſcunt: autor Palladius. Gignuntur hodiè in omnibus cogniti orbis regionibus, ſed potiſſimùm vbi terra ſit ſoluta & hortenſis. Quapropter paucos videas in Europæo tractu hortos paullò cultiores, in quibus non Pruni aliquod genus reperiatur: quamuis Tragus ſcribat, Pruni varia genera tardè ad Gallos & Germanos commigraſſe: ſunt tamen hodie apud eoſdem vbique ferè locorum notiſſima.

Pruna omnia, poſt Catonem cœpiſſe manifeſtum eſſe, ait Plinius: ſpecialia loca in differentijs dicta ſunt: Damaſcena tamen ſicca terra & cœlo calido gaudent, vt Pamphilus ſcriptum reliquit.

Florent plærumque cum Ceraſo, Aprili, aut etiam citiùs. Nos Prunum etiam vidimus florentem Septembri in pago *Adincourt*, comitatus Mõtbelgardici, Anno 1580, & denuò non vno in loco An. 1599: quemad. & hoc quo hæc cõmentamur, 1603. quo & fructus vidimus magnitudine auellanæ: Ex quo patet promptitudo germinandi florendique huius arboris, ſi vltra conſuetum tempus æſtiuum extendatur. Fructum diuerſimodè maturant, Iul. Aug. & Sept. menſibus, vt particulariùs dictum in præcedentibus. Monſpelij obſeruauimus Prunum habentem magnum fructum & florem ſimul menſe Aprili: eſtque contumacis vitæ Prunus.

Sationis tempus. Pruna Columella poſt mediam meſſem, vſque ad Idus Feb. ſeri præcipit. Plinius verò Italiæ ſerendi tempus Prunis poſt mediam hiemem & Idus Feb. indixit: oportet autem Prunos diſtantiores ſerere Piris, autore Theoph. ſi oſſibus ſeratur, vt tradit Pallad. autumno, menſe Nouembri ſolo putri & ſubacto, duobus palmis obruantur. eadẽ ponantur menſe Feb. ſed tunc priùs lixiuio ſunt maceranda per triduum, vt citò germinare cogantur. Ponuntur & plantis, quas ex caudice menſe Ian. exeunte, vel Feb. circa Idus ſumemus radicibus fimo oblitis.

Extirpandæ ſunt ſoboles à radice, exceptis rectioribus, quæ ſeruabuntur ad plantas. Si lan-

guida Pruni arbor est, amurca cum aqua æqualiter temperata radicibus debet infundj, vel bubulum lotium solum, vel humanum vetus cum duabus aquæ partibus mixtum, vel cineres ex furno, maximè sarmentorum. Iuuantur frequenti humore, & assidua fossione.

Ne pruna decidant. *Aduersus vermes & formicas.* Si poma decidant, Oleastri cuneum terebratæ infige radici. Vermes eius atque formicas rubrica cum pice liquida si adlinatur, extinguet. sed modestiùs propter arboris noxam, ne idem faciat remedium, quod venenum.

Vt odorata nascantur Pruna. *Insertio.* Si Pruni surculi in mosco intingantur, & deinde inserantur, fructus inde fieri odoratos, Co stæus tradit. Mense Martio extremo Prunus inseritur, meliùs trunco fisso quàm cortice: vel mense Ian. antè quàm incipiat germen lachrymare. Inseritur in se, & Persicum recipit uel Amygdalum vel Malum, sed eam degenerem reddit & paruam. Pruni, inquit Gesnerus, inseruntur Nuci, Malo, Amygdalo. Castaneæ etiam inseri Tallad. tradit his versibus:

Pruna suis addunt fœlicia germina membris.
Donàque cognato corpore lata ferunt.
Exarmat fœtus: sed brachia roboris armat
Castanea Prunus iussa tenere larem.

Nucibus iam olim inserta fuisse, ex Plinio patet: inde Nucipersica enata. Damascena inseritur iisdem horis vt reliqua Prunus, vt Pamphilus scriptum reliquit.

Vt purgantia Pruna nascantur. Prunorum surculi sambuco insiti, Carthartica Pruna ferunt. At nisi curam diligentem adhibueris facilè pereunt.

Repositio. Pruna seruantur cadis vino dulci vel nouo fluitantia, operto diligenter vase. Siccantur etiam in Sole per crates loco sicciore disposita. *Damascena* Hæc sunt quæ Damascena dicuntur. Alij in aqua marina vel in muria feruente recenter lecta pruna demergunt, & inde sublata, aut in furno tepido faciunt, aut in Sole siccari.

Vires & vsus. *Stomachus* *Alui fluxus* Pruni fructus, vt tradit Diosc. esculentus est, sed ventriculum malè afficit, aluumque mollit. At Syriacarum, & earum maximè, quæ Damasci *Defluxio.* nascuntur fructus exiccatus ventriculo vtilis est, aluumque adstringit. Decoctum foliorum, ex *Gummi.* *Calculus.* vino paratum, vuam, gingiuas, tonsillásque fluxione laborantes ore subinde colluto reprimit. Cæterùm gummi Prunorum agglutinandi vim *Lichenes.* habet, & in vino potum calculos comminuit. Ex aceto verò illitum lichenas infantium sanat.

Diosc. repreh. Verùm Galenus 8. simp. cum Diosc. non omni ex parte conuenit: ita enim scribit ille: Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plùs aridus minùs. Cæterùm haud scio cur Diosc. Pruna Damascena siccata uentrem sistere dicat, cùm *Damascena* & ipsa palàm etiam subducant, minùs tamen quàm quæ importantur ex Iberia. Siquidem Damascena magis adstringunt: at quæ Iberia fert, *Iberia.* dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportione respondent. Minùs enim adstringunt, quæ in Iberia nascuntur: magis verò quæ *Phlegmone.* Damasci. Vt autem in summa dicam; quorum in foliis aut germinibus adstrictio quædam inesse apparet manifesta, iis decoctis phlegmonæ in Columellæ aut tonsillis existentes idoneè col-*Gummi.* luuntur. Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto, puerorum sanare lichenas. Ac si id præstat, (vides dubitare Galenum, quod & nos facimus: nam si manifestam glutinandi facultatem habeat, vt Diosc. fatetur, quomodo calculum comminuat) clarum est incidendi tenuandique illi facultatem inesse. Idem de Alim. fac. l. 2. Raró fructum hunc austerum, aut acidum, aut omninò iniucundum inuenias, vbi exactam fuerit consecutus maturitatem. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem aut acerbitatem præ se ferat: est & qui amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verùm quum humectare & refrigerare mediocriter ventrem statuemus, vtilis erit, quem subducit humiditatis & lentoris suj gratia. Prunis porrò æquè ac Ficubus concessum est, vt vel exiccata vtilia permaneant.

Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxáque sunt. At parua, dura, acerbáque & in cibo permolesta, & ventri subducendo minùs idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè vétrem molliunt, etiamsi sola comedantur, multò magis si melicratum ipsum subsorbeatur. Hanc vim Prunorum laxantem multi poetæ suis carminibus commendarunt: quale est hoc quo Martialis lusit:

Pruna peregrina carie rugosa senecta
Sume: solent duri, soluere ventris onus.
Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso:
Potibus aut duris, restricta morabitur aluus.
Vinciturq; mora talis cum gramine Mercuriali:
Prunáque conueniunt, quæ mittit clara Damascus.

Pruni folia, inquit Plin. decocta, tonsillis, gingiuis, vuæ, prosunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt, stomacho verò vtilissima, sed breui momento. Sic Apollonius apud Gal. foliorum Pruni contusorum, decoctum lacte permisto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vsum cum folijs contusis præscribens, sicut Diosc. & Plin. vini cum foliorum decocto, adultis & in grauioribus affectionibus.

Diphilus Siphnius, vt testatur Athen. Pruna succi mediocriter boni scripsit, facilè corrumpi & egeri, parumque alere.

Audiamus Mesuen, distinctè admodum ac Medicè de Prunorum viribus tradentem. Pruna, inquit, aluum subducunt, & alterant: sed alba, flaua, rubra, minùs sunt medicamentosa, quàm nigra: quorum quæ μέσα, id est dulcacida sunt, alterant magis. Dulcia verò soluunt largiùs: tamen vtraque alterant, & soluunt, magis scilicet & minùs. Damascena verò, & Armena, vtrumque præter cætera præstant, humida tamen potiùs, quàm sicca corrumpuntur.

Dulcia calido frigido temperata, aut paulò frigidiora, humida ordine secundo: μέσα, id est, dulcacida frigida, principio secundi.: omnia tamen lauant, leniunt, refrigerant: bilem educunt: ob hæc duo biliosis tum febribus, tum morbis alijs sunt salubria: stomacho nocent, pauci sunt alimenti. Quia imbecilliter soluunt, eis adduntur præsertim infusione, Tamar Indi, Cassia fistula, Manna, violæ conditæ. Ex horum succo fit Syrupus & ex carnibus Electarium in eadem salubre.

Armeni truncum Pruni arboris locis duobus vel tribus palmæ vnius interuallo tenuiter perforant: immissóque scammonio lutant, Pruna ob id purgatoria euadunt. Dantur succo seu decocto cum saccharo ad libram vnam.

Porrò Plinius tradit, tàm in syluestribus quàm satiuis Prunis esse Limum arborum, quem Græci

Lichena

Lichena appellant, rhagadis & Condilomatis mirè vti lem.

A Prunis, inquit, Tragus, æstate potissimùm Augusto mense (quòd tum Dysenteria grassari ferè soleat) abstinendum fuerit. Pruna arefacta & tosta, aliquantò sunt ficcioris naturæ, quàm recentia, inter quæ Damascena & Cereola maximè commendantur. Quo fit vt in coquinis magnorum dominorum suum quoque iampridem obtineant locum. Ex his enim eclegmata compotationibus nocturnis conficiuntur.

Seplasiarij maiori cum emolumento illis vtuntur, vt qui ex his Electuarium Diaprunum appellatum conficiant, quod ad omnes calidas & siccas febres vnicè facit, quippe cùm humectandi & refrigerandi vi polleat. Crediderim magna illa Pruna, quæ autumno maturantur, & Germ. **Schaaffpflaumen** & **Gros Roßpflaûmen** Lat. Asinina nuncupant, arida vino bono & dulci decocta ac vsurpata, calido & sicco stomacho prodesse, eumque si durior sit emollire. Homines tenuioris fortunæ arida Pruna viua aqua molliunt, iisque in calidis affectionibus ad restinguendam sitim & calorem vtuntur.

Cornarus Dioscoridis patrocinium susceptu-rus contra Galenum his infit verbis: Miratur Gal. Dioscoridem dixisse quod siccata aluum sistunt, quum etiam ipsa manifestè illam subducant, sed minùs, quàm Hispana. Quando verò etiam ipse Gal. pruna in communi ventrem subducere dixit, recentia magis, sicca minùs: potest & Diosc. Damascena siccata, id quod minùs præstant, omninò non præstare dixisse, & sic contrarium eius de ipsis pronuntiasse: maximè quum Gal. Damascena magis astringere dicat, quàm Hispana, quæ Catalonia hodie à regione appellantur, & ad adstringendi vim insuper accesserit assiccatio. Atqui non videt Cornarius cum suo magis & minùs neutiquam Galenum cum Diosc. conciliari posse: quòd ille comparatione ea vsus sit, hic nequaquam. Nec magna subtilitas in eo, dicere, id quod minùs præstat, cum eo quod omninò non præstat, quomodocunque conuerti posse. Minùs sic dixeris Rhabarbarum purgare, quàm Turbethum aut Aloe, ideoque dici posse, omnino non purgare, quod nullus proculdubio vnquam sanæ mentis concesserit.

Matthiolus Galenum tuetur contra Diosc. eiusque patronum Brassauolum de Viribus prunorum laxantibus. Refragatur namque Galeno Brassauolus, quòd non animaduerterit Dioscoridem de Prunis Damascenis siccis loqui, quæ præterquam quòd sicca sint, gustu etiam acida, & adstringentia percipiantur. Qua quidem in re Brassauolus sanè hallucinatur. Non solùm enim Pruna Damascena sicca, sed plurima alia medicamenta simplicia & adstringendi & deiiciendæ alui uiribus prædita sunt, vt puta, Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhabarbarum, quæ primùm aluum laxant, deinde adstrictam relinquūt, quam prunorum facultatem etiam Gal. agnouit. Quare cùm loco citato Pruna Damascena sicca aluum ciere tradiderit, eadem tamen etiam astrictoria vi pollere alibi fassus est. Brassauolus verò Galenum insimulare videtur, quasi hæc nesciuerit, quem tamen scimus in decernendis simplicium viribus, omnium quotquot de ea re aliquid prodiderunt nasutissimum fuisse. Possis & hac ratione Dioscoridem tueri, quando Damascena aluum adstringere dixit, de siccis tantùm (vt ipsemet satis se explicat) ideoq; ad saporem & manifestam qualitatem potiùs respexisse, qualis ferè adstringens esse solet. Alioquî dicere Dioscoridem cum respectu ad alia Pruna dixisse, hoc ipsam adeò ridere est rationem: nam quod minùs laxat cæteris, & tamen laxat, quis sanus dicet adstringere? Nisi fortè id per accidens præstent, ad quam rem sola experientia dijudicandam sufficit. Contra opinionem vulgi ita sentit Ioan. Iacob. Federer Chirurg. Med. Friburgi in Brisgouia de Dysenteria anni 1607. Vulgaris est phantasia fructus hortorum & potissimùm Pruna, copiosè comesta ieiuno ventriculo, generare Dysenteriam: Quandoquidem multi Magnates, & infantuli, puerperæ & alij nonnulli, qui non comederunt pruna, dysenteria corripiuntur, quinimò eorum esu curati. Clarum est diuersis temporibus & annis grassatum hunc morbum, in quibus non erant Pruna vlla, & hoc anno 1607, in quo pauca fuêre Pruna aut alij fructus cum nucleis. Item laudat in uictus ratione tùm ad præcautionem, tum ad curationem, etiam manè ieiuno ventriculo Pruna, quæ vocat **Aromatische Eyerpflaûmen**.

Pruna non gignunt Dysenteriam.

His subnectamus Historiam quam tradit Schenckius l. 4. Obs. 254. Mulier è pagô **Berswaldt** me accessit, cuius uenter adeò intumuerat, ac si gestaret sobolem, aut aliquam molam diutiùs retentam: fluxum menstruorum per anni spatium non viderat. Ego consideratis omnibus accidentibus, crassum & compactum sanguinem monstrosum esse in causa putaui. Exhibui digestiuum, & pilulas purgantes tam intestina, quam vterum. Hinc illa beneficio alui tantam copiam nucleorum Prunorum domesticorum, quæ ante annum comederat, egessit, vt omnibus qui audiuerunt hoc impossibile visum fuerit, illam tam diu viuere potuisse: reiectis nucleis fluxus menstruorum rediit, ac tumor remisit, tandémque benè valuit, cùm antea semper cum morbo conflictaretur.

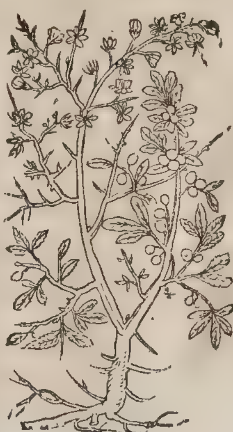
Historia de Prunorum ossibus per annum retentis.

Pruni lignum vulgo operariis ad tornum, ad Sclopetarū thecas & ad cultrorū manubria expetitur: idque pulchello mangonio præparare norunt, vel cum lixiuio decoctum, vel cum calce viua & vrina aut lixiuio affuso maceratum, ad elegantem rubedinem, si naturà non habeat, redigere. Ex tali, pulchella vtensilia parari solent ab artificibus.

Ligni vsus.

Ligni mangonium.

PRVNVS SYLVESTRIS.



ARBOR fruticosa est Prunus silvestris, sepibus notissima, radicis multiplici reptatu se propagans, multis ramis donata, & minacibus spinis horrens, cortice subpurpureo & cinereo.

Descriptio.

Flores ante folia ex ramulorum tuberculis profert confertos, niueo candore insignes, teneros, amaros, odoratos si sepes ijs refer-

Flores.

refertas apropinques, alioqui si singulares naribus admoueas, odoris ferè expertes, ex quinque foliolis compositos, in quorum medio fibræ albæ apicibus intensè croceis, cum stylo viridi longiore. *Folia.* His ortu proxima sunt folia, Pruni satiuæ folijs similia, sed multò minore, in ambitu serrata, sapore subamaro & adstringente. *Fructus.* Flosculis pari fertilitate succedunt fructus parui ex rotundo oblongi cerasiis vulgaris minores, alterius generis etiam æquales, primùm virides, paullò ante maturitatem glauci, tandem maturescentes atrocærulei, insigni adstrictione præditi, ossiculum continentes cerasij dicti ossiculo par, aut paulò minus, sed longius, similem nucleum amariusculum continentes. *Radix.* Radice nigra est, sæpè in tuberes & nodos, media etiam radice sese laxat. Igitur si non retorrida & scabra, sed læuis & nitida, prolixa fœcundaque fuerit, terram intelligemus esse surcularem, vt Colum. & Curtius tradunt.

Synonyma autorúmque placita. Spodias Theop. Hanc volunt esse quam σποδιὰς Theophrastus appellat, quando inquit: βαθυῤῥιζότατον δὲ δοκεῖ τῶν ἀγρίων εἶναι ἡ τῆς ... δὲ καὶ πυκνόξυλος ... τοῖς δὲ ... ἡ σποδιὰς ... ἐστιν, ὥσπερ ἀγρία κοκκυμηλέα. Superficiariam eius dicit radicem, quod est, vt dicebamus, reptatu se propagantem, sed per summa terræ. Gaza spodias transfert, magna, præter morem eius, fide: cùm tamen in citatis verbis satis se explicet Theop. quid ipsi sit σποδιὰς, nempe ὥσπερ ἀγρία κοκκυμηλέα, veluti Prunus syluestris. Athenæus certè hunc locum citans: Θεόφραστος (inquit) λέγει κοκκυμηλέα καὶ σποδιὰς ... δ' ἐστὶν ὥσπερ ἀγρία κοκκυμηλέα. *Athen emend.* In vulgatis tamen codicibus Athen. corruptè legitur σποδιαὶ. Ad nostri Theophrastei codicis marginè doctissimus Dalech. manu sua adnotauit, Spodias, vulgò *des Prunelles.* Eiusdem sententiæ subscribit Constantinus: *Spinus Virgil.* quam arborem spinum vocat Virgilius in Georg: 4.

Eduráque Pirum, & Spinos iam Pruna ferenteis.

De eadem sanè intellexit Colum. scribens: neque enim est vllum tamdiu viduum solum virgultis, vt non aliquos surculos progeneret, tãquam *Prunus syl.* Piros syluestres, & Prunos, vel Rubos certè. Nã hæc quamuis genera spinarum sint, solent tamen fortia & læta, & grauida fructu consurgere.

Palladius spinum vocat, & Virgilium eo ipso loco citat.

Etymon spini. Cornar. vult hanc spini appellationem non à spinis esse, ac si ipsarum generis sit, sed arboris primarium nomen: alioqui, inquit, si non arbor, sed spina esset, quomodo Malus in spinum inseri posset, veluti Palladius lib. 3. docet. Nostri in eius fructu, quem Spinling appellant, Latinam appellationem referunt.

Corn. not. Bellam sanè verò Cornarij subtilitatem, quæ seipsam confodiat. Non à spinis est, velut ipsarum generis sit, inquit, Atqui est de numero arborum spinosarum, & tam est, vt nunquam non horreat spinis: & tamen arbor est, eiúsque nomen primarium Spinus. Nec videmus quid impediat, quominus à Spinis hæc dicta sit arbor Spinus.

Pruna sylu. Pruna Syluestria Plin. qui miratur huius Pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cùm condenda demonstraret quædam & syluestria.

Prumna. Ἀγριοκοκκυμηλέα Diosco. quamuis in ueteri legatur ἀγρίων κοκκυμήλων. id est, syluestrium Prunorum.

Prunula. Gal. in Asia προῦμνα, alibi ἀγριοκοκκύμηλα vocari ait. Prunula & Pruneola Latini, etiamque nunc hodie in Italia.

Poterium. Cornarus noua opinione prægnans, in hæc prorupit verba. Poterion Diosc. Plinio & Galeno spina & sentis quæ nostris Schlehdorn: eadem Brabyla. Et alibi: Syluestrem Prunum omnes ferè hodie esse putant eam spinam, quæ Schleendorn à nostris dicitur, & fructus Schleen appellatos profert, & hos etiam Prunula siue Pruneola Italia appellat, quo argumento vel maximè, syluestria Pruna esse censentur. Verùm (inquit ille) ego peculiarem sui generis spinam ac sentem potiùs, quàm arborem, illam esse indico: & Poterium itemque Neurada à Diosc. Gal. Paulo Plinioque appellari & fructum eius Schleen, Brabyla esse ac dici, lib. 6. Comment. medicorum clarè ostendi, & repetam capite de Poterio. Syluestrem verò Prunum iustam arborem esse, & non tam humilem spinam, tum in secunda Fuchseide, tum eodem relatorum Commentariorum loco, commonstraui, vbi Gal. de Prunis apud Asianos appellatis agit, velut etiam lib. 2. de alim. ait? ὅτε λῶ ἀγριοκοκκυμήλων καρπὸς, ἃ προῦμνα παρ' ἡμῖν καλεῖται. Asiani itaque Latina voce Pruna appellauerunt siluestria sola. Nam satiua κοκκύμηλα dicuntur. Et ijdem etiam siluestris Pruni arborem solam, Latina voce προῦμνον vocauerunt, vt Gal. 7. simpl. tradit. Sunt itaque siluestria, sicut in alijs stirpibus, ita etiam in Prunis, omnia quæ citra sationem, in siluestribus locis, extra hortorum cultú proueniunt. Huius autẽ generis sunt & quæ Hessi Bilsen vocant, & quæ Misnenses Barbulas caprinas. Sed & Spinus appellata arbor pruna siluestria fert. At ei arbori quæ Pruna siluestria profert, Bilsen appellata, nulla similior est quàm Prunus in Aegypto, à Theoph. l. 4. hist. descripta, vt penitus eadem videri possit, si non locus natalis disPararet: quanquam nihil vetet à Theoph. in Aegypto cognitam, etiam in Germania nasci. *Hæc Cornarus,* qui diuersis locis reprehendit Plinium, & taxat Diosc. sed quàm benè, ipse viderit: nostro quidem iudicio frustra id onus suscepit: pauca enim sunt, quæ conueniant cum Poterio in nostra Pruno siluestri, vt examinanti & conferenti clarè apparebit: Inter alia, vbi lanosa lanugo? &c. Parum profectò vidit Cornar. si Schlehen seu Prunum siluestrem nó vidit in arborem excrescere, quam & spini nomine Virgilius, inter magnas arbores recensuit, versu citato.

Prunum nostram silu. non posse esse Ægyptiam Theoph. manifestum conferenti vtrasque descriptiones. Rectè itaque Tragus: Non subscribendum eorum sententiæ qui Prunum siluestrem Acaciam, & Poterion nominant: Et Gesner. Non placet (inquit) Cornarium Poterion facere. Et Cordus: Poterion Diosc. non est vt quidam putant, Germ. Schlehendorn: Et Fuchs. Caue eorum amplectaris sententiam, qui Prunum silu. Poterium esse putant. Et Matth. Poterium non est Prunus silu. vt Cornar. absurdè putauit, non immeritò à Fuchsio reprehensus. Et Lonicerus: Quidã volunt Schlehendorn esse Poterion Diosc. Verùm non conuenit descriptio. Et Rob. Const. Cornarus quem Amatus sequitur, Poterion nulla ratione concendit esse Prunum siluestrem.

Sic autem ait Amatus: ποτήριον Poterion, Neuras, Hispanis familiaris Carduus, quem Cornar. Schlehen appellari tradit: Etsi verò his verbis non directè & per se statuat Poterion esse Prunum silu. seu Schlehen / sed ex Cornarij potiùs opinione id dicat, in æquè absurdam tamen præceps cadit sententiam, quòd Schlehen Carduum dicit, vel poterion.

Nihilò etiam rectiùs ab eo factum quòd pro Poterio, vel Pruno siluestri, vel pro Carduo (nam

(nam ex his tribus duo intellexisse eum necesse est) Ribes figura appolita.

Quod autem Schlehen seu Prunum siluestrem quam ille Poterion putat Brabyla esse vult Corn. si Dioscoridis & Plinij autoritatem recipit, opinionem suam minimè veracem fateatur necesse est. Scribit enim Diosc. fructum Poterij inutilem esse, & Plinius Brabyla (in quibusdam codicibus legitur Brabilla) vim habere spissandi, Cotonei mali modo: tum fructus Poterij non poterunt esse Brabyla.

Contra Cornarium facit & hoc, quod de Brabylis scribit Plinius in hunc modum. Vim habent spissandi, nec ampliùs de ea tradunt autores. Duobus siquidem locis ampliùs de Poterio scribit Plinius, Veteres secutus. Ex Plinij igitur autoritate non idem sunt Brabyla & Poteria. Ideoque nec frutex Schlehen Germ. poterit esse Poterion, nec fructus eius Brabyla.

Cronemburgius tamē scribit Cornarium probabilibus coniecturis velle spinam Schlehen esse Poterion Diosc. sed Tragum cōtradicere. Verùm siue contradicat Tragus, siue non contradicat, non videntur nobis probabiles coniecturæ Cornarij, quicquid scribat Cronemburgius.

Idem scribit Matthiolum (fortè legendum Cornarium, nam hæc apud Matth. non inuenimus) aduersus Fuchsium constanter affirmare Schlehen neminem vnquam Latinorum scriptorum *Prunulam* ac *Prunellam*, siue *siluestre Prunum* appellasse, immò ne Prunorum quidem generis existimasse, cùm Pruna ferens planta, iusta arbor sit, non humilis spina ex Gal. & Diosc. testimonio: sed quisquis ille sit, qui hoc scripsit, parùm circumspectè, quæ Plinius de Prunis tradit, perquisiuit, qui loco suprà à nobis adducto, apertè Pruni siluestris mentionem fecit.

Cautiùs Turnerus: Latini (inquit) spinum potiùs, quàm Prunum nominant quantùm memini: Pruni enim nomen apud solum Plinium legi. Palladius Pomum spino, id est Pruno inseri scribit. sed cùm Spinus à spinis sit, Prunus spinosa, siue silu. siue satiua spinus rectè nuncupabitur. Vt autem Cornarij sententiam refutet acutè sanè spini seu Pruni siluestris differentias proponit, & alia quædam suâ, hoc est Anglica lingua tradit, quæ translata huc referri merentur. Quemadmodum etiam (infit ille) Prunorum hortensium varia sunt genera, ita quoque siluestrium, quorum duas saltem noui differentias. 1 Angl. Bulles tree et Bullestertree. 2. Angl. Slo tree et plackthorn tree. Prior illa duum est generum: vnum in hortos transfertur, & in iustam Pruni magnitudinem excrescit: alterum in sepibus nascitur, nunquam arborescit, sed inter arborem & fruticem magnum consistit. Minus autem genus spinosius est maiori, ideoque spini nomine dignius. Illud autem genus, quod Slo tree vocant Angli, longè adhuc iustiùs spini nomen ob eandem causam meretur.

At Corn. contra omnium doctorum sentētiam negat Slo tree esse Spinum aut Prunum silu. quòd non sit arbor magna, in quam possit fieri insitio (ex Palladio.) Malè cohæret eius ratio. Etsi enim Palladius Spinum vnum aptum insitionibus censeat, non tamen quemlibet idoneum facit. Nam nec ille nec Virg. negat spinum quemdam minorem insitionibus ineptum. Imò videtur Virg. fruticem Slo intelligere per Spinum syluestrem: Virides, inquiens, occultant spineta lacertos. Quo loco spinetum à spina, id est, Carduo non deducitur, propterea quòd sub Carduis non soleant sese occultare lacertæ. Neque spina apud probatos autores significat Halbthorn (id est, Germ. Hagendorn) nisi cum adiectione albæ, idque in Columella solo, quod meminerim. Neque spinetum ab hortensi Spino neque à magno siluestri spino deductum est: non enim solent vsquam tam densè tantòque numero crescere, vt spinetum dici possint, ideoque nec lacertos à Sole occultare possunt. Relinquitur ergo verisimile esse, spinetum à spinis silu. minoribus, seu Ger. Schlehen deriuatum. *Spinetum vnde.* Idem patet ex Theocrito. Αἱμασιὰς enim, id est, sepes habet, seu consepta aut sepimenta, quæ ex spinis silu. minoribus fiunt.

Porrò quod pertinaciter defēdit Corn. Schlehen, (Prunum siluestrem) vel Anglorū Plackdorn esse Poterion Diosc. inferens inde non esse Prunum silu. ne Dioscorides dicatur duobus locis de eadem re agere præter cosuetudinem suam, facilè probauero non esse Poterion. Non enim habet Schlehen ramos longos, lentos, molles, flexiles. *Rationes cur Schlehen non sit Poterion.* Etsi enim Blackthorn in cacumine ramos multos habeat, non sunt tamen ij longi, sed breues, duri, fragiles: fructus aut nullum aut exiguum habent odorem, tantum abest, vt suauem habeāt, quæ omnia in Poterio requirit Diosc.

Cęterùm quòd scribit Corn. Prunum Theophrasto memoratum lib. 4. c. 3. hist. esse Bulles tree / (quę est Prunus silu. prima nostra) tam in eo errat, quàm in Pruno silu. Brabylis & Poterio. *Prunum Theoph. non esse Prunū Syluestrem primam.* Arbor siquidem, cuius meminit Theoph. insignis est magnitudinis, cui folia nunquam decidunt. Sed arbori quam nos Bulles tree / Germani Hessi Bilsen vocant, folia delabuntur, neque insignis est magnitudinis. Nequit igitur esse Prunus Theophrasti. Quare nec fidem hic merentur Cornarii coniecturę. Sed illa Plinii verba, quibus ait, siluestrium Prunorum baccę &c. errorem Cornarii patefaciunt, negantis Schlehen Germ. esse fructum Pruni silu. Nam si in Pruno silu. nascerentur solummodò Pruna magna, nunquam eius fructum nominasset Plinius baccas, quę uox minoribus tantùm fructibus conuenit.

Nihil igitur est quod Harchius tàm securè pronunciet in suo Enchir. Schlehen Germ. *Poteria* vulgò. *Harchius not.* Mirum verò talia pronunciare aliquem audere, non considerata priùs descriptione, quæ nihil minùs, quàm respondet. Verùm, vti fit, vt vnus error, plures post se trahat errores, ita Cornario euenit, existimanti, ne succum quidem ex *Corn. not.* Prunis siluestribus expressum ac inspissatum Acacię loco esse substituendum: quàm benè docti viderint. Sic autem infit. Officinę Acaciam vocant, quam ex Pruneoli fructu ab ipsis appellato, nostris autem Schlehen dicto, parauerūt, succo illius fructus vnà cum carne in massas coacto. Nos autem fructum illum Poterij esse in Comment. medicis, & apud Diosc. clarè docuimus. [Sed quàm clarè ex pręcedentibus patet.] Proinde ex ipsorū Acacia illis sperandum relinquemus eum effectum, qui veræ adscribitur. Nos autem, si sapiemus, illorum Aciaciā non vtemur.

Sed propter suam falsam *Poterij* opinionem, reiicit Cornarius *Acaciam Prunellorum*, contra plurimorum doctorum sententiam eam *legitimæ Acaciæ* substituentium, vt patebit in viribus. *Acaciam ex Prunellis reijcit Corn.*

Nec tamen ideò ferendus eorum error, qui existimant Prunum siluestrem esse Acaciam. *Prunū silu. non esse Acaciam.* Ita videmus quosdam Neotericos Practicos, qui tamen egregiè se sapere putant, in suis receptis scribere solitos: Rec. aquę florum Acacię: siue enim sciant non esse Acaciam, siue nesciant, vtroque tamen

modo peccant. Si sciunt non esse, vsu tamen obstinato efficere volunt, vt securè credat posteritas, esse, quod non est. *Est sanè hic morbus successionum, vt quæ semel inoleuerint, nefas putetur immutare. Sic multa absurda in officinas irrepserunt:* Sin nesciunt, ne ea quidem sciunt, quę suis ęgris præscribunt. Sic Dod. succum expressum, inquit, Acaciam appellant, vnde & Acacię Germanię stirpi nomen factum.

Absurditatum quarũdam causa & occasio.

Rectè Lonicerus: quidam qui non benè considerunt descriptionem Acacię, Agriococcimala & Prumna Gręcè dicta [id est, Prunum silu.] volunt esse Acaciam.

Agriococcimala Pruna.

Porrò Prunum siluestrem plerique Herbarii vocant, & Spinum Virgilii dicunt, vt Hermol. Ruell. Dod. & alii recentiores, atque de his propriè intelligendum quod Theoph. ait, contumacis esse vitę Prunum.

Turcæ pruni sylu.

In siluestri Pruno hoc peculiare quòd deflorescens simulátque imbres contigerint, conuertatur fructus in oblongum quoddam & inane corpus, quod in Italia *Turcas* vocant, quales se anno 1587. circa Norimbergam obseruasse Camer. scribit. Eiusdem rei & mentio facta suprà in Prunis.

Linguarũ nomina.

Pruna siluestria, Pruneola. G. Schlehen / Dornschlehen / Spinling / Bilsen. Ipsa arbor, Schlehenbaum / Schlehendorn. Belg. sleen: sleewen Flādris. Gal. *Prunelles, Pelouses, Prunes sauuages, Fourdeines*, etiamque *Penelles* nonnullis, vt Montbelg. quæ vox etiam apud eosdem in opprobrium abiit adagio vulgato: *Ce sont des Penelles*: de re nihili, aut nullius momenti. Ital. *Prune saluatiche*, & in quibusdam locis Italię, vt in Apulia, Trique, siue Atrinee, vt Pandectarius scribit, vocantur. Hisp. *Pruno*. Angl. Slo tree. Bohem. *Trnky*. Vngar Kokeny fa.

Adagium

Trique. Atrineæ.

Differētiæ.

Prunorum silu. duas species faciunt. Maiora German. Haberschlehen / quasi dicas Auenaria: reliqua Schlehen simpliciter: hęc pusilla & parua sunt. Ipse quoque frutex infra arboris conditionem constitutus videtur, quòd fruticibus similior, quàm arbori videatur, licet reuera arbor sit: horridior verò priore, spinis rigidior: ex harum fructu fit *Prunellorum Acacia* dicta officinis. Lętior syluestris transplantatione, insertione & cultu in grandem proceram & domesticam abit, [si Penę & Lob. credendum] mitiore pomo, succulentiore, maiore, suauiore. Quod verò Turn. vt Prunorum hortensium, ita & siluestrium varia genera dicit, id nondum innotuit nobis. Plura enim duobus dictis, non vidimus, nisi quis fortè cultũ respiciat: nam alterutrũ sine dubio cultu speciosius euadet & mitius vnde tamen non specierũ numerus, sed varietas tantùm orietur: At insitione multiplicari posse non negamus. Inter siluestria Pruna, inquit Cam. sunt quę fructu duplo maiore, quam communis est, & admodum dulci. Huius fortè duas differentias constituit Turner. Vnum quod in hortos transfertur, & in arboris proceritatem excrescit: alterum quod in sepibus maneat, nec vnquam in iustam arborem assurgat. Idem ait certum esse ex Columella dari Prunum syluestrem.

Auenaria magna. Parua Horridior. Lætior.

Pruna siluestria dulcia. Siluestris culta.

Locus & tempus.

De loco non est, quod multa dicamus: quòd passim ferè proueniant, in sepibus, siluestribus, siluis, dumetis, collibus & planis. Germani ijs agros suos sepiunt, & hortos. Montbelgardensis ager etiam abundat: incommoda valdè in sepibus propter nimium reptatum: cōmodior multò Spinus alba, verùm lentè crescit. Turnerus nusquam se copiosiùs vidisse testatur, quàm in agro Sommersetensi Anglię. In Belgio quoque frequens.

Repositio.

Florent Martio & Aprili. Septembri & Octobri fructum maturant, quę colligi possunt, & expressus succus resiccari, vel ipsamet siccata recondi.

Spino seu Pruno silu. inseritur Pomus, vel potiùs Pirus, si rectè inspiciamus textum Palladij. Plinius scribit Tuberes meliùs inseri in Pruno siluestri. Pruna verò eidem omnis generis inseri hodiè translatitium est.

Prunorum siluestrium fructus, autore Diosc. post maturitatem exiccatus, eadem pręstat, quæ satiuorum. Cum sapa verò decoctus vtilior & ad cohibendam aluum aptior euadit. Siluestrium, Prunorum baccę, inquit Plin. vel è radice cortex, in vino austero si decoquantur, ita vt triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos Cyathos decocti sumi. Sic & Galeno, agrestium Prunorum fructus euidenter astrictorius est, ventremque sistit.

Pręstantissima inter siluestria Pruna, autore Trago, ea sunt quę & satis magna apparent, & Augusto mense maturantur, quod in Pruno silu. vulgari non contingit, illius namque fructus sicut & flos frigoribus occupatur, antequam maturetur. Nisi verò illa Pruna mollescant, non sunt edendo, propter immensam ipsorum acerbitatem. Pauperes Pruna silu. igne quandoque vstulare solent, vt commodiùs illis vesci queant.

Refrigerantem & adstringentem vim habent. Melle condita non tantùm commessationibus nocturnis proponenda sunt, sed dysentericis etiam & alui profluuijs laborantibus exhibenda. Ad eadem facit vinum ex his fructibus confectum, quod ad Iulium & Augustum vsque menses diligenter adseruare conuenit. Earumdem facultatum est & decoctum. Aqua è floribus illorum destillata & data ad laterum dolorem singulari facit experimēto. Ea verò efficacior fuerit, si flores Pruni silu. recentes per noctem vino forti & optimo macerati in balneo [vt vocant] Marię distillentur. Hac aqua multis se profuisse, Tragus scribit eaque lateris, cordis & stomachi quosuis dolores seu compressiones & puncturas dissolui.

Aduersus vini penduli vitia nihil efficacius Prunis siluestribus reperitur. Pruna antequam blauo tingantur colore leguntur, & in mortario tusa, pro magnitudine & exiguitate vasis multa aut pauca vino iniiciuntur cumque probè vina agitatione crebra commixta fuerint, obturatur vas per dies 8 vel 10: tum intra paucos dies vinum restituitur. Cęterùm possunt Pruna silu. tusa & in aere siccata ad eos vsus per totum annum conseruari. Wirsungus scribit quosdam præscribere aquam florum Pruni silu. ad pleuritidem, se tamen non animaduertere posse, quomodo prosit, cùm obstruat & adstringat hęc planta. Nolimus tamen dicere aquam florum Prunorum silu. adstringere: sunt enim valdè amari, in quibus nullam adstrictionem animaduertimus. Prętererea Cordus in libello de destillatione purgantem facultatem huic aquę tribuit. Quod verò Tragus scribit, prodesse puncturis cordis, de Ventriculo intelligimus, & per dolorem lateris, eum, qui fit à flatibus: alioqui non videtur conuenire cum vino in Pleuritide cum inflammatione. Florum viridium vnc. j. per noctem in vino albo maceratorum parum mouit aluum. Exhibuimus diuersis maiori etiam quantitate in vino maceratos pluribus diebus, sed leuem euacuationem hactenus in impuris nostrorum hominum corporibus præstiterunt: fortè in delicatioribus plùs efficiant, in quem finem & leuiter bulliri post aliquam macerationem possunt. Suadent tamen Medici Marpurgenses in consilio suo de precauenda Dysenteria, si quis duriore strictioreue sit aluo, capiat florum Prunellorum vnc.

semis

dimidia mensura vini aut cereuisiæ maceret, sępiùs exprimendo, atque inde per biduum in pastu bibat.

Wittichius ad febrem epid. cum mania pro purgatione præscribit syr. ex multiplici infusione florum Prunellorum silu. & alibi ait: benè repurgari infantes, si per aliquot dies detur serum lactis in quo per noctem infusus fuerit manipulus florum Prunellorum.

Matthiolo tota Prunorum silu. planta adstringenti facultate præstat, quemad. & baccæ. Hæ Coeliacis & Dysentericis vtiliter deuorantur. Eædem cum arbusculæ radicibus ex aqua vel vino austero decoctæ, sanant oris linguæ & gingiuarum vlcera & fluxiones, quinetiam columellæ & faucium vlcera, gargarisato earum decocto. Quamobrem recreantur non parum hoc medicamento, qui hydrargyro peruncti, oris vlceribus & fluxione laborant, addito Lycio, alumine & rhodomelle: idem decoctum in desessionibus auxiliatur foeminis vteri fluxionibus obnoxijs. Aqua è floribus destillata, hausta intestinorum vermes interficit. Succus baccarum ad impetigines vtilis est & inflammationes. Idem inflammationibus oculorum illitus optimè refrigerat. pilos illitu prohibet nasci: & vel per se vel cum aqua Plantaginis fronti impositus & in nares, tractas, hæmorrhagias sistit. Ad procidentiam ani facit illitus succus ad spissitudinem coctus.

Duo verò in Matth. obseruanda: Primum, an flores adstringendi facultate sint præditi, quod nobis non fit verisimile, vti paullò antè dictum, & aliquorum experimento confirmatum contrarium potiùs præstare. Secundum: an Lycium nouerit Matth. quod tam confidenter præscribat: quod nec ipsum quidem nobis videtur.

Goropius in suo Vertumno hoc loco Paradoxus putatur, quando ait: Non absurdum si Prunis agrestibus quoque ventris deijciendi vis tribuatur eo tempore quo pleno autumno ad tardam deuenerint maturitatem; nihil fortè Tamar-Indis seu Dactylis acerbis Indorum vel sapore vel facultate cessura: Atqui scire debuit Goropius purgandi facultatem non ex sapore dijudicandam, & hanc rem experimento potiùs, quàm coniecturâ decernendam. Si experientia nouit purgare, cur non dixit? sin minùs, cur adstruit. sed res est expertu facilis, & pauperiores, quibus frequens eorum vsus, hoc scire possunt, ad quos lectorem relegamus.

Schuenckfeld. Prunum siluestrē totam exiccantis & adstringentis esse facultatis ait, quod posterius non verum esse, in Matth. iam redarguimus. Idem ait: flores tantillùm amaricare, abstergere, siccare, cohibere: resiccatos in Dysenteria alijsque alui fluxionibus magni esse vsus. Nobis quidem satis amari visi sunt: an verò cohibeant, ex præcedentibus patet. Considerent etiam docti, an flores sicci in Dysenteria conueniant, vt ille vult: si intelligat abstergendo, ferri potest: si cohibendo, ipse viderit. Placet quod addit ex sua obseruatione, Fructus immaturos pueris Dysenteriam conciliare sæpissimè à se visum: quod profectò vix alia ratione euenire potuit, quàm cohibendo noxios & impuros humores quibus sæpenumero scatent pueri, adstrictoria sua vi, qui alioqui fortè egererentur: nisi quis malit in eorum acerbitatē qua intestina torquent & irritant culpam referre. Per maturitatem verò resiccati cocti & saccharo conditi, aluum adstringunt, & ventriculo vtiliores fiunt. Dentium dolores mulcet cortex radicis niger aceto decoctus, fluxionésque inhibet. Eadem fortè vis folijs & baccis contusis, & ex eodem decoctis: si frigida sit fluxio ex uino coqui possunt.

Camer. tradit incanum muscum in vetustis Prunis siluestribus ex vino rubro decoctum, Herniæ incrementum prohibere impositum. *Muscus Herniis.*

Porrò Prunellorum succus inspissatus, Acaciæ succedaneum hodie habetur in plerisque Europæ officinis. Acaciæ loco, inquit Syluius, ex bacculis Prunorum agrestium coctis succum expressum tessellatum, confectum insolatumque vsurpamus minimo errore, quia refrigerat, siccat, adstringit, vt Veterum Acacia, quæ in partibus nostris ignoratur. Idem & Monachi tradunt apud Mesuē, & præferunt eam, quæ fit ex non perfectè maturis, vt adstringentior fiat: Veruntamen, hos fructus non credunt habere tantam virtutis bonitatem, quantam vera Acacia habet. Iñ eius tamen defectu possumus vti. Et Cordus Acaciæ loco succum Prunellorum silu. substituit. Idem in fine de præpar. simpl. componit succedaneum. Quam tamen rem Matth. paullò morosiùs interpretari videtur, satiùs esse ducens, Dioscoridis præceptis inhærere, qui in defectu Acaciæ, Rhois arbusculæ folia, vel Lentisci foliorum succum, vel hypocistidem medicamentis immiscere præcipit, quibus potiùs seplasiarios vti debere putat, quàm supposititio siluestrium Prunorum succo. Eadem ferè & Apollo & Bacchanellus de succedaneo Acaciæ tradunt: sed vicit hodie consuetudo, practicantium consensus, & non improbata vtendi felicitas. *Succus inspissatus Acaciæ succedaneum. Modus parandi.* *Aliud succedaneum.*

Cæterùm Germani nostri in delicijs quoque habent, præsertim nobiles & ditiores Alsatiæ, vinum quod vocant Schlehenwein, ex Prunellis paratum, quale sæpe gustauimus, & dulcedine aromaticoque sapore, quem à granis contusis acquirit, haud ingratum. Pruna siluestria matura vel gelu fracida coquunt in fornace, & contusa in mustum seu vinum conijciunt. Probatur in fluxionibus, & aluj profluuijs, vbi non admodum suspectus sit calor vel febris. *Vinum Prunellorum.*

Pauperes quoque ex Prunellis contusis & vindemiæ expressæ residuo, additis etiam alijs quibusdam, vt Pomis & baccis berberis secundarium vinum, quod *Loram* vocant, vulgò *Leure*, parare norunt, adfusa multa aqua, vt simul feruescant ac bulliant. Gratum ipsis est, quòd vini quodammodo saporem æmuletur, sed delicatis & ad colicum dolorem procliuibus, noxium. Parant etiã ex solis Prunellis, (vbi ea abundant) contusis & affusa aqua: tandem vt melius fiat, & cocta adijciunt, vt antea dictum, quale potionis genus per hiemem seruatum non insuaue reddi scimus. *Lora ex Prunellis.*

DE MYXIS SIVE SEBESTEN.

CAP. XII.

IN vsu Medico *Sebestena* dicta, fructus sunt paruis serotinis Prunis pares, nigricantes, turbinati, in acumen desinentes, (in rugas contracti quæ in offic. habentur) calyci insidentes facilè cedenti, qualem in Dactylis videmus, sed longè maiori, & acetabuli instar concauo, cinerei ferè coloris. Horum pulpa atra est, viscida, dulci sapore prædita, pertinaciter officulo adhærescens, quod aliàs tribus costis donatur, aliàs compressum Pruni nostratis officulum imitatur: in cuius vtrolibet fine foraminulum apparet, atque ex inferiore quoque, qui vel in geminos, vel ternos *Descriptio fructus.*

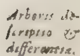


Myxa domestica.



Nuclei

Selecta.



Myxa siluestris.



Arboris descriptio & differentia.

Flos.

mucrones acutós finditur, germinis ueluti rudimentum exilit: Nuclei tribus loculis seorsim tres continentur, oblongi, triangulares, albi, Melonum vulgari magnitudine & sapore, quique eodem modo vetustate rancescunt, qui non insuaues in recentibus: aliàs vnicus nucleus officulo clauditur. Eligenda plena, maiora, pinguia, carnosa, quæque situm non redolent, calyci adhærentia, teredine non arrosa.

Arboris ipsius duo (inquit Alpinus) sunt genera: alterum siluestre, Pruno simile: alterum Domesticum, folijs latioribus, ac crassioribus, à siluestri differens. Vtraque arbor flores fert albos, paruos, Geranij proximos. Siluestris fructus fert minores, tarde maturescentes, imperfectiores ijs, quos domestica sebesten profert, qui sunt maiores, melioresque.

Serapio Sebesten arbustum dicit altum cortice albicante, ramorum extremorum verò viridante, folijs rotundis, magnis: fructum racematum magnitudine Nucis, sapore dulci, qui glaucescat cùm maturatur, intus continentem pulpam viscosam, granum oliuæ.

Myxa. Hæc etiam profert Cardan. de variet. Myxa, nec auditu olim cognita Antiquis, iam nunc in Italia, vicinísque regionibus colliguntur, vt recentia degustare liceat. Arbor est, vt Matthiolus refert, pruno similis, aliquando minor, cortice trunci subalbido, ramorum autem subuiridi, folio rotundo firmoque, fructus minor pruno, viridis, fuscúsque cùm maturuerit, ossa triangula: gustus dulcis, sed adeò lentus, vt viscum gustasse viderer, nec ab re forsan: referunt enim, in Oriente ex his fructibus optimum viscum confici.

Viscus à myxis.

Synonyma autorumque placita.

Myxa Prunorũ Syriæ populares. Syriæ Prunorum inquit Plin. dici possunt populares eorum Myxæ, quæ & ipsæ nunc coepere Romæ nasci insitæ sorbis, Aegypti perseæ simili colore.

De his Græci antiqui nihil prodidisse putantur sed posteriores tantùm, veluti Paulus, Aetius, Psellus, Actuarius: μύξα quidem Paulo, μυξάρια Aetio & Actuario. Δένδρον καρπὸς ἐστὶ, μικρότερος μὲν τῶν κοκκυμήλων: δυνάμει δὲ παραπλήσιος: fructus minor pruno, sed facultate similis. Dicta volunt ἀπὸ τῆς μύξης, id est, à muco lento, è naribus stillante: nam & hunc fructum simili lentore refertum esse.

Sebesten vulgò officinis, Arabicam appellationem magis quàm Græcam retinere malentibus: quod nonnulli in Cæsaris honorem factum arbitrantur, qui σεβαστὸς, id est honorabilis dictus. *Abrahamsa* vel *Motheica*, fructus ferens dulces, quos gentes Pharas nominant sebesten, Serapionj. *Mokaita* Isaaco apud eundem, & est *Rech* in Arabia. *Mukeita*, sebesten, Auic. Myxa Græci vocant, non Myxas, quibus similis est persicus Aegyptia, nisi quòd poma Agyptiæ rubescunt, Hermolao. quæ posteriora verba ex Plinio sumpsisse videtur, quamuis in eo non ita legatur, sed rubedine similia esse, seu, vt ille ait, Myxis rubentibus. Myxæ vel Sebestæ Cordo.

Quidam Serica Galeni putant, notante Trago qui Arabes hunc fructum nobilitauisse, Veteribus minimè descriptum, tradit.

In nominibus habet Matth. μυξὸν & sebestina Pruno proxima sebesten, id est si Lat. interpreteris, *Augusta*, Amato.

Sebastos Lacunæ, qui ait, posterioribus Barbaris corruptè *sebesten* dici.

Sebastos in Augusti honorem dictos putant Ruell. & Ryff. *Sebaston* ex quibus in Syria fit Viscum, Damascenum dictum, Lonic. *Sebestæ* quibusdam: Hanc verò eam esse quam ἀμαμυξὶν Matron Parodus in coena Attica apud Athen. appellat, suspicari quidem licet, sed adfirmare non est promptum, præsertim cùm & exemplaria quædam ἀμαμαξὶν habeant: μυξὸν de fructu Dod. σέβαστοι & Myxus Gesn. Prunum Aegyptiam Theoph. & Plinij arborem quidam putant quæ Myxa gignit.

Hist. Lugd. duas habet icones: priori titulus, *Prunus sebestena* Matth. alteri *Myxos arbor, siue sebestena nostra.* At nobis non videtur differentes esse arbores: altera icon est ex Trago.

Pruni Aegyptiæ Theoph. & Plin. descriptiones dedimus cap. præcedenti, cui Myxa non per omnia conuenire videntur.

Sebesten Persicam vocem, Syluaticus Mammillam canis dicit, etsi σεβαστὸς Græca sit, ideo Portus sebesten similitudinem tribuit mammillarum canum. Germ. Schwartze brustberlin. Arbor sebestenbaum. Ioan. Lang. Epist. med. l. 1. Epist. 66. circa finem, Myxa à Sebasta Samariæ metropoli, vbi olim crescebant, patrium nomen *sebestē* retinere tradit.

Pruna in Damasco nata & Myxa vtraque familiaria suo tempore Italiæ ait Plinius. Alpinus autor est, nasci in Ægypto, toto autem anno in arbore fructus cerni: Vere florere, autumno fructum maturari. Hodie raris admodum hortis & viridarijs Italiæ virent: apud Syros quoque proueniunt, æquè ac Ægyptios, ex quibus locis ad nos conferri Matth. testatur. Aegrè verò solo Italico vel Narbonico assuescit. Nostra ætate in Monspeliensis agri vrbecula, vernaculè Massillarges nominata, quidam aluit sed neglecta, & non diu illis superfuit, & tantùm arbuscula fuit, teste Lob. Ex Alexandria Venetias defertur Viscum: Lacuna.

Calabrice, inquit Plin. l. 17. c. 10. spina est siluestris, quæ nunc optimè & Myxas recipit. Inseritur & sorbis. Vnde Idem Plinius l. 15. c. ij. Myxæ & ipsæ nunc coepere Romæ nasci, insitæ Sorbis.

Ex Myxis in Ægypto & vina fiunt, autore Plinio. Paulus tradit Myxas Prunis facultate esse similes, quod doctioribus considerandum relinquimus, cùm pleraque Pruna sint acida nec eâ viſciditate prædita quâ Myxa. Existimaremus Pruna frigidiora. In Pulmonum affectibus pluris facimus Myxa, quàm Pruna. Myxæ, enim calore & frigore medio modo se habent. Febricitantibus ventrem laxant. Conferunt tussi cum calore & siccitate iunctæ: Pectus leniunt: catarrhos calidos sistunt. contra stranguriam quam acrior vrina concitauit, efficaces. Vermes expellunt, *ex Serap.*

Vt verò Auic. vult, Sebestena, parum abest, quin temperata sint: gutturis asperitates & pectoris leniunt: sitim sedant, potissimùm verò eorum semen: aluum leniendo soluunt.

Ex pulpa eorum, teste Alpino, optimum viscum conficiunt Aegyptij: quippe sebesten maturos contundentes, atque lauantes. Sunt aliqui, qui masticando, pulpam ab osse lingua expuentes, viscum parant: quantitatem horum fructuum in vase collectam, parùm, quoad aquea humiditas absumatur, bullientes. Vnde Ioub. Viscum Myxarum [sebesten] siue collam ex pulpa pro visco querno sumi posse autumat.

Visco vtuntur omnes emplastri modo, ad scirrhosos tumores. Ipsum quidem calidum est, in primo gradu, atque humidum in secundo; vimque habet attractoriam & resoluentem. Resoluit omnes tumores, & emollit omnem duritiem. Aliqui ad tussim ex eo paratos bolos cum saccharo candido & radicis glycyrrhizæ puluere multis diebus sumunt.

Fructuum vsus familiarissimus est ad tussim, dyspnoeam, Orthopnoeam, Pleuritin, Peripneumoniam, & ad vocis raucedinem, parato ex ipsis decocto, quo etiam ad multas febres vti consueſcunt, præsertim pectore noxam aliquam patiente.

Porrò Viscum illud quod ex Myxis Syri & Ægyptij conficiunt, (inquit Matth.) Venetijs Alexandrinum vocatur, aucupijs commodissimum.

Pollent autem fructus teste eodem deiectoria facultate, non secus atque Pruna; tam Græcorum quàm Arabum testimonio, id quod etiam comprobatur quotidiana experientia, tametsi contrarium censuerit Fuchsius in paradoxis, qui nullam sebestinis deiectoriam esse facultatem contendit, quin potiùs ea adstrictoria vi pollere. Actuarius pluribus commiscet medicamentis quæ bilem eijciunt, vt videre est in suo de comp. med. compendio. Vt millies se expertum ait idem Matth. earum pulpa drach. 10. pondere deuorata, aut ad summum 12. eosdem ferè præbet effectus, quos Cassia vocata. Vtiliter dantur ex bile febricitantibus. Amatus quoque reprehendit Fuchsium quòd restringentem vim Myxis tribuerit: deuorata 30. aut 40. ex iure carnium macerata, prima statim mensa, aluum commodissimè citare. Electarium quod ex iis conficitur ad ciendam aluum facilè mucorem contrahit; proinde non nisi recenter parato vtendum. Mirabile est illud Porti verbum, quo fatetur Myxa vel Sebesten destillationibus quidem auxiliari, sed iisdem præstare caninam cutim cuilibet digito circumdatam, res est experimenti. Amariora Prunis Myxa dicit Hermolaus, quem miramur, num aliquando gustauerit: neque enim vllam vnquam in ijs amaritudinem deprehendimus, vt taceamus, & ipsa Pruna amara esse debere si Myxa sint amariora, amarius quippe, non nisi respectu amari verè dicitur. Non malè consulunt, qui hos fructus pueris dandos suadent coctos ex aqua, [possis portulacæ aut aliam aliquam conuenientem sumere] aduersus vermes. Decocta cum Glycyrrhiza, malua & rad. Althææ ex vino dulci, & epota, dolores vesicæ mitigant, & gonorrhæam. *Vermes.* *Dolor vesicæ.* *Gonorrhæa.* Eorum etiam varius est vsus ad varios affectus, & multas compositiones, præsertim thoracem & pectus respicientes, ingrediuntur.

HOBVS SEV HOVVS INDICA, PRVNI FACIE.

Cap. XIII

Indi Occidentales abundè habent fructus *Houus* dictos, Prunorum Damascenorum crassitudine, pauca carne, grandiore ligno: vbi maturuere flauescunt, subacidi saporis. Arbor eum fructum ferens, magna est, folia verò modica: Benzo. *Descriptio fructus.* *Prunorum crassitudine.* *Arbor.*

Caluetus apud eundem, *Hobus* seu *Houus*, inquit, procera & pulchra arbor: vmbræ quidem salubritate adeò commendata; vt quoties Indi in militiam aut peregrè euntes; aut greges in pecuarijs pascentes, cubare sub dio necesse habent. *Hobum* semper, vmbræ tantùm gratia expetant & quærant: quippe sub ea dormientibus caput nunquam grauari, vt aliarum arborum vmbraculis, ferunt. *Expetita arbor pro vmbraculis.*

Mirum præterea de hac arbore proditur. Si fortè in squalidis siccitate campis, aquarum penuria peregrè euntibus, sitim accenderit, atque illi casu in Hobum inciderint; ablaqueato arboris pede è radicibus eius taleam exscindunt. Mox alterum taleæ caput ori inserentes, velut gutti aut ampullæ epistomium, altero manu elato, tantam inde humoris vim exsugunt, vt facillimè sitim restinguant. Guttatim videlicet primò inde stillante aqua, mox tractim & continuo veluti filo defluente, vt quamuis sitibundos expleat. Id se expertum scribit Ouiedus in hist. Ind. *Aquã reddit ad sitim.*

Eiusdem meminit P. Martir, de rebus Oceani & nouo orbe: l. 9. dec. 2. *Houos* arbor Prunis persimilem generat fructum, & forma & sapore, sed aliquantò grandiorem: hanc Myrobalanum esse pro certo habent. Est Hispaniolę adeò peculiaris, vt eius fructibus porci saginentur. *Prunis similis fructus.* *Myrobalanus.*

M. Fumee. *Hobos* fructus cum nucleo, cuius arbor alta *Houos* dicta, vmbraque grata. *Hobos.* *Houos.*

Refert Fragosus in noua Hispania fructum Dactylorum modo nasci Houos nomine, Myrobalanis flauis adeò similem, vt plerique eundem esse contendant. Prælta nascitur arbore, vt vix colligi possit, nisi præmaturus sponte decidat. Hac igitur Fragosi sententia iam cadit P. Martyris aut eorum sententia, qui existimant esse Myrobalanum. *Myrabol. flauis similis.* *P. Martir noc.*

De eadem etiam tradit Gomara, in gen. sua Ind. historia. *Houo*, inquit, arbor est prealta & patula, sanam vmbram præbens, ex cuius cacuminibus & cortice odorata fit aqua ad crura roborandum, & fucandam faciem, vtilis: etenim cutem constringit & densat: in quem vsum balnea fiunt ex ea etiam itinere defessis salutaria. Eius radice vulnerata, multa aqua manat potui apta, fructu flauo, paruo, & pulpæ parum habente, sed ossiculum in se continente satis magnum. Salubris est is fructus, & facilis digestionis, sed dentibus molestus & noxius, ob fibrarum copiam. *Houo.*

IANGOMAS PRVNIS SIMILIS.

Cap. XIV

Descriptio. ARbor Pruni magnitudine, sponte nascitur in agris & etiam in hortis Baçaim, Chaul, & Batequala, multis spinis horrens, folijs itidem (Folia.) Pruni, floribus candidis, (Flores.) fructu Sorbo simili, gustu Prunorum, adstringente & acerbo. Cùm primùm emergit, (Fructus.) strobilo persimilis est. Vocatur incolis Iangomas: autor Garzias, qui à fide dignis viris accepisse tradit optimam serendi rationem esse, si (Serendi ratio.) fructus postquam eum ederit certa quædam auis, excretus, vna cum excremento seratur. Faciliùs enim hac ratione satum emergere, citiúsque frugiferam fieri arborem.

De eadem sic Acosta. *Iangomas* fructus est sorbis ferè similis colore, & immaturis Prunis sapore, quibus & arborem similem habet, [sed spinis (Spinosa.) obsitam] & folia & flores.

Locus. Nascitur sponte in agris & siluis Indiæ: sed in hortis etiam colitur.

Vsus. Fructus, licet maturus, digitis priùs emolliendus, antequam edi possit: attamen adstrictionem illam, haud mediocrem, nequaquam adhuc deponit: eaque de causa illius vsus est, vbi adstrictione opus habent.

HYVOVRAHE AMER. PRVNI FRVCTV.

Cap. XV.

Descriptio. HYuourahe, Americæ arbor est procera, cortice coloris argentei, ligno rubescente, gustu ferè (Lignum.) salso, aut ligni Glycyrrizæ, qui recens liquorem lacteum reddit. Eius maceratio aut infusio colorem vini rubelli acquirit. Fructus Pruni nostri magnitudine, auri obryzi colore, nucleũ concludens mitè suauem & delicatum. (Fructu Pruni aureo.) Hæc arbor quindeno quoque anno fructum profert, quod plerisque in- (Rarò fructũ fert.) credibile videri posset: id tamen adfirmare adseueratione possum, quod curiosiùs perscrutatus sum, didicique à senioribus Americis, quorum vnus arborem mihi ostendit, & asseruit, se toto vitæ tempore ter quaterue solùm huius fructum gustasse. Theuetus.

Synonyma. Idem tradit, Arborem hanc Barbaris *Hyuourahe* dictam, idem sonare, quod rem raram. Eodem esse in pretio apud Barbaros, quo Guaiacum apud nos. (Guaiacum.) Quosdam Guaiacum verum existimare, quod ille non probat. Nihilominus Christianos hoc cortice Guaiaci loco vti. Suauitas fructus [addit] mihi reuocat in memoriam fructum Loti cuius meminit Homerus in Odyss. cuius magna erat suauitas. (Lotus Homeri.)

De eadem & Lerius *Hiuourae*, cui cortex crassitudinis dimidij digiti, esui satis gratus, potiss. recenter ab arbore detractus, species Guaiaci, vt mihi affirmarunt duo Pharmacopoei, qui nobiscum fuerunt. Clus. quoque ait, non incommodè referri posse ad Guaiacum Brasilianorum Theueto *Hyuourahe* dictam. (Hiuourae. Cortex edulis. Species Guaiaci.)

Vires & vsus. Lerius scribit siluestres homines vti aduersus morbum, illis dictum *Piam*, qui non minùs malus, quàm Lues Venerea in his regionibus. Vsum verò corticis, quo Guaiaci loco vtuntur ad curandum illum morbum Indicani Theuetus docet his verbis. Corticis huius, qui recens ab arbore sua auulsus, lacteum succum emittit, quantùm satis sit, in particulas concidunt, tres quatuorue horas in aqua decoquunt, donec vini rubelli colorem acquisiuerit. Hoc decocto 15 vel 20 diebus vtuntur continuis cùm tenui victu, qua ratione, vt audio, curatur optimè morbus Indicus, nec is modò sed quiuis alius qui à frigidis & pituitosis humoribus pendet, qui huiusmodi decocto attenuantur, ac propè exiccantur. Eundem Americi in morbis vsurpant: Estque huius potio etiam sanis suauissima. (Morbus Piaus. Lacteus succus. Decoctum rubellum. Morbus Indicus. Ad alios morbos.)

Est & id in hac arbore præstantissimum, quod fructum fert Pruni nostri mediocris magnitudine, auri colore, nucleum suauissimum, ægris & ijs quibus prorsus deiecta est appetentia, vtilissimum. (Deiectam appetentiam.)

OGEGHE INDICA.

Cap. XVI

IN Congo arbores Ogeghe dictæ, quæ Prunorum flauorum forma fructus proferunt, odore & sapore amoenos admodum. (Descriptio.) Ex his arboribus ramos detruncant, quibus serie contextis sepimenta constant, vt apud nos ex spinarum virgultis: etiam ex iisdem porticus ac viridaria exstruunt, vt à Sole tuti sint. Ex Historiis Indicis. (Vsus.)

PRVNI FACIE FRVCTVS E GVINEA, IN QVO SEMINA.

Cap. XVII.

OStendebat mihi, (inquit Clus. Exot.) Theodorus Clutius fructum quem è Guinea allatum dicebat: (Descriptio.) Pruni ferè magnitudine & forma erat, duas penè vncias longus sescunciam latus, infimâ parte mucronatus, cortice siue ipso corpore satis crasso, veluti fungosa materia constante, (Cortex.) foris aliquantulùm rugoso, subfusco colore, internè cauo & pulpam quandam continente in globum conuolutam, albicantem friabilem, insipidam, in quâ tenella quædam semina. (Pulpa.)

PRVNI PARVI MAGNITVDINE FRVCTVS SONORVS, ACIDVS.

FRuctus hic peregrinus datus nobis est ex singulari Ill. nostræ principis munere vnciam ferè latus, & longus itidem, cortice nigro vetustate verò puluerulento peneque cinereo, leuiter extumescente, peneque compressa superficie latiore, circumquaque rotunda, læui ferè, nisi quòd exiguæ striæ hinc inde per longum discurrentes, inuicémque implicatæ occurrant visui, petiolum sustinet obliquum lateraliter insixum, cinereum, infra rotundum, superiùs verò post alterum internodium cinereum atque quadratum, lignosæ duritiei: fructus cortex adeo tenuis est, vt leui cõpressione introcedat, fortiúsque compressus diffringatur rumpatúrque. Nucleus vnicus intus reconditus agitatus resultat. Ex superna pediculi abrupta parte videtur colligi, hunc fructum aliis sibi appensum gestasse: cortex apertus interiùs rubet veluti Nucleus asperiusculus, lateritióque colore infectus, molliusculus, & digitis comprimendo cedens, eandem, quam cortex ipsius exterior, formam habet, leuiter puta compressam in se, subtumidam, rotundam, latiusculamque, ad latus duas habet foueolas, maiorẽ, minoremq, (Descriptio. Cortex. Striæ. Nucleus.)

que, ob quædam excrementitia compactáque, pulueruIenta tamen, corpuſcula, corticis interiori cauo ad latus adnata: nucleus vel potiùs pulpa in duas æquas partes diuiſibilis eſſe videtur, non adhærebat cortici externo, inde ſonitus: huic pulpoſæ ſubſtantiæ ſubeſt tunica alba, proximè ambiens oſſiculum ſubluteum, ſubrotundum, latum atque compreſſum, durum, ad latus exiguum foramen habet cum ſulco exiguo per longum inciſo, læuis eſt.

Fructus, inquit Cluſius Exot. l. 2.c. 15. donatus à Petro Gareto, orbicularis ferè formæ, vnciam videlicet longus, tantundem latus, paulò tamen planior, vtrinque tumens puluini inſtar, altera omninò è tenui curuoque oblongo petiolo pendens, tenui fragilique cortice præditus qui preſſus, illicò frangebatur, & pulpam continere deprehendebatur fungoſam & friabilem, ſubrubentis coloris, atque valdè acidi ſaporis, Tamarindorum pænè inſtar (propterea valdè commodam, meo iudicio, ad ſedandam & extinguendam ſitim) in cuius meditullio ſemen planum, fuſci coloris, candicante membranâ inuolutum erat. Vbi natus hic fructus, quæve arbor ipſum tuliſſet, ipſe Garetus ignorabat.

DE MYROBALANIS ARABVM IN GENERE.

Cap. XVIII.

Myrobalani Indæ, nigræ, ſine nucleis



Myrobalani Citrinæ.



Myrobalani Chebulæ, citrinis ſimiles, nigricantes.



Myrobalani Emblicæ, in ſegmentis nucleum habentes, anguloſæ.



Myrobalani Bellericæ, rotundiores.



Arabum ſeu Mauritanorum inuentum eſt *Myrobalanus*, vti putatur, quod ſi verum, ab iſs recentiores Græcos accepiſſe, dicere par eſt. Cæterùm has alij in tres, alij in quatuor, alij in quinque, vel vt alijs placet in ſex genera diſcreuere. Sed alios alijs gigni arboribus obſeruatum, licet aliqui ex eadem naſci putarint. Placet itaque in genere primùm Autorum de iiſdem placita prælibare: vt innoteſcat lectori illorum conſenſus & diſſenſus circa eas. Videbatur enim hic locus iiſdem conuenientiſſimus, quòd ad Prunorum genera quidam docti referre non dubitarint.

Serapioni itaque *Halig*, id eſt, Mirobalani ſpecies quatuor: Citrini & Nigri Indi vocati: Kebuli & Seni Citrini. Ex autoritate Abé Meſuai & Albâſari, Myrobalani de Seni ſunt ex ſpeciebus Myrobalanorum, cortice tenui, nigro, colore ad citrinum vergente, ſimiles Oliuis. Aben Meſues in lib. de cibis. Mirabolani de Seni, ſunt ex ſpeciebus Oliuarum &c: Item Hunain ait: Myrobalanorum

Halig. Differentiæ. Serap. Citrini. Nigri. Cebuli. Seni.

Oliuæ ſpe.

Kebuli. ſpecies, Kebuli, Citrini, & Indi. Errant quidam, qui vendunt nigros ex Kebulis loco Myrobalanorum nigrorum, Nam Nigri reuera ſunt Indi, ſicut nominant omnes, & ex Kebulis quidam reperiuntur citrini coloris, & quidam nigri, quorum nigredo non *Colore differunt.* ob aliam cauſam ineſt, quàm propter diuturniorẽ moram, qua illum colorem in arbore contraxerunt, ſuntque Citrinis pinguiores, magis amaricant: Citrini verò ſunt acerbi.

Auic. differ. Citrinæ. Indæ. Chebulæ. Siniæ. Delectus. Auic. quoque Myrobalanorum varia ſunt genera. *Citrinæ* immaturæ: Indæ Coloris nigri, ſummam maturitatem conſecutæ, reliquis pinguiores: *Chebulæ*, omnium maximæ. *Siniæ* denique minutæ, leuiores. Citinæ probantur maximè flauæ, ad virorem declinantes, graues, magnæ, duræ. Chebularum laus in magnitudine, grauitate in aqua ſubſidente, colore ad rubedinem vergente. *Emblicus.* Siniæ optimæ turbinatæ. Emblicus conditus efficitate cedit Myrobalanis conditis: ex eorum tamen eſt genere.

Myrobalani, inquit Meſue, Citreæ, Nigræ, Ce- *Meſuei. dif.* pulæ eiuſdem arboris fructus quibuſdam videntur, vt immaturi ſint Citreæ, maturi Nigræ. Cumque arbor ea his autoribus ſit bifera, primi partus ſunt Citreæ & Nigræ: ſecundi verò Cepulæ. Aliis diuerſarum arborum fructus videntur, idque creditur quòd eorum facultates & opera varient. *Citrina.* Citrinæ colore ſunt multùm citrino, in viridem inclinante: graues, quia magnæ, & carne multa, denſa: ſi frangitur, gummoſa: oſſe exiguo. *Cepula.* Cepulę ſubnigræ in rubrum inclinantes: quò maiores eò meliores, carne multa: ob hæc etiam graues, adeò vt in aqua mergantur. *Inda.* Indæ ſunt nigræ, magnæ, carne denſa, graues, tamen exoſſes, à quibus notis quò harum ſingulæ abſunt longiùs, *Emblica.* eò ſunt deteriores. Emblicæ preſtantiores ſunt magnæ, carnis multæ, denſæ, graues, oſſium par- *Bellerica.* uorum. Bellericæ optimæ ſunt magnæ, multa & denſa carne graues.

An veteres Græci de Myrobal. aliquid tradiderint. Sunt qui exiſtiment nullum veterum Græcorum de Myrobalanis aliquid prodidiſſe. Nam etſi Dioſc. Myrobalanorum Arabum alicubi mentionem faciat, plerique tamen id de Ben ſeu Glande unguentaria intelligi nolunt. Aliis contrarium magis placet, uti patebit in progreſſu. Videtur tamen Autor librorum de Plantis Ariſ- *Mirobalanus Ariſtoteli.* toteli tributorum, eorundem ſub finem lib. 2. meminiſſe, dum eorum acerbitatis cauſam reddere nititur, cuius etiam ſententiæ fuiſſe aduertimus doctiſſimum Sarracenum, & ipſum adeò ſummum Scaligerum, qui ad dictum locum hæc annotat uerba. Sic ſtatuit autor, inquit: Arborum Myrobalanorum fructus initio dulces eſſe. Verùm natura acerbos, & concretione amaros. Id euenire propter ramos arboris ipſius, quorũ textura ſit rara. Cùm ergo matureſcunt: ſequitur, inquit, humorum calor, & maturantur fructus, atque initio dulces ſunt. Rurſus autem per eanden illam raritatem (ſic enim interpretatur Scal. uerba hęc corrupta πάντα ἀκολούθως ἕλκει διὰ τὴν ἀραιότητα τοῦτο τὸ δένδρον) ſuperat frigiditas, & ſiccitas calorem, & humiditatem. Atque inde alterantur fructus in acerbitatem. Vincit rurſus calore Sol propter attractionem ſuperfluæ ſiccitatis in illo ſemine, quod eſt in arborum ſuperficie: Vincitque frigus ſiccitatem. Et ſunt fructus uehementis acerbitatis. Inde aſcendit denuo naturalis calor adiutus à calore Solis exteriore: & uincit calor, ac ſiccitas. Atque ita euadunt amari fructus. Sat erat, addit Scal. hæc recitaſſe tantùm, ne vos diutiùs obtunderem. Quædam uidetis ipſimet quàm indigna ſint, in quibus opera ponatur ad contradicendum. Cæterùm me ut *Autorũ denot.* promiſſis liberem attigero modicè. Ait, Myrobalanos amaras eſſe: guſtum autem adſtringere. Ramorum affert pro cauſa raritatem. Arundo tamen quæ eſt ſacchari matrix, rariſſima &c: Videtis etiam illum ex ueteribus Græcis, quiſquis ille tandem ſit, μυραβολάνων meminiſſe, quamuis nihil prætcrea habeat, quod ad definitionem aut hiſtoriam noſtrarum, de quibus agimus, faciat. Illud ſcire operæpretium eſſet, ſintne in principio Myrobalani dulces, quod apud nullum alium hactenus autorem legimus, vt ex citato loco pro certo aſſerere, agi de noſtris Myrabolanis, nobis *Myro... nus S... 10 &... ceno.* haud ita integrum eſſe videatur, quamuis Scaligerum & Saracenum viros Cel. id ſimpliciter atq; ſecurè crediſiſſe certum ſit. Nos interim certiora ſectabimur, donec aliquis nobis prodeat Apollo, qui de ea re nos pleniùs edoceat.

Actu... differ... Inter Græcos recentiores Actuarius de iiſdem ſic ſcribit. Fructus nobiles, qui ad nos ex Aegypto Syriaque deportantur, callo corporis compactili, oſſe intus lignoſo, quorum nonnullos *Flaui... Nigr... Magi... Empe... ſeu E... cum-...* vocamus flauos, alios Cepulos, (quidam magnos appellant, alij nigros,) Communi verò vocabulo hæc omnia genera Myrobalana dicuntur. Eandem vim à craſſitudine quod Empelicum ſeu Emblicum, barbara voce nominant, ſortiuntur.

Ruelli... Poſteritas inquit Ruellius Myrobalana in noua alia quinque diſcreuit faſtigia: ea non modò effectu differre obſeruarunt, ſed alia aliis gigni ar- *Lutea...* boribus. Quædam dixere lutea, quæ ex herbaceo colore flaueſcunt, ſpiſſa, ponderoſa, exili nucleo, *Inda...* cute craſſa. His ſuccedunt quæ & à colore coeruleo vulgus Inda nominat, ſolida, ſine nucleis, oliuę *Cepul... Empu...* forma. Proximè laudant, quæ vocant Cepula, cæteris ampliora grauioraque ex fuſco ruffeſcentia, carnoſa. Quartum genus Empelicum vocant, cute oſſibus hærente, lapillorum penè figura. Sunt *Beletz...* qui hæc cum Beletzicis Myrobalanis non adnumerent: vtique ſpecie tota diſſidere videntur, anguſtiora multò, colore in cinereum languente. Beletzica eadem quaſi forma ſpectantur quâ Empelitica.

Myrob... nus fo... generis Porrò Myrobalanum tam Græci, quàm Latini autores, vt annotat Cordus foeminino genere proferunt, cùm à Balano foeminini generis nomine vocabulum hoc compoſitum ſit. Poſteriores ferè & Barbari ad hanc vſque diem maſculinum ge- *Differ... ex... cutiun... Cordo...* nus eis tribuunt, quorum tres tantùm differentias vetuſtiores medici tradiderunt: videlicet Indos, Chebulos & Citrinos: de Bellericis & Emblicis ſeorſim, ceu ſui generis medicamentis differentes. *Diſſen... recenti... à veter... in M... numer...* Recentiores verò etiam hos duos fructus Myrobalanis annumerant, quinque eorum differentias colligentes, quas hoc diſtycho comprehendunt.

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinque bonorum,
Citrinus, Kebulus, Bellericus, Emblicus, Indus.

Quam opinionem etiam ſequitur Gabr. Fallopius tract. de medic. purg. ſimplic. dum inquit, Myrobalanum nullus Græcorũ nouit, vno excepto Actua- *Species reb.* rio recentiſſimo & Nicolao Myrepſico. Species Myrabolani plures ſunt, & ſeptem poſſem ex Serapione enumerare: ſed quinque tantùm ſunt in vſu in officinis, & primò ſunt Mirabolani citrini vocati: ſecundò Chebuli: tertiò Indi qui & nigri nominantur: quartò Emblici, quintò Bellirici. Hi ſunt in vſu ad conficiendos ſyrupos varios, infuſiones, & ad componenda varia medicamenta Arabum.

Reuera autem neque Bellericus, neq; Emblicus, ex earum numero ſunt, cùm nullam habeant in figura cum Balano, hoc eſt glande, ſimilitudinẽ. At quoniam ſimiliter Myrobalanis adſtringunt,

ventremque aliquantulùm comprimendo ſubducunt, ac lignoſos, vt ipſæ, habeant nucleos, vitium eſt. Recentioribus hos quoque adijcere. Vna & eadem arbor omnes tres Myrobalanorum differentias gignit.

De Acacalide verò quid ſit hoc loco ambigi poteſt. Non cognoſcitur in hiſce regionibus, cùm in Ægypto naſcatur, neque fructus eius ampliùs afferatur: niſi aliquis (Cordi coniectura eſt) ex Myrobalanis Embilicum ſeu Bellricum hunc eſſe exiſtimet, quod, vt non adfirmamus, ita etiam nondum negamus.

Quam Myrobalanum Arabicam, (ait Sylnius) intelligat Dioſc. qui ſimilem facit fructum Palmæ Ægyptiæ, planè ignoro. Nam Arabum, recentiorum Myrobalani quinque generibus diſtinctæ, Veteribus indictæ putantur, & Prunorum generi potiùs quàm Balanorum, id eſt Glandium, adſignandæ ſunt.

Sic Cornar. Myrobalanorum quinque genera ab Arabibus inuecta, penitùs à Veterum Myrobalanis diuerſa eſſe, diſertis ſcribit verbis.

At Monachi apud Meſuen dè Myrobalanorum differentijs ſicſtatunt. Autores (inquiunt illi) non fruſtra ſcribunt Myrobalanos nigros Indos, quia ex Chebûlis ſunt Citrini & Nigri. Chebuli & Citrini veriſſime ſunt ex vna & eadem arbore. Citrini ſunt immaturi, Chebuli verò maturi. Quod idem Ioub. Pharm. in Syr. de Fumar. compoſitio. agnoſcit: fatetur enim Citrinos & Chebulos eiuſdem arboris fructus eſſe, & ſola maturitate differre.

Abſolutè igitur pèr Chebulos intelliguntur Chebuli citrini. Connumerantur etiam inter Myrobalanos, Bellericorum & Emblicorum fructus.

Serapionis & Auic. *ſeni* ſiue *Seny* Myrob. non habentur nec cognoſcuntur, nec exportantur. Myrobalanorum ſunt ſex genera ſiue ſpecies.

Gal. in 8. de med. comp. meminit Myrobalanorum citrinorum vocans Chryſobalanos ex digeſtibus roborantibuſque.

Ryff. enumeratis quinque generibus quæ priſcis indicta putat, & ad Pruna potiùs quàm glandes recenſenda, addit ſibi viderj Empelitica Actuario quoque, ἐμπελιτζα & ἐμβέλζ dici, & Bellirica Beleetzica vocat.

Matthiol. Quinque Myrob. genera & facie & viribus inter ſe diſtincta videns, omninò cenſet ea à diuerſis produci arboribus, quia tamen ortus earum nobis ignotus, nihil certi adſirmare audet. Flauorum (addit) Chebulorum atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andr. Marinus in ſuis in Meſuen annot. ſed ignoramus an genuinæ ſint, an adulterinæ, præſertim quum Mauritanorum nullus habeatur autor, qui Myrobalanorum plantas deſcripſerit.

Amatus in Dioſc. caput de Palma, vbi Palmæ fructum Arabicæ Myrobalano comparat, annotat Hermolaum, Marcellum, Manar. Leonic. Braſſau. Matth. Agric. & Fuchſium intelligere Glandem vnguentariam, quæ Myrobalanus dicitur, quę nō ſimilis eſt Dactylis. Dioſcoridis tamen cōparationem ſic defendere conatur. Sunt, infit ille, Myrobalani communes quinque ex arboribus diſſimilibus lectę. 1. Myrob. citrinus colore, oblōgus, intus os habens ſimile quodammodo cum Dactylis paruis, vt non temerè ijs Dioſc. ſimiles dixerit: ſed eſto, non ita ſit, qui Chebuli dicuntur ex fuſco ruffeſcentes, carnoſi, pingues, ſemidigitales, adeò Dactylis ſimiles, vt meritò ipſis Dactylos perſimiles fecerit. De Myrobalanis autem non ſcripſit quia de illis nullam penitùs experientiam habuit, & vires ignorauit. 3. Indici dicti, nullum os habent. 4. Emblici, per fragmenta ferè importantur. 5. Bellerici ſunt rotundi, qui, ſicuti Chebuli, ſaccharo conditi ex India ad nos importantur, caput apprimè roborantes, veluti ſtomachum & reliqua viſcera.

Ionis non ſcripſerit.

Conditi.

Sed ſunt, vti tradit Lacuna, qui exiſtiment quinque Myrobalanos offic. idem eſſe cum Nuce vnguentaria, quę Myrobalanos Gręcis dicitur, qui error maximus, quia Myrobalanos officinarū nullus Græcorum antiquorum cognouit. Exiſtimandam quinque dictas ſpecies in diuerſis arboribus naſci, quamuis ſint qui putent Citrinos & Chebulos ex eadem proficiſci, Solus ex recent. Græcis Actuarius ſcripſit de his Myrobalanis.

Myrob non eſſe Nucem Vnguent Myrobalanus Græcorum.

Inter eos verò qui cenſent Dioſcoridi Myrobalanos fuiſſe notas, eſt etiam Saracenus vt iam ſuprà monuimus, qui in ſcholijs ſuis in Dioſc. mirari ſe ſatis non poſſe ait, Arabicæ Myrob. deſcriptionem à Dioſc. prætermiſſam: cùm tamen ex ea, tanquam ſuis nota & vſitata temporibus, cap. de Palma, fructus eius ſimilitudinem deſumat.

Dioſc cognitam Myrobalanum.

Lonicerus profectò conſideratè, ſi Dijs placet, de grano *Ben* & Myrobalanis agit. Primùm enim, caput facit de Ben ſiue Glande vnguentaria Græcorum, vbi de eius ſpecie natura & viribus tractat: mox verò ſubſequenti capite ſub titulo Myrobalani, omnia quidem Myrob. genera depingit, ſed priùs eodemmet capite de Balano Myrepſica Græcorum tractat, quæ præcedenti capiti erant addenda. Lectorem ignarum eò ducit vt exiſtimet Myrobalanis Arabum competere, quæ ille confuſè & nullo iudicio eorundem figuris ſubiecit.

Lonic not.

Cordus in comm. ad Dioſc. cenſet Arabicas Myrobalanos Dioſc. eſſe eos fructus, qui adhuc in omnibus pharmacopolijs myrobalani appellatione cognoſcuntur, non tamen omnes quinque intelligit, ſed tres præcipuas: videlicet Indam Citrinam & Chebulam, quas tres differentias non ita diuerſis, ſed vna eademque arbore naſci tradit. Indam primum fructus rudimentum eſſe, quam Plin. Adypſon vocitet, & Citrinam, maturescentem: Chebulam verò maturos iam fructus. Verùm ei aſſentiri non poſſumus, dictaſque has tres differentias neutiquam in vna arbore naſci putamus. Eiuſdem quoque opinioni reſiſtit rerum Indicarum ſolers interpres Garcias, vt paullò poſt apparebit.

Inda. Adipſos Pl. Citri a. Chebula. Cordus refut.

Rondeletius verò Arabicam Myrobalanum illam, cum qua immaturum Palmæ fructum Dioſcoridem comparare diximus, vnguentariam eſſe non arbitratur, ſed flauam Catharticam offic. Qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum à Plin. Myrabolanum offic. eſſe volunt, hi perſpicuè à Dioſc. refelluntur inquit Dalech.

Myrobal. Dioſc.

Adipſos.

Lob. & Penæ quoque iudicio, hi Syriaci fructus, vulgatiùs, quàm veriùs, Myrabolani vocantur. Nam nec ipſi glandes eſſe volunt, ſed Perſicis potiùs aut Prunis accenſendos: Quorum & ſi cōplures oriantur differentiæ in Syriacis, Arabicis, & Calcutij regionibus, quibus debentur, à Græcis & à nobis tamen (inquiunt) quatuor quinque duntaxat hodiè proſtant in offic. differentiæ è totidem arboribus. Nam Cepulifera & Citrinifera eadem videtur arbor, proditurque à nuperis nauigatoribus, Perſici aut Amygdali folio. Bellericiferæ autem latiores Laureæ ſunt frondes: ſed Indiciferæ ſalicis, cuiuſmodi etiam Emblici videntur. Alioqui inter ſe congeneres arbores, promunt ipſi fructus: mediam quandam naturam in-

Differ Lobelii.

Perſica. Pruna.

Tot arbores quot ſpecies. Aduerſ. Cepulifera. Beller fera. Indifera.

Condita. Delectus. ter oleam & Prunum sortitæ. Horum plurimùm duo genera condiuntur, aut huc condita adferuntur. Pluris institores faciunt horum alterum, qui Cebula cond. alia. Kebulus aut Cebulus vocatur, omnium maximus: is oblonga pusilli Limoni aut Persici effigie, compacta, callosa, nigraque carne, sapore Iuglandis conditæ. Alter minor est, rotundior, tenerior edendo, Bellerica cond. Bellericus vocatur. Kebulo sunt Citrini similiores. Indi nigri. Emblici sunt potiùs fragmenta quàm integra Pruna.

Palma. *Cæsalpinus* noua opinione prodit, existimans Myrobalanos ex genere Palmarum esse, sic scribens: Quos vulgò Mirabolanos vocat, quasi Myrobalanos, vt aliquando Plinius vocat, quos fert Palma, probatissima in Ægypto, quæ ossa non habet in balanis, reliquarum modo, eundem viridem, odore Mali Cotonei tradit, vt Dioscorides: nam alibi per Myrobalanum intelligit ipsam Glandem vnguentariam. Adferuntur autem quinque Myrabolanorum genera: eorum tria os continent, solida pulpa & crustosa inclusum. Primi generis sunt cognomine Citrini: secundi Chebuli grandiores, figura Prunorum Damascenorum, saccharo condiri solent. Bellerici Gallæ modo rotundi. Nuclei nulli in Indicis & Emblicis. Phoenicobalani. Duo præterea sunt nullo intus nucleo manifesto, scilicet Indi & Emblici. Quid si hos Phoenicobalanos dicamus: nam nullo intus ligno spectantur, vt Plinius testatur. Qui autem os intus habent, ad Thebaicos & Arabicos Myrobalanos reducamus: de quibus Plinius. Arbores quorundam generum describit Garcias in hunc modum. Folia Emblicorum quidem tenuiter diuisa sunt magnitudine Palmæ: Citrinorum autem vt sorbi: Indorum vt Persici. At, me hercle, vide- Cæsalp. refut. tur Cæsalp. suæ intentioni parum satisfecisse: Nam si Plin. intellexit Myrobalanos nostras per eas quas fert Palma, impropriè admodum locutus est. Quorum Myrobalanorum obsecro figura vsque adeò similis Dactylis? quæ item arbor eorũ similis Palmæ vt Palma dici possit, vel mereatur? Neminem hactenus inuenimus qui dicat vllam speciem Myrobal. vulgarium similem Palmæ, Emblica. aut Palmam dici posse. Quæ de Emblicis dicit Cæsalp. aliter sonant apud Garciam, ex versione Myrob. Anuale. Clus. dicit quidem Myrobalanum Anuale, quod Emblicum, folijs esse minutim incisis, palmum longis, non, vt ait Cæsalp. Palmæ magnitudine. Alij duo Cæsalp. errores. Quis itidem dicat cum Cæsalp. Emblicos sine ligno esse: cùm sæpiùs ligna siue ossa inter earum sicca segmenta appareant manifestè, ac ea quæ condita sunt, sua etiam habeant ligna seu ossa, seu putamina interna: quocunque enim modo libuerit vocites, modo de re ipsa constet.

Dal. not. Videtur tamen & Dalech. eiusdem Cęsalp. fuisse opinionis: nam ad id, quod Plin. ait Myrobalanum Palmæ ossa non habere reliquarum modo in balanis, annotat ille: Colliguntur enim virides & immaturæ balani, pomo carne sua tantùm obtecto, nondum genito intus nucleo, qui- Mirob. citrini. bus verbis Myrobalanos Citrinos intelligere velle videtur, si modò mentem eius probè percipimus. Quod si ita est, nihilo sanè rectiùs opinatur, quàm ipse Cęsalpinus.

Diosc. Gal. & Plin. nostra Mirobal incognita. Sed videamus tandem quid Garcias de Myrobalanis tradat. Manifestum est, inquit, neque Dioscoridem, neque Gal. neque Plin. nostra Myrobalana cognouisse, sed eorum Myrobalanum planè aliud esse. Et quoniam Auic. & Serap. interpres vidit hæc nostra quodammodo ad glandis formam accedere, nullo iudicio Myrobalana vertit, cùm Prunis similia Delegi. mea sententia Pruna, quibus similia sunt, meliùs vertisset: Vocat ea Auic. *Delegi*: sic etiam Serapio, tametsi Librariorum vitio *Halilig* corruptè lega- Halilig tur. Omnes enim Medici Arabes mihi affirmarunt, Omnia Myrobalana *Delegi* vocari. Falluntur tam ij qui omnia Myrobal. genera in eadem arbo- Non ex arbore nequa[...] re nasci putant, quàm qui flaua & Chebula tantùm. Nam quinque sunt diuersa arborum genera: &, quod magis mireris, in regionibus sexaginta aut centum leucis inter se distantibus nascuntur. Loca Quinque diuersa[...] Proueniunt enim nonnulla in Goa & Batecala: alia in Malauar & Dabul. In toto regno Cambaiæ quatuor eorum genera inueniuntur: Quebula verò in Bisnager, Decan, Guzarate, & Bengala. Cæterùm quæ in Lusitaniam sicca deportantur, magna ex parte sumpta sunt in regione, quæ est inter Dabul & Cambaya. Nam experientiâ compertum habemus, hos fructus, quos regio septentrioni vicinior producit, minùs putredini obnoxios esse. Et iam longè ante Garciam Munsterus in sua Cosmogr. scripsit Myrabolanos prouenire in Cambaia.

Garciæ subscribit Acosta, omnium quinque Myrob. genera diuersis arboribus & regionibus nasci scribens, omnesque esse Pruni magnitudine.

Tabern. Indicis & Citrinis seu flauis duas integras arbores, absque radice tamen, appinxit, vbi viderit, aut vnde habuerit, nos latet, illius folia salicis, huius Persicæ. Sed & Chepulis ramum recentem appinxit, cuius fidei acquiescentes & nostris figuris portiunculas appingi curauimus, quàuis Garciæ descriptionibus & notis minùs conuenire videantur, vti patebit in progressu.

Ex dictis itaque patet, de sententia Arabum, Myrobalanorum [quæ à Balano myreptica Græcorum diuersæ] quatuor duntaxat esse genera: posteros verò Chebulas & Citrinas differentes fecisse, quales tamen vix essentialiter differre, (saltem vt in offic. hoc nomine habentur) quis existimauerit, qui exactè considerauerit quæ mox tradentur. Nunc singularum, vt in offic. hodie habentur exactas descriptiones & nomina subiungamus.

MYROBALANI INDÆ, NIGRÆ, SINE NVCLEIS.

INdæ dictæ Myrobalani dimidio minores sunt, Del[...] siue Citrinis, siue Belliricis, graciliores, nec, vt illæ, ventriosæ, rugosæ, turbinatæ, piceæ nigredinis, substantia vbi franguntur succi concreti Hypocistidis aut potiùs bituminis Iudaici modo nitẽte, sapore euidẽter acido, minimùm acerbo, nullo intus vel putamine, vel nucleo, vel semine. His admistæ inueniuntur aliquando in officinis Alia[...] aliæ angulosę magis, paullò maiores, nucleo donatę, quę an eædem cum Indis, non ausimus affirmare. Nos Indas nucleo cassas pingendas curauimus, & ex Tab. ramulum.

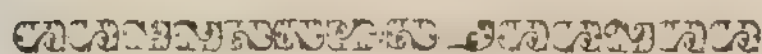
De his, inquit Cordus: Indarum Myrabolanarum Plin. in Palmularum enumeratione meminit. P[...] Pli[...]

Inda seu nigra, acerbus, immaturus, & adhuc adolescens fructus est, ideoque nullum intra se nucleum habet, sed quoddam cauitatis secuturum nucleum excepturę rudimentum: magnitudinis est incertę, quoniã tam intempestiuè quàm tempestiuè colligitur. Hinc est, quòd aliquę earum vnciam, aliquę etiam sesquiunciam longitudine excedant. Colorem habent foris in viridi fuscum & pallescentem, qui tamen non nisi in abstersa & lota apparet: nam cùm copiosè afferatur, inuicem confricantur & atteruntur, detritoque sibi fusco puluere, in nigrum colorem tinctę com-

uertuntur, figuram habent oliuę & vtrinque turbinatam. Carne constant densa, solida, ponderosa, dum confringitur splendente, colore nigra, aut fusca, gustu vehementer adstringente, aliquantulùm acida, subdulci, tenui, saliuam prouocante ideoque sitim arcente & oris halitum commendante. Odorem nullum fatu dignum siccata spirat.

Eligito neque minimas neque maximas, sed mediocres, longitudine vnciâ paulò breuiores, aut ad summum vnciales, pondere triobolares, nonnunquam excedentes, simulque densas, solidas, intus nigerrimas, & splendentes: foris autem in citrino & fusco colore, si abluantur, virescentes, minùs rugosas, nulloque aut admodum exilj & compresso cauitatis rudimento inanes.

Myrobalana Indica siue nigra Arab. *Asuat* vocantur. Quod genus quoddam Myrobalanorum Serapio Damascenum appellat; melancholicis morbis perutile: id facit, non quòd in Damasco proueniat, sed quòd hinc ex India Myrobalana Inda eò deferantur. Myrabolanorum alterum genus, incolis *Rezanuale* dictum, nostra sunt Indica seu Nigra. *Rezanuale* octogonum est, & folia salici similia habet: Garcias. Myrabolanus nigra possit esse Plinij Myrobalanus, os non habens. Solerius. Indianisch oder schwartz Myrobalanen vocant Germ. Costa prædictis quoque Garziæ nominibus vtitur. Fallop. dicit Myrobalanos Indos esse paruos; & nigros valdè; Vnde etiam Nigros esse vocatos.



MYROBALANI CITRINÆ.

Myrobalanis Citrinis nomen videtur dedisse color flauescens, qui tum in superficie, tum in substantia penitiore conspicitur. Sunt autem ex rotundo oblongæ, aut turbinatæ, Nucis Myristicæ magnitudine, aut maiores, rugosæ, protractiore subinde apophysi donatæ, qua arbori suæ videntur adhæsisse; nec non quinque costis; quas sæpè totidem aliæ intercedunt, per longum decurrentibus. Cuticulæ exteriori statim subest puluinatus calix, fragilis, gummosus, sapore mixtò acerbo cum obscuro quodam calore & acore: sequitur deinde putamen insigniter crassum; costis donatum; per totam substantiam veluti foraminulentum, scrobiculis perpusillis, concreta quadam melligine plenis, nucleum claudens longum; purpurante pellicula tectum, album, minùs acerbum, oleaginosum.

Expendat lector an forte à Chebulis differant tantùm maturitate vnde coloris diuersitas fortassis pendeat. Tam fructus quàm putamen integrū & apertum in icone satis eleganter expressum.

Sed placet etiam Cordi diligentissimi autoris descriptionem in medium adferre.

Myrobalanus, inquit, Citrina ex Inda fit: relicta enim in arbore sua Inda quoad increscat, & maturescere incipiat, concepto intus lignoso semine, in eam quam Citrinam nominauimus, euadit: longitudine sesquiuncialem & nonnunquam maiorem, crassitudine verò media & tumenti parte digitalem, vtrinque in mucronem desinentem, quinque angulis per longitudinem transeuntibus inæqualem, modicè rugosum, tenui cortice, densa solidaque carne & semine constantē. Cortici color est citrinus: carni ex citrino ad ruffum vergens. Semē eius lignosum, candidū, angulosum, rugosū, scabrū, valde durū, figurâ oblongū, vtrinque acuminatum, nucleum tenui, pallidaque cuticula vestitum claudens: figura & sapore Pinco nucleo similem; caro gustu Indæ respondet. Probatissimæ sunt maiores, maximè citrinæ, minùs rugosæ, densæ, crassæ, & in fracturis splendente sabrussaque carne minorique semine prægnantes; & pondere duas drachmas & scripulum æquantes. *Delectus.*

Gabr. Fallopio Citrini sunt parui, citrino colore donati & subherbaceo: habent nucleum magnum, & paruum, ac tenuem corticem. *Citrini.*

Hanc quidam existimant esse χρυσοβάλανον, cuius meminit Gal. lib. 8 & 9. κατὰ τόπους. Alphar. sanè empiricus Myrobalanos citrinos siue Chrysobalanos flauos vocat. Rob. Const. in lex. χρυσοβάλανον, alijs Myrobalanus siue citrinus dictus. Nos Syluij quoque iudicio acquiescimus apud Mes. annotantis, Chrysobalanum Galeni, cùm calore digerat esse non posse Myrobalanum Citrinam. Garzias scribit: Myrobalana flaua Arab. dici *Azfar*. Myrobalanorum primum genus, quod rotundum est, & bilem purgat, indigenæ [inquit ille] *Arare*, medici Aritiqui vocant, nobis sunt flaua. Porrò *Arare* rotundum est, & sorbi folia profert. Huic verò Garciæ foliorum notæ non respondet noster ramulus ex Tabern. adpictus: nec intelligimus, quod Myrobalana flaua rotunda dicit: quæ enim ad nos importantur, & officinis in vsu pharmaceutico sunt, plerunque oblonga esse solent, figura Chebulis similia, multò minùs rotunda Bellericis. Myrobalana citrina Acostæ, quæ à medicis *Aritiqui*, à plebe *Arare* dici ait, & folia sorbi tribuit. Myrob. flauæ, citrinæ, luteæ Herbariorum. *Synonyma.* *Chrysobalanus.* *Myrob. flauus.* *Azfar* *Arare* *Aritiqui* *Sorbi folia*

MYROBALANI CHEBVLÆ

CITRINIS SIMILES, NIGRICANTES.

Chebulæ Citrinis similes, maiores, magisque turbinatæ sunt, in quinque similiter costas eleuatæ, rugosæ, colore foris obscuriore, & ad fuscum inclinante, penitiùs ex ruffo nigricante, sapore consimili, pulpa crassiore, cui putamen subest angulosum, crassum, cauernosum, ut Citrinarum, nucleum continens pinguem, oblongum sapore consimili præditum. *Descriptio.*

Vide lector, num forte Citrinis eædem sint, maturitate & eam consequente colore differentes. Os adpingere neglexit pictor. Ramulus exhibitus ex Tabern. non respondet descriptioni Garciæ, & Persicæ folia tribuentis.

Considerandum an non euenerit Tabern. vel illi, à quo accepit, ut eam putarit Pruni speciem, cuius meminit Clus. quámque aliqui Chebulam faciebant de qua videant lectores, quæ scripsimus cap. de Prunis, sub mentione Pruni Myrabolani.

De nostra autem Myrobalano Chebula appellata hæc scribit Cordus. Chebula appellatā Myrobalanus fit; cùm Citrina ad consummatam maturitatem peruenerit; quę Citrinę figura; carne, semine & nucleo per omnia respondet; maior tamen est, molliori, crassiori & minùs fragili carne constans, colore tam foris quàm intus nigra, gustu Citrinæ aut Indę simili. Eligantur maximę, ponderosissimæ: foris, cùm abluuntur, in citrino, puniceoque nigrę, carnem crassiorē nigriorem lentam; mollem, & fractu ob succi copiam difficilem habentes: ad trium drach. pondus quàm proximè accedentes. Memoratur Fallop. quòd Chebuli sunt maiores omnium longissimi: Crassi, habent paruum nucleum, Colorem habent citrinum, & qualem habent Myrabolani citrini, suntque rugosi, *Delectus.*

Quebula Myrobalana, inquit Garcias, Arab.

Synonyma. Quebulgi. Aretca. Condita.
Quebulgi Chepula noſtra, quæ pituitam purgant, incolis *Aretca* appellantur. *Aretca* magna ſunt, & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectam maturitatem peruenerunt & anguloſa: folia eius Perſicis ſimilia. Chebulorum conditorum maior eſt gloria: condiuntur hęc in Biſnager, Bengala, & Cambaya: quę tamen rariùs ad nos adferuntur, & non niſi dura & malè condita, teſte Cluſ. *Chepula.* Chepula quæ Aretca folijs Perſicę, Acoſtæ: qui tamen fatetur ſe arborem non vidiſſe. Myrob. Vel Myrab. Chepula, vel Chebula Herbarijs & offic. Germ. Groß oder ſchwartz braun Myrobalanē.

MYROBALANI EMBLICÆ, IN SEGMENTIS NVCLEVM HABENTES, ANGVLOSÆ.

Deſcriptio. Emblicæ ſeſſiles ſunt, puluinato calyce omnium copioſiſſimo, nigro, ſed non nitido, more carnis Indarum ſtriato, etiam in penitiore ſubſtantia pro coſtarum oſſis commiſſuris ſpontè dehiſcente, qualia plurimùm carnis fragmenta adferri ſolent: *Sapor.* ſapore Indarum acido parum acerbo: os læue, turgidum, hexagonum, ſubſtantiâ læui, ſolida, non foraminulenta, vt putamina Citrinarum & Chebularum, ſenis loculis diſtinctis *Semina Pyracea vel Pomacea.* totidem ſemina diſcluſa continet Piracea, vel Pomacea, ſpadicea, triangularia: ſpontéque in partes fatiſcit. Hanc crebrò integram cum nucleis pediculo donatis conditam obſeruauimus, quemadmodum figura repræſentat, vt & reliqua ſatis eleganter.

De ea autem ſic ſcribit Cordus. Myrobalanus appellata Emblica ſuum peculiare & proprium genus habet, etiam à Bellirico diuerſum: magnitudine Bellirico cedit, eadem nunquam integra àdfertur, ſed in fragmina diuiſa & dilapſa: habet enim eius caro ſex in longitudine commiſſuras, quibus, cùm maturuit, dehiſcens, in totidem partes dilabitur, quę ſingulæ adhuc in binas partes digitis findi queunt, craſſitudine mediocri, habitu contracto, & aliquantulùm rugoſo, colore cinereo aut fuſco. Totus fructus ſub commiſſuris ſingulas cauitates habet, quarum veſtigia in fragmentis apparent. Semen in medio eſt lignoſum, durum, ad rotunditatem accedens, colore ſubrufum, æquale, minimè rugoſum, paruæ rotundeque Auellanę æquale: ſex angulis & commiſſuris compactile, & in totidem partes ſecundum longitudinem fiſſile, quibus ſinguli inſunt *Nuclei.* nuclej figura oblongi & triquetri, ligneo, tenui, & tamen duro cortice, intus autem medulla conſtantes. Saporem caro eius Indę Myrobalano aut Chebulo ſimilem habet. Eligito fragmenta eius *Delectus* maiora, ſolidiora, ponderoſiora, & minimè rugis contracta.

Bellirica Gabr. Fallop. notat, quòd Emblici ſunt craſſi ſatis, & conſtant ex pluribus partibus, ita ut videantur conſtare ex pluribus teſſellis, & ſemper deferuntur ad nos in fruſta; raro autem poteritis uidere vnum ex his myrabolanis integrum: nucleus ipſorum eſt veluti oſſeus, conſtatque ex quatuor vel quinque partibus in quibus ſunt ſemina.

Synonyma. Scaliger in Theoph. de Pruno, ſiue κοκκυμηλέας Aegyptia? aliquid, (inquit) contemplabere ſuper Myrobalanis Emblicis aut eiuſmodi: multa enim conueniunt. Corrige ἀέφυλλον: non φύλλον. Hęc eſt illa quæ Empelitica Syluio dicta, eandē putat eſſe cum ea quæ Actuario ἀμπελιλιξ & ἴυβεξι quoque dicitur. Myrabolana Emblica, inquit Garzias, Arab. Embelgi vocant, ſed ſub nomine Seni, vt patet ex Serapione, qui *Seni* tenuiſſimo cortice prædita eſſe ſcribit: quæ nota Emblicæ conuenit. Quamuis autem Seni eo ſcribat ... cognominata Myrob. genus eſſe oliuarum; tamen errat, atque erroris cauſam præbuiſſe credo, quòd Emblica ſale aut aceto condita edantur. Quinto genere Myrob. Amuale incolis nuncupato, nobis verò Emblica, dicto, non vtuntur, niſi denſandis corijs & atramento conficiendo: ſunt tamen etiam nonnulli, qui ijs viridibus, veſcuntur excitandę appetentiæ cauſa. Amuale folijs eſt minutim inciſis, Palmum longis. Emblica copioſè recentiſſima & optimè condita inuehuntur Antuerpiam, teſte Cluſ. Emblica autore Acoſta, incolis Amuale dicta, folia minutim inciſa habent, Filici ferè ſimilia, ſed paulò craſſiora. Eſchenfarb Myrobalanen Germ. Emblica Herbarijs & Offic.

MIROBALANI BELLERICÆ ROTVNDIORES.

Bellericis, quæ altera parte ſeſſiles ferè, altera turbinatæ, & in apophyſen ceu pediculū craſſū deſinentes, magnitudo quæ Citrinis, niſi magna ex parte eſſent rotundiores: ſuperficies quoque leuior, minùs rugoſa, obiter duntaxat coſtarum putaminis veſtigia oſtentat, quę nonnunquam terreo, aliàs ferrugineo colore, licet penitior pulpæ ſubſtantia etiam flaueſcat, ſapore Citrinarum. Putamen anguloſum, breuius & rotundius, cauernulas non habet gummi receptrices, veluti Citrinæ & Chebulæ: cauitatem autem poſſidet longè capaciorem, triplo puta quadruploue: in qua nucleus plerumque marcidus.

De hac Cordus: Myrobalanus quæ Bellericus appellatur, à prioribus tribus differt, in alterius generis, quàm illæ, arbore naſcens, figuram habet rotundam, aut modicè oblongam, ſuperficiem fuſcam, æqualem in longitudine quinque vtplurimùm angulis diſtinctam, magnitudinem verò maioris gallæ, pondere quatuor aut quinque ſcrupulos ſuperans aut æquans, tenui carne, & magno, lignoſo, duroque ſemine conſtans, Chebuli ſemine multò maiorj, drachmæ pondus leuante, & intus oblongo, acuminatum & Auellanæ propemodum æqualem nucleum claudente. Saporem caro eius habet proximè ad prædictarum Myrobalanorum qualitatem accedentem: ſubſtantiam verò illis rariorem. Eligito maiores, ponderoſiores, ſolidiorique carne conſtantes.

Fallopius. Bellirici rotundi ſunt, & quaſi piloſi in extima facie: habent pediculum aliqua ex parte adactum, & corticem, ac nucleum craſſum. Hi ſunt Myrobolani qui in officinis habentur, quorum hiſtoria eſt penitus ignota omnibus, an ſcilicet omnes iſtę ſpecies ſint ex vna eademque arbore, an ex pluribus inter ſe differentibus, & quales ſint arbores: Lodouicus tamen Barrhema in libro nauigationum inquit, quod aliqui aſſerunt arborem, quę producit Myrabolanos eſſe figurâ Pyrorum, tamen ſciatis quod eſt omnino ignota Meſue & omnibus. Vnde omiſsâ plantâ accipiamus fructus, & agamus infinitas gratias Deo quòd ipſos habemus: & non curemus nunc ampliùs de hiſtoria. Hæc ille.

Myrabolana Bellerica, Arab. *Belerigi*: Myrobal. genus tertium, *Gotim* incolis nuncupatum, rotundum, Guti folijs Lauri, ſed pallidioribus & ſubcinericeis: Garcias. Bellerica rotunda incolis Gotin, folijs Laurinis. Myrobalani bellericæ recentes

centes & ficcæ apud Tabern. qui vtraque pingit, & grune Bellerische Myrobalanen illas, has verò, dürre Bellerische Myrobalanen vocat. Sępe citato nomine, Bellericę, tam Herbarij quàm Practici vtuntur.

De Myrobalanorum viribus ita scribit *Serapio.* Myrobalani teruntur, aquâ calida macerantur, in colatura dissoluitur saccharum cum tereniabin: ita enim acerbitas eorum remittitur, præterquam quod saccharum etiam abstersione deiectionem adiuuat. Magis tamen earum vis intendetur, si cũ Prunis, sebestenis, vel iuiubis decoctæ propinentur: horum enim lubricus lentor Myrobalanorum acerbitatem & adstrictionem contemperat, vt faciliùs per aluum secedant. Consueuerunt etiam cum Tamarindis dari: quorum facultas est bilem reprimere, nauseam & vomitum compescere, ventriculum roborare, ex vomitu laxum & imbecillum redditum: calores febriles extinguere: interim acetositatis ratione tussientibus obsunt. Citrinæ Myrobalani, autore Auic. Indis calidiores putantur, Indæ verò Chebulis: quanquam interim omnes in primo gradu sint frigidæ, siccæ in secundo. Bilis feruorem extinguunt omnes. Indæ colori cutis gratiam addunt. Elephanticis vtiles sunt omnis generis Myrobalani. At Chebulæ sensus acuunt, memoriam roborant, & actiones principes, prosunt in Cephalalgia. Citrinæ efficaces sunt contra oculorum resolutiones, lachrymas cò cum impetu ruentes restringunt. Prosunt ad cordis palmon & mœrorem abigendum, assumptæ: splenicis itidem & visceribus nutritioni destinatis, præsertim verò nigræ ambæ: nam & ventriculo robur addunt, potiss. infusæ, concoctionem adiuuant: ventriculi superfluos humores absorbent, tam Citrinæ, quàm Nigræ minùs verò efficaces sunt simæ chebulis. Cæterùm Chebulæ nauseam inducunt; conferunt tamen aquæ intercuti. Chebulæ & Indæ ex oleo ventrem stringunt. Citrinæ bilem primariò ducunt, secundariò pituitam. Nigræ melancholicos humores euacuant, conferuntque hæmorrhoidibus. Chebulæ melancholiam & pituitam purgant, & contra colicos dolores valere creduntur, quarum infusarum dosis est, à drach. v. vsque ad drach. XI. In substantia verò dantur drach. II. & plures. Citrinarũ infusum propinatur interdum vsque ad drach. X. Infunduntur autem in aquam tritæ. Chebulę in diuturnis febribus conferunt. Cæterùm Emblicæ ex Iudæi sententia calidæ sunt: alijs plerisque frigidæ in secundo recessu. Auic. verò siccæ videntur, cum pauca frigiditate. Sanguinis feruores extinguunt, capillorum radices corroborant eosque denigrant: neruis vtilissimæ sunt, oculorum tonum conseruant. Cordi robur addunt ipsumque exhilarant, actiones principes intendunt. Ventriculum roborant, sitim sedant, vomitum compescunt; cibi appetentiam excitant. Venerem vegetiorem reddunt firmioremque, & aluum, vti uolunt quidam, cohibent. Verùm conditę clementer ventrem leniunt; melancholicos humores & pituitosos subducunt, hæmorrhoidibus conferunt, spiritus inspissant, & maximè tristitiæ conferunt à resolutione spirituum. Est enim cordis confortatiuum medicamen à proprietate quadam: & quia mundificant etiam, ideò vehementer conferunt intellectui & memorię, atque de eorum numero & genere sunt, quę omnia membra confortant.

Mesues de ijsdem sic tradit: Myrobalani Citreę, Nigræ, Cepulę sunt medicamenta benigna. Tantùm enim abest, vt purgando vires deiiciant, vt etiam cor, ventriculum, hepar corpusque tenuum confirment; cogendoque in vnum roborent: qua re vnica his incommodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has enim excitant. Præterea medicamentis acribus, & purgando exoluentibus, vt Scammonio, perfectè corrigendis rectè miscentur: sed huic præsertim Citrinæ sunt miscendæ. Id enim contraria, tum substantia, tum qualitate frangit, & purgationem iuuat. Hæ autem omnes sunt frigidæ primo gradu, siccæ secundo. Siccando enim excrementa partium putridavalenter absumunt, mollesque partes, & laxas durant, & densant, multaque adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquumque ventriculum, & hepar roborant: quapropter exhilarant, colorem cutis, odorem oris, & sudoris commendant: corpus floridum & iuuenile diu tuentur, tremori cordis conferunt, hæmorrhoidibus commodant. Purgant ventriculum bile, ab eaque tertianam, & reliquas febres biliosas & ardorem extinguunt, præsertim Citrinæ: Hæ enim præter cæteras sunt cholagogæ: ob id calidis & biliosis naturis salubres. Eædem omphacio, vel aqua rosarum, vel succo Fœniculi maceratæ, confricentur, oculum tergent, intemperiem eius calidam auferunt. Earum quoque puluis tenuissimus, per se quidem delachrymationem stringit; oculum ab humore multo laxiorem iuuat: cum mastiche verò, vlcera siccando sanat. Cepulæ verò sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partem vegetant, visum (& sensus alios) acuunt præsertim conditæ: hydropi & febribus diuturnis conducunt. Nigræ melancholiam purgant, & bilem vstam: tremori, tristitiæ, lepræ, quartanæ, & cæteris affectibus melancholicis prosunt, coloremque cutis viuidum efficiunt: *Quia verò* dictæ Myrobalani omnes obstructionem promptè excitant, in corpore obstructioni opportuno, & villis ventriculi, & intestinorum facilè adhærentes, ceu rugis quibusdam ea exasperant, non dentur obstructioni obnoxiis, alijs verò dentur cum diureticis, vel infusæ sero lactis, vel succo Fumariæ, vel cum Absinthio, Agarico, Rhabarbaro, Spica nardi. Oleo autem Amygdalarum dulcium, vel rosato, vel sesamino imbutæ & confricatæ, vel cum Amygdalis dulcibus, aut vuis passis, aut harum melle tritæ, vel Manna, vel Tamarindis vel Violis conditis, vel alio leniente medicamento sumptæ, ventriculum & intestina leniunt, & citò per ea lubricant, etiamsi quibusdam aliter visum est: neque ampliùs his adhærent, aut rugas inducunt: Hæc verò ipsarum incommoda sic emendabis, & saporem delicatum acquires. Tritas æstate merges oleo Amygdalarum dulcium, confricabis, & lubricas reddes in vmbra, siccabis Sole, affusoque identidem oleo confricabis: idque triduo cùm feceris, altero deinde triduo aqua saccharata, vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mersas, in Sole iterum siccabis, affusoque frequenter eodem liquore confricabis, coges in trochiscos, ac in umbra siccabis. Alii ipsarum tritarum partem vnam diebus octo macerant sero lactis caprini, in vase vitreo oris angusti: deinde semel feruefaciunt, manibus confricant, colant, aqua deinde siccata, trochiscos, vel catapotia fingunt. Hisque addunt nonnulli medicamenta purgantia benigna. Hæc vel illa pro scopis & indicationibus variis. Datur citrinarum tritarum puluis à drachmis duabus ad drachmas quinque: maceratarum verò expressum, à drachmis quinque, ad drach. viginti. Indarum & Cepularum puluis à drach. duabus, ad drach. quatuor: expressum infusarum à drach. quatuor, ad drachm.

Obstructiones causant

Temperam.

Principes partes roborant.

Fœtor oris & cutis.

Tremor Cordis.

Purgant. Citrinæ

Oculis conferunt.

Vlcera.

Cepulæ.

Nigra.

Cautio.

Vt Præparanda.

Modus præparandi.

Trochisci.

Dosis.

decem. *Ne sume flante Borea : & his sumptis, piscib. abstine.* *Cautio.* Verumtamen harum decoctum promptiùs & valentiùs obstruit, quam maceratorum expressum. *Asse Puluis.* Asse item ipsæ minùs purgant, potentiùs constipant, & adstringunt, & his magis vstæ. Harum quoque tritarum puluis quò tenuior, eò vehementiùs adstringit: maceratarum verò expressum, minùs adstringit, omniumq; maximè purgat. Ob id eas infundimus, quando solam vacuationē expetimus. *Cepulæ conditæ.* Cepulæ verò conditæ purgant quidem minùs, partes nutritorias roborant magis: non conditæ contrà. *Condiendi modus.* Condiuntur autem vel recentes, si harum est facultas: vel siccæ, sed industria humectatæ. Recentes quidem, densæ, stylo confixæ, postea igni lento coctæ, quantùm sufficit: aqua deinde expressæ, vno die super tabulam siccantur, pòst mulsa biduo macerantur, igni lento percoquuntur, vase vitreo reconduntur, post sex menses utendæ. *Siccæ vt condiendæ.* Si verò siccæ sint, aqua sub Sole dies octo macerentur: deinde in dolio, vel alio vase magno vel fossa in arenis humidis tertio quoque die mutandis secretas, identidem aqua irrigabis, donec tumescant: reliqua vt priùs persequere. *Emblicæ.* **Emblicæ** parum frigent, siccant ordine primo, pituitâ etiam putri ventriculum purgant, eumque & cerebrum, neruos, cor, hepar, & partes laxas constringendo roborant: ob id tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt, furorem & latratus eius cohibent, uim animæ rationalem augent, calorem uiscerum insigniorem, & inde natam sitim, extinguunt. *Delectus.* Præstantiores sunt magnæ, carnis multæ, densæ, graues, ossium paruorum. Tardiùs purgant, & rugis uentriculo minùs incommodant, si aqua in Sole macerentur, donec humectatæ tumefiant. Postea expressæ mulsa biduo macerantur, igni lento coquuntur: ubi coctæ refrixerint, mellis albissimi parte quarta exceptæ reconduntur. *Emblicæ conditæ.* Aromatibus quoque, cinnamomo, xiloaloë, cardamomo, croco, gallia, & similimus nonnulli condiunt. Eæ etiam lacte manè & vespere mutato, macerantur triduo, siccantur uento, & in umbra, & reconduntur. *Bellericæ. Teperam. Delectus.* **Bellericæ** etiam sunt benignæ, & roborant: frigidæ primo gradu, siccæ secundo, cæterà Emblicis viribus proximæ. Optimæ sunt magnæ, multa & densa carne, graues. *Cepularū conditarum vires. Ratio. Sensus.* Conditarum vires Mesues alibi persequitur, his verbis. *Cepulæ* Myrobalani Conditæ stomachum & ventriculum firmant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, & sensificam: quapropter visum quoque clariorem, & usu crebro iuuentutem tuentur. Accipiendæ verò sunt ex siccis recentissimæ, & iam præscripto modo præparandæ ad conditurам, si recentium non sit potestas. Hac etiam arte, quæ priùs Myrobalanos condiendi tradita est, possis quoque alios fructus sicciores condîre & recentibus similes reddere. *Vtendi modus.* Vna manè ieiuno dari potest singulis aliquot diebus. Placent enim sapore austero, & per conditurам dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autem recentes sunt conditæ, sunt præstantiores: ac diutiùs seruantur, quàm post humectationem conditæ, vt censet Syluius. *Succedanea Mirobal. condit.* His substitui posse idem putat, ex nostris fructibus non paucos, vt Oliuas Colimbades, Nuces conditas, Persica Corboliana, Cydonia condita, Pruna damascena & Iorrana, & dactylia dicta, quæ si condiantur, inquit, eadem præstare possint: de qua re iudicent periti. *Emblicarū conditarum vires. Cautio.* *Emblicæ* Myrobalani, eodem Mesue tradente, conditæ uentriculum roborant, eius substantiam & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Datur vna semel tota diebus aliquot, ut superiori. Non tamen iis adeò fidendum censet Syluius, vt opinione magis quàm veritate adducti eas tanti faciamus, vt ægros, quantumuis opulentos, sumptu parum necessario oneremus magis, quàm proficiamus aliquid. Quàm sint uerus, inquit, iudicare possunt qui usu harum admodum profecerunt. His autem si vtendum sit, mallem contusas accuratè probare, quàm dentibus parum probè commansas deuorare, ne sua dura substantia uentriculum lædant, & coctioni suæ diutiùs resistant adeò, ut ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere solenne est) percoqui possint, & forsan vix semicoqui.

Porrò in iunioribus medicis quemad.& Actuario illud quoque fortè reprehensione non careat, quòd Chebulas tantùm phlegmagogas, Citrinas cholagogas duntaxat dicunt: ex Serapionis etiam & Auicennæ suprà citatis verbis facilè refelluntur, qui promiscuæ facultatis catharticæ dilectis verbis meminerunt.

Sed Actuarium quoque ipsum & vnum inter Recentiores de earum viribus tradentem consulere par est. Perquàm mediocriter, inquit, aluum ciunt Myrobalana: trita duabus aut tribus drachmis repurgant: peculiariter superuacuum capitis humorem exhauriunt: Flaua bilem flauam: atra nigram detrahunt: quemadmodum pituitam Cepula. Stomachum autem & interanea, sua insidente adstrictione firmant, sed vsta multò magis & elota: qua de causa magnam purgantis facultatis iacturam faciunt, quòd tenuioribus & siccioribus constent particulis. In quibus itaque decumbens fluxio partem aliquam fatigat, aut intestina exulcerat, hæc tosta & elota repræsentamus, & mediocriter intestina subducunt. Eandem vim Emblica sortiuntur, vnde hæc omnia miscentes genera, sapienter barbarorum medici paruam triphalon adpellatam ex ipsis componunt.

Gabr. Thollopius tractatu de medicamentis purgantibus simpl. in genere de his hæc habet. Myrabolani in officinis sunt in vsu vel quales sunt, vel conditi. Verùm Auicenna non condit omnes, sed Emblicos & chebulos tantùm, qui etiam nunc condiri solent: Condiuntur & alij. sed precipuè illę duę species, & ratio est: quia benè condiuntur, cùm habeant multam carnem: alij verò habent parum carnis: ideò non benè. Condiuntur autem vel virides, vel siccati: uirides conditi non deferuntur ad nos: sicci verò possunt condiri eo modo, quem docet Mesues. Illi qui redeunt ex Alexandria, dicunt, quod antequam condiantur, macerantur aqua saponis, & hinc moti aliqui nolunt vnquam vti Myrabolanis conditis, quoniam, dicunt, ratione illius aquę saponis, amisere totam suam vim. Sed siue macerentur aquâ illa, siue non, quod nescio, nec volo inquirere: video quod habet suam vim, nam obseruo quod si quis vtatur frequenter ipsis, siccatur optimè caput, & reperio in ipsis astrictionem, qualem in ijs, qui non sunt conditi. Ac ideò consulo vobis, vt quando volueritis roborare, & siccare caput, exhibeatis pluribus diebus à cibo vnam Myrabolanum conditam: cùm verò volueritis magis euacuare quàm roborare, exhibeatis vel infusionem, vel decoctum, vel substantiam Myrabolanorum: verum tamen est quod nunc non est in vsu ex hibitio ipsorum in substantia: & nisi misceant cum aliquo pharmaco, in cujus compositione ingrediatur, vt in Electuario Indo, & similibus, nunquam medici vtuntur ipsis in substantia? & rectè faciunt quia nimis astringunt, & ideò vtuntur vt pluri-

plurimùm eorum, decocto, vel infusione: vtuntur, inquam, ad euacuandos varios humores, nam Emblici euacuant bilem, Chebuli pituitam. Sunt etiam in vsu apud recentiores ad conficiendos sirupos quosdam pro morbo Gallico, quia refrigerant, roborant & euacuant: & reuera optimi sunt si morbus Gallicus sit in principio, & nondum fixerit radices.

Et, subdit, Myrabolanorum omnium vires sunt, quòd omnes sunt frigidi in primo gradu, & sicci in secundo: & si dicerem quòd in siccitate excedunt secundum, non errarem: quia dum ipsis vtor in affectibus oculorum & in malignis vlceribus video maiorem siccitatem quàm possit prouenire ex secundo gradu. Vnde dicerem, quòd omnes Myrabolani frigidi sunt in primo gradu intenso, & sicci in secundo intenso, vel in tertio incipiente: exceptis tamen emblicis, quos Mesues dicit refrigerare, & siccare in primo tantùm gradu: sed intelligatis in primo admodum intenso. Myrabolani omnes astringunt validissimè: & ob id ego soleo ipsis vti foelici cum successu in defluuio capillorum, quando opus est astringere & roborare cutim, quod est post euocationem humorum illorum acriorum, atque illarum fuliginum. *Incommodum* primum, quod est in vsu Myrabolanorum est, quod obstruunt vias, & meatus etiam illos, qui bilem deferunt: & idcircò non sunt exhibendi illis, qui sunt obnoxij obstructionibus: corrigitur autem hoc incommodum admixtis aperientibus, acribus, & diureticis, vt ait Mesues, vt sunt semina odorata. Corrigitur quoque & aufertur hoc incommodum, si nos non exhibeamus substantiam Myrabolanorum, sed eorum decoctũ, vel infusionem. Alterum incommodum, quod habent, est quod hærent ventriculo, ita vt non possint descendere. Tertium est, quod corrugant substantiam ventriculi; quæ duo incommoda corrigetis per pinguia, inungendo sc. Myrabolanos ipsos oleo amygdalarum dulcium, vel butyro, dum atteruntur & comminuuntur; vel miscendo cum ipsis passulas aut Cassiam fistulam, vt dicit Mesues.

Ast Porta Neapol. nouo suo Philosophandi aucupio, Myrobalanorum diuersam purgandi vim ex ipsis coloribus depromit: Myrobalanorum inquiens fructus quosdam luteos vel herbaceo colore flauescentes accensam bilem è corpore deijcere: sic qui atri sint, ad atram bilem duturbandam efficassimos: Genus Empeliticum albicans pituitam trahere: Chebulas verò ex fusco rufescẽtes sanguinem ex melancholia repurgare. Similiter, inquit, Myrobalani quia cor referunt, & eidem conferunt. An verò color & figura sint illarum virium causæ, & an suos effectus præstent quatenus vel albæ, vel hoc aut illo modo figuratæ iudicent Philosophi.

Amatus scribit, ossa chebulorum valere vice Spodij.

Maranth. Meth. cognosc. simpl. l. 3. c. 7. paucula hæc habet. Omne Myrobalanorum genus post longam macerationem pharmacopœi quamplurimi diutiùs coquunt, ita vt non solùm purgatricem vim in terreis eorum partibus fundatam in decoctum deducant: sed eam rursus nimiâ ad ignem morâ deperdant, dumque læuigare corpus credunt, illud potiùs adstringant.

Porrò Myrobalanorum præparationis modus, vt scribit Garcias, apud Indos non inualuit, vtpote qui iis non vtantur purgationis duntaxat gratiâ. Nam si purgare velint, eorum decocto vtuntur, & maiore dosi, quàm nos in Europa. Solent autem iis saccaro conditis vti magno cum successu, nec quisquam medicorum vsu istorum famâ vnquam est periclitatus. Idem stillatitium liquorem ex immaturis elici iubet, quem post sumptam aliquam conseruam adstringentem propinat, & syrupis admiscet, si quando opus est. Flaua & Bellerica præscribere solet initio mensæ, iis qui aut alui profluuio, aut stomachi relaxatione laborant. Talibus enim conuenit huiusmodi cibus propter adstrictionem cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturorum Myrobalanorum succum, in alui profluuiis apprimè efficacem esse, expertum se testatur. *Aqua stillat. Myrob.* *Alui profluuium.*

MYROBALANI SPECIES RAVWOLFIO:

CAP. XIX



Hic fructus qui Myrobalani speciem quandam præ se ferre videtur, æquat magnitudine & forma Oliuam Hispanicã, aut glãdem quernam magnam, coloris buxei, verrucis raris asperatus, alioqui læuis, nonnihil canalatus, spiris circularibus prçcinctus; qua arbori suę hæsit, calyculi vestigium, vt in Dactilis ostendit. Fragili huic cortici subest caro fungosa (vetustatis, vti videtur, ratione) sapore amaricante, ossi aspero & canulato adhærens. Nucleus osse continetur magnus, vt in Myrobolanis Belliricis, vtrinque turbinatus, canaliculatus, amygdalini nuclei consistentia, pinguis, coloris melini obscuri, pellicula intectus albicante. Hunc fructum dono acceptum à D. Rauwolffio, inter alia nostra naturalia custodimus, de quo ad nos scripsit: Arborem videre sibi non licuisse, reperiri in in Palestina, quosdam censere Mirobalani speciem esse. *In hac eadem tabella habes &* Fagaras *iconem, de qua agimus lib. sequenti.* *Decriptio* *Sapor.* *Nucleus*

MYROBALANI FACIE FRVCTVS INDICVS.

CAP. XX.

Extima facie ad Myrobalanum quodammodo accedere videbatur. Magnitudo est penè Nucis iuglandis, figurâ, quali Myrobalanus Bellerica, aut Ficus, aut Pirum, sed paulò ventriosior, angulosus, colore ex pullo ruffescente, ea parte qua adhæsit in turbinatam apophysen extenuatus. Pondus leue satis, substantia carnosa ferè, colore cinereo, nullo sapore manifesto prædita. Quid in eius visceribus latitet, nescimus, cùm sationi destinauerit Ill. Ducissa Wirtembergica, cum alijs quibusdam exoticis, quæ hunc fructum aliósque *Locus.*

etiam pro discriptione & picturâ gratiosè nobis commodauit.

MYROBALANI VRENTES.

Cap. XXI.

Descriptio. *Aretca.* In Insula S.Marię proueniunt etiam pulcherrimi Myrobolani, quos Aretca vocant. Obscurè rubent, & lapidem continent insignem. Gustati linquam & fauces adurunt, in modum vt Piper. Linschott.Bry fratres in tabulis æneis Hist. Indię Orient. magnam Myrabolanum, Aretca dictam vocant, quæ in dicta proueniat insula. Proponunt eadem pagina plures Palmas, sed paruis iconibus, similes maiori iconi quam exhibuerunt pag. xi. nomine Arequeira & Aretcæ: vnde nobis *An Palma Myrabolanifera Plin.* suspicio oborta, an fortè aliqua species Palmæ Myrabolaniferæ, cuius Plin. meminit, esse possit. Vtinam essent qui eadem cura vegetabiles hos Indiæ thesauros perscrutarentur & obseruarent quâ mineralibus vita carentibus inhiant, magno vitæ suæ (& vtinam non melioris) dispendio.

MYROBALANO CITRINO ALIQVOMODO SIMILIS FRVCTVS CAVVS.

Cap. XXII

Descriptio. Apud Chariss. fratrem C. Bauhinum vidimus Anno 1650. fructum cui aliqua similitudo cum Myrobalano citrino, vnciam tantùm longum: parui Pyri modò formatus, parte vna latiore, altera angustiore: in eo costæ notabiles sex, interpositis quibusdam aliis minoribus inæqualibus, aciculâ perforauimus, cauus compertus est. Color sordidus cum virore.

FRVCTVS PENTAGONVS VEL OSSICVLVM.

Cap. XXIII.

Descriptio. Fructus Pentagonus à Paludano datus (Clus. Exot. Lib.2.c.20.) veriùs Fructus ossiculum dicendus, vncialis longitudinis, quod ex quinque veluti oblongis tessellis compactum, quibus sublecatis, longus nucleus in singulis apparebat, sed *Nucleus.* inanis & membranaceus duntaxat: totum ossiculum tuberibus inanibus erat obsitum. Illud vnicum habebat, & quidem vetustate quasi attritum.

MYROBALANI NIGRI OSSICVLO, NON VALDE DISSIMILIS FRVCTVS EXOTICVS.

Cap. XXIV.

Descriptio. Myrobalani nigri ossiculo non valdè dissimilis fructus (per Batauos relatus in prima nauigatione in Iauam) maior tamen, inæqualis, suo externo cortice (si quem habuit) aut pulpâ nudatus, & duntaxat, vt mihi persuadeo, fructus alicuius ossiculum, quod confractum satis crasso putamine præditum esse obseruabam, & nucleum continere subfuscum, atque in binas partes diuisum. Clus. Exot. lib.2.cap.15. Quale sit ossiculum Myrobalani nigri nondum nobis constat.

MYROBALANI OSSICVLO SIMILIS ANGVLOSVS.

Ossiculo Myrobalani, inquit Clusius Exot. lib. 2. communicatus fructus neque magnitudine, neque etiam forma dispar cum suo ossiculo, ab vna parte hexagono, vel heptagono, neruis oblique per vniuersum dispersis: is autem nigra cute veriùs quàm pulpâ tectus erat, acidi saporis: Ossiculum autem duro putamine constabat, in quo nucleus ex rubro fulvescens, non insipidi gustus, sed Amygdalam dulcem vetustam referentis. *Am[...] sap[...]*

NICARAGVÆ POMVM, NVCE ROTVNDA.

Cap. XXV

In Nicaragua, inquit Benzo, noui orbis prouincia, Pomi quoddam genus peculiare est, neque Hispaniolæ neque vlli alteri Indiæ parti concessum. Piri nostri specie fermè est, ligno interiore rotundo, Nucis crassitudine, & dimidio amplius, optimi & iucundissimi saporis. Arbor procera, exiguis foliis vestita. *Pomum Nicaragua* vocant: alij *Nicaraga*. *De[...] fru[...]* *Ar[...]*

COLA FRVCTVS AD SITIM.

Cap. XXVI

Anonymus quidam ad tabulam Cosmographicam scribit: Fructus qui *Cola* dicitur, si mansus in ore detineatur, sitim restinguit, & impositus aquæ, gratum ei saporem indit, & sanos valdè confortat, atque stomachum corroborat. Imò literis proditur, quod si puluis ex hoc fructu confectus, putri ventriculo gallinæ aut alterius cuiuspiam volatilis inspergatur, putredinem discutit, & pristinam ei qualitatem restituit. *Sit[...]* *Sto[...]*

Oleum inde destillatum & santalis mixtum, febricitanti, si eo inungatur, intra horas duas vel tres sanitatem confert. *Ol[...] feb[...]*

Legimus præterea in descriptione Guineæ, in regno Congi esse arbores, quæ fructum producant *Cola* dictum, Nucis Pineæ magnitudine, continentem alios fructus Castaneis similes: quibus quatuor rubri siue incarnati nuclei continentur, quos dentibus terunt, ac in ore versant, extinguendæ sitis gratia. Fructus hi in aquam coniecti eandem acescere faciunt, ac amarescere palato: stomachum roborant, iecurque corruptum probè emendant. *Sit[...]* *Iecur[...] rup[...]*

DE CORNO.

Cap. XXVII.

Cornus satiua, seu domestica.

A Prunis & Myrobalanis haud insubidè transimus ad Cornos & Cerasos, quæ & ipsæ carni inclusa putamina, & in iis nucleos edules magna ex parte habent. *De[...]*

Arbor procera satis est Cornus, & multis ramis brachiata, cortice subrubro vel cinereo, materie alba, firma, solida & dura. (corticem scabrum, & *Ma[...]*

adstrin-



adstringentem valdè dicit Matth.) Flores primùm omnium profert, in ramorum surculis extremis insidentes, numerosos, breuissimo pediculo appensos, è quatuor foliolis extrà purpurantibus vel in ora, aliàs subluteis, intus conuexis, luteolis: intra quæ alia concoloria foliola, incerto numero, teneriora & minora ex quorum concursu apices attolluntur octoni, noueni, deni, hirsuti, qui in quaterna crocea foliola explicantur, staminula exigua lutea continentia. Subsequuntur fructus oblongi, ad Oliuam accedentes, graciliores, primùm virides, postea rubri, sanguinei, maiores, manus purpurâ rutilâ inficientes contriti, forma sua ad Iuiubas accedentes: gustu primùm acerbo, at ubi maturatione remollita fuerint, acido dulci & suaui cum quadam tamen adstrictione, ossa continentes oblonga, teretia, qualia ferè in oliuis, durissima: in quorum angustis cauitatibus nuclei laritant exigui, subdulces, graciles, quique vix integri eximi queant. Folia, qualia uirgæ sanguineæ, [Cotoneæ Trago.] Videntur in icone paullò angustiùs picta esse. Reliqua pulchrè expressa.

Theophrasto Cornus [κρανεία] quædam mas: quædam fœmina, quam & θηλυκρανείαν, id est, Cornifœminam [Gaza fœminicornum vertit,] vocant. Folium habet Amygdalo [ἔχει δὲ φύλλον μὲν ἀμυγδάλῃ ὅμοιον, habet textus, quem & Gaza sequitur; Dal. vertit utrique folium Malo, aut vulgari, aut Cydoniæ ex Matthiolo] simile; nisi pinguius crassiusque esset, corticem neruosum, tenuem: caudicem haud admodum crassum. Stolones [ῥάβδους] profert fœmina sicut Vitex, [de utrisque hoc dicit Dal.] quæ fruticosior est. [Dal. fœmina quamuis fruticosior, minores.] Vtraque habet, sicut Vitex, geminos, & ex aduerso collocatos. Materies maris excors, totáque solida, cornibus spissitate firmitatéque similis. At fœminæ materies medullam habet, & mollior est, atque cauatur, ideoque ad iacula (εἰς τὰ ἀκόντια) inutilis. Maris altitudo duodecim ad summum cubitorum, quanta nimirum sarissarum [σαρισσῶν, quamuis σαρισῶν in vulgatis legatur] Macedoniæ [quam vocem de suo addit Gaza] longissimarum. Nunquam enim totus caudex altiùs assurgit, [τὸ γὰρ ὅλον στέλεχος, ὕψος οὐκ ἴσχει, habet textus: legendum, ut uult Dal. τὸ θηλείας στέλεχος &c. θηλείας corruptum est in ὅλον.] Qui Idam Troianam incolunt, Marem sterilem dicunt, fœminam verò fructiferam. Nucleum fructus Oliuæ similem continet, gustu dulcem & odore: Florem Oleæ similem habet, & Floret (pro ἀπανθεῖ, ἐπανθεῖ) fructumque fert eodem modo, ex vno pediculo plura Corna proferens, atque eodem ferè tempore, quo Oleæ. At Macedones ambas fructiferas affirmant, sed fœminæ fructum haud esse esculentum. Radices Viticis modo, validæ & incorruptę.

Idem Theoph. fœminæ fructum insuauissimum, (ἄβρωτον) lignum infirmum fungosumque dicit: tanta est inter ambas differentia, cùm mari firmissimum sit: quæ tamen postrema verba vel de suo addit Gaza, vel ex Plinio, nec in Græco extant: nostræ tamen benè conueniunt, vt ex natura ipsa deprompsisse illa verba videatur, & nostram marem existimasse. Sed & in præcocem ac serotinam distinguit Theoph. hancque quibusdam fœminam dici ait, & post autumnum demum fructum perficere, quem modò ex eodem insuauissimum &c. diximus. Addit Theop. eodemmet cap. Cornũ fœminam fructum ingustabilem cunctis animantibus gignere, de qua re in viribus. Qua verò ratione Cornus omnem respuat cultum, & vel negligi desideret, cùm silue stris sapidiorem mitioremque proferat fructum, ex eiusdem Theoph. sententia, inferiùs tradetur. *Præcox Serotina. Fructus ingustabilis. Cransa.*

Cornus ex sententia Diosc. [κρανίαν] arbor est fortis. [ἄδρον] fructum ferens Oliuæ modo, oblongum, primùm quidem viridem, deinde per maturitatem flauum aut cerinum. [ξανθὸν ἢ κηροειδῆ: alii ξανθὸν ἢ κροκοειδῆ, croceum: Lacuna legit in vetusto codice ἐρυθρόν: & rectiùs, atque ad rem accommodatiùs.] esculentum, adstringentem &c. Plinius sanè Corno fœminæ sanguineum tribuit. Homer. Iliad. γυμνόφλοιον κρανείαν, corticosam Cornum vocat, quæ inter se quatiat extensos ramos sono, nec sine fragore frangi EuroNotóque in montium conuallibus inter se concertantibus ipsamque concutientibus. *Diosc emend. Synonima. Lapidosa Corna.*

Ferre Pirum & Prunis lapidosa rubescere Corna.

Et Aeneid. 3.

Forte fuit iuxta tumulus, quo Cornea summo
Virgulta, & densis hastilibus horrida Myrtus:
Accessi, viridemque ab humo conuellere siluam
Conatus, ramis tegerem ut frondibus aras.

Ouid. *Autumnalia Corna.* Horat. *Rubicunda Corna*: & alibi *syluestria Corna*. Eiusdem meminit Colum. traditque Arbustũ gallicum desiderare arborem humilem nec frondosam, cuiusmodi sit Opulus, arbor Corno similis: quinetiam Cornus. Et Plin. Cornus circa solstitia reddit primo candidum, postea sanguineum fructum. Ex eo genere fœmina post autumnum baccas fert acerbas, & ingustabiles cunctis animantibus: (quod de sequentis capitis corno fœmina, si modò ea Plinij sit, intelligi debet) ligno quoque fungosa & inutilis, cùm mas è fortissimis quoque sit, tanta differentia ab eodem genere sit. Item: ab his, quibus spissa est firmitas, proxima est Cornus: quanquam non potest videri materies propter exilitatem. *Autumnalia Corna. Corna rubicunda. Corna syluestria. Cornus Sanguineus fructus.*

Crania & Cornus Gal. θηλυκρανία, Cerasa Italica, Cornus Indica Trago. Corni, addit idem, in Germania nostra vnum duntaxat genus habemus, nempe id quod fert rubras baccas: quæ Cereos ferat fructus hauddum vidi. *Thelicrania. Cornus Indica.*

Vera autem Cornus, autore Cordo, duplex est: Siluestris & satiua. Vtraque in Germania nascitur. Nascitur siluestris Cornus pinguibus montanis locis. Distinguitur etiam alio modo, siquidem altera mas, altera fœmina existit. Mas apud nos (in Germania) montibus familiaris: quinetiam in hortis seritur. Statim Veris initio flores lutei coloris producit. Fœmina etiam in plana descendit: florem in pallido candicantem seriùs emittit, & seriùs fructum percoquit. Inuenitur fœmina Cornus, quam Græci θηλυκρανίαν vocant, plurima inter Danubij Vuerdam oppidum, & Augustam Vindelicorum. Cornus fœmina, masculæ Corno per omnia similis est: distat tamen ab hac, caudice minùs procero, minùsque recto flore racemo- *Differentiæ. Locus. Siluestris. Satiua. Cornus mas. Cornus fœmina. Locus. In quo differat mas à fœmina.*

so quidem sed minore, colore in viridi pallido, seriusque erumpente: baccis austerioribus & materie minùs spissa. Cordi historiæ addita est à Gesn. icon Tragi, quæ, vt ait, Corni maris.

Cornus vulg. Corni aliud genus. De Corno obseruatione digna hæc scribit Clusius: Præter cornum vulgatam, quæ à cæteris, qui plantarum Historiam descripserunt, est proposita, aliud genus obseruabam Octobris initio 1593. cùm Francofurto Coloniam descenderem, Andernaci ad Rhenum, in horto eius diuersorii cui symbolum S. Spiritus, monente honesto viro Hieronimo Scholier. Non minore porrò altitudine assurgebat illa arbor, quàm vulgaris mas, eiusque caudex simili cortice erat obductus: verùm ramuli, illius ramulis longè fragiliores, folia ex aduerso eos amplectentia, breui pediculo, instar foliorum vulgaris, nitentia, nec illis minùs neruosa, in ambitu non serrata: sed uulgaris foliis latiora, ex quorum alis cutaceæ thecæ emergebant etiam ante brumam, in quibus florum subsequente nouo vere explicandorum gemmæ: floret enim cum vulgari, eiusque fructus cum illo maturescit, saturatiùs tamen (ut intelligebam) rubens: crassiora etiam, breuioraque officula habet. *Saturatius rubens. Vulg. silu. pumila.* Vulgaris autem Cornus, sed syluestrior & magis pumila, frequens nascitur multis Austriæ inferioris in siluis.

Cur lapidosa Corna. Curtius lapidosa corna Virgil. dicta tradit quia foris carnis parum, intus verò ossis plurimùm. Mirum autem unum, ait, in hac arbore, & cæteris contrarium, vt siluestris Corni baccæ suauiores sint quàm Vrbanæ: ut nihil hominum ingenium prosit, quinimò noceat. Omnem quidem industriam & artificium aspernatur.

Syluestris fructus suauior. Idem ante ipsum *Hermolaus* agnouit, additque, Fructus siluestris Corni maturiores, suauiores quàm urbanæ, quod in hac & Sorbo peculiare ferè sit, quod non aliunde quàm ex Theoph. desumpsisse videtur, qui tradit Cornum cultu deteriorem fieri, uti patebit infrà. *Cornelia. Cornus Indica.* Ruellio cornus mas Gallis Cornelia vocatur. Circa hanc materiam quædam alia etiam habet, dum infit. Est & in India, arbor ferens fructus similes cornis, quæ meritò cornus Indica nominari possit. Hunc secuti, vti videtur, Ruellius, Gesnerus, Tragus & Curtius, eiusdem meminere; verùm nihil addunt, aut docent. Diligentiores de hac corno Indica fortè aliquando certiora, specialioraque tradent: cur Theophrastum non citant *Cornea similis fructus.* scribentem l.4.c.4. suæ hist. In India alia arbor, cui fructus similis cornis (τοῖς κρανίοις) De simili quadã arbore videtur loqui, cuius fructũ Corni ait, & venenarum: de quo præced. li. c. de Fico venenata.

Respuit cultum. Cynosbatus Cornar. repreh. Cornario κρανία mas Theoph. Cornus Plin. pro Cynosbato agnita. Sed quis agnouit Cornum pro Cynosbato nisi aut ipse, aut qui in hoc non plus ipso viderunt; Verum quidem, aliquibus spinum album, quæ, Cornar. Cynosbatos est (quàm rectè, alibi ostensum) pro Corno habitum, sed perperàm. *Cornus lapidosa, hastis accommoda, edura*, Guidoni de Fontaneio in Epith. Cornus Theoph: Matth. qui Theoph. lectionem deprauatam dicit, quando ait Amygdalę folio virescere: sed huic rei iam suprà prospectum. Dodon. Cornus mas, eademque Theoph.

Cornus mas. Cronemburgius fatetur quidem Cornum Theoph. Diosc. & Plin. eandem esse, in marem & fœminam distinctam, sed sibi iamdudum alteram *Cornus altera Cronemb. mas.* visam, in Grumnogano agro apud Abbatem Vincremensem: sed non demonstrat quamnam aut quid intelligat per illam suam alteram.

Penâ & Lob. Cornus arbor, cuius stipitis duritiem plusquàm corneam dicunt. In Niuernensi agro fructu albo aut cerę colore. Idem & C. Bauh. de coloribus tradit.

Hist. Lugd: *Cornus mas*. Cæsalp: *Cornus mas* Theoph. & Cornus Diosc. Virgas fert robustissimas, fructum oblongum, specie Iuiubarum, paulò tenuiorem, in maturitate rubentem intus & extra: sapore austero & dulci.

Camer. ex Hermol. annotat Corni siluestris fructus dulciores esse, quàm vrbanę.

Nos quoque Basileæ diuersa obseruauimus Corna, magnitudine & colore discrepantia. Erant enim ex quadam arbore alijs altero tantò, ac ferè triplo maiora, succulentiora, saturatè colorata, & purpura sua manus inficientia, gustu minoribus non minùs sapida. Sunt & colore rubro manus non inficientia: vtrumque genus habet Basileæ, Clar. vir Dr. Felix Platerus.

Cæteris penè Herbarijs hęc arbor simpliciter *Cornus* dicitur, fructus *Cornum*, quod & Seruio placet. Mauran apud Auic.: vt Iac. Manlius existimat. Germ. in alijs atque alijs prouincijs variant nomina: alijs **Cornelbaum**: alijs **Kurbeerbaum / Hornkirschen, welschkirsen Tierlenbaũ/ Tierlen / Herlitzen/ Corln / Kurbeer / Cornioln.** Belg. **Cornellenboom/ Cornelienboom / Corneelboom / Corneille.** Gal. *Cormer*, *Cormier*, *Corneillier* : *Grand Cornaillier masle*, Bellon. fructus *Corneille* It. *Corniolo*, *Cornole*, *Cornare*. Hisp. *Cerezo saluage*, *Cerezo siluestre*, *Cornizolos*: Angl. **Cornell** tree. Bohem. **Drijnkowy Strom.**

Etsi de loco & tempore quædam circa differentias dicta sint: id tamen obiter tantùm. Cornus, autore Theoph. nascitur etiam in humidis locis, nec tantùm in siccis. Seritur vel semine vel auulsione, seu surculo auulso, quod & Tragus de sata ait, qui existimat in Germania vnum tantùm genus corni haberi, nempe id quod baccas fert rubeas: cornus ea frequens in dumetis instar aliarum arborum siluestrium, inter Metensium & Triuerorum vrbes. At quæ ad Mosellam & Rhenum fluuios sunt sita loca, & in Alsatia, in his inquã regionibus in hortis seritur modo iam dicto. In inferiori Germ. & apud Heluetos & locis ad Herciniam siluam sitis, ac Gallis quoque frequens inter dumeta minùs arida, aut iuxta fluenta, gustu tamen perquàm austero, acore non ingrato, teste Pena & Lob. Siluestris, autore Camer. fruticat tantummodò, sed cultura in arborem pulchram redigitur. Spontè in Thuringia locis decliuibus & siluosis montium prouenit. In itinere ex Siderocapsa Bucephalam, ibamus (inquit Bellon.) in siluis sub cornis. Nos Basileæ, Montbelg. & alibi locorum proceras arbores vidimus. Bestordiæ est maxima in castello, in qua viscum obseruauimus. Basileæ duorum colorum, speciatim apud D. Platerum. Item magna & parua. Obseruatæ etiam nobis cùm essemus Pataui in montibus Euganeis inter thermas Aponenses, & Arqua, aliisque in locis florentem in fine Februarii vidimus.

Scribit Theoph. Cornum tam marem quàm fœminam ante Fauonium. germinare; fructum circa æstiua solstitia reddere, præcocem scilicet: nam serotinam, quam quibusdam fœminam dici ait, post ipsum autumnum demum fructificare, huiusque fructum insuauissimum esse. Plinio verò, primo Fauonio germinat Cornus; Ordine naturæ siluestrium prima sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, Cornus mascula. Floret in Germania antequam folia erumpant: Montbelg. mẽse februario & Augusto, Septembri, interdum etiam octobri demum (teste Gesn.) matura. Lugduni

duni deflorescentem vidimus Aprili, quod mirum, cùm calidior ea regio quàm nostra. Basileæ verò anno 1609. cornum conspeximus florentem, & apes supra flores, mense Ianuario. Sed multùm tribuendum temperiei anni.

Scribunt, inquit Camer. arborem è semine nasci, non surculo. Ego verò vtroque prouenire obseruaui. Semen osseum tota hyeme latet sub tellure antequam prodeat. Theophrastus disertis verbis tradit prouenire & semine & surculo, vti suprà citatum. Surculo ab radice auulso & semine plantauimus, sed irrito conatu. Non enim prouenêre.

Porrò si Theophrasto credimus, Cornus non solùm non desiderat cultum, verùm etam ab omni abhorret opera, cultumque respuit: atque eò deteriorem fieri, ait, & ægrescere. Quod si verum: *optimus illius cultus fuerit, qui vocatur nullus.* Quanquam Scaliger eam sententiam Theophrasti non planè digerere potuerit, quando ait: Quædam cultu multò deteriora redduntur: nonnulla dulcescunt, cùm humescere atque succo abundare cœperint, vt Corni fructus: hic enim mitescens (ἡμερούμενον) deterior (χεῖρον) redditur, atque in totum arbor ipsa humida, soluta, imbecillisque fit. At cùm antea dulcedinem esse diceret fructuum perfectionem: hîc in corno damnat eam (inquit Scal.) quã ex cultu capiat. Neque succum modò fieri deteriorem: sed materiam ipsam quoque. Sanè quæritur ad iacula. Itaque non mirum, si damnetur ob hoc cultura. Cæterùm fructus eius si vescendo est, quare factus dulcior, minùs commendetur, nescio, *Hæc ille*. Quæ eius ratio efficit vt illud ἡμερούμενον, non mitescens vertendum censeamus, vt Gaza fecit, vulgatam quidem eius sequens significationem, sed, ad cultum redactam, aut, cultu cicurem & domesticam: Nam quæ hæc esset simplicitas, mitiores fructus vel mitescentes dicere fieri, aut factos deteriores? Sed nondum transactum cum Theophrasto. Quid enim de dulcedine dicemus? An quia dulcedinem acquirunt fiant deteriora? Vt Theophrasto consulamus, & ipsi adeò rei veritati, vel dicendum, dulcedinem exactam & intensam illam non requiri in cornis, quæ subacidula ex dulcore quodam longè sint meliora, in sua specie, quàm si nimis dulcia reddantur: vel sanè (si alicui, cui valdè dulcia magis sapiunt, fortè non sapiat hæc ratio) χεῖρον non quidem deterius minúsue bonum, sed, minùs, simpliciter vertendum, quæ & ipsa eius vocis significatio est: quamuis prior ratio magis arrideat, ob hanc quam modò dicemus causam. Nam si cultu deterior fit, id propter fructum potissimùm intelligendum: licet ad materiam quoque trahat Scaliger, vti dictum. Si propter fructum: ergo quia hunc minùs coquit: minùs verò coquit ob humorem, quem vel cultu vel ex terra ipsa haurit culta. Quia igitur plus acquirit alimenti, quàm quantùm ei opus sit, non benè concoquit: ideoque neque fructum ritè ad perfectionem ducit. Vides vt à cultu hoc fiat, ab humore nimio, à terra præpingui, quam hæc arbor non postulat? Addamus & hoc, quod ad cultum requiritur ramorum & abundantium surculorum præcisio, quibus ferè neglectæ arbores scatent. Hos autem si præcidas, reliquos tum nimium sugere alimentum, quàm par sit. Sed vnus scrupulus adhuc nos habet. Nam si Cornus æquè humidis ac siccis proueniat, cur iam dicamus obesse ei humiditatem terramue pinguem? Solutio facilis. Aliud enim arborem commodè hoc vel illo prouenire loco: aliud hoc vel illo meliorem, sapidioremque fructum aut materiam producere. Ac esset profectò hîc latissimus Philosophandi campus, verùm non sumus in Peripato. Illud reseruatum Theophrasto à me Cherlero restituto, Lario reddito, commentario mact[..]to, & varijs ac subtilissimis disputationibus Botanicis, & ex omni natura depromptis locupletato. Nunc hoc agamus: & velut corollario dissertatiunculam hanc claudamus hâc quæstiuncula. *Theoph restitutus & Comm. auctus.*

Sed cur denique respuit cultum Cornus? dicta namque est tantummodò causa ex inco[m]modo consequente: dicamus & ex ipsamet arboris natura, & more depromptam. Sanè verò si arborum robustissima sit Cornus, quo epitheto & Theoph. & Scal. eam dignantur, sitque deque meritò habeat nostram in ea fouenda satagentiam. Nunquid nescis homines & equos, quorum natura robustissima, & ad labores comparata, si nimio cultu & mangonio non tantùm cicurentur, sed & reuera mitescant vigore, hoc est, vt nos interpretamur, remittant, languescant, fieri tandem ad labores, segnes, væcordes, elumbes. Illud etiam consideratione meretur, quod Theoph. inter εὐαυξέςατα reponit ἄρκευθον, κρανείαν, πύξον &c. Perpendendum an talis reuera dici possit Cornus: & an respondeat experientia? Nos quidem id nondum obseruauimus. Fortassis mallemus legere δυσαυξέςατα, cùm hæ omnes arbores tardioris sint incrementi, & durioris ligni. Sed siquidem tantum concessum robur cornis, nunc etiam vires earundem perpendi par est. *Quæstio cur respuat Cornus cultum.* *Arborum robustissima Cornus. locus Serus.*

Corna, autore Hipp. & Mespila, & quæcunque alia huius generis poma, aluum sistunt, & acerba sunt. Diosc. Fructus editur & adstringit, alui profluuio ac dysenteriæ salutaris, siue sapa conditus, siue aliter in cibo exibeatur. Oliuæ quoque instar in muria seruatur. Saniem verò etiam virentia folia dum vruntur exsudant, lichenibus conuenienter illinitur. Cornarius tamen pro φύλλων, ξύλων legendum suspicatur, ut de ligni sudore, non foliorum, istud intelligatur. Nec temerè: nam huius coniectura autorem habet Plin. qui idem remedij genus ex virgis desumi ait, quamuis diuerso modo: Sudor, inquit ille, virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Conditurae cura & cornis adhibetur; ne quid non hominis ventri natum esse videatur. Miscentur sapores, & alio alius placere cogitur. Miscentur verò & terræ cælique tractus. Sed eorum floribus læduntur apes. Cornum itaque arborem caueri oportet circa aluearia: nam flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Hîc Tabern. aues pro apibus legit, ridiculo errore. Ecquis enim caueat aues, quibus nullus non tractus peruius? At apes arceri possunt, non consitâ hac arbore, prope aluearia. Corni arboris fructus, tradente Gal. admodum acerbus est, esui aptus. [experimur illam acerbitatem in immaturis non in iis quæ maturitate fracida sunt.] Itaque mirum videri non debet, ipsum ualenter restringere, sicut & Mespila. Folia quoque & germina gustu acerba sunt, valenterque desiccant. Itaque maxima vulnera glutinare possunt, potiss. durorum corporum: at paruis vulneribus & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Induuntur etiam fructus in pharmacis stomachicis. Ait tamen Schola Salern. *Vires & vsus alui fluxus. Têperam.* *Lichenes.* *Diosc. locus cor.* *Cautio.* *Tabern. not.* *Germina.*

Corna nocent stomacho, bruma malè grata rigenti.
Si tuus illa voret venter, auarus erit.

Ex ramulis Corni capiti imposita corona, sanat eius dolores, qui ex calidis vaporibus & humoribus contracti fuerint. Serenus. *Stomacho noxia. Mor[...] ponit[...] conduc[...]*

Gallis, vt refert Ruell. Corna cùm ematuruerunt in lagena patentissimi oris satis leuiter & laxè componuntur, ne collidi possint: deinde ad fauces vsque commissa vimineis surculis sic transuersis arctantur, ut modicè Corna comprimant, nec patiuntur ea, cùm acceperint liquorem, subleuari: quàm optimo & liquidissimo melle, vel vicario eius saccharo, vas vsque ad summum ita repleatur, vt Corna submersa sint. Hæc ratio non solùm ea custodit, sed etiam liquorem mulsei sa-saporis præbet, qui sine noxa possit interdum dari febricantibus, præsertim si uentris profluuio simul corripiantur: suoque subacido gustu, & palatum inuitante morosam abigit malaciam. Possunt etiam torreri, vel sale Condiri sicut oliuæ, qua de re vide Columellam. Quidam saccharo & melle condiunt Sicut Cesara & Pruna siluestria: quo pacto parata & esitata dysentericis magnopere prosunt. Et iam officinis quibusdam in usu, ea saccharo condire. Diligentiores etiam pulpam ex iis conficiunt & in Electaria concinnant dysentericis expertissima. Cornar. tradit muria condita ad assatas carnes in mensa poni, velut oliuæ colymbades. Fit & sapa ex iis quemad. ex Cerasis ad prædictos usus & ad opsonia. Item ad febres, ad fluxiones biliosas, ad sitim, ad excitandam appetentiam. Quin & ex eorum decocto & saccharo ut tradit Matth. liquor, ignis opere & coctura concrescit, coagulaturque, qui prærerquamquòd gratissimo placeat gustu, datur vtiliter dysentericis, ac fœminis mensium profluuio laborantibus.

Alui profluu. *Malaciæ.* *Corna tosta. condita.* *Elect. ex pulpa.* *Sapa.* *Dysenteria.*

Vinum ex Cornis. Ex Corni fructu fit & vinum, hoc pacto. Accipe vini rubri adstringentis lib. C. cornorum maturorum lib. x, aquę cælestis lib. xii. Commisceantur omnia in vase ligneo mundo, stent dies quindecim: postea in aliud vas defundatur vinum cuius nobilis efficacia in omni fluxu.

Elect. parādi modus. Electarium verò ex ijsdem sic fit à pharmacopolis. Cocta corna per cribrum cernunt, pulpam cum saccharo recoquunt, quo modo cydoniatum fit, vocantque *cornelinam*, cuius usus in alui fluore.

Cornelina.

Corna sicca contrita, & cum oleo Myrtino aut omphacio mista in Emplastri formam, præsenti auxilio sunt ad vomitiones, ventriculo imposita: contra fluxum autem alui, abdomini inducta: contra menses immodicos, pectini & coccygi applicata.

Emplastrū ad Vomitū & menses Alui fluxus. Cautio demorsis à cane rab.

In Hetruria abstinent demorsi à cane rabido per integrum annum à quorundam lignorum contactu, presertim corni arboris & sanguineæ virgę vocatę: siquidem (vt testantur ij qui rem experimento compertam habent) si harum virgæ tamdiu manibus teneantur, quosque concalescant, illicò demorsi rabie exagitantur. Memini, inquit Matth. me vidisse in ciuitate nostra Ilicinensi, amicum quendam meum rabie correptum, quòd corni arboris virgis, lanam diu excussisset, qui, eorum oblitus, quibus sibi à medicis interdictum erat, rabidus interijt.

Obseruationes.

Suūm Cibus *Ligni Vsus* Fructibus etiā corni, qui ad Mosellam & alia in quibus hæc arbor luxuriat loca incolunt, sues saginare consueuerunt, teste Trago.

Materies validissima Theoph. censetur vt ante citatum ex l. 3. c. 12. vbi ἀκοντίων, id est iaculorum meminit. Gaza vertit venabula, vsus voce Pliniana, qui l. 16. c. 39 sambuco attribuit quæ Theoph. de corno dixit, vt, fusiùs dicetur l. 5. in historia sambuci. Cornus igitur propter validitatem iaculis expetita Scaligero: & pistrinarijs fabris ad parandos rotarum dentes. Virgis Lanifices ad contundendas lanas vtuntur. Bizantii multę officinæ eorum, qui tornant manubria pro securibus & alijs instrumentis corni ligno præ alijs scatent, quòd durius omnibus alijs lignis perhibeatur: Hocque ligno quemad. & Asphendani onustę naues aduehuntur Bizantium in prædictos & alios vsus, ex regione Mengrelio, vt refert Bellon. vnde patet etiam in ijs locis hanc arborem plurimā abundare. Corni lignum, autore Plinio, non aliò pene, quàm ad radios rotarum, vtile: aut si quid cuneandum sit in ligno, clauisque figendum ceu ferreis. Inter Adagia celebris est Gordij nodus, quem & Gordonium nodum vocant, Hic autem, autoribus Arriano & Plutarcho, ab Alexandro magno solutus è corni arboris libro, quamuis alij ense dissectum scribant. Vt verò vult Io: Baptist. Porta quę corni baccę per maturitatem rubescunt, dysenteriis ualent, & muliebrium mensium excrescentiis, & albæ baccæ ad rubra profluuia.

CORNVS FOEMINA, PVTATA VIRGA SANGVINEA.

Cap. XXVIII.

EX Fruticum familia est, quàm Cornum fœminam vulgò appellant, multis stolonibus luxurians, ramis plurimùm oppositis, cortice spadiceo, sed ramorum sanguineo, odore vinoso prædito, materie alba & dura. Folia ad corni satiuæ quamproximè accedunt, atrouirentia, nonnunquam rubore asperso, bina ex opposito nascentia. Flores in vmbella gerit odoratos, candidos, quatuor foliis radiatis constantes: in medio quorum è quibus surgunt totidem eiusdem coloris stamina, stilo recto, subuiridi. Baccæ Hederaceis vel iuniperinis pares, sanguineis petiolis appensæ, primùm virides, per maturitatem nigricant, lacuna in vmbilico parua perfossæ; in quibus ossiculum pulpa uirente, acerba, insuaui, nec sine amarore immersum, striatum, nucleum continens album, amarum. Ligni materies, autore Matth. dura osseaque, corno minimè cedens, virgis corno tenuioribus, robustis, nodosis, cortice sanguinis modo ruffescente.

Cæsalp. fructus niger, ut in ligustro rotundus, osse binas cauitates habente in quibus singula semina continentur.

Si hæc θηλυκρανία Theophr. seu cornus fęmina eius & Plinii, huc pertinent quæcunque superiori capite de ea tradidimus. Sed an reuera ea sit, adhuc sub iudice lis est: uti patebit ex autorum cōcōtrouersia. Satis accedere videtur his notis. Serò fructificat: fructus insuauissimus & ingustabilis: caudex non admodum extat: stolones graciles habet sicut vitex? & potiùs frutex est, quàm arbor. Quas omnes notas Theoph. suæ Corno fœminę tribuit: Sed & nodos hæc habet, quos vtrisque cornis cōmunes esse ait idem autor. Repugnat verò quòd corniferæ Theoph. lignum infirmum, fungosum, & medullam habens tribuit. Huius verò lignum æquè durum ac firmum sit, ex multorum autoritate, quàm corni maris. Sed hanc difficultatem diligentiores aliquando noua quadam obseruatione conciliabunt.

Nihilo certiùs constat, an sit Virga sanguinea Plinii. Tam pauca enim de sua Virga sanguinea tradit, vt Oedipo ferè opus sit ad explicandum quā describat: Imò si verum fateari velimus eam nec describit quidem. Hæc enim de ea tradit, Nec virga sanguinea fœlicior habetur. Cortex eius interi-

rior,quæ præſanauere, [celeriùs quàm opus eſſet ſana...] aperit. Idem ſanguineum fruticem alibi vocat, & de eius vſu ac uiribus diuerſis locis agit, quæ infrà trademus in viribus, ne ordo noſter interrumpatur.

Dalech. annotat, ſanguineos frutices Plinij Tetragonias eſſe Theoph. quas Gaza Quadratorias vertit: & addit; ſanguineam virgam Plinium appellare. Qua verò ratione Dalech. dicat, fruticem ſanguineum eſſe Tetragoniam Theophraſti, nondum agnoſcimus, cùm docti aliam indicent Tetragoniam ab ea de qua dicitur cap. de Euonymo.

An ſit columellæ Opolus, vt olim exiſtimauit Dod. conſiderandū ſanè quę de opulo pauca tradit Columella, & pręcedenti cap. à nobis citata ſunt, non malè videntur Virgæ ſanguineę competere. In hiſtoria Aceris & alia de opulo opinio tradetur.

Bellonius eandem plantam Cornum fœminam, Virgam ſanguineam & ſanguineos frutices videtur iudicaſſe, quando ita ſcribit: Arbor quam Macedones olim cornum fœminam nominarunt, quam Galli nunc Latinos imitantes *Des Sanguins* vocant, in monte Caſtagna inter vrbem Philippi & Bucephalum nunc *Cauallam* dictam, ſito, non multò minores proueniunt, quàm magnę noſtrę corni mares.

An Corn. apud Dioſc. hanc intelligit, cùm ait: Cornum fœminam eſſe puto, quam Germ. Faulberbaum & Faulholtz vocant, quidam etiā Spindelholtz. Sed fortè Cornar. confundit duas diuerſas plantas, aut ſaltem diuerſarum nomina. Spindelholtz enim Germani de Euonymo dicunt: Faulberbaum verò de Alno nigra.

Apud Cordum in Dioſc. quidam hæc annotauit: cornum ſilu. aliqui interpretantur Faulboltz / Faulbaum: ſed in aliis locis alios frutices alii.

Cornus fœmina, inquit Ruell. dumetis & nemoribus familiaris: Sed quod neglectas & inguſtatiles ferat baccas, indignam quæ Corni nomine vocaretur, rura putauerunt.

Matth. verò, Corno, ait, haud abſimilis eſt planta, quàm in Hetruria à ſanguineo virgarum colore vulgari idiomate vocamus *Sanguino & Sanguinello*. Sunt qui velint Cornum eſſe fœminam, ſed non video [inquit quibus argumentis hoc probare nitantur: Virgam ſanguineam eſſe Plinii non auſim affirmare.

Et alibi ſcribit: *Sanguino* in Tuſcano, multis *Corneolo* (Cornus *fœmina*,) quorum falſa opinio. Et in Germ. Hartrigel quidam vocant Pſeudocraniam, alii oſſeam: Plinio eſt Virga ſanguinea, Corniolus.

Nominis Germanici rationem reddit Tragus, quia (inquiens) fruticis huius lignum, maximè cùm aridum fuerit, ſecuri & terebro, mirum in modum repugnat, ideo apud Germanos id nominis ſortitus eſt, vt Hartriegel vocaretur, licet ea appellatio liguſtro quoque à nonnullis tribuatur, ſed perperàm. Quod ſi hic frutex arboreſcens hyeme folia ſua non amitteret, vocarem illum Celaſtrum Germanicum.

Geſnerus tamen & Cornum fœminam, & Virgam ſanguineam Plinij diuerſis locis dicit, capriſque gratam, vnde nomen ſit apud Gallos. *Sanguanum* Italis. Rot herngeiten. Pſeudocrania Cordi, id eſt, falſa Cornus. Quærendum monet, an hæc ſit arbuſcula ſeu frutex, quem à ligni duritia Germ. Hartriegel appellant, addens Plinio virgam ſanguineam eſſe & eruditis Cornum fœminam conijci, ſed eum mox cap. 30. aliam Cornum fœminam deſcribere, cuius ipſe Iconem apponat.

At verò ea icon quæ ex Trago appoſita eſt Cordo: nobis neutiquam videtur reſpondere deſcriptioni Cordi.

Lonicero, Cornus ſilu. Spindelbaum Faulbeer / Cornus fœmina: Item alibi hartriegel, poteſt dici oſſea. Sed malè idem duas ponit figuras & duobus locis diuerſis de eodem frutice agit.

Euchar. Roſſlin in ſuo Herbar. ſcribit Phillyream Dioſc. exiſtimari à nonnullis Hartriegel. Intelligit autem Cornum fœminam: quo nomine vno loco depingit, & altero ſub titulo Spindelholtz / Faulbeer / cornus ſiluestris. *Phillyrea.*

Dod: hiſt. Gal. *Cornelier ſauuage* Gallis: Theoph: θηλυκρανία: Lat. cornus fœm. Colum. Opulus: quibuſdam Brabantis, Wilden Vlier / id eſt, ſambucus ſilu. ita dictā, quia nuper natos ramulos plenos medullæ habet, vt ſambucus. Item: Virga ſanguinea, ab Ital. dicta *ſanguino, Sanguinello*. Petro creſcentio *Sanguinus*: Bel. Wilde cornoellee, id eſt Cornus ſilu. Videtur Thoph. Cornus fœm. *Lonicer not. Thelycrania. Opulus. Sambucus ſilu. Sanguinus.*

Valerius Cordus ψευδοκρανίαν facit, inquit idem Dod. id eſt falſam ſeu ſpuriam cornum. Nobis verò non videtur Pſeudocrania Cordi, licet cum Dod. idem ſentiant Lob. C. Bauh. & Schuuenckf. Apud Cordum enim ſunt duæ diuerſæ plantæ eo nomine, quarum neutri nobis videtur conuenire, quicquid dicat Lobel. qui ſic ait: cornus fœm. θηλυκρανία cordi, Germ. Spindelholtz & faulbeer, id eſt, Fuſaria. Coriarijs expetitur frutex Cordo. *Dodon reprehen. Lob. not. Fuſaria.*

Aduenaria cornus fœm. Pſeudocraniam Cordi, & Virgam ſanguineam vnum & idem faciunt: quàm rectè, ipſi viderint.

Turner. Cornus fœm. Angl. quibuſdam, Dog berri tree: alijs corne tree femall: alijs, quòd lanionibus ad verucula conficienda in vſu ſit, Prick tree. *Lanionibus in vſu.*

Cautè Cæſalp. *Sanguen* inquit, vulgò, folia ſubhirſuta: hanc Plin. videtur intellexiſſe Virgam ſanguineam vocans. Hanc autem Theoph. cornū fœm. videtur intelligere.

Securè Schuenckfeld. corniolus θηλυκρανία Theoph. Pſeudocrania Cordi, Scheiſbeeren Sileſijs, Faulbaum, Hartriegel Sileſ. Spindelholtz. Enimuerò qui iſta nomina in vnius plantæ deſignationem concordarit, is nobis egregius & ſubtilis Botanicus fuerit: difficultates iam in præcedentibus ex parte declaratæ, & ſuis quæque locis declarabuntur. *Corniolus Schwenckf. not.*

Camer. circumſpectiùs eadem ferè dicit, quæ Cæſalp. Cauſam reddit, Virgam ſanguineam Plinij aſſeri non poſſe, quòd breuis ſit in ea.

θηλυκρανια & corn. fœm: H. Lugd. Tabern. & Thalio. Cornus ſilu. fœm. Ryſſio. Bohem. Suucida / Hung. gyroufa. Reliquarum linguarum ſynonyma dicta ſunt fuſè, ſuis quæque autoribus tributa.

Virgam ſanguineam hunc dictum putamus fruticem [ſi coniecturæ locus eſt] propterea quòd virgæ eius magna ex parte rubent, ſanguinis inſtar: quamuis Veteribus & alia de cauſa ſic dicta videatur, quòd ex verberatione Parricidarum, antequàm morti traderentur, ſanguine madebant, vnde fortè, eius lignum apud Priſcos infeliciſſimum habitum, vt ſpecialiùs dicetur in viribus.

Subeunt in montoſa ſanguinei frutices: Plinius. Verùm non in montibus tantùm. Nam in ſepibus, frutetis, ſilueſtribus & ſaxoſis locis paſſim Germaniæ fruticat. Vidimus etiam circa Monſpelium & Patauium. Frequenit in Anglia quoque, Turn. *Locus.*

Tempus Floret April. & Maio, Dod. Iunio, Trago. Iulij initio in Silef. Schuuenckfeldio: Nos Montbelg. etiam Septembri, Geneuæ octob. & Nouemb. Lugduni Maio, Basil. Aug. sept. ac etiam octobri, præsertim circa Muterum, (celebrem ob herbarum frequentiam) montem vicinū florentem obseruauimus. Baccæ imminente autumno magna ex parte nigrescunt, Sebtemb. maturentur.

Vires & vsus. Baccarum sapor. Oleum è baccis. Virgæ sanguineæ baccę, gustu sunt amaro, acerbo, adstringente, vnde necesse est consimili facultate præditum esse earum oleum, quod Ananiensia rura in Tridentino agro conficiunt ad lucernarum vsum, expressis torculari, decoctis priùs in aqua baccis, vt tradit, Matth. Eodem teste, iam suprà dictum in Hetruria demorsos à *Cane rabido demorsi.* cane rabido abstinere à contactu sanguineæ virgę: siquidem si Virgæ tamdiu manibus teneantur, quousque concalescant, illicò demorsos rabie axagitant.

An de hoc frutice sequentia scribat Fracast. de contag. morbis. l. 2. in fine capitis. 1. considerandum, ait: cur verò & qui sub Orbo arbore iacent, *Orbus arbor.* verrus in rabiem vertantur, si aliàs rabidi fuere, consimilem habet latentem causam si modò verum est, quod fama quadam circumfertur, nihil autem prohibet vapores, qui ex ea arbore continenter exhalant, stiptici quidem & hi licet dicere melancholicis, ad hominem delatos, & intus calefactos idem facere posse, quod & seminaria rabiei, magis autem in eo, qui rursus rabidus, propter derelictam dispositionem.

Turdorum cibus Cæsalp. reprob. Baccarum varia vis. Fructus à turdis multùm expetitur, autore Cæsalp. Cui non consentit Dod. qui scribit: Baccas sapore ingratas & volucrium nulli desideratas esse. Partium dissimilarium sunt, quasdam enim habent calidas, amaras, & exterforias: plurimas verò frigidas, siccas, acerbas & adstringentes. Et sanè huic Dod. sententiæ optimè quadrat quod de corno sua fœmina tradit Theoph. fructum eius & Buxi cunctis animantibus ingustabilem esse. An verò reipsa expertus sit Cæsalp. contrarium, nos latet.

De Virgæ sanguineæ viribus sic Plin. Nec Virga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere aperit. Item: sunt qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse; nimirum, formicis, erucis &c: Eiusdem frutices viribus vincula suppeditant. At corticem ea præstare nec compertum, nec verisimile Dod. putat. Nobis vero haud similius putatur quod de eorum contactu insecta fugari scribit. *Cur infœlix putata Virga sanguin.* Sed cur infœlicem dicit? Modestinus in l. penult. ff. ad leg. Pomp. de Parricid. antequàm sacco parricidæ inderentur, ostendit in more fuisse *Parricidæ olim virgis sanguineis cædebantur.* positum, vt virgis sanguineis cæderentur: nempe ex hac arbore sumptis, non, vt quidam legunt, sagmineis, aut, vt alij interpretantur, sanguine rubentibus, ac rorantibus, quoniam hoc lignum infœlicissimum haberetur, ac maximè infame. Magius, *lex de Parricid. exposita.* & ex eo Dal. Porrò quæ ex hoc frutice vtensilia & rustica instrumenta, potissimùm verò ad carros *Ligni vsus* pertinentia conficiuntur, ea diu durant, nec facilè corrumpuntur, teste Trago: qui quid in medicina possit, sibi inexpertum fatetur. Camer. verò tra-*Aqua ad strumas.* dit Italos ex huius ligno aquam stillatitiam elicere, qua sola strumas (si qua fieri id possit ratione) penitùs discutiat: sin minus, maturare partim & diminuere. Ryff. Coriarijs expeti hunc fruticem ait: *Coriarii* sed indagandum id à coriarijs, an hic ipse sit, quem expetunt. Nobis enim de hac re nihil constat.

CORNVS ADVLTERINA SEV PSEVDOCRANIA CORDO.

Cap. XXIX.

Pseudocrania, arbor est, quatuor, quinque aut sex cubitorum altitudine, caudice distorto vtplurimùm, crassiore quàm vt manu complecti queat, cortice vestita spadiceo, ramisque pluribus brachiata. Folia habet subrotunda, ac interim in breuem mucronem desinentia, leuissimè per ambitum serrata, raro sesquiunciâ latiora, figurâ inter Tiliam, Betulam ac Pirastrum media. Flores post veris initium secus folia è surculis ramulisque profert paruos, colore propemodum in herbaceo pallescentes, staminibus paucis breuibusque stipatos. In medio flore exiguum & oblongum eminet secuturi fructus rudimentum, quod paulatim relicto post se flore, in oblongam excrescit baccam, vtrinque modicè turbinatam, & Corni fructus modo ouatam. Radice nititur multifida, quoquoversus distractâ. Nascitur in saxosis collibus inter petras, quales sunt supra Regenspurgum vrbem (quam Ratisbonam vocant) in vtraque Danubij ripa, & circa Selhemium. Cordus.

Scimus esse qui velint plantam hanc à Cordo descriptam eandem esse cum Corno fœmina quorundam, seu Virga sanguinea, vt Dod. Lobel. C. Bauh. Schuuenckf. Verùm descriptio non videtur nobis conuenire, vt iam monuimus cap. præced.

Considerandum an affinitatem habeat cum Alno nostra baccifera altera.

DE CERASIS IN GENERE.

Cap. XXX.

IN tanta Cerasorum varietate, primùm Autorum dogmata de ijs prælibanda.

Ceraso, auctore Theoph. natura peculiaris, magnitudo excelsa, quippe quæ ad XXIV cubitorum altitudinem excrescat, admodum recta, & ab ima radice crassitudinis bicubitalis. Folium habet Mespili [sed Setaniæ non Anthedonis. Const.] sed prædurum & latius. Vt vel è longinquo hæc arbor colore [& altitudine] cerni queat. Corticis lęuore, colore, & crassitudine Tilię [φιλύρα] similis est: ideoque cistas ex ipso conficiunt, sicut etiam è Tiliæ corticibus. Hic cortex neque recto ductu ascendit, neque in ambitu æqualiter [κατ' ἴσον] circumnascitur, sed voluratim (ἑλικ·δὸν: ἴκιδὸν vulg. habet: quidam ἴκνη legendum censent.) ambit, ab inferiùs sursum se adducens, quemad. & foliorum descriptio. διαγραφή: intelligimus figuram quando conuoluuntur, vtrinque adductis) cumque desquamatur, hoc eodem modo decorticatur: alioqui scissilis est, nec pars aliqua eodem filo detrahi potest. Crassitudine verò foliatim attenuatur, corticis reliqua parte æquè arborem conseruante, ac integro, quo antea vestiebatur. Cùm verò & reliquus cortex aufertur, exit humor quidam. Sin verò externa tantùm tunica, reliqua pituitoso (μυξώδει) quodam humore nigrescit. Rursus, quæ anno secundo, tunica, vice illius subnascitur, verùm tenuior. Materies neruis cortici similis, tortili ac conuoluto. Virgæ eodem omnes modo illicò enascuntur. Ramis crescentibus euenit, vt inferiores assiduè vergant & nutent, alij sursum versus increscant

crescant. Omninò arbor hæc minùs nodosa, multò tamen nodosior quàm nigra Populus: radice alioqui multiplici, perquàm sublimi sed non admodum crassa innititur, & conuolutio eadem radicis, & corticis radicem tegentis. Flos candidus, Piro & Mespilo proximus, ex paruis floribus constans, forma fauaceus. Fructus rubet, figura Diospyro similis, magnitudine Fabæ, Verùm Diospyri nucleus durus, Cerasi autem mollis. Nascitur vbi Tilia: omninò autem vbi amnes, & rigua. Huic arbori humor in lachrymæ modum densatur. *Hæc Theoph. de Ceraso verba*, aptè videntur quadrare cum nostra Ceraso, quamuis operosus admodum videatur in descriptione corticis: si quis tamen diligenter attendat, & nostræ quoque aptari posse, intelligent periti.

Flores fauaceos (*κηειώδεις* Gaza legit, non *κηρώδεις* vt vulg. habent) dicit, vel ob concauitates scilicet frequentes, vt Scal. censet, vel quia, vt ipsemet alicubi Theoph. loquitur de re simili, est quædam *συζυγία πολλῶν μισχῶν ἀπὸ μιᾶς κορύνης*, ex qua flores Cerasorum dependent. Istud fortè alicui difficultatem iniiciat, quòd Cerasi nucleum mollem dicat. Sed sciat, ipsum relatiuè hoc dicere: præmittit enim Diospyri durum esse. Alioqui per se & simpliciter ossiculum Cerasij durum quidem est, quominus dentibus frangi conteriúe possit, id quod in suibus animaduertitur, qui ea veluti glandes, agminatim, nulloque negotio fracta comminuuntur.

Clara sunt, quæ de Ceraso Plin. habet. Medio genere, inquit, l. 15. c. 24. inter baccas acinosque (fructus sunt) Cerasis. Pomum his primò candidum, vt ferè omnibus baccis. Mox aliis virescit, vt Oliuis, Lauris: rubet verò Moris, Cerasis, Cornis. deinde nigrescit Moris, Cerasis, Oliuis. Notandum tamen hoc loco non omnibus Cerasis nigrescere, sed quibusdam inter eas speciebus tantùm. Idem Cerasum inter peregrinas (Italiæ) arbores recenset. Quando autem esse cœperint, dicetur in loco. Eidem, sanguineus succus cerasis, quorum intus lignum, extra caro: cute & succo teguntur. Ramosarum Cerasus etiam in XL cubitorum trabes, æquali per totum duûm cubitorum crassitudine reperitur.

Athenæus Cerasi historiam potiùs implicat, quàm explicat, quãdo in hunc modum ex Theoph. tradit. De cerasis hoc Theoph. in opere de plantis scriptum reliquit. Peculiarem quoque naturam sortita est cerasus, vastæ magnitudinis, vt quæ ad cubitos XXIV assurgat: folijs Mespilo (Setaniæ nō Aroniæ Dal.) similibus, duris, crassioribus, cortice Tiliæ simili, flore candido, qualis est Piri & Mespili, ex parvulis floribus composito, qui ceram olet. *κηρώδης*. Apud Athen. *κηειώδης*: R iell. fauo similis, sicut & nos antè, quam vers. & Scal. & Const. doctissimi viri admittunt. At negat Dal. hoc in flore perspici, & odoris Cerei reddit, & omninò verum esse dicit. Et admittimus, tanquam ingeniosam interpretationem, nec reiicimus. Sed an ad mentem hoc sit Theoprasti, valdè ambigimus: cui consuetum, non vno loco flores aut fructus fauaceos seu *κηειώδεις* dicere, qui in densum agmen & velut in glomerem aut umbellam fauaceo stipatu aggesti sunt.) *Pergit Athen.* Fructu rubro figura, Melampyro [Theoph. Diospyro] simili, fabæ magnitudine: At Melampyri [Theoph. Diospyri] nucleus durus est, Cerasi mollis: [Theoph. Diospyri nucleus mollis est, Cerasi durus. Diospyros autem est Guaiacana, Dal.] Rursum idem Theoph. cratægus: aliis cratægum dicitur: (cratigon mendosè, legend. crataigona Const.) Folium, inquit, rigidum habet, Mespilo (Aroniæ non Setaniæ. Arbor hæc Sorbus est torminalis offic. & herbario. Dal.) simile, sed maius, latius, oblongius, & in eo scissuras Mespilo dissimiles. Arbor ipsa nec crassa est admodum, nec procera: lignum varium, flauum, firmum: cortex læuis, qualis Mespili, radix quæ vnica est, non altè descendit: fructus rotundus, Oliuæ siluestris [*ἡλίκον ὁ κότινος*] magnitudine: maturus è flauo nigrescit, succo & sapore Mespili. Quamobrem agrestis Mespilus esse potiùs arbor videtur. His scilicet verbis Philosophum [Theoph.] arbitror, inquit Athenæus, quod nunc appellant Cerasion indicare. (Egregium sanè verò iudiciũ in discernendis plantis: sed danda ei venia, vt parum in re herbaria exercitato. Asclepiades (pergit Athen.) Myrleanus arborem quandam chamæcerasum nominans, ita scribit. In agro Bithyniæ chamęcerasus gignitur cuius radix non est admodum magna. nec ipsa arbor: sed par rosarum arbori &c. *Athen. parum in re herb. exercit.*

Mox cerasi originem traditurus idem Athen. in Græcos inuehitur sub nomine Laurentij cuiusdam Rhetoris, his verbis: Vos quidem Gręci, vobis multa vendicatis, quòd ea primùm vel à vobis inuenta sint, vel nominata, hoc tamen nescitis, Lucullum, Romanum Imperatorem, qui Mithridatem & Tigranem debellauit, è Cerasunte oppido Ponti, hanc plantam in Italiam primùm aduexisse, eundemque nomine ciuitatis illius, fructum hunc Cerasum nuncupasse, quod proditum est à nostris Scriptoribus: (Latinis vt existimamus) *Hæc Athenæus.* Ex quibus apparet dubitasse illum quid esset cerasus apud Theoph. & an eadem quæ cratęgus, de qua egimus cap. de Sorbo Torminali, lib. histor. nostrę primo. Nec placet nobis à quibusdam in Gręco Athen. textu antiquo & versione Lat. mutata quę dicuntur de nucleo Diospiri & cerasi in contrarium sensum, quandoquidem ipsemet Theoph. ita habeat: aut monendum erat Athenæum habuisse Theoph. còdicem corruptum, quod tamen diligenter considerandum, priusquam certò affirmetur, nec classici Autoris textus tàm facilè immutandus. Non displicet quidem mutatio lectionis Melampyri in Diospyron, quia ex Theoph. desumpta, resque ipsa se ita habere videtur. Indignum profectò Athenæo iudicaremus, post cerasum & cratęgonà tradere de comaro & Memęcylo, & postea iterũ de ceraso, quasi congeneres essent plantæ, nisi & alibi apud eundem obseruassemus, eiusdem plantę historiam, interuentu alterius, & fortè nihil minùs quàm congeneris, diuulsam, quod in viro docto & ordinis saltem, si non methodi studioso, neutiquam ferendum. Nos ea quę de comaro scribit, in medio ferè illorum quæ citauimus, & in viribus citabuntur, relegauimus ad caput de Arbuto. An verò Guaiacana sit Diospyros, vt censet Dal. suo loco videndum: Sic itaque de tribus distinctis arboribus vno quasi tractu agit Athen. quarum prima est cerasus Theoph. altera Arbuti: Tertia (dicenda in viribus) est cerasi vulgaris, quam nec distinguit à ceraso Theoph. nec an eadem sit docet. Quod autem de Lucullo tradit, eadem & à Plinio de ceraso vulgari scribuntur

Græci gloriosi.

Cerasi etymon. situ nominis origo.

Athen. not.

Dal. not.

Athen. not.

Cerasi porrò & Diosc. meminit, pręter vires, nihil habens: & Varro, & Palladius, & Galen. qui & Diosphyra habet. Verùm quid sint Diosphyra apud Gal. considerandum, & diligentiùs perquirendum. Const. *διόσφυρα* Galeni eadem putat *Diosphyra.*

quæ διόσπυρα Theoph. de qua suprà mentio facta in descriptione Cerasi. Nec enim aliud tradit vel Theoph. vel Gal. de Diospyro vel Diosphyro (si modò sint vnum) quàm quòd ille quidem nucleum habere satis apertè insinuat, quandò cerasa ossiculum durius habere tradit, hic verò sua Diosphyra, quemad. & corna inter eos fructus recenset, qui exiguum quidem habeant alimentum, sed praui succi sint omnes. Vt suspicio aliqua sit Diospyra Veterum ad cerasorum aliquod genus accedere posse: difficile tamen, quid sint, definitè pronuntiare in tanta Autorum breuitate.

Rob. tamen Const. in Lex. liberè dicit διόσπυρος vel διόσπυρον genus est Cerasi de quo Theoph.

Nostrám Cerasum esse antiquorum. Gaza not. Hermolaus non separat Cerasum Theoph. à Pliniano atque adeò nostrate: Gazam verò redarguit, quòd apud Theoph. διόσπυρον Iouis flammam interpretatus sit, cùm Iouis triticum interpretari debuisset, si vocis vim exprimere voluisset. Sed nec Ruell. distinguit inter Theoph. Plin. & nostram Cerasum, quemad. nec Tragus.

At Anguil. in epist. Dubitas, inquit, an nostra Cerasa sint ea de quibus meminit Theoph: mihi etiam res suspecta est, quia nescio quid velint hæc verba: φύλλον δὲ ὅμοιον τῷ τῆς μεσπίλης: quia descri- *Mespili fol.* bendo Mespilum, dicit habere folia Apii: Postea loquens de flore ait: ἄνθος δὲ λευκὸν ἀπίῳ καὶ μεσπίλῃ ὅμοιον ἐκ μικρῶν ἀνθῶν συγκείμενον, πολῦ &c. Has notas nostris Cerasis non respondere, nec in foliis nec in floribus apparet: Aliorum tamen esto iudicium. *Hæc ille.* De mespilo suo dictum loco, & quid de illa foliorum comparatione sentiendum: nempe Setaniam intelligendam, vt & suprà dictum. Quam verò de floribus adducit difficultatem Anguil. est certè aliqua; nondum enim planè apertum est, quomodo flos Cerasi nostratis ex multis flosculis congestus sit. Quid si racemosam intellexisset Theoph. Aut, quid si pro ἀνθῶν, legendum sit φύλλων ita vt foliola florum, intelligantur. Iudicent docti.

Coniectura in Theoph.

Cratagus. Fuerunt, inquit Goropius qui putarunt cratægũ à Theoph. descriptum Cerasum nostram esse: quàm verè non iudico: id interim displicet, quod siluestrem Mespilum videri dicant.

Linguar. Synonyma. Cerasus arbor κερασὸς Græcis, & κέρασος fructus vt Const. interpretatur: & in Geopon. κερασία pro eadem arbore, vt idem explicat. Diosc. verò κεράσια Cerasa, pro fructu, & Cerasia, vt interpretes vertunt, pro eodem. κερασιῶν κόμμι vertunt gummi Cerasorum. Had. Iunio Cerasus κερασὸς *Gudgannioth. Hebr.* Græcè est. Iudæis, teste Trago, *Gudgannioth*, ex nomenclatura Eliæ Leuitæ. Arab. *Scrasie* & *Sarasie*. Germ. **Kirsen** vel **Kirschenbaum**: deme arboris nomen **baum**, & habes fructum. Belg. **Kerseboom** & **Crieckenboom** / **Kriecken** / **Kersen** / **Crieckẽ**. Ital. *Siregie*, *cerafo* Gal. *Hisp.* *Cerisier*, *Cerise*. Hisp. Castil. *Cerezas* aut *Guindas*: Catal. *Cireres*: Port. *Cereias*, aut *Gineas*. Bohem. **Wissne**. Hung. **Cherosnyosa**.

Differẽtiæ. Cerasorum multiplex differentia, à sapore, colore, figura, magnitudine, loco, autoribusque seu inuentoribus ipsis.

Aproniana. Actia Caciliana. Iuliana Duracina seu Pliniana. Lusitana. Variegata. Laurea. Macedonica. Cerasorum, inquit Plin. Aproniana maximè rubent: nigerrima sunt Actia: Cæciliana verò & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantùm sub arbore sua, adeò teneris, vt gestatum non tolerent. Principatus Duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs color è nigro ac rubenti viridique similis maturescentibus semper. Minùs quinquennio est, quod prodiere quæ vocant Laurea, non ingratę amaritudinis, insita in Lauro. Sunt & Macedonica paruæ arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert. *Chamæcerasus.*

Hermol. etiam quædam ad differentias pertinentia tradit, his verbis: sunt & Laurea Cerasa. *Amarasia* dicuntur vulgò, quasi amara Cerasia. Etenim Pomum ipsum non Cerasum vocari Seruius præcipit: Cuius & illa quoque verba sunt, Cerasium, inquit, & antequam è Ceraso vrbe Lucullus aduceheret; erat in Italia, sed durum, & Cornus appellabatur, quod postea mixto nomine Cornocerasium est vocatum. Sint autem Cornocerasia idem cum Duracinis genus, an verò Seruio credendum, qui Cornum in Italia Cerasium fuisse prodat, cùm alia res sit Cornus, alia cerasus omninò, satis ambigimus. Cerasiorum porrò discrimen alterum quod Romę Visulum appellant; frequentissimun in Germania & Gallia. *Herm. fer. Laurea cerasa. Amarasia. Cornocerasia. Duracina. Seruio. Visula. Viscina.*

Sed in Scythia ferè supra modum, vbi & Viscina Barbari cognominant, vt Pomponius Lętus, qui ea loca modò inuisit, constanter affirmat. *Hæc ille.* Videntur autem Viscina Barbaris dicta, eadem quæ Germ. **weechslen** vocantur.

Ruellius de Cerasorum differentiis sic scribit: Gallis horum Malorum varia notantur discrimina: quædam mediocri arbore; interdum pumila, quasi frutice (quam chamæcerasium dici puto) pendent: pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa, molli, succosa, osse intus duro, nucleo dulci. Hoc maximè grato placet acore, morosoque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malaciis, antequam maturescat expetitum. Hoc Francis tantùm cerasii nomen meruit. Reliqua varias sortiuntur appellationes. Quædam Pomo prodeunt proximo ex arbore grandiuscula; longiore petiolo, fructu multò acidiore & subacerbo cęterà simili: vulgus Merasia nominat. Ea nimio sui acremento respuuntur, vt alia, nimia sui dulcedine fastidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt, turbinatiore pomi figura, longioreque, pediculis longis, pluribus vna coeuntibus: baccis partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris: prædulci carne, ori iucunda, fragili intus osse, nucleo non insuaui. Sed hoc Malum longè acidis fugacius, primumque in Cerasiorum genere maturitatem sensit; vulgus nunc *Guinea*, nunc *Guindola* vocat. Sed inter ea habentur crassiora, alba carne, prædura, magna ex parte albicantia, prædulci gustu, callo corporis nucleo pertinaciùs hærente: ob hoc putarim Veteribus Duracina Cerasia nuncupari. Quæ in totum rubent, mollitie cedunt. Quæ partim albicant, partim rubescunt, cùm vtrisque societatem ineunt. Celeriùs inarescunt, quæ molliori constant carne. Inueniuntur & alia in siluis & & nemoribus, nonnunquam in dumetis & cultis, baccis paruis, multùm infra dictorum magnitudinem: callo carnis rotundiore, ossibus appresso, parte Soli obuersa rubescente, auersa candicante, sapore dulci quidem, sed dilutiore: ruri familiaria, spontè nullo humano cultu nascentia. Alia nigerrima, quibus succus inest, sanguineus, ea vescentiũ manus & labra sanguine suo & Mororum modo, inficiunt: vtraque Sessiana ruta vocant. Sed posterius hoc Veteribus Actianum dici putauerim, vt prius illud forsitan Cæcilianum, curtato [vt in Gallia plerumque fieri solet] vetere vocabulo, ac Cessianum pro Cæcilianũ concisum proferentibus. *Gallis cerasa. Chamæcerasa. Cerasa. Acida oblonga. Merasia. Dulcia. Guinea. Guindola. Duracina. Rubra. Varia. Siluestria rubra. Nigra. Sessiana. Actia. Cæciliana.*

Germaniæ vsitata Cerasa Tragus describit: Inter varia, inquiens, genera vel appellationes pri- *Germ. vsit. Cerasa Tragi.*

mum locum obtinent apud Germanos, quæ pūnicei sunt, seu spadicej coloris, acidi saporis, Amarellen /Wiechslen/ Weinstell ijsdem appellata. Hæc fortè sunt, quæ nonnulli Macedonica, Merasia & Gindola vocant. Acida verò & vulgaria cerasia Emmerling vnd Bloderkirsen Germ. dicta, fortè Aproniana appellari poterunt. Nigra, Germ. Wildvogelkirsen/ Cerasia Actiana Latinis nominantur. 4. Quæ iucundissimi sunt saporis, & Germ. Großbundtkirsen nominantur, Iuliana Lat. dicuntur. Rotunda cerasa, Cessiana & Cæciliana: Dulcia planè; cuiusmodi sunt alba, Ger. Wißkirsen. Duracina & Pliniana, quæ Lauro insita fuere & amara prorsus sunt Laurea, & Amarasia nuncupantur.

Fuchsius aliter distinguit, dicens: Multa cerasiorum sunt genera: in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maximè rubent, suaque voce illis dicuntur Amarellen. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem illorum lingua Wiechsel. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimque rubent, partim nigricant, à nonnullis priuatim Kirsen / vel Kriesen appellantur. Quæ in vtroque genere nigra sunt, ea vescentium manus & labra succo suo, qui sanguineus est Mororum instar infitiunt.

Cordus tradit, austera & maiora; quæ non in magnis arboribus nascuntur, esse ea, quæ è Ponto primùm in Italiam Lucullus attulit. Quæ verò dulcia sunt & in proceris arboribus nascuntur, sponte sua vbique in Germania prouenire. Duracina Plinij autore Cornar. etiam hodie durant, suntque ea, quæ ad Rhenum Rincauiana, aut etiam Maguntina appellantur. Hæc oblonga sunt, & cum albore rubent in perfecta maturitate quæ ipsis circa mediū ferè Maium contingit, & omninò præcocium generis sunt. Chamacerasa vt scribit Alex. Bened. vulgus Mariscas ob morbi similitudinem fortè vocauit, aut morbum pomi nomine: alij Laurocerasa vocare maluerunt.

Dod. hæ sunt cerasorum differentię. Prima magna & procera arbor siluestris, cui fructus quidā rubent, alij nigricant, sapore dulces. Præcoces olim vocabat, in hist Gal. Cerasum Theoph. & Gallicè *Guignier* & *Guigne*. Altera: Cerasus magnis folijs, humilior, hortensis, ceraso maiore, carnosiore, dulci, & colore vel rubente, vna tantùm parte albidiore: vel nigro: vulgò Hispanicum cognominatum, fortè Lusitanicum Plin. quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. Olim Dod. vocabat chamęcerasum, Gal. *Grosses Guignes*, *Cerises d'Espagne*. Brab. Spaensche Kersen. Tertia: Cerasus, prioribus humilior ac tenerior: caudices tenuiores: cerasum rotundius, carnosius, sapore vinoso, acidulum, quod rarius est. Est autem & in hoc & nonnulla varietas alia: quæ etenim citra insitionem nascuntur aut in alias eiusdem generis insitæ, magna admodum cerasa frequenter ex breuibus pediculis dependentia gignunt, quę subinde adeo magna sunt, vt XVI. vel etiam plura suorum officulorum pendeant. Earū verò quæ in siluestrē siue priorem cerasum (quod sæpè fit) inseruntur, Cerasa minora sunt, & longioribus hærent pediculis. Citiùs autem maturitatem hæc assequuntur: ossicula vero istorum minora sunt, quàm superiorum. Amarenas posterior ætas huius tertiæ cerasi fructus nuncupat, vel etiam Merendas: Italorum plerique *Marasche* & *Amerine*: alij *Marchiane* vel *Duracine*. Germ. Amarellen: & quæ nigra sunt, Wiechslen / Weinstel Brab. Criechen alibi; in Belgio etiam Kersen. Ad Duracina Plinij videntur referenda Cæciliana: Item Actia nuncupata. Olim Dod. hæc dicebatur Diospyros siue Iouis flamma Theoph. interp. Gaza, Gall. *Griotier* & *Griotes*. *Hac ille*, qui nobis obscurè ac intricatè satis de cerasis scribere videtur.

Duracena.
Caciliana.

Tabern. quinque icones cerasorum proponit, cum his titulis. 1. Bundtkirschen, Cerasia Pliniana. 2. Spanisch Kirschen: Cerasia Hisp. 3. Amarellen Kirschen: Cerasia acida. 4. Wasserkirschen: Cerasia aquatica. 5. Schwartzkirschen, Cerasia nigra.

Tabern differentia.

Schuuenckf. in Silesia prouenientia cerasa hæc proponit. 1. cerasus silu. cerasa Cæciliana Plin. Amaralia & Laurea rubra & nigra, duriuscula, nonnihil amaricantia 2. Cerasia hort. dulcia, rubra seu cæciliana. 3. cerasia nigra, Actiana: 4. Cerasia Hungarica, Hispanica, Iuliana Plin. Grosse Vngerische Kirschen / Spanische kirschen. 5. Cerasia Italica, acidula, acidodulcia, Pliniana, Welsche kirschen: Weisse kirschen/ Weinscurlechte kirschen. Hæc omnium sunt suauissima, quę in culinas veniunt: rubent. 6. Cerasia austera, Amarena, Aproniana, fructu acido Amarellen: Weichsel vulgò. Oportet autem Schuuenchfel. egregiè cognita habuisse cerasa Plinij, quòd tam categoricè de ijs pronuntiare audeт. Et, quod magis, differentes species ad eiusdē cæciliana refert, siluestria & hortensia, & tam rubra quàm nigra, amaricantiaque; item dulcia. An hæc omnia ex pauculis illis Plin. verbis extorquere potuerit, vt tam certò ipsi constare possit, docti videant.

Differ. schuuench.
Caciliana.
Amaralia.
Laurea.
Cacil
Actian.
Hun ar.
Hispan.
Iuliana.
Amarena.
Aproniana.
Suuenckfeld. not.

Sed Matth. consulamus, qui & Italiæ Cerasia & alia quædam celebrat. Inter cerasa, inquit principem sibi locum vendicant, quæ Hetruscis vulgò *Marchiane & Duracine* vocantur: tametsi horum alia maiora, alia saturato colore rubeant, alia verò potiùs albicent. Quæ autem Plinio Iuliana, nobis verò vulgo *Acquaniole*, hoc est, aquea dicuntur, in nullo sanè habentur pretio, quandoquidem adeò sunt tenera & fragilia, vt nisi sub arbore sua comedantur, facilè gestatu collidantur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, orique ingrata. Quæ autem, quòd admodum nigricent, *Corbine* nos vulgò vocamus, Plinius verò Actia & Cæciliana, cùm sint duriuscula & dulcia, gustatu habentur non iniucunda: veruntamen quòd manus, dentes ac labra atro colore inficiant, discumbentesque deturpent, mensis rarò apponuntur. Sunt & cerasa, quæ vno tantùm petiolo ternas, quaternas, quinasue baccas sustinent: quinetiam quæ racematim vuæ modo proueniunt, quorum imagines misit ad me Calzol. ac quæ peculiariter in hortis, vineis & viridarijs habētur, viribus & qualitatibus ab alijs cerasorum generibus non differunt. In cerasiorum genere numerantur & illa, quæ Romæ *Visciole*, Senis *Amarine*, & in alijs compluribus Italiæ locis *Marasche* vulgò nuncupantur, à sapore (vt puto) dicta, quòd non iniucundi amaroris tantillum resipiant. Horum porrò varia notantur genera, quæ etsi omnia sibi acidum asciscant saporem, hæc tamen eius plus, illa verò minùs habent. Rura Tridentina ea *Marasche* vulgò nominant, quæ minùs acida gustu deprehenduntur, quorum genus quoddam admodum gratum habetur, quippe quòd in ijs acidodulce sit admistum, ob idque illa palato maximè placeant. Quædam præterea inibi *Marine* & *Marinelle* co-

Differentia. Matth.
Italia cerasa.
1.
2.
Marchianæ, horumque varietas.
3.
Iuliana.
Corbina.
4.
Actia.
Caciliana.
5.
Cerasa vno ped sculo plura.
6.
Cerasa racemosa.
Visciola.
7.
Amerina.
Marasche.
8.
Marina. 9.
Marinella.

gnominantur, quæ & minora & rotundiora sunt, & breuiori pediculo appensa, gustu nihil ferè prædictis reclamante. Est & horum tertium genus, quæ vulgus illud *Verule* nominat, longiore pediculo, bacca etiamnum cæteris crassiore, gustu acerbo, & admodum acido, colore perpetuò ruffescente, nec vnquam in atrum vergente, etsi cætera, vbi plenè maturuerint, in atrum rubescant. Est etiam Pumilum siluestre genus: sunt & siluestria quibus plerumque vescuntur aues.

Verula. 10.
Pumila. 11.
Siluestria. 12.

Lacuna Hispanus Cerasa in dulcia, quæ in Castilia propriè *Cerezas* dicuntur, in acida siue austera, & in acidodulcia discriminat: tertij huius generis, sapore, magnitudine & colore innumeras differentias dicens: nec tamen quales eæ sint addit, nec de in Hispania nascentibus Cerasis specialiùs quicquam tradit. Eidem quoque assentiri neutiquam possumus tot acidodulcibus differentias tribuenti. In dulcium enim genere multò plures differentiæ, quàm in vllo reliquorum.

Lacuna not.

Cæsalp. Philosophicè ac verè Methodicè Cerasorum differentias colligit, sic: Cerasi differentiæ, *ex colore*: nam quædam in maturitate parum rubent ex candido: quædam magis: alia ex rubro nigricant, tingente succo. *Ex sapore*; alia dulcia: alia amaritudinis quid retinent, non tamen ingrata, Amarena vocant: alia acidula, Agriotta appellatâ: alia pulpam duriorem habent; Duracina vocant: alia teneram & aquosam. *Magnitudine* quoque & *paruitate* differunt, non solùm fructus, sed & arbores: nam Amarenæ & Acidulæ breues sunt, pediculo quoque breuj, licet fructus non minor sit cæteris. Cerasus Theoph. &c: Plin. videtur per *Laurea* significare nostra *Amarena*: per *Macedonica* autem ipsa *Acidula*. Chamæcerasus incomperta adhuc. *Hac ille.*

Differentia Cæsalp. A Colore: A sapore Amarena. Agriotta. Duracina. A magnitudine. Laurea. Macedonica. Chamæcerasus

Had. Iunius quoque Neotericorum Cerasa quædam Plinianis accommodare studet, eaque nationum synonymis prodit, hac ratione. Cerasum actium: ἄκτιον κεράσιον. Ger. Schwartz Kirschen. Belg. Kiercken / Schwartz Kircken. Gal. *Grinche.* It. *Corbine.* Cerasum Apronianum Plin. quod maximè rubet. Ger. Amarellen. Belg. Roode Kersen. Hisp. *Cerasa ambrunesa Nebrissensi.* Cerasum Duracinum. Ger. Spanische Kirschen. Belg. Spaensche Kriecken. It. *Marchiane, duracine* Hetruscis. Hisp. *Cereza dura ó uesta.*

Differentiarũ quarumdam synonyma. Actium. Aproniamũ. Duracinũ.

Sed restat vt & nobis obseruatas differentias graphicè depingamus, adiectis etiam differentiarum varietatibus.

CERASVS SILVESTRIS, FRVCTV RVBRO ET NIGRO.

Descriptio. Cortex. Materies. Folia. Flores.

Cerasus siluestris communiter dicta, vulgaris notitiæ arbor, procera, recta, cortice obducitur exteriore spadiceo aut cinereo, maculoso, læui: interiore virente, sub quo materies firma, subruffa. Folia loti oblonga, Pruni foliis longiora, densè crenata, splendida, subamara. Flores ex eadem quasi vagina plures simul iuncti, pediculis tenuibus sequiuncialibus aut sextantalibus, nonnihil rubentibus, ex foliis quinque candidis, & vt in Piro cauis, [quid si hæc cauitas sit illa ipsa, causa propter quam Theoph. flores fauaceos dicit? de qua re antea] in quorum medio capillamenta multa alba, apicibus Croceis donata, (quid si rursus per hæc capillamenta minutulos flosculos intelligat, ex quibus florem Cerasi coagmentatum dicit?] quibus longior stylus in imo calyce surrigitur, oris in quinque lacinias reflexas, non nihil purpurascentes, diuisis. Ex hoc stylo obseruauimus hortulanum ingeniosè prædicere solitum Cerasorum futuram penuriam: sub eo enim



latet fructus rudimentum, quod frigore affectum facilè nigrescit, remanentibus nihilominus aliquandiu integris, nullaque iniuria tactis florum foliolis. Fructus succedit rotundus, unciali amplitudine inferior, dulcis, magnitudine & colore diuersus, in quo ossiculum, orbiculatum, læue, durum, dentibus tamen fragile, nucleum continens album, exacutum, amaricantem, flauescente tunica contectum. Gummi stillat, flauum, ruffum, & densum.

Obs. Fru. Gum.

Ex hoc potiss. genere meliora nostri torrent, & Electuar. conficiunt, pro puerorum cibo ac condimento. Hæc, quàm syluestrem dicimus, quadruplici varietate potissimùm differentes fructus gignit: Rubrum & nigrum; & vtrumque vel maiorem & carnosiorem, vel minorem & macriorem. Maior tam ruber quàm niger dulcior est cæteris, cultu talis, vt equidem censemus, effectus. Minor, nullius vnquam cultus gnarus, tam ruber quàm niger, plerumque amaricat, sed eatenus, vt præualente dulcedine haud sit ingratus. Sunt tamen quidam horum qui in umbrosis proueniunt, vix vllo vnquam Sole illuminatis, quorum fructus haud cuiusuis palatui sapiat. In qua quidem latitudine à perfectè dulci & carnoso, ad amaricantem & macilentum, plurimas inuenias varietates.

Fru. varietas. Ma... Ma...

Monspelij rubra parua obseruauimus & alibi: sed præcipua dulcedine grata. Amaricantia, tam rubra, quàm nigra, passim circa Basileam proueniunt in Dumetis, siluis & montosis. Obseruantur etiam huius generis diuersæ varietates in valle Petrina Episcopatus Argent. Circa acidos fontes, & alibi locorum. Tam macra, quam carnosa rubra, vulgò siluestria. Rote wilde Kirsen appellantur. Nigra quoque vtriusque varietatis, Schwartze wilde Kirsen.

Loc. Cas. rubi... cra...

In hoc genere etiam Cerasa alba, parua dulciaque in Alsatia alibique obseruauimus, & in hortum Montb. E.C. seuimus. Sed ex prędictis pręcipua gratia videtur esse cuidam generi, cuius fructus, magnus, ac rotũdus, caro satis firma, exteriùs partim albidus, partim rubens, sapore dulci quales in prędicto horto, & aliis quibusdam lautioribus Germaniæ hortis coluntur.

Cer... Ma...

Hæc videntur esse Trago Gantz süßen Kirsen / Als die weißen: dulcissima sicut alba, Durarina & Pliniana. An Ruell. Guinea nunc Gundola? Tabern. Cerasa Pliniana, Bundtkierschen. Videas & in prædictis, ipsa etiam officula, magnitudine & figura variare.

Du... Ossi... vari...

CERASA DVRACENA OBLONGA.



Speciosus hic Cerasorũ fructus, magnus est, oblongus, ad cordis figuram aliquatenus accedens, carne dura, solidaque, dulci, coloris ex albo rubelli, nucleo magno. Eiusmodi Lugduni obseruauimus Maii principio. Priùs etiam videramus in Valle Thelina Rhætorum, matura Iunio. Item Monspelii. Sed rara ibi. Sata quoque in horto.

Hæc videntur à sequentibus autoribus sic vocari. Cerasa Hetruscis, vulgò *Marchane* & *Duracine*, Matth. Cerasa Duracena, & Vngarica dura, Gesn. Cerasia Duracina, Ruell. Cerasa Hispan. Spannische Kierschen Lob. & Tab. *Duraines* Lugdunensibus.

CERASA ACIDA RVBELLA.

Ex maioribus Cerasis sunt, quæ acida, rubro colore dilutiore, carne haud admodum dura vel compacta. His sapor valde gratus, præsertim probè maturis, non nimiùm acidus, sed quodam modo vinosus; quamuis alia aliis & in hoc genere acidiora, quod cultui dicandum iudicamus. Fructus breui pendet pediculo, & quàm reliquorum ferè, crassiore. Arbores ipsæ haud proceræ, nec rectæ, nec in multos ramos brachiatæ, vt dulciũ, sed humiliores multò, quorum & minimæ, atque adeò paucorum annorum, fructum ferre consuenerunt. Ramuli etiam non tenues sunt & flexiles, vt in acidis nigricantibus. Ipsa quoque folia rotũdiora videntur, quod Lobel. insinuasse videtur, quando satiui rotundiora scribit siluestribus. Gũmi ex se fundit lucidum, aurei penè coloris. Huic radix rependo latè se diffundit, areasque & vicina loca suis stipat stolonibus, qui transplantati & culti in arbores excrescunt. Lignum quoq; & rami multò fragiliores minusque flexuosi, quàm cæterorum: proinde periculosum has arbores cõscendere.

Fortè hæc sunt Macedonica Plinij, nisi quis malit eiusdem Chamæcerasum dicere, quamuis prior sententia magis arrideat. *Audiamus Herbarios.*

Cerasa austera & maiora è Ponto primùm in Italiam à Lucullo translata, Cordo. Chamæcerasus, quæ Francis tantùm Cerasij nomen meruit, Ruellio. Cerasorum 1. genus Amarellen Fuchs. Emmerling & Bloderkirsen / possent esse Aproniana Trago. Cerasa acida, rubentia, dilutiora, Amarella dicta vulgò Gesn. qui iudicat esse Plinij cerasa Macedonica paruæ arboris, quas ideò & Nanas ac pumilas dicere possis.

Videtur autẽ Gesn. per Chamæcerasum eandem intelligere cum Ruell. quæ vt plurimùm valdè parua & humilis remanet, & quodammodo fruticat. Idem Gesn. eandem putat, quàm apud Misnicos Z*arga* colunt: nos verò illam, de qua mox, vt ex Cordo colligi posse videtur. Cerasa ruri Tridentino *Marache* dicta, minùs acido gustu: quorum genus quoddam acidodulce. Quædam præterea inibi *Marme* & *Marmelle*, minora & rotundiora, Matth. Cerasa acida rubra, modò nigra, *Griotier*: fructus *Griotes*, à Theoph. *διόσπυρος*, Dod. in hist. Gall. Nobis tamen videtur duo genera Confunderet: neque enim descriptæ differentiæ vllum vnquam nigrum fructum cognouimus, nec apud quenquam autorem legimus. De nigris postea dicetur. Idẽ in hist. Lat. De his, inquit, sub Cerasi 3. specie fructu rubente: Amarenæ tertiæ, Cerasi fructus, Italorum plerique *Marasche* & *Amerine*: alij *Marchiane* vel *Duracine* Germ. Amarellen weichelkirsen & weichselkirschen Lonicer. quo tamẽ nomine alibi nigra acida designant. Cerasa acidula, *Aigrettes* dicta; Pen. & Lob. Macedonica Cerasus Clus. Basilienses & Alsati plerique zame kirschen quasi dicas, domestica aut cicurata cerasa, vocãt. Lugdunenses *Des griottes*. Montbelgardi *Cerises Priuées*, Emmere Tigur. autore Gesnero.

Varietas.

Diospyros.

Dod. not.

Macedonica cerasus, teste Clusio, Abundat passim in hortis. Per Pannoniam & Austriam in agrorum & vinetorum marginibus frequentissima, raro ad trium cubitorum altitudinem accedit, nihil in reliquo à vulgari, quæ acerbum & rubrum fert fructum, differens. Basileæ & in Alsatia alijsque multis locis abundè suppetunt. Vidimus hoc genus etiam Monspelii, sed macrius ferè & acidius, quàm in his locis. *Locus.*

Matura fiunt post dulcia. Vidimus aliquando ex solis fieri Vinum, & pultem, quæ tamen non diu seruatur. Exiccantur etiam ad vsum hyemalem pro offis. *Tempus* *Vinum.* *Pul.*

Condiuntur etiam melle vel saccharo integra, præsertim Lugd. Geneuæ, etiamque à nostris, ad ægrotantium, præsertim febricitantium, sitim admodum expetita.

CERASA ACIDA NIGRICANTIA, SOLIDIORA, TARDIVS MATVRESCENTIA.



Inter lautiora quidam hoc Cerasi genus habent, cùm ob vinosum saporem, tum ob carnis soliditatem, vt equidem censemus. Non est his ea arborum altitudo quæ siluestribus Cerasis. Ab arboribus acidorum multùm quoque differunt. Non enim solent in magnos ramos diuidi & extẽdi, sed ramulis tenuioribus, quàm cæteræ omnes donatæ sunt, pendentibus ferè, & ad Betulam quodãmodò accedentibus. Fructus ex longiusculo, pediculo magni nigri aut ex nigro spadicei, suo suc- *Descriptio.* *Vt differa à cæteris.* *Fructus*

co inficientes, carne firmiore, acidâ valde, multùm astringente.

Hic fructus, antequam ad perfectam maturitatem perueniat, quatuor ferè colores distinctos ostendit: primò viridis est: mox rubet, quo in statu acerbus valdè & amarus est: tertiò atropurpureus fit in spadiceum: & tandem ex spadiceo pleniùs nigricat, præsertim probè maturus. Is enim color maturitatis nota perhibetur. Officulum continet quale cæterorum, atque adeò durius esse videtur, nucleum continens minùs amaricantem. Radices arboris reptantes sunt, & ex se stolones ac prolem, vt acidæ rubræ, emittunt.

Ossiculum. *Radix.*

Synonyma. *Macedonica.* *Visula.* *Amarena nigra.* *Merasia.*

Fortè sunt Macedonica, Merasia & Guindola, κερώνια, Amarellen / Wiechslen, & Weinstell Germ. Trago. Cerasa acida nigricantia solidiora, quæ *Visula* dicunt, Gesn. Cerasi 3. species fructu nigricante, *Amarena nigra*, quæ nigra sunt, Wiechslen, Weinstile Germ. Brab. Crieckens: Gall.*Griotes*, Dod. Cerasa vulgò *Merasia* Ruell. Cerasor. 2. genus, Fuchs. Cerasa vulgò *Verule* Matth. An Iul. Scalig. cerasum grandissimum, adeò serum vt penè cum vua maturescat. Merasum vocant illud seriùs maturescens cerasum, austero fructu, nigro: *Vnga r. me ysa*.Clus.

Locus.

Basileæ & alijs German. locis in hortis colitur haud insolens: colimus & in horto Montb. copiosè, alioqui eo loco non vulgata sunt. Commodè exiccantur pro siticulosis febrientibus: Pulpam etiam excoquunt Basilienses. Parant ex ijs contusis cum ipsis adeò nucleis, & mixtis cum bono vino, id vini genus, quod tempore caniculæ in delicijs habent, nomine Wiechselwein. Nos etiam sæpiculè parari iubemus hac ratione. Ex cerasis contusis vnà cum nucleis succum manibus tantùm expressum vino admiscent, materiem in massas pomi magnitudine coactas in furno torrent, & demum in oblongo sacculo linteo per dolij os immittunt, sed modicè refrigeratam. Sapidissimum fit, & nescio quid aromatici ex nucleis contusis atque tostis præ se ferens: siticulosis potatoribus æquè ad luxuriam quàm sitim commodissimum.

Vsus. *Vinum Cerasinum.* *Parandi ratio optima.*

Porrò huius arboris fructus pulchellam varietatem obseruauimus: quippe prædictis maiora sunt, sed pediculo breuiori, minùs astringentia. in horto. Ill. C. VVirtemb.

Varietas arboris huius fructus.

CERASVS PVMILA.

Descriptio.



Pvmila Cerasus meritò vocetur, fruticulus cubitalis vel bicubitalis, aut certè non multò altior, cortice coloris ex spadiceo cineracei, ramosus. Folia Cerasi, sed multò minora, paulò semuncia latiora, vnciam longa, per ambitum crenata, mucrone obtusiore, plura ex eadem gemma prodeuntia: parique pa-

Folia.

cto ex eodem puncto longis pediculis hærentes flores plures, candidi, Cerasorum, minores. Fructus itidem illis similes, sed multò minores, austeri.

Flo. *Fru.*

Clus. sic describit. Variæ altitudinis inuenitur Chamæcerasi frutex: nam interdum in cubitalem, bicubitalem, aut ampliorem magnitudinem attollitur, vmbrosis videlicet locis & tenui solo: sicc̃ioribus autem locis, & iuxta semitas plerumque supra pedalem altitudinem non assurgit. Tenues & lentos habet ramulos seu virgas nigricante ex cinereo cortice obductas, quæ ex interuallis quædam tubercula & veluti gemmas proferunt, vnde tanquam ex cachryc, aliquot exigua foliola Myrti Tarentinæ folijs æqualia prodeunt, simulque flores bini, terni, quaterni aut plures sese explicant, candidi, quinque foliolis constantes, multis in medio staminulis prædit, Cerasi vulgaris floribus persimiles, minores tamen: infra hos flores, atque etiam in extremis virgis, ex alijs tuberculis exeunt sine floribus folia superioribus maiora, Cerasi vulgaris acerbo fructu foliorum formam imitantia, & in ambitu similiter crenata, longè tamen minora, & atra viriditate splendentia, subamari gustus. His succedit exiguus fructus, rotundus, carnosus, maturitate ruber, exiccantis minusque grati saporis, quàm sint acida cerasa, osseo intus nucleo. Radix crassa, longa, dura, paucis fibris prædita, profundum petens, & quæ difficulter erui possit.

Desc. Clu. *Ra.*

Proueniunt, autore Cordo, spontè Saxoniæ varijs locis non longè ab Hala, paruæ, & binos cubitos rarò excedentes cerasi, fructu mediocris magnitudinis, quas non sine causa Chamæcerasos siluestres appellare possumus. Et Matth. Cerasorum silu. pumilumque genus, inquit, nulla adhibita cultura Ananiensibus & Tridentino agro ac etiam in Bohemia circa Pragam & in Austria circa Viennam secus itinera & prope sepes spontè prouenit, nihil prorsus tū colore tū etiam sapore ab illis dissidens, quæ inibi *Verule* vulgò uocantur. Hæc breui pediculo pendent in arboribus admodùm pumilis, tantæque breuitatis, vt raræ, uel potiùs nullæ dodrantalem æquent mensuram. Quo factum est, vt crediderim (etsi id pro comperto asserere non ausim) hæc eadem esse, quæ Plinio Macedonica dicuntur. Cæterùm ego horum plantam chamæcerasum potiùs vocauerim. Baccæ cùm cæteris austeriores haveantur, etiam cæteris sicciores iure fuerint, magisque astringentes.

Syn. *Lo.* *Ve.* *Ma.*

Græcis χαμαικέρασος: It. *Ceregio nana*: *Ciregie saluatiche*. Ger. wilde Kirschen

Ce. Na.

Eiusdem cum Cerasis generis (ait Lob.) Chamæcerasus in hortis Belgicis densè fruticat: omnia Cerasi similia habet, sed quadruplo minora: fructus austerus est.

Chamæcerasus Plin. Clus. Vngaris Vadmegy/ id est, silu. Merisus. Clusij figura non respondet descriptioni: dicit enim folia serrata, qualia etiam erant pingenda, etiamque in nostra, quam ex Lob. damus, amanuensis culpa, cùm potuissemus meliorem dare, ex ipsa planta. Chamæcerasus Dod. Taber. Schuenckf. cui etiam cerasus humilis. Ger. Erdweichsel: Wildekirschen Tab. qui nihil præter iconem habet & nomen. Gal. dici posset *Cerisier nain*.

Apud Gallos autore Clus. spontè non nascitur, sed passim in Pannonia, Austria inferiore, & Morauia, editioribus siccisque locis: ad vinetorum etiam in collibus sitorum margines, & iuxta publicas vias. In Bohemia videre non meminit. Habetur

Lo.

bentur & in horto Stuckardiano E.C.Wirt.acidissimi saporis, vt ait D. Schvvartz, quæ principio Iunij nondum erant matura. Eadem vidimus in horto Seb. Volmarij Eslingæ. Stutgardiâ translata in hortum Montb. D. Hochstetter Pfortzhemiæ ostendit in horto. Accepimus pulchellos ramos à doctiss. Medico & Botanico D. Agerio, Argentinensi, nomine Chamæcerasi Pannon. Clusij.

Tempus. Floret Aprili cùm primùm folia germinare incipiunt. Fructum Iunio, interdum etiam Iulio demùm maturat.

CERASVS FLORE PLENO.







PVlchra cerasorum species est, si vel flores tantùm spectes, qui rosarum aut Balaustiorum modo pleni sunt, quales aliquando Lugduni vidimus. Aiunt minus fœcundam esse cæteris. Et ratio in promptu. Magna enim vis absumitur in flores. Considerandum an etiam fructus & arbor ipsa à cæteris differant. Multi quidem depingunt, sed nemo hactenus, quod sciamus, describit. 1. *Cerasa sine foliis.* 2. *Cerasus vulgaris duplici flore.* 3. Cerasi *alia species maior*, pauciores fructus edés. Belgi Crickboome sondern bladern/Vroech bloyende. 2. Gemeine Crickboome/ mett Dobbel bloemen. 3. Criecheboom met groote ende seer dobbel lüttel Vrüchten Voortbrengsen. Figuras, vti dictum, proponunt floribus plenis & appictis etiá fructibus, sine descriptione. Lob. nou. 1 Cerasus præcox, Kirschen. 2 Cerasus multiflora, Kirschen. 3. Cerasus multiflora secunda Kirschen. Taber. Sed bonus hic vir non docet discrimen harum differentiarum: icones ad imitationem Lobelianarum factæ: omnibus appicti flores pleni, additique fructus. Tabern.

CERASVS VNO PEDICVLO PLVRA FERENS.



CERASVS RACEMOSA.



Descriptio. IN verè regio & instructissimo Ill. Ducis Wirtemb. horto Stutgardiano duæ coluntur Cerasi species, rubra scil. & nigra: quæ modò duos, modò tres, sæpè etiam quatuor aut quinque vno pediculo proferũt fructus, & ante ipsos, flores vulgatis similes. Surculos in hortum Mõtbelg. inserẽdos curauimus, & iam fructum ferunt nigrum. Ferunt Vintoduri Tigurinorum prouenire, esui iucunda.

De his & de racemosis sic Matth. Cerasa racemosa Hetruscis *Ciregie grappel se*: cæteris verò Italis *Ciregie del Graspo*: sunt Cerasa, quibus vno tantùm pediculo, ternæ quaternæue baccæ continentur: quibusdam etiam racematim in vuæ modum proueniunt. Habentur peculiariter in Locus

Locus. hortis, vineis ac viridarijs Italiæ. Qualitatibus & viribus non differunt à cæteris generibus Cerasorum.

De ijsdem Lob. In viretis quibusdam Belgij visitur cerasus, vno pediculo plura cerasa gerens: Synonyma Criecken viele aen een steelken. Cerasi 5. species, cuius iconem Matth. exhibet, cerasa complurima racematim cohærentia ferens, quam idcirco racemosam vocant.

Dod. Hist. Lugd. quoque vtramque habet; prædictis nominibus. Icon cerasi vno pediculo plura cerasa proferentis ex ipsa planta parata est. At ea quam pro ceraso racemosa exhibemus, nobis absentibus fuit desumpta ex Lob. qui proposuit pro ceraso auium racemosa: verùm nobis minùs placet pro ea. Icon. Quandoquidem iam sculpta erat ne otiosa maneat, locum cerasi racemosæ Matth. tantisper occupet, donec aliquando succedat melior. Germ **Viel Kirschen an einem stiel**, cerasia vno pediculo plura. Item: **Rot Fogelkirschen**: Taber:mot. Cerasia racemosa rubra secunda Taber. qui duas habet icones; sed more suo sine descriptionibus. Germ. nomen cerasi auium facit, vt ignoremus quam intelligat Taber. Auium cerasum racemosam rubram non vidimus, nec de ea quicquam audiuimus. Si colore tantùm fructus differt à nigra, de qua postea, proprio capite, non erat opus icone. *Hactenus de differentijs cerasorum.*

Cerasorum locus & Tempus in genere. Cerasus, autore Plinio, Septentrione frigidisque gaudet, itemque aquosis montibus. Cerasi eodem tradente ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. Ab vrbis anno DCLXXX. is primùm vexit è Ponto: annisque CXX. trans Oceanum in Britãniam vsque peruenêre. Eædem, vt diximus peregrinæ, in Ægypto nulla cura potuere gigni. Dixerat, quidem antea cerasos, vt & Persicos peregrinas, sed nusquam Ægypti solum dedignatas, præterquam hoc loco. Mirum tamen non est, in tam æstuosa regione, siquidem frigido gaudeant cœlo. Porrò Virg. ætate, & sine dubio ante eum, cerasi frequentes fuerant in Italia, vt patet ex his eius versibus, Geor. l. 2.

Pullulat ab radice aliis densissima silua:
Vt Cerasis, Vlmisque: Etiam Parnassia Laurus.

Intelligit autem stolones, quos à radice expãsa emittunt. Plinio quoque de loco adstipulatur Palladius, sic scribens: Cerasus amat coeli statum frigidum, solum verò positionis humectæ. In tepidis regionibus parua prouenit, Calidum non potest sustinere. Montanâ vel in collibus constitutâ regione lætatur. In Gallia, vt scribit Ruell. adeò frequens est; vt etiam siluæ eâ scateant, sed omninò exilior humiliorque, quàm Pliniana illa. Iam suprà diximus ex Athen. à Cerasunte Pontico municipio, primùm arborem hanc in Italiam translatam, fructumque gentilitio nomine *Cerasium* appellasse. At hodie tam in Italia quàm Gallia & Germania adeò frequens vbique locorum hæc arbor, nullóque negotio prouenit, vt etiam siluæ nonnullæ ea scateant, vti dictum. Nullaque arbor est, vel Matth. teste in Italia hodiè, quæ vulgò notior sit. Est & frequens in omnibus hortis sed ex species, quæ magnos ferunt fructus *Guignes, & Griotiers* dictæ cerasi, in hortis tantùm plantantur. Cerasus autem ferens paruas *Grignes* Dodonæo, quam nos siluestris generis fecimus, vt plurimùm prouenit iuxta agrorum & uiarum limites, itemque in siluis.

Lusitania, inquit Amatus, vt placet Plinio, bona fert cerasa: sed quod equidem meminerim, nusquam meliora habentur cerasa quàm Lugduni. Porrò acida siue acria cerasa apud Salamanticam Hispaniarum gustui gratissima reperiuntur. Quod de Lugdunensibus tradit Amatus, nobis non improbatur: sapidissima enim & ipsi eius loci Cerasa deprehendimus, fortè ob loci temperiem, agrique bonitatem, & quæ non minima fortè bonitatis causa, ob diligentem cultum. Basilienses quoque multa genera habent, & certè bona. Geneuæ etiam vulgaria aliquot genera. In horto E.C. Montb. varia cerasorum genera colimus è varijs locis conquisita: nec desunt nobis insitæ etiam.

Florent in Germania omnes Aprili: non dubium in Italia & calidioribus, vt aliæ pleræque arbores, citiùs florere. Fructus maturant Iunio & Iulio, pro specierum varietate. Maio optima comedimus Romæ: estque omninò hic fructus qui inter primos è Pomis colono gratiam annuam refert: Monspelij Martio florentem obseruauimus, fructus maturos Maio, qui ex vicinis montibus tamen adferebantur, alioqui circa vrbem non abundant.

Facilis est cultura & plantatio cerasorum. Seruntur enim nucleis seu pomis, & inseruntur surculis. Seritur autem Malorum & Pirorum more. Insitione tamen potissimùm lætatur, nec vnquam bonum dulcemque dabit fructum, nisi priùs insita, ut Florentinus cum Theod. Dorst. tradit. At nos contrà sæpiùs in syluis optima Cerasa dulcia comedimus.

Cerasi plantam siluestrem transferre debemus mense Octori vel Nouembri, & eam primò Ianuario, cùm comprehẽdit, inserere, vti suadet Palladius. Varro quoque brumalibus diebus Cerasum inserere præcipit: Plãtaria, inquit, creari possunt, si prædictis mensibus spargantur poma, quæ summa facilitate nascentur. Ego huius arboris facilitatem probaui, vt virgulta ex Ceraso pro adminiculis per vineam posita in arborem prosilijsse confirmem. Et Ianuar. mense seri potest. Inseritur mense Nouemb. meliùs. Vel, si necesse sit, extremo Ian. Alij & Octobri inserendas esse dixerunt.

Martialis in trunco inseri iubet. Palladio inter corticem & lignum feliciter semper euenit: faciliùs namque coalescit. Qui in trunco conserunt, sicut Martialis dicit, omnem lanuginem, quæ circa est, auferre debebunt: quæ si remanserit, insitis nocere manifestat: nam si comprehendit insitum, putrefacit: quare emuscari & prorsus auferri debet, priusquam trunco conserantur surculi. In cerasis hoc seruandum est, & in omnibus gummatis, vt tunc inserantur, quando his vel non est, vel desinit gummi effluere.

Cerasus inseritur in se, in pruno, in platano, vt alij, in populo. Sed nec Persici, nec Terebinthi respuere hospitium quidam tradunt, nec contrà cerasi Terebinthum & Persicum. Plinius & Lauro insitam dixit. De cuius insitione pereleganter sic canit Palladius.

Inseritur Lauro cerasus, partuque coacto
Tingit adoptiuus virginis ora pudor.
Vmbrantes Platanos, & iniquam robore Prunum
Compellit gemmis pingere membra suis.
Populeasque nouo distinguit munere frondes.
Sic blandus spargit brachia cana rubor,

Si quis [vt Flor. tradit] ceraso nigram vitem inserat, Vere feret vuas. Amat cerasus scrobes altas, spatia largiora, assiduas fossiones. Putari in ea patria & sicca debebunt, vel quæ densiùs arctata protulerit, vt rarescat. Fimum non amat, atque inde degenerat. Contrà proficit, si sui ipsius putamina

tamina falce concisa, circum radices sepeliantur, ibique marcescant. Cerasos præcoces facit, cogitque maturescere calx admota: vel sæpius affusa aqua calida aut lixiuio, sed poma interuelli melius est, vt quæ relicta sunt, grandescant: autor Palladius.

Cerasa sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam, vsque ad radicem findas, abrasaque ferro partis vtriusque medullâ, statim subiunctas partes vinculo perstringas, & summã partem & diuisuras laterum oblinas fimo. Post annum ducta cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem surculis qui fructum adhuc non tulerunt; inseris, & sine ossibus poma (vt asserit) nascuntur.

Cardanus in opere suo de rerum varietate cerasa sine nucleis nasci generali ratione posse, statuit: postea, postquam prioré Martialis modum proposuisset, addit: cùm nunquam hunc fructum viderim existimo aut vix viuere posse, tot vulneribus acceptis; aut non in Italia.

Si cerasus concepto humore putrescit, in trunco foramen excauetur, quo possit sanies educi.

Si formicas patitur, succum Portulacæ debebis infundere, cum aceti media parte permistum, vel vini fæcibus truncum arboris florentis adlinere.

Si æstu canicularum fatigatur, trium fontium singulos sextarios post solis occasum radicibus arboris iubeamus influere, sic, ne remedium Luna deprehendat: vel Herbam symphoniacam circa arboris truncum torquebimus in coronam, vel ex ea iuxta imum codicem cubile faciemus: ex Pallad.

Cerasa dulcia toto anno seruare vix possis: Genuæ tamen seruari testatur Cardanus.

Plinii tempore condiebantur, vt Oliuæ, cadis. Ratio hæc à Florentino rei rusticæ autore sic docetur. Cerasia ante Solis exortum arbore sua decerpta, in vas substratâ in fundo satureiã conijciuntur: dein cerasia superponuntur, iterumque alternis satureia: adiicitur nonnihil acidi mellis aliquantùm dulcescentis. Seruantur itidem interiectis Arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cado. Nostri hanc operam impendere nolunt, sed in feruenti Sole ad rugas siccata, diutissimè seruant: item molliusculo furni calore passa. Alioqui & in sapam densam excoquunt in annuos vsus.

Cerasia in genere frigida & humida putantur. Ea tradente Diosc. bonam quidem aluum præstãt, si recentia sumantur: at siccata, aluum sistunt. Gummi verò cerasorum cum vino diluto sumptũ diuturnæ tussi medetur: colorem quoque commẽdat: visum exacuit & appetentiam inuitat. Ex vino etiam potum calculosis prodest. Plinio quoque autore, cerasa aluum molliunt, sed stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, vrinam cient. Inuenio (inquit ille) apud autores, si quis matutinò roscida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Porrò Galen. Paulus, cæterique Græci Medicinæ principes rectiùs & distinctiùs à saporum differentijs de cerasorum facultatibus videntur tradidisse. Quoniam enim triplici ferè quoad saporum differentia spectantur, nempe dulci, acerbo, & acido: dulcia statuunt magis aluum soluere, & stomacho minùs esse grata: acerba è contra sistere aluum, stomachoque vtiliora esse: acida denique ob eam quam habent incidendi vim, pituitoso excrementisque referto ventriculo apprimè conuenire.

Sed interest, Galenum ipsum audiri, quem scimus accuratè rerum medicinalium vires æstimasse. Cerasus, scribit ille, arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & harum, sicut etiam Malorum Granatorum, & Malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam verò dulcis, non nullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium, ea quæ nondum cocta sunt ac matura, quædam admodùm sunt acerba, quædam similiter Moris acida: sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minùs grata stomacho sũt. Contrà austera & quæcunque acida pituitosis excrementosisque stomachis sunt apta: siquidem austera magis deficcant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis & mordacitatis expertibus medicaminibus facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accommoda est. Propriè autem, si quidem, quod quidam subscribunt, verum est, calculo vexatos adiuuat. (add. cum vino bibitum.) Nam sic illi tenuium partium inesset facultas quædam. Item alibi: Ex cerasis quædam sunt, quæ Moris sunt similia, cuius modi sunt ea quæ minimam habent adstrictionem: alia Ruborum fructuj, vt ea quæ euidentiùs astringunt: quædã autem sunt, quæ vel valentiùs ijs adstringant. Proinde memoratæ cuiusque speciei facultatem, ex ijs, quæ de Moris & Rubi fructibus diximus, potes colligere.

Dulcia. *Austera.* *Acida.* *Gummi.* *Arteria aspera.* *Calculus.*

Galeno subscribit Paulus. At Simeon Seth. paucissimis rem complexus: Cerasia, inquit, frigida sunt & humida, malique succi, ventrem subducunt, stomacho parum idonea, humidum ventriculum lædunt, præsertim cùm matura non sunt: sed calidis & siccis ventriculis & temperatis prosunt. Gummi autem arboris cum vino sumptũ calculosos sanat.

Temper. *Calidis prosunt.*

Celso quoque refrigerant cerasa, aluum mouent, stomachoque idonea sunt.

Athen. refert, virum quendam illustrem Diphilum Siphnium nomine, qui sub Lysimacho rege (vno ex Alexandri successoribus) vixit, multis annis Lucullo antiquiorem, (quem suprà ex Plin. diximus cerasa primùm in Italiam importasse) Cerasorum meminisse his verbis: Cerasa stomacho grata sunt (εὐστόμαχα) parum nutriunt, bonum succum gignunt. Cùm frigida sumuntur, placent ventriculo: præferuntur cæteris Milesia, & quæ magis rubent, quoniam mouent lotium.

Parum nutriunt. *Milesia Cerasa.* *Mouent lotium.*

Ita vides non inter se conuenire autores de cerasorũ vi stomachica, alijs eadem εὐστόμαχα, aliis κακοστόμαχα facientibus. Sed facilè litem compones si, vt suprà fecimus, ex sapore distingues. Quid si & sic controuersiam tollamus? Cerasa quæ verè talia minùs conuenire stomacho: eò quòd dulcia sint. At acida & austera, (vt suprà alicubi monitum) ne cerasa quidem verè dici. Quidam versibus haud inconcinnè eorum vires comprehendunt, vt noster ille Virgilius Germanus.

An Cerasa stomacho grata.

Eob. Hessus.

Noxia sunt stomacho Cerasi prædulcia poma,
Ingerat hæc eadem si quis acerba, iuuant.
Illa mouent, hæc astringunt communiter aluum,
Vis vuas eadem rubraque Mora tenet.

Fiera:

Iam dedit è Ponto nobis tria Poma Lucullus
Vix tepida & cursus, dulcia, sunt subiti.
Dulcacida, ignito, sitiunt, aptissima ventri,
Condit adusta vorax Acria Sole Coquus.

Dulcacida

Appetitum faciunt.

His aluus fluida arcetur, famis improbus ardor
Crescit &c.

Schola Salernitana.

Si Cerasum comedas, tibi confert grandia dona
Expurgat stomachum, nucleus lapidem tibi tollit.
Hinc melior toto corpore sanguis inest.

Calculus

Nec reijcienda interpretatio Arnoldi. Tria inquit, his versibus enarrantur cōmoda ex esu Cerasorum. Primum, expurgare stomachum: quod quibusdam verum videtur, si nuclei vnà conterantur, hoc enim modo abstergunt & emundant. Secundum est, nucleum cerasorum peculiarj proprietate frangere lapidem seu calculum in Vesica, si succus eius sumatur; vel lac inde fiat. Tertium est, carnem cerasorum optimum generare sanguinem, confortare & impinguare. Et hoc experientia comprobatur. Videmus enim passeres qui plurimùm cerasis delectantur, eo tempore quo cerasa matura sunt, longè maiora habere hepata, quàm aliàs. Vnde colligitur cerasa hepar augere & confortare.

Succus Nucleorum Cerasi. Lac cerasorum. Cerasis pinguescunt passeres.

Hic notandum duplicia esse cerasa, crassa scilicet & parua. Cerasa rursum duplicia; dulcia & Pontica. Dulcia omnia & parua, insalubria sunt, facilè corrumpuntur in corporibus, Vermes generantia. Crassa Pontica, *Cina* vocata, & ipsa dulcia inueniuntur. Quædam enim rubra sunt & mollis carnis, quæ recentia sunt edenda in principio mensæ: Vim habent adstringendi stomachum, & ciendi appetitus. Alia Cina nigra sunt & crassa, duræ carnis, & maximè omnium Pontica, quæ summo loco in prandio siue cœna comedenda, quia styptica sua vi in fine mensæ claudunt orificium stomachi, quo clauso digestio meliùs & citiùs peragitur.

Cerasorum discrimen viribus accommodatū. Dulcia generāt Vermes Pontica. Cina. Cina nigra

Ruellius acidis cerasis etiam plus tribuit, obstructiones nempe iocinoris infarctu leuare, flauam bilem extinguere: Gummi lichenes infantium ex aceto sanare.

Obstruct. hepat. Flaua bilis. Lichenes.

Et Tragus, Cerasa, inquit, acida pituitam incidunt, crassosque humores pellunt. Solent illa saccharo quandoque condiri, ægris inflammationibus & calore vehementissimo laborantibus gratissimo cibo.

Condita. Aqua destillata. Ad aphoniam.

Quidam è nigris siluestribus aquam destillant, quæ amissam loquelam restituere dicitur. Omnia verò cerasorum genera, inquit Matth. quæ Amarina dicuntur, aptissima sunt, vt insolentur, saccharoque condiantur. Quin & sapore commendantur ad intinctus conficiendos, quibus non modò sanis edulia iucundissimè condiuntur, sed etiam ægrotantibus, præsertimque biliosis febribus vexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant, nec ita facilè, deuorata, vt dulcia corrumpuntur in ventriculo, ideoque ad prædictas febres facilè conceduntur à Medicis Germanis. A pediculis repurgata vuis maturis admiscentur, & deinde vinum ex his paratur, gustu gratissimum, quod in alui fluxionibus vtiliter vsurpatur. Alium vini cerasorum modum suprà docuimus, cuius vsus & in hoc casu esse possit, si vino rubro, nec forti paretur. Siluestria quibus plerumque vescuntur aues, rarò in cibis admittuntur, præterquam à rusticis, tum quòd plus ossis quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Oleum è nucleis Cerasorum, faciem abstergit, maculas & lentigines aufert, vtile etiam arthritidi, & calculo renum & Vesicæ. Paratur sicut ex Amygdalis, expressione. Cerasorum quorumuis aqua bibitur contra nimios calores & foris imponitur: priuatim verò dulcium nigrorum, quæ & contra Paralysin à multis commendatur si ori infundatur, & os inde benè colluatur, vt amissum linguæ vsum restituat. Destillatur autem vel caro sola, vel vnà nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & vesicæ materiam educat destillatus inde liquor.

Febr. biliosa. Sitis. Oris insuauitas. Appetitus. Vinum Cerasor. Siluestria. Oleum è nucleis. Macula. Arthritis. Calculus. Aqua Cerasorum.

Nigra & acida, *Visula* dicta, aquam reddunt salubrem in febribus, tum alijs, tum pestilentibus, refrigerantem, & confirmantem vires: vtilem quoque aduersus sitim & Dysenteriam, autore Euonymo. Rissius scribit Dulcium nigrorum recentium destillatam aquam quibusdam mirificè commendari ad Epilepsiam, ita vt cumprimùm in os Epileptici paroxismo correpti infusa fuerit, dosi drach. quatuor aut ampliùs, illicò reuiuiscat recreatus, nec vllo ampliùs spasmo conuellatur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxismus oboritur, tumque iterum, vti priùs infundendam: impedire enim, auferre, atque sanare Paroxismum. Sunt qui eandem aquam ad hydropem commendent.

Quoniam verò aquæ cerasorum iam aliquoties mentio facta, præscribamus formulam perbreuem parandi Optimam. Exempli loco sit Aq. Cerasor. acidorum. His contritis & Alembico vitreo immissis affundas bonum vinum, ac destilles in B.M. His destillatis affundas aliquid succi recenter expressi ex prædictis cerasis, vt sapore iucundior fiat efficaciorque. Cor hæc atque Ventriculum mirificè corroborat. Siccis etiam cerasis affunditur mustum: hocque vinum appetitum excitat ac calculum pellit, autore Matth. Existimauerimus, siquidem sicca cerasa, præsertim acida, adstringant, & vinum hoc modo cum ijs paratum adstrictionem induere, ideoque fluctionibus alui varijs accommodum. Aqua ex rubris acidis destillata, ad fluores menstruos expetitissima puratur, itemque ad dysenterias aliasque fluxiones duarum vel trium vnciarum dosi hausta. Hepar refrigerat, & stomachi ardores compescit. Præstans hæc habetur à quibusdam aduersus puerorum conulsiones. Aquę ceras. nigr. & florum Tiliæ æquas partes misce. dosis vnc. j aut ij pro ætate.

Egregia est & illa compositio Camer. ad ardorem vrinæ. Nucleorum Cerasorum siluat. vnc. ij. interioris pulpæ optimæ Melonum lib. ſ. addito pauco sacch. contusa destillentur. Huius aquæ stillatitiæ cochlearia aliquot ardorem vrinæ mitigant.

Nucleos Cerasorum Taber. commendat ad spleneticos, & ad difficultates vrinę. Labiorum fissuras emendabis mucagine parata ex gummi cerasorum & aqua rosata, eaque sæpiculè illita.

Nicol. Abr. à Framboiſ. noui aliquid adferre videtur his verbis. Cerasa [*Cerises*] recentia aluum laxant, sicca restringunt. Quæ ad perfectam maturitatem peruenerunt, dulcia sunt, quæ nondum matura, austera aut acida. Dulcia alunt, soluunt: sed ventriculo minùs commoda. Austera contrà. Acida vtilia ventriculo pituitoso & superfluitatibus pleno. Hæc ille; quem non intelligimus in distinctione cerasorum, aciditas, austeritas & dulcedo cerasorum non pendet à maturitate: sed diuersa sunt genera, dulcia, acida & austera.

* * *

CERA-

CERASVS SILV. AMARA
MAHALEB PVTATA.

CAP. XXXI.



Mahalebbum vocant quidam arborem Cerasis satis similem ramosam & surculosam, caudice, teste Dal. plerumque intorto, cortice rimoso, scabro, subcinereo; ramorum verò cortice ex coeruleo nigricante, læui, colore oculis non ingrato, radicibus crassis, multis, brachiatis. Folia Betulaceis similia, aut Populi nigræ, minora, paullo minùs lata, quàm longa, concinnè in ambitu crenata, Pruni silu. lætiùs & pallidiùs virentia, venosa. Flores odoris grati, ex quatuor foliolis, [vt idem Dal. ait,] nobis, ex quinque congesti, crebrisue staminibus medium occupantibus, filis intus candidis, apice rubro coronatis; cætera Cerasorum floribus similes, albi, minores, pediculis breuibus, vix vncialibus, pluribus ab vno pediculo longiore & ramoso propagatis: quibus succedit paruus fructus, effigie Cerasi, rotundus, niger, amaricans; tinctura suâ manus inficiens, ossiculo Cerasi, & nucleo amaricante, eiusdemque saporis cum Cerasi nucleis. Baccæ, inquit idem, succo plenæ purpureo; qui expressus linteа, coriaque munda & candida, floridissima purpura tingit, colore nec fugaci, nec caduco, sed diutissimè permanente.

An λακάθη Theophrasti? de qua sic ait: Descendit in plana Lacatha; sic enim in Græco legitur, non Lacara, vti vertit Gaza. Item auctu facilis Lacatha, vbi Gaza rursus Lacara vertit, quasi legisset λακάρα sæpe in vulgatis posteriori loco, λεκάρα, priori λακάθη legitur: nullibi λακάθα. Sed difficilè est iudicare ex tam paucis verbis quid per Lacatham vel Lacaram intellexerit Theoph. quia tamen aliqui suspicati sunt Mahaleb quorundam esse Lacatham, hîc eius meminisse decuit.

An Plin. Vaccinia? Non nisi in aquosis (inquit) proueniunt salices, &c: Item Vaccinia Italiæ aucupiis sata, Galliæ verò etiam purpura tingendi causa ad seruitiorum vestes. Constantinus è Turnebo legit, Italiæ mancipiis sata: quia mangonio Vaccinii tardatur corporis pubertas, quod erat venalitiis vtile. Ego verò (addit Dal.) si eam lectionem probarem, rationem potiùs ex sequentibus verbis afferrem, quia Vaccinii succo tinguntur seruitiorum vestes in purpuræ colorem. Præterea tardior pubertas iis vtilis non erat, sed dominis, & mangonibus, quòd pluris eos nondum barbatos venderent.

An Vacinia nigra Virgilii.

De præsenti verò arbore sic scribunt Monachi apud Mesuen. Reperiuntur etiam & cerasi siluestres, sed non sic passim, vt vrbanæ nascuntur. In partibus Apuliæ plures arbores vidimus, quæ ab incolis loci *Nera* vocantur, quarum fructus non est Almahaleb, vt mox patebit. Est enim fructus *Nera* minor, neque nigrior Cerasio domestico, & foliû rotûdius, minus ac solidius. In caudice autê & cæteris partibus non differt Nera à Cerasо. Et tam Cerasus quàm Amarenus inseritur in Nera, & optimè fit. *Nera. Almahaleb. Gummi.*

Producit & gummi *Nera* affluenter vt Cerasus.

An Trago siluestre cerasi genus, quam Pumilã cerasum aut Chamæcerasum dici posse ait? Lectorem tamen ad Ruellium remittit. At ille loco ab ipso citato meminit Chamæcerasi, quæ nihil commune habet cum Tragi siluestri Ceraso, de qua alibi.

Suam autem sic describit Tragus. In Rheni tractu siluestre quoddam & humile cerasi genus reperitur, ripis fluuiorum potissimùm gaudens, ligno & fronde satiuo per omnia simile. At poma eius longè sunt minora satiuis, nec etiam vulgare hortense Pisum magnitudine excedunt, colore ferè nigricante tincta, singula singulis suffulta pediculis, dulci, sed ingrato, & qui nauseam vomitionesque excitet, gustu prædita. *Tragus not. Siluestris cerasus humilis.*

C. Bauh. qui apud Matth. Chamæcerasum petræam vocat, satis securè Cerasum siluestrem Tragi pronunciat. *Sapor. Chamæcerasus petræa.*

Nos dubitanter proponimus, quia folia & locus non conueniunt cum nostra ceraso amara: cui folia diuersa à satiua: Gaudet etiam locis siccis & petrosis. Non videtur etiam dicenda Chamæcerasus: quandoquidem loco commodo non excisa in arborem non paruam excrescat. Quid fieret si multa cura etiam coleretur?

An Anguil. in Epist. *Arbor Mahaleb* proueniens in Italia, Veronensi agro, itinere ad montem Baldum & in Sclauonia: de qua plura apud Serap. Putauit itaque Anguil. hanc arborem de qua hîc agimus (si modò eam intelligit) esse Mahaleb Serap. de qua nos lib. 5. *Mahaleb*

Matth. quoque sic scribit. *Mahaleb* dicta quibusdam Neotericis planta cuius semen in vsu, quamuis non sit Phillyrea. Non desunt argumenta quæ inducunt, vt credam, verum & legitimum Mahaleb Arabum, quia video apud Serap. facultates ex Arabib. desumptas vt Mesue & Rasi, diuersas à Phillyreæ facultatibus: concedo errasse Serap. existimando Phillyream & Mahaleb Arabum idem esse. Auic. Mahaleb abstergit &c: Matthiolo tamen assentiri non possumus, nec concedere Serapionem errasse. Lib. 5. ostendemus argumentû Matthioli nullius momenti nobis videri. *Mahaleb non esse Phillyream.* *Serap. not.*

Dalech. doctiss. Medicus, Chamæcerasum (vt scribit Gesn. in epist. quadam) nominat arbusculam quæ Arabicè *Mahaleb* dicatur. Aduchi ex Syria, quamuis vbique per sepes istic (circa Lugdunum) nascatur, sed arbore humiliore, fructu minùs habito, nucleo & semine tenuiore ac graciliore, folio rotundiore, flore albo &c. Bellonium sibi retulisse seminibus eius quæ odorata sunt, vti Lugduni, illos, qui Chirothecas odoribus imbuunt. *Vsus.*

Dalechampius autem annotat apud Plin. Constantinum putare Vaccinium fuisse Hyacinthum: Se verò arbusculam in sepibus frequentem, quam Mahaleb quidam vocant. Plinius certè Vaccinium arbusculam perperàm Hyacinthum reddit, eamque cum Hyacint. bulbosa herba confundit. *Plin. not.*

Videamus & Rob. Const verba: *Lacatha* (inquit) apud Theoph. retineo, quamuis alicubi λευκάρα habeatur, & Gaza λακάρα legerit: & nisi fallor est Macaleb Serapionis, quæ in agro Veronensi pro-

uenit, vt etiam mihi testis locupletissimus Io. Anguil. totius nat. hist. experientissimus.

Vaccinium P. n. Chamæcerasus. Silu cerasus. Vaccinij nuclei. Mahaleb nuclei.

Sunt, inquit Hist. Lugd. qui Vaccinium Plin. Theophrasti verò Lacatham arborem, nonnulli chamæcerasum siue silu. Cerasum esse existimarunt: verùm à quouis id Cerasorum genere differt. Non desunt etiam qui Vaccinij nucleos ex Oriente aducctos pro nucleis Mahaleb ostendant & vendant: tamen Mahaleb alia arbor est. Vaccinium in sepibus ferè semper prouenit ad Ligustros: quam ob causam Virgil. fortasse eodem versu coniunxit:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Hist. Lugd. not.

Verùm Hist. Lugd. more suo frustra duas posuit figuras vnius plantæ: priorem nomine Mahaleb Matth. & multis capitibus interiectis, denuò, nomine Vaccinij Plin. & Lacathæ Theoph. quamuis eæ figuræ multùm inter se differant.

Chamæcerasus Petræa Petrocerasus.

Mahaleb Gesnerus, in Epist. 3. ad Zuing. vt annotat Camer. mauult chamæcerasum petræam aut Petrocerasum vocare quòd in petrosis montium locis nascatur. Idem ait: non couenire plantam quam vocant nunc Macaleb cum Phillyrea Diosc. quę videatur esse Macaleb Diosc.

Macaleb Gesn. & Matthioli, Lob. diuersis operibus. Macholebum Matth. Tabern. **Ei geschlecht der steinlindern.** Verùm hoc Germ. nomen Tabern. haud nobis placet, quod Tiliam petręam significat. Quid enim arbori propositę cum Tilia commune, aut quę affinitas? Mahaleb à nonnullis dictum, ex sententia Clusii ad cerasi genera referendum, rusticis Austriacis **steinweixsel**, hoc est, petrosa cerasus. Sunt (addit idem) qui Vaccinium Plin. & Lacatha, (cuius nudũ nomẽ apud Theop.) esse censent: Plinius Vaccinia aquosis solũmodò nasci tradit, tingendi causa, in quem vsum neminẽ hunc fruticem, aut eius baccas usurpare intellexi: at palustris illa Vitis Idęa, cũ ea quę nigris baccis est tincturę apta, vt annotaui. Ex his verbis Clusii satis apparet ei non placere opinionem de Vacciniis: quę tamẽ plausibilior nobis videtur, quàm noua illa de Viti Idęa. Non enim sunt arbores, Vites Idęę, nec facilè seri possunt, ut fieri ait Plinius. Pręterea minùs cõmodę earum baccę pro tinctura vestium municipiorum videntur, in qua re libẽter peritiorum audiemus iudicium.

Taberni reprehensus. Tilia petræa. Cerasi genus. Vaccinium Plinij Lacatha. Vitis Idæa. palustris. Clus. refut.

Locus.

Gesnerus ex Dalech. testimonio tradit ubique per sepes in Gallia & circa Lugdunum nasci. Bellonium sibi quoque retulisse, & inuenisse se in mõte illo Rhętorum qui inter Curiam & Clavennam interiacet. Nascitur [addens] si bene memini copiosè in mõte proximo Vesę oppido, quod ad Rivarium Lacum in Helvetia situm, exeunti Curiã versus, ad sinistram, locis lapidosis. Et, ni fallor in Vallesia quoque. Calzolarius annotat prouenire in Italię monte Baldo. Clus. quoque testatur nasci scopulis & saxosis Pannoniæ locis, & Collium vrbi Viennensi vicinorum radicibus: ob eam causam **Steinweixel** appellari vt dictum. Hunc etiam plerisque Narbonensis Prouinciæ & Allobrogum locis, non procul à Rhodano sitis obseruare memini. Habemus in horto E. C. Montb. quæ in magnam excreuit arborem. Abundat circa Claraualluın E.C. Wirt. oppidum Burgundiæ vbi *Crenollier* vocant. Basileæ vidimus in horto Cl. D. Zuingeri, vt & alias multas rariores: Propè vrbem illam iuxta pagum & arcem **Dornach**: in Heluetia prope **Balstat**: in Alsatia prope **Than**/ in monte **Rang** (in quo generosa, dulcia & Basiliensibus celebratissima vina nascuntur) & locis vicinis.

Crenollier.

[T]empus

Lugd. multis in locis, vt ad portam **D.** Sebast. florentem vidimus Martio & Aprili. Multi etiam medici, quibus hæc curæ esse deberent, prætereuntes, nec obseruantes diligentiùs, Prunum siluestrem oscitanti quadam securitate censent. Obseruauimus etiam in Delphinatu inter Valentiam & Lugdunum, fructu paruo, nigro, maturo Iulio. Tiguri in Wese ad Riuarium eodem mense maturum **Tintebeer** vocabant: quasi dicas atramentorias baccas, vel potiùs tinctorias, quòd tingant.

Nuclei plantæ, quam aliqui vocant Mahaleb, calfaciunt, emolliunt: saponarios globulos ingrediuntur, pilosque horridiores & duriores emolliunt, attenuant, affrictu crebro, Matth. Ex nucleis teste Hist. Lugd. oleum conficitur iucundi odoris; quo ad illinendas manicas vtuntur. Baccis istis maturis Turdi, Merulæ, aliæque auiculæ auidissimè vescuntur, quamobrem Italia ad eas alliciendas, sepes & dumeta Vaccinijs conserebat. Plinio quoque, vt iam suprà dictum, Vaccinia Italiæ in aucupijs sata: Galliæ verò etiam purpura tingẽdi causa ad seruitiorum vestes. Mõtbelgardi in horto Il. E C. Ab auibus deuorantur baccæ. An horum nucleorũ vsus sit, quem tradũt Matth. Hist. Lugd. considerandum.

CERASVS RACEMOSA QVIBVSDAM: ALIIS PADVS.

Cap. XXXII.



Caudice, ramis, cortice, crenatisque foliis ad Cerasum quàm proximè accedit: verùm folia maturescente fructu, aut eo maturo, infrà redduntur candidiora, suprà aliquantò nigriora, ut longiùs à Cerasi foliis abesse videri possint. Flores autem priuato surculo palmum longo racematim cohærent, ut in Laburno, Cerasorum floribus similes, nonnihil odorati, candidi, è quinis foliis compositi, apicibus luteis, pediculo semunciali. Fructus nigri, dulces, non tamẽ admodum grati, ossiculo duro, oblongo, scabro: nucleum continente. Dalech. scribit, flores suauissimè redolere, nec minùs olfacienti gratos, quàm Mali Citriæ flores. Fructum gustanti acerbum, Mespilaceique saporis graue quiddam, cùm manditur, naribus afflantem. Id ei admirationem parere: rarò quippe accidere solere vt suauissimi floris odorem fructum molestus fœtor excipiat.

An ἡ πάδος Theophrasti: quam ait vehementer vmbrosis gaudere locis. Sanè Hist. Lugd. apertè scribit Padum esse Theophrasti, sed quis ei hoc secretum aperuerit, vt tam liberè de re tam obscura tamque dubia pronunciaret, nondũ cognouimus. Circumspectiùs doctissimus Const. in Theoph. πάδος inquit, frutex quem vocant *Putier*

Allo-

Allobroges, Pados esse creditur. Sed hæc coniectura incerta: alia est *Pades* apud Plin. Dicta autem *Putier*, id est, putida arbor, à graueolentia. Sequani vocant *Pudis* quasi *Padis*, voce Padæ corrupta. Quidam cerasum silu. esse putant, verùm à cerasorum natura flos distat maximè.

De eadem sic Clusius tradit. Cerasus auium aut cerasus racemosa vulgo Herbariorum: in siluis frequens: Germ: Elex aut Elexen dicunt: Vngari Zelnicesa. Belgicæ officinæ pro Vitice habuerunt.

Sunt (addit idem) qui Padum Theoph. esse censent: Sed cùm Theoph. eo loco Padum duntaxat retulerit inter arbores vmbrosis gaudentes, nulla addita descriptione: qua ratione suam opinionem stabiliant non video.

Arbuscula silu. cerasi folijs Gesn. Pseudoligustrum, tradente Dod. Sunt qui ἄγνον siue Viticem, sed perperàm vocitent, vnde & Pseudoagnos à nonnullis dictum, vulgò Vogelkirsen (id est, auiũ cerasa) nominant.

Suspicantur nonnulli esse Mahaleb de quo Auic. c. 478. & quod à Serapione ex Mesuæ sententia refertur: sed difficillimum fuerit asserere. Pseudoligustrum verò Dod. est hæc ipsa de qua hic agimus.

Nescimus verò quis cerasum racemosam vocitarit Mahaleb: quisquis tamen ille fuerit, suspicamur ei non fuisse notam eam plantam, quæ multis Mahaleb dicitur.

Cerasus racemosa, & Cerasus auium racemosa, Lob. & Penæ. Angl. Cluster Cherries. Cerasia racemosa nigra, Schwartz Vogel Kirsen Ger. Tabern. qui more suo, nihil præter iconem & purum putum nomen habet. De rubra eius racemosa antè scriptum.

Doctis Herbarijs considerandum relinquimus, an Cæsalp. de hac scribat, cùm ait: Est quædam cerasus silu. breuis, racemulis oblongis, fructum ferens paruum; qui in maturitate ex viridi flauescit; subausterus, nucleo subaspero.

Cerasus montana racemosa; Padus Theoph: Germ. Olantbaum/ Olkirschen, Ohlbaum: arbor procera valde; Schuuenkf. Sed quo fundamento, & is tam confidenter Padum Theoph. statuat, ipse viderit.

C. Bauh. nobis retulit prouenientem in horto Patauino, Guilandinum vocasse Arborem Vuæ Recentiorum, staphylodendron Veterum vetam, & Arborem vitis.

In glareosis & arenosis locis prodit circa sepes & dumeta. H. Lugd. Sectatur ripas fluuiorum in dumetis Silesiæ Schuu. Nos in horto Montb. iamdudum colimus; illatam ex vicinis montibus; & ex itinere Basileam versus circa Sept dictum pagum, vbi Schwartzbendele-holtz vocarunt. Prouenit etiam in vicinis Basil. montibus, potiss. circa Münchenstein. Item inter Bernam & Solodurum & Bure oppidum: vbi fructu acerbo in principio Iunij vidimus: florentem Geneuæ Maio. In Delphinatu verò vno Miliari Lugduno, florentem Aprili. In montibus Lontharingicis circa thermas Plumbarias quoque nascitur, & inter Belfordiam ac Girardmegni; vbi à nobis obseruata, mense Septembri. Magnates quidam Bononienses in hortis colunt.

Semina Germani commendant ad Epilepsias puerorum, appensa collo & vocant Gichtbeeren, & Holtzbeeren. In Silesia, teste Schuuenckf. pueris nota, qui verno tempore ramos cum floribus decerpentes in conclauia transportant, odoris gratia. Fructus cibus auiculis gratus quo & pueri delectantur. Dulces sunt bacculæ; sed ingratæ, & facilè nauseam mouent. Vehementer adstringunt, & aluum cohibent. *Temperam. Aluus flux.*

CHAMÆCERASVS MONTIS GENEROSI.

Cap. XXXIII.

Misit Gesnerus ad Dalechampium fruticis effigiem, qui nascitur, vt scripsit, in montis Generosi Insubriæ crepidinibus, cliuis ac præcipitijs, folio Aceris albi, quod Galli Plane vocant, latiore & ampliore, per ambitum valdè inciso: fructu rotundo, rubro, ceraso simili, vnde Chamæcerasi nomen. Chamæcerasum montis Generosi tam Gesnerus quàm Hist. Lugd. vocat. *Descriptio. Locus. Folia. Fructus.*

LOTVS ARBOR FRVCTV CERASI.

Cap. XXXIIII.



Lotus dicta arbor, magna est, caudice crassissimo, ramis Cerasi instar brachiata, sed in latitudinem magis, quàm in altitudinem extensis, cortice leui, subalbido, (vt Cæsalp. ait: vt Matth. in cœruleum nigrescente) foliis Vlmi lõgioribus, & magis in acutum disinentibus, inferiore parte nonnihil incanis, supernã viridantibus, rugosis, in ambitu serratis, in acumen desinentibus, quæ nihil nobis cum Ilice vidẽtur commune habere. Ad vnumquodque ferè folium est bacca subnigra, ceraso silu. similis, minor tamen, ex longo pediculo; pulpam paucam albam cõtinens cum dulcedine adstringentem, gratam: officulum, ad fructus proportionem magnũ, bacca tota siccissima, vt vix ea quis satiari possit. Flosculi, teste Cæsalpino, ex binis foliolis constat summo fructui insidentibus: Baccæ nigræ: officulum durum, veluti quadripartitum, intus vnica seminis medulla, dulcis. *Descriptio. Cortex. Folia. Fructus. Ossiculum. Flores.*

Hanc arborem, aut certè huius generis aliquã, ob fructus gratam dulcedinem Vlyssis socij, vel ipse potiùs Poetarum maximus Homer. suis carminibus celebrasse videtur cui Λωτὸς dicta, & Populi, qui eius fructu victitabant, Λωτοφάγοι, ad quos missis ex Vlyssis socijs tribus exploratoribus, qui eorum mores indagarent; fructus dulcedine illecti, ad nauem redire noluerunt; nisi verberibus compulsi: tutiùs esse rati apud Lotophagos subsistere, quàm tot erroribus atque periculis in mari quotidie cum Vlysse iactari. Vnde præclarè Vlysses apud Hom. Odyss. lib. 9. *Autorum placita atque Synonyma Lotus Hom.*

Homer. locus de Lotophagis.

Τῶν δ' ὅστις λωτοῖο φάγοι μελιηδέα καρπὸν,
Οὐκ ἔτ' ἀπαγγεῖλαι πάλιν ἤθελεν, οὐδὲ νέεσθαι.
Ἀλλ' αὐτοῦ βούλοντο μετ' ἀνδράσι λωτοφάγοισιν
Λωτὸν ἐρεπτόμενοι μενέμεν, νόστου τε λαθέσθαι.

Sensus est: Quisquis horum, Loti mellitum fructum edisset noluit denunciare quicquam, neque redire, sed istic cum Lotophagis permanere malebant, vt Lotum decerperent, reditusque obliuiscerentur. Existimamus autem illos periculi potiùs (sicut dictum, & doctissimi quique sentiunt,) euitandi causa, quàm huius fructus illicio tractos emansisse. Etsi enim dulcedine non careat, tam macer tamen est (si saltem hanc nostram intelligit) vt si ad voluptatem esurientibus, ad satietatem verò ijsdem nunquam fortè esse possit. Ecqua verò etiam ex ijs possit esse voluptas, tam exsuccis, tamque adeo [ad nobiliores sapidioresque fructus comparatis] nullis; Vt mirum huius fructus aridam infœcundamque dulcedinem, nomen & genti, & regioni [vt plerosque sentire videmus] dedisse, atque adeò nimis hospitali illa aduenarum obliuione, in adagium [Λωτὸν ἔφαγε] abijsse. Sed fortè in ijs regionibus carnosior ac vel nostra etiam suauior, cùm & esse credantur quæ nucleo carent, vti dicetur mox.

Loti homonymia. Loti plures species.

Est verò Loti apud Autores varia & multiplex receptio: immò apud ipsos etiam Botanicos plures non solùm plantæ, sed & arbores hac voce comprehenduntur:

Theoph. de huius differentijs & significationibus sic ait: Quædam speciebus pluribus constant, quanquam vnum nomen sortiantur, vt ita sint, quasi homonyma sicut *Lotus.* Huius enim plura genera, folio, caule, flore, fructuque ipso discrepantia. Sed de his postea, & suis quibusque locis fusiùs. Nunc de hac, & præcipua, sine dubio, inter arbores Loto, quam idem autor abundè describit, his verbis. Est autem (Λωτὸ Celtis Gaza ex Plin.) peculiare genus, procerum, magnitudine Piri, [ἡλίκον ἄπιος] aut paulò minus: folio inciso, vt Ilicis: (πρινώδης: Cornar. suspicatur legendum πριονώδης: serrato: nec displicet lectio. Plin. paulò aliter conuertit, vti patebit mox) materie nigra. Genera eius plura, fructibus distincta. Fructui magnitudo Fabæ (κύαμος) qui velut vuarum botri maturescit, colores mutans. Nascitur alternatim, ex aduerso, veluti Myrtorum baccæ, super germinibus densus. In cibo est Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, innoxius, & stomacho gratus: πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθός: Gaza vertit, bonæ frugis: Dal. aluo ciendæ vtilis: Anguil. ventriculo bonus: Scal. Ventriculo vtilis.) Suauior etiam qui nucleo caret (ὁ ἀπύρηνος: sic & Plin. & Gaz. & Scal. Vulgat. exempl. ἥδιον δὲ ὁ πύρηνος, suauior verò nucleus: Anguil. videtur legisse πρῶτος, suauior autem primus:) ex quo etiam vinum conficiunt. Copiosa illic est hæc arbor, multumque fructifera. Quare Ophelli exercitum, cum Carthaginem proficisceretur in commeatus penuria, eo fructu in plures dies vitam sustentasse tradunt. Est igitur in insula Lotophagite, quam Pharidem vocant [ea nunc Gerbi dicitur. Dal.] ea Lotus frequens. Ea insula sita est, haud longè à Continenti. Cæterùm non illic tantùm, sed etiam in Continente multò largiùs prouenit. Nam in Africa [Λιβύῃ] vti diximus, Loti vt & Paliuri maximus prouentus: sed hæc Lotus ab illa Lotophagorum differt.

Piri magnitudine. Serrato folio Ilicis. Genera plura. Fabæ magnitud. fruct. Lotophagi. Apyremus. Vinum ex Lotis. Lotophagites Lotus Pharidis.

Paliurus Theoph.

Paliurus Loto fruticosior est, folio huic nostrati similis, sed fructu diuerso: non enim latum, sed rotundum & rubicundum, magnitudine quâ Cedri, aut paulò minore, cuius nucleus non simul editur, quemad. acini punici. Fructus verò ipse suauis est, cui si quis vinum affundat, & ipsum suauiorem fieri tradunt, & vinum ipsum quoque suauius efficere.

Referunt quidam Lotum arborem fruticosam, ramosam, caudice firmo, semine incluso nucleo, exteriùs non carnoso, sed magis cutaneo, in cibo non tam dulci, quàm ori grato & suaui, sed vinum quod ex eo parant minimè durabile est sed duos tresúe dies tantùm, dein acescit. Fructus apud Lotophagos suauior est. Materies optima in Cyrenæa regione, calidiore Lotophagorum regione. Radix arboris, multò est ligno nigrior, minùs densa, & ad pauca commoda, nimirum & ad pugiones, & ad glutinandas assulas: Lignum ad tibias, & ad alia plura vtile.

Idem Theoph. tradit Acanthum Aegyptiam ligno esse λωτίνῳ colore. Et paullò pòst, circa Memphim arborem tantæ esse magnitudinis, vt tres homines eius caudicem amplecti nequeant, cuius etiam materies cæsa operibus fit apta, densa valdè, & coloris Loti. (λωτοειδής.) In Africa verò Lotum plurimam, optimàmque gigni: itemque Paliurum: quin & alijs quibusdam partibus, vt Nasamonica regione, & apud Ammonem, alijsque locis prouenire.

Porrò quod Homerus & Theoph. de Lotophagis tradunt, istud & Strabo confirmat quidem, sed de diuersis nationibus id scribit, locaque quamplurima, in quibus nascitur, memorat. Æthiopes inquit, Mauritaniæ accolæ in Occasum spectantes, Lotophagi vocitantur, loti cibos carpentes, gramen & radicem quandam, nullo indigentes potu, nec facultatem eius propter aquarum penuriam habentes. Horum Natio vsque in Cyrenæorum loca extenditur. Alii rursus Lotophagi nominantur, alteram inhabitantes è regione paruæ Syrtis insularum Menyngem. Et alibi: Minori Cercinitì [Syrtis insula est] continua est, minor Syrtis, quam Lotophagitim Syrtim vocant. Iuxta vtrumque promontorium, quæ os efficiunt, insulæ adhærescunt continenti, Circinnia scilicet, de qua diximus, & Meninx, magnitudine æquales. Meningem Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & signa quædam extant, & Vlyssis terra, & fructus ipse. Nam Lotos multa in ea est, fructu suauissimo.

Plin. de Loto arbore quæ habet ex Theoph. transcripsisse videtur, adiectis tamen quibusdam vel de suo, vel ex alijs quibusdam etiam mutatis. *Sic autem scribit.* Africa quà vergit ad nos insignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipsam Italiæ familiarem sed terrâ mutatam. Præcipua est circa Syrtes (Theoph. vocat Lotophagiten, & Pharidem, hodie Gerbi: Syrtes verò, *los Baxos & Secagne di Barbaria* Hisp. Dal.) atque Nasamonas. Magnitudo, quæ Piro, quanquam Nepos Cornelius breuem tradat Incisuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. (Plin. apud Theoph. legit πριονώδης: alij verò πρινώδης Dal.) Differentiæ plures eæque maximè fructibus fiunt (Nam alii, qui & suauiores, exosses sunt, alii nucleū continent ex Theophr.) Magnitudo huic fabæ, color croci [priusquam perfectè maturescat: maturo niger, Dal.] Sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in vuis. Nascitur densus in ramis, Myrti modo, non vt in Italia, Cerasi: tam dulci ibi cibo, vt nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere osseus videtur. Vinum quoque exprimitur illi, simile

mile mulso, quod vltra denos (duos quidem, ex Theoph.) negat durare idem Nepos: (hoc verò Theoph. de fructu Loti fruticantis) baccasque contusas cum alica (Zea deglubita) ad cibos dolijs condi. Quin & exercitus pastos eo accepimus [Theop. hoc de fructu prioris Loti] vltro citròque commeantes per Africam. Ligno colos niger. Ad tibiarum cantus expetitur. Et radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Et paulò pòst. Cyrenaica regio Loton suæ postponit Paliuro. Fruticosior hæc, fructuque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauiore vino: quin & vina succo suo commendans. Et alibi. In cacumine ramosa Lotos, siue Faba Græca: quam Romæ à suauitate fructus siluestris quidem, sed cerasorum penè natura Loton appellant. Præcipuè domibus expetitur ramorum petulantiâ, breui caudice, latissima expatiantium vmbra & in vicinas domos sæpe transilientium. Nulli opacitas breuior: nec aufert Solem hyeme, decidentibus foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandiùs. Nulli rami longiores validioresque, aut plures, vt dixisse totidem arbores liceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Quid verò per Loton suam transmarinã intelligat Plin. cui nullum omnino esse caudicem dicit, nondũ nobis innotuit. Dioscoridi sanè Lotos arbor, Lotos silu. & Lotos Ægyptia caulem habent.

Item alibi idem Plin. Ex reliquis siccissima (materie) Lotos, quæ Romæ ita appellatur. De Loti longæuitate sic scribit: Verba leguntur lib. xvii. c. 1. & sunt Crassi oratoris Cn. Domitium alloquentis. An tu, inquit, qui H-S millies sex arbores æstimes? Eæ fuere Loti, patula ramorum opacitate lasciuæ, Cecina Largo è proceribus crebrò in iuuenta nostra eas in domo sua ostentante. Durauerùntque, quoniam & de longissimo æuo arborum diximus, ad Neronis principis incendia, quibus cremauit vrbem, annis CLXXX. postea, cultu virides iuuenésque, ni Princeps ille accelerasset etiam arborem mortem.

Item: Romæ Lotos in Lucinæ area anno qui fuit sine magistratibus 369. vrbis æde condita: incertum ipsa quantò vetustior: esse quidem vetustiorem non est dubiũ, cũ ab eo Luco Lucina nominetur. Hæc nunc circiter annum 450. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, quæ capillata dcitur, quoniam Vestalium Virginum capillus ad eam defertur. Verùm altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de Decumis, æquæua ibi intelligitur, vt autor est Massurius. Radices eius in forum vsque Cæsaris, per stationes municipiorum penetrant.

Loto autem baccas tribuit Plin. diuersis locis. Hæc eius ferè sunt placita de Loto arbore cum ijs, quæ in viribus tradentur.

Diosc. Λωτὸς τὸ δένδρον. Lotus arbor, stirps est benè magna: fructum fert Pipere maiorem, dulcem, edulem, stomacho aptum, quique aluum sistit. Idem alio loco: Trifolij Asphaltitis folia tribuit, Loto arbori (Λωτῷ τῷ δενδρίῳ) in singulis germinibus tria.

De Loto quoque sic scribit Athenæus. Quæ, inquit, de Loto Lybica scripsit Herodotus, eadẽ refert Polybius Megalopolitanus, oculatus testis libro duodecimo historiarum, his verbis: Est autem Lotus, δένδρον in Græco habetur) οὐ μέγα, τραχὺ δὲ καὶ [ὀκ Dal.] ἀκανθῶδες: ἔχει δὲ φύλλον παραπλήσιον τῇ ῥάμνῳ (πρίνῳ iuxta Theoph. Dal.) μικρὸν, βαθύτερον καὶ πλατύτερον. ὁ δὲ καρπὸς τὰς μὲν ἀρχὰς ὅμοιος ὅσι καὶ τῷ μεγέθει ταῖς λευκαῖς μυρτίσι ταῖς τετελειωμέναις. Dalech. vertit: minimè procera, aspera (non tamen, addit Dal. aculeata folio Rhamni vel potiùs iuxta Theoph. Ilicis: eidem Dal. qui omittit paruo) paulò latiore & crassiore. Fructus per initia colore & magnitudine simili perfectis baccis (albi. Dal. omittit.) Myrti, dum augescit, coloris phœnicei, Oleæ magnitudine, rotundus, nucleo admodum pusillo. Maturus is colligitur, & cum alica tusus ad seruorum famulorumque cibum in vasa conculcatur ac stipatur: ingenuorum autem edulijs, detracto nucleo eodem modo reponitur, ac pro cibo est? gustu caricis & palmulis non dissimili, odore tamen suauiori. Fit & ex eo vinum in aqua macerato & trito, saporis grati & iucundi, qualis optimi mulsi. Merum id & sine aqua bibunt, sed vltra decimum diem non perdurat. Quamobrem paulatim ad vsũ tam breuis temporis conficiunt. Fit & acetum ex eo. *Hæc ille de sua loto.* *Nucleus.* *Vinum.* *Acetum.*

In descriptione Athenæi modò citata videtur Natalis de Comitibus, qui vertit folio crassiore, legisse παχύτερον: quandoquidem βαθὺς interdum significat amplum & maius: quid si interpretemur paulò amplius vel maius ac latius? Dalech. apud Athen. vbi scriptum Oleæ magnitudine, annotat: Fabæ Theoph. quæ fructum habet inclusũ nucis putamĩe, Herod. l. 4. fructum tradit esse Lentisco similem. Hæc Dalech. à cuius opinione non parũ dissentit Anguill. Polybii Lotũ qui diuersã statuit à Dioscoridea, vt dicemus l. 6. in historia Iuiubarum.

Consulamus Arabes, quorum *Nabach*, ad nostram Lotum accedere videtur nisi sit idem, vt quibusdam placet. *Nabach, Arab.*

Rhaza: Nabach frigidæ sunt & siccæ, quæ ventrẽ adstringunt, & bilem flauam reprimunt: dulces verò ad hoc sunt debiliores. An verò Nabach Rhazæ sit nostra Lotus, pro certo asserere non audemus.

Serap: *Sadar* est arbor cuius fructus *Nabach*. Habohanifæ *Sadar* sunt duæ species: vna est Africana, altera Adhal: sed Africana non habet spinas acutas, & folia ambarum specierum sunt lata & rotunda. Et Nabach & Adhal sunt fructus parui, qui offerũtur regibus, alijs omnibus dulciores meliorésque, odoris ac saporis aromatici: odore inficiunt vestes, velut alia aromata. Dioscorid: arbor magna Galeno &c. Sed quæ scribit Serapio ex diuersis autoribus, haud vni plantæ nobis conuenire videntur. Consideret lector, quæ à nobis traduntur cap. de Paliuro Athenæj. *Sadar.*

Auic. *Nabach* id est Lotus arbor dicitur *Alfedar*. Item alibi: de Sadar inquit diximus ca. de Nabach. Bellunensis in margine scribit Sedar. *Alfedar*

Actuar. inter posteriores Græcos meminit tantùm scobis Loti (λωτοῦ ῥίνημα vocat) in διὰ γλυκέων cõpositione. *Sed nunc Recentiores de Loto differentes producamus.* *Scobs Loti*

Inter eos primus Hermolaus apud Dios. Lotus, inquit, arbor Latinis *Celtis* & *Faba græca*, Seruio *Faba Syriaca*. *Anacacabean* vulgò apud Græcos dici autor Aetius, vt fructum eius Alicacabon scripsere Græci: vulgò Romæ *Puls Syriaca*, Padi accolæ *Baccam Syriacam* appellant. Polybius vidisse se testatur spinis asperam. Ludicræ tibiæ fieri ceptæ sunt è Loto, quas Alexandrini Photingas appellant: Propterea Cœnomani Lotum arborem hodiè appellant Calamum. Spectatur Patauii antiqua Lotos in quodam Antoniani templi xisto. Est quando Hipp. Luton pro Loto nomi- *Celtis*

nat. Faba Græca siue Arbor Pontica, genus diuersum est à Faba Græca, id est, Loto, magnitudine Fici, fructu Fabæ: succo vestibus expresso quem *Achy* vocant: niger autem crassusque est: Nascitur in Scythia. *Hæc Hermol.* quem suspicamur nostram Lotum nouisse ac intelligere, quamuis, more suo, misceat quę Theoph. Plin. & alii scripsere de Loto, cum suis, quæ pauca sunt: eàque nostro iudicio indistinctè satis, nec clarè ad erudiendum lectorem acommodata: præstitisset eum Theoph. & Plin. aliisque autoribus suas seorsim relinquere obseruationes, iisdemque suas vel subnectere, vel si libuisset etiam præmittere, non eorum verbis quasi coalita aut cohærentia sua interserere: sic omnia apud illum essent clariora.

[margin: ...os Hip. ...ba Græ... ...rbor Pon... ...a ...ermol. ...axat.]

[margin: Lotus Manardo.] Manardus: Fuit, inquit, Lotos quandoque Italiæ familiaris, nunc adeò rara, vt ferè pro miraculo ab aduenis spectaretur ea, quæ propè templum Diuo Antonio dicatum Patauii Hermol. viuente videbatur. Scribit de fructu eius Auic. sub grano Anescen: non absque tamen errore: ponit calidum in secundo ordine, quum Razes & Serapio reponant inter frigida. Serapio arborem vocat *Sadar*, fructum *Nabar*, quem sequutus videtur Auic. qui de sadar quoque scripsit cap. 631. nihil tamen aliud tradens, nisi quod ad caput de Nabac lectorem remittit, nulla habita ratione quæ de grano Anescen scripserat. *Celtis* hæc arbor Lat. dicitur & *Faba Græca* vel *Syriaca*, quia autore Theoph. fructum fert magnitudine Fabæ. *Hæc Manardus.*

[margin: Anescen Auic. ... Sadar Nabar. Serapionis.] *[margin: Celtis.]*

Interpres Auic. dicit granum Anescen esse Lotum arborem: quanquam non existimauerimus Auic. de Loto intelligere, sed *Anescen* aliam quandam plantam censemus, vt ex descriptione colligimus. Non igitur reprehendimus Auic. cum Manardo, sed eius interpretem.

[margin: Manard. & Auic. non interpres reprehen...]

Hæc autem tradit Auic. Granum Anescen est magnitudine Piperis, eiusdem coloris, fragilius, medulla insigniter alba, boni odoris. Hoc granū est calidum & siccum in secundo gradu: vtile ventriculo frigido & relaxato. *sic ille*: qui cap. de Nabach quædam habet quæ ad Lotum pertinent, cuius verba infrà referemus, inter Loti vires.

[margin: Descriptio. Anescen Auicennæ, eius vis & vsus.]

Porrò Loton arborem, teste Bruerio, in Africa gigni inter omnes conuenit: ideoque peregrinam. Verùm & nostri orbis familiarem factam certum est. Plinius terra mutatam in Italia existimat.

Euariant autores, tum Græci tum Latini in arbore hac describenda. Odorem grauem baccis Diosc. tribuit: Plin. nullum. Studiosi rei arborariæ apud nos (Lugduni) eam arborem esse existimarunt, quam vulgus Alysiam cognominat. Nos & aliam arborem vidimus, quam Alysiam vocant. Quæ verò sint Loti & Alysiæ Bruerino demonstratum cap. de Sorbo torminali, & cap. de Sorbo Alpina.

[margin: Autorum discrepantia in designando Loto.] *[margin: Alysia.]*

Ruell. de Loto agens, arborum agmen producit his verbis: Lotus arbor quam Aphri *Celtin*, Lat. *Fabam Græcam*, Græcum vulgus *Anacacabeā*, vt Aetius est autor: Italia hodiè tum *Amarenum*, tum *Visciulum*, quidam *Acrifolium*, alij *Ciceraginem*: Galli *Alysam* & *Alyserum*. Vt non temerè hoc suo nominum stipatu in dubium nos conijciat Ruellius, num cognita ei fuerit Lotus arbor, tam variarum diuersarumque arborum nomina miscens, exhibensque, ac si unius eiusdemque essent.

[margin: Anacabea. Amarenum Visciulum Acrifolium. Ciceraго. Alysa. Alyserus.]

Meritò itaque eum Cordus reprehendit scribens: quid sit Lotus non conuenit inter autores. Nam quod Ruell. Hermolai fretus testimonio scribit eam esse quam Calamum Cenomani appellant, haud induci possum, vt credam. Idem, Pongeriacum, Visciolum, & Ciceraginem ab Italis vocari scribit, Gallis Alysam & Alyserum, quod falsum. Est enim Cerasi species, cuius baccæ Recentioribus Visciola, Germ. verò *Weysseln* dicuntur. *Hæc ille.* Hermolao notam fuisse Lotum iudicamus. Non placet verò opinio Ruellij Cerasi speciem intelligentis. Cord. in sua Obseru. siluæ Loti folium describit.

Curtius quoque Lotum non agnouisse videtur, quando ait, Lotum Italis *Amarenum*, Gallis *Alysam* & *Alyserum* vocari, quæ diuersarum stirpium nomina sunt.

Lotum Monachi apud Mesuem eam existimant arborem, quæ vulgò Romæ *Pulsaraca* nuncupatur.

Quidam Siculus dixit eis vocari in Sicilia Fabam inuersam, volens fortè dicere Fabam Græcam. Iidem volunt esse Arabum Sadar & Nabach.

Anguillara putat Lotum Theoph. & Diosc. esse diuersas plantas, quòd Theoph. suam folio Ilicis, Diosc. trifolio Asphaltiti similem dicat. Ilici enim folia sunt dentata, Trifolio omninò æqualia. Existimat tamen apud Theoph. legendum πρινώδες (πριονώδες volebat scribere) id est, serratum. Si ita legamus, inquit, nullum dubium quin arbor dicta *Perlaro* sit Theoph. & Iamblici Lotus. Plinij Lotus dicta Faba Græca esset Diosc. Lotus, si Plinij Loti fructus descriptio responderet descriptioni Diosc. ac etiam folia. Easdem enim vires vterque suæ tribuit Loto. Theoph. verba de Loto quidam malè vertunt. Is non errat meo iudicio, qui dicet Lotum descriptam ab Athen. ex Polybio esse Theoph. Lotum Pharidis. Eadem etiam est Lotus ossea Plin. Existimo esse Iuiubas satiuas. *Hæc Angu il.* De Loto autem Pharide plura vide cap. de Iuiubis.

Matth. eam existimat arborem, Lotum, & quidem Diosc. & Plin. veram, quæ in Tridentino & Goritiensi agro vulgò *Bagolaro* vocatur: in Veronensi verò & in alijs quibusdam locis Italiæ, *Perlaro*, folijs Ilici proximis: Gallis *Alysier*. Lotū Polybij [de qua suprà ex Athen.] existimat esse Dactylos ex Trapesonda. Est etiam (addit ille) Lotus Africana altera species. Qui Lotū Athen. ziziphum nostratem putant, decipiuntur. *Hæc Matth.* de Loto Polybij ex Athen. Videat lector cap. de Guaiacana & de Iuiubis.

Idem Matth. Anguillaræ ridet diligentiā in vertenda ex Theoph. Loti historia in Italicum sermonem. Siquidem is, inquit Matth. dum nescio quos carpit, quod perperàm [vt ille putat] Theoph. lectionem verterint, ipse præ cæteris dum se peritissimum eius interpretem facit, erroribus illis omnibus, quorum alios accusat, apertissimè notari potest. Nam vbi Theoph. habet καθάπερ τὰ μύρτα, παράλληλα, ille quidem vertit: *Come quelli del Myrto intrecciati*, id est, Myrti modo triplici ordine implicitis. Deinde vbi statim Theoph. habet, πυκνὸς ἐπὶ τῶν βλαστῶν, manifestò declarans fructum ipsum densum prouenire super ramorum germina: ille ad arborem non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit, his verbis: è copioso *di germogli*: id est, germinibus copiosus est: deinde vbi paulò inferiùs Theophrasto legitur, ἐστὶ πρὸς τὴν κοιλίαν ἀγαθὸς, ἡδίων δὲ ὁ ἀπύρηνος. ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦτον γένος. ποιεῖται δὲ καὶ οἶνος ἐξ αὐτοῦ. Inutile admodum, & sine vllo prorsus sensu, vertit Anguil. hoc modo: *Ma di questo è piu soaue il primo, perciòche ve n'è vna sorte cosi chiamata, & di questo se ne faceua vino.* id est, isto suauior est primus, quoniam genus vnum est ita vocatum, ex quo vinum parabatur. Hæc qui viderint, facilè cognoscent

cent Anguillaræ in Græcis literis peritiam. Deinde manifestò is hallucinatus deprehenditur, vbi Plin. autoritate parari vinum dicit, ex eo Loti arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contrà Plinius ex ijs Loti baccis vinum fieri scribit, qui fine interiori nucleo habetur, quemad. scribit etiam Theoph.

Annotat autem Matth. Lotum **Zurgelbaum** Germ. dici. Matthiolo applaudens Apollo: Lotum (infit) Matthiol. Bagolarum & Perlarum esse, tam euidentibus notis delineat, vt eius opinio maximè probāda videatur &c.

Verùm non multùm irradiat Apollo hoc loco: nam nec discribit suam Lotum, nec quid sit Lotus sciSSe videtur, à qua multùm differt Alysia Bruyerini. Præterea tam Theoph. quàm Plinio imponit bonus ille censor: Theoph. enim ne verbum quidem habet de Croci colore: sed ἐρυθρὸν fructum Paliuri suæ dicit, quam tamen à Loto sua vtraque differentem facit. Plin. verò non dicit Loti fructum croci colore esse, dum est maturum, non enim habet hæc verba, sed illa tantùm, croci colore: quod intelligendum, vt doctiss. vult Dalech. antequam maturescat, maturo verò niger: cui explicationi optimè conueniunt illa verba, quæ statim subdit Plin. sed antè maturitatem alius atque alius, sicut in vuis. Saltem in nostra Loto conspicitur fructus primùm viridis, mox flauescens; dein ruffus: tandem perfectè maturescens niger aut nigricans. Meliùs fecissent, nostro quidem iudicio, boni isti Italiæ doctores Botanici, si illam Plinii difficultatem explicassent, quando ait: mutatione quidem terræ mutatam & arborem in Italia: nosque circa eam rem docuissent: num sapore frùctus, an figura foliorum, an colore fructus, an florum varietate, an denique proceritate, breuitateue arboris. Horum enim neutrum explicat Plinius. Sed hæc candidè & obiter dicta sint, vt alii quoque qui ingeniosissimū hoc studium excolunt, suam his & similibus difficultatibus mentem adhibeant, eáque præstent ipsi in tanta rerum & nationum frequentia, quæ ob harum carentiam aliis plerisque denegata.

Const. Lotum Theoph. & Celtin Plin. Sabaudicè tradit *Ambrozelles* vocari. Lotum Diosc. Italorum esse *Bag.laro*, siue *Perlaro*, & Bergomatibus *Romiglia*. sibi *Alisier*. Athen. Lotum esse aliam. Esse & Loton Plin. siue Fabam Græcam Romæ, Cerasorum penè natura. Hanc διόσπυρον Theoph. falsò credere nonnullos: quoniam Lotus arbor, vel Plin. teste ad tibiarum cantus expetatur: λώτινος αὐλὸς, & apud Pollucem etiam λωτὸς dicitur. vnde dicti Lothages, qui Lotum exercent. Sed dubii hæremus an R. Const. Lotus, de qua potissimùm hoc capite agimus fuerit nota, & an rectè distinguat. *Alisier* nomen non conuenit: quam verò plātam per *Ambrosélles* intelligat, inuestigandum.

Goropius more sibi solemni noua prodit opinione, Theoph. Cerasum, Lotum suspicatus, dum ait: Theoph. sic Cerasum describit, vt prorsus maximā eam arborem depinxisse videatur, quam Bononiæ sępiùs sub nomine maioris Loti conspeximus.

In Insula Creta Lotus vocatur Carauia, Gallis *Micaculier*, teste Bellon.

Lacuna Lotum Arab. *Sadar* & eius fructus Nabach dictum scribit vocari, Castil. *Almez*. Ital. *Bagaloro*, aut Cerase dinuerno. Gal. *Alisier*: quæ tamen postrema appellatio. Gallica neutiquam Loto competere videtur, quam vel ex Ruell. vel Matth. haurire potuit, qui idem nomen tribuunt.

Amatus quoque cum Loto aliarum plantarum nomina confundit, nec videtur Lotum probè cognitam habuisse, vt copiosiùs dicetur cap. de Lauroceraso.

Lotus arbor, autore Gesn. Italis vulgò vocatur Fago, Monspeliensibus *Ledonier. Et alii*: Fabago, inquit, arbor, Bellonii. cura Lutetię iam crescit: sic autem nominat Lotum fortè, quæ alio nomine Faba Syriaca dicitur. *Fago* *Ledonier.* *Fabago* *Faba Syriaca.*

Turn. Lotum siue Celtin Angl. **Netteltree**, id est, Vrticę arborem, & **Lote tree** vocari scribit. Et sanè, si, quod res est, fateri velimus, haud malè quadrat comparatio foliorum Vrticæ cum folijs Loti. Minùs tamen placet figura Turneri, quam sibi propriam effinxit. *Vrtica arbor.*

Seuero edicto Guilád. in satyrico illo suo scripto, cui non truculentiùs debit nomen quàm inseruit maledicta, Arbor inquit, quæ in Tridentino agro *Bagolaras* vocatur, vel Diosc. non est, vel Diosc. ipsemet Lotum ignorauit. *Bagolaras.*

Itali viderint, maximeque Tridentini, an suæ *Bagolaras* competat descriptio Dioscor. necne. Matth. sanè, nec ille tantùm sed & alij plures eandem facere videntur, vt patet in pręcedentibus.

Lotus arbor Lobelio Lotus Dioscoridea est, *Micocoulier* Linguagottis: It. *Bagolauro*: quæ vox aptiùs ad Latinam deriuationem accedere videtur, quàm illud *Bagolaras*, aut *Bagaloro* quæ voces nobis Gymnasiorum Collegiorumque nobiles illos Baccalaureos in memoriam reuocare videntur, ex Baccho & Lauro, aut si mauelis, ex bacca & Lauro, magno interdum labore concinnatos. *Micocoulier.* *Iocus.*

Fructus *Mirocoules* dicunt Linguagotti, vt annotat Dod. qui Loto simpliciter folia Ilicis tribuit, atque adeò suspectum se reddit, sibi neutram rectè cognitam fuisse, præsertim quum sint alia nobis recentioribus folia quibus nostram Lotum comparemus. *Mirocoules.* *Dod. not.*

Hist. Lugd. putat *Mirocoules* vocem ex Loto deflexam, quasi μικρὸν λωτοῦ καρπόν. Sit ita. Istud potiùs videamus, quod addit: *Lotum* esse Diosc. siue *Celtin* Dalechampij aliorumque doctissimorum sententia. *Mirocoulet Vnde.*

Ex Plinio corrigendus Theoph. textus. Plinius inquit eiusdem Loti lignum ad tibiarum cantus expeti, è radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitari scripsit, quæ Theoph. de ligno & radice Loti secundę prodidit. *Theoph illustr.*

Eandem Loton Plin. arborem Syrticam rectè appellat: mox velut immemor eius historiæ à seipso descriptæ, Fabam Græcam vocat, eique vires eas tribuit quas Loto suæ Diosc. Lotum secundam Theoph. eam esse iudicauit Dalech. quam nonnulli docti Herbarii Laurocerasum nominant, de qua cap. proprio. *Arbor Syrtica* *Plin. repreh.*

Lonicerus ingentem appellationum stipatum ex Hermol. & aliis sublectum eundemque diuersarū plantarum vni tribuit Loto, quem vniuersum huc referre piget, quòd nihil in eo sit, quod non dictū & reprehensum sit priùs. Maioris momenti sunt quæ Cęsalpinus ait. Lotum arborem, quam & Lotum Diosc. facit, & Celtim Plinii, fructu graueolente. Hetruscis *Baggatum* vocari. Idemque putat apud Theoph. Loti fructum Diospiron appellari, quasi Iouis triticum, ideo quia in panes cogebatur more tritici, quę nobis coniectura ingeniosa videtur, verùm in Loti fructu nihil graueolentis obseruauimus, quicquid dicat Cęsalpinus, deceptus fortè versione Diosc. apud Marcellum, que videtur legisse βαρύοσμον pro ἐδώσιμον, i.e. edulem. Oportebat Cęsalp. fidere potius suo gustui, quàm malæ versioni Marcelli. *Lonic reprehn.* *Baggatum:* *Diospyros*

Fraxinago- C. Bauhinus apud Matth. *Fraxinagolum* Crescentii esse censet.

Locus. Lotus arbor Germaniæ hactenus peregrina fuit: iactat tamen eã Italia & Gallia, etiamque in Græcia haud infrequens; in Creta & non longè à Constantinopoli, in silua muris cincta nascitur. Item Antiochiæ in vrbe & in proximis montibus copiosè teste Bellon. Multis Italiæ locis, in agro Tridétino, Goritiensi, Veronensi, aliisque etiam autore Matth. In tractu Tyrolensi circa partem in qua sita vrbs Tramin. Coluit aliquando in horto Gesn. Circa Monspelium arbores vidimus magnas prope Buttonetum pagum. Lugd. in hortis colitur, vbi ficut & Geneuæ, ex semine nobis aliquando nata. Basileæ in horto D. Plateri: Patauij: Veronæ in Theatro. Sed præcipua specie, patulaque ramorum opacitate grata spectatur in media area almi Gymnasij Nemausensis, quæ mihi speciatim Cherlero, honorifico regio stipendio Philosophiæ professori militanti, cùm ornatissimis, & iamiam sine dubio Viris optimis & Clarissimis, tum meis auditoribus non paucis, iucundum & optatum præbuit Peripato nostro vmbraculum: nullibi gratiore mihi studiorum oblectamento, ac, vel ob id, & æternam memoriam antiquissimæ nobilissimæque illius ciuitatis, prisca illa ROM. COL. NEM. nunquam non celebrando. Cæsalp. testatur in Hetruria amare colles magis quàm plana. Turn. Clauennæ Rhætorum, quà ad Alpium radices ingrediuntur apud veterem arcem se vidisse testatur. Montb. in horto ex semine nata aliquot annis durauit: at cùm quotannis gelu conficeretur maior eius pars, remanente tantùm radice, vnde aliquoties repullulabat, tandem & ipsa victa, perijt.

Lotus COL. NEM. præclara.

Tempus Floret Martio mense, autumno fructum maturat, Septembri aut etiam antè maturum in Gallia Narbonensi vidimus, locis prædictis. Septembri folia flaccescunt, & nouella acquirit cum floribus Vere.

Vires & vsus. Diosc. emend. Diosc. Loti arboris, tradit Fructum dulcem, edulem (ἐδώδιμον vt malè legisse videatur Marc. βαρύοσμον, qui grauiter odoratum vertit, eoque ipso ostendit sibi Lotum eiusque fructum incognitum) stomacho aptum, quique aluum sistat: κοιλίας σταλτικόν: vt taceat Dal. vel Hist. Lugd deinceps dicere, aluum fluidam reddere, apud Theoph. si modò sit eadem Lotus Diosc. quæ Theoph. vt multi docti iudicant.) Ramentorum ligni decoctum & potum & infusum, Dysentericis fœminisque fluxu nimio laborantibus confert. Rufat flauósue etiam reddit capillos, eosdemque defluentes continet. ξανθίζει δὲ καὶ τρίχας, habet textus: in antiqua interpretatione legitur, si ex eo caput lauetur, capillos cadere prohibet. Plinius: cohibet & capillum. Suspicatur Marcellus quondam aliter legi potuisse, sed suspicionis λεχθεῖσαν, quo Lectorem erudiat, non præbet. Rufandi capilli vim habere decocta Loti ramenta, quæ Diosc. ξέσματα, Gal. ῥινήματα dicuntur, vix alibi, quàm apud Diosc. & Serapionem legas. Roborare quidem capillos scribit Paulus: at eosdem eiusmodi decocto cohiberi, & Plin. & Gal. & alij produnt. Quibus autoritatibus impulsus doctiss. Sarrac. & ipse cum Cornar. legendum censuit, ἀντὶ τοῦ: καὶ ἐπέχει γαστρὸς ῥεῦσιν: καὶ ἐπέχειν ... ,nempe, τρίχας. Quam lectionem & ipse adeò Serapio, hæc Diosc. verba reddens, secutus videtur.

Marcell. not. Dal. & H. Lugd. not.

Dysenteria. Menses. Capillorum tinctura. Diosc. illustr. capill. defluu.

Diosc. locus emend.

Faba Græca. Aluifluxus. Dysenteria. Menstrua. Vertigo. Plinius parum euariat à Diosc. in Loti viribus, nisi quòd alia quædam addat. Hæc Lotos (inquit) quæ Faba Græca appellatur à nostris, aluum baccis sistit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt Dysentericis, menstruis, vertigini, Comitialibus. Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil esse amarius, fructuque dulcius. Fit & è scobe eius medicamentum, ex aqua Myrti decocta; subacta & diuisa in pastillos, Dysentericis vtilissimum; pondere Victoriati cùm aquæ Cyathis tribus. Porrò si Lotus Diosc. & Theoph. & Faba Græca Plinij diuersæ sunt arbores ab ea, quam hic tradimus, vt quidam velle videntur: Considerandum fuerit, an vires etiam conueniant Loto nostræ cui fructus est Cerasi: Nolimus sanè quenquam decipi: nam & hoc ingenui Scriptoris est, si nullus quoque inde ad nos redundaret fructus.

Comit. morbi.

Autor. integ.

Consulamus Galenum. Lotus arbor, inquit ille, non ita multæ adstrictoriæ qualitatis est particeps: Sed & tenuium partium est, & exiccatoria. Itaque lignorum ipsorum assulæ derasæ muliebri accommodantur profluuio, & dysenterijs, & Cœliacis affectibus. Decoquuntur verò interim in aqua, interim in vino, nimirum prout vsus poposcerit, nec infunduntur tantùm, sed & bibuntur. Quinetiam, quòd pilos defluentes cohibeat, non mediocre signum est, ipsum esse adstringentis cuiusdam, similiter mediocriter desiccantis facultatis. Ætius ferè eadem dicit, nec plura.

Mens. Dysen. Cœliac. Pilorum defluu. Temp.

Libet & vires Nabach Serapionis adscribere, non quòd easdem nostræ Loto inesse pro certo affirmemus, sed vt Lector simul etiam in promptu habeat, quid de suo *Nabac*, quod multi putãt esse Lotum, licèt alij aliter sentiant, prodiderint Arabes. Sic igitur ait Mesech apud Serap: *Nabach* frigidus est & humidus, in primo gradu, fluxum cohibet, & stomachi morsus sedat. Parum nutrit: Siccatus, frigidior est, sicciorque, in vtraque tamen qualitate moderatus & imbecillis. Expedit antè alios cibos eum comedi: estque crassi succi. *Abenguefit* apud eundem: Nabach dulcis est, bilem soluit, quæ in stomacho est, & intestinis; calores reprimit. Dosis à tertia libræ parte ad lib. ß. cum saccharo. *Albasari*: Frigidus est siccus in primo ordine, ventrem adstringit, refrenat bilem: sed digestioni grauis, & pauci alimenti. *Atabari*: Variat eius vis in recentibus & siccis: nam recenter collectus & probè maturus, minùs adstringendi vi pollet ventremque retinet quàm siccatus, propter humiditatem & dulcedinem suam: Maturus itaque & dulcis, minùs adstringit, siccato, qui subacidus est. In genere tamen, vterque frigidus est & siccus in primo excessu, & adstringens. Idem & Rasis dicit. *Isaac* vero comparat sorbis, & ante cibum comestum appetitum excitare tradit. Folia Sadar, autore *Aben Mesuai*, tumoribus calidis imposita remolliunt & resoluunt eos.

Nabach Serap.

Vires Nabach.

Temp.

Digest.

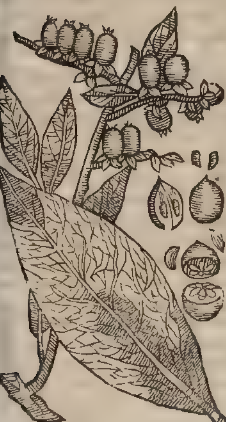
Appetit. Tumor.

Auicennæ Nabach prohibet capillorum profluuium, remollit eos, confirmat radices, & nihilominus crescere facit. Gummi eius furfures extergit, & capillos rufat. Folia calidis tumoribus imposita, remolliunt eos atque resoluunt. Eadem Asthmati conferunt, & ægritudinibus pulmonis. Confortant fructus stomachum: aluum coërcent & fluxus, etiamque cruentos tam alui, quàm vuluæ, potissimùm verò eius [sauich] succus. Laxatum ventriculum firmant. Fiunt & Clysteres ex eius decocto ad prædictos morbos, & ore quoque sumitur. Accedit ad naturam Cydoniorum, pomorum & Pirorum. Nam solidior eorum substantia adstringendi vi pollet. Verùm consideret Lector an quod Auic. ait, conueniant Asthmati & pulmonum morbis folia Loti, quæ

Gummi. Tumor. Asthma.

adstringunt.Sed fortè non adeò adstringunt, quin & partes resoluentes quasdam habeant, alioqui tumores quod ille ait, neutiquam resoluerent. Legat lector caput de Paliuro Athenæi. Baccas Loti maturas aucupijs vtiles dicit Matth. Ligni & radicis vsum suprà diximus ex Theoph. & Plinio.

GVAIACANA.
Cap. XXXV.



Gvaiacanæ proceritas, quanta arboris magnæ: in ramis folia alternatim posita, Nucis foliis singularibus æqualia, acuminata, atro virore splendentia superiùs, subtùs magis albicantia, vtrinque modicè hirsuta, sed magis parte auersa, breuibus petiolis hærentia; sapore mixto, subaustero, leuiter amaro, tandem & subdulci. Flores radiatis calycibus insidentes ramis apprimuntur, mari quidem maiores: fæminæ non tantùm minores, sed etiam calyce illo distituti, quos nullus sequitur fructus, qui tamen maris florem sessilis excipit, magnitudine & colore Pruni siluestris, sapore dulci, suauj, in quo semina aliquot, Pomorum seminibus paullò maiora; eiusdem cum illis Coloris, tanta duritie, vt vix dentibus atteri possint. Cortice vestitur hæc arbor tenui, rugoso, fusco. Materies ei spiris in orbem circinata, colore cineraceo, vel subcoeruleo, in omnibus à Guaiaco valdè diuersa.

De hac sic scribit Matth. in edit. cum magnis figuris, Lat. Misit ad me plantam, cuius imaginem damus, Constantinopoli allatam, *Augerius de Busbecho*, cui subscriptum erat *Dactyli ex Trapezonda dulces & gustu delectabiles*: hanc ego inter Lotorum genera annumerandam censerem, & præsertim cùm legerim apud Athen. eadem de Loto scripsisse Polybium quæ de Dactylis scripsit Herodotus: nec fortasse ab re fuerit inter Lotos recensere aliam quoque plantam, quam hic Pseudolotum vocauimus. *Hæc Matth.* qui duas exhibet icones, vnam nomine Pseudoloti, cuius folia lata pictura ostendit: alteram hoc titulo; Loti Africanæ species, cui angustiora adpicta folia. Idem in Comment. Ital. cum magnis figuris. At in Epitome: Pseudolotus, Italicis *Loto bastarde*: arbor procera, foliis latis oblongisque, firmis, ac neruosis, fructu Sebestenorum effigie, sed longè minore: colore per maturitatem coeruleo, pluribus intus officulis, sapore non ingrato. Italiæ peregrina hęc arbor, & rarò in viridariis habetur. Non rectè sentiunt, qui Pseudolotum hanc Guaiaci plantam esse putant.

Lotus Africana altera, siue Loti Africanæ species eidem arbor est procera, foliis alterius Loti latioribus, baccis rotundis, acuminato tantùm cacumine, colore coeruleo subnigricante. Hæ pediculis carét, calyculis tamen ima parte obductis; perinde ac glandes & Mixa, arboris ramis & surculis seriatim cohærentibus. Habentur arbores multis in locis in Italia, è longinquis tamen regionibus allatæ. Aberrant qui hanc Loti speciem, Guaiaci esse plantam contendunt.

Guaiacum Matth. not.

Hæc historia Matth. satis demonstrat, quantùm fidei tribuendum ipsi in Botanicæ, quicquid tandem de ipso eiusque scriptis sentiant eius Glossatores, & qui se eiusdem patronos profitentur. Is commentarijs editis anno 1565 & anno 1568. Lotum Africanam non describit, sed nuda icone angustifoliam facit. At anno 1581. Latifoliam pingit, parum differentem ab eius pseudoloto, atque adeò latioribus eam dicit folijs, quàm Pseudolotum. Vtramque Lotum describit, ac proceras ait arbores in Italia peregrinas: differentiam nullam tradit, vt qui nec viderit, nec nouerit. In hist. Germ. quæ conscripta 1563; vnicam proponit iconem cum latioribus folijs ac rotundioribus, cui titulum facit **Vermeinter Zurgelbaum** / Pseudolotus, de qua scribit: in Italia esse arborem, quæ existimetur Lotus vera: verùm multas deesse notas, folia ferè similia Piro, firma: baccas ferre multas simul iunctas, visu pulchras, cœruleas, acuminatas, non ingratas: quosdam existimasse Guaiacum, quibus non assentiatur, quòd sciat diuersam eius esse formam edoctus ab Hispanis & Lusitanis. Ecce Comicam profectò vnius arboris metamorphosin; ceu diribitor quidam Botanicus pro suo arbitrio, (quod ei propemodum familiare ac solemne, vti passim hoc opere ostendetur,) vni & eidem speciej, nunc hanc, nunc illam tribuit figuram: susque deque habens, quod humanæ sapientiæ antistes Arist. non contemmendo edicto cauet, *Species non esse temerè multiplicandas*.

Loti Africana. Angustifolia. Latifolia. Pseudolotus. Lotus Vera. Guaiacana. Matth impostura.

Camer. ad epitomen Matth. duas nouas adposuit icones, easque differentes, sed longioribus folijs vtramque. Idem in hist. Germ vnicam ponit, scribens Pseudolotum Matth. esse, alijs Lotum Theoph. veram: in Italia vocari Guaiacanam.

Guaiacum. Viscago. Gesn. not.

Gesn: Guaiacum arbor, quæ Patauij hoc nomine in horto medicorum ostenditur: quam audiisse scribit, nasci in montibus circa Veronam, & è ramis eius aqua maceratis rusticos viscum parare: atque ideò *Viscaginem* ab eruditis quibusdam ficto nomine, quoniam Guaiacum non sit. Fructus eius immaturos adstringere, maturos verò ita dulces esse, vt ferè nauseam moueant. Est & in Cordi hist. adposita icon huius, pro Guaiaco, sed perperàm. Nec vspiam legimus, nec audiuimus à quoquam [quod quidem recordemur] Guaiacanam circa Veronam prouenire. Qui de ea Scribunt pro peregrina tradunt; tantùm abest; vt rustici circa Veronam ex ea viscum parent. Sed fortè nominis ambiguitas decepit Gesnerum, virum alioqui diligentissimum & in tradendis suis placitis candidissimum: ex Agrifolia enim, quæ Lotus dicitur quibusdam, Viscum parari solet.

Guaiacum. Guaiacum Patauinū. Lotus Vera Theoph

Guaiacum à Fallopio satam (Guaiacanam) & creditam in horto Patauino, quam Commentator sibi Constantinopoli missam iactat, non aliam certè esse, quàm Patauinam, seu Guaiacum Patauinum, Veram Lotum Theoph. Pena & Lob. volunt.

Ermelinus. Ermelina.

Ermelinus Cæsalp. autore, arbor peregrina: quidam Guaiaci lignum esse putauerunt. *Ermelina* in Hetruria.

Tubera. Sericum.

Quid si apud Plin. dicamus inter Mala, esse Tuberum genus, quod Sericum cognominatum à colore? Gal. Serica ab insolentibus tantùm cibo expeti testatur. &c:

Hist: Lugd: Tertia Loti species, quæ etsi(inquit) Lotus non esset, tamen in Loti generibus numerata est, eaque celebrata à Plin. Lib. 16. c. 30. Lotus & Faba Græca dicta, quam Romæ, à suauitate fructus siluestris quidem, sub Cerasorum penè natura, Loton appellant. Hetruscis hodie vocatur *vua d'India*, presertim Florentiæ, vnde aduehendam curauit Dalech. Fructu Cerasis non absimili, nucleo duro, qui in Ceraso tener est ac fragilis, quod Theoph. annotauit l. 3. hist. c. 13. cortice diluto, rubore iucundo, & quo verisimile est pelles tingi posse, radice lanas; vt mirum sit Matth. suæ Loti cortici tribuisse quod Plin. de huius cortice literis prodiderat, cuius tincturâ colorem rufum fieri alibi scripsit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt Dysentericis. Sunt qui, nec vanâ quidem ducti coniecturâ, hanc arborem Theoph. διόσπυρον esse censent, fructu Ceraso simili, duro intus & solido nucleo, non vt in Ceraso fragili: maximè cùm Plin. Theophrasti verba singula Latinè solitus exprimere, Fabâ Græcâ descriptâ, nusquam alibi Diospyri meminerit. Plin. l. 24. c. 2. Fabam Græcam cum Loto primi generis confundens, eadem & quæ Diosc. Loto suæ tribuit. Hæc est Faba Græca (addit eadem Hist. Lugd.) quam Bellon. à Constantinopol. Cerasum Trapezuntiam vocari scribit.

Lotus 3. *Faba Græca.* *Vua India.* *Ceraso tener nucleus.* *Cortex ad tincturam.* *Matth. not.* *ad dysenter.* *Diospyros.* *Faba Græca.* *Plin. not.* *Faba Græca.* *Trapezuntia.*

Porrò eadem Hist. Lug. duas habet figuras ex Matth: vni titulus Diospyros siue Faba Græca Latifolia, Pseudolotus Matth. alteri Diospyros siue Faba Græca angustif. seu Lotus Africana.

Idem tradit, Laurocerasi fructum accepisse se Byzantio, nomine *Trabizon Curmasi*, licet simili forma, colore & sapore præditum: bina aut terna habuisse sub pulpa nullo putamine inclusa semina, plana, spadicei coloris, plurimùm accedentia ad Loti Africanæ, vulgò *Guaiacanæ* nuncupatæ semina. Dixerat autem iam antè in Pannonicis, Lotum Africanam vulgò esse Guaiacanam. Semina verò Clusio missa existimamus fuisse Loti Africanæ, & non Laurocerasi; cui officula singularia, multùm differentia à Guaiacanæ seminibus.

Trabison. *Clus. deceptus.*

Tabern. duas Loti species facit. Vnam Lotum Africanam: alteram Pseudolotũ à Matth. descriptã. **Zurgelbaum.** Græcè λωτὸς δένδρον, Arabicè *Sadar*: Lat. *Lotus Afric.* & *Pseudolotus*: It. *Loto albero*. Item in icon. Lotus Africana, & sub altera figura, Pseudolotus Matth. **Vermeinter Zürgelbaum.** Egregiè sanè verò, si diis placet. Ambas Matth. figuras habet Guaiacanę, verùm nomina à Matth. tributa Loto, is miscet cũ Guaiacana, atque adeò huic etiã tribuit, maiori'ne ignorantia an oscitantia, Lector iudicet. Nec ullam videmus rationem, cur vna dicatur Lotus Africana, altera Pseudolotus, quum eiusdem plantæ figuræ videantur, aut saltem parum, & foliorum latitudine tantùm, differentes, in quo quidem Matthiolum imitatus est, quàm rectè, norunt periti: *Sic vnus error plures parit errores*; vt in prouerbio est.

Guaiacanam iam à pluribus annis colimus in Ill. E. C. horto Montb: sed hactenus nec florem nec fructum protulit, quia quotannis ferè gelu maior ramorum pars conficitur. Prouenit nobis ex semine quod à D. C. Bauh: Patauio missum acceperimus nomine Loti Africanæ Matth. Misit etiã Vesuntio ad nos Cl. D. Chiffletius, eiusdem vrbis ἀρχίατρος, titulo Guaiaci. Argentinæ in horto D. D. Melchioris Sebizii medici & professoris, amici singularis, pulchram vidimus arborem cum fructu: In horto Patauino colitur: Basileę, In hortis Plateri, Zuingeri, & Io. Heintzman Pharmacopœj. Lugduni etiam prouenit nobis ex semine, quæ floruit Maio. Colebant ibidem & alij in hortis, nec siluestris ibi reperiebatur, vt Pena & Lob. ex Valerandi Donrez testimonio scribunt. In illustri illo horto Stuchardiano magnæ arbores maris & fœminæ (quæ sterilis) conspiciuntur: ex quarum materie pulchella vascula tornanda curauimus.

Licèt parum fidei tribuamus hoc loco Matth. adscribemus tamen vires, quas Pseudoloto tribuit, sic tradens: Qualitates eædem ferè illi sunt, quæ legitimæ Loto tribuuntur. Vires quoque eædem illi sunt, si rerum experimentatoribus credimus. Item sunt qui velint Lotum Africanam alteram eisdem cum Loto pollere viribus, id quod nos quoque putamus. *Sic ille.* Sed quinam sunt illi experimentatores: Maneant itaque hæc tantisper talia, qualia sunt, donec aliquid certiùs rescíscamus.

FINIS LIBRI SECVNDI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER TERTIVS.

QVI NVCVM EST, ET EARVM QVÆ VEL FACIE ARBORIS, AVT FRVCTVS, AVT NOMINE SOLO CVM HIS ADFINITATEM indeptæ, siue indigenæ, siue peregrinæ.



E Pomorum censu & Nuces sunt. Sed harum quoque acceptio ampla & multiplex. Κάρυα *sanè (Nuces) & Attici, & alij Scriptores communi vocabulo fructus omnes, operimento duro tectos appellant. Harum intus corpus, foris lignum, vt Plinius limitat. Sed sunt, quibus & extra lignum caro vel pulpa, eáque vel edulis, vel cassa & magna ex parte neglecta. Prioris generis pleraque persecutus liber præcedens, nimirum nuces plerasque pulpa eduli obtectas, quemadmodum primus Poma, quæ magna ex parte sunt edendo: Ergo eas deinceps persequemur, quæ* περικάλυμμα *habent vel ex toto vel ex parte. Neque enim operimenti modus vnus. Aliter Nux Iuglans obtegitur, aliter Auellanæ nostrates, aliter Indicæ, aliter Pistachia, aliter Staphylodendros. Sunt fortè inter peregrinas quibus & nullum tegumentum ossi obductum: quædam & tota lignum, aut corpus ferè vniforme. Operimentum, vel coriaceum, vel pulpaceum: & hoc rursus vel edule, vel non. Edule dicimus ad cibum suaue, non medicatum, quale Iuglandi, aut Auellanis plerisque: non alicui animantium, nec homini. In Exoticis tamen nondum de istis plenè innotuit, quòd ea magna ex parte pulpa vel tegumento exuta ad nos importentur. Sed rem ipsam aggrediemur à Iuglande Nucum vulgatissima.*

NVX IVGLANS.

CAPVT I.



PRocera arbor est Iuglans, multis prelongísque nixa radicibus, trũco ad binûm ternûmque cubitorum complexus sæpiùs crassescente, materie ampla, ruffa, vel subfusca, multis exiguis segmentis scarificata, quibusdam partibus vndulatim crispa, robusta: firmis, vastísque ramis brachiata, cortice cineraceo, crasso, læui, per senium hiulco, & in rimas altas dehiscente. Folia pinnatim disponuntur, coniugationes claudente folio impari, quorum singularia ampla, sesquipalmum longa, palmum ferè lata, principio & mucrone angustiora, venis obliquis à medio neruo deductis, pulchrè viridantia, odore iucundo, ferè Laureo, sed grauiori & vehementi, sapore adstringente. Iulum profert longum, multiplici callo compactilem, cuius flaccescentes paniculæ breui decidunt: tum flos emergit herbaceus, totidémque caliculacea tegumenta, quot flores petiolo contrahuntur, quibus singulis singulæ includuntur Nuces. Nucem siue fructum [quales simul multi confertim ex eodem pendent pediculo] iam perfectiorem tegit puluinatus calyx, acerbi & amari saporis, nec sine acrimonia, nigro colore manus inficiens, cui subiectus cortex lignosus, rugosus, in duas carinas apertilis, nucleum continens in binas partes ad medium ferè fissum, & penè quadripartitum, reuolutionibus cerebri similiter inæqualem, primò mucosum, ac insipidum ferè, deinde per maturitatem callosum, candidum, dulcem, cuticula pallida tectum, exortum trahens ex candida & ex acido amari-

Iulus.
Flos.
Fructus.
Nucleus.

cante quadam ſubſtantia pulpoſa,cuius terreſtrior portio in lignea vel ex ligneo membranacea quædam nucleorum diſſepimenta abit, qualibus tenuioribus interior oſſis cauitas magna ex parte obducta eſt.Integri & maturi magnitudine minoris aut mediocris Perſici & pulpa viridi, ſeu integumento externo puluinato, [quem Feſtus vocat *Culeolum*, quaſi exiguum Culeum] atque carnoſo dempto, vncia ferè latiores, & hac ipſa latitudine longiores, ex rotundo in oblongum ſubtumeſcentes, ſed delumbata vtrinque quà valuarum commiſſura eſt circinatione rotundi. Sunt & vncia non ampliores: in figura naturali, aliæ rotundiores,longiores aliæ.

Fructus Varietas. Huius porrò fructus varia & magna ex parte monſtroſa eſt varietas. Nux enim Iuglans ſua naturali & conſueta conſtitutione biualuis eſt, ex duabus catinis æqualibus commiſſis conſtituta. Nobis verò multæ ſunt ad manus, plures obſeruatæ, vniualues,biualues, ſed non medio tenus, vti communes triualues: idque diuerſa proportione, valua maiore reliquis, vel geminæ vel tripartitæ maiori :aliàs æqualiter tripartita,aliàs inæqualiter,vna integra,altera gemina, & hoc etiam variè.

Nux nana Eſt & quæ nulla nec valua nec commiſſura inſignis, ſed oui ferè in modum, ex integra teſta conſtituta. *Gemina* Sunt & nanæ, Auellanam mediocrem non excedentes. Geminas habemus, tam firmiter & preſſim coalitas, vt integras ſeparare non ſit: & integra potiùs duplex, ſi figuram ſpectes, quàm ex duabus conſtituta videatur, ni inſignis ille ſulcus per medium ambitum ſpecioſè diuideret.

Breui mirandâ figuræ luxuriâ vel in hoc fructu naturam luſiſſe certum.Reliquas differentias ſpeciaIiores poſtea dicemus,hic enim fructus tantùm varietatem, magna ex parte monſtroſam, paucis inſinuaſſe ſit ſatis.

Autorum placita atque Synonyma. Cæterùm difficile eſt pronunciare & pro certo adfirmare, quid ſit Iuglans aut quomodo vocetur apud Theophraſt. expreſſam enim & ſpecialem eius deſcriptionem non inuenimus.

Fortè lib. 3. cap. 7. meminit, nomine περσικῆς καρύας, de qua ait, earum germina in vnum foliũ finiri. Et Gaza quoque Nucem Iuglandem conuertit.Scaliger tamen annotat,haud ſatis eſſe vertere, ſed vertendum eſſe in Perſica Nuce: quæ *Perſica Carya. Perſica Nux* ſpecies ſit in Nuce, ſicut Pontica & Græca. Non repugnat tamen Scal.eſſe Iuglandem, alioqui refutaſſet:non enim mos eius præterire quicquam, quod reprehenſionẽ mereatur: ſed verbis Theophraſti natiuam ſuam ſignificationem relinquendam cenſet: & rectè. Theophraſt. cap. 18. lib. 1. ait: Quorundam ſemen ſtatim poſt inuolucrum ambiens ſubeſt, vt Palmæ, nucis: καρύα Græcè habetur,& Scal. vult interpretandum Iuglandis:no tamen exiſtimamus, hunc locum poſſe conuenire Auellanis, ideo lectores conferent quæ paulò pòſt de nuce Euboica Theophraſt. ſcribemus,qua fortè non alia, quàm Iuglans. Scimus Gazam diuerſis in locis καρύαν interpretari Iuglandem: verùm ea loca,& quæ περὶ καρύας ἡρακλεωτικῆς habet ad Auellanas retulimus: διὸς βάλανον, quæ quibuſdam Iuglans exiſtimatur, dicemus capite de Caſtanea. *Nux Iuglans.* Nux Iuglans, κάρυα βασιλικὴν Dioſcor. c. de Centaurio magno:& cap. proprio: κάρυα βασιλικά, ἃ ἔνιοι περσικὰ καλοῦσι:Et cap. de Pœonia, βασιλικὴ καρύα: quando ait κενταύρειον τὸ μέγα φύλλα ἔχει καρύᾳ βασιλικῇ ὅμοια. κάρυον βασιλικὸν Gal. Nux regia (ſic interpres reddit) eidem lib. de pond.& menſ. pendet drach. quatuor.

Cato Nuces caluas, Auellanas Præneſtinas & Græcas habet: An vna harum poſſit eſſe Iuglans, incertum. Varro apertè Nuces Iuglandes appellat, quando inquit: lib. 4. de ling. Lat. Nux Iuglans, quòd hæc Nux antequàm purgetur,ſimilis glandi. Hæc glans optima & maxima ab Ioue & glande Iuglans eſt appellata. Eadem,Nux, quòd vt nox aërem,ita huius ſuccus facit corpus atrum. *Hæc ille.* Ad quæ poſtrema Scalig. Alii, inquit, à nocendo Nucem dictam volunt, quomodo & & Græcè quoque κάρυον παρὰ τὸ καρῶσαι. Eſt autem vox Syriaca *Luz* ſed L. in N. abiit, vt *Lympha, Nympha.* Idem Varro in Geop. ait: Si Iuglandes magnæ,crebræ,finitimæ, fundi oram faciunt ſterilem. Item: Nucem Iuglandem, quantò citiùs promas, iucundiore vtare, quòd vetuſtate fiat aridior. Eãdem in arena ſeruandam præcipit. Iuglandem & Colum. dicit & Palladius, vti ſuis patebit locis.

Apud hunc ſpeciatim obſeruauimus vocem Tarentinam manifeſtè competere Iuglandi: quia nulla facta mẽtione vllius Nucis præterquam Iuglandis, dicit: Si Tarentinam facere volueris &c: Clarum quoque eandem vocem non tantùm de Iuglande dici, verùm etiam de aliis nucibus, vt ſit epitheton diuerſarum ſpecierum, vt patet ex lectione Columellæ, & dicetur quoque cap. de Auellana. Nuces Virgilius ſuo quoque celebrauit carmine: Ecl. 8.

Mopſe nouas incide faces, tibi ducitur uxor:
Sparge marite Nuces, tibi deſerit Heſperus Oetan.

Spargebantur autem olim in Nuptiis boni ominis ergò, quòd hæ eſſent in tutela Iouis, cuius felix erat cum Iunone matrimonium: Indéque & *Iuglandem* quaſi *Iouis glandem* dictam volunt. Alioqui etiam Nuces ſpargere adagialiter dicitur, pro relictis nugis & puerilibus exercitiis, ad grauiora ſe conferre, quod Perſius inſinuaſſe videtur: quando ait.

——Et Nucibus facimus quæcunque relictis
Cùm ſapimus patruos.

Et Catullus lepidè:

Da nuces pueris iners
Concubine: ſatis diu
Luſiſti nucibus: lubet
Iam ſeruire Talaſio.

Virgilius verò etiam prædictiones ex Nuce Iuglande deſumpſiſſe videtur: ſic canens: Georg. 1.

Contemplator item, cùm ſe Nux plurima ſyluis
Induet in florem, & ramos curuabit olentes:
Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuriâ foliorum exuberat vmbra,
Nequicquam pingues palea teret area culmos.

Curtius Nucem interpretatur hoc loco Nucem Amygdalum: ſed quâ id ratione, vel quâ ſaltem apparentia nondum videmus. Conſiderent lectores, an per florem Virg. non intellexerit Iulos Iuglandis, & an Amygdalus propriè habeat ramos olentes. Aut quis vnquam Amygdalum ſimpliciter vocauit Nucem? quis eam in ſyluis creſcere dicat. Creſcit ſanè Nux, ſi rariùs in ſyluis, in ſyluarum marginibus frequenter.

Sed attendamus quid Plinius de hac tradat. Ab his (Sorbis) inquit locum amplitudine vindicauerunt, quæ ceſſere autoritati Nuces Iuglandes: quanquam & ipſæ nuptialium Feſcenniorum comites, multùm Pineis minores Vniuerſitate, eædémque portione ampliores nucleo. Nec non & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primùm calycis, mox lignei putaminis. Quæ cauſa eas nuptiis fecit religioſas

tot modis fœtu munito: quod eſt veriſimilius, quàm quia cadendo tripudium ſonúmve faciant. Et has è Perſide à regibus tranſlatas, indicio ſunt Græca nomina. Optimùm quippe genus earum Perſicon atque Baſilicon vocant. Et hæc fuêre prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanę, & rufatur capillus, primùm prodeuntibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pinguefcunt vetuſtate. Sola differentia generum in putamine duro fragilive, & tenui ac craſſo, loculoſo & ſimplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clauſit. Námque ſunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorúmque illis quadripartita diſtinctio, lignea intercurſante membrana. Cæteris quicquid eſt, ſolidum eſt, vt in Auellanis, & ipſo Nucum genere. Cato Græcas nominat, quas quidam & in Iuglandium genere ſeruant. Adiecit præterea Auellanas, & Galbas [Caluas ex Vet. gloſſ. Turn.] Præneſtinas, quas maximè laudat, & conditas ollis, in terra ſeruari virides tradit. Nunc Thaſiæ & Albenſes celebrantur. Et Tarentinorum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ ſunt & ampliſſimæ, & minimè rotundæ. Præterea Molluſcæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem eſſe dicant. Nuper Conſularem virum audiui, biferas & Iuglandes nuces habere ſe profitentem. *Hæc Plin.* qui & diuerſis locis de Nuce Iuglande hæc habet. Succus pinguis Nuci Iuglandi: putamine clauduntur: his intus corpus, foris lignum: iiſdem putamen ſtatim recedit à ligno, extra gemina geminantur vicia: grauis & noxia etiam capiti humano, omnibúſque iuxta ſatis Iuglandium vmbra, quæcunque attigit, non dubiè venenum eſt.

Porrò quod de tripudio ait Plin. id ita habet. Patresfamiliàs ſponſi cùm domeſticos pueros meritorios ab officio turpi dimitterent, nuces dabant, quas ſpargerent *nuptialia feſcennina* cantantes.

Apud Græcos, eodem inſtituto nouus ſponſus τὰ καταχύσματα, Iuglandes, Amygdala, & Nuces id genus alias ſpargebat, vt putant Grammatici, nuptæ clamor ne audiretur. Scalig. in Catullum.

Duras apud Feſtum Titinnius *Moracias* vocat, vnde diminutiuum *Moracillum*.

In veteri gloſſario Calua Nux, κάρυον βασιλικόν. Turnebo Calua Nux alia eſt. Plautus in Calceolo Molluſcam Nucem ſuper eius dixit impendere tegulas, quam Iuglandem quidam interpretantur, & Plinius citato loco ad eorum genus referre videtur.

Scaliger reprehendit Plin. quòd ſolius Iuglandis nucleum binis legi valuis ſcripſerit. Nam & in Piſtaciis (inquit) veſtigia quæ per ſeipſa hiant, aliquando vetuſtate. Molluſculæ ſanè Iuglandis (addit idem) omninò genus, aut cum Tarentino idem.

Illud animaduertentes ex eiuſdem obſeruatione, ἀβοϊκὸν apud Theoph. lib. 1. c. 18. hiſt. diſtingui παρὰ τὸ κάρυον, tanquam diuerſum à Iuglande, vt intelligas errorem Gazæ, qui lib. 5. nec ſemel ἀβοϊκὸν Nucem pro Iuglande eſt interpretatus, dum Plinii authoritatem nimis ſecurus famæ ſequitur. Nec temerè quis dubitauerit, an quæ Plin. de Tarentinis dixit, intelligenda de Iuglande, vt ſanè intellexiſſe videntur Ruell. & Curtius, quorum hic ait: Eſt aliud nucis Iuglandis genus, quod Tarentinum dicitur, quod ita molle eſt, vt vix attrectatum frangatur: à Tarento, quod eſt Sabinorum lingua molle. Ad quod alludit Horatius:

——Et molle Tarentum.

De qua in libro Fauorini, authore Macrobio, ſic reperitur. Itémque quidam Tarentinas oues, vel Nuces dicunt, quæ ſunt Tarentinæ. Tarentinorum tamen Plin. duo genera poſuit, vt priùs dictum.

Iuglandes ſine putamine. Eſſe prærerea quoddam genus Iuglandium Nuces ſine putamine edentium Africanus author eſt, quanquam arte id fiat & cultura.

Iuglans rara. Rarum & propemodum oſtento proximum, quod Tragus refert Vaſoniæ, qui locus ad Rhenum ſitus eſt, Iuglandem repertam, quæ ante diem D. Ioan. ſacrum (qui non multò ante ſolſtitium æſtiuum incidere ſolet) neque folia, neque Nuces oſtenderet. Cùm verò id tempus adeſſet, parem reliquis nucibus fuiſſe, quod ad fructum & folia attinebat, id quod ſingulari naturæ miraculo factum credit.

Apud eundem Tragum in margine ſcriptum inuenimus, eiuſmodi arbores Gengenbachii binas extare. Tales ſanè aliquando etiam circa Tigurum vidimus. An quia impedimentum aliquod habeant, vel à radice, vel à ſolo, quo tardiùs germinent? An verò ſpecies quædam peculiaris naturæ, vel arte aliqua ad hoc comparata?

Bifera. Cæterùm quod Plin. de bifera Iuglande obiter tetigit, haud vanum videtur. Nam & Hermol. doctus & fide dignus Scriptor, biferas Iuglandes Siluatiano Patauini agri viculo prouenire, ſatis conſtare tradit.

Eiuſdem obſeruationis eſt, germinare hanc arborem, non cacumine, vt maxima pars arborum, ſed lateribus, impulſo priore pullulo, quà forma & caudex totus & prægrandes rami creſcunt.

Mutatio in Quercū, exploditur. Mutari in Quercum ſenio nonnulli produnt: quod nobis ſanè fabulæ aut Græciæ mendacii ſpecimini propius eſſe videtur, quàm vel rationi, vel experientiæ, quibus non poteſt non perpetuò incedere ſtipata veritas in naturalibus. Nam de iis quæ prodigioſè transformantur eos ſolicitos eſſe finamus, qui ſe Magos, aut Magiæ profeſſores glorioſâ buccina proclamant.

Moracia. Molluſca. Macrobij error. Tarentinas duriores & ampliſſimas, à frangendi morâ & *Moracillas* à quibuſdam vocari, idem Hermol. tradit. Præterea Molluſcas putamen rumpentes. Ideò Macrobium qui Perſicum vulgò dictum, Molluſcam eſſe putat, apertè hallucinatum, cùm is non de Perſico, ſed de Nuce Regia & Iuglande, quæ ſit è Perſide conuecta primùm ad nos, *Molluſcam* intelligat: nam à quibuſdam Nucem Perſicam vocari tradit, Sueuii hominis doctiſſimi teſtimonio fretus.

Thaſia nux. Nux Græca. Thaſiam quoque Nucem atque Græcam Amydalarum eſſe generis Cloatius exiſtimat.

Præneſtina. Præneſtinam Macrobius eandem eſſe cum Auellana Varronis & Neuii authoritate meminit.

Diosbalanos Theoph. Iuglandem Dioſbalanon Theoph. vocaſſe author eſt Cloatius. Sed certè Dioſbalanos Caſtaneam Dioſc. ſignificat. Proinde non parciùs errauerit Non. Marcellus, qui Iuglandem pro ſylueſtri nuce interpretatus eſt. *Nonii error.*

Perſica. Regia. Perſicas & Regias Græci, vti tradit Marcellus: Romani verò Iuglandes in genere Nucum eas dixerunt, quas nunc priuatim Hetruria gentéſque aliæ multæ Nuces nominant. Nuces Ponticæ, ſiue vt Theoph. ab Heraclea Ponti ciuitate ſemper appellat, Heracleoticæ. *Nuces.*

Caryon baſilicon. Perſica. Euboica. Iuglans, (tradente Ruell.) Græcis Caryon Baſilicon, id eſt, *Regia Nux*, interdum Perſica, Euboi-

Gulioca. Nauci.

cáque, Gallis *Noierus* dictam. Nucis callosum herbaceúmque corticem *Guliocam* dicunt: Tenuis tunica, *Nauci*, vt quidam volunt, nominatur. Inferiori sui parte fertiliores sunt Iuglandes. Sed mirum est, quod proditur, Quercum & Iuglandem tam pertinaci odio dissidere, vt iuxta Nucem Iuglandem depacta moriatur, quũ mutari in Quercum senio nonnulli tradant. Eandem esse Nucem Persicam, Regiam, Iuglandem, fatebitur, qui bonos autores euoluerit. Optimum earum genus Persicum atque Basilicon, in eo genere, quæ mollior sit, & putamen frangat, *Mollusca* dicitur, vt *Tarentina* quæ nuda cortice, vel molli & fragili prodeat putamine.

Iuglandis & Quercus odium. Nux Persica. Regia Iuglans. Mollusca quæ Tarentina quæ

Nos quod de odio inter Iuglandem & Quercum scribit Ruellius, facilè credimus. Iuglans enim citò crescit, & magna sua vmbra Quercui officit, amplissimísque radicibus vicinæ cunctabúdæ, tardiúsue crescenti alimentum subripit. Sed alterius in alteram mutationem, tanquam fabulosam respuimus. Erroris autem Macrobii causa fuit, quòd ipse putauerit idem esse Malum Persicam & Nucem Persicam.

Cur Iuglans & Quercus se mutuo cæderunt.

Bruyerus not.

Bruyerus Nuces à nocendo ideo dictas putat, quòd frangendo dentibus noceant: quasi verò huius noxæ causa primariò ab ipsa depẽdeat Nuce, & non ab homine, qui suũ in morem dentibus conterere velit, quod possit alia ratione: Magis arridet illa medicorum, quòd edendo aut nimio vsu noceat, vti patebit in viribus: maximè verò, quòd satis nocere credatur, quod certè sensisse videtur Ouid. in Eleg. de Nuce, cùm ait.

——Quoniam sat a lædere credor
Cultus in extremo margine fundus habet.

Non. Marcelius not. Nuces agrestes Iuglans vnde Nux vnde dicta.

Non. Marcellus vt annotat Curtius, Iuglandes Nuces agrestes interpretatur: Sed hoc quidem minùs benè, si vocis etymon consideretur. M. autem Varroni dicitur, quòd hæc antequam purgetur, glandi similis sit: Macrobio autem à Iuuando & glande. C. enim Bassus, vt hic scribit in lib. qui de verb. signif. inscriptus, Iuglans perinde ac Iouis glans. Grçcè autore Cloatio Verrio in lib. à Græcis tract. διὸς βάλανος, vt etiam Theophr. ait. Græcorum enim nonnulli imitatione κάρυον ἀπὸ τ κάρος, id est, capitis grauedine. Plutarch. in Sympos. quòd spiritu graui & capiti nociuo sit. Ab hac voce Caryatides (de quibus Vitruuius lib. 1.) dictæ, Luctatius, vt aliis placet Lactantius, apud Statium in Thebaide à Nuce arbore nominatas scribit. Philostratus in iconibus Iuglandes Castaneas appellasse videtur. Pontica Nux etiam & Heracleotica dicitur. Plin. verò earum optimum genus Basilicum & Persicum esse dicit. Hoc autem vltimum Mollusca Nux dicitur, quòd cæteris generibus mollior sit; vt voluit Macrobius, cuius putamen facilè rumpatur, de qua Plautus in Calceolo: Molluscam nucem &c: Hanc verò ille errore, vt Nicolao Perotto episcopo Sypontino placet, putat dici ex Sueui autoritate, quæ Malum Persicum est. Sic enim hic in edulio quod Moretum inscribitur.

Dios balanos. Caryon vnde. Caryatides. Castanea. Pontica Nux Heracleotica.

Mollusca hæc Nux est, ne quis fortè inscius erret.

Malum Persicum.

Non enim his, vt hic arbitratur, de Persico teneriori Pomo agit, sed de Nuce Persica. In Moreto enim Poma tenera poni non solebant, sed Persicæ Nuces. In Perotti sententiam irem, si cuiusdam classici autoris monimentis doceret, in Moreto non Poma tenera, sed Persicas solùm Nuces, id est, Iuglandes, poni solitas, quod ex Virgiliano Moreto non probatur. Ausonio Nux simpliciter dicitur:

Nux

Et duplici defensa putamine quinque genus
Nux.

Culeola Festo cortices Nucum viridium sunt, dicta à similitudine Culeorum, quibus vinum siue oleum continetur, cuius diminutiuum videtur culiocæ. Eidem verò autori Iuglandium Nucum summa & viridantia putamina sunt.

Nace Festo, vel *Nauci* Pompeio, nucis putamẽ est, aut oliuæ nucleus, vel medium Nucum dissepimentum, id est, membranula illa, quæ in medio Nucis intersita visitur: denique cuiusuis putamen φλέμα, nauci vocatum existimant. Quidam à voce Græca νάκη, quod pellem caprinam declarat. Sosipatro fabæ granum est, cùm se aperit. Nauci enim facere & nauci esse deriuantur, quod est nihil esse, & nihil facere. Plautus etiam protulit: *Vitam tuam vitiosa Nuce non emam*, quod prouerbialiter dicitur, nec minimo quidem. Apud Aristoph. *vnica Nuce emere* dicitur.

Regia Nux Caryon, eò quòd, [vt scribit Goropius] *Car-hut* ad vnguem Cimbris designet ipsius quod carum est, custodiam, ideo tessera matrimonii. Nucleum Carn vocamus.

Iniurius est Plinius Iouis glandi, dum à capitis grauedine, quam inducat, nomen accepisse dicit, quod tantùm abest, vt verum sit, vt ne hoc quidem ipsi demus, hoc nomen esse peculiare: imò commune non cæteris modò Nucibus: sed etiam Amygdalis esse asseramus. Neque verò Iuglandes magis capiti nocent, quàm Amygdala. Quid dico nocent? Cùm vtrumque genus robur capiti addat, vt in medicorum scholis nemini dubium esse credo.

Latinis (ait idem) ratio nominis Nucum ignota, tametsi & ab horum quibusdam eò ventum sit, vt à nocendo Nucem deriuent, quoniam satis noxiam esse dicant. Absit omen, vt fructus dulcissimus tam inauspicato nomine à vetutissimis fuerit vocatus. Nuces teneræ non parum Myrobalanis omnibus præstantiores. Nux Cimbris *Not* vel *Nut*, à quo non mirum est Latinos Nux fecisse, cùm Alemani quoq; Nuß inde forment: dicitur a Nott, quod necessitatem significare scimus. Hæc Goropius, cui facilè concedimus fructum Iuglandis, siue nucis nucleum esse innocuum, non tamẽ ideò concluserimus, vt malè Goropius, Plinium scilicet Iouis glandi fore iniurium: is enim, nostro iudicio, non intelligit per Caryon fructum, siue nucem à suis putaminibus separatam (quæ non habet odoris grauitatem) sed Caryon cum suis putaminibus, vel ipsam potiùs Iuglandem arborem cum suis frondibus, quibus vtrisque gravis odor inest.

Monachis in Mes. Nux Alexandrina est Nux Iuglans.

Corn. Nuces regias, inquit, nostri [Germani] Nuces Italicas nominant. Placotomus annotat, absolutè, pro Iuglande sumi, vt ab Ouid. de Nuce. Baptista Ficra in Cœna:

Mille Nuces poteras dixisse, sed vnica Iuglans
Nux dicta est, linguæ iam nocitura tuæ.

Et Rob. Const. Latini cùm Nucem simpliciter dicunt, Iuglandem intelligunt, κάρυον, καρύα arbor ipsa, id est, Iuglans. Macrobius ementita Theophrast autoritate, Iuglans inquit, quasi Diuglãs, id est, διὸς βάλανος, sicut Theophrast. ait. Trago Nux Persica, Nux regia, Græca, Euboica, Caryon, Iuglans, Iouis glans, aut Diiuglans: Nux, & Nux Iuglans plerisque herbariis. Hebr. Aeggos, Cantic. 6. In Hierem. principio [vt Diu. Hieron. in Eccles. caput 12. scribit] Baculus Nuceus *Saced* si varietur accentus & Nucem, significat

& Vi-

& Vigilias in Eccles. 70. Interpretes posuerunt τὸ ἀμύγδαλον ipsum verbum Saced, quod, in Hieremiæ principio est: sed ibi in Nucem versum est, hîc in Amygdalum: de qua re etiam cap. de Amygdalo. Arab. *Ieuz*, *Leuz*, aut Giauzi. Serap. cap. 162. Leum, id est, Nux. Germ. Nußbaum: Fructus, Baumnuß/Welschnuß/Nuß. Gal. Noissier, Noix. Belg. Noteboom, Noteleer: OFernote/Walnete, Walschenoten: Iuli nucum, Catteftons. Hisp. *Nogal*, *Nuez*. Catal. *Nous*: Portug. *Noz* & *Noguerra* arbor. Bohem. Wlasky Orech. Angl. Walnut tree. fructus Walnut. Hung. Dio.

Diximus quasdam superius Priscorum ex Plinio differentias: Posteritas etiam suas obseruauit, & Nucis Iuglandis proprias. Tragus in teneras & duras distinguit: quæ tenerum corticem habet, *Tarentinas Nuces* dici ait: quæ durum, Germ. Grünbelnuß. Lonicer⁹ triplici magnitudine distinguit. Primæ magnitudine pugni, Pferdsnuß/aut Roßnuß: Lat. *Nuces equinæ*. Secundæ mediæ: gemeine Nuß: Tertię minores, valdè duræ, Stein nüß. quæ postremæ fortasse illæ sunt, de quibus Cæsalpinus ait, quæ purgari vix à putamine possint, *Surdas* vocari. At sanè qui ad figuræ, magnitudinis, duritiei atque adeò saporis varietates respicere volet, innumeras propemodum deprehendet Nucum Iuglandium differentias. Nam & earum, quas medias facit Lonicerus, & teneras Tragus, diuersa & magnitudo, & figura, & durities. Sic & duras seu Surdas, & figura & magnitudine variare nouimus, quarum tamen nuclei, etsi difficulter eximantur, sapidissimi sunt. Inter vulgatas seu medias præstant, oblongæ, albicantes ac fragiles, ponderosæ ac plenæ, albo intus nucleo, putamini non tenaciùs adhærente, gustu dulci & suaui. At magnum istud Nucum genus, quas *Caballinas* vocant, bonitate & pondere, ad proportionem reliquis cedunt, non enim intus oppletæ, sed magna ex parte vacuæ sunt, minùs sapidæ: hæ Malis ferè magnitudine æquales, ex quarum cuppis seu valuis marsupia pueris gestanda fiunt. Nec tacendum quod Thomas Hariot in histor. Virgineæ insulę tradit: 1. Nucum magnarum in Virginea copiosè prouenire duo genera, vnum eiusdem saporis & formæ, aut parum differentis ab Anglicis, eis tamen putamina duriora esse & crassiora. 2. Aliud genus maius & durius, nucleo magno, oleaginoso, dulci.

Nux Iuglans, authore Pallad. amat loca montana, humida, & frigida, plerúmque lapidosa. Potest tamen & locis temperatis iuuante humore nutriri. Existimauerimus tamen in Italia aliísque calidioribus regionibus frigida amare, respectu caloris magni illarum. Aquas, si Ruell. credimus, odore Iuglandes, frigorísque cupidæ sunt. Passim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. In plurimis Gallię, Germaniæ tam inferioris, quàm superioris, præsertim agrorum marginibus plantatæ. Apud nos Montbelgardi & locis vicinis sæpiùs gelu perduntur summitates, quemadmodum & iuniores arbores, præsertim si loco humidiore plantatæ fuerint. Basileæ & in Alsatia abundant, reperiuntur etiam in syluis quibusdam, vbi arborem vidimus folia cæteris multò tardiùs proferentem, similémque Argentinæ, & circa Tigurum. Dalech. Nuces, quæ antea velut aridæ ac mortuæ, pridie D. Ioannis festum, diem repentè germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunensi perquàm multas reperiri asserit, qualem cùm Tragus aliquando obseruasset, id singulari naturæ miraculo fieri credebat. Eiusmodi arbores Gengenbachi binas hodie etiamnum extare, iam suprà dictum. In Sueuia Nuces magnę fiunt. In Rheni tractu sæpè totos agros iis consitos videas, vbi oleum copiosè paratur ex fructu. Omnibus vulgò in Italia nota, teste Matth. nullúmq; aërem aspernatur, si Curtio credendum. In Heluetia passim obuia, sed ab hortis exulare suadet Gesn. ob magnam & noxiam vmbram, & quòd solum vicinum emaciare soleat, ob nutrimenti copiam quod attrahit.

Nux Caballina maxima. Nucem Caballinam maximam in horto Exc. C. Montb. à nobis plantatam colimus, & alterius generis plures, variantésque, fructuum figura & magnitudine.

Viscum. Thalius viscum vidit in Iuglande in horto Monasterii Ilfeldensis.

Tempus. Paniculas seu Iulos atque gemmas protrudunt Martio, si tardiùs, Aprili, seu vt Plinius ait: germinant post afflatum Fauonii, fructificat Autumno. In nostris regionibus Nuces pleræque maturæ sunt circa finem Augusti, & Septembri magna ex parte. Habentur tamen in quibusdam locis præcociores, fructum Aug. initio perficientes, quas Augstnüß, *noix d'Aoust* vulgò vocant. Tardæ & serotinæ sunt, quas à D. Ioann. vocatas diximus non enim ante Octob. maturantur, & cùm aliæ defecerunt, illæ demùm recentes mensis adhibentur, quamuis putaminis duritie, saporísque gustu fatuo minùs gratas sint qui dicant: Ex duris tamen etiam cognitum nobis genus præcipuæ suauitatis. Multos annos superuiuit Nux, ac mirum in modum grandescit: Cariem (vt annotat Tragus) vetustatémque non sentit. Tenera est arbor in calidioribus regionibus locísque apricis feliciter prouenient. *Præcoces nuces Augusti. Serotinæ.*

Satio. Seruntur Nuces porrectę commissuris iacentibus à Cal. Martiis ad Idus easdem. Ad Idus Martias Iuglandem serere præcipit Colum. Iuglans, vt Damogeron, & Pallad. author est, nucibus suis eo more quo Amygdala seritur, & iisdem mensibus: item auulsione & viuiradice. Sed nux quam positurus es, melior adolescet, si pueri impubis, vel nondum experti Venerem vrinâ quinque diebus maceraueris, quod & Amygdalis commendatur. Sed quas Nouembri mense disponis, aliquatenus in Sole siccabis, vt exiccetur noxium virus humoris. Quas verò mense Ian. vel Febr. positurus es, aqua simplici pridiè macerabis, Ponemus autem transuersas, vt latus, id est, Carina ipsa, figatur in terra. Cacumen ipsum, cùm ponimus Nucem, in Aquilonis partem dirigemus. Lapis subter, vel testa ponenda est, vt radicem non simpliciter, sed repercussa respergat. Lętior fiet, si sæpiùs transferatur. In frigidis locis bima, in calidis trima transferri debet. *Vt meliùs adolescat. Serendi modus. Vt lætior fiat.*

Cultus. Radices plantarum (sicut in aliis arboribus solemus) in hoc genere resecare non debes. Fimo bubulo ima planta tingenda est: sed meliùs cinis aspergatur in scrobibus, ne calore stercoris aduratur: nam cinis creditur vel corticis teneritudinem procurare, vel fructuum densitatem adferre. Altis scrobibus delectatur pro arboris magnitudine, & desiderat interualla maiora, quia stillicidiis foliorum suorum proximis vel sui generis nocebit arboribus. Debet aliquando circumfodi, ne caua fiat vitio senectutis, quæ si vitietur: canalis longus à summo trunco ad imum debet excudi, sic beneficio Solis, & venti durescunt, quæ in putredinem transibant. *Vt cortex tenerior fiat. Vt fructus fiat densitas.*

Vt vitiatæ succurrendum. Posteritatis memoriæ mandarunt rei rusticæ periti, (vt refert Ruell.) neque Iuglandem, neque resiniferas arbores, nullo insitionis inter se,

aut cum aliis pignore iungi poſſe, ita vt Iuglans alteram non admittat arborem, ſuum etiam ſurculum reſpués ſi pangatur, nec vllo fœderis nexu coaleſcens.

Iuglandem non inſeri.

Hinc fortè Tragus commotus, (niſi peculiari vel ſua vel aliorum id tradiderit experientia) Nucibus, inquit, ſeritur Iuglans, nec inſeri vult, vt aliæ arbores. At Palladius contra in Ian. cap. 16. ſcribit: Inſeritur, vt plerique aſſerunt, menſe Feb. in Arbuto, ſed meliùs in trunco, vt alii, & in Pruno, & in ſe: Deque eius inſertione hos fecit verſus.

> *Arbuteas frondes vaſtæ Nucis occupat vmbra,*
> *Pomáque ſub duplici cortice tuta refert.*

Et ii planè, vt Damogeronti placet, à veritate defecerunt, qui nullam inſitionem admittere Iuglãdem crediderunt, experientiáque docuit Iuglandis reſinoſæ Terebintho aut Piſtacio inſitum cõprehendiſſe, & in grandiorem ſua ſorte arborem euaſiſſe.

Terebinthus & Iuglans ſurculum Piſtacii recipiunt, qui conceptus perſæpè coaluit. Et licèt forſitan non facilè coeat, non ideò tamen id habendum neglectui, ſi res non ſemper ſuum ſortiatur effectum.

Inſitionis modus.

Sunt qui hoc inſitionis vtantur genere. Nucem obruunt, & vbi adoleuerit, bimam aut trimã radicitùs eruunt, radicíque ſurculũ iuxta carnem infigunt, & iterum terræ religant. *Alii.* Alii ramulum anniculum legunt & inuertunt, inſitúmque diligenter viminibus obligant. Vt vt res ſit, nos ſanè inſitionis multa cura non opus eſſe iudicamus, ſiquidem, nucum ſatu facilè ac fœliciter proueniãt, & iterata [noſtri ſanè iterata ſemel atque iterum contenti ferè ſunt] tranſplantatione breui adoleſcant: niſi quis fortè inſitionem Mangonii ergò tentare velit. Huic noſtræ ſententiæ ſubſcribit Ouidius, quando ita canit:

> *Sed puto magna mei eſt operoſo cura colono.*
> *Inuenias, dederit quid mihi præter humum?*
> *Sponte mea facilis contempto naſcor in agro,*
> *Parſque loci, qua ſto, publica penè via eſt.*

Ne dura vel nodoſa ſit Nux.

Si dura Nux erit, vel nodoſa, cortex [præci- Pallad.] circumcidendus erit, vt vitium mali deducat humoris. Alii radicum ſumma præcidunt. Alii terebratæ radici palùm de Buxo imprimunt, vel Cuprinum clauum, vel ferreum, ad medullam vſque vt quidam volunt. Sic etiam lætiorem futuram. Si quis terebro (vt Damogeron autor eſt) per medullam arborem traiiciat, atque foramini parem Vlmeum adigat cuneum, nodoſam duritiem Nux exuet.

Vt fructũ non amittat.

Ea fructum non amittet, ſi Verbaſci radicem vel coccinium è ſterquilinio pãnum amuleti vice ſuſpendat. Cuius amuleti ratio naturalis cùm nulla ſit, eius dignitatem inter vanitates Grçculas reponimus.

Vt fructus tenerior naſcatur.

Cinis iugiter, vel caudici, vel radicibus offuſus, & teneritudinem adfert, & fragiliorem nuclei carnem efficit, autore eodem.

Tarentina fiat.

Si Tarentinam, inquit Pallad. facere volueris, ſolam Nucis carnem lana propter formicas obuolutam in ſeminario debebis obruere. *Alius modus.* Si ferentem iam in hoc genus velis mutare, lixiuio per annum continuum ter rigabis in menſe.

Vt Nuces nudæ naſcantur. A Tarentina naſcãtur alius modus.

Nuces nudas & ſine putaminibus edent Iuglandes, vt pollicetur Africanus, ſi fractis vtrinque carinis integer nucleus illęſa prorſus carne, lana vel vitigineis foliis recentibus, aut Platani frondibus obuoluatur, quominus à formicis enucleatus erodatur fructus: dein terræ mandetur. Hoc idem Florentinus aſſerit. Vt Tarentina fiat, ſiue, quod idem eſſe putat Ruell. ſuis operimentis ſpoliata, ſolam Nucis carnem vellere propter formicas, inuolutam in ſeminario obrui iubent, quod in Amygdalis quoque venturum promittunt: ſed cinerem ſcrobibus aſpergendum: qui modus ferè idem cum prædicto Palladii. Vt Nuces in proximum annum copioſiùs proueniant, mos eſt hodie apud ruſticos quoſdam, vt Nuces perticis decutiantur. Hinc non inconcinnè quidam alludendo cecinit:

> *Nux, aſinus, mulier, ſimili ſunt lege ligata:*
> *Hæc tria nil fructus faciunt, ſi verbera ceſſant.*

Credunt enim, ſi Nucem glumeis vinculis obuinctam, fuſtibus tundant, reddi fœcundiorem.

Democritus ſcriptum reliquit, ſi quiſpiam ieiunus ſeorſum lentis grana mandat, atque dum adhuc manſum in ore verſat, quum flore pubet Iuglans, ramum demordeat, arbor Perſica diſtabeſcet. Item ſi flagrans igni Lentis granum radicibus imprimatur: aut ſi in traiectam terebra arborem, puerile lotium indatur: aut ſi quis iuxta ablaqueatam radicem dictamnum, fabas, vel pannum menſtruo ſanguine mulieris imbutũ deponat, arborem ariditate tabida conficiet. Hæc Conſtantinus refert, & ex eo Ruellius, ſed vt liberè dicamus quod ſentiamus, eiuſmodi vel ſuperſtitioſa, nec vlla ratione fundata putamus, quæ ex Democrito adducta ſunt: vel ſanè illicito quodam aut Diabolico condimento non vacua: vel deniq; ab impoſtoribus & mendaciorum mancipiis veteratoriè efficta & ementita. Noſtrum eſt, non ſolùm non tradere talia, ſed nec tradita credere, nec ſi opinio quædam ſiniſtra nos trahat, vti credamus temerè vanéque experiri: interim tamẽ de vanis & nulla bona ratione fundatis aut ſtabilitis, liberè, nullâque vſi circuitione, ſententiam noſtram pronunciare. Sed de his ſatis.

Cortex Iuglandis hians, & abſcedens maturitatis argumentum eſt, quales & reponi debent. Seruantur, vt tradit Pallad. vel paleis obrutæ, vel arena, vel foliis ſuis aridis, vel arca ex ligno ſuo facta incluſæ, vel Cepis miſtæ, quibus hanc viciſſitudinem reddunt, vt eis acredinem tollant. Martialis aſſerit, & expertum ſe ait, virides Nuces tantùm liberas putaminibus ſuis melle demergi, & poſt annum virides eſſe, & ipſum mel ita medicabile fieri, vt ex eo facto potio arterias curet & fauces.

Hyppocrati Amygdalç æſtuoſæ (καυσώδεις) ſunt, verùm probè alunt [σφόδρα.] Aeſtuoſæ quidem ſunt propter pinguedinem, nutriunt autem propter carnoſitatem, & Nuces (κάρυα) calidæ ſimiles his ſunt. Nuces regiæ, aliquibus Perſicæ dictæ autore Dioſcor. in cibo ſumptæ coctu ſunt difficiles, ſtomacho nocent, bilem gignunt, capitis dolorem inferunt, ſuntque tuſſientibus inimicæ: vtiles verò in cibo ieiunis ad vomitiones concitãdas. Venenis quoque reſiſtunt cum ficubus, & ruta præſumptæ, ac etiamnum poſt ipſa venena hauſta comeſtæ. Largiùs autem eſitatæ, latos lũbricos pellunt. Imponuntur & mammarum inflammationibus, adſceſſibus, luxatiſque, cum mellis exiguo & ruta. Cum Cepa autem melle & ſale, contra canis hominiſque morſus proficiunt. Eædem cum calyce ſuo peruſtæ, & vmbilico admotæ, tormina ſedant. Putamen verò combuſtum, tritúmque in vino & oleo, puerorum capite perunctò capillos condecorat, Alopeciáſque replet. At qui intra ipſum eſt, nucleus vſtus, tritus, & cum vino appoſitus, menſes ſiſtit. Perueterum autem Nucum nuclei commanducati & impoſiti, gangrænis, carbunculis, ægilopibus & Alo-

ꝁalopeciis præſenti ſunt remedio. Fit & ex iiſdem oleum tuſis, expreſsíſque. Porrò recentes, vtpote dulciores, ſtomacho ſunt innocentiores: quapropter & Alliis miſcentur ad acrimoniam ipſorum eximendam. Eæ ipſæ quoque impoſitæ liuentia ſeu ſugillata emendant.

Nuces Iuglandes, vt ſcribit Plin. Græci à capitis grauedine appellauêre. Etenim arborum ipſarum foliorúmq; vires in cerebrum penetrant: hócque minore momento; ſed in cibis, nuclei faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ vnguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles concoctu, dolorem capitis inferentes, tuſſientibus inimicæ, (quoniam impleto vaporoſo halitu capite, fluxionem concitant, vti putat Dal.) & vomituris ieiunis: (laxatum enim & emollitum oleoſo ſuo vnguine ventriculi os, ad vomitionem imbecillum reddunt) aptæ in Teneſmo ſolo: trahunt enim pituitam. (Conueniunt in Teneſmo, non quia trahunt pituitam, ſed quia flatus craſſos recti inteſtini extremam oram diſtendentes diſcutiunt, & viſcidam pituitam ibi tenaciùs inhærentem abſtergunt, Dal.) Eædem præſumptæ venena hebetant: item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur Cæpis (Alliis Dioſc.) leniúntque earum ſaporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum Ruta mammis & luxatis. Cum cæpa autem & ſale & melle, canis hominíſque morſui. Putamine nucis Iuglandis dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritúmque in oleo aut vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias eo ſic vtuntur. Quò plures nuces quis ederit, hoc faciliùs tineas (Tænias Vet.) pellit. Quæ perveteres ſunt Nuces, gangrænis & carbunculis medentur: item ſugillatis. Cortex Iuglandium, lichenum vitio, & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In Sanctuariis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipſius manu compoſitionem antidoti, è duabus nucibus ſiccis, item Ficis totidem, & Rutæ foliis viginti ſimul tritis, addito ſalis grano: & qui hoc ieiunus ſumat, nullum venenum nociturum illo die. Contra rabioſi quoque canis morſus, nuclei è ieiuno homine commanducati illitíque præſenti remedio eſſe dicuntur.

Antidoti à Plin. memoratæ, eleganti quoque carmine meminit Serenus cap. 8. de venenis prohibendis:

Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Conſociata modis, ſed Magnus ſcrinia Regis
Cùm caperet victor, vilem deprehendit in illis
Syntheſin, vt vulgata ſatis medicamina riſit.
Bis denum Rutæ folium, ſalis & breue granum,
Iuglandéſque duas, totidem cum corpore Ficus.
Hæc oriente die parco conſperſa Lyæo
Sumebat metuens dederat quæ pocula tutor.

Accedamus ad Galenum. Is diuerſis locis de Nucis Iuglandis viribus hæc habet. Nucis regiæ αἰχδυμιαοις capitis parit dolorem. Nuces teneræ, rancidæ, vſtæ, cinere digerunt & adſtringunt. Quidam Nuces regias appellant eas, quæ nunc Nuces ab omnibus nominantur. Sunt & aliæ quædam, quæ λεπτοκάρυα appellantur, prædictis multò minores, quas nonnulli Ποντικὰ, id eſt, Ponticas ſeu Auellanas vocitant. Multus autem ambarum eſt vſus: alimentum corpori præbent exiguum, copioſius tamen Pontica nuncupata, quàm Nux regia: quòd ipſius ſubſtantia ſit coactior, ac minùs oleoſa. Regiæ autem laxior eſt, continétque in ſeipſa plus pinguitudinis. Habet tamen & adſtringentis qualitatis non exiguum, quæ tandem procedente tempore marceſcit, tota ipſius ſubſtantia in ſuccum pinguem tranſmutata, adeò, vt cibo prorſus ſit inepta, quòd ſua pinguedine, oleo veteri aſſimilis appareat. Cæterùm quæ viridis adhuc eſt ac humida, neque adſtringentis qualitatis, neque oleoſæ conſpicuè eſt particeps, ſed magis quodammodo eſt ἄποια, id eſt, Qualitatis expers, quod ſaporis genus aqueum vocare conſueuimus. Coquitur tamen hæc Nux faciliùs, quàm Pontica, ſtomachóque eſt gratior, & multò magis, quando cum Caricis manditur. *Viridis.* Traditum autem à pleriſque Medicis eſt, hominem à Pharmacis lethalibus nihil magnoperè læſum iri, ſi vtraſque has ante alios cibos cum Ruta ſumpſerit. *Aduerſus venena.* Liquet præterea, quòd humida quidem apta ad deiectionem eſt: ſicca verò minùs. Plerique autem ventris ſubducendi gratia cum garo etiam ipſam præſumunt: in quem vſum viridis eſt accommodatior, vt quæ adſtringentis qualitatis minùs ſit particeps. *Aluum ſoluit.* Quin & ſiccarum quoque, ſi priùs (quod nonnulli faciunt) in aqua fuerint maceratæ, facultas viridibus eſt aſſimilis. Ipſa verò Carya arbor tum in foliis, tum in germinibus adſtrictionem quandam habet. *Carya.* Cæterùm euidentem plurimámque in nucis putamine recenti pariter & ſicco, proinde eo fullones quoque vti ſolent. *Putamen.* At nos eius expreſſi ſucco, ſimiliter vt Mororum & Ruborum, in melle decocto, vice ſtomatici medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti ſucci conuenire cenſentur. *Ad ſtomachicum.* Porrò ipſius id, quod edendo eſt, oleoſum eſt, & tenue: itaque etiam facilè exprimitur: & quo diutiùs reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. *Oleum.* Tunc ſanè admodum fit per halitum euaporatorium. Itaque quidam eo gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanant, ac nonnulli ad neruorum vulnera vtuntur. *Gangrænæ. Neruorum vulnera.* Cæterùm ſi recens ſit, adſtringentis nonnihil qualitatis etiam obtinet. At quod imperfectum eſt etiamdum, ac nondum ſiccum, veluti reliqui fructus omnes, qui virides ſunt, plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Nucleus tamen eius (alii putamen malunt) vbi inaruit, (aridum & vſtum) tenuium partium & exiccatorium eſt medicamentum, morſus expers.

Eſt & aliud eiuſdem Gal. memorabile experimentum à nucibus, quod his tradit verbis. Ego quando primùm in patriam redii, agrum pertranſiui, & inueni quemdam hortulanum, ab vua & tonſillis ac glandibus ferè ſuffocatum. *Tonſillæ.* Vtebatur autem collutione aquæ mulſæ Roſis in ipſa incoctis. Cùm igitur uidiſſem fructum nucum in vigore eſſe, iuſſi detractum ab eis extremum corticem, quo etiam tinctores videram vtentes, ſtatim in mortario contundi, & ſuccum eius per linteum excolari, nondum ſciens, quomodo iuxta craſſitiem aut tenuitatem haberet: *Cortex.* Cùm verò reperiſſem aquoſum, & compage tenuem, gargariſare eum iuſſi ipſum hortulanum. Poſtquàm verò valdè tenuis apparebat, præcoxi: & mel commenſuratè, velut in eo quod ex Moris fit, fieri ſciebam, admiſceri: atque vbi iam ad compagem mellis redactum eſſet, hortulano vtendum reliqui. Porrò cùm viderem celerrimam vtilitatem ipſi inde oboriri, præſtabile ratus ſum in multis experiri: atque ex hoc ſufficiente experimento accepto de facultate eius Pharmaci, ſemper ipſo vtor. Meritò itaque mirandum, nullum ex prioribus Medicis aliquid de hoc Pharmaco mente concepiſſe, vt tum parabili, tum generoſo

hoc succo vterentur, maximè cùm viderint, quomodo etiam manus inficiantur eorum qui virides Nuces decorticant. Ex his enim apparet, qualis sit earum succus, & quod ægrè elui possit ipsarum adstringendi vis, adeò vt neq; per fortissima exteriora elui queat. Ampliùs autem adhuc miratus sum de medicis, quòd non cogitarint fortem esse ipsarum vim, cùm etiam tinctores videant eiusmodi Nucum corticibus vti. Nisi enim in profundum manuum descenderet, & nisi per omnem substantiam lanarum penetraret, non certè ægrè eluibilis esset. Cum verò descendat, indicat planè substantiam succi tenuium partium esse: rationi autem consétaneum est, adstringendi vim maximè proficere, vbi in eiusmodi substantia contineatur. Etenim quæ ex adstringentibus crassas partes habent, per adstrictionem cogunt & condensant superficiem corporum quibus adhibentur, & à progressu in altum ipsorum corporum sese impediunt. Quibus enim etiam aliàs ob substantiæ crassitudinem impossibile erat progredi in altum, his sanè ampliùs impossibile fuerit, densato corpore iuuare, & quod totum est inflammatum. Optimum itaque esse Nucum succum persuasus, vt qui etiam coctum cum melle gustarim, nihil insuaue habentem.

Pertinax earum tinctura

In libello de Dynamid. Galeno attributo, in formula ad hæmorrhoides recipitur cortex virginis Nucis. Persicæ Nuces, ex sententia Athen. capiti non minùs graues sunt quàm Heracleoticæ, magis nutriunt, os & fauces exasperant: assę verò minùs lædunt, & ex omnibus Nucibus, si edantur cum melle, egeruntur promptissimè.

Hæmorrhoides. Capitis graues.

Diphilus Siphnius regias Nuces scribit dolorem capitis excitare, innataréque stomacho, & ex iis teneras, quæ adhuc candicant, esse meliores, ac succi laudabilioris: parciùs nutrire, quæ in furnis friguntur. Persicas Nuces Castaneis esse deteriores, nec edendas, nisi igne sint coctæ ac frixæ: harum quippe vnginosam nocentissimámque pinguedinem, ignem assumere.

Nuces persicæ.

Nux viridis, vt pote adhuc aquatioris humoris, vt refert Plinius Valerianus, stiptica & frigida virtute censetur. Potest eadem & stomacho aliquid vigoris acquirere, & ventrem cum garo sumpta mollire.

Nux viridis. Stomachus

Nuces virides, autore Simeone Sethi, atque recentes, calidæ prima distantia reponuntur: quę verò siccæ sunt, secunda distantia calidæ censétur. Virides etiam ventrem ciunt. Et ideò quidam antè cibum cum sapa vel defruto comedunt: concoquuntur etiam meliùs, quàm Amygdalæ: aridæ autem si edantur inflammationes & vlcera efficiunt. Stomacho quidem meliores sunt, si cum caricis edantur. Concoquuntur insuper Nuces probè in ventriculis frigidis, in calidis verò potiùs alterantur, ac in biliosum humorem vertuntur: faucium præterea & capitis dolorem adferūt, & tusses augent. Antè alios cibos sumptæ, vomitus sunt effectrices. Si ad saturitatem edantur, ventris lumbricos educunt, & ad dentium mordicationes lancinationésue vtiles sunt. Eob. Hessus:

Aluum soluit. Temperamentum. Quibus comedenda: quibus non. Vomitus. Lumbrici. Dentium dolor.

Iuglandes prodesse ferunt, nec pascere multùm:
Pascere Auellanas plùs, valuisse minùs.

Marcellus Virg. ex antiquorum decretis significat, habere arboris Iuglandis coliculos aliquid quod adstringat: summum verò Nucis operimétum, quod ea maturescente decidit multa hac potestate esse. Interius deinde carinatum & bifidum putamen crematum extenuandi vim acquirere, & sine erosione siccare. Quódque in eo clauditur edendo aptum, oleosum quod est, facillimè bilem augere: confectúmque ex eo oleum extenuādi vim habere: ac tumores præterea discutere.

Temperā. partium Nucis.

Idem Hermol. reprehēdit, quod δύσπεπτα apud Dioscor. resides in corpore & difficilè trāsire dixerit, longiore quàm decuit verborum ductu: nec satis apto rei intellectu, quoniam aliud sit ægrè concoqui aliquid, aliud residere aliquid in corpore, nec facilè transire. At vocibus iis vsus aliquādo in libris de re rustica Varro est: scimus id quidem: nec Varronem in iis quę docuit damnamus: sed quod aptius & certius in Dioscor. ad medicinam dici debuerat, desideramus. Meliùs Plin. difficiles concoctu dixit.

Fuchsio Virides Nuces primo ordine siccę, secundo verò calidæ censentur. Dodonæo Nux viridis adhuc & recens frigida est & desiccat, partésque tenues habet. Cortex nucum multùm desiccat, adstringitque. Folia eiusdem ferè sunt temperamenti. At Curtio recentes siue virides Nuces primo ordine excalfaciunt, tenuiúmque partium sunt & exsiccantium.

Tragus scribit, quosdam guliocam [sic enim callosum illum herbaceumque corticem exteriorem vocant] arefacere, inque puluerem redactū, Piperis loco in condiendis cibis vsurpare. Quod si huic pulueri folia Saluiæ siccatæ ac tusæ admisceantur, non contemnendi saporis condimentū futurum. Pari ratione prima ac tenera rubráque foliola siccata ac tusa vsurpari posse.

Nuces Iuglandes exiguæ immaturæ circa Festum D. Ioan. lectæ ac saccharo aut melle conditæ ægris exhibentur à mulierculis, quarum confectionem ipsis relinquemus. Componitur & medicamentum ex putamine viridi Nucis, quod ore agitatum prodest omnibus inflammationibus & vlceribus incipientibus in gutture, amygdalis & ore. Ad idem etiam facit idem cortex decoctus. Earundem ferè Virium sunt folia.

Dod. Theophrast. Parac. vult testam Nucis Iuglandis (quoniam cranium nostrum referat) summum à natura, vulnera, omniáque mala cranii factum esse remedium, existimat enim cœli influxu notas quasdam in singulis medicamentis simplicibus impressas reperiri, ex quibus de præcipuis singularum facultatibus iudicandum sit.

Et Gesn. in enumeratione simplicium purgantium ponit Catulos Nucis Iuglandis. Fernel. quoque Iuglandis iulos sursum purgare scribit. Mōtuus ad immoderatam menstruorum purgationē hoc præscribit. Acc. flor. cucurbitę & nucamentorum Iuglandis an. vnc. j. fiat puluis. Coneoregius dat drach. j. cum ouo sorbili. Verùm cùm putamina seu nucamenta Nucum calida videantur Gesnero atque Fernelio atque purgent: & ipsæ nuces, autore Matthiol. menses cíant, vix nobis probari potest in eo casu prædictū medicamentū.

Cortices Nucum recentium sæpè infusi in oleo, cum modico alumine, benè tingunt capillos, teste Bayro. Idem tradit, fricatos dentes cum radice Nucis singulo quintiduo semel, intellectum uegetare, sensus acuere.

Matthiolo tradente, Iuglandes virides decerptæ Maio vel Iunio appetente, antequam earum putamina obduruerint, saccharo vel melle adseruatę stomacho vtiles euadunt, & ori non ingratæ.

Iuglandium Iuli, qui mense Martio prima germinatione erumpunt sicci, & in puluerem contriti, & ex vino albo poti, drach. pondere fœminis strangulatu vuluæ affectis mirificè prosunt.

Inest quoque Iuglandibus Nucibus propria quædam, & peculiaris facultas ad remoratos menses

menses ciendos, adeò vt facto periculo, se non parum demiratum testetur Matth. & præsertim vbi cætera medicamenta, quæ ad hoc munus obeundum præstantiora censentur, nihil mouerant. Macerantur itaque ad id in aqua Iuglandes nuces cum suis putaminibus, quousque remollitæ, atque humefactæ eorum nuclei à contegente membrana, perinde ac virides, expoliari possint: sumuntur deinde expoliati nuclei, & conduntur macerandi in aqua vitæ præstanti, & post duos dies præpurgatis priùs fœminis, nuclei duo vel tres integræ Nucis, quotidie dantur manè ieiunis deuorandi, decem continuis diebus, ante tempus menstruæ fluxionis.

Ad Pestem hoc præstat. Nucleorum Iuglandium, bacc. Iunip. Rutæ an. vnc. sem. macerentur in aceto, de hac miscella ieiuno ventriculo, si sumatur, quanta est nux Myristica, hominem eo die à peste tutum præstat.

Aliud ad pestis præcautionem. Acc. corticum Iuglandium virid. vnc. sem. Zedoar. drach. ii. affunde aceti boni lib. ii. stent benè cooperta. Huius omni manè cochlearia bibantur tria quatuórve. Cum prodis in publicum, Zedoariam ore teneas licet. Aqua stillatitia è virentibus corticibus pota, sanguinem concretum dissoluit. Cortex arboris medius, adhuc succulentus, si exiccetur, pro vomitorio est. Catuli seu iuli ex iusculo aut vino ad calculum & colicam propinantur. Emulsio ex Juglandibus recentibus, cum momento sem. Papau. somnum conciliat. Asparagorum Maio decoctio ex aqua ventrem emollit pota. Succus autem radicis violenter purgat, validis rusticis exhibendus.

Scaliger alicubi tradit, ferre gummi Iuglandem, renibus imbecillis vtile.

Et Hist. Lugdun. Æstate, inquit, feruidissima, quod aëromeli ruffum è cœlo stillat, foliis & frondibus Nucis Iuglandis magis insidere, quàm vicinarum arborum, obseruauit Dalech. (eóque melle irrorata Iuglandis folia, ori indita, sitim sedare,) foliis propinquarum arborum exsuccis & aridis, quasi maior sit huius arboris cum cœlo concordia & cognatio.

Iuglandis aquam ex immaturis Nucibus commendat Paræus ad dissoluendos thrombos concreti sanguinis. Quidam vtuntur in malis vlceribus tibiarum, vbi caro putrida apparet, & contra Meliceria Celsi: quamuis de hoc vocabulo dubitetur inter doctos, ita tamen rem describit, inquit Camer. vt cum eo affectu, quem vulgò das Gliedwasser vocant, conuenire videatur.

Sed de aquæ Iuglandium viribus Euonymi thesaurus paulò specialiùs tradit, his verbis. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa festum D. Ioan. parata, foris imposita prodest vulneribus & vlceribus calidis, & anthraci pestilenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & pestilentiæ resistit. Ex putaminibus etiam exterioribus Iuglandium (siue maturis, ita vt iam à Nuce soluantur, siue nondum omnino) mense Sept. aqua destillatur: nec refert, nigra fuerint, modò ne putredinem senserint, imò nigra præferuntur. Huius aquæ mediocris potio (cum tertia parte aceti, si cum calore morbus ingruat) vena priùs sectâ, aduersus pestem, tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitus, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargarisata.

Ad mouendum vomitum recipit Fel. Plat. aquæ Nucum viridium, cum aceto destillatæ vnc. iii. Sed monendum nos ab aceto destillato gratia aliquando symptomata vidisse. Foliorum, si placet, vsum percipe.

Foliorum verò Iuglandis aqua circa finem Maij destillata, mirè commendatur, ad siccanda & adstringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, si manè & vesperi inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur: Brunsuicensis. An verò aqua Iuglandium refrigeret, vt Euonymus tradit, vix adduci possumus, vt credamus. Iudicent docti atque experti. Porrò multis modis cibos hominum & medicinas adiuuant nuces. Nam & immaturæ, vt Bruyer. annotat, & nato nuper nucleo gulæ delicias præbent: quantò verò propiùs ad maturitatem accedunt, tantò cibis ingratiores: quippe iis tantùm pro medicamento in esu piscium vtimur. Medicorum etiam recentiorum schola prædicat, aduersus piscium aquosos & pituitosos succos, aduersari namque pugnante quadam vi, & quadam antipathia piscium iniquitati ac malignitati persuasissimum habet. Vnde illud tritum:

Post pisces nuces: post carnes caseus adsit.

Nonnulli hanc virtutem eis tribuunt ob calefaciendi & siccandi earum facultatem. Certum est etiam easdem venenis repugnare præsumptas in cibis, si quicquam aliud, vt iam diuersimodè ostensum, quod & Serenus hoc versu insinuasse videtur.

Ante cibos igitur Iuglandis fœtus edatur.

Ceparum item & alliorum saporem lenire ac mitigare, inuenerunt gulæ proceres, vnde alliatum vocant vulgò quoddam condimentum, ex Allio & nucibus concinnatum, quod ad ἐμβάμματα & intinctus piscium adhibent. Sæuiente pestilentia proceres pariter ac plebs infima, quinetiam rura tostas ieiuni mandunt. *Pestis.*

Condiendi modus offic. Officinæ nuper natas, & virentes iam maiusculas cum puluinato calyce, & ligneo putamine nondum duritiam adepto, Garyophyllis ac Cinnammomo confixas, saccharo condiunt seruántque in multos annos. Sed nostri in plusculos dies priùs obiter decorticatas in aqua frigida fontis macerant, quotidiè affusâ nouâ, vt hac maceratione ad condituram quasi aptiores sapidioréSque reddantur. Ergo teneræ Nucis cortex, putaménque antequam lignescant, deglubuntur cultro cuticula virente & teneriuscula tenus, è vestigióque ne nigrescant in aquam puram proiiciuntur, vti dictum, tum vsque dum mollescant coquuntur, tum frustulis Cinnamomi, Garyophyllis aut etiam corticum Arantiorum segmentis traiectæ, saccharo aut melle in syrupum perfectè cocto bulliunt tribus quatuórve ebullitionibus: túmque quò saccharum ebibant, triduo aut quatriduo inibi sinuntur. Et quia saccharum recrudescit, propter humorem quem imbiberat, illud idem saccharum per se denuò coquitur, & sic bis térve repetitur, ex præscripto Lob. & Penæ. Nostri vnica coctura eleganter conditurам absoluunt, sed post macerationem & coctionem linteis abstersas, non diu in syrupo coqui sinunt, ne nimiùm mollescant, sic minùs sapidę palato futuræ, sed syrupum ad perfectam consistentiam decoquunt, conditurae complementum vlteriori in syrupo macerationi committentes. Posteritatis hoc inuentum putamus, vt eiusmodi alia multa ad medicinam excogitata, sed quæ à salutari orta principio, hodie passim ad ventris ganeam rapiantur. Sic conditas ventriculo refrigerato & imbecillo, visceribúsque aliis frigidioribus vtilissimas promittunt. Senibus item & pituitosis, ma- *Conditarū Vires. Ventriculus. Calfaciunt. Venus.*

ritisque in Venerem pigris: calidioribus naturis ac biliosis minùs tutas esse.

Schvvenck. rus. Schvventckf. annotat, ligneam illam membranam, nucleis intercursantem, Nauci vocatam, vulgò das bößlin in der Nüß, aduersus calculum vulgi experimento laudatam esse. Sed veremur ne ille cum ipso vulgo decipiatur. Multùm est, alicui rei experimentum tribuere, cuius nec rationē scias, nec effectum euidentem videris vnquam. Ecquis enim est probatorum medicorum, qui eūdem vnquam sibi visum, & apertè agnitum vllo experimento testetur? Non recipimus hic vaniloquos Empiricos, quibus nil aliud in bacca quàm secreta & experimenta, tam vera, quàm ipsi vires eorum, quæ tractant, medicaminum noscunt ac intelligunt. *Aduersus Empiricos.* Ecquid obsecro operari queat, insipida, terrestris, exucca atque adeò tam Nauci illud membranaceum corpusculum, quod fortè adstrictione quadam non destituitur? Obesse potiùs atque adeò nocere calculosis existimauerimus, & quantùm quidem in iis sit, exitum calculi vel arenularum potiùs impedire, quàm promouere. Sed mundum velle decipi, iam aliquoties dictum, totiésque dicetur, quoties eiusmodi friuolas opiniones in sacratissimæ Medicinę Rempublicam irrepsisse deprehenderimus.

Iuglans rancida venenum. Glans pro pueris. Raimundus a Vinario, in opusculo suo de peste scribit, Iuglandem rancidam planè venenatā & Rhasis testimonio confirmat. Idem ex Iuglandis Nucis medio glandem parat pro pueris. Rhazis scribit enim ad Alm. Si quis malè habuerit ab esu Nucum corruptarum, vomitus excitetur, deinde exhibeatur syrupus omphacinus, malorū macianorum, & similia in potu, vti concoctu facilia & appetitum excitantia. Haud incelebris est *Diacaryon* hodie apud Medicos compositio, διακάρυον Græci dicta, cuius inuentionem Galeno tribuunt, nosq; *Eius vsus.* supra inuentionis occasionem & modū iam superiùs abundè docuimus, Lubet tamen & ex Mesue eiusdem vsum & conficiendi rationem subiicere. *Conficiendi modus.* Medicamen est efficax ad catharrum aciē. & tenuē à capite in asperam arteriam, pulmones, thoracem, à quo phlegmone, suffocatio, mors, impendent. Libræ quatuor succi ex corticibus Nucum viridium, diebus canicularibus extracti semel feruefiunt: tunc mellis lib. ii. additis, coquuntur ad mellis crassitiem: idque medicamentum pueris mulieribus & natura humidis salubre est. Quod si phlegmones initium, adstringentium aliquid admiscendum est, vt Rosa, Balaustium: si in statu crocus & Myrrha: si in declinatione, nitrum & sal ammoniacus, & similia Alioqui vires habet easdem cum diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, sed efficaciores, vt ex Galeno diximus.

Ligni vsus Iuglandis materies mensis & vtensilibus laudatis dicatur, & operi tectorio. In Gallię multis locis, præsertim Lugduni plurimi fit hoc lignum pro mensis, scamnis, lectis, abacis, & aliis eiusmodi, quę tela cerea fricant sæpè: sic egregiè poliuntur, & nitidum splendorem acquirunt. Talia multa singularis elegantiæ opera videas Lugduni in tota Burgundia, etiamque Montbelgardi Ad furfures VVurs. comburit lignum Iuglandis, vel putamina Nucum, facitque ex cineribus lixiuiū, quo abluit caput. Ad paroxismos febrium medicamen ex cortice interiore Nucis ramorum parat Felix Plat. quod nigram maculam nonnihil erodit. Recipit autem corticum q. s. macerat in aceto, & applicat ubi pulsus arteriarum sentitur, quo remedio feliciter vtitur. Idem probat decoctum hoc ℞. Zing vnc. ß. piper. drach. i. membranarum Nucum interiorum seu Nauci drach. ij. &c. Nos membranam Nucum insulsam & insipidam verè nauci facimus in hoc affectu, cætera autem non. Ex viridibus putaminibus Nucum decoctis colorem parant fabri lignarii ad mentiendum lignum quoduis eo tinctum.

Sed de olei Nucum viribus speciatim quoque tradendum, etiamsi iam suprà quædam attigerimus. Eodem autē modo, [vt Dioscor., Aetius & alii scribunt] oleum Nucum [κάρυϊνον] Iuglandium paratur, quo Amygdalinum, Nucibus aut tusis & expressis, aut post contusionem in aquam feruentem coniectis. Dioscor. eandem ei vim tribuit quam Balanino: Aetius, quam Amygdalino. Insuperque hoc priuatim habere tradit, quod inaurantibus, aut inurentibus conducit. Siccat enim, & ad multum tempus inaurationes & inustiones continet & adseruat. Discutit hoc, (vt Curtius ex quorundam sententia prodit) & nonnulli ad gāgrenas, carbunculos, ægylopas, & neruorum vlcera vtuntur. Vim habet etiam tumores extenuandi, ac putredines. Infusum verò aurium surditati prodest, & idem vtile calidis doloribus illitum. Cæterùm iners & graue corpori, sapore. Enimuero si quid in nucleo putredinis fuerit, totus modus deperit, fiétque oleum mox rancidum. Recens verò nonnihil adstringentis qualitatis habet. Oleum, quod de Iuglandibus Nucibus elicitur, nullius in Medicina vsûs esse reperit Matthiol. & si lucernis & lampadibus, qui parsimoniæ student, id maximopere expetant, quippe ignis funiculo non tam citò consumitur, quàm id, quod ex oliuis paratur. Præfertur etiam pictoribus eo quod è Lini semine exprimitur: siquidem hoc cerussæ admistum tractu temporis colorem immutat, illud verò incorruptum perpetuò asseruat. Sed quid dicit Matthiolus? Suíne est oblitus? aut sibi ipsi inconstans pro arbitrio contraria tradit? non recordatior verborum suorum eiusdem libri primi. Fit quoque è Iuglandibus nucibus oleum, quo ad lucernas vtuntur Insubres, & ad opera sua pictores & fabri lignarii, vbi splendorem suis operibus addere volunt. Haustum hoc quinque aut sex vnciarum pondere, flatus potenter dissipat, quo fit, vt in coli affectibus à flatu genitis, plurimùm adferat auxilii. Illitum tumores discutit, & contractos neruos emollit, addita præsertim calce lota: antiquam verò scabiem sanat. Non animaduertit usum in Medicina apud Dioscor. quem commentatur? Nonne dicit Dioscor. id eandem vim haberet, quam Balaninum? Notanda quoque autem animaduersio, tutò licere vti oleo Nucum Iuglandinum pro Balanino: Non item Balanino pro Iuglandium oleo. Vis maligna nulla in nucibus, qualis in Balano Myripsica.

Memorabile experimentum est, quod à Regulo quodā Ducatus VVirtembergici, optimo ac nobilissimo viro acceptum, perlibenter posteritati publicamus. Is pro certo nobis affirmauit se oleo è Iulis Iuglandium parato, rusticum surditate vnius auris egregiè atque perfectę sanasse. Oleum sic parabat. Per annum cucurbitam vitream Iulis plenam sub fimo condiebat, quo transacto, ex iis vnguinosis, oleum exprimebat. Hoc mixtum cum alio Nucum oleo expressione parato aliquot guttas in aurem iniiciebat. Oportere autem dicebat ægrum in sublimi positum aure excipere olei guttulas, quo recepto cum impetu desilire, vt meliùs intret ac penetret.

Nec tacendum Plinii Valeriani Oleum ad Alopeciā. Inter Calendas & Idus Iúlii centum numero

mero Nuces statim vt arbori demptæ sunt, cortice adhærente quassantur: his admiscentur aluminis scissi lib. iii. & in nouo fictili vase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni lib.iii. & diligenter in loco neque humido neque nimiùm sicco obruuntur, post xc. dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

Iam persæpè vtilissimum in peste curanda expertus est Gesnerus aceti stillatitium liquorem, cuius compositionem hîc adscribam: Nuces Iuglandes immaturæ (in eorum defectu cortices radicis Tamarisci, vel Fraxini substituuntur) circa diem S.Ioannis, numero 100. minutim contunduntur aut conciduntur. Scabiosæ, Verbenę, Solani, Semperuiui an. lib. j. miscentur, & affuso aceto optimo bulliunt: dein manent per noctem, postridiè destillantur igne leui. Sic habet descriptio libri Germ. Augustæ olim excusi.

Restat vt & de alia è Nuce Iuglande vtilitate dicamus, nempe de *Isca*. Sunt autem Iscæ [ἴσκαι] vt describit Paulus, spongiosa quædam corpora in Quercubus & Nucum regiarum arboribus nascentia, quæ Barbari magis in vsu habent. His inter cætera cauteriorum genera vsos fuisse Antiquos, idem Paulus testatur, quando in longis stomachi defluxionibus ad imprimendum cauterium supra os ventriculi, non ferramentis, sed Iscis appellatis vti voluerunt. Easdem accensas hydropicis quoque super stomachum, iecur, lienem, & vmbilicum imposuerunt, quinque crustas adhibentes. Quomodo autem Iscis ad vstionem vterentur sic demonstrat Cæl. Aurelianus. Alii fungos ligneos inferiùs ac superiùs angustos formantes patientibus apponunt locis, quos summitate accensos sinunt concremari, donec cinerescant, atque spontè decidant. Id hodie imitantes Turcæ sarmentum vitis bene aridum parti malè affectæ applicant, & summitatem eius accendunt.

An verò rectè Hermol. medullam appellauerit, ex dictis facilè lector iudicabit. Sic enim scribit: medulla nucis quæ in ligno ipso continetur, *Isca* dicitur Ætio: fortè, vt alia multa, quoque depriuatè à Latinis id acceptum, quasi *esca*, quoniam igniario & cauterio quoque sit Medicis. *Et paulò pòst*: Fomites ex Nuce Mnestor optimas fieri cùm dixit, de Iuglandis videtur intellexisse. Eius imitatione Cornarius quoque ἴσκας medullam Nucis arboris non satis rectè vertisse videtur.

Easdem Hip. nostro quidem iudicio Fungos videtur appellare, dum hæc tradit.

Καῦσαι αὐτὸν, τὰ μὲν ἐσώδεα μύκησι, τὰ δὲ σαρκώδεα, &c.

Bayrus ad denigrandos capillos, fungos, inquit, nucis combure, & in oleo solue & vnge. In Germania creber est vsus Fungorum nucum sicuti & Montbelgardi: solent enim qui sclopetis iaculantur eorum segmentis sæpiùs vti ad conseruandum ignem: ex iis contusis & suo modo præparatis donec sint molles & spongiis penè similes, fiunt ignis fomites, qui facilè excipiunt ignem, qui ferro & lapide excutitur: Zündell vocant Germani. Fungos integros ponunt, supra linteamina cum lixiuio mundantur, vel cum aqua & cinere præparant, deinde in partes secant, & apponunt bombardæ, meliores sunt, quàm funiculi præparati. Audiuimus Germanos in carbones reducere & præparare, ac modo dicto ad bombardas vti.

Claudamus Iuglandis historiam coronidis loco hac quæstione. Quærit Arist. cur nuces tostæ, refrigeratæ deteriores reddantur, rursus calefactæ meliores. Quòd in refrigeratis succus accrescat, & constet, tepefactus verò dilabatur. Etenim suauitas non nisi per succum percipi potest.

CARYA, SEV NVX EVBOICA THEOPHRASTI.

CAP. II.

EVboicæ Nucis historia cùm sit obscura, cogimur Lectoribus omnia proponere, quæ Theophrastus & Interpretes de eâ scripserunt, vt faciliùs ad eius cognitionem peruenire possint. *Euboica cary.* Is igitur hist. lib. 5. cap. 7. scribit: τὸ δὲ τῆς Εὐβοϊκῆς καρύας [Iuglandis Gaza, Plin. Castaneæ, Dalech.] lignum frangi se sonitu pronuntiat: est enim vel eius materies ampla, vsúsque ad opus tectorium, *Lignum sonans.* ita vt præsentire homines possint, quod & in Antandro accidisse, omnésque è balneis terrefactos profugisse traditum est. Sed hoc in loco (inquit Scalig.) Theodorus Plinium secutus omisit cognomen Εὐβοϊκῆς, malè: námque si non addas: *Gaza not.* non erunt necessaria verba illa Γίνεται γὰρ μέγα. Vulgaris Iuglandis nostratis non erat opus magnitudinem indicare. Lego ψοφεῖ. Plinius etiam aliter scribit, τὸ γίνεται μεγά. Fiunt ex ea trabes. πρὸς τὴν ἐρεψιν. Quod alibi ἐρέψιμον. Theodorus ad opus tectorium malè. Vides apud Vitruuium, quid sit tectorium opus, quid trullisatio. Plinius simplicissimè: firmissima in tectum. Et hæc Scaliger, *Scalig repreh.* Cuius argumenti vim nondum intelligimus: cur non erat opus Iuglandis nostratis magnitudinem indicare, an quia Theophrasto vulgaris sit? si ita, quónam nomine fuit vulgaris? fortè autem nomine Euboicæ nucis fuit vulgaris, nec adhuc videmus, quid impediat, aut cur Plinio repugnemus? non tamen asserimus, quandoquidem peculiarem arborem magnam Scaliger dicit, sed non qualem. Εὐβοϊκὴ καρύα [pergit Theoph. lib. 5. cap. 8.] vtilis ad rem ædificatoriam, tum subdialem, tum obruendam sub terram: durat enim *Duratio.* immunis putredine, quinimò omnium præcipua operi subterraneo redditur. Et cap. 10. Quibusdam operibus molliores carbones expeti solent, *Carbones.* ceu ferreis metallis, τῆς καρύας τῆς Εὐβοϊκῆς [Iuglandis Gaza] cùm iam exarserit. Theodorus omisit Εὐβοϊκῆς, sicut sæpè hactenus. Scalig. legit ἀσθενέστεροι. Nam hoc tractat, quem ad vsum οἱ μαλακώτεροι expetuntur. *Locus.* Natales nunc quod concernit, Solum, vt apud Theoph. lib. 3. de caus. cap. 7. videre est, nuci Euboicæ, opacum atque roscidum conuenit. Nec non & ad flatus loca situm commodè obtinere non parum prodesse animaduertimus, quamobrem id quoque considerandum est. Prorsus omnia locum spiritûs placidi quærunt: etenim alimenta locis eiusmodi meliora, fructúsque maturiores præbentur. Ventosum & inquietum nulla penè arbos humana persequitur. Paruæ námque detortæ, exiguæque proueniunt ex flatuum ictu. Quibusdam etiam syluestribus, locus eiusmodi nocet. Fructus enim suos *Flos.* perficere nequeunt, sicut de nuce Euboica quoque narrant ad florem vsque tantummodò proficisci, cùm illæ, quæ locis tranquillis stant, ampla incrementa suscipere, fœcundissimæque euadere possint. Omninò enim [quod sæpenumerò diximus] temperiem suæ naturæ conuenientem, omnia desiderare videntur: pariter in cæteris rebus, & in mutationibus aëris. Sed fortasse sunt etiam, quæ locorum propria poni debeant: quip-

pe cùm singula (vti retulimus) diuersa secundum materiam habeant: non solùm, quòd eandem meliorem: deterioremúe possideant, verùm etiam quòd ferant, vt Tmolus, Olympúsque Mysius Nucem, & Castaneam [κάρυον καὶ διοσβάλανον, puto legendum κάρυα.] plurimam ferunt. In Eubœa verò, & circa Magnesiam Euboicę, (ἀβοίκὰ ποῦ ἀ. Peculiaris arbor, vnde & cognomen, Scal.) multæ quidem habentur, è reliquis autem nulla.

Fossio vtilis. Cæterùm fossionem huic quoque vtilem esse, ostendit Theophrast. lib.3. caus. cap.14. his verbis: Fossio omnibus prodest: tollit enim quę impediant, vel auferant pabulum, ipsúmque solum humectius atque suspensius reddit: Adhæc aër humo permistus (permisceatur enim necesse est, cùm terra agitatur) præbet vaporatum quendam humorem, atque alimonium efficit. Quocirca solum squalidum atque siticulosum, fodere, agitaréque sæpe oportet. Palustribus quoque, vliginosisq; fossio prodest: quanquam mirum appareat, solis inter se aduersis curam eandem posse conducere. Verùm nihil mirandum id est: alterum enim siccat, alterum humefacit, scilicet cùm vtrumque contrario adiuuari desideret. Alimento autem meliori, vberiorique, cùm ipsæ arbores vigent, *Nux Euboica.* fructus meliores creantur. Nam & nuclei minores, & eorum quæ ligno crustáue teguntur, vt Nucis Euboicę, tegmina tenuiora, inestina verò ampliora vtique fiunt: quippe omninò alimenti copia humefacit pulpámque auget fructus. Quas ob res ratione sic euenit, quod si reliqua quoque adsit cultura, magis magisque ampliores, suauioresque fructus perficiuntur, quoniam & plus alimenti, & amplior excoctio foret.

Semen. Nunc semen (quod autore eodem, hist. lib.1. c.18.) postremum in omnibus est, humorémque atque calorem insitum in se habet: qui cùm defierint, infœcundum relinquitur) quorundã protinus post tegmen ambiens subest, vt Palmę, Nucis Amygdalæ: quibus ambientia plura vtique sunt, ceu Palmæ: quibusdam caro, & nucleus interiacent, vt Oleæ, Pruni, aliorúmque.

Pulcherrima hîc de semine contemplatio, quæque mereatur esse pars nostrorum (inquit Scalig.) librorum, quos ad hanc materiam, multis laboribus digessimus numero septem. Ait Theophrastus, in omni semine & humorem, & calorẽ esse: diuina vox. Altera materia est: altera aut forma, aut formæ affecta, atque instrumentum. Alterum est principium actionis, cum proportione ad marem: alterum passionis ad fœmellam.

Συνεκλειπόντων. Deficientibus calore, & humore, semina sterilescere, sicut & oua intelligemus: etiã verò alterutro tantùm deficiente. Theodorus desierint. At desiit, quod fuit. Philosophus autem hîc profundiùs sentiat, vt non solùm calor, qui fuerit, abeat: verùm etiam, qui esse debeat non adsit, sed desit, vt in ouis hypenemiis: cùm abit calor & corrumpitur, ἐκπνεῖν dicitur alibi à Theophrasto: tunc desinit: in principiis constitutionis, si non insit: deest, non desinit. λείποντων vniuersalius, quàm ἐκλειπόντων. Sed & hæc verba [καὶ τῶν μὲν εὐθὺς τὸ σπέρμα μετὰ τὸ περιέχον] excitabant cõtemplationem iudicii non vulgaris. Sic enim dicit. εὐθὺς. Statim, inquit, sub tegmine est semen in quibusdam. In aliis autem μεταξὺ, scilicet tegminis & seminis, est caro, & testa. Igitur opponit τὸ μεταξὺ τῷ εὐθὺς. At videamus exempla τοῦ μεταξὺ. Oliuam ponit, & Prunum, rectissimè. Inter nucleum enim & cutem interest caro, & testa. Videamus exempla τοῦ εὐθὺς. Palmulam ponit & Iuglandem, & Amygdalum: quasi verò non habeat cutem Iuglans: deinde carnem, tum autem testã. Nam quid est πυρὴν in Pruno, quod non sit in Amygdalo? Neque enim semen est ipsa testa, sed quod intus. Quid quod etiam aliquid aliud præterea habet Palmula? quippe membranam inter os & carnem. Quid quod ipse, cùm dicit, εὐθὺς, sibi contradicit, atque ait: πλείω δὲ τούτων τὰ ἐμπεριέχοντα, ὡς τὰ φοίνικος. Postremò in vtraque diuisione est, & Palmula, & Oliua. Vtraque cum carne esculenta, vtraque cum cute, vtraque cum testa nucleum operiente. Theodorus κάρυα, ἀμυγδάλης. Nucis Amygdalæ: verùm minùs cautè. Nam Amygdalum quoque nux est: meliùs Iuglandis. πυρῆνα Plinius item nucleum vocat, quinucis vicem gerat. Nuculam nos excogitauerimus: vt nucleus, quod intus esset esculentum tantùm significaret. Est autem valdè æquiuocum nomen τοῦ πυρῆνος, si & Oliuæ nuculam significet, & ligneum Punici acini, intra quod nihil aut est, aut non apparet.

Sed quid hæc moramur, ad negotium propiùs accedamus institutum, Arborum (pergit Theophrast.) nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta τὰ μὲν σπερματικοῖς, δερματικοῖς τὰ δὲ ξυλώδεσι) ceu Glans, & Euboicum: aut ligno, ceu Amygdala & Nux: nullum in vasculo semen arboris est, nisi conum vasculum dixeris, quod absolui de fructibus potest. Semina ipsa quibusdam protinus carnosa, seu illa, quæ nucum, & glandium genere comprehẽduntur. Quibusdam caro in nucleo est, ceu Oliuæ, Lauro, & aliis. Sed quid ad hæc Scaliger. ἢ σαρξὶ, ἢ δέρμασι aut carne semen obducitur, aut cute, ne intellige carnẽ solã, etenim ipsa quoq; cute ambitur, néue intellige cutem aliter, quàm solam. Cutis naturam diuidit in duo, sic: τὰ μὲν σπερματικοῖς, τὰ δὲ ξυλώδεσι. Quid sit σπερματικοῖς: haud satis percipio. Theodorus vertit crusta, vt sit ὀστρακώδεσι. sanè placet: verùm contextus non placet. Sic enim scribit, aut cute, aut crustã. Igitur non videtur diuidere τὸ δέρμα in crustaceum, & ξυλῶδες, at Theophrastus diuidit. Sic ego diuiderem, extimum operimentum, in cutem, membranam, corium, lignum, testam, os. Cutis est, in frumento: membrana in acino Punici: corium, in Castanea: lignum, in Iuglande: testa in glande: os, in Pistacio. Notabis diligentiùs, si pro σπερματικοῖς legas, ὀστρακώδεσι. non conuenire exempla de glande. Etiam illud animaduertes ἀβοικὸν hîc distingui ἀπὸ τὸ κάρυον tanquam diuersum ab Iuglande. Itaque in 4. hist. Euboicas arbores etiam in Magnesia oriri, pro narratione minimè vulgari posuit: vt intelligas errorem Theodori, qui in 5. nec semel, ἀβοικὸν, nucem pro Iuglande est interpretatus, dum Plinii autoritatem nimis securus famæ sequitur. Διὰ τὸ χωρίζεσθαι τῶν καρπῶν Theodorus, quod absolui de fructibus potest. Non intelligo quid velint sibi verba hæc: at Græca ita interpretor: χωρίζεσθαι τῶν καρπῶν: à natura fructuum segregari. αὐτὰ δὲ τὰ σπέρματα. Semina, inquit, protinus quædam carnea, exempla ponit. Quæ in nucum: aut glandium genere censentur: alia, inquit, ἐν πυρῆνι ἔχει τὸ σαρκῶδες: intra nuculam carnem habet, vt Oliua. Quæ diligentiùs quidem sunt notanda. Apertã namque glandis crustâ, protinus caro inuenitur: & non absimili modo, Oliua nucleo aperto statim carnem habet seminalem. Videtur differentia: quia Oliuæ nucleus esculentã obducitur carne: idcircò dixit εὐθὺς, hoc sic apparetur, vt potest. Nam sanè alterum exemplum videtur laborare: ait enim Iuglandem habere statim carnem seminalem. At enim verò eadem sede & Iuglans habet,

bet & Oliua. In vtraque primo æquè loco est caro, quanquam diuerso vsu. Verùm id nunc non disputatur: sed de sede, atque ordine inter se, & medullæ seminalis, & integumentorum: deinde est nucleus, tum pulpa. Præterea nulla ratione conuenit exemplum baccæ Lauri, cum Oliua. Habet enim cuticulam Oliua, quæ à carne non abscedit: habet carnem: habet os: postremò intus medullam seminalem pusillam: at Lauri bacca os nullum, πυρῆνα nullum. Sed primum, atque extimum, corium, deinde membranam, intra quam caro firma ac solida: qualis Castaneæ. Ea est bipartita nihil intra se continens, tantùm ad verticem ligulam habet Castaneæ modo, quam ligulam vulgus germen vocat. *Huc vsque Scalig.*

Cæterò apud Theoph. nos per καρύον intelligimus Auellanam, quamuis Scal. Iuglandem interpretetur, magna siquidem similitudo Auellanarum & Glandium. Per Euboicam autem Iuglandem potiùs aliter, quàm Scalig. nec videmus, quod repugnet, lignosum est eius putamen: cur potiùs lignum sit in glande, quàm in Castanea, vt scribit Scaliger, aut cur Glandis putamen non sit etiam corium, aut dici possit, non intelligimus: Nec etiam illud cur in Iuglande testa, & non etiam in Pistacio? Si de Pistacio os dici potest, poterit etiam de Iuglande, vtrisque est aliud tegumentum aut putamen carneum. Quidam porrò καρύον εὐβοϊκὸν interpretantur Castaneam, vt Athenæus, quod idem faciunt, qui eum sequuntur, inter quos Rob. Const. qui ait Athenæum cœlum miscere mari, Plinium & Gazam erroris accusat, qui Iuglandem interpretati sint, eorum tamen opinio meliùs nobis placet. Constantini verba recitabimus cap. de Castanea lib. 7.

NVX INDICA NON BIFORIS IVGLANDI SIMILIS.

Cap. III.

ADduchitur quidam fructus ex Occiduis, adeò Nuci Iuglandi similis, vt nondum introspectum, sæpiùs putauerimus Nucem Iuglandem esse: sed effracto, caro fuit vesca, intus albida, Castaneæ [illegible] nucleis [illegible] putamine [illegible] crassiore, quàm Nucis Iuglandis. Hunc Rocellæ sibi dono datum à D. Launæo Medico, Lob. & Penæ obseruationi debet posteritas, donec quid certius de ea resciscamus.

GENIPAT AMERICAE FRVCTVS TINCTORIVS: ET ALIVS EDVLIS.

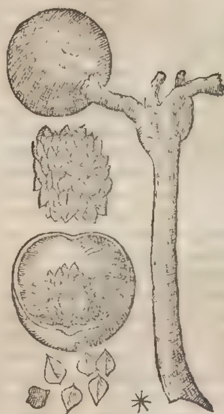
Cap. IV.

GEnipat dictum fructum incolis Americanis, authore Theueto magni faciunt, non quia edulis, sed propter vsum eius ad tincturam corporis. Hi magnitudine & colore nostris Persicis similes in ramorum extremis nascuntur, sibi mutuò incumbentibus, miranda quadam ratione. Folia Iuglandis similia sunt. Fructus huius arboris succo Americani vniuersum corpus inficiunt, hoc modo. Miseri illi & bruti homines cùm succum ex hoc fructu aliter exprimere nesciant, illum mandunt, ac si voraturi essent, deinde ore reiiciunt, & manibus veluti spongiam exprimunt, vt succum emittat, qui ad modum limpidus est. Profecturi igitur illi ad stragem aliquam edendam, aut ad inuisendos amicos, aut ad solemne aliquod, totum corpus hoc liquore madefaciunt. Is quò magis in corpore exsiccatur, eò magis natiuum colorem acquirit, qui vix verbis exprimi potest: est enim quodammodo inter nigrum & cœruleum, siue eum colorem, qui vulgò azurus dicitur, medius. Hoc infecti Barbari incedunt, non minùs ornatos sese existimantes, quàm nos nostris coccineis, aut holosericeis vestimentis. In America reperitur & alia arbor *Genipat* dicta, fructu multò maiore, eòque eduli.

Corporis tinctura.

IVNIPAPPEEYWA BRASILIANORVM NVCVM FOLIIS SIue Genipat.

Cap. V.



ARboris ramulum [inquit Clus. Exot.] foliis Nucum cũ fructu, Francofurti ad Mœnum accipiebam anno reparatæ salutis humanæ 1591. Londino missum à Richardo Garth, quem illicò in tabellis exprimendum curaui, vt eius iconem cũ historia lectoris oculis proponerem. Mittebatur autem Iuniperi Brasiliani appellatione, quæ vox statim mihi suspicionem iniecit, illius arboris esse posse, quam Brasiliani *Iunipappeeyuva* nominant; teste Iano Stadio Hesso, qui apud *Tuppin-Inbatios* nouem & amplius mensibus captiuus fuerat, demùmque non sine Dei benignitate anno 1545. liberatus est: Theuetus & eum sequutus Lerius, corruptè *Genipat* nomen indiderunt. Huius porrò præmansi deinde expressi succo, Brasiliani corpus atro colore inficiunt. Is autem quem accipiebam, mediocris mali magnitudine erat, orbicularis penè formæ, supernâ parte, paulò planior, & veluti exiguâ coronâ insignitus, denso cortice, & [quia resiccatus] duro, exteriùs rugoso, & fusco colore, internè læui & spadiceo: tota pulpa quasi in massulam contracta erat ob siccitatem, plurimàque grana continebat simul iuncta, quemadmodum in stramonia conspiciuntur, plana, nigra, rugosa. Ipsam autem pulpam, licèt vetustam & prorsus exsuccam, paululùm tamen præmansam, nigro colore inficere, & valdè acidi saporis esse deprehendebam. Summo porrò ramulo terni aut quaterni fructus inhæsisse videbatur. Sed & ipse Theuetus suo *Genipat* plures fructus extremis ramis coniunctim nascentes tribuit, & Iuglandis folia, quorum Stadius non meminit, vt apparebit ex vtriusque descriptione, reponenda in Peregrinarum Plantarum Historia ex variis Neotericis Authoribus, qui suas peregrinationes descripserunt, à me, Deo concedente, concinnanda & in lucem producenda.

Nucum folia

Iuniperus Brasilianus.

Genipat.

Atro colore corpus inficiunt.

Descriptio

Grana

Pulpa acidi saporis.

Iuglandis folia.

Cæterùm, an etiam *Xagua*, cuius Ouiedus c. 5.

lib.8. Primæ partis Generalis & Naturalis Historiæ meminit? Certè easdem facultates suę Xaguæ tribuit.

MACOCQVER VIRGINENSIVM.

Descriptio



Londino ad me, inquit Clusius exot. mittebat, anno 1591. Iac. Guaretus fructum ex VVingandecaouu Prouincia, quam Angli (à quibus primùm obseruata) Virginiam nuncuparunt, relatum. Erat autem prorsus orbiculari formâ, quatuor vnciarum diametro, cortice duro præditus, foris læui & subfusco, internè nigra membranâ inducto, perquam sparsæ quædam fibræ à pediculo ad summum: continebat verò pulpam nigram (quia non recens sed siccus & vetustus) acidique & quodammodo salsi saporis, in qua plurima grana inuoluta, subfusci coloris, plana, & cordis (vt vulgò pingitur formam referentia, medullâ albicante prædita. Quum porrò hic fructus ex Virginia relatus esse dicatur, facilè mihi persuaderi sinam illum esse, quem eius regionis incolæ *Macocquuer* appellant, & (magno aliquo periculo liberati, vel bello defuncti, in lætitiæ signum structo igni assidentes) pulpâ seminibusque exemtis, implent lapillis aut crassioribus quibusdam granis, vt maiorem strepitum agitatus & commotus edat, bacilloque aptantes manu tenēt, perinde ac Brasiliani suum *Tamaraca*, sed nullis pennis ornant.

Tamaraca

Similem deinde anno 1602. à Christi natiuitate, conspiciebam apud eruditissimum Iuuenem Ioannem de Laet Ioan. F. qui illo anno Amstelrodami redemerat ab iis qui in varias prouincias nauigant. Orbicularis verò formæ non erat, vt meus, sed paulò oblongior, fusco colore præditus, qui me præsente, apertus, nigram pulpam superioris pulpæ prorsus similem, quâ grana, alterius granis non dissimilia, erant inuoluta, continere deprehendebatur. Cæterùm hic fructus non valdè dissimilis videtur *Higuero* tetrasyllabo Ferdinandi Ouiedi.

Higuero.

Conferant lectores historiam huius *Macocquuer* cum Arboris *Iunipappeeyuua* Brasilianorum Clusii paulò antè dicta, comperient in iconibus & descriptionibus pleraque conuenire.

IVNIPAPPEEYVVÆ SIMILIS PENE FRVCTVS ORBICVLARIS IN quo semina Staphisagriæ similia.

Descriptio

Orbicularis penè fructus è Brasilia vt referebat Paludanus, allatus: forma non valdè dissimilis *Iunipappeeyvvæ* Brasilianorum, teneriore tamen cortice, præditus, & superna parte planus, atq; quodam modo in tenerum vmbilicum desinens: continebat autem interna parte multa semina rugosa, Staphisagriæ seminibus non dissimilia, nucleum continentia in binas partes diuisum: pediculus cui inhærebat, triuncialis longitudinis. Clus. Exot. lib. 2. c. 7.

IVNIPAPPEEYVVÆ ALIVS SIMILIS FRVCTVS.

Referente Clus. Exot. lib. 2. cap. 17. à Richardo Garth. Londino missus fructus receptus è Brasilia, prorsus confractus, vt eius forma dignosci nequiret: nullum nomen additum: putaminis fragmenta satis fragilia erant, foris & cineracei ex fusco coloris, internè nigri, pulpa rugosa & in vnum coacta, nigra, quæ gustata, acidi saporis deprehendebatur, & nigro colore inficiens, non secus quàm *Iunipappeeyuua* Brasilianorum: huius tamen cortex *Iunipappeeyuua* cortice fragilior, & in huius pulpa nulla semina obseruabam, quemadmodum in illius fructu.

ARBOR VINIFERA, COVTON, IVGLANDI SIMILIS.

CAP. VI.

Mirabilis est arbor, quam Theuetus Americæ suæ cap. 80. sic describit. In Canada prouenit arbor crassitudine & figura similis Iuglandi, cuius vsus diu incognitus mansit, donec quidam, exscindendo arborem obseruauit fluere succum boni & sapidi saporis, qualis optimi vini Aurelięsis, aut Beaunienfis: ita iudicarunt noster capitaneus, & alii nobiles, qui eum comitabantur: Eius succi subitò collegerunt quatuor aut quinque magnas amphoras: suo idiomate hanc arborem vocant *Couton*.

LIGNVM COPA-V SIMILE IVGLANDIS LIGNO.

CAP. VII.

Scribit Leri in Brasilia prouenire lignum, quod nominant *Copa-u*: cuius arbor similis quodammodo Iuglandi, non tamen nuces ferens. Asseres, vti vidi pro vtensilibus, adaptati, easdem cum Iuglande venas siue fibras habent.

ARBOR TINCTORIA.

CAP. VIII.

Avtor est, Theuetus inter arbores in Regno Senegæ, vbi Aethiopes degunt, arborem esse glandiferarum nostrarum crassitudine, fructū ferentem Dactylis parem, ex cuius nucleo oleum exprimitur miris virtutibus prędìtum. Aquæ permistum, croceo colore planè inficit, quo tingunt pocula, ac pileos quosdam ex Iunci, vel orizæ paleis contextos. Præterea id oleum odore est Violæ Martiæ, olei nostri sapore. Quamobrem multi pisces, orizam, aliósque cibos eo condiunt.

PENO-

PENOABSOV ARBOR AMERICANA.

Cap. IX.

Est & in America, eodem teste, arbor Penoabsou dicta, cortice odoris planè admirandi, foliis Portulacæ, valdè spissis, perpetuò virentibus. Fructus edit magnos, grandioris Pomi magnitudine, orbiculatos, pilæ lusoriæ modo, minimè edules, imò venenatos. Singuli senas Nuces intus habent, Amygdalis nostris similes, nisi quòd latiusculæ sunt, & magis compressæ, in singulis singuli nuclei conduntur. Hi ad sananda vulnera mirificè prosunt, quibus etiam vtuntur Barbari sagittis icti, aut quouis alio modo in prœliis vulnerati, ex his contusis oleum exprimentes rufum, eóque vulnera illinentes.

NVX COVLCOVL.

Cap. X.

Constantinopoli, authore Bellonio, venduntur Nuces duos pugnos crassæ, quibus caremus, quæ plenæ sunt paruis granis esui bonis, Auellanarum modo dulces, *Coulcoul* vocant, id est, Nuces *Coulcoul*. Qualcebenus lib. 3. epist. Matth. de plantis peregrinis Constantinopoli missis. De Coulcoul & Hebuldem, inquit, nihil dum certi intelligere potui, nisi quòd Coulcoul quibusdam in delitiis sint, præsertim quando recentes ex Ægypto aduehuntur. Matth. respondens Qualcebeno scribit, Nucleus quem *Coulcoul* & *Hebulden* appellas, est arboris quæ Staphylodendron appellatur. Ex quibus patet Matth. sententiam multùm dissidere à Bellonii: notandum quoque Bellonium scribere Constantinopoli vendi semina Hembulden, quibus nos non vtimur: separat autem ea à Coulcoul. Nec etiam Qualcebenus videtur idem dicere Coulcoul & Hebulden: de iis plura nunc non occurrunt nobis scribenda.

NVX AROMATICA, VVLGO MOSCHATA.

Cap. XI.



Post Iuglandem *Aromaticam* dici conueniat. Nam & generis nomen, & triplex cum illa inuolucrum commune habet: & folia huius à nonnullis dicuntur esse Iuglandis similia, vt taceamus has conditas cum istis ab institoribus frequenter adulterari. Adde quod exterius eius putamen viridi Iuglandis simile dicatur.

Duûm porrò maximè generum sunt Nuces moschatæ: vnum figura Oliuari, alterum longius minúsque rotundum. Vtrumlibet verò genus, prout conditum adfertur, Persicam malum mediocrem æquat: primúmque puluinato integitur, Iuglandis vel Persici in morem, calyce: huic subest mediocris crassitudinis putamen seu cortex lignosus, nullo nec sapore nec odore, intus cinereus, foris ex nigro spadiceus, valleculis hinc inde depressis inæqualis, quas extimo & huic iam dicto cortici interiecta Macis dicta explet, reticulato plexu certis locis durum illum corticem obuoluens, pertinaciùs circa pediculum adhærens, alioqui liber & incubitu duntaxat leui appressus facili negotio auellendus, coloris ex rubro flauescentis, saporis iucundissimi aromatici, acriusculi cum amarore quodam, velut oleaginem quandam punctura remittens, quem & acu punctus reddit nucleus, quem vulgò omnes *Nucem moschatam*, eruditi verò etiam totius nomine nucem myristicam vocitamus, oliuæ magnitudine, vel paullò longior, Dactylum tam figura quàm magnitudine referens, [*longas* appellant mares: *oliuares* fœminas,] coloris ferè cinerei extrinsecus & rugosus, spadiceis & ex flauo albicantibus venis vndatim, vel sine vllo ordine hinc inde discursantibus, substantiâ solida. Sed in pila fragili, nec difficulter in frustula dissiliente, sapore & odore aromatico & subadstringente. *Macis.* *Sapor Macis.* *Nux myristica.* *Mas & fœmina.* *Sapor nucis*

Author est Garcias, arborem quæ Myristicam Nucem & Macim profert, Piri esse magnitudine, foliis eiusdem, sed breuioribus & subrotundis, seu veriùs Persicæ malo haud absimilem, breuioribus tamen foliis. Fructum ferre, duro cortice munitum, quo per maturitatem dehiscente, calycum echinatorum, qui Castaneas amplectuntur modo, macis appareat. Verùm in iis, quæ nostro orbi conditæ importantur, non obseruauimus echinum Castaneæ, sed Persici puluinatum calycem, vt iam dicebamus. Reperitur, sed rariùs, gemellus quoque nucleus, facie interiore, quà se ambo nuclei tangunt, compressim, externè gibbosus, qualem & nos inter Exotica nostra naturalia reconditum habemus. *Arboris descriptio.* *Folia Piri.* *Persicæ arboris facie.* *Gemellus.*

Porrò videtur nux moschata κώμακον esse apud Theoph. Scimus alios existimare, Comacum esse Gariophyllos, de quibus suo loco. Nobis plausibilius videtur, esse nucem aromaticam, quia fructum dicit. Verba Theoph. sunt: τὰ δ' ἄλλα πάντα τὰ εὔοσμα, οἷς πρὸς τὰ ἀρώματα χρῶνται, τὰ μὲν ἐξ Ἰνδῶν κομίζεται, κἀκεῖθεν ἐπὶ θάλατταν καταπέμπεται, τὰ δ' ἐξ Ἀραβίας, οἷον πρὸς τῷ κινναμώμῳ, καὶ τῇ κασίᾳ, καὶ κώμακον. ἕτερον δ' ἐστὶ τὸ κώμακον, καρπὸν, τὸ δ' ἕτερον ὃ παραμίσγουσιν εἰς τὰ σπουδαιότατα τῶν μύρων. Sed δ' ἕτερον superfluum censemus, & legendum post καρπὸν, τὸ παραμίσγουσιν: in quem modum etiam Gaza legit atque conuertit, hoc sensu: Cætera autem odorata, quibus ad vnguentorum confectiones odoras vtuntur, quædam ex India aduehuntur, ac inde transmittuntur ad mare: quædam ex Arabia, vt Cinamomum, Cassia, Comacum, atque hunc diuersum fructum esse, quem vnguentis sumptuosissimis permiscere solent. Vides ipsum Comacum apertè appellare fructum: Garyophylli propriè sunt flores. Vnguentis etiam commodior nux moschata, immò expressus eius liquor per se ipse vnguentum est, vt his notis Theophrasti Comaco apprimè competat. *Comacum Theoph.* *Comacum Gariophyllum no esse.*

Eundem Cinnamum & Caryopon esse censemus apud Plinium, nisi fortè Comacum quoque legendum sit. Chiffletius sanè vir doctissimus & & amicus noster singularis iamdudum Comacum *Cinnamū Caryopon Plin.* *Comacum.*

legit apud Plin. pro Caryopon, vt Dal. quoque obſeruauit. Sic autem ait Plin. In Syria gignitur & Cinnamum, quod Caryopon appellant. Hic eſt ſuccus nuci expreſſus, multùm à ſurculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras aſſes quadraginta. Vt etiam Theophraſto clariùs nucem noſtram moſcatam Plinius inſinuaſſe videatur. *Plin. illuſt.* Nucem manifeſtè dicit, Caryopon ſuccum ei expreſſum: quod oleum dicere poſſis, etiamnum hodiè lautioribus Pharmacopœis, pro delicatioribꝰ exprimi ſolitũ, quod mox in vnguenti [illegible] concreſcit. *Locus.* Reliqua quoq; non repugnant: nam & vicinam Cinnamo gratiam habet, & ab eo tamen plurimùm differt. Maffeus autor in hiſt. Ind. Ad Bandam ditionis Molucarum vicinas aliquot inſulas totius orbis terrarum ſolas [quod conſtet] ſpontè, lautiores in epulas & medicamenta mortalium, ex vna eademque arbore Nucem myriſticam & Macim progignere. *Nux Myriſtica.* Arbor [addit] Plinius ad Pyri ſimilitudinem accedit: fructus Mala Perſica quadantenus imitatur: *Tempus.* floret quo tempore ibidem aliæ quoque plantę & herbæ varii generis: è quibus vniuerſis mirificus odor, incomparabilis cuiuſdam ſuauitatis exiſtit. *Odor floris.* Vbi defloruit matureſcens pomum, paulatim è viridi, tum cœruleas luteáſque, tum purpureas & igneas tranſit in maculas, quales in arcu cœleſti: atque eo ipſo tempore Pſittaci & aliæ aues eximiæ pulchritudinis ad gratiſſimum ſibi paſtum aduolantes augent oblectationem, cùm folia & fructus & alites ipſæ variis colorum picturis in certamen vſque luxurient. Lud. Rom. Nucis Moſch. hiſtoriam ſequentibus tradit: Miriſticę nucis caudex Perſico caudici ſimilis, ramos foliáque conſimilia producit, verùm nonnihil anguſtiora: priuſquam nuces huiuſmodi percoquant, ſepit arborem maſtix florentis Roſæ inſtar: & vbi nux percoxerit, maſtix eam complectitur. *Maſtix.* Ex quibus ſanè verbis apparet Ludouico Romanò non bene cognitum fuiſſe Macis creſcendi modum, quem malè vocat Maſticen: *Ludouic. not.* non floret Roſæ inſtar, latet enim ſub pulpa: fortè olim Matthiolus ex Lud. Rom. deſcriptione curarat concinnandam ſuã iconem. M. *Fumee* in hiſt. gen. Ind. Gallicè conſcripta Moſchatam arborem ſimilem Quercui facit, ferentem Nuces vt Glandes, aut more Dactylorum, quæ habeant Macim. Sed bonus ille vir de arbore ſibi incognita, neque viſa ſcribens, adiecit quæ omnibus qui de ea tradunt, ignota ſunt atque inaudita, nedum viſa, nempe Quercui ſimilem eſſe. E contra, & rectiùs Maximil. Tranſylu. de Moluc. inſulis, Nucis Myriſticæ arborem proceram, ampliinque eſſe dicit, eique, quæ Nucem Iuglãdem ferat, admodum ſimilem. Neque hanc Nucem aliter, quàm Iuglandem produci, gemino protectam operimento, puluinati primùm calycis, ſub hoc tenuem membranam, quę reticulatim nucem amplectatur. Hanc nos Muſcatæ florem, (inquit is,) Hiſpani Macim vocant. Alterum operimentum, ligneum eſſe putamen, vt Auellanæ, cui ipſa nux inſit Muſcata. κάρυον ἀρωματικὸν, μοσχοκάρυον, μοσχοκαρύδιον quidam Græcè vocant: alii etiam κάρυον μυρεψικόν. Sed nunquid Dioſcor. incognita fuit Nux moſchata? *An Dioſc. incognita.* Fuit: nihil enim de ea ſcripſit: ſcribit quidem de Macere non de palliolo huius, ſeu cuticula foliacea, Macis dicto, à quo Macer haud parum diuerſus. *Nux Muſcata Giauziban Iusbaque.* Auic. Giauziban, Nux muſchata. Serap. Ieuzbaue [illegible], id eſt Nux muſchata. Item Bisbeſe, id eſt, Macis. Iſaac Eben amram: Eſt cortex Nucis Muſcatæ, qui eſt ſupra corticem craſſum inutilem: fructus qui vtilis, nominatur in Oriente Adaches. Hermol. Nux odorata, quam Græci modò Caryon myriſticon appellant, hoc eſt, Nucem vnguentariam, quæ ſanè diuerſa à Glande vnguentaria. Moſchocarion, teſte Ruell. à Græcis recentioribus dictum, Latinis occaſionem dedit, vt eius imitatione Nucem moſchatam nominarent: ea membranoſo primùm veſtitur calyce, foliato, fiſſili, mox lignoſo. Mauritaniæ factionis principes Macis nomine extimam intelligunt membranam. Ex quibus Ruell. verbis facilè patet ei craſſiorem & exteriorem corticem carneũ non fuiſſe cognitum. Nec intelligimus quid ſibi velit his verbis, quando ait: Hippocrates Aegyptiæ Balani meminit. Sed multùm à veritate mihi deficere videntur, qui Nucem odoratam, quam vulgò dicunt Moſchatam, hac glande vnguentaria comprehendi putent, longè profectò differentem, & Veteribus, vt exiſtimo, prorſus incognitam. Aegyptia reliquarum modo oſſa non habet in balanis. Aluum & menſes ſiſtit in vino auſtero, & vulnera agglutinat. κάρυον ἀρωματικὸν Aetio, Veteribus ignotum, Syluio: qui ait, hiſtoriam eius graphicè depingi à Ruellio. In margine: Nux moſchata vulgo, etiamſi moſchum non oleat. At nobis non videtur graphicè deſcriptam à Ruellio, cui non cognitum fuit externus corpus calloſum, vti patet ex eius deſcriptione. Tagaultius quoque à veritate multùm deficere tradit eos, qui Nucem odoratam, ſeu Muſcatam vulgò ſub Glande vnguentaria comprehendi putent. Nux Muſcata, id eſt, vt ſcribit Cordus, fructus qui totus cùm ad iuſtum peruenerit incrementum, Iuglandis, viride carnoſúmque putamen habentis, magnitudine cernitur, triplici cortice nucleóque compoſitus: exterior cortex carnoſa cõſiſtentia, cui ſubeſt tenuior, non continuus, Macis appellatur: eo detracto apparet tertius in fuſco, purpureus, lignoſus, intra ſe nucleum continens ſubrotundum, oblongum, longitudine vncialem. Saporem habet & odorem tenuem, ſuauiter acrem, iucundum valdè aromaticum & adſtringentem, qui Nux muſchata vocatur: decorticatus ex India adfertur. Adferuntur etiam integri fructus, melle conditi, quos nuper cœperũt adulterare, eius ſingulis nucleis, viridi Iuglandiũ putamini diuiſo impoſitis, & rurſus compoſito: qui dolus facilè deprehenditur mollitia, ſapore, & quia diuiſæ erant commiſſuræ. Carnoſus enim Moſchatæ nucis cortex iucundum habet ſaporem, ſolidiorémque conſiſtentiam: Iuglandis verò auſteriorem & molliorem. Similiter quoque excipiuntur Limonum & Chebulorum: [quos ſic vocant] conditorum carne, ſed hic dolus cõmiſſuris deprehẽdendus eſt, quoniã condita earum caro guſtu ferè nihil à Nucis moſchatæ carnoſo putamine differt. Eſt & Moſchata maſcula, præcedenti ſimilis, maior tamen oblongiórque, figura atque magnitudine ferè ad vulgares Palmulas accedit, cuius pericarpium quale ſit, nondum nobis conſtat. Saporem habet ſubacrem, aliquantulùm tenuem & aromaticum. An Galeno Chryſobalanos, cuius meminit lib. de comp. med. ſ. loc. 8. cap. 3. in duobus pharmacis Aſclepiadis ſtomachicis: vbi ait Chryſobalanon eſſe ex diſcutientibus & corroborantibus. Item lib. 9. cap. 4. in medicam. Aſclepiadis ad Coli affectus præſcribitur Chryſobalanos. Glans muſcata, Bapt. Fierę in carnibus cœnæ. Nux quam pigmentarii Moſcatam appellant, Platinæ de honeſta volupt. Myriſtica Nux Scalig. Cornar. in Gal. lib. 5. de comp. med. cap. 1. Quæ hodie Nux muſcata ſeu Muſchata vocatur, non alterius (inquit)

[inquit] generis quàm Myrobalanorum Græcorum censendam puto, & fortassis ea est, quæ Chrysobalanos eidem Gal.lib.8. citati operis appellatur. Neque enim credere sustineo Veteribus ignotam fuisse, in tanta hodie frequentia. Nam quæ ab Arabibus Medicis ei adscribuntur vires, magna ex parte Diosc. βαλάνῳ μυρεψικῇ tribuit: verùm est hæc in suo genere magis aromatica, & stomacho commoda, tum corroborans ac concoctionem iuuans, quod Dioscor. de Balano Myrepsica negasse videtur: κακοστόμαχος ἐστιν ἰσχυρῶς, inquit. Ad olei certè ex ea expressionem reliquis generibus etiam accommodatior videtur. Succum autem ex Balano Myrepsica expressum, olei vicem in vnguentis pretiosis præbuisse Diosc.lib.4. testatur, & cùm in aliis, tum in Amaracino ac Cinamomino vnguento lib.1. meminit, idem, velut Plin. quoque facit oleum Balaninum sæpè appellans. Nolo tamen hac parte in hac rerum obscuritate quicquam alteuerantius adstruere. *Hæc Cornar.*

At Matthiol. Hodie, infit, ignorata videtur quæ χρυσοβάλανος Græcis vocatur, digerens & roborans Indicæ Nardi modo, ad Colicos affectus, ventriculi ardores & singultus à Gal. Asclepiadis authoritate commendata. Non desunt è Recentioribus, qui sibi persuadeant Chrysobalanum esse Nucem myristicam: cùm tamen plura sint, quæ eorum destruant sententiam, nempe cinereus color, acutus oris sapor, & quod Myristicæ nucis nusquam meminerint Veteres Græci. Nullam huiusce, quod legerim, mentionem fecit Gal. in libris simplicium medicamentorum: id quod argumento esse potest, Gal. ipsum non habuisse compertum, quid esset Chrysobalanus. Verùm Matth. rationes nobis non satisfaciunt. Primò quidem certum est, nostram Nucem aromaticam esse cineritio colore: interea tamen nullus (quod equidem sciamus) meminit coloris Chrysobalani, nisi ab etymologia nominis sumatur. Verùm quid si non à colore, sed à præstantia aurea Balanus dicatur? Vel quid si propter Macin aurea dicatur, quo fortè obducta visa fuerit ab Asclepiade? Secundò, quid impedit acutus oris sapor, cùm dicat Gal. esse ex discutientibus. Tertiò, quod Veteres nusquam Myristicæ nucis meminerint, nihil ad rem, nam etsi hoc nomine non meminerunt, non sequitur tamen non potuisse meminisse sub nomine Chrysobalani. Quartò, cuius quæso momenti hoc argumentum. Galenum de simpl. non meminisse Chrysobalani, propterea Galenum non habuisse compertum quid esset. Quin potiùs Galenum existimamus sciuisse quid esset, cùm dicat esse ex discutientibus & corroborantibus, quæ sanè in nuce nostra aromatica reperiuntur, & ad eadem nos nostra vtamur, ad quæ Asclepiades sua Chrysobalano vtebatur, vt videre est ex facultatibus Nuci moschatæ attributis. Ita nolumus adhuc Cornarii opinionem reiicere, existimantis Asclepiadi, Galeno, & Prisco adeò illi æuo cognitam fuisse Nucem nostram aromaticam, donec firmiora argumenta audiamus. Nec tamen eius sumus opinionis, Nucem moschatam eandem cum Balano Myrepsica Dioscoridis. Matthiolum quoque lapsum in Myristica nuce Guilandinus ait: quódque Antiquis incompertam dicit non probat. Quid enim? [inquit] An eam Theophr. Comacum & Plinio Cinnamum Caryopon appellari euertet?

Sed audiamus ipsum Matth. de Myristica nuce scribentem. Sic autem tradit apud Diosc. Myristicæ nuces, quæ vulgò offic. ob odoris præstantiam Muscatæ quasi Moschatæ dicuntur: Hæ pòst foliorum germinationem florem statim emittunt, quem Macim Arabes vocant: panditur is syluestrium Rosarum modo: & vbi maturitatem senserit, expansus eam circumplectitur. Suo Maci tanquam rete comprehensæ Venetiis in Officinis visuntur, duro putamine conclusæ. *Vnde Moschata dicta.*

Idem in post. com. Lat. & Ital. cum magnis figuris, mutata icone scribit: vt referunt ii, qui Indica littora perlustrarunt, has proferunt arbores quædam nostratibus Persicis haud absimiles, angustioribus tamen foliis ac breuioribus. Fructus nostratibus Nucibus adhuc in arbore existentibus persimiles sunt. Siquidem primo crasso ac viridi cortice conteguntur, cui deinde subest Nux ipsa, duro satis putamine occlusa, nostrate tamen tenuiore, quo fracto Macis apparet, ubicunduque, reticulæ instar nucleum circumuestiens: id quod palàm faciunt Myristicæ nuces, quæ saccharo, aut siliquarum melle adseruatæ, integræ ex India ad nos conuehuntur. *Fructus nucibus Iugl. similes.*

Cæterùm miramur quid cogitarit Matth. quòd scripserit olim, atque adeò vnquam scribere ausus sit, Macim esse florem Nucis moschatæ, vt etiam ex sua phantasia pinxit, & postea dicere, comprehendere tanquam rete, quod pictura etiam exprimit. Miraculosa profectò metamorphosis, nuper floris arboris, iam in fructus corticem transfigurati, atque adeò maior, quàm si Rosa Hierichont am[illegible] pandit die natalitio, Saluatori Christo dicato, vel parturientibus mulieribus. Sed quid opus diu verbis ludere. Macim arboris florem esse, eius cerebelli figmentum est vnum ex innumeris aliis, atque adeò veteratoriè ab eo factum, quòd figuram ex sua descriptione imaginatam, [quod quidem attinet ad florem] pingendam curare fuerit ausus. Si Nuces moschatas, quales in India integræ condiuntur & in Europam importantur vidisset aut diligenter considerasset, animaduertisset præter durum putamen & Macim reticulatam, aliud esse externum, crassum & carneum nucamentum, seu putamen, seu callosum carnosúmve corpus liceat appellare, quale ferè in Iuglande, Amygdalis, Persicis immaturis & similibus. *Matth. not.*

Dum verò in post. com. Lat. & Ital. priorem errorem emendare satagit, alio nouo & crassiore ingeminat. Nouam quippe figuram atque descriptionem excogitans, corticem appingit crassiorem, quem fatetur adesse, vt in Iuglandibus: verùm Macim esse tradit sub cortice duriore, immediatè supra ipsam Nucem moschatam vulgò dictam, idque apparere ait in Nucibus conditis ex India allatis, quod falsum: perinde sanè, ac si nos luscos existimasset. Proinde ex eo quoque constat, posteriorem figuram ab eo fuisse effictam: nec probè sibi visam aut cognitam œconomiam partium Nucis moschatæ. *Alter Matth. error.*

In Hist. Germ. alium situm Macis meritò tradit: verùm quid sibi volunt in descriptione hæc verba linde holtzrinde / id est, cortex lignosus mollis. In epitome quoque bene ab eo factum, quòd situm Macis aliter, & ex ipsa adeò natura, non suo ingenio declararit, nihilominus tamen in postrema, & reformata eius editione Macis dicitur flos: vt ipso adeò Matth. rediuiuo sed meliùs edocto opus esse videatur, qui repetitam suam Cramben recoquat, atque adeò digerat, quàm hactenus factum, meliùs.

Camer. apud Matthiol. in hist. Germ. & Epitome reiecit iconem Matthiol. subrogata alia.

Nec impunè nobis abeat Tabern. qui pro nu- *Tabern. not.*

ce moſchata deterius etiam figmentum exhibet, quod vna icone duas falſas Matthioli complectitur: qua poſtea icone de nouo nouiſſimam Matthiol. editionem mactauit eius patronus: digno mehercule patellâ operculo.

Hiſt. Lugd. not. Hiſt. quoque Lugd. Conſarcinator cenſura dignus qui aſſumpta Matthiol. deſcriptione ac figura falſa, ſecurè & oſcitanter prætetit, non animaduerſo vtriuſque næuo: quod tamen ei facilè fuiſſet, quippe qui ad manus habuerit libros Arom. Garciæ, quem citat in margine.

Alter hiſt. error. Eadem Hiſt. aliam præterea nouam, ſed falſam quoque iconem ex Acoſta oſtendat.

Munſterus not. Faciliùs excuſabimus Munſterum, qui vitioſam deſcriptionem atque figuram in ſua Coſmogra. exhibet quem ſcimus in alieno foro hac in parte verſatum: hoc tamen docet, in Inſula Sumatra naſci eas.

Euch Roſlin. not. Falſam quoque iconem in ſuo Herbar. habet Euch. Röſlin.

Curtius not. Curtius vno eodemque loco Macim bis deſcribit, nec videtur eius extimum putamen carnoſum coguouiſſe.

Lacuna not. Lacuna ex iis quoque eſt, qui tum Nucem moſchatam tum Macim antiquis Grę cis incognitam putant. Is quoque iconem falſam habet, diuerſam à Matthioli icone: in eo tamen cum eius priore conſentientem quòd externum craſſum putamen non habeat, licet ipſe ſcribat, deferri in Luſitaniam ſiue Portugalliam conditam magnitudine Perſici ſiue Melocotonis, in eius medio tenuem eſſe corticem, vulgò Macis dictum, reſtis modo inuoluentem teſtam duram: mox tamen ſui oblitus, contrarium dicit. Macim eſſe florem Nucis moſchatæ.

Lonicer. reprch. Lonicerus eandem cum Lacunæ fictitiam iconem habet, & præterea perperàm ſcribit Macim & Macerem corticem ambire Nucem Muſcatam, quaſi eſſet flos eius. Neque idem Macis & Macer, vti patebit poſtea.

Dolendum Cronemb. ita vanum & fabuloſum vt cum aliis de peregrinis ſcribat à ſe nos viſis: Cudit enim hic ſuam deſcriptionem ex falsâ icone Matthioli, vel alius alicuius. Si is vidiſſet Nuces in arbore prouenientes, vel eas, quæ ex India cõditæ adferũtur, aliter deſcripſiſſet. Eſt enim ſupra Macim craſſus cortex vel potiùs caro, & in Iuglandibus & Perſicis, nec floret Roſæ inſtar, vti dictum.

Nux Myriſtica. Nec ſapit Amato Nucem Moſchatam Myriſticam appellari, eiúſque nomine Hermolaum & Manardum, alióſque doctores taxat, quaſi minùs benè ita ab ipſis vocaretur, quòd iſtud nomen

Non propriè dici Nucem Myriſticã. Glandi Vnguentariæ ex directo reſpondeat, quã Græci βάλανον μυρεψικὴν ſua voce appellant. Et ſanè ſi rem ſuo pede metiri velimus, minùs propriè ita vocari comperiemus, quòd ea vox ſit æquiuoca, & vtrique vnguenti ſignificatu atque reſpectu competat.

Sed quid Coſta de ea, Indiarum ille explorator? nimirũ Piro ſimilem facit hanc Nucem, paulò rotundiorem, externum operimentum carnoſum & durum aliquantulùm, à Bandæ incolis ferè neglectum, niſi viridi cum ſale & aceto veſcerentur, quoniam grati & adſtringentis guſtus ſit.

Corticis ſapor. Verùm eius iconem falſam eſſe, vel ad libitum factam, vel ex eo apparet, quòd ramum pingit cum Nuce aromatica Maci tantùm obducta, ſine extimo putamine, quâ formâ vtique ramo non adhæret.

Cronembur. lib. 1. de Comp. med. Cornarium falli ſcribit, exiſtimantem Chryſobalanon eſſe Galeni, vt ex colore & ſapore vulgaris Nucis moſchatę demonſtrari queat. Sed cur non refutat eundem.

Garcias quoque vult Nucem moſchatam cum ſuo Maci veteribus Græcis incognitam. Eos qui noſtram Myriſticam nucem Myriſticam nucem Chryſobalanum Galeni eſſe volunt ſatis conuinci cùm forma, tum colore & temperamento. Sed ſi formam Chryſobalani tam bene nouit, cur eam non docet: cæteris rationibus reſponſum priùs, dum nobis res eſſet cum Matthiol.

Dod. Nucis moſchatæ deſcriptionem pauciſſimis comprehendit. Primùm, inquit, habet corticem viridem craſſum: deinde pelliculam quæ Macis ſupra putamen lignoſum, in quo Nux.

Affinem fronde & fructu Perſico, eſſe arborem Nucis Myriſticæ, quam frequentem habent inſulæ orientis è Moluſcis, vnà referebant, (vt tradũt Pen. & Lob.) qui attulerunt eaſdem Nuces decerptas ſuis manibus amici, & triplici cortice protectas, quales conditæ proſtant in offic. & poſſe noſtro cœlo aſſueſcere negabant.

Iam Cæſalpinus, qui diuerſas deſcriptiones opinionéſque nouas habet, audiatur. Nux muſcata ex Inſulis vltra Gangem aduehitur, maior Auellana, minor Iuglande, rotunda: adfertur autem purgata à ſuis putaminibus: aliquæ tamen viſæ cum ſuis corticibus, vtpote immaturæ, quarum exterior tunica diſſecta magis quàm Auellanarum calyx, colore ruffo, aromatica, totam Nucem circumplectens: ſub ea cortex oſſeus continetur. Tradunt eius arborem Perſico Malo ſimilem: foliis paulò anguſtioribus: in incultis naſci, fructum ante maturitatem circumdare inſtar florentis Roſæ, quę poſtea perfectam Nucem complectatur vndique. Incolas verò eius loci, quamprimùm huiuſcemodi complexũ viderint, certatim colligere. Alii diſtinctiùs referunt, arborem ſpecie & folio Nuci Iuglandi ſimilem: fructum completum magnitudine Mali Cotonei, externo cortice viridi & craſſo, vt in Iuglande, qui Saccharo conditus gratus eſt guſtui, & aromaticus. Sub hoc membranam tenuem contineri, quæ Macim [fortè leg. Nucem] circundat, rubicundum & implicatum circa duriorem corticem: intra hunc poſtremum Nucem muſcatam contineri. Eius mentio repetitur apud quoſdam ex Græcis recentioribus, *Moſcocaryon*, & Myriſticam vocantes. Fortè Aetius eandem intellexit ſub nomine Nucis Indicæ, quod recipit in ſuffimento muſcato. Arabes optimè nouerunt, in medicinis expetentes & medullam internam & externum corticem tenuem, quem Macim vocant: nam medius qui oſſeus eſt, inutilis iudicatur. Si diuinare liceat in re adeò ipſis Autoribus incomperta, quid obſtabit ſi dicamus extimum Nucis muſcatæ corticem apud Dioſcor. vocatum fuiſſe *Narcaphthum* inter ſuffiméta odorata quod ex India corticoſum aduehitur. Alterum autem eiuſdem corticem craſſiorem eſſe Macerem, qui ob ſubſtantię craſſitiem acerbus ſit, & minimum quid redolens: ideo inutilis iudicatur, Serapioni. Quaſi putamine tantùm iis temporibus afferrentur, Nuce in patria remanente: ea tamen vt pretioſa & valdè peregrina oxoſculabatur antiquitas. *Hactenus Cæſalp.*

Cæterùm fabuloſam eſſe hiſtoriam priorem Cæſalp. de tunicis & flore ſatis ſupérque demonſtratum. Nam quando dicit, exteriorem tunicã totam Nucem circumplecti: circumnaſci florentis Roſæ inſtar: poſtea cõplecti vndiq; , falſa ſunt hæc omnia. Vt mirum ſit tam magnũ Botanicum atque Philoſophum, etiam poſt alios Scriptores incon-

inconſultiùs commentatum de re, quæ diligentem conſiderationem optimè merebatur. Sed,inquies, ex aliorum relatione iſta magna ex parte tradidit. Sed,inquam, eius fuerat, in tanto loco, & tam famoſa Italiæ regione conſtitutum aliorum errores taxare, eos præſertim, qui iam ante ipſum fuerant detecti. Cenſuram & conſiderationem etiam merentur iſta, quando dicit, viſas cum ſuis corticibus immaturas eſſe: folia Iuglandi ſimilia, nec addens Authorem,qui viderit: medium verò corticem oſſeum eſſe. Qualia ſint folia, Perſicine, an Iuglandis, fatemur nobis nondum planè conſtare. Corticem extimum non eſſe *Narcaphthum*, ſatis demonſtrant ea, quæ de eo dicit Acoſta, nempe ferè neglectum corticem Nucis moſcatæ: neque Garcias neque Acoſta aromaticam vim ei tribuit,vt fecit Cæſalp. Cortex ille alter ſiue putamen nihil habet, quod reſpondeat iis quæ Dioſc.& Gal.de Macere ſcripsêre.De Maci & Macere ſubſequentibus agemus capitibus: De Narcaphtho,ſuo loco.

De Nuce moſcata maſcula dicta, vel maiore, quædam peculiaria habet C.Bauh.eam eſſe guſtu adſtringente, odore ferè nullo, carioſam magis, minùs oleoſam, affectibus ventriculi & capitis commodiorem. Verùm Nucem maſculam hactenus non obſeruauimus differre à vulgari adſtrictione, odore, carie & oleoſitate: nec etiam viribus: ex vetuſtate aliqua poſſit oriri varietas à vulgatis, præter magnitudinem & figuram quam habet: nam quia rariores, diutiùs adſeruari ſolent, vnde fit vt exoleſcant. Deinde ſi odore ferè nullo ſint, & carioſæ magis,non videmus quomodo ad prædictos affectus poſſint eſſe commodiores. Verum quidem eſt, Rondeletium olim pro roborando ventriculo prætuliſſe eas Nuces, in quibus minùs ſit oleoſitatis, ſicciores & magis exuccas. Mihi ſanè Bauhino, quæ multo oleo refertæ, ructus mouent.

Nux moſchata, κάρυον μυρεψικὸν Conſt.in Lex. quo authore, ipſe viderit: niſi quia fortè eandem vocis vim exiſtimaret quæ μυρεψικῶ, Arab. *Iauſibaud*, vt quidam ſcribunt,id eſt, nux Bauſenſis,& *Seigar*: Germ. Muſcat nuß. Belg. Note moſcaet. Gal. *Noix muſcade*, ou *muguette*. Ital. *Noce moſcade*. Hiſp. *Nuez de eſpecia, nuez moſcade*. Bohem. Kuliſ Mußkatowe. Perſis arbor *Drach*. Turcis *Agache*. Vngar. Zerecſön dio.

Naſcitur Myriſticæ nucis arbor in inſula Banda. Inueniri etiam tradunt in Moluccis, ſed non eſt fructifera, quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit. Garcias. Acoſta tradit in Molucis humiles eſſe, & fructu puſillo naſci. In inſula maris Indici, Banda dicta, abundant in ſyluis ſpontaneæ,vt ſcribit Lud.Romanus. Nux moſcata mas ex India quoque ad nos importatur,non tamen copioſè,vt reliquæ, ſed raro, inter reliqua aromata, præſertim inter moſcatas vulgatas.

Nux moſcata, vt ſcribit Auic. calida & ſicca eſt in fine ſecundi vſque ad tertium: ſtiptica eſt: confert lentiginibus & odorem oris bonum facit: confert panniculæ & viſum acuit: corroborat hepar, ſplenem ventriculúmque, maximè verò eius orificium conſtringit, prouocat, & confert difficultati vrinæ,& cum in oleis ponitur, confert doloribus, & ſimiliter in peſſariis, & prohibet vomitum.

Serapio ſcribit: nucem moſcatam Aben Meſuaio eſſe naturæ Garyophyllorum,calidam & ſiccam in tertio gradu.

Ventrem & ſtomachum & iecur firmare tradit Ætius, cibi coctionem iuuare: longis iocinoris valetudinibus opitulari, ſed pulmonibus officere. Singultum tollunt toſtæ, aut ad ignem deſiccatæ: fluxum ventris ſanant, maximè ſi in vino rubro ſumantur. Matrici vtiles ſunt, renibus & veſicæ: ad difficultatem vrinæ, quæ à frigida cauſa prouenit, & aliis multis morbis, tam virorum quàm mulierum. *Singultus. Fluxus ventru. Difficultas Vrinæ.*

Calculum frangunt & pellunt, maximè ſi maceratæ fuerint in oleo Amygd. dulcium, authore Dod. Verùm tam calculum frangere credimus, quàm cætera quæ dicuntur id præſtare ſine vlla certa ratione aut firma experientia. *Dod.not.* Cordus annotat, Venetas mulierculas Nucem moſcatam maſculam contra difficiles partûs aſſumere. *Ad diffic. partum.* Pleriſque exiſtimatur nux moſcata caput confortare præ aliis medicinis, id quod & Placot. teſtatur in lib.de tuenda bona valetudine. Immaturam, atque adeò integram nucem ſaccharo condiunt Luſitani: nam præter odoris ſuauitatem,& ſaporis gratiam, propter quæ expetitur, Indici Medici & Brachmanes multùm illa vtuntur, in omnibus frigidis cerebri morbis, Paralyſi, & aliis neruorum atque vteri affectibus. Maioris verò æſtimationis ſunt apud illos grandiores Nuces, quàm apud noſtros,teſte Acoſta. *Condita ſaccharo. Paralyſis.*

De iiſdem conditis ſic Amatus: Eſt Pomum quod non diu ex India ad nos ſaccharo confectum deferri cœpit, magnitudine qua Pomum Perſicum, rotundum, obſcuris quibuſdam lineis interſectum, nam color illi Perſici quoque ineſſe videtur. Huius autem Pomi caro ſuauiſſima ac guſtui gratiſſima eſt, & cordialis: & ea de cauſa eius libra quatuor venditur aureis ducatis. *Conditi deſcriptio. Aeſtimatio*

Nucis myriſticæ dimidium, teſte Cam.ex vino hauſtum, facit ad citam reſpirationem. *Cita reſpiratio.* Longè rectiùs ad diuturnitatem condiuntur vina, vna aut altera nuce myriſtica in doliolum iniecta, quàm impuro ſulphure. *Doliorum correctio.*

E recentibus priùs contuſis & in cacabo calefactis prælo exprimitur oleum ſeu liquor oleagineus, qui refrigeratus Ceræ nouæ inſtar concreſcit, ſaturè flauum, fragrantiſſimum ſpirans odorem, frigidis morbis, potiſſimùm neruorum articulorúmque diuturnis doloribus à frigore excitatis vtiliſſimum,quin & Venereis inunctionibus maximè expetitur, vt tradit Matth. Datur ex calido iuſculo aduerſus dolores Colicos, tormina, & cruciatus nephriticos. *Oleum expreſſum. Dolor. Colica. Nephritis.*

Ex iiſdem quoque, ſicut ex aliis aromatibus, deſtillatur oleum, Gummi arboris, quæ nucem myriſticam fert, vti refert Camer. nonnunquam inter alia aromata à Luſitanis in Italiam importata, reperitur, eximiè fragranti odore præditum, ſi accendatur: pulchrè autem rubet,cuiuſmodi ſe portiunculam habere teſtatur. *Oleum deſtillatum. Gummi.*

Cl. Medicus Bapt. Montanus ſcribit ſæpiùs ſe huius præclaras expertum eſſe vires in imbecillitate membrorum corrigenda, potiſſimùm verò articulorum,& podagra. *Imbecillitas membr. Podagra.* Myriſticum oleum vnguinoſum, [ex ſententia Lob. lib. de Balſamo] laxando & inquinando nec quicquam vulneribus glutinandis Balſamo ſimile habet, nec ſtomachi vires colligendo idoneum eſt. Quamobrem Rondeletius in cordis & ventriculi corroborantibus medicamentis immaturas, ſiccas, leues, auſteras, aliquantulùm carioſas, adſtringentes nuces moſchatas ponderoſis, maturis, vnguinoſis præferebat, coquis, culinariis blandimentis committens pingues aut præpingues. *Ventriculus.* In Anglia vocatus ad generoſam matronam prægnantem,quæ cum ſummo deſiderio auidè duodecim nuces moſchatas tanquam panem commanducaſſet, in- *Delirium ab eſu nucum moſch.*

inciditin delirium, vel potiùs ebrietatem, ſed poſt imperatam quietem & ſomnum copioſum, repellentibus capiti admotis conualuit.

Idẽ Lob. Maſculas ad affectus vẽtriculi & capitis commodiores & aptiores ait: de qua re paulò ante vires iudicium noſtrum diximus. Præferri tamen poſſet, iis rationibus, quas modò ex Rondel. attulimus: quia mares ferè vetuſtiores eſſe conſueuerunt in noſtris officinis, ſi modò habeantur.

Experimẽtum aduerſus Colicam à flatibus ex aqua frigida.

In mea iuuentute, quum ego I. Bauhin. pedes Florentia redirem, & in Apenninis montibus frigidam auidiùs bibiſſem, ſubitò incidi in inſignes ventris dolores, flatibus in ſcroto vexantibus, accedente tumore, ſine tamen vlla hernia præcedẽte aut ſubſequente. Cùm exiſtimarem me in monte præ doloribus periturum, itineris ſocius, inſignis nunc medicus Ill. mei Principis, Ducis Wirt. &c: Oſualdus Gabelckouer amicè obtulit Nuces moſchatas, quas ſecum habebat. Deuoratis 4. ſubitò per D.G. & hoc remedio liberatus fui à doloribus, atque iter perfeci ſoſpes & incolumis: quod perpetuæ gratitudinis ergò, & in gratiam aliorum qui in idem periculum incidere poſſent, hîc à nobis referri par fuit.

Adulteriũ eius

Sciendum denique Antuerpiâ, & ex aliis locis adferri ab inſtitoribus oleum Nucis moſchatæ, quod interdum adulteratum. Adulterari poteſt addita cera.

Vt deprehendas fucum.

Fucus deprehenditur à peritis maſticatione, qua cera ſe dentibus prodit, & guſtu languidiore minúſque acri. Odor enim etiam adulterati, vix remittit, vt dignoſci eo ſolo queat. Pręſtat itaque vti recenter expreſſo, quale nos parari curamus in vſus quotidianos.

DE MACI ARABVM, SEV CORTICE AROMATICO NVCIS moſchatæ.

PLacet de Maci ſeorſim agere, tum ob nobilitatem vtilitatémque eius priuatam: tum ne mixta tractatio Lectori pariat confuſionem: quamuis in præcedentibus iam ſatis conſtet, quid ſit Macis.

Biſbeſe.

De eo autem ſic ſcribit Serapio. *Biſbeſe*, id eſt Macis.

Delectus.

Iſaac Eben, *Amram* eſt cortex Nucis moſcatæ, qui eſt ſupra craſſum corticem alium. Præfertur qui ſit coloris fuſci: deterior eſt niger. Craſſioris corticis nulla vtilitas, ſed fructus, qui in Oriente vocatur Adaches. Macim dicunt aliqui eſſe corticem, qui non ex Græcorũ regionibus apportatur. Color eius eſt flauus, eſtque naturę craſſæ & admodum ſtipticæ.

Taliſfar.

Galen: Taliſfar eſt cortex qui defertur ex India. Hæc Serap. qui ſaltem in eo laudandus quòd nihil tradat temerè ex ſe, nec confundat Macim cum Macere. Quod ſcribit. Dicunt aliqui quod Macis &c: (ſic enim

Serapio illuſtratur.

in impreſſis legitur) & quæ ſubiungit de Taliſfar Gal. & de Machir Dioſcor. ad Macim non pertinent, ſed ad Macer. Recitat enim quæ Dioſcor. & Gal. ſcripſerunt de Macere.

Macis, inquit Auic. eſt ſimile quiddam foliis geminis, duplicatis ſeu inuolutis ſiccis, vergens ad rubedinem & citrinum colorem, ſicut cortex, & lignum & folia, mordicans linguam, ſicut Cubebe. Filius Meſuæ teſtatur eſſe corticem Nucis moſcatæ. Auicennam verò confundere Maceris vires cum viribus Macis, patebit poſtea ex viribus Maci attributis.

Auic. not. Macer Xylomacer.

Hermolaus ſcribit: Macis Græcè μάκερ & ξυλομάκερ, cortex eſt rubens radicis magnæ: Recentiores Macis non radicis, ſed Nucis odoratæ corticẽ ac folliculum eſſe affirmant, idque verò propius eſt, & planè ita modò cernitur. Fallitur in eo Hermol. quod dicit Macis, Græcis μάκερ &c: non enim idem ſunt Macis Arabum, & μάκερ Græcorum, quẽ tamen errorem non animaduertiſſe Marcellum, (acris alioqui cenſor Hermolai) ex eius verbis apud Dioſcor. lib. 1. cap. 100. patet. Ruell. Cornar. Cordus, Bacchanel. Had. Iun. Manar. Brunfelſ. Braſſauola, aliique viri alioqui doctiſſimi, ſecuti ſunt. Sic enim Ruell. De primo cortice quaſi nucamento Nucem moſchatam inuoluente, non cõuenit inter autores antiquos & recentiores. Namque Mauritanæ factionis principes Macis nomine intelligunt. Macer cortex eſt rubens arboris magnæ. Recentiores non arboris, ſed odoratæ Nucis corticem eſſe contendunt: nobis verò litẽ hanc dirimere non licet. Item alibi: *Macis*, vt alii *Macer*, offic. *Macis*, Plin. Dioſcor. Galeno cortex eſt arboris. Recentioribus odoratę Nucis, idque verò propius. Iniuriam facit Ruell. citatis autoribus, quibus non Macis, ſed Macer, cortex eſt arboris. B

Nihil meliùs Cornar. Macis inquit, Dioſcoridis profectò etiam hodie tum culinis tum Offic. notiſſima res eſt: ſed non arboris corticem ipſi vidimus, ſed Nucis odoratæ. Vulgus tamen noſtrũ, Muſcatenbluet/ velut Nucis moſcatæ florem appellat. Quare non ambigendum eſſe putat Corn. Macis appellatum officinis & barbaris idem eſſe cum Macere Græcorum & Plinii. Sed fallitur: ſunt enim diuerſa. C

Miramur verò Cordum diligentiſſimum & naturæ peritiſſimum in hanc ſententiam deſcendere auſum vt ſcriberet, conuenire inter omnes propemodum doctos, Macer, corticoſum illud aroma eſſe, à pharmacopolis Macis appellatum, ipſis Arabibus etiam id teſtantibus: qui in deſcriptione ſui Macis Dioſcor. caput de Macere allegant.

Nemo autem miretur cur Dioſcor. ſuum Macer arboribus miſceat, cùm potiùs inter aromata de eo agere debuerit. Venia dignus eſt in hac Dioſcor. cuius ætate res noua, nec penitùs cognita fuit, Credebant tamen arboris corticem eſſe quapropter ab eo inter arbores recenſetur. Noſtra verò ętate quid reuera ſit cognoſcere incepimus. Nam Arabes clarè ſcribunt corticem eſſe Nucis moſcatæ. Item alibi: Macis ſeu vt Veteres vocãt, Macer, nequaquam exterior vt hactenus nobis traditum eſt, ſed medius Nucis moſcatæ cortex. Vides ab eo manifeſtè confundi, cùm tamen quid reuera ſit, ſe ſcire ſibi planè perſuadeat. Sciuit nimirum quid eſſet Macis: non quid Macer. Ipſe verò potiùs venia dignus, [non Dioſcor.] qui Arabum ſcriptis, maximè Auic. deceptus, vnum & idem eſſe putauit, eaque propter de Dioſcor. & Gręcorum Macere non diligentiùs perquiſiuit.

Ita Bacchanellus quoque idem peccatum committit in ſuis conſiliis.

At audaciùs etiam Amatus: non approbo, infit, illorum iudicium, qui Macerem à Maci Offic. diuerſum eſſe ſtatuunt, quum reuera Antiquorum Macer, Macis noſtra ſit. (Si diis placet.)

Monachi quoque in Meſuen lata incedentes via: Macis, inquiunt, cortex Nucis Myriſtice: apud Dioſc. autẽ, Gal. Paul. & Pli. Macer, ſeu Macis, ſeu Macher vocatur, vt patet ex Serap. & Auic. Arabicè etiam Taliſafar, vt in Auic. & in Synonymis Rhaſis, legimus Macin vocari.

Auic. 2. can. duo capitula habet de Mace: vnum nomine Macis, in quo Andreas Bellun. multa correxit: [fortè etiam corrupit] & alterum ſub titulo

tulo Talisfar siue Talisafar, vnde probatur quòd ipse Auic. sub vario nomine varia intellexerit simplicia, cùm idem sit Macis & Talisafar.

Aloisius Mundella, in annot. in examen Brassauolæ præ aliis sapere sibi videtur, quando inquit: Macer non est radicis cortex, quemadmodum hactenus videre potui, sed cortex tantùm simpliciter, non radicis, aut alterius rei vt Hermol. voluisse videtur: verba enim illa Galeni, quæ citat, Galeni non sunt, sed Plinii esse omnibus manifestum est. Sed sapiendo facit Mundella, vt nihil sapiat: nam quid sibi vult, non est cortex radicis aut alterius rei, sed cortex tantùm simpliciter. Cortex sanè (si sit) esse non potest, quin sit, vel fuerit alicuius rei cortex, φλοιός, κελυφὸς, est enim nostro quidem iudicio de genere τῶν πρός τι: haud secus ac indumentum, integumentũ, vel consimilis aliqua vox, quę respectũ habeat.

Quando verò Hermol. dicit, [vt Gal. inquit] intelligit de his verbis, [gustu acerbo, & cum quadam acrimonia, &c.] quæ ex Galeno sunt.

Ausimus & addere, non solùm Plin. dixisse esse corticem arboris, verùm etiam Galenum, quamuis fortè in Gal. excusari possit (si concedamus nostrum Macim esse Macerem Veterum, quod tamen non concedimus) quòd dixerit arboris, non radicis arboris, vt Plin. quandoquidem Macis supra Nucem moscatam prouenit, quæ fructus arboris est, potest dici quodammodo cortex arboris. Nam siquidem fructus sit arboris, & cortex fructus: cortex vtique arboris quoque fuerit: vel iuxta illud Mathem. quæ vni tertio &c. Hac igitur in parte non errauit Hermol. sed potiùs Cordus, qui putauit Macerem Diosc. esse Macim, & ideò Diosc. redarguit, quòd Macerem inter arbores reposuerit. Consulamus acutissimum Scalig. sic tradentem. Si noster Macis non sit Antiquorum Machir, facit suspicionem, Machir interiisse: si non interiit, nominis affinitatem multùm valere ad persuadendum hoc illud esse, & illud hoc. Argumenta verò si verum statuunt, Myristicę nucis corium Veteribus ignoratum, fateri necesse est: quod tamen ipsa nuce longè est nobilius, ac fortasse omnium aromatum obtinet facilè principatum. Ex Arabum lectione, Macis aliud, aliud Machir. Macis ab Auic. pingitur luculentè. Machir verò est, quod vocat idem Talisafar. Vides quanta cautela sua prodat Scaliger? vt si vel peccare videatur, vix tamen inuenias in eo quod reprehendas.

Apertiùs doctiss. Syluius: *Macis & Macer* res planè diuersæ, quod ex Plin. apertè patet. Macer hodie incognitum: tamen pro Nicol. Macis Actuar. μάκερ reponit. Macis Arabum membrana est extima, nucem moscatam propè totam vestiens. Propè totam ait, non enim omninò extima est, sed intra eam latitat, & conuexo interioris incumbit.

Sic Matth. quoque Offic. inquit Macis, quo Myristicæ nuces prætextus instar conteguntur, à Diosc. Macere multùm differt. Differentiam non ignorauit Serapio. (idem & Hist. Lugdun. dicit) Quod cùm compertum haberet Auic. de vtroque seorsim tractauit, & Macim ad c.456. relegauit: Macerem cap.694. sub titulo Thalisfar descripsit. Monachi nullam inter Macin & Macerem ponendam differentiam affirmant: nullâ tamen authoritate (quod equidem sciam) aut ratione nituntur.

Item in postrema editione reformata: Hic asserere non dubitauerim Macerem Diosc. & Gal. Myristicæ nucis florem esse nequaquam. Nam si ad eos floris cognitio peruenisset, veri quidem simillimum est, quòd etiam fructus notitiam habuissent. In hac eadem reformata editione, quod vocat florem, paulò antè dicit sub crasso putamine subesse nucem duro satis putamine occlusam, nostra tenuiori Maci circumuestito &c. egregium sanè florem in Pomo latitantem. *Matth. not.*

Curtio quoque Macis aliud à Macere. Et Cronemburgio: qui omnes, qui contrarium dicunt, præter Galeni doctrinam, etiam Arabum testimonio conuincantur.

Et Rob. Const. μάκις Recentioribus Græcis est Macis Arabibus, res planè diuersa à Macere. Est aromaticus cortex ambiens inuolucrum nucis myrepsicæ.

Eadem dicunt atque statuunt apertè Dod. Lacuna, Garcias, Acosta, Hist. Lugd. Musa, & Recentiorum plurimi.

Cæsalp. denique de hac ipsa re sic scribit. Arabes authores optimè nouerunt in medicinis expetentes nucis moscatæ externum corticem tenuem quem Macim vocant: Macis nomen assumptum ex Macere, cuius Diosc. & Gal. & Plin. meminerunt. Nam Serap. ex Diosc. transfert, in corticem nucis moscatę, quæ de Macere scribuntur. Scribit Diosc. de Macere ex Barbaria aduehi, &c. Ex ieiuna Diosc. Plin. & Gal. descriptione significatur incertam illis fuisse historiam, & non esse extimam nucis moscatæ tunicam: repugnat enim eius tenuitas & acredo maior quàm adstrictio. *Hactenus de authorum consensu & dissensu circa Macin.*

Macis, μάκις, quibusdam μάκερ, non tamen Antiquorum, Offic. Macis, ab incolis *Bunapalla*, teste Garcia, qui ait, vocis *Besbahe* Auic. deriuationem se nunquam scire potuisse. Arab. hodie *Bisbele & Besbaca*. Macis oleum Arab. *Geusisami*: Persis *Genzi erugaant*: Turcis *Genziat* dici, testatur Acosta. Germ. Muscatbluhe / Muscatblüst: Belg. Macus / foelie / bloem van moscaet. Gal. & It. *Macis*. Hisp. *Macas, Macias, Gingibre maqui*. In Iaua hodie *Maca* vocari, & *Benguo* lingua Malaya: itaque *Macis* nomen esse Indicum. Synonyma linguar. *Bunapalla. Besbahe. Bisbele.*

De loco in præcedentibus quædam attigimus: Et cùm pars nucis moscatæ integrans sit atque essentialis, ibidem prouenire certum, vbi & ipsa. Ex India autem vehitur per Syriam in Asiam superiorem, & inde in Græciam. Item ab eadem India per Assyriam in Aegyptum, atque porrò in Italiam, ad hæc per Oceanum Meridionalem: de iisdem Indiæ partibus in Hispanias, Scaligero teste, & hoc seculo copiosè longa & pertinaci nauigatione ex Indiis, ac ipso adeò interdum solo natali, à nuperis Belgicis nauigatoribus in Germaniam copiosè cum Nucibus moscatis aliísque aromatibus aduehitur. Locus.

Sunt qui annos decem efficacem seruari posse in nostris regionibus credant, quod Syluio neutiquam placet, qui vires eius citiùs euanescere magna ex parte existimat. Tempus durationis.

Deligendus autem Macis integer, crassissimus, fuluus seu rubentior, copiosiorem liquorem ex impressa plaga fundens, pinguissimum & ponderosissimum. Delectus.

De viribus Macis sic tradit Auic. Macis Mescha dicit facultate similem Naremesch, subtilioris tamen. Paulus ait esse æqualis temperamenti, non calidum valdè, & esse siccum in secundo gradu. Resoluit tumores in cerato, quamuis habeat adstrictionem quandam. Halitum oris commendat. Ex eo cum oleo Violato fit caputpurgium ad sodam frigidam à flatibus crassis in capite, & ad Vires & Vsus Temperã. *Tumores. Oris halitus. Soda.*

emicraniа. Hemicraneam. Confortat hepar & stomachum: *Alui fluxus* fluxum ventris cohibet, & Dysenteriæ confert: *Dysenteria.* prodest matrici. *Hæc ille.* Sed quædam harum facultatum, præsertim posteriores sunt Maceris: ita vt appareat, vel ex hoc, quod etiam antè plus satis inculcatum, Auic. hoc cap. miscuisse vires Macis & Maceris.

Temperamentum. Macis membrana tenuis, ruffa aut flaua, interdum nigricans, aromatica, odore suaui, sapore subacri, & nimium amaro, tenuium partium, calida sicca tertio gradu, ventriculum roborat, coctionem iuuat. Succus expressus Gummi Hederæ figura, quàm ipsum Macis est valentius, autore Syluio.

Macis præstat Nuce moschata. Macis verò ex sententia Scalig. ipsa Nuce moschata nobilior est. Si degustetur, linguam & fauces admodum vellicat: odorem iucundum profundit & leuiusculum amarorem quandam cum siccitate relinquit. Quod facilè ostendit Macin tantum calidi quantum sicci temperamenti concepisse, & fortasse plus calidi, quòd pleraque eius essentia sit tenuium partium, quicquid dicat ex *Auic. not.* Paulo Auic. æqualem esse.

Rectè itaque Matthiol. neutiquam errare eos existimat, qui dicunt Macim odoratum excalfacere & pariter siccare in fine secundi vel in principio tertii ordinis. Quamobrem Macer esse non potest, cùm dicat Gal. constare Macerem essentia pleraque frigida, terrestri: paucula verò calida.

Cordis palp. ventriculus. Nausea. Dod. Macis ad Cordis pulpitationem facit, vtilior ad omnes morbos frigidos quàm ipsa Nux myristica. Oleum è Mace expressum regioni ventriculi inductum, ei robur addit, nauseam & fluctuationes tollit, appetentiam excitat, & conco-*Dod. not.* ctionem adiuuat. Quod verò Dod. Macim sistere ait fluores muliebres, & facere ad Dysenteriam consultò omisimus: nam in hac quidem non ausimus præscribere, veluti nec in illis si sanguinei sint. Hic error pendet ex eo, quòd vires maceris confunduntur cùm viribus macis, calore.n.suo & acrimonia augeret fluorem muliebrem. In dysenteria etiam non conuenit, ea enim à bile & acrimonia sanguinis exoritur: in fluore albo pituitoso mulierum & diarrhæa & lienteria pituitosa nō improbamus.

Vrinæ suppressio Calculus. Flatus Lacuna quoque testatur, mirè roborare ventriculum, vrinam prouocare, pellere calculum, & qualescunque flatus resoluere.

Oleum Macis. Fit in insula Banda ex Maci oleum admodum cōmēdatum in neruorum affectibus & aliis frigidis morbis: Acosta. Hoc Welserii mercatores *Podagra* Augustani aduehunt, quod fragrantissimum est, & podagram, mirabile dictu, pedi oblitum sanare Cronemburgius refert. Clus. quoque testatur vidisse se aliquando Vlyssipone oleum de Maci ex India magnis fictilibus delatum, quod magno *Ad Ventriculi frigidos morbos* æstimabant, atque in ventriculi frigidis morbis plurimùm commendabant. Id verò erat inspissatum, & saponis Gallici ferè modo in tabellas vnciam propemodùm densas, tres verò latas, totidémque aut ampliùs lōgas efformatum, pingues, subflauas, odoratas. Paludanus apud Linschotanum notat, quod macis optimo remedio infirmitates stomachi sanet, digestionem promoueat, omnésque prauos humores consumat, ventositatibus expulsis.



MACER DIOSCOR. ET GRÆCORVM.

CAP. XII.



EX prædictis liquet, quāta sit inter doctos dissensio de Macere & Maci, multis existimātibus esse vnum & idem. Quamobrem, quia contraria seu diuersa, iuxta se inuicem posita magis elucescunt, hoc loco de Macere agendum duximus.

Cùm ego Io. Bauhin. Lugduni medicinam facere, Antuerpiā misit insignis Pharmacopœus RichardusSermoise Insulanus corticem sibi ignotum vt dictitabat, ex India aduectum, cuius nomē rescire exoptabat: id .a. primus detexit singulari diligentia & in materiæ medicæ cognitione versatissimus, Valerandus Dourez Lugd. Pharmacopœus. Est autem cortex crassus admodum, crassior multò quàm Guaiaci, lignosus, durus, dētibus tamen atteri potis, cuius proportio magnæ arboris esse corticem ostendit, exteriùs rubet: fractus interiùs strias ostendit pulchras, aliàs rubras, aliàs albas, alternantibus pectinibus fuscis siue rubentibus & cinereis, perinde ac si laminis aliquibus constaret: gustu primùm dulci, dein manifestè adstringente. Hunc corticem, ante annos triginta, qualem scripsi Macerem Græcorum, collatis eorum descriptionibus, esse iudicaui, nec hactenus inuenimus, quod meliùs respondeat.

Reliquam historiam pertexet Cristoph. Acosta in hunc modum. Maceris arbor vasta est & multis ramis prædita, Vlmo multò maior, cuius folia in longitudinem sex aut septem vncias longa sunt, duas lata, exteriore parte dilutiùs virentia, interiore satura. Ea non alium florem, non alium fructum habere creditur, præter semen quoddam, denarii magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, sapore verò Amygdalæ aut nuclei Persicorū malorum, tenui & candida mēbrana tectū: quod vesica quadā ex tenuissimis duabus simul iunctis & transparentibus membranis constante includitur. Ea autem vesica in medio folio nascitur, aliis magnitudine non dissimili, sed cuspide obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fuluum, inæquali & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, crispo & rugoso, haud absimilis illi, quæ in Vlmo nascitur, paulò tamen est planior. Succo lacteo prædita est hæc arbor vti Morus, radicésque habet Ilici persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas, & cortice tectas crasso, aspero, scabro, duróque, cinereo foris colore, interiùs albo & lacteo, succo pregnante dum recens est, flauescente autem dum sicca est, & admodum adstringente. Et licet succus ille cum ad-strictione

ſtrictione nonnihil mordicet, breui tamen euaneſcit hæc velut inſenſibilis mordicatio.

Quia dubitamus an Lobel. eundem corticem nobiſcum pro Macere intelligat, exhibemus eius iconem noſtræ eadem tabella iunctam.

Μάκερ Dioſc. cortex eſt è Barbaria aduehi ſolitus, ſubflauus, [ὑπόξανθον] craſſus, ſatis [ἱκανῶς Ruell. & Sarr. perquàm] adſtringens. Videtur autem Dioſcor. Barbariam Gangetis Indiæ fluuii inſulam innuere, vt annotat Sar.

Gal. Macer cortex eſt, qui ex India conuehitur, guſtu ſatis [ἱκανῶς, non multùm, vt quidam vertunt: Cornar. verò qui malè Macim intelligit, multùm calfaciens.] acerbo cum leuicula quadam acrimonia, odorata, iucundum ſanè redolens, vt pleraque aromata ſiue odorata, quæ ex India conuehuntur. Item: τὸ καλούμενον μάκερ, ὀνομάζεται δ' ὅπω φλοιός τις ἀρωματικός, ἐκ τῆς Ἰνδίας κομιζόμενος, ἱκανῶς θερμαίνων τε καὶ σύφων.

Paulus & Ætius de hoc ipſo verba facientes, ἐκ τῆς Ἰνδίας ſeu Ἰνδικῆς aſportari ſolitum commemorant.

Sic Plinius. & Macir ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris ſuæ. Qualis ſit ea, incompertum habeo.

Serap. Dicunt aliqui Macim eſſe corticem qui adfertur aliundè quàm ex Græcia, flauum, craſſum & ſtypticum valdè: Galeno Taliſfar: Dioſc. aliter nominat, nempe Machir &c. Idem Serap. eo ipſo capite ſtatim à principio tradit Macim diuerſum admodum eſſe à Macere.

Taliſafar, cortex Indicus adſtringens, Auicen. Ex infrà ſcriptis autem viribus ſatis apparere videtur Auic. nomine Taliſaphar intellexiſſe Maceris corticem, quamuis cap. de Maci, vires Maceris cum eo confuderit, vti priùs dictum cap. de Maci.

Porrò Sole clarius eſt iam Macerem & Macem inter ſe differre, & res planè diuerſas eſſe. Macer enim cortex craſſus eſt: contrà Macis tenuis. Macer perquàm adſtringit: Macis ſapore ſubacris eſt. Macer temperatus: Macis calida: reliqua ex vtriuſque deſcriptione facilè innoteſcũt, quam differentiam non ignorauit Serapio, vt Matth. cenſet. Nam poſtquam tradidiſſet ex authoritate Iſach, Macim eſſe Nucis odoratæ operimentum, dixit ſecus eſſe, de quo loquebatur Dioſc. quippe quòd ſcriptum reliquerit Macerem eſſe ligni corticem ſiue Corium. Quod cùm compertum haberet Auic. de vtroque ſeorſim tractauit.

Præterea maximo eſt argumento, inquit Matthiol. quòd Macis & Macer vtique inter ſe differant, quod Dioſc. Gal. & Paul. de odoratis nucibus, quorum Macis eſt tegumentum, nihil ſcriptis memoriæ reliquerunt: quippe ſi Macer, qui eis conuehebatur, Macis noſter vulgaris extitiſſet, credendum ſanè, quod cum illo quoque aduectæ eſſent Myriſticæ nuces: quarum illi hiſtoriam, & facultatem, cùm ſint & in viribus & in odore admirabiles, nequaquam deſcribere prætermiſiſſent.

Quod Macer longè differat à Maci haud obſcurè ex verbis Gal. colligi poteſt. Námque ipſe guſtu non reperio hoc eſſe adeò acerbum, nec tam leuiuſculæ acrimoniæ, quin potiùs ſi deguſtetur, linguam & fauces admodum vellicat: odorem iucundum perfundit, & leuiuſculum amarorem quadam cum ſiccitate relinquit, reliquáſque ſuprà ſcriptas qualitates poſſidet, quas nemo dixerit Maceri conuenire, cui Gal. eſſentiam frigidam atque terreſtrem magna ex parte, paucam verò calidam tribuit. Matth. ſententiam ſequitur Curtius.

Sed quid multis hic opus verbis? præcedenti capite authores dicti ſunt, qui Macerem à Mace differentem faciunt: nunc hoc agendum vt conſtet potiſſimùm de natura & eſſentia Maceris.

An Lob. & Pen. cortex Xylocaſſiæ facie, idémque vt ipſi coniectantur Dioſcor. & Plin. Macer? Cortex [inquiunt] cuiuſdam arboris ſtipitis imo exemptus, interiori ſui parte valdè ſimilis & concolor xylocaſſiæ, ſed minùs craſſus, ferè inodorus, aut quiddam Iuglandis & Lauri redolens guſtu: perparum coloris glutiniſque mixti adſtrictioni habens: cùm autem Dioſcor. & Gal. adſtringens ſit & calefaciat, arboris cortex hic videtur. Item Hiſt. Belg. Cortex Xylocaſſiæ facie: an Dioſc. & Plin. Macer? Belg. Baſelaer. *Cortex Xylocaſſiæ facie.*

Monar. *Arbore contra il fluſſo*, id eſt, cortex ad alui profluuia: (vt Cluſ. vertit.) Profert (inquit) nouus orbis prægrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti craſſitudine aut amplior, ſolidus, durus, & ponderoſus, tenui candicante pellicula integitur. Similis eſt admodum cortici Gayacan, vti Gentiana amarus, manifeſtè adſtringens, grati tamen ſeu aromatici cuiuſdam odoris particeps. *Arbor contra fluxũ. Folia cordata. Cortex craſſus. Similis Guaiac. Amarus.*

Cæterùm ne quis fallatur, conſiderent Lectores Monardem tribuere ſuo cortici amaritudinem, cuius alii non meminerunt quantùm nobis quidem conſtat. An fortè ab aliis audita ille ſcribat, vel de cortice diuerſo?

Conſiderandum venit, an Cluſ. Exot. l. 4. c. 4. noſtrum Macer intelligat, cùm ſcribit: corticis cuiuſdam pedalis aut ſexdecim vnciarum longitudinis fragmentum Amſtelredami videbam, anno à nato Chriſto 1603. apud D. Stephanum Backerum illiùs vrbis Medicum, binas vncias aut paulò ampliùs latum, ſatis craſſum, ſubrubentis exteriùs coloris & veluti nodoſum, internè ſubfuſci, & & multis rimis hiantem, adſtringentis ſaporis. Si meam opinionem de hoc cortice liberè proferre licet, plurimùm ad Veterum Macer accedere videtur, tametſi paucas eius notas nobis illi reliquerint, è quibus exactam coniecturam facere poſſimus. Eaſdem tamen facultates, Maceri tribuunt, quibus hunc corticem præditum ferebant ii, à quibus Backerus ſe accipere aiebat. Et qui incolas ad alui profluuia ſedanda frequenter eo vti aſſererent. Idem apud Acoſtam cap. 12. de Macere, procul dubio noſter cortex magnam affinitatem habet cum Macere Acoſtæ. *Deſcriptiõ. Macer Veterum.*

Solenand. Macer Græcorum, cortex ille craſſus eſt, qui hoc tempore à Luſit. iterum cognitus cœpit importari. Scribit autem hoc in Conſ. med edit. anno 1588. eodémque opere alibi his verbis. Macer quod ex Luſitania ad nos ante aliquot annos adferri cœpit. *Macer Græcorum.*

Sic Acoſta nomen vulgare huius arboris apud Luſitanos tradit, *Arbore de las Camaras*, & *Arbore Sancto*: hoc eſt, Arbor Dyſenteriæ, & Arbor Sancta: ab indigenis Chriſtianis *Arbore de Sancto Thome*, id eſt, Arbor D. Thomæ, & *Macruyre*: à Medicis Brachmanis *Macre*, apud quos ſummo in pretio eſt arboris cortex. Quidam rhizotomos (addit) cui arborem oſtendi, aiebat ſua lingua dici, *Cura ſantea macre niſtuſa garul*, hoc eſt, Macre ab Angelis oſtenſum hominibus ad ipſorum ſalutem. Certiſſimum eſſe ait Græcis probè notum fuiſſe Macer, de quo dubitamus, & quod plerique adhuc ignorant: neſciuiſſe autem Macem & nucem moſcatam nobis apprimè nota. Admonuiſſe præterea ſe Medicum quendam Regis Co- *Arbor Dyſenteriæ. Arbor Sancta. Arbor D. Thomæ. Macruyre. Macre.*

chin, ne dubitaret, quin hic cortex Auic. Macer esset. Macis & Maceris differentiam Auic. probè fuisse cognitam: quippe qui Macem odoratæ Nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 695. sub titulo Talisfar descripserit. Neque ignotam etiam Serapioni, qui ex auctoritate Isaac, Macim esse Nucis odoratæ operimentum dixit: Macerem esse ligni corticem.

Talisfar.

Monachor. error. Hinc patet Monachos suam oscitantiam satis prodere, quando aiunt Macim & Macerem non differre.

Hist. Lugd. error. Hist. Lugd. de ea binis locis tractat: Primo sub titulo, Monardæ Arbor foliis cordis effigie. Secundo sub tit. Macer Acostæ.

Xylomacer. De Xylomacere nihil habemus, quod dicamus, Solum nomen apud Neotoricos nostros, vt Hermol. Ruell. Curtium &c. inuenimus. Apud Antiquos nihil hactenus. Crediderimus ab eis fictum occasione verborum Plinii superiùs citatorum. Meliora tamen docentes perlibenter audiemus.

Locus. Macer, teste Cronenburgio ex India conuehitur vt Plin. & Gal. dixerunt, non ex Barbaria vt

Diosc. not. Diosc. quare rationali coniectura in eo Scriptore suppositititium hoc cap. Marcellus denunciauit sed Matthiol. hanc difficultatem explicare conatur hoc modo scribens haud ignorandum est, nec Galeno nec Plinio, quod dixerunt ex India aduchi Macerem Dioscoridem repugnare, qui ex Barbaria adferri dicit: quoniam [vt Ptolomæus est autor] quędam in Indo fluuio insula, vel vrbs sita est, quæ Barbaria dicitur, ex qua facilè comportabatur Macer: vel quod afferretur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur: Quandoquidem, [vt inquit Strabo] omnia quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur. Acosta perhibet, Maceris arborem nasci quibusdam Orientalibus insulis, pręsertim verò in Prouincia Malabar, in insulis S. Crucis regni Cochin, tum in ripis fluminis Mangate & apud Granganor.

Vires & ... Dysenteria. Macer, autore Dioscor. bibitur ad sputum sanguinis & Dysenterias & alui fluxus. Gal. videtur ex mista constare essentia: pleraque terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem desiccat valenter & proinde Cæliacis, & Dysentericis miscetur facultatibus, in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris frigorisque differentia neutrum insigniter efficiens. Hæc l. 7. simpl. At in lib. qui ei tribuitur de opt. secta Empir. sic ait: Finge à me Macerem nunquã expertum esse, qui arboris cortex est ab Arabia delatus. Hunc omnes quicunque de medica materia scripserunt aluum constipare affirmant: nunquid illis credendum erit, vel non credendum? ego quidem credendum assero, cùm omnes ita esse conueniant. Talisafar apud Auic. Indicus est cortex, adstringens cum acrimonia, nonnihil odoratus, in quo est substantia terrea plurima & subtilis. Nulla in eo nec caliditas nec frigiditas effatu digna à Gal. memorata. Sunt tamen qui calidum & siccum faciant in secundo gradu. Adstringit & potenter siccat, & resoluit, nam ex mixtis constat substantiis, sed terrea præualet. Confert Diarrhœę, Dysenteriæ, mensibus immodicis hæmorrhoidum nimio fluxui atque tenesmo. Hæc Auic. Verùm quod antè nonuimus, ex viribus Talisafar ab Auic. hic traditis, apparet de Macere hîc propriè agi, quem & separat à Maci, licèt male huic quoque illius tribuat vires, vt patet ex cap. præcedenti.

Temperamentum. Cæliaca.

Alui fluxus.

Temperã.

Diarrhœa.

Catapotia Paulus catapotia ex Macere ad Dysenteriam admiranda prædicat. Videtur autem ex eo solo parata intelligere, cum aliquo liquore conuenienti, nam nihil preterea addit. Reinerus. Comitissæ prescribit ad compescendum fluxum sanguinis vterinum, ac dicit Lusitanos in acido lacte ad Dysenterias vti. Radicis cortice recente, vt tradit Acosta, trito, & cum oxygala seu lacte acido mixto, omnis generis Dysenterias & alui profluuia mirabili successu curant omnes medici cùm Brachmanes tùm Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis sicci & in puluerem redacti semunciam per noctem macerant in quatuor vnciis seri lactis, eúnque bis in die propinant manè & vesperi, deinde medicamento sumpto, oryzam sine sale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos & tritos in Oryzę decoctione statim ægro exhibent: interdum si necessitas vrgeat, Opium admiscent, roborandi medicamenti causa.

Solent verò etiam Arabes cuiuscunque generis alui profluuia Opio, Nuce moschata admixta curare. Huius item radicis vsus salutaris creditur, ad vomitus compescendos & ventriculum roborandum cum aqua Menthę, & Mastiches puluere.

Brachmanes quidam Medicus rogatus de huius corticis, quem Macre vocant, facultatibus, in hæc verba respondit. Si vos Lusitani hunc corticem probè nossetis, multò pluris ipsum faceretis, quàm Piper: sed quoniam isthic in Lusitania eius facultates ignoratis, idcirco contemnitis. Puluis quem in omnis generis alui profluuio ex oxygala propinare soleo, ex hoc cortice de quo percunctaris, conflatus est. Rhizotomus quidam isthic mihi asserebat, istius corticis apud ipsos vsum esse in compescendis vomitibus, aluique profluuiis sistendis, plúsque pollere huius radicis portiunculam, quã in magnam quantitatem Myrobalanorum aut Areca, tanquam præstantiorem esse Coru Malabarico.

Referebant præterea Macre fructum omnis generis lumbricos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui singulis diebus manè eo vterentur, liberos fore à calculo & à coli doloribus nec, inebriari posse.

Monardes quoq; scribit suum corticem magna esse apud Indos æstimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluuia, huius pulueris drachmæ pondere, aut paulò ampliùs manè propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruatúrque in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est. Eiusdem corticis fragmento donatus sum antè paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluuiis inueteratis magno successu.

NVX AROMATICA FEMINA

CAP. XIII.

Lubet hîc Nucum Aromaticorum descriptiones ex Clusii exoticis subiicere Nucis Myristicæ inquit, vulgò appellatæ, quam feminam censent, & quæ apud nos frequenti in vsu, historiã satis perfunctoriè tradidisse mihi videtur Garcias ab Orta cap. de Maci: nec qui hunc per omnia imitatus, Christophorus à Costa c. de Nuce moschata, multò plura attulit. Horum commentaria ante multos annos in Epitomen contrahebam & Latina faciebam, additis etiam in ea scholiis, & interdum



interdum nonnullis figuris certè in scholio ad caput de Maci Garciæ, Nucis integræ per mediũ sectæ iconem, eiusdem insuper suo illo crasso operimento liberatæ, vt Macis facilius conspici posset, dabam. Quia verò anno 1600. ex insula Banda, in qua sola nasci perhibẽt, à Batauis recenter allatas conspiciebam murià conditas cum suis tenellis ramulis & foliis, illius descriptionem paulò accuratiorem dare conabar, quæ in hunc primum Exoticorum librum inseratur, & ipsius Nucis integræ cum suo ramulo & foliis expressam figuram adiiciendam existimabam. Referentibus porrò iis qui in Banda insula fuerant, arbor quæ Nucem myristicam fert, magnâ copia istic sponte nascitur, & excelsa est, Pyro haud minor, perpetuò virens, & frequentibus ramis prædita, quos teneriores videlicet & virentes, alternatim, non ex aduerso, sed inæquali serie ambiunt folia, Laurinis prorsus similia, minùs tamen dura, & paulò interdum latiora, siue, vt veriùs comparem, Mali Arantii foliis propiora, ademptis appendicibus, breuique pediculo nitentia, in ambitu non serrata, sed venis quibusdam à medio neruo in latera excurrentibus insignita: fructus satis crassus est, mali Persici magnitudine, orbicularis, nisi supernâ parte pediculo proximâ aliquantulùm turbinatus esset: breui autem pediculo inter folia ramo non inhæret, vt Matthiolus & plerique alii exhibent, sed ex tenuioribus extremis ramulis oblongiusculo crassiusculóque pediculo subnixus, pendet, singularis vt plurimùm, quemadmodum ab ipsis Indis, quos Hollandi ex Iaua Amstelredamum anno nonagesimo septimo supra millesimum & quingentesimum aduexerant, deinde ab ipsis Hollandis triennio pòst ex Iaua, vt dixi, reducibus intelligebam, tum ex ipsis nucibus, suis ramulis qui folia adhuc retinebant inhærentibus, murià conditis, ab Hollandis eo anno relatis, deprehendebam: interdum tamen binas etiam nuces coniunctim nasci, se obseruasse mihi asserebat Chirurgus, qui Hollandis in ea profectione comes fuerat. Constat autem is fructus denso operimento, quod veluti sulci cuiusdam, illum in binas æquales partes diuidentis, formâ præditum est, eâque etiam parte maturum dehiscit, *Macim* sub ipso latentem & nucis corticem retis instar ambientem ostendens, adeò vt rubentem & elegantem initio, vt admirationem pariat, sed aëri expositus, paulatim illam elegantiam amittit, & flauescentem colorem tandem contrahit. Ex recenti autem oleum extraxerat D. Lambertus Hortensius Medicus dum in Banda erat, rubens admodum, liquidum, & magni ad pleraque vsus, præsertim verò ad roborandum ventriculum.

Audio in eius Insulæ montanis illam etiam arborem nasci, sed fructum vix maturitatem consequi: eam ob causam illius nucem negligi, cùm adseruari nequeat, sed breui teredinem sentiat & duntaxat legi, vt Macis adimatur: quæ verò ad nos aduehuntur nuces, earum esse arborum, quæ in planis & cultioribus locis nascuntur. *Maces.*

NVX AROMATICA.

CAP. XIV.



QVia nemo hactenus (quod equidem sciam) dicit Clus. eius myristicæ nucis oblongioris, quam marem censent, historiã tradidit (nisi eam designare videtur Christ. à Costa, quum scribit grandiores nuces maioris esse pretii apud incolas, & pluris æstimari quàm apud nos) non inutilem operam me sumpturum arbitratus sum, si eius breuem historiã, qualem videlicet ex ramo sicco sua folia & fructum retinente, donato Cl. V. Petro Pauuio, concinnare potui, hic subiicerem, atque ipsius etiam effigiem Lectoris oculis proponerem. Erat porrò is ramus sesquipedalis longitudinis, crassitudinem autem habens tubi pennæ anserinæ, quo ad scribendum vti solemus, retinens adhuc aliquam ligni præcedente anno nati partem, cineracei coloris cortice tectam, superna autem quæ illo anno quo ramus abruptus nata erat pars, tenerior erat, & multâ medullâ interanâ parte præditâ, colorémque habebat ex fusco rufescentem, huic ramo inæqu ili serie adnata erant septena aut octona folia, longè sanè maiora & crassiore pediculo prædita, quàm illius quæ nucem moscatam vulgò notam refert: etenim illi folia sunt Mali Aurantiæ foliis non absimilia, exceptâ illâ appendice, qua Nucis folia carent, & tenuiora pediculo nituntur, gracilioribúsque etiam ramulis adnescuntur: hæc verò folia, licet non multò densiora, interdum pedis Romani longitudinem æquabant, trium aut ampliùs vnciarum latitudinem, magnâ autem ex parte, eorum longitudo septem aut octo vnciarum erat, latitudo duarum cum semisse, color parte prona canescens, supina viridis & splendens: à medio illo crassoque neruo folium per longitudinem medium secante, exoriebantur alii minores tenuiorésque nerui, ad folii latera expansi, vtrinque quatuordecim aut quindecim, nonnunquam etiam plures, iique non pro folii amplitudine, sed indifferenter: nam in pedalis longitudinis foliis interdum tredecim aut quatuordecim duntaxat obseruabam, in iis verò quæ septem vncias solummodò erant longa, quindecim, sexdecim, aut plures: tenues præterea, & vix conspicuæ ob folii spissitudinem, obliquæ venulæ per neruorum lateralium interstitia erant sparsæ, & licet ante multos menses abruptus fuisset ille ramus, atque inter chartas adser-

Rami descriptio. *Cortex.* *Folia.* *Mali Aurant.* *Color foliar.* *Sapor & odor.*

natus, non mediocrem tamen acrimoniam, sed suauem & non valde vrentem retinebant folia: Summo autem rami fastigio inhærebant binæ Nuces crasso breuique pediculo innixæ, in quo tamē binæ aut ternæ aliæ coniunctim creuisse videbantur, quia adhuc apparebant vestigia vbi adhæserant, atque etiam in ipso rami fastigio bina alia similium pediculorum loca: vt non sine causa Abdala Guzaratensis, qui prima illa Batauorum in Iauā nauigatione Amstelredamum aduectus fuerat, deinde secunda reuectus, mihi affirmaret Nucem myristicam (ab illo enim percontabar an singulæ nuces in foliorum alis nascerentur quemadmodum pingit Matthiolus] Iuglandis modo prouenire, videlicet singulares interdum, binas, ternas, aut plures nonnunquam, & coniunctim in eodem crasso pediculo natas, de hac nimirum nuce mare ipsum voluisse dicere arbitror, quoniam illam quæ nobis in vsu, aliter prouenire certum est. Cæterùm hæ nuces binas vncias longe erant, summoque suo operimento tectę valdè rugoso, necillo quidem valde crasso (quia ante earum maturitatem ramus abruptus) & villum suum Amygdalarum instar retinente, ferruginei hoc est ex ruso fusci coloris ; in binas æquales partes fisso & hiante, nucemque ostendente suo maci eam reticulatim amplectente septam, cui similem è suo operimento exemptam, suo tamen Maci opertam, ab eodem C. L. V. Paauuio acceptam, inferiore tabellę parte, in qua huius nucis ramus cum suo fructu immaturo expressus, adiici curabam : Macis autem illud, etiam resiccatum, elegātioris coloris quidem est eo quod aliam nucem ambit, sed multò infirmioribus viribus præditum esse creditur.

Nuces. — Villum Amygd. — Macis.

ADMIRABILIS FRVCTVS INDVS.

Cap. XV.

Descriptio

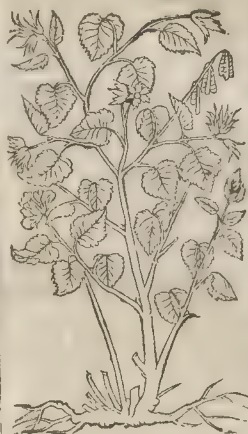


Batavi ex prima nauigatione in Iauam, inquit Clusius, attulerunt Admirabilis formæ fructum: quatuor enim membranaceis foliis, ex aduerso inter se oppositis, ex eodem tamen pediculo prodeuntibus, constabat, quę superna & extima parte veluti cocūtia, officulum infima parte ipsi inhęrens & fragile occultabant, in quo nucleus orbicularis formæ, nucis moschatæ magnitudine continebatur, foris fusca, & fungosa quadam materia oblitus, durus, vt qui resiccatus, internè albus & corneæ duritiei: membranacea illa folia, multis venis erant distincta, & rhomboidis formæ ; atque vncialem longitudinem & latitudinem habebant. Nullum eius nomen indicare poterant Indi ab Hollandis aduerti, quemadmodum multarum aliarum rerum: sed quæcunque ignorabant (ignorabant autem plurima, vt qui omnes vilia mancipia fuissent, præter Abdalam, quem in Iaua mercede conduxerant, interrogati quî vocarentur ; Madagascar respondebant, tanquam innuere volentes, apud ipsos non nata, sed è Magascar, siue D. Laurentii insula, esse delata, quia naucleros Hollandos in ea aliquot dies hæsisse non ignorabant, imò illorum natu minimus inde aduectus fuerat.

DE CORYLO ET AVELLANIS.

Cap. XVI.

Corylus satiua.



Varius operimenti modus vt antè indicatum, aliter enim nux Iuglans, nux Myristica aliter, & aliter Auellana ex Corylo producta, folio Alni, sed acutiore, nec eū in modum viscido, hirsuto, modicè serrato, rugoso, suauiter odorato. Flos è gēmula erumpit coccineis filamentis compositus: simúlque Iuli longi, tenuiores quàm Nucis Iuglandis qui priusquam decidunt, flaui fiunt. Fructus simul aliquot iuncti, inuolucris callosis, succosis, herbaceis, barbatis, hirsutis, adstringentibus & acidis obsepti, magnitudine dimidio minores vtplurimùm Iuglande, oblongi vel globosi, putamine vmbilicato per maturitatē flauescēte, aut ruffo, læui, lignoso ac duro satis: cui subest pellicula in domesticis quibusdam coccinea, in aliis subruffa, nucleum obuestiens albidum, firmiusculum sicut Amygdali nucleus, eiusdémque sapore dulci, lacteum remittentem succum. In auellanis nucibus, antequam nucleus formetur aut perficiatur, ambiens pulpa est candicans, fungosa, saporis acidi. Ipsi verò nuclei plurimùm obnoxii sunt vermiculis, qui deficiente intus ac omni consumpto aut in nigrum puluisculum redacto nutrimento, ipsum etiam putamen pertundunt & prorepunt. Ipsa Corylus arbor est, ex radice crassa latè se diffundente nodosa atque crispa, caudices magna ex parte aliquot emittens, in multos ac robustos subdiuisos stolones virgásque lentas & obsequiosas, quales quotannis emittit nouas, nec ramosas: materie candida, molli. Caudex vbi annosus fuerit, cortice obducitur incano, & Viscum nonnūquam producit, teste Trago.

Theophrastus in Coryli seu Nucis Auellanæ historia haud breuis nec sterilis esse videtur, qui eius in quamplurimis locis & καρύας, & ἡρακλεωτικῆς καρύας nomine meminisse videtur, quamuis circa interpretationes non consentiant autores. Ergo eius de ea dogmata collecta, consideratáque in lectoris Botanici gratiam hic referemus: sic igitur ait.

Corylus seu vt Græcum habet ἡρακλεωτικὴ καρύα, (inconsideratè hîc quis Nucem auellanam vertat,
Const.)

Conſt.) (nam & huius quoque natura ſylueſtris eſt) quoniam ſylueſtris, nihilominus, aut certè non multò deteriùs quàm vrbana fructificat, hyemes quaſcunque ferre poteſt, montibúſque magna ex parte prouenit, & quidem fœcundiſſima temporaria vbertatis promotione. Præterea non caudicoſa, ſed fruticoſa potiùs, virgis ſiue alis enodibus, ſed paruis, etiámque craſſis nonnullis aſſurgit. Cæterùm & manſueſcere poteſt. Differt tamen hæc ab illa, quòd fructum meliorem, foliúmque maius habeat. Circumſerratum folium ambabus, ſimillimum Alno, ſed latiùs, & arbor ipſa maior eſt. Fœcundior & aſſiduè redditur, ſi virgæ præcidantur. Vtriuſque duplex genus: quædam enim rotundam, quædam oblongam ferunt nucem. Candidiores verò fructus ſatiuæ, & pulchrior, & circa aquatica maximè fructifera eſt.

Syluestres tranſlatæ manſueſcunt, corticem extimum habent tenuem, pinguem, maculis albidis peculiariter variatum. Materies admodum lenta, vt prægraciles virgæ, decorticatæ, craſſæ, deraſæ renouentur. Habent medullam tenuem, flauam, quâ concauantur. In Corylo [ἡρακλεωτικῇ] poſtquam deciderit fructus, bryodes quiddam [vulg. habent βοτρυώδες, ſicque & Gaza & Dal. legit: nobis meliùs placet βρυῶδες cum Conſt. & rei accommodatiùs) vermis maioris magnitudine, ex vno petiolo plura (πλείω δὲ: vulgata παῶδη, pingue.) ἰούλους id eſt, Iulos nonnulli vocant. (perperàm Iutum apud Gazam) conſtant hi ex minutiſſimis particulis ſquammatim digeſtis eodem ordine, quo in Nucibus Pineis (οἱ στρόβιλοι τῆς πεύκης) conſpiciuntur, vt non abſimilis ſit Nuci Pineæ nouellæ ac viridi, niſi eſſet oblongior, & vbique æqualiter craſſus. Hyeme augetur: ineunte Vere dehiſcit. Squammata illa flaua fiunt, & ad trium digitorum longitudinem increſcunt. Vere autem erumpentibus foliis decidunt, ac tum totidem calyculacea tegumenta gignuntur, compactim iuncta, in vno pediculo, quot & flores, horúmq; ſingulis ſingulæ nuces [κάρυα] inſunt.

Idem quod modo Iulum dixit, paulò antè, & eodem quidem cap. κάχρυν, Cachryn appellauit (Gaza Amentum reddit) quam & Abieti, & Pino, & Robori, Tiliæ, καρύα (Nuci Iuglandi Gaz.) Dioſbalano, (Caſtaneæ, Gaza) & Piceæ tribuit.

A latere (pergit Theophr.) germinant & Nux Perſica, & Corylus, (περσικῆς καρύας, καὶ τῆς ἡρακλεωτικῆς) & quædam aliæ, quarum omnium germina in vnum folium finiuntur. Idæi Prunum & Nucem Auellanam (ἡρακλεωτικὴν) altiſſimam radicem habere dicunt, ſed Corylum (ἡρακλεωτικὴν) tenuem atque robuſtam, Prunum numeroſam. Quæ ratio & quaſi neceſſitas cogat, vt ambæ diutiùs viuant, aut difficulter moriantur. (ἐμβιῶναι δεῖ.) Quidam ἡρακλεωτικὴν καρύαν (Nucem Auellanam Gaza) & διὸς βάλανον florere exiſtimant: alii nullam earum. ſed ἴουλον, (villum vertit Gaza, rectiùs è Græco Iulum retinuiſſet) καρύας Nucis, δρυὸς Quercus &c. groſſis præciduis (προαποπτώτοις ἴουλοις papillis præuiis fortè rectiùs dicas) proportione reſpondere exiſtimant. Maturè germinat κάρυα, (Nux Iuglans Gaz.) eadémque fructum reddit autumno. Scalig. in annot. ad Theophr. Conſiderabis, inquit, quo conſilio Nucem Iuglandem inter feras connumeret Theophr. Quid ſi intelligat Theoph. Corylum? Coniungit enim Alnum, ei ſimilem: & egregiè reſpondet locus. Nam in ſylueſtribus vtraque & montanis. Vt hac coniectura Scaligeri difficultati & ſuſpicioni ſatisfactum iri non temerè fortè quis iudicarit. Item Σημύδα, Betula, folio Cariæ dictæ, præterquam paulò anguſtiore. Et Gaza quoque Caryæ reponit. Hinc Scal. Theodorus, inquit, refugit Iuglandis interpretationem: & eſt ratio. Non enim notis rebus addimus τὸ καλούμενον, τὴν καλουμένην. Noſtro quidem iudicio malè vertiſſet Gaza, Iuglandis. Quid enim ſimilitudinis Iuglandis folio cum Betulæ? Matth. liberè fatetur, ſibi non compertum, quid apud Theoph. ſit καρύα. Item: καρύας (Nux Iuglans Gaza.) καὶ διὸς βάλανος (Caſtanea, id.) frigoris cupida montanáque. Atqui Iuglans non eſt frigoris cupida: neſcimus etiam an verè ac propriè montana dici poſſit, quapropter hoc loco potiùs intelligimus Corylum. Item: Thmolus, Olympúſque Myſius, κάρυον (Nucem Gaza, legend. exiſtimamus, καρύαν) & διὸς βάλανον (Caſtaneam Gaz.) plurimam ferunt: In Eubœa & circa Magneſiam Euboicæ &c. καρύαν rurſus pro Corylo intelligimus, quam Alpinam dixit alibi, ἡρακλεωτικὴ καρύα gignit Iulum. τὰ κάρυα τὰ ἡρακλεωτικά, (id eſt, Nuces Auellanæ) maximè ſeruantur, quia Ligneo putamine obtecta, eóque denſo, ſed amara tandem fiunt.

Adhæc ait. Fomites tametſi ex multis fieri poſſint, tamen optimi ex nuce: (vt Gaza vertit) celerrimè namque & lauſſimè concipit. Quantùm ex circumſtantiis iudicare poſſumus, per κάρυον hîc intelligenda Corylus, cui lignum rarum, & quod faciliùs ignem ſumpſit, quàm lignum Iuglandis, quod durum & ſolidum. *Hactenus fere q. Theoph. de Corylo & Nuce Auellana.*

De eadem Plin. in hunc ſcribit modum. Cæteris (Caryis, dixerat enim de Iuglande) quicquid eſt, ſolidum eſt, vt in Auellanis ex ipſo nucum genere, quas antea *Abellinas* patrio nomine vocabant. In Aſiam Græciámque è Ponto venêre, & ideò *Ponticæ nuces* vocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleíſque ſolida rotunditas ineſt. Eæ & torrentur. Vmbilicus illis intus in ventre medio. Idem tradit: Catonem Nucibus adiicere Auellanas & Galbas Præneſtinas, &c. Verùm apud Catonem legimus, Nuces caluas, Auellanas, Præneſtinas &c. In veteri gloſſario Calua nux, κάρυον φαλακρόν. In eodem Albanæ Nuces, Præneſtinæ. In Priapeis, Longæ nuces, Auellanæ: Nucémque longam, quam vocant Abellinam: Turneb. Calua nux, quæ fructum caluum fert, id eſt, ſummo apice nudum, nec vndique putamine corticis obductum, qualis eſt Auellana. Turnebus è veteri codice legendum putat Abellanas. Idem & caluas Præneſtinas ex dicto gloſſario, vt annotat Dalech. Idem Plin. Ferunt & Auellanæ Iulos, inquit, compactili callo, ad nihil vtiles. Et alibi Xylon barbatæ Nucis ſimilem deferre fructum tradit. Quia verò loco paulò antè adducto Abellinas ſeu Ponticas nuces, molli protegi barba ſcripſit, ideò per *barbatam nucem* Auellanam quidam intelligunt vti poſtea patebit.

Abellana. *Abellina.* *Pontica nuces* *Plin. locus reſtit.* *Nux calua.* *Barbata nux.*

Coryli meminit & Colum. inter ea quibus nemora veſtiuntur. Pallad. Auellanæ. Virg. Georg. 2 Duras Corylos dicit:
Et Egl. 7.

Phyllis amat Corylos: illas dum Phyllis amabit
Nec Myrtus vincet Corylos, nec Laurea Phœbi.

Arbor fragilis canente Ouid.

Et Coryli fragiles, &c.

Dioſcor. κάρυα ποντικά, ἃ ἔνιοι λεπτοκάρυα καλοῦσιν: Nuces Ponticæ, quas aliqui Leptocarya vocant, id eſt minores nuces, ποντικῶν καρύων, vt & ἡρακλεωτικῶν, atque etiam διὸς βαλάνων. de hac nuce tandẽ meminit Athenæus: ſed rurſum Iuglandi Pune-

Corylus: Arbor fragilis. *Nuces Ponticæ.* *Leptocarya.* *Lopima.* *Athen. variè explicatus & illuſtratus.*

ticarum & Heracleoticarum cognitio haud ita ex ipso Lectori sit obuia.

Pontica. Heracleotica vnde. Prænestina. Porrò Auellanam Seruius ab Auellano, Campaniæ oppido, vbi abundat, dictam putat. Ponticam Græci, quòd in Euxino Ponti frequens sit. Ita & Theophraſt. Heracleoticam, ab Heraclea Ponti ciuitate: alii Præſtantinam ab agro Præneſtino atque (vt ait Macrobius) vnaquæque natio huic nomen indidit ex loco, vbi copiosè naſcatur: *Corylus vnde.* Corylus autem arbor ἀπὸ τ̃ κορύλε, autore Priſciano, & ex eo citante Curtio, quamuis ea vox (quę locum aliquem denotare videtur) nondum planè innotuerit nobis. Platina de honeſta voluptate: *Auellana. Prænestina. Pontica.* Nux, inquit, Auellana, ſeu Præneſtina, quam Græci Ponticam vocant ex Corylo. Et Zuing: in Theatro ex Macrobio. Carlytani homines in agro Præneſtino aluntur Nucibus Auellanis, quæ idcirco Præneſtinæ dicuntur, & aliàs Ponticæ. Du Choul lib. de Quercu Auellanę Nuci inter Glandiferas locum concedit.

Nux Auellana Heracleotica. Prænestina. Pontica. Heracleoticæ non ſunt Caſtaneæ. Macrob. Alare. Alaria. Nux Auellana, quam Gręci Heracleoticam appellant, noſtri (Hermol. verba ſunt) Præneſtinam & Abellinam patriæ vocabulo: in Aſiā Græciāmque venit è Ponto: propterea nunc Ponticæ nunc Heracleoticæ dicuntur: quo nomine Macrobius Caſtaneas intelligi falsò putat, Opium ſecutus. Ponticas ſunt, qui & *Alare* ac Nuces cognominent. Inuenio & *Alariam* vocari arborem, vnde iacula & haſtæ factitari ſoleant. Auellana nux, ſeu Corylus, vti putat Ruell. rara videtur fuiſſe Theophraſto, qui tam anxiè ſingulas eius partes conſectatur: apud quem eadem eſſet cum Alno, niſi folio eſſet latiore, & fructum ferret. *Nucelle. Coryli. Auellinæ. Ruell. not.* Rura Gallica *Nucellas Corylos* vel *Coryelos* & *Auellinas* nominant. Aſt nobis quidem præter fructum & foliū, ſat videtur patere diſtinctiones apud Theophraſt. inter Corylum & Alnum, vt ex citatis ſuprà locis colligere eſt.

Marcell. Marcellus Virg. Ponticas Nuces à Theophraſt. ſemper Heracleoticas Nuces vocari tradit: de qua re nobis anceps iudicium. Supra in Theophraſt. locis aliquot coniecturas ac difficultates mouimus, an & κάρυα ſimpliciter alicubi apud Theophraſt. poſſit eſſe Corylus vel Auellana.

Ruell. & Fuchſ. not. Porrò Ruellius, Fuchſ. aliique nonnulli conſtanter negant Corylum florere, quod proculdubio non erant facturi, ſi Theophraſti codicem, vel potiùs, vt inquit Tragus, in naturæ libro hunc florem vnquam vidiſſent.

Pontica. Auellanæ antea Abellinæ, aliis Ponticę vocitatæ, in magna, inquit Bruyer. nominum ſunt ambage. *Prænestina.* Præneſtinas enim nonnulli etiamnum dicunt, quòd Præneſtini iis abundent, vel quòd olim à Pœnis incluſi, famem iis tolerauerint. *Heracleotica. Auellana Lugd. Nuculæ Nuptiales. Præſagium ab Auellanis.* Quidam verò & Heracleoticas. Lugdunenſes nomen Auellanarum retinuerunt. Aulici & maxima Galliæ pars, Nuculas. Galli nuptiis religioſas fecerunt, ſed præſertim ſponſalibus: vulgóque iactatur, in prouentu Auellanarum maximo, annum nuptiarum quoque fertiliſſimum fore.

Placotomus apud Eob. de tuend. valetud. inter Auellanas, λεπτοκάρυα Græcis dictas, & Ponticas propriè dictas diſtinguit, háſque ait Lampartiſche nüſſe Germ. dici, reliquíſque multò eſſe meliores, fortè intelligens eas, quæ alias rubræ vulgò vocitantur, vt patebit in differentiis.

Conſtant: in lex: κάρυα ποντικὰ, ſiue λεπτοκάρυα Dioſcor. id eſt, κάρυα ἐκ ἔχοντα διφυίαν Polluci. *Minimæ Nuces.* Præneſtinæ Nuces Macrobio: Auellanæ ſiue Abellinæ Plinio. Has minimas Nuces, vt Græci, Iuuen. Satir. 3. nuncupauit. Arbor quæ Virg. eſt Corylus, Theophraſt. ἡρακλεωτικὴ κάρυα dicitur, & alibi κάρυα ἡρακλεῶτις, quo Athænei (apud quem Eubulum Auellanas καρύϊα exiſtimo nominaſſe) erratum coarguitur, vbi inquit, τὰ δὲ ἡρακλεωτικὰ καλύμμα, καὶ διὸς βάλανοι &c: quibus duo diuerſa, diſtinctiſque ſeparata nominibus. Auellanas ſcilicet, & Caſtaneas confundit, ſicut & Macrob. Caſtaneam Nucem Heracleoticam appellans. Tamen Athen. malo culpa liberare, errorémque deprauato codici imputare: diſtinguendum enim pòſt καλύμμα, ſubſtituendúmque ῥοχώδες pro καὶ χρῶδες ibi duobus locis inculcatum.

Philotimus ἐν τοῖς περὶ τροφῆς prodidit τὸ ποντικὸν, λιπαρόν. Alex. ab Alex. non approbat eorum ſententiam, qui apud Tranquillum, vdi dicit Auguſtum ocellatis Nucibus luſiſſe, intelligunt Auellanam vel oſcillam. Dalechampius apud Plinium ſcribit his verbis: Ocellatas Nuces vocat Tranquillus in Auguſto, quòd ea parte, qua barbatæ ſuæ cuti adhærent, cùm auelluntur, oculi figura delineata conſpiciatur, nec id in alia vlla Nuce appareat. Alex. ab Alex. Quo loco plurima ludorum genera veteribus viſitata commemorat: ocellatas Nuces dici putat Perſicorū nucleos, quòd crebris velut ocellorum foraminibus pertuſi ſint, ſed cōfidenter magis, quàm rectè. Mneſitheus autore Goropio per Nuces Heracleoticas, Nuces Ponticas intellexiſſe videtur, quæ Nuculæ Præneſtinę dictæ. Nucula Sexto Pompeio, Nux minima. Iuuenali Heracleotica, quamuis Caſtaneā interpretentur falsò: ἀναξὶν Heſych. teſte Had. Iun. ἄρια Dalechamp. Nux parua: Nux Coryli, Euch. Rœſl. Caſpar. Bauhin. tradit Auellanam apud Plin. barbatam Nucem dici. Iam ſuprà diximus Plin. Ponticas Nuces dicere, molli protegi barba: Locum verò vbi expreſsè barbatas Nuces vocitet, vel Auellanas vel Ponticas, nondum inuenimus. Xyli quidem fructui confert barbatas Nuces, vt antea diximus, quas quidam Auellanas eſſe volunt, nec refragamur. Corylus: *Nux Auellana*: *Pontica*: *Præneſtina*: *Leptocarya*: *Heracleotica Carya* ſeu *Nux*: *Carya Pontice*: apud diuerſos Herbarios dicitur. Nucamentum eius oblongum ἴουλος Theophraſt. Germ. teſte Trago, Haſelzapffen oder das getreid: Cortex exterior Nucis Auellanæ, Calyx. Germ. die euſerſt ſchelet / oder leiffel. Quod circa radicem annaſcitur, Germ. Maſere / Theophraſt. ἀνεπαύξη, & ἀμειφία. Gaza circumauctionem & circumagnationem interpretatus eſt. Hiſt Lugd. fruſtra florem denegat & floris loco Iulos proferre dicit. Nos Theophr. Trago & Geſnero aſſentimur, dicentibus flores habere præter Iulos, vt qui eos ſæpiùs obſeruauerimus. *Luſim* Hebr. Geneſ. 30. Nucem Auellanam vertunt, notante Trago. *Agileum* apud Serap. id eſt, Auellana. *Agilen* ſeu *Bunduch* Arab. dici tradunt. Germ. Haſelbaum / Haſelſtaud / Haſelſtrauch: Fruct. Haſelnuß. Gal. *Couldrier*, *Noiſetier*, *Noiſelier Auelanier*, *Noiſette*, *Noiſelette*, *Aueline*. It. *Nocciuole*. *Nocciuolare*, *Auellane* & *Nocelle*. Hiſp. *Auellano*. Caſtil. & Catel. *Auellanas*. Portug. *Auellan*. Belg. Haſelnote / Haſelaer / Haſelnoteboem. Angl. Haſelltree / Haſellenat. Bohem. Worechlyſſow. Nux Auellana Hung. *monyarofa* & iulus coryli ſiue flos *Monyaro barkocza*.

Sed differentiæ, harúmque nomina quoque dicenda. Carol. Steph. Nuces Auellanas, in maiores & rotundiores, *des Auelines*: ac minores & turbinatiores, *des Noiſilles*, diſtinguit. Fuchſ. in ſylueſtrem, quam priuatim Germ. Haſelnuß vocari ait: & Vrbanam ſeu domeſticam Rhotnuß oder Ruhrnuß / & Lampertiſche nuß: Tragus vtramque

tranque subdiuidit: satiua rubras & oblongas fert, Rohthaselnuß oder Römischnuß: syluestris alia magnas, alia exiguas: quædam oblongas, nonnulla rotundas largitur Nuces. Turnerus potiùs differentias quàm species esse putat: Hortensis, Angl. Fylberdtree: syluestris, Woodnut-tree. Duas habet figuras: quarum vna Coryli: altera Pruni, errore typographico fortè.

Dod. Vrbanas, Gal. *noisettes rouges*, & Germ. Rohthaselnuß antè dictas veras Nuces Ponticas ab antiquis descriptas censet. Lacuna in longas & rotundas distinguit: longas sapidiores, maiores tardiùs maturari.

Nuces Ponticæ, autore Cordo duplicis sunt differentiæ: quædam sponte vbique in Corylo vulgari nascuntur, quæ à Germ. Haselnuß nominantur: quædam verò, in hortis feruntur arbore Coryli simili, sed fructu oblongiore, & toto ceu barbato putamine vestito: nucleus russa vtplurimùm membrana cogitur. Plinius has barbatas in Xyli descriptione appellat. Est & tertium Auellanæ genus in hortis satum syluestri simile, sed maius nucleo, & gustu suauius. Quartum genus est, quod in Macedonia nascitur, arbore non quemadmodum apud nos multiplici, caudice fruticoso, sed singulari, procero, & iustam arborem æquante: foliis latis, Nucibus in grandem racemū pingui magnitudine congestis.

1 2 3 4

An autem Veteres hanc cognouerint, neque negare neque affirmare ausim. Certè apud eos, qui nūc extant autores, nulla extat descriptio, quæ eam referat. Inuenerunt autem hanc Corylum in Macedonia & Hemo Thraciæ monte Legati quidā è Buda Constantinopolim missi, inter quos fuit & Paulus Rubigallus, qui hæc nobis retulit.

Bauyerius & satiuas duplices facit: quippe quędam insignes rotunditate & amplitudine, membranam, quæ ambit, candidam habentes. Aliæ oblongæ magnæq; rubescente tunica nactæ, has Gesn. ait Lombardicas aliquos cognominare: additque vrbanas & rotundas, satísque magnas se vidisse in Sabaudia.

In Italia, si Matthiol. credimus, & in vrbanarum & in syluestrium genere numerosæ reperiuntur. Ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt. Oblongæ præstantiores putamine, vehementer rubent, & fractu minimè sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ, quæ tam suaui sunt sapore, vt Pistaciis ferè comparari possint. Siquidem non omnibus Auellanis idem sapor reperitur, neque eadem pulpæ gratia: aliæ namque prædulces ac mansu faciles, aliæ verò asperiusculæ & ingratiores, & manso duriusculæ habentur. Oblongæ seriùs maturitatem sentiunt: celeriùs verò rotundę: quapropter illæ vegetiori sunt nucleo, diúque perdurant. Syluestres in Tridentinis montibus oblongæ & rotundæ. Vestitur Auellanę nucis putamen viridi callosáque membrana, in extremitatibus tamen mollior & fimbriosa in barbæ modum protrahitur: quo fit vt quibusdam hæ Barbatæ Nuces appellentur, etsi genus reperiatur haud barbatum, sed adeò breui amictu, vt putamen anteriori parte nudum videatur. Nuci nucleus quandoque albus, quandoque purpurea vestitur membrana. Putamen aliis rubrum, aliis fuluo colore aureum, rursum aliæ dulces, omnis acrimoniæ expertes: aliæ contra, eodem teste. Cæsalpin. vrbanarum fructum candidiorem dicit, quod admitti potest, si putamine liberum, & cute russa exutum intelligat nucleum. Camer. apud Norimbergēses, Cellenses, à quodam monasterio prope VVurzeburgum denominatas aliis præferri ait: sed quales sint non docet. Crescere etiam apud se addit maiores istas, quæ ipsis à loco, vnde adferuntur, Lugdunenses vocentur.

Colligamus paucis iam dictas differentias. Auellanæ aliæ syluestres, aliæ hortenses. Syluestres vel longæ vel rotundæ, hortensibus minùs sapidę. Hortenses oblongæ & rubræ, putamine & cute interna, cæteris nobilissimæ habitæ, & Germ. rothe vel zame haselnüß / aliis Rohte Kührnüß / vt iam monuimus, sunt & hortenses illæ magnæ amplissimę, Franciæ, Lugdunenses, Lombardicæ, aliis Italicæ dictæ. Hæ nostris regionibus cognitæ: nam quas Cordus Macedonicas vocat, nostris hortis nondum innotuerunt. *Autoribus obseruatæ Auell. differentiæ.* Habemus racemi ferè specie duodecim auellanas sibi mutuò cohærentes, verùm eæ de syluestrium genere sunt: Item geminas, & trigeminas syluestres & fatuas non iniucundas visu, naturæ peccantis potiùs aut luxuriantis opera, quàm distinctæ alicuius speciei. *Multæ simul cohærentes.* *Monstrosæ auellanæ.* Non inelegantius est, quod ferè quadrangulum quatuor costis torosis ac eminentioribus constans adseruimus. Sed placet, more nostro, nobis obseruatarum Auellanarum descriptiones, breuiter subiicere, quamuis eæ pleræque iam dictæ sint.

1. Quæ passim in nostris proueniunt montibus, syluestres dictæ, paruæ sunt, albæ, subrotundæ, vel sublongæ, vmbilico gibboso putamine dentibus fragili flauescente nucleum, continent, fungosa atque russa quadam cuticula obtectum. *Siluestres auellanæ.*

2. Speciéne distinctæ sint, an varietas tantùm, quas paruas admodum, rotundas, magis russas, vmbilico magna ex parte sessili habemus, adfirmare pro certo non ausimus. Hæ quidem syluestres sunt. *Siluestres minores rotundæ.*

3. In syluestrium quoque censu habentur, vulgatæ illæ, quas passim in hortos & viridaria translatas colunt, arboris & fructus facie primis similes, sed duplò ferè maiores speciosioreſque, sed vtrinque ferè obtusiores, nucleo habitiori suauiorique pellicula albicante tectos. Longitudine tamen vnciam non æquant, latitudine semunciali. *Siluestres cultæ.*

4. Eleganti varietate conspicuæ, & ipsæ in hortis cultæ sunt graciles admodum, & quædam calamum scriptorum crassiorem crassitudine sua, præsertim circa vmbilicum, non superantes, longitudine vnciali. Cylindriaca atque torosa ferè figura: nisi parte inferna modicè dilatarentur, quò fit, vt à notabili illa rotunditate vmbilico tenus prædita, desciscant. *Graciles oblongæ.*

Prædictæ omnes & sequentes putamine suo herbaceo media ferè parte detectæ & nudæ, ob quam fortè causam à Priscis caluæ nuncupatæ, vt quidam volunt. *Nux caluæ.*

5. Satiuæ rubræ prædictis omnibus maiores, vnciā tamen ferè breuiores, vmbilico magno, elato, opposita parte exacuta: hæ putamini suo herbaceo atque barbato penitùs immersæ, vix acuminis partem exerunt. Estque exterius putamen magis barbatum cæteris, sed principio minùs ferè calloso carnosóve. Cortex lignosus durus, rubens, quem exscindendo cuspidem cultro faciliùs adaperias, præsertim non planè recentem, quàm dentibus. Nucleus rubra vel potiùs purpurante tunica contectus, præsertim in recenti & haud ita pridem decerpta, gustu gratiore præcedentibus: ideò & præ illis lautiorum mensis adhiberi solitæ. Vulgò persuasum scimus, prædictis omnibus facilè causari, Dysenteriam. Vnde RohteRühr nuß à quibusdam, quasi dysentericæ *Satiuæ rubræ.* *Dysentericæ nuces.*

Nuces Barbata. Auellanę seu Nuces dictæ. Has Nuces barbatas, Bartnuß / Io. Wittichius vocat.

Auellana magna Lugdun. Restant magnæ illæ, quas alii Lugdunenses, alii Italicas vocant, vnciali amplitudine, rotundæ: Et hę rubro putamine ligneo contectæ, sed duriore cæteris omnibus. Latiores tamen ferè sunt quàm altæ, vmbilico sessili, leuiter impresso: nucleo duriore cæteris, gustus suauitate facilè cum rubris dictis certantes, ideóque delicatioribus expetitæ. Lugduni saccharo incrustantur.

Delectus. Porrò ex omni specie Nucum auellanarum pręferuntur & modò dictæ magnæ: rubræ: sed & inter has & reliquas, quæ integræ sunt, ponderosæ, ligno non pertuso, corpulento nucleo, sapore grato, & inter Castaneam ac Amygdalum quodammodo medio. Duratione præferuntur maximæ, vel ipsis rubris durabiliores, vti putatur: nec tamen sapore inferiores. Infimæ sunt syluestres, ligno ex nucleo candicante. Improbantur leues, perforatę, quia vermiculosę, vetustate oleagineæ, rugoso nucleo & exucco. Delectus signum haud postremum quis capiat à Petronio Arbitro qui in suo Satyrico sic ait. Auellanas Nuces cum precatione mersit in vinum: & siue in summum redierant, siue subsederant, ex hac coniectura dicebat, nec me fallebat, inanes scilicet, ac sine medulla ventosas Nuces in summo humore consistere: graues autem & plenas integro fructu ad ima deferri. Sed par est & Byzantinam dictam Auellanam inter differentias accenseri.

AVELLANA BYZANTINA.



Descriptio. Auellanæ Byzantinæ fruticem supra cupitalem altitudinem rarò excrescere, sed pumilum semper persi ere referunt. Crassos verò admodum, magnósque fert tenuibus pediculis calyces, extrema parte in multis crassas longásque lacinias diuisos, sede etiam multis laciniatis appendicibus obsita. *Calyce.* Sunt autem ii calyces foris valdè dura asperáque lanugine hirsuti, interiore parte leues, continéntque fructum Auellanæ syluestri *Fructus.* & spontè nascenti ferè similem, breuiorem tamē, *Nucleus.* duróque putamine, vt illæ, constantem. Qualis verò sit, qui in eo continetur nucleus, indicare nequeo, cùm vnicum duntaxat fructum mihi dederit Man f. D. Daniel Vngnad (de paucis quod ad serendum retinuit) eámque ob causam confringere noluerim. Postea tamen cùm plures nactus esset, & aliquot ab ipso accepissem suis calycibus inclusos & exemptos, non modò degustare volui, sed etiam telluri commisi in fictilibus, non cum *Sationis modus.* suo calyce, vt antè mihi fuerat significatum, sed nudos: atque illi quidem altero duntaxat à satione anno nati sunt, & in singularem virgulam excreuerunt pedalem, quam sine ordine oblongiora paulò quàm in vulgari ambiebant folia, perinde tamen rugosa. *Folia.* Eius vnicum fruticem humanam altitudinem superantem adhuc alebam, cùm Francofurto discessi M.D.XCIII. sed qui vllius fructus speciem nondum dederat, imò neque etiam anno M.D.XCV. licet in magnã altitudinem excreuisset, vt ad me scribebat, cui arborem discedens reliqueram. *Clus.*

Idem Auellanæ rarum admodum genus hoc atque peregrinum dicit, quod Turcarum Imperatori eiusque Proceribus in deliciis sit, Constantinopoli allatum. Constantinopolitanisch Haselnuß Taber.

Lo. Montes (autore Constant.) amat Corylus, descenditque etiam in plana. Gaudet humidis & argillosis. Sic Montes in Gallia & Germania passim syluestribus atque vulgatis Corylis vestiuntur, & nemora scatent, maximè vliginosa, aliqua sunt partibus Rheno finitimis, vt annotat Tragus. Vt Matthiol. in Italia vrbanarum pariter & syluestrium numerosus prouentus. Syluestribus Coryletis, propemodum innumeris, scatent Tridentini montes, quæ oblongas pariter, & rotundas largiuntur Nuces, tanta vbertate, vt eas rura saccis legant, vbi maturitatem senserint. Domesticis horti ornantur in Gallia & quibusdam Germaniæ locis, quorum pergulæ vmbra superbiunt multa, densa, per caniculares ardores recubantibus expetitissima. In Heluetia, vt tradit Gesn. rotundæ minores in sepibus & syluis, præsertim humidioribus locis copiosæ: Vrbanæ rotundæ in Sabaudia, Lausannæ, præsertim verò Lugduni abundant. Has aliquoties Montb. in horto E. C. Lugduno accersitas plantandas curauimus, sed frustra. Rubras tamen habemus, ex Alsatia & Basilea accersitas, in quibus locis non infrequentes sunt, & optimæ. Syluestres verò hic passim in vicinis montibus proueniunt: itémque in Silesiacis tam montibus & collibus quàm syluis, teste Schvvenckf. In Scotia tum longæ, tum rotundæ spontaneæ in syluis vbique, autore Cargillo, medico doctissimo. Quales proueniant Monspelii diligenter non obseruauimus. Aduehuntur quidem eò magna copia ex Hispania (vti perhibent) maximæ illæ, quæ & Lugduni copiosè vendũtur, & à nostratibus interdum emptæ mercatoribus ad nos importantur. Tho. Hariot in hist. Virgineæ insulæ scribit in ea prouenire Auellanam Nucem [Coudrier] & ex ea incolas arcus parare.

Iuli primo quoque tempore erumpunt, nondũ soluta hyeme. Imò & Octobri & Nouembri Iulos nouos exertos sæpenumerò conspeximus, qui deinde Martio aut Aprili succrescentib⁹ foliis flauescentes abscedunt: mox verò flosculi emicant, & post eos folia. Fructus syluestrium Augusto mense: satiuarum Autumno maturus legitur, teste Dod. Nos tamen etiam rubras illas satiuas Augusto in mensis sæpissimè vidimus. Locis calidis Iulio circa Nonas matura est, teste Pallad.

Auellanæ, eodem præcipiente, ponendæ sunt Nucibus suis. Nec ampliùs supra terra ducenda est, quàm crassitudine duorum digitorum. Plantis tamen & sobole expertum se testatur meliùs prouenire. Mense Februario, seu planta seu semen exponitur. Gaudet loco macro, humido, frigido & sabuloso.

Translatu mitescunt syluestres, prægraciles virgæ desquammantur, crassioresque derasæ interpolantur. Nux Pontica, vt tradit Didymus apud Const. seritur eo quo Amygdalus modo, aut Nux, & tempore eodem deponitur: Ex eo genere

re est rotunda & oblonga. Rotunda si eodem quo longior tempore pangatur, celeriùs comprehendet, & lætior adolescet. Arborem si quis frequenter collocet, fructum meliorem copiosioremque ferre traditur, neglectáque migrat in fruticem. Quare tonderi resecaríque præcipiunt, sic fœcundiorem reddi: alioqui si arborescere patiatur aliquis, in corpulentiam alimentum omne transferet.

Nuces Ponticæ, quas nonnulli Leptocarya vocant, ex sententia Dioscor. stomacho infestæ sunt: ipsæ tamen tritæ, & in aqua mulsa potę, veteri tussi medentur. Tostæ verò si cum Piperis exiguo comedantur, destillationem concoquunt. Sin autem totæ crematæ fuerint, & cum axungia aut adipe vrsi tritæ, illitu alopeciis capillum reddunt. Aiunt nonnulli vsta putamina, & cum oleo ad læuorem contrita, cæsias infantibus oculorum pupillas perfuso sincipite denigrare. Nuces Auellanæ, vt tradit Plin. capitis dolorem faciunt, inflationem stomachi, & pinguedini corporis conferunt, plus quàm sit verisimile. Et Gal. Est & aliud genus nucum minorum, quæ nimirum Ponticæ nuncupantur, plus habens essentiæ terrestris ac frigidæ. Itaque etiam gustanti austerior tum cortex tum planta, tum fructus apparet. Cæterà magnæ Nuci Iuglandi similes sunt.

Simeoni Sethi Auellanæ calidæ sunt & humidæ, magis nutriunt quàm Iuglandes Nuces, difficiliúsque concoquuntur: &, vt quidam aiunt, comestæ ieiunum intestinum lædunt. Faciliùs autem concoquuntur, minúsque ventrem sistunt, si interior earum cortex abiiciatur. Dicitur quoque, si quis ante reliqua cibaria sumpserit, cum ruta, huic venena nec morsus venenatorum efficere de illa, scorpionésque ab eo fugere. Sumptę verò cum caricis, morsum scorpionis venenat sanant. Ad acidam qualitatem, quæ à nigro humore in ventriculo excitatur, valdè proficiunt.

Plutarchus scriptum reliquit, Quoties Coryli nucula laqueariis appensa cohærebit scorpius in domicilia non irrepet. Negat enim Auellanam à scorpio adiri. Nec est omittendum, quòd simplex rusticitas obseruauit & Ruell. annotat, serpentem obtorpescere, quæ Coryli caudice vel virgâ fuerit icta, & tandem emori. An quia ob earum firmitatem, (propter quam & ad equos castigandos expetuntur) ictæ spina, quæ per eius longitudinem extenditur, vertebris sibi mutuò per apophysin haud secus ac in cæteris animantibus, insertis, luxetur, sicque ad motum ineptior reddita tandem contabescat? Peculiarem eis esse hanc antipathiam asserere non ausimus.

Athen. scribit, Heracleoticas nuces non tantum alere; quantum Amygdala, ac præterea aliquid habere quod innatet, & stertorem ac raucedinem (ῥεχνώδες, alii κερχνώδες) vocis efficere: largiùs sumptas caput grauare. & minùs nocere recentes quàm siccas. Et mox: Ponticam nucem pinguem dicit, concoctúque difficilem, & iterum. Heracleoticas nuces Castaneis esse deteriores, ideóque frigendas, vt nocentior pinguedo absumatur.

Auellana, teste Ætio, præterquam quòd frigidior, austerior, terrestriórque est, in reliquis Iuglandi assimilatur.

Sed quare Auellanæ tantoperè obnoxiæ sunt vermibus? Sanè quia Aristoteli humor putredinis mater est, causa vel nimiæ earum humiditati tribuenda, qualis præsertim recentibus necdum maturis inesse solet: vel quia parum olei habent. Ac vtraque ratio egregiè consentit. Nam adultiores & iam oleaginosiores, vix ampliùs vermibus infestari videmus, sed potiùs contrà, & exiccari. Eandem ob causam Iuglandibus nulli solent innasci vermes, nempe quòd oleo magis abundent omni tempore, vel recentes vel antiquę. *Cur Iuglandibus non innascantur vermes?*

Nucibus Iuglandibus quoque comparat auellanas Auicen. easque tradit decliues esse ad caliditatem & siccitatem paruam: & nonnulli recentes illas in secundo ordine calidas faciunt & siccas. Gal. tamen illas potiùs frigidas censet. Maturum fructum primum ordinem non excedere arbitratur Brassauola: imò antequam sit maturus, humiditatem habet, & crassam. Temperā.

Porrò nuces Auellanas stomacho tenuioribúsque intestinis infestas esse, maximè si non satis maturæ fuerint, non solùm ex versiculo Macri: *Noxa.*

Ex minimis Nucibus, nulli datur esca salubris.

Sed etiam experientiâ ipsâ docere conatur Tragus. Pueri namque (infit) si Augusto mense Auellanas nuces auidè deuorant, facilè in Dysentericum morbum incidunt. Idem Ruellium ridens, quòd Coryli bacculo vel caudice serpentem ictum ex rusticorum obseruatione, mori tradit. Ego verò, addit, non dubitari in fustes, quos ex Coryli radicibus rustici desumptos hinc inde secum gestant, id nullo negotio efficere posse, quibus vel canem rabiosum interficere difficilè non sit. Nos verò an aliqua id ratione fieri possit, etiamcum tenuioribus virgis, (quæ tamen digitalem ferè habeant crassitudinem) paulò antè quædam attigimus. *Dysenteria.*

Oleum Nucum Auellanarum efficacissimum ad tussim veterem, & destillationem, eidem Trago. *Oleum auell.*

Matth. author, bilem augere Auellanas: ad menses cohibendos valere subrussam cuticulam sub putamine nucleum ambientem. Oleum earum destillationes efficacissimè concoquere, & articulorum dolores inunctum leuare. Sed quod Dioscorid. putaminibus vstis, ac cum oleo tritis, glaucas in pueris oculorum pupillas denigrare prodidit, hoc illustri experimento facto aliquoties se cognouisse, & verissimum esse comperisse gloriatur *Cornarius.* *Ad menses. Ad destill. & articulor dolores. Experimētum.*

I. VVittich. in præfer. sanit. Nuces, ait, Auellanas seu Ponticas laudat Hippocr. quòd cerebrum augeant, verùm sunt calidæ & siccæ naturæ, facilè grauant caput & ventriculum. In eo laudantur, quòd hepar corroborent. Tēperam.

In Thuringia Mures agrorum coadceruant nuces, quas quidam perquirunt, tollunt, suspendunt per aliquot dies ad fumum, & vocant Meusennuße. Hæ nuces non solùm sunt sapidæ, verùm parùm nocent, vt sæpè se expertum dicit. *Hepar corroborant.*

Lacuna scribit istud quod dicitur stomachum & caput grauare, & experientię, & communi reclamare opinioni: bonæ quippe matronæ Hispanicæ tostis vulgariter vtuntur ad placendum suo stomacho, cerebrúmque confortandum, non sine felici successu.

Succus ex Auellanis veluti ex Amygdalis lacteus extractus, valenter aluum adstringit Dodonæo, atque Cœliacis & Dysentericis hac ratione prodesse potest. Iuli frigidi ac sicci, & similiter adstringentes, ventris quoque fluxiones sistunt, Auellanarum Cellensium cremor in calculo renum & ardore vrinæ vtiliter exhibetur. *Succus lacteus. Aluus fluxus. Cœliaca. Dysenteria. Iuli. Calculus. Ardor vrinæ.*

Camer. Auellanæ lac generant, quia commanducatæ lactis plenæ sunt: ad restituendas vires, & ad Venerem roborandam præstant. Porta ex Galeno. *Lac. Venera.*

Hort. Luſ. autor. mi. Horti Luſatiæ autoris, quiſquis ille ſit, vana nobis videtur illa coniectura, qua dicit, Auellanas ſimiles Calculis renum & Veſicæ, eorum affectibus conferre. Similior ſilex aut lapis alius tophaceus, num igitur conferat? Nec magnoperè videmus quid in Auellanis eſſe poſſit, quod ad calculum conferre queat, niſi fortè exhibitum oleum ex iis expreſſum, quomodo Amygdalinum, ad dilatationem, ad lubricandas vias, ad dolorem.

Bruyerius refert, Auellanas rubras, matronis in cibis gratiſſimas, præſertim recentes & maturitatem exactam non adeptas. *Pinguefaciunt.* In Plinii ſententiam, pinguedini corporis conferre, poſterior medicina manibus pedibúſq; deſcēdit. Toſtas autē inſalubriores dicūt, quicquid dicat Athenęus.

Sacchuro incruſtata. Seplaſiarii ſaccharo incruſtant, quæ bellariorum vices implent, præcipuè quæ ſunt ampliores & rotundæ.

Notabile eſt hoc Arnoldi: Ad Albulam & nebulam valens. *An nebulā oculorum.* Accipe virgam Auellanæ, in capite perfora, imple foramen granis Piperis, & tere ſupra cotem cum vino albo, quod diſtillarit, collige, & in oculo pone.

Horſtius tradit, ad Dyſenteriam peſtilentialē Auellanas nocuas, idémque & vulgò perſuaſum nouimus paſſim ferè. Hinc Illuſtriſſ. Princeps Guille. Palatinus Dux Bauar. in quodam mandato de Politia obſeruanda tempore peſtis, *Mandatū de Auellanis.* cauet ne venales proponantur Auellanæ (Haſelnuß) & vinum ſublimatum [Brantwein] ſine permiſſu, quia ſanitati reſiſtere & Peſti occaſionem præbere per doctos exiſtimentur.

Caudicum vſus. Caudex Coryli quotannis multis ſtolonibus, ſeu virgis fruticat, quæ ſi non lædantur, intra paucos annos ita craſſeſcunt, vt ex his circulos doliares elegantiſſimos conficere queas.

Ex ligno etiam carbones parant pictores, ſculptores, & aurifabri ad delineationes & figurarū præludia ducenda commodos. Ex huius etiam ligni carbonibus pyrius puluis conficitur. Sed & ligno aſſulatim ſecto ad cribra vtuntur.

Radicis vſus. Ex radice nodoſa ac vndulatim criſpa vaſa & ſuppellectilia varia fabricantur, quæ ad longos annos durant, nec facilè corrumpuntur. *Tragus.*

Viſci Coryli vſus. Nic. Metri in libro medico, per Heremiam Martium in lucem edito mirabiliter commendat Viſcum, Coryli [Haſelſtauden Michſtel] quem librum, quia non ampliùs nobis ad manus, lector ipſe, ſi lubet, conſulat. *Frondium vſus.* Coryli vrbanæ attegiis & ſcenis opere topiario texendis, & in altum etiam eleuandis conueniunt. Tales in Galliæ multis locis, in magnatum & nobilium hortis: præcipuè Biturigibus, vt Geſnerus annotat, conſtructæ viſuntur. Vidimus in ſplendiſſimo quodam horto (putamus fuiſſe Reguli cui de Fleury cognomen, quondam ad Heluetios Legati) ſub topiarica Corylo commeſſantes, vel potiùs ex gentis more, pomeridiana collatione ſub vmbra ſitim fallentes pro libitu hinc iſthinc ceu in Muſeolo ſedentes pulchras & ſapidiſſimas diuerſi generis Auellanas decerpſiſſe. Ipſæ alioqui Coryli denſæ frondes pullis Gallinaceis optatam præbent vmbram & quoddam velut aſylum, aduerſus impetum & rapacium auium inſidias.

Vſus vel potiùs abuſus Virgula furcata Coryli. Reſtat, vt Coronidis loco, de inſigni illa Coryli virgarum vtilitate aliquid dicamus, quia nobilis & eximia à nonnullis, ſpes vanas pretio vendentibus, ad inueniendas auri aliorúmque metallorum mineras atque [ſi Diis placet] gazas ſubterraneas, præſtare creditur Modum & rationem doctè & elegater deſcripſit Agricola, rei Metallicæ, ſi quiſquā alius, ſui ſeculi conſultiſſimus, in hunc modum. De virgula furcata inter metallicos multæ & magnæ contentiones ſunt: nam eam alii aiunt, in venis inueniendis, ſibi maximo vſui eſſe, alii negant. Qui tractationem & vſum virgulæ probant, eorum alii primò furcam cultro reſecant colurnam: quam præ cęteris ad venas quęrendas idoneam eſſe cenſent: *Furc[a] lurn[a]* præſertim ſi Corylus ſupra venam aliquam creuerit. Alii pro varietate metalli diuerſis virgulis ad venas inquirendas vtuntur: etenim Coryli virgulas adhibent ad venas argenti: fraxini, ad æris: Piceaſtri, ad plumbi, maximè candidi: ex ferro vel acie ferri factas, ad auri: deinde vtrinq; virgulæ cornua manibus prehendentes pugnos faciunt: neceſſe autem eſt vt digiti compreſſi ad cœlum ſpectent, vtque virgula erigatur ea parte, qua cornua coëunt tum huc & illuc paſſim cùm per locos montoſos vagantur: *Mo[do] nend[i] gam* itáque dicunt ſimul atque ſupra venam pedem poſuerint, ſtatim virgulam verſari & volvi, ſibíque prodere venam: ubi pedem retulerint & ab ea diſceſſerint, rurſum virgulam immobilem manere. *Tra[ctationis] cauſ[a]* Verùm, vt ipſi aſſerunt, cauſa motionis virgulæ eſt vis venarum: eáque interdum tanta eſt, vt arborum, prope venas creſcentium, ramos ad ſe flectat. Contrà qui virgulam nulli viro bono grauíque vſui eſſe poſſe dicunt, hi vim venarum iccirco motionis eius cauſſam eſſe negant, quòd omnibus non ſoleat moueri, ſed iſtis tantummodo, qui cantionibus aut aſtutiis vtuntur: vim prętereа venarum negāt ad ſe trahere ramos arborum, ſed exhalationem calidam & ſiccam eos efficere contortos. *Aſſei[rentium] parti[s re]ſponſ[io] Impu[gnantium] ſubr[efu]gium* Ad quæ iſti reſpondent: quod vis venarum virgulam, cùm quidam è metallicis aut cæteris hominibus eam tenet in manibus, non vertat, in cauſa eſt hominis proprietas quædam ſingularis, quæ vim venarum impedit atque alligat: quia enim vis venarum verſat & voluit virgulam, non aliter ac magnes ferrum ad ſe allicit & trahit, eam occulta hominis proprietas debilitat & frangit, non ſecus atque allium Magnetis vires infirmat & excludit. Etenim allii ſucco Magnes oblitus ferrum ad ſe non trahit: nec idem trahit rubiginoſum. *Cau[tio] cata[] nena[] gula[]* Quin etiam de tractatione virgulæ nos admonent, vt digitos leniter non ſtringamus, neque cōprimamus acriter: nam ſi leniter tangemus virgulam, decidet, inquiunt, antequam vis venarum eam verſet: ſin ácriter conſtringemus, vis manuū vi venarum reſiſtet, & eam ſuperabit. *Quin[que] deceſ[ſaria] ad vſ[um] Virg[ulæ]* Itáque, vt ipſi cenſent: quinque res ſunt neceſſarię ad hoc, vt virgula ſuum faciat officium: quarū prima eſt, virgulæ quantitas: vis enim venarum baculum nimis magnū voluere nequit: altera virgulæ figura, nam niſi furcata fuerit, eadem vis eam uertere non poteſt: tertia vis venarum, quæ naturam voluendi habet: quarta virgulæ tractatio: quinta priuatio proprietatis occultæ. Ex iam dictis autem ſolent concludere hoc modo. Si quòd virgula omnibus non moueatur, in cauſa eſt inepta eius tractatio, aut occulta hominis proprietas, quę vi venarum repugnat & obſiſtit, vt ſupra diximus, qui venas ipsà quærunt non neceſſe habent id cātionibus facere, ſed ſatis eſt eos virgulam aptè tractare poſſe, & occulta proprietate carere. Virgula igitur in inueniendis venis viro bono grauíque vſui eſſe poteſt. Verùm de ramis arborum contortis plura non dicunt iſti, ſed manent in ſententia.

Res e[a] num[] trouer[ſa] inter [me]tallico[s] Cùm autem hęc res controuerſa ſit inter metallicos, ea ſuis ponderibus, examinanda.

Virgula diuina, qua incantatores ſcrutantur venas, vt annulis etiam, ſpeculis, cryſtallis quamuis forma furcæ figurati poſſit, nihil tamen

ad rem interest, recta sit, an in aliam figuram formata: non enim valet virgulę figura, sed incantamenta carminum, quæ mihi commemorare non licet neque libet. Veteres autem, non ea modò quæ ad victum & cultum attinent, virgula diuina conquisiuerunt, sed rerum etiam formas verterunt: etenim incantatores Ægyptiorum virgas, vt Hæbreorum litteræ narrant, in serpentes mutarunt: & apud Homerum Minerua senem Vlyssem virgula diuina repentè in iuuenem conuertit, ac rursus restituit in senium. Circe quoque socios Vlyssis mutat in bestias, eisque reddit hominis effigiem: quinetiam Mercurius virga, quæ caduceus appellatur, vigilantibus somnium dat, ac à somno excitat dormiẽtes Itaque virgula diuina primò ex incantatorum impuris fontibus defluxisse videtur in metalla: deinde cùm viri boni abhorrerent ab incantamentis carminum eáque reiicerent, virgula à simplici metallicorum vulgo est retenta, & in quærendis venis vestigia antiqui vsus remanserunt.

Quoniam verò metallicorum virgulæ mouentur, etiamsi eas incantare non solent, alii dicunt, motionis earum causam esse vim venarum, alii iactationem, alii vtramque. Verùm quæ vi ad se attrahendi prædita sunt, ea omnia in orbem non torquent res, sed eas ad se alliciunt, verbi gratia: magnes ferrum non volvit, sed id ad se trahit: & succinum attritu concalefactum non vertit paleas, sed simpliciter eas ad se allicit. Similiter vis venarum, si eandem cum Magnete aut succino naturam haberet, virgulam toties non versaret, sed semel tantummodò ad spatium semicirculi versatum rectà ad se traheret, &, nisi compressio hominis qui virgulam teneret in manibus ipsi venarum vi resisteret & repugnaret, virgulam ferret ad terram: quod cùm non fiat, necessariò sequitur tractationem esse causam motionis virgulæ. Id verò hinc etiam perspicuum est quòd callidi isti tractatores rectam virgulam non capiunt, sed furcatam, atque eam colurnam, aut aliquam aliam ita flexibilem, vt si sic tenetur in manibus, vt eam tenere solent, omni homini, quocunque in loco steterit, in orbem vertatur: nec mirum si virgula non versatur cùm inertes eam tenent. Etenim eius cornua acriter comprimunt, aut leniter stringunt: hoc autem ipsum vulgo metallicorum fidem facit, virgulâ venas inueniri, quòd ea vtentes casu aliquas inueniunt, sed iidem multò sæpiùs perdunt operam, & vt venas inuenire possint, nihilo minùs in fossis agendis defatigantur, quàm aduersæ partis metallici. Metallicus igitur, quia eum virum bonum & grauem esse volumus, virgula incantata non vtitur, quia rerum naturæ peritus & prudens, furcatam intelligit sibi vsui non esse, sed habet naturalia venarum signa, quæ obseruat. Itaque ea si natura vel casus, aliquo in loco, ad fodiendum apto, patefecit, ibi Metallicus agit fossas, si non ostendit, crebris fossionibus vsque eo scrutatur locum, quoad venam crudariam reperit.

Schuvvenckfeldius rem paucis comprehendit: Vulgus, inquiens, Metallicorum ad virgulam Diuinam, vt vocant, qua venas Metallorum inquirit, prę cæteris furcam eligit colurnam, verùm cùm ex impuris fontibus incantatorum primò in Metalla defluxerit, Metallicus, vtpote vir bonus, & grauis ac naturæ peritus, ea non vtitur, sed alia naturalia signa venarum obseruat. Verè ac rectè, & per omnia Agricolæ iudicio consentiens. Enimuerò sanè plerósque vti virgulâ, nulla quidem Magica arte, vel bona, (cuius ne nomen quidem nouerint) vel mala imbutos existimamus. Sed ex mera quadam impostura, ac spe lucrandi, hoc est, decipiendi Magnates ac Principes, quibus persuadeant hoc fuco vt nummos suppeditent ad perquirenda metalla. Sunt enim & hi, noctuæ ad aucupia crumenarum, è quibus aurum, quod pollicentur ipsis, sibi effodiant priùs. Talem aliquando vidimus & deprehendimus in insigni quodam & extra pudorem impostore, qui Ill. Exc. C. V Virt. Principi nostro ac Patrono clementissimo multa vanitatis plena persuadere conatus fuerat, vt suppeditaret argentum & aurum, ad vestiganda effodiendáque illa. Vidimus, didicimus & probè scimus: Solent isti manu vtraque in pugnum contracta, furcam hanc Colurnam prǽhendere, angulo sursum spectante, & vtroque radio ex apprehensione reflexo. (eam autem præferunt quidam, cuius alter ramus cum capite & angulo eiusdem anni, bimulus, alter verò statim post angulum nouit ius & proximi anni, solus, & integer sit fœtus.) Ita vagantes per loca, metallis (si credere fas est) vel opportuna vel prægnantia, velut in æquilibrio, situ prædicto, virgulam continent vbi volunt, nullo manifesto motu premunt vel laxant, vtroque enim ferè modo declinare solet si vafrè tractetur, tum à metallis tractam insigni impudentia mentiuntur. Tenemus & ipsi modum: (nam vt imposturam detegas, imposturam discas licet, quòd nemo temerè fraudem detegat, nisi qui eandem priùs nouerit) sed inter nostras manus nullus motus aut tractio inuoluntaria, vel subiecto auro & argento, consecuta. Ita dextrè possumus tenere, vel potiùs regere virgulam, vt in æquilibrio maneat, nec tamen vi teneatur vlla, si adsit vis aliqua, vel leuissima, quominus attrahat. Possumus etiam, nemine id deprehendente, facere, quod illi faciunt, vt allici aut trahi à quodam subiecto metallo videatur. Sed malè fortè nobiscum actum existimabunt, quòd vel Magica arte, (qui eam ad hanc rem postulant) vel sympathia illa metallifica destituamur. Quibus confutandis, & ad turpitudinem, si verecundiam nesciant, redigendis, vel hæ sufficiant rationes. Aut vis trahendi primaria est in metallis, aut in virgula accedendi. Vbicunque sit, ibi certum est, primum esse motionis principium: mouens seu agens, in mouente: patiens in moto. Rursus eadem vel sufficiens, vel non. Si sufficiens, quid opus hominis sympathia, aut Magica arte? Quamuis, vt ingenuè fateamur, consensum adesse oporteat, tam ad laxandam virgulam, quàm ad aucupandum sumptus non necessarios, quod paucis meliùs dixeris, ad decipiendum. Si non sufficiens: Ergo iam inter hominem & metallum cognatio quædam. Est, est, proh dolor, & maximus inter vtrumque consensus, quo nisi fascinata essent maximorum & ingeniosissimorum alioqui Principum ingenia, eiusmodi nebulonum, patibulo dignorum, arte aut experimento serò vel nunquam deciperentur: docerentque tandem istos lucripetas nequitias suas exuere, quibus sine opprobrio furti, interim etiam sine virtute, honores atque diuitias licet indagare atque consequi.

* *
*

Virgulæ conditio melioris

Impostura manifestè & clarè detegitur.

Ludunt

STAPHYLODENDRON.

Cap. XVII.



Descriptio

Staphylodendron densè fruticat, nonnunquam in arborem adolescens, cortice virente aut ruffo, materie virenti, medulla ampla, alba, molli. Folia Sambucinis proxima, vel Fraxini, acuminata, argutè crenata, quina aut septena ad costam annexa, impari alā claudente. Flores longo & pēdulo pediculo ex interuallis verticillatim oriuntur, ita vt eminus intuenti racemulum mentiantur, odore Sambuci, quinis foliis radiatim expansis, albis, mucrone nonnihil interdum foris rubente, totidémque candidis, item surrectis, coëuntibus leuiter mucronibus, vt concauam vrceoli figuram exprimere posse videantur, quę intercedunt totidem stamina alba, apicibus luteis donata, mediū occupante stylo albido, bifido. Superueniunt vesicę magnę virentes, in duos loculos ceu scrotum dispertitæ, in quibus duę nuculę cohęrentes, putamine fragili & tenui, colore flauo aut subruffo, in quibus nuclei corio virescente obtecti, sapore nonnihil nauseoso. Ex nucleis caluarię commodè exprimi possunt, sculptura leui.

De eadem sic scribit Plin. Est & trans Alpes arbor, simillima Aceri albo materie, quę vocatur Staphylodendron. Fert siliquas, & in iis nucleos, saporis Nucis Auellanę. *Staphylodendron.*

Ruell. de Colutea altera Theophrast. tradens, hāc Plinio ait, Staphylodendrum dici existimant. Quę interim sit Staphylodendros aut qualis non docet Ruellius. Curtius quoque nihil aliud habet, pręter ea quę dicta à Ruellio. *Ruell. not.*

Quidam, vt scribit Tragus, sub Pistaciis Dioscor. comprehensas volunt nuculas, arborémque ipsam Staphylodendron Plinii vocant. *Pistacia.* Verùm cùm Plin. Staphylodendron siliquas ferre dicat, hæc verò Vesicas gerat, non video (inquit) quo iure ex Nuce Vesicaria Staphylodendron hi faciant, nisi fortè per siliquas, vesicas intelligere velint, quod per nos quidem illis licebit. *Staphylodendron.* Nos tamen in præsentia Nuces Vesicarias & folliculares nuncupabimus, quoad emergat aliquis qui certiorem nos doceat nomenclaturam. Ex quibus verbis patet Tragum quodammodo hæsitasse an Staphylodendron Plinii sit hæc de qua agimus. Difficultas quam obiicit, leuis est, siliquę vocē ampliore significatu, pro folliculo vel vesicula Plinio vsurpante.

At Scal. Apud Iesuates nostros, inquit, arbor est, è qua virga pacta, & adoleuit celerrimè, & effusis stolonibus frequentissimam circa se confecit syluam. Enodis, si quæ alia, oliuæ folio simplici, aut Salicis frondi proximo. E ramis folliculum, qualem Halicacabus, durum tamen. In eo fructus conduntur bini, terníue, esculenti, natura, colore, sapore Pistaciorum, sed orbiculatiore facie. *Follic. Halicacabi.* Quare qui Pistacii arborem ignotam habeā: ex hac Pistaciorum medullam esitarim: an sit iam ad Pistaciorum species referenda, non ambigam? *Pistaciorum species.* Idem paulò antè [extat autem locus lib. 1. de Plāt. falsò Arist. tributis] Pistaciis vestigia esse scribit, quæ per seipsa hient aliquando vetustate: Ne hac in parte Plinii sequatur errorem, qui solius Iuglandis nucleum binis tegi valuis scripsit, additque Pistacii arborem sibi nunquam visam.

Scaligerum equidem vt virum doctum atque adeò summi acuminis admiramur, & ab eius lectione non rarò doctiores redire nos profitemur: quando verò tam leui de causa Plinium, grauem, antiquum ac venerandum autorem, virum, inquam, ob summos labores & diligentiam, ei pręsertim seculo quo scripsit, omnibus admirandum, taxat atque adeò erroris accusat, vt solet aliàs, hoc loco id impunè non feret, maximè cùm ipsemet talpa cæcior loco citato grauissimos committat errores. *Plinius laudatur. Scaliger.* Primùm enodis an sit iudicabunt quibus primò occurret visenda planta. Iam verò, quæ obsecro Staphylodendri folio similitudo cum oliuæ aut salicis. Quin nec harum sanè ea similitudo, vt vtraque vni eidémque rei, conferri mereantur, aut à subtilitatis adeò professore debeāt. Meliùs videntur Tragus & Matthiol. Fraxini foliis comparasse. Natura, color & sapor, Staphylodendri fructui diuersus à Pistaciis: quibus putamē fragile tenui membrana [virenti fortè in virente] immediatè obductum atque adhærescens. *Pistacia. Staphylodendri fructus. tio... sim...* Staphylodendri fructus in amplo & rotundo residet folliculo, vmbilicotenus tantùm adhærens, hoc est, basi, velut columna quædam in theatro aliquo constituta. Staphylodendri fructus fusci Trago, & recentes ruffi, Pistacia candidissima Cordo, vel sanè pallidula ex albo. At nuclei plurimùm differunt: Pistaciis quidem nucleus colore in flauo virescens, valdè suauis, tenuis [teste Cordo] oris halitum commendās: Staphyl. albus, qui Matthiol. sapore dulci nauseam commouens dicitur. Sed fortè pro Scaligero quis obiiciet nobis, eum non scribere de Staphylodendro, sed de alia planta: quod nobis non fit verisimile, neque persuaderi nobis patiemur vnquam, donec prodeat aliquis, qui doceat, quam aliam intelligat. Cætera quæ scribit de sua Pistacia arbore omnia nostrę conueniunt Staphylodendro. Gesn. Nux Vesicaria, Staphylodendrō Plin. Itali quidam, vt Romæ, vocant Sambucum validam.

Σταφυλόδενδρον, *Arbor viris*, Anguil. Lob. & Pen. Aduers. an Staphylodendron Plin. vt quidā volunt, qui tamen Aceris folium dicit. *Lob. not.* In Obs. tamen, apertè Staphyl. Plin. vocant. Lectori verò considerandum relinquimus vbinam locorum suo Staphylodendro Plinius tribuerit Aceris folium. In loco sanè citato de ligno locutum intelligimus. Qualcebono scribenti, de Coulcoul & Hebulben nil dum certi se intelligere potuisse, respondet Matthiol. Nucleum quem *Coulcoul* & *Hebulben* appellas, Arbor Plin. Staphylodendron. *Coulcoul. Hebulben.* Nobis verò non constat an Quelcebonus idem putarit quod Matthiol. nimirum *Coulcoul* & *Hebulben* idem esse, nec etiam quo nomine miserit nucleos Matthiolo. Ex Bellonio sanè manifestum est *Hebulben* rem esse diuersam à *Coulcoul*. Descriptio Nucis Coulcoul apud Bellon. nullo modo potest conuenire cum nostra Staphylodendro. *Hebulben* non describit.

Idem

Idem Matth. apud Diosc. scribit, quibusdam in locis Pistaciorum syluest. nomine appellari cuiusdam arboris fructum, quam Plin. Staphylodendron, nominat. Et in Epitom. Staphilodendron, siue Pistacia agrestia. Nux vesicaria; Neotericis quibusdam Pistachium, Dodon. *Staphylodendron* Plin. eidem.

Loniceri iudicio posset vocari *Vesicaria* aut *Follicularis*. *Pistachia vulgaris* Cast. Dur. Staphyl. Plin. Pistacea siluestris quibusdam dicta: affinis videtur Aceri & Fraxino. Cæsalp. Ex Plinii verbis falsum esse perspicitur, quod multi contendunt, Staphylodendron istud Plin. Colyteam esse Theoph. quæ folio est Salicis &c. Hist. Lugdun. Staphylodendron vocat sicut & Camerar. & Tab. & reliquum ferè Herbariorum vulgus. σταφυλόδενδρον quibusdam.

Germ. Pimpernußbaum/pimpernüßle, wilde pimpernüßle. Belg. Antuenis noeckens, pimpernote. Gal. *Nez coupés, Baguenaudes à patenostres*. It. *in Abruzzo, Lagrime di Ioppe*, teste Anguil. aliis in locis *Pistachio saluatico*. Boh. Klokacż. Hung. Haliagfa.

Nux vesicaria videtur vdis & humidis gaudere locis. Nam Basileæ extra portam Albanam & Rhenanam ad aquas nascitur. Ibidem pulchra arbor in horto Cœnobii Carthusianorum. Scaliger quoque ait apud suos Iesuates arborem prouenisse. Gesn. testatur prouenire in agro Tigurino in sepibus: quamuis rara locis humidioribus: frequentiorem circa Arouiā Heluetiæ oppidum. Anguil. dicit haberi Patauii in horto, ac in multis Italiæ locis. Dod. in Germania infer. interdum in sepibus inueniri. Geneuæ & Lugd. in hortis colitur. Ferrariæ in Monasterio S. Dominici *à gl' Angeli*. Bononiæ in horto S. Saluatoris. Inter Solodurum & VVallenburgum quoque sponte prouenientem obseruauimus. Matth. tradit crescere in syluis & frutetis. Habetur in horto Montb. E.C. à nobis sata.

Floret Maio. Nuculas maturat Autumno, mense Septembri.

Facillimè seritur & propagatur. Tragus annotat, quocunque in loco plantetur, facilè prouenire. Seritur autem nuculis, nec non surculis, seu stolonibus qui quotannis è radice prosiliunt circa radicem, sicut in Cotonea. Hi surculi Autumno aut Vere instante transplantari possunt, qua ratione à nobis sata egregiè adoleuit.

Sunt qui sibi persuadent, in hortis satam arcere venenata animalia. E nuculis multis in locis orbiculos precarios conficiunt, præsertim pauperes, aut qui nummis parcere volunt. Fructus dulcis nauseam commouet, vt si copiosè edatur, ex Matth. sententia, indubiè vomitionem commouere possit.

PISTACIA.

CAP. XVIII.

Pistaciorum arbor.

VT Auellanæ alio tegumento obducuntur à nucibus, sic Pistacia ab Auellanis diuerso, quorum arbor in longa costa è ramis propagata, folia coniugatim disposita habet, quanquam non vsque adeò exactè semper respondeant singularium foliorum ortus. Sunt ea verò nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, neruosa, Terebinthi foliis, nisi iis maiora essent, similia. Fructus Officinis notissimi, Auellanæ magnitudine, oblongi, acuminati, vna parte in gibbum cristatum eminentiorem protuberantes, altera depressiori, in acutum fastigiati, opposita parte, qua pediculi, quo adhærerunt, vestigium, obtusi, lignoso, lento, fractu contumaci ac prope modum inter osseū & crustaceum medio cortice, sed tenui, læui, candido, cui rugosus alius, ac ferè aridus, coriaceus, tenuis, & fragilis, supersternitur, colore supremo Amygdalæ putamini similis, in exoletis niger. Lignosus cortex nucum modo in duas partes separari solet, interdum sua sponte hians. Nucleum continent rufa pellicula obuestitum, in flauo virescentem, dulcedinis suauissimæ, pinguem, halitum etiam masticatu commendantes, præsertim recentiores. Flores, vt perhibent Aduersaria racemosi, purpurantes, Terebinthi. *Cortex.* *Nucleus.* *Flos.*

Rauvvolff. tradit Pistachiæ arbores circa Alepum trunco esse crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo, [illegible] rotundis foliis, qualia & pingit in sua icone, saturè virentibus, illorum Chairnubi (id est Siliquis) similibus, [illegible] quæ dependent [illegible] nuculæ racematim dispositæ.

Autorum placita & Synonyma. [illegible] à Græcis, vt apud Nicand. in Theriac. apud Diosc. Galenum, & alios [illegible], Alciphroni. Dioscor. Pistacia similia Pineis nucibus [στροβίλοις] dicit. Nicander eidem germina Amygdali tribuit, locúmque natalem docet.

[illegible]

[illegible]

Psittacia. Sunt tamen qui ψιττάκια apud eundem Nicand. legant, vt Dodon. & alii. Sensus est: quæcunque sub Indum murmurantis Choaspi fluxum Pistacia cum germinibus suis Amygdalis similia videntur. Vnde Marcellus suspicatur, quoniam apud Diosc. πιστάκια τὰ μὲν γεννώμενα ἐν Συρίᾳ legatur, ex his voculis, τὰ μὲν, speciem aliquam apud Diosc. deesse: posset ergò ex Lonicer. sententia ita instaurari ex hoc Nicandri loco: [illegible] ὅμοια: quæ verò in India apud Choaspum proueniunt, Amygdalis sunt similia. Marcellus pro τὰ μὲν, ἴσμεν legendum censet, id est, nouimus: quam veram & antiquam huius loci lectionem putat, facilémque fuisse in vna tantùm syllaba ad vitium lapsum. Sed huic difficultati iam consultum ex vet. codice, in quo, teste Sarac. legitur: πιστάκια τὰ γεννώμενα, omisso μὲν. Sic sensus integer est, si vera sit lectio: quæ si alicui fortè non sapiat, suspicari etiamnum possit, speciem aliquam apud Diosc. omissam, quòd & Pallad. duas faciat, vt dicetur, aut recurrere ad priorem lectionem. *Diosc illust.* *Diosc locus emend. ex Nicand.*

In Nucum genere Pistacia nota, inquit Plinius. Hermol. scribit Venetiis hanc Iudaico vico satu seminis enatam vidisse, folio maiore, quàm Lentisci. Nicander Colophonius Psittacia [ψιττάκια] vocauit, & alius Nicander, vt idem Hermol. testatur, Phistacia, sunt qui Listacia [λιστάκια] vt Posidonius. Inuenitur & Astacia scriptum in Poëtis: *Psittacia, Phistacia, Listacia, Astacia.*

Athen. auctor est Terminthos siue Terebinthos credi solitas à nonnullis, quæ nunc Syri Pistacea vulgò appellant: foliorum similitudine, vt arbitror fallente.

Fistica. Offic. *Fistica*, & *Fisticorum grana* vocant: itemque sequaces seplasiorum medici: qui malunt corruptam vocem sequi quàm geminam, vel meliorem nesciunt.

Ruell. teste in Parisiensi agro in ædibus D. Mariæ satu seminis enata, folio maiore, quàm Lentisci, ita in ordinem vtrinque deposito, distantioribus frondium interuallis. Serapio *Pustech*, voce nimirum, vt putat Tragus, à Pistaciæ nomenclatura deflexa nominauit.

Thereb. Indica. Matthiolus Pistaciam arborem legitimam Indicam Theophrast. Terebinthum nulla dubitatione esse censet: In Italia vidisse foliis Lentisci maioribus, colore ex viridi in luteum inclinante, ac eodem ordine extremis ramusculis emergentibus, è quibus racematim suis quæque pediculis pendeant Pistacia. At postremis comment. omittit, quod de foliis Lentisci tradit, quasi priùs vera

Matt. not. non dixisset: Nunc verò ait totam arborem Terebintho similem: explicasset saltem priorem sententiam, ne lectori fucum fecisse videretur.

Terebinthum Theophrasti in India nascentem non contemnendis coniecturis Dioscoridis Pistachium credidit esse Io. Vincent. Pinellus. Sunt enim Pistacia & foliis & arbore Terebintho similima: quanquam nescio, at Marantha, quo pacto Matthioli pictura serratas in ambitu reddat frondes: quæ ita reuera non sunt, sed nihil à Terebinthi euariant foliis. Adde quòd Pistaceorum arbor resinifera est, & in Sicilia passim in Terebintho inseritur, & pulchriores suauioréque fructus profert: quibus induci possumus ad credendum Terebinthi speciem esse. Quod vel illud magis persuadebit, quòd Theophrast. nullam facit mentionem de Pistaciis: vel quia ex India non adhuc in Græciam allata esset huiusmodi planta: vel quòd sua tempestate sub Terebinthi Indici nomine Pistacia noscerentur: paulatimque progressu temporis in hoc nomen transierit.

Porrò quod opinionem de Terebintho Indica Theophrast. attinet, eam non omnino reiicimus: quid tamen de ea re sentiamus, indicabitur seq. c. de Terebintho Indica.

Ryff. annotat Pistacea vel Pistaia Nicandro dici, quem locum nondum vidimus.

Pistacea. Pistaia. Pistachium plantam Terebintho similem dicit Anguill. ideoque Terebinthum Indicam Theophrast. vocari.

Lacuna. not. Lacuna aliquid noui suo figmento sapere voluisse videtur, quando nouam, ab aliis diuersam, foliis serratam, breui, confictam iconem proponit.

Turner. testatur se arborem pumilam adhuc Bononiæ vidisse, verùm folia nihil cum Lentisco habere simile, vt scribit Matthiol. præter cre-

Matt. not. scendi ordinem, formâ, magnitudine & colore

Hermol & Ruell. not. differentia. Eadem ratione & Hermol. & Ruellius censura digni, qui idem tradidere. Nos veram descriptionem ex ipsamet planta dedimus. Ipse verò etiam Turner. præter descriptionem propriam, figuram non laudabilem ponit, cui additi fructus; qui vix nisi in pumila adhuc arbore.

Rob. Const. Syriacas Nuces Pistacia interpretatur. Terebinthum Indicam Lob. & Pen. apertè tradunt esse Pistacia Diosc. ac addunt: à nucleis

Pistacia vnde. Piceæ strobilos imitantibus πιστάκια dictas. Item in Obs. Pistacia cum corniculis. Quo loco mirамur à Lob. pingi cũ corniculis, & tamẽ referri ad Aduersaria, vbi aliam posuerat iconem Pistaciæ à se visæ, sine illis corniculis, & quorum etiam ne verbulo quidem meminit: saltem indicasset vbi vidisset aut legisset. Vtrobique folia pinguntur acuta quemadmodum & à Camer. apud Matthiol. ipseque adeò Matthiol. & hunc secutus aut imitatus Tabern.

Dodon. duas icones habet: vnam cui titulus Pistaciorum arbustum: alteri, Pistacii ramulus cum fructu & corniculis, quæ eadem cum Lob. posteriore: Verùm corniculorum tantùm titulo tenus meminit: vtraque folia acuta habet. Loniceri icon non est folio acuto. Sunt nobis rami Pistaciæ, in quibus folia acuta, quamuis in ramo Lutetiæ collecto quædam folia sint penè rotunda in eodem ramo.

Rauuolff. suæ Pistaciæ omnia folia adpingit rotunda: quapropter diligentioribus considerandum relinquimus, an sit aliqua inter Pistacias diuersitas.

Tereb. Indicam Theophrast. statuunt Dodon. Camer. Clus. Sed hic parùm consideratè in Hispanicis hist. ait omnium consensu esse Terebinthum Indicam. Cautiùs in historia postrema dicit, plurimorum consensu. Rauuolff. testatur Pistacias arbores circa Alepum *Fislach* appellari: iisdem confert Terebinthi nuculas peregrinas, quibus satis similes dicit, nisi essent breuiores: alioqui non minùs bonas, de quibus seq. c. speciaiùs.

Cæsalpinus quoque prorsus sibi persuaserat Pistaceam esse Terebinthum Indicam Theophrast. Ait enim Theophrast. non solùm nostratem Terebinthum indicare cui paruæ sunt baccæ, sed & Pistaceam, cuius fructus grandiores vtiles in cibis afferuntur, aut Pistacea ex Syria, quanquam & in Sicilia proueniant. Nucleos esse oblongos, paulò crassiores Pineis, aut Auellanam longam referentes: cortice albo, crustosò magis quàm osseo, externa tunica arida, subnigra & decidua: medulla interna viridi, dulci, & subacri. Arborem quæ ex eius satu aliquando apud se, [Pisis aut Florentiæ] prouenerit, magnam esse, foliis Terebinthi aut Siliquæ, perpetuis: florere in cacuminibus racematim vt Rhus, exiguo & rubro flore. Hanc Theophrast. Terebinthis annumerasse, cum aliàs Pistaciorum non meminerit: testari & Athen. credi à nonnullis Terebinthos, quas Syri vulgò Pistacia appellant.

Et certè, nisi Rauuolffius nobis demonstrasset Terebinthum Theophrast. de qua seq. c. indubiè & ipsi sentiremus non tantùm cum Cæsalp. sed & cum Anguil. Athen. Matthiol. Lob. Camer. & Clus. Pistaciam esse Terebinthum Theophrast. sed δεύτεραι φροντίδες vicere.

Ex quo verò autore Ruell. scribit Pistacea in Syria nasci ex arbore omninò nuda, præterquam ramorum cacuminibus, nos latet. Fortè ipsemet nesciuit. An eæ sint arbores, quas Plin. ait in Syria peculiares nasci? Peculiares quoque si foliorum spectes rotunditatẽ, videntur esse quas Rauuolff. depingit, & ipsas in Syria notas, de quibus paulò antè.

Fustech. Serap. interpres *Fistici* reddit: Cordus etiam *Phistica* vocat, vtraque vox vulgi errore detorta videtur ex Arabica: quibus & *Pistech Pustech* aut *Festuch.* Offic. & Barbaris *Fistici* circa Tripolim & Alepum *Fisthic.* Germ. Welsch pimpernüßlin. Belg. *Fistici.* Gal. *Pistaches.* It. *Pistachi.* Hisp. *Alhoxigo, Alhocigos.* Catal. *Festucs.* Portug.

Fistuos,

Fisticos. Bohem. *Pistacya*. Angl. *Pistaches* & *Fistikes*.

Præter foliorum varietatem, qua vel natura ludit, vel autores decipiuntur, si non sit speciei quædam varietas atque distinctio, vnicus, quod nobis quidem constet, Palladius cum Damogerō te Maris & Fœminæ differentiam agnoscit. Marem, inquit, dicunt, cui sub Corio velut ossei videntur latere testiculi: quibus verbis quid sibi velit fatemur nos nescire. Omnes enim fructus Pistaciorum, qui ad nos importantur, inter se sunt similes. Staphylodendro quidem fructus geminus intra corium latitat velut testiculi, non tamen Pistaciam marem dicimus.

Pistacia ex sententia Palladii, amat locum calidum, sed humectum, & rigatione gaudet & Sole. Hæc autem tradente Diosc. in Syria nascitur, vbi & Galen. vbertim nasci testatur, præsertim verò Alexandriam earum esse feracem, sed in primis Berthæam oppidum Syriæ. Hanc L. Vitellius, qui censor fuit, in Italiam primus intulit è Syria, cùm Legatus in ea Prouincia fuisset, nouissimis Tiberii Cæs. temporibus: simúlque in Hispaniam Flaccus Pompeius, eques Romanus, qui cum eo militabat, authore Plin. qui & Syriam peculiares habere scribit arbores. Nicander in India apud Choaspum amnem Pistacia nasci, suprà citatis versibus testatur. Ruell. in Parisiensi agro, in ædibus sacris D. Mariæ satu seminis enatam vidit. Bruyer. in tractibus Galliæ quibusdam satas vidit arbores, sed haud temerè peruenire dicit ad maturitatem: ita nec in Gallia Narb. obuiam eam arborem quanquam cœlum solúmque habeat huiusmodi arboribus aptum.

Rauvvolff. narrat, cùm tenderet ex Tripoli ad vrbem Danandt & Halepum, vidisse circa vrbem Sermin syluas arborum Pistachiorum, quæ ibi coacerauantur, & Tripolim deportantur, vbi nostris mercatoribus venduntur. Secus vias quoque obseruasse, potissimùm in vico Basilo. Circa Halepum quoque vulgatam admodum esse. Arborem qualem in hortis Italicis vidisse Lobel. scribit, etiámque in horto Pharmacopœi ad Londini in Anglia mœnia, prorsum [inquit] dicas Terebinthum. Coluntin Italiæ & Galloprouinciæ locis quibusdam, sed maturitatem non assequuntur. Anguill. in Italia prouenire tradit, sed fructum non ita bonum, vt in Aegypto & Syria. Proueniunt & in Sicilia in Agrigentino; vt refert Cæsalp. Vt Matth. Pistacia quorum est communis in Offic. vsus, ex Persia, Arabia & Syria Venetias importari solent. Horum arbores [addit] Venetiis, Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiæ locis vidimus. Quidam doctus vir perhibuit, sibi demonstratam in hortis Carthusianorum Parisiensium. Lugduni vidimus arborem per aliquot annos durantem, vbi etiam fructus tulisse, testatur Hist. Lugd. Item Geneuæ quondam visa nobis in quodam horto. Fructum, qualis copiosè Lugdunum importari solet, aliquoties terræ commisimus in horto Montb. sed frustra. Ramos binos habemus, alterum Lutetiæ collectum in horto Robini insignis Botanici regii: alterum cum fructibus satis magnis: vnde acceperimus, non ampliùs recordamur.

Pistacia ex sententia Pallad. feruntur Autumno & mense Octobri sobole, & nucibus suis. Sed meliùs ipsa Pistacia iuncta ponuntur mas & fœmina. Qui diligentiùs facere voluerit, pertusos calyculos, & stercorata terra repletos parabit, & in his Pistacia terna constituet, vt ex omnibus germen quodcunque procedat: quòd vbi conualuerit planta, hinc faciliùs transferatur, mense Februario.

Diophanes nucem integram, suísque putaminibus illæsam, ac ne desquammatam quidem plantandam præcipit. Damageron circa Cal. April. serebat, maris & fœminæ coniuncto matrimonio, sed ita vt maris dorsum ad Fauonium spectaret. Sic enim naturis coniunctis largiorem fructum, vt ille promittit, producent. *Vt largius fructificet.*

Inseritur & eodem tempore, & in sui generis arbores, & in Terebintho, & vt idem existimat, Amygdalo. Insitio.

Paxamus iubet scrobes priùs faciendos esse locis apricis, & optimè insolatis, probè subactos, & accipiendos arborum stolones aut viuiradices nouellas, vegetas, eásque vnà colligatas in scrobem demergendas, Luna secunda, terráque in ambitum accumulata scrobiculos adimplendos, & sufficienti stercoratione pastinandos. Sed operam dandam, vt octonis diebus rigentur, & denuò rursus constringantur. Postquam verò triennales facti fuerint caudices, ablaqueatione facta, effossísque scrobibus fimum adiiciendum, & impulso altiùs trunco, aggere vndique probè muniendos, vt cùm arbor in vastam exiret proceritatem firmiùs stet, aduersùs ventorum impetus. Cultus.

Didymus in Georgicis suis quoque ait Pistacion in Amygdalum inseri. Et Pallad. inseri Terebintho tradit mense Febr. vel Martio: at secundum alios & Amygdalo inseri posse, de qua re hos fecit versus.

Quin & Amygdaleis subeunt Pistacia ramis
Et debitis minimas de breuitate petunt.
Hæc & cognato cingens Terebinthus amictu
Nutrit adoptiuis nobilitanda comis.

De repositione institores eorum locorum, vbi proueniunt, aut qui aduehunt curiosi sunto. Nobis sufficiat hoc loco de delectu aliquid dixisse. Ergo deligantur maiora, ponderosiora, & candidissima, quæque adeò sua sponte modicè dehiscant, nucleum recentem, non rugosum neque rancidum continentia. Nam quæ ab his notis recedunt, aut inutilia, aut certè parum grata minúsque proficua sunt. Possunt tamen & ista confectionibus sugillata curantibus immisceri, ex iudicio Cordi. Syluius recentia eligi suadet, nucleo intus herbaceo, sapore iucundo. Incrustantur à seplasiariis saccharo; sed perit vetustate gratia: rancida enim vt cæteræ nuces fiunt. Delectus.

Pistacia Dioscor. stomacho grata sunt. Eadem siue edantur, siue trita in vino bibantur, aduersus reptilium bestiarum morsus opem ferunt, quod posterius & Plin. confirmat: alioqui eosdem vsus & effectus habere quos Pinei nuclei. Fructus Pistaciæ, vti scribit Gal. quodammodo tenuioris essentiæ est, subamarum quid & odoratum habens. Obstructiones itaque liberat, sed maximè iecoris, veruntamen etiam thoracis pulmonísque. Et alibi: parum quidem nutriunt, verùm ad hepar roborandum, & succos in ipsius viis infarctos purgandos vtiles sunt: qualitatem enim habent aromaticam, subamaram & subadstringentem. Porrò non ausim affirmare vllam ex ipsis stomacho accedere vtilitatem aut læsionem insignem: quemadmodum neque quòd aluum deiiciant, aut sistant. Et in lib. de med. expertis Galeno falsò attributo. Decoctio Fistici confortat stomachum, & mundificat canales pulmonis & hepatis. At nos nullas eiusmodi vires in cortice deprehendimus, nisi fortè sint in extimo recentium, antequam ad nos aduehantur, aut in cortice arboris itidem recenti. Sic de Dynami- Vires & vsus. *Obstructiones.* Temperā. *Stomachus.*

diis eidem attributo opuſculo Fiſticorum fit mentio in Antidoto ad Lumborum dolorem,& frangendos lapides, & vt lumbi pingueſcant.

Gal. integritas. Cæterùm conſideret hoc loco Lector inſignem Gal. modeſtiã & in tradendis ſuis ſcriptis poſteritati prudentiam integritatémque, qui ne nobis imponeret, nihil inexpertum literis mandare voluit. Non audet vti vides affirmare, an ſtomacho proſint vel obſint: aluúmne moueant, an cohibeant, vt vel hinc coniici, immo quaſi ſciri poſſit, non niſi aſſidua experientia cum fide explorata, ne vitam ſalutaribus fraudaret, prodidiſſe.

Tantò magis ridendi neotericorum multi, qui vix cognita pro certis experimentis produnt, fucũ potiùs ſimplicibus, quàm commodum Republicæ medicæ præſtantes: de quorum perfidia vel vanitate aliquando ridebit poſteritas. Paulus Aegineta Galeno poſterior, moderatè grata ſtomacho cenſuit, eaſdémque vires obtinere Amygdalis, in expurgandis viſceribus atque thorace: præſtantiora verò in leuandis iecinoris anfractibus.

Actius tenuioris eſſe ſubſtantiæ, & cætera Galeno conſimiliter ſcripſit. Simeon Sethi ait parum nutrire: reliqua quæ habet iam dicta ſunt, niſi quòd addat, oleum quod ex Piſtaciis confectum *Oleum Piſtaciorum.* eſt, conferre pectori, renibus & pulmoni.

Auic. ſcribit: Fiſtici calidiores ſunt quàm Nux & Amgdyala, ſuntque calidi in fine ſecundi, cũ *Temperamentum. Hepar.* aliqua humiditate. Quidam perperàm exiſtimarunt frigidos eſſe. Hepatis obſtructiones & partium nutritioni dicatarum liberant, propter ſuam amaritudinem & vim aromaticam, conferuntque *Stomacho. Nausea Vomitus.* ſtomacho. Oleum eorum prodeſt in dolore hepatis ab offarctu ſucci craſſi & pituoſi: arcet nauſeam & vomitum, & confortat os ſtoma- *Cordiale.* chi. Aluum nec ſoluit, nec retinet: habent tamen viſcidam quandam & aromaticam adſtrictionem, propter quam tradunt exhilarare cor idque corroborare: eàque propter inter theriacales medicinas connumerantur.

Venerem excitant. Amato teſte, Venerem ſtimulant, & apprimè nutriunt, quibus de cauſis hodiè bellariis inſtantibus & reficientibus ἀναστατικοῖς Græcis dictis commiſcentur, tam ab Hiſpanis quàm ab Italis & Gallis medicis.

Præſtantiſſimi fructuum. Rabbinus Moſes de Aegypto ex omnibus fructibus Fiſticos præſtantiſſimos æſtimat. Non abs *Cur Venerem ſtimulent inquiritur* re miratur Aloiſ. Mundella, cur Trallianus lib. 3. cap. de Dyſenteria ex frigida hepatis intemperie facta ita illa damnet, vt certiſſimè putredini obnoxia, & in bilem conuerti, ideóque ſummè in morbo vitanda, maximè cùm Gal. ea probet ad Iecur refocillandum & tum ipſe tum plerique alii Stomachica dicant. Illud quoque dubio non caret, qua ratione Venerem ſtimulare credantur, cùm modici alimenti perhibeantur à Gal. neque flatum generare conſtet, neque humida eſſe, cuiuſmodi ſolent eſſe ea, quę Venerem prouocant & incendunt. Generant ſiquidem ſemen, quæ vel probè nutriunt, vel tota ſubſtantia familiaria sũt, vel acrimonia aliqua incitant, vel denique flatus generant. At horum neutrum manifeſtè in Piſtaciis deprehenditur, niſi quis fortè velit ſubſtantiæ proprietatem id præſtare, credere, eandemque vti tanquam portitore aromatica illa qualitate, & fortè etiam plus nutrire, quàm vulgò credatur. Nam ſiquidem reſtaurantibus accenſeantur, talia autem optimè nutriant, & quæ optimè nutriunt, ſemen prolificum quoque gignant, certum eſt & hac vi, & inſuper ſuo calore & vegeto, nec nimio tamen, & fortè etiam ſubſtantię ſimilitudine Venerem ciere poſſe. Hæc propter medicinæ conditatos: alioqui in hiſtoria potiùs τὸ ὅτι, quàm τὸ διότι tractandum ſcimus, & ab omni diſputationis ambitu non neceſſario ſibi temperandum eſſe.

Matthiol. quoque à medicis ad conciliandam Venerem, & ad pinguedinem inducendam macie & Maraſmo affectis, commendari tradit. Perperàm facere Pharmacopœos qui odoratam cuticulam nucleis detractam abiiciunt: ineſſe enim huic cuticulæ vim quandam ſenſim conſtringendi, & viſcera corroborandi. Piſtaceorum oleum potum dolores internos ſedare, quibus origo ſit à pituita viſcida & flatibus. Idem prodeſſe contra ſpaſmũ & Paralyſin, & interno vſu facere ad generationem.

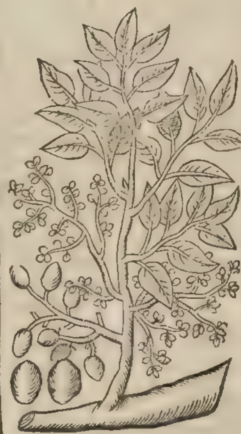
Dalechamp. in 6. lib. Paul. Aegin. cap. 40. Si fortè [inquit] in ſectione venę baſilicæ vulneretur ſubiecta arteria, Albucaſis putaminis Piſtacii fiſſi partem mediam [vt cui vis ſit adſtrictoria] ſuperponi iubet cum plagellis & ligatura, itáque dimittendum in diem inſequẽtem. At nobis profectò non placet Albucaſis medicamentum hoc: non enim tanta adſtrictio cortici, vt multùm præſtare poſſit ea ratione impoſitus: præterea cauitas eius exitum præbere videtur ſanguini arterioſo, non benè comprimendo arteriam, quod Dalech. annotare debuiſſet.

Rauuolff. refert in Halepi finitimis locis Aethiopes verno tẽpore recentes colligere turiones, priuſquam ſe explicent folia, eoſdémque in acetariis præparare, ſicut nos aſparagos. Finiamus Piſtaciorum vires hoc Fieræ Diſtycho.

Igne Nuces ſuperat, renes iuuat, & Iecur humens
Piſtaceum hic ſtomachi Cœna ſenilis amat.

TEREBINTHVS INDICA MAIOR FRVCTV ROTVNDO.

CAP. XIX.



Terebinthũ Indicam cũ Theophraſt. plærique exiſtimarunt eſſe Piſtaciam arborem vt patuit cap. præcedenti. Huius porrò Terebinthi Indicæ nuculę Piſtaciis bonitate nõ cedunt, in quibus præter ſaporem ſalſum, ineſt mediocris quędam ſiccitas. Piſtaciis etiam ſatis ſimiles, ſed breuiores & rotundiores, ex racemis pendent vt illa, vel potiùs vt bacca Terebinthi, pro qua etiam nonnullis habentur, potiſſimùm quia arbores ſuis maximè foliis longiuſculis Terebinthi foliis ſatis ſimiles, quà notà facilè quoque à Piſtacia arbore diſtinguuntur cui folia rotundiora ſpecioràque, vt teſtatur Rauuolff.

Piſtaciæ Indicæ Nicandri præcedenti quidem capite meminimus, adſcriptis eius verbis, quæ fortè

ad hanc haud temerè quis referat, quòd hæc ipsa adeò Nicandri Pistacia Indica videri possit.

De sua verò Terebintho Indica sic scribit Theoph.l.4.c.5. Ferunt & Terebinthum in India haberi, alii similem arborem Terebintho: cui folia & rami & reliqua omnia Terebintho similia, fructus autem diuersus, quippe qui similis sit Amygdalis. Sed & in Bactris Terebinthum esse, ferréque nuces Amygdalarum magnitudine, verùm non magnas, sed aspectu similes, & suauitate Amygdalis etiam præstantiores, & ideò loci illius homines his potiùs vti.

Iam antea monuimus hanc Terebinthi Indicæ descriptionem Theoph. satis bene conuenire Pistaciis antè dictis. Verùm cùm in ipsa quoque India reperiatur arbor correspondens, & quæ nomine quoque conueniat, maluimus hoc loco potiùs recitare quæ Theoph. de ea scribit, quàm c. de Pistaciis.

Peregrinæ hæ Terebinthi nuculæ, authore Rauvvolff. in Itiner. Arab. *Botin*, Persis *Terbanck*, *Botin quibir*.

Idem censet maiores has nuculas esse *Fael* Serap. Auic. & Rhasis, quæ potissimùm in India proueniunt: & Theoph. Indicam Terebinthum. Item parte quarta, vbi figuram proponit, Indica Terebinthus Theophr. Arab. *Botin & Albotin.* Germ. Groß Terebinthen nüßlin. Serap. tract. Mesarugie Albazari & Rhasi authoribus *Phel.* Pistachiorum aliud genus Rauvvolff. Cam. Terebinthus Indica 1. Theoph. Hist. Lugd.

Magni *Champ* Officinæ & loca vicina abundant Terebinthis Indicis. Copiosè proueniunt in Agemia aut Persia, Mesopotamia & Armenia. Rau.

Mes. regiæ ... Serap. *Phel* est mediè in calida & sicca: Albazari & Rhasi confert ventositati hæmorrhoidum.

TEREBINTHVS INDICA FRVCTV PARVO, AD CORCVLVM accedente.



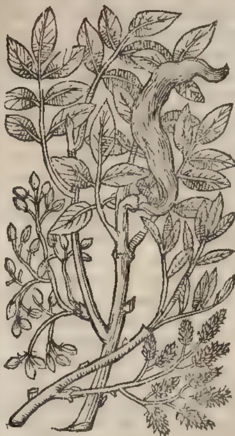
Terebinthi Indicæ alterius nuculæ cum suis putaminibus, magnitudine ferè sunt Pisi, rotunditate accedunt ad Corculum aut Doram, id est Indicum Milium, in cæteris similes præcedenti.

Ibidem vbi & præcedens nascitur Rauvvolf. cui *Bel* Serap. Auic. & Rhasi. *Botin Sougier* Arab. German. kleine Terebinthin nüßlin.

Serap. tract. 2. Eben Amran. Bel est Medicina Indię. Calidum & siccum est in tertio gradu. Confert defluxioni in neruos & articulos, & podagræ, semen prolificum auget Meschar: Prodest etiam ventositati hæmorrhoidum.

TEREBINTHVS.

CAP. XX.



Arbor est Terebinthus, sed quæ Clus. teste, maxima ex parte fruticat, ramis longis, raris, cinereo cortice tectis, nec ea quidem quantùm animaduerterimus, frondis suę per hyemem tenax. Primus ferè est florum verno tempore apparatus, quos è ramulorum tuberculis copiosos in longo racemo producit, meris stamineis fibris purpurascentibus contextos. Hinc se explicant in alam folia, quanquam non semper æquali situ, Laurinis similia, sed magis obtusa, [Pistachiis & eiusdem odoris Clus.] coniugatim vt in Sorbo nascentia, subrubentia, quæ crebris obliquis neruulis percurruntur. Fructus delapsos flores excipiunt, parui, ex rotundo oblongi, rubentes, Carpobalsamo Offic. penè similes, resinoso lentore viscidi, nucleum continentes. Pro Carpobalsamo, ab impostoribus interdum diuendi putamus. Descriptio Flos. Folia. Fructus.

Obseruauimus sæpè in Terebintho copiosum excrementum, vtris instar, vt in Vlmo: in extremis etiam ramulorum cartilagineæ substantiæ cornicula rubentia, quatuor, quinque aut sex digitos longa, aut etiam longiora, quibus apertis lenta saliua in conspectum se dat, quâ inuiscati hærent culices parui, alati. Abundat hæc arbor resinâ. Folliculi Terebinthi Cornicula.

Bellonius annotat etiam *Gallas* ferre, de quibus in viribus. Videntur autem Corniculorum tantùm primordia esse. Gallæ.

Terebinthum Theophr. inter ἀείφυλλα ἄγρια, inter arbores syluestres, quæ semper folia habent, ponit. Eodem authore, alia mascula est, alia fœmina. Mascula non fert fructum; ideò [inquit] marem nominant. Fœminarum autem alia fructum protinùs rubrum fert, magnitudine Lentis, qui coqui nequit. alia viridem [χλωρὸν : alii χλωρὸν legunt vt Plin. qui pallidum vertit) primò editum, postea rubentem, & cum vua maturescentem: postremò nigrum, magnitudine Fabæ, [ἥλικον κύαμον] resinosum. [θυωδέστερον : Dal. legendum censet θυοειδέστερον, id est Thyiæ fructui similiorem: Gaza legit θειωδέστερον, sulphurosum: Plin. vertit odore iucundiorem, quasi legisset ἡδυωδέστερον quam lect. Const. veram putat: sed & vulgata illa bona est, & fortasse hac melior, & inter omnes optima.] Arbor autem est circa Idam & Macedoniam, breuis, fruticosa, contorta. Circa Damascum Syriæ, magna, frequens & pulchra. Montem enim aiunt inibi admodum magnum Terebinthis refertum. Sed in quo nulla alia arbor gignatur. Materies ei lenta, [γλίσχρον] radices validæ & profundæ; & tota arbor incorrupta. Sempervirens. differentiæ. Theoph. illustr.

Flos Oleæ similis, rubens. Folia in vno pediculo plura, figura lauri, vt in Sorbo coniugatim disposita, quodque in summo pediculo, vnum præter cætera: verùm minùs angulosa, quàm Sorbo, & ambitu Laurinis similiora, totáq; pinguia cum ipso fructu. Fert & cauos quosdam folliculos [legitur in quibusdam exempl. κορυώδη Scal. χαρυώδη, id est nucamentum: fortè rectiùs legas cum Dal. χαρυκώδη, qua voce quoque vsus est, ad Vlmorum folliculos designandos] sicut Vlmus, in quibus animalcula quædā veluti culices innascuntur. Nascitur in eis aliquid resinosum & viscidum: Non tamen in iis colligitur resina, sed ex ligno. Neque fructus resinæ copiam fundit, sed manibus tantùm adhæret: & si collectus non lauetur, cohærescit. Cùm verò lauatur, candidus & immaturus supernatat, niger subsidet. Gignitur igitur in Terebintho χύλος δακρυώδης, id est, succus resinosus. Arborem ipsam, quemadmodū & reliquas resiniferas, post germinationes incidendas præcipiunt. Terebinthos utrinque vulnerant, tum in caudice seu trunco, tum in ramis. Sēper verò copiosior & melior, quæ in truncum defluit, quàm quæ in ramos. Inter resinas optimā Terebinthina, etenim spissa, & odore suauissimo ac minimè graui, (εὐωδεστάτη καὶ κουφοτάτη τῇ ὀσμῇ) verùm pauca habetur. Aiunt etiam Terebinthum in Picem vri in Syria. Est enim mons, vt in præcedentibus diximus, magnus ibi, Terebinthis amplissimis totus refertus. Lachryma eius sponte concrescit. Visa est aliquando Terebinthus in Olea. Nigrum admodum & densum est Terebinthi lignum, traduntque circa Syriam nigrius esse Ebeno, Myrrhæ arborem Terebintho similem prodidere, sed scabriorem spinosiorémque. Folium etiam paulò rotundius gustatu proximum Terebintho. Earum quoque veteres præstantiores haberi. Ambas eodem nasci loco, terra nimirum subargillosa & crustosa (ὑπάργιλλον καὶ πλακώδη) & aquas fluentes raras admodum comperiri. Hæc ergo illis repugnant, videlicet ningi & imbribus perlui, & amnibus locum istum exhilarari. Arborem tamen illam Terebintho similem esse, quidam alii tradunt: nec desunt quoque qui omninò Terebinthum esse existiment. Arabes enim, qui thus aduexere, ligna huius arboris Antigono attulisse aiunt, quæ nihil à Terebintho differrent.

Lachryma.

Resina quando extrahenda.

Resinarum optima Terebinthina.

Pix.

Lignum Ebeno nigrius.

Myrrha arbor.

Hactenus Theophrast. reliqua eius de hac arbore placita, suis quæque locis dicentur. Ex eo & Plin. pleraque transcripsisse videtur. Sic enim ait: Syria & Terebinthum habet. Ex his mascula est sine fructu. Fœminarum duo genera. Alteri fructus rubet, (protinus ruber est, nec concoquitur Theophrast.) Lentis magnitudine: alteri pallidus. Cum vite maturescit; nec grandior Faba, odore iucundior tactu resinosus circa Idam Troadis. Sed in Macedonia breuis arbor hæc atque fruticosa: in Damasco Syriæ magna: materies ei admodum lenta ac fidelis ad vetustatem, eximii ac nigri splendoris: Flos racemosus oliuæ modo, sed rubens: folia densa. Fert & folliculos emittentes quædam animalia, ceu culices, lentorémque resinosum, qui & cortice erumpit. In Syria Terebintho detrahunt cortices, ibi quidem & è ramis ac radicibus, cùm resina damnetur ex his partibus. Non desunt, qui Syriacas, Terebinthos nigriores affirment Ebeno: eique spissa firmitas. τέρμινθος γνώριμον δένδρον, arbor nota Dioscor. τέρμινθος Nicandro.

Mas & fœmina.

Terebinthus Macedonia.

Materies nigra.

Folliculi.

Ebenus.

Teremin-thus.

* Folia Terebinthi, sicut & fructus, oleaginosa dicit Hermol. huncque quamdiu maturus non sit, in aqua ferè supernatare: nigrum sidere. Verùm non pigebit, cum Marcello, Theophrasti manibus & nomini hanc gratiam habentes, ex quo cūcta diuersis locis de Terebintho ab eo tradita, præterito eius nomine, Hermol. pro suis in Corollariis commendationibus edidit, hoc loco detegere, eundem surrepta ex Theophr. ex parte corrupta [condigno hercle næuo] reddidisse: quippe qui inter cętera θυωδέστερον sulphurosum verterit: Plinium & Theophrast. more suo simul miscens eandem vocem ex Plin. odore iucundiorem: & Theophrasto sulphurosum dixerit: non animaduertens ab vtroque idem dici, ratus θεῖον, quod Græcis sulphur significat, idē esse, quod θύα, quod θυώδη Græci idem dixerunt: quæcunque scilicet in sacrificiis & aris ad suffitus & vapores incenderētur: videtur autem Gazam Theophrast. interpretem in ea re secutus esse. Sciendum illud est, esse Terebinthum, quam posteriores Grani viridis arborem dixerunt, facto illi nomine ab eo eius genere, quod fructus suos in viridi pallidos fert, quod Theophrast. χλωερὸν dixit quasi herbaceum.

Theophrastum tacitè notare videtur Bellon. quando ait: Quædam arbores veluti Terebinthus numeratæ fuerunt inter semper virentes, eas tamen noluimus ad scribere, cùm experientia cōpererimus aliter rem se habere.

Terebinthi semen, vt idem scribit, vsque adeò exquisitè cæruleum est, vt omnem azureum superet. Vocant etiam omnes autores veteres Arabes Granum viride: est enim coloris inter viride & cœruleum.

Monachis apud Mesuen Terebinthus similis est Lentisco. Hinc Serapioni eiusdem generis Terebinthus & Lentiscus. Terebintho folia maiora. Fructum [addunt] fert duplicem, interdum triplicem. Primus non maturescit. Secundus verò tempore vindemiarum racematim, maior quàm fructus Lentisci, rubens, puniceus, postea subuiridis ad magnitudinem tendens. Vnde est, quod granum viride ab Auic. & aliis pluribus nominatur. Tertius (si fructus dici potest) variis coloribus & formis in modum Vesicarum Vlmi prouenit. Huiusmodi tertii aliqui sunt longi, depressíque, parum curui, cornibus Caprarum simillimi. Vnde Cornu Capræ nomen sibi arbor vendicauit. Alii sunt rotundi, & ex eis magni & parui, vt Mala: alii oblongi, vt Pruna. Ex quibus omnibus alii sunt ex parte colorati, albi videlicet & rubri, alii subcitrini & albi, alii per totum albi, & alii subuirides. Intus verò cuncti, cùm sunt maturi, culicibus seu muscis paruis pleni sunt. Nonnulli etiam ex ipsis intus habent quendam humorem, qualis esse solet in Vesicis Vlmi. Quos fructus, imò pseudofructus, pluries manibus propriis ex Terebinthi arbore collegimus.

Porrò Theophrasti differentias maris & fœminæ, vnquam se obseruasse negat Clusius, tametsi diligenter inquisiuerit: nisi differentiæ sint appellandæ, cùm frutices inter se omnino similes fructum ferunt, alter inanem & rufum, alter interdum ad maturitatem perductum: nonnunquā etiam frutex non adultus, aut nimis vmbroso & iniquo loco proueniens nullum fert.

Folia hyeme decidua sunt, quantùm eidem Clus. obseruare licuit. Vere cùm nouella folia prorsus ferè rubentia extremis ramis germinare incipiunt, nascitur flos muscosus vt Oleæ flos purpurascens vel phœniceus racematim cohærens, qui in fructum transit Lentiscino ferè similem, paulò maiorem & longiorem, initio viridem, cir-

ca vindemias, dum maturuit virescentem.

Terebinthus arbor, inquit Ryff. cuius picturam damus, iuxta Monspessulum nascitur, *Pudis* appellata. Ast non satis mirari possumus quorundam temeritatem [vt ne quid dicamus grauius] de stirpibus historias compilare audentium, qui nihil minùs sunt, quàm Botanici, vt ex eorum scriptis facilè quiuis, & passim deprehendat, vel semestris Herbarius: atque adeò planè incognita sibi prodere non erubescentium, vt eo abierit etiam fingendi licentia, vt falsas pro veris introducere audeant figuras: qualis est Ryffii, nullo modo Terebinthum exprimens, immò, vt existimamus, nullam plantam naturalem. Et tales sunt, qui vulgi manibus triti, exotica, si Diis placet descripsisse putantur.

Anguill. ex Theoph. annotat: Terebinthum aliam magnam, aliam esse paruam.

Lob. & Pena de Terebintho sic tradunt. Coccinæ racemorum bacculæ aut acini rubelli similes & concolores quadantenus Ciceri nomen Terebintho potuerunt fecisse: nam ἐρέβινθος Græcè Cicer est. Huius autem semper virentis & perpetuifoliæ, nullus collis aut deuexus paulò apricior Narbonæ aut Galloprouinciæ non feracissimus, vbi duas folio tenus discernendas meminimus. Frequentior quippe est angustiore Lentisci positu (non Fraxini, vt Senensis:) colore & habitu, folio duplo maiore. Alteri autem folia multò latiora, rotundiora, vicina Lauro & Pistachiæ, adeò vt eminus intuentem fallat. Vuæ vtrique eædem, acinulis, quàm Lentisci, maioribus, coccineis, purpurantibus: demùm ex viridi in cœruleum maturescentibus, non per initia, (vt putauit radiatus Apollo) flore Lentisci aut Sumachi racemosi, folliculi cartilaginei, teretes, aut comici, angulosi, vel sphærici: vnde culices è fuliginoso excremento euolant, succo saliuari ad Balsama laudato effluente. Vbi lætiores, & adultiores sunt, arboream proceritatem affectant: & ferro vulnusculis factis, in Valena Sylua Monspeliensium, sæpiùs nobis non paucam Terebinthinam exstillarunt lucidam.

Cæterùm si reprehendatur Apollo, cur non potiùs Theophrastus ex quo transscripsit? Hoc sanè arguit, Pen. & Lob. non consuluisse Theophrastum, aut eius verborum non recordatos. Quamuis Matth. supra vulgus neutiquam fuerit in cognitione stirpium versatus, vt ex diuersis eius commentariis, potissimùm prioribus, vel leuiter peritis apertum est, veritati tamen studentes, hoc loco à vero neutiquam deflexisse, vt Pen. & Lob. sibi persuadent, statuimus. Positus Lentisci, Terebinthi similis, addamus & Fraxini, quatenus positus: vt ne quis nodum quærat in scirpo. Coniugata folia vbique magna ex parte, eadémque situ & ordine, si impar supremum existimas (in Lentisco, cui plerumque deest) disposita, vt patebit dictarum arborum ramos diligenter conferenti. Notandum verò, eos Terebinthum perpetuifoliam facere: num rectè, ipsi viderint. Cæsalp. profectò in Italia deciduis esse foliis testatur, quamuis Theoph. inter perpetuò virentes recenseat.

Cæterùm Diosc. [vt annotat Lob.] dicit: Adulteratur Carpobalsamum semine Hyperico simili, quod è Petra oppido defertur: sed minimè ita legendum videtur, quamuis & Plin. ita habeat, sed petræa Terebintho. Terebinthi resinam ex Arabia Petræa deferri asseuerauit Dioscor. Apparet Carpobalsamum Terebinthi fructu adulterari posse, quemadmodum euenit hodie. Sed in hoc solùm differunt, quòd Terebinthi fructus immaturus inanis sit, minúsque rotundus, & vtraque parte magis acutus.

Synon. linguar.

Τέρμινθος Theoph. Diosc. Polluci & Græcis: Apud Theoph. etiam τερέβινθος. Et Pollux, εἴρηται ἀπὸ τοῦ Τερμίνθου ὁ καρπὸς ὑπ' ἐνίων καὶ τερέβινθος: eius resina ῥητίνη τερμινθίνη. Plin. & Latinis atque Herbariis vulgò Terebinthus. Et resina, Terebinthina. Monachi apud Mes. etiam Terminthum, & ab ea Terminthinam resinam dicunt. Arab. *Helcalimbat*, *Albotin*, siue *Botin*, vel *Boton*, aut *Baton* à Rhasi *Haelchalmibit* scribitur. Gluten *Alimbath*, siue *Alimbac*, siue *Alimbach*, seu *Olimbath*, seu *Albotin*, *Albothin*, idem quod Terebinthina. Nonnullis Hebræis *Batnen*. Gen. 41. nominatur: Resina iisdem *Zari* Ieremiæ 51. Gen. 43. teste Lonic. Germ. Terbenthinbaum. Gal. *Terebinthe*. Ital. *Terebintho*. In *Abruzzo* comitatu de Roca Scaligna vocatur *Triuente*. Romæ Cornucapra: In Patauina ditione Lentisco, teste Anguill. Cornucapram Italis dici propter folliculos cornu similes, annotat Camer. Hisp. Castil. *Cornicabra*: Catal. *Lo abre del pi*. Belg. Terpentijn oft termenthijnboom.

Cornucapra

Lob. duas icones habet, vnam, titulo, Terebinthus cum flore: alteram, Terebinthus maior. Totidem & Tabern. 1. Terebinthus. 2. Terebinthus latifolia.

Locus.

Resina Terebinthi ex Arabia Petræa conuehitur. Prouenit tamen etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Africa & Cycladibus insulis, authore Diosc. Plinio verò montes amat Terebinthus. Theoph. tanquam rem miraculo proximam narrat, Terebinthum visam in Olea, & Polypodium vocitatum in quibusdam arboribus. Nobis verò non videtur mirabile granum Terebinthi in aliquam cauam Oleam incidisse, & ibi germinasse etiámq; excreuisse, vti sæpiùs vidimus in Quercubus Salicibus & eiusmodi, alias prouenisse arbores. Mirabiliùs est in præaltis muris, vt castrorum vetustissimorum fastigiis, summis montium ac præruptis iugis atque saxis nasci arbores, quales non rarò conspiciuntur. Quasi verò non eò delata fuerint olim semina, vel per ventum, vel ab auibus, vel ab animalibus etiam quadrupedibus, vt sunt Mures, Sciuri, &c.

Olea in Terebintho.

Cæterùm lubenter prouenit locis siccis, lapidosis & Soli expositis, vt testatur Matth. qui primam se vidisse gloriatur in colle vulgò cognomine *Castel Trento*, non procul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theoph. historia haudquaquam dissimilem: ipsámque deinde reperisse in aliis compluribus Hetruriæ locis, videlicet in collapsis Romanorum ædificiis ac ruderibus: sed frequentem admodum in Iapidiæ collibus, propè Pucinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergesto. Et Bellon. In Creta [inquit] proueniunt. Inter Siderocapsam & vrbem de la Caualle, olim nominatam Bucephalam, sunt monticuli, in quibus Terebinthi non crescunt in magnas arbores, vt fit in Insula Corfu. Sed cùm regio rupibus aspera sit, non altiores Corylis proueniunt. Gignuntur & in montibus circa Hierosolymam, circa Libanum: in Cilicia & Syria. Inuenisse se scribit rusticum Arabem ducentem Camelum oneratum seminibus Terebinthi: proximos enim montes refertos esse eiusmodi arboribus, ex quibus Gummi colligunt, quod vendendum ferunt Damascum, quod autem in Cairo venditur: adferri ex regione Turcis dicta Asamia, Latini vocarunt Chaldeam, cuius caput Babylon. Turcæ comprehendunt sub Asamia Mesopotamiam & Assyriam. Constantinopoli in Officinis

Gummi

vendunt omnes ſemen viride Terebinthi, & eius reſinam, quæ dura eſt.

Veram Terebinthum, ſi Thurniſio credamus, hodie etiamnum alit Aegyptus & Tmolus Lydiæ. perhibetur & in monte Horeb Libanique ſyluoſis iugis creſcere. In agro Romano circa Virgo-uarum Caſtellum Vrſinorum ſunt Terebinthi altiſſimæ & craſſiſſimæ, ſicuti etiam in Sclauonia ſupra Zaratinum in inſula Sala. Sed qui naſcuntur in Tuſcana & Lombardia & in Abruſſo, parui ſunt, atque contorti, Anguil. Venetiis in Franciſcano cœnobio reperitur, & in montibus, prope Veronam & prope Tridentum iuxta Epiſcopi arcem. In Germania nuſquam vel ſponte naſcitur, vel in vllo [quod Cordus & Geſnerus quidem ſe ſcire aiunt] horto reperitur. Sponte quoque, teſte Cluſ. prouenit plurimis Hiſp. & Luſitaniæ locis, quemadmodum & Galliæ Narbonenſis, vbi interdum in arboris formam aſſurgit, ſed maxima ex parte ſolummodò fruticat. Nuſquam, quod ille ſciat, commemoratis locis reſinam & Terebinthinam elici. Circa Monſpelium in ſyluis Aegremont & Valeua ſponte naſcentem ſæpiſſimè vidimus, & flores folliculos, fructus atque cornicula legimus. Sata in horto Montb. etiamnum durat, ſed parua, & ſingulis annis folia decidunt. Diligenter hyeme cuſtodienda à frigore hyemis.

Tempus. Floret Monſpelii menſe Aprili: Septembri cum fructibus legimus, ſicut & folliculos atque cornicula. Theophraſto ineunte Vere germinat Terebinthus: circa Tritici meſſem, aut paulò ſeriùs ſemen reddit, eademque ferè & Plin. tradit. Montbelgardi prouenit nobis etiam ex ſemine Terebinthi. Contraria videtur ſcribere Hipp. de vſu fructûs Terebinthi. Nunc enim ſi fluor muliebris copioſior ſit, Terebinthi (τερμίνθου) fructum tritũ ex vino & aqua propinat. Nunc ſi menſes non eant eodem modo ieiunæ bibendum dat, & calida lauat.

Vires & vſus. Terebinthi folia, fructus & cortex (tradente Dioſcor.) qua pollent aſtringendi vi ad eadem ad quæ etiam Lentiſcus conueniunt, ſimili parata modo ſumptaque. Eius fructus eſculentus eſt, ac ſtomacho noxius: vrinam verò ciet & excalefacit. Eſt & ad excitandam Venerem aptiſſimus: ex vino verò potus contra phalangiorum morſus prodeſt. Et Gal. Terebinthi (inquit) tum cortex tum fructus aſtrictorium quiddam obtinent. Sed & ſecundo ordine excalfaciunt. Itaque quod etiam deſiccet manifeſtum eſt: recentes quidem etiãnum humidique modicè: ſicci verò ordine ſecundo. Cæterùm aridus propinquus eſt etiam tertio ordini deſiccantium. Eſt enim adeò calidus, vt mandentibus protinus eius caliditas percipiatur. Itaque etiam Vrinam prouocat, lienibus prodeſt. Plin. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum ſtomachum firmat. Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra difficultatem vrinæ. Ventrem leuiter emollit: Venerem excitat. Celebratur & Thericles nomine, calyces ex Terebintho ſolitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc ſola vngi vult, melióque oleo fit. Color mirè adulteratur Iuglande ac Piro ſylueſtri tinctis, atque in medicamine decoctis. Eiuſmodi calyces ex Terebintho à Thericle factos à figlinis diſcernere facilè non erat. Quidam Θηρίκλεια dicta volunt Terebinthi ligna, quòd in iis feræ inſculperentur: Rhodig. Figulum Corinthium Thericlum fuiſſe, non autem vſum torno ſcribit Athen. Idem tamen ex Apollodoro Geloo citat [illegible]: Dalech. quod ante Plin. & alios Theophraſt. prodidit his verbis. Nigrum admodum ac denſum eſt Terebinthi lignum: Tradúntque circa Syriam nigrius eſſe Ebeno: ex hoc quoque capulos pugionum, fieri & pocula Thericlea tornari, quæ à fictilibus ſecerni non poſſint: Verùm cor tantùm accipi, & oportere lignum perungi, ſic fieri & melius [κάλλιον] & nigrius. Hæc Theophraſt. qui tamen poſteà alio loco, vbi recenſet vſum diuerſarum arborum, tum ad ædificia, tum ad vtenſilia diuerſa, addit: Terebinthus non niſi fructu reſináque vtilis, quod profectò prædictis contrarium videtur, niſi inueniamus aliquam Theophr. excuſandi rationem. An igitur ibi de Terebintho arbore, hic de fruticante tantùm locutus? Sed leuis excuſatio hæc: & textus ipſe Grecus per ſe ſat euidens. Exiſtimandum, Theophraſtum fuiſſe hominem, & tam ab aliis falli potuiſſe, quàm fallere alios. Mirum tamen Scaligerum, virum ſupra Simonidem memorem, in ſuis annotationibus huius contradictionis ne verbulo quidem meminiſſe, quam tamen de Phylica eo ipſo loco circa eandem rem detexit. Impoſtores pro Ebeno phalas ad pedeſtres lanceas venditant è Terebintho. Scal. Bellonius teſtatur, veterum morem in comedendis ſeminib⁹ Terebinthi nũc adhuc durare in Cilicia & Syria, ſibíq; aliquãdo ruſticũ Arabem occurriſſe (vt iam ſupra quoque monuimus) ducentẽ Camelum Terebinthi ſeminibus onuſtum. Teſtati ſunt autores fide digni, ante duo millia annorum hominibus eſum ſeminum Terebinthi in vſu fuiſſe, ac Perſas iis victitaſſe antè vſum panis. Ruſticæ Thraciæ & Macedoniæ ſcientes magnũ eſſe vſum Gallarum Terebinthorum, qui per colles creſcunt & abundant, [vt idem Bellon. ſcribit] lucri quod inde ſperant occaſionem non prætermittunt. Nam circa Iunii finem parua poma ſub foliis colligunt, aut ad rami radicem, ferentis ſemina ad formam racemi, vbi inueniunt paruam Gallam vacuam & inanem, magnitudinis Auellanæ, quæ ſi creſcere ſineretur, longa euaderet ad formam parui cornu: ſed adhuc paruam colligunt, ac carè vendunt, ad tingenda ſerica ſubtilia diuerſis coloribus in vrbe Burſæ: vbi in communi vſu eſt ſimplex hoc veteribus incognitum. Quotannis conſumunt pluſquam ſex millia librarum.

Et alibi. Species ſunt Gallæ, magnitudine paruarum Gallarum, Romanarum, intus cauæ, prouenientes ex excreſcentiis foliorum Terebinthorum Maſculorum, colliguntur vere, quo tempore niſi colligerentur in longitudinem ſemipedalem excreſcerent ad formam cornu.

DE RESINA TEREBINTHINA, EIVSQVE VIRIBVS.

NOn inconueniens duximus de Reſina Terebinthi quam Terebinthinam hodiè paſſim vocant, ſpecialiùs differere. Nomina, Locus, modúſque eliciendi è planta ſua ſuperiùs declarata.

Legitur tamen nonnunquam minùs rectè, & quaſi barbarè per varios libros Ferbentina, ſeu Ferebintina, vel Trebintina, Trementina aut Fermentina, vt annotant Monachi apud Meſuen. Gluten Alimbath, alimbar, alinbath: vt ferè omnes iuniores declarant, idem ſignificat quod Terebinthina. Eſt verò Terebinthina vocata, vt deſcribit Cordus Terebinthi arboris reſina, colore candida, ſubflaua, vitrea, aut candida, cœruleum colorem affectans, interdum pellucida, quæ friata, primùm in plurimas micas teritur, mox lente-

ſcit

scit & glutinosa fit, odorem habet acrem, suauem, aliquantulùm grauem, & Lariceæ resinæ non dissimilem, præsertim manibus tractata, & prunis imposita. Gustu modico amarescit, & inter dentes lentescit, iis dum masticatur adhærens. Destillat hæc primùm liquida, deinde paulatim arescit. Eandem hactenus sacrificuli vnà cum Thure accensam, in templis adoleuerunt, ob id incensum appellantes: quo factum est, vt hodie adhuc cum Thure ex Syria & Aegypto allata, pro Thuris quadam specie vendatur ab imperitis & impostoribus mercatoribus, qui differentiam inter vtrumque facturi, hanc, Incensum siue Thus appellant: (sed magno errore) Thus autem verum, Olibanum, non intelligentes hæc duo vocabula, alterum Græcum, alterum Latinum, eiusdem rei nomen esse. Porrò ex præmissa descriptione facilè patet, eam quæ hodie vulgò Officinis Terebinthinæ nomine habetur, genuinam Terebinthinam non esse, quippe quæ tenax, liquida, interim lenta, flauescat, & odore sit graui, Abietino vel Lariceo, de qua re specialiùs suo loco.

Præfertur autem à Dioscoride magis pellucida, candida, vitreo colore, & in cœruleum vergente, odorata ac Terebinthum olens.

Resinas porrò omnes eodem authore, antecedit Terebinthina: proxima huic Lentiscina: deinde Pinea [πιτύινη] & Abiegna. Post has numeratur ea quam ferunt Piceæ [πευκίνη] & Strobilina.

Vis autem resinæ cuiusuis molliendi, calefaciendi, discutiendi, dissipandive & expurgandi. Tussi ac tabi conueniunt in eclegmate, per se aut ex melle, quæque ex pectore educi oportet expurgant. Vrinam quoque mouent, cruda concoquunt & ventrem emolliunt: ad agglutinandos palpebrarum pilos conferunt: itémque ad lepras cum æruginę, sutorio atramento ac nitro. Ad aures denique sanie manantes cum melle & oleo, nec non ad genitalium pruritum sunt vtiles. Emplastris quoq; malagmatis & acopis admiscentur: quin & per se illitæ aut impositæ laterum doloribus auxilio sunt. *hæc Diosc.* Ex cuius verbis patet eum resinam Terebinthinam omnium optimam, Strobilinam verò infimam statuere. Cui quasi è diametro contrariari videtur Galen. Is enim 3. de comp. med. κατὰ γένη. principem calore facit Strobilinam, proximam huic Abiegnam, postremam Terebinthinam esse scribit. Scilicet de bonitate resinarum absolutè locutus est Diosc. Galenus verò de earum qualitate, seu caliditate agit: in aqua primas haud dubiè obtinet Strobilina, veluti & eo ipso loco disertè admonuit Gal. ne à Dioscor. dissentire videretur.

In eandem porrò sententiam 8. simpl. Terebinthinam & huic viribus proximam Lentiscinam, ob eam quam præ cæteris maiorem habent partium tenuitatem, magis digerere, magisque attrahere prodidit. Sed ipsummet dicentem audiamus. Inter resinas (inquit) primas meruit omnium Lentiscina: inter alias præfertur Terebinthina, manifestam quidem non tamen similiter atque mastiche adstrictionem possidens. Cæterùm adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam quàm mastiche digerit. Ob eam qualitatem inest & abstersio, tanta quidem, vt & psoras sanet. Quinetiam quæ in profundo resident, cæteris resinis magis attrahit, nimirum, cùm illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen Picea, & hac etiam magis Strobilina, acriores quidem ea sunt, sed non magis tamen digerunt neque attrahunt. Mediæ inter has sunt Pinea & Abietina: acriores quidem quàm Terebinthina, minùs tamen quàm aut Picea, aut Strobilina. Habet porrò etiam emolliens quiddam Terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo Lentiscina, sicut & Cyparissina acrimoniæ. Quo loco rursus patet Lentiscinam à Gal. reliquis omnibus præferri, sicut à Dioscor. Terebinthina. Sed ad diuersa respexit vterque, vt patebit Galeni integrum illum locum legenti. Non enim hic omnes controuersias specialiùs declarari consultum.

Persequamur vires ex Gal. Terebinthina resina, cùm detergendi discutiendiq; facultatem habeat, etiam affectus tales quod concoquat, quidpiam obtinet. In lib. de sanitate tuenda, vbi docet, quibus senes vti debeant ad aluum ciendam, eam nucis Ponticæ magnitudine, aliquando duarum triúmve sumi præcipit. Quippe non modò aluum soluere citra noxam posse, sed & viscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonémque abstergere. Idem & Paulus confirmat, & ventri vel oliuæ magnitudine deglutitam apprimè conferre testatur. Andromachus Terebinthinam in sua Theriaca addit, & quidem Libycam: de quo miratur Galenus, cur hanc potiùs Chiæ præferat: hanc enim penè omnes meliorem iudicare, quanquam & Libycam laudandam censeat, si bona sit, sed proculdubio bonam semper non esse, quemadmodum quæ è Chio venit. Nasci quoque & in Ponto, & in aliis aliquot locis optimam. Verùm Chiam reliquas & odore & sapore vincere.

Sic Plin. in Oriente optimam tenuissimámque Terebinthos fundere Terebinthinam, odoratissimámque tradit.

Porrò non diu est, inquit Matth. quod Venetias defertur ex Cypro. Antea coctam afferebant, vel quòd esset aduectu aptior, vel quòd impostoribus, ad adulterationem aditus hoc modo facilior fieret. Verùm liquida, vt per se ex arbore manat, iam frequens facta est. Cæterùm quia Terebinthina iamdiu in Italiam non aduehebatur, Larigna non modò Terebinthinæ locum sibi vendicauerat, sed etiam cognomentum: Larignam enim falsò Terebinthinam Officinæ vocant, quanquam in hoc magnum errorem haud committi Amatus existimet, quum vtraque easdem ferè vires ac facultates obtineat, vt testatur Gal. cui postea & Paul. & Aet. subscripserunt. Satiùs tamen esset vera vti Terebinthina. At dum ea caremus, illa eius vice vti possumus. At Monachi, satiùs esse ducunt, in defectu veræ Terebinthinæ vti Mastiche, quippe quam ipse Diosc. in omnibus Terebinthinæ correspondere tradit. Ideóque tutiùs quoque esse in eius carentia ponere Masticem, quàm aliud. Sibi autem certè cognitum esse, eam, qua hodie sub Terebinthinæ nomine vtimur, ex Laricis arbore excipi, tamen Aetii authoritate, ad omnia quæ Terebinthina valet.

Auic. in cap. de Terebinthina nihil dicit: sed mittit lectorem ad cap. de grano viridi. Verumtamen Bellunensis in capite illo pro Terebinthina, rescripsit *alchalambat*.

Inuenitur etiam apud filium Serap. *Helcalimbat*, quod idem est, quod *Alchalimbat*, id est, gluten *alimbat*. *Halc.* enim, siue *Holc* Arabicè, gluten interpretatur Latinè.

Quæ pro resina Terebinthina venditur, ex Syluii testimonio, aut Laricea est, aut Abietina. Terebinthinam veram è Cypro allatam, Venetiis, ad eum misit, Io. Bapt. Opizo Medicus, nostræ Laricinæ & Abietinæ affinem, sed infinitis

Margin notes: *Digerit.* *Emollit* *Purgans* *Viscera purgat* *Andromachi sent. Chia* *Libyca. Delectus & locus.* *Larigna* *Mastiche*

Laricea. *Abietina.*

partibus præstantiorem. Terebinthinæ proxima est Laricea. Larici bonitate & tota natura est affinis Abietina, quæ hodie propè sola pro Terebinthina ab omnibus officinis supponitur, magno errore, cùm sit multò inferior Terebinthina.

Quod si Gal. non modò Terebinthinam exigebat, sed Chiam tanquam omnium præstantissimam requirebat, quà, non dico, ignominiâ, sed pœna mulctandi sunt illi, qui, scientes, Abietinam pro Terebinthina vendunt, vsurpántque non sine Medicorum id permittentium infamia & culpa.

Syluio adstipulatur Apollo de adulterio, sed de virium diuersitate neutiquam. Sic enim infit. Terebinthina, multis iam præteritis lustris Medicos omnes latuit, nec dudum Venetias ferri cœpit cocta, & in massas velut placentas congesta, fortè quòd ita commodiùs vehitur, aut sic faciliùs adulteria admittit. Nec deest liquidæ copia, qualis ex Terebintho manat. Huius loco ætas nostra resinam Larignam vsurpauerat, ei Terebinthinæ locum, & cognomentum falsò vendicans: nec graui admodum errore, quum ex Galen. lib. 4. de comp. med. per gen. cap. vlt. omnibus his Pharmacis, quæ Chironiis conuenire palàm est, Larix resina, loco Terebinthinæ, nullo errore misceatur, sibi inuicem affini similitudine 1. de comp. med. per gen. c. 15. atque Lentiscine Terebinthinæ respondeat, ex Diosc. altera alterius defectui satisfacere poterit, quanquam Terebinthina passim vendita, flaui coloris, & mellis Attici, ex Larice resina sit *Hactenus Apollo*, qui inter cætera Terebinthinam leuissimam dicit, sed qua vel ratione, vel quo authore, nusquam apparet. Ex Theoph. id desumpsisse videtur, sed malè intellecto, qui inquit, quod sit εὐωδεστάτη καὶ κουφοτάτη τῇ ὀσμῇ, id est, odoris suauissimi & leuissimi, siue qui leuissimè feratur, quíque grauis odore non sit: quod bonus ille Apollo ad pondus retulit.

Non improbat Apollo vsum Laricæ. *Apollo mt.*

Quoad veram Terebinthinam, de qua hîc agimus, Valer. Dourez annotauit se collegisse ex ipsamet arbore facto sacrificatu. Eiusmodi rara est admodum, vidimus tamen in cucurbitis quæ ex Creta Venetias delatæ dicebantur, qua etiam vsi sumus Lugduni & Geneuæ ad Theriacen quam pręparabat Valer. Dourez me Bauh. præside & intendente. Pulchra erat, lucida, ac multò densior resina illa liquida, quæ ex Abiete colligitur. Veram Terebinthinam Dod. calidam facit ad secundum gradum, non tamen vsque adeò siccam.

Temperamentum. *Dosis.*

Porrò vt & de Recentiorum viribus vtendíq; modo aliquid addamus, dosis eius ferè hodie à drach. j. ad drach. 4. quinque etiam exhibemus, vel in bolo cum puluere Glycyrrhizæ, vel cum drachm. j. pulueris Rhabar. vt Syluius qui drach. iij. raró excedebat, vel potu dabat ex decocto Cicerum, vel eius loco aquæ illius aut Olei destillando separati vnciam dimidiam cum vino albo propinabat nephriticis: purgatis priùs venis primis & ventre reliquo

Vtendi modo.

Purgat thoracem ab omni immunditie: Item iecur, splenem, renes & Vesicam. Confert veteri tussi, spirandi difficultati, sputo sanguinis purulento, vertiginosis, calculosis, & peculiariter etiam ischiadicis, Podagricis, Chiragricis: aperit, mundat, calfacit & roborat neruos. Vnde Cermison *sanctißimam appellauit medicinam.* Quidam eius potum vtilem prædicant in affectibus vteri cum decocto artemisiæ, & infusione Chamæmeli. Mulieres Persæ vtuntur ad masticandum gummi Terebinthinæ, quod prodest ita masticari, vt dentibus non adhæreat, nec in ore consumatur, teste Bellon. Lob. in libello de Balsamo scribit, Liquoris Balsami loco nullum pręstantius esse Opobalsamum, veri Terebinthi latice.

Sanctißima medicina. *Gummi Tereb.*

Bal... succ...

Verno namque tempore ramulorum pullulantia tenella Terebinthi effracta flagella ipsoque etiam Narbonensi, Nitiobrigum siue Linguagotico aut Monspeliensi agro, instar Ficulneæ arboris, lac stillant, quod conchis exceptum & adseruatum in limpidissimum, tenacem, resinosum laticem abit, qui dum recens est, id est, in musto, vt Plin. verbis vtar, in laneam vestem fusus, neque maculam faciens, neque si eluatur vestigium aut notam relinquens: senescens tempore crassescit: nec abluitur nisi oui vitello addito. Qui Garyophyllorum, Nucis Myristicæ aut Cinnamomi oleum huic liquori præferunt, suauitati & sapori plùs quàm optatis facultatibus deferunt. Sic Clemens Clementinus, Terebinthinam destillatam proximam esse Oleo Balsami prodidit, vel parum calidiorem & conferre omnibus ægritudinibus frigidis, & maximè neruorum. Immò ipse Dioscor. Terebinthino oleo Balsamum adulterari dixit.

Liq... Ter... *Oleu... reb.*

Quod verò frigefacere vertunt τὸ ψύχειν interpretes Dioscor. ostendunt quàm parùm ad rem ipsam attendant, cùm manifestè calfaciat oleum Terebinthinum, tantùm abest vt refrigeret. Meliùs Sarrac. iuxta alterũ τοῦ ψύχειν significatum siccare conuertit: quandoquidem & fructus Terebinthi è quo illud exprimitur (nam eodem modo, quę Lentiscimum & Laurinum ex fructu parari docet Dioscor.) euidenter exiccare proditum est à Gal. 8. simpl. cap. de Terebintho. Quod si quis ὁμωνυμίας vitandæ gratia ψύχει legere maluerit apud Dioscor. pro ψύχει, possit. Hoc autem oleum hodie apud nos, vt & in Italia, neque paratur neque habetur, quod & Matthiol. testatur. Hoc tamen, vt Mesues tradit, vulnera consolidat: medetur item conuulsis, Opisthotonicis, neruorúmque duritiis, & creberrimè Cataplasmatis admiscetur.

Diosc... Diosc... terpr... repr... *Dioj... men...*

Aliud est Oleum quod arte destillatoria ex ipsamet Terebinthina in retortam posita destillatur in arena, vel per se, vel cum aqua simplici, vel rosarum, aut etiam vino, vel hoc cum illa admixto: quale ego Cherl. haud ante multos annos sæpiùs Lutetiæ paraui pro Generosis ac Nobilissimis coniugibus D. de Sancy Cõsil. Regii à latere, & D. de Fabry Thesaurarii & Consi. Regii, quarum prior illa miserè interdum Nephritide conflictabatur, & ex hoc oleo singulare solatium sentiebat. Terebinthinam probè lotam sacco lineo immittebam, huncque in retortam vino albo & aq. ros. semiplenam. Sic arenæ imposita adhibito excipulo, primò aqua limpidissima exibat, qua finita, oleum splendore sine dubio margaritas referens exibat, prędictæ aquæ innatans. Dixisses perlas dissolutas. Magna opus cautione, in regimine ignis, quippe si vel pauxillum incandescat supra modum, ἐμπύρευμα sentiet oleum. Vbi sufficiens album exstillasse putaui, mutaui excipulum: non enim expectandum, donec flauescat. Tum & flauum secutum, & tandem rutilum. Primi, quod à sua aqua separatur, vsus est intra corpus, ad omnia supra scripta longè præstantissimus. Secundi & tertii quæ igneam propemodum naturam habent & topica, præsertim fridos partium morbos, & summam extersionem. Quod remanet in retorta [quodque tamen non expectandum] Colophonia vulgò habetur,

Oleu... latu... Tere...

ſiabetur, quæ, quò plus olei extraxeris, eò nigrior fuerit: adde, quòd ea indurata, retortam frangi neceſſe ſit. Modum hunc, & alia deſtillatoriæ artis nobiliſſima opera me docuit magnus ille vtriuſque Medicinæ Coryphæus Ioſ. Quercetanus, Conſ.& Med. Regius, cui per aliquot annos, ceu alter adfui Achates.

Varios modos parandi olei Terebinthinæ habes in Euonymo, eorúmque vſum: Item apud Ryffium, Cordum, Cronemburgium & alios. Videnda quædam etiam lib. 9. titulo de Pini reſina.

[Vin]um Terebinthinũ. Dioſcor. etiam vinum Terebinthinum parat è bacciferis eius ramis tuſis, decem minarum pondo, in tribus muſti congiis ferrefactis, donec duo ſuperſint, aut certè dimidium: id vinum colatum ad vſus reconditur. Adſtringit, ſtomacho accommodatur, & defluxionibus inteſtinorum, veſicæ & ſtomachi, & ſanguinis profluuio. Vlcera omnia fluxionibus obnoxia, fotu ad cicatricem perducit: fluxiones vuluæ ac ſedis inſeſſione cohibet. *[V]ires.*

LENTISCVS.

CAP. XXI.



[De]ſcriptio MVltis fruticat Lentiſcus ſtolonibus, mediocriter craſſis, flexilibus ramis brachiatis, cinereo cortice obductis. Interdum in iuſtæ magnitudinis arborem excreſcit, vt obſeruauit Cluſ. folia minora, quàm Piſtaciorum vel Terebinthi, Glycyrrhizæ foliis paria, ſed Buxeorum ſoliditate, ex viridi nonnihil rubentia, coniugatim, ſine vllo impari, ad coſtã canaliculatam rubeſcentem connexa, in ſpinulam plerumque deſinentia, inque eandem ferè partem vergentia, iucundi cum quadam grauitate odoris, ſapore acidiuſculo & adſtringente. Iis interdum folliculi (vel veſiculæ quędam) adnaſcuntur culicibus exiguis referti, haud ſecus ac in Terebinthinis vel Vlmeis. *[Fol]liculi* Ad alæ imum exoriuntur floſculi, veluti racemuli, rubentes, vel colore ex herbaceo palleſcentes, nonnihil purpuraſcentes, qui in fructus abeunt, dimidio ferè Piſis minores, in ſtylum minutum deſinentes, rotundi, rubentes, & per maturitatem nigricantes, acidæ, nucleum continent paruulum, durum, nigrum, albam medullam continentem. Fructum Cæſalp. oleaginoſum dicit, medullam viridem. *[Flo]res* *[Fr]uctus.*

Lentiſcus ſiue σχῖνος ea arbor fuit, ſub qua Iudæorum accuſantium alter ſe Suſannam adulterantem inueniſſe Danieli falsò teſtificatus eſt.

[Sc]hinus Σχῖνος Hipp. de morb. mulier. qui & alibi eiuſdem operis σχίνυ φύλλα pro Lentiſco. Poſtea ſcribit ad ſtrangulatum vteri naribus illinito σχῖνον λεπτὼ ἣν δάκνηται. Cornarius ſic interpretatur Schinum tenuem, Scillæ ſpeciem, quæ mordeat.

Theoph. σχῖνος eadem eſt, quæ Lentiſcus, quando ait: alii Thuris arborem ſimilem eſſe dicunt σχίνῳ (Lentiſco Gaza) & fructum quoque τοῖς σχοίνοις. (Lentiſci Gaz.) Folium ſubrutilum, ὑπέρυθρον. At in libris de cauſ. aliam plantam denotat, ſcribens: ὅσα δὲ ἐν Σχοίνῳ φυτεύουσι ἢ Σκίλλῃ, πάντα τῆς ἀβλαστίας ἕνεκα καὶ εὐτροφίαν φυτεύουσι. ἔχει γάρ τινα ἀμφω θερμότητα καὶ ὑγρότητα, καὶ γίνεται καθ' ὑπὲρ ἐμφυτεία τις. Gaza: meliora euadunt, & quæ Lentiſco aut Scillæ inſerta terræ mandantur.

Et alibi eiuſdem operis: omnia quæ Lentiſco (σχίνῳ) inſerta terræ mandantur (φυτευόμενα.) minùs vermiculationem ſentiunt, odoris feruoriſque cauſa. Quibus poſterioribus locis quid ſibi velit Theoph. non intelligimus, aut quænam poſſint plantari in Lentiſco, vel terræ mandari, vt vertit Gaza. Si non faceret mentionem odoris: per σχῖνον intelligeremus Scillam, quam & ipſummet intelligere veriſimile eſt, vt patebit conferenti proximè antè hunc citatum locum.

Manet tamen difficultas de odore. Ecquis enim odor acquiri poſſit ex Scilla. Si acquirat, nullum ſanè gratum acquiret. Habet autem Lentiſcus per ſe ipſa ſatis gratum odorem. *Lentiſcus*

Σχῖνος Dioſc. Gal. Arato, Conſt. in Geop. & aliis plerìſque Græcis. Lentiſcus Cic. Plinio, qui ei baccas tribuit, & reſinam quæ ex ea fluit Maſtichen, & Lentiſci glebas vocat. Plutarch. gloriatur ſe vidiſſe è Lentiſco pullulantem Oleam. *E Lentiſco Olea*

Porrò Lentiſcus, ſi Hermol. credimus Reſinam vbique ſudat. Maſtichen verò dictam in Chio tantùm inſula ferre ait, Lentiſci fructum Hippoc. de morb. mul. Schinida (σχινίδας) nominauit, etiamſi Librariorum culpa, non Schinides, ſed Echinides (ἐχινίδας) legantur, ſicut & Cechides pro Cedrides. *Schinis Hipp. corr.*

Plinius Lentiſcum Italicam dicendo videtur præter Chiam alia quoque genera nouiſſe. Fructus initio rubet, poſt nigreſcit, qui & in racemis Sambuci ſpecie dependet, folio Piſtacii ſed minore, per extremitatem rubente, in ſummo ſiliquæ Piſorum, ſed corniculi modo intortæ, in quibus reſina odoris iucundi continetur. *Folia. Lentiſcus Italica* *Siliqua* *Reſina*

Romæ demonſtratur in ruderibus monumentiſque Lentiſcus folliculis inanibus & deformibus, iis confractis culices euolant frequentes. *Culices*

Marcello authore, notior quàm nunc ſit, quondam Lentiſcus fuit: & ſi, teſtante id Plinio, Ciceroni credendum eſt, ruſticæ plebi neceſſaria: quæ cœli & in eo ſyderum imperita, arandi ſuorum operum auſpicia ex propinqua arbore certiùs cognoſcere poſſet, vt ſpecialiùs dicetur in tempore.

Lentiſcum dictam putat Ruell. quòd liquore quodam lenteſcat. Arbor eſt, vt ille tradit, Roboris magnitudine, Sorbi folio, Terebinthi odore, acinis ſilueſtris Punicæ rubentibus, vbi maturuerint nigris, tantiſperdum coquuntur rufis. Fertur & alia Iunipero ſimilis. Plinius (addit idem) præter Lentiſcum Chiam, aliud genus nouiſſe videtur, Lentiſcum Italicam dicens, ea traditur folio Piſtacii, &c. Sed Ruell. de illorum cenſu eſt, qui de ſibi ignotis tradunt; adeò vt ſub quo cœlo Botanico, quando iſta commentus eſt, fuerit, prorſus ignoraſſe videatur. Nam quæ nobis ille monſtra pro Lentiſco producit, aut quibus authoribus Roboris magnitudine? Quænam illa, aut vbi viſa? Sorbi folio? indicta hæc hactenus, præterquam ipſi, qui ſolus eam vidit, in ſuo cerebello. At Iunipero ſimilem quando dicit, nobis *Lentiſcus Vnde* *Lentiſcus Chia Italica Piſtacij folia. Ruell. not.* *Roboris magnit. Sorbi folio. Iunipero ſimilis*

ſpinas offert pro Roſis. Egregium ſanè verò Herbarium, Lentiſci tres ſolùm facere audentem ſpecies cui nulla earum cognita fuerit, binæ verò in rerum natura fortè ne extent quidem. Nam quod de Lentiſco Italica Plinii ex Hermolao tranſcripſit, eum tamen non citans, ad veram hanc noſtram Lentiſcum referimus.

Schinos & Schoinos.

Porrò voces hæ, χῖνος & σχοῖνος, ſua ſimilitudine, vt annotat Cord. aliquos in errorem coniecere, alterum pro altero apud autores accipientes: prior Lentiſcum, poſterior Iuncum aromaticum denotat. Idem proceram dicit arborem, folia Lēti ſimilia eſſe, ſed maiora: Germaniæ incognitam. *Lenti ſimilis fol.* *Lentiſcides* Lentiſcides, id eſt, Lentiſci arboris baccæ, eidem paruæ rotundæque ſunt, Liguſtri baccis ſiue acinis æquales, ſed colore virides. Vnde etiam à quibuſdam dicitur Lentiſcus Arbor grani viridis. *Arbor grani viridis.*

Magnitudine variat

Audiamus Matthiol. Lentiſci, inquit, nonnullæ ſunt plantæ quæ in arborem mediæ proceritatis aſſurgunt, nonnullæ verò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus ſublato, ſed virgultis, ſtolonibúſque innumeris, Corylorum ſylueſtrium modo diſſiliunt. Verumtamen Lentiſcus tum ramis, tum foliis denſior conſtat, magiſque virgultorum cacuminibus ad terram deflectitur. Foliis vtraque & Piſtaciis [in poſtr. edit. Myrti æmulis,] graueolentibus, pinguibus, friabilibus & in obſcurum virentibus, in ambitu tamen rubent, ſicut & quibuſdam venulis. Perpetua fronde viret. *Cortex ſubrufus.* Cortice eſt ſubrufo, lento, tenaci, flexibilique. Profert Tereb. modo præter racemoſos fructus, folliculos corniculi modo intortos, in quib. *Folliculi Beſtiola.* includitur liquor limpidus: qui tandem veteraſcens, vertitur in beſtiolas iis perſimiles, quæ ex Vlmi & Terebinthi folliculis euolant. Tota plāta grauiter olet: quapropter nonnulli, quòd olfactu caput aggrauet, ipſam deuitant. Sed Lentiſcum, quæ Roboris magnitudine proueniat, folio Sorbi, acinis ſylueſtris Punicæ rubentibus, vt Ruell. *Ruel. not. Hermol.* ſcribit, hactenus non vidi, nec id nunquàm me legiſſe memini apud probatos autores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim: quemadmodum & Hermol. qui ea eſſe Lentiſci folia exiſtimat, quibus Coriarii Venetiis pelles conficiunt, vulgò propriè appellata *Foglia*. Siquidem *Foglia Venetis.* planta, à qua hæc folia decerpuntur, maximè à Lētiſco differt: etſi cum Tererebintho aliquam habeat ſimilitudinem.

Matt. not.

Idem Matthiol. in hiſt. Germ. Lentiſcum folio Myrti dicit: adeò ſibi ipſe conſtat. Quando verò ait Lentiſcum folio eſſe Piſtacii, alios potiùs imitatur, quàm rem, vti reuera eſt, ediſſerit. Meliùs Amatus Oliuæ folio comparat, modò intelligantur particularia Lentiſci folia: Idem & Piſtacii folio confert quidem, ſed in eo, quod perpetuò vireant, vt illa, nec ab arbore decidant annuatim.

Bellonius quoque Lentiſcum ſemper virentem *Galen. not.* teſtatur: In ſola inſula Chio inter alias omnes Maſtichen præbere, quamuis Gal. 2. ad Glauconem laudet Aegyptiam. Lentiſcos quæ in Prouincia & Italia proueniunt ſimiles dicit naſcentibus in Chio: Maſtichen autem non fundere. At Matth. vt antè dictum, Lentiſcum Italicam Maſtichen ferre ſcribit: & in hiſt. Germ. ſolam inſulam Chio gummi ferre: quæ ſi quis nobis accordet, meritò *Matt. not.* magnus habendus fuerit Apollo. Amatus tamen & in Hiſp. & Italia gummi ferre aſſerit.

Schinus.

Geſn. Schinum vocat, quo nomine [addit] Veteres Hipp. Ariſt. Theophraſt. Scillæ ſpeciem nominarunt, etſi Gaza malè Lentiſcum verterit, vt *Cic. & Gaza not.* & Cic. ex Arato: niſi fortè & ipſe Aratus homonymia nominis deceptus, tranſcriptum ab aliis Schini nomen pro Lentiſco arbore acceperit. Lētiſcus an ter floreat alicubi non conſtat mihi. Hęc illę. Si aliquo in loco Gaza apud Theophraſt. malè conuertit χῖνον, crediderimus id factum lib. 5. de cauſ. cap. 11. & lib. 7. cap. 7. Imò benè vertit Cicero, quum manifeſtum ſit Aratum loqui de arbore: mentionem enim facit καρπῶν, non ἀνθῶν. Id manifeſtè etiam patet ex Geopòn. Conſtant. Malimus itaque credere eos de Lentiſco ſcripſiſſe, quàm exiſtimare, tam excellentes autores, Aratum, Cicer. Plin. & Conſtantinum Geoponicum erraſſe. Sed nec res ipſa repugnat, quoniam, ni multùm fallimur, & Lentiſci fructus poſſent tempora indicare, qui non omnes ſimul matureſcunt, non minùs fortè quàm flores Scillæ. Nec videmus quis requirat in Lentiſco, vt ter floreat, quicquid dicant Aduerſaria Penæ & Lob. Præterea cur non poſſint duæ plantæ idem indicare, vna flore, altera fructu? Sed quid opus pluribus verbis? Aratus vtriuſque expreſsè meminit, ac vtrique tribuit, vti patet ex loco inferiùs citato. Plin. quoque eandem rem vtriſque locis tradit, hîc Lentiſco, illic Scillæ.

Turnerus Matthiolum taxat, quòd Piſtaciorū arborem Lentiſco nimis ſimilem pinxerit, ipſe interim quoque taxandus quòd figuram tam ineptam & malè Lentiſco quadrantem propoſuerit. Theophraſt. Dioſcor. & Plinium notat, quòd Lentiſcum non deſcripſerint. Quæ certè reprehenſio ſi locum habeat, reprehenſionum non erit finis, quòd innumeræ propemodum ab iis non deſcriptæ, nullæ ferè exactè deſcriptæ habeantur.

Cæterùm, vt tradunt Aduerſaria, lentorem foliorum attrectatu, quilibet percipit, vnde Lentiſcum dicunt, partim etiam à Græcis mutuati, qui χῖνον quaſi σχιστὸν aut fiſſile vocarunt, quòd facilè & frequens finderetur in dentiſcalpia, ad nitellam alborémque dentium, vt etiamnum fit hodiè.

Fruticat & arboreſcit, ſtolonibus & caudice, concolor & ſimilis Terebintho minori ſed botris & vteris initiò ex fuluo purpurantibus, matureſcendo nigricantibus acinis, nitidis, Sumachi, Phyleteæ & Sambuci: vtriculis folliculíſue oblongis, rotundis & incuruis, teretibus, quibus inſunt culices & effigies item Terebinthi, adeóque flores ſimiles, racemoſi, muſcoſi, quos primo Vere Aprili menſe promit, non particulatim, vt putarunt ex Arati & Ciceronis verſu,

Lentiſco triplici ſolita grandeſcere fœtu,

Quod Theophraſt. meritò Scillæ attribuit: hi autem vocis affinitate decepti, Lentiſco. Quare non eſſe contemptui habendam nomenclationū perpenſionem, alibi iure aſſeuerabamus. Verùm iniuria fit hoc loco Arato & Ciceroni, non enim aiunt flores arandi tempora monſtrare, vt antè dictum ſed καρπὸν, fœtum, id eſt, baccas quamuis idem quoque tradat Ruell. de flore.

Matthiol. verò meritò reprehendunt, qui fallitur & fallit, quòd pumilas recenſens Lentiſcos, alias à procerioribus ſpecie facit: fit enim tantùm reſectis cymis ad vſum, ne in arboris æmulationem aſſurgant. Et hunc errorem cumulauit inſcitia, cùm Vniuerſam plantam grauiter olere ait: at nobis aliiſque ſtudioſis ſaltus & colles aridos Narbonæ peragrantibus, inſerta in os folia, non modò ſuauiter ſpirabant: ſed etiam, quod fortè neſcit commentator, ſitim arcebant, & fauces humidas tuebantur. Itáque nobis ſilentibus, qui norunt Maſtichen, & ſciunt Lentiſci ſurculos, vt

Xylobalſami

Xylobalsami succedaneum in Officinis vsurpari, Lentiscinisque dentiscalpiis post epulas dentes emundari, illius refellent & ridebunt commentationem.

Porrò Mastiche ementiuntur Caphuram hodie Veneti mangones, id quo modo fiat, neque innotuit adhuc nobis, nec ipsi cognitum volunt.

Lacuna fictitiam exhibet figuram ex prioribus comment. Matth. qualem & Dod. proponit, & folia Fraxini tribuit, parum rectè, nostro quidem iudicio.

Qui in Chio aliquandiu hæserunt, Clusio retulerunt Lentisci arbusculas ab iis quæ in Italia nascuntur, nonnihil differre. Et Camer. Sunt, inquit, qui velint Italicam Lentiscum à Chia in eo tantùm differre, quòd fruticosa sit illa, hæc verò arborescat, etiam sine cultu. Audiui ex quibusdam è Chio oriundis, arbores quæ Mastichen ferunt, longè proceriores pulchrioresque syluestribus esse, quæ tamen sæpenumero eodem loco nasci solitæ.

Collecturi autem Mastichen, certo die priùs arborem vulnerant, vnde in subiectam humum mundatam lachryma albissima destillat, quæ mox in ore liquescit, quámque ad ventriculi corroborationem comedunt. Quò vetustior, eò melior.

Lentiscum Germ. Mastixbaum/ Mastichen/ oder Zahnstörerbaum. Belg. Mastickboom. *Daru* Arab. Gall. *Lentisque: Restrincle, & Pestinge* Monspehensibus. Ital. *Lentisco*: in Apulia *Stinchi* nomine corrupto à Græco Schinos, vt putat Auguill. *Lentisco, Mata*, Hisp. nonnullis *Charneca*: Lusit. *Aroeira*. Boh. Lantyssfus.

Floret Lentiscus magna ex parte Aprili, vel Martio. Fructus Octobri & Nouemb. primùm maturescit, rubens, rotundus, acidus. Ter autem fructum ferre tradunt, fortè quòd tribus distinctis temporibus eundem perficiat: de qua re sic scribit Constant. in Geopon. ἡ δὲ σχῖνος τρεῖς καρποὺς φέρει· καὶ εἰ μὲν ὁ πρῶτος καρπὸς καλὸς γένηται, τὸν πρῶτον σπόρον καλῶς καρποφορήσειν σημαίνει· ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων. Studio Græca verba adduximus, vt constet crasso errore hallucinatos Pen. & Lob. qui istud ad flores detorquent, vti priùs dictum & refutatum. Item Ruellium, qui confidenter ait, ter anno florere, etiam adductis Cic. versibus quos & ipsi hic subsignabimus.

Iam verò semper viridis sempérque grauata,
Lentiscus, triplici solita est grandescere fœtu,
Ter fruges fundens, tria tempora monstrat arandi.

Semper grauatam dicit, quod de fructu vtique intelligendum, quem ipsemet exprimit, per, ter fruges, &c. Et Const. τρεῖς καρπούς.

Videamus & Aratum de Scilla, quam eius etiam testimonio, vt Lentiscum, σχῖνον vocant, quod idem prodidit Theoph. lib. 7. cap. 12. hist. vbi tamen σκύλλης expressè legitur, quamuis alibi σχῖνος voce non Lentiscum modò sed & scillam denotare videatur, de quo in cap. principio satis multa. Id quod idem quoque Aratus vtramque distinctè nominans his confirmat verbis:

ὅσα δ' ἐπὶ σχίνῳ ἀροτὴς ἐπιδέξατο καρπῷ,
τόσα καὶ ἐν σκίλλῃς τεκμαίρεται ἄνθει λευκῷ.
Lentisci in fructu quod seruat rusticus, albo
In flore & Scilla seruandum existimat idem.

Quasi verò natura quoque ipsa in rustica disciplina instituere voluerit, vt agendarum rerum leges & tempora ex ipsa discamus.

Amat verò Lentiscus humida loca, & plantatur à Cal. Ianuar. authore. Constant. in Geop. Nascitur in vniuersa ferè Hispania & Apulia: in Creta, in montibus circa Hierusalem teste Bellon. In Italia frequentissima, inquit Matth. præsertim in Hetruria maritimis Senensibus: in collapsis Romanorum ædificiis ac ruderibus. Quinetiam in tractu Tyrrheni vbique copiosa oritur, in Campania maximè. Fert etiam Lentiscus Italica Mastichen, vt testatur idem, quanquam, ait, non ea copia, qua in Chio, & Creta Aegæi insulis. Itaque immeritò à nonnullis notatur Auicenn. quòd Mastichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quòd ii, qui maiori in errore versantur, existimauerint non alibi fortasse quàm in Chio nasci. Hæc Matth. qui sibi ipsi contradicens in Hist. Germ. dicit: in sola insula Chio Lentiscum Mastichen fundere. Cæsalp. quoque testatur frequentem esse Lentiscum in asperis maritimis Italiæ, sed ibi lachrymam ferre exiguam, in Chio copiosam. Et Lacunæ Lentiscus in Italia fert Mastichen, quamuis non facilè, quæ vel Chiæ comparanda. Aegyptia autem nigra est.

Mastiche Italica
Mastiche Cretensis.
Auic. defenditur.
Matthio cōtradictio
Mastiche nigra

Indicam Mastichen è spinosa quadam planta manare, non solùm Theoph. sed etiam alii tradidêre, quemadmodum & Plin. Rauvvolff. inter Rama & Iappe reperiri Lentiscos Mastichen fundentes.

Indica Mastiche

Porrò Lentisci feracissima est vniuersa Narbonensis ora maritima, quæ ad Taurinorum iuga atque ad Pyrenæos vsque Alpes protenditur, vbi passim fruticosam tantùm obseruauimus, sed nunquam Mastichen fundentem, aut qui viderit, innotuit nobis. In Italiæ hortis quibusdam colunt & nos paruam vnam aut alteram in horto E. C. Montb. coluimus delatam Monspelio. Interdum quando non cæditur, sed negligitur, vt plerisque locis ad Anam flumen, quod Hisp. *Guadiana* appellant, obseruauit Clus. in arborem iustæ magnitudinis excrescit. Prouenit copiosè per Lusitaniam, Bæticam, regnum Valentinum, & toto illo tractu ad mare mediterraneum obuerso.

Vt in arborē excrescat

Hippoc. ad vlcera in vtero resiccanda: Lentisci (inquit) folia in aqua coquito & cum hac colluito: Idem iisdem vtitur foliis ad resiccandum fluxum vteri. Diosc. Lentiscus arbor nota, partibus suis omnibus adstrictiora est. Etenim ipsius (inquit) fructus, folium ramorum & radicis cortex pares vires sortiuntur. Exprimitur & succus ex cortice, radice ac foliis sufficienter in aqua decoctis: quæ deinde vbi à coctione refrigerata fuerit, abiectis foliis iterum coquatur, donec mellis habeat crassitudinem. Valet is, qua pollet adstringendi vi, ad sanguinis reiectiones, alui profluuia & Dysenteriam in potu: itémque contra sanguinis ex vtero eruptiones, atque tum ipsius vteri, tum etiam sedis procidentias. In summa denique Acaciæ & Hypocistidis vice ipso vti licet. Eadem quoque præstat succus è tritis foliis expressus. Quin & eorum decoctum fotu caua explet, ossaque quæ nondum conferbuerunt obducto callo solidat: ex vtero fluxiones sistit, nomas arcet, vrinas ciet, ac dentes mobiles collutione firmat atque stabilit. Virentes autem surculi arundineorum dentiscalpiorum vice dentibus affricti, eos repurgant. Fit denique & ex ipso Lentisci fructu adstringens Oleum, ad ea quæ adstrictionem desiderant accommodatum. Has baccas Plin. velut Oliuas & Corna in cadis muria condi dicit, ne quid non hominis ventri natum esse videatur. Lentisci, vt idem author est, & arbores, & semen, & cortex, & lacryma vrinam cient, aluum sistunt. Decoctum eorum vlcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni sacro, &

Vires & Vsus
Vteri Vlcera.
Fluxus Vteri
Succus inspissatus
Alui profluuium
Dysenteria
Menses immodici
Vteri & sedis procidentia
Vlcera
Ossaque fracta
Vteri fluxus
Noma
Dentes
Dentifricia
Oleum Lentisci
Bacca condita

Ignis sacer. Capillus. & gingiuas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lachryma sedis vitiis prodest, cùm quid siccari excalefieriue opus sit. Folia tenera oculis inflãmatis illinuntur. Medetur & attritis partibus, siue oleo è semine eius facto [de quo postea] ceræque misto, siue foliis ex oleo decoctis, siue cum aqua virilia foueantur. Quo loco non displicet nobis Dalechamp. lectio, pro virilia, naturalia legentis, nempe vuluæ, quamuis de vtrisque intelligi possit.

Idem Plin. testatur Democratem medicum in valetudine Considiæ M Seruilii Consularis filiæ, omnem curationem recusantis, diu efficaciter vsum lacte caprarum, quas Lentisco pascebat. *Vlcus Pulmonis. Vlcus renum.* Morbum eum fuisse Vlcus pulmonis renúmue credibile est, aut immodicas sanguinis profusiones, ex coniectura Dalech.

Sanguinis profusio. Temperã. Lentiscus, ex traditione Galeni ex aquea essẽtia leuiter calida facultate, & terrena frigida non pauca composita est. Desiccat igitur secundo ordine completo, aut tertio incipiente; in caliditatis & frigiditatis differentia quodammodo est medius & symmetrus. Similem omnibus sui partibus astrictionem obtinet in radicibus, ramis extremis tenuioribus, germinibus ac foliis: præterea fructu, & cortice: ac si succum ex foliis eius viridibus exprimas, similis hic ordinis est, moderatè adstringens. Itaque bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ Dysenterias & alui affectus sanant: quin & ad sanguinis expuitiones: sanguinísque ex vtero eruptiones, tum sedis vuluæque procidentias idoneus est, vt pote ad hypocystida nonnihil propè accedens. *Sanguinis sputum.* Idem in Eporistis: ad gingiuas sanguinolentas extremitates Lentisci & Balaustia in posca coqui & collui præcipit. *Gingiuæ.* Porrò dentiscalpia ex Lentisco parata tum priscis, tum hoc seculo magnatibus & delicatioribus præsertim in vsu quotidiano pro optimis & præstantissimis habentur, quod Valer. Mart. quoque insinuat. *Dentiscalpia.*

Foditque tonsis ora laxa Lentiscis.

Et in Apophoretis,

Lentiscum meliùs: sed si tibi frondea cuspis
Defuerit, dentes penna leuare potest.

Dentrifricia eiusmodi per Hispanias, Italiam & Galliam, vbi passim ferè venalia habentur, & ad Germanos quoque à Mercatoribus importantur, in quotidiano sunt vsu. Fabrè effictum & exsculptum mihi Cherlero aliquando obtulit mulier Africana, vt arbitror, cum Venetiis Anconam versus solueremus vnà. Sed nec id inter nostra naturalia lignorum ordine positum, nec alia multa exoticæ raritatis nobis chara, rapaces cuiusdam, cui nimiùm fidebamus, manus deuitare potuit.

Adag. Cæterùm eiusmodi assidui dentium exsculptores adagialiter vocantur σχινοτρῶγες, id est, Lentisci arrosores dicuntur, quod in eos potissimùm quadrat qui nitiduli esse gestientes nimia satagentia corpus expoliunt. Linguagothi Lentisci virgultis ad calfacienda clibana & ad coquendum pro quouis alio ligno promiscuè vtuntur.

Vinum Lentiscinum. Masthichites. E Lentisco etiam vinum fit, quod Schinium siue Lentiscinum dicitur. Si verò Masthichen accipiat, Masthichites. Hac ratione. Bacciferi rami cum foliis tunduntur decem minarum pondo, & in tres musti congios merguntur, coquuntúrque donec duo supersint, aut certè dimidium, tádémque colatum id vinum ad vsus reponitur. *Vsus eius* Astringit hoc, stomacho accommodatum. Eo etiam intestinorum, vesicæ & stomachi destillationes sistuntur, ac etiam eruptiones sanguinis. Vlcera & fouentur & ad cicatricem perducuntur. Sedis vuluæque fluxiones tum iniectú tum potum cohibet.

Vt vini præscripti, ita & Olei Lentiscini parandi rationem & vsum docet Dioscor. *Olei usus.* Lentiscinum oleum similiter atque Laurinum ex maturo fructu confectum ac priùs inspissatum, scabiem iumentorum canúmque sanat. Pessis, acopis & ad Lepras tollendas accommodatis medicamentis aptè & vtiliter immiscetur: ac sudores etiam cohibet. *Sca. Lep. Sud.* Idem & Plin. tradit, additque idem effecturum quod rosaceum, ni durius paulò intelligeretur: vsum eius esse ad papulas à nimio sudore excitatas. *Pap. De cap.* Gal. in defluuio capillorum Lentiscinum oleum valdè commendat, habere nãmque adstrictionem atque maiorem oleo in Iberia aut Hispania nato, sponteque naturæ tale existere, quale est ipsum Ladanum. Quare neque expertum se, neque mente concipere posse vllum præstantius Pharmacum ad defluos capillos, quàm quod ex Ladano & Lentiscino oleo permistum constet.

De eodem sic Actuar. tradit. *Gi. inf.* Quod si gingiuæ ob inflammationem doluerint, oleum Lentiscinum, si moderatè calidum ore contineatur, præstantissimum est remedium. Sit autem recens: nam quod vetustum est, deterius est. Porrò id in duplici vasi calefieri debet. Est igitur hoc gingiuarum inflammationi quàm maximè accommodatum. Nec verò minùs, si quis in alia quapiam parte membranæ, tum linguam vestientis, tum succingentis totum os, dolor ob inflammationẽ oriatur, Lentiscinum sedare potest. Repellit enim placidè, & citra asperitatem quam austerorum plurima obtinent. Adhæc, absque morsu discutit, quo inflammata omnia inprimis opus habent.

Apud Germanos tamen, teste Cordo, nullus est olei Lentisci vsus, quoniam nec aliunde affertur ipsum oleum neque in Germ nascitur, ex cuius baccis confici possit: quoniam tamen præstãs eius vsus est, vti patet, possent perfacilè ex Gallia Narbonensi vel Italia accersiri, cùm & ea quæ gulæ & ventri deseruiunt abundè ista loca institorũ cura nobis suppetant. Ab Hispanis sanè Oleum fructuum Lentisci in maximo habetur vsu, præsertim etiam pro inficiendis chirothecis, quod sua voce *Azeite* à *Mata* appellitant, teste Amato. Et Clus. quoque scribit, cùm in Narbonensi degeret Gallia, oleum ex baccis exprimi solitum magni ad varia vsus quod in peregrinas regiones asportabatur.

Adulteratur eiusmodi oleo opobalsamum, si Lob. credimus. Appellatur Gallis *Huile de Mastic*. *Op. ma rium*

LENTISCINA RESINA, MASTICHE.

Mastichen & dictum, Lentiscus Lachrymatur, (modúmque superiùs declarauimus, & specialiùs adhuc dicetur postea) cuius grumi, quales ad nos importati in Officinis habentur, orizæ granum æquant, longè etiam interdum maiores, candidi, pellucidi, fragiles, qui statim sub dente dissiliunt, mox tamen fiiatura omnis denuò coit continuata masticatione, lentescitque mollitie ceræ, [sine adhæsionis ad dentes metu] quam rursum exuit simul atque aërem sensit: prunis iniecta flammam concipit, promptiùs tamen fumat, quàm flammescat, contrà ac Thus, guttásque affatim *De*

fatim destillat, id quod Thuri negatum, odorémque non ingratum spirat. Sapor leuiter adstringens cum calore modico.

Cordus annotat aliquos hodie Mastichen Sandaracha adulterare. At Diosc. seculo, vt ipsemet testatur, Thuris & resinæ Strobilinæ admixtione.

Resina Lentiscina, Mastiche, μαστίχη, πιστη χινίνη: Offic. Mastix. Germ. Mastich / & Mastix vulgò. Belg. Mastick. Gal. Masti. It. Mastice. Hisp. Almacigo, o Almastiga. Arab. Gluten Romanum.

Huius & Theophr. meminit lib. 9. quando ait: ex Lentisco (σχῖνος) & spina Ixine dicta lachryma effluit, quæ μαστίχη vocatur. Et Diosc. E. Lentisco, inquit, gignitur quoque resina, Lentiscina cognominata, & à nonnullis μαστίχη dicta. Præstantissima porrò & copiosissima in insula Chio prouenit. Præfertur pellucida, ceræ Tyrrhenicæ candore similis, densior vel plena, arida, friabilis & odorata. Viridis autem minùs probatur. Myrrham verò Lentisci glebis adulterari, quemadmodum & gummi, apud Plin. legimus. Scimus inter Mastiches glebas haud rarò reperiri glebulas gummi Tragacanthi & Arabici, qui fucus tamen à peritis facilè discernitur, ab aliis etiam masticatu aut igne. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescentis.

Mastiche, authore Plin. & ex alia spina fit in India (an hæc illa spina quam supra Ruell. Lentiscum dixit similem Iunipero?) itémque in Arabia: Lamam vocant. Sed mastiche quoque gemina est: quoniam & in Asia Græciáque reperitur herba, radice folia emittens, & carduum similem Malo, seminis plenum: lacrymáque erumpit incisa parte summa, (ima Dal.) vix vt dignosci possit à Mastiche vera. Nec non & tertia in Ponto est, Bituminis similior. Laudatissima autem Chia cand[i]da cuius pretium in libras xx. [illegible] verò xii. Chia è Lentisco traditur gigni gummi modo. Adulteratur vt Thura, resina. *Hæc Plin.*

Quod verò de herba illa tradit, Ixinem apud Theoph. insinuare videtur, ex quo verisimile est eum partem transcripsisse. Dal. annotat eum Chamæleonem album intelligere, qui Ixiam Mastiche similem gignit. Porrò in Medicis Græcis Mastiche etiam solùm Chia vocata reperitur, vt falli possint qui legunt, & ad proximè antecedens medicamentum hanc vocem referre.

Mastichen personatam Marcellus Medicus empiricus vocat alicubi, fortè ex eo quòd faciei illitionibus admixtam, claritatem ac nitorem inducere Diosc. dixit, vt sit velut προσωπῖτις, vt conicit Cornar. Quamuis autem Gal. 2. ad Glauc. laudet Masticem Aegyptiam, scimus tamen (inquit Bellon.) in sola insula Chio nunc prouenire, vbi Lentisci arbores coluntur ea diligentia, & non minoribus sumptibus quàm apud nos vites: illius insulæ diuitiæ consistunt potissimùm in Mastiche. Et nisi colerent diligenter, Oleæ modo, Lentisci parum Mastiches proferrent. Turcæ tributi vice incolæ annuatim quatuor vel quinque millium ducatorum Mastichen soluunt, singulo pondo centum & quinque ducatos æstimato. Reliquum sibi reseruant. Mercatores Galli, quia vident perpetuò eo diuendi pretio, aiunt, ac sibi persuadent, Chienses collecta certa quantitate Mastiches, reliquam abiicere. Sed hoc falsum. Nam, vti dictum, multùm impendunt, in excolendis Lentiscis. Sed Mastiches pretium nec minuunt, nec augent propter quantitatem pretii 4000. ducatorum, quam tenentur Turcæ persoluere: ita cum detrimento summo imminuerent vel ampliarent pretium.

Ergo quæ ad nos importatur & in vniuersam ferè Europam vel Matth. quoque teste, in Chio prouenit ex domesticis solùm Lentisci plantis, vulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim inde Mastiche, & in terra circumpauita concrescit. *Modus colligendi* Mastiches idemne quod in tota insula prouenit, Reipublicæ debetur, quò fit, vt qui vindemiæ tempore propriis in agris Mastichen colligunt, id totum absque dolo in commune ferant. Mulctantur secta manu, qui Lentiscum Mastichen fundentem, in proprio vel alieno agro exciderint, tanta est Mastiches cura & reuerentia apud Chios. Nec abs re quidem, cùm illis tantùm Mundus ferè vniuersus tàm necessarium & salubre medicamentum acceptum ferat. Tradunt etiam in Creta Lentiscum Mastichen fundere, sed flauam, amaram, & Chiâ longè deteriorem. *Mastiche Cretensis*

Idem Matth. certò se scire ait, Caphuram, Mastiche, ardenti aqua, Zedoariáque ab impostoribus adulterari. *Caphuræ adulterium* Plinium verò tum ipse tum Amatus reprehendit, quòd liquidarum generi Lentiscinam adscribat; quæ est nostra Mastiche cæteris profectò durior. *Plin. not.* Sic & Dalech Plinium falsò Mastichen resinis liquidis annumerasse scribit. Et alibi: E Lentisco inquit resinam liquidam fluere tradit Plinius, quod tamen vsus falsum esse monstrat.

Hæc isti boni viri aduersus Plinium, non aduertentes quàm facilè ab eorum reprehensione vindicari possit. *Matth. Amat. & Dal. not.* Liquidis vtique accenseri potest, quatenus effluit. Non enim nisi hac specie promanare quit. Ex quo & posterior reprehensio exploditur, nam siquidem liquida effluit, & in terram decidens, vel ipso Matth. teste, concrescit, non videtur falsitatis in eo accusandus Plinius. *Plin. defenditur* Immò nihil concrescit, nisi quod liquidum est. At rem concretam ne Dalech. quidem negauerit. Stat igitur immota Plinii sententia. Si verò contrariũ vsum sciuit Dalech cur non docuit? quamuis hercle nondum rectè percipiamus, quid per suum vsum intelligat.

Idem Amatus in Hispania & Italia prouenire quidem fatetur Mastichen, adeò tamen in parua quantitate reperiri, vt de ea colligenda homines nullam habeant curam, Sed officio suo satisfecisset, si docuisset, eadémne cum Chia, an diuersa, & in quibus differat, aut conueniat. *Amat.* Annotat Apollo Dioscor. scripsisse Mastichen propolis more ductilem esse. Nostram autem vix talem esse compertum existimamus, & locum illum in Dioscor. nondum reperimus.

Vires & vsus. Mastiche pota sanguinis reiectioni & veteri tussi vtiliter adhibetur. Stomacho quoque est vtilis, ructúmque mouet. *Ructus* Additur etiam in dentifricia & faciei illitus: quippe quæ nitorem cuti conciliet. *Dentes. Fucus* Quin & pilos oculorum fluentes glutinat & cohibet: *Pili. Halitus* commanducata oris halitum commendat, gingiuásque contrahit, Diosc. *Gingiua* Quod & Plin. confirmat ex parte, his verbis: Mastiche Lentisci replicandis palpebris, (oculorum pilis supernè agglutinandis) & ad extendendam cutem in facie, & smegmata adhibetur, & sanguinem reiicientibus, tussi veteri, & ad omnia quæ Hammoniaci vis. (Acaciæ vel hypocistidis Dioscor.) *Sang. sput. Tussis*

Temperamentum. Galeno Mastiche candida & Chiâ consueto more cognominata quodammodo ex contrariis composita facultatibus est, a stringente videlicet & emolliente. *Inflammat. viscera* Proinde stomachi, ventris, intestinorum, iecorísque inflammationibus competit, vt puta secundo ordine excalfaciens & desiccans. *Nigra seu Aegyptia eiusque vires.* Nigra verò quæ Aegyptia cognominatur, tum

magis hac deficcat,tum minùs astringit: quamobrem aptior est ad ea, quæ validiorem digestionem per halitum exposcunt. *Furunculi.* Hac ratione furunculis bonum est remedium. Porrò oleum vnguentúmque ex Chia conficitur,non admodum sanè ex Aegyptia. *Oleum Mastiches.* Cæterùm similis est & ipsum Mastiches facultatis. Paratur autem docente Diosco. è trita Mastiche. *Vulua.* Contra omnia vuluæ mala efficax est, *Stomachi* leniter calefaciens,astringens simul & emolliens. *Scirrhus.* Est & vtile ad prominentes circa stomachum scirrhos, *Cœliaca.* vt & ad Cœliacorum Dysentericorúmque *Dysenteria* cruciatus. Vitia quæ sunt in facie emendat, colorémque meliorem præstat. Optimū verò in Chio insula componitur. Præparandi modus etiam apud Paulū, Aetium & Mesuen habetur,alter simplex, alter compositus. Prior: Mastiches vnc. iij. *Parandi modus.* ol. sesamini sextario coquuntur in vase duplici. Alter. Mastiches vnc. iij. Vini albi boni vnciæ iiij, alii octo, ol. ros. lib. j. in vase duplici coquuntur ad vini consumptionem. Cerebrum neruos, iuncturas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duros lenit, dolores sedat. Posterius hodiè ferè tantùm est in vsu, quia præstantius habetur priore, quicquid clamitet Matthiol. seplasiarios priorem oblitos conficiendi modum. Sciant tamen Pharmacopœi in duplici vase, hoc est, balneo calentis aquæ confici debere, non æreo vase carbonum igni admoto, vti solent. Matthiol. oleum simplex, Syluius cum Paulo oleū omphacinum sumēdum potiùs existimat, quàm sesaminum: sed diuersa olea pro diuersis scopis sumi possunt: ac par est scopum Vniuersalem ei relinqui, ne iudicium iuniorum medicorum turbetur.

Matthiol. gloriatur se vitreis organis è purissimo tantùm Mastiche illud sæpiùs confecisse. In officinis cum oleo rosaceo fieri solet, ad cōsumptionem vini, ex præscripto Cordi, quem ferè hodie sequuntur. Fernel. loco vini, aq. ros. sumit, & ol. vel omphac. vel ros. Sic lienteriæ & vomitioni magis fuerit accommodatum, quoniam magis adstringendo roboret. At ex ol. ros. & vino antiquo ad partium lassitudinem & imbecillitatem fit *Durities* Mesuæ in fine Canonum. Dioscor. suum, quod simplicissimum est, ad duritias imponi præcipit, imbuto videlicet linteolo in ipso, atque ita imposito, verùm duritiem priùs calidè oleo fricari par sit. Sed vox ἐπιῤῥιπτόμενα ad σκιῤῥώματα (quamuis Marc. κηρώματα legat) ābiguam lectionem fecit: vt *Corn.* putat Corn. Verùm, inquit, si ἐπιῤῥιπτόμενα legitur, & ad oleum refertur, integram & rectam sententiam exhibet. Quasi verò ἐπιῤῥιπτόμενα non æquè apertè ad σκιῤῥώματα reduci possit, sensu integro & congruo, vt nobis quidem videtur, & ex loco superiùs ex Dioscor. adducto, satis patere potest.

Ad omnem ventriculi dolorem, vt refert Matthiol. vomitum & nauseam magni faciunt hoc remedium Alfarabius & Matthæus de gradi, ℞. Vitellum oui n°. j. mellis despumati cochl. ij. Mastiches gr. xv. Contrita & commista, indantur testæ magnæ oui anserini, si haberi possit. & in calidis cineribus assentur. Ex hoc magmate si comedat æger, certò iuuabitur. Solent & Mastiches grana aliquot in aqua hordei decoqui, iis quibus interdi- *Ad dolorē ventriculi topicum.* ctum est vinum. Ad dolores ventriculi topicum: in puluerem redigitur Mastiche inspergēdum linteo aut alutæ, pòst calfacta imposita ventriculo dolorem & vomitum compescit. Vel ℞. panem tostum, tere subtilissimè, cui admisce Mastiches *Alui profluuium.* drach. ij. Sacculo imposita, & calfacta, ventriculo imponantur. Contra omne alui profluuium, præsertim verò hypercatharsim. Cingitor arctissimè, mox prunis iniecto puluere ex æqualibus partibus Mastiches & Thuris suffitum ano excipito: extemplo sistit. Egregium & probatum ad inueteratum coxendicis dolorem, ℞. Myrrhę & Mastiches ana part. æqual. contrita coquantur in oleo Chamæmelino, eo calido inungatur locus dolens. Emplastrum ad arthritidem à frigida causa. ℞. Mastich. Cymini, Puleg. Salu. Bacc. Lauri. Sabinæ ana part, æqual. Subacta cum melle calida applicentur.

Addendum Coronidis vice de Mastiche, quod vt annotat Camer. ex liquida adhuc & lenta fiant vascula magnatibus ad debiliorem ventriculum expetita, quę infuso potui gratum saporem conciliant. *Vas. ex chē.*

NVCVLA EXOTICA PISTACII SPECIE.

Cap. XXII.



Rara prorsus & exotica nunc sequūtur: nam ab initio huius libri dictum fuit de nuce vulgatissima Iuglande sc. & de peregrina nuce aromatica, Auellanis, Staphylodendro, Pistaciis, Terebintho & Lentisco. Fructus igitur exotici in maxima copia mox tradendi sequūtur, nucibus Auelianis, Pistachiisque similes. Sunt nobis peregrini fructus seu nuculæ, quæ, si benè recordamur reperiuntur interdum cum Anacardis & Aromaticis aliis, ad Pistacia suo clausa officulo accedentes, magnitudine & forma oblonga, nonnihil angulosa & conuexo inæquali: putamen fragile, fuscum, rugosum; nucleum comprehendit solidum, coloris obsoleti, pingui, rancido [in nostris saltem vetustissimis] sapoɩe præditum, quem obuoluit tenerior quędam pellicula, coloris cinericei. D P m

NVCVLA PEREGRINA ALIA.

Cap. XXIII.

Clus. in peregrinis lib. 2. c. 30. describit octauo loco, fructúmque hunc peregrinum depingit, quem dicit Pinei alicuius se existimare, adeò nostratis Pineæ nucleos referre, licèt plerumque sint & longiores & crassiores: duro scilicet putamine eodémque colore. Huc referre libuit, quia de Nucum familia sunt, sed quarum planta, nondum innotuit. *Huius icon est cum superiore.*

SEL

SEL SERAPIONIS, ET AVIC.

Cap. XXIV.

Fructus *Sel*, quales Rauvvolff. vidisse scribit, carent duris putaminibus, planéque nudi sunt, magnitudine Pistaciorum, colore Iuglandibus nostris non dissimiles, sapore satis amaro cum manifesta acrimonia. Dedisse sibi Minoritam quendam Hierosolymis, qui dicebat in vicinis locis prouenire. Esse autem *Sel* Serapionis & Auic. De quo sic Serap. tradit. *Sel* Isaaci Eben Amram, est Citonium Indum, fructus rotundus sicut Auellana, absque cortice. Virtutem habet Zingiberis, calefacit tertio, humectat primo ordine. Attenuat humores crassos, & induratis neruis confert. Mesihaho idem tradit. Rauvvolf. verò etiam *Scel* vocari citat.

CACAO AMERICÆ, SEV AVELLANA MEXICANA.

Cap. XXV.



Cacao Scaligero arbor est Castaneæ folio, fructu Amygdali, specie rubicundo tum cortice tum nucleo. Benzo sic describit: *Cacauate* vulgò Indi vocant, monetæ illis vsum præbet. Est arbor modicæ magnitudinis, nec nisi calido loco & opaco viuit. Simul ac Sole tacta est, contabescit: itaque ferè in syluis vmbroso & humido loco seritur, neque id satis, sed iuxta eius generis arborem aliam editiorem plantant, quæ simul ac adolescere cœpit, eius cacumen ita concinnant aptántque vt adulta ea arbor *Cacauatem* inumbret defendátque ita ab æstu, vt Solis radiis lædi non possit. Fructus Amygdalarum specimen referens, siliquis quibusdam, velut Cucurbitis includitur, crassitudine & latitudine Cucumeris: annuo spatio maturescit. Maturas eas vbi legere volunt, excussum folliculis fructum super storeis expansum ad Solem exponunt, donec sudorem exsudauerit.

Clusio verò Amygdalo planè similis est hic fructus suo putamine exemptus, membrana tectus tenui, nigra, nucleo qui in binas aut ternas partes diuiditur subfusco & cinereis venis distincto, adstringentis & ingrati gustus, quare non mirum est, si qui primùm degustant à potione ex eo confecta abhorreant. Eam tamen claris hominibus propinant, vt nos aromatites vinum solemus, referentibus iis qui pauculos fructus retulerunt.

Cacauate Benzoni. *Cacao* Scalig. Clus. Hist. Lugdun. Taber. de quo Guiland. Palmarum, inquit, naturam obtinet Auellana Mexicana, cuius fructum indigenæ *Cacao* appellant, quæ citra sociam sui generis arborem non fruticat. *Auellana Mexic.*

Prouenit in India Scal. Celebrem per vniuersam Americam multique vsus fructum Peruanæ Prouinciæ littora legentes secum detulerunt Cacao. Clus. *Locus.*

Ex nucleo Cacao fiunt Sorbitiunculæ refrigerantes: eam ob causam adeò expetitæ, vt cùm eis quiduis vel pretio vel vsu carum facilè commutent. Hunc potum confectum (inquit Benzo) in testa fictili ad focum exsiccant: mox lapidibus, quibus pinsitur panis, contusum & commolitum, fusúmque in pateras (quæ cucurbitæ speciè è certis arboribus per omnem Indiam enascuntur) paulatim aqua temperant, atque interdum paululo Pipere quasi vulgò vtuntur, condiunt, eóque in potu vtuntur. Porcorum ea veriùs colluuies, quàm hominum potio. Quum eam Prouinciam peragrarem, plusquam integrum annum à tali lora abhorrui: & cùm pagum aliquem prætereuntem Indus fortè aliquis ad bibendum inuitaret, ego verò aspernarer, multùm mirans ridénsque abibat. Sed cùm mihi vini copia non esset, ne semper aquá bibere cogerer, alios imitari didici. Ea Cælia sapore aliquantùm amaro satiat & refrigerat corpus, minimè tamen inebriat. Hæc præcipua & clarissima merx earum regionum est: neque quidquam aliud Indi maiore in pretio habent, vbi quidem in vsu est. *Vires & vsus.* *Cucurbitæ species* *Sapor.*

CACAO SIMILIS FRVCTVS.

Fructum, inquit Clusius in Exot. à Iac. Gareto accipiebam adiunctum Oregioellæ: Cacao fructum magnitudine penè æquabat, membrana fusca tectus, per medium secundum longitudinem diuisibilis, vt Amygdalæ, Auellanæ, Glandes & similes non obliquè, vt *Cacao*, eiusdem tamen cum illo saporis, & forsitan eius genus: gemellum similem etiam cum illo accipiebam. *Descript.*

FRVCTVS BRASILIANORVM PERNITIOSVS.

Cap. XXVI.



Iacobus Garetus Clus. vt intuenti apparebit in Exoticis, lib. 2. cap. 16. mittebat fructum, qui vncialis erat longitudinis, non tam denso quàm lento cortice tectus, spadicei ex flauo coloris, nucleum continens cineraceo colore præditum, & tenui, nigerrimáque & splendente membrana obuolutum, præterquam infima parte, quæ aut *Descript.*

candicans, nux (detersa membrana) nuda, quantum quidem mihi obseruare licebat, dimidiatum enim fructum cum integro nucleo duntaxat accipiebam, ita vt hîc expressus: gustare tamen nolebam, quia, qui mittebat adscripserat, Brasilianos monuisse illos, qui hunc fructum legebant, ne manducarent, quoniam perniciosus esset.

CVRCAS AVELLANAE MAGNITVDINE.

CAP. XXVII.

Descriptio — NAscitur in Malauar, autore Garcia, fructus quidam magnitudine Auellanæ, cum suo putamine, non tamen adeò rotundus est, candidus, gustu quali sunt Tubera cocta, dependet ex ramis cuiusdam plantæ quæ seritur: nullius, quod sciam, in medicina vsus. Dicitur in Malauar *Chiniquilenga*, id est, exiguum Inhame. In Cairo vbi frequens est *Curcas*, (sic enim in quibusdam Malauar locis) in Cambaya Carpata. Quantùm coniectura assequi possum videtur Serap. huius meminisse, vocasséque *Habelculcul* corrupto vocabulo, cum *Habalculcul* dixisse deberet, quod *Curcas* significat. (nisi nos ipsi fortè *Curcas* corruptè vocemus) *Hab* enim magnum semen sonat: *al* articulus est genitiui. Scribit autem Serapio eius frequentem vsum, seminis quidem copiam facere, sed cholericam, quam vocant, passionem excitare: quæ omnia Malauares huic fructui tribuunt. Eius meminit Rhases de re med. lib. 3. cap. 20. vocátque *Kilkil*, sed forsitan corruptè. Clus. tamen annotat, videri Serapionem eô loco non Curcas intelligere, sed suum potiùs Secacul: Se præterea ingenuè profiteri, quod ignoret, quid sit exiguum *Inhame*, nisi sit Trasi, quod Hispani *Iuncia Auellanada* appellent. Sed nobis Clusii suspicio non placet, vt dicemus cap. de Trasi, lib. 18.

Synonyma Chiniquilenga. Inhame. *Habelculcul Serap.* *Vsus Sperma auget. Cholera.* *Kilkil.* *Secalcul.*

PETITA PERVANVS: ALIVSQVE SIMILIS FRVCTVS.

CAP. XXVIII.

Descriptio — IN fructu hoc quædam est varietas: nam alter altero maior & amplior est, licet color & forma propemodum eadem. Planus est & oblongiusculus, altera parte latior, altera angustior, glaber & læuis, totus fusci aut interdum spadicei coloris, nisi linea quædam candicans, qua parte suo fructui adhæsit (nam alteri inclusus fuisse videtur) varium faceret, prægnans est, & sonitum edit. Clus.

Alter similis. — Huic similem si non eundem habemus ex liberalitate Illustrissimæ Ducissæ Wirtembergicæ: qui magnitudine Amygdali, lubrica læuitate splendicat, colore ex pullo flauescente obsoleto: cortice mediocriter duro. Supernè latior, infernè angustior, alteram faciem compressam habet, veluti vestigium ex appressu alterius: parte opposita tumidior. Laterorsum hilo insignitur longo, profundo, candicante. Non pictum damus, quòd Clus. adpictæ figuræ satis benè exprimant. Habet præterea hic fructus affinitatem cum fructu Amygdaloyde nitido peregrino sequenti. Color & magnitudo ferè eadem, sicut & læuor. Figura tantùm euariat. Tres à D. Paludano accepimus, forma & colore huic similes, nisi quòd vnus ex iis vtrinque puluinatus: hylus quoque non albus vt in prædicto. Nucleus qui intus est Pineo nucleo minor, obsoletus & rancidus.

Amygdaloides nitidus.

FRVCTVS AMYGDALOIDES NITIDVS PEREGRINVS.

CAP. XXIX.

LÆuis & lubricus est superficie, nuclei Amygdalini magnitudine & forma, nisi quòd vna parte paulò est acutior, obtusâ Amygdali parte, infráque mucronem alterum lacuna orbicularis insculpta, non tamen effatu dignæ altitudinis: fortè hinc prodibat germen. Color est ex flauo ferè cinereus: & altera quidem parte magis in arcum curuatur Damasceni Pruni nuclei modo: corticéque tegitur tenui, fragili nucleum in se continens. Vnde acceperimus non occurrit.

FRVCTVS PERVANVS AMYGDALOIDES, SVB TERRA NASCENS.

CAP. XXX.

MIssus est (inquit Monar.) ex Peru fructus sub terra natus, pulcher admodum aspectu, & grati saporis, qui & radice caret, neque aliquã plantam profert, aut ab vlla planta producitur, sed solummodo sub terra enascitur, quemadmodum tubera: Dimidii digiti magnitudinem æquat, rotundus est & contortus, & affabrè elaboratus, coloris spadicei, nucleum intus continens, resonãtem dum siccus est, Amygdalæ similem, cortice fusco, intus album, & in duas partes diuisum, vt Amygdala, grati saporis, & Auellanam gustu referentem. Multæ nos rationes mouerunt, vt ad Nuces referremus.

Inuenitur apud flumen Maramnon, nec vspiã alibi per vniuersam Indiam. Editur recens & exiccatus, sed torreri præstat. Adponitur secundis mensis bellariorum loco, quoniam ventriculum admodum exficcat & roborat. Sed si liberaliùs edatur capitis grauedinem generat. Eum admodum æstimant cùm Indi tum Hispani, nec immeritò, quoniam eos, quos ad se missos tradit idem Monardes grati saporis esse deprehendit, cui & temperatus esse videtur.

MANOBI LERII.

CAP. XXXI.

FRuctum quendam Sylnestribus *Manobi* appellatum, ait, Lerius Amer. Hist. sub terra Tuberum modò nasci, tenuibus filamentis simul cohærere, nucleum non esse maiorem domestica Auellana, eiusdémque saporis, cinerei coloris, cortice non duriore, quàm Pisorum siliquæ: an verò folia, semenue proferat ignorare se fatetur, licèt frequenter fructum ederit. Clus. Lerium interpretatus, vertit aliter quàm nos: Fructum nucleũ continere, ac Manobi sibi videri idem cum fructu Amygdaloide. Nos dubitamus an Monardes bene descripserit suum fructum, qui nobis videtur potiùs arboreus: fortè Manobi erit *Trasi* genus aliquod. *Trasi* autem sunt veluti fructus & nuclei Auellanarum.

AMYG-

AMYGDALA PERVVIANA CORTICE TRIANGVLARI, RVGOSO.

Cap. XXX.

CLusio, vt habetur in Exot. lib.2.c.18. Hispali Simon de Touar mittebat fructum anno 1596. cui nomen erat inditum, *Almendras del Peru*, id est, Amygdalæ Peruanæ, quia fortè operimentum quo hæc Nux tecta fuit, illi simile quod Amygdalam tegit, aut quia nucleus quem continet amygdalæ nucleo non est dissimilis: certè huius quam aperiebam, nucleus, & substantia & sapore, amygdalæ nucleum valdè referebat, sed ossis siue lignei corticis qui nucleum continebat, forma dissimilis; nam triangularis erat, dorso lato, in bina latera angulosa desinente, valdè rugoso, quemadmodum & vtrumque latus: supina pars etiam rugosa, sed angusta & cuneiformis. In aquam iniecta hęc nux, non mergebatur, licet nucleum adeò integrum haberet, vt totum ligneum corticem expleret. Iconem huius exhibemus sub Numero I.

…endras …Peru — …riptio

FRVCTVS EXOT. PRONA PARTE IN ARCVM ELATVS, SVPINÀ planus, fuscus.

…iptio

DElatus per Batauos ex Iaua, inquit Clusius l.2.c.15. Fructus, qui binas penè vncias latus, paulò autem longior, pronâ parte in arcum elatus, supinâ planus, denso, crasso, duróque cortice præditus, fusci coloris, &, quando immaturus, quodammodo spadicei, materia spongiosa, firma tamen, constans: nucleum verò continebat vncialem, planum, durum, fusci coloris externa parte, subrubentem interna, in binas partes diuisum, quadam adstrictione initiò præditum, deinde saliuam cientem, tenui spadicea membrana inuolutum, nullum nomen erat additum. Huius iconem demonstrat Numerus II. sicut & sequentis tertius.

NVCI CYPOTE ACCEDENS FRVCTVS, ORBICVLARIS, LÆVIS, spadicei coloris.

…ptio

TEstatur Clus. in lib.2. quem de Exot. scripsit c.19. sibi dono datum, anno 1600. per Ornatissimum Virum Henricum ab Os Amstelredamo, fructum exoticum, qui orbicularis penè erat formæ, quatuor verò vnciarum erat eius ambitus, cortice, siue veriùs putamine quidem duro, sed non valdè crasso tectus, qui superna parte læuis & spadicei coloris, infernâ rugosus & fuscus, nucis *Cypote* ferè instar, nucleum continens durum, foris fuscum, intus album, non ingrati saporis, eâ parte quâ læui putamine tectus fuerat, striatum, altera prorsus rugosum.

FRVCTVS BIVALVIS INDICVS NIGER.

Cap. XXXI.

…iptio

LEuitatis præcipuæ fructus Anonymos biualui tegitur cortice, non duro, &, vti videtur, fragili, hiantibus iam medio tenus valuis, nigris, subscabris, figura oblonga vtrinque exacuta, modicè compressa, alioqui ouatam relatura. Latitat intus nescio quid nuclei, quòd vnicus esset inter Exotica Plateriana, aperire non licuit. Sapor cortici nullus.

AVELLANÆ INDICÆ MAIORES CORTVSI NIGRICANTES.

Cap. XXXII.

FRuctus quē hac tabella ex Matth. postremis comment. Lat. & Ital. cum magnis figuris exhibemus ab eodem sic describitur. Auellana Indica, quam mihi dono dedit Iac. Anton. Cortusus, contegitur putamine externo Cardamomi maioris putamini simili, sed duriore compactiore, & colore magis obscuro: magnitudine Iuglandis, viridi adhuc putamine circumtectus. In eo Auellana concluditur oblonga, vtraque parte acuminata, dorso arcuato; & inferiori parte lata, ac sessili, olle contecta duro, læui, Castanearum colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, albáque membrana circumuestitus, dulcique intus medulla & ipsa quidem albicans. De eius autem facultate hactenus nihil compertum habeo. *Hæc ille.* — Descrip.

Sed quotusquisque intelligat de quo loquatur fructu, cùm in vna eadémque figura ad minus tres vel quatuor differentes fructus depingat, tredecim distinctis iconibus. In epito. solam iconem proponit sine descriptione: tertium genus (vt existimamus) faciens: hic propositas, quas, inquit, ex earum imagine facilè quispiam intelligere poterit. Ita suos Lectores figuris Solis atque ideis satiare vult. In comment. duorum tantùm meminit. Porrò Matthiolum iconibus à nobis hoc loco propositis, vnum tantùm genus intellexisse affirmare non possumus, licet vnius eiusdémque omnes existimemus, diuersas tantùm facies, tum nucis tum putaminis exhibere, adiecta aperta testa cum nucleo. Camer. ad Hist. Germ. Matth. easdem adiungit, addita descriptione, & descriptionem Auellanæ 2. Matth. quam videtur comprehendere sub iconibus à nobis propositis, de quibus sic Clus. apud Garciam. Auellanæ nostræ ferè simile genus minùs nigricante colore, quod à Matth. inter Indicas Auellanas exhibetur. Tabern. & C.Bauh. apud Matth. omiserunt iconem hanc maioris Auellanæ Matth. quam Taber. tradit sub Nucula Indica 3. & reponunt sub icone *Mehenbetene*, quæ Matth. est Auell 2. Indica, ni fallimur: quasi Auellana illa maior Matth. comprehendatur sub iconibus *Mehenbetene*. Res eò redit — *Matth. not.* — *Nucula Indica Mehenbetene*

Matthiol. & prædictos sibi non constare, nec iis cum eo conuenire, qui eius opera illustrarunt.

AVELLANA INDICA MAIOR SVBRVFA CLVS.

Descriptio



Avellana verò Indica hic proposita ex Clus. annot. in Garc. lib. 1. c. 26. pollicari longitudine, duorum verò digitorum crassitie, inferiore parte sessili, rugosa scabráue & cinerea: supernâ autem, & eminentiore parte læui, subrussiq; coloris, ita vt animalculum duro corio contectum videatur: prægnans est, & aliam continet. Huic ferè simile genus inuenitur minus, nigricantéq; colore quod à Matthiol. exhibetur inter Indicas Auellanas. Hâc etiam pro Auellana Indica Clus. altera exhibet Hist. Lugd.

Anno 1606. Gener rediens ex Anglia & Belgio detulit, fortè munere Iac. Gareti, fructum planè eâ magnitudine & figura, quâ est icon nostra ex Clusio, ei tamen optimè respondet descriptio, cui hoc addimus, corticem esse fragilem, instar ferè testæ ouorum, minùs tamen cùm sit spissior, continet nucleũ magnum, tectum tenui membrana, cinerea, in qua saporem insignem non animaduertimus: Nucleus autem magnus, rugosus, firmus, Amygd. modo, sapore non ingrato. Cum hac Auellana Lectorum oculis inspiciendã quoque proponimus iconem Fructus peregrini oualis, Indaico lapidi magnitudini paris, itémque alterius nucem ponticam non excedentis.

NVX SIVE OSSICVLVM CYPOTE SIMILE NVCI BALSAMI Peruuiani.

Descriptio

Scribit Clus. Exot. lib. 2. cap. 18. Accipiebam Hispali anno 1596. à Doctiss. viro Simone de Touar, fructum, cui nomen adscriptum erat, Nux siue Ossiculum Cypote. Non autem erat valdè absimilis illi, qui mihi aliquando missus pro fructu eius arboris, quæ liquorem illum Balsami appellatione donatum, in insula Hayti siue Hispaniola profert: sed minor, nec spadicei, vt ille, coloris, verùm fusci prorsus, & præ liuore splendens: ventre siue inferna parte: cineracei coloris, non læui, vt superna, sed scabrâ: quem pictor valde negligenter expressit. Alio fructu haud dubiè inclusus fuerat, nam ossiculum duntaxat erat alterius fructus: qualis autem fuerit arbor quæ fructum protulit, aut quâ in prouinciâ nata, nihil erat adscriptum: tametsi autem nucleum continere hanc nucem certum esset, agitata tamen nullum strepitum edebat, nec aquâ mersa subsidebat.

BALSAMI PERVVIANI FRVCTVS CLVS.

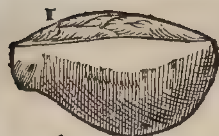
Descr.



At quos hic exhibemus Clus. lib. 2. de. peregr. & Exot. c. 29. similes ait sue Auellanæ Indicę maiori (de qua modò antè) ternas autem vncias longitudine superant, crassitie vnam, altitudine duas ferè ęquãt, alioqui forma & colore illi auellanę planè similes: nęe crasso cortice seu putamine constantes, inferiore parte &c: vt in præcedenti. Prægnans & hic est, & nucleum intus continet duas vncias longum, vnam latum, geminum, extima parte simul cohærentem, tenui cinereáque membrana tectum, materie firma vt Amygdalæ aut Castaneæ recentes, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prędita, & gustu nõ ingrato. Eum accepit Lusitanus quidam mercator Petrus de Frias nuncupatus à prouinciæ Peru Prorege, pro fructu illius arboris in nouo orbe nascẽtis, ex qua balsamum elicitur, cum ipso Balsami oleo. Verùm si D. Monardes descriptioni credendum, longè minor est Balsami fructus. Consule finem cap. 8. ipsius histor. simpl. ex nouo orbe, quem Latinum fecimus. *Hac Clus.* Hist. Lugd. eandem iconem habet nomine fructus Balsami.

AVELLANA INDICA PRO BALSAMI FRVCTV MISSA, EIVSQVE SPEcies alia minor.

Hanc primò depictam à superioribus, si non specie, at figura diuersam, Hercules Saxonia ad nos cum aliis aliquot munificæ naturæ Indicæ monumentis, adiectisque etiam iconibus ad viuum, nobis dono misit sub hoc titulo: *Fructus Balsami Petri de Frias minor.* Magnitudinẽ eicon ostẽdit, digitum ferè æquat, & si competentẽ haberet crassitudinem atque rotunditatem, galeam quodammodo repræsentaret. Testa constat læui, splendida, ex ruffo ad spadiceum vergente, crassa satis





satis, substantia ossea. Nucleus intus latet Amygdalini facie sed latior, in cæteris proportioni nucamenti respondens: sapore rancido, quippe exoleto, quem Num. II. exprimit. Nū III. III. Prædicto multo minor concolor, figura nonnihil variat: potissimū hyli illud vestigium, quàm in fabis nostris vulgatis non latius, nec vt in prædictò eminet. Testa tenuior multò, nucleum quoq; paruum, sibique proportionatū continet.

BALSAMI PERVVIANI FRVCTVS METÆ FORMA.

FRuctus Exoticus concessus à Paludano, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 20. in aquam coniectus, non mergebatur, licet satis grauis, & nucleum contineret, vt ex strepitu quem agitatus edebat, coniecturam faciebam, vncialem superabat magnitudinem, metæ formam quodammodo referens, hoc est ab ampla basi sensim gracilior assurgens, cineracei fortè coloris. Paludanus ad se missum scribebat pro fructu Balsami Peruani: alterius tamen erat formæ, & valdè ab eo differens quem eo nomine ante multos annos accipiebam, (Lector eius iconem inueniet in prima tabella cap. XXVIII huius libri) vt ex vtriusque collatione cuilibet manifestum esse poterit. Si porrò vterque conferatur cum fructu à Nicolao Monardes Balsamo Peruano attributo neuter conueniet.

BALSAMVM EX PERV. CAP. XXXIII.

BAlsamum Peruuianum quod antè aliquot annos ab Illustriss. Principissa D. Dorothea Ducissa Lotharingiæ, vidua Illustriss. Ducis Brusuic. &c. (cùm ei in graui morbo à consiliis essemus) Nucula Indica Oui vix maiori reconditum, gratioso & liberali dono accepimus, liquor est ponderosus, melleæ consistentiæ, densus, lentoris resinacei: color ex ruffo ad nigrum vergens: odor fragrantissimus, Styracis, ad Benzoini suauitatem nonnihil accedens, & qui sua fragrantia totum adeò conclaue perfundat, diùque perseueret. Sapor subacris, linguam mordicans. Dentibus attritus lentus, nec illicò separabilis adhærescit. Flammam facillimè concipit igni admotus, suauiterq; olentem similiter fumum spargit. Aquæ iniectus mox fundum petit, in qua existens, si vel statim digitis atteratur, albescit: nec ideò lentorem deponit, sed instar resinæ digitis etiam magis, quàm dentibus adhæret.

Lectores considerent idémne sit cum nostro hoc quod describit Monardes his verbis: Balsamum nouæ Indiæ, Xilo, liquor est, qui ex nouæ Hispaniç littoribus præstantissimus ad nos importatur, & *Balsami* nomen obtinuit ob insignes & admirabiles eius virtutes huic cum Ægypti vero Balsamo communes. Prouenit ex arbore, Granato maiore, foliis donata vrticæ, dissectis, tenuibus. *Arbor Balsami Vrticæ folio*

Fit autem duobus modis. Primus: Fisso incisuris cortice liquor exstillat tenax subalbidus. Alter, Indis vsitatus. Dissectum truncum & ramos in minutissima frustula, in capacissimum Lebetem aqua plenum coniiciunt & bullire sinunt, quod satis sit. Quà refrigeratà oleum supernatans conchis colligunt; quod pro Balsamo ad nos inuehitur, & quo istic communiter vtuntur. Colore est pullo, ex ruffo scilicet ad fuscum vergente, odoris suauissimi. Neque verò aliter asseruatur, quàm vase argenteo, stanneo, vitreo aut vitreato, propter insignem penetrandi vim. *Quomodo fiat* *Asseruandi ratio*

Idem parte secunda ait: Qui per incisionem exstillat, ad nos non adfertur. Multò enim labore colligitur. Iam verò nauibus quibusdam à continenti Americæ & noui orbis soluentibus magna copia Balsami incisurà extracti ad nos inferri cœpit. Illud autem ex arboribus quibusdam elicitur, arboribus eius Balsami, quod per decoctionem paratur, similibus. Hæ sunt magnitudinis proceræ, à quibus ad radices rami plurimi extenduntur, duplici cortice tecti, exteriori crasso, Quercuum cortici simili, tenui altero, qui interior ligno proximus adhæret. Ac intra hos duos cortices Balsami liquor collectus per vulnus exstillat, albus, pellucidus, odoratissimus. Huius Balsami, vel sola guttula toti amphoræ præcedentis præfertur, quod vsus eius cuiuis manifestum faciet. Et certò mihi persuadeo, huncce Balsamum Aegyptio illo vero, quo iam à tot seculis caremus, præstantia & viribus neutiquam esse inferiorem, ita vt illum etiam isto multò pretiosiorem existimem. Est verò mihi illius fructus, exiguus quidem pro arboris magnitudine, ciceris que grano vix maior, gustu amaricante, in siliquę summo latitans, quæ digitum lata, compressa, alba atque tenuis est. Eo fructu vtuntur Indi in suffumigiis ad capitis dolores atque fluxiones tollendas. Idem Monardes proponit iconem pro Balsami fructu. An verò respondeat eius descriptioni, iudicent qui viderunt aut videbunt. Clusius sanè eam omisit. Consideret Lector, quantùm differat ea icon à Balsami fructu Clusii, de quo nos antè. *Arbores Balsami, quales* *Fructus exiguus* *Siliqua* *Vsus fructus*

Amatus, Opobalsamum (inquit) quod è Peru regione noua adfertur, purum & sincerum esse crediderim, cùm tantæ sit fragrantiæ & odoris, vt omnes alios præstantissimos odores antecellat: quod, vt tradunt qui arborem illic viderunt ex arbore Pinu persimili non adeò tamen procera colligitur, gustu pingue, acutum, diu in ore saporem retinens, odoris ad Belzuinum tendentis, colore & substantia aquæ mellis inspissatæ. Manifestum non esse eiusdem speciei cum Iudaico aut Aegyptio: quanquam Trogus Pompeius arbores Opobalsami, quæ in Iudæa nascebantur, Pineis similes fecit, ita vt has arbusculas Peru delineasse visus sit. *Amatus* *Odoris fragrantia* *Arbor Pino similis* *Differt à Iudaico Balsamo* *Trogi Pompeij Balsamum*

Matth. liquorem, qui ex Occidentalibus Indiis odoratissimus adfertur, liquido Styraci admodum similem dicit, quem qui deferunt, inquit, Balsamum vocant. Verumtamen cùm, teste Strabone, Balsami lachryma lacteo colore sit, crediderim potiùs nouum liquorem hunc, veram Stactem vel Styracis liquorem, quàm Balsami: ob idque non esse penitùs ab re si quispiam eo Balsami loco vteretur. *Matth.* *Stacte*

At Lacuna audentiùs, Balsamum scribit, ex noua Hispania non verum est Balsamum, sed oleum *Lacuna* *Styracis oleum*

Styracis purissimum. Et alibi: Balsamum odoriferum quod adfertur ex noua Hispania est Dioscor. Styracinum oleum.

Scaliger. Goacomax.

Consulamus scientissimum Scaligerum. Is ad Cardanum sic scribit. Quæ de Goacomax pingis arbore, vnde oleum fiat Indicum, Balsamum ab Hispanis appellatum: cur eius facies non persuasit tibi, vt Iudaicæ Balsamo congenerem iudicares: Siquidem vt Balsamum Theophrast. ita tu hanc Punicæ similem agnoscebas. Est apud nos liquor is inter alia Indiæ monumenta. Balsami vires multas æmulatur. Non omnes expertus sum. Tantùm in aquam stillatim non diffunditur, sed neque lac cogit, neque fundum petit.

Oleum Indicum.

Balsamũ Punicæ similis arbor

Coll. Flor.

Collegium Florentinum quoque & Borgarucus testantur pro Balsami liquore Balsamum ex India aduehi.

Alpinus.

Prosper Alpinus in suo Dialogo de Balsamo, Balsami Occidentalis Indiæ, Amati & Monardis meminit. Idem, Balsamum, inquit, nunquam ab aliquo nostrorum vel Arabum visum est neque auditum: nisi fortè produceretur nouissimè ab Occidentalibus Indiis delatum, à quibusdam pro legitimo Opobalsamo receptum, quod falsum esse planè constat.

Opobalsamum falsũ

Balsamum adulterinũ

M. *Fumee* in hist. gen. Indiæ scribit: In Insula S. Dominici Balsamum adulterinum prouenire ex arbore Geaconax, nec esse eiusdem bonitatis cum Aegyptio vel Iudaico. Ad flumen Maragnon incolas coquere panem cum Balsamo, aut saltem cum liquore ei simili.

Geaconax. Goropius.

Goropius: quid dicam, ait, de arbore ex Atlantico orbe, quæ liquorem illum suppeditat nobilissimum, quem ob odorem, suauitatem, & maximas recentium vulnerum curandorum vires, Balsamum vocamus? Eius duo genera sunt, alter cortice inciso limpidissimus distillat, haud secus atque oleum Abiegnum: alter excoquitur & iccirco spissior est.

Duo genera.

Cæsalp. nouum genus Balsami ex India Occid. ex ruffo ad nigredinem vergens: arbori folia Vrticæ: Indi appellant Xylon: decoquunt ramos & colligũt oleum: Lachrymam etiam excipiunt: fructus Ciceris modo inclusus &c.

Xylon.

Balsamum Peruuianum compactum, quod immixtum in aqua subsidet, Lob. qui & alibi Peruianũ illud officin. Opobalsamum vocans, minimè sincerum vtplurimùm esse putat.

Balsamum Indicum seu Occid. Hist. Lugd. Monard. fructum Balsami dicit: *Amocier, Fruict de Baume.*

Vires & Vsus.

Eius vsus, autore Monar. in Medicina tantùm celebris, & ab eo ipso ferè tempore, quo innotuit Indis, Hispani quoque Indorum exemplo eo vulnera persanarunt. Tum primùm tanto erat in pretio, vt vncia vna decem aut etiam viginti ducatis venderetur. Hodie verò libra vna non pluris tribus aut quatuor emitur. Romam primùm delati vncia centum ducatis fuit diuendita. Nunc tam copiosè eo delata, haud ita magni æstimatur, vt etiam amici hoc se mutuo ditent dono: Adeò rerum abundantia homines in sui rapit despectũ. Nam quod rarum in principio frequentissimo fuit in vsu, illud vulgatum nunc meliorique emptum pretio ferè contemnitur, iuxta illud:

Pretium

Omne rarum carum, vilescit quotidianum.

Vrendi modi.

Porrò triplex eius vsus medicus. Aut enim per os introrsum assumitur, aut foris applicatur, aut Chirurgicis remediis permiscetur. Sumptum manè à ieiuno Asthmaticis vtile est, & vesicę labes & vlcera abstergit. Menses ciet sumptum, & pessi modo subditum. Dolores Ventriculi inueteratos lenit linctu matutino repetito, eúmque roborat. Hepatis vitia corrigit: pectus alleuiat infarctu: iuuentutem conseruat. Illustris mihi notus heros, qui ex huius vsu frequenti ætatis vigorem iuuenilem cunctis repræsentabat, absque vlla corporis molestia. Pthisicis plurimis profuit. Fœminę steriles, pessi vice feliciter admiserunt. Omnes frigidos & flatulentos dolores apprimè demulcet litu calido aut imposito linteo eo imbuto. Resoluit enim, discutit, & apostemata antiqua & frigida absumit. Membra roborat impositum. Cerebrum confortat mirabiliter, dolorémque lenit à qualicunque causa obortum. Paralysin tollit, si caput, ceruix & spina parsque ipsa resoluta eo illinatur. Omnibus pariter neruorum imbecillitatibus & Spasmis medetur. Ventriculo illitum, aut panno calido inductum concoctionem adiuuat, & robur ei addit: flatus dissipat: oppilationes eius Lienísque remollit atque aperit: Intestinorum cruciatus abigit, calidè infusum: Vrinam prouocat illitum: doloribus iuncturarum mirè confert, in quibus, atque adeò Ischiaticis primas tenet. Durities & apostemata resoluit. In neruorum passionibus nulli secundum. Destillationes quasuis absumit ac sistit.

Asthma. Menses. Ventri. ulc. dolo.

Sit & in Chirurgia varios habet vsus, tum per se, tum aliis medicinis admistum, quæ omnia particulatim exponere longum foret. Cuique perito artifici debitus miscendi vtendiq; modus relictus esto. Vulnera quæuis, etiam capitis, vbi cranium non fractum fuerit, contusiones item & sugillata persanat. Sed vulnera etiam recentia sine suppuratione glutinat.

Eius vsus apud Venetos ad plagas celeberrimus est, & vel intra triduum vulnera restituit: omnia præstat, quæ ad vulneris glutinationem requiruntur, vt non temerè egenorum thesaurum quis dixerit. Neruorum iuncturarúmque, omnia denique tam recentia quàm antiqua vulnera vel per se, vel aliis permixtum, mirum quantâ felicitate persanet. In febribus chronicis spina eo calente inuncta paulò antè paroxismum, superhaustísque statim vini aliquot guttis horrores abigit & anteuertit discutiendo. Sed repetito vsus opus est.

Cęsalpinus tradit, Balsamo ex India Occid. delato magnas vires tribui, præcipuè vulneribus glutinandis, & cæteris ad quæ Opobalsamum Aegyptium laudatur. Idem ad suprà scriptos affectus omnes deprædicat, si quatuor aut quinque guttæ vino vel aqua modica vel intra fauces intromitantur sensim deglutiendo, ita tamen ne linguam attingat, vt vel gustum deprauet vel eidem pertinaciùs adhæreat.

BALSAMVM DE TOLV.

ARbores è quibus colligitur *Balsamum de Tolu*, inquit Monardes, pumilis Pinis sunt similes, multos ramos, quaquauersum spargentes, foliaque Ceratiæ similia obtinentes, perpetuò virentia.

Præferuntur domesticæ & in cultis natæ.

Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciso arborum cortice, qui tenuis & tenellus est, suppositísque & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus è Cera nigra, in illis regionibus nata confectis, quę emanantem è vulneribus liquorem excipiant, quem deindè in alia vascula ad eam rem parata effundunt. Id verò feruentissimo fieri solę necesse est, vt liquor faciliùs emanet: nam

nam noctu ob frigiditatem nihil effluit. Erumpit etiam interdum ex ipsis arboris nodis & aliis nonnihil liquoris, qui cùm exiguus sit, & in solum decidat, perit.

Balsami descriptio. Color. Sapor. Odor. Balsamum verò hoc colore est rubro ad aureum tendente, mediæ inter liquidum & densum consistentiæ, glutinosus admodum, & vbicunque reponatur firmiter inhærens: sapore dulci & grato, nec si sumatur nauseam mouente, quemadmodum reliqua Balsama, odore excellentissimo & limonum fragrantiam quodammodo referente, sic vt vbicunque reponatur, abscondi non possit, sed suo odore locum gratiorem reddat, ac etiam pauxillum in vola manus attritum, suauissimum spiret odorem, vt Iasmini ferè.

(Lusi. quoque tradit nunc recens aduehi ex continentis quadam Prouincia inter Carthaginem & Nomen Dei sita; *Tolu* ab Indis appellata: ideóque Hist. Lugdun. Balsamum Toletanum vocat. *Balsamū Toletanum.*

Monardes pauxillo simili Balsamo à Morgano sub suum è Londino discessum donatum se testatur.

Balsamæus hic liquor, vt idem refert apud Indos maximè celebris est, ob insignes eius facultates, à quibus edocti deinde Hispani, cùm miros eius effectus animaduertexint, pro re maximi pretii inde in Hispaniam detulerunt, magno illum istic redimentes, nec abs re, quandoquidem præstantius esse maioribúsque facultatibus pollere videtur, eo qui è noua Hispania aduehitur. Eius facultates insignes sunt, quoniam incisione elicitur, quemadmodum olim Balsamum in Aegypto: ad eadem omnia, ad quæ illud celebratur, efficax. *Vulnera.* Omnia recentia vulnera curat, consolidat, glutinátque labra, nec materiam purulentam in iis exoriri sinit: quódque maius est, nullum cicatricis vestigium curatis vulneribus relinquit, si eorum labra probè iuncta fuerint. Quapropter in faciei vulneribus singularis est. Primùm autem emundandum est vulnus, ab omni spurcitie, & vino eluendum: deinde eius labra probè vnienda, Balsamúmque subtepidum illinendum, & lineus pannus duplicatus eodem Balsamo intinctus superimponendus, atque ita colligendus, vt labra hiare nequeant. Postmodum victus ratio sit tenuis, secetúrque vena si necesse sit, quarto demùm die soluatur ligatura (nisi symptoma aliquod antè soluere cogat.) & vulnus consolidatum inuenietur. Quod si singulis diebus vulnus curare necesse sit, lineum pannum Balsami intinctum liquori subinde adponendo glutinabitur. Etenim eius facultas est prohibere, ne materia in vulnere generetur. Præsertim verò vtile est in vulneribus in quibus confracta sint ossa, exemptis priùs iis, quæ separata sint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balsami facultas ea expellet, vulnúsque sensim consolidabit.

Vulnera articulorū. Miræ etiam virtutis est in articulorum vulneribus & neruorum sectionibus, omnibúsque puncturis: etenim ea curat & à contractione liberat, ne partes inutiles fiant, & motu priuentur.

Altè penetrantia & cuniculosa vulnera curantur huius Balsami albo vino mixti per Syringam iniectione, & post ternas deinde horas eius eductione. Idem fit in vulneribus punctim inflictis, semel in die mediocriter calidum iniiciendo. *Contusio.* Vtile præterea est in contusionibus, reliquísque Chirurgi operam requirentibus, modò nulla insignis inflammatio adsit: Eâ verò conuenientibus medicamentis sublatâ, Balsami est vsus. In morbis in quibus Chirurgi opera non est necessaria, plurimùm prosunt haustæ eius aliquot ex albo vino guttæ, veluti in asthmate. *Asthma.* Capitis dolorem è frigida causa prognatum lenit lineus pannus eius liquore tinctus capiti circumligatus. Temporibus adpositum, omnem defluxionem, in oculos præsertim, cohibet, eorúmque dolores leuat: *Defluxio.* præcalidum cerebro impositum dolorem tollit, roborat, & Paralysi remedio est. *Paralysis. Phthisis.* Vsi sunt & nonnulli Phthisici, manè aliquot guttas è manu lambendo, magnúmque senserunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttæ ex aqua vitæ calida initio rigoris in quartanis aut tertianis diuturnis & importunis sumptæ, vtiles sunt: *Quartana. Tertiana.* sed etiam ante frigus eodem Balsamo feruenti oleo rutaceo permixto ceruices inungendæ. Si quis ab orificio ventriculi ad vmbilicum vsque inungatur, ventriculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio iuuatur, flatus discutiuntur. *Ventriculus.* At longè maiore efficacia istud molitur, si æquales Balsami & olei Nardini compositi vel simplicis partes misceantur: faciliùs etiam illinitur. Longa experientia apud Indos probatum est, eos qui Hydropicorum in morem tument, si hoc Balsamo æquis partibus cum vnguento aperitiuo mixto ventrem illinant, Lienis regionem præsertim, magnum leuamen sentire: *Ventris tumor.* quoslibet tumores & œdemata cuiuscunque partis corporis resoluit: *Tumores diuersarū partium.* omnes dolores à frigida causa promanantes, etiam diuturnos, tollit, emplastri modo applicatum, & continuè delatum donec sponte decidat. *Dolores.* Eosdem effectus præbet calidè adpositum, lineóque panno, qui aqua vitæ selectissima & calefacta madeat, superimposito, vbi sunt flatus, siue in ventre, siue in alia corporis parte. *Flatus.* Magnæ est etiam efficaciæ in Nephritico dolore, si feruens cum aliis oleis ad eum morbum vtilibus mixtum illinatur: *Nephritis.* contractorum neruórum dolorem lenit, & si per summos æstus illo illinantur & fricentur, eos relaxat. Parotides seu Scrophulas cæcas & apertas curat. Alias præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latent: sed quas intelligere potui, vniuerso orbi notas facio, vt adeò præclaro medicamento, & tam insignibus viribus prædito (quibúsque longè plures & maiores tempus deteget) quilibet vti queat.

BALSAMVM NOVVM FRVCTV RACEMOSO.



Descriptio. AVtor generalis historiæ Indiarum narrat in India & Hispaniola insula plantam quandam sponte nasci, arboris magnitudine, vt potè quæ ad duorū hominum proceritatem interdum assurgat; caulibus cinereis, foliis viridibus, superiore parte magis quàm inferiore, grandibus & amplis, costa crassiore & elatiore per

Fructus. per medium diuisis foliorum pediculis non virētibus, sed rubescentibus. Fructus est racemosus, longus, instar manus digitatę, acini eius rari, virentes, quandoque rubescentes, & qui maturescendo magis ac magis rubescunt. *Extrahēdi ratio.* Succum ex eo hoc modo extrahunt. Cymas & asparagos teneros huius plantæ colligunt, alii racemos addunt, & ex his succum exprimunt, quem in aqua coquunt ad dimidias: deinde magis ac magis ad sapæ aut mellis crassitudinem. Residere sinunt, & ad vsum reponunt. *Folii descriptio.* Eius folium hic ad viuum est expressum, vtroque extremo acuminatum, sex digitos longū, latum quatuor cum dimidio.

Locus Reperitur in multis locis Insulæ Hispaniolæ.

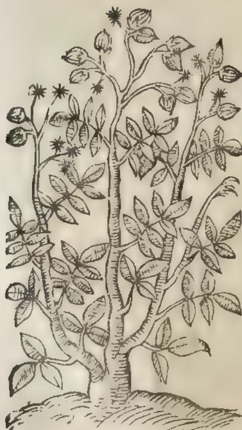
Vires Vlceribus & Vulneribus admouet: *Sang. fluxus.* sanguinem enim reprimit: terget & mirificè eis medetur, etiam vero Balsamo efficacius. *Aqua destill.* Ex eius summitatibus destillatur aqua, præstantior aqua vitæ, *Vulnera* vulneribus vtilissima, & *Morbi frigidi* morbis omnibus qui à frigore ortum habent, vti dolori *Ventriculus.* ventriculi aut partis alterius, si diebus aliquot bibatur. Refert Hist. Lugd.

De hoc Balsamo Posthius Electoris Pal. Medicus doctissimus sic cecinit.

Hic fertur ex Hispania
Noua nouum, ecce Balsamum,
Aegyptio haud minùs potens.
Odore nam suauißimo.
Nares caputque recreat,
Morbísque prodest frigidis
Infirma firmans viscera.
Idem dolores corporis
Totius illitum leuat:
Vnguento & omni fortius
Cruenta sanat uulnera.
Miram ô Dei potentiam!

BALSAMVM VERVM, XYLOBALSAMVM, CARPOBALSAMVM, OPObalsamum.

Cap. XXXVI.



Ordinis ratio. ETsi alio fortassis loco, si ipsum spectemus fruticem, Verum & Iudaicum Balsamum dici potuisset: cur tamen huc referremus, & Balsamorum citatorum tractatio, & liquoris, si non arborum similitudo, ipsáque adeò tractationis ratio postulare videbantur: vt taceamus huic conuenire cum Terebintho, fructu, & huius oleo istud vel adulterari, vel eidem substitui, aliáque quæ suadere poterant, hoc potissimùm loco de eo tradendum.

Xylobals. Offic. Porrò vt à nobis notis exordiamur, exoleti illi ramuli, qui Xylobalsami nomine in Offic. venditātur, nec saporem nec odorem vllum euidentem sensibus ingerere solent, contorti, digitali crassitie, duplici cortice intecti, exteriore tenuiori, rugoso, cinereo, aut ex cinereo russescente, interiore crassiore, fusco, textura satis compacta: nodosi sunt admodum & multis tenuibus ramulis brachiati.

Carp[obals.] ... Carpobalsami nomine in Offic. habentur semina Terebinthi acinorum oblonga forma & magnitudine, pediculo breui donata, cortice rugoso, fusco, quatuor costis in totidem quadrantes distincta, cui subest tenerum putamen album, sæpè cassum, interdum nucleo pingui dulci, nisi ve*Nuc...*tustate nimia rancescat, grauidum: alioqui sapor effœtis, cuiusmodi in officinis asseruari solent grana, nullus: nullus odor.

In ipsius verò arbusculæ descriptione, mirum quàm inter se varient autores, vt patebit in progressu. De namque tam pretiosa, tam rara, sed tam principibus atque magnatibus omni tempore expetita aliquid solidi medicum & Botanicum scisse par est. Operæ pretium igitur facturi si autorū tam priscorum quàm recentiorum, & inter hos illorum potissimùm qui Aegyptum peragarunt, eiusque solum natale viderunt obseruata in medium producamus, exorsi à Theophrast. Botanicorum vetustissimo. *Theo[phr.]*

Loc[us] Balsamum, inquit ille, in valle Syriæ gignitur, in duobus tantùm, vti ferunt, hortis, quorum alter viginti iugerum est, alter multò minor. *Arb[oris de]scrip[tio]* Arboris magnitudo, quæ magnæ malo Punicæ, ramis valdè multis, *Fol.* folio Rutæ simili, sed subcandidiore, perpetuò virente. *Fruc[tus]* Fructus similis est Terebintho, magnitudine, figura & colore, valdè odoratus, ipsàque adeò lachryma odoratior. *Balsami colli[gendi] mod[us]* Hanc ex incisura colligi tradunt in caudicem facta vnguibus ferreis circa suprema, sub sydere, æstu feruente. Colligi æstate tota perhibent nonnulli, verùm haud multum esse quod effluit, nec magis vna conchâ plenâ in diem colligi. Sed odoris suauitate eximia & diffusa præstare, adeò vt vel tantilli odor longum spatium permeet: *Ada[ul]ter.* sed sincerum ad nos nullum aduehi, sed cùm collectum est atque permixtum: multarum namque rerum permistione vitiari, & quod in Græcia venditur sæpè adulteratum esse: Sed & valdè odoratos esse huius arboris ramulos, *Virg[ae] ram[uli]* hosque quotannis putari, non tam vt reliqua valentiora seruentur, quàm vt emolumenti plus comparetur: vendi namque vel illos magno posse pretio. Atque huius arborum cultus causam ad imbres referunt, quos crebrò decidere perhibent: Sic & virgarum amputationem causam quandam esse dicunt, ne proceræ fiant arbores. *Cur ... ra.* Etenim frequenter putatæ vel attonsæ, virgas tantùm emittunt, nec in vnum caudicem vires intendūtur. Syluestre Balsamum nullibi extare accepimus. Ex maiori horto vasa duodecim plena colligi, quæ congii dimidium capiant: Et ex altero duo tantùm. Sincerum vendi duplo ad argentum pretio: pro ratione mixtionis. *Pra[estantia]* Balsami præstantiam præcipuè in odore consistere uideri.

Viti[bus si]mili[s] Solinus in Polyhist. similes vitibus stirpes esse tradidit.

Stra[bo] Strabo Cosmog. 16. Balsami historiam paucis complexus est, his verbis: *Viri[darium] Bals[ami] topic[a de]scrip[tio]* Hiericus est campus à montana quadá valle circundatus, quæ in theatri speciē ad ipsum declinat. Hoc in loco est Palmetū, cui immixta est etiam alia materies domestica, & ferax, Palmis abundans, spatio stadiorum C. & totum irriguum & habitationibus plenum. Vbi & regia est, & Balsami viridarium, quæ arbor aromatica est & fruticosa, Cytiso & Terebintho persimilis

ſimilis: eius corticem ſcindentes ſuccum in vaſis ſuſcipiunt, tenaci lacti perſimilem, ſuſceptus autem in conchis coagulatur. Dixerat autem eodē lib. in Arabia apud Sabæos tractu maritimo thus & myrrham & Cinamonum naſci: in ora etiam Balſamum & quandam aliam plantam valdè odoratam. Et rurſus: à Iordane lacum eſſe: qui aromaticum Iuncum & Calamum ferat: habere etiam paludes. Lacum Geneſareticum vocari. Gignere etiam Balſamum. Videtur autem Strabo Syluestre Balſamum aliquod denotare, eo quod ſpontè in maritimis Sabæorum naſcitur, etſi iſtud incognitum fuerit Theophraſto.

Et Dal. apertè ſcribit ſiluestre illud eſſe. Pauſanias in Bœoticis Balſami arbores in Arabia deſcribit, Myrtorum magnitudine, foliis Amaraci. Videat Lector reliquam hiſtoriam viperarum ſub eius fronde latitantium, quam longum eſſet hic referre.

Sed conſulamus potiùs Plinium, qui non parùm Balſami hiſtoriam ex Veterum monumentis, ſuíſque annotatis illuſtraſſe videtur. Poſtquam igitur de plùribus Arabiæ & Aegypti odoratis tradidiſſet, omnibus odoribus præferri (inquit) Balſamum, vni terrarum Iudææ conceſſum, quondam in duobus tantùm hortis, vtróque regio, altero iugerum xx. non ampliùs, altero pauciorum. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum ſua gente, in totum alia natura, quàm noſtri externíque prodiderant. Quippe Viti ſimilior, quàm Myrto. Malleolis ſeri dicitur, nuper vincta, vt vitis: & implet (at nunc implet Dalec.) colles vinearum modo, quæ ſine adminiculis ſe ipſæ ſuſtinent. Tondetur ſimiliter fruticans, ac raſtris niteſcit, properátque naſci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum Rutæ, perpetua coma. Sæuiere in eandem Iudæi, ſicut in vitam quoque ſuam. Contra defendêre Romani, & dimicatum pro frutice eſt. Seritque nunc eum Fiſcus: nec vnquam fuit numeroſior aut procerior. Proceritas intra bina cubita ſubſiſtit.

Arbori (Xylobalſamo) tria genera. Tenui & ca-
1 pillacea coma, quod vocant *Eutheriſtion*. Alterum ſcabro aſpectu, incuruum, fruticoſum, odora-
2 tius: hoc *Trachy* appellant. Tertium *Eumeces*, quia eſt reliquis procerius, læui cortice. Huic ſecunda
3 bonitas, nouiſſima Eutheriſto. Semen eius (*Carpobalſamum*) vino proximum guſtu, colore ruffum, nec ſine pingui: peius in grano, quod leuius atque viridius. Ramus craſſior, quàm Myrto. Inciditur vitro, lapide, oſſeiſve cultellis. Ferro lædi vitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari ſuperuacua patiens. Incidentis manus libratur artifici temperamento, ne quid vltra corticem violet. Succus (alibi oleum vocat) è plaga manat, quem Opobalſamum vocant, ſuauitatis eximiæ, ſed tenui gutta: ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex iis nouo fictili conditur craſſiori ſimilis oleo, & in muſto candida. Rubeſcit deinde, ſimúlque dureſcit è tranſlucido. Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æſtiuo vnam concham impleri iuſtum erat. Omni verò fœcunditate è maiore horto congios ſenos, minore ſingulos, cùm duplo rependebatur argento (Quem locum ex Dioſcor. lect. ſic reſtituit doctiſſ. Budæus lib. 5. de aſſe: Anni verò fœcunditate è maiore horto congios ſenos ſingulis annis, cùm & duplo rependebatur argento.) Nunc etiam ſingularum arborum largior vena, ter omnibus percutitur æſtatibus, poſtea deputatur. Et ſarmenta quoque in merce ſunt DCCC. (denariis trecentis.) Amputatio ipſa ſurculúſque væniit intra quintum demum annum. Xylobalſamum vocatur, & coquitur in vnguentis. Pro ſucco ipſum ſubſtituêre Officinæ: corticis etiam ad medicamenta pretium eſt. Præcipua autem gratia lachrymæ, ſecunda ſemini, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc buxoſum eſt optimum, (πυῤῥὸν Dioſcor. Plin. videtur legiſſe πυξώδης) quod eſt odoratiſſimum: è ſemine autem maximum & ponderoſiſſimum, mordens guſtu, feruénſque in ore. Adulteratur Potræo Hyperico, (ſemine Hyperico ſimili, quod à Petra oppido defertur Dioſcor.) quod coarguitur magnitudine, inanitate, latitudine ceu longitudine, odoris ignauia, ſapore Piperis. Lachrymæ probatio, vt ſit pinguis, tenuis, & modicè ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior viridis craſſúſque. [cæſiúſque Dalec.] peſſimus niger. Quippe, vt oleum ſeneſcit. Ex omni inciſura maximè probatur, quod ante ſemen fluxit. Et aliàs adulteratur ſemine ſuo (ſeminis ſucco. CH.) víxque maleficium deprehenditur guſtu amariore. Eſſe enim debet lenis, (læuis Dioſcor.) non ſubacidus, odore tantùm auſterus. Vitiatur & oleo roſæ, Cyperi, [Cypri M. & CH.] Lentiſci, Balani, Terebinthi, Myrti, Reſina, Galbano, cera Cypria, [cerato Cyprino aut Myrtino Dioſcor.] prout quæque res fuit. Nequiſſimè autem gummi, quoniam ipſum quoque inhæreſcit manu inuerſa, & in aqua ſidit: quæ probatio eius gemina eſt. Debet ſincerum & inhæreſcere: ſed hoc & gummi addita fragili cruſta euenit. Et guſtu deprehenditur. Carbone verò, quod cera reſináque adulteratum eſt, nigriori flamma. Nam melle mutatum ſtatim contrahit muſcas. Præterea ſinceri denſatur in tepida aqua gutta ſidens ad ima vaſis, adulterata olei modo innatat: & ſi in metopio vitiata eſt, circulo candido cingitur. Summa probatio eſt, vt lac coagulet, in veſte maculas non faciat: nec manifeſtior alibi fraus. Quippe millibus denarium ſextarii empti: vendente fiſco tricenis denariis væneunt. In tantum expedit augere liquorem. Xylobalſamo pretium in libras VI. (XV. M. & CH.)

Xylobalſamum
Succedaneum Balſami
Cortex.
Ligni delectus
Seminis delectus
Adulterium ſeminis vt dignoſc.
Lacrhymæ probatio
Aliud adulterium & id varium
Probatio
Summa probatio
Pretium

Tacitus medicam arborem ait, vt non tam ex aliorum erga cæteras arbores comparatione, quàm definitè ex hoc paruam arborem eſſe oporteat.

Parua arbor

Iuſtinus hiſtoricus è Trogo Pompeio tradit, Opes genti ex vectigalibus Opobalſami creuiſſe, quod in iis tantùm regionibus [Iudææ gignitur. Eſt namque vallis, quæ continuis montibus velut muro quodam cincta inſtar hortorum clauditur, ſpatium loci ducenta millia iugerum, nomine Iericho dicitur. In ea valle ſylua eſt, & vbertate & amœnitate inſignis, ſiquidem Palmeto & Opobalſamo diſtinguitur. Et arbores Opobalſami formam ſimilem Pineis arboribus habent, niſi quòd ſint humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæc certo tempore anni Balſamum ſudant.

Loci deſcriptio alia
Pineis ſimiles eſſe

Ioſephus quoque magnus ille Hebręorum Hiſtoricus in Iudæa naſci confirmat. Et Egeſippus de excidio Hieroſ. Locum ait propè Hiericho eſſe, in quo Balſamum gignitur, virgultíſque innaſcitur, quæ acutis lapidibus incidant pueri agricolarum, pérque eas inciſiones deſtillare humorem lachrymis pulchrè rorantibus.

Dioſc. non ſolùm in conualle Iudeæ quadam, ſed Aegypto quoque naſci teſtatur, cuius verba quoque de Balſamo referre lubet, quòd à prædictis, maximè Plinio, non parum euariet. Sic igitur

Lycij seu Pyxacanthæ magnitud. Leucoij. Pyracanthæ.

ait. Balsamum arbor Lycii seu Pyxacanthæ [λυκίου ἢ πυξακάνθης: Auic. quoque Lycium habet: alii legunt λευκοίου ἢ πυρακάνθης: ac videtur λευκοίου vocabulum omnino perperàm ex dictionum affinitate αὐτῷ τ λυκίου irrepsisse, quod facilè concedet, qui vel ad prædictorum & sequentium autorum iudicium circa magnitudinem respexerit, vel ipsum a[illegible] Pyxacanthæ aut Pyracanthæ, aut Granati, aut Vitis, aut aliqua alia prædictarum vel dicendarũ magnitudine cõtulerit,] magnitudine conspicitur, *Folia Rutæ.* foliáque habet Rutæ proxima, sed candidiora multò & perpetuò magis virentia. In vnius Iudeæ certa quadam conualle, & Aegypto *Varietas.* nascitur, differens ipsum à seipso, scabritia, proceritate & gracilitate. Quod igitur in frutice tenue & capillaceum est, Theriston quasi demessile di- *Theriston.* citur: quoniam fortassis ob gracilitatem facilè demetatur. Quod verò Opobalsamum dicitur, æstiuis sub ortu Canis ardoribus excipitur incisâ ferreis Vnguibus arbore. Sed tam paucum exstillat, vt qu[o]tannis vix plures quàm seni septenúe congii colligantur: inibique pondus argento duplo *Delectus.* rependitur. Est autem bonus succus qui recens est validi odoris, sincerus, non subacidus, dilui facilis, læuis astringens, & linguam modicè mordẽs. Sed variè vitiatur. Sunt enim qui ipsi olea, vnguentáue admisceant, quale Terebinthinum est, Cyprinum, Lentiscinum, Susinum seu Liliaceum, Balaninum ac Metopium: itémque mel & ceratũ Myrtinum aut Cyprinum valdè liquidum. Huiusmodi verò maleficium facilè deprehenditur: *Vt deprehendatur. Sinceri probatio.* Siquidem sincerus laneæ vesti instillatus, si deinde eluatur, neque maculam facit, neque notam illam relinquit: at vitiatus inhærescit. Rursúmque purus lacti instillatus, idipsum coagulat, id quod adulteratus non efficit. Quin & sincerus lacti aut aquæ infusus, celeriter diffunditur atque lactescit: at adulteratus olei modo innatat, in orbem circumagens aut diffundens sese stellæ in modum. Attamen sincerus etiam vetustate crassescens, se ipso deterior euadit. Porrò hallucinãtur qui sin- *Error in probatione.* cerum hunc existimant aquæ instillatum priùs ad ima sidere fundúmque petere, ac postea tanquam qui facilè diffundatur & diffluat sursum remeare. *Xylobalsami probatio* Lignum verò quod Xylobalsamum uocant, probatur recens, sarmento tenui, ruffum, odoratum, quad intenus Opobalsamum spirans. E fructus *Fructus delectus. Adulteriũ fructus ut dignoscas.* genere (nam & huius necessarius & vsus) eligito flauum, plenum, grandem, ponderosum, gustu mordentem & feruentem in ore, modicè Opobalsamum redolentem. Asportatur à Petra oppido semen Hyperico simile, quo fructus hic adulteratur: sed ex eo dignosces, quòd maius illud sit, inane, ignauum sapore Piperis. Scribit tamen Gal. Balsami neque fructus neque lignum fraudes vllas admittere: fortè quòd fucum facillimè deprehendi posse existimaret. Opobalsamum Syriacum, inquit idem, quod à loco in quo plurimum & optimum prouenit, alterum quoque no- *Sagadinum.* men accepit, Sagadinúmque dicitur: cunctis aliis meliùs quod in Palestinæ prædiis colligitur. Quãtum verò Falernum vinum eo quod Caupones *Delectus inter pura Balsama.* vendunt, præstantius est, tantum Aegyptio Opobalsamo Sagadinum vocatum præstat. Sciens itaque Galenus Balsamum vsque adeò pluribus artibus adulterari, vt internosci vix queat, ipsemet in Iudæam nauigare & coram inspicere voluit, quomodo liquorem fundat, ac inde particulam ceu regulam quandam aliorum sumptam apud se semper habere. Ac multas quidem indicat eius a- *Galeni integritas.* dulterationes, quæ etiam exercitatissimos lateant, quas tamen publicare scientes dignum non iudicauit, ne praui id addiscẽtes, in multorum fraudem ea arte abutantur.

Hactenus è Veteribus ferè præcipuis Balsami historiam persecuti sumus, studio omittentes eos qui obiter tantùm de eo aliquid tradidere, vt illud Virg. Georg. 2.

Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamáque &c.

Item

Balsamáque & baccas semper frondentis Acanthi.

Quod nec suis caret laudibus in sacris paginis. Sed restat ex prædictis difficultas explicanda de *Controuersia extrahendi modum inconcilia.* modo colligendi Balsamum. Nam Theophrast. & Dioscor. ferreis Vnguibus incidi scalpíue solitas arbores testantur. At Plinius non solùm non ferro amputari tradit, sed eo lædi: incidi autem vitro, lapide, osseísue cultellis. Quod & Solinus confirmat, Lignum, inquiens, caudicis attrectatum ferro, sine mora moritur: eapropter, aut vitro, aut cultellis osseis, sed in solo cortice artifici plaga vulnerandum. Tacitus quoque cauet ne vis ferri huic arbori adhibeatur, hanc enim pauere, ideóq; venas fragmine lapidis aut testa aperiri. Sed leuis admodum hæc difficultas diligentiùs consideranti videbitur, prædictique Autores facilè inter se *Sol.* conciliabuntur, si dixerimus, rem eò redire, idque vnum voluisse omnes, in vulneranda Balsami arbuscula apprimè cauendum esse, ne quid vltra *Ca.* corticem oblædatur, ideóque fortè à cultellorum ferreorum nimia illa acie abstinendum censuerũt hi, illi verò eo cautè vtendum, non quòd ferrum ipsum per se efficiat. Nam ferreis alioqui etiam vnguibus, [illegible] instrumentorum ferreorum eo genere, quod ad vnguis humani figuram (vt Serrac. censet, fortè melius ad figuram vnguium auiũ etiam aptari refert. in falcis speciem, quali & hodie vinitores vti solent) conuexum sit, quidni corticem inuiolato intactóue caudicis ligno scalpere liceat, haud secus atque vitro, testa, fragmine lapidis, osseísue cultellis? Eiusmodi verò ferreorum vnguium mentionem facit Colum. lib. 12. cap. 18. quibus vindemiatores vnguium vice ad colligendas vuas vti voluit, vt ne manibus vuas distringerent, sicque non minima fructus portio dispersis acinis in terram dilaberetur.

Colligendi modum nobis indicare voluit Fr. Broc. Monach. in descriptione Aegypti, his verbis. Saraceni carpebant folium vnum à stipite [adhærent enim folia stipiti] & contra radium Solis illud discerpentes, guttam lucidissimam, & supra modum odoriferam colligebant. Et is est verus liquor Balsami qui in phialas vitreas colligitur, & ad diuersas mundi partes mittitur: tametsi raro sine mixtura ad regiones nostras perueniat. Aiunt etiam si folium illud contra radium Solis non frãgeretur, minimè suceum illum stillaret.

Inter recentiores Cordus non dubium esse scribit quin pro Xylobalsamo alterius cuiusdam fru- *Xylobalsamum.* ticis surculi vendantur: reperiuntur tamen inter eos nonnunquam qui mirum in modum odoris & saporis gratia commendantur. Idem quoque de Carpobalsamo vocato vsu venit. Semina inana sunt & insipida, habéntque figuram Hyperici *Carpobalsamum vulg.* fructuum: non raro tamen inter ea inueniuntur adulterinis granis maiora, pleno pinguíque intus & oleoso nucleo, odoris in attritu gratissimi, & quæ gustu ineffabili, odoris, saporísque gratia oris halitum diu commendent. Ipsum porrò Carpobalsamum vix credit Cordus ad nos adferri amplius, vastatis Syria, Iudæa, & nunc etiam Ae-

gypto

gypto Turcarum & Barbarorum rabie & incursionibus. Itaque nemo speret temerè se sinceram Balsami lachrymam consecuturum. Quid dicemus sinceram? ne adulterati quidem copia nobis contingit, & si importetur ea, in Principum tantùm versatur manibus, qui potissimùm speciosis eiusmodi imposturis illiciuntur. Vidisse se tamen verum Balsamum gloriatur idem, quod hominum memoria aliqui ex Aegypto attulerint, Hierosolymis huc reuersi, colore fuluum, lentum, spissum & inueteratum: interim tamen suauissimi adhuc odoris, cuius tantillum totum palatium penetraret. Antiquitus, vt tradunt suprascripti authores, Plin. & Theoph. Balsamum vni terrarum Iudeæ concessum erat. Sed postea, si Matth. credimus, propagata admodum fuit species, cùm Iudæa ipsa simul cum Balsamo Romani potiti sunt, qui eam malleolis serendo, atque iterando, non secus ac vites in collibus propagantur, latiùs auxerunt. In Arabia nasci ex Pausania dictum, sed quomodo sit factum [vt in Syriam peregrinantes vno ore fatentur] quòd hoc tempore omnibus sanè balsami plantis Iudæa sit penitùs destituta, cùm olim sola eiusdem ferax à compluribus crederetur, declaratu haud ita obuium.

Verùm, inquit Matth. cùm certò sciam probatissimorum virorum testimonio, qui ex Italia soluentes plures in Aegyptum nauigarunt, Memphi balsami viridarium extare. Illud fortasse euenisse putandum est, quòd è Iudæa ab Aegypti regibus, quibus vniuersa subiiciebatur Syria omne in vniuersum balsamum eò fuerit translatum, quò decoris inde plurimùm Regiæ accederet. Si vnquam hodie Opobalsamum venale inueniatur [tametsi in Italia per longas ætates non ampliùs venturum putem] non ematur, nisi priùs de eo omne fiat periculum. A Veterum balsami fructu, quod hodie Carpobalsamum vocatum, & ex Alexandria importatur longè differt. Suspicandum hoc idem esse semen simile hyperico, quod [vt suprà ex Dioscor. diximus] olim à Petra Palestinæ oppido deferebatur.

Quod Xylobalsamum hodie vocant potiùs Myrtum quàm balsamum referre censet Matth. Mirum Dioscoridem corticis non meminisse, & Plinio tamen dictum, eiúsque medendi vsum.

Amatus certum se ait balsamum in Ægypto nasci, indéque nunc Xylobalsamum verum adduci, primo aspectu vitis ramusculos figura & colore referens. Cæterùm hodie alibi balsamum, quàm in supradictis regionibus nasci sibi cognitum. Sed aliud balsamum non intelligit, quàm id quod priùs Peruuianum vocatum, quod verum balsamum Antiquorum non est.

Fuchsius in ea suspicione est, quemadmodum & Lacuna, neque Carpobalsamum, neque Opobalsamum, neque Xylobalsamum Seplasiarum esse legitimum & verum: ideóque non temerè illis ad conficienda medicamenta vtendum, sed potiùs ex officinis Medicorum eiicienda, & succedaneo illorum vtendum esse, de quo nos postea specialiùs quædam tradемus.

Scaliger suo more censoria stipatus virgula incedit. Sic enim Card. alloquitur: balsamum defiisse ais: ac paruo esse in pretio: quorum vtrumq; vanum est. Nam & apud Maximil. Cæs. multùm, & nonnihil apud patrem meum vidimus, ex ipsis allatum locis purissimum: Nec parum apud Carolum Sabaudiæ Ducem. Miror te Iesemino balsamum comparasse. Aboali non corrigebas? qui de balsamo cùm scriberet, idem & in aqua constare, & cum aqua misceri scripserat in eodē loco.

Lonicerus lignum quod Xylobalsami nomine adfertur excoctum putat, quemadmodum & fructum adulteratum. Is falsam figuram habet, ad descriptionem effictam, non ad visam plantam. *Lonic. not.*

Castor Durantes quoque figmentum ponere videtur pro balsamo. Munsterus herbam vocat in sua Cosmogr. & picturam stirpis nec visæ nec cognitæ exhibet. *Cast. Dur. not.* *Munster. not.*

Scripsit Lob. ex professo libellum de balsamo, ex quo sequentia potissimùm ex eius obseruationibus annotanda. Dioscor. vires balsami meliùs quàm stirpem notam habuisse, eóque ab Ægyptiis potiùs & Arabibus quàm à Græcis petendam. Apud Dioscorid. minimè legendum λευκοῖν [quamuis omninò ita legendum censeat Marcell.] sed eam vocem expurgendam, aut legendum κυτίσου, cui & Strabo comparat. Pro Pyxacanthá apud Diosc. leg. Pyracantha, cuius nulla mentio apud Antiquos. *A quibus balsami hist. petenda* *Marcell. not.* *Dios emēd.*

Apud Trogum Pompeium, quem & Iustinus historicus citat meritò mendum multi docti in codice suspicantur, quando balsamum Piceæ arbori comparat. Pausaniæ collatio cum foliis Sampsuchinis balsamo minimè repugnat. *Trogi mendum.*

Matthiolomastix Guillandinus, Bellonius, & Prosp. Alpin. qui arbusculam foliis Rutæ aut Lentisci, aut Iasmini profitentur, quod Theoph. Dioscor. & Plin. minimè repugnat. *Folia Iasmini*

De balsami liquore varia est lectio. Alii ἀδιατος cum Ruell. & Marcell legunt, qui citissimè penetrat, facilè diluitur: quæ lectio rei ipsæ minimè quadrare videtur. Alii, vt rei meliusculè conueniat ἀδιαίρετος, quod facilè scissilis, penetrabilis & facilè diuiditur, vertunt. Vetus interpres Serenum interpretatur, qui εὔδιος legisse videtur; Serap. secutus, quem ἀδιάλυτος, id est, facilè solubilem legisse autumant: nam ipse interpretatur velocis resolutionis. Marcelli verò versio recipienda videtur, quia maximè cum balsamo partium tenuitate conuenit. Quod etiam à Plin. tenue dictum est: multóque magis etiam ab ipso Gal. lib. 7. simpl. qui Diosc. tacitè reprehendit. Vbi autem Diosc. dicit adulterari Cypria cera liquida, videtur legendum Cypreo aut Cyprino cùm nulla sit cera Myrtea aut Cyprea. *Dios illust. & correct.* *Varia lect.* *Dios. not.* *Dios. corr.*

Opobalsamum crassum [inquit Lob.] legitimæ Terebinthinæ Cypriæ veteris siue vietæ aut resinaceorum liquorum instar densatum seruamus, glebæ Benzoini ferè concretione, sapore acri, & colore fuluo, masticanti vt Mastiche, lentescente. Recens præfertur Antiquis, quare in hoc maximè vulgus hallucinatur, qui quò antiquiùs est, eò meliùs opinatur. Viperæ illæ, quæ in balsametis vitam degunt, innocuæ sunt. *Opobalsamum concretum* *Vulgi error.* *Viperæ innocuæ*

Carpobalsami arborem Aduersaria ex amici cuiusdam relatione sic referunt. Humilis est frutex, aspectu deformis, cineracei coloris, flore Iasmini lutei simili, minore, perpetuis virgis. Liquor aureus, sapore Moschi. Mirum verò quod Pen. & Lob. in suis Aduers. referunt, [ex cuiuscunque id tandem testimonio tradant] & contra omnium scriptorum authorum sententiam, saporem esse Moschi. Si odorem intelligunt, neque sic verà narrare videntur: quis enim vnquam balsamo Moschi propriè tribuit odorem? Si saporem, quæso possit esse saporis gratia Moschi, partis excrementitiæ, siue iam sanguis sit, siue sudor, siue peculiaris alia collectio excrementitia, de quo nondum constare certò apud plerosque videtur. De genuini verò balsami odore & sapore, plus satis suprà. *Carpobalsamum* *Frutex.* *Flos* *Lob. & Pen not.*

C. Bauh. apud Matth. balsami arbusculam de- *C. Bauh.*

Flos Violæ albæ. scribens, ait esse floribus albæ violæ similibus, vt figura Alpini adposita exprimat. Mox subdit in India & Aegypto prouenire. At apud nullum hactenus autorem legimus flores esse Violæ albæ, nec illud Alpini icon declarat vlla ratione, nec ipsius Alpini historia, qui expressè ait Acaciæ floribus proximos, id quod dicta icon haud iconcinnè exprimere videtur, quæ flosculos ex meris apicibus constantes exprimit, quales nemo stirpium gnarus facilè dixerit, vllam habere similitudinem cum Leucoio. Præterea negant Alpinus & Bellonius, quibus præ aliis huius fruticis vera & exacta debetur historia, prouenire in India ac Aegypto spontaneam.

Sed par est tandem & eos audiri qui ipsam arbusculam in loco suo natali viderunt & eius historiam literis prodiderunt, quales inter alios præcipui sunt Theuetus, Bellonius & Prosp. Alpinus, qui posterior de eo tractatum integrum conscripsit. Huic Italia, sed potissimùm Serenissima Respub. Venetorum debet, quòd Agyptii Balsameti monumentū viuum in Augusta sua viderint vrbe. Binas, inquam, plantas, ex Arabia cum aliis [nisi fallor secum allatas, aut accersitas, sed duas tantùm tum habuisse & coluisse, ex ipsomet [ego Cherlerus, cùm anno 1596 & 1597 Patauii agerē] intellexi, & alteram quoque bis vidi, quæ Leucoii magnitudinem nō excedebat, foliis Iasmini quodam modo: de cæteris certò statuere, quòd è longinquo tantùm & per fenestram viderim, nō possum. Altera autem famuli eius vti putabatur, vel cuiusuis alterius maleferiati furto nequissimè ei erepta, adeò morosum ipsum effecit, vt nemini aditus ad residuum pateret. Vidi tamen, & semel vidit mecum Henricus Ellenberger, tum Consil. Illust. Germ. nat. Patauii, qui nunc, vt audio, professorem Celeberrimum agit Marpurgi, qui idem mecum, si recordatur, testari potest. Sed quid magno opus testimonio, cùm hoc notum sit omnibus, & ipsemet iam superioribus annis aluerit, vt ex ipsiusmet testimonio aliorumque infrà patebit: & ipse Alpinus adhuc sit in viuis, nunc magno suo merito Celeberrimi illius horti Patauini præfectus, idémque Professor Botanicus Patauinus.

Theuetus. In Ægypto. Sed placet priùs audire Theuetum. Hic testatur se vidisse hortum non procul à Cairo Aegypti liquore illo raro & pretioso ex Balsamo arbore profluente celeberrimum, quam Prouinciæ præfectus adhibitis custodibus diligentissimè cōseruat, vt eius liquorem colligat, quem quotannis ad Turcarum Imperatorem mittat. Itē à Græcorum Patriarcha & vrbis senioribus audiuisse, eū qui hodiè colligitur, neque tam oleosum, neque vulneribus vlceribúsque curandis tam vtilem, quàm qui postremi Regis Aegyptii tempore colligebatur. Plures quidem clàm Opobalsamum vendere, sed adulteratum. Narrasse Arabes ex historiis Cleopatram Aegypti Reginam ex Iudæa Balsamum primùm in Aegyptum transtulisse. Sed huic historiæ vix assentitur Theuetus, quod in alia vulgari Græca lingua conscripta, in Palæstina legerit, Traiani tempore Balsami feracia fuisse mōtana Engadi, & quędam alia Asiæ minoris loca: *De loco quadam.* quanquam re vera cùm hęc lustraret, nullam reperire potuerit Balsami stirpem. Præterea Balsami montis Libani incolę ex historiis suis referebant, in quadam montis parte, quæ Solis ortum spectabat, Alexi Græcis imperante, tantum Balsami colligi solitum, quantum in Aegypto. Sed regione à Turcarum tyrannide oppressa, & exactis inde Christianis, eius liquoris memoriam vnà cum planta ipsa exoleuisse. Aegypti Reges nihil pretiosius habebant, quod Regibus & Imperatoribus Persidis, Catax, Aethiopiæ, Græciæ, cæterisque dono darent, siue ad ineundam, siue ad confirmandam cum eis amicitiam.

Autor descriptionis Africæ, in octaua eius parte tradit extra vrbem Aegypti *Milfrubetich* primā in Aegypto à Mahumentanis conditam ad Nilum, excellentes esse & magnificas sepulturas Regum Aegypti: nec procul ab illis esse hortum vnicam alentem arborem, quæ Balsamum producit, nec in toto orbe vllam aliam esse præter hāc solam. Plantata est in medio fontis instar putei: nam est procera arbor. Folia eius similia sunt foliis Vitis & parua. Audiuisse se refert, qui dicerent, si aqua fontis diminuatur, plantam ipsam siccatam iri. Hortus cinctus est validissimis muris, in quem ingredi nemo potest nisi maximo fauore, aut dono custodibus dato. Multa quidem hæc illi de Balsamo: nullus tamen notis omnibus delineauit eius imaginem, vt verisimile sit eam præsertim Veteribus illis incognitam fuisse.

Bellonius denique & Alpinus Balsami historiā perspicuè, vt putamus, sic tradunt. Arbuscula est (inquit Alp.) viticosa, quę excrescit ad altitudinem *Elhanne*, seu Ligustri, vel Cytisi, folia paucissima gerens, Rutæ proxima, non tamen, vt dicebat Dioscor. iis candidiora, sed potiùs Lentisci foliis similia cernuntur, scilicet colore viridi, subalbido, perpetuóque virentia. Eius lignum gummosum seneque apparet, colore exteriùs subrubro, cuius ramuli eodem colore conspicui sunt, longi, recti, graciles, paucis foliolis ordinatim referti, foliáque simul terna, aut quina, aut septena alæ adnata, aliquo pacto Lentisci foliorum æmula. Sunt ramuli odorati, gummosi digitísque contrectati eis tenaciter adhærentes. Flores fert paruos, albos, Acaciæ floribus proximos, ternos singulis appensos, quasi in vmbellæ forma, summè odoratos (odor paululo temporis resoluitur) à quibus semina promanant flaua, folliculis nigris subrubescentibus contenta, valdè odorata, intúsque humorem flauum melli persimilem habentia, sapore subamaro, parúmque acri linguam ferientia, Opobalsamumque, redolentia, Terebinthi fructuum figuræ & magnitudinis æmula, extrema aculeata & medium crassum obtinentia. Opobalsamum, cùm primùm eductum, colore, vt audio, est albo, qui paulò pòst in viridem, tertiò in aureum, & demum in melleum mutatur. Eius succi etiam substantia inprimis turbida crasśaque, vt oleum statim ab Oliuis expressum cernitur, postea tenuissima atque clarissima, demū Terebinthi modo crassescit, odore eximio inprimis atq; acutissimo Terebinthū redolens, cum suauiore odoris fragrantia cernitur, saporéque amaro, acri & adstringente. Leuissimū est in primis diebus, atque vsque adeò validi & acuti odoris, vt aliquibus inter odorandum sanguis è naribus eruperit, & prę multâ eius leuitate in aquam stillatum non desidet, sed ex alto in eam proiectum parumper in ipsa mergitur, feréque continuò assurgens supra totam aquæ superficiem totum expanditur, eíque miscetur, & citissimè in ea dissoluitur, vt ab aqua maximâ cum difficultate separetur: in qua paulò pòst concrescit atque coagulatur, coagulatúmque stylo totū ab aqua eximitur, quòd tunc colore lactescit, siue album quale lac visitur. Quantò hic succus annosior, eò fitinodoratior, atque ad motum segnior. Inprimis itaque statim albo colore cōspicitur, qui color paucissimus diebus in viridem mutatur, oleique crassitie cernitur, qui postea longo temporis

ris interuallo depuratur, nonnullísque annis tenuissimus euadit atque clarissimus, ex viridíque colore in aureum splendidissimum transit. Senio verò confectus, crassus qualis Terebinthina fit, qui si in aqua vel lacte stilletur, statim considet, multáque cum difficultate, & non nisi longo tempore, denuò supra aquam fertur, tardissiméque in ea dissoluitur. Vnde Plinium ex variis coloribus ac substantiis in Opobalsamo inspectis, varias eiusce succi differentias vel species facientem errasse clarissimè patet. Impropriè & falsò Opobalsamum quoque appellatur nigrum illud, quod ex India Occid. importatur, cùm sit diuersæ arboris, magnitudine, figura, ramis, foliis, fructibus, à vera balsami arbore longissimè differentis.

Bellonio teste, quotquot eius frutices in horto Materea apud Cayrum aderant, stipitem solum habebant pedis longitudine & pollicari crassitie, tenuibus alis præditum, raris foliis obsitum. Vbicunque autem nascantur, duorum aut trium cubitorum altitudinem non superant: & pedali altitudine cùm sint, in multos graciles ramulos anserinæ pennæ caule haud crassiores finduntur. Balsami frutices Matereæ iam recens putati fuerant, sic vt soli stipites superessent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiusdem etenim est balsamum cum vite naturæ, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. *Alpin.* Audio in Arabiæ solo ad Lycii, Terebinthi & Pyracanthæ magnitudinem [vt scripserunt Diosc. atque alii] & maiorem etiam excrescere. Iustinum verò quòd Piceæ arbori plantam balsami similem asserat, deceptum omninò fuisse credendum est. *Bellon.* Folia vtrinque in neruo nata, vt in Rosarum, vel Fraxini, vel Iuglandis foliis videre est: ciceris tamen foliorum magnitudinem non excedebant, sicque constructa erat ipsorum series, vt postremum foliolum extimam alam occupans, imparem numerum efficeret: nam totius alæ foliolis numeratis, terna, quina aut septena inueniũtur: septenarium certè numerum superare vix animaduertimus: extremum autem foliolum reliquis maius est: facto etenim ab illo progressu reliqua sensim minutiora fiunt, vt in Rutæ foliis. Ipsum lignum candicat, odorísque & saporis expers est, non secus atque aliud inutile lignũ. *Alp:* Balsamum quod ex seminibus nascitur, bina folia inprimis habet, bifoliis nascentis vitis maximè similia, & quæ post hæc, quæ sunt tria quatuor vel quinque, prodeunt, Amaraci foliis sunt proxima: quæ verò tertiò nascuntur singula trina existunt, Rutæque proxima cernuntur. Hæcque sunt Balsami folia, aliter quàm Scriptores antiqui descripserint, ex quibus atque aliis Dioscoridem fortasse atque alios multos antiquos Scriptores viuentem Balsami plantam non inspexisse iure suspicamur. Ramum & folia (addit Bellon.) degustauimus, quæ facultatis nonnihil adstrictoriæ esse comperimus, pinguísque aliquantulùm saporis, atque aromatici: ramulorum autem cortex his odoratior. Gemino cortice præditi sunt ramuli, extimo foris subrubente, qui vt membranæ intimum operit. Is gustatus, inter Thus & Terebinthi folium sapit, Satureiæ syluestri sapore simili admodum grato, atque digitis tritus Cardamomum olet.

Ex dictis hactenus patet quanta sit autorum varietas, non tantùm circa arboris formam & magnitudinem, sed & partium eius descriptionem, cui tamen controuersiæ & obscuritati, ex posteriorum, maximè Bellonii atque Alpini [qui ipsimet arbusculas diligentissimè considerarunt] placitis & annotatis magnam huic Balsami historię lucem accessisse indubiè quis affirmare auiit. Restant & de loco & tempore quędam specialiùs excutienda.

Ergo quoad locum, vt iam patet ex præced. Dioscor. in sola Iudæa in quadam valle & in Aegypto nasci tradit, differens ipsum à seipso asperitate, longitudine & gracilitate. Ante ipsum Theoph. in duobus tantùm vallis Syriæ viridiariis: Strabo & in Syria, valle illa fertili quæ Libanum & Antilibanum interiacet, iuxta lacum Genesareticum, & in Arabia quoque Sabęorum tractu maritimo. Hierony. in Epitaphio Paulæ matris cap. 5. Contemplata est [inquit] Balsami vineas in Engaddi. Ita plerique autorum Balsamum in Aegypto nasci perhibent, regione quæ nunc Solis oculus siue fons dicatur, quondam Heliopolis, vt annotat Hermol. ex Auic. Balsamum, vt scribit Lob. vnâ terrarum Iudeâ & Aegypti Memphi ciuitate, quã Cayrum vocant, oriundam Theophrast. Dioscor. Plin. & nonnulli antiqui affirmant: hodiè tamen constat, neque Iudæam, neque Aegyptum, eius esse spontaneum solum. Eius olim multæ plantæ è Mecha Arabiæ felicis oppido in Aegyptum translatæ. Sed Monardes Balsamum antiquorum periisse scribit in Aegypto, & in hoc mundo non ampliùs reperiri. Idem & Petrus Martyr confirmat, nempe Balsamum circa Cairũ Aegypti periisse: interitus varias recenset causas, & inter alias menstrui sanguinis venenum, quæ nobis non videntur verisimiles. *P. Martyr not.* Sed quid ad hæc Bellonius? Sunt, ait, qui existimẽt Materæam Balsamum è Iudæa fuisse translatum, nos verò nunquam in valle Hiericuntina cultum arbitramur. Non longè Cayro Aegypti hortense duntaxat existit. Quanquam autem putarit Theophrast. nusquam syluestre reperiri, constanter tamen affirmare audemus, & olim & etiamnum in Arabia felice existere, vnde lignum & fructus ab omni antiquitate cum aliis mercibus Arabicis deferri solita: quod ex Mithridatica antidoto, ex Dioscor. Diod. Siculo Pausan. Strab. Cor. Tacito facilè est probare, adeóque institores Cayrini de Balsamo interrogati, responderunt, quicquid Xylobalsami & Carpobalsami vnquam vendiderint, cum aliis medicamentis Mechâ Arabiæ delatum: meminisse autem Balsami arbusculas, quæ hodie Matereæ visuntur, magnis Sultani sumptibus ex Arabia fœlice adportatas fuisse. *Syluestre Balsamum contra Theoph.* *Institorum Cayrinorũ responsum.* Cæterùm arbusculæ, quas ego Matereæ vidi iuxta Cayrum, pauca admodum habebant folia mense Septembri. Et Alpinus: Habentur, inquit, arbusculæ in horto Mattharia propè Cayrum, cura Eunuchi Messer dicti, Aegypti Præfecti, Mechâ & Medinâ, ex Monte quodam arenoso in quo multas Balsami plantas viuere affirmant, quas insigni Mahemetis miraculo in sterili illo monte natas affirmant, per Haly Bei peregrinorum ducem, Anno à partu Virginis 1575 transuectæ. Balsami plantam apud me viuentem verissimam, Iacobus Contarenus Senator clariss. Iohan. Vethus nobilis Anglus, Franc. Ferrerius Gallus, Ioach. Iungermanus Germanus, Marcus Fenarius Venetus Pharmocopola & plures alii viderũt, verúmque etiam Opobalsamum ab eius foliorum alis dissectis exstillauisse quod multis maximè mirum fuit, cùm aliàs Italiam hanc plantam habuisse, nusquam appareat. Arabia autem felix Balsami locus patrius semper fuit, nunquam Aegyptus ac Iudæa.

Legitimum Opobalsamum notis omnibus cõprobatum vidisse gloriatur Matthiol. apud Imper. *Opobal.*

Ferdin. I. à Solimano Imp. Turcarum missum : cui simile omnino sibi visum ait illud, quod Franciscus Calceolarius Veronensis referebat Reuerendissimo D. Barbaro, Electo Aquiliensi Patriarchæ, ad suam parandam theriacem.

Porrò, vt Campesius in suo speculo pharmaceutico testatur, Balsamum incognitum (quod non simpliciter, sed magna ex parte intelligendum censemus) in Gallia, Italia, Hispania, & magis in Germania verum non habemus, sed tantùm adulteratum. Aliquando se vidisse iactat idem apud D. Annam Franciæ, x. aut xii. ampullas vitreas, quarum quædam erant missæ per Sultanum Aegypti Regi Ludouici xi. eius patri: aliæ Duci Burgundię Carolo: aliæ Regi Carolo viii. Sed vnum non fuisse simile alteri, existimátque maiorem partem fuisse veram Terebinthinam ex Grano viridi. Balsami ramulum vegetum adhuc nactus Bellon. eũdem exiccatum cum Xylobalsamo Offic. collatione facta, per omnia conuenire deprehendit, idémque de Carpobalsamo, dicit.

Tempus. Incidi tradunt autumno ad liquorem eliciendum, teste Hermol. Alpinus tamen refert mensibus Iunio, Iulio, Augusto, partim spontè, partim stipite ferro scarificato destillare & in vitrea vascula recipi album, quod postea tẽporis successione mutatur, vt priùs dictum. *Extrahendi ratio.* Lob. & Pen. ex amici cuiusdam relatione perhibent Decembri mense ramulos præscindi, quibus cera oblitæ appendantur amphoræ excipiendo aureo liquori. *An sit Perpetui folia.* Folia, vt iidem tradunt exuit Decembri, quibus non nisi mense Maio noua sufficiantur. Quod si verum, iam corruit omnium tam priscorum quam neotericorum recepta opinio esse perpetuifoliã, Et sanè inter notas à Veteribus proditas, quibus Balsamum dignosci possit, vna est, vt perpetuò vireat: illud tamen in Materea, apud Cayrum, teste Bellonio, pauca admodum folia Septembri mense habebat : quod sibi insolens visum est. Nam reliquæ arbores, quæ hyeme virere solent, folia, inquit ille, solùm nouo vere abiiciunt, cùm videlicet noua germina produxerunt : soléntque autumno magis virere, quàm nouo vere. At reliquæ, quæ folia abiiciunt, id sub hyemem facere solent, vt æstate noua acquirant. Ideóque nobis præter naturam videbatur Balsamum folia abiicere, vt hyeme noua germina produceret : nobis enim id obseruantibus, quæcunque habuit folia, recens nata erant. *Pen. & Lob.* Has fortè difficultates vel ex relatu scientes, vel subolfacientes Pen. & Lob. perpetuis virgis Balsamum dixerunt, non perpetuis foliis : at perpetuis virgis eodemmet merito, vt nobis quidem videtur, dicas salicẽ, vitem, aliásque arbores vel frutices plurimos.

Nomina Linguarũ. *Palsamum* Balsamum Pausanias in Bœotiis *Palsamum* proferri vult : βάλσαμον Græcis à quo reliquarum ferè Linguarum nomenclaturæ detortæ videntur. Serap. *Belesen* vel *Belesma*, qui ex Dioscor. dicit arborem esse magnitudinis Grani viridis & sicuti arboris *Bocates*. *Belsan* Auic. Inuenimus & *Balsem* *Arab.* Arab. dici. Alp. tradit antiquis Arabiæ medicis *Balessam* dictum.

Germ. Balsam. Ital. *Balsamo*. Gal. *Baume*. Hermol. liquorem *Oleum Balsaminum* vocat, quam rectè ipse viderit.

Balsami succedanea Recẽtiorum. Dicta sunt suprà Balsami, ἀποβαλλόμενα ex Dioscor. Plin. & aliis: nunc & recentiorum quorundã de ea re sententiam audiamus, antequam transeamus ad vires. Etsi enim ex suprà scriptis satísque inculcatis notis Balsamum nosse, fortè haud videatur difficile, attamen cognitum habere longè difficillimum esse certum est. Opera itaque danda accuratissima, quò eius vires quàm exploratissimas habeamus, vt quando non licet illo frui, saltem bonitate proximis & simili facultate præditis vtamur.

Tribus huius plantæ partibus, tria succedanea est meditata posteritas. Liquoris namque loco sua Balsama (quæ vocant) vnguináque vulneraria nostri Barbari in Thesauris habuêre, quorum mirificæ vires literis & experimentis proditæ sunt. Quidam Ol. Terebinth. vel Laurinum, vel Gummi hederæ substituunt, vt legitur in quodam incerti autoris libello, quem Seplasiarii Quid pro quo nuncupant. Syluius Placoto. Borgarucus, Lacuna, Monachi, Lobel. Myrrham stacten substituunt, id est, Myrrhę pinguissimæ expressæ liquamẽtum, quod quidem nobis, si ad Myrrhæ facultates quis respiciat non displicet. Alii substituendum malunt Styracis electæ liquorem. Verùm & ea ipsa rara habetur hodie electa, pura, nec commixta : alioqui non improbaremus. Antidotarium Romanum Oleum è seminibus Citri substituit, quod improbare non possumus, præsertim ad venena in theriaca: alioqui si de vulneribus iudicium fiat, aliter statuendum. Matthiol. mauult supponere Ol. Myristicæ nucis, vel Styracinum, quàm Terebinthinum vel laurinum. Colleg. Florent. Cordus, Placotomus, Borgar. Antid. Rom. Ol. Garyophyllorum : Medici præsertim Romani expressè dicunt Ol. ex Garioph. non multùm distare à Balsamo: quorum sententiam tamen improbant Pen. & Lob. ob nimium eius feruorem. Cordus vult Ol. Cinnam. similes virtutes esse Balsamo : quod ob suam acrimoniam oculis neutiquam conuenire videtur. Placot. speciatim Ol. Iuniper. candidũ, quod & ipsum in quibusdam nostro calculo admitti possit. At Terebinthi è pullulantibus botris atque flagellis tempore verno laticem limpidissimum, odoratissimum, non parum tenacem emũxisse se profitentur Pen. & Lob. qui digerendo, glutinando, dolorémque mulcendo, vt illi tradũt, omnia quæ Opobalsamo insunt, conferre videatur. Quod non modò doctiorum, sed & Chirurgorum consensus secutus est. Nullum enim videre est ex illis vnguinibus, quod vitium pręstantia nomen Balsami meruerit, cui non sit admixta Terebinthina vulgata: Quid putas futurum, si genuinum Terebinthi liquorem admiscuissent? Eâ de causa nullum præstantius succedaneum iidem arbitrantur, cuius omnes partes omnibus respondeant partibus, liquori, semini, quàm Terebinthum genuinum. Matthiol. & qui suum Garyophyllorum, Nucis Myristicæ, aut Cinnanomi oleum, huic liquori præferunt, suauitati & sapori plus quàm optatis facultatibus deferunt. Hæc namque tametsi eximios fundant liquores: tamen nec Dioscor. nota, nec venenis aut Theriacis cõparata fuêre. Et præterquam quòd plerumque vel fœtent vel feruent ignis empyreumate, præsertim ab ignaris parata : tamen si vel probè sint confecta, acriora sunt, quàm ad tale institutum par sit, ideóque intemperiem feruidam imprimere nata. Oculorum verò hebeti aciei [quod à Balsamo genuino postulatur] si quis admouere ausit, ne ille hominem ex luscioso cæcum faciet. Myristicũ verò oleum, laxando & inquinando, nec foris vulneribus glutinandis, nec stomachi viribus colligendis idoneum est, nec quidquam Balsamo simile habet. Alii, teste Lob. Coppam-Iuam Indorum Balsami loco obtrudunt : qualem & nos aliquando vidimus magnis laudibus celebratam pro Balsami genere Ill. Duc. Wirt. quod nominabant *Azeida di Capo vna*.

Carpo-

Carpobalſamo cubebas ſubſtituit Cordus, & Matthiol. qui pleroſque rei medicæ ſtudioſos ſecum ſentire confirmat: addit præterea rationis loco, quod ſi eæ mandantur, dentibúſue conficiantur, mordent guſtum, ferueńtes in ore percipiuntur, & aromatis non modicum reſipiunt, quas nimirum qualitates Balſami fructui ineſſe Dioſc. teſtatur. Eiuſdem ſententiæ ſunt Borgatucus, Placotomus & Adolphus in multis locis, & quidam alii. Fuchſius Galeno vtique illo tributo tractato, Quid pro quo, dicto, deceptus nimiúmue tribuẽs, Carpobalſami loco Leucoii radicem ſubſtituendam cenſet. Sed ad rem ipſi reſpiciendum fuit, non ad putati autoris teſtimonium, & deprehendiſſet nullis qualitatibus præditam eam radicem, quæ vel minimo ad Carpobalſamum legitimum accedere poſſit, ſuámque illam opinionem nec Gal. genuinis libris, nec vllius probati autoris calculo comprobari. Garyophyllos recipiunt, Adolphus, Cord. Placot. Borg. & Colleg. Flor. Cardamomum Cord. Borg. Placot. Grana Paradiſi, Colleg. Flor. Fructum Hederæ, Tract. quid pro quo. Xylobalſamum ęquali pondere, idem. Grana Iuniperi, Medici Veneti, vt teſtatur Alpinus, quos taxat & reprehenſione dignos cenſet. Pena & Lob. qui in ea ſunt opinione, Carpobalſamum quod in Offic. proſtat, neutiquã eſſe fructus Balſami, imò cuiuſnam plantæ, incertum eſſe, rancidũ, vietum, exoletũ, inodorum, minime Capobalſami loco vſurpari debere: quin potiùs huius penuria ſemen Terebinthi vel Lentiſci immaturi eximias vires, omnes Carpobalſami facultates, & dotes, vt ſi quod aliud, explere ipſis videtur. Proſper Alp tamen vulgaria ſemina pro vulgari falſo Carpobalſamo à multis recepta, quorum ad nos ſingulis annis magna copia aduehitur, verum eſſe Antiquorum Carpobalſamum ſe iudice affirmandum ſuadet. Idem tradit Pſeudocarpobalſamum, Carpobalſamo admodum magnitudine, colore, figuráque ſimile eſſe: differre tamen à vero, quia eo ſit oblongius & ex medietate tantùm folliculo contectum ſit: Illúdque eſſe ſuſpicatur quod olim Dioſcor. tempore ex Petra oppido Arabiæ pro Carpobalſamo aſportabatur, & quo verum Carpobalſamum adulterabatur, ſi Piperis ſaporem præ ſe ferret.

Campeſius in ſuo ſpeculo pharmaceutico apertè dicit nec Carpobalſamum nec Xylobalſamum inueniri Lugduni, Antuerpiæ, Medinæ campi, aut Francofurti. Quod ſi ita eſt, & quis eo vti velit, vtique de antiballomeno ſollicitus eſſe debet bono, & viribus quàm proximè accedente. Teſtatur tamen Alpinus virgas apud ſe adſeruatas, cum iis quæ apud Venetos Pharmocopolas ſunt, eaſdem eſſe, modico tamen tempore omni odore & ſapore exui, vt & hac de cauſa ſuccedaneo opus ſit. Perperàm autem quidam Nerio Alpino pro eo vtuntur, vt tradit Geſn. Et Fuchſius nihilo prudentiùs radicẽ Leucoii ex tractatu Quid pro quo, qui & eidem lignum Hederæ ſupponit. Acorum verum Colleg. Colon. Macim Colleg. Florent. Macerem Fernel. quia Xylobalſamum, vt apud eundem annotat Plantius, Gallis minimè ſuppetit. Maceris & Cypri ana part. æq. Adol. Occo: qui & alibi Cyperum ſolam ſufficit, ſicut & Colleg. Flor. Agallochum Matth. Cubebas Adol. Occo & Bapt. Montanus, vt teſtatur Cronemb. Cyperum rotundum maiorem & minórem in Italiã ferunt ad Theriacæ compoſitionem. Aptiſſimum enim Xylobalſami ſuccedaneum iam diu Patauina & Veneta Collegia ſanxerunt & vſurparunt, tametſi ex Pen. & Lob. ſententia commodiora hodiè ſuffici poſſent. Cúmque ex illorum ſententia, Lignum quod Xylobalſamum dicunt officinæ, Lentiſci ſint ſurculi, plerumque carioſi, tamen neutiquam contemnendi, modò recentes ſint, nec odorem amiſerint: gratiſſimus námque puluis intus & foris, ſtomacho, propter naturæ amicum temperamentum: cuius argumentum faciunt dẽtiſcalpia, quæ aromatica & moderata aſtrictione & calefactione dentes, gingiuáſque perpurgant, roborant & mulcent. Idcircóque eorum multæ myriades parantur à miſeris mancipiis, qui in triremibus Ligurum ſub neruo vitam degunt. Pſeudoxylobalſami huius magna copia pauco ære parari poteſt ex Italia & Gallia Narbonenſi. *Lentiſci ſurculi.*

Efficaciſſima liquori vis ineſt, vt qui maximè calefacit. Quæ pupullis tenebras offundunt extergit: itémque vuluæ perfrictionibus medetur, cum cerato roſaceo adpoſitus. Menſes quoque, ſecundas, & fœtus extrahit: rigores illitu ſoluit, ſordidáque vlcera expurgat. Quin & potus concoctionem iuuat, vrináſque ciet: ægrè ſpirantibus conuenit, nec non & iis qui aconitum hauſerunt, ſi cũ lacte exhibeatur, itémque à vipera demorſis. Miſcetur & acopis, malagmatis & antidotis. Ac in Vniuerſum efficaciſſimam vim habet Balſami liquor: proximam huic fructus: minimam verò Lignum. Fructus potui datus conuenit Pleuriticis, peripneumonicis, tuſſientibus, iſchiadicis, comitialibus, vertiginoſis, Orthopnoicis, torminoſis, difficulter meientibus, & à vipera, venenatíſque aliis animalibus demorſis. Porrò & ad muliebres ſuffitus accommodatur: itémque decoctus inſeſſu vuluam aperit, humiditatémque exhaurit. *Balſami vires & uſus ex Dioſcor. Oculi. Vulua. Menſes. Rigor. Vlcera. Vrina. Aſthma. Aduerſus Aconitum & morſ. Viperarum. Fructus vires Pleuritis &c.*

Lignum eaſdem cum fructu vires habet, attamen minores: ex aqua decoctum & potum cruditatibus, torminibus, virulentorum morſibus, conuulſíſque opitulatur. Vrinas quoque cit, & capitis vulneribus cum Iride ſicca conuenit: ſquamas etiam paſſim extrahit. Denique ad vnguentorum etiam ſpiſſamenta editur. Ad capitis dolores, & ſuffuſiones oculorum incipientes, & habitudinẽ mirificè conferre tradit Strabo, eóque pretioſius eſſe, quod in Hierocontio ſolùm tractu naſcatur. *Ligni vſus*

Plin. Balſami vires tradens inter olea Balſaminum oleum vocat obliuiosè, quod apertiſſimè priùs in eius hiſtoria ſuccum eſſe ſcripſerat, vt reuera eſt, vel Dalechamp. quoque teſte. Sic autem Plin. tradit de viribus. Balſaminum longè pretioſiſſimum omnium, (oleorum) vt in vnguentis diximus contra omnes ſerpentes efficax. Oculorum claritati plurimùm confert, caliginem diſcutit. Item diſpnœas, collectiones omnes, duritiáſque lenit. Sanguinem denſari prohibet, ulcera purgat: auribus, capitis doloribus, tremulis, ſpaſticis ruptis perquàm vtile. Aduerſatur Aconito ex lacte potum. Febres cum horrore venientes perunctis leuiores facit. Vtendum tamen modicè, quoniam adurit, augétque vitia non ſeruato temperamento. *Plin. not. Adu Serpentes Caligo ocul. Dyſpnœa. Tumores. Sang reſoluens Vlcera &c. Adu. Aconitum Horrores. Cautio.*

Balſamum, autore Gal. deſiccat & excalefacit ſecundo exceſſu: eſt autem & tenuium partium, adeò vt odoratum ſit. Sed liquor eius ſubtiliorũ etiam partium eſt quàm ipſa planta, non tamen adeò calidus veluti quidam exiſtimant, tenuitate partium falſi. Porrò fructus eius perſimilis facultatis eſt, cæterùm longè in ſubtilitate partium inferior. Videtur autem his verbis Galenus Dioſcor. tacitè reprehendere, qui credidit Balſamum præſentiſſimas & primarias facultates ad calfaciendum habere, deceptus partium tenuitate, vt euidenter Gal. teſtatur. Dioſc. tamen Plin. quoq; ſecutus eſt, vt liquet ex vtriuſq; verbis adductis. *Temperamentum.*

Scaliger. Vulnera. Balsami feliciſſimum ſucceſſum vidiſſe teſtatur Scal. ad ingens vulnus cuiuſdam equitis in inguine: periculoſiſſimũque vulnus & maximũ, cuius cicatrix quam ſub oculo læuo habebat, vix oſtendebat veſtigia, non alio, quàm Balſami ſibi ab Heroina miſſo, auxilio ſanatum ſcribit. Lob. quoque experimentum ſiue mirandum periculum factum Experimẽtum. eſſe tradit Opobalſami in quodam nobili, ore ſonipedis vngula ſauciato: momento & breui tempore reſtituto, bis tantùm perunctо aut impoſito.

Cæterùm nullum eſt medicamentum, vt refert Alpinus, quo magis ac frequentiùs Aegyptii medendo vtantur, quàm Opobalſamum, quod illi ad Balſami vſus apud Aegyptios omnes ferè morbos ac ſymptomata adhibent, ad eóſque maximè qui vel ex ſimplici intemperie Ad intemperies. frigida & humida, vel frigidis humidíſque ſuccis, Vulnera. vel à venenis concitantur. Summa cum laude eo vtuntur ad omnia vulnera, quo mirificè curantur, quod experientia in Petro Mariano Veneto mercatore, in capite à Turcis nocte quapiam vſque ad os peſſimè lignis vulnerato, comprobatum: Balſamo ſiquidem inuncta ea vulnera, per diem tantùm, ferè omninò coaluerunt, & eo quàm pauciſſimis diebus, vt is teſtis eſſe poteſt perfectè ſanatus eſt. Vtuntur etiam ipſo ad vlcera ſordida, Vlcera. Morſus & ictus Venenati. quæ eo mundantur atque ſanantur. In venenatis & demorſis à ſerpentibus, atque ictis à ſcorpionibus, tum epotum, tum illitum maximè iuuat. Peſtis. In peſte, vt ab eius contagio defendantur, nihil maius habent, quo vtiliùs & tutiùs vtantur, ſingulis diebus eius ſemidrachmam deglutientes. Febres. Multaſque etiam putridas febres eo epoto illi ſanant, largiore ab ipſo erumpente ſudore. In chronicis febribus à crudis frigidíſque humoribus, ob- Obſtructiones. ſtructionibúſque viſcerum, nihil vtilius ac præſtantius experiuntur, quàm Opobalſami binos ſcrupulos vel drachmam per os quotidie exhibere, li- Doſis. berat enim valenter viſcera ab obſtructionibus, calorémque naturalem fouendo, crudos humores concoquit ac digerit: hincque eius vſus ad omnes frigidos morbos ac ſymptomata apud eos eſt frequentiſſimus. Oculis viſum deperditum, atq; auribus auditum, inſtillatum reſtituit, auriúmque dolores ſanat. Præterea ad conuulſos ex humiditate ac frigiditate, ad vertiginoſos, epilepticos: reſolutos, trementes, ad tuſsímque ex frigido humore, orthopnœam & omnem ſpirandi difficultatem, pulmonum fluxiones, humiditates & dolores, ad ſtomachi frigiditatem, cruditates, atque ad omnes flatuum moleſtias, ad uteri frigidam humidamque intemperiem, ad præfocationes, dolores, ſterilitatem, albos fluores, ad interceptam vrinam ex frigiditate, flatu, vel lapidibus, ad calculóſque in renibus valenter frangendos ac abſtergendos, vſus Opobalſami eſt apud omnes illos populos notiſſimus, & ad hæc omnia mala præſtantiſſimum illi auxilium experiuntur.

Mulieres verò Aegyptiæ ſteriles eo tum ſuppoſito, tum epoto, tum ſuffito, fœliciore ſucceſſu ſæpè ad remouendam ſterilitatem vtuntur.

Fucus. Non minori in vſu etiam habent ad pulchram faciem efficiẽdam, quando eo ipſa illita à rugis defendatur. Ferunt etiam aliquas ad conſeruandam faciei pulchritudinem ac iuuentutem non inutiliter vſas fuiſſe. Balſamanda enim mulier (vt ſic loqui liceat) in balneum calidum inprimis moratur, quouſque multùm incaluerit, quo tempore cutim Opobalſamo multoties copioſè illinit, à qua linitione per horam & ampliùs in balneo valdè calido, quoſque cutis rectè Opobalſamo imbibatur & areſcat, morata, balneum egreditur, ſolitáque munia exercet, permanétq; ſic facie atque pectore Opobalſamo inunctis, per tres ad minùs dies, in quibus nunquam perunctã cutim abluit vel mundat, ac tertia die ab inunctione rurſum in balneum eodem iam dicto modo ſe confert, faciémque ac pectus valdè calefactum copioſo Opobalſamo multoties perungit: aliquæ ſunt, quæ vel decies vno die cutim inungunt, obſeruantes commodum interuallum, quo rectè cutis peruncta totum Opobalſamum imbibat, atque paululùm areſcat, vt promptiùs ſuccum intimiùs haurire queat: quam Opobalſami inunctionẽ hoc modo præſtitam, multoties moliuntur, ſaltem diebus triginta, in quibus cutem nunquam lauant vel mundant, à quibus quindecim & etiam ampliùs ſic cute Opobalſamo inuncta quieſcunt, quoſque nihil liquoris oſtendat, probéque ab eo ſiccata fuerit, quo tempore aqua fabarum ſtillatitia, priùs ad eas partes præmiſſa modica olei Amygdalarum amararum inunctione ſe lauant, cutémque multis diebus abſtergunt.

Seminum atque virgarum quoque recentium vſus apud illos eſt familiaris. Eis ſiquidem ad omnia ferè, ad quæ Opobalſamo vtuntur: præſertimque ad robur ſtomacho conciliandum, eius enim puluerem cum decocto Spicæ Nardi ad binas drachmas exhibent, idem præſtat decoctum, quo maximè calorem naturalem fouent, augent & roborant. Vtuntur & ipſo in ſpirandi difficultate, tuſſi frigida atque aliis morbis à frigiditate naſcentibus. Vſum frequentiſſimum habet puluis & decoctum ad humiditates vteri exſiccandas, eiúſque calorem viuificandum. Suffitum ex his frequentant ad morbos omnes vteri à cauſa frigida concitatos. Eodem modo & ligni vſus eſt. Succus enim, ſemina, ac lignum, iiſdem facultatibus donata ſunt, ad eadémque vſum habent. Veruntamen Opobalſamum efficacius poteſt, eóque minùs Carpobalſamum, omniúmque minimè Xylobalſamum.

OPOBALSAMVM SOLIDVM.

CAP. XXXVII.

ILluſtriſſimæ Celſ. Wittemb. miſit D. Paludanus Opobalſami ſolidi nomine, quod ita eſt ſolida ſubſtantia, vt flexioni interim non reſiſtat, pellucida, & digitis ductili, non friabili vt Colophonia, quam colore rutilo egregiè refert, vniformi, odore ſuaui Benioini, quem fragrantiorem, cùm adoletur, adſpirat naribus, nec ſegniter flammam concipit: ſub dentibus lenteſcit, & iis inhæreſcit. Fortè hoc idem eſt cum Lobelii Opobalſamo concreto de quo capite præcedenti.

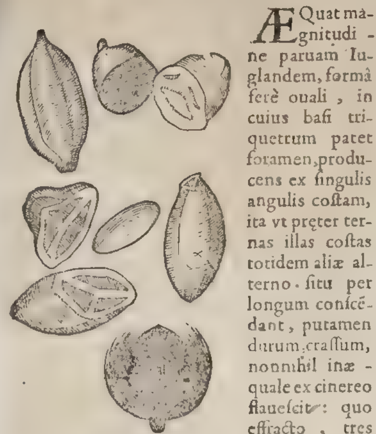
BALSAMVM CERTARVM QVARVNDAM PLANTARVM, QVAS Copaibas vocant.

CAP. XXXVIII.

IN Braſilia [vt refert Maff. Indic. nauig.] certis è plantis, quas vulgò *Copaibas* vocant, inciſo per æſtatem cortice, in modum Balſami liquor ſuauiſſimi odoris emanat: cui, cùm ad alios mortalium vſus, tum ad curanda vulnera & cicatrices tollendas mirificam eſſe perhibent vim. Eæ plantæ cernuntur affrictu animalium attritæ, quæ à ſerpentibus venenatis, aut à feris icta, ad remediũ illud ipſo naturæ inſtinctu ſe conferunt.

AVEL-

AVELLANA INDICA MEHEMBETHENE CORTVS.
CAP. XXXIX.



Æquat magnitudine paruam Iuglandem, formâ ferè ouali, in cuius basi triquetrum patet foramen, producens ex singulis angulis costam, ita vt præter ternas illas costas totidem aliæ alterno situ per longum concedant, putamen durum, crassum, nonnihil inæquale ex cinereo flauescit: quo effracto, tres cellulæ sese ostentant nucleum continentes oblongum, album, ac dulcem, si Clusio credimus.

Hunc verò eundem fructum fortè Matthiol. in Comment. ad Diosc. Gal. Lat. & Ital. cum magnis figuris sic describit: Auellana superiori [de qua antè egimus] longè minor à Cl. Cortuso mihi Patauio missa, quæ suo tegumento exempta, quod læue molléque est, colore subpallido, nec folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ aut Myrobalani flaui ferè figura, duro putamine, colore vulgaris Auellanæ, oblongo intus nucleo, pumilam Amygdalam referens, vt ex eius hic imagine omnibus palàm fiet. Sed non apertè agit nobiscum Matthiol. quando nos ad icones remittit. Nam cùm tres vel quatuor diuersos fructus in eadem proponat tabula, duos verò tantùm describat, reliquorúmque ne verbo quidem meminerit: coniectura potiùs licet assequi, quàm certò scire quàm intelligat.

In Epitome ait, secundum & tertium genus ex eorum imaginibus facilè intelligi posse. Nimirum sic botanicæ studiosis, præsertim in Exoticis non versatis, egregiè prospectum. Quicquid sit, per Auallanam eius alteram hancipsam intelligimus, quamuis minùs acuratè ab eo describatur.

C. Bauh. apud Matthiol. adponit iconem qualem habet Clus. & Lob. pro *Mehēbethene*: & Nucis Ind. nomine eandem tabellam, quæ villosum habet inuolucrum, cuius tamen Matthiol. ne verbulo quidem meminit: ipse verò (Gasp. Bauh.) eandē faciens cum *Mehenbetene*, (à qua Clus. diuersam fecit nec describit tamen. Ita tenebræ obducuntur nebulis.

Clus. in edit. 4. Garziæ de arom. Auellana Ind. 3. à D. Cortuso missa nomine *Mehembethene*, quamuis non admodum eius descriptioni conueniat, & potiùs eorum sententiam amplectendam censeat, qui inter Vnguentarias referunt: pollicem transuersum longam dicit, forma triangulari, duram & ligneo putamine, fractam tres habere cellulas, in quibus nucleus oblongus, albus dulcísq; inueniatur. Et placent quidem icones à Clus. propositæ: at non placet eius vel eorum opinio, qui ad Nucem Vnguent. referendam censent. Sanè in paucis cõuenit cum ea: durus admodū hic fructus, & tres habet cauitates, quas in illo non habes.

Mehembethene siue Auell. Ind. varietas Lob. qui se inter Nuces Moschatas Antuerpiæ aliquando reperisse testatur eandem, quam pro Mehēbethene Cortusus misit. Colore, [addit] figura & magnitudine Nucem Myristicam refert, sed triangularis forma, osseo & præduro cortice, Nuculæ Indicæ nostræ: ac effracta tres cellulas habet, vnâ conspicuâ dulcem nucleum claudente. Cæterùm Lob. eandem habet iconem cum Clus. à quo tamen in eo dissidet quòd Auellanam priorem exiguam villoso inuolucro non distinguit aut separat à *Mehembethene*.

Tabern. in icon. & Hist. *Mehembethene* vocat Jndianisch haselnuß. Hist. Lugd. Matth. Auellana Ind. 2. Item Clus. Auell. Ind. 3. Quomodo autem inquit, *Mehembethene* nomen illi tribui possit, non video, cùm Auic. de *Mehembethene* tractans nihil aliud, quàm Græcorum Lathyrim describat. At eadem Hist. Lugd. ne ἀπορίᾳ figurarum destituta videretur, duas posuit, vnam ex Matth. alteram ex Clus.

Anno 1608. Illustr. nostra Princeps dedit octo fructus Auellanæ Mehembethene Cortuso dictæ, magnitudine, longitudinéque differentes, omnibus triquetrum foramen, vnus à nobis per medium sectus planè respondet iconi Clusii, tres insunt cauitates, duæ minores vacuæ, in maiori nucleus inuolutus, tenui, russa tunica, albus, grato sapore cum quadam aromaritate.

AVELLANAE INDIAE MEHEMBETHENE VALDE SIMILIS FRVCTVS.

Vt videre est apud Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. Inter aromatum Tripoli allatorum purgamenta inuentus septimus fructus cum [illegible] quisquiliis, nucis vnguentariæ genus, à nonnullis Mehēbethene nuncupatum. Erat enim figura orbiculata, cortice spadicei coloris, eóque leui constans, atque veluti in binas partes secto. An verò alio cortice, siue inuolucro tecta fuerit hæc nux (vt verisimile est, me latet: alia tamen addita erat minùs crassa, sed paulò oblongior, neque adeò spadicei coloris, quæ mediâ ex parte tecta erat suo inuolucro nigro & rugoso, cui petiolus adhuc inhærebat, quo in ramo firmata fuerat.

AVELLANA IND. PECVLIARIS CAMER.



I



II

De hac Auellana hoc tantùm habemus apud Matth. in Hist. Germ. & in Epitome per Camer. renouatis, quod hic pro Auellanæ Indicæ peculiari specie pingit, quam tamen non describit, quamuis à Matth. Auell. 2. diuersam facere videatur, cuius iconem omisit. Si quid tamen ex icone sola coniectari sit integrū, suspicamur differentiam quandā Auell. Indicæ Mehembethene dictæ esse, iam modò descriptæ.

Tom. I. Cc 4

Marginalia: Descript. — Mehemb. — Auch. — Mehembe. Cortusi — Vnguentaria — f. taxa. — Auell. Ind. Varietas — Lathyris — Hist. Lugd. not. — Descript. — Alia nux — Descript.

AVELL. IND. VILLOSA, FORAMINATA.

Descriptio A Vellana Indica, tribus lateribus elatioribus, atque itidem tribus foraminum vestigiis, vti Nux Indica seu Coccus conspicua, villosa quodã inuolucro, veluti *Faufel*, ferè tecta, nucleum continens dulcem, tenui candicante membrana inclusum Clus. Cui apud Garciam de arom. Auellana prior exigua: & de pereg. stirp. Prima Nux annot. hist. Arom. dicitur.

Mehembethene siue Auell. Indicæ varietas Lob. qui eandem cum Clus. iconem habet, verùm non separat à *Mehembethene* vt Clus. Sed videtur eãdem specie facere, varietate tantùm distinctam.

C. Bauh. Casp. Bauh. iconem ponit nomine Nuculæ Indicæ, nulla addita descriptione, cuius tamen non meminerat Matthiol. præterea eandem facit cum *Mehẽbethene* contra mentem Clus. & Tabern. qui Nuculam Indicam quoque & Indianisch Nüßlin vocans, non citato Clusio addit, tria habere foramina, tectam esse cortice villoso, Fauselii ferè modo. Nec tamen negamus & ipsi hanc Nuculam seu Auell. Indicam, fortè speciem aut differentiam præcedentis *Mehembethene* Cortusi esse posse.

AVELL. MEHEMBETHENE CORTVSI SPECIES ALIA: NVDA, ET VESTITA VILLO.

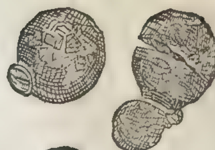
Descriptio A Ntè à nobis descripto fructu speciosiorem, & altero ferè tantò crassiorem, minúsque longum dono ad nos misit, vir sapientiâ, maximísque doctrinis clarus Herc. Saxonia Med. Patauinus Primarius, sub nomine, *Faufel* Arabum, & nucis Indicæ paruæ. Qui præter eas notas, quas superiùs descriptus habet, pulchrè etiam tripartitus est, mediantibus tribus costis, quæ in imo & sũmo coëunt, cõmunem triangulum supernè comprehendentes, cui area albescens, triquetrũque foramen in medio est: reliqua facie corporis rugosa, eo ferè modo, quo Nux moschata. Dignum pictura censuimus hunc fructũ, quòd cum prioribus non esset pictus, ab iis tamen non parum euariaret, & à tanto viro nomine diuerso missus esset, quale sine dubio haud temerè ei impositũ.



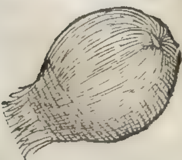
Faufel.











Ali... Hunc eundem suspicamur fructum quem apud Cl. D. Platerum obseruauimus, cuius figuram quoque depictam damus. Magnitudine & figura prædicto respondet, superius quoque foramen triangulare habẽs sed villis ex parte tectum. Nam totus corticosis ac lentis segmentis paruis; putamini tenaciter adhærentibus obductus est, in modum ferè Auell. Ind. Clus. de qua c. præced. Eadem segmenta à trianguli foraminati veluti centro facto exortu, & in ambitu fructũ vniuersum complectentes, parte opposita in scopam & veluti caudam coëunt.

Hic fructus pro magnitudine admodum ponderosus, ac si osseus esset, aut lapideus, color fuscus, aut ex Cinereo nigricans, concussus strepitat, argumento intus contenti nuclei. At quia noster non fuit, aperire non decuit. Lectori considerandum relinquimus. in quibus & quantùm ab Auell. Mehembethene superiùs descripta discrepet. In secunda tabella pinguntur etiam Globuli Saponarii.

NVX, SIVE OSSICVLVM, FRVCTVS EX PALMARVM GENERE.

De... N Vx aliqua Clus. Exot. l. 2 cap. 14. siue Ossiculum fructûs ex Palmarum genere, à Petro Gareto, cui villi, qui illam uestiebant, adempti fuerant, nam valdè tersa & polita erat, multísque venis nigris, à summo ad imum distincta, præsertim iis, quæ à tribus veluti vmbilicis æquali propemodum spatio ab inuicem discretis originem ducebant, & magnam venustatem nuci adferebant: alioqui nux binas vncias longa erat, eius ambitus tres cum semisse continebat, vmbilici autem penè vnciam ab inuicem distabant: duro cortice nux illa erat prædita: & nucleum continere, ex motu strepitum ciente, manifestum erat.



FRVCTVS IVGLANDIS FERE' MAGNITVDINE, DVRISSIMVS, INDIS Carairi, sapore nucis moschatæ.

CAP. XXXX.

Des... A Nno 1608. cùm essemus Stutgardiæ, Mercator quidam, cui nomen Claudius Cintro, dedit nobis fructum, magnitudinis paruę iuglandis, non ponderosum, inæqualem valdè, tunica tectum cinerea, sub qua alter durus crassitudinis dorsi cultri, niger vbi effractus; non facilè frangitur, plenus est, nucleo aut medulla siue pulpa flauescente, oleosa, per medium fissa, saporis grati & nucis moschatæ, mitioris tamen.

2. Idem fructus, ni fallimur, nobis datus ab Ill. nostra Principe, qui speciosior, maior, qui bene exprimitur icone nostra desumpta ex Clusio, is etiam inæqualis, vna parte tamen magis gibberosa, altera depressa. Cor penè exprimit hic fructus, prout vulgò pingitur, cortice exteriore minùs cinereo, quo abraso, subest niger, durus: Eum non aperuimus. De prædictis fructibus Clus. in libello de peregrinis, vbi icon sub numero II. scribit. Fructus alter peregrinus, Nucis Iuglandis ferè magnitudine est, extima parte latiusculus, totus rugosus, atque vt Nucis Iuglandis putamen inæqualis, niger, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima & cinerea tectus. Leuis est & minimè ponderosus, tametsi admodum solidus sit, & saxea duritie præditus, nec minùs in aqua subsidat, quàm lapis. Confractus crasso durissimóque cortice constare, deprehenditur, & nucleum candidum succulentum, grati saporis, iucundíque







odoris, oleum ferè Macis referentis, continere, in binas partes sectum & tenui candidáque membranâ diuisum, alia insuper paulò crassiore firmioréque inclusum. Eiusmodi ante plurimos annos Antuerpiæ inter aromata inuentos, cùm repurgarentur, memini.

Addit præterea: Anno 1597. inter aromata, quæ Bataui ex Iaua referebant, similes multò recentiores conspiciebam, quos Abdala *Camiri*, adpellari dicebat.

Et c.15. Inter nuces Myristicas repertus fuerat Sextus, quem ab Indis Camiri appellari intelligebam, vncialis magnitudinis, nuci Iuglandi, suo illo externo viridi cortice exempte, non dissimilis, inæqualis, summâ parte latior, infima in obtusum mucronem propemodum desinens, putamine satis crasso saxeæ duritiei præditus, nucleum continente album, amygdalæ penè sapore. Alio fructu, siue externo cortice opertus fuisse videbatur, quia depressioribus putaminis locis cineraceam quandam materiam adhuc inhærentem retinebat. Sed & alios similes inter aromata non semel repertos habui. Atque anno M.D.C. Vnum inter plures à Parduino accipiebam, tenui, fragilique, & in binas partes sectili putamine inclusum, cuius suprema pars mucronata in vnum non coibat, aut claudebatur, sed aperta erat, atque supinâ parte plana fidem faciebat, binos fructus coniunctim nasci, vel etiam ternos, è pediculo aliquo dependentes, quemadmodum apud nos Staphilodendri fructus. Eundem hunc fructum ex Clusio proponit Hist. Lugd. Tabernæ dicitur fructus peregrinus 3.

NVX INDICA PVLCHRA, CVI VNGVIS ALBVS.

Cap. XLI.

Descriptio

CVm fructibus Exot. Ill. C. Wirt. piæ memoriæ Stutg. 1608. pulcher fructus, vnciam & semis longus, vnciam latus, compressus, niger, splendens, in suprema parte veluti vnguis albus, sonorus est: Cortex niger, mediocriter crassus, subest medulla alba, in iis saporem manifestum non animaduertimus, medullæ autem albæ subest fortè ossiculum, est enim sonorus, fructum aperire non sum ausus, quia reseruat Illust. Principissa.

FRVCTVS PEREGRINVS OVATVS, SIMILIS LAPIDI IVDAICO.

Cap. XLII.

Descriptio

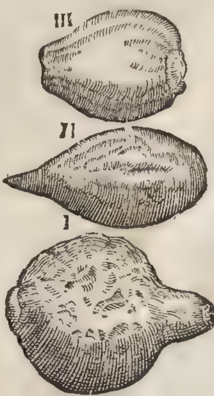




FRuctus peregrinus alter Clusio, libello de peregr. & Exot. l.2.c.3. ouatus, Iudaico lapidi magnitudine par, & eius formam exceptis striis pulcherrimè exprimens, ex ruso nigricantis coloris est, vt maiores nonnullæ gallæ, leuis, & aquæ impositus supernatans, duro putamine constans, ac nucleũ continens. Nactum se ait Clus. Londini eo delatum ex ea Nigritarum in Aphrica regione quæ vulgò Guinea appellatur, & circiter quinque gradus ab æquatore distat.

FRVCTVS FVSCVS, DVRVS, STRIATVS, STREPITVM EDENS.

Descript.



MIhi, inquit Clusius Exot. l.2.c.24. fructum exoticum concedebat, vt describere possem Cl. V. Petrus Paauvvius, primarius in Academia Lugduno Batana artis Medicæ, idémque Anatomes & simplicium medicamentorum Professor atque Academici horti Præfectus: Is paulò erat longior vnciâ, triũ verò vnciarum

ambitum (quâ parte crassior) continebat, colore fusco præditus, durus, striatus in obtusum mucronem desinens, in quo ossiculum vel nucleus inclusus, quia agitatus strepitũ edebat. Icon. N°. I.

PYRIFORMIS FRVCTVS, RVGOSVS, NIGER, DVRO CORIO TECTVS.

Descrip. Exoticus fructus anno 1601. ex Orientali India aduectus authore Clusio Exot. lib. 2. cap. 24. turbinatus, eratque pyri forma, binas vncias cum semisse longus, quatuor cum semisse eius ambitus, læuis tamen, rugosus, prorsus niger, adeò duro & tenaci corio tectus, licet non valdè denso, vt difficulter cultro, nisi malleoli vi adacto, aperire possem: apertum binas cellulas habere deprehendebam membrana quadam fusca & splendente distinctas, in quarum singulis nucleus bifariam diuisus, mediâ etiam intercurrente membranâ, quemadmodum ferè in nuce Iuglande: totus nucleus situm vetustate contraxerat, & initio quidẽ nullo manifesto sapore præditus videbatur, diutiusculè tamen in ore retentum quandam acrimoniam habere, & tandem fauces quodammodo vrere, comperiebam. Icon. N°. II.

PYRIFORMIS FRVCTVS, LÆVIS, SPADICEI COLORIS, FRAGILI cortice tectus.

Descriptio Exoticus fructus visus Amstelredami 1601. ex Orientali India aduectus, binas etiam vncias cum semisse longus, cuius ambitus trium vnciarũ, læuis totus, & spadicei cum cineraceo mixti coloris, in longum mucronem desinens, fragili cortice constans, qui an alio operimento tectus fuerit, me latet, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 24. pulpam autem continebat nigram, in qua ossiculum latebat vnciâ magis longum, durum, cineracei ex fusco coloris, obtuso mucrone præditum, & summâ parte in vno latere veluti exsculptũ, in quo haud dubiè nucleus, licet agitatus nullum sonitum ederet. Vtrumque hunc Amstelredami nanciscebar. Icon. N°. III. in præcedenti tabella.

FICVI SIMILIS FRVCTVS EXOTICVS.

Cap. XLIII.

Descriptio Fructus, quem dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Wirtemb. Ficum communẽ magnitud. & figurâ quodammodo repræsentaret, si non angulosus esset & supernè cordatus. Cortex exterior subflauus, fragilis quo decorticato alius subest crassus, durus, niger. Concussus non crepitat. Iniectus aquæ suo pondere sidit. Similem accepimus à D. Paludano, sed crusta cinerea obtectum.

NVCVLA IND. LOB. ET PENÆ.

Cap. XLIV.

Descriptio Nuculam Indicam hanc, admodum fructu variam fortéque & syluestrem esse suadent Nuculæ quas ex finibus Trogloditicæ Guineæ habemus: hæc vix magnam æquat Oliuam, corticoso nucleo, oleaginoso, ac sapido, illi prorsus Nuci Indicæ similis, sed huic Nuculæ testa ossea. Adu. & ic. & hist. Belg. Icon integra magnam habet similitudinem cum Chamæriphes fructu.





*

NVCVLA INDICA PECVLIARIS CAMER.

De hac Nucula Indica peculiari Camerarii nihil habemus in præsentia quod scribamus præter nomen: is enim iconẽ posuit in hist. Germ. Matt. in tabella Nucis Indicæ, ascribens esse Nuculam Indicam particularem: Ein besunder Indianisch Nüßlin. In epit. Matt. solam exhibet iconem sub Nuce Indica: quam verò intelligat nescimus. Si non scripsisset Nuculam, suspicio esset, eum intelligere Nucem Ind. paruam cuius mentionem fecimus c. de Balsamo Peruuiano. Conferatur etiã cum nostra Nuce Ind. laruata. Est autem cum Auellana Indica peculiari Camerarii.

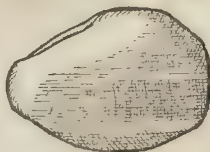
NVCVLA INDICA AB HERCVL. SAXONIA MISSA.

Cap. XLV.

Magnificus vir Herc. Saxonia, Medicus nostri seculi nulli secundus hanc misit Nuculam, hoc titulo: *Cochiglio de Guigne.* Vncia breuior est, semunciam vix lata, nigra, dura, modicè exteriùs arcuata, interiùs sinuata, phasioli modo, multis fissuris, seu lineis excauatis variè sparsis sulcata, quæ tamen omnes in tuberculum, paruum, vmbilici speciem præferens, coeunt.

FRVCTVS PEREG. SVLCATVS.

Cap. XLVI.





Auellanæ domesticæ magnitudine est, oblongus, turgidus, niger, cætera læuis & politus, præterquam ad latera profũdus sulcus, rectus, (quem à summo ad imũ habet exaratũ, lineola in medio tantillùm eminente) vbi nonnihil rugosus: parte opposita sulco respondẽt leuia quædam alterius cuiusdã sulci vestigia impressa.

Is verò quem inter monumenta nostra Exotica seruamus, foramine per longum peruius est, ad cuius margines in altero finium apophysis parua est, in medio fissa: inanis est, & pulsatus resonat, proculdubio aliquando pulpa plenus, vnde nacti sumus, non commeminimus.

FRVCTVS OMNINO ROTVNDVS, LVTEVS, NON SPLENDENS, cum suo frutice.

Cap. XLVII.



Hic frutex est ex globulo ipsi appicto, hoc anno sato, cuius coloris verò ille fuerit, me latet. Frutex quidem, qualis primo anno erat, sua magnitudine est depictus. Huic ex opposito latere idem foliorum numerus, duobus scilicet inferioribus ramulis folia sunt duodecim, superioribus autem tantùm vnum.

In hoc frutice, anno 1608. Iunio nullam spinam obseruo in trunco, in foliis incipiunt apparere aliquæ, sicuti etiam in principio caulis superante duos priores ramos. Sapor foliorum ingratus, cum aliqua amaritudine. Vidimus & alium similem fruticem hoc anno natum, cui caulis glaber & folia priora penè eadem, cui tamen non tot foliola. In vno enim nouem, in altero decem. Sapor idem, in supremitate nondum apparent folia illa quatuor sibi inuicem opposita color virens & lucidus est. Huius Ill. Principissa apposuit fructum planè luteum non splendentem, sed asperum, modicè circinatæ rotunditatis, cum rubente vmbilico, qui minor reliquis. Anno 1608. obseruaui globulorum luteorum plantas spinosas in horto Ill. nostræ Prin. Stutgardiæ.

FRVCTVS PEREG. TANQVAM TORNO ELABORATVS ARGENTEVS.

Cap. XLVIII.

Turgidus ex rotundo aliquantùm oblongus est, politi & lubrici læuoris, coloris argentei, circularibus lineis saturatioribus densè cinctus, durus, altero fine nonnihil turbinato, vmbilico liuido, & in eo veluti pediculi vestigium ostentans, à quo vna aut altera linea demittitur, ad oppositam ferè basin pertingens, prægnans est, & concussu resonat. Hunc vidimus apud Illustrissimam Ducissam VVirtemb. germinasse fatum, produxisséque bina folia pinnata, spem futuræ arboris facientia, vel ipso Ianuar. principio. Plantarat autem Exc. Celsit. fructum adapertum & priùs in arena madida maceratum, in olla in hypocausto posita, & quotidie rigari iubebat. Eundem dono accepimus à D. D. Schuartz Ex. Cels. VVirtemb. Medico & collega nostro honorando.



Videtur autem hic fructus nonnihil variare. Nam minùs tumidum & nonnihil angulosũ accepimus ab eadem Excell. Celsitud. lineis prædictis carentem, nihilo minùs tamen, quàm ille, densè cinctum zonulis, quo secto serrâ per medium, deprehendimus corticem crassum satis, ac duritiei osseæ, eiusdémque externam tantùm faciem argenteam esse, internam substantiam subrufam. Nucleus qui intus latet pallidus est, duriusculus, gustu amaro. Aquæ iniectus fundum petit. *Varietas*

C. Bauh. Milium Indicum vocat. Scimus & à quibusdam Italis Auellanam Indicam aliquam putari. *Milium Indicum. Auell. Indica*

FRVCTVS PEREG. TANQVAM TORNO ELABORATVS, FLAVVS.

Ad figuram orbiculatam quamproximè accedit, & vel tantillùm ad oblongam vergit. Cortex læuis, colore flauescente, ac ferè melino, zonulis saturatioribus quidem, sed vix ac ne vix quidem conspicuis densè cinctus, perinde ac si arte torni ita factus esset. Parte extrema aut suprema area quædam liuida aut subfusca conspicitur, in cuius medium punctum, adhæsionis vestigium. Ponderosus est, & aquæ immissus, mergitur. Quia vnicum tantùm habemus Ill. Ducissæ VVirt. munere aperire non libuit. *Descriptio*

Eundem Clus. fructum pereg. 6. vocans in suo Libello, & Exot. lib. 2. cap. 29. describit, orbiculari ferè rotunditate, tanquam torno elaboratum, ouo passerino minorem, flauum omni ex parte, nisi in altera extremitate subfusca macula insignitus esset, solidum, lapideáque duritie, & in aqua subsidere.

Doctrinâ insignis vir & consultissimus Adsessor Cameræ Spirensis, Dominus Tengnagell. hæc de hoc fructu ad nos scribit: Nucem hanc aliquando confregi, intus habebat nucleum, colore & carne nucem Pistachiam referentem, sed duriorem & solidiorem & magis ad flauum colorem inclinantem, nulla albedine, totam nucem sine vllo tomento implet, sapore est adeò amaro, vt Aloës quoque amaritudinem vincat. Purgandi vim habere creditur. *Nucleus Maior Minor*

Anno 1606. Gener noster Cherlerus ex Anglia & Belgio rediens, pulcherrimam hanc Nucem maiorem attulit, quàm nostra argentea vnciâ longiorem, non rotundam, vt est icone nostra ex Clusio, sed longam & oualem. Attulit etiam omninò sphæricam, minorem multò & icone Clusiana non maiorem, coloris penè Aurantiorum non maturorum splendentem vmbone & macu-

la parum apparente, striis etiam circularibus, minùs euidentibus, in aquam iniecta, sidit.

FRVCTVS IND. TANQVAM TORNO ELABORATVS VIRIDIS.

Descript. Eiusdem generis cum argenteo iam descripto videtur. Sed color viridis est, & multis angulis & impressionibus inæqualis, ac si ab aliis vicinis fructibus compressus fuisset. Zonulis item saturationibus frequentibúsque in orbem cinctus, vt nisi ęqualitas id caueret, torno & hunc elaboratum diceres. Concussu sonat: aquæ iniectus non mergitur, fortè quia non perfectè maturus (vnde fortasse adhuc viridis) nisi quis coniectari malit nimis esse exoletum.

Dubitatur an idem sit cum eo quem Clus. depingit ac describit in sequenti lemmate: quia color diuersus tantùm, cætera conuenire videntur. Eiconem non damus, quia Clus. figura satis benè exprimit, si Zonulas addas.

FRVCTVS PEREG. CLVS. DVRISSIMVS: ALIVSQVE SIMILIS.

Cap. XLIX.

Descriptio Alteri iam memorato non admodum dissimilis est Clus. libelli de pereg. Sed minor & Ponticam Nucem non excedens, [tametsi Iuglandi ferè æquales videre meminerim] læuis, splendens, cinerei coloris, & saxea duritie præditus, licet in aquam demersus supernatet, inæqualis aliquantulùm, & compressus vti Pisa quæ in eadem siliqua nata sese mutuò contigerunt.

Alia varietas si non idem. Considerandum an ille fructus Cordi in Obseru. sylua huc possit referri, de quo sic ait: Fructus quidam globosus modicè, acuminatus, ossex foris soliditatis, colore cineraceus, linea quadam à basi vsque ad apicem spirę modo circumuoluens. Norimbergæ vidi.

FRVCTVS PEREG. ORBICVLATVS CVSPIDATVS.

Cap. L.



Descriptio Fructus hic, teste Clus. l. de pereg. & Exot. lib. 2. cap. 30. mediocrem Nucem auellanam non excedit, orbicularis ferè, nisi infirma parte paulò angustior in triangularem veluti cuspidem desineret, colore ex ruffo nigricante, tametsi leuis, in aqua subsidens & imum petens, duro crasśóque putamine constat, & nucleum candidum tenui fusca membrana tectum continet, Londini datus fuit, qui ex Guinea delatus erat. Terræ commissus non est natus. In hac imagine habetur etiam fructus peregrinus sphæricus penè, &c. itémque Fr. Ind. sphæricus granulatus, ac etiam Fr. Ind. Beruha dictus.

LAVRI BACCÆ SIMILIS FRVCTVS.

Cap. LI.



Est nobis fructus peregrinus, magnitudine & forma, quæ Baccæ Lauri maiusculæ, coloris nigricantis, læui & nitida superficie, ex altero turbinato fine stylum retusum, quemadmodum in glandibus videre est, proferens: altero autem, tanquam ab acicula impressum vestigium habens, durus, & lapidi allisus cum sonitu resiliés. Eorum vni circa medium insculptus apparet scrobiculus, naturâ án arte nescio.

SAPONARIÆ SPHÆRVLÆ ARBORIS FILICIFOLIÆ.

Cap. LII.



Fructus quos *Saponarias sphærulas* vocant, dono accepimus à Cl. D. D. Fel. Platero Archiatro & Profess. Basil. sine nomine, cui ex Anglia aliquot erãt missi. Gallæ sunt magnitudine, orbiculati, nigro corticoso atque rugoso quodam putamine contecti: sub quo alius cortex testaceus ac penè osseus, verùm non crassus, colore fusco splendente. Horum aliàs duo, aliàs, vt ex vestigiis patet, tres. Intus fructus latet exquisitè sphæricus, osseo & crassiusculo cortice contextus, nigro, læui, & Ebeni politi in modum splendicante. Hic mediante flauescente quodam tomento ab extimo putamine distinctus videtur. Nuculeus quæ in globulis est, pallet, Auellanæ instar, oleagineus, & per

& per vetustatem rancidus, quem etiamnum alia cutis spadicea atque fungosa cingit, perinde atque Auellanarum nucleos. Eicon vtrumque ostendit, cum putamine cui paruus & abortiuus adhæret, & nucleum exemptum, integrum atque dissectum.

Parata & iam sculpta icone, alium prædictis maiorem, nempe Iuglandis magnitudine accepimus missum ab insigni Botanico Regio D.Robino. Huius cortex spadiceus, pulposus quodammodo, læuis & splendicans, atque adeò per omnia, quàm iam descripti, elegantior, minimè rugosus, pediculo crassiore, quippe qui perfectiorem maturitatem consecutus videatur. Sonitu intus latentem globulum facilè prodit.

De iis Ouiedus in Hist.Ind. sic scribit. Sunt in Hispaniolæ insulis & continenti quædam arbores, quæ à precariis sphærulis & à sapone nomen acceperunt, quarum folia Filicis folia nonnihil referunt, licet minora sint. Celsæ sunt & formosæ, fructum ferentes Auellanæ aut Cerasii magnitudine, corolla insignitum minimè edulem, qui Sole exiccatus subflauum colorem retinet: is ossiculum intùs continet globulo bombardario æqualem, rotundum, nigrum: at si Solis radiis opponatur, subruffum, quod semen exiguum & amarum habet.

De fructu eadem penè tradit Monardes additque pumilam eorum esse arborem, incuruam magis quàm rectam, veluti Ruscus, cuius folia Filici sint similia. Sphærulas adeò duras dicit, vt nisi malleo aut alia quapiam re solida & dura confringi nequeant.

Ossiculis perforatis fiunt precatoriæ corollæ, non inelegantiores, quàm si ex Ebeno confectæ essent: immò iis præstant, cùm quòd læuiores sint, tum non adeò fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni purgantur, perinde atque sapone. At si quis frequentiùs eo vtatur, pannos vrit & corrumpit. Semel duntaxat necessitatis causa eluisse sufficiat. Pulpa ossiculum ambiens ea est quæ saponis vicem præbet. Est verò is fructus, teste Monarde, adeò amarus, vt nullum quadrupes, aut auis, eum degustet. Iis vestes elutæ multò nitidiores redduntur, quàm si saponis librali pondere elotæ forent: plurimam etenim spumam excitant, eosdémque effectus præbent quos sapo, paulatim liquescentes donec solæ sphærulæ supersint, quæ in precarias coronas perforatæ concinnantur, vti dictum.

Anno 1609. Gener Cherlerus secum deferebat ex Anglia vt existimo duos globulos simul iunctos eo modo, quo Clusius pingit Exot.lib.2.cap.16. minores paulò & non maiores, quàm in icone nostra: de iis autem ille scribit: Fructum accepimus à Iac.Gareto orbicularem & semuncialem, duro cortice tectum instar fructûs styracis, duplo tamen maiorem, colorísque minùs illo splendentis, & quasi fuliginosi, nucleum aliquem continentem, quia agitatus strepitum edebat.

NVX PVRGATRIX SIMILIS SPHÆRVLÆ SAPONARIÆ, FVSCA.

Descriptio

Mittebatur, inquit Clus. Exot. lib.2.c.16. à Iacobo Gareto, ossiculum non valdè dissimile saponariæ sphærulæ, Nucis purgatricis appellatione: etenim orbicularem, vt ille, habebat formam, & eandem magnitudinem, huius tamen color non adeò niger, sed fuscus potiùs in quo apparebant subflauescentes quædam venæ. Alio autem fructu comprehensum fuisse, & nucleum duntaxat fructus alicuius esse, apparebat: nam sectus, versicolore substantiâ constare deprehendebatur, magnis albis maculis fuscæ substantiæ, & satis molli [vt quæ cultello sine difficultate incidi posset] permixtis.

PLANTA GLOBVLORVM SAPONARIORVM.

Cap. LIII.

Globulorum saponariorum plantæ folia sunt Persici arboris, quædam in duas partes diuiduntur, alia in tres: saporem insignem non experimur. In horto Ill. Princ. nostræ Stutgardiæ, anno 1608 Iunii principio reposita hæc planta per Hyemem, triennalis erat, folia cœperat protrudere Aprili. Sphærulas nobis dedit Illustriss. nostra Princeps. Descriptio

FRVCTVS RVGOSVS, PARVVS, GRAVIS ORBICVLATÆ PÆNE FIGVRÆ, QVASI COMPRESSÆ.

Cap. LIV

Fructus exoticus minor, à Paludano datus, grauis, orbiculatæ penè formæ, planioris tamen & quasi compressæ, rugosus, cineracei ferè coloris, durus & solidus, aquâ tamen mersus non subsidens. Eius nomen, vt etiam sequentis Paludano ignotum, nec ex qua Prouincia vtrumque accepisset significabat. Ex relatione Clusii Exot. lib.2.c.20. Descriptio

FRVCTVS PLANVS, FORMA CORDIS, CVM MVLTIS TVBERCVLIS.

Cap. LV.

Fructus exot. à Paludano missus, alter minor, [ait Clus. Exot.lib.2.c.20. planus, binas vncias longus, totidem latus, summâ parte, cordis [vt vulgò pingitur] formam quodammodo referens, multis tuberculis eminentibus inequalis, fusci coloris, læuis, aliquantulùm cariosus, quia immaturus collectus fuisse videbatur, an aliquo putamine inclusus fuerit, me latet, quia nullum petioli à quo pependisset, vestigium in eo apparebat. Descriptio

FRVCTVS ORBICVLARIS, PERPOLITVS, MVCRONE GLANDIS.

Cap. LVI.

Clus. Exot lib.2.c.25. Fructus exoticus, orbicularis formæ, vncias pænè tres ambitu comprehendens, læuis & perpolitus, spadicei coloris, superna parte exiguo mucrone [veluti glandes] prædictus, infernâ, vestigio quodam, cui Descriptio



pediculus inhæsisse videbatur, leuis & aquæ innatans, tametsi nucleum aut pulpam continens, vt ex strepitu deprehendebam.



FRVCTVS SVBLONGVS, CORTICE DVRO, FVSCA TECTVS Epidermide.

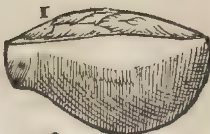
Cap. LVII.

Descript. FRuctus exoticus iam descripto orbiculari nō valdè dissimilis: paulò tamen minor & oblongior, tametsi etiam reperiatur eiusdem cum illo magnitudinis, corticem verò habebat durum, pænè instar putaminis nucis ponticæ, fuscâ tectū epidermide, internam autem partem cineracei coloris: aquâ mersus non subsidebat, sed innatabat, licèt nucleum contineret auellanâ non minorem, cineraceum, rugosum ob vetustatem, non adeò solidum vt primo intuitu apparebat, sed qui cultello facilè secaretur, subflauâ carne, siue substantiâ, quæ manducata, satis acris deprehendebatur. Clus. Exot. lib.2.c.25.

Icon capite preced. habetur sub: N°. II.

FRVCTVS INDICVS, VEL NVCLEVS LVTEVS PARVVS Auellanæ oblongæ facie compressus.

Cap. LVIII.











Descript. FRuctus quē nunc describo Basileæ anno 1608. antè à me descriptus est Montbelgardi, ac etiam picturâ expressus est: vnciam ferè longus, flauus, læuis, lucidus, Ricino maiori aliquomodo accedens, vnciâ semis angustior, penè compressus, vtrinque tamen ferè in medio elatior, vna parte paulò latior & rotundior, parte autem quâ hæsisse apparet, nonnihil angustior, & non ita rotundus, asperior cortex facilè acicula perforatur, in eo nucleus: qualis medulla nobis nondum constat, nondum enim aperuimus quia vnicus.

Hunc fructum etiam vnicum vidimus apud fratrem C. Bauhinum, figurâ multùm differentem, breuiorem, minùs compressum. Multò quâ adhæsit parte angustior, quasi vmbilicus, aut oculus. Crista item non ita apparet, repræsentat Staphilodendron.

CHAMÆRIPHES OSSICVLO NON DISSIMILIS, SED MAIOR, orbicularis penè.

Cap. LIX.

EXoticus fructus, relatus, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap.15. in prima nauigatione in Iauam per Batauos, orbicularis penè formæ, *Chamærifes* fructus ossiculo non dissimilis, sed maior, læuis, cineraceo colore præditus, putamine satis tenui, quod fungosâ quadam materiâ suffultum, internâ, quâ nucleus includebatur, læue & fuscum erat: ipse etiam nucleus ferè orbicularis formę, infimâ tamen parte in mucronem desinens, qui in binas partes diuiduus erat instar glandis & similium: eius substantia dulcis, vt amygdalæ ferè subflaui coloris.

OSSICVLVM FRVCTVS INDICI. Tuberc.

Cap. LX.

OSsiculum quoddam alicuius fructus Indici esse videtur, maius ossiculo Cerasi, subrotundum, vndique rugosis tuberculis asperatum, colore pullo. Visum & depictum apud Ill. E. C. Wirt. Icon habetur antè cum aliis cap.57.

AVELLANÆ COMPRESSÆ FACIE FRVCTVS VEL SEMEN.

Cap. LXI.

IAcobus Cargillus doctiss. Medicus ex Anglia ad nos misit fructum Anonymum quendam, vnciam ferè longum, vix semunciam latum, modicè compressum, durum, dilutè croceum ac splendidum, parte angustiore, qua adhæsisse putamus, saturatiùs tinctum: longæ alicuius Auellanę speciem quodammodo referre videtur, sed planè exoticum esse & facies & notę iam scriptę satis insinuant. Huius fructus Icon habetur cum aliis antè cap.3. & 58.

Anno 1605. inter exotica, quæ gener Cherlerus secum adferebat ex itinere Anglico & Belgico, reperimus duos fructus similes prædictis, nullo adscripto nomine, quorum vnus eiusdem magnitudinis cum nostra icone & eiusdem figuræ; alter erat breuior & latior: color idem, vterque asperfus longiusculis maculis albescentibus, extremitas partis angustioris, scabra, & cinerei coloris, videntur etiam vna parte magis plani: cultello perforatus vnus, cortex visus paulò firmior, quàm castaneæ & tenax, intus apparuit medulla alba, tenera, quæ extracta per paruum foramen, parua quantitate degustata, sapiebat cum acrimonia:

nia: fortè commodiùs Ricino subnecterentur hæc semina, vel fructus.

SEMEN, TAMARINDI SEMINI SIMILE, VNA EXTREMITATE dentatum.

CAP. LXII.

Descript. IGnoro, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. cuius fructus semen, quod Iacobus Garetus mittebat, quod quidem Tamarindi semini non valdè dissimile erat figura, sed magis planum, & oris magis compressis, cortice spadicei coloris tectum, semen continente album, durum, & ob vetustatem rancidum: ipsum semen cum suo cortice ab vna extremitate dentatum.

SEMEN FRVCTVS EXOTICI FORTE' CVCVRBITACEI.

CAP. LXIII.

Descriptio CLus. Exot. lib. 2. cap. 16. à Iacobo Gareto, accepit semen fructûs potiùs, quàm fructum, vel cucurbitacei generis, vel alterius cuiuspiam: nam similem quodammodo formam habebat, licet aliquantulùm crassior, nec adeò rugoso, verùm læui, colorisque vel spadicei, vel ex spadiceo flauescentis cortice tegeretur: sed nec huius generis semina eiusdem erant magnitudinis, verùm quædam latiora, nonnulla angustiora: nucleus qui in eo continebatur, durus ob vetustatem & insipidus.

ARATACOV BRASIL. SEMINE MELONIS FVSCO, FERVIDO.

CAP. LXIV.

Descriptio. DOctissimus vir Richardus Garth, vt ait Clus. Exot. lib. 2. c. 17. mittebat fructum, quem è Brasilia accepisse significabat, quem non integrum accipiebam, & ab incolis *Aratacou* appellari adscriptum erat, sescuncialis longitudinis fuisse videbatur, quantùm quidem ex fragmento summâ parte abrupto coniectutam facere licebat, de crassitudine nihil pronuntiare possum: sed illud fragmentum fungosâ quadam materiâ præditum erat, in qua latebant quaterna aut quina semina fusci coloris, duobus ordinibus à summo ad imum serie quadam disposita, melonum seminibus formâ non valdè absimilia, medio tumentia, medullámque continentia feruidi saporis, etiam toto quatuordecim annorum curriculo, postquam accepissem elapso: ipse fructus foris inæqualis & fusci coloris. Cuius porrò fuerit vsus apud indigenas, me latet, & qui mittebat, nullam mentionem faciebat.

NVCES INSANÆ, BELGIS PRVNVLA INSANA, PVTAMINE FVSCO, officulo membranaceo nigro, cum macula alba.

CAP. LXV.

IAcobus Cuelenerus, authore Clus. Exot. lib. 2. c. 26. Vir ornatiss. & Commissarius in ea naue, cui nomen Amstelredamum illius classis, quę in Indiam Orientalem ablegata 1603. rediit, inferebat exoticum fructum quendam, quem nautæ ab effectu malle pruymkens, hoc est, fatua siue insana prunula appellarunt, ego nuces dicere maluissem, quia maiorem similitudinem cum nucibus habere mihi videbatur, quàm cum prunis, nisi ab officulo, quod continet, prunis syluestribus in spinis nascentibus non dissimili, appellationem sumendam esse contendant.



Descript. Erat porrò hæc nux prorsus orbicularis formæ: nam eius ambitus, siue à pediculo per longitudinem, siue per transuersum metireris, paulò plus quàm binarum vnciarum erat, putamine non valdè denso, satis tamen firmo constans, foris subfusco, & non læui, internâ autem parte spadicei coloris, & læui, officulum membranaceum continens nigrâ quadam pulpâ tectum, pruno syluestri nec formâ, nec magnitudine absimilem, infimâ & sessili parte, quæ petiolo respondebat, albâ maculâ satis amplâ insignitum, sub quo nucleus, cineracei coloris duriusculus latebat: ipsa nux breui crassiusculóque petiolo prædita erat, quam maxima ex parte singularem, interdum autem geminam simul coniunctam nasci intelligebam in arbore cerasi magnitudinem æquante, cui folia essent longa & angusta, mali Persicæ foliis non dissimilia. *Pruno siluestri non absimilis*

Cæterùm occasionem, cur istum fructum fatuum siue insanum nautæ appellarint, præstat vt Lector intelligat ex ipsius Iacobi Cueleneri narratione scripto comprehensa vernaculo sermone, & ad me missa, quam sic Latinam faciebam.

Duodecimo die Octobris anno à nato Christo 1601. post longos errores, tandem singulari Dei beneficio, in Sinum quendam appulimus, situm vndecim gradibus & quadraginta quinque scrupulis ab Aequatore versus polum Arcticum. In eorum sinu prunorum quoddam genus reperiebamus, quo cercopithecos [qui isthic valdè frequentes] vesci conspiciebamus: nostri nautæ, qui alioquin alimentis non abundabant, id obseruantes, hæc pruna etiam legerunt & comederunt, nec ea re contenti nonnulli, ipsa fructus officula cum nucleis in aqua macerata coquentes, vorarunt: quotquot autem vorarunt, capitis vertigine & mentis alienatione correpti sunt, mirásque imaginationes habuerunt pro naturæ cuiusque temperamento: vnus enim arbitrabatur in suo cubili seu sponda, ædes fabricari, ad coquendam ceruisiam commodas, & quotquot propter stabant compellabat, dicens: Videte quid ista vetula in meo cubili agat: alter singulos conuocans percontabatur, an pisces emere non cuperent, se enim cepisse omnis coloris genere præditos: tertius in sua sponda iacens conquere- *Noxa*

batur sibi de toto corpore carnes detrahi: quartus vociferabatur ingentem nauem in suo cubili fabricari: quintus etiam in sua sponda iacens, quatuor aut quina vasa confringebat, dicens, multos humunculos istic adesse qui eius spondam occupare conarentur: sextus nauclerū compellans, videsne, inquit, diabolum in rostro nauis sedentem & pisces captantem? septimus affirmabat semper nauis aluum anchoras in imo maris fixas conspicere: nostri Naucleri filiolus ad patrem accedens, chare pater, inquit, plurimos homunculos per tuum nasum cursitantes video: sic vt ipse pater cum quodam metu admiraretur: quibus porrò somno indulgere licebat, statim istæ rerum imagines euanescebant, nec defuerunt, qui per triginta sex horarum spatium, imò per integrum biduū dormierunt: fuerunt etiam qui alui profluuio correpti sunt. Eiusmodi & pleræque aliæ imagines iis contigerunt, qui naue Amstelredamum appellata vehebantur, quas nimis longum esset referre: inter reliquos autem nautas, Anglus quidā, in cœlum suspiciens, illud apertum se videre affirmabat, atq; voce inclamabat, O Domine te lubēs sequor, variisque suis gestibus, risum omnibus qui circa ipsum erant mouebat: nihilominus semper in cœlum suspiciens progrediebatur, vt parū abesset, quin in mare prolaberetur, nisi qui ipsi astabant, detinuissent. Hactenus Cuelenerus. Quę cùm ita sint, mirari necesse est vnius eiusdēm fructus manducationem, tot tàmque varias imagines, in hominum cerebro potuisse parere.

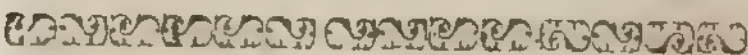


FRVCTVS DYSENTERICVS FLAVVS.

Cap. LXVI.

Descriptio PRouenit in India, autore Monarde, fructus Dysenteriam sanans, delatus ex Quito, qui videtur esse vastæ arboris, altera parte læuis, flauus, altera asper, coloratissimus, ac veluti pullus. Cæterùm qualis esset fructus, cuiúsue arboris, nūquam peruestigare licuit. Clus. in versione sua vocat fructum Dysentericum: Hist. Lugd. Fructum & Corticem ad Dysent. Monard.

In pollinem tenuissimum redactus, & cum aq. capitum rosarum manè & vesperi exhibitus, dysenterico fluxu miserè afflictum breui sanitati restituit, indicante Indo, qui sæpiùs expertus erat in aliis.



FRVCTVS PEREG. TVBEROSVS MAIOR CLVS.

Cap. LXVII.

Descriptio ALicuius fructus officulum sphærica penè figura, cuius magnitudo penè vncialis, putamen crassum admodum & durum, perpetuis tuberculis vndique obsitum: coloris flauescentis, linea eminentiore transuersum secante, quam, vt in Iuglandibus, putaminum coniūctionem & cōmissuram esse arbitror. Clus. libello pereg. & Exot. lib. 2. cap. 31.

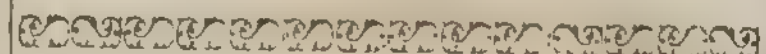
Iconem autem dedimus antè cum aliis cap. 50.

FRVCTVS IND. GRANVLOSVS VEL TVBEROSVS MINOR.

INter Pipera interdum reperitur fructus, quales duos habemus, alterum Pruni parui serotini magnitudine, alterum dimidio minorem, lapideæ & inuictæ ferè duritiei: forma vtrique oliuaris ferè, color rutilus: superficies externa granulis omnigenis asperata: ab vmbilico modicè cauo ad oppositam partem leuiter elatam, inter prærupta veluti scopulorum quinque decurrunt rectæ lineę in minore, in maiore duæ duntaxat conspicuæ. D

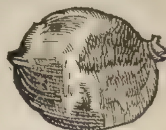
Clus. de fructibus peregrinis & Exot. lib. 2. cap. 30. quintum facit, nostro iudicio, quem sic describit. Alicuius fructus officulum forma planè sphærica est, magnitudo globuli minoris sclopi, putamen flauescentis coloris, & perpetuis tuberculis, at non adeò crassis, obsitum, nullàque linea cinctum. Ex nostris fructibus depicti sunt.

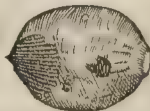
Icon etiam habetur antè cum aliis cap. 50.



NVCVLA EX GVINEA.

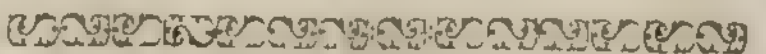
Cap. LXVIII.







NVcis Myristicæ ferè magnitudine & forma, leuis, concussa sonum edens, cuius alter finis styli quid simile habet, ex quatuor paruis sulcis siue eminentiis procedens, oppositus verò scrobiculum, vnde auulsus videtur pediculus, vnde radii recti producuntur: cortice mediocriter læui subruffo tectus, quo abraso subest albus durus qualis in Nuce moschata: huic subest alius crassior, spadiceus, fungosus, politus: nucleum ambit immediatè quartus pertinaciter adhærens, pelliculæ tenuis instar, rugosus, spadiceus quoque, ipse verò nucleus amplus, candidus, piguis, gustu dulci cum fastidioso quodam sapore. Primò accepimus munere Ill. E. C. Wirt. cui miserat D. Paludanus, qui postea etiam nobis communicauit nomine Nucularum ex Guinea. Prior cum extimo putamine ex Ill. E. C. fructu depictus fuit, quem sationi destinarat: posteriores ex nostris. D



NVX IND. ALIA.

Cap. LXIX.

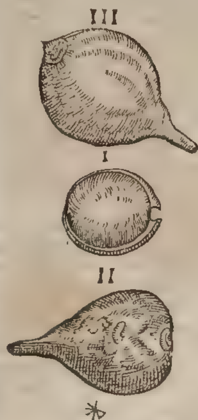
MInor est Iuglande, latitudine vnciali, paullóque longior, colore pullo obsoleto, fuscis maculis consperso. Desinit in breuissimum acumen, qua parte quinquepartita esse videtur. Parte opposita pediculi pars adhæret lignea prorsus, D

firma

fructu crassaque, vnde coniectura arboreum fœtum. Ipse alioqui fructus leuis, minimè ponderosus. Interiora introspicere non licuit, quòd terræ commissura erat Illustr. D. ... VVirtemb. apud quam descriptus atque depictus. *Huius Eicon cap. præced. cum alia habetur.*

NVCVLA INDICA, GLOBOSA, SONORA.

Cap. LXX.



INter fructus peregrinos Ill. Celsit. VVirt. piæ memoriæ Stutg. 1608. Orbicularis siue globo-lus, Gallæ paruæ, siue paruulo globulo similis, cinerei & maculosi coloris, costâ penè totus cinctus, sonorus, Cortex non admodum durus. Figuram indicat numerus I.

NVCVLA PYRIFORMIS INDICA ET SONORA.

Cap. LXXXI.

FRuctus repertus inter Ill. C. piæ memoriæ peregrinos, articulo postremo pollicis non maior, exprimens paruum pyrum Moscatellinum, solidus, durus, rugosus, ferè cinereus, lignosus, sonorus: saporem manifestum non sensimus. Ill. Principissa, reseruauit fructum 1608. Stutgard. sua magnitudine pictus est. Icon cum prægressa sub Numero II.

FRVCTVS PYRIFORMIS, FVSCVS, LAEVIS, STRIATVS CVM CORONVLA, in quo nucleus.

Cap. LXXXII.

IAc. Garetus misit fructum, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. vncialis magnitudinis, qui prorsus fuscus, penè orbicularis, striatus, læuis admodum & in aqua supernatans, illâ mersus, tametsi nucleum continere ex agitatione deprehenderetur: anteriore parte veluti coronulam striatam habens, in qua florem sedisse verisimile est, posteriore autem in oblongiusculum pediculum desinens. Figura ponitur etiam in præcedenti tabula sub numero III.

FRVCTVS TRIANGVLARIS SCISSVRAS OSTENDENS.

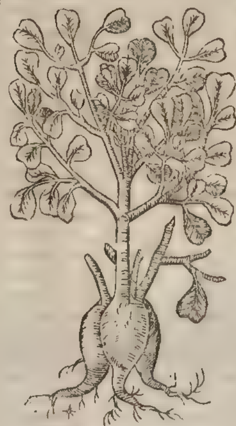
Cap. LXXXIII.

EXoticus fructus à Paludano concessus, de quo Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. Triangularis formæ erat, eminentibus tribus angulis, & scissuras ostendentibus, ex quibus, internas partes facilè diuidi posse, intelligere licebat: leuis erat, & aquæ innatans, nec minimum perens, tametsi diuturno tempore in ea hæreret: foris fusci coloris: an quidpiam interiore parte contineret, ignoro, quandoquidem confringere non veritus, quòd vnicum illius generis haberet Paludanus: arbitrabar tamen pulpam continere, quòd licet agitatus, nullum strepitum ederet.

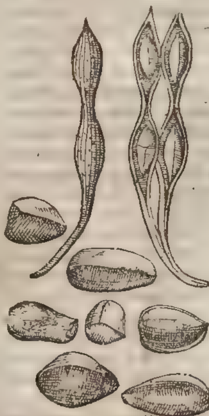
DE NVCE VNGVENTARIA.

Cap. LXXIV.

Nux vnguentaria arbor.



Nucula siue glans vnguentaria.



NVces Vnguentariæ dictæ, oblongæ ferè sunt, nuclei Auellanæ magnitudine, aut etiam nucleo cum suo putamine, sed minoris, figura triquetra: putamine teguntur albicante, mediocriter crasso, fragili, cui nucleus subest crassiusculus rugosa pellicula niuei coloris obductus, albidus, auellanæ nuclei aut Amygdalæ consistentia, pinguis, quique nobis iam in Nucibus ante triginta annos repositis non rancescerat, sapore tantum ... amaro præditus. Huius generis nuculæ aliæ sessiles, aliæ oblongæ, maiores, minores. Effigies triquetra, sed rotunda & glandis æmula huic nomen generis aptauit. *Descriptio fructus.* *Nucleus.* *Fructus varietas.*

Nascitur autè in siliqua, quam, (vt inquiunt Aduers.) nullus Veterum aut Recentiorum ... literis mandauit, admodùm eleganti palmum longa, carinula bifori conflata, tereti, rotunda, gracili, binisque loculis ventriosa, nempe una mediaque sui parte, quâ protuberat, glandem singulam singulo claudens, summa verò, acuto stylo, quo, rostri instar, vel Rhododendri vel Periplocæ repentis, acutum mucronem, protendit: intus subrusso colore; foris pullo cinereóve, & secundum longitudinem striis rugisque exarata: coriacea tota, flexilis & corticosa, ins... *Siliqua descriptio.*

pida, subastringens & sicca. *Videamus quid de ea tradant Autores.*

Autorum placita. Balanus. Arboris descriptio. Theophr. emend.

Βάλανος Theophrast. quæ, vt ille tradit, nomē obtinuit à fructu. Folium habet Myrto[μυῤῥίνης] simile, sed longius. Ipsa arbor sincera & benè magna, non recta, (οὐ ὀρθοφυὲς vel εὐθυφυὲς Gaz. pro eo quod in vulg. legitur ἀφυὲς: nec improbat Scal. qui & εὐφυὲς legit) sed contorta. Fructus corticibus vtuntur Vnguētarii propter odoris iucūditatem: habet enim odoratos. Fructus verò ipse inutilis, qui magnitudine & aspectu capparis fructui similis ligno constat valido, cùm ad alia, tum ad nauigia accommodato.

Lignum Balanus Myrespica. Diosc. correct.

βάλανος μυρεψική Dioscoridi fructus est arboris Myricæ [μυρίκης: fortè rectiùs legas cum Theophrast. μυῤῥίνη vel μυρσίνη, id est, Myrti) similis, magnitudine Nucis auellanæ (ποντικῷ καρύῳ) cuius interna pars [nucleus: τὸ ἐντὸς, rectiùs quàm quibusdam visum, τὸ ἐκτὸς, de qua postea specialiùs] Amygdalarum amararum more tusa pressáque liquorem reddit, quo in pretiosa vnguenta pro oleo vtuntur. *Locus.* Nascitur in Aethiopia, Aegypto, Arabia & Petra oppido secus Iudæam. *Delectus.* Præfertur recens, plena, candida, quæque facilè cortice spoliatur.

Myrobalanum.

Idem ferè & Plin. confirmans de eius differentiis quoque tradit, his verbis: Myrobalanū [quod illi, sicut & Aetio idem est cum glande Vnguentaria, longè aliud ab Arabum Myrobal. de qua lib. superiori) Troglodytis, & Thebaidi, & Arabiæ, quæ Iudæam ab Ægypto disterminat commune est, nascens vnguento, vt ipso nomine apparet. *Heliotropij folio.* Quo item indicatur & glandem esse arboris, quā dicemus inter herbas, Heliotropio simili folio. Fructus magnitudine Auellanæ nucis. *Differentiæ earumque delectus. Syriaca.* Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur, & est candida. *Nigra Troglodytica.* Contrà in Thebaide nigra. Præfertur illa bonitate olei quod exprimitur: sed copiâ Thebaica. Inter hæc Troglodytica vilissima est. *Aethiopica.* Sunt qui Æthiopicam iis præferant, glandem nigram ac pinguem, nucleóque gracili, sed liquore, qui exprimitur, odoratiori, [quod vitium est. Prorsus enim odoris expertem oportet esse liquorem eum Dal.] nascentem in campestribus. *Ægyptia.* Aegyptiam pinguiorē esse & crassiori cortice rubentē: [rubenti, Dal. tali ferè colore est durum putamen] & quamuis in palustribus nascatur, breuiorem, sicciorémque. *Arabica.* E diuerso Arabicam viridem ac tenuiorem: & quoniam sit montosa, spissiorem [densiori & firmiori cortice.] *Petræa.* Longè autem optimam Petræam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarii autem tantùm cortices premunt: medici nucleos, tundentes [tundunt, Dalec.] affusa eis paulatim calidâ aquâ.

Hæc Plin. qui cum Theophrast. in eo consentire videtur, vnguentarios cortice tantùm vti ad vnguenta, vtrique sanè contra mentem Dioscor. qui ex nucleo exprimi oleum tradit, id quod verisimilius: quis enim vnquam vel dicat, vel credat ex exucco putamine, quale est Nucis vnguentariæ, elici Oleum, spreto nucleo, vt inquit Theophrastus?

Theophr. & Plin. not.

Falsum etiam quod Plin. his postremis scribit verbis: vnguentarios tantùm cortices, medicos premere nucleos: Nam vt & doctiss. testatur Dalechamp. nucleos vtrique premunt: sed vnguentarii absque igne & aqua calida, vt, quod fit, oleum, alienæ prorsus qualitatis expers sit, nec rancescat: medici affusa calida, vt plus olei exundat. Vt vel in hoc nescio an Medicorum, an Pharmacopœorum potiùs auaritia notanda videatur; qui sincerius ad fucum trahi videntes, ipsi copiosius & minùs sincerum ad sanitatem & vsus medicos conferre non erubescunt.

Eas difficultates aduertens Dalechamp. maluit legere apud Plin. Vnguentarii autem exuto cortice premunt, affusa eis paulatim calida aqua: medici nucleis tusis vtūtur. ἐκκοπείσης καὶ ἐκθλιβείσης πίεσμα apud Dioscor. tusæ & expressæ fæcem. Plin. falsum putat idem Dalech. corrupta Theophr. litera, τῷ καρπῷ δὲ τοῖς κελύφεσι χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες. εὐώδης γὰρ ἔχει. τὸν δὲ καρπὸν αὐτοῦ ἀχρεῖον: pro quibus ille sic legit: τῷ καρπῷ δὲ ἐκ τοῖς κελύφεσι χρῶνται οἱ μυρεψοὶ κόπτοντες. εὐώδης γὰρ κατέχει. ὁ δὲ καρπὸς ἐσθίειν ἀχρεῖος. Vnguentarii putamine non vtuntur, sed tuso fructu. Is enim odorum suauitatem retinet. Est autem edendo inutilis. Sic sanè Theophrast. cum reipsa & parandi modo consentiet. Quod sic etiam veterem Theophrast. lectionem retinere libeat, non tamen deerunt eum tuendi, eiúsue sententiam in meliorem partem interpretandi rationes. Videtur autem Theophrast. ad vnguenti odorem potissimùm respexisse, qui ei ex putaminibus conciliatur, quemadmodum & ipsa duratio. Nam, vt alicubi ait, τὸ δὲ βαλάνου τῆς αἰγυπτίας μύρον, αὐτὸ μὲν ἐκ ἄγαν αἰσθητικόν. μεγίστην δὲ ποιεῖ τἄλλα βελτίω, etiam si tempus spectes, quia minimè pingue non rancescit, vt annotat doctiss. Const. qui & ipse testatur ex putaminibus quidem balani non extrahi oleum, sed ipsa tusa vel pressa in oleum coniici, quo vtantur vnguentarii odoris stymmatísque causa: ad quę oleum inodorum quod paratur ex nucleis Balani inutile sit: vsurpari tamen in pretiosis vnguentis [vt ait Dioscor.] sed olei loco, ad suspiciendos odores, & vt rancor vitetur. Hoc & vtuntur medici. Sic Theophrast. Dioscor. Pliniúsque cum aliis & inter se consentire, quodammodo videntur, & vt Const. putat, ταύτῃ ὁπηκοῦν nodus expeditur, veiúsque sensus huius loci (verbis etiam & lectione Theophrasti antiqua stante) eruitur. At vrgeat aliquis. Cur ergo Theophrast. nucleum inutilem dixit? Dic tu vel cum Dalechamp. inutilem ad cibum: vel cum Const. ad odoratum, per se ita & hanc difficultatem solutam habes: quamuis vt ingenuè fateamur, nimis crassè nobis locutus videatur Theoph. (si modò genuina, eius verba sint) quando ait, ex putaminibus tantùm elici oleum: fructum verò inutilem esse: quem & Plinius, vt aliàs secutus est.

Cæterùm ad Myrobalani quoque vocem, eandem glandem denotans, allusisse videtur Martialis sic canens.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,
Hoc ex vnguento, constat, & ex Balano.

Mesues porrò in eo quoque à Dioscor. dissentit, quòd, non vt hic, recentem, sed vetustam præferat. Sed & hic nodus facilè dissolui queat, si dicas, Dioscor. ad id respexisse, quòd recens plus olei reddat: Mesuem ad id, quòd antiqua fundat sincerius: Ratio solutionis est: quia recens plus humiditatis excrementitiæ continet, vetusta minùs, ideóque minùs ventriculum subuertat, ad quod Mesues potissimùm respexit. Cuius sententia & ex Mesue probatur, sic scribente. Balanus Myrespica; id est, Glans vnguentaria, fructus est magnus quidem nucis Auellanæ magnitudine, triangulus. Paruus verò ciceri similis, malus: vterque tamen medulla leni, & vnctuosa. Magnus est præstantior, præsertim si vetus est: cortice est albo, læui, tenui: medullâ intus albâ, leni, pingui: & vetus est innocentior.

Balanos Galeno. Glans, quàm Græci βάλανοι vocant, Celso. Aegyptię meminit Hipp. differt à Glande

à Glande vnguentaria ; quæ Nux odorata siue Moschata vulgò Veteribus incognita, vt existimat & annotat Hermol. Cornar. com. in Gal. c. 1. l. 5. de comp. med. secundùm loca βάλανον αἰγυπτίαν Critonem eo loco dicere existimat, quam mox sequ. pharmaco βάλανον μυρεψικὴν appellat, quámque *glandem vnguentariam* Latini, *Myrobalanum* Plin. vocat Aegyptiam autem dici patria appellatione, vbi & μυροβάλανον nasci affirmat, & φοινικοβάλανον dictam, hoc est, Palmæ glandem: vnde error vtique committi potest, vt altera pro altera sumi possit, à quo errore neque Plinius immunis fuit, nisi error Librario imputandus, qui lib. 23. c. 5. pro Phœnicobalano Myrobalanum substituit: quanquam idem Plin. lib. 12. cap. 22. vbi ait: Myrobalano in vnguentis similem proximúmque vsum habet Palma in Aegypto, quæ vocatur adipsos, viridis, colore Mali cotonei, nullo intus ligno, &c. videatur planè Phœnicobalanum cum Myrobalano confundere, quum tamen res sint diuersissimæ, & Palmæ succus in Vnguenta commodus nequaquam exprimatur. Quare quod Diosc. de Palmæ fructu dixit παραπλήσιον τῇ ἀραβικῇ μυροβαλάνῳ: Plinius in vnguentis similem proximúmque vsum habere ait, cùm Diosc. id non velit, sed παραμφέρων de aliquali figuræ similitudine dicat, non de vsu in re medica ac vnguentis. Imò planè alias vires Palmulis, quæ & Dactyli hodie vocantur, & Diosc. & Gal. adscribunt, quàm Myrobalano siue glandi vnguentariæ, vt ex suo patebit loco. Ideò doctiss. Dalech. apud Plin. legendum censuit, Myrobalano vnguentariæ similem proximámque figuram habet, ex cit. Diosc. lectione, quam similitudinem Plin. ad vnguenta negligenter retulit.

Myrobalanum verò Arab. à Diosc. dictam, non esse aliam, quàm βάλανον μυρεψικὴν ab eodem lib. 4. descriptam, vel hinc patere potest, quòd nullibi speciatim Myrobalanum describit, sicut neque Gal. neque Aetius, neque Paul. minimè relicturi, si diuersa ab illa ipsa esset. Quare certum esse, penitus sibi persuadet Cordus, Myrobalanum Græcorum Medicorum, nihil aliud esse, quàm βάλανον μυρεψικὴν ab iisdem dictam: quod ipsum & Aetius conceptis declarat verbis, cùm ait: ἀλλ' ἡ βάλανος μυρεψικὴ ... μυροβάλανον καλοῦσιν, vti pluribus declarat diligentissimus Cordus.

Hanc eandem sententiam non solùm secutus est Lacuna, sed & in magno errore versari scribit eos, qui putant eiusdem generis esse Myrobalanos Arabum seu Officinarum cum Glande vnguentaria.

Arabes *Ben* vocant. Sic enim legimus apud Serap. *Habben*, id est, granum *Ben*. Et Auicen. *Ben* est granum maius Cicere, albidum, cui medulla lenis & vnctuosa. Et Hali Abbas: Ben per simplex e, inquit, & sine h, est fructus cuiusdam arboris, similis Myricæ, teste Diosc. &c. Audet tamen Tagaultius scribere *Ben*, *Been*, vel *Beben* nomina esse Barbara, Arabibus Balanum Myrepsicam denotantia. Idem Mesuem taxat, quòd Ben antiquum melius dixerit recenti. Sed ipsemet potiùs taxandus videtur, qui Mesuei mentem non intellexerit, de qua antè diximus: Mesues nostro iudicio præfert in vsu medico antiquum Ben, quia in eo consumptus humor quidam, siue serum acre ac malignum, quale obseruamus admixtum oleo, cùm recens exprimitur. Eundem in modum Asari etiam radices & folia violenter purgant per inferiora & superiora, vbi virent, propter tale aliquod serum: si exsiccentur, amittunt vim illam malignam & vehementem. Quod idem quoque euenit Iridi, quæ virens vrit & purgat violenter: Exsiccata non item.

Cæterùm Olei expressi magma residuum, vt annotat Sylu. videtur esse μυροβαλάνου πίεσμα, id est expressum, quod cataplasmatis miscet Gal. lib. 11. & 13. Meth. & bis lib. 9. comp. ph. par. splenicis remediis adhiberi scribit Gal. Quo in loco μυροβαλάνου tantùm, aliquando βαλάνου μυρεψικῆς leges: aliquando μυροβαλάνου ἄλευρον, id est, farina & puluis, & μυροβαλάνου λέπισμα, id est, putamen & cortex & μυροβαλάνου λέπυρα κεκομμένα καὶ σεσησμένα, id est, Myrobalani testæ & cortices incisi & tusi cribratique. Omnia hæc ad splenicos scribuntur, vt sit credibile maximè de fructu eodem, scilicet Balano Myrepsica, & eius partibus omnia hæc intelligi.

Matth. examinandum proponit, an Lilac dicta arbor sit ea, quæ glandem vnguentariam fert. Idem Theophr. reprehendit, quod è putamine fructus oleum elici tradat: Plinium addens & Theophr. & Diosc. sententiam comprobare. Veruntamen hac ætate ab omnibus tantùm è nucleis à putaminibus repurgatis exprimi. Nec se credere ex solis putaminibus, vel fortissimo prelo pressis quicquam effluere, maximè cùm hanc parandi rationem Diosc. prætermiserit, non solùm cap. de glande vnguentaria, sed etiam libro primo, vbi tamen de Oleis & Vnguentis conficiendis latiùs differuit.

Idem Manardum notat, quòd dubitarit, an Vnguentariæ glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, Galenum tamen, qui rem hanc abundè enucleauit, constanter asseuerasse, Balaninum oleum vnguentariis ex carne nucleorum, non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facilè ex Diosc. colligi possit, cùm dicat consimili modo fieri Balaninum & Amygdalinum. Tandem & in eam cadit suspicionem Theophr. locum esse deprauatum, aut minùs integros aut veraces fuisse authores, à quibus fortassis Vnguentariæ glandis historiam acceperit. Sed de hac re abundè iam priùs actum, vt ex quibus hæc & similis omnis difficultas de hac re facilè vel tolli, vel explicari possit.

Andreas Marinus, inquit idem Matth. Medicus non vulgaris, in suis super Mesuem annotationibus, plantam quandam pingit pro vnguentaria glande, à Cl. Pet. Ant. Michaelio Patritio Veneto acceptam, quæ à præscriptis omnibus tota facie differt: sed an legitima sit, cur probet aut improbet, non habere. Titulum eius mendacem esse: siquidem Ben album inscriptum habeat. Itaque verendum ne & ipsa quoque imago tituli sequatur errorem.

Idem in post. com. cum magnis fig addit. Plantam cuius imaginem damus, Constantinopoli allata est, sub nomine *Lilac*. Eam cùm inspexissem & fructus eius agnoscerem, Pistaciorum faciem perquàm bellè referre, illicò in suspicionem veni (inquit) an hæc fortassis glans vnguentaria dici possit. Ast mehercle *Lilac* fructus nihil habere nobis videtur, quod sit simile Pistaciis, vt clariùs patebit suo loco.

Amatus glandem vnguent. Pistachiis similem facit, non malè, si cortice extimo spoliata sit, quamuis minor sit, & forma triquetra.

Porrò obseruatione digna sunt Bellonii verba, in hunc modum scribentis. In Arabia ad pagum Pharagou dictum, conscendimus rupes, vbi inuenimus arbores Balani Myrepsicæ, prouenientes ad altitudinem Betulæ inter rupes, cuius rami etiam similes, truncus albus est, ita vt è longinquo

Lectiones variae apud Gal. — *Gal. illustr.* — *Lilac.* — *Manardus not.* — *Andreæ Marini icō* — *Lilac.* — *Matth. not.* — *Locus.* — *Arboris descriptio noua.*

Betula fœminis videntes certò crederemus esse Betulam. Incolæ in Pharagou diligenter colligunt huius arboris semina, ex quibus magnam olei quantitatem parant. Fuerunt in causa, vt inueniremus siliquas, quæ in tres diuiduntur partes, quas Arabs in cumulum coniecerat propè pagum. Magna sanè est varietas folia Myrto similia facere, vt Theoph. Myricæ, vt Dioscor. [nisi corruptus sit eius codex, de quo supra] Heliotropio vt Plin. & iam totam arborem Betulæ similem, vt Bellon. à quo difficultatis aut varietatis illius Veterum explicationem expectaueramus, ex iis oris ad nos reduce.

Cæsalp. not. Cæsalp. in ea suspicione est, Plinium intelligere; quas Castaneas equinas appellant Constantinopoli, cuius arbor traditur folio Pentaphylli. Sed suspicetur quantùm volet nobis Myrti folio oblongiori (vt Theophrast. dicit) similius videtur Heliotropii folium, quàm Castaneæ equinæ: propter eam igitur notam nolimus Myrobalanum Plin. referre ad Castaneam equinam, de qua suo loco.

Lonic. not. Lonic. Granum Ben, seu Glandem Vnguentariam, Nuculam triangularem vocat arboris similis Tamarisco: satis quidem temerè, quamuis corruptæ Dioscor. lectioni eius sententia inniti videatur. Nam cur non potiùs dixit Myrti similis cùm Theophrast. qui ita audacter pronunciare audet de arbore nec sibi visa aut cognita, nec de qua consentiant autores? Eandem censuram meretur Tabern. qui idem facit. Sed dubitationem hanc tollit Io. Pona in descriptione Montis Baldi, proponens effigiem plantæ cum radicibus & foliis cui hunc titulum fecit: Icon legitima Glandis Vnguétariæ, &c.

C. Bauh. apud Matthiol. pollicetur se folia aliquando exhibiturum, qualia ex Alexandria adferantur nobis hactenus non visa.

Synonyma Linguarū Βάλανος: βάλανος μυρεψική: ἡ τῶν μυρεψῶν βάλανος: μυρεβάλανος, βάλανος αἰγυπτία Archig. *Ben* Arab. Maurit. atque etiam Offic. *Glans Vnguentaria & Myrepsica* Herbariis: *Vnguentaria, Cathartica siliquata* Aduers. *Nucula Vnguentaria* aliis: *Glans Aegyptia* Plin. & fortè etiam Hipp. Myrobalanus Græcorum: Germ. frembde Haselnüßlin/ Salbnüßlin. Belg. Myrobalaen/ teste Had. Iun. It. *Gianda Vnguentaria.* Hisp. *Auellana de la India, Tartago & Muia.*

Differentiæ. Maior. Minor. Sunt qui duas species faciant Nucis Vnguentariæ, vt Laguna: Maiorem, magnitudine Auellanæ, cortice fragili, cinereo, triplici costa, medulla alba, tenera, oleaginosa, acri cum leui amarore: Minoré ciceris magnit. cortice ad nigrum accedente, medulla ingrata, quam perniciosam existimari ait: maiorem solam esse in vsu. Scribit tamen Monardes ex Ben paruo Ciceris magnitudine Italos odoratum oleum exprimere: fortè omnes indifferenter intelligens. Sunt nobis quidem, vt in nostra descriptione notauimus, Balani seu glandes vnguentariæ diuersæ magnitudine, omnes tamen triangulares sunt: eas verò qualitatibus aut viribus vix diuersas putamus: sapore partim subdulci, partim subamaro: quod & Cordus statuit. Superiùs locum citauimus ex Mesue, vbi magnas & paruas facit, hásque vitiosas dicit, vbi & de delectu dictum, & postea in viribus non obscurè patebit, valentiores paruas efficacioresque esse. Cósiderent tamen naturæ consulti & diligentes Seplasiarii an Mes. & Lac. de alia quadam diuersa intelligant.

Delectus. Superiùs aliquid traditum de modo parandi hoc oleum, quemadmodum & de delectu. Omnino autē ex nostris deligendæ candidæ, benè magnæ, plenæ, album: minimè rugosum aut flauum nucleū continentes.

Paratur autem Ol. Balaninum contusis & tostis nucleis, addita aqua Rosarum, vt annotat Lonic. *Mod. parandi* Sed hoc loco difficultas oritur ex Paulo, qui sic tradit: lib. 7. καὶ τὸ βαλάνινον δὲ παραπλησίως τῷ ἀπὸ τῶν ἀμυγδάλων γίνεται, ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς δρυσὶ βαλάνων. Quid è Quernis ne fiat glandibus oleum Balaninum, in modum Amygdalini, uti verba sonant?

Lonicerus minùs credulus hunc locum citans, *Lonic. Paulus.* conquiescit. Ast nobis meritò, nostro quidem iudicio Corn. Pauli codices corruptos dicit, quòd nullum oleum è Quernis glandibus exprimi soleat. Legendum igitur: γίνεται οὐκ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς δρυσὶ βαλάνων ἀλλ' ἀπὸ τῶν μυρεψικῶν καὶ καθαρτικῶν βαλάνων: ex quibus & Aetius parare docet, [& ipse quoque Paulus disertè lib. 8.] qui & ipse Balaninum appellat: alii oleum de Nuce seu Glande Vnguentaria. Ol. Myrepsicum. Hisp. *Azeite de Auelhana de la India.* It. *Olio di Ben.* Dioscor. simpliciter ait, similiter parari ut Amygdalinum, cuius parandi modum suo docuimus loco. *Olei nym.*

Dicta iam suprà quædam de loco: restant & hęc *Loci* dicenda. In Arabia prope Pharagou, in itinere à Cairo ad Montem Sinai nascitur, autore Bellonio. Adfertur verò ex Syria & Aegypto in Europam, atque illuc putat Matthiol. ex Arabia aduehi, & fortè etiam adhuc ex Aethiopia, vbi ait Dioscor. nasci. Eodem tradente in Hispania frequentissima gignitur: adferturque hodiè copiosa in Italiam. Et in postr. com. lat. Glans vnguentaria, inquit, in *Matth. prob.* quibusdam Hispaniæ locis (vt audio) copiosa prouenit. Videt vt mitiget prius delictum? Vt audio, ait: at priùs simpliciter & nulla circuitione vsus in Hispania frequentissimam gigni tradiderat. Eant nunc Pharmacopœi atque Matthiol. more suo fidentes quærant & colligant in Hispania Balanum Myrepsicam, vel si lubeat etiam Basileę aut Montbelgardi vbi indubiè inuenient Matthiol. Balanū myrepsicam. at sciant interim: nunquam expressuros se oleum. Amatum si consulant, non ibunt *Amat.* in Hispaniam, vbi nasci negat: sed in Indiam, vnde ait in Hispaniam importari, si modò verum dicit: Alter enim sentit Bellon. & ipse adeò Matt. in postr. suis comment. Garcias profectò, qui diligentissimè de Indicis scripsit, Balanum myrepsicam non tradit inter Indicas plantas nec quisquā Veterum (quod sciamus) meminit eam in India nasci. Gal. ait ex Barbarica regione adferri.

Glans vnguentaria, autore Dioscor. trita, & ex *Vires.* posca drach. pondere pota, Lienem absumit. *Dosis. Lien.* Quin & eadem vlceri cum Lolii farina, itémque *Podag.* podagricis cum aqua mulsa imponitur. Cum aceto cocta, psoram & lepram exterit: cum nitro, *Psor. pra.* vitiligines & cicatrices nigras emendat: & cum *Vitil.* lotio lentigines & varos, maculas à Solis ardore *Lent.* contractas & papulas in facie tollit. Vomitiones *Vari. Papu.* autem mouet, aluúmque soluit cum hydromelite: *Vomi.* sed valdè stomacho aduersatur. Oleum quod ex ea *Purg.* exprimitur, aluum potu subducit: at cortex eius *Oleu.* magis astringit. Cæterùm quod ex ea tusa expres- *Cort.* sáque reliquum est, quasi retrimentum seu magma, smegmatis immiscetur, quæ ad scabritias & *Magm. Scab.* prurigines accommodantur. Ipsum etiam oleum *Prur.* vim habet extergendi maculas, lentigines, varos & cicatricum nigritias. Purgat idem aluum, sed stomacho quoque aduersatur. Contra dolores au- *Stoma.* rium sonos atque tinnitus auxilio est cum anseri- *Tinn. & do.* no adipe infusum. Cæterùm obseruatione indiget quod Dioscor. ait seq. cap. Oleum sesaminum & Caryinum (è nucibus) candem vim obtinere cum

cum balanino, quod nobis quidem nemo facilè persuaserit: hoc καθαρτικὴν δύναμιν manifestam & efficacem habet, illa aut nullam aut certè obscuram, & quæ fortè simplicissimi olei oliuarum vires non transcendat, quamuis altero pro altero vsum fuisse, non magna consequi possit noxa.

Vnguentarii, tradente Gal. vtuntur carnis eius succo, qui calidus est. Reliquiæ autem vnde expressus est, vincentem habent qualitatem amaram. Sed & admista est quędam adstrictio. Proinde extergentem simul & incidentem contrahentemque & stipantem effectum possident. Itaque (præter iam dictos vsus quos studio non repetimus) & Iecur indurescentia liquant. Drach. pondere cum melicrato caro eorum pota, vomitum mouet: sæpè etiam per inferna aluum largiter subducit. Viscera expurgat. Externis noxis cum aceto administrari debet. Sic efficacius reddetur ad prædictos cutaneos morbos omnes: item ad Exanthemata quæuis alia, achoras, & vlcerosa, & quæcunque crassi sunt succi. Cicatricibus decòrem affert. Lieni illinendum cum farina quadam exiccante, ut Erui aut Lolii.

Cortex eius admodum adstringit. Itaque vbi adstrictione opus, accommodari pòtest. Celsus ad lienem sic aptat. Glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum, paribus portionibus contunduntur, resperguntùrque aceto quàm acerrimo. Vbi Cerati crassitudinem habet, linteo antea in aqua madefacto illinitur, & sic imponitur, supraque farina hordeacea iniicitur: sed manere ibi non ampliùs sex horis debet, ne Lienem consumat: satiusque est bis aut ter fieri. Specialitìs, ac vti solet medicè admodum, eiusdem vires Mesues persequitur, sic: calfacit in tor initio ord. 3. siccat 2. Humiditatem habet excrementosam & acrem, qua ventriculum subuertit, nauseam excitat, viscera conturbat. Pituitam crassam & lentam vomitu & deiectione purgat: quare confert colico affectui pituitoso & flatulento, sumptus, balano, clystere iniectis, cataplasmate ex ipsius medulla hordei farina & melle appositus, & calore suo neruorum frigidis affectibus, spasmo, tetano, contractioni. Tumores quoque duros, strumas, nodos, resoluit cum melle. Hepati autem aut Lieni obstructo, vel durato cum farina Lupinorum & spica confert imposita. Ad hæc fructus minor, & eius oleum efficaciùs admouentur. Idem oleum auri infusum, tinnitui, sibilo, surditati auxiliatur: cicatrices fœdas, lentigines, alphos, & cætera cutis vitia emendat. Incidit enim, tenuat, terget, expurgat, aperit obstructa. Paruus autem ad omnia est valentior, molestè purgát, vires deiicit, sudoremque frigidum mouet. Ob id non vtendus etiam oleo, nisi emplastro, vnctione, cataplasmate. Magnus ne ventriculo noceat, facit assatio. Ea enim humiditatem excrementosam & acrem horum symptomatum causam coquit & resoluit: tuncque solùm deiectione purgat. Adduntur præterea ipsi, præsertim coquendo, semen anisi & fœniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio pondere Amygd. dulcium, & melle vuarum passarum, formæ fiunt Auellanarum effigie. Ipsi autem fructus integri, vel potiùs horum medullæ multùm tritæ aromatibus aliquibus, vel anisi aut fœniculi semine adiecto, inuoluuntur papyro, & maza: pòst coquuntur sub cinere calido.

Non absque ratione dubitat Manardus, an vnguentariæ glandis oleum conficiendum sit ex fructu, an ex eo, quod cortice obducitur, hoc est, fructus substantia? ex Diosc. namque scriptura ex nucleo fieri debere colligitur. Nucleus autem & corticem continet, & id tenerum, quod in cortice continetur, quod totùm semen veriùs, quàm fructum dixeris: nam si totum fructum: mirum est, quòd à corticibus ita siccis oleum exprimi possit: si tantùm ab eo, quod intus est: videtur Dioscor. scripturæ repugnare. Sed dicendum ibi fructum pro eo, quod in semine continetur, accepisse, quod ostendit id, quod subdit: præferri, quæ facilè delibretur: quasi delibratam assumi debere ex hoc significaret. Cui & hodiernus vsus, teste Maranthâ, adstipulatur. Vnguentarii enim ex seminis substantia, non ex toto semine oleum de Been [ita enim glandem vnguentariam appellant] eliciunt. Oleum autem quod ex his extrahitur datur à drach. sem. ad drach. j. & sem. Ben ex sententia Auicen. fluxum sanguinis narium reprimit sua adstringenti facultate. *Been. Glans vnguentaria* *Dosis olei.* *Fluxus sang.*

Decoctum radicis colluendo os confert dolori dentium, Duritiem hepatis ac splenis aufert cum aceto drachm. ii. pond. potum. Sed stomacho noxium, nauseamque facit, aurei pondere cum melicrato haustus succus vehementer vomitum & aluum ciet. Loco eius ponitur tantundem Rubiæ, medium Cassiæ ligneæ & decima pars Macis. Quæ Auic. verba haud supinè accipienda. Quod si nota ei arbor Ben eiusque radix, cur non describit? & quis ante ipsum has radici tribuit vires? Respiciat Lector ad dosin drachm. ii. cùm vnica tantùm, vel ipsomet teste vehementem vomitum moueat. Diosc. drach. j. tantùm prescribit. Maior dosis nobis suspecta. Quale obsecro succedaneum illud? docti iudicent. *Dolor dentium.* *Substitutũ* *Auic. not.* *Cautio.*

Amatus testatur Medicos hodie, qui in India degunt, glandem vnguentariam in potu ad subducendam aluum & prouocandum vomitum ægris propinare.

Vnguentarii oleo vtuntur pro conficiendis odoratissimis vnguentis, in quæ & moschum, ambram & zibetum addunt pro Chirothecis & manicis, aliisque suffitu perfundendis aut illinendis. Porrò prę aliis omnibus oleis hoc potissimùm celebrant Vnguentarii, non quòd aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum enim est, si Matth. credimus) sed quòd nunquam vetustate rancorem contrahat. Ergo rancoris expers cùm sit, omnium aptissimum habetur ad misturas [sic vocant] deliciis & lasciuiæ causa excogitatas. Quandoquidem, si odorata prædicta alio quouis oleo liquescerent in vnguentum, aut quouis alio modo exciperentur, cõtracto inde nõ multò pòst tempore rancore, [*ætate enim omne oleum præter Balaninum* rancescit] non modò vniuersam odoris suauitatem exuerent, sed etiam putida fœtidaque euaderent. *Chirothecarum tinctus seu fucus.*

Itali odorato oleo de *Ben*, quale ad eum vsum studio singulari parant sibi cæsariem & barbam inungunt [teste Monarde], delitiarum gratia, & iamdudum hic luxus à meretricibus ad fœminas reliquas, & ipsos quoque viros transferri cœpit, quasi intersit homini bestiæ odorem præ se tulisse. Et multi egregiè in hoc gestiunt. *Barbæ fucus.* *Seuerè taxatur abusus fucorũ.*

Matthiolus & Amatus aliique tradunt nunquam senescere nec rancidum fieri hoc oleum: imò (inquit hic) si oleo Amygd. gutta vna aut altera huius olei adiungatur, illud à corruptione præseruat. *Præseruatio ol. Amygd.*

* * *

AVELLANA PVRGATRIX NOVI OBRIS.

Cap. LXXV.

Locu.
Descrip.



NOuo orbe primùm inuento, insula D. Dominici, vti refert Monardes, quoddam genus Auellanarũ misit, quæ colore & forma nostris sunt similes, putamine tenui, coloris spadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic vt multi, dulcedine illecti, decepti sint. Clus. addit: Auellanã, cuius iconem hîc exhibeo, lentus & mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans: hunc sequitur putamen minùs solidum, quàm in vulgaribus Auellanis: id nucleum continet Auellanæ magnitudine candidum, solidum, Auellanæ vulgaris aut Iligneæ, sapore, tenui membrana obductum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, vt interdum Castaneæ. Monardes *Auellanas purgatrices* vocat, additque Medicorum vulgus *Ben magnum* vocare (nam esse duorum generum,) paruũ autem esse id de quo præced. cap. egimus, nempe ex quo oleum conficiatur odoratum. Ben magnum Hist. Lugd. Nuces purgantes, frómbde purgierende Haselnuß Taber.

Ben magnum. *Nuces purgantes.* *Vires.*

Eodem Monarde teste, his Indi familiariter se purgant. Postea Hispani necessitate compulsi, illis etiam purgare se cœperunt, non sine vitæ discrimine. Pituitam & bilem supernè & infernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam assatione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium, flatus discutiunt, & Clysteribus iniectæ, mediocriter euacuant. Dosis est à drach. ſ. ad drach. i. sed assandæ sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertii gradus, & siccæ in secundo.

Purgant. *Colica.* *Dosis.* Temperã.

PINEI NVCLEI MALVCANI SIVE PVRGATORII.

Cap. LXXVI.

Descript. *Folia.*

ALitur in hortis quibusdam Malabar, tum etiam in nonnullis syluis spontè nascitur arbor magnitudine Piri, cuius folia infernè diluto virore prædita sunt, supernè autem saturo, admodum tenella & mollia, quæ gustata valdè acria deprehenduntur, & linguam diu vellicant. Fructus triangularis, Auellanæ magnitudine, interiùs in multa receptacula distinctus, in quibus semen est album, solidum, rotundum Pineo nucleo seu putamine exempto par. *A Costa.*

Fructus Auellanæ magnit.

Considerandum an eædem sint Pineæ Nuculæ catharticæ Monardis, quas sic designat. Trãsmittit noua Hispania Pineorum nucleorum ge-

Pinea Nucula. Monardi.



nus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum. Nostris Pineis nucleis similes sunt, nascẽtes in strobilis magnis, quales sunt Mayci spicæ Muticæ: molliore putamine, & nigriore, quàm nostri, rotundi, intus albi, pingues & gustu dulces.

Pignoli di Maluco, Canarinis *Gepalu*: *Costa.* Et in alia edit: vulgò *Pinguones de Maluco*, hoc est Pinei nuclei Malucanini, quo nomine & Hist. Lugd. habet. An apud eandem Pinei nuclei cathartici Monardæ? Et an eæ ipsæ quæ Pignoli purgatiui & Pinei nuclei purgatorii dicũtur eidem Monardæ?

Syn. *Gep.*

Eo fructu, autore A Costa, frequenter vtuntur Indi, cùm in curandis quibusdam morbis, tum etiam in suis nequitiis. Binos Eiusmodi nucleos, tenui membrana quæ illos contegit liberatos terunt, & clysteribus vulgaribus admiscent aduersus Schiaticam & vrinæ difficultatem: seu propinant cum gallinæ iusculo ad educendos putridos, lentos, crassósque & frigidos humores, & asthmaticos curandos, aduersus quem morbum plurimùm commendant & frequenter vtuntur. Ex aqua tritis impetigines inunctæ, primùm tamen diligenter cor fricatæ & abrasæ, pro bẽ & breui temporis spatio curantur, sed admodum vrunt, vt experientia didicit idem autor. Improbæ etiam mulieres illarum prouinciarum suis maritis parum æquæ, quatuor grana siue nucleos edendos præbent, vt eos interimant. Nuclei pinei cathartici, vti scribit Monar. bilem, pituitam & aquas validissimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Assi, neque tam valenter, neque cum tantis torsionibus purgant. Dantur in diuturnis morbis, & peculiari quadam facultate crassos humores expellunt. Quinque aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, præparato priùs conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

Vir. Vsi. *Schi.* *Vri.* *sic.* *Asth.* *Imp.* *Pu.*

Calidi in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Ca.

Quibus obtingent Pinei nuclei Malucani A-Costæ, vel Pinei nuclei cathartici Monard. siue diuersi, siue iidem sint, non temerè exhibeant ægris: siquidem, vt refert Acosta, grana quatuor interimunt, & admodum vrunt. Monard. verò ad euacuandum quinque aut sex exhibet.

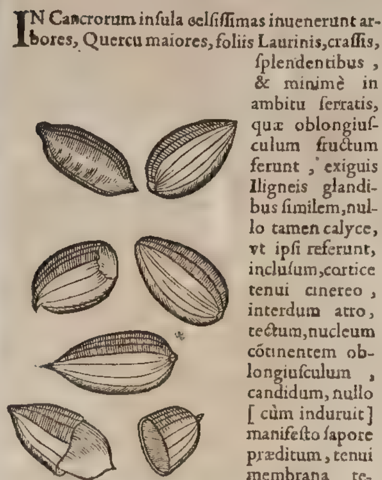
Te. me.

BERE

BERETINVS FRVCTVS.

Cap. LXXVII.

IN Cancrorum insula celſiſſimas inuenerunt arbores, Quercu maiores, foliis Laurinis, craſſis, ſplendentibus, & minimè in ambitu ſerratis, quæ oblongiuſculum fructum ferunt, exiguis Iligneis glandibus ſimilem, nullo tamen calyce, vt ipſi referunt, incluſum, cortice tenui cinereo, interdum atro, tectum, nucleum cōtinentem oblongiuſculum, candidum, nullo [cùm induruit] manifeſto ſapore præditum, tenui membrana tectum. Similibus arboribus abundat Beretina inſula illi vicina, ad quam poſtea delati ſunt: à cuius incolis illarum arborum fructum, quem priùs non attigerant, edulem eſſe didicerunt. Eo deinde more leguminum delixo, aut in farinam contuſo, & pultis modo cocto & inſpiſſato, alterius cibi penuria, cùm in ea inſula, tum in naui famem ſubleuarunt. Eam arborem etiam alunt omnes Moluccæ inſulæ. Cluſ. qui ſibi hunc fructum à Cancellariæ Londinenſis Primicerio communicatum fuiſſe, tradit.



Eſt & nobis quidam fructus ex liberal. Illuſtr. Ducisſæ VVirtemberg. cuius figura ferè Corni eſt minoris, nempe oblongus, ouatus ferè, cortice tectus tenui, flaueſcente, & vngue haud difficulter ſeparabili. Subſtantia intus albicat vt Dactylorum, ſed firmitudine inferior, & cultello ſectilis, nullo guſtu manifeſto. Summa apex paruus & niger occupat: Ima adhæſionis veſtigium. Videtur autem nucleus quidam eſſe aliquo cortice tectus, quo nunc exutum habemus, nec ſuſpicione caret, eſſe fortè Beretini iam deſcripti, de quo tamen nihil certi nobis adhuc conſtat.

GLANDI ILIGNEÆ QVODAMMODO SIMILIS FRVCTVS, CORTICE fragili.

EX fructibus peregrinis Ill. C. Wirt. 6. an. 1580. Stutgardiæ offerebatur paruus fructus, paruam glandem Iligneam quodammodo exprimens formâ & ferè colore: cortex tenuis & fragilis, ſubeſt alter tenuis, flaueſcens: nucleus albus, durus. Conferendus eſt hic fructus cum Beretino, ſimilis enim videtur.

FRVCTVS INDICVS, VILLOSVS, PARVVS.

Cap. LXXVIII.

INter fructus exoticos ſeu peregrinos Illuſtriſſ. Celſit. VVirtemberg. p.m. 1608. repertus vnus magnitudine auellanæ vulgaris, conſtans tunicis villoſis, ſubflauis: cortice tenero, vna parte nigricante. Qualis fuerit intus nucleus, nos latet, quia carie corruptus.



NVX, PONTICAE NVCI NON VALDE ABSIMILIS, SPADICEI COLORIS.

Cap. LXXIX.

AMſtelredami, inquit Cluſius Exot. lib. 2. c. 26. accipiebam ab ornatiſſimo viro Henrico van os/ eius vrbis ciue, Nucem ſpadicei coloris, Ponticæ nuci non valdè abſimilem, vnciam longam, eius ambitus vnciā paulò maior, ſeſſili ſiue infimâ parte anguſtior, extimâ craſſior, & veluti decuſſatim formata, dura, ſolida, nec vllo motu ſtrepitum edens: an aliquo calyce excepta fuerit, glandis aut auellanæ inſtar, me latet, nec is ſciebat qui illam mihi donabat: nam inter aromata illo anno aduecta fuerat. Huius iconem cum præcedenti damus. Deſcriptio.

NVCVLA INDICA, CORTICE TENERO, FORTE BERETINI FRVCTVS.

Cap. LXXX.

A Me viſus inter fructus peregrinos Ill. Celſ. VVirt. Stutg. 1608. vnus fuſcus, paruæ oliuæ magnitudine, vnâ parte, vbi adhæſit, latiuſcula, alterâ in acumen deſinente, in quo paruæ coſtæ ſex numerantur, rectæ non obliquæ: diſtinctus, ſonorus eſt: cortex cedit vngue compreſſus: In hac tabella numerus primus, primam: ſecundus, alteram, & tertius tertiam denotat nuculam. Deſcriptio

NVCVLA INDICA ALTERA COMPRESSA, CORTICE DVRO, COLORIS caſtaneæ, ſonora.

EX fructibus peregrinis Ill. C. VVirt. p.m. Stutg. 1608. vnus erat longitudinis vnguis, nuclei parui Pruni quodammodo ſimilis, ſublongus, eâ magnitudine, qua pictus, compreſſus, coſtis in vno latere conſtans, coloris penè caſtaneæ, lucidus, ſonorus, duæ facies ſunt depictæ. Deſcriptio

NVCVLA INDICA TERTIA SPLENDIDIOR.

HIc fructus idem fortè cum præcedenti, color penè idem, niſi dilutior & ſplendidior, magis Deſcriptio

etiam compressus & latior, potissimùm vnâ parte: est etiam sonorus, duæ facies pinguntur.

FRVCTVS INDICVS, OVI PARVI FERE FORMA.

Cap. LXXXI.

Descriptio

EX fructibus peregrinis Ill. Ill. Cels. Wirt. p.m. 1608. Stutgardiæ, paruus fructus, formâ ferè parui oui & iconis magnitudine, coloris quodammodo castaneę, sed dilutioris, splendens; duę facies exprimuntur, circulus ambit ferè totum, qui non splẽdet, quid continuerit nescio, erat in vtraque parte foratus.



NVCVLA SVBLONGA, VEL OS FRVCTVS ALICVIVS INDICI.

Cap. LXXXII.

Descript.

EX fructibus peregrinis Ill. E. C. Wirt. 1608. Nucula vel, os alicuius fructus Indici, vnciam longa, vnciam semis circiter lata, rotunda, fusci coloris, vna parte latior, lignosa, caua: in ea nucleus cortice tenui tectus, qui fuscus, intus fissus, durus, albus & sapore manifesto destitutus. Nucula hæc in priori tabula expressa.

NVCVLA TRIANGVLARIS, INDICA, CASTANELLÆ FERE FACIE.

Cap. LXXXIII.

Descriptio

IVcunda aspectu, nucula sessilis, triangula, piso maiori haud maior, inter angulos compressa, ex vno latere commissura nigricante insignita, colore subfusco, in russum quasi ex spadiceo in cinereum vergit. Concussa non strepitat, vt quid intus latitet nos lateat, sed circulum pereleganté m nuculæ concolorem, parte sessili innatum vel potius enatum (nam linea eleuatior & nonnihil splendicans) intersecat commissuræ linea prædicta. Ex obs. Cherleri.

NVCVLA IND. OVATA FERE.

Cap. LXXXIV.

Descriptio

NIsi vtrinque acumen quoddam extaret, ouatæ esset figuræ, longitudine vncialis, latitudo media: colore inter fuscum & pullum medio, maculis dilutioribus picturato. Costis quibusdam eminentibus, quales in Nuce vnguentaria *Ben* dicta, insignita. Nucleus intus latet albus vt ex leuiter adaperto fructu deprehendimus, quem corrumpere non debuimus, vt integer terræ committi posset ab Ill. Ducissa Wirt. quæ aspectus & picturæ vsuram concessit.

NVCVLA QVÆDAM AFRICANA.

Cap. LXXXV.

FRuctus peregrinus Clusio, nucis Auellanæ magnitudine & eiusdem colore, putamine puro, veluti in duas partes diuiso nucleum intus continens. Similes aliquando Granatæ in Hispaniis accepit idem ex Africa [*El pennon de Velez* arce ab Hispanis occupata] delatos, nucleum continentes album, dulcem, quos ad vnguentariæ Nucis genus aliquod referendos existimabat. Huius icon est cum Fr. Amygdaloide nitido peregrino. Desc

OSSICVLVM SVLCATVM FRVCTVS PEREGRINI.

Cap. LXXXVI.

ALicuius fructus Indici ossiculum esse videtur. Figura ouata est, vtrinque extremorum acuminatum, per longitudinem profundè satis sulcatum, colore pullo. Visum & depictum apud Ill. Ducissam VVirtemb. &c: Desc

Icon habetur cum aliis huius libri cap. 88.

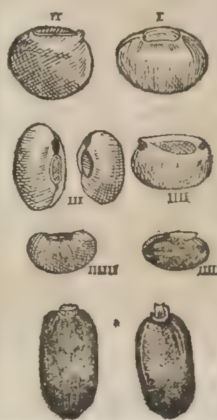
OSSICVLVM TAMARINDI ADMIXTVM.

Cap. LXXXVII.

EX prima nauigatione Batauorum relatũ Clus. vt videre est Exot. lib. 2. cap. 15. ossiculum cuiusdam fructus, vncialis ferè longitudinis, semuncialis crassitudinis, læui spadiceique coloris putamine tectum, supernè quodammodo cristato, & coloris albi, atque paulò infra conumillum ad latus vestigio apparente, quo suo fructui inhæserat. Inter aromata ferunt repertum cum Tamarindorum seminibus & aliis quisquiliis, quæ sæpenumerò iis commisceri solent. Desc

FRVCTVS EXOTICI OSSICVLVM ALIVD.

Cap. LXXXVIII.



VIdetur & hoc peregrini cuiusdam fructus ossiculũ esse: semunciam longum, nucleo Pini ferè figura par, ambitu te e... obiter turbinato, durum, pollitum, læue. Colore ruffescente, maculis quibusdam albicantibus aspersum. Visum & pictum apud Ill. E.C. De

FRV-

FRVCTVS IND. CORNI FIGVRA.

CAP. LXXXIX.

Diceres Cornu esse, si rubri essent, adeò figura & proportione respondent, sed niger est, læuis, splendidus, durus, pediculi residuo crasso. Concussus non sonat, & aquæ iniectus sidit; ponderis argumento. Dono accepimus ab Ill. Ducissa VVirtemb. &c. Eicon cum aliis cap. præced. habetur.

FRVCTVS IND. OSSICVLVM PERELEGANS.

CAP. XC.

Magnitudo ferè Amygdalæ est, sed figura nonnihil diuersa. Collo supernè donatus angusto: quatuor insignibus per longitudinem lineis notatus, cætera quoque parte nonnihil rugosus, colore pullo. Vidimus apud Ill. E. C. VVirt. aperire nec licuit, nec interna describere.

HIBOVCOVHV AMERICANVS. ITEMQVE CARAMENO FRVctus iisdem.

CAP. XCI.

Americanorum mirabilis morbus quidam est, quem exigui quidam vermes procreant, dum pedibus eorum se insinuant. Lingua illorum *Tom* dicuntur, nec Sironum vulgò dictorum magnitudinem multùm excedunt. Crediderimus in ipsis pedibus generari. Ita abundant interdum vnico loco, vt tumorem mox excitent magnitudinis fabæ, nec sine dolore, partisque arrosione. Eâdem plagâ & nos [inquit Theuetus] aliquando vexati, dum in America ageremus, adeò vt pedes eiusmodi tumoribus ferè scaterent. Iis adapertis vel spontè dehiscentibus, albus se in conspectum dabat vermiculus inspicienti, cùm puris tantillo. Hoc mali genus incolæ oleo ex fructu *Hyboucouhu* ipsis dicto sanant, qui Dactylum aliquo modo repræsentat, nec edulis est. Oleum istud adseruant vasculis quibusdam ex fructibus excauatis paratis, quos *Caramenò* suo idiomate nuncupant. Eo oleo vtuntur, vt ii perhibent, felicissimo successu. Sed & corpora labore ac lassitudine fracta, eiusdem affrictu refocillant. Experientia quoque docti fuère conferre vulneribus ac vlceribus.

GOAN ARBOR TVTIAE, CVI NVCLEVS CVM PVTAMINE.

CAP. XCII.

Tvtia nos hîc in India (inquit Garcias) vtimur, quamque in Lusitaniam & Hispanias reliquas Occidentales regiones exportant, è metallicis conflata non est, sed ex eorum est genere, quæ Diosc. *ἀντίσποδα* appellantur. Mihi enim retulit mercator harum similiúmque rerum curiosus indagator, se certò accepisse à Persicis negotiatoribus hanc *Tutiam* in Quirmon Persiæ regione, & Ormuz finitima [vbi etiam laudatissimum totius Persiæ cuminum nascitur] fieri, atque conflari è cineribus arboris cuiusdam isthic nascentis, nomine Goan, quæ fructum eiusdem nominis profert, cortice & putamine constantem: corticem verò & nucleum, qui putamine clauditur edules esse. Hanc Tutiam Alexandrinam vocari, non quòd in Alexandria fiat, sed quòd è Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexandriam exportetur, ex qua tandem & Italiæ & Galliæ communica tur. *Hæc ille.*

At nos non vidimus vllam hactenus in Officinis Germaniæ, Galliæ & Italiæ *Tutiam* preter Cadmiam Botryitem: De Tabaxir Arabum quod malè Spodium dixerunt, & de Antispodiis trademus lib. 8. post Salices.

ARBOR GEHVPH SIVE COBBAN.

CAP. XCIII.



Alit Taprobana insula hodie Sumatra nuncupata, arborem admirandæ facultatis, vtefert Theuetus, quæ illic *Gehuph*, India *Cobban* dicitur. Foliis est paruis, quemadmodum & arbor quæ siliquam catharticam fert, ramis breuioribus, cortice flauescēte siue croceo, fructu crassiusculo & rotundo pilæ lusoriæ instar, in quo Nux Auellanæ par coërcetur, quæ nucleum includit valdè amarum, qui linguæ admodum radicis Angelicæ saporem refert.

Fructus ad sedandam sitim commodissimus. Eo tamen nucleus quamuis amarus longè præstantior: ex eo enim indigenæ oleum eliciunt, sedulóque conseruant, quia ad Hepatis & Lienis dolores maximè confert, quibus doloribus cùm affliguntur, primùm dies aliquot parcissimo victu tuntur victu: deinde octo dierum spatio oleum sumunt: quo tempore morbus paulatim minuitur, & tandem curatur. Quod si qui oleum sumere noluerint, veluti pueri & mulierculæ, eo ventriculum, spinam dorsi & latera, inungunt. Idē articularis morbi, cui huius insulæ incolæ valdè obnoxii sunt, summum est remedium.

Ex eadem arbore gummi manat vtilissimum. Ex eo enim cum mediocri oleo supradicto dissoluto, cataplasmata conficiunt quæ pellibus illinunt, & partibus laborantibus applicant. Hanc arborem diligenter propè ædes suas, & in hortis colunt.

FRVCTVS ORBICVLARIS, CRASSI CORTICIS, TVBERCVLOSI, NIGRI COLORIS.

CAP. XCIV.

A Petro Gareto, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 14. missus fructus orbicularis propemodum, bi-



I



II

nas vncias longus, quatuor vnciarum eius ambitus, craſſo præditus cortiçe, inæquali, & multis tuberculis obſito, nigri extrinſecus coloris, intrinſecus ſubrufi, continens nucleum tenui cineracei coloris membranâ tectũ, odoris non inſuauis, ſed violam quaſi referentis, & non ingrati ſaporis: craſſo pediculo ſubnixus fuiſſe videbatur, vt ex veſtigio, cui inhæſerat, coniecturam faciebam. *Icon in tabula habetur ſupra* N. I.

FRVCTVS MVLTIFARIAM FISSVS

CAP. XCV.

Deſcript. INter fructus peregrinos, quos adferebat Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio erat fructus ferè orbicularis totus, niſi vtráque parte eſſet nonnihil compreſſus, finditur circiter in duodecim partes, quæ fungoſæ ſunt, Sapor. ſaporis manifeſti nullius, ineſt internè oſſiculum durum quid Cortex autem cõtineat ignoramus, nõdũ aperuimus, cortex totius fruct. exterior, tenuis fuſcus, & cinereus.

FRVCTVS IND. IVGLANDI SIMILIS, TVBEROSVS.

CAP. XCVI.





Deſcriptio IVglandẽ puluinato ſuo calyce etiamnum intectum æquat, perpetuis tuberculis, & longioribus iugis aſperatus, ex cinereo ruffeſcens, cuius interuenia tenuis replet cortex fuſcus: infima pars vmbilicũ habet ſeſſilem, oppoſita modicè in conum faſtigiatur: durus eſt & grauis fructus. Illuſtriſſ. noſtro Principi à quo accepimus miſit D. Paludanus nomine Indici fructus peregrini.

FRVCTVS IND. OVALIS RVGOSVS.

CAP. XCVII.

Deſcriptio OVali eſt figurâ, vncias ferè duas altus, quinque in ambitu baſis colligens, in qua & pediculi veſtigium apparet cum circulo penè fuſco Superficie eſt aſperiuſcula, & veluti furfuroſa, punctulis albidis, cinereis, ferrugineis verſicolori: grauis eſt, & concuſſus reſonat, nucleum contentum teſtatus. D. Palud. Illuſtriſſimæ C. VVirtemb. peregrini fructus Indici nomine miſit: Vidimus præterea Baſileæ apud D.D.F. Platerum ſub titulo Dactyli cum cortice, quod nomen eidem non conuenit. Similem fructum attulit Gener Cherlerus poſteaquam Londino rediiſſet 1606. ſine nomine, à Iacobo Gareto datum, vti exiſtimamus, eâ eſt magnitudine, quâ noſtra icon.

Cluſ. Exot. lib. 2. c. 25. videtur pingere & deſcribere his verbis. Exoticus fructus primus, ſeſcuncialis longitudinis, binas [fortè legendum quinas] latus vncias, aut amplior eius ambitus, duro, inæquali, rugosóque cortice conſtans, fuſci coloris, grauidus, hoc eſt, alium fructum vel oſſiculum ſiue pulpam continens: nam agitatus, ſtrepitum edebat: quid verò contineret, me latebat initio, quia, quum vnicus mihi eſſet, corrumpere nolebam: ſed alium ſimilem poſtea nactus, aperiebam, & nucleum continere deprehendebam, craſſum, eiuſdem cum ipſo fructu formæ, cauum intus & inanem, ſubſtantiâ tamen fuſcâ conſtantem, & ſapore quaſi vetuſtæ & rancidæ amygdalæ. Noſtra figura eleganter expreſſa nobis magis arridet, quàm Cluſii, quæ non correſpondet aliis multis in libris ſuis paſſim expreſſis.

Icon cum alia præcedenti capite habetur.

FRVCTVS EXOT. OBLONGVS, ANGVLOSVS CINERACEVS.

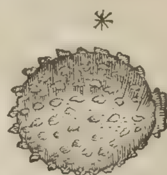
CAP. XCVIII.

FRuctus Exoticus alter, eiuſdem erat cum primo (modo dicto) longitudinis & craſſitudinis, non quidem in rotunditate oblongus, vt ille, ſed anguloſus, cortice inæquali & valde fibroſo, cineracei foris coloris, internè fuſci, leuis, aquę dum eâ mergebatur, innatans, nucleum cõtinens prorſus rugoſum [quia fortè ante maturitatem lectus] & ſubſtantiæ rufeſcentis, adſtringentiſque ſaporis. Cluſ. Exot. lib. 2. c. 25.

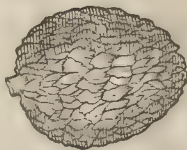
Icon habetur cum alia cap. 94. ſupra N. II.

FRVCTVS IND. ECHINATVS, SONORVS.

CAP. XCIX.



I



II

INter fructus peregrinos Ill. Principis, Ducis Wirtembergici pię memoriæ, erat fructus, magnitudinis circiter nucis moſchatæ, coloris cinerei, plurimis abundans tuberculis, obtuſis, deguſtatus videbatur aliquid aſtrictionis habere: pediculus craſſus, ligneus, quid contineat, nos latet: ſonorus eſt, non licuit aperire, quia Ill. Principiſſa ſibi reſeruauit. Quidam

dam vir doctus adscripserat se putare *Stramoniam*, verùm ineptè.

FRVCTVS EXOT. STRAMONIÆ MODO TVBERCVLIS OBSITVS.

CAP. C.

Descriptio NAuigatione Iauanâ Batavi retulerunt, authore Clusio Exot.lib.2.cap.15. fructum sescuncialis longitudinis, vnciam latum, paulò enim planiore erat formâ, colore ex fusco subrubente. Totus tuberculis leuiter mucronatis obsitus, perinde fermè atque *Stramoniæ* fructus: nucleum autem continebat fuscâ quadam membranâ tectum, oblongiusculum, læuem, spadicei coloris, qui albescentem medullam continebat, sed duram, [quia sicca] & quodammodo insipidam. Huius eicon cum alia cap.præced.habetur.

FRVCTVS PEREGRINVS NOVEM NERVIS DISTINCTVS.

CAP. CI.

Descriptio NOn inelegans erat, referente Clusio, Exot. lib.10.cap.10. fructus, quem Cl. V. Paludanus mutuò dabat, cuius tamen nomen & ipse ignorabat, & illi à quibus acceperat. Erat verò orbicularis formæ, sex vncias in ambitu crassus, tres longus, ductâ à petiolo cui inhærebat, ad extremum fructum lineâ, hoc est, in toto illo ambitu sex vnciarum longitudinem explens, nouem neruis à summo ad pediculum semunciam penè longum ductis, distinctus, fusci vel spadicei quodammodo coloris, leuis, prægnans tamen, & nucleum vel pulpam resiccatam cum seminibus continens, quia agitatus, strepitum edebat.

FRVCTVS PEREGRINVS, ORBICVLARIS, NOVEM NERVIS DISTINCTVS, minor, cum ossiculo anguloso.

CAP. CII.

Descriptio FRuctus peregrinus, inquit Clusius: ære meo cum plerisque aliis exoticis redemptus erat quoque orbicularis formæ, nouem similiter neruis à summo ad petiolum distinctus, vt iam descriptus, minoribus tamen neque adeò eminentibus, longè etiam minor: nam trium duntaxat vnciarum quaquauersum erat eius ambitus, nec strepitum vllum edebat agitatus, quia maturitatem forsitan nondum adeptus, & leuis vt alter: hunc aperiebam, & in eo multam pulpam cortici adhærentem inueniebam, cum ossiculo valdè inæquali, & totidem angulis, quot fructus neruos habebat, ad summum corticem pertingentibus distinctum, cui sanè simile ossiculum nullum videre memini: qualem verò nucleum contineret, ignoro, quia confringere nolui.

FRVCTVS PEREGRINVS ORBICVLARIS, SENIS NERVIS DISTINCTVS.

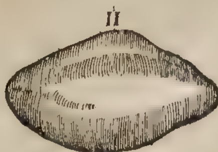
CAP. CIII.

Descriptio FRuctus Clusio prorsus orbicularis figuræ, sed senis duntaxat neruis distinctus ab infimâ sede ad extremum vsque per longitudinem rectâ lineâ excurrentibus, sescunciam longus & crassus, fusci coloris, aliqua tamen ex parte cineracei, nucleum vel pulpam à cortice seiunctam, & liberam continens: leuis tamen erat, & aquâ mersus, innatabat. Hunc ex Guinea acceptum Paludanus etiam concedebat vt describerem, quo nomine appellaretur ignarus.

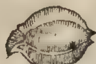
FRVCTVS PEREG. EXIGVVS, ORBICVLARIS CVM SEX NERVIS.

CAP. CIIII.

II



III



I



Descriptio FRuctus peregrinus, quem Petrus Garetus misit Clusio, à quo pingitur & describitur Exot. lib.2.c.14. valdè exiguus & orbicularis penè formæ, vix semuncialis longitudinis, læui cortice præditus, & sex quasi neruis eminentioribus à pediculo ad summum caput æqualiter distante ferè spatio excurrentibus, distinctus, fusci coloris: quid verò contineret, me fugit, quia agitatus & commotus nullum strepitum edebat, & quia vnicus, confringere nolebam. Huius iconem exhibet in hac tabella numerus III.

FRVCTVS GVYANENSIS, OVALIS, CINERACEVS.

CAP. CV.

Descriptio FRuctus peregrinus Clusio Exot.lib.2.c.6.anno 1598. Secundus ex Guyana delatus, valdè solidus & grauis erat, oualis formæ, penè binas vncias à pediculo ad extimum mucronem longus, tres cum semisse medii corporis ambitu complectens, corio denso, fibroso, cineracei ex fusco coloris, tectus, ambiente putamen crassum admodum, durum, & nigricans, quod nucleum continebat ferè orbicularem, durum, cineracei penè coloris. Figura est in præcedenti tabula sub num.I.

NVCLEVS EX GVYANA SPADICEI COLORIS MEMBRANA TECTVS.

CAP. CVI.

Descriptio TErtius ex Guyana fructus allatus, vt ait Clusius, quem Garetus mittebat, cuius icon, in præcedenti tabella, paulò longior erat ouali: nam duarum vnciarum longitudinem superabat, non adeò tamen crassus vt superior, & magis inæqualis, vt veriùs dici mereretur nucleus alicuius fructus quàm fructus, spadicei coloris membranâ

tectus qui haud dubiè aliquo fructu aut nuce fuerit inclusus, medullam siue pulpam continens albam, non ingrati saporis, licet vetustate contractior esset, & eius meditullium in lacunam dehisceret. *Huius figuram exprimit tabula antecedens, sub numero II.*



FRVCTVS RETICVLATO CORIO, PEREGRINVS.

Cap. CVII.

Descriptio FRuctus Clus. Exot. lib. 2. cap. 11. Duro corio, & multis fibris retis in modum quodamodo inter se intertextis & duris contecto præditus erat hic fructus, foris quidem inæquali & rudi, intus verò læui & splendente, coloréque ad spadiceum tendente, tres vncias cum semisse longus, binas & ampliùs latus, supernâ in gibbum extuberãs, infernâ planus ferè, nucleum continens crassum, plenum, succulentum, & qui in naui, quâ



recens ex Guineâ aduectus fuerat, iam germinare inceperat, vt mihi referebat Parduinus, qui illum anno 1595. adquisierat: quique haud dubiè creuisset, si statim terræ commissus fuisset.

Toto porrò decennio antè similem accipiebam Viennæ Austriæ, à D. Richardo Garth. Londino missum, pro officulo magni cuiusdam fructus in *VVingandecaovv* siue Virginia nascentis, vt adscriptum erat. Eius pulpa licet solida, quia tamen vetusta, rugosa foris & fusci penè coloris, internâ autem parte albicantis, & acris aliquantulùm saporis: nullum eius nomen neque tunc, neque postea intelligere potui. Similem præterea conspiciebam anno 1603. illúmque paulò ampliorem & magis planum, villos quibus tectus erat densos adhuc retinentem, partim crassiusculos & rudes, partim valde tenues & molles, omnes cineracei ex albo coloris.

FRVCTVS EXOT. BAMIÆ INSTAR ANGVLOSVS.

Cap. CVIII.

Descriptio FRuctus ex Iauana nauigatione per Batauos delatus, authore Clusio Exot. lib. 2. cap. 15. binas ferè vncias longus, vnam crassus, in quinque angulos distinctus, instar penè fructus Bamiæ, siue Alceæ Ægyptiacæ, durus, fusco colore (cui albedo permixta) præditus, solidus, hoc est, nullũ strepitum, quamuis agitaretur, edens, leuis, & in aqua non subsidens: & hic nullâ appellatione insignitus.

Huius iconem indicat in hac tab. num. I.



I



II

NVX TRIFIDA EXOTICA.

Cap. CIX.

FRuctus exoticus Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. vncias penè tres ambitu comprehendens, sphæricæ formæ, putamine cõstãs quali nux iuglãs, firmo, fusci externâ parte coloris, internâ spadicei, qui in tres æquales partes diuidebatur, & internâ parte in 3. veluti cancamerationes vel loculos separabatur, in quibus singularis grana, malorum vulgarium seminibus non valdè dissimilia.

Cum superiori sub numero II.

FRVCTVS EXOT. CINEREVS, CVM LINEIS ET TVBERCVLIS, DVRIS.

Cap. CX.



I



II

FRuctus exoticus, quem Clus. Exot. lib. 2. cap. 19. scribit sibi missum à Iac. Plateau, binas vncias cum semisse longus erat, quatuor in ambitu crassus, cineracei coloris, quem aliquo operimento tectũ fuisse arbitratur: in quinque partes diuidi posse, venæ per longitudinem ductæ indicabant: alioqui eminentibus aliquot tuberculis instar vesicularum, obsitus erat, quæ aperta, inanes & inæquales lacunas ostẽdebant spadicei coloris & splendentes, quasi semen aliquod continuissent: valdè durus autem erat is fructus, & astringente facultate præditus. *Fructum hunc denotat num. I.*

FRV-

FRVCTVS MALO AVRANTIO RESICCATO SIMILIS, LEVIS, AVREI coloris, octo neruis distinctus.

Cap. CXI.

Descriptio. IAcobus Plateau, inquit Clusius, mittebat fructum exoticum, qui prorsus orbicularis erat formæ, quatuor enim vnciarum erat eius ambitus, siue à pediculo circumferentiam metireris, siue medio corpore, corio siue cute tectus coloris ex aureo flauescentis, vt exiguum aurantium malum resiccatum videretur, octo tamen neruos satis crassos à pediculo ad summum fructum omni ex latere ductos habebat [vt hac ratione inter exoticos fructus neruis distinctos, reponi posset] eorumque nonnullos geminos, alios quaternos simul iunctos, alios singulares: valdè autem leuis erat, quia resiccatus: breuiter omnes notas habebat mali aurantii, præter illam neruorum distinctionem. *Est hic fructus cum superiori sub numero II.*

FRVCTVS IND. ROTVNDVS, TVBERCVLIS ASPERATVS, NIGER.

Cap. CXII.

Descriptio. AN nux sit vel de Phasiolorum familia, pro certo adserere non possumus. Fructus Indicus est, aspectu non vsque adeò speciosus, circinatæ ferè rotunditatis, vncias duas penè latus, compressus, sed eò vsque vt vnciam mediâ crassitie adæquet præsertim parte gibbosiore: nam vtrinq; ceu gibbus quidam eminet. Cortice vestitur nigro, tuberculis quibusdam asperato, duro: supernè vmbilicatus, sub cortice tunica intermedia albicans substantiam internam nucleatam inuoluit, quam ritè considerare aut gustu decernere non fuit, quippe quem Ill. nostra Princip. VVirtemb. terræ committere constituerit, apud quam vidimus, descripsimus & figuram hanc sua magnitudine ferè depingi curauimus.

AMYGDALA GVIANENSIS, QVODAMMODO TRIANGVLA CVM TVBERCVLIS.

Cap. CXIII.

Descriptio. PEregrinus fructus scribente Clusio Exot. lib. 2. cap. 6. anno 1598. ex Guyana ad me mittebat Garetus, valdè crasso & duro putamine erat preditus, vt non immeritò nux appellari queat, infima enim parte ferè rectilinea erat, & depres-



sior, binas vncias longa, deinde ab eius lineæ duobus extremis in orbem ita assurgebat, vt semicirculum efformaret quinque penè vnciarum, quà parte longè densior erat, & magis tumebat, multis tuberculis per vniuersum corpus sparsis, coloris ex rubescente spadicei. Ea in binas partes secta [qualem eam accipiebam] magnum nucleum continere deprehendebatur, eiusdem cum nuce figuræ, pelle siue membranâ opertum rufâ, sed interiore parte candidissimum, atque in binas partes separatum, instar amygdalæ, cui etiam similem saporem habebat: quâ de causâ non ineptè forsitan *Amygdala Guyanensis*, siue *Guyanica* dici possit.

FRVCTVS EXOTICVS DVOBVS ANGVLIS DISTINCTVS.

Cap. CXIV.

INter fructus per Batauos ex Iauana nauigatione erat authore Clusio Exot. lib. 2. cap. 15. nonus vnciam longus, minùs vnciâ latus, cortice denso constans, cineracei coloris, duobus angulis distinctus, & extimâ parte mucronatus, leuis, & in aqua haud subsidens, tametsi eâ mergeretur, durus tamen erat, & agitatus strepitum non edebat. Descriptio

FRVCTVS HEPATICVS INDICVS.

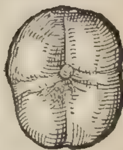
Cap. CXV.

RAriorum fructuum ex Indiæ Guinæa nouè importatorum hic vnus, Lutetiâ nobis misit insignis Botanicus Regius Robinus cum hac inscriptione. *Fructus quo Indiani vtuntur in obstructionibus Hepatis.* Cuius an quisquam hactenus meminerit, nondum nobis constat. Figura sanè hepati quodammodo respondet. Est enim altera parte gibba seu conuexa, altera sinuata & concaua, figura oblonga, magnitudo Castaneæ maioris, eique concolor, hoc est, spadiceus, sed ad pullum accedens: Superficie tenus inæqualis, rugosus, nihil corticosi habet, eademque ferè substantia interna. An alio cortice fuerit comprehensus, nobis incertum. Biualuis est, aut geminus potiùs, sulco tamen satis insigni in ambitu cohærentiam designante: nec multa vi diuiduus. Substantia tota glandulosa, Querneæ glandis siccatæ, durior, præter leuem quandam quam præbet adstrictionem, nullo nec gustu nec odore insigni. Placuit curiosiùs describere propter nouitatem & facultatis pollicitationem. Descriptio

FRVCTVS IND. DECVSSATVS.

Cap. CXVI.

Descriptio





OVilli renis formam habet, tanquam ex pluribus partibus coagmētatus, castaneæ magnitud. & colore, oblongus, crassiusculus, parum cōpressus, interdum magis orbiculatus, pastillum terræ sigillatæ (qualis in Officinis ferè ostendi & haberi solet) forma & magnitudine adæquans, quē vna quidem parte duo sulci decussati in quatuor partes suis radiis diuidunt: Opposita verò parte, sigmoides sulcus duplex conformem porcam ambiens, artificiosè exaratus, inter cuius cornua triplex eminentia germinis sedet. Vnde habuerimus pulcherrimum hunc fructum Indicum non recordamur. Binos etiamnum inter Indica nostra monumenta seruamus. Figura vtramque faciem haud imperitè ostendit.

Hunc eundem fructum à Iacobo Gareto depictum exhibet, ni multum fallimur, Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. addita hac descriptione. Elegans sextus fructus & veluti ex quatuor Auellanis simul connexis constans, læuibus, spadicei coloris, qui alio operimento tectus fuisse videbatur: nam inter interstitia, quibus singulæ nuces ab inuicem separatæ, restabant adhuc membranaceæ cuiusdam fuscæ cutis partes, quâ tecti fuerant. Constabant porrò singulæ istæ auellanæ putamine spadicei, vt dixi, coloris, firmo quidem sed non valde denso, in quo nucleus continebatur crassus, durus, foris subrufus, internâ parte candicans, neç ingrati saporis.

FRVCTVS ATER, QVATVOR SVLCIS DISTINCTVS.

Cap. CXVII.

Descriptio

PRorsus ater erat XI. fructus à Iacobo Gareto, missus læuísque & splendens, quatuor sulcis supernè distinctus (tanquam in quatuor partes diuisus esset) quorū bini ad partes aduersæ vmbilicum vsque ducti: planus alioqui, & orbicularis penè formæ, vnciâ paulò minor, supernâ parte aliquantulùm tumescens, & quasi puluinatus, nisi quâ parte sulci deprimebant: aduersa pars vestigium retinebat fuscum, quo fructui siue cortici, qui tegebat, firmiter inhæsisse videbatur, quale in castaneâ equina conspicere est, verùm non adeò amplum: durum autem & solidum deprehēdebam, adeò vt etiam limam quodammodo respueret: eam ob causam, quem nucleum contineat, mihi incompertum. Huius mentionem facit Clus. Exot. l. 2. cap. 16. *Formam huius fructûs depingit numerus* I.







FRVCTVS ORBICVLARIS FERE, CVM TRIBVS SVLCIS ET TRIBUS foraminibus.

Cap. CXVIII.

FRuctus quem misit Iacobus Garetus, formam orbicularem habebat, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. paulò tamen planior erat, superna & sessili parte, vnciam latus, solidus, nec vllum strepitum dum agitaretur, edens: cineracei coloris, tribus canaliculis siue sulcis distinctus à summo vsque ad tria formina, quæ in lateribus obtinebat, tribus aliis minoribus summâ parte præditus. *Ideam huius demonstrat tabulæ præcedentis num.* II.

FRVCTVS ORBICVLARIS FERE FORMÆ, FVSCI COLORIS.

Cap. CXIX.

FRuctus peregrinus quartus à Petro Gareto missus. [Clus. Exot. lib. 2. c. 14.] orbicularis formæ, vncialis magnitudinis, læuis, fusci coloris, breui quidem subnixus pediculo, sed cortice satis duro, tametsi non valde crasso præditus, qui apertus [nam in binas partes diuidi posse ex signis apparebat] quatuor grana nigra continere deprehendebatur semunciam lata & longa, cordis humani formam quodammodo referentia, sed magis plana, binis duris membranis, ut in nuce iuglande, illa separantibus. *Exprimitur hæc figura sub numero* III. *in præced. tab.*

NVX ORBICVLARIS, CINERACEI COLORIS.

Cap. CXX.

FRuctus (seu veriùs Nux) à Petro Gareto miss°, orbicularis formæ, variæ tamen magnitudinis (plures enim conspiciebam,) quorum nonnulli ternas, aliqui binas duntaxat vncias ambitu comprehendebant: omnes duro sed non crasso præditi cortice, cineracei foris coloris, & qui alio operimento tecti fuisse videbantur: interna nucis pars fusca & splendens, atque nonnulla ex parte quâ videlicet

videlicet nuclei, quem continebat, fastigium tegebat) fungosâ materiâ plena: nucleus autem inferiore parte crassior erat, deinde in metã quodammodo assurgebat, & in nutantem mucronem desinebat, coloris exteriùs subpunicei, substantiâ satis molli & interiore parte flauescente præditus, iniucundi odoris & valdè ingrati saporis, vt non miret, eos qui edissent, malè affectos fuisse, quemadmodum mihi referebant qui obseruauerant. Cæterùm qualis arbor esset quæ hunc fructum protulisset, cuiusve formæ fuissent eius folia, intelligere non potui. *Hæc refert Clus. Exot. l. 3. c. 14.*

FRVCTVS PLANVS, RVGOSVS, NIGER, SEMINA CONTINENS.

Cap. CXXI.

ptio



*

OStendebat mihi, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 13. anno 1602. honestus vir Emanuel Zvveert, exoticum fructum, quem à Nautis peregrè redeuntibus redemerat, qui planus erat, tres vncias longus, paulò plus quàm duas latus, semũciam crassus, totus rugosus & ater, denso duroque putamine constans, siue cortice, & semina continens, vt strepitu, quem agitatus faciebat, deprehendere poteram: alio integumento haud dubiè tectus fuerat, nam alterius fructus officulum, siue nucem esse apparebat. Verùm enimverò qui mihi commodabat, nihil certi affirmare poterat.

NVX ORBICVLARIS PEREGRINA, GLABRA, SPADICEA.

Cap. CXXII.

iptio

NVx hæc Clusi, lib. 2. cap. 13. orbicularis penè formæ, paulò tamen longioris: nam illius ambitus, sumptâ vtrinque per longitudinem mensurâ, quinque vncias cum semisse continebat, vix autem quinque vnciarum erat circumferentia: infernâ parte nonnihil mucronatâ, supernâ verò obtusiore, duro & satis glabro putamine constãs, spadicei coloris, & nucleum continens, vt ex agitatæ strepitu cõiecturam facere poteram: alio verò inuolucro tectum fuisse certum est: quale porrò id fuerit, aut quali in arbore nata hæc nux, intelligere nequiui.



*

NVCIS AMYGDALINÆ PENE FORMA fructus, rugosus, subrufi ex fusco coloris, vnâ parte planus.

Cap. CXXIII.

Descript.

ACcepit. Clusius Exotic. lib. 2. cap. 14. à Petro Gareto, Fructum siue nucem [nam alio operimento tectus fuisse videbatur, qui binas vncias cum semisse longus erat, sescunciam latus, aut paulò amplior, amygdalinâ penè formâ, rugosus, dorso aliquantulum sublevato, supinâ parte planâ, & infimâ latiore, quàm ea quæ à pediculo pependerat, subrufi ex fusco coloris, non valdè grauis, licet densissimo corio constans, vt quod semuncialis ferè esset crassitudinis, multisque fibris obliquè & transuersim sese secantibus contextum, & adeò durum, vt aperire nequiuerim ad conspiciendum quid contineret, nisi cultro magnâ vi cum malleo adacto: geminum autem & oblongum nucleum continere deprehendebam nigrâ membranâ septum, internâ quidem parte albicantem, dulcisque, vt amygdala, saporis, nisi iam rancitatem ob vetustatem contraxisset.



*

FRVCTVS INFERNA PARTE PLANVS, membranâ spadicei coloris tectus.

Cap. CXXIV.

Descriptio

FRuctus alter peregrinus, quem accepit à Petro Gareto Clus. Exot. lib. 2. cap. 14. erat longitudinis fructûs prædicti, qui nucis amygdalinæ formâ, minùs tamen crassus, inferna parte pla-



nus, supernâ in gibbum assurgens, infimâ parte quâ pediculo adhæserat, latior quàm extimâ, quæ in obtusum mucronem desiisse videbatur: membrana autem dura & splendens, spadiceique coloris, fuscum corticem tegebat, continentem nucleum siue pulpam quandam cineracei ex albo coloris, quæ ore aliquantulùm retenta, in farinaceam materiam resoluebatur quadam acrimoniâ præditâ.

FRVCTVS OSSICVLA TERNA, AVT QVATERNA SIMVL IVNCTA, cortice non valdè duro, rugoso, cineraceique coloris.

CAP. CXXV.

Descriptio



FRuctus inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 14. à Petro Gareto acceptus, siue vt veriùs dicam, fructûs ossiculū (terna enim aut quaterna simul coniunctim nata fuisse videbantur alio quodam fructu inclusa) binas vncias longum erat, totidē latum, mediâ parte tumente & sese attollente planis & compressis lateribus: quæ fidem faciebant, bina ad minimùm alia adiuncta fuisse, cortice non valdè duro præditum, externâ parte rugosum & scabrū, cineraceique coloris, internâ autem læue & candidum: magnum nucleum continens prorsus implentem corticem, solidum quidem, non tamen durum, tenui membranâ tectum: ipsa autem interna materia siue pulpa, nucis vnguentariæ penè odorem habebat, sed acriusculum saporem, an ob vetustatem, ignoro.

BACCÆ CVIVSDAM PRÆGRANDIS OSSICVLVM.

CAP. CXXVI.

Descriptio FRuctus à Paludano concessus, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 20. baccæ cuiusdam prægrandis ossiculum, ipsi quidem & nobis ignotæ, videbatur: sed quod formâ Oliuę ossiculum vtcunque referret, longè tamen maius, vt pote sescuncialis lōgitudinis, vncialis verò latitudinis, rugosum, solidum: nucleum in se continens, vt ex agitati strepitu coniecturam facere licebat.

FRVCTVS OLIVÆ OSSICVLVM REferens, rugosum, cum tribus lineis.

CAP. CXXVII.

Desc. AVthore Clusio Exot. lib. 2. Fructus sextus concessus à Paludano, vnciam crassus erat, sescunciam ferè longus, forma etiam oliuæ ossiculum quodammodo referens, maior tamen, rugosus, & veluti frequentissimis tuberculis obsitus, tribus neruis secundum longitudinem distinctus, extremâ alterâ parte obtusâ, alterâ verò mucronatâ, satis grauis, & nucleum aut tale quidpiam continens, vt ex agitatione coniiciebam: in aquam iniectus, non mergebatur.

AVRANTII FORMA, COLORIS cineracei fructus, strepitum edens.

CAP. CXXVIII.

Desc. FRuctus communicatus à Paludano, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap. 20. prorsus orbicularis erat, vtrique nostrum ignotus, parui mali, siue aurantii formâ, quatuor aut quinque vncias ambitu continens, leuis, coloris ferè cineracei, solidus & durus, pulpam aut nucleum iam resiccatum continens, quoniam commotus strepitum edebat.

DATVRÆ SEMINE FRVCTVS.

CAP. CXXIX.

Desc. CLus. Exot. lib. 2. cap. 20. scribit fructum sibi concessum à Paludano, orbicularis ferè etiā formæ, qui tenui veluti membranâ constaret, breui petiolo præditus, penè cineracei coloris, intùs inanis, nisi quędam rugosa granula continuisset, iis quæ in Solano manico maiore conspiciuntur non valdè absimilia, inhærebat autem sarmentis quibusdam, vitis viniferæ sarmenta referentibus.

NVCLEVS NVCIS QVODAMMODO conuolutus.

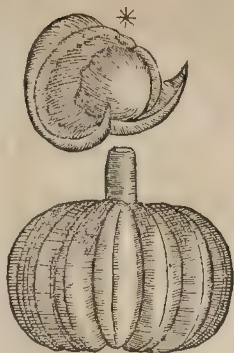
CAP. CXXX.

Desc. Annotatum à Clusio Exot. lib. 2. cap. 20. Paludanum concessisse fructum in orbem quodammodo conuolutum, nucleum veriùs, quàm fructum, qui putamine aut nuce aliqua conclusus fuisse videbatur, solidus tamen & fusci exteriùs coloris, internè albus: non ingrati quidem saporis, sed acidiusculi, quem tamen vermiculi albi, iis non dissimiles qui in Ponticis siue auellanis nucibus generantur, sed minores, valde appetebant, & breui tempore totum erodebant.

BARVCE FRVCTVS E PLVRIBVS NVCIBVS, ARBORIS HVRÆ.

Cap. CXXXI.

script. VValichius Syvertz anno 1599. redemerat de Nautis ex America reducibus, inquit Clus. Exot.lib.2.cap.21. fructum *Baruce* appellatum, qui erat admirabilis formæ, & in Guyana nasci ferebatur satis celsa arbore, *Hura* nuncupata. E multis autem veluti nucibus vncialis magnitudinis mirabili modo simul iunctis & connexis constabat, quæ in bina lignosa duraque putamina dehiscebant, & orbicularem planumq; nucleum continebant cineracea membrana tectum.



Eum verò fructum tot nucibus simul iunctis, & veluti in vnum caput coactis interdum crescere intelligebam, vt tanquam orbicularem clauam, geminum pugnum crassitudine æquantem, & in multos angulos desinentem referre videatur. Huius fructus nucleo, incolas vti dicebant, ad corpus vomitu & alui deiectione purgandum.

VVARICORAMORI, RVGOSÆ GLANDI SIMILIS FRVCTVS.

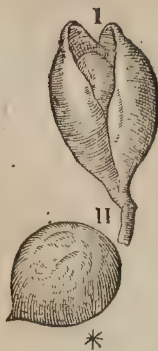
Cap. CXXXII.

iptio Emptus fructus à VValichio Syvvertz de Nautis reducibus ex America, vt ait Clus. Exot.lib. 2.cap.21. cui adscriptum erat secundum flumen *Arrivvari* crescere, ad quam tamen rem vtilis esset, ignorari. Binos autem similes accipiebam, eiusdem quidem formæ, sed magnitudine differentes: nam vnus binas ferè vncias longus erat, alter vncialem longitudinem non superabat, vterque tereti & rugosæ glandi simil.s, adstrictoriæ facultatis, qui alio cortice siue putamine tectus fuisse videbatur.

ARARA FRVCTVS AMERICANVS.

Cap. CXXXIII.

iptio ARara fructus emptus, inquit Clusius, In Kajana crescere, in arborêne an humiliore planta, non erat adscriptum. Erat verò vncialis longitudinis, cute veriùs quàm putamine constans, satis durâ tamen, nigrâque, longiore pediculo & inæquali nitens, vt plures flores inhæsisse viderentur. Incolæ eius confracti & in aqua elixi decocto, maligna vlcera lauant, ad ea curandum: aiebant etiam vtilem ad aluum emolliendam, quod de nucleo intelligendum arbitror, quo carebat fructus à VValichio acceptus, sed alium paulò post ad me mittebat Iacobus Garetus magis integrum, continentem nigrum nucleum syluestris oliuæ magnitudine. Habetur hæc figura sub numero I.



OSSICVLVM FRVCTVS ORBICVLARE, aliquantulùm mucronatum tuberculis obsitum fuscum.

Cap. CXXXIV.

COmmunicabat VVilhelmus Parduynus Clus. Exot.l.2.c.22. ossiculum fructûs veriùs quàm fructum, quod erat vncialis longitudinis, orbiculari penè formâ præditum, [nisi quâ parte fructus ipse quo continebatur, è pediculo pependerat & extimâ, quæ aliquantulùm mucronata] trium ferè vnciarum ambitu, fusci coloris durum, & perpetuis tuberculis obsitum [quæ pictor non expressit] in quo tamen apparent veluti triangularis formæ vestigia in vtraque extremitate, solidum, graue, aquæ tamen innatans, nec sidens, etiamsi eâ mergatur. E Guinea allatum significabat. Est cum præcedenti numero scilicet II. Descriptio

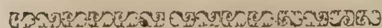
CVNANE, FRVCTVS ARBORIS MORREMOR, LONGVS, VEL OVALIS, FERE NIGER.

Cap. CXXXV.

VValichius Syvertz Amstelredami anno 1599. de Nautis ex America reducibus redemit authore Clusio Exot. lib. 2.cap.21. fructum *Cunane* vocatum, binas vncias lõgum: vnciâ summo capite latus, deinde paulatim ad infimum vsque gracilior fiebat, dorso paulò elatiore, leuis, niger & splendens, tribus foraminibus summo capite præditus, vno supernè, binis infernè. Illum in pusilla arbore nasci ferebant, cui nomen *Morremor*: immaturus Descriptio



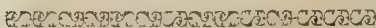
autem erat: sed plenam maturitatem adeptum, duplo maiorem asserebant: cúmque supra prunas tostum, manducari ab incolis aduersus capitis dolores. *Hunc fructum indicat numerus* I.



CVNANE, NVCI SIMILIS, CINEREI COLORIS.

CAP. CXXXVI.

Descriptio FRuctus, quem communicabat Wilhelmus Parduynus, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 22. erat longitudinis duarum vnciarum cum semisse: qua parte autem latissimus, vncialis aut paulò amplior latitudo, forma nonnihil conuexa, dorsū elatum & assurgens, arctius caput, infima pars in mucronem desinens, cineraceus color, crassiores eminentioréſque neruі à summo capite ad infimam partem per dorsum excurrentes tantâ arte expressi, vt humanâ industriâ sculptos quis arbitrari potuisset: alio autem cortice tectum verisimile est, qui assidua à fluctibus marinis in littore volutatione attritus fuerit: constabant verò illi nervi ex fibrosa materia, quemadmodum infima pars nonnihil attrita fidem faciebat. Ad nucis porrò Cunane formam valdè accedebat, exceptâ illâ neruorum eminentiâ, tum etiam colore, qui in Cunane prorsus alter erat. *Hæc icon ostenditur in præcedenti tabula numero* II.

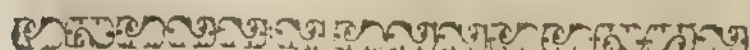


FRVCTVS PLANVS SVBPVRPVREVS, nucleo impensè amaro.

CAP. CXXXVII.

Descriptio FRuctus nobis à Iac. Gareto datus, inquit Clusius Exot. lib. 2. cap. 16. planus erat & circino ductæ ferè rotunditatis, quem non singularem, sed plures simul connexos alio fructu inclusos fuisse arbitror: nam alii aliis quasi incubuissent vestigia in nonnullis adhuc apparebāt. Erat verò crasso quidem, sed fungoso cortice præditus, subpurpurascentis coloris, leuis, sescunciam latus, nucleum continens planum, candicantem, impensè amarum: nullum nomen erat adscriptum, vt nec aliis plerisque quos mittebat.





FRVCTVS EXOT. INÆQVALIS, fusci coloris.

CAP. CXXXVIII.

Descriptio IAcobus Garetus, vt Clus. testatur Exot. lib 2. c. 16. mittebat fructum durum, densóque cortice præditum, eoque inæquali & fusci coloris, interiore leuiore & quodammodo cineraceo, mediâ eius parte fibrosâ & firmâ, nucleū autem continebat auellanę suo putamine inclusæ magnitudine, grauē, durum, rugosum (quia resiccat⁹) in binas partes diuisum, solidum, interiore parte albicantem, in quo nullum manifestū saporem deprehēdere poterā, quia omnis vis ob vetustatem fortè evanuerat.

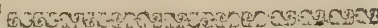




FRVCTVS TOTVS NIGER, BINIS FORAminibus insignitus. CAP. CXXXIX.

Descriptio FRuctus à Iac. Gareto missus Clus. vt apud eum videre est, Exot. lib. 2. cap. 16. vncia maior erat, circiter vnciam latus, totus niger, & satis læuis, anteriore parte binis foraminibus insignitus, posteriore vestigium retinēs, quo vel petiolo inhæserat, vel suo loco, si aliquo lobo inclusus fuerat: an nucleum contineret, ignoro: agitatus enim nullum strepitum edebat, & in aquam cōiectus non mergebatur. E Brasilia allatus ferebatur.





ANACARDIVM. CAP. CXL.

Descriptio ANacardio fructui nomen dedisse creditur forma auiculæ cordis æmula, compressо, vnciam longo, aliquando maiori, in obtusum mucronem desinenti, ex pediculo rugoso totam basin occupante appenso, colore nigro, aut fusco splendenti: externo hoc cortice ex altero nucleum immediatè ambiente claudi-tur



tur liquor glutinosus, seu melligo nigricans, cui alii vim causticam, Cordus saporem primùm dulcem, mox acrem, deinde vehementissimè adstringentem, adeò vt fauces in angustiam constringat & strangulationis periculo respirationem deneat, adscribit. Nos in inueteratis, quæ habemus, vt substantiam diuersam concretæ melliginis splendido nigrore bitumen Iudaicum referentis & porosæ, inuenimus, ita & saporem penitùs exoleuisse, & nihil quàm fatuam dulcedinem linguæ offerri, nucleum verò in membranæ nigricantis tenuitatem exaruisse, quem Cordus planum candidumque prodit. Obseruauimus & gemella, aut certè per medium diuisa, cuiusmodi curauimus vnum depingendum, & alium cum crasso pediculo, tertium apertum.

Baladar Serapioni est Anacardus fructus arboris similis Cordi auis, cuius color est rubeus, cordi penè concolor, in quo continetur substantia quædam sanguinis æmula. Auicenna *Anacardum* similem ossi Tamarindorum facit: medullamque eius similem medullæ Amygdalæ dulcis, nec in ea vllum esse nocumentum: cortice raro, perforato, vel habente foramina, [sic interpres ait] hoc est, vt nos interpretamur, intus cauo, vt patet in sequentibus: nam addit in cuius raritate (cauitate) est mel viscosum, odoratum. Sunt qui cum Nuce masticent, absque vlla noxa.

Anacardi, & Anacardum montanum Rhazæ. Inde confectio quam ab Anacardi cuiusdam arboris Indicæ [vt ille ait] fructu Anacardinum appellant: & Anacardorum succus, qui ob similem melli consistentiam mel Anacardinum dicitur. Eorundem & Mesues meminit, vt dicetur in viribus ἀνακάρδιον Medicis recentioribus, sicut legimus apud Paulum in quadam compositione, & apud Actuar. in antidoto aureo Alexandri & in Dianacardo vocato.

Anacardus, Pediculus Elephantis ab imperitis perperàm dicitur, teste Pandect. At Platearius, Anacardi, inquit, sunt fructus in India nascentes: quidam dicunt, quòd sint pediculi Elephantis, quod falsum est. Et tamen hortus sanitatis quoque Pediculum Elephantis vocat, in quo icon exhibetur: cuius plantæ sit, nos latet: saltem Anacardum non exprimit.

Ruell. & Matth. apertè dicunt veteribus Græcis incognitum, quemadmodum & Rheginus, cui Anacardus dicitur in masculino. Anguil. optimè descriptum ait à Serap. ἀνακάρδιον Frischlino in Nomenclat. Hertzbaum. Anacardium siue Anacardus. Germ. Anacardien, Elephanten aut Helffanten lauß. *Abolladar* in Onom. phil. Toxiti. Lacuna Anacardos inter Nuces refert. Garcias Anacardio nomen, inquit, indiderunt recentiores Græci [nam Veteribus ignotum fuit] à cordis tum similitudine, tum colore, Arabum vestigia secuti, quibus *Baladar*, Indis verò quoq; *Bybo* dicitur.

Vult autem Clusius legi *Beledhar*, ac notat Garciam sic scribens. An Anacardum habet aliquid simile cum Beledhar? an verò Beledhar habet cordis significationem? vtroque modo acceperis, vtrumque falsum.

Lusitanis Faua Malaqua, quòd viridis & in arbore pendens similis sit nostrati maiori Fabæ. Quod confirmans Acosta, Anacardium, ait, fructus Fabæ vulgaris admodum similis dum adhuc viret, & recens est: exsiccatus verò niger & splendens: continet medullam Amygdalæ similem, inter quam & supremum corticem oleum admodum vrens inuenitur. Miramur verò neque Garciam neque Costam arborem Anacardiorum descripsisse.

Cæsalpinus verò noua prodit opinione, quando ait: Ab Anacardo non abhorrent conditiones traditæ Perseæ: nam similis est Myxis rubentibus, vt Plin. testatur: depressus autem est Amygdalæ modo, cui Theoph. comparat. Præterea venenum continet: licet alicubi innoxiè comedatur. *Hæc ille.* — *Persea.*

Illis quæ Veteres scripsêre de Persea, lib. præcedenti relatis, Lector Anacardos conferre potest, potiss. cum verbis Theoph. quæ & ab ipso Cæsalp. citantur. Nucem intus habet Persea, vt Prunus, longè minorem & molliorem: carnem vehementer dulcem, suauem, concoctu facilem: nec si comedatur, quicquam nocet. Anacardum verò non esse fructum similem Pruno nec Nucem, qualis est in Pruno, & ex pediculo Anacardis interdum adhærente satis patet, & ex tota adeò facie & constitutione fructus. Præterea Anacardos nullam supra se habere carnem, qualem Pruna, neque habuisse nostros, man festum esse putamus, & vel semestri Pharmacopœó constare possit. — *Cæsalp. not.*

Serapio scribit deferri ex Sim, & nasci in Sicilia in montibus ignis. Paludanus etiam testatur se virides ex arbore pendulos in Siciliæ monte Aethna vidisse. Monachi quoque tradunt è Sicilia optimos adferri Anacardos: & Curtius non in Siciliæ tantùm montibus, sed & in Apulia prouenire inquit. Cordus verò adferri ex transmarinis partibus ad nos in Europam. Magna, inquit Garcias, [vt & Linschottanus nauigationis suæ cap. 83.) eius est in Cananor copia, tum in Calecut, reliquisque Indiæ Prouinciis, mihi cognitis, velut in Cambaia & Decan. Et Acosta magnam refert esse copiam in Malabar & reliquis Indiæ regionibus, quod præter hos & Platearius, & Ruell. Gorrhæus, Rob. Const. & Curtius tradunt: hic speciatim etiam è Syria adferri. — Locus.

Deligenda nigerrima, ponderosissima, candidum recentem nucleum & copiosiorem ac fluidiorem liquorem habentia, vt suadet Cordus, qui plurimis annis durare ait, antequam vetustate corrumpantur. Rhasa præcipit ea [vasa] quibus conseruantur, semper infrigidanda & humectanda esse. — Delectus.

Anacardi, tradente Rhazi, calidissimi sunt, frigidis ægritudinibus & obliuioni auxilium ferentes: sanguinis tamen generant adustionem, ac fortassis ad amentiam perducunt. Iidem hausti acutos morbos creant. Confectio verò Anacardina dicta est theriaca Paralysis & Torturæ & Apoplexiæ. Baladar seu Anacardus ex Aben Mesuai apud Serap. calidus est in quarto gradu, & confert vitiatis sensibus, memoriæ, & omnibus ægritudinibus cerebri factis à frigiditate & humiditate, & neruis resolutis. Idem ex Gal. citat drach. eius dimidium sumptum conferre memoriæ, sed melius & efficacius eius partem internam, delere verrucas, & exulcerare cutem. Ex Abegerig citat, vehementer calidum esse, commouere *alguesgues* & *baras* & lepram, & apostemata, præsertim iuuenibus & cholericis, & fortè etiam interficere. Quapropter iis non exhibendos. Prodesse tamen Paralyticis, & ad eam procliuibus. Anacardium, Auicena authore calidum & siccum est in quarto recessu. Eius melligo exulcerat, inflammat, sanguinem & humores adurit. Verrucas delet & leucen, alopecias implet à pituita ortas, neruorum refrictionibus & resolutionibus confert, memoriæ abolitæ aut imminutæ succurrit, præsertim — Vires & vsus. *Noxa. Paralysis. Tortura. Apoplexia.* Temperā. *Verrucæ. Causticum. Paralysis.* Têperam. *Noxa. Leuce. Alopecia.*

confectio ab Anacardis denominata, mentem tamen mouet. *Hæmorrhoides.* Hæmorrhoides immodicè fluentes suffitu exiccat. Denique veneni non est expers, quin adurendo humores occidit, cui occurritur *macbid* vaccino (fortè lacte) & oleo nucis.

Rhaza aduersus Anacardos in principio butyrum coctum & crudum, & oleum sesaminum, donec suctio & mordicatio, si quæ sentiatur in faucibus ac ventriculo, cesset, danda præcipit, postea verò aquam hordei & lac vaccinum acidum in potu, & oleum violaceum olfactui præbendum. Caput quoque epithematis, qualia e de alguefequi præscripsit, muniendum. Sed & Psyllii mucilago cum iulepo aliquo conueniente aut succo Granatorum in potu dari potest. Nuces verò proprietate quadam iis resistunt, eodem teste. *Elect. Anacardini vires.* Melues Elect. Anacardino speciatim his vires tribuit. Ventris totius inferioris & cerebri affectus frigidos compescit, sanguinem reddit puriorem, & inde spiritu animali reddito purgatiore & tenuiore, sensus omnes, apprehensioné, intellectum & memoriam iuuat, colorémque viuidum corpori tribuit. Compositionem vide apud eundem. Sed quod sextum demum mensem dandum consulit ad diach.ii. cum aq. Fœnic. & Apii: quo sumpto, vitandum laborem, iram, coitum, ebrietatem. *Dosis. Cautio.* Ideo autem post sextum mensem dare iubet, quòd tum vis ferè eius maligna, vt censet Syluius, expirauerit feruendo antè namque vti est periculosum. *Antidotus Dianacardon: eiusque vires.* Apud Actuar. quoque antidotum dianacardon habes, ad vertiginosos, comitiales, difficulter spirantes, & ileosos: menses pellit, incipientem hydropem & cachexiam sanat. *Mel Anacardinum.* Paratur vt Mel Anacardinum dictum, cui incocti sunt Anacardi recentes & relicti. Vsu frequens est, in compositionibus, vt passim videre est apud Practicos. *Hæc Veteres.*

Temperā. Anacardi Matt. excalfaciunt & exiccāt tertio excessu: præstat in medicina liquor, etsi myropolæ cōmuni errore & cortice & nucleo vtantur. *Myropolarum error. Por. Serap. not.* Porta Neapol. Anacardia noxia dicit, & deleteria non vacare facultate, quibus remedium sit oleum ex eorum nucleis expressum. Garcias Serap. reprehendit, quòd Gal. citat, tanquam huius fructus meminerit, [cùm tamen illi planè fuerit incognitus, vt ille ait,] quódque deleteriam habere facultatem scribit, cui tamen experientia refragetur, *Non venenati. Asthma.* siquidem in Indiis è lactis sero maceratum asthmaticis dari, & aduersus lumbricos. *Lumbrici. Cibus.* Præterea iis viridibus (addit) & sale cōditis vtimur in cibariis, oliuarum conditarum modo. *Causticum. Strumæ. Ad obsignandos pannos.* Fructu verò siccato caustici uice vtuntur in strumis: totáque India huius cum calce misti vsus est ad pannos obsignādos. *Auic. not. Controuersia de temperam.* Auic. idem taxat, quòd inter venena retulerit, quæ deleteriæ sint facultatis. Nulla enim prędītum esse venenosa facultate, ostensum: causticam verò vim non nisi in siccato esse. Nonnulli, infit idem, calidum & siccum constituunt in quarto, alii in tertio, nemo tamen mihi satisfacit, quādoquidem in virente clarum est deesse hunc excalfacientem & exsiccantem excessum: neque rationi consentaneum videtur in eo caliditatis & siccitatis gradu constituere quo est Piper, nisi fortè quod in Sicilia nascitur sit ea facultate præditum. Eiusdem fructus facultates Acosta persequitur in hunc modū. *Condita.* Ego sanè vidi hunc fructum viridū, & per multos dies sale & aqua conditum Oliuarum Hispanicarum modo venalem in foro proponi, *Cibus.* & edi non solùm quidem, sed excitandæ appetentiæ causa coctæ orizæ admisceri, vti solent fructum *Mangas.* Mangas vocatum, aliósque fructus astringentes & acidos, alios minimè. Nonnulli in desiccato extimum corticem demūt, eámque membranam, qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Illud porrò certissimum, oleum id quod inter corticem & nucleū continetur, admodum causticum esse & venenosum. Totā tamen prouinciā Malabar, illius vsus est caustici vice. Si quis instillet in putridum & cauum dentem, vrit, frangítque, & corrumpit facilè. Calce addita ad bombycinos pannos obsignandos, & alias res quaslibet notandas vtuntur: etenim notam adeò firmiter imprimit, vt nulla lotione eximi queat. Solent interdum Indi nonnulli hunc fructum cuspidi cultelli infixum candelæ ardenti imponere, qui, dum vritur, mirum quos strepitus edat, quas ignis scintillas quasi fulmina eiiciat diuersorum colorum, eáque ratione rudioribus quibusdam & mulierculis imponunt, illis persuadentes, se in iis scintillis & flammæ radiis spiritus conspicere qui ipsis loquantur, & edoceāt quodcunque scire cupiant. Tali igitur commento miseros fallunt, persuadéntque quod volunt, dantes responsa iis, qui ipsos consulunt, pro suo arbitrio. Vt verò omnes isti Gentiles, augures, incantatores, & diuinatores rarò loquuntur, & cum mora ponderéque respondent, in suis responsis semper sunt ambigui, & adeò astuti, vt quomodocunque res, de qua consulti sunt, cadat, sua existimatione minimè periclitentur, dicántque se euentum prædixisse.

CAIOVS.

Cap. L.

Caioi nomine innotuit fructus peregrinus (*hic cum præcedenti pictus.*) Castaneæ maiori par, forma renum, altera parte gibbosus, opposita lacunam impressam habens, quā pediculi auulsi vestigium apparet crassior, infima parte tenuior, cortice autem tegitur cinereo, duobus maculis magis albicantibus vtrinque lacunam dictam obsidentibus. Præter hunc corticem alius nucleum complectitur pallidum, eā formā quā & totus est fructus, succulentum, sapore Aymgdalæ dulcis, substantia molliori: inter duos cortices, qui culmi ferè latitudine inuicem absunt, tophaceis cauernulis coërcetur melligo crassiuscula & læta, sæpè cerasorum colore & consistentia, sapore primùm adstringente, mox insigni acrimonia linguam vellicante, seruata tamen adstrictione.

Theueto depingitur & describitur arbor ipsa, folio Piri, acutiore paulò, mucrone subrubente: cortice item nonnihil rubente, satis amaro, materie molliuscula: fructum ferre pugni magnitudine, oui anserini formā, cuius fini Nux quædam Castaneę æqualis adnascatur, renis leporini forma. In eius tamen figura accessariæ nuculæ connexum alium ostendit, quàm ipsius consideratio doceat: siquidem, vt mox diximus, pediculus quo primario fructui connectitur, non in tenuiori, sed crassiore latioréque parte conspicitur, quod etiam meliùs demonstratur per figuram Linschottani, qui hæc tradit de *Caiou.*

Arbor in India ad Mali fructus formam fert Piri magnitudine, flauo colore, posteriore parte acuta, & anteriore crassa, molli tractu sunt maturi, & contraria planè forma Pomis crescunt. Cùm enim Poma pediculo in crassiori parte arbori adhæreant, hi fructus (quos *Catones* vocant) ibidem Castaneam ostendunt, magnitudine pollicis prioris articuli, alio sanè & diuerso à castaneis *Laquæ* colore.

colore. Saporem quoque gratiorem habent, verùm assari debent. Introrsum albescunt vt castaneæ Europæ, putamine tamen crassiore, cui cœruleus color ac lucidus est. *Caiones* ipsi ea parte quæ anterior est pomo, caulem habent insitum arbori.

Gesn. epistolâ ad Adolphum Occonem: Fructus reni similis quodammodo, figura & magnitudine leporinum renem referens, Anacardiis vocatis congener, vt iure ἀνακαρδὶς ἰνδικὴ appellatione nominari possit. Qui namque Ἀγάγυειν Ἰνδικὸν vocitant, minimè mihi placent. Longè autem magis errant, qui ἐλαιάγειν seu Oliuellam aut Fabam Aegyptiam appellitant. Indigenæ quidem Indi, Canibales maximè & Anthropophagi arborem *Acaiou* & *Caiou* nuncupant: fructum verò Recentiorum quidam κάστανον βρεσιλιακὸν, id est, *castaneam bresilianam*.

Rondel. in praxi sua, quam manu mea transcripsi Monspelii [ego Bauh.] Castaneæ, inquit, quæ adferuntur ex India, quæ formam renis habent, ita vt videantur esse species quædam Anacardi, fructus ligni quod vulgò dicitur *Bresil*. Sed fallitur Rondel. Theuetus enim aliique Indicarum regionum αὐτοθεασάμενοι Scriptores, Brasilium ab hac arbore separant: Theuetus speciatim quoque Brasilium ait fructu carere.

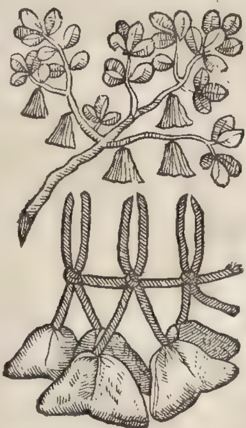
Clus. apud Garciam, Nucis genus vocat è Brasilianorum regione, incolis Caious dictum, cuius arbor magna, fructum ferens oui anserini forma &c. quo vtuntur Brasiliani, [licet Theuetus contra asserat] in extremo fructu prominet Nux quędam renis leporini forma &c. Idem apud Acostam: mirari satis nequeo, Acostam non describere Nucem quæ in extremo fructu Caious nascitur. Caious pronuntiandum potiùs, quà Caius. Acosta notat *Caiu* vulgò appellari fructum. Theueto Arbor Acaious. Depingunt arborem Theuetus & Linschottanus, nec figuræ admodum differunt, sed huius tamen concinnior, quia ære exsculpta, quemadmodum & Bry fratrum. Caious Clus. Hist. Lugd. Cast. Dur. Caiones Paludan. qui omnes testantur quoddam Anacardiorum genus existimare. Sed Hist. Lugdun. Caious & alio loco denuò de eo tradit sub titulo Acaiou. Et Taber. Caioum audacter Elephantenlaus German. vocat, quod nomen & Anacardis quidam tribuunt, vt dictum cap. præced. quasi ipsi certò constaret ad Anacardos esse referendum. Et Cat. Francof. Caioum apertè Anacardium Brasilianum vocat. Lerius Brasilianam arborem dicit elatam Vlmorum modo, cuius fructus à siluestribus Aca-iou dicatur, crassitudine & figura oui gallinæ, per maturitatem Cydonio magis flauo, non tantùm eduli, sed succo etiam acido, suaui, orique ita grato vt nihil suprà, habereque vim refrigerandi. Difficulter propter altitudinem arborum decuti, nec sibi frui licitum, nisi Simiæ caudatæ, quæ eius esu delectantur copiosè deiecissent. Cæterùm in huius historia hoc nobis obscurum videtur, quod Lerius & Acosta non meminerint Nucis à nobis depictæ, Theuetus verò non bene appingat. Præterea si quis ritè consideret Nucem nostram, est quod dubitet, an alteri fructui vnquam adhæserit, Vestigium vbi pependisse ereditur, nescio quid aliud demonstrat: & potiùs tuberculum dicas à natura factum, quàm pediculi aut adhæsionis vestigium: Perpendendum igitur, an idem nomen non tribuatur duobus diuersarum arborum fructibus. In Canibalum Prouincia, vber est arborum Acaious prouentus, Theuet. per Indiam copiosi, eodem tempore quo Mangæ maturescunt. Linschott. E Brasilianorum regione Vlysipponem adferuntur, Clus. Adseruamus & nos aliquot fructus, & vnum inter hos speciosissimum ab Ecc. Herc. Saxonia Profess. Med. apud Patauinos celeberrimo cum aliis multis exoticis ad nos missum. Paludanus ait: Orientalis Indiæ proprii non videntur fuisse: verùm eò ex Brasilia allatos volunt.

Saporem gratiorem habent quàm castaneæ laquæ, verùm assari debent. Crudas nemo securè ore aperiet, quòd continuò cutem abradant, magno dolore eorum qui ignari temerè eas reserant. Ideò cultro aperiuntur, aut igne vtuntur vt manducari possint. Guttur autem peculiari natura cùm deglutiuntur stringunt, gustu acido & succulento. In orbes ideò scinduntur, adiunctâ aquâ, siue vino, saleque iniecto, quibus modis adstringendi illa facultas mitigatur, palato ita gratissimi. Mangis tamen Ananisque cedunt, viliores enim sunt: Linschott. Sunt qui ex fructu potum quendam conficiant, quanquam per se minimè suaui gustu, sapore Sorbi mediæ maturitatis. Nuculæ accessoriæ nucleus non ingratum quoque præbet cibum, leuiter tostus. Ex melligine, quam cortices gemini claudunt, copiosius oleum possent incolæ elicere, quàm nos è Iuglandibus. Nullus apud Cannibales ligni vsus, præterquam ad fouendum ignem, vt quibus aliorum non magna suppetat copia. Theuet. Clusius quoque testatur nucleo leuiter tosto incolas vesci, gratiorem ita esse, & Venerem stimulare. Acri illo oleo nihil præstantius esse ferunt ad Lichenes & impetigines tollendas. Incolæ etiam aduersus scabiem vtuntur.

Vires & Vsus. Cautio. Vt palato grati fiant. Potus. Nucleus. Melligo. Oleum. Lignum. Ad Venerem. Olei vires, Lichenes, Impetigo.

AHOVAI, FRVCTVS VENENATVS.

CAP. CXLII.



AHouai fructum nobis donauit Lutetiæ Io. Robinus stirpium exoticarũ cultor propemodum singularis. Is triquetræ figuræ deltoïdes est, mediocris castaneæ magnitudine, duobus cornibus compressioribus, cæteroqui turgidius, coloris raui, superficie aliquantùm inæquali: ac inter duo inferiora cornua rimam agit ad intima penetrantem: à summo apice, in quo foraminulum peruium, quatuor ducuntur sulci, in totidem quadrantes fructum diuidentes, qui concussu nucleum inesse testatur.

Descriptio.

Arbori, inquit Theuetus, altitudo Piri, folium verò duos tresve pollices longum, duos latum, æterni viroris: cortex albicat: rami vulnerati succum lacteum manant: odorem autem spirant amputati insigniter fœtidum, quare siluestres isti nullo modo vtuntur, nè ad ignẽ quidem fouẽdũ.

Arboris descriptio. Succus lacteus. Fœtor.

Haouuay. Appellatur autem *Ahouai* & *Haouuay*: Vtroque erim modo scriptum habet. De eadem Lerius sic scribit. Arbor in Brasilia syluestribus hominibus dicta *Aouai* tanti fœtoris & ita Allia redolens, vt cùm scinditur aut igni admouetur, odor tolerari non possit, foliis Pomis nostris ferè similibus: fructus quodammodo similis tribulo aquatico, nucleo summè venenato.

Aouai. Lib.4. trademus plantam nomine Aspalathi, cuius lignum grauiter quoque olet. Potuisset hic tradi, nisi nominis affinitas & similitudo quædam cum Aspalatho ibi describi postulasset. Nescimus tamen cuius arboris sit lignum.

Goropius se eiusmodi ligna ex Atlantico orbe allata subolfecisse testatus, humanum stercus naribus repræsentasse perhibet. Hist. Lugd. binis locis de ea agit 1. nomine Arboris fructu pernitioso Hau ray Theueti. 2. titulo *Ahouai* & *Ahouay* Theueti ex Clus. ac vtriusque figuram proponit. *Ahouai* Theueti nomine & Clus. & Lob. & Tabern. habent.

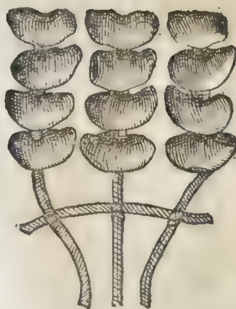
Hist. Lugd. error.

Vires & vsus. Ahouay porrò fructum fert venenatum, vti dictum, & pernecabilem, veréque deleterium: talis autem potissimùm est nucleus, quo exempto syluestres putaminibus tintinnabulorum loco vtuntur, quæ cruribus circumdata nihilo remissiùs sonant quàm campanulæ nostrates. Tantùm verò abest, vt ii peregrinis fructus istos recentes donent, vt suis etiam liberis tactu interdicant, priusquam exemptus fuerit nucleus. *Theuetus*.

NVCVLA QVÆDAM FALSO HIGVERO ET AHOVAI PVTATA.

Cap. CXLIII.

Descriptio. Fructus quę Higuero nomine accepimus Phaseoli vulgaris est magnitudine, nihilque aliud quàm putamen quoddam, læuissimum, nitidissimum, coloris spadicei obscurioris, intrinsecus striatum, ruffum: gibbus foramine exiguo pertusus: sima pars tota patet, vt lembum mentiatur. Collisu mutuo tinnulum sonum reddunt. Foramina arguunt ex funiculo traiecto pependisse. Dono accepimus à D. Casp. Bauh. & pluscula vidimus apud D. Fel. Platerum.



Clus. ad Garciam in edit. 4. Ahouai Theueti vocat. Olim verò sine nomine & descriptione posita erat figura. Quod deinde Ahouai Theueti nomine propositæ sint, existimamus Typographi errore id factum.

Lob. & Hist. Lugd. Hist. Lugd. Fructum Higuero vocat ex Clusio. Lob. idem dicit. Atqui Clus. non vocat hunc fructum Higuero, quod adhuc quidem obseruauerimus, sed relinquit innominatum. Higuero longè aliùs est fructus: quæ ratio quòd maiori cautela Taber. Higuero fortè suspicatus sit, non definitè statuerit.

NVX PEREGR. OCVLATA, COMPRESSA.

Cap. CXLIV.



Descr. Maior est Nuce vomica Offic. dicta, quæ hirsuta est: hæc verò circumscriptione haud ita rotunda, sed per ambitum nonnihil sinuata, altera parte in gibbum extuberante, alterà compressa. Color cinereus vel in ruffum declinans. Gibbus per decliuia ordine positos habet ocellos quinque impressos: compressa pars scrobiculos habet insculptos, in vmbilico quidem vnum, vnde & petiolus videtur prodire: in marginibus autem multi incerto numero. Ocellis respondent totidem locelli distincti, in quorum vnoquoque semen vnicum, Pomorum aut Pirorum seminibus simile, sed habitius, substantia pingui, oleosa, sapore Auellanæ: circumiecta omnis substantia lapidea est duritiei.

Se...

An Serap. *Leum alkei*, vel *alke*, id est, (vt reddit interpres) Nux vomica. Habix: Vomitum vehementer mouet, vel per se, vel cum aliis trita cum modico salis, quod facilitat vomitum. Dosis drach.ij. Abraam apud eundem: Est nux, inquit, colore inter glaucum & album medio, Auellana paulò maior, in qua sunt nodi, cuius corticis drach. j. trita & cribrata, sumpta cum duobus aureis Anethi triti aut semine Fœniculi, addito melle, sicque mixta cum aqua calida vomitum cient, & humores cholericos eiiciunt simul ac phlegmaticos, atque adeò alui quoque superfluitates per inferna subducunt. Non ausimus pro certo asserere Nucem nostram oculatam hic depictam esse Vomicam Serapionis, quia vires ignotæ nobis sunt. Quod scribit in ea nodos esse, respondere videtur. Bellun. in Arab. nom. interpret. Illa Nux ait, quam Veneti Nucem *Metel* vocant & quæ reperitur inter Nuces moschatas, non habet spinas quas ei tribuit Auic. eadémque Nux, quæ importatur ex India, ignoratur à Physicis Orientalibus quid sit, & ab Italis connumeratur inter stupefactiua, Mauritani Nuces memorant, quas Vomicas & Metellas vocant. Sed tam Officinæ quàm medicorum vulgus has magno errore confundunt, quòd plærumque legitimas vomicas, Metellorum loco vsurpant, & contrà *Metellas* nonnunquam *Vomicarum* vice. Metellas vocant, quæ nonihil extuberantes, quibusdam nodis, veluti paruis oculis, per ambitum sunt refertæ: at eorum lapsus facilè deprehendi potest Serapionis testimonio: eæ sunt legitimæ Vomicæ Serapioni: Hęc Matthiol. qui tamen in postr. com. Lat. & Ital. non scribit esse legitimas Serap. Vomicas, sed in silentio

tio præterit, ac potiùs negare videtur, adeò sibi ipsi constare didicit in suis scriptis.

Nux vomica vera, & Pharmacopolis malè Nux metella, Lacun. Nux vomica vera: *Metella* offic. Germ. fräenauglin/Lonic. Nux vomica Serapionis, & Metella Seplasiariorum, Amat. Quidam volunt, inquit Anguil. Nucem *metel*, vulgarem esse vomicam: verisimilius est Metel commune esse Metel verum, quàm vomicam. At nobis, vt iam diximus, nostra Nux oculata meliùs respondere videtur Nuci vomicæ Serap. quàm eiusdem Methel, si ritè considerentur quæ Serapio scripsit. Nux methella Offic. Hist. Lugd. Fructus pereg. 6. Taber. Et rursus fructus pereg. 6. Clus. eidem Histor. Lugd. qui de eadem Nuce duobus diuersis locis agit, non sine oscitantia.

Clus. qui peregrinum 6. facit sic describit. Nuce vomica maior est, planus idem atque similis coloris, nempe cinereus, superna parte paulò eminentior, & in ambitu quodammodo sinuosus, infima verò, quinque grana inter se disiuncta, & veluti ipsi impressa ostendens, Mespilorum Setaniorum officulis non valdè absimilia, quæ exempta, satis alta lacunatum vestigia relinquunt. Totus lignea duritie præditus est.

Cæterùm de vomicarum Serapionis facultatibus priùs diximus: qui nullam vim lethalem eis tribuit, sed tantùm vnius aut duarum drach. pondere cum Anethi decocto ac sale mirificè per superna, nihilominus quoque per inferna, humores biliosos pituitososque educere.

NVX MECHIL SERAP.

Cap. CXLV.

De hac ita scribit Serapio, *Leum Alrachaba*, id est, *Nux mechil*. Haamet eben Dauid, ex Arabis cuiusdam relatione dixit Rachahe esse arborem magnam sicut Nux, foliis amplis Ficus magnæ, fructu Malogranati parui nascente à foliorum exortum, in modum Ficuum, pediculo incuruo, ob fructus pondus & magnitudinem. Neque nominandum esse Iumauzen, id est, Ficus Pharaonis, quòd non sit Ficus, sed Rachaha. Se verò idem tradit in Oriente plures vidisse, Ficubus similes, cute densa, sapore dulci, suaues, odoratos, ideóque hominibus & pastoribus potissimùm expetitos. Anninebeten apud eundem Serap. vult esse Nucem vomicam. Sed differunt nimirum inter se Rachaha & Nux vomica. *Hæc Serap.*

De eadem Monachi in Mesuen ita tradunt. Serapioni nux Mechil, siue Mochil (diuersa à nuce Methel) est quædam planta magna quæ in Syria copiosè nascitur, speciatim in deserto Iesu Christi, vbi nimirum 40. dies & noctes ieiunauit. Similis penè est in omnibus nuci Methel dictæ: sed fructus eius non est spinosus, & à pastoribus comeditur, vt plures fratres nostri ordinis retulerunt nobis: quæ planta videbatur eis esse species Solatri, quam plantam adhuc nonnulli ex Mauritanis Mochil vocant, & alii aliter vulgò nominant. *Sic illi.* Enimuero sanè, vt quod res est fateamur liberè, nec Serapionem neque Monachos rectè intelligimus. Et multùm est, si ipsimet seipsos intellexerunt. Quæ Monachi tradunt de nuce Methel, licebit videre capite de Strammonea. Scribit Bellon. Tatulam siue Solanum somniferum prouenire circa Hiericho, quod notandum propter ea quæ Monachi dicunt de Solatro: Verùm Tatula spinosa est.

NVX HENDEN ARABVM.

Cap. CXLVI.

Nucis nomen facit vt plantam nobis incognitam tradamus ex Arabum sententia, de quibus Lectoribus & nobis cum tempore iudicandum. *Ieum henden*, inquit Serap. dicitur *Nux henden*, vel *Nux handen*. Rasis: dicitur *Adeps terræ*, & *Petra terræ*. Idem in Zarauı tradit esse Tuber, ex quo fiat vinum cum melle. Isaac eben amram *Ieuz handen* sunt tubera granata, sicut cicera alba, colore in glaucum vergente. Adfertur de Barcha, & de Corascen, estque illud cum quo vinum ... mel, & nominatur Tuber. Salomon eben hafasen: Nux henden in Perside, est Tuber mellis, quod viuificat ipsum mel. Adfertur d. Keruen, & vomitum ciet. Paulus: Ex sententia Galeni est sicca, modicè refrigerans, tollens impetigines, restinguens calorem, & fluxum sanguinis comprimens. Liber de tallamethi. Hæc in Barbaria vulgato nomine dicitur Nux columbarum, & in Damasco Nux handen: de quibus vnum cange proiicitur in libras x. mellis: & in lib. j. minùs tertia aquæ calidæ, & agitatur bene, postea cooperiatur vas. Ita vinum fit, quo Barbari vtuntur Alchanzi: Impinguat & sperma auget. M... idem ait, & modicè calidum dicit. Arabari verò & hæc tradit, & præterea addit libidinem excitare ad coitum, stuporemque dentium tollere. Rasis in libro aggregato: calidam & humidam dicit, & prohibere appetitum luti [an Picam?] *Hactenus ex Serap.*

Ieum henden — *Nux handen* — *Adeps terræ.* — *Tuber.* — Locus. — Vires & v... — *Impetigo.* — *Nux columbarum.* — *Vinum.*

Audiamus & Auic. *B... nden* [vel *... kenden* Bellun.] id est, Nux henden, est res lucis, sicut *Asne* lutea: in Rakia vocatur stercus columbarum: in Bagaded, Nux handen: vel vt quidam scribunt Genden. Melior inter eas est Barbarica: sed Rakia inefficacior. Calida & humida est, in primo excessu: sunt qui tradant leuiter refrigerare, de quo nondum satis constat. Exiccat & extinguit: quidam dicunt incidere sanguinem. Fit ex iis vinum: Huius vini descriptionem tradit, vt & similis Serapio, scribitque vterque id & impinguare & vomitum ciere. Quod si hoc aliquid ad declarationem obscuræ huius Nucis historiæ facere queat, sciat lector *Asne* multis dici Muscum. Qualem igitur Muscum intelligat Auic. vt incompertum nobis, curiosioribus subtilioribusque considerandum relinquimus.

Asne lutea. — *Stercus columbarum.* — *Nux genden* — *Electio* — Temperã. — *Vinum ad Venerem.* — *Impinguãs* — *Asne.*

Quæ sequuntur ex alio Auic. loco, nempe lib. 2. tr. 2. c. 503. hanc historiam reddunt obscuriorem, scribit enim Nux hendem, est terra glutinosa, sicut cicer, alba, declinans ad citrinitatem, quę defertur ex Barcha & Corasceni, ex qua cum melle fit vinum. Paulus dicit habere virtutem refrigerandi, extinguendi, & exsiccandi parumper: Fluxum sanguinis inhibere: impinguare. Sanare impetigines, excitare coitum. Bellunensis ad marginem Auic. addit: Gianzi hendem totum hoc caput à Serapione accepit.

Terra glutinosa. — *Gianzi.*

NVX VOMICA VVLGO OFFIC. COMPRESSA, HIRSVTA.

Cap. CXLVII.

Seplasiis vulgò Nux vomica nominata, orbiculata, nummo aureo quem scutatum vocant, æqualis, subinde minor, compressa, calamum

Descript.



ſcriptorium vix craſſa, tenera, & tactu molli ſuperficie villum holoſericeũ imitata, coloris ex cæſio cinerei, & vario lucis obiectu renidente, vmbilico vtrinque medium occupante, ſed altera facie expreſſiore. Villus deraſus comminuto Amianto ſimilis quodammodo vel Cordo etiam teſte. Fiſſa in geminas abit ceu cruſtas, duritie ferè cornea, colore ex fuluo cãdicante, ſapore inſigniter amaro. Ipſa ſubſtantia tritu & contuſu contumax, adeò ſolida lentàque eſt, nec niſi probè ſiccata fruſtula, & ea quidem ne vix ac ne vix quidem contundi, ſeu in puluerem redigi apta. Cùm in duos orbiculos finduntur, vterque in orbis circumferentia exiguum foramen habet, quo continetur, vt annotat Cordus, germinaturæ, & ex ſemine hoc ſato exituræ plantæ rudimentum: exiguo pediculo, & veluti paruo Tiliagineo aut Hederaceo, venoſo, dupliciqué folio conſtans, tam exquiſita perfectáque figura, vt cum veri folii conſummata forma de perfectione certet: eius vnica tantùm pars, hoc eſt pediculus, prædicto foramine vel cauerna continetur, foliola verò duplicis fructûs commiſſurâ clauduntur. *Varietas.* Repeçitur, ſed rariùs, formâ oblongâ. *Etymon.* Vomica dicta quod vomitũ ciere credatur, & ſoleat.

Nux Vomica Offic. Hæc itaque eſt *Nux vomica* quâ hodie vtuntur officinæ, & qua ſe vſum officinaſque ſuo tempore teſtatur Cordus.

Caſtanea Vomica vel Indica. Nux vomica, inquiunt Monachi, quæ & Caſtanea vomica vel Indica dicitur, tenetur eſſe illa, quæ defertur ex Orientalibus plagis, quæ eſt velut placenta, denarii magnitudine, albicans, depreſſa & incurua. Non contrariante quòd legatur in Serapione, eſſe maiorem Auellana, & *Nux methel.* quod in ea ſint nodi. Nec etiam obſtante quod in ipſo Serap. & Auic. cap. de Nuce methel dicatur, eſſe ſimilem Nuci vomicæ, cùm expreſsè videatur contrarium: forſan quòd vel vterque textus ſit malè tranſlatus, vel quòd ipſi intelligendi ſint de virtutum ſeu proprietatum operationúmq; ſimilitudine: alioqui in aliis qualitatibus in iis omnia vera comperiuntur.

Fuchſ. nec. Tithym. Myrſin. Fuchſius Tithymalum Myrſinitem, cuius fructus Caryites [vt ille ait] dictus, eſſe qui Nucem vomicam, Germ. Kronäglin vocatam putent, tradit, nec refutat aut improbat, Quamuis reuera eorum opinio qui Nucem hoc cap. à nobis depictam atque deſcriptam Myrſinitis fructum putant, tam ſit abſurda, vt aliam refutationem nõ mereatur quàm lectionem vtriuſque deſcriptionis ab intelligente factam, in quo fortè aliquo pa- *Nux Vomitoria.* cto Fuchſius excuſari poſſit, qui eandem hanc noſtram Nucem Vomitoriam nuncupat.

Ryff. quoque teſtatur quibuſdam Tithym. Myrſinitis fructum cenſeri. Sed quibus?

Eaſdem Nuces, vti refert Matthiol. memorant Mauritani quas vomicas & Metellas vocant. Sed tam Officinę quàm Medicorum vulgus has magno errore confundunt, quòd plerunque legitimas vomicas Metellorum loco vſurpent, & contrà Metellas nonnunquam Vomicarum vice [vt & cap. de Nuce oculata monuimus.] Nam Vomicas quidem eas appellant errore ducti, quæ Lupinorum inſtar compreſſæ ſunt. Serapioni Nux metella arboris fructus eſt Mandragoræ, hirſuto cortice. Quas vomicas nuncupant, corticem hirſutum habent, facultatibus, non autem notis (vt quidam falsò exiſtimant Serapion. intellexiſſe,) Mandragoræ fructus referunt.

Idem in poſt. com. Lat. & Ital. nunc primùm intelligere ſcribit ſe in cenſendis Mauritanorum Nucibus Vomicis & Metellis in errore verſatum eſſe. Crediditſe enim nuces quas Vomicas ſeplaſiæ vocant genuinas eſſe Metellas, nec id ſine adſtipulantibus indiciis. Nucem Vomicam quidem genuinam non eſſe Auic. & Serap. Itaque hanc caninam non vomicam poſthac appellare licere, quòd canes deuorata, parua temporis morâ intereunt.

Sed Matthioli ſeuerus ille cenſor Guiland. iam priùs hanc opinionem priorem in ſuo Theone exploſerat: Nucem vomicam (inquiens) falsò Matthiol. Metellam contra Bellunenſis ſententiã decernit. Auctores habeo Ebenbithar, Auic. Haeſen & cæteros Mauritaniæ Scriptores. Qua cenſura coactus & ipſemet tandem ſuam opinionem retractauit.

Lacuna eandem pingit nomine Nucis metellæ, ac dicit Pharmacopœos errare qui Vomicas vocent.

At Amatus, Matthiol. imitatus ait, Nucem metel, quæ vulgaris ſit Vomica, ſimilem dici Mandragoræ ſemine & virtute, non figura.

Nux metella vera Vomica Offic. Kräenäuglin/ Lonic.

Aliquid noui importat Anguil. Non exiſtimo, inquit, Nucem vomicam communem, Vomicam eſſe nec Methel: non reſpondẽt notæ Methel: intellexi à D. Io. Verelli Materrano Apulienſi, Nucem vomicam vulgarem radicem eſſe foliis rotundis ac ſerpere: id ſi verum, certum noſtram Vomicam, cùm ſit radix & non fructus, non veram Methel. Quidam volunt [addit idem] Nucem vomicam vulgarem eſſe Metel veram: quod, vt verùm ſit, oportet ſecundum Auic. in ea contineri ſemen ſimile Citro aut Mandragoræ, quod non reperitur in ea.

Nux metel, autore Cæſalp. vulgò & Fungus Orientalis appellatur oſſeum quiddam compreſſum, & circulare inſtar Fungi abiecto pediculo: alind integro circulo, aliud deficiente vt Luna: in centro apex quidam, in labro ſeminis medulla continetur, ob paruitatem inviſibilis, vt in Dactylorum oſſibus, quaſi ab eis differat tantùm; quia in Dactylis extrema oſſis vtrinque replicata ſunt media quadam rimula conſtitutá: in Nuce metella eadem ſunt explicata & aperta, vnde circularis figura. Eſt autem id lanugine tenui obductum & candicante: vtuntur eo ſolùm pro veneno ad canes interficiendos puluere inſperſo carnibus: idem piſces & aues obſtupefacit. Putarunt quidam hanc eſſe Nucem vomicam Serap. quæ deſcribitur maior Auellana & nodoſa, cuius corticibus pro medicamento vomitorio, non pro veneno vtebantur: minor etiam fuerit quæ Nux metel apud eundem & Auic. traditur, fructui Mandragoræ ſimilis, cortice ſcabro, licet ea obſtupefaciens ſit venenum, ſed apud Plin. videtur inter Palmæ fructus poni, cùm inquit, quibuſdam oſſeum

offeum continetur lunatumque, dente contra fascinationes religione politum.

Acosta Amato succenset, quod, vt ille putat, existimarit nucem Vomicam & Metellam idem esse, nec describat plantam, quodq; referat quæ Serap. dixit de Metella, quæ non sint diuersa ab opinione eorum, qui existimant nucem Metellam esse Strammoniam. Sed respondemus Acostæ, Amatum satis demonstrasse, se non Strammoniam intelligere per nucem Metellam: dicit eni n esse planam vtraque parte, quid minus Strammoniæ fructui, quid melius competit Metellæ?

Tabern. ait, se proponere duo genera Nucis vomicæ *Krähenaugen*, vt figuræ demonstrant. 1. genus Apothecariis dicta *Nux vomica*, verùm esse Nucem metellam: nam Nucem vomicam esse Serap. &c. Sed is, quicunque tandem fuerit, qui in lucem emisit partem tertiam Hist. Tabern. cùm alibi passim, tum etiam hoc loco summam ignorantiam suam in re herbaria prodidit: & cur in figuris dicit poni duo genera Nucum, quum sint quinque figuræ vnius eiusdemque fructus: præterea quem pingit, non conuenit cum Metel. Fructus quem vocat Nucem vomicam Serapionis est in historiæ eius alio loco inter fructus peregrinos numero VI.

Porrò Nuces vomicæ vulgò nuncupatæ, si Matth. credimus, oleosæ & gustui non ingratæ facultatibus, non autem notis [vt quidam falsò existimant Serap. scribentem de nuce Metella intellexisse] Mandragoræ fructus referunt, cùm authore Serap. quarto refrigerent excessu, ita vt drach. ii. pondere esitatæ interimant, minore verò mensura temulentiam faciant. Quos quidem effectus præstare videmus non modò in canibus, sed etiam in hominibus, quibus hæ datæ fuerint, quas vomicas esse contendunt. Verùm iam antea ostendimus Matthiolum mutata sententia non existimasse ampliùs nucem Vomicam vulgarem esse nucem Methel.

Illud notandum præterea, nos nucem Vomicam vulgarem, de qua hoc loco agimus non oleosam, & gustui non ingratam, vt Matth. scribit, sed substantia corneam, & gustu peramaram cùm aliis multis non deprehendisse, vt & lingua & oculi Matth. fefellisse videantur, quando de earum qualitatibus decreuit.

Cæterùm nucem Vomicam Narcoticam esse, & vel opio deteriorem, de quo priùs dubitabat Gesnerus, tandem facto experimento certiùs cognouit hac ratione. Drach. semis exhibitam, canis cum carne cruda deuorauit, post horæ quadrantem obdormit, & inter dormiendum modò caput mouebat, ac si conuelleretur, modò tibias anteriores, modò posteriores, tandem post horas quatuor extinctus est. Tum rursus alteri etiam cani tantundem huius nucis similiter dedit, & pòst horas ferè tres, cùm grauia symptomata ipsum iam inuasissent, Antidoti Saxonicæ Moibani drach. sem. cum carne exhibuit, quod remedium cùm deuorasset, sanatus est, & nihil mali passus est, etsi non euomuerit, fortè quòd tardiùs antidotus data fuerit. Cani aliquando bene magno atque robusto, Anatomiæ, in gratiam studiosorum, deficiente humano subiecto, destinato, integram exhibuimus cum caseo: sed ea die ex illa nihil mali passus, sequenti tamē die somno oppressum interfecerunt studiosi, impatienter moram Anatomicæ inspectionis ferentes. Alia vice, dissecta & leuiter in minutiora quædam frustula vna & semis data cum caseo masticato, paucis horis interfecit canem, sed prædicto multò minorem. Ne autem pereant nucis Vomicæ veneno canes, auricula eorum vulneranda [vbi iam gestus & saltus miros insanientium edunt] ita vt sanguis exeat, aut etiam pars eius amputanda. *Penultimum remedium.*

Electuarium de ouo, quod tantoperè deprædicant aduersus Pestem, nucem Vomicam recipit: *Pestis.* Quàm bene atque prudenter, docti soli & circumspecti Medici iudicabunt. Gesnerus tamen dubitat adhuc, vt ipsemet fatetur in epist. quadam, an vi refrigerandi in quarto excessu polleat, sicut aiunt. Adolphus Occo in sua Pharm. testatur Iulium Alexand. ad se scripsisse Nucem vomicam ablegandam esse, nec ad compositionis vllius vsum admittendam, quippe aduersaturam semper naturæ humanæ, nec quicquam tamen interea vnquam commodi allaturam: quæ doctissimi viri sententia nobis perplacet: nec quenquam hactenus vidimus qui suo experimento aliquid laude dignum illorum vsu profecisse prodiderit.

CORDIS FIGVRA NVX, PLANA, CINERACEI COLORIS.

Cap. CXLVIII.

Descriptio. Ostendebat mihi, inquit Clus. Exot. l. 2. cap. 26. Ornatissimus Vir Christianus Porretus, quandam Nucem planam, cineracei coloris, formam cordis, vt pingi solet, referentem, & quibusdam locis tumescentem, eamque adeò lento cortice constantem, vt maxima cum difficultate aperire possem, ad obseruandum quid contineret: reperiebam autem sub eo alium corticem, non minùs lentum superiore, subflaui coloris, tegentem nucleum candicantem, salsi saporis, inuolutum rufescente membrana.

NVCVLA TAPHET HERC. SAXONIÆ.

Cap. CXLIX.

Descriptio. Taphet nomine ab insigni viro & Med. Herc. Saxonia missa Nucula, amplitudine sua vnguem medii digiti æquat. Sessilis est modicè, in gibbum hæmisphæricum penè elata, ita vt per medium sectum globum ferè repræsentet. Cortice munita est duro, cinereo, perinde atque Nux hirsuta, Vomica Offic. dicta. In centro partis planæ foraminulum vmbilicale impressum. Substantia interna nigra est, duritie cornea, sine sapore notabili. Ad quod genus fructuum aliud referenda sit, quàm ad Nucem prędictam, nondum constat, ex cuius fortè familia & classe & hæc vna esse possit. Lectoribus tamen proponimus discutiendum, an Clus. Exot. lib. 2. cap. 9. non meminerit huius Nuculæ in descriptione sequentis fructus?

FRVCTVS ORBICVLARIS, PEREGR. CVM GRANIS NVCIS VOMICÆ similibus?

Descriptio. Anno 1597. Amstelredami ostendebatur mihi, inquit Clusius lib. 2. c. 9. ab honesto viro Stephano Iohann. Scharm Pharmacopæo orbicularis & sphæricæ prorsus figuræ quidam fructus, quem nauigatione Batauorum prædicti anni ex Iaua allatum asserebat: Illum tamen ostensum



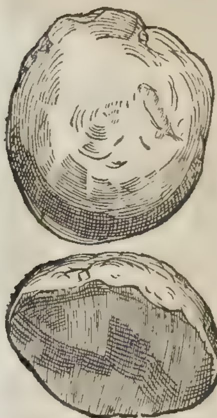
Descriptio

Indis qui ex Iaua adducti erant, negarunt apud se natum sed è Madagascar insula delatum. Dimensi autem siue per longitudinem lineà ductà, siue per transuersum, ambitus erat pænè vnciarum nouem, nonnihil tamen striatus erat, circa eam partem quà pediculus adhæserat, coloris fusci, leuis & intus cauus, aliquid tamen continés, vt ex strepitu quẽ agitatus edebat, coniecturam facere licebat. Ex illo postridie pertuso, educta sunt multa grana plana, nucis vomicæ formam perbellè referentia, nisi minora fuissent, & oras minùs crassas habuissent, saporémque minimè vt illa amarum: ossea tamen eorum durities.

FRVCTVS EXOT. LATVS COMPRESSVS, COLORE SVBERIS.

CAP. CL.

Descriptio



IN Cl.D.Fel. Plateri naturalium theatro hunc obseruauimus, vt & alia non pauca. Duas vncias latus est ac paulò longior, æquabili ferè ambitu ad orbiculatam figurã accedens, prterquam quòd parte superna [vbi fortè adhæsit] exiguum quendam sinum vmbilicali specie impressum habet. Compressus est, mediam crassitudine vnciam vix æquans, modicè incuruus, vt altera facies concaua, altera in gibbum sublata atque conuexa videatur. Cortice constat colore suberis ferè, non valdè duro, sed vel mediocri compressu fragili, nucis Auellanæ crassitudine, fungoso quodammodo: sed interior pars magis fungosa est, fusca, insipida, quia euanida, & magna ex parte caua. Quæ ratio quod & ipse fructus pro sua magnitudine admodum sit leuis.

LIGNVM MOLVCENSE, PAVANA DICTVM, FRVCTV AVELLANÆ.

CAP. CLI.

Descriptio

ARbor est domestica, Mali cotoneæ magnitudine, cuius folia Maluæ vulgaris foliis sunt similia, fructus verò Auellanis, sed minor, mollioree cortice & nigricante, Costa: qui *Lignum Molucense* vocat: & cùm istic gubernaret Lud.de Tuyde, ipsius nomine hanc arborem dictam fuisse testatur. Lignum Molucense Hist.Lugd.

Inuenitur in Moluccis. Seritur, colitúrque in hortis diligenter, nec alibi facilè inuenias: tanti enim ab incolis æstimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem aspectum admittant.

Huius ligni [inquit idem Costa] periculum feci, cùm in nonnullis ægris, quorum curam habebam in nosocomiis, tum in variis morbis, qui in longa nauigatione plerumque oriri solent, cùm in Lusitaniam redirem: partim adiutus facultatum relationibus quas intellexeram, & vtendi methodo: partim iis quæ nobilis quidam in Moluccis dixerat. Illius semen iam antè videram, mihi donatum ad aues capiendum: Etenim eo in aucupiis vtuntur non modò in illa regione, sed etiam in multis Indiæ prouinciis, ad quas eius rei gratia, venale defertur. Huius pauxillum cum oriza cocta mixtum, auibus syluestribus exponunt: quæ degustant, illicò decidunt sopitæ & stupidæ: quæ verò auidiùs id edunt, moriuntur antequam illis auxilium præberi possit, quod est, vt frigida caput perfundatur. Graculi omnium citissimè eo degustato extinguuntur. Nunc ad salubrem huius arboris materiam accedamus, cuius pauxillũ hodie plurimi facio. Intus sumptum, aut foris appositum, omnibus venenis resistit. Intrò assumitur magno commodo ex aq. ros. vel vulgari, auiũque iusculo, eius pulueris apta quantitas pro necessitate, & ægri natura, modò decem grana non excedat, sed infra id pondus consistat, & viperarum, Regulorum (qui serpentes pileati appellãtur, & admodum noxii sunt) aliorúmque similium aspidum aut serpentum morsus: Bibitur hic puluis ex aqua, ipsísque morsibus inspergitur. Eadem ratione præbent in vulneribus, quæ à sagittis toxico illitis facta sunt, quibus illius regionis incolæ plurimùm vtuntur. Puluerem verò ex hoc ligno sibi parant lima è pelle marinæ caniculæ cõfecta, aut tenui aliqua ferrea lima. Robustissimo cuique dimidius eius scrupulus ex aqua limpida tepida aut rosacea, aut gallinarum iusculo tepente, summo mane datur (cœna autem diei præcedentis parca esse debet) euacuat enim omnes humores, præsertim crassos, lentos, & melancholicos: conuenit quartanis diuturnis, febribus continuis, Iliacis Colicísque doloribus, flatibus, hydropisi, arenulis, renum calculis, vrinæ difficultatibus, sæuissimæ cholericæ passioni, aliísque morbis, veluti articulorum & tibiarum inueteratis doloribus, scyrrhis & scrofulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuocat: & si nimia fiat euacuatio, bibat æger dimidium Cyathum *Canta*, hoc est, decocti Orizæ, aut auiculam comedat, subitò cessabit, quòd sanè multa laude dignum est, paucísque medicamentis vulgare, vt in potestate sit medici aut ægri, purgari quantùm cupierit. Huc accedit quòd neque fœtorem, neque tædium, neque metum, dum sumitur, pariat, posśitque sine Diætæ obseruatione, etiam iis qui sua negotia foris peragunt, propinari, vt ex iis deprehendi, qui vna mecum naui vehebantur, nullum sentientes incommodum, tametsi, dum purgarentur, nulla Diæta vterentur, viueréntque solutissimè. Obseruaui etiam illius præstantiam in inueteratis capitis doloribus, hemicrania, apoplexia aurium tinnitu, arthritide, Ventriculi & vteri affectibus & asthmate. Propterea

rea fidens illi plurimùm, sæpiùs in diuersis naturis, ætatibus & locis feliciter vsus sum, & sine vlla molestia, nisi quòd in biliosis naturis, calidisque ventriculis nonnihil molestiæ parere, donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitare, visus est: sed biliosis nonnunquam hunc puluerem dedi syrupo acetoso, aut Carambola condita exceptum, aut in Catapotia cum sacchato rosato efformatum. Exhibendus est summo mane, neque cibus aut potus concedendus, donec purgati sint, quantùm necessarium videtur: tum demùm Cyathus iusculi gallinarum tepidè datur, dimidiaque aut integra hora pòst conceditur pullus gallinaceus, & paululùm vini aqua bene diluti: deinde toto illo die potu abstineat ad cœnam vsque, quæ parca erit, & facilis concoctionis. Subsequenti die sumitur saccharum rosatum cum aq. buglossi, aut borrag. aut communi, atque inijcitur clyster ad aluum eluendam. Solet verò interdum in nonnullis ani pruritum & excoriationem excitare, atque in aliquibus [sed paucis admodum] hæmorrhoides. Hæc sunt quæ de hoc ligno *Panaua* conspexi & intellexi: Nunc verò in illis regionibus magnus est eius vsus, tantaque æstimatio, vt sine metu in multis morbis suprà enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in Coli dolore, & hemicrania, mihique salutare esse deprehendi. Cæterùm cùm propter eius insignes facultates incolæ plurimi faciant, illasque quantùm in ipsis est, celare non studeant, quæ proculdubio longè plures sunt quàm quas nouimus, sperandum est temporis successu reliquarum notitiam nos consequuturos.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM HERBACEVM.

CAP. CLII.

XYlon tam herbaceum, quàm arboreum Nucem fert, quapropter hunc locum sibi meritò vendicant, sed illud priorem, quia vulgatius. Breuis autem vitæ herbaceum Xylon, caule cubitali vel altiori, lignescente, cortice rubente hirsuto tecto, in ramos aliquot [ternos, vel quaternos F. Io. Quintin.] breues diducto: [Cæsalpin. Maluæ similem dicit:] foliis vitigineis, primaria diuisione triplice, Aceris minoris folia æquantibus, hirsutis, ex pediculis duas tresve vncias longis, pilosis. Pro floribus numerosi apices crocati [subcœrulei, Quintin.] antheræ vocatæ, [Cæsalp. in medio purpurantes] figura floris Maluæ, fructum [amplitudine Auellanæ nucis, Quint.] barbulis quibusdam florem tegentibus inclusum, qui [maturitate ruptus, prædurás pilas ostendit. Quint.] per maturitatem in tres vel quatuor





fragiles atque punctatas carinas dehiscentes mollissimam delicatissimamque ostendunt lanuginem, in fila ductilem, cui inuoluuntur semina Strobylis suppária, tenero fragilique cortice, cui lanugo pertinaciter adhæret, nucleo intus dulci. Strobylorum Amygdalarumve dulci sapore. Ipse fructus vncia longiore pendet pediculo ex calyce crassiusculo emergente. Carinæ singulæ singulum interstitium internè in medio sui secundum rectitudinem habent, quasi ante maturitatem in fructus meditullio coiuissent. Singula quoque carina vel valua in singulos apices fissos ac breuiter extrorsum reflexos, desinit. Nucis color in nostris siccis, quales aliquot habemus, planè putamini nucum Iuglandium osseo concolor. Aliud est Xylon arboreum, de quo mox. *Semina.* *Nucleus.*

Dioscoridi notam fuisse Bombacem [quæ nihil aliud est, quàm Gossipium vt patebit] nobis videtur cum Amato, licet Matth. contrarium statuat: scribit enim Diosc. lib. 3. de Acanthio, *σαμβακοειδὴς γίνεται*: ait ex eius lanugine texta fieri vestes bombacinis similes: quamuis alii bombycinis conuertant. Gossipium *σάμβαξ* est, non *βόμβυξ*. Notum autem quid differat Bombax & Bombyx, quamuis & ipse adeò Plin. Xylo, seu Gossipio, seu Bombaci [nam vnum & idem sunt] Bombycis nomen alicubi tribuat. *An cognitũ Diosc. Matth. not.*

Sed si cognitum Diosc. Gossipium, cur [inquies] de eo non tradit? Id ideò factum putamus, quòd eius ætate nondum in vsu medico fuerit. Scribit autem de materia medica. Quid? quod ne de Serico quidem scripserit, quod tamen ante eius tempora Aristoteli & Theophrasto non incognitum fuit? Non enim sequitur, non scribit de eo, ergo non cognitum habet. *Sed ad rem.*

Apud Cordum describitur *Coton* herba lanigera: floribus luteis, rosea figura, intus lanuginosis & purpureis, semina habens Ciceris quantitate, intus cinereis sparsa punctis, candida, multaq; lana inuoluta. *Coton.*

Ruellio Xylon siue Gossipium frutex est exiguus laniger, palmæ folio, similem barbatæ Nuci gignens fructum, cuius in exteriori bombyce lanugo netur in linum candidissimum mollissimumque, quod *Cotonum* vulgò vocamus, vt lanuginem ipsam *Cotonum*. Plinio superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideò lina inde facta Xylina vocant. Fruticulus similem barbatæ Nuci defert fructum lanugine plenum quæ netur: nec vllum lini genus est, quod huic candore & mollitia præferatur, quanquam firmitatis in eo parum. Ea Nux cum hiascés fatiscit, lanuginis globos repræsentat, qui nendo sunt. Hoc iam in Gallia nasci ferunt ex Italia delatum. Ita vides Ruelleum herbaceum Xylon intellexisse, cui tamen Plinii aptata verba, sed mutata, vti solet, & iam fruticem vocat, iam fruticu- *Xylon. Gossipion.*

lum, cùm tamen reuera herba ſit annua, ideoque duplici ratione à frutice vel arbore diſtant. Plin. verò non herbam, ſed arborem intellexit, quamuis fruticem nominet, quod conſtat, quia ſua verba ex Theoph. tranſcripſit, qui de arboreo tradit non de herbaceo Goſſipio, quamuis ſub alio nomine, vt patebit poſtea.

Matth.tamen & ipſe de herbaceo tradens, de hoc, inquit Plin. ait: Paruulus eſt, ſimilémque *Math. not.* Barbatæ nuci defert fructum: ex quo patet Matthiolo, vt pleriſque aliis, non fuiſſe cognitum, Goſ- *Differentia* ſipii diuerſas fuiſſe plantas, herbaceam ſcilicet & arboream, eique tantùm herbaceam cognitam fuiſſe, quæ non cõuenit cum δενδρῶν ἐριοφόρων Theophraſt. vt Matthiol. ſuſpicari videtur, quamuis neget priſcis Græcis cognitum Goſſipion ſeu Bombacem, ſicut & Fuchſ. Lacun. At non fuit Theophraſto, nec Suidæ, neque Polluci, ſaltem arboreum: & iam antea monuimus Dioſc. cognitam Bombacem. Apud Plin. verò nec fruticem exiguum, neque fruticulum, neque fruticem ſimpliciter legimus, vt ex eius verbis quãuis à Ruellio (plantam non ſibi cognitam, ſed eandem met cum Plin. deſcribente,) licentiosè nonnihil commutatis liquet: neque verò etiam paruulum apud eundem legitur, vt Matthiol. citat, *Matth. & Hiſt. Lugd. not.* licèt compilator Hiſt. Lugdunenſ. eandem vocem retinuerit, manifeſto argumento ex Matthiol. potiùs commentis, quàm ex ipſo Plinio, Plinii tranſcripſiſſe verba.

À mali Cotonei ſimilitudine id quod in hoc *Etymon.* fructu gignitur, aut à pocilli forma, vulgò *Cotoneum* vocatum Ruell. exiſtimat: aliqui *Githonem* à *Githon.* *Gith*, cui ſimilem ferè gerit in capite folliculum, appellant. Videtur tamen Ruellius ſuſpicatus, (ſi ingenuè fateri velimus quod res eſt) nec obſcurè, Goſſipium in diuerſis naſci plantis, quamuis arboreum non agnouerit. Nam poſtquam aliquoties fruticem dixiſſet, ſubdit poſtea, gigni etiam in quadam arbore & de qua mox: & addit: Theophraſt. lanigeras Indiæ arbores demonſtrare Mori folio, corpore autem Cynorrhodi.

Cæterùm meretur ſanè Monachorũ diligẽtia hoc loco Celebrari, qui Bambacem ſeu Cottonem vti vocant: ita ſcriptis tradiderunt. Lanugo ipſa [ſi ita dici libet] ab omnibus cognoſcitur, quia in multos habetur vſus. Eſt enim ſimillima bombycis ſerico albiſſimo. Planta autem ipſius non ita cognoſcitur, quia non vbique prouenit, ſed in regno Apuliæ copiosè. Bicubitalis herba eſt, & ra- *Deſcriptio Monachorum.* moſa, effigiem parui arbuſti ferens. Radix dodrantalis, alba atque lignoſa. Folia vt vitis habet, minora valdè. Flores fert mellinos, è quibus ſcapi ad inſtar Nucis vſualis (Iuglandis) triſecti prodeunt: & in eis ſemen vti ſemen Citrii, minus ta- *Citrii ſemine.* men & ordinatè poſitum, lanugine dicta vndiq; obductum. Qui ſcapi maturationis tẽpore, lanugine dicta intumeſcẽte, tripertitè diuidũtur, [nos & quadripartitos habem⁹] & tanquã flos niueus, lanugo ipſa *Bambax*, ſeu *Bombax*, quaſi *Bombyx* dicta vnà cum ſuis granis ſiue ſeminibus ſcatet, ac inter defluendum colligitur. Et licet ipſa *Bombax* ſit al- *Semen quale.* biſſima, vt nix: ſemen tamen ipſum exteriùs vergit ad nigredinem potiùs, quàm ad albedinem: interiùs verò eſt album, vnctuoſum, guſtúſque non ingrati. Hallucinantur autem nonnulli putantes Bambacem arte dealbari. Sed ſcitote, ipſam à natura ita candidiſſimam naſci: in quo quidem *Lotione amittere albedinem mintam.* diſſidet à cæteris Lini generibus. Nam cùm lauatur, non accipit, (quod nec poteſt accipere) aliquid albedinis: ſed è contra amittit magnam partem ſui niuei candoris, vt experientia teſtatur. Scimus mulierculas quaſdam lepidè deceptas, cùm, nimiæ albedinis ornamentorum capitis illicio perculſę, ex bõbace telam texere curarent, ac eam multa lotione ruffeſcere, & priſtinum nitorem amiſiſſe aduertentes, ad Lini ordinarii texturã tandem redierunt. Hanc enim, quo ſæpiùs laueris, eò candidiorem efficies. Cæterùm arte ſeparantur grana ab ipſa bombace, hac ad lanificia, illis ad vſum medicum reſeruatis, quamuis multa etiã in ea reſidua inueniantur, nondum depexa: in qua, qui iis indiget, ſemper inueniet.

Lacuna de eadem Plin. tradidiſſe ſcribit: ſed *Lacu... not.* fallitur: exiſtimamus enim Plin. de arbore ſcribere, quam in Arabia naſci tradit.

Eodem errore decepti, Matthiol. Rob. Conſt. *Mat... Conſ... Arbo... nige...* & alii. Dod. Goſſipion arborem lanigeram Theophraſt. vocat, quamuis ei arbor neutiquam cognita fuerit, cuius ignorantia effecit vt etiam Theophraſt. tacitè carpere voluiſſe videatur, quamuis intempeſtiuè, quando inquit: nec mirum videri debet, ſi ſtirpem incognitam & in remotis regionibus naſcentem arborem eſſe putauerit, cùm & hac ætate, quâ plurima in cognitionem venit, lanugo huius Baumwoll / id eſt, arborea lana à Germ. appelletur: quaſi inſinuare velit incognitũ fuiſſe Theophraſto, eſſe herbam, cùm ipſemet potiùs Dod. ignotum fuerit, eſſe etiam arborem.

Pena & Lob. lubenter Goſſipium herbaceum voluiſſent Dioſcor. facere Gnaphalium, aut eius *Gna...* ſpeciem, & per deſcriptionem licêre putabant. Verùm Theophraſt. poſtea loco moniti, ad illius lanigeras vites referẽdam eſſe cenſuerunt, Theo- *Vite... gera...* phraſtíque lectionem ibi corrigendam monuerunt, ſimúlque Matthiol. reprehendunt, exiſti- *Ma...* mantem, nullam huius à Græcis antiquis factam mentionem. An verò Theophraſt. vel Plin. hanc intellexerit alicubi herbaceam Bombacem, nondum nobis innotuit.

Idem Pen. & Lob. δένδρον ἐριοφόρον Guilandini *Lob... & ... not...* dicunt, ſed vel hic vel illi, vel vtrique decepti: non enim hæc arbor eſt.

Cæterùm plantam iſtam Veteribus Græcis incognitam fuiſſe multi arbitrantur: ſed illi, ex ſententia Hiſt. Lugd. errant: quæ vult ad lanigeras Theophraſt. uites planè referendam, vbi per fructum, non veſcum intelligendum putat. At nul- *Hiſ... not...* piam apud Theophraſt. inuenimus mentionem factam Vitium lanatarum, ſed arborum. Ait quidem folio eſſe vitis. Videtur Hiſt. Lugd. in hoc imitata Lob. & Penam.

Sed & ipſe quoque Hon. Bellus vocis Bomba- *Hon... lus...* cis ſeu Goſſipii homonymia deceptus videtur, quando ait: Goſſipium in Arabia & Ægypto arboreſcit & multos annos durat: ſed in Creta hyeme perit. Nobis verò duæ diuerſæ ſunt plantæ, quæ non ſolùm variant loco & duratione, ſed ſpecie ipſa. Illa enim Arabiæ & Ægypti arbor eſt. Quę in Creta perit, herba.

Cæſalp. in eundem impingit ſcopulum: ſic e- *Cæſ... erro...* nim ſcribit: Quamuis Serapio *Cotonem* ſeu *Bombacem* arborem tradat eſſe, non tamen putandum aliud genus Bombacis oſtendere, quàm id quod ſuperiùs deſcripſi, [deſcribit autem herbaceum] cùm teſtetur eodem anno, quo ſata eſt, Bombacem ferre, ac magis præferẽdam: ſed apud nos aduentante hyeme pereunt ex toto eius plantę, ob frigoris impatientiam. Fortè apud Plin. [addit] *Cæſ... not... In ... diff... Goſſ... herb... & a...* eædem ſunt arbores, quas Goſſipinos vocari tradit. Aſt differt Goſſipium Cæſalpini ab arbore diuerſimodè: illud annuum & herba videtur: alterum arborum modo durat. Figura etiam immò ſpecie ipſa diuerſa, vti dictum: ſuntque folia arbo-

reo glabra: loca item vbi proueniunt diuersa, neque mutantur transplantatione in se inuicem. Quid? quod ex ipso etiam Serap. manifesta appareat distinctio, vti patebit ex eius verbis postea citandis.

Synonyma linguar.

Porrò etsi Gossipium herba plerisque Veteribus Græcis incognitum fuisse videatur, nominum tamen Græcorum stipatú neutiquam caret, quæ sibi communi iure cum arboreo vindicasse videtur. Appellatur enim βάμβαξ siue πάμπαξ καὶ παμβακὶς, καὶ βαμβάκιον Suidæ. Vulgò Herbariis ξύλον ἢ γοσσύπιον. Pollux etiam ξύλον vocat. βομβάκιον Nico. Myrepsus: ἐριοξύλον quoque ipsam lanuginem Iurisconsultus, & ex eo Had. Iun. Latinis *Xylon, Gossipium, Bambax, bombyx, bombax*: vulgò etiam *bombas: bambacium, bombacium, Cotton* vel *Cotto, nis*: seu *Cotton, cotti*, seu *Cotum, ti*: seu *Cottonum, ni*: & alia plura pro vno & eodem, scilicet bombace, testibus Monachis in Mes. à iunioribus accipiuntur. Priores autem Latini prædictis ferè Græcis nominibus vsi sunt: quidam *xylinon* & *gossipion* dixerunt. Barbaris & Arabibus *cotum* & *bombax*, & *bombasum*, & *bambasum*. Sed genuino suo idiomate *bablabah*: Troglodytæ *basut*, teste Scaligero. Ab hac planta uestes *xylina* & *lina xylina*, nominantur. Iurisconsulti lanam eius *lineam* nuncupant: Syri *cot*: Gal. *cotton*. Ital. *cotone*, *bombace*, *bambagia*. Hisp. *algodon*. Ang. & Belg. Cotton/ His verò magna ex parte Boomwol/ cottoen & bombesijn dicitur. Germ. Baumwol. Boh. Bawelna: Ægyptiis *Gotnesegiar*, vt scribit Alpinus. Vngar. gyapott.

...us.

Olim, authore Lacun. plantabatur solùm in Aegypto, nunc ferè per totam Europam habetur. Nam & in Gallia nasci, ex Italia delatum, Ruellius testatur. Fusch. nunc in Germ. hortis plantatur: qui tam fertilem tradit esse hunc fruticem, vt simulatque adoleuit, quod duorum fit spatio mensium, nunquam desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyemis impediatur. Italia, vt scribit Bellon. tempore Romanorum abundabat *cotone*: nunc nulla planta inuenitur. Inter Marat & Halepum abundat. In Creta, insula Lemno, inter Hierosolymam & Damascum magna copia seritur, vbi pleni agri conspiciuntur, magnique ex eo fiunt reditus. Seritur & hac ætate in Cypro Maltha & Sicilia insulis, vbi copiosissimè prouenit, quemadmodum & in regno Apuliæ. Denique calidis gaudet locis Gossipium, inquit Alpinus, Aegyptii ad ipsorum vsum aliunde aduehunt: neque enim apud ipsos herbacea illa planta, ex qua Syri vel Cypri Gossipium colligunt, nascitur, sed tantùm quæ arboreus frutex est.

...us.

Seritur in Apulia Febr. vel Martio mensibus. Colligitur Septembr. & Octobr. testibus Monachis. Bellonio verò tradente, inter Marat & Halepum satum Maio aut Iulio, demetunt Septembri: nec manet satum in terra per medium annum, nam & in Creta hyeme perit, teste Bellon. In Germania Camerar. speciatim Norinbergæ ex semine prodiit & floruit, sed fructum ferre per æstatis fugacitatem non consueuit. Nobis quoque, vt Geneuæ ita & Montbelgardi non semel creuit ex semine Massilia allato, & abundè floruit, flosculis pallidis, nucularumque primordia protrusit, sed subinde decidua, antequam grandescerent. Radice nitebantur profunda: Nouembri inaruerunt. Creuit etiam Platero Basileæ. Solum amat tenue Cotonon. [quod nostrates [ait Quintin.] ab exotico animante detonsum credunt,] magis quàm pingue, cœlum vtique siccum, vix aliter habiturum Melitę aruum. Miratus sum hoc quanquam calidius solum est, fimo misceri ab agricolis & stercorari, quum Sole statim inarescant omnia. Vere seritur, nec nisi pridie madefactum, & in aruo statim restibili [illo enim agrum pinguescere ferunt] mox aratum integitur crate, vel rastro quod supertrahunt: suo sarritur tempore, & runcatione quadam inutilibus herbis liberatur tam manu quàm sarculo: dum vellitur, tunc pluuias horrent. Incolæ hoc maximè cupiunt serere, si liceat: quoniam quæstus plus quàm è frumento: cuius etiam admodum ferax non est insula. Hac vna re vel maximè felix, quod iuxta sita est Sicilia, frugum omnium fertilissima, quæ illis pro horreo est, fame alioqui perituris. Et paulò pòst Biferæ arbores, binæ sæpè messes: demisso enim hordeo, mox *cotonum* succedit, vel Hordeum *cotono*, adeò terra non cessat parere.

Cultura

Satio.

Vires & vsus.

Tēperam.

Sanguinis flux...

T...is.

Asth...a.

Genitura.

Oleum ex semine.

Lentigo.

Lanuginis vires.

Vteri strāgulatus.

Quod ad vsum attinet, nullum Lini genus est, quod huic candore & mollitia præferatur, quanquam firmitatis in eo parum esse videatur. Excalfacit authore Matth. planta p..a & si..cat. Vsta sistit sanguinis profluuiu: & præsertim in vulneribus. Seminis medulla tussientibus & diffi..ulter spirantibus mirificè auxiliatur: geniturām quoque auget, proinde Venerem stimulat. Oleum è seminis medulla expressum lentigines, alphos, & cæteras cutis infectiones delet. Eiusdem lanugo manifestè quoque calefacit ac siccat: quæ si comburatur, mirum in modum manantem è vulneribus sanguinem sistit. Eadem accensa, & naribus suffita, vteri strangulatus auertit. Oleum seminis palpebrarum quoque asperitates lenit. Cotoni semen gratissimum præbet pabulum bubus, glandis sapore, Quintinus. Iuba ex eius lanugine tradit fieri lintea Indicis præstantiora. Lanugine eadem hodie passim vtuntur ad farciendas vestes fouendi caloris ergò. Fiunt & lintea ex ea diuersi artificii, vt femoralia, quæ *brachas* appellamus, siue subligacula, quæ sunt multiiugi coloris, vt punicei & albicantis, nec non vermiculati. Nigritis etiam locupletioribus omnibus est habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ instar camisiæ vestem eis suppeditat. Reticula quoque quædam magna ex bombyce parant Insulani fortunati, quæ in aëra suspendunt ac in illis dormitant. Ex relatione Lud. Rom. Lineis vestibus [verùm versicoloribus, amiciuntur milites Sultani vrbis Aden in felici Arabia, arcendi algoris gratia: Xylon siue Gossipium, Neoterici bombicem appellant. Sunt enim gossipinæ huiusmodi vestes prælio nauando non ineptæ, quas ob id iturii in bella chlamydis loco induunt. Idem Regi ac Reginæ vrbis Calechut, incolisque, idolorum cultoribus haud dubiè dissimilis non est habitus: quippe qui Gossipino, haud sanè serico panno obscœna tantùm velant: Chirurgi quidam solent post sectionem venæ bombacem applicare, quod ego rarò fieri velim, filamenta enim quæ vulnus ingrediuntur, conglutinationem retardant, & interdum in causa sunt, vt in eo aliquid puris generetur. Si tamen amplior sit sectio, & periculum ne vena iterum aperiatur, applicari potest.

Femoralia

Habitus

Vestes.

Chirurgorū error.

XYLON ARBOREVM.



Descriptio. XYli arborei adoleſcentiorem plantulam munere dedit D. Zuingerus in horto ſuo natam: cui radix ſimplex & ſingularis, gracilis, palmũ longa: è cuius capite duo ramuli prodeunt, vnciales circiter, foliis donati pulchris, vncià minoribus, ad Tiliæ primùm pullulantis folia nonnihil accedentib⁹, glabris, diuiſura triplici, profunda, acuta, (vna in vnamquamque laciniam excurrente,) ac totidem neruis diſtinctis, pediculis hærentibus ſemnnciâ longioribus.

Alp. not. Manifeſtè differt hoc Xylon arboreum ab herbaceo, cui folia hirſuta non glabra, quà tamen notà non diſtinxit Alpinus, paucis his eam deſcribens: Goſſipium Ægyptiis eſt arboreus frutex, in quibuſdam tantùm viridariis proueniens, pluribus annis viuens, diſſimilis ab herbaceo tantùm proceritate caudicis, ramorum atque foliorum figura. Creſcit ad decem vſque cubitorum altitudinem, ſtipite ramíſque duris lignoſis, eandem quam herbaceum fert lanuginem: quæ ob modicam penes ipſos quantitatem in vſu non eſt.

Lanigera arbor Theophr. illuſtr. Hoc δένδρον ἐριοφόρον eſt Theophraſt. quod ſic deſcribit. In Tylo inſula (quæ in ſinu Arabico eſt, parte ad Oriente ſpectante) lanigeras arbores plurimas naſci proditum eſt: hæ folia habent Vitis, verùm minora: fructum nullum. [καρπὸν δὲ οὐδένα φέρειν· ἐν ᾧ δὲ τὸ ἔριον] Id quod Lanam continet, Mali verni amplitudine eſt, clauſum ac velut in ſinum contractum: vere compreſſum, maturitate ſe recludens, vnde lana eximitur, ex qua telas texunt, aliàs pretioſas, aliàs viliores. Hoc idem in India fit, & in Arabia. Quo loco obſcuritas declaranda. Nam quid hoc eſt dicere, nullum ferre fructum, & ferre aliquid Mali magnitudine, clauſum, in quo lana? Sunt qui ita explicent, nullum ferre fructum veſcum. Sed hoc non ſatisfacit. Fructus enim eſſentia aut ratio formalis non eſt, vt ſit veſcus: ſúntque fortè non pauciores non veſci, veſcis. Scaliger hîc nihil olfecit. Nos ita legendum ex re ipſa cenſemus. καρπὸν δὲ, ἐν ᾧ τὸ ἔριον: ita vt οὐδένα iſtud expungatur. Sic conſentiet lectio Theophraſt. cum re ipſa.

Theophr. correct. Eadem ex Theophraſt. Plinius tranſcripſit, his verbis. Tylos inſula in eodem ſinu [Arabico] eſt, repleta ſyluis, quà ſpectat Orientem, quáque & ipſa æſtu maris perfunditur. Eiuſdem inſulæ excelſiore ſuggeſtu lanigeræ arbores alio modo, quàm Serûm. His folia infœcunda: (Lanæ ſecus

Plin. illuſtr. quàm apud Seras, quorum in tractu Laniferæ arbores folia lana operta gerunt. Dalechamp.) quæ, ni minora eſſent, Vitium poterant videri. Ferunt Cotonei mali amplitudine Cucurbitas, quæ maturitate ruptæ oſtendunt lanuginis pilas, ex quibus veſtes pretioſo linteo faciunt. Hanc & alibi paulò aliter ſic deſcribit: Superior pars Ægypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Goſſipion vocant, plures Xylon, & ideo lina inde facta Xylina. Paruus eſt, ſimiléque barbatæ Nucis defert fructum, cuius ex interiore bombyce lanugo netur. Nec vlla ſunt eis candore mollitiáue præferenda. Mirum verò Plinium Xyli herbacei non meminiſſe: an quia ſuo ſeculo nondum ſereretur, aut ipſi ſaltem nondum innotuiſſet: an, quod veriſimilius videtur, quòd non agnoſceret diſcrimen. In Aegypto autem arboreũ naſcitur, non herbaceum, vel Alpino teſte. *Goſſipium. Xylon. Bombyx.*

De eadem arborea intelligendus Serapio, ſic tradens: Coton, id eſt, Bombax: Narrant quidam medici de Kelbe, Cotonem naſci apud ſe in arboribus Antiperſicorum ſimilibus, duraréque viginti annis. Præferri nouum & recens, debitoque anni tempore plantatum. *Coton. Bomba.. Delectu..*

Scal. de arborib. Eriophoris Theoph. tradit quidem: at non demonſtrat an eædem ſint cum Goſſipio, quamuis id inſinuare videatur.

Matthiol. verò cum Xylon ſiue Goſſipium à Theophraſt. δένδρον ἐριοφόρον appellari ignoraret [inquit Guiland. in ſuo Theone] priſcis illis Græciæ hominibus ſilentio præteritum affirmare non erubuit. Ipſe verò etiam Guilandinus non demonſtrauit diſcrimen inter Xylon herbidum & arborem Laniferam Theophraſti. Apud Indos, inquit Gorop. delicatiſſimæ veſtes in arboribus creſcunt, Lana Xylina, & Bombycis tela, de qua falsò credidere Veteres, arboribus depecti ſolere, in quibus fuit Virgilius: *Matth. Guiland. not. Virgil.*

Velleraque vt foliis depectunt mollia Seres.

Scimus arborem eſſe, cuius Nux lanas inuoluit, è quibus fiunt telæ molliſſimæ hoc tempore Cotoneæ dictæ. Idem in Vertumno.

Cæterùm huius arboris laniferæ [vt annotat Bellon.] primò mentionem fecit Herodotus, quem poſtea ſecuti ſunt Theophraſt. & Plin. ac plures alii, eſtque è numero ſemper virentium. *Sempervirens.*

Bellonium carpit Bellus ſic ſcribens: Bellon. fortè ſub arboris Lanigeræ nomine intelligit fruticem *Oſſar*. Si verò hanc Lanigeram Theophraſti aut Plinii eſſe putauit, valdè hallucinatus eſt: Lanigeræ Theophraſt. nihil aliud ſunt quàm Goſſipium, quod in Arabia & Aegypto arboreſcit, & multos annos durat: ſed in Creta hyeme perit. *Hæc ille.* At nobis ſanè omnia quæ ſcribit Bellon. de arbore Lanifera, videntur conuenire cum Xylo arboreo, à quo nec Alpinus diſſentit. Ipſe verò Bellus hallucinatus nobis videtur, opinatus Aegypti arbores laniferas eaſdem eſſe cum Xylo herbaceo Cretenſium, quæ opinio in ſuperioribus ſufficienter refutata. *Oſſar. Bello.. Bellonius defendi.. Bellus..*

Caſp. Bauh. Goſſipium alterum arboreum vocat. Eadem denique nomina atque Synonyma, linguarum quæ ſuprà herbaceo aſſignata ſunt, & huic conuenire poſſunt, ſi arboris differentiam addas.

Naſcitur in Aegypto & Arabia, autoribus Alpino & Bellonio, qui & in hortis Cairi altitudinem hominis excedentes inueniſſe tradit, quæ hyeme non pereat: & in Arabia ignem feciſſe ex ligno arborum Laniferarum. Creuit hæc Anno 1595. in horto Cl. D. D. Zuingeri, Baſileæ quam menſe Auguſto in ſpithameam ferè altitudinem excreuiſſe vidimus, paruulámque eius plantulam iconi adiungi curauimus. Qui verò fructus in eadem depicti ſunt, mox deſcribentur, à Xylo vtroque iam dicto diuerſi. *Loc..*

Plinius eius lanugini candore mollitiáue nullam *Vires.*

lam aliam præferendam censet, vestesque ait, inde sacerdotibus Aegypti gratissimas fieri: quod specialiùs declarat Apuleius Apologia prima de lineo texto. Purissimum est, inquit, rebus diuinis velamentum: quippe lana segnissimi corporis excrementum pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ scitis, prophanus vestitus est: sed enim mundissima lini seges, inter optimas fruges terra exorta, non modò indutui & amictui sanctissimis Aegyptiorum Sacerdotibus, sed opertui quoque inde rebus sacris vsurpatur.

Arabes, teste Bellonio, ex ea pulchras telas texunt tenuiores & subtiliores ipsis sericeis candidioribus & bombacynis. Hocque demonstrari posse tradit pomis à se allatis, in quibus magna sit lanæ copia. Quæcunque verò suprà de viribus Xyli herbacei dicta sunt, & huc referenda sunt ex Serapione, qui & hæc specialiùs addit, succum foliorum conferre fluxui ventris puerorum. Bombacem calidiorem dicit recentem: semen conferre tussi: & commodam pectori. Lanugine, vt refert Alpinus, Vtuntur Ægyptii, linearum petiarum loco, quibus nostri tantùm vtuntur ad vlcera, vulneráque omnia sananda: quando lineis petiis apud nostros ad vulnera vlceraque frequentata, illi non vtantur: adhibent & ipsa, vti nostri faciunt, ad fluentem sanguinem sistendum. Seminum quoque mucilaginis vsus est frequentissimus ad omnes febres ardentes atque venena erosionem ventriculo & intestinis inferentia. Ad tussientes ex acrium salsorumque humorum destillationibus plurimus apud eos vsus. In Arabia ex hac Xylini lanugine telas illas tenuissimas (quas *Sessa* illi appellant, atque multis Byssum Antiquorum esse persuasum est) parant, quæ vtique ob pulchritudinem ab omnibus commendantur.

XYLON BRASILIANVM.

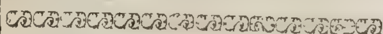
Cap. CLIII.

Illustrissimo Duci VVirtemb. Xyli Indici seu Brasiliani nomine à D. Paludano cum aliis multis Indicis missus fructus, in quo grana duobus versibus, quos lanugo xylina vulgari similis intercedit, distincta, sicuti figura, quam præcedenti tabella xyli arborei exhibemus demonstrat: obliquè per superficies planas sine vlla lanugine media inter se incubitu disposita, oblonga, Strobylorum forma, minora, fusca, glabra, bombace vt in Xylo herbaceo toto grano non adhærente, quorum extremum agmen granum vnum singulare cogit: intus cuticula membranea: priori subiacens, exalbida, medullam continet candidam, pinguem, dulcem vt in vulgari.

De quo & Bellon. Adfertur genus Cotonis ex India aut Brasilia, quod multùm differt ab Asiatico. Brasiliano crassum semen, nigrum, conglomeratum ex x. aut xii. granis, aliter quàm Asiatico, cui grana singularia separata.

Lob. in diuersis suis operibus, quemadmodum & *Camer. & Dod.* grana separatim picta exhibent, qualia à Bellon. descripta, sed ea nec describunt, nec vllam faciunt eius scripto mentionem. Videtur autem huius arbores Gossampinas dixisse *Martir* in opere suo de rebus Oceani & noui orbis, quod in ea nasci & Gossipii nomine appellandum censet, atque apud Canchirtenses vulgò suapte natura nasci, vt apud nos arbusta syluestria.

De hoc Gossipio Brasiliano tradit Lerius quæ obseruauit in suo Itinere, Brasiliano scilicet. Arbores bombacem ferentes abundant in Brasilia, mediocris sunt altitudinis, flores campanulis similes ferunt, luteos, instar cucurbitarum vel citrulorum. Fructus maturus accedit ad figuram Fagi, qui in quatuor etiam partes finditur, bombax [Cotton] Americanis dictum *Ameni-iou* ex iis pendet magnitudine paruarum pilarum, in medio grana nigra, simul arctè iuncta, renem exprimentia. Faba non crassiora nec longiora. Hoc mulieres syluestres colligunt & filum ex eo parant, pro suis lectis. *Descriptio Leriana.* *Amenijou.* *Filum.*



LANIFERA ARBOR PEREGRINA.

Cap. CLIV.



Circa Bantam Iauæ Insulæ vrbem celebrem, referente Francisco Rodergues è Bengala oriundo, qui anno 1598. Amstelredamo cum Batauis in Bantan profectus, insequente anno cum iisdem inde rediit, nascitur arbor procera, multis ramis prædita quos sepiunt numerosa folia, vt conspicere est in salice, sed illis longè angustiora, & libanotidis coronariæ foliis similia, longiora tamen. Eam ferre dicebat fructus siliquarum penè instar, (quorum vno, quem retulerat, me donabat,) sex vncias longos, quinque in ambitu crassos, à pediculo sensim augescentes, cute veriùs quàm cortice præditos, ciner acei coloris, rugosos, extimâ parte mucronatos, in quinque partes dehiscentes, plenos tenuissimo mollissimoque & candidissimo tomento, in quo latebant multa semina nigra, legitimi xyli semine minora, tomento siue lanæ non adhærentia, vt in xylo, sed libera, & circum quinque veluti assulas longas mediam siliquam occupantes, nascentia. Eâ lanâ negabat Franciscus incolas vti ad stamina ducenda, quemadmodum alio xylo, nimis enim breuis est, sed puluinaria impleri asserebat, ad quam sanè rem commodissimam esse mihi videbatur, vt quæ vulgari tomento, imò vel ipsâ etiam planâ mollior sit. *Clus. Exot.* *Locus. Descriptio Arbor procera. Folia. Fructus. Semina. Vsus.*

Cæterùm anno 1601. reducibus septem illis nauibus ex Moluccis & Iaua insulis, nuce myristica, pipere & alio aromatum genere onustis, alium fructum huic similem, sed maiorem & magis integrum, honestissimi viri Petri Gareti diligentiâ acquirebam, suum pediculum durum & lignosum binas vncias longum adhuc retinentem: eum autem fructum obseruabam non ab imo mucrone in quinque partes dehiscere, vt putaram, sed à summo, videlicet à pediculo, à quo procedunt quinque illæ assulæ, circa quas semina nascuntur. Intelligebam præterea ab Isbrando Hieronymi filio, Cheirurgo, qui naue, insigne siue symbolum *Fructus alter.*

Solem habente, vectus fuerat, incolas eo vti non modò ad implenda ceruicalia, sed illud etiam ab ipsis in stamina torqueri (alia tamen ratione quàm vulgò Linum, lana, xylum) iisque staminibus suas vestes farcire.

Locus.

Sed etiam Sebaldus de Wert affirmabat arbores similem fructum gerentes in Guineæ maritimis crescere, quæ tamen ampliora haberent folia, quàm Franciscus Roderiguez illi tribuit. Eam ob causam suspicabar, an illa lanifera arbor esse possit, cuius meminit Petrus Bellon. cap. 60. & 67. lib. 2. suarum Obseruationum, quas nos Latio donauimus ante multos annos, & breui, Deo volente, longè correctiores & aliquot scholiis illustratas, euulgare habemus in animo.

An verò ea arbor, ex qua teste Philostrato Byssum nasci ferunt, basi quidem Populo persimilem, foliis autem salicis.

COCCI ORIENTALES.

CAP. CLV.



Adferuntur ex Oriente grana quædam, quæ *Coccos Orientales* appellitant, Ciceribus paria aut maiora, renis ferè figura, fusco, rugoso cortice exteriore, interiore crassiore, cinericeo, itidem rugoso, vtroque lento, nucleum claudente fragilem, obsoleti coloris, lenticulari apophysei, quã geminæ ex vmbilico corticis partes emittunt, circumiectum. Cohærent autem interdum Cocci bini aut terni crusculis totidem hærentes, vt plurimùm singulares. Sustinentur pediculis vncialibus, vnico modo articulatis, qui sanè lignei cùm sint, arboris fructus esse haud obscurè insinuant: quæ ratio cur Nucibus subiecimus, quòd & putamine, eóque gemino constent, & intus nucleum contineant. Sapore sunt admodum amaro.

Cocci Orientales. Aristolochia Ruell. not Cuculus

Coccos Orientales officinæ vocant. Ruell. Aristolochiæ cuiusdam fructum suspicatur, quamuis nihil commune habeant, cum ea saltem quoad figuram. *Cuculi* fructus sunt, in Aegypto nascentis furiosi Solani [Annotat. vulgò *Cocce de leuante* nominat Historiæ solani apud Diosc. & Theophrast. non respondet] racemoso, dum adhuc in matre suo hærent, habitu, nouem, decem, aut duodecim (Cordo Hist. plant. id attestante) acinis ab vno pediculo Corymbi figura dependentibus: infrà succosâ, mollíque carne, lignoso cortice, & nucleo constantibus, quorum caro paulatim, exiccato eius succo, tabescit, & rugis contrahitur antequam ad nos è tam longinqua regione perferantur. Singulis acinis siccatis Auellanæ paruæ magnitudo est, & rotunda, aliquantulùm oblonga figura, & circa annexum modicè renum instar sima. Nucleum habent candicantem, pinguem, sinuoso, contorto & lignoso distinctum interseptum, sapore amaricantem, subdulcem; & modicè tenuem, quo ad capiendos pisces vtuntur. Eligito maximos, ponderosissimos, & candido nucleo intus repletos, nam ad nos allati, vt plurimùm inanes & leuissimi sunt. Idem in Annotationibus: Στρύχνον μανικὸν, in Aegypto copiosum nasci tradit, vnde ad nos afferatur, & à Pharmacopœis cuculos *de Leuante*, id est Solanum Orientale vocari: Nam Cuculum idem esse, quod Cacubalum, siue solanum ait: præterea semel satis recẽtes se vidisse. Verùm nihil in his videmus quod cum strychnis vel solanis respondeat.

Caro. Cortex.

Nucleus.

Grana Orientis vulgò, Officinis *Coccali Elephantini*, itémque *Coccali grana* & *Piscatoria grana*. Nec satis constat ex qua planta producta sint, licet sint qui Clematitis fructum esse opinentur, teste Corn. & Apolline. Verùm ii plurimùm falluntur.

Amatus Tithymali cuiusdam semen esse putat: quæ & olim Matthiol. fuit opinio, quam candidè se mutasse fatetur. Et si Amatus contulisset descriptiones Tithymali cum *Cocco piscatorio*, nunquam existimasset esse Tithymal. cuiusdam semen.

Thaddæus Nemicus ab Hagek ad Matthiol. in epist. Germanico idiomate *Gebulas*, Offic. *Coculas Elephanticas* Fuchs. ab animali Elephante vocari prodidit. Eius historiam à nemine antè se traditam putat Matthiol.

Elephantinas vocari sunt qui censeant, quòd Elephantis gratissimus sit cibus. Sed ii à veritate aberrant, ex Matthiol. sententia. Primùm allatæ in Italiam nullo nomine ex Alexandria. Vnde factum vt à Venetis negotiatoribus *Coccole di leuante*, id est Baccæ Orient. vocarentur, quod nomen in vniuersam Italiam diuulgatum est. *Cuculi* siue *Cucubali* Indianus, quem insanum seu furiosum solanum faciunt. Lob. Nec sua destitutus opinione. Cæsalp. fortè Nucem vomicam esse putat, quæ in Offic. Galla orientalis dicitur ad pisces obstupefaciendos quæsita. Idem baccas inanes dicit, & in cauitate inchoationem tantùm seminis apparere, indicio colligi antè perfectionem, neque grandiores esse Auellana, vt monet Serapio.

Taber. Morgenlendische Nüß Germ. vocat, de quibus ait Garciam in hist. aromatum lib. 1. cap. 26. agere. Sed fallitur: nulla enim ibi mentio horum fructuum, sed historia traditur Cocci Indici siue Nucis Indicæ, cuius historiam non sine supina oscitantia tradit idem Taber. nomine prędicto: licet inter se nihil planè commune habeat. *Cuculus Indicus* Lat. Cast. Dur. *Cocculas* Offic. Bockel Berner / & Fischberner / Reformatio Wormat. vocat. Incolæ *Doam Samec* vocant, teste Rauuolff. Piscatores Italiæ vulgò *Cocca*.

Cocculas has substantiæ calidæ ac igneæ esse, ipse gustus euidenter indicat. Thaddęus. Lobelius tradit, Ceruisiæ Germanis & Belgis Cuculos incoqui: cur autem id faciant, siue Narcoticas quis credat, vt Matth. siue insigniter tantùm amaras, vt reuera sunt, & nihilominus fumoso suo halitu cerebrum [vti plerisque visum] obfuscant & stupefaciunt, non temerè quis mirabitur. Nam Pædagogus quidã vt refert Amatus, Cubebas poscens, ex imprudentia pharmacopolæ fructum accepit quem piscatores vulgò Coccam vocant, & quo pisces interficiunt, & quem ipse Tithymali cuiusdam semẽ esse putat: Cuius cùm quatuor ad summum grana auidissimè comederet, illicò in nauseã & singultum ac animi angustias incidit: mox ei vomi-

vomitorium exhibitum, quo vel intra horam ex integro ab eo agone & periculo liber est factus.

Nihil præstantius [inquit Cardanus de subtilit.] ad pisces attonitos reddendos, eo fructu qui ex Oriente vehitur, vocant *cogolum*, nigra bacca est, persimilis laminæ, sed minor ac rotundior. Compositio nostra ad pisces capiendos experta hæc est: Baccarum Orientalium quadrans vnciæ, cymini & aquæ ardentis singulorum sextans, casei vncia, farinæ vnciæ tres, digeruntur contusa in pastillos.

Thaddæus Nemicus Matthiolo scribens: solent, inquit, Coccos Orientales miscere cum veteri caseo, melle & farina tritici: inde formant globulos, seu pilulas pisi magnitudine, quas in flumen, vbi piscium concursus frequentior fieri consueuit, proiiciunt. Alii hac sequenti compositione vtebantur, qua idem Thaddæus & se dum esset adolescens, delectatum fatetur, non tam quòd teneretur [vt ille ait] studio capiendorum piscium, quàm quòd vehementer admiraretur artem & effectum. ℞. Cotularum Elephantularum, [coccorum di leuanto] adipis agni ana. vnc. sem. casei antiqui vnc. j. sem. cannabini seminis vnc. j. Sem. anethi, hyoscy. ana. drachm. iij. farinæ tritici drach. ii. mellis drach. vj. camphoræ drach. j. hæc omnia in mortario in massam redigantur, & fiant inde catapotia pisi magnitudine, quæ flumini placido iniecta [ne videlicet rapidiùs flumen pisces aliò abripiat & deferat, vnde posthac tolli non possint] & à piscibus deuorata, paulula interiecta mora, eos infatuant, vt hinc inde nunc in flumine discursent, nunc moueantur in orbem, magna cum voluptate adolescentum. Mox fatigati, & iam ferè exanimes, in summo fluminis natantes, reticulo piscatorio extrahuntur: extracti subitò vel exenterantur, vel in recentem aquam coniiciuntur, eiecta priùs ex illorum ore pilula deuorata, quæ plerunque adhuc in faucibus, ex ventriculo fortasse eorum reiecta, hærere solet. Plerique redeunt ad se, & quasi reuiuiscunt, quod etiam quibusdam accidit, si fortè paulò diutiùs, vel in flumine relinquantur, vel vi fluminis in alium locum deferantur.

Eidem Thaddæo respondens Matth. sic infit: Tractu temporis cùm diligentiùs hasce baccas examinarem, nec ius necari pisces, sed in soporem vel stuporem agi viderem, priorem sententiam qua Tithymali alicuius fructum esse existimabam, deserui. Quo factum est, vt posthac mihi persuaserim alicuius sopotiferæ stirpis Aegypti, vnde deferuntur, eas esse fructus. Et certè dum harum baccarum facultates mihi propono examinandas, cùm adeò soporiferas esse sciam, vt sumentes in stuporem agant, easdem sanè calidas, igneas, siccasque habere vires, non ita facilè mihi persuadere possum. Soporiferas esse has manifesto est argumento, quòd additis caseo tantùm & farina, ac subinde defruto vel dulci vino exceptæ, piscibusque obiectæ, ii paulò pòst stupidi fiant. Nec me à mea mouet opinione amaror ille, qui gustu percipitur, quique aliquem non absque ratione calidas esse has ad credendum inducat, quòd Opium, quo nihil validius est in sopore stuporeve excitando, amaritudine longè maiore pollere videamus, quæ quidem amaritudo non impedit [si Galeno credimus] quominùs Opium sit ex quarto refrigerantium ordine. Quinetiam amara sunt Papauerum capita foliaque, quemadmodum & Mandragoræ radices amarore non vacant, quæ tamen omnes sua frigiditate somnum conciliant.

Huic Matth. sententiæ etiam Gesnerus subscribere videtur quando ad Grasserum Medicum scribit in hunc modum: Mirum nucem Vomicam & & Opium, vtraque peramara, summè tamen frigida esse, sicut & Coccos Leuanticos dictos. Hoc etiam mirum, frigidissima hæc sudorem mouere. Nobis sanè minimè probabile videtur ob suam frigiditatem sudores mouere, immò ne mouere quidem, nisi fortè per accidens, hominem in Lypothimiæ vel Syncopes metum coniiciendo, ob molestiam, quam stomacho creant assumptæ, de qua re ampla posset institui disputatio, si tractationis hæc ratio id admitteret. *Frigidissima.* *Gesn. not.*

Audiendus tamen & Codronchius, qui cocculas in tractatu quodam singulari, neutiquam frigidas, sed potiùs calidas putat, idque multis rationibus non solùm probare, sed & Matth. conceptam opinionem conuellere nititur, quando ita scribit.

Baccas Elephanticas dictas calidas & siccas esse, experimento adeò constat, vt nulla ferè indigeat probatione: nihilo minus id apertè constat ex sensu gustus cùm amaras experiamur. Nouimus autem ex Galen. quòd omnes sapores a nari non modò calidam, verùm & siccam facultatem ostendunt: nec Baccas Orientales tantùm calefacere & siccare, verùm & impensè id facere videmus. Cùm enim amaræ sint, & amarum à caloris excessu fiat, ita vt quantò res aliqua erit amarior, à maiori etiam caliditate credendum sit. Quapropter dubium non est pediculos & pisces interimere posse. Quanta verò sit amarities istarum baccarum, ab vxore piscatoris idem se didicisse narrat, qui cùm eas prò pasta conficienda idonea capiendis piscibus in mortario contudisset, & eius vxor in eo optimè abluto ac deterso scriblitas confecisset, adeò amaræ ipsæ effectæ sunt, vt nullo pacto ab eis, quamuis admodum pauperibus comedi potuerint. Præterea cùm millies experientia visum fuerit, & ab eodem in puerulis suis [vt ipsemet scribit] frequenter comprobatum sit, puluerem harum baccarum etiam in exigua quantitate cum adipe suillo vel pomo decocto & similibus permixtum & capiti appositum, egregiè pediculos in capite ortos interficere, & feliciùs quàm Staphidem agriam, tutiúsque, quàm hydrargyrum, caliditate & siccitate intensa affectas esse iure fatendum erit, atque adeò vi pollere, non solùm siccandi & calefaciendi, sed & ex alto trahendi, Experientia quoque compertum est, in aliquibus puerulis cutem totius capitis rubefactam esse, & vt dicunt mulieres inflammatam, & per aliquot dies pruritu satis intenso affectam, signo manifesto Cocculas has esse valdè calidas & siccas. Eapropter hac in re tam manifesta non potui [inquit Codronchius] opinioni Matthioli adhærere. Cùm igitur clarum sit, has baccas calefacere & exsiccare, facilè est etiam ex dictis colligere illarum alias facultates, egregiè nempe abstergendi, incidendi, aperiendi, trahendi, euacuandi, nec non pediculos ac pisces necandi. An verò baccæ istæ inter venena reponendæ sint, & ob id pisces & pediculi? Sum ego huius sententiæ, eas nullo pacto facultate deleteria vel venenosa præditas esse, neque hac ratione, verùm merito primarum qualitatum & suæ amaritiei animalia ista interficere. Quòd nō sint venenatæ ex eo potissimùm coniici potest, quòd etiam aliqua leuis noxa ex illarum applicatione per longum satis tempus non fuerit visa, nec vllum symptoma secutum sit. Et si obii- *Calidas esse.* *Ad Pediculos.* *Experientia* *Pasta ad capiendos pisces.* *Pediculi.* *Matth. not.* *Qualitates eius.* *An Venenatæ.*

ciat aliquis non esse mirum, cùm tantùm exteriùs applicentur, si nullum inde oriatur symptoma: dico, quod si medicamentum venenatum esset, ratione nobilitatis membri & ratione mollitiei & debilitatis illius in pueris necessariò aliquid mali exinde oriri aliquando fuisset obseruatum, quod cùm non euenerit: nulla facultate deleteria ipsas insignitas esse credere cogor: sed, vt dixi, non solùm ratione caliditatis & siccitatis insignis, verùm & multò magis fortasse ratione suæ amaritudinis istud medicamentum habet interimere pisces & pediculos: cùm habeamus à Gal. 6. simpl. med. amaritudine lumbricos necari: Cùm autem ventris tineæ amaris interficiantur, multò magis pediculi & pisces necabuntur, cùm mea sententia faciliùs sit eos quàm vermes occidere. Eapropter Matthiol. sententiam probare non possum, scribentis puluerem harum baccarum pisces infatuare, vel in soporem & stuporem eos deducere, & ob id soporiferas esse, frigidas & humidas, sed potiùs piscatorum opinionem sequi cogor, à quibus intellexi ab isto medicamento pisces etiã breui temporis curriculo necari, & ideò nisi quamprimùm capiantur, facillimè putrescere, & in plures partes diuidi: quod nõnisi ratione intẽsę caliditatis agentis in carnem illam valdè mollem, teneram, & humidam, ptouenire potest: immò etiam ab iisdem relatum, pisces, qui puluerem hunc sumpserint, nisi citò capiantur & aperiantur, vt plurimùm medios rumpi, non tamen ita celeriter contabescere. Quod autem pisces ex hoc assumpto puluere non infatuentur, sed interimantur potiùs præter hanc piscatorum relationem possumus à simili comprobare. Quemadmodum enim pediculi ex apposito puluere harum baccarum non infatuantur, nec hac vel illac per caput discurrunt, sed statim interimuntur, ita & multò magis piscibus euenire existimandum erit. Et si quis obiciat, pisces per aquam discurrere & volutari assumpto puluere, & id ratione ebrietatis seu facultatis, euenire, illis dicam ego, non harum ratione, sed doloris quem percipiunt à contrario illo sic agitari & volutari, vt vnumquodque animal facere, & præsertim homines solent, cùm dolore aliquo torquentur. Postremò, cùm pisces platyphyllo Tithymallo teste Diosc. necentur, Tithymali autem omnes vincentem habeant acrem calidámque facultatem, insitque amaror, ratione quarum qualitatum necare pisces Galenus asserit, idem de istis baccis statuo. Consectarium ergo est, piscibus sic captis, tutò absque nulla veneni suspicione nos vesci posse, etsi aliqua ratione à mensis abdicandi essent, quòd mortui vel semimortui, præsertim in æstate capti, ratione suę mollitiei citissimè à putredine corripiantur. Si tamen cumprimùm capti sunt exenterentur & coquantur, absque vllo periculo comedi posse crederem. *Hactenus Codronchius.*

Matth. rationes refut.

Piscatorum experimentum.

Obiectio.

Ratio à simili.

Consectarium.

Talibus controuersiis & iactationibus percelluntur, qui nudas rerum qualitates sectantur, nihil earum formæ aut occultæ proprietati tribuentes, quæ tamen vna diuersarum, etiámque contrariarum facultatum dispensatrix, genitrix & moderatrix. Non disputabimus hic, quòd locus non sit: si tamen alterutri hærendũ esset sententiæ, posteriorem probabiliorem existimaremus. Tutiùs tamen incedere eos statuimus, qui proprietati occultæ eorum tribuunt, quod ab iis pisces quasi œstro quodam perculsi interficiantur, vt ab his etiam metus sit in cibis. Quod si à colore, aut à baccis quatenus calidis: vtique idem præstabunt Piper, Pyrethrum, Zingiber. Aut si à baccis quatenus amaris: idem poterunt omnia amara valdè.

Authorum sententia.

Occulta proprietas.

FAGARA MAIOR ET MINOR.

Cap. CLVI.



















1. Misit nobis *Fagaræ* Auic. nomine nobiliss. D. Cortusus putamina Pisis paria, rugosa, fusca in geminas carinas ad medium vsque dehiscentia, pediculo tenui donata, intrinsecus læuia.

2. Sunt nobis etiam his similes cortices minores multò, quales Imperatus pingit pro *Fagara minore*: cortice quoque sunt biualui, hiante, foris aspero, intus pellicula candicante intersepto, sapore aromatico, subamaro, linguam calore suo vellicante, non ingrato tamen, simili ferè Corticum Arantiorum.

Accepimus pro Cubebis veris Constantinopoli allatis.

Est autem referente Clus. *Fagara* fructus Ciceris arietini magnitudine, cortice tenui constans, ex cinereo nigricante, cui subest tenue putamen nucleum continens satis solidum, & tenui nigráque membrana obductum. Integer fructus cùm magnitudine tum forma & colore adeò similis est ei, quem nostræ Officinæ *Cubebam Indicam* [de quo cap. præced.] appellant, vt primo aspectu fallere, & pro eo sumi possit.

Meminit huius Auic. cap. 266. in hunc modum. Fagara quid est: Granum simile Ciceri, habens granum Mahaleb, & in concauitate eius est granum nigrum, sicut *Sebebedenegi*, & adportatur de Sofale.

Imperatus vtramque agnoscit speciem & maiorem diligenter ab Arabibus descriptam esse. Verùm ab eam diuersam esse speciem minorem quæ deferatur etiam ex Orientalibus regionibus.

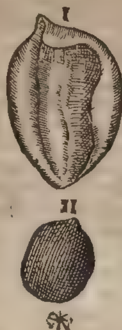
Linschott. in Iaua crescere ait Fagaram, magnitudine Cubebæ aut Piperis, Cortice obtectam tenui, in quo granum vnicum cute nigra tenuissima obtectum.

Fagara

& v- Fagara Auic. granum eſt calidum & ſiccum in
ṙcrà. tertio, miſtam habens cum reſolutione adſtri-
ctionem: additur in medicamenta, quibus frigida
ica. ventriculi & iecinoris intemperies corrigitur. Ventris fluxum, cui originem dedit frigus, conſtringit, concoctionem adiuuat. Linſchott. teſtatur, maximè conducere ad pectoris frigidos morbos & imbecillitates ſtomachi: immò ad alui quoque fluxiones. Siccare enim & calefacere in modum cubebarum.

OREGIOELLA.
Cap. CLVII.

Aliquando à Iacobo Gareto, inquit Cluſ. Exot. lib. 2. c. 16. accepi exoticum quid, ſitne cortex ab aliquo fructu detractus, an aliud quidpiam, prorſus hęrebam, nec qui ad me mittebat, quidquam de ea re ſcribebat: ſchedæ duntaxat in quo inuolutus cum ſequẽte fructu, adſcriptum erat *Oregioella*, nuncupari, atque ex ea, cui admiſceretur fructus



Cacoo ſimilis, potionem fieri incolis vſitatam. Erat verò hic cortex [ſi corticem appellare licet] vncialis magnitudinis, reflexis oris præditus, craſſiuſculus & ſatis durus, aciduli ſaporis & ſaliuam cientis, cineraceique ex fuſco coloris. *Eſt figura ſub num.* I.

Oregioella non multùm differre videtur à noſtro folio Indico deſcripto, & forſitan idem.

FRVCTVS QVADRANGVLVS NIGER, CVM MEMBRANA MINIATA.
Cap. CLVIII.

tio Oſtendebat, inquit Cluſ. Exotic. lib. 2. cap. 26. fructum vnciam longum, quadrangulum, lateribus aliquantulùm depreſſis, prorſus nigrum, mediâ tamen ex parte tectum tanquam membranâ foris miniata, fructui firmiter inhærente. Quo autem nomine appellaretur, cuiuſve plantæ eſſet, aut qua in regione natus, intelligere nequiuerat. *Icon huius exprimitur in tab. cap. præced. num.* II.

PALMA.
Cap. CLIX.

Magnus ſtipatus fructuum exoticorum ad nuces aliquo modo accedentium exhibitus. De Palma non inconſideratè hoc in loco agetur, cum nuce enim Indica poſtea tradenda maxima affinitas.

iptio Vidimus quidem Monſpelii aliiſque locis Palmam, ſed in iam dicta vrbe bene proceram, etiamque florentem: verùm quandoquidem, dum hæc commentamur, arborem integram ad manum non habemus, earum quæ ſuppetunt partium deſcriptionem damus. Ramus



pluſquam tricubitali eſt longitudine, minimi digiti craſſitudine & ampliore, præſertim circa infimum, ſenſim ad ſumma vſque tenuatus, vt multùm de craſſitudine decedat, ſotaque ferè latitudo priſtina ſit notabilis, tádem in folia aliquot arcto ortu cohærentia degeneret, triangularis, ſtriatus, intus nonnihil fungoſus, & quaſi ex longis filamentis, quorum ſpatia farcit medulla quædam, compactus. Huic folia complura vtrinque adnaſcuntur, arundinacea, rigida, ſemunciam lata [inprimis ſuperiora, infima enim dimidio ſunt anguſtiora] in acutiſſimum mucronem deſinentia. Adhæſus ad ramum plerumque eſt obliquus, ita quidem vt vel bina vel terna propinquo exortu circa rami infimum ſint coniuncta, relicto inter coniugationes duorum triumve digitorum interuallo, at ſuperiora agminatim pari ferè paſſu pinnatimque exſurgunt. Id autem quod ſpathâ inuolutum fructus ſuſtinet, non malè ſcopis comparaueris: à manubrio ſiquidem compreſſo, ſeſquiunciam lato, ſenſim gracileſcente, materie cum ramis perſimili, in fila ſolubili, bacilli ſcoparum forma, cubitales & ampliores exeunt quàm plurimi, gradatim, ex interuallis modicis, vt totidem è vimine naſſarum rudimenta mentiantur: ſinguli autem bacilli, parte inferiore, quæ nuda eſt, quadrati, tanquam cultro præciſi apparent: ſuperiùs paulò inæqualiter torqueri & crebris tuberculis, quibus fructus adhæret, aſperari occipiunt. *Pulpa.* *Scopa.* *Bacilli.*

Dactyli figura oblonga mediante calyculo ſeſ- *Dactyli.*
ſili bacillis adhærent, cortice externo per maturitatem fuluo, cui ſubeſt pulpa pinguis & dulcis: huic verò ſubtenditur membrana alba in tenuia *Membrana.*
filamenta diuidua, proximè oſſiculum contegit eiuſdem, vt videtur, portio, colore cinereo, albido aut fuluo. Ipſum oſſiculum oblongum, modò *Oſſiculum.*
tenue, bruchi inſtar, modò craſſum beneque habitum, rugoſum, altera parte ſecundum longitudinem ſulco profundo exaratum, aduerſa parte, ſuſpenſa lineola notatum, in cuius medio impreſſus vmbilicus, cui intrinſecus reſpondet antrum exiguum, conceptaculum germinis albicantis & *Germen.*
mollis. Detracta vltima membrana, ſubſtantia apparet rubra vuarum acinis concolor, ſuperficialis, niſi quod ex ſulco penitùs ſe inſinuat in intimam oſſiculi ſeu nuclei ſubſtantiam albam, duram vt cornu, atque adeò verè oſſeam, marmoriſque fragmenta fractu imitatur: eiuſdem duritiam & colorem, cum duritia & colore cornuum miſtam gerens, ſapore ſubdulci, & haud inſtrenuè adſtringente, in cuius viſceribus medulla latet, *Medulla oſſis.*
quæ penè cartilaginis refert naturam.

Flores numerosi, tenuibus quibusdam villis appensi hærent, in magni racemi modum, facie crocinis similes, sed multò minores, colore albi.

Spatha. Ipsa verò vagina, Elate & Spatha priscis scriptoribus dicta, flores & fructuum rudimenta primò claudens, mox hians, diuitias reconditas ostédens, quale nos habemus, pedale quiddam est, tres vncias latum, modicè compressum, sed in medio nihilominus protuberans, vtroque extremo angustius, intus cauum, substantia corticosa, arūdinaceam diceres: hæc nouo accedente vere, [vti Marcell. ex eorum relatione qui diu in Aegypto & Syria fuerunt, testatur.] cùm noui in hac arbore fructus appetunt, tumet in summo trunco Palmę, qua parte folia simul & fructus nascuntur, velut in frugibus spicarum vagina: & in vtroque Dracunculo seminis corticosum inuolucrum, tenera primùm, mox lignosa materia, quæ vsque dum flores prodeunt cum latitudine aliqua in longum procedit: prolatis deinde floribus, & post flores racemoso Palmularum fructu arescit: relictáque in arbore sequenti anno aufertur non alitèr quàm putatione inutilia sarmenta in Vitibus nostris per ver auferuntur.

Theophr. Hanc florum & fructuùm, vt ita dicamus, vaginam Theophrast. quoque expressit, inquiens: maximè propria & peculiaris (ἰδιωτάτη) cùm respectu reliquorum seminum, tum eorum quæ ex ligno constát fructuum (ξυλώδη τῶν καρπῶν) est Palmę generatio. Non enim à vetulis, nec à nouellis [germinibus] fructificat, sed à rudimentis &c: Inter alios quippe ramos virga [ῥάβδος: oculū rectiùs diceres, nisi Græcum prohiberet] quæ fructum gerit, quemadmodum spica, (καθάπερ στάχυς) erumpit. Cuius rei causam arboris siccitatem quis dixerit, & totam adeò eius formam. (καὶ τὴν ὅλην μορφήν) Cùm enim fructus egeát munimento quopiam ad conseruationem, & cùm editi sunt, & cùm exeunt: aliarum arborum fructibus hoc præsidium in frondibus comparatur: in Palma verò

Quomodo fructus exeat. quoniam non est secundum frondem fructus, necesse fuit in ipso sinu confirmari atque consistere, vt non tener, sed validiusculus prodeat in aerem. Idcirco intus in cognato atque sibi necessario [ἐν τῷ συγγενεῖ καὶ οἰκείῳ (quasi gremio primò conceptus atque inchoatus, postea editus est, fortasè quia frugibus inspicandis in morem eius fructificatio peragi debuit. Ergo si fructificatio hæc similis est spicarum fœtificationi: quoniam hæc spicarum editio communis & multis: communem quoque cū illis multis Palmę fructus causam obtinebit. Quod si soli Palmæ id contingit, priuata causa exquirenda erit. Mirum tamen inter omnes arbores soli Palmæ id euenire: nam si quid peculiare eueniat in congenerum aliquo, id verò iure quodam admirationem meretur. Quamobrem de hoc ampliùs cogitandum.

Ceterùm Palma, vt idem Theophrast. fusè passim describit, ex earum arborum numero est, quę

Descriptio arboris ex Theophr. semine exeunt: auctu difficilis, perpetua fronde virens, & sola inter arbores nullis ramis constat, præualida alioqui ad sustinenda pondera, non enim flectitur deorsum, vt cætera ligna, sed ponderi retinendo sursum incuruatur, materie tamen est leui, tractu facili ac molli, quemad. Suber: sed

Materies. melior Subere, quia lenta: Suber enim fragile est: [θραυστόν: non rigidum, vti Gaza vertit ex sua

Gaza vet. opinione, nec ad mentem Theophrasti.] quamobrem simulachra nunc ex Palmis factitant, spreta Suberis materie, vt incommoda. Neruos non per totum corpus diffundit, neque prolixos extendit, neque eodem positura modo cunctos porrigit, sed multifario. Siccari hæc materies potest, cùm dolatur & serratur. Vim genitalem in vertice candido tanquam in capite gerit, in quo medullæ copia continetur, quod cerebrum Palmę [ἐγκέφαλος] vocatur: hinc & folia & fructus exeunt, quod cacumen si quis auferat, sterilescere videtur, nec nō penitùs interiore. Caudice seu trūco assurgit simplici [licet alicubi etiam bifidus & in plures partes diuisus assurgat vt dicetur postea] recto, firmo cortice scabro & veluti squammis obducto, ligno neruoso, vti dictum, sine tamen medullæ discrimine. Virgæ quas emittit foliis vestiūtur harundineis, sed multis ex vno pediculo lignoso & crasso aculeatóque prodeuntibus in multam longitudinem, angustis, sibi inuicem cùm adhuc nouella sunt cohærentibus, colore subalbido, læuiquis, [cultellos vocant, quos in sacris mysteriis vnà cum Olea assumunt] vtilia ad nexus, & ad leuia capitis vmbracula texenda. Eadem postea explicantur duriora effecta ac viridiora, inflexáque ad latera aliis ex medio stipite succrescentibus. Figura folii explicati, qualis hominis Palma, (hoc in Palma, humili potiùs obseruatur, de qua postea) sed longissimis digitis numerosísque quanquam differentias multas sortiatur. Quædam enim etiam explicata nunquam tamen inuicem disiunguntur, vt in modò natis aut nascentibus Palmis omnibus, & in quodam genere peculiari: quędam diuiduntur, sed aliqua tantùm parte, non ex toto, vt relinquat palmæ manùs latitudinem, præter digitos, vt in humili genere apparet: quædam ex toto disiunguntur vsque ad pediculum, vt in Palma, quæ dactylos fert, quā hoc capite descripsimus & depinximus. Hæc in arborem prægrandem assurgit: cui folia ad longitudinem quatuor cubitorum, & cum sua virga incuruata veluti in orbem sparguntur, (cuiusmodi ramum pictura exhibet) quod Palmæ ramos vocant. His præcisis vestigia in caudice frequenti relinquuntur ad scandendum opportunissima: (vt pulchrè obseruari potest in eleganti & procera illa quæ in domo cuiusdam Patricii Monspelii visitur) alioqui si derelinquantur, impenetrabili vallo scandentibus aditum intercludunt, [vt in iuniore illa, quæ in horto Cl. D. D. Hülcheri professoris Regii & Cancell. Med. Vniuersitatis Monspel. conspicitur, animaduerti potest, & quibusdam etiam aliis locis Narbonnæ.] Fructus racematim velut ex Milii iubis dependent, prodeuntibus non ex medio cerebro, vnde nouella exeūt foliorum germina, sed à latere. Vestitur initiò racemus tunica conuoluta, similitudinem gerens ensis cuiusdem lati, sua vagina inclusi, (antea ex eodem Theophrast. diximus σπάθην, spatham appellari.) ventre quodam medio elatiore, propè cubitali longitudine stans inter folia. Qua adaperta: & hiante, iuba illa, quæ intus latitabat, in conspectum se dat: ac in mare quidem flores tantùm sine fructu, candidos puluisculo quodam refertos: in fœmina autem fructus sine flore. Nam Palmarū [illegible] ἀλλ' εὐθὺς περιαίρειν τὸν καρπόν, conceptis verbis testatur idem Theophrast.

Tradit prætereà puluerem illum Maris fœminæ aspersum, eam fœcundiorem reddere; neque fructificare ipsas Fœminas, nisi ipsis Mas adfuerit, hoc est, iuxta ipsas consitus sit.

Alpinus ait, Palmæ caudicem in rectum se attollere, viginti passuum & ampliùs altitudide.

Caudicis postremam partem, humi proximam, pondusque totius arboris sustinentem, multò graciliorem debilioremque reliquo caudice esse. [Quod si ita est, aliter ab eo depingitur arbor, aliter describitur. Nam trunci inferiorem partem crassiorem ostendit eius icon. Meliùs illud exprimitur in vltima Matth. editione.] Hinc plures Aegyptiorum hoc miraculo ducti, dixere, Palmas non terra radicibus attracta, sed aëre ex sublimiori arboris parte ali, ac viuere, quod hac etiam coniectura sibiipsis persuadent: quia si Palmæ sublimior pars, [quam cor ipsi vocant,] excidatur, vniuersam plantam illicò arescere obseruarunt: quod non accidit inferiori radicum concisa parte. *Hæc ille.* Supernâ parte præcisa, arborem emori, etiam Veteres obseruarunt, vti traditur. At concisa radice, nec Aegyptii, neque Alpinus nobis persuadebunt, superuiuere arborem.

Cæterùm Theoph. authore, lib. 2. c. 8. Palmarum multa sunt genera: Primarium autem & quasi maximum discrimen est, quòd aliæ frugiferæ sint, aliæ steriles. Rursus fructiferarum, aliæ Mares, aliæ fœminæ. Ac ea quidem inter has differentia est, quam iam modò diximus. Mas enim primùm florem in Spatha [ἀπὸ τῆς σπάθης Plin. modò Palmitem vertit, modò Spatham.] profert. Fœmina fructum ilicò longum. [ἡ δὲ θήλεια καρπὸν ἀθύμακρον habent vulgata: nos cum Scal. legimus εὐθὺς μακρόν: quia mas πρῶτον ἄνθος φέρει: vt mas primùm floreat: fœmina ilicò edat fructum sine flore. Ipsorum etiam fructuum differentiæ plures

Sed de hoc loco difficultas non leuis oritur in contextu, qui sic habet. οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι: id est, quidam nucleo carent, quidam nucleum ferunt mollem. Gaza interposuit apertiores diuisiones, ac ita legit: οἱ μὲν γὰρ ἀπύρηνοι, οἱ δὲ πυρῆνα ἔχοντες, καὶ τινὲς σκληροπύρηνοι, οἱ δὲ μαλακοπύρηνοι, quam lectionem nec Scal. improbat, & secutus est Dalech. vt sensus sit: alii enim nucleo carent, alii nucleum habent: quidam durum, alii mollem. Plin. verò ita legisse videtur: οἱ μὲν γὰρ βραχυπύρηνοι, οἱ δὲ μακροπύρηνοι &c. vt ex infrà eius adductis verbis liquet. Præterea à se inuicem fructus differunt: colore quippe alii candidi, alii nigri, alii lutei: denique non pauciores, quàm in Ficis traduntur esse colores, neque pauciora genera. Differunt etiam magnitudine & figura. Quidam enim rotundi sunt, sicut Mala, & eius magnitudinis vt quatuor tantùm vnica spica comprehendant, succulenti & odorati: [ita enim legimus cum Scaligero. εὔχυλοι, καὶ εὐώδεις, pro ἑπτὰ δὲ καὶ ἀπόδεις, vt in vulgatis legitur, nullo sensu: ideoq; Gaza & Dalec. ea transiliit.] Sunt alii parui Cicerum magnitudine: [ἡλίκοις ἐρεβίνθοις.] Sed & succis à se inuicem discrepant, sed optimum tam inter candidos quàm nigros genus esse tradunt, quod βασιλικὸν seu Regium nuncupant: sed rarum id esse. Ferè enim in solo horto Batti [Βάττου: alii Βάτου: Gaz. Βατόνου: Plin. Βαγώα: alii Βήλου. Sed parùm refert, cùm nomen sit proprium, nec rei multùm addat aut demat,] apud Babylonem inueniri. Est & aliud genus in Cypro peculiare, cuius fructus non maturescit, sed crudus nihilominus valdè suauis dulcisque est, peculiaremque dulcedinem habet. Palmæ quædam non fructu modò, sed & arbore ipsa, tam proceritate quàm secundum alias formas distant. Sunt enim quædam minimè proceræ & effusæ, sed humiles & adstrictis ramis, interim aliis etiam fœcundiores, & in trimatu statim feraces, quales plurimæ sunt in Cypro. In Syria & Aegypto Palmæ proueniunt hominis altitudine, quæ quadrimæ & quinquennes fructum edunt. Aliud genus in Cypro nascitur folio cæteris ampliore &c. [de quo nos cap. de Musa. lib. 1. hist. nostræ.] *Musa.* Est autem Palma, in genere dicendo, simplici caudice & vnistirps: [μονοστελεχὲς καὶ μονοφυές.] *Vnistirps.* quædam tamen etiam bifidæ [διφυεῖς] *Bifidæ.* exeunt, vt in Aegypto, stantque ita bifurcatæ, & ab ea caudicis parte qua diuiduntur, statura quinque cubitali iuxta se inuicem assurgunt. Traduñt verò plures Cretensium bifidas esse, quasdam & trifidas. *Trifidæ.* In Lapæa verò genus quoddam quinceps [πεντακέφαλον: vulgata habent πεντεκέφαλον, *Theoph locus corr.* Gaza quino cerebro vertit,] nasci ferunt. Verisimile itaque in fertilioribus locis eiusmodi plures species ac differentias nasci. Aliud genus est, quod aiunt plurimùm gigni in Aethiopia, Cycas [κύκας. *Aethiopica Cycas dicta Palma.* Cyce Gaza.] vocant, fruticosum, nec vno assurgens caudice, sed multiplici, & interdum quasi ex multis composito: virgas fundere non longas, sed cubitales tantùm, leui tamen coma cacumini annexa: folio lato, & quasi ex duobus minutis coalito, forma & aspectu pulchro: fructu quoque figura, magnitudine, atque sapore diuerso, quippe cæteris rotundiori, maiori, gustu suauiori, sed minùs dulci. Triennio hoc genus fructum maturat, vt fructum veterem habeat, nouo subnascente. Panes quoque ex his conficiunt. *Panes ex Palmis.* Quæ verò ex Palmis Chamærriphes appellantur, aliud genus est, quasi æquiuocè dictum, de quo cap. seq. *Chamærriphes. Hactenus de differentiis Palmarum à Theoph. prop sitis.*

Strabo Georg. lib. 17. pauca quædam genera refert, his verbis. *Palmæ genera Straboni.* Cùm in tota Aegypto Palma sterilis sit, vel fructum afferat non esculentum, tamen in locis Alexandriæ proximis Thebaica Palma optima est: *Thebaica palma.* quare admiratione dignum est, quomodo qui eandem plagam habitant, quam Iudæi & finitimi qui circa Deltam sunt & Alexandriam, tantum ab illa differant, quæ vltra aliam Palmam etiam Caryotam gignit, non multò meliorem quàm Babylonia. *Caryota Babylonia. Palma Caryota.* In Thebaide, & in Iudæa duplex est Palma, Caryota scilicet atque reliqua. Ac Thebaica quidem quanquam durior sit, gustatu tamen suauior. Est etiam insula quædam quæ Palmam optimam fert, & prouentum maximum Principibus pendit. Extremi quoque Aethiopes Poma alia non habent præter Palmulas, *Palmulæ.* atque eas perpaucas in hortis regiis. Notandum verò quod Strabo dicit, Palmam in tota Aegypto sterilem esse. Aliter tradit Theoph. Aegyptias *Strabo reprehensus.* Palmas quadrimas aut magna ex parte quinquennes fructificare: & mox subiicit Aegyptię fructus recentes omnes consumi. Sed quid Plinius? nimirum vt mox dicetur, frugiferam is nusquam esse ait, nisi in regione feruida. At quotus quisque est, qui Aegyptum non inter feruidarum primas recenseat?

Palmarum plantam Cephalonem vocari Palladius author est. *Cephalo Palladio.*

Sed inprimis Plinius etiam consulendus, qui de Palmarum natura ac differentiis quàm diligentissimè tradidisse videtur, in hunc modum lib. 13. c. 4. *Palmarum differentiæ à loco. Plin.* Iudæa inclyta est vel magis Palmis: quarum natura nunc dicetur. Sunt quidem & in Europa, vulgoque Italia, sed steriles. *Steriles.* Ferunt in maritimis Hispaniæ fructum, verùm immitem: dulcem in Africa, sed statim euanescentem. Contrà in Oriente ex his vina, gentiumque aliquibus panis: *Vinum & panis è Palmis.* plurimis verò etiam quadrupedum cibus. Quamobrem iure dicentur externæ. Nulla est in Italia sponte genita, nec in alia parte terrarum, nisi in calida: *Locus.* frugifera verò nusquam, nisi in feruida. Genera earum plura: & prima fruticem non ex- *Fruticosæ.*

cedentia: sterilem hunc, alibi & ipsum fertilem, breuique ramorum orbe foliosum. Tectorii vicem hic parietibus plerisque in locis præstat contra aspergines. *Procera.* Procerioribus sylua arbore ex ipsa, foliorum aculeo fruticante circa totas pectinatim, quas syluestres intelligi necesse est. Incerta tamen libidine etiam mitioribus se miscent. Reliquæ teretes atque proceræ, densis gradatísque *Corticosa.* corticum pollicibus, vt orbibus, faciles se ad scandendum Orientis populis præbent, vtilem sibi arboríque induuiis [arborémque indultis. CH.] circulum mira pernicitate tum homine *Coma.* subeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum est, non inter folia, vt in cæteris, sed suis [suos al.] inter ramos palmitibus racemosum, vtraque natura vuæ atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in sese bifidatis, bellas primùm demonstrauere gemmas: [leg. bullas cùm primùm demonstrauere gemmeas Dal. Alii, nouellas demonstrauere gemmas: quæ lectio ex Theophrast. pro *Vsus.* batur.] nunc ad funes vitilúmque nexus & capitum leuia vmbracula finduntur. Arboribus, imò potiùs omnibus quæ terra gignit, herbísque etiam, vtrumque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt, Quod in plenum satis sit dixisse hoc in loco. Nullis tamen arboribus manifestiùs. Mas in *Mas* *Fœmina.* Palmite floret, fœmina citra florem germinat tantùm spinæ (spicæ: vet.) modo. Vtrísque autem prima nascitur pomi Caro: postea lignum intus, hoc est, semen eius. [Nota Plinio tam marem, *Plinio tam mas quàm fœmina frugifera, contra Theophrastum.* quàm fœminam frugiferam, contra Theophrastum. Vocat autem lignum, quod alibi Græcos imitatus osseum dixit.] Argumentum, quòd paruæ sine hoc reperiuntur in eodem Palmite. Est autem oblongum, non, vt Oliuis, orbiculatum. Præterea cæsum, à dorso puluinata fissura, & in aluo media plerísque vmbilicatum, vnde primùm spargitur radix. Multis candidísque lignum hoc à carnibus discernitur tunicis, aliis corpori adhærentibus: laxéque distans, tantùm cacumini filo *Tunica.* adhæret. Caro maturescit anno. Quibusdam tamen in locis, vt in Cypro, quanquam ad maturitatem non perueniat, grato sapore dulcis est: & folium ibi latius, fructúsque reliquis rotundior: [fortè iniucundior] nec vt deuoretur corpus, verùm *Plinius reprehenditur.* vt expuatur, succo modò expresso. (Hæc à Theophrast. de duobus generibus dicta, malè in vnum *Languidè dulces.* confunduntur.) Et in Arabia languidè dulces traduntur esse Palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas *Dabula.* Arabas præfert omnibus saporibus, quam vocant Dabulan. [Dablan M. & CH.] Cæterùm non sine maribus gignere fœminas sponte edito nemore confirmant: circáque singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. [Idem prolixiùs Florentinus in Georgicis] Illum erectis hispidum, afflatu visúque ipso, & puluere etiam reliquas maritare. [illis maritari. D.] Huius arbore excisa vidua pòst sterilescere fœminas. Adeóque est veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim verò tantùm puluere insperso fœminis. Idem & Theophrast. scribit, & modum specialiùs docet, quem infrà trademus in Cultura eius.

Fœminam non fructificare sine mare. Porrò quod Plin. ait, non sine maribus gignere fœminas, id præter Theophrast. etiam alii testantur. Guiland. in Aegypto & Orient. obseruauit. Item Pontanus, vt dicetur postea.

Pergit Plinius. Quædam in Syria & Aegypto in binas diuidunt se truncos: in Creta & in ternos: quædam & in quinos. In Cypro verò, Syria, Aegypto, quadrimæ aliæ, aliæ quinquennes, altitudine hominis, nullo intus Pomi ligno, quamdiu sunt nouellæ, ob id spadonum accepto nomine. Genera eorum multa. Sterilibus ad materias, operúmque lautiora vtitur Assyria, & tota Persis. Sunt & cæduæ Palmarum quoque syluæ, germinantes rursus ac radice succisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quòd cerebrum appellant, exemptáque viuunt, quod non aliæ. Vocantur autem Chameropes. Fructiferarum aliis breuius lignum in pomo, aliis longius: his mollius, illis durius: quibusdam osseum lunatúmque, [lunatúmque CH.] dente contrà fascinantes religione potitum. Aliud pluribus vestitum paucioribúsq; tunicis, aliud crassioribus tenuioribúsue. Ita fiunt vndequinquaginta genera, si quis omnium persequi velit nomina, etiam barbara, vinorúmque ex iis differentias. Clarissimæ omnium, quas Regias appellauere ab honore, quoniam regibus tantùm Persidis seruabatur, Babylone natæ vno in horto *Bagou.* Ita enim vocant spadones: qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquam nisi dominantis in aula fuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximámq; Margarides. (Magarilides alii.) Ex breues, candidæ, rotundæ acinis, quàm balanis similiores. Quare & nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor in Chora esse traditur, vna & Syagrorum. Mirúmque de ea accepimus, cùm phœnice aue, quæ putatur ex huius Palmæ argumento nomen accepisse, emori ac renasci ex seipsa: erátque cùm hæc proderem fertilis. Ipsum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibus distans sapore ferino, quem fermè in apris nouimus: euidentissiméque inde causa nominis. Quarta autoritas Sandalidum, à similitudine appellatarum. Iam in Aethiopiæ fine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis quàm suauitate mirabiles. Ab his Caryotæ maximè celebrantur, & cibo quidem, sed & succo vberrimæ. Ex quibus præcipua vina Orienti, (E Chydęis maturis fieri scribit idem Plin. alibi vt & Dioscor.) iniqua capiti, vnde Pomo nomen (nempe ἀπὸ τοῦ κάρου.) Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudęa, nec in tota, sed Hierichunte maximè. Quanquam laudatæ & Archelaide, & Phaselide atque Liuiade, gentis eiusdem conuallibus. Dos his præcipua succo pingui lactentibus, quodámque vini sapore, ut in melle predulci. Sicciores in hoc genere Nicolai, sed amplitudinis præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minùs speciosæ, sed sapore Caryotarum sorores dictæ, proximam suauitatem habent, non tamen eandem. Tertium ex his genus Pateton, [Patete CH. alibi ait fieri & è Palmis, quo Parthi & Indi vtuntur, & Oriens totus, maturarum quas vocant Chydæas modio in aquæ congiis tribus macerato expressóque] nimio liquore abundat: rumpítque se pomi ipsius, etiam in sua matre, ebrietas, calcatis similis. Suum genus è ficciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatis interim. Nam quos ex his honori Deorum dicamus, Chydęos (viles, exigui pretii D.) appellauit Iudæa, *Gens contumelia Numinum insignis.* In totum arentes Thebaides [sic dictæ à Thebis Aegypti. Papinio in sylu s Thebaicæ. *Charta, Thebaicaue, Caricaue.* Rhod.] atque Arabicæ, macróque corpore exiles, & assiduo vapore torrentes, crustam uerius, quàm cutem obducunt. In ipsa quidem Aethiopia friatur, [tanta est siccitas] & farinæ modo spissatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, sed maiore, quàm Mali, amplitudine, triennio maturescunt

tureſcunt: ſemperque frutici pomum eſt, ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus extemplò in cados conditur, cum ſui ardoris anima: ni ita fiat celeriter expirat: [ita fit vt celeriter expiret CH.] marceſcitque non retoſtus furnis. Ex reliquo genere Plebeiæ videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciæque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Eorum quoque plura genera. Differunt figura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores, ac rubentes. Nec pauciores Fici [quàm Fico Theoph.] traduntur colores. Maximè tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine. Quidam ſunt non ampliores Faba [Cicere Theoph.] Seruantur hi demùm, qui naſcuntur in ſalſis atque ſabuloſis, vt in Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſiriæ. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur. Vitiati aut vetuſti pomi ſignum eſt, decidiſſe candidam verrucam quæ racemo adhæſerit. Eſt & Palma in Aegypto, quę vocatur Adipſos, viridis, odore Mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem paulò antè quàm incipiat matureſcere. Quod relinquitur [Quod ſi relinquatur. M. & CH.] Phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcenteſque inebriat. Cæterùm Palmula Aegyptia quæ Plinio hoc loco ἄδιψος dicta, medio ſuæ maturitatis tempore πῶμα, quaſi potus ſeu potio vocatur Dioſcoridi. Ἄδιψος dicta, quoniam humore multo plena non aliter ſitim minuit, quàm ſi bibatur aqua, nec caput tentat, ac maturitate percocta, à puniceo, ſiue Phœniceo colore Phœnicobalanus dicitur: ac ſic caput grauat, vt, quod ait Solinus, ſenſus intercipiatur, greſſus præpediatur, lingua retardetur, obſeſſiſq; mentis & corporis officiis, imitetur vitium ebrietatis.

Quod verò Plin. de Palma adipſo tradit, id Dioſcor. de Palmulis refert, verùm non ait, os ſiue lignum intus nullum eſſe. At Theoph. quoque ſpeciem agnoſcit, quæ nullum intus habeat os, ἀπύρηνος dicta eidem & Aetio, qui id fieri ſcribit & natura & arte, ſed quænam ea ſit ars, non explicat.

Plin. quoque alibi ait Palmam quæ fert Myrobalanum, probatiſſimam in Aegypto, oſſa non habere reliquarum modo in balanis, quod Dalec. ita exponit. Colligi virides & immaturas balanos, pomo carne ſua tantùm obtecto, nondum genito intus nucleo: ex lib. 12. cap. 22. vt ipſemet citat. Aſt ſanè Plinii verba aliter ſonant. Ait enim, nullo intus ligno, & colligi paulò antè quàm incipiant matureſcere: quanquam lib. 13. cap. 4. dicat Palmæ mari & fœminæ naſci Pomi carnem: poſtea lignum intus, hoc eſt, ſemen eius: Ex quibus tamen verbis nunquam extorquebit Dalec. quod intendit. Reprehendit verò Plinium, eum malè lignum vocare inquiens, cùm ſit oſſiculum, quaſi ipſe velit docere Plinium, puriſſimum Scriptorem, Latinè loqui. Certum quidem à Græcis, vt Theophraſt. & aliis os vocari, vt & ſuprà monuimus: quanquam ſi rem ipſam inſpiciamus, æquè ad ligneam naturam, & fortè etiam magis, quàm ad oſſeam accedere videbuntur.

Porrò ipſe quoque Plin. apertis verbis lib. 15. c. 28. ſcribit, cuidam Palmarum generi nec intus, nec extra eſſe lignum. Item carne Palmas placere, cruſta Thebaicas, ſucco Caryotas.

Dioſc. author eſt Palmam in Aegypto gigni. Ex ea verò fructum in medio Autumni vigore colligi, Arabicæ Myrobalano ſimilem, quæ Poma [πῶμα] dicatur, colore viridi, Mali cotonei odorem referentẽ. Quod ſi dimittatur, vt matureſcat Phœnicobalanum fieri. Idem & καρυωτίδων meminit, & θηβαϊκῶν, & nucleos Aegyptiarum, atque ex humilibus Palmis [ἐκ τῶν χαμαιζήλων φοινίκων] cæteris in vſu medico præfert. Item, φοῖνιξ, inquit, id eſt Palma, quam nonnulli ἐλάτην aut σπάθην [Elaten aut ſpatham] appellant, inuolucrum eſt Palmarum [φοινίκων] adhuc florentium. Optima habetur odorata, adſtringens, ponderoſa, præcluſa, interna parte pinguis. Sed & fructus qui ſub ea continetur Elate appellatur, à nonnullis Boraſſus, [βόρασσος] Et medulla caudicis, ἐγκάρδιον τοῦ πρέμνου vocatur. Idem & alibi Palmæ Chydnęæ ſiue Suſaneæ meminit. Diligentibus verò conſiderandum relinquimus, an Palmæ Spatha ſit odorata, vt ait Dioſc.

Phœnicobalanus. Caryotides. Thebaicæ. Aegyptia. Palma humilis. Nuclei delectus. Palma Elate. Spatha delectus. Elate fructus. Palma Chydnæa ſiue Suſanea.

Palmulas porrò Thebaicas, ſunt qui putarint Officinarum eſſe Tamarindos, quos ab acido ſapore nonnulli ὀξυφοίνικας vocant, verùm omninò differunt à Palmis & Dactylis, Thebaicæ autem cuera genuinis Palmarum generibus accenſenſæ videntur: nam, vel Strabone teſte, omnium cenſentur optimæ ac ſuauiſſimæ, & inter eas maximè quæ Caryotæ dicuntur, vti priùs dictum, cui etiam conſentit Plin.

Præterea Palmæ fructus Pomis accenſentur, quod de Tamarindis nemo naturæ ſtirpium gnarus facilè dixerit, cuius fructus potiùs inter ſiliquas referendus. Doctiſſimus Saracenus in notis ſuis ad Dioſc. pro πῶμα, πόμα legendum ſuſpicatur, ſeruata Analogia, ἀπὸ τοῦ πέπομαι: quamuis etiam πῶμα pro poculo aut potione interdum, ſed rariùs vſurpetur. Quòd ſi πῶμα, quaſi Pomum Latinorum, dictum quis velit qualemcumque φοινίκια ſeu Palmæ fructum, quòd, vti dictum, ſit de cenſu Pomorum generaliter dictorum poſiit.

Tamarindos non eſſe de palmarum cenſu. Diol. illuſt. πῶμα vnde.

Cæterùm περικάλλυμα iſtud, quod ἐλάτην ſeu σπάθην appellat Dioſc. nominat Paulus κατὰ περίφρασιν, ἀνέχουσα τοῦ καρποῦ ἐκφυομένου, hoc eſt, operimentum fructum enaſcentem ambiens. Galenus verò τὸ οἷον ἀμφίεσμα φοίνικος, quo loco ἀφέψημα deprauatè legitur. Archigenes apud Gal. 2. κατὰ τόπους, eandem σεβένιον appellat, quam quidem vocem obſcuriùs exponit Heſychius, τὸ ἐπ᾽ ἄκρῳ τῷ φοίνικι φλοιῶδες φυόμενον, quod in ſumma Palma corticoſum enaſcitur.

Pericallima. Elate Spatha. Amphieſma. Galeni locus corr. Sebonion.

Apud Dioſc. ἐλάτης nomine, non tantùm eiuſmodi tegumentum, Palmæ corticem Plin. & Columellæ dictum, ſignificari, ſed fructum quoque ipſum eo cortice incluſum, ex ipſiſmet Dioſc. verbis liquet.

Elate homonymum. Palmæ cortex. Palmæ fructus.

Alia ab his diuerſa ſignificatione ἐλάτης vocem vſurpauit Gal. loco citato, dum τὸ ἁπαλὸν ἐκβλάστημα τοῦ φοίνικος, Palmæ tenellum germen eſſe voluit. Cum eo ſenſit idem Heſychius, ἐλάτην, explicans, φοίνικος τὴν πρώτην ἔκφυσιν. Placuit hæc obiter ex Cornar. & aliorum Obſeruat. annotare, vt intelligant ſtudioſi ἐλάτην Galeni à Dioſc. Elate diuerſam eſſe.

Palmæ germen. Differt Elate Gal. ab Elate Dioſ.

Et quoniam in vocum explicationem incidimus, placet & hæc adiicere. Palma vitalem vim non in radicibus defoſſam, vt cæteræ ſtirpes habet, ſed in ſummo trunci vertice, [vt ex præcedentibus liquet] quaſi cor, ſitam in ramorum medio, à quibus circumquaque ſtipatur ceu princeps à ſuis ſatellitibus. Eam partem ἐγκάρδιον πρέμνου vocat Dioſc. caudicis quaſi corculum ſeu medullam, quam συνωνύμως, Theophr. καρδίαν, μήτραν, ſeu μυελὸν appellare conſueuit. Idem ſpeciatim etiam lib. 2. hiſt. c. 8. Strabo lib. 15. Plutarch. in lib. de tu. ſan. Philoſtratus lib. 2. de vita Apollonii ἐγκε-

Cor.

Cephalon. ... : vulgus, Cephalonem: qua dictione etiam Palladius vtitur sed toto opere tantùm semel. Plin. idem & medullam & cerebrum dixit, quod Dioscor. ἐγκέφαλον. Sanè hic etiam idē quod reliqui Græci scilicet, & Latini sensisse censendus est, quatenus cerebrum à Veterum plerisque ἔγκαο & ἔγκαρος quoque dicitur, quemadmodum ex Lycophrone & Plutarchi Symposiacis annotauit Eustachius in noua Iliadis rhapsodia.

Falluntur tamen, inquit Saracenus, qui in Palma ἐγκέφαλον τῆς φοίνικος cum ἐγκεφάλῳ idem esse censent: quamuis ipse ἐγκεφάλῳ suum etiam ἐγκέφαλον esse non negauerim. Gal. siquidem 2. de alim. fac. φοίνικος ἐγκέφαλον vulgò appellari ait, τὴν κορυφὴν τοῦ φοίνικος, Palmæ videlicet turionem seu summitatem, quam etiam citra famem à nonnullis esitari ibidem commemorat. Idem 4. simpl. ἐγκέφαλον interpretatur ... τοῦ φοίνικος, summam partem Palmę. Lib. verò de atten. vict. rat. tenerum germen, quod è summa ipsa planta producitur. Si Plin. humilium Palmarum [quas ipse Chamærops, Theophrast. χαμαιρίπεις Dioscor. χαμαιζήλους vocat] dulcem ait esse medullam in cacumine, quod cerebrum appellant. Xenoph. l. 2. ... τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος ... οἱ στρατιῶται &c. Nicand. in Georg. Apud Athen. lib. ... ἐγκέφαλον ... : quæ specialiùs traduntur in viribus. In lib. de stirpibus falsò Aristoteli tributis scribitur Eunuchos appellari quoddam genus Palmulæ, quod alii Enorchos vocent, quasi testiculares aut spadonias. Sic autem ait: ... οἱ δὲ ἀπυρήνους, vt citat Athen. apud quem ita redditur à Dal. φοίνικων, Palmarum nonnullas tanquam testibus carentes, ἀνόρχους, vocant quidam, εὐνούχους castratas, alii ἀπυρήνους nucleorum expertes: annotátque Aristotelem his verbis intelligere Palmulam Adipson Plin. & τὸ ἄδιψον Diosc. cui lignum ideò nullum intus esse putat Dalechamp. quia viridis & immaturus decerpatur, priusquàm genitus sit nucleus. Palmulis enim (addit) prima nascitur Pomi caro, postea lignum intus, hoc est, semen eius. Argumentum quòd paruæ sine hoc reperiantur in eodem Palmite. Sed hanc Dalechamp. opinionem iam antea reiecimus, diximusque distinctam peculiaremque esse speciem τῶν ἀπυρήνων.

Etsi verò vox ἀνόρχους, quam idem pro ἐνόρχων [sic enim legendum apud Athen. non ἐνόρχων, vt in vulgatis corruptè habetur] reponit, apprimè competat rei, eam tamen apud nullum probatum autorem hactenus legimus, nec Budæus, Tusanus, & Constantinus in probatissimo suo Lexico de ea quicquam tradunt. At ἐνόρχης præter Athen. etiam, Aristoph. meminit sed contraria significatione, nempe pro mare, seu testiculato: ἐνόρχης verò Cyrillus pro eo quod vnicum testiculum habet.

Pergit Athenæus. Hellanicus, in suo ad Ammonem ascensu, si germanum & verum id opus illius est, ac Phormus Comicus in Atalantis, φοίνικας Palmæ fructum vocarunt. De Palmulis quas Nicolaos vocant, & quæ aduehuntur à Syria, hoc tantùm vobis possum dicere, ab Augusto imperatore hoc nomen inditum fuisse, qui admodum cibo eo delectaretur, quòd Nicolaus Damascenus eius amicus Palmulas sæpiùs illas ad ipsum mitteret. Fuit quidem is Nicolaus Peripateticus, & historiam luculentam condidit. *Hac ille.* Plutarchus quoque scripsit Augustum à Nicolao Philosopho maximas pulcherrimásque Phœnicobalanos siue palmulas, Nicolaos, appellasse. Earundē quoque Paulus lib. 7. meminit in epithemate vel cataplasmate ex vinaceis, vbi φοίνικας νικολάους δέκα coniicere iubet: Harum palmularum autem ex Plinio meminimus, apud quem diuersa lectio cōsideranda: Hermolaus enim scribit Nicolai siccio-res, amplitudinis vastæ, & quæ cubitorum quaternorum longitudinem compleant: meliùs tamen nobis placet, lectio vulgata, quàm suprà posuimus. Vastæ sanè essent amplitudinis fructus, si ita legeretur, vt legit Hermolaus, quinimò, magnitudo etiā non parua est, secundum lectionem vulgatam Plinii, quam meo iudicio non tenuissent Plutarchus, & Athenæus. Paulus etiam tot non præscriberet in suo epithemate, nos verò suspicamur apud Plinium legendum amplitudinis præcipuæ quaternorum digitorum longitudinem efficiunt. Non sunt etiam Nuces Indicæ, vt videtur Cæsalpino ex Xenophonte. Meminit prę-terea Athenæus magnitudine & pulchritudine admirabilium, Electro similium: de quibus infra inter vires. Melanippides Milesius in Danaidibus, vt legimus apud eundem Athenæum, ἀδόδεις φοίνικας celebrat, Phœnicemque vocat non Palmam arborem, sed fructum illius, quem inter Syriæ insignes opes recenset.

Pausaniæ in Arcadicis, seu lib. 8. Antiquissima Palma *Deli* dicta. *Machla*, vt legimus apud Serap. Arabibus Palmam denotat: *Cysiliones* sunt summitates: cortex cacuminis est *Lasri* & *Kasri*: fructus immaturus est *Balach* Dioscoridis. Palmæ fructus similis est grano, [Myrobalano Dioscor.] quod ex Arabia adfertur. Cùm est viridis dicitur Betonia [Poma Diosc.] & est Balach. Quum fit *bassa* [maturescit] nominatur Panchotoma, i. phœnicobalanº Diosc.] & *Bassar* (recentes Diosc.) magis astringit, quàm *Chesb.* (sicci) &c. *Cedumacthimas* est nucleus seu os Dactyli &c. (nuclei ex Aegypto ex humilibus Palmis. Dioscor.) Idem & Caryotidum appellatarum, & Thebaicarum meminit. Eidem mox cortex *Casri* dicitur. Autore Ahamet apud eundem, *Cysilio* est Palmæ internum cor album. Item alibi: *Rorab*, id est, Dactyli. Aben Mesuaio teste, meliores sunt *Rorab* Zuccharini, & *Haharad* & *Hayron*.

Abohanifa autore *Hayron* est species Dactylorum, colore citrino & rubeo. Yhaya verò dicit, *Hayron* esse meliorem speciem *Rorab*. Sequuntur glauci, qui non sunt nigri. Rasi, *Rorab. Hac Serapio.* In nostro Rasi siue Reza lib. 3. cap. 20. distinguuntur Dactyli à *Rotab* (ita enim scribitur, non *Rorab*) dum ait: *Rotab* minùs calidi sunt quàm Dactyli.

Luminare maius: Dactyli inquit, iuxta Matth. Syluaticum. Sed secundū Simeonem Ianuensem & Serapionem dicuntur *Rotab*. Sed Rasis in 3. Almāsoris, cap. de virtutibus fructuum dicit Rotab minùs calidos Dactylis. Ergo Rotab non sunt Dactyli. Cheiron sunt denominati à loco, vel Hayron, vt asserit Matthiol. Syluaticus. Verùm vt hoc obiter dicamus, non videtur adeò simpliciter concludere ratiocinatio Luminaris maioris. Potest enim *Rotab* species quędam esse Dactylorum, nudè & simpliciter dictorum, de quo tamen nihil certi asserere possumus. Perquirant peritiores.

Aduersaria volunt in Mesue legendum esse Dactyli *Keyron*, à Chayro oppido, vt habet vetus codex. Ideò Sylvium malè legisse *Cyrron*, quod fuluum vertit.

Sed emersi tandem ex Barbaris istis voculis, Recentiorum Herbariorum quorundam de Palma

Margin notes (left): Cephalon. — Palmæ cerebrum — Cerebrum. — Eunuchi. — Dal. not. — Nicolai Palmulæ.
Margin notes (right, cut off): Phœni... — Plini... palm. Nicol. Herm... — Cæs... — Palm... — Mac... Sera... Cysi... Lasi... Kasi... Bala... Beto... Panc... Sedu... — Casr... — Rora... Hab. Hay... — Rotab — Cheiro... Hayro...

na placita deinceps inaudiamus, inter quos ferè primus Hermol. paucos Palmæ ramos tribuit [loquitur autem de Palma vulgatissima, quæ dactylos fert, quamque depictam dedimus] impropriè nimirum virgas ramos appellans, quæ tamen plurimæ sunt. Aut si alicubi in ramos brachiatam vidit, cur locum non declarat? Bifidas, trifidas, immò etiam quincipedes supra diximus ex Theoph. Medullam omnem Palmæ denegat idem Herm. à qua Myrobalanum cognominatam toto genere distinctam ait. Palmulas è mari *Plenes*, è fœmina *Balanos* appellari, ex Iulio Polluce tradit, qui sumpsit ab Herodoto. Phœnix non modò Palmam, sed & herbam denotat, de qua inter herbas. Item musicum instrumentum, ab inuentore ita dictum, siue vt aliis placet, quia primùm ex Deliana palma, cubiti eius facti fuerunt. Ipsos Palmarum cum fructu termites, *Baia* & *Spadices* Græci præsertim Dorici appellant, à quo & color equino generi spadix aut spadiceus & phœniceus, hoc est, Palmeus: vnde vulgò quoque *baius*: alioqui phœniceus propriè is est, qui vermiculus & puniceus vocatur ab Eusebio siue Hieronymo in Chronicis, nomen habens à Phœnice illo qui literas inuenerit. Caryotidum siue Caryotarum Hermol. tria genera tradit: Nicolai
 sicciores, amplitudinis vastæ, vt quæ cubitorum quaternûm longitudinem compleant: de quibus paulò antè ex Athenæo. Alterum genus minùs speciosæ, sed sapore Caryotarum proximo sorores, vnde nomen. Tertium genus nimio liquore madidum, rumpente se pomo in parente ipsa quoque calcato simile: ob id Pateton appellatum. *Chamæzelon* idem apud Diosc. Pumilam interpretatur, & à *Chamærriphe* Theophr. appellata, hoc est, abiecta & repente humi Palma, distinguit.

Porrò quod in Ægypto natas Palmulas Arabicis Myrobalanis comparauit Dioscorid. figura aut quantitate similitudinem hanc intelligendam censet Marcellus: nam [inquit] quod ad odorem & vsum pertinet, nulla erat similitudo: odoratus enim Arabicus Myrobalanus, & vnguentis quondam tantùm natus, vt cuncta alia quæ in felici & odorum feraci Arabia nascebantur, & vt videre licet, adhuc nascuntur: Aegyptiæ verò, omnesque aliæ Palmulæ in cibis & in Medicina quotidianum habent vsum, inclinat animus tamen, facileque persuadeor congeneres plantas & fructus esse, diuersisque regionibus natos, diuersa bonitate diuersos habuisse vsus: & quoniam in Arabia natæ ob odoris bonitatem ad vnguenta exprimerentur Myrobalani facto ex vnguento & glande nomine appellatas fuisse: cæteras verò omnes ex aliis notis laudes & nomina inuenisse. Indicatque id Plin. qui in lib. xii. antequam ab odoratis in Arabia discederet, post Casiam, Cinnamomum aliaque multa, de Myrobalano egit, statimque illi coniunxit, quòd ad Aegyptias palmulas & Phœnicobalanos pertineret: quasi natalium non generis inter Myrobalanos & Aegyptias palmulas discrimen sit.

Cordus Hermolaum reprehendit & magni erroris insimulat, quòd Nicolaos palmulas scribit quaternûm cubitorum habere longitudinem, cùm Plinius dicat, earum quaternas cubiti longitudinem habere. Auxit itaque Barbarus decies & sexies earum mensuram. Cordus ipse multa ponere videtur in sua Palmæ descriptione, quæ pertinent ad Palmam, siue nucem Indicam. Neq; intelligimus descriptionem Elates eiusdem: nam nec squammatim compactilem, nec pinguem, nec odoratam obseruauimus.

Tragus ad Palmæ suam historiam, falsam apponit figuram, nam Dactylos ex summitate ramorum pendentes ostendit, non ex Spatha; quem errorem & Gualth. Ryff. secutus est. Nec placet apud eundem & Lonicerum Tamarindos iungi, quasi eius quoque sint fructus: Sed decepti sunt: quod. v. Tamarindi etiam Dactyli dicuntur à Mesue, & Iacobo Manlio placet. *Tragus not.* *Ryff not.*

Fallitur & Lonic. in eo quòd ait φοινικοβάλανον seu Palmæ glandem etiam ἐγκέφαλον, id est, cerebrum appellari à Galeno. Nam & Galeno imponit, & vel ex ipso Dioscor. discere potuit aliud esse φοινικοβάλανον Diosc. & ἐγκέφαλον Gal. vt ex præcedentibus liquet. *Lonic. not.*

Duas figuras habet Lonic. sed vtramque falsam. Idem parum scitè Spatham in Palma, nil aliud esse censet quàm folia.

Plinium taxat Cor. eum [inquiens] non agnouisse Myrobalanum, [siue vnguentariam balanum] & cum immaturo Palmæ fructu confudisse. Non enim ille Palmæ fructus Myrobalano similis in vnguentis vsum habet, sed similis est, vt Diosc. ait, magnitudine. Grauiùs deliquit, vbi ait, Palma fert Myrobalanon: non enim Palma fert Myrobalanum, sed alia arbor. Quare Phœnicobalanum legendum esse videtur, si non rursus confusionem illi imputare velimus, etiamsi Phœnicobalanus maturus saltem Palmæ fructus vocetur, & ipse hic de immaturo loquatur. *Plin. not.* *Alter Plin. error.*

Sunt qui priuatum quoddam Palmæ genus Adipson vocatum a Plin. Myrobalanum appellatam esse volunt: hi palàm redarguuntur à Diosc. qui eidem Palmæ, & Poma immaturum, & Phœnicobalanum maturum fructum attribuit. & ab ipso etiam Plin. qui quod de Adipso relinquitur, Phœnicobalanum vocari dixit. *Adipsos nō particularis Palmæ species.*

Deceptus & in eo Plin. quòd peculiarem arborem Palmam Elaten siue Spathen prodidit, ipsamque medicinæ germina, folia, corticem conferre dixit: quum tamen omnem medicinam ab ipso traditam, vna pars quæ fructus tegumentum & inuolucrum est, præstet: deinde etiam ipse fructus, borassus appellatus, idem efficiat. Sed hæc lib. 23. c. 5. tradit, vt qui de ipsa arbore antea lib. 12. fine, longè maiore errore dixisset. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alii Elatem vocant, quod nos Abietem, alii Palmam, alii Spathen. Videtur enim vel Palmam cum Abiete confundere, vel sanè insinuare velle Abietem quoque ad eadem vnguenta pertinere. *Alius Plin. error.* *Elate Spathe.* *Borassus.* *Plin. not.*

Ferendi non sunt, qui Elaten, [vt de Abiete nihil dicamus, quæ nihil commune habet cum Palma, seu Palmæ cortice Elate, aut Spatha dict.] Palmam & Spathen inter se confundunt, quæ à se inuicem manifestè distinguuntur in præcedentibus.

Bellon. Palmarum abortiuarum meminit, de quibus posteà c. de Palma humili. *Palma abortiua Bellon.*

Curtius Palmam Adipson separat à cæteris, atque ab ipsa adeò genuina Palma contra Dioscor. mentem. Adipsos relinquenda sub genere verarum Palmarum: ex ea enim Phœnicobalanos. Quis autem scripsit [quod idem ait] Adipson folio Myrti? Videtur Curtius sibi confinxisse descriptionem Palmæ, quæ non est in rerum natura, confusis diuersarum plantarum notis. *Curt not.* *Adipsos.* *Folia Myrti.*

Matthiol. in diuersis suæ historiæ editionibus diuersas Palmæ figuras effinxit. Nam in prima editione Dactylos appingebat foliis. In secunda mutauit, sed non in meliùs, omisitque Spatham: tandem in postremis editionibus meliùs ex Spathis emergentes fructus exprimit. Atqui præsti-

tiſſet vel in prioribus etiam editionibus quorundam imitatione omittere fructum, quàm non viſum falsò & ex ſuo cerebello appingere. Non enim Dactyli adhærent foliis, id quod tantus Botanicus poterat diſcere ex Dioſcor. qui ἐλάτην ἢ σπάθην vocat περιέλλυμα τ̃ καρπῶ τῶν φοινίκων ἀκμὴν ἀνθούντων, prout & nos obſeruauimus in trunci vertice, ex quo exit inuolucrum magnum & ſpecioſum, in quo continentur multi veluti ramuli ſatis longi, qui ſunt inſtar virgarum criſparum, quibus adhærent Dactyli alternatim poſiti.

Annotat Theuetus in eodem ramo reperiri quaſdam Palmulas paruas ſine oſſibus.

Palmulæ paruæ ſine oſſibus.

Quorundã error. Coccus. Mace.

Mirum quod ſcribit Lacuna Elatem eſſe qui exiſtiment eſſe Coccum Indicum: alios qui Macim, vtrinque tamen falluntur, immò nihil ferè commune aut ſimile inter ſe habent, vti conſtat omnia iſta noſcentibus, vt fuſiùs declarabitur ſuis locis.

Lacuna & Amat. not.

Ipſe verò Lacuna quoque cum Amato hallucinatur, exiſtimante vtroque, Tamarindos eſſe Palmulas Thebaicas: hoc etiam ampliùs ſibi perſuadente Nucem Indicam eſſe Elatem.

Sed à priore opinione non prorſus alienus fuiſſe videtur doctiſſ. Scaliger. qui in notis ſuis ad Theophraſt. ita ſcribit: Palmulæ quæ ex Alexandria ad nos afferuntur permultos durant annos: quas, ſi dicas, ab Indis conuehi; quæram qua ratione peculiari vocant aliud certum genus medicatum, Tamarindos. Tamar enim Palmulam ſignificat. At Curtius Tamar Barbaris Dactylum eſſe ait.

Tamar

Dod. ſcribit Palmam proceram admodum eſſe arborem: ſed an talem viderit non annotat. Caryotæ ſunt ei dulciores Palmulæ.

Guiland. apud Plin. lib. 13. cap. 11. vbi ex Varrone memorat in Palmæ foliis ſcriptitatum, Maluæ foliis reponendum cenſet. Aſt ſanè nobis Maluæ folia parum videntur apta ſcriptioni, vt taceamus ipſummet Plin. pro Papyro annotaſſe de quo poſtea, & capite de Indica Palma vulgò Nux Indica dictâ.

Guiland. not.

Cæſalpinus nobis minimè probatur, qui putat Mirobalanos vulgò dictas eſſe ex genere Palmarum, ſicque dici quaſi Myrobalanos, vt aliquando Plin. vocat, quos fert Palma probatiſſima in Aegypto, quæ oſſa non habet in balanis &c: Sed deceptus fuit Cæſalp. hac Plinii lectione, quam vel corruptam eſſe oportet, vt fortè legendum ſit, Phœnicobalanos: vel ſanè æquiuocè ibi accipi à Plinio vocem Myrobalani: nam ex Myrobalanorum hiſtoria facilè Lectori conſtabit, non eſſe de genere Palmarum, niſi quis plurimùm differẽtes plantas ſub vnum genus cogere velit. Sed addit Cæſalpin. Quid ſi Emblicos Phœnicobalanos dicamus? qui os intus habent, ad Thebaicos & Arabicos Mirobalanos reducamus? *Hæc ille.* Verùm qui diligẽter cõſiderabit ea quæ de Myrobalanis ſuo loco tradidimus, is facilè à Phœnicobalanis & cæteris diſcernet.

Myrobalani vulgo. Cæſalp. not.

Emblici. Alter Cæſalp. error.

Audiendus quoque Cardanus de rerum varietate lib. 6. cap. 20. Palmarum tot ſunt genera, inquit, vt non vna arbor cenſeatur, ſed quædam ligno maximè probantur: nam haſtis conficiendis adeò ſunt idoneæ, vt abſque ferro feriant acriter, nec tamen frangantur aut flectantur, quæ verò nigræ ſunt, pulchritudine præſtant: porrò coloris cauſa eſt exuſtio, duritiei ſoliditas ex humido tenui, bene concocto: quid enim prohibet, cùm ferrum quod ducitur & liqueſcit, tam vehementer feriat diuidátque, quin & ligna idem non poſſint? Sed & oſſa & lapides huic vſui apta ſunt, verùm ferrum, non duritie, ſed tenacitate præſtat.

Palmarũ genera.

Nigræ.

Cæterùm vt Palmæ nomina & Synonyma in vnum quaſi faſciculum collecta demus, φοίνικα Græci arborem & fructùm ſimul dixerunt, à colore pomi facto vtrique nomine: φοινικοῦν enim & φοινίσσεσθαι puniceo colore rubere eſt, quo maturi in hac arbore fructus videntur. Homerus ſanè ob arboris huius pulchritudinem Phœniciæ puellæ venuſtatem Palmæ ramo aſſimilauit. Latini arborem *Palmam*, fructum verò *Palmulam* dixerũt: indicátque id in Claudio Suetonius, quem in conuiuio & inter epulas obdormiſcentem Oliuarum ac Palmularum oſſibus ab aliis inceſſi ſolitum Scriptor ille ait. Noſtra ętas vna appellatione *Dactylos* omnes hos fructus dicit, cùm tamen propriũ genus & nomen Dactyli quondam haberent, qui in Palmularum cenſu prẹlõga gracilitate curuati, humanis digitis, quos Gręci δακτύλους dicunt, ſimiles ſunt, vt annotat Marcellus Virgilius.

Maro *arduam Palmam* dixit, eſtque prę aliis arboribus nobiliſſimis ac variis epithetis ornata ab autoribus claſſicis: *Olympiaca, victrix, nobilis, Elæa, amœna, egregia, florida, triumphalis, Idumæa, Aegyptia, tremula, victoris præmium, frondoſa, vmbroſa &c.*

Quid φοῖνιξ ἐλάτη, id eſt, Palma Elate ſit, antè dictum: verumtamen antiquiores Gręci, vt Pollux etiã teſtatur, totas ſępe & arbores & earũ ramulos iiſdem appellationibus indicauerunt: τ̃ μὲν φοίνικος ὁ κλάδος ὁμωνύμως φοῖνιξ καλεῖται, inquit ille: id eſt: Palmæ quoque ramulus æquiuocè Palma appellatur: quam rationem ſecutus Dioſcor. Elatem ſiue ſpathem, Palmæ partem, Palmam dixit: & ne legentes totius arboris appellatio falleret, adiecit, quam Spathem ſiue Elatem aliqui vocant. Vnde Spathalion ramus, cui Dactyli dependent.

Dicta autem videtur ἐλάτη ἀπὸ τ̃ ἐλαύνειν, quòd in longitudinem ſimul & latitudinem procedat: docentque veteres Græcorum Grãmatici tria Elatem ſignificare: notiſſimam primò omnium arborem Abietem. Tum extremam & latiorem remi in nauigio partem: qua fortè ſignificatione non à palma manus, ſed à Palmæ arboris parte hac Latini in remo palmulam, & Maro in ſpectaculis ab Aenea in Sicilia editis.

Et læuas ſtringat ſine Palmula cautes,

dixerunt: denique noui & iamiam naſcentis in Palma fructus inuolucrum, ſimili tum forma tum figura, ob quam & σπάθη dicta, quâ voce ea Gens gladium vocat: & rudem qua bullantes in coquendo feruores deſpumãtur: & in homine latorem [illegible] autore Polluce. Sic Colum lib. 12. cap. 22. ſpatha ligneâ permiſcendam præcipit lixiuiam cum pice liquida ad condiendum muſtum, notiſſimum in coquina inſtrumentum ea voce ſignificans dicatum deſpumationi. Ab horum omnium ſimilitudine nouam Palmæ germinationem Græci ἐλάτην ἢ σπάθην appellarunt. Aduerſ. ab harundinacea cultrata Xyphii fronde Spathas dictas aiunt.

De Corde ſeu Cerebro Palmæ antea dictum.

Dioſcor. ait clauſum in Spatha Palmæ fructum Boraſſum dici. Βόρασσος legitur in vulgatis: aliis βόρασος, aliis βυρσάσης magis placet, quas tamen voces apud nullum alium Scriptorum præter Dioſc. inuenimus, videtúrque à Barbaris promanaſſe. Palmæ folia etiam Thali Polluci dicuntur, & ramus, ſeu avulſus è Palma termes, σπάδιξ. Alioqui θαλία & θαλλία apud autores propriè Oleæ eſt termes ſiue frons, cauliculus & ſurculus. Sunt qui Palmulas ſeu Dactylos lata ſignificatione Caryo-

tas

tas siue Caryotidas, vel Caryota neutro genere vocitent. Statius:

---latente palma
Pregnantes Caryotides callebant.

Martialis:

Et notas Caryotidas theatris.

Nonnulli specialiùs Palmarum genus duplex distinguunt. Nam Polluci masculæ fructus ψῆν dicitur, alij ψὴν scribunt: fœmellæ βάλανος, & Spatha, vnde βάλανοι dependent. Dorici Spadica quoque auulsum cum fructibus termitem vocant. Palmæ fructus Franci *Datas & Ficus regias* dicunt. Hebræi authore Trago *Thamar, Thomer, & Thimorah*, vt Canticor. 7. Iocl. 1. Iudicum 4. Ezech. 41. Exod. 15. Et Hathimora 1. Reg. 6. Apud Dauidem in Psalmis: *iustus vt Palma florebit.* Arab. *Machla* aut *Nachal*, & *Tamar*, fructus. Gall. *Dattier, arbre de dattes, palme, dattes*, & *figue royalle.* Ital. *Palma, Datteli.* Castil. & Catal. *Palma Palmera.* Portug. *Palmeyra*: & iidem Dactyli ob commercium cum Africanis *Tamaras*, teste Lacuna. Germ. Dattelbaum/Datteln. Belg. Dagelboom, Dadelbaum Vng. Palma fa. Bohem. Palma & fructus Dactyli. Angl. Daters tre/Dateltree. Palmam Aegyptii vocant *Dachel*, & ramum cui appensi sunt Dactyli *Samarontu*. Dactylorum inuolucrum *Dix*: Dactylum recenter enixum prorsus immaturum *Talla*, & grandiorem fructum *Nin*, & *Ramch* perfectiorem siue penè maturum, maturumque *Bellam*: siccos maturos *Tamar*, & qui ferè putridi sunt *Rot* bifoliaque arboris *Zaaf*.

Porrò vt de loco tandem disseramus, Palma inquit Theophr. caloris est auida: quapropter in Aegypto nascitur, vbi largè suauiterque fructum progenerat, atque etiam magis circa Babylonem ac Syriam fructu præcellit, cœlumque frigidum ferre nequit. Apud Babylonem fructum mirum in modum largitur. In Græcia verò ne fructum quidem maturat, apudque nonnullos nec fructum vllum ostendit. Palmas quoque nonnullæ partes Indiæ plerasque habent. Amat loca salsa, argumento quòd vbi Palmarum copia est, solum tale spectatur, vt in Africa, Syria aliisque eiusmodi tractibus. Quo fit, vt vbi salsugo non sit, ope proxima salis subueniant. Etsi enim Palma aërem circumfusum calidum desideret, vt fructus maturescere possit, tamen radicibus refrigerari ob siccitatem desiderat: quod efficit sal. Quamobrem apud Babylonios salis vsus, non stercoris est. Causam verò quarè salsum solum tantoperè Palmæ prodest, naturæ eius proprietati imputari par est. Materies enim radicesque huius arboris plurimùm à cæteris distant: quapropter sale admorsæ alimentum vberius trahunt, quo & sibi satisfacere, & arborem totam augere facilè possint. Cúmque Palmis acerbitas insit, eandem protinus salis vis à primis initiis tollit. Parte Africæ, qua nunquam pluit, Palmas magnas & optimas prouenire tradunt. Cæterùm vbi Palma salsuginem, & riguum esse locum, necadmodum in profundo aquam comperiri, & dulcem ibi salsamque inuicem propinquas. At vbi reliqua oriuntur, solum siccum, & omni aqua orbatum esse. Ita & aquas Palmis subditas esse ad Ammonis delubrum ferunt. Palma fructifera sterilescit in Græcia. *Hæc Theoph.*

Quin & Varro: non scitis, inquit, Caryotas in Syria parere, inuectas in Italiam non posse. Refert Strabo, Posidio Arabici sinus ora, continuum esse Palmetum quoddam aquis abundans, & in magno honore haberi. Propterea quòd tota circumstans regio æstuosa sit, & arida, & vmbrarum expers. Hic maximam Palmarum copiam esse. Luco vir & vxor præsunt per genus constituti, pelliti ambo, victum ex Palmis ducentes, dormiunt in tuguriis factis super arboribus, propter ferarum multitudinem.

In Aethiopia Aegypto contermina, authore Plin. Palmæ, quales retulimus, (supra inter differentias) Gignuntur leui sabulosaque terra, maiore in parte & nitrosa. Gaudent & riguis, totoque anno, bibere cùm ament, anno sitienti. A fimo quidem etiam lædi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non riuis misceatur. (si non aquis misceatur fimus Theoph.) Diximus salsum ab his solum diligi. Ergo vbi non est tale, salem aspergunt, non radicibus, sed longiùs paulò. Est & Iudeæ Hiericunte Palmetis consita, & gens Essenorum socia Palmarum. Infra hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate Palmetorumque nemoribus: nunc alterum bustum, Regio Aulocrene est, per quam ab Apamia in Phrygiam itur, ibi Palma Dei ab eiusdem Dei ætate conspicitur. *Palma Dei.*

Const. Cæsar salsam terram ad omnia ineptam dicit, præterquàm Palmæ fructus, quos optimos & fertilissimos producat: propter hoc enim in talibus locis solum Palmæ fructum fertilitate præstare.

Cæterùm narrat Ammianus Marcellinus lib. 24. Iulianum Imperatorem, postquam armatus Assyriam est ingressus, inuenisse plures agros consitos vineis varioque pomorum genere: vbi oriri arbores assuetæ Palmarum per spatia ampla, instar ingentium nemorum. Et qua incesserit quispiam, cernutes, & spadica cernere assidua, quorum ex fructu, mellis & vini conficiatur abundantia. *Mel & vinum ex fructu.* Garcias memoriæ prodidit, Palmas nusquam tota India reperiri, & fructus earum deferri ex Arabia in Indiam, ibi magna quantitate siccas edi, similiter & in massam compactas abiectis nucleis: Meminisse tamen se vidisse quoddam genus syluestre Palmarum in Cambaya & Guzarat, sed sterile. *Palma in India nulla.*

Theuetus, ait, in tota India Americana & Peruuiana in terra firma & insulis inueniri septem species Palmarum fructu differentium, inter quas reperit quasdam ferentes esui bonos Dactylos, quales Aegypti, Arabiæ felicis & Syriæ. *Garcias not. Dactyli esui boni in India Theueto.*

Doctiss. Guilandinus ex eo loco Garciæ (quem supra trigesimum annum medicinam in India Orientali continenter fecisse testatur) colligit per palmas, quas Theophr. Arrianus, Strabo, & alii Scriptores Veteres nasci in India narrauerunt, intelligendas esse non propriè dictas: sed quas recentior ætas nuces Indicas cognominat, de qua Palma fusiùs Guilandini sententiam recitabimus, capite de nuce Indica. *Nux Indica.* Apertè verò Plinius scribit, vinum Indos è palmis exprimere. Scribit etiam Tobias Roellus, Nigrorum, insulam Sancti Thomæ habere Palmam, quæ fert Dactylos. Maximil. Transsylu. de Moluc. Insul. Potus Indorum, Insulæ Subuth & Porne (quem Præfecto exhibuerunt bibendum) erat humor, qui ex concissis palmarum ramis defluere & manare solet. *Potus ex palmis.* Verùm litem hanc diriment, qui Indias perlustrarunt.

Prouehiunt & palmarum diuersæ species diuersis locis. In Europæ Italia, vt & Sicilia steriles, in quibusdam limitibus Hispaniæ fructiferæ, sed fructu immiti esuique ingrato. *Palma Europea.* In Africa dulcis, sicut & in Cypro, Creta, Arabia, Iudæa, vt circa Hierico copiosè. In Canariis insulis, quæ olim fortunatæ dicebantur: inter quas & palma, à pal- *Palma insula.*

marum copia dicta. Palmam non ignorauit Iuuenalis apud Tentyram nasci in Aegypto. Sic enim.

Qui vicina colunt vmbrosæ Tentyra Palmæ.

Sunt, inter quos est Curtius, qui Palmam in aliis ferè regionibus præterquàm in Syria & Babylone sterilem esse statuunt, sed posteritas aliter obseruauit, vt iam partim dictum, partim dicetur amplius. In Babylone Diodorus Caryotas magnitudine ferè sex digitorum ferre scribit: illa autem fœcunditate præcipua, ac copia & nobilitate inclyta, non tamen tota, sed Hierichuns tantùm (scribente Secundo) in Rechelaide, Phasalide & Liuide eiusdem conuallibus prosperè enutrita. Hæc etiam vrbs, in sacris literis dicitur *vrbs Palmarum*, vt annotauit Theodoretus in suis quæstionibus. Theophrast. verò vallem esse dicit, quæ per Arabiam, ad mare rubrum progrediatur, atque in parte concauiore has gigni, condique & reseruari.

Caryotæ magnæ

Palmarũ Vrbs.

Dioscorus autem largiùs Iudæam omnibus locis Palmetis ferulem refert, quæ fluminibus & aquis irrigentur.

Solinus verò Engadam oppidum Esseniorum in ea fuisse, quod nunc excisum est, iuxta quod duret Palmarum decus, lucis eminentissimis. Idumæa Syriæ regio, ab Idume ciuitate dicta, Palmis abundantissima. Virgil: Georg. 3.

Engada Palmarum recens.

Primus Idumæas referam tibi Mantua Palmas.

Lucan. lib. 3.

------Et arbusto palmarum diues Idume.

Statius:

Non sibi fœlices syluas ponentis Idumes.

Silius:

Palmiferámque senex bello dominabit Idumen.

Idumæa Palma. Persica.

Persiam vsque ad Mesenem, & mare magnum, Palmis abundare, autor Ammianus. Dulcem ferre tradunt Africam, verùm non durantem, statimque euanescentem & putrescentem.

Africana.

Diodorus squallidam ac paruam describit cuiusmodi in Aegypto & Phœnice, quamuis Syriæ propinquæ sint, Theophrast. autore. In illa si ferat, minimè esculentam. In locis tamen Delte & Alexandriæ proximis atque Thebaica, optimam.

Squallida & parua Palma.

Thebaica.

Eodem tradente, in Cypro genus quoddam peculiare, dulcedine suauitatéque apprimè commendabile, etsi non maturescat. In Arabia verò languidæ dulcesque traduntur, quanquam Iuba Rex, vt refert Plin. apud Scenicas Arabas Palmam, quam vocant Dabulam, sapore cæteris omnibus præfert.

Cypria.

Arabica.

Palma Dabula.

Palmas Selinas memorat Silius: & Vergil.---*Palmosa Selinus*: Vrbs iuxta Lilibæum.

Palma Selina.

Palma certè Syriam maximè significat, atque eius illam partem, in qua Iudæa continetur, vt est in illo nummo videre, qui Iudæam ceptam habet sub Palma sedentem, quod Diodorus quoque Siculus annotauit, Caryotas huius regionis proprias esse dicens.

Syriaca. Iudaica.

Extat vero symbolum in antiquo illo nummo Aug. Cæs. vbi Corcodilus Palmæ alligatus, indicans primò per eum deuictam Aegyptum: cum hac inscriptione: Colligauit nemo.

Nummus Aug. Cæs.

Eadem sunt insignia antiquissimæ & nobilissimæ ciuitatis Nemausensis, quondam Coloniæ Romanæ, vt patet ex adscriptis notis Col. Nem. non quòd Palmarum ferax sit ea ciuitas, sed quia calidarum Europæ regionum notissima, sicut Aegyptus, ita & illa sub Rom. Imper. redacta, vt equidem coniectamur. Palma enim symbolicè calidam regionem denotat, quemadmodum. Crocodilus Aegyptum.

Col. Nem.

Est & alia Vespasiani moneta Palmam fructiferam continens, cum hac inscriptione: Ipsa suæ testis victoria cladis: indicans fortè ab eo deuictam Iudæam, vbi abundat Palma: sed victoriâ cruentâ.

Porrò in sacris paginis legimus venisse Mosen in Helim, vbi duodecim reperit fontes & Palmas septuaginta &c. Elidem Goropius Belbam, siue vt vulgò vocatur, Belbes esse censet, quam Bellon. de Palmarum copia celebrat, à quibus regionem Palmiram, vt ille ait, vocat, longè diuersam à Palmariena.

Idem tradit ex ipso mari obseruasse in Aegypto Palmas, & eas in magnam excrescere altitudinem circa Cairum: Ad Nilum syluas esse Palmarum: In Creta prouenire Palmas, sed steriles, propter loci frigiditatem. Media leuca à *Thor* portu maris rubri in planitie quadraginta esse Palmas, quarum fit mentio in Bibliis: ac prope ipsas esse paruum balneum aquæ calidæ.

Est ciuitas [teste Paulo Veneto] inter Baldachum & Chrysim, Bascia nomine, quæ magno Palmularum nemore circumdatur, de quo maxima dactylorum copia colligitur. Inueniũtur etiam in regione Camandũ in magna copia Dactyli. Tandem abundat terra, *Formosa* dicta, arboribus Palmarum. Adhæc Regio ciuitatis *Escier* palmis cum dactylis. Inuenitur flumen, autore Aloysio, vltra flumen S. Annæ ad miliaria fere 70. cui ob copiam palmarum, nomen à palmis inditum est.

Curtius quoque perhibet in Europa, in Græcia scilicet, ac Italia vulgò nasci, sed fructum non maturare, & apud nonnullos ne quidem vllos ostẽtare. Ad Matth. contrà, Quæ in Creta, (inquit) proueniunt fructum sanè percoquunt, sed magis admodum Cypriæ: vt vter nunc verum dicat, Cretensibus diiudicandum relinquamus.

Anguill. Palmam in Italia raram admodum dicit, nec vulgò in Italia nasci, quod Curtius dixit.

At Matthiol. Visuntur, ait, Palmarum arbores in compluribus Italiæ ciuitatibus, nempe in hortis, viridariis, & monachorum claustris dictis, insigni magnitudine, ac speciosa proceritate, cùm tamen climatis Italici temperies earum naturis inclementior sit, fructum ibi non proferunt, sed steriles consenescunt.

Certum tamen nullam esse in Italia, quæ spontè & absque diligenti cultu genita sit, nec in alia terrarum parte, nisi calida. Ideò fortè raram dixerunt prædicti, in Italia. Nos sanè in multis Italiæ hortis vidimus satis adultas, sed benè magnas nusquam alibi, quàm Monspessuli vnam insignem, de qua suprà diximus, vere florentem diximus, & Dactylos etiam ferentem autumno, quo tempore & Matthi. cum Ficubus maturescere scribit: [sed ante eum Dioscor. medio autumni vigore.] Satis magnos, ac ipsi etiam ex arbore deceptos habemus tam flores quàm Dactylos, quamuis Gesner. l. de hortis dicat Palmæ arbores circa Monspelium steriles. Cæteræ verò omnes quæ tum Monspessuli tum Nemausi, Arelatæ, itemque cæteris Narbonæ & Liguriæ maritimis, & præsertim ad Olbiam Galloprouinciæ frequenter & fœliciter enatæ visuntur, fructum non maturant, ferunt tamẽ quædam, immò plures: ferent indubiè & reliquæ vbi ad ætatem peruenerint. Monspeliensis illa insignis cẽtesimum annum superare creditur: Et vulgò ibi persuasum ante grandem ætatem fructum non proferre, & vix ante quinquagesimum annum, vt qui-

quidam perhibebant. Sed plerisque locis tam Italiæ quàm Galliæ Narbonensis, decoris, raritatis & voluptatis potiùs, quàm vtilitatis causa alitur.

Mirum verò, quod Palladius refert, eum locum, vbi Palmæ spontè nascuntur, nullis propè fructibus vtilem. Tanta est regionum in ferendis arboribus differentia, proprietasque.

Videtur & in Baldo in Minoritarum Monachorum insula florida & pulcherrima palma. Coluit in horto suo Heidelbergæ Sprengerus. Coluimus & ipsi Montbelgardi nucleo satas, sed hyemem non pertulerunt, etsi repositæ, & diligenter custoditæ. Ipsi verò palmarum fructus Venetias aduehuntur ex Syria & Alexandria Aegypti, atque etiam Neapoli illuc priùs ex Numidia importati.

Postellus de Repub. Turc. ex Alcorano Mahomed recitat impiam historiam de beata Virgine, quam dicit diu fuisse sub Palma, quam nolumus hîc referre ne inter Christianos, quod perperàm fecit ipse, eiusmodi mendacia vel cogitatu piis horrenda & abominanda spargamus.

Nunc de Palmæ satu atque cultu tradendum, primùm ex Theophr. tum etiam ex aliis. Palmarum itaque satus & cultus præter aliarum arborum peculiaris est. Seruntur officula plura iuxta se in eodem foramine deposita, bina superiùs totidémque infernè colligata: sed omnia prona. Germen enim nòn ex cauis partibus emittunt, vt quidam putant, sed è supernis. Quapropter in coniunctione illorum quæ superponuntur neutiquam operienda sunt principia (seu vmbilici, vnde germen emergere solet. Ista verò expertis nota sunt. Plura autem simul seruntur, quoniam germen vnius tantùm infirmum est. Horum radices mutuo amplexu connectuntur, & statim primæ germinationes ita coalescunt, vt vnus ex omnibus stipes gignatur. Talis itaque satio eius, quæ ex semine fit. Seruntur & trunco duorum cubitorum longitudine, à cerebro ipso arboris viridi, fissuris diuiso, atque defosso. Amat autem Palma solum arenosum & salsum. (addendum enim, ϰ̀ ἁλμυρὸν, vt ex ipso textu colligitur, quamuis in vulg. exempl. desit.) Quare vbi tale non sit, agricolæ salem aspergunt. Hoc autem non circa radices facere oportet, sed paulò remotiùs accumulare quantùm semisextarius. Amant etiam maximè rigationem. De fimo diuersa sententia est. Quidam enim fimo neutiquam delectari contendunt, sed prorsus abhorrere. Alii vsum fimi probant, & magnum inde incrementum capere tradunt: sed fimum optimè irrigandum esse, sicut Rhodii facere solent. Sed de hoc ampliùs indagandum. Fortè enim alii hoc, alii illo modo colere consueuêre. Et fimum ipsum cum aqua vtilem esse, sine ea etiam nocuum.

Cùm autem anniculæ sunt, eas transferunt, salemque adiiciunt, & bimas rursus transponunt (nam vehementer transplantatione gaudent.) Transferunt quidam Vere: sed Babylonii circa caniculam. Omninò autem maior pars eo tempore serit, quò & proueniat & crescat celeriùs. Nouellam minimè tangunt, sed comas tantùm religant, vt recta assurgat, & virgæ non recuruentur. Post hæc deputant, cùm iam maiuscula sit, & crassitudinem habeat. Tantum virgæ relinquunt, quantum magnitudo palmi. Quandiu nouella est, fructum nullo intus osse profert: postea verò cum osse. Quidam perhibent Syrios nullam adhibere culturam, sed purgare tantùm atque irrorare. Gaudet verò magis aqua per colliquias deriuata, (ἀναρραπαῖν legendum, non ἀναπαίον, vt vulgata habent. Perperàm Gaza scaturientem aquam vertit. Nam quis singulis palmis queat singulos fontes adhibere?) quàm pluuia, vt aiunt. Talem autem in conualle palmetis consita exuberare. Conuallem istam per Arabiam vsque ad rubrum mare protendi Syri affirmant, ac plerique qui inde venerunt: Eiusque conuallis parte cauissima palmas nasci. Sed hæc vtroque modo forsitan fieri possunt: nam pro regionibus vt ipsæ variant arbores, & earum culturam variare, neutiquam absurdum. Cæterùm inter siccas, & vnico caudice (absque stolonibus) nasci solitas plantas, palma sola præter seminis ortum alia quoque nascendi genera patitur. Virgas enim tenerrimas Babylonios viuiradices efficere, adultasque transferre accepimus. Quin & Græciæ locis, si quis ramos supernè decisos ferat, radicem demitti: & germen non solùm cerebro enasci, sed etiam subtus radicari largiùs afferunt. Item si truncus inuersus deponatur, sitque solum humectum, multis partibus radices demitti, & germina remitti. Id tamen ampliorem magnitudinem capere nequit. Sed virgis commodissimè procreari potest, tum humi frugalitate, tum expeditæ germinationis habilitate. Sumendæ autem virgæ tenerrimæ, quia tales humidissimæ sunt. Sed ex cerebro potiùs quàm imis partibus germen prodire ratio est: hinc enim & virgarum exortus, & omninò veluti principium quoddam vitale hoc est. Qua causa, cerebro exempto, aut morbo aliquo laborante, mox Palma emoritur. Hactenus Theophr. de satu & cultu. Trogus antiquissimus Scriptor folia palmarum apud Babylonios seri, atque ita arborem prouenire prodidit, quem ridens Plinius eum hoc credidisse demiratur. At Theophrastus, inquit Scal. etiam à lachrymis, idq; non de vna tantùm: quem tamen locum apud Theoph. nondum animaduertimus. Nam nec cap. 8. lib. 2. hist. neque cap. 2. lib. 1. caus. quibus locis potissimùm & curiosiùs de palmæ satu, sationisque diuersitate tractat, quicquam de ea re habet. Quidquid sit, vtrumque nobis minùs videtur probabile.

Alia serendi ratio.

Alia.

Quales virgæ deligendæ.

Trogus not.

Plinius rem paucissimis expedit. Palmæ ligno [inquit] puluinata fissura, & in aluo media, plerisque vmbilicatum, vnde primùm spargitur radix. Seritur autem pronum, & bina iuxta composita semina, superque totidem, quoniam infirma singulis planta est: quaternæ coalescunt. Seruntur autem Palmæ & trunco, duûm cubitorum longitudine, à cerebro ipso arbori [arboris fissuris. M. & CH.) viridi fissuris diuiso atque defosso. Et ab radice auulsæ vitalis est satus, & ramorum tenerrimis. In Assyria, ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radicatur, sed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria instituunt, anniculasque transferunt, & iterum bimas. Gaudent enim mutatione sedis, verna alibi, in Assyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas: sed religant comas, vt in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia, semipedales ramorum relinquentes truncos, qui decisi alibi necant matrem. Nam si quis palmæ cacumen auferat, sterilescit, nec moritur, quod ante Plin. etiam Theoph. scripsit.

Serendi modus.

Palma frutices.

Sationis tempus.

Palladius circa Calendas Maias plantam palmarum, quam Cephalonem vocat, locis apricis & calidis ponendam præcipit. Et in Octobri. Cui [inquit] placet curas agere seculorum, de palmis cogitet conserendis. Hoc igitur mense Dactylorum non veterum, sed nouorum ac pinguium recentia ossa debebit obruere, terræ cinerem misce-

Planta Cephalone.

Ossium ad sationem delectus.

re. Si plantam velit, ponenda est Aprili mense, vel Maio. Locis delectatur apricis & calidis. Fouenda est, vt crescat humore. Terram solutam & sabulonem requirit, ita tamèn, vt quando planta deponitur, circa eam vel sub ea terra pinguis fundatur. Annicula transferatur, aut bima Iunio mense, vel Iulio incipiente. Circumfodiatur assiduè, vt rigatione continua æstatis vincat ardores. Aquis Palmæ aliquatenus salsis iuuantur, quę infici debent salibus, etiamsi tales eas natura nō præbuit. Si ægra est arbor, fæces vini veteris ablaqueatæ oportet infundi, vel radicum supetuacua capillamenta decidi, vel cuneum salicis interfossis radicibus premi.

Qui locus deligendus. Quæ terra. Transplantationis tempus. Vt ægra curanda.

Constant. Cæsar stercoris vsum ad Palmas non improbat quidem, præsertim salsi & terræ dulci commixti: at verò fœtidam terram penitùs sugere oportere suadet, vt quæ omnibus inutilis existat. De Palmarum verò plantatione specialiùs ex Leontio hæc tradit. Scrobem cùbitorum duorū profunditate, eadémque latitude, aut etiam ampliore, aggere terræ cum stercore caprino explebis, semicubitali profunditate relicta, deinde in medio aggere glandis Palmę nucleum siue os implantabis, ita vt acies ipsius sursum spectet, obruésq; terra cum stercore & sale admixto, & quotidiè rigabis, donec germen emittit. Quidam igitur hoc ipsum transplantant, quidam in loco sinunt: & quandoquidem salsa terra gaudet, singulis annis circumfodere oportet, & salem adiicere. Sic enim citò magnæ fient. Est enim tarda admodum Palma in crescendo, autore Varrone. Floridiores autem euadunt fæce vini veteris rigatæ. Ossa verò Palmarum non statim in terra ponēda sunt, sed in tegulæ fundo, atque sunt transplantanda.

Modus plantationis. Vt palma plantula citò magna fiat. Vt floribus vireat.

Fructus Palmarum generosos fieri promittit Democritus, quum vacuas vaginas, quas aliqui helicas vocant, florentes ablatas & siccatas ex ramis ac truncis suspenderis, quemadmodum grossos ex ficis.

Vt generosos ferat fructus.

Floridæ verò & altæ fiunt Palmarum arbores, tradente Didymo, fæce vini veteris incolata radicibus affusa. Iuuantur etiam sale iniecto. Quò verò ad storearum & sportarum texturam alba & idonea fiant germina, viridia adhuc ipsa de ramis auellenda, & sub tegmine deponenda ad quatriduum, & postea rursus roribus exposita, ad quatriduum complui sinenda, & à Sole reficcari, donec alba euadant.

Vt florida & alta fiat palma. Vt germina sportarum texturæ commodiora ferat.

Posteritas obseruauit, nec iniucundo spectaculo & Naturæ ostento, commodissimè seri Dactylorū tria ossicula, vnáque iuncta pangi: tres inde oriuntur exiles stipites, sed in vnum conflati: foliorū tamen pusillorum & harundinaceorum trina pullulatione distincti, cuiusmodi in nostris etiam regionibus haud difficulter prouenire solent. Ternis itaque satis simul ossibus, qui stipites ex iis prodierint, vnus stipes fiunt. Amat enim Palma coitionem. Itaque propriam speciem tametsi non inuenit ad legitimum coniugium: tamen quod potest desiderium explet amoribus succisiuis, vti more suo facetè iocatur Scaliger. Non tamen caret profunda ratione. Societatis quippe atque cōiunctonis appetens est, [vt mox fusiùs dicetur] ideóque nixu quærit sibi cohæsionem.

Recentiorū ferendi ratio.

Nobis sanè ex vnico etiam Dactylo sato foliū erupit non semel, quod tamen aduentante frigore vel in hypocausto repositum cōtabuit, nec vnquam repullulauit nuclei residuum radicatum anno sequenti.

Costæus tradit, os vino maceratum citiùs quàm aliàs prouenire. Camer. annotat ex nucleis enata germina Norimbergæ rarò vltra hyemem durare. Mirum est, quod nucleus seu os Dactyli initio durissimum in terra tandem ita emolliatur, vt decorticari queat & auferri ab interiori medulla.

Obseru. de ossi...

Non omittendū quod Sueton. de D. Octau. Aug. scribit, enatam inter iuncturas lapidum ante domum suum Palmam, in compluuium Deorum Penatum transtulisse, vtque coalesceret magnopere curasse.

Ad. culturam quoque pertinet mirabilis ille modus quem tradit Theophrast. in historiis lib. 2. cap. 9. ad maturandum Palmæ fructum. Palmis [inquit] masculatum coitum tribuunt: hoc enim & perdurare & maturescere fructus potest: quod aliqui ob similitudinem quandam caprificari [ὀλυνθάζειν] dicunt. Fit autem in hunc modum. Dum mas floret, spatham abscindentes, ex qua flos emergit, protinus vt lanuginem, & florem & puluerem continet, super fructus fœminæ. Illa sic eo aspersu afficitur, vt fructus suos retineat, & neutiquam amittat. Ita fit, vt vtrique (ἀμφοῖν, ambabus: hoc est: æquè Palmæ ac Ficui.) à mare fœminæ auxilium præstetur. Fructiferam enim fœminam vocant (at paullò ante æquè marem ac fœminam fructiferam dixit: Ergo sibi contradicit, nisi ita illum excusemus, ibi ex sua, hic ex aliorum loqui sententia: ideò ait καλοῦσι.) Sed alterum veluti coitu, alterum alia ratione contingit. Et in secundo de causis, postquam de Ficuum caprificatione abundè tradidisset, subdit: Quod verò Palmarum generi euenit, non idem est: habet tamē similitudinem quandam: ideò & illud opus caprificari [ὀλυνθάζειν] appellant. Quando enim maris flos & puluis & lanugo fœminę fructibus inspergentur, siccitatem ex caliditate ac reliqua potestate concipiunt, atque spirantiores redduntur: quibus causis vis perdurandi acquiritur. Item alibi eiusdem operis: Fructum in Palma fœmina perdurare nunquam posse, nisi florem maris cum puluere super eā concusserint [ita enim quidam asserunt] peculiare sanè est præ aliis: sed simile caprificationi [τῶν ἐρινασμῶν] Ficorum, qua fructus perficitur. Vt iure quis dicere queat, fœminam ad perficiendum minùs sibi sufficere: sed hoc non in vno genere aut duobus, sed vel in omnibus, vel in pluribus constare deberet: naturam enim generis ita diiudicamus. Et in his tamen ipsis paucis generibus mirum, quòd Palmæ nulla ratio dari possit, cùm caprificationis causa conspicua esse videatur. Ergo causam expressam caprificationis Palmæ, [liceat enim nunc & nobis cum illo loqui] quam profiteretur, cùm videret Theoph. deesse sibi paullò ante citato loco, quod potuit, apposuit exemplum in natura piscium, quod etiā extat in historiis animalium Aristotelis. Oua edita à fœmella sequutus mas aspergit suo semine: atque ita demum fœcunda fiunt ac vitalia. Nam vel ex remotis generibus similitudines desumi possunt.

Coitus maris Palmæ Caprificatio. Theophr. sibi contrad...

Eiusdem Palmaris caprificationis non obscurè meminit & Pollux.

Sed apertissimè Herodotus & φοινῶν Palmarum meminit, & eas Ficorum modo coli: (συκέων τρόπον θεραπεύουσι) Ait enim Palmarum, quas mares (ἔρσενας) appellant, poma illis circumligari quæ balanos edunt, vt earum fructum maturet culex subiens, nec ex arbore is defluat: Culices autem in maris fructu concipi, non aliter quàm in Caprificus grossis (καθάπερ οἱ ὄλυνθοι.) Differt itaque in eo Herodotus à Theophrasti sententia, quòd is non maris

maris fructum, sed eius florem admoueri fœminis, & ex eo puluerem succuti scribit. Præterea Culicum, quod equidem sciamus, è Palmulis natarum nuspiam meminit, quamuis caprificationi hanc medelam apertè contulerit.

Ex horum classicorum authorum scriptis, aliorumque proculdubio, quæ fata nobis inuiderunt, Plin. philosophandi rationem arripuit, ita prodens: Arboribus, imò potiùs omnibus [hoc & Theoph. dixit ante eum] quæ terra gignit, herbisque etiam, vtrumque sexum esse diligentissimi naturæ tradunt. Cæterò non sine maribus gignere fœminas Palmas, spontè edito nemore confirmant: circaque singulos plures nutare in eum pronas blandioribus comis. Illum erectis hispidum, afflatu visuque ipso & puluere etiam reliquas maritare. [illis maritari. D.] Huius arbore excisa viduas pòst sterilescere fœminas. Adeoque est Veneris intellectus, vt coitus etiam excogitatus sit ab homine, ex maribus flore ac lanugine, interim verò tantùm puluere insperso fœminis.

Cæterùm Palmas inuicem maritali quadam copula coniungi, maresque attrahere ad se fœminas, neque congressum, quantumcunque adniti possunt, aufugere, sed vltrò ramis ab vtraque vicissim ad osculum quodammodo exporrectis, manifesta dare mutui desiderii signa eleganter refert Philostratus in imaginibus, attingitque Gal. lib. 6. de loc. malè affectis cap. 5. non sine graui interpretis errore, qui, quæ ibi de palmarum arboribus dicuntur, ipse Phœniciæ populorum amoribus tribuit. Quem interpretis lapsum primò deprehendit Hier. Mercurialis eximius ille Medicorum Italiæ Coryphæus & post ipsum, sed ipso in suo genere & studio neutiquam inferior doctissimus Guilandinus.

Eadem non modò comprobat sed & ampla commemoratione declarat Florentinus apud Cassianum Bassum, & Const. Cæsarem lib. x. γεωπονικῶν, cap. 4. his verbis: Palmæ vehementi se mutuo prosequuntur amore, ita vt altera alteram depereat: neque priùs desiderium in ipsa cessat, quàm ipsam adamatus mas consoletur. Videre namque est ipsam pronam & incuruatam suis comis incumbere, impatientemque seipsam firma stabilitate vix sustinere: quin & quasi viduam sterilescere. Atque hoc ipsum agricolam non latet. Nouit enim quòd amet, sed cuius amore deflagret, aut in quem maritandi cupidine sollicitetur, ignorat. Quapropter complures Palmas inibi circiter obsitas digitis contrectans, ac blandè demulcens, reuersus ad hanc denuò quæ corripitur amore, & manibus hoc dato tanquam osculo contingit: tum quadantenus veluti refricato huiuscemodi desiderio denuncians, blandioribus comis perinde quasi manibus in eum nutat, cuius cupidinis tabe peribat. Hoc velut oculorum gestu amorem confessa, seseque huius studio constimulata, quasi radicitus abiicit. Huius vesaniæ remedia sunt, si subinde manus ei admoliatur agricola, quæ marem cuius amore capiebatur, attigerint. Multò magis insanus amor discutietur, si maris flores trunco erutos idem Amasiæ capiti circumponat: hæc mariti ornamento collustrata fructum dabit, hocque pignore amoris exhilarata fœcundabitur, optimumque & pulcherrimum fructum edet.

Similia quoque narrat Ammianus Marcellinus lib. xxiv. nempe maritari palmas ipsas, facileque sexus posse discerni. Quin & generare fœminas seminibus illitas marium, easque amore mutuo delectari: atque hoc inde clarere, quòd contra se vicissim nutantes, ne turgidis quidem flatibus auertantur. Et, si ex more fœmina, cuius arboris amore perculsa sit ignoretur, vnguento ipsius infici truncum, & arborem aliam naturaliter odoris dulcedinem concipere, hisque indiciis velut coeundi quandam prodi fidem.

Ampliùs Hexaëmeri tertio cum magno Basilio Ambrosius. Est etiam inquit, quod mireris: nam ipsis sexus Pomis inest: inest arboribus sexus discretio: quippe palmam videas, Dactylos quæ promit, plerumque ramos proclinantem suos, seseque submittentem, ac concupiscentem, & amplexus speciem quodammodo arbori prætendentem, quam Palmam marem nuncupant rusticorum pueri. Palmam igitur illam fœminam intelligunt, quæ sexum subiectionis specie confiteatur. Quo sanè argumento agricolationis periti ramis eius Dactylorum, vel masculæ Palmæ semina præstruentes, veluti perfunctionis sensum infundunt, ac expetiti concubitus exhibent gratiam. Quo affecta munere surrigitur denuò, ac planè hilarior comam protollere animaduertitur. *Arborum sexus.* *Palma mas & fæmina.*

Hunc maximorum ác fide dignissimorum de amore Palmarum authorum consensum doctissimus Guilandinus pro re certissima asseuerat, atq; Palmarios etiamnum in Aegypto, Arabia, Mesopotamia, Iudæa, Phœnicia, tota Syria, volentes cauere, ne fœminæ, aut sterilitatis noxam incurrant, aut fructum, quem aliquando imaginatione libidinis, vt ita dicamus, concipere solent, [quemadmodum aues oua irrita, quæ hypenemia dicimus] ante maturitatem amittant, ita ordinare vtriusque sexus Palmas, vt mares eo saltem interuallo à fœminis distent, quò puluis ventorum flatibus à foliis mascularum sublatus, in fœminarum folia incidat: idque satis ad fœcunditatem, & fructus maturationem facere compertum esse. Sed mirum dictu, quod, si qua procul à mare abstiterit, vt neque puluis neque aura, odórve eius ad eam permeare possit, excogitauerunt coloni funem à mare religatum ad fœminam vsque producere, atque ita quasi maritali vinculo copulatam masculi virtute clanculum per funem irrepente fœcundam fieri, quæ priùs sterilescebat in ea solitudine. Quæ omnia, ne quis fabulosa suspicetur, inquit idem Cæsalp. eiusmodi amoris exemplum atque coniugii, nondum octogesimus agitur annus, [scripsit autem ante 30. circiter annos] ex quo id genus arbores in Italia, studiorum omniúmque virtutum altrice terra, dedêre. Huius autem rei celebris testis est Iouianus Pontanus, Alphonsi iunioris Neapolitani regis præceptor, & epistolarum magister, Philosophus, Orator, ac Poëta insignis, & quem fabulas pro historia, de re maximè suo tempore omnibus conspicua, scribere puduisset. Hic sanè duas celebrat Palmas, vnam marem Brundusii, alteram fœminam Hydrunti, quæ diu steriles permanserint, donec scilicet paulatim succrescentes, nondum alteram altera contueri poterat: vbi verò tantum adoleuere, vt sese inuicem conspicere potuerint, longo quantumlibet multorum stadiorum tractu dissidentes, fœtificare cœperint. Sed cur non ipsum audiamus? *Aliud remedium.* *Aliud.* *Italia laus.* *Mutuo [illegible]*

Brundusii latis longè viret ardua terris
Arbor, Idumæis vsque petita locis.
Altera Hydruntinis in saltibus æmula Palma,
Illa virum referens, hæc muliebre decus.
Non vno creuere solo, distantibus agris,
Nulla loci facies, nec socialis amor.

Permansit sine prole diu, sine fructibus arbor
Vtraque, frondosis & sine fruge comis.
Ast postquam patulos fuderunt brachia ramos
Cœpere & cælo liberiore frui,
Frondosique apices se conspexere, virique
Illa sui vultus, coniugis ille suæ.
Hausere & blandum venis sitientibus ignem,
Optatos fœtus sponte tulere sua.
Ornarunt ramos gemmis, mirabile dictu,
Impleuere suos melle liquente fauos.

Palmæ ætas & duratio. Porrò Palmam vitæ longæ esse scribit Theophr. & Palmam Deli longæuam in exemplum adducit, quod & Plin. facit, quamuis à fabularum autoribus proditum, vt ipsemet Theophrast. fatetur. Alibi tamen spissitudinem siccitatémque eius longæuitatis ac durationis causas adducit: quibus fiat vt nullus extrinsecùs pateat aditus, nullúsque adeò includatur humor, qui putrescere queat: quapropter neque bestiolis aut vermiculis infestari.

Palmæ semen diuturnissimũ. Omnium quoque seminum, quæ pulpa ambit, diuturnissimum Palmæ esse tradit, vtpote, quod siccissimum sit, atque densissimum. Ipsas quoque Palmulas repositas quantò citiùs promas, iucundioribus vtare, quòd vetustate fiat cariosior, vel Varrone teste, atque ipsa adeò experientia.

Quales reseruentur. Seruantur hi demum Dactyli, qui nascuntur in salsis atque sabulosis, vt in Iudęa, & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Assyriæ. Quamobrem sues, & reliqua animalia ex his saginantur. *Suum cibus.*

Vitiati aut vetusti signum Vitiati aut vetusti eius pomi signum est, decidisse candidam verrucam, quæ racemo adhæserit, autore Plinio.

Delectus Quod verò delectum attinet Dactylorum qui in officinis ad vsus medicos habentur, probantur Syluio magni, flaui, parum rugosi, molles, pleni tamen, & carne intus multa subdura, ad nucleum candicante, ad corticem rubescente, non pertusi, non vermiculosi, & qui concussu nihil aut minimùm sonent, sapore vinoso. Deteriores sunt graciles, flaccidi, duri, quia excarnes, excusso pediculo pertusi: iidem ferè vermiculis scatentes.

Vires & Vsus. *Ex Theophr.* *Sed ad vires tandem.* Palma autore Theophr. suapte natura fumosa est: Ex quo illud Cheremonis carmen:

τοῦ τε δυσκάπνου πάνυ
φοίνικος ἐν γῆς ῥιζοποιήτους φλέβας.

Est autem Iambicum senarium cum hemistichio præcedente: quod in hunc modum aptè interpretatus est Gaza.

Palmæque venas vsque fumosissimã radice natas.

Igniaria. Ideóque inter eas arbores recenset Theophrast. quæ ad igniaria, adque carbones conficiendos commodæ sunt. Ex sterili Palma Babylonii lectos & vasa conficiunt. Diu enim durat eius lignum. Inest & Palmis acerbitas: eiusque crudos fructus qui comederit, ab iis strangulari cognitũ est. Et vt Plin. prodidit, Alexandri milites Palmis viridibus strangulati sunt. In Gedrosis id factum est pomi genere: alibi copia euenit. Est enim tãta musteis suauitas vt finis mandendi non nisi periculo fiat. Palmæ folia cumprimùm nouellas demonstrauere gemmas Plinii seculo ad funes vitiúmque nexus, & capitum leuia vmbracula findebantur. Quod & alibi repetens: in Oriente, ait, funes validos è Palmæ foliis fieri dictum est, eósque in humore vtiliores esse. Et apud nos ferè Palmis à messe decerpuntur. Ex his meliora, quæ sese non diuiserint. [Et apud nos vere Palmea à matre integra decerpuntur. Meliora enim sunt, quæ diuisa non fuerint. Vetusta omnia. Consentiuntque cum modò prædictis. D.] Siccãtur sub tecto, quaternis diebus: mox in Sole expanduntur, & noctibus relicta donec candore inarescant, postea in opera finduntur. Fiunt & è Palmæ foliis scopæ: Martial.

Strangulant Dactyli virides.

Funes.

In pretio scopas testatur Palma fuisse,
Otia sed scopis nunc analecta dabunt.

Apud Apuleium. lib. 2. Asini aur. Zachlas Aegyptius Propheta palmeis baxeis pedes indutus est. Ipsæ porrò Palmæ, vt tradit Plin. carne placent, crusta Thebaicæ, succo cariotæ. Succus Palmarum dulcis. Iisdem à vitibus oleisque proxima nobilitas, inebriant recentes: capitis dolorem afferunt minùs siccæ: nec, quantùm videtur, vtiles stomacho: tussim exasperant, corpus augent. Succum decoctarum antiqui pro hydromelite dabant ægris, ad vires recreandas, & sitim sedandam, in quem vsum præferebant Thebaicas. Sanguinem quoque excreantibus vtiles, in cibo maximè. Illinuntur Caryotæ stomacho, vesicæ, ventri, intestinis. Cum cotoneis & cera & croco sugillata emendant. E Palmis prunę viuaces, ignisque lentus. Nuclei Palmarum cremati in fictili nouo, cinere loto spodii vicem efficiunt, miscentúrque collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo. Palma quę fert myrobalanum ossa non habentẽ reliquarum modo (ἀπύρηνον dici suprà traditum.) aluum & menses sistit [ciet. CH.] in vino austero, & vulnera conglutinat. Palma, siue Elate, (Palma, Elate CH.) siue spathe, medicinę confert germina, folia corticem. Folia imponuntur pręcordiis, stomacho, iocinori, vlceribus quæ serpunt cicatrici repugnantia. Psoras cortex eius tener cum resina & cera sanat diebus x x. Decoquitur & ad testium vitia. Capillum denigrat suffitu, [illitu Dioscor.] partus extrahit. Datur bibendus renum vitiis & vesicæ, & præcordiorum: capiti & neruis inimicus. Vuluæ ac ventris fluxiones sistit decoctum eius. Item cinis ad tormina potus in vino albo, in vuluarum vitiis efficacissimus. Sed Dalechamp. pro vuluarum legit vuarum: puta columellarum, gurgulionis. Vuam enim iacentem & laxiorem eximia vi siccandi, quam habet, reprimit & adstringit.

Verùm quæ Plin. sparsim hinc inde de Palmarum viribus, ea pleraque Dioscor. non multò ante eum scriptis tradidit, sed multis aliis mactata atque adaucta & ad artis vsum breuiter, sed eleganter accõmodata. Palmæ fructus, inquit ille, de medica materia l. 1. c. 125. Arabicæ myrobalano similis, ac Poma dicitur colore viridi, mali cotonei odorem referens. Quod si ad integram maturitatem prouenire sinatur, phœnicobalanus fiet. Est porrò ille acerbus atque astringens, & contra alui profluuia, fluxúmque mvliebrem in vino austero bibitur. Hæmorrhoidas quoque sistit, & vulnera illitu cõglutinat. Phœnicobalani verò recentes plus siccis astringunt: sed capitis dolorem afferunt, & copiosiores in cibo sumptæ inebriant. Siccæ autem sanguinem excreantes, stomachicos ac Dysentericos esitatæ iuuant: nec non & tritæ cum Cydonio & cerato oenanthino, vesicæ vitiis vtiliter illinuntur. Maximè verò Caryotæ si comedantur (addunt Marc. & Serap. cum Pineis nucleis) faucium asperitati medentur. Thebaicarum decoctum potui datum, Causonem (febrem ardentem) sedat, & cum hydromelite vetusto sumptum vires recreat. Quin & ipsæ cibo idem præstant. Fit etiam ex iis vinum eiusdem cum fructu facultatis. Decoctum earum per se potum & garga-

gargarizatum vehementer adſtringit & cohibet. Palmarum verò nuclei cæterorum omnium more in fictili nouo cremantur, deinde reſtincti vino lauantur, & tanquam ſpodii vicem ſupplentes, ad ornandas decorandáſue palpebras conducunt. Quod ſi non ſufficienter vſti fuerint, illud idem iteratur. Vim habent adſtringentem, & ſpiracula cutis obſtruentem, ad oculorum puſtulas, ſtaphylomata, ciliorumque defluuia addito Nardo efficacem. Supercreſcentem carnem cum vino reprimunt, & vlcera ad cicatricem perducunt. Omniũ verò aptiſſimi ſunt Aegyptii nuclei, qui ex humilibus palmis excerpuntur. Palmæ ſpatha Vnguentarii in vnguentorum ſpiſſamenta vtuntur. Optima habetur odorata, adſtringens, ponderoſa, præcluſa, interna parte pinguis. Vis ei adſtrictoria, quæ vlcera depaſcentia ſiſtit, laxatoſque articulos committit, ſi trita malagmatis & cataplaſmatis admiſceatur. Prodeſt & præcordiis ac ſtomacho imbecilli, nec non & iecinoris affectibus, conuenientibus miſta cataplaſmatis. Eius decoctum ſubinde affrictum capillos denigrat. Potui verò datum, renum, veſicæ, aliorumque viſcerum vitiis confert: alui, vterique fluxiones ſiſtit. Ipſa verò ſcabiem ſanat diebus viginti, ſi adhuc tenera cum reſina & cera decocta imponatur. Fructus etiam qui ſub ea continetur *Elate* quoque & *Boraſſus* dictus, & ipſe adſtrictorius cùm ſit, ſpathæ quoque præbet effectus: niſi quòd ad vnguenta non æquè eſt vtilis. Cæterùm alba quoque caudicis medulla [ἐγκάρδιον τῦ πρέμνȣ λευκὸν] tum recens comeſta, tum decocta ad eadem facit, ad quæ etiam Boraſſus. *Hæc Dioſc.*

Ægyptiam Palmam ſitim ſedare, Solinus author eſt, apud quem in impreſſis cunctiſque aliis legitur εἰ δὲ ἑψηθῇ πεπανόμενος, nullo ſenſu: ideò ἀφεθῇ legit Marcellus ex Plinio, dimittatur pro decoquatur: rectè.

Ex Palma, tradente Strabone, apud Harmenios & Babylonios panis & mel & vinum & acetum fit; & textilia varia. Nucleis pro carbonibus Fabri ferrarii vtuntur: qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. Dicunt eſſe carmen quoddam Perſicum in quo ccc. & LX. Palmæ vtilitates numerentur. Nam vel Galen. authore in palmis, reſpectu virium & facultatum, non parua eſt differentia. Quædam enim ſunt ſiccæ & adſtringentes, vt Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ & dulces, vt quæ Caryotæ appellantur. Præſtantiſſimæ autem hæ in Syria & Palæſtina naſcuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes aliæ Palmulæ inter hæc duo genera ſunt mediæ.

Difficiles autem ſunt concoctu, capitique dolorem inferunt: verùm ex his aliæ magis, aliæ minùs ſunt humidæ ac dulces, ſiccæ atque adſtringentes. Verùm conſtitutis extremis, iam omne quod in medio eſt, facillimè cognoſces. Nulla certè ex ipſis eſt, quæ non dulcedinem quandam & adſtrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguæ adſtrictionis, Thebaicæ obſcuræ dulcedinis ſunt participes. At ſuccum quidem dulcem nutrire, auſterum autem gratum eſſe ſtomacho, & ventrem ſiſtere oſtenſum eſt. Palmulæ ſi largiùs ſumantur, omnes concoctu ſunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morſus cuiuſdam ſenſum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipſis in corpus diſtribuitur, craſſus quidem omninò eſt, habet autem & lentoris copiam, cùm Palmula ipſa pinguis fuerit, ſicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali ſucco miſta fuerit, celerrimè quidem hepar ab ipſa obſtruitur. Læditur autem maximè ab ipſarum eſu, quòd aut inflammetur, aut ſcirrho obſideatur: poſt hepar autem & lien obſtruitur ac læditur. Maximè autem Palmulæ virides, ſi paulò largiùs ſumantur, ad omnia ſunt noxiæ, ac dulces quidem ſuccum habent calidiorem, adſtringentes frigidiorem. Quin & Palmulæ virides, ſicut Ficus, flatus gignunt. In regionibus autem non admodum calidis palmulæ haud perfectè matureſcunt, [vt & ſuperiùs declaratum, adeò vt reponi queant: quò fit vt cùm homines cogantur ipſis viridibus veſci, crudis ſuccis impleantur, & rigoribus qui ægrè calefiant, & hepatis obſtructionibus præhendantur.

Palmulæ virides.

Confirmat hoc Galen. cuiuſdam ſibi coëtanei exemplo, qui Alexandriæ Palmulis immaturis per compluſculos dies antè & poſt balneum ſatiatus, abſque febre ſæpè horruit, ac riguit. Phœnix ſeu Palma arbor, eodem authore adſtrictoriæ facultatis omnibus ſuis partibus eſt particeps. Igitur ramorum ſuccus auſterus eſt, ex aquea ſubſtantia tepida, & terrea frigida conſtans. Similis facultatis eſt Encephalos, hoc eſt, cerebrum eſui aptum. At fructus eius, & maximè dulcis, non paucam habet caliditatem. Cæterùm cùm edendo ſit, multò eſt vſui, non tantùm foris impoſitus, vbi quid roborare, deſiccare, contrahere, ſtipare, denſareque conſilium eſt, ſed etiam tanquam cibus ſumptus & ſimul cum aliis, & per ſe. Porrò quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtinet. Quod verò velut integumentum eius eſt, adſtringentem etiam qualitatem habet. Verùm plùs quàm dicta omnia exſiccat, vtpote quod eſſentiæ conſiſtentia illis ſiccius eſt, & minimùm habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putreſcentia, ad articulos plus iuſtò laxatos. Ad hæc medicamentis hepaticis & ſtomachicis, ſeu intrò ſumantur, ſeu foris admoueantur. Sed & radix plantæ deſiccatoriæ citra morſum facultatis eſt, adiunctum habens & ipſa adſtrictionis quippiam. *Hactenus Gal.*

Obſeruatio · *Arboris vires.* · Tèperam. · *Ramorum succus.* · *Encephalos* · *Dactyli.* · *Elate.* · *Vlcera.* · *Luxatioi* · *Radicis vires.*

Nicander in Alexiphar. Palmæ fructum cum lacte epotum ad hauſtam Bupreſtim commendat; quum ait:

- ----ποτὲ γλάγος εἰν ἑνὶ χεύαις
πολλάκι φοίνικος ῥαδαλὸν ἐμπίσεο καρπόν.

Lac, inquit, vaſi infundens ſæpè admiſce tenerum Palmæ fructum.

Siue recente reple non magnum lacte Catinum,
Et tenerum miſce victrice ex arbore fructum.

Meminit & Xenophon lib.2. expeditionis Cyri cerebri Palmæ & palmularum. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit ille, è quibus iuſſu ducum ſuorum commeatus capſandi erant. Plurimum illic & frumentum & vinum è Palmulis aderat, acetumque ex iiſdem elixis paratum. Palmarum verò fructus [βάλανοι τῶν φοινίκων: glandes palmarum] quales apud Græcos videre non licet, ſeruis ac famulis præbebantur: ſeligebantur quas ſeruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aſpectu prorſus Electro ſimiles. Eas quidam arefactas in vſum bellariorum reponebant. Vinum quidem illud potu ſuaue erat, ſed capiti graue. Milites eo primùm in loco Palmarum cerebrum eſitarunt, omnibus cui detractum id fuiſſet, exareſcentibus, admirantibus cunctis eius cibi ſpeciem ac ſuauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valdè caput tentat.

Frumentũ & vinum è palmulis. · *Glandes palmarum magnæ Electro ſimiles*

Herodotus lib.1. cùm de Babylone loquitur ſcribit: In eius toto agro Palmas generari, magna ex parte fructiferas, è quibus non ſolùm vinum, mel, cibum conficiunt, ſed illas etiam Cari-

carum modo in offas cogunt. Nicander in Georgicis.

Pullulantes in Palma st.lones[παραφυάδας]exscindunt,

Cerebrumque, adolescentibus expetitum cibum afferunt.

Diphilus Siphnius,[vti citat Athen.] narrat, Palmarum cerebrum plenitudinem corporis efficere, largiùs nutrire, ventriculum grauare, vix distribui, sitim inuehere, aluum coercêre.

Paulus Aegineta palmulas stomacho commodare scribit, si non valdè fuerint pingues. Et rursus alibi. Palma fructus maturus moderatè calidus, & corroborans, & stomacho gratus, siue intrò sumatur siue foris imponatur. Verùm quod reliquum est in ipsa abundè adstringit: vnde stomachicis & hepaticis compositionibus admiscetur. Omnium autem maximè adstringit id quod enascentis fructus velut inuolucrum quoddam.

Sethus. Simeon Sethi præter pleraque illa quæ ex Galeno adducta sunt de palmularum viribus hæc tradit. *Temperã.* Palmulæ calidæ sunt secundo ordine, humidæ primo: rigorem difficulter incalentem gignunt. *Noxa.* Omnibus autem gingiuis dentibusque noxiæ sunt. *Delectus.* Sed enim reliquis meliores sunt, quæ cum aliqua vi adstringendi, aliqua etiam duritie constant, vnà cum modica dulcedine & non valdè mellea. Quæ verò in frigidis regionibus nascuntur, pessimæ sunt: quoniam non maturescunt & noxas cum rigore febrili inferunt, morbosque & quamplurimas obstructiones: meliores autem quã rubræ, giluæ sũt. Quæ verò austeræ sunt, calidæ sunt primo ordine, siccæ secundo: neque enim paruum inter Palmulas est discrimen: *Palmularum collatio.* nam aliquæ siccæ sunt & astringentes, vt Ægyptiæ: quædam molles & humidæ vt dulces, vt quæ in Bactris nascuntur. Mediæ inter has sunt reliquæ. *Sanguinẽ vitiosum gignunt.* Qui ex omnibus sanguis gignitur turbulentus est.

Scribit Rufus, cum pineis nucleis fauces lenire, bonumque corporis habitum conferre, præsertim si frigidum sit temperamentum, sed assiduo vsu vesicam explere. *Quibus à Palmulis abstinendũ.* Oportet autem ab his abstinere, qui facilè obstructionibus capiuntur, & anginis, & lippitudinibus, & dentium doloribus.

Raze. *Audiamus paucis & Arabes.* Raza Rotab minùs calidos esse quàm Dactylos, quique cùm sint lenitiui, stomacho prosint. Apud Serap. legitur Rorab. Interpres reddit Dactylos. *Rorab Zuccharini.* Aben Mesuai apud eundem profert Rorab Zuccharinos, & Harad & Hayron. *Hayron ce-…* Est autem Hayron species Dactylorum colore citrino vel rubente, quæ cæteris præstat, post quos sunt glauci. *Nigri.* Improbantur nigri. Ex Rasi Rorab citò conuertitur in bilem, & noxium est iis qui temperamento sunt calido, aut hepate. Deteriores ex eis sunt magni, dulciores. Frigidis naturis competunt, eósque inpinguant. *Cysilio.* Cysilonis, [autore Aben Mesuai apud eundem Serap.] id est, cordis Palmæ, temperies frigida est in fine primi gradus, sicca in medio eiusdem: confert choleræ, calori & efferuescentiæ sanguinis, sed stomacho grauis, ventrem astringit, parum nutrit. *Dolor stomachi.* Sedat tamen dolores stomachi à proprietate quadam. *Fluxus sanguinis.* Secundum Rasin, compescit fluxum sanguinis, *Stomachi inflammatio.* stomachi arcet inflationes, sed tardè descendit ad fundum stomachi. Expeditiùs deuoluitur, si edatur cum Zingibere condito, alióue electuario quodam calido. *Spatha ex… pro ligno.* Cæterùm Spatha prolatis floribus & post flores racemoso palmarum fructu arescit: relictaque in arbore sequenti anno aufertur, non aliter quàm putatione inutilia sarmenta in vitibus nostris per ver auferuntur: vt etiam supra quoque dictum. Nec alius nunc eius toto illo Aegypti ac Syriæ tractu, quàm ad ignes vsus est, vt annotat Marcellus ex relatione eorum qui illa loca perlustrarunt.

Et Bellon. refert, vix alia ligna in Aegypto reperiri quàm Palmæ, sed ad ędificia & Archietecturas nihil valêre. Additã rusticis eius regionis summitates præscindi, & medullam internam eximi, Alexandriámque venalem deportari: Ibidem enim crudam comedi, gustúque Carduum esculentum (*artichaut*) referre: illud ipsum esse quod Græci ἐγκέφαλον, & cerebrum Palmæ nuncupent.

Bellonio circa ligni vsum contrariatur Alpinus, qui ait, non esse vllam aliam arborem, Palmâ, humano generi vtiliorem: at Aegyptios ex truncis domorum trabes facere, ex ramis parietes, multáque alia lignea vasa ad vsum, quæ *Cuffaz* nominat. Et sanè Alpino etiam fauet Theophrast. qui & ea Africæ parte, in qua nunquam pluit, Palmas benè magnas & altas, optimasque prouenire, & materiem earum diuturnam esse, quippe spissam, siccam lignosamque: quæ quidem optimę sunt notæ ligni ad Archytecturam expetiti.

Strabo quoque Palmaceis trabibus Babyloniæ tantum robur tribuit, vt tecta quoque sustineant, vt ampliùs dicetur in fine capitis. Ex foliis [addit idem Alpin.] flabella & sportas, è caudicis cortice funes pro nauibus conficere.

Sed quem ipsi ad medendum vsum habeant, nunc quoque dicendum. Ex Palma tria sunt, quibus Aegyptii sanitatis gratia vtuntur, quippe Spatha [Spartum ter legitur apud Alpin. quamuis eam vocem eo significatu apud nullum alium autorem legerimus.] puluis in spatha vel inuolucro contentus, atque Dactyli. Spathæ igitur membrana cùm puluis facta, vtuntur, tum ex ea parato decocto. *Puluis* maximum vsum habet per os sumptus ad Diarrhæam, Lienteriam atque Dysenteriam, nec minùs ad omnes alias vel sanguinis, vel alterius humoris … naturales vacuationes cõpescendas: præcipuè verò ad hepaticum fluxum, hæmorrhoidum, atque vteri cruentam vacuationem, atque ad sputum sanguinis. Eodem vtuntur ad refrænenda vlcera depascentia, ad vuæ relaxationem, ad firmandos dentes mobiles. *Decocto* ad omnia prædicta quoque vtuntur, sed sæpè cum eo puluere admixto: articulos debiles, aptósque defluxionibus mirum in modum iuuat eos firmando & roborando. Puluere quoque albo in inuolucro veris tempore inuento, quando scil. Palmæ florere incipiunt, vtuntur familiarissimè ad raucedinem, tussim & ophtalmias cum saccharo misto. Estque ipse dulcis & subastringens, quo mulieres Aegyptiæ familiarissimè vtuntur non tantùm ad cohibendos menses, sed ad retinendum fœtum. Eundem vsum habent *Dactyli* immaturi in cibo per se, & ex decocto. *Dactylorum* maturorum vsus frequens ad faucium raucedinem, tussim, Dispnoeam, pleuritim & peripneumoniã. Decocti etiam ad iuuandas variolarum in pueris excretiones.

Lacuna ossa Dactylorum plurimùm conferre putat ad roborandum cor, propter figuram illam quam cordi, vt ille ait, quodammodo similem habent. Sed parui facimus ejusmodi facultatum æstimationes à figuris, quas nullam per se agendi vim habere, boni Physici norunt, ac ne sanè occultam quidem, vt quidam opinari audent. Inuenias præterea multa cordi similia, etiámque lapides, immò fortè & venenata quædam, vt Anacardi, Ahouai fructus &c: an propterea cordi conferre dicemus? Mirum verò tot præcipuos autores, vt ex antè dictis patet, noxam ex Palmularum e.u

capiti vno consensu tradidisse, quemadmodum & vini earum potu, vnicum tamen Aretęum [quantùm hactenus quidem nobis constat] scribere ausum, omnia bellaria caput dolore infestare, præter Palmulas, Ficus & vuas: quod si ipsi soli & probè cognitum fuit, habet posteritas ius sententiam eius confirmandi: sin minùs, temeritatem risu, scripta spongiâ castigandi. Inter Saturnalia dona olim palmulæ mittebantur, vt testatur Ouidius:

Quid vult Palma sibi, rugosaque carica dixi.

Et Martialis:

Aurea porrigitur Iani Caryota Calendis.

Vini è Palmulis in superioribus aliquoties mentio facta: quod vt conficias, tradente Diosc. Palmulas, quas Chydæas quasi vulgares vocant, bene maturas in doliolum in fundo perforatum & arundine picata obstructum mittes, ita vt foramen etiam lino sit obturatum. Tum denis Chœnicibus ternos aquæ congios affundes: quod si non admodum dulce id esse libeat, quinos congios infundes, & ad dies decem macerari sines. Exacto eo spatio, hoc est, die vndecima, detracto ab arundine linteo, vinum crassum ac dulce excipito, atque reponito. Suaue illud quidem, sed capiti noxium. Contra fluxiones, propter adstrictoriam vim, efficax: eandem ob causam stomachicis, cœliacis, & sanguinem excreantibus conuenit. Tamen qui eo non sunt assueti, & primùm bibere cœperint, ventris fluxum cient, inquit M. Paul. Venet. Qui verò assueti fuerint, mirum in modum pinguescunt. Incolæ ciuitatis Cormosæ pane triticeo non vescuntur, sed comedunt dactylos. Sunt qui addita rursum pari aquæ mensura, manantem deinde liquorem excipiunt: id quod tertiò, quartò, & quintò faciunt, non item ampliùs: quando quod reliquum ab his est, acescit. Meminit & Xenophon loco superiùs citato vini è palmulis optimi. Plinius verò lib. 14. c. 16. in vini præparatione à Diosc. discrepat, tum quòd Palmularum minorem quantitatem sumit, scilicet modium, qui, teste Paulo, chœnices duntaxat octo continet, cum quia post macerationem palmulas ipsas exprimit: sic ait: Fit & vinum è Palmis, quo Parthi & Indi vtuntur, & Oriens totus, maturarum [mitiorum Vet.] quas vocant Chydæas modio in aquę congiis tribus macerato, expressoque. At idem lib. 13. c. 4. E Caryotis fieri tradit, non è Chydæis. Dioscoridi etiam in eo contrariatur Plinius quòd Palmeum vinum ventri molliendo non inutile prædicat, quemadmodum & sanguinem excreantibus. Sed Librariorum potiùs, quàm Plinii errorem hunc putant: ideò Corn. pro molliendo, morando: Sarrac. molliori legit, eodem penè sensu. Ex Recentioribus Theuetus vinum Palmeum excellens esse prædicat, sed cerebrum lædere. Fit & Vnguentum ex palmæ Elate seu spatha apud Diosc. Sic: Tusam discerptamque Elatem in labrum conicito, & Omphacinum oleum affundito: in quo tridui spatio eam macerari sinito. Mox fiscella exceptam exprimito. Sint verò vtraque paria pondere. Tandem vbi vase mundo reposueris vtitor. Vim habet rosaceo proportione respondentem: sed aluum minimè mollit. Fallitur Plinius, quando inquit: Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alii Elatem vocant, quod nos Abietem: alii palmam, alii spatham. Nam vocis, Elate, homonymia ei imposuit. Exoleuit hodie huius vnguenti parandi modus & vsus. Extat & compositio D[illegible] apud Gal. quam palmeo baccillo commiscendam præcipit: non alia de causa, vt quidam volunt, quàm vt adstrictionis aliquid inde capiat.

Quibus deest Palma recens, pro Spathula ad empl. diachal. seu diapalmes teste Ioub. suadet Mesues radices Arundinis illud obire: Verùm non est similis horum facultas, vt alterum alteri possit substitui: quum radix prædicta euellat spicula ex alto, vt dicit Diosc. suffragante experientiâ. Palma verò potiùs constringendo repellat. Quam ob rem malim ego huic subrogare arundinis cannam seu calamum, vel spatham factam ex querno, mespilino aut alio eiusmodi adstringente ligno. Guido pineam substituit, Chirurg. par. uæ d. 1. cap. 3. cùm antea spatulam de cannâ esse voluisset. *Substitutū.*

Ingrediuntur & dactyli optimam & selectissimam illam compositionem Mesuei, Diaphœnicon à Palmulis dictam. Vulgò officinis à Palma dicitur *Diapalma* emplastrum. Paulus Aegin. in Epithemate ex vinaceis φοινίκας γλυκεῖς δέκα conicere iubet. *Diaphœnicon.*

Ad vulgaris Palmæ naturam illa quoque pertinet historia. Ex palmarum cinere, & oleo fieri aiunt Saponem, omnium præstantissimum, ad manuum candorem, notante Scaligero. Est apud Americanos, referente Stadio, natio quæd[illegible] Karaya nomine, quæ ex Palmis salem conficere solet in condimentum ciborum. Verùm qui eò liberaliùs vtuntur, [illegible] autem huius salis [illegible] parando semel iuuisse testatur, hu[illegible]c docet. Palmam prægrandem incidunt, quam sci[illegible]dunt minutim. Hinc struem ex lignis [illegible] palmę segmina superimponunt, & omnia simul ignibus subiectis cremant. Hinc ex cineribus illis lixiuium parant, quod coctum cogitur, & sal illud producit. Ego quidem nitrum arbitrabar, sed ignis exploratione secus se rem habere deprehendi. Sal sapiebat, & colore erat cinereo. *Sapo ex palma* *Sal.*

Restaret geminus palmæ honos, ac vterque præcipuæ nobilitatis dicendus, alter literarius: militaris alter. Palmarum quippe foliis primò scriptitatum fuisse Plin. ex Varrone prodidit. Verùm quia Recentiorum quidam eam gloriam peculiari tribuunt palmæ speciei, huic quoque rei caput proprium paulò pòst dicandum fuit. Nunc militarem atque adeò triumphalem celebremus. Ecquis verò virtutis alumnus nescit palmam omnibus penè priscis & anteactis seculis, (excepto vltimo hoc propemodum sordido) vincentium in certaminibus fuisse præmium? Quod sanè illustrissimi quique, immò Reges & Imperatores ipsi, non modò non detrectarunt, sed omni nisu & conamine, atque adeò vel cum vitæ discrimine quęsiuerunt: vt qui maiorem apud suos exterosq; gloriam spectarent, ac pluris arboream, quàm auream facerent. Qua non semel pluriésve contenti, ni iterum ac sæpiùs illa insignirentur, vt tantò plus se accepisse decoris existimantes, quò frequentiùs in ludis sacris & certaminibus vicissent. Ita vel etiamnum hodie plurimorum triumphales statuæ palmæ ramum manu gestantes. Noti sunt triumphi Græcorum: noti Romanorum Cōsulum & Imperatorum. L. Papyrio, & Sp. Carnilio Consulibus, deuictis Samnitibus, captisque illorum oppidis, Aquilonia videlicet & Cominio, Palma victoribus data; more tunc primùm è Græcia ad Romanos translato. Postea autem inoleuit, vt qui certaturi forent, spadicem haberent. Claudianus. *Palma [illegible] Triumphis.* *Exempla.*

Nutant ad mutua Palmæ fœdera.

Cæsar in Hispania contra Pompeii liberos decertauit, eosque deuicit. Ergo in eo campo, vbi bel-

latum, Palmæ ramus ſtatim poſt victoriam agnatus: quod tamen non ad Cæſarem, ſed ad Octauium, è ſorore filium portendit. Nam ibi præliians multa præclara armis facinora peregit, quibus clarus futurus erat. Hæc Xiphilinus in Epitome Dionis.

Suetonius Tranquillus in Octauio: Apud Mundam, inquit, Diuus Iulius caſtris locum capiens, cùm ſiluam cæderet, arborem palmæ repertam conſeruari, vt omen victoriæ, iuſſit. Ex ea continuò nata ſoboles, adeò in paucis diebus adoleuit, vt non æquipararet modò matricem, verùm etiam obtegeret, frequentareturque columbarum nidis: quamuis id auium genus duram & aſperam frondem maximè vitet.

Muſæ palmâ coronatæ. Phœnices literarum inuentores. Cur . . . Palma coronat . . .

Muſæ prætereà (Phurnuto authore) Palma coronatæ, propter homonymiam, quòd Phœnices primi inueniſſe literas credantur. Nam Palma Græcè φοίνιξ. Hanc tamen rationem non probat ille: verùm ob arboris teneritudinem, (vel potiùs inacceſſam ſcabritiem, aut ramorum hiſpiditatem qua caudicem muniunt, niſi circumcidantur, vt ſuperiùs dictum, vt nos interpretamur.) propter quam non facilè ſcanditur, ſicut nec ad Muſas & poëſin, propter difficilem ad earum pulchritudinem acceſſum, Nam dulciſſimos fert fructus. Ab huiuſmodi corona Palmea poſtea vſurpatum, vt æquè vocabulum Palma, atque arbor ipſa, victoriam denotaret. Cuius ſignificationis vnum Ciceronis, alterum Virgilii, tertium Ouidii locum citaſſe ſatis eſſe ducimus. Ille de ſenectute:

Diff . . . ad . . . aditus, Corona palmea.

quam Palmam vtinam Dii immortales tibi, Scipio, reſeruent. Alter:

------*Eliadum Palmas Epeiros equarum.* Hic:

Et lentæ victoris præmia Palmæ.

Prouerbia de Palma.

Vnde prouerbia nata: *Palmam dare Palmam ferre, deferre, tribuere, præripere, accipere: Habere Palmam ex aliquo: Reſeruare alicui.* Quæ omnia ad victoriam referuntur. Et *Palmarium*, autore Plin. quicquid in victoria ſit. Dicitur etiam Vlpiano Iuriſc. *Victoriæ ſalarium.* Terent. in Eunuch. tum hoc alterum, id verò eſt, quo mihi puto Palmarium. Victoriam: *Deam Palmarem* Apuleius vocitat: &c. *Palmaris veſtis*, ſiue *Palmata*, propriè triumphantium fuit, quam merebantur, qui de hoſtibus Palmam reportaſſent. Etiam in pace Conſulum fuit. Auſonius in Panegyrico, Palmata veſtis, vt in pace Conſulis eſt, ſic in victoria triumphalis. Et *Palmaris ſententia*, quæ vincit. Cicero: Sententia philoſophorum Palmaris. Et *Palmaris ſtatua*, Ciceroni, quæ alicui propter victoriam erigebatur. Sed quo rapimur? An celebramus Palmam, vt Palmam in poſteritatis Theatro mereamur? Felices verò eos qui Emblematicam illam Coronam cum Palma ex gladio mortis immortali victoria reportant: vt habeant contra terrenos hos faſtus quod trucibus Chriſtianæ fidei oppreſſoribus atque tyrannis deſuper occinant: *Ceßit victoria victis.*

Dea Palmaris. Palmaris veſtis. Palmaris ſententia. Palmaris ſtatua. Martyrum Emblema.

Sed cur tandem Palma præ aliis arboribus præcipuis victoriæ triumphis dicta? adeóque vt & certaminum euaderet ſymbolum, atteſtante in Sympoſiis Plutarcho? Huius rei vt annotat Curtius hæc perhibetur ratio. Theſeum deuicto Minotauro, è Creta redeuntem, Delum appuliſſe ferunt, & in ea, ob adeptam victoriam, Apollini ſacros ludos inſtituiſſe, in quibus victores Deliaca palma coronarentur: Alii ibi è ſacra Palma ramum decerpiſſe, & ſecum detuliſſe, vt inde poſtea inoleuerit mos, vt cuiuſque certaminis victor, Palmæ ramis coronaretur. Pauſanias etiam huic rei aliam cauſam attribuit. Nam Iaſium vbi in Olympicis viciſſet, dextra Palmę termitem geſtaſſe ſcribit, & equo inſidentem abiiſſe: vt inde, dextris Palma portata, victoriæ indicium ſit. At Ariſtoteles, Plutarchus, Plinius & Autorum tam priſcorum quàm poſterorum plerique qui de hac re aliquid prodiderunt, cauſam reddunt hác, quòd vrgentibus ac prementibus ponderibus minimè cedat: à qua vi atque natura Græci νίκην victoriam dictam volunt, quaſi παρὰ τὸ μὴ εἴκειν: à non cedendo. Strabo ſanè in xv. Geogr. ſcribit Palmaceas trabes peculiare quiddam pati. Nam cùm ſolidæ ſint, cùm inueteraſcunt, non cedunt (inquit) in partem inferiorem, ſed in ſuperiorem panduntur, propter onus, vnde meliùs tectum ſuſtinent. Quin & Theoph. in fornicem concuruari Palmam ſurſum verſus pondus ait. Plinius. Palmæ arbor valida, indiuerſum enim curuatur. At Populus, contra omnia inferiora pandatur: Palma è contrario fornicatur. Quamuis alii inualida legant, & ita in vulgatis habeatur: ita tamen ex Strabo. & Theophraſt. aliiſque legendum, niſi contrarium huic velimus facere Plinium, qui ex eo hunc locum tranſcripſiſſe videtur: ſicque etiam in m. ſ. exemplari legitur, teſte Dal.

Cur palma triumphis dicata. Prima ratio. Deliaca palma. Sacra palma.

Victo . . . Græc . . . de du . . .

Ea res in admirationem traxit Aulum Gellium ſic ſcribentem. Perhercle rem mirandam Ariſt. in viii. probl. & Plutarch. in viii. Sympoſ. dicit: Si ſupra Palmæ [inquit] arboris lignum magna pondera imponas, ac tam grauiter vrgeas oneréſque, vt magnitudo oneris ſuſtineri non queat, non deorſum Palma cedit, nec intra flectitur, ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur, recuruatúrque. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus Palmam ſignum eſſe placuit victoriæ, quoniam ingenium eiuſmodi ligni eſt, vt vrgentibus opprimentibúſque non cedat.

Plin . . . reſti . . . *Miri . . . ma . . .*

Idem teſtatur Cardanus, additque idem euenire Aſinis Cantheliis ex Xenophonte. Cauſas verò quas reddere conatur, tanquam futiles & pueriles explodit Scaliger. exercitatione CLXXIII ipſe tamen meliorem non addit, ſed ingenuè fatetur nodum hunc ſe ſoluere neſcire, quod rarum & mirum in tanto ſubtilitatis Profeſſore. Plutarchi ſaltem conatus produxiſſet, qui tam ſtupendi in Palma experimenti [vt Guiland. ait,] triplicem cauſam recitat in libello de cauſis naturalibus, probl. xxxii. quod vnà cum ſequentibus octo in Græcis exemplaribus impreſſis deſideratur. Vtrùm, inquit, quòd ignea, & ſpiritalis facultas, quâ maximè pollet, cùm tentatur & irritatur, ſeſe exercens, magis & magis erigit? An quoniam pondus ramos ſubitò vrgens, aerē omnem, qui in his eſt, oppreſſum cedere retrò cogat, qui deinde reſumptis paulò viribus aduerſum onus non ſuſtinētes, cùm onus quieſcit, paulatim ſe erigunt, & ſpeciem, quaſi contra illud aſſurgant, exhibent?

Ca . . . *Ra . . . curi . . . one . . . ſta . . .*

Sed neutra iſtarum nobis ſatisfacit: & fruſtra τὸ διότι quæritur, vbi non conſtat de τὸ ὅτι. Nam Amatus Luſit. & Antonius Muſa Braſauola, quæ de Palmæ ligno tradita ſunt, ſuo experimento falſa eſſe comperiſſe teſtantur, nec enim contra pōdera inniti aut recuruari, imò experientiam indicare, lignum hoc debile eſſe. Fortè hoc dicit Amatus, quia apud Plin. legerat, inualida. Aut ſi expertus ſit, vel non ritè expertus eſt, hoc eſt, Vel in ligno non ſatis adulto, aut non ritè ſecto: vel non adhibita mora temporis competente. Nam tot claſſicorum Autorum conſenſum vnius experimenti putati ſpecie reiicere, prudentis non eſt. In inueteratis illud obſeruari dicit Strabo. Ergo multo tempore opus. Aut ſi in inueteratis iſtud viderunt,

Ni . . . ve . . . me . . .

viderunt, cur locum non citant, quod fecit Strabo: aut experimenti sui modum assignant? Quamuis autem de hac re nihil certi nobis constet, attamen tot summorum authorum consensus non patitur temerè sibi fidem derogari. Immò nec ipsa quoque ratio, quam quodammodo dari posse putamus. Ergo audendum aliquid. Multùm sanè potest in lignis neruorum atque fibrarum ductus ad flexuram & incuruationem. Tales & palmam habere existimandum. Nam ita putamus. Quemadmodum rami ex trunco exeuntes mox in fornicem incuruantur, ita incuruationis illam causam ex fibrarum trunci continuato ductu dependere. Quod si hoc in virgis euenit, cur non idem in Palmeis trabibus eueniat, etsi mole pressis. Quid? quod & Abietina tigna in ædificiis ponderi neutiquam cedere, sed cum tempore etiam sursum flecti nobis à peritissimis Archytectis & Carpentariis relatum sit? de quo tamen ampliùs perquirendum. Nec dubitamus, si Palmæ arboris caudex secundum rectitudinem in quatuor vel plures diuisuras finderetur, vnamquamque earum quasi in arcum incuruatam iri, haud secus ac in rostellis Geranii exiccatis euenit, quorum veluti costæ in viridi ac integro adhuc rostro recto ductu cohærent, at maturi aut siccitate fatiscentis atque diuulsi filamentorum quorundam vi ita incuruantur partes illæ vt vermiculorum aut serpentum motum flexuosum iucundo spectaculo imitentur. *Sed de hac re hunc satis.*

PALMA VINIFERA THEVETI.

Cap. CLX.

Arbor est è Palmarum genere, vti refert Scaliger, à vulgari palma differens. Cæditur ad imum trunci: vnde liquor. Aquâ succum temperant: alioqui ebrii futuri. Cùm stillat, dulcissimus est. Seruatus acessit, sapore non ingrato. *Mignol* vocant. Cardanus describit, quale à Ludouico Mustano accepit. Cæterùm neque arborem, vnde eliciatur, neque eius saporem indidem narrat.

Postquam igitur Theuetus in lib. suo de singularibus Galliæ Antarcticæ tradidisset, subdit: Promontorium viride Palmis abundat, ex quibus Syluestres Æthiopes vinum parant, quod vocant *Mignol*. Est autem hæc palma pulcherrima siue proceritatem, siue perpetuam viriditatem, atque alias speciosæ arboris dotes contempleris. Fert paruos Dactylos austeros & acidos, vt non facilè edi possint. Arboris tamen succus gustus suauissimi est, ideò hunc magni faciunt Indi, quemadmodum nos vina generosa. Caudicem ima parte duorum pedum altitudine à terra perforant, ita liquor effluit, quem vase terreo ad foraminis altitudinē exceptū, & in alia ad id destinata trāsfusū, ad vsum reseruant. Hoc vinum, vt faciliùs à corruptione præseruetur, sale aliquantum condiunt, quo humiditas illa putredini obnoxia consumatur. Colore vina alba Campaniæ & *d'Aniou* refert: gustuque est præsuaui, & quouis defruto *Cidre* Britannis dicto, Pirorúmve vino præferendo. Aptissimum est ad ardorem & sitim, cui incolæ obnoxii sunt ob excedentem eius regionis calorem. Eodem Ægyptii olim mortuorum cadauera, antequam Balsamo condirent, ter quatérve abluebāt, ita tutiora futura existimantes à putrefactione: postmodum Myrrha & Cinnamomo inungebant. Eiusdem potûs vsus est in plurimis Aethiopię tractibus.

Cogitent verò Lectores an hoc palmæ genus non idem esse possit cum præcedenti, quamuis hoc modo ex illa vinum educi à nullo hactenus proditum obseruauerimus. Distinctionem tamen etiam ostendit Palmularum exiguitas & sapor acidus, ex quibus tamen vinum fieri vt ex prædictis Dactylis non docet Theuetus.

Consideret item Lector an possit esse illud palmæ genus, quod India profert, [vt Matth. ex Iosephi Indi nauigationibus perhibet, è cuius truncis, excisis consultò ramis, mense Augusto distillat liquor, quem incolæ vasis excipiunt, ebibuntque suauiter vini vice: verumtamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum desciscit. Eaq; propter illum decoquunt, vt nos defrutum, fitque hoc modo, velut mel suauissimum, quod postmodum ex aqua resoluunt, & diebus viginti artificio quodam percolant, donec optimè fit defæcatum, atque pellucidum: quo artificio iucundissimus redditur potus, diuque perennat. *Palma genus ex India.* *Alia parandi potus ratio.*

PALMA GVINEAE.

Cap. CLXI.

In Guinea circa metallicas auri venas [*Castel de Minas* nuncupant] abundè crescunt arbores ab inquilinis Palmæ appellatæ, altitudine & crassitudine naualis mali, [ita enim describit Franc. Peninus apud Clus. in hist. Aromat. Garciæ] summo fastigio gestantes folia [foliorum alas intelligit] deorsum inflexa, 12. aut 15. pedes longa, arundinum ritu incisa: sub his foliis [ramos aut foliorum alas veriùs appellarit] nascuntur, breuibus pediculis inhærentes vuæ humani capitis magnitudine, in quibus congesti fructus prunis maiores, coloris aurei, quorum nucleos incolę eximentes contundunt, ex his exit liquor olei lympidi instar [cuius pauxillum cum nuce ad te mitto speciminis gratia] oleum de palma ab ipsis appellatus, quem eduliis miscent, ad eorum coloris saporisque gratiam conciliandam. Is liquor huc delatus frigore concreuit butyri instar, coloremque aureum contraxit. Eum liquorem siue oleum qui retulerunt, recentibus vulneribus & artubus contorsione læsis vel afflictis illitu leuamen attulisse deprehenderunt. Incolæ, terebra perfossis arboribus ligneum paxillum indunt, ex eo foramine profluit liquor dulcis seri lactis instar, quorum melle syluestri commixto, potionem conficiunt vini de palma appellatione quo liberaliùs hausto, etiam temulenti fiunt. Arboris materia rubescens, flauis venis distincta, ad fabricas inutilis, quia fissa, tenuibus & gracilibus segmentis dissilit. *Descriptio* *Oleum de palma.* *Oleum.* *Vsus.* *Modus colligendi.* *Vinum de palma.* *Arboris materia.*

PALMA HVMILIS SEV CHAMAERIPHES.

Cap. CLXII.

Palma humilis Hispanica non spinosa.

Fructus Chamæriphes quos habemus, magnitudine sunt & figura oliuati, triplici cortice obtecti: extimus colore Castaneæ, in ruffo nigricans tenuis est: huic alter subiacet crassior, colore cinereo, in fila ductilis: tertius ad nucis moschatæ colorem accedit, nucleum obuestiens duritie cornea, sapore dulcem, album, quem per- *Descriptio fructus.*

Palma humilis Hiſpanica non ſpinoſa.



Palma humilis ſpinoſa.



carrunt lineæ ruffæ breues, ex iiſque vna cæteris longior ad centrum pertingit, vt figura noſtra oſtendit. Folia verò quæ in herbario noſtro ſicco adſeruamus, ita ſunt digeſta, vt muſcarii inſtar ex pediculo vno ceu manubrio triangulari, non multùm craſſo, foliorum densè ſtipatum agmen aſſurgit, quorum ſingula ſemunciam lata, ſtriata, bifida aliquando, longitudine ferè ſeſquicubitali in cultratũ mucronem deſinunt.

Palmæ genus humile pumilúmque, (inquit Matthiol.) quod in Sicilia & Creta copioſiſſimũ prouenit: quin etiam in maritimis Senenſibus, cubiti altitudinem parum excedens, folio cæteris ſimili, ſed longè minore breuioréque. Flores edit ex obliquo è capillacea quadam coma emergentes: è quibus baccæ racematim prodeunt, vt ex appicta figura cognoſci poteſt. Pars radici propinquior in globum extuberans internum, germen quoddam quod Cerebrum vocant, innumeris ferè inuolucris circũſeptum habet, tenerrimum, ſapidum, & ori gratiſſimum, de quo Lobel. Encephalum gulæ blandimentum, ſcapus propè radicem ventricoſior, crúſque humanum æquans, fiſtuloſus, claudens medullam, qualem elitauimus ſuaui Carduorum gula.

Flores

Cerebrum

Chamæriphes.

Palmæ hoc genus Theophr. χαμαιῤῥιφὲς vocat, de quo ſic tradit. Palmæ autem χαμαιῤῥιφεῖς vocatæ, (humiles vertit Gaza.) aliud quoddam genus eſt, quaſi æquiuocè dictum. Nam exempto cerebro viuunt, & ab radicibus ſuccisæ repullulant. Fructu quoque ex foliis diſtant. Sunt enim lato mollique folio: ob id ſportulas, tegetes & capitis vmbracula eo contexunt.

Vſus foliorum humilis Palmæ.

Eaſdem Plin. deſignaſſe videtur his verbis: Sunt & cæduæ Palmarum quoque ſyluæ, germinantes rurſus ab radice ſuccisæ. Dulcis medulla earum in cacumine, quod cerebrum appellant: exempto que viuunt, quod non aliæ. Vocantur autem Chamæropes, folio latiori ac molli, ad vitilia vtiliſſimo.

Dioſcor. χαμαίζηλον vocat. Plerique interpretes humiles Palmas reddunt. *Patalas* quoque dici minutas Palmas, & ἐσχαρώδεις notauit Cœl. Rhodig.

Annotat quoque Scal. in notis ſuis ad Theophraſt. ad vocem χαμαιῤῥιφεῖς, in ſuo codice Pliniano ſcriptum eſſe, Chamærepes. Hoc ab ῥέπω: illud ab ῥίπτω. Hermo. neque iudicat, neque indicat: ſed in castigatio[ne] p[ri]u[s] ſemel vtrumque complexus eſt illis verbis, abiectam & repentem humi. Idem aliam tradit hanc, & illam quam Dioſc. χαμαίζηλον vocat. Neque tamen poteſt cauſas adducere: ſolo quippe nomine poſito à Dioſcoride. Chamæriphas putat idem eaſdem cum iis, quas Siculum vulgus Ciphilionem, & Matthiol. & plerique alii recentiorum Herbariorum vocat, vt patebit mox: de quo tamen dubitare videtur Scal. quod Theophraſtus vſum ipſius cerebri in cibo non dixit. At ſcire potuit aut debuit, Theophr. perrarò vires dicere, ſed hiſtorias potiùs & cauſas plantarum tradidiſſe, quemadmodum Dioſcor. earum vires.

Coldembergius inſignis Pharmacopœus, fructum quem in principio deſcripſimus & in icone expreſſimus ad nos miſit cum hac inſcriptione. Palmitis vulgò Hiſpanorum fructus à Palma eſt diminutiuum: qui ſanè tectus villo ſuo apprimè reſpondet Lobelii *nuculæ Indicæ*. Sed circa hanc vnicam plantam opinionum quaſi meſſem, vtinam confuſione vacuam, nobis obtrudit Amatus in Com. ad Dioſcor. ſic ſcribens: [Greek], Cephalio, Palmites, Palma agreſtis, Hiſp. *Palmitos*: Ital. & præſertim in Sicilia *Cephaglion*. Quanquam & Encephalos plantas reperiatur parua, à nonnullis Cephalio nuncupata, quam vocem hodiè Neapolitani ſeruant, eam Cephagilon nuncupantes, Luſitani verò, ſimul ac reliqui Hiſpani *Palmitum* vel *Palmitam* appellant, quam Viues in Colloquiis agreſtem Palmam nominat. *Hactenus*: qui etiam ait, ſub perſona Ludouici quam introducit, Elatem Dioſcor. & Elatem Encephalon Galeni hanc eſſe plantam. Poſtea addit: reuera plantam bulboſam Theophr. lib. 7. hiſt. & ex eo Plin. lib. 19. cap. 2. eſſe Encephalon ſiue Palmam noſtram paruam. Item addit: de ea Serapio Bdellium confici meminit, quam Ciſilionem corrupta voce appellat. Palma humilis Garciæ, Gazæ. Palmæ humilis genus Dod. Germ. Kleine Palmen. Palma minor Tab. Chamæriphes ſiue reptatrix Palmula Pen. & Lob. quarum Enchephalum ſiue cerebellum Antiquis imprimis commendatum: tota minor eſt vulgari Palma foliis anguſtioribus, baccis crebrioribus, minoribus.

Bellonius duas ſpecies *Cephalonia*, quam & *Palmam abortiuam* vocat, obſeruauit: *Hiſpanicam* cuius fructus aut cerebrum nautæ in Gallias per maria inuehunt, ſuntque eæ ipſæ Palmulæ, quas Inſtitores & Aromatarii Rotomagenſes & Pariſienſes quatuor aut quinque aſſibus regiis ſingulas diuendunt: Et alteram *Creticam ſpinoſam*, à modò dicta differentem. Hiſt. Lugd. vtramque depictam dat, his titulis: Palma chamærops Plinii: 2. Chamæriphes ſeu Palma humilis Matthiol. Vtramque & nos exhibuimus.

C. Bauh. in libello ſuo cui titulum fecit, Animaduerſiones in Hiſt. Lugdunenſem, (quam cœpit Dalech. Medicus Lugdunenſis, vir Doctiſſimus, ſed quæ à quodam ſtirpium non ſatis perito

rito & quamplurimis ignorantiæ ac oscitantiæ næuis conspersa]eandem carpit quasi vnius plantæ figuras duas & duas penè similes descriptiones posuerit, posterioremque fuisse iconem assumendam, tanquam meliorem. Verùm siquidem veritati & studiosorum vtilitati studendum in omnibus, quantùm quidem in nobis fuerit, hanc eius censuram neutiquam probare possumus. Nam apertè ex Bellonio constat, duas distinctas esse species, spinosam Cretensem, qualis pingitur à Matth. alteram Hispanicam diuersam, quam existimamus per Dalechampium bene depictam, qualem aliquando obseruauimus in horto Patauino, iuxta domum in angulo ferè, spinis carentem, & quatenus ex ipsis ramis ex illa auulsis, quos adhuc habemus, diiudicare possumus, differentes à pictura Matthioli. Palmam humilem spinosam nos existimamus à Cordo in silua Obser. malè pro herba his verbis tradi. Phleon palustris herba, aculeata sub foliorum exortu: foliis Harundineis ab vno principio in ventilabri figuram explicitis. Affertur ex Italia cum sarcinis aliarum, idque casu.

Chamæriphes Theoph. seu vt Plin. vocat Chamæropes, vtrisque authoribus in Creta insula abundè proueniunt, atque etiam multò plures in Sicilia. Plurimas quoque gignunt maritima Senensia, sed pumilas: quibus paulò maiores illæ quæ ex Sicilia Neapolim inuehuntur, teste Matthiol. In monte nigro Pisensium notissimi Cesaglioni. Anguill. atque adeò plerisque Hispaniæ, Gallo-prouinciæ & Italiæ maritimis vt obseruarunt Pen. & Lob. Eiusdem potissimùm in Bœtici regione & Algarbia Lusitaniæ parte, magnus est prouentus. Ex quibus regionibus, teste Amato Antuerpiam magna inuehitur copia, vbi in maximis habetur deliciis, nec nisi Optimatibus aut Principibus præsentatur, quum cibus sit delicatissimus, suauis, ventriculo gratus, multùm genitalis seminis gignens, qua ratione ab illis multùm desideratur. Cæsalp. notat, sponte oriri in scopulis maritimis insulæ Iluæ, & Palmeola vocata insula illi contermina. In plusculis etiam Italiæ hortis, speciatim Bononiæ in horto quodam. Fructus & ramos inter κειμήλια nostra adseruamus. Sed fructus, quamuis recens & integer videbatur, à nobis satus Montb. non prouenit.

Iam suprà dictam ex Theophr. folia sportulis, tegetibus & capitis vmbraculis texendis vsum præbere. Diosc. huius nucleis easdem vires tribuit quas nucleis Palmarum, aitque ad omnia ea aptissimos esse Aegyptios nucleos qui ex humilibus palmis decerpuntur. Ideò Lectorem ad eum locum remittimus. Nonnulli huius Palmæ cerebro easdem vires tribuunt, quod Gal. ex differentibus partibus constare tradit, aquea videlicet quadam substantia tepida, & altera terrestri frigida: proinde humidum esse, & cùm adstrictione quadam refrigerans. In cibo sumptum crudos humores ac flatus gignit: atque idcircò cum sale & Pipere edi conducibile est. Pars tuberosa iuxta radicem, inquit Matth. tenerrima sapida & ori gratissima: adstringenti pollet facultate: itaque roborat & cohibet. Germen quod cerebrum vocant, estur secundis mensis pro bellariis, cardui esculenti modo cum Pipere & salis momento. Arridet enim maximè gustui. Id [vt aliqui aiunt] ad Venerem excitandam haud parum præstare creditur. Cardanus eius substantiam carneam dicit, candidam, solidam, sed partem imam quæ radici iungitur mandi solùm. Surculi, qui Palmæ folia referunt, candidi & ipsi, sed lignosi, non apti cibo. Rami quadragesimali tempore deferuntur venales per totam ferè Italiam, ad exornandos Oleæ ramos varioque plexu conuestiendos, qui sacra palmarum die ab omnibus in templis gestantur. Præstant iidem ad sportulas, tegetes, [etiamnum hodie æquè ac Theophr. seculo.] & scopas parandas: sunt enim ad verrendas domos rami vnà cum foliis ad scopas parandas, non solùm peridonei, sed etiam vtiles, quòd non confringantur, nisi tempore longo. Cætera cum maiori palma communia habet. Baccæ sua adstringenti vi, dantur contra omnes corporis fluxiones. Palmitarum tuberosæ radicis Scal. concretionem pinguem dicit, & tuberaceam medullam intus: gustum gratum assuetis. In Sicilia & ora Bœtica maritima magna vis cæditur, quæ Romam affertur magna ex parte quadragesimæ ieiuniis venalis: alioqui veriùs sunt gulæ blandimenta quàm cibus, gustu ferè Carduorum. Aegypti rustici quoque cerebrum magna copia cædunt in campis, & Alexandriam vendendum important, vbi crudum manditur, sapore iam dicto, teste Bellonio.

Scopæ. *Fluxiones.*

CHAMAERIPHE PEREGRINA.

Cap. CLXIII.



Petrus Garetus mittebat Clus. peregrinæ cuiusdam humilis palmæ ramũ, qui erat pedem romanum longus, vel maior, quadragenis aut pluribus virgis præditus, fusci coloris, inæqualibus & frequentissima vestigia retinentibus, in quibus hæsisset flores, aut fructus rudimenta, contortis infimâ parte, vt facilè appareret, aliquo inuolucro siue spatha fuisse tectas: prodibat verò hic ramus ex denso quodam cortice semunciam alto, quatuor autem vel plures vncias lato, & lunato, sub flaui coloris, pronâ quidem & supinâ parte læui, sed ipsâ corticis materiâ è multis transuersis fibris constante, iis penè similibus quæ in magnarum illarum nucum Indicarum, quas vulgò *Coccos* appellant, tegumento conspiciuntur, aut quæ humilium palmarum germina, à plerisque in deliciis habita, vestiunt. *Descriptio*

Nautæ à quibus repertus fuerat hic ramus, se in altissimo quodam scopulo, è mediis maris caput attollente, nascentem reperisse & rescidisse affirmabant: facilè nihilominus mihi persuaserim, non in scopulo marino, verùm in aliqua insula, ad quam appulissent, reperisse, & ex arbore vel frutice detraxisse, & tegmen ademisse, vt obseruare possent quid sub illo lateret. *Vbi repertus*

CHAMÆRIPHES FORTE' FOLIVM.

CAP. CLXIV.

CVm Chamæriphes superioris surculo mittebat idem Garetus folium, ab amico acceptum commodatò, vt illud conspicere, atque etiam, si vellem, describere possem. Admirationem autem mihi pariebat, quòd adscriberet, illum, qui ipsi hoc folium mutuò dederat, adfirmare Nymphææ esse in Moluccis insulis natæ, & supra aquã haud secus spargi, quàm nostræ Nymphææ folia: illiusque florem non esse nostratis flori dissimilem, ei præsertim qui candidus est, sed colore duntaxat differre, hoc est, non album esse, sed cæruleum. Ex illo autem folio concinnatum erat flabellum ad ventulum faciendum, atque ex duplicata pediculi eius parte manubrium confectum, quod manu teneri posset.

Descript. Huius porrò flabelli ambitus erat trium pedũ & nouem vnciarum: Longitudo ad manubrium vsque, siue ad folii pediculum, duodecim vnciarum, latitudo quà maximè patebat, tredecim vnciarum: manubrii ex ipsius folii pediculo duplicato confecti, & viminco vinculo adstricti, vt commodiùs manu teneri posset, longitudo, quinque vnciarum. Istius folii prona pars crassiorem neruum ostendebat, per medium folium secundum longitudinem procurrentem, ex quo oriebantur alii minores in latera expansi: ab vno quidẽ latere viginti tres, ab altero autẽ viginti quatuor: supina pars totidem plicaturas, quà adeò de causâ suspicio mihi oriebatur non esse Nimphææ sed Chamærriphes alicuius generis potiùs folium, quodque non in aquatica planta, sed in terrestri natum esset, qualis fortè illa, quam Bataui in insula Mauritii nascentem obseruabant, habentem [vt illius nauigationis diarium refert] tam ampla folia, vt vnico quispiam sese tegere, & ab imbre præseruare posset: pictura similiter quæ in eo diario addita, tametsi ruditer expressa, meam suspicionem confirmare videbatur. Folii autem, ex quo flabellum concinnatum, color, flauus erat, qualis in culmis maturæ segetis conspicitur, parte tamen supinâ splendidior quàm pronâ: in folii verò ambitu, ad illud expansum retinendum, annexus erat vimineus limbus, illi penè similis quo manubrium adstrictum, rubro tamen colore infectus.

Nymphea folium non est. *Folium.*

PALMA HVMILIS PAPYRACEA ET DE papyro ex Palmis.

CAP. CLXV.

Descriptio SVnt & humilia Palmeta, folio tam politæ superficiei, vt eo pro chartis vtantur ad scribendum in prouincia Mangi: alterius arboris vsus idem. *Tal* dicitur. Scalig. Palmarum folia olim Papyri vsum præstitisse, cùm Plinius ex Varrone, tum alii plures autores, (qui ferè eorum mos esse solet, vt qua primùm data porta est, præcipites, & posteritatis nimis securi scriptores, irruãt,) tradunt: verùm quæ sit illa Palmæ species, nemo hactenus, quod equidem sciamus, propriùs atq; distinctiùs exposuit, quàm Maffeus & Scaliger: hícque fortè, vt conicere est, ex relatione aliorum. Nam si eam notam habuisset, (quæ fuit eius viri erudiendæ posteritatis inimitabilis propemodum sagacitas) indubiè diserto lemmate declarasset.

Papyracea arbor Tal.

Humilium palmetorum folia polita dicit, vt iis pro charta vtantur ad scribendum. Sed priùs audiamus Plinium.

Hic lib. XIII. cap. XI. postquam de Aegyptiis arboribus, atque inter eas sanè ad longum & elegãter de Palmarum natura ac differentiis disseruisset, sic infit. Priusquam digrediamur ab Aegypto & Papyri natura dicetur, cùm chartæ vsu maximè humanitas vitæ constet, & memoria. Et hanc Alexandri Magni victoria repertam, autor est M. Varro condita in Aegypto Alexandria. Anteà nõ fuisse chartarum vsum: in Palmarum foliis primò scriptatum: deinde quorundam arborum libris. *Hæc Plin. de charta ex Palma.*

Testatur quidem Io. Linschottanus in suis narrationibus Indicis, ex eo Palmæ genere, quam Nucem Indicam vulgò vocant *Chartam* Indos habere, verùm non ex foliis, sed ex interiori medulla arboris, [fortè hæc vna earum est, quarum libris deinde scriptatum Plin. dixit.] eam esse, omnésque libros Indiæ ex hac materia, natura producẽte in ipsa arbore plicas ad distinctionem foliorum.

At Maffeus in sua historia Indica apertè ait, eius Palmæ, cuius fructum Nucem Indicam Lusitani dixere, [de qua nos pòst] folia librariis pro Papyro esse, & loco tegularum imposita domibus arcère imbres, tum etiam in vestes forma facili simul ac spisso contextu necti. Verùm hæc nec Palma humilis est de qua loquitur Scaliger, nec eius Folia adeò lata ab Autoribus traduntur, (immò Palmę vulgatæ aut arundini similia, ait Garcias, Clus. simpliciter Palmæ comparat foliis, quę sanè cultrata sunt & perangusta. A Costa ne foliorum quidem meminit in sua descriptione.) vt chartæ vices supplere queant. Adde quod Plin. suam Palmam, in Aegypto nasci satis manifestè declarat, in quo nemo autorum, quod nobis quidem constet, Nucem Indicam dictam nasci prodit.

Quas fortè difficultates subolfaciens Doctissimus Guilandinus in eruditissimo illo suo opusculo de Papyro, [quod commentarii vice scripsit in Plinii caput de Papyro.] apud Plin. pro Palmarum foliis, Maluarum foliis, quoniam olim, vt ille putat, in Maluarum foliis scribebatur. Huius suæ audaciæ [sic enim vocat] non vnam causam prætexit, sed quod apud [illegible] Varrone antiquiorem comperit, Palmarum folia ad vsum scribendi aliquando accommodata fuisse: tum quòd natura asperiora, duriora que sunt, quàm vt commodè in eum vsum recipi queant, tum verò quòd arundinea passim obuia subrogari præstabat. Palmæ frondem Suetonius Trãquillus durã & asperam dixit. Accedit [addit Guil.] ad gratiam quòd Maluarum folia rectiùs opponuntur arborum libris, quàm folia Palmarum, quæ & ipsæ arbores sunt: præterquàm quòd Cinna antiquus Poeta, cuius Catullus & Seruius meminere, in Maluarũ foliis scriptitatum indicat. Adducit præterea Guilandinus tetrastychon ex lib. VI. Isidori, (quos vid. infrà, Cap. de Malua) quibus dicitur, carmina Maluæ libello scripta fuisse. Hæ Guilandini sunt rationes quibus apud Plin. in Maluarum foliis primò scriptitatum fuisse, legendum iudicat: quamuis & alios versus, ex Virgil. III. Aeneidos, vbi de Sibylla canit: vt ex lib. VI. eiusdem: Iuuenalis item Satyr. VIII. in eum sensum quasi vi trahere conatur, in quibus tamen omnibus ne verbulo quidem aut significatione aliqua Maluæ fit mentio, sed simpliciter foliorum, quasi verò Sibyllæ folia fuerint Maluæ?

Suspicatur denique etiam huc respexisse Pythagoram

goram, quando sanctissimum esse folium μαλάχης, id est, Maluæ dicebat. Sed hæ meræ sunt coniecturæ, & nostro quidem iudicio, in veritate reique natura parùm fundatæ. Nam quotusquisque credat in Maluæ folio tam fragili tam molli, [vnde & nomen accepit] atque vno verbo, tam ad libros & scripturam inepto, vnquam scriptitatum fuisse, aut quod scripturæ vel libri titulum mereatur, ex eo vnquam desumi potuisse? Sume quamcunque voles Maluæ speciem, etiam arboream, cuius folia latissima, sed hirsuta, ideoque scriptioni inepta, & in eius folio scribendi periculum fac, & habeas tibi si lubet bullam pro libro. Eodem sanè iure plurimorum aliorum foliorum pro charta vsus esse possit. Nec dubitandum, & id Herbariorum consensus approbat, Veterum Maluam ad nos etiam pertigisse. Aut si ipse quoque Guilandinus aliam cognouit ad eum vsum aptiorem, cur nos non docuit? Cur non declarauit modum? At Isidorus, inquies, hoc versibus Cinnę expressit? At his opponimus viros grauissimos Varronem & Plinium. Enimuerò sanè tanti facimus Poëtas illos in re herbaria, quanti hos authores in Theologia, in qua si claruit Isidorus, non ideò claruit in hoc studio. Et malimus sanè apud istos Poëtas & Isidorum emendare Palmæ, quam apud Varr. & Plin. Maluæ.

Sed cur non Varronem quoque emendauit Guilandinus, apud quem tamen ipsemet fatetur legi, priscam illam hominum ætatem, nec dum satis excultam, atque politam, suas literas exarasse. Quod verò obiicit, Palmæ folia naturâ asperiora durioraque esse, quàm vt commodè in eum vsum recipi queant: hoc de vulgari intelligendum, quæ Dactylos fert, & olim in victoriis celebrata fuit, cuiusque folia nobis planè inepta ad eum vsum videntur: non verò de omni palma, aut saltem non de iis, quas ex Scaligero, Maffeo, & Linschottano chartæ vsum suppeditare diximus.

Siue igitur aliqua harum apud Plin. intelligenda sit, siue alia aliqua, quæ nondum nobis innotuit. Statuamus etiamnum Palmarum foliis [neutiquam Maluarum] legendum, maximè cùm suppetant Palmæ, quæ eum vsum præstent, donec aliquis prodeat, qui nos clariora doceat ac certiora.

Non tacendum hoc loco quod idem Guiland. ex Anacreonte, Alceo, Aeschylo, Comicis Veteribus, Platone, Aristotele probat, Papyrum siue Byblum cognitam quidem fuisse, antequam nasceretur Alexander, verùm in vsu frequenti & publico fuisse, Alexandri seculo. Quare non eius tempore reperta primùm charta, sicut Plin. ait. Quin & Lopez in hist. Ind. tradit Indos Palmæ foliis res memorabiles & instrumenta inscribere solêre, vt fusiùs declarabitur cap. de Nuce Indica, vbi priùs quasdam alias Papyracearum arborum historias interseruerimus.

PALMAE INDICAE GENVS LANTOR DICTVM.

Cap. CLXVI.

Scribit Linschottanus in hist. Ind. Orient. Cocci seu Palmæ quatuor genera vniuersam propemodum Indiam Orientalem alere: quartum autem genus, lingua Malayuica *Lantor* vocari, fructum ferre exiguum, magnitudine Cerasi, colore qualis Arantiorum, nucleum intus continentem, quem Coccos nuncupent. Ex hoc fructu perelegans fieri oleum, colore Arantii, esui iucundum admodumque salubre assuetis. Esse qui hanc speciem Nucis Indicæ antè dictæ fœminam faciant. Vtramque reperiri in Guinæa. Ex quarta hac specie [addit idem] Indi suam chartam parant ad scriptionem & libros. Et quamuis omnes eæ quatuor supradictæ species conueniant similitudine foliorum, quippe quæ folii arundinis speciem quodammodo ferunt, qualia etiam quædam ex India, Palæstina & Syria ad nos importantur: nihilominus tamen quarti huius generis folia cæteris ad scripturam aptiora commendabiliora sunt. *Nux Indica fœmina.* *Charta.* *Arundinis folio.*

Bry quoque fratres in eiusdem hist. annotant, *Lantor* genus esse *Coccos* Indis dicti, seu nucum Indicarum. Folia viri longitudinem æquare, quibus Indi chartæ loco vtantur. Arboris figuram Palmæ nonnihil similem esse. Cæterùm quia Linschottanus ait, fructum eius esse Cerasi magnitudine, memoriæ subit ea species palmæ, cuius meminit Theophr. lib. 2. cap. 8. eam fructus ferre minutos inquiens, Cicerum magnitudine μικροὺς ἡλίκους ἐρεβίνθους. Dixerat autem paulò antè, colore quosdam esse flauos. Sed in tanta breuitate nihil statuere licet. *Lantor Cocci genus.* *An Palma Ciceris magnit. fructum ferens Theophr.?*

Capite de nuce Indica maiore, ex Ferdinando Lopez: Facta mentio *Olle*, siue Palmulę foliorum, quibus Indi inscribunt res memorabiles. Hic Clusius apud Garciam in postr. edit. subiungit: Similia folia cùm integra, tum per medium secundum longitudinem secta, Malacensibusque characteribus inscripta ab Hollandis ex Iaua sunt relata, anno 1597. quorum bina Petri Gareti operâ, nanciscebar, cubitalis longitudinis, extremitatibus tamen recisis [nam integra bicubitalia aut longiora sunt] secundum medium neruum per longitudinem excurrentem complicata, & binas ferè vncias lata, vtroque latere exteriore secundum longitudinem tribus versibus inscripta: videbam & quæ quatuor versus inscriptos haberent, præterea librum sex & septuaginta foliis constantem, non integris quidem, sed quæ extremitatibus recisis, per medium folium secundum nerui longitudinem secta, vtrinque quatuor versibus stylo ferreo exarata essent, vt apud illos moris est, tribus locis pertuso, in medio videlicet, & duabus extremitatibus, funiculo traiecta, aptatis vtrinq; binis asserculis, quibus contracto funiculo tegerentur. Sed & ea folia quæ nanciscebar, & aliquot alia, quæ apud diuersos conspiciebam, ab vna extremitate pertusa erant, & charactere quopiam in capite notata, vt funiculo connexorum series dignosci posset. Intelligebam porrò ab ipsis Indis, hos characteres nostro more exarari, hoc est à sinistra ad dexteram ducto stylo, non Hebræorum aut Arabum, qui à dextra ad sinistram scribendo calamum ducunt: sed [quod dolebam] nullus istorum Indorum, qui in diuersis Prouinciis, vt Guzarate, Malabar, Iaua, & Medagascar erant nati, legere, aut scribere norat, vt characterum aliquam notitiam assequi possem, præter vnum Sinensem, ex Cantan oriundum, quem, meo rogatu, pingentem quosdam Sinenses characteres, integram dictionem denotantes conspiciebam, à summa pagina ad infimam, sumpto initio à dextro latere paginæ, deinde seruato eodem ordine in singulis versibus, ad sinistram procedendo, Sinensium vsitato more, illorum enim scribendi rationem intelligere volebam. Ea autem folia illius Palmæ non erant, quæ Coccos siue prægrandes illas nuces fert, sed *Locus. Descriptio* *Palma Coccos ferentis folia non sunt.*

Lantor. peculiaris illius generis palmæ, quæ à Iauæ Incolis Lantor appellatur.

ARECHÆ ARBORIS FRVCTVS COFFOLO.

CAP. CLXVII.

Coffolo. Arecha. EDere sueuerunt, autore Ludou. Rom. lib. nauig. Calechuti fructum quendam, cui *Coffolo* nomen est: hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palmæ non absimilis, quæ Cariotas gignit etiam non absimiles. Hæc arbor, eiúsque fructus qualis indagent Posteri.

PAPYRVS VETERVM PALVDANO.

CAP. CLXVIII.

Descriptio. PApyri Veterum nomine à Cl. Paludano missum ceu folii Arundinacei speciem quandam repræsentat. Est illud tres cubitos longum, nec tamen integrum, vt ex extremitatum laceratione apparet, sescunciam latum, crassitudine pergameni crassioris, colore paleaceo, & nonnihil ad cinereum tendente. Fibrarum stamina canabinis similia, fragiliora tamen, utraque facie per rectitudinem decurrunt, sine vlla tamen costarum striarúmue eminentia, quæ subtegminis vice aliæ transuersæ intercurrunt, ac vtrinque membranæ suæ tenuitatis leuissima quædam ac vix conspicua, stylo tamen perceptibilia, vestigia imprimunt. Quæ textura porosa quadam medulla farcitur. Stylo suprà scripsimus, sed scriptioni impedimentum aliquod obiecerūt intertexta stamina & fungosus folii habitus. Nec apparebant characteres nisi saliua, vel aqua madefacti & affricti. Quo facto, legibiles illicò apparent.

Varietas. Eiusdem faciei foliaceum quiddam splendidius ac læuius, [non tamen diuersum, vti putamus, quamuis paulò latius, & ni fallimur, naturali sua latitudine] ab eodem accepimus, vtrinque nigris litteris Arabicis, ni fallimur quales aliquando vidimus, aut certè his similibus insculptum acuto quodam stylo, quatuor linearum ordine, nobis sanè gratissimum vetustatis monumentum. Iudicium peritioribus relinquimus cuius plantæ possint esse ista folia. Fit quidem cap. de Nuce Indica mentio Chartæ à Linschottano D. Paludano missæ: verùm eandem asserere hæc folia temerarium nobis videtur.

PAPYRACEA ARBOR TAL.

CAP. CLXIX.

Descriptio. DE Papyracea arbore *Tal*, cuius mentionem fecimus cap. de Palma humili Papyracea ex Scaligero, quæ in prouincia Lagni prouenit, hæc scribit Theuetus in sua Cosmog. In prouincia Magni est arbor Tal nomine, folio grandi, quod chartæ vsum præbet in tota India. Fructus profert magnis Napis similes. Quod cortici subest, teneri est, dulce, esu gratum. Cortex tamen melior & Fructus. Vguetal. suauior à quibusdam *Vguetal* nominatur.

PAPYRACEA ARBOR GVAIABARA.

CAP. CLXX.





De. PApyracea arbor minor Ouiedi in Insula Hispaniola prouenicns *Guaiabara* Barbaris dicta, Hispanis *Vuero*, ab vua, quòd pro fructu vuas ferat. Materia est rubescente, rotúda, densa, atque ideò optima, præsertim ad carbonem ramis expansis. Vuas edit rariùs sparsas, atque à sese dissitas, Moris ferè concolores, exigua earum parte esculenta: nam acini sunt Auellanæ nucis magnitudine, nucleum tam crassum concludentes, vt parum carnis supersit. Folii figuram hîc depictam videtis, ab aliarum arborum foliis planè diuersam, atque ideò memoratu dignam. Maximum palmæ manus magnitudine par est, dempto pediculo. Id Hispanis in insula Hispaniola & finitimis bellum gerentibus Papyri & atramenti vsum præbebat. Tota enim hæc regio charta ad scribendum & atramento prorsus caret. Folium istud viride est, aliquando rubrum, crassum & æquè spissum, ac esse possent duo Hederæ folia simul iuncta. In parte tam prona quàm supina literas pingebant acicula, aut stylo aliquo, modò recens esset, & eodem die decerptum, quæ candidæ apparebant, aut ita diuersi à folio coloris, vt facilè legi possent: neque enim folium literas transmittit: & costa per medium eius excurrens, etsi crassiuscula sit, tamen venulæ ab ea deductæ sunt tenues, vt scribentis manum parum aut nihil remorentur.

An M. *Fumee* hist. Ind. Occid. gen. lib. 1. cap. 1. *Guibaras* fructus habens nucleum? An Lerio cap. 13. *Arbor Bresilia prouentens*, cuius folia testili crassiora.

PAPYRACEA ARBOR COPEIA.

CAP. CLXXI.

PEtrus Martir de rebus Oceani & noui orbis, Dec. 3. lib. 8. E Copeia [inquit] arbore, pix non aliter legitur, quàm ex Pinu, licet dicant plerique stillicidio colligi, comburendo eius lignum. Fructus autem eius paruus est, vti Prunum, esui satis aptum. Arborem esse hanc existimandum est, cuius foliis, Chaldæi literarum primi repertores, conceptus mentis absentibus significabant, priusquam vsus chartæ reperiretur. Spithameum est latitudine folium, rotundúmque ferè: acu aut stylo

ſtylo quouis ferreo ſiue ligneo inſcribunt, non ineptiùs quàm chartæ.

M. Fumee in Hiſtor. Gen. Ind. Occid. Gallicè ſcripta lib. 3. c. 95. *Copei in Berney* inſula Indiæ, arbor ferens Camphoram. Item l. 1. c. 34. Cum ſtylo ſcribitur ſupra folia *Copei*, & ex iis fiunt chartæ luſoriæ. Papyracea arbor altera maior [inquit Hiſt. Lugd.] Ouiedo l. 8. c. 14. in Inſula Hiſpaniola proueniens, *Copei* nuncupata, *Guiabara* procerior, folio ſpecie quidem ſimili, ſed duplo maiore, craſſiore, & ad ſcribendum aptiore cum acicula, aut ſtylo aliquo, venulæque exiliores ſunt, quàm ſuperioris, & minus ſcribenti impedimentum adferunt. Quamobrem cùm Hiſpaniolam & cæteras inſulas Hiſpani ſubiugarent iis foliis chartarum lùſoriarum vice vtebantur, quòd in iis Regum, Reginarum, Equorum, & aliorum huiuſmodi figuras facilè imprimerent, nec facilè rumperentur.

Ex hac fortè papyracea arbore moneta illa fiebat, quæ, tradente Fr. Hauhono Armeno lib. de Tartaris cap. 1. in regni Cachay partibus expendebatur, quæ formâ quadrata regalique ſigno erat ſignata, ſecundum quod moneta maioris pretii habebatur vel minoris: hæc, ſi quando timebatur per vetuſtatem corruptam iri, à poſſeſſore ad regalem curiam deportabatur, inibique mutabatur. *Eicon cum alia habetur capite præcedenti* 170.

PAPYRACEA ARBOR, AMPLISSIMO ET TENVISSIMO FOLIO.

NIc. Coſtinus in Itinerario prodidit, haud procul ab vrbe Caël naſci arborem ſine fructu, cuius folia ſex brachia ſunt longa, totidem lata, adeò tenuia, vt compreſſa comprehendi manu poſſint, quibus chartæ vice vtuntur ad ſcribendum & ad pluuiam arcendam: folio enim expanſo, tres quatuorve in Itinere ita operiuntur, vt pluuiam non metuant.

PAPYRVS ARBOREA TENVISSIMA, EX IAVA.

CAP. CLXXII.

LIbrum arboris ſcribit Cluſ. habuiſſe ſe tenuiſſimæ membranæ inſtar candidum, quo omnis generis ſcriptura perinde atque vulgari Papyro excipi queat. Eum in Iaua Inſula aliarum mercium permutatione Drake comites acceperant.

Huius arboris [inquit Cluſius Exot.] ni fallor meminit Antonius Pigafetta in ſuo Itinerario, vbi refert Inſulæ Tidore fœminas pudenda tegere panno, è libro arboris hac ratione confecto. Delibratur cortex, & aquâ maceratus donec molleſcat, ligno tunditur, atque qualibet longitudine ac latitudine diducitur, adeò tenuiter, vt ſericei veli inſtar, venis tranſuerſim diſcurrentibus contextus videatur.

PAPYRACEA ARBOR, CVIVS LIBER SVBPVNICEI COLORIS.

CAP. CLXXIII.

ELegantiſſimus arboris liber, quem ab honeſtiſſimo viro Willhelmo Parduyn anno 1599. accipiebat Cluſ. licèt non albi eſſet coloris, ſed ſubpunicei. Erat autem illius Libri fragmentum [à quo plus dimidiâ parte reſectum fuiſſe arbitror] pedalis ferè longitudinis, quatuor vncias latum, adeò læuis vbique & æquabilis ſuperficiei, vt ne charta quidem ſcriptoria magis æqualis ſit: id, tametſi neque denſum, neque craſſum, in ſex tamen pagellas nulla difficultate ſeparare poteram, quæ perbellè ſcripturam admitterent, perinde ac charta ſcriptoria, nec atramentum tranſmitterent. Et ſi quis maiorem curam in ſeparando adhibere voluiſſet, in plures adhuc pagellas haud dubiè diuidere potuiſſet. Similem etiam pagellam, latiorem & longiorem, aliquando accipere memini à Iacobo Gareto, quâ inuoluta erant Tabaci folia, quemadmodum inuoluere ſolent nonnulli Americani, dum, vt eius fumum hauriant, tubum ab altera extremitate incendunt. *Tabaci inuolucrum.*

Non abs re fuerit hoc loco πάρεργον aſpergere, ſanè annotatione digniſſimum, ſiquidem foliorum Papyraceorum tenuiſſimorum mentio inciderit. Anno ſalutis 1602. Circa Calend. Martii Huldrichum Chriſtianum, puerum 12. annorum, I. Chriſtoph. Zenger Ill. E. C. VVirtemb. Cancellarii Montbelgardenſis ex coniuge nepotem, febre maligna etiamque phrenitide periculoſiſſimâ, aliiſque grauiſſimis Symptomatis ſtipatâ, à me Dei Gratia perſanatum fuiſſe: cui ſub morbi declinationem vniuerſi corporis Epidermis ſeu cuticula tanta facilitate abſceſſit, vt pedales etiamque ampliores, quales adhuc adſeruamus auulſerit ipſe puer, abſque vllo dolore, non ſine adſtantium admiratione. His quoque [ſi chartis cutis humana accenſenda] nullo negotio inſcripſimus: quod hic annotare placuit, vt habeant ſagaces Medici, quod philoſophentur.

PALMA INDICA NVCIFERA.

CAP. CLXXIV.

Palmæ nuciferæ arbor.



FRuctus qui Nucis Indicæ nomine ad nos adfertur, interdum humani capitis magnitudinem æquat, aut etiam ſuperat, interdum magnitudine oui Struthii, qualem & nos habemus, & aliam Cygni ouo vix maiorem: figura cucurbitina, aut Melonis, niſi quòd tot angulis non ſit donatus, ſed ex rotundo triquetrus magna ex parte, duplici cortice obtectus, extimo craſſo, carnoſo, craſſitudine digitali ſuperficie tenus neruis quibuſdam per longitudinem perreptantibus, ac ſi ex meris fibris eſſet congeſtus, quemad. & tota eius craſſitudo, colore ex fuſco cinereo *Deſcriptio fructus.*

Nux Indica.



Palma Elephantis Acostæ.



extrinſecus intus coloris ruffeſcentis & æruginoſi, ſimili medulla puluerulẽta farcto, quæ ſiccata aut vetuſtior reddita, vel leui attritu in puluerem fathiſcit. Ab hoc proximè ſubeſt alius ſolidus, ac propemodum oſſeus, triquetrus quoque, anterius barbatus & inſigni foramine peruius, iuxta quod adhuc alia duo impreſſa conſpiciuntur, vt laruæ alicuius effigiem quodammodo æmulētur, prædicto concolor, cuique plurimi prædictorũ villorum inſerti conſpiciuntur, ex quorum concurſu dicta barba reſultat, interna ſubſtantia fuſcus & ſubniger. Nucleus in hoc cõtinetur, totam eius cauitatem proportionaliter explens, cùm recens eſt: [vt Cordus ãnotat] ſiccatus verò, concuſſa nuce mouetur. Color ei eſt in rugoſa ſuperficie fuſcus, intus albus, oleaginoſus, recens ſapidus, ſubdulcis, inueteratus rancidus, in medio concauus: in quo maturo ac recenti liquor guſtu ſuaui ac dulci continetur, qui ætate aceſcit ac ranceſcit, donec tandẽ penitùs concreſcat & exiccetur.

Oſſeus cortex diligenter politus & argento decoratus apud plurimos hodie ſpecioſi poculi vice in conuiuia venit, quale & nos habemus munere Ill. E. C. Wirtemb.

Deſcriptio arboris. Folia. Flores. Arbor ipſa, autore Garcia, vaſtæ eſt magnitudinis foliis Palmæ aut Arundini ſimilibus, aliquantulùm tamen latioribus: flore Caſtaneæ, materia fungoſa & ferulacea. Tradente quoque Coſta, prælta eſt arbor, & recta, nec admodum craſſa, præſertim in faſtigio: nam ab infimo ad ſummum paulatim gracileſcit, & colore cinereo eſt: truncum à radicibus ad faſtigium vſque paruis quaſi gradibus circumdant rami, qui aſcenſuris ſcalarum vicem præbeant: flos Caſtaneæ ſimilis: *Fructus.* fructus verò integer capite humano maior, forma oblongiore, trianguli, & colore viridi, admodum diluto. Coccos ferentem arborem inquit Cluſ. apud Garciam palmæ modo creſcere & in altum extolli, ex Fabricii Mordentis Salernitani aliorúmue relatu, qui eam naſcentem conſpexerunt, intelligebam: eius autem caudicem minimè ſcabro, vt Palmæ Dactyliferæ, ſed læui cortice eſſe præditũ. Eam ob cauſam vinculis ligaturíſque ex ſpartho aut alia ſimilia materia conſtantibus per interualla ſubinde cingi ſolere, eáque vincula, ferreis clauis trunco interdum adfigi, vt firmiùs hæreant, faciliorémque aſcenſum præbeāt: alioqui difficulter omninò ſcandi poſſe, niſi laqueis pedibus aptatis. Eius ramos, vt in Palma, deorſum inflecti, arcus inſtar, dorsóq; eſſe eminentiore oris vtrinque in anteriorem ſiue supernam partem vergentibus, vnde folia naſcuntur Palmæ ſimilia. Ex inferiorum ramorum, qua caudici inhærent, alis, alios enaſci ramos, qui quinas & ſenas proferunt Nuces craſſas (imò etiam multò plures, interdum vſque ad vicenas, quemadmodum mihi Amſtelredami anno 1597. referebant Indi eodem anno è Iaua maiore aduecti) ſuo multiplici denſóque velamine tectas. Porrò adeò vicinas interdum ſolēre creſcere Arecæ & Cocciferæ Palmæ arbores aiebat Fabritius, vt illarum rami mutuò ſeſe implicantes, pulcherrima vmbracula præberent ad Solis radios æſtúſque arcendos. In his etiam commorantur plerúmque Simiæ & Cercopitheci, pérque ramos ex vna arbore in alteram tranſcendũt, venatorum qui eas perſequuntur conatus ea ratione ſubinde eludentes.

Illarum autem arborum materies non eſt fungoſa, vt Palmæ illius quæ Dactylos fert, neque ferulacea, vt Garcias aſſerit, ſed ſolida & ad fabricas idonea: neque minùs elegans eſt & ſplēdens, quàm Iuglandis materia: & ipſemet paulò pòſt, materiem ad plurima vtilem eſſe fatetur.

Eandem arborem & hiſtoriam eius perelleganter tradit Scaliger, in hunc modum. Coccum ferens palma trunco eſt recto, procero, excelſæ altitudinis, ad ſumma vſque in orbem ſeſe effundentium ramorum initia inoffenſæ læuitatis. Palmæ folium, quo tegunt ædes factis ex eo ſtoriis, certo aduerſus iniurias cœli munimento, ſenum menſium vtilitate. Confertim gerit fructum, palmularum more, ſingulæ ad centenas, ducenaſve nuces. Medulla recens eſculenta eſt, tum per ſe, tum loco panis cum obſonio, Sapor Amygdali, ſed iucundior. E ſicca farinam faciunt, atque ex ea panem. Tegitur medulla cortice proximo ad carbonum vſum accommodato. Aurifices ſibi præcipuum habent. Vrunt etiam ac cineres legunt ad medicamenta. Extimum corium multis inuolucris quaſi ſtupeis, craſſiſſimum ita interpolatur, vt ex eo tanquam Goſſypium fiat: cuius tenuiſſimam partem ad pannos apparant, ſericeis non ignobiliores. Quod reliquum eſt, nent ad funiculos: è quibus deinde complexis, rudentes componunt. Eius filum *Cambata* vocant Indi. Vbi nux prodire, atque conſiſtere incipit, ſimul intus aqua concreatur, ſimul atque perfecta nux eſt, completur aqua: cuius incrementi finis initium nuclei eſt. Ex eius namque condenſatione concreſcit nucleus. Quantitas aquæ Cyathos menſarios interdum ternos explet. Eius ſapor nectareus cæteros omnes, vt aiunt, ſuperat ſuauitate. Ex nuclei medulla preſſa nobiliſſimum faciunt oleum. Ex fracibus fieri poſſunt cineres. Vbi arbor ad iuſtam adoleuit magnitudinem, quoſdam è ramis Auguſto menſe ad medium amputant: eius, v. quod reliquum eſt, ſummitatem ferro paululùm ſcindunt. Singulis appenſus calix quatuor ſcyphorum completur in die. Crudus liquor bibitur cum ſapore & vi. Coctus ſapam excellentiſſimam

ſimam imitatur, ad inebriandum efficaciſſimus. Accuratiore decoctione in ſaccharum denſatur. *Iagara* vocant Indi. Si non coquatur, amittit dulcorem, quo per initia commendabatur, atque aceti vim præſtat. Fructum perpetuò gerit, alio alium ſubeunte. Tricenos, aut quadragenos viuit annos. Lignum ad materiam cædunt: poſteaquam vitæ finis aduenit ei. Amat ſabuleta. De Cocci medullæ magnitudine poteſt ambigi. Vartomanus ait, eſſe minimi digiti craſſitudine. In Indicis Nauigationibus Hiſpanorum legimus: Coco immaturo ſemicyathum aquæ contineri. Nulla igitur contradictio. Quippe de teſta hîc: ibi de medulla. Magnoperè tamen eſt conſiderandum. Neque enim ex ducentis Amygdalis magnus vſus ad edendum vna ex arbore queat eſſe. Neque tantulum cauum reſpondere capacitati binum cyathorum. Ob authorum ignauiam orta eſt hæc ambiguitas: vt de Nucis Indicæ, quam videmus quotidie, facie, natura liceret dubitare. Cocci tamen teſtam deſcribunt nigram: atque ex ea vaſa fieri. Nucis huius Indicæ fulua eſt, non autem nigra. Cæterùm haud alia eſt. Nam & in medullæ medio ſinus eſt cauus, vbi fuerat liquor: & capillamentis obductam vnam & alteram vidimus. Solimanus Turcarum Princeps, è calyce potabat nucis Indicæ, frugali auro ad formam Cyphi adornato. Honos apud indigenas par vtilitatibus.

Theuetus quoque Nucis Indicæ arborem ait ſimilem eſſe Palmæ Aegyptiæ ſiue Arabicæ, altitudine & foliis: & in inſula Madagaſcar, aliàs S. Laurentii fructum patrio nomine vocari *Chicorin*. Arborem adeò eſſe teneram, vt ſi vel leuiter ferro vulneretur, liquorem exſtillet dulcem, & ſedandæ ſiti aptiſſimum.

An verò Theoph. & reliqui hanc deſcripſerint, haud ita iudicatu facilè: verùm quia Garcias memoriæ literis prodidit, Palmas nuſquam tota India reperiri [vt iam dictum ſuo quoque loco] & fructus earum deferri ex Arabia in Indiam: ſi ita eſt, exiſtimandum ſanè cum Guilandino, per Palmas, quas Theophr. Arrianus, Strabo & alii Scriptores veteres naſci in India tradunt, intelligendas eſſe non propriè dictas, ſed hanc ipſam de qua hic agimus. Non quidem illo argumento, quòd mel, panis, vinum & acetum ex Palma conficiantur, quæ omnia fieri ex palma nata in Meſopotamia, vbi Nux Indica non oritur, teſtatur Strabo lib. 16. & qui hunc multis ſeculis præceſſit Herodotus lib. 1. & vtroque poſterior Plin. l. 13. c. 4. Sed quia Palma, quæ paſſim in Aſia & Africa gignitur, nuſquam tota India pullulat: & ſicubi in ea prouenit, illicò ſterilis, & infœcunda exſurgit.

Iam verò palmas in India quoque naſci, paucis quidem ſed apertis verbis teſtatur Theophr. vbi de arboribus Indicis tradit. Palmas, [φοίνικας] inquit, quoque nonnullæ partes [Indiæ] plures habent. πολλοὺς, habet textus. Gaza pleraſque vertit, alieno ab authoris ſenſu: quaſi pleræque palmarum differentiæ in India naſcerentur. Verùm quales ſint eæ palmæ, nullibi, quod nobis quidem conſtet, declarat. Palmas tamen intelligit, quæ ſint arbores. Nam ſtatim ſubdit: καὶ ταῦτα μὲν ἐν δένδρεσιν φύσει.

Videntur & illa Plinii verba, [quæ & ſuprà citauimus in Palmarum differentiis,] ad hanc pertinere, quibus ait: Reliquæ teretes atque proceræ, denſis gradatiſque corticum pollicibus, vt orbibus, faciles ſe ad ſcandendum Orientis populis præbent, vtilem ſibi, arboriſque induuiis circulum mira pernicitate tum homine ſubeunte. De qua re & paulò antè dictum ex Acoſta & Cluſio.

Hæc tamen perperàm videtur Cordus ad vulgatam palmam referre, eamque cum hac confundere, quando ait. Cortice veſtitur carne & capillatis neruis concreto, qui ex interuallo velut in orbes, circulos & verticillos extuberat: quibus ſe aſcenſuris veluti gradibus ad hoc natis ſcanſilem præbet. [Non ad hoc natos, ſed arte factos antea dictum.] Vidimus nos Palmæ frondes, materiam & corticem, adeoque magnos corticum circulis adhuc circumdatos truncos: quod ideò referimus, ne ex relatione aliorum hæc ſcripſiſſe, aut ex Plinio excerpſiſſe videremur. *Hæc ille.* Sed viderit, quantùm volet, non vulgatæ ſiue Aegyptiæ, ſed huius Indicæ palmæ corticem vidiſſe veriſimile eſt, ſi modò vera dicunt prædicti authores. Ipſe verò Cordus ſatis apertè declaratiis verbis palmam Dactyliferam ſibi nunquam viſam, ſaltem non adultam, cuius caudicis cortex totus ſquaroſus, ac veluti ſquammis, nullis ex interuallo circulis in orbes cinctus eſt.

Cora. *Cordo ignota palma Dactylifera.*

Verba Strabonis ſuprà retulimus in viribus Palmæ. Rhaza lib. 1. cap. 20. *Naragil* vocat. Et apud Serap. cap. 218. Neregil eſt Nux Indica, eſtque Palma inſulæ quæ ſita eſt in mari Arni, & in inſulis Zing. Sunt qui dicant Neregil eſſe Palmam de Mochol, quæ inſulæ vocantur Dabget, ex quibus defertur Dabig, id eſt, Neregil. Vltima iſtarum inſularum eſt Sirandib.

Synonyma Nucis Indicæ Palmæ. *Dabig.*

Apud Auic. quoque lib. 2. tra. 2. cap. 505. Nux Indica eſt Neregil. & in marg. Gianzi ialhend. Ita quidem in noſtris horum Arabum exemplaribus legitur: & ſubſcribit Matth. qui & ipſe Arabibus Neregil vocari teſtatur, & Dabig ſeu Giauzi ialhend.

Giauzi ialhend.

Serap. & Rhaſes arborem ipſam *Iaralnare*, id eſt, Arborem nuciferam.

Iaralnare. Arbor nucifera.

Vocatur autem vulgò ipſa arbor *Maro*, & fructus *Narel*, quod vocabulum Narel commune eſt Perſis & Arabibus. In Malauar arbor ipſa *Tengamaran*: fructus verò maturus *Tenga*, ſed viridis adhuc & immaturus *Eleni*, & Goæ *Lanha*: in Malaio, arbor *Trican*, ipſa nux *Nihor*, cui Luſitani nomen Coquo indiderunt, ob tria illa foraminum veſtigia, quibus Cercopitheci aut alterius ſimilis animalis caput repræſentat. Rami in Malauar vocantur *Olla*: Vinum muſtum ex ea, *Cura* & *Sura*: decocta Cura ab incolis vocatur *Orraqua*. Deſtillata fit aqua ardens, eis dicta *Fula*, id eſt, flos. Suram ſiue Curam Solis æſtu vel igne denſatam ſacchari modo *Iagran* vocant. Nuces recentes ſiccatæ *Copra* vocantur.

Maro Narel Tengamaran. Tenga Eleni Lanha Trican Nihor, Coquo. *Olla.* *Cura. Sura Orraqua. Fula.* *Iagran.*

Huius arboris deſcriptionem, (vt annotat Cluſ. apud Garciam) cùm alii, tum Lud. Romanus lib. 5. c. 10. & Ioſephus Indus cap. 137. & 138. tradiderunt. Sed & Strabonem Geogr. 16. huius palmæ meminiſſe, idem ſtatuit, vt ſatis mirari non ſit, Garciam veteribus Græcis incognitam dicere auſum hanc arborem, cùm vel Theophraſtum Indicæ Palmæ meminiſſe, ex ſuperioribus clarum ſit.

Garciæ not.

Nuſquam in noſtris exemplaribus authores adductos à Garcia *Iaralnare* meminiſſe occurrit, at *Neregil* meminerunt, quemadmodum & Pandectarius cap. 565. Ferdinandus Lopez lib. 1. hiſt. Ind. Olla vocat, non palmæ ramos, ſed ipſa folia, quibus inſcribere ſolent Indi res memorabiles, & inſtrumenta publica. Refert idem, ſimili Ollæ ſeu folio, Arabicis characteribus inſcriptam fuiſſe eam epiſtolam quam Rex Calecut ad Luſitaniæ

Iaralnare, Neregil. *Olla, Epiſtola Palmæ folio ad Luſitaniæ regē Emanuelē ſcripta.*

rent. Cortice igitur dempto nucleus ſiccatur, & immenſa copiâ in Malabaræ, Cambaiæ, Ormutii, Goæ, Septentrionaléſque regiones, ac in Ballagattæ loca dimittitur.

Satio. Seritur in hunc modum. Facta ſcrobe nucem terrâ operiunt, vt rorem ebibat. Mane tegunt iterum, ne Sole ſugatur. Quinto anno ferendis fructibus habilis eſt.

Vt autem fructuum horum lætius incrementũ prohibeant ruſtici, ipſos præuios fructuum flores abſcindunt, atque amphoram rotundam collo anguſto alligant, eámque ne venti aut ſpiritus penetrent, figulina terra obturant. Inde poſt paucos dies ſucco eo ipſo iam ſæpiùs citato amphora repletur. Cercopitheci autem plurimi Palmas Indicas vaſtant perniciosè. Iiſdem in arboribus beſtiolæ quædam diſcurrunt quas *Bichos de Palmeiras* vocant, id eſt, beſtiolas Palmæ. Similes ſunt viuerris, ſciuri cauda, pilis variis ad delitias & voluptatem expetitæ. *Hæc obiter.*

Tempus. Producta igitur in virilis ſtaturæ altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere *Cultus.* ſtercoratur, æſtate verò aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia creſcit, quòd luto delectetur: inter paucos annos probè culta fructus producit. Hæc Canarinorum cura eſt, vt perhibet Linſchottanus. Callecutiis quoque Indiæ ſabuletis maritimis vaſtiſſima & vtiliſſima gigni traditur.

Duratio. Nucleus aliquot durat annis, ob corticis ſoliditatem, qui non in annos, ſed ſecula durare poteſt. Acetum his nucibus apud inſignem illum naturæ perſcrutatorem D. Paludanum videas, quemad. & chartam inſcriptam.

Vires & vſus. Attigimus ſuprà quędam de viribus, in deſcriptionibus, ſed obiter tantùm: quapropter cùm hæc arbor autorum ſuffragio inter Palmas præſtantiâ, nobilitate, vtilitatéque palmam obtineat & famam, eædem nunc paulò ampliùs diducendæ. Ergo tradente Rhaza, Naragil, quæ ei nuces Indicæ ſunt, calidæ ſunt, ſperma augent, renes calefaciunt & partes vicinas.

Temperã. Apud Serap. autoritate Artram, in lib. de cibis, Nux Indica calida eſt ſecundo, & humida primo receſſu: ſubſtantia eius craſſa, ſtomacho grauis, nec tamen mali ſucci. Præfertur recens medulla alba, ſucco dulci ſapidóque plena, vnde recentẽ

Delectus. eſſe facilè dignoſcas. Exterior membrana decorticanda, dura quippe eſt & ſtomacho moleſta, & *Vtendi ratio.* nutritioni inepta. Medulla cum ſaccharo tabarzed aut cum penidiis calidioribus naturis confert, ſuperhauſto oxymelite cum miua. Ita enim faciliùs deſcendit. Phlegmatici cum melle ieiuni capiant, longè à paſtu ieiunóque ventriculo. Inueterata ſubſtantiæ quadam proprietate aſcarides

Oleum. Aſcarides. Lumborum flatus Gonagra. Hæmorroides. pellit. Oleum vetuſtum eiuſdem lumborum flatus carminat, genuum doloribus opitulatur. Hæmorrhoidibus item phlegmaticis potu & illitu vtilis, maximè ſi cum Perſicorum nucleorum oleo præbeatur, ſing. drach. vnius pondere. Oleum recentis Phlegmaticis confert, eſtque melioris naturæ, quàm butyrum vaccinum vel ouillum, quippe non ita ſtomachum vellicat, nec humectanda laxat, vt illa. Meſarugiæ apud eundem calidum eſt, & ventrem retinet. At ex Sindaxar ſententia, oleum eius laxat ventrem, & confert veſicæ. Garzias apud Serap. pro Meſarugiæ, legit Man-

Antiquus Meſues farunge, & annotat ex Serap. ſententia, antiquum eſſe Meſuem.

Ligni vſus Materies ligni, tradente Garciâ, cùm ſit procera, ad plurima perquàm vtilis eſt, ita vt interdum in Nalediua inſula (Maldiuam vulgò vocant.)

Naues. ex hac arbore naues fabricentur, atque clauis, malis & ruderibus armentur. Ex ramis fiunt ædium tecta, & nauium tabulata & opercula.

Vinum autem muſtum, quod Suram vocant, ita colligunt & præparant. Præciſis ramis, vaſcula alligantur, ad liquorem excipiendum: quem vt ex altioribus ramis colligant, arborem conſcendunt, aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut faſciis vinculiſque quibuſdam arbores per interualla colligantes. Hæc ſura deſtillatur aquæ ardentis modo, vinúmque extrahitur aquæ ardenti per omnia ſimile, vt etiam pannus lineus eo madefactus non ſecus ardeat, quàm ſi aquæ ardenti intinctus foret. Vocatur autem ſtillatitius hic liquor *Fula*, id eſt, flos: quod reliquum eſt, *Orraqua* appellatur, admiſto ſtillatitii liquoris momento. E Sura antequam exſtilletur inſolata, fit acetum ſatis interdum acre. Sublato priore vaſculo, ſi vulnus in arbore factum adhuc Suram exſtillet, ſeruatur ea, & ſolis æſtu vel igni denſata, ſacchari modo coit: id Iagra vocant. Optima cenſetur quę in Nalediua inſula naſcitur, etenim non nigricat, veluti quæ in aliis regionibus gignitur. Tegitur nux adhuc recens tenero admodum cortice, Cinaræ, dum guſtatur, ſaporem referente. Conſtat tenera valdè & dulci medulla, quæ in ſe concluſam aquam ſuauem & dulcem habet, & faſtidium non parientem, multóque tempore durantem. Quantò autem recentior eſt Nux, tantò eius liquor ſuauior, tum etiam medius, qui Amygdalis ſuauitate non cedit, editúrque à nonnullis cum Iagra, cuius paulò antè meminimus, aut cum ſaccharo: aut ex eo trito lac exprimitur, cum quo coquitur oriza non minùs ſuauis, quàm ſi cum lacte caprino decocta eſſet: aut ex hoc & auium quadrupedúmue carnibus edulia parantur, *Caril* illis nuncupata. Maturior verò facta Nux, continet quidem etiam liquorem, ſed non adeò ſuauem, vt prior, quique interdum aceſcat. Nuces iſtę ſiccatę, atque ſuperiori cortice delibratæ & confractæ, ab indigenis *Copra* vocantur, deuehuntur in Ormuz, Balaguate, aliáſq; regiones, in quib. minore copia naſcũtur quàm vt exſiccari poſſint: aut in eas prouincias quæ his omninò carent. Suaues ſunt, iiſque vtuntur tanquam caſtaneis ſiccis. Gratiores multò ſunt palato, quàm quæ integrę in Luſitaniam perferuntur.

Ex iiſdem fragmentis, ſiue Copra, limpidiſſimum oleum magna copia torculari exprimitur, non modò ad lucernas vtile, ſed etiam orizæ coquendæ aptum. Duplex verò exprimitur ex his nucibus recentibus contuſis, calida affuſa aqua, quibus expreſſis oleum aquæ ſupernatat. Hoc vtuntur ad purgandum excrementis ventriculum & inteſtina: purgat enim leniter & ſine noxa. Multi Tamarindorum expreſſionem addunt, quod & vtile medicamentum eſſe ſæpiùs expertus eſt Garcias. Si hoc oleum intelligunt Serap. & Auic. cùm id butyro præferunt, rectè ſentiunt: in eo verò falluntur, inquit idem, quòd ventrem minùs lenire dicant, quàm butirum. Alterum genus olei id eſt, quod ſuperiùs ex Copra exprimi diximus. Id pręter iam dictas facultates, neruis admodum eſt vtile. Siquidem magnã huius vtilitatem quotidie experiuntur Indi in neruorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim inunctum ægrum Cupæ grandi, quæ hominem capere poſſit, imponunt, ibiq; dormire & quieſcere concalefactum ſinunt, magno cum adminiculo. An verò lumbricos enecet, vt ſcribunt Auic. & Serap. nondum (inquit idem Gar.) expertus ſum.

Quod verò ipſam Nucem eadem facultate prædictam

ditam scribunt, non modò rationi consonum non est, sed ipsa quotidiana experientia manifestissimum est, eius vsu lumbricos generari: cui morbo totius Prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxii sunt, teste Costa. Quod verò Serapio ait, Nucis huius esu alui profluuia sisti, alienum à ratione non est, quòd ea sit terrestrium partium; oleum verò, quod tenuium & aërearum est partium, ventrem subducere. Nullum autem oleum exstillat illa arbor, sed duntaxat ex ipso Cocco exprimitur: tametsi Lacuna in Comm. ad Diosc. scribat in ea opinione quosdam esse, vt credant, dulce id oleum, quod ex hac Palma stillat, Dioscoridis esse Elæomeli, quem errorem suprà refutauimus.

Cæterùm duplici cortice integitur hæc Nux: extimus villosa materie compactus est, ex qua fit Cairo Malabaribus dictus, hac in Prouincia magni vsus. Nam & ex eo rudentes & funes nauibus necessarii fiunt, qui incorrupti manent in aqua marina. Ac vt Clus. annotat, omnes rudentes & funes nautici Onerariarum Regiarum Vlyssipone confecti sunt ex villis istarum nucum, præsertim verò earum, quæ in Indiam nauigant. Sed & ex iis villis fiunt nodosa cingula, magni vsus inter omnes ferè tenuioris fortunæ mulierculas Vlyssiponenses.

Idem ait: meminisse videre ex similibus villis ducta stamina valdè tenuia & candida, è quibus nobiles matronæ vittas reticuli instar contexebant ad capillos coërcendum. Ex eadem materia authore Garcia stupæ loco naues obturantur ac stipantur, ipsisque adeò stupis præstat, quòd putredini minùs sit obnoxia, & aqua marina imbuta infletur densetúrque.

Nulla certè, [inquit idem Garcias,] ex hac villosa materie fiunt aulæa, vt persuadere nobis nititur Lacuna. Ex putamine illo interno & prædura vasa in tenuiorum vsum tornantur, & etiam carbones fiunt, Aurifabris perquàm vtiles. Sed ea vasa Paralyticos, si inde bibant, minimè iuuant, vt putauit Sepulueda, & vulgo Lusitanorum creditum est. Nam nihil huius fructus neruis salutare est, præter oleum, de quo paulò antè. Sed nec ipsi incolæ huiusmodi facultates talibus vasculis tribuunt, nec quisquam probatus author meminit. Incolæ quoque istarum Palmarum germinibus vescuntur: gratiora enim sunt palato, quàm aut Castaneæ molles, aut humiles Palmæ. Quò autem vetustior est Palma, eò tenerius & delicatius germen producit. At eo sublato perit Palma: hinc fit vt qui huiusmodi germen edit, non immeritò Palmam vorare dicatur.

Costa quoque eadem ferè de huius Palmæ vtilitatibus cum Garcia confirmat, & præterea specialiùs quædam addit: Ex hac arbore [inquit] ex insulis deНаледиua fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus, aliisque armamentis necessariis instruuntur: instructæ iam, mercibus ex eadem arbore conflatis onerantur, Oleo, vino, aceto, saccharo nigro, fructibus, aqua, & ardente aqua vulgò vocata. Ex illa etiam ipsa extruuntur ædes cum suis tabulatis satis firmæ: atque eiusdem ramis [quos Ola dicunt,] conteguntimbricum vice, nam imbres commodè arcent. Ex iisdem ramis tecta comparant ad tegendas hyeme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur.

Fructus recens, antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans est, editúrque cum sale, vel sine sale, vel cum aceto & Pipere interdum, atque gustu est Cinaræ. Cùm verò iam nonnihil indurari cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adhærens, tenera & dulcis est, continétque multam aquam limpidam, suauem, nec fastidium aut nauseam sua dulcedine parientem, quæ vulgò in Solis ardoribus bibitur. Frequens est huius aquæ sub dio refrigeratæ, atque etiam ægræ vsus aduersus iecoris renúmque nimios calores, purulentæque materiæ per virgam excretionem. Refrigeratur hæc aqua in sua nuce viridi *Lanna* appellata: diu conseruatur: nam toto anno inueniuntur istæ nuces virides, quarum nonnullæ interdum tres aut quatuor libras siue pintas aquæ continent.

Aqua Vires. Iecoris renumque calor Gonorrhœa purulenta. Aquæ quantitas.

Postquam iam indurata est hęc nux, durioremque medullam contraxit, remanet in concauitate limpida quidem aqua, at non adeò dulcis vt prior. Nucem tum vocant Malabares *Eleui*. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam substantiam, Mali instar, candidam, spongiosam, & leuem, sapore dulci. Vel, vt Linschottanus tradit: aqua si nux arbori diu hæreat, in albumen siue nucleum coalescit, isque interior fructus est, sapore nuci Auellanæ similis: dulcior tamen aliquantulùm.

Eleui. Aqua in solidam substantiam mutatio.

Medulla nucis recentis tenera, alba & dulcis, sola editur ab incolis, aut cum *Iagre*, hoc est Sacharo è Sura confecto, aut cum *Auela*, pulmento ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè Sole exsiccata. Editur item cum piscis quodam genere siccato ex insulis de Налedіua aduecto, simili ferè bubulis carnibus fumo induratis, *Colamasa* vocant, bonúmque condimentum est, ad bibendi appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vsu est, sed ab ipsis etiam Lusitanis expetitur.

Edendi modi. Auela. Colamasa. Bibendi illicium.

Ex eadem medulla lac conficitur, Amygdalino simile, ad edulia paranda vtile. *Lac.*

Tomentosum & stuppeum operimentum, prę ter supra scripta, & lanæ, xyli, lini & sparti vsum præbet. Niger durúsque cortex incolis *Xarera* dictus scutellas & alia vasa potoria in tenuium vsum subministrat. Dictum quoque ex eo vstulato carbones Aurifabris vtiles fieri, qui in illis Prouinciis periti & industrii, nec admodum sumptuosi reperiuntur. Solent enim suum opificium proclamantes compita circumire, secum deferentes vrceolum, malleolum, & duo cæla, cannæq; tubulum palmari longitudine manu tenentes, quo focum incendunt. Ii in ædes admissi, vasa ex auro & argento conficiunt, pro eorum qui ipsos euocarunt, arbitrio. Fiunt & ex huius Palmæ foliis petasi maiores & minores, ad Solis ardores & imbres arcendos idonei. Texuntur etiam storeæ, & alia pleraque.

Xareta, cortex testaceus. Carbones. Malabarũ Aurifabri quales, eorumque mos. Foliorum vsus. Petasi. Storea.

Cæterùm tota prorsus Palma in vsu est ita multiplici, vt vulgò, si quem frugi, & industrium laudibus efferre volunt, Palmâ vtiliorem appellent. Verùm prima dos, in fructu ipso. *Tengam*, *Narlémve* Indi, *Cocum*, siue Nucem Indicam Lusitani dixêre: humani fermè capitis magnitudine, duplici operimento: quorum exterius in summo læue, stupea intus densitate netur ac texitur Cannabis, & Sparti modo, cùm alios in vsus, tum præcipuè in vitilium nexus, & anchoralia.

Adagium. Corticis nucum vsus.

Sed prę stupei illius corticis materiâ, his paratis anchoralibus, non inuenias aliam ad nauticos funes & maris impetus obsequentiorem: námque vt salsuginem amat hæc arbor, ita & lanatus ille cortex [Cairum vocant,] in funes aptatus & marinis aquis immersus identidem reuirescit: qui anchoris illigati, Maffeo teste, fluitantes in salo naues egregiè continent, non tam ab innata du-

Cairum funis.

ritie, vel operis firmitate, quàm viriditate ipſa, & lentitia quadam ad inſtar Corii: vt ſeſe vel in altum elato nauigio miram in tenuitatem extendat: vel reſidente rurſus in craſſitudinem contrahat, quod ſecus in noſtris euenit rudentibus, quæ nimirum ipſa vi ac pertinacia ſæpè rumpuntur. Oportet igitur neruoſas admodum illas corticis venas eſſe. Interior autem calix, rufo colore, & globoſâ rotunditate prædurus, addito auro vel argento, in pocula figuratur: ipſa verò pomi caro Amygdalæ in modum, pinguedine quadam, & grato ſapore lacteſcens, non per ſe tantùm in cibo grata eſt, ac ſalubris: verùm etiam vbi viſum fuerit, exhauſto lacte, paulatim in oleum eliquatur: totus autem racemus, dum ex eo tener adhuc emicat fructus, modò conſtrictus, ac leuiter inciſus, in obdita oris anguſti vaſcula opimum inſtillat ſuccum, ex quo variis artibus, coctionibúſque, veteri, vt Strabo ipſe teſtatur, inuento, mel, vel Succarum, vinum, acetúmque, perficitur. Iam folia, cùm & Librariis pro Papyro ſunt: tum etiam in veſtes formâ facili, ſimul ac ſpiſſo contextu, nectuntur. Denique vna eadémque arbor, omnia prorſus ad rem nauticam inſtrumenta, ac materiem præbet: quippe truncum & ramos, in malum, aſſamenta, clauóſque: comam in vela: Cairum, in funes [vt dictum eſt] omnium optimos, filáque ad laterum ſuturas: poſtremò Cocum ipſum, quæque ex eo conficiuntur, in onera: ita non ſine miraculo quodam, omnibus planè rebus ex ſemet apta, & inſtructa nauigat Palma.

Calicis interioris Uſus. Caro. Racemus. Succus. Foliorum Uſus. Lignum.

Incolæ importato Lino, ſericóque, talares tunicas quoq; eleganti opere texunt, quibus honeſtiùs multò quàm cæteri Indi velant corpora. Nã & Congi Rex Æthiopū, (vt teſtatur idem Maffeus in Hiſt. Ind.) munere miſit Ioanni Regi Luſitaniæ, magnã eboris vim, veſtemque permultã (hæc Aethiopum gaza eſt) è Palmarum foliis admodum ſcitè atque artificioſè contextam. Idem eburneæ ſellæ inſidens mitratus erat infula è Palmæ foliis opere ſubtili & eleganti perfecta. Sed rudentes & funes prædictos aqua ſalſa conſeruari debere ſuadet Linſchott. dulci quippe ſitum & putredinem contrahere, quòd picis illitu careant. Eius nauis, qua ipſe ex India in Luſitaniam vehebatur, rudentes eiuſmodi poſt dies quatuordecim ſemel fuiſſe marinis fluctibus immergendos, vt à putredine ſeruarentur, eoque modo rudentum è cannabi vicem facilè ſupplere. Piſcantur etiam palmeis verriculis minuta conchylia (ſunt qui venereæ conchæ genus putent) miro ſplendore & colorum varietate.

Tunicæ. Veſtes. Inſula Palmæa. Cautio. Palmea Verricula. Conchæ Venereæ.

Sed relatione dignum quoque quod Linſchottanus annotat ambulantem viatorem ſiti correptum, Canarinum aliquem compellare, qui illicò cultro accinctus arborem aſcendit, *lanháſque* (fructus immaturos) pro arbitrio poſcentis numeroſas abſcindit *Baſaruci* vnius [id monetę exigui pretii ſpecies] aut duorum pretio, ac ad potum peritè præparat. Aquæ huius potus, licèt multus, non nocet, quòd amœnus ſit, & naturæ commodus.

Canarinorum obſequia erga viatores. Pretium fructuum.

Secunda ex *Sura* deſtillatio (quam Vracam vocant) vinum totius Indiæ vnicum eſt, calidum ſanè, & efficax, quod tamen Indi aquæ inſtar potant. Colore albo eſt. Luſitanis hoc modo temperatur. In dolium Vracæ tres manipulos ex vuis paſſis purgatis coniiciunt, quæ in Indiam ex Ormutio vehuntur. Manipulus ibi 12 pondo habet. Epiſtomium apertum permittunt, ipſúmque dolium non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumperetur, feruecſit quippe ad bullientis aquæ modum. Singulis autem diebus, duarum ſeptimanarum ſpatio, mouent liquorem, eo tranſacto, ipſa Vraca rubrum colorem pulcherrimum nanciſcitur, æmulum vini rubri Luſitaniæ, à quo ſapore parum diſtat, niſi quòd dulcis & calidus ſit. *Vinum* autem *paſſæ*, ſiue *roſinorum* vocatur: frequenti negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca tranſlatum Goæ communiter triginta Pardauuis æſtimatur. Sacchari Iagra ex ſucco parati, apud eos paruæ æſtimationis eſt, ob nigredinem, cùm aliàs in India candidi ſacchari vſus promiſcuus ſit.

Vini temperam. Vinum Indorum vt Luſitani temperent. Vinum paſſæ.

Medulla arboris ſiue trunci *Palmito* nominatur, quæ magno in pretio loco muneris ad opulentiores potentioréſque mittitur. Chartæ autem tenuitate & candore, formâ plicabili creſcit, ita vt ſubinde quinquaginta aut ſexaginta plicas habeat togæ muliebris inſtar. Ex hac Indi chartam & libros inſtaurant. Ex ea etenim charta tenuis ducitur. Virentibus inſcribunt plicis, quæ tum ſiccatæ literas indelebiles habent, ſtimulo ferreo antè notatas.

Me[dulla] arb[oris] Pal[mito]. Ch[arta] Ind[orum]. Ch[arta] ſiat.

Indis *Ollam* vocari ſuprà dictum, conſtántque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & ſignare norunt in epiſtolarum vſus. Chartam huiuſmodi, vt priùs monuimus, ac literas apud D. Paludanum eiuſdem Linſchottani munere videas.

Olla.

Theuetus in ſuis Singularibus Galliæ Antarcticæ nihil peculiare habet de hoc fructu, niſi quòd totum bonum & edulem dicit, etiámque carnem ſuperficialem, quam vocat: deinde ait: hunc fructum ea eſſe odoris fragrantia, vt etiam pocula ex teſta eius confecta ad odorem nucis moſchatæ accedant, eoſdémque qui communiter ex iis bibant, [vt ſibi à Iudæo primario in Cairo coràm relatum aſſeuerat] à capitis & nephriticis doloribus immunes eſſe, etiámque prouocare vrinas, ſibíque hoc experientia cognitum aſſerit. Quod nec Plinium ſubticuiſſe ait, tradentem omnes Palmæ ſpecies eſſe cordiales, & in quamplurimis morbis prodeſſe.

De pi[...] N[...]

Sed duo in Theueti verbis animaduerſione digna videntur. Primò quòd totum fructum edulem facit, nam nec ſtuppeum & corticoſum illud operimentum eſui aptum. Quando verò huic nuci odoris fragrantiam tribuit, cuius nullus cæterorum Authorum ne verbulo quidem meminit, docet, vel ſibi emunctiores fuiſſe nares, vel non probè cognitam habuiſſe hanc Nucem eiúſve arborem. Nucis moſchatæ odorem, quem ille fortè in vno aut altero poculo ex eo ſenſit, aſcititium exiſtimamus, nempe ex affrictu nucis moſchatæ, vt ferè vulgò fieri ſolet: alioqui in noſtris, & aliis Recentioribus, etiámque integris nihil tale deprehendimus.

Th[...]

Porta Neapol. noluit committere, quin & circa hunc fructum nouæ ſuæ Philoſophiæ ſpecimen ederet, inquiens, huius Nucis ſuccum billioſis interdici, quòd Nux ipſa ex rubro flaueſcat. Hic næuus eſſe ſolet nouitatis Philoſophicæ, vt vtrobique impingat. Nam ſi iecoris renúmque nimios calores emendat ille liquor, vt teſtantur Coſta & Paludanus, quo iudicio is bilioſos ab eius vſu arcebit? Deinde ſi vel ex rubro flaueſceret ea Nux, quod tamen apud neminem hactenus legimus, & in iis quas vidimus non verum eſt, non ideò ſequeretur bilioſis interdicendam, quòd tales plures ſint fructus, bilioſis conuenientiſſimi.

Po[rta] A[...] err[or].

Ergo ſi vtilitates omnes, quæ ex hac arbore & fructu redundant inſpicias, vtique naturæ non infimum

ſimum fateberis eſſe miraculum, nullámque arborem in orbe terrarum vſibus humanis aptiorem, vt mirum ſit, ab Arabibus, [in aliis alioqui ſat ſcrupuloſis] propemodum neglectam, [quod & Garcias conqueritur] qui tam pauca de ea tradiderunt.

NVCIS INDICÆ, FOLIVM QVIBVSDAM.

Cap. CLXXV.



DEbemus, [inquiunt Pen. & Lobel.] Occiduis Indiis iſtud coriaceum folium, cui ſimile aut par latitudine aut craſſitie nullum nouimus. E Palmæ congenere arbore euulſum videtur: quin ipſa tota textura aſſerẽ binos cubitos latum, aut potiùs tegetem, quaternos aut quinos cubitos longum refert, tegulę modo fornicatum, & media ſecundum longitudinem coſta ſemidigitum craſſa carinatum, ſuperna ora quaſi præſectum eſſet, margine digitali tenuiore, duriore, clauditur. Vniuerſum folium à ſummo ad imum in villos, iis quadantenus ſimiles qui obducunt nucem Indicam aut capillitium texendis funibus aptum, diſcerpitur, quemadmodum totum eſt tectoriis ædium & ſtoriis accommodum. Huius folii iconem exhibent iidem in diuerſis ſuis operibus cum hoc titulo: Prægrande folium Palmæ filamentis.

Hiſt. Lugdun. eandem iconem habet, & folium arboris Draconis ex Indiis delatum, quod Pena deſcripſit, appellat. Sed quid eius hiſtoriæ compilatorem mouerit, cur ita vocarit, neſcimus: neque enim conuenit cum eius arboris foliis.

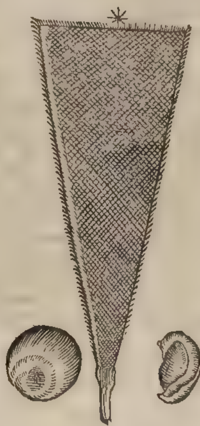
An verò ſit folium nucis Indicæ, aſſerere non audemus. Si eſt, veriſimile iconem Cluſii nucis Indicæ minùs bonam eſſe, qui Palmæ ſimilem pingit: Et Garciam aliosque nihilo feliciùs Palmæ aut Arundinis foliis contuliſſe.

Acoſta longè diuerſam habet à Cluſiana figura. Quippe paucas & ex longis interuallis foliorum diuiſuras pingit, vtrinque pediculum inſignem ex trunci cacumine dependentem, quaternis & quinis fructibus onuſtum. In cacumine trunci ſpicam inſignem oſtendit. In trunco veluti gradus quoſdam inciſos. Cæterùm videtur idem folium hic depictum ex Cluſio deſcriptum eſſe cap. præcedenti, quod Antuerpiæ vidit.

PALMA SACCIFERA.

Cap. CLXXVI.

Deſcriptio



ADmirabilis eſt arbor, inquit Cluſ. in Exot. quæ à Batauis quibuſdam nautis qui Amſtelredamum anno 1599. redierunt, in deſerta inſula reperta in America. Nautas Inſulam *Coronopez* appellaſſe mihi relatum eſt: in qua integras, ſyluas repererunt nullâ aliâ arbore conſtantes, quàm palmę quodam inſitato genere, cui, ab inuolucro ſaccum ſiue colum referente in quo fructus reconditus [Spata enim commodè dici nequit illud inuolucrum] *ſacciferæ* nomen indidi, quandoquidem forma valdè ſimile eſt illi colo ſiue ſacco, quali hoc tẽpore Pharmacopolæ vinũ aromatites [Hippocraticum vulgò appellãt] percolare ſolẽt: nam creberrimis quibuſdam fibris ſpadicei coloris tranſuerſim & obliquè ab infimo ad ſupremum excurrentibus magno à natura artificio contextum eſt, idque variâ longitudine: quod enim ab ornatiſſimo viro Theodorico Coornhart accipiebam, viginti duas vncias longum erat, & ea parte, quâ patebat, ſeptem latum.

VVilhelmus Parduynus vir honeſtiſſimus vnum habebat, cuius longitudo meum octo vnciis ſuperabat, etenim binos pedes cum ſemiſſe ſiue triginta vnciis longus erat, eius latitudo par cum meo. Plura quàm hæc duo mihi videre non contigit: vtrúmque autem ſenſim gracileſcens in mucronem deſinebat.

Iſta porrò inuolucra [iis referentibus qui ab arbore reſciderant] plena fuerant fructibus nucem iuglandem cum externo ſeu puluino ſiue viridi cortice magnitudine æquantibus, in quibus orbiculares aliæ nuces adeò rotundæ, vt torno elaboratæ viderentur, & globulis illis, quos pueri in luſu pollice impellere ſolent [vulgus Batauorum Knickers, Galli *Marbres* appellant] eſſent perſimiles, cùm magnitudine tum colore, atque adeò duræ [vnam enim confringebam, vt viderem quid contineret,] vt niſi ferreo malleo & cum difficultate confringere quiuerim, tametſi non valdè craſſo putamine ſint præditæ: continebat autem ea orbicularem nucleum putamini adhærentem, medio cauum, & qui ſiccitate Lacunam contraxiſſet, candidum, ſapore initio quaſi leguminum, deinde inſtar Lupini amaro. An verò ſaccus ille aliquo cortice aut cute tectus fuerit, me latet, nec mihi facultas data eſt eos conueniendi qui obſeruauerant, vt diligentiùs omnia perſcrutarer: ſaccum autem, qualem accipiebam, cum orbiculari nuce ad pingendum curabam, in illorum gratiam, qui exoticarum rerum ſtudio delectantur.

Fructus nucis iuglandis magnitudine.

Globuli rotundine luſi torno elaborati. Knickers. Martres.

FILVM ARBOREVM TENVISSIMVM ET CANDIDISSIMVM.

Cap. CLXXVII.

Descrip. SCribit Cluſ. Exot. lib. 1. c. 4. Candidiſſimi fili glomum Garetus ad me mittebat, cum aliis: eum autem ex arboris cortice confectum ſcribebat: cuius ſanè tenuiſſima, valida tamen, erant ſtamina, filo etiam à Lino aut Cannabi deducto longè validiora, tres pedes cum ſemiſſe longa, ex vna parte reſecta, vt longiora fuiſſe veriſimile eſſet: ex quibus vittæ & ſimilia ad muliebrem ornatum pertinentia, commodiſſimè fieri poſſent. Inter ea, quæ anno 1605. Gener Cherlerus adferebat ex Anglia procul dubio à D. Iacobo Gareto, fili ſtamina comperimus, vlnas tres longa, alba, ſerici modo tenuia & firma, non monitus iudicarit eſſe cannabina: non dubitauerimus ex iis ſtaminibus parari poſſe tenue & optimum filum. Conſiderent Lectores, quæ ex Cluſio de ſtaminibus ad vittas ſcribimus c. de nuce Indica magna.

NVX INDICA MINOR.

Cap. CLXXVIII.

Deſcript. NVcis indicæ teſtam habemus oui anſerini circiter magnitudine, in ea erat Balſamum Peruuianum: minorem hactenus non vidimus: hanc diuerſam facimus à Cordi nuce Indica ſiue *Cuci* : & prædictæ nucis Indicæ genus paruum exiſtimamus: ea, fortè Cluſio, Exot. lib. 2. cap. 9. eſt orbicularis fructus peregrinus tertius, non valdè diſſimilis à ſuo ſecundo, de quo mox agemus, longior & craſſior, oui anſerini formâ & magnitudine, in quo adſeruabatur Balſami illius Americani liquor odoratus & ad multos morbos ſalutaris. Hunc accipiebat Cluſ. ab honeſto viro Petro Gareto.

Nux Indica Cordi, ſiue Cuci non eſt.

NVX INDICA AD VENENA CElebrata: ſiue Coccus de Maladiua.

Cap. CLXXIX.



Deſcriptio Niger eſt, teſte Garcia Cocci de Malidiua cortex, & nitidior vulgari Cocco ſeu Nuce Indica, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda vt vulgaris: medulla ſiue pulpa interior, quæ ſiccata dura eſt admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in ſuperficie rimoſa eſt & valdè poroſa, nullo ſapore excellens.

Medulla. Huius Cocci medullæ fragmento nos donauit Illuſtriſſ. noſter Princeps: fungoſum eſt, eâ conſiſtentiâ, quam videmus in fungis Nucum, colore foris in luteo cinereo, intus pallido, fibris variatum ſubinde ferrugineis & croceis, guſtu inſipido. Integras autem duas Nuces apud eundem Ill. noſtrum Principem vidimus Stutgardiæ, Nuce ſeu Cocco Indico maiores, longiores, admodum capaces: pedem ſunt longæ, rotunditatem vix duabus manibus amplecti poteramus: pars compreſſa erat ſex vncias lata, in qua amplum foramen apparebat ab alio fructu ſeparatum, ita vt gemellus fuerit fructus: coniunctorum fructuum ingentem fuiſſe magnitudinē apparebat. Vtriuſque capacitas erat inſignis: cortex durus & ſpiſſus, qualis aliis nucibus, externè ſtriis obliquis, longis, excauatus, colore nigro: pulſatus ollæ modo reſonans. Sic corticem etiam villoſum habet, vt aliæ nuces Indicæ, prægrandem fructum eſſe oportet capitéque humano maiorem multò: foramen ei tantum eſt, vt pugnus indi poſſit. Dicuntur CC. aureis Gallicis emptæ. Eius iconem geminam damus vtrámque faciem oſtendētem.

Eſt quidem Cluſio icon apud Garciam, quam omittimus, quia ob ornatum parùm de natiua figura denotat.

Acoſta teſtatur, hanc nigriorem, nitidiorem, longiorem, maiorémque eſſe, quàm vulgata Nux Indica. Coccum de Malediua vocat idem, ex verſ. Cluſ. Garcias verò *Coccum de Maladiua.* Item *Coccus de Maladiua* Hiſt. Lugd. Et rurſus in appēd. [ne ei deeſſet numerus] Coccus de Nalediua eidem. *Grana Maldiuana* : *Nuces Maldiuanæ* : *Cocci di Maldiua* : Ein frömbde purgierende Frucht / Catal. Francofurt. Sed cur purgantem fructum Germanicè vocet, neſcimus. Nec placet tam magnum fructum grani nomine vocare.

Laudatur hic Coccus, aut hæc Nux [ſed præſertim eius medulla] aduerſus venena ab ipſis earum Inſularum incolis. Et à viris fide dignis accepiſſe ſe Garcias teſtatur, ad Coli dolores, Paralyſin, Epilepſiam, alióſque neruorum affectus ſe vtilem ſenſiſſe. A coli quidem doloribus, quod vomitum excitaret: ab aliis verò ægritudinibus immunes reddi ægros, ſi aquam in iis nucibus (adiecto medullæ momento) aliquandiu conſeruatam ebiberent. Sed cùm ipſe non ſit expertus, minùs fidei his tribuit. Fatetur tamen, nullam periculum faciendi, occaſionem habuiſſe, quòd vti malit medicamentis quorum facultates iam ſibi ſint perſpectæ & multa experientia comprobatæ, velut ſunt lapis Bezar, Theriaca, Smaragdi, terra ſigillata, & alia pleraque medicamenta, quàm recentibus minúſque certis. Nam quod nonnulli dicant, ſe huius vſu commodum ſenſiſſe, an id perſuaſione & imaginatione factum ſit, ignorare ſe, nec quicquam affirmare poſſe. Inueniūtur interdum iſti Cocci prægrandes admodum, interdum etiam exigui: omnes autem in littus eiecti.

Vulgari autem fama accepimus, [addit idem] inſulas Meldiuas aliquando continentem fuiſſe, ſed inundatione maris ſubmerſū, has inſulas effeciſſe: in quibus obrutæ Palmę fuerint, quæ hos Coccos protuliſſent, qui terra indurati in hunc modum conſpiciuntur. Sintne verò eiuſdem generis cum noſtris, facilè iudicari non poteſt, cùm hactenus nemo folia aut arboris truncum vidêre potuerit: ſed ſoli Cocci in littus eiiciantur, nunc bini coniunctim, nonnunquam verò ſinguli ſeparatim. Sed hos nemini colligere licet, niſi cum capitis periculo: quoniam Regis eſſe aſſerunt, quicquid

quicquid de mari in littus eiicitur : quæ res maiorem authoritatem huic Nuci conciliauit. Eximitur autem ex his Coccis pulpa siue medulla, deinde exiccatur eadem ratione qua Copra, [hoc est, nuces Indicæ à superiori cortice delibratæ & confractæ,] atque indurescit eo quo venditur modo. Diceres esse caseum ouillum. Coccus de Naledíua cognominatus, vt scribit Acosta, adeò commendatur ab ipsis incolis, & à Malabarensibus, non modò à plebe, sed à Regibus & Principibus viris, vt in omni ferè morborum genere ad eum confugiant, tanquam ad sacram anchoram.

Fiunt in eam gratiam ex illo pocula, quæ auro vel argento excipiuntur, & in nauium triremiúmque figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medullæ ipsius Cocci fragmentum pendêre sinunt : sibíque certò persuadent, illis, qui aquam ex his poculis hauriunt, nullum venenum nocere posse, futuróſque immunes à multis morbis, in quos sanè memini multos incidere, qui ex iis poculis bibere soliti erant. Et licèt omnem diligentiam adhibuisset Costa, nunquam tamen obseruare potuit, similia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos vtilia esse creduntur. Potiùs igitur arbitratur & is, tantam laudem obtinuisse à vulgi opinione.

Nonnullos ex huiusmodi vasculis bibere solitos, sibi affirmasse ait, sese experientia didicisse iecur incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari : nihilominus tamen magnum esse eorum pretium, longéque pluris æstimari iis locis vbi inueniuntur, quàm aliis procul inde dissitis : nam interdum eiusmodi nuces nudas, neque auro aut argento exornatas, I. aut ampliùs aureis nummis æstimari.

Clus. apud Garciam lib. I. cap. 26. Vidimus cùm Vlyssipone, tum aliis locis, vascula ex Cocco de Maldiua confecta, oblongiora pleraque iis, quæ ex vulgari Cocco parantur, magísque nigra & nitida. Quinimò ipsam medullam siccatam venalem reperias, cuius facultates mirificè extollunt, atque omnibus ferè Alexipharmacis præferunt : eámque ob causam ingens eius pretium. Quàm verò parum fidei sit adhibendum huiusmodi fabulosis & commentitiis facultatibus ex Clusio satis liquet.

Paludanus quoque à se tentatum, an contra venena aliquid posset, tradit, sed nullo successu.

SAMBAVCAIE.

Cap. CLXXX.

IN Brasiliana regione prouenit arbor Syluestribus hominibus dicta Sambaucaie, cuius fructus crassior duobus pugnis, formæ cyphi, in quo continentur parui nuclei, similes Amygdalis ac eiusdem ferè saporis. Putamen eius ad vasa commodum est. Existimo à nostris vocari nucem Indicam, aut eius speciem esse.

Meminit Matthiolus aliarum nucum Indicarum rotundarum & dependentium ex arboribus magnitudinis magnorum melonum, quarum in prædicta regione vidi putamina: vbi torno politæ sunt, apud nos solent argento excipi & muniri. In Brasilia insignis tornio Petrus Boardon, parauit multa pulchra vasa, tum ex his fructibus *Sambaucie*, tum ex aliis lignis diuersorum colorum, quorum ille partem dono dedit D. Villegagnon, qui magni faciebat. Lerius in Hist. Amer. Talem sanè nucem à nemine hactenus descriptam legimus, quæ paruos contineat nucleos. Qui vidit aut nouit, doceat nos, & posteros.

ARBOR MANICONGO NVCIFERA, ET DE ALIIS QVIBVSDAM ARBORIBUS Guineæ.

Cap. CLXXXI.

Descriptio.

QVidam Anonymus in tabula Cosmographica apposita hac figura sic tradit. Sunt arbores in regione Manicongo, proferentes fructum Nuci magnæ similem, qui intrinsecus & extrinsecus viridis est : inde non solùm oleum, sed & vinum, acetum, bellaria & panis præparantur. Oleum seu butyrum viride, torculari exprimitur è medulla. Eius vsus est in condiendis cibis, in lychnis & vnguentis præparandis. Panis ex putaminibus, quæ nucleum ambiunt, conficitur. Nucleus salubris est comestus, nec non boni saporis. Vinum ex summitate arboris prouenit, foramine in arboris vertice terebrato, è quo humor lacti similis promanat, qui [dum recens est] propter dulcedinem loco vini vsurpatur : sed si diu seruetur vappescit, ac denique in acetum vertitur, quod acetariis præparandis vtile est. Sed haustum calculo specifica vi medetur, ita vt illic loci, vbi prouenit, [quemadmodum scriptis proditur] nullus calculo afflictus reperiatur.

Nuci similis. Oleum seu Butyrum. Panis. Nucleus. Vinum. Acetum. Ad calculum.



Cæterùm figurà, quam ex eadem tabula hîc proponimus, videtur quodammodo referre Musam: de qua lib. I. Descriptio & vsus in plerisque conuenit cum Nucis Indicæ descriptione: Eius tamen tabulæ author antè meminit nucum Indicarum, quas separat ab arbore *Manicongo*. Postea verò & aliarum arborum Dactyliferarum historias tradit, & à prædictis quoque distinguit, easdem tamen vires illis quoque tribuens, quæ nuci Indicæ tribuuntur. Hæc autem sunt eius verba. Habentur in Guinea distinctæ arbores, quæ decem commoda præstant. Proferunt racematim nuces Dactylis similes: cortex exterior foco commodus : ex proxima materia tenuissima, sericum est, media linum, crassior cannabis loco vsurpatur ad funes nauium. Ex altero putamine carbones parantur. Tertium putamen nucleo adhærens esui aptum est, in quo aqua pura gratissima. Elicitur ex Nucibus oleum bonum & pingue. Cùm ventorum vi corruunt arbores hæ, percommodam tegendorum ædificiorum materiam suppeditant. Aliquas istarum arborum fœcunditate priuant ad succum eliciendum, quem excoquunt, donec aquæ similis reddatur, qui tantæ efficaciæ est, vt non solùm sapore, sed & odore temulentiam inducat. *Hæc ille.* Quæ postrema magna ex

Musa. Nux Indica. Arbores Guineæ. Nuces Dactylis similes. Sericum. Linum. Cannabis. Carbones. Aqua. Oleum. Liquor inebrians.

parte ad Nucem Indicam referri possent. Veremur eum de incognitis sibi scripsisse: quasdam inter se arbores confudisse, aut saltem aliqua intempestiuè repetiisse.

PALMA ADY INSVLAE S. THOMAE & fructus Abanga & Caryoces.

Cap. CLXXXII.

Descriptio. MEritò Arbori ex Manicongo subiicimus Palmam *Ady* in cuius descriptione multa conueniunt, licèt icon apposita, huic non respondere videatur, sed Musæ. Palma *Ady* de palmarum genere est, vt tradit Tobias Roelsius in Epist. ad Clus. cùm scribit: Insula S. Thomæ Nigrorum habet palmam tertiam, illis *Ady* nominatam, arbor valdè celsa est, & insigni proceritate, arborisque truncus crassus, nudus, & erectus est, non suffruticat, ipsáque Pinum superat altitudine, vt mihi à variis relatum fuit. Trunci atque ramorum materies rara est, succo prægnans: foliis prioris palmæ similibus constat. In vertice plurima excrescunt germina, quibus præcisis vel cæsim læsis, vas aliquod idoneum appendunt: in quo Lachrymantem colligunt succum, qui vini vicem apud Indos tenet, & facilè inebriat. Dulce hoc enim est, verùm post aliquot dies acescit: Non omnes Palmæ tunc vini liquorem fundunt, sed ea tantùm quæ *Ady* ab ipsis Nigris nominatur: nec idcircò fructus suos facere desinunt eiusdem arboris reliqua germina, quæ à ferro intacta manserunt. Huius autem Palmæ Ady germen non edunt incolæ istius Insulæ, quæ quidem maiori cura & diligentia percontatus sum, quòd apud Garciam legerim, Incolas regionum Orientalium, Palmarum germinibus vesci: & quod sublato germine pereat Palma. *Sed hæc ipse de Palma Indica generatim loquitur.*

Trunci & ramorum materies. Folia.

Succus. Facile inebriat, & acescit. Vinum.

Fructus. Caryoces, & Cariosso. Nunc superest vt de fructu palmæ *Ady* aliquid subiiciam. Integer fructus Lusitanis dicitur *Caryoces* & *Cariosso*, ab indigenis Nigris istius insulæ *Abanga* nominatur: qui satione producit arborē. *Abangæ* nucleum ad te misi, cui etiam tum putaminis præduri pars inhærebat: putamen huiusmodi tegit pulpa seu caro fuluescens, ac pariter luteus est exterior cortex. Itaque cortici caro subest (non aliter quàm in malo Persico) quam pullum putamen osseum sequitur: hoc verò intus nigrum cōtinet nucleum esui aptum, qui adempta pellicula candidus est. Fructus integer formâ & magnitudine est Citrii istius mali quod *Limon* vel *Limonem* vocant. *Vsus.* Edunt ipsi hos fructus inassatos, frequenter etiam crudos: Caryoces nucleos integros inter edendum miscent farinæ Manyoucæ. Hos nucleos credunt ipsi mirum in modum reparare languentes ex morbo vires, adeò vt suis ægris bis térue in die confortandi causa tres quatuórue *Abangæ* nucleos exhibeant. Quod ipsis tam fam liare est, quàm nobis est ouum sorbile, vel pullus gallinaceus, vti asserebant Lusitani, qui Indorum præfecto tunc temporis aderant. Præterea ipsi ex hoc fructu oleum conficiunt: nempe vt carni à nucleis auulsæ adiiciant aquæ feruētis bonam partem, deinde iubent vt pulpa in lebete diu agitetur, commisceatúrque exactè super ignem, deinde remotum ab igne lebeten tanto temporis interuallo stare sinunt, donec amurca omnis in fundum subsederit: tandem oleum aquę supernatans cochleari excipiunt: quo exhausto, iterum affusa aqua feruente bene commiscent vt priùs, & postquam decoxerint, quicquid olei puri supernatauerit vasculo rursum excipiunt. Olei color croceus est, qualem Caryoces pulpam esse diximus, cuius tibi nunc speciem mitto in vitreo vase, concreuitque ex frigore nostræ patriæ, aliàs autem liquidum est oleum. Nisi vereter Epistolæ limites nimis excedere, mouerem quæstionem quæ inter scribendum occurrebat: Cur nimirum Oleum in aqua supernatet? Dicunt aliqui corpora ob grauitatem submergi, & ob leuitatem natare. Quòd autem corpora non ponderis aut léuitatis ratione natent aut subsideant, sed pro Elementorum, ex quibus constant, proportione & dominio, locum inter Elementa petant: paruus scrupulus in flumine ostendit, qui ob terream & compactam lapidis substantiam subsidet: in quo ingens trabs lignea, ob aëream eius & porosam substantiam supernatat. Sed his præteritis ad Oleum Caryoces reuertor, quod famem non minùs tollere potest, quàm oliuarum oleum & butyrum nostrum vaccinum: quare pransuri vel cœnaturi, suis edulijs hoc oleum miscent. Et cùm apud nos Medioburgi essent, pisces, carnes, pyra, poma, aliáque cibaria ex hoc oleo in sartagine torrebant, atque ad omnia obsonia tam assa quàm elixa exhibebant hoc oleum Nigræ, ad quæ videlicet videbant venustas nostras ancillas butyrum addere. Sed Butyri nostri ex Batauia allati sapor & odor magis mihi placet: ipsisque profectò ancillis nigris Galliâ deformioribus cum oleo isto instructa fercula epulásque lubens relinquam, quasque cum oliuarum vel amygdalarū oleo, præstantéue Zelandiæ butyro, ancillæ nostræ colore genarum roseo decoræ apposuerint, sēper preferā. Olei huius vsus apud ipsos etiam vulgaris est ad inungendas corporis partes rigidas, atque contractas, imprimisque neruos distentos relaxare dicunt. Exercitatos etiam, & quosuis labore fessos toto corpore inungunt: nēpe quòd exercitiis similares corporis partes exsiccentur, & colliquescant: quod ipsum humectatione sua impedit huius olei perfunctoria ac lubrica frictio. Hoc ipsorum acopum est, & insigne lassitudinis remedium esse prædicant. Olim hæc corporum inunctio frequenti in vsu fuit tam apud Græcos, quàm apud Romanos illorum in deliciis æmulos: & habita certè fuit non postrema salubrioris Medicinæ prophylacticæ, id est, sanitatis conseruatricis, pars, vt partim Galeni scripta perhibent.

Huius palmæ *Ady* meminit autor descriptionis Guineæ, *Manicongi*, Angolæ & vicinarum regionum occidui Oceani, vbi dotes regni Congo refert, In campis proueniunt permultæ & variæ Palmæ, vt pote, quæ Nuces fert Indicas, & quæ dactylos gignit. Crescit præterea alia ibidem Palmæ species, non multùm à duabus primis fronde diuersa, ex qua oleum, vinum, acetum fructus, ac panem colligunt: per viam expressionis fit oleum è fructus pulpa, vti ex oliuis fieri solet, colore & substantia simile nostro butyro: præterquam quòd è viridi in flauum colorē magis declinet, Vtuntur eo ipsi pro butyro & oleo: lampadum flammas eo alunt, eodem oleo sua perungunt corpora, vt glabra & agilia reddantur. Denique cibi vicem gerit necessitatis tempore, vti nobis euenit, qui fame periissemus, nisi hoc oleum habuissemus. Huius palmæ vel fructus nomen non refert: verùm ex orationis serie satis patet, hanc esse palmam *Ady* quæ fructum *Caryosso* fert, ex cuius pulpa fit istud croceum oleum.

Olei [right margin, cut off]

Cur in a... per... [right margin, cut off]

Fam... lit. [right margin, cut off]

Ni... fic. La... [right margin, cut off]

N. da... [right margin, cut off]

O... em... ne... [right margin, cut off]

NVX INDICA VELVT LARVAM OSTENDENS, ET ALIA EI SIMILIS, si non eadem.

CAP. CLXXXIII.





Apud Principissã nostram Clementiss. mirabilem hunc fructũ Indicum vidimus & depictum accepimus, quemadmodum & alterum fructum. Prior niger est, duas vncias ferè longus, vnciam penè latus, ceu monticulis quibusdam inæqualis, ouatâ figura longiore: cui terni scrobiculi supernè aduersa facie impressi, eo situ, vt laruam quandam simię caudatæ aliquo modo repręsentent sine naso. Pictus est bis sua magnitudine, vnus auersam, alter aduersam partem ostentans.

Sequitur alius fructus dono datus, vt iam dictum. Hunc cum præcedenti eundem esse suspicamur, quamuis figura nonnihil euariet. Nam & tres illas scrobiculas habet, sed tribus lineis canaliculatis, in medio concursu tres angulos oppositos facientibus: interstinctas. Figura fructus etiam ad triangularem accedit, secundum longitudinem canaliculis striatus atque sulcatus: eâ parte qua foramina sunt latiore, oppositâ acutiore. Color ex pullo cinereus. Concussus nullum sonum præbet. Et quia singularem tantùm habemus, integrum relinquere maluimus: quòd non maximoperè Reipub. medicæ interesse iudicaremus, scire quid intus latitet

FRVCTVS PEREGRINI DVNTAXAT NVCLEVS.

CAP. CLXXXIV.

Naturalium periti conferant fructum à Clus. pro quinto descriptum in libello suæ peregrinationis cum *Sel*, vel *Seel* Arabum, de quo egimus post Lenticum & Masticen: de suo autem fructu ille sic ait. Duntaxat nucleus est, suo putamine siue cortice exemptus, firmus, tenui membrana fusca & multis venis distincta, firmitérque ipsi nucleo inhærẽte, tectus. Ipsa materies firma est, candida, pulpæ nucis Indicæ siue Cocci similis, nullo quidem odore prædita, sed satis grato sapore. Calidum in primo gradu, aut secundi initio iudicat. Clus. exot. lib. 2. c. 29. omittit, quæ scripserat de temperamento, & addit, quæ sequuntur. Hunc nucleum anno 1598. Deprehendebam eius nucis esse, quæ tertio loco, siue pro tertio huius capitis fructu descripta est: nam multi similes nuclei, partim sui putaminis fragmentum adhuc retinentes, maxima autem ex parte nudi, & à suo putamine liberi, nonnulli etiam integrum corticem adhuc habentes adferebantur naue quadam ex Insula Diui Thomæ aducta, quibus Lusitani quidam eâdem naue vecti, sua mancipia cum radicis cuiusdam farina commixtis, aluerant in itinere. Est autem fructus Palmæ *Aedil* nuncupatæ. Locus.

NVX PEREGRINA, NIGRA, ANGVLOSA, CVM TRIBVS CAVITATIBVS VELVTI nucleis.

CAP. CLXXXV.

Descriptio. Fructus hic Indicus formâ est inæquali, partim enim extuberat alicubi, & quasi in gibberum extumescit, partim verò alicubi in concauitatem depressiusculam abit: parte inferiore, collectæ multæ fibræ neruosæ in vnum conspiciuntur albidæ ex omni latere ductúque continuo inibi concurrentes, colore castaneo: alterâ verò parte opposita quâ adhæsit tribus in locis trianguli in morem inter se dispositis tres occurrunt rotundiusculæ cauitates albicantes in quibusdam, in aliis verò minùs conspicuæ multis ex neruosis cirris conflatæ, per longum ipsius tractum nerui oblongi ducuntur trahuntúrque castanei coloris: *Nerui.* agitati quidam commotíque sonitum edunt, alicuius intus nuclei latentis argumentum præbentes, aperti cùm essent corticem durum crassúmq; *Nucleus. Cortex.* præbebant conspiciendum, intra cuius cauum nigrum alium nucleum condebant, propria tunica nigra vestitum, quæ intra se continebat pulpam albam vetustate tamen insigni rancedine donatam, sicut & alii his similes fructus, si non iidem *Nuclei nucleus. Pulpa.* planè nigricantes, oblongiores, in quibusdam locis tuberosi: totus fructus per longitudinem *Fructus alij.* suam sulcisquibusdam oblongis, modò altiùs, modòque leuiùs impressis ac vetustate albicantibus conspicuus est, parte cui adhęserunt tres itidem concauitates rotundę, altiùs quàm in prioribus impressæ occurrunt visendæ, quarum quædam in aliquibus foraminulentæ sunt redditæ, vel arte, vel, quod credibilius est, vetustate peruię factę, corticem quidam sortiti sunt crassum nigrum, sunt etiam sonori. *Cortex*

Nos munere Ill. nostræ Principis, anno 1608. nuculas dęscriptas Stutgardiæ accepimus, quarum Iconem proponit Clusius in lib. Peregr. pro fructu tertio propositam exhibemus. *Icon Descriptio fructus Clusii.*

Ita porrò suum fructum describit Clusius. Magnam similitudinem habet fructus tertius cum prima nuce in Adnotationibus ad 26. cap. 1. hist. arom. [de qua nos antè, post nucem *Mehenbethene*, sub titulo, Auellanæ villosæ foraminatæ] sed paulò minor est; angulosus, niger, crassioribus quibusdam, firmísque villis ipsi incumbentibus, & firmiter inhęrentibus obseptus (alterâ parte tribus foraminum vestigiis insignitus, quorum tertium maiusculum est & infrà spectat. Clus. hęc inclusa omittit in lib. Exot.) præduro putamine constat, & prægnans est (hinc concussu crepitat, & sonitum edit. Hæc etiam relinquit.] *Hist. Lugd.* pro fructu tertio Clusii. *Tabern.* autem pro peregrino 2. proponunt.

Icon Clusij Clus. not. Nos sanè suspicamur Clusio non bene perspectam fuissę, & quidem postremò Exoticorum deteriùs cognitam, quandoquidem omittit trium foraminum vestigia: quæ sanè apparent in iis, quas describemus.

An Auellana Indica villosa, tria etiam foramina habeat, dubitamus, quia Lobelius ali-

ter ſentire videtur, dum Mehenbethene varietatem facit.

PALMÆ FACIE CVCIOFERA.

Cap. CLXXXVI.

Deſcriptio fructus.



FRuctus quē Cucióferam vocant, pugillari eſt magnitudine, coloris ferè melini, altera parte latiori, altera magis turbinata: Cydonium malum aliquatenus referens. *Cortex externus.* Cortice polito, punctis notato, duro, cui fungoſa ſubeſt ſubſtantia, medium digitū ferè craſſa. *Nucleus.* Nucleus minor quàm figura Cluſii [ſub nomine Bdellii fructus] exprimat, Piri parui forma turbinata, nonnihil angulosus, ſeſcunciam ferè longus, vnciam latus, cortice vndiquaque obtectus nonnihil rugoſo, ruffo, tenui, *Cortex interior.* pelliculæ interiori Auellanarum aliquatenus ſimili: ſub quo immediatè ſubſtantia candida, cornu inſtar dura [in ſicca noſtra,] guſtu ſapido & ſuaui, vt Nucis Indicæ pulpa aut Amygdalarum dulcium nucleus, ſemunciam craſſa. *Cauitates duæ.* Cauitates duas habet: alteram in totius fructus medio oblongam, fructus formæ reſpondentem, inæqnaliter tuberoſam, pultis ex oryza facie, ſed cornea duritie, cæteroqui inanem: alteram in parte turbinata paulò ſupra priorem incipientem, & ad corticem deſinentem, oblongam, exiguam, quam exactè complet corpuſculum quoddam, ruffum, molle, dulce, quod germen exiſtimamus, *Germen.* à quo per maiorem cauernam filum demittitur, duritie, colore & ſapore cum nucleo conueniens.

Cuciophoron. Theophraſt. lib.2.cap. 4. de Aegypti arboribus tractans: κυκιόφορον [inquit] appellata, Palmæ ſimilis eſt, ſimilitudinē habens in caudice & foliis. *In quo differat à Palma* Sed differt ab ea: nam Palma indiuidua ſimpléxque aſſurgit: hæc autem, vbi pluſculùm adoleuerit, diuiditur & fit bifida, [δίκρον enim legendum, non ἄκρον, vt in vulg. habetur, quaſi diuiſa fiat cacumen: inepto ſenſu.] atque vterque ramus rurſus ſubdiuitur. Fert præterea virgas breues & paucas. Cortice, [φλοιῷ: fortè rectiùs legas φύλλῳ folio: quam lectionem Palmæ hiſtoria approbat.] ſicuti Palmæ ad vtenſilium nexus vtuntur. Fructum peculiarem parit, magnitudine figura & ſucco [χυλῷ: non κυλῷ vt vulg.] à Palmæ fructu differentem: quippe magnitudine ferè, quâ manū adimpleat, rotundum, non oblongum, [οὐ προμήκη] colore flauicantem; ſucco dulcem & ori gratiſſimum: cæterùm non confertum, vt Palma, ſed ſingillatim diuiſum: nucleo magno, vehementer duro, ex quo velares detornant annulos, [κρίκους legimus cum Plin. vulg. κρόνους habent: Gaza verſicolores annulos vertit.] ad lectorum pedes conficiendos: [quibus in ſtragulariis vinculis vtuntur, Gaza.] Materies quoque à Palma plurimùm differt: altera enim (nempe Palmæ) rara corpore, fibroſa & viridis: altera ſpiſſa, grauis, carnosáque, & cæſa criſpa admodum, atque dura. Ideò & apud Perſas ad lectorum vſum, quorum pedes ex ea cōficerent, in pretio fuit.

Eadem ferè & Plin. tranſtulit l.b.13. cap. 9. Cuci titulo. Cuci [inquit] in magno honore, Palmæ ſimilis, quando & eius foliis vtuntur ad textilia. Differt quòd in brachia ramorum ſpargitur. Pomo magnitudo, quæ manū impleat, color fuluus, commendabilis, ſucco ex auſtero dulci. Lignum intus grande, firmæque duritiei, ex quo velares detornant annulos. In eo nucleus dulcis, dum recens eſt. Siccatus dureſcit ad infinitum, vt mandi non poſſit, niſi [niſi in M. deeſt.] pluribus diebus maceratus, Materies criſpioris elegantiæ, & ob id Perſis gratiſſima.

Cæterùm textilem Perſicum, quam Theophr. plurimam in Aegypto nemore Thebaico fuiſſe ſcribit, quidam [inquit Hermol.] pro Cuci capiūt Palmæ ſimili, alia à Perſea.

Cordus nucem Indicam minorem vocat, & à Theophraſt. Cuci appellari ait: cui tamen Cuciophora dicitur & Plinio. *Cuci* ſic deſcribit: *Cuci* dicta nuci Indicæ ſimilis eſt, multò tamen minor: totus enim fructus tres aut quatuor vncias longitudine ratò excedit, idem ſuperiùs latior eſt, quàm inferiùs, vbi pediculo adnaſcitur, figura triquetrus, foris carnoſo venosóque cortice, intus lignoſo conſtans, quo nucleus continetur oblōgus, in ſummo quàm imo latior, vtriuſque corticis modo triquetrus, vnus tamen angulus harum partium acutus eſt: reliqui duo obtuſi ac teretes. Color nucleo & in ſuperficie fuſcus, intus candidus: habet etiam in medio cauitatem proportione toti fructui reſpondentem, aquoſo humore plenam, paulatim cúm exiccatur euaneſcēte. Suſtantia nucleus conſtat primùm cartilaginoſa, paulóque duriore, quàm maior nux Indica, ſed cùm inueteratus fuerit, cornu ſoliditate ęquat, qui pluribus diebus in calida aqua maceratus teneræ cartilaginis duritiem acquirit. Saporem habet, quemadmodum & odorem ſubrancidum, velut maior.

Cordi deſcriptionem hic totam dedimus, vt iudicent Lectores vtra opinio verior, Noſtra, qui ad Cucioferam referimus, an Caſpari Bauhini, qui ab ea diuerſam facit, vt antè dictum cap. de nuce Indicâ. An Anguill. epiſtola quarta κυκιόφορος Plinii Ariena, qui ait ex Nubia, diſtantiſſima regione, adferri, cuius fibrata ſubſtantia maſticata paucam præbeat dulcedinem, reliquum expui: nucleum internum, Pruno ſimilem eſſe, viridantem

ridantem, ex quo manubriola fiant Terebellorum, & annuli, etiam ex traditione Theoph.

Nos tamen κουκιόφορον Theoph. ab Ariena Plinii, diuersum existimamus, de qua egimus lib. 1. c. de Musa.

Matthiol. Cuciophoram sibi pro nuce ex Constantinopoli per Qualcebenum missam ait. Idem in Com. ad Diosc. cum magnis fig. Satyrii (inquit) Erithronii vocati radicem Mali effigie, ad me misit Cochinus Martinellus Rauennas Pharmacopœus, cuius imaginem excudi curauimus ante multos annos. Valerandus Dourez doctus Pharmacopœus, stirpium peritissimus, quique Italicas officinas curiosè admodum perlustrauit, asserebat esse Cuciophori medullam, quod tamen pro certo affirmare nec audemus nec possumus.

De Matthioli Satyrio plura scribemus lib. 19. de Bulbosis. Cuciophorę autem nucem quidam, vel Camer. teste, receperunt pro Bdellii fructu.

Et, vt perhibent Pen. & Lob. in Aduers. noluerunt quidam non nisi tanquam syluestrem à satiua Myrrha distare Bdellium. Porrò Myrrhę descriptio quam dant, non est ita diuersa ab ea, quam Plin. scripto reliquit, fructu Caprifici: quem Caprifici quadantenus effigie fructum industria Car. Clusii in versionibus è Garcia habemus.

Iidem in Obs. Bdellii fructum nulla circuitione vocant. Sed Palinodiam canens Lob. (cum Clusio) in Hist. Belg. Fructus, infit, quem Clus. Bdellii putauit esse, eodem nuper monente, videtur potiùs esse Cuciophori.

Hist. Lugd. in Append. habet nomine Cuciophoræ Matthioli. Item lib. 18. cap. 47. vbi figuram posuit, titulo Perseę fructus Dalech. Item lib. 18. cap. 18. pro Bdellii fructu Cortuso. Ita vides, eius Hist. compilatorem, exotici huius fructus tres icones, tribus distinctis locis ac titulis, supina quadem oscitantia proposuisse.

Rob. Const. in Lex. & alii κουκιοφόρον, siue Cucioferam arborem putant, quæ nucem Indicam parit, de qua antè sub Palma candida nucifera.

Clus. tandem de eo sic tradit apud Garciam in notis. Bdellii fructus à Cortuso missus, fructu Iuglandis nucis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari etiam forma, odoratus, colore subcinereo durissimo putamine, quod pregnans esse & nucleum continere videtur. Sed in post. edit. paulatim ad recentum inclinans: non desunt, ait, qui hunc fructum magis referendum censeant ad Cuci Theoph. & Plin.

Et in vltima sua Hist. in fol. Quidam, inquit, Perseæ historiam negligentiùs perpendentes, nostram fructus Cuci suo puluino nudati iconem pro Perseæ fructu adiecère, qui nobis aliquando pro Bdellii fructu obtrusus fuit. Verùm quod in principio dixit Clus. nullum odorem, ac ne vel in attrita quidem, percipimus, nec nucleum in eo, quem ille Bdellii fructum putabat, hoc est in nucleo totius Cucioferæ vnquam deprehendimus, sed cauitatem quandam inanem, vti priùs descripsimus: qui error quoque Clusio cum altero illo reuocandus fuit.

Cuciopheram ineptè scribit Tabern. Putamus enim κουκιόφορον Græcis dictam arborem, quòd Cuci ferat, vnde fortè fructus tantùm nomine à Plinio appellatur: aut quòd Cuci æquè arborem ac fructum significet, sicut Nux: nam & de arbore & fructu agit.

Cucioferam Theophrast. inter Aegypti arbores tradit: & eius peculiarem esse testatur Scaliger. Fructum primùm Patauii vidimus & alia plura exotica apud Nobiliss. Cortusum horti Patauini Præfectum. Obseruauimus quoque Basileæ apud D. Fel. Platerum apertum quem prior icon nostra repræsentat, posterior verò, tum extimum puluinum, tum interioris nuclei magnitudines diuersas, ex nostris quas inter naturalia adseruamus, parata, quamuis minùs feliciter sculpta.

Nullum eius vsum hactenus traditum scimus, præter suprascriptum ex Theoph. & Plinio. *Vsus.*

PINEÆ NVCI SIMILIS INDICVS FRVCTVS.

CAP. CLXXXVII.

Scribit Cordus in obs. silua: Nux quædam Pineæ nuci similis, sed maior, crassiori cortice, venenosa quadam carne operta, nucleo duro. Affertur ex India: *Hæc ille*: quem autem fructum intelligat fatemur nos ignorare, quædam videntur quadrare cum fructu Cucioferæ ab ipsomet Cordo descripto. *Descriptio*

FAVFEL SIVE ARECA PALMÆ FOLIIS: EIVSQVE FRVCTVS VARIETATES.

CAP. CLXXXVIII.



Nucum Fausel, quas habemus aliæ nigræ, aliæ ruffæ, aliæ cinereæ: maxima magnitudo Nucis moschatæ, minima Ceraso ferè par: sunt & aliæ his intermedię. Nigrarum aliæ turbinatæ, aliæ sessiles. Turbinatæ seu coniformes, rugosæ sunt & striatæ extrinsecus, à latiuscula basi in obtusum mucronem desinentes, materie non admodum cædenti cultro, renitente, venis nigris intus discurrentibus, atque lateribus ad medium tendētibus, citra tamen centrum desinentibus, durioribus: quarum spatia & oblongum meditullium infarcit substantia ruffa, mollior, fungi arborum compactura: sapor totius aromaticus nonnihil, nec obscurè ad- *Descriptio fructuum.* *Coloris varietas.* *Magnitudinis varietas.* *Figuræ varietas.* *Turbinata.* *Sapor.*

Sessiles.



stringens. Sessiles compressam offulam imitantur, aut pastillos terræ Turcicis characteribus signatæ, altera parte planior, altera gibbosa, rugis externis, internarúmque venarum discursu & sapore cum turbinatis conuenientes. Ex ruffis quæ sessiles sunt, aliæ adhuc intectæ sunt cortice, *Ruffa* ruffo, in fibras sectili, sub quo nux rugosa, itidem ruffa: internè quoque discurrentibus venis ruffis, quarum interuenia complet materia alba lignosa, & pulchra, refert Nucis moschatæ substantiam interiorem. *Cortex* Turbinatæ verò, portio corticis læuis ruffi adhæret, quo alibi exuta Ochram pallidam colore imitatur, multò minùs rugosa quàm præcedentes, parte sessili propendet *Barbitium* fibrarum lutearum barbitium: intrinsecus autem omnium pulcherrimè striis ruffis albidísque variata est: materie magis solida quàm reliquæ dictæ, [quam dissectam pictura exhibet in media tabella: ex hoc genere videntur Camerianæ notatæ K. I. L.] *Cinerea* Cinereas item duplices habemus, sessiles & turbinatas: hæ cortice tenui cinereo obuestiunt nuculam nonnihil rugosam, intus Nuci moschatæ crispo venularum discursu perquàm similem. (cui respondere potest figura Clus. not. B.) Sessiles non minùs tenui cortice cinereo teguntur, ipsæ quoque interna substantia turbinatis respondentes. *Sapor.* Sapor omnibus vnus, aromaticus & adstringens, in vetustis quas adseruamus: *Foramen.* & plerumque omnes ad basin lacuna seu foramine hiant, qui locus videtur germinis.

Cordus Faufel in genere sic describit: fructus est longitudinis vncialis, inferiùs sublata basi, turbinata cauernula, modicè concauus, superiùs teretis coni figura in mucronem desinens, qui supra mensam basi collocatus, cauitatem tegit, erectæ pyramidis figuram imitans: foris cinereo aut subfusco colore, tenuibúsque rugis, intus versicolore venarum discursu, Nuci moschatæ similis. Saporem habet mediocriter adstringentem, odorem verò nullum fatu dignum.

Auellana Indica. Serap. Ill Arboris descriptio. Negil, Neregil. Cæterùm apud Serap. Faufel est Auellana Indicà: Autore Habonnifa, arbor Faufel similis est arbori Negil: (fortè legendum Neregil, id est, Nux Indica) fert camerulas [putamina intelligimus] in quibus est Faufel, sicut Dactylus. Hæc arbor non ptouenit in Arabia. Isaac Eben Amram de hac scribit: Faufel est Auellana Indica, fructus similis *Sapor.* Nuci moschatæ quantitate & colore, rugosus, sapore nonnihil calido cum pauca amaritudine. Defertur ex Sim.

Arboris exactior descriptio. Sed arboris descriptionem exactiorem dant Garcias & Clus. *hanc ille:* Arbor Faufel recta est, fungosa materie, foliis Palmæ, fructu nucis Moschatæ, minore tamen, aut Iuglandibus exiguis simili, intus duro, & candidis rubentibúsque venis resperso, non planè rotundo, sed altera parte sessili, quæ tamen notæ non omnibus Arecæ generibus conueniunt. Integitur hic fructus inuolucro *Inuolucrum fructus.* admodum lanuginoso & foris subflauo, perquàm simili Dactylis, cùm maturuit, & antequam siccatus sit. *Arbor.* Arbor Arecæ Clus. teste in magnam altitudinem excrescit, trunco æquali propemodum vbique crassitudine, qui cortice integitur adeò lęui, vt nullum ascensum præbeat, nisi aptatis ad pedes compedib. & laqueis, aut cincto per interualla caudice, vinculis quibusdam ex sparto aliáue materia confectis. *Rami.* Huius rami deorsum non inflectuntur, sed sursum vergunt & incuruantur, vt procul intuentibus orbem quodammodo conficere videantur. Folia pectinatim ramos vtrinque ambiunt, alioqui Palmę similia. *Fructus.* Fructus deni aut duodeni, suis inuolucris villosis tecti dependent ex crassis & oblongis pediculis, qui in inferiorum ramorum alis nascuntur.

Idem in Arom. Garc. hist. nobis scribit de Faufel. *Oliua Indica.* Iudaicus codex Auicennæ dicit esse speciem Oliuæ Indicæ: quæ verba neque in Latina editione extant, neque in Arabico exemplari, quod lōgè vberiùs, quàm editio Bellunensis Faufel describit. Verba ita habent in Arabismo. Faufel fructus plantæ in India similis nucis Moschatæ, nisi quòd Faufel est rubro colore, frangi contumax, & & in particulas frangitur, & ex fractione fragranti odore. Indi autem assumunt illud ad emendādum halitum: & inficit dentes rubore. *Temperamentum. Vires. Vsus. Apostemata.* Facultas eius proximè accedit ad facultatem Sandali. Frigidum in tertio cum aliqua siccitate. Frigefacit cum quadam adstrictionis facultate. Bonum ad Apostemata calida & crassiora, membra oculi, quæ inflammatione laborant. Cohibet humores frictum & illitum. Hæc omnia ferè desunt in cod. Latino: quæ nos, vt solemus, non satis latinè, sed perspicuè, & fideliter reddidimus. Alioqui & latinè, & nitidè reddidissemus, si maiorem eloquii quàm verborum Auicennæ, rationem habuissemus. *Hactenus Clus.* Sed hîc se exerceat Philosophus naturalis, quomodo fieri possit, vt fragranti odore sit Faufel, & nihilominus frigidum tertio. In nostro Faufel hunc odorem experimur, nec tenemus, vt ad nos adfertur, frigidum tertio.

De eadem sic Scaliger. Est & alia Palmæ species gracilior, procera, foliis læuissimis, inter quę racematim hærent poma, nucum magnitudine, alba. Fructus is pro bellariis cum Betol manditur à Proceribus. *Areca* nomen est. Fertur in mercatus magna æstimatione recens. Seruatur & in modum Palmarum siccata. Vartomanus *Areca* vocat arborem: fructum *Coffol*. In nauigationibus, & apud Odoardum Barobosum & apud Lud. Barthema de India, fructus Chofole, alibi etiam Coffolo dicitur: arbor Arecha: & alibi Palmæ species Areca.

Matthiol. in post. com. Lat. & Ital. vbi figuras quinque ponit & vnam cum inuolucro: sunt, inquit, quædam nuces, quas quidam Methellas putant, Myristicarum magnitudine & colore, aliæ rotundæ, altera parte sessiles, aliæ oblongæ, conteguntur capillaceo quodam inuolucro. *Nuces Farfalach* Constantinopoli uocari scripsit ad me Qualcebenus, vt latiùs in epistolis scriptum est. Ego verò Indicas crediderim Auellanas Serapionis Faufel appellatas, videtúrque hasce nuces rectè agnouisse Matthæus Syluat. quippe qui Faufel Auellanam Indam, Nuci moschatæ simillimam interpretatur.

Satis autem admirari non possumus, quid venerit in mentem Mattluolo, vt scribat Faufel & Auellanas Indicas esse, quas quidam Methellas putant

putant, magnitudine Myristicarum & nucis Farfalach. Ostendatur nobis author aliquis, qui Faufel Methellam dixerit. Qualcebenus scribit se per nuces Farfalach intelligere nuces vomicas ipsius Matthioli, id est, nostras nuces cellatas: quæ quibusdam Methel, de quibus antè: planè existimamus eum non intellexisse, quid commentaretur, & confudisse fructuum siue nucum duo diuersa admodum genera.

In eiusdem Matthioli commentariis Illust. per C.Bauhinum l.1.c.141. insignis est confusio, postquam enim Matthiolus annotasset multa de Methella & Vomica vulgari ac Stramonio, quod Methel censet, earúmque vires retulisset. Sunt & aliæ, inquit, quædam nuces, quas quidam Methellas putant, Myristicarum magnitudine & colore, suis nixi rationibus, de quibus, quid in præsentia dicam non habeo. Atqui non omnibus eadem est facies, quippe quòd aliæ rotundæ sint, quæ ad Faufel pertinent, & non ad Stramonium.

Camerarius quoque quibusdam *Methellas* dici ait.

Arabum Faufel Garcias cum plerisque Herbariis confirmat, tametsi corruptè Auic. lib.2. c.262. *Filfel* & *Fufel* legatur: tum etiam in Dofar ex Xael portubus Arabicis: in Malauar *Pac* à vulgò, à nobilibus verò *Areca*: quo nomine vtuntur Lusitani, qui in Indis habitant, quoniam primùm ea regio fuit illis cognita: in Guzarate & Decan, *Supari*: in Zeilan, *Puaz*: in Malaca, *Pinan*: in Couchin, *Chacani*.

Meminit quoque Arecæ Lud.Rom. in nauig. fructum *Chofolo*, inquiens nasci in arbore *Arecha*, Palmæ non absimilem.

H.Lugd. more suo de hac tractat, locis diuersis: primò sub nomine Areca siue Faufel Clus. vbi arborem pingit, l.18.c.10. & mox inter alios fructus, vnicum in medio cum inuolucro. Secundò alio in loco nomine Arecæ, absque icone. Tertiò, in appendice, titulo, Auellanę Indicæ Acostæ. Tam egregius ille fuit diribitor exoticarum.

Cæsalp Nuci Indicæ affinem ait, arbore erecta, fungosa: fructu inuolucro crasso & lanuginoso contento, exteriùs flauo, imitante Dactylos maturos, sed non siccos. Lusitani *Arequero* vocant.

Linschott. quędam à prædictis diuersa habet. Fructus, inquit, Cupressi fructum similitudine refert, quidam verò ab vna parte planiores, ab altera elatiores sunt, alii maiores ac durissimi, [quos forfice scindunt ac cum Bettela dentibus terunt] interiùs venis multiplicibus distincti, colore rosaceo. Crescit arbor sicut Palma Coquifera, verùm tenuiore ligno, foliísque minutioribus, vt non malè quis Palmæ speciem quandam syluestrem dixerit. Fructus primùm cortici inclusus est, donec florere incipiat, tum aperitur cortex qui maturo iam fructu & flauescente decidit. Fructus verò ipse ex longo crassoque ramo, in petiolos scopæ instar diuiso, dependet, magnitudine haud pari. Sed ad figuram æneam Palmæ quidem similem iconem pingit, verùm cum calyce foliaceo. An bene, nescimus, quia fructum recentem aut ex arbore pendentem nunquam vidimus. Idem tamen in alia figura variat, nec calycem ita artificiosè appingit.

Arboris figura quam Clus. exhibet plurimùm differt facie ab Acostæ. Vtinam esset, qui exotica ista aliquando fideliter & ex rei natura depingeret, describerétque. Genus Areccę apud eundem Linschott. describitur, quod Indi *Checaninam* vocant, minutum, nigrum, ac durissimum. Tamen cum cæteris pariter *Bettelæ* adiungitur, in masticatione & vsu, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humectat, ac rubore & nigredine inficit, ita vt nondum siccâ dentes ac labia Areccâ, velut ex cruore madeant. *Rubor.* Et alia inuenitur, quæ manducata homines quasi ebrios in vertiginem rapit. *Alia per-inebriant.* Verùm id malum citò cessat. Areccæ ac Bettelę libum ex ligno siue arbore, quam *Kaatam* vocant etiam admiscent, ipsáque Bettelę folia calce vngunt ex ostrearum testis adustis confectâ, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. *Mixtio Indorum ex Arecca & aliis Kaatam.* Hanc confectionem pariter deglutiunt, succum nempe, nam cætera exspuunt. Valet (vt aiunt) aduersus fœdum oris halitum, firmat dentes ac gingiuas, oscedinem, siue (vt vulgò vocant) Scorbutum auertit, atque ideò experimentis constat Indis nunquam os malè olere, nulli dentium dolorem esse aut stomacacces fœditatem, vel huiusmodi alia vitia, ad summam senectutem vsque inuiolato dentium ordine, cùm interim os velut cruore delibutum, fœdo adspectu squaleat. *Vires & vsus. Oris fætor. Dentes mobiles. Scorbutus. Experimētum Indorum.*

Lusitanorùm mulieres in Indiis degentes eundem manducandi morem habent, cui cibo ita assueti sunt, vt sine Arecca atque Betele viuere sibi ἀδύνατον ducant. Mares perinde ac fœminæ tota die, immò etiam noctu masticare solent, cùm dormire nequeunt. Aiunt eius esu ventriculum roborari, nauseam auferri, appetentiam promoueri. In hos scopos post singulos pastus Areccam cum Bettele & calce vorare consueuerunt.

Cæterùm Serapioni, ex authoritate Isaac eben amram, *Faufel* est frigidum & vehementer adstringit ac roborat membra, eiusdémque est facultatis cum Santalo rubro: confert apostematibus calidis: quo deficiente substituitur idem pondus Santali rubri & media pars Coriandri virentis. *Tēperam. Apostema. Succedaneum.* Mahazer dicit frigidum & siccum, & vtile esse in morbis calidis illitum. Bedegoras verò ait conferre crassis ac duris apostematibus. Mesarugia in dolore dentium & scabie palpebrarum commendat. *Dolor dentium.* Aben Mesue tradente, frigidum & siccum est *Faufel* in tertio gradu, & stipticum, confert dolori dentium eósque vacillantes cum gingiuis firmat, ac reprimit calorem oculorum. *Calor oculorum.* *Hæc apud Serap.* Verùm non placet Bedegoræ sententia: nam quæ valdè adstringunt, & sicca frigidáque sunt, non possunt resoluere induratos tumores. Nec frigidum existimamus in tertio gradu. *Bedegoræ sententia improbatur.*

Scribit idem Serapio excalefacere, & amaritudinis particeps esse. Sed cùm degustauissem, inquit Garcias, nullum calorem deprehendi, verùm cum insipiditate adstrictoria facultate præditum esse comperi. *Serap error.* Itaque puto aut Serapionem hanc Arecam non nouisse, aut, si nouerit, illum nunquam degustasse.

Immaturus fructus, eodem Garcia teste, stupefacit & inebriat. *Immaturi vires.* Editur autem immaturus à nonnullis, vt veluti inebriati, dolorum cruciatus non sentiant.

Siccatum verò fructum sic parant. Contusam nucem Faufel in tenuissimas partes cum Lycio & folio Betre, cui exemptus sit neruus, masticant, & priorem saliuam, quæ cruenta est, exspuunt, eáque ratione cerebrum & ventriculum expurgant, gingiuas & dentes stabiliunt. *Arecca præparatio.* Potentiores ex Faufel, Lycio, Caphura, ligno aloës, & Ambari momento formas orbiculares siue pastillos componunt, quos masticant. *Pastilli.*

Ex ea viridi aquam stillatitiam vitreis organis elici iubet idem Garcias, qua maximo cum successu in biliosis alui profluuiis vsum se gloria- *Aqua ex Faufel.*

Arecanum ... alui profluuia.

tur: sed arcanum id sibi hactenus fuisse.

Ridiculum est quod scribit Ludd. Rom. ac parum rationi conuenire videtur, nescimus an experimento respondere possit, (quoniam quæ sanitatis tuendæ causa eduntur, præsentissimum venenum asserit) nisi historiam & modum ipse adiiceret.

Mira historia de Sultano ...

At Sultanus, inquit, letho traditurus è Satrapis quempiam, ad se accersitum cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit, móxque edit nonnullos fructus, *Chofolos* vocant, instar nucis myristicæ: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrii, *Tambolos* nominant,

Tambolos

addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simulque cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cupit occidi, exspuit, aspersóque eo, continuò mors subsequitur, præsentaneo veneno vitam perimente: nam vbi in hominem, vt præmisimus, exspuerit contrita venena, intra mediæ horæ spatium perfusus veneno, in terram corruens efflat animam. *Hac ille* de Sultano Cambaiæ, quem pater à cunabulis veneno aluerat.

Aui. historia.

Similis historia est apud Auicennam ex Rufi testimonio, olim nutritam puellam esse veneno, eam tantùm ob occasionem, vt reges quosdam & principes (quòd formosissima esset) qui secum rem haberent, inficeret: verùm Matthiol. ait eam historiam Arabicas potiùs fabulas imitari, quàm rem aliquam, quæ omnibus naturalis Philosophiæ rationibus comprobari possit. Nos etiam in eam sententiam facilè adducimur fabulosam historiam esse Auicennæ, vt & historiam de Sultano Cambaiæ, & non dubitanter dicimus cum Clusio, Ridiculum quod scripsit Lud. Rom. de ea

Auic. not.

Ludouicus Rom. not.

nec causam morbis quam putat idem recentem subitaneámque expuitionem esse, credimus: nec quòd Sultanus Cambaiæ enutritus sit veneno, propterea contrita dentibus venenata reddi. Intelligendum igitur aliam mortis causam violentam interuenire, alioqui ridiculum esset illam expuitionem passum interfici: sicque expuitio non caussa, vt ille ait, sed signum erit mortem præcedens.

Locus

Porrò, vt refert Garcias Fausel nascitur plurimùm in Malauar, in Guzarate & Decan pauca quantitate, idque duntaxat in maritimis, sed laudatum, præsertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum item prouenit in Mombaim insula.

Varietas ex regionibus.

Laudatur etiam quod in regione Basaim prouenit, atque id defertur in Decan cum hoc quod in Gauchin nascitur nigrum & pusillum, durum admodum, postquam siccatum fuerit. Nascitur etiam in Malaca, sed tam parua quantitate, vt vix incolis sufficiat. Item in Zeilan magna copia, sed candidum, quod in eam partem regionis Decan defertur, quæ Cotamaluco paret: tum etiã in Bisnaga. Defertur etiam ex Zeilan in Ormuz, Cambaya, & in insulas Maldiuas, siue Nalediuas.

Serap. not.

Et tametsi scribat Serap. lib. simpl. cap. 345. Arabiam non alere Arecam, [de mediterraneis locis, magna ex parte intelligendum id est:] nascitur tamen laudata: sed exigua in Dofar & Xaël locis maritimis. Amat enim hæc arbor maritima loca, & mediterranea respuit. Adfertur ad nos ex Indiis in Europam, sed rarissimè, nec nisi à curiosioribus. Casu tamen inuenias inter alia aromata, præsertim Zingiber. Sed nuper admodum Holandiæ portus naues appuiisse scimus, earum non paruam quãtitatem aduehentes, de quibus plures diuersarum figurarum, & quasdam cortice albo eoque tenui immediatè tectas, atque etiamnum barbitio hærente accepimus ab amico quodam nostro pharmacopœo.

Quod si quis & apud nos ad vsum transferre volet (hactenus enim in Europa in vsum medicum non venere, quod sciamus.) is eligat maiores, ponderosiores, recentiores, adstringentioresque, vel Cordo id suadente.

NVCI MOSCHATAE ET FAVFEL SImilis nucleus.

Cap. CLXXXIX.

QVum Gener reuerteretur anno 1606. ex Anglia, & Belgio inter varios fructus, non adscripto nomine, habebat fructum formâ, & magnitudine nucis Moschatæ, non sessili, & turbinatâ, vt plerumque est *Fausel*, vnciam sublongum, durum, resistentem sectioni, qui iniectus in aquam sidit: in vna parte pulcher vmbilicus, in medio nonnihil protuberans: ab vmbilico exoriuntur nerui nonnihil elati, albi, qui per nucem fuscam, vel nigricantem, obliqui, & reticulatim perueniunt ad oppositam partem, nucleum existimamus vt Fausel, cuius fortè genus, in parua parte aliquid corticis nigri.

FRVCTVS VNA PARTE SESSILIS, velut sulcis distinctus, instar nucis Fausel.

Cap. CXC.



INter fructus, quos adferebat Gener Cherlerus ex Anglia, vnũ reperio ab humanissimo Viro Iac. Gareto procul dubio datum, qui magnitudinis iuglandis cum suis tunicis, ponderosus, in aqua tamen non sidit, durus, sectioni resistens, videtur [illegible], & nihil continere, sed nucleus esse, saltem nihil sonorum, colore fusco est, globosus ferè, nisi vnâ parte nonnihil sessilis, non tamen *Fausel* modo, sed suo particulari, cui alioqui ferè similes habet sulcos, penè reticulatim distinctos: corticem duplicem, vnum tenuem, nigrum, lucentem: externus fuscus est, cum aliquo rubore, similis cortice nucis moschatæ, duro, fragili tamen: habet magnum vmbilicum, album.

Existimamus hunc fructum ita tradi per Clusium Exot. l. 2. cap. 22. Fructus è VValachria acceptus, & communicatus per honestum virum VVilhelmum Parduynum orbicularis penè erat figuræ

figuræ, vnâ tamen parte sessilis & quodammodo planior, alterâ in orbem assurgens, crebterrimisque subnigrâ, splendentéque, quâ tegebatur, cute, siue membranâ, quaquauersum velut sulcis distinctus, instar nucis *Faufel* siue Arecæ suo inuolucro exemptæ, cui etiam substantiâ non videbatur adeò dissimilis: verùm longè maior, nec adeò turbinatus. Grauis erat, cortice fusco præditus, eóque, quem dixi, modo sulcatus, interna pulpa siue substantia, dura, candicans, salsi initiò saporis, dein adstringentis.

SIRI GATA GAMBER INDIS, PASTILLI EX FAVFEL.

Cap. CXCI.

EX fructibus [inquit Clus. Exot. l. 2. c. 15.] delatis per Batauos in prima nauigatione, datus decimus tertius [si fructus appellandus est] prorsus circinatæ erat rotunditatis, planus, nucis Vomicæ magnitudine, & penè formâ, ex rufo cineracei coloris, qui confractus, internâ parte albus, amaritudinis cum aliqua acrimonia particeps. Si fructus erat, externum corticem habuerat quo spoliatus: sed facilè mihi persuaserim non fuctum fuisse, verùm pastillum ex Arecæ polline, & calce, aut aliquâ re simili confectum: nam statim atque *Albada* Guzaratensis [quem euocari curaueram, quum exotici illi fructus mihi conspiciendi tradebantur, vt nomina, si quæ ipsi nota essent, percontarer] vnum & alterum in os iniecit, & appellatione indicatâ, *Siri gata gamber*, præsentibus binis mercatoribus manducauit: eam ob causam, quum maiore diligentiâ hos pastillos considerarem, & cap. 25. lib. 1. Historiæ aromatum Garciæ examinarem, prorsus similes iis esse videbantur, de quib. sectione quinta illius capitis scribit: Potentiores videlicet ex Faufel siue Areca, Lycio, caphura, ligno Aloës, & Ambari momento formulas componere, quas esitent. Similes antè accipere memini Londino missos, quum Francofurti ad Manum habitarem, cum hac Inscriptione, Apud Indos magno in pretio haberi. Sed & quotquot naues deinde in Indiam profectæ, redierunt, huiusmodi aliquot formulas retulerunt.

FAVFEL ACCEDENS NVX.

Cap. CXCII.



OStendebat mihi Theodorus Clutius, [inquit Clusius Exot. lib. 2. c. 23.] fructum exoticum, sescuncialis longitudinis, vncialis crassitudinis, cutaceo putamine præditû, cineracei, foris coloris, internè multis fibris cõstantem, penè instar inuolucri nucis Faufel, siue Arecæ, infernâ parte veluti gemino, & duplicato calyce muniturn, extimâ siue supremâ mucronatâ: nucleum siue veriùs nucem continebat nigram, valdè rugosam, duram, *Faufel* non dissimilem, ad cuius genus non ineptè referri posse arbitror. Similem deinde aliunde accipiebam, cuius ossiculum erat durum, nigrum, multis villis obsitum, nucleum continens rugosum, durum, insipidum. *Figura est num. I.* *Nucleus, vel veriùs nux* *Fructus alius.*

NVCLEVS PYRAMIDALIS INDICVS, AD FAVFEL ACCEDENS, VENIS.

Cap. CXCIII.

INter fructus peregrinos Illust. Cels. V Virtemb. fœlicis memoriæ Stutg. 1608. Pyramidalis erat, vnciam longus, qua magnitudine pictus, externâ parte nigricantibus venis pictus, ad *Faufel* accedentibus, pulpa albâ, durâ, in medio aliqua cauitas, eo modo, quo in nuce Indica magna, saporem manifestum non experior. Nucleus videtur non maior, quàm cauitas nucis hirsutæ, quæ antè in huius libri c. 188. tertia numero habetur. *Huius icon est cum præcedenti, num. II.* *Descriptio* *Ad Faufel accedit.* *Pulpa* *Sapor.* *Nucleus.*

PALMAE FACIE HAIRI.

Cap. CXCIV.

HAiri in America arbor est, folio palmeo, ligno marmori nigro simili, quamobrem multi Ebenum esse existimant: quorum sententiam Theuetus non approbat in sua histor. Galliæ Antarcticæ. Nam Ebeni lignum nitidiùs splédet. Deinde arbor hæc tota spinosa est, minimè verò Ebenus. Postremò Ebenus in Aethiopia & Calecuto nascitur. Lignum istud ferri modo ad ima aquæ sidit: quare Barbari ex eo enses conficiunt atque monilia, adeóque durum ac validum est, vt ex eo sagittæ quasuis ferreas loricas penetrare possint. Fructum edit pilæ lusoriæ magnitudine, altero extremo quodammodò acutum. Intus nucleus est niuei candoris. Hanc autem arborem syluestrem Brasiliæ Airy dictam Lerius existimat Hebeni speciem, quam describit foliis Palmæ, trunco multis spinis armato tenuibus & pungentibus instar acuum, fructu mediocris magnitudinis, in quo nucleus candidus, non edulis. Lignum nigrum, ex quo propter duritiem syluestres homines parant enses, & fustes, & sagittas. Politum est & lucidum, ita ponderosum vt aquæ iniectum fundum petat. Theueti *Hairi* quadantenus similem fructum nomine *Yayama* descripsit Ouiedus. *Descript.* *Ebenus cur non sit.* *Vsus ligni* *Fructus.* *Nucleus.* *Airy.* *Hebeni species.* *Yayama.*



Considerandum an de *Hairi* hæc scribat Plin.

lib.12.cap.5. vbi postquam de Ebeno tradidisset, sic ait: Ibi (in India videlicet) & spina similis, (Ebeno dictæ) sed deprehensa vel lucernis &c.

PALMA YRI.

Cap. CXCV.

Gerau. IN Brasilia, vt scribit Lerius, Palmarum quatuor aut quinque species conspiciuntur: inter communiores sunt, quas Sylu. homines vocant *Geraü*, & quæ dicuntur *Yri*, sed in nulla earum Dactylum vidit, existimat etiam non proferre. *Yri fructus* Yri quidem fructus est rotundus, Prunellorum seu Pruni sylu. dictę specie, sed in magnum racemum congestus, tantæ magnitudinis, ac ponderis quantùm homo vna manu attollere queat: sed meri sunt nuclei, nec cerasi nucleis maiores, quorum quidem sit vsus. Sed & teneram quandam gerit summitatem inter folia istarum sed iuniorum, quam in cibum cædebat cum sociis: testatúrque nobilem à Ponte *Hæmorrhoides.* hæmorrhoidibus vexatum, dixisse eas sibi remedio fuisse. Antea egimus de Palma *Lantor* dicta fructu cerasi, sed ab hac diuersa.

EBENVS.

Cap. CXCVI.

EBenum vt iungamus Palmis ansam præbet Plinius, qui Ebenum Palmarum generis facit. Hairi quoque modò descripta, quæ à quibusdam Ebenus existimatur, Palmeo est folio. Cæterùm Ebeni lignum quale ad nos Europæos importatur, (Hoc etiam testante Hen. Schickart, industrio & peritissimo Ill. E.C Wirtemb. Architecto) *Duûm generum.* duûm est generum: *Verum* seu genuinum: [Gutt Eben Germ.] & syluestre: [Wild Eben] Vtriusque fructum egregium & perpolitum dono ab eo accepimus.

Verum. Estque illud quod *Verum* appellatur syluestri ponderosius, nigrum, alicubi interdum colore ligni nucis Iuglandis, aut etiam pallidius, quam coloris varietatem in bonitatis notis habent. Passim ceu minutis quibusdam segmentis scarificatum, longè frequentibus aliis splendicantibus nec impressis refertum. Idem Architectus aliquando, sed rariùs, hominis crassitudine truncos vidisse testatur, sed nullum vnquam quod non putredinis aliqua labe alicubi fuerit infectum: quale & nos aliud habemus, ac suberis quodammodò fungosæ substantiæ in parte quadam, quod ætati & corruptelæ tribuissemus, ni is monuisset aliter.

Syluestre. Syluestre ab eo vocatum, prædicto nigredine ac pondere cedit, sed vix elegantia atque splendore: passim quòque lineis ceu scarificationis quibusdam vestigiis, verùm non vt in priori, profundis aut incisis, nihilominus tamen splendentibus, conspicuum. Veri portio adolescens flamma, non iniucundum spirat odorem, vt nobis quidē videtur, nō tamen sine odoris quadam grauitate peculiari. Vtrúmq; aquę iniectum protinus fidit: & vix aliud è lignis inuenias ponderosius. Videtur tamen syluestris natura nonnihil pinguior & oleaginosior esse. *Sed quid Autores de hac tradiderint audiamus.*

Differentia Theophrast. de arboribus Indicis tradens, Ebenus (ἐβένη: Gaza Hebenum vertit:) quoque, inquit, eius regionis propria est: Cuius duo genera: alterum præstanti pulchróque ligno: alterum vile ac ignobile. Rarum est id quod præstantius: aliud copiosè habetur. Coloris gratiam recondita & asseruata non acquirit, sed natura statim: Ipsa arbor fruticosa est, veluti Cytisus. (Sic cum Plin. & Gaza tantisper legamus, donec prodeat qui nos doceat quid sit κωπικὸς, vt in vulg. exempl. legitur) Eius lignum Buxo [πύξῳ] aspectu simile est, sed decorticatum, nigrum apparet: multæ durationis est, ac naturæ quodammodo perpetuæ: nam ne arefactum quidem leuius redditur. Graue est, quia densum.

Aristoteles Ebenum aquas subire ait propter densitatem in lib. de mistorum affectibus. Non autem fluitare ait, quia διαπνέων ἀνευ ὁ ἀήρ. Quo ex loco & id obseruandum, quod ait: ἐκ δὲ τ' ἐβένυ τ' μελαίνυς. Quasi etiam non nigra quæpiam sit Ebeni species, vt ne id quidem latuerit Virgilium, qui epitheton adiecerit, tanquam necessarium, cùm dicebat: Sola India nigrum fert Ebenum. Hærodotus tamen ex Aethiopia post expeditionem Cambysæ vectigales Aethiopas factos, centenas Ebeni phalangas tributi nomine Persarum Regibus pendere solitos, scribit, vt mox quoque specialiùs dicetur ex Plinio. Id quod adegit viros doctos (vt annotat Scal.) suspicari, Guaiacum iam vsu Venereæ luis factum nobis populare, nihil esse aliud, quàm Ebenum decolorem. Quæ ligna si sunt affinia, potiùs hominum opinione, quàm specie, meminerimus, ab autoribus prodi, frondes Ebeni Buxo similes: Guaiacinas vidimus allatas, Comari, Laurúsue facie. De Pausaniæ hac quoque in historia [inquit idem] mendaciis non est hic locus: Ebenum radicem esse opertam sine stipite. [Sed ex alterius sententia illud tradit, vt dicetur mox.] Contrà, impostores & phalas ad pedestres lanceas venditant è Terebintho, & incoctas atramento Populnas assulas ad speculorum capsulas: & ad tessellatum emblemmatis opus Roboris frustilla, quod diu sub aquis nactum fuerit nigredinem commendabilem.

Plin. de Ebeno sic tradit: Vnam è peculiaribus Indiæ arboribus Virgilius celebrauit Ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, ac in tributi vicem regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno pensitasse Aethiopas cum auro & ebore, prodendo &c. Romæ eam Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico ostendit. Accendi eam Fabianus negat: vritur tamen odore iucundo. Duo genera eius: rarum, id quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi: alterum fruticosum Cytisi modo, & tota India dispersum. [De vtroque id Theophrast. non tantùm de viliore: vbi videas aliter hæc tradita loco paulò antè citato.] Spississima ex omni materie, ideò & grauissima iudicatur Ebenus & Buxus gracilis natura: (magis placet hæc lectio, pro vulgata illa, Ebenus & Buxus, graciles: nam paulò antè arboreum dicit: & visi sunt trunci arboris iustæ magnitudinis. At Theophrast. Buxum quidem totam gracilem dicit, Ebenum medulla.) neutra in aquis fluitat. Cytisus proximè accedere ad Ebenum videtur. Quanquam non desint, [vt Theoph.] qui Syriacas Terebinthos nigriores affirment.

Porrò quod antea de Pausania dictum neutiquam fabulosum existimat Matthiol. Ergo vt res propriùs cognoscatur, verba eius producenda. Is Græciam describens sic ait: Audiui Cyprium ho-

minem oppidò quàm peritum in herbarum generibus ad medendi vſum notandis, qui diceret, Ebenum nulla folia, nullúmque omninò fructum ferre, quin & ſtirpem nullam eſſe Soli expoſitam: radices tantùm terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ii inprimis, qui quo maximè loco reperiatur, norunt. *Hæc ille.* Quæ etſi fabuloſa fortaſſe videantur, faciliùs tamen illi credendum cenſet Matth. quàm Anguillario, qui minorem Anagyrim, quam Ananienſes *Eghenum* vel *Eghelum* vocant, vocis tantùm ſimilitudine fretus, ſecundum Ebeni genus [ridenda ſanè opinione,] Theophraſto eſſe cenſet. Cùm Eghenus fœtidiſſima ſit planta, & ſcribant Theoph. & Plin. id Ebeni genus in India tantùm naſci, & in India tota diſperſum.

Sed quod de Pauſaniæ Ebeno dictum, iſtud quidem haudquaquam fabuloſum putat Matth. cùm ſcribat Georg. Agricola, foſſilium indagator maximus, reperiri etiam in Germania Ebenum foſſile, ad 7. libri ferè calcem, his verbis. Quinetiã Hildesheimii intra terram aluminoſam iuxta lignum in lapidem mutatum, & in eius commiſſuris reperitur Ebenum foſſile, quod & ſparſum in aliorum lapidum cauernis, tanquam in aluo latere Theophraſtus non ignorauit. Stirps eſt nigra, foliis fructúque carens, cornu politi modo ſplendida, ſolida ſed leuis, omninò aſpectu ſimilis gagatæ lapidi, ſed naturâ admodum diuerſa. Nam Ebenum ignem non ſentit, Gagates accenſus ardet & igni perit: *Hæc ille.* Sed verba Pauſaniæ videntur demonſtrare potiùs adulterinum Ebenum, quàm verum, de quo hic agimus: aut ſaltem ei non notam eius arborem.

Quod ſi Matth. quoque credidit Ebenum illud foſſile & lapideum de quo Agricola agit, eſſe id quod hoc capite deſcripſimus, tam errat, quàm verè Pauſaniæ narratio mendacium à Scalig. vocatur: vt taceamus Ebenum adulterinum, non magis eſſe Ebenum, quàm ſtatua, homo. Scribit Goropius in Ad. lib. primo. Stabant ingentes ſub profunda terra trabes, quæ diuturno ſeculorum decurſu Ebeni tum colorem tum duritiam contraxerant: documento, quî in hac regione Ebenum poſſimus imitari, quod illi nouerunt, qui vermiculata è lignorum diuerſitate opera componunt. Scaliger. de Plant. lib. 2. ſimilium Ebenorum meminit ex diuerſis lignis adulteratorum, de quibus paulò antè.

Conſulamus Dioſcoridem. Ebenus, inquit, optima cenſetur Aethiopica, nigra, venarum pectinúmve expers, cornu elaborato læuore ſimilis, quæque fracta denſa apparet, mordet autem guſtu ac leniter adſtringit. Prunis impoſita cum odore iucundo & citra fumum vritur. Recens verò igni admota ob pinguitudinem accenditur, & ad cotem trita ſubfulua redditur. Eſt & altera Indica, intercurrentibus lineis prædita, candidis & fuluis, itémque maculis frequentibus: cæterùm prior bonitate antecedit. Nonnulli porrò Mori aut Acanthi ligna, quòd conſimilia ſint, pro Ebeno vendunt. Ex eo autem internoſcuntur, quòd fungoſa ſint, & in aſſulas ad purpuram vergentes reſoluantur, nihil mordacitatis in guſtu, nec ſuauis odoris in ſuffitu præ ſe ferentia. *Hæc Dioſc.*

Nunc quæritur an Ebenum, quod ad nos importatur, & hodie apud Magnates & artifices pro Ebeno celebratur, quale duûm generum ſuprà deſcripſimus, ſit vnum aliquod ex his à Dioſcor. deſcriptis. Dubitationis occaſionem præcipuam putat Matthiol. quòd ſuffitum nullo commendetur odore. Noſtrum ſanè non ſolùm non fœtet, ſed & iucundi quiddam ſpirare videbatur, flammâ adoleſcens. Quod verò Matth. ait, Plinium nullibi odorati Ebeni meminiſſe, oſtendit ſe Plinii locum, vbi maximè de Ebeno diſſerit, admodum oſcitanter perpendiſſe. *Matth. not.*

Dalech. putat odorem eius tempore longo, per maria & itinera euaneſcere poſſe, quod in totum vix fieri poteſt in tam ſolido densóque ligno.

Curtius quaſi in nouum quendam orbem delatus de Ebeno iudicat: Arborem vt plurimùm eſſe tenuem, vimine raro, & in craſſitudinem caudicis extuberato, cortice hiulco, & admodum reticulato, adeò venis dehiſcentibus, vt per ſinus ipſos intima pars tenui libro contegatur. Sed quo authore hæc dicit? aut vnde ementitus eſt hanc Ebeni deſcriptionem? quis ei dixit arborem vtplurimùm eſſe tenuem? Quaſi verò ei nota fuerit. Neque hoc illi ſat erat, niſi hanc ſuam temeritatem ingeminaret aliâ: Theophr. autem [inquit] foliis ramiſque, ac reliquis denique omnibus Terebinthino ſimilem dicit, fructu tamen diuerſo, & Amygdalis conformi. Plus ſanè ille vidit apud Theoph. ſi hæc vidit. Sed qui Theoph. conſulet, facilè agnoſcet ipſum ei imponere. Ita enim ait l. 4. c. 5. hiſt. ἐστὶ δὲ καὶ τερέμινθος· οἱ δ' ὅμοιον τῇ τερεμίνθῳ. τὸν δὲ καρπὸν διάφορον &c. ὅμοιον γὰρ ταῖς ἀμυγδάλαις. Nihil hic de Ebeno: ſed Terebinthum Indicam comparat cum Terebintho Græca. *Curt. not.* *Alter Curtij error.*

Anguill. liberè fatetur, Verum Ebenum quale ſit, ſe ignorare, ac quum in noſtro deſit odor, qui à Dioſc. requiritur, verum Ebenum ſe dicere non poſſe. Et alibi: *Egano*, ait, videtur Ebeni ſecunda ſpecies Theophr. [quam opinionem improbari à Matth. paulò antè dictum.] Totam Ebenum quâ vtuntur Veneti, ſcio, eſſe ex Egano quæ deuehitur ex Syria & Cypro, vbi hodie adhuc vocatur *Hebeno*. De hac Ebeno Anguill. plura c. de Laburno. De Hô. Belli Cytiſo vera, & medulla nigra Ebeni Theophraſt. agemus cap. de Cytiſo vera & Maranthæ, & de Ebeno Cretica Hon. Belli cap. de Cytiſo Cretica flore rubro. *Ebenum Venetum eſſe Laburnum* *Ebeni medulla Cytiſus* *Ebenus Cretica.*

Guiland. Theonino ſuo dente Matthiolum petit, quòd Ebeni innumeros haberi in Italia truncos adſtruit, nec animaduertit, lignum quod vulgò Ebeni nomine venit, ſuffitum ſupra carbones, iucundum odorem non efflare, neque ad cotem alliſum ruffeſcere, neque etiam cum aqua tritum in ſuccum abire: quapropter fœdum ait eſſe hunc Matth. errorem. Sed, vt ita ſit, iſta omnia non conuenire truncis iſtis, quos vterque intelligit, tamen cand.d.ùs cum Matth. agere debuit, quippe qui ipſemet falſus ſit in ſuis ſcriptis, vt anteà dicebamus, Ebenum vulgò dictum, ſuffitum nullo commendari odore. Deinde ſcire debuit Guiland. iſtas notas quas adducit non Indico ſed Aethiopico tantùm tribui à Dioſc. quapropter nihil obſtare quominus Indica Italis & Matthiolo fuerit cognita. Ita ſæpè non videmus manticę quod in tergo eſt. *Matth. not.* *Matth. ex parte excuſatur & Guiland. not.*

Amatus Ebeni ſecundam ſpeciem, Guaiacum facit.

Verùm neſcimus quid ſibi velint Pen. & Lob. quando in Adu. ſic aiunt. Officinarum Hebenum [ſiue Xylaloes Offic. in marg.] quin ſit ſpecies Guaiaci nihil obſtat: nam præduræ aſſulæ, grauiſſimæ, quæ in Officinis viſuntur, & aquæ merſæ ſidunt, tum pinguedo, quæ exudat igni, perinde atque è Guaiaco, tum aſpectus ipſe, & vires, & ſapor, videntur teſtari: nam odor etiam ei ineſt Guaiaci, vires ad eadem quæ Guaiacum commendantur. Sed ſi id intelligunt, quod in Offic. nomine Xyloaloes ſeu ligni Aloes habetur, eſſe *Offic. Ebenum.* *Species Guaiaci.* *Lob. & Pena not.*

Ebenum, vt ipſimet cap. de Agallocho apertè declarant: Et Lob. in Obſ. ait, Hebenum ſiue Xylaloën, officinarum legendum: nullo ſanè labore refutantur: Non enim nigra eſt Xybaloë, cui quàm benè Guaiaci odorem tribuant, ipſi videant.

Hiſt. Lugd. no:. Hiſt. Lugd. quoque Ebenum officinas pro Xylaloë habere ait: quaſi nec ipſa apud priſcos illos Theophraſt. Dioſc. Plin. & alios legiſſet Ebenum eſſe nigrum.

An verò Ebenus ſit ſpecies Guaiaci, vti cenſent, aſſerere non poſſumus. Sanè quæ Ebeni nomine hodiè habetur ligna, nec odore, nec ſapore nec pinguedine cum Guaiaco conueniunt. Videntur & Guaiaco duriora, quamuis ſubſtantiæ ſoliditate ac pondere ad id quamproximè accedant. *Hairi* quoſdã *Ebenũ* putare, ſuprà dictum. Lacuna plures Ebeni ſpecies eſſe ſcribit, excellentiſſimam autem quæ vulgò dicitur Guaiacum: Sed vnde hoc ſcit.

Synonyma Linguarũ. *Hebenus. Hebenum. Ebenus. Ebenum. Eben.* Dicitur Græcis ἔβενος, & ἔβελος Suid. *Ebenus* ſiue *Ebenum*, teſte Seruio Mauro: vel vti alii ſcribunt, *Hebenus* & *Hebenum*. Sed meliùs *Ebenus* dici videtur, à nomine Hebræo *Eben*, quod lapidem ſignificat, vt notat Geſn. Sanè & hæc Hebenus & hoc Hebenum cum aſpiratione & ſine ea ſcribitur à doctiſſimis autoribus. Luc. lib. 10.

-----Hebenus Mareotica vaſtos
Non operit poſtes.

Hebenus autem, inquit Seruius, arbor eſt, quæ cæſa dureſcit in lapidem. Malimus tamen hac in parte ſequi Græcos [quòd & ipſa Græca dictio eſſe appareat] qui ſine aſpiratione ſcribunt.

Hauben. Goropio notante, in Vertumno, Hebenum dicitur Hauben apud Hebræos, vt eſt apud Ezech. c. 27. Verùm quia Hebenum vox eſt Latinis, Græcis, Hebræis, Arabibus & Chaldæis communis, ſuſpicatur iam ad antiquiſſimos referendam natales. *Hauben* namque, quid [inquit] aliud eſt quàm *Etymon.* *Haut-been*, [Cimbris] id eſt lignum oſſeum, ſiue lignorum os. Arab. dicitur *Habenum*, vel vt alii volunt *Abanus* vt Serap. cap. 152. ſeu *Abenus*, Barbaris *Ebanus*. Germ. Ebenholtz: Gal. *Ebene noir*: It. *Ebeno*: Hiſp. Caſtil. *Ebano*: Portug. *Abenu*: Apud Paulum Epulionem Marcaorum, (qui in epiſtolis à ſe collectis ſcribit inter munera miſſa regi Hiſp. Philippo per Regem Perſarum, fuiſſe *quattri cornetti di legno Audauico, quali riſplendino como ſpechio*, [per lignum Audauicum ſplendens vt ſpeculum, Ebenum intelligendum ſuſpicamur.

Habenum. Abanus. Abenus. Ebanus.

Locus. Theophraſt. Indicam tantùm dixit Ebenum: Dioſcor. tam Aethiopicam, quàm Indicam. Virg. Georg. 2.

-----Sola India nigrum
Fert Ebenum, ſolis eſt thurea virga Sabæis.

Ad quam Virg. ſententiam Seruius: Atqui, inquit, & in Aegypto naſcitur. Sed Indiam omnem plagam Aethiopiæ accipimus, quam & Virgilius, vel Conſtantino teſte, Indiæ nomine complexus eſt. Lucanus per Mareoticam Habenum Aegyptiam videtur oſtendiſſe, vt idem putat. Negat tamen Plin. in Aegypto naſci. Solinus exigua Aethiopiæ parte tantùm creſcere autumat. Strabo ex Megaſthene ſcribit, apud Praſios (in India) naſci. Apud Plin. Meridiano Aethiopiæ cardine ſyluæ Hebeno maximè virent: quod & Theuetus confirmat, additque etiam in Calecut naſci. Ex Pomponio Mela diſcimus etiam in Arabia, & aliis variis locis naſci, vt annotat quoque Amatus, qui addit, hodiè magnos truncos in officinis haberi vbi pectines fiunt, & eos egregios. Videas ſanè Venetiis & Auguſtæ Vindelicorum tanta copia Ebenum, vt ſint ibi artifices, qui nihil aliud ferè quàm hoc lignum tractent. Apud Magnum Ducem Hetruriæ ſplendidiſſima opera affabrè facta ex Ebeno nigerrimo, politiſſimo, nec vulgatæ magnitudinis vidimus, & vidère poſſunt curioſi qui Florentiã tranſeunt. Ferunt, inquit Curtius, Ebenum in mari rubro naſci, foliis Fructúque Oliuæ proximo. Sed hæc nouitas merebatur titulum ſui autoris.

Cariem inquit Plin. non ſentit Ebenus: eandem maximè æternam putant, claro iudicio in templo Epheſiæ Dianæ, de cuius ſimulacro Deæ ambigitur. Cæteri ex Ebeno eſſe tradunt.

Ebenum Theophraſtus ad cotem tritum, oculis vtilem prædicat. Et, vt ſcribit Dioſcor. vim habet ea exterendi, quæ pupillis caliginem offundunt: pollet & ad veteres fluxiones ac puſtulas. Quod ſi quis facta ex ea coticula (ἀκόνιον) vtatur ad terenda collyria, efficaciùs medebitur. Ad oculorum medicamenta efficax quoque redditur, ſi ſcobes ramentáue in vino Chio per diem ac noctem macerata, diligentérque ad læuorem contrita, in collyria digerantur. Nonnulli ipſa priùs trita cribro cernunt, ac deinde reliqua eo modo peragunt. Quidam pro vino aquâ vtuntur. Vritur etiam in fictili nouo, donec in carbones redigatur: lauatúrque plumbi vſti modo: Itáque preparatum aridis ſcabríſq; lippitudinibus conducit. Non tractamus, inquit, in medicina alienos orbes: non omittetur tamen Ebenus propter miraculum. Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignóque ad cotem trito cum paſſo, caliginẽ diſcuti. Ex aqua verò & radice, albugines oculorum. Item tuſſim pari modo Dracunculi radicis adiecto cum melle. Ebenum medici & inter arrodentia aſſumunt. Conſideratione quidem dignum quomodo intelligenda Plinii verba inter arrodentia.

Eiuſdem meminit Gal. lib. 6. ſimpl. his verbis. Ebenus ex iis lignis eſt, quæ trita cum aqua facilè in ſuccum reſoluuntur, æquè ac lapidum nonnulli. Vis ei ineſt excalfaciendi, extergendi & tenuium partium, quamobrem quæ pupillas offuſcant vitia extergere creditur. Miſcetur aliis remediis ocularibus, quæ ad vlcera vetera, fluxiones & bullas ſiue puſtulas accommodata ſunt. Cæterùm variat nonnihil Plin. à Dioſcor. qui Ebenum ſuper coticula tritum collyriis indi ait: illo autem Ebeni ligno ad cotem trito caliginem diſcuti. At Serapio ex Ebeno parari coticulam [fricatorium vertunt] cui collyria affricentur. Sed res eodem ferè redit, modò vis medicatrix collyrii dependeat ab Ebeno. Ἀκόνιον ſanè voce Græci non modò coticulam intelligunt, ſed & medicamentum ipſum ad cotem tritum, qualem ex Ebeno fieri ad eum vſum perinde ac ex hæmatite nihil vetat.

Strabo autor eſt, Indicos exercitium, præcipuè frictionem, probare, maximè ſtrigilibus leuibus corpora expolire.

Ebeni ſiccatos truncos, teſte Matthiol. maximè hac ætate nouit Italia: namque innumeri viſuntur in eorum officinis, qui pectines conficiũt ad explicandos aptandóſque capillos: item apud illos, qui globulos funiculo traiiciendos ad preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Porrò quod de frictione ait Strabo, id & Curtius probat ex Celſo, quòd corpus exedat, euocet, educat, leuétque exaſperatum. Curtius etiam miratur, aliquos credere pectines & orbiculos deprecatorios, aliáque minima & leuia, torni opera, vt ille ait, ex Ebeno fieri, præſertim verò cùm tot,

ßotam varia venundanda exhibeantur. Existimat enim tanti pretii ac nobilitatis lignum in vulgaros hos vsus non venire, rariúsque esse, quàm vt eousque innotuerit vulgo.

Pet. Martyr de rebus Oceani & noui orbis, in insula Guanabana scribit esse vtensilia ex ligno nigerrimo, lubrico, lucido, quod Hebenum Doctor I. Baptista Elysius esse contendit.

Reges Indos ex Ebeno sceptra gestare, Solinus author est. Eosdem non nisi ex Ebeno Deorum suorum simulachra fingere: item pocula crateráque ex eo factitare tradunt, quod sanè credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid veneficii fuerit, tractu eius auerti. Vt itaque nil mirum sit, si peregrè in pretio sit, cùm etiam his apud quos nascitur & familiare est, ipsisque adeò Regibus summo in honore sit.

Refert enim Plutarchus in vita M. Antonii Cleopatram Aegypti Reginam, Alexandriæ, apud Isidis ædem, & in præclarissimis sepulchris, aurum, argentum, pretiosósque lapides, Ebenum quoque, & quicquid denique rarum ac pretiosum haberet, condidisse & occultasse, propter bellum, quod Octauius Cæsar contra eam, & Marcum Antonium gerebat.

Adalligatum infantium cunis, tumultuosa insomnia prohibere scribit Albertus.

Hodie, vt dicebamus, varia opera ex ea fiunt, apud Magnates & Principes, thecæ, arculæ, abaci, capsellæ, speculi thecæ, pectines, narthecia, tragematothecę, sellæ plicatiles, pocula, ad altaria exornanda, signa crucis, cingendas imagines Principum aut Sanctorum, & alia eiusmodi propemodum infinita, eàque vel per se pura, vel auro, argento, aut ebore vario artificio adornata, qualia Venetiis, & Augustæ Vindelicorum apud artifices aut Magnates videri possunt.

EBENI VERSICOLORIS MATERIA ARBOR PYRIFOLIO.

Cap. CXCVII.

SCribit Theoph. lib. 5. cap. 4. vbi de Terebintho Syria agitur, quæ Ebeno nigrior. Aliam arborem reddunt, quæ cum nigredine varietatem quandam præ se fert subrutilam, vt aspectus Ebeni versicoloris appareat, fieri ex hac lectos, & subsellia, & reliqua lautiora opera narrant. Amplam maiorem in modum, & frondibus conditam pulchris, similémque Pyris eam assignant.

FRVCTVS PEREGRINVS TETRAGONVS.

Cap. CXCVIII.

FRuctum peregrinum tetragonum referebant, teste Clus. in Exot. Bataui Naucleri, qui ineunte Septemb. anno 1601. ex Iaua & Moluccis Insulis reduces Amstelredamum, in quali tamen arbore nasceretur intelligere nequiui. Si tamen, coniecturâ vti licet, prægrandis alicuius palmæ cuiusmodi illa, quæ magnas Indicas nuces, vulgò *Coccos* appellatas, aut nucem *Fausel*, siue *Arecam* profert, fructum arbitror, atque plures simul ex crasso vno pediculo instar illarum pendere.

Binas autem eiusmodi nuces videre mihi contigit. Vnam magnam, quam Cl. V. D. Petrus Paavvius artis Medicæ Professor in Academia



Lugduno Batauа, à Mercatorũ societate cum aliis quibusdam exoticis adquisiuerat. Alteram longè minorem, quam mihi donabat Amstelredami honestissimus vir VValthius Syuertz, illius vrbis Pharmacopæus, ab Isbrando Hieronymi F. Cheirurgo, qui eam retulerat redemptam. Vtraque verò quadrangularis erat formę.

Maior porrò, nitidiore & læuiore cortice tecta, septem vncias à summo fastigio ad pediculum vsque longa, pedem cum semisse crassa erat, siue sesquipedalis eius ambitus: singuli enim anguli quatuor penè vnciis cum semisse ab inuicem distabant: cortex valdè densus, ex multis fibris, retis quodammodo formâ contextis, constans, materiam fungosam intermixtam continebat, corióque, vt dixi, læui & splendente, spadicei coloris, exteriore parte tectus erat. Tota tamen nux valdè leuis pro sua magnitudine: quid verò ea contineret, me latebat, quia, cùm mea non esset, aperire nolebam. Sed minorem, quæ mihi donata, mediam secabam, vt me omni dubitatione exsoluerem: nam quum Cheirurgus, qui illam attulerat, affirmaret, se in maris littore nascentem eruisse, mediâ ex parte arenâ mersam, fibrísque in ea firmiter hærentem, & supernâ parte cauliculum promere lignosum, viridi cortice tectum, fastigio quina aut sena folia Myrtinis similia sustinentem, eàque adeò ratione bulbaceam esse plantam sibi persuaderet: ego verò multas notas conspicerem, quæ me, vt arboris potiùs fructum esse crederem, impellerent: illam aperiebam. *Fructus maior.* *Cortex.* *Color.* *Minor fructus.* *Planta bulbacea.*

Superiore longè minor hæc erat, vt quæ tres duntaxat vncias cum semisse longa, octo autem ambitus contineret, non nitido cortice tecta, vt superior, sed valdè rugoso, quo ante maturitatem adempta, & subrufâ cute tectâ, quadrangularis, perinde atque superior, formæ, sed angulis magis inæqualibus, neque adeò distinctè ab inuicem seiunctis, sub externa cute, multis fibris, retis instar transuersim sese intersecantibus, cortice constabat, quemadmodum etiam interiore parte, quæ ossiculum tegebat & inter illas fibras, fungosa materia insipida, & valdè reficcans, suberini corticis instar: ipsum ossiculum formam habebat ab infima sede latiore in metam assurgentem, & crassiusculum erat, molle tamen [quia fructus immaturus] subrubente cute tectum, acidi saporis, sicut etiam nucleus qui in eo continebatur candidâ membranâ tectus. *Descriptio* *Cortex.* *Ossiculum.*

Hæc sunt quæ de illo fructu, seu nuce, commentari potui: quia qui retulerant, nihil ad eius historiam pleniùs & accuratiùs describendam afferebant, præter paucas illas incertas, quas enumeraui notas. *Sapor.*

PEREGRINVS FRVCTVS CRASSVS, IN QVO MAGNVS NVCLEVS.

Cap. CXCIX.

Descriptio VAldè crassum fructũ, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 7. apud Cl. v. Paludanum conspiciebam, geminum pugnũ magnitudine æquabat, orbiculari pænè figurâ, sed latior siue crassior quàm longior, vt cuius circũferentia esset decem vnciarũ, longitudo verò à pediculo vtrinque ad summum fastigium,





Cortex. dumtaxat nouem: crasso rugosóque cortice præditus erat, illóque fusco, cauum orbem vmbilici instar circa pediculum habente, supernâ autem parte tuberculis quibusdam obsito: internè *Nucleus.* magnum continebat nucleum in binas partes sectũ, valdè rugosum, fusci [quia siccus] coloris externè, ex atro verò rubentis internè, adstringentis *Sapor.* initiò saporis, deinde subdulcis.

Locus Ex Indiáne, an ex America, Guineáue allatus esset hic fructus, ipse Paludanus, qui eum, vt describerem, concedebat, ignorabat.

FRVCTVS PEREGRINVS, ABIEGNÆ nuci persimilis.

Cap. CC.

Abiegnæ nucis facie. FRuctus squamosus primus [Clusio in Exot.] est Abiegnæ nucis facie, quam conspiciebat 1595. apud Cl. V. Paludanum: cui similem eodem anno adquirebat. Cylindroide autem erat formâ, tres vncias longus, binarum vnciarum eius ambitus, multis veluti squamis imbricum modo dispositis constãs, *Descriptio* in medio nonnihil compressis, oris tenuioribus & quodammodo villosis instar penè abiegni strobili, sed breuior, colore spadiceo [qui fuscus, & villis carẽs, quia fortè vetustior] grauis, & nucem vel *Nucleus* nucleum continens, nam agitatus crepitabat & sonitum edebat, quemadmodum & ille, quem ipsi dono dabat sexennio post, Nobiliss. vir Paulus



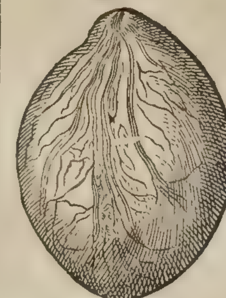


Choartus Buzenuallius, Christianissimi Reges apud Illustrissimos Ordines confœderatarum Prouinciarum Legatus: cui detersi etiam erant (si quos habuerat) villi: breui fragilique pediculo subnixi fuisse videbantur omnes: nucleum autem illum qui in similibus fructibus, oblongæ esse formæ obseruabat, durum, solidum, quique confractus, crebras venas ostendebat, quales *Nux Fausel & nux Moschata* habent.

FRVCTVS PEREGRINI NVCLEVS.

Cap. CCI.

ANno 1602. Emanuel Zvveert, ciuis Amstelredamensis ostendit fructũ, quem à nautis peregrè redeuntibus emerat, qui anserini oui magnitudinẽ æquabat, imò etiam superabat, quinque videlicet vncias pænè longus, septem cum semisse crassus, siue totidem eius ambitus comprehendebat, valdè grauis, nucleus siue pulpa





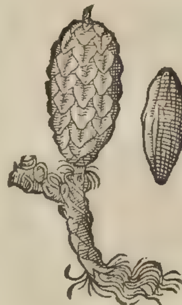
veriùs cuiuspiam fructûs, quàm fructus censendus: nam mollis erat, tenui quadam & rugosâ mẽbranâ ex fusco cineracei coloris tectus, vnguibus (si quis premeret) cedens, coloris subflaui, ob vetustatem fortè, & salsi quodammodo saporis: qui an naturâ ipsius pulpæ, an arte adquisitus, ignorat Clus. Exot. lib. 2. cap. 13. sed haud dubiè aliquo putamine clausa fuerat? nam membrana eam tegens, vestigia adhuc retinebat impressa à crassioribus ipsius nucis internis neruis.

Qualis autem fuerit nux, quâ hæc pulpa inclusa, se ignorare dicebat à quo illam accipiebat, atq; etiam quali in arbore, quâue in prouincia nata.

PALMAPINVS SIVE CONIFERA.

Cap. CCII.

RObinus hortulanus Regius, & stirpium exoticarum cultor propemodum singularis fructum ad nos misit anonymum, perelegantem, figurâ & magnitudine ouatum, cortice constantem fuluo, in spadiceum polito ac splendicante, duro satis, tetragonis squãmulis pyxidatim coaggesto artifici-





artificiosissima compage, per quarum media singulis ordinibus æquabilis canaliculus, per vniuersi fructus longitudinē descendit, vno insigni, cæterísque ampliori canali eodem ordine ac descensu inter cæteros conspicuo. Parte supernâ apex eminet, circa quem longè minutiores squammulę reliquarum seriem claudunt, & in dictum apicem fastigiantur, pulchro prorsus & visendo artificio. Ipse fructus concussu sonorus intus contentum nucleum prodit. Fructum hunc cum ipsa arbore Palmæpini siue Coniferæ nomine sic fortè describunt Pena & Lobelius in Aduersariis. Vulgaris Palmæ [inquiunt] congeneres esse multas syluestres in sinu Guineæ Oceani occidui, quæ steriles sunt, nec nisi exilitate à satiuis absunt, narrabant nobis mercatores industrii Gallobritones, qui illuc quotannis fermè commercii causa adeunt. Inter quas & alii Angli institores non parum venustam & miram hanc, icone hic expressam, inibi oriri affirmant, cuius ramos luculenta conorum fœtura onustos dono iidem attulerunt stirpium cultorísque artis peritissimo Pharmacopœo & Ciui Londinensi Io. Riccio, qui nos donauit isto Palmite, aut potiùs Pinopalmæ termite: cuius arborem, quasi quandam ex Palma & Pino hybridam natura ludibunda videtur conflasse.

Est quippe lignum ipsum fungosâ Palmæ prorsum texturâ, in villos dehiscens, & squammosa cute loricatum, fastigio termitis numerosis & in orbem exortis surculosis ligulis quadraginta aut quinquaginta compactili verticulorum & squammarum serie pyxidatim articulatis, pedem longis, rotundis, parum compressis. Quarum singulis commissuris, singuli, numerosi coni altiùs inseruntur triceni, aut quadrageni, qui mediocrem Conum Cedri ementiuntur, puluillis in quincuncem digestis, reticulatóque & imbricatim extuberante ventrioso nucis cortice, fusco, nitido, polito, crassitie & concretione nucis Indicæ, intus nucleum glandémve oblongam, [sesquiunciam aut duas vncias longam] continente, prædurо, ínque farinam ægrè friatili, gustu glandis & castaneæ, quæ sunt ei Genti panis supplementum.

In Obs. idem Lob. Auellanæ Indicæ genus oblongum Clusii idem censet esse cum nucleo huius Palmæpini, quod an ei concedendum considerandum est.

Tab. Palmam conifera. Germ. Zapffenpalm.

NVX INDICA OBLONGA, INTRINSECVS SIMILIS NVCI MOSCHATÆ.

Cap. CCIII.





Descriptio

NVcem hanc seu potiùs nucleum habemus ex dono Valerandi Dourez: forma est oblonga duas vncias æquans: lignum quis dicat: externa facie rugosa est, & rectis sulcis à summo ad imum profundè exarata, cortice partim ruffo, partim fusco: internè alba, maculis nigris partim rotundis & paruis, partim oblongis notata, aliquatenus venas internam Nucem myristicam percurrentes imitata. In meditullio nonnihil fungosi macularum extremis circumscriptum: reliquæ enim circumquaque partes maculosæ duriores existunt.

Hanc Camerar. quoque eleganter exprimit in Matth. hist. Germ. sub titulo Auellanæ Indicæ. *Auellanæ Indicæ genus.*

Clus. quoque apud Garciam de Arom. lib. 1. cap. 25. depingit sub nomine Auellanæ Indicæ oblongæ, vbi nuces oblongas vocat, & fortè Fausel genus esse putat. Hunc autem fructum scribit Exot. lib. 7. siue lib. Arom. cap. 25. esse oblongum, Fausel nucem cum suo inuolucro magnitudine penè æquantem, prædurum, foris nigricantē, qui per medium trāsuersim sectus, myristicæ nucis nucleū nō secus, quàm Fausel mirificè referebat. Fausel genus forsitan erit, aut simile quidpiam: sed quum vetustate exsuccum videre tantùm licuerit, de sapore & temperamento nihil pronunciare possum: talem etiam ad me, post aliquod temporis interuallum, mittebat Morganus Pharmacopæus diligentissimus. Similes mihi adhuc postea ostendebantur, sed læuigati & expoliti, quos lapides quosdam raros, magníque pretii esse mihi persuadere conabantur. *Fausel genus.*

Lob. idem existimat cum nucleo Palmæ-pini: cui tamen non assentimur, donec meliùs edoceamur. *Lob. not.*

An Matth. & Qualcebeno in epist. Matth. Nucis quoddam genus ex Aegypto?

Taber. nomine Arecæ seu Fausel pingit. *Arecæ.*

Auell. Indica Matth. Hist. Lugd.

IVGLANDIS FERE FACIE FRVCTVS EXOTICVS, SVLCATVS, TVBEROSVS.

Cap. CCIV.

EX Cl. D. D. Felicis Plateri naturalium thesauro amplissimo hic nobis innotuit fructus. Magnitudo nucis Iuglandis habitioris maiorísque, cortice tectus cinereo non duro, sed gallarum instar fungoso, quasi recens putamen carneum





fuerit. Totus per longitudinem speciosè sulcatus est: sulcosque rectos decem in hoc numeramus nec sine eminentiis extraordinariis, inæqualibus, tuberosis. Ima parte quâ sulci conueniunt scrobiculus est: Opposita gibbus. Si acu substantiam eius confodias, interna duriora deprehendes. Aperire quia noster nō esset, integrum non fuit. Nec odor eius nec sapor vllus effatu dignus, quippe obsoletus iā planè & multis foraminibus, præ ætate aliâue occasione, vt arbitramur, scatens.

NVX INDICA OBLONGA, CORTICE CONTECTA.

CAP. CCV.

Descriptio. Species quædam iam dictæ esse videtur, si non eadem. Magnitudinem icon ostendit, quemadmodum & figuram. Cortice ruffo obsoletiore contecta est, tenui, & oui putamine non crassiore, fragili, & vngue separabili. Sub quo substantia fusca, dura, feréque ossea, secundum longitudinem flexuosè sulcata, quorum impressiones vestigia in extimo quoque cortice conspiciūtur. Sapor adstringens. Interiorem substantiam describere non possumus, cum fructum dissecare [quòd noster non esset, sed Cl. D.D. Plateri, qui picturæ & descriptioni suppeditauit,] non fuerit integrum.

Fructus alius. Anno 1608. ex munere Ill. nostræ Princ. nacti sumus similem fructum vncias duas longum, vnciam vnam non latum, externè ex fusco nigrum, cortice tenui tectum, sub quo materia fusca, cui subest os durum, albicans.

Alius. Datus præterea alius longior & paulò crassior, in quo detractus cortex & pars elatiorum rugarum, quod limace forte factum.

Tertius. Tertius item minor, verùm torno omninò læuigatus & ophitem lapidem repræsentans, colore & maculis nigris: in medio est foramen non totum penetrans, quod arte factum existimamus. *Icon cum alia habetur in cap. præc. 204.*

FRVCTVS CANNAE DE BENGALA creditus.

CAP. CCVI.

Descript. Tradit Clus. Exot. lib. 2. cap. 3. fructum peregrinum, squamosum, exilem, de quo ait: Erat paruæ Auellanæ nucis magnitudine, valde elegans, orbicularis, nisi extima pars in mucronē desiisset: petiolus, cui inhærebat, breuis, tribus appendicibus veluti calyce fructum imâ parte apprehendens, qui tanquam squamulis serie quadam in obliquum dispositis constabat, ab extimo, versus petiolum vergentibus, contrario prorsus quàm in præcedente situ. Flauescebat autem & inanis erat. Si verò Abdalæ Guzeratensi [quem dixi à Batauis Naucleris illo ipso anno ex Iaua aduectum fuisse, cuique eum fructum Amstelredami ostendebam, percontans an agnosceret,] fides est adhibenda, *Cannæ de Bengala fructus est*, sed exilis & immaturus. Franciscus tamen Roderiguez è Bengala ipsa oriudūs, sibi notum esse negabat.

FRVCTVS PEREGR. ELEGANS, SQVAMOSVS.

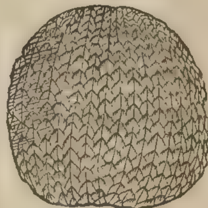
CAP. CCVII.

Descr. Fructum tertium peregrinum, squamosum icone & descriptione proponit Clus. loco citato, de eo autem scribit. An eius generis ille fructus, quem vt describere possem anno 1599. ab honesto viro Ioanne Gouerz vander Aer, mercatore Amstelredamensi, mutuò accipiebam? Certè formâ non dissimilis, sed longè maior, vt qui Iuglandem externum illum viridem corticem adhuc retinentem crassitudine superaret, orbicularis penè figuræ, magis tamen depressæ, & quasi in vmbilicum sidentis supremâ & imâ parte [inter quas trium ferè vnciarum erat interstitium,] & penè sex vnciarum ambitu: constabat verò veluti squamis eleganti serie in obliquum dispositis, ab extimo versus petiolum tendentibus, illisque quodammodo sectis & lacunam habentibus per longitudinem: squamulæ autem petiolo proximæ sursum vergere nonnihil videbantur, nucis color splendens & spadiceus: eáque nucleum cōtinebat: nam cōmota & agitata strepitum edebat, valdè tamen leuis erat pro eius crassitudine. E qua regione esset allata, quoue nomine appellaretur, ignorare se dicebat, qui illam mihi commodabat. *Squ.* *Colo.*

NVX INDICA TESSELLATA PERELEGANS.

CAP. CCVIII.





Desc. Nec minori sed vel operosiori naturæ ostento, pręcipuęque elegantiæ, si quem alium videre hactenus contigit, insignitum hunc fructum & alios non paucos habemus ex liberalitate Ill. ac Clementiss. nostrę Principissę, Ducissæ W.rtemb. &c: Amplitudo sescuncialis, exactè propemodum rotunda, nisi vtrinque leuiter

leuiter sessilis esset. Infernè sinum & pediculi vestigium habet. In cortice decus præcipuum, qui culmum crassus & firmus satis, exterius læuis, splendidus, spadiceus, totus tessellatus, sulcis ac striis impressis per singulas tessellas secundum longitudinem excurrentibus, & rursus aliis obliquè & intercussatim, pulcherrimo, mehercle, naturæ emblemate. Corticis interna pars fungosa, eadémque penè quæ interioris corticis castaneæ, tam colore quàm substantia, sed densior ac minùs villosa. Nucleum continet magnitudine ferè Iuglandis, sed rotundum, aut certè rotundo proximum, supernè vmbilico præditum satis insigni, à quo per eius longitudinem sulcus insignis descendit, substantiâ ossea, qui serta dissectus ebur politum colore, læuore, & duritia refert. Sapore quidem nullo manifesto, aut quod vetustate exoleuerit, quippe qui in terra per annum ferè manu eiusdem Illustr. Cels. consitus delituerit. Qui demùm, quòd nullam faceret germinationis spem, ad nostras quoque peruenit manus. Vtriusque faciem non malè exprimit icon nostra.

Clus. Exot. lib. 2. cap. 4. huius fructus etiam iconem habet, ac de eo scribit. Londino anno 1598. fructum elegantissimum accipiebam à Iac. Gareto, ex Guyana Americæ Prouincia, ab his, qui Generosum Equitem VValterum Raulæum comitati fuerant, allatum. Orbiculatis rotunditatis ferè erat primus, ab vmbilico siue infima parte ad supremam tres vncias vtrinque latus, & sex vnciarum totus per transuersum eius ambitus, cortice siue corio valdè duro tectus, spadicei è nigro coloris, sed adeò elegantibus, cùm rectis, tum obliquis, transuersisque ad amussim, &, proportione quadam seruatâ, ductis sulcis insignito, vt summum Naturæ miraculum appareret: officulum satis magnum in se continere, ex sonitu quem agitatus edebat, coniecturam facere, & per sedem, quæ nonnihil aperta & hians, videre licebat: quâ tamen formâ, quóve temperamento esset præditum, me latet, quia fructum, qui mihi vnicus erat, & propter vetustatem charus, confringere verebar, ne corrumperem.

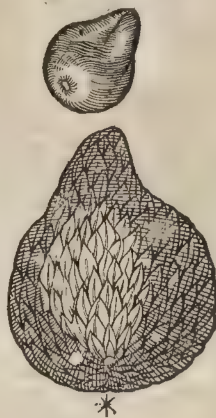
Similem anno insequente mihi ostendebat honestissimus vir VVillhelmus Parduynus Medioburgensis etiam ex Guyana, vt aiebat, delatum, sed minorem, vt qui binas duntaxat vncias cum semisse ab infimâ sede ad extremum mucronem, & totidem in ambitu haberet.

Alium huic etiam non dissimilem nanciscebatur Christianus Porretus Anno 1600. qui licet vetustus & cariosus, calycem tamen cui pediculus annexus erat, adhuc retinebat: in illo etiam squamæ magis distinctæ apparebant, & à summo ad imum progredi manifestè conspiciebantur, non à pediculo ad summam partem: quod in duobus aliis obseruare non licuerat, adeò arctè & firmiter cohærebant, vt ipsum corium siue integumentum sulcis duntaxat distinctum videretur.

BALY INSVLÆ FRVCTVS, PYRI FORMA, ASPER.

Cap. CCIX.

IVxta Scriptorem primæ partis Historiæ nauigationis Batauorum in Indiam Orientalem anno 1598. euulgatam cap. 37. *Baly* Insula profert fructum magnitudine nostratium Pyrorum, cortice præditum aspero instar squammarum piscium, pulpâ albâ præditum, adstringente & continente vnum officulum, sæpenumerò etiam bina. Nascitur in altis arboribus confertim congestus vuarum modo, tantâ abundantiâ, vt mirum sit ramos non confringi.



Asseruatio. Adseruatur melle coctus, aut muriâ conditus. Hunc Clus. Exotic. lib. 2. cap. 4. huncin modum describit: Pyri propemodum formam habebat, ex Baly insula Iauæ vicinâ delatus, muriâ, ni fallor, conditus, à Naucleris Batauis anno 1597. vt conseruare possent. *Descriptio.* Erat autem tres vncias longus, eius ambitus, eâ parte, quâ pediculo inhæsisse videbatur, sex penè vnciarum, supernâ verò parte angustior, & veluti in metam desinens: vt quodammodo Ficus aut Pyri formam æmularetur, quo nomine etiam Christiano Porreto missus fuerat Amstelredamo. Aspero tectus erat cortice, & ab infima parte, sursum versus, densis ordinibus veluti squamularum sibi mutuò incumbentium ornato, quæ seiungi nequibant, sed cum integro cortice non valdè denso eximi poterant, flauescentis coloris, dum recens ex conditura exemptus, deinde subfusci. *Cortex. Color. Pulpa.* Continebat porrò hic fructus pulpam albam, odoratam, instar Pyri formatam, substantiâ autem non valdè absimilem, albo illi condimento, quod ex Amygdalis repurgatis & contusis, lacte, farinæ flore, aqua stillatitia è Rosarum floribus & saccharo fieri solet, solidiorem tamen, nec adeò glutinosam, sapore [quia fructus muria conditus fuerat, valdè salso & linguam mordicante, continentem in medio officulum solidum, penè vncialem, & in metam assurgentem, formâque ipsum fructum referentem, infernâ parte crassiorem, supernâ angustiorem, pulpæ autem integræ adiunctos obseruabam binos aut tres grumos, & veluti ex crassiore fructus parte dependentes: etenim corticem secundum longitudinem fissum, facilè integrum à pulpa separare poteram, haud secus ac serpentis exuuium, quia pulpa non adhærebat, nisi paullulùm eâ parte, quæ à pediculo pependerat. *Ossiculum.*

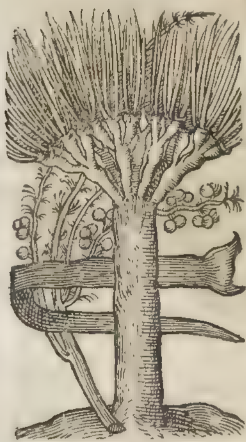
FRVCTVS PEREGRINVS IERASOY.

Cap. CCX.

IErasoy dictus fructus è rarioribus quoque esse videtur: per medium sectus cauus apparet, sed binis cellulis intergerino pariete interueniente distinctus, aut si integer esset, [vti non esse coniectamur, quem apud Cl. D. D. Fel. Platerum & C. Bauhinum vidimus, prædicto nomine] quaternis. Extima facie læuis, sed squammatus, albicans, pediculo crassiusculo. Rosæ nondum expansæ, ac per medietatem sectæ figuram nonnihil referret, nisi esset cauus. Ita squammata eum extrinsecus ambiunt foliola.

DRACO ARBOR: ET DE EIVS Lacryma, seu sanguine Draconis, Cinnabari Veterum.

CAP. CCXI.



BAro quidã Germanus, cuius nomen non amplius occurrit, olim ex Hispania nobis foliũ attulit Lugd. nomine arboris *sanguinis Draconis*, simile folio depicto à Clusio, cuius iconem (ego Bauh.) pro Hist. plant. Lugd. curaui depingendam, qualem etiamnum in ea conspicere est. Accedit aliquo modo ad Palmæ foliũ, commune aliquid cum folio Iridis, & potissimùm palustris luteæ, habens, striatum, virescens, cubitos duos & semis longum, acuminatum: sescunciam latum, latius multò quà trunco adhæret, plusquam quincunciale, membraneis veluti alis vtrinque donatum, & colore lucido ad luteum tendente præditum. Transuersim in tabella pictum vides.

Descriptio folii.

Arboris descriptio. Est verò Draco (vt auctor est Clus.) procera arbor Pinum procul intuentibus referens, adeò æquales sempérque virentes sunt rami. Huic truncus crassus, octo aut nouem bicubitales ramos, *Rami.* æquales & nudos sustinens: hi rursus in summo finduntur, & in alios ternos aut quaternos ramos cubitales aut paulò ampliores, brachialisque crassitudinis desinunt, nudos item & sine foliis: qui *Folia.* in summo gestant capita plena cubitalium foliorum, maiusculi pollicis latitudine, sensim in mucronem desinentium, in medio densiorum, & eminentiore costa, vt in Iridis foliis, tenuium & rubentium in lateribus. Mucronem planè repræsentant ea folia, sempérque virent, & Aloës & Iridis modo, inuicem amplexando nascuntur. Truncus *Truncus.* perquàm scaber, multis rimis dehiscit, humorémque fundit per Caniculæ æstus, qui in rubram lacrymam densatus, *sanguis Draconis* appellatur, *Lachryma eius sanguis Draconis.* ob quam causam, hanc arborem *Draconem* nuncupauit. Materia trunci firma est, ferrúmque difficulter admittit, quòd veluti fibris trãsuersim *Lignum.* & obliquè excurrentibus constet, at rami cùm multo succo prægnantes sint, satis facilè cædi possunt. Eã arborẽ Vlysipone primùm vidisse testatur *Locus.* idem, Anno Christi 1564. pòst monasterium D. Virgini sacrum, cui nomen *à Gratia*: octo Palmorum crassitudine inter aliquot Oleas in colle nascentem, monachis ignotam & neglectam, quam neque florem neque fructum ferre assererent: rem tamen aliter se habere postea deprehendit, ramulo ex illa ipsa arbore anno sequente donatus ab amico. Est autem hic ramus (quem cum aliquot foliis, corticisque fragmento, & lacryma suis manibus exempta multo tempore seruare se ait.) pedali amplioréue longitudine, cui inhærent alii ramuli, multo fructu racematim compacto onusti. Fructui color flauescens, *Fru*[ctus] sapor aliquantulùm acidus, magnitudo exigui cerasi. Eum in summis capitibus nasci verisimile est, vt in Palma dactyli nascuntur: spatha tamen vti illos includi non intellexit. Huius porrò arboris recentia capita tenella sunt, & humilium Palmarum siue Chamæriphes modo, cuius cerebrum in deliciis est, edi possent, nisi amaritudo prohiberet. Hæc ex obs. Clus. quibus subiicienda quædam de eius succo à nobis obseruata.

Pulchros sanguinis Draconis grumos asseruamus, glebis Thuris æquales, rotundos vt plurimùm, alios inæquales, foris ferrugineos, fractos pellucidos, coccineos, concretione Vernicis duræ, dentibus fragiles, saporis expertes, saliuã statim & affatim rubore tingentes, qui candelæ admoti flammam concipiunt liquescúntque Resinarum instar. Admistæ reperiuntur glebæ, quæ colorem præcedentis Resinæ egregiè mentiuntur, cæterùm concretione gummi Arabici: non enim accẽduntur flammæ candelæ admotę, sed bullas agunt, crepitántque, in aqua soluuntur, quam & mucilaginosam reddunt, dentibúsque lentore suo valdè adhærescunt: & vix leuiter saliuam rubore tingunt. In Offic. plerúmque sordidior est, corticésque habet admixtos, coloris ferruginei, nunc crassiores, nunc tenuiores, sapore adstringente, qui flammescunt quoque, vnde decidentes adnatæ lachrymæ liquefactæ tingunt itidem. Atque hæc nobis obseruata sunt in sanguine Draconis, quàm lachrymam vocant.

Alium habent off. duûm generum: Vnum siquidem, licet ligni cuiusdam rubri assulis admixtis impurius videatur, flammam tamen luculentam concipit, liquescitque glebularum instar minorũ præcedentium Thuris magnitudine: vt ab illis non nisi impuritate quadã discrepare sit verisimile. Alterum offis constat compressis, obscurioris & sordidi coloris, nullo modo flammam concipiens, & gummi instar lentescens, adulterinum. Cæterùm quoniam iam suo seculo Dioscor. scribit Creditã Cinnabarin esse sanguinem Draconis, placet eius ea de verba proferre. Cinnabarim [inquit] falsò putant nonnulli cum eo quod Minium appellatur vnum & idem esse: [reliqua vid. lib. 5.] Cinnabaris autem de qua hic agitur ex Africa quidem inuehitur, at magno constat: & vsque adeò rara est, vix vt versiculoribus pictorum lineis satis esse queat. Est porrò altè & abundè colorata, & eam ob causam quidam sanguinem esse Draconis existimauerunt. (αἷμα δράκοντος: al. δ[ρ]ακόντων.)

Vt iam Dioscor. non temerè à Galeno lib. 11. simpl. notetur, ὡς ... qui non agnouit τὸ κιννάβαρι vocem esse æquiuocam, significaréque etiam Minium illud arenarium, quod quia ex naturalibus arenis fieret, à Theophrast. ... ἄμμιον dictum est, quod vel ex hoc autore discere potuisset. Et fortè qui tum Cinnabarin, sanguinem Draconis dixerunt, non animal, sed arborem hanc intellexerunt: quanquam Theophr. κιννάβαρι de quo ipse agit δράκοντος αἷμα creditum scribat, quod saturè rubro esset colore.

Fortassis & ea ipsa arbor est aut eiusdem saltem generis, cuius Strabo lib. 3. Geograph. ex Possidonio meminit, his verbis: De arbore in Gadibus existente scriptis prodidit Possidonius, quæ ramos humum vsque incuruatos habeat, frondes sæpissimè mucronis speciem gestantes, quarum ad cubitum

bitum longitudo est, latitudo verò digitorum quatuor. Circa nouam Carthaginem arborem esse, quæ de spina corticem emittat, ex quo telæ pulcherrimæ conficiantur. Huic quidem Gaditanæ, nos in Aegypto, in ipsa ramorum curuatura similem perspeximus. Cæterùm, fronde dissimilem, ac infructuosam. Hanc autem fructum ferre dicit. In Cappadocia quoque è spinis collecta texuntur. Arbor autem nullas spinas affert, è quibus cortex extet, verùm humi serpens herba. Gaditanæ verò arbori, & illud innatum esse traditur, quod vno fracto ramo lac effluit, quod si radicem abscideris, minii humor exsudat. *Hæc ille.* Verùm arbor de qua hîc traditur, teste Clus. neque ramos habet incuruatos, neque folia tam lata habet, nec illius ramis effractis lac exsudat, at humor aqueus duntaxat. De radice quod adscribit, nostræ satis quadrare videtur, è qua secundum radices terebrata, lachrymam statis anni temporibus effluere aiunt rubram, vt posteà dicemus.

Plin. lib. 33. cap. 7. Itémque Solinus, cap. 28. suæ historiæ, in eo errore versati sunt, vt existimarent Cinnabarim Indicam, sanguinem seu saniem esse Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine. Videntur autem mercatorum fabulis decepti ita credidisse. *Sed præstat ipsum audire Plinium*: Milton, ait, vocant Græci minium, quidam Cinnabarin. Vnde natus error Indico Cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi saniem Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permisto vtriusque animalis sanguine, vt diximus. (lib. 8. c. 11.) Neque alius est color qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisque vtilissima est. At hercule Medici, quia Cinnabarin vocant, pro ea vtuntur, hoc minio, quod venenum esse paulò mox docebimus. Cinnabari Veteres, quæ etiam nunc vocant Monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio Minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat. Præterea vtrumque nimis acre existimatur. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut sorbis tritis. Pretium sinceræ nummi quinquaginta. *Hæc Plin.* Qui dum Medicos erroris insimulare conatur ipse in longè maiorem quasi præceps ruit, quando credidit Draconis bestiæ maximè venenatæ cruorem salubrem esse, antidotisque admisceri.

Hermol. de generationis sanguinis Draconis modo eadem quæ Plin. dicit, quasi ipsemet vidisset. Sed iam prisco ille æuo Arrianus in Periplo ac lustratione maris rubri prodidit, Cinnabarim Indicam cognominatam, lachrymæ instar ex arboribus colligi in insula Dioscoridis appellata nascentibus: γίνεται δ' ἐν αὐτῇ [inquit] ἢ κιννάβαρι, τὸ λεγόμενον ἰνδικὸν, ἀπὸ τῶν δένδρων, ὡς δάκρυ συναγόμενον.

Et hoc seculo Aloisius Cadamustus Venetus l. 4. suæ nauig. eiusmodi arborum in insula *Sancti portus* Lusitanis vocata, hodie nascentium meminit, fructum earum similem esse Ceraso, coloris *Veneti*, hoc est, cœrulei: arbores certo anni tempore incidi: anno verò proximè sequenti fluere lachrymam: Insulæ, quæ arbores eas fert, incolę *siluam Draconum* vocant, & aduenas eam adeuntes per locum tali nomine deterrent. Ipsam verò lachrymam exceptam è vulnere incolæ ahenis decoquunt, & defæcatam *sanguinem Draconis* appellant. Sed nobis non videtur verisimile decoqui lachrymam, nisi paretur ad adulterium. Meminit quidem αἷμα δράκοντος Ætius, tum alibi sæpiùs, tum etiam Tetrab. 4. Serm. 3. cap. 12. in Emplastro Purpura inscripto: sed fallitur dum suum illud αἷμα δράκοντος in India ex herba quadam Dracunculo appellata colligi scribit, præsertim si Cadamusto αὐτόπτῃ fides adhibenda aliisque. Recentioribus, qui de ea arbore tradiderunt. *Aetius not.*

Apud Serap. legimus *Demalochoben*, id est, sanguis Draconis: Diosc. Verùm non possumus dicere Serap. intellexisse Cinnabarim, quandoquidem verba tantùm Diosc. & Gal. de Achillea recitat, nec arboris fit mentio in nostro Codice, licet Cornar. scribat eum arborem dicere. Fortè interpretis culpa fit mentio sanguinis Draconis. Quicquid sit falluntur vulgata exemplaria, dum iam dictæ herbæ succum sanguinis Draconis nomine describit. Vt non videamus quo iure Cordus reprehendit Anton. Musam, qui putat nostrum Draconis sanguinem diuersum esse ab eo, qui à Serapione describitur: Ipse potiùs reprehensione dignus vti patebit descriptionem eius cum arbore & sanguine Draconis conferenti.

Serap. Demalochoben — *Error apud Serap.* — *Cordus not.*

Marcellus vtramque Cinnabarim, tam Plin. quàm Diosc. ait passim esse in vsu: primùm in eo peccans quòd differentes facit: deinde si tales agnouit, quod vix credimus, quòd non doceat quænam illę sint. *Marcelli geminus error.*

Monachi in Mesuen de Sanguinis Draconis diuersitate & homonymia tradentes, deteriorem fieri aiunt & alibi, ex Sorbis contusis, bolo non Armeno, & caprarum seu hircorum sanguine, aliisque diuersis rebus, & placentarum more partes formatas, furno aut Sole desiccari. Vtplurimùm in equorum & similium medicaminum vsum adhiberi, licèt multos non pudeat ad humanorum corporum vsus eas quandoque administrare. Veræ autem *Draconis* arboris surculos recentes habuisse, sed depactos Romæ non creuisse. Vlyssipone autem vidisse ingentes eiusdem arbores, columnarum modo erectas & vnistipites, more Palmarum, absque ramis. Folia eis esse simillima Spatulæ fœtidæ, crassiora tamen. Corticem trunci subcineritium, & vnà cum tota arbore, rubro succo prægnantem. Scarificatas tempore congruo emittere lachrymas sanguineas, quas more gummi condensatas abradunt è cortice incolæ, nec viliùs vendunt. Multos etiam lignum eius frustulatim incisum ebullire facere, decoctionémque huiusmodi igne aut Sole condensare. Ac vtrumque *sanguinem Draconis* nuncupari. Sed longè meliorem esse lachrymam, seu succum collectum ligni decoctione. Sed sine dubio falluntur, quando aiunt, meliùs esse huius veri loco vti succo sideritis seu Achilleæ Serapionis, vel succo lactucæ cum Auic.

Sang. Dracon. factitij parandi modus. — *Vsus.* — *Locus vbi Draco arbor prouenit* — *Descriptio* — *Geminus sanguinis Drac. parandi modus.* — *Delectus.* — *Monachorum error.*

Cardanus putabat arborem sanguinis Draconis è genere Cerasi esse, sed regionum varietatem effecisse, vt illius lachryma pro sanguine Draconis in vsu sit. Et mox: certè, inquit, vt colore præstat vero sanguini Draconis, qui teste Diosc. à Sideritide excipiebatur herba: ita vsu incognita propemodum. At Sideritidem Millefolii speciem putat Brasauolus. *Hæc ille.* Cuius ridiculam opinionem non temerè reiicit Scaliger, vir, vti videtur, ad explodenda pleráque Cardani dogmata natus. Nam [inquit] qui foliorum faciem ignoraret, à solo fructu non poterat vniuersæ speciei præscribere communem. Tantò minùs, cùm fructum illa, vt ille ait, cœruleum, vt alii, luteum ferat. Nostræ tot, támque diuersis speciebus omnes rubrum. Nimirum totius quoque arboris facies diuersa est. Stipes ab imo ad summum sese subiicit, totus teres, fastigio Pyramidis. In suprema cuspide rami aliquot, cum quernis frondibus. Cortex ei admodum delicatus. Secundò malè loquitur

Cerasi genus Card. — *Ridicula Cardani opinio.* — *Refutatur error Cardani per Scaligerū.* — *Fructus luteus.* — *Querna frondes.* — *Alter Cardani er[ror]*

Cardanus: non enim regionis diuersitas efficit vt eius lachryma pro sanguine Draconis habeatur, sed color. Neque si coloris autorem dicat regionem, continuò rectè sentiat. Non enim regio est, sed forma. Tertiò: quî scit Cardanus, huius lachrymæ colore sanguinis Draconis colorem minùs esse commendabilem: cui, qualis illa sit Sideritis, incompertum est. Brassauoli quoque satis frigidè turget autoritate. Nam si Cardano nota fuisset, vel herba, vel succus ille, à Serapione potiùs, atque Aboali accepisset qui primi omnium, quod è scriptis quidem constet, id ei nomen indiderunt. Alter enim *Alachun*, alter *Dem Alachaen* vocat: quam ad rem cùm testem citaret Dioscoridem: nonne sibi erat conscius incurię & audaciæ suę? Quid sibi vult à nobis credi posthac? quando sibi è Sideritide Dioscor. expressit sanguinem Draconis: At ille inter quatuor Sideritidum historiam, de eo nihil. Vbi verò castigat eos, qui Cinnabarin sanguinem Draconis existimarunt: tantum. At præterea nihil. Vnde hæc noua subtilitas emergit. Nostrum enim Cinnabrium ab illa Cinnabari Dioscor. longè est diuersissimum. Cinnabarim Diosc. huius arboris succum existimo: Cinnabarin nostrum, siue Cinnabrium, rē factitiam. Sic Plin. Indicam Cinnabarin aliud à metallo fuisse docet, in illa sua vndetricesimi libri declamatione. De sanguine Draconis autem tota fabula est. Atque ita quidem Scaliger & Cardanum perstringit, & suam de hac re sententiam liberè nullàque circuitione vsus, explicat. Potuisset tamen mitiùs tractare hominē Scaliger, si animaduertisset eum Serapionis textu aut fortasse eius interpretis versione lapsúque deceptum, qui ad illud Sideritis caput Dioscor. citat, quasi ex eo desumpsisset: Cui fidens Cardanus, Diosc. vlteriùs non consuluit, maiore sanè oscitantia, quàm tantum Philosophum decebat.

Tertius error.

Alachun. Dem Alachaen

Cardanus sibi accusatur

Alia Cinnabaris Diosc. alia nostra mineralis seu factitia.

Porrò quum hodiè Materiarii Mancipes, & officinæ medicamentariæ, sanguinem Draconis ostendant, quem ita nominant, ac pro Draconis sanguine diuendunt: non satis constat, an hic *sanguis Draconis* vera illa Indica Plinii cinnabaris sit, an adulterata, velut quibusdam videtur, qui iuxta Plin. ex sanguine hircino, bolo armena, & sorborum succo, aut aliis similibus succis (vt priùs dictum) factitium quiddam esse censent. Rem certè metallicam esse, nullo argumento, quod sciamus, probari posse, cum Cornario arbitramur. Est enim Cinnabaris vel Cinnabrium [liceat ita cum Scal. vocare ad illius discrimen] quod pictoribus & Officinis hoc nomine notum, res planè factitia, ex Sulphure & argento viuo multo igni inuicem calcinatis & reuerberatis [vt loquuntur] effecta. Est & aliud fossile, spontè per se nascens: quorum neutrum id est, quod sanguinem Draconis in offic. vocant: ac sanè ne illud quidem quod Cinnabarin Dioscorides, quæ ex Africa defertur, eadem facultate pollens, quâ hæmatites lapis, vt patebit in viribus, quas nemo Cinnabrio minerali, vel factitio, vel fossili tribuet.

Sanguis Drac. offic. Cinnabaris Indica Plin.

Cinnabriū factitium.

Cinnabarin verò Dioscor. esse sanguinem arboris Draconis atque adeò hanc lachrymam quæ hoc nomine hodie habetur legitimam esse Diosc. Cinnabarin præter iam dictos autores, Matthiol. Amatus, Lacuna, Fallop. Castor Dur. Theuetus, Clus. Dalech. Hist. Lugd. & Celebriores Medici plerique, vt non malè iam Diosc. ætate, Sanguis Draconis, non animalis quidem, sed arboris fuerit nuncupata.

Autorum consensus de Cinnabari Diosc.

Fallitur verò Fuchs. de Matth. censura, quando existimat, in Nic. Myrepsici codice in Damasconii antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarim. Nam non de factitia cinnabari vel fossili, sed de arboris Draconis lachryma, Dioscoridi Cinnabaris dicta intellexisse censendum. Deceptus autem fuit Fuchs. non tam vocis homonymia quàm rei ignorantia, vt quidem coniicere est. Verùm ipsius Nicolai verbis doceri potuisset, quando ait: κιννάβαρι καὶ αἷμα δράκοντος.

Fuchs. err.

Sed quid Theuetus de hac arbore tradit paucis quoque videamus. In insula Madera, inquit, quædam arbores certo anni tempore Gummi exudāt, quod sanguinem Draconis vocant, perforata arbore propè radicem magno & profundo foramine. Eius fructus luteus est, magnitudine Cerasi nostratis, refrigerando corpori, & leuandæ siti, in febre aut ardorib. valdè vtilis. Non est dissimile à Cinnabari Diosc. de qua & Plin. Apud nos non reperitur nec Cinnabaris, nec Sanguis Draconis puri, quales descripserunt Veteres, sed vterque adulteratus. Prædictum igitur Gummi omninò existimo Cinnabaris & sanguinis Draconis astringente vi. Hæc Theuetus, Sed mirum cùm αὐτόπτης sit istarum Insularum scriptor, eum arborem non describere, ac ne vlla vel notula quidem designare, non absque negligentiæ næuo. Videt etiam Lector recentiores hos Autores, Aloisium Cadamustum, [cuius suprà meminimus] & Thevetum in fructus colore minimè conuenire, hic flauum dicit, cui subscribit Clus. ille Venetum, id est, cœruleum vt Vegetius interpretatur, vel marinum, & Thalassinum, vt Lucretius & Lampridius: vel ferrugineum, vt alii. Hi enim tres tātùm ex Recentioribus, quod equidem sciamus, hanc arborem descripserunt. Sed fieri potest, vt fructus ipse variet, vel mutatione coloris, vel pro diuersitate arboris speciei varietate differentis.

Theue[...] Sang[...] Draco[...]

Fruct[...] luteu[...] raso [...] liu. Eius [...] tas Cinn[...] ris.

Them[...]

Ergo hæc arbor δράκων siue δρακόντιον τὸ δένδρον, quamuis eius arboris veteres Græcos meminisse nondum apertum sit: Lacryma verò κιννάβαρι Antiquorum & αἷμα δράκοντος recentiorum Græcorum. Draco arbor: Cinnabaris: sanguis vel lachryma Draconis. Germ. Drackenbaum/ Drackenblut. Gal. *sang de Dragon*. It: *Sangue di Drago in lacrime*. Castil. *Sangre de Drago en lagrima*. Portug. *Vermellao*. Arborem quoque Hispani *Draconariam* vel *Draconem* appellant, vnde eius liquor sanguis Draconis: quod nescientes decepit, vt sanguinem animalis esse crederent.

Sync[...] Ling[...]

Dra[...] ria[...]

Apud insulas Maderiæ & Canarias, olim Fortunatas dictas magna ex parte prouenit, & fortè etiam in Africa quæ Cinnabarim Dioscor. tempore subministrabat. Ex quibus locis in Italiam importatur parua quantitate, & carè venditur, teste Lacuna. Sed adulterata per totum ferè mundum distribuitur. Aloisius Cadam. scribit sanguinis Draconis arbores præcipuè crescere in parua quadam insula Atlantica Oceani propè Maderan, quam Lusitani Portum sanctum appellarunt, vti dictum. Fructum fert Martio mense. Olysipone nasci arbores, iam suprà dictum.

Loc[...]

Cæterùm ad id, quod Strabo ex Possidonio arborem suprà ex eodem descriptam in Gadibus nasci prodidit, ait Clusius, se, tametsi diligenter totam insulam perlustrarit, nullam arborem cōspexisse, qualem Possidonius scribit: sed neque vllam aliam, præter aliquot salices, & vnam aut alteram siliquam, licet [vt ab incolis viris fide dignis accepit] circa vrbem Gades, recenti adhuc adhuc memoria, lætissima viridaria fuerint, omni fructiferarum arborum genere excultissima, quorum

Ten[...]

rum nè vestigia quidem nunc apparent, sabura arenacea, quam naues eò appellentes exonerarunt, omnia complente & exurente. Simile folium, quale separatum in icone expressum, qualéque olim Baro Germanus ex Hispania attulerat, dono accepimus à perdocto & egregio Medico D. Osuualdo Crollio, quod rapaci cuiusdam manu nobis fuit surreptum. Lobel. annotat creuisse Draconem arborem suo tempore in Coldenbergii horto Antuerpiæ ex Hispaniis delatam, talem omnino, qualem eleganter Clus. descripsit.

Cinnabaris, vt prodidit Diosc. eandem vim habet, quam Lapis hæmatites, ad oculorum medicamenta vtilem, imò etiam efficaciorem: magis enim adstringit & sanguinem cohibet. Igni quoque ambustis, & papularum eruptionibus cerato excepta medetur. Galeno Cinnabari modicè acrem facultatem obtinet. Habet verò & adstrictionis quippiam. Fructus aciditas argumento est vtiliter in febribus, vt censet Theuetus, præberi posse. Eius lachryma, inquit Clusius, adstringendi vi pollet, illiúsque vsus non infelix ad muliebres & dysentericas fluxiones, cruentas excreationes, firmandos commotos dentes, & roborandas gingiuas. Quæ facultates eis admodum sunt similes, quas Diosc. Cinnabari tribuit. Non tamen existimamus frigidam & siccam esse tertio gradu, vt Lonic. scribit: nullam etiam insignem vim hactenus animaduertimus in legitima, ad reprimendos fluores sanguinis. In adulterino ob admixta adstringentia maiorem credimus.

TACORI FOLIA DRACONIS ARBORI SIMILIA.

Cap. CCX.

VValchius Syvertz Amstelredami redemerat de nautis anno 1599. reducibus ex America folia Tacori, in Kayana & VViapock nascentia: arborisne verò, an alicuius alterius plantæ, non erat adscriptum, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 21. Draconis tamen arboris, cuius historiam primo Rariorum Plantarum dabam, foliis valdè similia erant, cubitalis, vel etiam bicubitalis longitudinis, vncialis verò latitudinis infimâ parte, deinde paulatim in mucronem gracilescentia. Incolas aquâ macerare dicebant, contundere, & in tenuia stamina diducere lini aut serici instar, quin & funes ex illis torquere ad tigna in suis fabricis colliganda idoneos. An alterius sit apud illos præterea vsus, ignoro.

SVCCVS, SEV GVMMI, AVT POTIVS RESINA CINNABARIS COLORE inficiens.

Cap. CCXI.

Mittebat Garetus, inquit Clusius Exotic. lib 4. cap. 8. succum duodecimum, quem anno 1603. ab iis, qui Iacobum van Neck ex Sinarum regno comitati erant, acceperat: gummi cuiusdam fragmentum in planam massam redacti semuncialis penè crassitudinis, quod lucernæ adhibitum liquescebat, id, quum eleganti & florido cinnabaris colore inficeret, mihi persuadebam Arboris Draconis, purius & defæcatum gummi esse posse, quod sanguis Draconis appellatur.

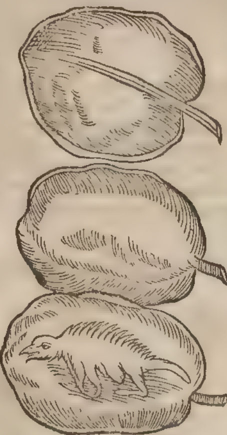
SVCCVS RVBRO COLORE INFICIENS, AN OVIEDI BIXA?

Cap. CCXII.

Donabat mihi, inquit Clusius Exot. 4. cap. 8. Amstelredami anno 1600. honestissimus vir Petrus Garetus Iacobi frater eius vrbis ciuis, succū concretum, ab iis, qui eodem anno ex sua longinqua nauigatione redierant, redemptum, qui siccus erat & durus, vt potiùs in pollinem attereretur, quàm dentibus cederet, aut ore retentus mollesceret: eius color ex atro rubescens, vt saliuâ leuiter aspersus non minùs rubro colore inficeret, quàm terra synopica, in quo tamen leuis quædam flauedo inspersa videretur, odoris, quemadmodum etiam saporis, expers (mea quidem opinione) nisi ex præcedentium odoratu & gustatione, odor & sapor naribus & palato adhuc inhærentes, meum iudicium deprauassent. Succúmne concretum hanc massam appellarem, an terram aliquam in globum congestam, hærebam: in eâ tamen opinionem magis inclinabat animus, vt terræ genus quodpiam æstimari posset, quàm resina, quia igni admota nigrescebat, & citiùs consumebatur, quàm arderet & liquesceret. Nisi fortè Bixa Ouiedi censenda sit, cuius in suo Summario meminit c. 10. & lib. 8. c. 6. primæ partis Hist. General. & Natural. *Descript.* *An Bixa Ouiedi.*

DRACONIS SANGVINIS FRVCTVS MONARDI, DRACONIS EFFIGIEM impressam habens.

Cap. CCXIII.



Fructum arboris, ex qua manat lachryma illa, quam sanguinem Draconis vocat, quémque attulit ex noui orbis continenti Episcopus Carthaginensis, authore Monarde, longè diuersus est à prædicto, & admirandus: nam sublata, quâ integitur pelle, illico Dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiante, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu denominationem proculdubiò sumpsit arbor, & eius lachryma, quæ ex illa per incisionem legitur, quam ex Carthagine Peruana selectissimam aduehunt: vnde Veterum & multorum Recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omninò ignorarunt. *Descriptio* *Dracunculus.* *Etymon.*

Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui fa-

cilè incidi poteſt: eâ vulneratâ, liquor ille effluit, quem *ſanguinem Draconis* in lacryma dicunt, ab eo differens, quem ſanguinem in pane vocant, quod in panes ſeu maſſas illic cogitur, quemadmodum reſina in Caſtellis.

Cæſalpinus quoque ex Monarde meminit huius ſanguinis Draconis: ſed arboris præcedenti cap. deſcriptæ non meminit. At Cluſ. refert, à Franciſco de Hollebecque regis Hiſp. hortulano ſibi miſſos quoſdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ cõmiſſis nonnulli prodierunt. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris [qualia in grandi arbore Olyſipone conſpexiſſe ait,] ſed ſubſequens hiems abſtulit. Fructus is erat certè magnitudine haud Oxymyrſines, rotundus, tenui pelle contectus; quâ ſublatâ, oſſeus nucleus conſpiciebatur, qualis eſt in fructu Ruſci: ſed is nullam animalis, nedum Dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat. Verùm rotundus erat & læuis, & totus oſſeus, vti dictum. *Hæc Cluſ.*

Fructus Sang. Draconis deſcriptio Cluſ.

Sed & in eo repugnat deſcriptio Cluſ. à Monardis, quòd hic arborem ſcribit eſſe cortice ſatis tenui: ille verò ferrum difficulter admittere, atque adeò truncum eius perquàm ſcabrum eſſe, multiſque rimis dehiſcentem. Vnde Hiſt. Lugd. ſuſpicatur Dracunculi fabulam eſſe cum mirando illo fructu, ac huius arboris hiſtoriam effictam, quod nos tantiſper in medio relinquimus, & huius etiam hiſtoriam ſeparatim hoc cap. appoſita figura damus, non vt approbemus Monardis dicta contra ſententiam Cluſii [quam tamen directè neutiquam reiicit] ſed donec prodeat qui nos doceat vter illorum veriora tradiderit: nam ſanè ſi vterque vera ſcripſit, neceſſe eſt duas eſſe diuerſas ſanguinis Draconis arbores.

AGNVS SCYTHICA, BOROMETZ.

Cap. CCXIV.

Deſcriptio

HVic Monardis Dracunculi fructui inſculpti narrationi attexamus longè inſolentiorem, ex Scaligero. Superiora ludum putes, prout eſt admirabilis Tartaricus frutex. Tartarorum horda primaria Zauolha eſt, vetuſtiſſimæ nobilitatis commendatione. In eo agro ſerunt ſemen ſeminis Melonis ſimillimum, ſed minùs oblongum. Ex eo ſatu plantam exire tradunt, quam Borometz, id eſt, Agnum vocant. Creſcit enim Agni figura, ad pedum ferè ternûm altitudinem: quem pedibus, vngulis, auribus, toto capite, prætenquàm cornibus repræſentat. Pro cornibus pilos gerit, ſingularis Cornu ſpecie. Obducitur corio tenuiſſimo: cuius detracti vſus ad capitum tegmina incolis. Ferunt internam pulpam Gammari referre carnes. Cæterùm è vulnere quoque ſanguinem manare. Dulcore eſſe admirabili. Radicem humo exertam ſurrigere ad vmbilicum vſque. Illud miraculi fouet magnitudinem. Quandiu vicinis obſidetur herbulis, tandiu viuere, quaſi agnum in læto paſcuo. Abſumptis illis, tabeſcere, atque interire. Idque non ſolùm vel caſu vel tractu temporis, ſed etiam experiundi gratia, ſubtractis atque ablatis euenire. Quin illud auget admirationem: appeti à Lupis eam, non item ab aliis beſtiis, quæ carne veſcantur. Hoc quaſi condimentum, atque intritum, ad fabulæ & Agni alluſionem. Illud ſcire velim. Ab vno ſtipite, quatuor diſſita crura cum ſuis pedibus, qui poſſint prouenire atque produci.

Tartaricus frutex.

Semen melonis.

Laurentius etiam Seruius in Chronica Germ. anni 1504. meminit huius ſeminis Meloni ſimilis, ex quo in Tartaria proueniat Agnus, lanam, carnẽ & ſanguinem habens, qui ex medio ventre radicem habeat, terræ adhærentem, qui viuat ex eſu adiacentis herbæ, quâ depaſtâ moriatur. Lupos & rapacia animalia ei infeſta eſſe: hanc hiſtoriam confirmari per multos inſignes viros. Inter quos Io. Maria Bonard. deminer. Agno ſimilis planta apud Tartaros, quæ voratur à lupis, quaſi agnus eſſet.

Et *Carotoë* ſimilis fructus in regione Cadiſſa, in qua animalculum reperitur cum carnibus, oſſibus, & ſanguine, ſimile Agno ſine lana, quod comeditur cum fructu.

Eadem Sigiſmundus Liber refert in ſuis Comment. de rebus Moſchouitarum, vt mirum ſit Scaligerum nec hunc, nec alium à quo fortè accepiſſe poteſt, citare pro teſte, præſertim cùm hanc nec viderit, nec ab vllo viſam proditum ſit vnquam. Merebatur ſanè tanti miraculi [niſi ſit fabula, quòd valdè veremur,] recitatio, autoris honore mactari. Sed adeò nimirum omnia voluit ſcire, aut ſciſſe putari vir ille ſine æmulo maximus, vt vel in eo ſeipſo fretus, noluerit alieni nominis ſubſidio gradum ſibi facere ad gloriam ſuam.

FINIS LIBRI TERTII.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER QVARTVS.

QVI ARBORES VARIAS CONTINET POTISSIMVM INDICAS, AROMATICAS, ODORATAS, ALIASVE EXOTICAS, QVIBVS VARII generis interseruntur cortices & ligna.

TOt exoticarum ordini non absurdè subiicientur vel huius, vel remotißimi orbis odoratæ arbores, earúmque partes, quas quidem æquorea illa velitatio mortalium, proiecta audaciæ plena, habendique cupiditate compulsa, & in hanc vsq; diem accersere ausa, non minori sanè huius Orbis ditandi compendio, quàm ampliandæ felicitatis humanæ conseruandæque sanitatis accessorio, comparauit: cuiusmodi diximus, odoratas pleráſque, & quicquid exoticarum diuitiarum nostro studio addisci potuit, vt doceremus alios: exorsi ab ea quæ præ foribus quasi occurrit, odoratarum vulgatißima, fortè & nobilißima, Lauro.

LAVRVS.

CAP. I.



Aurus plerumque multis stolonibus luxuriat, vel mediocris arboris altitudinem assecuta, alioqui in iustæ magnitudinis arborem excrescit, præsertim regionibus calidioribus, caudice enodi, cortice tenui, materie rara, nec multùm valida. Radices habet crassas, inæquales & obliquas. Cæterùm perpetui viroris est, nitidi viroris in iunioribus, in adultioribus saturatioris, (eleganter Ouid.



Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.)

Folia ei oblõga, dura, acuminata, sed mucrone aliàs acutiore, aliàs obtusiore, sescunciã aut vncias duas lata, palmo longiora, versus pediculũ & mucronem paulatim angustiora reddita, quæ secundùm longitudinem percurrit costa recta, obliquas in margines nullo ordine neruos exporrigens: sapor acer aromaticus & subamarus. *Sapor.* Adhærent autem folia ramis viridantibus, breui pediculo. Flores secundum ramos exeunt conferti, Hederaceis quadantenus similes, maiores, albi, [Lobelio flauescentes] multis in medio apicibus: *Flores.* *Fructus.* quibus succedunt baccæ Cerasiis minoribus pares, oblõgæ, colore primùm viridi, vbi maturuerint, nigræ: quæ sub cortice tenui, nucleum bifidum, callosum, ac durum, cum aliqua acrimonia amarum & pinguem claudunt.

Theophrasto quoque Laurus perpetuò viret: eius fructus benè olet & pinguis est. Pro flore vuam fert, [τὸ βότρυον: fortè leg. ... quod floris certum quoddam genus, in Lauri florem non malè quadrans.] Sed fructifera, quanquam non omnis, sed genus quoddam: tamen vna in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. *Differentiæ* Facilè perit Laurus ob raritatem infirmitatémque, quamuis non abundè fructificet: nã in hoc genere quædam sterilis est, vt & quędã muscosa. *Laurus mas & fœm. Sterilis.* Non vermiculatur Laurus, quia acerba est, quamuis citò putrescat.

Cato ex Lauri differentiis habet Delphicam, Cypriam & Syluaticam, quam postremam Clus. *Laurum Tinum* suspicatur, de qua postea. *Delphica. Catoni. Cypria. Syluatica.*

Sed videamus Plinium in Lauris Triumphantem, qui tredecim eius genera recenset. *Plinius de Lauro.* Laurus, inquit, propriè triumphis dicatur, vel gratissima domibus ianitrix Cæsarũ Pontificúmque: quæ sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicam & Cy-

priam [imò tria tradit, vt modò dictum.] Pompeius Lenæus adiecit, quam Mustaceam appellauit, quoniam mustaceis [Edulis genus, è farina siliginis musto conspersa, Aniso, Cymino, adipe, caseo, ramentis virgæ Lauri, subditis, dum coquuntur Lauri foliis.] subiiceretur. Hanc esse folio maximo flaccidóque & albicante. Delphicam æquali colore, viridiorem, maximis baccis, atque è viridi rubentibus. Hic victores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam esse folio breui, nigro, per margines imbricato, crispam. Postea accessêre genera: *Tinus*, hanc syluestrem Laurum aliqui intelligunt, nónnulli sui generis arborem. Differt enim colore, est enim ei cærulea bacca. Accessit & Regia, quæ cœpit Augusta appellari, amplissima & arbore & folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus Regiæ faciunt longioribus foliis latioribúsque. Iidem in alio genere Baccaliam appellant hanc quæ vulgatissima est, baccarúmque fertilissima. Sterilem verò earum, [quod maximè miror] triumphalem, eáque dicunt triumphantes vti: nisi id à Diuo Augusto cœperit, vt docebimus, [mox] ex ea Lauru, quæ ei missa è cœlo, minima est altitudine, folio crispo ac breui, inuentu rara. Accedit in topiario opere Taxa, excrescente in medio folio paruulo, veluti lacinia folii. Et sine ea Spadonea, mira opacitatis patientia. Itaque quantalibet sub vmbra solum implet. Est & Chamædaphne syluestris frutex, & Alexandrina & Daphnoides, de quibus suo loco. Notatum Antiquis, nullum genus Lauri in Corsica fuisse: quod nunc satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, vt quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipuæ lætitiæ victoriarúmque nuntia additur literis, [lituis Vet.] & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex hac in gremio Iouis Opt. Max. deponitur, quoties lætitiam noua victoria attulit. Idque non quia perpetuò viret, nec quia pacifera est, præferenda ei vtroque Olea, [vtique Myrto & Olea Vet.] sed quia spectatissima in monte Parnasso. Ideóque etiam grata Apollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso. Et quia manu satarum receptarúmque in domos, fulmine sola non icitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potiùs, quàm quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, vt tradit Massurius. Adeóque in prophanis vsibus pollui Laurum & Oleam fas non est, vt ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræve debeant. Laurus quidem manifestè abdicat ignes crepitu, & quadam detestatione. Tiberium Principem tonante cœlo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa D. Augustum euenta eius digna memoratu. Namque Liuiæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonii nomen accepit, cùm pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam. Intrepidéque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro Laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramúmque eum seri, ac ritè custodiri. Quod factum est in villa Cæsarum, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur *Ad gallinas*: miréque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar, Laurum in manu tenuit, coronámque capite gessit: ac deinde Imperatores Cæsares cuncti. Traditúsque mos est ramos, quos tenuerunt, serendi. Et durant syluæ nominibus suis discretæ, fortassis ideò mutatis [nominatis Vet.] triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur viris. [Libertus Ciceronis Laurea Tullius vocatus est.] Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim vocamus. Durat & in vrbe impositum loco, quando Loretum in Auentino vocatur, vbi sylua Lauri fuit. Amyci Bebry tumulus in Ponto circa Heracleam à supremo die Lauro tegitur, quam insanam vocant: quoniam si quid ex ea decerptum inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. *Hæc Plin.*

Plin. not. Mustax. — *Delphica.* — *Cypria.* — *Tinus.* — *Regia: Augusta.* — *Baccalis.* — *Triumphalis.* — *Taxa. Spadonia.* — *Chamædaphne. Alexandrina. Daphnoides. Pacifera.* — *Laurifera tellus. Fulmine sola non icitur Laurus. Cur honor Lauro habitus in triumphis.* — *Coronatus Tiberius Lauro contra fulmen.* — *Miraculū.*

Dioscoridi duæ Lauri species celebratæ; δάφνη, [inquit] ἡ μέν τίς ἐστι λεπτόφυλλος· ἡ δὲ πλατυτέρα: Laurus alia tenuifolia, alia latifolia est. Lauri folia καμματίδας Veteres appellasse Athen. autor est, quòd Plæstis Cammatidibus nuncupatis obducebantur. Placentæ id genus fuit oleo & melle maceratum Eustathio: aliis farina cum oleo cocta, Lauri foliis operta. Sed par fuit & à Poëtis Laurum suam celebrari. Id quidem abundè præstitum & veluti certatim. Hanc verò Apollini Deo suo dicatam, omnes consentiunt: vnde Virgilius:

——Phœbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri.

Hanc enim ob rem, Eurotam fluuium, qui Spartam præterfluit, quòd Lauris ab vtraque ripæ parte obsitus sit, Apollini sacrum Poëtæ dixerunt: inter quos hic, in Sileno:

Omnia quæ Phœbo, quondam meditante beatus
Audiit Eurotas, iussitque ediscere Lauros.

Simili ratione & Parnassus mons huic sacer, quòd Laurus in eo spectatissima semper proueniat. Lucanus:

Cardine Parnassus gemino petit æthera colle
Mons Phœbo, Bromióque sacer.

Hæc autem Laurus Virgilio Phocaica, quòd Parnassus mons in Phocaica regione situs sit.

Candida Phocaica complectitur insula Lauro.

Hic obiter notandum apud Virg. in Bucol. Egl. 6. vbi legitur iussit educere Lauros, nostro iudicio rectiùs legi Tauros, perperámque legi à nonnullis ediscere Lauros, vt rem poëtico studio magis adaptent, temeraria satis, mehercle, non coniectura, sed emendatione: quippe qui vidêre potuerint poëtam paulò antè de armentis alı́sque animalibus locutum. Ferunt præterea templum, quod toto orbe terrarum Apollini primùm exterum, apud Delphos ædificatum fuisse: atque tantùm è Lauri ramis, è Tempe ac Peneo Thessaliæ petitis, ac in terram in specus morem defixis, scribente Pausania in Phocensibus. Exin postea, in Apollinis sacro festo ac pomparum solemnitate puer solitus sacram gestare Laurum. In Ismeno colle [à quo Apollo Ismenius: licet quidam non à colle, sed à fluuio dictum velint] extra dextram Thebarum portam templum Apollini sacrum, cuius sacerdos Daphnophorus, id est, Laurifer cognominatus. Daphnites etiam à Syracusanis Apollo dictus, authore Hesychio. Sed nunc ad rationem dedicationis deueniamus: cuius variæ sunt Authorum, sicut in re vana, opiniones. Lubet tamen poëticas has amœnitates paulò diligentiùs perstringere, quòd in iis interdum multiplex interiórque delitescit rerum scientia, atque adeò verborum illo inuolucro nonnihil etiam veri prætendere soleant.

Diodorus igitur Siculus hanc causam affirmat, quòd ille primus hanc plantam inuenerit. Alii quòd

quòd hæc fulmine non iciatur. Phornutus, quòd facilè incendatur, & ad purgationes inprimis idonea, propterea Deo mundissimo ac flagrantissimo dedicatur. Cui opinioni assentit Eusebius, propter vim igneam. Lactantius verò Grammaticus, propter vim diuinandi triplicem, præteritorum scilicet, præsentium, & futurorum. Ideóque maximè illi Laurum Delphicam deuouit; quòd hanc radices tres habere existimet: vt propterea Apollo Vatum præses habeatur: atque sacerdotes ad artis insigne, Lauro coronentur, vt sentit Aristophanis interpres: qui, Lauro, inquit, sacerdotes coronabantur, & diuinaculi εἰς γνώρισμα τῆς τέχνης: quia esset id artis indicium, ac veluti quoddam τεκμήριον: Laurum igitur Apollini vaticino Deo sacram, futurorum habere præsensionem quandam inter poëtas celebratum. Siquidem [vt refert Rhodig.] nil crepitantiùs vritur, sicut à Lucretio proditum quoque nouimus. Sed et prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici videtur, velut Eustachius interpretatur: δα intentionis vim habet: φωνῶ verò loqui est, ac canere. Sicque δάφνη quasi διαφωνὴ dicta. Igitur euentus rerum ex crepantis modo Veteres aucupabantur: quod nec Porphyrium latuit; nam si crepuisset abundè ac sonantiùs, haud dubiè portendi felicitatem rebantur. Quod significat illo versiculo Elegiographus nobilis Tibullus.

Laurus vbi bona signa dedit, gaudete coloni.

E diuerso si tacita deflagrasset, inauspicatissimũ infelicissimumque arbitrabantur: quod approbat etiam Propertius.

Et tacet extincto Laurus adusta foco.

Sic Aphthonius diuinationis symbolum esse Laurum testatur: & Claudianus venturi præsciam Laurum dixit: nisi quòd opinantur plerique Lauri folia, si noctu puluillo subiiciantur, veritatem somniorum conciliare. Quod, non omnino malus auctor, Fulgentius non omisit. Et Dionysius Halicarnasseus in Panegyricorum ratione Laurũ μαντικὸν φυτὸν, id est, vaticam arborem: sicut Eustachius quoque, qui & Apollinis corollam fuisse Lauream scribit, quam secum tulerit Chryses in Græcorum exercitum veniens. Interpres Theogoniæ Hesiodi Laurum scribit ἐνεργεῖν πρὸς τοὺς ἐνθουσιασμοὺς, id est efficacis esse auxilii in numinum afflatu: propterea in Cassandra Sophocles ait, δάφνην φαγὼν ὀδόντι πρίετο στόμα. Et Lycophron, δαφνηφάγον φοιβάζειν ἐκ λαιμῶν ὄπα. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla:

Vera cano, sic vsque sacras innoxia Laurus
Vescar, & æternùm sit mihi virginitas.

Et Iuuenalis:

Eloquium vocale modis, Laurúmque momordi.

Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabulosè, nisi quod Chresmologi & vates futura præcinebant Lauro coronati, vt quæ vireat semper, ac sit alexicaca. Vorare autem inde dicti, quoniam diuinationum capturis alerentur ferè. Quibus verò cogerentur numina vel recedere vel accedere, illis maximè versibus commonemur, qui appositi à Porphyrio ita fermè Latinè sonant:

Soluite serta, pedes liquidis & spargite lymphis:
Eque manu ramum, Lauros auferte virenteis:
Lineaque sitque omnes deleta omnisque character.

Referamus & Daphnes fabulam in Laurum commutæ, sicut cecinit Ouid. & ex Geoponicis Scriptoribus refert Const. Cæsar. Fuit Daphne quæ priori nomine Pasiphaë dicta est Plutarcho in Agide autore, Penei Thessaliæ amnis filia: quare Ouid. Peneiam vocat. Aut vt Const. Cæsar tradit Ladonis Arcadiæ fluuii & terræ pulcherrima filia. Huius amore percitus Apollo eam deperibat, dat operam vt ea tanquam amasiâ potiretur: eam igitur sectatur. At ipsa fugæ labore deuicta, & ab eo capta, Peneium ac Tellurem parentes deprecata est, vt se in suum reciperent gremium. Quorum miseratione in Laurum arborem conuersa: Re conspectâ deterritus Apollo, arborem gentili virginis nomine donauit, & Daphnen, hoc est, Laurum æquiuocè appellauit. Fraudatusque suis moribus nihilominus arborem amplexus, vulso ex ea ramo capiti suo coronam aptauit: sic enim Ouid. Metam. lib. 1.

Hanc quoque Phœbus amat.

Et ille pòst ad eandem:

At quoniam coniux mea non potes esse,
Arbor eris certè, dixit, mea: semper habebunt — *Apollinis benedictio Lauri.*
Te coma, te cithara, te nostræ, Laure, pharetræ.
Tu ducibus lætis aderis, cùm læta triumphum
Vox canet, & longas visent Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediámque tuebere Quercum.
Vtque meum intonsis caput est iuuenile capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.

Ex eo itaque tempore Laurus vaticinationis signum fuit, ídque non incongruum. Quippe puellam quoque Sophronem, id est, temperantiam vel sobrietatem [quamuis alii sapientiam dicant] vocarunt, quòd facultas diuinandi ab his proficiscatur.

Alia fabulæ narratio. Fabulantur insuper Leucippum Oenomai Pisæ Regis filium illius amore mirum in modum exarsisse: Qui quum eius nuptias assequi nequisset [exosa enim illa masculinum sexum erat.] habitu muliebri, comáque in modum virginum cõtexta, ad eam accessit, mentitúsque est se Oenomai filiam. Qui quum generis nobilitate, ac venandi peritia, cæteras virgines antecelleret, Daphnes beneuolentiam facilè sibi conciliauit. Hæc autem quum aliquando cum cæteris Nymphis in Ladone lauaretur, Leucippũ per lasciuiam vi expoliat, cogitque vt una secum lauaret, & nataret: Deprehensus itaque mas, hastis & pugionibus est confossus. Qui verò Apollinis erga Daphnen amores celebrant, illum Leucippo, antequam exueretur, inuidisse aiunt. Sub his autem Poëticis Laruis subest interdum scientia, quam ingenium acre, lectio varia, iudicium excussum emunctúmque promit in literas, quo, vt ait Cælius, studiosissimus quisque accuratiùs exerceatur, nec conceptâ semel facilitate, in vtrámque aurem dormiat.

Verùm ex Poëticis viretis regressi naturalem Lauri historiam persequamur, perpendentes etiã in ea, more nostro, diuersorum Autorum placita & obseruata.

Laurus degenerat. Hermol. annotat, degenerare Laurum vt Quercus & Myrtus pertinaciter, adeò vt in Antandro fructus è rubro niger eueniat. *Laurus nõ degenerat.* At contrarium scripsit Plin. qui lib. 17. cap. 10. Lauro naturam esse dicit omnino non degenerãdi, quo quo modo seratur, quem locum mirum est à doctissimo Hermolao non perpensum aut lectum.

Differentia fructus. Inter Posteros Cordus in differentiis non tantùm Latifoliam & tenuifoliam agnoscit, sed & in ipso fructu differentiam animaduertit. Siquidem alterius in rotundo modicè oblongus est: alterius oblongus, gracilis, & vtrinque ouato mucrone turbinatus. Quod verò apud eundem scribitur: Laurum diuidi in syluestrem & satiuam: ac rur-

ſus vtramque in ſylueſtrem & ſatiuam: quid ſibi velit, Oedipo alicui diuinandum relinquimus.

Bellon. in monte Athos quinque ſpecies Lauri ſemper virentis obſeruaſſe tradit, & inter eas vnam inodoratam.

Laurus inodora.

Theophraſti differentiam maris & fœminæ ſic explicat Hermol. Fert & viuam ſuam Laurus, tam fœcunda, quàm ſterilis: nec tamen fœcunda omnis: copioſius ſterilis quam marem appellamus.

At Matth. maris & fœminæ differentiam à foliorum diuerſitate deſumendam cenſet, quando ait: folia habet Laurus oblonga & lata origine, in acutum deſinentia, in vno genere latiora, in altero anguſtiora: quâ foliorum differentia alterâ marem alteram fœminam cenſemus. Sed plantarum ſtudioſis decernendum remittimus an vllum aliquando viderint Lauri folium, origine latum.

Matth. not.

Dod. alteram mediocris arboris altitudine, foliis duris ait: alteram fruticoſam magis, à radicibus germina plura emittere, quæ tamen in tantam altitudinem non aſſurgat, & corticibus ramulorum rubeat, cuique ſint folia teneriora ac minùs dura, quas differentias & Dioſcoridem agnouiſſe putat.

Laurus baccifera. Virgulacea non baccata. Daphne vnde.

Lobelio vulgatior Laurus baccifera: humilior virgulacea non baccata dicta, quam & Gigartiferam cum Pena vocat in Aduerſ. Quoniam verò frondes igni fragorem edunt ſalis ſtrepitu, *Daphnen* dictam volunt quaſi *Daophnen*. Quem ſtrepitum fortè & Virg. inſinuauit:

Et fragiles incende bitumine Lauros.

Id eſt, vt explicat Dalech. inter vrendum fragores & crepitum edentes. Nihil enim æquè magno ſonitu crematur ac Laurus.

Tabern. ſeptem proponit Lauros totidem diſtinctis figuris, ac titulis inſignitas, has. 1. Laurus mas, Lorberbaum menlin. 2. Laurus fœmina. Lorberbaum weiblin. 3. Laurus latifolia mas, Groß lorberbaum menlin. 4. Laurus latifol. fœm. Groß lorberbaum weiblin. 5. Laurus tenuifol. mas, Klein lorberbaum menlin. 6. Laurus tenuifolia baccifera, Klein lorberbaum menlin. 7. Laurus anguſtifol. mas, Lorberbaum menlin. An verò ea harum ſit differentia, quæ ſeptem figuris indiguerit, Lauri varietatum gnari Lectores iudicent.

Apud Amatum quoque in Edit. Lugd. cum annot. Rob. Conſt. pro Lauro malè poſita Hypogloſſi icon. Arbor Græcis δάφνη, quâ voce etiam Latini, vt Petron. Arbiter. Et baccis redimita Daphne & etiam Ladonis, patronymica appellatione à patre Ladone. Sunt etiam qui χοειζάλω vocitent: alii χοειδάλλιν. Baccæ eius δαφνίδες. Laurum τεμπίδα in Alexipharm. vocat Nicander, quoniam in Theſſalia comperta fuerit primùm, vt notat Cæl. Rhod. Lauri turiones cùm legis, ſummas partes intellige, ac præteneras. Folia in Catone dicuntur *Laurea* & *Lorea*. Fructus *Lauri bacca*, *Daphnococci*. Oleum δάφνινον. Arabibus Laurus, vt videre eſt apud Serap. *Gaur* vocatur. Item *Gar*. Lignum in Auerrh. *Aegarelchaar*. Laurus German. Lorberbaum. Fructus, Lorberbeer. Gal. *Laurier*, *Grain de Laurier, ou Bâtes de Laurier*. Ital. *Lauro & Orbaco*: *Bacche di Lauro*. Hiſp. Caſtil. *Laurel*, Portugal. *Laureiro*. Catal. *Lorel*. Fructus Caſtil. *Vayas*. Angl. Laureorbaytree, vel Laurel tree / & Baytree / Belg. Laurusboom / Lauwer & Lauwerboom. Fruct. Bay & Baerfeler. Bohem. Bobek.

Synonyma linguar.
Tempus.
Laurea. Lorea. Daphnococci. Gaur & Gar.

Laurum denique variis Poëtæ ornarunt epithetis, inſignis eius nobilitatis vberrimo argumento: *Sacra*, *Apollinea*, *Apollinaris*, *Phœbea*, *Delphica*, *Fatidica*, *Pythica*, *Pieria*, *Phocaica*, *Aonia*, *Parnaſſia*, *Theſſalica*, *Palatina*, *Triumphalis*, *Delia*, *Chalcidica*, *Indica*, *Martia*, *Pacifera*, *Virguncula*, *Enthea*, *Virginea*, *Myſtica*, *Tacita*, *Virgo*, *caſta*, *comans*, *crepitans*, & aliis quampluribus. Romani *boni genii plantam* vocant, teſte Conſt. Cæſare.

Lauri Epitheta.

Ex iis quæ manſueſcere poſſunt, Laurus & Myrtus, vt tradit Theoph. quàm minimè in frigidis durare poſſunt. Fert tamen frigidiorẽ locũ Laurus magis quàm illa, argumento: quòd in Olympo Laurus multa, Myrtus omninò nulla: in Ponto autem toto neutra eſt, quanquam ſummo ſtudio, omnique ſolertia ſerere conantur ad vſus religionis. Subit & montoſa Laurus, vt tradit Plin. Sed à Theoph. nonnihil variat quando ait: Frigus inimicum Lauro fecerat: ſed in Olympo copioſior nulla eſt. Circa Boſphorum Cimmerium in Panticapæo vrbe, omni modo laborauit Mithridates rex, & cæteri incolæ, ſacrorum certè causâ Laurum Myrtúmque habere: non contigit, cùm teporis [teporis in M.d. temporis etc.] arbores abundent ibi. Theophr. tanquam rem raram & oſtento ſimilem narrat, Laurum aliquando ortam in Platano & Quercu. Gaudet locis calidioribus. Quare in Lexobiis, ac Bellocaſſiis Neuſtriæ, hortos maris afflatu tepentes non dedignatur. Quin & in Italia & Hiſpania non tantùm hortis & vineis cognita, ſed & ſyluis & montibus, potiſſimùm mari vicinis. Ad lacum Benacum ſecus itinera ſepes vbique ferè ſunt, ex Lauris artificioſiſſimè concinnatæ: ſed & abundè ibi paſſim in collibus & nemoribus ſua ſponte prouenit, quemadmodum & in Creta. In monte Athos altę Lauri ſpontaneę naſcentes ardorem Solis omni tempore reprimunt. In monte Amano Laurus latifolia frequens, teſte Bellon. In Germania, Gallia, Anglia, & Belgio non niſi ſata & diligenter culta prouenit, in Magnatum tamen hortis haud adeò inſolens. Apud Germanos hyemem non facilè perfert, niſi recondatur. In Anglia, inquit Turnerus, in magnam arborem non excreſcit: felicius tamen adoleſcit vbique quàm in Germania. Sed huius regiones forte is non omnes perluſtrauit. Stutgardiæ ſanè in horto E.C. pulchras Lauros vidimus cum baccis: verùm hyeme teguntur, ac hypocauſtis reſeruantur. Baſileæ quoque in horto D. Fel. Plateri elegantes habentur, vbi copioſè florent, ſed ſine baccis. Monſpelii in magnas excreſcunt arbores. Columus Montbelgardi veluti ſylunlam quandam, cuius tamen minores omnes ex maiore veluti matre expullularunt. Rariùs floret.

Boni plantam. Lo[...]

Poſt Fauonium demùm germinare Theophr. author eſt. Primo Fauonio, Plin. Floret Martio & Aprili. Baccæ maturantur ſub finem Autumni cum oliuis, & niſi decerpantur per totam hyemem ad ver vſque in arbore hærent. Theophraſt. ſcribit Lauro vites offendi, æquè ac Braſſica, odoriſque eius vehementia reddi deteriores, quàm in ſe attrahant: vt mirum ſit, Conſt. Cæſarem eam commodam ad vitium ſepes dixiſſe. At ſub Pinu Laurum commodè ſeri, quòd eâ radice ſimplici altaque ſit, idem Theoph. prodidit. Quòd verò Laurum auctu difficilem ait, fatendum nos contrarium obſeruaſſe. Paucullis enim annis ad hominis altitudinem creuiſſe ſcimus. Baccæ paſſim in Officinis habentur.

Seritur autem pluribus modis. Nam & ſemine prouenit, & auulſione [ἀπὸ παρασπάδος Theophr.] ſi quis amputatis ſurculis ſerat. Sed quod

quod auellitur, radicis aut stipitis (ὑπόῤῥιζον, ὑπόπρεμνον: radicatum esse aut ramosum) aliquid habere debet. Eius enim extrema germinare nequeunt: nisi id rarò & præter naturæ consuetudinem eueniat. Nam nec rami prægrandis germē Lauri vnquam erumpit, ac ne auulsione quidem, nisi difficilè. Cuius causa siccitas & raritas. *Hæc Theophrast.* Cui non consentit Plin. quando ait: Testatum sic obiter & ramo Laurum seri, quoniam dubitauere Democritus & Theophrastus. Crebras deponere Lauros non plus nouenis pedibus distantes præcipiunt.

Quintilius inseri posse tradit Lauros mutuò, & in Sorbo & Fraxino. Diophanes baccas suadet legi circa Cal. Decēb. seri verò post Idus Martias: viuiradices transferri mense Octobri. Alii mense Ianuario Aquilonis afflatu siccante baccas legi præcipiunt, expandique raras, ne calefiant aceruo. Postea quidam fimo ad serendum paratas vrina madefaciunt. Alii in qualo pedibus in profluente deculcant, donec auferatur cutis, alioquin vligo infestat, nec patitur nasci. In sulco repastinato palmi altitudine vicenæ ferè aceruatim ponuntur mense Martio: eædem & propagine feruntur. Triumphalis taleâ tantùm: Augusta & Baccalis pluribus modis: ab occasu Aquilæ ad occasum Sagittæ seri iubent. Baccis recentibus, [notante Trago] verno tempore in humo pingui, digiti altitudine depositis, Maio mense erumpunt, quæ si diligenter colatur, ac Autumno in figulina transplantetur, in arbusculam euadit mediocrem. Seritur & surculis apud nos, quos vere terra obruere conuenit, qua ratione & Lauendula propagatur. Nostra obseruatione scimus surculis difficulter admodum prouenire: posse tamen: faciliùs si quid radiculæ habeant, quales copiosè è matris radice pullulantes emergunt. Nostri in vasis colunt, & hyeme diligenter reponunt: veréque rursus exponunt, vel in iisdem vasis, scrobibus in area excitatis, quod in Magnatum hortis fieri solet. Curam eandem adhibent, quam Citris adhiberi diximus.

Laurus inquit Theophrast calida est: ideò ex ea ignaria facere solent. Est verò rara corpore: ideo senes ex ea pulchros & prælcues baculos faciunt. Dioscoridi vtraque Laurus [tam tenuifolia quàm latifolia] excalfactoriam emollientémque facultatem habet. Itaque decoctum ex his insessu vuluæ ac vesicæ vitiis conuenit. Virentia folia [τὰ χλωρὰ τῶν φύλλων: sic enim leg. non ξύλων, vt quædam ex habent] nonnihil astringunt: trita & illita vesparum apúmque ictibus opitulantur. Eadem adhibita cum polenta & pane ad inflammationem quamlibet leniendam valent. Pota verò stomachum grauant, & vomitiones mouēt. In Græco legitur, ποθέντα δὲ πραΰνει τὸν στόμαχον, καὶ ἐμέτους κινεῖ. Corn. pro πραΰνει, id est, mitigant, βαρύνει legit, id est grauant. Facilèque fuisse ait alteram vocem pro altera agnoscere. Plin. certè omisso priore membro, simpliciter dixit: folia pota vomitiones mouent. Marcello quoque vetus lectio suspecta est, putatque aliud aliquod similiter definens non adeò dissimile verbum substituendum: qualia sunt τραχύνει, ταράσσει, aut ἀσαίνει, vel his simile aliquod aliud quod subuertendi, miscendi, & exasperandi significationem haberet. Sanè in alterutro membro clausulæ errorem subesse ostendit eorum inter se repugnantia, vt rectè animaduertit Corn. Verùm is nostro iudicio non in primo, vt placet Cornario, esse videtur, qui βαρύνει legit, vt conformet cum sequentibus καὶ ἐμέτους κινεῖ: sed in his potiùs postremis. Certum enim est tum experientia tum ex Galeno, aromaticam esse totam, & amaricantem cum nonnulla adstrictione hepati amica, qualia ventriculum tantùm abest vt subuertant, vt nauseabundum corroborent potiùs. Quare rectè retineri πραΰνει, optimorum codicum fidem secuti, existimamus: τὸ κινεῖ verò in textum irrepsisse & expungendum esse: quemadmodum legisse verisimile est Galenum, alioqui hoc non taciturum. *Plinius autem videri potest corrupto vsus cortice, vt multis locis ei euenisse patet.* Pro nostra opinione facit quoque Dodonæi obseruatio, quando scribit, Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis præsertim piscibus coquuntur: verùm inde nulla nausea accedit: sed cibus istis conditus sapidior ac ventriculo gratior redditur. Nostra ætate à nonnullis cum carnibus suillis in eundem scopum coqui solent. *Corn. lectio reprobatur.*

Porrò Lauri baccæ (addit Diosc.) magis quàm folia calefaciunt. Proinde in Eclegmate tritæ cum melle aut passo prosunt tabi, orthopnϾæ ac thoracis rheumatismis. Contra scorpionum ictus ex vino bibuntur, & vitiligines emaculant. Expressus ex iis succus aurium doloribus auditúsque grauitati auxiliatur, cùm vino vetere & rosaceo instillatus. Inseritur & acopis & vnguentis tum etiam discutiendi vi præditis. Cæterùm cortex radicis calculos rumpit, partus necat & hepaticis prodest, tribus obolis in vino odorato potus. *Hæc Dioscor.* Nostra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur: sed ad ventriculi, Iocinoris, Lienis ac Vesicæ affectus folia exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi fastidium pellūt: iocinoris ac lienis obstructiones aperiunt: vrinas ciunt: menses mouent, & ad secundarum expulsionem faciunt. *Tabes. Orthopnœa. Rheumatismi. Scorp ictus Vitilius. Aurium dolor. Calculi. Appetitus.*

Plin. eadem ferè quæ Dioscor. habet, sed aliis quoque adaucta. Laurus inquit, excalfactoriam naturam habet, & foliis & cortice & baccis: itaque decoctum ex his, maximè è foliis, prodesse vuluis & vesicis conuenit. Illita folia vesparum crabrónúmque & apum, item serpentum venenis resistunt, maximè sepis, dipsadis & viperæ. Prosunt & mensibus fœminarum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita ad inflammationes [Ruell. legit collectiones: quid si legamus inflationes?] oculorum: cum ruta, testium: cum rosaceo, capitis dolores, aut cum irino. Quin & commanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem prosunt suspiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis: ipsa radix calculos rumpit, iocinori prodest trib. obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones mouent. Baccæ menses trahunt appositæ tritæ, vel potæ. Tussim veterem & orthopnœam sanant binæ, detracto cortice in vino potæ. Si & febris sit, ex aqua, aut eclígmate ex aqua mulsa, aut ex passo decoctæ. Prosunt & Phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquunt pituitam, & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinictidas ex oleo illitæ & lentigines, & hulcera manantia, & vlcera oris, & furfures. Cutis pruriginem [porriginem CH.] succus baccarum emendat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur, cum vino vetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodest contra ictus & potus, maximè autem eius Laurus, quæ tenuiora habet folia. Baccæ cum vino *Ad vespae & serpentes. Menses. Inflam oculorum & testium. Cap. dolor. Tussis. Grauidis nocua. Menses. Febris. Phthisis. Epinyctides. Vlcera. Phthiriasis.*

ſerpentibus, & ſcorpionibus & araneis reſiſtunt. *Gangrana.* Ex oleo & aceto illinuntur & lieni & iocinori: gágrenis cum melle. Et in fatigatione etiam aut perfrictione ſucco eo perũgi, nitro adiecto, prodeſt. *Partũ promouet radix.* Sunt qui celeritati partus multùm cõferre putent radicem, acetabuli menſura in aqua potam, efficaciùs recentem, quàm aridam. Quidam aduerſus *Scorpionũ ictus.* ſcorpionũ ictus, decem baccas dari iubent potui. *Vuula.* Item & in remedio vuæ iacentis, [Gargareonis demiſſi & laxioris] quadrantem pondo baccarum foliorúmve decoqui in aquæ ſextariis tribus ad tertias, eámque calidam gargarizare: & in *Capitis dolor.* capitis dolore, impari numero baccas cum oleo conterere, & calefacere. Laurus Delphicæ folia *Peſtilentia.* trita olfactáque ſubinde, peſtilentiæ contagia *Oleum.* prohibent, tantò magis ſi & vrantur. Oleum ex Delphica ad cerata aoopáque, ad perfrictiones diſcutiendas, neruos laxandos, lateris dolores, *Aurium dolor.* febréſque frigidas [vel rigores febriles, vel hepialas & Lypirias, in quibus ardent ſimul ægri & algent. D.] vtile eſt. Item ad aurium dolorem, in mali Punici cortice tepefactum. Folia decocta ad tertias partes aquæ, vuam cohibent gargarizatio- *Vuula.* ne: potu alui dolores, inteſtinorúmque. *Ventris dolor.* Tenerrima ex his trita in vino, papulas, pruritúſque, illita noctibus. Proximè valent cætera Lauri genera, de quibus ſingulis ſpecialiùs ſuo loco. Laurus quidem manifeſtè abdicat ignes crepitu & quadam deteſtatione: *Interaneorum vitia.* interaneorum etiam vitia & neruorum ligno torquente. [etiam vitiis vuluæ, veſicæ, & neruorum laſſitudini medentur. Dal. ex Dioſc.] Eadem purificationibus adhibetur.

Crepitus Lauri quid denotet. Cæterùm crepitum illum ſonorum Laurini folii adoleſcentis portendere fœlicia exiſtimatum à Theocrito, Lucretio, Porphyrio: contrà verò, Laurum iniectam igni & tacitam, triſtia: de qua re & ſuprà quædam attigimus.

Porrò non temerè exiſtimamus vtendum foliis Lauri in inflammationibus oculorum & teſtium, nec etiam in capitis doloribus, quicquid *Plin. not.* dicat Plinius. Quod tamen doctioribus conſiderandum relinquimus.

Nec diſplicet Ruellium legere pro inflammationibus, collectiones. Sed magis nobis probatur *Plin. corr.* ſi legamus inflationes, quibus folia conferre poſſe neutiquam dubitamus.

Peſtis. Herodianus lib. 1. in maxima peſte, conſulentibus Medicis, Commodum Imperatorem ob copiam arborum Lauri, Laureatum ſeceſſiſſe memoriæ tradidit.

Galeno Lauri arboris & folia & fructus deſic- *Temperã.* cant & calfaciunt vehementer, plúſque etiam fructus quàm folia. At radicis cortex minùs quidem acris eſt & calidus, plus tamen amarus, habétque etiam adſtrictionis nonnihil. Quamobrem & calculos confringit, & iecori prodeſt: *Calculus.* bibitur ex vino fragrante trium obolorum pondere. Lauri porrò folia pro bellariis apud Veteres habita fuiſſe, referente Athen. ſic docet Callias, *Cibus.* ſiue Diocles in Cyclopibus: Lauri folia tu arrodes.

Iidem Lauream coronam, quòd calefaceret & graue ſpiraret, compotationibus inutilem eſſe iudicarunt. Fructus educit & euocat, teſte Celſo: calculoſis prodeſſe Soranus Epheſius aſſerit.

Partus. Radicis corticem ante Plinium Hippoc. partus celeritati plurimùm conferre prodidit. Contra venenata animalia ſucci remedio, & contra alia venena, ſi Curtio credimus, munimur. Hoc etiam inuncti protegimur, vt etiam venenoſæ beſtiæ nos fugiant. Lauri folia in aqua marina decocta omnes pulices peluim ingredi compellent. Oeſtrum, ſiue Tabanus bouem aliáque quadrupedia in amentiam præcipitare ſolent, maximè per æſtiuos calores: aduerſus quas moleſtias, ſi Lauri baccam contuderis, & in aqua coxeris, & eo loco vbi boues depaſturæ, aut incubaturæ ſint, inſperſeris, proderit. Hæc Sotio. A muſcis autem ne infeſtenter, baccas Lauri contundito, atque oleo incoquito, & boues inungito.

Huius autem arboris vim propè diuinam, non ignorarunt aliquot animalia. Nam Coruus auis, occiſo Chamæleonte, qui etiam victori nocet, Lauro infeſtum virus enecat. Pituita quoque gallinas, præſertim meſſis ac vindemiæ tempore, vt plurimùm infeſtat: illarum medicina eſt, vti cubatus earum in Lauri fumo fiat. Hoc autem fit cæca naturarum diſcordia, quam ἀντιπάθειαν vocant Græci. Aduerſus boum coriaginem, tradente Colum. proderit Laurum decoquere, & ea calida terga fouere, multóque oleo & vino confeſtim ſubigere, ac per omnes partes apprehendere & attrahere pellem, ídque optimè fit ſub dio, Sole feruente. Idem animalis genus Cephalalgia, hoc eſt, capitis dolore torquetur: quod tunc dignoſcitur, vbi aures demittens non comedit: tum foliorum Lauri, quantùm manus apprehendit, in os iniicies.

Sed ad vtilitates potiùs, quas homini præſtat, redeamus. Baccæ Lauri à cortice exteriori mundatæ, deinde per noctem infuſæ in vino albo vſque ad conſumptionem, fortiter exprimantur, liquor reponatur in vas vitreum: de eo in angulo lachrymali pone vnam vel alteram guttam, & potenter lachrymas reſtringet. Eadem in vino cocta, trita & oculis ſuperpoſita dolorem & tumorem tollit, atteſtante Arnoldo. Amatus inter ſelecta medicamenta combuſtionibus medentia, ſiue ab igne vel aqua feruente, aut alia aliqua cauſa eueniat, hoc primatum obtinere certum eſſe teſtatur ab Indico Medico acceptum. Super Lauri folia facies de alto cadere porcinam carnem ignitam, quouſque folia in cinerem vertantur. Eo vnguento combuſtam partem inunges, bíſq; in die, & intra tres dies ſanam reddes. Lauri tenerrimas ſummitates cum Nardo in vino decoctas, aurium grauitati & ſonis mederi, ſcribit Matthiol. ſi eius decocti calentis vapor infundibulo in aures recipiatur. Laurus ex ſe vim habet ignem producendi: quippe ſi exſiccatæ ramus ramo frequentiùs confricetur, ſuperaſperſo ſulphuris puluere, ignis ſtatim exiliet. Ex baccis in nodulo in vino aut cereuiſia maceratis, vtilis fit potio ad colicum dolorem: diſſipant enim baccæ flatus: in quos vſus aſſeruatur in Officinis Elect. de baccis Lauri nuncupatum. Lauri baccis laxata Columella ſeu vuula ad locum reducitur, ſi cum æquali pondere Cymini, Hyſſopi, Origani, Euphorbii, melle excipiantur, & ſummo capiti calidæ applicentur. Eaſdem vnciæ pondere cum tritici vel hordei furfuris manipulo, baccarum Iuniperi vncia ſemis, Allii bulbis tribus contuſas, & affuſis vini albi libris duabus ad emplaſtri conſiſtentiam decoctas, & pectini admotas, tanquam ſingulare remedium ad vrinæ retentionem, vel ſuppreſſæ prouocationem, prædicat. Septem Lauri baccas à prægnantibus propediem parituris, cùm ſe dormitum recipiunt, deuoratæ, facilem felicémque partum præſtare. Tenerrimas Lauri Cymas cum Calamintha & ſale contritas, ex tepida aqua ſumptas, aluum ciere, pituitámque & lumbricos celeriter expellere. Baccæ Lauri

& Pira

& Pira Syluestria contusa simúlque imposita frōti & temporibus in linteolis, Camer. teste, sedant dolores capitis. Eædem baccæ cum pauca Scammonea & Croco tritæ in aceto & oleo rosaceo, instarque linimenti applicatæ in hemicrania diuturna non parum prosunt. Lauri folia Veteres olim inter bellaria adhibebant ii, qui nolebant vinum sibi nocere: vi namque exsiccatoria foliorum, fumi ad caput elati adsumebantur: vel potiùs qui, cùm vinosi essent, vinum tamen redolere nolebant, & sobrietatem mentiri conabantur: id quod Martialis facetè & clarè admodum significat.

Fœtêre multo Myrtale solet vino,
Sed fallat vt nos, Folia deuorat Lauri,
Merúmque, cauta fronde, non aqua miscet.

Ægyptiorum Hieroglyphica Picam folium Lauri ore tenentem pingunt, quo designabant hominem sibi ipsi medentem. Nam Pica ægrotans dicitur Lauri folia in nidum congerere & illis morbos arcere. Palumbes præterea, graculi, merulæque, perdices quoque, vt noxias bestiolas fugent, nidulis suis Lauri folia ingerere traduntur. Scribit etiam Secundus, eas annuum fastidium Lauri folio purgare. Refert insuper Horus Apollo in Hieroglyphicis literis, palumbum quoties ægrotauerit, Lauream frondem in suo nido apponere, quo remedio statim reconualescit. Quamobrem Aegyptii hominem sibi ex oraculi responso vtiliter medentem ostendere volentes, vt modò dictum, Picam, vel secundùm alios, palumbum, Lauri folium tenentem effigiant.

Mirum quoque, quod de ea in suo Asino aureo scribit Apuleius, Anethi scilicet modicum cum Lauri foliis immissū cum aqua fontana, lauacrum & poculum esse ad faciem pristinam recipiendam, arte magica immutatam.

Conuenire etiam narrant in maleficiis amatoriis Laurum incendi, etsi amantium querimonias repræsentet.

Columbæ etiam pullis suis contra fascinationes præcauentes, Laurinos ramulos nidis reponunt. Anser folium Lauri non exest, ne quidem si vel fame prematur, attingit: nec rosam Laurinam, neque etiam vi adhibita. Præclarè enim intelligit, si id comederit, vita se priuatum iri. Hæc Aelianus de Animalibus. Scribit etiam Lucianus, equo, asinóque Lauri cibum perniciosum, & è vestigio mori edentes.

Colum. vult boues satiari circa autumnum fronde Laureà. Et ante ipsum Cato, si metuitur mors, adhuc tamen sanis Laurea folia tria cum sale & porri fibris danda præcipit.

Laurinum oleum apud Dioscor. è drupis, seu maturitate deciduis Lauri baccis [δρυπεπεῖς] in aqua decoctis conficitur. Tum enim ex ambiente cortice pinguitudinem quandam exudant, quæ manibus priùs expresso è tritis baccis succo conchis excipitur. Nonnulli verò vbi Omphacinum oleū Cypero, iunco odorato, & calamo priùs inspissauerunt, tenera deinde Lauri folia in id coniecta simul decoquunt: Sunt qui Lauri baccas addant, dum iustus odor accesserit. Alii styracem & Myrrham admiscent. Porrò ad eiusmodi olei confectionem optima est Laurus montana & latifolia. Palladio ex Lauri baccis oleum conficitur, hoc modo, Lauri baccas quàmplurimas, & maturitate turgentes in aqua calida bullire facies, & vbi diu ferbuerint, olei quod ex se dimiserint, supernatantis vndam pennis leuiter cogentibus in vasa transfundes. At Plin. Fit inquit, è Lauro admisto druparum oleo. Quidámque à baccis exprimunt tantùm: alii foliis modò: alii folio & cortice baccarum, nec non Styracem addunt, alió́sque odores. Optima Laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Sed non satis explicat Plin. an baccę Lauri cum oleo druparum conteri ac exprimi debeant, aut ab expresso simul vtroque fructu sic olei druparum admixtio fiat. Græci verò medici Aetius, Actuarius, & Paulus, alterum Laurinum parum faciunt è Lauri baccis expressum: alterum mixtum, ita vt ad quinque oliuarum maturarum sextarios, de baccis Lauri sextarius vnus, aut etiam æqualis mensura addatur, & olei expressio fiat. Mesuæ verò baccæ Lauri maturæ & recētes teruntur in pila, ex aqua in Lebete coquuntur, pòst torculari plano exprimuntur in vas subiectum, in quo aquæ supernatans oleum colligitur. Simplex vtilius, & quò recentius & viridius colore: amarissimum est & acre. Ex Gallia Narbonensi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguēto similius quàm oleo. Nostri non parant, sed allatum emunt.

Vis ei excalfaciendi, emolliendi, spiracula venarum aperiendi, & lassitudines discutiendi. Quin & malis neruorum omnibus, doloribus aurium ac destillationibus confert: renum verò vitio ex frigore contracto laborantibus illitū est præstantissimum, & maximè, si quid aliud, vtile. At potū idem nauseosum est. Ob vim eius excalfactoriam Paralyticis, Spasticis, Ischiaticis, suggillatis, capitis doloribus, inueteratis destillationibus, auribus in calyce Punici calfactum illinitur. Aperit, mollit, discutit. Ideò imtēperiem omnem frigidam solam & cum pituita vel flatibus sanat, & ab his Colo dolenti clystere infusum mirè prodest, vt partibus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo, spinæ dorsi, horrori febrili, denique omnibus neruorum vitiis, algoribus, lassitudinibus, catarrhis, hepatis, Lienis, renum, vteri, frigidis affectibus. Scabiē detergit eo inpetigines, in balneo illitum: verùm eo conuenit abstinere in lichenibus, psoris & aliis inflammationem minantibus, & in reliquis calidioribus & biliosis temperaturis. Vermes & pediculos tam agrestes, quàm domesticos & lēdes enecat. Capitis furfures emendat: alopecias & quæ ophiasis nominatur, corrigit. Ad hos enim vsus in balneo illinendum: postea verò oportet vino & melle, vel ouo, cum melle & Fœnugræci farina detergere. Cauendi ne capiti calorem sentienti hoc admoueatur. Ano suppositum vel iniectum, hæmorrhoidum dolorem mitigat, & ex his profluentem sanguinem sistit, notante Curtio. Fit & uinum è Lauro, vt ait Plin.

Ex eius baccis conficitur emplastrum officinis frequentatum, autore Mesue. Recipit Thuris, Mastiches, Myrrhæ, sing. vnc. i. Baccar. Lauri vncias duas, Cyperi, Costi, sing. vnc. s. mellis colati quātùm ad ea comprehendenda sufficiat. Si autem Cyperi sescunciam admisceas, & stercus capræ aut vaccæ siccum ad pondus omnium, ad Hydropē fit mirabile. Alioqui ventriculi, intestinorum, hepatis, renum, vesicæ, vteri, & partium aliarum dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum placat. Quare in colico dolore à flatu & pituita salubriter calidum ventri imponitur, vacuata plenitudine. In clystere quoque inicitur vncia vna, vel sescuntia, cum cæteris eodem pertinentibus. Inflationem quamuis, id est, à flatu tensionem, & tumorem, eadem ratione iuuat.

Diuersum ab hoc Emplastro Malagma διὰ δαφνίδων apud Galenum, id est, è baccis Lauri, Nitro rubro, Ammoniaco, Cera, Resina, Picea, Pice Brutia.

Electuarium de baccis Lauri Iac. de Manliis in

Olei Vires.
Neruorum affectus.
Cautie Vermes Pediculi.
Laurinum Vinum.
Emplastrū Laurinum.
Hydrops.
Colica.
Elect. Laurinum.

in luminari maiori, cuius descriptio est apud Rhazam lib.9.c.72. cur à Lauro nomen acceperit, non videmus. Sunt enim in eo Electuario efficaciora & maiora quantitate, quàm sit Laurus.

Igniaria Fiunt & igniaria ex lauri ligno. Exploratorum hoc vsus in castris Pastorúmque reperit, quoniam ad excutiendum ignem non semper lapidis occasio est. Teritur ergo lignum ligno, ignémque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungi, vel foliorum facillimo conceptu.

Hedera. Sed nihil Hedera præstantiùs, quæ teratur, Lauro quæ terat, authore Plinio. Mercurio id inuentum tribuit hymnus ad eum scriptus. Sanè pleriq; etiamnum pastores, inquit Tragus, coacto isto igne [Sic enim à Germanica voce Notfeür dicere possumus] ad multas vtuntur superstitiones, quę seductæ & miseræ plebi longè magis arrident, quàm veritas ipsa. Sed de hoc lauri attritu & priùs quædam dicta:

Mustacei. quemadmodum & de Mustaceis, quos sic facere iubet Cato. Farinæ siligineæ modium vnum musto conspergito. Anisum, Cyminum, adipis p. ii. Casei libram, & de virga Lauri deradito, eodem addito. Et vbi defixeris, lauri folia subtus addito dum concoques. Hinc Cicero ad Atticum ait, Bibulum in Amano cœpisse Laureolam in mustaceo, non sine cauillo. Quum enim quis absumpto mustaceo seriùs aduenisset, facetè dicebatur:

Adag. *ille in mustaceo Laurum quærit*, vtpote cui præter sedimentum nihil superesset. Quum itaque deuictis, profligatísque à Cicerone Amani montis incolis, Romani populi sempiternis hostibus, Bibulus superuenisset, vt nonnihil glorię occuparet, falsè à Cicerone dictum est, eum in mustaceo laureolam quæsisse. Quod in eos quadrat, qui in minimis ac friuolis negotiis venantur gloriam.

Laurus insuper Alexipharmacum est aduersus venena, vt suprà dictum: vnde Græcum adagium,

Aliud adagium. δαφνίνην φέρω βακτηρίαν, hoc est, Laureum gesto baculum. Quod his conuenit, qui fœliciter à periculo aufugissent, & tutos se asserere volentes illud pronuntiarent.

Catonis locus illustr. Libum. Videntur porrò apud Catonem Lauri folia intelligenda in illa Libi confectione, quando ait: Casei pondo ii. in mortario bene disterat: vbi bene distriuerit, farinæ siligineæ libram, aut si voles tenerius esse, selibram siliginis solùm eodem indito, permiscetóque cum caseo bene, ouum i. addito, & vnà bene permisceto. Inde panem facito. Folia subdito. In foco calido sub testa coquito leuiter.

Aduersus fulmina. Cæterùm præter vires medicas alias propè diuinas habere creditur Laurus, si modò vera sint, quæ Authores tradunt. Quippe iam suprà ex Plinio dictum, quod & Tranquillus ait, solam fulmine non ici Laurum. Hinc Tib. Principem, qui tonitrua præter modum expauit atque exhorruit, tonante cœlo, contra fulminum metus nunquam non Lauream coronam capite gestasse. Et Horatius:

Tum spissa ramis Laurea feruidos
Excludet ictus.---

Quod & Colum. confirmat, quando ait: Plurimi etiam infra cubilium stramenta graminis aliquid, & ramulos Lauri subiiciunt: quæ cuncta remedia creduntur esse aduersus tonitrua, quibus vitiantur oua, pullíque semiformes interimuntur, antequam toti partibus suis consummentur.

Ad cõseruãda oua & pullos. Pro conseruatione Vini. Quidam etiam, teste Curtio, Lauri ramos in dolia imponunt, ne tonitrua & fulgura vina peruertant, per contrariam naturæ vim auxiliaturi. Sed hæret & non absque ratione Hier. Fracast. lib. de Sympath. & Antipath. rerum, vtrùm in Lauro talis antipathia sit: [quod nimirum à fulminis tactu immunis tradatur,] illud magis inquit in causa putarim, quòd Laurus rotunda admodum est, & corticis densi ac læuis, à quibus omnibus fit, vt incidens vapor non inhæreat, propter quam rationem nec columnas, à fulminibus tangi videmus, quòd rotundæ tersæque sint.

Contrarium etiam experimentum profert Lacuna, qui scribit anno 1539. Romæ in Palatio Ducis de Castro fulmine elegantissimam Laurum ictam. Vt meritò ante eum Tragus videatur dixisse: fulmen non icere Laurum Veterum superstitio credidit: quod idem de aquila & vitulo marino affirmant.

Simile fortè & illud, quod tradunt odio maximo à Dæmonibus haberi. Aiunt enim plures sacrum morbum aliquem aut dæmonem eum locum infestare minimè, vbi Laurus adfuisset.

Quare Romani, boni Genii plantam vocauêre, vt suprà dictum, quia secundam valetudinem adferre existimatur. Proinde Laurus & Caricæ Ianuar. mensis prima die, à populo Principibus donabantur.

Rubigo autem segetum maxima pestis, Lauri ramis in aruo defixis abigitur, transitque ex aruis in earum folia, attestantibus Columella & Plinio.

Empedocles quoque philosophus Laurum tanti fecit, vt optimam conuersionem in arborem existimauerit, quasi post mortalium vitam in bestiarum demigrandum sit.

Porrò præcipuus quoque Lauro honos & vsus ad victrices triumphantium coronas. Romanorum sanè Principum corona è Lauro fuit, vt legimus in historiis. Nam vt memoriæ Appianus reliquit, Iulium Cæs. post ciuilia bella in vrbem reuersum, multi Regem appellarunt, & vt aliqui ex sermone r[...]am expromerent, eius imaginem Lauro coronarunt, tæniis albis insertis. Marcus Antonius Consul quoque, vt ex Plutarcho in illius vita est, illi in foro lauream porrexit. Quam quum huic semel atque iterum repudiatam denuò obtulisset, iussit in Capitolium deferri, offerentem pauci faciens. Ipsi verò renuenti, plures congratulati, vt libertatis Reipublicæ assertori. Scribit tamen Dion, ciuibus inuitis post victorias obtinuisse, vt in conuentibus, veste regia, & corona laurea, ornari perpetuò sibi liceret: cuius rei causam afferebat, quòd caluus esset. Decretum insuper est, vt Augusti palatium Lauros propositas haberet, ex quibus corona cornea penderet: quasi ipse hostes perpetuò vinceret, & ciues conseruaret.

Iulianum autem nondum Principem, Socrates in Hist. Ecclesiastica refert, quandam ciuitatem ingressum, & Lauream coronam inter columnas pendentem, rupto fune, super eum decidisse: & illum amplissimè coronasse. Quod qui viderent, hoc signum futuri imperii fore acclamarunt. A ludis, & illorum victoriis, inde obseruatum [referente Curtio] vt qui de hostibus victoriam reportassent, simili honore afficerentur, vt propterea triumphantes ex Lauro corona caput suũ cingerent. Nam, vt dicebamus ex Plinio, hæc propriè triumphis data fuit: vnde in Aristide dicit Plutarchus: quicquid ob victoriam publicitus fiebat, id cum Lauro erat: vt ea præterea victorię signum remanserit. Quemadmodum enim in victoriis Delphicis lauro coronabantur, sic Romæ triumphantes. Quare de ea sic Ouidius!

----Tu ducibus lætis, cùm læta triumphis
Vox canet.

Iuuen. Satyr. 8.

Nobilis ornetur Lauro collega secunda.
De Mario loquitur, qui secundò de Cimbris triumphauit. Lucanus.
Actáque Lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
Hoc autem dixit propter Syllam qui Pompeii adhuc iuuenis detrectaret triumphum.

Nonnulli tamen leguntur, qui in hac pompa, non lauream corollam gestarint, verùm tantùm Lauri ramum dextrâ: quod solùm Plutarchi, & Appiani testimoniis clarum fiet. Hic in Libyco: Scipionem de Carthaginensibus triumphantem altera manu sceptrum, altera Laurum tenuisse scribit: Ille Paulum Aemilium in triumpho dextra Lauri ramum detulisse meminit. Gordianus etiam Carthaginem ingrediens ramum Lauri tantùm tulit, attestante Herodiano. Sed ex alia quoque arbore, quàm Lauro coronas gestasse triumphantes, legere est: Nam Papyrius Naso de Sardis triumphans, Myrtea vsus corona, quòd illos in campis myrteis debellasset. Cæsarem etiam in triumpho Gallico, è Citro induisse coronam autor Paterculus. Verùm pòst Augustum natum, hæc corona desumi è Lauro primùm in palatio consueuit, atque eâ die quâ Augustus natus, germinasse dicitur, vt Seruius Maurus memoriæ mādauit. Sed vt paulò altiùs historiam repetamus, Suetonius autor est, aquilam præteruolantem, & gallinam albam, Lauri ramulum rostro ferentem, apprehensam: in Liuiæ gremium, post Augusti nuptias, quum Veientanum suum reuiseret, demisisse. Quem cùm pangi placuisset, postea adnatum lauretum, ex quo deinde triumphaturi Cæsares, Laureas decerperent, vt alias eodem loco sererent, quas sub cuiusque satorum obitu, vt elanguerent obseruatum, Neronis verò ante interitum omnis sylua exaruit, & genus albarum gallinarum interiit. Fuit autem vltimus è Cæsaribus, qui ab Aenea processerint. *Hæc Dion.* Ramus autem Lauri baccas habuit, vt aliquid magnum significaret, eodem autore. Hæ coronæ triumphales & Festo & Gellio inquientibus dictæ: quæ in ipso triumpho, ad Iouis Capitolini pedes deponebantur. Quod Lucanus exprimere videtur:
----Haud sacras poscunt Capitolia Laurus.
Nazarius, siue alius sit qui panegyrim Constantino dixerit: Vidisti, inquit, Apollinem tuum, comitante Victoria, coronas tibi laureas offerentem. Cæterùm ministri triumphi dicti, autoribus Pompeio & Gellio, quique prælio non interfuerunt sed triumphum procurarunt, primo quidem corona oleaginea vsi sunt, posteà verò augescente huiusmodi solennitate milites etiam laureati, triūphantis currum secuti sunt: vt sic purgati à sorde humana, vt existimabant illi, vrbem ingrederentur: vnde Lucanus:
Lauriferos nullo comitentur vulnere currus.
Primùm autem hac corona triumphasse reperiuntur Liber pater, de Indis, & Romulus deuicto Acrone Ceninensium Rege, tradente Dionysio Halicarnasseo. Sed & oualis corona tandem è Lauro fuit, quæ priùs, autore F. Pompeio, Myrtea fuerat. Nam M. Crassus, qui fugitiuos & Spartacum vicit, eum Laurea ouauit, Masurio autore. Ita Nero vt Xyphilinus autor, è Græcia Romam reuersus ouauit oliua coronatus, Laurum Pythicam præ se ferens. Tanti denique in victoriis Romani Laurum fecēre, vt sæpiùs pro victoria acciperetur. Horat. in odis:
Cui Laurus æternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Scribit enim, teste Acrone, ad Asinium Pollionem, qui Solonas apud Dalmatiam ciuitatem cæperat, & Lauream tanquam Poetæ, & triumphanti dedicauit. Idem ad Pompeium Varum:
Longáque fessum militia latus
Depone sub Lauru mea.
Nempe victores, præterquàm in triumphis, Laurea donabantur. Cleanthus enim, ab Aenea Virgiliano Laurea corona redimitus, viridique adue-lat tempora Lauro: quòd is primus Fidenam irrupisset.

Sed Augusti in Hispanos victoria abundè declarat Laurum symbolum victoriæ fuisse, quam idem Poeta in odis sic celebrat:
Herculis ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiisti Laurum,
Cæsar Hispana repetit penateis
Victor ab ora.
Sed & aliter præterquàm in triumphis etiam victoriæ nuntia fuit Laurus: nam & tabernacula, & fasces, & literæ, naues, militúmque iacula Lauro, in eam significationem adornata sunt. Notum est, Pompeianos milites, de futura contra Cæsarem victoria (quamuis nimis securè) confidentes, sua tabernacula Lauro condecorasse. Plutarchus scribit Paulum Aemilium, Persam Macedonum Regem expugnasse, & post victoriam ad tabernacula reuersos milites, illa Lauro, atque Hedera ornasse. Lucullus, vt Appianus in Mithridatico autor est, capto apud Lemnum insulam Varo, Alexandro, ac Dionysio eunucho, nauem Lauro ornatam, vt in victoria [vt ille ait] mos est, cum literis Romam misit. Literæ etiam, quæ victoriam nuntiarent, Lauri foliis insigniebantur. Sic enim Liuius lib. 5. ait: Literæ à Posthumio Laureatæ sequuntur, victoriam populi Romani esse, Aequorum exercitum deletum. Idem. Post deuictum Perseum nuntius Laureatas literas consuli C. Licinio, victoriæ nuntias. Iulianus ad Prouinciarum signa, literas Laureatas misit, vt testatur Ammianus: quibus se in expeditionibus inter primores versatum significaret. Sic enim Acron in Odis Horatianis inquit: Laureatæ literę de victoria mittebantur.

Laurus victoriæ nuntia.

Nauis laureata

Litera laureata.

De fascibus, hoc vnum tantùm è Plutarcho in vita Luculli exemplū erit. Lucullum ac Pompeium in quodam Galatiæ vico conuenisse scribit: Laureatos vterque propter victoriam fasces ferebat: verùm longo Pompeii per loca squallida & arida, atque arboribus sterilia, itinere, Lauri circa fasces palluerant, ac fermè aruerant: quod vbi Luculliani Lictores aduerterunt, ex propriis, quas recentes, & virides in manu habebant, liberaliter contulere: currúmque pompeii frondibus impleuerunt: quod in bonum Pompeii omen cessit. Etenim Luculli res gestæ Pompeii imperium perornarunt. Idem in Pompeio, Tabellarios vt Mithridatis mortem, Pompeio gratam visu nuntiarent, iaculorum cuspides Lauro adornasse, memoriæ mandauit. Dion in Nerone: Nuntius ad Neronem veniens, Laurum ferebat, vt illi significaret victoriam, quam Corbulus, de Vologeso, Parthorum Rege, & Teridate, Armeniæ principe, habuisset. Mos etiam Priscorum fuit, vt vates Lauro coronatus, ac si de futura Victoria speraret, & facem gestans, aciem præcederet. A quo verò omnes abstinerent, quòd ferrum in sacrum virum stringere nefas esset. Vnde prouerbium: *Ne ignifer quidem superfuit*: Cùm significare volumus, omnes ad vnum interiisse.

Laureati fasces.

Laureatus currus.

Laureata iacula.

Vates laureatus.

Sunt & aliæ Lauri celebritates, quibus Antiquis decora atque honorabilis extitit. Nam quod dicebamus ex Plinio, Gratissima domibus ianitrix

trix, Cæsarum, Pontificum, sola & domos exornat, ad limina excubat: Mense quippe Martio ingrediente, vt scribit Macrobius, tum in regia curiisque, atque Flaminum domibus laureæ veteres, nouis laureis mutabantur. Apollo enim apud Ouid. Laurum sic alloquitur.

Postibus augustis eadem fidissima custos,
Ante fores stabis.

Postes laureati. Festis postea diebus Lauro ornare postea cœperunt: vt his Tertullianus attestatur: Cur die læto non laureis postes obumbrent: quod ostendit Iuuenalis:

Pone domi Lauros, duc in Capitolia magnum
Cretatúmque bouem.

Magistratibus etiam prima mensis Ianuarii, folia Lauri à populo porrigebantur. Laurum præterea omnibus suffitionibus adhiberi solitum erat, quòd omni tempore vireat, vt similiter Respublica virescit. Peractis enim funerum solemnitatibus, vt aqua lauri ramo aspergerentur astantes, mos apud Antiquos fuit. Quod Virgil. lib. 6. Aeneid. in Oliuæ ramum commutauit, atque id in Augusti gratiam. Ad rem enim lugubrem laurum adaptare noluit:

Idem ter socios pura circumtulit vnda,
Spargens rore leui, & ramo felicis oliuæ.

[illegible] rum mercatorum. Romæ autem extra Capenam portam fons Mercurio sacer, à quo nomen accepit. Ad quem cùm mercatores irent, [sub Mercurii enim tutela Mercatores sunt] vnusquisque alterius caput eius aqua cum Lauri ramo, inuocato Mercurio, aspergebat, prolatis in futuri periurii exprobationem, quibusdam verbis. Huius verò rei amplissimus testis Ouidius, cuius largum testimonium hic inserere, quòd rem maximè exprimat, non intempestiuum fuerit.

Est aqua Mercurii portæ vicina Capenæ:
Si iuuat expertis credere, numen habet.
Huc venit incinctus tunica mercator, & vrna
Purus suffitus, quam ferat, haurit aquam.
Vda fit hinc Laurus: Lauro sparguntur ab vda
Omnia, quæ dominos sunt habitura nouos.
Spargit & ipse suos Lauro rorante capillos,
Et peragit solita fallere voce preces.
Ablue præteriti periuria temporis, inquit:
Ablue præterita perfida verba fide.
Siue ego te feci testem, falsóve citaui,
Non audituri numina vana Iouis:
Siue Deum prudens alium, Diuámve fefelli,
Abstulerint celeres improba verba Noti.
Et pereant, veniente die, periuria nobis:
Nec curent Superi, si qua locutus ero.
Da modò lucra mihi, da facto gaudia lucro,
Et fac, vt emptori verba dedisse iuuet.

Poëta laureati. Porrò triumphantibus ac ouantibus in suo genere non inferiores Poëtæ, parem quoque sibi coronam ingenii & facundiæ [nam vtraque in vera Poësi excellit] compararunt. In quem finem ludi literarii pluribus in locis instituti, vt idem honos vincentibus, atque in ludis Olympicis, Isthmiis, & cæteris concederetur. Fuítque duplex, ex Lauro videlicet atque Hedera. Sed ea lege ac discrimine, vt maiores lauro, minores Hedera coronarentur. Lauro itaque coronatos vel iam olim fuisse Poëtas, quamuis per se satis apud literatos constet, vno tamen alteróve testimonio clariùs euadet. Horatius:

Coronandis consueta Poëtis
Laurea.

Idem in Odis.

—Et mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

Et alibi in Pindaro:

—Immensus ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari.

Statius:

—Sed nec solita mihi vertice Laurus,
Nec fronti vittatus honos.

Hac enim ratione coronandos Lauro Poëtas antiquitas censuit, quòd hæc Apollini, qui Musis præfectus, sacra sit. Scribit enim Hesiodus statim in limine suæ Theogoniæ, ad illum iuxta Heliconem montem, mulieres nouem venisse [hæ Musæ erant] & ramum heliconicæ laurus illi manducandum porrexisse. Qui cùm degustasset, repentè vniuersâ doctrinâ & poëticâ repletus. Cuius rei meminit Ouidius:

Non mihi sunt visæ Clio, Cliúsque sorores
Ascræ tuu.

Fortè & Iuuenalis:

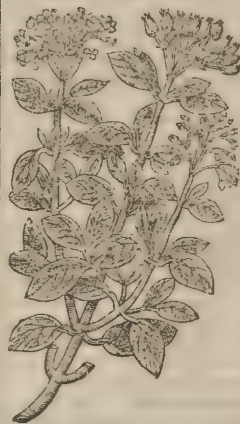
Laurúmque momordit.

Et in hanc vsque diem, Poëtæ celebres, vel qui hunc titulum, aliorum ceu edicto, quibus tales creare potestas ab Imperatoribus data, Poëtæ Laureati [quorum tamen non minima pars veriùs laruati] quasi Laurea redimiti appellari consueuerunt.

A Poëtis non insubidè nec certè minori merito [si verè tales sint] Lauream quoque sibi vsurparunt Medici: nimirum cùm & hi, pari cum iis iure, Apollinea proles sint atque dicantur, præmium atque coronam suorum quoque laborum ac vigiliarum, in Doctoræ [quam vocant] solemne symbolum asciuerunt, vt quos Doctoris titulo insignirent, Laurea Phœbea seu Apollinari redimitos pronunciarent. Qui sanè mos hodie in Italiæ & Galliæ locis non paucis, adeóque per vniuersum Rom. Imperium in Academiis ad id institutus: inprimis verò in alma illa Basiliensium Academia [ab Aenea Syluio in Concilio Basil. ad imitationem Bononiensis, matris studiorum nuncupatæ, instituta,] tam receptus atque solemnis, vt ex hac, tanquam ex equo Troiano, Apollinari Laurea redemita turba prodiens, in varia Regna & Prouincias diffundatur.

LAVRVS TINVS, SEV SYLVESTRIS, TRIVM GENERVM.

CAP. II.



De Lauro syluestri Clus. hæc scribit. Inter Lauri genera Plinius Tini meminit, nulli fortè Veterum Latinorum præterea cognita, nisi M. Cato lib. de re rustica eam nomine Lauri siluaticæ intelligat. Eius tria genera nonnihil inter se differentia. Prior *Tinus* frutex est, Cornus fœminæ magnitudine, virgis oblongis & quadrangulis ramo-

ramosis foliis ordine distinctis, & perpetuò geminis simul inter se aduersis, magnis & latis, Cornus fœminæ ferè similibus, sed ad Laurina accedentibus nigricantibus & splendentibus, perpetuis, nullo odore, sapore amaro, cum nonnulla adstrictione. Summis ramis vmbellas florum quinis foliis constantium profert candidorum & odoratorum. Deinde fructus succedit, Myrti baccis paullò longior, planior, angulosus, cœrulei coloris elegantissimi. Nascitur præruptis & lapidosis inter alios frutices, & in sepibus circa oppida Lusitaniæ Montemorho & Tomar, vbi cũ suo flore & fructu collegit mense Nouembri, tametsi aliàs Iulio & Augusto floreat, ac fructus maturetur Octobri.

TINVS ALTERA



Altera, eadem, quã superior altitudine assurgit, ramis frequentioribus & firmioribus, & cortice ex rubro virescente tectis: circa quos folia superioris, angustiora & oblongiora aliquantulùm, & venulis pluribus distincta, sibi inuicem opposita, vt in priore. Flores extremis ramis vmbellatim etiam nascuntur, colore nonnihil purpurascente, neque adeò odorati, vti superioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Hæc vno duntaxat loco in Lusitania, quodam monasterio *Pera longa* dicto, locis incultis supra Vlyssipponem extructo obseruauit secundùm piscinas, & in Bœticæ maritimis.

Tertia ei primùm in Belgicis hortis conspecta, semine ex Italia delato, nata apud Clariss. virum D. Ioh. Boisot, arbusculæ magnitudine, quæ singulis annis & florem & fructum profert. Alunt nunc plærique alii rei Herbariæ studiosi, tum nobiles matronæ, tum viri, ramis ex ea arbuscula desumptis, & terræ commissis enatos frutices. Minor verò est quàm superiores, folio Laurino tamen latiore, læui, & nigricante, pepetuo, ramos ordine quodam per interualla ambiente, vt in prioribus generibus: vmbellæ florum alborum foris nonnihil pupurascentium summos ramos coronant, deinde fructus ex cœruleo nigricans, lęuis, minor quàm in aliis. Bis plerumque floret, vere & sub hyemem.

Theophrast. lib. 1. cap. 4. inter perpetuò virentes è syluestribus dicitur δάφνη ἀγρία: à Plin. *Tinus* & *Laurus* syluestris: Lusitani priorem Tinum, *Fua de Perro*: [est tamen & alia planta dissimilis hoc nomine donata.] Alteram *Follado*, à foliorũ, vt arbitror, frequentia vocant: Bœtici *Durillo*. Italicã [siue tertiam] Anguillara *Lauro saluatico* vulgari nomine dici scribit, & à Brutiis *Molesso*: Bellon. *Lentagine* nominat. Hæc Clusius.

Cæterùm iconem nostram primo loco propositam ponit Clusius pro Tino 2. Pro tertia aliam iconem habet, in qua nulla folia hirsuta: quamuis Lobel. pilos in margine foliorum pingat, nec tamen eorum meminerit. Eidem cum Pena in aduers. Laurus Tinus cœrulea bacca valdequàm elegans & noua assurgit in arboris æmulationem. Fert corymbaceam vmbellam multis conflatam Terebinthi seminibus, aut Gigartis vuarum similibus, sed ex argenteo in cœruleum luridis: flore ex albo purpurascente. *Folia pilosa*

Ad iconem Lobelii in margine additur Laurus regia Italorum. In ea icone nobis videntur flores & baccæ minùs fœliciter expressæ. Folia, vti dictum, appingunt hirsuta in marginibus. Existimamus eandem esse cum Clus. tertia, quamuis pilorum nullam faciant mentionem.

Lob. in Obs. Clusii secundam vocat Tinum Lusitanicam Clusii. *Tinus Lusitanica.*

Dod. in hist. Lat. vnicam exhibet iconem, nempe eã quam primo loco posuimus, titulo *Tini* siue Lauri syluestris. Taber. tres icones habet: prima, quæ falsa, iuxta non bonam iconem Lob. & Penæ in adu. omisit tamen pilos: non erat etiam nostro iudicio separanda à Tino quam ponit pro secunda, licet Clusio sit tertia. Lusitanica autem Tabern. est Clusii secunda, quam Germ. Portugalesischen wilden Lorberbaum vocat idem Tab. *Tin. Taber not.*

Camer. in epit. Matthiol. Laurum syluestrem seu Tinum, intrepidè Catonis syluaticam dicit, addens, Italis *Lauro saluatico*, *Lauro regia* & *Lentagine* dici: folia, inquiẽs, esse nitentia, inodora, lanugine tenuissima pubescentia: flores ex albo purpurascentes: baccas sapore acerbo. *Laurus syluatica.*

Mirum verò Gazam apud Theophrast. loco citato Laurum simpliciter conuertere, cùm tamen in omnibus exemplaribus, quæ hactenus quidem videre licuit, manifestè legatur ἀγρία δάφνη. Alii tamen δάφνην ἀγρίαν, siue Laurum sylu. [si ita interpretandus Theophr. locus] esse malunt veram Laurum, fine hominum cultu prouenientem, quales multæ circa Monspelium in sepibus visuntur. *Gaza not.*

Dalechamp. inter peritos Herbarios constare ait, depictam à se arborem in historia Lugdunensi esse Laurum Tinum Plinii, quam Laurum nonnulli sui generis arborem intelligant, alii syluestrem Laurum etiam Theophrast. Arbor hæc eodem Dalechamp. autore, cortice vestitur subrubro: ramis abũdat, ex quorum nodosis articulis folia enascuntur, bina semper aduersis pediculis sita, venosa, carnosa, minimè dissecta, in acutum desinentia. Flos ex albo purpurascens est in vmbellis, copiosissimus: Cœrulea bacca plurima, oblonga, angulosa, gustu astringens. Arbor ista nunquam exuitur. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore sempiterno, vmbellarũ aureo fulgore, & baccarum cœruleis aceruis. Nascitur in asperis, saxosis & maritimis Gallicæ prouinciæ, Hetruriæ, agrique Latini collibus. Itali vocant *Lantagine* & *Lauro saluatico*, diuersam à *Lantana* sua, quam Matthiol. Viburnum esse arbitratur. Nascitur & in plerisque locis montis Cestii inter Cocciferas Ilices. Placuit totam Lauri Tini Dalechamp. descriptionem proponere, cuius icon meritò in quibusdam displicet, vix descriptioni in omnibus respondens. Quicquid sit, Laurum Tinum eandem putamus cum Tino 3. Clus. donec meliora doceamur, quan- *Laurus Tinus Plinio. Descriptio* *Semen* *Locus*

quam aliter sensisse videatur compilator Histor. Lugd. Facit enim primam, nec tamen eandem dicit cum Clusii prima, eiúsque descriptionem omittit.

C. Bauh. Liberiùs quoque nobis videtur C. Bauh. in suis Aduers. scripsisse hæc verba: Sic dicendum erat, summis ramis vmbellas profert candidas & odoratas: & hoc vel ex viua planta, vel ex lectione diligenti Clusii habuisset: Hæc sanè verba apparet desumpta esse ex descriptione Clusii. Sed oportebat priùs pro certo statuere Dalech. Laurum Tinum eandem esse, antequam docti viri descriptionem carperet. Nos potiùs coniectamur, quàm pro certo adstruamus, magis conuenire cum tertia Clusii. Ipse verò C. Bauh. in sua descriptione, quam apud Matth. dat & odorem florum & saporem totius plantæ omisit. In floris descriptione ait esse quinque folium, & icon, quam is eandem cum nostra ex Camer. apponit, quadrifolium tantùm ostendit. Quanquam, vt verum fateamur facilè existimamus quinque foliola pingenda fuisse.

Locus. De loco & tempore satis sparsim dixisse nos videri posset, nisi & à Lob. & ab aliis alibi quoque nasci obseruatum fuisset. Etenim in Valenæ nemore Narbonæ plurimi, & plerisque Ceti montis, inter cocciferas Ilices frequens, vbi & legimus. Italiæ ac Hispaniæ agri, & aliæ fortè regiones huius feraces sunt, inprimis verò eâ syluę Hetruriæ abundant. In Samnitibus circa Linzianam & alibi reperitur eius magna copia: abundat circa Anconam & Spoletum, sed copiosiùs in Narbona.

Cultus. In Germaniæ hortis facilè fert hyemem, parum tecta, & ex ea fit pulchrum opus topiarium: nimiis tamen frigoribus succumbit, vt annotat Camer. Cæsal. scribit in Hetruriæ syluis hyeme florere, fructúmque annotinum nouellum expectare. Semen nobis ex Italia missum aliquoties

Foliorum varietas. seuimus Montbelgardi: sed irrita spe. In hac planta folia variare deprehendimus: superiora enim inferioribus sunt magis glabra. Bononiæ

Laurocerasus. vidimus in horto Saluatoris, vbi perperàm Laurocerasum vocitabant. Patauii in horto publico, & alio Pharmacopœi Germani elegantes arbusculas vidimus. Item Heidelbergæ in horto Electoris, Anno 1595.

Vires & vsus. Ex baccarum acerbitate facilè industrius quisque ad præscriptum Galeni de earum vsu medico statuat. Premitur ex iis oleum authore Lobelio, quamuis eius nullum vsum declaret: iisdem valdequàm lubenter vescuntur sturni, turmatimque ad illas conuolant.

LAVROCERASVS.

CAP. III.

Descriptio Folia. PEramœna est arbor Laurocerasus, frondis æternæ, Citriorum folia æquantis, palmaris, sesquipalmaris, duorum triúmve digitorum latitudine, obiter per margines crenatæ, hilari virore micantis, læuis, pinguiusculæ, cuius medium percurrit neruus crassiusculus, auersa parte elatior, vnde sine ordine in oras excurrunt venæ haud ita multæ: sapor subamarus, adstringens. Ramulorum cortex viridis est, lignum internè album.

Fructus. Fructus racematim serie longa disponitur, breuibus hærens pediculis gratus, dulcis, Cerafo paulò maior, sublongus, ex cœruleo rubescens: sub pulpa non semina bina aut terna plana, plurimùm accedentia ad Loti Africanę semina, habet, vt vult Clusius: sed officulum vnicum Cerasi officulo simile, longius tamen, sapore amaro ad Cerasi nucleos accedente, neque simile quicquam habet cum Guaiacana vulgò dicta.

At ne quis interim Clusio diuersam à nostra traditam putet, eius descriptionem subiicimus integram. Laurocerasus iustæ magnitudinis est arbor, caudice recto, multis ramis donato, qui cortice atrouirente obducti sunt, nouellis tamen omninò virentibus. Folia alternatim ramos ambiunt, non decidua, Lauri latifoliæ, siue potiùs Citriæ mali foliorum æmula, per ambitum nonnihil dentata, neruis aliquot ex media costa in latera excurrentibus, supernè splendentia, infernè nequaquam: Color in vetustis ex atro virescens, in nouellis ex viridi pallescens: sapor amarus, nucleorum mali Persicæ aut Amygdalarum amararum æmulus. Oblongas in summis vetustis ramis inter superioris anni folia fert hastulas, digitalis longitudinis, crassiusculas, in quibus breui pediculo numerosi, & racemi in modum conferti nascuntur flores, candidi, quinque foliolis constantes, multis in vmbilici ambitu staminulis præditi, Cerasi auium vulgò nuncupatę floribus non admodum dissimiles, odoris tamen expertes, qui nullum fructus rudimentum præbuerunt, sed caduci admodum fuerunt, quales in Germania creuerunt. Supra hos deinde rami germinant & nouella folia protrudunt. Fructus Constantinopoli missus, forma fuit ouali, exigui pruni magnitudine. Sebesten fructui proximus, foris niger, rugosus, pulpam continens dulcem & edulem, Ceratiorum vel Brunensium in Morauia Prunorum pulpæ modo, in qua latent bina aut terna semina plana, spadicei coloris, plurimùm accedentia ad Loti Africanæ vulgò Guaiacanæ nuncupatæ semina. Quam seminis descriptionem tamen Clus. in posteriori suæ hist. editione denuò inculcat, atque ita sibi missum testatur hunc fructum anno 1581. præmissa tamen vera & genuina officuli descriptione ex alia sibi visa, officulum (inquiens) continens sessili parte orbiculare, deinde sensim in oblongam tenuémque cuspidem desinens. Sed quicquid sit, valdè suspicamur diuersa hoc loco semina à Clus. descripta, priúsque non fuisse Laurocerasi.



Non displicent quæ Cæsalp. de hac arbore his verbis scripsit: Plinius affert Laurum regiam amplissimam & arbore & folio, baccis gustatu quoque non aspero. Hanc Pisis habemus peregrinam foliis longioribus, pulposisque, ad Malum Medicam accedentibus, perpetuò virentibus, sed odore graui: flores in racemis erectis fert, candidos, suaueolentes: baccas Lauro similes, paulò maiores, oblongiores, in maturitate nigras, pericar-

pio

pio pulposo, suaui, quod quò magis siccatur in arbore, dulcius redditur: intus nucleus est oliuaris, fragilior, perficitur Autumno incipiente: medulla interna amara. Seritur optimè ramo. Fructum terræ diligenter commissum, etiam in fictilibus, minimè tamen germinasse sibi Clus. affirmat. Arbusculæ autem Constantinopoli missæ germina, vbi paulò altius excreuissent, in terram inflexa radices egerunt, aliásque arbusculas dederunt.

Carmer. ait surculis propagari, verùm non sine labore.

Missa porrò fuit hæc arbuscula Clusio Trabisson Curmasi nomine, quod Trapezuntinam Dactylum interpretati sunt. Sed cùm nihil cum Palma commune habeat, satis impropriè hoc nomen illi inditum censet.

Bellon. lib. 1. Obs. inter arbores perpetuò virentes recenset Trapezuntinam quandam ferentem cerasa. Meminit & eo libello, cui de ratione cicurandi syluestres arbores titulum fecit cap. xx. & Laurocerasum appellat: eius tamen historiam non describit nisi quod eodem capite illius ramum mali Citriæ ramo æqualem facit, & eius prægrandem arborem Genuæ in horto Principis *d'Oria* postea vidisse asserit. Cùm verò huius nostræ folia maximam similitudinem cum Citriæ foliis habeant nec defluant, & Trapezunte Constantinopolim, vt nomen indicat, primum allatam fuisse verisimile sit, eam esse omnino censet Clusius, quam Bellon. obseruauit.

Laurocerasi autem nomen coniicit ei impositum à foliorum Laurinis similitudine, & fructu cerasis æquali: tametsi postremo loco ex Pliniana historia id euenisse affirmet. Verùm [inquit] nusquam apud Plin. Laurocerasi vocem legere memini. Is quidem lib. xv. cap. xxv. vbi Cerasi genera enumerat, de Cerasis Lauro insitis agit. Minùs quinquennium est ait, quod prodiere quæ vocant Laurea, non ingratæ amaritudinis, insita in Lauro. Hanc autem quam proponimus arborem, ipsum intelligere, vix se sibi persuadere posse Clus. scribit: Sed [addit] cùm aptiore appellatione careamus, neque sine iudicio Bellonius eâ vsus esse videatur, Laurocerasum cum ipso nuncupabimus donec ex Veterum monumétis commodior aliqua sese offerat. Si cui tamen Palmæ Trapezuntinæ vocabulum, quod Constátinopoli adepta est, aut Cerasi Trapezuntinæ vocabulum, vt Bellon. etiam Gallico sermone vsurpat, magis arridet, vti eo possit. Itali *Laurum regiam* vocant: alii *Laurum Trapezuntiam*. Hortus Patau. *Lauro regi, ò Dattilo di Tribisonda*.

Dalechamp. eam secundam Loton Theophr. esse iudicauit, quam nonnulli docti Herbarii Laurocerasum nominant, ex Africa aduectam, Plinio & Matthiol. incognitam [si Hist. Lugd. credimus,] & in hortis principis Doriæ Genuæ luxuriantem. Sed hæc Dalechamp. opinio de Clusii sententia minimè probanda: nam huius fructus non nascitur Myrti modo alternis, siue vt Græcus codex habet, καθάπερ τὰ μύρτα παράλληλα, sed racematim, vuæ modo, quemadmodum & flores in bastula confertim plurimi nascuntur, vti dictum. Neque quod Dactylum Trapezuntiam esse statuit Lotum Africanam Matthioli, cui durum nucleum tribuit: qua de causa διόσπυρον Theophrast. esse vult, cuius nucleus durus est, in qua opinione etiam est, marginalibus in Athen. ab ipso Latio donatum scholiis. At, infit, Clus. Lotus Africana non nucleum sed semina duntaxat habet. De qua re vide plura capite de Guaiacana.

Cæterùm iam priùs dictum, videri Clusium duos fructus confudisse, nempe Laurocerasi cum Guaiacana, ex eo errore hic quoq; denuò impegisse videtur, nec minùs censura dignus quàm Dalech.

Porrò Laurocerasum primus nobis idem celebris medicus Dalech. Lugduni ostendit nomine Lauri regiæ Pisis missam, quam postea agnouimus in horto Cl. D. Fel. Plateri: ei pro ignota & & innominata putata: &, ut perhibebat, Lucernâ Heluetorum missâ. Eadem hybernum frigus aliquot annis non tecta pertulit, fructúsque Lucernæ protulit dulces, gratos, quorum partem in horto Montb. seuimus, sed vana spe, partem inter naturalia nostra sicca etiamnum adseruamus.

LAVROCERASI FOLIO ARBOR.

CAP. IV.

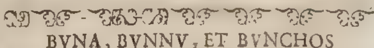
Apud CL. Paludanum [inquit Clus.] conspiciebam anno 1595. ramulum peregrinæ arboris, qui erat circiter pedem longus, satis gracilis, foris læuis, nigro colore præditus: intùs cauus, summa parte nodosus: cui nimirum folia alternis inhærebant, ex aduerso semper sita, sena, aut octona, mali foliis maiora, magnitudine & formâ proximè ad Lauri Cerasi folia accedentia, supernè læuia & splendentia, infernè minimè, sed venis à medio neruo in latera excurrentibus insignita, in ambitu non serrata. An perpetuò vireant, necne, mihi incompertum: sed fusca erant quæ videbam, vtpote resiccata: sub singulorum autem foliorum exortu ad latera singulares nascebantur appendices, summa parte orbiculatæ, & deorsum inflexæ, siue quodammodo fornicatæ: summo rami fastigio sena, aut plura inhærebant vascula breui petiolo innixa, nuce ponticâ minora, membranacea, & denis neruis distincta, summáque parte in quinque lacinias siue foliola diuisa, exili nigro semine plena, satis feruidi saporis. Quo nomine apud incolas appelletur, aut quis illius apud eos vsus, indicare non poterant, qui præcedenti anno ex Guinea attulerant nautæ. An verò huic simile folium illud, quod à Batauis naucleris anno 1597. ex Iaua, vel Madagascar relatum, *Brauas* vocari Abdala Guzaratensis mihi dicebat?

Descriptio

Folia

Vascula.

Brauas



BVNA, BVNNV, ET BVNCHOS ARABVM.

CAP. V.

Bvnæ nomine, quem habemus fructum, magnitudine æquat, aut certè parum superat Ricini nostratis semen, oliuari figura, vna parte sulcatus, vel vtraque, cortice exteriore crassiore nigricante, interiore tenuiore, & quà nucleum spectat rutilo, altera facie cinericea. Vtroque cortice detracto nucleum comperimus durum, Dactyli officuli effigie, lacunâ secundum longitudinem sulcatum, pallentis cinerei coloris, saporis amaricantis & ingrati. Ab vmbilico ad oppositum mucronem ostentat gemina grana. Hunc fructum Bunæ nomine à quamplurimis amicis acce-

Descript.

Sapor amarus.

Bon Ban. cepimus: ſed à Cl. D. Paludano nomine Bon vel Ban, eúmque etiam vel vnico ſulco donatum vel duobus.

A Cl. D. D. Fel. Platero datus ſub nomine Bunæ Cluſii. Et apud eundem in ſcatula quadam habetur nomine granorum quibus Turcæ ſomnum fugant.

Grana contra ſomnũ.

Rauvvolff. in Itinerario ſuo de ſimili fructu ſcribit: Halepi Turcæ parant potionem ex fructu dicto incolis *Bunnu*, qui extrinſecus & colore & magnitudine ferè refert baccas Lauri, gemino veſtitus cortice: adfertur ex India, vt aiunt, duobúſque locellis totidem ſeorſim grana flaueſcentia continet. Conſideratis viribus & nomine omnino reſpondere videtur Buncho Auicennæ, & Buncæ Rhaſis ad Almanſorem.

Bunnu Rauvvolff. Locus. *Buncho Auic.* *Bunca Rhaſis*

Cluſius quoque de eo ſcribit in hunc modum. Puſillus fructus, quem miſit D. Alphonſus Pancius, quémque Buna nonnullis, aliis verò Elzane nuncupari tradit, Fagaræ eſt magnitudine, aut paulò amplior, oblongior, plerúmque colore ex cinereo nigricante, cortice tenui, & veluti ſulcum quendam per longitudinem vtrinque habente, per quem facilè in duas æquales partes diuiditur, quæ ſingula grana continent oblonga, altera parte plana, fulueſcentia, guſtu acido.

Buna Cluſio. Elzane. *Sapor acidus.*

Tabern. & Hiſt. Lugd. Bunæ nomine habent.

Cæterùm Buna quam deſcripſimus, quamuis extima facie apprimè reſpondeat iconi à Cluſio propoſitæ, eandem tamen dicere non audemus (propter quaſdam notas non reſpondentes) Bunnum Rauvvolff. & Bunam Cluſ. multò minùs pro certo aſſerere auſimus eſſe Bunchum Auic. de quo l. 2. Tract. 2. c. 91. & Rhazæ ad Almanſ. l. 3. c. 22. (quorum verba paulò pòſt adſcribemus) neque enim deſcribunt.

Bunchus.

Serapio c. 53. ſub nomine *Such*, id eſt, (vt vertit Interpres) Gallia, ea ipſa verba recenſet, quæ Rhaſis de Bunca ſcribit. *Such* verò, vel Gallia, res factitia eſt, vt ex ipſo Serap. patet, qui ex authoritate Iſaac ſcribit *Such* parari ex Ramich, Moſcho &c. Nobis fit veriſimile Bunam Cluſ. & Bunnum Rauvvolff. idem eſſe cum Bon vel Ban Alpini, ideò hoc eodem cap. ſubiiciemus eius hiſtoriam, vbi priùs vires Bunchi & Bunæ recitauerimus.

Such Serap. Gallia. *Ban Alpini*

Bunchus, inquit Auic. defertur de Iamen. Quidam dixerunt decidere ex Anigalen. Eligitur citrinum, leue, odoratum. Reprobum, album & leue. Calidum eſt & ſiccum in primo: aliis in primo frigidum. Membra corroborat, cutem emaculat, & ſub ea concluſas humiditates abſorbet: corpus odore grato commendat, ventriculo prodeſt. Bunchum, authore Rhaza, calidum eſt & ſiccum, quod ſtomacho congruum exiſtens, mali ſudoris odorem aufert.

Vires & vſus. *Auicenna delectus.* Tempera.

Rauvvolff. ſcribit, familiarē eſſe Turcis potũ, quē magni faciunt, *Chaube* nomine, huic colorem atramenti nigerrimum, cuius in multis morbis, potiſſimùm ventriculi, multus eſt & efficax vſus: hunc matutinis horis, etiam publicè in compitis, paſſim pitiſſando bibunt ex teſtis & procellanis, quàm poſſunt calidiſſimum. Fit autem ex fructu *Bunnu* incolis dicto cum aqua. Nihil hoc potu frequentius apud illos, quem eodem loco habent, quo nos vinum abſinthites aut aromatites.

Chaube potus. *Bunnu.*

Cluſ. quoque teſtatur traditum à nonnullis in Alexandria potionem quandam fieri ex *Buna*, vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

BON VEL BAN ARBOR.

Arbor cuius ſemina ex fœlici Arabia aſportantur Euonymo ſimilis, foliis craſſioribus, viridioribus, perpetuóque virentibus, quam, inquit Alpinus, vidi in viridario Halybei Turcæ, ex qua ſemina illa ibi vulgatiſſima *Bon* vel *Ban* appellata, producuntur: ex his omnes tum Aegyptii, tum Arabes parant decoctum vulgatiſſimum, Coaua vocant, quod vini loco ipſi potant, venditúrque in publicis œnopoliis, non ſecus ac vinum apud nos. Preterea vtuntur eius decocto ad roborandũ ventriculum frigidiorem, adiuuandámque concoctionem, & non minùs ad auferendas à viſceribus obſtructiones: in tumoribúſque hepatis ac lienis frigidis, & antiquis obſtructionibus, fœliciori cum ſucceſſu decoctum multos dies experiuntur. Quod etiam vterum maximè reſpicere videtur: ipſum enim excalfacit, obſtructionéſque ab eo aufert: ſic enim in familiari vſu eſt apud omnes Aegyptias, Arabáſque mulieres, vt ſemper, dum fluunt menſes, huius decocti copioſioris ſorbitione hanc ipſam vacuationem adiuuent, aut in quibus ſuppreſſi ſunt, prouocent, nec abſque magna quidem vtilitate, ſic in plures dies purgato corpore. Neque verum videtur, quod Auic. hoc ſemen calidum in tertio, & ſiccum in ſecundo gradu conſtituit, quando ſemen ſapore dulceſcat cum pauco amarore, nullámque acrimoniam præ ſe ferat. Nihilominus ipſum obſtructionibus viſcerum, frigidiſque tumoribus hepatis vel lienis multùm conferre docuit. Sed ait ſtomacho nauſeam concitare, pituitámq; purgare atq; multa alia hæc ſemina præſtare, ac ſe experientiâ penes Aegyptios didiciſſe Alpinus ait, atque hanc arborem Cayri vidiſſe. Hæc Alpinus ex Auic. citat, non addito tamen nomine, quo Auic. vocat: neque hactenus apud Auic. reperire potuimus nomen *Bon* vel *Ban*, nec ſcimus quo nomine eius meminerit. Videntur tamen nobis, ritè omnibus conſideratis, ſemina *Bon* vel *Ban* conuenire cum *Buna*. Conſideretur potio quæ ex Bon fit, & ea quæ ex Buna.



Deſ. Vi... lus. Coa... Te... M... At... Ol... ne... L... B...

CARYO-

CARYOPHYLLI INDICI.

CAP. VI.



NOtiores nobis ipsa arbore Caryophylli: eius autem ramuli aut surculi siue pediculi, quos obseruauimus, coloris sunt fuliginosi, longitudinis duarū circiter vnciarum, cortice satis crasso, gustúque nonnihil aromatico. His adhærent sæpè caryophylli aliquot: partes inferiores, quæ crassiores, quadrangulæ apparent. Ex prædictis ramulis, quorum aduersus situs, ceu præpilati claui rugosi affiguntur singulares, semūciâ longiores, externè fuliginosi coloris, internè dilutiores paulò, qui quatuor dēticellis decussatis radiatim coronātur, quorum medio capitulum Pisi parui magnitudine insidet, è fol.olis squammatim implicatis cōtextum, quibus patentibus fibræ quamplurimæ apparent, ruffescentes, & inter has ex cauitate quadrangula stylus rectior eiusdem coloris: atque hunc quidem florem esse non absurdè quidam scripserunt, cuius odor fragrantissimus: quòd tamen non in omnibus conspicitur, quippe quod facilè in tanto itinere atteratur: sapor recentium feruidus non sine amarore, valdè tamen gratus & aromaticus (Cordo adstringēs quoque) & nescio quid stuporis linguæ imprimens. Succo oleaginoso & rubente. Flore autem excusso, cauda claui in ventrem turgescit, longa tamen semper remanens, inque corticem degenerans: nucleum ventre concipit, aliàs simplicem, aliàs geminum, vt duriorem dentibusq; difficulter fragilem, ita parum illius gratiæ aromaticæ feruidæ retinentem, nigram in duas partes εἰς ὄνυχα commissas fissilem.

Porrò arbori formam Lauri attribuit Garcias, nec non magnitudinem: folia etiam Laurina, sed angustiora: ramos multos, flores copiosos, primùm candidos deinde virescentes, postremùm ruffescentes, dum virides sunt adeò odoratos (vt à fide dignis viris accepit) vt reliquos flores odoris suauitate superent. Interdum cum Caryophyllis reperitur gummi nigrum, vel potiùs resina, de qua paullò pòst.

Caryophylli folia, si Cordo credimus densa sunt crebrísque & tortuosis venulis exarata: figura autem & magnitudine tenuifoliæ Lauri folia imitantur: colorem habent iisdem paulò fusciorem: odorem ac saporem Caryophyllorum, sed remissiorem.

Idem minores seu graciles Caryophyllos immaturos: maiores ac ventriosiores, maturos dicit. Surculos verò, festucas Caryophyllorum, (aliquibus *fusti* aut *fustichi* nominati.) Arborem paruam, materie solida, duráque, & Lauri folia habentem: Immaturum decerpi, cùm floret, cùm adhuc est secuturi fructus rudimentum. Materiam cartilaginosam, modicè lignosam, lentam, infragilem, tritu difficilem, tam foris, quàm intus. Cur verò paulò pòst hunc eundem Caryophyllum immaturum seu minorem acerbum vocitet, fatemur nos nec gustu nec vlla ratione posse assequi. Maturus ille seu tumidus ac omnibus tam Medicis quàm Pharmacopolis Anthophyllus appellatur, quem non insubidè idem oliuæ seu Corni nucleo æqualem dixit, si quadrangularem pythmena, quod superiùs habet eximas. Cortice detracto duplicem quoque obseruauit nucleum, ligni aut Cornu instar solidum, tritúque difficilem.

Caryophylli maturi. Festucæ Caryophyllorum. Fusti. Fustichi. Cordus not. Anthophyllus.

Chariss. frater Casparus Bauhinus anno 1604. ostendit nobis folium quoddam, ei missum pro Caryophylli folio, eiusdem longitudinis, quâ icō est Clusii in nostra tabella expressa, verùm latius, & ad Lauri folium accedens, Malabathri modo splendens parte supernâ, infernâ non item, in qua vnica costa, vel rachis, à qua per latera neruuli dispergūntur: degustatus pediculus optimè Garyophylli saporem exprimit.

Tradit porrò Clus. in Exot. apud Garciam lib. 1. cap. 21. Garyophylli folia nec esse rotunda, neque Pyri foliis similia, sed Lauri foliis potiùs, tam eius, quæ latiore est folio interdum, quàm eius, quæ est paulò angustiore: quapropter ipsi fuit impositum, quando folium illud Laurino multò angustius, & Salicis, Persicæúe mali folio simillimum, oblongiore tamen pediculo præditum, cum Caryophyllorum ramulo muriâ condito, pro legitimo eius folio obtrudebatur: qualem cum eodem ramulo exprimi curabat in prima Hist. Aromatum editione. Eam ob causam nunc illud ademptum. Legitimam porrò exactámque Caryophyllorum historiam, cui adiunctus est ramulus, suis foliis & fructu onustus ad viuum expressus, in primo Exot. suorum dat, eámque denuò cum ea, quæ foliorum expers, hîc subiicit. Eam (historiam exactam) autem sequentibus verbis proponit.

Folia. Clus. deceptus.

Noua icon Clusii.



QVum Octobri mēse, anno 1600. Amstelredami essem, binos arboris Caryophyllos ferentis ramos, suo fructu onustos, valdè recentes adquirebā, vt qui præcedente Aestate nauibus, quæ ex Ternate insula 19. die Augusti, anni 1599. discesserant, aduecti essent. Vnum quidem singularem, pedalis ferè longitudinis, cuius formam in præsenti tabella exprimi curabam: alterum longè maiorem, sesqui-

Descriptio

pedalem, autcubitalem, summâ quidem parte in quinos, aut plures, graciles ramulos, suo fructu onustos, atque alternatim ex aduerso nascentes, diuisum, infima a.a. [à qua tres, aut quatuor minores iam resecti erant] se ipsorum calami crassitudinem non superante, cineraceique coloris cortice tectum, graciliores, tenellique ramuli cutem candicantem habebant, præter extremas festucas ipsum fructum sustinentes, quæ fusci coloris erant: folia angustifolia Lauri foliis valdè similia habebat, minúsque latius, quæ in ramo in hac tabella expresso, oblongiusculo pediculo prædita, alternis, sub singulorum ramulorum alis ex aduerso nascentia, medio neruo singula folia per longitudinem secante, & multis venis vtrinque in latera excurrentibus: extremi ramuli in eas, quas modò dixi, festucas desinebant, alternis etiam & contrario inter se situ plures pediculos ferentes, eósque ternos vtplurimùm, suis petiolis sustinentes Alabastros (qui sunt ipsi Caryophylli) summâ parte in quatuor denticulos decussatim diuisos, medio florem nondum apertum continentes, sed in quorum nonnullis (qui aperti quatuor constitisse videbantur) multa exilia staminula congesta apparent: tametsi verò folia & cortex non tantâ odoris gratiâ fragrarent, vt ipsi Caryophylli, non tamen prorsus odore destituebantur, sed Caryophyllos nonnihil redolebant, atque etiam eorum saporem referebant, quemadmodum & ipsorum ramorum lignum.

Folia Lauri.

Alabastri sunt ipsi Caryophylli.

Sapor foliorum & ligni.

Minorem ramum, qui hac tabella expressus, donabat Io. Langhe Chirurgus Amstelredamensis: maiorem verò nanciscebar curâ Petri Gareti, qui alium æquè magnum mihi procurabat, sed foliis orbum, cuius tamen fructus longè acerrimus. Caryophyllorum porrò flores intelligebam post diligentem inquisitionem ab iis, qui se vidisse affirmabant, formâ non dissimiles esse floribus Cerasiorum, eósque non candidos, sed elegantis cœrulei coloris esse, quorum singula foliola tribus candidis radiis, seu venis essent distincta, staminula verò medium florem occupantia, purpurei coloris.

Flores.

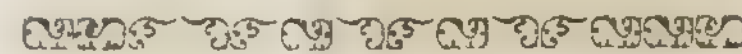
Flores Cerasiorum cœrulei.

Cæterùm (vt mihi affirmabat VVibrandus à VVarvvick, celsæ sunt Caryophyllorum arbores, nec Malis, aut Pyris apud nos nascentibus minores: crescunt verò illæ in Amboyna, Ternate, Motir, Bacian, Marigeran, Makian, Tidore potissimùm: in aliis tamen quibusdam vicinis insulis similiter, sed perparcè: præstantiores tamen censetur, quæ in Makian & Tidore nascuntur.

Locus.

Arbores celsæ.

Caryophyllorum delectus.

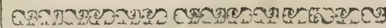


ICON ALIA CLVSII.

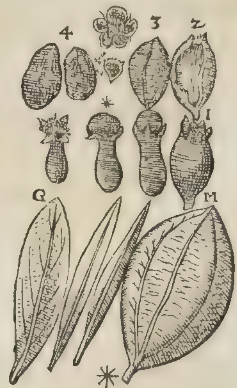
QVia autem (inquit is in Auct.) vetus hæc Caryophyllorum Icon ad capitis 21. lib. 1. Garciæ scholion proposita, quæ sine foliis, tum ea, quam cap 17. lib. 1. Exot. exhibendam, mihi per omnia nō satisfaciebant, alium ramulum, qui fructus rudimentum iam formatum & florem nondum explicatum sustinens, & rudimentum formari incipiens, foliáque haberet, nactus, sex prioribus Exoticorum libris iam typis expressis, illum non modò à perito pictore in tabella delineandum, sed & ipsam tabellam à perito etiam artifice sculpendam curabam, cuius exemplar in hoc Auctario adiunctum esse volui scholio ad cap. 21. lib. 1. Hist. Arom. Garciæ, tametsi scholion



illius capitis & veterem foliorum expertem, & alteram è capite 17. lib. 1. Exotic. petitam contineat.



ICON CAMERARII.



CAmer. ad Epitomen & Histor. Germ. Matthioli, tabellam iconum Caryophyllorum proponit, in qua folium ex Matthiolo designatum litera M. quod nos existimamus folium Indi vulgaris: pinguntur prætera duo foliorum genera notata litera G. quę denotat Gesnerum. Verùm Camerarius de istis foliis nihil scribit, contentus dare iconem, quod etiam facimus, ne quid desit stirpium studiosis ad ritè perquirendam Historiam Arboris Caryophyllorum. Eadem occasione in hac eadem tabella exhibemus florē, sub signo *. deinde Antophyllos, sub numer. 1. putamen autem exterius, sub num. 2. interiorem nucleū, 3. nuclei partes, 4. In altera verò tabella iconem Acostæ posuimus, quam Clusius falsam existimat, quod nobis verisimile videtur, potissimùm, quod ad situm florum & fructuum: de foliis nihil affirmare possumus.

ICON ACOSTAE.



Cæte-

Cæterùm nuſpiam veteres Græcos, vt Theoph. Dioſcor. aut Galenum Caryophyllorum mentionem feciſſe inuenimus: tametſi Serapio ex Galeni autoritate de iis tradiderit.

Nominis quidem Plin. meminit, quando lib. 12. cap. 7. ſic ſcribit: Eſt etiamnum in India Piperis grani ſimile, quod vocant Garyophyllon, grandius, fragilióſque. Traduntin Indico luco id gigni. Aduchitur odoris gratia. Dalechamp. ad Plin. hunc locum annotat: hoc quidem eſſe putant Comacum Theophraſt. memoratum cap. 7. lib. 9. hiſt. Nos verò cap. de moſchata oſtendimus, videri Comacum Theophraſt. meliùs conuenire Nuci moſchatæ: parum etiam ſimilitudines habent Caryophylli cum Pipere, quæ occaſio vt Scal. non exiſtimet Plinii Garyophyllon idem cum vulgari, ſed potiùs Cubebas. Ferrantes Imperatus alium fructum, nempe Indorum *Negundo*, de quibus ſuis locis. Eſt quidem in Caryophyllis Capitulum illud deſcriptum figura ſatis ſimile Piperi, quemadmodum & magnitudine: ſed ſubſtantia, hoc eſt, duritie aut ſoliditate nequaquam. Saporis quoque acrimonia non parum diſtant.

Placet quod Paulus Aegineta ait, Caryophyllon non pro nominis ratione etiam ſubſtantiam habere, quum folium Nucis illo ſignificetur: verùm ex India velut flores quoſdam arboris, feſtucarum ſpeciem præferentes afferri. Idem Caryophyllon non Garyophyllon vocandum exiſtimauit: quà fortè etiam notâ noſtros Caryophillos à Garyophyllis Plinii differre apertum fiat.

A facie clauata Francis ſibi nomen *Claui* Caryophyllum adoptauit. Non deſunt qui Caryophyllum repræſentent Buxi caudice, Lauri folio ſed rotundiore, vt annotat Ruell. qui cum multis aliis Herbariis huius nec Dioſcor. nec Galenum in cenſu ſimplicium vllam feciſſe mentionem apertis verbis teſtatur.

Apud Serap. *Carunfel* eſt Garyophylus, [Ita enim ſcribit interpres,] qui annotat cum Paulo, aliam eſſe eius eſſentiam, quàm nomen ipſum exprimat: ꝙ folium Nucis denotat. Adferri ex Indiæ locis, ſimilem flori ſuæ arboris, eſſe veluti lignea quædam fruſtilla, nigra, longitudine tranſuerſi digiti, (quæ fortè recentium eſt: nam ſicca breuiora ſunt) odorifera, ſapore acuto cum quadam amaritudine. Paulum citat, eundémque eadem cum Galeno ſcripſiſſe de iis de verbo ad verbum. Sed locum eum apud Galenum nondum legimus.

Apud Auic. Garyophyllus [*Charunful* Bellun.] ſimilis eſt Sambuco, ſed nigrior. Maſculus eſt veluti Oliuæ nucleus, longior & nigrior: fructus arboris Indiæ.

Καρυόφυλλον quaſi Nucifolium dicas, inquit Curtius, tametſi illius naturæ aut effigiei nihil habeat, Flos arboris cuiuſdam, vel, vt aliis placuit, fruticis, fuſtaceus, longitudine pollicari, ſubamarus. Tantâ longitudine vbi viderit miramur. *Hæc ferè Antiquorum de Caryophyllo Placita. Nam vires poſtea dicentur.*

Qui verò poſterioribus ſeculis in Indiam & ad Inſulas Molucas nauigauêre, cerni aiunt ibi arborem, tum altitudine, tum craſſitudine, foliis quoque, tametſi maioribus ac rotundioribus, Lauro ſimillimam, affatim in congeriem folioſam, vt Buxus, cui eius caudicem quoque compararunt. Naſci autem fructum, quem à ſimilitudine, *clauum* vocitant, ex ſummis, ſingulos ſingulis ramulis, corollam primùm, tû in ea haud aliud, quàm Mali aurei veluti aciem, quæ cuſpis ipſa Caryophylli. Summis ſurculis in ſidere, ac paulatim in longum exurgentes, veluti mucronem facere. Primò autem rubeſcere, mox verò totum Sole nigreſcere. Leguleios autem fructum arundinibus decutere, ſolo ſecundùm arborem tegetibus priùs ſtrato. Locorum verò indagatores Caryophyllorum odorem per longum ſpatium in mari præſentire. *Ita quidem Curtius refert.* *Legendi modus.*

Vartomanus, qui ad Moluchas non perueniſſet, vt perhibet Scaliger, auditione ſola, quæ de Caryophylli arbore ſcripſit, acceperat. Eſſe buxeo caudice, Lauri foliis, paulò minùs longis: oriri in *Moloc* inſula proxima *Bundan*. Nos eius nominis inter *Moluchas* nullam inuenimus. Tres adeò eſſe, in quibus oriatur: *Tidor, Terenati, Macchian.* Caudici craſſitudo, quanta humano corpori. Cortex oleæ: folium Cinnamomi: multùm fruticare: confertos flores in ſummis prodire ſurculis, denos & vicenos, oblongos, lato capite, criſtato atque in ſtellæ modum coronato, radiatóue. Initiò virides, poſtea albeſcere: tum flaueſcere. Poſtremò in fructum excreſcere tumidum, intus oſſeum, bipartitum, buxeo colore, corio hirgo tectum. Anthophylla vocant Apothecæ, vt diximus. Ipſos verò Caryophyllos tribus vocat nominibus, *Gomode, Chianche, Bugalauan.* Alibi naſci negant. An Plinio notum fuerit [inquit Scaliger] haud conſtat ex eius hiſtoria. In duodecimo granum ſimile Piperi tradit, maius & fragilius. At Caryophyllum neque granum eſt, neque vlla in re Piperi ſimile. Dum creſcit, ſatis lentum: cùm adoleuerit, duriſſimum. Quamobrem neutiquam his aſſentior qui ita prodidere. Fortaſſe potiùs Cubebe ſit hoc Plinii granum. Non enim eſt Oxymyrſine, vt videbimus. Eorum præterea vetus error, qui putarunt *Folium* quod *Indum* cognomen habet, ex arbore Caryophylli prouenire. Carpeſion puſillos Caryophyllorum ſurculos ſomniaſſem, niſi in Ponto & Pamphylia naſci prodidiſſent. Quare ne Cubebæ quidem noſtræ illud erunt, ſed Plinii caryophyllum. *Cortex. Folium. Flos. Fructum Nucleus. Antophylla. Non eſſe Garyophyllon Plinii. Cubebe. Oxymyrſine. Carpeſion.*

Matthiol. quoque Caryophylli caudicem Buxo ſimillimum dicit, eandémque eius materiem, quam comparationem paulò liberiùs ab eo prolatam ſuſpicamur. Nam vt duritie, colore vel pondere ſimilis quidem ſit, non tamen erit eadem. Contrarium ſanè vel ſurculi inſinuant, qui adferuntur, & quæ Cæſalpinus de ligno eius ſcribit.

Idem Matthiol. craſſiores caryophyllos vocat abortiuos, qui non benè prouenerint, eoſdémque ait cum iis quos Antophyllos vocant, & in edit. Germ. Mißnegelin vocat. Folia Cinnami vulgaris inſtar habere, ſed rotundiora. Fructu eſſe paruo. At in Epitome, folia eius ſcribit Laurinis eſſe anguſtiora, Salicis aut Perſicæ mali ſimilibus, ſenſim per ambitum ſinuatis: multis arborem præditam eſſe ramis, floribus numeroſis, in principio candidis, deinde vireſcentibus, poſtremò ruſeſcentibus, vſque adeò odoratis, vt reliquos flores odoris ſuauitate ſuperent, è quibus caryophylli proueniant, qui nil aliud ſint, quàm rudimentum fructus. Flores enim qui quaternis foliolis conſtant, huius fructus rudimento inſidêre: Fibris numeroſis refertum, perinde ferè ac Myrti flores. Prouenire in extremis ramulis, Myrti modo. At quid Matthiol. intelligat per Cinnami Vulgaris folium, vel Cinnamomi, vt in Ital. edit. ait, explicare debuit, neque ignotum aut obſcurum, per æquè obſcurum, ac fortè ſibi quoque ignotum, interpretari. Folium ſanè quod iuxta Caryophyllos pingi curauit, ſimile apparet eſſe folio, quod vulgò Malabathrum *Caryophylli abortiui. Folia Perſica aut Salicis. Florum varietas. Caryophylli quid. Matth. not.*

dicitur, quódque prudenter in aliis quibusdam editionibus omissum, sed ineptè adiunctum in icone Tabern. quam ideò operum Matth. vindex in postrema Editione adaptare non debuit. Etsi verò ipse quoque Matth. in sua epitome retineat folium istud, nullam tamen eius facit mentionem, sed dicit, foliis esse Salicis.

Tabern. not. *Icon Tabern. falsa apud Matthiol.*

In vltima quoque editione eius manifesta contradictio, tum ipsiusmet authoris, tum patroni & commentatoris oscitantia posita & relicta, quando primò ait, folia Cinnami vulgaris instar habet, sed rotundiora: posteà verò, esse Salicis, in quibus, quid appareat rotunditatis, ipsi viderint.

Matth. contradict.

Illud quoque considerandum, Matthiolum contra aliorum opinionem crassos Caryophyllos, *abortiuos* vocare, quos illi omnes vnanimi consensu fructus dicunt maturos. Neque videntur nobis Caryophylli prouenire in extremis Myrti modo: vt parum absit, quin existimemus, ipsum Myrtum florentem nunquam aspexisse, cuius flosculos per ramulos inter folia emicare vel trimestres norunt Botanici.

Tertius Matth. error. *Quartus eiusdem error.*

C.Bauh. præter falsam iconem Taber. apponit etiam Clusii cum folio angusto, nec quale verum & legitimum sit docet, at sic neutrum sibi cognitum fuisse non obscurè declarat.

C.Bauh.

Amatus Caryophyllum festucarium quendam florem vocat, arborem verò Buxo figura trunco & foliis persimilem tradit: fallíque eos qui eidem folium Nucis aut Cinnamomi inesse autumant, quum reuera arbor Caryophyllorum Buxi folio vestiatur. Vt nunc cæteris fide dignis Scriptoribus ad Indicas oras remigrandum sit, vt Caryophyllorum folia rectiùs inspiciant, qui Lauri angustifoliæ, Persicæ aut Salicis folio perhibuerunt. Sed si tam bene constat Amato de Buxeo Caryophylli folio, cur non docet vnde id sciat? vbi viderit? à quo habeat? nimirum ingens hæc temeritas alio tegmine occultari non potuit, quàm experientiæ vel αὐτοψίας [quam ipsi nullam fuisse haud vanè suspicamur] silentio.

Festucarius flos. *Buxi folio* *Amatus not.*

Lacuna quoque folia Cinnamomi foliis breuiora & rotundiora dicit: sed aliorum fultus pronunciato, plantam trunco & ramis Buxo similem scribit, cùm nihil ferè minùs in surculis, si quis eas cum Buxi ramulis conferat, appareat. Notandum quod Garcias annotat, eos Caryophyllos, qui in arbore hærent, crassiores fieri, neque ab aliis nisi vetustate differre, tametsi falsò existimarit Auic. crassiorem hunc marem esse.

Lacuna not. *Crassiores Caryophylli.*

Falsa quoque eorum opinio, qui Caryophylli arborem cum Moschatæ nucis arbore eandem esse putant.

Auic. error. *Quorundã error.*

Clusio Caryophyllum nihil aliud est, quàm rudimentum fructus.

Describunt etiam Lud.Rom.l.6.c.25. & Maxim. Trans.de Molucis insulis. At quem M.Paulus Venetus lib.2.cap.38.exhibet, planè alia est planta.

Caryophylli folium [inquit Clus.] Laurino angustius, Salicis aut Persicæ mali folio simillimum aliquando vidimus vnà cum Caryophyllorum ramulis muria conditis.

Caryophyllus Pauli Veneti. *Foliũ quale αὐτοψία.* *Ramuli muria conditi.*

Idem Clus. olim in fine Histor.Gal. Dodonęi scripsit Caryophyllon Plinii, Pauli & Sethi, flores officinis dici, & Garyophyllos fructus, Antophyllos, cùm potiùs flos ita sit vocandus. Auicennæ florem esse fœminam, fructum marem.

Mas & Fœmina.

Acosta tradit in arboribus Caryophyllos proferentibus nasci fructus Ficus modo, sparsim per ramos ad foliorum basin, binos, ternos, quaternos simul iunctos, vel vnicos interdum. Huic suæ descriptioni & figuram aptauit, &c, vt ipsum taxat Clus. vel hanc vel vllam aliam ad viuam imaginem imitatus est, & scripta sua pleraque, præter illa quæ imaginariè effinxit, ex Garciæ Obseruationibus desumpta.

Costa

Legitimam iconem in Aromatum eiusdem Garcię historia ex ipso ramo, muria condito, se exhibere Clus. testatur, vidisséque ait ramos dodrantales & pedales siccos à Franc. Dracke nauclero Anglo, [qui vniuersum orbem circumnauigauit] ex Moluccis, sed omnes extrema parte fructus protulisse.

Icon

Mouerat fortè Costam Matthioli temerarium iudicium, qui dixit, Myrti florum modo Caryophylli flores ramulis adnasci, vti notatum antè. Voluit igitur Costa in sua icone Caryophyllos eo modo, quo Myrti flores nascuntur, flores interserere, non minùs, mehercle, lepido, quàm ridendo atque adeò nouo tradendarum Exoticarum Historiarum aucupio.

Franc. Alexander in suo Apolline refert, audiuisse se Citream malum Indicæ regionis esse: id quod etiam comprobarit Mentia Lusitana Illust. Renati comitis Chiliani vxor, quæ flores nostratium afferri iussit, hósque ablatis barbulis, viuam Caryophyllorum imaginem prorsus repræsentare indicauit: torrido autem Indicæ regionis Sole, pomum non maturescere, ac in eo grano, quod Caryophillis insidere consueuit terminare asserebat: síque ita sit, ipsi acceptum refert. Sed si radiatus ille Apollinisque buccinator considerasset crassiores Caryophyllos, quos Anthophyllos vocant, animaduertisset eos in duas partes findi, quod in nullo Citrii fructus rudimento fieri potest, ac vel eo solo argumento discere potuisset Caryophyllos ex nulla esse Citria malo, nec passus fuisset, vnius mulierculæ coniecturâ in eam ferè se trahi opinionem.

Citr... lus ... *Fran... Alexa... not.*

Eius folia, quæ se habuisse testantur Pena & Lob. fuerunt Arantii magnitudine, minùs virentia: alia latiora ac rotundiora ostendebant Doctissimi Comascus & Anguillara, hic Ferrariæ, ille Venetiis. Spirabat istud Caryophyllum. *Hæc ipsi.* Nihilominus Lob. in suis Obser. & Icon. proponit iconem folii qualem Clus. habebat, quod ipsorum descriptioni minùs conuenire videtur, quale & nos exhibuimus.

Foli... ratur *Lob...*

Lonicerus rudis profectò & inscius planè, scribit Negel oder Indische bletter folia esse firma, vt Nardus, iucundi odoris & saporis, cùm potiùs intellexisse debuisset Folium Indum siue Malabathrum, quod malè pingit cum Garyophyllis pro eorum foliis.

Lonic... error

Cæsalp. Caryophyllorum fructum cùm perfectus est ad maturitatem vsque minùs odoratum, ac minùs acrem esse annotat, figura & magnitudine constare Laurinæ baccæ oblongæ, aut fructus Rosarum, semine intus durissimo, implicato.

Antophylli apud Nicolaum intelliguntur grandes Caryophylli, cùm tamen verbum Anthophyllon debuisset florenti fructui aptari, Caryophyllon autem fructui perfecto ob Nucis similitudinem. Idem perhibet ex eorum relatione qui Indicas oras perlustrarunt folia esse Cinnamomi, rotundiora, ad Laurina accedentia, in surculorum cacuminibus fructus esse quindecim aut viginti simul, initio candidos, postea rubentes. Si ad perfectam magnitudinem intumescant, duros euadere & inutiles, præter corticem. Saporis acredinem inesse etiam arboris cortici, ligno & foliis virentibus, vt fructui.

Anth... Nico... *Gort...*

Caryo-

Caryophylli Clauus fortè fuerit Carpesium apud Quintum Medicum à fructu cognominatũ, sed Galeno incognitum.

Cast. Durantes caryophylli nomine exhibet iconem Costæ, quam pro falsa reiecit Clusius.

Maffeus in Inst. Ind. arborem caryophylli & stipite & foliis Lauro similem dicit, flore inprimis odorato, qui è viridi in rufum immutatus, vbi obduruerit; *Caryophyllon* Arabibus: at Hispanis, quod capitatus sit, *Clauus* appellatur.

Portugalensis quoque historia, arborem crassam & magnam ait, foliis Lauri, cortice oliuæ similr: Caryophyllos rarò ad maturitatem peruenire; primò esse virides, paullò pòst albos: maturescentes rubere, siccos nigricare. Collectos abllui aqua marina.

Hist. Lugd. figuræ Caryophyllorum præter Clusii folium apponit etiam figuram *Indici folii* vulgò dicti, quod potuerat imò debuerat omitti, cùm ab eo differens specialem tractationem requirat.

Nihilò rectiùs duas icones exhibet Tabern. vnam pro Anthophyllis, & alteram pro Caryophyllis, quasi res essent, specie, non perfectionis tantùm gradu, differentes. Sed quando idem folia Inda seu Malabathri vulgò dicta Anthophyllorum & caryophyllorum ramo densè stipato & racematim digesto distinctis figuris appingit, tam nostris illudit iudiciis & suæ ipsius existimationi, quàm certum est, imaginariè eas figuras ab ipso efficitas. Meliùs famæ suæ consuluisset, si media, quæ Clusiana est, contentus, fictitias & monstrosas illas duas omisisset.

Caryophylli, vt tradit Cronemb. proueniunt in insula Monoch, vbi aër frigidiusculus itinere 6. dierum ab insula Banta. Arbor eorum est similis Buxo, ita ramosa & crebris surculis: folia autem similia Canellæ. Quum caryophylli sunt maturi extendunt lintea sub arbore, & arũdine decutiũt. Solum, vbi proueniunt, videtur arenosum, quàuis non sit arena: hæc regio est loco valdè depresso, ita vt non appareat ibi stella dicta Tramontana. *Hactè*. Ego non existimo Indos expectare maturitatem, id videtur apparere ex clauis floribus, ac etiam ex Anthophyllis dictis, qui sunt caryophylli, vt existimo maturi, vel penè maturi, verùm minùs efficaces, qui solent ad nos copiosè adferri.

Tandem prædictorum & Linschottani obseruationi acquiescendum censemus, donec prodeant qui diuersa, non sua imaginatione, sed diligenti αὐτοψίᾳ eruditi nos doceant. Scribit autem hic: Arborem Lauri speciem habere, foliáque huic similia, flores primùm candidos, inde virentes, postremò rubros ac duriores, in caryophyllon desinere. Virides adhuc amœnissimum supra cunctos odores odoramentum spirare: densa maximè enasci, magno numero decerpta siccari. Iustum eorum colorem tum sufflauum, fumo demũ in nigredinem compelli. Caryophylla quæ arbori adhærent crassiora, in sequens vsque anni tẽpus matrum caryophyllorum nomine durare. Ita videt lector autores tùm circa arboris & foliorum formam, tum circa caryophyllorum colores variare, aliis asserentibus, ea primùm viridia dein candida esse: aliis contrarium statuentibus, penès quos singulos huius historiæ fides esto. Magno verò in periculo versatur Paludanus, ne suspicemur, eum caryophylli plantam nunquam vidisse, quando præter omnium prædictorum (excepto Matthiol.) mentem ait, Garyophylla in extremitate ramorum crescere, vt vuæ Myrti. Nam, vt in extremitate quidem crescant, non ideò crescunt vt baccæ Myrti, quas sparsim hinc inde per ramos nasci non semel in diuersis regionibus obseruauimus, & indies adhuc spectamus, neutiquam verò in ramulorum extremis, cuiusmodi Caryophylla summitatibus innascentia pinguntur à Clusio. Quàm propriè etiam idem Myrti vuas dicat, [nisi alíter fortè in locis peregrinis nascantur quàm apud nos] ipse viderit. Is quoque ait, arborem quidem Lauri magnitudinem ac formam habere, sed tamen folia graciliora esse, vt Amygdali aut Salicis: nec scimus an ex ea sua, vel aliorum, quos antè citauimus, obseruatione.

Synonyma Linguarũ.

Cæterùm caryophyllon, quod Barbari Garyophyllon scribunt, & Garyophylum: Græcis καρυόφυλλον seu καρυ'φυλλος, Lat. etiam caryophyllum & caryophyllus, quod suprà diximus, *Nucifolium* de verbo ad verbum reddi posset, quàuis res ipsa neutiquam id insinuet. Nostris *Clauus*, quòd *claui* in modum capitatus sit. Hincque Germ. *Negelin*: Gal. *Clou de Gyrofle* & *Gyrofle*: It. *Garofano*. Hisp. *Clauo d'especia*. Belg. *Gherofle Naghel*. Apud Turcas, Persas, Arabes, ac ... *Calafur* nominatur. At in Moluccæ insulis, quibus id aroma peculiare tantùm est, *Chambe* ... ste Linschott. Garcias *Chanque* iisdem dici ait. Mauritanis *Carhumfel* & *Charunfel*. Nomina autem quæ sunt in Pandectario, *Arumfel* & *Charumfel*, corrupta esse putat. Sed *Carumfel* corruptum non est, inquit Clusius, sed ita vocatur & scribitur Arabicè *Karunfel*. Quare quod dicit, à Turcis & Arabibus dici *Calafur*, eamque esse rectam appellationem, siue ita vocant, siue non, sciat esse corruptum ex *Karunfel*. Certè nunquam consuluit Auicenam Arabicum, quum saltem à quodam medico Arabismi perito illud petere potuisset. In Iaua Caryophyllum vocatur *Syanke*, in Malaya *Synken*. Quare videndum an deprauatum sit ex illo Moluccarum *Chanque*. De quo profectò non dubito, quum sciam literam *Tzad* à Lusitanis in *Ch.* mutari: vt *Tzina*, *China*. Tabern. Anthophyllos Germ. *Mutternägelin* vocat institorum exemplo: & cæteros *Krämer Nägelin* vulgi imitatione, quasi mercatorum clauos dicas, ad differentiam florum Betonicæ coronariæ. Ipsa arbor teste Costa, Persis ac Turcis *Siger*, folium *Varaqua* appellatur. Quod Lusitani *Baston* vocant, Belgæ *Rompam*, Caulis est, quo Caryophylla arbori adhærent, *Fusti* officinis. It. *Fusti di Garoffani*: *Seiteragi* primum Auic. inquit Matthiol. odoratæ festucæ Caryophyllorum inst-r, *Seiteragi* verò secundum Auic. videtur esse fructus, [vt idem censet] quos Italicæ Seplasiæ Anthophyllos & pleudocaryophyllos vocant. Nec sanè malè quadrát lignei pediculi Caryophyllorum *Seitaragi Ind.* Auic. (Ita enim scribitur in nostro codice) Quos si intellexit Auic. non debuit separare à Caryophyllis: nisi fortè ipsemet ignorarit quid esset Seitaragi: Iunxit enim herbæ Iberidi.

Calafur. Chambe. Chanque. Charumfel. Arab. Arunfel. Siger. Seiteragi.

Nec placet opinio Matthiol. existimantis Caryophyllos crassiores esse secundum genus Seiteragi Auic. Eos námque cum cæteris tradidit capite proprio. Præterea vt postea dicemus, cap. particulari de Seitaragi, noster Auic. non habet duo genera Seitaragi Indi. Sed vbi Matthiol. legit fructus, in nostro exemplari scriptum fractus. *Matt. reiic.*

Nascitur Caryophyllorum arbor in Orientalibus plagis, quibusdam Indici pelagi insulis, non longè à *Bandam*, *Tidor*, *Terenati*, *Macchian*. Alibi nasci negant, inquit Scal. Qui ad Indicas regiones nostris temporibus nauigarunt, referunt Caryophyllos tantùm in quinque prouenire insulis *Locus.*

Oceani, vltra ſinum Gangeticum, Locis montanis, & ſi aliò transferatur, nequaquam viuere. Naſcuntur & in *Mate*, authore Loupetio. Naſcitur, inquit Garcias, duntaxat Caryophyllon in *Maluccis* inſulis, quæ ſunt quinque numero [quarum primaria eſt *Giloulo*] nec procul nimiùm à mari, nec etiam locis mari nimis vicinis. Naſcitur etiam in *Zeilan*, nonnulliſque aliis locis, ſed nullibi fructifera eſt arbor, quàm in Maluccis, quæ ſub linea Æquinoctiali ſitæ. Eæ præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem diſtrahitur. In locis quibus hæ arbores creſcunt, nullum gramen eſſe perhibent: omnem enim ſuccum ad eas deriuari.

His ſubſcribit Maximil. Tranſ. ad Card. Salzb. Inſulæ, inquit, Molucæ ſunt numero quinque, *Tarante*, *Muthil*, *Thedori*, *Mate & Matthien*, tum citrà, tum vltrà, tum etiam ſub ipſo Aequinoctiali ſitæ, vicinæ omnes, ſed paruæ atque anguſtæ admodum. Quarum minima *Tarante*, proxima *Thedori*: quippe quæ paulò vltra ſex milliarium Italicorum ambitum habent. Eſt huic finitima *Matthien*, & ea exilis. Hæ tres ex quinque Molucæ inſulis Garyophylli magnam copiam gignunt, ſed longè vberiorem in quartum annum. Arbores hæ non niſi in abruptis rupibus prouenire ſolent, & ita denſantur, vt plerumque lucum faciant. A mari ad tormenti iactum, inquit Linſchott.] Caryophylli arbores diſſitæ creſcunt, ſponte ſua, nullà curà aut plantatione: humum decerpturi ea incolæ duntaxat purgant ſubtus.

Colligendi modus. In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum facilè ſuparant. Manu non colliguntur, ſed ad ramos alligatis funibus multa vi auelluntur. Ideò læſis grauiter arboribus fructus ſequenti anno nullus eſt, ſpe in tertium producta.

Tempus. Colligitur Caryophyllum, authore Garcia, à decimoquinto Septembris vſque in Ianuarium & Februarium, non manu, vt nonnulli volunt, ſed violenta flagellatione.

Repoſitio. Decuſſa Caryophylla biduum aut triduum ſiccantur, deinde aſſeruantur, & Malacam, in aliáſq; Prouincias mittuntur. Quæ in arbore hærent, craſſiora fiunt, nec ab aliis niſi vetuſtate differunt. Magni prouentus augurium eſt, ſi arbor plures flores produxerit quàm folia: iccircò non debent nimiùm flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio ſteriliores efficit. *Cautio.* Cauliculi ſeu ſurculi ſimul decutiuntur. Etenim in Moluccæ inſulis Caryophylla nequaquam emundantur, rarò autem in India, plurimúmque venduntur cum matre, [ſic Anthophylla, ſeu magna & ventrioſa, quæ maturiora diximus, vocant,] puluere ac cauliculis. Quæ tamen in Luſitaniam mittenda veniunt, ea diſtinguuntur.

Satio. Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis ſpontè creſcunt, vt Caſtaneæ, quàm citiſſimè ob imbrium abundantiam. Intra octo annos fructum ferunt, intrà quod tempus adoleſcunt, duraturæ vſque ad centeſimum, quemadmodum ipſi incolæ teſtantur.

Scaliger ex Vartomani relatione tradit, bis, in anno legi, Decembri & Iunio. Quarto quoque anno liberiorem eſſe prouentum. Triennio vacante vindemia, ita demum efferari, atque degenerare. Cæſalp. ex eorum narratione, qui Indicas oras perluſtrarunt, bis in anno ſub vtroque Solſtitio colligi prodit: neque ſinere incolas vt ad perfectam magnitudinem intumeſcant.

Caryophylla olim apud Maluccanos neglecta. Nullius autem pretii fuiſſe Caryophylla ferunt apud Maluccanos, donec eo delati nauibus Chinenſes, inde magnam eorum copiam in ſuam regionem exportarunt, & inde in Indiam, Perſiam & Arabiam. Conſeruari autem in ſua bonitate ſi marina aqua inſpergantur, alioqui teredinem ſentire. Viridia ſaccharo conſeruata, ac in condimentum, quod *Achar* vocant, redacta, in Malaccam quoque ac Indiam mitti. Hodie quoque flores conditi cum petiolis & ramulis teneris, præcipuis quibuſdam Europæ emporiis, vt, Venetiis, Genuæ & Antuerpiæ viſuntur, teſtibus Pena & Lob.

Ipſi quoque ſurculi, *Fuſti* dicti vnà cum Caryophyllis adferuntur, & hodie in quamplurimis locis, potiſſimùm Genuæ & Lugduni, ſaccharo incruſtantur. Sed folia rarò cum iis adferuntur, notante Cordo. Fructus potiſſimùm ſeu Caryophylla ingenti lucro tam per Aſiæ quàm Europæ Prouincias diſtrahuntur.

Caryophyllum deliges nigrius, ſolidius, ponderoſius, & copioſiorem liquorem diuulſum vngue, vel acu punctum, exudans, odoratum, frangi contumax ac lentum, recens linguam maſticatu vnà cum faucibus penè adurens, acre & aromaticum. Annos quinque ſeruari poſſe ait Syluius loco temperato: nam in humidiore putreſcere, ſicciore areſcere, & rugoſius euadere atque imbecillius.

Minùs probantur Anthophylla dicta, quippe quorum acrimonia remiſſior, ac interdum penè nulla. Ex ſurculis ſeu fuſtis dictis præferuntur quoque nigriores, pinguiores, liquorémque fructuum modo remittentes, odore ac ſapore ad Caryophylla quamproximè accedentes.

Folia, ſi quis eorum vſus eſſe debeat, ſuadente Cordo, deligantur maiora, craſſiora, firmiora, integráque. Fracti verò in puluerem, aut fragmenta eorum, vitanda. Poſſis tamen his, quemadmodum & *fuſtis*, ſubſtituere ipſa Caryophylla, quæ abundè ſuppetunt.

Matth. ſcribit ramuſculum Caryophyllis onuſtum, cuius iconem poſuit, Veronà ſibi miſiſſe Calceolarium, ſed abſque foliis.

Caryophylli Paulo Æginetæ ſunt aromatici, acres, ſubamari, calidi ac ſicci circa tertium ordinem, multiplicis vſus tum in obſoniis, tum in aliis medicamentis. Ætius in ſecunda calefaciendi ſiccandíque claſſe reponit. Auicen. in tertio vtriuſque qualitatis. Et ſanè, Calor tam eſt huic aromati eſſentialis & genuinus, vt cùm in India emendatur, ſi vas aliquod cum aqua alióve liquore adſtet [teſte Linſchott.] id omne intra duos dies, etiam aliquatenus diſſitum, ingenti ſiccitate Caryophyllorum exhauriatur, vt ſæpenumerò experimentis comprobatum ait. Oris halitum commendant, ideò mulieres Indorum frequenter manducant, in eundem finem, quod & Luſitanæ fœminæ & plerique alii cæterarum Nationum promiſcui ſexus iamdudum facere occeperunt. Ad oculi aciem conferunt, & nubeculas exterunt. Ventriculo robur addunt, & hepati. Vomitum compeſcunt, & nauſeæ aduerſantur, authore Auicen. Drachmarum quatuor pondere [quę doſis nobis ſatis magna videtur, quam tamen & Palud. retinet: malimus ſcrupulos quatuor cum Amato, quòd prior doſis, præſertim delectorum & recentium, magnum incendium ſit allatura, maximè in corpore bilioſo.]

Veneris incentiuum ſunt, Serapioni: qui & ligni [ſurculorum] & fructus vſum eſſe ait: præfértque ea quæ ad ruborem inclinant, quæque ſigillatim ex arbore digitis decerpantur: vbi ſubaudiendum putamus ad delectum. Alioqui nihilo præ-

præstantiora iudicamus decerpta, quàm vi decussa, quòd ex casu illo nihil iniuriæ effatu dignæ iis accendere queat. Cor roborant, digestionem adiuuant, sed aluum cohibent, eidem. Simeon Sethi pulmonem lædere ait. Auenzoar in proœmio libri de conser. san. scribit sibi à multo tempore propria experientia compertum esse, si hyeme vertex subtilissimo Caryophyllorum puluere aspergatur, frigidos catarrhos & capitis humores consumi. Attamen satiùs esse, capitis summa priùs vino ardente madefieri, vt puluis faciliùs adhæreat, eiusque vis penetrare queat, quod meliùs & citiùs fiet, superligato linteolo aut Cucupha, ne vis eius exhalet. Puluis eorum oculis inditus visus claritatem adfert. Sed cautione opus ad hanc rem, addendæque aquæ quædam oculares, feruorem eorum exparte retundentes, qualis esse possit rosarum, Euphrasiæ, aut similium.

Conducunt porrò caryophylli contra morbos omnes cerebri frigidos, Apoplexiam, spasmum, Paralysin, Lethargū, stuporē, sidē siue suffimento, siue esu faciunt contra aërem pestiferū. Ad anhelitus fœtorem, cum vino assumitur puluis ex crusta panis secalini, Galangæ, cum pauco Caryophyllorum. Contra nauseam & vomitum omnē, omnémque profluuium alui ex causa frigida, editur crusta panis, vino Cretico madens, pulueréque caryophyllorum aspersa, autore Matth.

Aduehebatur olim odoris tantùm gratia, vel Plinio teste [si de nostro scribit:] nunc quoque excrescente ad ingluuiem auiditate, eò ferè mores abierunt, vt sine caryophyllo dapes despiciantur. Ac tantum potuit ingeniosa gula, vt non tantùm ἐμβάμμασι pertinaciter inspergeretur eorum puluis, sed & gallinæ, capones, galli Indici, bubulæ linguæ, iocinora vitulina, vaccarum vbera & alia eiusmodi plura non nisi caryophyllis transfixa assentur. Quin & iis fructus transfigi & condituras, vt Mala, Pira, Cotonea &c: à mulierculis consueuerunt.

Vsurpant item ad olfactoriola, & vestiū odores. Quidā Cereu. siæ saporem iucundum cōciliant caryophyllorum pulueratorum drach. ii. tantundem baccarum Lauri contusarū, sacculo inclusis in dolio suspendendo.

Animo linquentibus præmansi caryophylli naribus offeruntur: ad idem valet acetum, in quo macerati sint caryophylli & Rosæ. Estque iam ferè translatitium apud Germaniæ mulierculas caryophyllos aliquot secum gestare ad obuiandum eiusmodi affectui.

In Lixiuio suspenditur vtiliter nodulus caryophyllorum cōtusorum, quo morbis frigidis laborans caput abluitur.

Vsus est etiam in ventriculo dicatis scutis & sacculis, tum ad vomitum, tum ad ventriculi & ventris dolores à causa frigida, quales interdum vulgò præscribere solemus cum crusta panis puluerisata, asperso aceto ros. modico, aut vino rubro odorato, additis aliis quoque aromatis ad id pertinentibus. Quidam puluere caryophylloru caput spargunt contra dolores capitis ac grauedines. Sed & vrinam ciere sunt qui scribant.

Apud Indos quoque, vt prodit Garcias, in multiplici vsu sunt, tum ad obsonia, tum ad medicamenta: tamen expetuntur in *Iaua* crassiora illa & annotina caryophylla: à nobis verò tenuiora, quę adhuc viridia aceto & sale apud Maluccanos condiuntur, sed his teneriora saccharo asseruantur, in magnam palati amœnitatem.

Nostri quoque caryophylla saccharo incrustare solent, non inconcinnè, ad placendum palatui, & calefaciendum frigidum stomachum, inuento.

Ex caryophyllis quoque destillationis artificio elicitur, Oleum, quod quidam omnibus pollere Balsami facultatibus asserunt, tam interno quàm externo vsu. Id tamen calidius multò censemus authore Camerario. Guttæ aliquot exhibitæ cum vino aut Gallinæ iusculo, sunt præstantissimum remedium in ingenti dolore Ventriculi, à flatibus & pituita. *Oleum Caryoph.*

Lusitanicæ mulieres, quæ apud Maluccanos degunt, è caryophyllis viridibus aquam stillatitiā organis eliciunt, mira odoris suauitate fragrantem, & cordis affectibus vtilem. Sed & sudor iis qui Lue Venerea laborant excitatur caryophyllis, Maci, nuce Myristica & longo nigróque Pipere. *Aqua Caryoph.* *Lues Ven.*

Si quid autem sit, quod Cinnamomi vicem supplere queat, caryophyllos esse Cæsalp. iudicat. *Cinnam. antibal.*

CARYOPHYLLORVM RESINA.

Hoc nomine Resinam asseruamus, glebâ [vt apparet] fusili, crocei coloris, fragilem admodum & siccam, nullum gustanti saporem offerentem, (fortè ob vetustatem) odore tamen vbi adoletur, suaui, caryophyllorum: facilè ardet, claráque incendia dat. Descriptio

Caryophyllorum gūmi [inquiūt Pena & Lob.] quod eximii odoris est, glebæ Ammoniaci concretione & colore seruamus: quod Lob. postmodum in sua hist. Belg. denuò repetit, & colore foris nigricante esse ait. Geroffels gummi vocat, sed rectiùs, nostro quidem iudicio *Resinam* vocasset, quòd promptè flammam concipiat, cuiusmodi lachrymas Diosc. generaliori voce ὄπους vocat.

Serapio cap. 39. ex autoritate Albugerig: Glutē inquit, [potiùs resina] Caryophyllorum est simile glutino *Albotin*:

Scribit Auic. caryophyllorum gummi, *Albotin* seu Terebinthinæ facultate respondere. Hanc ob causam percontatum se ait Garcias ab iis qui ex Maluccis caryophyllum aduehunt, sed negasse se huiusmodi gummi vidisse. At nos non in Moluccis fuimus, & vidimus tamen, & habemus inter fructus repertum. Oliuus quoque testatur Calceolarium habere Gummi caryophyllorum: sed cur non descripsit rem tam raram?

Clus. quoque annotat inter caryophylla, quæ Antuerpiam adferuntur, inueniri interdum gummi ex atro rufescens, odorum, & quod prunis iniectum caryophyllorum sanè odorem referat: suspicatúrque idem esse gummi, de quo Auic. prodidit.

CARYOPHYLLO AROMATICO similis fructus.

Cap. VII.

Fructus delatus in priore Batauorum nauigation. anno 1597. ex Iaua de quo Clus. exot. In binarum vnciarum longitudinem, vel etiam ampliorem, & vncialem crassitudinem excreuerat septimus fructus: videbam enim caryophylli aromatici vetustioris in fructum iam se formantis dūtaxat magnitudine, cui sanè valdè similis, vt primo intuitu mihi imponeret. Totus fuscus erat, nec val- Descriptio

dè læuis, supernè quatuor alis decussatim crucisve formâ dispositus prædi- tus, instar Caryophyllorum aromaticorum, infernè angustior & pertusus, prodeunte ex foramine veluti caudâ, crassâ aut tenui, pro fructus magnitudine: quæ nihil aliud est quàm nuclei extima pars, qui in fructu continetur, in maiore crassior & caua,



Nucleus.

& veluti articulis distincta, in minore, angusta & mucronata: fructus ipse denso duróque cortice erat præditus, vt cultro vix aperiri posset, & vtrumque salsi saporis. An verò hic fructus, salsedinem ex aquæ marinæ aspersione contraxisse ignoto?

CARIOPHYLLOS REDOLENS FRVCTVS.

Cap. VIII.

Descriptio Scribit Garcias in opusculo suo de Aromatibus, Barbarissimam illam Gentem quæ Insulam D. Laurentii incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quendam ostendere, qui Caryophyllos redoleat, Auellanæ magnitudine cum suo putamine, aut eâ amplior, sed incomperti adhuc vsus.

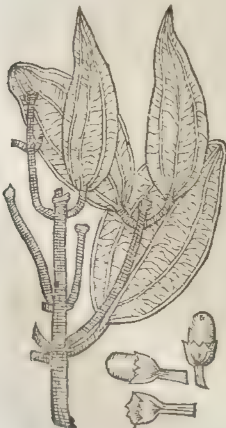
Auellanæ magnit.

MALABATHRVM ET FOLIVM INDVM OFFICINARVM.

Cap. IX.

Descriptio Vocant Officinæ Malabathrum & folium Indum ex India importari solitum, nonnunquam ramis suis inhærens, sæpè solum & auulsum. Sunt autem rami, vt ex cubitali specimine, quod habemus apparet, satis magni & mediocriter crassi, cortice fuluescente, aut nigricante aromatico, tecti, materie Fagina, ex quibus alii pronascuntur ramuli ex aduerso siti: ita quoque & folia apposita sunt, notiora nostro Orbi, quàm rami, quæ magnitudine va-

Rami.



Materies.

Folia.

riant: nam & aliquando dodrante longiora prostant, aliàs palmum longa, latitudine vnius aut duarum triúmve vnciarum. Forma Laurini folii, latiora tamen, & quædam rotũda ferè, cui & nitore nõ cedũt parte superiore, color.n. parte inferiore est cineraceus. Iam verò insignis est costarum nota, quas ternas semper habet, eásque subtus quàm suprà magis extantes, mediam rectam, laterales pari ab ea interuallo abscedentes, sinuatas, à quibus hincinde & in margines venulæ transuersæ discurrunt. Sapor aromaticus. *Costa*

Cùm ad nos peruenit, colore est, inquit Cordus, virescenti, sapore glutinoso, tenui, aliquantùm subacri, aromatum modo iucundo, veluti si quis Piperis & Cinnamomi odores commisceat. Caryophylli folia differunt, quòd neruum seu costam tantùm habeat, non tres, vt nostrum Malabathrum. *Sapor*

A prædictis folià diuersa pro Malobathro sic describit Cordus: Folium propemodum rotundum, & disci figura orbiculatum, trium ferè digitorum quoquouersus latitudine, colore in fusco & spadiceo cinereum, venosum, densum, Laurino crassius, lentum, flexile, & fractu contumax, nisi omninò aridum fuerit, gustu subacre, subamarum, tenue, per palatum se diffundens, orísque halitum odoris gratia diu commendans, odore acri, Nardi æmulum, & admodum aromaticum. *Mala- thrum di fol- biculat* *Sapor*

Μαλάβαθρον, inquit Diosc. nonnulli Nardi Indicæ folium esse arbitrantur, odoris quadam cognatione decepti. [Sunt enim multa odore Nardo similia, veluti Phu, Asarum, Neris: νῆεις Græcè habent: aliqui legunt ἶεις, cuius tamen odor nobis Nardo non admodum similis videtur.] Secus autem se res habet. Etenim peculiare genus est, quod in paludibus Indicis gignitur. Folium id est, quod Lentis palustris modo aquæ innatat, nulla fultum radice. Idipsum collectum statim Lino traiicitur, siccatúmque reconditur. Aiunt & aqua per æstiuos ardores exiccata, cremiis, fomitibúsque aridis terram peruri: atque id nisi fiat, non ampliùs renasci. Laudatur recens & in nigrore quodam subalbidum, minimè fragile, integrum, nares odore feriens, illiúsque suauitate diutiùs implens, Nardo sapore simile, nullo salis gustu. [ναρδίζον δὲ τῇ γεύσει, μὴ ἁλμυρίζον: aliàs si Lacunę credimus, ναρδίζον δὲ καὶ τῇ γεύσει &c.] infirmum verò ac minutatim concisum, & vetustate cariosum expirans halitum, vitiosum est. *Mal- thron Nar- Indu* *Dele* *Diosc*

Sic verò Plinius: Dat. & Malobathrum Syria, arborem folio conuoluto, arido colore [colore aridi folii. CH] ex quo exprimitur [paratur D. quę lectio & nobis placet.] oleum ad vnguenta, fertiliore eiusdem Ægypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus id gigni tradunt, Lentis modo, [Lenticulæ palustris modo aquis innatare. D.] odoratius Croco, nigricans, scabrúmque, quodam salis gustu. Minùs probatur candidum. Celerrimè situm in vetustate sentit. Sapor eius Nardo similis esse debet sub lingua. Odor verò in vino sufferuefacti antecedit alios. In pretio quidem prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: Oleum [Folium M. & CH.] autem ipsum in libras LX. [LXX. M. XIX. CH.] *Mal- thrum* *Plin. & il* *Preti*

Ita vides Plin. à Diosc. non parum variare circa Malobathri historiam, vt valdè vereamur ne ipsemet cum plerisque Veterum ignorarit, quid verè sit Malobathrum. Sed vt cum Diosc. conueniat Plin. de palustri Malobathro, pro iis verbis, [quodam salis gustu. Minùs probatur candidum. Celerrimè situm &c.] ita legendum censent: Quod salis gustu, minùs probatur: candidum celerrimè *Plin. c*

lerrimè ſitum &c: Alioqui Plin. minùs probaret candidum, laudatiúſque cenſeret, quod eſt quodam ſalis guſtu; contra Dioſcor.

Quod ſi vera ſcripſit Plin. gemina Malobathri conditio: alterum paluſtre, alterum ex arbore: poſteritas fortè nec primum nec ſecundum, ſed tertiũ Malobat. genus nouit, vel doctiſſimi Hermol. iudicio, appellatum à Mauritanis *Tembul*, cuius ſurculi [inquit] cum folio, quale Arbuti ſiue Lauri eſt: Pollicares plerumque ad nos feruntur, & fructus quoque Laurinis baccis ſimillimus. Omnia tria Folii appellatione ſignificari conſueuerunt, ſed priora duo maximè.

Vidiſſe ſe tamen iactat Corn. Materiarios, vt nunc vocant, qui etiam priora illa duo genera oſtenderent, & pro vero Malabathro venderent: quibus, inquit, ſi quis omninò fidem deneget, tum in his, tum in aliis quæ ex longa experientia pro genuinis agnita nobis aduexerunt, quo tandem tota medica materia deueniet? Sed nimirum egregium illum Herbarium, ſi Diis placet, ac potiùs omnis propemodum naturæ Botanicæ imperitiſſimum, in cæteris alioqui doctiſſimum, decuiſſet, duo illa Malabathri officinarum priora genera [vt illorum relatione fretus, confidenter vocat,] deſcribere, & ipſum priùs ex diligenti inſpectione diſcere in quo differant, tum inter ſe, tum à *Tembul* Mauris dicto, vt doceret alios, quâ forma, colore, ſapore &c: deprehenderit. Iam non inſtitoribus, ſed ipſiuſmet negligentiæ denegabimus fidem: quanquam non videamus, quomodo poſt tot ſecula Materiarii ſcire queant, quænam ſint legitima Veterum Malabathri genera, quos nemo neſcit, ditandi potiùs quàm diſcendi aucupio inhiare, quæque adeò à peritiſſimis & ſagaciſſimis tam medicis, quàm Herbariis pro incompertis, aut ſaltem pro non probè compertis habentur, vti patebit in progreſſu. Deneganda vtique fides non tantùm ἀλυσοις Materiariis, ſed vtique omnibus qui ſine ratione, ſine experimento certò aliquid proferunt, maximè de iis quæ ad ſalutem hominum pertinent. Eat nunc Corn. & omnium, quot in Mundo ſunt, nobiliſſimæ artis materiam vel conſiderationis ſubiectum [ſubiectum enim reductionis homo eſt] ab idiotis, earúmque vel temeraria, vel falſa & inſcia, vel denique decipiente & ſophiſtica relatione addiſcat, vt ſibi materiæ medicæ cognitionem acquirat, non interim conſideratis Veterum de ea traditis notis, cæteríſque quæ propria induſtria conſiderari ab induſtrio medico poſſunt & debent. Nam reuera in talibus vel ipſomet fatente, Hippocraticum illud requiritur, μηδὲν εἰκῇ, μηδὲν ὑπερορᾶν: vt nihil temerè approbemus, neque rurſus comntemnamus: ſed Veterũ deſcriptiones diligenter examinemus, adhibitis non tantùm auribus, quid vel hi, vel noſtri dicant inſtitores, ſed & oculis, naribus, ac ipſo adeò guſtu, cùm ſæpè contingat ex vna aut altera nota non penitùs reſpondente, rem, aut conceptam relationem opinionémue totam ſubuerti: *quod ſemel & in plenum hoc loco dixiſſe conueniat.*

Aetius eundem Malabathri delectum habet cum Dioſc.

Dicitur autem Græcis μαλάβαθρον vel μαλόβαθρον cum Arrian. quod etiam vocatur μαλαβάθρου φύλλον, & ſimpliciter φύλλον, καὶ ἰνδικὸν φύλλον. Nec φύλλον σκύλματος aliud eſſe videtur apud Aëtium, quàm Malabathrum ſiue Malobathrum Plinio, quod & *Folium* tantùm nominatur & *folium Indicum*. Cæterùm cùm apud ipſum Aetium φύλλον ſimpliciter dicatur, cur folium Scylmatis vocitet, fatemur nos ignorare. Neque vox σκύλματος aliunde hactenus nobis nota, niſi ex Epigrammate vbi legitur, σκύλματος κόμης, Laniatus comæ. Sed quid laniatus ad Malabathrum? Cogitent peritiores. Eſt & foliatum vnguentum apud Plin. ex hoc ipſo folio confectum. Et foliatum vnguentum Plautus videtur in Curcul. vocaſſe Petalion.

Tu Stacte, tu Cinnamomum, tu Roſa es, tu Crocum, tu Caſia es, tu Petalium.

Petalion.

A voce Græca πέταλον, id eſt, folium. Quo nomine etiam Iuriſconſultus Malabathrum appellauit, ff, de his quæ debent Imperatori vectigal.

Phyllon.

Sic & Paul. Aegin. lib. 4. cap. 48. dum φύλλου μαλαβάθρου σφαιρία β. id eſt, folii Malabathri pilulas duas in medicamentum quoddam recipere iubet, nihil aliud quàm folium ipſum in pilam & globulum conuolutum intelligere videtur.

In quem eundem ſenſum Conſt. Cæſ. lib. 6. cap: 6. φύλλου μαλαβάθρου σφαιρία ε. id eſt, folii Malabathri pilulas quinque in picationem quandam recipit: Et lib. 7. cap. 13. in quandam vini condituram, φύλλου ſimpliciter σφαιρίον ἕν, id eſt folii pilulam vnam aſſumit, quum in præcedentem condituram adhuc minùs, nempe φύλλου τὸ δ. id eſt, folii trientem recipere iuſſiſſet.

Quod autem locis citatis τὸ σφαιρίον ipſum foliũ in globum conuolutum ſignificet, vel Plinii quoque lectio lib. 12. cap. 26. ſatis apertè inſinuat, quãdo Malabathron arborem folio conuoluto dixit. Cui rei Folii Indi hiſtoria, quæ ab Arriano, circa finem Peripl. maris Erythræi deſcribitur, perbellè reſpondet. Is enim illa folia tradit à Seſatis populis, qui finitimi ſunt Cirrhadibus (apud quos etiam præſtantiſſimum naſcitur Malabathrum, teſte Ptolemæo) circa ciuitatem Thinam afferri, ac dum in vicinia populabundi vagantur, ſtramentorum loco ſubſterni, tandémque poſtquam remigrarunt, ab ipſis Thinæ incolis auidè conquiri, & in globulos conuolui atque complicari, calamorúmq; villis conſui, Sed hinc tria genera effici. E maioribus enim foliis, quod ἁδρόσφαιρον Malabathrum dicitur: è mediocribus, μεσόσφαιρον: è minimis, μικρόσφαιρον. Quæ ſic compacta & conſuta in Indiam deportantur, & magno venduntur. Notandum obiter hoc loco mendosè ac ineptè in apologia Paul. Heſſi pro Guilandino aduerſus Matthiol. legi ἁδρόστροφον, μεσόστροφον & μικρόστροφον Atque hinc fortaſſis prædicti Autores Malabathri pilulas, Plin. verò Malabathrum folio conuoluto dixiſſe videri poteſt: quanquam ille totidem, quot Arrianus genera, iiſdémque nomenclationibus nuncupata, non Malabathro Syriaco, quod Folio ſimpliciter vocitato reddidit.

Quomodo globuli ex Malabathro fiant. Locus

Malabathri tria genera Arriano. Hadroſpharum.

Plin. ill.

Folium Barbaricũ.

Quia verò Nardinum vnguentum etiam parabatur cum Malabathri folio, vt docet Dioſc. hinc fortè factum vt Plin. deceptus, ipſum Nardinum etiam foliatum vocitarit lib. 13. cap. 1. Galenus tamẽ ſpicatum à foliato accuratè diſtinxit lib. 1. cap. 2. κατὰ τόπους. Quæ fuſiùs explicare placuit, quia in his labuntur vel doctiſſimi, vt ille, tamen inſigniter eruditus, interpres Theophraſti de Odoribus, vbi ait in Scholiis, Nardinum vnguentum Theophr. non è folio paratur, &c: vbi quid folium, quid nardus, vel quid foliatum aut ſpicatum, vel Conſt. quoque iudice, ignoraſſe videtur.

Plin. not.

Interpres Theophr. de odor. not.

Plutarchus quoque in libello, cui titulus eſt, quod bruta ratione vtuntur, φύλλον ſimpliciter vocat, odoramentis aliis coniungens, ſimúlque numerans & folium. Malabathrum ſ. hoc. Quæ vox, à Marcello ex antiquo & probatioris fidei Græco codice inſtaurata illic eſt, vbi legitur: Ab hac appellatione Malobathrinum vnguentum, foliatum

Plutarch. locus corr. Malobathrinum vng.

Martiali & plerisque aliis ex Græcis & Latinis Scriptoribus dictum est: & ob odoris similitudinem, idem Nardino est creditum aliquando.

Nardinū Sng Sedig Sadegi.

Apud Scrapion. legimus *Sedig*, id est Malabathrum, Diosc. est herba quæ nascitur in India. Apud Auic. Folium Indum est *Sadegi* & Malabathrum. Folia & rami sunt *Sabesefram* [Garc. *Saisifram*] similes: flos frangibilis, [Dioscor. floris nullius meminit:] prouenit in Indiæ paludibus, innatat aquæ Lenticolæ aquaticæ modo, & radici non appensum: ibidem ligant filo & exiccant. Quidam existimarunt esse folia Nereidis [Nardi Indicæ propter virium similitudinem: Garc. Golfam legit, quam vocem Clus. Nymphæam reddidit.] Arabes secundum quosdam etiam vocant *Tembul*, à quo differre postea dicetur.

Tembul.

Bethrum, Bathrum. Etymon.

Indi verò, apud quos prouenit in regione Malabar, dicunt *Bethrum* vel *Bathrum*, vnde composita à Græcis videtur dictio *Malabathrum*: hodiéque apud Indos, etiamnum teste Garciâ, paucis immutatis folium *Tamalapatra* nuncupatur. Quam vocem, vt putat Garcias, Græci & Latini imitantes corruptè *Malabathrum* nuncuparunt.

Malabathri vnde.

Cadegi Indi.

Arabes *Cadegi Indi*, id est, *Folium Indum* dicunt: nec dicitur Folium per excellentiam, sed quoniam Auic. lib. 2. cap. 259. ita vocauit. Qui & folia *Saisifram* esse ait, quamuis in quibusdam Exempl. *Sabesefram* legatur.

Saisifram. Sabesefrā.

Ital. *Malabathro* & *Folio Indiano*. Hisp. Castil. Catal. *Folio Indo*. Gal. *feuille des Indes*. Lacuna ait Lusitanis *Betea y Beter*. Sed vel is vel hi falluntur, qui nomen *Betere* alteri folio tribuunt. German. Indianisch blatt. Quidam, qui tamen egregii Herbarii vulgò creduntur, temerè & nulla ratione solida, Negelbletter vocant, vt Euch. Rosslin, Lacuna & alii: ac temerario etiam magis ausu alii Caryophyllis adhærentia pingunt, vt Tabern.

Lacuna not.

Quorundā Herbarior. temeritas.

Ruell. not.

Ne fallaris, inquit Ruellius, [cui placet identidem Hermolai decocta ruminari, & pro suis venditare,] quod Officinæ *Folium* nominant *Indicum*, Cinnamomi non Malobathri dicunt esse comam: profectò id quidem sub lingua Cinnamomi refert saporem, folio Iuglandis, flauo, venisque tribus &c.

Cinnamomi folium.

Desiit, inquit Syluius, & *folium Syriacæ arboris* Plinio celebratum. In horum locum Mauri inuexerunt folium Laurino proximum, sed maius, & neruis tribus folium intercursantibus distinctum, odore iucundo: Primum illud *folium Indum* dicitur Serapioni: tamen Actuarius in Hedychroo magmate, φύλλον ἰνδικὸν & φύλλον μαλαβάθρου ceu diuersa miscet. Idem in Antibal. vult pro Malabathro sumendum folium illud vulgare Indi dictum, quam opinionem quoque sequitur Placotomus.

Succedan. Folium Indum.

Malabathrum, vt tradit Cordus, crediderunt multi Nardi Indicæ folium esse, verùm decepti & falsò, vt Dioscorid. cum ipsa experientia contrarium testantur. φύλλον Græci, Romani *folium* dixerunt, quoniam nihil aliud esset quàm folium.

Malabathrum non esse Nardi folium. Folium cur dictum.

Iam verò ampliùs non affertur, præterquamquod casu nonnunquam cum Nardo Indica affertur, quod descripsimus folio orbiculato. Eius in locum, Casiæ, Cinnamomi & Caryophylli folia substituta sunt, quæ pro Malobathro quidem in vsum recipere licet cuilibet: sed eadem *Malobathrum* siue *folium Indum* appellare, non perinde licere arbitramur.

Malabathri substituta.

Malabathrum vulgare. Cinnamomi folium non est.

Idem alibi scribit: folium quod hodie pro Malabathro in vsu est, & simpliciter *folium* magno errore vocatur, Cinnamomi folium à plerisque etiam Doctis creditur, sed malè: nam sine dubio à viliore & non adeò efficaci Casia producitur, quod pediculi eius sapor manifestè indicat, qui planè rubentem & glutinosi saporis Casiam refert, & nequaquam Cinnamomum. Nobis autem vti non certò constat, quid sit Malabathrum Veterum, ita etiam Cordi & vulgare Malabathrū non reiicimus. Atque vt Cinnamomi folium non esse & ipsi putamus, ita nec Casiæ rubentis esse iudicamus: Malabathri enim siue Folii Indi vulgaris cortex tenuissimus est, nec similis cum Casia rubente.

In Nauigationum Tomo primo ex Edit. tertia pinguntur folia Malabathri vulgaris seu folii Indi nomine *Betelle*, aut *Betre*: vbi scribitur *Betelle* Persis dici, & Arabibus *Tembul*, in Italia, *folia Canellæ*: sed perperàm, nostro quidem iudicio: vti in eodem Nauig. libro *Betelle* & *Tembul* planta, arbores scandens eadem existimatur ab Odoardo Barbossa cum folio Indo vulgò vocato. De *Betre* plura videant Lectores c. seq.

Malabathro, infit Scal. non subest radix, si vera Græci fabulantur. Et alibi apertiùs. Sine radicibus quædam, vt Lenticula aquæ. Nihil ei præter folia. Nam de Malabathro Veteres somniarunt. Qui enim omnes Arabias, ac Vniuersas Indias penetramus hodie, nusquam folium illud mirabile compertum habemus. Et iterum alibi. Folii *Betel* facies & magnitudo, quæ & quanta Citrio: multis neruis, ac venis quasi striatur. An sit hoc, quo vtimur, *folium*, cùm de facie, tum ex effectione deprehendi potest. Mansum enim iis, quæ suo loco dicta sunt, indiciis sese prodet. An verò sit hoc Malobathrum Antiquorum? Ad hoc non respondebo. Quia mendaces Græci *folium Indum* in aqua natare palustri, sine radice, prodidêre. Cuiusmodi toto Indiæ Orbe nullum compertum est.

Fuchsius lib 1. de Comp. Med. quatuor folii differentias proponit. 1. à Diosc. pictum, folium Indum Græcis dictum à quo Vnguentum foliatum, à Nic. Myrepso descriptum. 2. Malabathrum, folium arboris cuiusdam Plinio, ac vtrumque folium hodie adferri desiisse, 3. Esse præterea aliud cuiusdam plantæ folium, Nucis Iuglandis folio simile, in Malabar Indiæ regione natum, quod incolæ Batrum nominent. Hoc cerebrum & stomachum roborare, cor exhilarare, venerem incitare, & halitum oris commendare: itidémque Indiæ incolis *folium* appellari. 4. In horum locum Arabes quartum inuexisse *folium*, Laurino proximum, sapore Cinnamomi iucundo. Vnde quibusdam Cinnamomi folium putatum: at Officinis, vt Mauritanis, simpliciter *folium* dici. Et rursus postea: raró hodie Cinnamomum affertur. Nam quo Cinnamomi nomine, vtuntur Seplasiæ, magna ex parte Cassia est. Cæterùm arboris huius folia Nucis Iuglandis foliis similia sunt, quæ in Officinis falsò pro Malabathro venduntur. *Hæc ille.* Cuius quatuor species, si verum fateri licet, nec intelligimus ipsi, nec ipsummet vel nouisse, vel etiam, quid scriberet intellexisse, putamus. Suspicamur enim eum bis idem tradere. Folium Barbaricum & Malabathrum res esse diuersas, inquit Anguill. vt dicam, facit authoritas Digestorum tit. de publican. & vectig. lib. 39. in Pandectis Florent. Videtur etiam Gal. facere duas compositiones: vni nomen *Foliatum*: alteri *Malabathrinum*. Apud Nic. Myrepf. in pluribus compositionibus præscribuntur Folium & Malabathrum. Apud Auicen. in quodam medicamento lib. de vir. Cord. manifestum discrimen apparet. Malabathrum non cognosco. De folio Barbarico & folio simpl-

ſimpliciter dicto hiſtoriam narrabo, quam aliorũ iudicio ſubiiciam. Reperiuntur duo Foliorum genera, quæ incolæ ſolent tenêre in ore, & maſticare boni halitus ergo: Vnum prouenit in India: alterum in Perſia. Indicum in India dicitur *Betel*: Perſicum, à Perſis *Tembul*. Fertur *Betel* prouenire in Malabari locis potiùs humidis quàm ſiccis: ex eo parantur Pergulæ: cuius folia Indi in ore tenent & maſticant, vt concilient oris gratum odorem. Hoc multis in Italiæ locis vtuntur pro Folio Indo: repetitur & cum ramis Venetiis. Tembul, vt teſtatus eſt Eccell. Michaël de Muti, arbor eſt ſimilis Piperi nigro, foliis Tiliæ &c: Poſſet affirmari hæc duo foliorum genera eſſe duo Folia à nobis dicta: aliorum tamen iudicio relinquo. Nobis ſanè non placet Anguil. recitata Foliorum hiſtoria, dubiorum ſanè plena, quæ omnia hîc explicare non eſt locus. In eo autem nobis potiſſimùm lapſus videtur, quòd *Betel* cum folio Indo vulgari confundit. Si *Tembul* eſt foliis Tiliæ, cur Folii ſpeciem faciat, non videmus. Conſule caput de *Betre* ſiue *Betele*.

Audiamus Matthiolum. Malabathrum, quod plerique *folium Indicum* vocant, ait ille, qui hac ætate viderit, habeo neminem. Non deſunt, qui Indici folii loco Caſiæ odoratæ vel Cinnamomi folia ſuppeditent, quæ eſſe Caryophylli exiſtimat Braſſauolus. Nonnulli præterea quædam arborum folia ex Alexandria aduecta, quæ Lauri vel Arbuti frondes referunt, in Malabathri vſum vẽditant. Hæc Hermol. Ruell. paritérque Braſſauolus eos ſecutus, nulla autoritate, quod ſciam, Nigritarum *Tembul* eſſe arbitrantur: verùm cùm adhuc eorum, qui *Tembuli* hiſtoriam & notas ſcribant, inuenerim neminem, quamuis de eo Auic. breuiter ſcripſerit: iccircò illa potiùs aſſeram arborum folia eſſe penitùs ignota, quàm illorum ſequar opinionem. Nullo itaque modo hæc ad vſum veniunt admittenda. Nam cùm eorum facultates nos lateant, non eſt, cùr ea comprobáre valeamus. Plinius præter Dioſc. ſententiam præſtantius Malabathrum dixit, quod falſum eſt [Plinii lectionem mutatam antea dedimus.] Vnum tantùm fuit *Folium* apud Antiquos. Vnguentum Malabathrinum apud Galẽ. non differt à Foliato, quòd Folium & Malabathrum diuerſa ſint medicamenta, ſed quòd diuerſa fuerit parandi eiuſmodi vnguenta ratio. Non negauerim trium Foliorum à Iuriſconſultis fieri mentionem, nempe Malabathrini, Barbarici, & Pentaſphæri. Atqui ille titulus Digeſtorum pluribus ſcatet mendis. Pẽtaſphæri nullus Antiquorum meminit. Et agmẽ iſtud errorum [Nam Caſſamum, ita ibi legitur, Turiana, Aroma Indicum, Alcheluſia, Sargogalla, Omerabicum, Carpaſum, opus Buſſicum, ferrum Indicum, Folium pentaſphærum, barbara, mehercle, & magna ex parte inaudita vocabula, quorũque explicationem ne ex Tripode quidem haurias, & alia nonnulla quæ ibi deprauatè leguntur, Et legi debebãt, Cancamum, Thymiama, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpeſium, opus Byſſinum, Ebenum Indicum.] Satis ſuperque arguit, nihil ſolidi, verique, de Folio Pentaſphæro ibi haberi: quin etiam nec fortaſſe de Barbarico de quibus nihil apud Theophraſt. Dioſcor. Gal. Plinium poſteritatis memoriæ traditum eſt. Quapropter non pentaſphærum legi debere cenſeo, ſed potiùs Hadroſphærum, aut Meſoſphærum, aut Microſphærum. Nam trium horum, vt ex præcedentibus liquet, & Plin. & Arrianus meminit, non quòd ſpecie aut genere differant, ſed amplitudine tantùm, vt ex ipſis eorũ verbis patet non obſcurè. Exiſtimandum itaque cenſet Matthiol. Pentaſphærum non eſſe per ſe genus, ſed ita deprauatè legi in Iuriſconſultorum Digeſtis: exiſtimátque vnicum tantùm eſſe Folium nempe Malabathrum: Et Syriacum Plinii Malabathrum potiùs fabuloſum eſſe, quàm verum.

Syriacum Plinii fabuloſum.

Errant præterea (addit idem) Recentiorum nonnulli, in cenſendo *Tembul* [nam quidam & hoc quoque Folii genus faciunt, vt dictum.] quòd putant hoc differre ab Indorum Betel. Nihil enim inter ſe differunt. Siquidem, quod Indi *Betel* vocant, Arabes & Perſæ *Tembul* & *Tember* appellant. Id illi continuè mandunt, quòd putent ſecundæ valetudini multùm conferre, corporibus vires addere, Venerem augere, Cor & cerebrum roborare. Vbi autem copioſiùs edatur, mentem mouere. Iccirco mulieres Tarnaſari in defũcti mariti rogum ſeipſas iniecturæ, tantùm illius vorant vt amentes efficiantur. Id aqua aſpergunt, qua ſoluta ſit calx è conchis parata, ac tum demum veſcuntur eo. Sed hæc perperàm trãſcripſit nouus quidam rei herbariæ indagator, [Anguilara] quippe qui hæc folia calce vel cinere circumuoluta ab Indis deuorari ſcribit: ſed tam ſuaue obſonium nobis non vendet. Eſt *Betel* folium plantæ quæ Hederæ Smilaciſue modo arbores ſcandit, neque per ſe conſiſtere poteſt abſque pedimento. Floret nunquam, nunquam fructum profert: foliis eſt hæc planta Citrio æmulis, neruis quibuſdam ſecundum longitudinem diſcurrentibus, vt in Plantagine. Hæc Alexandria Aegypti ad nos pluribus antè annis comportatur. Nec deſunt, qui loco Malabathri iis vtantur. Sed videant illi an rectè: mihi verò (infit Matth.) Malabathri vicem nunquam præſtabunt.

Tembul.
Betel.
Timber
Indorum Tarnaſar mulierum mos.
Anguill. not
Betel quid.

Atqui, mehercle, ipſe etiam Matthiol. parum ſibi conſtat in tradendo vulgari Malabathro, ſiue folio Indico, & pleraque in poſtremis comment. omittit, quaſi priùs præter veritatem ſcripſiſſet: olim quippe ipſi duplicia Folia aduehebantur pro folio Indico, nempe alia, quæ folia Cinnamomi dicit, alia ex Alexandria folio Lauri vel Arbuti: quæ nunc neſcio an doctior factus an cautior, folio plantaginis comparat. Enimuero ſanè valdè veremur verſutum illum plantarum *Metaplaſten* [vt ita dicamus] de plantis ſibi ignotis commentatum. Nec obſcurè ſuam vel in eo prodit ignorantiam, quòd cum Malabathro ſiue Folio Indico vulgari, arbore, plantam ſcandentem *Betre* vel *Betele* plurimis Neotericis dictam [de qua ſuo loco] confundit. Is præterea in poſtremis Comm. & Epitome, ni multùm fallimur Caryoph. iconi appingit Folia Indica vulgaria, quaſi eorundem eſſent Folia, id quod iam c. de Caryophyllis monuimus. In Hiſt. Germ. dicit è Luſitania ſibi aduecta, quod antè ſiluerat, nunc fortè de nouo excogitauit. Sed nimis profectò craſſa, & vel luſco animaduertenda illa contradictio, quæ in vltima eius editione, Illuſtrata per Caſp. Bauhin. vno eodemque capite, nec ita multis interiectis lineis legitur in hunc modum: ſcribit Arrianus antiquiſſimus auctor, ſe magnam Malabathri copiã reperiſſe in quibuſdam Rubri maris inſulis, quarum oras & littora legebat. Et pòſt: ait falſiſſimum extare apud Arrianum ſe reperiſſe Malabathri copiam. Quam contradictionem mirum vel Typographicos Lectores adeò oſcitanter prætcriiſſe, quam vel tyro quiſquiam ſimplici lectione deprehendiſſet, & vel ipſi Matthiolo, vel eius editionem collatoribus ac interpolatoribus ſecuræ hunc inconſiderantiæ næuum inuſſiſſet. Quid ſibi volunt tales Scriptores poſthac à nobis credi?

Matt plãtarum Metaplaſtes.
Contradictio craſſa in vlt. edit. Matt.
Interpolatores Mattiol. not.

Ipſe profectò Guiland.quoque in ſuo Theone clamitat lapſum Matthiolum in Malabathro, & Folio, hæcque medicamenta duo in vnum ab ipſo confuſa, quæ Apitio, Martiano Iuriſconſulto, Galeno & Plinio latè diſtinguuntur. Paulus item Heſſus in Defenſ pro Guiland. vbi triplex Malabathrum facit, Indicum, Syriacum & Folium, tantum abeſſe ſtatuit, vt Plin. Malabathrum Syriacum idem eſſe cum Folio ſenſerit, vt tria etiam huius genera feciſſe eum putet, quæ omnia toto cœlo ab vtroque Malabathro diſcrepent. Sed ſi liceat verum fateri, nondum comperimus, quod putat Heſſus, per Guilandinum probatum, Malabathrum Indicum, Syriacum, & Folium, eſſe tria. Dioſcor. enim hiſtoria Malabathri naſcentis in India ſine radice, falſa eſſe videtur, vt antè dictum, nec id memorat Plin. quamuis cum Dioſc. dicat in paludibus gigni Lentis paluſtris modo: nec quicquam tale percipimus ex Neotericorum Indicis nauigationibus de planta in India naſcente. Authoritas Iuriſconſulti, cùm non fuerit Medicus aut Herbarius, nec diſcrimina docuerit, parui facienda, nec maioris, quàm quanti fieret ab ipſo Medici iudicium in explicandis legibus, quo tamen in multis ex neceſſitate egent. Cætera argumenta ab vnguentorum diuerſis denominationibus deſumpta parui momenti exiſtimamus, & iam ſuprà ſparſim magna ex parte explicata ſunt. Cæterùm non propterea aſſerimus vulgare Folium Indum eſſe Malabathrum Veterum: [quis enim in re tam ancipiti & lubrica, & in tam obſcura Authorum narrationis obſcuritate ferat iudicium?] hoc tantùm monitum volumus, in noſtro *folio Indo* ciúſque partibus quædam eſſe, quæ reſpondere videntur Cinnamomo Veterum, vt apparebit conſideranti quæ ſcripta ſunt ex eis cap. de Caſia & Cinnamomo.

Triplex Malabathrum.

Heſſus & Guiland.

Dioſc. hiſtoria de indico Malabathro falſa.

Nulla Iuriſconſultorum authoritas in arte medica.

Folium noſtrum Indũ in multis cum Veterum Cinnamomo conuenit.

Quæ fortè animum adiecerunt Amato, vt tam confidenter ſcriberet, certum ſe eſſe, Folium quoddam Officinis hodie pro Malabathro receptum, non *Betrum* eſſe à nobis deſcriptum, ſed potiùs Cinnamomi folium, vt Officinarum Seplaſiarii quoque fatentur. Immò manifeſtiùs alibi Cinnamomum ex Zeilam appellat: foliáque quibus veſtitur eſſe Iuglandis, quæ in Officinis pro Malabathro, falsò tamen vendantur. Sed interim in hac ſua ſecuritate ipſi metuẽdum fuerat, ne *Canellam* ſiue Cinnamomum nunc vulgò dictum, cum folio Indo Officinarum confunderet.

Folium.

Betrum. Cinnamomi folium. Cinnamomum ex Zeilam.

Lacuna quoque, Pharmacopœi [inquit] non cognoſcunt Malabathrum: eius loco quidam aſſumunt Caſſiæ odoratæ folia, quæ eſt Canella: alii alterius, valdéque aromaticæ arboris, quæ adfertur ex Alexandria, & exiſtimata *Tembul* Arabum. Nos autem ſuſpicamur Lacunam neſciuiſſe quid ſcriberet.

Caſsia odoratæ folia.

Lacunæ error.

Manardus ſe vix vnicum folium Malabathri vidiſſe affirmat, in eo ſanè felicior nobis, qui nullum vidimus aut nouimus, quod tam audacter Veterum Malabathrum dicere auſimus: quod vnicum etiam ab eo viſum vix Veterum genuinum fuiſſe putamus.

Pena & Lob. in Adu. titulo tenus, & maiuſculis quidem literis, ceu edicto Regio promulgant. NOSTRATE FOLIVM MALABATHRVM eſt. Addunt tamen mox: Nihil lubet aut licet aſſerere de Malabathro Antiquorum. Dioſc. prodidit ſine radice innatare paludibus, cùm tamen nullo vſpiam angulo totius Indiæ illius, quæ noſtræ ætati multò notior eſt, quàm illis fuerit ſua Græcia, comparuit hactenus iſtud folium, quod nec expreſſit ſatis Dioſcor. Vnde gemina hæſitandi occaſio: primùm notúmne habuerit: deinde quî poſſit fieri, vllum vt ſit folium, non modò ſine caulis adminiculo, ſed etiam ſine radice, id eſt, ſine ore. Quid ſi ortus & natales aliquantùm deprauatè tradantur? Quare id ſanè fuerit iſtud noſtrate Malabathrum, iamdiu Arabibus cognitum, & hodie Italis Medicis vſu receptum, non modò quia in Malabar Indiæ regione cognomine oritur, ſed etiam quòd propter eximias vires plus proportionis habet cum plantis aquaticis, quàm illa folia Cinnamomi aut Caryophylli, quibus folium Laurinum ferè eſt. Fibræ verò ſecundum dorſi longitudinem ductæ, cuiuſmodi Potamogetoni, qui propter figuræ & natalitiam ſimilitudinem, nonnullis ineptè Folium putabatur. Nobis ſecus, cùm huius foliæ apud Anguillaram & alios non multis abhinc annis vidiſſemus, quibus adhuc hærebant lignei pedicelli: & quaſi ſurculi è ramis effracti, [quin potiùs integros ramos meminimus.] Cinnamomi autem folio & Caryophyllis facies fermè eadem, nitidus læuor, aromaticus, ſuauiſſ. odor. Temperamentum, craſis, modus & vſus non ita diſparia ſunt, & halitum commendant omnia, vt Dioſc. Malabathro attribuit. Verùm quid intelligant Pena & Lob. per folia Cinnamomi aut Caryophylli, ingenuè fatemur nos neſcire. Olim Folium Indum exiſtimabatur Cinnamomi aut Caryophylli: nec exiſtimamus illud Folium quod Lobel. ex Cluſ. depingit fuiſſe vulgare aut in Officinis demonſtratum pro Cinnam. folio: nam eius deſcriptionem à nullo traditam hactenus nouimus, ac ne ab ipſo Cluſio quidem, qui pingit.

Noſtrate folium eſſe Malabathrum.

Dioſc. not.

Quinque tradit Benedictus Malabathra, ſtatuítque, *folium Indum* vulgare, de quo hoc agimus capite, diuerſum à Malabathris Veterum: Præterea [quod planè diſplicet] ſeparat Malabathrum tertium ab Hermolao traditum à Pharmacopolarum folio, licèt non ſit diuerſum, iſque noſtro iudicio ſub nomine Bathri, confundere videtur cum folio Indo vulgari plantam dictam *Betre* ſiue *Betele*, vt poſtea pleniùs dicetur.

Cæſalp. refert, allatos quondam ex Oriente ſurculos quoſdam, cum foliis Laurinis & baccis, quod Folium Indum vocabant, quaſi eſſet Malabathrum Dioſc. Quoſdam putaſſe eſſe Caſiæ aut Cinnamomi folia aut Caryophylli: alios rectiùs putaſſe eſſe *Tembul* apud Auic. de quo inquit, frigidum eſt in primo gradu &c. hócque [addit] videtur intellexiſſe Plin. Malabathri ex Syria nomine. Non eſſe autem hoc illud genus folii, quod Indi *Betellas* vocant. Atque quod ſurculos ex Oriente allatos attinet, fides penès ipſum eſto. Non enim de ignotis iudicamus. Videat verò Lector cap. de *Betre*, vbi docebimus Cæſalpinum non bene diſtinxiſſe *folium Indum* vulgare à *Betelle* ſeu *Betre*, ſed potiùs cum eo confundere.

C. Bauh. apud Matth. triplex facit Malabathrũ 1. Dioſc. quod apud Plin. ſecundum dicit. 2. quod Plin. primum ait. 3. Officinarum quibuſdam Folium Caryophyllorum: aliis Caſſiæ folium, aliis Canellæ, Trago Malabathrum: Caſia aromatica Cordo: Folium Indianum Acoſtæ: Folium Offic Lobel. Fructus vocati Tembul, Fructus Canellæ nomine ad nos ex Italia miſſi. Non malè factum à C. Bauh. noſtro iudicio, quod iconem ex Cluſio appoſuit Matthioli hiſtoriæ: ſed bene interim quoque feciſſet, ſi monuiſſet incautos ſtudioſos à ſe etiam poſitam iconem horum foliorum pro Caryophyllis in falſa icone Tabern.

Præterea illud quoque notandum ſtudioſis, cap. de Cinnamomo ex eodem Tab. arboris folii

Indi

Indi vulg.baculos duos, vel lignum malè posuisse sub titulo Cinnamomi, sub quo etiam duos cortices Cinnamomi offic. siue vulgaris pinxit, & folium, quod Clusio Cinnam.

Sed vt tandem intricatam hanc Folii seu Malabathri inuestigationem concludamus: Malabathrum neque Indicæ Nardi folium est, vt verè monet Dioscorid. Neque id folii genus, quod Aràb. *Betre*, Persis *Tembul* appellatur. Diligentissimus Garcias multò minùs Canellæ aut Caryophylli folium esse censet: sed sui generis Folium, non quidem in Syria aut Aegypto, vti voluit Plin. sed in India ex arbore procera decerptum, hodiéque, vti dictum, etiamnum *Tamalapatra* dictum. Non innatat aquis, vt scripsit Dioscor. & hunc secutus Plin. Decepti quoque fuerunt Serap. & Avic. qui eiusdem historiam ex Græcis mutuati sunt: qui cùm Malabathrum non norint: ex eorum scriptis aliis innotescere non potuit. Non colligitur, inquit Garcias, vt Dioscor. perhibet: sed collecta in fasciculos colligantur, atque ita væneunt. Dilutiore viridi colore nitent, non ex candido nigricant. Plin. in Syria & Aegypto nasci scribit: Medici Memphitici, Damasceni & Alepitini negarunt omnes. Non est tam validi odoris, vt Crocus, nec saporis Nardi, vt scripsit Plin. neque tam validi odoris atque spica-Nardi, sed suauioris. Falluntur qui Caryophyllorum foliũ esse asserunt. Scribit Franciscanus quidam in Aethiopia gigni, sibique datum cum inscriptione foliorum Canellæ. Verùm in Aethiopia nullæ sunt Canellę arbores, neque Folium. Addit Clus. ad Garciam: Folium Indum, quale hic autor describit, ad nos etiamnum adfertur: legitimum coniicio ex Garciæ descriptione: differt à Caryophyllorum folio &c.

Cæterùm quod Folii Indi, quod in officinis habetur delectum attinet, deligendum recens, densius, crassius, maius atque integrum, quodque non facilè in partes minutas frangitur, quod tam gustu quàm odore proximè ad Cassiam accedit, vt vult Cordus. Fragmẽta verò & friatorum puluerẽ medicamentis ne commisceas. Sed Syluius inter bonitatis notas postulat, vt ad albedinem declinet, quam ex Dioscor. desumpsisse videtur.

De succedaneis quoque solliciti fuerunt Medici. Nam eo deficiente, idem pondus *Thalisafar* substituunt, ex Auic. præscripto: quod quid sibi velit, Garcias fatetur se planè ignorare. Clusius Macerem intelligit. Nec opus erat, infit idem, ἀντιβαλλομένω, si diligentiores essent pharmacopolæ & medici Lusitani: siquidem tanta eius Copia hinc exportari poterit, quæ vniuersæ Europæ sufficeret. Eius autem penuria Canellæ foliis vtãtur, si ea nanciscentur: sin minùs, Spica Nardi, non autem Maci, vt voluerunt nonnulli. Vbi opus est Malabathro, & illud absuerit, Gal. Cassiam odoratam, vel Nardum Indicam supponendam vult.

Malabathrum Dioscoridi easdem cum Nardo vires sortitur, sed illud efficaciùs omnia præstat: attamen Malabathrum & vrinas ciendi maiore vi pollet, & stomacho conuenientius est. Oculorum inflammationibus in vino feruefactum tritúmque ac illitum apprimè confert. Subditur & linguæ ad commendandum oris halitum. Quin vestibus etiam vtiliter interponitur: eas siquidem & à tineis defendit, & odore non ineleganti tuetur. Ex eo olim pretiosissima fiebant vnguenta, de quo specialiùs idem tradit eadem habere quæ Nardinum spissamenta, Myrrhæ autem plusculùm addi: qua de causa calfacit, Crocino aut amaracino viribus respondens. μαλαβάθρινον vocat.

Apud eundem è Syriaca Nardo & Celtica Malabatróque *Vinum* paratur in hunc modum: singulorum minæ semissem in binos musti congios mittito, & post bimestre colato: Cyathum vnum cum tribus aquæ exhibeto. Bene facit hoc vinum nephriticis, ictericis, hepaticis, vrinæ difficultate laborantibus, decoloratis & stomachicis. Sunt qui Acori vnciam vnam aut alteram, & Celticæ Nardi vncias tres in musti amphoram adiiciunt. Plinio singuli succi nobilia vnguenta faciunt: Inprimis Malabathrum. Ipsum folium oculorum epiphoris vino expressum vtilissimè imponitur. Item frontibus dormire volentibus: efficaciùs si ex aqua bibatur. Cætera de viribus ex Dioscor. eadem habet. Iam priùs ex Gal. diximus Foliato vnguẽto olim Romę fœminas ditiores oblini solitas: & oleum exprimi ad vnguenta ex Plin. & quàm variis immisceatur compositionibus apud diuersos autores. Vnguenti celebrem apud Veteres fuisse vsum, vel ex Horat. patet ad Pompeium Varum sic canente.

Vinum Malabathrinum. Vini Vsus.

Alius modus.

Oculorum epiphor. Somnum conciliat.

Pompei meorum prime sodalium,
Cum quo morantem sæpe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malabathro Syrio Capillos.

Martial. Epigr. 11.

At mea me libram foliati poscit amica.

A quo Malobathratus eo vnguento delibutus. Quo vsus est Sidonius Apollinaris. In pretio quidem prodigio simile fuit (scribente Secundo) à singulis denariis ad trecentas peruenire libras, oleum autem ipsum in libras sexaginta. Consule etiam quæ suprà ex Plinio de pretio tradita. Auic. Folium Indum calidum & siccum facit, in secundo gradu. Decoctum in qua rosacea & tritum vtiliter imponitur apostematibus calidis, etiam oculorum, eodem autore.

Pretium.

Apostemata.

CINNAMOMI NOMINE EXHIBITVM Lignum: nobis Lignum Folii Indi Officinatum.



Descriptio

HAbemus penès nos baccillos ligni Cinnamomi nomine exhibitos, palmo longiores; crassitudine plúsquam pollicari, materie inter duram & mollem media, coloris cinericei, pectinibus rectis, cum micis exiguis trãsuersis, in rectũ fissiles, medullà iunceam æquãte, duriore multo: ex ipso meditullio emergens foráſque vergens callus nodosarum arborum forte non esse eximẽdam hanc arborem arguit. Sapor ligno nullus;

Odor. Sapor. odor in cortice tenui ambiente, cinericeo, rugosoque ad Cinnamomum aliquatenus accedit, in quo etiam sapor acriusculus, suauis, aromaticus, Cinnamomo haud absimilis, multò imbecillior: nec mirum, cùm iam ante annos triginta penès nos sit, nec bene ab iniuriis aëris tuti tecti've bacilli, & extra dubium sit, multos annos, partim apud alios, partim in itinere hæsisse.

Tales quoque fuisse videntur baccilli, de quibus Clusius: Cinnamomi, inquit, duos ramulos in Belgio vidi. Sunt ii recti, crassitudine pollicari, non enodes, sed nodis quibusdam siue ramulorum vestigiis palmum ab inuicem dissitis insigniti. *Cortex.* Cortex tenuis est, subcinerei quodammodo coloris, iucundi odoris, suauis gustus, sed qui sua acrimonia aliquantùm linguam vellicet. *Lignum.* Lignum certè inodorum est & insipidum, non minùs, quàm Salicis ramus, cui perquàm similis est. Retinet autem cortex suauem illam cùm odoris, tum saporis iucunditatem [tametsi totis quadraginta annis à sua matre reuulsi sint ramuli] atque eam etiam maiorem, quàm nostra canella, cuius folium Io. Placa Medicus in Hispania mihi dedit.

Nos præter Clusii iconem addimus & nostri baccilli non omnino teretis, sed per longitudinem fissi.

Cassia. Scribunt Pena & Lobel. se Cassiam ad Cinnamomum verum proximè accedentem vidisse in Offic. Guil. Dries Pharmac. Antuerpiensis, multorum iudicio putatum surculum illum Cinnamomi, *Cinnamomum.* bacillo solido, fractu facili, Cinnamomæo cortice obtecto, cui etiamdum cuticella pullo colore obducta fuit. *Folium.* Folium verò seu pictum seu siccum, multis in locis videre est.

Hos idem Lob. in Hist. Belg. Caßiam, Cancel/ Zymmetroerlin. Gal. *canelle.* Hisp. & Ital. *canella* vocat. Item in Obser. & Icon. nomine Cassiæ proponit.

Lob. Pena & Clus. taxantur. Sed dum pressiùs bacillos nostros cum Clus. & Lob. bacillis corticéque perpendimus, non possumus nobis persuadere, vel hos vel illos esse Cinnamomi vel canellæ vulgaris: id quod facilè discent, quibus eiusmodi ad manum fuerint: alios docebit cortex cinericeus, tenuis vnicus & simplex, nec alteri vel subiectus vel superiectus. Quin collata nostrorum bacillorum tam materie quàm cortice, magnam animaduertimus habere *Malabathrum. Folium Offic.* affinitatem cum ramis Malabathri vulgaris: [quales foliis præditos reseruamus,] vt in eam ferè propendeamus sententiam, vt ad Folium Offic. seu vt volunt Malabathrum potiùs quàm canellam referendum hoc lignum putemus.

Folium canellæ. De folio Canellæ quod pingunt, non habemus quod dicamus, an sit Cinnamomi nec ne, quòd nemo id describat. Icon sanè diuersum à folio Indo Offic. demonstrat.

Cassia odorata. Matth. scribit, Cassiæ odoratæ frustulum cum cortice & ligno suo interiore sibi dono dedisse Ferdin. Archiducem Austriæ, ab integro ramulo abscissum, quem ipse reconditum habebat. Huius corticem colore quidem cinereo à nostro vulgari Cinnamomo dissidêre, non tamen odore ac gustu: quandoquidem mansum, id ipsum, quod vulgus Canellam vocat, ori planè repræsentaret. At lignum quod cortice contegitur, fragili constare materie: neque vllo prorsus odore saporéque commendari. Quare hinc facilè colligi posse, corticis tantùm eius vsum esse: atque etiam Theophrastum non abs re memoriæ prodidisse, huius *Theoph. Cinnam.* virgas in frusta secari, recentíque bouis corio hęc consui, vt vermiculis, qui ex eo nascuntur, lignum illud inutile erodatur.

Cæterùm hoc quoque Matth. lignum idem putamus cum eo, quod à nobis descriptum, quódque Amato Cinnamomum dicitur, cuius verba postea tradentur: nam apertè dicit Cinnamomum esse cuius folia in Offic. pro Malabathro falsò credantur. Sed interim nescimus an facilè possit lignum tam tenui contectum cortice, sine iactura huius à vermiculis erodi, vt Matth. de suo ligno ex Theoph. persuadere conatur.

Nostro iudicio Tabern. in tabella seu icone à se proposita pro Cinnamomo, ligni, quod descripsimus bacillos duos pictos habet, quemadmodum & C. Bauh. apud Matth. ex Tabern.

CANELLÆ FRVCTVS QVIBVSDAM, NOBIS POTIVS FOLII INDI.

Fructus quos suprà in tabella iuxta Malabathrum depictos dedimus, glandium figuram ferè repræsentant. Calyci quippe pullo & supernè cristato angulísque inæquali glandula immersa est ruffescens & spadicea. Pediculo donatur crasso, lignoso, cupulæ concolori. Sapor Cinnamomæus aliquatenus, qualis Officinarum folii Indi, sed obscurior, vel quia euanidus fructus, vel quia ad maturitatem non peruenerit. Sunt plures quàm 35. anni, ex quo habemus hos fructus à Valerando Donrez: eodem etiam nos donauit Cl. Fel. Platerus. Sed plures ad nos cum aliis exoticæ raritatis nomine nobis gratissimis, insignis illa Medicorum Italiæ stella Hercules Saxonia, sub titulo fructus Cinnamomi.

Cordus quoque prodidit Cinnamomum ferre fructum paruum, glandibus in acetabulis similem. Et Vib. Calu. apud Benzo. lib. 3. cap. 8. ponit descriptionem ex Aug. Zarat. Hist Peru. cuius fructum ait esse calyce Suberino aut Quercino similem. Lectores considerent descriptionem positam cap. de Cinnamomo siue Canella vulgari, cum qua fortè confundit fructum Folii Indi.

Sed & Clus. testatur à Cortuso accepisse se fructum exiguum glandis forma, cum hac inscriptione: *Fructus canellæ* ex quorundam sententia, ex aliorum verò *Tembul* conuoluuli in India.

Eum quoniam dicitur interdum vnà cum folio Indo vulgari ad nos adferri, [quandoquidem Tembul fructus longè sit diuersus] folio Indo Clus. imitatione appingendum curauimus.

At Lob. in Obs. Fructum *Tembul* ait esse exiguæ glandis figura, quadruplo minore: & tamen adpingit iconi folii Indici vulgaris, à quo si diuersum putat, non assentimur. Sed nec Clus. nec alii pro Tembul fructu recipiunt. Casp. Bauh. apud Matth. eosdem fructus Canellæ fructus nomine sibi missos testatur.

CANELLA ACOSTAE.

Canella arbor, vt scribit Acosta, Mali aureæ magnitudine est, nonnunquam maior, interdùm minor, ramosa admodum, cuius teneriores rami recti sunt: folium Laurino simile, latius tamen, colore dilutiore, & minùs siccum, tribus neruis insignitum. Flos candidus, odoris propemodum expers. Fructus syluestris Oleæ baccis par, virescens initiò, deinde rufescens, & vbi plenam maturitatem consecutus est, niger atque splendescens, [quo tempore colligi debet] officulum intus continens syluestribus Oliuis simile, simi-



ſimíliq́ue carne prædıtus, ex qua ex ſtillat oleagineus quıdam lıquor ſubuırcſcens, odore baccarũ Lauri, ſapore acri cum pauxillo amarore comıſto. Præditus verò eſt hic fructus ſeſſili parte paruo calyce, læuiore, minúſque criſpo, quàm ſint Ilicis calyces. Harum arborum magna eſt frequentia in ſyluıs prouınciæ Malabar: ſed præſtantia & odore longè ſunt inferiores iis quæ in Zeylam inſula naſcuntur. *Hæc Acoſta*: cuius figura, ex qua ramum hic depictum & † notatum vides, ſatis conuenit cum Folio Indo: conuenire etiam deſcriptio videtur, licèt multa habeat communia cum deſcriptione Canellæ Garciæ: habet tamen etiam in quibus differre videtur. Sed peritioribus diiudicandum relinquimus vter meliùs deſcripſit.

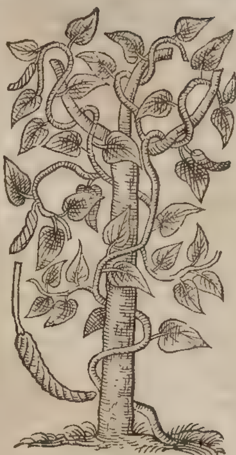
De hac tradere videntur Bry fratres, Icon. part. 4. Indiæ Orient. his verbis: *Canella de mato* copioſè prouenit in ſyluis Iauæ: eſt Cinnamomum ſylueſtre nullo ſapore inſigni, quamuis cortices teneri ſint paulò gratiores. Iidem exhibent iconem arboris baccas proferentis, cuius folia non ita multùm differunt à foliis arboris à Coſta pro Canella exhibitæ: an verò eandem intelligant plantam aſſerere non auſimus. Libuit tamen earundem iconem cum trunco adiicere, propter ſimilitudinem iam dictam.

Stillatitius Canellæ Acoſtæ liquor, vt ipſe refert, vitreis aut plumbeis organis extractus præfertur, qui è viridi cortice, præſertim radicũ, minutim inciſo eductus eſt: etenim non modò corroborat, & ſtomachi imbecillitatem, colíue dolores ex frigida cauſa prouenientes lenit, ſed vrinam cit, & oris halitum commendat: vtilis eſt præterea iecoris, ſplenis, cerebri & neruorum ægritudinibus, atque in ſyncope cardiacíſque affectibus cõfert: venenis reſiſtit, & virulentorum animalium morſibus: menſes mouet, & vteri affectibus prodeſt: vomitiones cohibet, & appetentiam excitat. Valet item ad ſpaſmos, & Comitiales morbos: atque vt ſummatim dicamus, aperit, incidit, digerit, calefacit ac corroborat. Elicitur etiam liquor ex eiuſdem Canellæ floribus, ſed longè minore quantitate, minúſque præſtans ſuperiore.

BETRE SIVE BETELLE.

CAP. X.

NOn incommodè potuiſſet de hac planta tradi inter ſcandentes: Verùm quia nonnulli Folia Inda Offic. huius folia putant, atque adeò cum has confundunt, placuit eius hiſtoriam hîc referre.



Deſcriptio folii.

Folia Betre nomine miſſa, qualia à plurimis annis in noſtris Muſæũ theſauris habemus, circumſcriptione & magnitudine cum Tiliaceis poſſent conferri, rotunda, niſi in mucronem, non ſenſim, ſed mox deſinerẽt, glabra, atrouirentia, tenuia, Potamogetonis modo, neruis quinque aut ſeptem, partim rectis, partim ſinuatis ad mucronem vſque excurrentibus, pediculo vnciali appenſa, ſapore aromatico, tenui, manſu neſcio quid arenoſi ſub dentibus eſſe videtur. Niſi iam parata fuiſſet figura, cùm deſcripſimus, iunxiſſemus ad latus tabellæ iconem ex noſtro folio depictam. *Sapor.*

Deſcriptio Garciæ.

Garcias aliam à nobis deſcriptionem habet, hanc: Eſt *Betre* folium ſimile ferè Mali medicæ folio, oblongius tamen & per extremũ arctius, venas ſiue Coſtas per longitudinem excurrentes habens, amarum. Optimum cenſetur benè maturum, colore fuluéſcente, tametſi nonnullæ mulieres præferant quod immaturum eſt, quippe quod maiorem ſonum edat in ore, dum maſticatur. Corrumpitur ſi recens à planta collectum diutiùs manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quendam contortum, Lacerti caudæ ſimilem, quem iſtic edunt, quòd benè illis ſapiat. Fuit id ſemen delatum Malacam, atque deguſtatũ optimi ſaporis inuentum eſt. Seritur autem vitis modo, adduntúrque ſtipites & pedamenta, per quæ repens ſe ſuſtineat, noſtratis Hederæ modo.

Delectus. Fructus. Cibus. Satio.

Aloiſius Cadamuſtus tradit viros & fœminas incedere per vrbem Calecut, eſitantes folium quoddam, cui nomen ſit *Betelle*: eo inficí dentes colore ſubruffo: hoc more abſtinere tantùm obſcuro loco natos: vbi verò ob funera pullam induunt veſtem in ſpeciem moeſtitiæ, temperare ſibi à folio huiuſmodi, vt & dentes præ ſe ferant moerorẽ: ſubruffo colori ſuccedere nigricantem. Verùm Cadamuſtus colorem ſubruffum perperàm Betele tribuere videtur, qui potiùs acceptus ferendus Arecæ, quam ſimul maſticare ſolent.

Scandens planta. Betele. Calecutanorum mos. Cadamuſt. not. Areca.

Quoniam verò *Betre* à quibuſdam *Tembul* Auic. exiſtimatur, vt mox apparebit, hic ſubiicimus quæ ille tradit. *Tembul* frigidum eſt in primo, ſiccum in ſecundo ordine, ſtipticum & exſiccans: roborat gingiuas: continuò maſticant Indi, quia ventriculo confert. Bellun. ad marginem annotat, Tembul. Haly l.2. c.36.

Tembul. Auic.

Lud. Rom. ſcribit, Regem Calecut quandoque adductum ſuperſtitione, ad annum à re Venerea abſtinere, & item animo deſtinare veſci nolle *Betellis*. Ea folia Aſſyrii mali frondis ſimilitudinem exprimere: haſque frondes in cibatu habere gratiſſimas.

Regis Calecut mos. Aſſyrii mali folio.

Folium Indum. Tembul. Odoardus Barbosa de Ind. Or. in nauig. tr. 1. Betelle inquit folium, nostris *folium*, scandit arbores, &c. Æthiopes, Arabes, Persæ, vocant *Tembul*. Summarius quoque de populis Orient. *Betelle* ait, *folium Indum* dici. Et Ant. Pigafetta in nauig. *Betelle* vel *Betre* Persianis & Arab. *Tembul* dici affirmat, in Italia *folia canella*: aliúsque considerandum relinquit, sitne verum folium Indum. *Folia canella.*

Herba Tembor. Betole Pigafetta taxat. Lud. Barthema in Nauig. Herbam *Tembor* & *Betole* vocat. *Betela* P. Aluares in Nauig. Ast sanè quicunque folia canellæ vulgò dicta eadem putant cum *Betre*, manifestè produnt se in re plantaria neutiquam versatos, minúsque in cognitione Exoticarum. Vna arbor est surrecta: altera scandens, cuiusmodi plantas ἀναδενδράδας Græci vocant. Cap. de Malabathro monuimus in Nauig. libris pro *Betelle* pingi folium Indi vulgare.

Pam. Siri. Betre, inquit Garcias, in Malauar, in Decan, Guzarate & Canam, Pam: in Maleio, Siri. Hallucinantur qui *Betre* folium Indum esse putant: in quo errore etiam versatus sum, cùm primùm in Indiam appuli. Auic. diuersis capit. de *folio* & *Betre* agit. Illud *Cadegi Indi*. hoc *Tembul* vocat, corrupto, vti videtur, aliquantulùm vocabulo, quod ab omnibus *Tambul*. Verùm descriptio Garciæ multùm à nostra differt, quoad folium, & à pictura Clusij: nec multùm dissidet eius descriptio à folio Indo. *Tambul.*

Locus. Est apud Indiam regio quædam, [vt perhibet Amatus] Malabar dicta, cuius maritimæ ciuitates sunt Batequala, Cananor, Calicut, Chalequa, Tanor, Cochym, Charamandel & aliæ plures quas Lusitani frequentant, in qua regione, planta magni nominis & pretii viticosa, quæ circumuoluitur arboribus, folio viridi, perpetuo, amplo, persimili Nucis folio, quod à parte exteriori tribus satis notis lineis ornatur, nam totum folium vndulatum est. Vocant Indici *Betrum* siue *Batrum*. Alii *Malabathrum*, &c. An Arabum Tembul sit, pro firmo, vt credam, ait ille, nondum statui. Suadeo, si *Betrum* hoc Indicum haberi possit [quod hodiè verum ex India delatum Anconâ habemus, & ex Olyssipone.] nullum aliud desideretur Malabatrum, Folium dictum, quum omnia in Folio Indico desiderata, in *Betro* reperiantur. Et nisi tanta esset authoritas Diosc. non vererer affirmare nullum in India vnquam Malabathrum reperiri, præter hoc in India repertum cùm antiqua voce. Verùm Plin. Malabathri duo facit genera: alterum palustre, de quo agit Dioscor. & omnibus hodie ignotum. Alterum verò arboreum à nobis delineatum. *Hac Amatus*. Sed si Diosc. Malabathrum idem est cum Betro, non erit ignotum, quum ipsemet Amatus dicat vendi Vlyssipone. Cur etiam Betrum potiùs Plin. arboreum Malabathrum dicatur, non videmus: suspicamur Amato non cognitum Betrum & confundere cum folio Indo Offic. ac præterea, vt postea dicemus, cum Cinnamomo siue Canella vulgari. *Betrum. Batrum. Malabathrum. Folium Indum. Malabathra duo Plinio. Amat. not.*

Tembul. Capreoli. Tiliæ folia. Locus. Anguil. ex relatione D. Michaëlis de Muti, tradit *Tembul* esse arborem similem Piperi nigro, multis capreolis vitium modo pergulis adhærentem, foliis Tiliæ similibus, cui nerui quales Plantagini, magnitudine foliorum Alni: Nec semen nec florem proferre. Foliorum tantùm esse vsum. Prouenire locis aridis & siccis in Persia, vbi incolæ soleant boni halitus ergo masticare cum aliis quibusdam mixta. Posse affirmari, vnum esse ex Foliis Veterum. Videant Lectores quæ scripsimul de Malabathro, vbi indicauimus nobis videri confundi historiam plantæ *Betel* seu *Betre*, de qua hoc cap. agimus cum Malabathro siue folio Indo vulgò dicto. *Anguill. not.*

An item Matth. probè fuerit cognitum folium *Betele* & *folium Indum vulgare* intelligent Lectores ex antè positis cap. de Malabathro verbis: veremur enim & ipsum confudisse, quemadmodum & Lacunam.

Matth. Lacuna plus. Anguil. not. Fructus. Quod verò Anguil. dixit nec semen nec florem gignere, satis refutatur testimonio Garciæ & Clus. quorum hic sic tradit. Arboribus se implicat & circumuoluit *Betre*, eásque scandit Hederæ modo, cui perquàm similia habet folia, teste Fabricio & picturâ: fructum ex foliorum exortu promit contortum, vt Garcias refert, & pictura ostendit. Cui cùm simillimus videatur fructus à Rassio [Lutetiano] ante decennium donatus, eius etiam iconem oculis subiecimus.

Hist. Lugd. more sibi fatali duobus distinctis locis de hac tractat: primo sub nomine *Betre*. Deinde in appendice, titulo *Betre* Garciæ ab horto, vt incertum sit, an memoria defuerit eius compilatori, an stirpium cognitio, an vtrumque, rem eandem adeò nobis ceu repetitam Crambem obtrudenti.

Piperi similis. Linschott. in Hist. Or. scribit *Betela* siue *Betra* folia aliquantulùm grandiora & acutiora esse quàm Mali Medicæ. Alibi Pisi foliis persimilia dixit, pulchrè virentia, vt colore fortè tantùm similia intellexisse videatur. Scandere arbores ac stipites ambire. Caule quippe esse gracili ac obsequioso. Atque adeò Piperi ita similem esse, vt à longè vicinum Piper à Betella vix discernas. Nullos autem fructus præter ipsa folia reperias. Idem in figura ænea iconem exhibet *Bettele* nomine, sed angustioribus & longioribus foliis, quàm in icone Clusiana à nobis proposita.

Curt. Curtius ex Lusitanorum narratione scribit, eos regionem quandam nomine Malabar apud Indos inuenisse, vbi planta scandens folio amplo, perpetuò virenti, Nucis persimili, lineis tribus multùm amplis & vndantibus. Incolis *Bathrum* dici: rem esse apud eum pretiosam. Sed videtur nobis Curtius quoque hac sua descriptione confundere *Betelle* siue *Bethre*, cum planta quam antè vocauit *folium Pharmacopolarum*, vt iam monuimus cap. de folio Indo seu Malabathro vulgari.

Bry fratres annotant harundines *Betelen* adrepere, Piperis instar, ab eóque propter similitudinem vix discerni. Crescere simili modo, vt apud nos Pisorum genera.

Cæsalp. Non omittenda quæ Cæsalp. de hac planta sanè quàm confusè prodidit. Malabathrum, inquit, ex Potamogetonis genere videtur esse: nam affertur ex India, quod folium Indum vocant, Lauro simile, cui tres venæ seu nerui discurrunt secundum longitudinem, iucundi odoris, sapore pingui ac subacri. Huiusmodi ferunt apud Calecutenses mandi voluptatis gratia: *Betellas* patrio nomine vocant: ora mandentium, & dentes inficere colore subrufo. Putant quidam huiusmodi esse, aut Casiæ folium, aut Caryophylli, quoniam earum folia Lauri vel Mali Assyrii traduntur. At qui arbores eas viderunt, vt Betellas, tanquam rem diuersam tradunt, vt videre licet apud Lud. Rom. & Alo. Cadamustum, & alios, apud quos & pictura eiusdem folii traditur: neque fuerit *Tembul* Auic. Consideranti igitur Potamogeti folium in nostris paludibus, & figura, & neruis tribus discurrentibus maximè affine huic folio esse, nullum videbitur absurdum, si hoc Malabathrum statuamus apud Diosc. Contendit Garcias Malabathrum esse Indiæ arborem ingentem in siccis *Bet. Potamog. Malabathr.*

ſiccis natam. De *Betellis* autem, inquit, in inſulis Molluccis fructum ferre ſimilẽ caudæ Lacertæ, naſci vbique in maritimis Indiæ, ac in mediterraneis nequaquam, niſi transferatur, egêre aquarum irrigatione continua. Ex quibus ſignificatur plantã paluſtrẽ eſſe, ſimilem quoq; fructui noſtro Potamogeto, intelligique pro Malabathro Dioſc. Quod autem *Tamalapatra* vocant Indi, eſſe genus arboreum, quod ſcribitur à Plin. & apud Auic. Tembul. *Sic ille.* Sed nihil aliud quàm Folium Indum vulg. cum *Betelle* dicto confundere videtur, vt iam ſuo loco dictum. Fallitur & in eo quòd putat inficere colore ſubrufo: nam propter Areccam ſeu Fauſel euenit ille colos, quod ſimul maſticant. Quæ de ſimilitudine cum Potamogetone dicit, & obſcura nobis videntur, & minùs aptè quadrare. In Potamogetoum plures nerui quàm tres. Nec tantummodò irrigatione indigent paluſtres plantę ſed in aquis aut certè iis proximè naſcuntur. Potamogetum certè vix videas extra aquas natum. At teſtatur Anguill. prouenire eam plantam, (quam paulò antè ex eodem deſcripſimus, & nihil aliud quàm Betelle eſſe videtur) in locis aridis & ſiccis Perſiæ, quamuis vel ex Garciæ & Linſchottani hiſtoria minùs veriſimile videatur in Perſia naſci, vt in ſequentibus patebit.

Quicquid ſit, difficile putamus & difficultatibus plenum Betele Malabathrum Dioſcor. dicere, licèt Lacuna dicat: In Malabar herba valdè odorata, aromatica, vſque adeò cardiaca, vt ore contenta ſuſtentet hominem per quinq; vel ſex dies, *Betre* dicta, ſine dubio Malabathrum eſt.

Caſp. Bauhin. apud Matthiol. *Betel* ſeu *Tembul* ait eſſe Folio Indo adeò ſimile, vt idem eſſe multi credant & miſceant, Sed miſceant quantùm velint, non ideò tantam eorundem ſimilitudinem tam confidenter aſſerere auſimus, præſertim cùm ex fide dignis autoribus conſtet, huius eſſe ſurrectam arborem Betel verò plantam ſcandentem, vt iam plus ſatis inculcatum.

Cæterùm *Betellæ* folia, quæ vulgariter Indis in vſu ſunt, quotidianâ manducatione, in omnibus item Indiæ Luſitanis cognitis plagis creſcunt, teſte Garciâ: non quidem interiore regionis ſeceſſu vel continenti, niſi raro admodum, ſed maritimis in locis, aut ſi ex his in illa transferantur. Verum quidem eſt in Dultabado vrbe opulenta in Decan & Biſnagua inueniri, ſed minori certè quãtitate, quàm vt ad Perſas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormus diſtat, inuenire haud erit facilè. In frigidis, vt in China, non naſcuntur, neque etiam in valdè calidis, aut à Solibus nimiùm aduſtis, vt in Moſambica & Soffala.

Seri uitis modo, priùs dictum. Quidam maioris quæſtus gratiâ Piperis aut Arecæ arboribus id maritant, atque ita pulcherrima vmbracula cõficiunt. Multam verò curam & aſſiduam rigationem deſiderat. Atque adeò ſingulari cultura in pretio ab incolis habetur, ob quotidianum eorũ vſum. Nã decerpta per longum etiam tempus facilè conſeruantur, ac duodenariis venduntur. Ibi tum mulieres iuxtà ac viri quouis die tria ac duodenaria, & quod excurrit conſumunt, non quidem prandii aut cœnæ gratia: ſed ita illorum mos fert.

Matutino tempore, pomeridiano, veſpertino, imò etiam nocturno *Bettulam* mãducant, eámque cõtinuò manib. geſtant. Sed nec ſimpliciter *Betellá* vtuntur: nam maſticata, amara deprehenditur. Ergo ad mitigandam hanc eius amaritudinem, *Arecam* admiſcent, & calcis momentum, ſicque præparatam, ſuauiſſimi eſſe ſaporis affirmant. Garciæ ſanè, cùm primùm deguſtauit, propter amarorem ita diſplicuit, vt ab illo tempore ſemper abhorruerit, nec vnquam deguſtare potuerit. Alii Betellæ Lycium admiſcent: ditiores & potentiores Caphuram de Burneo: Alii lignum Aloes, Moſchum & Ambarum cinericium: atque eo modo præparat aſuauem guſtum habet, oríſque halitum adeò commendat ſua fragrantiâ, vt perpetuò ferè illam maſticent opulentiores, tum etiã alii pro facultatum ratione, tametſi non deſint, qui Arecam cum Cardamomo aut Caryophyllis maſticent. *Betela cũ aliis mixtura.* *Oris halitus.*

In terræ interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Ferunt Nizamoxæ Regem quotannis 30. millia aureorum Luſitanicorum, quos *mileſeros* vocant, impendere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agentibus propinant. Hæc Reges ipſi ditioribus largiuntur, aliiſque per famulos. Iter facturo crumenæ ex byſſo donantur cum præparata *Betella*: nemo autem abſque eo munere liberè abit: eſt enim diplomatis loco. Satrapæ ac Reges famulum continuum habent, qui cum argentea phiala vbiuis locorum illis adſiſtat. In ea Betella acet cum condimentis neceſſariis, quibus folium præparatum famulus porrigit. Legati non audiuntur licet ipſe Rex linguam calleat, niſi per interpretem, tuendæ autoritatis gratia. Ipſe interim Rex decumbit, vel aulæo inſidet terræ iniecto, famulo cum *Betella* adſtante, quàm continuò dentibus terit, ſuccúmque vel quas in argenteam peluim inſpuit, quæ adſtat, vel à famularum mulierúmue aliqua tenetur. Hęc magno honore Legatum adficiunt, præſertim cùm & illi Rex *Betellam* offert. Ita recepto more omni in loco ac ad actus omnes *Betella* adeſt.

Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex Arecca, Cata, Camphora, & Aloë cõtuſa vtuntur, cum Ambaro. Eas cum *Betella* loco Areccæ manducant. *Pilulæ.*

Luſitanorum mulieres eundem Betellæ manducandæ morem habent, cùm ſine ea vitam vix ſibi conſtare poſſe arbitrentur. Ideò nocturno tempore ad caput aut iuxta pedes lecticæ apponitur, ibi ſomno ceſſante, mox illis *Bettela* os inficit, quam tum velut fluentem ſanguinem [quẽ colorem ab Arecca admixta conciliari ſuprà dictum:] exſpuunt. Ita interdiû (alio enim exercitii genere præter ablutiones carent) mulieres otioſæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam Luſitani conſuetudine mulierum inducti, idem faciunt. Etiam ad coniugii vſum proficiſcentes mulieres *Betellam* manducant, quòd per eam laſciuiam augeri, atque adeò Veneris ſummam eſſe illecebram opinentur. Inde in viſitationibus ac mutuis ſalutationibus *Betella* ipſis in manu eſt, & ſummâ beneuolentiæ ſignificatione, vbique ea offertur cum calce & Arecca, in catino ligneo, quẽ ad eum ſeruant vſum. Quamobrem omnibus in locis Betella venalis ac iam cum prædictis præparata proſtat. Primùm autem ex Kaata aliquid ex Arecca ſumunt, idque mandunt ac mox Betellæ folium adiungunt, quod neruis ſeu coſtis vngue pollicis, quem acutum recepto more habent, excerptis, calce vngunt, ac ita rotatum ori inſerunt, ſuccum priorem inde exſpuentes certo ad purgationem cerebri ac ſtomachi à phlegmaticis humoribus remedio. Quod expuunt cruorem repræſentat, vti dictum: ſuccum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicos *Betellam* hanc edentes incedunt, præcipuè cùm *Veneris illicium.* *Kaata.*

aliquem ex Optimatibus conuenire volunt: ita enim bonum odorem halitus comparant, absque ea qui sermonem facit, probro ferè excipitur. Ideò omnes illam etiam post prandium sumunt, quòd cibi aliter fastidium [vt sibi persuadent] paterentur: & qui comedere sueti post abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deinde existimant. *Quando abstineant à Betella.* A Betella tamen abstinent certis temporibus, in funere alicuius propinqui, & quibusdam ieiunio destinatis diebus, vt & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi Soceri, in suis abstinentiæ dicatis diebus.

Auic. not. Errat, [inquit Paludanus, & ante ipsum Garcias] Auic. cùm folia hæc primo gradu frigida ponit, & sicca secundo: idque vel interpretis vel certè ipsius authoris errato commissum: aut exemplar vitiosum est, quod eruditi Arabes arbitrantur. *Téperam.* Nam folia hæc calida sunt & sicca in fine secundi gradus, vt Garcias ipse experimento dicit, quam notam odor gustúsque approbant. Vt mirum sit Maffeum in sua Historia scribere Principes Indos hæc folia assiduè mandere leuandæ *Maffeus not.* sitis gratia. Nam quâ ratione calida & sicca sitim leuare queant, equidem nescimus.

Sed nimirum bonus ille vir, medicinæ ignarus in hoc vulgi errorem secutus videtur, vtpote cui, vt annotat idem Garcias, Piper, Cardamomum, Cepa, sint frigida.

COCA INDORVM FOLIIS MYRTI.

Cap. XI.

De Coca sequentia scribuntur à Monarde iuxta Clusii interpretationem: Cùm tam multis annis celebrem illam apud Indos plantam, quam *Cocæ* nuncupant, & tanta cum diligentia serunt atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos vsus & oblectationes conuertunt, videre cuperem, ad me perlata est. Est verò ea vlnæ magnitudine, foliis Myrti paulò maioribus [quæ veluti aliud folium simili forma in medítullio delineatum habent] mollibus, dilutiùs virentibus: fructu racematim cohærente vti Myrti fructus, rubente quando maturescit, eiusdémque magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante: tum verò herbæ est messis, quæ collecta in canistris, aliísque rebus ad exsiccandum reponitur, vt meliùs conseruari & in alias partes transferri queat: nam è montibus in alios montes defertur mercimonii gratia, próque aliis mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & aliis rebus, quia illis pro pecunia est.

Benzo huius quoque meminit, cùm dicit, Peruuani peregrè profecturi rubro quodam Bitumine faciem oblinunt, aduersus ventos: herbámque ore clausam [*Cocam* illi appellant] velut *Coca.* panchrestum quoddam Pharmacum circumferunt. *Pro cibo & potu.* Quippe eius præsidio freti, integrum diem, nullius nec cibi nec potus egentes, iter faciunt. Atque hoc quidem herbæ genus earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum est.

Cæterùm, inquit Clusius, quotquot Peruuanam Historiam scripserunt, referunt earum regionum incolas, admodum delectari quarundam radicum ramusculorum, aut herbarum gestatione in ore, vt Orientales suo *Betre* delectantur: præsertim verò familiarem esse [Petri Ciecæ testimonio] quandam herbam *Coca* illis dictam, quam à summo mane ad noctem vsque perpetuò in ore retinent, tametsi neque eam mandant, neque deglutiant. Percontati cur eam assiduè in ore habeant, respondent eius vsu neque famem aut sitim sibi molestam, & vires robúrque sibi confir- *Impedit famem. sitim.* mari. Est autem hæc pumila arbor, folio [quod *Arbor.* *Coca* vocant] Myrti, vel vt alii volunt, Rhois coriariorum. Eius arbusculæ folia Sole desiccata oblongis angustísque canistris circiter libras 25. continentibus reponuntur in vsum quotidianum. Seritur hæc arbuscula magna cura, plerisque locis *Lonic.* in conuallibus montium, quos incolæ *Andes* dicunt, à ciuitate Guamanga, vsque ad eam quæ ab argento, Plata, Hispanis nomen mutuata est. Cæterùm tanto in pretio est apud eos ista *coca*, vt *Pretium ingens Cocæ.* illam auro, argento, paníque præferant, & anno Domini 1548. & aliquot subsequentibus, singularum hæreditatum, in quibus feritur pretia, alia octoginta, alia sexaginta, alia quadraginta, alia viginti ducatorum millibus singulis annis æstimata sint. Postea verò adeò eius culturæ studuerunt, vt nunc vilior sit, nunquam tamen desinit summo in pretio esse: imò plerique iam in Hispaniis viuunt, qui solius *coca* mercimonio ditissimi euasêre.

Vi... sus. Vulgaris est Cocæ vsus inter Indos ad multas res, tum ad eas quæ ad iter necessariæ sunt, tum ad eas quæ ad voluptatem in suis ædibus seruiunt, hoc modo: Conchylia aut ostreorum conchas, vrunt, & calcis modo comminuunt: folia deinde Cocæ dentibus atterunt, & subinde puluerem illum conchyliorum vstorum admiscent, & simul *Tra...* quasi fermentant, vt tamen minor sit calcis quàm foliorum quantitas: ex hac massa trochiscos, seu orbiculos conficiunt, & siccandos exponunt. Quando iis vti volunt, vnum orbiculum in ore sumunt, eúmque exugunt, subinde in ore nunc hac, nunc illac versantes, & quamdiu possunt retinentes: vno absumpto alium sumunt, deinde tertium: sic pergentes toto tempore quo ii in longis itineribus conficiendis opus habent, præsertim si per loca fiant, vbi nulla aut cibi aut aquæ copia est: quoniam horum orbiculorum sorbitione, famem, sitímque sibi leuari, & vires sustentari asserunt. Si duntaxat voluptatis gratia vti volunt, solam Cocam mandunt, eámque in ore versant, donec omnis facultas absumpta sit, deinde aliam sumunt. At si inebriari, aut aliquantulùm extra se rapi, & veluti mente alienari, Cocæ Tabaci folia *Tabaci facultas.* admiscent, atque simul mandunt & sorbent: ea ratione extra se feruntur veluti homines ebrii, magnam voluptatem inde capientes. Et profectò res admiratione non caret, conspicere quàm isti Indi oblectentur mente & sensu quasi priuari, quandoquidem eius rei gratia *cocam* cum Tabaco sumant, aut solum Tabacum.

DE CINNAMOMO ET CASIA EX PLACITIS ANTIQVORVM.

Cap. XII.

Nihil lubet aut licet asserere de Cinnamomo & Casia Veterum, quando ex eorum monumentis tam confusam habeamus historiam, vt satiùs ducamus tantisper hæsitare, aut etiam nos nescire fateri, donec certiora rimemur, quàm de Priscis minùs benè sentire, aut ab erudita posteritate parum gratiæ inire. Illi námque adeò laxa notione rem signarunt, vt quid capias, nescias: quos, antequam de nostro Cinnamomo tradamus, priùs de suo vel differentes vel narrantes, [& v-

(& vtinam interdum quoſdam non etiam fabulantes:) audiri par eſt: ſubinde quid noſtræ aliorumúe obſeruationis ac iudicii ſit, interſeri.

Scribit Ariſt. lib. 9. hiſt. an. c. 13. In Arabia Cinnamomum Auem [κινναμωμον ὄρνεον] appellari, quam Cinnamomum [κιννάμωμον] comportare, ac nidos ex eo conficere tradunt: quamuis vbi & quomodo naſcatur hæc planta, non aſſignent. Nidificare in excelſis arboribus & ramis: ſed incolas ſagittis plumbatis nidos petere, atque ita decuſſum in terram Cinnamomum legere. Eadem & Solinus ſcribit, de Arabia tractans, additque Cinnamomum hoc amplioribus vendi pretiis, quippe quod mercatores magis probent, quàm aliud: ſed auem ipſam non Cinnamomum, ſed *Cinnam* vulgò appellari.

Ariſtotelis verba & Plin. repetit, lib. 10. cap. 33. ſed auem Cinnamologon vocari ait in Arabia, & Cinnami ſurculis nidificare: plumbatis eos ſagittis decutere indigenas mercis gratia. Poſtea verò lib. 12 cap. 29. huius narrationis vel immemor, vel eandem diſſimulans, vel ſanè reprobans, infit: Cinnamomũ & Caſias fabuloſè narrauit antiquitas, princepsúe Herodotus, auium nidis, & priuatim Phœnicis, in quo ſitu Liber pater educatus eſſet, ex inuiis rupibus arboribúſque decuti, carnis quam ipſæ inferrent [ipſe inferret. M.] pondere, aut plumbatis ſagittis. Item Caſiam circa paludes [gigni] propugnante vnguibus diro veſpertilionum genere, aligeríſque ſerpentibus: his commentis augentes rerum pretia. De Cinnamomi natalibus, delectu, pretio vario, colligendi more &c. plura Plinius, quæ breuitati ſtudentes prætermittimus, cùm præſertim plæraque ſint Theophraſti, ex cuius ſcriptis huc poſtea referentur.

Serpentum fabula ex Theophraſt. lib. 9. hiſt. c. 5. ita habet, ipſo etiam fabulam vocitante. Conuallibus, inquit, exire id aiunt, in iiſque ſerpentes plurimos conuerſari, morſum hominibus mortiferum inferentes, aduerſum quos incolas ſeptis manibus pedibuſque deſcendere, atque ita legere Cinnamomum quod cùm deportauerint, ac in tres partes diuiſerint, inire cum Sole ſortiendi rationem: tum quæ portio illi obtigerit, eam relinquere: abeuntéſque flagrare eam ſpontè confeſtim cernere. Sed hoc planè fabula eſt. De Cinamomo & Caſia [κινναμώμου καὶ κασίας] eodem Theophraſt. autore, iſta narrant: vtrumque fruticem eſſe non magnum, ſed magnitudine Viticis ſeu Agni, [ἄγνυ: perperàm Gaza Ametinæ reddidit.] multis lignoſíſque ramis conſtantem. Cinnamomum exciſum in quinas partes diuidi: Id optimũ eſſe, quod germinibus proximum fuerit: quod ad palmi longitudinem cæditur, aut paulò maius. Bonitate proximum, ſecundum, quod ſequitur, quod & breuiùs cæditur, eſſe & tertium & quartũ. Vltimum omniúmque viliſſimum, quod radici proximum: quòd minimum corticis habeat: is enim vtilis eſt non lignum. Quam ob cauſam quod ex cacuminibus decerpitur omnibus præfertur, quia plurimùm corticis habeat. Hæc quidem ita referunt. Alii fruticoſum eſſe Cinnamomum aiunt. Duo eius eſſe genera: nigrum & candidum. Atque de iſto prædicta fabula narratur. Caſiam verò aiunt virgultis conſtare craſſioribus (παχυτέρας prò πλατυτέρας rectè legere nobis videtur Gaza.) valdè neruoſis, nec ſuo cortice exui poſſe: vtilem verò eſſe huius corticem. Quando igitur ſecant virgas, in fruſta duorum digitorum [ὡς διδάκτυλα τὸ μῆκος: Plin. habet longitudine binûm cubitorum] aut paulò maiora conſecant, recentique bouis corio ea conſuunt, tum ex eo & lignis putreſcentibus vermiculos naſci, qui lignũ exedant, corticem verò nequaquam attingant, ob amarorem odoríſque acrimoniam. Atque ita quidem de Caſia & Cinamomo referunt. Gignitur Caſia & Cinamomum regione Arabum media circa Sabe & Adramyta, & Citibæna, & Manali. Per Cinamomum Caryopum Plinii Guiland. intelligit Nucem moſchatam. Frutex & Caſia eſt, inquit Plinius, iuxtáque Cinnami campos naſcitur, ſed in montibus, craſſiore ſarmento, tenui cute veriùs, quàm corticè, quem contra atque in Cinnamo leuari & exinaniri [tenue ac gracile eſſe] pretium eſt. Amplitudo fruticis trium cubitorum: Colos triplex. Cùm primùm emicat, candidus, pedali menſura: deinde rubeſcit addito ſemipede: vltrà nigricans. Hæc pars maximè laudatur, ac deinde proxima: damnatur verò candida. Conſecant ſurculos longitudine binùm cubitorum. [Digitorum aut paulò ampliores Th.] Probatur recens maximè, & quæ ſit odoris molliſſimi, [grauiſſimi alii. Cur non gratiſſimi potius?] guſtúque quàm maximè feruens potiùs, quàm lento tepore leniter mordens, colore purpureo, quæque plurima minimùm ponderis faciat, breui tunicarum fiſtula, & non fragili. Lactam (Ledam Vet. Ladam CH: fortaſſe Achy, vt apud Dioſcor.) vocant talem barbaro nomine. Alia eſt Balſamodes, ab odore ſimili appellata, ſed amara, ideóque vtilior medicis, ſicut nigra vnguentis. Pretia nulli diuerſiora. Adulteratur ſtyrace, & propter ſimilitudinem corticum, Lauri tenuiſſimis ſurculis.

Caſia deſcript. Plin.
Colos Caſiæ triplex.
Candidus.
Rubeſcens.
Nigricans.
Adulteriũ.

Cinamomiferam plagam poſtremam ad meridiem habitatam nouimus, inquit Strabo. Habet India quæ Auſtralis eſt Cinnamomum, Nardum & alia aromata, quemadmodum Arabia & Aethyopia, cùm his Sole perſimilis ſit. In fœliciſſima quoque Sabæorum terra Cinnamomum naſcitur: pro combuſtibili materie, Cinnamomo & Caſia vtuntur. Aromatiferam regionem in partes quatuor diducunt. Ex aromatibus Thus, & Myrrham ex arboribus eſſe dicunt: Caſiam verò ex lacubus. Sunt qui dicant magnam eius partẽ ex India adferri. Sed alia quadam diuiſione totam fœlicem regionem in quinque regna partiuntur, quorum aliud habet eos, qui opificia & artes tractant: aliud Myrrham fert, aliud Thus: eadem tamen & Caſiam & Cinnamomum & Nardum ferunt. Sed quænam Caſia illa Virgilii? de qua agit Georg. 2.

Locus Straboni.
Ligni vſum præbent.
Caſia ex lacubus.

O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas: quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum iuſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus vndam:
Nec varios inhiant pulchrâ teſtudine poſtes,
Illuſáſque auro veſtes, Ephyreiáque æra,
Alba nec Aſſyrio fucatur lana veneno,
Nec Caſia liquidi corrumpitur vſus Oliui
At ſecura quies & neſcia fallere vita.

Equidem exiſtimamus Virgilium hoc loco intelligere Caſiam Aromaticam, diuerſam ab ea quam eo ipſo lib. humilem Caſiam apibus gratam ait, de qua poſtea c. proprio.

Caſiæ Virgil. duo genera.

Sed quæ ſit Caſia frondens apud Colum l. 3. c. 8. non æquè facilè fuerit pronunciare. Sic ſcribit: Tmolon, & Coriicion florêre croco, Iudæam & Arabiam pretioſis odoribus illuſtrem haberi, ſed nec noſtram ciuitatem [Romam] prædictis egêre ſtirpibus, quippe cùm pluribus locis vrbis: iam

Caſia Columellæ.

Casia frondens Colu. Casiam frondentem conspicimus, iam Thuream plantam, florentésque hortos Myrrha & Croco. His tamen exemplis nimirum admonemur curæ mortalium obsequentissimam esse Italiam, quæ penè totius orbis fruges adhibito studio colonorum ferie didicerit. Quid? Casiam odoratam aliquando creuisse Romæ? nam si humilem intellexisset, non opus fuisset ea iactantia, cùm hæc illâ longè inferior æstimatione esse videatur, & vel Plin. teste, in nostro quoque orbe seratur, & in extrema margine imperii, quà Rhenus alluit. Ergo suspendamus etiam circa hanc tantisper iudicium veluti Pyrrhonium, donec acutior aliquis hariolus prodeat, qui hanc rem nos doceat clariùs.

Nunc potiùs totius materiæ medicæ principem de Casia & Cinnamomo differentem inaudiamus. Cassiæ [κασσίας] complura sunt genera, quæ circa feracem aromatum Arabiam gignuntur. Habet autem crassi corticis sarmentum, foliáque *Cassiæ genera Diosc.* Piperis [πεπέρεως. Alii ἄσπερ ἴρεως: instar Iridis: sicut & Serap. legit.] Delige fuluescentem, probè *Diosc. multipliciter correct. & il-lust.* coloratam, corallii æmulam, perquàm angustam, [λεπτὴν... tenuem: sicque & Aët.] longam, crassam, fistulosam, [πολὺ συρίγγιον... Fortè ἀπὸ συρίγγιον: fistulosam, plenam.] gustu morda- *Delectus.* cem, & cum multo feruore [μετὰ πολλῆς πυρώσεως. μετὰ ποσῆς, cum aliquanto: Plin. Aët. Ruell. & Matth. adstringentem, aromaticam, odore vinoso. Talis ab indigenis Achy [ἄχυ al. ἀδὶ. Marcellus ex Plin. *Achy.* Lada restituit: nulla tamen certa ratione] nuncupatur: à mercatoribus verò Alexandrinis Daphnitis cognominatur. Huic præfertur nigra, purpurascens simul & crassa, quæ Gizir [γίζιρ. Parisi. ζίγιρ] appellatur, tanquam rosarum odorem *Gizir. Zigir.* spirans, & ad vsum medicum maximè accommodata. Secundum locum tenet antè dicta. Tertia verò censetur quæ Mosyleticus blastus [βλαστὸς μοσυλίτης Par. ὁ βάτος. al. βάτος. Pl. Lactan. M. Vir- *Mosyleticus blastus.* gil. βάτος ex melioribus Græcis legendum censet, & Rubum vertit.] hoc est, Mosyleticum germen nominatur. Reliquæ viles habentur, velut ea quę *Aphysem.* Aphysemon [ἀφυσήμων mel. cod. Al. ἀπυσήμων. Al. ἀσήμων.] dicitur, nigra, iniucunda & cortice tenui aut *Moto Darca.* etiam rimoso: nec non & ea quæ Moto & Darca vocitatur. [μωτὼ apud Gal. & Arrianum legitur: quos seq. Sarac. quamuis in vulg. leg. ἡ κιττὼ καὶ δάκαρ. Antiq. tamen δάρκα habet. al. δέρκα. Darca & *Citto Dacar. Dorca.* Citto Matth. Videntur esse barbaræ voces.] Est & quædam adulterina Cassia, similitudine ineffa- *Cassia adulterina.* bili: attamen gustu deprehenditur: quippe quæ neque sit acris, neque aromatica, adhærentémque medullæ corticem habeat. Reperitur & lata fistula, tenera, leuis, surculosa: [quidam ὀζώδης: ramosa:] quæ alteri illi [τῆς ἄλλης. Vet. al. τῆς ἄλλης.] præstat. Reiice albicantem, scabram, quæque *Odoris hirci.* hircinum virus oboleat, neque fistulam habeat crassam, sed tum scabram, tum tenuem. [καὶ τὴν μὴ ἔχουσαν σύριγγα παχεῖαν, ψαφαρὴν καὶ λεπτήν: quam Lect. doct. sequuntur.]

Cinnamomi genera Diosc. delectus. Cinnamomi plura sunt genera, gentilitiis regionum in quibus nascuntur designata nominibus. Excellit verò quod Mosylum [μόσυλον. Ald. *Mosylum.* μόσυλον] ex eo dicunt, quòd aliquantulam retineat similitudinem eius Cassiæ quæ Mosylitis (Ald. μοσυλίτιν.) nuncupatur: prætereáque in eo ipso genere quod recens est, colore nigrum, ex vinoso in cinereum vergens, tenuibus virgultis, læue, nodis frequentibus præditum, perquàm odoratum. Ferè siquidem præstantissimum ex odoris iucundi proprietate diiudicatur. Etenim in optimo & singulari reperitur odor Rutæ (πηγανίζουσα. Quid si ὀριγανίζουσα legendum: Origani odore. Plin. Origani folio dicit.) aut Cardamomo (ex veteri interprete καρδάμῳ, id est, Nasturtio legendum censet M. Virg.) proximus. Præfertur & gustu acre ac mordacitatis particeps: nec non etiam cum calfactione quadantenus salsum, quódque inter atterendum non citò friatur, ac inter frangendum etiam ex se puluisculum emittit, læuiáque interim habet internodia. Facturus periculum sumito ab vna radice surculum: siquidem facilis est huiusmodi probatio. Enimuerò fragmenta miscellanea quædam sunt: atque adeò cùm primùm fit experimentum, quæ præstantiora fuerint, dum halitu afflatúve suo odoratum implent, deteriora iudicium impediunt. Est & montanum crassum, pumilum, colore admodum fuluescens. Itémque tertium à Mosylo, quod est nigrum & valdè odoratum, attamen fruticosum, [al. ὀζώδης: ramosum,] nec ita multis interstinctum geniculis. Quartum verò album est, fungosum, aspectu tuberosum ac vile, fragile, grandique radice Cassiam redolente. Quintum odore nares ferit, fuluescit, corticémque habet Cassiæ ruffæ simillimum: tangenti verò solidum animaduertitur, non valdè neruosum est, (ἰνώδης. Al. οἰνώδης, vinosum. Marc. Al. ὀζώδης.) radicéque crassa firmatur. In hoc genere, quod thus, Myrtum, (μυρσίνης. Quidam meliùs nostro iudicio σμύρνης Myrrhæ, vt inferiùs) Cassiam aut Amomum odoris suauitate imitatur, deterius est. Deligito candidum, scabrum, rugosóque cortice: at læue (καὶ λεῖον. Lac. addit τελείως.) & quod circa radicem lignosum est, tanquam inutile repudiato. Est & aliud quiddam simile, quod adulterinum Cinnamomum cognominatur, vile, odoris inualidi, viribúsque defectum. Appellatur & quiddam Zingiber, quod habet aliquam cum Cinnamomo cognationem, cùm tamen sit Xylocinnamomum. Est verò lignosum Cinnamomum virgultis longis (μακραῖς. Ald. & Vet. μικραῖς, breuibus.) robustísque præditum, sed odore longè Cinnamomo inferioribus. Sunt & qui Xylocinnamomum genere ipso à Cinnamomo differre dicant, quasi alterius sit naturæ. *Huc vsque Diosc.* Nam vires postea ex eo trademus, vbi priùs Galenum & alios quosdam audiuerimus.

Persuasum est mihi, inquit ille lib. 1. de Antid. c. 13. ipsum cognitu facillimum ex omnibus esse illis, qui sæpè optimum Cinnamomum viderint. Optimum verò consequi non potest, nisi repositum ab Imperatoribus intueatur, sex generibus quodammodo distributum. Siquidem & in hoc ipso velut & in Cassia optimi ad deterrimum tam magna differentia est, vt suprema Casia ab infimo Cinnamomo parum distet. Neque verò Cinnamomi virtus ad vsum apta, longo tempore durat. Ad triginta siquidem annos, quam à principio vim habuit, integram non conseruat. Nugantur enim qui Cinnamomum ex hisce medicinis esse dicunt, quæ senectutem non sentiant. Atque ego non centum neque ducentûm annorum interuentu, sed pauciorum, si quis ad tantam numerum conferat, vetustius factum obseruaui: quo tempore siquidem Antonio Imp. theriacam parabam, vasa lignea, in quibus eiusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Traiani, quædam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum Imperator fuit, ætate reposita, omniáque hæc sese & saporis & odoris imbecillitate vehementiáque tantùm planè superabant, quantùm & tempore differebant. Olim è Barbarorum

terris

tertis arca cubitos quatuor & medium longa Romam perlata cùm fuisset, in qua Cinnamomi primi generis integra arbor erat, ex eoque M. Antonino Imp. Antidotum quandã composuissem, ipsã cæteris multùm præstare deprehendi, adeò vt Imperator quoque eà degustatâ, medicinæ concoctionem, velut in aliis fieri solet, expectare noluerit: Sed statim ea vsus sit nondum integrè duobus mensibus elapsis. Antonino subsecutus est Commodus, qui nec Theriacæ, nec Cinnamomi curam illam habuit, sub quo non solùm arboris illius, quod superfuerat, omne dissipatum est, verùm etiã quodcunque post Adriani tempora comportatum fuerat: Quo factum est, vt nunc Imperator noster Seuerus, cùm me sibi theriacam eo modo cõficere iussisset, quo M. Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani & Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecilliórque planè mihi visa est, & tamen nondum anni triginta intercesserant. Hinc optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subiicie mus. Summoperè ipsum benè olere, inexplicabiléinque præ cæteris bonum quendam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multùm exhibere. Non ita tamen vt medicando tristitiam palato inferat. Colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque cærulei, quẽ vocant, aliquantulùm addat. Ex hoc igitur quantùm volebam, vt mos mihi fuit, cùm accepissem, ramusculos aliquot apud me deposui, in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas seruabam. Verùm ipsa combusta, qua tempestate & templum pacis incensum est, & hæc, & aliæ quinque Cinnamomi species, quas mihi conquisiueram, periêre. Nunc itaque cùm imperatori nostro Seuero theriacam componerem ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimũ visum est, elegi, de quo etiam vtile quiddam lecturis subdere, cùm possim, id facere non grauabor. Supersunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ varias Cinnamomi species continent, quarum nulla tamen veluti truncus in ramos plures diuisus, multùm attollitur, sed Ellebori figuram præ se fert. Immò verò Damasonii quod è Creta ad nos adfertur. Quæuis autem Cinnamomi species ab vna radice, seu frutex quidam paruus consurgit, emittitque hæc sex, illa septem virgulta, vel paulò plura pauciorá ue: non æquali tamen omnia longitudine sunt, verùm quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuersa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ Casiæ, quam qui adferunt Barbari *Gizi* vocant. Item de Antid. lib. 1. cap. 11. Ob similitudinem optima Casia in Cinnamomum euadit. Vidimus enim alias frequenter Casiæ elatæ & auctæ tantum, vt fruticis magnitudinem æquaret, ramos quosdam Cinnamomo penitùs similes aspectu, corticis tenuitate, & præterea hisce signis quæ Cinnamomum certissimè ostendunt, ac gustu olfactúque percipiuntur. Item cap. 14. in multis de medicina libris scriptum est: duplum Casiæ si quis Cinnamomo egeat iniiciendum. Hoc dictum irridens Satyrus magister meus, vnam ex Quinti facetiis ipsam esse dicebat, asseuerantis eos qui duplum Casiæ imponere iubent, si Cinnamomo careamus, similia illis facere, qui nos cẽsent si quando Falerno caruerimus, illius quod in Cauponis venditur duplicata mensura bibere: sique panis siligneus desit, furfuracei duplum comedere. Mihi verò hæc Quinti facetia si de re vna quapiam, qua per se sola vti velimus afferatur, vera irreprehensibilisque videtur: sin de re quæ in societatem multorum veniat, non est eodem pacto vera. Nam cuiuscunque quod solùm corpori admoueri debet, Rhus puta, Absinthium, Iris, Gẽtiana, vel id genus alia aliqua medicina: si quis minùs boni duplum loco præstantissimi accipiat, & corpori vel extra, vel intra admoueat, duplicato etiam nocebit. At si multis vnũ aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se auctorum aliorum vires spondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit vti duplo illius quod proprietates eiusdem generis habeat, etiamsi deterius hoc illo videatur.

Quomodò duplum substitui alteri debeat: & quando non.

Siquidem Casia &c: Casia, Cinnamomo genere proxima vsque adeò est, vt ex ipsa Cinnamomum quandoque oriatur, spectentúrque nonnunquam Casiæ arbores integræ, in quibus aliqua Cinnamomi virgulta è Casię ramis prodeant. Mihi reiiciendum omnino non videtur eorum præceptum, qui pro Cinnamomo duplum Casiæ imponendum censent, quanquam ego semper imposuerim ipsum Cinnamomum. Nam quibus Romæ antidotos composui, cùm vel Imperatorum amici, vel diuites essent, facilè fuit illis quidem à regibus petere, iis verò Cinnamomum emere. Quibus illud etiam addidisse, quando imperatoribus antidotos composui, me Cinnamomo nunquam eguisse, superuacaneum planè fuerit. Necessum est illud etiam inprimis explicemus quæ Casia Theriacæ iniicienda sit. Nã *Gizi* nuncupatam præcipuè laudant, secundo autem loco *Moto* dictam. Sunt & qui Arebo Daphniténque probent. Cæterùm *Gizi* quam vocant in omnibus Cinnamomo similem esse superiùs quoque diximus. Hæc est quæ ab aromatum peritis perinde atque Cinnamomum assiduè venditur. Quanquam Andromachus iunior Casiam à quibusdam fistulam appellatam imponendam arbitratur. Hæc omnibus cognita est. Nam & vtiliùs cæteris venditur. Cuius exterior cortex fistula appellatus, quia obuolutus ipsam repræsentet, saporem & odorem validum habet. Interior autem pars debilis adeò est, vt nullum vsum præstet. In carminibus itaque Patris [quorum narrationem habes lib. 1. de antid. cap. 10.] Casiæ nomen absolutè pronunciatum est. In soluta verò Filii oratione fistulæ nomen Casię adiectum est. Atque ab eo series per eos qui ante nos theriacam imperatoribus composuerunt, in nos vsque deriuata, fistulæ nomen nunc vsque appositum seruat.

Casia Cinnamomo genere proxima.

Gizi. Moto. Arebo. Daphnites.

Item de Theriaca ad Pisonem cap. 12. Casiæ cinnamomíque non modica est differentia, quæ plurimos fallere consueuit. Nam & adulteratum cinnamomum licèt vero sit simile, gustu tamen & olfactu multò deterius esse deprehenditur, atque à Xylocinnamomo differt, quòd ligneum hoc plùs sit, durioréśque ramusculos habeat, nec tam benè redoleat. Nam verum cinnamomum illud quod in montibus nascitur, nec subtile, nec longum cùm sit, colorem habet ad modicam rubedinem magis tendentem, reliquum autem aliquantulùm nigricat, & veluti quasdam fibras habet. Aliud reperitur cinnamomum planè albicans, fragile, non durum, nec magnam radicem habens. Est & aliud ruffæ Casiæ simile, redolens & leue. Omnibus tamen præstat id, quod ab incolis Mosyllum appellatur, colorem habet cinereum, virgas paruas & subtiles, ramos densos, odorem vehementer redolentem: hoc nos pręcipuè seligere consueuimus, cùm & odoratum suauissimum, & gustatum acre & mordax valdè appareat, mansumque Rutam imitari videatur. Leue est etiam, & frangi facilè potest. Casia quoq;

Cinnamomum adulteratũ. Xylocinnamomum.

Cinnamomum albicans. Ruffum & reddẽs. Mosyllum.

Ruta sapore.

& ipsa, nisi quis in iudicando peritus existat, fallere sæpenumerò consueuit. Nam extat quædam falsa Casia, quæ quidem similis veræ plurimùm est, sed tamen hæc non olet, & medullæ corticem adhærentem habet. In summa verò, quæ censetur optima, modicè rubet, rosam spirat, gustata suauis euadit, concaua est, vinum refert, & valdè redolet. *Ziger* ab incolis hæc nuncupatur. Denique lib.5. de Comp. Med. cap.9. in Dentifricio: Si, inquit, odoratum esse velis, casiæ aut Amomi drachmas duas admisceto. Si verò in Regis vsum præparaueris, cinnamomi drach. i. addito. *Hactenus Gal.*

Casia falsa. Vt discernenda. Quæ optima. Ziger. Casia. Cinnamomum.

Apud Actuar. de Comp. Med. in pastillo contra vitia Ileosorum legimus: tenuis Cinnamomi, casiæ duplicatæ singulorum duella, cuius & denuò meminit in pastillo è Capparibus.

Cinnam. tenuis.

Aëtius Cassiam (ita enim vocat) eligi præcipit fuluam, boni coloris, corallium referentem, arctam valdè, longam, crassam, fistulis plenam, gustu mordacem & adstringentem cum quodam aromatico feruore, vinum redolentem. Verùm purpuream & crassam *zigir* appellatam, Rosam odore referentem, ad Medicum vsum maximè aptam esse: quod cum ex Diosc. & Galeno, húncque & ipsum ex Diosc. desumpsisse dubium non est.

Casia duplicata. Deligenda Cassia. Zigir.

Athen. ex Mnesimacho in eximio illo apparatu cœnæ inter alia hęc refert:

Casiam vrunt aduectam ab Asiatica terra, nempe
maritimus Syriæ:
Nares procul multus odor quatit
Cinnamomi.

Philostratus in vita Apollonii, in hac parte Caucasi montis, quæ in mare rubrum porrigitur, nasci Cinnamomum scribit, quod nouis sarmentis assimiletur. Cuius bonitatis experimentum è capra suscipiant. Si quis enim Cinnamum porrexerit, tanquam catulum adlmurmurare, hominémque relicto ouili sequi. Quod si propiùs ad nares admoueatur, non secùs acclamare, quàm si pabulo vi abstraheretur.

Aetius septem genera enumerauit, gentile nomen à locis, quibus nascuntur referentia, forsitan sub hac mentione complexus *Cinamomum*, quod Pseudocinamomum dicitur: omnibus tamen prætulit *Mosylon*.

Aetio septē genera.

Hermol. putat Balsamoden esse, quam Diosc. *Zigir* & Gal. *Gizer*, Aetius *Ozen* vocarunt. Pachnoides Cassia fortè eadem sit cum Daphnoide Mangonum Plinii, quam Daphnitim à mercatoribus vocari scribit Diosc.

Balsamodes. Pachnoides Casia. Daphnoides. Nota.

Notandum, si quando Cassiam Syringam, hoc est, fistulam, in Antiquis Scriptoribus legere contigerit, non pro ea capiendam Cassiam fistulam hodie dictam, sed aromaticam.

Habes Veterum placitorum congeriem de Casia & Cinnamomo, quos tamen nec cumulo fidem, nec narratione sua scientiam nobis peperisse videas certam: quin potiùs plùs quærendum reliquisse, nósque adeò inopes inter ignotas opes deseruisse. Nihilò enim minùs vel peritissimus quisque (nisi sibi vehementer præsumat) hodie etiamnum quærat: Quid est Casia & Cinnamomum Veterum?

Authorum iudicium Historia Veterum. De Casia & Cinnā.

Mirum verò non magis perspectam fuisse Casiam aromaticam & Cinnamomum Arabicis Scriptoribus, quàm Græcis & Latinis. Serapio enim nihil de iis tradit, præter ea quæ Dioscor. & Gal. scripsêre, vt videre est cap.256. vbi Cinnamomum ei dicitur *Darseni*: & cap.291. Casia lignea *Selycha* vel *Selcha*. Idem etiam patet ex Auic. lib.2. tr.2. cap.127. Quo loco Cinnamomum *Darsini*: & cap.154. Casia *Salihacha* vocatur.

Nondum cognitum quid sit Casia & Cinnamomum Veterum. Darseni & Salihacha Auic.

Sed paucis, quid in citatis Veterum scriptis notandum sit, videamus. Ac primùm quod Arist. & cæteri ferè omnes eum secuti in Arabia & Aethiopia nasci tradunt Cinnamomum, vel falsum esse dubium non est, vel sanè nostrum Cinnamomum Cassiámve neutiquam intellexisse. Verùm, vt scribit Garcias, tam longa difficilique via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam consequi Veteribus haud facilè fuerit. Hinc factum, vt innumeræ fingerentur fabulæ, quas Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum erat pretium, maiórque in hominibus lucri cupiditas, adulterabantur aromata, & hac ratione fiebat, vt diuersa illis inderentur nomina, tametsi plerumque eiusdem essent generis. Propter locorum igitur distantiam, & minùs frequentatas regiones Indicas ac Americanas regiones à Negotiatoribus, probè cognita Casiæ & canellæ Historia Veteribus non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam deuehebant, Chinenses erát, ex Ormuz, deinde in Alep emporium totius Syriæ nobilissimum ab aliis Negotiatoribus transferebatur. Qui verò inde ad Græcos deportabant, aut apud se nasci, aut in Aethiopia dicebant, multísque cum superstitionibus cædi, vt suprà ex Theoph. & Plin. retulimus.

Veteribus perfecta Cinn. & Casiæ notitia non fuerit. Herodoti fabulæ de ...

Cæterùm neque Casiam neque Cinnamomum apud Aethiopes, aut Arabes nasci, Lusitanorum nauigationibus palàm factum est: qui licet totam illam oram circumlegerint, magnáque ex parte terrestri itinere peragrarint, nullam tamen casiam aut cinnamomum vidisse affirmant. Huc adde, quòd ipsimet Arabes *canellam* dictam ex Indiis petunt, eiúsque pretium apud illos intenditur, quoties hinc non defertur. Dicet aliquis, canellam quidem apud eos non nasci, & propterea ab Indis petere, sed legitimâ Casia, & verò cinnamomo eos non carère, fortè autem à Barbaris & inconditis populis ignorari. Familiares habeo (subdit Garc.) eruditos viros Medicos Arabes, Turcas, & Coraçones, qui omnes canellam crassiorem, *cassiam ligneam* appellant. Præterea nonnulli ex nostris totam Aethiopiam sub Aegypto (quam nunc Guineam vocant) non solùm secundum mare, sed & in Mediterraneis peragrarunt, alii ab insula D. Thomæ nuncupata vsque ad Sofala & Mozambique, & inde Goam penetrantes, alii plerique à promontorio Bonæ spei cùm naufragium passi essent) vsque ad Mosambique & Melindam, ita vt vtramque Aethiopiam supra & infra Aegyptum perlustrarint, nulla tamen his conspecta est Canella vel cassia. Cùm igitur orbis nunquam ita fuerit cognitus, vt nunc est, præsertim Lusitanis, verisimile est non defutura huiusmodi aromata & celebria medicamenta, qualia sunt cinnamomum & cásia: sed abundantiam ipsam, hanc nobis dubitationem parere. Neque enim (tametsi nostri minimè curiosi fuissent) credendum ipsos incolas tam nobilia aromata celaturos. Nam quemadmodum barbarissima Gens, quæ insulam D. Laurentii incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quendam Auellanæ magnitudine ostendit, qui Caryophylla redolet: eadem ratione credendum Aethiopes cinnamomum & casiam (adeò odorata medicamenta) nostris ostensuros fuisse.

Casia & Cinnamomum ... in Aethiopia nec ... Casia crassior ... Promontorium spei ... Caryophylla fructus.

Sed quid opus est verbis? dubium non est, Aristotelem, Theophrastum, Solinum, Strabonem, Diosco-

Dioſcoridem, Plinium, pleráque quæ de Cinnamomo & Caſia prodidêre, ex aliorum relatione, non quòd ipſimet vel in Arabia vel in Aethiopia viderint, tradidiſſe.

Inſulsè quoque Plin. vt rectè notat Dal. apud Aethiopas naſci tradit, mox ſubiungens Aethiopas mercari à conterminis. Si enim apud illos naſcerentur, ab aliis non emerent. Multò magis etiam oſcitat: cùm per vaſta maria eas merces Aethiopas vehere ſcribit. Nam ſi contermini ſunt, qui vendunt, Nauigatione tam longa quorſum opus eſt?

Vt nunc, ita & olim, è Moluccis in ſuperiorem Indiam Cinnamomum vehebatur, mercimonium id potiſſimùm exercente, quæ ad rubrũ mare iacet, Aethiopium Gente, quos Abyſſinos vocamus, ob commodam Oceani propinquitatem: quæ res Plinium fefellit. Ergo per eos qui in Arabiam vehunt, non Aethiopes, ſed Chinenſes potiùs apud Plin. intelligendi.

Immò etiamnum hodiè teſte Garciâ interrogati Chinenſes, cinnamomum caſiam in Ormuz aut in Arabiæ oram maritimam aduehentes quænam eſſent hæc aromata, & vnde ea aduerherent, fabulas illas narrabant, quas recenſet Herodotus, vt his commentis earum mercium pretia augerēt. De qua re plura dicentur poſtea vbi de de noſtra caſia & cinnamomo tractabimus.

Nunc videamus quid in Veterum ſcriptis occurrat quod noſtræ caſiæ & cinnamomo minùs competere videatur, & quæ præterea in iis notanda vel cenſenda occurrant.

Ac primò ſanè non nullis at friuolis inniti videntur rationibus qui caſiam & cinnamomum Veterum noſtrum, quod vtrumque in officinis hodie paſſim habetur, eſſe volunt. Noſtrum profectò cinnamomum non potuiſſet ab auibus in nidos concinnari: neque veriſimile eſt eos eſſe ſurculos de quibus Ariſtot. & Theophraſt. & reliqui agunt: non enim ſunt ſurculi, ſed cortices craſſorum ramorum, aut fortè etiam truncorum. Neque colligi noſtrum ex virgultis [quod Theophraſt. ait] ſatis apparet corticum circumuolutionibus, quæ apertè demonſtrant ex craſſis arborũ vel brachiis vel truncis fuiſſe detractos, vti dictum. Quod Theophraſt. & Plin. tradunt, lignum Caſiæ à vermiculis excauari, cortice incolumi & illæſo ob ſuam amaritudinem, id fabulæ ſanè ſimilius quàm vero: & Dalechamp. apud Plin. aliíque apertè fabuloſum eſſe clamitant. Deinde quis credat noſtrum Cinnamomum aut caſiam ex arbuſcula Viticis magnitudine, vt inquit Theophraſt. decerpi? Præterea quis noſtro Cinnamomo tribuat odorem Rutæ, quod facit Dioſcor? & Gal. Quanquam quando Rutæ aut Cardamomo confert, quæ nihil minùs quàm ſimilia ſunt odore, mendum ibi aliquod ſubeſſe poſſit. Coniecturam noſtram ſuprà diximus, quamuis valdè vereamur ne inanem. Et quamuis montanum cinnamomum craſſum dicam, tamen ne illud quidem noſtrum eſſe poſſe videtur: addit enim & pumilum eſſe. At nos ſupra hominis altitudinem & craſſos corticoſos videmus interdum bacculos, quid igitur de eorum ſtatuemus arbore?

Plinius folio Origani dicit: poſteritas foliis Citreæ Mali, aut etiam Piperis, quemad. in vulgatis habetur exemplaribus.

Galenus id cinnamomum quod maximum pedis Romani dimidium non excedere ait: noſtrum, quanta ſit longitudine, nemo neſcit. Quamuis ipſe etiam Gal. parum ſibi conſtare videatur, ac modò arborum, modò fruticum genere comprehendiſſe. Iam verò ſi caſia aliquando in cinnamomum vertatur, quod idem ſcribit, quis ritè philoſophantium ſpecie differre credat, niſi & credat, ſpecies in ſe inuicem tranſmutari?

Tales & multæ aliæ difficultates, quas breuitatis cauſa hoc loco omittimus, [aliquando latiùs in diſcuſſionibus Botanicis D. F. explicandas] occurrunt in Veterum de caſia & Cinnamomi hiſtoriis.

Ne tamen prorſus eorum cinnamomum aut caſiam noſtro ſeculò incognitam crediciſſe videamur, fatendum caſiam fiſtulam Galeni haud temerè nobis videri in quibuſdam noſtro cinnamomo ſiue Canellæ vulgari reſpondere: ſed eius mutationem cinnamomi in caſiam ingenuè confitemur nos nulla ratione intelligere aut comprehendere poſſe. Quæ autem Ariſtoteles & Theophraſt. de cinnamomi ſurculis & virgultis, Dioſcor. de virgis, Galenus de ramis Ellebori aut Damaſonii figura atque virgultis tradit, poſſent conuenire cum ramis & ſurculis Folii Indi vulgò dicti, quod cum ſuis partibus deſcripſimus c. de Malabathro putato.

Caſia fiſtula Gal noſtro Cinnamomo in quibuſdam reſpondet.

Folium Indum vulg.

Nunc vires caſiæ & cinnamomi Veterum ſubiiciamus, vt ne quid temerè noſtris tribuamus, quæ an cum Priſcorum ſint eadem, nos adhuc incertos eſſe faſſi ſumus: quamuis ab iiſdem traditæ vires, noſtris etiam competere poſſe neutiquam dubitemus.

Caſſia, autore Dioſcor. vim habet calfaciendi, vrinas mouendi, exiccandi & leniter aſtringendi. Conuenit ad ea medicamenta, quæ exacuendæ oculorum aciei gratia concinnantur, & ad malagmata. Lentigines tollit cum melle illita, menſtruáque ciet. Quin & à vipera demorſis pota auxiliatur. Confert & epota internis inflammationibus omnibus, renibúſque affectis. Prodeſt quoque fœminis tum inſeſſu tum ſuffitu ad vteri dilatationem. Si deſit cinnamomum, huius duplum medicamentis admiſtum eadem quæ illud præſtat. Eſt denique ad multa perquàm vtilis. Cæterùm ſuſpectum nobis eſt quod Dioſcor. ait, internis inflammationibus omnibus epotam prodeſſe, quam tamen calidam & ſiccam tradidit. In Græco eſt: πρὸς τὰς ἐντὸς φλεγμονὰς πάσας ποθεῖσα. Malimus equidem πρὸς τὰ ἐντὸς φλέγματα &c: ad internas pituitas, cùm & huius offarctus eiuſmodi medicamentum talíque modo ſumptum egregiè liberare conſueuerit. Iudicium eſto Doctiorum.

Caſſiæ & Cinnamomi Veterũ Vires & vſus.

Oculorum acies.

Lentigo.

Menſes.

Vipera morſus.

Inflammationes.

Vterus.

Cinnam. ſuſtit

Dioſc. corr.

Pergit Dioſc. Cinnamomum omne vim habet calfaciendi, vrinas ciendi, emolliendi atque concoquendi. Menſtrua quoque ac fœtus pellit cum Myrrha, tum epotum, tum & appoſitum. Contra beſtias quæ virus eiaculantur, venenáque conuenit. Quæ pupillis caliginem offundunt, diſcutit, calfacit ſimul & attenuat. Illitum ex melle, lentigines & maculas à Solis ardore contractas exterit. Facit & ad tuſſes, defluxiones, hydropem, renum vitia, vrinæque difficultatem. Quin & vnguentis pretioſis admiſcetur: ac in vniuerſum ad multa eſt vtile. Quò diutiùs duret, tritum vino excipitur, in vmbra ſiccatur, atque ita reconditur.

Cinnamomi Vires & Temperam

Menſes & fœtus.

Morſus venen.

Caligo ocul.

Lentigo.

Tuſſis.

Catarrhus.

Hydrops.

Renum vitia.

Cinnamomi vnguenti deſcriptionem habes apud eundem Dioſcor. lib. 1. quod hic non ponimus, quia & ex multis aliis conſtat, & in vſu hodie non eſt.

Repoſitio.

Galeno Caſſia exiccat & excalfacit tertio quodammodo ordine: ſed & tenuium admodum partium eſt: guſtu verò plurimùm habet acrimoniæ, leuiter quoque nonnihil aſtringens. Quamobrem hæc omnia incidit, ſimúlque digerit, quæ in cor-

Temperamentum.

pore ſunt recrementa, & adhæc robur etiam inſtrumentis addit. *Menſes.* Idoneam verò etiam ſuppreſſis menſibus, cùm videlicet ob copiam ſimul & craſſitudinem excrementorum, quid ſufficiat euacuari nequeunt. *Cinnam. temperam.* Cinnamomum ſummè tenuium eſt partium, non ſummè tamen calidum, ſed ex tertio ordine. Nihil autem æquè deſiccat eorum quæ pari ſunt excalfaciendi facultate, propter tenuitatem ſcilicet eſſentiæ. *Cinnamomis* At *Cinnamomis* eſt velut *imbecillum Cinnamomum.* Nonnulli ipſam *pſeudocinnamomum* nuncupant.

DE CINNAMOMO ET CANELLA VVLGARI.

Canella ſeu Cinnamomum vulgare.



Cinnamomi arbor Theueti.



Deſcriptio INter omnia aromata notiſſimum, pretioſiſſimum, ſuauiſſimum, vſúque frequentiſſimum vulgò Cinnamomum & Canella dictum, in noſtris Officinis variat magnitudine, ſpiſſitudine & colore. Alii tubi cubitales alii ſeſquicubitales, longiores, breuioréſque alii, alii digitali craſſitudine, alii brachiati, nunc ſingulares, nunc veluti gemelli ab vna parte: parietibus modò ſextante vnciæ craſſioribus, modò chartæ luſoriæ craſſitudine reſpondentibus, infinitiſque modis inter hec extrema variantibus, texturâ lignosâ & fibroſâ, fragili tamen. Eſt & vbi ſæpè in longum ſecundum lentas fibras findi poſſunt. Superficies rugoſa interdū, aliquando polita & læuis, nonnunquam veluti zonulis præcincta, nodis quandoque tuberoſa. *Coloris varietas.* Color ruber, ferrugineus, vel fuſcus, & vterque miſtione infinitâ varians, rariùs cinericeus, ídque non vbique, ſed obiter hinc inde reſperſus. *Sapor.* Sapor acriuſculus, ſubdulcis, ſuauis & aromaticus, ſed cùm ſit partium tenuium non ita multò pòſt euaneſcens, *Odor.* cui etiam reſpondet odor, ſed exterior ſi teratur manducatum in puluerem quodammodo faceſſit, lentoris non participem.

Cordus *Cinnamomi characij*, id eſt, vſualis, & caſiæ aromaticæ genera ſibi cognita ſic deſcribit. *cinnamomum characium*, quod nunc vbique *cinnamomum* ſiue *canella* vocatur, cortex eſt rectus, longitudine cubiti, aut maiore, fiſtulæ aut canalis modo concauus, colore in fuſco rubeſcens, cuius craſſiores & inferiores partes, alio cinereo, tenui & ſcabriore cortice veſtiuntur, qui, quoniam inutilis penitùs exiſtit, deraditur: baculi autem arboris, à quibus deglubitur, pollicis aut digiti craſſitudine ſunt. Saporem habet valdè acrem, non cum moleſtia pungentem, ſed iucundum, & ſupra omnia aromata, ſuaui acrimonia linguam titillantem. Odorem item ſuauiſſimum, ſiue guſtetur, ſiue aliàs tritum, aut confractum naribus admoueatur, ſpirat. Optima autem eſt interior corticis pars tenera, & in longum fiſſilis: exterior enim ſcabrior exiſtit, & remiſſiori acrimonia, eáque ſimul adſtringente conſtat: quod verò cortice continetur, lignum inutile eſt, ideóque ab incolis, vbi naſcitur, abiicitur. *Caſia* apud Veteres multa, quemadmodum etiam cinamomi, genera cognita fuerant, quæ multis ſeculis iam delituerunt: iam verò tria rurſus afferri cœperunt. Eſt autem quodlibet horum Cinnamomo ſimilis frutex aut arbuſcula, quatuor plerunque, aut quinque cubitorum altitudine, rectis caudicibus & ramis adoleſcens, duorum pollicum, aut vnius craſſitudine: ſuperiores verò ramuli graciliores ſunt. Folia habet denſa, Laurinis ſimilia, multò tamen maiora, ad Citri potiùs folia accedentia, vtrinque faſtigiata, ternas indiuiduáſque venas per longitudinem tranſeuntes habentia, quarum media craſſior rectáque eſt, reliquæ duæ leniter curuantur, eæque à tergo eminent, & euidentiores ſunt, quàm intus. Fructus fert Laurinis baccis ſimiles, minores tamen & rubentes, calycibus, ſeu capulis glandium modo inſidentes, qui rariſſimè adferuntur. Cortices verò eius, qui iam adferuntur, longitudine cinnamomo characio ſimiles ſunt, craſſiores tamen & nigriores, præſertim duo priores: quorum vnus ſaporem habet acrem & aromaticum, veluti ſi quis cinnamomum Galangam & Caryophyllos æquis portionibus miſceat, modicè inſuper glutinoſum: alter verò paulò remiſſiorem, glutinoſum in guſtu lentorem, inſtar Symphyti, reddens. Tertia ſpecies gracilior exiſtit, colore & forma ad Cinnamomum accedens, cui etiam ſaporem ſimilem habet, ſed remiſſiore acrimonia & glutinoſo lentore leniter adſtringentem. Quæ verò paſſim iam in omnibus Pharmacopoliis habetur, appellata *caſſia lignea*, adulterina eſt, & à præſcriptis diuerſa penitùs: radicis enim cuiuſdam cortex exiſtit, nullum fatu dignum ſaporem, præter adſtringentem habens.

Et in Comment. ad Dioſcor. idem Cordus ſcribit: *Caſia* ſiue *caſſia* multiplices habet differentias. Eſt autem caſia Dioſ. Cinnamomo cognata arbuſcula, cuius ramuli & ſurculi ſi cum ipſo cortice ligno adhuc inhærente vendantur, Xylocaſſia appellantur, cùm verò exempto ligno cortices tantùm adportantur, caſſiæ Syringitis vel Syringis nomine veneunt, quoniam excauati cortices fiſtulæ ſimilitudinem habeant. talis eſt *caſſia fiſtula* ſiue *fiſtularis caſſia* Antiquorum: Arabes aliam introduxerunt. Veterum caſſia fiſtularis ſiue lignea multis ſurculis in Europa viſa non eſt. Iam verò quorundam diligentiâ factum, vt aliquot eius ſpecies rurſum adferantur: ſed tanta eſt quorundam Pharmacopolarum ignauia & pertinacia,

vt

vt eam sibi non comparent. Habet autem hæc casia tantam cum cinnamomo similitudinem, vt alterutra in aliam non rarò degeneret, vt Gal. scriptum reliquit. Itaque difficilè est etiam ipsius cassiæ species dignoscere. Porrò cinnamomi species non pauciores quàm Cassiæ sunt. Optimum autem est, quod Gal. locis suprà cit. describit: tali verò hodie omnino caremus. Hactenus enim ex omnibus eius speciebus tantùm vnum illud ad nos in Germaniam allatum est, quod Arabes *Darseni*, & Græci *Characium*, hoc est, *vallare* vocant: propterea quòd bacculorum crassitudine vallos æquet. Quidam opinantur nos in vniuersum *Cinnamo* carere, & vocatum vulgò *Cinamomū* siue *Canellam Casiæ* potiùs speciem esse. Quum verò tam cinamomi quàm casiæ plures sint differentię, inter se valdè cognatæ, temerarium esset pronunciare, nos in totum quouis Cinnamomo destitui. Cinamomum autem, vt hodie adfertur, cortex est, sui fruticis, canali conuoluto similis, ideò Canellam aliqui vocant. Maximè verò errant illi, qui Cinnamomum credunt Caryophyllos & Nuces Moschatas ferre. Neutrum enim fert, sed paruum fructum glandibus in acetabulis siue calyculis adhuc hærentibus similem, multò tamen minorem. *Hactenus Cordus.*

Sed siquidem tam confidenter casiæ arbusculā describit, nec vbi viderit, vel à quo didicerit monet, tam sibi quàm nobis iniuriam facit. Si ex Veteribus tantùm desumpsit, quod fecisse videtur, debuit indicare. Saltem docuisset ex quo desumpserit descriptionem foliorum suæ Casiæ. In India non fuit, nec vidit in arbore. Suspicamur eum describere folia nostri *Folii Indi* vulgaris. Sanè fructum glandi similem existimamus esse eiusdem Folii Indi dicti, vt antè cap. de Malabathro dictum. Mirum verò ab eo non obseruatum in *Cinnamomi* siue *Canellæ* vulgatis tubos plerúmque tantos, vt euidenter appareat, ex maioribus ramis detractos quàm pollicaribus.

Sed vt ad arboris *Cinamomi* descriptionem propiùs accedamus, scribit Garcias *Cinnamomum* siue *Canellam* arborem esse magnitudine Oleæ, interdum minorem, multis ramis præditam, non iis quidem contortis, sed rectis fermè: foliis Lauri quidem colore, sed formà ad Citri folia accedente [non foliis Iridis, vt fabulosè quidam scripsere] floribus candidis, fructu nigro & rotundo, Auellanæ magnitudine, aut exiguis Oliuis simili. Est autem *Canella* nihil aliud nisi secundus & interior arboris cortex, (In nostra sanè Canella interdum inuenies fragmenta quæ non videntur interior ille cortex, sed omninò superior cinerea quodammodo pellicula obductus. Plerique tamen tubuli delibrati & crassiori inæqualique cortice denudati videntur. Cl.) nam hæc arbor duplici cortice munita est veluti Suber, non eo tamen adeò crasso & distincto. Exemptus ergo cortex crasso illo & exteriori libro repurgatur: deinde in laminulas quadrangulas sectus humi abiicitur, atque ita per se conuoluitur, vt trunci vnius rami integer cortex videatur, cùm tamen partes sint duntaxat corticis in tubulos digiti crassitie conuolutæ: truncus verò interdum femoris crassitudine reperiatur. Roseum autem illum, siue ex cinereo vinosum colorem Solis calore contrahit: qui, non probè paratus, candicans siue cinerei coloris fit: nimiis verò ardoribus Solis adustus, niger. Adempto cortice tribus postea annis ab ea arbore abstinetur. Frequentes sunt hæ arbores in Zeilan, Solebàtque vili emi *Canella*: sed triginta abhinc annis nemo eam emere potuit, præter Procuratorem Regiorum negotiorum, *Factorem* vocant. Zeilanicis minores sunt eæ quæ ignobiliorem *Canellam* præbent in prouincia Malauar, in Ioa siue Iaua: non tamen adeò pusillæ, vt eas Plin. & Gal. censent. Sunt verò omnes syluestres & spontè nascentes. *Plin. & Gal. not.*

Garciæ circa descriptionem arboris folii, floris, fructus & corticum consentit Linschottanus. At Theuetus partim eidem assentitur, partim ab eo non parum discrepat. Quippe in Cosmogr. sua narrat ab insulæ, quæ *Monorique* dicitur celebriores esse Cauit & Subanin, propè quas optima *Canella* prouenit, quam Maluarici *Cais-mani* appellant, quæ vox dulce lignum significat creditque Theuetus corrupto inde nomine Cassiam ligneā vocitasse. Ac reuera Veteres plerique, inficit ille, existimarunt arborem, quæ *Cassiam* & eam quæ *Cinnamomum* & *Canellam* fert, eandem planè esse, quod falsum est, etiam si Garcias id quoque asserere voluerit: tantùm enim differt hæc ab illa, quātùm glandifera arbor à Castanea arbore. *Canella arbor* in montibus nascitur, Lauro nostrati similis, cuius ramuli duntaxat, & teneriores surculi stato anni tempore Regis iussu amputantur & væneūt. Ramulis multùm brachiata est, in quorum extremis flores sunt parui, quibus Solis feruore statim flauescentibus & delapsis, succedit fructus, ferè rotundus, Nucis auellanæ magnitudine, ex cuius nucleo oleum exprimitur, inodorum, nisi sit igni excoctum. *Canella* quæ ad nos aduehitur: secundus est arboris cortex, qui dissectus in se conuoluitur, & colorem mutat. Radix vtilis est, nec non succus qui ex arbore manat. *Locus* *Veterum error.* *Garcias not.* *Canella arb. desc.* *Theueti Lauro similis.* *Nuclei o-* *Canella.*

Lud. Rom. quoque cinnamomi arborem Lauro foliis & baccis similem tradit, & eius ramorum, (non truncorum) corticem, tertio quoque anno delibratorum.

Cardan. item *Cinnamomi* partes omnes per omnia similes esse Lauro scribit: iccirco Laurum esse Indicam. In Zeilam nasci cinnamomum, & in Mutir vnā ex Moluchis. Nullum gerere fructum. Aestu corticem findi atque absistere. Bis in anno deglubi: dulcem primùm: mense postea perfici. Iccirco ibi *Caunama* vocari. *Cau* namque lignum significat: *Nama*, dulce. Tam propinquus etiam nunc vocis sonus est vocabulo nostro. Et Syri affini voce, *Chamam* dicunt. Vt queri iam desinant nostri seculi medici, cinnamomum nobis incognitum: cùm sit hoc aliud, quàm quod describitur à Galeno. Sed Cardanum reprehendens Scaliger, eum falsi etiam accusat. Profectò inquit Scal. quale prodit ille nusquam comparet: Mirum sanè. Sed mirum magis, in toto terrarum ambitu atque complexu, qui rurē nobis vniuersus notior, quàm ipsi domus sua fuerit, apud tot reges Aethiopum, Arabiarum, Persiarum Indiarum omnium, nulla in insula, nullo in Continentis angulo latēre, meditullio reperiri. Non Othomanus ipse, cui hic affluit gallinaceum, suam Theriacam vero Cinnamomo perfici curarit. *Laurus Indica* *Caunama. Etymon.* *Chamam.* *Veterum Cinnam. non hodie incognitum*

Dioscor. optimo nigrum statuit colorem, vinosum, subcinericium, Mossilitiæ casiæ simillimum. Acutum vult, mordacem, læui superficie, non sine aliqua salsedine, lenta fragilitate, non sine puluere. Quæ omnia nisi in istis fistulaceis corticibus inuenias, non inuenias in mari salem. Quanquam de cinnamomi salsedine non subscribo. Cùm igitur à locis in duas species Canellam partiantur, Zeilamitam & Mutiream: priorem puto esse *Casiam*: crassior enim est: hoc quod è virgultis eximitur exilioribus, *Cinnamomum*. *Videtur Diosc. Cinnam. esse nostrum.* *Duæ Canellæ species.* *Zeilamita, Casia Sc. Mutirea. Cinnam. S. al.*

Cinnam. descriptio Amati. Amatus refert se audiuisse à quodam qui viginti annos in Zeilam egerat, Cinnamomum esse arborem, quatuor ferè cubitos altam, crassitudine brachiali, sex vel septem è trunco mittentem ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, vt tenuissimus ita maximo in pretio habetur, colore exteriore subruffus, rugosus, cum quadam nigredine: Nam intùs cinericeus conspicitur, odore suauis, gustu acer ac mordax. *Iuglandis folio.* Folia quibus arbor hæc vestitur, Nucis Iuglandis esse dices, quæ in Offic. pro Malabathro, falsò tamen *Malabathrum.* venduntur. Hæc enim cinnamomo nostro [inquit *Cinn. Gal.* ille] ita respondent, & à Gal. tam sæpè descripto, vt nullum aliud vnquam cinnamomum extitisse crediderim. Proindè rectè mea sententia Seplasiarii, nostro cinnamomo pro vero & Græcorum Cinnamomo vtuntur. Quare nullo opus habemus duplo casiæ pondere, cinnamomi loco, quum cinnamomo vero abundemus. Argumentum verò quod Recentiores adducunt, vt credamus, nos vero carêre cinnamomo, ex Gal. verbis desumunt, quæ si quis penitùs animaduertat, inueniet Galenum non quidem asserere suo tempore Cinnamomum venale non prostare, sed potiùs quum sex cinamomi genera passim ferebantur, vt faciliùs quis bonum à malo discerneret cinnamomum, opus erat Imperatorum cinnamomum optimum, tanquam regulam & cotem videre, & cum eo conferre. Sed quòd regium magis quàm aliud nominet Cinnamomum, illud videtur in causa esse, vt integras cinnamomi arbores, vt in orbe alieno, apud Imperatores stare indicaret. Tacebunt deinceps Scribentes ac Medici, nec amphùs verum desiderabunt cinnamomum, quum eo nos abundare in confesso sit. Indici gentiles quum arbores exorticant, vtriusque [casiæ cum cinnamomo] cuius, teste Gal. magna confinitas, nullam faciunt differentiam, sed indiscretè casiam cum Cinnamomo in fasciculos redigentes ad nos mittunt. Omnes tamen Neoterici *canellam* siue Offic. *cinnamomum*, Græcorum casiam esse opinati sunt.

Amatus præterea scire se tradit, in vastissimis capsis canella refertis, quæ ex India Antuerpiam afferebantur, & *casiæ* & *cinnamomi* omnia penè reperiri genera, vt qui hæc quoque curiosè quæsi*Cinnamomo secundum Amatum abundamus.* uerit, inueniet. Est tamen Cinnamomum nonnullis internodiis ornatum, ad nigredinem rubens, sapore acri, linguam maximè vellicans, odoratissimúmque: vnde fit, vt eius loco casiæ duplici pondere, vt olim Quintus præcipiebat, minimè opus habeamus, quum cinnamomo maxi*Casia copiosior eadem.* mè abundemus. *Casia* verò coralli modo rubet, nec linguam ita intensè vt cinnamomum erodit, sed cum acuitate quadam adstringit, cuius maior *Amat. not.* copia quàm cinnamomi semper comperitur. *Hæc Amatus,* qui dum Cinnamomi folium id putat quod in Offic. pro Malabathro venditur, perperàm id cum cinnamomo confundere videtur, cuius etiam lignum Matth. cinnamomum dicitur: quod an cum canella vulgari adferatur nescimus. Minimè putamus Folium Indum vulgare esse ex arbore canellæ.

Aliter à prædictis & infrà scriptis Authoribus *Granato similis canella arbor.* omnibus de *canella* arbore scribit Histor. Portug. author: Eam inquiens, in Moluccis insulis ex arbore valdè simili Granato esse, cuius cortex vi Solis findatur: deinde detractus mundetur ad Solem.

Maximil. Transf. quoque epistola de Moluccis insulis cinnamomi arborem Punicæ mali similem fecit, quam rectè [inquit Clus.] nescio. Eosdem secutus Franciscus Gomara in Histor. General. capite [illegible].

Hermol. tradit non conuehi modò cassiam, præterquam rarissimè, inter Xylocinamomi fasciculos quandoque inuentam, nigritiæ argumento. Qui cur Cinnamomum vulgare Xylocinnamo*Herm. not.* mum vocet, non adhuc percipimus. De casia eius nigra postea. Cinnamomum Veterum quod intelligat, non docet.

Marcellus de canella nostra nihil scribit, nisi quòd casiam nostræ ætatis nominet: verùm quid per Cinnamomum Veterum intelligat ne verbulo quidem explicat, vir alioqui doctissimus, sed in stirpium cognitione parum versatus.

Ruell. ex Hermol. eo tamen non citato, pleraque transscribit: is canellam nostram recipit pro *Ma… not. Ruell.* Cinnamomo, sed definire debuit, quam intelligeret, & monêre se antea cap. de casia Xylocinamomum vocasse.

Syluii sententia est, nos cinnamomo vero carere: nostram *canellam* aut *casiam* esse, aut *Pseudo-* *Ca…* *cinamomi* speciem. *Et alibi*: cinnamomum inquit, casia dicitur, Syrinx fistula sæpè apud Gal. à pur*Syrinx fistula.* gatrice & Aegyptia diuersa.

Fuchs. rarò putat cinnamomum ad nos afferri: quo enim sub hoc nomine vtuntur Seplasiæ magna ex parte cassiam esse: cuius folia Nucis Iuglandis foliis similia sint, & in Offic. falsò pro Malabathro vendi: quæ eadem descriptio apud *Fuch.* Amatum habetur: suspicamúrque duas ab eo confundi plantas. Dixerat autem priùs, veram casiam quibusdam non videri esse nisi id, quod *Ca…* Nic. Myrepsus & alii *canelam* & *canellam* nominant. Sed haud dubiè in capsis canella refertis & casiæ & cinamomi genera reperiri.

Si proximæ & nostræ etiam [inquit Cornar.] ætatis homines, non indoctos illos, sed hac parte nimis curiosos sequemur, cassiam Diosc. & Veterum eam accipiemus, quæ hodie Cinamomum & *canula* siue *canella* appellatur. Cinnamomum *Ca…* autem verum nos non habere confitebimur, notas videlicet respicientes, quas ex illorum sententia, cassia Dioscor. habet, & canella hodierna præfert. At verò si vsum & longi temporis præscriptum spectare volumus, Cinnamomum & canellam hodiernam quæ optima est, verum Vete*Ver. Gen. n…* rum Cinnamomum credemus, & cassiam esse eam, quæ Offic. adhuc cassia lignea appellatur, & à Grecis ξυλοκασία, itémque κασσία σύριγξ & σύριγξ quod Diosc. dixit, fistulis plena. Hoc itaque addit Corn. nos faciemus, *cassiam ligneam* Offic. *cas-* *Cor.* *siam veram* Veterum esse censebimus. Miramur verò Cornarium, contra Doctiorum sententiam retinere insulsam Offic. Cassiam ligneam, pro cassia. Si aromaticam intelligit, quæ non fuit vulgaris eius tempore, cur non docet discrimen?

Anguill. discrimen agnoscit inter *casiam* & *cassiam*. *Cassiam* Diosc. & reliquis Græcis, aromaticum corticem esse arboris nascentis in India, cuius variæ species ad nos non adferantur, sed solùm vnam bonum, quæ sit ex speciebus Dioscor. De *cinamomo* fatetur non posse se plura dicere, quàm quæ dixerit Diosc. & Gal. nec quid sit.

Matth. [inquit Hist. Lugd.] contra Veterum & *Ma…* Recentiorum omnium, qui de Cinam. & cassia scripserunt, sententiam, cinnamomum, lignum non corticem, esse ait. Sed inspiciamus eius placita. Vt dicam [inquit] quid ego sentio, si quis *Can. vulg. legit. Cas.* fistulam, quam Cinnamomum perperàm appellamus, & vulgò *canellā*, cassiæ generibus rectè comparauerit, facilè nouerit vulgaris vsus Cinnamomum

mum legitimam Cassiam proculdubio referre. Describit Gal. quoddam aliud deterioris cassiæ genus, quod tradit iuniorem Andromachum cassiam fistulam nominasse, cùm fistularum modo inanis cauáque sit, & crassi corticis: cuiusmodi in vulgari Cinnamomo frequentissima conspicitur. Huius sanè ea videtur esse generis, quam in suo conficiendorum Pharmacorum libello præfert Cordus, quòd velit, Cassiam, præter Dioscor. & Gal. sententiam lubrici esse gustus. Si in Græcorum monumentis (excipio Actuar. & Nic. Myrepſ. qui à Mauritanis multa acceperunt) cassia fistula inuenta fuerit, vel in Mauritanorum compositionibus à Græcis trāscriptis, cassiam odoratam, à Dioscor. & Gal. descriptam semper adhibendam existimo. Cinnamomum quod legitimum sit, quamquam diu multúmque tum Venetiis tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquisiuerim, nusquam id tamen videre licuit, neque etiā percipere potui, num hoc tempore apud magnos negotiatores, qui è Lusitania Indiam & felicem Arabiam classe paratissima petunt, vel apud quēpiam Principem Regem vel Imperatorem legitimum, reperiri possit. Id mirum fuerit, quòd, cùm hac ætate cassiæ plurimum adferatur, quæ vt Theophrast. & Plin. inquiunt, nascitur iuxta cinamomi campos, sed in montibus, cinamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne ferè cinamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & Balsamum in Iudæa: quandoquidem enim scripserit Plin. l. 12. c. 19. combustas iam esse plurimas cinnamomi syluas: Facilè credi possit à Plinii æuo id quod cinnamomi reliquū erat, pariter vel Barbarorum bello, vel igneis flatibus deperiisse. Nam si aliter se res haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cùm multò plus lucri ex cinamomo, quàm ex cassia se consecuturos sciant, cinamomum etiam vnà cum cassia inueherent. Veruntamen cùm non afferantur, an quòd perierint, an aliam ob causam, ii manifestiùs referent, qui hoc tempore Liburnicis cò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed videtur Gal. satis perplexè de cinamomo scriptitasse. Nesciuerim explicare, quid sibi hac in historia voluerit, præsertimque cùm tam tenui ipsum sarmento esse tradiderit, vt Veretri vel Damasonii radicibus cōparauerit. Sed illud etiam mirum videtur, quod ex cassia [vt ipse ait] cinnamomum oriatur, spectentúrque nonnunquam cassiæ arbores integre, in quibus aliqua cinnamomi virgulta è cassiæ ramis prodeant, cùm tamen cinnamomum & cassia diuersæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter vtramque tanta sit generis cognatio, vt aliquando inuenta sint cassiæ virgulta, tanta odoris saporísque fragrantia, vt omni ex parte cinnamomi referrent, etsi legitima fuerit cassia. Præterea non desunt, qui putarunt, hac Gal. autoritate freti, cassiam & cinamomum ex vna & eadem arbore prouenire: quæ dum pumila sit, cinamomum edat: dum verò adoleuerit, cassiam. Sed cùm dicit Gal. cassiam mutari in cinamomum, non autem cinamomum in cassiam, cadit eorum sententia vel Theophrast. etiam sententiā, qui (vt supra ostensum) docet diuersas esse plantas: licet de earum forma & proceritate nihil certi exploratique affirmet. Cæterùm cùm scribat Strabo Arabes cinamomo & cassiā vti, ad ignem parandum, cæterorum lignorum loco, videntur hæ plantæ non esse adeò pumilæ, vt quidam (præsertim Veteres) scribunt. Quod de cassia facilè dici potest. Siquidē Venetiis cassiæ visuntur tantæ crassitudinis longitudinísque, vt facilè quisque iudicare possit eas è ramis, seu virgultis non sanè breuibus fuisse decerptas.

Lacunam etiam in admirationem rapuit, quod dixit Galenus excellentem cassiam sæpiùs immutari in cinamomum, cùmq; cinnamomum sit perfectissima cassia, aromata verò omnia cum ætate deteriora euadant, amittendo multùm de odore & viribus: itaque difficile videatur posse conuerti in rem magis perfectam & cardiacam, quàm per se sit: rationabiliúsque esse cinamomum mutari in cassiam. Sed imponit Lacuna Galeno, non enim dixit, nec intellexit, nostro quidem iudicio, cassiam in thecis repositam, aut à sua arbore auulsam, mutari in cinamomum, sed cassiæ fruticem, ramos quosdam cinnamomo penitùs similes aspectu retulisse: & rursus alibi: spectati interdum cassiæ arbores integras, è quibus aliqua cinamomi virgulta prodeant: quamuis equidem nec hunc modum in viua planta nos intelligere ingenuè fateamur. Porrò [addit Matthiol.] tametsi hactenus abundè probatum videatur, quod cassiā veram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinamomum: sunt tamen hac ætate Scriptores, qui non cassiæ solùm, sed etiam cinamomi genera inueniri tradunt, inter quos extat Fuchsius, qui id lib. de comp. med. scribit. Sed quibus id rationibus, aut autoritatibus comprobet, non video: nisi hoc acceptum referat Amato Lusit. qui apud nos cinamomi genera inueniri, atque etiam illud aroma notissimum esse contendat. Illud tantùm addam, quod nobis, qui cinnamomum lignum, non corticem, esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui eodem loco paulò pòst contrarium scripsit: In hanc, meo quidem iudicio vanam opinionē n Fuchs. non secus atque in superiorem venisse deprehenditur, secutus Amatum, qui eandem ferè priùs, quàm ille pòst cinnamomo effigiem reddidit, quanquam eam à quodam accepisse fatetur.

Lacuna not.

Cinamomo legitimo nos destitui.

Fuchs. not.

Lusit. repreh.

Matt. Cinnam lignū est, non cortex.

Fuchs. & Amat. repreh.

Cinnamomi arborem, (vt refert Curtius) qui ad Indos profecti sunt, dicunt Lauro simillimam, acinis tantùm minoribus & albicantibus: arboris libro tantùm vtuntur, quem è ramis, illæso caudice, in triennium delibrant: non statim, sed post mensem ab incisione. Alii autem in Moluccis insulis & in Zeilam apud Indos nasci aiunt, surculo sa arbore, aliquando sterili, huic quæ apud nos Malum Punicum fert, persimili. Huius autem corticem ad Solis ardores dehiscentem auelli, & paulatim ad Solem torreri. Mirum verò Curtium nihil de nostra canella specialiùs tradere. Casiam apibus vtilem, Plinii verbis deceptus, non distinguit ab aromatica.

Lauro similis Curtio.

Malo Punico similis

Curtius not.

Lacuna cassiam à Diosc. descriptam, certò ait nihil aliud esse quàm *Canellam* vulgò dictam, licèt cinnamomum existemetur: additque si quis Lisbonæ aut Venetiis magnos saccos Canellæ peruestigarit, quod se aliquoties fecisse iactat, inuenturum omnes distinctas cassiæ species à Dioscor. recitatas, inter quas præcipua est *Zigir*.

Omnes Casiæ species reperiri

De Cronemburgii sententia verissimum est, quod Manardus asseruit cinamomum nostrum genuinam esse Dioscor. cassiam: putátque si quis magnas illas vulgaris cinamomi congeries, quæ Antuerpiam deferuntur, inuestigarit, eum vniuersa cassiæ Scriptorum genera in illis inuenturum. Verùm cùm tot genera agnoscant Lac. & Cronemb. debuerunt eadem describere, & cuique propriis dicatis notis, inter se distinguere,

Lacun. & Cronemb. not.

aliósque, vel in eo ſaltem, ſuæ felicitatis participes facere.

Coudebergus, doctiſſ. Pharmacopœus Antuerpianus ad Diacinamomum Meſuæ, in Diſpenſ. Cordi, vbi Cinnam. tenuis, & cinnam craſſi vom. part. æq. ponuntur, annotat. Per *Darſeni* vel potiùs *Darchini* lignum Chinenſe ceu lignum odoratum hoc eſt, china nomum, tanquam Chinæ Amomum, ſiue cina nomum intelligunt Perſæ atque Scriptores Arabes, cortices quandoque ligna appellantes, vt Xylocinamomum Græci. Quod interim craſſi corticis eſt, cinnamum vocant. Per Darſini cinami igitur, cinamomum craſſi corticis, tanquam ligneum ſignificare volunt: eſt enim & in genere craſſioris cinamomi, quod & valdè bonum eſt, hoc eſt, acre, odoratum ac aromaticum.

Darchini Lignum Chinenſe Chinamomum. Chinæ Amomũ. Xylocinamomum

Scipio Mazzella de Antiquit. Puteol. verum cinnamomum incognitum perhibet ex relatione eorum, qui aromata ex Oriente accerſunt. Ac pro eo aſſumit caſſiam odoratam, quam *canellam* vocat.

Pena & & Lob tradunt, iam non ambigi, an vera extet caſſia, ſed diſceptari, quid ab hac cinnamomum diſtet. Iſtud autem hodiernum cinnamomum, neque idem caſſiæ, neque tamen multò diuerſum eſſe, pro certo aſſerunt: nec Dioſc. deſcriptioni magnopere attendendum eſſe: nam cùm dicit varias ſpecies eſſe, intelligere gradus potiùs & varietates etiam vnius ſpeciei. Non modò [addunt iidem] non deeſt nobis cinnamomum verum, quod conqueruntur, ex Gal. deſcriptióne, ſed etiam adſunt plura quàm ille memorat: nempe illud graciliore fiſtula, colore fuſco, ſapore & odore vegetiſſimis, quod plurimi hodie fit Venetus, & Theriacis, vt verum, additur Cinnamomum: deinde noſtra canella vulgatior: poſtremò cortex craſſus. Denique vt Cæſalp. ſcribit, qui noſtra ætate Indicas oras perluſtrarunt, referunt vnanimi conſenſu, Cinami arborem Lauro haud abſimilem, præſertim foliis [ni minora eſſent, Cronemb.] baccas quoque Lauro ſimiles, ſed minutiores, albicantes: incidi ab indigenis eius ramos ſingulis ternis annis, caudicem nequaquam: aſſeruari enim vt nouos ſtolones ferat: ramos præciſos delibrari: corticem eo modo detractum cinnamomum vocari. At protinus cùm collectum eſt, non ineſſe ſuauitatem, ſed poſt tres demùm menſes odoratiſſimum reddi.

Caſſia o... Lobelio.

Dioſc. ſpecies ...nomi potius eſſe gradus.

Cinnamomi ſecandi modus & tempus.

Theophraſtus hiſtoriam non abſimilem refert, inquit Cæſalp. ſed duos eſſe frutices, vnum *cinamomum*, alterum *caſiam*. Si noſtri cinnamomi fiſtulas contemplêris, illas vero & legitimo cinnamomo, vt hic cenſet, reſpondere inueniemus, quæ ex toto abſolutæ à ligno ſunt, quarum præſtantiores comperimus, quò magis propè germina fuerint. Quibus autem adhæret aliquid ligni, craſſam fiſtulam vocant, ad caſiam pertinere putandum eſt: argumentum certiſſimum non ex ſurculis, ſed ex craſſioribus ramis cæſas fuiſſe, ſiue eiuſdem plantæ, à qua Cinnamomum cæditur, ſiue alterius. Profectò Galeni teſtimonio eadem planta aliquando & caſiam & cinnamomum reddit. Galeno laudatiſſimum mordens cum quadam ſalſugine. Dicemus proculdubio inter noſtras fiſtulas optimum cinamomum haberi, à ſubſtantia lignoſa purgatum: nam ſalſugo illa acredini adiuncta dulcedo eſt, quam in optimo cinamomo ſentimus: ſal enim cæteris ſaporibus admixtum, dulciores reddit. At caſia in cæteris quidém eum cinamomo conuenit, ſed loco ſalſuginis adſtrictionem habet. Quidam ex Recentioribus ob fiſtuloſam caſiæ formam, putauerunt omnes cinamomi appellati fiſtulas ad caſiam pertinere, & Cinamomum legitimum deeſſe. At eximia illa odoris fragrantia, & ſaporis dulcedo, qualis reperitur in fiſtulis quibuſdam, nequaquam caſiæ conuenit. Nuper ex India Occid. lignum afferri cœpit cortice odore caſiæ ſimili: appellant Saſſafras. *Hæc. Cæſalp.* Si autem quod ſcribit, trunco arboris non detrahi corticem, verum eſt, ſuſpecta nobis icon Theueti, quam proponimus. In omnibus canellis cinnamomíſve latens ſal agnoſcimus, ſed non guſtu perceptibile, quod dein monſtret bonitatem cinamomi, quicquid ſcribat Gal. & cum eo Cæſalp. Cinamomum ſi ſal reſipiat, id per accidens fieri, eóque deterius eſſe, ac à mari potiùs contractum id vitium ex diuturnis nauigationibus arbitramur. Nam & in caryophyllorum conuectione idem eſt animaduerſum, vt alicubi notat Scaliger.

In cinnamomo ſalſedo

Refert Cluſ. in Notis ad Garciam, cinnamomi duos ramulos in Belgio ſe vidiſſe. Folium ſibi in Hiſpania datum, cui nos peculiare caput dicauimus, quia non compertum nobis an ſit folium canellæ Garciæ. De baccillo canellæ à Cluſ. propoſito itidem particulatim agimus, quia non cenſemus eſſe canellæ Garciæ: nec etiam folium appictum nobis videtur eſſe ex ea arbore, quæ eum bacilum protulit, quem exiſtimamus eſſe folii Indi vulgaris, vt diximus c. de Malabathro.

Tabern. canellam vulgarem iungit cum prædicto fol. cinnamomi & Ligno Cluſii, quod nobis non placet, cùm diuerſarum ſtirpium partes eſſe cenſeamus, quamuis cum C. Bauh. quoque imitetur.

Non omittendum hoc loco, quod Lacuna ſcribit in ſuo Herbario Hiſpanicè edito: non mirum eſſe, ſi hoc ſeculo non cognoſcamus cinamomum, cùm Galeni tempore, cùm Imperatores Imperium tenerent, rariſſimum fuerit, & fruſta eius inter theſauros repoſita. Vidiſſe tamen ſe gloriatur Romæ ſecundum genus Cinamomi, colore ad ruſſum inclinans, quod *montanum* dicitur, ſibíque tanquam ſingulare donum datum fruſtillum à D. Gilberto Medico excell. Repertum fuiſſe, inter alia valdè pretioſa iuxta Mariam Sororem Imperatorum Arcadii & Honorii, vxorem Stiliconis, quæ fuerit ſepulta ante 1400. annos in Vaticano: quod ſepulchrum detectum fuit ſub Pontificatu Pauli tertii. Vnde apparet manifeſtè pretioſum fuiſſe cinnamomum, quandoquidem, vt ille ait, ita vetuſtum, nihilominus valdè acre, & guſtu aromaticum deprehenſum ſit, adeóque ſuauem ſuum retinuerit odorem. Verùm non ritè hic nobis functus videtur Lacuna Botanici officio, cui tanta contigit felicitas vidêre tale cinnamomum, [ſi modò non fabulantur, vt plenè putat Garcias] quòd nobis non ſpecialiores tradidit notas, quibus differebat à noſtra *canella*, an cortex vel lignum, vel ramuli cum cortice & ligno, cuius craſſitudinis, ſubſtantiæ &c. Id ſi feciſſet, potuiſſemus certiùs ſcire, an Cinamomum Veterum, vt illi ſcribunt, fuerint ramuſculi fruticum vel arborum, & fortè noſtræ canellæ ſummitates, aut arboris, quæ fert folium Indum vulgare. *Sed nunc & reliquas à nobis obſeruatas canellæ vel caſiæ varietates deſcribamus.*

Monardis ſententia de Canella, caſſia & cinnamomo eſt infra c. de Canella Peruuiana.

CANELLA SIVE CINNAMOMVM VVLgare, crassiore cortice.



Canella siue Cinamomum vulgare crassiore cortice, notabilis est crassitudinis, triplo quadruplóue crassior cortex eo qui passim prostat, texturâ lignosa & fissili, vt texturam Tiliæ quodammodo mentiri possit, præsertim parte interiore, foris rugosus, dilutiore ferrugine tinctus, intus adhuc etiam dilutiore: post annos triginta ad minus, quibus adseruamus adhuc, sapore acriusculo, suaui, aromatico, cum quadam dulcedine, non diuerso à vulgari Cinamomo siue Canella, cuius fortè secundus cortex. Nam est nobis adhuc externus cortex, eo superior, per cætera non absimilis: at conuexa parte rugosus & scaber est, ac Zonâ præcinctus, coloris cinericei, sapore minùs vegeto: cuius figuram Pictam damus.

Hunc eundem designasse videntur Pena & Lob. quando aiunt: Veneti Institores, qui Londini negotiantur, attulerunt corticem fermè pollicem crassum, scabrum, callosum, & foris Ilicis aut Oleæ concolorem, interiùs verò conuexum mollius superficie: odore sapore & colore quadantenus Canellæ vulgaris, quam prorsum gustâdo præ se fert nostra. Circo & quorundam sententia fert esse Cassiæ arboris extimum & crassissimum corticem, cuius interior sit delicatior.

Est hic gustu astringenti, sicco, adque sistédum vt putarim, non parum opportuno. Eius interior superficies videtur à caudice arboris Canellæ auulsa, odoris præstantia nares feriens, & os, man su complens gustu Cinamomeo.

Xylocassia Lob. An Pseudocinnamomum Diosc. Adu. Xylocassia hist. Belg. & Hist. Lugd. Belg. Baselaer.

Casp. Bauhin. quoque Xylocassiam dicit, eiusque figuram ponit apud Matthiol. siquidem [inquit] Matthiol. monet odoratæ Cassiæ loco multos segmentis incognitæ arboris vsos esse. Huius Xylocassiæ nomine meminit Cordus in Dioscor. Fortassis Pseudocinamomum Diosc *Hæc C.Bauh.* Nobis sanè non videtur Canella hæc crassior respondere descriptioni Pseudocinnamomi Diosc. nec quod Cordus scribit de Xylocassia huic respōdet, quorum verba licet videre in antecedentibus. In hoc cortice non adest lignum, sed exemptus est à ligno, & fortè intercedit adhuc Canella tenuior inter hunc & lignum.

Canella ad Cinamomum vulgare accedens.

Descriptio Inter singularia nostra naturalium conquisita iam à septenis lustris habentur læues & politi tubi, annulari digito, pares, concauo fusco, conuexo ferrugineo dilutiore vndulato, parietibus mediocriter crassis, fragiles, nullis fibris donati, sapore multò ignauiore quàm Canella, licet simili, omnísque lentoris expette.

Caßiæ Mosylitica nomine datus cortex.

Cassiæ Mosyliticæ nomine cortex, Veronæ à Pharmacopœo ad symbolum Angeli, anno 1563. datus anno, 1604. vegetissimum adhuc retinet saporem & iucundissimum, grata & luculenta acrimoniâ linguam vellicans, Canellę instar, nisi validior videretur, ineffabile quiddam & diuersum in gustu offerens: alioqui læuitate, colore, texturâ non differt. *Descriptio*

Casia lignea fusca aromatica, Cinnamomum ex Sarmatia dicta.

Est nobis cortex nomine Cinamomi ex Sarmatia, cuius tubuli minimum digitum crassitunine æquant, rugosi & paucis tuberculis inæquales, coloris ferruginei obscurioris, parietibus mediocriter crassis, substantiâ minùs fragili quàm Cassia lignea glutinosa, & nonnihil lignosa, fibrosaque, sapore [etiam post annum iam trigesimum, ex quo habemus] acri & aromatico, Canellæ proximo, diuerso tamen, nullo lentore admisto, vt in Cassia lignea fusca. *Descriptio*

Casia lignea fusca aromatici & glutinosi saporis.



Canellæ similes tubuli, capaces, crassi, fusci in rubore, gustu Canellæ imbecilliore, subadstringente, glutinoso. Corticem hunc satis magnis ramis detractum esse apparet. Copiosè habemus datum nomine *Cinamomi ex Decan*, quæ conseruauit suum saporem aromaticum etiam post triginta annos. Theob. Noblot, diligens & industrius C. Wirtemb. Pharmacopœus Montb. habet in Officina, eáque loco Cassiæ ligneæ, vti solet, eóque nomine emptam Lugduni, & in plerisque Emporiis ita denominari testatur. *Descriptio* *Cinnam. ex Decan.*

Cordus in Dispens. In Dianiso Mesuæ: pro Casia lignea vera, inquit, debet accipi, quæ nuper cœpit efferri, figura Cinamomi, gustu aliquantum lubrica, & Cinamomi æmula: at non ille paruus cortex &c:

Cordum Matthiol. reprehendit, quòd velit Cassiam præter Dioscor. & Gal. sententiam lubrici esse gustus. Verùm immeritò carpit: non enim dicit notam esse Dioscor. & Galeno: quamuis hi etiam illam notam neutiquam denegent. Quid si hæc Cassia referatur ad nigram, purpuream & crassam, quæ Zigir Dioscor. dicitur? Præterea *Matth. reprehen.* *An Zigir Diosc.*

Cordus vult, hanc sumendam, & non consuetum insipidum corticem. Non dubitarim egregiè aromatica in esse recentem, cùm post tot annos haud [illegible] gustum aromaticum adhuc retineat. Ecquis scit quot annis iam tum, quando accepimus, ab arbore sua fuerit detracta. Sanè per tot annos nec inuoluta, nec vlla alia cura, quàm inter reliqua Cinnamomi, casiæ, atque consinium aromatum genera, in thecæ interstitio iacet.

Cassia fistula Andromachi. Xylocassia subnigra Bruynuce, vnd Canel. Lobel. eàque est, cuius Matth. meminit cassiæ fistulę Andromachi nomine: quam & Cordus in Diosc. Cassiæ Syringitis nomine expressisse videtur, vt censet C.Bauh.

Caßia lignea fusca aromatica acrior.

Aliud Cassiæ ligneæ genus habemus, tubulis constans minoribus, digito minimo paribus, dimidio ferè tenuioribus, magisque scabris & inæqualibus, coloris ferruginei, saporis minùs viscidi, vegetioris, acrioris, magis aromatici, propiúsque ad Canellam accedentibus: Etiam supra trigesimum annum iam repolita.

Caßia externa parte insipida.

INter epistolas Doctiss. Pharmacopœi Valerandi Donrez reperimus vnam scriptam à plantarum peregrinarum diligentissimo indagatore Alberto Martinello Veneto, scribente anno 1567. Venetiis: se mittere frustum generis Cassiæ ligneæ valdè odoratæ, cui pars interior valdè suauis & aromatica, exterior autem insipida. An verò hæc sit vna ex iam descriptis, vel non, asserere non ausimus.

AN CASSIA FORTE VETERVM?

QVi, inquit Clus. Exot. l. 4. cap. 2. anno 1600. & eum sequente ex Molucis & Iauâ reduces, Amstelredamum aromata inferebant, corticem quendam in longos & enodes tubos conuolutum aduehebát.



Descriptio Cassiae. Constabant autem illi tubi cortice non valdè denso, eóque, vt dicebam, enôdi, coloris exteriore parte interdum candicantis, nónunquam cineracei, & illo quidem læui, aliquando etiam scabro aliquantulùm, coloris fusci, vt vilior quędam canella censeri posset, interiori verò parte, quà ligno adhæserat, prorsus fusci: saporis quidem non ingrati, sed acrioris, non adeò tamen, vt legitima canella, qui nihilominus in illius penuria, non incommodè meâ opinione vsurpari posset, aut Cassiæ Aromaticæ à Dioscoride descriptæ [ad cuius aliquod genus referri debere non ineptè forsitan quispiam existimet] vicem supplere. Percontabar porrò ab his, à quibus eum corticem accipiebam, an intellexissent, quo nomine apud incolas appellaretur, & an arborem, à qua detractus, obseruassent, negabant omnes, & illud duntaxat se scire profitebantur, incolas, illius pollme, ad condienda sua Edulia frequenter vti. Aliquo temporis spatio ore retentus & manducatus hic cortex, præter acrimoniam, lentorem quendam habere deprehendebatur. Similem etiam corticem ex Patane referebant biennio pôst, quo istîc vtebantur Canellæ loco.

Canella vilior. Sapor. Substitutum legitimæ.

Vir eruditissimus Lambertus Hortensius Medicus, qui naue vectus, cui symbolum Luna, ex Moluccis & Iaua redibat anno à Christi natiuitate 1601. donabat me exiguo Canellæ fragmento, quam in Iaua nasci asserebat. Erat verò illud fragmentum quatuor vncias longum, semunciam penè latum, satisque crassum, coloris ad rubedinem quodammodo tendentis, qualis ferè in viliore canella conspici solet: eius odor exiguus, imò penè nullus: sapor, qui in viliore Canella, aut in cortice modò descripto, in quo tamen mandendo obseruaretur quidam lentor, & veluti gummositas, quæ vel summis tantùm digitis admotis in hæreret, & quodammodo Glutinis instar distendi posset.

Cinamomum Gręcis κινάμωμον, vt scribitur apud Arist. & Theoph. quod & apud Dioscorid. & alios κιννάμωμον, Cinnamomum, vel quod idem, ab aliis etiam cinnamum appellatur: vulgò canella, à figura canaliculata. Est & κινναμωμὶς apud Gal. Cinamomi genus inualidum, quod & ab ipso Gal. & Diosc. [illegible] dicitur, & Cinamoides quibusdam. Arabum Scriptorum nomina suprà dicta. Hodiernis Arabiæ hominibus cuiuscunque tandem generis canella sit, *Querfaa*, & *Querfe*, vt vult Garcias: *Quirfa* vt Linschott. scribit. Reliqua verò nomina Arabibus prodita, corrupta sunt, vt *Darsibahan* & similia. Incolis Zeilam, apud quos plurimùm crescit, *Curdo*, vt alii, *cuurdo*, vt alii *cuurde*: Malacitanis, *caiu mains*, vt alii *cayßman*, vt alii *caiumains*: Malabaris, & Iauanis *cameaa*: vt alii *camca*. Quod verò Serapio *Darchini*, arborem de China interpretatur, corrupta est interpretatio, & ab interprete addita. In Ormuz *Darchini* dicitur id est, *lignum Chinense*.

Quæ verò Græcis κασία & ξυλοκασία vocatur, vel vt Theoph. scribit κασία: κασία σύριγξ: Gal. σύριγξ τῆς κασίας, id est cassia fistulosa Actuar. [illegible] Nic. Myreps. ξυλοκασσία & ξυλοκασία recentioribus Græcis: Lat. *Caßia* & *casia lignea* Arab. *Selicha*, *Seliche*, siue *Selibacha*: à vulgo autem Indorum, eodem nomine dicitur quo *canella*: nullum enim inter *canellam* & *caßiam* discrimen faciunt, authore Garcia. Neque, vt verum dicam, inquit idem, quispiam cassiam à canella differentem vidit. Casiam Latini, inquit Hermol. pronuntiant, etiamsi apud Græcos ferè omnes geminata consonante scribitur. Cassiam autem Etymologicum dici vult, [illegible] αἰσθήσεις. Sed fortè festiuiùs quasi κάσσυμα dictum putabimus, quod corticem coriaceúmve operimentum denotat, cuiusmodi sanè ferè conspiciuntur Cassiæ nostræ tubuli. Ital. *caßia*, atque etiam Italorum vulgo Canella. Gal. *canelle*. Hisp. *canela*. Belg. Caneel. Germ. Zimmet/zimmet rinden, vel zimmetrörlin.

Cæterùm quòd Canellæ diuersa Cinnamomi & Cassiæ nomina indita fuerint ab Americanis, occasionem præbuisse, putat Garcias, mercatores Chi-

Chinenses, (Nam Annales vrbis Ormuz prodũt olim quadringentas naues è China vno eodémque tempore eò appulisse) qui cum è sua regione aurum, sericum, vasa murrhina [*porcellanas* vocant] moschum, Cuprum, margaritas, aliasque huiusmodi merces eucherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant: sandalum, nucem myristicam, macerem, Caryophylla, lignum aloës, contrà in suas naues inferentes: quæ rursus in zeilan & Malauar diuendebant, indéque sumebant Canellam, ex zeilan videlicet laudatissimam, & ex Malauar minùs selectam. Similiter & ex Iaoa. vnde etiam Piper *Cardamomúmque* euehebant, eáque omnia deinde Ormuz, aut in Arabiæ oram maritimam perferebant. Cùm igitur quæ in Iaoa & Malauar sumpserãt, differre conspicerent, diuersa illis indidêre nomina, cùm tamen eiusdẽ generis essent cortices, pro soli cœlique varietate solùm differentes, vt plerumque idem fructus pro regionum & soli varietate suauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare solet. Ementes ergo Ormuz incolæ eam *Canellam* à Chinensibus, idcirco eam *Darchini*, quod Persis lignum Chinense sonat, appellarunt: deinde Alexandriam vehentes, vt eam Græcis confluentibus cariùs venderent, *Cinamomum* vocarunt, quod significat lignũ odoratum, quasi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canellæ, quæ scilicet ex Malauar & Iaoa delata esset, idem nomen quo in Iaoa appellatur, indiderant, scilicet *Cais mains*, quod lingua Malaya dulce lignum sonat [hanc corrupto vocabulo cassiam Græci dixerunt] duo diuersa nomina eidem rei imponentes. Vsus est autem Auicenna cum Rhase & reliquis Arabibus vocabulo Persico *Darchini*, vt plerisque aliis Persicis solet. *Hæc ex hist. Garciæ.*

Verùm quoniam Garcias Indicarum rerum naturalium sine dubio diligentissimus & sagacissimus Scriptor planè vult cassiam, cinnamomum, & nostram Canellam, vnum idémque medicamentum esse, placet ea de re eius placita subiicere. Scribunt [inquit] nonnulli Canellam nostram Veterum cassiam non esse, quòd [vt aiunt] nigricans sit, & inodora: aut, si sit, Pseudocassiam Dioscor. esse potiùs, quàm legitimam. Fit interdum, vt etiam hîc in India cassiam admodum deprauatam cum alia inueniamus, non exigua quantitate (quoniam aut non benè parata fuit, aut non suo tempore cæsa) quandoquidem vix Aroma reperias corruptioni magis obnoxium, quàm Canella est, præsertim si diu in naui perstiterit. Est enim ea regio putredini admodum obnoxia, maritimis præsertim locis, immò quotidiana experientia videmus, *Canellam* singulis annis multùm de sua illa odoris & saporis suauitate deperdere. Si quis plura de cassia requirat, legat Monardum lib. Epist. 8. ep. 1. Sed quod Cinamomum cum Matthiol. neget, in eo falluntur, cùm *Cassia, cinnam.* & *nostra canella* vnum idémque sint medicamentum. Annotauit Lacuna lib. 1. cap. 13. in ædibus Iudicis Vlyssipone se omnia Cinnamomi genera à Veteribus descripta obseruasse. Sed ego hîc in India plura duobus non obseruaui, videlicet quod in zeilan nascitur, & quod in Iaoa & Malabar. Nam quod in Lusitaniam deuehi solet, zeilanicum omninò est. Poterit autem fieri, vt quinque genera bonitate discreta inuenerit, non autem genera diuersa. Nusquam alibi, quod sciam, nascitur *canella*, tametsi Franciscus de Tamara scribat in freto maris Erythræi Cinamomi arbores, & Lauros maris æstu interdum opertas inueniri: quoniam nostri singulis annis per mare Erythræum nauigant, nullam tamen huiusmodi arborem viderunt. Nam quod ad Occidentalis Indiæ historiã attinet, non verisimile videtur Canellam istic nasci quandoquidem eam dicit calyces glandésque suberis modo ferre, cùm legitima *Canella* velut oliuas ferat: sed alia erit sui generis arbor [de qua nos postea.] Nec, vti eadem refert, in China nascitur: nam è Malaca Chinam cum aliis mercibus defertur. Intelligo verò plurimam etiam Canellam in insula Mindanao nasci, & vicinis Insulis: sed eæ procul à China absunt. Putarũt etiam nonnulli in Alep nasci Canellam, quòd apud aliquod Scriptores præscriptum inuenerint Cinamomum Alipinum: sed sciant non magis istic, quàm in Hispaniis nasci. Verùm cum ex regionibus Ormuz & Giden, atque inde Alep deuehatur, factum est, vt incorrupta & recens Canella isthinc in Europam aduecta, ab ipsa vrbe Alep denominata sit. Quamuis autem zeilanica reliquis præferatur, inuenitur tamen etiam interdum ignobilis, qualis est, quæ crassiori cortice cõstat, minúsque in Tubulos conuoluitur, quòd non sit eiusdem anni: quò enim vetustior cortex eò deterior. Quæ verò in Malauar nascitur, tota ferè est ignobilis, tantúmque à zeilanica differt, vt centenæ zeilanicæ libræ decem aureos pẽdeant: Malauaricæ verò libræ quadringentæ vnum duntaxat aureum. Cæterùm ut de nominibus generum canellæ à Veteribus traditis aliquid hîc dicam: fieri posse existimo, vt zigir vocatus fuerit totus ille Chingalarum tractus, qui est zeilan. Nam Persæ & Arabes nigros vocant zangues: omnes verò zeilan & Malauar incolæ nigro colore præditi sunt. Mosolyticum ab insula zeilan, quæ montosa est dici puto. Plin. in Gebanitarum portum Ocila vocatum deferri tradit, qui nihil aliud est, quam Chingalarum siue zeilan portus. *Hucvsque Garcias.*

Nullam Canellam in America nasci.
Nullam item in China.
Cinamomum Alpinum
Comparatio Canellarum inter se
Canella zeilanica.
Canella Malauarica
Pretium.
Zigir Veterũ quid
Nigri.
Mosolyticum
Ocila Plin. quid.

Fallitur itaque Cordus, quando scribit: Omnes Cinamomi & Cassiæ species partim in India partim etiam in felici & odorifera Arabia nasci. Sed multò crassiùs Marcellus, qui ad cap. Dioscorid. de cassia & cinam. ait casiam in maiore Romanæ gentis fortuna vbique in aluearibus consitam, & sub Septentrionibus viuere coactam, nullibi tamen nostra ætate in Italia reperiri: negatam oculis formam eius omnem & speciem, difficillimúmque nobis de ea commentationem facere, præsertim in tam corruptis Græcorum Latinorúmque omnium codicibus, & in tanta Theophrast. Pliniíque in eius historia breuitate. Sed hallucinatur bonus ille Marcellus, quamuis ex Plin. ita putandi ansam desumpserit. Nam nec olim quidem vnquã Italiam Dioscor. & Veterum casiæ prouentu gauisam esse, existimamus nec hodiè gaudet aut fortè gaudebit: tantò minùs sub Septentrionibus.

Cordus not.
Marcellus lapsus.

Linschott. eadem ferè quæ Garcias prodit, insulam Seylon Cinamomum præstantissimæ notæ producere: ibi per syluas & saltus abundanter spargi. Haberi & in tractu Malabar: verùm vix ex dimidio comparari posse Scylanæ casiæ, quòd & arbores humiliores sint, cortice crassiore, ac virtute haud perinde efficaci. Ideò cassiæ ex Seylon triplicatam suprà hanc æstimationem esse. Vocatur hæc *Canella de Mara*, id est, casia syluestris. Edicto, ne quis eam in Lusitaniam vehat cautum est: verùm nihilominus magna copia exportatur, titulo tamen *Seylani Cinnami*: vt Regi idem ex bona maláque casia vectigal sit: Cùm in India Casię Seylanæ quintallus 50. aut 60. pardauis æstimatur, tum siluestris duntaxat 10. aut 12. valet. In In-

Insula Seylon præstãtissimum Cina fert.
Malauarica arbores Cinnam. quales
Casia siluestris.
Aestimatio

dia tamen *Scylana* titulo; albo inſcribitur, cuius etiam nomine Liſbonæ vectigal ſoluit, 15. aut 16. milreſos in quintallum indifferenti æſtimatione, circa bonam aut deteriorem Caſiam. In Iaua, ad littus Sunda Caſiæ ſylueſtris magna copia creſcit. Arbores teneriores pro optimis habentur, cæterę guſtum non notabilem, ſed communi ferè ligno ſimilem habent. Vili pretio emitur magna copia.

Vectigal ex cinam.

Lignum pro igne cinam. redolet.

Lignum quod igni ſtruendo communiter per Indiam vſurpatur, odore Cinnamomum aliquo repræſentat.

Lignum arboris canellæ.

Lignum arboris canellæ, vt teſtatur Oliuus, quod fortè non contigit vſquam vidiſſe, neque in celeberrimis emporiis inſpexiſſe, hodie Veronæ apud Calceolarium proſtat. Similiter Cinnamomum tam vehementer à Galen. celebratum, cuius nunc, vt idem ait, maxima inopia, fragrantiſſimum & iucundiſſimum odore, læui cortice & tenui, quale nec Antuerpiæ vidiſſe neque alibi dicit, apud eundem haberi, quemadmodum & Aquam ex floribus Canellæ arboris ſtillatitiam, quam & olim pro Regina Flandriæ Margarita Auſtriaca habuerit.

Aq. ex floribus canellæ arboris

Delectus.

De Cinnamomi delectu pro Soli natalis ratione, ſatis multa paulò antè. Si quis & noſtræ canellæ delectum facere volet, Is ſciat nobis cum Actuario λεπτοκιννάμωμον, nempe tenuius & interius, pro optimo, odoratiſſimo, ſuauiſſimo, acutiſſimóque probari. Cæterùm rogatos vult Garcias, omnes cùm Medicos tum Pharmacopœos, vt poſthac caſſiæ loco canellam deteriorem præſcribere deſinant, & ſelectiſſimâ vtantur, quandoquidem tanta nunc eius ſit copia. Tum etiam ne caſſiam duplici pondere pro Cinamomo in compoſitionibus iniiciant, tametſi freti Dioſc. & Gal. authoritate.

Dioſc. & Gal. not.

Vires & vſus.

Iam ſuprà monuimus ex Hermol. apud Veteres per caſſiam Syringam ſeu fiſtulam, non etiam ſumendam quæ nunc [magna barbarie & rerum ignorantia] etiam ab omnibus caſſia fiſtula dicitur, ſed canellam hanc noſtram ſiue caſſiam odoratam, quæ & ipſa fiſtularis eſt, vti dictum. Felix, ſi modò liber eius eſt qui circumfertur, appellatione fiſtulæ ſimpliciter, caſſiam odoratam ſiue aromaticam intelligit.

Aqua cinnami viridis.

Ex Cinamomo, etiamnum ex parte viridi, aquæ magnæ æſtimationis deſtillatione educuntur, quæ in India maximo in vſu ſunt, & in Luſitaniam item tranſmittuntur. Odore ac potu amœnæ ſunt: cæterùm calidæ & vehementes, valent aduerſus dolorem colicum, aliáſque infirmitates, ex frigida intemperie, etiam contra prauum oris halitum. Aqua item ex floribus Cinnamomi prolicitur itidem arte deſtillatoria, ſed quæ fragrantia & odoris ſuauitate prædictæ cedat. Vtilis eſt ad multa. Nam ſtomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex cauſa frigida prouenientes illicò lenit, vt plerumque ſe expertum teſtatur Garcias, faciei colorem commendat, atque etiam oris halitum. Vtraque verò ad condiendos ſuauioréſque efficiendos cibos perquàm idonea. Sed Lacunam perperàm reprehendit, aut ſanè non intellexit Garcias, quando eum inſimulat, quaſi ex ſolis floribus aquam elici prodidiſſet lib. 1. cap. 12. Nam apertè in ſuo Commentar. Hiſpanicè edito vtriuſque meminit, à paucis annis ex Indiis importari cœpti, & ad omnes lypothimias & cordis ſtomachíque debilitates, tanquam remedium admirabile prædicat. Sumpta duo cochliaria ieiuno ventriculo firmare & confortare ad deliquium animi procliues: ventriculum imbecillem incredibili celeritate reficere. Reſoluere omnem ventris dolorem à flatu vel à frigore externo.

Colica.

Oris halitus

Aqua ex floribus.

Stomachus.

Garcias reprehen.

Oleum canell. baccis.

Ex canellæ baccis oleum extrahitur, quemadmodum ex Oliuis, ſebaceum quodammodo, & ſaponis Gallici modo in panes coactum, inodorum, niſi calefactum ſit, tunc enim cinamomum aliquantulùm olet. Eo vtuntur aduerſus ventriculi & neruorum frigidam intemperiem. Radix canellæ, aquam præbet camphoram redolentem: verùm ea [edicto ita cautum] non euellitur, ne ſoboles pereat. In noſtris quoque regionibus ex canella deſtillationis artificio aqua variis modis paratur. Alii eam contritam aqua fontana affuſa deſtillant. Alii per dies octo in aqua ardente macerant. Quod ſi in aqua ardente rectificata, hoc eſt, pluries deſtillata maceretur in vaſe vitreo bene incruſtato & tum deſtilletur lentè, ſpiritum exſtillare nouimus, cuius guttula vna aut altera integrum cyathum vini ſtatim velut Hippocraticum efficiunt, præſertim ſi aliquid ſacchari addas, niſi vinum per ſe ſit dulce. Alii & alia aromata ſimul macerant in eundem vſum. Mirum quàm vel leuiter minutâ guttulâ eius ſpiritus imbuta lingua, vniuerſum ſtatim os incaleſcat, ac vis eius etiam ad cor & vniuerſum corpus pertingat. Sed ſenibus ac pituitoſis hominibus tantùm eius vſus eſſe debet, íſque parcus. In cæteris minùs tutus.

Aqua radice ca-nella ... phora ... dolens

Aqua ... nam ... varia ... rāo

Vini ... pocr...

Aqua ... nam ... dan.

Tutior eſt ſequens. Cinamomi optimi triti non cribrati, libram, pone in fundo vaſis deſtillatorii, cautè, ne puluis diſſipetur aut lateribus adhæreat: & mox ſeſquimenſuram aquæ recentis affundes, & operculo impoſito, & vaſe recipiente ſubiecto, ignem lentum ſubdes. Deſtillari ſolet eo modo quo aqua ardens, nempe tubulo per dolium frigidâ plenum traiecto, per quem ex vaſe deſtillatorio in recipiens vas defluat. Poſſet etiam, vt Euonymus putat, deſtillari in cucurbita vitrea luto incruſtata, vt aqua fortis, eo modo fortaſſis fortior, non iccircò melior, vt idem cenſet futura. Sed prior modus nobis & expertis melior, & vtilior videtur, qui ſit per B. M. modóque prædicto. Nos vini albi optimi ℔. ii. ad Cinam. el. ℔. ſemis affundere iubemus, atque ita deſtillare. Et ſanè ſuauiſſima eſt quæ ſic paratur, & inter eam quæ cum vino ardente, ac eam, quæ cum aqua ſimplici paratur, media. In morbis calidioribus tamen, vbi eius vſus requiritur cum aq. roſ. deſtillari poteſt, addito etiam, ſi videatur, modico vini. Aut iam deſtillatæ modicum cum Iulepo roſato permiſceri. Ita longè ſuauiſſimum ac tutiſſimum Cardiacum efficies. Quæ effluit aqua, albicat, quæ tamen facilè clarificatur. Sub finem etiam clarior effluit. Si augeas ignem tandem & flaueſcet. Sed vix immunis erit hæc Empyreumatis. Albedo illa in oleum cogitur, quod poſtea ſeparatur: ſed magis olei innatabit quò recentius & melius fuerit Cinnamomum. Item ſi cum aqua aliquid ſpiritus vini affundas, qui potentiùs quàm vel aqua ſimplex vel vinum Cinamomi vim prolicit. Cùm aqua flaueſcere incipit, peractum opus eſt. Sed ſatiùs paulò infrà ſubſiſtere. Sunt qui eandem rurſus, ſeparato oleo, alio nouo Cinamomo affundant, & denuò deſtillent, vt priùs. Ita quæ effluit aqua, longè efficacior & calidior, quàm prædicta. Ex Cinamomi libra vix olei boni & puri drachmam aut drach. vnam & ſemis aut ad ſummum duas elicias. Hoc cum ceræ albæ modico nonnulli incraſſant, & pixidibus argenteis ac magnificis, cum aliorum aromatum eodem modo paratis oleis, affabrè ad hoc aucupium paratis inditum, Diuitibus & Magnatibus

Alia.

Oleum ... nam...

Balſ. Com...

tibus

tibus magni diuendunt, pro Balsamo Cinamomi.

Matthiol. Aquam Cinamomi ita parat. Sumito Cinamomi lib.i. aq. rof. stillat. lib.iiii. Vini albi odorati lib. semissem: destilletur in B.M. Vt parandi modo, ita & viribus variat Aqua cinnamomi: sed in genere vires egregiè reficit: contra omnes morbos quos frigus excitauerit, efficax est, vtpote quæ pituitam humorúmque lentitiam digerat, incidat, absumat, flatúsque discutiat. Priuatim verò ventriculum iecur, Lienem, Cerebrum neruósque iuuat & roborat: animi deliquio, cardiacísque affectibus præsentaneo remedio succurrit, venenis venenosorúmque animalium morsibus aduersatur: menses pellit, & vrinam ciet. Cæliacis auxiliatur, nauseam sedat, & fastidium abigit, vteri morbis perquàm vtilis est. Proinde suspiriosis, resolutis, conuulsis & Comitiali morbo laborantibus, gustui gratissima est, atque oris halitum commendat. In summa vbi excalfacere aperire, incidere, digerere & roborare sit opus, huius aquæ vsus maximam præstat vtilitatem. Atque adeò quicquid virium Veteres Cinamomo & Cassiæ tribuerunt, huic nostro quoque egregiè competunt, quas antea inter Veterum placita recensuimus.

Consuetus est hodie apud multos puluis Ducis dictus, ex Canella & Saccharo paratus, ad prædicta omnia vtilis, suauissimi gustus, vt hodie ad ditiorum fercula addito vino embammatis vicem præbeat: eò cupiditatis venêre mores, vt & medicamentorum delicias in cibi delectum traxerint.

Præstans quoque est Syrupus de Cinamomo quem nos eleganti nec inartificioso compendio parare nouimus cum aqua ardente in qua aliquãdiu Cinnamomi nodulus maceratus fuerit, accensa, quoad satis sit, & modico facchari adiecto. Nihil suauius excogitari potest. Diligentibus & curiosis sat diximus.

Hippocraticum vinum quod ex eadem paratur in vino infusa, & per manicam Hippocratis, [vt vocant,] hoc est, filtrum, cum facchato transcolatum, nunc vbique in vsu est. Addunt & alia aromata, cùm nostris hominibus nil nisi ex variis commixtum sapiat. Nobis quò simplicius, eò suauius videtur. Si tamen aliquid piperis, zingiberis, aut Caryophyllorum, vel omnium simul libeat addi, non miramur. Hæc palati hodie illicia sunt. Hippocraticum aqueum, quod Galli *Bouchet* vocant, & *Hippocras d'eau* Germ. Wasser Hippocras, Aqua Hippocratica, cum aqua limpidissima saccharo & Cinnamomi puluerisati modico parata, in siti & ardoribus, etiámque putridis & pituitosis febribus gratia & vsu multùm prodesse potest.

CINAMOMI FOLIVM CLVSIO.

REfert Clus. in notis ad Garciam Cinnamomi duos ramulos in Belgio se vidisse, tertium Bristolii. Lignum inodorum, corticem tenuem, odoris ac saporis incunditatem maiorem quàm in nostra Canella. Cuius folium à D. Io Placa medico Valentino se accepisse ait.

Nobis verò ex tam paucis nondum constare potest, quodnam aut cuius plantæ sit folium hoc à Clus. depictum: non enim existimamus esse Cinamomi folium, ac ne quidem Cinnamomi ipsius Clusii: cuius Cinnamomum nihil nobis aliud es-



se videtur quàm Folii Indi vulgaris Lignum & cortex. Potuisset tamen is, imò debuisset foliũ illud diligentiùs describere, vt aliàs facere consueuit, præsertim in exoticis & raris.

Sic & Lob. in Obs. & icon. & Hist. Teut. Cassiæ titulo exhibet idem foliũ & lignum à Clus. propositum pro Cinamomo: quale autem sit foliũ, cuius coloris, odoris aut saporis &c: non demonstrat. Si existimauit esse idem folium cuius mentionem facit nomine folii Cinamomi cap. de Malabathro, saltẽ nos monere debuisset. Taber. quoque in sua iconeiungit Cinamomi folio Clus. Canellam vulgatem, ac ni multùm fallimur, Cinamomum Clus. *Lob. reprehẽ* *Taber. taxat.*

Hoc idem folium posuit Casp. Bauhin. ex Taber. apud Matthiol. titulo Cinamomi Officinarũ. Vnde id norit aut sciat, nos latet. *C. Bauh.*

CANELLA FOLIO MALI PVNICÆ.

CAnellæ similes plantæ seu arbores M. *Fumee* [hist. gen. Ind. Occid. Gallicè edita] tradente, proueneniunt in Moluccis insulis, valdè similes Malo granatæ: ex quarum floribus paratur aqua &c: Eodem autore, in Insulis Leucoiis arbores similes sunt Granatis, quarum cortex gustu Canellæ similis est, sed acris vt zingiber, odore Caryophyllorum: non sunt tamen in numero aromatum. Fr. Loupez de Gomara hist. gen. Ind. In Maluccarum, inquit, insula abundat Canella, arbore Granato valdè simili, &c. *Canella similis planta*

CANELLA PERVVANA FRVCTV Pileo simili. Et alia ei similis arbor.

SCribit Monardes in noui Orbis prouincia quadam, quæ à Canella nomen sumpsit, sub Æquatore sita, ab Indis Cumaca vocata, Arbores quæ *Canellam* ferunt, mediæ esse magnitudinis, & immortali coma præditas, vti reliquæ Indicæ arbores, foliáque habere Laurinis similia: Fructũ esse paruo pileo seu petaso formâ similem, ea latitudine quâ nummus Hispanicus octo regalibus æstimatus (qui Germanici taleri amplitudinem æquat) interdum etiam maiorem, intrinsecus & extrinsecus ex purpura nigricantem, interiùs lævem, foris asperum, cuius margines crassitie iam dictum nummum æquent, summitas verò longè superet, & pediculo prædita sit, vnde ex arbore dependeat. Gustatum eandem saporis suauitatem & odoris fragrantiam habere, quam legitima *Descriptio*

Canella ex Orientali India delata, cum nonnulla adstrictione coniunctam. In puluerem tritum, & eduliis inspersum, eandem illis saporis & odoris gratiam conciliare quam Indica *canella*. Arboris corticem, qui crassus est, nullum canellæ spirare odorem, aut saporem referre, An interior tenuiórque membrana simile quid obtineat, ipsum latêre: nam crassiorem duntaxat corticem, ipsúmque fructum vidisse. Folia trita [inquit idem] tenuem quendam Canellæ odorem spirare ferunt: sed primaria vis in solo fructu consistit, contrà quàm in Orientalis Indiæ Canella, quæ omnem odoris & saporis gratiam in cortice obtinet, vt omnibus notissimum. Verum quidem est, alteram alteri præstare, quoniam [licet eiusdem generis sint omnes arbores quæ Canellam ferunt] aliæ tamen tenuiore cortice præditæ sunt, qui magis commendatur, aliæ crassiore, qui superiori bonitate cedit. Hinc factum est, vt nonnulli Canellam in varia genera distinxerint, videlicet in Cassiam, in Cinnamomum, & in Cassiam ligneam, cùm tamen vnius arboris genus istos cortices proferat, & sola loci varietas faciat alteram alteri præstantiorem. Itaque Cassia & Cinnamomum solis nominibus differunt, cùm vtroque Canellâ tenuior & præstantior sit. Eam ob rem, vbi Cassia præscripta inuenitur, cinnamomum substitui potest, & è contrà. *Hæc Monardes.*

Arboris cortex.

Canella Orientalis.

Cassia. Cinnamomum. Cassia lignea.

Quod ad Occidentalis, quam vocant, Indiæ historiam attinet, tradit Garcias non verisimile videri canellam istic nasci, quandoquidem eam dicit calyces glandésque Suberis modo ferre, cùm legitima canella veluti Oliuas ferat: sed aliam esse sui generis arborem. Quotquot tamen Peruanam historiam descripserunt, istius canellæ, quam in Prouincia Sumaco nasci tradunt, meminerunt, teste Clus. Est verò, ex eorum descriptione, *canella* ea *arbor* vasta admodum, folio Laurino, fructu racematim cohærente, sed qui calyce suberino simili contineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, foliis, cortici & radicibus [licet canellæ saporem & odorem habeant] longè calyces præferuntur, quorum duntaxat puluis in vsu est. Nam si canellæ modo cum cibis decoquantur, tantum abest vt suauitatem eduliis concilient, quin potiùs eorum facultas & saporis gratia decoctione euanescit. Quamuis autem multæ sint huius generis arbores syluestres, diligenter tamen & magna cura eas in suis prædiis colunt, [fit enim cultu longè melior] atque in vicinas regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam necessarias hoc aromate redempturi.

Canella Peruana arboris descriptio.

Non decoquenda.

Cultus.

De hac etiam Fr. Gomara in Histor. Gen. c. 143. Aug. Carate lib. 4. Hist. Perua. cap. 2. & Pet. Cieca, parte prima Chronici Peruani, c. 40. Vrb. Caluet. ad Benz. lib. 3. c. 8. eandem denotat his verbis. Regio Canellæ ferax in Quitensi Prouincia Orientem versus. Arbor Canellæ ferax in Prouincia Zumaco sub Aequinoctiali linea reperta, ampla est, foliis Lauri, minutis baccis racematim cohærentibus, quæ calyce Suberino aut Quercino simili continentur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Hæc etsi syluestris per se fit, tamen culta longè nobiliorem Canellam quàm illæ, producit: iccircò eam incolæ & diligenter colunt, & in magno pretio habent. Cæterùm in hac Caluet. descriptione hoc obscurum videtur quod ait minutas esse baccas, quæ tamen calycem habeant Suberino ampliorem, in quo contradictio esse videtur. Contrarium etiam dicit prædictis authoribus, præsertim Garciæ & Monardi, quando ait, cultam longè nobiliorem Canellam gignere. Nam Garcias negat, vllam in ea India canellam gigni: & Monardes arboris corticem nullum Canellæ spirare odorem, aut saporem referre. Nescire tamen se ait, an interior membrana simile quid obtineat. Præcipuam vim in calyce ponit, quam annotauit Franciscus Loupez Gomara in Hist. sua Indiæ. Suspicamur igitur Calueti descriptionem ex diuersis arboribus compositam. Certiora docebit ingeniosa posteritas. Considerent Lectores etiam, an non pleraque in hac descriptione conueniant cum folio Indo, si calycum amplitudinem excipias. Thom. Hariot. in Hist. Virgineæ insulæ, cuiusdam arboris meminit, Asopo nomine, valdè similis Lauro, cuius cortex calidus & acris gustu, ac tradit eam multùm referre arborem Indiæ Occid. quam Monardes vocat Cassiam ligneam.

Arbor canellifera. Folia Lauri.

Siluestris & satiua.

Asopo arbor, similis ... Virg...

Calycum puluere, vt prædicti Authores tradunt, ad plerosque morbos vtuntur, sed præsertim aduersus Coli, intestinorum & stomachi dolores in potionibus propinant. Vtilis porrò ad multa est hic fructus Canella vocatus: nam in pollinem tritus ventriculum roborat, flatus discutit, oris fœtorem corrigit, cordi prodest, & colorem faciei commendat. Pultibus & cibis veluti Canella inspergitur, quoniam iisdem facultatibus præditus est. E vino aut aqua ad eam rem accommoda sumptus, muliebres purgationes molitur. Calidus est in tertio excessu, & siccus in primo, cum manifesto robore, ob adstrictionem qua prǽditus est

Vires. fus. Ventr. stomachi dolor. Oris ... tus. Cor. Faciei color. Menses. Tempe...

CINAMOMI ET CASSIÆ SVBSTITVTA ET SVPPOSITITIA. ITEM ADVLteria, & æquiuoca.

Cinnamomi & Cassiæ substituta paucis dicemus, non quòd alicubi eorum defectum esse putemus apud nostros, sed vt vel facultatum similitudo ex Authorum sententia pateat, vel sanè dissimilitudo ex ratione. Ergo cinnamomo deficiente, Casiæ aut Amomi duplum ad odoris gratiam ponit Galen. lib. 5. Comp. Med. in dentifricio. Pro Cinamomo duplum optimæ casiæ, vel cum Quinto Medico duplum vel multùm Carpesii, vel certè non parcior casia eidem supponitur lib. 2. 5. & 8. Comp. Med. & lib. 1. Antid. Quidam carentes Cinamomo in vicem eius ponunt æquale pondus ex Sem. Cardamomi. Syluius ait, se pro Cinnamomo casiæ optimę duplum miscere medicamentis, vt quantitate qualitatis imbecillitatem redimat. Colleg. Florent. cinnamomi vulgaris, quam canellam vocant, duplum. Nos selectę nostræ & interioris canellæ æqualem portionem sufficere existimamus. Tractatus Quid pro Quo, cinnamomo substituit duplum Cubebarum.

Casia. Amomum.

Carpesium.

Cardamomum.

Cubebæ.

Præter rationem nobis videtur Ruta sylu. supponi pro Cinam. vt est in Antibal. Fuchsii & aliorum. Nempe nobilissimum & odoratissimum aroma petentibus, fœtidam obtrudunt herbam.

Ruta.

Sabinæ duplum pro Cinam. poni planè displicet, quod fit in Syluii substitutis & aliis.

Sabina.

Valerianæ Hortensis radicum pro Cinamomo vsum ex Cæsalpino ostendemus c. de Valeriana. lib. 27.

Valeriana.

Casiam existimari à quibusdam Malabathrum, siue folium Indum vulg. demonstratum est antea suo loco.

Malabathrum, folium Indum.

Cæsalpino Casiæ specie & odore simile est lignum

gnum Saſſafras. Pro Caſiæ cortice, inquit Syluius, & Gal.lib.6. comp. med. Nardus Indica vel Malabathri folium.

Caſiæ ſubſtitui Sabinam inuenimus in tract. Quid, pro Quo, Fuchſ. & Placotom. quod antiballomenon nobis neutiquam placet.

Scribit Anguill.eſſe qui Sabinam, quæ Dioſcor. ſimilis Tamariſco dicitur, eſſe Caſiam veram putent: quorum opinio nobis reprobanda videtur.

Annotat Platearius Sophiſticari quandoque Caſiam ligneam admixtione radicum Capparis. Pro Caſia Poëtica ſiue Hygini exhiberi Lauendulam dicetur ſuo loco. Roſmarinus Coronarius à quibuſdam exiſtimatur Caſia Hygini & Virgilii. Cæſalpino Cneorũ Theoph.& caſia Plin.eſt planta Cluſio dicta Sanamunda 3.

Caſſiam videntur Latini appellaſſe Chamælęam, inquit Ruellius. Lob. autem & Pena dicunt Guilandinum hallucinari dum Chamælęam caſſiã eſſe putat. Plin. Chamælęam in petroſis naſci tradit: videtur autem, [inquit Cæſalp.intelligere Cneorum candidum Theophraſt.quod inter Coronarias Caſia à Latinis vocatur:de qua nos mox. Caſia Matthiol. quam alio nomine Cneorum vocat, eſt Chamælææ ſpecies Tabernamontano. Thymelæam Latini caſiam videntur appellare, inquit Ruell.

Annotat Tragus Thymelæam Dioſcor. Hyginam caſſiam nuncupaſſe. Tragi autem Thymelæa videtur nobis dicta Laureola folio deciduo.

Caryophyllorum lignum quibuſdã videtur habere ſimilitud.cum Cinnàmomo Antiquorum.

Cæſalpin. caryoph. intelligit eſſe Carpeſium Quinti, & antiquos pro cinamomo vſos.

Caſſiæ loco in Diamarg. cal. Auic. malè imponitur Tapſia ob deprauatam lectionem. Legebatur Capſia, teſte Lac. in annot.in proœm. Dioſcor. Sed craſſus & ridendus mehercule, eſt nuperorum etiámque famoſiſſimorum quorundam medicorum error, qui caſſiæ ſolutiuæ ſiue purgatricis corticem ſingulari ſuæ vel oſcitantiæ vel inſcitiæ næuo vſurpant & præſcribunt in affectibus muliebribus & aliis pro vera caſſia.

In caſſiæ nomine, inquit Marantha, facilè eſt errare: eam, quæ ab Hygino ita appellatur, atque (ſi Gazæ interpretationem inſequamur) etiam à Theophraſto, ad menſes educendos exhibendo, vice nimirum odoratæ, vel ad aluum leuiter emolliendam: catharticam credentes eſſe caſſiam: poſſet hic error hominem ad interitum facilè perducere: cùm Hygini Theophraſtíque caſſia [eſt enim Cneorum] vehementiſſimè pituitam, bilémque extrahat.

DE CASIA APVM, CORONRIA ET Poëtica: etiámque de Cneoro.

CAP. XIII.

Emerſi tandem ex cinnamomi & caſſiæ aromaticæ tractatione, nihilominus de cognomine vel potiùs æquiuoca Poëtarum caſia, aliiſque huic ſimilibus, ſi non iiſdem, tradendum reſtat. De illa autem Virg.Ecclog.2.ſic canit.

Tum caſia atque aliis intexens ſuauibus herbis,
Mollia luteola pingit Vaccinia Caltha.

Item:

Nam ieiuna quidem cliuoſis glarea raris
Vix humilis apibus caſias, rorémque miniſtrat.

Item Eccl.4.

Hæc circum (ſtationem apum) caſia virides & olentia latè
Serpilla &c:

Item:

Subiiciunt fragmenta, Thymum, caſiáſque recentes [al. virentes.] *Caſia recentes.*

Io. Friſius in ſuis ad Virg.Scholiis caſiam interpretatur peregrinum pretioſum corticem, cinamomum, Zimmet/aut cinamomo ſimilem. Quam poſtremam clauſulam non incautè adiecit. Nam ſimilis eſſe nobis videtur: ſed nomine fortè ſolo. Verùm, *ne ſutor quidem vltra crepidam*, habet adagium. Ita nos de ipſo. Obſeruaſſet ſaltem Virgilium caſiam inter herbas, eáſque domeſticas reponere, quamuis idem Georg.4. vti dicebamus, caſiam aromaticam intelligat, cùm ait:

Nec caſiâ liquidi corrumpitur vſus oliui.

Quin & in noſtro orbe ſeritur, [caſia] inquit Plin. extremóque in margine imperii, quà Rhenus alluit, viuit [vidi.ver.] in aluearijs apum ſata. *Caſia apũ ad Rhenũ.* Color abeſt ille torridus ſole, & ob id ſimul idem odor. Ex hoc fortè Plin. loco, vti dicebamus, deceptus, vir alioqui ingenioſiſſimus Marcellus, *Marcelli not.* credidit caſiam aromaticam hîc à Plin. intelligi, quam ait in maiore Romanæ gentis fortuna vbique in aluearibus conſitam, & ſub Septentrionibus viuere coactam, nullibi (quod nouerit) noſtra ætate in Italia nunc reperiri. Negatam oculis formam eius omnem & ſpeciem. Caſiam quam *Caſia ſiliquas ferẽs.* noſtræ ætatis medici ligneam appellant, vnguentariis, vitæque deliciis magis, quàm medicinæ quondam quæſitum fruticem: ideoque ab omnibus Poëtis paſſim celebratum, diuerſum ab ea arbore; quæ eadem cum caſiæ appellatione ſiliquas potiùs quàm fiſtulas fert. Caſiam Poëtarum fruticem dicit, cùm Virgil. manifeſtè inter herbas recenſeat. Ac eandem à caſia Veterum aromatica non diſtinguit, ſed à purgatrice tantùm.

Cæterùm ad Plin. citatum locum annotat Dalechamp. hæc verba: caſia, Lauendula noſtra, *Lauendula.* Theophraſt. alba caſia: eidem nigra, noſtra Libanotis coronaria. *Libanotis coron.* Caſiam Hyginii, quæ Theoph. cneorum eſt, cùm Indica negligenter Plin. hic cõfundit. At nos, quam plantam intelligat Plin. aſſerere non poſſumus. An benè conueniat deſcriptio cùm Lauendula, Libanotide Coronaria & caſia Hyginii, ſuis locis demonſtrabitur. Conſiderandum, vt alio etiam monebimus loco, quænam conueniant cum Tamariſco in prædictis Plin. verbis. *Tamariſcus.*

Rurſus alibi Plin. In coronamenta folio venêre Melethron, Spireon, [Spiræa M. & CH.] Trigonon, [origanum ex Th. Thryganum. CH.] *Plin corr. & ill.* *Caſia Coronaria.* cneoron, quod caſiam Hyginus vocat: & quod cunilaginem, quæ Conyza [& Conyza, quam Cunilaginem. Vet.] Meliſſophyllon, quod Apiaſtrum, Melilotum, quod Sertulam campanam vocamus. *Item paulò pòſt.* Et Cneori duo genera, nigri atque candidi. *Cneoro duo* Hoc & odoratum: ramoſa ambo. Florent poſt æquinoctium autumni. *Caſia apũ.* *Et alibi*, caſiam inter alia coronamenta iuxta aluearia ſerendam præcipit, Thymum, ſcilicet Apiaſtrum, Roſas, Violas &c: quæ Theophr. vt ſuffruticum genera τῶν φρυγανικῶν recenſet; non vt plantas ad Coronamenta expetitas.

Cneorum album Anguill. Lauendula noſtra vtraque, mas & fœmina: Cneorum nigrum, Libanotis coronaria ſiue roſmarinus, cuius nuſquã ſub alio nomine Theophraſt. meminit, inquit idem Dalechamp. *Cneorum album. Lauendula* Ergo videamus quid Theophr. de Cneoro ſcribat. *Cneorum nigrum.* Eorum', inquit, (ſuffruticum) quibus aculeus deeſt, digeſtio nulla penitùs ge-

neratim fieri poteſt : quippe cùm foliorum diuerſitas, amplitudine, paruitate, figuráque immenſa incertáque ſit. Sunt autem genera eorum complura, magnas differentias habentia, vt Hedera [κιττὸς. Mannius κισσὸς, Cittus.] Melothrum, Rubia, Smilax, caſia, [ita Gaza. Græcè κνέωρον, quam vocem debuit reſeruare] Origanum, Satureia, Lens [φάκος. leg. σφάκελος] Marrubium, Pulicaria, Apiaſtrum. Hæc lib.6.Hiſt.cap.1. Mox ſeq.cap. cneori [caſiæ Gaza : licentioſiùs, vt antè. Græcè κνέωρον.] duo genera : vnum album, alterum nigrum. Albi folium eſt cutaceum, [δερματῶδες] oblongum, figurâ Oleæ quodammodo ſimile. Nigri verò Tamariſci ſimile, carnoſum. Album humile eſt, & odoratum quidem, [ὀσμῶδες] ſed nigrum ſuauiſſimi odoris [ὁ δὲ μέλας εὔοσμος : Gaza legit ἄοσμος, &, odore caret, vertit, ſecutus Plin. quem & Corn.& Conſt. ſequuntur. At Dal. priorem lectionem præfert. Fortè non malè quis dicat cum Scal. ὀσμώδης, olens, odore grauis. Niger autem odore bono.] Vtrique radix alta, magna, rami multi, craſſi, lignoſi, ferè ſtatim è terra, vel paulò ſuprà diuiſi. Materie lignoſâ quidem, ſed lentâ admodum conſtant [ita enim legimus: ξυλοειδεστάτην μὲν ἔχουσι τὴν ὕλην: γλισχρὰν δὲ σφόδρα.] Ideò iis vitilium modo vtuntur ad colligandum & comprehendendum. Germinant florentque poſt æquinoctium Autumni, ac diu florent.

Theophr. corr. Gaza not. — *Theophr. illuſtr.* — *Theophr. corr.*

Fatetur Goropius, Virgilium *Caſiæ* nomen herbæ dediſſe, odoratæ illi quidem, ſed longè differenti à *caſia Indorum* : qua tamen in re, dum ſemel, humiles, iterum, virides Caſiæ, dixit, ſatis oſtendit [inquit ille] de illa ſeſe caſia loqui, quam Hygino teſte, Cneorum vocarunt.

Caſia & Cneorum Hyginy

Simplicium medicamentorum peritiſſimi, inſit Matth. [vt eorum teſtantur volumina] nihil inuicem differre cenſent, *caſiam* quæ in arborum genere Dioſc.& Gal.recenſetur, & eam quæ Antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæque olim paſſim circa apum aluearia ſerebatur in Italia. Verùm enimuerò longè aliter hæc res intelligi poſtulat. Palàm eſt ex Virg. & Plin. caſiam coronariam, quâ tantoperè delectantur apes, herbam, non arborem fuiſſe, & credendum Cneorum Græcis vocatam, quod Theophr. candidum & nigrum facit. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, vel aliundè eò afferantur, quæ Cneorum referant, quid veri referam non habeo. Hallucinatur Angui. qui ſibi perſuadet Lauendulam Cneorum eſſe album : Nigrum verò Roſmarinum coronarium. Aberrant etiam qui contendunt, Theoph. Chamælęum eſſe vel Thymæleam. Inuenimus in Bohemiæ ſyluis plantam, quę omnibus ſuis partibus Cneorum candidum refert. *Hæc Matth.* Difficulter iudicari poſſit, inquit Cluſ. cur ſuffrutici, quem exhibet Matth. Cneori nomen accommodare voluerit. Multi mirantur. Poſtrema autem Editione, cap.de Thymælęa lib. 4. aliud nobis Theophr. Cneorum adfert, nullis, vt ipſius vtamur verbis, deficientibus notis. Sed cùm nudam tantùm imaginem, addito Cneori nomine, noſtris oculis ſubiiciat, illiúſque hiſtoriam planè ſubticeat, ſi parum fidei ipſius aſſertioni adhibuerimus, nemo, vt opinamur, vitio vertet.

Caſia coronaria herba, non arbor. — *Lauendula. Anguil. repreh. Roſmarinus Chamælaus. Thymelaa. Cneorum. Matth. not.*

Dioſcor. & Gal. Cneorum, ad Thymeleam & Chamælæam referendum eſſe cenſent doctiſſimi quique. Anguil. arbitratur Gazam mendoſum exemplar Theophr. ſecutum Cneorum nigrum legiſſe ἄοσμος pro εὔοσμος. Cuius rei cauſa mirificè illum exagitat. Aldinus ſanè codex diſertè habet : ὁ δὲ μέλας εὔοσμος. Porrò de Cneoris Matth. ſuis locis : de *primo* inter frutices. de *poſtremo* inter herbas nomine Saponariæ Dalech. ſiue Ocymoidis noſtri minoris. De Cneoro item pro Thymælæa ſuo quoque loco.

Thymelaa. Chamalaa.

CASIA LIGNEA MONSPELIENSIVM.

Cap. XIV.

CAſiam vel caſſiam ligneam, alii Herbaceam vocabant Monſpelii, fruticem bicubitalem & tricubitalem, in multas virgulas variè diuiſum, fuſcas, ſtriatas, lentas, vireſcentes, interdum etiam nigricantes, præſertim cùm nouellæ ſunt, teſte Cluſ. folia purpuraſcentia, anguſta, ſatis longa, interdum foliis Linariæ proxima, saporis amari. Flores vt Ribes vulgò dicti, odore iucundo, planè Gallium referente præditi, [Lob.ex viridi flaueſcentes: Cluſ. adſtrictoriæ facultatis in eodem pediculo congeſti.) Baccæ ſatis magnæ, per maturitatem rubræ, dulces, (Lob.glutinoſæ valdè, Cluſ. ſubdulces lentæ, tandem nonnihil acrimoniæ exerentes) in quibus oſſeus nucleus, medullam continens albam, ſubdulcem. Camerario baccæ ſunt ſapore & odore ingrato. Totus frutex adſtringentem nonnihil facultatem habet. Radix dura & lignoſa, ſubruffo, craſſóque cortice, valdè adſtringente tecta, vt notat Caſp. Bauhin.

Hæc planta ſic tradita videtur à Cordo in Obſ. ſylu. fruticulus tenuibus & cubitalibus virgultis: foliis Polygoni maſculi : ſemine rotundo, nigro, Iuniperinis Baccis ſimili : guſtu acri : allatus eſt mihi ex horto Epiſcopi Cremonenſis è Gallia, à Petro Bellonio.

Caſia Poetica Monſp. an Theophraſti? Adu. Anguil.& Guiland.non aliam propoſuiſſent, quàm hanc, ſi eam vidiſſent in Romano Narbonenſique agro, Cócco copioſo Cneori, vel Aſparagi marini æmulo. Hanc Rondel.& Pelliſſerius Epiſc. Monſpel. caſiam fecerunt, quia in Dioſc. deerat, & in Theoph.ſupererat.

Caſia quorundam Cluſ. qui refert, ſuo tempore Monſpelii à ſtudioſis pro *Oſyride* habitam, ac ſucceſſores caſiam appellare maluiſſe, quod nomen etiam nonnullis Hiſp.locis obtinet.

Placa Medicus & Profeſſor Valentinus Polygonum Plin. exiſtimabat : quod ſi fuerit, inquit Cluſ. ad quartum Polygoni Pliniani genus referendum eſſet. Nos tamen aliam plantam proponemus, quæ magis quadrare videtur. Hiſpanorum vulgus *Badaiz*, & vicina incolens loca *Guardalobo* nuncupat. Si quis cum Oſyride Plinio deſcripta conferet, aliquot notas conuenire deprehendet: Nihil tamen ſtatuimus. Certè κνέωρον Theophraſt. quod caſiam ab Hygino vocari Plin. tradit, cuiuſque ex Theophr. duo quoque genera conſtituit, minimè eſſe poteſt. Sed neque etiam Virgilii caſia, planta odorata, quamuis huius ſententiæ videatur eſſe Lacuna, qui nihil aliud quàm caſiam Monſpeſſulanam deſcribere videtur, ſic inquiens: A caſſia odorata & à Caſſia ſolutiua differt Virgiliana, Plinio coronaria dicta, cui rami quadrati, folia Roſmarini : fructus ruffus, Aſparagi modo rotundus, ſparto multùm ſimilis : aliqui Cneorum faciunt. Radices ſunt Bacchari ſimiles, odore & ſapore multo canelæ, cui adnumerari poteſt. Abundat hæc caſia Romæ in vinea Ill. Margaritæ Auſtriacæ. Cæterùm an hæc planta odorem & ſaporem canelæ habeat, quam ei tribuit Lacuna indi-

iudicent Medici & Pharmacopœi, qui Romæ degunt.

Rauuolff. in itin. de plantis montis Libani, scribit, se reperisse casiam Monspeliensium ibi vocatam *Mackmudi & Muckmisi*: baccas autem *Habel mickemes*: suspicatúrque an sit *Anacsium* Rhasis.

Cassia lignea maritima Hist. Lugd. quam [inquit] ligneam Herbarii vocant, cuius nominis causa mihi adhuc incognita. In maritimis crescit, caulibus lentis, fractúque contumacibus, foliis Lenticulæ, numerosis, gustu astringentibus: fructus oblongus, niger, vmbilicatus, ita gustu astringens, vt acerbitatis nonnihil habeat. Quidam Genistæ marinæ genus esse putant, licet siliquas nullus edat.

In eadem Hist. Lugd. traditur Polygonum marinum 2. Dal. quod multa communia habet cum iam dicto frutice.

Camer. & Cassiam Monspel. vocat, & cassiam poëticam eorundem, additque nonnullos cortice radicis vti pro cassia lignea. Cassia quorundã: Cassien Tab. *Casia* Poët. Lob. I. Gerard.

Nec Virg. nec Hyginii est, inquit Casp. Bauhin. quam odoratam dicunt: Osyridísque Plinii notas aliquas habere putat. Cæsalp. cassia lignea offic. eidem.

Cæterùm *Casia monsp.* dicta Romano, Narbonensique agro vbere prouentu oritur ad ripas Lani, propè pontem Castri noui, in sepibus, præsertim quà ad sinistram versus flumen ad montem contenditur. Et ad ingressum *Peraul* pagi ad stagnum Volcarum siti, deinde siluula *Egremont* cœnobio proxima, & in *Gramont*, Nec non Nemausi plurimis locis, & alibi passim in Galloprouincia iuxta sepes & oliuetarum margines. Variis etiam Hispaniæ locis secundum vias: frequentissimè autem Granatensi & Valentino regno, teste Clus. In Italiæ hortis quibusdam etiam cultam vidimus. D. Rentzius Medicus Wirtembergicus dedit nomine *Casia poëtarum*, collectam propè Tergestũ versus mare Adriaticum, in monte dicto Cars.

Floret Iunio. semen rubet Augusto: Lob. flore æstate: fructus Octobri vel antè maturescit Clus. Nos & Aprili & Maio florentem obseruauimus. Et Nemausi Iunio fructum. Communiter tamen Augusto perficit toto illo tractu Narbonensi.

Totus frutex, vt dicebamus astringens est. An verò rectè quidam radicis huius cortice, pro Casia Veterum vsi sint, vt notat Camer. ipsi viderint. Et quamuis eadem esset cum Osyride Plin. non existimauerimus tamen, radicum decoctum sanare arquatos: magna enim illa astrictio quæ ei tribuitur, non videtur conuenire in obstructione hepatis insigni, qualis plerumque est arquatorũ vel Ictericorum. Camer. notat Casiam nihil ferè aromatici habere, sed radicem validè astringere. Nec non vti quosdam radicis cortice in obstructione iecoris. Malimus nos in contrario quodam eius affectu aut consimili alio intestinorum fluxu, præmissis præmittendis vti.

DE CASSIIS OFFIC. ADVLTERINIS.

Cap. XV.

Officinæ, si Hermol. credimus, Tamaricis radicem *Casiam* vocare solent: & quæ palàm Imperitia Medicorum est, pro *Casia odorata* vtuntur. Idem & Tragus ait, & Ruell. ex Hermol. iisdem planè verbis, nec eo citato:

Myricæ [eadem est cum Tamarisco] radices, inquit Matthiol. pro odorata casia venditabant imperiti Impostores. Sed postquam fraus à peritis deprehensa est, eius in offic. vsus penitùs exoleuit. Quandoquidem verò Tamarix copiosè prouenit ad ripam Rheni, subeunt memoriam Plinii illa verba, quæ suprà citauimus, de casiâ quæ seritur extremo in margine imperii, quà Rhenus alluit. Non tamen audemus affirmare eandem. *Myrica radix*

Scribit Cordus, pro Veterum cassia fistulari à multis seculis in Europa visa, corticem venosum radicis cuiusdam gustus acerbi & tenuis vendi. Et in Dispens. monet, pro casia lignea in Dianiso Mes. non sumendũ esse paruum corticem saporis insipidi ac stiptici, vt hactenus factum. Fortè de hac eadem ait: Allatus est hactenus in totam Europam pro cassia lignea cortex radicis cuiusdam crassiusculus, colore purpurascens, præsertim fractus, gustu stipticus, tenui odore, gustantium palatum ad halitum commendans, quem ex Aspalathi specie aliqua detractum opinamur: nihil tamen affirmamus. *Offic. error.* *Descriptio* *Aspalathi species.*

At securè Cornar. cassiam ligneam Offic. [inquit] cassiam veram Veterum censebimus. Sed prudentiùs fecisset, si indicasset, quid intellexerit per cassiam ligneam offic. & docuisset, cur veram cassiam Veterum existimet. Nam cortex ille, quo sub cassiæ nomine hactenus vsi sunt pharmacopœi non est vera Cassia, quòd nec gustu cinnamomum referat, aut acris sit, nec odoratu, vt & Fuchs. annotauit. Sunt qui Genistæ radicis corticem esse putent. *Cassia vera vet. Corn. repreh.* *Genista radix.*

Hactenus, vt scribit Matthiol. tum medici, tum seplasiarii odoratæ cassiæ loco quædam incognitæ arboris segmenta, nec odore nec viribus prædita, semper capescunt. Veruntamen postquam nonnulli nostræ ætatis viri stirpium historias diligenter examinarunt, detectâ fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetias comportantes, in aliud nouum cassiæ genus segmenta illa commutarunt: quæ sanè præter odorem, paritérque saporem, quibus ferè penitùs exoleta sentitur, cassiæ à Dioscor. descriptæ admodum habetur consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerent, hanc Dioscor. Pseudocassiam esse: quippe & crasso cortice constat, & in eius cauitate lignosa etiam visitur materies, paululúmque est odorata, miniméque acris. Nonnulli hac non contenti, quædam vocati cinamomi fragmina casiæ vice usurpant, quæ cùm nullo odore saporéque commendentur, potiùs Quercum vel Fagum quàm cassiam referunt. *Cassia offic. alia* *Pseudocassia Diosc* *Cinamomi fragmina exoleta* *Cassia inodora*

Casiam, inquit Marantha, nullo odore, nullâ habentem acrimoniam medicamentis apponunt Seplasiarii, vt nihilò deteriùs quispiam lignum quoduis admiscere possit: sic enim cùm tanta alicuius medicamenti quantitas tam citò exteri non queat, in officina diutiùs seruatur ac vetustate fit elanguidum: illud tamen, ne mercem perdant, in compositis adhibent. Cronemb. & Manardus quoque testantur nefariè hactenus cassiam Ligneã vocitatam, & pro ea diuenditam, nihil minùs quàm germanã esse cassiam inodorum quid, & proin penitùs abiciendũ. Quod verò cinamomum [inquit Casp. Bauhin. apud Matthiol.] cõmuniter pro cassia exhibent, nihil aliud esse videtur, quàm Pseudocassia Dioscor. & fortè cassia fistula Androm. iunioris apud Gal. 1. antid. licèt alii corticem cassiæ Monsp. esse velint. Sed optassemus eum graphicè delineasse quid intelligat per cassiam communiter exhibitam *Cassia Cinam.* *Pseudocassia Diosc* *Cassia fistul. Andrõ.* *Cortex Casi. Monsp.* *C. Bauh.*

POLYGONVM MARINVM ANGVSTIFOLIVM DALECH.
CAP. XVI.

Descriptio



SCribitur in Histor. Plant. Lugd. Polygonum marinum alterum Dalechampii in maritimis fruticat, radice lignosa, nigricante, modicè fibrata, caulibus multis, vno & altero cubito proceris, cortice subrubro vestitis, ramosis: foliis admodum densis, ramos & surculos operientibus, Polygono mari similibus, nonnihil angustioribus & longioribus, gustu in maritimis salso, alioqui adstringente. Herbarii quidem Polygonum syluestre à Plinio descriptum esse putant. Quartum genus, inquit, syluestre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe Cedri rubicundo: ramis sparti binûm palmorum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis, fuêre qui Aizoum marinum vocauerint.

Radix. *Caules.* *Cortex.* *Folia.* *Polygonum sylu. Plinij.* *Aizoum marinum.*

Considerandum quantum Polygonum Dalechampii differat à frutice qui dicitur à Monspeliensibus, Cassia lignea.

CASSIÆ ADVLTERINÆ VEL PSEVDOCASSIÆ NOMINE DATVS CORTEX.
CAP. XVII.

Descript.

HOc nomine exhibitus cortex, crassitudine ferè semunciali, Maceris æquat corticem, coloris ferruginei, punctis albicantibus aspersis, superficie tam conuexa quàm concaua lęui, substantia nullis fibris intertexta, sapore nullo euidenti, anno 1589. Datus autem fuit hic cortex Patauii, anno 1561. in Pharmacopolio ad Symbolum Aquilæ.

Considerandum an de hoc cortice scripserit Matth. Epist. l. 3. ad Qualcebenum: Corticis illius frustulum, cui titulus erat, *Argillada*, putarem ego Pseudocassiam esse, quam nostri Pharmacopœi cassiam ligneam vocant.

Argillada.

LIGNVM AROMATICVM, SEV POTIVS CORTEX MONARDES.
CAP. XVIII.

Lignum aromaticum Monard.

BErnardinus de Burgos Pharmacopola, inquit Monardes, Italus ostendit mihi ligni cuiusdam fragmentum, quod primo intuitu putabat Lignum Sanctum portus diuitis S. Iohannis. Lignum est, quod adolescens candelà, fragrantissimi odoris fumum excitat, alioqui insipidum & inodorum, haud secus ac lignum commune aliquod. Corticis verò odor aromaticus præstantissimus, sapor Macis aut Nucis moschatæ, eóque etiam vegetior ac suauior, aromatica sua gratia vel quoduis cinnamomum & acrimonià ipsum adeò Piper superans, & vel ex leui dentium attritu omnes fauces peruadens, ac tota ferè die imbuens. Magna huius ligni quantitas in monte quodam cæsa fuerat à Nauclero è Hauana [portu Cubæ, inquit Clusius, Insulæ ad Septentrionem sito, & Floridæ Prouinciæ ferè opposito] redeunte, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struendi causa.

Corticis odor. *Sapor.* *Acrimonia maior quam Piperis.* *Locus.*

Clusius in Annot. ad cap. 26. lib. de Simp Med. Hist. Monardi ait: Simile lignum me nactum esse arbitror anno 1597. Truncus enim quem in plures orbiculares partes serrà resectum conspiciebam, solidà & durà massà constabat, eáque non minùs graui quàm Guayacum, candidiore tamen, licèt aliquot nigricantibus venis distincta: illius etiam cor nigrum instar Guayaci, odor autem valdè tenuis erat, vt qui vix percipi posset, sapor verò nonnihil calidus. Cæterùm orbiculare illud fragmentum quod accipiebam, palmaris erat longitudinis siue altitudinis, & quinque vnciarum diametrum ferè habebat, cortice suo denudatúm: quapropter initiò nihil de illo pronuntiare poteram, nisi Guayaci genus aliquod vilius videri, donec anno insequente aliud fragmentum suo cortice adhuc tectum nanciscerer: tum demùm diligentiùs obseruato & cortice & ligno, illud esse de quo Monardes scripserat, confidentiùs asserere audebam. Comperiebam enim illius descriptionem huic ligno prorsus conuenire, atque huius corticem cortici ab illo descripto ita ad amussim quadrare, vt quin ille ipse sit, nemo ambigere posset. Quum verò in solo cortice sit illa odoris & saporis gratia: mirari subit, cur Monardus ligno potiùs quàm cortici aromatici nomen tribuerit.

Lignum Indum. *Descr.* *Guayaci genus.* *Cortex.* *Monard. not.*

In ea porrò sum opinione, ipsi ligno aliquas inesse facultates, illis quæ Guayaco tribuuntur, non dissimiles: & forsitan qui in Angliam id adferebant, arbitratos se quæstum ex eo, perinde atque ex Guayaco facturos: verùm cùm sua spe se frustratos animaduerterent, ex eo globos tornati curasse (vt mihi relatum) quibus exercitii gratia ad iactum vterentur, propter ligni soliditatem & grauitatem. In Histor. verò Lugd. *Lignum aromaticum Monardes* dicitur.

Vsus.

CORTEX VVINTERANVS ACRIS, SIVE CANELLA ALBA.
CAP. XIX.

Descr.



MVnere Ill. Ducis VVirt. Principis nostri Cl. habemus corticem E. C. missum per D. Paludanum, nomine prædicto. Canulatus est, crassitudine cassiæ ligneæ fuscæ, fragilis; coloris parte gibbâ cinerei, conuexâ fusci, per substantiam cinerei & fului. Saporem imprimit è vestigio luculenter acrem, subamarum, & aromaticum, qualem haberet Zingiber mul-

Sapor.

multum cum Zedoaria pauca confusum. Sed cùm tenuium sit partium feruida eius acrimonia, non ita multò post euanescit, remanente suaui colore cum amaritudine grata.

Similem corticem Gener Cherlerus rediens ex Anglia anno 1605. accepit à Iac. Gareto, Pharmacopœo peritissimo. Corticem autem hunc crassissimum & acerrimum, præ omnibus aliis, Winterano respondentem inuenio præter tubulos corticum conuolutorum, vt solent Canellæ vulgaris: ex quibus apparet, fuisse detractos ex truncis, aut ramis arborum non paruarum: externa parte sunt illi tubuli, vel cortices cinerei coloris rugosi, ac etiam in quibusdam partibus ramosi cum multis tuberculis: interna quidem fusci: duplici cortice constant, interiori spissiori: exteriori Buxei ferè coloris, & interna parte vti modò dictum, fusci. Horum tubulorum odor aromaticus sanè, gratus: sapor acerrimus cum amaritudine. Fragiles sunt tubuli quamuis crassi, quique dentibus facilè atteruntur.

Winteranum corticem, sicut solet singula, præsertim peregrina & Exotica, quâ potuit fide, descripsit Clusius lib.4.cap.1. in sequentibus verbis: Wilhelmus Winter, qui Generosum Franciscum Dracke ad Magellanicum vsque Fretum comitabatur anno redempti generis humani 1507. vlterius non progressus, nauim, cuius præfectus erat, in Angliam anno insequente reducebat, atque collectum istic corticem referebat, viliori canellæ cùm substantiâ, tum colore non valdè dissimilem, plerumque tamen crassiorem, & cineracei coloris, vel fuscum externa parte, atque vlmei corticis instar scabrum, internâ verò nonnunquam dissectum, & multis rimulis hiantem, Tiliæ corticis modo, aliquando etiam valdè solidum & durum, odore non ingrato, sed perquàm acri sapore, linguámque & fauces non leuiùs vrete, quàm piper.

Cæterùm Winteranus cortex, teste Clusio de peregr. plurimùm accedere videtur ad iam descriptum ligni aromatici corticem Monardis, tametsi singularem illam odoris fragrantiam, quam suo cortici tribuit, in hoc nō deprehēdere potuerit. Hist. Lugd. *Winteranum* corticem à ligno arō. Monardis separat & distinctis locis & capitibus de iis agit, vt Clusius etiam facit Exot. lib. 4. cap.2. Castori Dur. Lignum aromaticum Indiæ Orientalis.

Winterus verò (inquit Clusius) illius facultates nullas exploratas habuit, sed eo, dum recens esset, partim melle condito, vt acrimoniam deponeret, partim resiccato & in pollinem trito, vt in eduliis Canellæ aliorúmque aromatum vicem præberet, vsi sunt, qui ea naui vehebantur. Postea tamen intellexi aduersus stomachici siue Scorbuti morbum, quo eorum nonnulli in illa nauigatione affecti fuerant, optimo successu vsos esse.

CORTEX ERIOPHORVS.

CAP. XX.

ANno 1603. mittebat ad me Petrus Garetus, inquit Clus. in Exot. corticis cuiusdam fragmenta, illo ipso anno ex India allata eaque veluti in tubos media ex parte conuoluta, quæ an à radicibus, an ab arboris alicuius ramis defracta fuerint, ignoro, erāt illa fragmenta cineraceo quidem colore, satis verò acri sapore prædita: valdè fragilia, quæ vel in minutas etiam partes fracta, & protracta, veluti tenuissima stamina, instar telæ aranearum, vt lana autem candida, ostendebant, quemadmodum *Eriophori bulbi* folia, & squammæ radicis ipsius, de quo H.G.l.19.

CANELLA ALBA QVORVNDAM.

CAP. XXI.





ANnotat noster Cherlerus se accepisse à peritissimo Pharmacopœo Londinensi, Iacobo Gareto in Anglia anno 1605. cinamomum album inter cōtusos cortices, ligna & alia, quæ ad nostras manus peruenerunt sine nominibus. Inuenimus duos cortices albos, quorum prior eiusmodi est, multò læuior quàm tubulorum pro Winterano cortice modò descriptorum, externa parte albus, tantillùm ad cinereum tendens, rugosus vt Winteranus: internè candidior, qui duplex videtur, fragilis & qui dentibus facilè frangitur, odore & sapore æmulatur Winteranum corticem, verùm multò remissiùs: nescimus an intellexerit per hunc corticem cinnamomum alterum, vel Winteranum corticem. Secundus cortex albus, non rugosus vt præcedens, sed læuis, hinc inde tamen quædam veluti tubercula habet, facilè atteritur dentibus, parum habet saporis, non grati cum leui acrimonia, odorem non sentimus. Descriptio

De Canella alba, cuius nos iconem exhibemus, hæc scribit Clusius, in Exot. Ante paucos annos inferri cœpit Exoticus quidam cortex: quoniam in tubos plerumque conuolutus est, Canellæ instar, tum etiam propter albedinem, *Canellæ albæ* nomē indiderunt. Eius autem duo genera obseruare mihi videbar. Vnum maioribus longioribúsque tubis, & etiam crassius, quod vilius, meo iudicio, æstimandum. Alterū tenuius, minoribusq; tubis, quod præferendū. Vtrique generi, extimus cortex scaber, ferro, alióue instrumento, detersus & æquatus videbatur: crassiori, color minùs albus, minórque acrimonia: tenuiori, maior acrimonia, & color magis candicans, maiórque fragrantia. Esséter verò hic cortex ab aliquâ arbore fruticéue ademptus, ân à radice aliqua, hærebam initiò: nam candidioris tenuiorísque corticis collatione tum quidem facta cum cortice fragmenti radicis cuiusdam, quod anno 1591. Londino ad me mittebat doctiss. vir Richardus Garth, ex Wingandecaou, siue Virginia, vt adscriptum erat, acceptum, sed nullo nomine insignitum, reperiebam neque colore, neque substantiâ, neque acrimoniâ multùm inter se differre. In ipsa quidem radicis substantia, nullā manifestam quā

Canella alba duorum generum

Descriptio

litatem deprehendebam, sed in ipso cortice tota facultas consistebat. Erat porrò illud radicis fragmentum dodrantalis longitudinis, pollicaris crassitudinis, [quia forsitan nondum adulta] in aliquot ramos infernà parte diuisa, cortex ipse rugosus, pallescens & valdè acris: quam ob causam non est dubium, quin apud incolas aliquo in vsu esset: nihil tamen de facultatibus, neque etiam de ipsa planta, cuius radix fuerat, Garthus meminerat. Non absimilium porrò corticum fragmenta pedalis longitudinis vel etiam ampliora referebant anno 1601. nautæ Bataui ex Moluccis & Iaua reduces: quibus, quòd candore essent eximio, & acrimoniæ non expertia, *canellæ albæ* nomen indiderant &c.

Radix. *Cortex.* *Canella alba e radice.*

DE SEITARAGI ARABVM: EIVSQVE SVBSTITVTIS ET ÆQVIVOCIS.

CAP. XXII.

Sitharagi.

SEitaragi Indi, vel vt Bellun. scribit in margine, Sitharagi [& in titulo Lepidium] Auic. lib. 2. Tract. 2. cap. 666. frusta sunt ligni parua, tenuia, & cortices sicut Cariophylli: Fractus [Monachi & Matth. legunt Fructus.] declinat ad rubedinem & nigredinem. Et Sitharagi quidem [fortè leg. quidam] oritur in parietibus antiquis &c. Serap. cap. 362 *Seitaragi*, id est, *Hausab* Gal. Diosc. &c. Nostro iudicio Auic. meliùs posuisset cap. de Caryophyllis, quàm iungere ligna & cortices cum tenui herba Iberidis, [de qua suo loco] vt & Serapio, qui & ipse iungit cum Iberide, siue Lepidio, vt existimamus: Est verò *Seitaragi* vox Arabica, &, vt scribunt Monachi, est Lepidium Diosc. Proposita Auicen. descriptio cum nullo conuenit Authore.

Hausab. Auic not. & Serap.

Secundo loco leg. Alseiteragi quidem oritur, &c. Sinè de eorundem sententia, Auic. confusè loquitur, & plura genera sub vno nomine comprehendit. Primum genus Indum non est herba: sed quædam species Casiæ ligneæ, vt testatur Bellun. in suis interpret. nominum Arab. ac etiam in 5 Cap. ipsius Auic. in pluribus confectionibus & Electuariis, vbi legebatur Casiæ vel Casiæ Indæ, ipse ponit Sytragi, vel Sytragi Indi, quia sic fatetur esse in Arabicis exemplaribus. In multis etiam confectionibus & Elect. filii Serapionis, in quibus legitur Seitaragi, seu Seitaragi Indi, in eisdem Auic. loco eius, habet casiæ, seu casiæ Indæ: vt in Elect. Alfargius & aliis pluribus. In nonnullis etiam confectionibus ipsius Auic. legitur Casiæ, quæ loca Bellun. non permutauit. Vnde in illis locis non intelligitur Seitaragi Indus, sed est alia Casiæ species. Rhasis in 3. ad Almansorem Setaragi seu Setarach, cassiam esse dicit. In Compos. Auic. & aliorum legitur cassiæ Persicæ, & idem est quod Seitaragi Persicum, quoniam reperitur & Seitaragi Persicum, vt in 5. breuiarii filii Serap. c. 3. de Baras, & aliis in locis. Cęterùm *Seitaragi* siue *Sytragi*, siue *Setragi* siue *Sitarag*, siue *Sitaregi* & similia, idem significant. De hoc *Seitaragi Indico* locutus est Hali Abbas, secundo Pract. cap. 42. quod est de medicaminibus, quæ sunt ligna num. 370. vbi dixit: Sitaregum melius Indicum &c. Secundum Seitaragi autem quod scribit ipse Auic. est species cuiusdam fructus. Tertium Alseitaragi Auic. cuius descriptio conuenit descriptioni Iberidis Diosc. Serapionis *Seitaragi*, distincta est species ab Auic. *Alseitaragi*. Sunt igitur quatuor species Seitaragi ad minùs: quia præterea alia species Seitaragi seu casiæ quæ vocatur Persica. Declarationes Luminaris maioris de Seitaragi sunt confusæ. Monachis tamen non assentimur existimantibus apud Auic. tradi tria Seitaragi genera. Ex primo enim genere Indo duo non sunt facienda: nam nostro iudicio, vnius est descriptio: in nostro codice pro fructus vocabulo meliùs legitur, Fractus.

Alseiteragi Auic. repreh. *Casia lignea.* *Casia Inda Sytragi.* *Casiæ species. Setarach. Casia Persica.* *Sytragi. Sitarag.* *Iberis Dios. Seitaragi 4 species.*

Monachi, (infit Apollo) Vincetoxicum Iberidem esse scribunt; quúmque Seitaragi Indi in Triphera legeretur, ideò primum Auic. Seitaragi accipiendum & Casiæ aromaticæ speciem. At hi nobis videntur sapere Auicennianam caliginem quum res quatuor diuersas eodem cap. implicuerit, cuius sanè factionis Calopodiani illi, post longam nimis garrulitatem, re tandem infectâ, operam & impensam perdunt. Vincetoxicum foliis hederaceis pro Diosc. Asclepiade habita. At Franciscus Alexander Calopodianis insultans, se cerebro caluum ostentat, nec bene hoc loco irradiare videtur in suo Apolline. Auic. enim vno capite Seitaragi nomine duas tantùm res diuersas tradit, non quatuor, vt ipse autumat. Monachos non intelligit: quorum Vincetoxicum non est Asclepias. Quin docet ipse quid ponendum in Triphera pro Seitaragi.

Matth. quoque Monachos reprehendit, quòd in Comment. in Damascenum perperàm sibi persuaserint, nil aliud Mauritanis Seitaragi designare, quàm Indicam Cassiam, veterem Auic. Edit. secuti: siquidem Bellun. lib. 5. in Confect. Philos. in Triphera magna, cùm in prima, tum etiam in altera in Elect. de gemmis viridibus aliisque nonnullis, vbi Gerardus modò casiam Indicam vertit, Seitaragi in Sythragi restituerit. Et lib. 5. Epist. scribit Matth. Seitaragi primum Auic. odoratæ festucæ Caryophyllorum instar, quas nos vulgò vocamus *Fusti di Garoffani*, puto subesse interpretis vel Scriptoris Auic. mendum in dictione, Cortices, quum Caryophylli cortices non sint, sed fructus, putarim legendum tanquam putamina Caryophyllorum, quæ à Gerardo perperàm cortices sint translata. Mihi omninò persuasum velim, nil aliud Seitaragi Indici loco in Triphera Sarac. magna Io. Damasceni imponi debere, quàm Caryophyllorum festucas seu pediculos Seiteragi secundum Auic. præ se ferre videntur fructus, quos Italicæ Seplasiæ Antophyllos & Pseudocaryophyllos vocant. Sed de hac Matthiol. opinione quid sentiamus, diximus cap. de Caryophyllis: & apud Auic. non duo tradi Seitaragi Inda, sed tantùm vnum. Cæterùm non displicet Anthophyllos substitui pro Seitaragi.

Annotat Brassauolus in Exam. Pil. quæ sequuntur: Sceiteragi Indi primo loco inconstantissimè Auic. meminit, de quo fortè intelligit Mes. in Pil. Aggr. Sceiteragi Indum Auic. est Galeni Carpesium: à qua opinione tanquam falsa se dissentire cogi scribit Matth. lib. 5. Epist. quum Auic. de Cubebis scribens cap. 38. lib. 2. nil aliud scribat quàm Carpesium.

Monachi dicunt loco Seitaragi Lepidii posse poni Iberidem, quoniam eædem vires. Monachis autem Iberis dicitur Vincetoxicum, sicut etiam Brassauolo, non autem intelligunt per Vincetoxicum, Asclepiadem, vt antè diximus: quicquid scribat Apollo, qui Brassauolum redarguit, sed meliora non docet, dùm ait: Brassau. in lib. Pillul cap. de aggreg. per Sceitragi vel Carpesium, vel Fumariam seu Vincetoxicum vltimò existimat, quod priùs Pipirellam coniecerat, animi inconstantiam facilè demonstrans.

Seitaragi, Lepidium est Matth. qui lib. Epist. 5 ait:

ait: Seitaragi siue Sithrogi siue Sythragi (Synonyma sunt hæc apud Arabes) plura designare minimè fuerit ambigendum. Serapioni nihil aliud quàm Dioscor. Iberis siue Lepidium. Auicennæ tria genera explicantur. Postremum nulli dubium est, quin legitimam Iberim designet: sed ibi interpretis errore legitur Corduineni pro Cardami.

Lepidium (inquit Tragus) quod & Piperitis dicitur, Germ. Senffkraut / in Serap. vidi Seitaragi Indum [noster codex Serap. non habet Indum.] & *Hausab* appellari: nolim tamen super hac re cũ quoquam contendere.

Ruell. hoc Lepidium intelligere videtur cùm scribit: *Sataragin* Maurica lingua Lepidium nominant. Brassauolus in exam. Pil. aggreg. Seitaragi, Sataragi nonnunquã Seitaragi Arabum, est Diosc. Lepidium. Auic confundit Iberidem cum Lepidio. Lepidium verò & Sceterag est *Peuerella*. Colligendum est in hac pillul. comp. pro Sceteragi Arabes Lepidion intelligere: verùm concipere nescio, quid in ea faciat, vel facere possit Lepidion.

Cordo in disp. supra pil. fœtidas Rhasis, Seitaragi siue scytari Indum est Lepidium maius: Pfefferkraut.

Monachi in Mes. dist. 1. cens. 40. in Triphera hoc idem tradere videntur Seitaragi siue Lepidium, cùm aiunt: Non est multùm à veritate alienum tenere Piperellam esse Lepidiũ. Iisdẽ Lepidium est illa, quæ vulgari vocabulo apud Italos dicitur *Craptnella* vel *Caprinella*. Quia dicit Simon Ianuensis in litera Seitaragi, quod quidem sceitaragi vocauerunt Nucem viduarum seu captiuam. Considerandum an Monachi non intelligant Raphanum rusticanum Germ. dictum Meerrettig. Iisdem autoribus pro Seitaragi sumendum Nasturtium, quod viribus, odore & sapore simile.

Io. Manlius, teste Trago, Nasturtium agreste, Sataragi, Senation & Lepidion vnius & eiusdem plantæ nomenclaturas esse censet. Vbi pro Seitaragi, inquiunt Monachi, intelligitur Lepidium, si non habetur, sumatur Rubia ex Auic. & Gal. autoritate. Rubiam & tractat. Quid pro Quo substituit, quod sanè substitutum nobis pro nullo Seitaragi conuenire videtur. Vesalio in Rhas. lib. 9. cap. 9 Seiteragi est Thaphsia Indica: ita & habet Arabicarum dictionum antiqua interpretatio sub finem. Auic. Setaragi, id est, Thaphsia. Brassauol. in exam. pil. aggr. Nisi vocabulo Sceitaragi addita esset particula Indi, lectionem corruptam esse putarem: & legendum esse Sitarag, id est, Fumi terræ, quem recipiendum suaderem, posteaquam Carpesium abesse certum est. Apollo accusat Brassauolum inconstantiæ, sed nostro iudicio immeritò, vt suo loco ampliùs declarabitur. Arabicorum nominum antiqua interpretatio habet. Seteragi, id est, Fumus terræ.

Ita habes sanè Seitaragi Arabum satis intricatam historiam, non tam ex vocis multiplici variatione, vt equidem opinamur, quàm Arab. Scriptorum incondita barbarie (quam sæpè vel inuiti sequi cogimur, ne, verborum puritatem aut lenocinia sectantes, latentem nucleum vel penitus omittamus, vel intempestiuè peruertamus) eósque proximè secutorum medicorum negligentiâ. Autorum nunc sententias dixisse, nostramq; sententiam interposuisse sit satis, donec aliquid certius addiscamus de his quæ ad Casiæ historiam pertinere videbantur.

CORTEX ANTIRHEVMATICVS.

CAP. XXIV.

Refert Monardes, ex Peru missum esse crassum quendam corticem ex vasta arbore Vlmo simili cùm amplitudine tum forma, detractũ. *Descriptio* Ferunt nasci ad ripas fluminis cuiusdam viginti quinque leucis à *Lima* distantis: nec alibi facilè *Locus* in India reperiri. Indos capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui capitis grauedine laborantes *Vires.* huius arboris corticem in tenuissimum puluerem comminutum naribus indere: humores enim insigniter educere, eáque ratione liberari: *Catarrhus Grauedo.* quod verum esse expertum se testatur. Videri *Temperã.* secundum caloris gradum excedere.

PACAL ARBOR.

CAP. XXV.

Arbor *Pacal* eodem autore, multò minor est, *Descriptio* quàm arbor cuius cortex Rheumaticis vtilis est, quæ iam descripta. Nascitur in India ad fluminis cuiusdam ripas, vigintiquinque leucis à *Lima* distantis.

Huius ligni vsti cineribus cum sapone mixtis Indi ad tollendos lichenes etiam fœdissimos *Vires.* vtuntur, cùm qui in capite nascuntur, [de quibus Martial.

Non vlcus acre, pustulæue lucentes, *Lichenes.*

Nec triste mentum, sordidiue lichenes]

tum qui reliquas corporis partes occupant. Sed & vetustas cicatrices emaculare dicitur. Paululùm huius ligni accepit Monardes, vt eius facultates experiretur.

ARBOR AQVAM STILLANS.

CAP. XXV.

Inter innumera penè naturę præclara atque memoranda, quæ Ill. noster Princeps, Dux Wirtemb. in singularium suo Theatro amplissimo adseruat, est ramus ex arbore, quem ipsemet Clementiss. noster princeps nobis demonstrauit, qui propria manu hæc adscripsit verba. *Locus.* Mirabilis arbor ex insula dicta *Ferro*: quæ arbor à multis centenis annorum sine mutatione consistit: & quotidiè tantum fundit aquæ, vt incolæ satis pro potu habuerint. Missa per D. Paludanum 1600. Iun. 20. Eiusdem rami portionem liberaliter nobis communicauit Ill. E. C. quem primùm à nobis describi conueniat: deinde quid alii Scriptores de ea prodiderint, subiici.

Ramus est crassitudine arundinis vulgaris, vel *Descriptio* digiti pueruli, substantia ligneâ, sed satis fragili, *rami.* colore subfusco, & quodammodo ad ruffum tendente: per cuius medium medulla transit fungosa. Cortex exterior tenuis, cinereus, rugosus, *Cortex.* multis nodulis scatens, cui adhæret certis quibusdam locis muscus paruus, citrinus aut subuiridis, ex minutissimis filamentis coaggestus, musco no- *Muscus.* stratium arborum non multùm absimilis, sed bre-

uissimus. Vestigia quoque apparent foliorum alternatim positorum. Diuisus est hic ramus in alios, qui etiam crassiusculi in quaternos ferè minores subdiuiduntur.

Folia.

Folia hærent Laurinis similia, sed breuiora, crassiora alioqui pari. Iuglandis foliis particularibus non malè quis compararit, ex quorum costa media satis insigni, alii minores nerui tantum versu, sed in obliquum per folii substantiam disseminantur. Eidem parte aduersa, instar foliorum Malabathri splendicant, auersâ nequaquam.

Tubercula.

Sed & verruçosis quibusdam tuberculis iuxta pediculos maximè & costam obsita sunt, qualia ferè in prædictis foliis obseruari solent.

Flores.

Ramorum extrema, Lauri Tini in morem quasi in vmbellam cessant: quibus flosculi adhærent perexigui, stellati, ob paruitatem specialiùs vix describendi.

Sapor.

Sapor ligni nullus: cortex nonnihil aromaticus, non sine acrimonia & adstrictione. Foliorum itidem aromaticus & glutinosus: ita vt dentium attritu cum saliua in mucilaginem abeant, qualem semina mali Cydonii præbere solent.

Mucilaginosa folia.

Paulò curiosiùs hunc ramum descripsimus propter admirandam eius historiam, si modò vera sunt, quæ Authores de ea referunt.

Arboris historia mirabilis.

Benzo enim, in sua Canariarum Insularum relatione historica sic scribit. In insula *Ferro*, insularum Canariarum vna, arbor est, perennes aquas è foliis exsudans stillánsque, & quidem tanta copiâ, vt non incolis modò, sed etiam multò pluribus sufficere possit.

Descriptio arboris Folio Iuglandis.

Ea arbor mediocri magnitudine, ramis Iuglandis folio, quanquam paulò maiore, muro circum lapideo septa, instar fontis est: & ex cratere defluens aqua suscipitur. Arcanum equidem naturæ mirabile: non reperiri tota insula vllam aquam præter eam, quæ ex illa arbore manat. Porrò arborem perpetua ac densa nebula circumuestit: quæ tamen interdiu, vbi Solis æstus flagrare incipit, paulatim discuti ac resolui videtur. Principio, Hispanos eam insulam subigere aggressos, quum neque fontes neque puteos, nec flumina inuenirent, ingens admiratio stupórque incesserat. Quúmque ab indigenis sciscitando exsequerentur, vnde aquam sibi pararent: illi pluuialem aquam in vasis collectam reponere ad necessarios vsus se respondebant: arbore nimirum priùs arundinibus, terra aliisque integumentis opertâ, quippe ita rati Hispanos, vbi aquam non reperissent, ex omni insula excessuros. Sed parum astus profluit.

Mulier insulana arborē detegit.

Nam insulana mulier Hispano cuidam, quo cum familiaris ei consuetudo intercesserat, arborem & arcanam vim eius apetuit: protinúsque ille Hispanorum Duci. At Dux, qui rem ita insusitatam pro fabula duceret, risu temperare non potuit: mox tamen detecta arbore, & rei certitudine comperta, omnes rei tam nouæ miraculo defixi obstupuêre. Neque mulier indicium impunè tulit, siquidem Primores insulę proditum ab ea arcanum cùm cognouissent, breui ei necem clanculùm intulêre. Breuiter ea arbor tanta copia aquam fundit optimam atque salubrem, vt non insulanis modò, eorúmque armentis, sed etiam nauibus eò fortè ad aquandum appellentibus sufficiat.

Creditur verò Insula *Ferro* ea esse, quam Plin. & Solinus Ombrion seu Pluuialiam vocant, de qua Plinius lib.6.c.32.

Ouiedus quoque rem certam esse scribit, tametsi arborem vidisse negat, cùm ter in eam insulam appulerit, iter in Americam instituens. Et Cornar.de Iudæis, ad Orbis figuram. In insula Ferro quotidiè circa meridiei tempus, nubes quędam spissa è cœlo se demittit, magnam quandam arborem in monte stantem circumdans, & in eam nocte proxima, vna aut altera ante Solis ortum hora se resoluens, adeò vt hinc tanta aquarum copia dimanet, quanta insularum necessitati sufficiat.

Ratio naturalis.

Et Anonymus quidam ad Orbis figuram, Quis non admiretur in insula Fierro peculiarem stillantem arborem esse, quæ continuos per ramos & folia radios emittit, in tanta abundantia, vt vix dictu credibile sit: & quod incolæ se suósque huius aquæ beneficio sustentent, nullam aliam [propter diuturnam siccitatem] habentes.

Esse etiam in Guinea.

Atque huiusmodi arbores testatur Io. Heukens in Guinea multas se vidisse, verùm nullas quæ tam abundanter aquam destillarent, quàm quæ sunt in insula Fiero. Nobis verò non constat, ex quo authore Corn. de Iudæis sumpserit figuram arboris aquam fundentis quam habet. Penes authorem sit fides.

DE ASPALATHO, EX SENTENTIA VETERVM.

CAP. XXVI.

DE hoc ita scribit Diosc. Aspalathus, aliis Erysisceptrum, [ἐρυσίσκηπτρον: quidam ἐρισίσκηπτρον ex Plin. legendum suspicantur] frutex est lignosus, spinis crebris aculeatus. Nascitur in Istro, Nisyro, Syria & Rhodo: eóque Vnguentarii ad spissanda vnguenta vtuntur. Probatur ponderosus, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, densus, odoratus, & gustû amarescens. 1 *Aspalathus. Descr. Locus. Delect.*

Est & alterum genus candidum, lignosum, inodorum, quod etiam deterius habetur. 2 *Alterum genus.*

Breuissimè Theoph. Quibus ad vnguenta vtuntur, hæc ferè sunt: Casia, Cinamomum, Aspalathus &c.

Plin.lib.12.cap.24. In eodem tractu [Cyprio] Aspalathos nascitur, spina candida, magnitudine arboris modicę, flore Rosæ. Radix vnguentis expetitur. Tradunt, in quocunque frutice curuetur arcus cœlestis, eandem, quæ sit Aspalatho, suauitatem oris existere: sed in Aspalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Erysisceptrum vocant: alii Sceptrum: [sceptrum Helysiai: Elysium: cuius probatio est in M.Dal.] probatio eius in colore ruffo vel igneo, tactúque spisso, & odore Castorei. Permutatur in libras xv. Item lib.24. cap.13. Vulgaris quoque hæc spina, ex qua cortinæ fulloniæ implentur, radicis vsus habet. Per Hispanias quidem multi, & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa [alia Vet.] Aspalathum vocantes. Est sinę dubio hoc nomine spina syluestris in Oriente [vt diximus] candida, magnitudine arboris iustæ. Sed & frutex humilior æquè spinosus in Nisyro, & Rhodiorum insulis, quem alii Erysisceptrum, alii Adipsatheon, siue Diphacon, siue Diacheton [vel Diaxylon, vt Diosc. inquit Hermol.] vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non vbique odoratus. Quam vim haberet cœlesti arcu in eum innixo, diximus. *Hac Plin.* quem vides à Diosc. non parum variare. Non lignum, vt ille, sed radicem vnguentis expeti scribit. Discrepat & in eo, quando ait: probationem eius in colore ruffo vel igneo, tactu spisso, & odore Castorei: cùm tamen ipse deinde optimam asserat rubentem, & in purpuram vergentem &c. Quod de flore ait Plin. in Diosc. non legitur.

Per

Per vulgarem Spinam fulloniam Dalechamp. intelligit Hippophæston: de quo suo loco. Os citanter Plin. [inquit idem] Aspalathum Orientalem alium esse putat, quàm Rhodium. Probatur sanè Dioscor. εὐώδης, quicquid Plin. cum suo Castorei odore occinat. Hippoc. quoque lib. 2. de morb. mul. sub finem ferè, radicem nigram cum aliis quibusdam tritam, in vino nigro diluto bibendam præbet, ad fluxum, & omnes morbos qui ab veteris fiunt. Vbi sanè Gal. exponit μελανοῤῥίζαν, radicem Aspalathi aromatici.

Esse autem Aspalathum fruticem admodum spinosum, etiam ex Platone cognoscimus, qui 10. de repub. Dialogo, Ardiæum & alios tyrannos fruticis Aspalathi spinis apud inferos laniari, ex Eris Armenii fabulis recenset. Propterea Theocr. pastor admonebat, ne discalceatus per montem deambularet, qui Rhamnis & Aspalatho frondesceret. Edyl. 4.

ἐν γὰρ ὄρει ῥάμνοι τε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωντι

Interpres sic exponit: εἶδος ἀκάνθης, ἧς πληγέντες οἱ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουσι. ἀσπάλαθος εἴρηται διὰ τὸ μὴ ῥαδίως ὑπὸ τῶν πληγέντων ἀποσπᾶσθαι, ἤτοι ἀφαιρεῖσθαι. A percussis difficulter auellitur vel aufertur. A'nguiandino verò quidam φάσγανον, quod Græci σφάττειν dicunt, vel σφάγανον, quæ vox gladium significat, quod frutex hic suis aculeis & gladio iugulet, vt annotat Curtius & Marcell. qui Sphagnô & Phasganon apud Dioscor. legi ait, ita indicans à se recipi voces suppositias, apud Diosc. quæ ab aliis reiiciuntur.

Serapio eius meminit sub nomine *Darsisahan*, id est, *Ayrach*. Alii scribunt *Darsisan*. Est arbor iustæ crassitudinis, sicut aliorum lignorum &c. De eo Dioscor. & Gal. Scribit autem Omas Bentamin, quæ sequuntur. *Tarsisahan*, Apothecariis *Ayrach*, est arbor Granati agrestis, cui lignum citrinum crassum, odoratum. Eius fructus vocatur *Bel*: quod in fructu carnosum est, dicitur *Cobarhabet*: astringit aluum, & confert febribus. Sulabin *Epenhahasen* scribit esse plantam spinosam, quæ ingreditur medicamenta odorata, flore croceo, cortice subrubente: speciem esse ligni, ex quo parantur capsulæ, in quibus reponuntur lances vel etiam pugillares. Magis odoriferum esse quod nascitur in riparijs, recipi in trochiscos theriacicos: nominari in Barbaria *Asdam*. Ex quibus patet ineptia interpretis Serapionis, qui huic capiti titulum fecit, de arbore Granati. Quæ ex Dioscor. Gal. apud Serap. citantur partim iam adducta sunt, partim dicentur in viribus.

Auicen. *Darsisahan* magna est arbor, spinis grandibus armata, quâ pigmentarii vnguentis acerbitatem conciliant [quo ad vnguentorum spissamenta pigmentarii vtuntur. Diosc.] Est autem partium dissimilium: Cortex enim acer est, flos calidus, lignum acerbum: quo fit vt diuersas quoque habeat facultates: calefaciendi & refrigerandi. Sunt qui Indicæ spicæ [fortè leg. Spinæ.] radicem esse velint, quod asserere nolim. Eligitur grauis, cortice detracto rubens aut in purpuram vergens, odore & sapore grato: candida verò, inodora, reproba est.

Patet itaque Arabes in eo distare à Diosc. quòd illi arborem crassam, spinas magnas habentem: hic fruticem tantùm, spinis crebris aculeatum [ἀκάνθαις πολλαῖς κεχρημένος: Aldin. ἀκάνθαις πολλαῖς κεντημένος] describat. Vetus quidem κεχρημμένος: Sunt & ex Recentioribus nonnulli, qui Aspalathi Veterum meminêre, sed quam plantam intelligant, ipsi definitè non explicant. Sic Prosp. Alpin. In Aegypto, ait, crescit Acacia secunda Matthioli, quam ego florentē mense Februario conspexi, foliis floribusque minoris Anagyridis proximis, quæ gustata sapore adstringenti feriunt, paucisque tamen ac mollibus spinis obsita. Neque arbitror veram esse Acaciam, quam in Cappadocia & Ponto nasci Diosc. prodiderat, &c.

Aspalathus Aegyptia. Frutex Syriacus. Fullonia.

Sic Hermol. apud Dioscor. Aspalathus, inquit, in Aegypto quoque nascitur, spina sylu. magnitudine arboris Medicæ, candida, flore Rosæ: cuius radix vnguentis expetitur. Idem frutex humilior in Syria &c: Sanè per Hispanias multi ad odores vtuntur spina, quam vocant Aspalathum. Sed ea vulgaris est, ex qua fullionæ implentur vrnæ, radicisque vsus tantùm habetur. Necdum comperi, sitne idem vulgaris spina & topiaria, de qua in Acantho diximus.

Hermol. not.

Ita Hermol. more suo pro suis venditat ex diuersis autoribus conquisita, ac temerè de Aspalatho pronunciat, quasi à se visa & experta, cùm interim tantùm absit vt aliquid doceat, vt etiam obscuriorem eius reddat historiam.

Di...

Cæterùm inter suppositia legas apud Diosc. à Syris Diaxylō vocari, quod, vt annotat Marcell. nihil aliud significat, quàm medioliguum: quia lignosus hic frutex: sed de ea voce nihil Grammatici nostri.

Cypro similis Aspalathō incognitū.

Berchorio Aspalathus arbor est Cypro similis de qua Plin. Sanè Aspalathi appellatione hodiè nusquam in pharmacopoliis medicamentum habetur, nec quicquam certi hactenus scrutari licuit, quod ad eius cognitionem faceret, quod cum diligentissimo Cordo fateri cogimur.

Color de cortice intelligendus

Non sine ratione miratur idem, non dubitasse aut perpendere Dioscor. interpretes, cuinam Aspalathi parti inesse debeat subrubens & purpurascens color. Nam dubium nobis reliquit Diosc. vtrum de cortice an ligno id intelligendum sit, cùm probat Aspalathum ὡς τὸ περιφλοισθῆναι ὑπέρυθρον, ἢ πορφυρίζοντα: indefinitè enim infinitiuus περιφλοισθῆναι. (Aetius, φλογωθῆναι.) Interpretes verò omnes, quemadmodum & Plin. infinitiuo modo positum verbum in participium Latinum cōuertunt: quo fit, vt omnes intelligant eum colorem ipsum lignum præ se ferre debere, postquā deglubatur. Nos verò contrarium intelligimus: censemus enim id de cortice dicere Dioscor. Apud Serap. *Sulachin*, subrussum cortici colorem tribuit, vt dictum. Corticem in vsu fuisse testantur Gal. & Aetius.

Dioscor. loc. illustr.

Dioscor. interpret. not.

Rondel. in dictatis in Dioscor. miratur de radicis cortice à nemine vsquam mentionem fieri, prçterquam in Hedychroi magmate apud Gal. nec se quicquam certi habere fatetur, quod de eo scribat.

Tam Matthiol. quàm Cornar. Aspalathum hodiè & officinis & sibi ignotum confitentur.

Lonic. vulgò Lignum Rhodium putat: eo tamen nos destitui.

Lignum Rhodium. Lignum Aloes.

Dispen. Colon. Aspalatho tanquam rei incognitæ Lignum Aloes substituendum esse. Syluio contraria est sententia, qui censet, Lignum Aloës Offic. Aspalathum verius esse quàm Agallochum. *De Aspalathi succedaneis postea.*

Hoc loco non intempestiuè paucis expendemus, quod suprà traditum ex Plinio de arcu cœlesti, qui, in quocunque frutice curuetur, eandem quæ sit Aspalatho suauitatē odoris existere, sed in Aspalatho inenarrabilem quandam. Ita & Arist. l. Prob. s. 12. Arbores, inquit, reddi odoratas aiunt, in quas cœlestis arcus decubuit. Vtrum verum hoc sit, an falsum? Et, si verum, quam ob causam id eueniat? Nam nec omnes arbores, nec sem-

per aliquas, odorem ita acquirere palàm est. Sæpè enim arcus cœlestis constitit, nec tamen arbores odoris spirasse quicquam, quod sensum mouere posset: cúmque odor contrahitur (accidit enim id aliquando, ac ita euenire narratur,) non in quaque materie contrahi potest. Causa verò ad arcum per accidens referenda est: præsertim si arcus ipse nulla est natura, quæ fixa & permanens sit: sed obtutus tãtùm refringendi affectio & apparitio. Prouenit autem odoris affectus ille, non qualitercunque materies se habeat. Neque enim in viridi, neque in arida, sed in exusta, post aquam, quæ arcui superuenerit, certam reddi suauitatem odoris, pastores referunt; præcipuè vbi Aspalathus aut etiam Rhamnus est, aut id genus alia, quorum flos suauiter oleat. *Hæc ille.*

Aspalathus Arist.

Inde, nec absque ratione Aspalathum quidam non ἐρυσίσκηπτρον vt in vulg. Diosc. cod. habetur legendum censent, sed ab incubitu & innixu Iridis, ἰρισκήπτρον: vt videre etiam est apud Plutarchum in Sympos. l. 4. Quæst. 2. Notabis Aspalatho suauiter olentem tribui florem ab Aristot. neque negari ab arcus incubitu odorantiorem reddi. Cuius rei causam specialiorem idem summus Philosophus alibi tribuisse videtur halitui cuidam terræ præsuaui, quem emittere solet eo loco, in quem cœlestis arcus decubuerit. Ita enim scribit lib. 17. Hist. Nat. Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille, qui quæritur: contingit sæpè etiam quiescente ea, sub occasu Solis, in quo loco cœlestis arcus decubuerit capitibus suis. Et quum à siccitate continua inmaduerit imbre, tunc emittit halitum illum suum diuinum ex Sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Terra etenim quum feruet atque inuritur, quod ediderit principiò, bene olet. Etenim, quæ parcè humido quendam in modum recaluerint, odorata redduntur: humor enim calore concoqui potest. Hinc quæ ad Orientem spectant, odoratiora exsurgunt. Irin verò efficere hoc putant, quoniam sine aqua effici nunquam potest. Quum verò materies immaduerit, caloréque interiori concoxerit, respirare iam incipit, vaporémque interiùs conceptum emittit. Nec verò aquam nimiam accessisse oportet: eluit enim atque extinguit calorem ab igne iniectum. Quæ autem post arcum eueniunt, semper ferè mediocres sunt. Hæc qui non suspicantur, quum causam nullam reperirent insignem, iridi effectum contribuerunt, Aspalathum autem & odoratos flores odoratiores ideò reddi, tum putauerimus, vel quòd odor odori accedens, vegetior reddatur & copiosior, vel sanè quòd in eo ipso halitu Aspalathi odor per aërem potentiùs diffundatur, vt ferè simili de causa euenire videmus in arboribus & herbis florentibus mensibus Aprili & Maio, idque non tantùm incumbente Iride, sed aliàs etiam, postquam tepidum terræ halitum pluuiæ consimilis interuentu Solis vis euocarit, & florum vim vel adauxerit vel sanè latiùs sparserit. Subest & alia subtilitas. Quòd eo tempore potissimùm flores aperiri soleant: vnde odor ille maior tantò, quantò recentium & nondum omninò hiantium florum odoratior esse solet, quàm iamdudum apertorum. Sed de his & similibus aliquando D. V. plura & specialiora in disputationibus Botanicis, & Quæstionibus mirabilibus Cherleri. Nunc ad Aspalathi vires transeamus, à Veteribus traditas.

Diosc. locus corr.

Flos odor. Arist.

Aspalathi vires *Diosc.*

Vlcera oris.

Aspalathus, vt tradit Dioscor. vim calfactricem cum adstrictione obtinet. Quo fit vt ad tetra oris vlcera in vino decoctus collutúsque conueniat: atque etiam ad genitalium nomas, immundámque illuuiem, nec non ad ozænas commodè infundatur. Pesso additus, fœtus detrahit. Eius verò decoctum aluum sistit. Quin & potu sanguinis reiectionem cohibet, vrinæque difficultatem ac inflationes discutit. Addit Plin. præter iam dicta, rhagadia quoque sanare. Discutere & strangurias corticem, aluúmque sistere, similia præstare syluestrem quoque putari. Fit & oleum ex Aspalathi succo in oleo macerato. Dioscor. quoque confectionem tradit ex Aspalatho, oleo omphacino, musto, calamo & iunco odoratis, nardo Celtica, spatha, costo, meliloto.

Galeno Aspalathus, gustu quidem acris simul & adstringens est: facultate verò ex dissimilaribus constat: nempe partibus suis acribus excalfaciens: partibus verò aliis, austeris scilicet, refrigerans. Itaque vtriusque ratione desiccat, & proinde ad putredines & fluxiones est vtilis. Corticis vsum in medicamentis testatur idem lib. de Ther. ad Pis. & de Ther. ad Pamphyl. In magnate Hedichroo iubet recipi Ἀσπαλάθου ῥίζης τὸ φλοιόν. Idem testatur Aëtius in suffumigio quodam.

DE LIGNO RHODIO: QVOD ALII ASPALATHVM RHODIVM VOCANT.

RHodii ligni, siue Aspalathi Rhodii quibusdam putati historia nobis non minùs obscura & intricata videtur, quàm Aspalathi Veterum. Nos vt nulla desit stirpium indagatoribus occasio ad perfectiorem earum cognitionem perueniendi, & vt discant, non temerè omnibus Scriptoribus credendum, potissimùm iis, qui vel ex leui aliquâ coniecturâ, quicquid in buccam & calamum veriùs quàm mentem venerit, vel ex aliis hinc inde consarcinando ac scopas faciendo, pro notis sibi, atque adeò suis produnt, lubet ea quæ à Neotericis de eo tradita sunt, interposita, vbi opus videbitur, censurâ, hic referre.

Exordiemur à Ruell. cui Aspalathus videtur id esse, quod nunc Officinæ vocant *Lignum Rhodium*, nonnullis, quanquam falsò, *Lignum Aloës*: vulgus *Rodoen.* Siquidem [inquit ille] singulæ quæ à Plinio & Diosc. traduntur delineationes huic ad amussim, nullâ reclamante notâ, respondent: námque lignum fuisse fruticosum nodi satis testantur, quibus adhuc exasperatum scatet. Declarant etiam aculeorum vestigia nonnunquam id frequentibus spinis inhorruisse, quamuis spiculis castratum & suis viduum surculis: quin potiùs cortice spoliatum, ad nos deferri soleat: modicam tamen arborem vel fruticem fuisse, satis nobis hæ ligni reliquiæ docent. Pondus eius graue satis librans manus perpendit, quòd cæterorum more demersum aquis non protinùs extat, sed lapidis modo confestim præceps sidit: nec sic obrutum quouis modo consueuit emergere. Adde quod hoc lignum subrubet, & in purpuram quandam exuto cortice tendit, quod oculis euidentius est, quàm vt probari mereatur. Satis supérque duritiam & spissitudinem tactus sentit, odoris quoque suauitatem, ligni suffitus indicat. Cæterùm si lingua consulatur, leuem amarulentiam resipere, & quadantenus amarescere constabit. Gal. tamen gustu acrem Aspalathum adstringentémque deprehendit, cuius iudicio satis lingua subscribit, nec iis plura quæ ad eius cognitionem pertineant Diosc. scripta reliquit. Asportatur ad nos è Rhodiorum insulis: inde *Rhodij* appellationem

tionem declinauit. Quin & de flore fruticéque toto ad Rhodios Negociatores retulimus, qui florem Rosæ tribuebant, prædicabántque humilem arbusculam, fruticémue lignosum, crebris spinis aculeatum. Ea igitur, quæ fidelis narratione accepimus, & ipsius ligni pericula quæ vnus quisque facere potest, in hanc traxerunt opinionem, vt Rhodium hoc lignum sit idem, quod à Veteribus *Aspalathus* diceretur. Accedant etiam nostræ nimirum sententiæ, qui diligenter hæc scrutari, & singulas notas disquirere voluerint. Quippe quũ magnitudo ei arboris modicæ, vel potiùs frutex humilior, spinosus in Rhodiorum insulis frequés, vnde defertur ad nos: flore est Rosæ atque vergit in purpuram: cortice detracto, densus, gustu subamaro. Mangones officinarum persæpe pro Agallocho Aspalathum substituunt, manifesto errore. *Hæc Ruell.* cuius descriptioni, vt ingenuè fateamur, non fidimus: nec relationi Negotiatorum. Veremur eius descriptionem potiùs esse repetitionem notarum Diosc. & Plin.

Cordus apud Diosc. refutando Ruellii opinionem descriptionem amplissimam tradit, quæ non in omnibus videtur conuenire cũ Ruell. descriptione. Lignum, inquit, Rhodium, quod Ruell. vulgò Rodoen appellari scribit, idem est cum eo, quod apud nos à quibusdam *Rhodisium* appellatur lignum, venditur sæpè pro Agallocho, quod etiã Xylaloen, hoc est, Lignum Aloes vocant, & ponderosum est, ita vt aquæ immersum lapidis modo sidat, nec vnquam postea emergat. Fiunt ex eo quoque globuli, quibus funiculo traiectis præces suas mulierculæ numerant. Est præterea odoratum. Contra Ruell. asserimus non esse aspalathum: ac neminem ratiocinari posse, Rhodium lignum fuisse fruticem. Quod nodi in Rhodio ligno scateant, non probat fruticem fuisse: sed intortam & tuberosam arbusculam. Est enim incurua, tuberibus & conuolutis pectinibus intorta eius materia, quæ res manifestè indicat arboris potiùs caudicem quàm fruticis virgas fuisse. Quod Ruell. subiungit, spinis id inhorruisse incertius multò est. Apparent quidem in superficie eius tubercula quædam & nodi & præcisorum ramulorum vestigia, sed quæ nihil minùs referebant, quàm aculeorum reliquias. Modicam arborem fuisse ipsi quoque ex materia non vsque adeò crassa colligimus. Sed non continuò Aspalathus est. Neq; adeò gracilia sunt hæc ligna, vt frutices fieri possint: afferuntur enim sæpissimè quæ vnâ manu nemo complectatur. Vidimus nos non rarò à caudice aut radicum principio resecta tubera, quæ crassitudine vtramque manũ implerent, vt propter eam amplitudinem pocula ex ipsis fiant. Cõtra Aspalathus frutex ea crassitudine non describitur. Quod verò ponderosissimum sit lignum Rhodium, perinde non comprobat Aspalathum id esse: cùm nullus vnquam Scriptor tanti ponderis tantæque densitatis notam Aspalatho tribuerit. Dioscor. Aspalathus ξυλώδης & Latinis lignosus: illud autem non lignosum, sed lignum & plus quàm lignum appellandum est. Negamus etiam subrubere & in purpuram quandam tendere hoc lignum. Miror autem cùm Rhodio ligno diuersi sint, sibique alternis vicibus immixti colores, cur Ruell. silentio prætererit candicantem & pallidum, rubescentem tantùm & purpurascentem eligens, quia hi propiùs, quàm illi ad descriptionem accedebant. Sed pace Ruellii dixerim, non rubescere neque ad purpuram vergere Rhodium lignum: sed habet venas partim albicantes, partim pallidas, partim in spadiceo fuscas & nigras, qui omnes colores aspectu luridi sunt, rarissiméque inuenitur, quod non distinctos habeat hos omnes. Interpretes omnes, etiam Plinius, colorem in Aspalatho intelligunt ipsum lignum præ se ferre debere, postquam deglubatur. *Interpres Diosc. & Plin. not.* Nos verò contrarium intelligimus, cẽsemus enim id de cortice dicere Dioscor. In Rhodio ligno cortices studio & industria, ceu omnis aromaticæ facultatis & vtilitatis expertes cum proxima & exteriori materia profundiùs resecta abiiciuntur, soliúsque ligni cor odore & sapore commendatur. *Cortices abiiciũtur.* Odorem ad castorium accedentem in Rhodio ligno tam crudo quàm prunis imposito non percipimus. *Non olet Castorium.* Miramur cur Ruell. dicat Rhodium lignum leuem amaritudinem resipere. *Alius Ruell. error.* Si accuratè gustum consulamus, Oleastri saporem, sed amariorem & acriorem in eo sentiemus. Gal. nullam amaritudinem Aspalatho tribuit. Rhodio verò ligno tanta inest amaritudo, vt nullus gustum fugere possit: *Amaritudo.* cui adiuncta est cum aliqua adstringẽdi vi manifesta acrimonia, quę paulatim incipiat, donec prorsus excalefactas fauces propemodum vt Cocognidium exasperet & feruore detineat: quare id in tertio gradu completo calidum pronuntiamus. *Temperã.* Animaduertendum ne decipiamur in Agallocho comparando: plerique enim Rhodium lignum ignaris pro eo vendunt. Adulteratur præterea Agallochum, vt Platearius tradit, ligno quodam in montibus Almasiæ nato, quod pondere, nodoso habitu, & quadam aromatica vi Agallochi notas vtcunque refert. *Agallochi adulteriũ.* Matth. Syluaticus in Pand. idem paulò aliis verbis refert, & lignum quod pro Agallocho vendi conqueritur, Chamælææ radices esse scribit. Per Chamælæam hoc loco intelligamus Oleastrum necesse est, qui parua & syluestris est Olea: *Chamalaa* maximè cùm talis ei sit materia, quæ facilè pro Agollocho substitui queat: Est enim oleæ, densum, solidum, ponderosum, gustu amarum, & acre lignum, pręsertim syluestri: *Olea lignũ.* inprimis autem in Arabia & Aethiopia nascenti, cui propter cæli calorem etiam odorata est materia. Censemus igitur sæpe pro Agallocho vendi Aethiopici siue Arabici, aut alibi in calidioribus locis enati Oleastri lignum. *Oleastri lignum.* Nã ipsi Arabes Scriptores testantur in Arabia nullum Agollochũ gigni, sed aliud quoddam lignum ei non dissimile, quod est oleastri. Id ipsum autem idem est Rhodio ligno vulgò vocato. Non obstat: quod Ruellius dicit in Rhodo insula nasci. Cur enim in Rhodo non nasceretur, Oleaster? Ergo quum in Rhodio siue Rhodisio ligno omnes notæ Oleastro conueniant, & manifestè constet, id ipsum ex Alexandria Aegypti, Aethiopiæ vicinæ, afferri, neminem profectò futurum arbitramur, qui neget Aethiopiæ oleastri materiam esse.

Porrò idem Cordus in Hist. scribit: Agalochũ, id est, Xylaloë solida & ponderosa, in plures species ab Autoribus, præsertim recentioribus diuiditur: *Locus Xylaloe* quo verò passim vtimur, lignum est duûm triúmue digitorum crassitudine densum, ponderosum: & aquæ iniectum fundum petens, pingue, nodosum, pectinibus non adeò rectis, sed interdum in tuber inuolutis. *Rhodium lignum quale.* colore varium maculosúmque, nigris, fuscis, & flauis distinctum venis, gustu acre, amarum ac aromaticum: odore, dum Prunis imponitur, grato & iucundo: prunarum calore pinguem rubentemque remittens liquorem, & spumæ modo paruas agentem bullas: affertur & hoc decorticatum sandalorum modo. Nascitur in India & Arabia. Quidam hoc Agalochum, lignum Rhodium siue Rhodisi-

Aſpalathū. Ruell. not.

num appellant, & Aſpalathum eſſe affirmant, vt Ruell. ſed errat plurimùm, vir alioquin doctiſſimus, & multæ lectionis. Sunt etiam qui hoc Oleaſtri lignum eſſe credant. *Hæc Cordus.*

Cordus not.

Quem autem ſanè fluctuantem incerta vada tenere patet. Nam poſtremo hoc loco plus tribuere videtur aromatici, quàm fecit in Commen. vbi Aethiopicam Oleam putat: hic Indicam & Arabicam plantam dicit, quamuis ex Arabum authoritate dixerit Agalochum in Arabia nullum gigni. Antea affirmauit eſſe Oleaſtri lignum, hic quaſi hæſitans aut ignorans, eam opinionem aliis tribuit. Hæc ſanè merentur conſiderationem.

Agallochi loco Oleaſter Rhodites vēditur

Iam loco Agallochi, inquit Cardanus, diu vendiderunt Oleaſtrum. Hic enim Rhodo natus, ſeu regionis natura, ſeu planta ſit alterius generis, colore refert Agallochum: nec videtur omnino odoris expers: ſuauiter enim ſed parum olet.

Aſpalathū Sandali genus.

Quidam è Recentioribus Aſpalathum Sandali genus alterum arbitrantur; veriùs tamen conſtat, ait Curtius, Rhodium eſſe quod ad nos aſportatur, ex quo ad deprecationes orbiculi fiunt, quibus à diuitibus orbiculi aurei interſeruntur: qui ſæpè ex hominum luxu tenuiores in brachiis & collo inuoluuntur, quod nonnulli inficiantur, tanta eſt inuidentiæ inter Medicos labes. Sed ſi

Curt. not.

Curtius legiſſet & probè intellexiſſet Cordi argumenta, non tam temerè ac intempeſtiuè Medicorum inuidentiam denuncians, ſuamet inſcitiam circa ea, quorum hiſtorias conſarcinat, detegeret.

Syluio Agallochum, quod Offic. oſtendunt, verius eſt Aſpalathum, acre & auſterum Galeni.

Ruel. taxat.

Ruellii errorem & Scaliger explodit tanquam ridiculum, quòd nimirum Rhodienſem arbuſculam eſſe Aſpalathum exiſtimauit. *Et addit*: Rhodii lignum illud, ex quo Sphęrulas faciunt, etiam

Xylala, Hoad.

nunc *Xilala* vocari. Arab. *Hoad.* de quo poſtea plura trademus cap. de Agallocho ſiue ligno Aloës.

Sed lubet & Matth. Ruellium refutantem & de Aſpalatho differentem introducere. Sic ſcribit. Aſpalathus quidem ex Creta, Rhodo, vel Syria ad

Ruell. repreh.

nos [quod ego ſciam] non aduehitur. Ruellius mediocri cenſura non vacat, quòd pro certo aſſerat, id legitimum eſſe Aſpalathum, quod Rho-

Oleaſter Rhodius. Agallochus.

dium Oleaſtrum nonnulli vocant: quo item quódam Agallochi vice vtebantur Myropolia. Cuius materiem cùm & in Seplaſtis, & apud artifices, qui precatorias [vt ita dicam] coronas ad Deiparæ virginis ſalutationes torno conficiunt, diligen-

Color ligni Rhodij

tiſſimè ſim perſcrutatus: ea ſanè nigra partim, partim verò ex nigro flauóque venoſa mihi ſeſe obtulit. Rubram autem & ſubrubram [vt Ruell. inquit] nuſquam me vidiſſe ingenuè fateri poſſum. Adde etiamnum, quòd ſit [quemadmodum Rhodii narrant] hæc planta ex Olearum genere,

Olea genus.

Rhodio tractui abundè prouenie ns, quæ Oliuas etiam proferat: ſed nec multis ſpinis horrens, nec detracto cortice rigeſcens. Quamobrem [vt mea fert opinio] Aſpalathus non erit Rhodium Olea-

Santalum.

ſtrum, neque Santalum rubrum. Itaque nobis Aſpalathus deeſt, qui tamen facilè ex Rhodiorum inſula afferri poſſet.

Idem in poſtrem. Edit. addit: ſententiæ noſtræ non ſubſcribit Anguill. Ille Conſtantinum Myropolam quendam Rhodium teſtem adducit: ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter ſum percontatus, qui plantam hanc Oleaſtrum, non Aſpalathum vocari dicunt. Et quòd Agallochum rariſſimum eſſet, Officinæ ferè omnes eius loco ſuppeditabant Oleaſtrum Rhodium. Et in Apologia. Ego, inſit, profectò Rhodium illud

Lignum Rhodium differre ab Aſpalatho

lignum multùm diſtare ab Aſpalatho certò ſcio: quòd primùm illud cortice tenus rubens non ſit, ſed potiùs albicans. Sed & id clariſſimè demonſtrat Rhodium lignum nullam cum Aſpalatho habere cognationem, quòd ſcribat Gal. qui legitimum in Græcia fortaſſe pluries deguſtauit, hunc guſtu eſſe acri, & ſimul adſtringenti vi præditum: quod minimè in hoc Rhodio ligno reperitur,

Non ama-rum.

quemadmodum nec præualens amaritudo, quam illi reddidit Dioſ. Quod autem huiuſce ligni plan-

Oleaſtri ſpecies.

ta ſit Oleaſtri ſpecies, id maximè fatentur Rhodii, qui eius hiſtoriam ex Melita inſula ad me ſcripſerunt his verbis. Lignum ex quo globuli tor-

Rhodij deſcrip.

no fiunt ad fundendas preces, truncus eſt arboris longitudine hominis metam non excedentis. Naſcitur arido & ſaxoſo tractu, fronde perpetua, O-

Flores albi-cantes. Baccæ ni-gricantes.

leaſtri æmula, floribus albicantibus, baccis nigricantibus, paruis, caudice breui, contracto, brachii inſtar craſſo, à quo rami prodeunt rari, ſpinis ferè nullis, aut admodum paucis, albicante toto cortice. Ligni materies cortice tenus candicat: me-

Lignum

dullitùs verò nigricat. Radicibus nititur firmis, albicantibus. Quibus palàm eſſe arbitror Rhodium hoc lignum ab Aſpalatho admodum eſſe diuerſum: & Amat. Luſit. vnà cum Ruell. in eodem

Amat. Ruell. repreh.

verſari errore. Quippe Aſpalathus tantùm cortice tenus, non, vt ille exiſtimaſſe videtur, in tota ligni ſubſtantia adeò ſaturatè ruffeſcit, vt purpureus appareat. *Huc vſque Matth.* Quem videt Lector in tradendo ligno Rhodio planè contrarium eſſe Cordo licet cum illo neget eſſe Aſpalathum, & velit eſſe Oleaſtrum Rhodium, dum ei denegat acrimoniam & amaritudinem, quam tamen allegat Cordus, vt demonſtret lignum Rhodium eſſe Oleam Aethiopicam. Ait enim: eſt etiam acre & odoratum, atque guſtu Oleaſtri acrimoniam & amaritudinem reſipit, ſed vtramque vehementiorem, quoniam terra & cœlo ſitienti & feruido enatum. Sed vtri iam credemus? Paulò pòſt, quale ſit Matth. Lignum Rhodium apparebit ex Ho. Bello. Amatus in Dioſc. Aſpalathus [in-

Cortex Bugiæ. Darſiſan.

quit] *Lignum Rhodium, Lignum aloës, Cortex Bugiæ,* Arab. *Darſiſan*: Hiſp. *Alargi..*: Ital. *Legno aloes da Rhodes.* Aſpalathus autem, vt Ruell. teſtatur & Recentiores Græci confirmant, lignum quod è Rhodiorum inſula affertur, & illud lignum Aloës Rhodiorum Officinæ hodie appellant, ex quo

Matth.

coronæ ad fundendas preculas parantur. Nec enim Matthiol. qui hoc tanquam falſum euertere contendit, audiendus eſt, cùm reuera lignum hoc ex quo coronæ parantur, ex arbuſcula humili crebris ſpinis aculeata, in inſulis Rhodiorum & aliis Græciæ locis cædatur, non verò ex Oliuæ

Non Oleaſpe-cies.

ſpeciem referente arbore. Vidimus enim apud Tho. Lucenſem inſignem Pharmacopolam Ferrar. à quo Monardus multa ſe didiciſſe libris ſuarum Epiſtolarum fatetur, huius ligni fruſtum, brachialis craſſitudinis, ſolidum, graue, multis interceptum nodis, quòd à Græcis hominibus ſub nomine Aſpalathi acceperat, & ex eo coronæ parantur. Erat autem lignum illud coloris ſubrufi, cui ſimile in Hiſpania apud Valentinos & Terraconenſes præcipuè magna in copia reperitur: & illius radicis cortices, Officinæ ſub cortice Bugiæ Mercatoribus vendunt.

Amat.

☞ Sed contendat quantùm velit Amatus, non multùm fidei tribuimus ei, temerè, noſtro iudicio, aſſerenti Lignum Rhodium prouenire in Græcia, & non ſpeciem Oliuæ referre. Cordus enim, vt iam demonſtratum, ſcribit, manifeſtè con-

constare ex alexandria Aegypti, Aethiopiæ vicinæ afferri. Debebat Amatus Aspalathū à se visam describere, & præterea corticem Bugiæ. Constantinus Rhodiensis Pharmacopœus Candiæ, vt notat Anguill. vult Lignum Aloes Rhodium esse verum Aspalathum, de quo scripsit: Inuenitur in insula Rhodo frutex spinosus, foliis Oleæ, sed paulò minoribus: flore albo odoratissimo: cortice albicante & aspero. Reperiuntur inter has arbusculas quædam, quæ detracto cortice coloris sunt rubescentis: quò vetustiores, eò vegetior color: Totum lignum non rubet, sed solùm partes quæ adhærent cortici. Non reperitur in tota insula Rhodo lignum vllum ibi nascens odoratum, excepto hoc. Ex quo Turcarum nobiles singularem parant compositionem ad suffimigia, in hunc modum. Dissecant in minutas partes macerántque in aqua rosacea per triduum: tum admiscent bonum moschum. Deinde sumpto sacchato dissoluunt, miscentque cum prædictis, omniáque simul decoquunt, donec videantur veluti frusta combusta. Postea sinunt refrigerari. Hæc frustula prunis imponunt, vnde odor valdè gratus & suauis excitatur. Hoc lignum ego firmiter credo esse verum Aspalathum, considerato odore, sapore & substantia. Hæc omnia scripsit ille Pharmacopola, cui opinioni etiam assentitur Anguill. nec vllo modo dubitat quin sit illud lignum verū Aspalathum, quum apud se frustum habere testetur, omnibus notis ab antiquis Aspalatho attributis præditum.

Errant, inquit Lacuna, qui pro Aspalatho accipiunt lignum cum venis luteis & nigris vulgò dictum Lignum Aloes, & alio nomine, Oleaster Rhodius, ex quo globulos precarios tornant. In huius ligni genere nullum rubrum visum quale debet esse Aspalathi.

Lignum Rhodium, vt annotat Gesn. ceu verus Aspalathus, Theriacæ iniicitur: quod tamen lignū est, & trunci & rami pars: ac substitui non improbat: cùm Veteres radicem aut potiùs radicis corticem vsurparent. In ligno Rhodio tamen nulla astringendi vis videtur.

Scribit Ryffius asportari ad nos Aspalathum à Rhodiorum insulis, Rhodium lignum esse Veteribus Aspalathum. Agallochum lignum Aloes quod ostendunt officinæ verius esse Aspalathum: quem Germani Paradeiß aut Aloes holtz vocant. Verùm Ryffius videtur nimis securè de sibi ignotis iudicare.

Lonicerus fatetur lignum quod in Offic. demonstratur pro Rhodio esse peregrinum & incognitum. At Clus. in append. Dod. Gallicæ hist. ait Officinas ostendere duo genera ligni Aloes, prę ter lignum Rhodium, quod nihil aliud sit quàm Oleaster Rhodo delatus, quo Officinæ olim vsæ sint pro ligno Aloes.

Apollo Ruell. & Amatum taxat, quòd arbusculam quandam Oleastri Rhodii cognomine, aliàs pro ligno Aloë habitam, Aspalathum putarint, quod non comprobandum censet, quum hoc Rhodium lignum coronariis fabris vulgatissimum nullibi rubescat, sed variegatum è nigro in croceum vergere videatur, exutum enim cortice ad nos afferri. Matthiolum verò Rhodiorum historiam ex insula Melita redidisse putat maiore contradicendi curâ, quàm quòd res ita se habeat. Ex Anguill. lectione nullam in hoc desiderari notam. Hic obstiterit Gal. 6. simpl. ex quo gustu acris est, simul & astringens, quæ in Rhodio oleastro non reperiri ait, vt neque amaritudo, quam illi tribuit Diosc. Verumtamen etsi de re dubia ineptum sit firmiter velle contendere, eius loco Rhodium id lignum, odoratum, amarulentum poterit substitui.

Catal. Francfor. Bugiæ Cortex: die rind von Rodiserholtz. Item *Aspalathus vulgaris*: *Lignum Bugiæ*: [leg. *Bugiæ*, Rhodiser Holtz. Refor. Wormat. *Lignum Aloes Rhodiorum*: *Lignum Rhodium*, *Lignum Bugiæ*, *Aspalathus suppostitius*. At considerandum censemus, quid intelligant autores Catal. Francfor. & Reform. Worm. per corticem Bugiæ, & quale sit eorum lignum Rhodium. *Lignum Rhod. amarulentum. Lignum Bugiæ. Aspalathus supposititius.*

Cæsalp. de ligno Rhodio hæc tradit. Ex Oleatrum radice simulachra sculpere solent perpetua, autore Theophrast. in quem vsum hodie oleastrū Rhodium maximè expetunt, maculosa facie, prædensum, vt quodammodo Agallochum Indicum æmuletur, impostoribus adulterandi ansam præbens.

Nec omittenda quæ perdoctus & celebris medicus Cretensis Honor. Bellus in epist. ad Clus. scribit. Mitto, inquit, ramum floribus & foliis onustum, simul cum fructu Ligni illius Rhodii, quod Matthiol. *Oliuastrum*, nonnulli *Agallochum* vocant, à quamplurimis etiam pro legitimo Aspalatho in Theriacis vsurpatum: ex cuius intuitu facillimè cognosces in quantis tenebris omnes adhuc versentur. Nam lignum illud neque spinosum est, neque Oleæ & multò minus Aspalathi: sed veræ & legitimæ Cytisi, perquàm similis à Marantha descriptio, sic vt vnum & idem esse credam. Oritur hic frutex in insulis Rhodo propinquis, & Rhodo ipsa *Caloieri*. Pathmi in sphærularum precariarum vsum conuertunt: medulla spissa & nigra. *Lignum Rhodium Matth.* *Non spinosum. Cytisus. Locus*

Errauit Matthiol. credens, lignum spinosum esse, & oleæ speciem: non esse autem Aspalathum rectè iudicat. Errauit & Anguill. cum suo Rhodiensi pharmacopœo, qui illud suffimigii genus somniauit. Hoc enim scire diligentissimè cupiens mendacium esse deprehendi. Sed omniū maximè in errore versantur, qui hoc ligno in Theriacis pro Aspalatho rectè vti iudicant, quemadmodum celeberr. Patauinorum collegium. Verùm de hac Cytiso copiosiùs agemus postea. *Matth. reprehen. & Anguil.* *Patauin medicor error.*

Aspalathi adulterium: fortè Oleastri radix.

Pro Aspalatho obseruauimus in quadam Officina lignum quoddam validissimum, & solidissimū, durum, graue, tortuosum, nigricans partim, partim albicans, alternantibus interdum vtriusque huius coloris venis, alicubi flauescens, subinde trāsuersis micis pectines secantibus, odore nullo, sapore amaricante. *Descriptio*

Considerent Studiosi, an hoc lignum fortè traditum sit ab aliquo ex præcedentibus vel plerisque nomine ligni Rhodii & Oleastri, quod facilè nobis persuademus. Nescimus tamen ex qua planta sit. De eodem ligno fortè scribit Syluius in Pharmacopœa. Sunt qui ligni Aloes loco Oliuæ arboris matricem substituunt. Et Monachi in Mes. Sophisticatur lignum Aloes præcipuè cum lignis radicum sil. Oliuæ.

ASPALATHVS CRETICA ALPINI, ODORIS PERSVAVIS.

Cap. XXVI.

QVæ scripsit antè Hon. Bellus de Aspalatho Rhodio à nobis sub finem præced. cap. citata, faciunt, vt hoc loco proponamus Aspalathum Creticam odoris suauis Prof. Alpini, de qua scribit lib. de Plantis Aegyptiacis in hunc modum. Aspalathum, vt aliàs quoque dictum est, copiosissimum propè Fraschiæ portum [Cretæ] in quodam colle virentem atque florentem sæpè inspexi, odorísque eximia suauitas ex huiusce plantæ floribus ad me delata, fuit in causa, vt ipsum agnouerim. Quæ planta est frutex densis ramis, spinis albis, duris, horridis, cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & plùs altitudinem in altum assurgens, floribus multis paruis, croceis, sparthæ similibus, sed summè odoratis. Huius arbusti radices duræ, longæ, crassæ, colore flauo, atque cortice summè odorato tunc temporis à me fuêre obseruatæ. Multásque meas Pharmacopœus decerpsit, Cayrúmque ad vsum medicinæ meo iussu detulit. *Hæc ille.* Sed quum tot difficultatibus intricata sit Aspalathi historia, tam in Antiquorum quàm Recentiorum scriptis, vti patet in præcedentibus, rem dignam industrio Botanico præstitisset Alpinus, si diligentiùs paulò Aspalathum suam Creticam descripsisset, ac demonstrasset folia, florum formam, & totius plantæ saporem.

Locus. *Descriptio* *Flores.* *Alpin not.*

Mirum præterea hunc fruticem tam suauis odoris non obseruatum in Creta per Bellon. & Honor. Bellun. Non censemus Alpinum intelligere Aspalathum trifoliam, quia antè eius meminit, nomine Acaciæ Matthioli.

LIGNVM ROSÆ ODORE: ALIIS LIGNVM THVRIS: ALIIS ASPALATHVS.

Cap. XXVII.



Descriptio DVrum & solidum est, Guaiaci ferè texturà, pectinibus vtcunque rectis, secundum quos finditur, ponderosum, odore Rosarum. Bicolor quemadmodum Guaiacum, in medio fuluū, in ambitu album: cortice adhuc alicubi adhęrente, satis crasso, scabro, coloris ex fusco cinerei, *Cortex.* sapore paulò acriore, nonnihil amaricante. *Sapor.* Sapor ligno aromaticus, primùm amaricans, pòst acer ad Schœnanthûs saporem quodammodo accedens. Prunis impositum flammam celeriter satis concipit, & quidem ἄκαπνον, sed nihil resinosi aut pinguis fundit. Fragmentum nostrum satis magnum, brachialem arguit ligni [vnde decisum est] crassitudinem: quod nobis pro Aspalatho aliquando datum Veronæ: & denuo Eslingæ per D. Volmarium solertem Pharmacopœum pro eodem Veronâ misso. Accepimus & à D. Coudembergio Pharmacopœo Antuerp. celebri, cum hoc titulo: Lignum ex Palma insula vna Canariarum.

Eiusdem ligni videtur meminisse Ruellius his verbis. Iam Liburnicis nouum Orbem longa nauigatione petentibus, delatum ex insulis ad nos lignum ex arborescente frutice, in nodos inflexo, scabioso: cortice faciéque lacunosa: materie dura, crispáque, colore intus buxeo, candido cingente orbiculo, quod prorsus olet Rosas: ita vt scobem eius, vel etiam ramentum ligni, pro Rosis, vestibus interponi fuerit gratissimum: nec odore cedit Rosis, etiamsi decoquatur igni. Iam ex hoc pectines, depurgando capiti ob odoris gratiam non insalubres fabricant: item alabastros, pyxides, & cætera id genus. An Zigir [Cassiæ genus] fuerit, non ausim asserere. *Hæc ille.*: quem non placet huius eiusdem ligni [vt eundem censemus] aliam ponere descriptionem inter herbas lib. 2. cap. 96. cùm ait: Ex illo nouo repertarum insularum orbe, Liburnicarum remigatu lustrato, delatum nuper ad nos lignum crasso cortice & hiulco, multis tuberibus & nodis inæquale, ponderis eximii, ita vt immersum aquis pessum eat, nec sidens rursum emergat. Buxi colorem, crassitudinem & duritiem imitatur. Hoc tritum, vel in scobem derasum, Rosas odoris suauitate prouocat, quin potiùs de paritate certans, iucunditate vincit. Hoc rosaceum appellamus cùm barbarum regionis nomen audire non potuerimus. In pensiles orbiculos pilulásve, quæ à mulieribus gestantur, Aspalathi aut Agallochi more tornatur, quibus filo immissis, mulieres supplicationes suas numerant.

Cæterùm de quo Ruell. non imprudenter, nostro iudicio, dubitat, id Porta magna securitate affirmatiuè pronuntiat. Casia [inquiens] quæ *Zigi* vocatur, Rosæ odorem refert, ac ad eadem ad quæ Iuncus præstat: ob id ex hoc pectines depurgando capiti, ob odoris gratiam non insalubres fabricant, alabastros, pyxides &c.

Vides eum verba ex Ruell. desumpsisse, eo non citato: nihilominus pro certo asserere id, de quo ille dubitabat.

Scribit Anguill. se aliquando existimasse *lignum coloris Mali aurei* [naranzato] & odoris Rosæ sine amaritudine esse Aspalathum: verùm deinceps cognouisse esse lignum Thuris. Nec deesse, qui suam imitati opinionem adhuc existiment esse Aspalathum, sed errare.

An illud Aspalathi frustulum exquisitissimum, quod Lacuna iactat Romæ sibi datum ab insigni materiæ medicę perscrutatore Gilberto: Enimuerò sanè quum historia Aspalathi obscura admodum sit, si Lacuna bonus fuisset Botanicus, descripsisset.

Necignotum fuit istud lignum Goropio, dum ligna ex Atlantico Orbe peti scribit, quæ suauitate cum Rosis certent.

Lignum odoratissimum quod ex America non ita pridem aduectum, Palmario de Feb. pest.

In America siue Bresilia arbor speciosa, odoris suauissimi: Ligna manu retenta, Rosam spirant, Lerius.

Lignum rosaceum, Rhodoxylon, Aspalathus roseus, Rosenholtz Germ. Catal. Francof. & Reform. Worm.

Recentiorum sedulà vestigatione factum est, vt

vt tres lignorum differentiæ nobis innotuerint, quarum quælibet Aspalathi nomine digna est. *Prima* nobis visa Veronæ & munere data ab eximiis Pharmacopœis Fr.Calceolario & And. Bellicoco, qui suis Theriacis Mysticis, de Doctorum Veronensium consilio imposuerunt. Frustum quod habemus densum, solidum & compactum fuit, quasi cuiusdam fruticis imæ parti resectum, radiatis fibris, ponderosum, colore buxeo, sed saturiore, suauissimo odore & pertinaci. Eum esse verum Aspalathum tum persuasi fuimus. Sapor non ita amarus, nec gustu insuauis. *Altera species* Venetias aduecta Rhodo, de qua paulò pòst. Aspalathi 3. *species*, albida foris, intus thorulo subflauo aut citreo, Santali albi & citrini simillima, albam Rosam sapit, (olet fortè voluit dicere) nullam gustanti manifestam exhibet qualitatem nisi tantillum calidi, quod vix gustu discerni potest. Hâc primùm nobis dono dedit Morganus Pharmacopœus Londin. & nomen id indicauit : alioqui Oliuastri Rhodinensis aut Santali speciem arbitrantibus.

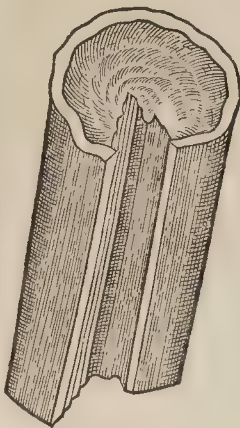
His addit Lob. in hist. Belg. superiore anno 1560. pulchrum ligni huius fragmentum conspexi contrectauique apud doctum & industrium pharmacopœum Theodoricum Cluyt Delfensem, quod corticem etiamnum adhærentem habebat, rugosum tortuosúmque admodum, colore & textura Ilicis, inodorum : in rimis hærebat nonnihil gummi suauis odoris. Hoc curauimus pingendum, eiusque portiones adhuc seruo ab eodem Pharmacopœo dono datas.

Idem Lob. in Adu. portiunculam habet paruam depictam sui Aspalathi tertii. Belgica autem historia addit maiorem figuram maioris portionis. Item icon. Plant. Aspalathi rosei nomine. Nos igitur hic exhibemus icones à Lob. datas pro tertia Aspalatho.

Lignum roseo odore, quod descripsimus, optimè respondet Aspalatho primæ Aduers. cui fortè congener, si non eadem Aspalathus 3. Lob. sanè Hist. Lugd. & Aspalathi primæ speciei Penæ : & Aspalathi tertiæ speciei nomine proponit: additque hanc alios Aspalathi speciem, alios Oleastri Rhodii aut Santali putare.

C. B. apud Matt. scribit: Rhodius Oleaster dicitur Rhodiũ lignũ Cordo in Diosc. cui & Olea Aethiopica videtur. Aspalathi 3. species Penę & Lugd. quę pro Agalocho sæpè venditur. Quare Agalochum & Xylaloe solida & ponderosa Cordo Hist. cuius duæ species: altera albicat, & torulo est cinereo: altera rubet, & hoc Aspalathi 2. genus est Penæ & Lugd. Rhodium lignum rubescens Cordo in Dioscor. Aspalathus roseus Lob. in icon. *Hæc ille.* Obseruandum Casp. Bauhinum iconem à nobis propositam ex Lob. in suo Matthiol. ponere titulo Aspalathi rosei. In Cordi ligno Rhodio, siue Rhodio oleastro nihil inuenimus quod conueniat cum Aspalatho 3. Lob. hæc enim albida foris, intus subflaua : illud venas habet, partim albicantes, partis fuscas & nigras, multúmque differt à Santalo albo & citrino.. In hac odor Rosæ : in illo nihil tale prædicatur. caret manifesta qualitate, illud amarum &c.

ASPALATHVS RHODIVS RVBENS odoratiss.



Aspalathi altera species inquiunt Pena & Lob. in Adu. Venetias aduecta Rhodo, missa fuit Nicolao Comasco Medico inprimis erudito, apud quem tum maximum truncum vidimus, cortice exutum, rubẽtem, Taxo cõcolorem, odore adeò fragrãtem, vt quàm latè patebat cœnaculũ eximio imbueret odore. Eiusdem nos adhuc frustulum seruamus dono missum à peritiss. pharmacopœo Valerando Dourez, qui ab eodem accepit. Idem Lob. tam in icon. quàm in hist. Belg. Aspalathum Rhodium vocat. Figura in Aduers. nulla erat, sed hanc quam hic damus, primùm exhibuit Lob. in hist. Belgica. Et postea etiam Casp. Bauhin apud Matthiol. Quæ autem de eo scripsit, paulò antè dicta sunt. Interim perquirant Lectores vbi Cordus Diosc. scripserit de ligno Rhodio rubescente quod conueniat cum hac Aspalatho 2. Lob. odoratissima. *Descriptio*

ASPALATHI NOMINE DATVM Lignum grauiter olens.

CAP. XXVIII.

A Valerando Dourez Aspalathi nomine nacti sumus fragmenta ligni cuiusdam dura, contorta, nodosa, micis per transuersos pectines apparentib⁹, vt in Fagino ligno, colore per meditulliũ aliquatenus fusco, per reliqua cineraceo exalbido, odore graui, hircoso quem & per se, & prunis impositus spirat, sapore ingrato. Ex frusti nostri consideratione facilè diiudicamus siue trũcum siue ramum brachialis crassitudinis & spinosum fuisse. *Descriptio*

Fortè Oliuus quoque de hoc ligno scribit : Aspalathum genuinum, sincerum & legitimum in Musæo Calceolarii notauimus, qui primus omniũ Matthiolo misit. Odore, vt censet Plin. proximus est Castorio Aspalathus. Senticosus, horrens ex multis spinis. Illis sanè vnguentarii ad spissamẽta vnguentorum maximè vti solent : parandæ Theriacæ satis præcipuus, loco cuius nescio quas quisquilias admiscebat superior ætas. Odoratum Aspalathum itaque atque suaue olentem, vbi vi- *Aspalathũ.*

dere voles, non grauati sumus locum ostendere, ne surculosam hanc plantam apud Rhodios quæras, aut in Syria.

Hanc quoque in sua peregrinatione annotauit Aldroandus. Aspalathus albus pluribus quidem in locis nascitur, sed non odoratus. Sed sibi habeat Oliuus suaueolentem Castorei odore Aspalathum, nobis delicatior odoratus, qui talem neutiquam suaueolentem credimus. Suspicamur bonum hunc virum confundere duo ligna demonstrata pro Aspalatho. Castorei namque odor suauis non est, sed hircino proximus, aut etiam deterior. Si quis putet huius modi aliquod aut vidisse aut etiam naribus adhibuisse Plinium, nos non omnino habebit repugnantes.

Oliuus not.

Considerandum tamen quoque an Matth. in post. Com. de hoc Aspalatho scribat, cùm ait manifestè hallucinatos esse cùm Ruell. ipsum, tum Anguil. palàm facere Aspalathum, quem primus dono dedit Fr. Calceolarius, & deinde eiusdem Aspalathi truncum, humani brachii crassitudine à Barth. Rolleo Medico, & à Const. Syluestrio Pharmacopœo Ariminensi ex Cypro Insula ad eum missum: cùm huic, qui eiusdem generis est, cum altero à Calceolario misso, nihil penitus desit, vt ille ait, quod in legitimo Aspalatho comprobando desiderari possit: & præsertim cùm non solùm detracto cortice, purpureo colore rufescat, gustu sit amaro, & materiæ densitate grauis, sed quòd Castoreum non obscurè resipiat, vt Plin. inquit. At Matthiolum describere suum nouum Aspalathum præstaret, quàm suo more tribuere audacter notas veri Aspalathi. Existimamus in eo non repertas iri. Et cautio fuit apud eundem, ne quis vsuram videndi expeteret: quippe militis gloriosi in morem minatur iis qui ad eum concedent videndi causa, nasum ligno sursum impulso ita protrusurum, vt inde sanguis profluat. Dignum, mehercle, verbum Gratioso Medico & studiosos docere profitente. Vt iam benè consultum sit Gesnero aliisque, qui eius figmenta detexerunt, quòd non adierint hunc Thrasonem, videndi & examinandi eius Aconiti gratia & alia ab ipso veteratoriè efficta. Nemini profectò consuluerimus à nobis descriptum lignum grauiter olens in Theriaca aliisve compositionibus poni loco Aspalathi, nisi fortè quis malit olentes crepitus, quàm Thura. Ahouai sanè lignum quoque fœtet, cuius fructus venenatus, de qua arbore lib. 3.

Matth. repreh.

ASPALATHVS I. DIOSC. PLINII ET GALENI, LEGITIMA PONÆ.

CAP. XXVIII.

VOlui [inquit Pona in Baldo] repræsentare, & delineatione, & breui descriptione Aspalathum legitimam primæ speciei Dioscor. quæ eadem est & odorata, & medicamentosa à Plinio descripta, quam etiam adnotauit Galenus, & idcircò apta Antidotis, quibus vti debemus: non autem grauis, vti Ebenum: non amara, vt Absinthium, neque absque spinis, vti malè existimarunt quidam, quod prorsus ab opinione Antiquorum Scriptorum abhorret.

Hæc substantia non est tam compacta, vt iniecta in aquam proruat in fundum, sed si conferatur cum multis aliis lignis, satis compacta, & grauis dignoscitur: cortex ipsius superior est colore cinereo nigricante, & quadam acrimonia ad-

Saper.



stringente præditus, hoc cortice dempto, offert sese membrana quædam fibrosa, longè efficacior, si degustetur, primo cortice: colore rubro, ignem imitante: quo dempto ex parte inhærente, lignum in superficie ad purpurã vergens detegitur, intus pallescens, pars verò interna ad nigrum vergens. Lignum hoc totũ est qualitatis adstringentis, cum aliqua acrimonia mixtæ. Odoratum est validi odoris, & qui nares ferit, tam citò & profundè, quàm Castoreum: illud est sarmentosum, spinis quibusdam oppletum. Sed miramur Ponam non annotare vnde delata sit, & vbi obseruauerit suam Aspalathum.

Aspalathi antiballomena & æquiuoca.

Aspalatho deficiente plurimi substituunt *Lignum Aloës* Offic. vt Col. Florent. Cordus in Trochisc. Scill. Androm. Borgarucus: Disp. Col. in Troch. Helichroi, Apollo. C. Bauh.

Matth. in Epist. scribit, esse qui *Agallochum* substitui Aspalathi loco suadeant: quorum placitis is facilè subscribit, & Apollo in El. Cyphoides. Cæsalp. ait ab Aspalatho Diosc. non multùm recedere. Esse Aspalathum negat Brassauol. Corn. Agric. Scaliger.

Santalum speciem esse Aspalathi, existimabat Manardus. Cardanus Sandalum rubrum putat. Santalum loco Aspalathi sumi conqueritur Matthiol. in proœmio in Diosc. postea aberrasse dicit, qui Santal. rubrum, Aspalathum crediderè. Idem & Apollo reiicit.

Aspalathi loco Cordus in Troch Scill. Androm. substituit *Santalum citrin.* odoratiss.

Eidem substituit quoque *Agallochum*: aut vbi in eodem medicamento vtrumque recipitur, *lignum Guaiacum*. In tota Europa pro Cassia lignea cortex radicis cuiusdam ex Aspalathi specie aliqua detractum opinantur, monet Cordus: de eo autem cortice antè cap. de Cassia adulterina. De frutice spinoso trifolio, Aspalathi genus 2. Diosc. & Plin. putato, traditur postea.

Pro Aspalatho secundo, quidam exhibent quandam plantam spinosam, cui foliola parua simplicia, de qua lib. 11. Clus. etiam alios affines tradit duos, de quibus lib. 11. Aspalatrum, Aspalarus, est Genistella Pandect's.

Darsisahan malè apud Serap. interpretem posuisse, esse Malum Granatum syluestr. luce clarius: Meritò igitur Amatus: pro Aspalatho non Granati sylu. radice vtendum, vt multi perperàm faciunt. Pandect. confundit Darsisahan & Aspalatum cum Granato sylu. Verùm Toxites ex Poëta subitò factus Medicus Paracelsita, medica tractans quasi essent fabulæ poëticæ, introduxit confusionem plurium stirpium in Onomastico [vt vocat] Philosophico. Stultis hæc pro iisdem obtrudenda: Benzuin, wolriechender laser, aut Aza wilder Granatbaum, *Arbor tremula, Arbor Granati syl. Aspalathus, Aspaleos, Arbor Berberis, Assa odorata,*

odorata, *Darsisahan.* Impostura est, de rebus docere velle sibi incognitis.

Impingunt inquit Cord. in Dioscor. qui credũt Aspalathum, siue, vt Arabes vocant, *Marsisahan*, idem esse cum *Berberi.* Apollo etiam reprehendit eosdem, & meritò qui Berberim pro Aspalatho supponunt.

Rosa Hierichontea vulgò dicta, quibusdam existimata est Aspalathus odoratus: Aliis Amomum, cùm sit inodora planta, vti suo dicetur loco. Ex Gal. attributo libro de substitutis & Auic. multi Aspalatho deficiente volunt supponi semẽ Agni Casti, vt Cordus, Fuchs. Lacun. Amat. Placot. Borgar. Bacchan. Apollo, Harchius, Castor, Lonic. C. Bauhin.

In eodem Gal. tributo libro, pro Aspalatho, ponitur Erices fructus. Aspalathum dici de Cypero, videbitur suo loco.

Annotat Fuchs. de comp. med. supra Ol. Irinum Nicol. Myresp. Aspalathum in Latinis exempl. desiderari: pro eo radicem Lilii rectè substitui: se iudicare legendum λειρίζης.

Autore Trago Aspalton dicitur Diosc. l. 4. c. 4. de Polygono.

Aspalathus, id est, Tapsus, Pandect. & Trago Verbascum, Barbaris Aspalathum.

Auic. interpres dum Theriacam describit, quo loco autores Græci Aspalathum scribunt, ille *Mumiam* habet, vt annotat Bellon. de Bitumine.

Aspalax in herbaceis Theophrast l. 1. c. 11. quæ planta sit, indagandum.

DE AGALLOCHO VETERVM in genere.

Cap. XXX.

Agallochum Dioscor. lignum est (ξύλον ὄζ'): Vetus addit ad marg. τὸ νῦν ξυλαλόη; quod ex India & Arabia deportatur, Thyiæ ligno simile, punctis maculisque distinctum, odoratum, gustu quodammodo astringens, cum quadam amaritudine: cortice vestitur cutis instar molli & aliquantùm versicolore. In Græco habetur, ἐοικὼς θυίνῳ ξύλῳ, pro eo quod diximus, Thyiæ ligno simile. ἐοικὼς θυίνῳ ξύλῳ, legunt Orib. Aegin. Ruell. Goupylus, Hermol. Marcell. & Sarrac. Sunt antiquiores Græci qui Sorbo legunt. Marc. pro ὄζημένον, punctis maculisque distinctum, Aldi. codex habet ὄζ' μένον: pro quo fortè ex Aldin. cod. legend. ὄζημένον, hoc est, πεπιλημένον, compactum, solidum: aut potiùs ex Orib. ὄζ' ᾧ ὄν. Nam neque Serap. nec Oribas. nec Paul. punctorum macularúmue mentionem vllam fecerunt. Attamen in optimo Agallocho cinereas discurrentes venas Recentiores nonnulli agnoscere videntur, vt notat Sarrac.

Paul. de Agallocho eadem ferè quæ Dioscor. scribit.

Sim. Sethi ξυλαλόη, (quod Lignum Aloes interpres conuertit) lignum est arboris, quæ in diuersis Orientis regionibus nascitur, & partibus Meridionalibus, quod quandiu corruptum est, nullã habet differentiam suo odore à cæteris arboribus. Vbi verò putruit, bonum nanciscitur odorem, non admodum tamẽ perfectum: sed earum regionum incolę concidunt, & sub terram multo puluere obruunt: & post aliquod temporis spatium, quantùm sufficere visum est, ipsius ligni partes educunt, & mercatoribus vendunt. Qui verò in Aegypto & aliis regionibus sunt, abradunt, & corticem abiiciunt, & ita in hanc speciẽ redigunt. Xylaloe verò decem sunt differentiæ: quarum decima quidem *Indica* est, & in India nascitur. *Samphia* verò dicitur, quæ in Samphi ciuitate prouenit, & quæ *Speon* dicta est: quæ *Xyloaloe* similis est, cùm non sit propriè *Xyloaloe.* Ad hæc, est quæ appellatur *Humida* [ὑγρόν] cuius rursus quatuor sunt differentiæ, de quibus non est vt nunc dicamus. *Xylaloe decem differentiæ. Indica. Samphia. Speon Humida.*

In suffumigio, inquit Aet. *Tarum*, hoc est, Lignum Aloes, vt in suffumigio Dominæ Romulæ, vnguentarii præscribunt. Xylaloen autem Aetio & vulgo medicorum ob amaritudinem dictum volunt, quasi Lignum Aloes. Hermol. à nonnulla similitudine coloris. *Tarum. Aet & Plin Xylaloe vnde Lignum Aloes*

De *Taro* sic Plin Ex confinio Casiæ Cinnamíque & Cancamum ac Tarum inuehitur, sed per Nabatæos Troglodytas, qui considere ex Nabatæis. [Sic vocat Chinenses Dal.]

Pauca hæc Plin. de Taro habet: nec vspiam alibi, quod nobis quidem constet, huius ligni sub Agallochi nomine meminit, quamuis sedulò Dioscor. scripta perlegisse eum dubium non sit: *Tarum* autem Aetius idem cum Agallocho putat, vti dictum. Mirum nusquam Galenum in libris de simpl. med. fac. Agallochi meminisse, præsertim cùm Dioscor. ante eum de eo tradiderit, quem ipsum diligenter legisse constat, ac post eum Paul. Aegin qui pleráque sua excerpere consueuit. Sed verisimile est etiam Galenum in libris simplicium de eo tradidisse, præsertim cùm Arabes eundem de Agallocho loquentem introducant. Sed fortè temporum iniuria Librariorũ ue incuria, quod & suspicatur Cordus, caput illud excidit. In libro tamen eius suppositio, cui titulus Medicinalia experimenta, de eius viribus & vsu traditur. Et in libro succedaneorum eidem attributo Agallocho Centaurium substituitur. Sed quàm bene, postea dicetur.

Apud Serap. ita legimus. *Hoad*, id est, lignum Aloes. Dioscor. Agaloian est lignum quod defertur ex India: &c. Gal. in translatione Albatarich. Agaloyan est lignum aloes Indum, habens odorem bonum &c: Abohanifa. Dicitur in Arabia nihil ferre præter lignum. *Neuig* quidem ibi nascitur, quæ ad species eius accedit. Præfertur tamẽ Indum. Et quamuis plures ibi nascantur species, vna tamen propriè Inda dicta est, reliquæ tantùm per participationem loci, sicut Myrobolani nigræ Indæ cognominantur. Reperitur etiam Lignum Aloes Indum in insula Fimua, in India. Præfertur nigrum, inclinans ad varium colorem, multa refertum humiditate, graue, durum, densum, carens omni albedine, diu durans supra ignem. Proximum ab eo est *Monduni*, ab Indiæ loco Mondel dicto appellatum. Post hoc *Seifi*, quod inter bonas ligni aloes species censetur: nam aquæ immersum sidit ob pondus: quò crassius eò melius. Sequitur, *Alkumeri*, prædicto bonitate cedens. Tridui spatio distat eius locus natalis. Ex hoc genere præfertur nigrum, mundum, aut etiam ad albedinẽ vergens, graue, diu permanens in igne, in quo tamen Seifi dicto cedit. *Chealfetebeni* quoque Indum cæteris omnibus præfert: postea Seifi, cuius bonitatis nota, si aliquid luti adhæreat, quoniam sepeliunt in terris Siti. Post hoc *Alkumeri*, cuius duæ species: vna dicitur *Kachile*, quæ melior est: altera *Sufori*, vilior. Post has *Seni*, in quo tumiditas superflua. Tum *Albel*, quod defertur ex terris Sufellæ, similis speciebus cæteris Ligni aloes, excepta *Seni*. Vltima *Albabeli*, omnium maximum & crassissimum: ideò ex eo fiunt *Hoad Agaloian. Agaloyan. Neuig Indum. Delectus Nigrum. Mondumi. Seifi. Alkumeri. Alkumeri duæ species Kachile. Sufori. Seni. Albel. Albabeli*

pectines,& tabulæ. Aiunt autem Lignum aloes lectum de ſua arbore annuo ſpatio ſepeliri: ita corrumpi à terra ſuperfluum, remanente Ligno aloës puro, & ab omni corruptionis labe immuni. Tradunt & reperiri fruſtula Ligni aloës, inter alias ſpecies medicinarum: nam ramulos arborum fractos, & in flumina cadentes ita per diuerſas vehi regiones. *Aberuma* fructus eſt eius arboris, vt aiunt, figura Piperis minuti, ſed colore rubro. Vocari *Piperellam. Hæc apud Serap.* Vbi notanda vel contrarietas, [niſi ſtyli barbaries nos vehementer fallit, quem tamen vtcunque politiorem reddere conati ſumus.] vel hoc. Dicitur in Arabia non naſci ex planta eius aliquid, verùm Lignum. Quod nos putamus idem eſſe ac dicere: infrugiferam eſſe arborem: nec alium eius eſſe vſum aut reditum quàm Ligni. Poſtea dicitur, fructum ferre Piperellam dictum. Sed diuerſi Authores hoc tradunt. An fortè in Arabia tantùm infrugifera: in India frugifera? Nam apertè dicit, in Arabia nihil ferre præter Lignum. Qui certiora ſciunt, nos doceant.

Fructus.

Auic. tribus diſtinctis locis de eo agit. 1. ſub titulo Agalugin, id eſt, Agallocho. lib.2.Tract. 2. cap.14. Secundò ſub nomine Xiloaloe, id eſt, [vt vertit interp.] Agallochi ibid.c.744. Tertiò in Tract.2. de Med.Cord.ſub titulo Ligni aloës, non ſine ſuſpicione eum de ignotis tradidiſſe, & res diſtinctas credidiſſe, cuius etiam ipſum accuſant Monachi in Meſ. Hinc non minori oſcitantia Chriſtoph. de Honeſtis in Confect. Diamoſchi dulcis ait Auic. non tractaſſe, in 2.Can.de Ligno aloës, cùm duo capita fecerit nominibus prædictis: & tertium demùm de Ligno aloës loco citato, quem poſteriorem locum nullum Recentiorum, quòd equidem ſciamus, animaduertiſſe ex eo patere arbitramur, quòd priora duo citent, intacto tertio. Ergo in primo loco Auic. pleraque repetit quæ Dioſc.de Agallocho tradidit, niſi quòd dicat habere cutem aſperam, & cutem diuerſis maculis & ſignis coloratam: quas maculas Dioſc. ſubſtantiæ ligni tribuit, & molli cortice veſtiri ait. In ſecundo loco Xyloaloes ſpeciem meliorem eſſe dicit Almundilium, aſportari ex Indiæ meditullio ſecundum quoſdam. Sed melius eo eſſe, quod vocatur Indum, & in montibus naſcitur, quoniam non generet pediculos, & odore ſit penètrantiori. Eſſe tamen qui non diſcernant inter vtrumque. Probari etiam Alſemenduri, quod naſcitur in regione Indiæ, dicta Sefale. Tum dictum Alchameri, ibidem naſcens: & aloë Alſanſi. Sequitur aloë Alchacheli & Alberi: & aloë de regione Cathae, & Xyloaloe Syni dictum Calmuri, quod eſt humidum dulce. Viliora iſtis ſunt Algelali, Almebethai, Alluafi, Alrithani. Sed Almundilium totum eſſe bonum. Alſemenduri melius eſſe varium, ponderoſum, durum, multa humiditate refertum, denſum & craſſum, carens albedine, diúque manens in igne. Quoſdam nigrum vario præferre. Alcumari probari nigrum, nulla albedine conſperſum, graue, ignem diu fouens, groſſum, præ multa humiditate ſplendicans. In genere autem optimum eſſe illud, quod magis in aqua ſidit. Quod verò innatat, priuatum eſſe vitâ & ſpiritu [euanidum & inueteratum] & eſſe vitioſum. De ſepultura eadem dicit quæ Sethus & Serapio. Sed Oedipo aliquo opus eſſet, aut Delio natatore, ad interpretandas tam barbaras & malè comptas voces. Cur hic non ſe exercent, qui tantopere vniuerſam Arabiam perluſtraſſe gloriantur. Non minor ſanè laus Veterum ſcripta obſcura illuſtraſſe, & ſuis obſeruationibus ritè accommodaſſe, quàm noua propoſuiſſe. Immò prædictis longè inferiores putamus, qui noua tradentes, Veterum obſeruata non intelligunt, & negligunt tamen.

Xyloaloes differentia & delectus Auic.
Almundilium.
Indum.
Alſemenduri Alchameri Aloe Alſanſi Aloe Alchacheli. Alberi De Cathae Calmuri.

Agallochum, inquit Ruell. noſtro Orbi tantùm nomine cognitum. Aetius è Græcis primus, quantùm equidem inuenerim, Xylaloen appellauit. Offic. *Lignum aloës & Paradiſi* vocant. Mangones Offic. perſæpè pro Agallocho Aſpalathum ſubſtituunt, manifeſto errore. Quid verò Ruell. intelligat per Aſpalathum, vide antè ſub Ligno Rhodio.

Ἀγάλλοχον priùs dicebatur, vt patet ex Dioſcor. Michael de Capella in Synon. apud Haly Abb. *Agalaſini*, id eſt, Lignum aloës. Steph. in Sinon. *Algaloſia* eſt Xylaloe ab India veniens.

Cæterùm Agallochum Thyino ligno ſimile eſſe, aut vt Paulus dixit Thyia, facilè cognoſceremus, inquit Cornar. ſi Thyiam arborem vel lignum haberemus, aut ampliùs noſceremus, quàm quod à Theoph. lib.5.cap.5. traditur, & à Plin. etiam Trogete vocati dicitur: & ab Homer. inter ea quæ Circe odoris gratia incendit ac vrit, commemoratur. Cuius radice nihil criſpius, nec aliunde pretioſiora opera eſſe dixit. Ex quo colligi poſſe putat Corn. quid ſit quod Dioſcorides ἐστιγμένον, id eſt, punctis notatum dixit. Quidam tamen (addit idem) lignum Rhodium, quod à quibuſdam Aſpalathum aſſeri diximus, Lignum aloës vocant, & Agallochum Lignum S.Crucis, vt ſit diſtinctio, quum Mangonum impoſturâ lignum Rhodium, Ligno aloës Agallocho dicto, admixtum comperiatur. Sed interim Corn. non immeritò negligentiæ accuſabimus, dum hæc non malè quidem annotat, diſcrimen tamen inter vtrumque Lignum non oſtendit.

Fuchſ. apud Dioſc. ἐστυμμένον, id eſt, conſtrictum & ſolidum, pro ἐστιγμένον [maculatum] omninò legendum cenſet, ne more quorundam, Aſpalathum Dioſc. Lignum aloës verum non eſſe putemus, niſi quòd ſit maculatum ſeu punctis interſtinctum. Satis enim eſſe ſi ceteras Dioſcor. notas habeat. Nicolao Lignum aloës crudum vocari monet, quod non eſt ſub terra conditum, ſed quod ſtatim ab arbore exciſum in vſum venit.

Lonicerus *Lignum Paradiſi*, & Germ. Paradiß holtz dici ait, quia fabuloſè quidam ſcripſerunt ſolùm in Paradiſo creſcere, & per flumina inde Orientalibus prouenire, quod & ante ipſum Monachi in Meſ. annotarunt & alii. Meliùs fortè quis ab odore ita dictum putet vulgò inſtitoribus, quòd ſuauiter oleat, qualia omnia in Paradiſo nata creduntur.

Pandec. *Agalgium & Agalam*, Lignum aloës vertit. At Toxites in ſuo Onomaſt. vocum centonem conuehit, neſcimus an à ſe intellectarum. *Agaloſia, Agagel, Agalami, Agalim, Lignum amarum, Lignum aloës, Lignum Arabicum, Babylonicum, Lignum Anichi, Lignum fluminis Nili, Lignum Indùm, Lignum optimum, Lignum Paradiſi, Lignum Thymi*: & plura ſi vellet. Germ. Lignum aloes/ etiam Aloes holtz/ & Creutzholtz vocant. Gal. *Lignum aloes*. Ital. *Legno aloe*. Hiſp.Portug. *Linaloe* Oriental. Portug. *Paodaguila*. Garcias *Agallochum* Arab. *Agalugen & Hand* dici ſcribit, Guzarate & Decan incolis *Vd*, quod vocabulum ex Arabico deſumptum videtur: in Malaca *Garro*: ſelectiſſimum autem *Calambac*. A Garro autem Tari nomen deſumptum eſſe quidam putant. Et annotat Dalech. Tarum hodie Luſitanis Aquila braua, id eſt, Agallochum ſylu. lignum odoratum dici, Agallocho verò nonnihil ſimile. Catal. Francof.

Agallochum, Lignum Aloes, Xylaloe, Xylum Aloës, Calambucum, Lignum Taprobanum, Tarum Plin. Lignum Paradisi, omnia pro vno & eodem ponuntur. 2. Lignum Aloes silu. Lignum Comorinum vocat: wild Aloes holtz. Lignum Aloes vulgare, de quo mox trademus, gemein Paradiß holtz. Reform. Wormadem.

Agallochum commanducatum, itémque decocto collutum, halitum oris commendat: ac toti quoque corpori siccum tritúmque odoris gratiâ inspergitur. Ad suffimenta denique thuris instar adhibetur. Radix verò drach. I. pondere pota, stomachi superfluos humores, imbecillitatem, ardorémque mitigat. Iis quoque quos lateris & iecinoris dolor excruciat, ac Dysentericis aut torminosis ex aqua bibita opitulatur. Diosc.

Autore Sechio: Cunctæ Xylaloes species calidæ sunt & siccæ, & ventrem sistunt, & stomacho bonæ, præsertímque Humida, & post Indica. Cæteræ verò minùs. Corroborant autem partes interiores, & quæ iecore sunt obstructiones soluũt, humiditatémque ventriculi absumunt. Cæteræ verò species, si crebrò suffiantur, propter dulcedinem pediculos gignunt. Sed Indica sola prohibet horum generationem, ob suam acredinem. *Atabari* apud Serap. quoque calidum est & siccum, & stypticum, ideoque viscera corroborat & reficit gratia sua aromatica, corporisque superfluam humiditatem absorbet. Rhasis idem ferè ait. Isaac eben amram, calidum & siccum in secundo ordine facit, & bonum ait esse cerebro, à quo pituitam detrahat, discutere flatus, reserare obstructiones, prohibere vrinæ stillicidium involuntarium, causatum à frigore & debilitate vesicæ. Auic. cap. de Agallocho easdem vires tradit cum Dioscor. At cap. de Xylaloe addit: Calidum & siccum est, in secundo gradu, vt puto. Subtilium est partium, aperit, & confortat omnia membra, & neruos quoque. Cerebro inprimis confert, & corroborat sensus. Cordi etiam robur addit, ipsumque exhilarat. Lignum Aloes eidem simile est viribus Ambræ, sed eâ inferius. Recentiores quidam eius vsum prædicant etiam ad diapalmata, de qua re non contemnenda habes apud Marcellum Virgilium commentar. in Dioscor.

LIGNVM ALOES OFFIC. ET AGALLOchum plerisque putatum.

Lignum peregrinum, quod *Xyloaloen* vel *Ligni aloes* vocant officinæ, pectinibus plerumque densis & rectis est contextum, quódque transuersim sectum Quernei ligni pectines æmulatur, partim albicans, durum, graue, pingue, sapore amaricante cum quadam acrimonia aromatica, prunis iniectum bullas agit totúmque sensim colliquescit, suauissimum spirans odorem, tandem verò si sufflando pergas, flammescit. Tale habetur in officina industrii viri Theob. Noblot. Ill. E. C. Wirt. pharmacop. Montbelgardi.

Agallochum crassissimum & vsu probatissimũ hodiè magna copia Venetiis habent Institores, vt referunt Pen. & Lob. gustu astringenti, præsicco, non multùm amaro, suffitu suauissimum reddit odorem, & succum aut liquorem pinguem, odore, qualem in Hebeno vel Guaiaco videas, cui concolor, & fortè congener. Eidem Lob. in



Obs. Agallochus præstantissimus verior siue Xylaloes. Istius autem Xylaloes quæ Officinis notissima, altera species Antuerpiâ aduecta, primùm nobis visa, & munere data ab optimo pharmacopœo Antuerpiano Frãc. Pennino, in cuius instructissima officina prostat. Frustulum quod habemus è trũco vulsum, põderosum est, multis venis constans, probatissimæ Xyloaloes officinarum ferè concoloribus, fuscis, odore & sapore non dissimilibus, sed suauioribus, amaris, & pinguioribus multò, quæ manducatæ lentescunt ceræ modo, reliqua ligni materia & superficies alba est, fragilis & fractu facilis, minùs aromatica: istud sanè lignum aloes omnium quę vnquam vidit, sapore & odore vegetissimum esse testatur idem Lob. ex quo desumpta est icon inferna parte posita. Superior desumpta ex Taber. *Alia species.*

Porrò scribit Lud. Roman suis nauig. Ind. Or. (& ex eo Cronemb. qui eius historiam corrupit, tanquam ipse vidisset) triplex genus eius arboris haberi: Primum quod ibi *Calampat* vocatur, optimum, vendi in vrbe Sarnau, apud quos nascitur, aureis decem in libras, sed hoc distribui inter reges illarum prouinciarum nec ferri ad nos: eius fragmentum duarum vnciarum manibus contrectatum, inenarrabilem odoris suauitatem super omnia suffimenta spirare: Duo alia genera in insula Taprobana haberi: quorum vnum flumine quodam importatur, quod Lubam vocant: Alterum, Bochor, cuius ortus illis manifestus est: quæ duo genera ad nos conuehuntur. *Triplex genus arboris ligni Aloes. Calampat. Luban. Bochor.*

Ipsa arbor, teste Garcia Oleæ instar est, interdum maior: Vidit enim ramum eius cum foliis. Fructum aut florem vidêre non contigit, ob difficilem & periculosam huius arboris diuturnam obseruationem, frequenter in illis locis vbi crescit, grassantibus Tigribus. Ferunt autem recens dissectum *Agallochum* nullâ odoris fragrantiâ gratum esse, nec nisi siccatum, odoratum esse: imò eum odorem per vniuersam ligni materiem non diffundi, sed in ipso arboris corde sine matrice coaceruari. Crassum enim esse corticem, & ligni materiem odoris expertem. Haud negauerim tamen, (inquit Garcias) quin putrescente cortice & ligno, oleosus ille & pinguis humor matrici sese insinuet, illámque odoratiorem reddat: sed vt odor Agallocho concilietur, minimè putredine opus est. Multi enim sunt adeò experti & dextri in Agallocho dignoscendo, vt etiam de recens dissecto iudicare possint, sitne odoratum futurum, an nulla odoris iucunditate spiraturum. Etenim in omni lignorum genere aliud alio præstantius est. Solent autem Malacæ incolæ Agallochum *Descriptio arboris.*

r. purgare antè quàm negotiatoribus vendant. Præfertur verò multùm nigricans, cinereis di- [illegible] venis, ponderosum, plurimo humore pingui prægnans. Probatio est, si igne accensum, multùm humoris exudet, non si in aquam coniectum, subsidat. Nam selectissimum quandoque innatat, nec subsidit. Gozarate & Decan incolæ, præter prædictas notas requirunt, vt [illegible] persuadent enim sibi, quò maiora sint eò plus facultatis in se continere.

Delectus.

Eiusmodi quale hic commendatur, annotat Clus. ex India Vlyssiponem adferri, sed magno æstimari. Fieri interdum ex eo sphærulas precatorias, odoris iucunditate & pretii magnitudine commendabiles. Frequentiores tamen esse eas, quæ ex Xylaloe, vt vocant syluestri [nam tale in Comorin & Zeilan prouenire, quod *Aguila braua*, id est, Lignum aloës syluestre vocant, testatur Garcias.] torno concinnantur: quod mirum in modum Agallochum æmulatur: inodorum tamen est.

[illegible] precaria. Aguila braua. Lignum aloes [illegible].

Lignum aloës, quod in India *Calamba*, siue *Palo d'Aguilla* vocatur, authore Linschot. maximè in Malacca, insula Samatra, Cambaia & Siana, vicinísque locis Orient. inuenitur. Arbores Oliuarum forma sunt, licet maiores, detruncatæ non ita bene olent, propter viriditatem immaturam. Siccitate etenim melior odor crescit. Optimum *Calamba* vocatur, alterum *Palo d'Aguilla*. Ab his diuersa syluestris prædicta, magno item in pretio, quòd Indi Satrapis & Sacerdotibus inde rogum defunctis struant, pari honore, quo apud nos marmorea sepulchra celebrantur. Verùm cum supradicto Aguillæ ligno siue *calambæ* comparari neqraquam potest. Syluestris, & iam dictis locis & in tractu Choromandel nascitur. Optimæ autem notæ *Calamba*, item *Aguilla*, circa Malaccam.

Calamba Linsch. Palo d'Aguilla. Locus.

Scribit quidem Diosc. Agallochum ex India & Arabia deportari: sed legitimum lignum aloës, inquit Garcias, non nisi ex India deportatur. Ex Arabia quidem adferri potuit, priùs tamen ex India eò deportatum, vt pleræque aliæ merces. Nam in Arabia nasci non putat. Cute non vestiri, vt Diosc. de suo Agallocho tradit, sed cortice, vt reliqua ligna. Neque verisimile esse pro Thure ad suffimenta substitui: sed potiùs è contrà pro Agallocho Thus substitui debuisse, vtpote cuius semper maior copia fuerit. Non solere enim rariora & inuentu difficilia vulgaribus substitui: sed contrà. Nam Thuris selecti centum pondo aureo duntaxat in India emi, tametsi ex Arabia huc deportetur. Lignum verò aloës, licet in India natum, tres aureos pendere in singulas libras. In omnibus quidem Prouinciis, quas Auicen. tradit, Agallochum nasci, non autem verum & legitimum Lignum aloës. Ac id quod in Promontorio Comorin, Veterib. Cori dicto, & Zeilã inuenitur, lignum quidem odoratum esse, non tamen syluestre Lignum aloës, vt vocant. Legitimum verò in Malaca & Samatra nascitur, vnde à Chinensibus secebatur. Hallucinari Auic. cùm ab incolis elixari, vt omnem odorem eliciant, scribit idem. Nos verò hoc loco idem dicere possumus, quod Clus. apud eundem Garciam, nos totam Agallochi historiam apud Auic. legisse, sed nusquam vllius elixationis mentionem ab eo factam inuenisse, saltem in nostro exemplari Basileæ impressso. Quare omninò dicendum Garciam, tam à nostro, quàm à Clusii exemplaribus diuersa habuisse. Quid verò per illa vocabula quæ Serapio habet in historia Agallochi, [suprà à nobis citata,] intelligendum sit, planè ignorare se fatetur Garcias, & nomina admodum deprauata esse putat. Per *Mondel*, fortè Melindam intelligi: per *Sesli* & *Alcumeri*, Zeilan insulam, & Promontorium Camorin, [in quibus Lignum aloës syluest. dictum nascitur] à quo triduano itinere marino Zeilan insula distat. Quod idem de ramorum sepultura donec marcescat cortex, lignúmque purum remaneat: Item de collabentibus ex Agallochi arboribus ramis, à fluminum inundationibus raptis, pérque circumstantes Regiones deferri solitis tradit, in nonnullis testatur eum veritati consona referre, sed in quibusdam veritatem assecutum non esse. Quod verò fructum proferre rotundum Piperis modo, & rubentem scribit, an verum sit, itidem se ignorare confitetur, cùm videre sibi non contigerit, nec quenquam inuenerit, qui aliquando viderit. Nec eius reliqui Arabes, Rhazes. Auenzois, & Isaac, vsquam meminerunt, tametsi Agallochi facultates descripserint.

Agallochũ pro Thure non substitutus. Pretium. Auic. not. Auic. alter error. Serap. illustr. & explicatus. Piperis fructus.

Quatuor quę recenset Agallochi genera Ruellius vidisse negat Garcias, sed vnicum genus Indicum nouisse. Fieri posse, vt reliqua genera legitimum Agallochum non sint, sed lignum aliquod odoratum. Eundem tametsi per omnia veritatem assecutus non sit, in plerisque tamen hallucinatum non esse. Scribunt Musa & Cronemburg. inueniri harum arborum syluas, quod eidem Garciæ minimè probatur: raras enim dicit esse has arbores.

Agallochi legitimum vnicum genus notum. Musa & Cr.

Scribit Paludan. in Annot. ad Nauig. Linschot. Agallochi, seu Ligni aloës multas species se habere, amœnas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas, densas adhæc & crassas. An verò sint ex distinctis specie Ligni aloës arboribus non docet: saltem multas species se habere ait: quas utinam darè decuisset omnes graphicè depingere, & docere in quo discrepent, in tanta huius rei caligine non paruam lucem allaturum.

Selectissima quoque Agallochi fragmenta in χειμηλιαρχείῳ suo adseruare iactat Clus. Sed sibi tar tùm habet, cùm describere non fuerit dignatus, alioqui præter morem eius diligentiæ.

Sed quid reliquum Herbariorum vulgus, quid item Medici quidam de Ligno aloës Officinarum tradant videamus.

Inter quos primus occurrit Cordus, cui Agallochum odoratum est lignum, quod Recentioribus Græcis Xyloaloe, hoc est Lignum aloë, appellatur, quo nomine vulgò in Pharmacopoliis ostenditur.

Agallo. Xyloa.

Quidam è Recentioribus id etiam simpliciter *Aloe*, & *Aloa* nominant, quorum in numero est Lud. Vartomannus, qui Orientales & Australes regiones descripsit. Videntur tamen etiam Veterum nonnulli similiter per aloën Agallochum intellexisse. Nam Diapasma illud, quo lectulum suum odoris gratia consperserat muliercula, de qua in Prouerb. Salom. legitur. Myrrham, Aloëm & Cinamomum recipit: quo loco minimè intelligendus densatus ille amarissimus & grauiter olens succus, *Aloe* vocatus, qui nullis odoratis pulueribus, aut Diapasmatis miscetur vnquam, nec reputatur inter aromata & odoramenta. Itaque hoc Prouerb. loco per Aloën, Xylaloen, hoc est, Agallochum intelligimus, ceu plerisque etiam aliis locis.

Aloe. Aloe pro Xyloa.

Sunt autem plures Agallochi differentiæ, inquit Cordus, ex quibus optimum quod ad suos vsus reseruant Indi & reliqui Australes populi, nobis quod non ita bonitate excellit mittentes. Idem testatur sæpè vidisse se maculosum crispúmque

Plures Agallochi differentiæ.

que, quale à Dioſcor. deſcribitur. Idem autem Agallocho euenire putat quod Thyiæ. Quemadmodum enim non quæuis eius materia aut pars criſpatur, ita etiam non quoduis Agallochum criſpum apparet. Quod verò radici proximum, aut radicis pars fuerit, fluctuantibus venis in criſpum habitum vibratur.

Porrò quod ad nos defertur non vſque adeò ponderoſum eſt, vt aquæ iniectum lapidis modo ſubſidat. Hæc enim nota non eſt præcipua, neque omnibus Agallocho ſpeciebus propria: alioqui Rhodium lignum, de quo ſuprà, quod pro Xyloaloe venditur, optimum eſſet Agallochū. Conſiderandæ potiùs hæ notæ: videlicet, vt ſit odoratiſſimum, etiam per ſe. vt eſt integrum: guſtu valdè aromaticum, modicè amareſcens, leuiter aſtringens, pingue & reſinoſum, cuius ſuffitus gratiſſimum latè ſpargit odorem: & vt guſtatum ac palatum commendet.

Apud eundem Cordum in hiſtoriis ſcribitur. Agallochum, id eſt, Xylaloe ſolida & non leroſa. Quidam hoc lignum Rhodiſium ſiue Rhodium appellant, & Aſpalathum affirmant, vt R[illegible] errat, vt ſuo loco declaratum. *Tarum*, id eſt, Xylaloe fiſſilis, leuis & aromatica, quamuis Agallochi ſpecies ſit, & ab Aetio Xyloaloe appellètur, diuerſum tamen penitùs à prædicto Agallocho [videl. ligno Rhodio] exiſtit. Craſſiore quidem multò eſt trunco, &c. Adfertur & aliud ex India *Tarum*, prædicto ſimillimum, &c. Nos Cordi *Tarum* exiſtimamus idem cum Ligno Aloes à nobis deſcripto.

Syluius iudicat id, quod oſtendunt Officinæ eſſe verius Aſpalathum. Xylaloe dictum putat quòd ſit lignum Aloes arboris, non herbæ, cuius tamen ſuccum nigredine & amaritudine pauca, & ſucco intus gummoſo nonnihil repræſentet. At profectò nobis tanta inter hæc ſimilitudo eſſe non videtur, quæ homonymiam imponere debuerit, vti patebit *Aloen ſuccum*, cum *Aloes lign* diligenter conferenti.

Sauonarola in quinto ſuæ practicæ, Græcæ linguæ ignorantiâ deceptus, Lignum Aloes & Xylaloe facit diuerſa.

Lignum Aloés quod Agallochum vocant, Hebræis in vſu fuiſſe conſtare ait Leuin. Lemnius. Idem Lignum [ait] licet leue ſit, nec vllius ponderis, ſubſidere tamen, atque aquę immerſum in profundum labi, quòd compactum ſit, nec illi quicquam inane ſit. At quomodo id quod compactum eſt, non ſit quoque ſolidum, ac proinde ponderoſum, non videmus. Fortè Lemnius non in multis periculum fecit: nam quædam etiam nō ſidere animaduerſum, quæ ſanè leuiora rarioraque eſſe ratio ſuadet ipſa, iis quæ ſidunt. Nec pondus bonitatis notam eſſe perpetuam in eo, iam dictum eſt.

Braſſauolus Lignum Aloes hoc ipſum eſſe ait quod Dioſcor. & Paul. Agallochum vocant. Sed certum ſe eſſe ait id quod ad nos defertur, ex probatiſſimo genere non eſſe. Venetos vnum genus nouiſſe, quod Alexandriâ Aegypti habeant, illuc ex Arabia delatum. Quod enim ex India adfertur, ad Venetos non ferri. Ex Sumatra Luſitanos tres ſpecies agnoſcere, quas etiam tractent. Suſpicatur eas eſſe de quibus Serapio.

Ferunt, inquit Cardan. *Lignum Aloen* vocatum noſtro [Ligno Rhodio ſiue Oleaſtro] quod ad nos defertur longè fragrantius. Sunt enim illius tria genera: optimum quod *Colampat* dicitur, adeò fragrans vt in manu detentū omnem alium odorem obſcuret: huius rei cauſâ ad nos conuehitur. Naſcitur enim in Taprobanâ inſula, quæ noſtra ætate Sumatra, tùm ab incolis, tùm à Luſitanis dicitur, vbi præter opes egregias luxus etiam prohibet, ne thymiamata pretioſiora ad nos deferantur. Hoc illud eſſe exiſtimo, quod accenſum, in Lacrymam totum vertitur, licet lignum ſit. Idq; que nobis ſpectantibus oſtendit Gulielmus Caſanatus Beſuntinus medicus. Secundum, quod in aqua mergitur, vt Buxus, lignum Sanctum, licet leue, cùm robur innatet, aëris enim expers eſt. Meminit huius experimenti D. Eraſmus, & nos periculum fecimus illius. Huius quàm primi maior copia eſt, minor tamen quàm viliſſimi. Hoc eſt, quod neque ſoluitur in lacrymam ab igne, nec in aquam deſcendit: ſed tamen, dum flagrat, flagrat mirum in modum. Quapropter quum inter odorata odore præſtet, medica ratione inter aromata meritò mirantur. Iam loco Agallochi diu vendiderunt Oleaſtrum. *Hæc Card.* Quem more ſuo caſtigaturus Scaliger. ſic infit: Lignum Aloes, quod ſcribis eſſe denſum, viderìs ipſum nō notum habuiſſe. An tu putabas, lignum hoc, quod impoſtores venale circumferunt, ac Lignū Aloes vocant, è quo precarios mulierculis detornant globulos, eſſe Agallochum? nequaquam eſt. Sed aut Cotini radix, aut alia omninò planta. At Agallochum noſtrum, quod habemus, leue eſt, odoratúmque adeò, vt ſola tractatione, ſine vllo ſubiecto igni, ſpiret admodum validè, ſed iucundè. Et vt nobis Eraſmum facis autorem: quem totius ignarum fuiſſe Naturæ, cùm alibi, tum eo demonſtrauimus commentario, quem de eius fecimus Chiliadibus. Is in iiſdem libris ait: ſe apud quendam Germanum vidiſſe lignum quoddam, ex quo fit Aloe. Quibus ex vnguibus Leonem ſtum metiri tuum facilè queas. Ruſus fundum quare petat doces. Quia inane, inquis, nihil continet, in quo claudatur aër. O ingentem confidentiam! Si non eſt inane, quod aerem capiat, quonam modo leue ſit? Non aëreſcenti terræ hac de cauſſa, ſuprà leuitatem adiungebas? Si terra grauis ex ſe eſt: leuis, quia mutatur in aerem: rareſcat neceſſe eſt. In eà raritate, diſſitis terræ partibus, ſi terra non eſt, aliquid aliud inerit neceſſariò. Non ignis: non aqua: non enim propterea fieret leuior, ſed adderetur grauitas grauitati. Ergo aut inerit aër, aut dabitur vacuum, aut leuitas in tuo iudicio fuerit: in ligno Aloes propterea nō erit. Sanè ſi aer non includitur, quæro quæ natura deprimet ipſum in aquis. Non enim deſcendet propter aquam: minùs propter aerem, ſi intus ibi nullus. Non igitur ſubmergetur niſi propter terram. Non eſſe igitur leue, quod deorſum ſub aquas fertur, argutari poteſt. *Et alibi*: De Agallocho, inquit, quod aiebas, te eius in aqua pondus agnoſcere ex Eraſmo, fefellit nos. Sperabamus enim ex principe Aboali teſtimonium ſumpturū Hoc enim prodit ille. Quod Agalochum præſtantiſſimum habetur, non neceſſe eſt ad ſuffitus adoleri flammis. Sola præſentia cubile, quantum quantum ſit, odore complet. Hactenus Scal.

Sed impunè non ferat, quòd Eraſm tanti viri gloriæ infenſum obtrectatorem ſe præbere voluerit, cùm aliàs, tum hoc loco, ſupra modeſtiam, quod ſanè eius pace dici volumus: addimus etiam fortè infra veritatem. Quid? Eraſmum ideò totius ignarum fuiſſe Naturæ tam ſecurè pronunciare ipſi ſit integrum, quòd & aquæ immergi Lignū Aloes expertus ſit: & alicubi ſcribat ſe apud quēdam Germanum vidiſſe lignum quoddam, ex quo fiat Aloe. Quid ſi dicamus vtrumque verum eſſe? & non temerè hoc oſtenſum, illud pronuncia-

Oleaſter.

Card. Caſtig.

Cotinus.

Eraſ. not.

Scal. not.

tum? Priùs námque & alii ante Eraſmum & poſt Scaligerum experti ſunt, vt abundè declaratum in hac Hiſtoria. Non enim neceſſariam Ligni aloës bonitatis notam eſſe, grauitatem ſeu pondus, iam declaratum. Sed quando Germanus oſtendit Eraſmo Lignum ex quo fit aloë [modò recens & genuinum fuerit Lignum aloës] dicimus eum nec ineptè illud dixiſſe, nec temerè credidiſſe Eraſmum, quod neſciebat Scaliger. Aloë quid ſit in S.pagina iam declaratum. Exciſos arboris ramos terra obrui, vt putredinis interuentu corrumpatur id, quod inodorum, nempe cortex & exterior ligni pars, ex Sethio & Serapione annotauimus. Nec refragatur diligentiſſimus Indicarum Prouinciarum Hiſtoriographus, Garcias, qui huius Ligni Hiſtoriam omnium optimè tradidiſſe videtur, nec alii qui de ea prodidêre. Si igitur crudum adhuc fruſtum, & cortice ſuo obtectum oſtendit Germanus, oſtendit id ex quo non quidem fit de nouo, attamen prædicto modo paratur Lignum aloës. vel aloë Priſcis dicta: non aloë ſuccus, quem ſi intellexiſſet Scaliger, deceptus fuit, quem non ex ligno elici, ſed ex herba, ipſemet ſcire potuit. Crudum ſinè Agallochum vbique Meſues requirit, quod vel recens intelligi poteſt, ab extimo tamen cortice mundatum, vel non coctum. Coqui enim à quibuſdam excipiendi odoris gratia poſt Auicennam annotauit Syluius.

Eraſmus defenditur aduerſus Scal.

Nicol. quoque Agallochi crudi ſæpè mentionem facit: per quod Fuchſius intelligit id, quod non putruit: quamuis Matth. cum Syluio intelligendum cenſeat id quod non fuerit elixum, quòd inde fortaſſis odoratiſſima lauacra ex Agallochi decocto ſibi conficiant Indi, aliáque odoramenta in regales præparent vſus, vt etiam cum Rhabarbaro fieri narrant. Vel fortè per crudum illud intelligi putat idem, quod impetu fluminum longóque eorum ductu, [vt ſuprà dictum ex Serap. & latiùs dicetur mox,] per regiones non defertur. In his námque calorificis regionibus aquæ à Solis æſtu non obſcurè calefactæ non modò illud omni ex parte diluunt, ſed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quòd cùm non modò crudum, ſed & bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere videtur, quàm quod recens ab ipſa arbore exciſum, & ab omni inodoro, ac ſuperfluo purgatum ſit, nec vlla vel putredinis vel elixationis macerationíſve qualitate immutatum. Non reiicimus tamen Fuchſii ſententiam, præſertim cùm eidem & Cronemb. ſubſcribat, & Apollo, qui nouę laudis ſtudio Matthiolum Fuchſii ſententiam refellere ſcribit quòd per crudum aloës Lignum intelligat, quod non putruit, ſed ſtatim ab arbore exciſum, ad vſus rapitur, ſed à cortice & extima parte mundatum, quale oſtendiſſe potuit Germanus Eraſmo. Quod ſi etiam Eraſmus credidiſſet Aloen ſuccum, parari ex eo ligno, non ideò totius naturæ fuiſſet ignarus, quem virum omnis literaturæ capaciſſimum celebrat poſteritas. *Ergo Scaliger* poſtquam exercendo atque diſceptando ſubtilitatibus ſuis ſummum faſtigium impoſuiſſet, rerum ipſarum faſtigium nactus, ſubtilitatibus ipſis quoque modum ſtatuiſſet, ſi ſtatuiſſet reprehenſionibus. Vt Eraſmus, qui doctiſſimorum iudicio literarum ſcientiâ ſummus videbatur, nunc ſeſe in ſuo genere Scaligero inferiorem non agnoſcat: tantò minùs ab eodem ſuppreſſus videatur.

Per eundē Agallochū quid intelligendum.

Matth. not.

Autorum iudicium de Scal. & Eraſmo.

Sed lubuit aliquantiſper digredi, redeamus in viam. Monachi in Meſ. Lignum aloës nihil aliud cenſent, quàm Agalochum Auic. *Agalugen* vel *Agalugin*: in eadem opinione videntur eſſe Amatus, Lacuna, Borgaruc. Apollo, Marantha, Cæſalp. & alii plures. Anguill. tamen, multi exiſtimant, inquit, Agallochum eſſe Lignum aloës: verùm nunc id non aſſeuerabo, quandoquidem neſcio an Thuiæ lignum ſit Sabinæ. Cluſius quoque annotat, pleróſque Doctorum virorum exiſtimare, Lignum aloës, eſſe Agallochum Dioſc. nec repugnat Garcias, qui ſua Arabum ſcriptis accommodat. Matth. non diu eſſe tradit, quod legitimum Agalochum importari cœpit: nam licet antea quibuſdam non deeſſet Agalochum verum, nihilominus, quòd rariſſimum eſſet, Officinas ferè omnes eius loco Oleaſtrum Rhodium ſuppeditaſſe, quem falsò putauit Ruell. Aſpalathum eſſe. Verum Agalochum illud, quod tantopere præſtet, ſe vidiſſe negat Matth.

Agalochus. Agalugen.

Agalug[...]

Lignum [...] loes eſſe [...] gallochu[...] Veteru[...]

Oleaſt[...] Rhodi[...] Ruell[...]

Sunt, inquit Matthiolus qui ſomniantes dixerint, Agallochi arborem vidiſſe neminem, cùm terreſtri tantùm paradiſo proueniat, illúdque ferri fabulantur fluminibus, quæ [vt ſacra teſtantur monumenta] ex eo manant. Atqui pro comperto habetur, & paucis innuit Serapio, Gangem Indiæ ampliſſimum fluuium quamplurima ſecum Agallochi fragmina vehere, quæ tamen in ipſum ducuntur aliorum fluminum curſu, qui in eum confluunt. Quippe cùm fluuii transfluant loca, vbi Agallochum prouenit, aquarum inundationibus turgentes, huius truncos, fragmina, ac ramenta rapiunt vnà cum aliis varii generis lignis, & in Gangem transferunt, quemadmodum in noſtris etiam fluminibus ſæpè ac ſæpiùs viſitur. Cuius rei indicium affert illud, quod Venetiis venditur, vtpote quod longo aquarum diſcurſu omni ex parte laceratum, exeſum, comminutúmque ſpectetur. Quamobrem mirum non eſt, addit idem Matth. ſi dum manibus tractatur, id odoris non præſtet, quo illud fragrare prædicant ex natali ſolo in Luſitaniam aduectum. Sic ab ea opinione minimè eſt alienus Matthiol. ad cuius tamen marginem fabuloſa dicitur.

Fabul[...] de Aga[llo]cho op[...]

Officinæ, ex obſeruatione Cluſii demonſtrant duo genera Ligni aloës, præter lignum Rhodium, ſiue Oleaſtrum, qui Rhodo adfertur, quo vſæ ſunt loco Ligni aloës. 1. Vni diuerſi colores, ex venis fibríſve albis, aut ex luteo pallidis: aliis ex nigro ruffeſcentibus, ſimul mixtis, magis in ramis, quàm trunco. Hoc genus quidam Docti Thuiæ lignum exiſtimant, alii Aſpalathum Dioſc. 2. Lignum aloës aliud ex nigro ruffeſcit, reſinoſum, quod vſtum gratum ex ſe reddit odorem, ponderoſum, & aquæ fundum petens. Hoc quidam putant ſpeciem Ebeni Dioſc. Lignum aloës adfertur ex Calecuth & Alexandria in Europam. Verùm conſideratis Cluſii verbis ſuſpicio incidit, quoſdam confudiſſe lignum Rhodium, quem Oleaſtrum perhibent, cum Ligno aloë hic à Cluſio deſcripto.

Duo ge[ne]ra Lig[ni a]loes [...]

Thu[...]

Eben[...]

Ryffius quoque Agalochum ſiue lignum Rhodium militibus frequens dicens in corollis precariis, vel alterutra voce abutitur, vel vtrumque confundit. Nec minùs in eo hallucinatur, quòd verius Aſpalathum acre dicit & auſterum exiſtimat.

Ryff[...]

Caſtor Durantes pro Agallocho ſiue Ligno aloës ponit iconem, quam poſtea iterum reponit pro ligno odorato.

Caſtor[...]

Cæterùm eadem nomina, quæ ſuprà Agallocho tributa fuêre Authorum plerique etiam Ligno aloës Officinarum tribuunt, cùm maior pars vnum & idem eſſe putet, quod nec nos negamus, ſed in re nondum planè certa & cognita

gnitæ iudicium tantisper suspendimus, donec certiora discamus.

Easdem vires plerique Recentiorum tribuunt Ligno Aloes offic. dicto, quas suo Agallocho tribuunt Veteres, quas antea proposuimus.

Agallochi & Ligni Aloes substituta, adulteria & æquiuocationes.

TExtor in lib. suo de Peste Agallocho deficiente substituit Santalum luteum vel rubrum. Lob. ait, Officinas quasdam autumare Agallochū esse Santalum citrinum, quod & Rondel. in pil. Alephang. supponit. De ligno Rhodio & Aspalatho vel Agalocho vsurpato, dictum suprà.

Adulteratur Agallochum, vt Platearius tradit, ligno quodam in montibus Almasiæ nato, quod pondere, nodoso habitu, & quadam aromatica vi Agallochi notas vtcunque refert, sed neque nomen ligni, neque vbi siti sint Almasiæ montes indicat. Matth. Syluat. Pandectarum autor idem paulò aliis verbis refert, & lignum quod pro Agallocho vendi conqueritur, Chamęleæ radices esse scribit. Videndum igitur, quidnam per Chamælæam eo loco intelligendum sit. Significat autem Chamęlæa propriè [vt ille vult] eam plantam, quàm Latine Oleaginem & Oleastellum, Arabes verò Mezereon vocant, Thymelææ, hoc est, granum Gnidium ferenti frutici figurâ & viribus similem. Eius radices Matth. Syluaticus, pro Agallocho vendi credidit. Cordus per Chamælæam meliùs, nostro iudicio eo loco putat intelligendum Oleastrum, vti dictum quoque cap. de Ligno Rhodio. Absonum enim, inquit Garcias, quod Pādectarius scripsit, & à veritate omninò alienum, Chamælęâ adulterari Agallochum, cùm totâ eâ regione, vbi Agallochum prouenit Chamælęa non nascatur.

Sophisticatur, inquiūt Monachi in Mes. Lignum Aloes multis modis: vt cum lignis similibus, & pręcipuè cum lignis syluestris Oliuæ, & Chamælea atque Thymælęa. Et quandoque bulliunt ipsum lignum bonum, & accepta decoctione desiccant illud atque vendunt: rarissimè ab aromatariis purum emitur.

Syluius quoque testatur esse qui ligni Aloes loco Oliuæ arboris matricem substituunt.

In Pharmocopoliis quibusdam Verselensibus, [inquit Apollo] non Oleastri Rhodii frusta, olim pro Agallocho vsurpata, vtpote demersa aquis non emergentia, quadantenus amarulenta, nec odoris iniucundi, sed, quod iniquius est, veterum lignorum segmenta, Nardino odore imbuta, in medicamenta inseruntur, Venetiis tamen expetita absque delectu: pecunias potiùs curant, & illegitima sinceris præponere malunt.

Castor Dur. Agallochus adulteratur ligno Oleæ in aqua odorifera & cum oleo odorato, vel cum Aspalatho vncto.

Diligenter notandum, quod scribit Honor. Bellus, nonnullos vocare Agallochum plantam Creticam eandem cum *Maranthæ Cytiso*: de qua lib. II.

Non verisimile esse arbitratur Garcias pro Thure ad suffimenta substitui Agallochum, vt latiùs dictum antè.

In succedaneis Gal. attributis Agallocho centaurium substituitur. Centaurium scribitur in textu Græco, & non Calamus aromaticus, vt in Lat. codicibus, vt annotat Borgarucus, magisque probat textum Græcum. Cui nos non adstipulamur. Nam calamum magis probamus quid enim cum Agallocho Centaurium? in quo tanta amaritudo. nec aromatica illa & cardiaca qualitas, ac ne odor quidem ipse, quæ in Agallocho requiruntur, & in Calamo aromatico non obscurè sunt.

TAVZARGHENT RADIX ODORATA.

CAP. XXX.

QVoniam Scal. exerc. 142. Agallocho subiungit radicem *Tauzarghent*, & odoris gratiâ confert, eandem & hic referre lubet. Scribit autem esse in Occidentali Mauritania eam radicem tanti tàmque boni odoris, vt appensa laquearibus haud magna quantitas suppleat vicem magni suffimenti. Nec quicquam aliud de ea apud quenquam legimus.

THYMIAMA SIVE STYRAX RVBRA Offic. & de Nascaphto.

Descriptio

STyrax rubra Offic. sunt corticum fragmenta crassiuscula, fragilia, pulli coloris, aut ex pullo nonnihil ruffescentis, exsucca ferè, quæ admota igni vix tantillùm resudant, nec flammam satis claram edunt, nec pertinacem, odore destituta & sapore, ob vetustatem, vt existimamus. Talia erant à multis annis à nobis seruata, & olim Lugduni ex officinis empta. Similia vidimus Argentinæ, sed multò maiora segmenta, quorum quædam vncias duas longa, vnciam lata, quædam crassa, quædam tenuia, prædictis concoloria, odore quoque ac sapore manifesto destituta. Inter quæ fructum leuiter cortici adhærescentem obseruauimus, de quo postea. Huius corticis lib. j octo batziis vendunt. At Styrax liquida, res odorata & prædictâ longè pretiosior ante bienniū nempe anno 1602. à pharmacopœo Montb. eodem pondere 16. solidis regiis: hoc est, paulò minori pretio quàm cortex iste inodorus, propemodum dixerimus sordidus ac penitùs nihili. Similes cortices, ante aliquot annos, apud industrium quendam pharmacopœum, cuius nomen nunc excidit, obseruauimus, nomine *Thymiamatis*, inter quosquidam crassiores quàm prædicti. Sed & hi erant euanidi & exoleti. In eodem pharmacopolio, eodem quoque nomine, anno 1597. dati cortices Argentinæ empti, qui in tenues multas partes contusi, & in glebas compacti, admodum erant succulenti, rufsi, hoc est prædictis concolores, nisi essent saturatiores, odore graui, non sine suauitate tamen, qui odor adhuc pertinaciter durabat anno 1604. licet iam situm cineream haud leuiter contraxissent, & multò sicciores euasissent. Igni admoti fumum & flammam luculentam dabant. Sapor nullus insignis, attamen glutinosus cum quadam acrimonia. Odor sane videtur aliquatenus referre odorem Balsami Peruuiani, & vt liberè dicamus, Styracis liquidæ offic.

Fructus.

Thymiama

Cortices odorati.

Corticem supradictum Cordus Nascaphthi nomine sic describit: *Nascaphthum*, quod hodiè *Thymiama*, & *Storax rubea* in pharmacopoliis vocatur, crassi corticis fragmenta sunt, colore in ruffo nigricantia, quæ sola per se aut cum aliis quibusdam ad odores vaporantur: habétque acrem,

Nascaphthum. Storax rubea.

nec iniucundum in suffitu odorem: gustu nullam ferè qualitatem præ se fert, præter siccantem: estque huius rei causa, quòd nimis inueteratum ad nos afferatur.

Narcaphthon. Nascaphthon, inquit Diosc. quòd alii Νάρκαφθον, vocant ex India quoque defertur. Est verò corticosum quiddam, Mori [συκαμίνου] libro simile, quod iucundi odoris gratia suffitur. Factitiis suffimentis inferitur: vuluam quoque adstrictam suffitu iuuat.

Paulus quoque Nascaphthon Indicum aroma dicit, eiusdem vsus. *Vsus.* At in compositione Cypheos Solaris *Lacaphthū.* λακάφθου dodrantem admiscet, & ait esse corticem Pini [πίτυος] aut alterius cuiusdam *Aegin not.* arboris. Qua sua hæsitantia & inconstantia effecit, vt incertum sit visum viris doctissimis, an idem Nascaphthon cum Lacaphtho putandum sit. Cuius sanè alii Scriptores non meminerunt, vt sicut ipsorum, ita & nostro seculo, [si idem non sit cum Styrace rubra] penitùs ignotum videatur. Apud Plutarch. tamen lib. de Iside & Osiride, in compositione eiusdem Cyphei heliaci, pro *Plutar. locus corrigt.* λακάφθου habet λαπάθου, corruptè vti videtur, & censet Const. Non est tamen vt quis credat Pini aut Piceæ, [vtrouis tandem modo velis exponere vocem πίτυος] corticem Nascaphthum esse. Nam si h[illegible] Nascaphthum appellarent Authores, nihil propè notiùs vsitatius in Europa Nascaphtho esset. Quoniam verò ex alio Orbe ad nos adferri certum est, nihil minùs quàm Pini aut Piceæ cortex fuerit. Nisi sicca Storax appellata, Nascaphthum fuerit, prorsus nos rem ignorare cum Cordo fatemur. Certè non constat vnde afferatur, & cuius arboris cortex sit. Ex India non afferri, arguit vilitas, quamuis aliis quoque indiciis constet.

Narthe Theoph. Cæterùm quid sit νάρθη apud Theophr. difficile est pronuntiare in tanta breuitate, cùm eius semel tantùm meminerit nominetenus. Suspicio tamen est posse esse Narcaphthon Dioscor. maximè cùm Theophr. lib. 9. Hist. cap. 7. inter ea medicamenta recenseat, quorum vsum esse ait ad vnguenta, quæ sunt omnia aromatica. Auget coniecturam quòd quidam eo loco ex Diosc. νάρκαφθον *Theoph. [illegible]* legendum censent. Hermol. Lacaphthon idem putat cum Nascaphtho: hócque à Plinio prætermissum arbitratur consultò, quia incerta esset natura eius, vt aliorum quoque plurium, quæ ille Orbi nostro tantùm nominibus cognita esse tradit, vt Sericatum Gabaliúmque. Marcellus quoque fatetur, nihil de Narcaphtho à se inuentum Theophr. aut Plinium docuisse. Ideóque illis incognitum fuisse suspicatur. Immò in antiquissimo sibique probatissimo codice, nullibi etiam illud caput de Narcaphtho apud Diosc. legi, ac ne vestigium quidem eius ab eodem deprehensum: non leui, nisi Paulus id confirmaret, suspicione, cùm liceret Plinio, ab eodem Diosc. à quo plura alia acceperat, hoc etiam accipere, quod tamen ne verbo quidem fecit. Sed Paulus suspicionem amouit, qui eadem penè cum Diosc. dicit. Pro eo verò quod diximus, vuluam adstrictam, habetur *Dios. illust.* gemina lectio in Codicibus. Sunt enim in quibus μήτραν ἐστενωμένην, & in quibus ἐστεγνωμένην legatur, vt vel angusta præclusaque, vel adstricta nec humores remittens matrix intelligenda videatur. Nos cum Marcello & aliis doctioribus Interpretibus id maluimus quod ab antiquo medicinæ authore Paulo Ægin. confirmabatur. Sed de Plinio nondum transactum. Sunt enim qui eum Narcaphthum intellexisse putent per Sericathum, *Serichatum.* quando ait: Eò comportatur & Serichatum & Gabalium, quæ intra se consumunt Arabes, nostro Orbi tantùm nominibus cognita, sed cum Cinnamo Casiáque nascentia. Peruenit tamen aliquando Serichatum, & in vnguenta additur ab aliquibus. Permutatur in libras x. vi. Ex obscurissimo hoc tripode, quasi Laurum momordisset, velut edicto quodam pronuntiat Amatus, Plinium non Narcaphthum appellari voluisse, sed magis Serichatum, huiusque descriptionem, tanquam rei sibi incognitæ prætermisisse, tantùm ab aliquibus in vnguenta addi, dicere contentum. Ergo Plinio incognitum fuit, & nihilominus Amato cognitum, Serichatum apud Plin. esse Narcaphthum? cùm tamen ingenuè fassus sit nostro Orbi tantùm nomine cognitum? Vt iam non immeritò δαιμονιάτους eiusmodi coniectores appellarit doctus quidam, qui tantâ securitate pronuntiare, tantâ facilitate diuinare, atque adeò tam audacter pronuntiare didicerunt, quid authores senserint in his præsertim, quæ velut non intellecta præterierunt, contenti nomina tantùm apponere, vt de Serichato & Gaballio fecit Plinius. Sed fortè istud mouit Amatum, quod in vnguenta addi Plin. ait, quod idem & de sua Narthe Theophrastum scribere diximus, quam quidam Narcaphthum putant: quódque idem tradat Dioscor. Sed & his & talibus coniectari aut suspicari liceat: neutiquam verò temerè interpretari ac statuere.

Mirum etiam Gal. nihil de Narcaphtho tradidisse, quem tamen Diosc. libros diligenter euoluisse liquet.

Serapio Abicis cuiusdam testimonio fretus tradit, siccam vocatam Storacem corticem esse arboris Storacem [Styracem resinam] fundentis, qui decoctæ & expressæ liquidæ Styraci superest, quod tanquam verisimile, inquit Cordus, non impugnamus. Hoc tamen reticendum haud existimamus, nobis videri aliam esse & diuersam arborem, liquidam Styracem fundentem, ab ea quæ calamitam sudat Styracem, vt de Styrace docebimus. Hoc enim loco non de Styrace, sed Nascaphtho nobis tradendum. Io. Rhoder. Lusitanus Nascaphthum putat esse pretiosam illam arboris cuiusdam Indicæ materiam, quam *Ligni aquilæ* nomine instructiores Lusitanorum Officinæ seruant. Sed cùm hoc lignum non sit cortex, sed arboris cuiusdam Indicæ materia, Agallocho similis [cuius etiam speciem esse arbitramur] non ausimus eius opinionem confirmare. Siquidem Nascaphthum cortex est arboris suæ detractus. Aquilæ verò lignum, non cortex, sed lignum est, quamuis nonnunquam etiam cortice vestitum afferatur, sed raro, & cui non sit eadem, quæ ipsi ligno in odore & sapore gratia, de quo plura diximus cap. de Agallocho & Ligno aloës. Fatetur itaque ingenuè Cordus sibi nihil certi de Nascaphtho constare, hortatúrque alios vt id inquirant. Idem in Diacastorio D. Nicolai annotat hæc: Storacis rubeæ: hoc enim loco non est accipiendus cortex ille fuscus & aridus, quem vocant Thymiama, atque malè Storacem rubeam: sed Storacis Calamitæ purissimæ guttæ, quibus rufus est color. Item ad Troch. Alyptæ Mosch. Styrax rubra hic non significat Thymiama, aridum illum nigrum corticem &c.

Non desunt indicia, inquit Matth. [si modò ad nos hodie deferatur] id omninò esse Narcaphthum, quod vulgò Offic. vocant *Tigname.* Nam *Tigname* non aliud integrat quàm *Thymiama* apud Græcos. Serap. Narcaphthum *Lasabaten* vocat: dicitur etiam Arab. *Nabach.* Ital. *Agallocho* atque

etiam

etiam *Tigmane* Seplasiarum vulgò. Idem postr. com. Lat. & Ital. Et Epist. lib. 5. scribit: Placeret quidem Val. Cordi doctrina, qui rubeum Styracem imponi iubet, si tamen pro rubeo flauum, vt pote præstantissimum intelligeret. Sed cùm ipse Germanus fuerit, & sciam ego Germanicas seplasias nihil aliud quàm Thymiama, quod Diosc. Narcaphthum vocari censeo, Styracem rubeum appellare: vereor sanè, ne ipse quoque pro Cozumbri, Thymiama addendum crediderit. Sed demus eũ de selectissimo Styrace intellexisse, errauit tamen, cùm sciret quid apud suos Myropolas rubeus designaret Styrax, quòd illis manifestam errandi ansam præbuerit, à qûo errore non habeo quibus excusem: præsertim cùm mihi certò persuadeam, Cordum in hoc Iac. Manlium esse secutum. Namque Manlius simul ac perperàm exposuit Cozumbri, fæcem esse Styracis liquidi, mox subiunxit Arabicum nomen secundum Compositorem nil aliud designare, quàm rubrum Styracem seu Thymiama, seu Thus Iudæorum. Quæ vt inepta, inania & incertis Autoribus allata, ita ridenda & reiicienda videntur. *Hæc ille.* Sed considerent eruditi Lectores, an Cordus non sit excusandus, qui in duabus compositionibus prædictis apertis verbis declarauit, se per Styracem rubram non intelligere Thymiama ac proinde ei à Matthiol. iniuriam fieri.

Ipse verò Matthiol. [vt annotat Guiland. in suo Theone] crassè in Narcaphtho & Stacte errat, quæ ille medicamenta duo pro vulgari Tignamè & Styrace liquida exponit, rectiùs facturus si recantarit. Styrax enim liquida ex recentibus Styracis arboris corticibus, admixto oleo ingentibus torcularibus, in Asia minori Aegypto & Græcia premitur, quos ita expressos cortices magna Italiæ pars *Tegname* vocat, sicuti & Calabri *Busari*. Sed nos de Styrace liquida & aliis Styracis generibus specialiùs trademus post resiniferas arbores.

Amato Narcaphthon Arab. *Nabach, Labasten*, lignum est corticosum & velut putidum, antiquitatem nimiam præ se ferens, quod idem ait cum eo, quod Offic. hodie Thymiama, quia in suffimentis præcipuè eo vtuntur. Itali corrupta voce *Tignane*: Hispani Mauritanica *Almeam* appellant. Cæterùm *Thymiama* vagum nomen est, suffitus omne genus comprehendens.

Lacunâ quoque teste, pro certo creditur *Almeam* esse corticem Styracis, ex quo per cocturam detracta Storax liquida offic. Storax rubra inquit Clus. in offic. Galliæ & Belgiæ, quibusdam in Brabantia *Thus Iudæorum* dicitur, aliis Thymiama. Ex doctorum tamen sententia Narcaphthon Antiquorum.

Diosc. descriptio conuenit cum Styrace rubra offic. harum regionum. Vt verò scribit Apollo, Styrax liquidus offic. stacte non est. Est & Styrax ruber Arabistis fæx Styracis liquidi & Myrrhæ Stacteæ seu etiam Cozumbrum, & Iudæorum aut Thymiama pro Stacte inuecta.

Serapio inania garriens pro Thymiamate omnia simul obruit, vt etiam Auic. Pharmacopœi quidam ineptè satis, per Ammoniacum thymiama, Ammoniacum simul ac huiusmodi corticem accipiunt. Bellon. in suis obser. de iis quæ in Rhodio vidit, refert vidisse se exonerantes nauiculam ad ripam portus, plenam simplici cuius in medicina vsus est, quod Styrax rubra dicitur. Græcis nunc vocari *Maurocapno*. Sibi dictum fuisse, arborem in ipsa insula nasci: verùm non datum fuisse otium videndi.

Vt Narcaphthi olim, vt suprà dictum, vsus fuit ad suffitus, ita Styracis rubræ hodie dictæ itidem præcipuus vsus in compositis odoramentis, quæ ad suffiendum parantur: ita vt præterquamquod per se [si modò recens sit, aut tale quale suprà vltimo loco descripsimus] id muneris præstet, paucæ fiant suffimentorum compositiones, quæ ipsum non recipiant. Sed quæ Pharmacopœorum quorundam hodie est pertinax proteruitas, malunt in hanc vsque diem euanidum illum & nullius nec gustus nec odoris corticem immiscere, fungum pro aromate, quàm meliora docentibus obtemperando operam impendere conquirendi præstantiora.

SASSAFRAS SIVE LIGNVM PAVANVM.

Cap. XXXII.





Lignum Sassafras parũ ponderosum est, corticéque (prout ad nos importatur) tegitur, extimo quidem tenui, cinericeo, interiore crassiusculo, rufescente, fungoso nõnihil, molli, materies subiacet alba, vel ex albo rufescens, aliquâ interdũ etiam parte ad cinereum vergens, mollitie & pectinibus Tiliaceis, odore & sapore suaui aromatico; acriusculo & subdulci, quodammodo Anisi. Cortici verò siccitas cum nõ obscura astrictione inest. Vidimus frusta femoris crassitudine, sed quæ vel prope ramos vel radicé excisa ex nodis & vestigiis coniectabamur. Accepimus & portiones quasdam à D. Volmario, quæ eundem exhibent saporem & odorem, sed texturæ raræ & veluti porosæ, pediculorum Nympheæ instar. *Descriptio Ligni.* *Cortex.*

Folium vidimus anno 1607. apud charissimum fratrem Casp. Bauhinum, sublongum, in tres partes diuisum, cuius pediculus degustatus, fuit aromaticus.

Arbor ipsa, teste Monardo [cuius iconem ex- *Descriptio arboris.*

 Ss

bibemus quæ prima fronte Cinnamomi videbatur, magnam proceritatem adsequitur, quanquam & mediocres & paruæ reperiantur. Maximæ Pinum mediocrem æquant, formâ etiam rectâ non absimiles, truncus singularis est, nullis adnatis ramosus, Palmæ instar, atque superiùs duntaxat ramos Pini mundatæ in modum emittit, in orbem poculi instar circumactos. Cortex crassus, fului coloris, alio tenuiore cinericeo tectus. Materies alba in fuluum deuergens. Estque tam truncus, [vt & rami] flexilis. Cortex commansus, aromatico sapore præditus apparet, qualis est Fœniculi, tanto támque fragranti, vt pauca eius quantitas totum conclaue compleat, habet & acriusculi quippiam. Lignum ipsum minùs efficax, minúsque aromaticum. Ramis hærent folia viridia, trifariam diuisa, ficulneorum æmula, tenera adhuc, Piri foliis similia sunt, vixque vllum angulum ostendunt, atrouirentia, odorata, multóque magis exiccata. Perpetuâ fronde est arbor, aliísque foliis marcescentibus alia succrescunt. Nescitur an fructum aut florem ferat. Radix pro magnitudine arboris crassa aut gracilis, flexilis quidem, minùs tamen quàm truncus & rami, summâ tellure vagans, vnde facilè exstirpatur.

Cortex. *Folia Ficus.* *Radix.*

Cæsalp. quoque corticem specie & colore Casiæ similem ait.

Synonyma Sassafras. Sassepes. Lignum Pauanum. Lignum floridum. Pauamen.

Vulgus Herbariorum, Medici item & Offic. *Sassafras* vocant: Camer. Lignum *Sassepes*, quod odore *Molle* arboris liquorem referre ait. *Lignum Pauanum* Tab. Catal. Francof. Refor. Wor. & *Lignum floridum*: *Indica radix quæ Sassafras* Codronchio. Gallis & Hispanis corruptè *Saßifragia*: Indis *Pauamen*, Hisp. Italis, *Viera*. In Virgin. insulis Winanck Germ. Sassafraß.

Locus.

Nascitur in maritimis, locísque temperatis, nec humiditate nec siccitate excedentibus. Scatent hac arbore montes, suauissimúmque odorem prę- ternauigantibus ea adspirat. Floridæ familiaris, vno tantùm loco, in portu S. Helenæ, & portu S. Matthæi: alibi nusquam, authore Monar. Non ita diu ad nos importari cœptum, nunc in omnibus bene instructis Pharmacopoliis habetur.

Vires & vsus.

Folia, [inquit idem Monard.] contusis imponunt Indi, sicca in Medicos etiam vsus assumunt. Optima pars arboris & efficacissima est radix, cui cortex, intrinsecus multùm viscidus, coloris fului, odore tum ramos, tum reliquam arborem vincens. Aromaticus magis est cortex quàm radix: efficacius & odoratius est decoctum radicis, quàm reliquæ arboris & ramorum. Quare tum ob hanc causam, tum ob copiam, in maiore est apud Hispanos vsu.

Têperam.

Calidum est hoc lignum cum ramis, & siccum in secundo, paulò magis calidus est cortex, adeò vt ad tertium caliditatis & siccitatis gradum ascendat, id quod ex decocto facilè percipitur. Danda igitur opera, vt lignum & rami cum cortice habeantur, sine quo inefficaciores sunt illi.

Modus vtendi.

Indi fragmentum ligni aut radicis rasæ pro arbitrio aquæ incoquunt, quo fit, vt inde reduces milites, quilibet pro suo placito decoctum præparet. Ego verò hoc modo vtor. Considerato vsuri temperamento & morbi modo, decoctum præparo: leuius quidem & ex minore ligni quantitate propino biliosis: pituitosis meracius, & ex maiore ligni portione. In sanguineis media via incedo. Eodem modo etiam pro morbis soleo variare, quæ omnia nisi animaduertantur, fieri non potest, quin multi errores in vsu committantur. Nec non magna victus ratio habenda, prout morbus exigit. Aliter hyeme parandum decoctum, aliter Vere: aliter pro robustis, atque aliter pro imbecillis. Idem de temperamentis tum corporum, tum regionum iudicium est: quorum neglecta obseruatione, nobilis quædam matrona ex meraciori decocto in periculum est deducta. Hispani incolę Floridæ insulæ in omnibus morbis vtuntur, tam acutis quàm diuturnis, tam calidis quàm frigidis, tam leuibus quàm grauibus.

Vtilitas magna eius est in obstructionibus hydropicorum, febribus quotidianis. Hepar enim corroborat, obstructionibus liberat, ventriculum confortat. Tertiana notha laborantem iuuenem, & in hydropem propendentem, sanaui pilulis de Rhab. Dialacca, & decocto Sassafras. Meracius decoctum manè loco syrupi cum vel sine Saccharo bibitur: simplicius in potum ordinarium cedit. Bene etiam succedit, si eo vinum diluant, qui vino assueti. Appetentiam mirum in modum reuocat. In doloribus capitis tam nouis, quàm inueteratis, ex frigiditate ortis, datur meracum decoctum calidum, manè, in prandio, & in cœna, obseruata debita victus ratione. Sed operæpretium est, vt præcedat purgatio, medióque tempore vsus decocti, pilulæ sumantur de Hiera simplici. Qui autem decocto vtuntur, non necesse habent conclaui se continere: satis enim est, si probè vestiti sint, & frigus aëréмque intemperatiorem caueant, cibis autem laudabilibus vescantur. In morbis thoracis frigidis efficax est, meatus pectoris aperit, pituitam absumit, catarrhos in thoracem delabi prohibet. Primum decoctum calidum manè bibitur: dilutius verò seu secundum decoctum pro potu ordinario. Postea verò meracæ sorbitiunculæ matutinæ intermittuntur, succedente diuturno & continuo secundæ decoctionis vsu. Etsi enim debiliùs agit, continuato tamen vsu, idem quod prima decoctio efficit: debet autem et ad misceri saccharum, vt fœlicior sit operatio. In frigidis ventriculi affectibus & flatulentis, præmissa vniuersali euacuatione: meracior decoctio manè calida sumitur, aliàs dilutior, vt dictum est. Prodest maximè in doloribus inueteratis, quo modo ventriculi dolores antiquissimos curaui, indicto postea continuo vsu simplicis decoctionis, aliun[illegible] semel in hebdomade catapotiis de hiera simplici. Debiliter coquenti ventriculo subuenit, flatus dissipat, ructus acidos tollit: vomitum continuum compescit: oris & anhelitus odorem commendat: Ischiadicis efficaciter propinatur: præsente quidem dolore meraca decoctio & calida, & ad præcautionem dilutior longo vsu, per se aut cum vino. Nec minore vtilitate calculosis datur, & iis quibus arenulæ gignuntur in renibus. Nam & pituitam consumit, & flatus dissipat. Adiuuat etiam eos qui ardore vrinæ laborant, aut calida partium vrinæ destinatarũ intemperie. Alioqui vrinam ciet, maximè si impedimentum fiat ab humore aut causa frigida. In artuum debilitate, & gressu impedito, sudor decoctione Sassafras prouocandus per dies multos. Nihil etiam refert interim, si non sudet. Dolorem dentium mirificè leuat lignum masticatum. In Lue Venerea, idem præstat quod Guaiacum, China, Sarsaparilla, simili vsu & vtilitate. Valet & ad arthriticos, podagricósque cruciatus, nec non membra resoluta. Ventrem soluit Cyathus mane calidè assumptus. Passionem cœliacam diuturnam sanat, flatus vteri & cruditates consumit, certo experimento. Menses mirificè prouocat. Obstructiones expedit, fœdósque faciei colores emendat. Sunt quæ contra steri-

ſterilitatem non infeliciter vſæ ſunt, quibus videlicet vterus fuit frigidior. Macilentis confert, & carnem auget, ob id fortaſſis quòd hepatis obſtructionibus ſublatis melior ſanguis generetur. Multos nouimus ad peſtis præcautionem aqua ſeu decocto eius vſos immunes euaſiſſe à contagio: alios, qui radicis aut ligni fruſtulum continuò circumgeſtantes olfacerent, ad aëris labem corrigendam. *Hæc Monardes.*

Admirandam profectò huius ligni facultatem non pauci alii medici hodiè celebrant, idque non tam ob odoris ſuauitatem, & quòd nullo ingrato ſapore præditum ſit eius decoctum, quàm ob virium efficaciam, ſi debitè adminiſtretur. Non facilè credat,, qui non ſit expertus, eius ligni vnciam vnam, [vel ſemunciam vt velut Monardes] dare octo libras potionis, vt ſaluberrimæ ad corpora ſuperfluis humoribus liberanda, ita conſuetis ob odoris ſaporiſque ſuauitatem ita amicæ, vt vt poſt aliquot dierum vſum aſſuefacti, non aliam ſibi optatam ſint vlli, niſi fortè quorum genius penitùs Baccho mancipatus.

Poteſt deſtillatum ex eo parari, vel ipſo decocto efficacius, præſertim ſi ramenta aliquandiu in in aqua ſub cineribus calidis macerata fuerint: quę poſtea deſtilletur in B.M. ita vt nihil viriū ligni exhalet, ſicut fieri ſolet in decoctione. Doſis quoque minor erit quàm decocti: potéſtque & ſecundarium parari deſtillatum. Sed quia id lignum non admodum recens ad nos importari ſolet, maior ligni doſis à peritis medicis ſumi ſolet.

Cùm Monſpelii ageremus, ligni cum ſuo cortice deraſi vnc. j. ſ. in tribus tantùm aquæ fontanæ libris per hor. 12. infundi ſolebat, deinde ad lib. ij. conſump. decoqui, & de colatura lib. ſ. manè ſumi calidè. Meliúſque cenſemus cum celeberrimis eius loci medicis ſic parari in duas tantùm doſes, quàm in plures, tum quia aſſeruatum gratiam odoris amittit, tum quòd facultas illius facilè euaneſcit. Eſt enim tenuiſſimarum partium. Reſidentiam prædicti decocti infundebant per tres horas in lib. xvi. aq. font. decoquebant ad lib. ij. cōſumpt. colatoq; per manicam Hip. cum ſaccharo, Boſcheti, titulo, aut abſque eo pro potu ordinario vtebantur, liberaliore adhibito victu, quàm in decocto Guaiacino, quo nomine frequens eius vſus in corporibus macilentis. Hac ratione ligno ſucceſſu præſcribebant ad podagras, Iſchiadas, veteres fluxiones, obſtructiones confirmatas, febres nothas & antiquas, & ſingulari propemodum experimento ad fœdos virginum colores. Et nos iam ad quoſdam prædictorum morborum non infœlici ſucceſſu præſcripſimus. Ipſa ligni materies, etſi ad opera ſatis inepta videatur, ſuſtinuit tamen in elegantem pyxidulam torno elaborari quam adſeruamus.

LIGNVM ANISI.

Cap. XXXII.

INter ligna Atlantico Orbe aduecta, vidi (inquit Gorop. in Hiſp. lib. 7.) quod Aniſi odorem ita ſpirabat, vt *Aniſi lignum* nuncuparem.

Sanè ſi Goropius non ſeparaſſet Saſſafras à ſuo ligno Aniſi, ſuſpicati fuiſſemus idem cum Saſſafras. Saltem colorem & formam quoque indicaſſet.

Sed datum nobis eodē nomine lignum, ab induſtrio medico & amico noſtro D. Thoma Platero, vncias duas latum, ex trunco brachii craſſitune, nec illo tamen integro exciſum, odore Aniſi & quàm Saſſafras ſuauiori, mitiorique materie, ſolidâ, ſubfuſcâ, pectines rectos maculis tranſuerſis ac ſplendicantibus intercipientibus, quales ferè in Fagino ligno videri ſolent: facilè finditur. Flammæ admotum, facilè adoleſcit, & luculentā flammam præbet: ſed odorem gratum non reddit ſicuti Saſſafras. Perquirant Studioſi an tale aliquod apud Veteres vel Recentiores deſcriptum extet.

ZINGI FRVCTVS STELLATVS SIVE Aniſum Indicum.

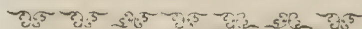
Cap. XXXIV.



VIſus nobis hic fructus primùm apud Cl. D. D. Fel. Platerum in ampliſſimo eius [illegible], idémque poſtea nobis exhibitus à fratre eius Thoma Med. Doct. ex Anglia delatus, vbi ab amicis ex India, vt aiebat, illatum dono acceperat. Stellæ figuram repræſentat. Conſtatque ex ſeptē nuculis particularibus, radiorum in morem in centro coëuntibus, triangularibus, longis, leuiter compreſſis, eâ parte quâ committuntur impreſſis, extimâ & conuexa peripheria ſemicirculum ferè deſcribentibus, cortice gemino tectis, duro, & ſpadiceo, nigricante, rugoſo, interiori propemodum oſſeo; internâ ſubſtantia cupri diffracti inſtar lucente, biualui, atque in ſiccis & inueteratis nonnihil hiante. Nucleus verò cum in ſingulis nuculis latitat ſingularis, lęuis, ſplendidus, colore ſeminis Lini aut Pomorum, ſed paulò dilutiore. *Nucleus.* Odor & ſapor Aniſi planè eſt, vnde forte Aniſum Indicum dictum, cùm interim nihil præterea cum Aniſo commune habeat. Relinquit tamen neſcio quid acrimoniæ in lingua commanſus. Figura magnitudinem ferè exprimit eius quem vidimus *Odor & ſapor.*

Zingi. Apud eundem Plat. didicimus etiam *Zingi* dici.

De hoc ipso, postquam ista commentati essemus, in vltima rariorum suorum historia prodidit Clus. *Anisum Philippinarum insularum* Anisum Philippinarũ insularum (quæ ducentorum ferè milliarium interuallo à Sinarum regione distant) allatum ante paucos annos à Nauclero Anglo, cui nomen Thomas Candi, cùm è sua nauigatione, quâ totum orbem circuiuit, rediisset. De huius autem radice, caule, foliis, vel etiam floribus quicquam pronuntiare posse negat, quòd seminum & vmbellarum tantùm partes Londino acceperit Anisi nomine: proprium nomen, quod natali loco obtinet, esse *Damor.* *Damor* [addiderat enim Garetus appellationem, vnius ex insularibus, quem Candi aduexerat, manũ exaratam Sinanis characteribus.] Erant, inquit ille, vmbellæ satis latæ, Archangelicæ vmbellis non minores, sed vt coniicere licebat, etiam laxiores, aliquot pediculis satis crassis & firmis, in orbem ex summo ramorum fastigio nascentibus constantes, quorum singuli, non geminum semen, quale Anisi vulgaris, sustinebant, sed plura in orbem, vnciam latum interdum, serie quadam disposita, videlicet sena, octona aut plura, fusci coloris, rugosa, in binas æquales partes compacta, quæ superâ parte diuisa, vtplurimùm inania reperiuntur: aliquot tamen plena deprehenduntur, & semen vnicum continentia, læue, splendens, cineracei coloris, Orobi penè magnitudine. *Sapor.* Sapor idem qui in vulgaris Anisi semine, atque etiam odor.



DE SANTALIS.

Cap. XXXV.

Descriptio citrini. DEcorticata Santali citrini, quæ adferuntur fragmenta, truncum arguunt satis crassum. Est autem lignum solidum, ponderosum, pectinibus rectis, quo fit vt haud difficulter in rectas assulas findatur, colore ex pallido ruffescente, aut veriùs flauescente ac nonnihil in citrinum vergente, vnde nomen indeptum putamus: sapore aromatico, amaricante cum acrimonia totum os implente, suaui, odore fragranti, moschum nonnihil æmulante, aut sanè ex eo ad rosarum odorem nonnihil vergente.

Santalum album. Santalum album parum colore differt à Citrino: magis pallescit, Piri ligno quòd pallidum sit colore satis simile: alioqui eadem substantia, eadem textura, & pectines iidem. Sed odore inferiùs, quippe qui debilis vix percipiatur, vti nec sapor.

Cæterùm quoniam Cordus magna diligentia descripsit Officinarum plantas, & potissimùm peregrinas, placet eius quoque descriptiones hoc loco proponere.

Citrinum Sandalum. Quod *Citrinum* appellatur Sandalum, diuersum penitùs à [*ruffo* siue *rubro*] esse videtur: nam graciliùs quàm illud est, & dissimili constat materia & qualitatibus, sine cortice ad nos affertur, forísque pallidius est: intus verò solido, ponderoso, pingui, & si aquæ imponatur, fundum petente, leni, tenuissimo, nullámque medullam habente, ligno constat: sapore acri, aromatico, per totum os se diffundente, & ad caput vsque penetrante: colore in flauo rubescente. Odorem habet quemadmodum & saporem aromaticum, iucundum, fortémque, qui facillimè caput tentet & repleat. *Sandalum album.* Est & tertium *Sandalum*, quod quidam *album* vocant, sed reuera nullam habet in colore, qua à citrino dignoscatur, differentiam: inuenitur enim quod magis flauo & profundiore sit colore, quàm iam dictum citrinum. Quapropter hac nota non est à prædicto discernendum, sed tantùm odore & sapore. Hos n. valdè imbecilles, vix perceptibiles, & citrino dissimiles habet: magnitudine verò & materia illi omninò simile est, & similiter decorticatũ ad nos adfertur. Sandalum *Machozari*, est species citrini Sandali odoratissima, & valdè aromatica, tam gustu, quàm odore, & adfertur ad nos cum Sandalo albo, & citrino vulgari.



Santalum citrinum.



Santalum album.

Sed par est à Garcia quoque descriptiones Santalorum in ipsa India obseruatas proponi. Santalum album & pallidum in India nascitur. Præfertur autem quod ad Portum Mena inuenitur: est enim id haudquaquam lignosum, sed totum ferè cor. Ad portum Matomea est Santalum etiã pallidum: sed illud multum ligni, parum cordis habet: Lignum autem à corde segregat, quoniam in corde tota odoris gratia consistit. Ad alium portum, Camanare appellatum, *Improbum Santalum* nascitur, vtpote, quod plurimum lignum, & nihil ferè cordis possideat. Huiusmodi est & illud, quod ad portum Seruiago nuncupatum inuenitur. Sunt autem Mercatores in his discernendis adeò exercitati, vt conspecto ligno, statim indicare possint, vnde sit allatum. Inuenitur etiam Santalum album & pallidum in Verbali, portu Iauę, vehementer quidem odoratum, sed quod breui senescat, vnde debeat post annũ multo ligno adempto eius odor reuocari, qui in meditullio consistit. Primum verò locum obtinet pallidum, quod odoratius est, sed minori copia inuehitur. Etenim inter innumeros Santali truncos vix quinquagesimus quisque pallidus est. Nuper tamen à Mercatoribus relatum, qui diu in ea insula versati sunt, plurimum Santalum pallidum locis apricis nasci, tantámque inter vtriusque San-

Santali arbores esse affinitatem, vt pallidum à candido discerni non possit, nisi fortè ab ipsis incolis, qui eas cæsas mercatoribus vendunt. Cæterùm Santalum in Nucis Iuglandis magnitudinem attollitur, foliis admodum virentibus Lentisci æmulis: flos ex cœruleo nigricans: fructus Cerasi magnitudine, primùm viridis, deinde niger, insipidus, & facilè decidens. Inodoram ferunt esse arborem, nisi detracto iam cortice exiccata.

Quantùm igitur ex hac Santali descriptione colligere licet, valde [inquit Clus. in not. ad Garc.] erit dubitandum, an legitimum Santalum pallidum habeamus: quandoquidem scribit vix in Lusitaniam deferri, quoniam eius pretium maius sit apud ipsos Indos quàm apud Lusitanos. Fieri igitur poterit, vt aliquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Santalo obtrudatur. Certè candidum nostrum planè inodorum est. At legitimi pallidi librale fragmentum, è stipite aliquot pedes longo, semipedem crasso, recisum, donauit mihi anno 1581. Morganus fragrantis admodum odoris. Est verò id graue, solidum, nodosum, colore intus flauum, odore suaui reficiens cerebrum, & grato sapore palatum feriens.

Apud antiquiores Græcos nullam Santalorum mentionem inuenimus, sed apud Arabes qui ea nobis ostenderunt, & tria fecerunt, *album*, *rubrū* & *luteum*, quorum placita de Santalis infrà inter vires videre licet.

Apud Plin. Sandalum non est arbor, sed herba frumentacea, de qua suo loco. Sunt tamen qui Sericatum Plinii Santalum flauum esse coniectentur, à Serici crudi colore, vt annotat Dalechamp. Sed optauerimus tales Laurum in solidum momordisse, qui ex tam leui occasione coniectari, & vt ipsi censent, interpretari, nos, ludificari, audent.

Videtur tamen Galenus de Santalis tradidisse, quoniam eum citat Auicenna: sed valde suspicamur ne id falsò: Nam si cognita fuissent Santala Galeno, vtique eorum passim non vno tantùm in loco meminisset: vt nemo nunc quiritari queat ea capita vel libros periisse. Extat quidem de Sandalis libell⁹, sed falsò Galeno inscriptus cui de secretis Galeni titul⁹ est. In eo vbi de Ictero traditur, Sātalorū fit mentio quamuis non santalum, sed Mahazari legatur, quam vocem Recentiores quidam, santalum citrinum interpretati sunt, vt postea specialiùs dicetur. His autem non exhibendam esse fidem doctissimi iudicarunt. Eò quòd ab Arabe quodam collectus sit is libellus, & Galeni nomine inscriptus. Actuarius verò ex recentioribus Græcis in Diaromatωn suum Basilicum inter alia, recipit Santali tria genera, nempe *Citrinum*, *rubrum* & *candidum*: totidem & Hermol. genera facit: sed citrinum *Luteum* vocat.

Tria genera ista, ex tribus distinctis arborum generibus ex quorundam sententia prouenire tradit Curtius: quorum primum rubrum, inodorum: alterum luteum: tertium album, quod in abscessu frigiditatis sibi gradum vendicet. Rubrum verò aliquantò cæteris frigidius existimari, omnibus præferri luteum, si pingui quodam scateat. Et statim subdit: & quia odorum, quod rubrum est, secundas partes obtinet. Album tertiam sibi classem arrogat, quod inodorum est, duobus prioribus suauiter spirantibus. Vt nunc in magna suspicione versetur bonus ille vir, ne credatur neutrum istorum vidisse, contrectasse, ac minùs etiam olfecisse. Nam quid sibi velit, dicēs rubrum inodorum: & postea odorum, & suauiter spirare, nec scimus ipsi, nec intellexit ipse. Quis odor rubri sit, pòst dicetur. Santalum citrinum inuentu rarum Plateario & Syluio: Hic speciatim Santalia [sic enim vocat] quæ sunt in officinis, acri sapore, linguam mordentia, præsertim Citrinum, minimè in vsum recipienda censet: quod non aliam ob causam scripsisse videtur, quàm quòd Santala ab Arabibus in tertio refrigerantiū ordine collocari videret, quam temperiem, vel potiùs temperiei excessum Santalis hodie in Officinis prostantibus vix nostro iudicio rectè tribuerit: vt ex hoc, quoque dubitari queat, an nostra Santala sint Arabum. Monachi in Mes. tradunt, Santalum citrinum non ampliùs adferri. Aromatarios hodiernos excauare meditullium ex albo, & pro Citrino obtrudere: immò illud ipsum esse asserere. Sed magnopere errare. Vnumquodque enim eorum genus suam propriam habere arborem, esseque diuersas arbores, & non duas. Omnium testimonio album esse minùs bonum. Inde colligunt: si Citrinum fuisset pars albi, non fore melius rubro, sed potiùs eo vilius quod est contra omnes autores. Addunt, reperiri quandoque scriptum Sandali Mazabari: quod accipiendum sit pro citrino. Sed hæc vox tum hos tum alios non parum torsit. Etenim in descriptione aromatici rosati Gabrielis, & in aromatici rosati min. & in aromatic. Cariophyl. & in confect. Ramich, & in cap. de Tamarindis, & in cap. de Sorda & aliis similibus, post Sandalum immediatè sequitur Machazari, vel Mazahari, vel Macizir &c. De Santalo autem dubitant debere intelligi Citrinum: quia semper [vt plurimi testantur] si legatur Sandalus absolutè, Citrinus intelligitur: qui est magis aromaticus & præstantior, teste etiam Serapione. Vocabulum proximè sequens Sandalum multi ex iunioribus volunt referri ad Santalum tanquam adiunctum: vnde & pro Citrino siue luteo exponunt.

Quod confirmauit Simon Ianuensis, qui scribens de Citrino. Vocati ab Aben Mesuæ Mazahan. Vltra septuaginta Barbaras variationes huius barbari vocabuli, per varios codices, in variis descriptionibus reperimus: *Machazari*, *mazahari*, *macoziri*, *matasari*, *mazazir* &c: & nōnulli simpliciter legunt *Sandali*. Quidam ex Recentioribus, *Sandali citrini*. In quibusdam antiquis exemplaribus, & in priori impressione librorum Mesues, inter simplicia sunt quædam Synonyma in quibus legitur Machazir, id est, odoriferi. Quæ sanè expositio benè conuenit Santalo citrino. Garcias tamen Arabicarum vocum non indiligens vestigator & interpres se prorsus ignorare fatetur, quid sibi velint ista vocabula, nisi fortè *Machazari* significet è Malaca pretium: aut Mazafrani legendum sit, quod pallidum aut croceo colore infectum sonat. Antid. Rom. Sandalum *Nazzambari*, Sandalum citrinum seu odoratum exponit. Io. Wittichius, in febre Epidemica præscribit *Santalum Machozici*, quod itidem interpretatur citrinum odoriferum. Medicorum inscitiam, vel pharmacopolarum ignauiam, taxat Bellon. qui Sandala nulla ratione vulgò Cedrum vocant. Nullam autem Sandalus cum Cedro habet affinitatem, & à neotericis Arabibus tantùm cognitus. Sed error hinc emanauit, quòd cùm Theriaca Cedri ramos admittat, quibus illi carent, Sandalon pro Cedro assumunt.

Cæsalp. duo tantùm Santalorum genera agnoscere videtur, quæ ligna odorata vocat: *candidum*, & *rubrum*: *Flauum* autem quod hodie habetur, esse candidi medullam multò suauiorem reliquo ligno quod album est.

Santalia. *An nostra Santala sint Arabum.* *Santalo Citrino nos carere.* *Tres arbores diuersæ.* *Machazari.* *Mazahari.* *Sandalum absolutè quid.* *Mazafrani.* *Nazzambari* *Machozici* *Cedrus* *Error medicorum & Pharmacop.*

Sunt tamen plures alii qui tria distincta genera cum Arabibus agnoscunt, de quo, cùm arbores ipsas non nouerimus, nihil certi statuere audemus.

In Santalorum collatione inter se, & æstimatione non consentiunt Authores. *De temperamento varietatis. Ruell. not.* Ruell. omnes in frigidorum classe ponit, sed rubrum aliquantò frigidius dicit: satis temerè, quoniam ex suo cerebello. Excusandus fuisset, si dixisset ex Arabum sententia. *Matth. not.* Matth. omnibus præfert pallidum: secundum locum tribuit albo: postremum rubro, quòd, vt ille ait, nullo commendetur odore: priora verò duo suauiter spirent. Remissiùs quàm in Italicis lucubrationibus, inquit Apollo, vbi vtrumque odoratissimum dixit: & si demum rectiùs nares admouisset, deprehendisset vtique id, quod vulgò citrini seu flaui nomine circumfertur, multò fragrantius esse albo. Amato quoque luteus siue citrinus odoratissimus est, & cæteris melior. Tertius verò albus, medium inter rubrum & citrinum possidens. Præfert igitur rubrum albo, cùm tamen hunc odoratum, illum inodorum plerique faciant. Lacuna sanè citrina & alba valdè odorata dicit: de rubro, dicit nullum habere odorem effatu dignum, sed aliquem tamen acquirere ab aliis Santalis. At radians ille Apollo citrina seu flaua sola ferè odorata dicit, quamuis alba communem ligni colorem habentia, & flauo inserta [vt ille ait] aliquantulùm etiam redoleant: Brassauolúmque reprehendit, *Apollo not.* quòd in examine vnguenti Santalini falsò nihil omninò habere odoris censeat. At non videt tot radiis stipatus, à se quoque non nisi per accidens tribui odorem albo, quando ait flauo interserta aliquantulùm etiam redolere, satis apertè his verbis asserens, quod animo & contradicendi *Santalum rubrum.* studio taxat. Idem Musa Rubrum tradit, omni fragrantia destitui, etsi pro Santalo absolutè, illud quidem accipiendum velint, quasi magis infrigidans, ipsi tamen Apollini [Serapionis authoritate freto, qui ex Santalis meliùs esse dicit flauum] magis flauum arridet, quamuis calidius.

Cordum insuper taxat, quòd per Sandalum *Machoziri.* Machoziri, vel ex Genuensi codice Mazahari apud Mesuem speciem Citrini Santali, à vulgari diuersam atque odoratiorem supponit: hoc nimi- *Cord. not.* rum eius adolescentiæ inurendum esse dicens, quòd vetustate exanimata citrina Santala, recentibus collata, minùs fragrare compererit, proindè in specie diuersa existimauerit, quum præter enarrata non sit dare quartam speciem Santalorum. Quod verò quidam Cedrum putarunt, & *Syluius not.* calida officinarum Santala cum Syluio, id in rubro nullo pacto admittendum censet. At nos nec alba quidem Cedrum existimari debere cense- *Apollo not.* mus. Ipse verò Apollo nobis videtur nimis securè asserere, non dari quartam speciem Santalorum: quasi ille solus omnia viderit. Si diutiùs vixisset Cordus, vtique docuisset eum, quid intellexerit per quartam suam Santali speciem, [quam sanè ne nos quidem intelligimus] nec suam fa- *Cordi laus.* mam eius radiis obfuscari vnquam tulisset, iuuenis quotquot vnquam vixerunt præter ætatem de Repub. Medica meritissimus.

C. Bauh. not. Interim quoque mirari subit, vbi C. Bauh. legerit, Fr. Alexandrum in suo Apolline quartum Santalorum genus esse voluisse: cùm ex prædictis eius verbis apertè pateat, eum contrarium asserere.

Synonyma linguar. Porrò apud authores scriptum inuenias *Santalus* & *Sandalus*: *Santalum* & *Sandalum lignum*: Serap. Auic. & Mauritanis cæteris itémque Persis corrupto nomine *Sandal*: Ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* teste Linschott. In Timor insula omnibúsque Prouinciis Malacæ vicinis *Chandama*: à Decaninis, Guzarattis, Canarinis, aliísque Indis *Sercandaa*. Lusitanis & Italis *Sandalo*. Gal. *du Santal*. Germ. Sandel/ Sandelholtz.

Cæterùm in pallidi penuria albi & rubri partes æquales præscribendas non censet Garcias, vt vult Sepulueda, sed potiùs solum candidum: magis enim pallido affine est album, quàm rubrum. Pen. & Lob. in Adu. alicubi Medicum quendam anonymum obiter carpunt, qui ridiculè conquerebatur perperàm fieri hodie, quòd Santalum citrinum adulteretur Ligno aloës. Ita quidam imperiti de rebus incognitis quiritari solent, ne nihil sciuisse videantur. Sed soli docti eiusmodi Leones ex vngue norunt, & à verè peritis discernunt.

Scribit Matth. Santalum in vtraque India syluis densissimis ingentissimísque nasci: Syluius, ex agro Calicuthi Indiæ emporii aduehi à Lusitanis. Sed de hac re certiora nos docent Garcias & Linschott. Album & flauum ex insula Tymor aduenit, quæ Iauis adiacet, vndique portuosa. Integræ ibi albi flauique Santali syluæ visuntur, frequentíque hinc commercio per totam Indiam distrahuntur. Aduehitur autem vtrumque Santalum Lusitanorum Liburnicis ex Malaca & in Couchin & Goa maxima totius Indiæ emporia inuehitur. Periit enim nunc Calecut amplissimum olim emporium. Inde scilicet ex Couchin & Goa potissimam partem exportant in Malauar, Canara, Bengala, Decan, & Guzarate: minima verò defertur Ormuz, in Arabiam & Lusitaniã. Imò vix in Lusitaniam legitimum Citrinum deferri putat Garcias, cùm multò pluris ibi ematur, quàm in Lusitaniam delatum vendi possit. In exteras regiones delata Santali arbor etiam crescit. Vidisse enim idem testatur in Andanager totius regni Decan vrbe primaria, vbi regiam suam habet Nizamoxa, attamen non fuisse odoratum. Habere autem Nizamoxam istic hortos amplissimos, omni peregrinarum arborum, etiam nostratium genere excultissimos, quæ fructiferæ sint. Significatum ipsi fuisse, in insula D. Laurentii Santalum etiam inueniri, & ipsos Æthiopes incolas sic asserere. Verùm intellexisse postea non esse Santalum, sed ligni duntaxat genus odoratum, cuiusmodi ibi plurima inueniuntur. Maffeus tradit in Chersoneso insula primæ notæ Santalum album nasci. Leuin. Hulsius in Nauig. Holand. Insula, inquit Madagascar, id est, Lunæ, nunc S. Laurentii, quæ ex maximis & ditissimis insulis censetur totius orbis in India Orientali abundat Santalo, Ambaro & Ebore.

Serapio ex multorum Arabum autoritate Santalum frigidum esse statuit in tertio gradu. Auic. verò in fine secundi ordinis ad tertium vsque, siccum in secundo vterque. Rubrum tamen Serap. frigidius esse dicit albo & citrino: illúdque præ cæteris, humorum fluxum inhibere, Erysipelatis, inflammationibus, podagræ à bile ortæ ex succo Solani, aut Sedi, aut Portulacæ, aut Lenticulæ palustris vtiliter imponi. Simile esse *Faufel* frigiditate & siccitate, atque adstrictione, roborare gingiuas & stomachum. Omnia Cardiacæ à bile & calidis febribus aduersari. Trita & mixta cum aq. ros. & modico camphoræ vtiliter temporibus illini ardori capitis. Santala alba media quantitate sarcocollæ adiecta, & cum albumine oui temporibus imposita, ad idem valere, & aduersus descensum humorum in oculos, incipientesque

teſque Ophthalmias. Apoſtemata calida lenire, & humorum influxum à membris arcere. Omnibus autem præferri Citrinum pingue, & poſtea Citrinum ſiccum: Viliſſimum eſſe rubrum, & ſiccius citrino. Eadem cum aq. roſ. epithematis vice ventriculo admota, eius feruorem in ardentiſſimis febribus mitigare, ſtomachúmque firmare. Santalum quoque autore Auic. cordi amicum eſt, lætitiam enim adfert, & robur ei addit: Quare iis miſcetur medicamentis, quæ Cordi & eius palpitationi ſuccurrunt. Hæc Arabes de Santalis, qui cur Santala frigida faciant, & quidem ordine tertio, rem tam odoratam, aromaticam ſapore, amaricantem quoque, immò fauces quoque ſua acrimonia imbuentem, ſi noſtra intelligunt, nondum ſatis intelligimus. Hinc ſanè Doctiſſ. Syluius itemque Fuchſ. anſam ſumpſerũt ſuſpicandi, noſtra Sãtala, non eſſe Arabum vera. Patet tamen à pleriſque receptum eſſe, non carere nos geminis Sãtalis, ſúmtque qui Arabum potiùs iudicium de Santalorum qualitate improbandum cenſeant, quibus ſanè nos non inuiti ſubſcribimus. Santala frigida eſſe, perſuaſum eſt omnibus, inquit Scalig. vbi Santalum ab Aſpalatho, tanquam rem frigidam à calida differre docet: vt & ipſe quoque in ea ſententia fuiſſe videatur. Sanè Quæſtio pulcherrima eſt, & medico ad iudicia tum facienda, tũ pronũciãda maximè neceſſaria: ſuper quã ſubtiliter Cardanus: ſolidè verò Scaliger ſe exercent: vt ex eorum ſcriptis vidêre eſt.

Santalum album inter frigida cenſet Ioubertus, quod, ſi, acrimonia careat, concedimus, quale poſſit eſſe euanidum: aliàs nequaquam. Pro noſtra quoque ſententia faciunt Matthiol. Dalechamp. aliique non reiiciendi Autores, qui hac in parte Arabum ſententiam neutiquam probandam cenſent.

Porrò nomen medicamento triuiali indiderũt Medici, quod ab illo triplici Santalorum commercio, *triaſantalum* nominatur, & *Diatrion ſantalum*, cuius deſcriptionem habes apud D. Nicolaum, & ex eo in pleriſque Diſpenſatoriis vulgò dictis. Præſcribi ſolet à medicis aduerſus calidam hepatis intemperiem, eiúſque obſtructi reliquias, & icterum, (ad quos ſanè affectus ſi tamen frigida eſſent ſantala, vti clamitant, obeſſent potiùs quàm prodeſſent) ad ventriculi & viſcerum debilitatem. Simili ratione Ceratum Santalinum vocitatum apud Meſuen deſcribitur, aduerſus phlegmonas & intemperaturas omnes calidas, ventriculi, hepatis, & aliarum partium, quas potentiſſimè extinguere promittit. Ac à quibuſdam ſimplex etiam, tantúmque ex meris Santalis, ſed duplã ad reliqua citrini doſi, puluis paratur.

Nunc in multis locis medicorum potiones, vt gratiam aſſumentiam ineant, iis imbuuntur. Quin aliquid ſibi odoris iucundi adſciſcant, pauliſper in eis macerantur: quo fieri putant, vt medicamenta à moroſis ægrotantium palatis longè minùs reſpuantur: atque Cinnamomi modo, iis qui medicinas horrent, faſtidium abolere, apertè profitetur Ruellius: quod & ipſum faciat ad probandum eius calorem. Hinc putamus miſceri optima ratione cæteris cor roborantibus remediis.

Cæterùm Garciàs prodidit, Sandalum vſibus humanis valde neceſſarium eſſe, vt pote quod Cordis affectibus non parum conueniat: magnámque tam albi quàm Citrini quantitatem per vniuerſam Indiam abſumi, valdéque tam ab ipſis incolis Indis, quàm à Mauris Iudæis & Gentilibus expeti. Pinſunt hoc ipſi ac tundunt in lapideis mortariis, affuſáque ; & in pultem redigunt, ac vnguenti more ad corporis inunctiones vtuntur, deinde ſiccari ſinunt, tum ad æſtus corporis tollendos, tum ad odoris gratiam corpori cõciliandã. Indi enim naturâ odoramentis addicti ſunt.

SANTALO ALBO SIMILE LIGNVM
Sembrane.

INuenitur & in Malabar odorati ligni genus, Santalo albo perſimile, quo ſe in febribus indigenæ inungunt: lingua Malauarica *Sambarane* appellatum. *Garcias.*

Eadémque repetens Acoſta addit non eſſe Sãtalum, neque illius facultates obtinere. Medicos tamen eius prouinciæ Santali ſpeciem eſſe aſſerere, & conferre tenuioris fortunæ hominibus, commendare ad Eryſipelata & inflammationes, atque Santali rubri modo eo vti. *Santali ſubſtitut. Eryſipelas.*

Conſultum profectò fuiſſet, ab vtróque ligni ſpeciem & ſaporem deſcribi, arboremque ipſam, ſi viderunt. Hoc enim diligentes medicos & Botanicos decebat. *Garcias & Coſta not.*

SANTALVM RVBRVM.
CAP. XXXVI.



LApideæ ferè duritiei & ponderis ſunt, è Santali rubri trũcis fuſta, quæ del brata importantur, colore intentiùs rubente, quàm Breſilium, vt ferè nigreſcat, pectinibus rectis denſiſſimis, interdum criſpis tuber, aut nodoſitatum veſtigia imitantibus. *Deſcriptio* Odorem nullum euidentẽ ſpirant, ſapore ferè fatuo cum leui adſtrictione. *Odor nullus. Sapor.* Commanſum ſaliuam vix modicum rubeo colore tingit. At linteo affrictum, tingit. Cordo Sandalum rubeum, eſt arbor, materia, craſſitudine, & pectinibus rubenti Preſilio ſimilis, colore multò rubentiore, & ad nigredinem accedente: huius etiam ſolidior, & propterea ponderoſior eſt, quàm illius materia, ideóque aquæ iniecta, quamprimùm fundum petit. Saporem habens dulceſcentem, adſtringentémque leuiter: odorem nullum fatu dignum: tingit hoc etiam quemadmodum Preſilium, ſed gratior profundiórque huius eſt, quàm Preſilii color.

Differunt vt vult Garcias, inter ſe Santalum rubrum & lignum Braſilium: nam Santalum rubrum neque dulce eſt, neque inficit, quæ notæ in Braſilio manifeſtè deprehenduntur, quamuis

vtrumque inodorum sit. Musa quoque diuersarum arborum ligna esse testatur. Et sanè ipsa lignorum facies & color, paulò diligentioribus [illegible] ostendunt.

Lis rursus est inter Authores de odore Santali rubri. Odorem ei inesse negant Matthiolus, Amatus, [illegible], Lacuna, Scaliger, Apollo, Casp. Bauh. aliique: & si fortè nonnihil redoleat, ei per accidens inesse illum odorem, quod cum aliis importari soleat, quidam ex iis dicunt. Curtius in vtrumque paratus, modò inodorum, modò odoratum, & suauiter spirare, pronuntiat. Non desunt verò, qui tenue quiddam etiam per se spirare censeant, præsertim recens, quibus contigerit videre tales iudicent. Cæsalpinus aliquid noui importat: variâ sorte videri, quoddam exigui odoris, quoddam nullius, quoddam præterea longè odoratius flauo, non sine quadam Castorii æmulatione, sed incertæ coniecturæ.

Curt. not.

Odor Castor.

Inficere negant Garcias, Acosta, C.Bauh. At Clusius testatur Santalum suum inficere. Et Histor.Lugd. Santalum rubrum sæpè inficere solêre tradit. Industrius & in singularibus versatissimus Medicus Fel.Platerus Archiatros Basil. in suo lib.de febribus, ad febres continuas, Santalum rubrum, aqua maceratum, ei rubrum colore conciliare testatur. Omnia nostra fragmenta, [habemus autem non pauca de diuersis locis conquisita,] madefacta & linteamini affricata, rubro id tingunt, sed leuiter: masticata alia magis, alia minùs saliuam inficiunt, quædam nihil ferè. Aquam maceratione non facilè tingunt, nisi in puluerem redacta diu macerentur, aut ebulliant. Pyxidulæ torno recenter elaboratæ, vel per se, vel saliuâ madefactæ linteolo affricatæ imbuebant, colorem eliciunt quidam aceto, alii Aqua vitæ, ac rubro colore inficiunt Tragemata ex saccharo. Si qui sunt qui contrarium obseruarunt in suo, habent quod dicant, vel differre inter se Ligna Santali, vel in eo saltem, vel se aut nos non verum Santalum agnouisse. Iudicium feret aliquando posteritas.

Synonyma

Hispani *Sandalos roxa & bermeia* vocant. Ital. *Sandalo rosso*. Gall. *Santal rouge*. Germ. Roter Sandel.

Io.VVittich de Feb.Epid. cum mania præscribit Santalum rosaceum rubrum: & postea iterum Rhodosantalum, id est, rubeum odoratum, non vulgare, seu Pseudosantalum, quod nihil valet. Sed existimamus bonum illum virum, præscribere Santalum sibi incognitum. Tale enim nullum hactenus nobis innotuit.

Adulteriũ. Cæterùm Verzini vulgò dicti, seu Ligni Brasiliani rubri puluere adulterari odoratum Santalum, annotat Cæsalp. Sed si odoratum esset rubrum, facilè detegeretur fucus ἐκ τῆς ὀσμίας, vel ex odore remissiori. Non diffitemur tamen posse & solere Santali rubri puluerem illius loco ab impostoribus diuendi: talem enim & nos habemus, ab institore quodam Santali rubri nomine datum. Sed ex dilutiori colore & facillimè inficiente facilè fucum deprehendes.

Vt fucum depreh.

Santalo absolutè apud authores posito, quidam rubrum accipi volunt: quorum sententiam non temerè improbauerimus, si ad calidos affectus vsus esse debeat, quicquid ex Serap. clamitet Apollo. Quicquid enim virium antea ex Arabibus aliisque aduersus ardores & varios morbos calidos præscriptum est, huic potissimùm competere existimamus, quippe quod frigiditati proximus, aut in primo refrigerantium [securè nimirum in tertio Euch.Roes. statuit,] collocatum, insuper etiam leuem quandam adstrictionem obtineat, in prædictis affectibus conuenientissimam. Consule itaque cap. præced.

Vires & vsus.

Temperā.

Rubri Santali apud Indos exiguus est vsus, & rarus. Vtuntur tamen contra feruidas febres, eo tempora, frontem, & arterias inungentes. Ad alias regiones magna copia transfertur, potissimùm in Lusitaniam Occidentalésque regiones, quòd summi in Medicina vsus sit. Indi ex eodem ligno idola siue *Pagodos* & delubra sua interdum fabricant: qua de causa crassiora ligna magis expetuntur, maiorique pretio redimuntur, authore Garcia. Festiuè satis D.Platerus docet in febribus ardentibus delirantes decipere infuso aut decocto santalorum rubrorum, eos qui vinum expetunt. Gratius & melius etiam efficietur, si addito Granatorum succo vini aliquem saporem ei concilies.

Porrò rubrum Santalum non nascitur in Timor, sed loco valdè distanti, videlicet in India intra Gangem fluuium, in Tanasarim, & maritimis quibusdam Charamandel: ex his locis omne Santalum rubrum adferri pro certo asserit Garcias.

ABELICEA SIVE SANTALVS ADVLTERINA CRETICA.

CAP. XXXVII.

ABelicea authore Hon.Bello, arbor est magna, recta, multis ramis prædita, aspectu pulchra, cui folia Alaterni, sed rotundiora, profundè serrata: [quos flores proferat, ignorare se fatetur.] Fructus magnitudine Piperis, figurâ quasi rotundus, colore inter viridem & nigrum medio: materies ligni dura, & paululùm odorata, puluis enim huius Santala imitatur: vnde Pseudo-santalus Cretica iure appellari posset. Arbor hæc in solis montibus Leucis, eorúmque altissimis iugis prouenit, & ex ea trabes fiunt.

Antiquis idem ignotam fuisse putat, ni sit Vlmus montana Theoph. descripta l.3 c.14. Sed folia neque leuiter serrata esse, neque magna, vt Piri, verùm longè minora. Vocatur ἀπελίκεια.

BRASILIVM LIGNVM.

CAP. XXXVIII.



BRasilium vulgò dictũ durum & ponderosum lignum est, delibratúmq; ad nos importatur, pectinibus satis rectis, colore sanguineo foris, & quâ parte imbres Solémq; est passum, intrinsecus autem dilutiùs rutilescit: sapore dulci est, saliuámque commansum, aut liquoré cui fuerit infusum, colore rubro tingit.

Cordus sic depin-

pingit. Presilium lignum aliquam in materia cum Acere habet similitudinem, colore tamen rubet: inuenitur etiam in ruffo candicans, sed prædictum melius est: crassitudine Guaiaco æquiparatur: pectines habet rectos, ideóque facilè finditur, scobina asperiore in assulas redigitur, quæ in liquorem, quo decoquuntur, rubedinem suam deponunt, tinctoribus expetitam, scribendis etiam rubris literis aptam. Eligito materiam eius ruberrimam. Decorticata ad nos adfertur, vt pluuias, vel alias ex industria affusas aquas faciliùs imbibere possit: hoc enim pacto id quod pallidius est, floridiorem acquirit colorem: quidam etiam lixiuio humectant: facilè deprehenditur: purpurascit enim in superficie, intus remanente pallore. Saporem habet modicè dulcem.

Arborem Cardanus non magnam tradit, Enzinæ similem, sed tenuiorem, & magis obliquam: folium quercinum non tamen asperum: corticem ex arbore propter siccitatem spontè excidere. Lignum colorum varietate, cum aliis arboribus certare. *Verzinum* vocari.

Longè aliter describit Theuetus, simúlque modum tradit quo reperta sit hæc arbor. Portugalenses [inquit] regiones perquirentes, [nempe terræ Americæ] viderunt pennas rubras, quarum tingendarum rationem rescíscere voluerunt. Quibus ab incolis lignum Bresilium ostensum fuit, visu pulcherrimum. Cortex exterior totus cineritius est: lignum internè rubet, maximè in meditullio, quod excellentius, cuius etiam plus asportant. Tunc igitur magnam aduexêre Portugalenses quantitatem, quod adhuc fit. Hæc arbor folia fert similia Buxo, ita parua, sed spissa & crebra. Nullum gummi emittit, vt quædam aliæ. Olim maioris fiebat quàm nunc fit, maximè in Oriente.

Lerius arbores in Quercuum altitudinem ex crescere scribit, quasdámque arbores tantæ esse crassitudinis, vt tres homines amplecti non possint. Folia Buxi esse viridiora, fructum non ferre. Lignum non esse humidum vt pleraque ligna, sed naturaliter siccum: vrendo minimũ & penè nullum fumum emittere, cinereum quoque tingere. Qua ratione *Brasilium lignum* differat à *Santalo rubro*, antea dictum.

Apud Veteres nihil de hoc ligno proditum nouimus. Existimatur tamen primò Lignum hoc ex Regina Saba Salomoni delatum, cuius fit mentio in historia 1. Regum dictum *Dalmagin*, vt notat Theuet. Magnus ille dux Onesicritus in itinere insulæ Taprobanæ sitæ ad mare Indicum Orientale, attulit huius magnam quantitatem, quod multùm probauit Alexander.

Rondel. in praxi m. s. cap. de Apoplex. tradit Castaneas quæ adferuntur ex India forma renis esse fructus Ligni, quod vulgò dicitur *Bresil*. Verùm cùm Theuetus dicat Brasilianam arborem non ferre fructum, per Castaneam Rondeletii intelligimus *Caious*.

Peculiare quid, more suo Cæsalp. quoque sapit. Spinam vulgarem fullonum, quam in Hispania Aspalathum vocari à quibusdam testatur Plin. hodiè *Verzinum* vulgò vocari, Lignum rubrum crassitudine tibiam excedens, rubeo colore inficiens, cuius puluere adulterent odoratũ Santalum. Sed eius opinio de Aspalatho iamdudum explosa est à pluribus, aduertat etiam Lector arboris Brasilii crassitudinem longè aliam traditã ex Lerio.

Olorius in Brasilia admodum frequentes & altissimas dicit arbores. Earum quoque aliquoties meminit Pet. Martyr. de rebus Oceanici & noui orbis, Arbores Coccineas vocans, quarum lignũ mercatores Itali *Verzinum*, Hispani *Brasilium* appellent. Gesn. *Bresilium lignum* & *Bersilicum*. Fuchs. notat *Verzinum* vel *Bresilium*, quòd è *Brasilia* adferatur. Incolæ *Arboutam*, Theuet. It. *Ligno Verzino*. Gal. *Arbre de Bresil*: *Bois de Bresil*. Germ. Presilgen holtz.

Aarbor coccinea. Brasilium. Bersilicum. Verzinũ unde.

Casp. Bauhin. apud Matth. Bresilii ligni duo genera facit: alterum ruffum, alterum citrinum: ruffum aliud ruberrimum esse, aliud in ruffo candicare: hoc tinctoribus expeti. Citrinum verò *Bugia* vocari. Verùm hactenus apud neminem legimus vllum Bresilium citrinum siue Bugiá ex Brasilia adferri.

Genera duo. *C. Bauh. not.*

Cæterùm iam auorum nostrorum memoria deportari cœpit hoc Lignum ex Brasilia aliisque insulis longo Liburnicarum nauigatu quæsitis. Munsterus in Calcut & regno Pego nasci scribit. Maffeo teste, ea Regio vbi crescit S. Crucis nomine vocata in aliquot annos: sed à Brasilio rubro ligno, superinditum Brasiliæ cognomen.

Locus

Theuetus monet Bresiliũ quod prouenit versus fluuium Ianairel, Morpion, & Capo de Frie, melius esse altero, quod nascitur versus Canibales & totam regionem Marignań.

Delectus.

In Officinis Europæ hodiè nihil frequentius, imbuendis magnoperè velleribus aliisque rebus expetitum, ex quo Infectores magnum faciunt quæstum. Nam vt obseruauit Ruel. in tenuissima segmenta vel taleolas findunt, & aliquot diebus macerant lanas, elutriatásque cortinis incoquunt, vt succum liberaliter ebibant. Color tantò dulcidior, quantò saturitate fraudatâ, minùs saniei huius epotarunt. Sed si plùs sitiunt vellera, vt largiùs succo satientur, inebrientúrue, subnigricante colore refulgebunt. Certaret is infestiuus color cum purpura, si pannis tam pertinaciter hæreret vt primam gratiam gestatu, attritu, aut vsu non exueret. Sed vellus huius succi non semper tenax, in rubrum colorem degenerat.

Vsus. *Tingendi modus.*

Qui librorum mangonio dant operam, segmẽta ligni aceto tantisper macerant, dum omnẽ coloris vim ad se rapiat, cui nonnihil gummi, ne chartas penetret adiiciunt.

Liquor rubeus ad scripturam

Alii lixiuio potenti, & adhuc feruente illius scobem immittunt: vitro densum, optimum est ad hanc rem, quia tenuissimum, sufficitque ligni pars octaua, additóque modico aluminis inter cineres calidos per horam excoquitur, protinúsque in vsum admittitur. Nec opus hic gummi Arabico, nisi splendicantes literas habere voles. Alii etiã loco aceti aut lixiuii aquam simplicem sumũt, sed efficaciùs priora tincturam eliciunt. Si diutiùs coquas quàm par sit, sanguineum colorem acquiret: sed si pergas, cœruleus aut atropurpureus. Neutro tamen modo, ni protinus in vsum admittatur diu seruari potest. Tempore enim mutatur, quemadmodum & in velleribus ipsis. Hócque non ineleganti purpureo librorum margines ductis concinniter lineis exornant. Itidem atramenti scriptorii vice, voces quas velint marginibus adnotari, hac rosacea sanie sparsim exarant. Quare roseum, vel potiùs Rosetum vulgus nominant. Hoc tam eleganti venere libros commendat, vt lassos & continuo conspectu nigritiæ & candoris fatigatos, oculos sua iucunditate recreet.

Alia parandi ratio *Rosetum.*

Cinis quoque tingit lintea colore rubro, vt nullo sapone possit elui: quod & se obseruasse aliquando testatur Lerius. Indi eodem ligno vtuntur ad tingendos funiculos suos bombacinos &

pennas, quibus elegantissimam coloris gratiam conciliare norunt.

Iam in multas rerum perpulchrarum formas lignum tornatur. Hoc etiam fabri lignarii ad tenues tessulas ad operum pretiosiorum lautitiam & elegantiam vtuntur. Eodem etiam gladiorum cultellorúmque manubria muniuntur & alia leuia opera tam tornatili quàm dolatili opera fabricantur. Nec omittendum hoc loco Fallopii experimentum, quo dignoscas alumen in aquis medicatis seu thermalibus contineri. Coquatur lignum Bresilium ex aqua donec penè nigrescat, de qua affunde supra sedimentum destillationis illius aquæ, & si alumen adsit, color ille ad nigredinem vergens mox reddetur dilutior clariórque. Huius ligni vis medica nulla hactenus innotuit nobis.

Vt dignoscas alumē contineri in aquis medicatis

BRESILIO SIMILE LIGNVM VERNIMBOCK GERMANIS DICTVM.

Cap. XXXIX.

Descriptio

VIdimus apud quendam Fabrum lignarium Vlnam metricam, ponderosam admodum, quippe quæ aquæ iniecta statim sidebat, solida Ebeni instar, rubens, Id lignum *Vernimbock* nominabat. Aiunt in oppido Wirtembergico Kalb Infectores eo vti ad tingendum. Vlmæ Braunpresilgen nominant, quasi dicas, Bresilium purpureum. Argentinæ non incelebri emporio perquirentibus, quid esset Vernimbock, frusta duo obtulerunt Institores, exteriùs nigricantia, intus russa, solida valdè, & pondere suo aquæ fundum petentia. Ingeniosus D. Frid. Meyer, Armamentarius Argentinensis elegantem colorem rubrum pro scripturà parare dicebat, addito gummi & alumine. Idem aiebat, adiecto puluere concharum lacustrium purpureum reddi colorem.

Vsus. Liquor ad scripturam

Hoc lignum differt à Bresilio nobis Geneuæ pro Santalo rubro exhibito, quod non sidit, habetq; quo cū Fagineo ligno nonnihil conueniat, [si colorem demas] præsertim maculis illis transuersis atque crispantibus per substantiam eius sparsis, neque dulcorem illum masticatum præbet.

In quo differat à Bresilio.

Vernimbock vocant fortè Germani descriptum lignum, à loco vnde defertur: scribit enim Theuetus, constructam esse arcem à Lusitanis, quæ nominatur Fernamboa, vbi syluestres homines mercaturam cum eis exercent.

An Cordo in Obs. Materia arboris cuiusdam peregrinæ, colore inter Sandalum rubeum & Bresilium medio, ex qua faciunt capulos cultrorum Norinbergæ.

ARBOR ΜΗΤΡΟΣΙΔΗΡΟΣ SCALIG.

Cap. XL.

Descriptio

GRæcum fortasse nomen à nobis inditum plus Historiæ conueniet, quà ingenio nostro. Tam enim est prope mendacium, quàm nos à voluntario mendacio alieni. Animi tamen gratia reponetur hîc. In Iaua maiore, aiunt, raram esse arborem, cuius medulla ferrea sit: exilis illa quidem; cæterùm porrecta ab imo ad summum plantæ fastigium. Atq; eam fructum gerere ferro impenetrabilem. Eadem refert Nic. Costinus in Itinerario suo. *Deinde expergiscebamur.*

Mirabilis res.

LIGNVM BRESILIO SIMILE COERVLEO TINGENS.

Cap. XLI.

HAud ita dissimili facie Bresilio est lignum quoddam à Porentruyensi Pharmacopœo nobis donatum, colore & pectinibus Bresilii vulgaris, sapore tamen luculentiore, & cum dulcedine nonnihil acri, & odore grato, quem acquisitum negant: sed lignum esse recentius, quò odoratius: in segmenta diuisum solent Officinæ Galliæ diuendere, quibus dicuntur *Bau d'Inde*: Germanis Veseil: hoc etiam leniter masticatum cœruleo colore tingit, ideò à tinctoribus expeti aiunt, ad coriorum & telarum tincturam.

Descr. Sapor. Color.

Montbelgardenses & Porentrutenses accersunt ex Trecensi vrbe & Argentina, emunt libram aliquot grossis: tincturam meliorem reddi dicunt, addito Alumine.

Vnde ... ratur.

LIGNVM VIOLACEVM BRESILIANVM.

Cap. XLII.

Descr.

VIdimus in Bresilia, inquit Lerius, lignum naturaliter violacei coloris, & eo ligno attulimus regulas. An Hist. Lugd. ex Theueto Arbores in America ligno purpureo, ex quo pulcherrima tinctura fieri posset?

De hoc autem ligno sic Theuetus: In America prouenit lignum colore purpureo, ex quo meo iudicio, pulcherrimæ sculpturæ parari possunt. Dubito an fuerit Lignum purpureum, in quo Plutarchus scribit Caium Marium Rutilium primum Dictatorem ordinis popularis inter Romanos, curasse sculpi bellum, perforatum magnitudine 369. digitis minores: delatum fuerat lignum ex suprema Africa. Est & quoddam lignum Violaceum *Arzalche* dictum Leoni Africano in Descript. Africæ, quo vtuntur Medici ad Luem Veneream curandam: Iuniperus maior Scalig. quam suo loco trademus.

Lign. pur.

Ett... zal...

LIGNVM NEPHRITICVM, COERVLEO ET FLAVO TINGENS.

Cap. XLIII.



INdustrius & eruditus Illustr. Ducis VVirtem. Medicus & collega noster Do. Schopffius mandante E.C. misit nobis nomine *Pali Indiani* cratere ligni huius, fabrè sanè factū, amplum satis, cuius Diameter ferè spithameus: cuius pulchritudo non vulgaris ex variantium linearum emblemate resultans. Et simul eiusdem ligni scobem, colore russescentē, sapore nullo manifesto: quæ in aqua macerata eam breui spatio mirabili colore cæruleo & flauo tingit, quæ lumi-

nı oh

ti obuersa Opali lapidis Gemmæ variantem colorem pulchrè repræsentat, ita vt in ea vario modo igneus, luteus, & rutilus splendor, & fulgens purpura, & virens mare incredibili pariter mistura transluceant.

Eiusdem ligni speciem, eodémque colore variante tingens frustulum accepimus nomine ligni Bezoardici seu aduersus Venena, à quodam Italo, cuius historiam mox recitabimus. Hoc saturatiùs rubet Santalo, & ad spadiceum nonnihil tēdit, pectinibus rectis, nullo nec odore nec sapore, fortè quia euanidum, materie satis dura.

Mittit, inquit Monard. noua Hispania ligni quoddam genus crassum & enode, materia Pini, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus ad renum vitia, vrinæ difficultates & incommoda. Postea experimento compertum est, eius aquā in iecoris & lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hoc modo. Lignum assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima fontana aqua maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua cœruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro tēporis diuturnitate, tametsi lignum candidum sit. Id adulteratur ligno illi simili, quod aquam croceo colore inficit: de quo postea. Hac aqua qui assiduè vtuntur, eà vinum diluentes, mirabiles experiuntur effectus sine vlla humorum commotione, neq; alio opus est victus ratione, quàm temperata: aquæ enim sapor non magis immutatur ligni iniectione, quàm si pura esset, & nihil in ea maceratum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Cum poculo & scobe prædicta, missa ab E.C. adiunctum erat hoc scriptum. Pallign. Indiani scobis vnc. j. in vncias iiij. aquæ font. loco calido horis 12. infusa, & tepida assumpta infusio manè stomacho ieiuno, in dolore lumborum & prouocanda vrina plurimùm valet. Idem præstat si aqua aliquandiu in poculo ex eiusmodi ligno parato infusa tepida bibatur, repetendo quoties opus fuerit.

Cæterùm Italus, quem dicebamus, sui Bezoardici ligni libram j. duodecim coronatis Solaribus æstimabat, promisso experimento extemporaneo. Cōuenit studiosorum non paruus numerus, (qui hæc nostra commentaria legentes, hoc ipsum testari possunt) inter quos & ego Cherlerus, ducente, & præeunte nobis, more Monspeliensibus laudatissimo, Cl.D.D. Pradilæo, profess. Regio, viro Gratiosissimo. Adsunt gallinæ duæ, cuique cum pulte farinacea intruditur Arsenici scrupulus. Sed alteri de aqua, quam ex infusione scobis prędicti ligni paratam habebat, apponitur, quam misella gallina ob intus excitatum ardorem auidè haurire, ex parte refocillata quidem, nihilominus tota ea die moribundæ simillima videbatur. Euasit tamen tandem, vt aiebat Pharmacopœus, nescio an corruptus vel largitione delinitus. Altera verò, quæ nihil de illa aqua hauserat, variis iactationibus conuulsionibúsque fatigata, miserè interiit. Hîc studiosorum caterua alteram superuiuentem conspiciens, certatim de ligno poscere cœpit, soluto pretio, sed remissiori, [pro singulis vnciis mediū coronatū, vel asses aut solidos 30. regios, nisi fallor.] D.D. frustulum obtulit dono. At ego quiritari & causari, aquæ frigiditati ac copiæ potiùs eam vim dicandam, quæ ardentissimi veneni vim retūderet. Italus imposturā detectā, séque præsenti lucro priuatum iri vidēs, me tanti boni frustulo beare, blanditiísque delinire feliciùs potuit, quàm debuit, vt tacerem. Nec caruit experimento suspicio. Nam sequenti die præsentibus aliquot studiosis idem penitùs obseruatum in columbis, quibus itidem Arsenicum exhibitum, altera epotā aquā simplici sed frigidissimā sospes euasit, altera interiit.

Porrò dubitamus an de hoc ligno intelligat Goropius, quando ait: Lignum quod à colicis doloribus curandis quidam mihi nominarunt, nec dum ad vsum medicum vocaui. *Lignum ad colicam.*

Cæsalpinus qui nunquam non aliquā nouitate stipatus incedere solet, ex Fraxini genere suspicatur lignum in noua Hispania repertum, cuius ramenta in aqua post horæ dimidium cœruleum elegantissimum reddunt, cùm ipsa candida sint. *Fraxini genus.*

Vtuntur (addit idem) aqua prædicta in potu quotidiano vsu cum vino ad Renum morbos, vrinæ difficultatem, & Ischiadicos. Eiusdem ex eodem meminit Camer. Hist. Lugd. Lignum ad dolores renum vocat. Catal.Francof. *Lignum nephriticum*: Grießholtz.

LIGNVM CROCEO TINGENS.

CAP. XLV.

HOc est illud lignum quod paulò antè diximus nephritico ligno substitui, & aquam croceo tingere, vti testatur Monardes. Plura de eo dicenda non habemus.

An Theuet. Americæ Lignum luteum ex quo aliqui suos parant enses?

Considerandum an tale quid insinuet Serap. quando ex autoritate Aben Mesuai tradit *Virtz* afferri ex prouincia Iaiemen, esse corticem arboris, ex quo paratur color similis croco. Sub *Virtz* nomine eodem loco meminit aliarum plantarum ex variorum autoritate, de quibus suo loco. *An Virtz Serap.*

LIGNVM CANDIDVM FVNGOSVM cotis vicem præbens.

CAP. XLVI.

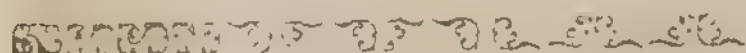
ANno 1597. è Iaua maiore delati ligni fragmentum datum sibi, ait Clus. Exot. l. 1. cap. 8. valdè leue, vt nihil nisi Sambuci medulla quodammodo videretur, fungosā materiā constans & candidā, cortice admodum tenui, & quasi mēbranaceo tecta, cineracei coloris. Interrogatus à me Abdala Guaratensis, quem Batauí nautæ Amstelredamum aduexerant ex Iaua, vbi aliquot annis vixerat [aliqua enim ex parte Lusitanicam linguam callebat] quod esset huic ligno nomen, & quis esset eius vsus, de nomine quidem nihil respondebat, sed educto suo cultello, signis mihi innuebat, ad cultrorum obtusam aciem exacuendam inseruire: & sanè postea faciebam, atque ad id præstandum valdè commodum esse deprehendebam. *Descriptio*

Ligni exotici flauescentis, venis à centro ad circumferentiam ductis à Gareto accepti descriptionem tradit Clus. Exot. l. 1. c. 7. ex quo petenda relinquitur.

CANDIDISSIMVM LIGNVM BRASILIANVM.

Cap. XLVII.

D. ſcriptio IN Breſilia ſcribit Lerius vidiſſe ſe Lignum candidum vt charta ſiue Papyrus. Theuctus quoque tradit in America naſci arbores ligno candidiſſimo & tenertimo, nullius tamen apud Americos pretii. Conſideretur Tocut gehit arbos, cuius lignu a ſumma candidius, Authore Fragoſo, cuius meminimus Hiſt.n.l.9.



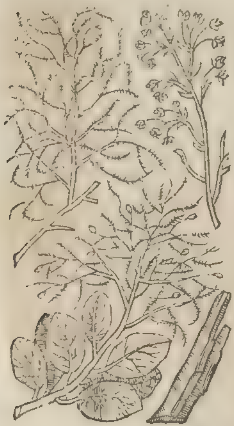
LIGNVM LEVISSIMVM.

Cap. XLVIII.

Deſcriptio GEner.Io.Henricus Cherlerus rediens ex Anglia attulit ligni portionem cum hac annotatione: Ligni leuiſſimi fruſtum craſſitudinis craſſioris carpi, vlnaris longitudinis habuit D. Iacob.Garetus Pharmacopœus Londinenſis peritiſſimus, miſit D.Cluſio, deditque mihi portionem. Hoc ſanè lignum leuiſſimum eſt, per tranſuerſum ſectâ rotulâ, ſuâ circumferentiâ maiori ex parte rotundâ, ni quadam parte totum fungoſum, cuius ſupereſt etiam aliquid corticis tenuis cinerei, totum ſuberi ſimile flaueſcens, diſtinctum circularibus lineis, ignem facilè concipit, odor nidorulentus, ſapor ſubſalſus, quem acquiſititium ſuſpicamur. De quo ligno etiam Cluſ.Exot.l.1.c.8.

COCCIGRIA: SIVE COTINVS PVTATA.

Cap. XLIX.



Deſcriptio DVo ſuadebant hoc loco de Gotino, arbore propiùs ad Orbem noſtrum accedente tradi: tum quòd & ipſa tinctoria ſit, tum quòd à quibuſdam pro Breſilio habita, eodémque nomine ſit appellata. Arbuſcula eſt fruticoſa, contortis caudicibus, non craſſis, ramis crebris, mediocris craſſitudinis, quos rubens ruffúſve cortex tegit, medullâ multâ farctos, quibus folia pediculis ſubrubentibus ſemuncialibus & vncialibus alternatim adnaſcuntur, ex oblongo rotundata. Piſtachiorum foliis paria, glabra, neruoſa, odore quodammodo Lentiſcino, guſtúque adſtringente, non iniucundo tamen: ſub æſtatis finem rubeſcunt, elegantiſſimóque nitore oculos oblectant, id notante Cluſ. Ramulorum faſtigia infinitos propemodum Mæandros tenuiſſimorum ſed rigidorum filamentorum latè diffuſos ſuſtinent, pilis plumatim obſitos: & in his obiter ſemina compreſſa rubentia Lenticulis æqualia: Cæſalpino flaueſcentia, quaſi triangula, duro putamine, ſed ob tenuitatem impartibili, [vt ille loquitur.] Materies flaua, ſolida, pectinibus rectis, externis orbibus albicantibus, interna parte vſque ad matricem fungoſa. Flores ſcribit Cluſ. eſſe ex herbido palleſcentes: radicem duram, lignoſam, raſis fibris donatam, vt in Terebintho.

Folia

Huius arboris lignum videtur nobis ſic à Cordo deſcribi. Preſilium Citrinum, id eſt, *Bugia*, longi ſunt baculi, craſſitudine quâ ferè manum impleant, rectis per longitudinem deſcendentibus pectinibus. Colorem habet flauum vel citrinum, dolabris in tenues & faſciis ſimiles aſſulas ſcinditur, quæ in aqua decoctæ, luteum vel citrinum remittunt colorem, quo fullones tingendis lanis & pannis vtuntur, in guſtu ferè nulla qualitate linguam afficit.

Hoc eſt illud lignum quod C.Bauh. apud Matthiol.Breſilii [quod ex Braſilia adferatur,] alterum genus, nempe Citrinum, quod Bugia vocetur, facit: verùm hoc lignum ex Braſilia vel India adferri, apud neminem hactenus legimus, vt cur Breſilium dicatur, aut dici debeat nondum nobis conſtet.

Si quæ alia planta hodie cognita, certè hæc, quam modò deſcripſimus & pictam damus, ad κοκκυμηλέαν Theophr.referri poſſe videtur, quam ſic deſcribit. Coccymelea [κοκκυμηλέα] Arbuto & Adrachne folio ſimilis eſt, ſed arbuſcula parua. Peculiare in hac, fructum eius in pappum faceſſere ac reſolui [ἐκπαππῶσθαι τὸν καρπόν.] Hoc enim de nulla alia arbore accepimus. Sed planè videtur ea vox κοκκυμηλέα eſſe mendoſa, etiam doctiſſimorum Herbariorum calculo. Gaza antiquam vocem retinens, & hanc potiùs reſpiciens ſatis ſecurè conuertit Prunum. At quod Pruni genus in pappum ſeu lanuginem abeat, vel quæ Prunus ſimilis ſit Arbuto, nec ſciuit ipſe, nec hactenus obſeruatum. Prudentiùs igitur Græcam vocem retinuiſſet. Potuiſſet etiam animaduertere apud eundem Theoph. aliam κοκκυμηλέαν, hoc eſt, Prunum ab hac planta diuerſam eſſe deſcriptam, quod ſanè auget ſuſpicionem lectionis mendoſæ.

Mendoſè in Hiſt.Lugd.legitur κογκυμηλέα. κογκυμηλείας legit Ruell. Certum verò eſt Plinium legiſſe κοκκυγείας, doctiſſimorúmque virorum iudicio eandem ille Cotinum vocat.

Eandem etiam eſſe cum Coccygria eiuſdem Plin.cenſent Anguil. Dod. Pena & Lob. Dalech. Conſt. Taber. Caſp.Bauh. Sed videntur in tanta breuitate Cotinum nimis ſecurè eandem facere cum Coggrygia. Nam quid ſimilitudinis habent inter ſe Coggrygiæ & Cotoni deſcriptiones Plinii.

Cluſ. certè conſultiſſimus Botanicus ſatis circumſpectè: Cotini, inquit, Plinius meminit breuiter, vt nemo facilè colligat, an ei ſtirpi, quæ apud Herbariorum vulgus tale nomen obtinuit, Cotini appellatio rectè applicata ſit. Coggrigiam tamen eiuſdem fatetur plurimas notas habere noſtræ ſtirpi conuenientes. Dicamus iunioribus quales. Parua eſt arbor. Eſt & noſtra. Nec folia malè conueniunt. Sed an noſtræ ſemina vel fructus, in papposa illa filamenta faceſſant, nondum obſeruatum. Iiſdem obſeruatum adhærere, qualia antea deſcripſimus. Vt & hoc dubium explicandum reſtet. Camer. quoque hæſitanter pronuntiat, in eo imitatus Cluſium. Dubitat quoque Cæſalp. non ſegnis alioqui ad pronuntiandum.

Sed

Sed nec Plin. abeat absque censura. Falsum enim quod ait: nullius arboris præter Coggrigię fructum amitti lanugine, seu pappo: nec videtur agnouisse Salices, Populum & similes, aut saltem earum non recordatum. Cautiùs Theophrast. de nulla id alia inaudisse. Cæterùm, de sententia Clusii, aptiùs hanc stirpem Cocconeleian, aut Coggygriam [si quis fortè Theophr. sic scripsisse cum Plin. censet.] appellabimus quàm Cotinum: cùm κότινος & Theophrast. & Dioscor. Oleaster sit.

Sunt verò, (vt Dalechamp.) qui Plinii Cotinum esse putent, quod Scytharion, tanquam Scythicum lignum Græci vocauerunt: alii Thapsum: alii Chrysoxylon, flauo melinóque colore, & lanas tingens, & capillum.

Matthiol. in post.com. Cotinum esse ait foliis odore subgraui, Gallæ contusæ modo, caudice humano brachio paulò minore: gerere plumosam congeriem, vmbellæ ferè speciem præ se ferentem, colore ex candido rufescente, in qua siliquæ oblongæ, Hyperici ferè similes: in quibus semen conclusum: vocari vulgò *Rose & Scotano*. At hactenus non legimus à quoquam obseruatas siliquas, nec ipsi obseruauimus. Sed fortè Matth. non recordatus se de hac planta alibi scripsisse, imaginatione sua fuit deceptus.

Gesn. l. Hort. *Barba Iouis Plinii*, arbuscula Terebintho cognata. Spontè circa Vrbanum nascitur: fortè Coccygria Theophrast. *Idem* alibi eiusdem operis: Styracem arborem, inquit, ad quatuor cubitos enatam si benè memini, idque è semine, ni fallor, vidi Augustæ in horto doctiss. med. Ad. Occonis, qui ad me scripsit, his verbis: Styracem meam quodammodo bifurcatam, in duas partes radicitùs, & ex vna arbuscula duas feci satis insignes. Hæc arbor mirificè me delectat, tum quòd sciam nullam eius generis reperiri in Germania nostra, præsertim finitimis huic nostræ ciuitati regionibus: tum quia foliorum etiam florum pulchritudo speciosa videtur: de fructu in hisce partibus despero. Sed idem Gesn. in alia quadam Epist. ad eundem scribit: Non est Styrax, quam mihi demonstraueras arborem Augustæ, sed Barba Iouis à me olim existimata, quòd incanam veluti barbam circa fructum suum funderet. Rectè Gesn. Styracem esse negat, quod vel ex eo patet, quòd hæc nostra folia nō habet lanuginosa vt Styrax: neque hęc Barbam fert. Iouis quoque barbam Plinii, non censemus, cui folia argentea, quod nostræ arbusculæ non conuenit. Terebintho quoque cognatam non ausimus dicere: non enim est resinifera. Folia quoque manifestam differentiam faciunt: in illa plura ex vna costa emergunt, vt in Iuglande, in hac nostra singularia sunt.

Turner. pingit sub titulo Rhus: descriptio tamen quam ponit, non quadrat figuræ.

Clus. annotat, hoc frutice ad paranda Coria, vti Coriarios non minùs quàm Rhoë, cùm alibi, tum circa Viennam Austriæ, ibique etiam Rhois vulgare nomen Sumach indidisse.

Hinc Dod. Cotinum coriariam vocat: sed quando ait esse Vlmi foliis, prodit se plantam cuius iconem exhibet non nouisse. Vlmi folium hirsutum est, asperum, longum, serratum.

Lob. & Pena & adu. Rhus 2. Theophrast. dicunt. Sic enim habent: Coccigria Theophrast. Cotinus Plin. & Theophrast. Rhus alterum: vt vel Cotinum Theophr. dicere velint, vel Theophrast. Rhus alterum. At nullam Cotinum apud Theophrast. nouimus, quæ Plinii Cotino possit respondere. Rhus quoque Theophrast. esse non potest, cuius meminit lib. 3. cap. 18. vbi Gaza vertit: fortè in Adu. non legendum Rhus alterum, sed Rhus Allobrogum. Neque enim credimus Pen. & Lob. tam differentem plantam cum hac nostra seu Coggrygia confundere voluisse, quam eleganter sic depingunt. Κότινοι sunt cirrei flocci, quales in galeis aut galli gallinacei vertice visuntur, quâ de similitudine floris, dictus fuit hic frutex, qui è summis virgultis, quinum cubitorum altis, pulcherrimum lanitium tollit, sericeo vellere & contextu calamistratum: quod crispatur & explicatur in latam Cæsariem, crinibus puniceis, fuscis, tortilibus, semine lentis minore, ex nigro ruffescente: caudice & virgultis fuscis, vimineis: foliis circinatis, densis, rigidis, Capparis, Pistachiam aut Terebinthum redolentibus, & concoloribus. Quo magis miramur, tantæ venustatis stirpem frequenti vsu & mercatu ad coria curanda expetitam indictam esse Commentatori Matthiolo. *Cotinus vnde dicta.* *Matth not.*

Casp. Bauhin. annotat Oleam Aethiopicam Hippoc. nominari solitam à Guilandino. Pannoniis **Farblauff**/ Dod. fortè leg. **Farblaub**. Sabaudis *du Fustet*: Allobrogi. *Rhu* falsò, sed propter vsum in tinctura: Appennini incolis *Scotano* & *Scoten* corrupta Cotini voce, Const. Quidam & vsus & similitudinis argumento Germ. **Gelb presilgen holtz** quasi dicas *Bresilium flauum*. *Scotanum luteum* Scaligero. *Olea Aethiopica.*

Copiosè nascitur in Italia Lombardica inter sepes, vt obseruauimus Patauio, per Vicentiam Veronam, Bressiam, Pergamum, [finitimásque vrbes animi gratiâ lustrantes] Mediolanum tendentes Iunio, quo iam defloruerat, & cirrorum fructuúmque specimen ostendebat: sed humiles ferè sunt omnes, & vix videas hominis altitudinem superantes, paucas æquantes. *Floret* circa Viennam Austriæ Maio: calidioribus locis maturiùs. Fructus maturescit Iulio & Augusto. Crescit spōtè in monte, Badensibus thermis quæ à Vienna quatuor miliaribus absunt, imminente, viciníśque quibusdam montanis locis, vbi interdum adeò pumila nascitur, ut vix cubitalem altitudinem attingat. Clus. Prouenit & copiosè in Tridentino agro, potiss. etiam in Apenino monte: in Histriæ alpibus, in Pannoniæ superioris siue Austriæ: tum & in Hungariæ ac Bohemiæ arduis syluis, si Dod. credimus. Auriaco agro quatuor miliaribus Auenione, quà insulas & aquas Sextias itur, magnus prouentus est. Lob. Ex ramo auulso diu viridis remansit sed non regerminauit sata Gesnero: vnde colligit plantam hanc diu durare posse si semel apprehendat. Vidimus etiam inter Camberium & Lugdunum: quò lignum copiosè aduehitur ad tincturas, quēadmodum & ad alia loca tinctoriis officinis celebria. Itali qui Serici confectionem & tincturas instituunt ostenderunt nobis Stutgardiæ 1600. ramenta ex Italia delata nomine *Scodano*. Valer. Dourez ad ipsam plantam annotauit Guilandino dici Chrysoxylon apud Anac. ita etiam vocabat Vlyss. Aldroandus cùm essemus Bononię. *Locus* *Tempus.* *Satio* *Scodano.* *Chrysoxylon.*

Radicibus vtuntur infectores, illísque pannum ruffo [rosso] colore inficiunt. Foliorum etiam & ramulorum vsus apud Coriarios in repurgandis coriis. Anguill. Iidem ramis luteo tingunt, teste Const. qui tamē Plin. verba explicans, quando ait: ad lineamenta modo conchylii colore insignis, id de cortice intelligendum tradit. At nos ligni tantùm vsum, nullum corticum obseruauimus cum Anguil. & Cæsalp. qui ait: cau- *Vires. & vsus.* *Tinctura.*

dicibus decorticatis infectores vtuntur: flauo enim colore tingunt. Vis illi adstrictoria insignis, exiccans, cohibénsque. Sanantur foliorum decocto in collutionibus oris & linguæ vlcera, quin etiam columellæ & faucium defluxiones. Valet item ad genitalium quoque vlcera, si eo sæpè abluantur. Adduntur folia in desessionibus, quæ ad mentes cohibendos parantur. Siccorum foliorum ac ramusculorum puluis, ventri priùs aceto rosaceo illito, inspersus, alui defluxiones quascunque compescit. Matth. Possis etiam eiusdem decocti collutione dentium dolorem incipientem à fluxione calida arcêre.

Téperam. Vlcera oris. Defluxio in fauces. Vlcera genitalium. Menses. Alui defluxiones.

BVXVS.

CAP. L.



De Buxo nô intempestiuè nunc tradetur, quòd Bresilii folia [de quo antè] tradantur esse Buxi: sicut annotauit Theuetus, ita parua scilicet, densa & spissa.

Descript. Est verò Buxus perpetuæ frondis arbor, dêsis ramis brachiata, cortice scabro, albo, materie durissima, flaua, nulla intus medulla, valdè æquali, ponderosa, adeò vt aquæ iniecta rectà sidat. Imò nec cariem sentire in aquis, notat Matth. *Materia.*

Folia. Folia crebertima, æterni viroris, splendentia, læuia, Myrteis obtusiora, firmiora, interdum concaua, &, quod notatu dignum, duplicia, quæque diligenti vel cultello ita à se inuicem separari possunt, vt tenuissima & ferè pellucida alterius plantæ esse exercitatissimo cuique videantur: suntq; Buxi folia odore parum grato, sapore tamen ingratiore, quorum ortus, sicuti & ramorum ferè est aduersus: ex quorum alis secundum ramulos globuli racematim cohærent, qui mox in flosculos stamineos flauescentes explicantur, quos vascula excipiunt vrceolis similia, viridia, Myrti baccis paulò maiora, superiore parte vmbilicata, & tribus vel quatuor veluti ausulis donata, in quibus semen continetur lucidum, Fraxinellæ semini simile. Radix magna ex parte nodosa tuberosaque, parte præsertim supernâ, & ex parte eminenti, qua materies eius crispa & elegans ad varia opera expetita. Reliqua radix non magna, nec profunda, materie cum ligno eadem

Obseruatio. Globuli. Flosculi. Fructus. Semina.

Chamæbuxus. Vesuntii nomine Chamæbuxi ostendit nobis Cl.D.D.Chiffletius, eius vrbis Archiater & amicus noster singularis, arbusculam Buxi humilem admodum & vix bipedaneam, stipite tamen crassiusculo, cuius folia valdè parua, Myrti Tarentinæ. Similem ramum nobis postea exhibuit lectiss. iuuenis Iac.Mieg.Basil.Med.studiosus, nomine Buxi humilis, dodrantalem, in aliquot minores diuisum, foliis prædictis, quem etiamnum in Herbario nostro sicco adseruamus. Eandem & Dod. describit ad duos aut tres tantùm pedes attolli, ramos tenues admodum, foliis esse rotundioribus & dilutiùs virentibus. Theophr. Buxus [πύξος] non est magna arbor, folio Myrti, nascitur locis algidis atque asperis: Etenim Cytorii montes tales sunt, in quibus abundè prouenit. Olympus quoque Macedoniæ frigidus, in quo gignitur, sed non magna. Maxima autem & pulcherrima in Cyrene. Nam procera est, & cæteras crassitudine longè superat. Ideò mel insuaue, Buxum redolens, attamen multum & copiosum. Serotina admodum fert fructum, ingustabilem cunctis animalibus. Materies eius grauis, quia densa, quæ ne arefacta quidem leuis redditur. Ob nimiam spissitatem omninò enodis, aut paucissimis nodis. *Hæc ille.* Quod postremum nô perpetuæ videtur veritatis. Vidimus enim, imò habemus in syluestribus natas, penitùs propemodum nodis scatente ligno: sed id rariùs tamen obseruatur. Cùm autem id euenit, id fieri suspicamur à crebra ramorum ipsius supernorum abruptione. In cultis & maioribus quod sciamus nunquam. *Theoph. illustr.*

Buxus humilis.

Ennius lib.7. Buxum amaro corpore dicit:

---Longéque Cupressi
Stant rectis foliis, & amaro corpore Buxum.

Inprimis verò materies honorata Buxo est, inquit Plin. rarò crispicanti, nec nisi radice: cæterò lenis quies materiæ, silentio quodam & duritie ac pallore commondabilis, ipsa verò arbor topiario opere. Tria eius genera 1. *Gallicum*, quod in metas emittitur, amplitudinémque prolixiorem. 2. *Oleastrum* in omni vsu damnatum, grauem præfert odorem. 3. Tertium genus nostrate vocant: syluestre, vt credo, mitigatum satu: diffusius, & densitate parietum virens semper ac tonsile. Flos non spernendus, sed causa amaritudinis mellis, præsertim in Corsica. Semen illius cunctis animantibus inuisum. Buxo è syluestrium genere folia non decidunt, quæ concaua. Plurima fert Buxus, nam & semen suum, & granum, quod Carthegon [Cratægum. Vet. & CH.] vocant, & à Septentrione viscum, à Meridie Hyphear. In quibusdam omninò nullus fructus, vt in suo genere Buxo. Hæc cum Ebeno spississima ex omni materie, ideò & grauissima, graciles natura: neutra in aquis fluitat *Hæc Plin.* *Genera. Gallicum. Oleastrum. Siluestre. Carthegon.*

Oleastrum, nisi mendosus locus sit, id Buxi genus vocant, [annotat Dal.] quòd Oleastri modo semper humile sit, ac vix vnquam in arbusculæ magnitudinem assurgat: & quòd reliquis generibus folium minus habet, quemadmodum Oleastri folia, si cum Olea conferas, breuiora & angustiora sunt. Idem prorsus deceptum fuisse Plin. aut eius libertum Scribam putat. Nam cùm apud Authorem Græcum reperisset secundum Buxi genus ἀγριώτερον εἶναι, omnino syluestre & agreste esse, incautè legisse, ἀγριέλαιον εἶναι, Oleastrum esse. Idem ineptè scripsit semen Buxi Carthegon vocari. Nam cùm apud Theoph. Historiæ Buxi statim & Crategi descriptionem subiecisset, Plin. huius partem cum illius historia confudit. Ineptiùs idem Buxo tribuit, quæ de Ilice Theophrast. scripserat. Sic enim ait Theophr. Præter glandem, puniceum granum Ilex fert, ac insuper viscum & Hyphear, vt interdum contingat fructibus quatuor onerari, &c. quæ ille oscitanter adscribit Buxo. *Oleastrum cur Buxi. Plin. Alter error. Tertius eiusdem error.*

Virg. crispas Buxi radices dixit.

Diosc. Buxi historiam non habet, quod mirum, arbo-

arboris tam vulgatæ. Sed cùm is ad vires potissimùm respiceret, & vsum eius in arte medica exiguum suo seculo agnosceret, ideò fortè omisit. Meminit tamen eius aliquoties: vt cùm ait, Visci folium esse Buxi folio simile. *Et alibi* Lycium dicit foliis Buxi densis.

Esaiæ 30.legimus: Scribe ei supra Buxum

Porrò etsi Buxus nullius in medicina vsus, vt Veteres prodidere; non desunt tamen è Recentioribus,vt notat Matthiol.qui velint, non aliud esse Italis Buxum, quàm Indis lignum quod Guaiacum vocant, eâ tantùm ratione ducti, quòd pluries experimento compertum sit,eius decocto etiam faciliùs eos sanatos esse, qui Gallica Lue affecti erant: quod si experientiæ concedi possit, illud Buxi lignum præstare: attamen quòd Buxum in Italia nascens, & Guaiacum ab Indis petitum vna & eadem sint planta [vt in secunda centuria Amatus Lusit.asserere videtur,]nunquam profectò crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, resinosúmque visitur: materie intus nigra, Ebeni ferè modo. Quin & sapor huic amarior & acris, quibus omnibus notis siccam Buxi materiem carere constat. Quin etiam Guaiaco (vt narrant ii, qui ab Indis ad nos redeunt) folia sunt Plantaginis, breuiora, crassiora, durioráque: lutei flores, & fructus Iuglandis magnitudine. Buxus verò fert folia Myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum Myrto nusquam grandiorem.

Nihilominus sunt impostores qui propter vicinum vtriusque colorem, sæpè pro Guaiaco in Italia præsertim exponunt, inquit Cronemburg. Ast,mehercle,stupidos prorsus atque rerum ignaros oportet esse eos, qui Buxum sumant pro Guaiaco: dixerimus penè Cretam pro Carbone, vt Cronemburgius parum in eo suæ experientiæ cõsulere videatur, dum vicinum vtriusque colorem asserit. Etenim quamuis venæ & radii interdum in Guaiaco appareant ad Buxi colorem accedentes:tamen ita substantiâ differunt atque odore,vt non magis ceram aut aliud quoduis flauescens lignum cum eo conuenire dicas.

Dubitat Cæsalp. an Oleastrum Plin. possit esse densissimus frutex, qui in scopulis maritimis spõtè vi ventorum tondetur Buxi modo, quem alaternum alibi vocat:quod tamen nobis non fit verisimile. Vide cap. de Alaterno.

Casp.Bauhin. Buxum fruticem dicit, quamuis quædam etiam in arborem excrescat: at nos omnem buxum arborem potiùs quàm fruticem dicendam censemus, consideratâ eius materie,& ipsa adeò arboris definitione. Fruticare creditur, quia tardè admodum crescit, satis clarè tamen vbiuis arboris notas exhibet. Quam verò idem adiungit Chamæpyxum Tragi & Tabern. non videtur ad Buxum referenda.

πύξος Græcis dicta, vt ex qua tabulæ ad scribendum olim fiebant, πυξία dictæ, vnde & Pyxides. Latini Y in V mutarunt,vt in plurimis aliis, testibus Festo & Prisciano. *Buxus* igitur, Capro autore, arbor: *Buxum* verò materies erit. Hebr. *Theaschus*, teste Trago. Germ. **Buxbaum.** Belg. **Busboom/ & Buexbaum**: vulgò **Palboom**; teste Dod. Gall. *Bouis.* It. *Bosso & Buxo.* Hisp. *Box.* Angl. **Boxe/The Boxe tree/& Buxe.** Boh. **Poßpan.** Hung. **Puzpang.** Buxi paruum genus χαμαιπύξος, *Humibuxus.* Angl. **Dwarf Boxe.**

Poetis celebrata *Ismenia*, *Berecynthia*, *Comosa*, *frondosa*, *annosa*, *solida,tonsilis,crispata*, *constrepens.* Ex ea enim fiebant multiforatiles tibiæ. Vnde & pro musico instrumento interdum accipitur. Vergil. Aeneid. l.9.

Tympana vos, Buxúsque vocat Berecynthia matris.

Locus.

Buxum in Cyrno prouenire ex Theophrast.dictum.Plin. in Pyrenæis montibus legisse videtur, nisi in altero mendum sit vicinitate vocabulorum enatum, vti suspicatur Ruell. Locis feruidis difficillimè prodit. Cytoriis quoque montibus plurima & Berecynthio tractu. Cytorus, habet Thesaur. ling. Latinæ, Paphlagoniæ mons Buxo abundans, quem Macedoniæ esse magno errore credidit Seruius. Vergil.lib.2. Georgicorum.

Et iuuat vndantem Buxo spectare Cytorum.

Ab hoc, quæ Buxea sunt, Cytoriaca dicta, Ouid. lib.Metam.4.

Sæpe cytoriaco diducit pectine crines.

Sed l.6.aliter

Vtque cytoriaco radium de monte tenebat.

Crassissima in Corsica. In Olympo Macedoniæ gracilior sed breuis. Amat frigida, aprica, montes. Nullâ magis quàm hac glíscunt montes & colles in Delphinatu & Galloprouincia. Quibusdam etiam alsiosis ad Septentriones, cliuosis, incultis, frutescit & arborescit. In Heluetiæ,Sabaudiæ, Burgundiæque montibus non infrequens. Etsi verò spontanea sit,tamen in lautioribus hortis tam Italiæ quàm Germaniæ Galliæque aliarúmque circumiacentium prouinciarum hortis passim colitur, quippe quæ tonderi topiario operi facilis, & perpetua viriditate amœna. Patauii vidimus in horto quodam prope templum à Sancto cognominatum Labyrinthum opere topiario pulcherrimum ex Buxo. Item Veronæ & & in Italiæ magnatum quorundam hortis Buxi plantas artificiosè animalia varia exprimentes. Hortum E.C.Wirt. Montbelgardiensem areis Buxo cinctis ex vicinis sumpto, videas amœna facie etiam Hyeme virentem. In Germaniæ & Burgũdiæ quibusdam tractibus, non temerè in pago aliquo templum videas,quod non vna aliáue egregia Buxi arbore stipatum.

Tempus.

Floret communiter Feb. & Martio. Geneuæ etiam Decembri florum rudimenta obseruauimus. Fructum fert Autumno, quo demum semen perficit, cum fructu diu arbori adhærens,nisi auellatur. Aprili noua germina promit. Sed priùs lignum secari consultum, si magis flauum cupis.

Satio.

Facilè seritur & ramis: Stolonibus etiam multiplicari loca iis consita testantur. An semine oriatur facilè, indagandum. De insitionis mangonio nihil adhuc specialiùs circa eam compertum habemus. Constantinus ait: plantari auulsione, & clauis & ramis, depositis in plantario post Idus Nouemb. Gaudere autem humidis locis, quòd semper vireat.

Porrò maximè æternam eius materiam putant, vetustatémque non sentire cùm tamen nos in Ducatu Wirtemb. anno 1608. hyemali sæuitie gelúque eum consumptum obseruauerimus.

Duratio.

Durities quoq; eius cum amarore teredines in ea nasci prohibet. Eius materies pertinaciùs ferris resistit,earúmque dentes replet æqualitate inerti: qua de causa artifices alternâ inclinatione egerũt scobem.

In igni duritia quæ ferro, nec flamma nec carbone vtili, inquit Plin. Atqui obseruatum est,Buxum, præsertim benè exiccatum optimos ac viuacissimos ex se remittere Carbones, quãuis cum Plin. & Tragus & Lonic.afferant contrarium. Semen quoque à formicis reconditur in hyemem, inquit Soler. Quamobrem non est cunctis animantibus inuisum vt Theophrast. & Plin. existi-

Theophr. Plin. Lonic. & Trag. refutantur.

Pectines. marunt. Hodie pectinum dote commendatur Buxi materies, ex qua laudatissimi fiunt. Vnde Martialis de Caluo.

Quid facies nullos hic inuentura capillos
Multifido Buxus quæ tibi dente datur.

Pyxides. Fiunt & vnguentariæ pyxides, quarum plurimas torno variâ figurâ, pereleganti que fabrè effictas habemus, præsertim & radicum tophis. *Axes. Buræ. Cochlearia Ruell. not.* Cõmendatur etiam Ruellio ad plaustrorũ axeis, & aratrorũ buras: item Cochlearia. Folio cum materiei scobina & lixiuio capillum rufant, nec nullius in medicina vsus est hæc arbor, vt Ruellius putat. *Vsus medicus. Lues Ven.* Quippe Amatus testatur, se fœlici successu vsum Buxi decocto in laborante Lue Venerea: moderatius sortiri temperamentum, quàm Guaiacum, ac proinde iis qui calidiori sunt temperatura, & morbo calidiori affliguntur, præcipuè in æstate, *Amat. not.* liberaliùs eius decoctum dabat: nec putat Guáiaci & Buxi arbores inter se aliter differre quàm soli diuersi ratione, quod suprà refutatum. *Iecur. Sudorificũ.* Buxi verò lignum vnicè iecur plus iusto calidum emendare, vt sudorem egregiè euocare, multà experientiâ sibi compertum esse testatur. *Hemicrania.* Idem in Centuriis curationem recenset Hemicraniæ per consensum ventriculi factæ, & per Buxi ligni decocti potionem curatæ. *Tumor genuum.* Item de dolore in genu cum tumore per tres vel quatuor menses perdurante, Buxi decocto postea cu...to. Huic sententiæ contrariatur Herc. Saxon. differens: licèt Amatus se quendam hoc morbo laborantem Buxi decocto integrè curasse profiteatur, tamen vt dicitur, vna Hirundo non facit Ver, non est Buxus lignum Indicum, vt ille putat: Natat enim Buxus in aqua. Lignum Indicum residet in fundo, vt etiam Ebenus, vt ex pondere, colore, & densitate facilè quisque coniicere poterit. Sic & Leuin. Lemnius neutiquam probat eos, qui Buxo tanquam Guaiaci antidoto ... vtuntur, miramque historiam hac de re commemorat in Biblicarum herbarum explicatione. cap. 41. Testatur nihilominus, Lob. virgulta, lignum & folia decocta, Guaiaci modo, sudores elicere, huiúsque decocto *Lues Ven.* famulam pauperculam Anglam à Lue Venerea vindicatam. Ditioribus propter ingratum & tetrum odorem reiicitur.

Recentiores, inquit Fuchs. temperatam Buxi essentiam esse statuunt, id quod non videtur verisimile. Haud dubiè verò adstringit atque adeò *Temperã.* exiccat. *Alui fluxus* Scobem eius decoctam in aqua, alui profluuia sanare tradunt, quod & Matth. confirmat. *Dolor dentium.* Quibusdam Buxi decoctum cum vino rubro profuit in doloribus dentium à frigidis fluxionibus. Lonicerus quoque adstringentis & siccantis naturæ dicit: addítque folia siccata & in puluerem redacta data cum aqua Lauendulæ tollere *Maniam* insaniam & maniam. Verùm, quum vmbra ipso Lonicero atque etiam Fusch. teste [qui ait somnũ sub hac arbore cerebro vehementer incommodare, quòd eius odor naturæ prorsus aduersetur] *Lonic. not.* naturæ sit contrarius, minuatque intellectum, non ausimus præscribere folia ad insaniam, ne fortè eam adaugeamus, odore illo graui ad cerebrum rapto. *Apoplex.* Nam quod quidam etiam Buxi comam tusam apoplecticis propinent: ratione caret, ait Dodon. nam fructus vel odore frequenti, quem tamen exiguum habet, cerebro ac capiti molestus est. Multùm quoque & à veritate aberrabit, qui huius scobe, ligni Guaiaci loco vti voluerit.

Pestis. Textor libello suo de peste, aduersus pestem commendat ignem ex ligno Buxi. Sed quâ id ratione non videmus, nisi penitùs tetri odoris vapore, insidians virus venenatum abigere velit, qua ratione non improbauerimus vel quæuis fœtidissima accendi.

Car. Steph. Buxum plantandam prohibet vbi sint apes: quia, inquit, flos eius statim interficit: corrumpítque aërem suo fœtido odore, ideóque paucissimam in hortis plantandam censet. Verùm in eo contrarius esse videtur Theoph. dicenti, in Cyrena, vbi Buxus, mel insuaue esse, Buxúmque olens, multum tamen & copiosum. Ergo apes non statim interficit. Ferunt quoque serpentes vulneratas eius radice degustatà statim sanitatem recuperare.

Oleum aut Sulphur paratur ex Buxo perpetuò virente & vitriolato, cuius ingrato odore sulphur Narcoticum, quod continet, nobis exhibetur. Eius [inquit Querc.] Buxi oleum, etsi facilè cremabile, maximum tamen dolorum omnium lenitiuum est, vtpote sulphuris narcotici vitriolati naturam ac proprietatem æmulans, omnique cum vitriolo, epileptico etiam morbo specificè conferens. Item ex rasura lignorum & corticum viridium arborum ac vitriolatarum, quales sunt, Iuniperus, Buxus, Quercus, Guaiacum, &c. acidulus mercurialis liquor igne lento primò extillat ad dissolutionem, Corallorum, Perlarúmque idoneus.

Cæterùm iam translatitium est Germanos ex Galliæ Narbonensis Hispaniæ finitimis, præcipuè montibus Pyrenæis, circa oppidum *Limons* haud procul *Carcassona* crispatum Buxi radicum magnam copiam aduehere, ob varias maculas & intortos linearum discursus ad lautiora opera expetitarum, ex quibus cochlearia, cultellorum manubria, latrunculi, fistulæ doliorum, & nescio quæ ludicra fiunt, ab his præcipuè qui oppidum illud Burgundicum in monte Iura D. Claudio celebre incolunt.

Et, vt vno verbo dicamus, ad ea quæcunque torno elaborari possunt nihil hoc ligno lautius, præstantius, sequacius. In hoc enim ligno Sculptores exercent artem: nam politissimas quarumcunque rerum icones, plantarúmque imagines, ob insignem Ligni læuorem, vt vel viuas non rarò repræsentent, ex eo parant. Sed secto cautio sit exuere corticem, alioqui findi periculum est, præsertim in loco sicciori aut calidiori collocatum. Non omittendum, quamuis ludicrum satis, Turcarum pueros mingere in cunis per tubulos ex Buxo factos, diuersos pro masculis, diuersos pro fœminis, affabrè factos, quod dicit Bellon. vt non maculent & madefaciant vrinâ linteamina sua: optimæ sunt fistulæ ex hoc ligno paratæ pro iniiciendis clysteribus: Pro iis & similibus deligendum lignum à multo tempore exsiccatum, non subitò calore magno siccandum, facilè enim finditur, vt obseruauimus euenisse lignis retro fornacem ad exsiccationem positis.

BVXEI COLORIS LIGNVM BRASILIANVM.

Cap. LI

Apud Bresilianos testatur Lerius vidisse se ligna coloris lutei vt Buxus. Theuetus quoque prodidit in America nasci arbores quasdam ligno luteo, ex quo enses fiant. Plura hactenus de eo non legimus.

PALMÆ SANCTÆ SIMILIS ARBOR.

Cap. LII.



Ferebat quidem Instituti nostri ratio vt Buxo substitueremus Guaiacum, lignum illud Indicum Antiquis tum Græcis tum Latinis incognitum, quod à mirabili effectu quem in curandis morbis perniciosissimis & contumacissimis præbet, Lignum Sanctū, *Lignum Benedictum*, Palum Sanctum, Palmam Sanctam, &c. vocitauerunt. Verùm, nonnullas graues ob causas, hîc tantùm ex Pen. & Lob. de Palmæ Sanctæ simili arbore agemus, alio loco Guaiaci Historiam fusè tradituri.

Ex naucleris, inquiunt, qui ex India Occidua in Angliam remearunt, habuit Morganus, & nos ab illo, surculos, qui rami sunt arboris grandioris, recti, cortice arboris Iudæ, folio Citri, carnoso, nudo, Lauro latiore, breuiore, neruoso: horum in summis hærent folliculi pallidi, coriacei, circinatæ rotunditatis, admodum commpressi, nummo Coronæ Gallicæ pares, quorum medio insunt semina Lentis effigie & colore, compressiora, gustu amaricante. Hanc quidam arbitrantur *Palmam* aut *Palum Sanctum*. quæ species diuersa à Guaiaco est, quamuis similis designetur: nempe non vasta, vt Fraxinus, sed minor, et concolor cortice: folia cuiusmodi plantago, sed crassiora, minora, pinguiora, breuiora: fructus Iuglandis magnitudine, aluo subducendæ idonei.

Eadem Aduersaria in appendice & Ic.Pl.Tom. 2. p. 187. sicut & Hist. Lugd. iam descriptæ arboris folliculum ferentis iconi à nobis ex iis propositæ, inscripserunt: *Palmæ Sanctæ similis arbor.* Qualem verò intelligant *Hebenum* de quo tradunt mox post *Palum Sanctum*, ignoramus. Sic aiunt: Officinarum Hebenum siue Xylaloës, quin sit species Guaiaci, nihil obstat: nam prædurae assulæ, grauissimæ, quæ in Offic. visuntur, & aquæ mersæ sidunt, tum pinguedo, quæ exudat igni, perinde atque Guaiaco, tum aspectus ipse, & vires, ac sapor videntur testari: nā odor etiam ei inest Guaiaci: vires ad ea ad quæ Guaiacum commendantur. Ne porrò quis obiiciat, solam Indiam nigrum ferre Hebenum ex Poëta, dicimus Hebeno idem euenire posse vt Guaiaco, quod non modò in Traprobanæ finitimis ad Orientem, Austrum: sed etiam in India Occidua longissimè dissita, frondet.

* *
*

FRVCTVS GVAIACI PVTATVS ET FOLIA.

Cap. LIII.



Descriptio

Cl. apud Basil. Medico & Professori Casp. Bauhino, fratri & adfini nostro amantissimo acceptum ferimus fructum Indicum, eidem ex Italia, nomine fructus Guaiacini, qui geminus arctè cohæret, ambitus vnguis pollicaris, nisi quòd breuior paullò, effigie cordis, in breuem mucronem reflexū (in exiccato) terminans in medio vtrinque extuberans, circa extrema in ambitu compressus, cortice quasi testaceo, penè rufescēte, quem exterius alius ambit tenerior, valdè amarus. Nucleos singuli binos continent, sed membrana intergerina disiunctos, quâ mediante geminæ nuculæ coniunctæ, formâ & magnitudine Ricini vulgati, substantia dura, ac ossea: quam tenuis inuestit pellicula. Perhibetur descriptus ab Ouiedo, qui autor nobis nunc non ad manus. Lob. fortè Hispalensium fructus Guaiaci, de quo antè: sicut & Cardani. Lector consideret fructum Arboris tristis, Acostæ, mox sequentis: in cuius descriptione comperiet ferè similia, si non eadem. *An fructus arboris tristis*

Quia porrò figura, quam hoc in loco proponimus ex Clusii Exot. lib 10. capitis 20. mutuata est, fas erit quoque verba eius describere. Sub initium anni 1601. accipiebam, inquit, à Petro Gareto, ramulum legitimi Guaiaci, qui pedalis erat lōgitudinis, valdè contortus, & frequentibus nodis distinctus, scriptorii calami, siue anserinæ pennæ crassitudinem infernâ parte vix attingens, materiâ durâ & pallescente præditus, atque cortice tectus rugoso, cineracei coloris: supernâ verò parte in tenues ramulos diuisus, quorum nonnulli folia adhuc retinebant, alii etiam flores, & fructûs rudimenta: nata autem erant folia, seu veriùs foliorum alæ, in tenellis ramis contrario inter se situ, singulis alis quaterna, aut sena foliola Lentisci modo ex aduerso semper nascentia obtinentibus, crassiuscula, orbiculata, & multis venis distincta, quæ siccitate facilè defluerent, manentibus nudis alis, & foliorum, vbi sita fuerant, vestigia duntaxat retinentibus: in superiorum ramulorum nodis nata erant veluti tubercula, è quibus coniunctim exorti erant seni, octoni, deni, interdum plures, tenues, vnciámque longi petioli, sustinentes singuli florem, non magnum, sex foliolis constantem (albine, an flaui, aut cœrulei coloris essent, propter siccitatem iudicare nequibam] è quorum vmbilico multa prodibant staminula, & in nonnullis floribus fructûs rudimentū medium emergere incipiebat, binis lateribus præ-

Ramulus. Descriptio

Materia. Cortex.

Folia.

Lentisci.

Flos.

ditum, & penè formatum inſtar loculorum Burſæ paſtoris vulgaris. *Caterùm* à Franciſco Peninio 29. Iul. [illegible] an [illegible] ramum Guaiacan arboris [illegible] *Folia* [illegible] magnitudine, non multùm abſimilia, firmiora tamen, & multis venis prædita: præterea *Radix* radicis fragmentum, vncialis craſſitudinis, aut amplioris, *Locus* materia [illegible] te conſtans, & denſo, ſucculentóque cortice cinctum, ex Trinitate Inſula delatum. [illegible] Septembri [illegible] *Fructus* ad me miſerat, Walichus Syvertz. Guaiaci fructus aliquot, quorum nonnulli ſingulares, alii coniunctim è longis pediculis dependebant, geminis loculamentis conſtantes, fructûs Aceris quodammodo inſtar, in hoc differentes, quòd hic alis illis careret, quibus Aceris fructus eſt præditus, loculamentáque non haberet adeò diſtincta, vt Aceris fructus, tum etiam quòd alterum loculamentum plerumque eſſet inane, alterum plenum, *Nuc.* nucleum continens durum, ex albo flaueſcentem, ſed qui immaturus fuiſſe videretur. Accipiebam & a Pona [illegible] Guaiaci appellatione integros, [illegible] & integros, quorum [illegible] nus tribus loculamentis preditus: oſſicula in illis *Oſsic. Euon.* reperta longiuſcula erant inſtar oſſiculorum Euonymi penè, & materiâ valdè durâ, cornéaque conſtabant, oſſiculorum Dactylorum inſtar, nucleum, planum, inanem flaueſcentis coloris continentia. De Gummi ita ſcribit: Guaiacan arboris *Gummi* gummi quod à F. Peninio acceperam calidi ſaporis erat, & manducatum dentibus cedebat inſtar reſinæ Maſtichinæ, fuſci tamen coloris. Quod autem Londino Iacob. Garetus ad me mittebat, nigri coloris erat, lenti tamen & ſplendentis, igni admotum, non iniucundi odoris.

ARBOR TRISTIS.

Arbor triſtis [illegible] | *Arbor triſtis Cluſ. Icon I.* | *Icon alia.*

Deſcriptio. Folia Pruni. ARbor triſtis Oleæ eſt magnitudine, foliis Pruno ſimilibus, flore noctu odoratiſſimo: Garcias. Vel, vt tradit Acoſta, Arbor magnitudine & formâ ferè Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & recta per ſpatia nodulo diſtinctis, à quo vtrinque ſingularia folia enaſcuntur, Pruni foliorum magnitudine, mollia, & lanuginoſa parte auerſa, quemadmodum ferè Saluiæ folia, & viridia, nonnihílque aſpera, parte interiore, non adeò ſerrata in circuitu vt Pruni folia, neque tam multis venis prædita. E ſingulorum foliorum ſede naſcitur pediculus quinque capitula ſummâ ſui parte ſuſtinens, quæ quatuor foliolis ſubrotundis conſtant, è quorum medio quinque flo- *Flores.* res exiliunt candidi, elegantes, Aureæ mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores & odoratiores, pediculo magis ad rubrum, quàm ad flauum colorem ten- *Tinctura cibi* dente, quo in illis regionibus Indicis edulia tingunt, quemadmodum apud nos vulgò fit Croco. *Fructus effigie cordis.* Fructus magnitudine Lupini eſt, viteſcens, cordis effigie, per medium ſecundum longitudinem ſectus, continens in vtraque parte quoddam re- *Semen.* ceptaculum, in quo ſemen occluditur magnitudine ſeminis Ceratii ſiue Siliquæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana ſubrufa tectum, nonnihil amarum.

Ab Acoſtæ figura aliam, longéque diuerſam, eodem tamen nomine ponit Cluſius apud Garciam cum hac inſcriptione: Viennæ Auſtriæ honeſtus vir Fabritius Mordente Salernitanus multa de Arbore triſti mihi referebat, cuius naturam [dum Goæ viueret] ſummoperè [illegible] Aſſurgere eam arborem interdum ad trium ho- *Deſc. Cluſ.* minum altitudinem, iuſtam que craſſitiem acquirere dicebat, & ramos ferre multis alis concauos, *Folia* & foliis Myrti quamſimillimis onuſtos. In tenerioribus autem ramis naſci flores pediculis oblongis ex foliorum internâ ſede prodeuntibus inhærentes, copioſos, hoc eſt, ternos, quaternos, *Flores* aut plures ſimul ferè congeſtos, candidos, Iaſmini floribus formâ, magnitudinéque pares, foliíſque mucronatis, vt illi, conſtantes, ſed pleniores, multiplicíque foliorum texturâ, odoris fragrantiſſimi, & haud multùm à Iaſmini florum o- *Iaſm. odore.* dore diſſimiles, noctu autem ſolêre in flores explicari, & oriente Sole, ſimulátque ab ipſis radiis illuſtrari incipiunt, illicò decidere, vel antipathiâ quadam, vel præ nimia ſucci tenuitate, quem Solares radii abſumant: nam quos Sol non attingat, diutiùs in arbore hærere. Studioſè autem colligi eos flores, propter odoris fragrantiam,

tiam, & vitreis organis odoratiſſimam ex illis aquam elici, quæ [aſſerente Fabricio] *aqua de Mogli* dicitur, quoniam Malabarico ſermone arbor *Mogli* appellatur, cuius flores idem nomen retinent. Fructum obſeruaſſe negabat. *Cæterùm* anno 1601. mihi mittebat amicus Amſtelredamo fructum eius arboris ſuo pediculo adhuc inhærẽtem, quem ab illis qui ab India Orientali redierant, acceperat: erant verò plures fructus ſiue lobi, vnciarum binarum, longo ramulo ſiue craſſo pediculo nati, ſatis contigui, ſimiles penè iis lobis, quos Spartium II. Hiſpaniacum cap. 70. lib. I. meæ plantarum Hiſtoriæ deſcriptos habet, ſiue fabæ vulgari minori, quæ apud Belgas in iumentorum pabulum cedit magnitudine pares, ſatis craſſo cortice conſtantes, coloris cineracei, qui aperti, ſex ſemina cõtinere deprehendebantur, utroque latere terna. Stramoniæ ſeminib. quodammodo ſimilia, ſed immatura. Qualem autem accipiebam, in eadem tabella cum ramulo ſuis floribus onuſto, exprimi curabam, in illorum gratiã qui hoc ſtudio delectantur. Altero autem poſt acceptum & deſcriptum illud ſemen anno, multi eius arboris flores C.V.D. Petro Pauvvio mittebantur: iique oblongo & tenui arboris alicuius aut herbæ folio traiecti corollarum inſtar, è quib. licèt prorſus aridis, eam tamen formam agnoſcere poteram, quam Fabricius mihi deſcripſerat: quæ ſane longè diſſimilis eſt iis floribus qui à nõnullis proponuntur leucoio ſimiles, quatuor dũtaxat foliis conſtantes.

Ab Acoſtę inſuper icone & deſcriptione, diſcrepant Cluſii deſcriptio & binæ eius icones, quæ quidem & ipſæ, cùm non parùm inter ſe differant, occaſionem inde ſumpſimus, vt omnes tres appoſuerimus. Prima igitur Acoſtæ ſit, aliæ verò duæ Cluſii. Prior, cui olim in notis in Garciæ Arom. hiſt. p. 12. floris Mexicani fructum appinxerat. Altera, in qua in poſtr. Exot. dictum fructum omiſit, alium racemoſum addens, qui non multùm differt à fructu, qui Guaiaci dicitur, qualem diximus fortè deſcriptum ab Acoſta.

Ab his figuris etiam diuerſa icon Io. à Doet. tam foliis quàm florum forma, quæ quadripartita pingit. Innominatus quoque quidam iconem à propoſitis differentem habet, cuius flores quinque partiti &c: ſic adſcribit. Arbor *Arbi triſti* qualibet nocte [poſt occaſum Solis] virides ſuos fructus renouat, floribus fuluis (quorum pediculi crocũ imitantur) egregiè ornata. E contrà verò de die, poſt ortum Solis fructus ſuos deiicit, totáque marceſcit.

Figura ænea Bry fratrum obſcura eſt, ipsâ fortè obſcuritate exprimere volentes, quod non potuerunt vel auſi ſunt apertè & clarè. Florem quadripartitum habent. Iudicent qui viderunt arborem, vter horum rectiùs pinxerit. P. Hogger ad fig. æneam.

——— ramum nigra quem nox ſuauibus ornat,
Exuit ornatum floribus alma dies.
Vt decus hoc vna vigeátque & defluat hora
Continuas obeunt illa dieſque vices.
Traxit & hinc nomen triſti quòd ſqualida trũco
Auricomum rutilo cùm nitet orbi iubar.
Haud ſecus & noſtro, quæ ſenſu ſplendida fumos
Eſſe fidem veri Lux rediuiua facit.

Hanc autoribus prædictis Goæ Parizataco, in Malayo *Singadi* vocant: in Decan *Pul.* Arabibus *Guart*: Perſis & Turcis *Gul.* lingua Malauarica *Mogli*, quo nomine & flores appellantur: vnde nomen liquori ſtillatitio, *Aqua de Mogli.* *Arbore triſte* Io. à Doet. *Arbor triſtis* Herbar. qui de ea tradidère: quod nomen illi inditum quòd noctu tantùm floreat.

Peculiaris eſt hæc arbor Goæ, quam è Malaca allatam aſſerunt, nec ſe alibi per Indiam vidiſſe teſtatur Garcias. Multi in Luſitaniam transferre voluerunt, ſed irrito conatu. In Malabar autem & Goa, lociſque vicinis, cum tanta facilitate naſcitur, vt quilibet rami in terram depacti comprehendant. *Locus.* *Satio.*

Fabulantur autem indigenæ, Satrapæ cuidam nomine Parizataco elegantem fuiſſe filiam, quæ Solem deperiens: ab illo compreſſa fuerit: Cùm verò poſtea illam relinqueret alterius amore irretitus, Parizataci filiã præ amoris impatientia ſibi ipſi mortem conſciuiſſe. Ex cuius crematæ cineribus [nam adhuc vruntur in ea regione cadauera] hanc natam eſſe arborem, cuius flores adeò Solem exhorrent, vt eum videre non ſuſtineant. Miranda ſanè res & obſeruatione longè digniſſima, inquit Coſta, elegantiſſimam hanc arborem intueri noctu pulcherrimis ſuauiſſiméque ſpirantibus floribus illuſtratam lætam, atque odoratiſſimam: eádémq; flores, vt primùm radiis Solaribus illuſtratos, deponere atque abiicere: ipſam verò arborem totam vnà cum foliis ſuis veluti marcidam apparere. *Incolarum Goa fabula.*

Sanè quotquot hactenus odoratus ſum flores, horum ego nullum [ſi quid mei iudicii eſt, hiſce prætulerim, nedum certè contulerim: adeò ſuauiter ſpirat, præſertim primulùm locum ingredientibus, vbi arbor colitur. Iidem, manibus cõtacti, vt euanidi redduntur & inutiles. Flos ſapore eſt ſubamaricante, quem ex nuper collecto & deguſtato deprehendi. Eum correfocillare incolæ cenſent. Nam & Gentiles ibi medici ſemen eius inter Cardiaca referunt. Garcias nullum ſe vſum eius nouiſſe tradit, propter teneritatem: niſi quòd florum pediculis, qui lutei ſunt, Goæ incolæ vtantur cibis tingendis, quos Croci modo inficiant. Velle etiam nonnullos aquam ſtillatitiam florum oculis vtilem eſſe, admoto lineo panno hac intincto. In quem vſum ſtudiosè colliguntur ab incolis & propter odoris fragrantiam, quam inſignem habere teſtatur Cluſ. e xrelatione Fabritii. *Floris inſignis ſuauitas.* *Sapor. Vires & vſus.* *Cor.* *Tinctura.* *Oculi.*

ARBOR INDICA DORMIENS.

Cap. LV.

THeophraſtus apud Libauium in India arborem perhiberi ait, folioſam inſtar Roſæ, quæ noctu conniueat, & oriente Sole iterum ſe expandat ſeu aperiat, meridie planè explicet, & hinc iterum paulatim in noctem componat: Incolas dicere eam dormire.

ARBORES ET HERBAE TACTVM refugientes.

Cap. LVI.

NAſcitur circa Memphim peculiaris quædam materia [Gaza vertit: Guilandinus autem quiddam: Plinius arbor] non foliis, vel ramis, vel totâ formâ peculiare quid ſortita, ſed euentu *Deſcriptio arboris.*

Herba viua tacta



Quippe facies eius spinosa: Folium Filici simile. [πτέρυγι: ita & Gaza. Plin. legit πτερὶς, id est, pēnis.] Sed quum ramulos quispiam contigerit, folia veluti arescentia & languescentia contrahi aiunt, [vulgata ex. habent ἀφαυαινόμενα: Gaz. legit ... nam hebetata conuertit, duro sensu. Leg. ἀφαυαινόμενα cum Scal. obarefacta.] deinde paulò pòst ad vitam redire & viuere. Theoph. lib. 4. Hist. cap. 3.

De eadem & Plin. Syluestris fuit & circa Memphim regio tam vastis arboribus, vt terni nequirent vel circumplecti, vnius peculiari miraculo, nec pomum propter, vsúmve aliquem, sed euentum. Facies enim spinæ folia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac post. à renascuntur. Huic arbori affinem herbam prodidit Apollodorus Democriti discipulus, quā idcircò Æschynomenen appellabat, quia admotam refugere eam ...m foliorum contractione.

Hinc Guiland. de Papyro: Annon, inquit, Aeschynomenen narratam Apollodoro Democ. discipulo, cum superioribus annis in Arabia peregrinarer, appropinquante manu, folia contrahentem his oculis vidi? Quæ, aut eadem fuerit, aut ei simillima, cum ea, quam Lusitania hodie *Herbam viuam* appellat, ex Brasilia Prouincia primùm

Herbæ viuæ descriptio. subuectam, quæ attacta non solùm refugit, verùm etiam omnia folia ceu indignabunda ad terram deiicit. Octonum circiter pedum est plantæ

Locus. proceritas, quæ oritur in Prouincia Malabar: ea rerum accessum videtur sensu percipere: appropinquante homine aut animali ramos constrin-

Folia Polypodij. Flores. git, recedentibus, pandit. Folia Polypodii, flores verò luteos habet. Hanc Veteres ignorasse, vti censet Garcias Hortus, Proregum in India Orientali Medicus celeberrimus, non puto: quinimò

Garcias reprob. suspicor de hac loquutum esse Theoph. lib. 4. cap. 3. peculiare quiddam circa Memphim nasci tradentem: Ego stirpem istam diu multúmque in Aegypto circa Memphim, Heliopolim, Tanim &. Alexandriam quæsitam nusquam offendere potui. Hæc Guilandinus, quem voluissemus descripsisse suam visam Aeschynomenen, ac indicasse, essétne herba, aut arbor.

Meminit & M. Fumee in Hist. Ind. Gen. Arborum, quarum folia tacta in Nicaragua arescunt.

Duæ species. At Monardes scribit sibi duas herbas siccas delatas: vnam, quæ suo solo stans ac in vigore, si manu tangatur, subitò in terram quasi mortua decidat: alteram supra terram delapsam, si tangatur vt col-

Brassica Murciana. ligatur, crispari & contrahi, vt Brassica Murciana.

Sed herbæ viuæ historiam Acosta sic tradit. Nonnullis inquit Asiæ locis planta quædam inuenitur, vulgò *Herba viua* nuncupata, à Circumforaneis illis *Iogues* appellatis, *Herba amoris*, ab Arabibus & Turcis *Sulue*, & à Persis *Suluque*. Exiguam habet radicem, è qua supra terram exiliunt octo ramuli duos digitos longi, foliis vtrinque in ordinem digestis, & inter se respondentibus onusti, quæ plurimùm ad Erui tenella folia accedunt, nec dissimilia sunt foliis prioris Polypodii, cuius iconem Lacuna exhibet l. 4. cap. 187. in Diosc. sed longè tenuiora, & vtrinque læuia, & grato virore oculos pascentia, vti Tamarindorum folia: è medio radicis capite exiliunt pediculi [nam caule caret] quatuor, singuli suum florem sustinentes, flauum, aspectu pulcherrimum, minoribus Caryophylleis similem, sed sine odore. Nascitur calidis & humidis locis. Adeò mira est huius plantulæ natura, vt eam humana ratio assequi nequeat. Nam cùm maximè viret, gratissimáque est aspectu, si quis illam apprehendere cupiat, illicò folia contrahit, atque sub tenues ramulos recondit: si verò apprehendat, subitò adeò marcida conspicitur, vt exsiccari putet. Sed quod maiore admiratione dignum est, si manum detrahat, illicò suum nitorem recuperat, & toties marcescit, atque reuirescit, quoties comprehenditur, aut manus ab ea retrahitur.

Testatur autem Acosta sibi relatum fuisse, Philosophum quendam in Malabar, dum nimis curiosè huius plantæ naturam obseruare & perpendere cuperet amentem esse redditum. Plantam se conspexisse, eámque cum suo cæspite, nihil minùs quàm de ipsa cogitans, eruisse, & in hortum quendam transtulisse, vbi permanserit, at fatuum minimè vidisse. Herbam Aeschynomenen Appollodori, Lusitani [Authore Dalecham. apud Plinium.] vocant Herbam viuam. Eius meminit Theoph. c. 3. l. 4. Ouied. in America Hist. & Iulius Cæs. Scalig. nec non Garcias.

Hist. Lugd. quoque scribit esse, qui existiment, *Arborem pudicam* Scalig. esse eandem quam descripsit foliis Polypodii, & Theoph. folio Filicis. Sed illa separat, & tribus distinctis locis agit de *Arbore pudica* Scal. de *Herba viua Acostæ*, & de *herba tacta flaccescente*, & *alia se contrahente* Monardis, ita vt quatuor faciat differentias hoc capite descriptarum plantarum inter se distinctas.

Nonnulli indigenæ Medici, vt Acosta perhibet, *Herbam viuam* affirmarunt vtilem esse ad virgines corruptas, in integrum [si credere fas est] restituendas, & ad reconciliandum amorem miræ esse efficaciæ. Gentilis Medicus, & pro ea regione satis doctus, cùm adeò cupidum cognoscendi huius herbæ facultates conspiceret, ait, vnam se edocturum adeò compertam & certam, vt ceruicem pro pignore deponeret, nisi sic se habere comperiret. Nempe vt illi cuiuspiam mulieris, qualiscunque etiam status, nomen modò indicaret, se effecturum vt illa in omnibus sibi [Acostę] obsequeretur, dummodò ex ipsius pręscripto herba vteretur. Sed conditionem respuisse ait, in re tam illicitâ. Nihil igitur aliud post diligentem inquisitionem de hac planta intelligere potuisse, quàm apud Gentiles, præsertim verò Brachmenes Canarinos & Iogues in magna æstimatione esse. Quodam die sibi accidisse plantas conquirenti non procul à flumine Mangate, vt Gentilem quendam humi sedentem, & verba quædam obmurmurantem, tanquam oraret, fortè conspiceret, quem cùm compellasset, nihil respondisse, sed suo interpreti, quem comitem duxerat Acosta, manu duntaxat innuisse: cum homine intellecto celeriter sese inde proripuisse, ac se quoque secedere iussisse, dicentem, Gentilem illum

illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei, quem Caymal appellant, & istic sortes iacere supra Herbam viuam: id fieri solere repurgato prius circa ipsam plantam solo ad hominis longitudinem, recitarique quædam concepta verba, & expectari primam auem, aut rem animatam, quæ istam plantam prætergrederetur, dum verba obmurmuraret, cuius sanguine [si comprehendi posset] perluenda esset: sin minus, alterius eiusdem speciei, idque cum multis ceremoniis hic prætermittendis, cùm indignę sint, vt scriptis mandentur. Idem testatur conspexisse se deinde istam plantam siccam inter suppellectilem mulieris prostitutæ pudicitiæ. Vt iam nobis videatur hæc herba potiùs impudica dicenda, quàm pudica.

ARBOR VENEREM EXTINGVENS.

Cap. LVII.

HVic tam impudicæ herbæ, aliam plantam tanquam prostitutæ pudicitię ἀλεξιπήειον φάρμακον addidisse conueniat. Arbor quædam in India Peruana inuenitur, materie spongiosa, ex qua Indi nunquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculum minitetur. Aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos fumus solummodò pertingit, in re Venerea impotentes fieri: Refert Monar. ex epistolis Petri de Osma. Quæ res, si fide non caret, lepidè sane inuertet illud Terentii, Accede ad hunc ignem propiùs, & frigesces plus satis.

ARBOR AMBVLANTIBVS FOLIIS.

Cap. LVIII.

INsulæ Cimbulon vicina est alia, in qua nascitur arbor, cuius folia, cùm in terram deciderint, gradiuntur perinde ac si viuerent. Ea Mori foliis multùm similia sunt, parte vtraque binos pedes breues & acutos habent: quibus abstractis sanguis minimè manat. Statim atque folium quis attigerit, illud mouetur & abit.

M. Ant. Pigafetta, qui hæc refert in itinerario, testatur se octo dies vnũ in scatula habuisse, quod cùm tangeret, circa scatulam iuisse: nec alia re quàm aëre viuere existimabat.

Eadem & Scaliger prodidit, sed nullo citato autore. Quasi ipse vidisset & habuisset. Variat tamen in eo, quod non pedibus abstractis, sed compressis nullum exire sanguinem scribit. Immensum profectò naturæ miraculum, nisi subsit id, quod suspicamur: nempe folia illa ex corruptela quadam & proprietate specifica ex arbore sua delapsa nobiliorem vitam acquirere, nempe sensitiuam, licet obscurè, quàm perpetuò cum motiua coniunctam esse Physici tradunt. Iámque non ampliùs erit de censu plantaceo, quia non sub plantæ forma, sed sub perfectiori. Mouentur enim: immò seipsas mouent & promouent. Imò & sentiunt. Tactæ enim abeunt ac refugiunt. Viuunt igitur nunc vitam animalis. Quanquam equidem summum etiamnum videatur naturæ miraculum arboris folio animalem sociare sensum & gressum.

Eandem celebrat doctiss. Guiland. libello de Papyro, his verbis: Mirabilem plantam, qui Magellanicæ circumnauigationi interfuerunt memorant. Quippe in insula Cimbulon, quæ proxima est insulæ Burnei, conspexerunt arborem, cuius frondes in terram lapsæ, reptione quadam seipsas promouent: &c.

An M. Fumee in hist. gen. Ind. Arbor cuius folia si cadant supra terram conuertuntur in vermes? Prouenit in Borney insula Indiæ. *Vermes.*

AMBVLON ARBOR.

Cap. LIX.

NOminis affinitas & hanc iungat. Ambulabat ista reipsa: hæc nomine solo. Arbor est, cui nomen Ambulon, quam fert Aruchet insula: cuius è cortice fructus exit candidus, Saccharati specie, & magnitudine Coriandri. Scaligerum vidisse & nouisse dicas, tam confidenter refert, nec dicto autore. *Descriptio* *Scal not.*

ARBOR MVSCARVM SPLENDENTIVM.

Cap. LX.

VErsamur sanè inter mirabilia. Ad quandam figuram Cosmographicam ab Anonymo quodam hæc annotata. De arborum specie legitur, quæ nullos peculiares atque vsui aptos pariunt fructus: sed noctu examine muscarum cinguntur, quarum quæque radiantem lucem de se spargit, non aliter ac si plurimæ candelæ circa arborem accensæ essent, haud exiguam admirationem & terrorem incutientes iis, qui eius rei ignari, de improuiso in eam incidunt. *Muscæ splẽdentes.*

ARBORES MAXIMAE ALTITVDINIS & crassitudinis: vt Ceibæ.

Cap. LXI.

INter hæc arborum miracula, libet & naturæ potentiam celebrare in arborum vasta & propemodum immensa altitudine & magnitudine. *Vasta Indis arbores Strabonis.*

Scribit Strabo lib. 15. de Indicis arboribus. Qui dixerunt trans Hyarotidem visam fuisse arborem, quæ vmbram in meridie faceret quinque stadiorum, cunctos exuperant de arborum magnitudine.

Refert Theophrast. In Corsica (vulg. Basil. codex κορσίνῃ, pro eo quod in Aldin. legebatur ἐν τῇ κύρνῳ. Correctionem approbant Scal. & Gaza.) nasci ligna ad miraculum vsque procera, enodia, læuia, sed vastâ magnitudine arbores, magnoque discrimine reliquas excedentes. Et quamuis in Latino agro Abietes & Pini [πιτύων] tam magnitudine quàm pulchritudine inter omnes arbores præstent, has tamen nihil esse ad illas. Romanos enim aliquando oppidi condendi causa in eam insulam nauibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus locus dicitur excepisse, vt nauigantes per sinus quosdam & portus, telas & vela densosque malos passim & variè perruperint & dilacerarint: & omninò totam illam insulam confertissimam & quasi efferatam immani illo arbo- *Corsica maxima arbores Theophr.*

rum stipatu. Quamobrem Romanos à condendo oppido destitisse. Sed nonnullos ingressos exiguo loci spatio, tam largam cæcidisse materiem, vt ratem perconderent quinquaginta velis ducendam, quàm in Pelago periisse addunt.

Annotat Scal. nunc in Corsica non esse eá miracula arborum, quæ iactat Theophr. Et Romanos fatuos, qui à litore non absisterent priùs, quàm arborum proceritate, atque frequentiâ, quas procul liceret [vt mos est nauigantibus] conspicari, vela scinderentur. Fidem propemodum excedit quod canit Virg. Georg. 2.

Vastæ arb. Indiæ Virg.

Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi sinus orbis? vbi aëra vincere summum
Arboris haud vllæ iactu potuêre sagittæ.

Virgilium & Valerius Flaccus imitatur, eandem arborum enormitatem exprimens. Quod cùm legisset Plin. aut fortè aliunde quoque vel auditione lectionéve didicisset, in India tam altè scripsit arbores ascendere suis fastigiis, vt sagittis superari nequeant. Constituit etiam quibusdam designatam proceritatem, ad centum scilicet quadraginta quatuor [CXIIII. CH.] pedes: sed eas quia nomine tenus tradit, dicemus suis locis.

Petrus Martyr.

Sic & Petrus Martyr de rebus Oceanicis & nouo Orbe, illarum arborum altitudinem prædicat tantam, vt nulla virilis lacerti vis sit, quæ domum ædificatam in illis tactu lapidis attingere sufficiat. Ex illis arboribus plerasque dimensos brachiorum ambitu viros septem interdum octo stantes vix complexos esse. *Idem alibi*: Arbores ibi esse ita proceras balbutiunt, vt pleræque sexdecim hominum manu iunctorum in gyrum vix lacertis concludi queant.

Mira arborum crassities.

Ac vtrumque hominum numerum pro amplexu cor firmat quoque M. Fumee in Hist. Gen. Indiæ Occid. traditque ibi vnam ingentis esse altitudinis, supra quam morabatur Indus Caciqua Abibaba. Et rursus alio loco: Arbores, inquit, altissimæ in Nicaragua, inter quas quædam vocatur Cerba, tantæ crassitudinis, vt quindecim homines amplecti non possint.

Cerba Arbor.

Referunt enim, vt annotat Cardanus, ibi quandam inuentam è Ceibæ genere [nam hoc est arboris genus omnium maximæ] trifidam inter cęteras, cuius singuli trunci viginti pedum ambitu cingebantur. Spatia verò ipsa inter truncos iuxta terram totidem pedibus distabant: per ipsa verò spatia currus onustus pulchrè duci poterat. At vbi trunci in vnum coibant: hoc autem à terra procul fermè pedibus quindecim, crassitudo arboris pedum erat quadragintaquinque. Ab ima parte crassioris trunci, vsque ad locum vbi primò prodibant rami, pedes octoginta: superior pars, ex qua rami pendebant, absque mensuræ modo. Huius tantæ proceritatis causa solum fœcundum, cœli robur, arboris natura: nam Lignum eius leuissimum est, terræ modicùm & tenuioris habens, humidi plurimùm. Eandem arborem Cerba in Nicaragua nasci ex authoritate Historiographi Indiæ Occid. refert, vt quindecim homines eam circumplecti nequeant. Ex eodem narrat duas visas, alteram octo, alteram sexdecim hominum amplexus excedentem. Tot sanè Authorum consensus fidem sibi derogari vetat. Mirum tamen, nullum eorum, qui de Indicis plantis ex professo prodidêre, qui quidem hactenus ad nostras peruenerit manus, illas arbores descripsisse, non Garciam, non Acostam, non Monardem.

Ceibæ arboris descriptio.

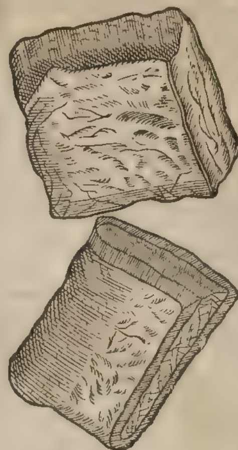
Lignum leuissimum.

ARBOR FARINIFERA.

CAP. LX.

Descr.

NOn admiratione caręt, [inquit Clus. Exot.] *Arboris Farinifera* natura, quam illi, qui generoso viro Francisco Drake, Equiti, [dum totum Orbem circumnauigauit] comites fuerūt, obseruabant.



Referebant, anno 1581. præcedentem anno inde reduces in Tarenate Insula æquatore proxima ad Arcticum Polum vergente nasci arboream quandam plantam, cuius truncus humanæ coxæ crassitudinem æquaret, decem verò pedum altitudinem attingeret: summo fastigio in orbiculatum caput Brassicæ capitatæ instar extuberantem, in cuius meditullio natura quandam candidam farinam produceret ad illius insulæ homines tenuioris fortunæ sustentandum: Eam diligenter colligere, deinde affusâ, siue inspersâ veriùs, modica aqua, fermentare, pinsere, & in formulas quasdam coctili latere constantes immittere longa serie, atque prunis ardentibus circumquaque admotis & super etiam impositis coquere. Erant verò ii panes [liba, siue placentæ] interdum palmares, vnciali crassitie, quibus illius insulæ incolæ calidis & recenter coctis vesci solerent: at vbi induruissent, tepidâ aquâ macerantes pultis modo ederent. Insipidi saporis esse, cùm degustarem, hic panis mihi videbatur. Verùm iniecto Piperis aut Cinamomi momento cum saccharo, nonnullis deliciæ esse queat. Eiusmodi panis bina fragmenta, qualia nostri Morgani opera accepimus, hac tabella exprimi curauimus.

Vsus.

Panes.

An hæc porrò Zagu, cuius meminit Ferd. Lopes Ind. Hist. l. 6. c. 11? Scribit enim ex eius medulla panem fieri in hunc modum. Medullam exemptam in fictilia iniicientes, aqua salsa macerant, post aliquot dies Soli exponunt, resiccatam mandunt, vel ex eius farina seu polline panem conficiunt, nostro [vidi enim] qui ex secale fit, colore & sapore persimilem.

Zagu.

Pr. apa ad p.

Antonius Pigafetta, qui primus orbem naue, cui insigne Victoria circuiuit, in suo Itinerario Sagu per s. non per z. scribit.

Sagu.

Nec incommodè fortassis ea censeri possit, cuius meminit M. Polus Venetus lib. 3. sui Itinerarii, de regno Fansur agens, his verbis, quæ de Italico sermone ita reddebam: etenim Latinus interpres satis negligenter suo munere functus mihi videtur. In ea, inquit, Prouinciâ, vastarum arborum genus est quas duorum virorum vlnæ vix amplecti queant: harum adempto cortice, qui tenuis est succedit ligni materies, medullam in se con-

Poli V. arbore rinifa.

continens farinaceam, similem [vernaculo eius sermone vtar] à quella de caruol o[cariei lignoru] Hæc in figulinum vas aqua plenum, iniecta, baculo agitatur, vt furfures & sordes supernatēt, pura farina subsidat: effusa deinde aquâ, fit è repurgata farina, massa ad varii generis edulia conficienda, idonea, quæ sæpiùs edisse, & non nulla Venetias vsque detulisse refert, pani hordeaceo, colore & sapore similia. Illius arboris lignum ferro conferri potest, nam in aquam iniectum, sidit illicò & mergitur, directéque, vt harundo donax finditur. Ex eo incolæ lanceas sibi parant, sed breues [longas enim ob nimiam grauitatem nemo ferre posset quorum extimam partem in cuspidem exacuunt, & adurunt: his quamlibet armaturam faciliùs penetrant, quàm si ferrea cuspide munitæ essent. Alibi lib.2.cap.16. scribit Ternatem insulam, neque Oryzam ferre, aut alias fruges è quibus panem conficere queant, eam ob causam ab arbore materiā illos petere necesse quā panis loco vtantur. Eam itaque arborem recisam in multas partes findunt, quas malleis ex crassa arundine factis condūt, atque inde eliciunt veluti farinam quandam ipsis *Sagge* appellatam [ea haud dubiè *Sagu*, *siu Zagu*, de qua mox dictum] scobi lignorum, quæ serra resecta sunt, similem, ex qua panis satis albi placentas quadrangulas conficiūt palmi magnitudine, quibus non modò vescuntur, sed magnâ ferè ex parte sua mercimonia exercēt, harum permutatione alias res quibus indigent, redimentes.

ARBOR FARINIFERA VENENATI SVCCI

Cap. LXIII.

Arbor cuius scarificatę liquor venenatus Risagali modo mortifer, radix tamen edulis, ex qua faciunt farinam Syluestres in insulis Canibalinis dictis, vti fit in America, licèt arbor differat trunco, ramis, & foliis.

Quæ de Iuca traduntur, habent quę conueniunt cum hac arbore, vt videre est sub cap. de Manihot & Iuca. Meminit & Scal. apud Theophr. exitialis Indicæ plantæ, cuius è farina, succo abiecto, conficiunt panes.

BAXANA ARBOR VENENATA aliàque similis, si non eadem.

Cap. LXIV.

Ab insula Ormuz decem miliaribus distat ea quæ Quciōne nominatur, è regione illius sita, olim Principum quorundam deliciæ, nunc inculta & deserta, tum quòd magna ex parte diruta sit ob vehementes terræ motus; tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valdè differunt, atque serpentium omnis generis copiam, quæ illic stabulantur: ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat, vt non solùm homines perimat, qui vel aliquantulam moram illic fecerint, sed etiam stirpes ipsas inficiat, in quibus est arbor *Baxana*, cuius fructus vel minimùm degustatus, mox suffocat: id quod ipsius etiam vmbra præstat, si quis vel quadrantem horę sub ea moretur. Cùm tamen aliis in regionibus eiusdem arboris radix venenorum omnium sit antidotus, illic lethalis, nec non & folium ipsius, & fructus qui *Rabuxit* vocatur. *Theuet*. *Rabuxit*

De eadem aut certè simili arbore scribit Pet. Martyr de rebus Oceani & noui Orbis. Est arbor, cuius si folia nudum corpus tetigerint, vibices eleuent ingentes: & nisi illis aqua marina vel saliua matutina medeatur, illicò lethalem suo veneno excitent dolorem. Hanc arborem & Hispaniola parit. Eius etiam lignum olfactu aiunt esse mortiferum, nec portari à quoquam lignum posse sine vitæ periculo. Reperti sunt eo ligno voluisse Primarios noctu dormientes suffumigatos interimere. Habent ipsi genus herbæ, cuius olore fulti remedium sibi comparant ab eius ligni veneno, vt portare illud queant indemnes. *Lignum mortiferū.* *Remedium*

ARBOR VENENATA ALIA.

Cap. LXV.

Inter Peru & Canibales multæ sunt insulæ, quæ vnius imperio parent, quem *Caßiq.e* nomināt: in quarum maxima, in qua sæpiùs Rex habitat, arbor nascitur fructum ferens magnitudine palæ Palmæ, visu speciosum, sed venenatum. Huius succo Barbari sagittas imbuunt, iis aduersus hostes in præliis vsuri. *Theuet*. Locus Vsus.

ARBORES NAVTICÆ, VT ANGELINA.

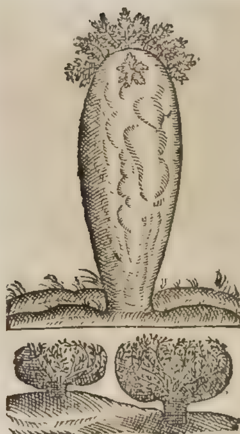
Cap. XLVI.

Ad figuram æneam à Io. Linschottano annotatum, in Oriente Arbores esse crassitudine mirabiles, ex quibus etiam nauigia conficiantur. Circa Cochinum Arborem esse, quam *Angelinam* vocant, ex qua itidem naues ædificentur, quas *Tones* nominant, integro trunco capacissimo & durissimo: nam & ferrum duritie sua rodere. Nullas in hisce nauigiis commissuras esse: ita excauatum duntaxat lignum pelago innatare. An Acosta easdem intelligit quando ait. Colubrinum lignum prouenienis locis humidis & inter arbores præsertim secundum eas quæ *Angelins* nuncupantur, nec procul à mari. *Angelina.* *Colubrinū lignum.*

An easdem Olorus? Brasilianorum nauiculæ sunt ex magnis arborum corticibus, quædam ita amplæ, vt 30. homines facilè capiant, Nam Indi alueis ex singulis arboribus cauatis nauigāt, quas Cymbas illi *Piraguas* vocant, & earum maximæ quinquaginta circiter homines ferunt: vt notat *Benzo*.

ARBOR CANOARVM SIVE NAVICularum Indorum.

Arbor est aliquot ramulos supernè protrudens, ex qua Indi suas carinas, quas *Canoas* illi, Nostri *Nachen* vocant, conficiunt. Bry fratres Icon. part.4. Ind. Or. Earundem meminit Itinerarium anni 1599. quarum vsus in Insula S. Mariæ. Canoas insuper incolæ Hispanæ insulæ norunt, cymbas siquidem, non tamen ferro, sed cote pręacuta excauant, easque *Canoas* appellant. Testa- Descriptio



tur hoc Maximilianus Tranſſiluanus, dum inquit: adeunt aliam exilem Inſulam Indiæ, vbi duas Canoas Indorum conſpiciunt, ſic enim hoc genus nauigii, quod peregrinum eſt, ab Indis nuncupari ſolet, eſt enim exciſum, cauatúmque ex vnico arboris trunco, capitque vnum, vel ad ſummum, alterum hominem.

Habes in inferiore tabellæ parte Aphyllon Indicum.

ARBORIS YGA CORTEX AD NAVIGIA.

SVnt arbores [inquit Io.Stadius] in regione Yga, Yuera dictę, háſque integras decorticant, à ſummo vſque ad imum, & vt cortex illæſus detrahatur, peculiari apparatu arbores cingũt, hinc cortices detractos in montes prope mare ferunt, & ignibus excalefactos, in vtraque extremitate multùm incuruant, per medium ligna tranſuerſa religant ne dilatentur : & ſcaphas ita conformant, quarum ſingulæ vel triginta viros armatos bello inuehere ſufficiant.

Cortex hic pollicaris eſt craſſitudinis, latus quatuor circiter pedes, longus verò quadraginta, alii etiam longiores ſunt, alii breuiores. Has illi, Scaphas ſumma agilitate impellunt, & quò libet locorum in iis vehuntur. Si mare impetuoſum eſt, ſubducunt eas in terram, donec ſerenitas redeat, Vltra duo milliaria in altum non progrediuntur ſed ſecus littus pro libitu procul excurrunt.

FINIS LIBRI QVARTI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER QVINTVS.

ARBORES ET FRVTICES BACCIFEROS, MINORESQVE BACCAS FERENTES HABET.



Ost variam illam exotici Orbis diuitiarum lustrationem, nunc propiùs ad nostrum Orbem gressum & oculos dirigentes, vnâ quasi tribu complexas dicamus Bacciferas. Baccas iam non adeò strictè sumi velimus, quarum ex edicto Plinii, intus lignum, & extra caro, vt Oliuis, Cerasis: nec tam vago significatu, vt eadem his cum Pomis natura tribuatur cum eadem: sed potissimùm, quas veriùs bacculas dicas: quanquam & Ebuli baccas dixerit Virgilius, & Hederam bacciferam Seneca, nihilò, Hercle, minùs ac Oleam, Laurum &c. Inter illas Choragii ius tribuatur Myrto, ne eam negligentes, fortè ad Myrtum canere iubeamur.

DE MYRTIS IN GENERE

CAP. I.



Yrto Theoph. ramos tenues tribuit, perpetua coma virentes, folijs crebris angustis & odoratis: flores fructibus insidentes: ait fructificare ex annotinis: fructum esse vinosum. In fruticem transire, nisi sæpiùs purgetur: monte Cyrcæo Coronarij generis videri, cùm cæteræ ampla exeant magnitudine. Semine satam degenerare, & ex fructu nigro rubrum fieri. In Ægypto tenuem esse, & odore longè præstantiorem: fructu exiguo, nec candido sed nigro. Hæc sparsim Theoph. cum iis quę suis dicenda locis. Agnoscit igitur has differentias: *Coronariam*, cui quasi opponit magnitudine *amplam, candidam*, & *nigram*, respectu fructuum. Agnouit & *Myrtum absque semine* ἀπύρηνον, sed arte & Mangonio factam, vti dicitur.

Quærit Aristoteles, cur nigræ Myrti copiosiores sint frondes, quàm albæ? An inquit, quòd nigræ generis sunt siluestrioris? Cuius iudicium, quòd locis rusticis istæ proueniunt, miniméque ex cultu mutantur. Humida autem omnia fronde crebriore conduntur. Quòd enim minùs suos fructus decoquere possunt, idcircò ad frondem alimentum se conuertit.

Idem quærit, quam ob causam Myrta collisa in manu dulciora sentiamus, quàm integra? An quemad. racemorum acini vindemiati dulciores sunt quàm non vindemiati. Etenim musto, quod natura suaue est excepti acini quasi condiuntur: quippe qui vel extrinsecus mustum resudent, at qui in racemo cohærent, vtique insuauiores existunt. Ergo Myrta quoque natura dulcia, intúsque suam dulcedinem acinorum in modum vuæ continentia, vbi manu compressa, conflictataque sunt, diffusâ intestina dulcedine, parte quoque exteriore inopplentur: itaque dulciora non immeritò sentiuntur.

Sed cur Myrta enucleatiora [ἀπυρηνότερα] sunt quæ minora? An quia minùs perfecta sunt quæ minora: idcircò semen continent imperfectum, cui perinde, vt finis, nucleus deputatus est: quamobrem & minora sunt, vtpote surculi quidem agnati exteriores partusque imperfecti, & minùs dulcia, quàm quæ iustum continent nucleum: sunt enim minùs concocta. Concoctio autem, non nisi perfectio est. 3

Cur denique fructus Myrtorum non conditarum magis quàm folia, defluant, conditarum autem, reseruatarumque Alga [τῷ φύκει] vt fit, folia defluant, fructus adhæreant? An ita euenit non conditis: quoniam natura sancitum est, vt fructus peracta decoctione flaccescant ac decidant: quæ quidem decoctio in repositis fieri non potest, sed Algæ vapore prohibetur, ne humor fructus peruertatur ac immutetur: folia contrà cùm siccescant, decidunt. Algæ autem, vt salsa, exiccandi vim habent. Ergo non idem folijs accidit arbori adhærentibus, & conditis, modo quo dictum est. *Hæc fere Arist. de Myrtis habet.* 4

Apud Diosc. est Μυρσίνη ἥμερος, id est, satiua: καὶ μυρσίνη ἀγρία, siluestris, id est, Ruscus. Satiua duplex, μέλαινα, καὶ λευκή, nigra & alba: & in eo ipso genere accommodatior ἡ ὀρεινὴ, montana. Myrto siluestri suæ, folium tribuit Myrti, sed latius &c. de qua alibi.

Differentia Diosc.
Satiua.
Nigra.
Candida.
Montana

Cato Myrtum coniugulam habet & album &

Martidanum sp. Ruell. not.

nigram: sed Colum. duo tantùm Myrti genera agnocit, nigrum & album.

Hippoc. Martidanum videtur nominasse, vt obseruauit Ruell. Myrtidanũ verò ipsum Piper. Hinc fortè Ruell. satis imperitè Myrti baccis, Piperis gustũ tribuit: quamuis idem magna securitate dicat Curtius.

Succus.

Myrto Plin. tribuit folia perpetuò virentia, angusta, disposita. Sed succorum natura, vt idem refert ex Theoph. præcipuam admirationem in Myrto habet, quando ex vnâ omnium Olei vinique bina genera fiunt, de quibus inter vires. Arbor ipsa, inquit idem, in Europæ citeriore coelo, [solo. Dal.] quod à Ceraunijs montibus incipit, primùm Circeijs in Elpenoris tumulo visa traditur: Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Fuit vbi nunc Roma est, iam tum cùm conderetur. Quippe ita traditur: Myrtea Verbena Romanos Sabinosque, cùm propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare [pugnare. Gr. Gyral.] dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præest. Haud scio, an prima etiam omnium in locis publicis Romæ sata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima namque delubra habetur Quirini, hoc est ipsius Romuli. In eo sacræ fuere Myrti duæ, ante ædem ipsam per longum tempus, altera patritia appellata: altera plebeia. Patritia multis annis preualuit, flaccescente plebeia, exuberans ac læta: quamdiu Senatus quoque floruit, illâ vigens, plebeia retorrida, & squalida. Quæ posteaquam eualuit flaccescente patritia Marsico bello, languidà autoritas Patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant. Cato tria genera Myrti prodidit: nigram, candidam, coniugulam, fortassis à coniugijs: ex illo & Cluacinæ genere. Nunc & alia distinctio: satiuæ aut siluestris, & in vtraque latifoliæ. In siluestri propria oxymyrsine. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, senis foliorum versibus. Hæc non est in vsu. Ramosa vtraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in Ægypto.

Myrtea Verbena. Romæ sacra Myrti duæ. Patritia. Plebeia. Venus Myrtea. Catonis tres Myrti, Coniugula. Cluacina. Differentiæ Plin. Siluestris. Tarentina. Nostras. Exotica. Coniugula.

Hermol. pro Coniugula legit Coniugalis, sicque in vetusto Catonis codice legisse se testatur Io. Maria. Illud potiùs annotandum, quod dicebamus Columellam duo Myrti genera tantùm fecisse, tanquam Catonis verba sint aliter accipienda, quàm Plin. senserit: coniugalem scilicet Myrti albæ & nigræ epithetum, quòd esset idonea ad connubium, & non Myrti tertium genus. Nam coniunctioni præerat Venus, cui hæc arbor sacra, ciusque tutelæ subiecta. Quare Virgilius,

Cato & Plin. illustr. Myrtus Veneri sacra.

Formosæ Myrtus Veneri.

Et apud eundem, Æneas Veneris filius spectaturus ludos,

Velat materna tempora Myrto.

Et alibi de Augusto Iulij adoptiuo.

Et te maximus orbis
Autorem frugum, tempestatumque potentem,
Accipiat, cingens materna tempora Myrto.

Habuit enim Iulius originem ab Ænea, vti tradunt: de quo idem:

Solido Paphia de robore Myrtus.

Silua Myrtea apud inferos.

Hic etiam Siluam Myrteam apud Inferos cingere campos fingit, in quibus essent, qui amore roderentur, quòd Venus amoris dea esset. Æneid. l. 6.

Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem
Lugentes campi, sic illos nomine dicunt:
Hic quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & Myrtea circum
Sylua tegit.

Statius etiam Myrtum Paphiam vocat, propter insulam Paphum Veneri dicatam. Mulieres insuper, vt Plutarchus in Numa prodit, mense Aprili, Veneri sacrificabant, quòd is mensis huic Deæ sacratus esset, ad cuius Calendas Myrto coronatæ lauarentur. Veneri Myrteæ Romæ ad vicum intimum sub monte Auentino ara vetus fuit. M. autem Varrò Murtatam vocabat. Postea verò Plutarcho, Murtia dicta est. Quod probat Liuius, dum ait: Ad Murtiam datâs sedes Latinis, scilicet à Rege Anco, ad habitandum. Et Apul. l. 6 sui Asini aurei: Conueniant, inquit, retrò ad metas Murtias Mercurium prædicatorẽ. Veneri simulachrum ex Myrto pullulãte ad flumẽ Hermum fecit Pelops. Quare Hippodamiæ consecutus est nuptias. Nunc prosequendum, quare Myrtus Veneri dicata sit: & variæ à pluribus opiniones assignantur. Phurnutus hanc rationem esse ait, quòd hæc planta ad amores conciliandos faciat. Alii quòd Venus in mari, videlicet Cyprio nata sit, vnde ἀφροδίτη & Cyprigena. Amat enim Myrtus maris littora: quare Veneri sacra: vel, vt etiã Seruius ait, quòd huius arboris in mulierum necessitatibus vsus multus ac plurimus sit, sicuti Medicorum Libri indicant, & nos inter vires declarabimus, quantùm feret institutum. Cæteri verò ob arboris odorem: nempe Venus & odoribus & vnguentis delectatur. Græcorum etiam antiqui Musici, vt Plutarchus in Sympos. l. 1. ex Aristoxenô & Phili autoritate scribit, dispositis circa vnam mensam lectis, accumbẽtes Myrteis, per vices, coronis redimiti, sententias & amatorias cãtilenas, per obliqua carmina succinere consueuerant. *Hæc ita collecta dilegentiâ Curtii.*

Bellicis quoque se rebus inseruit Myrtus; vt prodidit Plin. triumphansque de Sabinis Posthumius Tubertus in Consulatu [qui primus omnium ouãs ingressus vrbem est, quoniã rem leuiter sine cruore gesserat] Myrto Veneris Victricis coronatus incessit, optabilemque arborem etiam hostibus fecit. Hæc postea ouãntium fuit corona, excepto M. Crasso, qui fugitiuis & Spartaco Laurea coronatus incessit. Massurius autor est, curru quoque triumphantes Myrteâ corona vsos. L. Piso tradit Papyrium Massonem qui primus in monte Albano triumphauit de Corsis, Myrto coronatũ ludos Circenses spectare solitum. Auus maternus Africani sequẽtis hic fuit, M. Valerius duabus coronis vtebatur, Laurea & Myrtea: qui & hoc vouerat. Myrtò, quod Plin. tacet, & annotat Dal. mortuorum busta etiam Greci ornarunt, cùm inferias soluerent, vt videre est apud Euripidem in Electra

Ἀγαμέμνονος δὲ τύμβος ἠτιμασμένος,
οὐ πώποτ' οὐ χοὰς, οὐδὲ κλῶνα Μυρσίνης
ἔλαβε, πυρὰ δὲ χέρσος ἀγλαϊσμάτων.

Cui respondet Agamemnonis altor:

ἦλθον γὰρ αὐτοῦ πρὸς τάφον, πάρεργ' ὁδοῦ,
καὶ προσπεσὼν ἔκλαυσ' ἐρημίας τυχὼν,
σπονδάς τε, λύσας ἀσκὸν ὃν φέρω ξένοις
ἔσπεισα, τύμβῳ δ' ἀμφέθηκα μυρσίνας.

Preterea qui olim in cõuiuiis scholia carmini cãtabant, Myrtum, Laurumue manu tenebant: Laurum, qui versus Homericos recitarent: Myrtum, qui Aeschili, Simonidis, Stesicori. Dicæarchus lib. de certaminibus musicis. Eubulus in Auge apud

ud Athen. coronas etiam Myrti celebrat:

A. Coronas fortaßis vultis, an è Serpyllo,
An è Myrto? alia defloruerunt.
Has è Myrto nos volumus:
Alias omnes his exceptis vendito.

Controversum fuit apud Græcos, quodnam coronæ genus esset Anacreonti Naucratides appelatum. Et pluribus visum est, non aliud esse, quàm ex Myrto, Rosis comitantibus: quamuis alii aliter interpretentur. Celebris est Hyppoliti & Phædrę amoribus Trœzenia, cuius folia, vt inquit Pausan. prope Veneris delubrum satæ, perforata nascebantur: iniuriam videlicet ferentia sæuientis vnguibus & calamistris fœminæ.

Aliam commenti sunt Græci Fabulam: Myrsinê Atticam fuisse puellam pulchritudine ac robore insignem, vt reliquas puellas omnes, ipsosque adeò iuuenes fortitudine superasse, ideoque Palladi, vel vt alii, Mineruæ gratissimam. Hanc in palæstris ac ludis semper versatam, & vincẽtes coronasse. Cùm autem certamine iuuenes quosdam superasset, ab eis ob inuidiam interfectam: Sed Mineruæ fauore in Myrtum conuersam. Ita factũ vt ne mors quidem eius amicitiam deleuerit, Myrto à Dea illa etiamnum peramata. Eiusmodi nugis Græculi suas spes & cogitationes delectabant, ex quibus tamen mysticum sensum elicere norunt ingeniosi ac docti.

Lesbii, vt inquit Athen. Myrti ramulos hypothymidas vocant: iis se coronant implexis floribus: Alii pectorales coronas, quibus & ceruices quoq; redimibãt, hypothymiadas hypothymidasque dicebant. E Myrto constant & Hellotides vocatæ, ambitus ingentis, cubitorum vicenûm: ab Europa dictę, quam Ellotida Corinthii appellant, quòd eius ossa in Myrto condita ferantur. Quidam Elotida & Mineruam dictam volunt. *Canere ad Myrtum* prouerbio dicitur. In conuiuiis enim mos antiquus fuit, vt vnusquisque suam cantionem cãtillaret. Quod si quis cytharã accipere recusasset, (quod & Themistocli euenit, aliàs doctissimo, sed eo ipso indoctiori habito) vtpote Musices ignarus, is per iocum accepto ramo vel Laureo, vel Myrteo, ad eum canere cogebatur.

Plutarchus in prim. simp. aliter: Mos antiquus fuit vt in principio cõvivii voce cõmuni primùm, Deum canerent: deinde Myrti ramũ, quem ἄσαρκον vocarent, vnicuique traderent post circumlatam lyram. Alii dicunt Myrtum ordine non solere circumduci, sed è sponda ad spondam transferri, vt postquam cecinisset is, qui in primã spõda primus sedebat, ei traderet qui in sec. lecto prim. accumberet. Hic rursus tertii lecti primo. Deinde rursum primi lecti secundus secundo, in secunda sponda sedenti, et ad hunc modum per omnes iret. De ignaris dicitur.

Redeamus ad Myrti historiam: quam Ouid. vnico versu geminam dixit:

Myrtea silva subest bicoloribus obsita baccis.

Baccas quippe candidas, vel in purpura albicantes, candida: nigra nigras parit.

Barbari ex Myrtis, Myrtillis & Cubebis. differẽtiam facientes, Cubebas vocant *Myrtos albos*: nigras verò *Myrtillos*.

Bellon. meminit Myrti sterilis, & fructiferæ folio lato circa Athos montem, nulla facta mentione coloris fructus: verùm alibi scribit se reperisse in Amani montis inferiore parte Myrtum fructu albo: item planiciem Cæsareæ Ciliciæ abundare eâ, & planiciem in qua Alexandri & Darii conflictus habitus, copiosam, sed tantùm fructu albo: sed non docet quo folio sit Myrtus alba. Pòst verò annotat inueniri inter Alexandriam & Rosettam iuxta mare paruas Myrtos nigras.

Matthiolo Myrtus tam satiua quam silvestris nigra & alba, vna icone folio latiore expressa: secunda Tarentina: Tertia Exotica. *Parua Myrtus nigra* *Differentia Matth*

Laeunæ quoque & domestica & silvestis fructu est albo & nigro.

Turnerus in Anglico suo Herbario Myrti differentias ex Dios. ita digessit, & his aptauit. Duo, [inquit] habet Myrti genera Dios. De Myrto satiua libro primo agit: De silvestri, Latinè Rusco, lib. 4. etsi innuere videatur, præter Ruscum, aliam esse Myrtum silvestrem. Duo facit idem Dios. Myrti satiuæ genera: Albam, [Angl. **Wite myrt** vel **myrtel tree**] & Nigram: (Angl. **Black myrtel tree**) quarum vnam vidisse ait Bononiæ, quintuplò minoribus foliis, quàm à Matth. nomine Myrti vulgaris satiuæ proponitur. Eandem vidisse in Apennino: sed qui demostrabant, Myrtum sylvestrem denominasse: illam verò foliis minoribus, [quam reuera censet Myrtum satiuam Tarentinam] solam Myrtum satiuam. Ego tamen [inquit ille] hac in re Matthiolo potiùs assentior quàm contrarium sentientibus. Quanquam videtur mihi Matth. Ruscum nimis exiguis foliis pingere, Myrtum autem [alterius ratione] nimis latis, magnisque, siquidem Dios. in Myrti silu. seu Rusci descriptione [Angl. **Bochers broome**] folia ei tribuit latiora quàm satiuæ Myrto. Vtramque vidi. Et certè erratum est in tenuitate foliorũ Rusci, vt in Rusco dicetur fusiùs. *Myrtus vulgaris satiua.* *Satiua alba.* *Myrtus Tarentina.*

Satiuæ Myrti rami lenti, cortex ruber, folia longa, æterni viroris, ad Punicæ folia accedentia. Albæ folia candidiora: Nigræ nigriora. Vtrisque flores albi, odorati. Satiuis baccæ maiores, quàm silvestribus. *Satiuæ Myrtus. In quibus differat alba à nigra.*

Cæterùm Turneri Myrtus visa Bononiæ nobis videtur Tarentina; quæ sanè olim non pingebatur à Matth. Dubitamus an Turner. viderit in Apennino Myrti illius speciem spontaneam; quã Matth. pro satiua & vulgari pingit. Scimus autem cultam non minora habere folia Rusco: & apud Turner. parte secund. cap. de Rusco positam iconem Myrti vulgaris pro Rusco, non tamen bonam, sub titulo Sabinæ. Non displicet illa sententia, quæ asserit Tarentinam esse satiuam Diosc. vt postea dicetur. *Turner. nos.*

Dod. notante, Myrtus frutex haud magnus; cultura in exiguam arboris speciem quandoque adolescit: folia vni minuta, alteri verò maiora, & Vincæperuincæ vulgaris æmula: tertiæ autem mediæ magnitudinis. Sunt eadem nonnullis rariora, quibusdam frequentia. Fructus sunt baccæ oblongę, colore aut nigrę aut subalbidę. Hæc *Dod.* qui pro suis differentijs quatuor proponit icones plantarum, sibi non benè (vt existimamus) cognitarum: nec etiam videntur ritè eius accommodatę differentijs. Olim in hist. Gal. duas tradebat Myrtos sub vna icone, magnam & paruam. *Dod. not.*

Annotat Clus. se in Hispanica sua peregrinatione aliisque locis multa genera Myrtorum obseruasse, nec dubitare quin ex satione maior adhuc varietas oriri possit. Myrtus, Græcis μύρτος, μυῤῥίνη, μύρσινος vel μυρσίνη: illud apud Aristoph. & Plat. hoc apud Gal. μυῤῥίνος Theoph. μυρσίνη Polluci. Archilochus Myrton vocauit, & Græci Comici phibaleon, vt Antiphanes, notante Hermol. Non philaleon, vt habet Curtius. Pro Ficu inuenimus apud Etym. nullibi pro Myrto. Quod verò Riffius notat, Murtam dici Varroni fructum, hoc apud eum nondum reperimus. Colum. quidem tradit *Synonyma Linguæ.* *Myrton. phibaleon. Myrtum. Murta*

Myrta. Interp. Nic. corr. Myrta. Myrtilli. Myrtides. Myrtia. Etimon. Oleæ genus l.5.c.7.quod vocat Murtam. Fructus μύρτα Nic. in ther. Interp. μυρσίνης καρπὸς, sic enim legendum, non μυρτίνης, Μυρσινόκοκκα Græcis dici monet Curtius: Vbi id legerit, nos latet: *Myrta* alioqui dictæ: *Myrtilli*; *Myrti baccæ.* Inuenimus & μυρτίδες dictas Myrti baccas & μυρτία: Sunt qui velint Myrtum sic vocatam propter Myrrhæ quandam æmulam odore gratiam, quâ pollent bacculæ; vt annotant Aduersaria: quamuis dubium adhuc sit, vtrum Græcis innotuerit priùs, Myrrha; an Myrtus: nobis sanè longè petita videtur nominis deriuatio; & Myrrhę odorem longè diuersum à Myrti bacculis agnoscimus. Has μυρτίδες vocat Lonic. *Hadas. Aes Alas: As.* Hebrçis *Hadas*: Esa. 55: Arab. *Aes Alas* siue *As*. It. *Myrto*, *Mortina*, & *Mortella.* Hisp. Catal. & Portug. *Murta*: Castil. *Arraihan.* Gal. *Myrte & Meurte.* Germ. Myrtenbaum, Welsch oder Frömbder Heydelbeerbaum. Belg. Myrtus. Angl. Myrtel-tree.

Nunc à nobis & Recẽtioribus obseruatas Myrti differentias proponamus.

MYRTVS VVLG. NIGRA ET ALBA; SATIVA ET SILV.

Genera. Satiuæ descriptio. Folia. HVius Myrti quam exhibemus, notante Matthiol. produntur duo genera: *satiuum*, quod in candidum & nigrum diuiditur, & *silueſtre*. Satiuæ in arbores facilè adolescunt, ramis flexilibus ac lentis: rubro cortice: foliis lõgiusculis, perpetuóque virentibus, Punicæ æmulis, quanquam in nigris nigriora, in candidis candidiora spectantur. *Flores. Baccæ.* Flores omnibus insident candidi, odorati. Baccæ oblongæ, agrestes Oleas quadantenus referentes; multò sanè siluestribus maiores, etsi contrarium asseueret Marcellus. *Marcell. not.*

Siluestris. Inter siluestres quoque alba & nigra reperitur, quarum quamplurimas plantas vidisse mille locis testatur Matth. quibus maturæ inerant baccæ non sane nigræ.

De eadem Myrto existimamus Clus. hæc tradere. Myrti quartum genus, siue Myrtus Bætica silu. non adeò densè fruticat, neque admodum assurgit, ramis tenuibus & fragilibus, folijs eiusdẽ cum Myrti Bæticæ angustifoliæ folijs magnitudinis, similiter mucronatis; duplici serie rariùs circa ramos nascentibus; nigricantibus; odoratis: flos alijs similis: fructus rotundus; oblongis pediculis ex foliorum alis prodeuntibus inhærens; copiosus; primùm viridis; deinde candicans, per maturitatem verò niger; vinosus, grati admodũ cũ astrictione quadam saporis. *Sapor. Locus* Spontè prouenit plerisque agris & collibus Extremaduræ (quæ Bæticæ pars est; ad Anam flumen sita) & Lusitaniæ illi conterminæ, adeò copiosè vt per aliquot miliaria, nulli ferè alij frutices conspiciantur. Octobri interdum florentem, sed maxima ex parte fructu onustam hanc Myrtum colligebam, cùm Madritio Vlissiponem proficiscerer; locis incultis & procul à mari, procul à fluminibus dissitis, nunc lætioribus; viridioribusque & amplioribus folijs, nunc planè exsuccis, & ferè rigentibus pallescentibusque, pro locorum natura & situ. Nam in conuallibus nata, multò lætior & viridior semper erat: Hispani simpliciter *Arayhan* & *Myrta* vocant: eam siluestrem iudico, quoniam spontè locis incultis prouenit.

Plinius siluestrem Myrtum, minore seminè. Cordus fruticem arborescentem dicit; foliis Lentisco vel Buxo similibus, acuminatioribus tantùm, gustu aliquid aromatis præ se ferentibus & odoratis, quæ hodie cum fructu ex Italia afferunt.

An Bellon. Myrti semperuirentes, in vallibus montis Athos prouenientes, folio lato, steriles & fructiferæ.

Brassauolam quoque facilè crediderimus, Myrti nigræ & albæ titulis, in suo exam. latifoliam intelligere.

Matth. sanè testatur siluestri Myrto vniuersa ferè Tyrrheni littora virescere: siquidem in agro Senensi, in maritimis, ac in vniuerso Liguriæ tractu: Romano, atque Neapolitano, vbique Myrtos spontè prouenire constet.

Pro icone Matthioli aliam posuit Camer. in Epit. & Hist. Germ. Matth. ad quam & nostra facta. Camer. dicitur Myrtus communis Italica, Mortella. C. Bauhin. aliam iconem habet titulo Myrti Romanę. Eiusdem Myrti, de qua hic agimus iconẽ habent Lonic. & Ryff. sed non placet. Minùs verò quod ille ait, aquaticis locis libenter prouenire. Lacuna, qui Hispanus: & Amatus, qui Lusitanus; nihil docent de ea præter antè dicta; satiuam esse & silvestrem: vtramque fructu nigro & albo, adhibita Matth. icone. Hic Hispan. *Rarad & Murta* dici ait.

Scribit Anguill. in epist. Myrtum albam non esse speciem separatam à nigra: differre tamen colore: notissimam vtramque esse in Italia; Regno Neapolitano & Tuscana: vocari *Mortellam* & *Myrtellam*.

An Aduers. Myrtus maior vberiùs in Galloprouincia maritima fruticans, propter baccas, lanulas effigiantes, maior dicta: folia item maiora, Phylereæ aut Granati minora, floribus albidis & Myrti minoris similibus: Alterius modi ex hortis Franciscanorum Venetorum habuimus foliis albidioribus, & fructu albo pari & simili; nec alioqui ita diuiso; illis alba Myrtus vocatã. Itẽ Obs. Myrtus vulgaris folia promit paulò minora quàm exotica Myrtus siue Mauritanica; in angustum desinentia.

Icon. Plant. Myrti maioris 5. species. Item Obs. Myrtus 3. folio est oblongo, supernè latiusculo, cum superiore (videlicet postea à nobis posita titulo latifoliæ Belgicę densiore folio) ferè pari bacca alba.

Sed peritis tamen perpendendum relinquimus, an iam locis citatis de eadẽ Myrto alba tradatur: à Clus. Myrto alba diversam esse manifestum est, de qua postea: Dod. in Hist. Gall. hanc nostram videtur vocare magnã Myrtum, arbusculam in Belgio crescentem ad altitudinẽ hominis, foliis Vincæ pervincę. Hęc fortè erit quam alteram vocat in postrema Hist. Lat. pro qua ibi videtur proponere duas Icones: vni, titulus Myrtus 2. quę à Lob. posita pro Myrto Laurea maxima: alteri iconi titulus est, Myrti ramuli cum flore ac semine, quę Lobel. Myrtus vulgaris.

Cæsalp. Myrtus arbor est fruticosa, in sterilibus & maritimis nascens, subruffo cortice, materie candida, foliis Buxo latioribus in acutum desinentibus, odoratis: Flores candidi, foliati, multis in medio staminibus, ex alis foliorum longo pediculo prodeuntes: fructus oblongi: intus semina triplici septo membranaceo distincta: color in maturitate aliis niger, aliis ex rubro candicans. Turnero an nota fuerit, dubitamus: Icon tamen, sed nō admodum bano posita videtur incuria typographica Cap. de Rusco sub titulo Sabinę.

Cæterùm nostram Myrtum vulgarem, folio latiore, non ausimus cum Matth. facere Diosc. satiuam, etiamsi colatur: quia ipse Diosc: scribit cap. de Rusco, satiuæ folia esse minora quàm Rusci, quod in hac nostra nondum obseruatum. Quam verò depictam dedimus, eandem censemus cum iis quas Frontignani & Monspelii vidimus in aliquot hortis.

Patauii cum baccis mense Decembri, in horto à Cortuso ostensa: Veronæ cū iisdem Martio. Colunt & Bononiæ in hortis. Basileæ Platerus, & Lutetiæ Robinus hortulanus Reg. aliquot egregias arbusculas colunt, sed magna cura hyeme recondunt. In Plateri Myrto mense Aprili obseruavimus baccas & folia binario numero distributa, sapore astringente, amariusculo & aromatico; odore grato terendo. Ex horto Stutgardiano, vbi plures habentur, in Montbelgardensem transtulimus, sed non fœliciter prouenit, cùm tamen Tarentinæ rami depacti facilè radices agant.

MYRTVS BOETICA LATIFOLIA DOMESTICA.



HÆc autore Clus. Hispanis dicta *Arayhan morisco*, hoc est, Mauritanica Myrtus, ramis est satis crassis, foliis duplici serie rariùs dispositis, magnis, vt interdū ad Lauri tenuifoliæ aut Arbuti foliorum amplitudinem ferè accedant; colore dilutiùs paulò virente, odoratis: rariùs hæc floret aut fructus fert, quòd eâ sepibus texendis, quas tondere solent, plerumque vtantur. Nusquam hoc genus vidisse ait, nisi in Monasterio quodam Hispali & in lætissimis Mauritanorum Granatæ viridariis, in quibus piscinas & lacus claudebant sepes hoc Myrti genere constantes, & ex alio quodam, non multùm huic dissimili, minoribus tamen & paulò densioribus foliis, cuius nos hic picturam damus, quamuis minùs peritè nostram à pictore ex Clusiana depictam agnoscamus.

Myrtus Bætica 1. latifolia siue Laurea Clus. Item Myrtus Bætica 2. Clus. Lob. Obs. vbi eadem icon cum Clusiana.

Myrtus Bætica latifolia exotica.

Myrti Bæticæ latifoliæ secundum genus altiùs quàm Bætica latifolia domestica fruticat, & à radice plurimos, densos, crassos, firmósque ramos promit: folia dictæ secundę speciei similia, sed adeò confertim nascentia, vt mutuò ferè sese contingant pediculi interdum duplici tantùm serie, sæpenumerò triplici, admodum odorata: flos eius candidus, quinque folijs constans, Cerasiorum floribus ferè similis, villis candidis plenus, odoratus: cui fructus succedit paullò oblongior, quàm in Tarentina, primùm viridis, deinde cùm maturescere incipit, purpurascens, tandem vbi plenam maturitatem adeptus est, niger, vinosus, sapore grato, grana candida incurua in se continens. *Clus.* qui hoc genus primò conspexisse scribit in Complutensis arcis horto, multis fruticibus serie quadam & ordine dispositis, elegantissimo spectaculo, cùm semper vireat. Deinde Cordubæ in quibusdam hortis. Nos quoque Stutgardiæ obseruauimus Myrtum, odore perquàm fraganti, cui ex certis interuallis folia ferè semper terna indidem prodeuntia, lata: an verò eadem cum prædicta sit asserere non audemus. Locus.

An Lob. Obs. Exotica Myrtus Plin. pluribus foliorum versibus, siue 4. amatoria Venerique sacra: *Arayham Morisco* maior Hisp. vocata, folijs [tertię Myrto vulgari albæ] non disparibus, sed canulatis, & confertim iucundissimo spectaculo stipatis.

Clus. in Hisp. nullam habebat iconem: in postrema hist. eandem habet quam Lob. pro Myrto Bætica angustifolia, de qua nunc.

MYRTVS EXOTICA ANGVSTIFOLIA



Decriptio.

MYrtus Bætica angustifolia exotica eadem est foliorum densitate & serie, quâ Myrtus Bætica exotica latifolia verùm folio minore & saturatiùs virente: fructu etiam maiore & magis orbiculato, qui, reliquorum Myrtorum fructus instar, alba & inflexa grana fert, minora tamen quàm præcedentis.

Huius generis vnicam arborem vidisse refert Clus. in Hieronymitarum monasterio, primo ab vrbe Corduba miliari. Hispani *Arayham morisco*, hoc est, Myrtum Mauritanicam vocant. Latinis de Clus. sententia poterit esse Exotica, licèt ternis ad summum foliorum versibus distinctam idem viderit, cùm Plin. senos versus suæ exoticæ tribuat: verum quidem est, adeò densè stipata interdum nasci in exotica latifolia antè dicta & in hoc genere folia, vt pluribus versibus constare videantur.

Pro Myrto exotica angustifolia Clus. ponit iconem à Lob. exhibitam pro exotica Myrto Plinij pluribus foliorum versibus, de qua antè.

De Myrto exotica angustifolia Clus. hæc fortè

ſcribit Lob. Myrtus 10. Pluribus foliorum verſibus: Myrtus Mauritanicus alter Hiſp. *Arayhan*, Moriſco minor, folijs item canulatis confertis & denſiſſimè ſtriatis, vulgatæ Myrto ferè paribus. Iconi iam dictæ ex Lob. & Cluſ. Dodonæus in poſtr. hiſt. Lat. nomen indidit Myrti 3. cuius folia tradit mediæ magnitudinis.

Myrtus 10. Lob.

Matth. in Dioſc. olim ſine deſcriptione prò Myrto exotica Plin. exhibuit iconem. In poſtremis autem ſcribit: Exotica habetur nunc in Italiæ hortis & viridarijs, folio noſtrati non abſimili, dilutiore tamen, acuminatiore copioſioreque, adeò denſo, vt eo rami vbique ſtipentur. Fructum fert oblongum è longóque pediculo dependentem, ſeminibus refertum, communi Myrto haud abſimilem. Flores albicantes, vt in cæteris generibus: topiarijs operibus peridonea habetur. Item poſtr. com. Lat. Exotica Myrtus nunc habetur in Italiæ hortis, folio noſtrati non abſimili &c: Et in hiſt. Germ. vbi figura à Camer. appicta: **Der Außlendiſche Myrtenbaum**, Myrtus exotica, quòd olim Italiæ peregrina, aliunde tranſlata, maximè verò in Regnum Neapol. &c. Baccæ oblongæ, vt in Myrto vulg. ſed ſapore non adeò grato, verùm aſperiore & magis acerbo.

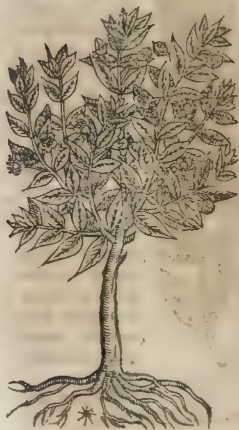
Bacca.

Camer. iconem nouam poſuit in Epit. ex hiſt. Germ. Matth. & Geſnerianis, vt exiſtimamus, ad quam & noſtra depicta.

Ceterùm Myrtum exoticam Matth. à nobis viſam Veronæ apud Calceolarium inter Italicas noſtras obſeruationes inuenimus? eodem nomine & titulo D. C. Bauh. ramum attulit Ferrariæ lectum.

MYRTVS LATIFOLIA BELGICA; FORTE ROMANA.

Deſcriptio.



Latifolia quę Belgicis in hortis colitur, inquit Cluſ. amplo eſt folio quo latifoliæ Bœticæ primæ magnitudinem non æquat, viridi, rariore ordine, & eo duplici circa ramos diſpoſito. Hanc Romanā dici poſſe exiſtimat idem, quam Plin. eandem cū coniugula Catonis eſſe putat: eam ex Italia & Roma in Belgiā illatam certum eſſe, in Hiſpania ſibi non viſam.

Romana.

Coniugula.

Lob. in obſ. Myrtus prima omnium maxima, Laurea dicta à folio Laurino, Lauro Tino ſiue Regiæ ſimili, ſed minori & magis acuto, atrouirente, nigraque bacca: alitur in altiſſimo Paradiſo D. Philippi *Deurnagle* D. de *Vroylandt*. Dod. iconem hanc ponit pro Myrto 2. cui folia Vincperuincæ.

Myrtus Laurea.

C. Bauh. Myrti Romanę nomine attulit ramum Myrti Bononię in hortis naſcentis cuius folia Myrti exoticę, ſed nonnihil latiora, in acumen deſinentia, longitudine vnciali, ſed longè alio ordine diſpoſita: quippe bina ſibi oppoſita, ex interuallo penè vnciali, quà in re multùm etiā differunt ab exotica, & accedunt Myrto vulgari: ſed ab hac quoque diſſidet mollitie, foliorumque latitudine maiore.

Myrti Romana alia ſpecies.

Myrtus latifolia Belgica minor.

Myrtus alia, teſte Cluſ. in hortis Belgicis prouenit, paulò minor præcedenti interdum vegetiore viridioreque folio, quandoque pallidiore & triſtiore. An Lob. Obſ. Myrtus 6. inter maiores minima, folio Oleæ ſilu. ſiue Oleaſtri?

Myrtus latifolia Belg. denſiore folio.

In Belgicis hortis obſeruauit Cluſ. Myrtum denſiore folio & magis mucronato quàm præcedens Belgica, eodemque nunc vegetiore & lætiore, nunc etiam pallidiore. An Lob Obſ. Myrtus 2. folia habens paulò minora [quàm prima omnium maxima] ſupernè item mucronata, & in acutum faſtigiata?

Myrtus Belgica medio folio.

Myrtum quandam tradit idem in Belgicis hortis viſam, medio folio & Myrto Bæticæ ſilu. non multùm abſimili, ſed minùs nigricantibus & quodammodo palleſcentibus virgultis, longiore etiam fructu. An Lob. obſ. Myrtus 7. inter minores maior, folio anguſto Phillyreę tenuifoliæ breuiore. Hanc eandem exiſtimamus à nobis obſeruatam Veſuntii in inſtructiſſimo exoticorum horto D. *de Bellefontaine*: folia erant paulò maiora, quàm in Tarentina & acuminatiora.

MYRTVS TARENTINA.



Noſtro cœlo ſoloque reliquis notior eſt Myrtus Tarentina, duplici tripliciue verſu diſpoſitis foliis, crebris, paruis: hilari virore nitidis, fragrantibus: Flores quinque foliis candidis aliarū more conſtant, quorum mediū occupāt numeroſa ſtamina, odore grato & amabili. Baccæ per (maturitatē haud ſecus ac aliæ) nigreſcunt, ſemine plenæ, inflexo, albo. Huius iconem olim Matth. exhibuit ſine deſcriptione. At in poſtr. com. hanc tradit nomine Myrti Tarentinæ, quam ait à Tarento Apuliæ ciuitate, vbi copioſè proueniat ita vocatam, folio noſtrate [id eſt latiore vulgari] longè minutiore, robuſtioreque: fructu minore, copioſiore & in ſummitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpuraſcente, minutis, crebris, albicātibuſque intus oſſiculis: floribus communi Myrto ſimilibus. Topiariis peridonea.

De eadem ſic Cluſ. In Belgio Myrtus prouenit minore folio omnium frequentiſſima in Septentrionalium regionum hortis, antequam minor domeſtica fructu alba nota eſſet. Eius cùm ramuli faciliùs

ciliùs radices agăt, si pingui solo pangantur, quàm huius, etiam satis vulgaris facta est multis Germaniæ hortis. Habet verò minor hæc conferta admodum folia, duobus vt plurimùm versibus in ramulis disposita, nonnunquam ternis: quemad. in alijs generibus aliquando etiam accidit. Floret plerumque in Belgio autumno: fructus rarissimè ad maturitatem peruenit, sed in ipsa planta tota hieme hærens, cùm rursus sud veris finem æri exponitur, inanis & immaturus decidit. Ad Tarentinam Myrtum referenda est: nisi quis potiùs ita censeat, candidam minutissimo omnium folio Tarentinam esse vocandam. Nam cùm Cato tantùm nigræ, albæ, & coniugulæ meminerit: iam verò coniugula Plin. sit Romana, nigra & fructu satis nota: restat candida, quæ ad nullum Plinio descriptum genus referri possit quàm ad Tarentinam. Sic Hortensis in Belgio proueniens minutiore folio non incommode Ægyptiam Theoph. descriptam referet.

Minoris Myrti nomine Aduersaria tradunt, Offic. notiorem esse suis baccis, adeoque totam hortis Septentrionalium delitias & ornamentum. Fruticare virgis tonsilibus, rectis, flexilibus, nigricantibus, effigie Buxi, folio minore, sed Rusci mucronato, baccis nigris Hederæ, vineum succum pressu remittentibus: quibus post vindemias saginentur aues, tamque suaues illas edendo fieri, vt integræ, non exenteratæ esitentur, eoque prouerbio feratur, stercus earum præstare carnibus.

In Galloprouincia maritima, vbi siccaneus collis nullus, cui arrideat paullò placidior aura, nō multa vernat hæc Myrtus, autore Lobelio & Pena. Sed, quod aiunt Myrtū minorē suis baccis officinis notiorē, vix cōcedere possumus, licet in Belgio frequentior sit, teste Clusio. Consideret lector vnde adferantur baccæ. In Belgio sanè non maturantur, quot eis sufficiant: sed nec istud placet, quod folio Rusci mucronato dicant.

Hanc eandem censemus Lob. obs. Myrtum 8. minorem vulgata, breuioribus [quam 7. a] folijs stipatam: vbi sicut & in Icon. Plant. proponitur titulo Myrti minoris vulgaris. Gal. *petit Myrte*, quo nomine & Dod. in Hist. Gal. describere videtur: qui iconem habet, quam tamen non docet an maioris sit vel minoris, quasi neutram probè cognitam habuerit: Nos minoris esse putamus. In postr. hist. Lat. omissa descriptione, meminit tantùm Myrti folijs minutis: ac iconem à Lob. positam pro Myrto noua angustifol. & à Clus. pro Myrto domest. fructu albo, exhibet is titulo Myrti prioris: nec distinguit Tarentinam à minore, nec à Myrto fructu albo.

Camer. Myrti Tarentinę titulo iconem Gesneri habet aliquando ex nostra ipsi transmissa planta sicca, paratam. Ei quippe (ego Bauh.) omnes meas plantas siccas cum descriptionibus & obseruationibus per Italiam, Galliam, aliasque prouincias collectas lubens, eo id flagitante, transmisi. In ea icone folia sua magnitudine picta.

CÆSALP. fortè Myrti Hispanicæ genus angustissimi folij, sed numerosissimi. Cęterùm quod Diosc. ait l. 4. de Rusco: ἀγρία, ἣ τὸ μὲν φύλλον μυρσίνῃ ἔχει ὅμοιον, πλατύτερον δὲ: mouet nobis dubium, an satiua eius Myrtus non sit referenda ad Myrtum Tarentinam. An Turner. Myrtus satiua Tarentina, de qua antè.

Porrò Myrtus Tarentina pulchrè apud Matth. picta quanquam folia crebriora possent appingi.

Abundat Monspelij in hortis & in maiusculam arborem excrescit. Fructum fert Augusto mense & autumno. Floret Iulio aut Iunio. In Italiæ multis hortis copiosè colitur: item in magnatum tam Germaniæ quàm Galliæ hortis, sed rarò fructum fert aut certè rarum, quemad. & apud nos Montbelgardi, vbi plures alimus, aliquot etiam duos cubitos altas, stipite pollicari, iam à multis annis. Floret æstate & aduentante autumno: sed fructum pluuiæ autumnales intercipiunt. Feliciter propagatur ramis & surculis depactis: sed annotinæ vix hiemem ferunt, nondum firmis actis radicibus, nisi curiosè muniantur. De loco & cultura quemad. & viribus omnium Myrtorum postea. *Tempus.* *Satio.*

Myrtus domestica fructu albo.

Myrtus domestica fructu albo, siue candido, tradente Clus. satis altè fruticat, tenellorum & rubentium ramorum frequentia densa, folijs omnium minimis, angustioribus & magis mucronatis, quàm in vlla Myrto, saturatiùs virentibus, fragrantis odoris. Flos par reliquis tum etiam fructus, qui initiò quidem viret, maturitate autē non nigrescit, vt reliquorum, sed exalbidus manet. Primum hoc genus eidem conspectum in hortulo Ill. Viri Dn. Ferdinandi Colinho Lusitani peregrinarum studiosiss. cuius hortuli sepes ex hoc Myrti genere constabant. Conspicitur etiam apud Cl. V. D. Io. Boisot, qui omnium primus ex seminibus ab eodem communicatis aluit. *Descriptio.* *Flos.* *Fructus.*

Hæc fortè Tarentina Plin. vt cap. præced. dictum. Hæc eadem fortè Diosc. μυρσίνη λευκὴ Clus. in hist. Hisp. eius iconem non ponit: verùm in postrema exhibet eandem quam Lobel. posuit pro angustifolia minima, ex qua à nobis mox eodem titulo proponitur. Myrti domesticæ alteræ ex Hispania allatæ fructu albo se Clusium donasse ait Camer. sed frigoris impatientem periisse.

MYRTUS ANGUSTIFOLIA MINOR.



Clus. tradit Myrti domesticæ fructu albo inueniri aliam speciem eiusdem formæ, sed per omnia teneriorem, exiliore folio, primùm visam in hortulo Ill. prædicti viri. *Descriptio.*

An hæc Lob. in obs. Myrtus 9. minima, foliolis angustis, Thymi Cretensis longioribus: cuius iconem propònit in appendice & in icon. titulo Myrti 9. angustifoliæ. Clus. verò in postrema sua historia posuit pro Myrto domestica fructu albo.

Nos Lutetiæ in horto cultissimo Robini Botanici Regii diligentissimi obseruauimus Myrtum angustiore & minore folio quàm Tarētina, aliàs nullibi, quod equidem sciamus, nobis visam, ac ne siccam quidem. Iconem hanc, vt antè dictum, Dod. ponit pro Myrto priore. Hactenus Myrti differentias digessimus, prout censemus distingui posse. Nunc aliquid etiam de Myrtidano tradendum.

MYRTIDANVM.

Descriptio. QVod μυρτίδανον dicitur, teste Diosc. id est, quod Myrto adnascitur, inæquabile, verrucosum, intumescénsque & concolor: quod perinde, quasi manus, Myrti caudicem amplectitur. De hoc ipso locutus videtur Gal. l. 7. simpl. his verbis: ἡ μύρτος τῷ στελέχει πῃ καὶ τοῖς κλάδοις αὐτοῖς ἐπίφυσις ὀχθώδης, ἣν ἔνιοι μυρτάδα ὀνομάζουσι. Verùm Paul. Ægin. non μυρτάδα, sed μυρτίδα hoc ipsum appellauit. *Myrtada. Myrtida.* Idem Gal. Gloss. Hip. Dioscoridem citans, inquit: μυρτίδανον, οἱ πλεῖστοι μὲν τὸ πέπερι. Διοσκουρίδης δὲ ὁ Ἀναζαρβεὺς ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ὕλης, ἐπίφυσιν ἀνώμαλον καὶ ὀχθώδη περὶ τὸ τῆς μυρσίνης πρέμνον. ὅ γε μὴν Ἱπποκράτης τὸν καρπὸν οὕτως ὀνομάζει ἐκ τοῦ φυτοῦ, ὅπερ αὐτὸς φησὶν ὑπὸ ἑτέρων ὀνομάσαι πέπερι. *Myrtidanũ* Meminit autem Myrtidani Hip. in secundo de morb. mul. Ergo aliter ab Hip. aliter à Diosc. accipitur τὸ μυρτίδανον. Galeno verò homonymum est & utramque significationem agnoscit. De Hip. Myrtidano dicetur cap. de Pipere. Plin. verò longè aliter Myrtidanum accepit, nempe vinum ex siluestris Myrty baccis factum, de quo postea. *Homonymũ. Myrtidanum. Plin.*

Parua Myrtus. Epimyrtus. Brassau reprehe. Scribit quoque Brassau. in exam. Myrto adnasci paruam Myrtum, quæ Myrtidanum dicatur & Myrtida à Paulo. Id enim intelligere se per adnatũ id, quod circa corticẽ nascitur. Epimyrtũ vocat, & frequẽtissimè à se visũ, quamuis Gal. Myrtida sobolem Myrti solùm intellexerit. At facere nobis videtur Brassau. intelligendo, vt nihil intelligat. Nam apertè ex Gal. locis modò citatis patet à Gal. per Myrtida non tantùm sobolem Myrti intellectam, cùm ipsum etiam Diosc. citet. Immò vbi sobolem per μυρτάδα intelligat, nondum vidimus. Non enim æquè feliciter nobis Brassau. sobolem dicet, quod Diosc. & Gal. ἐπίφυον vocitarunt. Et iam nobis Brassau. paruam Myrtum facit ex Myrtidano, quod Diosc. si non excrementosum quid, sanè pars quædam tuberosa & excrementitia dicta: quam nobis seuerus ille examinator nunquam rectè paruam Myrtum dicet.

Agric. not. Idem tradit, Myrti semen ab Hip. Myrtidanõ dici. Locum nondum vidimus. Si tamen quis per Myrtidanum vel Myrtida, æquè intelligere velit paruam Myrtum, magnæ adnascentem, quod & Agricola fecit, ac adnatum id, quod circa corticem nascitur: primùm est vt doceat nos quæ & qualis sit illa Myrtus parua, vt aliud nomen à matre sua habuerit, quàm rami aut surculi: aut quo autore istud faciant. Non enim putamus vt Cisto hypocistis, ita Myrto Epimyrtum seu hypomyrtum innasci. Nec quicquam hactenus, quod equidem sciamus, simile obseruatum.

Martidanum. Hermol. sanè Myrtidanum seu Myrtadam virgultum & sobolem Myrti vocat, qualis fortasse in Ficu quoque fruticet, exiens ab radice? eundem fruticem ab Hip. *Martidanum* appellatum, *Myrtidanum* verò ipsum Piper. Quo verò in loco is apud Hip. legerit Martidanum, nec addit, nec notum est nobis. Ruellius ex eo meminit Martidani. De ea autem voce nihil Grammatici nostri. Nihil etiam de Martidano seu Myrtidano frutice recentiores Herbarij: quod legerimus. Quod autem autem Diosc. Myrtidanum nominatur, vulgò notissimum est, vbi Myrtus frequens nascitur, vel Matth. teste.

Myrtidani descriptio. Annosis Myrti arboribus, inquit Camer. in ramis nascitur inæquale & tuberosum, colore vario, excrementum, quod manus instar, arborem complectitur, quod Myrtidanum appellant, astringentius efficaciúsque quàm Myrti vel folia vel semen.

Horum neuter fruticis aut stolonum meminit. Myrti adnascentias dixit Lonic. An easdem intellexit Nicand. in Ther. per φιμώδεα μύρτα, stipantia Myrta. Myrtades quippe Myrto ipsa efficaciùs stipare & obstruere apud omnes in confesso. Nunc Natales Myrtorum in genere dicamus. *Myrti adnascentiæ.*

Locus natales Myrti. De Myrti Natalibus non conuenit inter Virgilium & Ouidium. Ille, Amantes frigora Myrtos, dixit: hic, Metuentem frigora Myrtum. Nodum soluisse putat Camer. sic: Ouid. loqui de plantis tenellis, Virgil. de adultis: nam & hic Eclog. 7.

Dum teneras defendo frigore Myrtos.

Sanè tenellas Myrtos, vt facilè à frigore, ita facilè à Solis æstu pati experimẽto scimus. Malimus itaque sic. Vtrumque de Myrto etiam adulta locutũ, sed Ouidium magna frigora, Virgilium, loca vmbrosa & frigidiuscula intellexisse. Magna frigora Myrtus perferre nequit. Sub ardenti Sole non fœliciter fruticat. Non vmbras amat quòd breui radice sit autore Theoph. qui tamen in Aegypto regione calidissima Myrtum mirum in modum odoratam assurgere scribit; vbi cætera omnia hebescunt. Hermol. vitam ei, vt quibusquam animalibus, ambiguam esse ait, hoc est, terram & aquam. Ita Virgilius

Amantes littora Myrtos. Et

Littora Myrtetis latissima.

Et Ouidius *Littorea Myrtus*: Subeunt & in montosa autore Plin. Sed Myrtum in feruidis locis nasci etiam Theoph. autor est, minimèque in frigidis durare, minùs adhuc Myrtum quàm Laurum, argumento, quòd in Olympo Laurus multa, Myrtus nulla omnino, in Ponto autem toto neutra sit: quanquam summo studio omnique solertia serere conati sint ad vsus religionis. Hinc Plinius circa Bosphorum Cimmerium in Panticapæo vrbe, omni modo laborauit Mithridates Rex, & cæteri incolæ, sacrorum certè causa Laurum Myrtumque habere: non contigit, cùm teporis arbores abundentibi. Circeum promontorium, quod vocant excelsum; refert Theoph. Myrto scatere, quod Circen incoluisse tradunt indigenę, & in Elpenoris inibi tumulo coronario genere nasci, in quo primùm visa traditur, Grecumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse Italię apparet. Libenter Myrtus in sepulchris nascitur. Fingit etiã Vergilius è Polydori in Thracia sepulchro cornũ & Myrtum agnatas: ad quas cùm Aeneas venisset, & vellet sacrificare, & aram frondibus contegere, nixus est Myrtum euellere, è cuius radicibus sanguis effluxit: *Nulla Myrtus in Ponto.*

Fortè fuit iuxta tumulus; quo Cornea summo
Virgulta & densis hastilibus horrida Myrtus &c.

Græc. mos. Hoc verò è consuetudine Græcorum Poetam finxisse censet Turnebus, qui tumulis & bustis, cùm alia virgulta, tum Myrtum imponere solebant, quod eruditissimus vir Victorinus annotauit. Io: Agric. ex Hermol. vt putamus, tradit Myrtũ modò in terris, modò in aquis nasci. Idem repetit Ruell. Sed nos contrà non existimamus Myrtum aliquã veram in aquis nasci. Si intelligant Oxycocca Vaccinia quorundam aquatica, valde errant, quẽ errorem iamdudum annotauit Turnerus Anglus. Copiosè verò nascitur in Galloprouinciæ maritimis tractibus, quemadmodum & Italię & Hispanię. Sed non omnis. Loca propria differẽtiis assignauimus. Clusius annotat, omnia Myrti genera Hispanica prẽter Bęticam latifoliam domesticam conspecta apud cl. v. D.I. Boissot, qui omniũ primus ex seminibus à se cõmunicatis aluit: deinde apud plerosque alios quibus cõmunicauit. Rami enim in terram pacti radices agũt, vt mox dice- *Herm. Agric. reprehen. Ruell. Oxyc.*

tur. Apud eundem & alios Illustres viros & nobiles Matronas in Belgio alia Myrti genera ab Hispanicis diuersa aluntur. Coluntur in Italiæ hortis & Galliæ; sed rariùs Germaniæ nec nisi Magnatum, diuersa genera, potissimùm Tarentina & latifolia. In Italia eleganter in topiaria opera cōcinnare solent, quemadmodum & in Galliæ locis quibusdam. Myrtum Ferrariæ in horto Comitis cuiusdam tam artificiosè Liburnicam referentem vidimus, vt nihil suprà. Triremem item tam pulchrè tres triremorum ordines exprimentē, & ramos in eo tonsili opera tam aptè in humanam effigiem aptatos tam Romæ quàm Venetiis vidimus, vt ab eo tempore ad opera topiaria Myrto nihil aptiùs, nihil sequaciùs iudicauerimus. Quàuis autem passim in hortis Italię colantur abundè Myrti, nihilominus in montibus cæduntur ad coria depsanda, vt Rhus & Lentiscus, teste Cæsalpino. Tarentina facilè germinat in Germaniæ hortis sata & culta: paulò difficiliùs, latifolia, Montbelgardi sæpiùs à nobis sata nigra & alba: sed frustrà. Folia cum baccis ex citatis regionibus, maximè Italia & Galloprouincia importantur.

Sunt qui diuturnissimam & validissimam Myrtum esse affirment, autore Theoph. Serò suum perficiunt fructum apud nos in Germania, aut rarissimum. Florent pro ratione loci; calidis citiùs, frigidis tardiùs: communiter æstate, Iunio & Iulio mensibus: Quæ citò occidunt, inquit Plin. velocia sunt; vt ficus, Myrtus; &c. & tamen antecedunt diuitiis. In trimatu enim ferre incipiunt, ostendentes & antè. Ita vides circa durationem & ætatem Myrti Plin. non consentire cum Theoph.

Seritur ligno; ramis & semine: sed terra iugiter accumulanda, dum germinantes ramuli roborentur. Ligna tamen eius haudquaquam palmo minora diuidi oportet, inquit Theoph. Crebras serere, non plùs, quàm nouenos pedes distantes præcipiunt. Myrti genera omnia in Campania seruntur, vt Plin. tradit. Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo seri docet, grandissimis baccarum tusis leuiter ne grana frangantur, eaque intrita restem circunlini; atque ita seri: sic parietem fore miræ densitatis ex quo virgulæ differantur. Sic & spinas sepis causa serunt, tomice moris spinarum circumlita. Pullas autem Lauros & Myrtos oenopas [ita enim leg. cum Dal. pro eo quod in vulgatis habetur: Pilas autē Laurus & Myrti inopia.] à trimatu tempestiuum est transferre. Sic inquam legendum. Nam Lauri & Myrti terra emergentes & nouellæ, coloris sunt herbacei: grandiores verò obscuriùs virescunt & adultæ subnigræ visuntur, quas οἰνωπὰς vocant. [Quidam legunt Pullulos autem Lauri & Myrti, in inopia à trimatu &c: Alij: Pullos autem &c:]

Myrtus & taleis seritur eodem autore: Græci locis editioribus seri præcipiunt; quòd vicina odoris suauitate repleat. Auulsus stolo, aut termes à cacumine decerptus; proceritate subrectus pangitur: qui solo stercore satiato, quousque ramulos emittat; exaggerari debet. Sunt qui cubitales palos, crassitudine manus, scrobibus, Olearum more, in obliquum mergunt. Alij ex baccis seminaria faciunt, quas leuiter tunsas, & restibus Butomo contextis inuolutas; fossulis obruunt. Alij meliùs fructificare arbitrantur si in caput plantentur.

Inseritur in suum genus, & candida nigræ ac vice uersa: Item Punicæ, malo, mespilo, Ischne: teste Constant. Ex Myrto per insitionem Malum Punicum crescere Plutarch. in sympos. testatur. Democritus quandam sympathiam esse naturalem Myrto ad Mala granata scribit: Proximè enim consitas, fœcundiores fieri, earumque radices inuicem connecti; & si non multùm etiam propinquæ sibi fuerint. Idem scriptum reliquit Sim. Sethi.

Sympathia Myrti cum Granato

Si verò iuxta ipsam plantentur Rosæ, lætiore coma virebit, vberioremque fructum pariet vtraque. Baccas Myrti in areolas ab Idibus Feb. vel etiam Calendis differere præceperunt.

Baccas sine internis nucleolis creabit crebro aquæ tepentis imbre rigata; autore Theoph. Depræhensum id est fortuitò; cùm Myrtus iuxta balneum staret neglecta. Ab hac enim vacua nucleo semina petentes serebant atque ita genus huiusmodi Athenis esse coepit; inquit idem: quod tamen nobis rationi minùs consonum videtur, nescimus an experimento compertum, cùm in acinis seu nucleis vtique vis generatiua potissima consistat, tanquam in semine. Quæ enim huic obducta pellicula & caro, semen non est; sed seminis operimentum.

Serendi tempus.

Vt baccæ sine nucleis nascantur.

Etsi igitur ἀπύρηνον nasci fructum ex quorundā relatu tradat Theoph. quod & Constantinus Geoponicus confirmat, ex eodē tamen alias nasci aut vnquam natas minimè putamus: Vt vel ἀπύρηνον Theoph: pro ἀπυρηνότερον accipiendum videatur, respectu reliquorum, hoc est, pauciora semina ferentium: vel sanè magna dubitatio relinquatur, quomodo ex fructu ἀπυρήνων nasci queat Myrtus. Scaliger; difficultatum alioqui morosissimus examinator, super hunc locum nihil, quod acumen eius redoleat. Historiam perspicuam ait. In Myrto mutationem fieri per balnei strigmenta & sordes: diuturna illa aspersione talem factam, adeò vt in naturam transierit. Ex ea namque species eas fuisse postea Athenis; hoc (addit) fortuitum fuit. At sit fortuitum, tepidæ aspersu, vel, vt ille explicat; sordium; ἀπύρηνον factam: at non ideò fortuita fuit eius propagatio. Decerpta quippe ab Athenienſibus semina, sataque ordinato naturæ cursu similes produxerunt species, quæ in principio (ἐξ ἀρχῆς, vt Theophrast. loquitur, συνέβη κατὰ σύμπτωμα) casu fortuitò talis facta. Sanè & ipse Theoph. subdubitasse videtur. Quid enim sibi aliud vult illud ἔχοντα τινὰ πίστιν: habētia aliquam probabilitatē vel fidem: Sed nobis magis hāc apud vulgus; quā illā apud sapiētes. Meditemur acutiùs. Quid si per ἀπύρηνον non omnino enucleatum aut exacinatum intelligamus Myrti fructum; sed nuclei tantùm duri, aut talis; qualis in cæteris, expertem? Sic eodem sensu ἀπύρηνος ῥοιά, Mali Punici genus, cui lignosus nucleus abest, quales blandiores acinos dixit; minùs amaros, distinctos membranis. Et Apollon. apud eundem l. 3. eiusdem: ῥοιᾶς ἀπυρήνου γλυκείας, καὶ ὀξείας χυλός: Non igitur per ἀπύρηνον; omninò nucleis carentem intelligimus; alioqui nihil inde nasceretur: Sed cārentem tali & tali, suæ speciei consueto, completo, duro &c. Nā & Apyrena Punica grana habere & acinos in cōfesso est: cur nō & Apyreni Myrtilli?

Theoph explic. & illustr.

Scal. morosus difficultatum examinator.

Porrò Myrtis etiam validiùs stercus congerendum præcipiunt, inquit Theoph. nempe spurcitias pellium; vtnamque quum germina prosilierint: quasi fructus ita reddi apyrenos (sic enim malumus; quàm exacinatus, aut nucleo carens) queat.

Gaudet Myrtus iugi repurgatu; ita in altiorē proceritatem adolescit. Degenerat in fruticem, nisi crebrò purgetur. Maximam purgatiōnē quærere Andrōntion est autor. Lætiùs enim germi-

Cultura.

Vt lætius germinet

nat,& ex anniculis fructificat ſurculis, à qua plura fuerint adempta, largioremque fructum miniſtrabit.

Vt ex anniculis fructificet. Vſus. Iacula.

Aſſiduè quoque circumpurgata, cùm ad textilia vaſa, tum ad iacula ac ſpicula apta fit, autore Conſtantino Geoponico ex Græcorum teſtimonio. Humana vel ouilla vrina rigari deſiderat: ſiquidem eâ, vt produnt, mirè lætatur. Plantas Myrti à trimatu tempeſtiuum eſt transferre. Diligenter à frigore munienda, quoniam & tota arbor minùs calida eſt, & proinde facilè gelatur. Eiuſdem maiores plagæ, ſi aliquæ fortè inferantur, contegendæ, ne admittatur vel Sol vel aër: nam alioqui periculum eſt, ne morbum contrahat quod ſauciatum fuit. Sed nec corticē detrahendum cenſent Geoponici, quod alioqui in alijs quibusdam vtiliter fit: obſepit enim, conſeruatque arboris vitam. Breui quoque interuallo conſerendæ, vt ſe contectu operiant mutuo, atque Solis nimios æſtus aufugere poſſint. Myrtus mulſo macerata, meliùs redolêre incenſa putatur, vti prodit Theoph.

Repoſitio.

Virgas Myrteas ſi voles cum baccis ſeruare, inter ſe alligato, faſciculos facito, eos in amurcam demittito, ſuprà ſtet amurca facito. Sed ea, quæ demiſſurus eris, ſumito paulò acerbiora. Vas, quo condideris, oblinito planè: *Cato.* Myrti baccæ in vaſa non picata coniectæ & coopertæ, ad multum tempus virides habebuntur. Alij vnà cũ ramulis ipſas componere præſtabilius putant: *Conſt.* Myrti fructus Soli expoſitus mox areſcit: in vmbra autem poſita, Solemque modicè ſentiens, humorem ſuum, qui exiguus, ſeruat, & paulatim coaleſcit.

Myrtorum vires & vſus.

Temperam. Sang ſputum. Veſicæ eroſio. Stomachus. Phalang. morſus & ſcorp. Capillorum tinctura. Vlcera. Ophthalmia. Ægilops. Vinum Myrtites. Crapula. Procidentia ani & vuluæ. Fluxiones. Furfures. Vlcera capitis. Papulæ. Capillor. defluu. Luxatio. Fractura. Vitiligo. Aures purulentæ. Capillorum tinctura. Humida vlcera. Fluxiones. Cœliaca. Herpetes. Eryſipel. Teſtium inflam.

Myrtus ſatiua nigra, docente Dioſc. medicinæ vtilior quàm candida: & in eo ipſo genere accōmodatior montana: fructum tamen inefficaciorem habet. Vis tum ipſi Myrto, tum etiam fructui aſtrictoria. Ac fructus quidem ſeu viridis, ſeu etiam aridus in cibo datur ſanguinem excreantibus, veſicæque eroſione laborantibus. Virentibus baccis expreſſus ſuccus eoſdem effectus exhibet, ſtomacho vtilis eſt, vrinamque ciet. Prodeſt cum vino à phalangio demorſis & à ſcorpione ictis. Fructus quoque decoctum, capillum tingit. Is ipſe cum vino ſubferuefactus & impoſitus, vlcera in extremitatibus corporis nata ſanat. Cũ tenuiſſimo verò polentæ polline impoſitus, oculorum inflammationes lenit: quin & ad ægilopas illinitur. Vinum porrò myrtites, quod expreſſo & aliquantùm feruefacto fructu fit, (aliter enim paratum aceſcit) præſumptum, crapulam arcet, & ad eadem ad quæ fructus ipſe valet. Vtile quoque ipſum in deſeſſionibus vuluarum & ſedis procidentiæ, itemque fœminis fluxione vuluæ laborantibus: detergit etiam furfures, vlcera capitis manantia, & papularum eruptiones: fluentes quoque capillos continet. Additur & in Emplaſtris lenibus, quæ liparas vocant, veluti etiam quod ex ipſius folijs conficitur oleum. Quin & foliorum decoctum ad inſeſſus conuenit: eòque laxati & ægrè ſolideſcentes articuli, itemque fracta, quæ non conferbuere, vtiliter fouentur. Vitiligines quoque emaculat: Ad aures purulentas, denigrandoſque capillos infunditur. Sed & eorũ ſuccus eadem efficit. Ipſa verò folia trita & ex aqua illita, humidis vlceribus & partibus omnibus fluxione laborantibus, cœliaciſque proſunt. Siquidem admiſto oleo omphacino, aut exiguo roſaceo cum vino, valent ad herpetas, Eryſipelata, teſtium inflammationes epinyctidas & cōdylomata. Arentia verò folia trita paronychijs & pterygijs, itemque alis feminibuſque humentibus, adeoque tetrum virus ſpirantibus vtiliter inſperguntur, & cardiacorum ſudores prohibent. Cæterùm cremata, aut etiam cruda, cum cerato ambuſtis, pterygijs & paronychijs medentur. Exprimitur & folijs ſuccus affuſo vino vetere aut aqua cœleſti, cuius recentis vſus eſt. Nam exiccatus ſitum contrahit, vireſque amittit.

Epinictid. Condylomata. Paronych. Pterygia. Alæ olent. Cardiac. ſudor. Ambuſta. Foliorum ſuccus. Myrtidanum vires. Paſtilli.

Quod verò Myrtidanum dicitur, magis quàm Myrtus aſtringit. Tuſum verò & vino auſtero addito coactum in paſtillos, ſiccatumque in vmbra reponitur. Efficacius porrò eſt tum fructu tum folio, ceratis, peſſis, inſeſſionibus & cataplaſmatis admiſtum, vbi conſtringendum aliquid eſt. *Hactenus Dioſc.*

Hip. codices conturbati.

In quibuſdam Hipp. exemplaribus de nat. mul. legitur: Myrti nigræ (μύρτων μελάνων) fructum tritum, aqua maceratum, & polentâ immiſſâ ebibitum vteros purgare. At me quidem quod attinet, Hippocratis codices hoc capite grauiter tranſcribendo conturbatos exiſtimo, cùm præſertim m.m. ad fluorem muliebrem rubrum Myrti baccas nigras (μύρτα μέλανα) commendet.

Myrtatum obſonium. Vlcera. Aduerſus ſudores. Ad corrigenda vina. Aduerſus laſſitudinem. Inguinum. Plin. cō. & illuſt.

De Myrti viribus & Plin. tradit, ſed admodum confuſè, quædam etiam repetita. Lubet tantùm ex eo præcipua colligere, & à Dioſc. non tradita, vel aliter. Succorum (inquit) natura præcipuam admirationem in Myrto habet, quando ex vna omnium Olei vinique bina genera fiunt. Item Myrtidanum vt diximus. Et alius vſus baccæ fuit apud Antiquos, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generoſi obſonii nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocatur. Eademque origine aprorum ſapor commendatur, plerumque ad intinctus additis Myrtis. Folia & per ſe ſiccantur in farinam ad vlcerum remedia in corpore humano leniter mordaci pulvere, ac refrigerandis ſudoribus. Quinimò oleo quoque (mirum dictu) ineſt quidam vini ſapor, ſimulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda vina, faccis antè perfuſis. Retinet quippe fæcem, nec præter purum liquorem tranſire patitur, datque ſe comitem præcipuâ commendatione liquato. Virgæ quoque eius geſtatæ manu viatori proſunt in longo itinere pediti. Quin & virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Quin & virga iaculi (ſic reperente Turnebo) fortaſſe quòd è Myrto iacula nonnunquam fierent, quorum haſtile nondum ferro ſpiculatum Virgam vocant. Virg.

Crebris haſtilibus horrida Myrtus.

Iterum,

Et paſtoralem præfixa cuſpide Myrtum.

Itaque virgæ iaculi dici poſſunt, tam grandes, ut pro iaculo muniri ferro poſſint. Nic. in Ther. Myrta conſtipantia & obſtruentia dixit.

Myrti temperam.

Myrtus, tradente Galen. ex contrariis ſubſtantiis conſtat: vincit tamen in ea frigidum terrenum. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter deſiccat, Porrò tum folia, tum germina, tum fructus, tum ſuccus, non parum inter ſe in aſtrictione diſſidēt. Myrtada verò quantò dictis ſiccius eſt, tantò & aſtringit vehementiùs. Quidam id tondentes reponunt, poſtea vino ſubigentes, in paſtillos formant. Folia item arida viridibus plùs deſiccant: viridia enim humiditatem quandam habent. Succus non tantùm ex virentibus foliis exprimitur, ſed & fructu. Reſtringendi vim hæc omnia habent tum foris impoſita, tum intrò ſumpta in corpus.

Succus.

Simeoni Sethi Myrti Baccæ frigidæ ſunt & ſiccæ primo ordine; opitulantur à ſcorpionibus percuſſis, & iis quibus aluus fluit. Eam enim fortiter ſiſtunt,

sistunt, sed vesicæ nocent. At albæ & dulces, alicuius sunt participes caliditatis. Cunctæ verò aluum compescunt, soluuntque calidas & humidas exhalationes: eademque ratione ipsius plantæ folia odorata, & capiti imposita. Medentur & dentium doloribus, qui ex calore fiunt, si ipsarum decocto calido os coluatur. Baccæ vtique ad defluentes capillos simul cum galla valent, cum oleo si conterantur, & capiti imponantur. Foliorum verò succus, viperæ & serpentis ictus sanat, si eius libræ dimidium sumatur.

Myrteam coronam meri vapores inhibere; ex sententia Philonidis testatur Athen. Turdus suis nidulis vti bestiolas noxias abigat, Myrtum ingerit. Coturnices etiam, vt Didymus auctor, est, Elleborum pastæ, in tantum vitæ discrimen adducuntur, vt distendantur conuellanturque, ceu vertigine correptæ: illis auxiliantur Myrti baccæ. Odorem oris commendant, vel pridiè commanducatæ: quod hoc hemistichio comprobat Serenus:

Myrtusque emendat oris odorem.

Dysenteriis denarii pondere dantur. Folia Noxiis bestiis & venenatis, quæque exulcerando nocent, medentur. Ex vino articularibus morbis & collectionibus. In vino verò decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Aceto, in quo eadem decocta fuerint, os ad dentium dolores colluitur. Coliculi autem cum flore decocti; & in nouo atque operto fictili, in furno cremantur, postea ex vino teruntur. Puluis hic ad omnia, quæ foliorum puluis potest, efficaciter administratur. Aqua ex floribus Myrti destillata, odoris suauitate Myropolis plurimùm expetitur.

Semen siue baccas eius Musa Brassau. primus sacchato condire docuit; optimum variis morbis condimentum, & ægris magnoperè placens.

Camer. ideo veneri dicatam Myrtum iudicat, quia multos habeat vsus in morbis muliebribus: Sanè in quibuscunque fluxionibus ritè administrata, plurimùm potest.

Porta puniceas species tam fructu quàm cortice sanguinis excreationibus & mensibus opitulari scribit, & non atras. Adeò in coloribus is atque figuris suos medicandi fontes hausit? Quis autem nigris Myrtillis astrictionem denegare ausit, cui gustus sanus est?

Scribit Diosc. Fungos strangulatus suspendio similes concitare, quibus confestim succurrendum; Cõmuniter ex oleo vomere cogendos &c. Quod & Matth. approbat: & rectè. Vt mirum sit, qua ratione idem Matth. Myrti vsum tantoperè commẽdet in eodem casu, vt etiam mirificè præstare dicat. Nobis contrà minùs tutus eius vsus videtur: Nam cùm ex iam citatis autoribus astringat, astringentia autem coarctando oesophagum & orificium ventriculi vomitum impediant, atque adeò fungorum retentionem adiuuent, non videtur tutus Myrti vsus. Nec etiam foliorum Pitastri, quãuis id Diosc. tradat. Horum tamen vsus aliquis si possit esse in eo casu, tunc maximè futurum censemus, si superueniat à Fungis: Aut certè eiectis iam vomitu Fungis, & multa agitatione laxato & prostrato ventriculo. Myrti baccis, vltimã maturitatem adeptis, Italicæ mulieres vtuntur ad intinctus, qui cum assatis carnibus esitati maximam cùm palato ineunt gratiam, teste Matth. ac simile quiddam videtur fuisse quod Plin. Myrtatum, Cato Murtatum vocauit: Attamen Myrteum condimentum seu ἔμβαμμα languidos ventriculos roborat.

Nec differunt viribus inter se Myrti species. Foliis siccis omnium generum, quotquot habere possunt vtuntur Coriarii ad spissanda crispandaque Coria. Bellon. quoque scriptis prodidit Illyricos Myrti foliis coria perficere. *Ad Coria parãnda.*

Vinum.
Fit & vinum è Myrto; quod Theoph. non ignorauit, qui Myrto æquè vinosum ac oleosum tribuit succum, quamuis vtrumque obscurum: Habere enim ait talem quoque humorem, qui vino cùm facco transmittitur ac colatur, innatet, quem detrahunt, & ad lumen lucernarum accendunt, quod Plin. admirationem creauit, geminos hos succos ex vna re promanare. Sed vini ratio duplex est, vt bina etiam appellatione distinguatur. Primum enim *Myrtiten* vocant; siue *Myrtidanum, Myrtanum, Myrtiles* vel *Myrteum vinum*; quod ex baccis: alterum *Myrsiniten*, quòd ex tota arbore fieret. Plin. Myrtidanum quoque vocat, quod ex silv. Mori baccis conficitur. Myrtei vini parandi rationem hanc præcipit Cato. Myrtum nigram in vmbra arefacito: vbi verò iam passa; seruato ad vindemiam, in vrnam musti condito (alii habent contundito) Myrtæ semodium. Id oblinito. Vbi desiuerit feruere mustum, Myrtum eximito. Id est ad alvum crudam, & ad lateris dolorem; & ad cæliacum, & si alvus non consistit. Habet & suam ex Catone Plinius: Habent etiam suas Dioscorides. aliique Græci: sed apud omnes Autores (ex quibus petendę) admodùm variant, vt vel ex hac sola variationis diligentia apertum fiat, quantę existimationis fuerit, cùm propter gratiam, tum propter vim medicam, quam ex Catone iam diximus.

Oleum. *Vini duplex ratio* *Myrtei vini varij parandi modi.* 1. *Aluus cruda.* *Lateris dolor* *Cœliaca.* *Alui fluxus.*

Attestante verò Columella quoque Myrtites valet ad tormina, ad alui profluuium, & ad imbecillum stomacum. Nam Diosc. teste, potenter; astringit, & vbicunque stypticis utendum, valet. Reiectiones sanguinis inhibet, & alui stomachique rheumatismis prodest; itemque contra intestinas ulcerationes, fluoremque muliebrem: denique capitis etiam denigrat capillos. Myrsinites, eodem autore, contra manantia capitis ulcera, furfures, papularum eruptiones, gingiuarum ac tonsillarum inflamationes, & aures purulentas efficax est, ac sudores quoque cohibet.

Myrtitis vires *Tormina* *Alui fluxus* *Stomachus* *Sang. fluxus.* *Disenteria.* *Menses.* *Capillorum tinctura.* *Myrsinitis.* *Vius Vlcera cap. Pabula Faucium inflam.*

Myrtei quoque Olei, siue Myrtini, duplex ratio. Aut enim è baccis fit, aut è foliis. E' baccis in Ianuario ita fieri docet Palladius. Vnciam baccarum (in vulg. ex. legitur foliorum) per olei libram vnam mittes, & per vncias x. vini veteris stiptici heminam, & cum oleo bullire facies. Iccirco autem vino respergentur folia, ne frigantur antè quàm decoquantur. Tale hodie non est in vsu, sed ex Arabum præscripto paratur ex Myrti baccis, & oleo omphacino, hoc est, immaturo. Commodè etiam adderetur succus, si haberi posset. Hoc oleum Myrtillorum vulgò vocant ad differentiam Myrtini; quod ex foliis fit, cuius cõficiendi rationem geminam tradit Diosc. Myrti nigrę seu siluestris seu satiuę tenerrimã quęque folia tundito atque exprimito, succo deinde Omphacini olei parem mensuram admisceto, & ad prunas calfacito, donec simul cocta fuerint, tollens id quod supernatat. Fuerit verò minùs operosa confectio si foliorum mollissima contusa in aqua & oleo decoquas; & quod innatat, adimas. Peculiari quoque modo, si exposita Soli folia in oleo maceres. Nec desunt, qui oleum priùs inspissent Malicorio, cupresso, Cypero ac Iunco odorato. Ita vnguentum Myrtinum describit Plin. E' vilissimis quidem hodie est ob id creditum, & id in vetustissimis esse, quod constat oleo Myrteo, calamo, Cupresso, Cypro, Lentisco, malogranati cortice: nimirũ hic calamum addit;

Ol. Myrtinum. *Ol. è baccis.* 1. 2. *Ol. Myrtillorum* *Ol. Myrtinum* 3. 4. 5. *Vnguentum Myrtinum.*

Diosc. & Plin. illustr. Plin. corr. & ἀυλὸς τῦ κυπείρυ ϗ σχοίνυ, κόπτον ϗ χῖνον apud Diosc. legisse videtur. Apud eundem verò Plin. in olei Myrtei confectione secunda, quam cum priore ex Diosc. desumpsisse videtur, perperàm legi videtur: alii deiecta ea in oleum priùs Sole maturam, pro macerant: ἀποβρέχουσι: quamuis Plinium secuti sint plerique interpretes. Videtur enim voluisse Diosc. deiecta in oleum folia sub Sole priùs aliquantisper macerari, quàm decoquantur. Aut etiam (quod & Ruell. voluisse videtur) Myrti foliorum in oleo ad Solem maceratione sola myrtinum oleum à nonnullis confici: Cui sanè ad ea, ad quæ celebratur oleum Myrtinum, non multùm tribuerimus, nisi priùs contundantur folia.

Olei Myrtini delectus. Ol. Myrtini Vires. Vlcera. Efficacius porrò oleum est, quod gustu subamarum deprehenditur, oleosum viride & translucidum cernitur, ac Myrtum redolet.

Vis ei astringendi & indurandi: quare efficaciter cicatricem obducentibus medicamentis immiscetur. Facit quoque ad ambustiones, vlcera capitis manantia, furfures, papularum eruptiones, attrita, rhagadas, condylomata & laxatos articulos. Sudores compescit: denique ad omnia valet, quæ astrictionem densationemúe desiderant. Nam & Gal. autore, crassarum partium est, multoque efficaciùs cortice, & folio ac semine adstringit & indurat. Gingiuis, dentium dolori, dysenteriæ exulceratæ, & plærisque suprà scriptis morbis tam fotu quàm illitu confert. Denique refrigerat, astringit & roborat: propriè verò cor, ventriculum, cerebrum, atque neruos.

Syrupus Myrtinus. Eius usus. Fit & syrupus ex Myrtillis, simplex ex eorum succo, & Compositus, additis & alijs astringentibus & refrigerantibus, cuius descriptiones habes apud Cordum. Ventriculum & viscera corroborat, vetus alui profluuium, sanguinis omnem eruptionem, omnemque cerebri destillatonem sistit: ideò & tussim mitigat.

PSEVDOMYRTVS BELLONII.

Cap. II.

Descriptio. In Ciliciæ planitie, in qua fuit Alexandri & Darij conflictus obseruauimus arbusculam fruticosam, alibi non visam, Myrto multùm similem: postquàm transmisissemus portas Cilicias, loco sterili & petroso prædictam arbusculam reperimus, cuius nomen exprimere non possumus, nisi vocemus Pseudomyrtum Bellon.

AVACARI FACIE MYRTI.

Cap. III.

Descriptio. In Malauarica Indiæ prouincia pusilla nascitur arbor, maior frutice *Coru*, quæ folijs, floribus, & fructu Myrto persimilis est. Fructus eiusdem etiam est cum Myrto sapor is, multò tamen astringentior. Hanc arbusculam trifolium olêre ferunt.

Odor. Auarici. Locus. Vires & vsus. Dysenteria. *Auacari* nominant incolæ. Nascitur in montibus. Aiũt mirę esse efficaciæ aduersus inueteratas Dysenterias è causa frigida prouenientes. Eius experimentum se fecisse asseruit Lusitanus quidam senex in filia sua? quæ cùm integro anno Dysenteria laborasset, nec ei quicquam reliqua medicamenta profuissent, sumpto huius plantæ cortice trito & in aqua orizæ macerato in ptisanæ modũ, sanata est. *Garcias.*

VITIS IDÆA MAGNA QVIBVSDAM SIVE MYRTILLVS GRANDIS.

Cap. IV.



Nisi iam lib. 1. tradidissemus de frutice qui vocatur Diospyros seu *Amalanchier*, & Clus. Vitis Idæa 3. posset non incommodè hoc loco poni. Ad eum igitur locum Lectorem remittimus. *Descrip.*

Nunc *Vites Idæas*, vulgò, *Myrtillos* dictas tradamus, quarum prima inter eas quæ à nobis obseruatæ fruticosior est, virgultis sesquicubitalibus, teretibus, ramosis, cortice spadiceo obductis, materie satis solidâ & densâ: in quibus folia vitis Idæç angulosæ magnitudine paria, oblonga, magis tamen rotunda, glabra, nec vllo modo, vt illa, serrata, inferiore parte nonnihil glauca, sapore adstringente prædita, decidua. *Folia.* Baccæ Iuniperinis vel Myrti Tarentinæ pares, vmbilicum habent latiorem, ex cuius medio apex prodit, quò fit, vt quàm Vitis Ideæ angulosæ baccæ minùs rotundæ sint: hærent autem pediculis longiusculis, sapore præditæ grato, subacido, & vinoso, quibus continentur grana aliquot minima, sublutea. *Bacca. Sapor. Gran.*

Iconem ex Clus. damus, cùm siccę tantùm plantæ nobis essent ad manum, cuius descriptionem etiam libet adiicere, ne decipiamur fortè vel ipsi, vel decipiamus alios. Censemus tamen eandem cum nostra. Vitis Idæa altera (inquit) vicinior est vulgari (angulosæ,) ramos habet interdum humi diffusos, teretes, lentos, nonnunquam verò firmos & erectos, cortice modò cinereo, modò rubescente tectos, in multas alas diuisos, & in his folia, illi quæ rubro est fructu formâ similia, sed tenuiora, venosa, subtus exalbida, gustus adstringentis & nonnihil acidi. Flos vulgari similis, ex candido purpurascens, concauus, labris in quinque crenas diuisis, & exteriùs reflexis, suis intus staminulis. Fructus vulgari similis, maturitate niger, saporisque gratia non minùs quàm vulgaris Offic. Myrtillus commendabilis, plurima granula in se continens. Radix est dura, lignosa, multis fibris capillata. *Radix.* Sarmenta siue rami procumbentes, subinde radices agunt. Ab Austriacarum & Stiriacarum alpium Venatoribus Jegerbeer nũcupantur. *Jegerbeer.* Libenter enim eius baccis victitant: vnde nomen: quasi Venatorũ baccæ. In Silesia vocatur Rausch/ *Raus. Vsus.* quemad. & ea quæ rubro fructu prædita est, & palustris: Similem etiam apud illos vsum obtinent, qualem Ledon alpinum Infectoribus alpinis pręstat. Hæc ille.

Nos nõdum adhuc pro certo asserere ausimus an Theoph. & Plin. hâc intellexerint, an angulosam: (ille sub nomine Vitis Idæç: hic sub Vitis Alexandrinę) an, quod vult Dod. ab his plantis diuersam. Libet tamen eorũdem verba hic assignare,

re, ne cogamur alibi repetere. Quidam enim & huic, & ſequentibus Vitis Ideæ nomen tribuunt.

Vitis Idæa, [ἄμπελος] inquit *Theoph.* naſcitur in ea parte Idæ quam Phalacras nuncupant. [calvas Lat. dixeris] Paruis virgultis fruticat, ramoſque cubitales emittit, quibus acini ad latera adhærent nigri, Fabæ [κύαμος] magnitudine, dulces, vinaceorum (γιγαρτώδεις) inſtar, aliquid intus continentes, molle (μαλακὸν: quam vocem Gaza omiſit. Folium rotundum, indiuiduum, paruum. Per κύαμον uerò non eſt quod Fabam noſtratem intelligas, alioqui nec figura nec magnitudine conueniet. Conſt. intelligit de Faba Græciæ, à cuius ſimilitudine etiam κύαμος dictus eſt ὀνισκὸς beſtiola multipes, vulgò Aſellus dicta, de qua in hiſt. Inſect.

Porrò eadem planta eſt Vitis Alexandrina Plin. quæ vitis Idæa Theoph. nam planè iam dicta verba Theophr. ſub eo nomine tranſcripſit Plinius ſic: Alexandrina appellatur vitis circa Phalacrá, breuis, ramis cubitalibus, acino nigro Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo & rotundo, ſine diuiſuris.

Du Choul in deſcriptione montis Pilati ait: In ipſo montis penè vmbilico paſſim conſpicitur humilis admodum frutex, *Airelles* aut *Aurelle* nominant.

Vitim Idæam Theoph. inquit Cl. Miletus vocant Phalacras. Itali (vt accepimus) *Vua dolce*, hác vocitant. Quæ ſanè deſcriptio huic noſtræ ſatis competit. Verùm in eo fallitur, quod dicit Theoph. vocari Phalacras, cùm nomen hoc ſit partis montis Idæ vt modò dictum.

An Cæſalp. *Baccolarum* vulgò in Alpibus, quaſi *Baccularum* alterum genus, fructu minore conſtans [quàm Vitis Idæa anguloſa, de qua paulò pòſt] & paucioribus intus ſeminibus: foliolis infernè albicantibus, ſpecie Mali cotonei, ſed puſillis. Videntur hi frutices quaſi humiles Meſpili, *Hæc ille*: Nolimus tamen pro vero ſtatuere hanc Cæſalp. deſcriptionem noſtræ eſſe Vitis Ideæ, quia multa continet quæ conueniunt cum Cotonaſtro, de quo lib. 1. Præterea noſtra Vitis Idæa magna nihil commune habet cum Meſpilo.

An Camer. Hort. Vitis Idæa Geſn. maior, quam creſcere tradit in ſilua prope Megeldorff / pago mille paſſus à Norimberga vrbe ſito, quam Cluſ. in Pan. Jegerbeer / & frater eius Ludouicus Trinchelbeer nominari aiebat, quia copioſior earum vſus aliquem quaſi inebriet.

In horto plantata non comprehendit.

Myrtillus grandior: Großen Heidelbeer: Roſberen: Drumpelberen, Bruchberen / Trago. Vitis Idæa maior Sucuis dicta: Moſberi Heluetiis, Geſner. Vitis Idæa 2. maior: Groß Heydelbeer Tab. Compilator eius hiſtoriæ, ſatis clarè ſua prodit deſcriptione, ſe neſcire quid ſcribat.

Gerar. Anglus huius plantæ iconem poſuit pro Vaccinijs rubris, quæ non parum differunt ab hac Vite Idæa maiore.

Vaccinium Alpinum Schuuenckf. in Catal. Sileſ. qui & Vitim Idæam 2. Cluſ. & Vitim Idæam nigram maiorem Thal. & Vitim Idæam maiorem Geſn. eaſdem planè ſatis confidenter facit, quod tamen non temerè negauerimus.

Naſcitur, eodem teſte, in montibus & ſolitudinibus & ſiluoſis. Tradente Cluſ. inuenitur in Veitzalben iugo duobus ſupra Neuberg Germanicis miliaribus: poſtea etiam in deſcenſu Herrenalben ſupra Theehof, multo fructu onuſta, atque in Etſchero Auſtriæ monte ſupra Gamingam. Reperitur etiã in ſilua Norimbergenſi vrbi proxima, ad Latomias, vbi & vulgares nigris & rubris baccis maxima copia naſcuntur ſub Pinaſtris, Piceis & Abietibus. Nos in Burgundiæ locis alpinis frigidis obſeruauimus, & in inferiore parte montis *d. Iré*, loco paludoſo, dicto *Malſaigne* vbi Burgundi *Dauernier* vocant, Item in montibus Vogeſis Lotharingiæ adiacentibus (*Ballon* vocant) in cacumine, ſed loco itidem paludoſo. Copioſam etiam vidimus in montibus inter Nagel arcem Wirtembergicam & Thermas Ill. Marchionum Badenſium. Sæpè in hortum Montb. tranſtulimus, fructuſque ſeuimus, ſed fruſtrà.

Vires & vſus.

Baccis inebriandi vim ineſſe referunt venatores, & aratores: teſtanturque du Choul, Camer. aliique, præſertim copioſius deuoratis. *Inebriant.* Nec mirum. Sunt enim ſapore vinoſo & grato. Folia quoque aliquid aciditatis habent, ſed aſtrictionem maiorem. Quare tum his tum virgultis Tinctores vtuntur, idem præſtantibus quod Ledum Alpinum, vti dicebamus. *Ad tincturas.*

VITIS IDÆA FRVCTV NIGRO.

Cap. V.



Hanc Cluſ. priorẽ facit, ramis flexilibus, & humi diffuſis, gracilibuſque, multis germinibus, vix è Muſco (quo rami occultantur) prominentibus, in quibus nullo ordine digeſta ſunt folia, prioris Ledi Alpini foliis penè ſimilia, paulò tamen longiora, anguſtiora, teneriora, minuſq; craſſa, admodum venoſa, supernè virentia, infernè dilutiora, leuiter per oras crenata, & mollibus quibuſdam villis hirſuta, longo pediculo inhærentia, guſtus valdè aſtringentis. *Deſcriptio. Folia.*

In ſummis germinibus præcedentis anni, baccas fert rotundas, Ceraſii nonnunquam magnitudine, oblongis & tenuibus pediculis dependentes, coloris initiò viridis, deinde rubri, poſtremò nigri, ſucculentas, non ingrati ſaporis, nulla oſſicula continentes, ſed plana duntaxat ſemina, alba, numero vt plurimùm quina. Radix lignoſa quibuſdam fibris donata, & rami per terram ſparſi ſimiles fibras nonnunquam agunt. *Baccæ. Semina. Radix.*

Maturis & immaturis onuſtum hunc fruticem iuxta Ericam bacciferam alteram naſcentem, in vnius Snealben iugi ſupra Neuberg ſcopulis menſe Auguſto eruebat idem. Florem non obſeruauit. *Locus.*

An verò in claſſem Vitis Ideæ rectè retulerit, alijs iudicandum relinquit: nec enim ſibiipſi in illius nomenclaturâ ſatisfacere ait.

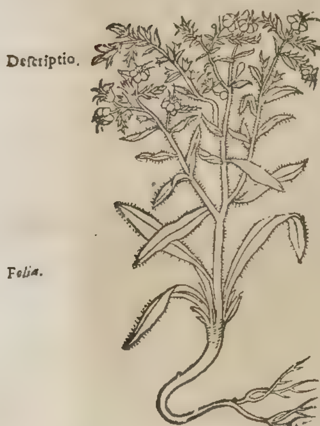
Ledi alpini generibus adſcribi poſſet, niſi baccæ, quibus prædita eſt, & aliæ quædam notæ refragarentur, Simlerus ad Com. de Alpibus eius

meminisse videtur, & Carlobs;faden appellare: nam parum à Rosæ montanæ frutice differre asserit. Huius folia satis ad illam accedunt. Hæc Clus.

Tabern.not. Taber. Vitim Idæam 3. vocat, & Heydelbeer: Sed compilator eius iconem & descriptionem Clus. proponit, nulla eius facta mentione: flores appingi curauit, quos nec describit, nec Clus. vidisse fatetur.

Gerardus Anglus figuram Compilatoris habet: ac Vaccinia Pannonica, siue Vitim Idæā appellat.

VITIS IDÆA ANGVLOSA.
Cap. VI.



Descriptio. Vitis Idæa angulosa virgultis fruticat plærumque pedalibus, interdum cubitalibus, satis crebris, virentibus, angulosis & fractu cōtumacib⁹, in multos ramulos diuisis: in quib⁹ *Folia.* folia crebra, tenera: virentia, caduca, vnciam circiter lōga, plusquam semunciam lata, acuminata, glabra, per ambitum argutis denticellis crenata, sapore partim acido, potissimū primùm emergentia, partim austero. *Flores.* Flores in singulis hærēt, inter folia, bullati siue vrceolum referentes, colore ex albo punicante, stylo croceo. *Bacca.* Succedunt baccæ, singulares quoque, Iuniperinis ferè pares, per maturitatem violaceæ potiùs quàm nigræ, vmbilicatæ, sapore grato & acido primulùm degustatę, *Grana.* quæ tamē paulò pòst nescio quid nauseabundi in ore relinquunt, purpureouiolacea, satisq; pertinaci tinctura: cui grana immerguntur multa, parua, rubentia. Radix tum recta, tū obliqua quaquauersū agitur, è supina etiam parte stolones emittens.

Hanc perperā quosdam Myrtum existimasse ex his Cordi liquet verbis, quando ait: Myrtus non est exiguus ille fruticulus, quem Germ. Heidelstrauch, (al. Heidel vel Heidelstaud:) & cuius baccas Heidelbeer appellant, vt hactenus falsò à plerisque creditur etiam Staudelbeeren. Plerisque *Myrtilli.* hodiè Myrtilli Latinè dicuntur.

Quidam etiam fructus eius Vaccinia nigra appellant, autoritate Virgilii. Sed insulsi homines videntur, inquit Tragus: nam Virg. de flore loquitur, Hyacinthum eum intelligens cuius Diosc. l.4. historiā proponens, Romanis testatur Vaccinium dici. Huius alterum genus Ropbeeren/ Drumpelbeeren/ & Bruchbeeren dicitur. Myrtillos Auerrhoes lingua sua Arabica vocat *Hes.*

Auerr. ... 3. not. Non placet figura Tragi, in qua folia non serrata. Nec quod scribit foliis vestiri solidis, Buxi per omnia similibus, sed tenerioribus. Quid si non distinguat Vitim Idęam fructu rubro, folio semper virente ab hac? eius enim non meminit, licet sæpiùs cum hac proueniat.

Quoniam verò Germani & Bohemi legitima Myrto secarêre perspicerent, aliam in siluis nascentem sibi compararunt pharmacopolæ, eamque Myrtillum vocauêre, nempe hanc plantam, vt annotat Matth. Quod verò idem de hac planta scribit, folijs virere Buxo ferè similibus, sed tenuioribus, Myrti minoribus, robustis, non placet. Considerent quæso herbarum studiosi: quænam sit his cum Buxo similitudo, quodque robur in folijs. Suspicamur Matth. minùs versatum in Myrtillorum differentijs, pauciores probè nouisse. In Epit. χαμαιμύρσινη, It. *Myrtillo*: Ananiensibus *Calanezza* Dodon. *Cousines* in quibusdam Galliæ locis: Brabantis Crakebesien / pestelbesien & Hamerbesien/ qui ait posse dici Latinè Vaccinia, non tamen Virgilij: meliùs tamen conuenire nomen Vacciniorum, quàm Myrtillorum, vt quidam appellant.

Videntur autem Vaccinia dicta à baccis, quasi Baccinia.

Quicquid sit, Vaccinia hæc nostra dici possunt, & cum Vaccinijs Plin. ac Vitruuij (de quibus suo loco) in eo conueniunt, quòd vestes telæque lineæ tingi purpureo colore his queant. Cum Theoph. autem ac Plin. Vitis Idææ descriptione haud quaquam conuenire satis manifestū: humilis enim est frutex, vix cubitum altus, paucis, breuibus, & nequaquam cubitalibus ramulis; haud racemos, vt Plin. ait, nec vuarum acinis similes fructus sed veluti Taxi baccas, profert; non dulces, sed subacidas & adstringentes; in quibus quoque non γιγαρτώδης τι molle, sed multa exigua, candida, plana semina: folium non rotundum, sed rotundo longius. Iam & credibile est hunc in Italia, Græcia, ac minore Asia non reperiri, cùm Germaniæ proprium Matth. asserere videatur: tantùm abest vt Vitis Idæa aut Alexandrina dici haberiúe queat. Porrò non placet Dod. icon quam in hist. Gallica proponit, nec illa quam in Latina, quamuis priore melior videatur: in eo tamen peccatum quòd adeò recta picta, in speciem arboris, nec foliorum serraturas expresserit.

Airelle du Choul non est ea stirps quam Dod. pro Vacciniis nigris exhibet, vt ipse putat, sed ea de qua proximè egimus.

Cæterùm Vitim Idæam, Heidelbeer vulgò dictam, esse à se primùm obseruatā gloriatur Gesn. & viros aliquot eruditos consentientes inuenisse. Aduersari quendam de re herbaria bene meritum, & Vitem Idæam interpretari illam quæ Passullas Corinthiacas vulgò dictas ferat. Se verò nobilissimum illud vuæ passæ genus non in Ida, nec aliis prealtis niuosisque montibus nasci putare: sed vel in planicie collibus apricis, magna hominū cura.

Idem de collectione stirpium Vitim Ideam Theoph. esse ex eiusdem descriptione se interpretari ait: quæ tamen opinio paulò antè refutata per Dodod. Item in Catal. plant. Dryophonum, Offic. nemoralis Myrtus: δρυοφόνον: *Cusines.* Myrtus offic. *Ryff.*

Lonicerus qui pleraque sua Botanica ex Trago consarcinauit, eundem de Myrtillis tradentem parum diligenter legisse videtur, quando ait, posse statui duplicem differētiam, magnam & paruam, ambas tamen eiusdem esse figuræ: nam apertè Tragus docet, maiorem & minorem figura differre. ἄμπελος ἰδαία, (vt annotat Rob. Const. ad Theoph. & in Lex.) Galeno ἄρκτου σταφυλή planta est, id est, Vua vrsina, in Apennino adhuc vocatur *Vigna dell' orso*, quam vult esse Vitim Idæam Theoph. Anguillara: Vulgò *Azeres*, aliis *Aurelles*, It. *Vua dolce*, apud Northmannos nihil copiosiùs prouenit, præsertim in Bellocasiorum agro vbi vocant

cant *Mourets*. Sed si Const. intelligit nostra in Vitim Idæam angulosam, vt suspicamur, dubii adhuc sumus an sit *Vigna del Orso* Anguil. siue Vua Vrsina Gal. quia tribuitur ei fructus ruber, qui in hac purpureoviolaceus & multis niger dicitur.

Quod nonnulli vuam vrsi Gal. à Theoph. Vite Idæa non differre putent, falluntur Clusii iudicio, cui Vitis Idæa nihil aliud esse videtur, quàm Myrtillus Offic. Germaniæ. Idem in Pan. tradit Vitim Idæam Theoph. rei herbariæ peritis esse Myrtillum Germ. vulgarem baccis nigris.

Et Aduers. Herbariorum Vaccinia nigra & rubra sunt Myrtilli Offic. An Idæa radix. Maturitatem (inquiunt) assecutæ baccæ nigræ vineo succo turgent, prædulci gustu: flores Ericæ aut Vnedonis, minores, pallentes, radix lignosa multa edit virgulta pede altiora. Folia effigie Myrti aut Rusci rotundiora, molliora, sed hieme decidua.

Lob. Obs. Vaccinia nigra & rubra, Idæa Vitis Theoph. Dalech. Clus. Myrtillus Offic. Germ. & Myrtus montana: Vua Vrsi Anguil. Gal. *Aurelle Airelle*. It *Vua Orsa*. At figura Lob. non placet, quia nullas foliorum serraturas ostendit, quarum nec in descriptione meminit: non placet etiam comparatio foliorum cum Myrto & Rusco: nec quòd duas plantas velit vnâ eademque illâ figurâ complecti, licet neutra conueniat. De Vua Vrsi Anguil. paulò pòst.

Audiamus Cęsalp. *Bagulæ* (inquit) vulgò in Alpibus quasi bacculæ, fructus dulces, subacidi, paruis vuis similes, in maturitate nigri quos edunt Alpini: fert eos paruus frutex dodrantali altitudine, ramulis virentibus & striatis, foliolis in rotunditate oblongis, leuiter serratis, sine pediculo annexis alternatim: flosculis radiantibus, concauis vt Arbuti, qui summis fructibus insident. Alterum genus &c: Videntur hi frutices quasi humiles Mespili. *Hæc ille*. Quæ tota descriptio satis conuenit cum nostra Vite Idæa angulosa, si excipias quod ait, Vuis similes, & quod videantur quasi humiles Mespili. Nos sanè considerata eius descriptione ac etiam ipsa planta nihil videmus quod respondeat cum Mespilo, cuius folia sunt hirsuta, longa, rami nec virentes nec striati, sed rotundi: flores ex foliolis constant: fructus in totum diuersus, figura, colore, substantia, & sapore. Quid verò sibi velit cum flosculis radicantibus, in hac planta non apparet, nisi fortè legendum sit candicantibus.

Hist. Lugd. in ea est opinione, esse Vitim Idæam Theoph. & Vitim Alexandrinam circa Phalacrum Plin. In Auerniæ montibus (vbi prouenit) dici *Airelles*, Italis *Vua del' orso*: Germ. Heidelbeer: Vuam Vrsi Anguillaram vocare: Dod. Vaccinia nigra & *Cousines*: Ab hac Idæa Vite differre à Lob. pictam Myrtum Germ. foliorum incisuris, de qua tradat Matth. in Germ. & Bohem pharmacopoeis Myrtillum dici. Sed frustra Hist. Lugd. duas facit plantas, cùm duæ sint figuræ vnius plantæ, quarum prior deterior.

Vitis Idæa minor passim in Harcynia Saxothuringica, Thal. An Camer. in hort. Vitis Idæa nigra passim in siluis. Itim paulò pòst: Vaccinia nigra. Dodonæi Vaccinium nigrum. χαμαιμυρσίνη Peuc. Myrtus terrestris seu Pumila: Blauwe Heidelbeer/ Staudelbeer/ Roßbeer Schuuenckf. Vitis Idæa siue Myrtillus 1. Tab. Angl. Blacke Whortes or Whortle Berries/ Gerar. Myrtilli & Vua Vrsi Anguil. C. Bauh.

Nascitur tam in alpibus quàm in vastis desertis, vliginosis & tenebrosis vallibus alijsque humectis locis Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Scuenæ inaccessis, alpibus Tridentinis, monte Fracto iuxta Lucernam Heluetorum, in sylua Harcynia, testibus Trago, Gesn. & Lob. In Helueticis alpibus & syluosis non paucis locis obseruauimus, Item Alsatiæ, Burgundiæ, Sabaudiæ: speciatim in Burgundia propè Castellum *Mesche* vbi fructu vescuntur & *Beulier* vocant: Item in cacumine montis *Roßberg* propè Mesocomium: circa Befordiam, in monte *Ballon* Lotharingiæ vicino. *Beulier.*

Fructus Augusto maturos legimus. Eodem mense Richenvvillâ proficiscentes ad fodinas à S. Maria cognominatas, multos pueros atque puellas obuiantes plenosque calathos ad cibum referentes offendimus. Floret Maio. Fructus interdum etiam Iulio maturos edit. Tempus

Baccis terream & frigidam inesse substantiam ait Tragus, quare cibo quàm medecinæ accommodatiores esse. At nobis medicinæ quàm cibo aptiores videntur: si vera tradit Matthiol. fructus refrigerare, exsiccare, roborare, reprimere, cohibere, quæ omnes facultates medicamenti potiùs sunt, quàm alimenti. Dari baccas cùm recentes, tum quoque siccas deuorandas Dysentericis & Cœliacis. Has igitur Germanis vnà cum Vniuersa planta haud inefficaciter Myrti vicem præstare idem censet. Cui hac in parte non assentimur: Myrti fructus aromatici sunt: hi minimè. Præterea nostro iudicio Matth. perperàm tribuit Myrti vires Viti Ideæ angulosæ, licet ei valdè sint similes. Quare Dod. & Camer. potiùs subscribimus, quorum sententiâ si crudę edantur baccæ ventriculum debilem & frigidum offendunt & aluum perturbant sua frigiditate, tantùm abest, vt aluum adstringant, aut fluentem reprimant: quod succus illorum excoctus donec crassescat (*Rob* vocant) addito melle & saccharo, vt cõseruetur, haudquaquam efficit. Ideo ab aliquibus parari solet ad hæc mala siue ex ipsorum esu, siue aliunde contracta. Cæterùm eodem Dod. tradente Vaccinia hæc facultate secundo ordine, eoque satis intenso frigida sunt, & vnà cum manifesta adstrictione reficcant. Ventriculo æstuanti conueniunt: sitim sedant: ardentium febrium calores mitigant: aluum reprimunt: vomitum sistunt: dysenteriam ex flaua bile natam curant: aduersus choleram morbum prosunt. Sed ad hos vsus *Rob* seu succus cum sacchare vel melle inspissatus ipsis baccis longè præferendus, ob rationes dictas. Pueris tamen qui omnia deglutiunt, itemque auiculis siluestribus ob dulcedinem & suauitatem cibo gratissimæ sunt. Paupercula quoque plebs, vt annotat Schuuenckf. in Silesia ex baccis pultes cũ farina coquit, haud ingratas, vt ille ait: sapidiores, hercle, existimaremus absque farina, & in simplicem sapam, vel per se integras coctas, more cerasiorum. Sed vt magis nutriantur, ideò farinam addere putamus.

Vires & vsus. *Tragus reprch.* *Téperam.* *Dysenteria.* *Matth not.* *Temperam.* *Ventriculi ardor.* *Cibus Puerorum.*

Lonicerus huic plantæ multas vires adscribit, parum rationi consonas, & fortè in eius cerebello natas. Folia & fructus in vino maceratos & epotos vrinam ciere, ac menses, pellere calculum vesicæ: quas vires qua ratione rei adstringenti, adeoque frigidæ & terreę [vt ipsemet fatetur] tribuat, ipse viderit. Item tradit conferre ad effusionem bilis & dolorem capitis, quod partim adstringendo & cohibendo bilem, partim calores & vapores reprimendo pręstare posse rationabilius. Foliorum succus in ore retentus aphthas mitigat. Sed quo consilio idem ait eundem succum mixtum cum lacte, & auribus illitum in ambitu, omnia eorum vitia tollere, atque adeò visum acuere, iudicent docti. Succus cum saccharo epotus sputo sanguinis resistit, & generationi calculi in renibus: sic enim

Vrinam cit. *Menses* *Calculum.* *Lonic. not.* *Bilis effusio.* *Dolor cap.* *Aphtha.* *Sanguinis sputum.*

crimus erga demonstrantem.

Hist. Lugd. repreh. Ast *Hist. Lugd.* more suo duas vel tres confundit, dum vni huic diuersarum stirpium hæc nomina tribuit: Idæa radix, siue Idææ vitis species: Dod. Vacinia rubra: Clusio Vua vrsi Gal. Italis Rhododaphne parua rustica: quibusdam Balsamum Italicū vulgare: Therionarcha Plin. Idæa radix Diosc. Plin. Gal. Tam egregiè Chaos istud stirpes digerere consueuit. *Radix Idæa Therionarcha.*

Erica baccifera latifolia. Tabern. proponit figuram Ericæ bacciferæ latifoliæ nomine, quam & *Rausch* Germ. vocat, sine descriptione, quæ exprimere videtur nostram Idæam radicem. De *Vua vrsi* quam idem ex Clus. habet, iam diximus nostram sententiam. Chamærhodendron Alpinam latifoliam & is sanè confundit cum Ledo Alpino: Figuram etiam proponit Lobelianam, cuius næuos iam deteximus. De Chamæpyxo eius idem dicimus, quod de Tragi Chamæpyxo, nobis videri eo nomine tradi Vitis Idææ speciem, cuius iconem si quis consideret, fortè suspicabitur potiùs accedere ad vitim Idæam rubro fructu, quàm ad Radicem Idæam. Rem Lectoribus considerandam relinquimus. Quicquid sit, cum D. Casparo Bauhino Botanico versatissimo existimamus non esse ex genere Buxi. *Tabern. not.* *Chamæpy-* *C Bauh. laus.*

Vaccinia Vrsi Gerard. quoque Chamærhodendros alpigena dicitur: Angl. **Dwearffe rose Baie:** Item Vaccinia Vrsi siue Vua vrsi Clus. **Beares Wesortle berries.**

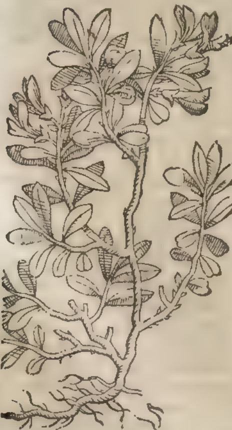
Locus Cęterùm *Vua Vrsi* Clusio non nisi vnico loco nascens visa arido solo & aprico, via regia in colle imminenti cuidam vieulo, *Venta el bahul* vocato, inter Guadix & Baca, regno Granatensi, iam florens Martio. *Tempus* Seriùs tamen plerumque florere, fructum æstate maturescere, & in planta ad hiemem vsque perdurare ipsi incolæ affirmabant. Nos in montibus circa Geneuam obseruauimus. Prouenit etiam Basileæ via quâ tenditur ad S. Chrischonæ fanum iuxta vineas. Legimus etiam in Veganijs Narbonæ montibus.

vsus. Ill. Princeps noster Frid. Dux Wirtemb. misit nobis plantam siccam monens copiosè reperiri circa Curiam Rhætorum, ferre baccas rubras: magni fieri hanc plantam à tinctoribus pro tinctura nigra, ac eis dici **Rausch.**

CHAMÆBVXVS SIVE CHAMÆPIXOS. QVIBVSDAM.

CAP. IX.

Descriptio.



QVamuis hæc planta non sit de tribu bacciferarum, iungendam tamen censuimus propter quandā similitudinem cum præcedenti, à quibusdam Chamæbuxus putata. Hunc suffruticem itidem Chamæbuxū dixère, multis virgultis tenuibus, lentis, spithamam circiter longis pręditum, quæ vbi terram attigerint, fibris demissis radicantur: alioqui & radicem habet, sæpè non multò ipsis virgulis breuiorē, lignosam, ex cuius capitibus (quæ plura possidet) ipsę emergunt. *Radix.* Folia per ramos incondita, Buxeis quodammodo similia, magis acuminata, carnosa, pediculis breuissimis hęrentia, [gustantibus primùm ingrata, deinde amara & acria Clus.] amaricātia: ex quorum alis, in ramulorum extremis flores emicant Colutec scorpioidis floribus similes, simul plures iuncti, qui, teste Clus. odoris expertes, nonnullis verò locis odoratissimi & Narcissinam quandam fragrantiam ęmulantes, tribus foliolis constant, quorum duo alba sunt, & alarum modo sursum expansa, galeolā exalbidā illorum exortū integente, tertium folium in oblongum veluti tubulum conuolutum est, sursum per lanuginem apertum, per extremitatem braccę modo efformatum atque luteum, & vetustate interdum omnino purpurascens aut rubescens. Floribus succedūt latę & compressę siliquę, Thlaspi latifolii siliquis paulò minores, virides. quę bina plerumque [nōnunquam verò vnicum tantùm] continent grana, exigui Erui magnitudine, colore ex cinereo nigricante, hirsuta & veluti quoddam animalculū ementita, Polygalę vulgaris maioris rubrę semini haud absimilia, sed minora, quę aperientibus sese per latera loculis, spontè decidunt. *Fol.* *Flo.* *Sem.* *Gra.* *Fr.*

Interdum etiam pro loci natura floris colorem variare deprehenditur: nam bina illa folia alarū instar, sursum expansa, galeolaque eorum exortum tegens, alba non sunt, sed pulcherrimè ex purpura rubent: tertium autem veluti in tubulum conuolutum flauescit, eiusque extrema pars aurea est.

Cordum existimamus in Obs. silua de hac plāta ita tradidisse: [licet Thalius aliò referat] Fruticulus exiguus, humi prostratus, iunceis viridibusque virgulis: foliis Myrtinis, duris, acuminatis, perennibusque: floribus papilionaceis ferè, diuerso colore, videlicet albo, flauō & rubente: extimum quidem albet, proximum flauet, intimum rubet. Nascitur in siluis montanis circa Egeram, in Bauaria & Vindelicia. *Fl. pub.* *Lo.*

Ἀνώνυμος Coluteę flore, siue elegans Clus. qui à nemine adhuc descriptam putat. At nos à Cordo. Quidam à perpetuâ viriditate **wintergrün** appellari dixerunt, quod nomen alioqui & Vincę peruincę conuenit.

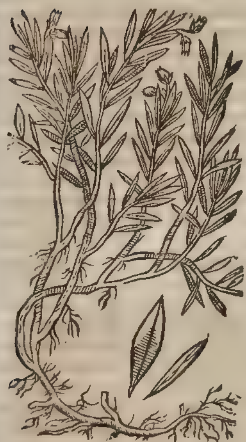
Anonymos Peruicę folio: Camer. Gesn. iam olim [cùm ego Bauhinus ipsi conuiuerem] Chamębuxū seu Chamępyxon vocauit. Argentinę vidimus inter Plantas D. Agerii siccas nomine Myrtogenistę, quod nomen non displicet: nec sanè malè post Genistam ponit Clusius. Sed magis arrisit Chamæbuxi. *Cha-xus My-sta.*

Frequens est prior teste Clus. non modò in montibus Calenberg, Medeling, & Badensibus thermis imminentibus, sed & in alijs ad Austriacas & Stiriacas Alpes excurrentibus, qui omni Resiniferarum arborum genere integuntur, inter saxa. Plurimis etiam Pannoniæ locis est obuia, veluti ad Posonium, Sopronium & Zolonock. Altera verò rarior inuentu. *Lo.*

Floret vtraque Aprili & Maio. Semen prioris [nam alterius non obseruauit] Iunio perficitur. D. C. Bauh. attulit Patauio in horto lectam, his nominibus: Vitis Idæa Theoph. cum baccis Myrti, Olea Æthiopica Diosc. Guilandino. Sed decepti fuere qui ita vocarunt, nisi nomina casu ad plantam fuerint adiecta. Tiguri etiam obseruauimus & collegimus. Locus particularis nunc non succurrit. Hactenus neglecta fuit hæc planta, nec in vsum Medicum vocata, quod sciamus. *Tem.*

VITI IDÆÆ AFFINIS POLIIFOLIA MONTANA.

Cap. X.



Ortu & facie est Polii nostratis, virgultis crebris, dodrante longioribus, lignosis, ex nigro rubentibus, magna ramorum sobole fœcundis. Folia Polii nostratis, acutiora, neruosa, vncialia, angusta, superiùs viridantia, pronâ parte cinerea vel glauca, neruo elatiore per longum currẽte. Extremis ramulorum petiolis calyculi hærent perexigui, foliosi, rubentes, vnde angulosa pyramis exilit Conchyliata, baccæ alicuius rudimentum promittens. Prò radicibus passim ex ramis nascuntur capilli instar tenues fibræ terram morsu comprehendentes. Appingi curauimus latiusculum folium, iuxta angustum; cuiusmodi pauca plantæ à nobis collectæ adhæserunt.

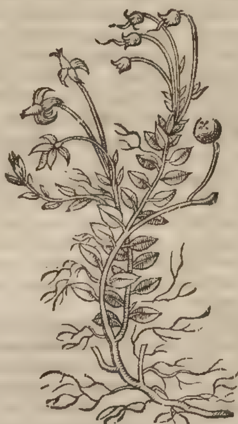
Hanc plantam reperimus vliginosis, muscosis, & frigidis locis cum alijs Vitis Idææ speciebus, Maij principio in montibus Harciniæ siluæ inter vallem Griesbachianam vbi fontes acidi, & Ribelsautwen, vbi etiam fons acidus. Vidimus quoque cum flore apud D. Platerum Basileæ; sed siccam, collectam in monte Pilati.

Hanc eandem videtur Thalius in Harcynia sua Myrti tenuifoliæ nomine sic descripsisse. Copiosè reperitur in vligine illa, vltra Andersbergum vrbem, Broccembergum montem versus, quam nominant Den roten Bruch, hoc est, Vliginem rubeam, quòd totus ille vliginosus tractus sub radicibus Broccenbergi, & & vicinorum montiũ rubro musco plenus sit, quà videlicet ex Andersbergo via patet Goslariam versus. Fruticulus est lignosus, palmaris, viticulis multis, incuruis: folijs oblongiusculis, vncialibus, Myrti folijs angustioribus, quorum extrema plerumque in tergũ contorquentur. In exiguis recuruis pediculis profert circa autumnum flosculos paruos, rubicundiusculos ex albo. Fructum nunquam adipisci potuit, cumque serò admodum floreat, eo autem loco, vbi nascitur, hiems citiùs, quàm alibi incipiat, citiùs etiam grandiores ibi niues cadant, opinatur rarò eius maturos fructus haberi posse. Cognatum fortè quid cum hoc habere putat fruticulum illum exiguum Cordi, folijs Myrtinis, quem nos diuersum censemus, ac Chamæbuxum præcedentem.

Idæa Ba- An Camer. Vitis Idæa rubra Bauarica, baccis insipidis sine succo. Fruticulus est supinus, crassiore caudice quàm vulgaris (ea fortè, quæ rubro fructu) quæ apud nos passim cum nigra [fortè angulosa] in siluis crescit, & Steinbeerlin vocatur: folijs item oblongioirbus, acuminatioribus & angustioribus, per autumnum rubentibus. Crescit circa Monacum in campis asperis inter Ericas. In horto adhuc viuit & viget, nedùm vt siluestres huiusmodi plantæ videtur interitura. *Hæc ille.* Quum verò nobis certò non constet, quò sit referenda hęc Vitis Idea Bauarica, hìc lubuit eius descriptionem referre, donec meliùs nobis innotescat. *Locus*

OXYCOCCVS SIVE VACCINIA PALVSTRIS.

Cap.



Descriptio. Prelongis viticulis, lignosis, ex atro rubentibus, lẽtis & fractu contumacibus, inque adnatas propagines diductis serpit, quas folia vestiunt crebra, *Folia* positu ferè pinnato, dura, serpylli folijs paria, superiùs viridantia, subtus ex cinereo rubentia. Baccæ *Bacca.* figura, vt inquit Cordus, rotundę & cordis modo inferiùs iuxta annexum turbinatæ; colore foris primùm candicantes, mox puniceæ & purpureis contiguisque maculis & punctis conspersæ, intus verò in candido modicè rubentes, & quatuor exiguis *Semina.* cauitatibus parua & veluti abortiua semina claudentes: eæ vnà cum caulyculis humi procumbunt; nonnunquam etiam in musco tanquam abscondita latent. Flores in extremis & capilli instar te- *Flores.* nuibus surculis, Glycypicridos floribus similes, colore propemodum puniceo. Radicibus nititur bre- *Radix.* uibus, capilli modo tenuissimis & flauis, ex viticulis subindè demissis. Saporem coliculi & folia ha- *Sapor.* bent adstringentem; baccæ verò egregiè & simpliciter acetosum.

Dod. scribit se obseruasse radicem esse instar tenuis bacilli, obliquam, ex qua sursum complures coliculi & inferiùs fibræ aliquot demittantur.

Thalius autem hæc annotat: oxycoccon copiosè in Broccenbergo & vicinis montibus humidioribus, folijs non ita subrotundiusculis, vt est eius icon apud Cordum, sed oblongioribus ac strictioribus, lenticulæ ferè, breuioribus tamen: quorum ambitus versus dorsum vtrinque leniter reflectitur. Longis lignosisque ac obliquis prorepit in vliginoso musco viticulis; radicibus constans tenuibus, multifidis, lignosis, quibus capillaceæ fibræ multæ adhærent. Flosculi exigui sunt, purpurei, veluti exigui Citinj.

Vaccinia palustria Dod. videntur fortè eiusdẽ stirpis fructus esse, vel congeneris. Tantus autem radicum truncus nostro oxycocco non est, quantum icon Dod. suorum vacciniorum exibet. Hic idem in hist. Gal. Vaccinia palustria ait Bel- *Vaccinia palustria.* gicè vocari Veenbesien & Veeneoren: Gal: *Coussines des marets*: nullumque aliud nomen sibi co-

gnitum esse nisi sit Samolus Plin. At in postr. hist. Plinij nomen omisit.

Samolus.

Pen. & Lob. in suis Adu. Matth. carpentes: Hanc inquiunt, cur commentator Ericam bacciferam indigitet, neque causam dicit neque ratio subest, neque quicquam illi Ericæ inest. Sed fallebantur illi, vt meritò confessus est postea Lob. in suis Obs. nam dudum annotatum aliam plantã esse Ericam bacciferam Matth. de qua postea.

Matth. excusat. contra Aduers.

Eidem Lob. *Palustria Vaccinia*: *oxycoccon* Cordj, *Poterium* Dalech. *Rhus* Plin. Dilfio: *Acinaria palustris* Gesn. Heluetis Moßbeer, id est, *Acini palustres*. Batauis Veen aut Meerbesir. Rôslin. existimat Myrti silu. genus, quodque meliùs pro vera substitui possit quàm Heidelbeer dicta. Acinariam rectè quoque Vitim palustrem, à vinoso acinorum sapore eadem ratione qua Vitim Idæam suffruticem vocari posse præterea annotat Gesn. in lib. de hortis: vbi addit Bernensibus *Rosmarinũ vocari*. Idem in ep. ad Aretium ait, Rosmarinus palustris (vt vos vocatis,) rectè Vitis palustris appellabitur, à vinoso acinorũ sapore eadem ratione, qua Vitim Idæam veteres vocarunt. Qua id ratione, nescimus.

Poterion. Rhus Plin. Acinaria. Acini palustres. Myrtus silu. Vitis palustris.

Rosmarinus.

Vitis Idæa palustribus locis nascens Clus. Sed fallitur Hist. Lugd. existimans suam Ericam 6. Bacciferam esse Ericam bacciferam Matth. quam ipsamet testatur depingi & describi à Dod. pro Vaccinio palustri. Multùm enim differunt. Eius igitur Compilator Ericarum naturam non benè nouit, hanc in eorum censum referens.

Hist Lugd. error.

In eundem errorem impingit Schuuenckf. Lobelium si consuluissent ab ipsomet reuocatum errorem cognouissent. Sed crassiori etiamnum errore se implicat Schuuenkf. tam confidenter scribens esse πηδηόκοκκον Thalii, quum ipsemet Thalius Vaccinium palustre describat nomine Oxycocci Cordi. Verebatur nimirum ille ne sibi nomen Græcum deesset. At Oxycocci nomine contentum esse præstitisset quod Moselbeeren / Gichtkraut / Affenbeer / Winterbeeren, Rauschgrün Germ. dici notat Schuuenckf. quamuis vereamur ne & horum vnum aut alterum nomen paullò inconsideratiùs subrepserit, Iudicent Germani Rhizotomi.

Schuenkfeld. reprehen. Alter Schuenckf. error.

Natales & hæc habet humida, vliginosa, opacaque loca, potissimùm montana & conualles. Camer. teste, loco vmbroso durat aliquantùm, licèt non admodum irriguo: sed vere incunte apricum odit & tabescit. Non longè ab vrbe Norimberga propè piscinas magnas reperitur. Cordo notante, nascitur incultis, macris, humidis, putridis, vliginosis muscosisque locis, ac frequenter iuxta Salsiroram, plurimumque iuxta Wittembergam. In humidis & vliginosis sępenumero apud Holandos. Dod. Vdis muscosis siluis Ericetisque montium Suditorum passim luxuriat, & viticulis tenuibus muscum perreptat, Schuuenkf. Nobis copiosè obseruata in cacumine montis Balon, paludoso loco, fructu maturo Aug. principio.

Locus.

Maij fine etiam Tiguri obseruauimus apud stagnum dictum Katzensee cum baccis & floribus similibus Glycypicridi etiam in montibus propè fontes acidos Griesbachianos & à D. Petro cognominatos. Aliquoties transtulimus in hortum Montb. sed non durauit. Dod. Baccæ Iul. & Aug. mẽsibus maturantur. Flosculi purpurei Schuuckf. notante, Solani rubri, minores, apiculis flauescentibus Maio & Iunio hiscunt: Baccæ Autumno maturescunt, tota hyeme sub niue latitantes incorruptæ, quas Verno tempore pueri & pastores colligunt, ac pulpa molli turgentes sine detrimento comedunt.

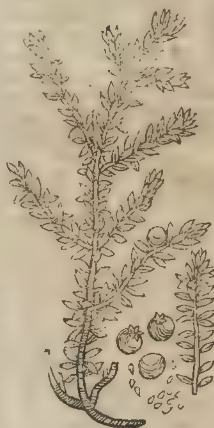
Tempus.

Folia adstringunt: fructus acidum sapit & egregiè adstringit, cum leuicula abstergendi facultate. Frigida autem, inquit Dod. & sicca huiusmodi Vaccinia, vnà cum quadam partium ac substantiæ tenuitate, quæ tamen quandam adstrictionem coniunctam habeat, Ardentium febrium calorem atque in his sitim mulcent: bilis ardorem reprimunt: vomitum sistunt: ciborum appetentiam per biliosos corruptosque humores deiectã restaurant: pestilẽtibus morbis aduersantur. Coquitur verò & horum succus, donec crassior factus addito sacchаro conseruari queat, qui ad omnia, ad quæ baccæ, etiam vtilior est Foliorum quoque, vbi adstrictione opus, commodius vsus esse potest.

Vires & vires. Cibus. Tempe ram. Febres ardentes. Sitis, Vomitus Appetitus prostrata. Pestis. Rob ex eis.

ERICA BACCIFERA MATTH.

CAP. XII.



EST nobis pro Erica baccifera Matth. existimata planta ex montibus Rheticis, quæ similis videtur Anonymo 2. Clus. Quum verò nostra planta nec flores nec baccas habeat, pro certo Matth. Ericam bacciferam asserere nõ ausimus. Est verò eiusmodi. Numerosos emittit ramulos lignosos, tenues tamen; cortice ruffo tectos, in alios minores nullo ordine variè diuaricatos. Totum suffruticem ab imo ad summa densus foliolorum stipatus obsidet, Thymi durioris foliolis, sapore nonnihil amaricante, cum læui quadam acrimonia: nec tamen adstrictionis vacua.

Anonym. Clus. 2

Descr.

Matth. verò hæc de sua Erica baccifera tradit: Est planta in montibus nascens, qui Bohemiam à Silesia disterminant, & à quorum fontibus Albis fluuius originẽ ducit, humi procumbẽs, & latas occupãs areas, folio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas, in purpura nigricãtes, Iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirescente, vt in Pruno. Ramis est lignosis, ex atro rufescẽtibus, flexibilibus, obsequiosisque: flores videre non licuit, sed ipsam tantùm bacciferam mense Augusto.

Erica bacciferæ Descr. Matth.

Bacca

Clus. in Pannon. Ericam coris folio primam vocat. In postr. hist. vndecimam, quam sic describit: Humi diffusa est, & latas occupat areas, multis ramis lignosis, flexilibus tamẽ, constans, ex atro rufescente cortice tectis qui interdum fibras agunt, vt latiùs serpere, & sufficiens alimentum meliùs attrahere queant: assurgentes ramulos numerosa ambiunt folia, sapore primùm linguam vellicante: pusilli ad foliorum exortus flosculi, tribus foliolis constantes, coloris ex herbaceo subalbicantis, purpurascentibus staminulis internè præditi, His succedunt rotundæ baccæ, iuniperinis haud minores, initiò virides, maturitate nigræ & purpu-

Tempus.

Flores.

purpur eo ſucco, vti Mora, plenæ, in quibus multa inæqualia & veluti triangula grana. Radix lignoſa & dura eſt. Hanc florentem, & viridibus baccis onuſtam, multaſque adhuc ſuperioris anni maturas retinentem, inuenit idem in præcelſi môtis, Vulgò Vechſe lappellati, ſcopulis, quinto ſupra Neapolim Auſtriæ vrbem miliari, menſe Iunio: Poſtea etiam Auguſto, immaturo & maturo fructu plenam in Sneberg & Snealben Celſiſſimarum Auſtriæ & Styriæ alpium iugis. Illius etiam arenoſis Holandiæ tumulis erutæ ramum ſuis baccis maturis & immaturis onuſtum miſit ad eundem N.V. Io ab Hoghelande. Miramur verò in Cluſ. icone ramos pingi hirſutos, nec tamen fieri mentionem in deſcriptione: alioqui icon anguſtis foliis meliùs conuenit cum Erica à nobis deſcripta, quàm icon Camer. à nobis propoſita:

Iam anteà monuimus Penam & Lob. & hos ſequutum Schuuenkf. exiſtimaſſe Vaccinia paluſtria eſſe Ericam bacciferam Matth. quem errorem dudū deprehendimus. Sed quoniam idem Schuuěck. feld. Oxycoccon dicit eſſe Ericam bacciferam Matth. & πιθηόκοκκον Thalii, cùm ex eo apertè côtrarium pateat nempe πιθηόκοκκον diuerſum eſſe à Vacciniis: placet eius hiſtoriam totam ſubiicere, quæ ſic habet. Erica baccifera Matth. Nam hanc de qua nunc agimus, eandem eſſe cenſemus. Angli verò in Aduerſar. Vacciniorum paluſtrium nomine eam proponunt, quamuis hæc noſtra in paluſtribus non naſcatur. Fruticulus eſt humi procumbens, in oblonga, multifidaque brachia rubētia, lignoſa, obſequioſa ac folioſa latè ſuper terram ſe prorependo explicans: foliolis denſè obueſtitur breuibus, oblongiuſculis, ſtrictis, ſuffuluis, ſæpè etiam nonnihil cœruleis, ſplendentibus, ex quorum alis in ramulorum extremitatibus æſtate ſub Syrii æſtu micant tenuiſſima ſtaminula, breuiaque, filamentorum ſericorum ferè inſtar, quorū ſummitatibus apicula inſident, coloris ex rubro nigricantioris aut ſpadiceſcentis ferè: hæcque filamenta & apicula florum vicem explent, iiſque decidentibus, emergunt baccæ ſplendentes, Iuniperinis minores, ſimiles baccis Vitis Ideæ ſeu Vacciniorum nigrorum Dod. rotundæ, ex purpura nigricantes, dulci pulpâ conſtantes, cui infarcta continentur ſemina purpuraſcentia. Prouenit copioſè in ſummo Broccenbergi iugo & ſaxorum aridorum fiſſuris. Saxones qui montem illum accolunt, vocant hoſce fructus Apenbeer / hoc eſt, Simiarum baccas. Vnde, ſi quis neque Ericæ, neque Vacciniorum ſpeciem ſtirpem iſtam eſſe voluerit, is nomine confictο πιθηκόκκον appellare poſſet. Inde autem ei hoc nomenclaturæ inditum eſt, quòd eſus ipſorum vberior capiti noxia inferat quædam ſymptomata, ad quæ deliræ ſubſequantur geſticulationes, ratione nonnihil interturbatâ, vt is, qui ipſis vſus fuerit copioſiùs, ſimiarum inſtar ſeſe habere geſtu riſibundo videatur. Hinc plantulam hanc deleteriâ facultate minimè carere contendunt, & ab eius eſu omninò abſtinent, aliiſque ipſorum vſum ſanctè interdicunt. At amicus quidam noſter Andreas Roſelerus, pharmacopoeus Halberſtadienſis, vir opt. & rei herbariæ non triuialiter gnarus, hanc ſtirpem Chamætaxum vocare ſolet, tum ratione qualitatis iſtius malæ, tum foliorum oblongiuſculorum Taxi, ſed breuiorum. Æmilius eam olim, cùm necdum illo tempore à quoquam eſſet hæc ſtirps deſcripta, Corios ſpeciem faciebat, Corin Brocenbergenſem nominans. Reperiuntur & vetulæ herbariæ in Saxonia, quæ hanc plantam Gichtkraut vocitant, commendantque eam mulierculis vt præſentaneum præſidium contra iſtiuſmodi morbum, nempe Conuulſionem. Matth. fatetur ſe de ſuæ Ericæ bacciferæ qualitatibus nihil certi habere.

ANONYMOS FRVTICOSA, FOLIIS ERICÆ BACCIFERÆ MATTH.

Cap. XIII.



Deſcriptio. Elegantiſſimi huius fruticelli ramo pulchello nos donauit Cl. D. Agerius Med. Argent. & ſtirpium ſagaciſſimus veſtigator, qui ſurculoſus, lignoſus, variè diuiſus; imâ parte ruffus aut fuſcus, annotinorum ramulorum principium dilutè rubens, extrema flaueſcunt. *Folia.* Ex inæqualibus internodijs foliola emittit magna ex parte bina, nec tam numeroſo ac denſo agmine, vt in præcedenti, altero verò latiora, craſſiora, & in totum maiora, dilutè virentia, & Buxi recentis in morem flaueſcentia. *Vaſcula.* Ramulorum ſumma ſurrectis & longiuſculis petiolis rufis inſidentia occupant vaſcula Ledi Narbonenſis aut Nerij Montani quodammodo ſimilia, [illegible] calyculo ſuſcepta. *Sapor.* Folia magis quàm præcedentis amara, nec ſine adſtrictione.

Flores. De hac Aduer. vt putamus ſic ſcribunt: Chamærhododendros altera celſis & rigidiſſimis cautibus, floribus purpureis perquam exiguis, Ericæ foliolis, non deciduis, prouenit: humilis tota, à nobis tantùm ſicca viſa.

Roſæ alpin. ſpecies. Geſn. de hort: Roſæ alpinæ altera ſpecies, foliolis minimis, Acinariæ paluſtris noſtræ foliolis perſimilibus.

Locus: Naſcitur in Adulâ monte Rhætorum: inde autumno allata, in hortulo plantata, vbi nunc media hyeme egregiè viret nec perdit folia: duraturam tamen vix ſpero; altiſſimis, ſiccis, ventoſis & apricis frigidiſque locis aſſuetam. Species hæc Roſæ alpinæ rariſſima eſt.

Anonymus foliis Thymi. Ex Cluſ. Pan. deſumpta eſt noſtra icon, ſed minùs feliciter pictor imitatus eſt: titulus erat ἀνώνυμος folijs Thymi: de ea ſcribebat nondum ſibi conſtare, quò eſſet referenda, eam ob cauſā ἀνώνυμον etiam relinquere: niſi fortè ea ſit quam Pena & Lob. in Adu. Alpinam alteram vocant, & ſtatim poſt Chamærhododendron odoram collocant.

Chamæciſti genus. In poſtr. hiſt vocat Chamæciſtum 7. Olim (inquit) non mihi conſtabat, quò iſtam plantulam referre deberem, quòd mediam naturam inter Chamæciſtū & Cneorum Matth. obtinere videretur: eam ob cauſam inter vtriuſque capita locaueram. Sed diligentiùs poſtea obſeruatam, inter Chamæciſti genera reponere placuit, impel-

lentibus me aliquot causis. Oblongis quandoque dodrantalibus tantùm serpit ramis humi diffusis, nigricantibus, in multos alios breues ramulos diuisis: folia frequentia & conferta sunt, bina semper inter se opposita, [non semper hoc obseruatum in planta] exigua, serpillo minora, Thymi durioris folijs haud maiora, crassa, superiore parte viridia, infernè candicantia, amaricantis saporis. *Flosculi.* Extremis ramulis innascuntur bini aut quaterni flosculi simul iuncti, perpusilli è quinque foliolis compositi, carnei quasi coloris. *Capitula.* His succedunt capitula, maturitate in quinas crenas sese aperientia, & semen exile admodum ostendentia. Radix dura, lignosa, aliquot fibris donata: quinque etiam rami subinde tenues fibras agunt. Exiccata planta non iniucundo spirat odore.

Locus. Nascitur tenui solo inter saxa, in summis *Sneberg*, *Snealben*, & alijs Austriacarum Styriacarũque Alpium supercilijs.

Tempus. Floret Iunio, interdum etiam paulò maturiùs, pro temporis, quo nix quæ iuga illa tegit maturè aut serò soluitur, ratione.

ERICA BACCIFERA LVSITANICA.

CAP. XIV.



Descriptio. Erica foliis Corios Clusio fruticosa est, cubitalibus assurgens ramulis, fragilibus, nigriore quàm reliquę cortice, *Folia.* folia quoque iis similia, sed nigriora & crassiora, gustu cum adstrictione calidiusculo, trino ordine circa ramulos sunt disposita. *Fructus.* Fructum a reliquis Ericis differẽtem summis ramulis inhærentem gerit, vniones obscuriores tum forma tum colore referentẽ, succulentũ, sapore acido, tria granula dura plerumq; continentem, qui exiccatus per se decidit. *Non florere.* An floreat, nondum constat: incolæ negabant, & fructum paullatim intumescere ampliorẽmque fieri donec maturesceret affirmabant.

Camarinhara. Et verò hæc longè diuersa à Matth. Erica baccifera. Lusitani vulgò *Camarinhara:* fructum verò *Camarinhas* dicunt. Erica baccifera Lob. Erica baccifera tenuifolia Tab. qui & Rausch vocat. An verò & hoc nomen Germanicum, quod pluribus plantis tribuebatũr, & huic conueniat, considerandum.

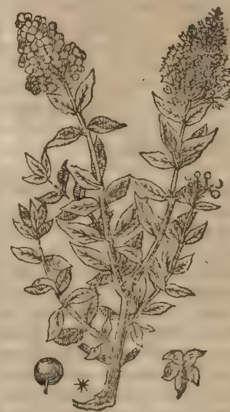
Acacalis. Ἀκακαλὶς, Lat. Acacalis Amato in Com. ad Diosc. Est verò Acacalis eidem planta fructum ferens album, rotundum, paruis margaritis persimilem, quem Lusitani sua voce *Chamarinham* appellitant: neque putat fructum istum in Europa vniuersa, prætquam apud Olyssiponem crescere. Planta media est inter Myricem & Ericen qua de causa Diosc. prudentissimè cùm de Myrice & Erice sermonem fecisset, de hac illicò caput sequens constituit. Fructus est esui gratus: Verùm *Cacalia* herba longè alia est, quanquam Plin. illi quoque fructum margaritis simillimum inesse dicat. *Cacal[ia]* Quæ Acacali conueniunt, Cacaliæ Plinium tribuisse deprehendimus, dicentem: Cacalia siue Leontice vocatur semen margaritis minutis simile &c. De Acacali Paulus quoque ex Diosc.

Bry fratres Hist. Ind. Oriental. notant quoque *Cama[rinnas]* Lusitanis *Camarinnas* vocatas foliis esse equiseti, sed obscurioribus. Fructus esse baccas rotundas, perlacei candoris, sapore subacido.

In vna Lusitania hanc plantam obseruauit Clus. *Locu[s].* non procul Vlyssippone inter *Riofrio* & *Aldea Calega*, & etiam supra Vlyssiponem, solo admodum arenoso, copiosè suo fructu albo onustam: ait initiò Mannæ grana isti frutici inhærentia existimasse, adeò procul ipsi inspicienti imposuisse. Septembri & Octob. fructum fert, qui Nouembri exiccatur & per se decidit. *Vires. vsus.* Fructus Sept. & Octob. mensibus Vlyssippone inuenitur, *Febr.* febrientibus exhibent, ad sitim quâ premuntur, restinguendam: *Siti.* auidè etiam idem fructus à pueris & mulierculis *Cibo.* expetitur, Si Acacalis est, aquam in qua maduerit eius fructus, ad Collyria quæ ad excitandam oculorum aciem conueniunt, addi, testis est Diosc. Amatus quoque testatur fructum esui esse gratum, eoque mulieres & effrenatos pueros in cibo frequenter vti.

LIGVSTRVM.

CAP. XV.



Desc[riptio]. Ligustrũ frutex est arborescens, radicem hinc indè per obliquum spargẽs, tres aut quatuor cubitos altus & maior, crebris virgis lentis & in ramos diuisis constans, cortice cinereo obtectis, præsertim verò stipites & rami crassiores tali cortice vestiuntur: nam ramuli *virides* leguntur, materie albida, dura. *Folia.* Folia bina aduerso situ ex interuallis oriuntur, oblonga, angusta, figura ad Salicis folia quodammodo accedentia, sed breuiora, crassioraque, atrouirentia, læuia, nitentia, gustu acri & subamaro, non sine adstrictione. *Flores.* Flores in ramorum summis profert suauiter olentes, candidos, racematim congestos, quorum singuli quaternis, quinis, aut senis foliolis constant, apicibus ex luteo herbidis, qui decerpti statim flaccescunt: *Baccæ.* quos excipiunt Baccæ racematim quoque in Pyramidis figuram aggestæ, Hæderæ baccis minores, læuiores ac nigriores, Iuniperinis æquales, initiò virentes, per maturitatem nigricantes, continentes *Grana.* bina grana, hinc gibba, inde compressa, cortice spadiceo, carne exalbida, vel digitorum leni pressu fragilia: sapore amaro ac iniucundo, quamuis quibusdam aliquid dulcedinis habere videantur.

Tragus

Tragus annotat huius generis nonnullos frutices ſubluteo comari flore, atque eos quidem inuentu rariores eſſe.

Liguſtri meminit Virgil. celebrato illo carmine: vbi flores intellexiſſe videtur.

Alba Liguſtra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Et Colum. in hortis: *Fer Calathis Violam. Et Nigro permiſta Liguſtro Balſama* &c: ad fructum potiſſimùm reſpiciens: vt cenſet Tragus.

Marcellus ſibi perſuadet, Liguſtrum hoc vulgare idem eſſe cum Cypro Dioſc. vt ſatis apertè inſinuat, quando ait: Quos Maro cecinit paſtoribus negligi & inutiliter perireLiguſtri Flores, medicina & Vnguentariorum Officinæ libenter exceperunt. Noſtra æſtate nulla aut exigua eius ratio eſt, cùm alioqui vulgaris & ubique paratus frutex hic ſit. Ciſalpina omnis adhuc Gallia ſic vocat, Hetruria corrupta appellatione *Ruuiſticum*. De Dioſc. & Plin. Cypro cap. ſeq. Sunt tamen qui & Plin. Cyprum eam eſſe Arborem cenſeant, quæ etiamnum in Italia Liguſtrum vocatur, vt dicetur in progreſſu.

Ipſiusmet Liguſtri pauciſſimis meminit Plin. Liguſtra inquiens non niſi in aquoſis prouenire, teſſeris vtiliſſima. Alex. ab Alex. teſſaras hîc luſorias interpretatur: Dal. verò rectiùs noſtro iudicio lignea ſigna, vinum, frumentum, oleum aut aliud quippiam ſignificantia, & promittentia, quibus in congiariis & publicis largitionibus Imperatorum vtebantur.

Porrò magna difficultas orta eſt inter Herbarios *An Liguſtrum ſit Cyprus Dioſc. & Plin.*

Cyprum quidam, vt Plin. inquit, eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur.

Et Ruell. Liguſtrum apud nos eadem eſt arbor, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troenea*, Sueſſionibus *Druyna*, officinis ad Barbaros deſinentibus tum *Alcana* tum *Henne*.

Virgil. pro flore vſurpauit *Alba Liguſtra*. Cypri, id eſt, Liguſtri, florem putat corollis intorquendum.

Scio, infit Tragus, qui Phyliream Dioſc. velint, (vt Fr. Maſſarias Venetus & illius Simiæ) mihi verò eſt κύπρος, Lat. *Liguſtrum*, de quo Dioſc. Quidam immeritò vocant Bartrigel.

Cordus quoque ſcribit, Liguſtrum ſine dubio arbuſculam eſſe quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem ſcripſiſſe nunquam pœniteat.

Annotat Corn. Poſterioribus pleriſque omnibus eſſe Cyprum: nec tam multis annis confirmatam opinionem velut errorem damnari debere, quum magna adeò ſit inter Cyprum & Liguſtrum affinitas & ſimilitudo. Eidem aut Cypros eſt Italiæ Liguſtrum, aut Philerea: eos tamen addit qui Italiæ Liguſtrum viderunt magis Phillyreæ ſimile id quàm Cypro depingere.

Eorumdem ſententiam tuetur Matth. & in errore verſari tradit nouum quemdam Herbarium [Anguillaram] qui cenſeat *Cyprum & Liguſtrum* diuerſas eſſe ſtirpes, friuolis argumentis ex Plin. deſumptis. Hallucinari qui non videant Liguſtrum omnibus ſuis notis referre Cyprum. Sed Anguillaræ argumenta non videtur Matth. ſufficienter refutare, & nimis audenter pronuntiare hallucinari eos, qui ſuæ opinioni non aſſentiuntur de Liguſtro.

Ab eorundam partibus ſtant Io. Agric & Turner. Hic ſpeciatim, eius notas omnes cum Cypro Dioſc. conuenire ſcribit: ac quanquam Maſſar. Venetus lib. de Piſcibus ſtrenuè neget Liguſtrum eſſe Cyprum, rationes tamen quibus nititur, non eam habere vim, quin cōfutari poſſint. Ac optaſſemus ſanè refutaſſet viuis rationibus, ſi potuiſſet, aut à reprehenſione abſtinuiſſet.

Turner. caſtig.

Amatus ne ambigendũ quidem cenſet Cyprum Liguſtrum eſſe, quum Plin. dicat arborem Ægypto familiarem, in Italia Liguſtrum vocari. Ideò omninò falli Maſſ. Venetum, Cyprum aliam arborem à Liguſtro eſſe contendentem. Liguſtri verò radicibus hodiè Mauros ſuos inficere capillos, velut equorum quoque crines, quod olim quoque fieri Dioſc. tradidit. Verùm vel ex eo facilè conuincitur Amatus, Liguſtrum noſtrum neque eſſe Cyprum, neque id lignum quo Mauri capillos inficiunt, quia nihil tale præſtat Liguſtri noſtri lignum, ſed *Henne*, quod Cyprum exiſtimamus.

Amatus refut.
Lacuna not.

Amati errorem vtrumque ruminatur Lacuna, (vir noſtro iudicio parum in re Botanica verſatus) nempe & κύπρον eſſe & Liguſtri radicibus à Turcis tingi caudas equorum: additque Poëtas huius arboris flores vocare Liguſtra, & fructus eius Vaccinia: ſed dubium non eſt duas ab eo confundi plantas: non enim noſtratis Liguſtri, ſed alterius exoticæ arboris radice, de qua poſtea, tinguntur pili equorum.

Liguſtra Poet.
Vaccinia Poet.

Ad vnius huius plantæ hiſtoriam idem Lacuna accumulat & tertium errorem.. Ponit Liguſtri iconem ex Matth. & aliam habet eiuſdem plantæ nomine Halimi, cum quo nullo modo conuenit, Cæcis ita inponendum eſt, non nobis & diligentibus ſtudioſis.

Tertius Lacunæ error.

Monachis etiam *Cyprus* Græcorum & *Liguſtrũ* Latinorum vnum & idem ſunt, quemad. & *Alcanna*, vt legentes [inquiunt] Serapionem, & Dioſc. cũ Plinio conferentes non latet. Addunt in oleo Cyprino Actuarij legi florum Liguſtri, Græcis Cyprus dicti.

Lonicero *Liguſtrum* Dioſc. Philyra eſt & Cypris, cuius duas ſpecies facit, magnam & paruã. Eſſe Virg. alba Liguſtra, & Colum. Nigra Liguſtra. Ita vides non minori ignorantia quàm oſcitantia ab illo vni plantæ tribui tria diuerſarum plantarum nomina. Prætereà vnius plantæ duas icones, minorem & maiorem ponit,. & propter eas potiùs, quàm ex re ipſa, aut quòd viderit, vel ab aliquo didicerit, duas tradit ſpecies, à nemine hactenus, quod equidem ſciamus, obſeruatas.

Lonic caſtig.
Alter eiuſdem error.

Eius priorem iconem Ryff. prædicto non magis in re Herbaria verſatus, pro Liguſtro ponit, ſcribens: *Liguſtrum* Plinij aliorumque Latinorum, cuius picturam damus omnes fere hactenus Dioſc. Cyprum interpretati ſunt, ſed illos nuper redarguit Maſſarius, demonſtrans Liguſtrum eſſe φιλυρέαν non Cyprum. Ryff. igitur qui ineptè poſuit proCypro iconem Liguſtri vulgaris, vti dictũ, cap. ſequenti iconem maiorem eiuſdem plantæ cum eodem Lonic. ponit pro Philyrea Dioſc.

Ryff error. 1.
Ryff error. 2.

Altiùs ſapuiſſe ſibi perſuadent Pen. & Lob. in Adu. quando *Liguſtrum* Dioſc. noſtras vocitant, ſubolfacientes fortè noſtrum diuerſum eſſe à Dioſcoridæo, & nihilominus ad illud reduci poſſe aut debere exiſtimantes, vt equidem candidè interpretaremur niſi ſequentia eorum verba diuerſum proderent, quando aiunt: de florum fœtura Cyprus dictus Græcis videtur: κυπρίζω enim floreo eſt, quò alluſiſſe viſus eſt Maro, vbi *alba Liguſtra cadunt*, canit. Auic. dicit baccas eſu ſanguineum lotium aut potiùs colore cruentum ciere, quod præſtitiſſet Refractarijs experiri, quàm Liguſtrum verum inficiari. Quæ tamen Alkannæ afferuntur aſſulæ, vel baccilli, luteo ſunt intus ligno, eoque ſi crinem (vt videtur Auic. ex Dioſc. velle) ruffant, ſunt ſanè aut melioris notæ Liguſtri, aut diuerſæ

Cyprus vnde.

plantæ, Quibus poſtremis verbis & notis non temerè ceu recidiua quadam hæſitatione iactari nobis videntur, adeoque nihil certi ſtatuiſſe. Non placet igitur eos priùs *Liguſtrum* & *Cyprum* idem dixiſſe: nec quæ huic noſtræ aſcribunt de vrina cruenta, quod decebat illos potiùs experiri priùs, quàm redarguere eos qui negant *Cyprum*, cùm ipſimet dubitent, vt apertè docent eorum verba de Alkana, de qua nos ſeq. cap.

Caſtor Dur. error.

Denique liguſtrum noſtras etiam Cyprum Dioſc. faciunt Caſt. Durantes, [qui non benè duas figuras & deſcriptiones vnius plantæ ponit, quaſi diuerſæ ſint plantæ.] Taber. & Cæſalp. Lonic. addit Cypron ab inſula dici.

Liguſtrũm non eſſe Cyprum Dioſc.

His omnibus ſtrenuè ſe opponunt, iam ſæpè citatus Maſſarius, Fuchſ. Dod. Anguil. Rob. Conſt. apud Amatũ, Goropius, Porta, aliique quorum iudicio & rationibus ſanè in hac re plus tribuimus, eiſque hactenus ſubſcribimus, donec prodeat aliquis, qui nobis diuerſum perſuadeat. Quanquam Dioſc. Cypri deſcriptio propiùs ad noſtrum Liguſtrum accedere videatur quàm Plinii: quamuis noſtram vix propriè & ſimpliciter arborem dicas, adhuc minùs peregrinam. In noſtri quoque Liguſtri foliis nihil tale quid apparet, quod capillos ruffet, quæ notæ noſtrum Liguſtrum à Dioſc. Cypro potiſſimùm diſtinguere videntur, quamuis & aliæ fortè ſint circa vires, nondum obſeruatæ. Sed quid multâ opus velitatione, cùm alia planta, nec frutex, ſed arbor Recentiorum induſtria inuenta ſit, meliùs cum Dioſc. Cypro conueniens.

Nec Cyprum Ægyptiam Plin.

Sed nec Cypro Ægyptiæ deſcriptioni Plinii quadrat noſtrum Liguſtrum. Plinii namque Cyprus ſemen habet Coriandri, peregrinaque eſt arbor. At Liguſtrum noſtrum grana non Coriandro ſimilia habet, vt facilè ex deſcriptione noſtra propoſita conferenti notas cum Coriandro patebit. Nec ſanè noſtrum liguſtrum, quod ſpontè in ſepibus & ſenticetis paſſim occurrit naſcitur in Ægypto. Rectè igitur Fuchſ. Liguſtrum quo nomine Græcis appellatum ſit, nondum certò nobis conſtat, neque enim, vt ferè omnes hodiè putant, Cypros eſt.

Plin. not.

Dod. quoque ipſum in hac re adeò Plin. reprehendere audens, eum ſcribit perperàm Liguſtrum eandem arborem eſſe cenſêre, quæ in Oriente Cyprus. Quam cenſuram mitigans Anguil. Cyprum, infit, quidam volunt eſſe Liguſtrum in Italia dictum: verùm credere non poſſum *Conaſtrello*. quam habemus in Italia eſſe Cyprum: notæ non reſpondent. Plin. etiam non affirmat Cyprum eſſe Liguſtrum, quamuis alio loco id aſſerere videatur. Verùm fortè Plinio addita quædam aut deceptus Plinius ſibi contrarius. *Conaſtrello* non poteſt eſſe Cyprus Plin l. 12. c. 25. Lguſtrum Latinorum non negarim. Quæ planta ſit Cyprus ignoro. *Conaſtrello* eſt Philyrea vt patet ex deſcriptione. *Hæc ille.* Qui exiſtimando *Conaſtrello* eſſe Philyream, fallitur, de qua mox tranſigemus.

Conaſtrello.

Plin. excuſat.

Liguſtrum Latin.

Eadem ferè & Rob. Conſt. confirmat his verbis. Quid ſit Liguſtrum ſiue Cypros, profectò ignotum eſt his noſtris temporibus. In hoc ſolùm Dioſc. & Plin. conſentiunt, quòd vterque dicat eſſe arborem quâ vel ſolâ notâ excluditur vulgaris illa planta ab huius conſortio, quam nobis pro Liguſtro & Cypro oſtendunt Herbarij, quę fortaſſe eſt Liguſtrum Virgil. non autem Cypros Dioſc. aut Plin. Liguſtrum, imò nec Columellę. Hic enim frutex in ſepibus maximè communis, vix vnquam viſus eſt arboreſcere: nos Galli vocamus *du Troeſne*: ſed Cyprus ſiue Liguſtrum, id eſt, Arabum *Alcanna*, arbor rara eſt, & inter pretioſa ſimplicia ſemper adnumerata.

Liguſtrum Virgil Non eſſe Liguſtrum Columella.

His ac ſimilibus rationibus motus doctiſs. Goropius, Liguſtrum alterum Veteribus dicere maluit, & apertè ait Virgilij Liguſtrum non intelligendum eſſe de Cypri flore odorato. Sed cur Liguſtrum alterum Veterum dicit, vbi duo genera Liguſtri apud Veteres inuenit: ſanè niſi id intelligat vel apud Plin. vel hoc noſtrum Liguſtrum ceu alteram Liguſtri Veterum ſpeciem agnoſcat, quid aliud velit nondum olfacimus. Nam, vti dicebamus, præter Cyprum [cuius aliquoties mèminit,] & Liguſtrum ſæpiùs citat, vt in ſequentibus patebit, nec tamen hoc idem eſſe cum illo categoricè affirmat: immò lib. 12. c. 24., vt & l. 23. c. 4. videtur ambigere, vtrum ea Cypros ſit, quæ in Italia Liguſtrum vocabatur: dum id ita eſſe, non ex ſua, ſed ex aliorum potiùs ſententia pronuntiat. Certiſſimum quoque diuerſitatis noſtri Liguſtri & Cypri Antiquorum argumentum producit Porta, ab ipſo experimento deſumptum: nempe, inquit, Liguſtri vulgaris folia non ruffum capillum reddunt: quare non eſt Cyprus Dioſc. ſic igitur primam difficultatem excuſſimus.

Altera difficultas eſt *an Liguſtrum noſtras ſit Alcanna & Henne Arabum.*

Aſſerunt Ruell. Tragus, Matth. Lacu. Monachi, Lonic. Brunfelſ. Bouius, Comes à Neuenar, & Caſt. Dur. ac in genere omnes ferè ij qui, noſtrum Liguſtrum cum Cypro Veterum idem faciunt, cùm Arabes pleraque ſua de Alcanna ex Dioſc. cap. de Cypro tranſcripſerint: Sed hinc non ſequitur noſtrum Liguſtrum eſſe Alcanam Arabum, ſed veriſimile tantùm ſit hanc & Cyprum Dioſc. eſſe idem. Idcirco fallitur, quiſquis ille ſit, qui apud Cordum annotauit Liguſtrum Arabicè dici *Alcanna*, *Henne*: Nam vti dictum *Henne* quidem eſt Cyprus, ſed non Liguſtrum noſtrum vulgare. Rectè igitur Bellon. Arabum interpretes Latinos *Henne* ſeu *Alcanna* falſò liguſtrũ vertere notat, cùm diuerſa ſit arbor. Quod verò idẽ *Henne* ſiue *Alcanna* differre tradit à Cypro aut Liguſtro Gallicè dicto *Troeſne*, quòd hieme Henne non deponat folia vt Liguſtrum, nobis non probatur. Nam cùm Henne & Alcanna Serap. ſit Cyprus Dioſc. Liguſtrum verò noſtrum, vel ipſo teſte, non ſit *Henne* & *Alcanna*, ne Cyprus quidem erit, aut rectè dicetur.

Cæterum cùm (vt ex Adu. dicebamus) quæ Alhannæ nomine importantur ligneæ aſſulæ ſint luteæ, ſatis patet à noſtro Liguſtro differre, ſi modò veræ & genuinæ ſint Alcannæ.

Leonicenum carpit Agricola, quòd Cypron ſimilem Liguſtro fecerit, nec ſe eum ſequi, ait ipſemet tamen idem Liguſtrum facit & Græcis Cypron dictam: ac in eo hallucinatus eſt, quòd ſimilitudinem negauerit, & quòd ipſe cum plerique idem putarit. Meliùs igitur feciſſet, ſi meliùs ſentientem ſecutus fuiſſet.

Tertia difficultas eſt, *An Liguſtrum noſtrum ſit Philyrea*, vt voluit Maſſarius, Fuſchſ. Anguil. Geſn. Euchar. Roeſſlin, Dod. (qui malè non tantùm Philyream Liguſtrum facit, ſed & eam, quæ exiſtimatur Philyrea, ponit pro Cypro.) Sed Geſn. ex aliorum potiùs, quàm ſua ſententia id dixiſſe videtur. Fuchſ. quoque parum fortè ſuæ opinioni tribuens, iudicium penes prudentem lectorem eſſe voluit. *Apertè negant* Tragus, Dod. & nos, apertis rationibus moti, quas ſuo loco trademus.

Baccas, ſunt qui velint, dici Vaccinium, de quo Vitruu. Archit. l. 7. c. 14. verum certò affirmari non poteſt. Sunt qui & Liguſtri baccas à Virg. Vaccinia vocari putent, ſed malè, inquit Matth. Non defuerunt, qui exiſtimarint Liguſtrum eſſe Mauritanorum caprifolium, ſed perperam. Sunt qui Ligu-

ſtrum

ſtrum dictum velint, à ligando, quòd ſepibus ligandis & muniendis conueniat: Alkanna & Henne omnibus ferè iis, qui Cyprum eſſe putant, vti dictum. Germ. Beinhöltzlin / quòd lignum oſſis inſtar durum habeat: propter duritiem dicitur etiam, hartrigel, ſed perperàm, vt notant Tragus. & Hier. Brunch. Herckholtz Taber. Aliis dicitur Mundholtz/Geiſholtz: Reinweiden/quòd ſalici ſimilis ſit, & Rheni ripa copioſè naſcatur: Mundweiden/ quòd oris vlceribus medeatur, quàmuis Fuchſ. Liguſtrum officinis inuſitatum dicat, vt reuera eſt, poteſt tamen còmmodè in vſum reuocari. Ait tamen Matth. ſed malè Officinis *Alcanna* dici, alii *Alchanna* ſcribunt) & Mauritanis *kenne*, [alii *Chenne* ſcribunt] H*enne*, ſeu H*anne*. Belg. Heelcruyt, Rynweilgen/ Shuuenckf. qui Liguſtrum inter Sileſiæ plantas hortenſes refert, ait Germ. Schulweiden dici Gal. *Troeſne, Frezillon*. It. Hetruſcis *Guiſtrico*, quod inibi etiam aliqui Oliuetta, nònulli Oliuella, quidam Chambroſſene vulgò vocant: alii Calloſtro. A mulieribus & pueris Romæ *Fior fiorello* Alphab. ſcribit & *Chryſ.lu.* dici: *Conaſtrello* Patauinis. Hiſp. *Alhena, Alfena*: Caſtil. *Arbor de Parayſo*, aut de *Alhenna*: Portug. *Alfenheyro*. Bohem. Ptacii Zob. Vngar. fagyalfa. Apud Bollenſes in ducatu Wirtemb. Schuartze Huntzbeeren vocant. Vt annotauit aliquando Solerius Delphinatibus dicitur *Sanguin blanc*, & Prouincialibus *Oliuier ſauuage*.

Naſcitur magna ex parte in locis aſperis, potiſſimùm vepribus & ſepibus, frequens admodum paſſim Germaniæ, Galliæ, Italiæ. Ad Rhenum abundat. Lob. ait nulli calidiorum regionum hodiè deeſſe, paullò licentioſiùs: non enim inuenitur in Ægypto Liguſtrum Italicum, teſte Alpino vt dictum: copioſè prouenit etiam in Dioceſi Cantabrigiēſi ad ſepes, & propemodum in omnibus Londini viridariis. Quin & in frigidioribus regionibus in hortis colunt, quorum ſeptis & areis cingendis accommodata quia tonſilis, & tam floribus quàm racemulis tota æſtate læta. Floret Aprili & Maio, citiùs aut tardiùs pro locorum ratione. Flores tota ferè æſtate durant, aliis prætereuntibus, aliis emergentibus. Septembri racemuli matureſcunt, & ſubinde per totam ferè hyemem reſtant, non ſine ſingulari utique prouidentia Dei, præcipuum auicularum famis refugiū per ſæuiſſimas hyemes futuri. Folia ad hyemis initium durant, poſtea decidunt, & vere noua renaſcuntur.

Virium Liguſtri meminit Galenus libro ſeptimo ſimplicium medicamentorum, ſic inquiens. Cypri ſeu Liguſtri folia, ſummaque germina in vſum veniunt, & facultatis & temperamenti maximè miſti: habent enim quiddam digerens cum aquea ſubſtantia modicè calida: habentque etiam adſtrictorium quiddam ex terrenâ ſubſtantia frigidas, &c.

Folia, flores & acini Liguſtri vt prodidit Tragus, aſtrictoriam vim habent: hodie apud nos extrinſecus ferè vſurpatur. Aqua è teneris Liguſtri foliis Maio menſe, aut è floribus Iunio deſtillata, gargariſatu exulcerationibus oris auxiliatur, neque non feruidis inflammationibus, carbūculiſque & pudendorum vlceribus ambuſtiſque igni prodeſt colluru. Hoc enim remedio ad prædictos morbos Chirurgi penè omnes vtuntur. Floſculi aceto macerati, frontique impoſiti, capitis dolorem ſedant. Acinis Liguſtri maturis quidam rubello Vino nigrum inducunt colorem, & vt craſſius euadat efficiunt, quò magis ſit vendibile. Solent etiam illi tam nigrum quàm Venetum colorem præſtare, quo nomine ab his, qui chartulas luſorias, aliaſúe picturas coloribus variis illuminant, leguntur. Pueri bacculis inficiunt decoctis in aqua, & atramenti loco ſcriptitant, quod & ſe aliquando conficere ſolitum teſtatur idem: ſed pictura in coeruleum quadantenus ſpectat.

Diarrhoea.
Lippitudo
Oleum florum Vulnerum inflam. dolor cap.
Auium cibus.
Ad caueas auium Virga ad domandos equos.

Aqua ſtillatitia, è floribus Liguſtri, tradente Matth. potu menſes ſuperfluos conſtringit, vtilis aduerſus hæmoptoyſim & diarrhoçam. Eadē per per ſe, aut cum Pompholyge in oculos inſtillata, rubores eorum & lippitudines tollit. Ex floribus cōficitur & oleum, qoud ad inflammationes vulnerum inſigne eſt, ſi calidum illinatur: idem dolenti à calore capiti benefacit. Hieme baccis veſcuntur aues, præſertim Merulæ ac Turdi. Ex virgis flexilibus, ſolida tamen materie, caueæ fiunt ad canoras ſeruandas aues, ac virgæ ad inſtruendos equos. Nullum reperiri poſſe, infit idem, medicum tam inexpertum crediderim, qui non nouerit Liguſtrum iis omnibus præſtare viribus, quibus pollère ſcriptum reliquerunt Dioſc. & Gal. Atqui Herbario illi [Anguillaræ] venia danda, quòd in nòſcendis tantùm plantis, non autem earum facultatibus examinandis operam nauarit. *Hæc Matth.* vt iam nobis Seſquiariſtæus quidam eſſe videatur, qui ſolus omnia invenerit, vel inueniſſe ſomniarit. Sed quæ hæc temeritas, de re ſibi incognita ſtatuere, & alios inſuper reprehendere, cùm ipſe potiùs redarguendus eſt quòd præcipuam illam notā Liguſtri quod Cyprum exiſtimat, non examinarit, an eius folia rufent Capillū, vt docet Dioſc. Et vehementer profectò miramur quî tam audacter auſit pronuntiare de viribus Liguſtri, quod ex ſua perſuaſione vult eſſe Cyprum quam nouit.

Anguil. not.

Acinos Liguſtri contra Phthiriaſim & Gallinarum pituitam prodeſſe, ſcribit Schuuēkf. qui ea deſumit ex viribus attributis Cypro: Lectores, poterunt ſine periculo experiri an noſtrum Liguſtrum hæc præſtet. Iac. du Fouloux de venat. in cura morbi canum ad dolorem aurium commendat fruticem dictum *Troeſne* qui nihil aliud eſt, quàm Liguſtrum. Zefiriel in fulmine laudat ad Arthritidem intra mediam horam Oleum florum Liguſtri, Veronēſibus dictum *Conaſtrello* factum ad Solem, aut in Balneo Mariæ, calidè applicatum. Frutex, vti dicebamus, aptiſſimus eſt ſepimentis, propter lenta & flexibilia vimina, ex quibus reticulato plexu Garyophyllei flores in vaſis circumſepiuntur à nonnullis, non ſine elegantia. Sic & ad topiarias ſcenas expetitur à nonnullis, quas non ineleganter conueſtit. Foliorum ſuccum quidam celebrant ad oris vlcera & inflammationes. Nec vires à Matth. traditas negamus, ſed ab eo potiùs efficitas rationabiliter, & aliunde mutuatas cenſemus, quàm experimento cognitas. Ex guſtu facilè quiuis vel mediocriter verſatus vnicuique plantę vires probabiliter aſſignare poſſit. At pro veris & compertis prodere non item.

Phthiriaſis & pituita Gallinarū
Dolor aurium canū.
Arthritis.

Tantò minùs reprehendendi
ii qui id non faciunt, nec
facere volunt, nec
debent.

* * *
* * *

LIGVSTRVM ÆGYPTIVM : CYPRVS GRÆCORVM : ELHANNE ARABVM,

Cap. XVI.



Descriptio. Liguſtri Ægyptiaci, à ſe propoſiti racemos nobis dono dedit Alpinus: cuius baccę multò numeroſiſſimę, noſtratis Liguſtri baccis ferè pares, magis *Bacca.* ſeſſiles, coloris cinerei ferè, [in ſicca] quatuor decuſſatas impreſſiones oſtentantes, *Semen.* ſemine refertæ copioſiſſimo, minuto, Melochiæ, & figura angulosa, & magnitudine æquali, coloris ruſſi, ſaporis ſtrenuè adſtringentis, idque citra omnem morſum. Folia *Folia.* admiſta Liguſtri noſtratis ſatis ſimilia, ſed minùs lata & candidiora, ſapore acidulo ſubadſtringẽte. Flores autore Alpino, coloris cinericei, non albi, *Flores.* ſambuci floribus proximi, minores tamen: odor admodum acutus, & Liguſtri odore ſuauior. Flores Rauuolfſio ex luteo pallidi ſunt, odoris ſuauis *Perpetuò viret.* Moſchi: concolores floribus baccilli: tota hyeme viret: ſemen ei pulchellum, ſpadiceum, piramidale, trigonum eleganter exprimens, baſi ita æquali, vt ſurrectum latrunculi inſtar ſtet.

Hanc veram Dioſc. Cyprum cenſemus, quo tradente, Κύπρος arbor eſt foliis circum virgulta Oleæ ſimilibus, ſed latioribus, mollioribus & viridioribus: floribus candidis, muſcoſis, odoratis: ſemine nigro, ſambuci fructui ſimili. Optima naſcitur in Aſcalone & Canopo. Idem Philyream tradit eſſe arborem ſimilem Cypro. Pro muſcoſis floribus βρυώδη habent vulgata exemplaria: Oribaſius accommodatiùs videtur legiſſe βοτρυώδη, id *Dioſc. corrett. & illuſt.* eſt racemoſos: ſunt enim in racemi ſpeciem digeſti. Vetus vtraque voce caret, & ſimpliciter ἄνθη λευκὰ dicit καὶ εὐώδη.

Cyprus Ægyptia Plin. Cyprum Ægyptiam deſcribit Plin. his verbis: Cyprus in Ægypto eſt arbor ziziphi folijs, ſemine Coriandri, flore candido odorato. Coquitur hic in Oleo, premiturque poſteà, quod Cyprus [Cyprum Dal.] vocatur. Pretium ei in libras quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nota. Secundum Aſcalone Iudææ. Tertium Cy- *Liguſtrum* pro inſula odoris ſuauitate. [præcipuum Dal.] Quidam hanc eſſe dicunt arborem, quæ in Italia Liguſtrum vocatur. Item alibi. Liguſtrum eadem arbor eſt, quæ in Oriente Cypros. Monet tamen Corn. in vetuſto Plin. exemplari legi: Liguſtrum ſi eadem arbor &c.

Huic ex Virgil. competere videtur: *Alba Liguſtra cadunt* &c: Et Ouid. 13. Metam.

Candidior folio niuei Galathea Liguſtri.

Liguſtrum. Vt quod flori Virg. folijs Ouidius tribuat, quæ candicant in hac non in præcedenti: quamuis Virgilium de præcedenti locutum eſſe, nihil vetat, vt qui in Italia vixerit vbi illa, non in Ægypto vbi hæc, naſcitur.

Huic etiam competere cenſemus omnia illa nomina Arabica, à pleriſque præcedenti attributa, Apud Serap. *Henne*, id eſt *Alcanna*, cuius flos *Henne Alcanna Serap.* ſimilis eſt floribus Myrti, ſed racematim digeſtus, albus, & nonnihil ad glaucedinem declinans, odoris acuti. Hæc ex Iſaaci teſtimonio. Citat & Dioſc. eiuſque ſupraſcripta verba.

Cyprus Hebræis *Copher*, Cantic. 1. vt Græcus *Copher Heb.* interpres reddidit. Hanc etiam intellexiſſe videtur Hieron. in Cant. Cant. homil. 2. his verbis: Botrus Cyperi [Cypri] fraternus meus mihi in vineis Engaddi. [βότρυς τῆς κύπρου] Quantùm autem ad literæ explicationem, habet aliquid ambiguum: quia & vua florens Cyperus [Cyprus] *Botrys pr...* appellatur, & ſpecies quædam extrinſecus virgulti eſt quæ Cyperus (Cyprus) dicitur, ferens etiam ipſa floridum quendam fructum, in modũ florentis Vuæ prolatum. Sed videtur magis ad fructum Vitis reſpicere ſermo, quandoquidem Vinearum Engaddi facta eſt memoria: &c: Hanc *Comp... tur ... Vua.* igitur cognitam habuiſſe quidem, ſed non eam, verùm ipſam Vitum in Canticis intelligi voluiſſe Hieronymum ſatis apertum eſſe arbitramur.

P. Berchorius in reductorio, Cyprum ſeu Cy- *Cypri...* perum, vtrunque legi tradit: Cyprum eſſe arborem ſimilem Oliuæ in folijs, quæ ſecundum Iſidorum & Plin. ſuauiſſimi eſt odoris cuius ſemen ſi cum oleo coctum fuerit &c: Sed Berchorius videtur ignoraſſe diſcrimen inter Cyprũ arborem & Cyperum herbam, cuius radix quo- *Berc...* que ſuauiſſimi odoris: quapropter confundit has duas plantas. Cyperus etiam ab Hieron. ſcriptũ videtur, vt notauimus. Idem ibidem rectè: Cyprus inquit, cum Nardo, Nardus & Crocus, fiſtula & Cinnamomum cum Vniuerſis lignis Libani. Et Ioſeph. hiſtoricus Lib. 4. περὶ ἁλώσεως: φέρει δὲ ὀποβάλσαμον ὃ δὴ τιμιώτατον τῶν καρπῶν, κύπρον τε, καὶ μυροβάλανον & ſubdit eſſe τιμιώτατα καὶ κάλλιστα. Vt videas Cyprum apud Veteres in magno pretio fuiſſe.

Theophr. κύπρος dicitur vnguentum ipſum, *Cip... mag... tio a... tere...* quod & Cyprinum vocatur, παρὰ τὴν κύπρον. à Cypro. Sed an ab hac, an alia quadam herba Cypro dictâ, vt magna ſecuritate aſſerit Lonic. nondũ auſimus ſtatuere.

Placet judicium Conſtantini, κύπρος, inquit, arbor Ægypti aſſimilis ei quam Liguſtrum vocat Italia: quam quidam etiam cum Liguſtro eandẽ eſſe contendêre Plin. temporibus: ſic vt ferè interpretes omnes eandem Liguſtrum reddant, cùm diuerſæ ſint, vt rectè cenſet Maſſarius.

Marcell. apud Dioſc. legit cypron, Romani *Iu... Dig... rati... ror.* Liguſtrum dicunt: cujus lectionis nullam nec ratiõnẽ nec autoritatẽ addit. Videtur Plin. lectione motus id feciſſe. Quod ſi ita eſt, abutitur ſanè eius autoritate, qui ne ipſe quidẽ id ex ſua ſententia ſed aliorum pronuntiare ſit auſus, quamuis id alio *Ma... pro...* loco id feciſſe quibuſdam videatur: aliis ex veteri lectione, aliter. Sed Dioſcoridi addere ex Plinio, tanquam genuina, nobis non videtur integrum, neque conſultum. Ecquis ſcit, quid illud ſit, quod olim Romani Liguſtrum appellarunt. Enimuerò ſanè cùm Italica planta ſit Liguſtrum vulgare atque adeò Romæ cognita, cyprus nequaquam, illam Romanum Liguſtrum eſſe veri- *Pa... He... Al...* ſimilius, quàm hæc.

Sed à Dioſc. & Plin. ſententia recedit Bellon. fruticem ſolummodò dicens, non arborem. Sic autem ſcribit de ea, ac ſeipſum declarat. In Ægypto inuenimus paruum fruticem, nominatum *Henne* aut *Alcanna*, quem reſecant & colunt diligenter.

Latini

Latini interpretes Arabes dixerunt Gallorum *Troesne* Latinè dictum Ligustrum, ſed id falſum eſt, quia arbor *Troesne* differt ab ea. *Henne* prouenit ad altitudinem Mali Granati verùm ſectus, profert tantùm tenues virgas, vt Salix. Magnus eius eſt reditus in Ægypto [vt dicetur in viribus] propter tincturam. *Item alibi*: Arbor Henne, naſcens in Ægypto alio nomine Alcanna, in hoc differt à Cypro aut Liguſtro, quod Galli *Troeſne* nominant: huic enim folia decidunt: Henne verò retinet. *Hæc ille.* Ergo cùm Henne differat à Liguſtro vulgari, vt teſtatur Bellon. patet quoque non eſſe cyprum, cùm Henne & Alcanna apud Serap. nihil aliud ſit quàm cyprus Dioſc. cuius verba recitat.

Alpin. ſequens deprauatam Interpretum verſionem, ait eſſe Dioſc. Liguſtrum: & addit eſſe Alcanna Auic. cyprum Plinio, Ægyptijs Elhanne ac Tamarhendi. Bellon. & Alpini ſententiam approbat quoque Rauuolff. additque Græcis communi vocabulo *Schenna* dici: ex huius radice Arabes vrere ſpodium, vt etiam meminit Auic. c. 17. Meliùs conuenire cypro Dioſc. de qua Salom. in cantico, quàm noſtras Liguſtrum. Figuræ ſuæ titulum fecit, Cyprus Græcis.

Amatus & Lacuna hanc cum Liguſtro confundunt. Denique falluntur omnes, qui vel Plin. non intellecta mente, vel vulgata eius lectione, vel ſua decepti opinione *κύπρον* cenſent eſſe Liguſtrum noſtras, quos in ſuperiori cap. ſufficienter refutauimus.

Annotat Dod. à Turcis vocari Henne: cur verò in eius hiſtoria pro cypro ponantur duæ icones Phillyreæ neſcimus, niſi Cyprũ Phillyreã putarit, quorundã Recentiorum errorem ſecutus, qui Liguſtrum Italorũ & noſtras, ac ipſius etiam fortaſſe Plinij cum Dioſc. Phillyrea vnum & idem eſſe exiſtimarunt, Cyprus Græcorum Hiſt. Lugd. quæ præter ſententiam Alpini atque figuram quam habet ex Rauuolffio in deſcriptione ſua dicit flores duobus digitis lõgiores.

Liguſtrum ſiue Cypros Dioſc. Portæ: quod è Turcia nobis adfertur, vulgò *Alchena* dictum, cuius folia contrita, crocea ſiue ruffa ruffum capillum reddunt, vt idem inquit, non autem vulgare Liguſtrum Matth. Videat etiam Lector quæ cap. præced. notauimus de *Alkana* aſſulis.

Iam ex Dioſc. dictum optimam cyprum naſci in Canope & Aſcalone. Plinio Cypros in Ægypto naſcitur. Bellonio *Alkanna* Ægypti incola eſt, vbi omnibus notiſſimam teſtatur Alpinus. Speciatim refert Rauuolff. Tripoli & potiſſ. in Cairo prouenire. Eam Turcas & Mauritanos propter gratum & ſuauem odorem Moſcho ſimilem, quẽ flores exhalant, diligenter in vaſis cuſtodire, & hieme, ne frigore pereat, in cubiculis & ſubterraneis locis ſeruare. Et quia tardè noua folia protrudat, nempe Auguſto, quoſdam irrigare aquâ ſapone infectâ; alios radici calcem admouere, vt citiùs floreat. Ad nos multi baccilli adferutur. Puluis viridis in inſtructioribus habetur officinis ſaccis plenis ex Ægypto & Africa delatis. Onuſtæ naues deuehuntur per Turciam, eodem teſte. Eiuſdem puluerem ſubtiliſſimum habemus munere Valerandi Dourez, cum inſcriptione, *Henne* Bellon. Eſt is ex fuſco flaueſcens. Verùm cùm ſemine nobis miſit D. Paladinus nomine *Elhanne*. Pulchello racemulos inter *κειμήλια* noſtra peregrina ſeruamus à Cl. Alpino nunc horti Patauini præfecto digniſſimo accepta.

Cypri folia, ex Dioſc. aſtrictoriam vim habent: quare oris vlcera commanducata medentur, & illita tum feruidis alijs inflã[mationibus], tum etiam carbunculis proſunt. Eorumdem decoctum igni ambuſtis applicatur. Ruffant & capillos trita, & illita folia, ſiue in ſtruthii ſucco maduerint. Flos ex aceto tritus & fronti inductus capitis dolores ſedat. Cæterùm quod ex eo præparatur Cyprinum vnguentum, odoratum eſt, ac neruos excalfacit & mollit: ſiquidem feruenti natura præditorum medicamentorum miſturam recipit. Plin. Cyprinum oleum vocat, quo autore, excalfacit, mollit neruos. Folia ſtomacho illinũtur: & vuluę concitatæ, [ſanguinem emittenti vel procidenti] ſuccus quoque eorum apponitur. Folia recentia commanducata, vlceribus in capite manantibus, item oris, medentur, & collectionibus, condylomatis: Decoctum foliorum ambuſtis & luxatis prodeſt. Ipſa rufant capillum tuſa, adiecto Struthei mali ſucco. [Fallitur Plin. *στρουθίου* vocis homonymia: *στρουθίου χυλῷ* habet. Dioſc. De Struthij herbæ ſeu Lanariæ ſucco, non Struthij Mali intelligendum.] Flos capitis dolores ſedat cum aceto illitus. Idem combuſtus in cruda olla nomas ſanat, & putreſcentia vlcera per ſe & cum melle. Odor doris olet, qui ſomnum facit. Succus Liguſtri, ſeu Cypri eodem teſte neruis, articulis, algoribus; folia vbique [vtique vet.] veteri vlceri cum ſalis mica, & oris exulcerationi proſunt. Acini contra Phthiriaſin, item contra intertrigines, foliaúe. Sanant & gallinaceorum pituitas acinj. Cypri arboris folia, inquit Gal. ſummaque germina in vſum veniunt; & facultatis ſunt ac qualitatis maximè mixtæ: habent enim quiddam digerens cum aquea ſubſtantia, modicè calida: habentque etiam aſtrictorium quiddam ex terrena ſubſtantia frigida. Itaque eorum decocto quidam ambuſta fouent. Vtuntur verò etiam aduerſus igneas phlegmonas & carbunculos. Nam abſque moleſtia & morſu deſiccant. Quinetiam ſpontè prouenientibus in ore vlceribus, aphthodeſi, & ipſis puerorum aphthis commenſa accommoda ſunt. Paulus in viribus hoc ampliùs quàm Dioſc. Cypro tribuit, vt aptè remediis his miſceatur, quæ ad lienem conficiuntur: quod demiretur aliquis, inquit Marcell. niſi quia mollit Liguſtrinum vnguentum, durato Lieni ideò accommodatum ſit. Nec mirabitur, qui, vt dicebamus ex Plin. aduertet, calida quoque medicamenta recipere, quæ vtique vim habent aperiendi & diſcutiendi, præter vim remollientem, quàm habet. Serap. præter ea quæ Dioſc. & Gal. habet, addit, in muliebribus affectibus idem præſtare, quod ſanguis draconis. Cypri florem Plutarchus putat corollis intorquendum, quòd placidum ſuauemque ſomnum potoribus accerſat, quippe qui lenem auram & mitem expiret, quæ temulentorum ſalebroſas aſpritudines ſenſim læuiget, ita vt conciliatâ tranquillitate hebes crapula retundatur, & caloris officio percoquatur. Folia madentia & inuncta diſcutiunt (vt ait Celſus) ea, quæ in aliqua corporis parte inhærent. Vnguentum è Liguſtro Alexandro magno miſit Abdelonymus Sicyonius, vt ſcribit Pollux. Auic. tradit, quod ſi quis hominem tinxerit Liguſtro quod producit florem album, Alchannam vocat ipſe, eum micturum vrinam nigram: Sed durum eſt credere, id euenire ex illitione externa, nec apud vllum alium id legimus. Certum quidem eſt, apud Turcas admodum conſuetam eſſe illitionem ex eo. Attamen de ea re nihil hactenus accepimus: nec veriſimile eſt. Magni porrò Ægyptijs (vt ſcribit Bellon.) ex Cypro reditus: folia enim reſiccata in puluerem redigunt ad tincturas flauas. Ex eo in Turcico imperio cenſus 18000 ducatorum ſuperat. Quàm latè enim patet Turcia, conſuetum fœminis hoc

Oris Vlcera. Inflammationes. Ambuſta. Capillorum tinctura. Cyprinum Vnguentum. Stomachus. Menſes. Luxata. Plin error. Cap dolor. Noma. Vlcera putrida. Contra pediculos. Tẽperam. Ambuſta; Inflammationes. Carbunculi. Oris Vlcera. Aphtha. Lien. Noxa. Auic. not. Magni reditus ex Cypro.

puluere manus, pedes, partesque pilosas flauo rufoque colore tingere, viris verò eodem vngues rutare: additoque alumine capillos pueris tam maribus quàm fœmellis inficiunt: nec non equis pilos, pedes, muscarium. Regionum illarum fœminis decorum habetur, femora, epigastrium, partesque pudibundas flauo colore tinctas habere, id quod hoc puluere efficiunt balneo egressę. Tunc enim tinctura faciliùs imbibitur. Tantus verò est eius vsus, vt non solùm Turcis familiaris sit, verùm etiam in Dacium & Bossenam exportetur. Sæpè fit vt Alexandriæ naues hoc solo onustæ Constantinopolim appulsæ derepentè saburram diuendant. Vtuntur & ad alias res aureo colore tingendas, ad quem vsum magna fiunt eius in Ægypto commercia. Flores apud eosdem, autore Alpino, sunt in vsu frequentissimo dolenti capiti appositi, non tamen cum aceto, vt Diosc. atque alij meminerunt: quod si fecissent, manifestiùs, vt arbitror, ijs floribus iuuarentur, intus medicamenti vi, aceto penetrationem adiuuante, deducta. Ex folijs puluerem confectum, quem *Archenda* vocant, ad ruffandos ornatus gratiâ capillos, nō succo Lanariæ vel Struthij, vt ait Diosc. sed simplici aqua miscentes, aquam auream faciunt. Ex hoc puluere cum aqua mulsa parato Emplastro vtuntur ad humidos pedes, fluxionibus obnoxios, ac multùm exsudantes fœtentesque pedibus ipsis apposito, ac per horam retento: maximè enim pedes, & quascunque alias partes corporis appositus puluis exsiccat ac adstringit: nihil enim habent Ægyptij, quod exsudantes pedes plus exsiccet, quàm prædicta isthæc massa apposita & aliquandiu retenta. Puluere etiam hoc ad Vlcera oris, gingiuarumque & pudendorum maximè vtuntur. Vsus baccularum, vt refert Raunolff. est, si contundantur extrema earum ad abstersionem dentium, si affricentur. Idem folijs puluerisatis & mixtis cum Citrij succo scribit tingi rubro colore vngues & crines puerorum, qui color videtur interdum apud nos in crinibus equorum Turcicorum.

Dolor capitis.

Puluis Archenda.

Aqua aurea Emplastrum

Ad humidos & fœtentes pedes.

MOLLE.

Cap. XVI.

Descriptio.



Molle procera est arbor & patula; (vt à nobis visa in horto magnatis alicuius, Romæ, à Coruino industrio pharcopœo culto) foliis Lentisci longioribus multò, angustioribus, acuminatis, læuibus, obliquis venulis à neruo per longum decurrente exporrectis, coniugatim ad costā latiusculam compressam alligatis, per ambitum æqualibus, tantillùm nonnunquam per extremum serratis. Flores peculiari ramoso surculo hærent numerosissimi, perpusilli, stellati. Vitigineis pares, quos baccę excipiunt, Asparagi baccis ferè pares, ac similes, pingues, rugosum ossiculum melcatum continentes, sapore & odore baccarum Iuniperi, acri cum amarore aliquo.

Folia.

Flores Baccæ

Sapor

Clusius suo *Molli* folia tribuit serrata, quæ ab arbusculis reuulsa, lacteo succo, eoque lento & viscido & odorato manant, & ipsa folia trita Fœniculi odorem reddunt, gustataque adstringentis facultatis nonnihil habere videntur. Trunco erant arbusculæ, [adhuc tenellæ] ex viridi nigricante, multis conspersо veluti maculis cinereis. Idem *Molle* suum, quemad. serrato folio describit, ita etiam pingit, vnde nos folia tria ex summitate auulsa mutuati sumus: reliquam figuram ex nostra sicca planta, foliis non serratis, aut saltem crenā vnâ aut alterâ per extremum donatis, delineandam curauimus: fierique potest vt naturæ lusus sit, quemad. in Sorbo aucuparia adolescente & adulta obseruamus.

Folior. Variet.

Lob. quoque nouellas plantas profundè crenatas ait.

Porrò est nobis Resina Ill. E.C. Wirtemb. à D. Paludano missa, Gummi *Molle* arboris nomine, ceræ depuratæ instar, lenta, alicubi nonnihil friabilis, flauescens undique, odore pingui, resinoso & aromatico, vehementi, quę candelæ admota, in clarum incendium exardescit liquescitque, manducata non adhærescit, sed lentescens magis magisque colorem album contrahit, sapore satis grato, obscurè amaro. Et sanè magnam habet similitudinem cum eo, quòd in Offic. prostat nomine *Gummi Elemi*, nisi quòd paulò videtur candidior. Peritiores rem omnem diligentiùs perpendant. Hanc resinam ex arbore iam dicta, Romæ visa, detractam habemus dono eiusdem Coruini.

Gummi Molle portio na.

An Elemi

Videtur & Petrus de Osma apud Monar. vt sentit Clus. *Molle* describere, quando in epist. quadam ait: Fructus arboris cuiusdam, Ilicis magnitudine, cortice Cerri Ægylopis simili, foliis Fraxini. Eiusdem descriptionem Petrus Cieca dat cap. 112. primæ partis Chronici. Sed quando Lob. *Molle* Clusij vocat, & addit, eius semen & herbam à D. Brancion communicata, credere visus, esse herbam quam tamen scire debuit, vel ex alijs, esse arborem. Sed deceptus forte fuit vocis homonymia: non enim *Mollis* arboris erat illud semen & herba, sed herbæ Mimosæ, quæ etiam dicitur *Molle* herba: de qua suo loco.

Cas

Lob

Mo

Apud eundem lib. de Balsamo, Carpobalsami species eximiæ odoris fragrantiæ, cuius fructus apprimè quadrare videtur cum Galenico & Antiquorum Carpobalsamo: eoque merito Carpobalsami species censendus. Eius iconem proponit, & annotat, *Mollis* arboris annosæ frondes extremas prominentes nullis incisuris diuisas aut serratas esse. Ibidem *Molle* seu *Molly* vocat, eiusdemque trimestris & quadrimestris effigiē habet.

Ca fam

M M

Io. Fragos. Medico & Chirurgo regio de rebus ex Indijs importatis Hispanico Idiomate conscripto libro, Arbor *Molli* seu *Muelle* cuius folia referunt Fraxini folia præterquamquòd angustiora & minutiora, aliquantulùm crenata versus terminum: Gummi albissimum, Mannam referens: *Hæc ille.*

M Mu

Huius Carpobalsami, id est *Mollis* fructus tusi & expressi liquor, eo modo paratus, qui dicetur, in aquam iniectus & agitatus, vt scribit Clus. celerrimè liquatur, diluitur & lactis modo albescit: quibus notis à Diosc. Syncerum Balsamum à vitiato

Bal spec

tiato coarguitur: Vnde colligere licet, *Mollem arborem* esse veri Balsami speciem. Sic Lob. sentit. Verùm quia ipsa arbor nulla ferè in re ad Balsami descriptionem accedit, cur ex ea sola nota & odoris suauitate ex fructu seminisque magmate expresso latice Balsami veri & genuini species censenda sit, nulla adhuc occurrit ratio. Sit quidem liquor Balsamodis & odoratus: an ipsam proinde arborem multùm à Balsami veri frutice diuersam eius speciem dicemus? Sed odoratum tamen laticem *καλαχρηστικῶς* meliùs dixisset Balsami similem liquorem, quam *Mollem arborem* veri Balsami speciem.

Mollis & Lentiscus Peruuianus Cast. Durantis, cuius figuram habuisse ait ab Odoardo Lopes medico quæ sanè multùm differt à Clusiana & à nostra.

Abundáter nascitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, vt referunt omnes, qui Occidentalium Indiarum descriptionem dederunt. Eius arboris pusillas duas plantas vidisse testatur Clus. in horto splendidissimo Ill. viri D. Ioan. de Brancion, sed quæ tertio anno periérũt hyemis iniuria. Annotat Lob. enatam ex semine in Anglia, vt Londini. Camerario sata sequenti vere exaruit, cùm tamen magno studio ab eo fuisset asseruata: liquorem vbi folia decerpebantur, emittebat lacteum, odoratum admodum.

Romæ, vt dicebamus, proceram arborem obseruauimus in horto quodam à D. Coruino pharmacopeo Romano peritissimo culto: Maii initio nondum floruerat, vix ante finem eius floribus læta futura, ut iudicabat nobiscum idem Coruinus quo tempore tamen aliàs citiùs florere referebat Vere calidiori. Ex eadem tamen arbore pulchros ramos, quales pictura ostendit ex parte, cũ floribus & baccis dono accepimus ab eodem: Misit ad nos baccas recentes, vt putabat, Doct. Casp. Bauh. quæ tamen frustranea spe satæ Montbelgardi.

Refert Clus. ex Petro Cieca, *Molle* cortice adeò commendato esse, vt eius decocto crurum dolores & inflationes summa cum vtilitate foueantur. Ex ramulis fiunt dentiscalpia vtilissima Ex fructu cum aqua decocto, pro cocturæ modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: tantoque in pretio sunt apud Indos hæ arbores, vt quibusdam locis eas consecratas suis Idolis habeant: addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida caussa ortis auxilio esse. Gummi verò eius, quod Mannæ modo candidum esse tradit, lacte dissolutum, caliginem oculorum abstergere. Coruinus, qui nos eiusdem Gummi participes fecit, testabatur eius drach. vnam & semis, egregiè aluum ciere, seque experiẽtia vim eius catharticam cognouisse. M. Fumee in hist. Ind. gen. quoque testatur ex *Mollis* arboribus fructiferis fieri mel, & potionem. Notat Cardanus huius corticem adeò salutarem esse, vt si aquæ incoquatur, soluat lotio illa lassitudines ac tumores: ramuli, pergit idem, gingiuis ac dentibus vtiles sunt, cùm eis dentes fricantur, purganturque: Fructum, quem fert exiguum, si iniicias aquæ, sola coquendi diuersitate, mel, vinum & acetum facit. Manifestum est autem, priùs vinum fieri, quàm acetum: mel verò dulcedine vinum præcedit, crassitie subsequetur. Monarde quoque teste, magnis viribus pollet hęc arbor: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricati, stabiliuntur, gingiuæ abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut puluere corticis illius insperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, qui fructibus adiunctus, suffitibus idoneus est ad multos capitis morbos, & ad Emplastra. Eius quoque potio, quam ex fructu parant Indi salutifera admodum est. Ipsa arbor omni tempore odorata est. Scribit Io. Fragos. Corticem eius tantarum virium esse, vt crurum dolores, tumoresque ingentes (si eius decocto aliquoties lauentur) breui tollat. *Morbi Capitis.* *Durum dolor & tumor.*

Mollis arboris fructus, inquit Lob. Carpobalsamum verum virtute longè superat, tum expressus ex fructu liquor vero Balsamo viribus quàm proximè accedit, eiusque defectu conuenientissimum erit succedaneum. Huius fructus vnciæ octo tusæ drachmas septem præstantissimi & vtilissimi laticis, artificioso torcularis pressu, fului ex atro coloris, crassamenti ouorum olei ferè & diuinæ fragrantiæ, simillimi ipsius seminis odoris inter tundendum, & saporis Xyloaloes optimæ notæ, nobis dedêre. Hic liquor recens expressus albescit & spumat: in laneam vestem fusus, & simplici ablutione aquæ lotus, notam non relinquit. Ex magmate seminis iterum tuso, & pauca rosacea asperso, pressu forti, laticis vnguinosioris resinacei, instar grani Iuniperini drach. duas elicui, qui maculam non relinquit: quinetiam in aquam iniectus & agitatus, celerrimè liquatur, diluitur & lactis modo albescit. Quibus notis colligit idem *Mollem arborem* esse veri Balsami speciem, de qua re priùs. *Balsami succedan.* *Expressus latex.* *Balsami nota.*

MOLLIS ARBORIS RESINÆ SIMILES, FOENICVLI ODORE.

Cap. XVIII.

Donabat mihi honestus vir Petrus Garetus [inquit Clus. Exot. lib. 4. c. 8] succum octauum, quem acceperat ex nauigatione longinqua anni 1600. Erat densa resina, nec transparens, foris subrussa, inferiore parte alba, & digitis attrita satis friabilis, odorisque non iniucundi, sed fœniculi odorem quodammodo referentis, vt suspicionem mihi moueret Mollis Arboris resinam esse posse, sapor erat amariusculus & acriusculus: nec dẽtibus cedebat, nec ore retenta mollescebat igni tamen admota liquescebat instar ceræ, atque splendida fiebat, flammam tamen non concipiebat. *Descriptio.* *Odore fœniculi.* *Sapor.*

Nonus verò, Resina erat cineracei ex albo coloris, adeò autem strigosa & retorrida, vt gleba aut lapidis fragmentum potiùs videretur, quàm resina: licet quispiam suspicari posset eiusdem generis esse cum superiore, sed magis impuram, quia simili odore & sapore prædita erat cũ ea, nec dentibus cedebat, nec ore retenta mollis fiebat, igni tamen admota perinde atque illa liquescebat, & flammam non modò concipiebat, sed simul etiam ardebat. *Resina alia.*

ELEMI RESINA.

Cap. XIX.

Gummi Elemi in massas Cylindraceas cogitur, quas pollice & medio digito complectaris, duarum palmarum circiter longitudine. Substantia verò est ferè vniformi, ceræ flauæ & colore *Descriptio.*

& conſiſtentia ſimili, facilè flammam concipiens color aliàs intentior, ſubſtantia reſinacea, ſub dentibus facillimè lenteſcit dealbaturque, ſapore non ingrato nonnihil acri & ſubamaro, odore ferè Fœniculi. Obvolvuntur autem glebæ ſquę ad nos importantur, pulchro folio, à cuius neruo medio parallelæ obliquè in margines creberrimæ feruntur venæ, quod cannæ Indicæ videtur eſſe. Funiculis prætetea Xylinis ſimul omnia cōſtringuntur.

Folium quo inuoluitur.

Illud autē quod à tringita annis *Gummi Elemi* nomine aſſeruamus, magis eſt friabile & exſuccum, colore ferè croceo, quorum vtrumque vetuſtati videtur adſcribendum: alioqui folio eodem inuolutum eſt. Multa habet communia cum Reſina *Gummi Molle arboris* nomine miſſa à D. Paludano, id quod Doctorum & Peritorum trutina dignum eſt: eamque ob cauſam hoc loco de eo agere placuit.

Vetuſtum quale.

An gummi Molle arboris.

Quidam Aethiopicæ Oleæ lachrymam eſſe cenſent, Gummi Elemi dictum, vt annotat Cordus, & ante illum Hermolaus, quaſi Enhæmum: quod vt non negamus, inquit ille, ita etiam non affirmamus. Apud eundem in margine annotatum, Gummi Elemi ſuſpicantur aliqui eſſe lachrymam cedri.

Olea Æthiopic. lachryma.

Marcel. Ficinus in Antid. Epid. ait Elemi quibuſdam Gummi cedri eſſe.

Fuchſ. de comp. med. Oleæ, inquit, Aethiopicæ lachryma Officinis corruptè Gummi Elemi nominatur: videntur verà carêre.

An Lachryma Cedri.

Nimiùm ſecurè Ryſſius in Dioſ. ſcribit de lachryma Aethiopicæ Oleæ Gummi Elemi ab Elæa. vel corruptè Enhæmum.

Ita vides noſtrâ etiamnū ætate obſcuram admodū eſſe Elemi originem, quod & ſuo tempore annotauit Matthiol. qui negat Gummi Elemi Recentioribus Medicis & Officinis dictum, eſſe Aethiopicæ Oleæ lachrymam, quia guſtu mordax non ſit ea lachryma [etſi impropriè Gummi appelletur] non in Gummi quidem, ſed veriùs in reſinarum genere recipienda.

Matthiolo adſtipulatur Hiſt. Lugd. traditque vehementer errare qui putant Oleæ Aethiopicæ lachrymam eſſe. Gummi verò impropriè dici, cùm in Reſinarū genere ſit potiùs, vt ex eo intelligere licet, quòd igni expoſita hęc lachrymaſtatim colliqueſcit ac diffunditur, non aliter quàm Reſina, quæ ex Pinu, Picea, reliquiſque reſiniferis ſtirpibus manat: nullū autem Gummi genus igni liquatur, niſi addito aceto, aut liquore alio, ſed vritur.

Reſina eſt, non Gummi.

Lacuna autor eſt, Gummi oleæ ſilu. ſiue Æthiopicæ hodiè non adferri, quamuis aliqui credant eſſe *Gummi Elemi* vocatum, quod potiùs reſina ſit ſed ex qua arbore, ignorari.

Amatus tradit dici hodie Gummi Elemi corruptè quaſi oleæ, quum Oleæ Æthiopicæ lachryma eſſe debeat. Quæ verò in offic. hodiè habetur, iucundi ſanè ſi prunis inieceris odoris eſt, quæ an vera vel falſa ſit dubitatur, quia Gummi Elemi offic. non habet affinitatem & ſimilitudinem cum ſcammonio, & ſit reſina, vt iure cenſendum ſit vero gummi Oleæ Æthiopicæ nos carere.

Autore Cæſalpino Scribit Dioſ. Oleaſtrum in Æthiopia lachrymam fundere Scammonio ſimilem, mordaci guſtu, fuluam, ſtillis conſtantem exilibus.

In mari Rubro peculiarem deſcribit Theoph. è cuius Lachryma Medici medicamentum componunt ſiſtendo ſanguini. Plin. Enhæmon appellari Oleæ lachrymam in Arabia ſingula i effectu, contrahendis vulnerum cicatricibus. Hoc fortè fuerit illud quod à recentioribus Chirurgis vocatur Gummi Ælemi.

Lachryma Theoph. ad ſiſt ſang.

Io. de Vigo l.8.c.19. Oleum Hypericonis tradit, quod recipit Gummi Elemi. Cronemburg. exponit eſſe lachrymam Oleæ Æthiopicæ apud Dioſc. corruptum initiò in Eleæ, poſtea in Elemi & Elemnii doctam Medicorum ſcholam credere. Noſtrum autem vulgare potiùs ab odore, reſinam Picęę ſiue Pinus eſſe cēſendum eſſe, quàm verum Gummi: qui ambigit, inquit, ſupra ignem experiatur, nam continuò colliqueſcit ac diffunditur, reſinarum inſtar, quod Gummi non faciunt, atque ſic controuerſiæ ſuæ ipſe iudex ſit.

Neſcimus cur Alex. Bened. vulgare hoc gummi tertium genus Halimi cenſuerit, quum tamen Dioſc. fruticem, alij plantam aſſerant, ac prorſus de lachryma nihil Apollo ſupra Balſamum artificiale: Gummi Heleni ſiue Elemi, quaſi Enæmi, non vſu venit niſi addito aceto aut vino, odoratum valdè. Verùm ex quanam planta reſudet, incompertum eſſe ait, nullam notam habere cū lachryma Æthiopica communem. Nos, inquit idē, quandoque ſuſpicati ſumus lachrymam eſſe Oleæ maritimæ Theoph. & Plinii Enæmum: Nos verò contrà non probamus Apollinem marinam plantam dicere maritimam, Theoph. l. 4. c. 8. ſcribit in mari prouenire, non autem iuxta mare: quæ occaſio, vt nullo modo poſſit eſſe olea Æthiopica, nec etiam Gummi Elemi.

Cæſalpinus ſanè ſcripſit in mari rubro prouenire Theoph. plantam: ſi ita eſt, vt ſanè ex Theoph. apparet, non poteſt eſſe Gummi Ælemi, vt ille etiam ſuſpicatur, nec olea Æthiopica.

Lonicerus *Elemi & Elenium* eſſe gummi tradit, ſimile Gummi oleæ Æthiopicæ, nimirum quaſi vtrumque tam probè notum habuerit, atque adeò maiori etiam temeritate vires ei tribuit lachrymæ Æthiopicæ, non declarans interim quid ſit.

De Loco natali eius nihil adhuc certi accepimus, Indagabit peſteritas.

Teſtantur plerique qui de eo ſcripſerunt mirabiles eius vires eſſe in vulneribus capitis quo nomine tam apud medicos quàm Chirurgos celebratiſſimum habetur. Practici quoque in caluariæ fracturis ac vulneribus nunquam id in ſuis Emplaſtris ac vnguentis omittunt, mirabilem eius vſum continuo experimento edocti, qua de cauſa ex eo & vnguentum & ceratum à pharmacopolis diligentioribus concinnatum habetur. Eius loco nonnulli officinarum mangones (notante id Amato) Hederæ gummi non ſine ægrotorum detrimento accipiunt.

PHILLYREA ET MAHALEB.

CAP. XX.

De Phillyrea & Mahaleb meritò hoc libro agimus, vt baccifera planta. Cuius tractatio cùm maximè intricata ſit & apud Autores controuerſa, primùm more noſtro in talibus cōſueto ex autoritate Veterum de ea tradem us in genere, paſſim vbi opus videbitur Neotericorum noſtraque placita inſerentes. Diſtinguimus autem à Phillyrea arborem quæ propriè φιλύρα Græcis, Latinis *Tilia* dicitur de qua lib. 8. agemus.

φιλλυρέα Dioſc. arbor eſt cypri magnitudinem æquans, folijs Oleæ ſimilibus, ſed latioribus & nigrioribus, fructu Lentiſci, [χίνῳ] nigro, ſubdulci

dulci, & quaſi racemato. Locis aſperis naſcitur. Prorſus autem hallucinatur Cordus qui ad Dioſc. hunc locum annotat: Quæ hoc cap. ab eo deſcribitur Tilia omnino eandem eſſe cum Liguſtro, quem oſcitanter quoque Lonicerus ſecutus eſt, Eorum opinionem merito Matth. ante nos reiecit, qui errorem paullò pòſt apertiùs detegemus.

Temerè quoque pleriquc interpretes Phillyreæ vocem in Tiliam tranſmutarunt, non agnoſcentes manifeſtum diſcrimen inter hanc φιλλυρέαν & Latinorum Tiliam, quæ noſtro ſanè iudicio Theoph. eſt φιλύρα, ab eodem in marem & fœminam diſtincta.

Sunt tamen qui apud Theoph. non abſque ratione legant & intelligant hanc, quandò ait: Ex ſilueſtribus perpetuò virent φίλλυρα, (ſed illi φιλλυρέα legunt, Gaza vertit Philyca, quamuis in eius verſione Phylica ſcribatur? an ex veteri aliquo codice, vel ſuo cerebello, nos latet: nec ſcimus vbi locorum Theoph. vel eius interpres & imitator Plinius Philycam commemoret.) quæ in olympo monte prouenit. Hæc l. 1. c. 15. hiſt. Fortè & l. 1. c. [illegible]. legendum φιλλυρέα, quando ſcribit: Quædam cortice tenui vt Laurus, φιλλύρα, [Gaza Tiliam reddit: quam tamen nemo neſcit cortice eſſe craſſiſſimo] ſeu vti nos, Phillyrea.

Plin. quoque Tiliam non diſtinguens à Phillyrea, Tiliæ dotes eas aſſignat, quæ à Dioſc. Phillyreæ tribuuntur.

Sic & Paulus Ægin. vtramque manifeſto errore confundens, eadem & quidem totidem verbis ſuæ Philyræ aſcribit, quæ Dioſc. Phillyreæ.

Ruell. Gazæ verſione deceptus priore loco apud Theoph. legit Philycam. Verùm enimuero quomodo Theoph. Tiliam folio deciduo diceret Philycam, vel vt nos potiùs legendum cenſemus, Phillyream quæ perpetùo viret?

Audiamus Arabes, qui *Mahaleb* vocant.

Mahaleb Dioſc. (inquit Serapio) eſt arbuſtum ſimile arbori Alcannæ: dixit Gal. in tractatu nouo quoſdam putare eſſe Carpobalſamum. Scribit Albaſarri, *Almahaleb* eſſe calidum & ſiccum, deferri ab Andargen & Nahand: Melius eſſe, quod ſimile Margaritis minoribus & boni odoris. Iſaac eben Amram Almahaleb diuerſas ſpecies tradit, album, nigrum, & viride: albo grana eſſe parua: maius eſſe magnitudinis Cicerellæ, adferri ex inſula: Hiſpanicum autem minus eſſe. Melius eſſe albidius & nitidius, meliorſque odoris: deterius verò nigrius. Vſum eſſe medullæ ſine cortice, qui niger eſt, & internè albus deferri ex monte Sebuen & Deibegen & de Nahand, cuius arbores grandes: colligi Septembri, vſum eſſe grani & corticis. Verùm apud eundem Serap. in margine malè ſcribitur Mahaleb eſſe Tiliam Dioſc. præſtitiſſet retinere nomen Græcum Phillyreæ, de qua Serapionem ſcribere manifeſtum eſt ex verbis, quæ ex Dioſc. citat.

Matth. [vt etiam indicauimus l. 2. c. de Ceraſo amara, Mahaleb putata] non ſine errore concedit erraſſe Serapionem, exiſtimando Phillyream & Mahaleb Arabum idem eſſe, quia facultates ex Arabibus ſint diuerſæ à Phillyreæ facultatibus. Nos ſanè nihil adhuc videmus in Serap. ex quo ſententia Matth. confirmari poſſit. In viribus notandum Dioſc. ſcribere de folijs, Arabes de granis. Quinimò quod Dioſc. ait vrinas ducere, reſpondet viribus ab Arabibus traditis. Serap. id interpretatur de granis. Non concedimus igitur Matthiolo Serapionem capite de Mahaleb erraſſe, hanc eandem facientem cum Phillyrea.

Serap. defenditur aduerſus Matth. Mahaleb.

Auicenna *Mahaleb* vel *Mahalab* eligit album & purum. Bellunenſi Mahaleb eſt granum fructus, ſimile oſſi ceraſorum, notum in Syria, & commendatum contra calculos renum.

Hermol. Marcell. repreh.

Hermolaum, virum alioqui doctiſſimum, miramur φιλλυρέαν apud Dioſc. interpretatum Tiliam, ac eandem cum illa facientem, vt ampliùs docebitur in hiſtoria Tiliæ. Maior etiam numnos admiratio habet, eundem ſecutum Marcellum, nullam alioqui occaſionem omittere ſolitum, ſi quando Hermolaum carpere poſſit. Hos more ſuo ſequitur Ruell. ac Hermolai verba pro ſuis venditat. Mirum tantum diſcrimen à doctiſſimis viris non obſeruatum, inter Phillyream, inquam, & Tiliam ſeu Philyram. Sed quid non poſſit ſecuritas ac confidentia tum ſui, tum erga alios? Quanquam ſatis euidens ſit eos parum in ſtirpium cognitione verſatos.

Aegriùs excuſabitur Tragus, vir pro ea ætate in perſcrutandis ſtirpium hiſtoriis ac naturis ſagaciſſimus. Nam nec is quidem diſtinguit.

Plin. error.

Sed prædictos Dioſc. interpretes aliosque nominis vicinitate deceptos putamus, nō agnoſcentes Tiliam Græcis φιλύραν, non autem φιλλυρέαν dici. Quid ſi eos Plinii quoque autoritas in eum errorem traxiſſet? qui tradit Tiliam arborem eſſe proceritate perquàm modica, cùm ipſo ſenſu conſtet contrarium? Forte & huic nominis ſimilitudo impoſuit. Inde factum, vt dicebamus, vt Tileæ eas attribuerit vires, quas Dioſc. ſuæ Phillyreę, quem errorem etiam Ruell. incautè ſecutus eſt.

Ruell. not.

Lonicerus aſſerit, nullâ allatâ ratione autoritatéue, Liguſtrum & Phillyream vnam & eādem eſſe plantam, contenditque caput hoc Dioſc. de Phillyrea ſpurium eſſe. Quid ſpurium? At codices Greci non ſolùm impreſſi, & ii quidem probatiſſimi, ſed etiam Oribaſii codex manu ſcriptus habent & caput illud, & Phyllyream nomine tenus, quemad. & Paulus, & Serapio, quem Arabico ſermone Mahaleb appellaſſe diximus.

Lonic. repreh.

Imperitum in re herbaria Lonicerum decepiſſe videtur quòd Phyllyreę deſcriptio à Liguſtri, quod Græcis Cypros dicitur, non parum conueniat.

Macholebū, Mahaleb. deſcriptio.

Porrò *Macholebum*, inquit Cordus, ſeu vt Arabes vocant *Mahaleb*, nuclei ſunt, figurâ, quantitate & colore ceraſiorum nucleis ſimiles, guſtu tamen teneriores, vehementiores & odorati, ideoque ſuaui odore oris halitum commendantes. Eligito recens, hoc eſt, plenum, in candido ſubruffum, odoratum, & minimè vetuſtate rancidum. Affertur ex Africa & Ægypto in Italiam, Galliam & Hiſpaniam: in Germaniam verò rariſſimè, quia apud Germanos nullus adhuc eius vſus inualuit. Arbor autem in qua naſcitur, qualis ſit, nobis nondum conſtat. *Hæc Cordus.* Cui Geſn. addit iconem Ceraſi amaræ, de qua egimus ſuo loco, non tamen exiſtimauerimus Cordum hanc plantam intellexiſſe.

Locus.

Geſneri error. Mahaleb.

De eadem ſic ſcribit Rauuolff. Halepi apud aromatarios vidi parua ſemina alba, Machaleb, quæ duro cortice cōtinentur, longiuſcula, acuminata, obducta tenui tunica, Piſtachiorū modo. Ex iſtis regionibus multa tranſportantur in Syriam, quibus vtuntur ad odoratum ſaponem. Arbuſculas in quibus proueniunt, non vidi: quantùm intellexi proueniunt in vicinia, potiſſimùm in montibus itineris Perſiani. Ab incolis hodierno adhuc die eum Serap. nominatur *Nahandt* ille tractus.

Nahandt Serap.

Phyllirea propriè quid Latinè ſignificet, ſe neſ-

cire fatentur Monachi apud Mef. Arabicè autem eſſe Mahaleb, de quopræter iam dictos Arabes etiam Rhaſis & alij plures Arabicæ linguæ Scriptores pertractarint. Mahaleb autem arbuſculam in Syria notiſſimam eſſe, & hodiè ibidem vulgò Mahaleb vocari. Eam (quod illi ſciant) nō reperiri in Italia. Eſſe enim ſpinoſam, folijs Oliuæ ſimilibus, ferre grana quaſi racematim in ramis, vt Lentiſcus, paullò craſſiora tamen: è quibus Syri oleum exprimant, valdè odoriferum, ex quo conficiant ſapones olfactu ſuaues, & alia plura. Seque habuiſſe ramos eius allatos à ſui ordinis quodam fratre, qui ex ijs partibus redierit. Ergo [addunt] Mahaleb non ſunt fructus Ceraſi ſylueſtris, vt ferè omnes iuniores hallucinantes interpretati ſunt. Fortaſſe quia cùm immediatè poſt oleum de ceraſis, Meſues poſuerit oleum Almahaleb, & in eius deſcriptione dixerit, oleum de Almahaleb fortius eſſe in omni re, quàm oleū de ceraſis, inde fortè putantes, Mahaleb eſſe ceraſia ſilueſtria: ſed reuera ſatis differunt inter ſe. Ex quibus patet oleum de Almahaleb non eſſe oleum de ceraſis ſilueſtribus. Quod ſi vera ſcribunt Monachi, Mahaleb ſpinoſum in Syria proueniens, planta erit diuerſa à noſtra Phillyrea, aut certè eo ipſo varians, quòd ſit ſpinoſa: nam cætera conueniunt.

Mahaleb Syriacum ſpinoſum Monachis.

Oleum.

Matthiolo aſſentimur, Ceraſum amaram de qua ſuo loco egimus, à multis dictam Mahaleb, non eſſe Phillyream Dioſc. ſed eſſe Mahaleb Arabum non concedimus. Nec etiam ſcimus an vnguentarij, quod ille ſcribit, illius plantæ nucleis vtantur, ad ſmegmata odorata paranda, an potiùs vt nos cenſemus, ijs qui ex Syria adferuntur, eò aliunde illata, vti dictum. A nemine hactenus annotatum, quod equidem ſciamus, ex ceraſo amara colligi & reponi pro vnguentariis grana. Nihil tamen certi adhuc ſtatuere poſſumus, cuius plantæ ſint illa ſemina cùm eam, vti dictum, Monachi ſpinoſam faciant, qualis ſanè noſtra Phillyrea non eſt.

Matth. repreh. Alter eiuſdem error.

Amatus Phillyream ſpeciem Liguſtri facit, & ait Hiſp. *Otraſuerte* de Alhenam dici: forteque Germ. Hartrigel: Arab. *Mahaleb* &c: ſed non docet quæ aut qualis ſit illa Liguſtri ſpecies, aut an cognitam habuerit. Nomen etiam Germanicum Phillireæ noſtræ minimè cōuenit. Tam hic quàm Lacuna erroris accuſant eos qui per Phillyream Dioſc. Tiliam intelligunt: & meritò, ſed interim ij nuda figura contenti, quam Lacuna ex Matth. proponit, non docent quid ſit.

Liguſtri ſpecies Amat. not.

Geſn. in epiſt. ad Collinum in fine deſcriptionum Cordi notat à Dalech. chamæceraſum nominari arbuſculam, quæ Arab. Mahaleb dicatur. Aduehi ex Syria, quamuis vbique per ſepes circa Lugdunum naſcatur, ſed fructu minùs habito, vt ille ait, nucleo & ſemine tenuiore. Aſt nos Chamęceraſum hanc non exiſtimamus Mahaleb, quia Mahaleb & Phillyrea non differunt, Chamæceraſus verò multùm differt à Phillyrea.

Lacuna not. Chamaceraſus.

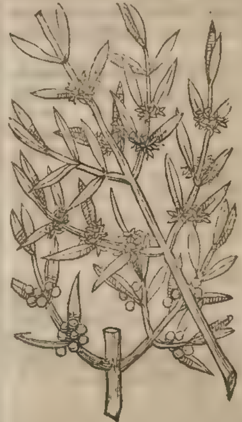
Geſn. repreh.

Adſtipulantur quoque Pen. & Lob. frondoſam illam patulam Theoph. φιλλυρέαν Tiliam eſſe, non hanc, malle tamen ſe legere φιλελαίαν ſiue Oleæ amaſiam iſtam, quam Dioſc. deſcribit per congruam deſcriptionem, & Oleæ non modò ſimilem, ſed etiam ſociam, vt ab Oleaſtris, quibuſcum frequens reperitur, nihil ferè diſcrepet: cuius duo modi, de quibus poſtea.

Teoph. emend.

Apud Theoph. φιλύρα ſcribitur, non vt illi habent, [illegible]. Taber. & eius coſtrcinnator Brunio de hac nihil tradant, præter ea quæ acceperunt à Cluſio, quaſi ſibi co[illegible] [illegible] Steinlinden vocent, quod nomen non placet. Quid Phillyreæ commune cum Tilia, quæ Linden Germanis? Steinlinden autem Tiliam ſaxatilem ſignificat. Sed iam differentias à Neotericis & nobis obſeruatas videamus.

PHILLYREA ANGVSTIFOLIA: EIVSQVE VARIETAS.



Deſcr.

HAnc primò dicamus, tanquam notiſſimā hoc ſeculo, & ad Veterum Phillyream omniū optimè accedētem, vt adeò eadem eſſe videatur, quod tamen nōdum ita temerè pro certo & indubitato aſſeuerare auſimus. Ergo frutex, quem Monſpelii noſtro tempore Phillyreā vocant, nonnūquam arboreſcit, cortice cinereo obtectus, materie alba, ramis ſibi inuicem oppoſitis, foliis Oleæ ſitu aduerſo reſpondentibus, nigrioribus, nec vnà vt Oleæ candicantibus, modò anguſtis, & olearum foliis anguſtioribus, nunc mucronatis, aliàs ſubrotundis, interdum nonnihil in ambitu ſerratis, duris, acrimoniæ cuiuſdam & amaritudinis nequaquam expertibus: ad quorum exortum flores multi vtrinque ramulos coronant ex herbaceo albi. Succedunt baccæ rotundæ, paruæ, cæruleæ, vel potiùs Violaceæ, breuiſſimis pedicellis racematim ramulis adhæreſcentes, dulces cum aliquo amarore: in quarum vnaquaque oſſiculum paruum, in quo nucleus.

Folia.

Flor.

Bacc.

Oſſic.

Vt verum fateamur, cùm eſſemus Monſpelii, minùs diligenter obſeruauimus an ſint ſpecies diuerſæ quæ ibi proueniunt, an tantùm naturæ luſus.

Camer. ad hiſt. Germ. & in Epit. Matth. proponit iconem ex noſtra ſicca iam olim depicta per Geſnerum, quæ anguſto admodum folio pingitur; eadem tamen nobis videtur cum Cluſiana à nobis propoſita. Is Phillyream 4. facit, traditque humanam altitudinem æquare, ramos tamen minores & frequentiores habere quàm Phillyrea folio Ilicis & Phillyrea latiori folio non crenato, nigriore cortice tectos: folia Oleaſtri, anguſtiora, viridiora, amaritudinis non expertia: flores etiam exiguos albicantes, Oleæ ſimiles, ſimul congeſtos, & inter foliorum alas circa ramulos naſcentes: quibus ſuccedit fructus, maturitate niger, baccarum Myrti magnitudine, oſſiculo duro præditus. Abūdè in Caſtella noua Hiſpaniæ, locis incultis, non procul à Tago flumine diſſitis inuenitur, & frequenter agro Monſpeliano in ſepibus. Monſpelianæ Academiæ ſtudioſi olim, modò Oleaſtrum, interdum etiam Halimum appellabant. Hiſpani huic & ſequentibus duabus indifferenter nomina dabant modò *Pradera*, modò *Ladierna*, nunc *Lenteſco*, nonnulli etiam Torniſco, quod Thymeleæ

Phil. C

Flo.

Lo.

leæ proprium.

Phillyrea quinta eidem Clusio dicta, iam descriptæ, forma & magnitudine similis, in hoc differens, quòd eius rami tenuiores, rariores, minusque conferti; frequentiores etiam habet virgas à radice germinantes, fructu satis contumaces. Folia etiam ex aduerso disposita, paulò longiora & angustiora quàm prædicta, oleastrinorum modo firma, saturatiùs virescentia, subacris saporis. Hanc & fructu & flore carere incolæ affirmabant: sed vtrumque superiori similem proferre non dubitare se idem Clus. scribit. Nec alibi hanc vidisse, quàm in incultis Hispaniæ Castellæ veteris & Bæticæ.

Non dubitamus de Phillyrea quam hoc loco depictam damus, scripsisse Penam & Lob. in Adu. vbi duas icones exhibent quæ minùs placent: dubitamus tamen an per minorem suam intelligant Clusij quartam, & per maiorem, Clus. 5. de qua postea. Lubet lectori eorundem verba proponere, quæ sic habent. Phillyreæ duo modi arborescunt in Galloprouinciæ viarum marginibus & oliuetis Massiliæ vicinis: & quæ maior, rarior persimilis pumilæ Oleæ, caudice ramisque nigrioribus, longioribus quàm oleæ agrestis, & folio magis ad Ligustrum accedentibus. Bacculæ multæ in ramis, etiam oliua agresti minores, non amaræ (vt oliuæ) sed subdulces, nucleo intus Cerasi. Minor multò frequentior ijsdem in naturalibus & Monspelij collibus glareosis: folio æquè longo, sed angustiore duplò; duploque minor tota planta: similes acinj Lentiscinis & similiter racematim proximè hærentes admodū curto pediculo, quæ item maturæ subdulces sunt, aliquantùm acres, sed neutiquam ingratæ, vt sunt Oliuæ satiuæ & agrestes.

Senensis (Matth.) infarcit plaustra verbosarū autoritatum, nec tamen, quam dat describit.

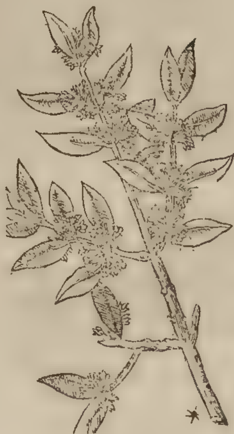
Lob. in obs. Phillyrea Narbonensis florida.

Varietates: Belgicis hortis Hispano semine angustioribus folijs gemina Phillyrea visitur. Item latifoliam cristatam & tenuifoliam munere Georgij Rye plerique habent in Viretis Belgicis. Phillyræ angustifoliæ flores. Apud eundem pro Phillyra Narbonensi posita est icon, de qua paullò pòst. Pro angustifolia ea quæ à nobis ex Clus. iam proposita duas figuras ponit Lob. in iconibus, omissis ijs quas habebat in Adu.

Scribit Cæsalp. *Ilatrum* vulgò appellari, alijs *Linternum*, fruticem in maritimis tractibus frequentissimum veluti oleam quandam paruā, multis ramis fruticantibus: foliis oleæ durioribus ac viridioribus, similiter perpetuis: florere à lateribus in alis foliorum, non oblongo racemulo, vt olea, sed aceruatis granulis fructum ferre nigrum, Ligustro similem: vnico intus ossiculo, tenui putamine, figura oliuari. Frequentior in hac sterilis, quasi in eo genere mascula, quam Plin. Alaternum vocat inter steriles quæ fructum nullum ferunt, ei folia, inquit, sunt inter Ilicem & oliuam. Vidimus tamen quandam angustiori folio quàm olea, quandam latiori breuiorique, ad Ilicem valdè accedente. Hanc (addit idem) videtur Theoph. Phillycam appellasse, perpetuò virentem, vnde illi honor in alendo pecore, cùm semper fronde abundet. Obedientissima est materies, candorque ei Celastri modo. Germinat ineunte vere: Fructum reddit post occasum Vergiliarum. Montibus est propria. Diosc. Phillyream vocat. *Hactenus Cæsalp.*

Phillyrea minor Penæ & 4. Clus: Alaternus minor Dalech. Hist. Lugd. Dodonæus in hist. Lat. nomine Cypri proponit à nobis hic exhibitam, sine vlla descriptione. Cur id faciat, nescimus: cum Cypro sanè non conuenit. *Cyprus. Dod. error.*

PHILLYREA LATIVSCVLO FOLIO.



Descriptio. Hanc Clus. Phillyream tertiam minorem vt plurimùm tradit, ea, quæ folio est Ilicis, ac ea cui folium Alaterni: illius tamen arbusculam vidisse, ait, duorum hominum altitudinem æquantem, & ab illa ramulum suis floribus onustum auulsisse, è quo suam iconem delineari curauit. Eius autem rami, inquit, exalbido cortice teguntur, vt in alterâ, [quæ foliis Alaterni] aliquantulùm rugoso: folia habet iam modò citatis angustiora, nullis crenis serrata, eiusdem vt in præcedente coloris, adstringentis gustus; Flores Oleæ similes, pusillos, ex herbaceo candicantes, confertim inter foliorum exortus nascentes: fructum deinde rotundum, superiori similem. Desertis Bœticę locis nascitur. Eius etiam vnica arbuscula in Narbonensi Gallia ab eodem conspecta, ad ingressum pagi *Peraul* vicini Volcarum stagno, secundo à Monspelio miliari, vbi, inquit, si benè memini *Alader* dicebatur. Hispanis iisdem nominibus, vt præcedens. *Folia. Flores. Locus Alader.*

An Pen. & Lob. Phillyrea maior de qua antè. Lob. sanè in Obs. iconem Clusii ponit pro Phillyrea Narbonensi florida Adu. p. 420. Idem in icon. Plantini.

Matth. more sibi consueto iconem habet sub titulo, Phillyrea: descriptionem autem nullam. Vnde coniicere licet, nunquam ei visam. Ait quidem Phillyream arborem longè diuersam à Tiliâ, in Italia prouenire, asperis tantùm montibus, quibus maximè gaudeat, fructum Lentisco similem, racematim cohærentem, rubentem, granis, quæ vocant Paradisi, non absimilem. Oportebat demôstrare vbi talem fructum viderat, alioqui vix ei credendum censemus. In epit. ait esse Mahaleb Arabum: nihilominus pag. seq. ponit aliam plantam pro Mahaleb Mauritanorum, nempe Cerasum amaram: docuisset saltem apertè quid intelligat per suam Phyllyream: quanquam icon ab eodem proposita non malè respondere videatur iconi hîc ex Clus. appositæ. *Matth. repreh.*

Lob. & Penam scimus Matth. Phillyream ad sequentem referre. Nos verò cunctabundi hæremus, nec quicquam affirmamus, quia nescimus quantùm Lobeliana sequens differat ad hac.

An Cæsalp. *Ilatrus* latiore breuioreque folio, ad Ilicem valdè accedente, de qua antè. *Ilatrus.*

Gesn. in fine hist. Cordi, à Matth. pictam Serap. Mahaleb vocat. An eidem de hortis Phillyrea Bellon. in hortis Lutetiæ consita, quæ etiam Ve-

netiis in horto Maphæi & locis saxosis & montanis Italiæ, vbi sponte nascitur translata.

Hist Lugd. Consarcinator l.2.c.14.Matth.Phillyreæ iconem proposuisse tantùm, non descripsisse tradit, quia descriptioni Diosc.haud parum conuenire videatur: non affirmare tamen legitimam esse, quòd eius baccæ subdulces non sint: quasi nulla alia nota requireretur, vt legitima sit Diosc. Phillyrea. Item alibi.c.67.Phillyrea Penæ maior 3.Clus.Alaternus maior Dalech.Item: Philyca Dalech. Philyca (inquit) Græcis dicta, arbor Dalechampio esse videtur, Illyrici gentibus, Comorich. Galli oppido S. Spiritus nuncupato, ad Rhodanum sito vicini, in quorum sepibus frequens hæc stirps gignitur *Alarders* vocant. Monspelienses seplasiæ Phillyream, vt & Pena, de qua Theoph. εὔτονώτατον δὲ φιλύκη, καὶ ἡ λευκότης ὥσπερ τοῦ κηλάστρου. Quæ sic Gaza vertit: Obedientissima Philyca est, candorque ei celastri modo: rectiùs firmissima: sed legisse videtur εὐκάμπης siue εὔεργον, vel quid simile.

Gaza reprehe. Philyca. Eadem Hist. Lugd. sic describit: Philyca Ligustri est magnitudine, multùm fruticosa, comâ perpetuâ, caudicis cortice cinereo, rugoso: folijs Lentisco ferè similibus, amplioribus, lõngioribus, carnosis, obscurè virentibus, gustu adstringentibus: fructu racematim congesto, antequam maturescat anguloso, cùm maturuit rotundo, nigro. Is constat pulpâ tenerâ, succosa, gustu principiò dulci, mox amaro, cum acrimoniæ tantillo, ac dum manditur, suaue quiddam olente, quod cum baccarum Iuniperi odore comparari possit: Pulpæ subiectum est lignosum, sed valdè tenerum ac fragile putamen, nucleum continens rotundum, gustu amarum. In Gramontio luco haud procul à Monspelio, ac in eius tractus saxosi glareosique sepibus crescit.

Locus. Hist. Lugd. not. Ita vides Compilatorem Hist.Lugd. duobus distinctis locis de vna hac tradere, totidemque figuras proponere, cuius etiam videri possit Phillyrea Matth. Sed & hoc ipso posteriori loco duas icones vnius plantæ habet: Priorem sub titulo Phillyreæ Penæ maioris, quæ florem exprimit: posteriorem sub Philyca 3. Dalech. quæ fructum. Sed & nihilominus Phillyream angustifoliam seu minorem Penæ habet, sine vlla descriptione.

Dod. error. De comoricha Illyricorum vid.cap.seq.de spina Burgi.

Varietates. Dod.in hist.lat.Cyprus latiore folio. Cur verò iconem Clus.Phillyreæ ponat pro Cypro, nec eius tradat descriptionem, ne cõiectari quidem licet, nec etiam Cypro conuenit. Sunt nobis rami optimè respondentes iconi Matth.sunt alij, qui iconi Clus. alij foliis rotundioribus & breuioribus. Nos portionem iuxta iconem Clusianam ex sicca appingendam curauimus: fructum & florem quoque particularem ex icone Gesneri quæ apud Camer.

Philyca Theoph. C.Bauh.apud Matth. Phillyrea Diosc.[inquit] videtur à Theoph. Philyca dicta, quam Matth. proponit racemosam, ad imitationem textus Diosc. Nisi racemos haberet Phillyream arborem Galloprouinciæ Adu. Lob. & Lugd. herbarij diceremus. Camer. vnâ figurâ tres differentias ostẽdit, alteram latis, alteram angustis folijs, & tertiam medio modo se habentibus, vt nihil obstet Diosc. descriptioni folia latiora Phillyreæ tribuentis. Has diuersas species & adhuc alias circa Monspelium obseruauimus, cuius nomine ad Matth. figuram adiecimus adhuc mediam, quæ Phillyrea Narbon. Lob. & 3. Clus. Phillyrea media apud Matth. Ilatrum Cæsalp.

Idem C.Bauh. in Animadu. in hist. Lugd. sic infit: Sequitur Phillyream Mahaleb Serap.p.154. Hist. Lugd. & p.258 Phillyream Penæ maiorem, & p.258 Philycam Dalech. idem esse, vniusque plantæ tres diuersas figuras, triaque diuersa nomina. Licet verò C. Bauh. Matth. Phillyream diuersam faciat à Phillyrea Lob. nos tamen non separabimus donec demonstrentur nobis longiusculi racemi, quales habet Matth. in aliquo Phillyreæ genere. Nihil noui est Matthiolo aliquid affingere suis iconibus, vt Diosc. descriptionibus magis accedant, vt pluries hoc opere declarabimus. *Hist. lax. C.Bau. Matt.*

PHILLYREA ARBOR LOBELIO.



Phillyrea (inquiunt Pé. & Lob. in Adu. quo loco & Phylerea & Philerea scribitur) arbor Galloprouinciæ, verior Macaleb Serapionis: expressam de eius arbore iconem prorsum refert prior maiorque dicta Phillyrea. Reperitur in Galloprouincia propè Tholonam. Æquat scapo & sparsis stolonibus Prunum aut Cerasum, folio planè Phylereæ, aliquantùm latiore: flos Ilicis muscosus, albidus & plusculis vnà aceruatis baccis Terebinthi maioribus, nigricantibus, herbidis, dulciculis: nucleoli intus crassi, quales prorsus prostant herbidis, dulciculis: nucleoli intus crassi, quales prorsus prostant hodie in Officinis nomine Machaleb. Et certè si Ligustrum Serapionis sit Machaleb, erit hæc illius Ligustrum, non illa quam Matth. dat nec describit. *Hæc illi*: qui tres icones proponunt: priores duas pro antè dictis Phillyreis maiore & minore, quæ parum placent: tertiam autem pro Phillyrea arbore, quæ planè displicet, cui baccæ appinguntur bipartitæ, quasi intus duo latitarent ossicula. In margine iidem annotant, desiderari in icone multò plures congestas bacculas, à pictore omissas. Illa quoque eorum verba nobis videntur valdè ambigua, atque adeò ipsismet repugnantia, quando aiunt, prior maiorque dicta Phillyrea: ipsimet tamen antè aliam tradiderunt descriptionem & iconem pro ea quam maiorem vocarunt: nescimus igitur quantùm differat hæc à Phillyrea nodò dicta, quæ latiusculo non serrato est folio. Stirpium studiosi hæc diligentiùs perpendant. Quid sibi per Ligustrum Serapionis velint haud percipimus. in nostro Serapione nihil de Ligustro. Eadem Adu. icon sub ijsdem titulis proponitur in iconibus Plant. & edit. Teut. *Disc. Folia. Flore. Bacc. Ligus. Serap. Matt.*

Tabern. vel eius historiæ compilator Nic. Braũ nihil docens, iconem ex Lobeliana, sed more suo mutatam, ponit pro Machalepo Serap. nulla addita descriptione. *Taber. Braun. xat.*

Fortè de hac scripsit Cordus lib. 1.c. 23 hist. suæ

suæ, (si præcedentem non intellexit) his verbis: Philyra videlicet ea, quam Diosc. descripsit, non illa quæ Lat. vocatur Tilia, arbor est mediocris magnitudinis, caudice satis crasso, quem vbi ad iustam magnitudinem adoleuerit, vtraque manu nemo complectatur, cùm ambitu quatuor non rarò dodrantes impleat. Cortex illi læuis, nec ita scaber vt alijs plerisque arboribus, præsertim in ramis & surculis, colore cinericeus, & Ligustro similis, qui etiam materiam habet non dissimilem. Ramuli minores, & surculi cruciformi & alternante positu aduersi sibi in geniculis seu exortibus respondent. Folia sescunciam longa, vel paullò longiora, semunciam circiter lata, breuibuspediculis hærentia, vtroque capite in angustum fastigiata, Oleæ folijs similia, obtusiora tamen & proportione latiuscula, nec ita candida à tergo nec in lateribus retrorsum reflexa, sed æqualiter lata, glabra, nitentia, & egregiè viridia, multâ circa ramulos frequentiâ, & inuicem aduersa sibi in exortu, crassiuscula vt Buxi, hyeme non decidua, Vere autem subnascentibus alijs nouis decidunt. Quæ verò circa nouellos stolones sunt folia, alijs plerumque duplò longiora existunt, & leniter per ambitum serrata. Flores, quibus singulæ succedunt baccæ, similiter vt flores in racemos digestæ, rotundæ, paruis Iuniperi aut Lentisci baccis similes & æquales, principiò virides, in maturitate purpureæ, rotundo intus nucleo, gustu cum aliqua dulcedine adstringentes. Folia item gustu adstringunt, cum amaritudine & acrimonia aliqua, quemad. & immaturæ baccæ, eodem modo, quo Ligustrum, oleaster & olea. Materia arbori lenta, alba & satis solida. Radicibus nititur multifidis, non rectà descendentibus, sed per obliquum deorsum actis. Nascitur in montibus, asperis locis, iuxta fossas in aggeribus, ac fossis in Hetruria agro Florentino. Non vbique in arboré excrescit, sed Ligustri modo, parua manet & fruticosa.

PHILLYREA FOLIO ALATERNI



CL. D. Agerii Medici Argentinēsis, & egregii Botanici munere est nobis paruus arboreus ramus, datus titulo *Alaterni* collecti in hort. Veneto. Differt à *Spina Bourgi*, Monsp. colore corticis cinerei ferè. folia etiam non ita virent, bino ordine per caulem procedunt, vnciam longa & lata, in ambitu pulchrè & ordinatè serrata, serraturæ denticellis veluti in aculeos desinentibus, ad folia à Clus. pro Alaterno 2. picta accedentia, differunt tamen latiori basi quâ ramis adhærent, eo modo, quo Clus. pingit in sua Phillyrea primo, quam nos Phillyream Ilicis folio cognominauimus. Dissidet à Phillyreis except. 2. Clusiana, icon non malè accederet, nisi folia essent paullò longiora latioraque & pediculos haberet longiusculos: descriptio alioqui non repugnat. *Phillyrea 2 Clus.*

Non ausimus tamen ex fragmento palmari tantùm, attamen senis foliorum oppositè coniugatorum versibus stipato, pro certo affirmare esse 2. Clus. Phillyream, quam ipse sic describit: Phillyream dictam folio Ilicis magnitudine superat, multis ramis candicante cortice obtectis prædita: foliis Alaterno priori penè similibus, firmioribus tamen, & minùs nigricantibus, saporis quidem aliquantùm acris, sed in quo amaritudo sentiatur. Neque istius florem conspexi: ipsum autem fructum racematim inter folia propendentem, magnitudine granorum Piperis, aut fructus Myrti, rotundum, nigrum, calidi gustus, osseum & durum nucleum, candido & fragili nucleo obductum continentem. Decembris initio legebam. *Fructus. Nucleus* *Tempus*

Variis Lusitaniæ locis, in sepibus, sed nusquam copiosior, quàm circa *Tomar* insignem pagum, vnde plurimum fructum in Belgium detuli. Lusit. dicitur *Adorna*. *Locus*

Est item nobis ramus Phillyreæ Monspelio delatus, cuius folia benè respondent iconi Clus. quā hic exibemus, verùm quædam folia non sunt serrata, alia medio tenus tantùm serrata, quædam per totum ferè ambitum: ramuli tenuiores quàm in præcedēti, foliorum color etiam magis virens. An diuersa sit à præcedenti, an eadem cum Clusiana hac, diligentibus inquirēdum relinquimus. *Varietas.*

PHILLYREA FOLIO ILICIS.



EA verò quæ folio est Ilicis, Clus. teste, altiùs assurgit quàm Ilex cocciġera, ramosq; habet pollicaris vel etiam amplioris crassitudinis, cortice viridi, sed candicantibus maculis aspersō tectos: folia Ilicis coccigeræ, maiora, viridiora, crassiora, in ambitu nonnihil spinosa, adstringentis quidem gustus, sed non ingrati. Huius flos eidem non conspectus, sed fructus Lentiscino æqualis è foliorum alis dependens, maturitate niger, ossiculum continens. *Descriptio.* *Folia.* *Fructus.*

Frequens est in Lusitaniæ incultis circa Eboram. Quibusdam vernaculo Hispanorum sermone *Aleb.* dicitur, illius semen Oxyacanthæ nomine ad Belgas missum. *Locus.*

Hist. Lugd. Phillyream Clus. priorem vocat. An Lob. obs. Phillyrea latifolia cristata. An Cordo Philyrina, quæ sub * [sic ille habet, Quid?] à Theoph. est descripta. *Oxyacantha Phillyrea latif. Philyrina*

Arbuscula est fruticosa, Phillyræ aspectu simillima: siquidem ligno, ramulis, corticis colore, & cruciformi ramulorum surculorumque positu,

nihil ferè, quod aspectu dignosci queat, à Ligustro & Philyra differt. Caudiculis assurgit pluribus in rectiores virgas diuisis. Ramuli item qui in exortu sibi ex interuallo aduersantur, concinniori ordine in cruciformē positum digesti sunt. Folia habet Philyræ similia crassitie, colore, nitore paulò tamen breuiora, latiora; in medio antrorsum fastigiata: posteriore verò parte orbiculata, per ambitum leniter serrata; duris, & ceu modicè aculeatis, & asperis incisurarum eminentibus angulis, hyeme non decidua, sed Philyræ modo contra hyemis iniurias contumacia, gustu adstringentia cum amaritudine & aliqua acrimonia, quemadmodum Philyra, Ligustrum, atque Oleaster. Radicibus hæret qualibus Philyra.

Locus Phillyrearũ in genere. Prouenit in Liguria, agro Florentino, montanis, asperis, saxosisque locis, & ad fossas in aggeribus ac sepibus agrorum. Omnes autem Phillyreæ species (præter eam quæ folio est Alaterni, ante hanc descriptam) non modò in cultissimis hortis Illustrium virorum plurimorum quondam in Belgio conspectæ. Et priora quidem à nobis descripta genera, de sententia Clus. alias species peperisse videntur: nam quædam breuiore & latiore folio, alię longiore & angustiore, quędam etiam serrato aliquantulùm folio natæ sunt, à matre nonnihil degenerantes, vt idem obseruauit. Nos in diuersis locis vidimus: Monspelii potiss. in

Tempus. silua *Aigremont* dicta florentem Vere, & baccas mense Augusto ferentem. Ferrariæ in horto ducis, *à la montagna*, colle arte facto, eandē, hoc est, foliis latis. Allata etiam ex horto Patauino nomine *Alaterni* foliis serratis, quæ manifestè differt à *Spina Burgi*. Stugardia accepimus semen, quod missum fuerat per hortulanum ducis Florentini, titulo Phillyreæ leptophyllæ, quod tamen Montb. satum nō prouenit. Accersitam tamen angustifoliam Monspelio habemus, sed hieme reponitur.

Phillyrea leptophyllos.

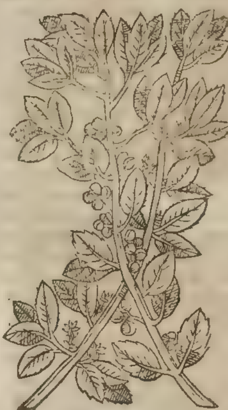
Vires & Vsus. Oris vlcera. Cæterùm Phillyreæ folia, tradente Diosc. perinde ac Oleastri astringunt, ideoque ad ea prosunt quæ astrictionem desiderant, maximéque ad oris vlcera commanducata, tum etiam si decocto ea colluantur. Quin & potum decoctum, vrinas mensesque ciet. Serap. vertit, decoctio granorum eius prouocat vrinam & menstrua, vt dicunt alij. Iamdudum annotatum, Plin. Philyreæ vires exibuisse sub nomine Tiliæ. Paulus easdē quas Diosc. habet sub nomine φιλυρᾶς. Apud Arabes sanè confusam, ne dicamus penitùs dissonā, habes Mahaleb virium traditionem. Nam apud Serap. ex sententia Aben Mesuai Mahaleb est calidum & remollit: confert dolori Iliorum: bibitur contra nauseas, & vna est ex medicinis quæ superfluitates excutiunt è corpore, ipsúmque impinguant, eijcit lumbricos & ascarides, & confert podagræ. Adamasca scribit, frangere lapidem. Mesarugie eidem temperatam resoluentem vim tribuit, & tamen ex quorumdam sententia dicit esse frigidum & siccum. Ex Albasari verò iudicio Almahaleb calidum est in secundo gradu, siccum in primo, frangit lapidē tam renum quàm vesicæ. Defertur ab Andargē & Nahund; præfertur id, quod margaritis minoribus simile est, & odoratum. Atabari temperatum dicit & resoluens, prouocare menstrua, sedare dolores. Ex Rhasi, calidū est, emollit membra indurata, & morbos inueteratos sanat à percussione obortos. Vsus est tam corticis eius quàm grani, estque calidum in secundo gradu, siccum in primo: medulla eius immiscetur vnguentis. Cortex inter abstergentia refertur. Nuclei Mahaleb autore Auic. abstergunt & extenuant, resoluunt, dolores sedant, ideóque dorso & lumbis dolentibus vtiliter illinuntur. Bibiti ex qua mulsa, reuocant syncope comprehensos. Dantur similiter in doloribus Colicis & Nephriticis: Lumbricos necant; vrinam prouocant. *Sic Arabes.* Apud *Neotericos* nihil specialiùs de harum viribus obseruatum hactenus reperimus.

Tēperam. Iliaca. Nausea. Lumbrici. Calculus. Delectus. Dolor. Nuclei. Syncope. Colica.

SPINA BOVRGI ET ALATERNVS.

Cap. XXI

Spina Bourgi Monspeliensium.



Alaternus 1. Clus.



Descr. SPINAM Bourgi vocant Monspelii arbusculam magnitudine circiter Ligustri, cortice tectam nigro, ac ferè Cerasorum simili, materie ex luteo pallida, folia oblonga, subrotūda, nuc magna, firma, in ambitu sine ordine, nonnihil spinosa, flores parui, simul multi, cuius coloris, nec nunc succurrit, nec ex sicca pronuntiare nobis integrū: Videntur tamen fuisse albidi. Baccæ paruæ, nigræ, rotundæ, numerosæ, racemum æmulantur, in quibus semina tria, ita vt exiccatæ baccæ tricoccę videantur.

De hac Pen. & Lob. in Adu. vulgo Monsp. *Bourgespine* perpetuò virens: an *Apharca* Theophrast. Frontignanæ Linguagotiæ Iliceta istam arbusculam frequentem pariunt, cui facies & habitus superioris Phillyreæ, sed Ilicis adolescentis folia, rigida, rotundiora, latiore quàm olea ambitu, tantillùm denticulis aspersa: muscosis, numerosis, racemosis Lentisci flosculis subter folia aggestis: Bacculæ sunt Lauri Tini didymæ, bino veluti gigarto vuæ conflatæ. Surculis ramisque magnitudo & habitudo etiam Ilicis. Gustu amaricant folia & tantillùm astringunt. Idem Obs. & icon. & Teut. Alaternus Plin. Clusio & An-

& Anguil. Spina ceruina quorundam. Lob. præterea locis citatis iconem ex Clus. ponit, cui titulus, Secunda Alaternus humilior lato folio Clusii. At nos dissentimus à Pena & Lob. in descriptione *Spinæ Bourgi*, qui bacculas didymas dicunt. Nos non didymas obseruauimus; sed semina terna in singulis bacculis.

Alaterni Clusii si non sunt iidem cùm nostra spina, sanè valdequàm sunt similes, & congeneres nostro iudicio, ne tamen fallantur fortè Studiosi, totam earum historiam subiicimus, quæ sic habet. Alaterni fruticis perpetuò virentis duo genera: vnum arborescens interdum, longis ramis, non admodum crassis, neque in multas alas diuisis, flexilibus deinde virgultis, quæ externo cortice candido, virescente integuntur, latente sub eo membrana quadam flauescente quæ lignum ambit. Ramos vestiunt incondito ordine disposita folia, media inter Oleæ atque Ilicis folia magnitudine, crassiuscula, leuiter per ambitum serrata, ex viridi nigricantia, gustu ingrata, & cum amaritudine paululùm mordicantia. Ad singulorum foliorum, qui in ramulis nascuntur, exortus, flores oleæ similes, coloris ex herbido pallescentis, racematim ex oblongis pedicellis dependent vere, interdum etiam media hieme. Nullum in hoc fructum vidi. Alterum multò humilius est, ramis breuioribus, cortice qui eos ambit, ex albo viridi, & purpurascente, coloribus simul permixtis infecto. Folia illi superiore minora, magis circinatæ rotunditatis, in ambitu etiam serrata. Ex foliorum alis flores è lõgiusculis pediculis dependent, vt in superiore, illis tamen maiores, & coloris magis herbacei; quibus succedit fructus racematim cohærens, Lẽtiscini magnitudine, initiò viridis, deinde nonnihil rubescens, qui tribus nucleis constare videtur. Pleniorem & nigri coloris maturitate fieri arbitror: nam inmaturo fructu colligebam Aprili, & floribus onustum Febr. & Martii initio. Primum genus Vlysiponensi agro, locisque vicinis in Lusitania obseruabam. Alterum etiam iisdem locis. Præterea in ultis Bæticæ; tum Granatensi regno & Valentino.

Plin l. 16. c. 26. Alaterni meminit, cui folia inter Ilicem & Oleam tribuit. Hæc adeò causa fuit cur huic frutici *Alaterni* nomen dederim, non *Celastri*, quem Theoph. etiam inter perpetuò virentes recenset, & tardè fructum maturare ait. Nec refert quod Plin. Alaternum neget fructum ferre: Etenim in Arbore non valde sibi nota hallucinari potuit, quemad. in cæteris, quas eodem loco commemorat. Fructum, inquit, arborum solæ nullum ferunt, hoc est, ne semẽ quidem, Tamarix scopis tantùm nascẽs, Populus, Alnus, Vlmus Attinia, Alaternus, cui folia inter Ilicẽ & Oleã. Nemo enim rei herbariæ adeò ignarus est, qui Alnos ex semine, quod in globulis adultiores ferunt, nasci non sciat, cùm & ipsis rusticis id sit notum. Tamarix sanè ex semine non semel nata; Populos, Salices seminibus papposa lanugine inuolutis prouenire, Vlmos item Attinias ex samaris [ferunt enim semen sed minùs quam latifolia] plerumque visum.

An Alaternus Gesnero frutex qui Tiguri nascitur, rarissimus alibi, iuxta fluuii Sili ripam, Persici arboris sapore foliorum ferè, fructu & semine nullo, quod is obseruauerit, quem fruticem Persicum appellare licebit, donec aliud nomen reperiatur, nam Alaternum esse nondum affirmauerit, quòd folia latiuscula videantur. Sed quomodo hunc fruticem Persicum appellet non video, quum Persica Malus fructum ferat, arborque sit.

Cæterùm Alaternum eandem cùm Theoph. Philyca esse, Bellon. l. 1. obs. c. 42. censet. Nemo est in monte Atho, inquit, cui arbor Plinio Alaternus dicta, veteri legitimo nominè, quo ipse Theoph. illam donauit, Philycæ, ignota sit; Corcyrenses verò & Cretenses ἐλαιπρινον appellant, quia eius folium inter Ilicem & Oleam medium est, teste Plinio.

Theoph. quidem varijs locis in sua plantarum historia τῆς φιλύκης ϗ τῆς κηλάστρυ meminit, sed formam non describit: vtramque tantùm maturè germinare, & serò fructum ferre, Philycæ honorem in alendo pecore, semper enim fronde abundare, maximè flexibilem esse, candoreque Celastri.

Porrò Lusitanis prior Alaternus, eodem Clus. tradente, *Cassia* appellatur, quibusdam *filiguero* & *sanguentio*: Gallis Bellonio teste, *Dalader*, & *sanguin blanc*: Lucensibus *Iletr*. Anguil. *Alaternum* vocari tradit vulgari appellatione *Alaterna* & *Linterna*.

Synonyma linguar. *Dalader.* *Iletro.* *Alaterna.* *Linterna.* *Philyca glãdifera Bellõ.* *Clus. not.*

Quoad nos, non possumus dicere Philycam Bellon. esse Clusij Alaternum, quia Bellon. l. 1. obs. c. 17. dicit Philycam arborem glandiferam magnam, quam cap. 55. scribit nos non habere. Nondum reperimus apud Bellonium vbi Alaternus dicatur Dalader & *Sanguin blanc*. Phylicæ suæ, siue Alaterno Bellonius nomen Gallicum attribuere nõ potest, siue in Italia non proueniat, siue in vniuersum in istis Europæis tractibus eo careamus. Ista diligentiùs perquirenda. Quæ de Philyca Bellon. scripsit, recensebimus libro de Glandiferis.

Ante verò l. 4. scripsimus quosdam existimare Laurum Tinam Plinii eandem esse cum Philyca Theoph.

Alaternus sanguine infelix. *Infelices arbores quæ.*

Non omittendum Macrobio Alaternum *Sanguine infelicem* dici. Infelices autem arbores Plin. teste, existimantur, damnatæque religione, quæ neque feruntur unquam neque fructum ferunt. Vocarunt & infelicem, ad quam capitis damnatus suspendio necaretur, obtecto, velatòque capite, quod constat ex illo prisco diro carmine.

Caput obnubito, arbori infelici suspendito,
Sed in viam redeamus: lubuit enim, antiquitatis studio illectum nonnihil deuiare.

Quæ Anguil. scribit de Alaterno, non malè conuenire videntur nostræ Bourgi spinæ: scribit autem, In territorio di Lanzano ad S. Vitum hanc plantam *Alaternam* dictam, & in Apulia *Linternam*: in Sclauoniæ [Illyriæ] insula dicta Vergada, *Comoricham*. Excrescere in arboris speciem, folio inter oleam & Ilicem medio, sed atrouirente. Bacculas quasdam ferre paruas Lentiscinis similes nullius usus, quod sibi constet.

Comoricha.

Hist. Lugd. l. 2. c. 64. non hanc arborem intelligit, sed præcedentem Phillyream. Dalech. hanc curauerat depingendam, & Apharcam vocabat. Hinc Hist. Lugd. l. 2. c. 15. de hac tradit: Herbarii quidam Apharcam Theoph. esse putant, alii Lycium, alii Philyream Græcorum. Monspel. Pharmacopœi *Bourgespine*, id est, Spinam Burgundicam vocant. Frutex hic in arborem etiam crescit, magnitudine Mali Punicæ, radice crassa, caudice ex cinereo albicante, aspectu tristi, foliis imâ parte angustis, supernâ latiusculis, Portulacæ modo, obtusis aliquando, interdum in acutum fastigium terminatis, per ambitum insectis, incisuratum eminentiis rigidiusculis, carnosis, Ilicis, aut Oleæ modo, venosis, elatâ costâ per medium diui-

Apharca Theoph. *Lycium.* *Philyrea Græcorum.* *Spina Burgundica.*

sis: flore albo: baccis racematim cohærentibus, cùm maturuerunt nigris, gustatu subdulcibus. Arbor ista perpetuâ fronde viret, ea dote Laurum, Ilicem, & cæteras sua coma semper ornatas prouocans.

De eadem nempe Spina Bourgi dicta, & Cæsalp. prodidit in hunc modum: Phillyrea mas Theoph. vulgò in agro Plumbinensi vocant *legno Puzzo, & Putine*, quasi lignum putridum: copiosa ibi nascitur. Arbuscula est, Lauro similis, folijs breuioribus, leuiter serratis, similiter perpetuis, leuibus, lentis: flosculos fert racematim circa ramulos herbaceos: baccas paruas, ternis intus ossiculis, rotundas, cortice interno pallido: materia rara, leuissima: medulla russa: putant quidam Phillyream Diosc. sed magis placet vt Philyra mas dicatur apud Theoph. seu Tilia mas, vt Plin. vocat nã & multæ steriles in his reperiuntur, vt in Alaterno. *Hacten⁹ Cæsalp.* In nostra Spina Bourgi fœtere lignũ nõ obseruauimus, nec alij, quod adhuc legerimus. Monspelienses obseruent, & considerent an differat à Ligno putrido Cæsalpini, quod nullo modo pro Phillyra siue Tilia mare recipere possumus quicquid scribat ille, habere conditiones. Nemo, hercle, nobis persuadebit Theoph. arbusculam Lauro similem fecisse marem tantæ arboris, quãta est Tilia fœmina, cum qua nulla similitudo. Ecquæ enim possit esse inflexibilitas & durities in tenui cortice arbusculæ? Materies dura, qualis à Theoph. requiritur in mare, nobis multùm differre videtur à rara & leuissima, qualis in ligno putrido, teste ipsomet Cæsalpino. Prouenit *Apharca*, Hist. Lugd. tradente, in asperis & saxosis oræ maritimæ locis, non procul à Monspeliensi vrbe, qua *Vicum* itur, pagum Apiano vino percelebrem. Nos *Bourgi spinam* Monspeliensibus dictam in silua *Egremont* abundè prouenietem obseruauimus. Floret mense Martio. Baccæ à Septembri in Aprilem & Maium, per hiemem in arbore sua hæret. Trecis quoque Gallo-Campaniæ celebri vrbe in horto cuiusdã Canonici cultam vidimus. Fatetur ingenuè Clus. vtriusque sui Alaterni nullum se visum nouisse. Sed Lusitanos asseruisse eius cortice in aqua decocto piscatores sua retia subrutilo colore inficere: & tinctores è fragmentorum ligni, quod pallet decoctione, nigrescentem è cœruleo colorem conciliare. Ex gustu, ad præscriptum Galeni, vbi occasio & necessitas requirat, industrius medicus & ad vsus medicos transferre rationis auspicijs possit.

Phillyrea mas Theoph. Cæsalp. Lignum putridum. — *Theoph. illustr.* — Locus — Tempus. — vsus. — *Tinctura.*

SAMBVCVS VVLGARIS.

Cap. XXIII.

Descriptio.

NOn magnum descriptionis apparatum desideraret vulgatissimæ notitiæ Sambucus, nisi diligentis Historiographi esset, etiam peregrinis, & quibus ea non vulgata, morem gerere. Ea in arboreã proceritatẽ excrescit, caudice plurimâ parte lignoso, in quo exiguũ admodũ medullæ, tamen satis fragili, findique facili, quãuis Cæsalp. quandoque tamen ramis suis fruticosa permanet, cortice scabro, rimoso, cinericeo colore sordescens. Rami tamen & bacculi, præsertim iuniores geniculis ex longiusculo interuallo articulati, materie pauca constantes, medulla plurima alba eaque leuissima farcti, quorum cortex læuis, dilutè cinereus, & quasi argenteus, sed nuper exeuntium viridans. Cinereo subest alius lignum immediatè inue-stiens, medianus offic. dictus, totus herbidus ac virens, neruosis tamen suis fibris neutiquam carens, quorum etiam materies caudici duritie multùm cedit, magisque exalbida. Ramos patulo obsitu folia vestiunt, ternà aut quina, interdum septena rarò octona (gustu amaro & nescio quid proprij ac nauseosi habẽte, odore graui, viroso, sed contusorũ gratiore) ad costam vnam annexa, oblonga, acuta, serrata, atrouirentia. Flores in patula vmbella non ingrati odoris, albi, è foliolis



quinque totidem staminibus ad luteũ vergentib⁹ vmbilicoque compositi, exiguo petiolo innixi & horum rursus grandiusculo, donec tandem omnes in vnum communem ac insignem coëant. Baccæ initiò virentes, per maturitatem atropurpureæ, succum concolorem reddunt, grana continentes exigua, plana, oblonga, communiter terna. In extremitatibus ramusculorum & ad pediculos florum solent sæpè nasci veluti pediculi nigri, de quibus alio loco. Multos stolones emittit à radice.

Est & alia Sambucus iam descriptæ quoad frondem, flores, ac materiem similis, nisi, quod odorem attinet, ad Ebulum quodammodo accedere videretur. At insignis differentiæ nota est, quòd acinos ferat albos. Tragus ex candido luteos dicit, ac in cæteris vulgari similem: nec multis visam putat.

Ἀκτῆ apud Theoph. descripta clarè Sambucum exprimit: atque vtinam omnes essent tales eius reliquorumque Veterum descriptiones, non tot difficultatibus implicati hæsitassent sæpe doctissimi Herbariorum. Sed in eius versione minùs placet Gaza, qui quædam etiam omittit. Genuina eius historia hæc est. Nascitur & sambucus [ἀκτῆ,] maximè circa aquas, & vmbrosis locis: attamen & in alijs quoque prouenit. Fruticosa est, virgis anniculis vsque ad foliorum defluuium in longitudinem excrescentibus, postea verò in crassitudinem. Virgarum altitudo non admodum magna, sed senũm ad summum cubitorum. Caudicum vetustiorum crassitudo quæ trabis in nauium prora super carinam positæ. [ὅσον πειρατικῆς ...] Cortex læuis, tenuis, aridus. [πυκνὸς: Gaza legit πυκνὸς, malè autem rufum vertit Hist. Lugd.] Materies fungosa, qua exiccata, læuis, medullam mollem habens, vt virgæ totæ concaueentur, ex qua & baculos faciunt leuitate præcipuos. Vbi siccata est, valida fit, nec sentit vetustatem, etiamsi madescat aquis, & cortice nudata sit. Amittit autem illum sua sponte, cùm arescit. Radices per terræ summa spargit, nec multas, nec magnas. Folium singulare seu particulare exit molle, oblongum, sicut Lauri latifoliæ, verùm maius & latius, & circa media parteque inferiore rotundius, nam suprema parte in acutum contrahitur, in ambitu inci-

Folia. — Flos. — Baccæ. — Grana. — Pediculi. — Ἀκτῆ Theophr. — Gaza.

incisuras habet. [χαραγμὸν, non σπαραγμὸν vt Vulg. habet.] Totum verò circa vnum pediculum crassum ac neruosum, ceu ramulum pendent, foliorum alijs hinc, alijs inde geniculatim coniugatimque adhærentibus, atque spatio quodã à sese distantibus, vno ex pediculi fastigio exeunte. Obiter rufescunt folia, molliaque sunt atque carnosa. Defluit autem totum simul. Quapropter meritò quis totum illud vnum folium dixerit. Rami quoque nouelli quædam ad geniculorum speciem habent. Flos candidus, ex multis minutis candidis constans, specie faui pediculi diuisuris insidet. Validus huic odor, qualis Lirij, ac nonnihil grauis. Fructum non secus pediculo crasso racematim hærentem profert, qui maturescens nigrescit. Immaturus omphaceus est [ὀμφακώδης : colorem intelligo, alioqui acerbum rectiùs dicàs] magnitudine Erui, paullò maior. Sequentia, quia deprauata & penitùs obscura, omisit Gaza.

Miserrinum atque infelix lignum quibusdam dicta est *Sambucus*.

Eandem metri causa *Sabucum* dixisse putamus Q. Serenum, cùm ait:

Conueniet teneræ radix decocta Sabuci. Et alibi:
Vngitur, & succis dederit quos parua Sabucus.

Quamuis & alia subsit plausibilior ratio, vt mox tradetur.

Apud Diosc. sambucus [ἀκτῆ] gemina describitur: prius genus [nempe hoc de quo nunc agimus] in arborem assurgit, [δενδρώδης] surculos spargens arundinaceos, teretes, quadantenus cauos, candicantes, prælongos: folia terna quaternáue ex interuallis circa virgas singulas exeunt, nucis Iuglandis foliorum similitudine, graueolentia, magisque incisa: in summis autem surculis ac ramis umbellæ sunt circinatæ rotunditatis, in quibus flores candidi: tandemque fructus Terebintho similis, ex nigro purpurascens racemosus, succosus, vinosusque. Alterum genus Chamæacte, de quo postea.

Ruell. ὑποκοίλους surculos cauos vertens vocis vim non expressit, non enim omninò caui sunt, sed fungosâ medullâ farcti. In vet. cod. ἀκτῆ βαρύοσμα τε καὶ τμητικώτερα, legitur βαρύοσμα δὲ καὶ πικρότερα, vt incisuris amaritudo substituatur. Ac vtraque ferri posse videtur. Quamuis vix credamus Sambuci folia Iuglandinis amariora esse. Experiantur. Studiosi. Orib. legit μακρότερα, sed rectiùs Dal. μικρότερα. Sunt enim minora illis, non maiora, saltem magna ex parte.

Apud Gal. Acte magna & arbosa ab interprete dicitur. Apud Paulum Ἀκτῆ μεγάλη. Dicitur & Ἀκτέος alicubi apud Theoph. & ἀκτὶς à Diosc. vt annotat Const. in Lex. quamuis neutrum hactenus apud eosdem legerimus. Anonymo in fine Moschionis κυφοξυλέα dicitur, quæ vox apud Nic. Myreps. ligni scobem denotat. Possis nouè leuilignam vocitare: quamuis neutra vox arrideat.

Sambucus verò à *Sambuca* musico instrumento, quod alii pectida, vel magadin vocant, dicta. Vnde quidam Sabucum non Sambucum pronuntiare maluerunt, vt Serenus, vti dicebamus, nisi carminis ratione motus id fecerit. Alii ab Autore denominatam malunt, cui nomen *Sambix*. Vsam tamen eâ primam omnium Sibyllam perhibent. Alii δένδρον ἀκτῆ, alii ἥμερον vocant, Videtur autem Actæa siue ἀκτὴ dicta, quasi littoralis, quòd littorum, crepidinumque sit amans. Barbarè sanè Serapio de hac tradit, cùm ait: Kameactis & Iaphacti duæ sunt species, quarum vna dicitur Græcè Actis, & Lat. Sabuca: (voluit aut debuit dicere Sambucus) Secunda vocatur Græcis Kameactis, id est, terrena vel infima Actis: Latinè Abolus [Ebulum intellige] estque arbor Ebuli. Cætera quæ apud Serap. sunt ex Diosc. & Galeno.

Hermol. & eius simia Ruell. annotant nonnullos dixisse Sabucum [sic enim Q. Sereni autoritate scribunt] medullâ carere. Sed qui illi fuerint non addunt. Oportet sanè eos vel aliam ab hac nostra intellexisse, vel ne hanc quidem nouisse, vel denique quid medulla sit plantarum nesciuisse. *Sabucus*

De Plinii ossea Sambuco dictum antè.

Marcell. apud Diosc. ab aliis reiecta retinet nomina, cùm in sua versione scribit, Acten sunt qui *Vrsi arborem*, quidam satiuam Acten dicunt: Gallis *scobien*: Daci *Seba*: Romani *Sambucum*. *Vrsi arbor.* *Satiua acte.*

Idem annotat, primum & in templis religioneque maximum Sambuco & Ebuli honorem fecisse sanguineas utriusque baccas: quibus ante inuentum minium & excogitatam coloris eius rationem superstitiosè deos colentes homines non antè ad aras & sacrificium accedebant, quàm rubente natiuo aliquo colore, qualis in Sambuco, Ebulo, Anchusa & Moris est, facies suas colorassent: quasi placêre sibi sine coloris eius lenocinio numen non posset: aut fœminarum modo nollet deus nisi purpurisso fucatus videri. Fuisséque hũc Gentibus morem antiquitatis maximus auctor testis Verrius quondam fuit: cuius auctoritati credere necesse est dicentis, Iouis simulachri faciem diebus festis minio illinire solitos, & à Censoribus in primis miniandum Iouem locari institutum fuisse. Verùm non fuit hic Romanis vsus, nisi aucta vrbis maiestate, & cùm iam incœpisset minium in pretio & honore haberi. Rudi autem adhuc seculo, & in mundi nouitate natiuis herbarum & pomorum coloribus ad eãdem religionem vsi sunt. Idque in Buccolicis suis Maro rerum omnium & antiquitatis peritissimus indicauit, canés ad lamentandos Galli amores venisse Pana Arcadiæ deum, quem viderat ipse sanguineis Ebuli baccis minioque rubentem. Quod ex quotidiano deorum imaginum in templis spectaculo fictum ab eo est, Coeperunt deinde post inuentum minium negligere homines, quod paratum vbique erat: translatæque ad ruris disciplinam & necessitates Sambucus & Ebulus sunt. In Sambuco excauata, aureum munus Apollini Delphico Brutus obtulit, quo munere Romani imperii gubernationem promeruit. *Hæc obiter.* Fructus racematim vnico pediculo dependens *Action* vocatur. Corticem quidam *Canopon* vocant. Alii eius florem ita cognominant, vt Paulus. Gallis dicitur nunc *Sus*, aliquibus *suin*, quod Diosc. Sobin à nostris dicit vocari, notante Ruellio, qui ineptè suo nomine scribit & repetit quæ à Plin. malè vel dicta vel intellecta; de qua re antea. *Sambuci apud priscos honos, & Ebuli.* *Action fructus.* *Ruell. not*

Amat. apud Auic. l. 2. can. c. 619. Per Sambucum ait se non intelligere Sambucum communem, vel Ebulum, sed *Sambac*, hoc est, Iasminum, vel Violas quas Keiri, Arabes Violas vocant. *Sambac. Iasminus. Keiri. Viola.*

Lonicero *Arbor vrsa*, *Scobien*, *seba* sunt exotica. Guilielmo Saliceto Beza dicitur, teste Dod. Sambucus vmbellifera Anguil. Sambucus arborescens Ryff. Sambucus campestris siue vulgaris, Camer. Germ. **Holder / & holunder**, quod excauari facilè queat, cùm habeat medullam fungosam: Alijs **Alhern.** Ital. *sambuco.* G[illegible]l. *seu*, *f. seau*; *Sehu.* Belg. **Vlierboom / Vlier.** Hisp. *sabugo*, *Sabuco.* Castil. *Sauco*: Catal. *sauch.* Portug. *Sambugeyro* & *Sabugueiro*: quibusdam & [illegible] teste Had Iun. Gallobelgis **suyn** & **Seim.** Angl. **Eldertre**, vel **Bomtree.** Boh. *Beza.*

Bez. Hung. bozza fa. In post.com. Ital. Matth. cum magnis figuris figura Sambuci trāsposita ponitur sub titulo sambuci montani; mirum idem fieri in com. Lat. cum magnis fig. & in hist. Germ. non sine erroris suspicione.

Lob. pro sambuco alba nouam & diuersam, attamen non necessariam habet, cùm facie tenus eadem sit cum nigra, & vtramque vnâ commodè exprimat.

Differentia Dicamus quædam de differentijs. *Nigram*, hoc
1. est, vulgatam, & *Albam* diximus. Vtramque ob-
Niger. 2. seruarunt nobiscum Dod. Pen. & Lob. item Tra-
albus. 3. gus. Camer. annotat quibusdam in locis viridi-
Viridis. bus baccis inueniri. Hieron. Argent. in sua A-
Rubens. 4. podixi Sambuci tres species dicit: *Sambucum*,
Agrestis. 5. *Ebulum*, & *Sambucum rubeam*. Et addit quosdam scribere de sambuco agresti omnino incognito. Verùm sambucum esse altum fruticem: Ebulum verò herbam: vnde versus.

Sambucus stellatus, sed Ebulus est bene fatus.

1. Nos præter iam dictas, hoc est, nigram & albam
2. obseruauimus, *Sambucum herbaceam*, quam Ebu-
3. lum vulgò dicunt: *Sambucum racemosam acinis*
4. *rubris*: *Sambucum aquaticam*: & *sambucum ro-*
5.
6. *seam*: quibus si addas *viridem* Camer. septem ha-
7. bebis differentias Sambuci titulo insignitas. Sed *Vulgatissimæ* historiam persequamur.

Locus. Sambucum aquarum esse accolam iam suprà ex Theoph. dictum, qui eandem alibi minùs durare ait, quòd aquis propinqua nascatur. Nascitur tamen & alibi eodem autore. Non temerè tamen in montibus visæ sambuci, teste Plinio. In Germania sanè inter arbores omnes, vt & Tragus annotat, vix aliam quamcunque reperias vulgatiorem, & quæ adeò sine nullo negotio & plerùmque humectis & tenebrosis locis, iuxta muros, sepes alijsque incultis nascatur, atque Sambucus. Creberrima Basileæ & in toto tractu Alsatico. In Italia & Gallia rarior, præsertim regionibus calidioribus, amat enim pinguia. Monspelij tamen etiam obseruauimus. Maturè germinat, cùm tamen frigora patiatur.

Tempus. Ordine naturæ siluestrium, inquit Plin. primæ florent Sambucus, cui medulla plurima, & cui nulla, Cornus mascula, Vrbanarum Malus pòst, vt simul videri possint Pirus, & Cerasus, & Prunus. At apud nos longè præcedit Cornus & Laureola flore deciduo, multò pòst Malus, Pirus, & Cerasus, & Prunus, potissimùm siluestris: Sambucus verò Maio floret, interdum adhuc Iunio, atque adeò paullò ante vites florere solet, ex frigidiore pluuia aut pruina facilè defluunt flores, non sequentibus baccis sinistro apud vulgus omine, ne idem vitibus eueniat. Gemmas & folia tempestiuè admodum protrudit, vt Martio & Aprilis initio. Geneuæ etiam Febr. principio folia exerentem obseruauimus. Appropinquante autumno, maturitate nigrescunt acinj.

Satio. *Cultus.* Ex semine sesamaceo frutices noui progigni queunt, si seratur, teste Trago.

In hortis si colatur, diu viuit, & in arborem satis crassam & proceram euadit: Eam quæ bacculas fert albas primùm vidimus Argentinæ cultam in horto instructissimo D. Frid. Meier, magistri armamentarij primarij, amici nostri singularis, ex qua semina legimus, & in Il. E. C. hortum Montb. seuimus. Multò tamen ante vnicam & eam quidem spōtaneam obseruauit Cherlerus Gener in vinearum sepibus Basileæ extra portam Ciineream ad dextram flectendo.

Vires & vsus. Hippocratis æuo in medicina celebris fuit *Sambucus*, quo autore, acini poti, acetabuli mensurâ, vrinam mouent. Coxendicibus, mulierum vuluæ morbis, vel earum locellis, plurimùm medentur, etiam semen eius. Manducati verò ac poti, aquas per aluum educunt: folia idem præstant. Hinc idem in doloribus capitis oculorum & aurium à bile ortis folia comedenda, vel succum sorbendum, præcipit, ad soluendam aluum deturbandamque bilem. Quidam ex oleo & sale comedunt.

Dioscor. easdem tam sambuco quàm Ebulo vires assignat, nimirum, inquit, exiccant & aquas aluo detrahunt: at stomachum offendunt. Folia olerum modo cocta, pituitam bilemque purgant. Sed & caules teneri in patinis cocti, eadem præstant. Radix in vino decocta, & in cibis data, hydropicos adiuuat. Prodest & contra viperarum morsus eodem modo pota. Decocta verò ex aqua ad insessum, vuluam emollit, eiusque spiracula patefacit, ac ipsius denique vitia emendat. Acini in vino poti eundem præbent effectum. Denigrant & capillos inuncti. At folia recentia molliaque illita ex polenta, inflammationes mitigant: ambustis & canum morsibus illitu prosunt. Vlcera verò sinuosa glutinant, & iis qui podagra tentantur, cum seuo taurino aut hircino illita prosunt. *Hæc Diosc.* Apud quem dubia lectio in voce ξηραντικὴ pro, ψυκτικὴ quâ alias legitur, quam vocem & Marcellus legisse videtur. Sic vertit: siccant, adstringunt, refrigerantque. At Actuar. Sambucum & Ebulum, omissa siccandi vi, refrigerandi facultatem hebere tradit, quod & Plin. confirmat, vt mox dicetur: immò & ipse adeò Diosc. qui & inflammationibus & ambustis adhibet. Quanquam doctissimi Sarraceni iudicio neque Sambucus neque Ebulus per se refrigerare videantur, nisi fortè ex accidenti, dum bilem educunt: calefacere verò vtramque certum est, inquit, licet in primo gradu duntaxat: id quod satis innuit Gal. simpl. Nos quoque Sambucum existimamus minùs nocuam ventriculo, quàm Ebulum. Folia etiam non ita foetet, baccæque non tantam euacuandi vim habent, vt Ebuli. Indicio est inspissatus è baccis, quo Germani crebrò utuntur ad mouendos sudores, & pueris etiā præbent cum pane, quo & quidam non feliciter vsi sunt in iis qui ad hydropem procliues fuere, Germani vocant Holdermus. Coquuntur baccæ ex aqua, & cribro transmittuntur, denuoque coquuntur ad sapæ consistentiam, apud Heluetios vsitatissimæ ad vsus prædictos.

De sambuci viribus eadem Plinius quæ Diosc. habet: dixerat verò alibi: frigidissima, quæcunque aquatica: lentissima autem, & ideò scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumaciùs transmittunt ferrum, in quo sunt genere Sambucus, Populus vtraque. Sed non assentimur hac in parte Plinio omnia aquatica, hoc est, secus aquas aut in ijs nascentia, frigidissima esse: nam nec Sambucum nec Populum, frigidas existimamus, tantò minùs frigidissimas, licet aquaticæ plantę existimetur. Nec sufficit ratio à loci natura desumpta, inspiciendus potiùs sapor, odor, & ipsi effectus: fortè Plin. intelligit tantùm de ligno, & non de cæteris partibus. Galenus sanè ad amaritudinem & modicam eius astrictionem respiciens, & huic & Ebulo siccantem vim tribuit, glutinantemque, & moderatè discutientem.

Galenum quoque sequuntur Fuchs. & Amatus, qui sic infit: Dioscoridi Sambucus & Ebulus refrigerant, sicuti & Actuario: nobis verò considerato sapore, odore, ac operationibus, inuenimus

potiùs

potiùs inclinare ad caliditatem quàm frigiditatem. Quanquam,vt verum fateamur, nusquam legamus apud Diosc. ab eo tradi simpliciter refrigerare, licet ex eo colligi possit, vti dictum antè.

Lonic. scribit Sambucum calidam & siccam, qui tamen paulò subdit folia & flores refrigerare, & aquam ex ijs destillatam: parum, hercle, sibi constans.

Actius Sambucum vstum & Cerato liquidissimo exceptum[sic ille loquitur]illinendum præcipit: augere hoc pilos ait, densare cutem,& defluuium prohibere. Acteæ radicem in vino coctam hydropicis exhibendam suadet, προποτίζειν iubens: & hoc est, inquit Corn.quod Diosc. dixit, διδομένη παρὰ τὴν δίαιταν, id est, πρὸ τῆς διαίτης, manè videlicet, antequam quis cibum capiat. Actuar. inprimis sambucum ad recens ambustum commendat.

Albertus tradit,Sambuci ab imo sursum corticem rasum ventrem supernè, contrà infernè euacuare. Adeò superstitionis plena pleraque sunt eius hominis placita: Quasi non vtrumque contrario modo rasus cortex id præstare queat, si tales in se vires habeat:simile ferè illud ab Hermol. annotatum: E sabuco magis canoram buccinam tibiamque credit pastor ibi cæsa, vbi gallorum cantum frutex ille non exaudiat. Baccæ quoque cum suis granis grato sunt cibo auiculis,potissimum passerculis,turdis & sturnis.

Adicio Tragi, tam flores quàm folia Sambuci recentia refrigerandi vi pollent: potissimùm verò earum facultatum ait esse aquam è floribus destillatam, quæ vtiliter vtrinque, tam intrinsecus, vsurpari possit. Sed nostram sententiam Galeno & rationi conformem antea diximus. Nec repudiamus reliquas à Trago traditas vires. Radix namque eius vino decocta & pota hydropem potenter exigit. Cortex medius efficacissimus est: quapropter prudentia & consilio opus est,si quãdo hisce vti velimus.

Prodidit apud Gesnerum vir quidam probus & admodum senex, se huius corticis decoctum cum theriaca duntaxat exbibuisse,eoque plurimos,qui peste infecti erant, sanasse. Nullo præterea alio prophylactico se vsum vnquam, cùm tamen sæpissimis non rarò pestilentijs interfuerit.

Turiones siue folia tenera vere lecta, modo quo diximus vsurpata,non perinde sunt efficacia, & imbecillioribus magis conueniunt. Iidem in puluerem redacti,& ex iure pisorum poti, duram aluum emolliunt. Easdem facultates habet aqua è medio cortice destillata. Quædam mulierculæ caseos flore Sambuci quasi condiunt. Flosculorum conditurâ Gallos pretiosius acetum facere testatur Ruellius. Sed & è racemorum Succo admodum laudatum & rubrum parare nouimus.& suum habet Lob.Possis & vina ex ijsdem racemis reddere coloratiora,haud sanè secus vt Ebuli baccis id facere consueuerunt in agro Lombardico, notante Scaligero.Et si credimus Camerario Prunus in Sambucum [vt se expertum testatur] insita fert fructus purgantes.

Aqua sambuci (inquit Tragus)illita calorem à Sole profectum restinguit, siue is caput, siue quamcunque aliam cutis partem tentarit.Eadem ardentes & subitos capitis dolores, & quascunq; inflammationes sedat, aduersus ictus serpentum & viperarum vtiliter applicatur,& vlcera in fistulam dehiscentia agglutinat. Succus ex acinis expressus cœruleo colore inficit vestes laneas. Succus è radicis cortice expressus, vomitum valentissimè commouet, & aquam inter cutem pellit, ait etiam Matth.

Hydrops. *Vnguentum ad ambusta.*

Paratur è Sambuco vnguentum præstantissimum ad ignis ambustiones hoc pacto. Sumito viridis Sambuci corticis,qui statim sub primo delitescit libro,herbacei coloris, libram, olei pluries loti ex stillatitia florum Sambuci aqua,libras duas: feruеant simul aliquandiu,& deinde percolato,& exprimito,& addito ceræ nouæ odoratæ, succi surculorumSambuci,cuiusque unc.quatuor: rursus vt ferueſcant finito, quousque succus euanescat: tollito tunc ab igne, & rudiculâ agitato, omniaque misceto: ad finem addito vernicis liquidæ unc. duas: Thuris albi in tenuem pollinem contriti vnc.quatuor, quinetiam duorum ouorum album, diu priùs cochleari agitatum. Subinde misceto diligenter omnia, & mundo vase asseruato.

Foliorũ puluis *Sanguinis flux. nar.* *Iulepus sambuci* *Aurium dolor.* *Ad podagricos dolores experim.*

Exusta Sambuci folia, & in puluerem trita, emanantem è naribus sanguinem sistunt. Baccarum sambuci succus à recremento repurgatus, & cum melle optimo coctus ad Iulapij spissitudinem aurium dolores tollit, si calidis imponatur. Sambuci tenerrima folia, quæ primo statim germinatu prodeunt, vnà cum pari pondere radicum plãtaginis suillæque axungiæ veteris contrita subactaque podagricos dolores præsentaneo auxilio mulcent. Hæc Matth.

Frictella ex Sambuco.

Florum vmbellam domestici nostri polentæ immergunt, frigunt, gratumque inde parant edulium ac salubre.Possunt etiam cibo aliquo permisceri,vel cum ouis frigi,nam blandè deiectionem moliuntur, quod & Dod. obseruauit. Simile quid Platina parare docet illo suo libello de honesta voluptate *Frictellas ex Sambuco* vocat. Caseo trito tum veteri, tum recenti, farinæ parum, ouorum albamenta quædam, lactis aliquid, sacchari plusculum addes, & simul in eodem mortario conteres. Tritis è mortario & in catinum translatis, flores Sambuci integros superasperges & miscebis.Hanc condituram, aut manu aut cohleari,aut aliqua alia forma in patellam inditam, vbi optimum liquamen vel butyrum vel oleum feruеat coquito. Calidè edantur necesse est.Ex compositione quid prosit obsitúe, deprehendes. Resiccati verò flores, simul cum humiditate, purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent.

Aceti Sambuci vis

Acetum in quo & hi iam aridi macerati sunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit ac attenuat.

Condimentum florum.

Pro duodecim conuiuis in ieiunio, idem Platina tale florum sambuci condimentum parare docet. Ex sicco sambuci flore tres vncias in aqua frigida per horam sines: expressâ inde aquâ,dimidiũ cum libra ac semisse Amygdalarum mundatarum tundes,addesque excauatum ac molitum panem,selibram sacchari, parum gingiberis: si croceum voles, addes & parum Croci. Hæc omnia in cacabum per setaceum fundes: feruere vbi occeperint, reliquos flores integros indes. Coctum cum aromatibus conuiuis appones. Hoc si noster Labeo non gustu solùm, verùm etiam olfactu reiicit, pectori tamen, hepati,melancholia & hæmorrhoidibus laboranti prodest. Habes apud eundem Tortam Sambuceam.

Pectus. *Hepar.* *Melancholia.*

Seminis facultas. *Purgant. egregium.*

Seminis Sambucini facultas, autores Dod. paullò quàm reliquarum eius partium mitior. ventrem quoque mouet,& humores aquosos detrahit in puluerem redactum,& drachmę pondere

exhibitum. Recens collectum in aceto id macerari expedit, ac deinde resiccari, commodè fæcis vini aridæ par pondus, & non nihil seminis Anisi; sic etenim citra omnem molestiam potentiam suam exercet, & hydropicis subuenit. Continuis autem aliquot diebus exhibendum, cum modico vini, quibus placet. *Reponendi modus.* *Hydrops.*

Bouius mirabilem, inquit, comperio virtutem & efficaciam in semine Sambuci & Ebuli: soleo dare de his duas aut tres drach. optimè tritas, mixtas cum Zuccaro rosato, aut diantho, aut Diamarindo, aut simili aliquo medicamento ægro grato, delicatulis do drach. Ol. horum sem. extracti per express. cum vino odorato aut iusculo. Mira eius efficacia in phlegmaticis naturà, aut per accidens, & in hydropicis: colliguntur baccæ maturæ priusquam flauescant; Aut siccentur. Detractis pediculis, imponuntur in aquam multam, confringuntur, postea inclinato vase, effunditur aqua, ac noua affunditur: & iterum effunditur, id toties fit donec semina munda remaneant, quæ deinde siccantur & reponuntur. Semen primi anni mouet vomitum, secundi minùs, tertii adhuc minùs, sed per inferiora purgant multam pituitam & serum. Gesnerus è baccis Sambuci & Ebuli liquorem aq. vitæ similem destillari posse credit. *Mira vis seminis sambuci.* *Hydrops.* *Vomitus.* *Aq vitæ.*

Nouellorum ramulorum medulla qualitatis expers est: hæc resiccata, atque nonnihil compressa aut contorta, ad fistularum angustiora ora dilatanda imposita, conducit. *Medullæ vsus.*

Scribit Camer. succum acinorum admixtum iusculo gallinæ, in quo multùm radicis Petroselini decoxerit, & expressum, plurimùm conferre Hydropycis. Cortex medius scabie vexatis vtiliter administratur. Flores odorati, inquit Schuuenckf. caseis inseruntur. Saccharo etiam ad hepatis affectus conseruantur. Rob ex succo baccarum per se vel cum saccharo parato plebecula vtitur in alui fluxibus biliosis & Dysenteria. Nuclei abstergunt ac per aluum & vomitum purgant vehementer. *Rusticorum medicina.* Ex granis, vt docet Quercetanus in Pharmac. Dogmat. Sambuci fit extracti genus, siue sapa quædam hydropisi congrua & salutaris, Chymici vocát Extractũ granorum, actes, cuius præparatio sequentibuss verbis continetur. Collige magnam copiam granorum Sambuci optimè ad vmbram exsiccatorum cæterisque omnibus abiectis sola grana accipe, quibus ad mediam partem imple matracium magnum cum longo collo, superaffundendo fortissimum spiritum vini, acidulum redditum cum liquore acido vel vitrioli, vel, Sulphuris, vt materiam tres quatuorve digitos supernatet. Vase clauso vt nihil expiret, fiat digestio in B.M. per 5. aut 6. dies, donec spiritus vini in colorem rubini tinctus apparuerit, quem separabis per inclinationem, cauendo, ne quid ex fæcibus aut turbulenta materia simul transeat. De qua tinctura iam, non etiã separato priùs menstruo, hoc est, aqua vitæ, quæ sine corruptione aut alteratione ulla diutissimè adseruabitur, & cui, si voles addes parum sacchari gratioris gustus causa. Exhibemus semicochlear argenteum, aut cochlear plenum, mulieribus, quæ ex vteri præfocatione miseris modis excruciantur, & subitò effectus sequitur exoptatissimus. Ex improuiso enim & quasi miraculosè expergefient, pristinæque valetudinis integritati restituentur, estque *Specificum hystericum.* Rursus si velis, separa inde aquam vitæ per Alembicum in balneo vaporoso, donec in fundo remaneat extractum rubicundissimum de quo exhibebis scrup. I. pro dosi: idque dissolues in sua propria aqua destillata, aut in quibusdam aliis conuenientibus, aut vino albo quod inde rubescere incipiet. *Huc usque Quercetanus*, cuius verba de verbo aduerbum recitare nobis visum est, vt habeant Chymiatri sub hoc exemplo veluti tractatum integrum parandi extracta, eadem enim ratio est reliquorum. Ebuli sc. baccarum Iuniperi &c. sicque elicere poteris ex hoc nostro Thesauro totam artem Chymicam, nec non pharmaceuticam, vbi dabitur occasio. Sunt qui & Oleum parent ex infusione florum, vel iis in oleo decoctis. Folia contusa scabiei & digitorum Paronychiis imposita breui sanare tradit Lonic. Folia & baccas ex aqua salsa decocta, tollere tumores pedum. Corticis vsum potissimùm senibus vtilem esse ad absumendas humiditates superfluas. Odorem capiti molestum esse & ex facili sanguinis fluxum narium ciere, potissimùm ab homine calidi temperamenti odoratum. Constat & nobis Sambuci tam foliorum quàm florum odorem aliquibus molestum esse, & caput tentare. Superstitiosum verò illud eiusdem putamus, quando ait: si Sambuci surculus capiti equi inponatur, non nociturum etsi si bibat in æstu. Quæ enim huius rei ratio esse queat, & quis adeò confidat ei, vt contrarium euentum non metuat? *Extractum granorum maturorum Sambuci.* *Tinctura.* *Dosis.* *Vteri suffocatio.*

Triplicis aquæ modum & vsum habes: ex cortice viridi: ex foliis, ex floribus. Primæ vsus ter iteratus in die ad vnciam vnam & semis, nẽpe manè, circa meridiem & vesperi, apprimè prodest hydropicis. Trium vnciarum dosi pota à ieiuno, potenter sed sine noxa aluum cit: & itidem hydropicos leuat. Extrinsecus admota calores euocat. Secunda æstuantibus tibiis ac pedibus & corruptis fracturis multa & iterata lotione sponteaque exiccatione benefacit. Tertia manè & vesperi ad vnciam vnam & semis hausta, remollit pectus, & in eo infarctus, tumores hydropicos & oedematosos exhaurit, hepatis obstructiones reserat Lienis ac renum, tertianam abigit, fluxus Melancholicos emendat, & stomachum confortat. Trium vnciarum pondere sumpta egregiè & absque molestia purgat, & alleuiat corpus. Oculis infusa, ardores extinguit. Manus tremulas sæpiùs iterata lotione firmat. Vetera & frigida vlcera sanat, si linteo in ea madefacto sæpiùs foueantur. Placet Cæsalpino flosculos panibus inspergi cum oleo: Sambucum multas virgas ferre à radice dicebamus: ideò ad hortorum septa à nonnullis quæritur, quamuis non magnam firmitatem habeant. Ex virgis parantur commoda candelarum emunctoria & retinacula foliorum librorum apertorũ. Curtius pollicetur aquâ macerationis [malimus decoctionis] cauliculorum aspersa, necari pulices: foliorum decocto abigi muscas. Inuenit & inter pastores gratiam calamus Sambucinus, ex eo canoras buccinas, tubasque conficientes, utilioresque in eo vsu existimantes, vt iam priùs obiter attigimus. Denique quouis anni tempore nihil aptius inuenias ex quo citiùs tubulos vel canaliculos conficias ad quosuis vsus, quàm ex virgis Sambucinis.

* * * *

* * *

*

SAMBVCI FVNGVS.

Adnascuntur vt annotat Tragus interdum Sambuci veteris præsertim radicibus fungi quidam incani, quos gummi quoddam vocat Dodon. & fruticum caudicibus quoque adnasci ait, molle, nigricans, tenue membranosumque, hominis auriculam quodammodo subindè referens, quod ablatum resiccatumque contrahitur ac durescit.

Huiusmodi & nos aliquando è stipite nascentem obseruauimus, sed fungi potiùs membranacei specie, quàm gummi, & colore nec albi nec nigri, & obsoleti, hoc est, ex vtroque quodammodo mixti.

Pena, & Lobel. excrementum corticosum vocant coriaceumve, & annosis arboribus apud Boreales præsertim accrescere tradunt, multis dotibus cognitu dignissimum, plebique Anglæ & Germanæ *Iudæ aures* vocatum, propter effigiem auris, quam cartilagineo plexu multis plicis & mæandris æmulatur: sed colore pullo, prædurum, aquis mersum mollescens, spongiæque ritu tumens, gustu penè insipido, cutis elixæ aut corii.

Fungus Sambuci, & Auricula Iudæ ad imam Sambuci caudicis sedem oriens. Germ. Holunder Schwemlin: Kraen holderschwam. Acini rubri in aqua florum Sambuci aut rosacea priùs macerati, deinde impositi maximè conducunt ad ardentes & subitos capitis dolores & quascunque inflammationes, teste Trago. Adstringendi ac resiccandi vim obtinet, vt vult Dodon. dilutum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarisatione oris tonsillarumque incipientes inflammationes sedat, & collumellam laxiorem reprimit: quin &, si Pen. & Lobel. credimus, Anginis certissimo experimento utilissimum, & tumoribus intus forisque nunquam satis laudatum. Lonic. aquam ex eo destillare suadet, aut ipsos etiam in aq. rof. maceratos inflammationibus oculorum efficaci remedio infundere, & imponere. Annotat Camer. præcipuæ notæ medicum quendam eosdem puluerisatos aduersus hydropem propinasse.

SAMBVCVS LACINIATA.



Sambuci elegantissimã speciem foliis admodum fissis, & multùm laciniosis, vidimus in cultissimo horto Robini Botanici Regii, Lutetiæ à quo & semina accepimus pro horto Illust. E. Wirtemb. Flores alioqui & baccæ iam descriptæ vulgari, quæ baccis nigris est, simillima.

Eandem & Dod. & Lob. obseruarunt. Hic speciatim in hortis Belgii. Taber. Germ. Holder mitt außgeschnittenen blettern

EBVLVS SIVE SAMBVCVS HERBACEA.

Cap. XXIV.



Descriptio. Æ Ebulo magnitudo vt inter herbaceum genus & frutices ambigere quis dicat, veriùs tamen de tribu herbacea, adeò tamen Sambuci æmula, vt illius nomen pumilæ adiectione apud Græcos, sub voce χαμαιάκτη, promeruerit: siquidem non vt illa in arborem grandescat, rarò hominis proceritatem æquans, plurimùm infrà subsistens, & magna ex parte sesquicubito non altior: caule herbaceo, striato, Sambuci ritu medulloso, hibernis mensibus contabescente: ad quam accedunt & folia, ordinatiùs disposita, è tribus quatuorúe coniugationibus ad rachin annexis, impariquе extremo folio composita, odore grauiore: quorum singularia Sambucinis longiora, acutiora: pares tamen vmbellæ albæ flosculorum quinquepartitorum, odoratorum, & nescio quid nucleorum Persicorum magmatis spirantium, sed esu vix ferendorum, ferrugineis apicibus, quos stamina sustinent candida: quibus fatiscentibus acini succedunt per maturitatem nigri, & thorulis multis angulosi ante maturitatem, & penè trianguli, post verò magis rotundantur, succo suo manus rutilã quadam purpurã inficientes, semina continentes terna, altera parte gibba, altera angulosa. Radix longa, digitalis crassitudinis, non lignosa, latè sparsa.

Folia. *Flores* *Acini.* *Semina.* *Radix.*

Hæc Diosc. [illegible] χαμαιάκτη dicta, humilis est ac longè Sambuco breuior, & ad genus herbaceum [βοτανωδεστέρα propiùs accedens, caule quadrangulo, crebris distincto geniculis: foliis per interualla circa singula genicula vtrinque expansis, iisque Amygdalinis, at in ambitu serratis, longioribusque & graui odore. In cacumine verò vmbella, flore ac fructu Sambuci. Radice nititur longa, crassitudine digitali.

Plinio Sambuci alterum genus, magis siluestre, quod Græci Chamæacté, alii Helion vocant, multò breuius. *Et alibi* Acte, quam quidam esse Ebulũ putant. *Rursus alibi*: Actæa graui odore, caulibus asperis, [angulosis vet. quædam exẽpl. legũt Anisi,] teste Hermol. geniculatis, semine nigro, vt Ederę, baccis mollib. Huius Virg. quoq; meminit in Gallo.

Helion. *Acte.* *Actaa.*

Pan Deus Arcadiæ venit, quem vidimus ipsi
Sanguineis Ebuli baccis minioque rubentem.

Cuius rei originem & Veterum consuetudinem diximus antè. Baccas quoque floresve Ebuli aut Sambuci videtur intellexisse Plaut. cùm dixit in Captiuis: Laridum atque Ebulum foueri foculis feruentibus: nisi quis herbulas in eo versu lectitare malit: aut quod propius est verò, epulas.

Hermol. hanc aut valdè similem putat esse quam Plin. Actæam vocauit: nos eandem censemus

quamuis Leonicenus diuersam opinionem tueri, videatur. Idem Hermol. Sabucum pumilam vocat.

Sabucus pumila. Mecon Aphrodes.

Chamæacten, inquit Apuleius, alij *Chamæsycen*, alij *Mecon Aphroden*, alij *Agrian Acten*, alij *Euboicen*, Galli *Durone*, Daci *Olma*, Itali *Ebulum* vocant: ramis rotundis, (nobis striati & angulosi obseruati) digitalibus, terræ prostratis (surrecti sunt, quamuis humiles, & patuli) succo plenis, folijs lenticulatis, fructu siue semine rotundo, radice tenui. Vt videas Apuleium hoc loco manifestè duas diuersas plantas, & nomine & descriptione cōfusas miscuisse: vnde insignem rei herbariæ ignorantiam cernas Apulei, tam differentes, & vix quicquam commune habentes herbas, Ebulum inquam & Chamæsycen confundentis; hinc factum vt à viribus quas ille recenset, transcribendis nobis temperauerimus, ne fortè posteritati cum ipso imponeremus, qui ipsemet nesciuit, quid scriberet, vt taceamus vanitatis plenum illud remedium (si Dijs placet) quod ad colubri morsum ex Ebulo præscribit.

Apul. not.

Serapio nihil habet de Ebulo præter ea quæ à Diosc. tradita, & nomina preced. cap. allegatā.

Sambuci 2. genus silu. Thamiates. Sambucea. Hieblum.

Platina in opusculo suo de honesta voluptate, sambuci alterum genus magis siluestre dicit, additque alijs Thamiatem, alijs Ebulum vocari.

Ruell. Acteam quasi Sambuceam interpretatur, & Gallis H*ieblum* dici ait; *Meation*, Brunschueig.

Plin. not.

Iniquè fert Curtius Ebulum à Plin. & aliis quibusdam Sambuci 2. genus statui, seque scribit inter frutices, quòd herba sit, ne numeraturum quidem. Age verò sit herba: at ideò non negabit, opinor, Curtius, & specie, & viribus sambuco simillimam, vt nihil in eo peccatum sit, si vel Sambucum 2. cum Plin. vel humilem cum Diosc. vel Sambucum herbaceam, nostro titulo vocitemus.

Plin. defed. contrà Curtium.

Heliosacte silu. Euboica. Sambucus. Chamææcte. Actaa. Kameactis. Heliosacte. Agria Acte

Heliosacte silu. aut Euboica Sambucus, Trago; qui & sambucum æstiualem dici posse tradit: **Summer holder** aut **Heilender**. Chamæacte (χαμαιάκτη) Galeno: & Paulo: Kameactis Arab. *Durone* & *Olma* Barbaris, teste Lonic. ἑλιοσάκτη, ἀγρία ἀκτὴ & εὐβοική: *Ebulus* & *Ebulum* Lat. Dod. Pumila humilisúe sambucus Diosc. Pen. & Lob. Germ. **Attich: Kurtzer feldholder: Niderer holder.** Belg. **Wilde Vlier / haddick**: Gal. **Hieble**: *petit Sambucus*, Valeriol. It. *Ebulo*. Hisp. *Hiezguos*, vel vt Castil. *Yezgos*, *Sabuco pequenno*: Portug. *Engos*: Angl. **Waltwurt / & Bloewurt / & Dauwurt**: Boh. **Chebdii**. Vngar. **fodi bozza.**

Locus.

Nascitur in opacis aquosisque locis; atque etiā asperis, si Plin. credimus. Læto gaudere solo Colum. testatur hoc carmine:

Atque habilis naturâ soli, quæ gramine læto
Parturit & rutilas creat Baccas.

Sic passim Germaniæ, Heluetiæ, Galliæ, ac Italiæ, potiss. Lombardicæ videas nasci vdis, incultis & palustribus locis, sæpissimè ad aruorum margines, florentem Iunio & Iulio, baccas Augusto & Sept. maturantem.

Vires & vsus.

Quas Diosc. Ebulo vires assignat, cap. præced. diximus, qui easdem ei cum sambuco tribuit. Plin. quoque vtriusque iunctim tradit, quando sic scribit: Sambucus habet alterum genus magis siluestre, quod Græci Chamæacten, alij Helion vocant, multò breuius. Vtriusque decoctum in vino veteri foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos binos potum, stomacho inutile est, aluo detrahens aquam. Refrigerat etiam inflammationem, maximè recentis ambusti: & canis morsum cum polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimque membranæ, quæ circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius infirmiores, quàm reliqua, tingunt capillum. Poti acetabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum mollissima ex oleo & sale eduntur, ad pituitam bilemque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt, & vuluas emollit, & folijs insidentium decocta. [al. & foliorum decocta insidentium] Caules teneri minoris Sambuci, in patinis cocti, aluum soluunt. Resistunt folia & serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum seuo hircino vehementer prosunt cauliculi illiti, iidemque in aqua macerantur, vt eâ sparsa pulices necentur. Foliorum decocto si locus spargatur, muscæ necantur. Cortex interior tritus, ex vino albo potus, aluum soluit. Idem alibi: Ebuli quoque quem nemo ignorat, fumo fugantur serpentes. Ebulum tenerum cum folijs tritum, ex vino potum calculos pellit, impositum testes sanat. Inter ea quæ hydropicos sanant, habetur Ebuli recentis radix, excussa tantùm, nec colluta, quantùm duo digiti comprehendant, ex vini veteris calidi hemina. Et mox: Acte quam quidam esse Ebulum putant, radice contrita in vini cyathis tribus, si febris absit: vel semine ex vino nigro. Præcipuè tamen Chamæactes succus aptissimus creditur. Et rursus: Ebuli folia contrita, & è vetere vino imposita, etiam boam sanant, id est rubētes papulas. Datur & Actæa acetabulo pleno interioribus fœminarum morbis. Si verum est Ebulum refrigerare, vt vult Plinius, non consultum est applicare morsui canis, vt Diosc. facit, qui semper suspectus esse debet, non enim est tutum frigiditate occludere vulnus, & repellere ad interiora.

Stomacho nocet. Purgat. Ambusta. Capillorum tinctura.

Scribit Platina florem Ebuli in cibariis sumptum, hepaticis, spleneticis, cardiacis atque hydropicis prodesse. Nos nollemus cum Platina in cibariis dare flores ob ingratitudinem.

Gal. huic, vt & Sambuco potentiam tùm desiccandi tùm conglutinandi, modicéque digerendi tribuit.

Ebuli semen vt prodidit Matth. per diutinas aquæ lotiones à nigro circumstante succo expurgatum, datur vtiliter drachmæ pondere ex Chamæpytios decocto, podagricis, ischiadicis, & Gallica Lue laborantibus: mulcet enim deiectoria vi mirificè eorū dolores, cùm humores eò defluentes tum reuocet tum deiiciat. Sunt qui Ebulo albugines ictusque oculorum sanent hoc modo. Ebulum contundito, eiusque succum penna in oculum instillato, per triduum, & persanabitur. Sunt etiam qui ex Ebuli radicibus succum eliciant, insolentque subinde, & in pastillos redigant, seruentque ad vsus. Hic clistere infusus tam intestinorum, quàm coxendicum dolores tollit à frigiditate & flatu genitos. Supponitur conuenienter fœminarum locis ad euacuandos menses, presertim si lana exceptus intromittatur. Suffiuntur Ebuli decocto commodè ii, qui diuturna tussi vexati ad malum deuenerunt habitum, si tamen ventriculus & iecur interea roborētur odoratis adstringentibus, & ad id conferentibus medicamentis. Stillatitia cùm Ebuli tum Sambuci radicum aqua hydrope timpanite laborantes mirificè iuuat, si huius quaternas vncias, illius verò binas vtriusque simul mistis hauriant affecti, diebus triginta continuis. Illitus Ebuli radicum succus procidentem sedem reprimit, & anginā tollit, vbi circa gulam calidum cum linteolis illina-

linatur.

Temperamentum, inquit Dodon. Ebulus habet calidum ac siccum, vtrumque ordine tertio, & facultatem non modò, quam ei Gal. tribuit, digerendi exiguam; sed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficacissimæ radices sunt: folia digerendi ac discutiendi potentiâ præstant. Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquosos potissimùm humores: vtiles iccirco ad hydropicorum purgationes, vti dictum, sed tamen correctæ, & vbi vires sufficerint. Purgant enim cum molestia: Ventriculum subuertunt: interioraque viscera omnia perturbant. Malè omnibus vsus earum succedit, quibus hepar obduruit? vt quando ex regio morbo Ascites successit. Scimus cuidam nobili fœminæ, arthritidi obnoxiæ, & quæ non facilè medicamenta assumebat, sæpiùs de ventriculo conquerenti, cùm in purgatione semen Ebuli additum fuisset, excitasse magnos dolores ventriculi & molestum vomitum. Quamobrem nec temerè, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum aut potionem dandam censet Dod. Acinos verò ait, & semina multò clementiùs ac minori cum molestia purgare, præsertim priùs aceto infusa, ac deinde semine Anisi vel alijs aromatis vnà permixtis. Radix in vino decoquitur, si causa morbi frigida, & febris abest: aliàs pro affectus natura temperanda potio est. Folijs tumores oedematosi discutiuntur, cataplasmatis vel fomentis additis.

Lacuna longè maiores vires tribuit Ebulo, quàm sambuco, traditque magnam habere proprietatem ad mitigandos iuncturarum dolores, & resoluendos membrorũ tumores, potissimum à frigiditate obortos: eius radicis decoctum ad tres quatuorue vncias, calideque potum omnis generis obstructiones reserare, quamuis noceat ventriculo. Paululùm spicæ Nardi addendum suadet. Folia & radices coquit in forti lixiuio aut aceto, addito sale, & cum eiusmodi decoctione calida fouendum iubet ventrem hydropicorum totum & pedes spongiis: non esse præstantius remedium in eo casu. Imponit postea & folia. Parat & vnguentum hoc modo. Vncias duas succi radicis, totidemque succi foliorum & cum sex vncijs olei Chamæmelini decoquit ad succorum consumptionem, tandem & ceræ vnciam semis addit & aliquid aceti rosacei ad maiorem penetrationem. Vnguenti huius efficacissimam pollicetur vim ad resoluendas omnes humorum superfluitates in doloribus podagricis cuiuscunque membri, siue à frigida siue à calida causa obortis.

Oleum etiam paratur ex Ebulo, quod apprimè conueniens est in quouis articulorum dolore mulcendo, si eo articulorum regiones, iuncturæque illinantur. Oleum quidem præparat Bouius ex semine Ebuli per torcular, mirabilis, vt affirmat effectus: consueuit dare ægris drach. cum medio cochleari jusculi. Vt verò paret oleum diligenter, terit semen, aspergit pauco vino albo, dein torculari subjicit. Ex li.i. seminis Ebuli, extrahitur Ol. vncia.

Vt porrò, quod equidem Fernelius testatur, Sambubi & Ebuli contusa folia & apposita ambustæ parti persanant, sic & Oleum, sale tamen addito. Ebulus, inquit idem, meth. meden. calidus ac siccus ordine secundo, hydropicorum aquas facilè per aluum deducit, nonnunquam & vomitione reijcit. Est autem ventriculo aliquantùm grauis, succi vis efficacior purgat vnciæ vnius pondere. Elicitur autem vel è radice, vel è mediano cortice stipitis contuso, affusa aqua hordei vel vuarum passarum, cum Cinnamomi, vel nucis Moschatæ momento & cum Sacchare. Coctura vis eius purgandi perit & exoluitur, neque, vt Dioscorides scribit, eam persistere vsu compertum est; Fructum nonnulli condiunt duplo sacchari & Cinnamomi parte octaua, exhibentque vnciam vnam: acinorum verò drachma vna tusa, idem ex mulsa aut vino albo præstat. Sambucus eodem temperamento iisdemque pollet viribus, sed Ebulo aliquantò infirmior. Inter ea quæ aquas ducunt ebulus imbecillis & prægnantibus, sed ne temerè quidem decerni potest.

Lonic. quoque non esse aliud efficacius & præsentius remedium scribit ad hydropem, quàm Ebuli radix, si ex ea bibatur. Eandem & in tussi frigida celebrat. Folia ex aqua cocta, & ea pota tussim siccam sanare promittit, & conferre anginæ. Item ad vuulam, addito in eius decocto Pyrethro. Succum Ebuli cum puluere Tithymalli radicis, addito sacchato, quotidianis febribus commodum medicamentum prædicat: Eius tamen vsum minùs tutum & non nisi magnâ cautelâ administrandum censemus. Folia podagricis doloribus imposita, eos mitigare ait. Aqua destillationis foliorum ad vncias duas aut circiter, aluum mouet. Eodem modo manè & vesperi pota hydropicos tumores exhaurit, quotidianam febrem abigit, & laterum dolores mitigat. Prodest & extrinsecus linteaminibus in ea madefactis imposita. Cento experimentorum Wirtenbergicus inter alia habet, Ebuli radicis in vino contusæ succo sæpiùs abluto capite, crispari capillos. Io. de Monte Experimentum est, si capra nutriatur Ebulo per diem & noctem, lacte eius ventriculum repurgatum iri. Camer. annotat mures fugere Ebulum. In Vicentinis, & Taruisinis refert Scal. olim vina ex Ebulo fieri consuesse colloratiora: alioqui plebeculæ minùs venalia.

SAMBVCVS RACEMOSA, ACINIS RVBRIS.

Cap. XXV.



Qvaqunm cum vulgari Sambuco multa habeat communia, sic vt floribus aut baccis vidua, in re Botanica non versato facilè imponere posset, folijs tamẽ est paullò minùs fœtidis: at in floribus & baccis clarissimũ discrimen. Flores enim nullam vmbellam faciunt, vt in vulgata, sed in racemum oblongum digesti, stellati, colore ex albido in luteolum n l inguente. Baccæ consimili modo racemati frequentes succrescunt ex rubentibus pediculis

ipſæ quoque per maturitatem coccineæ, iniucundi planè ſaporis,è quibus nouæ plantulæ ſi ſerantur, progignuntur, teſte Trago. Matthiolo verò perpetuò rubeſcentes,vinoſæ ac ſucci plenæ. Lobelio odoratæ, puniceæ, non inſuaues per Auguſtum eſui.

Hanc eandem Curtium intellexiſſe cenſemus, quam deſcribit arborem generis fruticoſi, fructum racematim producentem,colore per maturitatem rubeo,non,vt in noſtra, nigro. Sambuci genus minus, floribus & baccis in racemo conſtitutis, Cordo Sambucus ſilu.& Ceruina, Trago. An Hieron.Brunſchuucig.in apodix. Germ.apud Brunf.Sambucus rubens,& ſilu.& agreſtis doctorum quorundam? Sambuci 2.genus montanum & ſilu. Matth. apud quem in poſt. comm. Ital.cum magnis iconibus cap.175.figura huius tranſpoſita ponitur titulo Sambuci,qui idem error quoq; cōmiſſus in Hiſt.Germ.vbi vocatur Sambucus montana. Tertia Sambuci ſpecies Alpina, cæterà Sambuco ſimilis,baccis rubris, Turnero. Sambucus montana vel rubra,Geſn. Sambucus cum racemo Anguil.Sambucus montana racemoſa Pen. & Lob. qui in edit.Teut. duas icones proponit. Sambucus 4.ſilu.& Sambucus Ceruina. Dod.

Sambuci genus minus. Matthiol.

Alpina. Montana.

Lonic. eius iconem ſub titulo Aceris ponit, Germ. Ahorn:& eandem rurſus ſub nomine Sambuci Ceruini, quod vtique eius ignorantiæ tribuendum cùm ſimiles errores paſſim in ſuo Herbario committat,quippe qui in ſtudio Botanico,tanquam VenatorHeluetius in ſilua Bohemica verſatus fuerit.

Plin. quoque montanum ſambuci genus videtur cognouiſſe,cùm in montibus etiam naſci tradat.An Cæſal.Sambuci 2.genus in montibus,vmbellis paruis, baccis rubentibus? Sambucum ſilu. ſiue montanam Dalech. eam ſuſpicatur, quam πυγὸν Theoph.ſignificat l.3.c.14.quamuis Pygos in verſione Gazæ omiſſa ſit.Sambucus ἐρυθροστάφυλος aut φοινικοστάφυλος Thalio:qui annontat, in Harcynia Saxothuringica eius folia ignaris vetulas pro Ebuli folijs obtrudere, ac diuendere, atque adeò vulgo Attich vocari. [illegible] Germ. Schalaſter: Berchholder/Wilder holder/ Waldholder, Hirſcholder/ Bergholunder.

Pygos Theoph.

Varietas cum baccis albis.

Annotat Camer. in Palatinatu verſus montes Bohemicos inueniri interdum cum baccis albis.

Locus.

Matth. teſte in montoſis & algentibus locis naſcitur. Prouenit maximè in opacis vliginoſiſque ſiluis,ferarum luſtris inuijs, in Harcynia Saxothuringica circa Stolbergam & Honſtenium, Thal. in Cotarſſiana propè Symphorianopolim agri Lugdunènſis ditionis. In Latomijs ab vrbe Norimberga ad mille paſſus ſitis copioſè creſcere teſtatur Camer. & in Italiæ monte Veronenſi Baldo, Anguil. Paſſim in opacis Comitatus Montbel. & Burgund. ſiluis & montibus obſeruauimus, potiſſimùm etiam in montibus Lotharingicis, in monte Roſſbero circa Maſſmünſter, vbi mēſe octobri cum pulchris acinis coccineis, decidentibus folijs videas, quas & Auguſto maturas legimus in Lotharingia, & Iunio circa Geneuam in monte *ſaleue*, & in Rhætiæ pluribus. Veronæ quidam in hortis colunt. Floret menſe Aprili.

Satio.

Stipites aliquot ex vicinis locis, in hortum E.C. Montbelg. plantandos curauimus. Tradit & Curtius ſe in hortum ſuum (Lugdun.) in ordinem cęterarum decuſſatarum arborum redegiſſe, verùm diu non duraſſe, quòd loca amet opaca, & manus aſpernetur.

Cultum aſpernatur.

Vires. & vſus.

Experimento didicit Tragus Ceruum Sambucū ſilueſtrem, ſicut & ſolanum (ſiluaticum) magno deſiderio inquirere. Solent binæ hæ ſtirpes plerumque eoſdem ſitus occupare: folia vtriuſque, non baccas decerpit. Vnde intelligi poteſt, fructus hoſce frigidioris eſſe qualitatis ac feris, nedum alijs iumentis & hominibus minùs ſalutares obſeruauit idem. Ceruum ſolum folijs harum plantarum veſci, non autem Ceruam, niſi ea prægnans fuerit, & ceruum in vtero geſtauerit. Ideo ſambucum ſilu. frigidæ naturæ eſſe iudicat, ita quidem, ut pro Mandragora, ſi illa deſit, vſurpari queat. Sic & Lonic. Sambucus ſilu.inquit, ſimilem naturam habet cum vulgari Solano: frigida eſt, potiſſ. baccæ. Somnum conciliat. Multus vſus nocuus eſt. Matth. ſcribit vires vrbano ſambuco imbecilliores habere: ipſe ſibi ipſi & prædictis autoribus contrarius: nam in hiſt. ſua Germ. eiuſdem naturæ cum vulgari Solano dixit. Camer. quoque teſtatur, frigidas eſſe baccas, ſoporoſos reddere edentes, multumque earum eſum eſſe nocuum: Lob. quoque ſubſcribit, & veternum quoque inducere teſtatur, præſertim baccarum eſum. Scribit tamen Schuenckfeld. à nonnullis ſuccum baccarum cū melle ad intinctus coqui Nos ſic paratas non parum mellis calore caſtigari cenſemus. Tutiùs tamen abſtinere.

SAMBVCVS AQVATICA.

Cap. XXVI.



Aquarum amaſia hæc ſambuci ſpecies indeque cognominata,arbuſcula eſt quinq; aut ſex cubitorum altitudine,caudice craſſitudine ſuâ manum cōplente, ligno tenero, candido, fragili, fungoſa intus medullâ, polito cortice cinereo obtecto, geniculatis ramis gemellis, ordine vtrinque vno brachiato: ex quorum geniculis folia exeunt lata, anguloſa,rugoſa, Aceris minoris foliorum æmula,vel Sorbi Torminalis. Flores nonnihil odorati,in vmbella candidi,tam lati aliquādo, vt pollicis vnguem æquent, quinquepartiti [Trago verò quadripartiti:] ſed circa vmbilicum continui, maximè verò ij qui extimi in ambitu ſunt, expanduntur, medijs intra vmbellam exiguis concluſis, ſeriuſque ſe expandentibus, flaueſcentibus. Acini rubri ſeu ſanguinei,magnitudine baccarum Spini albi, ſemen continent planum, latum, rubrum, cordis effigie. Cæſalpino nuclei duo, ſimiles ſemini Atriplicis, compreſſi. Hæ baccæ, autore Trago, ingrati planè ſunt ſaporis,ita vt deguſtanti nauſeam & faſtidia continua pariant: Matthiolo,vinoſo & amaro ſucco refertæ:Cæſalpino ſiccatæ vuis paſſis ſimiles,cum in ſe-

dulcedine austeræ : Cordo baccarum succus Autumno amarus, modiceque dulcis & acetosus est, insequenti autem Vere, cùm hyeme passus factus fuerit, magis astringit. Cortex amari & astringentis saporis.

An Ruell. Opulus? Corno similis (inquit) arbor arbusto Gallico faciendo idonea : *Obierus* vel *Opierus* apud nos ruri dicitur : Vlmi proceritate adolescit, caudice recto, enodi, rarioribus ramis brachiato, frondibus ferè vitigineis, baccis racematim dependentibus, prima pubertate viridibus, à maturitate puniceis. Vitem Opulus alit: verùm quoniam frondem non habet idoneam, à plerisque repudiatur. Ieiunum solum horret &c. Si Ruell. per Obierum intelligit Sambucum aquaticam vti nobis videtur, male sanè describit: non enim adolescit ad altitudinem Vlmi, nec caudice recto est: is aliquot plantas confundit.

Curtius cap. proprio eandem Opuli descriptionem habet, ex Ruell. vt existimamus, desumptam, citans Varronem & Columellam. Nondum legimus apud hos vel apud alios Opulum ferre baccas: ideò Ruell. & Curtium hanc cum Sambuco racemosa confudisse modò diximus. Nos de Opulo alio loco trademus.

θραύπαλος apud Theoph. l. 4. c. 1. hist. Sambucus aquatica siue Palustris, vulgò (Gallis) *Obier* putatur, vt annotat Rob. Const. cuius opinionis etiam Dalech. fuit, & multi alij vt notat Hist. Lugd. sed hæc coniectura incerta, quum nulla sit descriptio: paucula enim tantùm hæc verba habet Theoph. Taxus quoque & Thraupalus maximè gaudent vmbrosis. Quis inde certi quiddam statuat? Esto hæc igitur vna à nobis pro derelictis habita, sitq; primi occupātis, vt fit quum incerta est vacua possessio, ne omnia occupasse aut tenuisse videamur.

Lycostaphylos fœmina Cordo, qui figuram Tragi habet, cum hac annotatione: nostri Sambucum aquaticam vocant : Saxones lupinam vuam, quod nomen Græcè exprimere voluit Cordus.

An Anguil. epist. 4. Aceris species 3. dicta *κλινότροχον*. Patauij & in Patauino agro *Piedoca* & *Platano aquatico*.

Dodonæi sententia est, de sambuco aquatica siue palustri nihil Veteres memoriæ prodidisse: neque enim Opulum esse, vt nonnullos temerè suspicari contigit : multò minùs Platani speciē. Sambucus palust. vel aquat. flore simplici Gesn. qui fruticem esse ait, & si cicuretur, arbusculā fieri. Nec probat eos qui Chamæplatanum vocant.

Acte & sambucus aquat. siue rosea, Pen. & Lob. & Taber. ἀκτὴ ἕνυδρος. Germ. Waßerholder / Bachholder. Schwelcken / Schwelckenbaum : quibusdam Maßholder / Schneeballen / Tabern. Siles. Kallinckenbaum, Callinckenbeer : Belgis Gelders rosen. Gall. *obier* vel *opier*. Sambucus palustris fœmina, Camer. Sambucus palustris folio Opuli, Cæsalp. Hist. quoque Lugd. negat opulum esse. Patauij cùm essemus D. Presburgius indicauit vocari *clynotrochon* Theoph. Lectirotariam, Sambucum aquat. & Platanum fœminam Guilandino.

Nascitur in siluis & dumetis, & vmbrosarum amœnarumq; riparum quas blandè rigant aquæ accola communiter inter Alnos visitur in Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Italiæ, Pedemontiumque pratensibus, vdis, conualliumque marginibus. A loco & hanc *Actæ* nomen sibi asciuisse Lob. memorat. In Heluetia, Burgundia & circumiacentibus locis non rara. Nascitur & in palustribus Pisanis : Basileæ in monte Mutensi stirpium varietate Studiosis qui illuc quotannis confluunt clarissimo.

Nos eam in hortum Montb. translatam eleganter topiario operi, præsertim contegendis Adonidis domunculis hortorum aptandam curauimus, vbi non inelegans visitur tota hieme, absque corruptione, coccineas baccas ostentans. *Cultus.* Vmbellæ cum floribus Maio lætæ conspiciuntur: Autumno baccæ perficiuntur: , nihilominus integra hieme durantes : quo tempore cum reliquæ tum potissimùm Bonolæ aues [haselhuner] summopere eas expetunt, vt non rarò etiam illis inescatæ decipiantur ab aucupibus, notante Trago : cuius iudicio in Eclegmate exhiberi possent ad vomitiones ciendas. *Tempus* *Auium cibus.* Flores cùm suauiter odorati sint, solent æstate voluptatis gratiâ legi & conclauibus inferri. Matthiolo baccæ deuoratæ vomitionem cient, succo vis inest abstersoria, qui cum melle (inquit Schuuenkf.) ad syrupi coquitur consistentiam, aduersus tussim, vulgi experimento. Tradit Rob. Constant. nescimus quo autore, Aquatici sambuci destillatos flores ad frangendum calculum efficacissimum omnium esse remedium. *Vires & vsus.* *Vomitorū.* *Ad calculū.*

SAMBVCVS ROSEA.

NB. Huius Sambuci Icon Errore typographico paulò antè sub titulo Sambuci Aquaticæ posita fuit : Sicut Sambuci Aquaticæ Icon sub hoc.



Descriptio. Amabili florum candidorū magnorum, quinquepartitorū, vnaque se expandentium, glomeratorū, pilæ niueç [vnde nomē apud vulgus Germanicū inuenit] instar, spectaculo, hortos decorat frugiperda ista aquatica Sambucus: floribus paruis destituitur: cætera præcedenti similis, nisi quòd flores propemodū odore destituti videantur. *Fructu caret.* *Flores albi.*

Gesnerus annotat sibi relatum etiam purpurei coloris flore Basileæ in hortis reperiri. Verùm quanquam ibi multoties, & quā est illic frequentia pluribus hortis viderimus, nusquam tamen nobis purpureo flore obseruata. At Montbelgardi Anno 1600. in horto E. C. Wirtemb. vbi albam abundè habemus, semel ex improuiso visi sunt ex quadam aeris constitutione omnes flores purpurascentes: qualem colorem in ea antè non obseruaueramus. *Purpurei Flores.*

Lycostaphylos mascula Cordo. Rosa Menapia, & Sambuci aquatici siue palustris species, Dodo. Sambucus palustris, hortensis flore multiplici albo, Gesn. qui aliquibus Schönballen / id est, Globos formosos nuncupant. Basilienses globos niueos, à figura & colore, Schneballen vocant. Sambucus rosea siue aquatica Penæ & Lob. Sambucus palustris mas, flore conglobato Camer. Sambucus aquat. polyanthos, Gefulte Schwelchen : Item Sambucus 6. rosea, flore purpureo multiplici Tabern. quem non necesse erat *Tabern. nomenclatus.*

duabus figuris opus suum stipare, vnius eiusdemque plantæ floris colore variantis: quem tamen num viderit dubitamus. Sanè nihil indicat ipse.

Locus. Cæterùm, tota hortensis creditur hæc, inquit Dod.& culturæ mangonio talis facta, apud Germanos superiores & Belgas haud infrequens hortorum incola. Cordus refert nasci ijsdem locis, quibus præcedens simplex, sed in Germania parciùs, ideoque in hortos propter florum elegantiam translatam, præsertim Augustæ Vindel. Ratisbonæ & Norimbergæ. C. Bauh. scribit in Gallijs & Italijs sibi nuspiam visam: nec nobis sanè quod recordemur, nisi in horto instructissimo Robini Botanici Regij, Lutetiæ, (Lugdunum enim & Geneuam à nobis primùm introducta:) Item Vesuntij in cuiusdam Canonici horto, qui perhibebat Gallis *Roses de Gueldres* vocari.

Vires & vsus. Sapor. De huius vsu & viribus nihil hactenus innotuit nobis. Attamen corticum sapor subastringens est & detersorius cum modica quadam amaritudine: vnde rationabiliter coniicimus, ad eosdem cum præcedenti vsus aptari posse, præsertim cùm eius species & varietas esse videatur.

AZADARACHENI ARBOR. CAP. XXVII.



Descriptio. IVstæ magnitudinis est arbor, cortice in nouellis læui, in adultioribus scabro & rimoso. *Folia.* Folia Fraxini ferè, serrata, cubito longiora, ex foliolis multis sibi mutuò respondentibus ad costam vnã ramosam adhærentibus constantia, saturè viridibus & nigricantibus, & sub hiemem cum suis pediculis decidentibus. (Clus. Barbæ caprinæ folia comparat.) *Flores.* Flores ex longo pediculo, dodrante maiore, in ramusculorum extremis ad exortum foliorum copiosi, racematim cohærentes, parui, odorati, sapore nullo, ex quinque foliolis expansis constantes: in quorum medio veluti calyx longiusculus, ex purpureo nigricans, in quo stamina. *Baccæ.* Floribus succedunt baccæ multæ, luteæ, magnæ, amaræ cum dulcedine quadam, initiò virides, maturitate candicantes, magnitudine Mespili Aroniæ, fœtidæ, ingrati saporis, *Nuclei.* in quibus nuclei duri, eleganter angulosi, nunc pentagoni, nunc hexagoni, medullam continent albam, valdè ingratam.

An de hac Auicennas l. 2. tract. 2. c. 17. *Azedaroth*, id est, *Azedarach*: arbor nota, cui fructus similis Nabach [id est Loti quibusdam.] In Rechi vocant Arborem Myrobalanorum &c.

Monachos aliosque qui eandem cùm Sycomoro faciunt, reprehendunt meritò Gesnerus & Matthiolus: Bellonius Siliquam nominat, quod mireris, cùm baccas non siliquas ferat.

Monspelij meo tempore, inquit Clus. *Arbor sancta* dicebatur, Pellicerio Episcopo *Lotus alba* existimabatur, alijs vero *Ziziphus alba*: quam opinionem adhuc retinere magni nominis viros miror, cùm nullas notas habeat, quæ albæ Zizipho conueniant: Italis Herbarijs ineptè & imperitè Sycomorum vocari audio. Bæticis vulgari sermone. *Arbo Parayso*, Castellanis *Zyziphus alba*, Italis *Perlaro* vocari audio. Tripeli, vt notat Rauuolff. *Zenselacht*. Rhazi & Auic. *Astirgar* aut *Astergir* & *Azadaracht*. Lob.& Pen. Adu. *Zizipha candita Monspel.* quæ perperàm Venetorum Sycomorus.

Apud Hist.Lugd. *Ziziphus alba* Dalech. & Matth. siue *Pseudosycomorus*; Turcis *Thespic*. Eadam icones duas habet, quarum Dalechampii deterior: folia enim falsa.

Non parum errarunt, ait Dod. qui Lotum arborem affirmarunt. *Tuber* Cæsalpino.

Nic.Braun malè **brustberlin**: hac nimirum Germanica voce, quę thoracis bacculas significat, incautis periculum præparans, qui iuiubarum loco in thoracis affectionibus vti vellent. Apage verò istos Rhizotomos cum suis **weißbrustbeerlin**/ quod idem est, ac si albas Iuiubas dicas. Dolendum, hercle, vnicuique statim se Medicum aut Herbarium profitenti, statim fidem adhiberi, cùm in nullo mendacio periculum sit maius.

Porrò *Azadaracht*, teste Bellon. reperitur Venetijs, Patauij & in Syria. Gesnero è semine prodijt: sed dodrantalem spondyli crosa radice perdiderunt. Hieme reponi debet sub tectum. Bellonij curâ Lutetiæ aliquot huius arboris plantæ iamdudum spectari cœperunt. Plerumque visitur in Monachorum claustris & in templorum plateis, si Matth. credimus. Clus. nusquam spontè nascentem vidit in multis Bæticæ viridarijs, atque etiam secũdum vias regias alitur: sed nullibi maior eidem conspecta, quàm Hispali in Regio Palatio. Tota hieme perdurat, nullis degustantibus auibus, vnde facile venenatam & malignam eius qualitatem intelligas. Tripoli in vrbis plateis ad vmbram excolunt: Rauuolff.

Camerario prouenit ex semine.

Vidimus Nemausi elegantissimam arborem cultam, quæ hyemes rigidiusculas tulerat. Sed & Monspelij in horto quodam vidisse meminimus. Alebat & aliquando Platerus Basileæ in elegantissimo suo horto. Nobis etiam ex semine prouenit Montbelgardi in horto E.C. Wirt. Patauio misso, verùm non ritè reposita frigore interijt: Est enim durioris frigoris impatiens. Primùm omnium, quod equidem sciamus, visa nobis Monspelij in horto Celeberr. præceptoris nostri Guil. Rondeletij. Arelatæ in Prouincia maximam arborem ostendit nobis insignis Medicus Valleriola, qui Sycomorum nominabat: postea vidimus Patauij horto publico & alijs baccis onustam mense Ianuar. & Febr. Ferrariæ in horto Ducis (vbi Struthiocamelos tres conspeximus) multas arbores. Folia & flores simul erumpunt mense Iunio. Baccæ autumno maturescunt, totaque hieme in arbore durant, maximè in Italia. Stutgardiæ in horto Ill. E.C. vidimus Iunio & Iulio pulchrè florentem. Elegantem etiam videas Hiedelbergæ in horto Electoris instructissimo, qui hieme tegitur. Narbonæ frequens est, teste Lob. Belgis colitur in hortis. Merebatur rara arboris elegantia, paullò specialiùs loca designari.

Azedarach Rhazæ calida & sicca est, conuenit obstructionibus capitis, capillos prolongat, fructus ventriculo valdè nocuus, & interdum perni-

pernitiosus. *Azedaracth* flos, autore Auic. calidus in tertio, siccus in fine primi, cerebri obstructiones aperit. Aqua foliorum pediculos interficit, capillos longiores reddit, si cum vino caput abluatur. Fructus autem pectori noxius & valdè perniciosus, ventriculo quoque aduersatur, angustiam causans. Confert colicæ corticum eius cum Fumaria & Myrobalanis decoctio: Febribus conferre dicitur phlegmaticis: turionum succus cum melle omnibus venenis resistit: fortè fructus interficit. Pro eo ad augendos capillos ponuntur folia Canabis. *Idem alibi*: *zerdaet* (Glossa: idem quod Azadaracht) confert Ischiadi, aqua foliorum cum rolo (sapa) difficultati vrinæ & menstruorum, extrahit fœtum, & sanguinem congelatum in vesica: vtilis morsui venenatorum animalium, *Rursus alibi*: (loca supra citauimus) folia Azadaracht interficiunt animalia: idem facit interdum lignum. Remedia sunt vulgaria, qualia aduersus oleandrum præscribuntur. *Hæc Auic.*

Sed quicquid ille tradat, noli tu, hercle, tam venenatam plantam internè vti, quandoquidem non desint infinitæ propemodum aliæ ad eiusmodi vitia vtiles. Placuit tamen hic quoque eius vires recitare ex eodem, donec aliquid certius addiscamus quónam sit referenda. Meritò suadet Matth. vt omnes caueant, qui hanc arborē suis in viridarijs alunt, ne fortè imprudenter se ipsos, aut liberos vel domesticos in perniciem agant. Nam & Rauuolff. testatur fructus ad nodum nocuos esse, eorumque esu mori canes. Eosdem ne aues quidem attingunt, vti dictum antè.

RHVS SIVE SVMACH.

Cap. XXVIII.

Rhus arbuscula est altitudine hominis superans, paruulis ramis, subhirsuto cortice, potissimum circa fastigia vestitis, è quibus folia alternatim exeunt alata, Sorbi, quinque aut sex coniugationibus ex interuallo longiusculo dispositis constantia, costæ tenui hirsutæ hærentia: singularia folia oblonga, acuminata, hirsuta, serrata. Ramulorum fastigiis, inter folia, flores sustinent racematim congestos, Sambucinis similes, (Cæsalpino rubri & minuti.) quos & racemosa grana excipiunt orbiculata, lenticulæ modo compressa, rubentia, medulla exigua, cuticula acidi saporis obducta. Radix haud altè descendit, per summa cæspitum hærens. ῥοῦς Hippocrati dicta à coccineo acinorum colore, quasi ῥόος, per apocopen, id est, russeus seu coccineus.

Apud Theophrastum Rhois [ῥοῦ: Gaza, Fluidarum: vtinam tam feliciter quàm nouè:] alia mas, alia fœmina, quòd alia sterilis sit, alia fructifera. Virgis neque longis habet, neque rectas. Folium Vlmeo simile, sed paruum, oblongius, subhirsutum. [ἐπίδασυ: densum aliquantulum Gaza: quidam doctus, crebrum aliquantulum: pilosum, Plin.] Ramulorum nouellorum folia paribus interuallis bina coniugatim disposita ex lateribus ordine seruato prodeunt. Inficiunt (vel spissant) his Coriarii alba coria. Flos albus, racemosus, figura rotundus, cirris cincinnisque vuæ modo capillatus. (τῷ σχήματι δὲ λοχεῶδες ὥσπερ ὄγγας ἔχων, (sic leg. pro ὄσυγγας corrupta voce) ὥσπερ ἡ ὁ βότρυς, quam totam clausulam Gaza transiliit, nesciens quid esset, & voce deprauata deceptus.) Quo delapso, fructus cum labrusca rubescit, coaceruatis veluti lentis, multis, ac tenuibus in modum racemi. In hoc fructu ossiculum medicamentum est, itidem Rhus vocatum, quod sæpè abiistit percolando. (ἔπι ὡς πολλάκις: pro ἔχει: quod itidem Gaza omisit, atque adeò totum hunc locum in se per se satis corruptum magis obscurauit & mutilum reddidit) Radix per summa cæspitum hæret simplex, vt facilè integra euelli queat, Lignum medullam non habet, (deest in textu, οὐκ ἔχει.) Cæsum non corrumpitur. Nascitur omnibus locis, sed argillosis potissimùm luxuriat.

Plin. quoque non omnia transscripsit ex Theophrasto: Sed quædam veluti obscura transiliit. Sic ait: Etiam Rhus Syriæ masculum fert, sterili fœminâ, folio Vlmi paulò longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Lenti simile, cum vua rubescit, quod vocatur Rhus, medicamentis (medicamentum. M.) necessarium. *Item alibi*: Nec Rhus Latinum nomen habet, cùm in vsum pluribus modis veniat. Nam & herba est siluestris, foliis Myrti, cauliculis breuibus, quæ venena & tineas [tænias. C.H.] pellit: & frutex coriarius appellatur, subrutilus, cubitalis, crassitudine digitali, cuius aridis foliis &c. [vid. inter vires.] Et mox: Rhus, quæ Erythros appellatur, frutex est: & huius fruticis semen vim habet &c. (huius fruticis semen est. Vim &c. Vet.) Ineptè, inquit Dal. Plinius Rhun Erythron differre putat ac distinguit à Rhoe coriariorum. Sed per diuersam lectionem potest Plinius ab errore excusari.

Diosc. Ῥοῦς ὁ ἐπὶ τὰ ὄψα, ὃν ἔνιοι ἐρυθρὸν καλοῦσι καρπός ἐστι τῆς καλουμένης βυρσοδεψικῆς ῥοός. &c. id est, Rhus qui obsoniis aspergitur, quémque nonnulli Erythron, hoc est, rubrum, appellant, fructus est Rhois Coriariæ, sic vocatæ, quòd eâ Coriarii ad spissanda perficiendave coria vtantur. Est verò arbuscula in petris nascens, binûm ferè cubitorum altitudine, in qua folia sunt oblonga, subrubentia & in ambitu serrata: (τετρωμένα: vulg. τεταμένα, id est, Ilicis: perperàm.) fructus racemulis similis, densus, Terebinthini magnitudine, quadantenus latus, cuius corticosa tunica acinos ambiens perquàm vtilis est: ὄχυρον, quanquam Corn. legat ἔχυρον. verùm cur inutilis dicatur cortex non videmus, cùm in fructu potissima pars ad obsonia sit cortex cum sua acida pulpa.

Patet igitur clarè ex Dioscoride ῥοῦν ἐρυθρὸν significare, & ὄψου βυρσοδεψικὸν neutiquam diuersos esse frutices, vt quidam voluêre, ac patebit in progressu: sed eiusdem arbusculæ partes diuersis, literis dictas vsibus. Fructû quippe rubêtem quòd olim pro sale obsoniis aspergebât, vnde eis nomen ῥοῦς μαγειρικὸς inditû: foliis verò ac reliquis

Gaza not. *Rhus mas & fœmina.* *Theoph. locus restit.* *Gaza not.* *Theop. corr.* Locus. *Rhus Syriæ Plinio.* *Rhus Myrti folio.* *Plin. not.* *Plin. excus.* Descriptio *Diosc.* *Rhus obsoniorum* *Rhus coriariorum.* *Diosc corr.* *Cornar not.*

arbuſculæ partibus coriarii ad deplanda coria vtebantur, ob id ῥοῦς βυρσοδεψική Græcis dicta: quam Colum. *Rorem ſutorium* ſemel dixit, alioqui & Sc. todepſicos dicatur, vt notat Hermol. qui tradit habere ſe, vnde hoc *Rhus Syriacum*, (nam in argilloſis Syriæ potiſſimùm naſci ait: aliàs vbique) ſiue vt Colum. & Pallad. appellant *Rhos Syriacus* parum diſtare videatur ab hoc noſtrate, qui frutex excoriarius, & Rhus erythros à colore ſubrutilo vocatur Dioſcor. & Plin. craſſitudine digitali, altitudine bicubitali: quanquàm Plin. niſi librariorum ea ſit incuria, cubitali prodidit. Duo faciunt omnino Græci genera: *Mageiricon*, quod additur in obſonia: idem eſt cum Syriaco, vt opinor: *alterum* quod βυρσοδεψικόν, id eſt, excoriarium. (notabis utrumque ex eadem planta eſſe, vt antè dictum, vſus tantùm differentes, in quo deceptus videtur Hermol.)

Rhus Syriacum. *Rhos Syriacus.* *Frutex excoriarius.* *Plin. emend.* *Hermol. not.*

Marc. Virgil. in Colum. lib. 9. capit. 13. malè Rorem ſutorium legi tradit: Rhun enim non Rorem legi illic oportere. Conſiderandum igitur qualis ſit eius Rhus in Ethruria folio Myrti, illaque quam pani nautico condimenti loco inſpergi tradit. Vera Rhus Theophraſt. & Dioſc. non habet folia Myrti, ſed potiùs Vlmi: nullam nouimus plantam folio Myrti, quæ ferat baccas vtiles pro pane nautico præter veram Rhoën, cui non ſunt folia Myrti, ſed Vlmi. Suſpicamur Marcellum non intellexiſſe quæ ſcripſit. De Rhoë Myrtifolia Plinii putata, poſtea trademus. Actuar. in quibuſdam compoſitionibus Sumachum tradit Rhon appellari, quod nomen omnes vſurparunt officinæ, à barbaris emendicatum quibus *Somach* dicitur, quæ vox etiam coriis communis aliquibus locis eſt: non aliunde, vt credimus, quàm quia ex foliis huius fruticis confecta fuerint.

Marcellus not. *Sumach.* *Actuar. Sumach.*

Ruell. Rhois deſcriptiones conuenientes ponit quidem: Verùm in fine addit: rura noſtra *Viurnam* appellant, flexu ferè inuictam: vnde ſatis apparet eum Rhoën cum Lantana confundere de qua poſtea.

Viurna. *Ruell. error.*

Rhus Culinaria Cordo. oportet autem (inquit ille) enucleatum & pulpam eius accipere. Verùm minùs placet, quando ei Laurinos ramulos alternatim geniculatos tribuit, Per errorem Syriacum Celſi Crinitus intelligit Mannam ſed perperàm, vnde nec immeritò à Manardo eo nomine reprehenditur. Manna enim intelligi non poteſt apud Celſum, niſi inſcitia rei medicæ Celſus ipſe notetur. Quæ enim vis Mannæ noſtræ, vt mala vlcera oris, de quibus inibi ſcribit, per eam ſanſcant, Sed fortè deprauata lectio Celſi, vt vult Manardus.

Rhus culinaria. *Cordi lapſus.*

Celſũ ab errore vindicare conatur Amatus, non ſolùm Crinito, ſed & Manardo ipſi erroré imputans his verbis. Ros Syriacus ſiue Ciriacus, ſiue Cyrenaicus aut Medicus dictus, Laſerpitii ſuccus eſt. Manardum non minùs ac Crinitum erracertum eſt: illum per Rorem Syriacum, mannam intelligentem, hunc verò Rhun Sumach dictum. *Hæc ille*: temerè, & imperitè, vt patebit legenti ipſum Celſum l. 6. c. 11. à quo Ros, vel (vt rectè legit Plantin.) Rhus Syriacus, præſcribitur pueris vel lactantibus infantibus, ἄφθαις aut vlceribus oris laborantibus. Quis verò præſcribat Laſerpitium. Quare Cornel. Celſum rectè à Manardo interpretatum omninò nobis perſuademus.

Amatus. repreh.

Cotereau in ſua verſione Gall. apud Colum. l. 9. c. 31. non benè vertit Benioin: Nos cum doctioribus Rhoën Syriacum legendum cenſemus. Idem Cotereau lib. 12. cap. 41. Colum. malè vertit *Rousée de Syrie*; vbi traditur conditura ex Cydoniis. In noſtro ſanè quoque exemplari non benè legitur Roris Syriaci pro Rhois Syriaci.

Cotereau geminus error. *Colum. emend.* *Monachorum err.*

Monachi tradunt Rhos Ponticum quale ipſis Patauij oſtenſum fuit, habere fructum in racemulis. Verùm ſuſpicamur Monachis Patauij demonſtratum Sumach ſiue Rhus obſoniorum, quamuis dicant: aduerte quod Rhus Ponticum differt à Sumach, quod eſt Rhus obſoniorum.

Eupatoricam & Ponticam Rhun Democrates probat vt l. 7. comp. med. oſtendit Gal. Eam autem à loco natali ſic cognominatam exiſtimamus, non quod ſpecies ſint diſtinctæ: nam & paulò poſt hunc locum Gal. inter parabilia aſtringentia recenſet *Culinarium* & *Coriarium Rhoën*, & ſuccum qui ex Syria adfertur. Habetur & apud Marcellum medicum *Rhus marinus*, ſiue *Rhus Orientalis*: vt etiam apud Colum. Rhoën marinum legi poſſit, pro *rorem marinum*. Num igitur tot ſpecies dicemus ſi tot diuerſa ſint nomina, & ea quidem patria?

Rhus Ponticum. *Rhus marinus.*

Nec intellexit Lonicerus quid ſcriberet, quando Rhois duo genera dicit: Mageiricum, hoc eſt, Rhus obſoniorum: alterum Byrſodepſicum: & à Dioſc. deſcribi arborem: à Ruell. fruticem in Gallia prouenientem: ponitque duas icones, quarum poſterior eſt Ryffij ſimilis, pro poſteriore Ruellii, quam ineptè Viburnum vocat, & tamen deſcriptionem ex Ruell. habet, quæ neutiquam Viburno Ruellij conuenit, ſed Rhois eſt eiuſdem.

Ryff. Roſlin.

Tam Ryffiana quàm Euch. Roſlin. icones nullius momenti ſunt.

Etſi autem Galenus, vt annotat Matth. plura Rhois nomina & genera explicaſſe videatur, vt qui id modò Syriacum appellet, modò Ponticum, modò obſoniorum, modò coriarium, modò rubeum: non tamen propterea cenſendum, Rhois arbores inter ſe genere vel ſpecie differre. Rhus obſoniorum nihil aliud eſt, quàm ſemen: coriariorum verò nil aliud, quàm folia & fruticis ramuſculi. Rhus rubens nihil aliud eſt, quàm eius ſemen immaturum, cui maior adſtringendi facultas ineſt, quàm maturo, cuius acini quadantenus nigricant. Syriaca præterea atque Pontica Rhus nihil genere diſtat ab Italica & Iberica.

Nomina diuerſa non diuerſas faciunt. *Rhus rubens.*

Hallucinantur ergo Monachi, qui Rhoëm Ponticam alterius eſſe generis crediderunt ab ea cuius vſus extitit apud Antiquos in obſonijs, Plin. fortè lectione vulgata decepti.

Errat & Fuchſius, qui præter culinarium & coriarium, etiam tertium genus Syriacum inter ſe omnia differentia putarit.

Fuch.

Fatetur Matth. id, quod Gaza *Fluidam* interpretatus ſit, ſibi errandi anſam præbuiſſe, vt putarit Fluidam Theoph. eſſe eam arbuſculam, quæ vulgò Lantana vocatur, ideò poſtea eundem errorem reuocat.

Miramur etiam doctiſſ. Cæſal. ſeparaſſe Theoph. Rhun à Dioſcoridis ῥοῦ & ῥόος.

Cæſal. ...

Lat. Rhus. Rhus terginus vel tergorarius Cæl. Aurel. l. 4. Chronicῶν: ita namque minore lectionis fraude cum Had. Iun. legimus, quàm, vt vulgari codices habent, *Vutherginario* incompta & barbara voce pro rhoë tergorario, quo tergora, id eſt, coria depſere mos eſt.

Cæl. locus reſtit.

Arab. *Sumach, Adurion, Rosbar, Sadtticos* ſeu *Reſaidicos*. It. *Rhu* & *Samacho*. Belgæ contracta Arabica voce *Smack* vocant: Itē *Ren, Rin*. Gal. *Roux* vulgò: quibuſdam *Change*, alij *Rhon*. Hiſp. Caſtil. & Catal. *Sumaque*: Port. *Sumagre* G. Gerberbaum. Seminis ſeu

seu acinorum color coccineus flammeusúe nomen imposuisse videntur, vt πῦς ἐρυθρὸς diceretur: Semen alioqui ἐπὶ πῦς 7ὰ ὅλα vocatur.

De hac arbuscula Italia, potissimùm Gallia Narbonensis, Gallo prouin. & Hispania gloriantur. Speciatim Monspelii vidimus circa castellum nouum locis glareosis & macilentis, Sorbo vulgari adeò similem, vt vix sit internoscere, nisi attentiùs perpendenti. Quo loco multò procerior, quam Diosc. memorat, nascitur, ac penè Sambuci maioris magnitudine, vt obseruauit Lob. Locis Galloprouinciæ aridioribus & ruderosis, desitis, incultis, pumila, & quanta qualisque apud Dioscor. descripta bicubitalis arbuscula visitur. Incolæ territorii Siderocapsæ dicti, copiosè colligunt folia, ad depsanda coria, teste Bellon. Notissimus quoque Rhus nomine Sumach ad Marranum Castellum Mariæ, Lanzanæ & per Vmbram: Anguil.

Clusius in Hispanica sua peregrinatione magnum eius prouentum Salmaticensi agro esse, isticque quæstus gratia diligenter coli obseruauit. Multi, inquit, agri eo consiti, nec minore ibi cura coluntur quàm vineta, alioqui nec tam latè assurgit, aut si cultura absit, degenerat & siluescit. Imò non desunt qui vitibus interserant, culturæ compendium quærentes, vt eadem opera cum vitibus fodiantur. Cæduntur singulis annis enati surculi cubitales ad radicem vsque aut summam tellurem, deinde desiccantur, in pollinem rediguntur, & in vsum conuertuntur ad paranda coria, quo vsu in tota Hispania celebratissimus habetur.

Camerario ex semine prouenit, quemad. & nobis aliquando in horto Montbelg. sata, & multis annis in fictilibus asseruata, hieméque reposita tandem exaruit. Felix Platerus etiam non repositam hiemes aliquot annis in cultissimo suo horto aluit. Monspelii Augusto florentem vidimus.

Tardè fructus suos perficit ad perfectam maturitatem: rubros tamen racemos circa autumni tempus vidimus & legimus ibidem, quos & apud Pharmacopolas diligentiores inuenias, quemad. & ex eo vel foliis expressum succum spissum rubentem, ex Hispaniis, vt putamus, illatum. Alioqui in Germania cæterisúe Septentrionalibus prouinciis spontè non nascitur.

Iam ex Diosc. dictum, fructus corticosam tunicam perquàm vtilem esse, atque acinorum etiamnum hodiè ad condimenta multus in culinis vsus. Eodem tradente, folia vim habent stringendi, & Acaciæ effectus præbent. Decoctum eorum capillos denigrat: dysentericis infunditur, ab ijsdem bibitur, & ad insessum vsurpatur: nec non & purulentis auribus instillatur. Pterygia & Gangrænas cohibent folia, ex aceto aut melle illita. Succus elicitur Lycij in modum, aridis foliis ad mellis crassitudinem in aqua decoctis: & is quidem ad eadem ad quæ Lycium conuenit. Quin & fructus eosdem exhibet effectus, ac Cœliacorum Dysentericorumque obsonijs commodè inspergitur. Contusa, desquammata, liuidaque ex aqua illitus ab inflammatione vindicat: linguæ asperitates cum melle abstergit, alba fœminarum profluuia sistit, & hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito impositus. Huius quoque dilutum si decoquatur, cogitur coitque ipso etiam fructu efficaciùs. Gummi quoque profert hæc arbuscula, quod ero sorum dentium cauis inditur ad dolores finiendos.

Cæterùm, Hipp. ad fluorem muliebrem & quemuis vteri morbum Rhoë diuersimodè vtitur. Qua de re si certior fieri cupis, eum consulito. Illud duntaxat examinandum, cur de nat. mul. ad vteros purgandos eius folia præscribat, & fructum ex vino bibendum det. Titulus fortè transpositus, & quædam confusè transcripta. Adhæc non intelligo Hippocratem, quomodo dicat medicamentum sanguinem ex vtero expellere. Fortassis error quidam librarius. Aridis foliis, inquit Plin. vt Malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis vtuntur ad contusa: item cœliacos & sedis vlcera. At quę phagedænas vocant, folia trita cum melle, aut illita cum aceto sanant. Fit & Stomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex Moris, sed efficacior admisto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumoribus. Semen (Rhois Erythru) vim habet astringendi refrigerandique. Aspergitur pro sale [cum sale. vet. nec aliter sapit palato Cornar. quamuis & sine sale condimentis inspergi possit,] obsoniis. Aluos soluit [malimus, stringit.] omnesque carnes cum silphio suauiores facit. Hulceribus medetur manantibus cum melle: asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis vlcera [vulnera. CH.] ad cicatricem celerrimè perducit: & fœminarum abundantiam sistit cibo.

Dolor dentium. *Vlcera Phagedæna.* *Stomatice. Hydrops.* *Plin. correct.*

Rhus, inquit Galenus, fruticosa planta adstringit, desiccat. Nam & Coriarij tinctores ad desiccandum & adstringendum coria vtuntur: vnde βυρσοδεψικὴ Græcis dicta. Porrò medicis in vsu sunt inprimis fructus eius & succus multùm austerę qualitatis. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit igitur ex tertio ordine exiccantium, & secundo refrigerantium. Vtilem vero pręsertim se experimento agnouisse tradit ad crustas, vuulæ inflammationes, aluum fluidam, fluxiones, & sanguinis eruptiones.

Tēperam.

Foliorum decoctum vtilissimum habetur ad confirmandos dentes. Colum. ad profluuia alui apum præscribit vuas passas cum Rore Syriaco [leg. Rhoë syr.] pari mensura pinsitas & austero vino insuccatas. Nonnulli Rorem marinum (Rhoën marinum legit Corn.) aqua mulsa decoctum, cum gelauerit imbricibus infusum præbent libandum. Turcæ, inquit Bellon. habent officinas, in quibus arietum capita & pedes cocti prostant, quos calidos aceto & sale aspersos Embammate ex semine sumach, alliorum succo cum pinguedine optimè conditos ementibus offerre ex tempore norunt. In Heraclea etiam, vbi in vicinis montibus abundat, magnos saccos venales videas huius fructu plenos, quibus contusis cum sale & allijs suis cibis non insuauem gratiam conciliare norunt, asperso hoc condimento tam assis quàm elixis cibis.

Dentes mobiles. *Vsus in cibis.*

Notat Syluius Rhois succum esse vice Omphacii in Gallia Narbonensi.

Omphacii succed.

Rhois vice obsoniis immisceri docet Diosc. immatura Mora sicca & tusa.

Rhois succed.

Ad vsus medicos verò varia eius habes succedanea apud Gal. l. 6. comp. med. κατὰ τόπους: quem consule.

LANTANA VVLGO, ALIIS VIBVRNVM.

CAP. XXIX.

HIc frutex arborescens est grandis quandoque, licet in amplitudinem magis diffun-



datur quàm in altum assurgat, lignoque constat fungoso & medulloso. E radice summo cæspite uagante ramos digitali crassitudine emittit bicubitales, etiamque longiores, cortice russo, farinaceo, puluisculo conspersò, materie paucâ ac viridi, medullâ amplissimâ & albâ. Folia ad Alnum vel potiùs Sorbum alpinam accedentia, opposità; lata, sublonga, crassiuscula, in ambitu crenata, hirsuta, & puluisculo albo, maximè infernâ parte; quæ ob id etiam magis candicat, conspersa; gustu astringente. Flores in vmbella odore florum Sambuci, candidi, caduci, quinque foliis extrorsum modicè reflexis constantes, singuli, in quorum medio staimina quina surriguntur longa, albicantia, apicibus luteis. Quos excipiunt superuenientes baccæ, primùm virides, dein rubræ, per maturitatem nigræ, compressæ, dulces & viscosæ, sapore tamen nostro palato minus gratæ, semen vnum continentes, latum, compressum, & striatum, osseo cortice intectum.

Folia.

Flores.

Bacca.

De hac Ruell. lib. 1. cap. 85. Halymus in sepibus apud nos [Gallos] frequens frutex, quem *Blanche putain* rura vocant. Et l. 1. c. 125. *Rhus* Diosc. Theoph. Plinio: *Ros Syriacus* Colum. Actuario *Sumachum*: Offic. *Sumach*. Rura nostra *Viurnam* appellant, flexu ferè inuictam, & ob id fascibus ligandis vtuntur. Sed folia & frutex incano ferè colore nitent, ruborem tantùm procidentia præ se ferunt: Ita benè onustus Veterum ineptè corrasis nomenclaturis abit Ruellius, & ignaros decipit. Eccur non descripsit suam *Blanche putain*? quam præter rationem putat Halymum. Reliqua Rhois synonyma tam conueniunt huic plantæ, quàm verum est, ipsum vtramque cognitam habuisse. Enimverò sanè, si Sumach Offic. contulisset cum baccis Lantanæ, discrimen facilè animaduertisset, nec incorditam illam appellationum congeriem discendi cupidis studiosis obtrusisset. Idem lib. 3. cap. 152. de Vite silu. eam *Viorne* & *Hardeau* à Gallica voce *Hard*, quæ vinculum & funem significat, nominari tradit. Vt necesse sit aut Ruell. hęc obliuiose confudisse, aut duas illas plantas, Halymum inquam, vel Rhoëm suum, & Vitem silu. æquè vocari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure possunt aliæ quæuis lentæ, flexiles, vietæ, vt annotat Histor. Lugd. Parum quoque decebat tantum stirpium Commentatorem Matth. dicere: Halimus, si Ruellio credimus: vel illi subscribere etiam non intellecto quid per Halimum & Rhoën intelligat.

Rhus.

Ruellij multiplex error.

Alius Ruell. error

Matth. not.

Lonic. quoque duobus locis eandem tradit plantam, nempe l. 4. c. 81. vbi & Rhoën & Viburnum Virg. ex Ruell. sententia dicit: & lib. 4. c. 71. Vbi Klein Meelbaum vocat, additque quosdam velle esse Hanbüchen/ [Fagum sepium] aut Erlins/ [Alnum.] Sed quid quæso commune habet hæc nostra cum Fago sepium [illegible] Alno?

Lonic. error.

Annotat Clus. nonnullis σπειραίαν Theoph. putari. An verò spiræa Viburnum sit Virgi. an potiùs vitis silu. parum refert, inquit Hist. Lugd. cùm utraque planta, si cum Cupresso comparetur [vt facit Virg.] humilis sit, & altitudine longè inferior. Flexilis tamen lentor [addit eadem] Viti silu. magis conuenit, quàm spiræ. Præterea obseruandum monet, quod Ruell. non animaduertit, Rhoën & Vitem silu. coriarias esse plantas, sed à Vite silu. coria depsari, à Rhoë perfici. Dixerat autem eadé l. 2. c. 62. Ruel. cū de Rhoë scriberet, vt Rhoën quā non nouerat, in Lutetiæ suburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea l. 1. c. 85. solo nomine Halimi indicauerat, & à Gallis *Blanche-putain* vocari dixerat. Verùm dum Hist. Lugd. notat Ruellium Rhoën non nouisse, simili reprehensione digna videtur dum *Blanche-putain* non describit: descriptio namque Ruellii vt diximus, est ipsius Rhois, non Spirææ, exceptis postremis verbis Ruellii de viurna, de qua eodem cap. scribit Histor. Lugdun. Fruticem hunc Spiræam esse Theoph. primus animaduertit Dalech. cuius sententiam approbauit Rob. Constant. in Lex. annotans Σπειραίαν fruticem esse lentum & Vitilem, ita ut in Spiram torqueri possit; vnde & nomen ἀπὸ τῆς σπείρας; de qua Theophrast. & Plin. eam plantam Ruellium pro Halimo deceptum accepisse.

Hist. L. not.

Spiræa Theop.

Videamus ergo quid Theoph. & Plin. de Spiræa tradant. Ille lib. 1. cap. 22. hist. Arborum aliæ in cacuminibus fructum gerunt, aliæ à lateribus, aliæ utrinque. Verùm plura ex cæteris generibus fructum cacumine ferunt, quàm in arborum genere: ut frugum, quæ spicam pariunt: fruticum Erica, Spiræa, & Vitex. Σπειραία habet verus codex: Basil. [illegible]: Vnde Gaza: Piræa. Sed magis placet Dal. & Const. Σπειραία legi: sanè verò & nobis. Pro vitice Gaza Amerinam substituit: In Græco enim est ἄγνος. Alius locus est lib. 6. cap. 1. Eorum quæ non aculeata sunt, diuisio nulla generalis dari potest: quòd foliorum in iis diuersitas, amplitudine, paruitate & figura, immensa propemodum sit atque incerta. Quapropter alia ratione diuisio eorum tentanda. Sunt verò eorum genera complura magnas differentias sortita, vt Hedera, Melothrum, Ereuthedanum [alii ἐρυθρόδανον] Spiræa, [corruptè habetur in Græco Συμπραία pro Σπειραία: nec alii rectè emendarunt, πειραία; Const.] Cneorum (Gaza, Casia ex Plin.) Origanum: pro quo Plin. videtur legisse Τρίγωνον. Sic enim is lib. 21. cap. 9. Ergo in coronamenta folio venêre Melothron, Spireon, (quasi σπίρεον legisset: Const. Spiræon legi vult.) Trigonon, (an Origanum?) Cneoron quod Casiam Hyginus vocat. Hæc *Veteres de Spiræa*.

Theo. rect.

Gaza.

Theo. rect.

Verùm ex his tam paucis difficile est asserere nostram Lantanam esse Spiræam. Habemus tamen quod dicamus, hanc in cacumine fructum gerere, fruticem esse, & non aculeatum: Imò & lentum & vitilem, vt in spiras torqueri possit, vnde & nomen accepisse videtur ἀπὸ τῆς σπείρας. Sed ad hanc opinionem obest potiùs quàm prodest Plin. Nam quis credat Lantanæ folia vnquam in coronamenta venisse? Nisi fortè intelligamus folia (quæ tamen per se satis quoque speciosa) cum floribus seu baccis pulchrè sanè & venustè coccineis: tandem & ni-

& nigris. Cluſ. pro Spiræa aliam proponit, de qua paullò pòſt.

Inculto maximè ſolo inter reliquas vepres & ſentes in dumetis naſcitur, humo gaudens argilloſa & forti. Interdum & inter ſepes naſci videas. Quanquam verò non vbique locorum in Germania hic frutex gignatur, tamen in Alſatia & apud Mediomatrices, nec non in monte tonitrui magna in copia reperitur, Trago teſte. Baſileæ in monte Moutez ſtirpium varietate celebrato, item eundo contra Rhenum verſus pagum Brentzach, & oppoſita eiuſdem Rheni ripa paſſim, alibique. Frequens quoque circa Norimbergam, Tiguri & paſſim in Heluetia, Burgundia, circa Montbelg. In Italia inter Veronam & Caſtelfranc Martio menſe penè floridam obſeruauimus:

Lugduni Aprili: Geneuæ Maio: In Heluetia & Alſatia Iunio: Imò circa Baſileam Octobri adhuc florentem vidimus, & propè *Leurach* in monte cum fructu maturo menſe Auguſto. Magna tamen ex parte acini rubeſcunt Iulio: Auguſti fine demum & Sept. nigreſcunt.

Viburni fructus, inquit Matth. vbi ad vltimam prouenit maturitatem, aluum exoluit. Folia adſtringentis ſunt facultatis, ideoque præſtant ad vacillantes dentes confirmandos, & gingiuarum rheumatiſmos, ſi decoquantur in vino auſtero: atqui longè magis valebit, ſi cum Oliuæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto ſæpè foueantur dentes. Gargariſatur idem ad columellæ procidentiam & ad faucium fluxiones. Vuarum acini arefacti antequam matureſcant, & in puluerem triti ac poti, alui fluxiones ſiſtunt. Paratur è radicum corticibus ſub terra maceratis, & ſubinde decoctis, & diu tuſis, viſcum ad aucupia haud inutile. Folia in lixiuio decocta, capillum denigrant, & eoſdem fluentes ſiſtunt. Sed peritis conſiderandum relinquimus quæ Matth. tradit fructum aluum ſoluere, & acinos eandem ſiſtere. Res eſt experimenti, quod vix credimus hac in parte Matthiolo compertū. Veremur ne multa tribuerit Viburno quæ ſunt Rhois, cùm eaſdem aliquando putarit, vti dictum. Eas tamen, quas diximus, vires, Viburno neutiquam denegamus: maximè cùm ipſe etiã Dodon. proprio nomine ſimiles eidem attribuat vires, qui ſcribit Lantanæ & folia & baccas refrigerantis, reſiccantis, & aſtringentis eſſe facultatis. Quomodo igitur baccæ aluum mouebunt vt prodidit Matthiolus? Ex ſurculis paratur optima aqua ad oculos. Camer. Ruſtici noſtri, & alibi ferè paſſim vbi prouenit, virgis commodè vtuntur in ligandis ſepibus & lignorum faſciculis. Multi etiam veſcuntur baccis, quas, vt citiùs matureſcant, ſupra paleas aut fœnum reponere alterno ſtratu ſolent.

SPIRÆA THEOPH. FORTE, CLVSIO.

Cap. XXX.

Nominis ſimilitudo, vel potiùs identitas, vt ſic loquamur, hanc non bacciferam, ſub hanc claſſem coëgit: quippe quam Cluſ. Spiræam, [quam nos cum nonnullis doctis præcedentem potiùs credimus] Theoph. ſ. ſpicatam, cuius hanc tradit hiſtoriam.

Brigâ Sileſiæ mihi Viennam miſit elegantem hunc fruticem D. Sebizius, ipſo Vere Anno



1586. qui in meo hortulo repoſitus, egregiè prouenit. (vmbroſo enim loco collocarã vt faciliùs cõprehenderet) & ſequente anno, flores & ſemen protulit. Duorum autem cubitorum altitudine aſſurgit, tenuibus ramis ſeu virgis puniceo cortice obductis, per quos [illegible] ordine ſparſa ſunt frequentia, longiuſcula & anguſta folia, ſalignis proxima, per ambitum ſerrata, supernè dilatiore viriditate prædita, infernè veluti ærugine aſperſa, exſiccantis cum quadam amaritudine coniuncti guſtus. Extremi ramuli, digitalis ferè longitudinis, ſatis craſſam ſpicam ferunt exiguorum florum, vuæ in modum congeſtorum, quinis foliis conſtantium, è quorum vmbilico multa ſtaminula prodeunt, coloris cum ſuo flore ex albo rubeſcentis ſiue carnei, nullo peculiari odore præditorum, niſi qualis ferè in florente Olea eſt. Illis enaſcentibus ſuccedunt puſilla pentagona capitula, quæ ad plenam maturitatem peruenientia tenuiſſimũ & pulubereum quodammodo ſemẽ flaueſcens effundunt. Menſe Iulio floret. Sub Aug. finem ſemen matureſcit. Qui mittebat Sebizius, percontabatur an ad Syringam referri poſſet: propter pentagona capitula forſitan quæ Syringæ albo flore capitulis haud abſimilia, minora tamen, pollinem potiùs, quàm ſemen effundentia. Sed ego, inquit Cluſ. ad Σπειραίαν, cuius Theophraſt. lib. . cap. 23. hiſt. inter frutices qui ſpicam pariunt meminit, commodè referri poſſe iudico: [verba Theophraſt. præced. cap. citauimus] & fortaſſe commodiùs quàm Viburnum Matth. quod nonnulli σπειραίαν eſſe volunt. *Hæc ille.*

Deſcriptio. Folia. Spica florũ. Semen. Tempus. Syringa.

Sed nondum vidimus cur hæc planta commodiùs referri poſſit aut debeat ad Spiræam Theophraſt. quàm Viburnum Matth. ſeu Lantana à nobis propoſita; niſi fortè quia ſpicata eſt, & in eo magis accedit ad Ericam & viticem. Verùm ſi hæc tantùm nos nota moueat, cur non potiùs Liguſtrum dicemus Spiræam, quippe quod verè ἀκέρκαρπον & σαχνῶδες. Si σπειραία Theoph. dicitur ἀπὸ τῆς σπείρας, vt dicebamus & veriſimile videtur, conſiderandum an hæc à Cluſio deſcripta planta quadret: Nihil enim docet an ſit ſequax & flexuoſa. Alioqui noſtro iudicio ſatis benè conuenit Lantana ſiue Viburnum dictum.

Autorum iudicium. Liguſtrum.

RHVS PLIN. PVTATA

Cap. XXXI.

Rhus Plinii quibuſdam dictus frutex, & etiamnum hodiè Monſpellii pro eodem

Descriptio. bitus, ramulis quadrangulis bicubitalibus est donatus, per quos, ordine & serie quadam, folia oriuntur bina vt in Nummularia, & Iuiubis, Iuiubarũ quoque foliis similia, sed acutiora & maiora multò. Flores parui, virides siue chlori, racematim quasi congesti, cum apicibus multis, partim nigricantibus.

Folia.

Flores

Fructus.

Semina.

Fructus Pisorum magnitudine: pentagoni, cuius seminula, vt notat Lob. intra angulosam tunicam inclusa sunt, cochleata.

Hist. Lugd. sic describit. Frutex ad hominis altitudinem adolescit. Caule est crassitudinis pollicaris, fragili, cauo, Sambuci modo, cortice cinereo, maculoso, membrana rufescente subiecta, paribus interuallis in nodos quosdam intumescente; à quibus surculi siue ramuli prodeunt, lenti, & & flexiles, in quibus folia sunt æqualibus spatiis bina, aduersum disposita, Myrto silu. & latifoliæ omnino similia, aliquantò ampliora, venosa, alterâ parte rubescentia. Flores purpurei in summis virgis hinc illinc enascuntur: fructus nigri è tenui pediculo pendent, aliquantùm compressi, veluti striis quibusdam canaliculati: fibris quaternis discreti, sapore acerbo: semen intus album, rugosum, vinaceis simile. Ergo florum & fructus congerie, eiusdem sapore, foliorum effigie cum Rhois natura & Pliniana descriptione satis conuenit, nisi fruticis proceritate caulis crassitudine, & ramulorũ longitudine discrepare videtur.

Caulis

Folia.

Hanc tamen Rhun siue Rhoën Plinii Myrtifoliam volunt & dicunt Pen. Lob. Tab. Camer. & alii plerique. Gesnerus, vt annotat Camer. potiùs Clymenum esse vult, cùm disertè Rhun in herbam & fruticem distinguat Plinius: planta verò hæc quam nunc dicimus, frutex sit, non herba. Myrti quidem folia etiam Coriario tribuit Marcell. verùm de Rhu herba nihil apud alios. Clymeno verò conueniunt 1. καυλὸς τετράγωνος. 2. φύλλα πρὸς τὰ τοῦ Ἀρνογλώσσου potiùs quàm Myrti. 3. θυλάκια ἐπὶ τῷ καυλῷ εἰς ἄλληλα νένευτα πολύποδος πλεκτάναις, acetabulis enim Polyporum similis est fructus. 4. Vis astringendi & refrigerandi insignis. Nec dubium radicem quoque vtilem esse. Sed de hoc aliorum quoque sit iudicium.

Clusio frutex describitur foliis oxymyrsines, flore albo, in Hispania & Gallia Narbonensi frequens, qui à nonnullis Rhus Plin. nuncupatur. Verùm, inquit, cùm is nullius alterius Rhois meminit, præterquam illius, quam herbam cognominat & Coriarii fruticis: arbitrantur peritiores ad Dryphani Plinii historiam accedere. Miramur verò Clusium, alioqui diligentissimum herbarum obseruatorem, ei tribuere flores albos; sunt enim virides: Dryophonum Plin. non censemus, flores enim non sunt similes Sambuco, neq; candidi, nec est herba, sed frutex arborescens. Etsi verò prædicti quoque autores, qui Rhun Plinii esse volunt, fruticem istum à Pliniana Rhoë notis aliquot discrepare satis apertè, vt equidem putamus, viderint, maluerunt tamen eo nomine donare, quia multis aliis notis Rhois naturam & figuram referret. Certiora docebit posteritas.

Rhus Plinii

Dyosphonum Plinii.

In sepibus agri Monspeliensis, pingui densoque solo, præsertim ad Lani amnis crepidines haud insolès fruticat, & alibi quoque ac Narbonæ similibus locis. Nobis aliquoties Montbelgardi è semine sata prouenit, verùm oborto intempestiuo gelu minima arbuscula, quam vltimò colebamus, perijt Septembri. Gesnero quoque Tigurũ Antuerpiâ missus frutex feliciter adhæsit. Et Camer. quoque ex semine, sed hieme vult recondi. Videtur autem facilè nasci, sicuti reliquæ quoque herbæ astringentes, vt obseruauit Gesnerus.

Locu[s]

Satio

Vsus nullus eius hactenus innotuit, præterquã ad coria firmanda, quo nomine notissimum & vsitatissimum cunctæ Narbonæ dicit Lob. Possit tamen acerbitatis & adstrictionis nota quæ ei tribuitur facile ad similes cum Rhoë vsus reuocari ab industrio medico.

Vsus

ALNVS NIGRA BACCIFERA.

Cap. XXXII.

Arbuscula est, quæ complures à radicibus rectas edit virgas sex vel octo cubitos plùs minùs altas, pollicaris crassitudinis, in ramulos nõnullos diuisas, cortice exteriore quidem fusco, sed glaucis maculis asperso, quo detracto, alius apparet, croceo tingens. Ligni materies candida & fragilis, mediotenus rufescente quadam medullâ farcta. Folia ad Alnum accedentia, vel vt vult Matth. Corni & Virgæ sanguineæ, per ramos ex oblongo rotunda, in mucronem obtusum desinentia, atro virore nitida, neruosa: ex quorum alis flosculos coadceruatos profert, sed singulis singulos pediculis nixos, paruos, pallescentes, baccis succedentibus primùm virentibus, dein rubris, demum nigris, ingrati planè saporis: [Tragus malignum dicit] in quibus grana bina lentibus maiora, compressa, in quibus nucleus. Radix per summa cęspitum vagatur.

Desc[riptio]

Cort[ex]

Med[ulla]

Folia

Flor[es]

Bac[cæ]

Rad[ix]

Dum pusilla est, inquit Camer. in pingui solo collocata, folia fert oblonga & magna, similia Guaiacanæ dictæ, tam figura quàm magnitudine.

Grad[us]

Si hæc arbor aut frutex spinis horridus, esset sanè nullum alium in locum illum conijcere possem, infit Tragus quàm ad Rhamnos: Germani quidam Zapfenholtz vocant, propterea quòd Veteres ex hoc ligno epistomia conficiunt; nostrates

Faul-

Faulbaum & **Leüßbaum** à fœtido tum colore tum ſapore.

Alnus nigra pleriſque, vt Dod. Pen. Lob. Hiſt. Lugd. Thalio & alijs plæriſque. *Alnus baccifera* quibuſdam. *Frangula*, Matth. & Camer. Dicta autem frangula quòd eius bacculi, recentes præſertim, facilè frangantur. *Auornus* Petro Creſcentio; *Siler Plinij* ſecundum nonnullos: *Arbor fœtida* Lonic. & Schuuenckf. Pen. & Lob. ſuſpicantur eſſe *Colyteam Theoph.* Quod verò Lob. dicit flores albos, nobis non obſeruatum. Tragus ait ex pallidò albicantes, Dod. inalbeſcentes.

Anagyris, inquit Cornar mea ſententia eſt arbor parua, quæ noſtris **Scheyßbeerbaum**/ id eſt, *granorum cacationis arbor*. Si intelligit Alnum nigram, vt ſuſpicamur, & quæ Germ. ita dicitur, excuſari ſanè non poteſt. Conſiderandum tamen an non intellexerit Cornum fœminam, aut cum ea confuderit. Vide cap. de Corno fœmina. In hanc ſuſpicionem nos traxit quòd eodem ferè nomine Cornum fœminam vocat, quo Tragus hanc plantam de qua nunc agimus.

Liguſtrum aquat. Geſn. Vocatur & Germ. **Berenholtz**/Belg. **Spörkenhaut**, & à pueris **Pijlhout** dicitur, quia pueri indè ſuas ſagittas conficiunt, teſtibus Dod. & Hadr. Iun. Gal. *Aulne noir*: Hericuriæ oppido Ducis Wirtemb. ad comit. Montbelg. ſito, vocant du *Piuerne* aut *piſſeſang*, quia vulgò ſibi perſuadent animalia eo ligno verberata ſanguinem mingere. Rob. Conſt. inter Lotos referebat: quæ opinio non placet. Bohem. **Krußena**. Baccæ non ſunt gemellæ, vt pingit Matth. ex planta ſicca.

Hiſtor. Lugd. more ſuo duobus diſtinctis locis, diuerſis iconibus & nominibus de hac tradit. 1. ſub Alno nigra. 2. ſub Frangula Matth. Figura quæ ſub Alno nigra poſita melior eſt. Eandem Hiſt. Lugd. carpit C. Bauh. in ſuis animaduerſ. ex profeſſo in eam editis, quòd in ſua deſcriptione non meminerit in baccis quandam fiſſuram apparere, quaſi ex duabus coaluiſſent: item ſequenti libro nempe ſecundo, huius figuram aliam Frangulæ nomine exhibere, aſſumpta Figura Matth. nulla interim facta plantæ mentione, in poſteriori figura in baccis fiſſuram eleganter oſtendi. Scrupuloſa profectò animaduerſio, quæ ſi locum habeat eodem errore culpandi Trag. Dod. Pen. Lob. aliique qui elegantis iſtius fiſſuræ non meminère. Nobis ſanè non placet in icone Matth. vt iam diximus, tãtoperè apparere quaſi gemellæ eſſet baccæ. Nam quod Matth. ſcribit fructum per medium diuiſum, adeò vt duabus ſimul baccis conſtare videatur, quodam artificio ſimul coniunctis, exiſtimamus ab eo non obſeruatum niſi in ſicca planta: tales enim apparent in ſicca. At ipſemet C. Bauh. in expolito & recocto ſuo Matth. ponit iconem ex Taber. in qua nulla apparet fiſſura.

Fallitur quoque Matth. qui flores albos dicit. Nobis, vt iam plus ſatis inculcatum, in luteolum palleſcentes obſeruati.

Videtur Thalius duas ſpecies, aut varietates obſeruaſſe in ſua Harcynia. 1. Alnũ hanc nigram, quam **Spöcker** ait vocari. 2. Alnum nigram pumilam, in Broccenbergi vertice: niſi id loci naturæ tribuendum videatur. In ſaxoſis namque prouenientes plantæ, vt plurimùm pumilæ eſſe ſolent. Conſiderent diligentiùs qui ea loca adibunt.

Naſcitur magna ex parte in ſiluoſis, montoſis, vdis, vt circa Baſileam in monte Mutenſi & Aquacidâ Vulgò **Waſſerfall** dicta, in monte prope **Krenzach**, & in [illegible] **rach** quoque. Prope Montbelg. in itinere verſus pontem *Vauiaucourt* in ſiluis: item inter *Arbouam* & *Adincourtium* pagos, inter ſentes & fruteta Meridiem ſpectantia. Habetur & in horto E.G. Montb. noſtra cura plantata. Geneuæ in monte *ſaleua* obſeruauimus florentem Maio: in monte Muteto, fructu maturo Octobri. Geſn. ait Septembri quoque fructum habere. *Tempus* Naſcitur etiam paſſim in Bohemię ſiluis & nemoribus. Matth. Scribit Lob. obuiam paucioribus locis, niſi ad Septentriones, vt Angliæ, Germaniæ, & Northanamniæ ſiluoſis & vdis.

Vires & vſus. Flauus huius arboris & medius cortex tritus cum aceto, & ſcabiei illitus, intra paucos dies illam ſanat & exſiccat. *Ad ſcabiem experimentum.* Eſtque hoc experimentum ſingulare. Idem cortex in aceto decoctus putridis dentibus collutione prodeſt: nam & dolorem mitigat, & dentes ipſos purgat. Cortici vis ineſt non modica cùm exoluens, tùm etiam aſtringens. *Temperam. Purgans. Hydrops.* Ideoque Rhabarbari modo aluum deiicit, & viſcera roborat. Idem bilem & pituitam expurgat: quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum Eupatorio communi, Pontico Abſinthio, Agrimonia, Cuſcuta, Lupulo, Cinnamomo, Fœniculi, Apij & vtriuſque Intybi radicibus, ad hydropem, malum corporis habitum, & Ictericiam: *Icterus. Vtendi ratio.* daturque potandus ita affectis quinque vnciarum pondere, magno ſanè auxilio. Atqui operæpretium eſt, vt prius excrementitii humores, qui in ventriculo, & primis Iecinoris venis decumbunt, expurgentur. *Obſeruatio.* Soluit enim aluum ſine vllo incommodo, bellè iecur expurgans, ac roborans, adeò vt quidam, qui ſcyrrhoſo Iecoris & Lienis affectu laborabant, hoc medicamento curati ſint. *Obſtruct. Viſcerum & Vaſorum.* Aperit enim omnium viſcerum obſtructiones, & vaſa omnia à craſſorum excrementorum infarctu expedit. Extimo cortici facultas eſt adſtringens: intimo autem exſoluens. *Cautio. Vomitor. ii.* Vterque ſimul ab arbore delibrari debet, in ipſo ſtatim Veris principio, ac deinde in vmbra ſiccari. Siquidem viridis nullus debet eſſe vſus, quod vomitiones moueat. *Modus adminiſtr. decoctum.* Bohemis vſus eius vulgaris eſt. Decoctum quod hinc paratur, quieſcat priùs oportet antequam propinetur, duobus aut tribus diebus, quouſque flauus color in nigrum vertatur, aliàs vomitiones mouere quandoque ſolet. *Ad appetitum.* Idem potum, vbi aluum non exſoluerit, appetentiam prouocat, ob eam quam poſſidet aſtringendi facultatem. *Ad febrem quotidianam.* Cortex interior Frangulæ, Abſinth. Cichor. Lupul. rad. Fœnic. Apij, Aſparagi, omnia ſimul coquantur, additoque Cinnamomo, Saccharo, Oxymelite, fiat potio. *Ad tertianam.* *Ad Tertianam*: Idem cortex coquitur cum Endiuia, Borrag. Cichor. Oxalid. rad. Fœnic. & bibitur decoctum. *Ad Splenis affectus.* Præ cæteris autem facit hic cortex ad *Splenis affectus*, coctus cum Aſplenio, Ruta murar. corticib. cappar. & Fraxini, rad. Fœnic. & Petroſ. Atque hæc quidem potio, vt maximè non ſoluat aluum, appetentiam tamen excitat: id quod non facit, ſi purget. Notandum tamen ante huius vſum, Venam, ſi opus ſit, eſſe priùs aperiendam, & corpus purgandum, vti dictum. *Venæ ſectio præmittenda.* Præſtat cortex, Matth. iudicio radici quàm trunco detractus. Præcedentia de interiore cortice flauo intelligenda: exterior enim qui nullius efficaciæ cultello abradendus, retento flauo, exſiccato, & ad vſus repoſito.

Hic, vt ſcribit Dodon. ſicci temperamenti eſt: in vino maceratus aut cereuiſia, deinde epotus, potenter vomitum mouet, pituitam & humores putridos contentos in ventriculo pellit. Interior hic cortex apud ruſticos nonnunullos in vſu eſt,

qui eius vtuntur dilatô, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat enim, vti dictum, tum crassos & pituitosos humores, tum & biliosos: & non modò per interiorem sedem, sed frequẽter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac molestia. Rusticorum idcircò magis est medicamentum, quàm vrbanorum? ac eorum qui crassa victus ratione vtuntur, quàm delicatè viuentium. Plerique tamen cum Matth. & Camer. asserunt, corticem aridum mitiorem esse, & minores molestias excitare: recenti siquidem ac nondum resiccato humiditatem quandam superfluam adesse, quæ torsiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculumque perturbet. Taber. ad duplum Rhabarbari dandum suadet. Sed malimus paullò inferiùs subsistere, si tam forte sit medicamen, vt ille ait.

Rusticorum medicina. *Nota.* *Dosis.*

In multis locis Saxoniæ hoc tempore vtuntur loco Rhabarbari, teste Camer. quod interdum propter immensum pretium non cuiuis præscribi potest: possunt corrigi & castigari adiectione anisi, cinnamomi, spicæ, aut similium. Vulgus Silesiorum corticem luteum flore lactis incoquit, contra scabiem præsentissimum remedium.

Contra scabiem.

Noui tamen, inquit Schuuenckf. eius vsu Agricolas hydropicos factos & penè suffocatos fuisse, repentina malignæ materiæ repercussione. Eapropter ab eius vsu abstinendum suadeo, nisi priùs fuerit probè euacuatum corpus. Flores apibus grati. Folia lætum feruntur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum pastu lac reddunt copiosius. Ex ligno sagittas parant.

Cautio. *Apibus grati flores.*

ALNVS NIGRA BACCIFERA, RVGOSIORE FOLIO, SEV MAIOR.

CAP. XXXIII.



PEr omnia maior est hęc species, caudex, rami, reliqua: cortex exterior tenuis foris cinereus, intus virescẽs, cui alius subest crassus, in plures diuiduus, intimâ facie quâ lignum attingit, flauus, laminæ verò in quas deduci potest, vel croco saturatæ vel versicolores, ruffo, flauo, filamentisque albidis, sapore amaro. Folia, quàm in vulgari Alno nigriora, multò ampliora, palmo longiora, duas vncias & semissem lata, subrotunda, rugosa, atrouirentia, splendida, crenata. Flosculi bini simul aut singulares ex petiolo non longo adhærent, colore herbaceo, in quatuor lacinias mucronatas diuisi, totidem apicibus virescentibus interiectis, stylo in tria cornicula extrorsum reflexa diffiſſo.

Descriptio. Cortex. *Folia.* *Flosculi.*

An Lonic. Creutzbeer seu Rhamni Diosc. species? Eius Icon huic nostræ quadraret, si baccæ numerosiores non essent simul iunctæ. Rhamnus esse non potest nostra Alnus quia non spinosa: is etiam suam spinosam negat, & tamen cum Rhãno in idem cogit caput, nescit fortè quid scribit, nec cuius plantæ iconem exhibeat non enim describit.

Propè S.Hippolytum, Burgundorum asperis locis, montosis, Soli meridiano expositis, prouenit. Obseruauimus etiam inter B... ... & Lasse eiusdem Burgundiæ montosis locis ad Dubim, & iuxta castellum Meche: item inter ...tereual oppidũ E. C.Wirt. Burgundicum, & Bavlme itidem montosis & lapidosis. Nec non propè Cauernam illam admirabilem Passauantinam in Eiusdem C. Wirtemb. ditione sitam, [in qua æstiuissimis æstatis tẽporibus glacies concrescit] quæ eidem Principi currum plenum reditu annuo debet Montbelgardum deferendã, ad vinorum refrigeria æstiuis caniculæ diebus: hyeme verò liquescit glacies, & cauerna calet, cùm extrinsecus omnia rigent glacie ac niuibus.

Locus *Cauerna glacialis media ...*

Aiunt S. Hippolitani ligna colligi ad puluerẽ bombardicum parandum, eorumque carbones ad eam rem vehementer commendari prædicãt.

Vires ...

DAPHNOIDES ET LAVREOLA.

CAP. XXXIV.

ANtequam Laureolam vulgarem folio perpetuo proponamus, quæ accedit ad Daphnoidem Veterum, si non eadem: placet priùs generalia & Veterum placita de ea præmittere.

De ea igitur sic scribit Diosc. Daphnoides alij quì Eupetalon, alij Chamædaphnen, alij ... vocant. Exiguus frutex est, [...]cubitalis, ramis multis à medio sursum versus lori modo flexilibus & obsequiosis, iisque foliosis. Ramulos vestiens cortex supra modum viscosus est: at folia sunt Lauri, verùm molliora, fractuque contumacia, quorum gustatu os faucesque mordentur & accenduntur. Flores candidi: fructus cùm ematuruit, niger: radix superuacua. Nascitur in montosis. Sed in Diosc. lectionis varietas occurrit. Basil. &c. vulg. codices folia huic Lauro ἰσχνότερα: Vet. cod. autore Lacuna ἰσχυρότερα habet, quod magis placet. Nam & Plin. quoque Daphnoiden crassiore, mollioreque quàm Laurum folio esse prodidit, vt mox patebit. Quin & Serap. ἰσχυρότερα potiùs, quàm ἰσχνότερα legisse dicas, si aduertas eius interpretem tenaciora conuertisse. Marcell. validiora vertit, mimirum veterem lectionem secutus, quæ naturæ foliorum Laureolæ vulgò dictæ magis conuenire videtur.

Daph... Emp... *...eph... Diosc.* *Folia Flores Fruct.* *Diosc. emen...*

Plin. l. 16. c. 30 de Lauri generibus tradens: Id quoque, inquit, quod Daphnoides vocatur genus, in nominum ambitu est. Alij enim Pelasgum, alij Eupetalon, alij Stephanon Alexandri vocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore, [graciliore, Dal.] ac molliore quàm Laurinis folio, cuius gustatu accéditur os atq; guttur: baccis è nigro rubris. Idẽ & alibi præter hæc nomina & siluestrem Laurum dici ait. Quidam legunt: baccis nigris & ruffis: nigris vel ruffis: Vet. Dal. At si vulgatam lectionem retinere lubeat, dicere queas Plin. de baccis nondum perfectè maturis intelligendum esse: alioqui nec rei nec Dioscoridi consentiret.

Pelas... Eupet... *Silu... ...*

De Laureola nihil Theophrastus, nisi fortè hæc quæ habentur l. 9. c. 15. Nascitur apud Arcades Elleborus vterque, albus & niger: item ..., Δαφνοειδὴς, κρόκος: (Sic enim legimus & distinguimus apud Theoph.) id est Daucus, Daphnoides crocea:

Theo... emen...

Crocea: Gaza τὸ δαφνοειδὲς non separat à δαύκῳ, sed Dauci siue Pastinacæ speciem facit. Cæsalp. quoque ad Daucum siue Carotam refert, vt dicetur suo loco de Pastinaca: Marcell. & Curtius, vt in sequentibus patebit, intelligunt Daphnoidem, diuersam omninò plantam à Dauco.

Hist. Lugd. scribit: Albam seu fœminam Laureolam nostram, Daphnoidem alteram esse ignoraremus, si Theoph. apertè non docuisset Daphnoidis esse genera duo; fructu præcipuè distincta, qui niger in altera est, in altera Croci colore, nempe staminum, quæ à flore Croci auulsa reconduntur, non autem Croci liquore diluti, vt meritò hæc Daphnoides, crocea nominari possit. *Hæc illa*: Nobis autem nondum occurrit adhuc locus, vbi Theoph. meminerit Daphnoidis nigræ.

Sed quam aut qualem Daphnoidem intelligit Galenus? quando l. 6. simpl. sic ait: Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem persimilis Daphne Alexandrinæ sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Certè non existimamus eius germina posse edi, si eandem cum Dioscoridea intelligit. Dalech. sententia fuit Galenum similitudinem Daphnoidis cum Chamædaphne & Lauro Alexandrina ostendisse absque Diosc. testimonio, sic tamen vt ei fides constet, si vel δαφνοειδὲς, accipiamus non quidem vlcerantem & vrentem fruticem Laureolam nostram, sed Clematiden Galeni secundam, quam paulò pòst δαφνοειδὲς etiam vocari testatur. Ambabus enim vis est astringens & siccans. Vel si parem vtriusque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis catharticæ, in prouocandis tantùm mensibus intelligas: menses enim & hæc & illa ciet. Proprio capite ostendemus clematiden secundam speciē dici à Diosc. Gal. & Plin. Daphnoidem.

Apuleius more suo nominum fasciculum consarcinat, sic scribens c. 58. Herba Victoriola. Eupeplios Græcè, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetalon, Diglossos, Nycephyllon, Pelleon, Idæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danaë, Stephane Alexandru, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis, Latinè Peruinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina, Macedonica, Laurago, Mustellago terrestris vocatur. Et addit: frutex est sæpiùs cubitalis, folijs vt Myrtus; [in omnibus exēpl. sine intellectu legebatur, muria: nos reddimus Myrtus. Humelb.] paulò maioribus, & non infractis, id est, non facilè fragilibus, sed lentis. Hum.] gustu remordentibus & incendiosis. Herbæ Victoriolæ folia pinsabis, & succum eius cyathis duobus dabis cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercidet. (hoc est, disijciet, dissipabit, deducet, purgabit. Hum.) Quod si prædictorum nominum rationes scire cupis, tradit eas idem Humelbergius in suis ad Apuleïum notis.

Nobis sanè Apul. diuersas plantas confundere videtur: inter alias *Daphnoidem*, *Laurum Alexandrinam* & *Peruincam*, cùm in nominibus, tum in descriptione. Potissimùm tamen videtur nobis scribere voluisse de Daphnoide, quod apparet ex descriptione cùm ait, folia incendiosa: & ex viribus, si intercidit interpretandum vt Humelbergius vult. Fuchs. tamen aliter sentit: Victoriolam Apulei existimat Laurum Alexandrinam, & hanc cum illa confundi ab Apuleio. Profectò Apul. posset creare temerarijs magnum periculū vitæ. Si intelligit Laurum Alexandrinam, de eius succo dari posse concedimus: verùm non duos cyathos, vt ille vult. De daphnoide verò nequaquam. Quis enim plenos præbeat cyathos eius succi, cuius foliorum aut corticis masticatum absque magno incendio lingua & fauces ferre nequeant? Verissimè in Apuleium retorqueri potest, quod scribit in præfat. sui libri aduersus medicos: nimirum eius scripta de medicaminibus herbarum, earumque viribus, esse vendicationes potiùs quàm curas: ipsumque inertiâ plerumque & imperitiâ enixum, lucripetam verum, aut sine literata scientia, de qua se iactat, temerarium nuncupandum, quique adeò ipsis sæuior morbis existat. Ipse enim tantâ & tam supina quadam imperitia & temeritate, confundit plantas & earum vires salubres cum insalubribus, cum immenso vtentium periculo, vt ex hoc loco & alijs quamplurimis hoc opere detegendis patebit, vt satiùs fuisset, si obscæni sui Asini metamorphosin suæ sortis hominibus explicasset, quàm in re tam sacra, hominumque vsibus adeò necessaria temerarium & iactabundum suum iudicium & stylum adhibere. Apage verò pestilētes hos scopulos. Nos certiora meditamur tutioraque. Discant verò interim herbarum & medicinæ Studiosi, nullibi huic herbarum alieno Commentatori temerè fidendum esse, donec illud clariùs & ad oculum cunctis patefaciamus.

Censura Apulei.

Ipse verò etiam Humelbergius nobis non videtur meliùs intellexisse historiam Daphnoides, quàm Apuleius, dum asserit, Laureolam & Zyland esse, & talem quidem, qualem Apul. describit, eccur non declarat quam Laureolam intellexerit, folio perpetuo an deciduo? Quæ propriè Laureola dicitur, ignota est Cordo: quæ folio deciduo, eidem est Thymelæa, Fuchsio verò Daphnoides & Zeilant, quam suspicamur Humelburgium intelligere. Quicquid sit, neutra conuenit cum descriptione Apulei. Neutra enim folia habet Myrto vllatenus similia: per Myrtum autem apud Apuleium intelligimus siluestrem, id est, Ruscum: quę similitudo cum Rusco non tribuitur à Veteribus Daphnoidi, vel Laureolæ, sed Lauro Alexandrinæ: præterea in Laureola folio deciduo, folia non sunt lenta, sed facilè fragilia. Neutram Laureolam coronis adhibitam fuisse censemus, & Laurum Alexandrinam potiùs in eum vsum vocatam, quàm malignæ istæ plantæ. Hypoglossum malè dici de Daphnoide, clarum nobis videtur. Si quis consideret Apulei caput 27. de Chamædaphne, hanc eum à Daphnoide distinguere vix animaduertet. Carpophyllon non potest dici de Daphnoide, quòd id nomen proprium sit Lauro Alexandrinæ & Rusco. Hæc fructnm supra folium gerit; non illa. Peruincæ quoque vocabulum minimè Daphnoidi conuenit, vt apparet ex Plin. sed clematidi secundæ, quæ etiam Chamædaphne dicitur. Cur Apuleius Mustillaginem terrestrem vocauit suam Victoriolam, cùm tamen apertè scripserit c. 27. Chamædaphnen dici Italis Mustellaginem?

Humelberg. taxatur.

Neque carpohyllon.

Sed quid multis stirpium ignorantissimo refutando inhæremus? Audiamus Serapionem. Laurus Daphnoides: Est & Gar species alia, quæ dicitur Daphnoides &c. ex Diosc. Ortus eius [alij & rectiùs. Virtus eius] est sicut Chamædaphnes, & ex Galeno.

Gar.

Hermol. de Daphnoide pauca habet hæc. Daphnoides & ipsa Laurus silu. Herbarij nostri Laureolam & hanc & Chamędaphnen Diosc. vocant. Folio huius crassiora Plinio quàm Laurus, graciliora Dioscoridi: cuius verba mihi nō videntur, quibus dicitur: Alypo similem hanc herbam

Laurus silu.

esse, floribus Nymphææ. Inuenio & qui Alypoides hanc vocent. *Hæc ille.* Verùm non docet quã plantam per Laureolam intelligat.

Alypoides.

Non Laurum, inquit Marcell. in Diosc. sed Lauri formam & speciem: neque eam toto corpore, Verùm in folijs & fructu tantùm habentẽ herbam Græci *Daphnoides* dixerunt. Laureolam vocant. Explosimus quod à capitis principio apud Diosc. statim legebatur Alypo simile Daphnoides: & florem Nympheæ habere: & quod sequitur: in medio floris esse Cono simile quiddam, in quo semen: quoniam non responderent Daphnoidis historiæ, & nullibi in antiquissimis Græcis & Latinis ea legerentur, & paulò pòst de flore eius, legitimo loco ageretur. Nasci multum Daphnoides hoc Theoph. in Arcadia testatus est, numeraturque ab eo inter ea quæ præcipuam purgandi vim habent. Cæterùm non videmus cur Marcellus Daphnoidem dicat herbam, cùm existimet Laureolam, quæ frutex bicubitalis & maior interdum, & ipse Diosc. dicat θαμνίσκον. Addendum & illud: Daphnoidem à Theoph. nõ solùm numerari inter purgantia, sed etiam inter alia non purgantia. Ruell.

Laureola. Resecta in Diosc.

A Theoph. inter purgantia relata.

Marcell. not.

Ruell. Daphnoidis historiam non illustrat, sed cum Hermolao, cuius consueto sibi more verba transscribit, non citato eo, dicit Herbarios nostros appellare Laureolam, eiusque descriptionem subiungit, non ad ipsam plantam factam, sed ex Diosc. inutiliter repetitam.

Ruell taxat

Curtius notat Alexandri Stephanon à nonnullis vocari, quòd eo Alexander Magnus coronari solitus sit. Hic velimus Antiquitatum studiosos exercêri, nos certè ipsi, absque autore, non credimus. Sic & de eadem Daphnoide ex Veterum placitis historiam pangit, ac si sua essent, non dignatus eos citationis honore, quod plagiarium est. Sed quid ille curat, qui passim plagio ita attritus, vt iamdudum durissimum contraxerit callum. Nunc Laureolam nostram vulgatam describamus.

Stephanos Alexandri.

LAVREOLA SEMPERVIRENS, FLORE LVTEOLO.

Descriptio.



Laureola Recentioribus dicta ad cubitos duos & altiùs grandescit, stipite lento, aliquando simplici aliàs in ramos aliquot diuiso, quem subcinereus tegit cortex, & fractu contumax, & flexuosus: foliis ferè nudũ, quæ circa fastigium potissimùm gerit, eaq; satis frequentia, Laureorum æ nula, nec per hiemis asperitates caduca, ex angustiore principio ceu ceruice sensim dilatata, tandemque in mucronem desinentia, crassa, glabra, nigricantia, splendentia, Laurinis ferè similia, sed minora, inter quæ longiusculos, graciles, cauos & multos stellatos profert flosculos luteos, [Dod. è virore subcandicantes: Lob. ex herbaceo albos vel luteolos] succedentibus baccis glomeratim proximè ad ramos cohærentibus, Iuniperinis paribus, nonnihil oblongis, primùm viridibus, per maturitatem nigris, nucleo intus duro, cannabis semine paulò longiore, medullâ interiore candida. Radix subest in aliquot partes diuisa, longa, crassa, lenta, quæ difficulter euelli potest. Sapor toti frutici feruidus.

Folia.

Flores

Bacca.

Nucleus

Radix.

An Hermol. Herbariorum Laureola, cuius verba paullò antè citata.

Scribit Marcellus Daphnoiden Diosc. nostræ ætatis peritiores Herbarios priuatim Laureolam vocare, ac ostendere Laurinis folijs surgentem à terra surculosum fruticem confertis coaceruatisque sub folijs seminibus, quæ Laurinarum baccarum figurâ sunt, nigris maturitate. Florem videre non licuisse, Quod si Marcell. intelligit Laureolam quam nos hic, hæc repugnant. 1. Quod non sit herba, qualem ipse dixit Daphnoidem (vt antè dictum) præter tamen Diosc. 2. flores non candidi. 3. radix non inutilis, quibus notis designatur à Diosc. Daphnoides. An etiam huius nostræ folia molliora sint Laurinis, vt de sua Daphnoide Diosc. ait, dubitamus.

Marcell. prec.

An Ruell. hanc pro Daphnoide & Laureola Herbariorum intellexerit, vix sciri potest, quia Laureolam imaginariè, nec sibi visam aut cognitam describit, vt dictum priùs.

Candidè & apertè Cordus Δαφνοειδὴς Recentiores Laureolam vocant, quæ in nostris officinis non habetur, nec ego quæ sit compertum habeo. Hic Germanus fuit sicut & Cornar. ipsi coæuus, qui tamen duobus distinctis locis apud Diosc. magna securitate tradit 1. Daphnoidẽ Officinis Laureolam vocari: Germ. Zeilant. 2. cap. seq. Officinis & herbarijs Chamædaphnen etiam Laureolam vocari. Et postea inferiùs alio cap. ait, esse hodie apud suos, qui cum Daphnoide Chamelæam confundant, itidem Zeilant appellantes: qui sanè non ritè nobis videtur distinguere has plantas: & vt verum fateamur, nescimus quam Laureolam intelligat pro Daphnoide.

Officinis ignota.

Monachi quoque Laureolam vulgò dictam Daphnoidem vocitant. Ac eos (inter quos Pandectarius) hallucinari scribunt, qui Laureolam volunt esse Mezereonis speciem.

Pand. error.

Quin & Anguil. Daphnoiden ait hodiè vocari *Laureolam, Oliuellam, Oriolam,* & notissimam esse in Italia.

Oliuella. Oriola.

Chamædaphne, inquit Matth. quam Laureolam marem plerique vocant, foliis ac fructu à Daphnoide non longè differt: verùm hæc tantùm intercedit differẽtia, quòd Chamædaphne singulari rectoque caule constat, cui folia circunquaque prominent, adeò vt in cacumine in orbem vmbellæ instar diradientur, semine inde prodeunte Daphnoides modo. *Hæc Matth.* cuius icon habere videtur aliquid commune cum Laureola folio semper virente. Sed quæ hic tradit non distinguunt à Daphnoide. In Epit. nullam ponit descriptionem præter Diosc. & iconem, scribens Italis dici *Laureola minore.* In Com. cum magnis con. Lat. & Ital. aliam ponit iconem cum folijs acutioribus & tribus virgis additis floribus. In hist. Germ. omisit & iconem & descriptionem Diosc.

Laureola mas. Chamædaphne.

Matth. modo rius in Laur.

Camer. in sua Matth. epitome posuit iconem iam dictam cum tribus virgis, addens, sibi repertam similem aliquando plantam in montibus

Chamædaphne mas

Silesiæ altissimis versus Morauiam, sed folijs crassis, duris, & caule satis denso, baccis nigris. Quapropter verisimile esse, potiùs ad Daphnoidem referendam: nec immeritò de hac stirpe, tanquam incognita, nonnullos dubitare. Idem in hist. Germ. ait, prouenire cum baccis nigris, foliis latis, in quidusdam montanis locis propè Lacum Lemanum & ad Rhenum: videri speciem Chamædaphnes Matthioli.

C.Bauh. apud Matth. Chamædaphne, inquit, Matthioli: Daphnoides seu Laureola Lugd. de qua stirpe nonnulli dubitant tanquam de incognita: alij tamen ad Daphnoidem referunt: suspicantur Matth. Laureolam Offic. exprimere voluisse. *Hæc ille*: vbi incuriâ typographicâ pro Chamædaphne, posita icon Lysimachiæ siliquosæ specioso flore.

Vt liberè dicamus, quod sentimus, videtur nobis Matth. non nouisse discrimen inter Laureolam folio deciduo, & folio semper virente, atque adeò nesciuisse, quas plantas suis nudis iconibus proponeret. Si pro Chamædaphne intelligit Laureolam semper virentem, id fit cum summo periculo. Quis medecinæ peritus volet exibere ad ardores stomachi mulcendos, & sedanda tormina, menses & vrinas ciendas, & in pessis (ad quæ omnia Chamædaphne commendatur) tam feruidam & malignam stirpem, qualis Laureola; Ea præterea non respondet descriptioni: fructus non est ἐρυθρὸς, ruber: nec καρπὸν τοῖς φύλλοις ἐπιπεφυκότα habet.

Lacun. iconem Matth. proponit nomine Chamædaphnes, dicens, vocari Laureolam marem, non demonstrans quæ sit, aut qualis. *Cæcus cæcum sequitur.*

Eadem censurâ dignus Lonic. qui Chamædaphnes iconem Matth. proponit, nihil addens de suo: sed cautè euitauit hos scopulos: meliùs tamen suæ existimationi consuluisset, si Diosc. & Matth. citasset, ex quibus sua assumpsit & transcripsit nullo plagij metu. Videri nempe voluit probè nouisse sibi ignotam stirpem.

Dod. eandem facit cum Diosc. sic tradens: δαφνοειδὴς Latini posteriores Laureolam dixere. Vocatur & εὐπέταλον ac πέπλιον. Huius baccas Piper montanum ab Italis nuncupari, sunt qui affirmant: alij à Germanis etiam **Zeilandt** dictum volunt.

Idem putat Theoph. Cneorum nigrum esse posse, folio siquidem Myrtum satis referre: (quod ei nunquam concesserimus) & ramosam, [sæpè etiam vnicaulis est] lentam, obsequiosamque stirpem, albæ radicis, absque odore, fructu nigro, quæ potissimæ notæ sunt Cneori nigri Theoph. Nos pro eo etiam proponemus suo loco. Placet alioqui Dod. figura, quam hîc proponimus, quanquam magna ex parte vnico caule à nobis sit conspecta.

Gesn. in horto ait Laureolam seu Daphnoidē spontè circa Lacum Lemanum nasci folijs ferè Lauri, angustioribus, solidis, gustu feruidis. Item in append. Daphnoides, inquit, è Sabaudia missum, vbi ad Lacum Lemanum spontè prouenit, autumno superiore plantatum viret adhuc, sed non satis lætum & tenuioribus folijs, quæ ad Daphnoides nostrum vulgare ferè accedunt. Quibus verbis sanè duas species insinuat, hanc vt putamus, quæ Sabaudica, & per vulgare eam quæ folio deciduo.

Cronemb. ad pilulas Mezereonis Pandectarium & Dinum reprehendit, qui Mezereon putarint Laureolam esse, vt copiosiùs postea dicemus in hist. Laureolæ folio deciduo. Nos verò per Laureolam cuius mentionem facit Cronemburg. existimamus intelligendam; quæ perpetuo folio. *[Laureola non est Mezereon.]*

An eandem intelligit censor Apollo quando ita infit Rad.1. Serap. & Mesues non implicant cū Mezereo Laureolam & Loriolam vulgi, cuius historiam reddidit Diosc. l.4. Daphnoidem dictam nôn admiscent: quanquam Matth. nescio quâ mente huic capiti insitam asseuerare audeat: eius enim reminiscitur Serap. cap. de Lauro: Mesue cōticet &c. Præterea in commento Daphnoidis, Matth. vt etiam Fuchs. aliud esse Mezereon à Chamęlęa scriptum reliquit: huius verò sententię immemor, cap. de Chamęlęa, idem esse Mauris Mezereon, quod Chamęlęa, Thymelea ac simul admixta Laureola, comminiscitur. *[Lauriola vulgi.] [Matth. reprehen.] [Fuchs. not.]*

Idem Apollo rad.10. Daphnoides Offic. Laureola ex Diosc. Laureola fœmina medicamentariis. Verùm Apollo ita irradiat nobis, vt non possimus asserere, quę sit eius Laureola, nedum intelligere de qua planta loquitur.

Lob. & Pen. Daphnoidis siue Laureolę vt nomenclatio, sic natura prosum Pusillam Laurum imitatur, vt plebecula vix conspectam dictitet Laurum. Vbiuis fermè Germanię, Gallię & Anglię, præsertim Mulomedicis & mulierculis clinicis nimis quàm nota, vt mirum sit Commentatorem Senensem tam ieiunè & manca descriptione hanc designasse, certo indicio ignorationis: quippe figura quam nullis floribus dat, fortè Mezerei Germanici surculum refert potiùs quàm Laureolam. *[Apollo not.] [Matth. not.] [Tragautela contra Lob.]*

Lob. Obs. Daphnoides siue Laureola, Germanicè **Zeiland**: Gall. *Laureole*, Ital. *Oliuella*: perperàm Thymelea Tragi. Sed fallitur Lob. non enim Tragus hanc posuit de qua hîc agimus pro Thymelæa, cuius nec icon nec descriptio hanc nostram ostendit. Clusius scribit Pyrolę fruticantis folia carnosa, supernè saturatiùs virentia & splendentia Chamædaphnes, quam vulgus Laureolam vocat, foliis, formâ & magnitudine propè similia.

Schuuenckfeldius Chamędaphnen Clusii quę perpetuifolia est cum alia confundit, vt postea dicetur.

Hist. Lugd. tradit Dale champ. cum Dodon. Laureolam Offic. siue Laureolam marē Diosc. Daphnoidem esse rectè censuisse, quæ Matth. sit Chamædaphne. Hisp. *Loreola*. Iconem quoque habet Chamædaphnes Matth. titulo Daphnoidis seu Laureolæ: habet & aliam titulo Daphnoidis seu Laureolæ cum flore: & cap. sequenti pro Laureola folio deciduo cur posuerit iconem Dodon. titulo Laureolę cum fructu, nec nos scimus, nec illa excusabit: erat enim ponenda pro semperuirente. Sed ita euenire solet de sibi incognitis commentantibus. *[H. Lugd. error.]*

Tabern. **Kellerhals** Germanicè vocat.

An Cęsalp. Daphnoides Italis Laureola dicta? *[Daphnoides Cæsalp.]*

Gignitur magna ex parte in siluis ac montibus vmbrosis incultis & frigidiusculis. Tamen in Italia circa Patauium obseruauimus inter montem Gemulam & di-venda, necnon in huius descensu versus Balneum Aponense, sed quæ & ipsa loca frigidiuscula sunt respectu reliqui tractus. Florebat mense Februario flosculis paruis luteolis stipata. Vidimus etiam Patauii, Veronæ, Ferrariæ, & Bononię in hortis cultam. Geneuæ circa Castellum *la Bastie* dictum iam Decembri florere incipientem, vbi & Feb. & Martio aliàs florère solet Basileæ prope Dornacum, & in horto D. Th. Zuing. *[Locus.] [Tempus.]*

Zuingeri, ex quo & Montbelgardum in hortum transtulimus, vbi & floruit & baccas tulit. In Burgundicis etiam montibus aliquot obseruauimus, vnde etiam transplantauimus. *Satio.* Iam priùs dictum apud Lemanum lacum reperiri, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosâ locis. Flores, inquit Dod. præmaturè germinant, paulò post Autumni æquinoctium: hyeme aut primo vere perficiuntur: fructus Maio & Iunio Lob. autore: media æstate etiamnum virent, demum æstatis fine & aduentante Autumno maturitatem assequuntur, & nigræ fiunt. Tota hyeme viret, foliaque obdurant, vt in cæteris stirpibus perpetuò virentibus.

Vires & vsus. Etsi pro certo & indubitato asserere non possimus hanc esse ueram & genuinam Diosc. & Plin. Daphnoidem, reclamâtibus suprascriptis aliquot notis: quia tamen vires ab iisdem traditæ apprimè huic conueniunt, lubet easdem hîc recensere. Folia gustatu os faucesque vellicant & inflammant. Eadem seu arida, seu etiam recentia potu pituitosa per aluum deiiciunt: vomitus quoque ac menses cient: quin & commanducata pituitam à capite extrahunt, & sternutamenta mouent. Ceterùm & quindenæ ipsius baccæ potæ, purgât. *Purgans. Vomitoriū. Menses. Capitis purgatio.* Paulò aliter Plin. Daphnoides, inquit, [siue his nominibus quę diximus] siluestris Laurus prodest, aluum soluit, vel recenti folio vel arido, drachmis tribus cum sale in hydromelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus, stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæue, purgationis causa sumuntur.

Plinii vetus lectio defenditur contra Sarac. Sunt tamen qui Plinii lectionem ad Diosc. aptâdam & emendandam censeant, vt Sarracenus. Nos sanè in Plin. nihil præter rationem dictum inuenimus. Nam & stomacho incommodam hâc plantam censemus, insignis suæ acrimoniæ & ardoris gratiâ, & quinas baccas malumus quàm denas, has quàm quindenas, purgationis ergò exhibere: quòd vel paulò maior dosis in talibus nobis semper suspecta videatur, præsertim cùm Dei beneficio mitiora tutioraque habeamus.

Cautio. *Téperam.* Laureolam certè Dod. in Hist. Gall. calidam & siccam ad tertium gradum, accedentem ferè ad quartum tradit, subuertere admodum ventriculum, inflammare, lædere, & adurere partes internas. Folia eius corrigi & ad sumêdum commodiora reddi eo modo quo Chamælæa. *Correctio.* Idem in Hist. Lat. temperie & facultate similē facit Chamælęę Germanicæ ea vniuersâ suâ substantiâ acrē & feruidam esse. Vt non temerè sanè hanc hanc præscripserimus, propter insignē eius acrimoniam.

LAVREOLA FOLIO DECIDVO, SIVE MEZEREON GERMANICVM.

Cap. XXXV.

Descriptio. QVæ verò deciduo est folio Laureola, frutex est interdum ad trium cubitorum altitudinem excrescens, *Radix.* radice in aliquot partes diuisâ, minimi digiti crassitudine, vel etiam crassiore, longâ, alteque se demittente, albâ; *Virga.* ex qua assurgunt plerumque virgulæ singulares, lentæ, teretes, tenues, obsequiosæ, *Cortices.* cortice duplicj tectę, exteriore cinereo, tenuj, fragili, interiore exteriùs virente, interiùs albicante: valdè lentæ, & fractu côtumaces, *Lanugo.* lanuginem quandam bombycinam, dum diuelluntur ostentantes, *Lignum.* cui subest lignum candidum, solidum, medullâ pauca præditum. *Flores.* Flores ad ramulorum latera sine pediculo, nunc singulares, nunc plures simul iuncti, ex nodulo



ante folia prodeunt pulchelli, ex rubello purpurascentes, colore ad flores Persicæ accedêtes, oblongi, in quatuor foliola mucronata reflexa diuisi, odore suauj: in medio staminula aliquot crocea. Folia ex tuberculis plærūque plura simul, colore herbaceo, Laureolæ folio perpetuo accedentia, molliora, nec vt illa, splendicantia. Baccæ cum maturitate rubentes, quæ reficcatæ, nigricant, (inquit Dod.) quarum interior nucleus Cannabis semini similis, medulla candida. Tota planta vt odore graui est, exceptis floribus, ita sapore acerrimo & vrentissimo. De hac Ruellius sic scribit: Chamæleam Romani *Cilibracam*, alij *Oleaginem* vel *Oleastellum* vocant. Olea Cilibraca vocatur autore Colum. sed Calabrica legendum puto. Recentiores *Oliuellam* appellât: Offic. *Mezereon*, quasi læthalem & viduiferam. Oliuella surculosa fruticat ramis palmaribus, folijs Oleæ similibus, tenuibus, amaris, quæ gustata linguam acriter mordent, faucesque ac guttur vellicatu lacessunt. Lacte manat copioso, animalibus cunctis intacta. Baccas fert si benè memini virides, per maturitatem ex parte rubescentes. Ex hac granum Cocci plerique falsò nasci existimauêre. Recentiores Chamæleam cū Thymelęa, & vtramque cum Daphnoide turpit confundunt. *Hæc ille*: qui dum alios reprehendit, seipsum accusare videtur: dubitamus an vllam harum plantarum nouerit. Fortè intelligit nostram hanc Laureolam folio deciduo. Non conuenit tamen, quod ait lacte manare copioso: nec etiam Chamælęa est, multò minùs Olea Cilibraca Columellæ. Quando folijs Oleæ dicit, & postea baccarum rubrarum meminit, Chamæleam cum Laureola confundens, neutram sibi cognitam fuisse satis clarè prodit.

Brunfels. nescit quæ scribit Tom. 3. dum Laureolam Teut. **Kellershals** dici ait, Græcis Daphnoiden, flores illi candidos radicem inutilem: passim per siluam. Et cap. sequ. Thymelæam vel Coccum Cnidium quoque **Kellershals** vocat, floribusque esse candidis. Quis hanc incuriam ferat? Dioscoridis descriptiones sublegens cum **Kellershals** Germanorum confundit, nec docet quæ ea sit: nec existimamus reperiri Laureolam flore albo in Harcynia. Vbi quis fide dignus monuerit, aut miserit, credemus.

Cordi opinio non opus habet longa refutatione: ipsa per se satis ruit, quando apud Diosc. tradit Thymelæam quoque Mezereon & Coccognidium, & grana quoque Mezereon vocari: nimirum nostram Laureolam vult esse Thymelæam, & seque cap. hanc fruticem esse dicit quem Germ. **Zebast** & **Kellershals** appellant, ex quo Granum Gnidium colligatur, quod etiam Coccognidium vocitetur. Quasi verò.

An Cornar. Thymelæa ex qua granum Cnidiū, offic.

offic. & notum & in vſu ? ſanè videtur eſſe : nam addit, Barbara voce Mezereon, Germ. Kellerßhals dici: fortè ab eo quòd collum, id eſt, fauces offendit & vrit. Sed cęſpitat. Differunt enim multùm Thymelæa & Mezereon, quo nomine à Serapione & Meſue vocatur.

Tragus horrenda nomina tribuit: Ex meſue dicitur, inſit, *Rapiens vitam: faciens viduas*: (ſic & meliora ſperantibus per accidens prodeſſe poſſet, ſi iocari liceat) Seidelbaſt aut leüßkraut Germ. Baccas Ari baccis confert: ſed non probatur nobis quando folia per omnia Liguſtro aut Oleæ ſimilia tradit: immò vix vllam ſimilitudinem aduertimus, quæ dici mereatur. Neque etiam eſt Dioſc. Chamelæa, vt is ſibi perſuadet. Cur verò apud eundem huius Laureolæ alia icô poſita ſit, ſub titulo Thymelęę, Zelandt & Kellershals, nos latet: quam autem plantam ſuſpicemur eum intelligere paullò poſt dicemus.

Neque concedimus Fuchſio huic, (quam δαφνοειδὴν vocat, Daphnoiden, offic. & Herbariorũ Laureolam): omnes Dioſc. notas præter floris colorem conuenire, vt ille ſcribit: quia Dioſc. ſuæ tribuit folia ὑκ εὔκλαστα, fractu contumacia: talia non ſunt folia huius noſtræ: nec habet καρπὸν μέλανα, fructum nigrum, ſed rubrum, ac potiùs coccineum: folia quoque vix propriè Lauri folia dici poſſe putamus. In eodem cenſura dignum, quòd, quam priùs fruticem dixerat, poſteà in annot. herbam vocitet facientem viduas. Dubitamus quoque an hæc fuerit Offic. Laureola. Probamus quod taxat, mirum in modum errare Officinas, quòd folijs Daphnoidis pro Mezereo vtantur: & eius fructu pro Cocco Cnidio, qui Thymelææ fructus eſt Thymelæã verò non eſſe Laureolã hodiè appellatam herbã ex eo colligi poteſt, quòd Dioſc. autore Linum nonnullis nominata ſit.

Matthiolus, vt paſſim varius à ſeipſo & fluctuanti ſimillimus, ita & in huius plantæ hiſtoria, ſicut ex diverſis eius editionibus & hiſtoriis patet.

Videtur itaque Camer. nõ accipere pro Daphnoide Matth. noſtram Laureolam folio deciduo, ſed fortè eam quæ eſt folio perpetuo, vel aliam aliquam. At C. Bauh. apud eundem ponit eam quæ eſt folio deciduo.

Quod ad nos attinet, ſatis colligimus ex ipſiſmet Matth. verbis, ei non bene cognitas has plãtas, ac ab eo confundi, quamuis eius icones & deſcriptiones meliùs cõueniant cum noſtra Laureola folio deciduo. Reclamant tamen notæ quædam ne ſit Daphnoides Dioſc. quicquid dictitet Matthiolus. ſicuti antè dictum aduerſus Fuchſium. Cur verò folia in eius edit. Germ. dicantur viſcoſa, ſeu glutinoſa, ne ſuſpicari quidem licet: in neutra Laureola hoc obſeruauimus. De Amati quoque ſententia omninò falluntur, qui Daphnoidem Laureolam dictam Mezereon eſſe credunt. Eſſe enim, inquit, Laureolam herbam ſiue fruticem [differunt hæc duo] cui flores albi purpuraſcentes inſint, & eam pharmacopolas omnes ſatis cognitam habere. Sed an ipſe etiam Amatus probè cognitam habuerit vtramque Laureolam & Chamæleam eſt cur multùm dubitemus. Scribit enim l. 4. χαμαιλέα, Lat. Oleaſtellum, Arab. Mezerion, vulgò Mezereon, Gall. *Boys gentil*: Non deſcribit. Nomen Gallicum conuenit Laureolæ folio deciduo: figura quæ appoſita, eſt alterius plantæ, de qua non videtur locutus Amatus, nempe Chameleæ tricoccæ, de qua poſtea.

Lacuna Matthioli ſimilia diuerſam ab eo habet figuram pro Daphnoide, quæ potiùs ſemperuirentem Laureolam exprimit, quam hanc: interea tamen Matth. imitatus, vel potiùs, more ſuo, ex eo transſcribens ait, Daphnoidem nonnullos, vocare Laureolam fœminã. Aliquos confundere cũ Mezereo, quòd non differat à Chamælea Dioſc. Sed facilè patet non oculatiorem fuiſſe magiſtro ſuo in iſtarum ſtirpium dignotione ac hiſtoria.

Piper montanum, inſit Anguil. quod quidam exiſtimant Chamæleæ, ſine dubio non eſt Chamelęæ, potiùs dixerim Coccum Gnidium Theoph. Nos de Cocco ſeu Grano Cnidio Theoph. poſtea trademus. *Coccum gnidium.*

Dodo. vocat Chamæleã Germanicã, ac videtur ei eſſe Cneorum album Theoph. nihil tamen affirmare poſſe dicit propter breuitatẽ. Aſt quũ Cneoron album Theophraſto candido dicatur folio, figura quodammodo Oleagineo ſimile, vix concefferimus noſtram hanc Laureolam eſſe Cneorum, licet id ſibi perſuadere videatur Dod. dicens non multùm diſſimilem eſſe Oleæ. At nos multùm diſſimilem dicimus. Etſi etiam ſimilis eſſet, deſiderantur & aliæ adhuc notæ. Et vt reliquas omittamus, quis, niſi luſcus fortè aut parum oculatus, Laureolæ folium candidum dicat? *Cneorum album.* *Dod. opinio reiicitur.*

Negat Geſnerus in hortis, Piper mõtanum Italis dictum, & Germ. Zyland rectè Laureolam vocari: cui ſanè haud grauatim ſubſcriberemus, niſi iamdudum apud omnes penè Herbarios iſtud nomen inoleuiſſet, & in quibuſdam cum Laureola haberet ſimilitudinẽ. Alioqui non ſemperuirẽs eſt, quâ in re differt à Laureola æquè ac Lauro ſẽperuirentibus. Quapropter & ipſe quoque Geſn. alibi non vno loco, latâ vulgi incedens via, modò Daphnoides noſtrum vulgare, modò Laureolam vulgarem, modò Daphnoidem Fuchſii vocitat, Thymeleæ tamen ſpeciem potiùs eſſe, iteratò diuerſis locis inculcat. *Non rectè dici Laureolam.* *Laureola vulgaris.*

An Apollin. Rad. ro. Chamædaphne, Laureola etiam medicamentariis dicta, eaque mas? nimirum ita irradiat nobis more ſuo ambitioſis ſuis radijs, vt non auſimus aſſerere, nec alius fortè id facilè ex eius verbis queat, num hanc intelligat vel aliam: non ſine ſuſpicione ipſummet id neſciuiſſe. *Chamædaphne. Laureola mas.*

An Altomari de med. c. 91. Mezereon ſeplaſiariorum communiter dicta, & propriè ea, quam Dioſc. nuncupat Chamæleam, vt ille vult, qui ex ea parat pilulas, quas ſummè laudat ad eductionem aquarum. Si hanc noſtram intelligit, fallitur quòd Dioſc. Chamælæam putet. *Mezereon ſepl. ſiar Chamalea.*

Cronemb. l. 5. comp. ad Pillulas ex Mezereo Meſues: Mezereon, inquit, frutex omnibus officinis & quibuſdam aliis Almezereon vocatus in magnam controuerſiam agitur, dum quidam Chamælæę Dioſc. alii Thymelææ eam vocem tribuendam contendant. Auic. 2 can. c. 467. & Serap. ſimpl. c. 363. quos, vt præceptores ſuos, ſequitur Meſue, Chamæleam cum Thymelæa turpiter confuderunt. Tragus Pandectario & Leoniceno ſubſcribit eleganter vulgarem Mezereonem picturâ ſua ob oculos ponens, dum ait: In Ianuario plantam antè folia germinare, flores purpureos edere. In cap. præced. Thymelæam Germ. peculiariter Kellerſhals referens ex Dioſc. ſine dubio fideliter ea grana pingit, quæ noſtri [Germaniæ] Pharmacopolæ ex Mezereo vulgari colligunt: nam rotunda eſſe dicit, maiora canabinis, linguam vrentia. Dioſc. clariùs, fructum habere Myrti in modum rotundum &c. Hæc ſi uera ſunt, vt omninò iudicari debent, non iam Mezereon Chamelæa, ſed Thymelæa, ex qua granum ſiue Coccon cnidium colligi & Theoph. l. 9. cap. 22. & Dioſc. autor eſt. Conſtat hinc Tragum hic pa- *Auic. Serap. & Meſue arguuntur* *Thymelæa Tragi* *Tragus caſtig.*

rum attentum fuisse, dum floribus quidem Mezereonem vsitatum; seminibus aut fructibus Thymelæam repræsentat.

Syluius Mezereo Mesues Thymelæam rectissimè decernit.

Pandect. censura. *Laureola.* *Daphnoides D. Florent. error.*

Pandectarius Simoné Genuensé redarguens c.124. hanc malè Laureolam cõstituit: deinde c.170. eos improbat qui Coccognidiũ [quod alias semẽ Mezereonis dixerat] semẽ Laureolæ putant. Ampliùs c.483. disertè Laureolam Laurum Alexandriæ & Daphnoidem interpretatur: vnde manifestum fit quantoperè sibi dissideat. Simili quoque errore D. Florentinus includitur c.1. in Mes. commentans: Vterque facilè hinc arguitur, quòd Diosc. diuersa capita omniũ earũ herbarũ instituat, quodq; Arabes omnes (Si Serap. excipiamus) Mezereonem copioso lacte manare scribant, quod tamen nec profert Laureola, nec etiam Mezereon vulgare. Et quamuis Mesue Lactariarum maximam dixerit, & Auic. Lacticinium magnum, id esse falsum oculari fide monstratur. Nihilque moror Monachos in Mes. vbi confidenter Lonicerum & Fuchs. cauillantes, ac Serapioni iniquo iure patrocinantes, idem contendunt.

Arabum labes deters. *Lactariarũ maxima. Lacticinium magnũ Monachis increpantur.*

Non dubium quin Diosc. Chamelæa sit Serapionis Mezereon, quam Arabes & eorum discipuli non tantùm multiplici verborum imperitiâ confuderunt, sed insuper cum Chamæleone albo ac nigro lethali errore commiscuerunt. Atqui illud horrendum quod Mesue initio sermonis Mezereon *rapere vitam*, ac *viduas faciens* dixerit, vnde seriò vsus eius ab agyrtis & circumforaneis formidari debet, qui integra grana (quia panculùm ore comminuta, fauces accendunt & linguam miserè vellicant) transglutienda exhibent, extremo hominis periculo. Noui (addit Cronemb.) impudentissimam ostetricem Nouiomagii (quæ primaria vrbs Geldriæ) Gretam nomine, quæ passim quibusuis: & quod intolerabili scelere fit, etiam grauidis ac pueris propinat: ô flagitiosam fœminam! Quare, prudenti etiam necessario consilio, Mesuæ aceto corrigantur folia. *Hac ille.* Cæterùm Cronemburgium per Mezereonem vulgarem intelligere Laureolam nostram folio deciduo satis clarum: Laureola autem eius fuerit fortè ea, quæ folio perpetuò virente. Quæ autem sit Thymelæa vera, & Mezereon Mesue imponendum in pilulis Mesuei, non indicat. Apud Theoph. vt citatur à Cronemb. nuspiam inuenimus in qua planta colligatur Coccon cnidium. Verùm de hac re postea.

Vitam rapiens. Viduas faciens Cautio. *Agyrtarum impostura.*

Cæci ac periculosi errores Loniceri deteguntur.

Nunc cæci ac periculosi errores Lonicer. detegendi. Is lib.4. c.4.9. suæ historię sic scribit: Kellerßhals, aut Zyland, aut Zebast/ Diosc. Thymelæa, fructus Granum Cnidium aut Cocco cnidium: alii Daphnoides Diosc. volunt, quamuis non respondeat descriptio huic Kellerſhals. Quo loco Lonic. posuit falsam figuram Matthiol. Thymeleæ, cui appictæ baccæ triccoccæ: quam plantam intelligat nescimus, nec ipsum sciuisse existimamus: nomina tamen Germanica conueniunt nostræ Laureolæ folio deciduo. Cap. seq. quod 50. sic tradit: Seidelbast/ Leußkraut/ Diosc. Chamelæa, Barbaris Arabibus & Offic. Mezereon, *Rapiens vitam, Faciens viduas.* Quidam confundunt hunc fruticem cum Kellerßhals cap. præced. descripto, propter similem figuram & vires. Ambas indiscriminatim vocant Mezereon. Hoc cap. Lonic. ponit figuram Chamelææ Matth. descriptio autem est Laureolæ folio deciduo ex Trago, cui dicitur Chamelæa, vt antè annotarum. Sic ille, magis etiam cæteris, more suo omnia confundit. Lib.5. cap.208. iconem Laureolæ foliò deciduo ex Matth. ponit pro Lorbeerkraut Daphnoide: ascribit quosdam velle esse Kellershalß Zylandt. Is præterea malè scribit. Coccum Cnidium semen esse Thymelææ apud Myropolas in vsu.

Riffius quoque apud Diosc. notat Chamelæam G. dici Zyland/ Gallis *Bois gentil* & cap. sequenti Thymelæam esse Mezereon Mesue & officinarum, cuius granum Gnidium Diosc. Officinis sit Coccum gnidium Germ. Kellershals.

Sed eadem ignorantiæ nota inurendus est Ryffius, qui eandem plantam facit Chamęlęam & Thymelęam, cùm tamen neutra sit.

Lectores perpendant in quanta pericula isti ignari Herbarii coniiciant non solùm miseram plebem, verùm etiam Medicos stirpium ignaros, quorum maiorem numerum scimus, quàm vulgus crederet.

Pen & Lob. Aduers. Chamædaphne siue pusilla Laurus: an Germ. Mezereon granum vocitant Piper rusticum, & Gnidium granum Pharmacaria inscitia, quá ponit iamdiu Senensis, decipitque deceptus, sibi incognitus, *h rsu n prorsum*, confundit. At ipsi interim Aduersarii dubii hærent, an sit Chamædaphne. Corrigunt tamen versionem, & vires Diosc. exponunt, vt suæ opinioni accommodent, vt apparebit infrà inter vires. Nec ullam vidimus tãtam similitudinem, vt mereatur nomen pusillæ Lauri.

Camer. annotat Chamæleam Germanicam (sic enim vocat) flore quandoque reperiri albo. Sed vbi? &, si vidit, cur locum non indicat?

An Turner. Daphnoides, quibusdam dicta Laureola? Angl. Lauriel vel lolbry quam in Germania se vidisse negat: in Anglia tamen ad sepes propè Cantabrigiam & Barckway frequentem. Videtur Turnerus intelligere Laureolam semperuirentem: quamuis figura non respondeat, nec quadret ex Diosc. flos albus.

Chamelæa, inquit Cæsalp. quam vulgò in alpibus Oliuellam vocant, duplex est: vtraque paulò minor Daphnoide obsequiosa, &c.

Qualem autem suspicemur Cæsalpini priorem Chamæleam dicemus. Altera videtur nostra Laureola folio deciduo.

Histor. Lugd. pro Laureola fœmina proponit iconem Matth. præterea eodem cap. habet iconẽ sub titulo, Laureolæ cum fructu; quam Dod. exhibuerat pro Laureola siue Daphnoide quæ perpetuò viret, diuersa ab ea de qua Hist. Lugd. eo loco agit.

Schuuenchf. in Cat. Siles. Laureola, χαμαιδάφνη Diosc. Chamædaphne Clus. At non videmus cur hæc planta simpliciter Laureola dicenda sit, nulla tanta similitudo. Chamædaphne Clus. non est, vt priùs dictum. De Diosc. Chamædaphne postea.

C. Bauh. apud Matth. Daphnoides: Laureola folio teneriore & deciduo. Glycyrrhizam montanam nominare solemus, vt rei herbariæ ignaros fallamus.

Castor. Daphnoides & Laureola maior. Pleraque linguarum nomina iam suprà dicta sparsim Hisp. & Ital. *Laureola.* Gal. *Laureolle.* Germ. etiam Scheißlorbeeren quasi cacanonis Lauri baccæ, quia sedem potenter moueat. Siles. Zeilang/ Zieglig. Sequanis & Mompelgardensibus, *Bois gentil.* Rustici circa Basileam, vt ex Cl. D. Fel. Platero accepimus, nominant Damar. Belg. quoque vt Germ. Kellerhals dicitur, his etiam Leüßkraut: pediculorum herba, fortè quòd eos abigat. Boh. Wlcii Lyko Wetjjy / teste Matth.

Eadem

Eadem ferè loca cum præcedenti amat, siluatica, montana. Plurima cùm in Germania & Heluetia, tum in Allobrogum & Ligurum Delphinatusque montibus & collibus siluosis, opacis, in vallis Anoniæ montibus Tridentini agri reperitur in monte Amano, teste Bellon. quam ille **Kellerkraut** Germ. dici ait, quanquam temerè herbam vocitet. Circa Basileam in Moutetо monte. Denique in plerisque pinguibus & opacis, asperis atque desertis Germaniæ locis. In Italiæ hortis quamplurimis cultam vidimus. Translata enim ad frugem peruenit ac diu durat, quales plures in hortum E. C. Montb. transferri curauimus, quæ adhuc vigent, vbi & Ian. & Feb. Martio atque Aprili florentem obseruauimus, pro natura & clementia hiemis. Communiter tamen Martio floret: Sed florum gemmas seu germina statim post autumnum promere solet; qui mox hieme, si clemens sit, alioqui ineunte vere, panduntur. Folia post flores demum exeunt. Tandem æstate & baccæ quæ Augusto magna ex parte rubræ factæ maturantur. Subinde folia amittit.

Prodidit Tragus se Chameleâ [intelligit autem hanc de qua hic agimus] quosdam agyrtas & impostores non paucos ad orcum mittere vidisse. Eiusdem iudicio Pilulæ quas è Chamelæa Mes. & Serapio conficiunt, ad hydropem maximi sunt momenti. Existimat decoctionem florum tutioris & minùs noxij vsus esse. Nemini tamen autorem aut magistrum hac in parte se velle esse, profitetur. Folijs cum melle tritis sordida vlcera & crustosa repurgari. Mulieres quæ formæ student, hoc medicamento vti posse: nam faciei maculas intra paucos dies illitu extergere & purgare. Nostrum consilium est, ne quis temerè vtatur Pilulis de Mezereo dictis, præsertim si imponatur Chamælæa Tragi, quia non paratæ sunt vt decet. Qui smegma Tragi volet vsurpare in magmatibus, caueat nec inflammet faciem, & pustulas excitet ipsis maculis deteriores. Nam erodentis & admodum inflammantis est facultatis. Folium vnũ siue recens siue siccum comestum pituitam viscidam per deiectiones vacuare, vomitum mouere & menses Matth. tradit. Baccas quindecim potu assumptas efficaciter purgare. Folium in nares inditum sternutamentum excitare. Cum passulis folium vnum masticatum, à capite pituitam & saliuam ducere. Nimirum hæ ipsæ sunt vires quas suæ Daphnoidi tribuit Diosc. quas mutuatus Matth. suæ Laureolæ applicat. Vt iam apertè videant Studiosi, quantùm ei sit fidendum. Dosis baccarum periculosa, & quam ipse non sumpsisset, nec sine noxa aliis propinasset.

Dodonæo folia, cortex, radix, & fructus sunt calida & sicca ad tertium ferè gradum, eiusdémque ferè qualitatis cum Thymelæa. Folia, inquit, purgant potenter & violenter per inferiora pituitam & humores biliosos ac aquosos, his vti officinas loco foliorum Chamælææ. Easdem vires habere baccas, easq; commansas tantum calorem ac feruorem in faucibus relinquere, vt vix potûs copiâ restingui possit. Ideò hanc plantam sine dubio nocuam esse hominibus, cùm sit vsque adeò calida, vt vehementer violenterque operetur, ideoque lædat & noceat partibus internis. Huius folia præparari vt folia chamelææ; eademque ratione præparandos esse fructus & corticem, si sumendi exhibeantur in aliqua medicina. Idem in hist. lat. scribit, officinas Germaniæ & Belgij huius foliis (si quando opus sit) vti pro chamælæa, quod citra errorẽ fieri possit, quod & Cam. repetit. Menses quoque ducit, vt perhibet Schvvenckf. Cortex verò aduersus Quartanam, Hydropisin & venena pro se cũ Saccharo, vel liquore aliquo bibitur, corrigitur Lacte, vel Aceto. Experiatur qui volat? Nos non facilè periculum fecerimus, nisi deficientibus aliis medicamentis, aut in casu desperato eius vsum suaserimus idque cum magna consideratione.

Suspectum porrò nobis est & illud Ant. Roiet medicamentum, quod peste laborantibus exhiberi tradit. Foliorum, inquit, Laureolæ exsiccatorũ ad pondus coronati, plus minúsve pro ratione virium ægroti, per biduum in aceto macerant, & bibendum præbent, quod sudorem mouet, vomitũ & aluum: & hac ratione venenum expellit. Suspectum vt diximus, est nobis hoc medicamentum: si eo vtendum esset, velimus potiùs folia Laureolę macerata per biduum in aceto cum alio liquore propinare.

Nam vel Pen. & Lob. testibus, ac ipso adeò sensu, fauces, œsophagumque [aliter quàm Euphorbium Gesner.] adurit, diu multumque vexante impressione. Non minùs hæc per aluum deijcit crassum viscidumque Phlegma, & intestinorum ramenta abradit quàm Laureola, cui non dispar, sed vehementior facultas inest, eademque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Sic enim vtuntur etiam Medicorum quorundam præcepta Pharmacopœa. Quare [inquiunt ijdem] facit hæc virium expensio, vt minùs quis putet Chamædaphnen legitimam. Quippe quam Diosc. κεφαλαλγίαις, id est, capitis doloribus & stomachi ardoribus mulcendis commendet, vt interpres vertit. At si vlla ratio iniri queat, quâ tam feruida planta pro Diosc. Chamædaphne agnosci queat, ea interpretatione commodiore & veriore videtur sita: namque κεφαλαλγίαις καὶ στομάχου ἐγκαύσεσιν ἀρήγει, id est, capitis doloribus & stomachi vstionibus accommodat, vertas, non incommodo sensu intelliges folia tusa admotáque capitis dolori, puta à frigore, vel flatu, mederi: Stomachique vstionibus faciendis admoueri, ad diuturnas fluxiones sistendas aque stomacho auertendas: vt Paulus ex Antiquis docet faciendum, lib. 6. de stomachi vstione, ferro vel caustico non vrente actu, cuiusmodi sunt fungi, aut nigri Agarici frustilla, aliaúe inibi scripta, quibus non secus atque folijs huius vsi sunt Antiqui. Sic Diosc. magnum præsidium putat *Arabicam* vocatam *vstionem* à Græcis, quæ fieri solita fuit spirillis caprinis, oleo feruenti immissis, & pollicis cauo inustis. *Sic illi.*

Diosc. interpret.

Arabica vstio qualis.

Nobis nondum verisimile videtur hanc esse Diosc. mentem, estque valdè longè petita hæc interpretatio, nec consueuit aut opus habuit Diosc. ab Arabibus discere, quos nec vidit nec agnouit. Quæ nostra sit aliorumque hac de re sententia cap. de Chamædaphne declarabimus. Non enim concedimus, hanc de qua hic agimus, esse Chamædaphnen Diosc.. Nec tacendus tamẽ alius eius vsus quem Moibanus invexit, in cuius Antidotum aliàs Saxonicam vocatam aduersus venena eius radix quoque in aceto macerata venit, quam antidotum alio commodiore loco referemus.

Vsus ad venena.

CHAMELÆÆ HIRSVTÆ NOMINE DATA.

Cap. XXXVI.

Chamælææ nomine, & Gallicè *Bois Gentil*, id est, Ligni nobilis nobis datam (non



recordamur à quo] plantam in ficco nostro herbario inuenimus & etiamnum asseruamus. Fruticis parui speciem habet, vti præcedens: Caudex lignosus, rami palmares, nigricantes (in ficca.) Folia similia ferè cum præcedenti Laureola folio deciduo, breuiora tamen, & multò angustiora, in acumen desinentia, nõnihil hirsuta.

THYMELÆA MINOR CORDI.

Cap. XXXVII.

Descriptio.



Thymelæa minor Cordo, paruulus est frutex, plures ab vna radice imittens virgas, longitudine pedales aut dodrantales, per terram stratas, lentas, flexiles, & distractu contumaces, foliis numerosis, vndique vestitis, *Folia.* figurâ oblongis, vtrinque acuminatis, crassiusculis, superiùs viridibus, inferiùs pallidioribus, Oleæ Myrtique foliis multò minoribus, ac potiùs fruticoso Polio similibus, paulò tamen maioribus, *Sapor.* gustu glutinosis. Flores, Sole Taurum occupante, producit in summis virgis oblongos, inferiùs angustos, superiùs in quaterna folia parua se pandentes, *Flores.* è purpura in puniceum atque candicantem colorem vergẽtes, densos: & ab vno principio sese in Corimbos diffundentes, suauiter odoratos, & mellis aliquem odorem redolẽtes. Floribus singule succedũt baccę: Radice nititur longa, candicãte, *Radix.* neruosa, lẽnta, flexili, infragili & perenni: gustu ad *Sapor.* aliquot horas fauces & palatum Coccognidii modo excalfaciente & scarificante. Nascitur fruteto- *Locus.* sis & muscosis tam planis quàm editis locis: nonnunquam etiam sub Iuniperis. Copiosa autem circa Vindelicorum Augustam, & Ratisbonam.

An de hac Gesn. de hort. Piper montanum in Italia multis vocatum, quod nostri Zyland, Dod. Chamelæam falsam? eiusdem species alpina minor superiore autumno hortulo meo commissa, *Chamelæa falsa.* viret etiamnum. Vis vtriusque caustica, omnibus partibus os & palatum non aliter quàm Euphorbium accendens. Aliqui non rectè Laureolam vocant. Facilè nascuntur: crassior enim radicis & tenax est cortex. Item de Collect. simpl. Laureolæ puto species in monte prope Curiam, parua, angustis folijs, paulò maioribus, quàm Rosmarini, flosculis purpureis odoratis, vt in Zyland, *Laureolæ species.* Cauliculus lignosus est, non vltra septem digitos altus. Floret Iunio. Considerent periti an Gesn. de duabus plantis scribat, an de vna tantùm. Item an intelligat Thymelæam Cordi vel Cneorum Matth. fruticosum, potissimùm per eam Lau- *Tempus.* reolam, quæ prouenit Curiæ: Icon à Gesn. addita Thymelęę minori Cordi non quadrat cum Cneoro Matth. Stirpium studiosi obseruabunt circa Augustam Vindel. & Ratisbonam, Thymelæam minorem, & conferent cum Cneoro fruticosa Matth.

Tragus de sua Thymelæa sic scribit: Kellershals & Zeilandt Germ. Latinis nonnullis *Linum silu. Oliuella* & *Leo terræ*: apud Diosc. θυμελαία & χαμελαία: Plin. *Pyrosachne*. Cnestron & Cneorum *Linum sylu. Oliuella.* vocari tradit. Syri *Apolinum* nuncupant: Hyginus *Caßiam*. *Liparonis* cuiusdam Aetius mentionem facit, qui & Cnestron nominari tradit. Num verò ad hunc fruticem & pertineat appellatio, minimè constat. Fructus Thymeleæ *Granum Gnidium* vel *Coccum Gnidium*, vt loquuntur Offic. appellatur. Errant Recentiores, qui Coccognidium ex Chamælea nasci existimant. Multò maiori in errore versantur, qui Chamælęam cum Daphnoide seu Laureola confundunt, ac si ad vnam & eandem herbam vtraque appellatio referenda sit. Vid. Cristoph. de honestis & Iac. Manlium, super Confect. Mezereon. Frutex est, arbusculæ instar prosiliens, virgis multis, tenuissimis, tripedaneis, aut breuioribus, folijs exiguis & pinguibus, flore candido, fructu rotundo, seminibus Cannabis haud maiori, linguam si mandatur adurente, non aliter atque Chamelæa de qua proximo capite. Non vbique obuia est, sed incultis, altissimisque *Locus.* montosis & siluis prouenit. *Hæc Tragus* cui id euenit quod reprehendit in alijs. Laureolam folio *Tragus.* deciduo bis pingit, pro Chamælæa & Thymelæa vti dictum, licet neutra possit esse: nec eius Thymelęæ descriptio respondeat iconi, quæ fortè ex Diosc. desumpta, ipsis plantis non probè ei cognitis, vel sanè superficiariè consideratis. Considerandum tamen an fortè intelligat Thymælęam minorem Cordi modò dictam.

An Apollo de hac Rad. 1. p. 96. Thymelæa ex qua Granum Gnidium, Chamelææ simillima? An item Anguill. in epist. Thymelæa ex qua fructus Coccum Gnidium dictum. Adeò superficiariè vel intricatè de his tradunt, vt quid statuendum nesciamus.

CNEORVM MATTH. SVFFRVTEX

CAP. XXXVIII.

PRo Cneoro, exhibet Matth. plantam Thymeleæ Monspessulanæ aliquatenus similem, ex radice crassa, nigra, plura lignosa virgulta, dodrantem circiter alta, ramosa, cortice nonnihil rufescente tectà proferentẽ: in quibus potiss. circa fastigiũ folia conferta, virẽtia: Thymelæâ multò breuiora, obtusiora, glabra, neruo vno secundum longitudinem donata. Flores ramulorum extremis insident multi, simul congesti, purpurascentes, ac interdum albi, quorum singuli Lilach Matthioli floribus formâ non absimiles, ex oblongo tubulo in quatuor



tuor lacinias radiatim dispositas facessentes. Placet & diligētissimi & peritissimi Herbarii Clus. descriptioné subiicere. Elegans, inquit, suffrutex, cui multi sunt rami graciles, flexibiles, lenti, surculosi, ab ima protinus tellure emergentes & humi diffusi. Folia nullo ordine dispofita ramulos ambiunt, viridia, cutanea, Thymelææ veræ proxima, ingrati primùm, deinde amari saporis, nullâ aut perexiguâ (quantùm quidem gustanti deprehendere licuit) acrimoniâ prædita. Flores in summis surculis, sex, septem, aut plures, conferti, quatuor foliolis constantes, ex rubro purpurascentes, Centaurij minoris florum penè æmuli, ingrati etiam & amari saporis, aspectus tamen pulcherrimi, atque odorati, caput (si diutiùs naribus admoueantur) tentantes: ijs succedit fructus exiguus, Thymelææ fructui haud dissimilis, non ruber quidem, sed candidus: oblongiusculus, semen continens cinereâ membranâ tectum, rotundum, Thymelææ grano par. Radix longa, minimi digiti vt plurimùm crassitudine, interdum nigricans, maiore verò ex parte flauescens, lenta, supernâ parte nonnunquam gracilior, vnde rami flexibiles & humi dispersi emergunt, & subinde secundum alarum caua, satis crassas fibras flauescentes agunt.

Matth. in com. cum magnis icon. Lat. & Ital. iconem proponit huius plantæ nomine cneori Matth. ubi scribit: inuenisse se in Bohemiæ siluis plantam, quæ omnibus partib⁹ suis cneorum candidū referat: flores in surculorū cacuminibus purpureos, odorati Testiculi odore &c: In epit. sua iconem ponit diuersam à præcedenti, pro cneoro candido: de quo agemus suo loco, nempe capit. de Ocymoide vel saponaria minore. Hanc non describit, sed tantùm ait: cneori candidi, de quo meminit Theoph. hic imaginem damus, vt qui chamælæam faciunt, ad mentem redeant. Profectò in ipsomet mens requiritur, qui sibi parum constans quod affirmauit audacter in dubium reuocans, aliam plantam pro Cneoro, nempe herbam, à prædicta toto genere differentem exhibeat, parum memor eorum quæ priùs tradiderat. Certè camer. in Epitome Matthioli figuram omisit. C. Bauh. in auctis & illustratis Matth. commentarjis l. 1. c. 13. Cneorum priùs fruticosum posuit, addens: Cordum fortè nomine Thymelææ minoris exprimere voluisse: is nihilominus illustrans Matthiolum, l. 4. c. 167. cneori titulo herbæ iconem ponit adiectis adeò his Matth. verbis: Cneorum de quo meminit Theoph. nullis deficientibus notis misit ad me Roma vir quidam nobilitate clarus, cuius imaginem hîc appingi curauimus, vt qui chamælæam & Thymelæam cneorum faciunt ad mentis sanitatem redeant. Est autem ea icon reuera Ocymoidis minoris. Vtrum iam verum erit cneorum Matthiolo? Frutex ne hic descriptus, au dicta iam herba? Vt meritò de stirpium historiis meritissimus Clusius in hæc verba proruperit. Matth. hunc fruticem pro cneoro albo Theoph. proponit. Cùm verò quale sit difficulter indicari possit, cur huic stirpi cneori nomen accommodare voluerit, multi mirantur.

Postrema Com. editione l. 4. aliud nobis Theophrasti Cneoron adfert, nullis, vt ipsius verbis vtar, deficientibus notis. Sed cùm nudam tantùm imaginem, addito cneori nomine oculis subiiciat, illiusque historiam planè subticeat, si parum fidei ipsius assertioni adhibuerimus, nemo, vt opinor vitio vertet. Cæterùm, addit Clus. nisi in hac planta, (cuius & ipse satis elegantem figuram exhibet) acrimonia, quæ quidem sensu percipi possit, abesset, ad Thymelææ genera aut ipsi congenere in suffruticem referendam esse censerem. Nonnulli rustici Steinröselin / hoc est, *Petræam Rosulam* vocant. Nos autem antè monuimus cap. de Thymelæa minore Cordi considerandū esse, an Gesnerus hanc fortè intellexerit nomine Laureolæ paruæ, cuius descriptionem ibi posuimus. *Clus. parũ rum fide Matthiolo tribuit.* *Petræa Rosula.*

Est verò id notatu dignum, quod obseruauit Myconus, medicus Barcinonensis, rei herbariæ studiosissimus à nullis animantibus, fruticem hunc attingi aut arrodi. Et cùm mille huiusmodi plantas foliis & floribus onustas viderit, nullam vnquam reperire potuisse asserit, in qua præcisum aut arrosum aliquid fuisset. *A nullis animalibus attingi.*

Braun apud Tabern. ponit iconem hoc titulo: De Kellerßhals aut Zeiland *Casia* Matth. *Chamelææ* species: subiungit duas descriptiones, & postea duas icones Thymelææ, de quibus postea. Casiæ, quam vocat, Matthioli, descriptionem omittit, quam inuenisset apud Matth. sub Cneoro, sic parū oculatus vno capite diuersas plantas confundens se & alios fallit: quis leget caput eius quod 91. est l. 2. vix intelliget an in descriptione priori intelligat Cassiam, vti vocat, an Thymelæam. *Braun xa. xat.*

Prouenit Cneorum Matth. vt tradit Clus. in multis montibus Viennæ vicinis tantâ abundantiâ, vt rusticæ mulieres, dum floribus abundat, multos eius manipulos in forum venales adferant, cum aliis varii generis floribus, exornandorum tricliniorum gratiâ. Nascitur etiam in Pannoniæ siluis editiore loco sitis vltra flumen Rabum siue Arabonem. Frequens etiam crescit quibusdam siccioribus pratis Francuforto ad Moenum vicinis, præsertim silua quadam quercubus consita, circiter miliare infra eam vrbem ad sinistram fluminis, inter Ericas, vbi illam candidis etiam floribus variantem conspexit Clus. cuius etiam manipulos rusticæ mulieres in foro venales proponunt. *Locus.* *Pro coronaria vendi. tur.* *Flore candido.*

Aprili plerumque florêre solet, nonnunquam etiam Maio. Fructus maturus est Iunio. Adeò autem fœcundus est hic suffrutex, vt sæpenumerò ter eodem anno floreat, nouis floribus semen semper consequentibus, quod probè maturum, bis eodem anno de vna eademque planta collegit idem Viennæ Austriæ. *Tempus.*

Camer. testatur Cneorum Matth. sibi in horto è semine natum: sed non docet an herbaceum intelligat, an fruticosum. Duo enim Cneora habet Matth. eaque valdè differentia, si probè meministi quæ antea scripsimus. C. Bauh. suffruticem intelligit. *Satio.*

Toscanus Carolus pharmacopoeus Burgundus in Campagniola, diligens stirpium indagator, flore albo & purpureo ad nos misit nomine Balsami

alpini, quas in hortum E.C. Montbelg. plantari curauimus.

CHAMÆDAPHNE, LAVRVS ALEXANDRINA HIPPOGLOSSVM, RADIX IDÆA, BISLINGVA, SIVE BONIFACIA.

Cap. XXXIX.

Institutï ratio.

QVandoquidem multi ad Laureolam referunt Dioscoridis Chamædaphnen, vt ex præcedentibus liquet, quam ipse subnectit suæ Daphnoidi: nos eum secuti, hoc loco tradimus eius historiam, addentes & subnectentes his *Laurum Alexandrinam*, *Hyppoglossum*, *Radicem Idæam*, quæ à Diosc. pro quatuor distinctis plantis traduntur, ab alijs verò vna eademque stirps existimantur, ac putantur esse, vulgò dicta *Bislingua* siue *Bonifacia*. Quod si cui videatur hæc planta interrumpere nostrum ordinem, quo similes plantas, quantùm fieri pote, iungere studemus: is sciat, facilioris doctrinæ & vitandarum repetitionum ergò nos quasi coactos de ea hîc tradere. Habet tamen aliquid in quo conueniat cum præcedentibus: videlicet, nomina, baccas, & quòd sit fruticosa planta, constans virgis hieme non pereuntibus.

CHAMÆDAPHNE.

Descriptio. *Diosc. emend.* *Folia.* *Fructus.*

CHamædaphne, quam & Ἀλεξάνδρειαν aliqui vocauerunt, autore Diosc. virgas promit singulari ramulo constantes, [μονοκλώνους: deerat in vulg. exempl. Latinum Ruell. ex Plin. Græcam vocem Sarac. ex vet. cod. adiecit] cubitales, rectas, tenues ac læues. Et huic quoque folia sunt Lauri similitudine, sed multò læuiora (λεπτότερα addunt ex veteri codice Lacuna & Sarracenus) tenuioraque ac viridiora: fructus rotundus, rubens, folijs adnatus: [τοῖς φύλλοις ἐμπεφυκότα.] Huius folia trita illitaque capitis doloribus & stomachi ardoribus [καὶ στομάχου ἐγκαύσεσιν vulg. codices habét. Sarac. legit ἐμπνευματώσεσιν & inflationes vertit, ex autoritate Serap. qui est ipse inflationes reddit.] quòd verisimile non sit, Chamædaphnen, cuius eadem est, Gal. teste, natura, quæ Daphnoidis & Lauri Alexandrinæ (quas vocat) ardoribus stomachi succurrere: quũ eximio suo calore stomachi potiùs ardorem excitare debeat. Fuerit autem vero similius illam vt tormina à flatibus concitata, ita & stomachi inflationes discutere. Vbinam legit Sarrac. Laurum Alexandrinam eximium calorem Daphnoidis habere? Galen. non videtur per Daphnoidem intelligere Dioscoridis Daphnoidem, sed clematidem 2. Præterea non omnes ardores sunt à causa calida, sed sæpissimè à frigida: facilior potuit esse lapsus Scriptoris, vel Correctoris apud Serapionem, qui scripserit inflationis, pro inflammationis. Plinius etiam Dioscoridis lectionem comprobat. Quæ hac de re sit Aduers. sententia seu opinio, superiùs dictum] succurrunt. Eadem pota cum vino tormina [στρόφους] sedant. Succus cum vino potus, menses vrinasque ciet: idem quoque subditus in pesso præstat. Dixerat autem Diosc. cap. præced. Daphnoiden quoque nonnullis chamædaphnen appellari, de qua Daphnoide purgante vt ab hac chamædaphne differenti, paullò antè egimus.

Vires. *Cap. dolor.* *Stomachi vel ardor vel inflatio.* *Sarrac. reprehenditur.* *Menses.* *Vrinæ suppressio.*

Porrò χαμαιδάφνης germina tenera, inquit Gal. edi quoque solent. Est autem persimilis viribus Daphnæ Alexandrinæ, sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Quale igitur hoc fuerit Daphnoides Galeni? Certè Daphnoides Diosc. mordet fauces, nec existimamus eius germina à quoquam condi posse. Quidam [Paulus & Serapio] intelligunt per Gal. Daphnoidem eam plantam, quæ dicitur clematis Daphnoides, & clematis secunda.

Daphne Alex. *Galen. ill. Clematis Daphnoid.*

Plinio Chamædaphne vnico ramulo est, cubitali ferè, folio tenui, Lauri similitudine. Semen rubens admixtum: [annexum: meliùs ex vet. cod. testibus Corn. & CH.] foliis illinitur capit. doloribus recens. Ardores refrigerat: Ad tormina cum vino bibitur. Menses succus eius, & vrinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus. Quæ sanè Plinij chamædaphnes descriptio ita cum Diosc. conuenit, vt ex eo desumpta videatur.

Chamædaphne Plin.

Cæterùm idem Plin. vbi de Lauri generibus scribit: Est, inquit, & Chamædaphne siluestris frutex, est & Alexandrina [videl. Laurus.] quam aliqui Idæam, alii Hippoglottion, alii Daphnitin, allii carpophyllon &c. quæ postea dicentur sub Lauro Alexandrina.

Parrusij cules

Meritò autem Leonicenus Plinium carpit, qui l. 15. Chamædaphnen describit, & eandem l. 24. iterum: eidem plantæ differentes descriptiones afferens. Est enim prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne, l. 4. à Diosc. tradita. Esse verò Chamædaphnen à Daphne Alexandrina differentem non solùm Diosc. sed Gal. pariter & Paul. ostendunt. Chamædaphne tamen, vt à Diosc. describitur non multùm ab Alexandrina Lauro differt: hodiè, inquit Cornar. non cognoscitur, si alia & diuersa est ab Alexandrina Lauro.

Plin. arguitur à Leoniceno

Chamædaphnen Græcis, quam Vincam Peruincam vocant, Plin. tradit l. 21. c. 11. & c. 27. de qua nos cap. de clematide altera siue Daphnoide. Fortè hæc ipsa fuerit de qua Theoph. l. 3. hist. c. 18. vbi tradit: arborem Euonymum magnitudine esse Mali Punicæ, atque folio eiusdem, sed maiori, quàm Chamædaphnes. [ἡ χαμαιδάφνη: Gaza more suo audacter lasciuiens Vincam peruincam reddit, Relinquendum nomen suo autori, in re præsertim non probè cognita: sed hoc non nouum ipsi, interpretis fidem excedere.]

Clematis Daphnoides siue Vinca Peruinca. *Gaza pretermissa excedit*

Chamædaphne, inquit Apuleius, à Græcis quibusdam *Daphnites*, aliquibus verò *Daphne*, alijs *Hydragogo* seu *Caragogos* dicitur: Itali *Mustelaginem* dicunt, alij *Lactilaginem*: Galli *Eugubim*, *Vsiben*: In puluerem redacta mollissimum, & in aqua calida potui data aluum concitat. Annotat apud eundem Humelb. Qualis sit herba chamædaphne nos docet Diosc. & Plin. ex quorum descriptione facilè intelligere est, non esse vulgò Laureolam Germ. Zyland, neque est herba quam nostri temporis Herbarij Vincam peruincam appellant. Hydragogos Apuleio dicitur, quasi aquæ & humidorum subductiua: in vetustis exemplaribus non Hydragogos sed caragogos scriptũ est: sicque dici potuit, quòd caput, quod Græcè κάρα dicitur, à noxijs humoribus expurget. Mustellago nomen à Lauro sortita est, quam Pomp. Leneus, eo quòd Mustaceis subijceretur, Mustacem appellauit, vt autor est Plin. Lactilago dici potuit, quòd iucundo sapore, eou hac in cibi vsu aliquando fuerit, quod & Paul. Æg. testatur l. 6. & l. 1. Apuleius porrò temerè, nec ex literata scientia, inuitis adeò medicis, chamædaphnen dicit aluum concitare: si ex aliquo autore id habet, cur non monet; quanquam non putandũ, peritum hunc Herbarium pariter ac medicum

Daphnites Daphne *Caragogos Mustelago Lactilago* *Etymologia* *Apuleius ...*

[si

[si credere fas est] quicquam ab vllo autore mutasse, qui remedia, quæ ciuibus suis, inuitis etiam medicis profuisse iactat, promulgat. At saltem docuisset nos, aut didicisset ipse, si nesciuit egregius Herbarius, quâ in re differat à Victoriola sua, quam etiam Daphnitin, chamædaphnem & Mustellaginem silu. cognominat. Quid si confundat chamædaphnen cum Daphnoide? quod ei non nouum. Dubium igitur relinquitur nobis, quæ sit chamædaphne Apulei purgans, & an eadem cum Diosc. Plin. & Pauli vt censet Humelbergius.

Hermol. dum nimiùm Plinianè scribere studet, obscuriorem reddit Chamædaphnes historiam ac suo nomine pronunciat, quæ Plin. prodidit: Chamædaphne Diosc. & Plin. quæ sit, non demonstrat Hermol: fugit hos scopulos, quemad. & Ruell. qui suo more ex Hermol. eo non citato sua decerpit & suffuratur.

Chamædaphnen Marcellus humilem & terrestrem Laurũ interpretatur, aitque Latinis Vincam peruincam dici, ac eius meminisse quidem Theophrastum, sed tam breuiter, vt nihil possit ab eo intelligi, quàm ferre chamædaphnen fructum folijs adnatum [vbi autẽ id scribit Theoph? locum sanè nondum inuenimus apud eum, & vix credimus extare: neque enim adeò alieni aut peregrini sumus in lectione Theophrasti, vt si hæc diceret non alicubi id obseruassemus: indagandum tamen etiam in posterum.]

Apertè & ingenuè Anguil. fatetur, nondum sibi perspectum esse, quænam sit chamædaphne. Amatus in Diosc. dicit, Chamædaphnem Hisp. Laureolam dictam, affinem esse Daphnoidi, non esse Vnicamperuincam, vt multi falsò rentur, sed aliam herbam cubitalis altitudinis, vt Plin. describit: interim quæ sit illa non docet, vnde satis patet ei non cognitam fuisse, præsertim cùm nec doceat in quo differat à Daphnoide. Cornar. & Chamædaphnen, & Daphnoiden, vtramque, Plinii, Officinis & Herbariis Laureolam vocari tradit. Sed iam antea dictum nobis videri Laureolam Cornario ignotam fuisse. Præterea Chamædaphne videtur à Laureola non parum differre.

Et, vt tandem & nostrum iudicium de Chamædaphne dicamus, placet nobis opinio Fab. Columnæ, qui vult Chamædaphnen Diosc. Plin. & Galeni esse *Bislinguam* siue *Vuulariam*, de qua paulò pòst.

LAVRVS ALEXANDRINA.

HVius Theoph. meminit l.3.c.17. sic scribens: Illa quoque propria Idææ sunt, Laurus Alexandrina dicta, & Ficus quædam, Vitisque Lauri Alexandrinæ hoc proprium est, quòd in folio fructum gerat [ἐπιφυλλόκαρπον ἐστι quemad. & Myrtus silu. seu Ruscus [ἡ κεντρομυρρίνη. Vtrique enim fructus ex foliis ipsius dorso [ἐκ τῆς ῥάχεως τῶν φύλλων ἐπὶ τῆς &c.] enascitur. Hîc obiter Theophrastum ridens Scal. Festiuum vocat εἰρωνικῶς: Nam (addit) Quomodo Idæ fuerit propria Laurus ea, quæ Alexandrina nominatur? Pro Theoph. & pro se responsum habes apud Plin. l.5.c.30. quem consules. Idem Theoph. eadem paullò aliter circumscribit, cuius verba Græca lubet ascribere, non ad ostentationem, vt quibusdam id solemne visum, sed quia vel ipsis Latinis sint magis significantia, & nescio præ iis quam ἐνέργειαν habeant. sic ait: ἔνια τῶν φύλλων καρποτόκα περιειληφότα τὸν καρπὸν, ὥσπερ ἡ Ἀλεξανδρεία δάφνη ἐπιφυλλόκαρπος. Quorum verborum sensum minùs fideliter expleuit Gaza, sic inquiens: fructiferáque nonnulla fructum foliis interceptum vel pediculo tenus tantùm gerunt, quales sunt eæ, quæ ad foliorum insitionem seu exortus angulum, fructum exerunt. Pleniùs ita: Quædam fructifera eo modo, vt fructum veluti sinu foliorum suorum comprehendant. Lenocinium addás cum Scal. molliusculè sic: Quorundam inuolucro, aut sinu fructus obducitur adeò, vt ipsa (folia) fructifera dici mereantur, quemad. Alexandrina Laurus, in foliis vel super foliis fructum ferens. *Gaza reprob.*

Audiamus & Plin. Est inquit (& chamædaphne silu. frutex: est & Alexandrina, [Laurus] quam aliqui Idæam aliqui Hippoglottion, alii Daphnitin, alii Carpophyllon, alii Hypelaten vocant. Ramos spargit à radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quàm Myrti, molliore & candidiore ac maiore, semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi montosis. Id quoque quod Daphnoides &c. Dixerat autem iam priùs: accedit in topiario opere Taxa [Laurus] excrescente in medio folio paruulo, veluti lamina folii. *Item alibi.* Laurus Alexandrina siue Idæa partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus: secundas etiam pellit, mensesque eodem modo pota. *Laurus Alexandr. Plinio Laurus Idæa*

Adeamus Dioscoridem: Laurum Alexandrinam, inquit, alij Ἰδαίαν, alii Δανάην, alii, Ὑπόγλωττον, alii ζάλειαν, alii denique στεφάνην vocant. Foliis est Myrti siluestris [ὀξυμυρσίνη] seu Rusci similibus, maioribus tamen, mollioribus & candidioribus: fructu in mediis foliis [ἐν μέσοις: Ruell. inter folia: maluit cum Plinio loqui, quàm fidem præstare autori] rubro, ciceris [ἐρεβίνθου] magnitudine. Ramos verò per terram [ἐπὶ γῆς] spargit (fortè rectiùs è terra emittit, aut supra terram profert) dodrantales, interdum etiam maiores: radicem similem Rusco [ὀξυμυρσίνη] maiorem tamen, odoratam & molliorem. Nascitur in montosis. Eius radix succurrit in difficili puerperio drachmarum sex [alii quinque] pondere in vino dulci pota. Succurrit & vrinæ stillicidio vexatis, & menses educit. Pro quibus postremis verbis habetur: ἄγει δὲ καὶ αἷμα Sanguinem extrahit: Sarac. per quem nihil aliud quàm menstruum cum Plin. & Cornar. intelligimus. Illud non omittendum: pro eo quod folijs quàm Rusci maioribus diximus, in Græco haberi μείζονα: Marcell. vertit minoribus quasi legisset μείονα: sed malè, adstipulante etiam Cordo, immò Plin. quoque & Serapione, hoc specialiter, qui Lauram Alexandrinam & Gar Alexandrinam vocans nihil præter Diosc. & Gal. verba transcribit. Corrupti igitur codices putandi qui μείονα habent. Galen. Daphnen herbam vocat δάφνης τῆς πόας inquit, quam & Daphnen Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul & subamara, potaque cum vrinas tum menses prolicit.

Apuleius cap. de Victoriola sua Laurum Alexandrinam cum Daphnoide confundit, ac etiam, vti suspicamur, Chamædaphnen, vt iam priùs latiùs ostensum.

Cæterùm Laurum Alexandrinam & Laurum Taxam eandem plures esse cum Hyppoglosso & Bonifacia seu Bislingua statuunt: de qua re postea specialiùs trademus. Cornar. verò negat Laurum. Alexandrinam esse Hypoglossum, sed

diuerſas eſſe vult, illamque hodiè ignotam.

LAVRVS ALEXANDRINA.



Item, diri-mens de Lauri Alexandrinæ elegantiſſima planta ingenuè proferam [inquit Lob. Adu. part. 2.] quæ vidi operâ Ioannis Parkinſô Pharmacopœi Londinenſis, qui ramulum eius non diſſimilem Biſlinguæ mihi communicauit, delatum ex horto Medico Piſano. Hæc ramuli pars non excedebat longitudinem vnciarum quinque, ſeptenis foliis alterno ſitu, nō exaduerſo, vt habet effigies Matthioli & Lugdunenſis, prædita; neruoſis vtrinque, rigidis vt Hyppogloſſi: inferioribus ternis, aut quaternis, vncias duas longis, & plus vnâ latis, in mucronem Ruſci modo, faſtigiatis; medio auerſo folii craſſiore neruo, ſpecimine floſculi pallidi gemmato, ſine pediculo, & ligulato, bilinguiúe foliolo, [fructus enim mediis foliis amplectitur Theoph. autore) vbi ſemen Bonifaciæ, ſiue Hyppogloſſi minus proferre dicitur, donatis; ternis verò ſuperioribus vnciam latis, & ſeſquiunciam longis, mucronatis, vtrinque item neruoſis ſine floſculorum rudimentis.

HYPOGLOSSVM, SIVE HIPPOGLOSSVM.

Dioſcoridi ἱππόγλωσσον θαμνίσκος ἐστι, exiguus frutex, foliis Myrto ſilueſtri [μυρσίνη ἀγρίᾳ καὶ λεπτῇ λευκῇ albæ Dal.] & tenui ſimilis. Comam [κόμην δὲ Adu. putant leg. ex Plin. κοιλῇ, id eſt, concaua.] verò ſpinoſam habet, & in ſummo ceu lingulas ſecundum folia. [καὶ ἐπ' ἄκρου ὥσπερ γλωσσίδια, παρὰ τοῖς φύλλοις. Dal. monet ſic habere quædam exemplaria: ἐπ' ἄκρου, καὶ ὥσπερ γλωττίδας παρὰ τοῖς φύλλοις: ſicque legendum putat. Lacun. ex vet. cod. ſic. καὶ ἀπ' ἄκρου ὥσπερ ἐπιγλωττίδας παραφύσεις μίκρας ἐν τοῖς φύλλοις. in foliis. Quidam al. γλωσσίδια ἐκφύσεις μικράς. vet. addit μικροῖς. Coma caput dolentibus vtile amuletum creditur. Malagmatis radix expreſſuſque ſuccus admiſcetur.

Dioſc. varia lectio. *Cap. dolor.*

Cæterùm diuerſimodè ſcribitur ab Autoribus. Baſ. cod. & Pariſ. ἱππόγλωσσον habent, & Marcell. Hippogloſſon. Apud Gal. & Paul. ὑπόγλωσσον. quæ lectio nobis magis probaretur, maximè cùm ei conſentiat etymon à Gal. l. ſimpl. 8. redditum, his verbis: ὑπόγλωσσον ὀνομάζεται μὲν οὕτως, ὅτι παραφύσεις ὑπ' ἄκροις τοῖς κορύμβοις πέφυκε γλωσσαρίων: Hypogloſſon ex eo nomen traxit, quòd ſummis illius Corymbis proximæ velut ligulæ innaſcuntur.

Dioſc. correct.

Plin. Hypogloſſam vocat, quamuis quidam Hypogloſſon in vet. cod. legi notent. Folia habet [inquit] ſilueſtris Myrti, concaua, ſpinoſa, & in his ceu linguas folio paruo exeunte de foliis. Hæc malè à Plinio dici Dalech. annotat, quòd id nuſquam dicat Dioſc. de Hypogloſſ. Lauro taxę folium paruum exire de foliis, quod in alio nullo genere Lauri videatur, Quaſi verò Plinio nihil aliud ſcribere permiſſum ſit quàm quæ Dioſc. habet: At habet Hyppogloſſum, ſaltem quod hodiè vulgò Herbariis ita dicitur, folium paruum ceu linguam è maioribus foliis exeuntem. Aut docere debuit Dalech. in ſuis annot. in quo differat Hypogloſſa à Lauro Taxa Plinii, aut tacere. Næ facit interdum Dalech. intelligendo, vt nihil intelligere videatur. Qui ſi hunc accuſat, quod linguam ſuæ Hypogloſſæ tribuat, idem eſt, ac ſi negaret, nominis vim clarè id exprimere, quod miramur alioqui in tanto Græco & Herbario, qualem ipſum fuiſſe conſtat. *Pergit Plin.* Capitis dolorem ex his [foliis] impoſita minuit. Item paulò poſt Ideæ herbæ folia ſunt, quæ oxymyrſines &c. vbi ſanè hanc eadem intelligere videtur. Iamdudum verò Alexandrinam Laurum ab aliquibus Hippoglottion vocari monuerat. Vide ſub Lauro Alexandrina.

Marcell. in Dioſc. ſuâ verſione retinet nomina quæ poſtea ab alijs reiecta fuere, nempe hæc. Sunt qui (Hippogloſſon nēpe) Antirhinō, qui Anarrhinō qui & hanc Lychnidem agreſtem vocent. Romani pariter Gręcis Hippogloſſum appellāt. *Idem addit:* Ruſci, quæ ſilueſtris Myrtus eſt, folia habere Hippogloſſum omnes teſtantur. Ea non adeò grandia ſunt, & præter id in cuſpidem acuminata deſinunt. Eam ob cauſam, ſiue magnitudinem, ſiue equorum linguæ figuram in ea voce [Hippogloſſo] intelligas, nulla in folijs ratio eius erit. Nec ſi etiam, vt in Plin, adhuc legitur, Græcam præpoſitionem, ὑπὸ coniunctam linguæ à Græcis fuiſſe crediderìs, Dioſcoridis hiſtoriæ reſpondebit: ἐπ' ἄκρου enim, id eſt, in ſummo lingulas exire hic ait παρὰ τοῖς φύλλοις, id eſt, ſecus & ſecundum folia: quæ hîc intelligit in caule ſuprema. At caulis deſinens non folia profert, ſed confercta lanuginis potiùs quàm folioſæ comæ in latitudinem ſe aperiens inuolucrum: non aliter quàm in ſpicatis aliquibus ſeminibus & floribus fit. Differt tamen à ſpica quòd rotundæ, quatuorúe plerumque angulis ſpicæ ſurgunt: in hac quod vltimum in caule exit, in latitudinem ſe explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, ideò Hippogloſſum quaſi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & cauſa eſt. Quæ licet Plinij hiſtoriæ aduerſari videantur, (ait enim, & in ijs ceu linguas folio paruo exeunte de folijs) meminerint tamen omnes, inſit Marcell. ſequi nos Græcos Scriptores, præcipueque Dioſcoridem, & in vertendis, eius verbis, quam debemus illi fidem præſtare, qui ἐπ' ἄκρου παρὰ τοῖς φύλλοις, prodire linguas ex Hippogloſſo dicit, quod eſt in ſummo & ſecundum folia: non ex folijs, ſed ex ſummo caule, qua parte deſinunt folia, exire ea dixit. Id enim ἐπ' ἄκρου apertè ſignificat. Cæteræ appellationes, vt idem ſentit Marcell. ex ſimilitudine aliqua, verùm importunè, illi accreuerunt. Vult igitur Marcellus, Hippogloſſum neque à foliorum quę Ruſco ſimilia habet magnitudine, neque ab Equinæ linguæ figura dici, neque Hypogloſſum à Plin. rectè nominari, cum ἐπ' ἄκρου, id eſt, in ſummo caule proferat, quæ humanam linguam imitantur, vnde Hippogloſſum, id eſt, grandis lingua, nuncupandum.

Cordò autore quædam Dioſc. exemplaria Hippogloſſum habent, ſed malè. Nam nomen ſuum ab Hypoglottide inuenit: propterea Marcellus malè Hippogloſſon legi cenſet, qui nequaquam

etiam verum Hippogloſſon in ſuo commentario indicat. Neſcio enim quam ſpicatam lanuginem indroducere conatur, cùm tamen nullus vnquam autor alicuius lanuginis, vel ſpicæ, in hac herba mentionem faciat. Mihi profectò Hippogloſſon, ſiue Hippogloſſidion, ſiue Hippoglotton eadem eſſe videtur cum Lauro Alexandrina. *Hæc Cordus*, cui partim cõſentit, partim refragatur Hiſt. Lugd. ſcribens: Marcelli mentem non ſatis intellexiſſe videtur Cordus, quum ſcribit: Marcellum Hippogloſſum malè legi cenſere: imò Hippogloſſum legi vult. Multò veriùs dixit ille, Marcellum nequaquam verum Hyppogloſſum indicare: præterea cùm eodem Cordo ſentio, cum præpoſitione Græca ὑπὸ ſcribendum eſſe. Ita ab eodem diſſentio dicente, Hippogloſſum eandem eſſe plantam cùm Lauro Alexandrina, eam nimirum, quam pro Lauro Taxa exhibuimus[videlicet Biſlinguam.]Hæc Hiſt. Lugdunenſis.

Nos comperimus apud Marcellum ei placere Hippogloſſum dici, quaſi grandem linguam, ſed neſcimus vbi velit Hypogloſſum legi. Vnde autem Marcellus opinionem deſumpſerit, lanuginem requiri in Hippogloſſo Dioſcoridis, nondum intelligimus. Hiſt. Lugd. exhibenti Polygonati genus pro Hypogloſſo aſſentire non poſſumus, vt copioſiùs dicemus, ſuo loco.

Cornarius approbat Cordi lectionē, cùm ſcribit Vetus noſter codex apertè Hypogloſſon habet, & non Hippogloſſon, velut ferè vulgata Dioſc. exemplaria. Anguil. hic rurſus apertè profitetur qualis planta ſit Hippogloſſum dicere ſe non poſſe: nullam plantã ſibi viſam quæ reſpondeat deſcriptioni, nulloque modo reſpondere Bonifaciam. Penæ & Lob. in Adu. Laurus Alexandrina Dioſc. quæ Theoph. Ruſcifolia ἐπιφυλλόκαρπος ſiue ſuper folio baccifera, ab Hippogloſſo differt, vt in promptu eſſe dicunt ex Theoph. & Dioſc. noſcere: quippe fructum ſiue baccam coccineam medijs in folijs hærere, nullius ligulæ facta mentione vterque aſſerit: foliaque molliora, maiora, & albidiora quàm Ruſci ineſſe Dioſ. ſubdit, vireſque diuerſas reddit, & radicem maiorem, odoratam. At Hippogloſſi radix minor &c. Vide poſtea de Biſlingua.

Fabius Columna in Hiſt. Lugd. inuehitur, quòd exiſtimet Hypogloſſum ab Hippogloſſo differre, inque doctiores inſurgat, malè illos Hypogloſſi etymon intelligere aſſerens. Nullam quidem aliam inter illarum hiſtorias eſſe differentiam, nihilque ad plantæ cognitionem facere, vt ἵππο vel ὑπὸ dicatur, cùm ſciamus Plin. Dioſc. & Galenum eandem plantam deſignare voluiſſe. Quod verum quidem eſt: ſed intereſt tamen Dioſcoridi claſſico & probatiſſimo autori genuinam & veram, non adulterinam lectionem reſtitui. Si ἵππο & ὑπὸ nihil facit ad plantæ cognitionē: at facit etymi, ad quod & Gal. reſpexit, exactam cognitionem, atque adeò ad ipſam adeò plantæ formam. Nam quicquid ille dicat, aliud eſt ſi ſciam ὑπὸ, id eſt, infra folium linguam eſſe: aliud, ſi ſciam τὸ ἵππε γλῶσσαν, quaſi equi linguam eſſe. Quid enim aliud denotet ἵππος, noſtri magiſtri nos non docuerunt. Sed hæc ad pædotribas Grammaticos releganda.

Vt tandem concludamus, hoc Hypogloſſum multis idem videtur cum Biſlingua, de qua paulò pòſt ſpecialiùs diſſeremus: alij negant.

RADIX IDÆA VETERVM.

ET hanc quoque diſtinctam facit Dioſc. à prædictis, diſtinctoque capite de eà tradit. Idææ radicis, inquit, folia Oxymyrſinen (Ruſcum) referunt: iuxta ipſa verò exigui ſunt veluti capreoli ſeu pampini [ἕλικες] ex quibus etiam flos emergit. Radix valdè aſtringens eſt, iis proinde conueniens quæ adſtrictione indiget. Bibitur & aduerſus alui profluuia, fluoremque muliebrem, & omnem ſanguinis eruptionem ſiſtit. Sunt autem ἕλικες, vt cenſet Fab. Columna, viticulæ paruæ ſeu petioli, ab Hiſt. Lugd. (cuius autorem, κατ' ἐξοχὴν, Autorem plantarum paſſim vocat, quaſi nemo ante eum de plantis ſcripſiſſet) perperàm γλωττίδες putari, verborum proprietatem ſuæ opinionis improprietate extorquente, vt planta ab ipſa depicta Hypogloſſon videri potuiſſet. *Tēpetam. Alui fluxus Menſes inperſius.*

Plin. non Idæam radicem, vt Dioſc. à parte potiore, ſed herbam Idæam vocat, eademque dicit: nempe Idææ herbæ folia eſſe quæ Oxymyrſines: adhærere his veluti pampinos, in quibus flos. Ipſam autem aluum, menteſque, [ἔμμηνα pro ῥοῦ γυναικεῖον, hoc eſt, fluxu mulierum tranſcripſit] & omnem abundantiam ſanguinis ſiſtere. Spiſſandi cohibendique naturam habet. *Herba Idæa Plin.*

Idæa radix, inquit Gal. guſtu admodum acerba eſt: ac, ſi opere periculum facias, eandem vim præferet, nimirum ſanguinis profluuia, alui fluxus, Dyſenterias, profluuium mulierum, & quæcunque eius ſunt generis, tum pota, tum foris impoſita curans. Quibus ſanè verbis, vt annotat Columna, Gal. Idæam radicem non cognouiſſe videtur, cùm taceat vim calefaciendi & frigefaciendi, quarum aliqua præditam eſſe hanc plantam neceſſe eſt: nec quo ordine, ſiue exceſſu, ſcribat, vt in alijs ſolet, calefaciat, refrigeret, & an moderata ſit, vel contrarijs conſtet facultatibus. *Sapor* *Dyſenteria.*

Conqueritur Cluſius Idææ radicis deſcriptionem apud Dioſc. valdè mutilam eſſe, vt difficile ſit certi quippiam ſtatuere. Quapropter non abs re alicubi maximorum ingeniorum æmulus Scaliger Dioſcoridem aliquantùm negligentem fuiſſe prodidit.

Fab. Columna Biſlinguam, de qua paulò pòſt, vult eſſe Radicem Idæam. Sunt alij qui velint eſſe plantam Viti Idææ quibuſdam dictam affinem, de qua antea egimus titulo Radicis Idææ, cui vires meliùs conuenire videntur: non item figura folij Ruſci.

BONIFACIA SIVE BISLINGVA.



NEotericis *Bonifacia* ſiue *Biſlingua* nuncupata ſeſquicubitalibus, lentis, hilari virore perfuſis, ſtriatis viminibus multis à radice adoleſcit, per quos alternata ferè folia, interdum plura veluti ex geniculo radiata viſuntur, nunc latiora, nunc anguſtiora, pulchrè virentia, craſſiuſcula, neruoſa, verùm *Deſcriptio* *Folia.*



obſequioſa, acuminata, quorum vnicuique, mirabili naturæ induſtriâ, in medio enaſcitur aliud foliolum, conſimili formâ, non item magnitudine, cuius è ſinu floſculi ita exigui ac ita diſſecti, vt veluti muſcoſi videantur, micāt, colore herbido dilutiore, & in flauum ſeu pallidum inclinante: quibus delapſis bacca ſuccedit maiuſcula, quam ſemel tantùm vidiſſe meminimus Romæ in horto quodam, vbi coli à multis ſolet, quæ primulùm rubêre incipiebat. Fab. Columna paulò ſpecialiùs deſcribens Radicem Ruſco ſimilem dicit maiorem verò, à qua plures turiones, Aſparagi, vel Ruſci modo exeunt, cibo apti, qui poſtea in virgas diſtenduntur, cubitales ferè, vel cultu maiores, læues, virides, flexibiles, à medio ad ſummum vſque folia habentes formâ acutæ Myrto, Ruſco ſcilicet, ſimilia, maiora verò & formâ parum anguſtiore, ad nouella Ruſci folia accedentia, viridiora & molliora: nec ita pungentia, etſi acuta ſint: alternatim virgas circundant, ſed quæ proximiora ſunt terræ, Rubiæ modo terna circum virgas hærent. In ipſis folijs viticulæ paruæ ſeu petioli enaſcuntur, tenues, breues, ſed Ruſco longiores, in quorum extremo vere flos exit herbaceus, ſtellatus, ſex foliolis conſtructus, medium habens purpureum, non diſſimile Ruſci flori. Fructum edere minimè vidit, ſicuti & amici multi, qui plantam viginti annis coluêre, nec vnquam niſi florem edere animaduerterunt. Quod ſolo & cœlo imputandum eſt: alibi enim fructus perficere rubros ciceris magnitudine, vt Ruſcus aſſeritur. Ligulam è folio exeuntem etiam alij non obſeruarunt.

Flores. *Bacca.* *Turiones.* *Flos.*

Hipogloſſon. Hermol. quoque acinos rubentes Ruſci modo ſibi viſos teſtatur. *Hypogloſſon* & *Hypogloſſam* vocat. Corollæ genus *Hypoglottidas* vocari ait, aut ex Lauro Alaxandrina, quam & *Hypoglottida* appellabant.

Laurus. Alexandrina. Marcel. *Laurus Alexandrina eſt* ἐπιφυλλόκαρπος, vt ait Theoph. *Idea Laurus* etiam dicta. *Stephanon* itidem, id eſt, coronam, quòd pro Lauro ad coronas fortè vterentur, dictam ait: cenſetque Alexandrinam Laurum dictam quòd Alexander victor ea vſus fuerit, etſi Plin. Daphnoidi id tribuat.

Alexandrina Laurus vnde. Sciendum illud etiam, inueniri aliquando in ea ſimplicia folia, quæ ſuper natum illud folium minus non habent: Sed ſterilia ea ſunt, manifeſto argumento ſupernaſci illud folium fructus causâ.

Varietas. Hypoglotton & Hypogloſſidion à quibuſdam vocari eandem Dioſc. ait: idem monuit Plin. factumque id nomen à lingua eſt: nec aliud ſignificat quàm quod ſub lingua habetur aut huiuſmodi quippiā. Credit Marcellus potuiſſe quondam ſic dici, quòd ad ſiccandam linguæ nimiam humiditatem in pueris fortè vterentur. Idem Laurum Alexandrinam non ſeparat ab Hippogloſſo Dioſc.

Hippogloſſon hodiè vulgus Italicum *Bonifaciā* vocat: multi *paganam Linguam*, autore Ruell. *Vuularia* Brunf. *Laurus Alexandrina* Theoph. & *Epiphyllocarpos* eidem: cuius duo genera conſtituit: vnum quod duplici folio conſtat: aliud quod ſimplici folio eſt: duas quoque figuras habet diſtinctas, nomine maris & fœminæ.

Tragus quoque Laurum Alexandrinam Dioſc. dicit, & à Theoph. ἐπιφυλλόκαρπον eleganter dici ait: Hunc ſecutus eſt Euritius Cordus in colloquio ſuo de herbis: Ruellium notans quòd non cognouerit Laurum Alex. cum Hypogloſſo eandem eſſe: à foliolo, inquit, Lingulæ aut Vuulæ appenſæ ſimillimo apud Germ. nomen inuenit Zapfflinkraut, hoc eſt Vuularia: dicunt etiam Zāpffenblat & Rockenblat. Suſpicatur etiam eandem eſſe Chamædaphnen Dioſc.

Fuchſius quoque Daphnen Alex. & Idæam vocat, Germ. hauckblatt / & Auffenblatt / Theoph. ἐπιφυλλόκαρπον & Apulei *Victoriolam*: quòd nimirum eâ pro Lauro in triumphis & victoriæ ſignum vterentur, quanquam in eo capite Apul. Daphnoida cum Victoriola confundat.

Cornar. nimis audenter pronunţiat in Vuularia nullum fructum comparêre, alij viderunt, vt Tragus, nos &c.

Hippogloſſum, tradente Turnero, Offic. & Herbariis Vuularià vulgò dicitur & Bonifacia. Accedit multùm ad Laurum Alexandrinā dictā: ſed illud lingulas & ſemen habet in foliis: Hæc verò duntaxat fructum inter folia, non autem lingulas. Videntur ergo in hoc differre. In monte Athos, vbi Hippogloſſon frequens, teſte Bellon. dicitur *Coraco Votano*, id eſt, Gallicè *herbe de la Corneille*: Herba cornicis.

De Lacunæ quoque opinione, Hypogloſſum, ſeu ἐπίγλωσσον, vt legi ait in quibuſdam codicibus, non eſt idem cum Lauro Alexandrina, vt quidam putarunt. quia, inquit, ea non producit ex folijs parua folia, ſed tantùm fructum. Is duas icones proponit ex Matth.

At Amato Hippogloſſum, Hiſp. Lengoa de Caualhor eſt idem, niſi, inquit, quòd plerumque in Hippogloſſo ex maiori & vero folio minus follium è medio non oriatur: quod ſi illi ineſſe aut naſci contigerit, nunquam inter illā duo folia, fructum illum rubrum gigni videbitur, qualem in Lauro Alexandrina oriri percipimus. Eā de cauſā Laurus Alexandrina à Theoph. Epiphyllocarpos nominatur, quam nonnulli maſculum. Hippogloſſum verò fœminam dicunt. Lauri Alexandrinæ folia longè quàm Ruſci ſunt maiora, quamuis in nonnullis exemplaribus Dioſc. per Marcellum verſis non ſine mendo legatur minora folia quàm Ruſci.

Guiland. quoque ſuam opinionem habet. Laurum Alexandrinam (inſit) fructum inter folia ferre contra veterum autorum ſententiam dixit Matth. Dioſc. ἐν μέσοις φύλλοις naſci cum rectè tradente, atque Theophraſto ἐπιφυλλόκαρπον aſſerente, quicquid dicat Plin. Non modò non differt, quod Matth. negat, Laurus Alex. & Hippogloſſon, ſed nec Chamædaphne. Hippoglottidis coronæ mentionem fecêre Plato comicus in Ioue: Theodorus in Atticis dict. & Pamphylus in libris de nominum compoſitione, quam ex Hippogloſſi foliis conſtitiſſe ſatis apparet. Nec me mouet Gal. Paul. & Dioſc. ſeparantes. Dod. duas ſpecies tradir reperiri, nempe præter Hippogloſſi, Biſlinguæ alia adhuc ſpecies, in qua ex doctorum teſtimonie

nio foliolum non accrescat folio: hanc hippoglossum fœminam, illum, marem dici: tamen vnam tantùm figuram habet. Idem ὑπόγλωσσον, Recentioribus Victoriolam, & δάφνην ἀλεξάνδρειαν & δάφνην ἰδαίαν ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta est, eandem iudicat. Nec referre ait, quod Diosc. de Hippoglosso vno loco, alio verò de Lauro Alexandrina scripserit. Nam de vna stirpe quandoque sub diuersis appellationibus separatisque locis agere Dioscoridem & alibi à se ostensum, veluti cap. Tussilagine. Nec etiam refert (addit) quod Ruelli versio habet semina inter folia exire, aut quod talem iconem Ruellianæ interpretationi respondentem Matth. exibuerit, fructu videlicet & longis pediculis. Ruellii autem conuersionem non esse fidelem & ipse Matth. postea agnouit. Mirum tamen tam falsam & imaginariam iconem in suis commentariis relictam fuisse. *Hæc ille.* Verùm de hac Matth. icone plura dicemus cap. de Polygonato ramoso.

Lonicer. in sua historia more suo duas icones Bislinguæ ponit pro diuersis plantis, nimirū priori titulum faciens **Zapffenkraut**/ quam dicit Laurum Alexandrinam & Victorialem: alteri capit. seq. **Zungenblat** / Hippoglossum. Idem in comment. l. 4. c. 127. in Diosc. euidenti repugnantia dicit Hippoglosson, id est, equinam linguam sibi incompertam: & c. 142. tradit Laurum Alexandrinam Germ. vocari **Zapffenkraut** & **Hochenblat**. I nunc si lubet, & eiusmodi varianti Scriptori vel potiùs nugatori nescio, fidem adhibeto.

Ryffius quoque in Diosc. bis ponit eandem iconem, sed non pro diuersa planta: scribit se Laurum Alex. Diosc. eandem putare cum eius Hypoglosso. Verùm nescimus quid sibi velit cùm ait, Nec me fugit nullam in ea qua vuæ medeatur familiaritatem inueniri, à qua tamen ei inditum nomen, vt hinc etiam Germanis Vuulæ folium dicatur: immò ne aliquem quidem foliorum vsum. Quid hoc est? quomodo conueniunt cum his quæ sequuntur? Sub lingua teneri solita sunt folia, vel hodiè, non tantùm apud Insubres vt Marcell. ait, aliasque alibi Gentes, sed etiam in Germania nostra fit, quoties abundantem puerorum saliuam & distillantem in fauces humiditatem, vnde vel prolixa columella, id est, vuulæ, vel fauces balbutie linguæ impedimentum oritur, cohibere & siccare opus est. Sanè, vt ipsa locutio satis obscura, sic contradictio satis manifesta apparet.

Gesnero meliùs Hypoglossus, quàm Hippoglossus scribitur, quam & Laurum Alex. vocat, & cum Rusco aliquid cognationis habere censet. Cæterùm Laurum Alexandream Diosc. quæ Ruscifolia Theoph. (vt annotant Aduer.) aliam esse ab Hippoglosso, cuius in promptu est: De Theoph. & Diosc. nosce: Hippoglossi siue Linguatæ radix minor, gracilior, breuior: foliū tenue, paruum, cui medio quasi cauo aliud foliolum, lingulæ instar, insitum: aculeo rigido, infesto, mucronatum vtrumque, inter quæ baccula etiam rubra Rusci visitur, suspiciendo naturæ, propter raritatem, opere. Quare versionem Plinij legenti, satis liquet, diuersas esse plantas, lectionemque Hippoglossi apud Diosc. luxatam fuisse: videturque Plin. legisse, non κοινὴ, sed κοῖλη, id est, non comosa, sed caua folia, siue inflexa, cuiusmodi planè sunt etiam nostratis Bislinguæ siue Bonifaciæ.

Senensis quà ingenij est opulentia & liberalitate, vbi cæteri Scriptores putarant descriptionem, nomenclaturamque geminam esse, duntaxat vnius & eiusdem plantæ, non solùm dedit, vt par fuit, *Bonifaciam* pro *Hipp. glosso*, sed insuper duas commentus fuit. Alteri nempe affixis affabrè lingulis, quam postea, prudentior factus, delendam curauit: Alteri datis in petiolis longis baccis, quam Sigillum Salomonis meritò suspicantur, in illumque quasi impostorem ignarum debacchantur isti Critici, quòd toties, totque annos, cùm versarit aut versare debuit diligenti, ac fideli manu, oculis, ac ingenio hâc plantam, tandem non animaduerterit Theophrasto & Diosc. Lauro medijs in folijs fructum, non in petiolis inesse: sed illam demptam, quasi foret à se fictam commentatijs penultimis, commodiorem multò fuisse: quippe cum similior est ea, quam quidam Herbariorum peritissimi in hortis colunt & veram affirmant Alex. Laurum. *Matth. impostura.*

Sed argumenta quibus negant Aduers. Bonifaciam seu Hypoglossum esse Laurum Alexandrinam, nobis videntur parui momenti: & quod aiunt, folia Hippoglosso esse spinosa, quod & Clus. dicit, id negant Cæsalp. Dod. & Fab. columna: Verùm hi fortè describunt cultam, illi siluestrem & spontaneam, cuiusmodi fere cultis solent esse rigidiores aut hispidiores. Lectores videant, quæ antea de Lauro Alex. tradita. *Pena & Lob. opinio reiecta.* *An folia spinosa.*

Anguillaræ iudicio Laurus Alex. nihil aliud est quàm Bonifacia: & alibi tradit Hippoglossum non conuenire vllo modo cum ea quæ dicitur Bonifacia & Bislingua: nullam ferre comam spinosam, nec ex corymbis prodire vllas linguas. Matth. in com. in Diosc. l. 4. c. 142. Bonifaciam seu Bislinguam scribit non esse Laurum Alex. aut Idæam, vt existimat Fuchs. in suo comm. de plant. historia. Quippe Laurum Alex. è foliorum vmbilico nullam exerere linguam: sed tantùm fructum rotundum, Tiliæ modo, longiori pediculo appensum, proferre. Idem postea c. 142. Si, inquit, Laurum Alex. & Hippoglossum vnam & eandem plantam esse sensisset Diosc. vt quidam existimat, superuacuum erat de ijsdem diuersis & proximis capitibus differere: diuersas quoque vtrisque notas assignasse. In Lauro Alex. nec linguarum meminisse nec aculeorum è folijs prodeuntium: ferre fructum rubeum inter folia, non autem in medijs folijs. Ex his notis, tum ex viribus, quæ in hisce duabus plantis maximè pugnare deprehendantur, omnibus abundè constare arbitratur, hallucinari eos, qui putant vnam & eandem plantam esse. Se equidem illam, cuius dat figuram, legitinam Laurum Alex. censere. Huic alteram adiecit, quam & ipsam haud dubiè Laurum Alex. fore: si huic fructum in medijs folijs innasci concedatur. In Epit. primò pro Hippoglosso ponit, & postea pro Lauro Alex. 2. Sed sciat lector primam omnium iconem Matthioli pro Lauro Alex. positam esse Polygonatum ramosum, de quo alibi tradimus. Secunda similis est Hippoglosso, sed in ea fructus appingitur sine foliolis, quam in comment. cum magnis fig. Lat. & Ital. omisit, fortè quia contrariari videbat suis verbis, quibus dixit, Laurum Alex. non ferre fructum in medijs folijs, sed inter folia, contra manifestum textum Diosc. & Theoph. Plinium potiùs & Ruell. sequi maluit, vt tueretur suum Polygonatum ramosum, cui malè in hist. Germ. tribuit nomina & vires Vuularíæ, seu Bonifaciæ. Camer. in epit. eiusdem Matth. omisit quoque alteram Laurum Alex. *Bonifaciam non esse Laurum Alex. Fuchs. not.* *Matth.*

C. Bauh. in vltima Matth. editione tradit Hippoglossum duplex esse, alterum in quo fructus pediculo, alterum in quo folio insidet: quod etiam *Hippoglossum duplex C. Bauh.*

ponit in sua Matth. editione nomine Lauri Alex. 2. Idem insuper in Animaduers. in Hist. Lugd. monet Laurum Taxam cum Lauro Alexandrina vera non confundendam esse, cùm diuersæ sint, vtramque se à D. Agerio habere: aliam fructum habere cum pediculo, in altera fructum insidere folio. Sed num Bislinguæ vulgari, quia pediculum habet fructus, iccirco folio non insidere dicemus? Cæsalp. & Clus. meminerunt quidem Hypoglossi siue Bislinguæ sine medio folio aut glossario, fructu ex petiolo pendente. Glossaria nobis videntur facere differentiam, non pediculi.

C. Bauh. not.

Cæsalp. opinio reiecta.

Cæsalpin. equidem, vt industrium Botanicum, mirari satis non possumus Laurum Alex. Diosc. à Lauro Alex. Theoph. & Plinii distinguentem, ac putantem polygonatum ramosum eam esse, atque adeò Rusco affinem dicere, quam longè differentem alio loco trademus. Paulò antè dictum Penæ & Lob. Bislinguæ folia esse pungentia, quod negat Cæsalpinus.

Polygonatum ramosum.

Laurus. Taxa. Manardus not. Laurus Fraxinea. Manardus repreh.

Manardus, vt obseruauit Hist. Lugd. pro Lauro Taxa Plin. Laurum Fraxineam vel Fraxinum Lauream (vtrum enim velit non satis explicat) legendum esse censet, quoniam Lauri folio Fraxineum simile sit. Sed cùm inter tot Lauri genera nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri Fraxineæ vllus vnquam meminerit, perscutari debuerat, quænam esset illa Laurus Taxa, potiùs quàm Plinii lectionem sine ratione mutare.

Taxa unde dicta.

Chamadaphne.

Laurus Taxa Dalechampio ea est, quæ Matth. & Dod. Hippoglossum. Lauri & Taxæ appellationes optimè conueniunt: Lauri quidem à Laurinis foliis figurâ: Taxæ verò à colore, figurâ, magnitudine fructus, qui Taxi baccas omninò refert. Dalechamp. chamædaphnem esse non sine multis & validis rationibus arbitratur. Ex eiusdem sententiâ, Hippoglossum Diosc. ac Galeni & Hippoglossa Plinii est frutex diuersus à Bislingua: (intelligit polygonatum) Laurus Alex. Diosc. & Theoph. etiam diuersa. Hæc Hist. Lugd. vel eius consarcinator Molinæus: qui pro Lauro Alex. ponit iconem matth. in qua fructus sine ligulis foliis appicti: nescimus an Dalechamp. fuerit eius sententiæ quam ei attribuit: si ita est, indigna profectò opinio tã docto viro: aliquid statuere ex sola icone à Matth. proposita, cuius nulla extat descriptio, ac ne loci quidem notatio, vbi vel à Matth. vel à Dalech. visa, temerarium iudicamus: quamuis fortè possemus. Nolumus tamen ex vmbra metiri rem, quod aiunt. Præterea Hipoglossum illud quod exhibet, de quo cap. de polygonato agemus, non est frutex. Argumẽta eius contra Cordum putantem Hypoglossum & Laurum Alex. eandem esse plantam, cum F. Columna parui facimus: quandoquidem pro iis proponit icones plantarum sibi incognitarum, vt suam struat opinionem.

Laurus Alex diuersa à Bislingua.

Hist. Lugd. error.

Alter error.

Tertius lapsus.

Laurum Alex esse Hypoglossum.

Clusius veram Laurum Alex. nunquam vidisse ingenuè fassurum se scribit, si ab eâ quæ vulgò Bislingua dicitur & Hippoglossum Dioscor. esse censetur, diuersa sit. Theophrastus enim nusquã Hypoglossi meminit, sed Lauri Alex. duntaxat.

Dalech. not.

Eidem Clusio Dalechampii Laurus Alex. quam baccis in medio foliorum impressis, nec vlla epiglottide tectis exhibet, valde suspecta est; an ipse similem viderit dubitare videtur, sibi sanè nusquam conspectam fatetur. Memorat in vlt. sua historia, anno 1596. misisse ad se virum eruditissimum Sim. de Touar Hispalensem medicum, speciminis gratiâ veræ Lauri Alex. folia cum suis baccis, ad Theoph. descriptionem paulò suprà memoratam ad amussim congruẽtia: atque postea ab aliis qui ex Italia redierunt; istic in quibusdã hortis satis frequentem eam plantam admonitus fuit.

Tabern. quoque Hippoglossum & Laurum Alex. eandem censet, duplicem faciens marem & fœminam, quæ mari valdè similis sit, nisi angustioribus & acutioribus esset foliis. Duas icones habet satis bonas c. 137 & 138: Nostræ sunt ex Guarinianis emptis.

Nic. Braun apud eundem Tabern. posuit iconem Bonifaciæ sine foliolis ex folio, addens hæc verba: Cur Autor (Tabern.) hanc herbam Laurũ Alex. Matth. nominet scire non possumus, quandoquidem ille improbat eorum opinionem qui hanc herbam Laurum Alex. vocant. Matth. Laurum Alex. posuit Tabern. inter Polygonata, weis wurtzel.

Sed notari poterunt, ait Marantha, qui Bonifaciam vulgarem pro Lauro Alexandrina depingunt quando hęc ramos in terram spargere debebat, at Bonifacia in rectum magis ramos profert, ac propterea Hippoglossum potiùs censenda.

Tandem & industrium herbarum exploratorem Fab. Columnã paucis audiamus. Is tradit nullam sib repertam plantam, quæ ad radicem Idæam Diosc. folio Rusci referri queat, quàm illam quam depictam exhibet: [est autem Bislinguæ eadem nimirum cum eâ quæ à nobis proposita.] Eandem, inquit Veteres, Diosc. & qui sequuti sunt ipsum Gal. & Plin. Hypoglossum appellarũt. Hypoglossum autem, Laurum Alexand. Laurotaxam, & Chanædaphnen eandem plantam cum Radice Idæa censeo: nec nisi nominum diuersitatem habere à Scriptoribus diuersis impositam, quam Diosc. & qui sequuti sunt eum non animaduerterunt. Valerius Cordus in eâ est opinione, vt Hippoglossum & Laurus Alex. eadem planta sit, quam etsi Hist. Lugd. autor reiicere conatus sit, non tamen suum consecutus est finem.

Gaudet vmbrosis & montanis: frequentissima in Liguriæ alpibus, Vrbinati agro, & quibusdã siluosis montibus, Matth. spontè etiam nascitur montosis, saxosisque & asperis, incultis Genuæ, Portus Lunæ, Sauonæ, Nicæ, aliisque alpinis sterilibus calidiorum tractuum: Aduert. Est & in monte Athos frequens: Bellon. Apud Germanos non prouenire Brunfels. scribit, causam suspicatur cœli qualitatem illi contrariam. Ex Vngaria adfertur. Clusio autore, in montibus nascitur, & abundanter quidem in monte imminenti oppidulo cui nomen D. Georgij, in Transdanubiana Pannonia, tribus ab vrbe Posoniensi miliaribus, inuenitur: vnde Rhizotomi plurimam adferũt Viennã, & eius vrbis mulierculis vendunt: nam magno illis est in vsu, præcipuè autem ad vuæ procidentiam. In Silesiæ hortis viret ex collibus Pannoniæ Danubianæ allata: teste Schuenckf. Pataui ni quidam in hortis colunt: Romæ abundant horti, vt notat Lacuna, vbi & à nobis visa sub Maij finem baccula iam rubere incipiebat. Visa nobis etiam Florentiæ florens Aprili: Ferrariæ in horto Monasterij S. Dominici al' Angeli: Bononiæ in horto di S. Saluator aliisque. Habuimus aliquando in horto Illustriss. Cels. Wirtemb. Montbelg. missam cuidam industrio Botanico & Pharmacopoeo ex Burgundia: verùm non diu durauit. Gesnerus refert in hortis satam prouenire quidem, sed pumilam manere neque fructificare. Radix quidem satis crassa, carnosa & geniculata cùm sit herbam viuacem ostendit. Raro tamen si Camer. credimus vltra annum vel alterum in horto, vt pote nimis montana, durat.

In qua ... rat ... a mu... *Rad ... Dio...* *Lo...* *Ten...* *Satis plant...*

Quæ

Quæ Veteres de Lauri Alex. Hypoglossi, & Chamædaphnes virib. tradidêre, licebit vidêre in præcedentibus. Libuit enim ibi particulatim cuique suas, vt illi fecerunt, tribuere, ne in re dubia & tam controuersa, vti patuit, temerè & præter mentem illorum Veterum scripta, quod plærique magna securitate facere solent, temerè dispensemus.

Sed quid Recentiores de *Bonifaciæ* viribus tradiderint, nunc videamus. Est ei, teste Marcello Virg. acrimonia & calefaciendi vis, ideóque Priscis ad siccandam linguæ nimiam humiditatem in pueris adhibebatur, vnde *Hypoglotto* dictam putat. Insubres aliquæ Gentes aliquæ eodem autore, in balbutientibus pueris vtuntur eâ: iubéntque sub lingua habere mares duplex eius folium & fœcundum: simplex verò & sterile illud fœminas: quod superstitione carêre vix credimus. Germani, vt obseruat Tragus, in faucium Vlceribus & humectâ supra modum Columellâ & anginâ duntaxat hodiè vtuntur. Herba & radix in puluerem redacta, exsiccat manantia & fluentia vulnera ac vlcera, quemadmodū vulgaris Aristolochia. Corn. usum eius ad Columellam prolapsam leuandam prædicat. Constat, inquit Cordus, certissimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam siccā bubones in peste maturare. Hinc est, quod malacticam vim Hippoglossi radici Autores tribuunt. Vuularia difficulter parientes epota adiuuat, mēses cit, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta sint, tamen easdem etiam facultates Lauro Alexandrinæ Autores ascribunt. Tradūt ex vino potam strangulatibus vteri succurrere: herniis ab prolapsu interaneorum extuberantibus mira celeritate mederi: siquidem dissilientia iungit protinus, sed insibulandus est æger, aut fasciandus primis diebus, ne rursus foras intestina prorumpant, suadente Ruellio. Ergo Recentiores, vt annotauit Matthiol, longè pluribus cōmendant viribus Hippoglossum, quàm fecerint antiqui Scriptores: nam vt illi tradunt, in vteri affectibus magno datur iuuamento. Quo fit vt strangulatu vuluæ laborantibus mulieribus radicis aut herbæ puluis cochlearis mensurâ ex vino vel iure haustus præsentaneo remedio operam ferat. Est & ad puerorum enterocelas, si eidem & Cæsalpino credimus, præstantissimum medicamentum, si diutiùs diluculo hauriatur puluis idē sesquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto. Verùm id sumentibus euenire scribit, quòd primis tantùm diebus adeò ramicem pulsare percipiant, vt intestina foras prolabi velle videantur: quare subcingulis, fasciis & fibulis reprimentibus, roborantibúsque primis diebus vtendum esse. Mira sanè eius vis, si his Autoribus habenda fides, ita protrudi intestina. Suspicamur bonos hos viros ex malè intellectis Ruell. verbis ita dixisse, cuius tamen nec is nec alius meminit, quod legerimus. Huius etiam tam raræ facultatis non meminit Dod. qui ex Baptista Sardo recitat vires huius stirpis ad suffocationes ex vtero, & intestinorum ramices vehementer commendatas. Pen. & Lob. vires eius ad calculum dysuriásque eximias celebrant.

Nonnulli appendunt hanc herbam pueris, vt nimia illorum humiditas exsiccetur.

* * * * *

RVSCVS.

CAP. XL.



Descriptio. RVscus duodrantum dodrantum, nonnunquam etiā duū à cubitorū altitudine densis viminibus, lentis fractúq; contumacibus, & striatis fruticat, iisque in multos ramulos diductis in quibus confertissima folia, Myrtinis paria, rigidula, neruosa, mucrone infesto pungentia, nullo pediculo ramis hærentia, parte prona ad latus inflexa, vt non sursum & deorsum, sed dextrorsum sinistrorsúmque spectare videantur, dura & robusta: sapore amara, & adstrictoriâ vi efficaciáque pollentia, ad quorum medium flos minimus, perbreui pediculo hærens, enascitur, qui vbi primùm oritur, aciculæ nodulum figura sua exprimit: expansus verò trina latiuscula foliola, inferiore quidem sui, auersáque parte, folium, cui quasi stragulo incumbunt, respicientia, lintris in modum excauata, sinuataque ostētat omnia, reliquis interim tribus, quæ trinorum instar radiorum sunt efformata, in angustum apicem desinentibus. *Fructus. Semina.* Florem deinde fructus sequitur rotundus [non item folium] Asparagorum baccis maior, rubescens, subdulcis, sub cuius pellicula bina latent semina magna, fulua, alterâ parte gibbosa, alterâ plana, insignis duritiei, ita vt si in pauimentū coniiciantur resiliant, & vt ait Lob. vix vlli frangenti ictui cedant. Succrescit quotannis noui Asparagorum simillima propago, aromatica aliquantulùm, amara, vt annotat Lob. *Asparagi.* Radices crassæ, obliquæ, implexæ, fibras demittunt crebras, Asparagorum fibris similes, albas, longas & amaras: Trago: Dod. verò gustu dulce quiddam resipientes. *Radix.*

Hanc ipsam plantam Dioscorid. μυρσίνης ἀγρίας, Myrti syluestris nomine describit: Quidam & Oxymyrsinen dicunt: folium inquit, fert Myrti, sed latius, ad formam lanceæ mucronatum: fructum rotundum, medio folio inhærentem, qui per maturitatem rubet, nucleúmq; ossis instar durum complectitur. Ramuli ab vna eadémque radice numerosi exeunt, vitilium modo lenti, fractu contumaces, cubitales, foliosi. Radix Graminis similis, gustanti acerba, & subamara. *Myrtus sylu. Oxymyrsine*

Ruell. in sua Dioscor. versione minùs apposite conuertit, baccæ à medio folio pendentes, cùm Græcè legatur, καρπὸν δὲ ἐν μέσῳ τῷ πετάλῳ περιφερῆ, id est, habet in medio folia rotunda: neque enim ex foliis pendent, sed ipsi adhærent, vt αὐτοψία te docebit. Aut quid si cum doctissimo Saraceno legamus φέρει: alioqui ex his vocibus, στρογγύλον & περιφερῆ alterutram redundare necesse fuerit. *Ruell. reprehen. Diosc. Illust. & emend.*

Serapio verò, postquam fructum hunc itidem

rotundum esse scripsit, addit insuper, aliquantulùm depressum & latum: quod tamen neque apud Dioscor. legitur, neque veritati est consentaneum. Sed longè fallitur idem Serapio. dum existimat Carpesium Galeni, quod vocant Cubebas, idem esse cum Myrto agresti Dioscor. quam etiam Cubebam vocat: quod facilè deprehendent, qui conferent verba Gal. de Carpesio cum Diosc. Myrto silu. seu Rusco. Vt mirum sit Serapionem eò oscitantiæ lapsum, vt diceret: descriptionem Galeni Cubebarum esse eandem cum descriptione Myrti agrestis Diosc.

Cubebe Serap. Myrtus silu.

In Vet. Diosc. titulo habetur: περὶ μυρσίνης ἀγρίας, ἢ περὶ μυρτακάνθης. Exordium verò capitis, tale vterque Vet. Sarac. codex habuit: μυῤῥίνη ἀγρία ἢ ὀξυμυῤῥίνη, ἧς ὁ θάμνος ... διαρρητικός ... καρπὸν ἔχει περιφερῆ, ... τὸ ἐντὸς ... καρπὸς ... καὶ ἀτρακτυλώτερος ... &c.

Lectionis Diosc. varietas Oxymyrsine.

Inter reiectanea Diosc. quæ tamen aliqui retinent, sunt hæc nomina: μυρτάκανθα: ἱερομυρτον: ὀξυμυρσίνη: μυάκανθα: ἄγριος: σκίγκος: μίνθη: κατάγγελος: ἀνάγγελος: ... λειχῆν: χαμαιπίτυς: χαμαιμυρσίνη: ... κυρηναῖοι ... ἡρακλέους: ῥωμαῖοι ῥοῦσκουμ. Confusa sanè nominum, vt sono ita significatione, differentiarũ farrago, sine dubio ab ineruditorum barbarie & inconsiderantia inuecta, alioqui dissimilibus admodum plantis, si pauca quædam eximas, quæ huic quadrate queant, conuenientia. Proinde non malè, nostro quidem iudicio, quorundam doctorum calculo, [quamuis id alicubi, vt & hic fortè, citra delectum factum videatur] expuncta atq; reiecta.

Myrtacantha. Myrtus sacer. Oxymyrsine. Myacantha. Agonos. Scincus. Mentha. Catagelus. Anangelus. Acaros Oeneros. Cinc. Lichene. Chamapitys. Chamamyrsine. Cyrenaicenus Heracles. Ruscus.

Idem Diosc. c. statim sequente Lauro Alexandrinæ tribuit folia Oxymyrsines, sed maiora, [quamuis quædam exempl. pro μείζονα habeant μείονα.] molliora & albidiora. Radicem eidem quoque similem, maiorem tamen, & odoratam & molliorem. Item cap. de Phu: Adulteratur [inquit] Rusci [ὀξυμυρσίνης] radicibus admixtis. Sed facilis est cognitio. Duræ enim sunt hæ, & ægrè frangi possunt, citra omnem odoris gratam iucunditatem.

Idem denique Hypoglossum, Myrto syluestri [μυρσίνῃ ἀγρίᾳ] similem ait. Quin & Theoph. hanc apertè satis insinuasse videtur, κεντρομυῤῥίνης nomine, sic scribens: Lauri Alexandrinæ illud proprium, quòd in folio fructum habeat, sicut & Ruscus: [κεντρομυῤῥίνη] vtrique enim fructus ex folii ipsius dorso enascitur. Ideò ἐπιφυλλόκαρπα dixit, quia fructus ex circumplectente folio velut conceptaculo emicat, καὶ κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ φύλλου ἐπιπέφυκός ἐστιν. Gaza circumscriptione quæ nobis non placet: eam vocem expressit, fructum foliis interceptum gerentia. Nihilo feliciùs, vt dicebamus, Marcellus Virg. folia inter se fructum amplexa. Nam quid sibi vult illud: folia inter se? Nec vocis vim, nec rem graphicè designat.

Diosc superflua nomina sæpè citra delectũ reiecta. Centromyrsine Theophr.

Marcell. ... .

Virgil. *horridam Ruscum*, & *aspera Rusci vimina* dixit: & *cuspidatam vertice Myrtum. Horridam* quoque *Ruscum* dixit Colum. in suo Poëmate Geoponico. Porrò Myrti syluestris acceptio ambiguâ, quâ nunc veram Myrtum spontè nascentem, nunc Ruscum denotat, in errorem non semel adduxit Plinium, vt non distingueret. Idem quoque parum scitè Ruscum Latinorum ab Oxymyrsine Græcorum diuersum esse putauit, vt abundè cognoscet qui ea considerauerit, quæ lib. 23. cap. 9. prodidit. Hic rursus Ruscum quæ & Oxymyrsine dicitur, manifestè cum syluest. Myrto, spontè passim nascente confundit.

Horrida & aspera Ruscus. Plinii errores.

Ruscum, inquit Verrius apud Festum, amplius paulò herba est, exilius virgulto, fructibus non dissimile Iunco. Huius colore mulieres vti solitas, meminit Cato.

Ruscum Verrio.

Scio, infit Hermol. fructum huius Cubebas *Maurice* vocatas credi: quod quàm verum sit, diligenter animaduerti cupio, præsertim ab iis dissentiens, qui id affirmant. Nondum inuenimus apud Serap. Oxymyrsinem esse arborem ferentem Cubebas, vt dixit Leonicenus. Minori, inquit Leonicenus, errore dubitauit Plinius, nunquid Oxymyrsine esset Ruscus, an alia arbuscula, tanquam syluestris à Myrto satiua differens, quam Serapio Arabs affirmauerit, Oxymyrsinen esse arborem ferentem fructum, qui apud Arabes Cubebe vocatur. Neque eo tantùm fallitur Serapio, quòd Oxymyrsines fructum, de qua scripsit Diosc. putet esse Cubebas, sed ob id etiam, quòd Carpesium, de quo Gal. non autem Diosc. facit mentionem, Cubebas esse opinatur: nam neque idem est Carpesium atque Oxymyrsine: & licèt Arabes, in quorum numero etiam est Auic. pro Carpesio Cubebas accipiant, aliud tamen significare Carpesium apud Græcos, quàm grana illa minuta, quæ Arabes Cubebas vocant, indicat Gal. in lib. suo de Theriaca ad Pisonem. De Carpesio plura alio loco scribemus.

Ruscifructum ... esse Cubebas Hermolao.

Plinius.

Serapio.

Alter ... rap.

Auic. ...

Cubebas.

Marcellus Ruscum propter vsum aduersus mures *Myacantham*, id est, Murinam spinam dictam fuisse censet: Theophr. cuspidatam Myrtum dici notat: sicque potiùs dicendum iudicat, quàm spinosam.

Mur. spina. Cusp. Myr.

Mirum Oxymyrsinen, à Gal. Paulo, & Aetio in simplicium censu præteritam, id quod & Cornar. obseruat.

Multi [inquiunt Monachi in Mes.] decipiuntur credentes Myrtum agrestem esse Cubebas, inter quos Simon Ianuensis, Pandectarius, & Luminare maius, dum volunt Myrtum albam, Myrtum agrestem siue Ruscum esse Cubebas, Burungi, Abrungi & alia plura. Myrtus alba non est Myrtus agrestis: Diosc. separat. Ex Serap. apparet Myrtum agrestem non esse Abrugi: duo enim habet capita. Cubeba autem apud Græcos Carpesium vocatur. Miramur fatuitatem quorundam Iuniorum, qui conantur probare Myrtum sylu. esse Carpesium, id est, Cubebas. Capiti Serapionis de Myrto agresti ab indocto & malo interprete inscriptus titulus de Cubebis: quæ in calce capitis Serapionis scribuntur, interpretis iudicantur verba: quia interpres, scilicet Simon Ianuens. in sua claui in litera Kubebe, eadem verba ad literam [falsò tamen cum authoritate Serap.] ponit. *Hac Monachi.* Quod si verum est, vt ipsimet quoque fatentur & asserunt, Cubebas esse Græcorum Carpesium, certum est Serapionem Myrtum sylu. siue Ruscum vocasse Cubebe, quicquid satagant Monachi, non distinguentes Galeni Carpesium à Myrto sylu. Diosc. ac proinde temerè culpam in interpretem reiicientes.

Ianu. Pand. ... Lumin. Burun. Abr.

Ser. ... cusa.

Mo... exp... Ser. ...

Matth. quoque, Lacuna & Camer. consentiunt Arabes Cubebas vulgò dictas cum fructu Rusci confundere.

Ruscum Anguillara opinabatur esse Serap. Cubebas, & secundum eundem Galeni. Sed & hic ipse error ex Arabum confusione ortus, vt sentit Camer. Nullum enim dubium, apud Serap. vt dicebamus Ruscum & Carpesium Galeni vocari Cubebe, si communis versio vera, & quod plus est, inter se confundi.

Eucharius Bruscum spinosam arborem dicit, vt de re sibi ignota temerè pronuntiasse videatur, nisi fortè intelligat Agrifolium, quod Ruell. &

Ryffio

Ryffio dicitur Rusci 2. genus, & Ruscus arborescens, de quo suo loco.

Apud Ryffium est falsa icon: nec vnquam eum vidisse talem Ruscum certum est. Et tamen ausus est Lonicerus eandem iconem ponere sub titulo Rusci Officinarum, & ignorantiâ maiori addit idem, Ruscum quo Pharmacopœi apud nos vtuntur, differre à Rusco vero, non enim ferre fructus, vt ille ex foliis, sed ex particulari pediculo: quanquam vbi hunc pediculum viderit, incompertum habeamus. Profectò ridiculum quod ait, Ruscum horrendo suo aspectu Vespertiliones abigere seu arcere, qui non considerauit id accidere, ab infesto foliorum densè hærentium spiculo, quorum compunctu abiguntur.

Turn. conqueritur Matthiolum Ruscum nimis angustum, Myrtum nimis latum foliis pinxisse. Sed in ipsa quoque Turneri historia error commissus, in qua figura apposita nomine Sabinæ, videtur ad Myrtum referenda, quamuis paruin bona.

Fab. Columna apertè testatur, nullam aliam Myrtum sylu. apud Dioscor. atque Plin. esse præter μυρσίνην ἀγρίαν & ὀξυμυρσίνην, à Romanis Ruscum dictam, vt idem Dioscor. ait, & Plin. etiam testatur, sic à Castore dictam, atque nominis tantùm varietatem esse, etsi plantarũ historiæ Lugd. compilator aliter somniet.

Pro Rusco apud Dorsth. malè ponitur icon Vitis Ideæ angulosæ, malè etiam Ruscum Germ. Heydelbeer vocat.

Porrò Ruscum, quem ineptè officinę *Bruscum* vocant, à nonnullis *Scopam regiam* vocari scribit Marcell. empiricus vetus autor: Scribonius Largus quoque sic vocat. & *Myrtum syluestrem*. Germ. Meußdorn / à murina spina nomine mutuato Item Ruschken / Brusch & Bruscken / Myrtendorn / quasi Myrtum spinosam dicas.

Had. Iun. Keerbesien Belg. id est, Scopas vocat. Cordus apud Germanos nomine carêre tradit, vt mirum sit Cornar. iisdem Wilde Myrten dici, asserere audere. Vbinam audiuit? Belg. Steeckende Palm / Autore Had. Iun. quod nomen, nostro iudicio rectiùs Agrifoliæ competet: & aliàs iisdem Meußdorn. Gallis *Brusco*, inquit Matthiol. fortè quia ita à quodam nouitio Pharmacopœo nomine à Latino deflexo audiuerat. Alioqui hic sonus Gallorum non est, qui potiùs *du Bruscus* aut *Brusc* dicerent, sed Italorum, qui *Rusco* vocant. Sunt tamen qui iisdem Gallis *Brusc* dici notent. Item *Meurte sauuage*: *Frellon*. Quibusdam *Bouys piquant*: id est, Buxus pungens. Hetruscis *Pungitopi*, eo quòd circumligatus à carnibus mures arceat. Hisp. *Brusco*, teste Had. Iun. Sed Lacuna notat Castil. *Iusbarba*, Portug. *Gilbarbeyra* dici. Amatus scribit Lusit. dici *Sfolendro*. Angl. Kneholme vel Knehull: aliis Bucher browme / vel Bochers Browme: quibusdam Petigre. Bohem. Geblicerylacka. Burgundi *du Fricon* vocant.

Dioscor. prodidit, nasci in asperis & præruptis locis. Cordus notat in Germania nascentem à se non visam, nec ab aliis ibidem nasci audiuisse: propterea nullum eius Germanicum nomen expiscari potuisse. At in Italia facilè & spontè sua gignitur multis in locis, secus itinera aspera & sepes præcipuè propè Bononiam.

In Germania nostra seri se quidem patitur, & à satu prosilit. Semen eius & obseruauit Tragus per triennium sæpe intra terram delitescens, tandé erumpit, & in mediocrem euadit fruticem, sed fructum non profert, quod rigidiori apud nos hyemi ascribi debet.

Cultura. Norimbergæ hiemem nisi clementiorem non ferre, inquit Camer. sed locis subterraneis asseruatam & ineunte vere loco vmbroso collocatam baccas rubras in hortis suis producere. Ruscum plantauit Tiguri Gesnerus: qui cùm fructum non ferret, & multi ab vna radice coliculi prodirent, distraxit in quinque plantas, & partim loco vmbrosiore, partim magis aprico posuit. Crescunt autem [inquit] omnes, & nullum videntur solum aspernari. Ideoque suffruticem viuacissimum dicit alibi, additque: Plantam vnam ante 18. annos è Sabaudiæ horto secum attulisse, nescire cuius tũ ætatis. *Aetas.* Ab eo tempore in hortulo suo pulchrè viruisse per totum annum, [quamuis bis aut ter in hortos translata diuersos fuisset] Vere germinasse, & veteribus arescentibus coliculos nouos prompsisse: floruisse etiam aliquando, & florum rudimenta vel hyeme in mediis foliis ostendisse. Fructum quidem toto illo tempore nullum né inchoasse quidem. Radicem videri talem esse, qualis ferè Hypoglossi & Polygonati: ideóque tam diuturnam pedis altitudinem non excessisse: nec minutam nec multiplicatam, nisi vt dictum. Refractos à radice coliculos seorsim germinaturos arbitratur.

Copiosè etiam prouenit in Anglia Essexia, Cantio & Barcia, teste Turnero. Nos Monspelii passim crescentem obseruauimus, etiam ad altitudinem duorum cubitorum, maximè propè castellum nouum. Inter Lugdunum & Viennam Allobrogum spontanea frequens, & toto etiam tractui Narbonensi. Vidimus & plantas è semine natas Tiguri in horto D. Io. Funckii. In Burgundiæ quibusdam montibus asperis & saxosis nihil frequentius, potissimùm circa Clareuallum, oppidum elegans E. C. Wirtemb. vnde in hortum Montb. plures transtulimus, quæ à multis annis iam durant: sed rariùs florent: fructum nunquam protulere. Et quasi in eodem semper statu permanent. In Italiæ sepibus & saxosis passim obseruauimus, in Euganiis montibus cum baccis Februario vidimus. In Belgio non nisi hortis colunt, vt & Basileæ D. Platerus. Floret hyeme, & fructus seruat (vbi ferre solet) vsque ab alterum prouentum.

Tempus. Primo vere virentes & teneros admodum turiones promit, qui edi aliorum Asparagorum modo possunt, vt dicetur mox. Autumno semen perficitur. Radix & tota adeò planta Patauii & Venetiis copiosè vendi solet.

Vires & Vsus. Folia & baccæ in vino potæ vrinas cient, menses pellunt, & calculos vesicæ frangunt. Morbo quoque regio, vrinæ stillicidio, & capitis dolori medentur. Sed & radicis decoctum in vino potum, eosdem illos præbet effectus. Porrò & cauliculi pullulare incipientes Asparagorum vice ac olerum modo in cibo sumuntur: sunt autem amari, vrináque cient. Dioscor. Rusci radix decocta (inquit Plin.) bibitur alternis diebus in calculorum valetudine, & tortuosiore vrina vel cruenta. [Sic στραγγουρίαν reddit. *Tortuosiorem* igitur cum Dal. intelligimus molestam, torquentem, quæ velut tortuosa exit ac procursu veluti diuiso, ob crassum humorem impactum vrinario meatui, vel ob hypersarcosin in vrinæ via extumescentem, lotiúq; meatum impedientem.] *Vrinas cient. Menses. Calculus. Icterus. Vrina stillicid. Cap dolor. Cibus. Stranguria.*

Collectio. Dosis, & vtendi modus. Radicem pridiè erui oportet, postero manè decoqui: ex ea sextarium vini Cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam radicem tritam ex aqua bibant, & in totum ad virilia, [virilium morbos, præsertim vrinæ difficul-

tates & calculos.D.] cauliculis eius in vino & aceto tritis: nihil vtiliùs putant. Radix eius in honore est, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrinæ, præcipuéque crassæ, & graue olenti: morbo regio, & vuluarum purgationi trita cũ vino. Cauliculi quoque incipientes, Asparagorum modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: semen cum vino potum, aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium.

Nephritis. Vrinæ fætens.

Plin. error.

Cęterùm vehementer errat idem Plin. quando Chamæmyrsines siue Oxymyrsines eandem naturam tradit, cum Oleo Myrteo, nempe adstringentem, nimirum nominum similitudine deceptus, in quem errorem bis & diuersis locis impegit, nempe lib. 15. cap. 7. & lib. 23. cap. 4. Cùm prorsus diuersa sit ac potiùs contraria natura Oxymyrsines seu Rusci, quæ aperiens & Diuretica: & Myrti, quæ cohibens & adstringens. Præterea ex Oxymyrsine oleum fieri à nullo alio Authore proditum, non leui argumento ignoranter Plinium hæc inter se confudisse, de qua re & suprà plura dicta sunt. Idem Plin. Herbis sponte nascẽtibus inquit, vtuntur in cibis: In Italia nouimus, Fraga, Tamnum, Ruscum &c. veriùs oblectamenta quàm cibos. Potuit, [infit Marcellus Virg.] in vsu medicinæ aliquo & sanitatis quondam, vt Dioscor. ait, fuisse. Nunc in nullo honore est. Aliquibus locis tamen scopæ ad purganda pauimenta ex ea fiunt. Pueri etiam rubentes baccas ex foliis eius decerpentes ceu Ceratis per ludum se illis ornant.

Scopa

Aduersus mures.

Rustica postremò plebs in carnario suspendit: tuetúrque eo à murium iniuria pernas & casei sui fiscellas: neque enim acuminata in cuspidem foliorum eius cacumina penetrare animalia illa audent. Sed dicat quicquid velit Marcellus, qui cùm Medicus non fuerit, non mirum sensum nobilissimæ, huius stirpis vel nesciuerit, vel hodie nullum esse crediderit. An igitur si ab eo aut Italis in vsum non vocetur [de quo tamen vehementer dubitamus, qui scimus Italos ad seligenda vtilissima quæque medicamenta solertissimos esse: eccur enim hanc negligerent, quâ tam præstanti tantoperè abundant?] ideò in nullo vsu ac in nullo honore esse dicemus. Amatus sanè Lusitanus radicum vsum quotidianum prædicat ad infarctus & obstructiones tollendas, in quo casu & ipsi non parum conferre multoties experti sumus. Harum quoque præcipuum vsum celebrat Dod. Temperatè calidæ sunt, ac essentiæ tenuitate mediocriter quoque resiccantes. Vt non in Ictericis modò, secundum Veteres, sed ipsis adeò hydropicis obstructionibus, magna vtilitate pręscribi posse & solêre sit certum.

Marcellus non audiendus

Obstructiones.

Temperã.

Dignum profectò notatu Bartholom. Cabrol non ignobilis Chirurgi Monspeliensis experimentum. Is Rusci radice copiosè infusâ in aqua, potáque manè & serò per se, & in pastu vino permixta, aliisque cibis, vt iusculis, ipsique adeò pani, vnius mensis aut quinque septimanarum spatio asciten curauit Ioannam Ianinam filiam Mõspeliensem. Nam sub finem pręditi temporis adapertâ & hiante vuluâ magno impetu profluxerunt aquæ circiter libræ [vt ille scribit] octoginta, sine vlla intermissione. Eodem morbo & remedio curata Catharina Turle, & simili planè euacuationis modo. Ac ita perfectè sanata, vt viginti etiam annos sospes & incolumis superuixerit. Sic ille notauit. Nos ex vacuationis modo ac impetu potiùs hydropem matricis diceremus, cùm vix credibile nobis videatur tantam aquæ vim ex abdominis capacitate impetuoso & continuato fluxu, sine immensa virium ac fortè etiam vitæ iactura euacuari posse. Iudicio tamen & fidei senis ac ferè octogenarii Chirurgi nihil detractum volumus. Ipsam interim rationem Medicinæque τέκμαρον obiter inspici par fuit. A nobis verò eiusdem radicis & Iridis atque fœniculi decocti ex aqua continuato vsu, [exhibitis interim etiam eradicatiuè purgantibus aliquoties, administratisque cæteris ad rem pertinentibus, potissimùm omni præter iam dicto, interdicto potu] Textorem Seluncurtianum [pagus est Comitatus Montbelg.] sexagenarium, cui pedes & abdomen totum in immensum propemodum tumebant, ipsúmque adeò scrotum capitis pueri amplitudinem æquaret, vnius tantùm mensis spatio D.G. tanta felicitate persanasse, vt ipsemet, sub mensis finem pedes ad nos, & sæpiùs postea gratiam habiturus & relaturus profectus sit. Sed per vrinas pariter ac sedem ordinatis propemodum interuallis exhausta fuit aquæ moles, & viscerum infarctus reseratus. Aliquot tamen annis pòst, satis salubriter transactis, cùm ad genium rediret [erat enim homo apprimè deditus vino] eodem morbo correptus, sed tam graui, vt iam ingrauescente senio, & calore natiuo propemodum suffocato, nec his, nec aliis esset remedijs locus: quod in iuniorum gratiam hic annotare placuit.

Experimentum in Ascite, vel potiùs hydrope vteri.

Aliud.

Ascitis curatio … experimentum Autoris.

Turionum quoque propago, viscerum & ductuum farctui vsitatissima, nec secus ac in Officinis Asparagi vsurpari solita. Semen etiam miscetur eodem scopo Benedictæ laxatiuæ & Lithontribis, monente Lob. Verùm quia Asparagi non obscurum amaroris gustum relinquunt, in medicamentis potiùs quàm in cibis expetuntur: sunt enim ciendæ vrinæ aperiendisque obstructionibus perquàm idonei, teste Matth. In Italiis passim ipsum fruticem in scopas concinnari vidimus: deinde fronde eius de industria carnibus, caseis, & cæteris eiusmodi circumligatâ glires, mures ac vespertiliones arceri, qui vsus & Pungitopi, vt dicebamus, apud Hetruscos ei nomen dedit. Eiusdem lentis ramulis ad colligandas vites vtebantur Antiqui, vt discimus ex Virgilio. Serapio ex autoritate Pauli dicit bonum gutturi esse, & adstringere ventrem: vbi autem Paulus id dixerit de Rusco siue Cubebis, vt vocat Serapio, nondum obseruauimus: fortè confundit ex Paulo plantam aliquam cum eodem Rusco, vti confundit, quod antè dictum, Carpesium Galeni.

CHAMÆLÆA.

Cap. XLI.

TAm obscura, tàmque intricata est Chamelæę historia, ab Autoribus tradita, vt coacti simus, euitandæ fallaciæ & obscuritatis gratiâ antequam ad plantas nobis cognitas deueniamus, primùm ex Veterum placitis, & in genere, de ea tradere, & quidem hoc ipso loco, ob nominum affinitatem & confusionem in præcedenti cap. plus satis expositam: quanquam aliàs Laureolis quoque haud insubidè subiuncta fuisset.

Dioscoridi χαμελαία [inter reiect. aliis χαμαιμέλαινα: aliis πυρὸς ἄχνη, aut ἄκνηστος: aliis κόκκος κνίδειος: aliis ἡράκλειον: aliis σέλυρα: Romanis *Citocacium*: aliis *Eleago*: aliis *Oleastellus*.] frutex est è cremiorum genere, ramis dodrantalibus, foliis Oleæ similibus, sed tenuioribus, densis & amaris, gustu

gustatu linguam mordentibus & arteriam lancinantibus. Idem ait Thymelæam aliquibus Chamelæam dici: ex Thymelæa esse granum Cnidiũ, fallique eos, qui id Chamelææ fructum censeant: foliorum similitudine decepti.

Plin. quoque Chamæleam similitudinem foliorum Oleæ habere tradit: esse autem amara, odorata (quidam Codices legunt nigra, odorata: alii amara & odorata Herm.) in petrosis, palmum altitudine non excedere: hæc lib. 24. capite 15. At *alibi*, nempe lib. 15. cap. 7. dixerat: Oleum fieri ex Oleastro, tenue id, multóque amarius, quàm Oleæ, tantùm ad medicamentum vtile: cui simillimum fit ex Chamelæa frutice saxoso (sarmentoso Cornar.) non altiore palmo, foliis Oleastri, baccísque. Hîc Dalechamp. scribit: Oleæ similitudine, quæ Baccifera est, Plinium decipi: baccas non gignere Chameleam. Verùm Dalechãpii censuram nobis nullius ponderis videri, indicabitur capite de Chamelæa tricocco. Plinius lib. 13. cap. 2. de Thymelæa agens, eam aliis Chamelæam dici scribit. Vnde manifestum videtur, eum lib. 25. cap. 7. per Chamelæam herbam intelligere Thymelæam, de qua pòst. Multùm, inquit, infra hunc succum [Euphorbii] est qui in Gallia fit ex herba Chamelæa granum Cocci ferente. Fractus Hammoniaco similis est, etiã leui gustu os accensum diu detinens, & magis ex interuallo donec fauces quoque siccet.

Placet & Dalechamp. iudicium: ex Chamelææ foliis tusis succus exprimi potest: verùm quod legerimus, præter Plin. alius nullus autor id prodidit. Eum existimat idem noluisse id vertere quod Dioscor. scribit: Thymelæam farinam vuæ acerbæ succo excipi & in pastillos digeri.

Ex his Plinii placitis suum illud figmentum prodidit Hermol. quando ait Chamelæam fruticem esse petrosum, simillimum ei Oleum inesse vt Oleastro, ob id à quibusdam Oleastellum & Oleam Gilibracam vocari, auctore Columellâ, Sirapam (Oliuarum conditturæ antiquum genus) inde cõdi solitam scribente. Addens paulò pòst, nostri & hanc, & Thymelæam præcipuè Casiam videntur appellasse Theophrast. Cneoron, Higino id apud nos Casiam interpretante, cuius duo genera feruntur &c. *Hæc Hermol.* Vt videat & aduertat lector in quanta pericula se aliosque coniiciant, qui tantâ securitate aliorum scripta pro suis venditãt, nec illa tamen probè intellecta, aut suis intersuta, quod passim Hermol. facit. Quis ferat eum simillimum Chamelææ oleum facientem cum Oleastri Oleo. quanquam quid oleastrum vocitarit, eum nesciuisse facilè deprehendimus. Sed longè periculosior eiusdem error, quando putat Chamelæã esse Oleam Cilibracã Colum. lib. 12. cap. 49. quamuis in nostro Basil. codice legatur Calabricam, quam scriptor ille propter similitudinem Oleastellum quibusdam vocari ait: quem Hermolai errorem, doctè sanè & solidè refutat Marcellus.

Heracliam, (inquit idem Marcellus) id est, Herculeam vocari etiam Chamelæam ex Dioscoride dictum, credimusque nos factum id nomen ex antiqua fabula fuisse, quam ex Pindaro in Oleastro suo loco retulimus, quòd scil. Hercules ex Scythia Coronatus Oleastro in Græciam redierit: & quoniam similis Chamelææ Oleaster sit, & Oleastro Chamelæa: ideò similitudine decepti aliqui non Oleastrum, sed Chamelæam Herculeam vocauerint fruticem & Coronam.

Adiecimus quod alii omittunt, & hoc nomen, χαμελαία μέλαινα: chamelæa nigra: error tamen is eorum est, qui Græcarum vocum similitudine decepti, chamelæonem cum chamelæa miscuerunt. Neque enim nigredo chamelææ competit: qui colore nigro à candido discernitur, chameleon est. Et quoniam nihil in chamelæa id causæ haberet, inutiles eas voces & Marcell. & plerique interpretes expunxerunt.

Chamelaa nigra. Quorundã error refut. Chamaleõ.

Errasse autem in duabus his plantis non Græci tantùm, sed & Arabes, & hi quidem inter medicos probatissimi Serap. & Auic. videntur: qui Mezereon, quæ Chamelæa hæc Barbaris est, describentes, multa quæ Chameleoni debentur illi attribuerunt: & è diuerso: Poterúntque volentes id certiùs in Chamæleonis & Mezerei historiis videre.

Græcorum & Arabũ error refut.

Sunt chamelææ huius appellationes aliæ quoque adductæ, sed impropriæ, & ex aliis plantis importunè ad hanc relatæ, vt specialiùs quoque in Thymelææ historia patebit.

Nomina reiectitia.

Ruellii errorẽ, chameleam cum Laureola folio deciduo confundentis, in huius historia detexímus, quem, licet grauissimum, more suo ex Hermol. suxerat; & ex Ruellio Tagaultius, doctus alioqui medicus. Tam lubrica solet esse securitas sui, & oscitans confidentia in alios, vt quà primùm data porta est, tectis oculorum & rationis facibus, præcipites agamur in hiatum erroris.

Ruell. error. Item Hermol. & Tagautij.

Sic autem hic ait: Mezereon Serap. indubiè chamelæa est Dioscor. Mesue verò, vt pleraque omnia chamelæam cum Thymelęa & vtramque cum chamęleone nigro pudendo errore commiscuit: in quo etiam grauiter peccauit eius præceptor Auic. Itaque nihil certi de Mezereo ex eorum scriptis statui potest. Theophrast. verò chamelæam Cneorum & Cnestrum vocauit: ita à Cneoro, vt puto, deriuata est vox Mezereon, quam vocem factionis Arabicę Scriptores & Barbarę eorũ officinæ quasi lethalem & viduificam interpretãtur. Veneno enim proximum esse Mezereõ scribit Mesue, quod tamen de chamelæa vel Thymelęa nusquam, quod sciam, legitur. Sed de chamęleonte nigra scribit Gal. quod radix eius habet quid venenosi. Falluntur qui Granum Cnidium vocatum ex hoc surculoso frutice, chamelæa inquam, nasci autumant, foliorum similitudine decepti. Thymelææ namque fructus est, quæ folia habet chamelęę, angustiora tamen. Quo fit vt Mes. turpiter lapsus, si per Mezereon, vt quibusdam videtur, chamelęam intellexerit. Scribit enim folia eius similia esse foliis Oliuæ, sed maiora. *Hæc Tagaultius.* Qui dum Mesuem erroris insimulat, ipse quoque parum oculatus reprehensionem meretur. Confundit quippe plantarum diuersarum nomina & descriptiones, quas ex aliis vt ex Ruell. transcribit, speciatim Chamelæę, quam dicit cum illo lacte manare: vbi autem talem lactifluam chamelæam viderint non demonstrant. Ruellii Chamelæę descriptionem posuimus antè cap. de Laureola decidua. Aut potiùs ex ipsomet Mesue hunc errorem vterque hausisse videtur, qui Mezereon Lactariarũ maximam dixit, quod hi ad chamelæam, cui neutiquam id competit, ex Veterum historia retulerunt.

Mesue errores. Cneorum Theoph Cnestrum. Granum Cnidium. Mesuæ error. Tagautij repreh.

Monachi etiam Chamelææ & Thymelææ tribuunt lac, vt suo loco dicetur. Mesuem longè aliter interpretatur Cæsalp. vt annotatum cap. de Mezereo. Syluio Mezereon Serap. est chamelæa Dioscor. Mezereon autem Mes. est Thymelæa Dioscor. cùm verò differentias eius describit Mesues, Mezerei nomine vtrãmque & prȩterea chamęleontem vtramque comprehendere videtur cum Auic. Cordus quoque testis est chamelęam

Monachor. lapsus. Mezereon, Chamelaa.

ab Arabibus & Pharmacopolis Mezereon appellatur.

Cornar. explod.

Clamitat Cornar. esse hodie qui cum Daphnoide Chameleam confundant itidem Zeilandt appellantes: vulgi in eo morem secutus, quod publica delicta carpens ipsum tamen remedia adferre nescit. Nam nec ipsum eas plantas probè distinguere potuisse, sub Laureola decidua dictum.

Brunfelf. derisus.

Iactat se Brunfelf. in Exegesi sua simplicium, Diosc. Chameleam, id est, Mezereon herbam vidisse se in Officina aucuparia, ne per latum quidem vnguem discedentem à Diosc. descriptione. Nihil ei restabat, quàm vt clamitaret, εὕρηκα, εὕρηκα. Sed sibi vidit, nec cuiquam alteri, dum qualem & quantam viderit, propria descriptione non declarauit, quod optassemus sanè: alioqui suspecta nobis ab eo pro legitima Diosc. Chamelea habita, qualis certè, quæ ad amussim eius descriptioni in omnibus satisfaceret, nondum nobis hactenus innotuit.

Quæ sit genuina Chamelæa Diosc. adhuc dubitatur.

Pyros Ochne. Bdelyra. Citocaciū.

Lonicero Chamelęa etiam *Pyros Ochne* dicitur, si [inquit] πυρὸς ἄχνη scriberetur, esset Tritici palea. *Bdelyra* quoque dicitur, id est, *execrabilis*. *Citocacium* ab effectu laxandi. Hebraicè dici posset *Saith scaphla*, id est, humilis Olea.

Humilis olea.

Aequiuoc.

Cæterùm Chamelææ vocem multis plantis attributam manifestum est. Alicubi enim pro Oleę generica specie loci tantùm differentiâ distincta, posita: vt Olea Calabrica Colum. vti dictum. Item de Olea Aethiopica & Ligno Rhodio, vt notatum lib. 3. Hæ autem plantæ nihil habent commune cum Chamelæa de qua hoc capite. Sunt verò & aliæ, quæ in quibusdam accedunt, vt Laureola folio deciduo, quæ quibusdam Chamelæa dicitur, vt ostentatum. Chamelęæ hirsutæ nomine fruticem proposuimus à vera Chamelęa tamen diuersum. Daphnoidem confundi cum Chamelęa per Arabes, existimant aliqui, vt antè declaratum. Chamelęam dici de Thymelęa, clarum fiet ex capite proprio. Est præterea Chamelęa Monspeliaca tricoccos, de qua paulò pòst. Sequetur Chamelęa subtus incana. Sesamoides minus Dalech. aliqui Chamelęam faciunt, de quo proximo capite. Nerium alpinum ab aliquibus Chameleęfolia dicitur.

Olea Calabrica. Lignum Rhodium.

Chamelæa hirsuta.

Thymelæa.

Chamelæa tricoccos. Chamelæa incana. Sesamoides minus. Nerium alpinum.

Fuchsius absurdissimo errore Chamelęæ substituit Polypodium, secutus authoritatem suppositi libri Galeni de succedaneis, quem errorem ante nos & Syluius reprobauit. Camerar. & ante eum Dod. substituunt Laureolam folio deciduo, vti dictum iam suo loco.

Substitut. Fuchsii absurdus error.

Vires Chamelęę ex Veterum pręscripto hæ sunt. Folia gustu linguam mordicant, & arteriam abradunt. Eadem per inferna pituitam bilémque detrahunt, maximéque si in catapotio assumantur. Vni siquidem Chamelęæ parti duplum Absinthii adiicitur, ex hisque aqua aut melle excepti catapotia finguntur: & ea quidem in ventre non liquescunt conficiuntúrve: sed prout deuorata fuerint, ita per aluum egeruntur. Eadem folia trita melléque excepta sordida & crustosa vlcera repurgant. *Hæc Dioscor.* apud quem & vinum chamelaites fit, si, vbi floret, chamelęę fruticem cum foliis contusum cribratúmque duodecim drach. pondere in musti congium mittas, & post duos menses vinum transfundas. Hydropicis, hepaticis, delassatis auxiliatur: itemque fœminis, quæ à partu ægrè purgantur. Alius & ab isto discrepans chamelææ vsus est apud Plin. quando ait: aluum purgat, detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus Absinthii partibus decoctis, succóque eo cum melle poto. Foliis impositis & vlcera

Vires & vsus. Noxa.

Purgantes pilulæ.

Mira pillularum ratio.

Vlcera sordida.

Vinū Chamelaites. Eius vsus.

purgantur. Aiunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, dicátque ad albugines oculorum se capere, adalligatâ discuti id vitium. Quoque modo collectam iumentorum pecorúmque oculis salutarem esse. Sed superstitiosum & vanitatis plenum est remedium Plinii ad albuginem, vt mirum sit, tam grauissimum virum eiusmodi nugis fidem adhibuisse. Gal. chamelęæ amaram qualitatem prædominantem tribuit. Quare & sordida valdè vlcera, & quæ maximas crustas habent, cum melle repurgare posse. Paulus drachm. quatuor chamelęę in aqua mulsa cotylis duabus coctas, donec quarta pars supersit, dat: & catapotia ex duabus Absinthii partibus & vna chamelęę dicit purgare, vt Elleborum.

Potio. Albugo. Ocularis pecorum. Plinii vanitas. Vlcera sordida. Dosis.

CHAMELÆA TRICOCCOS.



Frutex est Chamelæa tricoccos cubitalis ac bicubitalis, minor quàm Thymelęa Monspeliaca, magis sarmentosus, rugosus, lignosus, intortus, in ramulos plures diuisus: foliis retusioribus, latioribus, viridioribus, & tenuifoliam Phylirеam referentibus: inter quæ flores parui, luteoli, foliolis tribus constantes: quibus succedunt semina tricocca, primùm viridia, maturitate verò ruborem induentia, in frutice suo perennia, vt sunt Lathiridis, Tithymali, siue Heliotropii verrucosi, dura, dentibus fractu contumacia, medullam albam continentia. Dentibus frangenti apparet manifesta amaritudo.

Descr. Folia. Flores. Semen.

Lob. rubentes bacculas tricoccas dicit, esse tunicis præduris, lignosis, gustanti medullam feruidam & præsiccam exhibentibus. Radix lignosa.

Sapor.

Clus. sic depingit: Surculosus est frutex, ramis palmaribus, interdum minoribus, præsertim calidis regionibus: foliis perpetuò virentibus, Oleæ similibus, minoribus tamen, nec incanis, sed viridibus, gustus initiò amari, deinde linguam vellicantis: flores habet exiguos, pallidulos aut flauos, tribus foliolis constantes, ex foliorum alis prodeuntes: fructum tricoccum Tithymali modo, pellicula primùm viridi, deinde per maturitatem rubrâ, amari & feruidi gustus, obductum, durum, & vbi exiccatus fuerit fuscum.

Monachi in Mes. fortè hanc Chamelæam tradunt his verbis. Chamelęa quæ etiam Mezereon est, & vulgò Oliuella & Oleastellum dicitur, & non remota ab vrbe [fortè Româ] versus mare plurimùm prouenit. Folia Oliuis simillima, minora tamen & quasi decurtata habet. Rami eius multi, tenues, duri, non recti, sed per terram circumquaque vtplurimùm deiecti, foliis pleni sunt, omni tempore. Videntur è longinquo monticuli foliorum speciosi, quasi arte parati: hodie quamplurimis cognita est. *Hæc illi.* Mirum est eos nihil

An Chamelæa Monachorum Mezereon Oliuella Oleastellum.

nihil de fructu & floribus trádere, ac ne saporem quidem foliorum dicere. Nostra etiam non ita humi deiecta procumbit, vt de sua tradunt. Quæ difficultates cauent, quominus confidenter audeamus asserere eandem esse cum hac nostra.

Matth. in suis com. in Dioscor. Chamelææ huius fructus tricoccos appinxit Thymelææ, euidēti fuco, sed sibi non insolenti. In postr. com. & hist. Germ. reiecit totam figuram, vel nullam ponit, fortè quia pœniteret figmenti.

Camer. in epit. Matth. & historiam eius Germ. ponit iconem Chamelææ tricoccæ ex Gesnerianis figuris depictam ad meam plantam missam Gesnero ante 40. annos, quod non placet, vbinam de ea aliquid prodidit Matth.? Idem in horto Chamelæam verani aliis tricoccon & Mezereon dici ait. At apertè in hist. chamelææ lac denegat, quod tamen Arabes in suo Mezereo expetunt.

Nec probatur nobis Casp. Bauhin. in Matth. Comment. nouissimè sub incudem reuocatis pro Matth. icone Chamelææ supposuisse iconem Tabern. in qua fructus tricoccos: (quæ fictitia nobis videtur, vt postea dicetur) maximè cùm idem nihilominus retineat Thymeleæ iconem absurdā cum fructu tricocco. Item addit hæc verba: Inter Chamelæam & Thymelæam Dioscor. differentiam fecit: at Serapio vtramque Chamelææ, sic Mes. Thymelææ, & Arabes Mezerei nomine expressêre. Chamelæa latifolia alba Serapionis. Thymelæa foliis magnis & tenuibus Mesuæ: Chamelæa Matth. Lac. Cordo in Dioscor. Dod. Gal. & in fol. Lugdun. qui duas habet figuras: Chamelææ 2. Cæsalpin. *Hæc ille* à quo in pluribus dissentimus, apud Serap. enim cap. 353. de Mezereone ex Dioscor. & Gal. referuntur quæ illi de Chamelæa tradiderunt, neutiquam verò quę de Thymelæa. Mesues quidem de Mezereone scribit, quam vocem Syluius Thymelæam interpretatus est quod multi docti improbant: non enim de sola Thymelæa eo cap. scribit. Cordus Chamelææ tricoccæ nullam fecit mentionem apud Diosc. cap. de Chamelæa. Lacuna quoque hanc non habet, sed tantùm iconem fictitiam ex Matthiol. & præterea malè eiusdem iconem Thymelæę cum fructibus tricoccis. Vtrumque errorem & Lonic. commisit. Sic vnus error plures parit errores. Præterea Hist. Lugd. non habet duas icones Chamelæę tricoccæ: vna est Dod. altera autem Matthiol. quæ non vera icon tricoccos. Quare non admittenda Casp. Bauh. reprehensio in eius Animadu. quâ autumat duas figuras & totidem descriptiones vnius plantæ ab eadem positas. Matth. scribit, suam chamelęam fructum ferre Myrti baccis similem, longiorem quadantenus & Oliuæ formam referre. Quod vel ex Plin. verbis fortè extorsit, de Matth. verò Chamelęa pòst.

Apud Amatum quidem in Dioscor. satis apta huius Chamelęæ tricocci figura quamuis hanc nō intelligat Amatus cum apertè Mezereon vocet, & quæ huic competunt tribuat illi.

Meritò quidem Aduersa. increpant Matthiolū, quòd hæc planta illi non fuerit cognita: ipsi interim carpendi qui flores quinis foliis fingunt & pingunt, cùm sint tantùm ternis.

Inquirendum an sit Chameleą Bellon. quam in Cretæ monte Ida vulgò Psiloriti dicto cum Thymelæa vidit, cuius meminit Obs. lib. 1. cap. 16. Item an de hac Maranth. Meth. lib. 2. cap. 5. scribat. Idem lib. 1. cap. 8. vult Cneorum Theophrast. esse. Nec pro certo asserere ausimus Fuchsium l. 1. c. 4. de comp. med. de hac scripsisse, cùm ait: Chamelæa Seplasiis Mezereon nominatur. Paucis autem hodiè vera chamelęa cognoscitur: Seminata quidem nobis est aliquoties, verùm nunquam prodiit.

Dalechamp. apud Plin. annotat eum decipi, neque enim chamelæam baccas ferre, vt ille ait, sed fructum triangulum: Bellam verò, mehercle, & oppidè festinam subtilitatem: quasi verò non & tricoccos queat esse bacca. Sed esto non esse baccam: quî scit hanc Plinium intellexisse? aut quo autore nos docebit chamelæam Plinii quę & Dioscor. est, baccas non gignere, sed fructum triangulum. Sed videtur nobis nimiâ quadam confidentiâ præsupponere hanc nostram esse Veterum chamelæam, de qua tamen est, quod dubitemus, quamuis Dod. omnia Veterum nomina, etiámque reiectitia superiùs ex Dioscor. posita huic tribuat. *Plin. defend. contra Dalechamp.*

Idem ait in hist. Gal. folia valdè similia Oleæ, sed minora. In hist. lat. scribit oleę similia, minora & nigriora: fructus decerptos nigrescere, oleosámque pinguetudinem contrahere Oliuarum instar, fauces exurere veluti & folia ac cortex.

Auic. & Serap. Chamelæam Mezereon vocant, sub quo tamen nomine Chamelæonem vtrumque complexi quoque sunt: ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vnà etiam Thymelæam confundentes. *Arabum error.*

Mezereon Mesuæ Dod. Chamelæam, Syluius Thymelæam reddit, vt antehac annotatum. Ita vides & huius historiam satis confusam apud autores. Tabern. sensibus nostris imponit, quandò Chamelæam Arabum tricoccon vocat, quamuis huius rei etiam Lobelium autorem citet, addens Mezereon quoque esse Arabum in Aduers. Sed ubi locorum Arabes Chamelææ tricoccæ meminere? Aut vbinam locorum vidit Tabern. Chamelæam qualem pingit, compositam ex frutice olim à Matthiol. picto pro Chameleą, [nunc autem reiecto] & nescio quibus figmentis, granis tricoccis, floribus quinque partitis? Aut quâ fronte suæ quoque Thimelææ eadémet grana tricocca, qualis Thymelæa nunquam in rerum natura extitit, appingere est ausus. χαμέλαια, siue vt alii scribunt, χαμαιλέα τρίκοκκος Græcè non malè dicitur. Quidam Hispani *Oliuellam* vocant Prouincia Narbonensis *Garoupe*, teste Clus. Germ. Seidel past, si Tabern. credimus. sed addendum Frembd vel Welsch / id est peregrina. *Tabern & Lob. accusantur.* *Tabern. icon fictitia explosa.*

Locus. Chamelæa tricoccos feruidi squalidique soli, maritimique amasia, vbicunque suæ spontis est, saxosa amat. Proinde in collibus Narbonæ arentibus, saxosis, Monspelii & Frontignanæ vberè fruticat: in cultis etiam Oliuetis, potissimùm ad margines, aut si ipse ager paulò saxosior fuerit, inter alias stirpes. In Galloprouincia, vbi tamen nascitur, haud multò prodiit prouentu, Lob. obseruauit. Nascitur etiam [inquit Clus.] Hispaniæ Valentino & Arragonum regno, totáque Catalonia: verùm multò breuior & candidior, quàm in Gallia Narbonensi. Certè Monspeliano agro circa *Mirauaux*, & vicinum illi collem, viáque ad Frontignanum oppidum, Setio monti, quod vulgò *cap de Sete* dicitur, in ipso mari sito, proximam, frequens est, vbi multò vegetior & viridior quàm in Hispaniis. Nunc etiam à rei herbariæ studiosis in Germania & Belgio colitur. Sed in locis frigidioribus difficulter seruatur, ideò subterraneis per hyemem habenda.

Cultus. Satio. Geneuę à nobis semine sata altero primùm anno prouenit, ac non recondita asperam hiemem pertulit. Basileę in hortis D.D. Plateri & Zuingeri

plures & pulchras plantas obseruauimus, sed hyeme reponunt. Ad frugem peruenisse scimus & Basileæ & Pfortzemii, & vtrobique semina propè matura decerpsimus mense Nouembri. Propagatur etiam surculis teste Camer. Floret Aprili, Clus. æstate, æstúque summo, Lob. Nos vtroque tempore florentem, ac certè etiam Augusto partim florentem, partim fructus ferentem vidimus. Augusto fructus perfici solet, subinde per totam hyemem plantæ suæ adhærens: nam & Aprili mense semina præcedentis anni collegimus. In Italia reperitur culta in hortis instructioribus.

Propagatio. Tempus.

Calida est, iudice Dod. & sicca tertio gradu, accedens ad quartum. Folia purgant per inferiora magna vi & violentia pituitam & humores biliosos, maximè serosos: Vtilia sunt hydropicis, si cum iudicio & ratione exhibeantur. Huius enim qualitas accedit ad vim veneni, nocua & praua homini multis modis: lædit ventriculum, hepar, partes omnes nobiles, eas calefaciendo, erodendo, & vlcera inducendo intestinis, tandem vacuat aluum ad sanguinem vsque. Hæc Dod. quæ vitia huic cum Thymelæa facit communia: postea tradit Chamelęę correctionem cùm ait: Folia viridia Chamelęæ maceranda per 24. horas in aceto generoso, deinde exiccanda & in vsum reponenda. Acetum autem melius esset ad hanc præparationem, si antè in eo macerata essent Cotonea mala, aut Berberis semina. Folia autem præparata exhibenda sunt in puluere cum semine Anisi & Mastice, aut decoquenda in sero lactis potissimùm caprini, aut in iusculo caponis, deinde propinandum serum aut ius. Mesues ex Mezereon, [id est, Chamelęæ, vt vult Dod. Syluius verò, vt dicebamus Thymelęæ reddit] foliis catapotiorum descriptionem habet, ex corticibus Myrobalanorum & Cepularum, & Tereniabin, id est, melle aërco [Manna] & Palmulis acidis, quas Tamarindos vocant, in stillatitio liquore dissolutis efformat: ipsaque folia priùs in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos enim humores educunt. Sed violentiam naturæ inferunt, idcircò ab iis quantùm licet abstinendum. Bacculæ tricoccæ medullam habent feruidam & præticcam, inquit Lob. Radix lignosa inutilis. Magnus tamen succi totius plantæ vsus, etiam hodie, præsertim Monspelii, vbi Pharmacopæi pressum siccatúmque habent, monente primùm Rondel. cuius imitatione & nos sæpiùs densati succi recentis dr. i. & dr. ii. dedimus per se, & sæpiùs aliis Catharticis hydragogis mixtas, perbono sanè euentu. Sed non admodum multùm excernit, nec vllo effreni motu, vt solent Laureola, Mezereon Germanica, Gratiola, & alia. Quin perparùm aut nihil interdum mouet Chamelęæ succus concretus, nisi remixtis quibusdam lenientibus, aut similibus catharticis. Cuidam arthritico habitiori, toroso, procero homini, tres drachmæ nullum excrementum mouerunt. Pueris etiam datus, nec tormina nec vomitiones facit, sed aquas educit & serum. Admotus pubi & abdomini hydropico, non vllum præstantius ad vrinas proliciendas, quo modo lubentiùs vtebatur Rondel.

Vires & vsus. Purgat. Hydrops. Cautio de noxa eius. Chamelææ correctio. Exhibendi modus. Catapotia Mesuæ. Hydrops. Succus exsiccatus. Dosis. Haud adeò noxium esse succum densatum. Arthritis. Hydrops. Externus impositus vrinas cit.

CHAMELÆA INCANA ET LANVGINOSA.

Cap. XLII.

ANno 1594. Cl. D. D. Casp. Bauh. frater ramum pulchelli huius fruticis ex Italia acceptum nomine chamelęę speciei, Neapoli Mezereon dicti, ad nos misit. Folia sunt aliquatenus similia Laureolæ folio semper virenti, multò tamen minora, vncias duas ferè longa, alia multò minora, ad Vitis Idęę semper virentis dictæ folia accedentia: latitudo maiorum vnciæ vel digiti, in acumen non desinent: crassa sunt, vt in Laureola dicta, supernè viridia, infernè lanugine candicant.

Chamelææ speciei. Mezereon Neapol. Folia.

Eandem quoque in horto D. Cortusi vidisse suspicamur, ante 40. annos, nam hæc inter nostra annotata scripta inuenimus. Chamelęa à Cortuso vocatur frutex cuius folia viridia, vt in Laureola semperuirenti, oblonga, multò minora, quę summè acria dicit, ac baccas ferre. Differt à Chamelæa Monspessulana tricocco.



Chamelæa Cortusi.

Eandem Clus. diligenter descripsit, his verbis: Aliud Chamelęæ genus nobis ex Italia defertur, à prædicta planè diuersum. Id recto stolone fruticat, ramósque habet admodum flexibiles, tenaci cortice, & qui difficile disrumpi potest, obducens: folia admodum conferta, carnosa, Daphnoidis foliorum formam imitantia, multò tamen minora, & incanâ lanugine, infernè præsertim, pubescentia: flores simul congestos, quatuor foliolis constantes, dilutissimè purpurascentes, ex lanuginosis, colorísque argentei, calyculis prodeuntes. Fructum non tricoccum, vt superior, sed vnicum, oblongiusculum, tenui miniata membrana tectum, succulenta carne, & feruidum nucleum in se continente præditum. Eum fruticem duntaxat apud nos videbam, in Belgio in hortis cultum, bisque interdum eodem anno florentem. Viennæ Austriæ aliquoties illius semen terrę credidi, & natas plantulas diligenter summáque curà conseruare volui, sed subsequens hyems semper corrupit. Pena & Lob. in Aduers. huius iconem exhibent titulo chamelææ Alpinæ incanæ, ex qua & nostra facta. Cæterùm ignoramus adhuc quónam sit referenda Chamelæa incana Bononiensium Lob. quam proponit in Obs. in eorum agris maritimis prouenien s, facie & vultu Dorycnii Monspel. cubitalibus virgultis, quam reperit eruditiss. D. Hermes le Clerc M. Neruiensis, qui eidem plantam aridam impertiuit.

Descriptio Clus. Flores. Fructus. Locus. Tempus. Satio. Chamelæa Alpina incana. Locus. Chamelæa incana Bononiensium Lob.

Considerandum etiam an Cæsalpin. chamelæa vulgò in Alpibus Oliuella prior, flore purpureo ex Sicilia, non sit eadem cum hac nostra incana. Cæsalp. descriptio posita est cap. de Laureola folio deciduo, quam Lectores considerent, & quæ ibi annotata. Fortè de hac intelligit Matthiol. in Com. in Diosc. in hunc modum scribens: Chamelæam pariter & Thymelæam Arabes confusè satis ac perplexè Mezereon appellant, cuius etsi faciant duo genera, vnum album, alterum nigrum: tamen iis etiam Daphnoidem admiscent, & hæc omnia confundunt & implicant. Illarum plantarum vis furiosa, quare non temerè eas Maurita-

Chamelæa Sicula. Chamelæa Matth. Arabum errores. Cantio.

ni terra Leones, & plantas viduificas cognominarunt. Proueniunt hæ plantæ numerosæ in vallis Ananiæ montibus, Tridentino agro: & vtræque, licet hoc in Chamelæa præterierit Diosc. fructum ferunt Myrti baccis similem, quamuis Chamelææ quadantenus longior sit & Oliuæ formam repræsentet: vtrique fructus initio sui exortus virescit, mox per maturitatem rubescit, denique exiccatus niger conspicitur. Cæterùm baccam, quæ ex Thymelęa decerpitur, quoniam siccata Piperis faciem præ se ferat, acrimoniámque non obscuram gustantibus relinquat, rura Ananiensia vnà etiam cum Laureolæ semine *Piper montanum* indifferéter nominant: Theoph. *Cnidium granum*. Frequenter vtuntur incolæ in suis purgationibus aduers⁹ omnes ferè morbos, ita medicos & pharmacopolas fallere credentes: sed sæpè euenit vt sibi mortem consciscant. Et certè hoc testari possum, quod ex montani illius Piperis assumptione plures perijssent, nisi antidotis nostris succurissẽ. Habentur tamen passim in Pharmacopolijs Catapotia, quæ de Mezereo appellant, quibus aliquando medici vtuntur ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere [quanquam medicamenta simul receperint, quibus eorum malitia reprimitur] nisi robustis ac fortioribus hominibus. Chamelęa Germ. dicitur Zylandt: Gallis *Bois gentil*. *Hæc Matth.* Sed nec chamelæa, nec Thymelęa eius adhuc nobis perspecta est: cõfundere eum cum Laureola folio deciduo, quam Daphnoidem fecit, ostendunt nomen Germ. & Gallicum. Icon chamelææ Matthiol. accederet nonnihil ad nostram plantam, nisi paulò acutiora viderentur esse folia. Eandem habet in epit. sine descriptione. In com. cum magnis icon. Lat. & Ital. iconem habet, quæ paulò meliùs placet, quæque planè demonstrat plantam à Laureola folio deciduo diuersam, licet ibidem adhuc retineat nomina prædicta. In hist. Germ. eandem hanc iconem habet nomine Germ. Seidelbast / nec tamen monet an & vbi viderit in Germania.

Non placet Camer. in epit. Matthiol. & hist. Germ. planè diuersam ponere figuram, nẽpe chamelææ tricocci [de qua præced. cap.] ibi tamen scribit chamelææ inueniri aliud à Tricocco genus, multò mollioribus foliis & cinereis, flore purpureo, semine simplici abundare in Sicilia & proptereà vocari Siculam chamelæam: se quoque inuenisse propè Neapolim, non esse ita commodã vsui vt Tricoccos. Perquirant studiosi an Camer. eandem quam nos intelligat.

Nec probatur nobis Casp. Bauhin. opinio existimantis Chamelęam Matthiol. eandem esse cum Tricocco, nec quod in suo adaucto Matthiolo exhibet iconem falsam Taber. vt specialiùs dictum cap. de chamelæa tricocco.

Hist. Lugd. hanc nostram proponit titulo chamelææ Alpinę incanæ Penæ: habet etiam eodem cap. iconem priorem Chamelææ Matthiol. quam & Lonic. posuit pro sua chamelæa, adiuncta descriptione Laureolæ fol. deciduo, quam & ineptè confundit cum Thymelæa, vt suo loco copiosiùs demonstratur. Eodem errore implicatus cæspitat Lacuna, quamuis vbique notissimam dicat, sibi tamen incognitam fuisse satis patet, cùm non doceat, quam intelligat plantam. Nam quod Piper montanum dici ait, ex aliis habuit.

Denique & Portam Neapol. hanc nostram intellexisse putamus, cùm ait: Albiflorę plantæ ad pituitam valent, Chamelæa & Thymelæa cognatæ naturæ & figuræ: nam & Chamelęę alterius speciei pallent flores è lagenulis argenteis: phlegmatis vim deiiciendi retinent. *Chamelæa cum lagenulis argẽteis.*

MEZEREON ARABVM.

Aliquoties Mezerei Arabum mentio incidit, sed obiter tantùm & per accidens: Nunc qui hi aliique Autores ex professo de eo tradant videndum.

Auicen. Mezereon est *Lacticinium magnum*, idque duûm generum. Vnum, magna folia habet & subtilia: [aut angusta, aut tenuia.] Alterum foliis exiguis, sed spissis, quod posterius deterius est priore: nigrum est & pernitiosum. Melius Mezereon est, in quo plurima folia exigua. Pessimæ notæ in quo crispa. Sed quando malitia Abnezerion frangitur cum resolutione. Calidum est & siccum, ordine quarto. Mundificat, excoriat, & potenter adurit &c: in viribus. Nigrum Mezereon lethale est. *Lacticiniũ magnum.*

Mezereon autore Mesue, Persis *Vitam rapiens* dicitur, aliis *Faciens viduas*, multis *Leo terræ*, planta est Lactariarum maxima, caule cubitali, foliis Oliuę, sed maioribus, fructu nigro: Myrtarum magnitudine: eáque multiplex. Vna foliis magnis, tenuibus: Altera, foliis quidem paruis Oliuę modo, sed multò spissioribus: Alia foliis crispis, asperis. Ex his item quędam foliis virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præstantior quę foliis est magnis, tenuibus, virẽtibus, in loco libero nata, prope alias, speciei eiusdem. Quę verò sola (fortè spontanea.) in magno agri ambitu oritur, pernitiosa est: vti etiã quæ prope thermas, & quæ foliis est paruis & spissis: item quæ nigricantibus. Calida est ac sicca ordine quarto potiùs quàm tertio, vt filius Zezar censuit. Vis enim inest valenter acris, ignea, vlcérans, mordens, inflammans. *Temperamentum. Mezereõ nigrum. Vitam rapiens. Viduas faciens. Lactariarũ maxima. Vires. Nigricans. Delectus. Qualitas.*

Apud Serap. ita legimus: Mezereon, id est, chamelęa Dioscor. & Gal. Bedigoras ait proprietatẽ eius esse, purgare melancholiam & aquam citrinam, quemadmodum faciunt species Lacticiniorum, (Tithymallorum.) Liber venenorum habet, pondus drach. minùs occidere deficcando humiditatem hepatis. Paulo verò Mezereum nigrum purgat aquam & album similiter, & educit ascarides: melius est nigro &c: Dixit Cuzenu siccum esse in quarto gradu. & facere hydropysin. Aben Mesuai quoque duas species dicit: vnam folio grandi: aliam folio paruo sed crasso rugoso, quam tidem deteriorem ait: eam verò cuius folia sunt grandia, meliorem, nec intelligi vult vtrumque foliorum genus ex vna eademque arbore colligi, sed ex diuersis speciebus. Reliqua in viribus. *Hæc ille.* *Venenum.*

Ita habes sanè obscuritatem magnam, non sine barbarie, quam vt potuimus, re inuiolata, nonnihil abstersimus. Dicat nobis nunc egregius quidam & festiuus Botanicus, quęnam sint hæ species Mezerei?

Manardus in annotat. in Mes. Mezereon, inquit, est absque dubio chamelæa Dioscor. A Mesuæ autẽ describitur Thymelęa: quum Mesue scribit, folia eius sunt similia foliis Oliuę sed maiora, est error manifestus. De Thymelæa siquidem scribit Dioscor. angustiora: licet Mes. voluisse visus sit describere Thymelæam, tamen per verba, species sunt plures, putare videtur Mezereõ esse genus ad Thymelæam & Chamelæam: & quod magis absurdium, ad album & nigrum Chamęleon: *Chamelæa Diosc. Mesue reprehen. Alter Mes. error.*

Auic taxat.

ta: quem errorem & Auic.commisit in 4.& aliquatenus in 2.maximè vbi vires enumerat.

Chamelæa, Thymelæa, Laureola, Daphnoides, Pandectar.

Monachi in Mes. Arabibus [aiunt] Mezereon modò videtur Chamelæa, modò Thymelæa, modò Laureola vulgò dicta, id est, Daphnoides, & aliud diuersum ab istis. Serap. per Mezereonem non intelligit Laureolam: quippe ea non lactescit, vt Arabum Mezereon. Et licet Mesue confusè Mezereonis plures describat species, nulla tamen ipsarum potest esse Laureola, vt Pandectarius,& alii volunt: ea lacte caret. Arabes prædicti omnes cum cæteris Mezereon in numero Lacticiniorum ponunt, quod quidem à Diosc.de Chamelæa & Thymelæa minimè scribitur:licet Fuchs. Leonicenum secutus dixerit Serap.non scripsisse Mezereon lacte fluere. Dixit enim id ex autoritate Bedigoras, & cap.de Tithymalis, & 2.breuiarii cap.16. & c.24. Iidem folia maiora eius quàm Mes.cæteris præfert, longiora interpretantur: & addunt: plurres collegimus Chamelæam & Thymelæam, & obseruauimus non carêre lacte, quamuis paucum habeant. Thymelæa tamen lacte magis abundat, potissimùm in ramulis: aliquando in foliis non videtur.

Fuchs. & Leonic. labes.

Chamelæa & Thymelæa habent lac.

Lacuna tradit Medicos Arabes Chamelæam & Thymelæam vocare Mezereon, hócque confusè diuidere in album & nigrum: hanc enim diuisionem: [illegible] competere Chamelææ & Thymelææ [illegible] Chameleonti.

Gorræus arguitur.

Gorræus in Definit. Medicis χαμελαίαν Offic. Mezereon appellare scribit, verùm non demonstrat, quam plantam intelligat: si vulgarem intelligit, nempe Laureolam folio deciduo, dupliciter [illegible] quippe hæc nec Chamelæa est, neque Mezereon. Sed quid Cæsalp.? Arabes [infit] Mezereon vocant omnes has plantas, scilicet Chamelæam, Thymelæam, & ampliùs ipsam Daphnoidem, & fortè Cneorum.

Mezereon [illegible] Cneorum.

Io.c.Manlius in Luminari maiori supra Hieram [illegible] scribit: Mezereon, [id est] semen ipsius, [apud Brunfels. T.2.pag.285. malè legitur 1.Semen Allii.] quod appellatur Coccus Gnidius. Diosc. Chamelęa, non est semen Laureolæ, vt dicit circa instans, cap.de Laureola. Alexander cap. de Hydrope Chamelęam dicit, ex qua colligitur Coccum Gnidium, esse lacticinium folio Oliuæ, vt est: & propterea multis dicitur Oliuella. Item supra Confect. de Mezereon ex sua inuentione, scribit: Confectio apud nos in vsu est: Mesaliam habet similem: Almezereon vel Mezereon est Chamelęa vel Coccus Gnidius: Auic.c.4.fen.6. videtur distinguere: Mesue est planta vocata apud Persas, Rapiens vitam &c. Christoph. de Honestis errauit, dicens, confectionem de Almezereon esse de Laureola. Idem supra Oleum de Mezereo: Mezereon, inquit, est Chamelæa Diosc. Quid multis? miram hanc & discordem barbariem inuexit profectò bene fundatę medicinę, & potissimùm stirpium omnisque materiæ medicæ ignorantissima schola Arabica, quæ vtinam non & hoc nostro seculo adhuc duraret, cum magno vitæ hominum periculo. Nimirum hic Manlius existimans arti Pharmaceuticę lucem se restituisse magnam, [nam ideò opus suum Luminare maius vocauit] eam ita perplexam & confusam suis ineptis coniecturis & scriptis reddidit, vt potiùs Barbaræ tenebræ, quàm Luminare magnum sit vocanda. Mezereonis folia & Oleum in sua confectione imponit per os exhibenda, cui vel dictu extimescenda fastidiendáque ex Mesue nomina attribuit, ac Lacticiniam plantam esse concedit, interim cęco & periculoso errore nihilominus vult esse Chamelęam Dioscor. quum apud hunc nulla lactis fiat mentio. Et quoniam alios carpit, qui volebant esse Laureolam, ipsum demonstrare par erat, quam intelligeret plantam per Mezereon, quo vtebatur.

Mezereon [illegible] maiori. Brunfels. error. [illegible] instans [illegible].

Coccus Gnidius [illegible] Christoph. de Honestis error.

Ab Arabum ignorantia & barbaries multas confusiones & obscuritates peperit.

Manlius Luminaris autor explosus.

Apollo increpatur.

Ex Fr.Alexand. quoque radiato Apolline non possumus intelligere quam plantam existimet pro Mezereone imponendam in Hiera Hermetis & Pilulis, licet de Mezereone multa scriptitet, vt in præcedentibus dictum: nimirum maluit tum prudentis quàm scientis aut docentis munus subire, quando tam sollicitè, tam cautè & oppidò circumspectè, ceu Apollinis edicto, promulgat: ei qui omnis inscitiæ & calumniæ occasionem refugit, ac ægri salutem oportunè tueri cogitat, maturo vtendum esse iudicio. Dictum puta. Id nos antea latebat.

Salutare Apollinis consilium.

Locus. Pilulæ Mezereon Altomar.

Altomar.de Medend.morbis cap.91.mirabiliter extollit ac prædicat suas Pilulas de Mezereo, quę, vt ait, serosos purgant humores citra aliquod nocumentum notatu dignum, seque iis intercute laborantes perfectè curasse: confici autem ex foliis plantæ, quam communiter Seplasiarii Mezereon appellant, & propriè eius quam Diosc.chamelæam nuncupat, &c. Verùm insignis Medicus Altomarus nobis valdè imprudenter hic de Mezereo scribere videtur. Mezereon communis vsus Seplasiariis, quantùm obseruare possumus ex plurimis Autoribus, & Herbariis doctissimis, est Laureola folio deciduo, hanc si per Mezereonem intelligit, grauiter errat, dum Chamelęam putat: sin intelligit aliam, decuisset sanè tantum virum in tam generoso medicamento graphicè designare quam plantam per Chamelęam intelligat, quod nomen non minùs dubium est, & vagum apud Autores quàm Mezerei: variæ enim plantæ eo donantur. Qui Neapoli degunt Medici & Pharmacopœi rem gratam & nobis & posteris facient, si doceant, qualis herbę Mezerei loco apud eos sit vsus. Sic & ab Antidot. sine Dispensario Italico à Clus. Latinitati donato non doctiores redimus, dum tantùm dicit: Mezereon aut Diosc.Thymelęa, quo nomine aliqui etiam chamelęam complectuntur, vtraque nota: cætera quę addit, sunt ex Diosc.

Altomar. hallucinatur.

Mez. Neap. nu. quod Antid. Ital. no.

Nec probamus Schvvenckf. in suo Thesaur. Pharmaceutico scribentem, Mezereonem esse Chamelęam Diosc.& Oleastellum: nec iudicare possumus, quam plantam intelligat, atque adeò nec ipsum quidem sciuisse facilè patet ex eo, quod priùs de Laureola folio perpetuo dicit: Laureolam, δαφνοειδὲς Dioscor. Chamelęa Germ. Pharmacopœorum. Quam igitur plantam assumet imponendam Pilulis de Mezereo ex Mesue? cuius descriptionem ipse Schuvvenckfeldius ponit lib.2. cap.10.

Schw. opinio [illegible].

Alcet. dem [illegible].

Trincauel. lib.1.c.19.de Comp. meminit Pilularum Mesuæ ex Chamelæa, quam Mezereon ipse vocat, in suo Grabadin: verùm nec is docet, quam plantam intelligat. Nec Foesius in sua Pharmacop. quicquam docet scribens: Rec.foliorum Mezerei aut Thymelææ: quasi verò hæc, duo sint vnum, aut earumdem prorsus virium.

Trinc. & Fo. accusatur.

Brassauol.in Exam.catapotiorum pro Mezereo censet sumendam Thymelęam, minimè verò Laureolam: in Exam.herbarum scripserat: Nonnullos Mezereon & Laureolam cófundere, Laureolam lacte carere, Mezereon eo abundare, vt Arabes imponunt: eosdem vno cap.confundere Chamelęam & Thymelæam: iubet suum senem Pharmacopœum ex monte [fortè vrbi Ferrariensi proximo,] colligere Chamelęę folia: Thymelææ

læx autem folia & semina condere: interea non docet quas plantas intelligat: quinimò nec quam Laureolam putet, declarat, quam ante scripserat malè à D. Florentino in Mes. commentanti esse Mezereon.

Cordus, diligentissimus alioqui Scriptor quæ planta Mezerei nomine intelligenda imponendáue sit, non monet.

Fuchs. de comp. med. Pilulas dictas vocat catapotia ex Thymelæa Io. Damasceni. Annotans, Arabes Mezereonis appellatione Thymelæam & Chamelæam confundere. Thymelæam à paucis agnosci: eius semen esse Coccum Gnidium, pro eo tamen officinas fructu seu semine Daphnoidis vti, quod Seplasiariis Laureola nuncupetur: [eam quę fol. deciduo est intelligit] ac eius etiã foliis Germ. officinas vti. Audimus hæc quidem. At his non docemur quid iniiciendum in pilulis pro Mezereone: nec etiam, vt priùs monuimus, Daphnoidem censemus quam ille putat.

Et, siquidem Adolph. Occonis institutum, vt ipse ait, fuit, docere, quomodo tutò parari debeant compositiones medicamentorum, eccur non declarauit suis Augustanis quam plantam pro Mezereone sumere debeant?

Apud Cronemburg. de comp. med. multa dicũtur de Mezereone, vt ostensum cap. de Laureola fol. deciduo: inter alia dicit, eleganter depingi à Trago vulgarem Mezereonem, [quam alii Chamelæam, alii Thymelæam volunt] sed an ea ipsa, vel qualis imponenda sit, ne verbulo quidem insinuat. Weckerus pro Mezereone scribit Thymeleа: quod nomen cùm æquè ambiguum sit apud Autores ac illud, quam velit nemo intelligat.

Ex dictis apparet incertus, temerarius, & periculosus vsus Pilularum de Mezereo. Monemus igitur iuniores, & seniores Medicos, [quibus hominum vita in manu est,] eos præsertim quibus exacta stirpium, & potissimùm eiusmodi periculosarum cognitio non est, [vt sanè paucis est,] vt abstineant ab his Pilulis & similibus medicamentis compositionibusque, quæ recipiunt simplicia pharmaca, ipsis incognita, donec perspecta & probè cognita habeant ea, quæ Pharmacopœi iniiciunt, ne horum vel sua etiam graui ignorantia miseris ægris venena exhibeant pro medicina: & dum sperant ἄκος, iis adferant ἄχος: quod [eheu] nimis crebrò euenit, vti nos multoties sumus experti euenisse medicis, alioqui non indoctis, sed imperitis botanicis, vt suâ negligentiâ & imprudentiâ, in præscribendis iis, quæ ne minimo quidem cognita habeant, cùm ingenti infamia decepti, deceperint, ac etiam in funesta pericula coniecerint alios.

Speciatim, vt ingenuè fatemur, Pilulæ de Mezereo non placent, ob adstringentia admixta, qui mos est Arabum pro correctione acrium, violentium & malignorum purgantium: idque nostro iudicio contra rationem, atque adeò cæco & periculoso errore. Quod si cui tamen libeat his vti, suaserimus potiùs lubricantibus quàm adstringẽtibus emendanda esse, probè gnari, quò citiùs è corpore exeant, eò minùs nocitura, quò diutiùs hæreant [nam moram sanè adstringentia faciunt] eò periculosiorem futuram vacuationem simul ac læsionem. Aut si quis etiam Altomari experientiæ tantum tribuens iis vti velit: saltem priùs certior fiat quo Mezereo vel Chameleą is sit vsus, sed eo modo curet præparandam, quo ille præparauit: vel vtatur Chamelæa tricocco Monspeliensi, consideratis iis quæ superiori cap. ex Lob. annotauimus, qualis eius succi inspissati vsus sit apud Monspelienses. Caueant interim à Mesue *Vitam rapiente, viduas faciente*, & *Leone terræ*, quod nũc semel monuisse sit satis.

Cæterùm Mezereonis nomine, vti dictum, plures plantæ obtruduntur: inprimis Laureola sẽperuirens & folio deciduo, de quibus paulò antè. Chamelæa tricoccos, ac etiam aliæ plantæ pro Thymelæa vel Chameleą. Quinetiam Lathyris posset dici Mezereon, quum dicitur Lacticiniorũ maximum. Talis enim illa est. Chameleon niger & albus, vt dicebamus, confunduntur cum Thymelæa & chamelæa. Bene igitur nostro iudicio Camer. apud Matthiol. in hist. Germ. ait: non facilè licet colligere, quid Mezereon sit apud Mes. iuxta Græcos medicos, quia dicit habere lac, quod non reperitur nec in chameleą, nec in Thymelæa, nec in Daphnoide nostrate.

Aequiuoca Laureola folio perpetuo & deciduo.

Quid Mezereon sit adhuc nescitur.

THYMELÆA.

Cap. XLIII.

Veterum placita de Thymeleą & Cocco Cnydio, & quædam in genere præmittamus, antequam de Thymeleą Monspeliaca specialiùs tradamus.

Thymeleam, autore Dioscor. alii Chamelæam, alii πυρὸς ἄχνην, alii κέστρον [sic cod. Bas. habet: Hermol. fretus autor. Hipp. & Gal. & cod. vet. legit κνέστρον.] aut Cneoron vocant. Ex hoc granum Cnidium, quod semen ipsius est, colligitur. Hoc Euboenses Æctolium [ἀκτέλιον cod. Bas. Corn. Apolinon vertit.] vocant, alii Linum, eò quòd satiuo Lino [σπαρτῷ λίνῳ] frutex natura similis sit. Virgas edit speciosas, numerosas, [Vet addit λεπτάς, tenues.] bicubitales: foliis chamelęę, sed angustioribus & pinguioribus quæ inter mandendũ quadantenus viscosa & glutinosa percipiuntur: floribus candidis: ac inter ipsos fructu, ceu Myrti paruo, rotundo, inter initia quidem viridi, tandem verò rubente: cuius inuolucrum durum ac nigrum est, medulla autem alba.

Chamelæa Diosc. correct.
Pyrosachne
Cnestron.
Cneoron.

Folia.

Flores
Fructus, seu granũ Cnidium.

Et mox sub finem cap. addit: Nascitur in montosis & asperis. Falluntur qui Granum Cnidium fructum esse putent, per foliorum similitudinem decepti.

Gal. in gloss. κνῆστρον exponit τὸ κνέωρον. Plin. quoque Cnestron legit: sic enim habet: in principio cap. 21. lib. 13. Et in quo nascitur granum Gnidium, quod aliqui Linum vocant. Fruticem verò Thymeleam, alii chameleam, alii Pyros achnen, alii Cnestron, alii Cneoron. Est sim. his Oleastro, foliis angustioribus, gummosis si mordeantur, Myrti magnitudine, semine, colore, & specie farris, (foris. Vet.) ad medicinæ tantùm vsum.

Cnestrum & Gneorum Galeno Thymelæa Plin.

Hermol. quoque Cnestron legi vult, & foris pro farris. Liparonis herbe meminit Aetius, ex Alexandria sic vocante, quam aliqui Cnestron, inquit, nominant, ad vlcera capitis manantia vehementer vtilis. Nec indicat is autor, qualis ea sit, vtrumue à Thymeleą siue Cneoro diuersam an eandem putarit.

Plin. emẽd. & Hermol.

Liparonis Herba. Aetii.

Recentiores vt pleraque omnia, chamelæam cum Thymeleą, & vtramque cum Daphnoide turpiter confundunt. Theophrast. [inquit Marcell.] Cneoron Thymelæam vocauit, surculosi generis herbam & carnosi folii: quæ in Dioscor. coniicienda magis quàm manifestè intelligenda, siquidem virgas in ea dixit, & Lino comparauit, & folia pinguia gummosáque descripsit: Quod totum

Recentiorum error.
Cneoron Marcel. Thymelæa.

Plin. ex Theoph. acceptum eodem loco retulit, similem Oleastro Thymelæam faciens. Theoph. l. 9. Cnidium granum vocauit, Et hæc nominum diuersitas in Theoph. Thymelçæ est. Quibus addiderunt alii alia, vocaruntque Pyrosachne ab vrendi vi, quam habet: nec aliud Pyrosachne compositum ex igne & tenui stipula nomen indicat, quàm quod egregiè vrit. Chamelæa eadem dicta fuit, quoniam vt Plin. ait, Oleastro similis sit. Cnestron postremò eandem hanc Thymelæam vocarunt Hip. Gal. & plerique alii. Nobis tamen ignota eius vocis origo & causa. Sed quando Dioscor. Thymelæam λίνῳ σπάρτῳ comparat, quærendum Linone sativo simpliciter, an surculoso frutici, quem Sparton omnes vocant. Nobis in hanc partem inclinat animus, etsi aliorum Interpretum modo & nos satiuum Linum verterimus: Genistæ enim similior, quàm Lino, ex historia descriptionéque eius videri potest. Vniuersæ plantæ nomen factum videtur ab Olea cui similis est, & à Thymo herba, cuius habet flores.

Cnidium granum Theoph.

Pyrosachne unde.

Dios. illust.

Thymelæa unde.

Idem Marcell. addit: Præter ea quæ in Dioscor. leguntur, Paulus radicem eius contra sanguinis profluuium commendauit, sapore acerbo: éique nihilo prodesse potam & foris impositam. Sed vbi nam Paulus hoc ait? quod si fecit, confundit [illegible] Thymelæa aliam plantam aliquam: quis rationis compos credat plantam Dioscoridi vrentem, purgantem, stomacho incommodam, vel noxiam, vt vertit Marcell. vtilem [illegible] sanguinis profluuia. Imò ipsemet Paul lib. 7. Cocco Cnidio fructui Thymelçæ tribuit facultatem vrentem & purgantem: & eodem lib. [illegible] de Thymelçæ [illegible], ei non tribuit eiusmodi vim, imò dicit similem grano Cnidio, vt apparet ex verbis à nobis citatis de Grano Cnidio. Neq; audiendus Plin. qui Cocco Cnidio aluum sistendi vim tribuit, nisi fortè mendum subsit, legendúmque sit ex Vet. Cod. quod facit Dalech. aluum ciendi.

Herbarii, inquit Ruell. Thymelæam nunc Oliuellam, vt Chamelæam, nunc Leonem terræ, aut Linum siluest. granum vocant Cnidium, vel Coccon. Sed docere debuit Ruell. quam plantam per Oliuellam intelligat. Ruellium sequitur Tagaultius. Syluio Mezereon Mes. Thymelea est, vt antè dictum c. de Chamelæa. Sed Mes. nomine Mezerei cum Auic. comprehendere videtur & alias plantas.

Mezereon Mes.

Thymelçe semen, Authore Dioscoride, bilem, pituitam, aquásque detrahit, si viginti granorum pars hæc interna bibatur: verùm fauces adurit: atque ideò cum farina polentáve, aut in vuæ acino dari debet, aut cocto melle obducta deuorari. Quibus autem ægrè sudores eliciuntur, eadem trita cum nitro & aceto inungitur. At folia, quæ peculiariter Cneoron appellantur, per messes colligi debent, & siccata in vmbra recondi. Sed si cui exhibere placet, priùs ea tundere, ac ipsorum quoque fibras eximere conuenit. Vino diluto inspersa, acetabuli modo aquosa detrahunt: sed moderatiùs purgant, admista lenti coctæ, & contritis oleribus. Eadem trita vuæ acerbæ succo excipiuntur, & in pastillos coacta reponuntur. Herba stomacho infesta: partus subdita necat.

Cneoron Diosc.

Præparatio.

Pastilli. Noxa.

COCCOS SEV GRANVM CNIDIVM.

Κνίδιος κόκκος, quod est granum Cnidium Theoph. rotundum est, colore rubrum, maius Pipere, sed multò validiore caliditate. Quare in potu dantes, [exhibent verò ad alui solutionem, πρὸς κοιλίας λύσιν: Gaza Plinii vulgati codicis periculosum potiùs errorem secutus, quàm Theophr. lectionem, nisi fortè ea corrupta fuerit, conuertit: dari enim contra alui solutionem solet.] in pane aut farina subacta obductum exhibent: nam alioqui fauces adurit. Ex quo & Plin. transscripsit: Cocco Gnidio color cocci, magnitudo grano Piperis maior, vis ardens. Itaque in pane deuoratur, ne adurat cùm gulam transit. Huic vis præsentanea contra Cicutam. Sistit [ciet. Vet.] aluum. Dalech. scribit Plinium fœdè lapsum, quod de ipso Plinio dicere non possumus, quandoquidem in Vet. Cod. Plinii legitur ciet, vt ipsemet Dalech annotat: id scribendum erat aduersus Gazam. Qui fieri potest, inquit Cæsalpin. vt quod vehementer soluit, aluum sistat?

Vulgati codicis Plin. & Gaza periculosus error.

Plin. excusat contra Dalech.

Galeno quoque κόκκος κνίδιος purgat, facultatisque est acris & causticæ. Et Paulo, Thymelęa ex qua granum cnidium est, similem ipsi [grano] vim habet. Et postea: coccus cnidius, fructus est Thymeleæ, non chamelææ, velut quidam putarunt: éstque acris ac vrentis facultatis. Potum autem aquam deorsum purgat.

Tempe.

Euchar. Rosslin more suo variarum plantarum nomina confundens, hæc habet. Kellerhalß: Zeiland: Coccognidium: Coccum Gnidium: Thymelæa: Daphnoides, Grana Gnidia: Mezereon: Laureola. Pingit tamen Laureolam flore deciduo, sub titulo Kellerßhals.

Euchar. Rossl. in fusus.

Gesn. in suo libello de herbis Lunariis: Miror, inquit, quæ granum Gnidium gignit, ignorasse Plinium. An ignorant Plin. vel non cognouerit Plin. Thymelæam, iudicium suspensum tenemus. Illud scimus, satis manifestè apud eum legi, fruticem, ex quo Granum Gnidium gignitur, appellari Thymelæam, quam etiam sub chamelæa tradit. Rob Const. apud Amatum: cocci nomine, inquit, apud Græcos, res duæ admodum diuersæ significantur. Nam vt Author Galen. in Hipp. κόκκον sine adiectione vocant Granum Gnidium, siue Cnidium, & Granum infectorium. Tamen & separatis distinctisque nominibus efferuntur. Siquidem Gal. apud ipsum Hipp. κόκκος ex Diosc. [apud quem tamen hanc vocem nondum legimus] exponit Coccum Gnidium: Et per κόκκωνα apud hunc ipsum Scriptorem, idem Gal. intelligit commune granum, hoc est, tinctorium. Idem in Lex. κόκκος apud Hip. Granum Cnidium, κόκκος κνίδιος Diosc. & κόκκος, fructus Thymelææ: Coccus Gnidius Plin. Item κόκκων apud Hipp. Granum Gnidium.

Plin.

Cocci ambiguit. Coccus simplic. Granum infecto. Coccus.

Coccus.

Cæterùm Cocci Cnidii nomine, variarum stirpium fructus exhibentur, vt ab Antiquis fiebat, qui fructum Chameleçe malè pro Thymelæa perhibebant, quod hoc & præced. cap. ex Diosc. annotatum. Thymeleæ autem fructum ita dici, patet etiam ex hoc & præced. capite: & cap. de chamelæa tricocco, & de Thymelea subtus incana. Quosdam etiam existimare coccon Gnidium colligendum esse ex frutice Laureola folio deciduo, videre est antè cap. proprio. Trago & Dod. κόκκος Theophr. est Tithymalus paralius, de quo alibi. At gallaræ verò est Peplis. Apuleio coccos cnidios est Lathyris, aliis Chamelæa. Humelb. in Annot. ad Apul. Lathyris, inquit, videtur esse, quæ nunc Cataputia minor. Coccos Gnidios ex Thymelæa propriè est: huc adcreuit ista appellatio, quæ causa fuit, vt Chamelæa diceretur. Trag. & Dod. tribuit quoque chamelæoni nigro nomenclaturam cnidii cocci, de quo suo loco.

Acquit. Chamæ.

Laureola folio deciduo. Tithym. Peplis. Lathyris.

Chamæ. niger.

THY-

THYMELÆA MONSPELIACA.



Thymelea Monspeliensibus dicta, frutex est plærumque procerior, quàm chamelea tricoccos vnum aut duos circiter cubitos altus, odore grauis. Folia per ramos, molliora & acutiora quàm Chamelææ. Flores in virgularum extremis duntaxat aceruatim fert paruos, cādidos, succedentibus eodē ordine baccis: in quibus non obseruauimus *τὸ περικάρπιον σκληρὸν καὶ μέλαν*, quale Dioscor. Thymelææ fructui tribuit.

Diligentiùs paulò Clusius sic describit: Frutex pollicaris interdum crassitudinis, cubitalis verò altitudinis aut amplior, & in multas virgas diuisus cubitales, pulchras, tenues, rectas: quas sepiunt perpetuò virentia folia, Lini ferè, sed maiora, latiora, non obtusa cuspide vt Chamelææ, neque adeò fragilia, sed mucronata, lenta, & gūmosum quiddam, si dentibus atterantur, præbentia: flores fert in extremis virgis copiosos, quatuor foliolis constantes, Oleæ ferè similes, candidos, racematim fermè propendentes: deinde fructum baccarum Myrti interdum magnitudine, paulò longiorem, initiò viridem, postea Corallii modo rubrum, carne succi plenâ Cerasorum instar, sub qua latet vnicum semen, nigra fragilique pellicula, albam & feruidi saporis medullam obuoluens. Radix lignosa est & dura, in tenellis plantis Raphani modo efformata, crasso cortice tecta, sed quemadmodum tota planta, lento, & admodum tenaci.

De hac ipsa ni fallimur, Monachi in Mes. sic scribunt: Serapioni, Auicennæ, Mesue, Mezereon siue Mezerion, magis commendatum est Thymelæa, cuius semen est granum Cnidium siue Gnidium, id est, Coccognidium, testimonio Dioscor. Gal. & aliorum &c. Non longè ab vrbe, [Roma fortè] vbi maxima copia: incolæ *Tribiscum* vulgò nomināt, ac in virgis siue ramulis visum lac asserunt iidem, vti cap. de Mezereo monuimus.

Videtur quoque esse Thymelæa Bellon. quam ait prouenire cum Chamelęa in Cretæ monte Ida, vulgò dicto Psiloriti.

Quæ Matthiol. in suis com. in Dioscor. de Thymelæa prodidit, retulimus sub Chamelæa incana: vbi ait vocari Piper montanum, nec interim describit plantam: iconem quidem proponit, quæ repræsentare videtur, vt dicebamus, Thymelæam Monspessulanam, exceptis fructibus tricoccis, secundum ramos sparsis, qui sunt Chamelææ Monspessulanæ: flores etiam per ramos sparsi non conueniunt cū Thymelæa Monsp. quæ eos in summitate gerit: vt meritò nobis ea icon à Matth. efficta videatur ex duabus *illis dictis* plantis, & nesciuisse quid scriberet, vt manifestè apparet, quòd in com. Lat. & Ital. cum magnis fig. eam reiecerit substitutâ aliâ nouâ, multùm à priore differente, [quām tamen & in epit. sua retinuerat] in qua fructus singulares per ramos sparsi, quam figurā itidem fictitiam censebimus, donec aliquis similem nobis plantam ostenderit. *Matth. inconstantia & figmentum aliud.*

In hist. Germ. eandem habet iconem sub titulo **Kellerhalß / Zeiland** / *Thymelaa, Granum Cnidium, Coccum Cnidium*: nomina autem Germanica sunt Laureolæ fol. deciduo: florem ait album aut carneum, qui colos conuenit quoque eidem Laureolæ.

Camer. reiectis Matth. [quem alioqui sequi magna ex parte consueuit] iconibus in epit. eius, & in hist. Germ. reponit iconem genuinam Thymelææ Monsp. ac dicit: fructum siue baccas dici propriè Coccum Gnidium, licet ita denominetur vulgare **Kellerhals**, qua occasione & Matth. denominarit hanc plantam **Kellerhals**.

Casp. Bauhin. apud Matthiol. posuit iconem falsam ex Tabern. in qua pro baccis tricoccis per ramos sparsim appicti fructus simplices. *C. Bauhin. not. Tabern. figmentum.*

Picturam quam antè diximus Matthioli non esse veram, apparebit etiam ex seq. Maranthę verbis, lib. 1. cap. 8. Meth. suę sic scribentis: Cneorum Theophrast. per quod Thymelæam & Chamelææ intelligit. Et lib. 2. cap. 15. In Thymelææ historia summi Viri prolapsi sunt, cuius fructus inuolucrum cum Dioscor. dicat foris esse nigrum, intus album: illi nigras baccas per maturitatem in Thymelæa quæsiuere: non animaduertentes ibidem Diosc. Thymelæam fructu Myrti depingere, qui inter initia viret, & tandem rubescit: vnde plantam quandam nigro fructu pro Thymelæa ostendunt, quæ tamen ipsa non est, licet ei congenerem esse negari non possit, tum ob foliorum & ramorum similitudinem, tum etiam ob easdem facultates. Sed veram Thymelæam vidimus nos vberrimè prouenire in campis inter Caietam & Fundanum oppidum, in maturitate rubicundos fructus ferentem: vidimus etiam in Apulia prope Barum: & in Sicilia inueniri scio: fructus autem, & flores in summis virgis racematim proueniunt, non, vt pictura Senensis ostendit, per virgas ab infima earum parte ad summum. Verùm quod in hoc erratum præclaros hosce viros induxit, inter alia est minùs proba Græcę dictionis versio: nam vbi habet Dioscor. *τὸ δὲ περικάρπιον σκληρὸν καὶ μέλαν, τὸ δ᾽ ἐντὸς λευκόν*: ita verti debet: [illegible] ctus inuolucrum durum & nigrum, pars [illegible] interior alba: non, vt omnes ferè interpretantur, inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album: quia illa dictio, foris, non est in Græco: neque per pericarpium intelligere possumus carnem fructus exteriorem: quia illa rubicunda est, & tenera: hoc autem Dioscor. vult esse durum & nigrum, sed intelligemus nucleum carne nudatum, &c. *Cneorum Theophr.* *Vera Thymelaa.* *Matth. carpitur.* *Diosc. versio correct.*

Amatus notat Hisp. dici *Thoruisco*: Ital. *Pepe montano*: Gall. *Lin Sauuage*: Germ. **Kellerhals**, sed nec nomen Italicum, nec Gal. nec Germ. placet. Placet verò ibidem ex Dalechamp. figuris apponi Thymelææ Monspessulanæ iconem. *Erroris occasio* *Amatus repreh.*

Lacuna, qui falsam figuram Matth. habet ait Castil. *Toruisco*: Portug. *Trouisco*: Ital. *Treuisco* dici: Piperis verò mo ntani nomen omittit.

Lonic. quoque fictitiam Matthiol. figuram habet, cui tribuit nomina **Kellerhals** aut **Zyland** / aut **Zebast**: addens Thymelææ Dioscor. descriptionem in omnibus conuenire cum Germano-

rum Fellerßhals, se aliis suam opinionem de Daphnoide relinquere, cum eo non conuenire. Sed facilè imperitiam suam in re herbaria prodit, quando iconem Matthiol. quæ nihil habet cum Fellerßhals siue Laureola folio deciduo commune, etiam pari ineptiâ ponit sub nomine Seidelbast, assumpta Chamelææ Matthiol. icone.

Loniceri geminus error.

Gesn. vt suprà dicebamus, miratur Thymelæam suffruticem, qui granum Gnidium gignit, quàmque in Gallia vidisse ait, & in Italia nasci, ignorasse Plinium.

Dodon. Thymelææ fructum similem dicit spino albo, vbi maturuerit, rubro, & in eo granum album obductum pellicula nigra, feruidum & vrens linguam: hanc stirpem non amittere folia, sed semperuirentem remanere: grana eius κόκκοι κνίδιοι Officin incognita esse. Hæc in Hist. Galli. In Lat. addit, Theophr. κνέωρα à Thymelæa differre, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit.

Thymelæa Dod. est semper virens.

Cneoron.

Pena & Lob. cognatæ figuræ & naturæ dicunt Chamelæam & Thymelæam, quam dictam æstimant quasi Tithymelæam, id est, Tithymali & Oleæ mixtâ facie: Corticoso describunt amictu, tenaci, cinereo, à summo ad imum deglubenti sequaci, instar Laureolæ corticis: grana Antiquis Gnidia vocata, nouena aut dena, primùm viridia, deinde ex flauo rubentia, tenella cuticula, succo aqueo turgida, vnum gygartum amiciente.

Thymelæa vnde.

Perperàm edoctus [addit idem] cum Pharmacopœorum plebe Commentator [Matth.] qui hanc non nouerat. Mezerei Germanici granum feruidius multò & planè crustas inurens, tum foris, tum intus nobis, quâ solet fiduciâ, sugillatâ tum Dioscor. tum Recentiorum omnium Doctorum sententiâ temerè obtrusit. Nam non coccum ipsum rubrum dat, aut purgare asserit, cui vni [album nuncupat, vim deiiciendi attribuit, & abundè explicat, vt ex eius verbis liquet. Vnde nec ipsas plantas, nisi superba animi inductione à Senensi insertas, & codicis Dioscoridei, nulla nisi triuiali lectione, cuius tamen admodum accuratum vindicem se fore voluit videri initio, assertas, magno multorum detrimento, qui illius freti commentis ad Hydropem sunt vsi, rati esse Diosc. veras Thymeleas, Chameleas, Daphnoides, & Chamædaphnes, quarum nullam nec legendo quidem, nedum facie, vel viribus cognitam habuisse tantùm hiatorem Senensem, cuilibet vel Pharmacopœo iam liquet.

Matth. reprehe.

Matth de sibi incognitis scribit

Clus. huic omnia prisca nomina, quæ apud Veteres leguntur attribuit, eandem sine dubio cum Veterum Thymelæa faciens, quod vt temerè negare nolumus, ita etiam pro indubitato habere nondum ausimus. Casp. Bauh. existimat chamelæam Anguillaræ eandem esse cum ea de qua hoc loco agimus: quod nec ipsum adhuc pro certo asserere velimus: ait enim folia infernâ parte alba, quod non obseruatur in Thymelæa Monspessulana: fortè meliùs respondet illius Thymelæa.

Chamelæa Anguil.

Irradiemur parumper Apollineis Fr. Alexandri radiis. Is inter alia hæc habet.

Quandoquidem Chamelæa Apulis Græcisque cognita, suffruticem æmulatur, ramos tenaci viscidóque libro conuestiens, Oleaginis foliis exiguis, tenuibus, duriusculis, floribus candidis, in surculorum cacumine aggestis, è quibus nigræ bacculæ exteriùs, carne videlicet nudata semina Berberorum instar, Myrtorum figurâ, & rubentia continentes, radice inutili, foliis, floribus & fructu amaris, acritérque fauces vellicantibus. Thymelæa, è qua granum Gnidium, Chameleæ simillima, hoc tantùm differt quòd virgis bicubitalibus, rectis, ab vna radice multis, non surculosis: nec fructu ab imo ad summum, vt Matth. fallitur. Foliis angustioribus constat, pinguioribus, viscosisque, radice cubitali & crassa, Raphani magni initar, cortice crasso vestita, & venenata. Granum verò Gnidium Theoph. lib. 9. cap. 22. Piper montanum appellari potest. *Huc vsque radiat Apollo.* Verùm nihilò clariùs videmus quid velit per Chameleę duplicem plantam, quæ baccis est Thymelææ creditæ, [id est, nostro iudicio, Laureolæ folio deciduo] quæ montanum Piper vulgò dicitur: præterea non intelligimus, quantùm ea Apollinis planta differat ab illa Thymelæa credita. Præterea si ipse veram Chamelæam tradidit, cur alterius meminit, nempe Apulorum & Græcorum, quam descripsit ex Anguill. sicuti etiam Thymelæam Raphani radice, quæ fortè, vt antè dictum, eadem cum nostra Monspeliaca. Rogamus peramanter peritos Botanicos Italos, vt nos ex his Labyrinthis extricent, quòd erit illis facile.

Thymelæa fortè species.

Thymelaa.

Matth.

Piper montanum.

Apollo rie reprehensus.

Cæsalpin. Thymelææ folia mediâ quadam magnitudine dicit inter Oleam & Linum, dura & fauces exurentia. Baccas oblongas, tenuiores Myrto, flauescentes ex rubro, semine intus nigro, sed medulla candida & oleosa: radicem crassam. Dioscoridis & Plinii Thymelæam dicit, dubitátque an etiam sit Chamelæa granum Cocci ferens. Idem Coccum Cnidium vocat colore Croci. Hist. Lugd. Thymelæam [inquit] hic appinximus. Mezereon quidem ille [Matth.] Germanicum potiùs, eiúsque semen Piper rusticum seu montanum appellatum, quàm Thymelæam veram eiúsque granum Cnidium nobis proposuit. Geminam Thymelæam descripsit Dod. & Clus. *Hæc illa*, quæ tres figuras habet: poterat sufficere vna.

Thymelæa Cæsalp.

Chamelæa

Matth.

Camer. Thymelæam foliis Lini vocat.

Cæterùm præter Thymeleam Monspeliensem, de qua longa & satis tædiosa hac narrationis serie agimus, aliæ sunt etiam plantæ, quæ id nomen obtinuêre: vt *Sanamunda glabra* existimatur Thymeleæ species, quæ sequetur. Quæ sit Thymelæa minor Cordi nondum nobis constat. Quapropter antea cap. peculiari de ea egimus, eidem capiti obscuram historiam Tragi de Thymelæa subiungentes, *Chamelæam Anguillaræ* quidam Thymeleam existimant, quod asserere non audemus, vt antè dictum. *Cneoron suffrut ex* Matth. à quibusdam Thymelææ species existimata ob foliorum quandam similitudinem; destituitur tamen acrimoniâ. De eâ priùs, *Tartonraire* siue *Sanamunda prima Clus.* Thymelææ congener existimatur. Item, *Sanamunda eiusdem secunda*, de quibus paulò pòst. Item *Sesamoides minus Dalechamp.* siue *Sanamunda tertia Clus.* Multi Laureolam folio deciduo malè existimant Thymelæam. Sunt qui Laureolam folio perpetuò virente eandem cum Thymelæa Tragi existimant, quod nobis non videtur.

Aequ

Sanamunda & Thym minor di.

Cneoron suffr

Tart re Sana da mel lect. Lau vire

Scribit Adolphus Occo supra Hieram Logad. non multùm peccaturum, qui Lathyridis grana pro Thymelæa acceperit. Idem præterea dicit: pro semine Thymeleæ se Laureolæ Germanicæ, quam Zeiland vocant, accepturum: Thymelæâ enim & Chamelæâ Germanos carêre.

Sub

Thymelæa non modò in Galloprouincia & toto Narbonensi littoreo tractu, sed etiam Italicis montibus longiusculè à mari Tyrrheno dissitis, vt sunt mons D. Iuliani, & Pisani Lucenséque col-

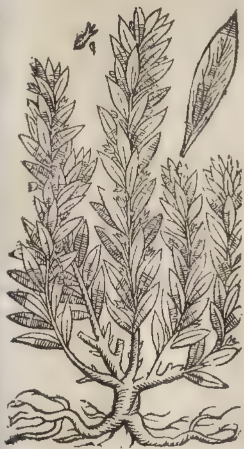
Loc

colles, vbi nuſquam Chamelæam vidimus. Quin etiam in Occiduo Oceano Galliæ Xantonicæ ad Rupellam inſulam, *des Ratz* vocatam, id eſt, murium. Lob. Cluſ. per totam Hiſpaniam locis aſperis naſci tradit. Floret Iulio, & toto nonnunquam Autumno, ſeménque ſubinde profert. Camer. circa Neapolim ad vlnæ vnius & ſemis creſcentem obſeruauit. Talem & nos copiosè circa Monſpelium.

Thymelææ ſuccus, inquiunt Aduerſ. difficiliùs premitur & elicitur quàm Chameleę, propter glutinoſum virus: nec niſi tepente affuſo vino, aut conſimili quopiam liquore, vt factitant dum ſuccũ Braſſicæ marinæ educunt, quo quilibet vti poterit, eo modo quo & de Chamelęæ ſucco dictum eſt. Tunduntur tenella folia, flores, & diu, & vehementer, ſæpiúſque tantillum tepentis vini affunditur inter tũdendum: tunc prælo ligneo vehementiùs vrgentur, dum trans colum expiret: tunc igne lento aliquandiu bullit, dum Loch craſſitiem aſſequatur. Demúmque Soli feruido obiectum durescit, addito Saccharo, ne muceſcat, ſicque coctum reconditur. Cortices Thymelææ ſeruiunt pro ligandis ſcopis & faſciculis. Fructu maturo rubro Perdices & auiculæ auidiſſimè veſcuntur. Ruſtici Hiſpaniarum ſingulis annis propè infinitas auiculas hoc ſemine curuatis virgis & quibuſdam lineis diſpoſitis venantur, teſtibus Amato & Cluſio. Cauet Camer. ne quis radice vtatur, quia paucis horis perimat. Thymelææ vires ex Veteribus antea diximus.

SANANVNDA GLABRA.

CAP. XLIV.



FRutex quę in tractu maritimo Narbonenſi, prope Agdes oppidũ collectum hoc nomine donare placuit, Lentis & obſequioſis eſt ramis, cortice tectis flaueſcente, in fila Mezerei Germanici in morem ductili: per quos agminatim conſcendunt folia crebra, Myrteis ſimilia, vnciali plùs minùs lõgitudine, vix ſemunciam lata, in acumen deſinentia, glabra: è quorum ſinu, per integrum ferè ramum flores oblongi, parui, ex luteo herbacei, quatuor foliolis decuſſatis conſtantes. Succedit granum rotundum ſingulare.

Eadem noſtro iudicio videtur planta, quam inter ſiccas noſtras inuenimus à Valeiãdo Dourez: radice dodrantali, digitalis craſſitudinis, foris fuſca, intus candida, lenta, & Xyli inſtar quodammodo in fila ductili, quemadmodum cortex Mezerei Germanici, ſiue Laureolæ folio deciduo: infima parte in fibras craſſas finditur. Superiùs itidem in capita multa diuiditur, è quorum vnoquo-

que ramus exit palmaris circiter & breuior [tenellus, vt apparet, & primulùm ſe renouans] foliis ornatus poſitu & formâ foliorum Sanamundę, qualia appinguntur Alypo Matthioli, vel etiam Apio primùm prouenienti, vt à Dod. pingitur.

De hac planta, ni multùm fallimur ſcribit Hiſt. Lugd. hoc modo: Fruticem & iconem ex Hiſpania miſit Myconus, quem Thymelææ ſpeciem *Thymelææ* eſſe ſuſpicatur: folia Myrti: flos luteus: radix craſ- *ſpecies.* ſa: cortice à nigro ruffeſcente, craſſitudine pollicari, flexili guſtu valdè ingrato, cum acrimonia, amaro, & fauces abradente. Totius fruticis odor grauis & ſapor inſuauis. In Hiſpaniæ Monteferrato & locis vicinis frequens, & Catalonis Arrago- *Sapor.* Locus. niæ finitimis. Hiſpani agricolę vocant *Herbam de Monteferrato*: Catalani *Briſalagiam & Ciegegat*.

Caſp. Bauhin. in Animadu. in Hiſt. Lugd. Thymelææ ſpeciem dicit, & deſcribi Myconi verbis: ſed proponi aliam ex Cluſ. Sanamundę primæ nomine. Nobis verò Thymelææ hæc ſpecies diuerſa eſt à Sanamunda Cluſii, ideò prudenter Hiſt. Lugd. vtrámque poſuit deſcriptionem & dixit, videtur: nihil temerè aſſerens.

Sanamundam igitur hirſutam planè aliam plãtam ab hac glabra cenſemus, de glabra & Matth. ſcripſiſſe ſuſpicamur in hæc verba: Tithymalo *C. Bauhin.* Paralio ſimilis planta, quæ in Hetruria vulgò appellatur *Herba mora*: cuius radicibus priùs contu- *Herba mora.* ſis, ac deinde fluminibus demerſis piſces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo ſucco: quapropter eam inter Tithymalorum genera iam non eſſe annumerandam cognoſcimus, etſi alias aliter ſenſerimus, quòd aliis notis neglectis, Lini folia *Subſtitut.* viderentur & caules ſubrubentes. Si hæc defuerit, Platyphylli radices ſumunt, quo vniuerſa regio ſcatet.

Mycono autore, vis purgatoria ei vehemens, *Purgandi vis violenta.* & quàm in Chamelæa valentior: nam drach. dimidiæ pondus potentiſſimè aluum ſoluit: aquas potentiſſimè vacuat, non ſine torminibus *Doſis.* & magno cruciatu. Datur in iure aut vino. Hoc remedio Hiſpani agricolæ vtuntur.

TARTONRAIRE MASSIL. SANAMVNda I. Cluſ.

CAP. XLV.



VOCANT Maſſilienſes, apud quos *Deſcriptio* vber eius prouentus, Tartonraire ſuffruticem quẽdam cubitalem, valdè ramoſum, radice nitentẽ altè actâ, craſsâ quem cortex tegit, mirè ob- *Radix.* ſequioſus & lẽtus: in minima ſtamina non ſine floccis quos lanam dicas carptam, ductilis, quali etiam cortice veſtiũtur rami, ſed ſuperſtrato denſo tomento albido, & quaſi argen-

Folia

teo. Folia numerosissima, Myrti Tarentinæ magnitudine, nisi quòd per extremum sunt paulò latiora, in acumen tamen obtusius desinentia, vndique lanuginosa, & tactu mollia, albida vel argentea, lucida: inter quæ flores exeunt, Oleæ similes, ait Clus. oblongi, in quatuor foliola per extremum diuisi, colore luteo. Fructus [quemad ex relatu accepit] Thymelęę ferè, sed nigricante colore.

Flores.
Fructus.
Sapor.

Idem Clus. folia carnosa dicit, aliquantulum hirsuta, gummosa, si mordeantur amara initiò, deinde acria & adurentia. Ramos cortice exteriore nigrescente obduci, alio interiori lento.

Tartonraire Lob.

Quoniam verò Lob. Tartonraire separat à Sanamunda Clus. lubet eius descriptionem hic subnectere, quæ eiusmodi est. Noua nostræ ætati iuxta ac elegans aspectu fruticat: virgas edit rectas, crassiores, vicenas, tricenas, aut plures, cubito longiores, incana lanugine obsitas: foliis candidis, nitentibus: flosculos in summo pusillos, & [ni labat memoria] pallidulos ex albo, semine pullo, rotundo, Arthemisiæ aut Ambrosiæ. Radix prolixa pedem, simplex, cortice albicante foris, intus candida, lineo aspectu & fibris dura, lignosa, gustu non admodum calida, nec amara, nec ingrata, nonnihil tamen caloris impressi postremò relinquente, & quadantenus Turbith Alexandrinum siue vulgare referente, inodora, tota lactis expers.

Semen.
Radix.
Sapor.

Sesamoides maius quorundam Hist. Lugd.
Locus.
Descriptio

Permulti, inquit, Hist. Lugd. opinantur Sesamoides maius esse eam herbam, quæ in tota ora Massiliæ & Liguriæ, Corsica ac Sardinia gignitur, illicque vernacula lingua *Tartonraire* appellatur. Eadem sic depingit: Fruticosa est, pede non altior, radiculis subflauis, gracilibus, tenuibus, si totam spectes plantam, superuacuis: ramis multis, rotundis, densa lanugine villosis, surculosis: foliis Rutæ simillimis, numerosis, hirsutis: candidis: flore in summis ramis copioso, exiguo, candido, densiùs congesto, intra lanuginem delitescente: semine paruo, nigro, gustu tam feruido, vt si quis herbam mandat, diutiùs ardere fauces videantur, tam pertinaci vredine, vt nulla oris collutione deleri possit. Minor sanè est in Chamelæa, Thymelæa, Laureolæque generibus acrimonia, ac vrendi vis, quàm in hac planta.

Semen
Sapor acerrimus.

Porrò quod pede non altiorem dicit, pusillas tantùm aut vidisse aut habuisse Hist. Lugd. Autorem oportet, nam & cubitales habemus, & eas quidem non integras. Sunt nobis & pede breuiores, sed non tenuibus radiculis. Idem fallitur dùm putat Sanamundæ tertium genus Clus. de quo paulò pòst: nostro autem iudicio est Clusii Sanamunda prima differens à Thymelęę specie Myconi, in quo à D. C. Bauh. dissentimus vtramque plantam vnam eandémque putante.

Hist. Lugd. fallitur.
Alter eiusdem error.
C. Bauh.

Tartonraire vnde.

Pena & Lob. tradunt *Tarton-raire* dici Galloprouinciæ & Massiliensibus, ab exuperanti purgandi vi, ob eandémque causam *Mierdacruz* Hispan. dici Clus. Autor est.

Mierdacruz.

Sesamoides maius Scalig.
Lob. not.

Sesamoides maius Scaligeri, vt vult Lob. de quo tamen apud Scalig. aliquid legisse non meminimus.

Nec placet icon Lob. qui non agnouit *Tartonraire* idem esse cum Sanamunda Clus. qui probam iconem habet, qualem & nos proponimus.

Chamelæa Solerio.

De hac planta aliquando scripsit Solerius hæc verba: Chamelęa, Massilitanis & Beterrensibus [qui *Berro* & *Barsegue* locum vocant, vbi prouenit] dicitur *Tarton-arrayro*, id est, *tardè aluum lubricans*: Arelatensibus *Retumbet*: Aquasextianis, *Herba-iuarino*, Montanis *Buchi*, haud procul à Nicea *Reniro Paruus*. Semina quoque ab insigni Medico Belgiæ D. Iac. Vtenhouio, cùm esset in Gallia Narb. *Retumbet* nomine nobis missa. Neapoli *Sporchina Gallina* dicitur. Iac. Rainaudetus Pharmacop. nobis misit hunc fruticem in littore maris Massiliæ natum, scribens *Tart en rayre* ibidem vocari, quòd aluum mirificè soluat.

Tarton-arrayo.
Retumbet.
Sporchina Gallina
Etymologia.

Locus

Circa Massiliam locis ad mare deuexis, præsertímque collem vulgò *Mont-rond* vocatum, squalidum, aridum, glareosum, plurima fruticat, vt ante nos Lobelius annotauit. Nihil iucundius aspectu quàm colliculi aut areolæ argenteo huius herbæ nitore vestitæ. Neapoli quoque nobis missa. Frequens quoque, inquit Clus. regnis Granatensi & Valentino, in apricis & Sole illustratis locis. Verno tempore floret, hoc est, Martio & Aprili. Aestate fructum perficit.

Tempus.
Vires.

Folia sunt adurentia, vti dictum: ob purgandi facultatem rusticis Hispanis magno in vsu. Sed effrenis & exuperans eius purgandi vis, inquit Lobel. non rarò Dysenterias fluxúsque immoderatos accersit. Præsertim si quis minùs peritus, huius folia in puluisculum reducta, vel quopiam liquore diluta, propinarit: vt factitabat ille necator Tmiso, qui nobis primùm eam, eiúsque vires, vt dicebat arcanas detexit. Hodie impostores, ac quidam ignari, notante Dalechamp. quanta sit huius plantæ vis, & corporibus nostris noxia, ex vino albo, vel Cicerum decocto, vel elixæ carnis iusculo bibendam propinant drach. I. vel II. in validissimis naturis, tanta purgandi potestate, vt sæpè ob hypercatharsim sanguis erumpat. Educit autem sic sumpta biliosa, pituitosa, aquosa, id quod & Diosc. testatur de suo Sesamoide: vt mirum non sit, eodem teste, in Anticyra dictum olim fuisse Elleborum, admiscerique solitum potionibus ex Veratro albo paratis, vt faciliùs & citiùs Veratrum, quod vomitiones magis ciet quàm deiectiones, aluum commodiùs detraheret. Hoc idem Dalechamp. Elleborum suspicatur, quod fructum Sesamo similem edere Theophr. scripsit, quo in Anticyra purgationes fiebant. Quanquam non solùm fructu, sed etiam radice vtile esse scribit: quod negat Diosc. qui radicem ἄπρακτον, id est, imbecillem & inefficacem, seu ignauam, suo Sesamoidi maiori tribuit, feminíque purgandi vim, quam etiam foliis & ramulis inesse experientia docuit.

Impostorum fraus...
Elleborum Veterum ... Theoph.

SANAMVNDA II. CLVS. CAP. XLVI.



De...

Tartonraire affinem fruticem Sanamundam fecit Clus. quem & circa Calpen, vulgò Burhalaga appellari ait, altitudine cubitalem, ramis lentis, flexilibus, carnoso & denso cortice intectis, qui [sublatâ exteriore cute] per totam plantam, præsertim circa radicem, Lini aut Cannabis modo in fila diduci potest: superiores ramusculi densi-...

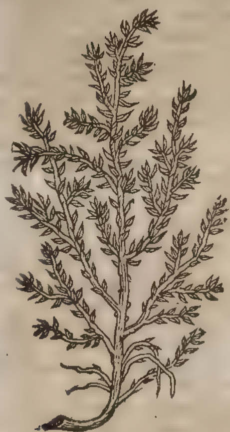
Ba...

rum, confertorum, lanuginoſorum, & veluti tomento quodam obſitorum foliorum comam pariunt, ſuperiore minorum, & mucronatorum, ſalſi nonnihil guſtus, ſed deinde acris & calidi. Exornatur hæc coma flaueſcentium floſculorum Oleæ ſimilium numeroſa ſobole. Radix craſſa & lignoſa ſuperiori ſimilis eſt. Eius fructum obſeruare non potuit: quandoquidem Febr. florentem inueniebat petroſo & ſalebroſo loco, maritimis Bæticę inter Calpen & Eſtepona, montibúſque Granatę proximis.

Granatenſibus Mauritanis Samundam vocari ait, apud quos purgandorum corporum gratiâ frequenter vſurpetur. Drachmæ enim pondere cum decocto Cicerum ſumptam, mirificè purgare per inferiora. Circa Calpen verò nullius eſſe vſus, præterquam ad excalefaciendas fornaces.

SESAMOIDES PARVVM DALECH. Sanamunda III. Cluſ.

CAP. XLVII.



Concinna eſt planta, ramis crebris, lignoſis, inconditis, inque fili tenuitatem tandem abeuntibus donata, quos farctim denſa, candida, cineracea lanugo obuoluit, quæ in maioribus virgis paucior. Folia confertiſſima ramulis ſine pediculis hærent, Thymi aut Vacciniæ paluſtris, acuminata, infernâ parte rugoſa, virentia & in ſicca nigricantia, glabra, ſuperna verò [qua parte contrahuntur & velut alueolum efficiunt] tomento albido penitùs obducta.

Cluſ. ſic deſcribit: Sanamunda 3. duas priores magnitudine excedit, candidioribus & multò lętioribus virgis, quarum cortex ſupra modum lentus eſt, & frangi contumax. Extremi ramuli frequentes, & ferè omninò tomentoſi, procumbẽtem comam habent, & frequentibus foliolis obſiti ſunt, carnoſis, paruis, Sempeiuiuo minori Dioſcor. quod nonnulli *Illecebram* vocant, valdè ſimilibus, vrentis etiam facultatis. Flores ſuperioribus ſimiles, interdum herbacei ſunt, aliquãdo pallentes, Sed neque iſtius fructum obſeruare licuit. Floret autem cum ſuperioribus. Quo porrò nomine vulgari appelletur, ignorare ſe ait. Similem autem fruticem ſiccum ad ſe aliquando miſiſſe C. V. Alfonſum Pantium, Med. & Prof. Ferrar. & Cortuſum Patauinum, hic quidem Ericæ Alexandrinæ nomine, ille verò Cneori. Verùm Cneorine, an alio nomine Veteribus deſcriptæ ſint hæ ſtirpes, aliis iudicandum relinquit. Certum tamen eſſe dicit Thymelææ congeneres eſſe, & iiſdem facultatibus pollêre. Nos Seſamoides minus Dalechamp. idem exiſtimamus cũ Sanamunda 3. Cluſ. de quo ſic tradit Hiſt. Lugd. Seſamoides minus quidam nominant, non ad Dioſcor. quidem hiſtoriam referentes, ſed ad Seſamoides maius multorum Dalechamp. [ſiue *Tartonraire* & Sanamundam 1. Cluſ.] cum quo cognationem habet originis, ſaporis, facultatis catharticæ. Quidem Phacoides volunt eſſe Oribaſii, ob foliorum cum Lente ſimilitudinem. In maritimis, vt & alterum prouenit, ſed Corſicæ magis quàm Galliæ, Liguriæúe: caule pedali, in ramulos plurimos & graciles diuiſo, lanugine molli veſtitos ſuperioris modo: foliis numeroſiſſimis, minimis, lætiùs virentibus, Lenticulæ ſimilibus; circa ramos denſiſſimè coaceruatis, vt ramorum conſpectum adimant, Aizoi acris ſpecie: flore copioſo, tenui, candido, per totos ramos foliis interſparſo, ſuauiſſimi odoris, nec moſcho diſſimilis, & quaſuis acres plantas ſuperantis. Purgat, & eoſdem humores educit, quos Seſamoides maius: ſed laborioſius, præſentioréque nimiæ vacuationis diſcrimine. Eius tuſæ ac cribratæ drachmam ptiſanæ immixtam ſorbendam dedit Dalechamp. cuidam neruorum diſtentionibus laboranti Lugduni in valetudinario, cui non ſegniùs aluus deturbata eſt, quàm ſi Colocinthidem ſumpſiſſet, reſtitutáque ſanitas. Suſpicamur eandem Hiſt. Lugd. huius aliâ habere deſcriptionem & iconem nomine Cneori nigri Myconi, de qua ſcribit: Plantam, *Pala marina* vulgò dictam à Barcinonenſibus, ad nos miſit pro Cneoro nigro depictam & deſcriptam, his ferè verbis: Frutex eſt duorum cubitorum altitudine cùm multùm adoleuit, caule rotundo, flexili, aliquantùm aſpero, & ferè nodoſo, qualis in Aizoo foliis detractis cernitur, ramulis multis ſimiliter nodoſis brachiato, in quibus folia minuta, perpetuò virentia, quæ quò fruticis ſummitati propiora, eò minora cõſpiciuntur, vt quæ in ſummitate ſunt, Cupreſſi foliis ſimilia ſint, paulò tamen latiora: omnia nonnihil craſſa ſunt, carnoſa, incana, caulem complectentia. Flores in viridi lutei: radices craſſæ, digitales, lignoſæ, albo cortice veſtitæ, ſatis in terram deſcendentes. Totus frutex, & maximè cortex manu tritus, grauis eſt odoris: ſed vigente canicula folia ſi confricentur, zibeti odorem quadantenus ſpirant. Barcinone naſcitur locis arenoſis, & maritimis, aut non multùm à mari diſtantibus. Floret Autumno, & floris prouentum ad Maium vſque producit, foliis aliis decidentibus, aliis renaſcentibus. Foliorum ſapor cum lentore ſubaſtringit. Eotu huius herbæ hæmorrhoidum inflammationem ſedari aſſerunt: quod & ſuffitu præſtatur. Hanc plantam Cneori deſcriptioni à Theophraſt. traditæ optimè quadrare putat Myconus. Ea eſſe videtur, quam lib. de Catharticis nomine Seſamoidis minoris depinximus. Cluſ. Sanamundam 2. fecit. *Hæc Hiſt. Lugd.* At nos non ſecundam, ſed tertiam Cluſ. Sanamundam cenſemus.

Cæſalpin. quoque de hac eadem, ni fallimur ſcribit: Cneorum Hiſpani milites *Micciam* vocant, quia eius rami ſiccati ignem conſeruant, ideò ex his funiculos parant ad tormenta bellica igne exoneranda: appellant autem hos funiculos *Miccias.* Frutex eſt in maritimis circa Plumbinum, multos ſpargens ramos, valdè obſequioſos: foliolis breuiſſimis totos ſurculos conueſtientibus, modo Cupreſſi, craſſis, ſupernè candicantibus, infernè viridibus. Floret in autumno, & per totam hyemem: floſculi ſunt Thymelææ, inter folia, exiliores, & in medio lutei: fructus quoque ſimilis, tenuior, nigro ſemine. Radix ramoſa & obſequioſa, ſed guſtum non mordet. Eadem in inſulis,

Phacoides Oribaſ. *Locus* *Vſus.* *Purgat.* *Doſi.* *Neruorum diſtenſio.* *Cneoron nigrum.* *Pala marina.* *Radix.* *Zibeti odor* *Locus* *Tempus.* *Sapor.* *Sanamunda 2 Cluſ.* *Sanamunda 3. Cluſ.* *Cneorum Cæſalpino.* *Miccia.* *Funiculi bellici ſeu ſcloperarij.* *Flores* *Fructus.* *Radix.*

odorata & candidior. Theoph. Cneorum appellat: eius duo genera, candidum & nigrum &c. Plin. Casiam à Latinis appellari testatur. *Hac Cæsal.* Quamuis autem ex Clus. Myconio, Dalecham. & Cæsalp. descriptæ plantæ vnam eandémque stirpem denotare videantur, nondum tamen illud pro certo asserimus, cùm hanc plantam integram & in suo natali non viderimus. Malumus igitur de non probè cognitis iudicium suspendere, quàm temerè aliquid, quod quidam faciunt in suis Animaduers. pronuntiare.

Varietas. Cneoron Theoph.

Sanè si diligenter consideremus descriptiones allatas, quædam dissona deprehendemus, & maximè in Myconii & Dalech. & potissimùm quoad vires & icones. Multi & peritissimi Botanici circa similitudinem decepti sunt, præstat ergo occasionem præbere diligentiùs inquirendi, quàm posteritatem decipere non sine graui periculo.

Autores de non visis aut non probè cognitis non temerè pronuntient.

Ericam Alexandrinam vocant Itali, teste Lob. nimirum, vt ille ait, hoc specioso nomine mittunt & obtrudunt Itali quidam peritiores peregrinitatis & nouitatis titulo, cùm tamen in Galloprouincia & Hispania eius sit facilis prouentus. At is inter varietates Vermiculati fruticis acris recensuit in Obs. & Aduers. vt ipsemet testatur. Verùm non possumus nobis persuadere Lobelio bene notam fuisse Sanamundam tertiam Clus. Si quis consideret eius icones, quanta diuersitas?

Erica Alexandr. Lob.

Locus.

Vermiculatus frutex.

Nos existimamus plantas depictas in Aduers. pag.163. & Obs.p.207. diuersas à Sanamunda tertia Clus. de qua hic agimus, quamuis pauca, quæ scribit in Obs. pag.203. nomine Vermiculatæ videantur posse Sanamundæ conuenire: scribit enim folia alba densissimè conferta denticulis Vermicularis acris, maioribus. Quas autem plantas censeamus exhiberi per prædictas icones, dicemus sub huius operis finem, vbi trademus de Vermicularibus marinis.

Cæterùm, inuenitur etiam hæc planta, inquit Clus. in toto illo tractu maritimo Meridiei obiecto, qui ab Herculeo freto, ad Pyrenæos vsque excurrit. Nos pulchrum ramum cubitalem habemus in Herbario nostro sicco, à Valerando Dourez, insigni Pharmacopœo, ads. nostro, cuius manu adscriptum est: *Sesamoides fortè minus ex Syria*: & ibidem manu Dalech. nobis hæc planta picta aducta è Corsica. D. Casp. Bauh. attulit ramulum nomine Cneori albi Guiland. collectum in horto S. Pontificis Romæ. Nos & in horto Serenissimi Magni Ducis Hetruriæ legimus Florentiæ, ex satis alto & eleganti frutice, cum hac annotatione à non indocto hortulano accepta: *Aproxis Plin.* aut *Focalea*. Miscent cùm puluerem bombaceum parant.

Locus.

Sesamoides minus.

Cneorum album Guiland.

Aproxis Plin. Focalea.

Scribit autem Plin. à Pythagora Aproxin appellari herbam, cuius radix è longinquo concipiat ignes, vt Naphtha. Idem tradit: si qui morbi humano corpori acciderint florente Aproxi [Brassica. CH.] quamuis sanatos, admonitionem eorum sentire, quoties florere eam contigerit [florem eum tetigerint. M.] Sed mittamus Pythagoricas has nugas, quarum Author, vel ipso Plinio teste, Magorum studiosissimus fuit. Sed quantò portentosiora tradit Plin. eo loco? nempe lib.24.c.17. Annotat Dalech. ἀπρόσιξιν dici, quòd metu & pauore accedere propiùs non auderent: προσίξαι, accedere est.

Ad puluerē pyrium.

Plin. illust.

Aproxis vnde.

CNEORVM.

CAP. XLVIII.

QVum certum sit tam Chameleam quàm Thymeleam à Veteribus Cneorum fuisse appellatam, non insubidè hoc loco, opinamur, de eo trademus. Verùm quum non solùm de modò dictis plantis dicatur hoc nomen, sed & pluribus aliis plantis à Neotericis attribuatur, [vt iam in præcedentibus ex parte dictum] statuimus hoc loco præferre quæcunque Veteres de eo prodiderunt, subinde demonstrare quales plantæ eo nomine à diuersis donentur.

Institutionis ratio.

Theoph. inter surculosa quę carnoso folio constant refert Cneoron, & inter herbacea, Sedum, quod ἀείζωον nuncupat. Cneori verò duo genera statuit: album & nigrum. Albi, inquit, folium cutaceum est [δερματῶδες] oblongum, figura quodammodo Oleagineo simile. Nigri verò quale Tamarisci, carnosum. Album supra terram minùs se attollit, [μᾶλλον ἐπίγειός ἐστιν.] & exiguum quid olet: Nigrum autem valdè odoratum est. [εὔοσμος habent vulg. Cod. Gaza, Cornar. & Guil. legunt ἄοσμος. Rob. Const. ἄοσμος, omnes Plinium secuti.] Vtrique radix alta, magna. Rami multi, crassi, lignosi, ferè statim è terra diuisi: [Græcum addit ξυλωδεστάτων καὶ γλίσχρων: meliùs tamen legisse videtur Gaza cùm omisit hanc vocem, & γλίσχρους tantùm legit.] lenti admodum. Quamobrem hisce vtuntur ad colligandum, & comprehendendum modo salicis & Vitilium. [ὥσπερ τοῦ οἰσύου, Οἶσα salix Amerina & Vitilis: Galli sua lingua adhuc vocant *Osier*. Gaza, Iunci modo vertit.] Germinant floréntque post æquinoctium Autumni, & diu florent. *Idem* quoque priùs alibi Cneorum inter ea recenset, quæ aculeis carent. Gaza vtrobique more suo interpretis fidem excedens, κνέωρον Casiam vertit, Plinium secutus quidem: sed itidem malâ fide. Nam & hic Cneoron dixit, quamuis addat Casiam *Hygino* vocari. Reliqua paucissimis expedit, his: Cneori duo genera, nigri atque candidi. Hoc & odoratum. Ramosa ambo. Florent post æquinoctium Autumnum. Dixerat autem priùs: Fruticem Thymelæam, aliis Chamelæam, aliis Cneoron dici: similem esse Oleastro &c.

Cneori genera.

Vtriusque compa...

Theoph... ... illu...

Gaza ... interpr... fidem ... dit.

Thym... Cham... Cneo...

Et Galen. lib.9. cap.3. de Compon. Med. s. loc. Ex Archigene, κνεώρου [inquit] ἣν χαμελαίαν ἔνιοι καλοῦσι. Et Hermol. Nostri (ait) Chamelæam & Thymelæam præcipuè Casiam videntur appellasse. Porrò quod Cneoro Theoph. carnosum folium veluti Myricæ attribuit, hoc, inſit Cornar. ad Cneoron Diosc. quod nomine peculiari Thymelæa appellatur, non pertinet, sicut neque ea, quæ de duobus Cneori generibus scribit: sed referenda sunt ad aliud Cneorum, quod foliis in coronamenta venire & Casiam ab Hygino vocari Plin. ait.

Vidimus doctos viros hac parte rerum confusionem fecisse. Tagaultii in lib. de Purg. opinio est, folia Thymelææ vsque ad Theophr. tempora Cneorum vocata fuisse: ipsum verò Theophrast. plantam Cneoron & Cnestron vocasse: ita à Cneoro putat deriuatam vocem Mezerei, Hyginíque. Casiam à Latinis Oliuellam dici. Sed lóngè petita Mezerei deriuatio, quam vix emunctior Grammaticus admittat. Interim non docet, quam plantam intelligat, aut exhibeat.

Marantha in sua Meth. tradit Theophrast. per Cneo-

Cneoron, Thymelæam & Chamelæam intelligere, quæ nomina Dioscoridi vsitatiora dicit, vt prius illud Theophrasto.

Matthiol. in Dioscor. Casiam Virgilii putat eandem cùm Cneoro Plin. & Theophrast. Sed quænā plantæ oriantur in Italia vel aliunde eò afferatur; quæ Cneoron referant, quid referat, se non habere ait. Guiland. in Theone, Cneorum vtrúmque Chamelæam & Thymelæam esse ex Aretæi, Dioscor. Plin. Gal. & Aetii traditione ignorare demiratur. Matthiol. respondet in Epist. ad Cratonem: Cneorum, quòd videat Guilandinus inter adulterinas Thymelææ nomenclaturas habere Diosc. quódq; habeat Gal. & Plin. id quod me adnotasse ignorabat, non sine ingenti latratu barbarus ille Canis me adoritur. Verùm Theophrasti Cneoron à Dioscor. & Gal. Cneoro pluribus differt notis.: Thymelæa Chamelęaue ambæ graueolentes sunt: grandi altaque radice haudquaquam nituntur, nec florent, nisi Vere inchoante, nec humi procumbunt. Adde quòd Cneoro nigro folia Tamaricis reddidit Theophrast. Sed eius modi folia nec Chamelææ nec Thymelææ insunt. De albi Cneori genere meminit Plin. inter odoratas plantas de altero verò Cneoro, de quo Diosc. & Gal. meminit is loco superiùs citato. Scribit de Gnidio grano Theophrast. statim simul ac de Pipere egit non autem vbi tàm diligenter Cneori historiam describit, vtpote, qui Gnidium granū non ignorabat Cneori non esse fructum. Idem in epist. ad Marantham similibus argumentis conatur refutare Maranthæ opinionem: addens, nullum esse inter Thymelæam & Chymelæam coloris discrimen, quo nigra altera appellari debeat, altera verò alba. Pro Guilandino rursus respondet Paul. Hessus aduers. Matth. Probl. 8. in hunc modum: Multa sunt quæ sententiam Matthiol. de Cneoro infringunt, quod nullius rationibus euidentiùs probari posse puto, quàm ipsiusmet Dioscor. & Theophr. autoritate, cui ille inniti quàm maximè videtur. Neque enim Cneorum inter adulterinas solùm apud Dioscor. nomenclaturas legitur, quemadmodum Matthiol. commentari fuit ausus, neque etiam verba Theophrast. de vtroque Cneoro & Dioscor. de Chamelæa & Thymelæa adeò longè inter se dissident, quin ambos de iisdem locutos esse plantis docere queant. Pluribus rem prosequitur Hessus, quem consulere poterit Lector, cùm fusam huius controuersiæ tractationem, ex illius scriptis integram huc trāsferre non permittat breuitatis studium. Nos sanè neutiquam legimus apud Veteres Thymelæam & Chamelæam grandi altáque radice haudquaquam esse, & non florere nisi Vere inchoaante, vt Matthiol. ait. Hoc quidem conuenit Laureolæ folio deciduo, quæ non floret nisi vere, quam Matth. videtur confundere cum aliis plantis, vt antehac demonstratum.

Mirum etiam Matth. ita inconstantem suíque immemorem, vt exhibeat pro Cneoris plantas cui folia nullo modo similia Tamarici, quale eius Cneoron frutex, de quo nos antè: & Cneorum herba, de qua etiam suo loco, titulo Ocymoides vel Saponariæ minoris.

Doctissimorum quorumcunq; iudicio, inquit Clus. Cneorum Theophrast. à Thymelæa & Chamelæa Dioscor. non differt. Quin & Cæsalp. Plinius [inquit] Chamelæam petrosis nasci tradit, non vltra palmi altitudinem, foliis Oleæ amaris, odoratis: videtur autem intelligere Cneorum cādidum Theophrast. quæ inter Coronarias Casia à Latinis vocatur. Idem Cæsalp. eo cap. quo hæc tradit nempe 7. lib. 4. duas plantas describit, quas ambas descriptiones posuimus cap. de Laureola decidua, vt qui dubii simus, quas plantas intelligat: quarum vna fortè Chamelæa folio subtus incano, altera Laureola folio deciduo. Idem tamen cap. 9. tradit, Cneorum Hisp. Mirciam vocatum: [de quo priùs actum, cap. de Sesamoide minore Dalechamp. siue Sanamunda 3. Clus.) ibidem Theophrastum dicit Cneorum appellare.

Rob. Const. in Lex. κνέωρον vel κνέωρος, Casia herba, differens à Casia frutice aromatico, de qua Virg. De hac intelligit Plin. lib. 2. cap. 12 & lib. 12. c. 19. Vbi Cneorum quod Casiam Hyginus vocat Cneorum Hipp. etiam κνέωρον vocat, vt pluribus dictum in superioribus. *Cneorum. Cneorus.*

Cæterùm Cneori nomine has inuenimus plantas exhiberi: *Chamelæam tricoccon*: *Chamelæam folio subtus albo*: *Thymelæam Monspeliensem*: *Laureolam folio deciduo*, ac etiam *folio perpetuo*: *Cneorum Matthiol. frutex*: *Tartonraire* siue *Sanamunda* 1. Clus. *Sesamoides min.* 3 Dalechamp. siue *Sanamunda* 3. Clus. *Casia Monspel.* de quibus omnibus abundè actum distinctis locis & capitibus. *Aequiuoca*

Dalechamp. *Cneorum album* facit plantam dictā *Argenteam*, de qua mox. Item *Nerium alpinum quorundam* de quo l. 13. *Rosmarinus coronarius* lib. eodem. *Lauendula* siue Pseudonardus lib. 28. *Camphorata Monspel.* lib. 29. Eodem etiam *Ocymoides minus* siue Saponaria. Dod. inter Synonyma Dypsaci ponit Cneorum.

Ita vides in quantam confusionem Cneori historia ab Herbariis fuerit coniecta, singulis ferè nouam quandam, ne nihil dixisse viderentur, pro Cneoro obtrudentibus. Nos vt speramus, aditū patefecimus posteritati hæc omnia diligentiùs examinandi ac diiudicandi.

CNEORVM ALBVM DALECHAMP. aliis Dorycnium.

Cneori albi Dalechamp. plantam in hortis Adonidis aliquando aluimus, cuius rami tomentosi, albidi: folia quàm vel Chamelææ vel Thymelææ maiora nonnihil, ad magnitudinem foliorum Mezerei Germanici siue Laureolæ folio deciduo propiùs accedentia, argenteâ lanugine vtrinque nitentia, mollitie holosericea, per extremum obtusa. *Descriptio. Folia.*



Dalechamp. autore, in summo ramorum vertice velut in Corymbos aceruatus emicat: Semen nigrum, crassum, in folliculo tanquam glumâ reconditum. Radix grandis, in profundum subiens. *Flos. Semen. Radix.*

Imperatus scribit, folio esse simili Oleæ, & flore integro,

Dorycnium Imperati.



inſtar Campanulæ, quem pulchrè depictum exhibet, ſicut & Cluſius in Appendice Operis ſui Botanici, qui plantam hanc duorum aut trium pedum altitudinem aſſurgere, & multos ramos lignoſos ſpargere tradit, non valdè diſſimiles tenellis ramis Ziziphæ albæ, & flores Conuoluuli aut Strammoniæ, ſatis fugaces; quia vno marceſcente alter ſeſe expandere incipiat: fruticem eſſe ſempervirentem, & hyeme folia non abijcientem.

Sempervirens.

Cæſalpino quoque herba fruticoſa eſt, multis ab eadem radice caulibus ſimplicibus, altitudine dimidij cubiti, numeroſis folijs circumdatis Oleæ figura, paulò anguſtioribus, molli lanugine, colore argenteo, in ſummis virgis coma prædenſa, in qua flores candidi Calathi effigie, & fructus Conuoluuli minoris.

Fructus.

Hiſt. Lugd. ſcribit eſſe Cneorum album Dalechamp. & [illegible] eandem Herbariorum ſententiã [illegible] cum deſcriptione Theophraſt.

Cæſalp. & Dorychnium vocat, & ex Sicilia haberi ſcribit, vulgóque Argentinam vocari. Sed quæ ſit altera eius Argentina neſcimus: quam tradit oriri in aſperis collibus & maritimis, breuioribus ramulis humi ſparſis, rarioribus, folijs pinguioribus breuioribus [illegible]: floribus purpuraſcentibus [illegible] plures [illegible] diſtributis. Dioſcor. Dorycnium tradit Oleæ nuper naſcenti ſimilem &c. folijs Oleæ anguſtioribus, vbi *στενότερα* legendum eſſe idem vult Cæſalpinus. Imperatus quoque Dorycnium Dioſc. putat, & Iacobus Plateau, vt annotat Cluſ.

Dorycnium Argentina. Argentina flore purpureo

Naſcitur in locis lapidoſis & ſaxoſis maritimis teſte Hiſt. Lugd. Nos pulchrum ramum inter ſiccas noſtras habemus. D. Caſp. Bauhino quoque miſſa fuit titulo Dorycnij Dioſc. Sata nobis ex ſemine aliquando prouenit in horto E. C. Montb. De viribus eius nihil adhuc cognitum nobis: ſi ſit Dorycnium quod non negauerimus, ſed iudicio Lectorum relinquimus, eius vires reperient Lectores in noſt. Hiſt. lib. 11. cap. de Dorycnio Veteribus dicto, vbi etiam comperient æquiuocationes.

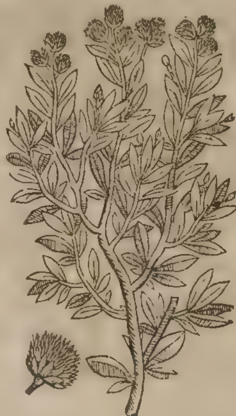
Locus.

Cæterùm de Cneoro non baccifero frutice vel ſuffrutice hoc loco egimus, propter hiſtoriam eius communem cum Chamelæa & Thymelæa, quæ & Cneorum pleriſque Doctis putantur, & bacciferæ ſunt. Non malè quoque facturi videbimur, ſi ſequentem fruticem, folijs non vſque adeò diuerſum à prædictis, licet non bacciferum, ſed facultate ad eoſdem plurimùm accedentem, ideóque terribilem herbam dictum, cùm ſit frutex, hoc quoque loco tradamus.

Ordinis ratio.

ALYPVM MONSPELIANVM, SIVE FRVTEX TERRIBILIS.

CAP. XLIX.



Alypum Monſpelienſibus putatum; frutex eſt cubitum aut ſeſquicubitum altus, in multos diuiſus ramos lignoſos, ſatis tenues, rubentes, vel ex fuſco purpuraſcente cortice tectos; per quos folia concoloria ferè naſcuntur, Myrto vulgari accedentia, magnitudine ſua non itẽ penitùs formã. Ex anguſtiſſimo enim principio ad extremum uſque propemodum dilatantur, vbi interdum & vnã aut altera crenã inciſã, obtuſum mucronem efficiunt, craſſa, ſolida, amara. Floſculi extremis ramulorum plurimùm, aliàs ad medios ramulos glomeratim congeſti hærent, purpurei, ex tenuibus ſtaminulis contexti. Radix craſſa, dura, nigra lignoſa. Cuncta planta, inquit Lob. amara & inamœno Thymelææ aut Chamelææ guſtu, aut vehementiore etiamnum à ſexto anno.

De[scriptio] *Fol[ia]* *Flo[res]* *Ra[dix]* *Sa[por]*

Quoniam verò Cluſ. in Hiſpania natam deſcribit, & quædam habet in ſua deſcriptione, à nobis non annotata, lubet & illam ſubiungere. Suffrutex hic potiùs, quàm herba, cubitali aut ampliore altitudine aſſurgit, multis ramis lignoſis, duris, fragilibus tamen & nigricantibus præditus, circa quos ex tuberculis interdum multa confertim & ſimul iuncta folia naſcuntur, in tenerioribus verò ramulis, qui plerumque rubeſcunt, rariora, Myrti ferè, longiuſcula, ex cœruleo nigricantia, carnoſa, nigricante pediculo, acuto mucrone, extremæ amaritudinis. Summis ramulis ſingulares inhærent calyces ſquammatim compacti interioris orbis florum Scabioſæ aut Morſus Diaboli magnitudine, qui florem continent villoſum & lanuginoſum, ex cœruleo candicantem in meditullio, at in ambitu omninò cœruleum. Semen ſe ignorare ait, & florentem tantùm conſpexiſſe.

Fl[os]

Alypum Montis Ceti Narbonenſium, Herba terribilis vulgò: ſi [inquiunt Aduerſ.] vti nonnullis eruditis perſuaſum fuit, Arabes vocitarunt Turbith quodlibet Phlegmagogum, paulò vehementiùs pituitam educens, meritò & iſtum fruticem poſſit quis Turbith vocare, nec enim minùs malè ominato nomine, quàm Turbatorium Turbith vocat iſtam herbam Terribilem vulgus Narbonenſium, vbi Impoſtores valetudinis cau[illegible] atque tribades mulierculæ terribiles, vt vocant, illic moliuntur purgationes iſtius terribilis fruticuli folijs, floribus & ſemine.

He[rba terri]bi[lis] *Tu[rbith]*

[illegible] ſi Scaliger prorſum ſiluiſſet, nec pingendo deprauaſſet, meliùs ſuo honori Lectorique conſuluiſſet. Hanc enim cap. de Tripolio, ſibi etiã ignoto, vbi multùm ineptit, & Alypum plantam

tenui-

Ma[...] *fa[...]*

tenuibus Ferulæ folijs esse dicit, non istam: Dioscoridi imponit, Brassauolæ & alijs doctissimis conuiciatur & obtrectat, argumentis ab illorum monumentis mutuò sumptis, etiamque vestigatore ingenuo indigna prorsum & vecordiæ plena verba illa inseruit: Non referre, cuius sit plantæ radix Turbith Alexandrinum, cùm eius facultates à Medicis optimè sint perspectæ. Sic scamnidicum vel aratorem, non commentatorem loqui decet. Nullam hodiè nostra ætas nouit plantam, vt eadem Aduers. tradunt, cui Diosc. Alypum assimilari queat, neque vllam plantam habemus, quæ æque benè, imò vllo modo (præter Ferulas) Alypo congruat, siue lineamentis, siue efficaciâ purgandi, atque hic frutex Maritimus.

Sanè hanc quominus asseramus genuinum Alypum, vna notula non tam obstrepit, quàm deest, foliorum nimirum: quæ non fuerunt expressa à Diosc. aut fortassis fuerunt labecula codicis peruersa: mutata nempe voce μάραθες in ὑπέρυθες, vt fit non subruber, sed fœniculaceus frutex. Hincque Mesue suum Turbith ferulaceum fecerit, vel Tapsiam cum nonnullis.

Eadem Aduers. tradunt non esse Ptarmicam. Lob. in Obs. dicit esse Ptarmicam, & Conyzam tertiam quorundam. Quærit etiam an sit Calcifraga Diosc. At si corrigeretur Diosc. lectio, & pro voce ὑπέρυθες reponeretur, vel ὑπερυθροειδὲς, vel μαραθροειδὲς, ita enim esset corrigendum, multò minùs herbæ terribili responderet Diosc. descriptio. Nam quæ obsecro similitudo eius cum Fœniculo? nulla omninò. Nec etiam potest dici λεπτόφυλλος radix Betæ: nec plena succo. Immò nec nobis propriè videtur dicenda πόα, siue herba, cum reuera sit frutex lignosus, cuius & radix & virhulta lignosa.

Vix putamus Matth. hanc plantam voluisse exprimere, id tamen poterit suo loco diligentiùs considerari.

Bætici, teste Clus. *Coronilla de frayles*, hoc est, coronulam Fratrum siue Monachorum vocant, quasi eorum orbicularem tonsuram flore referentem, & *siempre enxuta*, quia semper arida & exsucca videtur. Murciani verò & Valentini vulgari voce *Segullada*. Nonnulli Valentinæ Academiæ Professores *Hypoglossum* esse censebant: sed nihil cum Hypoglosso à Diosc. descripto commune habet, nisi quis fortè ob foliorum eius cũ Rusci folijs affinitatem ei hoc nomen donandum putet, quæ tamen in hoc frutice circa pediculum oblongiora & angustiora sunt: præterea dissimiles vtriusque facultates.

Hist. Lugd. *Empetrum phacoides* dicitur, & *Herba terribilis* Narbonensium. Scribit tamen: Diuinare potiùs quàm certò statuere licet, quæ planta legitimum Veterum Empetrum asseri possit. Si tamen coniecturæ locus sit, Dalech. Empetrum esse opinatur plantam, quæ à vulgo Narbonensium Herba terribilis vocatur, cuius cap. de Alypo mentionem faciemus, ob violentam in corpore purgando facultatem. Ea nunc in ipso maris littore prouenit, salsum humorem bibente eius radice ac tum salso gustu est, vt cæteræ plantæ, quarum radix marinam aquam sugit: nunc in montibus mari vicinis, vt in monte Cestio, vulgò *Cap de Ceste*, propè Agatham, nullo maris succo imbuta, sed tantùm obiecta eius afflatui, ac tum salsuginis expers, gustanti perquàm amara sentitur.

Eadem Hist Lugd. sic depingit: Cubiti esse magnitudine, & eo maiorem, cortice purpurascente ramosam, folio Lentis, sed Lentis modo per æquales versus non disposito, per ramos & surculos nullo ordine prodeunte, supernè viridi, infernè candicante, capitulis in ramorum vertice purpureis & rotundis, Aphyllanthi non dissimilibus. Ast nobis sanè valdequàm affectatè, ne dicamus fictè Lentis folio dici videtur, propter vocem φακοειδὲς, attributam Empetro apud Diosc. *Hist. Lugd. sugillat. eius. lẽsque multiplex error.* cùm alij πρασοειδὲς vocari tradant, vt postea ostendetur. Profectò parum nobis videtur in folijs Herbæ terribilis esse similitudinis cum Lentis folijs. At non ideò prorsus reijcimus esse posse Empetrum Veterum. Considerentur quæ mox tradentur de Empetro.

Miramur quoque cur Hist. Lugd. capiti de Empetro non subiunxerit caput de Alypo, sed interposuerit vtrisque caput de Cucumere silu. & cap. de Colocynthide. His demum subdit iconẽ Alypi Matth. quam ex Penæ autoritate corrupit & deprauauit: nihilominus tamen denuò proponit suam Empetri iconem titulo Alypi Penæ & Herbæ terribilis Narbonensis. *Tabern. nos* Præstitisset nostro iudicio, vno capite fuisse scripta & tradita, non quòd existimemus Alypum Matth. idem cũ Herba terribili, licèt hanc opinionem non reprobet C. Bauh. in sua Animadu. in Hist. Lugd. *Locus.*

Tabern. quoque duas ponit figuras huius plantæ pro diuersis, & sub diuersis titulis, Alypi, & Hypoglossi Valent. Clus. Camerarii: Alypum autem apud Matth. vix putamus idem cum Herba terribili seu Alypo Lob. *Tempus.*

Cæterùm Alypum potissimùm in monte Cestio Frontignano oppido versus Austrum opposito, & in mare sito frequentem obseruauimus & legimus. *Cultus.* Quamuis & in aliis Narbonæ & Galloprouinciæ locis ad mare & Austrum deuexis, & *Ptarmica.* præruptis maximè, vt annotat Lob. natales suos delegerit. *Vires & vsus.* Flores in prædicto monte vidimus mẽse Aprili. Febr. mense floribus onustum inuenit *Purgat.* Clus. in Bæticę solitudinibus circa Antequeram. Martio autem inter Velez, & Rubio, & Lorca, quæ Eliocrota Veteribus dicitur, Murciani regni vrbes, totoque Valentino regno.

In Italiæ quibuspam instructioribus hortis cultam, & proceritate foliorumque amplitudine speciosiorem paullò obseruauimus. D. Calzolarius Veronæ nobis ostendit pro Ptarmica: quo nomine & doctiss. Medico Rantzio in horto Florentino lectam nobis attulit, & ex Prouincia misit Iac. Rainaudetus industrius Pharmacopœus. *Cautio.* Vim catharticam violentam huius stirpis antè diximus. Circumforanei Bæticæ Medici, notante Clus. eius decoctum propinare dicuntur iis qui Gallicâ scabie siue Venerea Lu laborant, non sine magno, vt aiunt, successu. Hist. Lugd. quoque purgandi vim Sesamoide vtroque [intelligimus Sanamundam 1. & 3. Clus.] non imbecilliorẽ habere testatur. Purgare autem bilem, pituitam, & aquas, non aliter quàm Tithymalus. Quapropter eâ non temerè vtendum censemus. *Vsus.*

EMPETRVM PVRGANS.

CAP. L.

PAulò antè dictum, quibusdam videri Alypum esse Empetrum. Videamus ergo quid Veteres de eo tradiderint, potissimùm de purgante.

Empetron, inquit Diosc. aliqui Phacoides vocant. Nascitur in maritimis & montanis, salso gustu. Quod verò propius terræ fuerit, amarius sentitur. Trahit pituitam, bilem & aquam, da-

tum in iure aliquo, aut in hydromelite. Obiter verò notandum caput hoc empetri in quibuſdam exemplaribus deeſſe. Empetron verò Gal. Paul. & Aetius non φακοειδὴς ſed πρασοειδὴς, alio nomine vocari tradunt, ita vt nòn temerè quidam ſuſpicentur ita apud Dioſc. legendum eſſe. Porrò ea verba quod propiùs terræ, amarius ſentitur, aliter rèddidit Plin. ſic ſcribens: Empetrum (Empetros. CH.) quam noſtri Calcifragam vocant, naſcitur in montibus maritimis, ferè in ſaxo. Quò propius mari fuerit minùs ſalſa eſt potàque bilem trahit ac pituitas: quò longiùs magiſue terrena, amarior ſentitur. [Sed quidam, vt Plinium cum Dioſc. concordent, ſic legendum cenſent: quò propiùs mari fuerit, magis ſalſa eſt &c. Vetuſtate vires perdit. [In iis verò quæ proximè ſequuntur] Recens vrinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculoſque frangit. Qui fidem huic promiſſo quærunt affirmant lapillos qui ſubferueſiant, vnà rumpi. In his, inquam, videtur Plin. Empetrum marinum cum Saxifraga confudiſſe deque hac illa inaudienda accipiendaque eſſe, ut ante nos & Matth. & Dal. obſeruarunt.

Calcifraga. *Plin. correct.* *Empetra duo Herm.*

Epipetron. Empetron ad ſolas purgationes commodum iudicat Gal. bilemque ac pituitam educere. Guſtu ſalſum eſſe: proinde ad alia quoque vtaris licet, ad quæ pollere docuit ſubſtantiam ſalſam.

Etyma.

Paulus quoque Dioſc. ſecutus, mentiones duas Empetri habet, quaſi duorum generũ. Gal. vnicũ. Aetius etiam Epipetron vocari ſolitum affirmat.

Saxifragia Marc. Porrò Empetron dictum videtur quòd naſcatur in petris, eademque origine *Epipetron* ab Antiquioribus. Nec ſolùm quia lentis figuram & ſpeciem refert, Phacoides, ſed quia Marrubio ſimile Praſoides eſt, inquit Marcell. Plinius Saxifragam à Latinis vocari ait, miſcetque eodem notante cum ea quæ priuatim & ſeorſim à Dioſc. Sarxifaga deſcripta eſt. Ex quo ſuſpicatur, quod in Saxifragia dictum, non eſſe illud in Dioſc. eo nomine recipiendum; aut ſi ſit, quod tamen veriſimile non ſit, variantibus hiſtoria & medicina: bis de eadem actum fuiſſe, antè ſub titulo Saxifragiæ, & iterum ſub Empetri. Paulum quidem Empetri manifeſtè, Saxifragiæ autem nuſquam meminiſſe. An verò Empetron idem ſit cum Sarxiphago, vel diuerſum, non facilè quis indicabit, inquit Cordus. Vtcumque fuerit, nulla iam hoc nomine extat herba.

Phacoides Corn.

Cornario Phacoides in Dioſc. ſuſpecta eſt: & caput quod de Altero Empetro Dioſc. habebat, de Saxifrago inſcriptum, à ſe inter ſuppoſititia relatũ teſtatur, ac quòd Græcam inſcriptionem non præferret, illegitimũ iudicatum. Habere tamen &

Saxiphages Paulum Saxiphages, idque vrinam ciere & calculos atterere. Quare à Plinio confuſa duo Empetra diligenter eſſe diſtinguenda. Quin & Herbarii noſtri multas ſaxifragæ ſpecies oſtendunt, quas omnes Steinbrech appellant, vt in ipſis diligenti diſtinctione ſit opus.

Epipetron. Ariſt. Ariſt. l. 4. de part. anim. Epipetri ab aliquibus vocati meminit, quod ad præſens Empetron pertinere autumat Cornar. & nos Cuſcutam cenſemus, de qua ſuo loco.

Non deſunt, inquit Matth. qui Oedipum ſe faciant, & Dioſc. obſcura quaſi ænigmata de Empetro audeant ſoluere. Plinius fortaſſe ſimilitudine deceptus, quòd Empetrum Saxifragiam exiſtimauerit. Vires quas vtrique tribuit Dioſc. pui vni impetro attribuit. *Hæc ille.* Sed ſi Matth. ſuæ opinionis autores citaſſet, non in eum hæc ſcripſiſſet Rob. Conſt. in ſuo Lex. Plinius Empetron non confundit cum Saxifrago, vt criminatur Matth. ſed diſertis verbis diſtinxit lib. 22. c. 21. inquiens Saxifragum Adianthi genus eſſe.

EMPETRVM SARXIPHAGVM.

MEminit & alterius Empetri Dioſc. his verbis: Σαρξίφαγον aliis Σαρξίοραγγον, aliis ἔμπετρον, Romanis Σαξιφράγγα: Frutex eſt ſurculoſus, (θάμνος φρυγανώδης) in petroſis & aſperis locis naſcens, ſimilis ἐπιθύμῳ. Marcell. *Deſc.*

Vim habet in vino coctus & potus, vt febricitantibus [vt febricitantibus omittitur in vetuſtiſſ. cod. Marcel.] opituletur: vrinæ item ſtillicidio & ſingultui, & vt in veſica calculos atterat, & vrinas ducat. Hermol. hoc caput retinet, ſed vocem Epithymi non habet, nec etiam cod. Baſil. nec Pariſ. Ruellius & Cornar. addunt quidem, Epithymo, ſed ipſum caput, vt ſubreptitium & adulterinum reijciunt. *Vſus.*

Saxifragum, inquit Hermol. & Saxifraga Lat. dicitur. Item Calcifraga; ſi modò hæc eſt, quam & Plin. & Dioſc. alio loco Empetron appellant. Corroſi & ambuſti ſunt hac parte Græci Dioſc. codices, nec quale ſit huius herbæ folium, animaduerti vllo modo poteſt, & in ipſo verborum textu ſpatiolum inane vacat. Porrò veterem in Dioſc. picturam huius herbæ vidiſſe ſe teſtatur Herm. non plùs folijs, quàm cirris minutis & c: Recentioribus de hac herba parum conuenire, alios Tritici foliorum figuram, alios marinæ Bati ſimilem dixiſſe, alios Tormentillæ vulgò dictæ *Saxif.*

Marcellus peregrinam Græcis & alienam vocẽ eſſe rectè annotauit. Idem ait: ſi negaremus Dioſc. eſſe hoc caput, contra Græcos Latinóſque codices omnes & Poſteriorum decreta id erit: inclinat tamen animus non eſſe Dioſ. legitimum illud caput, aut non Saxifragam Latinà appellatione à Græco homine dicendam fuiſſe: ſed quo in plerisque adhuc indicatur, Sarxiphagon, à minuendis & erodendis carnibus, etſi appellationis huius nulla ſit nobis cauſa aut ratio. Paulus, vt idem notat, qui totum in ſextum ſuæ Medicinæ Dioſcoridem multa breuitate exſcripſiſſe videtur, Empetri manifeſtè meminit: Saxifragiæ autem nuſquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, ſi tunc in Dioſc. Saxifraga legeretur, aut ipſe pro diuerſa eam recepiſſet. Crederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron eſſe, niſi diuerſa penitus vtriuſque hiſtoria & medicina eſſet. Ruellius dicit Saxifragon à Paulo Sarxiphages nominari, ſed id caput non eſſe legitimum Dioſc. facilè eo perſuaderi poſſe, quòd Latina appellatio contra Scriptoris morem Græcæ præferatur. Verùm nullius id argumentum valoris eſſe, infit Cordus: & addit, hoc Sarxiphagon eſſe, quod Gal. Ceſtron etiam dici teſtatur, quodque Paulus Pulegio ſimile eſſe dicit, ſed minus. In Ceſtri, id eſt, Betonicæ capite cum Epithymo comparare: [non inuenimus in Dioſc. capite de Betonica, ſed in hoc cap. de Sarxiphago.] Ille verò ſuſpicatur non legendum eſſe Epithymum, quoniam nulla ſit inter Pulegium & Epithymum ſimilitudo. Quare Thymum pro Epithymo legendum eſſe, non ſine ratione conijcit. *Mar.* *Paulus Dioſc.* *Ceſtron*

Lonic. cõiectura eſt nominum ratione eundem eſſe fruticem & hunc, & qui deinceps alio loco à Dioſc. deſcribitur, niſi diuerſæ vtriuſque eſſent medicinæ. Rectè tamen eſſe diuerſas.

Matth. in Dioſc. retinet caput Sarxiphagia, lijs Empetri, dicti. At Conſt. apud Amat. apertè ſcribit,

bit, ſuppoſititium & ſpurium eſſe illud caput de Saxifragia, non enim in antiquis Dioſc. exemplaribus legi. Quin hæc, que à Falſario quodam interpoſita ſunt de ſaxiphragia, ita deprauatè & corruptè Græcè tradi, vt qui hæc interiecta & non legitima non poſſit agnoſcere, neſciat planè quid diſtent æra Lupinis. Plinium vocare Adiantum Saxifragum, quòd calculos comminuat.

Cæterùm plurimæ plantæ pro Veterum Empetro habitæ ſunt, vt frutex ille, quem ſuprà Alypi Monſpel. nomine deſcripſimus. Anguil. epiſt. 14. meminit Empetri in Græcia, dicti *Prosſai*, voce corruptâ à Praſſoide folijs Alchali purgantis, alibi poſt Cali. Ant ea conſiderandum propoſuimus an Seſamoides minus Dalech. ſiue Sanamunda 3. Cluſ. poſſit conuenire cum Empetro Dioſc. Amatus ignauiam ſuam ſatis prodit, quando non auſus ſit deſcribere ſuum Empetrũ, de quo in ſuo in Dioſc. com. ſcribit, confundens diuerſarum plantarum nomina, quando ſic tradit: Empetron, Calcifraga, Gal. *Perce pierre*: Germ. Steinkraut: mox addens: Empetri hiſtoriam tam ſuccinctè narraſſe Dioſc. vt quæ illa ſit herba, difficile ſit addiuinare. Olim verò apud Antuerpienſes agebat, apud quos magnâ diligentia ſimplicia medicamenta inueſtigaſſe ait, Cornelium Medicum Antuerpienſem ſibi herbam cæſpitoſam, ſapore ſalſam, prope mare naſcentem, obtuliſſe, quam Empetrum eſſe contenderit: Nam & paſtorem, qui illam ad eum attulerat, iureiurando affirmaſſe, Oues quum malè haberent, ad illam tanquam ad certum ſalutis aſylum confugere: eiuſque eſu munitas, morbum propulſaſſe & immunes manſiſſe.

Conſiderent periti, an Crithmum 3. Matth. in com. cum magnis fig. ſiue Chryſanthemon marinum eſſe poſſit, de quo agemus ſuo loco. De ea autem ſcribit Marth. Non deeſſe qui Empetron faciant, ſed ſe ijs haud ſubſcribere auſum. Sylu. in Meſ. annotat Sennam quoſdam Empetron Dioſc. putare. Crithmum ſiue Fœniculum marinum aliqui eſſe Empetrum: Verum eſſe nequit, cùm non purget: de eo agemus in libro vmbelliferarum. Ruell. Empetrum ſeu Calcifragam Lat. multis eſſe Criſtam marinam: & retinet vitioſam Plin. lectionem de Empetro.

Matth. pro Saxiphago, alijs Empetro, exhibet herbam Fœniculi vel Anethi folio, de qua lib. Vmbelliferarum ſaxifragæ nomine, quæ non frutex eſt, ſed herba. Is etiam in poſtr. ſuis com. alias etiam nobis obtrudit plantas pro Empetro, & potiſſ. c. de ſaxifragijs. *Math. repreh. Saxifraga tenuif.*

Hallucinantur, inquit Ryff. apud Dioſc. qui eam herbam, quam Offic. Saxifragam albam Weiß & Hohenſteinbrech appellant, Empetrum eſſe contendunt. Sed Ryfius, vt ſuo loco copioſiùs dicetur, dum alios reprehendit, nec malè ipſe tamen quoque hallucinatur, pro ſaxifraga alba, Icone exhibens Polemonium petræum, à quo non diſtinguit. *Ryffius not.* *Polemonium Petræum.*

Ineptè quoque Thurniſius in ſuo Piſone Saxifragam albam vocat Empetrum Dioſc. & Lonic. Empetrum Galenicum nihilo aptiùs Saxifragam & weiße Steinbrech Tragi dicit. At ipſemet faſſus eſt Empetrum eſſe fruticem: non igitur ſaxifraga alba fuerit, quæ herba eſt. Cur Galenicum dicat neſcimus. Præterea non purgat: quod tamen in Empetro requiritur. Multò ineptiùs idem alibi ad Empetrum refert Germ. Harnkraut/ widertod, & Jungfrauhar / addens ex Gal. ad ſolas purgationes commodare. Quanta quæſo confuſio diuerſarum? Aut quid purgantis facultis vel is vel alius in his plantis obſeruauit. Quis item minutiſſimas herbulas frutices dicet?

Tragus Polytrichum ſuum alterum ac etiam tertium ad Empetrum refert, Item Polytrichum ſuum primum, ſiue Roſellam Cordi. Ruell. Pariſienſibus ſaluiam Vitæ dictam, nobis Rutam murariam Empetron ſuſpicatur. Euchar. Roſſlin Herniariam. Et Geſn. ait, Herniaria Empetron, Trago, neſcio quàm rectè. Nos planè reijcimus ob antè dictas cauſas. Caſp. Bauh. in Phytop. Polygonum 6. minus ſeu Millegranam maiorē Tragi Empetrum dicit. Empetrum album Paracelſi, cuius Thurniſius meminit l. 6. c. 14. in Piſone, titulo de Saxifragia alba, fortè Milium Solis. *Ros Solis.* *Ruta muraria* *Herniaria.*

Multi hallucinari mihi videntur, infit Ruell. quòd quidam huius herbæ [videl. Calcifragæ ſiue Empetri] fidunt picturę, notis omnibus reclamantibus nempe cirris minutis &c. de quo ſuo loco, ſub ſaxifraga. Hæc autem ſunt contra Hermol.

Cornarius Empetrum idem putat cum Epipetro Ariſt. quod nos, vt dicebamus, Cuſcutam cenſemus. *Milium Cuſcuta.*

FINIS LIBRI QVINTI





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER SEXTVS.

BACCIFERAS SPINOSAS EXHIBENS, TAM ARBORES, QVAM FRVTICES.

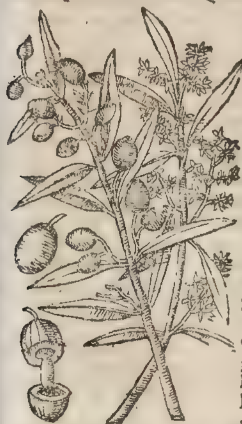
BACCIFERARVM nondum est finis. Nam & talium haud parva restat classis, sed quas natura spinis armavit, sive ut occursus importunos arceant ur, sive ut in eas abeat alimenti terrestrior portio sive aliud quippiam in eam rem humana temeritas, vel potius fragilitas comminisci audeat, non contenta scivisse, quod sat sit: sed cur ita fecerit Deus parénsque rerum natura, sciscitari ausa, ut tandem intelligat se nihil scire. Dignitatis ordinisque prærogatiua tribuatur omni ævo, omnibus autoribus decantatissima Olea: quæ, ut sativa & culta, etsi spinosa non sit, natura tamen talis esse videtur, cùm sterilescens in Oleastrum abeat, qui spinosa est arbor.

DE OLEA. CAP. I.

OLEA SATIVA.



DE Olea pro dignitate & argumenti fertilitate tradituris iusto opus esset volumine, vel Galeni exemplo, qui de Oleo, quod ex Oleæ fructu exprimitur, integrum librum satisque amplum conscripsit, & illi plus quàm alijs omnibus simplicibus inhæsit. Quare & nos utilissimæ huius arboris naturam paulò diligentiùs tradere constituimus: sed ea lege ac omine, ut historiæ amplitudinem, & multiiugam varietatem, ordine atque compendio temperemus, incipientes à Oleæ sativæ, tanquam vulgatissimæ, descriptione. Olea mediocris, nec magna est arbor, haud valdè patula, perennis viroris, trunco femur humanum plùs minùs crasso, magna ex parte nodoso, materie æqualiter spissa satis solida, aliquoti & crispa & intorta, gustu amaricante, colore inter flavum & spadiceum ferè medio, nonnunquam etiam maculis utriusque coloris invicem convolutis conspersa, præsertim cùm ad iustam ætatis consistentiam pervenerit, teste Cordo: *Cortex.* Cortex tam trunco quàm ramis obducitur coloris cinerei, lævis, glaber. [Cordo in his flavus.] *Folia.* Folia oblonga & angusta, salignis ferè similia, acuminata, inconspicuis ac manifestis venis (excepto unico nervo insigni à pediculo ad acumen opposítum excurrente) carentia, crassa, rigida supernè ut nobis quidem videbatur, coloris atrovirentis, aut certè saturatiùs virentis, (at tamen Cordo, [Virg. forte imitatus, frondeque flaua dixit,] in viridi flauescentia, supernè quàm infernè pallidiora contra aliarum arborum naturam) inferiùs canescunt: nullis tamen pilis obsita, tam brevibus pediculis hærentia, ut surculis quasi inserta videantur: ex quorum alis proferuntur pediculi, quibus *Flores.* Flores racematim cohærentes sustinentur, albicantes, Sambucinis similes, è quatuor foliolis fructus rudimentum complectentibus contexti: Cordus aspectu muscosos dicit, & propemodum racemosos: qui non omnes ad frugem perveniunt in Europa. In iis verò locis quibus propria est hęc arbor, proveniunt, ideóque congestæ eius baccæ cófertas uvas æmulantur. Flosculis succedunt *Fructus* Fructus, figuræ ovalis aut glandium ferè, magnitudinis variæ: nam in Hispaniis nascuntur, quosq. Olivas Hispanicas vocant, mediocre Prunum æquant. Italicæ pleræque & Narbonenses vix mediocrem glandem superant, quamvis ea sint habitiores rotundioréśque, primùm virides, postea flavicantes, per maturitatem purpurascentes, tandem & nigricantes, quędam etiam ex purpureo rubicantes, sed rariùs, (sunt & quæ in Hispania albæ fiunt, *Baccarum varietas.*



ut annotat Cluſ.) ſapore valdè acri & amaro & neſcio quid acerbitatis ac nauſeo ſi mixtum habente, etiã in maturis & iam mollibus, carne primùm dura, maturitate molli ac pingui, oſſiculum lignoſum, oblongum utrinque acuminatum, & in hoc proportionatum nucleum unicum habẽte. Qui v. in iis continetur ſuccus pinguis, Oleum fit dulce, aquoſus qui amarus, Amurca. Foliorum quoque ſapor amarus eſt, non ſine acrimonia tamen. Radicibus nititur, inquit Cordus, partim rectis, partim obliquis in ſummo cæſpite obhærentibus, materia trunci modo ſolidâ.

Oleum. *Amurca.* *Radix.*

Theoph. de Olea.

Theoph. variis in locis de Olea hæc habet: Viret ex urbanis perpetuò: radicem habet: quæ ex medio tendit parvam, cæteras grandiores & cancrorum modo velut flexuoſas, inæquales, nodoſas ac fimbriatas, obliquas, quod, non tantùm loci ratione evenit, ſed naturæ quoque ipſius proprium eſt: parvam incertámque habet medullam: quamobrẽ quidam Oleã, ut Buxum, medulla omnino carere exiſtimant: materies ſpiſſa, ſed obliquitate atq; duritia fragilis: folia anguſta, pediculum habent breuem: vertuntur æſtiuis ſolſtitiis: nam peculiare illud ſanè quod Oleę Tiliæ, Vlmo, Populo, evenire videtur: Vertunt enim partes ſupinas mox poſt ſolſtitium æſtiuum: eóque argumento ruſtici ſolſtitium tranſactum intelligunt.

Medulla. *Obſervatio.*

Olea foliorum peculiaris natura.

Omnia folia parte prona, ſupináque inter ſe diſtant, ac cæterorum pars ſupina pinguior [...] Gaza viridiorem vertit, atque lævior eſt. Prona enim parte, ſeu ima, qua terram verſus ſpectant, habent nervos, ac venas ſicuti manus. Oleaginorũ verò pars ea ipſa cãdidior minúſq; lævis: Eius fructũ natura ligno operuit, ſeu lignoſo putamine, & hoc rurſus mole quadã carnoſa obduxit: Et tunica prætenui inveſtiuit: Florẽ verò circa fructum ipſum producit integro principio, & in ambitu diviſo, ita ut proſtrati floſculi perforati ſpectentur, quo argumento intelligitur arborem propè defloruiſſe: nam ſi exaruerint, aut madefacti fuerint, unà cum fructibus defluent, atque ita nullatenus perforabuntur. Maior enim ferè pars fructum in medio floris continet.

Obſervatio.

Oleam Dioſc. non deſcribit, ſed vires tantùm eius recitat. Aſt Plin. ſi quiſquam alius, amplus & copioſus in eius hiſtoria eſt: quippe, qui ex variis priſcorum monumentis & obſervationibus ſua concinnavit, quæ ſuis quibúſque locis referemus. Speciatim Oliuę [ait] conſtant nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc eſt earum amara: fit ex aquis, ideo ſiccitatibus minima, riguis copioſa. Suus quidem Oliuæ ſuccus Oleum eſt, ìdque præcipuè ex immaturis intelligimus, ſicut de Omphacio docuimus. Augetur Oleum ab Arcturi exortu XVI. Calendas Octobris: poſtea nuclei increſcunt, & caro. Huic arbori folia non decidunt, quæ ſupernè candidiora, & minùs lævia, anguſta, pediculo brevi. Cariem vetuſtatémque non ſentit eius materies: Rimam fiſſuramque non capit ſpontè. Nec alia maior in Bætica arbor. Cæterùm in ſummo honore habita olim Olea, ita ut eam in ſacris accendi fas non fuerit: Vnde Plinius. In profanis uſibus pollui Laurum & Oleam fas non eſt, ut nę propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria araeve debeant. Olea Minervæ ſacra dicatáque cuius rei multæ rationes aut coniecturæ ab autoribus adferuntur: Quòd Olea veniæ pacíſque index ſit, & quòd illius inventrix fuerit Minerva: Vnde Virgil.

Ex quibus conſtent Oliva.

Olea Bætica maxima. *Olea dignitas.*

Olea non accendebatur in ſacris.

Olea inventores. *Cur Minervæ dicata.*

—— *Oleæque Minerva*

Inventrix. ——

Volunt enim Oliuam manu virginea ſatam & excultam, uberiores fructus præbere. Habebatur autem Minerva puritatis amantiſſima, labíſque neſcia, proinde Oleam ei dedicatam voluere. Creditque antiquitas non niſi à caſtis rectè & feliciter ſeri. Ferunt etiam in Anazarbo Ciliciæ pueros caſtos Oleam colere, & propterea Oleam apud ipſos fertiliſſimam & fructuoſiſſimam eſſe. Cicero verò de natura Deorum, Ariſtæum Apollinis filium Oleæ inventorem ſcribit. At Diodorus Mercurium eius autorèm facit, nõn Minervam, ut Græci: quanquam alibi huic & Oleæ & Olei educendi exprimendíque inventionem attribuat. Atque ante Minervam, eam cum cæteris ſylveſtribus ignotam viléinque habitam fuiſſe, ſcribat. Martianus quoque Capella, Minervę ſacram dicit, quòd artes & diſciplinæ, quarum illa Dea eſt, Oleo, ac lucernarum lucubrationibus perdiſcantur. Sic enim ait:

Hic nam vernicomæ frondent tibi munera Olivæ
Ars & cura vigil, per te quòd diſcat:

Phurnutus præterea ſcribit Oleum Minervæ munus eſſe, idque ab ea mortalibus elargitum. Cæterùm Olea veniæ & pacis ſupplicantium ac contriſtantium index fuit olim atque ſymbolum: ut qui veniam poſcerent, Oleam manibus geſtarent: Athenienſes enim contra Timocratem ſordidati, & Olivam geſtantes, ſupplicare ſoliti fuerant, autore Demoſthene. Artaxerxe Ocho, ut in vita Philippi autor Siculus, Sidonem obſidente, quingenti ciuitatis primóres, Oleę ramos ferẽtes. Artaxerxi obuiarunt, pacem poſtulantes. Xerxe in Athenienſes expeditionem ducente, Timon & Androbulus, cùm primùm oraculum conſuluiſſent, & infauſtum reſponſum ab eo accepiſſent, ramos Oleagineos ferentes, pacem & ſalutem petunt. Deuictis item Carthaginenſibus, conſulente Annibale, ad Scipionem ad deprecandam pacem & miſericordiam, decem è ciuitatis principibus illi ſeligunt, quos nauis Oleæ ramis velata, deferebat. Sic & Romanis cum Perſa Macedoniæ Rege bellum gerentibus, Alexandrini Legati ſordidati, barba & capillo promiſſis, & Oleæ ramos ferentes, in Curiam Romanam progreſſi ad miſerationem procubuerunt, ut ſcribit Livius: quo item autore, eodem etiam rege deuicto, Rhodiorum Oratores, habita priùs oratione, veniam deprecantes & ramos Oleæ geſtantes, univerſi prociderunt. Apud Apuleium mulieres propter homicidium viduæ, ſui à iudicibus cõmiſereri, cupientes, ramos Oleagineos ferunt.

Quare autem pacis & miſericordiæ ſignum ſit Olea, apud neminem hactenus legimus. Curtius lepidè ſatis & ingenioſè hanc excogitavit cauſam, nempe quòd hæc arbos Minervæ Deę, mulieri & virgini dicata ſit, à quibus faciliùs venia impetratur. Sed iam ad Poëtas diuertamus, ut ipſis fides (quam frequentes alioquin detrahunt fictiones) propter ea quæ modò, ex hiſtoriarum ſchola, retulimus, maior habeatur. Vt autem à principe Latinorũ, videlicet ipſo Virgilio incipiamus, utpote qui longiorib. hanc rem patefecerit: Sic ille de Ænea tempeſtati obluctante, eiuſque leniendæ ſatagente.

—— *Et tempeſtatibus agnam*
Cædere deinde iubet: ſolvique ex ordine funes,
Ipſe caput tonſæ foliis evinctus Olivæ,
Stans procul in prora pateram tenet: extáque ſalſos
Proijcit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntes,
Certatim ſocij feriunt mare, & æquora verrunt.

Et idem Æneas apud eundem.

Centum

7. *Centum Oratores augusta ad mœnia regis*
Ire iubet ramis velatos Palladis omnes:
Donaque ferre viro, pacémque exposcere Teucris.
Et idem Pallanti occursanti Aeneas:

8. *Paciferæque manu ramum prætendit Olivæ.*

11. *Rursus alibi: Iámque Oratores aderant ex urbe Latina*
Velati ramis Oleæ, veniámque rogantes.

Vbi Seruius, non coronatos incessisse ait, quod lugentes non decebat, sed in manibus tantùm ramos detulisse, quod miserantium erat. Statius in 12. Thebaidos.

Mite nemus circa, cultúque insigne verendo.
Vittatæ Laurus, & supplicis arbor Olivæ.

Reliquum, vt hanc rem insigni Dauidis Regis testimonio finiamus. Ait enim Psaltes ille regius. Ego autem sum sicut Oliva fructifera in domo Dei: Speraui in misericordia Dei, in æternum, & in seculum seculi. Aliud nobile elogium superest, ad modo dicta apprimè faciens. Columba enim, post cõmune omnium animantium naufragium, à Noa ex arcæ ergastulo tertiò emissa, rostro Olivæ ramũ retulit: Generi videlicet humano à Deo Opt. Max. pacem redditam significare volens. Est & græcum adagium Aristoph. ἔλαιον οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ληκύθῳ. Non est Oleum in lecytho: id est, οὐκ ἔλαιον, οὐ πειθόμεθα. ubi precibus iam non est locus. Hæc & sequentia à nobis relata, à Curtio magna ex parte collecta sunt. Sed & victoriæ signum Oleam esse scribit Dionys. Halicar. in præceptis orationis panegyricæ. Epimenides sanè Phestius, ab Atheniensibus accersitus, Solonis ad legum condendarum rationẽ adiutor fuit, in quibus nonnulli, provt illi tanquã summo & sapientissimo viro minimè visa idonea, commutauit, multáque ad Deorum cultum, & religionem, statúmque Reipub. instituit. Discedens verò ab Atheniensibus honores & opes largientibus, nihil aliud, quàm ex sacra Olea ramum poposcit. M. Antonius, accepto, de Ventidij in Parthos victoria nuntio, & Labieni ab eo interfecti, Athenis, Græcis epulum dedit, & ludos in urbe fecit quibus & ipse [depositis insignibus] cum iuvenibus præfuit, atque saltauit. Ab his verò contra Anthiochum Comagenem proficiscens, sertum ex Olea sacra excerpsit. Tanti omnis Græcia hanc arborem fecit, ídque propter primariæ urbis, Athenarum inquam, nominis impositionem, cuius historia vel potiùs fabula, referente Cel. Constantino, ita habet. Oleam fabulantur, Athenis terra aquis adhuc obruta, primùm emersisse. Cúmque de loci principatu, déque ciuitatis dicendo nomine certarent Neptunus atque Minerva, loci illius amœnitate illecti: Iupiter controversiam dirimens, pronunciavit eum potiturum dominio, qui de ciuitate meliùs mereretur, eámque pluribus ditaret opibus. Mox singuli certatim sua dona conferentes, Neptunus hanc portu & naualibus ornat. Minerva autem in Acropoli, cùm lætam virentem, tùm fructiferam Olivam edit, qua se coronans, omnium calculo victrix salutata est. ideóque civitatem suo nomine nuncupavit. Quippe, Minerva Ἀθήνη dicitur. Hinc spectatores Oleastro, eos qui certaminibus vicissent, coronabant. Multi Areopagorum iudicio id sancitum arbitrantur.

Oleæ honorem [ut scribit Plin.] Romana maiestas magnum præbuit, túrmas equitum Idibus Iulijs ex ea coronãdo. Item minoribus triumphis ovantes. Athenæ quoque victores Olea Coronant. Græci verò Oleastro Olympie. Hæc Plin. Theocriti interpres & Aristophanis Aristoteles in Pantheo Callistephani, Oleæ ramis, nõ Oleastri, coronatos fuisse tradunt. Atheniensium duces ad bellum profectu-ros fronde ex Olea sacra sumpta coronari solitos, scribit Alex. ab Alex. & Fab. Rutilianus, Equites Romanos equis insidentes & Olea coronatos, Idib. Quintil. ab æde honoris in Capitolium transire, & transvehi statuit, ordinis eius recognoscendi & probandi gratia. Porrò, quod de Minervæ & Neptuni certamine suprà diximus, aliter ab Hygino refertur, aliter autem à Servio. Scribit enim ille, decertatum inter eosdem Deos fuisse, qui primus eorum in terra Attica oppidum conderet, secundúmque Minervam à Iove, quòd in ea terra Oleam sevisset, iudicatum. Hic autem, hoc modo: Post illorum longam contentionem Diis placuit, ut eius nomine civitas appellaretur, qui munus mortalibus melius protulisset. Tunc littus percussit Neptunus, & tellus equum animal bellis aptum produxit: Minerva autem iacta hasta, Olivam procreavit, quæ res melior comprobata, quòd pacis insigne foret. At nonnulli Neptunum tridente arcem percussisse, & inde falsi haustus aquarum scatebra: [vnde postea fons qui in arce fuit, fons Neptuni dictus] profiluisse: Minervam verò in eadem cuspidis, hastæ ictu, Oleam evocasse, quæ, quia utilior omnibus visa est, ut ei Athenæ cederent, arbitratum.

Alij aliter, nempe post longam altercationem, in id, à litem diriment bus conuentum fuisse, ut ambo simul Athenis præsiderent. M. autem Varro, hanc fabellam ad rem veram, hoc modo, traducit. Ædificatis Athenis, & ibi imperante indigena Cecrope, in arce spontè enata Olea, & ibidem alio loco, aquarum scaturigo. His verò prodigijs perterritus Rex, atq; timens, ne hæc portenta futurarum calamitatum forent prenuntia, certos Apollinem Delphicum sciscitatum misit. Quibus tandem respondit, uti bono essent animo, neque ostentum illud mortalium malo aliquo evenisse, verùm binorum Deorum de nominis super urbe impositione decertantium contentione. Per Oleam enim Minervam, per undam verò Neptunum significari: liberúmq; nunc esse Atheniẽsibus, ex alteruttrius Dei appellatione ciuitatẽ suam denominare. His autem à Legatis Cecropis renuntiatis, mares & fœminas, ad conferenda suffragia convocat. Per id enim tempus, mulieres ad publicas consultationes advocabantur. Mares autem pro Neptuno, mulieres pro Minerva sententiam tulêre: & quia numero plures, ut ferè ubique est in sexu fœmineo, pro Minerva vicerunt. Quare Neptunus indignatus, marinis fluctibus Atheniensium omnem terram inundavit, ut, visa sit mari persimilis quædam facies. Quem, ut triplici mulierum supplicio placarent, censuerunt Athenienses. Primùm, ne quis mulieres Ἀθηναίας vocaret: 2. Ne nascentium ullus materno censeretur nomine. 3. Ne posthac mulieres suffragia ferrent.

Horum verò nonnulla, D. August. dum Dei magnam pluribus doctrinarum variarum cæmentis struit ciuitatem.

Fabulæ autem locum, ex re ipsa Themistoclem dedisse, Plutarchus est autor in vita eius. Etenim summo labore effecit is, uti ciues omissa navigatione, ac maris studio, arbores consererent, & regionem illis adimplerent, fertiliorémque redderent, maximè verò Oleis, quarum ager Atticus apprimè ferax esset, & ex illarum fructu non minimum quæstum facerent. Vnde lex postea apud eos lata, cuius Demosthenes contra Macartatum meminit. Ne quis Athenis Oleam effoderet, nisi ad templorum Atheniensium structuram, vel ad municipalia munera, aut cùm ad funus eundũ esset. Ad suos verò usus, quotannis binas Oleas tol-

leret: annexa etiam pœna. Quod si contra quisquam fecerit, pro singulis Oleis, drachmas centum ærario publico pendunto: cuius mulctæ decima pars Minervæ sunto.

Terra Attica Olea feracissima. Ab hac autem, de nomine Athenis imponendo controuersia, sive etiam propter Oleæ arboris in illa regione feracitatem & utilitatem, postea semper Athenis in maximo honore fuit: atque in dies inolevit, & victoriam redoluit: unde factum, vt eum meliorem significare velimus, cui Olivæ ramum porrexerimus. Quod expressit Virgilianus Æneas, cùm ait:

Optime Graiugenûm, cui me fortuna precari
Et victam, comptos voluit prætendere ramos.

Ab eo item certamine, ferunt, postea Oleam illam à Minerva excitatam, per longissima tempora in arce perdurasse. Quæ summa religione, ac veneratione, si qua apud gentes omnes unquam alia, ab Atheniensibus & cæteris Græcis habita.

Olea sacra. Sophocles in Oedipo Coloneo sacras Oleas Athenis fuisse scribit, quarum Iupiter cognomento *Olea Moria.* Morios custos erat, cuius sacellum propè Academiam erat, quòd ibi primùm, sicut & ficus inuenta sit.

Dicitur Halirrhotius Neptuni filius, Oleas in odium Palladis excidere voluisse, atque cùm id tentans aberrasset, sibimet securim impegisse, indéque occubuisse: A quo casu ille Oleæ nomen desumpserit, hæc verò (sive ob prædictum Iovis cognomentum: sive à portione[quæ Græcis μέρος, μεeὶς, μόρος, μόeιος, μοeὶς & μόeιον] quámque Panathenæis persoluebat quisquis Oleas possidebat) Morias dicta.

Herodotus autem in arce Athenarum templum Erechtheios terrigenæ fuisse scribit: & in eo *Olea Minervæ.* Oleam Minervæ, & mare, in Neptuni & illius testimonium dissensionis. Hæc autem arsit, cùm Athenæ Medorum incendio conflagrassent: sed eodem die ad duorum cubitorum altitudinem repullulasse autor Pausanias. Persæ iterum cùm Xerxes Græciam invasisset, illam exusserunt. Ad quam quum Athenienses, altera ab incensione die, ad rem divinam missi templũ ascẽdissent, fructificasse invenerunt, edito à stipite, virgulti instar. In foro *Oleæ ara.* quoque Oleæ ara fuit, ut in Atticis Pausanias meminit, quam præ cæteris aliis Græcis Athenienses magis colebant, quoniam humanæ vitæ & rerum difficultati potissimùm conducat.

Olea Milesia. Fuerunt & aliç apud Grçcos Oleç sacrç: ut illa apud Milesios, quç post divitum ac popularium intestina & perniciosa bella, sponte exaruit. Apud *Oleum ex Olea fluens.* Sicyonios ante Minervæ templum ab Epepeo extructum, effluxisse Oleum, à multis observatum.

Inter autores eodem referente Curtio, non benè convenit, sub qua arbore Latona Apollinem pepererit. Euripides enim in Hecuba, Palmam primùm in Delo insula natam prodidit, Latonámque eam amplexatam Apollinem edidisse.

Tacitus autem, lib. 3. de Ephesiorum legationibus ad Senatum missis, Latonam partu gravidam, aqud Cenchrium amnem prope Ortygiam Oleæ adnixam, Dianam & Apollinem enixam scribit: Ephesiósque, Tiberio imperante, Romam venisse, memorantes, non[vt vulgus crederet] Dianam atque Apollinem in Delo genitos, esse apud se Cenchrium amnem, lucum Ortygiam: atque ibi Latonam partu gravidam, & Oleæ, quæ tum etiam maneret, adnisam, edidisse numina ea, deorúmque monitu sacratum nemus.

Sed arborum harum duarum dissidium Ælianus diremit: nam in Delo esse & Oleam & Palmam tradit, quibus à Latona tactis, ipsa subitò peperit, quod anteà facere non potuerit.]

De Dianæ atque Apollinis natalitiis alij aliter: Sed iam, ne quid πάρεργον, omissis Græculorum commentis ad naturalem Oleæ historiam redeamus, atque Olearum differentias tradamus.

Differ. Olear. Olivarum, inquit, Theophrastus, lib. 6. caus. c. 12. multa sunt genera, ut in historiis dictum: & paulò antè Olearum genus, quod Ægyptium vocamus, vbertate ac magnitudine fructus excellit. Alterum verò Oleiferum, [θάτερον δὲ ἐλαιῶδες:] Sed sibi non admodum constare videtur, multa dicens genera, & duas tantùm notas tradens: nisi, ut Scaligero placet, duo constituat Olearum fastigia summa, ἀνέλαιον καὶ ἐλαιῶδες: sub quorum altero, scilicet Oleifero, multas esse species agnoscat, quanquam, ut ingenuè fateamur, locum nondum obseruavcrimus, ubi tot specierum meminerit.

Olea stephan. Arist. Arist. meminit Oleç in Pantheo καλλιστέφανος dictæ, de qua postea seorsim trademus.

Videntur autem Olearum differentiæ desumptæ, vel à forma, vel à colore, vel à succo, à loci varietate, à magnitudine fructus, eiusdémq; saporis ac bonitatis diversitate. Neque verò ad Olearum *Olea lapid.* censum pertinet Olea lapidis specie, quæ Theoph. autore, cernitur in sinu Heroo ad quem descendunt Ægyptij, parte à mari eminente: non viridis, similis tamen viridibus, tam foliis, quàm germinibus. Columella Olearũ sicut Vitium plura genera esse arbitratur. Sed in eius notitiam decem tan- *Diff. Colu.* tùm pervenerunt, quarum hæc nomina: Pausia, Algiana, Liciniana[Ciniana, Curt.] Sergia, Nevia, Culminia, Orchis, Regia. Circites, Murtea[Myrtea Curt.] Ex quibus bacca iucundissima est Pausiæ: *Paus. Reg.* speciosissima Regiæ, quæ potiùs escç, quàm Oleo est idonea. Pausiæ tamen Oleum saporis egregij dum viride est, vetustate corrumpitur. Orchis *Orc. Radiu.* quoque & Radius meliùs ad escam, quàm in liquorem stringitur. Optimum Oleum Licinia dat, *Lic. Serg.* plurimum Sergia: omnisque Olea. Et maior ferè ad escam: minor Oleo est aptior. Idem tamen & Calabricam Oleam citat alibi, quam quidem propter similitudinem Oleastellum vocant.

Diff. Vir. Genera Olearum tria dixit Virgil. Orchites & Radios, & Pausias:

Nec pingues unam in faciem nascuntur Olivæ,
Orchitæ, Radiique & amara Pausia bacca:

Nec desiderare rastros, aut falcem, ullámve curam.

Diff. Plin. Audiamus & Plinium: sic ille, libri decimiquinti, capite tertio. Omnino in vita error est publicus, tumore Olivæ crescere Oleum existimantium: præsertim, cùm magnitudine copiam Olei non constare, indicio sint quæ Regiæ vo- *Reg. Ma.* cantur, ab aliis Majorinæ, ab aliis Phauliæ [tales afferuntur ex Hispania & Africa] grandissimæ, alioquin minimo succo. Et in Ægypto car- *Æg.* nosissimis Olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquàm parvæ, nec Cappari maiores, carne tamen cõmendantur. Quã ob causam Italicis transmarinç prçferuntur in cibis, cùm Oleo vincantur. *Syr. Sid.* Et in ipsa Italia cæteris Picenæ & Sidicinæ. Sale illç primùm [privatim. M. Vet. & CH.] condiuntur, & vt reliquæ, amurca [Muria Vet.] sapàve. Nec non aliquç Oleo suo, sine accersita commendatione purç innatant, Colymbades. Franguntur eædem, *Colymbades.* herbarúmque viridium [præcipuè fœniculi, in Narbonensi Gallia. Dal.] sapore condiuntur. Fiunt *Præ.* & præcoces ferventi aqua perfusæ, quamlibet immaturæ [hæ Postremæ factitiæ sunt: de quarum condiendi modo infra dicetur.] Mirúmque, dulcem

cem ſuccum Olivas [immaturitate acerbas. Dal.] bibere, & alieno ſapore infici. Purpureæ ſunt & in iis, ut uvis in nigrum colorem tranſeuntibus, Pauſiæ. Sunt & Superbæ præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per ſe tantùm [nulla conditura] ſiccatæ, uviſque paſſis dulciores, admodum raræ in Africa, & circa Emeritam Luſitaniæ. In Africa verò (fides penes autores erit) Miliarias vocari multas narrant à pondere Olei, quod ferant annuo proventu. Ideo lxxv. pedes Mago intervallo dedit undique: etiam in macro ſolo ac duro, atque ventoſo, cùm minimùm xlv. Laudatur & Africana, Aquilia, & Alexandrina, vt annotavit Curtius.

Dicamus & Etyma. Grandis, inquit Varro, Olea vocatur Orchitis, à ſimilitudine ut credo teſtium: antiquitus Archemora. Probus à magnitudine ſic dictá vult, quòd teſtib. ferè par ſit, Archemorá verò itidẽ, quia grandis eſt. Radius à longitudine dicitur, ut ait Servius, unde Varro Radium maiorem dixit. Pauſia à Catone Poſia, ex literarum cognatione, & à Probo Poſſia appellata. A paviendo, id eſt, tundendo dictam Servius autumavit, aliter enim Oleum non redditaram. Alij tamen à ſapore dictam volunt, quòd fiat, ut ait Curtius *παύσῃ*. Sunt etenim baccæ eius ſucci amarioris, ideo incomeſtibiles. Sergiam Columellæ, Sergianam vocat idem, & Colmineam quam ille Culminiam, cui Plin. præcipuam gloriam tribuit, & quæ Licinianum Oleum in Venafrano Italiæ agro ferret. M. tamen Varro eam, quæ in agro Caſſinate, præfert, etiam autore Virgilio.

Neu ſegnes iaceant terræ: iuvat Iſmara Baccho
Conſerere, atque Olea magnum veſtire Taburnum.

In Sabinis etiam laudatiſſimæ. Bætica item Hiſpaniæ regio Olivis fertilis. Silius:

Palladio Bætis ornatus cornua ramo. Et alibi.
Nulla Palladia ſeſe magis arbore tollit.

Liciniæ unguenta palmam dedere, accommodato ipſis odore: dedit & palatum, delicatiore ſententia. De cætero etiam Liciniæ baccas nulla avis appetet.

Præter antè memorata Plin. & Albigerem & Salentinam poſuit, inquit Curtius, quamvis neutram adhuc legerimus. Idem Radium ab aliis Majorinam dici putat à magnitudine. Græcis etiam, autore Polluce *φαύλια*, quam hic Colinidam & Trabellum vocat. Apud eundem, Pherecrates Trambellos in Oleaſtro inſitas Oleas vocabat. Eſt & Echinus genus Oleę, & Iſchades, & Gergerimæ. Apud Polluc. etiam reperiuntur Drypetes, & Nictrides, quas Pherecrates Cotinidas vocavit. Erit ergo ex Polluce eadem cum Phaulia. Hęc Curtius. In Mari rubro, inquit, Hermol. vivit Olea, quę vocatur Arabica, baccis ferè noſtratibus, fungos cùm largi ceciderunt imbres, educans, qui tacti ſole in pumicem durantur, ex qua manat lachryma inhibendo vulnerum ſanguini expetita medicis, de qua ſpecialiùs poſtea. Celebratur & cognominata *στρεπτὴ*, ab intorta ſpecie: ſed ea loci nomen eſt circa Epidaurum, adiecta fabula, eveniſſe ita et circumactu manus, Hercule illac meante: Nam reverſo ex Hyperboreis, volunt ex Oleaſtro, Græciæ priùs ignoto, fuiſſe clavam, quæ mox apud Troezenios, aut certè ad Alpheum amnem refloruit: ſi Pauſanię credendum eſt, homini quidem ſatis docto, ſed ſuperſtitioſo, qui divi Adriani & Antonini temporibus floruit.

In Arcadia ſpectari ſolitam affirmat ille arborem, è cuius radice unà Ilex & Olea naſceretur in quodam fano.

Syracuſis, ut Diodorus autor eſt, in frondibus Olearum, ſcriptis optimatum nominibus, diſceſſione facta, irrogabatur quinquennale civibus exilium: de quo argumento genus id mulctæ *πεταλισμὸς* appellabatur, ut Athenis Oſtraciſmus. *Syracuſa... Mulctæ genus.*

Nunc ad ea genera, quæ ex hominum artificio ſunt, prout à Curtio, & à nobis ex diverſis autoribus collecta fuerunt. Colymbades (perperam nonnulli autores Columbares) conditæ erant, ideo ſic dictæ, quòd oleo ſuo puræ, non exquiſita commendatione innatent & quaſi urinabũdę fluitent: *κολυμβᾶν* enim urinare eſt, ſeu natare. De quibus & Dioſc. ut dicetur in viribus. Hæ & *ἄλμαδες* vocantur ab Athen. quæ & *νηκτρίδες* à Polluce, *ἀπὸ τοῦ νήχεσθαι* quod innatent Oleo, ut annotat Conſt. Sunt & Netrides appellatæ, quia natent, apud Pollucem. Idem autor Cotinidas nominat, quas & Phaulias & Trambelos dici ait. *Conditarum differentia. Colymbades. Halmades. Nectrides. Netrides.*

Halmades ſic nuncupatæ videntur, quod ſale condiantur, cùm *ἅλμη* muria ſit: eaſque malè cum Colymbadibus confundi tradunt Hermol. & Curtius: ſiquidem, ut inquit Paulus, Colymbades oleo ſuo puræ, hoc eſt, ſine accerſita commendatione quaſi urinabundæ innatent: Halmades verò cum fœniculo condiantur, ut ſcribit Hermippus. *Athen. emend.*

Pityridæ ſive Pyrenæ, ſunt genus Olivæ fractæ: Herm. nucleos & ſieſas, & furfuraceas interpretatur: Epityra falsò dixerunt quidam, cùm ſit Epityrum, ut Varro inquit, Siculum edulium, de quo alibi pleniſſimè dictum. Oleas autem contuſas Comici *τρύγινας* vocarunt: de quibus in Niſis Ariſtoph. Nunc Thlaſtas vocant. Sunt & Stemphylides dictæ. Græci enim quæ preſſis Olivis ſupereſt, *στέμφυλα* vocant: Latini fraces. Stemphylides Athen. l. 2. etiam Olivæ nigræ. *Pytiridæ. Pyrines. Thlaſia. Stemphylides.*

Poſteritas hac cura & ſatagentia perquirendarum Olivarum, vel etiam colendarum non tenetur. Cæterùm tam Dioſc. quàm Gal. etiam que recentioribus Herbariis Oleæ alia domeſtica, de cuius differentiis nunc agitur: alia ſylveſtris, de qua poſtea ſpecialiùs tradetur.

Nobis verò, vt & aliis Olearum differentiæ *αὐτομάτως* obſervatę, ſunt. 1. Olea cõmunis, paſſim in Italia, & Gallia obvia: in qua varietas quędam, ut in deſcriptione obſervatum. 2. Quæ fructus fert albos. Sed à fructus magnitudine & loco hodie tam Olearum, quàm Olivarum potiſſima differentia. Luſitanicæ Oleæ, teſtæ Cluſ. minores Olivas producunt, ſed multum Olei eiuſque præſtantiſſimi prębentes. Sic etiam nonnullę, quæ in Narbonenſi Gallia & Bætica naſcuntur Oleę, minorem fructũ ferũt, ex quo plus Olei exprimitur, etiam illi quod è maioribus Olivis elicitur, longè præferendi. Circa Hiſpalim, & craſſior Oliva atque etiam minor, nonnunquam & alba: quam & circa Vlyſſiponem naſci, Cl. eques Damianus de Goes, idémque vir doctiſſimus, in quodam ſuo prædio aſſerebat. Olivis Comenſibus, ad Lacum, inquam, Comenſem propè Mediolanum natis, iiſque conditis nihil ſapidius & ſuavius, quamvis & macræ ſint, & propemodum reſpectu maximarum, quas Hiſpanicas vocant, exuccæ videantur. Eóque nomine & à delicatioribus Italis celebratæ. At magnæ illæ, etſi ſucculentæ amaritudinem inſignem habent, dulcoris minus: acerbitatis amaræ, hoc eſt, amurcæ, magis. Diverſa magnitudinis Venetiis, & Genuæ vidimus & guſtavimus, magnas, mediocres, parvas, quæ ſemper nobis ſapore iſtis pręferebantur, quippe minùs amaræ. *Communes. Alba. Luſitana. Narbonenſes. Hiſpalenſes. Comenſes. Hiſpanæ.*

Hetruria, teſte Matth. plura non novit Olea-

Tria genera Italia. rum genera, quàm tria, præsertim Senensis ager. Primum genus earum est, quæ licet à minoribus
1. Olearum plantis proferantur, sunt tamen spectata forma & magnitudine, Bononiensibus quidem non inferiores. His tantùm muria asservatis utuntur in cibis, quandoquidem Oleo minùs aptæ sunt, quòd multò plus amurcæ quàm Olei fundant.
2. Proximæ tum colore, tum magnitudine præstantes, quamvis prædictis longè minores sint, sunt tamen omnium aptissimæ ad Olei conficiendi usum, quippe quòd Oleum ex eis expressum sit non modò flavum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstans, sed etiam copiosum. Gignuntur hę à procerissimis Oleis, prægrandibus, Iuglandium Nucum instar, ramos in altum latúmque amplissimè fundentibus. Eas rura Olivastrie vulgò vocant. *Olea procera admodum. Olivastrũ Hetruriæ.*
3. Tertij generis eæ sunt, quę passim in Italia nascũtur, & omnium vulgatissimæ habentur. Laudatissimæ Olivæ Bononiensibus & Hetruscis crassiores, muria asservatæ Romam, Venetias & ad alias complures Italiæ clarissimas urbes, ubi opiparæ & magnificæ parantur mensæ, ex Hispania importantur.

Differentiæ Cæsalp. Olearum differentiæ, inquit, CÆSALP. ex fructu magis, quàm arbore spectantur, scilicet pro magnitudine, pinguedine & probitate. Idem veterum & Plinij differentias quasdam illustrat, suis applicat, & legendi tempus addit. *Pausia.* Pausias primò purpureas, deinde in nigrum transeuntes, plurimum carnis habentes, Autumno colligendas dicit, sicut & Orchites. *Orchites. Radij.* Radios tenerrimas, unde citissimè eas occupat æstas, & amurca cogit decidere. *Licinia.* Liciniam in agro Venafrano callosam in Martium mensem durare, probatissimum Oleum fundere: eius baccas aves non tangere. *Cominia.* Cominiam similiter callosam. *Regia.* Regiam, quæ & Phaulia, & Maiorana grandissima, non nigrescere ante Februarium, eodémque tempore & Sergiam. *Sergia.* Hodiè grandissimas ex Hispania Nucis magnitudine adferri solitas, meritò Superbarum titulo decorandas. *Superba.* Italicas, quæ minores rotundioréſque plurimum Olei habentes, Olivolas vocari: quæ majusculæ & oblongæ dulcissimum Oleum reddentes, sed parcius, *Olivola.* Raggiarias à radiis nomine deflexo: Et Regias quæ majores adhuc pulposioréſque ad conditura tantùm quæsitæ. *Raggiana. Regia.*

Sunt & quædam, quarum caro abscedit ab osse cùm franguntur virides, quæ conditæ gratissimæ fiunt, quas Colymbades putat idem. *Colymbades.*

Drupa. Olivas omnes, cùm nigrescere incipiunt, δρυπέτας Græci, Drupas Latini vocant: quæ optima ætas ad decerpendum: nam maturiores pinguiori quidem succo constant, sed minùs grato, immaturiores Oleum reddunt præstantissimum, quod Omphacinum vocant, sed exiguum.

Oliva aquatica. Meminit Serapio Olivarũ aquaticarum, sed quales illæ sint, incertum adhuc. Item Olivarum novarum, colore Smaragdino: hæ recentes videntur, & immaturæ, & virides: dicit enim Smaragdinas, & subdit mox. *Oliva nova Smaragdino colore.* Et Olivæ nigræ maturæ sunt paratæ corruptioni: &c. in viribus. *Nigra matura.* Ita ut hîc non species, si aquaticam eximas, sed maturitatis gradus & perfectio intelligenda sit. Scribit enim Bellon. in Græciæ monte Athos Monachos vesci Olivis nigris conditis, quas vocant Demarties: sed eas non peculiarẽ quandam speciem, & à suprascriptis distinctam censemus, cùm iam olim in usu fuerint, & eas condiendi modus tradatur à Columella: *Nigra condita.* aitque ex Pauseis vel Orchitis, nonnullis etiam Næviis dictis, parari solitas. *Pausea. Orchita. Nævia.* Ad nos rariùs importantur, aut certè vix, nisi fortè magnatibus. Sed & in Italia insolentiores esse putamus. *Minima.*

In Galliam, notante BRUYERO comportantur Capparum amplitudinem vix excedentes: in cibis autoritatis non obscuræ. Hispanicas illas grandissimas præ cæteris ideo expeti censet, quia ex longinquis terris quæsitæ. Mediæ magnitudinis esse Narbonenses. Italis tamen transmarinas præferri in cibis, Oleo ab iisdem vinci.

Illæ Olearum differentiæ à forma & sapore potissimum desumptæ sunt: reliquas præterimus: nam, quę à locis & inventoribus petuntur explicare, infiniti esset laboris. *Nominis orige.*

Nomina & Synonyma Linguar. Nominis originẽ quod attinet: Olea ἐλαία Græcis dicta, & Oleum ἔλαιον, ab ἔλεος, ut quidam volunt id est, misericordia. Nam supplicantium symbolum esse Oleam, supra dictum. ἐλαία ἥμερος Diosc. & Gal. Olea sativa, sive domestica. Dicitur & καλλιελαία, quam nos sativam, ut ab Oleastro differat, quem vocant ἀγριελαίαν. Oliva Virg. Palladia arbor: ἐλάα Platoni de Repub. fructus Oleæ est: ἐλαία verò arbor, ἐλαίη ἡμέρη Herod. ἐλαῒς Aristoph. Latini etiam quandoque Termitem, quanquam etiam Termes vocentur vermiculi qui carnibus & lignis ingenerantur. *Termes. Thalea.* Vt Cradæ Fico, ita Thaleæ tribuuntur huic arbori, utique apud nos [Italos] inquit Hermol. At Græci, ut scribit Pollux, Thalos non Oleagineos solùm, sed vitigineos quoque ramos nominant interdum.

Eresionem porrò Athenis sive Iresionem vocabant plantam Oleagineam, velleribus & corollis involutam: unde & nomen, contra pestilentiam foribus imponi solitum, ut est apud Aristoph. quam etiam Corythalion dicebant, & qua (ritu [teste Hermol.] Romanis non incognito) in Lustrationibus utebantur. *Eresio Iresio.*

Græci etiam Oleam, ut dicebamus, in Academia satam, Moriam vocabant. Alij notante Curtio, sic distinguunt, ut Oleas publicas, Morias vocitent. Cæteri Moriæ stipitem σῦκον dici volunt. *Moria.*

Caper Grammaticus Olivam arborem esse dicit, Oleam verò fructum, Oleum liquorem. Sed ea differentia parum observationis in duobus primis apud classicos autores habet: quod Virg. testimonio demonstrare facilè est. Ait enim, Georg. 2. *Oliva. Olea. Oleum.*

Sed truncu Oleæ meliùs propagine vites
Respondent. ———

Vt & Varronis, apud quem Oleam conditaneam pro conditiva Oliva legas: frequentior autem & usitatissimus modus est, ut Oleam pro arbore, Olivam pro fructu ponamus. *Epith.*

Ἀειθαλής, dicta quod perpetuò niteat. Hinc Ouid. — Ramis semper frondentis Olivę. Poëtæ Paciferam, Pacalem, Pacatam, Insontem, Pacificam, Liciniam, Pisæam, Picenam, Atticam dicunt, & quamplurimis aliis Epithetis ornant. Arab. *Zaitron*, vel *Caiton*, vel *Zaitron* est Oliva, & *Cair*, vel *Cait*, Oleũ, ut à quibusd. scriptũ invenitur. *Zaitrab.* Germ. Oelbaum/Oliuenbaum/Olbeerbaum/ Belg. Olijuenboom/ Gal. *Olivier*, It. *Olivo domestico.* Hispan. *Azeytuno*, Castil. *Oliva*: Catal. *Olivera*, Port. *Oleyvera*, Angl. Olive tree. Bohem. Oliwa / Hungar. Olayfa. Nucleum vocant veteres Sansa, vel Samsa, ut videre est ap. Colum. Quidam Naucum, unde proverbium nauci facere. *Sansa.* Nodos Oleę rustici Itali *Ova Olearum* vocant, de quib. in morbis.

Locus & natura. Oleæ, ut scribit Theoph. apprimè competit solum Campestre, ita ut meridiem præcipuè spectet, argilaceum, atque etiam magis candidum, in quo fertiliores evadunt: id enim multum vaporis, flatúsque continet, quod natura Olearum desiderat. Nulla ex iis generibus, quæ ex Colum. diximus, ut ipsemet prodidit, aut perfervidum, aut gelidum statum Cœli patitur. Itaque æstuosis locis, Septen-

Septentrionali colle: frigidis, Meridiano gaudet. Sed neque depressa loca, neque ardua: magisque modicos clivos amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota provincia Bætica videmus.

Hanc arborem plerique existimant ultra milliarium sexagesimum [quadragesimum. Plin.] à mari, aut non vivere, aut non esse feracem. Sed in quibusdam locis rectè valet, ut abundè videre est in toto tractu maritimo Narbonensi, Liguriæ, & reliquis Italiæ.

Optimè [addit Colum.] vapores sustinet Pausia, frigus Sergia.

Aptissimum genus terræ est Oleis, cui glarea subest, si superposita creta sabulo admista est. Non minùs probabile est solum, ubi pinguis sabulo est. Sed & densior terra, si vuida est & læta, commodè recipit hanc arborem.

terra ...tur Creta ex toto repudianda est: magis etiam scaturiginosa, & in qua semper uligo consistit. Inimicus est etiam ager sabulo macer, & nuda glarea. Nam etsi non emoritur in ejusmodi solo, nunquam tamen convalescit. Potest tamen in agro frumentario seri, vel ubi Arbutus aut Ilex steterant.

Nam Quercus etiam excisa radices noxias Oliveto relinquit, quarum virus enecat Oleam. Hanc ita Quercum aversari Costæus quoque scribit, ut in scrobe posita, in qua Quercus crevit, nōn vivat. Et Plin. Olea ubi Quercus effossa sit, malè ponitur: quoniam vermes qui Raucæ [leg. Erucę ex Theoph.] vocantur, in radice Quercus nascuntur & transeunt. Et si Olea consitum in confinio Quercetum habuerit, non solùm non feret, sed etiam fugiet, introrsúmque se in fundum abiiciet, si Hermol. credimus. Et rursus alibi Plin. Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur.

Glareosum Oleis solum aptissimum in Venafrano, pinguissimum in Bætica. Nec omittenda quę Florentinus Græcus scriptor Geoponicus de Oleæ loco natali prodidit. Aër inquit calidus & siccus Oleæ commodus est, quod ipsum in Libya & Cilicia videre est, & provenientibus in ipsis Oleis. Auxiliantur autem ad aëris commoditatem, etiam terræ figuræ acclives & altæ. In talibus enim propterea quòd superexcellens solis ardor à ventis perfrigeratur, optimum Oleum provenit, & ejusmodi quale Omphacinum & Omotribes appellatum præparatur. Quæ verò in Campestribus sunt Oleæ, & minus à ventis mouentur, & vehementius à sole incumbente aduruntur, atque propterea crassum Oleum remittunt.

In universum autem observandum, quod venti non plantas modò, sed omnia vivificant, quemad. vehementes & impetuosi venti omnibus sunt contrarij. In totum verò plantis quidem maximè omnibus, præcipuè verò Oleæ conferunt. Virides igitur potissimum illas Olearum plantas reperies, ad quas venti flatus ingreditur, latis spatiis in medio plantarum relictis, per quæ ventus liberè inspirare potest. Ob id enim & ardua & acclivia loca Oleæ valdè commoda esse diximus, quòd videlicet semper ventum tepidum suscipiunt, ut nihil præterspirare possit, sed æqualiter per singulas arbores penetrare, ipsiúsque plantæ augmētum excitare ac eā connutrire. Humidior sanè terra floridiores & pinguiores Oleas producit, ob quam causam, hæc terra pręferenda est. Secundum locum habet argilla alba. Tertium argilla dura. At verò profundam terram non laudamus, neque item rubram. Calida enim existens plantas comburit. Multò verò magis fugienda est defossa. Fructum enim macrum fert, & germen aquosum. Aptissima autem est Oleis terra tenuis, cui testimonium Attica præbet. In Cyrenensi agro, autore Theoph. Olea optimè prodit, Oleúmque plurimum fit: Circa agrum Thebanum quoque Olea gignitur, non aquis fluuij rigua: (distat enim plusquàm trecentis stadiis) sed manantibus spontè aquis: multi enim fontes in eo sunt tractu. Ipsum verò Oleum nihilo deterius nostrate, nisi quòd deteriùs olet, quoniam naturâ sale rarò utantur.

Oleam porò Theophrastus [ut refert Plin.] è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter CCCCXL. negavit nisi intra XL. [LX. Colum. & M.] passuum à mari nasci: Fenestella verò omnino non fuisse in Italia, Hispania atque Africa, Tarquinio Prisco regnante ab annis populi Rom. CLXXXIII. Quæ nunc pervenit trans Alpes quoque & in Gallias Hispaniásque medias. Vrbis quidem anno DV. Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio Coss. Olei libræ duodenæ [duodenis Vet.] assib. veniêre. Et mox DCLXXX. M. Seius [aliis Servius] L.F. Ædilis curulis Olei denas libras singulis assib. prēstitit populo Rom. per totum annum. *Olei pretiū olim Romanis.*

Minùs ea miretur, qui sciat post annos XX. Cn. Pompei IIII. Consulatu Oleum provinciis Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negavit Oleæ satorem fructum ex ea percepisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis serunt, translatarúmque altero anno decerpuntur baccæ.

Fabianus negat provenire in frigidissimis Oleam, neque in calidissimis. Habetur tamen etiam in solo & cœlo Septentrionali, sed fronde flaccidiore, latiore & ferè saligna, ubi nihilosecius perennis viroris est, sicut Londini in Cæcilij vireto operis & stirpium novitate visendo, ut annotarunt Adu. Stutgardię in horto, si quis alius in Germania, regio, plures & pulchras videas arbores, nec exiguas etiam Basil. in horto D.D. Plateri. Sed & nos aliquando aluimus Montbel. Verùm hyeme reponendæ in omnibus his dictis locis frigidioribus.

Alioqui eius lucos perennes densissimos & amœnissimos alunt apricæ tepidiores convalles Hispaniæ, Gallo provinciæ & Narbonæ. In Italia nihil ea frequentius. Bellonius in Lemno paucas Oleas reperiri scribit, in hortis verò Cretæ coli, atque in Syria lætas provenire, vt & in agro Hyerosolymitano.

Mons ille altus, inclytus & sanctus vocatus, è regione Hierusalem ad Orientem situs, in cujus vertice Rex Dauid à facie filij sui Absalon fugiens, flens & nudis pedibus Deum adoravit. *Mons Oliveti.* In quo filius ejus Salomon omnis pietatis oblitus, Astaroth idolo Sidoniorum (è regione Hierosolymitani Templi ex quo omnis quæ ibi peragebatur idololatria prospici poterat) Fanum erexit: Et quem Christus orationis & quietis gratia sæpe frequentavit, atque è cujus summitate in cœlum ascendit: palmis quidem, myrtis alijsque fructiferis arboribus abundabat: sed tamen ab ubertate frequentium in eo crescentium Olivarum, *Mons Oliveti & mons Olivarum*, Latinis: Græcis verò ὄρος τῶν ἐλαιῶν dictus est.

Plurimæ circa Benacum nascuntur: multæ etiam circa Roboretum apud confœderatos Helvétiorum Rhætos: propè sed ultra alpes, Insubriam versus.

Olea florentibus iam Punicis germinat. Concipit Vergiliarum exortu. Hoc sidus illarum est. *Tempus.* Floret autem paulò seriùs quàm Vitis, quæ Sol-

ſtitio floret. Deflorescunt omnia ſeptenis diebus, non celeriùs: quædam tardiùs, ſed nulla pluribus bis ſeptenis. Omnia intra VIII. Idus Iulij, Eteſiarum præcurſit. Nec ſtatim fructus ſequitur in aliquibus. Hæc Plin.

Tempus. Iunio menſe magna ex parte omnes Oleæ florent: ſed in Germania & locis Septentrionalibus tardiùs, ubi quàvis diligẽtiſſimè colatur Olea, nihil præter florem producit, idque in calidiori ejus parte. Baccæ decerpuntur Novembri ac Decembri. In Granatenſi regno, teſte Cluſ. primùm Februario colligitur Oliva, plerisque verò Hiſpaniæ locis Decembri, ut & in Gallia Narbonenſi. Hi quidem perticis decutiunt, illi autem rariſſimè, ſed potiùs admotis ſcalis manu legunt, ne ſequentis anni ſpem decuſſis germinibus præripiant: Vehementer enim laborant Oleæ percuſſæ, & detrimentum capiunt.

Legendi modus. Sequamur igitur M. Varronis conſilium ſic præcipientis: De Oliveto, Oleam quam manu tangere poſſis è terra aut ſcalis legere oportet potiùs, quàm quatere, quòd ea, quæ vapulavit inareſcit, nec dat tantum Olei quæ manu ſtricta. Melior ea, quę digitis nudis legatur quàm illa quæ cum digitabulis. durities n. eorum non ſolùm ſtringit baccam, ſed etiam ramos glubit, ac relinquit ad gelicidium detectos. Quę manu tangi non poterũt, ita quati debent, ut arundine potiùs quàm pertica feriantur: gravior enim plaga medicum quærit. Qui quatiet, ne adverſam cędat, ſæpe enim ita percuſſa Olea ſecum defert de ramulo partem, quo facto, fructum amittunt poſteri anni, ut hæc non minima cauſa, quòd Oliveta dicantur alternis annis non ferre fructus, aut non æquè magnos. Hæc ille. Hinc Plin. Qui perticis, inquit, decutiunt Olivas, cum injuria arborum, ſequentiſque anni damno id faciunt.

Lex Olivantium vetus. Quippe Olivantibus lex antiquiſſima fuit: Oleam ne ſtringito, néve verberato. Qui cautiſſimè agunt, arundine levi ictu, nec adverſos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decuſſis germinibus. Nec minùs, ſi expectetur ut cadat.

Hærendo enim ultra ſuum tempus, abſumunt venientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum eſt, quòd niſi ante Favonium collectę, novas vires reſumunt, & difficiliùs cadunt.

Colligendi tempus, ejusque diverſitas. Prima ergo ab autumno colligitur, vitio operæ, non naturæ, Pauſia, cui plurimum carnis: mox Orchites, cui Olei: pòſt Radius. Has enim ocyſſimè occupatas, quia ſunt tenerrimæ, amurca cogit decidere. Differuntur verò etiam in Martium menſem Calloſæ, contra humorem pugnaces, ob idq; minimę, Licinia, Cominia, Cõtia, Sergia, quã Sabini Regiam vocant, non ante Favonij afflatum nigreſcentes, hoc eſt, ad VI. Idus Febr. Tunc arbitrantur eas matureſcere. Et quoniam probatiſſimum ex iis fiat Oleum, accedere etiam ratio pravitati [pravè iudicantium hominum opinioni D.] videtur. Feruntque frigore (exactę hiemis, qua memorata Olivarum genera non colliguntur D.)

Plin. emẽd. ſterilitatem [ſuavitatem D. quæ lectio meliùs placet.] fieri, ſicut copiam maturitate) cùm ſit illa bonitas non temporis, ſed generis tardè [tarditate D.] putreſcentium in amurcam.

Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatémque, incipiente bacca nigreſcere. Sed quando & quomodo vindemiare, atque Oleas legere oporteat, omnium familiariſſimè nobis videtur tradidiſſe apud Cæſ. Conſtant.

Quomodo & quando vindemiare atque Oleas legere oporteat. Paxamus Geoponicus Græcus, ſic tradens. Tempus ad Olei communis confectionem accommodatum eſt, quando major pars dimidij fructus apparuerit nigreſcens. Accelerare autem collectionem convenit, antequam glacies congeleur: faciliùs enim, & copioſiores fœtus exhibebunt. Collectio ipſa fructus facienda eſt ſereno tempore, & minimè pluvioſo. Nam humectum germen imbecillius fit & facilè frangitur. Ob quam cauſam neque minutis imbrium guttis delabentibus, ramos movere oportet, neque fructum auferre, priuſquam omnis humiditas ab arboribus ſit diſcuſſa. Si verò lutoſum ſit ſolum, ſtramenta aut ſtorias, aut tale quiddam ſubſternito. Si verò nihil ejuſmodi adſit, Olivas aqua calida lavare convenit: poſt purificationem enim, fructum ampliorem reperiemus. Quapropter, etiamſi non inquinentur luto, ſi fieri id poteſt, lavandæ ſunt ex calida aqua. Quidam rectè faciunt, qui ſolùm manibus ramos quatiunt, ut fructus excutiatur. Virgam autem Oleæ non admouent, quoniam in poſterum minùs fructuoſa inde evadit. Sed & ipſe fructus violenter delapſus ſauciatur, lapides, aut duras glebas offendens: & terræ qualitas contracta ipſum Oleum terreum faciet. Triangularia igitur ſcabella preparare oportet, & latam tabulam ſupernè imponere, ut in ipſis ſtantes Olivas decerpant. Sed ad arboris hiſtoriam redeamus.

Oleam Theoph. diuturnam dicit vitamque ei ducentos annos longiſſimam eſſe tradidit: Quare Virg. Georg. 2.

Difficiles primùm terræ, colléſque maligni
Tenuis ubi argilla: & dumoſis calculus arvis,
Palladia gaudent ſilva vivacis Olivæ.

Et alibi: prolem tardè creſcentis Olivæ, dixit. Nam lentè admodum creſcit. Ideo difficilem auctu dixit Theoph. & Plin. firmiſſimas ad vivendum Oleas dixit, ut quas durare annis CC. inter autores conveniat.

Hanc in creſcendo cinere è calcariis fornacibus maximè adjuvari Coſtæus ait eſſe obſervatum.

Olea omnibus provenit modis, inquit Theoph. præterquam ſurculo. Defixa enim nequit germen edere. Olivę nucleũ aliquoties ſevimus, ſed irrita ſpe. Tradit tamen Theoph. ſylveſtrem Oleam ex ſativæ nucleo naſci. At quæ cuſtodienda in Olearum cultura Cato judicaverit, ipſius verbis, ſecum Plinium, optimè precipiemus. Taleas Oleagineas, quas in ſcrobe ſaturus eris, tripedaneas decidito, diligẽterq; tractato, ne liber laboret, cùm dolabis aut ſecabis. Quas in ſeminario ſaturus eris, pedales facito, eáſque ſic inſerito. Locus bipalio ſubactus ſit, benéque terra tenera ſit. Cùm taleam demittis, pede tantùm opprimito: Si parum deſcendat, malleolo aut mateola adigito, cavetóq; ne librum ſcindas. Cùm malleo ſeu pala prius locum feceris, quo taleam demittas: & ita ſi ſeveris, utilis fiet talea, meliúſque vivet. Et ubi trimę ſunt, tum denique curę ſint ubi liber ſe vertet. Si in ſcrobibus aut in ſulcis ſeras, ternas taleas ponito, eáſque divaricato, ſupra terram, ne plus quatuor digitos tranſverſos emineant, vel oculos ſervato. Seminarium ad hunc modum facito. Locum quam optimum & apertiſſimum & ſtercoroſiſſimum poteris, & quam ſimillimum terræ ubi ſemina poſiturus eris: & uti ne lõgiùs ſemina ex ſeminario ferãtur: eum locũ bipalio vertito, delapidatóq; & circumſcribito, & in ordine ſerito, in ſeſquipedem quoquoverſum taleam demittito opprimitoque pede. Si parum deprimere poteris, malleo aut mateola adigito, digitum ſupra terram facito, ſemina emineant, fimoque bubulo ſummam taleam oblinito, ſignúmque apud taleam apponito, crebróque ſarito. Lingerat [adeo

[addit Plin.] eximere Oleam oportet, & radices quamplurimas cum terra ferre. Vbi radices benè operueris, calcare benè, ne quid noceat. Si quis quærat, quod tempus Oleæ serendę sit? Agro sicco per Sementem, agro læto per Ver. Cato in Calido & pingui solo Radium majorem, Salentinam, Orchitem: Pausiam, Sergianam, Cominianam, Albiceram seri jubet. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut ferventi vitiari ejus Oleum, arborémque ipsa fertilitate consumi. Musco præterea rubro infestari. Spectare Oliveta in Favonium loco exposito Solibus censet. Mago, ut tradit Plin. in colle & siccis, & argilla, inter autumnum & brumam seri iussit. In crasso, aut humido, aut subriguo, à messe ad brumam. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem nunc Vere maximè serit. Sed si & autumno libeat, post æquinoctium XL. diebus ad Virgiliarum occasum. XIIII. soli dies sunt, quibus seri noceat. Græci Oleas plantandas præcipiunt à Sucularum occasu usque ad solstitium hybernum, hoc est, à 15. Novembris, usque ad 8. Decembris. Plantandas tamen & in Vere suadent, quòd se mutuò imitentur hæc tempora, humidum habentia & calidum. Autumnus enim calidam adhuc terram habet à sole, humiditatem à pluviis prægressis: assumit autem caliditatem à solari accessione.

Oportet autem Olearum plantas à commodis locis, & arboribus novellis, quæ singulis annis fructum ferunt, desumptas esse, crassitudinem habentes rami, aut crassiores, leuésque ac rectas esse.

Multis porrò modis Olea plantatur. Quidam à scytalis plantant: acceptis enim ramis crassioribus, & his in magnitudinem cubitalem confectis, ita plantant. Quidam à taleis plantant hoc modo. Ramos crassiores in magnitudinē cubitorum duorum consecant, & in fundum scrobis lapidem latiorem immittunt, deinde plantam super ipso rectam statuunt, ac terra adobruunt. Alij generosissimas propagines unà cum trunco plantant. Alij plantas, quas accepturi sunt in ipso adhuc trunco existētes falce circumpurgant, & circa Arcturi ortum in scrobes imponunt. Alij Tropea appellata plantant hoc modo. Rubrica notant situm ad Orientem & Meridiem, & de trunco resecant ad longitudinem cubitorum quatuor, sive quinque, & in scrobes immittunt, aliam omnem diligentiam adhibentes. Hic modus plantationis citiùs vivificat, & citiùs fructum producit. Quidam à truncis plantant sic. Concidunt truncos ipsos in stipites majusculos, eósque scrobi imponunt, corticem sursum versus habentes, & aggesta terra stercore mixto ad palmi altitudinem firmant. Quidam ex partibus trunci in terra, segmēta quatuor palmorum magnitudine, unà cum cortice exscindunt. & lapidem in fundum scrobis permittunt, & circū hunc tria aut quatuor segmenta ponunt, & ad palmi altitudinem obruunt. Quocunque autem plantationis modo ipsa plantatio fiat, cùm serra quæ plantanda sunt, secentur, observandum est diligenter & cavendum, ne cortex dilanietur. Acuta etiā falcē cæsura leviter facta, cortice illæso & incolumi conservato, stercore quoque bubulo admixto, cinere infernam rami partem illinemus. Et inprimis vitandū est, ne secundùm verticem inversus ramus pangatur. Torquebimus enim plantam, si secundū verticem plantaverimus.

Oportet autem & stercus in scrobes injicere. Omne autem stercus Oleæ aptum est, præter humanum. Convenit autem non ad radices injicere ipsum stercus, sed paulò longiùs à trunco. Stercoratio autem Oleæ quarto aut quinto quoque anno fiat.

Insitio. Nunc de insitione. Africæ scribit Plinius peculiare esse Oleastro inserere: senescentémque adoptivas virgas, quoties opus sit, proximè emittere: quibus iterum juvenescat: ut ævis eadem Oliveta constent: sic enim intelligendus obscurus ille Plinij locus, quem Dal. ipse non satis perspicuum reddidisse videtur. Pallad. de insitionibus libello, non tantùm Oleastro, sed & Robori, inseri (quod mirum) docet hoc carmine. *Plinius & Dal. emēd.*

Robora Palladij decorant sylvestria rami,
Nobilitat partus, bacca superba feros.
Fœcundat sterilis pingues Oleaster Olivas,
Et quæ læta novit munera ferre docet.

Per Robora sylvestria stipitem Oleastri hic intelligi licentia poëtica censemus, quasi stipitem & fustem ejus. Vix enim verisimile nobis fit, unquam Robur sive Quercum societatem inituram aut, ut veriùs dicamus, colituram cum Olea, præsertim cùm Quercus tam inimica sit Oleæ, ut antè demonstratum. Adde quòd hujus coniugij nullus alius meminit, ac ne Palladius quidem ipse alio loco.

Inferendi modus & tempus. Inseritur autem calamo & inoculatione. Idem modum præscribit hunc. Mense Aprili locis temperatis, inseratur Oliva inter corticem more Pomorum. Sed ut Oleastro inseras, contra illud, quod ex Oliveto insito, & casu incenso renascitur Oleaster infelix, sic providendum est. Positis priùs Oleastri brachiis in scrobe, in qua disponemus inserere, scrobes ita replebimus, ut mediæ vacuæ sint. Cùm comprehenderit Oleaster, inseremus in infimo, vel insitum ponemus, & insitionem probè infra terram nutriemus. Deinde sicut adolescit, terram subinde colligimus. Ita commissura in profundo latente quisquis urit aut cædit, Olivæ locum non aufert pullulandi, quæ & apertam redeundi felicitatem de Olea, & occultam valendi feracitatem de Oleastri connexione retinebit. *Ne insitione nascatur Oleaster.*

Alius modus. Aliqui Oleas in radicibus inserunt, & ubi comprehenderit, cum aliqua parte radicis avellunt, & transferunt more plantarum.

Græci Oleas ab VIII. Cal. Aprilium, usque ad III. Non. Iulij, inseri debere præcipiunt, ita ut locis frigidis seriùs, calidis maturiùs inserantur.

Surculorū delectus Verùm ex qua arbore inserere voles, & surculos ad insitionē sumpturus es, videto ut sit tenera, & ferax, nodisq; crebris. Et cùm primùm germina tumebunt de ramulis anniculis, qui solis ortum spectabunt, & integri erunt, eos legito, crassitudine digiti minimi. Surculi sint bifurci, vel trifurci. Arborem, quam inserere voles, serra diligenter exsecato ea parte, qua maximè nitida, & sine cicatrice est, dabisque operam ne librum lædas. Cùm deinde truncum recideris, acuto ferramento plagam levato, deinde cuneum tenuem ferreum, vel osseum inter corticem & materiam, ne minùs digitos tres, sed consideratè demittito, ne lædas, aut rumpas corticem. Postea surculos quos inserere voles, falce acuta ex vna parte deradito tantum, quantum cuneus demissus spatij dabit, atque ita ne medullas, néve corticem aliámve partem lædas. Vbi surculos paratos habueris, cuneum vellito, statímque surculos in ea foramina, quæ cuneo adacto inter corticem & materiam feceris, demittito. Ea autem fine, qua adraseris, surculos sic inserito, ut semi pede, nec ampliùs de arbore extent. Supra deinde muscum imponito, & ita ligato, ne pluvia dilabatur. Quosdam tamen magis delectat in trunco arboris locum seminibus *Inferendi modus alius, qui & omnib. reliquis arboribus aptari potest.*

ſerra facere, inſectáſque partes tenui ſcalpello levare, atque ita ſurculos aptare: ſi puſillam arborẽ inſerere voles, imam abſcindito, atq; ita ſeſquipede è terra extet, & cùm præſcideris, plagã diligẽter levato, & mediũ truncũ acuto ſcalpello permodicè ſindito, ita ut fiſſura digitorum trium ſit in eadem: deinde cuneum, quo diducatur, inſerito, & ſurculos ex utraq; parte deraſos demittito, ſic, ut librum ſeminis libro arboris æqualem facias. Cùm ſurculos diligenter aptaveris, cuneum eximito, & arborem, ut mox dictum, alligato. Deinde terram circa arborem adaggerato uſque ad ipſum inſitum, ea res à vento & calore maximè tuebitur.

Hoc ultimum genus inſitionis, cùm ſit ſubtiliſſimum, non omni generi arborum idoneum eſt, ſed ferè recipiunt talem inſitionem, quæ humidum, ſuccoſumque, & validum corticem habent. Hæc Columella. Florentinus verò: Ex Oleis, aliæ quidem tenui cortice præditæ ſunt, aliæ verò craſſo. Quæ igitur craſſum librum & humidum habent, iuxta corticem inſerantur: quæ verò tenuem & aridum, in ipſum lignum. Tempus autem inſitionis hujuſmodi, à x. Cal. Iun. hoc eſt xxii. die menſis Maij, ait eſſe, uſque ad Iunias Calendas. Oleæ verò inſitæ multoties aqua rigandæ ſunt, quippe, quæ aridæ exiſtentes rigari deſiderant.

Olea collatio cum Vinea, quoad cultum & impenſam. Cæterùm exiguam admodum impenſam ad ſui cultum longéque minorem, quàm Vinea, deſiderat Olea, quæ prima arborum eſt, ut prodidit Columel. Nam quamvis [eiuſdem verba ſunt omnia hæc de cultu] nõ continuis annis, ſed ferè altero quoque anno fructum afferat, eximia tamen eius ratio eſt, quòd levi cultu ſuſtinetur, & cùm ſe non induit, vix ullam impenſam poſcit. Sed &, ſi quam recipit, ſubinde fructus multiplicat, neglecta compluribus annis, non ut vinea deficit, ſed eo ipſo tempore aliquid interim patrifamilias præſtat, & cùm adhibita cultura eſt, uno anno emendatur.

Cultura. Ergo facto & inſtituto Olearum ſeminario biennio à putatione abſtineri: tertio anno ſingulis ſeminibus binos ramulos relinqui, & frequenter ſarriri ſeminarium, conveniet. Quarto anno ex duobus ramis infirmior amputandus eſt, ſic excultæ quinquennio arbuſculæ habiles tranſlationi ſunt.

Quando transferendæ. Plantæ autem in Oliveto diſponuntur optimè ſiccis, minimé que uliginoſis agris per autumnum, lætis & humidis uerno tempore, paulò antè quàm germinent. Atque ipſis ſcrobes quaternum pedum præparantur anno antè: vel ſi tempus non largitur, priùs quàm deponantur arbores, ſtramentis incendantur ſcrobes, ut eos ignis putres faciat, quos ſol & pruina facere debuerat. Spatium inter ordines minimum eſſe debet pingui & frumentario ſolo ſexagenum pedum in alteram partem, atque in alteram quadragenum: macro, nec idoneo ſegetibus, vicenum pedum. Sed in Favonium dirigi ordines convenit, ut æſtivo proflatu refrigerentur.

Mod. trãſferendi. Ipſæ autem arbuſculæ hoc modo poſſunt trãſferri. Antequam explantes arbuſculam, rubrica notato partem ejus quæ meridiem ſpectat, ut, eodem modo quo in ſeminario erat deponatur. Deinde, ut arbuſculæ ſpatium pedale in circuitu relinquatur, atque ita cum ſuo cæſpite planta eruitur. Qui cæſpes ut commodè ne reſoluatur, modicos ſurculos virgarum inter ſe connexos facere oportet, eóſque pilæ quæ eximitur applicare, & viminibus ita innectere, ut conſtricta terra velut incluſa teneatur.

Tum ſubruta parte una leviter ſolum commovere, & ſuppoſitis virgis alligare, atque plantam transferre. Quæ antequam deponatur, oportebit ſolum ſcrobis imum fodere bidentibus, deinde terram aratro ſubactam (ſi tamen pinguior erit, ſumma humus) immittere, & ita hordei ſemina ſubſternere, & ſi conſtet in ſcrobibus aqua, ea omnis haurienda eſt, antequam demittantur arbores, deinde ingerendi minuti lapides, vel glarea miſta pingui ſolo, depoſitiſque ſeminibus latera ſcrobis circuncidenda, & aliquid ſtercoris interponendum.

Quod ſi cum ea terra planta non convenit, tum optimum eſt omni fronde privare truncum, atque levatis plagis, fimóque & cinere oblitis, in ſcrobem vel ſulcum deponere.

Truncus autem aptior tranſlationi eſt, qui brachij craſſitudinem habet. Poterit enim longè maioris incrementi & robuſtioris trãſferri: quem ita convenit poni, ut, ſi periculum non à pecore habeat, exiguus admodum ſupra ſcrobem emineat: lætiùs enim frondet. Si tamen incurſus pecoris aliter vitari non poterit, celſior truncus conſtituetur, ut ſit innoxius ab injuria pecorum. *Truncus tranſlati... aptu...*

Atque etiam rigandæ ſunt plantæ, cùm ſiccitates inceſſerunt, nec niſi poſt biennium ferro tangendæ, ac primò ſurculari debent, ita ut ſimplex ſtylus altitudinem maximi ſcrobis excedat, deinde arando ne coxam bos, aliámve partem corporis offendat.

Optimum eſt etiam conſtitutas plantas circumvenire caueis, deinde conſtitutum iam & maturum Olivetum in duas partes dividere, quæ alternis annis fructu induantur. Neque enim Olea continuo biennio uberat.

Cùm ſubjectus ager conſitus non eſt, arbor coliculum agit. Cùm ſeminibus repletur, fructum affert. Ita ſic diviſum Olivetum omnibus annis æqualem reditum adfert. Sed id minimè bis anno arari debet, & bidentibus altè circumfodiri.

Poſt Solſtitium cùm terra æſtibus hiat, curandum eſt ne per rimas ſol ad radices arborum penetret. Poſt Æquinoctium autumnale ita ſunt arbores ablaqueandæ, ut à ſuperiore parte, ſi Olea in clivo ſit, incilia excitentur: quæ limoſam aquam ad codicem deducant.

Omnis deinde ſoboles, quæ ex una ſtirpe nata eſt, quotannis extirpanda eſt, ac tertio quoque, fimo pabulandæ ſunt Oleæ.

Stercus autumno debet inijci, ut permiſtum hyemi radices Oleæ calefaciat.

Amurca valentibus infundenda eſt: nam per hyemem, ſi vermes, atque alia ſuberunt animalia, hoc medicamento necantur.

Plerúmque etiam locis ſiccis, & humidis arbores muſco infeſtantur, quem niſi ferramento reſcueris, nec fructum, nec frondem lætam Olea inducet.

Quin etiam compluribus annis interpoſitis Olivetum putandum eſt: nam veteris proverbij meminiſſe convenit: Eum qui aret Olivetum, rogare fructum, qui ſtercoret exorare, qui cædat cogere. Quod tamen ſatis erit octavo anno feciſſe, ne fructuarij rami ſubinde amputentur.

Solent etiam quamvis lætæ arbores interdum fructum non afferre. Eas terebrari convenit, atque in foramen viridem taleam Oleaſtri demitti: ſic velut initiata arbor, fœcundo ſemine fertilior extat. Paulò aliter & ſpecialiùs Africanus, Oleam fertilem facere docet. Truncum inquit, terebra per totum terebrato, & acceptis ab altera fructuoſa

fructuosa Olea duobus ramulis, principia ramulorum ex vtraque parte immitte, ac transfige, & apprehensos utrosque ramulos fortiter attrahe.

Quum autem optimè fuerint adacti, & quasi incuneati, redundantia, ex utraque parte reseca, & luto paleato cavernas utrinque obline, & fiet Olea multùm fructuosa, & quæ optimam producet Olivam, Oleúmque præcellens.

Sed & sine ablaqueatione adjuvanda est, inquit Colum. Amurca insulsa cum suilla, vel nostra urina vetere, cuius utriusque modus seruatur. Nam maximæ etiam arbori, ni tantundem aquæ misceatur, vrina abundè erit.

Olea ... us non ... at. Solent etiam vitio soli fructum Oleę necare: cui rei sic medebimur. Altis gyris ablaqueamus eas, deinde calce pro magnitudine arboris plus minúsve circundabimus: sed minima arbor modicum postulat. Hoc remedio si nihil fuerit effectum, ad presidium insitionis cōfugiendū erit, Non defluet Olea, ut pollicetur Democritus, si fabam, quæ pedumculum habet acceperis cauernámque cera occluseris, deinde accepta à radice gleba fabam in eam indideris, & sic eam operueris.

...ota ar... ...ontri-... Nonnunquam etiam in Olea unus ramus cæteris aliquantò est lætior, quem nisi recideris, tota arbor contristabitur.

Solent & fructus amittere Oleæ, si florentibus ingruat imber. Verùm contra vim mortis non est medicament.

...ndi ...s & ...is. Oleas putandi modum Cato hunc docet. Olivetum, inquit diebus XV. ante æquinoctium vernum incipito putare. Ex eo dies XLV. rectè putabis. Id hoc modo putato. Quà locus rectè ferax erit, quæ arida erunt. Et si quid ventus interfregerit, ea omnia eximito. Qui locus ferax non erit, eum plus concidito [diligentiùs fodito, subigito, aratro proscindito.] aratróque benè enodato, stirpésque leves facito. Circum Oleas autumno ablaqueato. [Hæc Plin. addit] & stercus addito. Qui Olivetum sapientissimè & altissimè miscebit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt crassiores fient, & eò in radices vires Oleæ abibunt. Varro sanè Oleam post ablatum fructum putare suadet, neque putandum esse ait, ablatis manifestis & conspicuæ magnitudinis ramis pauciorem fieri fructum. Multò enim copiosiorem fructum ex recentium ramulorum ubertate proditurum.

Vnde Palladius unoquoque anno sicca & fructuosa, & cum aliqua debilitate nascentia rescindi debere statuit.

...rian- ...ura. Porrò Oleas in materiæ multæ effusionem eluxuriantes & velut insanientes, hoc est, folia quidem ferentes multa, fructum verò modicum, sic curabis. Paxillum Oleæ sylv. aut Pinus, aut Quercus in radices adiges, aut etiam lapidem impones.

Eis verò quæ multum fructum ferunt, non autem maturum faciunt, & florem malè perdunt, sic medeberis. Circunfodito truncum, & majoris. Algę corbes duos, minoris, minùs circuniice: deinde amurcæ aqua potabili permixtæ quatuor congios singulis truncis affunde: quod si Alga haberi nequeat, sola amurca utere.

At verò curam contra infestantes bestias, & læsiones ex ambiente accedentes, in tractatu de Viribus universaliter docebimus.

Quod si tamen arescentes radices & ægrotantes animadverteris, vermiculos in fundo generatos causam iudicabis, quos multis quidem modis disperdere poteris, ut eo loco tradetur.

Morbus & ille Oleæ peculiaris, ἧλος dictus, hoc est clavus quem alij Fungum & Patellam vocant: Vnde lib. XVII. cap. 24. Plinius. Olea præter vermiculationem, quam æquè ac ficus, sentit, Clavum etiam patitur, sive Fungum placet dici, vel Patellam: hæc est solis quædam exustio, quamvis propter nimios imbres contrahi dicat Hermol. Videtur autem hoc ipsum esse, quod supra diximus ab Italis rusticis Ova vocari: sunt enim nodi.

Nulla post ficum arbor uredini magis obnoxia est. *Vredo.*

Est & impetigo peculiaris ei morbus, ut scabies Fico, & Vitibus fluor. Remedium esse potest, cùm nimia nutrimenti ubertas detrahitur. *Impetigo.*

Solet & mox post sationem Oleæ officere frigus hyemis, corticem enim detrahit: quaproptег diligenter munienda.

Sed & ipse fructus Vermiculos sentit. Illi vel sub cute nascuntur, vel in ipso fructu augentur, nam caro non tangitur: cujus rei causas, & alia, vel his subtiliora excutiemus in opere de insectis. *Olivarum Vermiculi.* *Opus de insectis.*

Oleæ Arachnium quoq; innascitur, hoc est, Aranea, fructus absumēs vermis, tela surculos, obvolvens: gignitur humiditate quadam aëris proximi. *Arachniū.*

Amittitur, & fructus, si germinetur ramis anniculis ingruētibus imbribus. Quoniam enim pabulum, eò fluit, antè quàm fructus uires conceperit, humore aggerato, mox germen prosilit, & fructuum proventus impeditur.

Atque in genere circa Vergilias (quæ octavo vel nono Maij oriri solent) quidem pluere, inimicissimum & Viti & Oleæ, teste Plin. quoniam, tunc coitus est earum. Hoc est illud quatriduum Oleis decretorium, hic articulus nubili spurci, quod diximus. *Vergiliarū exortus.*

Olivam lambendo quoque sterilem fieri, autor est Varro: eaque de causa Minervæ non immolabantur, nec in arcem Atheni s agebantur capræ præterquam semel ad necessarium sacrificium: ne Oleam ibi primùm editam, (de qua antea) violarent. *Saliva sterilem facit.*

Erucæ quoque aliæ frondem, aliæ florem Olivarum (ut in Mileto) erodunt: ac depastam arborem turpi facie relinquunt. *Eruca.*

Olea tamen, folijs amissis fructificavit, in quit Theoph. sed inter rara & ostēta refert. Nonnūquā [addit idem] ratione hyemis, aut alias ob caussas quædam accidunt, quæ ordini naturæ, incongrua iudicantur, cùm tamē non ita sit: Vt Olea penitus aliquando adusta, regerminaverat tota. In Bœotia verò germinibus omnibus à locustis derosis, iterum germinavit. Sed hæc haudquaquam pro absurdis haberi forsitan debent, quippe, quorum manifestæ causæ reddi possint. *Fructificās Olea amissis foliis.* *Locusta.*

Novellæ quoque Oleæ pereunt ex fertilitate quod priùs, quàm perficiantur, alimentum incrementi sui ad fructificandum consumant.

Evenit etiam, ut cùm Oleæ benè germinant, malè fructificent: cúmque benè fructificant, malè germinent: tanquam natura utrique satisfacere non valeat: sed necesse habeat absumere alterum, ut alterum faciat.

Olea quoque Gongros à quibusdam vocatos habet, vel aliquid Gongris simile, proprijssimum enim huic illud nomen, quòd, hoc morbo magis quàm cæterę arbores laborare videatur. Premnon etiam quidam vocant id vitium alij Crotonam, alij alio nomine. Id vitium rectis, & vnica radice nitentibus, ab imo stolones non mittentibus, aut nullo pacto, aut minùs, accidere solet. *Gongri.* *Πρέμνον.* *Κροτώνη.*

Olea verò & Oleaster has caudicum concavitates peculiariter habere videntur. Hæc Th. copia.

V de colligimus κόῤῥος, ſeu τρῆμα, ſ.u κροτώνας, apud eundem d ci mantes in arborum trunc s & caudicibus, maximè Olearum fiſſuras, quam rem jejunè admodum noſtri grammatici intellexiſſe videntur. Has igitur plagas contegendas præcipit alibi, ne ſol aut imber intrò penetret: Nam, inquit, ſi id acciderit, morbi contrahendi periculum imminebit. Circumlinunt alij luto tantùm: alij ſcilla ſubdita lutum ſuperimponunt, & teſtam adijciunt. Scilla enim plantam viridem ſervat: lutum ſcillam: teſta lutum tuetur.

Scilla.

Congri cura.

Idem denique diverſis in locis inculcat: Oleas præciſas meliores reddi: eaſdem præcipuè exigere ablaqueationem: & amare putationem, purgationémque.

Sed hactenus de ſatu, cultu, & vitiis Oleæ. Plura qui volet conſulat Geoponicos. Putamus tamen pleraque eorum in compendium redacta.

Mutatio Oleæ in Oleaſtrum & contrà.

Illa affectio non omittenda qua Oleaſter in Oleam, & hæc rurſus in illum migrat. Vnde Theoph. Spontaneas quoque mutationes interdum fieri aiunt fructuum, & nonnunquam arborum integrarum: quas quidem Haruſpices [μάντεις] Oſtenta [σημεῖα] eſſe exiſtimant, ut [quod deterius] fieri ex Olea Oleaſtrum: & invicem [quòd rarò evenit] ex Oleaſtro Oleam. Omnino autem neglectam Oleam in Oleaſtrum migrare obſervavit poſteritas, ut ſpecialiùs dicetur in Oleaſtro.

Olivæ flos.

Plinius ſibi contradicit.

Olivæ flores ab apibus non attingi ſcribit Plinius, lib. 21. cap. 12. Oleámque à favis procul eſſe vult: alibi verò id vanum ſtatuit, atque aliquas Oleas quàm proximè ſeri convenire dicit, quæ evolantium examina invitent, nec longiùs abire patiantur: ex quo conſtat, quàm ſibi parum conſtet. Olivarum autem proventu plurima examina gigni certum eſt. Verùm, utra ſententia verior ſit, iudicabunt, qui Oliveta adhabitant.

Συμπάθεια.

Maximam eſſe inter Oleam & Quercum ἀντιπάθειαν diximus ſupra: at Oleam & Myrtum adeò amicas inter ſe tradit Theoph. ut eas mutuo complexu radicum gaudere, virgaſque Myrti per brachia Oleæ, prorepere atque diſpergi ex Androntio referat: nec aliud iuxta Oleam ſeri velit.

Olei faciendi ratio.

Nunc quomodo Oleum fieri debeat ex præſtantiſſimum Geoponicorum doctrina tradendum. Tam magnam artem Oleum, quàm muſta temperandi eſſe dicit Plinius. Ex eadem quippe Oliva differunt ſucci. Primum omnium, è cruda atque nondum inchoatæ maturitatis, Omphacinum vocant. Viride Cato.

Omphaciū.

Hoc præſtantiſſimum. Quin & ex eo prima vnda præli laudatiſſima, ac deinde per diminutiones. Quantò maturior bacca, tantò pinguior ſuccus, minúſque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum, inter copiam bonitatémque, incipiente bacca nigreſcere. Amurcæ color eſt, qui Olivam cogit nigreſcere. Ideoque, incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et [in-

Quadruplex error.

1. quit Plin.] Error hominū falſus. 1. Exiſtimantium
maturitatis initium, quod eſt vitij proximum.
2. 2. Quòd Oleum creſcere Olivę carne arbitrantur,
cùm ſuccus omnis in corpus abeat, lignumque intus grandeſcat, ergo tum maximè rigantur. Quod, ubi cura multa ſive imbribus accidit, Oleum abſumitur: niſi conſecuta ſerenitate, quæ corpus extenuet. Omnino enim [ut Theophraſto placet] eſt Olei cauſa calor, quare & in torculatibus,
3 & in cellis multo igne quæritur. Tertia culpa eſt in parſimonia, quoniam propter impen-
4. dium decerpendi, expectatur ut decidat. Similis,
error, collectam ſervandi in tabulatis: nec priùs quàm ſudet premendi, cùm omni mora Oleum decreſcat, amurca augeatur. Itaque vulgò non amplius ſenas libras ſingulis modiis exprimi dicunt. Amurcæ menſuram nemo agit, quanto copioſior reperiatur in eodem genere, diebus adjectis.

Omphacinum ſeu Oleum Viride ut fiat.

Cæterùm & Cato tradit, Oleum quàm acerbiſſima Oliua optimum fieri. Hoc Omphacinum Gręci vocant. Verùm, quamprimum è terra colligendam: ſi inquinata ſit lavandam, à foliis & ſtercore purgandam. Poſtridie aut poſt diem tertium, quàm lecta ſit, premendam. Si gelent frigora, die quarta. Hanc, ſi volet quis, & ſale aſpergi poſſe. Oleum in tabulato minui, deteriúſque fieri. Idem & in amurca & fracibus. Hæ ſunt carnes, & inde fæces. Quare ſæpiùs die decapulandum: præterea in conchas & plumbeas cortinas: ære vitiari. Ferventibus omnia ea fieri clauſiſque torcularibus, & quàm minimè ventilatis.

Imprimis præcipit, quàm calidiſſimam etiam habere cellam. Qua de cauſa è nucleis ipſarum ignem aptiſſimum. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Vaſa crebriùs mundanda, fiſcinas ſpongia tergendas, ut quàm maximè pura ſinceritas conſtet. Poſtea inventum, ut lavarentur, utique ferventi aqua: protinus prælo ſubijcerentur ſolidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. Premi plus quàm centenos modios non probant. Factus vocatur.] Factum enim appellabant Geoponici, quantum Olei vnà torculi expreſſione, exprimi poterat.] Quod verò poſt molam primum, eſt Flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iuſtum eſt.

Sic Cato & ex eo Plin. Quæ paulò familiariùs expoſuerunt Varro & Columella, & ex omnibus his Ruellius & Curtius, qui huic ævo adaptarunt. Res eò redit. Quamminimùm Olivas manibus ex arbore diſtrictas & diligenter repurgatas in terra & tabulato relinquendas. Celeriter enim concaleſcunt, prævia quadam ad putredinem alteratione. At Factores [Factores dicti, qui Oleum faciebant & torculum movebant, ut ipſa expreſſio fieret] deſiderant, ut multùm ſint in tabulato, & fracidæ fiant, ut faciliùs liqueſcant. Quod ſanè ſi ita fiat, & minùs fiet Olei, & deterius. Omni quippe horâ Oleum decreſcit, augetur amurca, quæ Oleo maximè contraria. Quæ ſi in bacca remanſerit, Olei ſaporem utique corrumpet.

Agricolarum autem plerique ſi diu baccæ ſtent in tabulato ſub tecto, Oleum creſcere ſibi perſuaſerunt: quod tàm falſum, quàm in area creſcere frumenta. Quod mendacium Cato refellit, tradens, in tabulato corrugari Olivam, & minorem fieri. Ideo cum Facti unius menſuram ruſticus ſub tecto repoſuerit, & poſt multos dies eam premere deſideraverit, oblitus prioris menſuræ, quam intulerat, ex alio acervo ſimiliter ſepoſito, quantum cuique menſuræ defuit, ſupplet. Eóque facto, videtur plus Olei quieta quàm recens bacca reddere: cùm longè plures modios acceperit. Attamen, ſi id maximè verum eſſet, nihilominus ex pretio viridis Olei plus mali, quàm ex multitudine contraheretur, quod & Cato dicit. Et ſi quidem, quid ponderis, aut menſuræ Oleo accedit, ſi portionem velis in Factum adiectæ baccæ computare, non proventum, ſed detrimentum ſenties. Quapropter dubitare non debemus, Olivam lectam, primo quoque tempore premendam

dam. Ergo, ut primùm districti fuerit Oliva, substratis tegetibus, aut pannis, expandi aut cribrari debet, quò aquositas ex ipsis reficcetur, & à folijs ac virgultis repurgetur. Hæc enim commista, Olei diuturnitati obsunt. Tum diligenter mundata protinus in torcular deferri, & integra in fiscinis novis includi, prælisque subiici, ut quantum possit paulisper exprimatur. Postea resolutis corticulis emolliri debebunt, adiectis binis sextariis integri salis in singulos modios. Quod defluxerit in labrum, protinus decapulator depleat, & in fictilia labra, huic usui præparata, defundat. Hoc enim suavissimum est, & tenuissimum. Nam æreis & plumbeis vitiatur Oleum. Longè melioris saporis est Oleum, quod minore vi præli quasi lixivium defluxerit. namque si nuclei confringantur, olei saporem vitiant. Cùm verò paululum constiterit, subinde decapulandum est, quamvis Cato bis tantùm in die præceperit. Nam quò sæpiùs translatione illa ventilatur, tantò magis eliquescit & amurcà liberatur, cui quò diutiùs hæret, eò deteriùs fit. Solet etiam cum amurca frigoribus congelari: tum inspersus sal coctus resolvit Oleum, & separat ab omni vitio. Si ne sic quidem resolvatur, præsertim cùm maiora frigora incesserint, nitrum torretur, & contritum inspergitur. Ea res eliquat amurcam, quæ inimicissima est Oleo, & si remanserit in eo, saporem eius corrumpit. Neque verendum est ne salsum fiat: nam quantùmcunque salis adieceris, nunquam saporem eius recipiet Oleum. Debet itaque Oleum Cibarium fieri protinus illata de oliveto bacca. Minùs probatur oleum ex oliva quæ decidit, vel tempestatibus aut pluviis in lutum defluxit: nam immunditiarum saporem trahit. Quare ad præsidium aquæ calidæ decurritur, qua immundæ baccæ priùs eluantur, quàm molæ aut torculari credantur. Habes igitur veluti tres gradus Olei. Primum & nobilissimum, quod sponte vel minore pressuræ vi, quasi lixivium defluxerit. Hoc seorsim adservator. Secundum, quod ex reliquis fracibus premitur, sed paulò graviori pondere & mole fortiore quassantur. Hoc tortivum non malè dixeris Oleum, quod, velut secundæ pressuræ, privatim in alia vasa transmittitor. Hac iteratione invalidius, sed tertiatione multò deterius oleum exit. sed utrobique decapulandum, & oleaginea rude movendum, & ab amurca, seu aquosa sanie, repurgandum. Vbi oleum in labris paululum constiterit, denuò in alia uel uitrea uel uitreata transferendum, ut à sanie illa, aqua, quæ subsidet, penitùs repurgetur. Imò sæpiùs iteranda, ut dictum, hæc translatio, donec mundum admodum & sincerum evadat. Sed plurimum refert non miscere iterationem cum prima pressura, quæ longè melioris saporis est: tantòque minùs tertiationem. Vitreata vasa omnium optima sunt ad hanc rem, vitrum enim Oleum maximè conservat, quippe, cùm frigore lætetur Olei natura. De olearia cella, torculari, & reliquo apparatu ad hanc rem necessario instituendo, consule suprascriptos Geoponicos, maximè Columellam lib. 12. c. 50. & alibi passim.

Cæterùm, multa incommoda oleo uel nuper facto, vel dum fit, vel deinceps ætate solent accidere. Quod gelatur, plerumque fracescet. Cui præscriptis præsidiis, sale & nitro commodè obsistemus. Sordenti quoque frictos & adhuc calentes sales Tarentinus inijci suadet, & diligenter operiri: ita mundum, reddi brevi tempore promittit. Oleum quoque sordidum purgat Pinea nux, quæ igni candens, oleo restinguatur. Emundat & citri radix in Oleum demersa. Oleum quod suis fracibus torridis fuerit inustum, limpidius eliquescet. Oleum rancidum idem pollicetur corrigi, si cera alba mundo & optimo Oleo resoluta, & adhuc coctura liquens, in oleum mittatur, & mox sales fricti calentes addantur: sic fieri, ut Oleum purgetur, sapore & odore mutato, sunt qui & sole uel igni, aut etiam aqua fervente simul in vasculo mixta restitui posse asserant.

Item. Non rancescere Oleum in quo priùs anisum maduerit. Si graue oleat, præcipit idem virides Oleas sine ossibus tundi, & in vasa per solis calorem mitti: si baccæ defuerint, caules tenerrimos Oleæ similiter esse tundendos. Nonnulli utraque permiscent, adiecto etiam sale, sed omnia inter linteum clausa suspendunt, atque ita in vas Olei demittunt, postea tribus diebus exactis auferunt, & agitantes, vbi conquievit in alia vasa transferunt. Alij immittunt vetustum laterem torrefactum. Quidam panes hordeaceos breuiter friatos, & raro linteolo inuolutos, immergunt, & nouos deinde permutant: Vbi hoc bis aut ter fecerunt, salis callos aut micas iniiciunt, & in alia vasa translatum paucos dies subsidere permittunt. Quod si mus, aut aliud fortè animal deciderit, & Oleum putri nidore vitiaverit, iubet Democritus Coriandri manipulum in Oleum suspendere in aliquot dies. Si nihil remiserit nidor, denuò nouo Coriandro iterandum, donec expellatur nidor. Quidam in umbra priùs exsiccatum iniiciunt. Alij Fœnumgræcum itidem in sole siccatum in vasa mittunt. Præstat autem carbones ignitos ligni Oleaginei in Oleo exstinguere. Alij uvas passas demptis vinaceis tusas immittunt, & post decem dies rursus exemptas exprimunt. & Oleum in aliud vas transfundunt.

Si acerbus odor fuerit, uvæ recrementa [βρύγματα] præcipiunt Græci tusa, & in massam redacta mersari. Si Oleum turbulentia vexet, Tarentinus vult in fidelia oris ampli coniectum Oleum infervescere, tenuissimúmque salem frictum inspergi, & ubi substiterit, spurcum Oleum elutriari. Oleum Istrico aut Liburnico simile fieri promittunt Græci, si in viridi Oleo, quod omphacinum vocant, aut aliàs optimo, Enulam siccam & Lauri folia, & Cyperum aridum omnia videlicet & tusa, & subtiliter creta permisceas cum salibus torrefactis ac tritis, & diu Oleo iniecta perturbes: dein tribus aut pluribus decursis diebus, cùm quieverit, utaris. Hoc est oleum Liburnicum appellatum, & ipsum adeò Istrianum. Damegeron Oleum Hispano simile faciebat, hoc modo. Oleo sincero & omni amurcæ spurcitia repurgato, ubi efferbuisset, triplum aquæ quàm fervidissimæ, & salis modicum probè tritum commiscebat multa agitatione, dum concorporari & in unum coire perciperet: tum spatio quodam conquiescere patiebatur, donec iniecta aqua amurcæ in morem subsideret. Deinde exsistens oleum concha deplebat, rursum, cum aqua tepente movebat, denuóque subsidentem aquam ab oleo sincero emergente separabat. Deinde succum foliorum Oleæ tenerorum contusorum admiscebat, quò acrimoniam quandam & amaritudinem inde contraheret Oleum, quod post triduum, ubi constitisset, ad usus depromebat. Alij post diem utebantur. Alij etiam Omphacinum Oleum, aut alias bonum, in mortarium mittebant, ac in eodem succo terendo prælũ, ubi opus esset, ad usum vocabant.

Diophanes autem odorati Olei faciundi rationem ita docuit Musti sextarios octo cum duobus Olei, & bonam Iridis tusæ portionem, linteo convolutam misceant in vase, & exactis

Citri radix — *Rancidum ut restituatur.* — *Anisum.* — *Fœtor olei ut tollendus.* — *Si infectũ sit animalis aliquo quod inciderit.* — *Coriandrũ* — *Fœnugræcum.* — *Contra acerbum odorem.* — *Si turbetur.* — *Olei mangonia diversa.* — *Oleum Liburnicum, Istricum.* — *Oleum Hispano simile.* — *Oleum odoratum.*

decem diebus excolatum recondant, hoc autem mulieribus potu gratissimum. Plures Oleorum factitios modos postea dicemus. Nunc baccas seu Oliuas condiendi & conseruandi rationes tradamus.

Olivas cōdiendi modi varii.

Olivas condiendi soliciti fuerunt veteres, quanquam revera nihil aliud sint quàm palatus blandimenta. Tam ingeniosus fuit venter, ut & amara, nec ab ipsa natura percocta, suæ quoque voluptati placere coëgerit. Quid quæso gustu horridius Oliva, sive matura, sive immatura? At suavitatem invexit ars, quam non potuit natura. Cato, Columel. & Pallad. in harum conditura præcipuā operam locarunt. Ex quib. eas seligemus, cōdituras, quæ unicuiq; generi communes esse possunt. Peculiares parum necessarias arbitrati, quòd Olearum hodie genera, neque omnia, neque fortè multa, omnibus sint nota, ita ut & nomina esse desierint. Baccæ igitur etiamnum hodie, sicut olim, conviviorum epulis præparantur: quarum conditura diversa: nam alia cædivis, alia lectis, alia albis, alia nigris debetur, ut condiendi modus peculiare etiam tribuat nomen. Iam suprà dictum Colymbades dici, quæ oleo suo puræ, & sine accersita commendatione innatant. Halmades verò, quæ muria propriè condiuntur, etiamsi Græci harum sæpè nomina confundant. Plura nomina dicta superiùs. Caducis, quia spontè cadunt, nulla nec collectionis, nec temporis observatio debetur. Has iam rugosas [exsiccata nempe iam in ijs excrementitia illa sanie seu amurca) colliges, & sale trito aspersas, donec inarescant sole expandes. Tum strato cratibus Lauro, baccas dein ordinabis, & pluries invertes, ut probè siccentur. Demum aquam, tribus aut duabus undis, cum defruto, & satureiæ manipulo fervefactam, & rursus tepefactam, iniecto pauxillo salis cum origano superinfundes, & ad usum recondes.

Colymbades. *Halmades.* *Oliva caduca ut condienda.*

Lectæ diverso tempore condiuntur. Priùs enim albescunt Olivæ quàm nigrescant. Hoc autem summæ maturitatis, illud uirescentis, sed iam ad maturitatem mox inclinaturæ Olivæ signum, quod circa vindemiam esse solet, autore Catone. Hic lectam albam contundi priùs præcipit (quod fieri censemus, ut amurca & austerus ille liquor evocetur) tum in aquam iniici [secundùm quosdā calidam] Crebrò autem aqua mutari debet, & ubi satis macerata est, exprimi, atque in acetum immergi, oleúmque addi, & salis selibra. In modium Olearum Fœniculum & Lentiscum seorsim condes in acetum. Si unà admiscere voles, citò utitor. In orculam calcato manibus siccis. Cùm uti voles, sumito. Oleam albam secundùm vindemiam, qua uti voles, sic condito. Musti tantundem addito, quantum aceti. Cætera item ita condito, ut suprà dictum. Res eò redit, ut probè maceratas in fideliam, cum Fœniculi & Lentisci ramusculis & cocto modicè sale permistas recondas, & mustum quàm recentissimum infundas cum media parte aceti, ita ut ius superemineat. Quibus sic conditis tertia die uti poteris. Oleas albas, inquit Varro, quas condire vis, novas, celeriter condito, ut promas: nisi condieris, propter amaritudinem, illas respuit palatum. Item, nigras nisi priùs sale maceraris, non libenter in os recipientur.

Olivæ albæ conditura.

Maioris seu Regiæ conditura.

Regias quoque seu Maiorinas illas, quàm candidissimas eligunt, deinde substrato arido Fœniculo, in amphoram coniiciunt, atque Fœniculi & Lentisci ramusculos intermiscent. Cùm autem ad fauces usque amphora repleta fuerit, duram muriam adiiciunt: ac spissamento de arundinum foliis facto, uti infrà ius mergatur, premunt: & iterum muriam duram, dum ad summum amphorælabrum devenerit infundunt. Alij aqua marina ad dies sex macerant: deinde in vas mittunt, & recens mustum superfundunt, ita, ne omnino vas repleatur, ne videlicet in illius fervore effundatur Quod ubi efferbuerit, oblinunt.

Alius modus.

Nonnulli non contundunt, sed acuta arundine [quod quidem operosius] insecant: nam, â ferro cavendum, ne sapor inde perversus contrahatur.

Alius.

Quidam verò sive contuderint, sive insecuerint, modico sale cocto, & prædictis seminibus immissis, sapam deinde, vel passum infundunt.

Alius.

Olivam autem Pausiam cùm iam decoloratur, & antequam mitescit, cum petiolo legunt, & in oleo quàm optimo servant. Hac enim ratione viridem, etiam post annum, Olivæ saporem repræsentare promittunt. Plures etiam cùm de oleo trito exemerunt, aspersam sale pro nova apposuerunt.

Alius.

Familiaris est hic modus Florentini. Olivas magnas & intactas, manu decerptas, acuta arundine circum circa incide, & in vas novum immissis, salem tenuissimum insperge: quo colliquato, in alio vase mel vel sapam in promptu habe cum foliis citri, & in hanc condituram mitte, ita ut liquor ipsis innatet.

Citri...

Quidam etiam Fœniculi semen & Apij admiscent, & condituram faciunt pergratam, admirabilem, vulgóque ignotam.

Alius.

Familiarissimus iste Didymi. Vinacea recentia priusquam exprimantur unà cum olivis vicissim interpositis in vas condes, deinde oblines.

Nigrarum conditura.

Nunc de nigrarum conditura, quæ ubi iam nigruerint, nec tamen adhuc permaturuerint, legendæ sunt, & cribrandæ, exemptis impuris & maculosis. Tum in singulos Olivarum modios salis integri heminas ternas adijcies, atque in vimineos qualos confundes, copiosè superaddito sale, ut baccas contegat, atque sic 30. dies consudascere permittes, ut omnem amurcam extillent. Postea in alveum diffundes. Tandem in vas recondes, & illud sapa ac defruto replebis, aridi fœniculi spissamento superposito, quod Olivas deprimat.

Alius modus.

Alij lectas, uti dictum & compositas, muria diluunt, atque in ollam deiiciunt, & mellis partes duas, defruti dimidiam, vini unam. Quæ ubi semel omnia deferbuerint, abiiciunt, & acetum admiscent, ac permovent: & ubi refrixerint, origani surculos insternunt, sed, ita ut liquor superemineat.

Orig...

Alius.

Alij cum pediculis & agnatis ramulis diligenter lectis, aquam triduo aspergunt, & per duodecim dies in muriam demittunt, & exemptas, in vas cum aceti & musti æquis partibus deijciunt, & repletum vas ita operiunt, ne aliquod spiraculum supersit.

Alius.

Alij easdem lotas & sale maceratas aceto mulso, modo predicto, condiunt, affuso etiam Oleo, & asperso sale trito. Fœniculique ramulis iniectis in vas probè obturatum recondunt.

Alius.

Didymus Olivas antequam nigrescant lectas, & confractas in aquam calidam mittit, deinde in sportam transfert, & exprimit additque salem non tritum, cum cumino & Fœniculi ramulis. Deinde in mustum immergit & diligenter operit. Olivas contusas & fractas vocat.

Olivæ contusæ & fractæ.

Idem Olivas Colymbades sic parare præcipit: has plenas & perfectas, quum in vigore fuerint, & prope maturitatem extiterint, unà cum exortu ex quo pendent accipito, & ne frangantur ac contundantur

Colymbades...

tundantur in magnum vas coniectæ quum deferuntur, diligenter prospicito: deinde frigida aqua lotas, paulatim in umbra per diem unam in calathis ac cratibus vimineis assiccato, &, quo æqualiter siccentur, leniter convertito. Deinde præimmisso in fundum vasis salis triti pugno, & postea muriæ congiis quatuor cum aceti heminis tribus infusis, Olivarum chœnices viginti immittito, & ubi expletum est vas, commoveto. Liquor autem supereemineat, & obturatione per Fœniculi fasciculum facta, vas obturetur. Cæterùm muria ea gratia præinfundi debet, ut Olivæ, dum immittuntur, non contundantur.

Alij cum tenerrimis ramulis decerptas Olivas in vas marinam aquam habens immittunt, & ad dies quinque vel sex relictas eximunt, & in vasa conjectas, unà cum muria reponunt & oblinunt, qui modus est omnium simplicissimus.

Columella sic fieri docet. Maturam Olivam, in statura, factam Colymbadem, de muria tollito, spongia tergito: deinde canna viridi scindito duobus vel tribus locis, & triduo in aceto habeto. Quarto die spongia extergito, in urceum aut cacabum novum mittito, substrato Apio & modica Ruta. Concisis deinde pleno vase Olivis, immitte defrutum usque ad os. Lauri turiones in hoc usu mittito, ut Olivas deprimant: post dies viginti utere.

Ex hoc Colum. loco facilè iudicabis quid proprie sint Olivæ Colymbades, nempe, quæ iam semel conditæ fuerint, sed proprio Oleo. Ideo dicit: Olivam in statura [id est repositam & suomet Oleo innatantem] factam Colymbadem: quam tamen, uti vides, denuo condiendam docet, modo iam præscripto.

Palladius sic docet: Olivas muria per 30. dies macerabis, pòst universam fundes, & duas defruti partes, aceti unam, cum Mentha minutè incisa vasculo adiicies, & ità replebis, ut iusta infusione liquor supernatet.

Ἐπίτυρα quidem fraces & Oliuarum magmata vocat Hesych. At M. Cato. Ἐπίτυρον Olivarum conditura est, de qua sic tradit.

Epityrum album, nigrum, variúmque sic facito. Ex Oleis albis, nigris, variísque nucleos eiicito. Sic condito. Concidito ipsas, addito Oleum, acetum, coriandrum, Cyminum, Fœniculum, Rutam, Mentham, in Orculam condito: Oleum supra fiet: ita utitor. Alium modum habet Colum. l. 12. c. 47. Cuius usum maximè dicit esse in civitatibus Græciæ. Alij eius usum olim frequentiorem in Sicilia quàm Italia fuisse tradunt. Falli verò videtur Varro, dum l. 3. de ling. Lat. ἐπίτυρον, ab ἐπὶ, καὶ τυρὸς, id est caseus, compositam putat: nisi fortè eadem vox & aliud edulij genus ex caseo paratum olim significarit: sicut ὑποτυρὶς erat edulii genus: quod, ut lib. 14. scribit Athen. fiebat, melle iniecto lacti dum coagulatur: alioqui reclamat & modo citatorum Catonis & Colum. autoritas, & ipsa componendi ratio præscripta. quin potius Epityrum à confracta Oliva, quæ Græcis πίτυρις est, dictum. De quo Plaut. Milit. 3.

——Ego me illi mancupio dabo,
Si [alij legunt nisi] unum Epityrum edam apud illum esuriens insane.

Tot itaque modis vides anxios fuisse veteres Olivas ita concinnandi, ut diversimodè placerent palatui. Sunt verò & longè plures apud citatos autores, quos studio omisimus, quemadmodum & Sampsam, Syrapam, & alia id genus, quorum parandi rationem abundè docet Colum. Quæ omnia eodem modo hoc ævo parari vix putamus. Nam & simplicissimo tantùm modo conditæ Olivæ, muria, vel [quod rariùs] aceto & Oleo, interjectis interdum Olivæ aut Lauri foliis ad nos importantur ex Italia & Gallia Narbonensi, itinere terrestri, sed pleræque minores. Nam majores ex Hispania per mare afferuntur, si institoribus credimus, itidem muria conditæ, & ut plurimùm arboris suæ frondibus aut Thymi foliolis interstratæ.

Delectus.

Deligantur firmiores ac solidæ, non flaccidæ, non maculis affectæ, compressæ, aut ulla putredinis labe inquinatæ, succulentæ ac minimè rugosæ, sed superficie probè tensa, pediculis adhuc herentibus, in quocunque genere.

Et si delitiarum potiùs causa Oliuæ condiri videantur, tamen & usum habent in medicina, & venditori non exiguo compendio sunt ad rem augendam. — *Olivarum usus.*

Nigras Olivas stomacho inutiliores putat Plin. vêtri minùs: præclarúmque habere antequã condiantur usum, recentes per se cibi modo devoratas. Mederi arenosę urinę, item dentibus, aut attritis, aut conuulsis. Albam Oliuam faciliorem stomacho, sed ventri magis alienam. — *Arenulæ. Dentes albi triti.*

Fructus Oleæ inquit Gal. si quidem ad vnguem maturuit, moderatè calidus est, sin immaturus est, magis tùm astringit, tùm refrigerat. — *Temperam.*

Olivas albas priusquàm insit Oleum, Hip. siccari & tundi iubet, ac cribrari, & cum vino propinari. Hoc autem & menses & secundas elicit. — *Menses & secundinæ.*

Olivæ Colymbades tritæ, autore Diosc. & ambustis illitæ, pustulas gigni prohibent, ac sordida etiam ulcera purgant. Succus autem ipsarum ex muria, collutione gingivas contrahit, emotósque dentes stabilit. Est porrò Oliva subfulva ac recens alvo incommoda, sed stomacho utilis. Nigra verò & matura corruptioni oportuna stomachóque adversa est, ac tum oculis minimè convenit, tum capitis etiam dolores inducit. Torrefacta ac illita nomas sistit & carbunculos emarginat. — *Ambusta. Pustulæ. Nomæ.*

Olivæ, quæ maturæ sunt, ex sententia Sim. Sethi, temperatè calidę sunt, non maturæ verò, astringentes, & frigidæ & siccæ sunt, ventrem roborant, aluumque sistunt: at pulmoni noxiæ. Nigræ verò & maturæ facilè corrumpuntur, ventriculóque ac oculis noxiæ & vesicæ. Calidæ temperaturæ sunt, & ad siccum magis inclinant. Colymbades verò quæ dicuntur, frigidæ sunt & siccæ quæ si cum garo ante cibum sumantur, aluum proritant. Immaturæ autem adstringunt & refrigerant, siccæque sunt. — *Carbunculi. Temperam. Purgant. Alus fluxus. Pulmoni nocua.*

Diogenes cùm vidisset iuvenem in diversorio Olivas esitantem, si sic prãdisses (inquit) non ita cœnares. Idem etiam cum Platonem in lautissimo convivio degustantem Oleas intuitus fuisset, illum percunctatus est, quamobrem in Siciliam hujusmodi mensarum gratia profectus, appositis modò Oliuis non frueretur: Cui ille. At Hercules, ô Diogenes, illic & Olivis & reliquis hujuscemodi vescebar. Cur igitur, ait ille, Syracusas adnavigare te oportuit? An Attica tunc Oleam non ferebat? Quibus verbis Platonis navigationem subarguere videbatur.

Demost. in Orat. pro Ctesiphone contra Æschinem. Solebas aliorum [inquit Adagialiter] Olivas & uvas colligere.

Olivæ etiamnum hodie non solùm in Italia & Hispania, sed nostra etiam Germania ditiorum & magnatum mensas opulentant, gulosorum invento, ad aviditatem excitandam. Quanquam

Tragus Germanis consulat ut Gallis & Italis hunc cibum relinquant, quòd iis minùs salubrem existimet.

Olivarum Conditarum ad cibum.

Nigræ conditæ omnium levissimè alunt: eas cum pane edendas præcipit Gal. Paulus tamen alienas stomacho, crassique succi esse testatur. At Colymbades astringente succo præditæ sunt, proinde ventriculum roborant aviditatémque ciborum stimulant: prima mensa ex garo, sine pane, ad aluum deijciendum commenducatæ mirè utiles sunt. Ætius eas quę aceto condiuntur, ad invitandum appetitum nobilissimas omnium affirmat, & minori negotio à ventriculo perfici ea, quæ iucundiora suavioráque sunt. Paulus Oxymelle conditas laudat. In Gallia Narbonensi, ab incolis nullis non prandiis cœnisque apponuntur, quemad. & capparis fructus. Sunt inter Arabes, qui inter prandendum iubeant mandi aviditatis gratia & concoctionis. Alij astringentiores secundis mensis adhiberi volunt, ut roborato ore ventriculi cætera deorsum pellantur cibaria. Vulgus eruditum pariter atque ineruditum primo, & medio, & postremo cibo, carnibus, piscibus atque ovis intermiscens, mandit eas, ubi frequentes sunt, ut iam dicto loco, & in Italia. Nostri magna ex parte cum carnibus assatis apponunt.

Adversus pulices.
Vsus & vires Oleæ.

Sunt qui tradunt baccarum decocto pulices interire, si eo domicilium conspergatur: hocque magis, si Cymini agrestis triti nonnihil commistum fuerit. Oleæ verò ipsius folia Dioscor. iisdem prædita sunt viribus cum Sylvestri, sed aliquantò minore efficacia: quare oculorum medicamentis, ob suam vim mitiorem, convenientiora sunt. Qui verò humor ex accenso virente ligno emanat, furfures, scabiem & lichenas illitu sanat. Quin & fructus earum, furfuribus ac nomis seu depascentibus ulceribus medetur. Quod autem intra nucleum est, cum adipe & farina scabros ungues excutit: Quod experientia ipsa probatum esse Cornar. Scribit. Sed Hip. eius nuclei usum etiam ad ocularia medicamenta adhibuit: unde l.2. de morb. popul. sectione quinta sic tradit: ὀφθαλμικὸν, σποδίου δωδέκατον, κρόκου πέμπτον, πυρῆνος ἕν, ψιμυθίου ἕν, σμύρνης ἕν. Hoc est Oculorum [sub intell. medicament.] spodij partem duodecimam, croci quintam, nuclei [Olivę] unam, cerussæ unam, myrrhæ unam. (De Olivæ enim nucleo, nec de ullo alio, hic locus intelligendus, ut benè annotat Cornar.) Sed aquam frigidam quoque capiti infundendam præcipit, & allia cum maza præbenda. I nunc, & hodie nostros delicatulos tali modo curato.

Oculi.
Ligni liquor
Furfures.
Scabies.
Lichenes.
Ad scabros ungues.

Plin. de Oleæ viribus eadem ferè habet, attamen illi multò plures tribuere videtur, quàm hic Oleastro. Sic enim scribit: Olearum [post uvas] proxima autoritas intelligitur.

Foliorum Temperam & vires

Folia earum vehementissimè astringunt, purgant, sistunt. Itaque commanducata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum Oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medici usserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, sordidisque ulceribus excrescentibus. Cum melle profluvium sanguinis è nervosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulcerib. & pustulis, procidétiq. pupillæ efficax: quapropter in Collyria additur. Nam & veteres lachrymationes sanat, & genarum erosiones. Exprimitur autem succus tusis, affuso vino, & aqua cœlesti, siccatúsque in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus vulvæ. Vtilis & sanie manantibus. Item Condylomatis, ignibus sacris, ulceribus serpentibus, atque Epinyctid.

Vlcera.
Cap. dolor.
Ambusta
Gingivæ. Inflam.
Paronychia.
Hemorrag.
Pustulæ.
Procidens pupilla.
Lachryma.
Genæ erosæ.
Pastilli.

Eosdem & Flos earum habet effectus. Vruntur & cauliculi Florescentes, ut spodij vicem cinis præstet: vinòque infuso iterum uritur. Suppurationes & panos illinunt cinere eo, vel foliis tusis cum melle, oculos verò cum polenta. Succus fruticis recentis accensi destillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lacrhyma, quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopicæ maximè Oleę, mirari satis non est, repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum tamen esse prædicantes, atque etiam in Oleastro quærendam. E radice Oleæ quàm tenerrimæ cortex derasus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reiicientibus, & suppurata extussientibus. Ipsius Oleæ cinis cum axungia tumores sanat: extrahitque fistulis vitia, & ipsas sanat.

Oleæ germina, [Olivæ rami] inquit, Gal. lib. 6. simpl. medicam. quantum habent astrictionis, tantæ & frigiditatis participes sunt. Fructus verò, si quidem ad unguem maturuit, moderatè calidus est: sin immaturus est, magis tum adstringit, tum refrigerat.

Pascitur Oleæ & Oleastri baccis turdus, ac inde pinguior, & præpingui pallidior, id est, magis cereus evadit. Hinc Martialis:

Si mihi Picena turdus palleret Olivâ.

D. Ambrosius in Hexamero prodit ægrotantem cervum sanum fieri, mansis Oleæ ramusculis: & locustas ab ægritudine liberari, arrosis Oleæ foliis.

Aquam etiam, in qua Olivæ salitæ fuerint, dentes vivare præditum est. Plurima Trallianus, & Cutius superstitiose de Oleæ viribus. Nos unum hic inter alia, radicis corticem drachmæ pondere cum vino aut aqua deglutitum, pituitam evacuare, quod nobis nondum compertum.

Oleæ quoque materies præcipuè commendationis est apud operarios & statuarios, à quibus ad præstantes operas desideratur cum Ebeno, propter densam & tractabilem ejus substantiam, & colorem subruffum ac varium, quem ductus & nervi intorti referunt, præsertim, si obliquè [vberhirn dicunt artifices] in frusta vel assulas secetur.

Memorabile quod Theoph. ait: Oleæ statuam sudare posse: Nam ex Olea olim statuas fieri solitas ait, quod minùs sit éius materies obnoxia corruptioni: quod & in cupresso & cedro fieri ait. Causam refert ad internam earum pinguedinem, & tenuem liquorem, qui, quoties ablanditur eis Austrina tempestas, tepore suo, suáque humiditate, erumpat & exsudet: quod alij prodigium & ostentum esse putent.

Sanè & marmorea templorum signa, & ænea vidimus appendentibus guttis, sudantium præbere speciem: cùm ea ligna vetustate succum penè omnem amisissent eum qui intus fuerat. Equidem cum Scaligero censemus, aërem tepidum illis adhærescentem [illegible] ab frigus aliquod, cogi quasi in lachrymas & sudores. Nam illorum oculis tale quiddam stillans, pro lachrymis, se puero, quondam receptum, atque inter ostenta vulgò relatum fuisse, idem Scal. scriptum reliquit. Nemo sanè est, uti putamus, qui non, frigidiore mutato aëre in Austrinum, statuam aliquam in templis sudantem non deprehenderit.

DE OLEO

DE OLEO SPECIALIVS, EIVSQVE differentiis & usu.

OLivarum liquor Oleum est, cui honorem Veterum majestas magnum præbuit, ob insignem ejus utilitatem. Hujus inventorem Plinius dicit Aristæum Atheniensem.

Olei simplicis & ex Oliva expressi tres differentias diximus.
1. Primum omnium laudatissimum, Πρότεροπον Græcis, prima preli unda, & quasi spontanea, lixivium Oleum, non tortivum: Olei Flos, Gleucinum, hoc est, mustum expressum, [mustum enim γλεῦκος Græcis] antequàm Olivæ calcentur, vulgò *Huile-vierge.*
2. Secundum Iterativum, quod est secundæ pressuræ.
3. Tertium Tertiatium, quod est tertiæ. Hoc pessimum: Illud medio modo se habet. Ostum vel Hostum vocant Cato & Varro, quod ex utroque facto Olei reficitur.

Fit autem & Oleum ex acerbissima & nondum matura bacca, quod Græcis ὀμοτριβὲς, dicitur, Lat. acerbum, æstivum & viride, cuius meminit Theoph. l. de Odoribus: idque fieri tradit ex Olivis Phauliis: non ἐξ ἀμυγδάλων, ut habetur apud Athen. ita enim restituendus ille locus Athen. ex Theophrast. Græco codice, quem ipsemet citat.

Ομφάκιον, καὶ Ομφάκινον, quod ex immaturis baccis fit dicebatur Græcis [apud quos ὄμφαξ uvam acerbam, necdum maturam, atque etiam omnes omnium plantarum, acerbos, crudos & immaturos fructus ἀπὸ τοῦ ὠμῶς φαγεῖν significabat.] Illud autem valde commendant autores, tam Græci quàm Latini.

Acerbum autem Oleum facere, nisi baccæ tempestatibus in terram deciderint, & necesse sit eas subiegere, patris familias rationibus non convenit, inquit, Columell. quia exiguum fluit. Cibarium utique Oleum faciendum modo præscripto. Samici Olei meminit Antiphanes apud Athen. quod reliquorum esset candidissimum.

Caricum, ex Caria advectum, laudarunt alij.

Alij, id quod Thuriis [nobile est magnæ Græciæ oppidum] fit, ut excellens commendant.

Lubet hîc Olei candidi parandi rationem ex Diosc. adferre. Candidatur hunc in modum. Sumito album colore, nec anniculo vetustius, & in fictile novum lati oris infundito centum heminarum mẽsura. Mox in sole expositum quotidie circa meridiem concha refundito, ex altò deturbans, ut frequenti volutatione ac verberatu agitatum alteretur & tumescat. Octava deinde die fœnugræcum purgatum drach. 5c. pondere, aquaque calida maceratum, atque adeo remollitum, aqua interim neu iquam expressa, in supradictum Oleum conjicito: tendam quoque Pineam prepinguem & in tenues assulas concisam pari pondere insuper addito: atq; ita dies octo alios elabi finito. His transactis concha Oleum denuò confundito. Postremò si finem assecutum fuerit, in vas novum priùs vetere vino elutum, substratis antea Meliloti flosculis ad drach. undecim, cum Iridis pari pondere: decapitulato atque recondito. Sin autem candorem nondum contraxerit, Oleum rursus insolandum, & opus ipsum repetendum, dum candidum illud evaserit.

Lavandi & candefaciendi Olei longè simpliciorem modum docet, Galen. lib. 2. simpl. capit. 15.

Reperitur, inquit Cordus, natura etiam candidũ Oleum, sed Diosc. de eo tractat, quod arte & industria humana candorem contraxerit. Dealbatur etiam pura tantùm, crebròque, affusa & refusa aqua, idque duas ob causas. Primùm ut acrimoniam, amurcę reliquias, & pinguedinis rancorem, si quis sit, in aquam deponat. Deinde etiam ut aspectu candoréque magis placeat, ne fusco aut profundiore colore candida vnguenta inficiat. Lavatur præterea & aliis modis, habito diversarum affectionum respectu, aquis odoratis, Rosarum, Lavendulæ, aut similibus.

Est & Sicyonium Oleum à loco ita nũcupatum: Item Oleum quod paratur ex Oleæ surculis, de quib. pòst seorsim. Sabinum Oleum sic à Sabinis populis dictum, apud quos conficiebatur, cuius pluribus locis meminit Gal. & quod plurimum laudat, quòd inter alia tenuium sit partium, quóque utebatur adversus ea, quæ discutienda erant, propter redundantiam. *Sabinum Oleum.*

Vt autem cum Galeno rem paucis complectamur, illud quod propriè Oleum dicitur, de quo hoc loco agimus, differentias habet vel ab ætate, quòd aut recens sit & velut mustum, aut ętate vigente, aut vetus. *Differentiæ. Ab ætate.*

A præparandi modo, ut simplex, solum, & impermistum, aut cum sale preparatum. *A præparandi modo.*

A diversitate fructus, cùm is aut maturus aût immaturus extiterit. *A diversitate fructus.*

Iam quot compositorum Oleorum formulas tradiderint autores, hoc loco recensere non permittit instituti nostri ratio.

Oleum cum aqua mistum ὑδρέλαιον vocant.

Oleum verò quo luctaturi perungebantur, χύτλον, & κήρωμα, & πατος dicebatur: verùm hoc ultimum propter cœnum, pulverem aut certum terræ genus, quod densandi atque roborandi corporis gratia luctaturis post Olei illitionem affricabatur ἔλαιον ἄναλον, Oleum insulsum vocatur apud Galen. κατὰ τόπους, lib. 1.

Oleum, olivum vocat Horat. ἔλαιον Græci. Germ. Baumöl. Belg. Boomolie: Ghewan d'Olive / Gal. *Huile d'Olive.* It. *Oglio d'Oliva.* Hisp. *Azeyte de Azeytunas.* *Synon. Linguar.*

Olei vires nemo facilè, quamvis disertus, quod satis sit explicabit. Plinius sanè paucissimis verbis Olei & vini usum prædicavit, quando ait: Duo sunt liquores corporibus humanis gratissimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui. Sed olei necessarius. *Olei vires & usus.*

Videtur autem alludere ad Pollionis Romuli festivum responsum, cuius alibi meminit: eum centesimum annum excedentem, cùm D. Augustus hospes interrogaret, quânam maximè ratione vigorem illum animi corporisque custodisset: respondisse: intus mulso, foris oleo. *Pollionis Romuli responsum.*

Eadem propemodum sententia, Democritus interrogatus, qua ratione homines inoffensa valetudine degerent, ac vigorem illum animi custodirent, respondisse fertur: Si corporis externa oleo, interna melle linirentur. *Democriti responsum.*

Plato in Menexeno Oleum πόνων ἀγωγὸν, id est, laborum subsidium & adiumentum hominibus esse datum ait. Oleo enim natura tepefacere corpus, & contra algores munire: eidémque fervores capitis refrigerare. *Oleum laborum subsidium.*

Vsum eius, inquit Plin. ad luxuriẽ vertere Gręci vitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Ideo & Anacharsis insanię pharmacum dixit, quòd eo uncti Athletæ invicem fervenduis *Græci vitiorum genitores. Insaniæ pharmacum.*

& ardentiùs atque furiosiùs insultarent.

Infantæ pharmacum

Oleum & mel emere oportere Aristoteles autumavit, utque quòd utrumque ad prorogandum vitam quàm maximè conduceret:

Oleum in Aegypto nullum.

Invenimus Ægyptum penè universam Oleo carere: esse verò quosdam hortos circa Alexandriam, in quibus Oleæ sint, verùm Oleum non reddere.

Solum Oleum humidū Homero.

Fons illè ingeniorum Homerus, intèr tot liquores, qui ex fructibus quós terra patens nobis producit, solum Oleum ὑγρὸν; id est, humidum, [Metaphoricè etiam molle, laxum remissum, lubricum] dixit. *Ratio.* Quare sic Plutarchus optimus huius rei & grauis interpres in Sympos. rationem reddit, Quòd uidelicet in Oléo nihil asperum sit, ut ne ad motum quidem percussum, quemadmodum, ceteri liquores, strepat, ut, quod cum igne minimè luctetur, verùm illum tacitè pascat. Nec alius etiam liquor, qui tam latè diffundatur, si corpori inungatur, aut qui seriùs siccescat.

Imagines speculorum morè reddit.

Tardè siccatur. Speculi vices præbet. Tranquillum. Vrinatoribus.

Tranquillitatis etiam nomine, eius natura in infinitum propemodum commendata èst, ut mare etiam, omnium rerum sævissimam tranquillet. Atque ob id Vrinatores ore Oleum spargere aiūt, quòd mitiget Elementi naturam, lucémque depertet. A qua quidem natura tractum adagium, Oleo tranquillior. Plautus in Pœnulo: ita hanc ego canem faciam tibi Oleo tranquilliorem. *Adagia.* Oleum in auricula ferre dicit Martialis:

Narratur quidam bellè dixisse Marulle,
Qui referre Oleum dixit in auricula.

Quod blandientes assentatores quidam referunt.

Humidis nō permiscetur

Humidis autem permisceri nullis Oleum patitur quia lentum suíque pertinax est.

Spirituosū.

In partes quoque dividuas secari sè non, sinit, reliquisque commisceri liquidis. Multum spiritus habet, pingue enim est, ut propterea neque terrenæ, neque aqueæ substantiæ, sed aëreæ perhibeatur: Ex quo fit ut per summa aquæ fluitet, & levitatis indicium præbeat, quamvis revera per se non sit leve, sed copiosam etiam admistam habeat densam & terrestrem portionem.

Sed calor & spirituosa eius substantia prohibet, quominus congelescat. Crassescit tamen frigore, ut hyeme, tum flavum tum citrinum conspicitur. Æstate, liquidum & subviride.

Ferrum remollit.

Qui autem ferrum remollire cupiunt. Oleo tingunt,

Cæterùm omnes Olei utilitates hîc persequi, nec volumus, nec possumus, maximè, cùm sciamus, Galenum in eo genere plurimum præstitisse, nec tamen potuisse omnia.

Quod si quis tamen eius utilitatem altiùs pensare velit, vix ullam aliam rem maiorem, post aquæ & panis usum, inveniri deprehendet, sive ad rem familiarem spectet, sive ad rei medicæ necessitatem, sive ad luxum & ornatum.

Odores cōservat.

Nam ipsum, cùm per se propemodum inodorum sit, omnium tamen rerum vim, odorem, & facultatem recipit, illas verò nulla ratione inficit, quod Lucretius insinuasse uidetur, cùm ait:

Ac primis reperire inolentis Olivi
Naturam, nullam quæ mittat naribus auram. &c

Hinc Vnguentarij odores in Oleo reponunt. *Vsus medicus.* Nam odorem seruare omnium maximè potest. Sed iam reddenda est medicinæ eius ratio.

Oleum ad usum per sanitatem optimum, inquit Diosc., quod, quia ex crudis seu acerbis & immaturis Olivis exprimitur, crudum, & omphacinum dicitur. Excellit in hoc genere recens, minimè mordens atque odoratum. Tale ad unguentorum compositionem utile. Quinetiam propter astringendi vim stomacho accommodatum. *Stomacho. Dentes.* Ore si contineatur, gingivas contrahit, dentésque firmat: sudores denique cohibet. Quod uetustius ac pinguius est, ad medicamentorum usum est accommodatum.

Temper.

Laxat.

In universum autem Oleum omne calefaciendi uim habet, carnem emollit, corpus contra algores munit, ipsúmque ad actiones obeundas expeditius reddit. Bonam etiam aluum facit, éstque molliendi ui præditum. *Advene. Purgat. Tormin.* Exulcerantium medicamentorum uires, permistum, hebetat. Exhibetur quoque contra uenena, sic ut subinde bibatur ac revomatur. Purgat heminæ mensura, cum pari ptisanæ succo, aut aqua, epotum. *Lumbricos.* Torminosis utiliter datur in potu cum ruta decoctum, sex Cyathorum mensura, lumbricósque pellit. *Oculi acies.* Infunditur & idipsum ad Ileosos maximè affectus. At uetus tum magis excalfacit, tum etiam vehementiùs discutit, & ad exacuendam oculorum aciem sublinitum prodest. Sin desit uetus, hac præparatione opus est. De eo cuius est copia, quod præstantius erit in uas defundito, & ad mellis crassitudinem decoquito, atque ita utitor. Eandem enim cum prædicto uim asciscit.

explic. Plin.

Plin. quoque testatur in Oleo odores maximè conseruari. Et Oleum, liquor recreans membra, eidem dicitur. Et alibi: omni oleo mollitur corpus, vigorem & robur accipit. Stomacho contrarium, ubi omphacinum non comprehendisse uidetur, quod stomacho gratum esse Dioscor. dixit. Sed quando Oleo, ut uino, palati gratiam nullam dicit, sola comparatione detraxit Oleo, quod alioqui recens & dulce est, & oleosa lenitate gratum. Alioqui, uini modo, insigni quodam sapore palatum nec invitat nec titillat. At Oleum recens & dulce, panis segmentis tostis, cum sale infusum, præcipuam suavitatis gratiam nobis habere uidetur. Vtilissimum, eodem teste, est Omphacinum: proximè uiride. Præterea quàm maximè recens, nisi cùm uetustissimum quæritur, tenue odoratum, quódque non mordeat, è diverso quàm in cibos eligitur. Omphacinum si contineatur in ore, colorem dentium custodit magis quàm aliud, sudorésque cohibet.

Olei

Omne autem oleum auget ulcerum incrementa: Fauces exasperat, & uenena omnia hebetat, præcipue Psimmythij [Cerussæ], & Gypsi, in aqua mulsa, aut Ficorum siccarum decocto potum, *Contra venena.* contra Meconium ex aqua: contra Cantharides Buprestin, Salamandras, Pytiocampas per se potum, redditúmque vomitionibus, contra omnia supra dicta laudatissimum. *Adversus lassit.* Et lassitudinum perfrictione refectio est. Vulneratis emplastris utile. *Nitorem inducit.* Faciem purgat, & rebus omnibus nitorem & lucem addit: Vnde tractum adagium: Oleo nitidius

Duritias. Lethar. Oculi.

Vetus porrò magis excalfacit corpora, magísque discutit sudores. Duritias magis diffundit. Lethargicis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert olei quid, cum pari portione mellis acapni. Capitis doloribus remedium est, Item ardoribus in febri cum aqua. Et si uetusti non sit occasio, decoquitur, ut uetustatem repræsentet.

Contra Vespas.

Oleum uvas à uespis tuetur: picem è pannis extrahit: eo apes & reliqua insecta exanimantur.

Olei mistu.

Oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit.

Eodem extinguuntur quædam, quæ aqua accenduntur, vt Thracius lapis, & Gagates. Hæc Plin.

Boues,

Boues, inquit Ariſt. pedum dolores non ſentiunt, ſi eorum cornua vel pice vel Oleo illinantur.

Item vbi bos aqua hirudinem hauſerit, & ea faucibus inhærens, manibus detrahi non poſſit, fiſtulam vel arundinem aut tubulum inſerito, & ita calidum Oleum inſundito. Nam eo contactu animal confeſtim decidit: quod remedium & hominibus ſimili caſu accommodare poſſis. Bubus etiam infuſum per nares, donec ructent, inflationem ſedat. Oleo poto etiam Elephantes tela, quæ eorum corpori inhæſerint, eiiciunt.

Olei temperamentum eleganter declarat Simeon Sethi, his verbis: Oleum mediocriter calidum eſt, magis humefaciens. Immaturum verò, quò magis aſtringit, eò magis frigefacit: quod autem elutum eſt, minùs mordicat. Vetuſtum quoque quò vetuſtius eſt, tantò calidius eſt, & magis diſcutit, eóque maximè, ſi à principio tenuium partium fuerit, quod cognoſcitur, ſi purum eſt & perſpicuum, & ſi eius modica pars maximam corporis partem peruagat, & facilè ab eo imbibatur. Dignoſcetur verò caliditatis & frigiditatis Olei gradus, guſtu: quod enim dulce eſt, mediocrem caliditatem habet: quod autem aſtringit, frigidum eſt. Tale autem ſtomacho bonum eſt. Quod autem calidum eſt celerrimè inflammatur.

Olei ſuprema [ex Plutarch. ſympos] regio melior eſt: nam imum ab amurca turbatur. Summum verò optimum, quod remotiſſimum à loco parte, nec ſua ſpiſſitate ab aëre læditur.

Nouum præſtantius, illi enim ſenium inutile. Tranſpiratu cārens ob lentitiam inueteraſcit, & tandem ranceſcit, quod ad vomitum ciendum, ob tetrum tum ſaporem, tum odorem ab aliquibus præfertur. Attamen nihil ud nobis ſuſpectum, quòd vitioſa qualitate ſtomachum nimis vellicet, & moleſtet. Recens laxando, lubricando, atque adeò ſui ſuo motu & fluctuatione abunde id præſtare poſſe cenſemus, maximè ſi præbeatur cum aqua tepida.

Quærit Alex. Aphrod. cur epotum Oleum vomitum, potiſſimùm flauæ bilis moueat? Quod ſuapte natura ſemper ad ſuperiorem locum tendat. Quotiens enim cuiquam humori permiſcetur, ad ſuperiorem ſeſe recipit ſedem, innatátque, & cibos ad ſtomachum inuitat, effértque: quibus aggrauatus & oppreſſus vim excernendi ad euomendum incitat: præſertim verò flauam bilem, quæ cùm leuis, atque tenuis ſit, idcircò facilius ſuperiora petit.

Olei, præter rem etiam ipſam medicam, plurimus vſus, quod omnes ipſo vſu experiuntur, qui tantus, támque in rebus multis, vt eius commoditates, multiplicéſque vtilitates enumerare perdifficile ſit.

Et quoniam ſuprà dictum Oleo corpora muniri contra algores, ... adiicimus nunc, & illud tueri corpus perfrictionibus, lubricum illud reddendo, & ad motus habilius. Nam vbi corpus areſactum fuerit, vel à ſole, vel à frigore, vel à re quadam erodente vel acri, vel extra vel intrà corpus, aut ſi cutem prurigo infeſtet, Olei dulcis inunctione nihil præſtantius, præſertim ſi in balneo, vel pòſt, id fiat, quod apud veteres Romanos tàm conſuetum fuit, vt exemplis illuſtrare pigeat, cùm pleni ſint, tam medicorum quàm hiſtoricorum libri. Inde & excogitata medicamenta Latinis Acopa [vt & etiam Græcis Ἄκοπα] dicta ad tollendam laſsitudinem, & robur agilitatémque corpori inducendam. Hinc luctatori quoque eo perungebantur, vt eius vnguinis lubricitate difficilior foret inuicem brachiorum connexio. Hinc luctæ ſuccurrere Oleum dixit Philoſtratus, apud cuius icones, pictor appoſitè ramum Oleagineum in Palæſtræ Mercurij filiæ & luctæ inuentricis nudo ſinu locauit. Ludorum verò Olympicorum, ut vnctionis ad eoſdem, Herculem autorem faciunt, cuius conſilio factum fuerit, ut luctatores Oleo oblinerentur. Quod & Lucanus teſtatur lib. 4.

Luctæ ſuccurrit oleũ. Emblema Philoſtrati. Luctæ inuentrix. Ludorum Olympicorum inuẽtor.

Ille Cleonæi proiecit terga leonis,
Antæus Libyci perfudit membra liquore.
Hoſpes Olympiacæ ſeruato more Palæſtræ.

Hæc in Antæi & Herculis pugna.

Propterea Anacharſis Scytha, vt dicebamus, Oleum inſaniæ pharmacum eſſe dicebat, quoniam eo peruncti athletæ ferventiùs inuicem inſanirent. *Inſaniæ pharmacũ.*

E contrà Eſſæos è Iudæorum genere, ungi oleo non pati ait Porphyr. in libris quos de abſtinendo à carnibus ſcripſit, vt eſt apud Euſebium de præparatione Evangelica. Quod ſi verò quis Oleo tactus fuiſſet, diligenter tanquam à magna corporis macula, corpus abſtergebatur, quòd eos corpore aridos, non molles, fieri oporteret. *Eſſæorum mos.* Poſſidonius Stoicus, in ſuis hiſtoriis tradit vt refert Athen. Gallos quoque olim non fuiſſe vſos Oleo, propter raritatem: quin & quod inſuaue ſentirent, vſui eius non aſſueti. Hodie tamen in Gallia Narbonenſi & Prouincia Olei maximus eſt vſus: quibuſdam enim in locis non quadrageſimali duntaxat tempore, ſed per totum annum cibos omnes cum oleo coquunt: Vere toſtus panis cum Oleo & Mentha gratus eſt cibus, niſi quis laboret Antipathia, ſicut fuerunt mihi aliquando duo commenſales, quorum vnus abhorrebat à cibis coctis cum Oleo, alter à coctis cum Butyro. *Galli olim abſtinebant ab oleo. Olei vſus maximus hodie apud Gallos.*

Epaminondas quum impenſarum rationem Coquum collegis reddere iuſſiſſet, & olei multitudinem moleſtè tuliſſet, admirantibus illis ait: Non impendij magnitudo me mouet, ſed quòd tantum Olei intra corpus receperit. *Epaminondæ reſponſum.*

Velabrum, autore M. Varrone, Romæ locus fuit, in quo Olearij Oleum diſtrahebant. Mos autem huic hominum generi fuit, vt inter ſe de pretio conſpirarent, quo pluris venunderent: vnde tractum adagium: Vt in velabro Olearij. De his dictum, qui conſpirant, rémque ex compoſito gerunt. Plaut. in Captiuis. *Velabrum olei emporium. Oleariorũ mos.*

Pergo ad alios, uenio ad alios, deinde ad alios, una res,
Omnes cum pacto rem agunt, quaſi in Velabro olearij. *Adagiũ.*

Non prætereundum etiam, quod vſus Olei erga Deos ac illorum ſacrificia non infrequens fuit: Vnde Lebaſion poculum, quo in ſacris Oleum libaretur, ex Curtio. *Lebaſion poculum.*

Fuit etiam Romæ olim Saturni ſimulachrum Oleo plenum, teſte Plin. fortè quod ex Ebore confectum erat: nam priùs dixerat exiſtimari ebori à carie vindicando vtile eſſe: & quaſi pro ratione ſubdit: certè ſimulachrum Saturni Romæ intus Oleo repletum eſt: in quam rem inquirant Antiquarij.

E taberna etiam meritoria trans Tyberim, Augusti temporibus, Oleum è terra erupiſſe, ac tota die nulla intermiſſione fluxiſſe proditum eſt. Quo ſignificatam volunt grauiſſimi autores IESV CHRISTI erga gentes gratiam & natiuitatem.

OLEVM SICYONIVM.

Sicyonium Oleum dictum, in Sicyone Achaiæ vrbe præparabatur, vnde nomen accepit. Illud *Etymon.*

ex candidato Oleo, de quo suprà egimus inter differentias, docente Diosc. hoc modo parare licet. In lebetem oris amplitanno inductum recentis Olei candidique congium unum, aquæ verò dimidium infundito: tum igne levi coquito, leniter agitando. At cumprimùm bis efferbuerit, ignem subtrahito, & ubi refrixerit, Oleum decapulato. Tandem alia adjecta aqua simul iterum fervefacito: ac reliquis, veluti præmonstratum est, peractis, reponito. Vim habet leviter calfactoriam, in febribus ac nervorum affectibus accommodatum. Vtuntur & eo mulieres ad inducendum cuti nitorem. Cæterùm, priscis maxima cura erat, Oleum parare albissimum, quia illo quotidie, ut notat Amatus, universa corpora inungebant, ut agilia, prompta & expeditissima ea haberent.

Modus parandi. *Vsus & vires.* *Febres.* *Nervorum affectus.* *Fucus.*

Cæterùm ne lector vocum ambiguitate aut similitudine fallatur, notandum duplex esse Oleũ Sicyonium, vna ea tantùm litera mutata: Σικυώνιον & Σικυόνιον. De priori hic agitur. Posterius à vocabulo σίκυος, vel σικυς Cucumis, nomen invenit cuius hîc Dioscor. nullam facit mentionem. Prius illud nostrum intelligit Paulus, l.3.c.9. de Lethargi cura: & eodem, lib. c.20. in cura Tetani. Ad hos enim affectus commendat. Posterioris meminit, l.3.c.77. in cura Coxendicis. Porrò tum hic, l. 7. c 20. Tum Ætius Tetrab.1. Serm.1. tum Myrepsus, sect.16. cap 24. & Actuar. meth. med. l.6. tam simplices quàm compositos modos nec parum inter se discrepantes parandi Olei Sicyonij habent: sed omnes σικύου ἀγρίου, hoc est, Cucumeris sylu. succum aut certè radices in se recipiunt, unde & illi Sicyonij nomen, uti dictum, indepti. Apud Græcos verò per ο μικρὸν scribitur, quemadmodum hoc Diosc. per ω μέγα

Lethargus. *Tetanus.*

OLEVM EX OLEÆ surculis.

Delectus. Vires & vsus. Oculorum caligo. Lepra. Nervorum dolor.

PAratur & ex Oleæ surculorum [θαλλῶ] pinguedine Oleum, teste Diosc. qui optimum in hoc genere esse dicit vetus, crassum, pingue, non turbidum. Calfacere autem privatimque super illitum facere ad ea quæ pupillis caliginem offundunt: quin & ad lepras nervorumque dolores illitum conferre. Θαλλὸς enim [τὸ θαλλὸν, & ἡ θαλλία, θαλλία, vel θάλεια] quidem communiter cuiusvis arboris virentem ramum ac tenerorem surculum denotat. Atticè vero hoc loco ἐλαΐας θαλλὸς pro Oleagineo accipitur.

Similis Olei mentionem facit, Gal. l.6. simpl. licet non videatur è germinibus solis id Oleum fieri voluisse, sed tantùm in Oleo illo conficiendo addi solita Olearum germina. Ait enim: Quinetiam quicunque in præparando Oleo ramos oleagineos iniiciunt, ij & ipsi Omphacino simile Oleum faciunt. Et Meth. 11. Sit tibi Oleum astringens, quale est Hispanum dictum, & quæcunque alia è germinibus oleagineis parant. Suprà sanè ubi Olei Hispani parandi rationem è Damogeronte proposuimus, dictum, fuit, addi etiam debere succum foliorum Oleæ tenellorum contusorum, quo ab iis amarorem & acrimoniam quandam asciscat.

Differt igitur in eo à Diosc. quod ille χυλὸν τῶν φύλλων adiiciat cum Galeno: hic verò simpliciter ἐκ τῶν [illegible] θαλλῶν, Oleum fieri dicat. Quanquam solus Marcellus [illegible] legat, id est, ex cortice.

Lectionis Diosc. [illegible]

AMVRCA.

AMurca expressæ Olivæ fæx est & crassamentum, Oleo inimica, cuius color Olivam cogit nigrescere: & sapor amaram reddit. Ideóque incipiente nigritia Olivę, minimum Amurcę, ante eam nihil. Error hominum est, ut antea dicebamus ex Plin. existimantium maturitatis initium, quod est vitio proximum. Saniem Olivæ amaram, Plin. dicit. Ἀμόργη Diosc. [alijs ἀμόργη] & Gal. τρύξ etiam teste Polluce: aliis τρυγίας, ut notat Curtius.

Nonnulli Tragœdiam primùm denominatam dicunt, inter quos Donatus, quòd Scenici ad personarum usum, ora sua ea perluerent: quod primùm reperisse Æschylum aiunt, Preclara, mehercle, inventio. Hoc tamen in arte innuit Horatius.

Ignotum Tragicæ genus invenisse Camænæ,
Dicitur, & plaustris vexisse poëmata Thespis:
Quæ canerent, agerêntque peruncti fæcibus ora.

Dicitur & ἐλαιότρυγον. Hesych. apud quem corruptè legitur ἐλαιότρωγον. Servio autore, Amurca est ex Olei sordibus: sed iis quæ præcedunt: nam sordes quæ Oleum sequuntur, fæces vocantur. Colum. Amurcam Palladiam dixit, satis honorificè:

Hesych. rect.

Palladia sine frugi salis conspergere amurca.

In qua, teste Catone, quo diutiùs fuerit Oleum, eò deterius fuerit. Germ Oeltrüsen/Olhapff. Bel. Droesem est Droesen van d'Olie. Gal. *Lie d'huile*, It. *Fece d'Oglio*, Hispan. *Alpechin*, *Borras de Azeyte.*

M. sanè Varro & fructus titulo dignatus est, sic scribens: Ex Olea fructus duplex: Oleum, quod omnibus notum, & Amurca, cuius utilitatem ignorant plerique.

Super omnia autem celebravit, Amurcam laudibus Cato [inquit Plin.] scripsitque, Dolia Olearia, cadósque illa imbui, ne bibant Oleum. Amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæque absint, & ne Curculio noceat, néve mures lædant. Quin & lutum parietum ac tectoria & pavimenta horreorum frumẽti, vestiarium etiam contra Teredines ac noxia animalia, Amurca aspergi: semina frugum perfundi: morbis quadrupedum quoq; illam ad medendum efficacem, ut & ad ulcera interiora humani oris. Lora etiam ac coria omnia. [illegible], avésque decocta ungi, atque æramenta contra æruginem, colorísq. gratia elegentioris: & totam supellectilem lineam, ac vasa [illegible], in queis Ficum aridam libeat asservare. Aut si Olivas baccásve Myrti, aliudúe id genus simile. Postremò ligna macerata Amurca, acapna fieri, hoc est, nullius fumi tædio ardere. Vtilis & Amurca Apothecarum & officinarum fabricis, ubi lanei vel sericæi panni reconduntur. Nam si calci admisceatur & ex eadem parietes incrustentur, oblinanturque, item laquearia & pavimenta: non modò parietes contractos vel advenientios humores nunquam collachrymant, & situm minimè contrahunt: sed nec blattæ, nec araneï, nec cuiusvis generis vermiculi ibidem gigni possunt.

Vsus. In bitum [illegible] Adversus [illegible] Blattas. *Vlcera [illegible] Coria [illegible]tur.*

Licet videre inquit M. Varro, è torulis, [nonnulli torculis] Olearius fluere in agros, ac non solùm denigrare terram, sed multitudine facere sterilem, cùm tamen is humor modicus, cùm ad multas res, tum ad agriculturam pertineat vehementer. Nam circum arborum radices infundi solet, maximè ad Oleam, & ubicunque in agro herba nocet.

Denigrat terram. *Herbas necat [illegible]pat.*

nocet. Rectè igitur Amurcam periti agricolæ tam in ollis condunt, quàm Oleum aut vinum.

Expressa Oliva, ejus quòd effluxerit de ea, decoquuntur duæ partes, ac reliquum refrigeratum conditur in vasa. Quidam expresso Oleo, per xv. dies amurcam custodiunt, tum, quod est levissimum ac summum, deplent & decapulant, ut trajciant in alia vasa, & hoc iisdem intervallis duodecies. In sex mensibus proximis id faciunt. Cùm id novissimè faciunt, potissimùm trajiciunt cùm senescit Luna: tunc decoquunt in ahenis levi igne, & ad duas partes regerunt. Tum demùm ad usum rectè conditur.

Nunc medicæ quoque virtutes dicendæ. Ea, in aheno cupreo ad crassitudinem mellis decocta, astringit, eosdémque quos Lycium præbet effectus, insupérque etiam facit ad dentium dolores & vulnera, cum aceto, vino aut mulso illita. Additur & in oculorum medicamenta, eáque quę spiracula cutis obstruendi vim habent. Inveterata melior evadit. Sedis, genitalium & vulvæ exulcerationi utiliter infunditur. Dentes quoque corruptos extrahit, cum Omphacio ad mellis crassitudinem cocta & oblita. Scabiem iumentorum cum Lupinorum & Chamæleonis decocto illita sanat. Cruda verò & recens, podagricos & arthriticos calente fotu iuvat. Velleri inducta & hydropicis imposita tumoris molem reprimit.

Eadem ferè & Plin. habet, & præterea haec: Gingivis & oris ulceribus, dentiúmq. stabilitati efficacissimè subvenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigræ Olivæ amurca utilior: Item infantibus fovendis. Albæ verò, mulierum vulvæ in lana admovetur. Multò autem omnis amurca decocta efficacior: usus eius quoque in curatione aurium, ulcerum manantium, rhagadum. Vulneribus in linteolis imponitur: luxatis in lana. Ingens hic usus, utique inveterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Illinitur podagris incipientibus. Contra limaces & culices, cæteráſque eius generis noxias bestiolas vim habere maximam passim apud Geoponicos legimus.

Colum. quoque tradit, ovium scabiei illitu valdè prodesse, præsertim decoctam.

Amurca, Galeno, terrestris est substãtiæ, & calidę, non tamẽ tantùm possidet caliditatis, ut palàm mordicet. Cocta multò terrestrior fit, crassarum partium & sicca: & fuerit sanè ex secundo ordine excalfacientium & siccantium, intenso quodammodo magis. Sic & ulcerá corporum siccorum curat: quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat. Siquidem contrahit, perinde ut resina, & pix sicca, & bitumen.

Camer. quoque Amurcam ad multos morbos utilem prædicat, & non sine commodo sæpè usurpari ait, siquidem facilè comparari possit, faciliúsq. quàm Lycium vel Acacia, quæ ambo plærunq; adulterata ad nos importantur. Imprimis verò aliquibus locis utuntur cum Lithargyro, Cerussa & pulvere ex foliis Vlmi, ad ulcera antiqua.

OLEÆ VISCVM

Vix emersi ex Olivetis, nihilominus Visco adhuc adhæremus. Hoc non procul Hispali, in Oleis copiosè nascens observavit Clus. mense Ianuario, olivetorum dominos, magno damno afficiens. Integros enim Olearum ramos, crebrò etiam maximam earum partem cædere coguntur, ne latiùs vitium serpat, alioqui totas arbores occupaturum & steriles redditurum. Habet verò id viscum baccas non albas, quales in aliis arboribus natum, sed ex rubro purpurascentes, cuiusmodi nusquam alibi vidisse se idem testatur. *Bacca.*

Has cùm in Belgium rediens columbis & aliis avibus devorandas daret, ut experiretur, an nasci vellent, arboribus imposito avium illarum fimo, operam lusit. BELLON. quoque Obs. l. 2. simile Viscum in Oleis, Hierosolymitano agro crescere scribit, sed eas Oleas differre putat à cæteris Oleis, quòd Viscum ferant, baccis rubris abundè refertum, magno incolarum damno, quippe, quod Oleas steriles reddat.

OLEASTER, SIVE OLEA SYLVESTRIS.

Cap. II.



At verò quæ culturam nõ sensit, suæ spontis Olea sylv. sive tantùm Oleaster, utut Sativæ magnitudine non cedat caudicis & ramorum, horum tamen frequentia superatur: adde quòd & spinas per ramos possidet. Folia minora, non dissimili interim figura. Ita quoque & flores racematim compacti fructum præcedunt, Olivæ similem, sed minorem, strigosiorem, succo purpureo mordaci præditum. *Descriptio. Spinosa. Folia. Flores. Fructus.*

Quoniam verò Clus. Lusitanicam Oleam sylvestrem describens, spinarum non meminit, nec picturâ suâ exprimit, eius quoque descriptionem ascripsimus.

Oleaster inquit, instar Oleæ adolescit, illique per omnia ferè similis est, cortice tamen læviore, rarioribus ramis, minùs frequentibus, & brevioribus angustioribúsque foliis, licet eorum modo circa ramos dispositis. Flos, ut in Olea sativa racematim cohærens, fructus exiguis olivis similis, pauca tamen carne præditus, mucrone recurvo, è longis petiolis racematim dependens, primùm viridis, deinde purpureus, postremò ubi maturuit niger, signo prægnans purpureo, qui gustatus nonnihil linguam vellicat. Tota arbor insigniter amara est. Præter nos sanè etiam Matth. spinosam observavit & annotavit, & Dod. Horridam aspectu dicunt Adu. & sentitosam. Hist. quoque Lugd. habet iconem Oleastri valdè spinosi, ex Matthiolo. *In quo differat ab Olea sativa. Sapor.*

Oleastro Theoph. [κότινον vocat] longiorem vitam tribuit quàm Oleæ: & Oleastrum Olympiæ æquè à famæ & fabularum autoribus celebratum dicit, ac Oleam Athenis: Vitæ autem diuturnitatem ex communi ratione sylvestrium deducit, quod robustiores sint, spissiores, fructúque infecundiores. Caudex quibusdam peculiaribus cavernulis dehiscit, quod & in Olea quoque deprehenditur. Eandem, cum Olea, neque teredinem

sentire, neque tineam ait, propter amaritudinem. Materies ei perpetua, spissa, crispa in totum Oleaginea nodosior. Ex sativæ nucleo nascitur.

Oleastro Olympionices coronat. Supra diximus, vix adduci Theoph. posse, ut credat Oleastrum mitem fieri, quamvis Oleam neglectam in Oleastrum abire neutiquam neget. Plin. verò Oleastrum Buxi genus facit. Ex quo suprà dictum, Oleastri corona Olympiorum victores coronati solitos apud Græcos: Idem tradit Oleastrum Olympiæ, ex quo primus Hercules coronatus est, ad sua usque tempora durasse custoditum religiosè, quemadmodum & Oleam Athenis, quæ traditur edita in certamine à Minerva, de qua re suprà plus satis. Quanquam Theocriti & Aristoph. interpres, Callistephani Oleę ramis, non Oleastri, coronatos fuisse Græcos tradat, cum Aristot. ut dicebamus, & dicetur ampliùs posteà.

Fabula Appuli in Oleastrum commutati. Lepida est fabula Appuli pastoris Nymphas saltantes conspicientis, & suo etiam agresti saltu irridentis, obscænaque convicia rustica addentis, ac proinde in Oleastrum commutati:

Metam. 4.
Arbor enim est [inquit Ouid.] succóque licet cognoscere mores.
Quippe notam linguæ baccis Oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas.

Oleastrum olim Græcis in maiore honore fuisse quàm Oleam. Marcellus tamen etiamnum instat, fuisse universæ Græciæ quondam in maiore honore Oleastrum quàm Oleam, etsi hanc Pallas maior & sapientior dea: illum Hercules heros tantùm & fortis in eam intulerint gentem: alterámque Athenæ doctrinarum omnium quondam emporium, alterum Olympia, ludis Circensibus aptus campus ostenderit: ille decerptis post certamina ad coronas ramis paulatim periret, hæc verò ad pacem, eresionémque, nunquam pereuntes ramos [ut aiunt] suis continuè civibus porrigeret, nihilo deteriore fortuna & honore, quàm, qui ad inferos descendentibus aureus in silva quærebatur ramus, quo auulso non deficiebat alter. Vt iisdem semper ramis fronderet in Atheniensium arce arbos: quæ æternum pacis tranquillitatísque symbolum inter homines habuit: tantò acriores ambitionis quàm pacis stimulos aut natura dedit, aut ipsi sibi fecerunt.

Vno hoc gloriæ studio incensa quondam omnis Græcia, Oleastrum magis quam Oleam amavit, plúsque ex agresti quàm ex sativa Olea commodi & honoris sibi speravit, non in sanitate nec in curandis tot vitæ nostræ malis, sed ut esset corruptibilis corona illa, longioris & melioris post mortem vitæ sine sensu, speciosum victoribus in Olympia monumentum. Quod æterno carmine Pindarus Lyricorum omnium maximus illustravit. Agrigentino Theroni iterum scribens: laudánsque, capiti circumposuisse ex Glauca Olea ornamentum, quam ab umbrosis Histri fontibus in Græciam Amphitrioniades Hercules importaverat honestissimum in Olympia certaminum ornamentum & præmium. Et hæ quidem Oleastri laudes in antiquis Græcorum poëtis sunt.

Glauca Olea.

Oleaster sacer. Eum quidem infelicem vocavit Virgilius noster, Georg. 2.

Infœlix superat foliis Oleaster amaris

Sed tamen sacrum dixit Æneid. 12.

Fortè sacer, Fauni foliis Oleaster amaris
Hic steterat, nautis olim venerabile lignum,
Seruati ex undis ubi figere dona solebant
Laurenti diuo, & votas suspendere vestes.

Græcorum superstitio. Quem locum enarrans Turnebus. Ex ritu, inquit, priscæ superstitionis scripsit, id Virgil. & præcipuè Græcorum, qui ante fana in oleastris suspendere dona solebant & affigere. Illius enim arboris vivacitas tanta est, ut, si multis configatur clavis, nihil tamen lædatur. Hinc Adagium Aristoph. Plato: [illegible] *Oleastri vivacitas, Adag.* Id est, sin oleastro adfigam illi, & Verrina 5. Cic. Suspendi hominem in oleastro iussit Verres.

Synonyma. Græcis κότινος dicitur, ut & ἀγριέλαιος, vel ἀγριέλαια: quibusdam etiam ἐλαία αἰθιοπική, ut scribit Diosc. Lat. oleaster, Olea agrestis, vel sylu. καλλιστέφανος in Olympia, ut scribit Stephanus. Æthiopica Olea quibusdam. Photion teste Hermol. oleastrum quandoque Phauliam dici existimat: Certè, Phaulia Olivæ genus est Colum. Plinio, Gręcis omnibus. Deputato autem Oleastro, quod inde nascitur Phaunos appellatur. Streptos dictus oleaster, cui implicitæ, involutæque fuerunt Hippolyti habenæ, currúsque eius inversus. Hyrnithion autem locus non procul ab Epidauro Oleastris consitus, notante Curtio. Hebr. dici potest *Saith haiaar*, teste Lonic. Germ. **Wilder Oelbaum**: Ital. Olivastro, oliva selvatica: Gal. *Olivier sauvage*: Hisp. *Azebuche*, sed frequentiùs *Azuche*: Item *Azambuyero*.

Callistephanos. Olea Phaulia. Phaunos. Streptos.

Est & oleastrum Buxi genus apud Plin. nisi mendosus sit codex, aut apud Græcum aliquem autorem ipse vel libertus eius legerit ἀγριέλαιαν εἶναι, pro ἄγριον ὅλον εἶναι, quod & Dal. suspicatur, ut suo loco indicatum.

Locus. Georg. Cæterùm Oleastrum æquè argillas & calculos amare ac oleam ex his Virg. versibus intelligitur:

Difficiles primùm terræ, collésque maligni,
Tenuis ubi argilla, & dumosis calculus arvis,
Palladia gaudent sylva vivacis Olivæ.
Indicio est tractu surgens Oleaster eodem
Plurimus, & strati baccis sylvestribus agri.

Nascitur sanè talibus in locis uberi proventu in agro Narbonensi, Hetruriæ locis quamplurimis cæterisq; tam Italiæ, quàm Hispaniæ. Item in Dalmatiæ tractu, & in plerisq; Adriaticis insulis, teste Matth. In quibusdam etiam collib. iuxta Tagum, notante Clus. & multis Lusitaniæ desertis, confragosisque locis inter ingentia saxa, præsertim non procul à Cerba, ubi magnæ eius sylvę, in *Tempus.* quibus Ian. mense fructum colligebat, quem cum Olea maturari dicit, sed magna ex parte ab incolis negligi, & in Sturnorum aliarúmque avium escam cedere.

In convallibus montis Athos altę arbores Olearum sylv. reprimunt sua umbra ingentem solis ardorem teste Bell.

Satio. Nascitur, uti dictum, ex sativę nucleo. Eadem & optimè sativam recipit insitione.

Cultura. Mansuescere eam tractatu, atq; in oleam abire decisis circa taleis, aut omninò trāslatione, ferūt.

Ve... sca... Ex Oliveto etiam iam insito, & casu quodam incenso, infelicem renasci Oleastrūm, supra dictū. Sed & Adv. notant, alteram in alteram, transmotione aut inoculatione, aut neglectu abire. Rigidiuscula enim fit Oliva, impexo atque horridiore aspectu: interdum senticosa, quando in saxosis desitis ejus radix pastinatione non difflatur, aut nocitura pullulatio, & senticosa ad caudicem soboles non interlucatur.

Valdè laborat frigore Oleaster ut Theoph. annotavit.

Vires & usus. Huic eadem vis quæ Oleæ, verùm aliquantò efficacior hæc: quanquam Plin. Vires quas Diosc. Oleastro attribuit, Oleæ assignaverit:

Erysip. Herpe. Sic autem Diosc. de Oleastri viribus. Folia astringendi vi prædita sunt, quæ trita & imposita, Erysipelata, Herpetas, Epinyctidas, carbunculos, nomas, reduviásque cohibent. Crustas eadem emarginant cum melle illita. Quin-

etiam

etiam ulcera sordida repurgant, panos & inflammationes cum melle imposita discutiunt, & cutem à capite avulsam conglutinant. Oris etiam ulceribus & aphthis commanducata medentur.

Sed & eorum succus, ac ipsum etiam decoctum eosdem habent effectus. Admotus enim succus sanguinis eruptionem, fluxum muliebrem, oculorum staphylomata, pustulásque inhibet: insuperque ulcera veterésque defluxiones sistit. Quapropter etiam in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquàm utilis. Ad exprimendum verò succum folia tundere oportet, & affuso vino aut aqua exprimere, illúmque sole siccatum in pastillos digerere. Est porrò qui cùm vino exprimitur tum valentior, tum ad recondendum aptior, eo qui cùm aqua expressus fuerit. Facit & ad aures purulentas atque exulceratas: Folia cum hordeacea farina illita Cœliacis conveniunt. Vruntur, autem, cum Floribus folia, ut spodij vicem præstent, in olla cruda, cujus os luto sit oblitum, úsque dum figlinum percoquatur: deinde vino restinguuntur, iterúmque vino subacta, eodem modo cremantur: postremò cerussę modo lavantur, & coguntur in pastillos. Cęterùm creduntur ustionis ejusmodi ratione in medicamentis oculorum spodio minimè cedere. Quare & iisdem viribus pollere censendum est. Hæc Diosc.

Hinc patet apertè falli Amatum, & immemorem verborum Diosc. fuisse, quando ait, Flores & folia Oleastri combusta, pro spodio usurpari, Arabum invento.

Elephas Chameleonte concolori frondi devorato, occurrit Oleastro, huic veneno suo, inquit, Plinius, qui reliquas quoque Oleastri vires his complectitur. Foliorum eadem natura, [scil. cum Oleæ foliis.] Spodium è cauliculis vehementiùs inhibet rheumatismos. Sedat & inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccat, & ad cicatricem perducit. Cętera ut in Oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquuntur ex melle, dantúrque cochlearibus contra sanguinis excreationes. oleum tamen acriùs atque efficaciùs: Et os quoque colluitur illo ad dentium infirmitatem. Imponuntur folia & Paronychiis, & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: ijs verò quæ purganda sunt, cum melle. Miscentur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum & succus oleastri. Vtiliter etiam auribus instillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore Oleastri condylomata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea venter in rheumatismo cum oleo, & ad capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi, comprimunt. Ex oleastro maturi [fructus] in cibo sumpti sistunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Hactenus Plin.

Hipp. l. 2. morb. mul. ad fluxum rubrum inter reliqua medicamenta ψώραν ἀγριελαίας, id est, oleæ agrestis scabiem habet. Sic enim Plin. l. 17. cap. 24. ψώραν, interpretatur, quam dicit morbum omnium arborum communem. Eandem, l. 23. c. 7. Lichena appellans. Quid si impetigo intelligenda, quam supra ex Theoph. diximus oleæ peculiarem, ut scabies in Fico?

Gratam etiam oleastri frondem Capris esse Lucretius testatur, qua homini nihil amarius:

Barbigeras Oleaster eò iuvat usque capellas
Effluat [Ambrosia] quasi vero nectare tincta.
At nihil est homini fronde hac, quod amarius exstet.

Oleastri materiæ perpetuam naturam tribuit Theoph. & propter amaritudinem, à nulla neque teredine, neque tinea erodi.

Minora etiam simulachra, tam ex huius quàm Oleæ radicibus sculpi solita, quòd rimas non admittant, & materiæ æqualitate quodammodo constare videantur. Ex Oleastro etiam breviores marculi & terebris vaginæ fiunt, quod in totum oleaginea nodosior sit crispa, & spissa. Ac etiamnum hodie ex Oleastro delicatiora fieri opera in Germania, Cordus testatur.

Cæterùm, quod ex fructu Oleastri exprimitur oleum, potentiùs astringit, inquit, Diosc. quàm vel omphacinum, & ad usum sanorum secundum, sibi locum vendicat. Caput dolentibus, rosacei vice, convenit. Sudores sistit, & defluos capillos inhibet. Quinetiam furfures & capitis ulcera manantia, Scabiem & lepras extergit: moratúrque canos, si quotidiè illinatur. Idem & ad gingivas uligine putri laborantes colluitur; dentésque labantes confirmat. Eiusdem calfacti & excolati fotus gingivis fluxione tentatis est accommodatus. Lanam specillo circundatam in Oleum demergere oportet, ac gingivis tantisper adhibere, dum albæ conspiciantur.

Olei Oleastri vires. Capitis dolor. Sudor. Capil. defluvium. Furfures. Vlcera capi. Scabies lepra. Gingivæ purulentæ.

Plin. Oleastri Oleum tenue dicit, multoque amariùs quàm oleæ, tantúmque ad medicamentum utile. Gal. & eum secutus Paulus, non simplicem ei temperaturam tribuunt, quippe, quòd astringat simul & extergat, sed admodum squalidum dicunt. Curtius calidissimum dicit, ex omni Oleorum genere. Hoc in cibos non venit. Si quis tamen eo quotidie barbam vel capitis capillos inunxerit, canitiem remorabitur, teste Amato.

Temperam.

ELÆOMELI.

IN Palmyreno Syriæ tractu, ut scribit Diosc. quod Eleomeli vocant, ex quodam caudice manat, Oleum crassius melle, sapore dulci. Id cyathis duobus bibitum cum una aquæ hemina, crudum biliosúmque humorem alvo detrahit. Sed qui assumpsere torpescunt, viribúsque destituuntur. Attamen eo minimè terreri oportet. Quin excitandi sunt, neque permittendum ut somno graviore consopiantur. Ejusdem meminit & Plin. his verbis: spontè nascitur in Syriæ maritimis [in syriæ Palmyris vet. & Diosc.] quod Eleomeli vocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Item alibi: Elæomeli, quod in Syria ex ipsis Oleis manare diximus, sapore melleo, non sine nausea, alvum emollit. [soluit vet. & CH.] Bilem præcipuè detrahit: duobus cyathis in hemina aquæ datis: qui bibêre, torpescunt, excitantúrque crebro. Potores [pugnatores, alij] certaturi præsumunt ex eo cyathum unum.

Locus, Substantia, Sapor. Vsus. Purgat. Plin. correct.

Aurelian. Oleum Syriacum vocat, laudátque in Paralysi, ut mordicans, accendens, emolliens.

Oleum Syriacum.

Hermol. reprehendit Plin. quòd in maritimis Syriæ nasci scribat, cùm tamen Palmyra longè à mari absit: ideò, non maritimis sed Palmyris, legendum coniectat: nisi quis, locum unde id excerpsit. non Palmyris, sed Almyris, legisse Plinium existimet: quod in tanto se viro dubitare nullo modo posse ait.

Temperam. Plin. Castig.

Cæterùm Diosc. arborem ex qua manat Elæom

meli ignorare videtur, non enim nominat, sed indefinitè tantùm ex quodam caudice dicit: At Plin. apertè Oleas eius regionis esse testatur. Sed ad hoc cap. Diosc. Marcellus peculiarem opinionem habet: Nam [ait] Dioscoridem dicere, & *Marcelli opinio peculiaris.* sponte sua fluere, & opere humano ex summa arboris parte confici eundem docere. Imò sibi ipsi non convenire putat, quòd primùm dicat ex quodam trunco fluere: mox humano opere etiam confici ἐκ τῶν θαλλῶν: quasi Olearum surculos indicaret, quæ apud Athenienses τῶν θαλλῶν significatio est. Atque adeò difficile putat diversam Diosc. & Plin. historiam in hac re concordem facere. Quapropter τῶν θαλλῶν voce corticem surculorum eiusdem arboris intelligit, quæcunque tandem ea sit: sed pro λίπους, legendum putat λέπους, i. cortice, idq; hac ratione: nam, inquit, ubi ex trunco arboris humor per se fluit, expressis eiusdem corticibus fluere etiam poterit: persuasitque id præcipuè, quòd, conficere verbum, eam hominis operam indicat, quæ, quod nondum est efficiat. Vnguen autem per se propiùs ad Olei naturam & habitum accedit. Nec ratione caret, ut, quod in ima arboris parte per se fluit, in summo lateat, nec nisi vi & humana opera extrahi & colligi possit: præsertímque ex corticibus, qui copiosiore, quàm interiòres partes in pluribus humore abundant. Hæc Marcellus, qui se tamen non adeò hoc decernere fatetur, ut illud penitùs damnet. Ingeniosè sanè atque modestè, Nam & imperitis rerum ita rationabiliter uideri posset, & rectè ab eo factum ut non pro indubitato decerneret. Certè nec etiam potuit. *Marcellus not.* Posterior enim illa pars capitis apud Diosc. de Elæomeli, vel potiùs huius capitis appendix, quæ docet, ex surculis Olearum & Oleum fieri, non commiscenda neque confundenda est cum prioribus. *Diosc. expl. & illustr.* Nam, ut dicebamus, in genere de Olea intelligendum, quod de Oleo surculorum scripsit Diosc. non de peculiari illa arbore, sive Olea ea sit, ut equidem censemus, & specialiùs mox explicabitur, sive de alia quadam hactenus incognita.

Plin. iuxta Elæomeli non meminit eiusmodi Olei.

Manna. Hæc Manna [inquit Ruell. Elæomeli: de quo loquitur, intelligens] pertinaciter iis, quibus se inserit, hæret: sic, ut non nisi cum fragminibus decerpatur. Optauerimus sanè declarasset, ubi uiderit, unde profluxerit, quid denique de eius parente sentiat, siquidem specialem hanc adhæsionis notam emulgare ausus sit.

Oleomeli Cordi. Cordus Oleomel [ita vocat] quòd in Syria, orbe alieno nascatur, nec authoribus constet è quanam emanet arbore, atq; difficile sibi esse fatetur rē peregrinam indicare. Novisse tamen oportere *Oleomeli duplex.* duplex esse Oleomeli, alterum quod sponte sua ex caudice defluat, & alterum, quod ex eiusdem arboris surculis humana arte eliciatur. Oleomeli similem esse liquorem, qui apud nos veris tempore è Betullæ & Quercuum caudicibus sponte sua *Cordus repreh.* distillat humor liquido melle crassior: & alium ab hoc esse, qui sauciatis Betullæ & Ostryæ arborum caudicibus aquæ modo liquidus. Verùm, quod antè diximus, id repetimus, non videri nobis duo Elæomeli tradi à Diosc. statuimúsque secundum Elæomeli Cordi non dicendum Elæomeli, sed Oleum.

Cornar. apertè fatetur Elæomeli hodiè penitùs ignotum esse, quod & Lonic. & Ryffius aiunt, magno errore implicari eos asserentes, qui Mannam existimant.

Lonic. non necessariam dicit quod Marcell. apud Dioscor. λίπος, id est pinguedinem in λέπος mutet. Cur enim [infit] ex frondibus vel ramis arboris, cuius truncus Oleo fluat, non etiam Oleum expresserit humana opera? Quanquam, cùm Oleomelle careamus, quid refert, sive ex cortice vel germinibus seu ramulis Oleum exprimatur?

Quanquam verò quotidie plura, variàque mercimoniorum genera nobis ex Syria convehantur, Elæomeli tamen, inquit Matth. quod sciat, non modo non convehi, sed ne ullum quidem audivisse, qui ipsum viderit vel noverit. Idem ait & Diosc. & Plinium communi eorum sententia, quibuscum longam contraxerant consuetudinem, scribere, Elæomeli Oleum esse: & Diosc. addere non modo Elæomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi tusis surculis. Quibus sanè verbis bis impingit Matth. Non enim scribit Plin. quod hactenus quidem legerimus, Elæomeli esse Oleum: Nec etiam Diosc. dixit ex surculis fieri Elæomeli. Apud Diosc. suspicamur ἔλαιον vocem superfluam, quandoquidem à Plinio omissa.

Amatus quoque Elæomeli Europæ incognitùm dicit, & quærit in India ex Nuce uel Palma Indica.

Sed huic historiæ maximam lucem attulerunt Pena & Lob. cùm scribunt. Oleæ Monspelij in vinetis duplicem perquàm nobilem fundunt laticem: nimirum Oleum baccæ callo: & mel sive Elæomeli, quod mirum dictu, sed verissimum, caudice vulnerato. Atque ex Olea arbore vulgari perquàm amara tota & ingrata, cortice, caudice, fructu nondum sale condito, emanare verè melleum, non solùm colore, sapore, sed etiam duratione incorruptum experti sumus. Habemus námque, partim iam duodecim abhinc annis collectum à Rondeletio præceptore, partim à nobis quinque ab hinc annis, cùm eò nos duxisset Stephanus Barralius, Monspeliensis Dioscorides, vocatus, atque in tenellis ramis & stipitibus Olearum arborum, tàm insolitas diuitias affatim nos latere monuisset. Tunc enim rimosis è corticibus, partim scalpello sauciatis, satis excepimus, non modò ad explorandum, sed etiam ad amicis impartiendum. Verùm, non nisi propemodum penè matura Oliva ac nigricante vel purpurascente, quam Novembri & ingruente hyemis sævitia decerpunt, quisquam reperiet mel istud, ut nos plebecula monebat, quæ interdum tantam copiam ramis aggestam se vidisse una aut altera die ante vel post D. Catherinę festum aiebat, ut, aviditati explendę, pueri & mendici eò certatim confluerent. In proximis vinetis pone fanum fune cinctorum Franciscanorum, via ad Latrensem portam, etiam nonnihil emanabat, & plurimum ferebatur Lunellę extillare, prę sertim sectis maioribus truncis, è quibus initio melle liquidior latex glutinosus effluebat, postea inibi residens aliquandiu, frigore densior evadebat, atque, non tam mel quàm Mannam veram prę se ferebat, specie, gustu, sapore, concretione, omnium commilitonum iudicio qui degustarant, inter quos Iac. Vtenhouius Gandauensis, generosus, & multarū literarum medicus doctissimus. Quin iam, dum hæc proderemus, cùm multi alij degustarunt & mirati sunt, tum Medici singularis eruditionis, vniuersæque materiæ medicæ consultissimi D. Parisiensis Drouetus, & D. Penius Anglus. Hæc illi.

Cæterùm, quidam, [ut Hermol.] suspicati sunt Aeromeli sive Mannam, esse Diosc. & Plin. Elæomeli sive Oleomeli: sed multi eam opinionem reijciunt, nec sine ratione, ut ostendemus l. 8. c.

de

de Manna. Eorum verò opinio, qui existimant Elæomeli esse ex Palma Indica nucifera, reiecta est l.3. ubi de illius Palmæ liquore traditur.

OLEA ÆTHIOPICA EIUSQUE Lachryma Cap. III.

STRABO Geograph.l.16. scribit esse insulas in Arabia tres desertas, Oleis obsitas, non nostratibus, sed indigenis, quas Æthiopicas vocat, earúmque lachrymam medicam vim habere: quę, autore Diosc. [qui δάκρυον τῆς Αἰθιοπικῆς ἐλαίας: Aethiopicæ Oleæ lachrymam vocat] scammonio quodammodo similis est, fulua, stillis constans exilibus, atque mordax. Quæ verò gummi & ammoniaci similitudinem refert, colore nigricans, nec gustu mordens, inutilis censetur. Nostrates Oleæ Oleastrique talem lachrymam fundunt. Facit porrò illa ad visus hebetudines, & oculorum cicatrices albuginésque illita emendat, urinas menséśq; ciet. Erosorum dentium cavis indita, ad eorum dolores efficaci est auxilio. In medicamenta quoque extrahendi vi prædita refertur partúsque etiam pellit: & impetiginibus ac lepræ medetur. Appellatur autem Æthiopica Olea etiam Olea sylvestris. Hæc Diosc.

Verùm Paulus, l.7. rei Med. Oleæ Aethiopicæ lachrymam non Scammonio, sed Ammoniaco tenui, hoc est, guttæ Ammoniacæ, quam vocant, assimilavit. ut ἀντὶ τοῦ Σκαμμωνίου [vel τῆς Σκαμμωνίας] apud Diosc. non intempestivè Sarracenus, ἀμμωνιακῷ λεπτῷ legendum suspicetur. Nec obstare putat, quod paulò pòst subdit Dioscorid. lachrymam Ammoniaco similem inutilem & inefficacem esse. Nam de ea lachryma, quæ Ammoniacum vulgare, nimirum crassius, sordidius impuriúsve referat, hoc accipiendum existimat.

Hermol. annotat Oleæ Aethiopicæ lachrymam in pretio esse. Et tamen nescit quid sit. Subdit enim: Sit hæc Arabica quæ & ipsa dotatur lachryma, nondum constat mihi, quanquam puto eandem esse, quoniam in Arabici sinus desertis tribus insulis, ut inquit Strabo, nascitur: utcunque in Arabia stillat eam Olea, qua medicamentum conficitur ἔναιμον appellatum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus.

Sunt qui hoc esse putent gummi genus illud, quod Neoterici Elemi quasi Enhæmi appellant: ad ossa etiam fracta calvæ conglutinanda cantatissimum. Oleas autem has in Arabia nasci ait idem, in maritimis & fluctibus, æstúque operiri Rubro mari: nec baccæ noceri, cùm constet & in foliis salem relinqui.

Ex Aethiopia usque [ut ex Comico ait Marcel.] Aethiopicæ oleæ lachryma quondam Græciæ importabatur.

Non, ideo, parum certam eius in Græcis & Latinis demirabitur aliquis historiam, quam ab extremo orbe & incoctis calore Solis gentib. didicisse oportebat. Neque à nobis desiderabit quispiam, quæ in tàm longinquo & inaccesso orbe nascentia cognosci ætate nostra non possunt. Nescimus enim nos an ad mare hęc lachryma Oleæ sit in Arabia nascentis quæ in rubri maris, littoribus vivens, fluctibus & æstu aliquando operitur, salémque in foliis ostendit.

Plin. inter Aethiopiæ arbores eius non meminit: distantque tam longo intervallo inter se Aethiopia & Arabia, ut non verisimile sit, quod in Arabia nascitur, Aethiopiæ à Diosc. tributum fuisse. Nec mirum ignorari hoc tempore rem, cùm Paulus ex aliorum fama potiùs, quàm ex plantarum historia dicat, dicere quosdam Oleastrum esse Aethiopicam oleam, quod utique ex Diosc. hausit. Ruell. tamen oleam Aethiopicam omninò separat à sylvestri olea.

Oleastri in Aethiopia lachrymam hodie incognitam Cordus quoque fatetur: quosdam tamen esse dicit, qui existiment esse Gummi dictum Elemi, séque id neque negare, neque asserere.

Nos verò de Gummi Elemi egimus, l. 5. post arborem Molle, cujus lachrymam esse putamus.

Quod verò ipsam arborem oleæ Aethiopicæ attinet, idem Cordus ait, considerantibus eam, eiúsque materiem, nullam inventam esse, quæ æquè eius habitum referret, ut lignum quod Rhodij aut Rhodisij cognomine circunfertur. Sæpissimè autem ignaris pro Agallocho, hoc est, Xyloaloe substituitur, de quibus suo loco. *Lignum Rhodium.*

Ex eadem aut simili coniectura Cæsalp. Ad simulachra, inquit, perpetua hodie oleastrum Rhodium maximè expetitur, maculosa facie, prædensum, ut quodam modo Agallochum Indicum æmuletur, impostoribus adulterandi ansam præbentibus. Et addit: oleaster, id est, sylv. olea in Aethiopia lachrymam fundit. In mari rubro peculiarem describit Theoph. è cuius lachryma medici medicamentum componunt sistendo sanguini. Plin. Enhæmon appellari scribit oleæ lachrymam in Arabia. Fortè fuerit gummi Elemi. Hæc ille. *Oleaster Rhodius.*

Verùm has conjecturas alibi explosimus, præsertim de Elemi resina, sicut & Apollinis. Quod de mari rubro peculiari addit ex Theoph. sciat, aliud esse marinum, sive in mari: aliud iuxta mare, sive maritimum, quod in littore vel tractu mari vicino nascitur. De olea, autem marina Theoph. trademus ultimo hujus operis libro D. V. inter marinas plantas. *Cæsalp. & Apollo not.*

OLEA ΚΑΛΛΙΣΤΕΦΑΝΟΣ ARISTOTELIS.

Cap. IV.

IN Pantheo inquit Arist. Olea est, quam Callistephanum vocant, omnia folia reliquis Oleis contraria forma producens: Quippe, quæ supinam non pronam partem habeant viridiorem: ramos mittit quemadmodum Myrtus, unde & sumpta plantula Hercules in Olympiis Oleam plantavit, athletis coronas suppeditantem. Distat ab Ilisso fluvio stadiis LX. muro circumjecto munita. Ac ne quis tangat, grandi pœna cavetur. Hinc & oleæ decerptum surculum, in Olympio campo plantarunt, ut victores inde coronis donarentur. Apud Pausaniam quoque legitur Oleastro Callistephano victores Olympios coronari solitos, sicq; solam eam Oleam quæ in Olympia nascebatur vocatam, quemadmodum in Academia satam, Moriam Græci dixerunt, ut Aristoph. & Pollux prodidere. At Theocriti interpres cum Aristoph. & Arist. Callistephani Oleæ, non Oleastri, ramis coronatos fuisse unanimi consensu scribunt. Mirum verò à solo Aristotele annotatum oleam hanc à cæteris diversam, & à nullo alio, præter iam citatos autores, qui tamen differentiam hanc non tradunt, il- *Descriptio. Herculis Olea.*

lud observatum. Ea verò foliorum contraria forma peculiarem etiam hanc historiam postulabat.

OLEA INDICA.

Cap. V.

Locus. MEMINIT quoque Theoph. Oleæ Indicę, quam in montuosis nasci scribit, verùm sterilem esse, ac mediæ naturæ inter Oleastrum atque Oleam. Sed & specie tota distare, & folia eius latiora quàm Oleastri, angustiora quàm Oleæ.

Descriptio. Aliter Plin. Oliva Indiæ, inquit, sterilis, præterquàm Olęastri fructu. Sanè si sit sterilis, non erit Oleastri fructu: & vicissim, si Oleastri fructum ferat, non erit sterilis. Ideo non displicet Const. iudicium, qui sic emendat: Oliva Indiæ sterilis: cæteris, præterquàm fructu, Oleastri. Debuissent sanè qui illas oras perlustrarunt, ad vivum arborem hanc describere, & in quibus ab Oleastro & Olea nostrate differat graphicè depingere.

ELÆOSTAPHYLOS.

Cap. VI.

CÆSAR Constantinus, vel quisquis alius sit operis Geoponici, quod eius nomine circumfertur, autor, (quem quidam Dionysium Vticensem putant) huius historiam recenset ex Varrone quodam, ut ille ait, his verbis: Non est silentio prætereundum, quod de Oleæ cum vite naturali consensu tradit Florentinus undecimo Georgicon. *Oleæ & vitis concordia.* Ait enim, si quis Oleam in vitem inserat, non solùm uvas, sed olivas quoque parere. Talem arborem addit sibi visam apud Marium Maximum, qui cùm fructum eius degustasset, negavit unquam se quippiam comesse, quod magis Oleam uvamque resiperet, tàm exactè simul utriúsque saporem linguæ repræsentatum. *Locus. Vbolima.* Nasci autem tales arbores in Libya prodit, vocarique patria regionis voce Vbolima. Perticas igitur subiiciendas, quibus ramorum onus sustinere queat. Si verò alio quovis modo inseratur, iisdem non esse opus. Ergo propter terram vitem terebrandam, & Oleæ ramum immittendum suadet, *Modus inserendi.* ut & à vite dulcedinem, & è terra naturale alliciat alimentum, ut tandem eius iucundiore cibo fruamur. Postea autem minori molestia fructum ex ea capi, ubi vitem non ampliùs onerat suo pondere, si videlicet acceptum ex ipsa ramum transplantemus. Servaturam enim mistutam atque naturam progenitorum, si probè fuerit irradicata. Appellatur autem fructus à à promiscua parentum conditione Elæostaphylos Græcis, *Etymon Vvolea, Oleuva.* quem Latinè Vvoleam, vel Oleuvam dicere possis.

OLEÆ OLEASTRI ET OLIVELLÆ æquivoca & succedanea.

Cap. VII.

Æquivoca. Ziziphus alba. CÆTERVM his nominibus, Olea, Oleaster, Olivella, variæ donantur plantæ, præter Oleas antè dictas, ut Ziziphus alba, mox dicenda, quæ Oleaster. Olea sylv. & Olea Bohemica dicitur.

Oleaster Germanicus, qui aliis Rhamnus, paulò pòst sequetur. Coccygria malè existimatur à quibusdam Olea Cilibrica.

De Coccygria autem, quæ Cotinos quibusdam dicitur egimus, l. 4.

De Olea Cilibrica vel Calabrica Colum. quam Hermol. & alij malè putarunt Chamelęam, actum lib. 5.

Multis etiam Chamelęa dicitur Olea humilis & Olivella, eaque nomina variis imponunt plantis.

Laureola folio perpetuo, & folio deciduo dicuntur Olivellæ & Oleastellæ, de quibus, lib. præced.

Olivellam suam habet Cæsalp. de qua sub titulo, Chamelæa subtus incana.

Ligustrum quidam vocant Olivellam.

Phillyreæ genus Oleaster dicitur Clus. autore.

Lycium Narbonensium oleæ species est Lob. de quo infra.

Habetur & Lignum Rhodium pro Oleastri genere.

Buxi item genus malè apud Plin. dici oleastrum, anteà dictum.

Oleam maris rubri non benè suspicantur Apollo & Cæsalp. esse Oleam Aethiopicam & Elemi, ut ostensum paulò antè. Olea autem maris rubri Theoph. describetur inter marinas plantas.

Matth. tradit suam Ptarmicam olivellam multis vulgò dici.

Inter supposititia Diosc. scriptum Ebulum Dacis dici Olivam.

Oleastr. folia quibusdam est Nerium sive Ledum alpinum.

Nerium dicitur Oleander.

Et quibusdam Oleander Avicen. ut & à nobis cap. de Cneoro.

Quid sibi velit tractatus quid pro quo, substituens Olivæ Agyptiacæ Adarces duplum nescimus.

Nec etiam placet pro Olivæ foliis præscribi folia Plantaginis.

Dod. annotat apud Diosc. depravatè, cap. de Orchi ἐλαίας μαλακῆ, pro σκίλλῃ μαλακῆ.

Elęagni seu Oleagni nomine plures quoque plantæ traduntur de quibus sub Elęagno.

SPINA OLEVM PROFERENS ET ALIÆ SPINÆ.

Cap. VIII.

CTESIAS, autor est apud Athen. in Carmania Oleum è spina [ἔλαιον ἀκάνθινον] fieri, quo rex utitur: puta, vel ad ciborum condimentum, vel ad illitum corporis. Sed è qua spina id fieret non explicat. Κατ' ἐξοχὴν Gręci ἄκανθαν, spinam vocant è cuius fructu Acacia exprimitur. Quidam legunt Oenanthinum, ut notat Dalech. Theoph. Arianæ spinę meminit, è qua cùm Sol oritur stillat Myrrhæ similis lachryma: verba eius sunt: In regione Aria dicta [quæ & ipsa Indicarum una] spina est, ἄκανθα, ex qua lachryma gignitur Illyriæ aspectu odoréque similis. Hæc ubi Sol illuxerit profluit. In textu habetur, ὅμοιον τῇ ἰλλυρίᾳ. Dal. legit τῇ γαβυρίᾳ σμύρνῃ, id est, Gabyræ Myrrhę. Sed vulgata Plinij lectio non consentit. Sic enim habet: Contermina Indis gens Ariana

Ariana appellatur, cuius spina lachrymarum pręciosa, Myrrhæ similis, accessu propter aculeos anxio. Ex sole nimirum accessum anxium fecit, & pro Illyria, ut in vulgatis nostris habetur, Myrrham apponit, nisi quis hanc ipsam Illyricam lachrymam dicendam velit. Strabo l.15. Gedrosiam ferre Myrrham & Nardum scribit. Est autem Gedrosia Arianæ contermina.

NIMBO FOLIO ET FRVCTV OLEÆ.

Cap. VIII



AB omnibus Indiæ incolis Nymbo vocatur, inquit, Garcias, arbor quædam Fraxini magnitudine, folio Oleæ, acutiore tamen, per ambitum serrato, utráque parte viridi, non cinereo aut villoso. Multis luxuriat foliis. Flos cădidus est, & Fructus exiguis Olivis similis. Eodem ferè modo & Costa describit, & ait procul aspicienti Fraxino persimilem hanc arborem videri, folia esse mucronota, gustu amaricante: ramos multis foliis luxuriare, floribus abundare exiguis, albis, quinque foliolis constantibus, flavis in medio staminulis, Lotque sylv. sive Trifolij odorati odorem referentibus: fructus parvis Olivis similes esse, subluteos, cortice admodum tenui præditos, & nasci ex ramulorum alis. Miramur porrò à Costa hanc arborem Fraxino persimilem dici, cùm tamen id ex icone non appareat, Sed nec Oleæ foliorum similitudo hic conspicitur, quam Garcias, tribuit, quod Costa tacet. Castor Durantes ab omnibus Indis Nymbo vocari ait. Malabaris verò Bepolo etiam, teste Costa.

Vtilis est hæc arbor, ijsdem autoribus, in usu medico. Nam folia trita & vulneribus, cùm hominum, tum iumentorum cum succo Limonum imposita, miraculosè ea sanant. Foliorum succum vtilem esse ferunt lumbricis necandis, cùm Balaguate incolę, tùm Malavarenses, quod rationi consonum est, cùm nonnihil amaritudinis possideant. Exprimitur in Bisnager & Malavar Oleum ex eius arboris fructu, quod huc mercimonij gratia deportatur. Vtilissimum, id est, adversus nervorum dolores, si eo calido inunguntur. Rara admodum est hæc arbor & in medico usu admodum commendata tam à Christianis, quàm à Gentilibus, reliquisque Indiæ provinciarum incolis. Folia cum prędito succo imposita, non modò simplicibus vulneribus, sed & sordidis, cuniculosis callosisque mirificè conferunt: digerunt enim, emendant, sarcotica sunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item succus ad necandos & expellendos omnis generis lumbricos, vel per os solus sumitur, aut ex vino, aut aqua, aut gallinæ iusculo, sive umbilico impositus solus, aut cum fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloe. Quamobrem familiare admodum & perquàm salubre medicamentum est omnibus illius regionis incolis, pręsertim Malabar provincię, quoniam lumbricis valdè sunt obnoxij, Magnus est etiam eorum usus, tum florum & fructus in articulorum doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus. Oleo quoque Malabarenses & vulnera, & nervorum puncturas atque dolores & contractiones curant. *Arthritis* *Tumores.* *Apostema*

ZIZIPHVS CAPPADOCICA: quibusdam Olea Bohemica.

Cap. IX.



MVLTORVM cōsensus Ziziphum albam hāc dixit arborem iustę magnitudinis, cuius patulos ramos cortex lęvis, cineraceus vel cādicans obtegit. Folia mollia longiùs à Ziziphi foliis recesserunt, salighis propiora, aliàs alternatim, aliàs ordine nullo per ramos nascentia, sescunciam circiter longa, unciam ferè lata & angustiora, tota albicātia, potissimùm parte inferiore, brevíque & molli lanugine prædita, modicè obtusa, brevi pediculo hęrentia. Ex quorum alis flosculi emicant argenteo pallore renitentes, odorati, vel ut Clus. ait, gravem, non tamen iniucundum odorem spargentes, & caput ferientes. Baccę sublongæ, exiguis Olivis aut Ziziphis similes, albę, fungosæ & dulci carne sive pulpā, saporis acidali osseo intus nucleo canaliculato. Rami interdum spinosi sunt. Materies flavicat, non admodum firma. *Descriptio.* *Folia.* *Flosculi.* *Odor.* *Baccæ.* *Materies.*

Colum. hanc albæ Ziziphi nomine intellexisse videtur, *l.9.c.4.* ubi & rutilæ meminit. Plin. Coronarum [inquit] quæ varietate sola placent, duo genera, quando aliæ Flore constant, aliæ folio: Florem esse dixerim Genistas: item Rhodendron: item Zizipha, quæ & Cappadocia vocantur: his odoratus similis Olearum floribus. Idem alibi Cyprum Ziziphi folia habere dicit. At Diosc. Cyprum dicit habere folia Oleæ. Scribit Bellon. In Insula Lemno duas species Iuiubarum provenire, quarū una satis cognita sit in Gallia, quæ falsò multis in locis, tum Parisiis, tū alibi dicatur Olivaster. Sed Iuiubas albas dicendas, quas Colum. non ignorarit. Idem alibi scribit, apud Heracleam agrorum sepes ex arbore Zizipho alba [*Iuiubier blanc.*] Columellę dicta, factas, cui fructus similis sit Zizipho rubrę, excepto colore, quem Græci in urbibus venalem proponant, & vulgari nomine corrupto Ziziphia vocitent. Idem libello de ratione cicurandi arbores sylvestres, à Plinio Ziziphā Cappadociam appellari censet. Hanc etiam intelligit Amatus, cùm ait: Salix Amerina dicta, quam Hispani arborem Paradisi vocant longè differt ab Agno Casto seu Vitice. Gesn. & *Zizipha Cappadocia.* *Olivaster.* *Ziziphia.* *Salix Amerina.*

Ziziphum albam & Oleastri speciem quibusdam dictam notat.

Olea Bohemica Elæagnos Theoph. Matth. tradit arborem quandam nasci & vocari in Bohemia Oelbaum / sed non esse veram Oleam: se existimare esse Elæagnum Theoph. ac omnibus ejus notis adstipulari. Esse enim fruticosam, folio Viticis simili, molli ac lanuginoso: flore albo gradatim virgis propè foliorum exortum prodeunte, odore non in[illegible], è quo nullus proveniat fructus.

Alia. Huic aliam per omnia similem haberi Viennæ Austriæ in viridario Sereniss. Cæs. Ferdin. quæ baccas profera. Oleæ figura, sed longè minores, apice in summitate aculeo simili. Ac addit hanc quoque sibi Elæagnum videri appellari posse, quòd folio ac virgis Agnum, fructu verò Oleam referre videatur: etsi sciat Theoph. Elæagnum *Non esse Elæagnum. Theoph.* non esse, quòd hęc sterilis sit, non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theoph. vel eius codex depravatus.

In Histor. Germanic. eandem Bohemis Oleam dictam ait ramos habere similes salici cum aliquibus spinis: Florem album esse; ferre fructus vel baccas ubique similes veris Olivis, nisi essent minores, & superiùs acutæ. Oleam & Olivam Bohemicam vocat, Germ. Behemischer Oelbaum. In Epitome, Matth. icon proponitur *Matth. error multiplex.* sine descriptione pro Eleagno Theoph. quasi oraculum quoddam Apollinis. Sed neutiquam convenit descriptioni Theoph. Flos enim ei non est Populi albæ. Et distinctio illa quam putat, parvi est momenti: Hist. Germ. non distinguit & ait Oleam Bohemicam fructum ferre, quod priùs negaverat. Adeò constans sibi est, uti passim.

Solerius quoque volebat Elæagnum esse, & in Diosc. pro τῷ τῆς λευκῆς legendum esse, τῷ τῆς λευκοῦ, vel τῷ τῆς [illegible].

Seisefum Aethiop. Seisesum Aethiopibus, ut tradit Rauvolf. in suo itiner. Arbuscula est, vel potiùs frutex spinosus, cuius folia Sasaf. [de quo suo loco] dicti foliis *Locus.* utcunque similia. Locis gaudet udis, viarum item marginibus & arbustivis sepibus. Ex unica radice plures erigit stipites, lęvi rufóque cortice textos, in varios brachiatos ramos, oblongos, firmos, spinis hinc inde munitos, quibus adhærent flosculi foris candidi, intus luteoli, tergemini, [drey vnd drey] è foliorum geniculis emicantes. Fructus sibi non visus. Non sine coniecturâ tamen putat Oleę Bohemicæ fructum, aff. brè à Matth. depictum, æmulari. Cæterùm tàm suavem primo Vere spirare odorem, ut prætereuntibus, licet ignota, facillimè innotescat, eósque ad se alliciat. Ideo à Turcis & Aethiopibus in serta concinnari atque corollas, ut suis conclavibus parilem odoris suavitatem concilient. Seisesum dictum videtur atque detorto à Zizipha nomine.

Ziziphus, alia Iovis barba. Non desunt, inquit, Clus. qui Ziziphum albam Iovis barbam, Plin. l. 16. c. 18. esse existiment. [Anguil. tamen duas alias proponit] Nonnulli etiam Eleagnũ Theoph. (quam tamen describit:) volũt, nihil aliud, quàm Salicis genus esse, & aliquando existimavi salicem latifoliam. Sed perlecto Rauvolfij Hodoeporico, animadverti ipsum aliam arborem observasse, Sasaf appellatam, que ad Elæagnũ magis accedere videtur. Vulgus *Oleaster legitimus vulgi.* plerisque in locis Oleastrum appellat, & legitimum esse putat. Castellani & Granatenses *Arbol Parayso*, hoc est, arborem Paradysi. Galli, *Iuiubier blanc, & Olivastre Olea sylv. Septentrional.* *Olea sylv. Septentr.* & Elæagnos Theophrast. foliis viticis, Lob. Italis *Zeingole. Ziziphus Cappadocia* Dod. & Camer. qui & Zizipham albam esse Colum. consentit. At Schuenckf. aliorum nixus iudicio securè ἐλαίαγνον, Theoph. pronunciat, eique flores affinxit luteos.

Cæterùm lubet huius plantę historiam quondam à Doctiss. DALECHAM. concinnatam, qualem ab eo accepimus, huic nostrę intertexere, quòd multa in ea tradantur ab alijs non observata, & ut is suo labore ac honore non defraudetur: Illa autem sic habet.

Ziziphus Cappadocia Plin. in hortis quibusdam Lugduni visitur, ex Rhodo, [quod narrant] ab Equitum Rhodiorum procuratore & questore ærarij, olim advecta, priusquàm Solimannus Turcarum imperator, in potestatem suã eam insulam redegisset. Arborem Paradisæam vocant, ob suavissimum floris odorem. Quanquam & hoc nomen alijs etiam tribuatur, ut, Thuię odoratæ. Quidam Salicem peregrinam, ob foliorum cum Salice similitudinem.

Crescit ad magnitudinem Salicis, radicibus multis, crassis, huc illuc diffusis, & loci plurimum occupantibus per summam terram vagis, stolones multos mittentibus, qui nisi tollantur matrem emaciant, & absumunt: avulsi verò & depacti vivunt & arborescunt: cortex albicat, in stipite valdè rugosus & crassus, in ramis tenuior, & molli quadam lanugine pubescens. In multos porrò & longos ramos arbor finditur. Folia candida densa, oblonga, Oleæ sativæ similia, multa uni surculo adnexa, qui in longam validámque spinam desinit. Flos hians, aureus, in sex cuspides dissectus, priusquàm se pandat, in alabastrum fastigiatus, ex viridi candicans, parvus, Rhamni 2. nostratis aut Mali Citriæ figura, velut flosculis confertis, pendulus, ternis ferè simul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundissimi, mea quidem sententia suavitatem floris Mali Citriæ, quæ summa inter nos habetur, superantis. Pro fructu parva bacca est, Oleæ sylv. similis, sed minor, brevi pediculo alligata, viridis, & qua parte magis solem excipit, rubescens, lanuginoso quodam pulvisculo obsita, gustu subacido, sed carne valdè sicca & exucca, qualis est caro Oxyacanthos, cùm maturuit. Taleæ huius arboris excisæ, & in terram defixæ, Salicis modo facilè comprehendunt & radicantur. Bellunensis Avic. interpres Chalef arborem describit, quam quidam hanc ipsam esse volunt. Ego equidem discrepare puto, quamvis in utriúsque flore par sit odoris gratia, quòd editis iam foliis Ziziphus hæc floreat, Chalef verò antequàm folium exoriatur, Item, quòd baccis Ziziphus hæc gravari solet. Chalef autem nullum fructum præbeat. Non tamen dubito quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha præstantissimi odoris aqua stillare possit, Oleúmque ex iis cum Amygdalis tritis præparari, modo à Bellunensi recitato, odoris fragrantia excellens & pretiosum. Hæc ille.

Pro apum pastu probatissimos flores dicit Columella albæ ac rutilæ Ziziphi.

Hist. Lugd. aliam habet titulo Ziziphi Cappadocicæ, in qua plures spinæ. Eadem & aliam iconem proponit nomine Olivæ Bohemicæ siue Elæagn. Matth. quæ eadem ab ipsomet autore historiæ existimatur cum Zizipho Cappadocica. Clus. quoque aliam habet.

Placet ramus apud Camer. in Matth. epitom. depictus, & in Histor. German. licet desint spinæ.

Censor hist. Lugd. in suis Animad. scribit: duas in ea esse figuras unius plantæ illam novam, hanc Matthioli,

Matthioli, hancque sufficere potuisse, siquidem non ostendat differre. At sufficere non potuit nec placuit Dalechampio, quòd flores in ea non pingantur eo ordine ac numero, quo solent provenire. Dalech. equidem maluit spinosam pingere, quod ab eo factum antequam Matth. Olivæ Bohemicæ meminisset. Cur igitur non exhibuisset utrámque, siquidem fuerint ad manus.

Hoc est nodum in scirpo quærere, ut ne quid gravius excidat. Imò in renovata quoque Matth. editione nova apposita icon cum spinis à priore diversa. Cortusus aliquando Patavio ad nos misit pro Cypro quorundam.

Lutetiæ & in aliis urbibus vicinis magna copia est non ferentium fructum, aut si ferant, non perfectè maturescit. In Syria quoque nascitur. Apud Heracleam sepes ex ea fiunt, teste Bellon. Provenit etiam in Æthiopia, & in monte Libani, notante Rauvolff. Lugduni, in horto Cœnobij D. Eirenæo sacri, lætissimæ & nitidissimæ arbores hoc genus aliquot luxuriant. Spontè provenit in Bohemiæ sylvis & hortis circa domos, Matth. Londini, Antuerpiæ & alibi in Belgio passim hortensis est, sed fructus in Belgio non maturescit. Lausannæ & Genevæ alibique in Sabaudia in hortis colunt, ut & Norinbergæ. Crescit spontè in sepibus cum Rhamno & Vitice iuxta urbem Guadix in regno Granatensi: & in omnibus ferè viridariis alitur non modò per Hispanias; sed etiam per Galliam & Germaniam.

Floret æstatis initio fructus autumno maturescit: sed rarò admodum frigidis regionibus fructifera est. Clus. Apud D. Baronem à Schuendy baccas plures Septembri maturas legimus in Alsatia.

Plures surculos in horto E. C. Montb. pangi curavimus, ab Hugone Bauhino celebri Chirurgo Patruo nostro ex Mariæfodinis missos, qui penè omnes feliciter provenêre, & quidam etiam iam in arbores adolevêre, annuatim florentes, quamvis rariùs fructum perficiant. Hyemem ferunt, licet extrema interdum frigore adurantur, subinde tamen repullulat, vel caudex, vel radix.

ZACCON HIERICVNTEA, FOLIIS OLEÆ.

CAP. X.

CAST. DVRANT. memoriæ prodidit, quod Zaccon de Hierico arbor sit magna, ut Aurâtia Malus, spinosa, cum paucissimis foliis, Oleæ similibus, angustioribus, acutioribus, virentibus, ut Aurantia. Cui Flores albi: fructus verò magnitudinis Prunorum, rotundi primò virides, luteoli maturi: ossiculum, in quibus, ut in Pruno. Provenit in planitie Hiericuntea. Oleum ex fructu utile affectibus frigidis.

DE RHAMNO.

CAP. XI.

MVLTÆ hodie Rhamni species innotuêre, quas omnes ad priscorum scripta referre difficile est. Quapropter ut confusio evitetur, libet primùm veterum tradita de Rhamnis, aliáque nonnulla generalia in medium proferre.

Rhamnus duplex. Theoph.

Theophrasto Rhamnus duûm generum: niger & candidus: diversúsque eorum fructus. Vterque tamen spinosus. Hæc in historiis. At in 1. de causis Rhamnum in genere sempervirentium, collocat cum Hedera, in quo genere rara esse dicit quæ germine ac fructu præveniant, hoc est, tempestivè germinent, fructúmque proferant, ut modò dictæ. Quoniam verò Theoph. Rhamnis subiungit Paliurum, quem Diosc. tertium Rhamnum facit, dicenda quoque sunt quæ veteres de illo Paliuro scripsêre: posteà verò cap. de Rhamno folio Iuiubino demonstrabitur, an differant, nec ne.

Paliurus Theophrasti.

Sic igitur scribit Theoph. de Paliuro isto: Paliurus fructum habet in siliqua quadam veluti folio, vel foliacea: [sic enim legimus apud Theoph. ἐν λοβῷ τινὶ τὸν καρπὸν ἔχει, καθάπερ φύλλον: non ut in vulg. legitur καθάπερ τὸ φύλλον, ut sit καρπὸς φυλλώδης, ut dixit Diosc. de tertia Rhamni specie, quæ nihil aliud est, ut dicebamus, quàm Paliurus hæc Theoph.] in qua terna aut quaterna gignuntur semina, quibus contusis medici utuntur ad tussim, quippe quæ lentorem quendam habeant cum pinguedine coniunctum, velut semen Lini. Nascitur locis humidis pariter atque siccis, sicuti Rubus: nec minùs etiam iuxta aquas provenit. foliis est deciduis, non perpetuis sicuti Rhamnus. Germinant ineunte Vere, & reddunt semen circa Vergiliarum occasum Paliurus, & Oxyacanthus.

Ad Tussim. *Locus.*

Rhamn. Plinij.

Inter genera Ruborum, inquit, Plin. Rhamnus appellatur à Græcis candidior & fruticosior. Is floret [has duas voces omittit Corn.] ramos spargens rectis aculeis, non, ut cæteri, aduncis, foliis maioribus. Alterum genus [eius, Corn.] sylvestre, nigrius & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radice decocta in qua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. [Hoc falsum & à nemine proditum, Dal.] Semen secundas trahit. Alter ille candidior astringit magis, refrigerat, collectionibúsque & vulneribus accomodatior. Folia utriusque & cruda & decocta illinuntur cum Oleo.

Lycium. *Secundinas trahit.*

Nicander in Theriacis ἀλεξιάρην ῥάμνον vocat: ἢ γὰρ ἀλεξιάρης [inquit] πτόρθους ἀπεμέρσατο ῥάμνου. Tradit autem ieiunis datam, interitum à venenatis repellere. Interpr. ἀλεξιάρην φησὶν οὐ μόνον ὅτι ἀγαθή ἐστιν ἀπαλλάξαι τοὺς ὑπ' ἑρπετῶν πληγέντας τοῦ πάθους, ἀλλ' ὅτι καὶ εἰς φαντάσματα βοηθεῖ: Alexiara dicta est, non modò quòd bona contra serpentum ac reptilium ictus, sed etiam quòd defendit adversus spectra: nempe, quia nocturnos Incubos, Lemures, Striges avertit efficaci amuleto: quo argumento in parentationibus antè fores suspendebatur.

Alexiara Nicand. *A muletū adversus spectra.*

Meminit & Lycophron & Euphorion his verbis: ἀλεξίκακον φύε ῥάμνον. Spinam Ianalem hunc esse volunt celebratam ab Ovid. in Fastis. Vbi de Iano & Carna.

Alexicacos Rhamnus. Spina Ianalis.

Nympha iubet quæri de more remotius antrum
Vtque comes sequitur, destituitque ducem:
Stulta [videt] Ianus quæ post sua terga gerantur]
Nil agis & latebras respicit ille tuas.
Nil agis en! dixit: nam te sub rupe latentem
Occupat amplexu, téque potitus ait:
Ius pro concubitu nostro tibi Cardinis esto:
Hoc pretium posita virginitatis habe.
Sic fatus spinam, &c. Vid. pag. seq.

Eadem hæc causa fecit, ut à Proserpina, inferno Numine, spina hæc Persephonios dicta ab aliquibus fuerit. Persephonem enim Græci Proserpinam dicunt.

Persephonios.

A colore Leucacantha, id est, alba Spina, & Cer-

Leucacantha & Spina

Cervina Diosc. ... & Rhamni tria genera.

valis sive Cervina dicta est, notante Marcello: ... voces ex suppositititiis sunt Dioscoridis, apud quem ῥάμνος frutex est, circa sepes nascens, [vet.. ῥάμνος θαμνός ἐστιν ὀξύς: Sic Paul. quoque frutex acutus.] virgas gerens erectas, spinásque Oxyacanthę modo aculeatas.

1. Folia fert parva, [μικρά. Marcel. legit μακρά.] ob-
2. longa, subpinguia ac mollia. Præter hanc altera
3. est, candidior: itémque tertia nigrioribus latioribúsque folijs, & quadantenus rubentibus, virgultis quinos ferè cubitos longis: spinosioribus quidem, at minùs firmos, rigidósve, minúsque acutos aculeos habẽtibus: Fructus est latus, candidus, tennis, folliculi propè figura [ὡς θυλακώδης] verticillo similis [ἐοικὼς σφονδύλῳ, ut Ruell. & Cornar. placet, vel ut aliis (ipsiq; interdũ Corn.) ἀσφοδέλῳ.] Omnium folia Erysipelatis & herpetibus efficaciter illinuntur. Feruntur & huius rami ianuis fenestrísve appositi veneficorum maleficia depellere.

Candidior. Nigrior latiori fol.

Diosc. diversæ lectio. Vt videre est apud Ovid de quo postea.

Cæterùm pro iis verbis: Præter hanc altera est candidior, in Græco legitur: ἐστὶ δὲ καὶ ἑτέρα παρὰ ταύτην λευκοτέρα: quæ verba, teste Goupilo, non inveniuntur in altero Codice, quem habuit, manuscripto: λευκοτέρα quoque vulg. ex. non habent. Inter reiectanea quorundam, quæ tamen retinent Hermol. Marcell & Ruell. in hist. sunt: aliis τετρασπέρμιον: aliis λευκάκανθα: Romanis Spina alba: aliis spina Cervalis [κερβάλις: Aphris Atadim.

Paliurus Diosc.

De Paliuro verò, sic idem Diosc. Paliurus notus est frutex, aculeatus, solidus, cuius semen pingue, & Lini seminis æmulum reperitur, quod potum tussi opitulatur: Vesicæ calculos comminuit, & serpentium morsibus adversatur. Folia & radix astrictoriam vim habent: quorum decoctum potum, alvum sistit, urinas trahit, & contra venena, venenatorúmque morsus auxiliatur: Radix verò trita & imposita recentia quævis tubercula & Oedemata discutit.

Vires & usus. Calculus Serpentum morsus. Alvi fluxus. Vrina.

Sit sanè Rhamnus Phantasmatum veneficiorúmque amuletum, quantum velint citati autores, at in S. Scriptura exiguo honore habetur. Nam ut D. Hieron. scribit in Aggæum, cap. 3. l. Iudicum, c. 9. Infructuosa ligna veniunt ad dignum sterilitatis suæ regem, id est, ad Rhamnum [ut Hieron. interpretatur] spinosum fruticem, & arbusculam sentibus uncinisque contextam, quæ teneat quicquid attigerit, & retentum vulneret. Referimus autem, inquit idem, Rhamnum ad Diabolum. Item in Sophoniam, c. 1. Rhamnus plena sentibus, & Ericio similis, qui habitat in Babylone, & semper versatur in foveis, Esai. 14. Apud Theocritum pastor comitem suum monet, ne nudis pedibus per sylvam, in qua ῥάμνοιτε καὶ ἀσπάλαθοι κομόωσι. Ex quibus utique verbis fruticem humilem esse colligitur, alioqui pedibus minimè offendiculo esse posset.

Rhamnus Diabolum significat in S. Scriptura.

Athen. Loto Libycę folia tribuit Rhamni, paulò tamen crassiora & latiora, ubi per Rhamnum quis intelligere possit Rhamnum folio Iuiubino nobis dictum, de quo posteà. Photion, ut annotat Hermol. Rhamnum à quibusdam Agnon à virtutis similitudine vocatam scribit, quod venerem coerceat, ut Vitex.

Hermol. de Rhamno. Agnos. Veneris frænum.

Rhamnum quoque igniariis utilem ferunt, præsertim conceptaculo & craticulæ: Idem Hermol.

Igniaria.

Galenus unius tantùm Rhamni meminit, l. 8. simpl. Rhamnus, inquit, desiccat & digerit, gradu secundo: refrigerat in primo completo, aut secundo incipiente: proinde Herpetes sanat, & Erysipelata non magnopere calida. Cæterùm, ad hæc teneris utendum est foliis. Plinium carpit Marcellus, quòd amuletum contra Veneficia Rhamno huic a Græcis assignatum, Aquifoliæ, spinosæ pariter arbori, assignarit: nisi fortè eadem vis Aquifoliæ quondam inesse etiam credita fuerit.

Vires ex Gal. Têperam.

Plin...

Antiquiores enim Græci, [inquit] Rhamnum: posteriores alterius spinę nomine, ob candoris similitudinem, Leucacantham.

Romani modò hac, modò illa appellatione indicarunt: quæ alterius erant alteri etiam tribuentes.

Naso certè in Fastis suis Græcam fidem secutus: Spinam albam Rhamnum dixit: ex re ipsa & altera in Græcis Rubi huius appellatione rem ostendens. Locus non longè à principio, l. 6. est.

Rubus

> *Sic fatus, spinam, qua tristes pellere posset*
> *A foribus noxas, hæc erat alba, dedit,*

Et paulò pòst.

> *Protinus arbutea postes ter in ordine tangit*
> *Fronde, ter arbutea limina fronde notat.*

Item.

> *Virgáque Ianalis de spina sumitur alba.*
> *Qua lumen thalamis parva fenestra dabat.*

Rhamnus, inquit, Lonic. Hebræis Atad Iudicum 9. & multitudinis numero facit Atadim: unde procul dubio defluxit nomen in Diosc. Matth. Ruellium aberrasse putat, quòd Theophrasti testimonio, ea de Rhamni fructu tradiderit, quæ statim Theoph. absoluta Rhamni historia de Paliuro disseruit. Sed in eo neutiquam nobis errasse videtur Ruell. Nam, uti dictum, Paliurus Theoph. est Rhamni 3. species Dioscorid. & Paliurus eiusdem.

Atad.

Ruell. defendit contra Matth.

Amatus erroris insimulat Diosc. interpretes, qui in eo addunt Rhamnum appellari Leucacantham, vel Spinam cervalem. Sed paulò liberiùs pronuntiat Amatus: interpretes enim non addidere, sed ita in Græcis codicibus scriptum invenerunt.

Amatus not.

Idem Ruellium accusat eiusdem erroris, cuius modò diximus Matthiolum eum accusare: Sed error non est: & in sequentibus manifestè patebit, non sine occasione id Ruellium fecisse.

Anguillara tertium Rhamnum apud Diosc. ascitium esse putat. Et sanè infit Clus. cum Diosc. easdem facultates suo Paliuro tribuat, quas Theoph. suo Paliuro, verisimile est tertij Rhamni descriptionem, quæ apud Diosc. extat, ad Paliuri eius historiam revocandam, plerásque enim notas habet cum Theoph. Paliuro communes. At Dod. Verba, inquit, Diosc. de Rhamno 3. à nonnullis doctis & quidẽ haud temerè, non ad Rhamni, sed ad Paliuri descriptionẽ facere, iudicantur quæ mutila & imperfecta apud Diosc. est. Nam Theoph. & ipsus Plinius, non videntur inter secundum & tertium, hoc est, inter album & nigrum, aliud, quàm coloris discrimen agnovisse. Quod si ita est, Paliurus tertia Rhamni species esse non poterit, qui pro Rhamno 3. à multis habitus fuit.

Annotat Hist. Lugd. Plinium inconsideratè duo Rhamnorum genera Ruborum generi ascripsisse.

Gal. uti dictum, & eum secuti Paulus atque Aetius, velut de uno solùm genere, aut certè de una omnium facultate, loquuti sunt.

Oribal. & Serapio Dioscoridem secuti, tria quoque genera memorant. Paliuri mentio à neutro facta, ac si Rhamnorum historia involvatur, aut eorum genere contineatur.

Ita

Ita sat rationum adduxisse videbimur, cur veterum de Rhamnis & Paliuro placita, specialiori historiæ præmittere voluerimus.

Cæterùm *Rhamni* nomen variæ plantæ à variis autoribus obtinuere. In primis est ille, quem vocamus *Rhamnum cortice albo Monspeliensem*, de quo mox. Cuius duæ fortè species Bellonio, fructu rubro, & nigro. Traditur etiamiam dicti *Rhamni alia species*. Sequitur *Rhamnus sive Oleaster Germanicus*. Tum *Rhamnus 3. Clus.* cortice nigro, flore herbacei coloris. *Rhamnus 3. Diosc. sive Paliurus folio Iuiubino*. Rhamnus etiam 3. Dioscor. existimatur *frutex dictus Pyracantha*. *Rhamnus Catharticus*. *Rhamnus Bavaricus*. *Rhamnus solutivus sive spina infectoria Pannonica*. *Uva crispa sive Grossularia* à quibusdam putatus Rhamnus. *Rubum cæruleo fructu* quidam fecerunt Rhamnum: de quibus omnibus suis locis tradetur. Nunc autem eas trademus differentias, quæ proximè ad veterum descriptiones accedunt, aut similitudinem aliquam cum iis habent.

RHAMNUS CORTICE ALBO Monspel.



Rhamnus primus, frutex est magnus totus spinis armatus, in caudice quidem magnis, ut Oxyacantha Matth. in ramulis minoribus, cortice albicante: &, quod observatione dignum, grandiores illi aculei, palmum circiter longi, rigidi, acuti, ex ramis enati, alios pariunt aculeos parvos, non minùs rigidos pungentésque, eodémq; loco folia magnitudine varia. Rami unà cum spinis cortice teguntur cinereo, folia sustinentes Salicis, terna vel quaterna, indidem orta, fragilia, candicantia, succulenta, nullo insigni sapore prædita. (Vere natorum ramorum rationem folia magna, spinę parvæ) Flores pauci, Laureolæ folio deciduo similes, parui, subcœrulei. Fructum non obseruavimus, nec etiam Clus. qui ait rudimentum, ut in Iasmino, relinqui: crassaque & multiplici radice firmari. Cæsal. dicit baccas ferre parvas, Oleæ figura.

An autem Theoph. & Plinij hic sit Rhamnus candidior considerandum. Item an Dioscor. primus? Plurimi sanè ita statuunt, ut mox apparebit. Nos quoque non negamus. Videtur autem nobis Marcel. hunc intelligere, cùm scribit: si quis diligentiùs quæsiverit, facillimè deprehensum ostendere volentibus poterit. Videtur autem insinuare voluisse, inventu facilem esse Florentiæ ubi ille sua commentaria scripsit. Si Dioscor. in describendis suis Rhamni speciebus duabus, meminisset foliorum, faciliùs eius Rhamnis nostros conferre aut accommodare possemus: in quo sanè fatendum, eum fuisse negligentiorem. Opinionem communem esse scribit Anguil. epist. 3. Primam Diosc. Rhamni speciem esse eam spinæ speciem, quæ Romæ vocatur Spino santo, & in Abruzzo Spino di Christo. Intelligit autem hanc nostram. Eadem à Marcello lib. de re medicinali vocatur Salutaris & spina alba, ita scribente. Salutaris herbę fasciculum: id est, spinæ albæ qua Christus coronatus fuit. Secunda in omnibus huic primæ similis est, nisi quòd albidior, & folia longiora & angustiora. Hæc multis in locis Sclavoniæ reperitur, ac ibi sepes ex eâ fiunt. Potest etiam Patavij in port. Zarra videri propè veteres muros.

Diosc. paulo negligentior.

Spina sancta Spina Christi.

1. Spina salutaris, & alba.

2.

Locus.

In insula Lemno, inquit, Bellon. facilè provenit frutex Rhamnus, ex eo constant eorum sepes: retinet nomen antiquum, ac dicitur Rhamnos. Item alibi. In Macedonia agri, potissimùm colles, fruticibus Rhamni & Paliuri occupantur, ita ut arva etiam culta rependo invadant. Agri quoque in Ægypto separantur sepibus ex Rhamno. In itinere Caïri ad montem Sinaï, circa Sues in planicie Arabiæ, duæ Rhamni species ab eodem observatæ. Et inter Caïrum & Hierosolymam vidit planicies, steriles alioqui, sed abundantes Rhamni specie, quæ baccas rubras fert, differente à Græco, cui semen nigrum. In palestina quoque sepes ex Rhamno factæ separant agros. Et rursus alibi: Circa Hierosolymam [inquit] perquisivimus spinosas plantas, ut investigaremus qua spina coronatus fuerit salvator noster: quum autem nullam frequentiorem inveniremus Rhamno, existimamus ex eiusmodi arbore factam coronam: nullos ibi vidimus Rubos, aut alias spinosas plantas, præter Cappares. Considerantes etiam Italos Rhamnon vulgo vocare spinam sanctam, potiss. circa Maceracam & Pesuri, ubi sepes non struct e ex aliis arboribus, ut & Hierosolymis, moti sumus, ut crederemus, hanc, illam esse spinam ex qua Christo salvatori Iudæi coronam imposuerunt. Arabes quoque antiqui, arborem ex qua facta fuit ea corona Alhansgesi vocant. Interpretes Latinè dixerunt, Coronam spineam.

Vius. Rhamnus Bellon.

Sem. rubro & nigro.

Hoc Rhamno Christū coronatum fuisse.

Spina sancta.

Albangesi Arab Corona spinea.

Matth. carpit Ruellium, quòd non declaret Leucacantham, & lubrico lapsu, suiipsius oblitus, in Capitis Spinæ albæ calce, aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quam ille candidum Rhamnum Diosc. putat, omnes tribuat facultates, quibus legitima Spina alba à Dioscor. commendatur. Verùm Matth. non benè intellexit Ruellium, qui per Leucacantham, non intelligit Rhamnum candidum Matthioli, sed eius Oxyacantham. Præterea. Matth. non describit suum Rhamnum 1. sed descriptionem Diosc. repetit: duasq; icones unius plantæ obtrudit, quæ ludit tantùm ramis pro temporis diversitate, qui diversimodè ab eo fuerunt picti, dum varietatem ignoraret.

Matth notat Ruellium.

Leucacantha.

Matth. error multiplex.

Matth. inconstantia.

Illud notatu dignum, Diosc. dicere folia Rhamni μαλακὰ: Hermol. [Marcell. & Cornar. verterunt mollia: Ruell. autem tenera] quam versionem retinuit Matth. licet describens Hetruriæ suæ Rhamnum dicat habere folia mollia, quod non competit Rhamno ab eo exhibito. In Ital. edit. dixit lævia. In Germ. omnia mutavit, folia dicens Salicis, quod competit Rhamno sive Oleastro Germanico: Flores autem albi odorati respondent Spino albo, sive Oxyacāthæ multis dictæ, neutiquam verò Rhamno 1. Quæcunq; etiam tradit in eadē Hist. Germ. de Rhamno 2. cōveniūt utrisque modò dictis plantis & non Rhamno 1. Et, quod magis notabile, in Com. in Diosc. scribit, Rhamni secundum genus candidius à Luca Ghino missum: in hist. verò Germ. tantùm in Germa-

nia visum. Nos verò Rhamnum Germanicum longè diversum censemus à Lucæ Ghini misso Rhamno, cuius effigiem exhibet Matth. Descriptio quam idem in Epit. sua habet, fictitia est, nec facta ad plantam à Ghino missam, cuius tamen iconem adhuc retinet. Cur non ex ipso ramo descripsit, quem missum accepit? Sic & Rhamn suo secundo adpingit vel affingit baccas fortè nunquam à se visas, quemadmodum & Gallic nomina quæ sunt Rhamni cathartici.

Brassavol. taxat.

Diligenter etiam perpẽdenti Matth. scripta, facilè apparebit, ne eas quidem plantas de quib. scribit, ei probè fuisse cognitas, & aliquot etiam inter se confudisse. Brassavolam taxat, quòd supra syrupum de Eupat. dixerit Leucacantham arbusculam esse sepibus conficiendis idoneam. Camer. apud Matth. in hist. Germ. ait diversas esse opiniones de Matth. Rhamnis: eius secundum, idem videri cum Oleastro Germanico Cordi: ex icone tamen non posse facilè colligi, propter spinas nimis aduncas. Hæc Camer. qui iconem habet cum aduncis spinis, quales non sunt in Matth. iconibus. Nos igitur dicimus iconem Rhamni 2. Matth. esse ex ramo Rhamni 1. eiusdem Matth. factam.

C. Bauh.

C. Bauh. apud Matth. ait Rhamnum 2. Matth. multum similitudinis habere cum Rhamno Germ. nisi sit idem. Nos contrarium sentimus. Nec placet icon ab eo addita cum aduncis spinis. Eiusdem sententia est, Rhamnum 1. Diosc. Rhamnum nigrum Theoph. & Rhamni 2. genus, sylvestre nigrius Plin. esse. At Rhamnum 2. Diosc. candidum Theoph. & candidiorem Plinio. An hic noster Rhamnus albus Amati, quando apud Diosc. ait, Rhamnum tam album quàm nigrum, & in Hispania, & Italia prosperè crescere animadverto, qui sepium ornamentum sunt, præsertim albus, cuius spinæ Oxyacanthæ sunt similes, folia verò crassa, pinguia, oblonga, Olivæ magnitudine.

Amatus accusatur.

Quanquam, si Amato Rhamnus albus tam benè notus fuit, cur non plures quàm unam, descriptioni suæ inservit notas, repetens tantùm Diosc. verba; cur etiam non differentiam inter utrunque docet? in titulo etiam diversarum plantarum nomina confundens.

Lacuna stirpium imperitus.

Imperitus stirpium Lacuna pro Rhamno 1. 2. & 3. proponit icones ex Matth. & valde notas ait, licet ipsi Matth. fuerint incognitæ, ut antè demonstratum. Gesn. Rhamnum 1. facit. Pena & Lob. in adv. Rhamnum 2. Monspelien. cum icone, in qua falsi Flores, addunt: Secunda species Matthioli minùs exquisitè respondere Diosc. notis videbitur illis, qui Rhamni 2. speciem Monspelij, sepibus muniendis aptissimam, viderunt: nam tota planta alba & minoribus floribus, foliis Oleæ, sed candidioribus Iesamini pubet, at herbacei coloris: cortice ex viridipall e scẽte. Monspelienses Ramnum 2. vocant.

Lob. taxat.

In obs. annotat Lob. Rhamnum 2. Monspel. dictum, esse Rhamnum 1. Diosc. Clusio. Verùm non animadvertit Lob. Matthioli Rhamnum 1. eundem esse cum Monspeliensi, & Matth. 2. esse ramos primi, quales planè observavimus & siccos habemus. Ergo non magis convenit Rhamnus 2. Matth. quàm, Monspeliensis, cum Diosc. 2. quem à primo ipsemet Diosc. solo colore distinguit.

Hist. Lugd. aliquot errores.

Hist. Lugd. ponit quatuor icones, quantum iudicamus, unius huius plantæ sub his titulis: 1° Rhamnus 1. Matth. 2° Rhamnus 2. Matth. 3° Rhamnus 3. Mõsp. 4° Rhamnus 1. Clus. Rhamnum verò sive Oleastrum Germ. confundit cum Rhamno 1. Matth. Nec placet opinio C. Bauh. existimantis in suis animadv. in eandem Historiam, iconem Rhamni 2. Dod. & Rhamni 2. Matth. duas icones esse unius plantæ: nos verò censemus, ut antè dictum & post dicetur, Rhamnum 2. Matth. eundem esse cum primo Dodonæi.

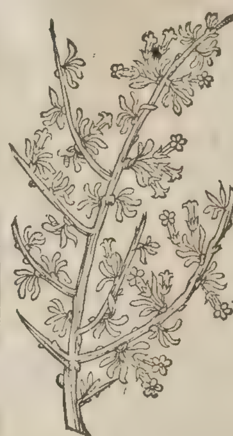
CÆSAL. Rhamnum quem putat candidum Theoph. & Diosc. 2. & Plin. 1. describit, Fruticem virgas ferentem albas, foliis Oleæ pulposis. Floribus specie Gelsemini ex purpura candicantibus, baccis parvis Oleæ figura: videtúrque nihil aliud, quàm hanc ipsam descripsisse.

Scribit RAVVOLF. in itin. circa Tripolim provenire satis copiosé Spinam cuius fit mentio lib. Iudicum, c. 9. & Psalm. Davidis 58. incolis dictam Hauseit: Arab. Hausegi: Lat. Rhamnum. Alii Nausig, sive Nausegi Maurit. dici tradunt. Ital. Rhamno & Marraca: Rhamno 1. *hale fronde Olivari, liscie & grassette*, &c. Hisp. Castil. Cambron, Portug. *Cambrons*, Germ. Stechdorn 1. Bohem. *Bodlak.* Syno. Lingu.

Natales plures diximus in historiæ decursu. Nascitur etiam, ut Clus. refert, multis Hispaniæ, Lusitaniæ & Galliæ Narbonensis locis. Monspelij abundè observavimus circa urbem, nec non in Aquis mortuis & circa Florentiam. Monspelio allatus & in horto E. C. Montb. consitus, egregiè radices egit, & iam aliquot annis duravit: sed hieme reponendus. Autumno nova succrescunt folia, interdum decidua. Floret Martio, pariter atque Autumno. Locus. Satio. Temp.

Huius Rhamni prioris folia Salmanticæ & alijs quibusdã Castellæ locis, autore Clusio, cum turionibus ex oleo & aceto edunt primis mensis: nonnullam enim acrimoniam cum aciditate coniunctam habent, quæ saporis gratiam conciliat. Vires quas Rhamno veteres tribuunt antea proposuimus. Vires. fus. Cibus.

RHAMNI PRIMI SPECIES ALtera Clus.



RHAMNI prioris alteram speciem observavit Clus. similem ferè primo, sed humiliorem & frequentioribus ramis fruticantem, minoribus foliis, & magis carnosis, sallóque gustu, superiore cãdidiorem, Floribus, eiusdem cum illo formæ, sed purpureo planè colore. Desc.

An de hac Bellon. l. 2. obs. c. 59. Arbusculam invenimus Rhamno alteri similem, secundùm littus maris Rubri, foliis admodum densis, salsis, albicantibus, ramis spinosis, sed spinis obtusis, ut in Rhamno Europeo. Locus.

Vno tantùm loco invenisse tradit idem Clus. iuxta Horivelam urbem, Orcelim veteribus dictam ad flumen Serabin, Segura vet. regni Valentini extremis limitibus.

RHAM-

RHAMNVS VEL OLEASTER Germanicus.

CAP. XII.

…riptio



RHAMNVS quem Germani Oleastrum suum fecerũt frutex est tric .bitali altitudinè, quibusdam locis àrborescens, at ramis rigidis ac frági contumacibus, leę foliis, [illegible] angustioribus, supernè viridibus, ima sui parte qua terrã spectant, albicantibus baccis seu acinis rotunditate ac magnitudine Myrti, in se numerosa congerie racematim compactis, ac ramis arctè implicatis, affixísque perexiguo petioli appendice, colore flavescente ac luteo, maturitate crocato, sapore acido ac peracerbo, unico intus nucleo aut vinaceo, non lapidoso, ut Corni aut Oxyacanthæ, sed qui dentibus facilè atteratur. Sic LEMNIVS describit. …ns.

…ptio Eundem arboreum fruticem Oleastri Germanici nomine Cordus, ita describit: Arbor est non non adeò procera, cùm ad iustam magnitudínem pervenit, quatuor, quinque aut sex cubitorum altitudine, nonnunquam etiam procerior. Caudice aliquantulum intorto, ramis, surculis, corticis colore, aculeis, & toto propemodum habitu Sylvestri Pruno, hoc est, Spino pruna ferenti similis. Siquidem corticè vestitur, foris colore, spadiceo: aculeisq; armatur longis, sescuncialibus aut sextantalibus, colore ut plurimũm cinericeis. Folia totis ramulis surculísq; adnascũtur, oblonga, Oleæ similia, minora tamen tenuioráque atque brevissima, tenuissimáque lanugine subtus canescentia, superiùs autem in viridi cineracea, longitudine sesquiunciam, latitudine verò tertiam digiti partem æquantia, sapore modicè astringente, odore nullo. Flores totis ramulis adnascuntur .... quibus singulæ succedunt baccæ Myrti baccis similes, paulò tamen maiores, oblongiores, multò tamen molliores, tenui, glabra fragilique cute & succo constantes. Succus autem triplicem misturam sortitus est: videlicet Oleum, aquam, & carnis parum, qui è baccis expressus in tria medicamenta, ceu Oleæ succus, seipsum dividit. Caro enim fundum vasculi petens, in fraces transit gustu astringentes & acescentes. Aqua medium locum occupat, supra fraces, & infra Oleum constituta, atq; in amurcam convertitur, consistentia tenuem, sapore valdè acidam, ac ipsum acetum æmulantem. Quod autem pingue in hoc succo est, propter levitatem in summo amurcæ suæ supernatat, pinguedine nihil à vero Oleo distans: tenuius tamen, gustu pingue, subacidum & modicè astringens, odore Olei aceto commixti. Tota autem bacca digitis contrita, naribúsque admota propter acidam amurcam, magis quàm Oleum acetum redolet. Quæ verò tota hyeme in arbore remanserint baccæ, si terantur, succum remittũnt aspectu & colore pus imitantem, odore aceti veteri rancido Oleo commixti: corrumpitur enim, putrescitque gelicidijs in baccis Oleum, ut odore tantùm inesse cognoscatur. Semina baccis sunt singula, parva, oblonga; utrinque acuminata, pallenti tunicæ involuta: aspectu foris fusca, intus verò candicantia. Radice arbor nititur multifida & diffusa. Materia eius à Spina, Pruna agrestia ferenti, sola mollitia differt.

Semina. Radix. Materies.

Idem Cordus in com. ad Diosc. Oleum ex eius baccis expressum acetosum & acerbum dicit, quòd recens gustatum ori sit gratum: at vetustatem ferre non posse. Existimat autem hanc Oleam esse quam Columell. Cilibricam appellat. Idẽ in Obs. sylva annotat fruticem tenuib. multis aculeis acutis spinosum, virgis & surculis tenuissimis, foliis parvis, oblongis, candidis, hirsutis, pro Paliuro sibi missum ex Gallia: sed videri potiùs Rha hum esse. Quid verò sit Cordo Rhamnus hic dubitamus. Considerent lectores an fortè intelligat Oleastrum hunc German. Verùm quod folia dicit hirsuta, dubium nobis non parvum movet. Nec opinio eius de Olea Cilibrica nobis placet. Mirum industrium Botanicum id ausum scribere! Qui leget verba Colum. quę suprà citavimus inter Oleæ differentias, facilè agnoscet huius fruticis parvas baccas nihil habere commune cum cæteris generosis Olivis, inter quas enumerantur Cilibricæ seu Calabricę: Videtur porrò ANGVIL. epist. 3. hanc secundam Rhamni speciem facere, de qua sic tradit. Secunda Rhamni species omninò primę similis est, nisi quòd candidior sit, foliáque habeat aliquantum longiora, tenuioráque. Passim abundat in Illyria, & in hac regione sepes ex ea faciunt. Patavij etiam conspicitur extra portas versus rudera & muros antiquos.

Olea Cilibrica. Folia hirsuta. Paliurus. Cordi opinio refutatur. Rhamnus 2 Anguil.

Meminit huius fruticis David, qui multis locis appositissimas similitudines ad persuasionem profert in religionis negotio, ex naturæ rebus concinnè petitas. Antequàm spinæ vestræ inquit, Psalm. 57. adoleverint, atq; obdurescant in Rhamnum, conteret ac convellet vos dominus, & liquescere faciet, ut limacem, ac partum abortivum. Quo designat improborum factiones, tyrannidem, minas, potentiam, conatus, molimina irrita fore atque invalida: à Rhamno desumpta similitudine, frutici ubi adolevit, aculeis infesto: nam ineunte vere tener est, mollis, tractabilis, ac minùs noxius.

An Bell Rhamnus Europę de quo, l. 2. obs. c. 59.

Dod. in Hist. Gal. Rhamnum secundum facit: nec describit, cùm tamen peculiarem habeat iconem. At in hist. lat. Florem eius ait herbaceum, baccas colore flavescentes, succo interiùs lùteo, foliis perpetuò virentibus, baccis etiam hyeme frutici adhærentibus.

Rhamnus Europa. Flos herbaceus.

Cordo dici Oleastrum Germ. Lob. & Pena Rhamnum Diosc. dicunt, quod à nullo alio fit, excepta Hist. Lugd. quæ duas plantas confundit, ut mox apparebit. D. Cortusus nobis aliquando pro Dioscor. Rhamno 2. misit eiusdem ramum, non pro primo. Io. Pena tamen in descriptione Baldi, Oleastrum Germa. Cordi, multis Rhamnum 1. Diosc. videri notat.

Rhamnus 2. foliis perpetuis, Clus. qui addit totum fruticem videri ac si pulvere respersus esset.

Quoniam verò Hist. Lugd. putat. Rhamn. hunc eundem cum Matth. Rhamnum 1. Lubet illius descriptionem ascribere: Spinosus [inquit] Matthioli frutex, sive Rhamnus 1. ad Rhodani ripas & glareosa vada frequentissimus visitur, sepè

humilis, nonnunquàm ad hominis proceritatem assurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex quibus surculi hinc illinc oriuntur, per intervalla proferentes, & semper in rigidam spinam desinentes, qua nota à cæteris discrepat. Fructus est circum ramos copiosus, rotundus, cùm maturuit phœniceus, folliculo aut vesiculæ similis, succo lento plenus, acidi gustus, nec ingrati, cuius, omphacij vice, ad ciborum condimenta usus esse possit. Hęc sanè descriptio satis apertè declarat hunc nostrum; quem tamen Historia malè eundem putat cum Rhamno 1. Matth.

Hist. Lugd. error.

Eadem verò huius & aliam ponit descriptionem ex Pena, & iconem, titulo Rhamni 2. Dod. & primi Penæ.

Caspato Bauhino in suis animadver. Rhamnus 2. Matthioli. & Rhamnus 2. Dodonæi videntur duæ figuræ unius plantæ, posterior tamen melior: nos contra existimamus, Rhamnum 2. Matth. diversum à Dod. secundo, ut ante dictum. Rhamnus Germanicus eidem C.Bauh. qui annotat semen esse ex rotunditate oblongatum, splendens, tunica foris fusca, intus candida, involutum includi. In aquosis ad Rhenum infra Hunningen Basiliensium ludere: unam, latioribus esse foliis & longioribus baccis singulis vel binis stipiti annexis: aliam, foliis angustioribus & brevioribus, baccis multis velut conglobatis, quę & hieme frutici adhærent: quæ satis conspicua varietas est.

Bauh.

Semen.

Varietas. Latifolia. Angusti folia.

Camer. Rhamnum 2. Matth. videri quidem Oleastrum Germ. Cordi scribit, verùm non posse ex figura Matth. cognosci, atque eò quòd spinę nimis curvæ sunt, dubitat an Matth. hanc intellexerit. Ideo meliorem figuram apponendam curavit. An Cæsalp. Rhamni 2. genus sine flore? quod dicit esse Theoph. Rhamnum nigrum, & Plinij 2. genus sylv. nigrius, & Rhamni 1. genus Diosc. sicque describit: Rhamni 2. genus arborescit ramis rectis, salicis modo, cortice minùs candido, foliis angustioribus longioribúsque [quàm Rhamnus Monsp.] non pulposis, veluti pulvisculo ferrugineo, infernè obsitis: Iuxta folia folliculos quosdam tenues sine flore fert, Hordei figura & magnitudine, pulvisculo scintillante obsitos, colore ferrugineo: ij in maturitate parvæ Olivæ speciem gerunt, rubentes: succo intus croceo, tenui tunica incluso: maturantur hyeme: semen unicum continetur nigrum, aculeos rariores habet acutioréśque, sed infirmiores. Peregrina hæc in Hetruria. Multa conveniunt cum nostra, quædam etiam cunctationem iniiciunt, quominus temerè affirmare audeamus. Indagabunt diligentiores.

Rhamni 2. genus sine flore Cæsalp.

Folliculi Flore carere.

Hactenus quoque nos latet, quónam sit referendum Rhamni genus illud, cuius meminit Ruell. l.1. c.123. Lubet itaque huc referre, donec meliùs innotescat. Hæc eius sunt verba: Aliud Rhamni genus in afflatu maris nascens, quod putaverim Rhamni fastigijs annumerandum, frutice nonnunquam arborescente, prælongis ramulis, qui rigidis armantur spinis, aculeis mucrone sævientibus, folijs, tam æmula facie Ligustrum exprimentibus, ut pro illis fallant, bacca, folliculari specie, verticillata, primùm candida, post maturitatem rubescente, foris flaccida, intus uliginosa, quam pastores pecorum pabulo decutiunt. Ausus est tamen Ryffius Ruellij hunc Rhamnum suo nomine proponere, cùm ait. Rhamni fastigijs genus 2. annumerandum in afflatu maris &c. quod morosior quis plagiarium diceret. Cæterùm, de quo hic agimus, Rhamnus Germ. Sandthorn/ weydendorn: quasi spinam arenariam, aut salicem spinosam dicas: Batavis Sceerbesien/ id est, acini purgatrices, teste Lobelio, Galli Gratianopolitani vocant, *des argousses*.

Rhamni species 2. Ruel.

Folia Ligustri.

Bacca verticillat.

Ryffius plagiar.

Nascitur circa fluvios & amnes, solo lapidoso, arenosóque, copiosissima autem in Germania ad Lycum Vindeliciæ amnem, & ad Danubium ab eiusdem Lyci ostio, usque ad Petreas fauces, per quas Danubius fluit, tribus millibus passuum supra Kelheymium oppidum sitas: Cord. In Hollandiæ ac potissimùm Flandriæ maritimis littoribus. Reperitur verò & alibi in convallibus, ac iuxta profluentes amnes. Dod. & Clus. Lob. ait Italiæ, Galliæ & Hollandiæ maritimis plurimis locis provenire: Zelandiæ, Lemnius. Circa Rhenum multis tractibus copiosè, potissimùm circa Basileam, Curiam: Genevæ ad Arar & Rhodanum loco valdè glareoso frequentissima. Provenit etiam in monte Baldo. In Alpibus Rhæticis, in valle Tellina propè Meyenfeld, & Drusiana propè Fedkirch, Campus D. Petri dicta, & pluribus alijs Helvetiæ locis, tàm montosis quàm convallibus. Scribit Io. Fabri. in cōvalle circa Curiam Rhętorum fuisse Rhamnum miræ magnitudinis: spinis arborescentem & magnitudine truncos adæquantem. In Cl.D.Plateri horto in arborē excrevit & fructus tulit, qui tamen à nobis satus non provenit. Iamdudum etiam in horto Montb. cultus egregiè repit, nondum tamen fructum protulit. Allatus fuit Lugduno, ubi, in prato Aine dicto ad Rhodanum abundat. Hyemem fert. Floret Iunio: Post autumnum demum baccæ maturantur, & subinde tota hærent hyeme.

Locus.

Tempus.

Adornantur in Belgio huius virgultis Cœnacula ac triclinia ineunte autumno, quo baccæ luteo colore suffundi incipiunt, atque in multam hyemem spectaculo sunt, oculósque reficiunt, atque acido sapore nauseanti ac fastidioso palato gratificantur. Affatim salivam eliciunt, ac febricitantibus sitim compescunt, teste Lemnio, qui hanc Rhamni speciem Zelandis *Duiin besyen*, dici ait.

Vires usus.

Saliva movent.

Cordus tradit frondes eius in cubiculum proiectas, mures allicere, præsertim siccatas. Notat Hist. Lugd. succi usum omphacij vice ad ciborum condimenta esse posse: aliud tamen nomen Belgicum suprascriptum Lobelij insinuare videtur. Scribit sanè Camer. in epit. Matth. acinos purgatricem habere facultatem à quibusdam affirmari. Addit tamen parari ex iis Rob, quod vehementer acidum sit, & attenuans & incidens, ut Berberis fere, commendaríque ad Dysenteriam. Hunc nodum solvant experti: si tamen purgant, ut scribit ille, Tamarindorum ferè in modum id præstare quis coniectare possit.

Purgat. Rob.

Dysenteria.

RHAM-

ta & dissoluta, atque etiam podagræ dolores utiliter foveri incolæ referebant.

RHAMNUS III. CLUS.

Cap. XIII.



Rhamnus tertius dictus Clusio fruticosus est frequêtibus ramis, Spini magnitudine, cortice nigro tectis, & spinis longis armatis. Folia ex quibusdam tuberculis, ut in priore, multa simul enascuntur, oblonga & angusta, carnosa, colore viridi, gustu adstringente, & Rhabarbari saporem satis referente, semper virentia. Flos veris initio parvus, iuxta folia plurimus, & confertim nascens, colore herbaceo.

Æstate nigrum fructum fert, Pruno sylv. similem, rotundum, acerbum. Hisp. *Spino negro* dicitur. Hic fortè est, inquit Clus. quem Bellon. in Creta inveniri ait, fructu nigro. Ad nos eius fructus ex Hispaniis postea missus est Lycij nomine, & in fruticem excrevit. Forsitan ad Rhamnum nigrum Theoph. referri posset. Hæc Clus. Bellon. verò, l.2. obs. c.76. dicit in itinere inter Cairum & Hierosolymam Rhamni speciem se observasse semine rubro, differentê à Græco, cui niger. Ingenuè fatemur, nos nec Clusiû, nec Bell. hac in parte intelligere. Lycium Hisp. inquit. Lob. Spinę Burgundicæ aut Phillyreæ angustifoliæ non ita absimilem perelegantem fruticellum, foliis tamen multò angustioribus & ramulis exilioribus studiosè alunt in Belgio, *&c.* Extrema infesta spiculis virgulta: folia Thymeleæ Monspelliens. exiliora, atrovirentia, gustanti adstringentia. Apud Belgas nullum fructum edit. Et mox supra figuram ex Clus. appositam. Rhamnus primæ speciei tertius, & fortè Rhamnus niger Theoph. apud Clus. Hisp. Spino negro. Non diversum opinor à Lycio Hispanico Belgij nuper inquilino facto. In append. aliam figuram habet eiusdem Lycij Hisp. nomine. In iconibus Plant. Lobelianis duæ ponuntur figuræ: uni titulus Lycium Hisp. alteri Rhamnus primæ speciei tertius. Fortè Lob. duas descriptiones & figuras unius plantæ, licet diversæ videantur figuræ, ponit. Clus. sanè unius tantùm plantæ ex suis Lycij nomine donatis, in Belgio provenire tradit, non duas. Rhamnus 3. Dod. Hist. Lugd. scribit pinxisse Lob. Lycium Hispanicum, quod Clus. descripsit his ferè verbis: frutex est spinosus, folia Myrti Tarentinæ vel Buxi. Figura quam Lugd. ponit priore loco est Clusij: altera ex appendice Lob. pro Lycio Hisp. quæ non habet folia Myrti, sed longa. Quin ipse quoque Lobel. folia Thymeleæ habere scribit.

Frequentem Granatensi & Murciano regnis, locis incultis inter alios frutices invenit Clus. cui in Belgio sata provenit.

Fructus decocto, eodem teste, membra relaxa-

RHAMNUS SIVE PALIURUS folio Iujubino.

Cap. XIV.



Non semper humilis est, verùm interdum adeò excrescit, ut arboris tueri nomen possit, materie perquàm dura, virgas emittit rectas, & ab his ramos patulos, deorsum inflexos, subrubentes, quos tenues, rigidæ & mordaces armant spinæ. *Descriptio*

Folia Iuiubinis tàm similia ut nihil suprà, quibus tamen nonnihil videntur minora, nec ita profundè per oras crenata, sed minimùm, ac interdum ferè nihil: cæterûqui Iuiubini folij nervos tres secundum longitudinem decurrentes possident. *Folia.* Iuxta quæ flores emicant parvi, stellati: orbiculati: Succrescunt Fructus, lati, per margines membranei, compressi, prominente utrinque umbóne lignoso, cuius medio pediculus inseritur, qui diffracti, in geminis vel ternis loculis totidem ostendunt semina, lubrico lævore & colore seminum Lini, sed rotundiora, torosiora, pulpa dulci, coloris ferè porracei. *Flores. Fructus.* Fructus, [ut describit Cæsalp.] depressus ex tenui pediculo pendet, pulpa quadam fungosa circumducta, ossiculo intus duro, intra quem tria seminis cōceptacula singulis seminibus donata, quæ in suis alveolis tintinabuli modo sonant. *Semina.* Facilè autem nobis persuademus Theophrasti Paliurum esse hanc plantam de qua, l.3. hist. cap.17. & Paliurum nostratem Græcum ab eodem vocari, l.4. histor. c.4. Denique eandem hanc à Diosc. uno capite dici Rhamnum 3. alio verò Paliurum, quorum omnium verba posuimus antè, in genere de Rhamno tradentes. *Paliurus Theoph.* Dioscoridem [inquit Guiland.] de iisdem plantis in diversis locis pertractasse sub diversis nominibus, apertissimum: ignorantémne, an abundè diligentem nescio, exemplo sit Rhamnus 3. Idem & Virgil. dictus Eclog. 5. *Paliurus Græcus. Rhamnus 3. Diosc. Paliurus Diosc. & Gal.*

Carduus, & spinis, surgit Paliurus acutis.

Supra quem locum apparet Servij lapsus, qui Paliurum ait herbam esse asperrimam & spinosam, ut rectè quidem notat Thes. ling. Lat. ipse tamen, in alium similem incurrit, cùm ait, Paliurum herbæ nomen esse Galeno, l.8. c.33. simpl. quod falsum. *Diosc. not. Servij lapsus. Thes. ling. Lat. error.* Nam nec herbam ibi dicit, nec fruticem, etsi, revera, frutex sit arborescens. Eundem Paliurum intelligit Columel. l.11. c.3. ubi docet rationem parandæ vivæ sepis, ubi inter vastas spinas recenset cum Rubo & Cynosbato. Et Paliurum acutis spinis vocat, l.10. & ab hortis cultis exterminat.

Nec manibus mitis Ferulas, nec cruribus aqua
Terga Rubi, spinisque ferat Paliuron acutis.

In S. Scriptura non magnus honor fit huic frutici,

quandoquidem cum impiis conferatur, ut suprà [illegible] retulimus: atque etiam, ut notat D. Hier. in Micheam, c. 7. Qui optimus in eis est, quasi Paliur⁹ & qui rectus quasi spina in sepe, *&c.* quasi Paliurus pungens & retinens: vulnerans appropinquantẽ sibi adunco dente cõprehendens, *&c.*

Cordus Paliurum ait vulgò non cognosci, nec quicquam pro eo exhibet. Rhamni autem duas species agnoscit, candidum & nigrum, utrunque Theophrasti, ut ille ait, à se aliquoties visum: qui tamen non in Germania nati sint, sed ex Italia & Gallia allati. Et addit: fructus candidæ candidus: nigræ niger: quemadmodum & folium, quod oblongum parvúmque est: Fructui orbiculata est figura, isque in medio turget, in margine verò tenuior est & veluti foliaceus, in summo verò, verticillo, quo, ceu pondere fusis infixo, utuntur mulieres, similis est, non tamen perforatus. Dioscor. & tertium Rhamnum recenset, cuius semen in quibusdam Diosc. exempl. spondylo, in quibusdam etiam Asphodelo comparatur diversis naturâ plantis nos sphondylo, hoc est, verticillo, similem esse iam ostendimus: quare non Asphodelo, sed spondylo legendum censemus. Idem in sylva obs. Rhamni, inquit, nigri fructus niger est, verticilli figura, orbiculatus, in medio elatus: Rhamni candidi fructus prædicto similis est figura, sed colore candidus. Hæc Cordus. Vt autem verum fateamur, nondum bene eum percipimus: videtur enim Rhamnum 3. Diosc. non distinguere à primo & secundo eiusdem. Fructus alioqui ab eo descriptus optimè quadrat huic nostro. Nam quę de folio dicit, parvi momenti sunt, nec quicquam certi inde colligas quod intelligat. Huius nostri sanè folium nec candidum nec nigrum rectè dixeris.

Dioscor. emend.

Peculiarem opinionem habet Anguil. nimirum suspicatur, alteram Rhamni speciem adiectam Dioscoridi, ut aliæ multæ plantæ spuriæ. Occasio suspicionis est, quòd sibi contradicat Diosc. in descriptione huius fructus, cùm dicit: fructum edit latum, candidum, tenuem veluti folliculum, hastulæ regiæ similem. Quippe fructus Rhamni 3. qui ostenditur, etsi latus sit, hoc est compressus, non ideo similis est fructui hastulæ regiæ, [Asphodelo] qui rotundus est vel orbicularis, non compressus. Præterea spinæ eius non sunt debiles, ut vult Dioscor. Deinde Theoph. de duobus tantùm Rhamnis loquitur folijs non deciduis: qualis Paliurus non est. Adde, duas primas Rhamni Diosc. species semper virere: tertiam verò non item, quæ, ut ex Theoph. verbis colligo, nihil est aliud quàm eiusdem Paliurus, admodum vulgaris Italiæ, sicut & Græciæ: Nascitur etiam hæc planta omnis generis locis, tàm siccis quàm aquaticis, frutex valdè spinosus, cuius folia similia Iuiubis nostris sylvestribus, nisi quòd latiora & rotundiora, & circa petiolum colore magis fusco. Plures emittit ramos altitudine quatuor aut quinque cubitorum, in multa brachia diuisos: suntque cùm ipsi rami, tùm spinæ coloris Castaneæ. Spinæ semper geminæ, una recta, altera adunca, rectâ ut plurimùm supra incurvam locatâ, ad figuram harpagonis. Fructus rotundi, compressi, in medio nonnihil extuberantes, qui spondylo figura similes, conferti ramulis adhærent, colore primò inter viridem & album medio: fuliginoso verò si resiccati fuerint: Horum quilibet tria aut quatuor semina continet, substantia pingui ut Lini. Ita ut appareat hunc fruticem nihil aliud esse quàm Paliurum Theoph. ac Diosc. Nostro tempore vocatur adhuc in multis Græciæ locis nomine aliquantulum corrupto Paliuru. Paliurus Græcis, inquit Bellonius vulgò nunc Apaliura dicitur, quem multi existimant Rhamnum 3. Iam inaudiendus Matth.

Anguil. opinio.

Descriptio Anguil.

Spinæ geminæ.

Apaliura.

Rhamni genus, quod nigrum est (ut etiam Diosc. inquit) quinûm fermè cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis: fructu tenui, folliculari specie, rotundo, verticillo non absimili. In epit. addit, in eius medio ossiculum concludi, in quo paruus nucle⁹: ut & aculeos aliquos longos rectósque, nonnullos verò ut Rubi, incurvos: falli verò eos qui putãt Rhamnũ 3. esse Diosc. Paliurũ, sed adhuc magis cæcutire, qui eundẽ esse Diosc. adulterinũ cõtendunt. Præterea dicitur eidem Rhamnus 3. Ital. *Maruca vera.* In postr. com. Flores & tribuit muscosos, subcroceos, fructum candidum, in eius medio nucleum durum ac rotundum, ciceris ferè magnitudine, & in eo semen lentis instar compressum, rubro cortice, alba intus medulla: asserit præterea legendum esse apud Diosc. iuxta antiquum Codicem & Oribas. σφονδύλῳ, additque Paliurum Theoph. semen proferre ἐν λοβῷ, id est in siliqua prælonga, Fabę instar, ut ille reddit. Græcis λοβὸν longam vel oblongam siliquam in plantis designare Suida & Phavorino testibus: imò ipsum quoque Theoph. manifestum testem esse ait eius significationis, qui l. 3. c. 11. de Acere scribens inter alia dicat: Paliuri fructum sive folliculum oblongum esse, *&c.* Obstare præterea, ne tertium Rhamni genus, Paliurus esse possit, ipsum quoque semen, quòd non ἐν λοβῷ, sed in duro ac rotundo concludatur ossiculo, in ipsius verticis centro latescente, fungosa quadam siliqua exteriùs obducto, triplici intus cauitate diviso, ubi semen ipsum se contineat ac latitet, Lentis instar compressum, rufa, ac levi cuticula contectum, alba dulcique intus medulla, non autem fuliginosum ac pingue, ut de Paliuri semine scribit Diosc.

Rhamnus Maruca vera.

Verùm hæ rationes Matthioli non sufficiunt ad demonstrandum Rhamnum 3. non esse idem cum Paliuro. Inaniter etiam se torquet, dum λοβὸν contendit non aliud significare, quàm oblongam siliquam. Λοβὸς enim & pro Hepatis extrema parte, & pro auris ima & carnosa parte, quam Gaza Fibram vocat, & pro phaselo à Galeno de facultatibus aliment. l. 1. c. 28. Et pro vasculo, in quo semina vel fructus reponunt agricolæ & pro summis rebus omnibus ab Hesych. & Suida sumitur: quamvis frequentissimè de siliqua vel folliculo, quo semen veluti vagina clauditur, dicatur, ut sæpe apud Theophrastum. Quod autem adducit Theophrastum, id non bona fide facit: non enim simpliciter dicit Theoph. [illegible] sed [illegible] quasi insinuare velit peculiarem esse vasculi modum, nec quicquam addit quod longitudinẽ ostendat. Deinde, quomodo terna aut quaterna semina parva facient siliquam prælongã Fabæ instar? Locus etiam quem citat ex Theoph. de Acere, ita habet. [illegible] qui planè nihil pro eo facit. Nam si Aceris fructus nõ sit admod. longus & tamen oblongior quàm Paliuri, sequitur sanè non esse prælongam siliquam Paliuri, ut vult Matth. Sic ex, cur semen, alba dulcique medulla, λιπαρὸν esse neget, nullam rationem videmus: Sanè & eiusmodi seminibus etiam Oleum elici solet. Eccur etiam non dicatur λιγνυώδες, fuliginosum? ut vertunt viri extra controversiam doctissimi, Hermol. Marcel. Ruel. & Cornar. intelligentes, uti putamus, de colore, à quo non adeò dissidet rufus, qualem Rhamni semen habere

Matth. ... Diosc. illustr.

habere ait Matth. nisi sit ea vox declaratio vocis λινώδης, ut suspicatur Marcellus. Sin verò cum Pena Lob. Dod. & Sarrac. pro λογγυώδες legamus λινώδες aut λινοειδές, Lini facie, non videmus quid amplius impediat, quin Rhamnus 3. Diosc. & Paliurus eiusdem, sit etiam Paliurus Theoph. ait enim: ἔχει γὰρ τινα γλισχρότητα καὶ λίπος, ὥσπερ τὸ τοῦ λίνου σπέρμα.

Videtur eundem hunc Rhamnũ nigrum vocasse Amatus quem ait in Hispan. & Ital. prosperè crescere, fructu simili verticillo, in cui⁹ medio nescio quid nigri conspiciatur, vt à se Pisauri prope mare annotatum scribit. Is verò solus hanc notam habet, quâ Rhamnum nigrum ab albo distinguit: egregiam sanè verò! Qui, quum Ruellij Rhamnum reprobet, cur suum non declarat notis manifestiorib. quàm fecit? Diosc. Rhamnum 3. faciunt Turner. Dod. [qui & Paliurum dicit] Gesn. Pena, Lob. Clus. Cæsalp. Camer. qui & Spinam Iudaïcam dici notat. Dod. vult esse Zura Plinij, quod nondum asserimus, de ea sub Paliuro, Rauvolff. Paliuro, inquit, nostro, qui existimatur Rhamni 3. genus, ita similis luiuba alba, ut primo aspectu existimarem eandem cum eo. Et quoniam Diosc. easdem facultates suo Paliuro tribuit quas Paliuro 1. Theoph. non præter rationem Clus. Anguillar. secutus, Rhamni 3. descriptionem, quæ apud Dioscor. extat, ad Paliuri eius historiam revocandam censet. Cuius sententiæ & Cesalp. est.

Porrò cùm sint tàm laxæ descriptiones utriúsve, h. e. tàm Paliuri quã Rhamn. 3. & ex facultatibus valdè imbecilles coniecturæ, nullum putant Adverf. posse statuere, quænam cui sit præferenda. Quæ [inquiunt] huic Diosc. descriptioni valde quàm accedit, est Rhamnus 3. nam frutex quantus est, prædurus est stipes, aculeatus, semine pinguis lineóque non fuliginoso, sed satis duro, ut Lini: vires huic congruunt: nam lapillos exerit potentissimè: diureticus est, ac proinde, haud abs re doctus Anguil. ambigebat essétne Rhamnus Paliurus alio nomine (ut sæpè fit) nota Africanis transmarinisque regionibus, vel Diosc. fuerit vitiatus Codex. Quod ad semen attinet huic sunt terna officula, ut Theoph. vult, estque Lini æmulum, non fuliginosum, uti corruptè legitur, læue, non lentum tangenti: & in siliqua lata follicular specie, terna, quaternáve: unde meritò hæc ipsissima videtur. De voce, fuliginosa, dictum à nobis priùs ad colorem posse referri. Lacuna proponit solùm iconem Matth. pro Rhamno. Turner. vitiosam figuram habet, cuius titulus, Rhus, incuria typographi, pro Rhamnus. Elegantem figuram habet Camer. apud Matth. nomine Paliuri 3. & 3. Stechdorn.

Ex Theoph. colligimus in Græcia nasci, quia nostratem dicit. Gaudet alioqui locis maritimis, campestribus & incultis. Copiosus provenit in Gallia Narbonensi, potissimùm qua Monspellio Lunellam itur, spontè crescit inter sepes & in agris. Item circa Vraniam: in agro Veronensi, in Apennino prope Bononiã in planitie versus Baldum. In Belgij hortis colitur, Dod. Norimbergæ, inquit, Camer. hyemem etiam nisi sit admodum acris, ferre potest: alioqui diligenter erit à frigore muniendus. Basileæ in horto D. Plateri in iustã arborem excrevit, oxci sæpè crevit ex semine, ac etiam floruit. Floret, autem Maio & Iunio: fructus autumno maturescit, & tota hyeme arbori adhæret. Lob. annotat ex vetusto admodum semine crescere, quod verisimile, cùm semen in vasculo egregiè munitum fuerit.

Quomodo viua sepes paranda sit ex Paliuro

& aliis vastissimis spinis, quas vocat, adversus hominum pecudúmque incursum, habes apud Cosum. l. 11. c. 3. Adstringunt, ventrem fluentem cohibent digerunt, & Phymata curant Paliuri folia & radix. Galen. Fructus verò tantam obtinent incidendi vim, ut & calculos vesicæ comminuant, & pectoris pulmonísque excretionibus auxilientur. Semina contusa ad tussim commendari iam dictum, iis etiam ad arenulas & calculum utuntur Monspelienses Medici ad quos affectus in frequenti etiam usu habet Cl. D. Platerus. *Temperā.* *Alui fluxui* *Calculus.* *Arenulæ.*

PALIVRVS AFRICANA.

Cap. XV.

Alius hic Paliurus est ab eo qui hactenus dictus, seu à Græco, quem Diosc. cum Rhamno suo tertio confudit. Nunc quid & de hoc tradant autores, videndum.

In Libya, seu Africa, autore Theoph. maxima copia est: Quippe apud Hesperides eo ad urendum utuntur, quemadmodum & Loto. Sed fruticosior hic est, quàm Lotus, folio huic nostrati [τῷ ἐν ταῦτα Græco] similis, sed fructu diverso, non enim latum fert sed rotundum & rubrum, magnitudine qua Cedri, aut paulò maiorem, cuius nucleus non simul editur, quemadmodum acini Punici. Fructus verò ipse suavis est, cui si quis vinum affundat, & ipsum suaviorem fieri tradunt, & vinum ipsum quoque suavius efficere. Dixerat autem priùs Paliurum differentias quasdam habere, omnes autem fructiferas esse. De ea verò quæ semen ἐν λοβῷ τινι fert, quamque hic adducta descriptione nostratem vocat, inter Rhamnos actum, quòd eam, uti dictum, Dioscorid. cum Rhamno inconsideratè commiscuerit. Et paulò ante dixit Paliurum etiam in Nasamoniaco agro, & apud Ammoniam aliísq; partibus nasci. Quid v. sibi velit idẽ Theoph. quãdo l. 1. c. 16. ait: Quædam & mucrone & lateribus pungunt, ut sunt Ilicis, Roboris, Smilacis, Rubi & Paliuri folia. Verba sunt: τὰ δὲ καὶ ὀξυάκαι διζοντα. [ineptè Gaza, sit uata concidũt, ut antè nos notavit Matth.] καὶ ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ ἐκ τῶν πλαγίων. Agit autem hic de foliis. Considerandũ igitur; quisnam sit ille Paliurus, cui talia folia, Eorum verborum peculiarem interpretationem Cæsal. invenit, quam cap. de Iuiubis referemus. Alioqui & hic Roboris seu δρυὸς loco malumus legere Phellodryos. In Roboris enim foliis nullæ spinæ: at sunt in hic. *Descriptio.* *Fructus.* *Locus.* *Gaza rep. preh.*

Cyrenaïca regio [inquit, Plin. l. 13. c. 19. ex hoc Theoph. loco] Loton suæ postponit Paliuro. Fruticosior hæc, fructúque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suavior, è vino: quin & vina succo suo commendans. Interior Africa ad Garamantas usque & deserta Palmarum magnitudine & suavitate constat [præstat Dal.] nobilibus maximè circa delubrum Hammonis. Et lib. 16. cap. 25. Vere cœpturo germinant, Aquifolium, Terebinthus, Paliurus, &c. sed per hunc Paliurum intelligimus Græcum. Rursus idem l. 24. c. 13. Paliurus quoque spinæ genus. Semen eius Afri Zuram [Zuiron M.] vocant, contra Scorpiones efficacissimum: Item calculosis & tussi. Folia astrictoriam vim habent. Radix discutit Panos, collectiones, uomicas: urinas trahit pota. Decoctum eius potum in vino alvum sistit: serpentibus adversatur. Radix præcipuè datur in vino. Aliqui folia contusa addito sale, articulorum morbis imponunt. Proinde Baccæ purgationi fœminarum, cœliacis, Dysentericis ac chole- *Theoph. emend.* *Varietas.* *Zura.* *Vsus & Vires.* *Collectiones & tumores.* *Alui fluxui.* *Arthritis.*

Cholera. Albi fluxus. *Infixa corpori.* *Luxata.* rieis. In vino potæ alvum sistunt. Radix decocta & illita, extrahit infixa corpori. Vtilissima est & luxatis, tumoribúsque.

Plin. illustr. Videtur autem Plin. duas plantas confundere. Nam vires quas primo loco ponit pro Paliuro, respondent viribus à Dioscor. etiam Paliuro adscriptis. Verùm si Paliurus Diosc. & Theoph. [quod existimamus,] idem sunt, baccæ non conveniunt Paliuro primo: à Theoph. enim eæ attribuuntur Paliuro Libyco, ut ex præcedentibus apparet.

Dod. intelligit per Zuram Plin. Rhamnum vel Paliurum folio Iuiubino, de quo ante. De Connaro & Paliuro Athen. vid. lib. 14. c. 20. ubi diversæ autorum de iis sententiæ. *Connarus Athen.* De Connaris, inquit, priùs apud Alexandrinos vocatis verba faciam, ac de Paliuris. Meminit de iis Agathocles Cyzicenus, his verbis libro historiarum patriæ tertio: Cùm in sepulchrum fulmen irruisset, arbuscula [alij legunt arbor] ex tumulo pullulavit quam *Arbuscula* illi Connarum nominant. Est autem planta Vlmi Piceæque magnitudine, nihilque minor (nonnulli legunt, magnitudine quidem parva illa est, pino aut ulmo magnitudine pari: unde, nec immeritò sic super hunc locum exclamat Dalechamp. Quid hoc est dicere? Pinus sanè & Vlmus proceræ sunt arbores, ita veteres interdum ludunt nostram diligentiam. Et Clusius, se hunc locum non intelligere dixit) Truncos habet frequentes & oblongos, spinásque paulùm prominentes: folium est tenerum ac viride Phyçque simillimum. Fructum bis quotannis producit, Vere *Paliurus.* scilicet & Autumno, qui dulcis est omnino, & olivæ oleastríque fructui similis, carnem, osque illi simile habet, & differt succi voluptate, cuius fru*Iuiuba.*ctus etiam viridis comeditur. Vbi verò siccatus fuerit, farinas conficiunt ex eo, quas calcant, ac non pinsunt: neque aqua irrigant. Paliuri ramum dixit Euripides in Cyclope. Theopompus lib. Philippic. 21. mentionem facit de iis, & Diphilus Siphnius medicus in libro de iis, quæ ab ægrotantibus & sanis sunt comedenda. Considerent igitur periti an de Iuiubis hoc loco scribat Athen. Lubet & ex eodem propter magnam similitudinem proponere quę de Loto Polybij tra*Lotus Libyca Polybij. Folium,* dit: Quæ [inquit] de Loto scripsit Herod. eadem refert Polybius Megalopolytanus, oculatus testis l. 12. hist. his verbis: Est autem Lotus arbor minimè procera, aspera, aculeata, folio Rhamni [Ilicis, Theoph.] paulò latiore & crassiore: fructu per initia colore & magnitudine simili perfectis baccis Myrti, dum augessit, coloris phœnicei, Oleæ [Fabæ, Theoph. de Loto à Dioscor. hæc inaudienda sunt. Secundæ Loti Theoph. quæ καρπὸν μετὰ τὸ κάρυον ἔχει, id est, fructum habet inclusum nucis putamine, Herod. l. 4. fructum verissimè & appositissimè tradít esse lentisco similem, Dal.] magnitudine, rotundo, nucleo admodum pusillo. Maturus is colligitur, & cum alica contusus ad servorum famulorúmq; cibum in vasa conculcatur, ac stipatur: ingenuorum autem eduliis, detracto nucleo eodem modo reponitur, ac pro cibo est, gustu caricis & Palmulis non dissimilis *Vinum.* odore tamen suaviori. Fit & ex eo vinum, in aqua macerato, & trito, saporis grati, & iucundi, qualis est optimi mulsi. Merum id, & sine aqua, bibunt, sed ultra decimum diem non perdurat. Quamobrem paulatim ad usum tam brevis temporis conficiunt. Fit & acetum ex eo. Hactenus *Acetum.* Athen.

Ruell. & Matth. volunt Connarum Athen. esse Paliurum: id negat Solerius, & vult apud eundem pro Philycæ legendum Philyræ: Paliurum Libycam Theoph. eandem esse censet cum Loto Libyca Polybij. Paliuri species incognitas, omnia eiusdem genera semen in siliquis ferre falsò Matth. asserere ex Theoph.

Plutarchus autor est, in Coccygio monte Paliurum arborem haberi, cui si vel bestia vel avis, *Obser.* aut aliud animal volucre sidat, velut inviscatum cohærebit, præter Cuculum. Huic enim soli parcit: & ne scripto derogetur fides Ctesiphonta citat in testem, libro arboribus dicato.

Ichthyophagi, ut annotat Hermol. piscium carnes semine Paliuri conditas inveterant.

Troglodytę succo Paliuri pro vino utuntur vulgò. Nam proceres florem quendam expimunt, cuius liquor nostrati musto similis aspicitur.

De Paliuro apud uarias nationes, inquit Ruell. *Successoris liurus...no.* discrepant historiæ, quæ facie multùm dissimili, ut apud se nascitur, ostẽdant. Interomnes tamen convenit, eam vivis hortorum sepibus dicatam, quod suis minacibus aculeis noxium pecus abigat. At nos vix concedendum hoc putamus Ruellio. Præterea, quem putat Paliurum, non est Paliurus, ut dicetur in Spino alba. Sic & Matth. Adeò inter se, inquit, in quibusdam histo*Matth. Paliur.*riis discrepant scriptores, ut persepè eorum mentes maximè perturbent, qui rerum veritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum evenit de Paliuro. Nam quæ huiusce stirpis à Diosc. traditur historia, omnino differt ab ea, quam diversis generibus protulit Theoph. Hæc autem non convenit cum ea, quam memoriæ prodidit Agathocles: neque huic illa correspondet, cuius Plutarch. est autor, & hæc à prædictis omnibus dissentire videtur. Paucis eius historiam perstrinxit Diosc. Quod nobis est impedimento, quominus verum Paliurum de qua ipse intellexit, cognoscere valeamus. Theoph. quoque plura Paliuri sunt genera. Quare cùm de Paliuro tot ac diversæ ferantur sententiæ & habeantur historię, facilè, inquit, Matth. crediderim, Paliurum esse nomen ad nationum placita variis ac diversis aculeatis stirpibus impositum: etsi Iosephus Salandius medicus apprimè doctus, & in stirpium historia non imperitus, dum Veneta classe in Græciam traiecisset, Diosc. Paliurum se vidisse pro certo affirmaverit, semine fuliginoso ac pingui: atque inibi proprium adhuc nomen retinere. Hæc ille.

Bellonius scribit Paliurum Agathoclis descriptum à Theoph. provenire circa Sues in planitie Arabiæ desertæ. Quæ verò sit hæc Paliurus nondum nobis constat: existimassemus Nabcam, de qua mox, nisi ipse Bellon. separasset. Cordus apud Diosc. scribit variam esse apud autores Paliuri historiam, & in tanta varietate quicquam indicare temerarium fore: autores duplicem tradere, alteram arborescentem, alteram humiliorem. Quidam nihilominus temerarius apud Cordum annotat esse *Klein Stachel Vvicken*, foliis Vitię similibus. Nos intelligimus Tribulum terrestrem, exiguam herbulam, humi repentem. I nunc & Paliurum dicito. Nos verò ex prædictis satis patêre arbitramur, plantam quam antea vocavimus Rhamnum sive Paliurum Iuiubinum, non malè ad Paliurum veterum reduci posse. Paliurum alios existimare Iuiubam sativam & sylvestrem postea demonstrabitur. Putatur etiam alia Nabca dicta folio Rhamni uel Iuiubæ, esse Paliurus Athenæi, de qua paulò pòst. Quidam existimarunt Paliurum Theoph. fructu Cedri esse Grossulariam spinosam, ut vocant, de qua sub Vva crispa. Lycium Gallicum quidam vocant Paliurum.

liurum peregrinum 2. de quo postea. Agrifolium malè aliquibus pro Paliuro habitum fuit. Spinus albus sive Oxyacantha Matth. non est Paliurus, ut quidam volunt. Mespilus Aronia dicitur Ruellio Paliurus Africana, de qua egimus, l. 1. Paliuri etiam nomen videtur attributum Rhamno sive Oleastro Germanico, de quo antè. Acaciam putat Ruell. Paliuri Theoph. quoddam genus. Iomarinus an sit Paliurus dubitat Ruell. de quo inter Genistellas sub Nepa.

NABCA FOLIO RHAMNI vel Iujubæ.

CAP. XVI.



E Creta ab insigni medico & Botanico Honor. Bello missi rami, nomine Oenopliæ, quibus Cortex albus, folia qualia Iuiubis vel Rhamno 3. qui aliis Paliurus dicitur, trinerviis tantillũ crenatis cum brevibus pediculis, & iuxta singulos Spinæ tenues, albæ. Flosculi racemosi similes jubinis.

Fructum verò Napecæ & Nabcę nomine ex Italia retulit I. Henr. Cherlerus. Is Prunum Cereum autumnale æquat, cortice rufo intectus, cui & caro subest concolor, saporis grati, aciduli: huic verò & ossiculum immergitur nucleatum.



Biferam arborem esse adnotat Alpinus, Loti magnitudine, Acaciæ instar Spinosam, foliis Iujubæ proximis, latioribus: floribus quoque qui Iuiubæ floribus planè sint similes, albis, parvis. Bello. ait, Oenopliæ seu Napecæ arbores ad Pyri nostræ magnitudinem exsurgere: fructu, Pomo sylvestri adeò consimili, ut pro altero alterum quis sumpserit, dulci, cum acore grato & suavi, nucleo intus, qualis est Olivæ.

Lubet & eiusdem Hon. Belli descriptionem ex citatione Clus. adscribere. Arbor est, inquit, Pyri mediocris altitudine, cuius caudicem & ramos tegit cortex exalbidus, ad cineraceum tendens: eius folia Paliuri Theoph. seu Ziziphi rutilæ foliorum sunt æmula, binas uncias longa, unam lata, tribus nervis à petiolo secundum longitudinem excurrentibus prædita, supernâ parte satura viriditate nitentia, infernâ ad cineraceum aliquantulum tendentia, quæ ramos alternis inordinata ambiunt: ad quorum exortum multi nascuntur flosculi albi, flosculorum Oleæ instar peculiaribus longis petiolis singuli nitentes. Fructus succedit, parvo Malo valdè similis, magnitudine ut plurimùm Cerasi, interdum tamen, Nucem Iuglandem etiam æquante, suavis gustus, ossiculum in se continens Olivæ instar. Bifera autem est: nam & novo Vere & Autumno singulis annis fructum profert. Vernalis tamen plerunque ad frugem non pervenit, ob imbrium copiam, & à vermibus corrumpitur. *Tempus.*

Differentiæ. Spinosa. Spinis carens.

Duo eius genera, eodem teste: Spinosum unum, alterum Spinis carens. Spinosum ab Alpino describitur, qui Connarum Athen. (& rectè) esse censet, licet icon ipsius, arborem non rectè exprimat. Spinis carens, in Aegypto, Syriáque provenit: Nascitur & in Creta, in urbe Rhetimo, è Syria allatum, quod non noverat Alpinus, quemadmodum neque Hon. Bellus Spinosum. Quare diu fuit in ea sententia, ut non Connarus Athen. esset hæc arbor, sed potiùs Polybij Lotus Lybica, ab ipso Athen. eod. lib. paulò pòst descripta, cuius verba antea citavimus, præsertim cùm videret arborem Spinis carere, hancque suam sententiam Alpino significavit, à quo Oenopliæ ramum spinosum acceperat, quem, demptis spinis, eundem fuisse cum Napecâ à se descripta idem Bellus testatur. Ramos nos pulchros vidimus apud CLL. D. C. Bauh. & Iac. Zuingerum inter alias plures exoticas. D. Rauvolff quoque aliquando ad nos misit fructus hoc titulo Iujubarum alia species in Palestina frequens: sed hìc fructus rotundus est, non longus, ut Iuiubæ vulgares. Alpinus quoque testatur bis in anno florere ac fructum ferre, sed Vere non perfectè maturam, at computrescere priùs quàm maturescat. At Autumno perfectissimum ac optimum evadere. Provenit Oenoplia seu Nabca, inquit, Bellon. frequens in Aegypto, Syria & Armenia, qua Græcia totaque Europa caret. Secundum eundem, omni tempore viret, quod tamen Hon. Bellus tantùm in Aegypto & Syria nascente, verum esse ait: in Cretam verò translata, falsum, teste experientia. Porrò utriúsque prædictarum arborum, tàm spinosæ quàm non spinosæ, historia est apud Serap. sub nomine Sadar, eodem censente, nec repugnante Alpino, sed more suo cum Loto Diosc. (à qua valdè differt) confundit. Is Sadar duas facit species, una est Afri, & alia est Ad hal: sed Afri non habet spinas acutas, utriúsque autem speciei folia sunt lata & rotunda: sed Nabach & Ad hal fructus sũt parvi, præferũtur a. huius provinciæ cæteris, & in regum mensas veniunt, quia dulcedine omnibus aliis præstant, sicut & odore, nam & aromaticam suavitatem in ore relinquunt, eandémque indumentis conciliant iuxta ea positis, sicut alia aromata. Reliqua quæ de Nabach [hoc est Loto] habet ex diversis autoribus, cap. de Loto recitata sunt.

Connarus Athen. Locus. Iuiubarum species. Sadar Serap. Serap. reprehe. Sadar duæ species.

An Lybica Paliurus Theoph. Item an Paliurus & Afrorum Zura Plin. Item an Athen. Connarum Agathocli, qui & idem etiam Paliurum appellare videtur? Verba eorum, quòd adhuc dubij simus, antè adduximus, cùm de Paliuro ex Veterum placitis traderemus. Interim certiora perquirent posteri.

An Paliurus Veterũ. An Connarum Agatho.

Bellon. vult esse Oenopliam Græcorum, à qua Paliurum Agathoclis apertè distinguit, lib. 2. obs. cap. 54. Considerandum an historia Loti Polybij apud Athen. quam antea sub Paliuro Connaro subiecimus huc referri possit.

Oenoplia Græcorum. An Lotus Polybij.

Nabcam, dicit Alpinus, olim Aegyptiis idem fuisse cum Paliuro & Connaro Athenæi: tamen Connari fructum non videri omninò similem Nabcæ fructui ac offi: séque etiam nusquam in Aegypto ex siccatis illis fructibus farinam fieri animadvertisse.

P. Martyr de rebus Oceani & noui orbis: Poma inquit illa, ut Præcocia Pruna, quæ ossata parva etiam & rubella, arbitror ego eius generis, qualia ipse comedi Aprili mense in Aegypti Alexandria: quorum arborem Iudæi indigenæ periti legis Mosææ, *Cedrus Libani.* Cedrum Libani asseverant, ea sunt esui apta: dulcedinem leni quadam acrimonia mixtam habent, uti in Sorbis videmus. Loco Persicorum & Cerasorum, atque huiusmodi aliarum arborum incolæ in hortis arborem hanc plantant, & diligenti cura nutriunt, cùm peregrina sit. Ea est Ziziphæ arbori & altitudine & trunco etiam simillima. Et Rauv. l. Iuiubam albam vocat, *Iuiuba alba.* Weissenbrustbeerlinbaum / quàm se vidisse ait inter Rama & Ioppe: primùmque existimasse, esse Paliurum nostrum, tertium genus Rhamni, ac tandem agnovisse errorem, similem, tamen esse Paliuro 2. cuius Theoph. meminit, l. 4. cap. 4. In Syria teste Bello, *Nep Nap Syris.* Nep seu Nap vocatur: ac in Creta proprio nomine caret.

Vires & usus. Tempera. Horum fructuum temperies, si Serapioni credimus id de Sadar suo ex diversis scribenti, est frigido & sicco in primo gradu: perfectè maturi aliquam habent humiditatem: sunt omnes astringentes, ante maturationem, quorum usus frequens est ad *Stomachi & alvi relaxatio.* stomachi alvique relaxationem firmandam: ad quæ mala succum etiam ex ipsis immaturis expressum familiariter tum per os sumptum tum clysteribus iniectum usurpant Aegyptij, teste Alpino. *Vlcera intestinorum.* Ex iisdem quoque fructibus siccis in aqua maceratis fit infusio utilis ad intestinorum relaxationem & ulcera. Sed maturorum siccatorum decoctum aut infusio *Febres pestifera.* familiarissima est ad omnes pestiferas febres. Aiunt enim hos fructus miram aduersus venenosas qualitates & putredinem, efficaciam habere, córque strenuè roborare. Succus item perfectè maturorum optimus est ad purgandam bilem è ventriculo, & primis venarum ductibus. *Cardiaci. Purgat bilem.* In omnibus etiam putridis febribus, infusione ex ipsis parata, *Febres putridæ.* libenter ad sedandum calorem utuntur. Esui summè iucundi existunt hi fructus, præcipuéque maturi: tamen parum nutriunt, faciléque, ut Cerasa, in stomacho corrumpuntur, *Cibus. Noxa.* si immoderatè ipsorum esui indulgeatur, stomachúsque offenditur. Apud primates tamen Aegyptios ac Turcas in deliciis sunt, & magno in prætio habentur.

ZIZIPHA SATIVA ET SYLVEST.

Cap. XVII.

Descriptio. QVÆ in officinis notas Iujubas fert, arbor est domestica, sed in fruticem spinosum facilè degenerans, teste Cæsalp. alioqui satis magna, stipite recto, in ramos plures brachiato, quibus in tenuibus surculis quasi pediculis adnascuntur alternatim *Folia.* folia, unciam aut sescunciam longa, semunciam aut unciam ferè lata, in obtusum mucronem desinentia, splendido virore nitida, tribus secundum longitudinem decurrentibus nervis, per ambitum serrata: ad quorum ortum rami *Spinæ.* spinis horrent, aliis aduncis brevioribus, aliis rectis longioribus: (sed cùm senescit aculeis caret, inquit, Cæsalp.) eodémque loci *Flores.* flores, plures ferè simul emicant, pediculis brevissimis, ut ferè sessiles videantur, Ribes floribus persimiles, colore herbaceo, apiculis concoloribus. Hos fructus [illegible] & magnitudine Olivari, Corno crassiores, per maturitatem rubentes, vel ut scit Cordus, [illegible] nigrescentes, quasi fumo infectos, pellicula crassiuscula pulpam subalbidam, mellem, fungosam mellee dulcedinis contegente, cui immergitur ossiculum oblongum, utrinque acutum, rugosum, in quo nucleus compressus, Lenus



maioris instar, rufa pellicula tectus, sapore amaro.

Cordus quoque singulari diligentia, hos fructus sic describit: Iujubæ quæ Græcis Zizipha nominatæ ab Oriente in Europam invectæ, arboris Poma seu baccæ sunt: Corni baccis sanguineo & splendente foris colore, oblonga figura & singulari intus ligneóque semine similes, aliquantulum tamen maiores, & ad mediocris Pruni, aut Olivæ magnitudinem, accedentes, levi, molli, glutinosi gustúque dulci pulpa seu carne constant: [illegible] singulare, ut dictum est, semen continétes, utrinq; acuminatum, foris duro ligno intus oblongo aliquantulum cõpresso & rufo nucleo constans. Afferuntur ex Italia ad nos siccatæ, ideóque rugosæ. Iuiubæ minores, Plinio Tuberes appellatæ, colore, nitore, carne, molli lentore, sapore & nucleo [illegible] minores, nec oblongæ, sed rotundæ, atque similiter flaccidæ. Eligantur maiores ponderosiores, minùs flaccidæ, & pleniorem carnem habentes. Afferuntur hæ quoque ex Italia.

Iujuba sylvestris, teste Anguil. similis est Paliuro primo, quem folio Iujubino diximus, non solùm foliis, sed ramis & spinis. Frutex est altitudinis quatuor aut quinque cubitorum: cuius rami se terram versus contorquent ad formam semicirculi, spinis abundantes crassioribus, & similiter acutis, binis simul dispositis, modo prædicto.

Folia. Folia disposita sunt ut in Sorbo. *Fruct.* Fructus similes Iuiubis domesticis, nisi quòd multò minores, & similiores Cedro ferenti fructus minores, aut Lauri fructibus, qui, ubi maturuerint, rubent, & esui apti: non autem nuclei, qui ossei, ideóque reiiciuntur. Quibusdam in locis fructus hi in vinum immittuntur ut suavius reddatur. Reperiuntur in agris Veronensibus.

Columella rutilam & albam Ziziphum inter probatas arbores, & apum pabulationibus commodas refert: postea tamen Ziziphi flores ait mel mediocris gustus reddere.

Plin. Zizipha & Tuberes retulit ad mala, quorum plura genera dicit, & mox subdit: Aequè peregrina sunt Ziziphũ & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venêre in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus utraque attulit, D. Augusti novissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similiora, [de Ziziphis id audiendum, non de Tuberibus Dal.] quàm Malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam sylvæ scandunt. Quibus utique postremis verbis insinuare vult,

re vult, easdem iam suo tempore in privatorum hominum hortis abundè satas. Dixit porrò Plin. etiam Zizipha alba & Cappadocia, de quibus sub Olea Germanica. Nondum liquidò patet, an de his Græci antiquiores prodiderint: sed mox specialiùs inquiremus.

Gal. verò Zizipharum meminit, ut dicetur in viribus. An Serica eidem? Ambegerunt sanè doctissimi viri. Et videtur eruditissimus Had. Iun. satis confidenter Σηρικὸν Gal. & ζίζυφον Simeonis Sethi unum & idem pronunciare, quamvis alij plures, ante eum id fecerint, ut mox dicetur. Plin. sanè diversa statuisse videtur. Et quas Gal. Sericis attribuit vires, Ziziphis optimè conveniunt. Apud Avic. legimus: De Iuiubis, id est, Sericis. Sed in hanc rem amplius perquirendum. Si verò quis consideret Connari, & Loti Polybij utrasque descriptiones, antea à nobis ex Athen. adductas, multa in iis deprehendet, quæ cum Iuiubis conveniunt. Ex posterioribus Græcis Actuar. & Simeon Sethi Ziziphorum meminêre: Ille quidem Iulapij ex Ziziphis facti: hic verò vires habet: & ex iis præfert maiora, qualia Edissena dicit. At scriptores Arabes hæc potissimùm in usu medico claros fecisse videntur. Ruell. coniectura se non posse assequi tradit, quemadmodum Græci Tuberes ipsa, appellent, nisi eas quis Serica vocari putet, parvi succi poma, ut tradit Galen. Idem ex Plinij & Colum. Zizipho, & ex Sericis Galeni unam histor. facit. Eadem quoque dicunt & faciunt Avic. Rhases & Averrhoes: Plinius item Valer. Paulus, Aetius quos omnes citat Cronemb.

Item Curtius, Gesn. Monachi, Lonic. Vesalius, Amatus, Cæsalp. Lob. Costa, & alij. Dubitant verò Matth. Tragus, Camer. Dod. & nos, non tamen ut illud negemus. Meliùs inquirent posteri. Matth. Plinij Codicem, l.17. cap.10. ubi separat Tuberes à Ziziphis, depravatum putat, quòd nuspiam apud Colum. Tuberum mentionem fieri legerit. Suspicionem eius auxit, quòd inter Arabes Avic. & inter Græcos recentiores Simeon Sethi, duas Ziziphi species scriptis mandaverint, & quòd tamen in Plinio una tantùm legatur Ziziphus. Omnium verò maximum argumentum putat, in Plin. subesse mendum, & illi de Ziziphis id ascribendum esse, quod de Tuberibus fortasse malè legatur. Verùm ex Palladio distinguente Zizipham à Tuberibus, satis apparet argumenta & suspicionem Matthioli contrarium sentientis, parvi ac nullius esse momenti.

Sed Anguill. placita non contemnenda hoc loco nobis perpendenda. Antiqui, inquit ille, epist. 5. varias habuere Paliuri species. Athen. meminit unius, dictę Connarus, multùm differentis ab omnibus reliquis, quam attribuit Agathocli, cuius descriptio aliter interpretanda quàm vulgò fit: Versionem correctiorem ex Græco, & Anguillaræ etiam consentientem supra dedimus. Ait tamen idem, Paliurum nunc sibi incognitum, nisi dicamus esse Iujubas, modò vox στρογγύλον vertatur longus cum rotunditate, id est, ovali figura, quemadmodum ad genuinum sensum is vertendum cēset, Theoph. quoque duorum Paliurorum meminit, quorum unus familiaris erat suæ regioni, alter peregrinus de quibus suprà. Vtrumque genus sibi notum dicit Anguillar. Ac priorem quidem esse Rhamnum 3. Dioscor. de qua re suprà plus satis: Alterum verò sive Africanum esse Iujubam sylv. Ex Plin. quidem oriri dubium de hac sententia: sed censendum esse Plinium errasse. Theoph. per vocabulum πυρῆνα semper intelligere nucleos, qui intra se contineant semen duros ut ossa, ut sunt nuclei sive ossa Cerasorum, Olivarum, Persicorum, Prunorum. Quam vocem Plinius, qui refert omnia quæ dixerat Theophrast. nucleum interpretatus est, & rectè. Idem Anguil. credit textum Theoph. corruptum esse, cùm ait, os Paliuri simile esse Malorum Punicorum ossi, cùm Mala Punica nullum os habeant, sed solùm grana illa quæ à Theoph. dicuntur κόκκος: ac sic conveniret cum Plin. dicente: Non comeditur cum nucleo, omittens Malum Punicum, ut verba suo tempore nondum inserta in Theoph. textum. Verùm in iis quæ sequuntur apparet eum malè intellexisse Theophrastum, ut videre poterunt legentes. Fortè meliùs legeretur, si apud Theoph. pro Malo Punico reponeretur alius fructus nucleum habens. Concludens denique Anguil. Si [inquit] in Italia ostendi potest Paliurus Africanus, nescio quid meliùs ei conveniat quàm Iuiubæ sylvestres. Eiusdem opinionis & Guilandinum ipsum fuisse intelleximus. *Theophr. correct. & illustr.*

Idem Anguil. seq. epist. Existimo, inquit, nullum errorem commissurum eum qui, dicet, Lotum ab Athen. descriptam, esse eam quam dicit Theoph. in Pharide provenire, quandoquidem paucæ eæ notæ, quas Theoph. suæ tribuit, ascriptæ sunt ab Athen. suę, quam describit ex sententia Polybij. Verba Athenæi ostendunt, Lotum Pharidis non esse differentem ab hac Loto, quoniam Lotus ossea Plinij nihil aliud, est, quàm Pireus Pharidis Theophr. Sed Lotus Athen. est Lotus ossea Plinij. Hoc esse verum ostendit Plin. dicens: Ex Loto ossea vinum exquiri simile mulso, quod ultra denos dies negat durare, ut etiam ait Athen. Videatur Athen. ipse. Lotum Osseam esse Pireum Theoph. negari non potest, cum eadem sint verba quæ Plinij, sed advertendum Athenæum sibi contradicere in foliorum descriptione, ut pote qui sic habet, ἔχει δὲ φύλλον χλωρὸν ἐμφερὲς τῇ ῥάμνῳ μικρὸν βαθύτερον καὶ πλατύτερον: quæ verba sic transfert Anguil. Lotus folia habet viridia similia Rhamno, parva, longiora & latiora. Sed folia parva, & lata, & longa, videntur res contrariæ. Sic ille, qui nobis quidem nodum in scirpo quærere videtur. Quasi verò non aliquid possit esse parvum simpliciter & in se consideratum, & tamen longius & latius, collatum cum alio minori. Dura tamen, ut ingenuè fateamur locutio Athenæi, [quamvis non aperta contradictio, ut Anguil. censet] eam autem tolli posse existimat, si dicamus: Folia Loti parva, viridia, similia Rhamno, sed longiora & latiora: quæ versio cum Dalech. ferè incidit. Ac ita fortè intellexit Athenæus. Denique addit Anguil. suo iudicio non erraturum eum, qui hanc plantam dicet esse Iuiubas [*Giuggiole*] domesticas. Hæc ille. Quoad nos maiori ex parte Anguillaræ sententiæ subscribimus. Inclinat enim multùm animus Theoph. sub Loto, & Plinium sub ossea Loto, de Loto Athenæi locutos, ac Lotum Athen. esse Iuiubas. Verùm non videtur nobis eo loco distinguendum, quo distinguit Anguil. *Lotus Polybij. Lotus Pharidis. Iuiubæ domesticæ. Autorum iudicium opinione Anguil.*

Quæ autem Theophrastus scripsit de Loto arbore, à nobis transcripta sunt lib.2. sub titulo Loti arboris fructu Cerasi, quæ si quis consideret, iuxta interpretationem Anguillaræ, tria ibi videntur tradi Loti genera, & præterea Paliuri duo. Primam diximus dicto libro, Lotum fructu Cerasi: Secunda est Lotus Pharidis, quam Angvillara eandem cum Loto Polybij putat sive Iuiubis. Tertia erit, quam Theoph. post Paliurum de- *Loti Theophrast. Lotus Pharidis.*

scribit dicens: Referunt quidam Lotũ, *&c.* ea sanè cum Iuiubis videtur convenire. Paliurum autem Theoph. secundum fructu Cedri, Anguillara existimat esse Iuiubas sylv. Si liceat fateri verum, obscuriora & breviora videntur, quæ Theophrast. Plin. & Athenæus scripsere de his plantis. Dalech. Lotum Polybij apud Athenæum aliter quam Anguillara eádem existimat cum Dioscoridea, lectionem tamen non parum mutat, ut suam tueatur sententiam. Ex Anguillara per βαθύτερον intelligit μακρότερον, longius. Nos diximus fortè interpretandum esse paulò amplius, aut maius. Quid præterea præcedentibus verbis intelligat Anguil. per Pireum Pharidis Theophrasti, considerandum. Pirei vocabulum non invenimus apud Theophrastum. Voluit fortasse scribere Pyrinus, sed non recordatus se pro πυρηνῷ, restituere πρῶτον, & convertere Ital. *Il Primo.* Hęc & alia faciunt, ut nihil adhuc asserere audeamus, ne quid temerè pronuntiare videamur, iam dictis non bene intellectis. Vocabulum præterea Rhamni æquivocum videtur, nescimus an Athenæus de Rhamno Theoph. & Diosc. nigro & albo intelligat: si intelligit, Iuiubæ non convenit: Si Paliurum intelligit, quem Theoph. comparat Loto: cur non potiùs Theophrast. voce usus, quàm voce Rhamni, quæ apud Dioscor. suppositia existimatur? Pro Rhamno tertio Dalech. censet legendum πρινῷ, Ilicis.

Rhamni vox æquivoca.

Ab Anguillaræ sententia non alienus fuit Gesn. ubi ait: non desunt qui veteribus etiã Græcis hãc arborem [nempe Zipham] cognitam fuisse putent & ad Lotum quam Theoph. in Pharide insula Lotophagorum nasci tradit, referendam. Optimè sanè convenire videtur arbori quam Athen. Loti Polybij nomine describit ex eiusdem histor. l. 12. Quin & Guiland. Paliurum, inquit, Africanum Theoph. Iuiubam esse non dubito.

Lotus Pharidis Theophrast.

Paliurus Africanus.

Iuiubam parciùs autorum præconiis inclaruisse mirum, quum Homero antiquissimo Poëtæ ante annos ter mille Loti nomine sit celebrata. Sic & Alpinus mirum non esse ait aliquos etiam viros doctissimos Iuiubam Paliurum esse voluisse. Et Dod. in Hist. Gal. Si quis, inquit, expendat quæ Theoph. de Paliuro tradit l. 4. c. 4. comperiet alteram esse Iuiubam sylvestrem.

Cæsalp. quoque non parum negotij nobis facessit in hac historiã. Is quippe de suo Tubere scribens (quem nos Azadarachem vocamus) ait habere fructum Sericorum ferè amplitudine, Iuiubas intelligens. Postea, inquit: Plinius Tuberes candidos vocat cum Sericis affines & cum Ziziphis: omnia peregrina in Italia, baccis similiora quàm Malis. Colum. Zizipha videtur appellasse, quos Plin. Tuberes; cùm similiter scribat eorum duo genera, rutilum & album. Nos verò, contra opinionem Cæsalpini, diversos putamus fructus, ut annotatum l. 2. c. de Persicis, ad quorum genus referimus Tuberes. Præterea, non concedimus Cæsalpino, Plinium dicere, Tuberes esse baccas: peregrina quidem dicit Zizipha & Tuberes, verùm de Ziziphis tantùm dicit, baccas esse. Scribit præterea Cæsalp. Serapionem Iuiubas putare esse apud Gal. Serica: Plinium distinguere Zizipha à Sericis, quæ difficile sit nostris Iuiubis aptare. Quid si [addit idem] Paliurum apud eundẽ Plin. & apud Diosc. asseramus esse nostram Iuiubam? Quid si & Theoph. eandem intellexisse dicamus cùm de Paliuro scribit, ἐν λοβῷ τινι τὸν καρπὸν ἔχει, καθάπερ τὸ φύλλον? quem locum Gaza convertens, abstulit illam vocem, sicut folium. At verbum

Tuberes.

Cæsalp. opinio reiicitur.

λοβὸς significat etiam extremitates quascunque, ut extremas auriculas & pulmonum fibras. Fert igitur Paliurus in extremis ramis tenues quasdam virgulas in quibus fructum & folia: immò unicum folium videtur communi pediculo tres aut quatuor fructus continens, ut inquit, Theophrast. quibus medici ad tussim contusis utuntur. Quod autem de foliis scribit in extremo & lateribus sinuata considere, ut in Rubo & plerisque aliis, accipiendum est de integris virgulis, tanquam foliorum pediculis, quarum gratia alibi testatur Paliuri folia reddi spinosa ut Rubi. eius fructum oblongum esse idem testatus est in Acere.

Alium porrò describit Paliurum in Africa nascentem, Loto magis fruticosum, folio similem nostrati [τῷ ἐν ταῦτα] Paliuro: cuius etiam meminit Plin. in Cyrenaica regione Loto antecellere, *&c.* Ex quibus colligitur Paliurum fructum ferre nucleum continentem, nostratem autem ab Africano differre figura & colore: non enim in acutum turbinatur, sed æqualem amplitudinem servat per totam longitudinem fructus. Gaza tamen vocem στρογγύλον, non turbinatum vertit, sed rotundum. Quamvis habeamus Iuiubam sylv. fructu non rotundo, sed in latitudinem depresso.

Hactenus Cæsalp. qui per Iuiubam sylvestrem intelligit Rhamnum, quem diximus folio Iuiubino, qui sanè bene respondere videtur Paliuro primo Theophrasti, non autem Iuiubæ, quomodocunque Cæsalpinus Theoph. verba interpretetur.

Zizipha, Græcis ζίζυφα, ζίνυφα καὶ ζίζυφα, tot enim modis scriptum invenimus: & ζίζιφα in nostro Simeone Sethi, nisi sit mendum. *Iuiuba* offic. Galeno, ut quidam volunt Σηρικὰ, *Serica. Iuiuba rubra* Bellon. *rutila* Colum. *Ziziphus punicea* Hist. Lugd. *Ziziphus rubra* Camer. *Ziziphus rutilus* Clus. Lob. teste ζίζυφα, Grecorum: *Iuiuba Arabum, Paliurus Africana* Theoph. *Lotus 2. Polyb. Cratægus* fortè Theoph. Arabicè, ut in Serap. *Hunen* & *Zufaizef*, quasi Zizipha. Invenimus pro Arabica nomenclatura vanè notari *zufalzet, zufalzef Hamen, Hanab, Hamen, Anep.* Germ. Brustbeerlin. Vocantur & Rote Brustbeerlin. Gal. *Iuiubes*. Narb. seu ling. Gottica. *Guindulier, & Gvindoles.* Belg. *Iuiuben*: Ital. *Giuggiole*. Hisp. *Azufeifa. Azofeifa* vel ut alij scribunt *Azofeifo*. Lusit. *Mazaan da Nafega* Iidem Arabica lingua *pomum ab Alnafegua* vocant, teste Amato.

Syn... ling...

An... gus... phr...

Camer. pro sativa & sylv. duas apposuit pulchras figuras. Tantò ineptior Tragi. Nec mirum: quippe qui fateatur se arborem non vidisse, sed LONICERI figura penitus inepta & falsa. Pro Iuiubis Dorsth. quoque malam iconem habet, fructuum Rosarum sylvestrium. Nascitur in Lemno insula, in Syriç planitie inter Damascum & Libani montem. Bellon. Qui alio loco dicit, ad Iordanem fluvium allatas venales Iuiubas, tàm albas quàm rubras, cum Ficubus, Vvis &c. Gaudet solo & cœlo calidiori, aut certè temperato: in Hispaniæ, Italiæ & Galliæ Narbon. hortis colitur. Clus. scribit nunquam spontè nascentem à se visam. Colunt & Lugduni & Genevæ, ac Lugduni quoque fructus fert. A multis iam annis tibiæ crassitudinis arborem & alias parvas colimus in horto E. C. Montbelgardico, ex Gallia Narbonensi & Lugduno allatas: sed hyeme magna cura reponuntur: quotannis ferè florent, sed admodum tardè & vix ante Augustum: unde subsequentes pluviæ frigidæ cum floribus fructuum etiam primordia decutiunt. Sylvestres etiam frequentes Monspelij

Iam...

Lon... ref... Da... cer... Lo...

accurrunt

occurrunt, valdè spinosæ, & in nonnullis campis Italiæ. Monspelij florent Maio & Iunio. In illis ramuli quorum folia hyeme sæpè decidunt, in nostris verò, id ferè quotannis: sed subinde noua recrescunt. Ita in eodem ferè statu permanent iam à pluribus annis.

Fructus leguntur autumno, vel pòst, unà cum surculis, & in manipulos colligati post aliquot dierum insolationem laquearibus suspenduntur. Postremò decerpti in capsulas reponuntur ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta Zizipha, & cratibus tegetibúsque instrata, tàm diu insolant, quousque rugosa ibidem fiant. Zizipha, inquit Palladius collecta matura in longo vase fictili servantur oblito, & loco ficciore composito, vel recenter lecta poma, si guttis vini veteris perfundas, efficitur, ne ea rugarum deformet attractio. Seruantur etiam decisa cum ramis suis, aut fronde sua involuta, atque suspensa. Diutiùs conseruantur, promittentibus Græcis, si in vinum mulsum conijciantur, interstratis vicissim arundinum folijs.

Locis calidis Aprili mense, præcipiente eodem Pallad. Ziziphum conseremus: frigidis verò Maio, vel Iunio. Amat loca calida, aprica. Seritur ossibus, & stipite & planta. Crescit tardissimè. Sed si plantam ponis, Martio magis in terra molli: si ossibus seras, in scrobe palmari, ita ut terna grana per scrobem cacuminibus ponantur inversis. Quibus in imo & in summo affundatur lætamen, & cinis, & herbis adnascentibus manu planta liberetur erumpens. Cùm pollicis soliditati similis fuerit, transferatur in locum pastinatum, vel in scrobem. Terram diligit non nimis lætam, sed proximam tenui atque ieiunæ. Per hyemem prodest illi, ut circa codicem lapidum cumulus aggeratur, qui æstate debet auferri.

Si arbor hæc tristis est, ferrea strigili subrasa hilarior fiet, vel, si fimum bubulum radicibus modicè & frequenter affundas. Plantatur etiam è ramis è media arbore acceptis, sicut Didymus in Georgicis suis tradit.

Serica, [quæ plerique, uti dictum, Iuiubas putant] non ausim affirmare, inquit Gal. quicquam ad sanitatis tutelam, aut morborum profligationem pertinere. Mulierum enim atque infantium effrænatorum est edulium, quod exigui est alimenti, ac concoctu difficilis: &, præterquam quod stomachum non iuuat, paucum etiam alimentum corpori exhibet. Etsi verò Iuiubæ Galeni tempore, in usu medico fortè non fuerint [si modò eæ per Serica intelligendæ] à posterioribus tamen Græcis, maximè Actuario, Aetio, Simeone Sethi, & alijs in usum medicum vocatæ sunt, nec erat cur hîc Fuchsius inveheretur in Arabes, maximè, cùm ipsemet Sericum Galeni pro Iuiubis habeat, dicens omnia quæ de Ziziphorum viribus literis mandarunt Arabes, falsa esse: nec videns interim, se non modò Arabes scriptores, sed Græcos recentiores, & posteriores medicos omnes, immò etiam seipsum damnare, ut facilè patebit ex ijs quæ mox dicentur. ACTVAR. quippe tradit Oxysacchar, vel ut alij vertunt Iulepum è Ziziphis conferre ad ardentem febrem, purgare sanguinem, & tussi, ac ex calore destillationi, succurrere. Zizipha, inquit Sim. Sethi, commensum quendam [συμμετρίαν quandam] habent humiditatis & caliditatis. Proprietatem verò sedandi sanguinis acredinem. Bonum etenim succum gignunt, & evacuant, quod serosum est in sanguine. Facit ad tusses eorum decoctum, & ad spirandi difficultates, pectúsque & renes ac vesicam. Meliora sunt quidem Zizypha quæ maiora, qualia sunt Edissena. Sedant etenim hæc acrium humorum vomitum: verùm difficilis sunt concoctionis & Lieni officiunt. Quamobrem satiùs est eorum uti decocto. Arabes etiam [annotat Tragus] in Zizyphi facultatibus commemorandis nequaquam consentiunt. Serapio siquidem unà cum Rhase Iuiubas calidas & humidas esse dicit. Contra Averrhoes frigidas & humidas pronunciat. Cæterùm potest is fructus pectoris vitijs adhiberi. Ad asperitatem arteriæ & asperam tussim Iuiubæ prosunt. Ex his officinæ potiones, Electuaria & alias confectiones parant. Serapio ex autoritate Aben Mesuæi acuitatem cholerici sanguinis extinguere tradit. Pueris exhibentur in exanthematibus, & aliàs ad Erysipelas: in pleuritide, ardore urinæ, ulceribus renum & vesicæ usurpantur. *Noxa. Asperitas arteriæ. Exanthemata. Pleuritis.*

Sed antequam Auicennam, quem Fusch. nominetenus carpit, audiamus, ipsiusmet Fuchsij verba de viribus recensenda. Iuiubæ, inquit, fructus, Myxarijs affinis facultate: nam calidus humidus primo gradu, atq; etiã pulmonarius. Ad fluxiones calidas, acres, tenues in pectus saluber. Vt alimentum verò à Galeno damnantur. Quem locum Auicen. & Sauonarola citant in suis Iuiubis. Cæterùm eandem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Avicenn. cui tantùm illud addidit, quòd ea ad pectoris & pulmonis vitia conferant, & quòd quidam (ut ferunt) cùm maximè renum, tùm etiam vesicæ affectibus prodesse censeant. Verùm ex ea occasione, quòd Gal. ait nullam se invenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, Fuchsius in Avicennam quiritatur, & cæteros Arabes. Sed an id iuvandi, an contradicendi studio, lectorum iudicium esto.

Nicol. sanè Alexandrinus Zizipha passim suis medicamentis pectoralibus admiscet, præsertim vbi ex calidorum humorum influxu morbus emerserit: item inter ea quæ bilem deijciunt. Ideóque nihil mirum, ut inquit Matth. si ad hæc omnia præstare Zizipha tradiderit Avicenn. Suo enim lentore, ac sua, qua ægrè permeant, crassitie, sanguinem condensant, qui flavæ bilis redundantia tenuior, quàm par sit, redditur. Vt non malè tàm à citatis Græcis, quàm ab Arabibus in pulmonicis affectibus commendentur, & etiamnum hodie magno multorum cum solatio usurpentur Syrupi specie, in quem concinnata, Iuiubino nomen & famam dederunt.

Cæterùm hallucinari eos censet Matth. qui Ziziphis sanguinem expurgari ac abstergi contendunt, quique ea ijs commiscent medicamentis, quæ pectoris affectibus à frigiditate obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli, qui Ziziphis, nulla habita eorum ratione, ad quodvis pectoris vitium indifferenter utuntur, & plerumque cum magno ægrotantium discrimine. *Matth ipse hallucinatur.*

Nos verò non possumus Matthiolo assentiri, statuenti ex usu Iuiubarum magnum creari ægrotis detrimentum in affectibus pectoris à frigiditate obortis: sunt enim dulces, nec ullam habent manifestam frigiditatem: quinimò tribuitur eis caliditas in primo gradu: quapropter in eiusmodi affectibus à causa frigida Syrupus Iuiubinus omninò videtur concedendus: &, si fortè denegandus, non propter Iuiubas, sed ob alia frigida admixta.

In Syr. Iuiubino Mesuæ, pro Iuiubarum lib. x. legendum numero LX. & non mutandum aquæ pondus, uti fecit Manardus, notantibus Monachis. Restat ut de Ziziphorum facultate Pallada *Error in Syr. Iuiub.*

Experimentum in Quartana Græci Poëtæ iudicium inaudiamus. Fatetur is se vim egregiam in iis invenisse: quippe qui, cùm Quartana laboraret, & Zizipha inspexisset, subitò se convaluisse asserat, & Croto factum: cuius rei testimonium perpetuum hoc epigrammate extare voluit:

ἐκ [illegible] ζιζύφοις δύναμίν τινα θείαν
[illegible]
[illegible]
καὶ [illegible]

Miram sanè verò ac verè Diuinam Ziziphorum vim, si his & hoc modo iis Quartanæ cura adscribenda. Non tacendum tamen, notante Curtio, in quibusdam exempl. legi *διζύφοις*, cuius vocis explicationem ne ex tripode quidem petas.

BER INDICA FRVCTV IVIVBINO.

CAP. XVIII

Descriptio BEr Indis dicta, autore Acosta magna est arbor, multis foliis & floribus prædita & copioso fructu,



Folia. folia minùs rotunda sunt Mali foliis, tametsi ea æmulentur, supernè saturatè virent, infernè candicant & pubescunt uti Salviæ folia gustu adstringẽte, *Flores.* Flores exigui, candidi, quinque foliolis constantes, inodori: *Fructus.* Fructus Iuiubis seu Ziziphis similes, alij aliis maiores & suaviores, nunquam verò tam probè maturescentes, ut conservari queant, & in alias regiones transferri, uti Zizipha, & perpetuò nonnihil astrictionis retinentes: unde colligitur minimè pectori utiles esse, quemadm. Zizipha. *Delectus.* Præferuntur fructus in Malaca nati Malabaricis: sed iis adhuc præstantiores quos Balaguate profert. Conspicitur hęc arbor æstate alatis formicis perpetuò onusta, quæ in ramis eius Laccam elaborant. *Lacca.* Garcias præter ista ait eum fructum, qui in Anafegua provenit, commodè exsiccari posse. Arborem verò nonnihil spinosam esse. Allatumq; sibi ramulum ab arbore Berifera revulsum, cui multa inhæserit Lacca.

Arbor Berifera. Vocatur hic fructus in Canara *Bor*, in Decan *Ber*, in Malayo *Vidaras*.

Nomina. Hist. Lugd. *Mala Indica* Acostę vocat, Lusitani *Mancanas de la India*, id est, *Mala Indica*. *Cibus.* Cùm aliis esui aptis Malis careant in prædictis insulis ac provinciis, commendantur hi fructus apud eos.

LACCA.

CAP. XIX.

CVm Lacca in arbore prædicta, tanquam loco natali gignatur, vel sanè tanquam in horreo à formicis congeratur, merito ea hic dicenda.



Descripti[o] Laccæ Offic. Lacca gummi, ut in officinis habetur, concretione bacillis pertinaciter circumnata adhæreſcit, superficie inæquali, rugosa & veluti granulata, pellucida, colore rufo, flavo, aut ex rubro nigricante, intus cavernosa, nescio quid nigri, friabilis substantię in antris continens, sapore nullo evidente, *Tinctura* sputũ colore rubro tingit, qui longè apparet floridior, si cum aqua misceatur. Prunis imposita bullat primùm, levem odorem resinosum spirans, tandémque flammescit. *Bacilli quales.* Vi detracta bacillis, corticem ferè secum rapit, & canaliculata qua adhæsit, apparet. Bacilli duarum triúmve unciarum aut longiores cortice teguntur satis crasso, melino ferè: materies ut coryli, sed medulla copiosiore farcta.

De Laccæ generatione diversæ narrationes. Reliqua historia tota incerta quodammodo est, vel ipso Garcia teste, qui de ea in hunc modum scribit. Quidnam sit Lacca, quomodo pararetur, & ubinam gigneretur diu dubitavi. Nam affirmabant nonnulli in Pegu flumina exundare atque alveum suum superare solere: aqua deinde defluente, in lutum quod remaneret baculos ab incolis iniici, in quibus prægrandes formicæ nascerentur alatæ, quæ multam Laccam accumularent. *Formicæ alatæ.*

Verùm hi non oculati testes ex fama vulgari narrarunt. Apprimè curiosus diligénsque vir, qui istic fuerat, ubi Lacca colligitur eidem retulit vastam arborem inveniri in Pegu & Martaban, *Vasta a[rbor] Pruni fo[lia].* foliis quodammodo Pruni, in cuius surculis & minutioribus ramis magnæ formicæ in terræ visceribus aliisque locis enatæ, hanc Laccam elaborarent (ut apes mel conficiunt) materiam ex ipsa arbore exsugentes. Hos deinde ramulos ab arbore revelli atque umbra siccari, donec deciderent ramuli, Lacca autem ipsa velut in tubulos concreta maneret: interdum tamen ligni fragmenta inhærere: at meliorem censeri, quæ sincera esset, lignique fragmentorum expers: *Delect[us]* eam verò, cui inhærerent fragmenta, deteriorẽ. Inveniri etiam sordidam & minimè sinceram, quam postea colliquarent, & in pollinem reducerent, eamque viliorem censeri, quoniam multam terram admixtam haberet. Deinde negotium dedit idem Garcias quibusdam qui in Pegu profecturi erant, ut, an ita se res haberet, diligenter perquirerent: sed ij retulerunt verissima eum dixisse. Idem postea verum esse didicit in Balaguate profectus. *Arbor [Be]rifera.* Allatus quoque eidem ramulus ab arbore Berifera revulsus, cui multa inhærebat Lacca. Sed quoniam exigua admodum quantitate provenit, ibi negligi ait. Ibi tamen se vidisse in arboribus, affirmasse testatur. Formicas autem hanc Laccam elaborare inde manifestum putat Garcias, quòd plerumque alæ formicarum Laccæ permistæ conspiciantur. Præmansam autem

tem hanc Laccam pulcherrimo rubro colore inficere quę sit deligendi ratio. Non esse autem eam arborem, in qua Lacca elaboratur, Myrto similem aut facie aut magnitudine, ut aliqui volunt, sed interdum in Nucis Iuglandis magnitudinem excrescere, interdum minorem esse.

Porrò, quod ex Formicarum alis coniecturam desumit Garcias, eas esse Laccæ opifices, id nobis nondum manifestum, nisi diversorum relationi quantum par est tribueremus. Facilè enim Laccæ primò ex arbore Berifera exsudanti adhærere possunt formicæ multis arboribus infestæ. Cum succino sanè varia animalcula reperiuntur, ut muscæ, culices, &c. in cuius substantia aliquot eiusmodi bestiolas non semel vidimus, ut miraculo insertas dixisses. Quid si modò exsudantis succi, & fortè aliquid dulcoris habentis (ut ex fructu eius Iujubino coniectamur) amasiæ formicæ, eique inhiantes accurrant, & ita adhæreant? Nec bacillis aggerere liquorem fluidum & resinosum posse formicas, atque ob id ad hanc rem ineptiores esse, fortè morosior aliquis investigator dixerit, ita ut citiùs credat, ex ipsamet arbore, vel eius ramis & surculis statis temporibus exsudare illum liquorem, & demum Solis vi in eam formam, quam videmus, concrescere. Non tamen quicquam derogatum volumus, relationi suprascriptorum: consideranda tamen hæc proponere voluimus, donec peritus & αὐτοθεασάμενος aliquis testis totam rei historiam declaret.

Sed quid Arabes dicant audiamus. Ita enim Bellunensis apud Avic. habet. De Lacca, id est, Cancamo, Laccam quidam dixerunt, inter quos est Paulus, esse gummi herbæ, simile Myrrhæ, boni odoris: sed cum cautione administrandum. Alij verò errantes dixerunt esse Karabe, quanquam in plærisque proprietatibus cum ea conveniat. Serapio itidem ex sententia Diosc. & Athabaric (quem quidam Paulum putant) scribit esse gummi arboris in Arabia nascentis, Myrrham quadantenus referens. Deinde ex sententia Rhasis, in ramos Sorbi, quam ipse Guberam vocat, è cœlo delabi tradit. Postremò, Lacca, inquit Isaac apud eundem, res quædam est rubea quæ tenuib. lignorum surculis inhæret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore inficiũtur, quam infecturam Chermes appellant. Cæterùm Lacca ex Armenia defertur. Hactenus Serap. Ita ludũt Arabes nostrã diligentiã, & rarò doctiores sępissimè a. magis cõfusi ac hęsitabũdi, ab iis redimus. Verùm, quoniã Diosc. Cancamum Laccam esse putavit Serapio, ex ipso satis prodit, sibi Laccam incognitam fuisse.

Garcias, cui Lacca à Cancamo diversa est: nec Avicenn. nec Serapioni, imò nec ulli Græcorum cognitam fuisse asserit. Laccam autem in Arabia non nasci palàm esse dicit, quoniam in Arabiam ex India deportetur. Similiter nec in Sorbi ramos delabi, neque etiam Mespili, ut nonnulli perperam verterunt, cùm nulli sint per universam Indiam Sorbi aut Mespili. Sed nec in Armenia nascitur, nec etiam est Chermes Arabum, cùm id nihil aliud sit, quàm Coccum infectorium Græcorum. Sed neque Myrrhæ similis est Lacca, ut volunt Arabes, quoniam hæc in extimis ramis elaborata hæret: Myrrha verò ex ipso arboris trunco exstillat, neque item odorata veluti Myrrha est. Quidam, inquit MATTH. pro Cancamo gummi quoddam rufum ac pellucens ostendunt, quod surculos incognitæ arboris undique circumvestit, Myrrhæ quadantenus simile. Veruntamen quòd nulla (ut Diosc. inquit) in eo manso saporis virositas deprehendatur, alij id potiùs mentiri, quàm esse legitimum Cancamum volunt. Quantum etiam hallucinentur Monachi, qui in Mesuen scripserunt, sanguinem draconis vulgò vocatum Cancami loco substituentes, suo dicetur loco. AMATVS scribit in errore versari eos, qui Cancamum Laccam esse putant: Laccam enim non esse gummi aut plantæ alicuius guttam, ut huc vsque omnes ferè crediderint, sed potiùs formicarum alatarum stercus, fabagóve, velut cera apum. *Amati Lacca non est gummi: Formicarũ stercus.* Quod si ita sit, cur non simile aut ἀνάλογον quid observatur in nostris? nam multas arbores vastant, etiam glutinosi succi, ex quibus paste tale quiddam excernere possent. Ita in rebus nobis nec cognitis, propè nec visis, velitamur potiùs, quàm veritatis vadum teneamus. Cæterùm, quam officinæ Laccam vocant, eam, teste Garcia, Arabes, Persæ & Turcæ *Loc Sumutri*, quasi dicas Laccam è Samatra, nuncupant: non quòd Samatra sit provinciæ Pegu, vbi plurima Lacca nascitur, finitima: sed quòd Arabes & alij iam memorati in Samatra gigni putarent. *Nomina. Loc Sumutri.* Idem nomen etiam invaluit apud provinciarum Balaguate, Bengala, & Malanar incolas, quoniam à Mauritanis sic edocti fuerunt. Legitimum tamen earum provinciarum nomen est *Lac*: in Pegu verò & Mattaban, ubi præstantissima est, *Treo*, atque istuc è *Iamay* adferri tradunt. *Laci. Treo.* Non vocatur *Aec*, aut *Anculsal*, ut Pandectar. c.13. corrupto nomine appellavit: neque *Sac*, ut apud Serap. lib. simpl. c.131. corruptè legitur. *Aec, Sac.* Cum tamen ab ipsis incolis, apud quos plurima nascitur, *Treo* vocetur, mirabitur aliquis, cur nomen *Loc*, *Lac*, aut *Luc* invenerit. *Serap. emend.* Sed hanc fuisse causam conijcit Garcias, quòd hoc medicamentum in *Loc* sive Mellis crassitiem dissolveretur, cùm ad inficiendum, tùm ut eius usus esset in medicina. Quod autem Bellunensis *Luc* verterit, fieri potest eum ita in veteri exemplari invenisse. *Luc.* Attamen nunc omnibus Arabibus *Loc-Sumatri* dicitur.

Vulgari sermone quidam in Italia appellant *Lacca*: quidam diminutivè *Lachetta*. In Germ. non nullis officinis institorum *Legnusz* vocari audivimus. Eius duo genera facit Matth. [quæ tantùm bonitate differre opinatur] præstantius, vulgò *Lacca Sumetri*: deterius eidem *Lacca comberti* dictũ. *Genera duo. Loc Sumatri.*

Acosta imitatus Garciam sic de ea scribit. Lacca, Arabicè, Persicè, Turcicè, *Loc Sumatri*, quasi dicerent Lacca ex Sumatra, non quòd in Samatra inveniatur. Quidam enim existimant eam fieri in fluvijs Pegu: verùm res ita se habet: Quædam formicæ alatæ eam præparant supra magnas arbores. *Lacca quomodo fiat.* Veniunt in Hispaniam multi rami pleni Lacca, ex qua fit Cera. Adulteratur Lacca cum Resina & Cera. *Cera en Lacca.* Nomina, quæ posuit Pandectarius *Aec* & *Ancusal* sunt corrupta. *Aec, Ancusal, corruptè legitur.* Avicennæ non videtur cognita Lacca, quandoquidem similem facit Myrrhæ, similémque facultate Carabe. Carabe siquidem glutinat & adstringit: Lacca verò aperit. *Avic. repreh.* Error eorum, qui vocant *Loc Sumatri*, provenit à Chinensibus. Serapio vocat Sac, quod est Lacca: ac Diosc. allegans, dicit Gummi Arabiæ arboris similis Myrrhæ, citat Rhasim dicentem cadere de cœlo supra Guberam: in omnibus errat. *Serapionis errores.* Diosc. non scripsit de Lacca, nec Serapio ritè cognovit, putavit esse Cancamum Diosc. *Non esse Cancamũ Diosc.* Rami cum Lacca, non sunt arboris, quæ proferat Laccam, uti penè omnes hodie credidêre. Est secunda Lacca artificialis, quam confundit Serapio cum prima, de qua Amatus. *Serapionis confusio.* Quum præterea dicit Serapio similem Myrrhæ, clarum fit, non cognitam nec Serapioni, nec Paulo. Falsum est, quod dicit Rhases cadere supra Guberam, id est, Sorbum. *Rhasis error de Sorbo.* Dicunt Monachi in Mesuem neminé vidisse veram Lac- *Monachorum error.*

cam in Europa, multos credere esse Cancamum, convenire quidem cum descriptione Pauli & Dioscor. Verum cancamum incognitum existimari. Erraverunt quandoquidem reperitur, & ea utuntur Arabes, Persæ, Turcæ. Clarum veram esse Laccam, qua in offic. utimur, & quæ adfertur ex India Orientali: talem existimát omnes Asiæ, Africæque regiones, & maior pars Europæ, ita etiam nominant ipsi Indiani, quamvis Monachi in Mesuem & alij existiment non inveniri. Vocatur Lacca, Lac aut Loc, vel Luc.

Dubitant etiamnum Pena & Lob. Arabum Lacca an sit Diosc. Cancamum, Et in Advers. Nullis, inquiunt, rationibus severiores veri exactores Laccam Arabum Diosc. Cancamum esse inficiantur. Et, mox, an verò sit Chermes, cuiusvis est sciscitari, at non nisi eruditi statuere. Dixerant autem priùs Laccam arborem & nomenclaturam Arabicam esse, quadantenus arbuto & pruno similem à multis referri, cuius sint frustula & surculi, qui vulgari Lacca obducti in offic. habentur. Notandum verò in Plant. iconib. Lobelianis malè positum esse titulum Laccæ cum bacillis: est enim figura ad Bdellium pertinens.

Arbor Arbuto & pruno simillima.

Plantini error.

Anonymos ad Cosmogr. notat, veram Laccam esse Gummi arboris in Arabia suaviter olentis, & Myrrhæ non usque adeò absimilis. A Malayvis Lacca dicitur *Caïlacca*, testibus Bry fratribus. Cæterùm, Scalig. libet de Lacca differentem audire. An est, inquit, Cancamum ea, qua utimur, Lacca? Est. *Arabes enim* sic sunt Cancamum interpretati. Est enim Lacca nomen Arabicum: nempe Lach ipsi etiamnum vocant. Corruptus enim est Serapionis codex. Quin communis Indiæ quoque vox. Nam quæ in Martabane Indiæ oritur, cognomen habet à loco appositum nomini, *Laccamartabani*. Ibi enim optima. Eius arbor, simillima est Iuglandi nostræ. Est igitur Cancamum verum Lacca. Nam, qui negant odorem ullum ei inesse ignibus impositæ, videntur suam sententiam aut non ab experimento sumpsisse, aut in adulterinam incidisse quæ fit ex Gummi & Brasilio liquore.

Arbor suaviter olens. Caïlacca

Cancamũ est Lacca Scaligero. Lach.

Laccamartabani. Arbor Iuglandi simillima.

Sed quid hoc est dicere, Cancamum est Lacca quia Arabes ita sunt interpretati? Non alioqui hic, mos est huic viro tam securè credendi. At priùs odoratum Cancamum dixerat, atque etiam suffitionibus expetitum, qualis sanè nostra Lacca nequaquam est, nec talem esse ab ullo Indicarum rerum Historiographo, quem quidem legerimus, annotatum: nisi ab Anonymo supradicto, Lob. & Pen. qui ex Scaligero suum illud iudicium ac censuram, quàm paulo ante adduximus, desumpsisse videntur. Adhuc itaque stat sententia Cancamum & Laccam differre, donec aliquis prodeat qui vivis rationibus, vel ex re ipsa, nos doceat rem eandem esse.

Scalig. opinio rejicitur.

Locus.

Nascitur Lacca plurima in Pegu: nonnulla in Balaguate. In Arabia non nasci palàm est, inquit Garcias. In regno Pegu dicto, ut refert Amatus apud Indos, quum terra vel pluvia, vel arte plus iusto irrigatur, formicæ ligna quædam subtilia ab incolis disposita in altum ascendunt in quib. Laccam generant, quam hodie Lusitani nostri ex India afferunt rubram, transluscidam, inodoram & sine sapore, tincturis præcipuè deservientem, ex qua Officinæ Dialaccam appellatam conficiunt.

Amati iudicio ut generetur.

Nunc, quod reliquum est de veræ Laccæ succedaneis, artificialique Lacca. Veræ Laccæ nomen, de qua iam egimus, Artificiali etiam, ex fæce Brasilij & Cocci factæ, à nõnullis attribuitur. Inter alios enim Serapio ineptè hanc cum prima & genuina confudit Lacca, unde, autore Amato in Diosc. multi Serapionis errore seducti, eam in compos. Dialaccæ miscent. Hanc porrò Laccam alteram seu factitiam Venetiis ex granis tinctorum & Brasilij fæce fieri, testatur quoque Fuchs. lib. 1. comp. med. cap. 11. Scaliger ex gummi aliquo & Brasilio liquore.

Acquisita. Lacca vera Serapio notatus. Lacca artificialis.

Resina verò & Cera Laccam veram interdum adulterari annotavit Acosta. Et nos ante in Icon. Plantini p. 150. pro Lacca cum suis bacillis Bdellium cum suo trunco & surculo spinoso poni diximus. Cæcutiunt, inquit, Amatus, Monachi, qui Antidotarium Mesues exposuerunt, quum in comp. Dialaccæ dicunt: Si defierit Lacca eius loco iniciatur lachryma Sanguinis Draconis. Eundem insignem sanè errorem ante Monachos commisit Avicenna, non considerans Laccam aperire & provocare menstrua, Sanguinem verò Draconis constringere. In Dialacca maiore Mesuæ & aliis compositionibus, [illegible] Lacca requiratur, inquit Andernac. [illegible] mur, sed minori pondere, ut pro Dia[illegible] ponantur Scrup. II. Laccà deficiente ponit Styracem Colleg. Flor. in Antiball. Nec est quod credimus, ut præcipit Acosta Ital. lib. 1. cap. 16. Laccam esse, quod Chermes, vel Charmes Arabibus dicitur, Chermes enim est Coccus tinctorius.

Adulterii. Sub... Bdell... Monachi... Sanguis Draconis... Avicennæ error.

Myrrha. Styrax. Coccus Tinctorius.

Lacca, inquit Avic. vehementem vim habet attenuantem: confert tremori cordis, & iecur roborat, & prodest contra icterum & hydropem ac hepatis dolores. Cæterùm errat Avicen. quòd similes illi cum Carabe facultates tribuat. Nam glutinatoria non est & astrictionis particeps ut Garcias scribit, dum Avic. eiusdẽ erroris accusat, quamvis idem vim aperiendi obstructiones Laccæ tribuat, Caraben verò multas partes calidas ac tenues habere censemus adstringẽtes nullas.

Dialacca. Vires. Tremori cordis. Ictarus. Hydrops. Avicennæ lapsus. Caraba error.

Cæterùm erroris ansam Avicennæ præbuisse putat idem, quòd Laccam Cancamum Diosc. esse æstimarit, cùm tamen planè diversum sit à Lacca. Præterea ex eo manifestum eius errorem esse, quòd duo diversa capita descripserit, in altero ibidem Cancami descriptionem enarrans, in altero de Cheichem agens, quasi diversa essent simplicia. Serapio ex diversis autoribus Laccæ tribuit vires Cancami, quas duas res earũmque facultates planè inter se confundit. Ad oppilationes tamen tàm hepatis quàm splenis, ut & in hydrope & Ictero, ad quæ vitia inter alia ille commendat, à plerisque medicis unanimi consensu præscribuntur Trochisci Dialaccæ dicti. Pulcherrimo quoque rubore inficit præmansa Lacca, non tamen ea tinctura karmes est, ut putavit idem Serapio. Ex ea etiam bacilli parantur ad obsignandas epistolas, ut notat Garcias. Ceram Hispanicam vocant. Iisdem & fabros lignarios lineas ducere ait. Lacca etiam implere cùm aurifabros tùm argenti fabros vasa maiora aurea & argentea. Quod an ita se habeat his iudicandum relinquimus qui ea tractant. Nobis enim nihil adhuc de ea re innotuit: miramur tamẽ, cùm Lacca toto genere differat a metallis, & quòd facilè uratur. Scimus quidem cum Lacca in Ceram Hispanicam redacta, & Conchyliorum splendicantium minutissimis fragmentis & aliis ad splendorem & varietatem commendatis incrustari ligna, tabulas, arculas, sclopeta, cultellorum manubria, & similia elegantissimo aspectu, & Iaspidis etiam Elegantiam non æmulante modò sed etiam superante. Aliquot eiusmodi tabellas inter rariora nostra adservamus. Clusius ex quorundam

Cheichem Non... Serapio.

Cera Hispanica.

Incrustatio eleg...

iundam sententia tradit, Alutas & Coria verveci-na Laccâ contusa, & urina veteri macerata, rubro colore infici ex altera parte.

Cæterùm modus abluendi & præparandi Laccam, qui passim à scriptoribus traditur, admodum absurdus est, inquit Cordus: & qui eum primus invenit aut tradidit, Laccæ naturam penitus ignoravit. Nam quicquid parum sincerum & efficax est in Lacca, illud aquæ miscetur, quam illi dicunt abiiciendam esse, & quod remanet in trochiscos formandum, hoc est, calculos, ligna & sordes. Ille verò hunc modum tradit. Aristolochiæ longæ, Schœnanthi singul. uncias duas Decoquantur in aquæ lib. 4. aut quantum satis sit, donec remaneant, lib. 3. Colaturæ insperge Laccæ integræ, lib. 1. unc. 4. Decoqu. Lacca deinde lento igne, donec aqua fiat coloris sanguinei & quicquid in Lacca boni fuerit, dissolvatur: tum per filtrum aut laneum pannum cola, & remanentes sordes abiice. Excolatam verò & sanguinei coloris aquam lentis prunis in duplici vase usque ad mellis spissitudinem coquito, & tepidam massam in Trochiscos fingito.

VVA CRISPA SIVE GROSSVLARIA.

CAP. XX.



VT spinis armavit rerum parens natura arbores superiùs exhibitas, Oleam sc. Rhamnum, Iuiubas, sic etiam quæ sequuntur, ut sunt Oxyacantha, Berberis & uva Crispa (quam recentiores ita dixerũt) & de qua iam. Frutex est bicubitalis & tricubitalis, ac etiam maior numerosa stolonum segete luxurians, variéque in ramulos subdivisus, cortice purpurante, materiè ferè buxeo colore pallescente. Spinis longiusculis, acutis & rigidis ad foliorum exortum passim armatus, singularibus, binis aut ternis: folia unguem lata, nonnunquam ampliora, nonnihil rotunda, modicè divisa, superiùs saturo virore splendentia, inferiùs dilutiora, utrinque hirsuta, sapore acido, ex brevibus pediculis: flosculi pulchelli parvi, suavi sed nonnihil gravi odore, simul multi ex eodem tuberculo, quo folia prodeunt, ex pediculo brevissimo punicante hirsuto nutantes, quibus subsunt globuli hirsuti futurarum baccarum rudimẽta, ex foliolis quinis utrinque rubentibus, extrorsum reflexis, ut radiatam stellam exprimant, quæ totidem adnatas quasi lingulas albicantes, intus hirsutas surrigentia, florem reliquum concavum efficiunt: inter singulas autem lingulas singula stamina rectà se tollunt à rubris illis florum foliis similiter orta: ex globulo autem stilus virescens, alba lanugine circa infimam partem, aspergilli modo obsitus. Baccæ succedunt, rotundæ, hyrsutæ, striatæ, ante maturitatem acidæ, maturæ dulces: in quibus grana multa exigua.

Vnum genus sylvestre, alterum cultum in hortis minus spinosum, baccas multò maiores producens. *Sylvestris Hortensis.*

Sed iam miram autorum varietatem circa hunc fruticem intelliges.

Ruel. Grossulariam veterib. silentio præteritam ait: alibi tamen ait non deesse qui Paliurum esse arbitrentur, quorum opinioni se non ausum accedere, cùm etsi nonnulla cõsentire delineationi putentur, plurima tamen reclamare etiam constet. Hallucinari verò eos qui Rhamnum 1. esse arbitrãtur: folia non respondere, quæ circinatæ rotunditatis conspiciantur. Ap. j modo dissecta. *Grossularia Paliurus. Rhamn.*

Ryffius eadem profert, Ruellio tamen non citato, gaudens magis alienis ornari plumis, quàm creditori suo honorem ferre debiti. *Ryffius alienis se ornat plumis.*

Amatus Rhamni nomine uvam crispam ponit, & more suo in titulo diversarum plantarum nomina confundit. Sic enim habet *Rhamnus: Vva crispa Scambrones*, Hisp. & Lus. It. *Marucha*: Germ. *Stechdorn, Graseelbeerbaum*: Gallicè, *Burgespine*, aliis *Groiselier.* Alibi *uvam crispinam*, aliis *uvam marinam*, aliis *uvam spinam* dici, quæ nomina & Matth. habet, ac uterque antiquis præteritam ac incognitam putat. *Vva crispina. Vva marina. Vva spina.*

Cornar. perperam Paliurum 2. Theoph. & Plin. censet, nempe eum cuius fructus sit magnitudine baccarum Cedri, *Closterbere* German. qui culinis quàm medicinæ notior, ad Rhenum & Menum frequens, non rubicundus, sed rotundus, viridis & striis velut distinctus. *Paliurus 2. Theoph. & Plin.*

Spinam ferentem Crispinam uvam, inquit Cordus, Rhamnis quidam annumerant, sed cùm foliis & fructu plurimùm discrepent, sui generis spinum esse credimus. Quidam Bergotsbeer esse putant, sed folia dissimilia sunt: nos autem per eam vocem uvam crispinam intelligimus, alioqui Dei baccas sonat. *Rhamnum non esse spinus sui generis. Baccæ Dei.*

Trago *Grossularia* verè Rhamnus est veterum, videlicet genus 3. Diosc. Et addit: aliis dici *Burgam spinam*, aliis *Neprum, Persephonium, Leucacantham, Albam spinam. Cerualem spinam, Agnon, Atadim, Philetecim* aut *Socialem*: Serapioni dici *Hausig*, aliis *Ausici.* Sed pleraque hæc nomina ad Rhamnum Catharticum pertinent. Præterea uva crispa non convenit cum Rhamno Diosc. *Rhamnus 3. Diosc. Tragus reprehen.*

Fatetur Fuchs. nescire se fueritne cognita uva crispa veteribus tàm Græcis quàm Latinis, eamq; Latinius putat uvam intortam nuncupari posse. Non esse Rhamni speciem primam, ut nonnulli arbitrantur, posse tamen citra aliquod vitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quòd scilicet viribus admodum similis sit. At Cornar. Rhamnum 1. Diosc. facilè se credere ait. Vt iam videas Cornarium duobus locis de uva crispa scribere, quasi diversas traderet plantas: nempe Embl. 98. ubi hæc ait: & Embl. 100. ubi Paliurum Theoph. putat, uti dictum. *Vva intorta. Rhamni I species.*

Hermol. & Lacuna veteribus præteritam putant. Lonic. & Apollo Rhamni Diosc. speciem faciunt. Negat Curtius. Hist. Lugd. Isos, vel ut alij legunt Oelos Theoph. putat: nulla alia coniectura, ut equidem censemus, quàm quòd inter alios frutices spinosos numerat. At habet ibi & non spinosos. Certè difficile est iudicare in tanta brevitate & obscuritate. *Isos vel Oelos Theoph.*

Gesnerus Ceanothum vocat. Hæc autem eius sunt verba: Ceanothus spina Theoph. memorata, hoc est, uva crispa vulgò dicta, (ut mihi quidem videtur) passim apud nos obvia est, sepibus hor- *Ceanothus Theoph.*

Sepibus commoda. torum inprimis commoda. Facillimè enim nascitur, densè fruticat & propagat seipsam, & spinis suis transitum prohibet: & acinis iucundi saporis placet. Ceanothum asperum nostrum Cardanus de varietate rerum l.6. Rocellam (malim Roncellam, seu diminutivum à *Ronce* Gallico nomine Rubum significante) vocat. *Rocella. Roncella.* Rocella, inquit, humile arbustum est, folio angusto (angustum sanè non videtur) ac tenui, quasi vitis, spinosum, baccam ferens, quæ cùm maturescit, viridis & subflava est, rotunda admodum, magnitudine Lupini: gustu ex dulci adstringente. Quidam volunt esse vitem pratiam Plinij, in qua sententia fuerunt Guilandinus, Pena & Lob. sed perperàm nostro & Dalech iudicio: neque enim verisimile est Plinium [illegible] & fruticem spinosissimum inter [illegible] & cultissimas vites retulisse. *Vitis Pretia Plin. Reiicitur ea opinio.*

Synonyma linguar. Dicta *uva crispa, Grossula, Grossularis, Grossularia: uva marina, uva spina, uva crespina*, vel *crispina*, ab intortis feréque in circulum versis foliis & acinis quos producit. *Grossula* verò à dura illa membrana seu cuticula, qua obducuntur acini isti: siquidem [illegible] crepant, instar membranæ quæ disrumpitur. Germ. *Kreuselbeer*, Krausbeer, *Groselbeer* [illegible] *Creutzbeer*, [illegible] *Stechdorn*, Belg. *Steeckebesyen*, *Steckelbeer*, *Stekelbesyen*, *Krobesien*, *Kroesselen* Brabantis, *Truysbesyen*, quibusdam *Knorselen*. Gal. *Groselier*, *Groiselier*, *Groisselles*, *Grouselles*, *Grosselets*. Angl. *Goesberrye*. Italicè *uva spina* ò *Crespina*. Hispan. *uva crespa* sive *espina*. Boh. *Chlupate* [illegible]

Locus. In sylvestribus provenit & sepibus multis Germaniæ locis, nō tamen passim. Vix alibi copiosiùs luxuriantem videas, quàm circa Basileam, ubi circa omnes ferè sepes sese diffundit. In toto Ducatu VVirtembergico ferè obvia, maximè circa Tubingam. In Gallia calidiori non adeò frequens, sed minùs in Italia cæterisque calidioribus locis. Amat enim frigidos tractus, nec ullum frigus reformidat. Venetiis tamen etiam observavimus in Muran, in Ca Corneri, Patavij in hortis quibusdam. In vivarum sepium structuram venit passim ubi abundat, etiam in Scotia. Illud autem genus quod baccas maiores profert in hortis nonnullis infirmo sarmento ridicis sustentato observavit D. Cargillus. Cuius nos pulchras arbusculas à pluribus annis in horto E.C. Montbelg. colimus.

Tempus. Veris statim initio pubet, ac virescit Martio, sæpè etiam antè. Floret Aprili. Fructum fert Maio. Iunij fine ac Iulio perficit, quo tempore dulcescit in cibum, qui tamen lautioribus mensis repudietur maturus: immaturus verò & acidus adhuc coquitur cum carnibus ac piscibus: nam succo suo subacido cibos commendat. *Vires & usus tum culin. tum medic.* Concinnatur & in placentas Cupediarum & scitamentorum vice. Vulgò *Tartas* vocant. Ipse verò maturus fructus pueris, pauperibus & gravidis mulieribus satis expetitus. Immaturæ haud quoque iusculis incoctæ febrientibus non sine utilitate exhibentur. *Febres.* Frigidę namque sunt & astringentis qualitatis. Quapropter diversimodè administrari possunt cholericis, calidis, & bile refertis corporibus tàm sanis quàm ægris: in salsamenta, vel embammata. Potest & exprimi Omphacium. Valent contra gravidarum picam: appetentiam cibi excitant. Omne ventris profluvium, potissimùm verò Diarrhoeam & Dysenteriam, & Cœliacam passionem compescunt immaturæ, ut tradit Matth. *Ventris profluv. a.* nam frigidæ sunt & siccæ astringentes, sitim sedant, & cruenta exspuentibus prosunt. *Sitis. Sputum sang.* Haud dubiè, inquit Fuchs. idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo complexu, aut secundo incipiente: deficcat verò secundo. *Temper.* Ex Diosc. verbis de Rhamno [addit idem] satis liquet, Vuam intortam non hoctantùm nomine sepibus apponi, ut easdem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, verùm etiam ut veneficia ab hortis propulset, ut hinc quoque colligere liceat eiusdem cum Rhamno esse facultatis. Quæ verba utinam non excidissent Fuchsio. Miseros verò nos Philosophos Christianos, si à paganis modum discere debeamus tàlem arcendi fascinationem. *Fuchs. rep. reh.* Doctis & potissimùm Theologis iudicandum relinquimus de hac re, & an plantis possint impediri hac ratione veneficiorum maleficia. Omnium optimum modum veneficia, hoc est animalia noxam hortis inferentia ab iis arcendi, censemus, si Tragi consilio, ordine multos Grossulariæ frutices ponas: ita enim sepem efficies perpetuam & præstantissimam, quam nulla poterunt animalia, ac ne mures quidem commodè, penetrare, & sic horti ab illis tuti reddentur. Meliùs Dod. de viribus eius, quando tradit. Fructus antequàm maturescat, frigidus & siccus est, ad secundum gradum ac astringens: eiusdem ferè naturæ cuius uva immatura. Sistit fluxum ventris, & omnem fluxum sanguinis, & maximè succus expressus & exiccatus. *Succus exiccatus.* Vtiliter applicatur inflammationibus calidis, Erysipelatibus & igni sacro. *Inflammatio. Erysipelas. Ignis sacer.* Idem præstant folia, sed imbecilliùs. Eadem novella crudaque comesta, urinam ciunt ac prosunt laborantibus arenulis & calculo. *Arenulae, calculus.* Fructus etiam saccharo condiuntur contra calores internos, potissimùm febriles. *Condit. fructus.* Frequens eorum esus prodest Gonorrhæa & fluore albo laborantibus, teste Camer. *Gonorrh.* Aviculæ quoque baccis gaudent. Ideò circa ramosas & frondosas arbusculas, Diepæ Galliæ civitate non ignobili, observavit Gesn. circunductum rete, atque ita aviculas in iis pulchro spectaculo nutritas. *Avium [illegible] bus.*

GROSSVLARIA SPINOSA, FRVctu obscurè purpurascente.

Cap. XXI.

Descrip. Corallarii loco huc etiam transferemus ea quæ Clus. in pl. rar. histor. tradit. Certè, inquit ille, anno 1594. Leydæ conspiciebam Grossulariæ genus amplioribus nigrioribúsque foliis, spinas ad singulos foliorum exortus binas vel unicam habens (interdum etiam nullas) breves & vulgari multò infirmiores, præter alias inertes & longè breviores, sparsim ramis cortice ex fusco purpurascente tectis innascentes: fructum, dum immaturus est, vulgaris instar virentem, qui maturus purpurascit, plenâ autem maturitate ex purpura atrum colorem contrahit, perinde ac nonnulla pruna. *Folia. Spina. Fructus.*

DE OXYACANTHA, PYXACANtha & Pyracantha, tàm veterum quàm neotericorum placita in genere.

Cap. XXII.

INtricata & perplexa harum historia suadet cuique autori de iis placita seorsim relinqui, idque ideò, ne veterum placita, multorum intempestiva imitatione, aut dubio conatu, quadrata misceamus rotundis: subinde eas plantas propositur:

ſituri, quæ his nominibus apud poſteros Herbarios innotuêre.

Theoph. non uno loco ὀξυάκανθον ad perpetuò virentes, & ſylveſtres refert: quamvis rectiùs fortè, inquit Dalech. quis legerit πυξάκανθα vel πυξάκανθος. Ὀξυάκανθα, inquit idem, vere germinat, ac poſt vergiliarum occaſum fructum reddit, quo ad coronas uſi veteres: illius autem ſpinis Mali medici ſpinæ non abſimiles. Ex quibus paucis, [vix enim plura reperias apud Theoph.] quid eſſe poſſit multis quidem ſuſpicari licuit, uti dicetur in progreſſu, paucis verò fortè, quid verè ſit, aſſerere.

Nihilò plura, ſed clariora tamen, habet Plin. lib. 24. cap. 13. & 14. Spina eſt, inquit Plin. appendix appellata, quoniam baccæ puniceo colore in ea appendices vocantur. Hæ crudæ per ſe & aridæ in vino decoctæ, alvũ citant [citam] ac tormina compeſcunt. Pyxacanthi baccæ contra ſerpentum ictus bibuntur. Lycium præſtantius è ſpina fieri tradunt, quam & Pyxacanthon Chironiam vocant, quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præſtantiſſimum exiſtimatur Indicum. Hæc ille. Cuius ſanè verba de ſpina appendice optimè conveniunt cum Berberi vulgò dicta, de qua pòſt. Per tormina autem apud Plinium non Colicos, ſed Dyſentericos dolores intelligimus.

His paulò diligentior Dioſc. ſic habet. Ὀξυάκανθα, Acuta ſpina, quam Pyrinam aut Pytianthem aliqui vocant, arbor eſt pyraſtro ſimilis: ſpinoſa valdè & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, fragiles, & intus nucleum: radicem multifidam, altè deſcendentem. Huius baccæ potu aut cibo, alvi profluvium & abundantiam fœminarum ſiſtunt. Radix illita aculeos & ſpicula extrahit: abortum fieri tradunt, ſi ter radice venter, aut ſenſim feriatur, aut perungatur. Idem Dioſc. alibi, Meſpilum à quibuſdam Aroniam dictam, foliis ſimilem tradit πυξακάνθῃ, ut habet Cod. Baſ. Lacuna legit ὀξυακάνθῃ. (Pyracanthæ ſive Oxiacanthæ folio, legunt alij] unde Marantha. Pyracanthæ uſquam apud Dioſcoridem ſermo eſt, neque quid ſit ſcimus, niſi idem ſit quod Oxyacantha, &c. Et alibi, Lycium aliis Pyxacantham vocari ait. Et Cynosbaton quoque que aliis ὀξυάκανθαν dici. Galeno quoque ὀξυάκανθος, ut arbor eſt pyro ſylveſtri [ἀχράδι.] ſimilis, ita & viribus non diſſimilis. Quin & ipſe fructus, pyri quidem ſylveſtris, prorſum & abſolutè acerbus eſt [ἁπλῶς στρυφνός: alij amarum vertunt, non benè noſtro iudicio.] Cæterùm Oxyacanthes [ὀξυακάνθης] & tenuium eſt partium, & paululum quiddam inciſivum obtinet. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylveſtris fructui ſimilis non eſt, verùm Myrti, ſcilicet rubens & rarus. [ἀραιός. videtur leg. ἀδρός ex Dioſc. Dalech.] Habet verò & nucleos.

Porrò non eſus tantùm, ſed & bibitus affectus omnes fluxionum, quos ῥεύσεις Græci vocant, cohibet. Ita vides apud Gal. aliud eſſe Oxyacanthum, aliud Oxyacantham. Serapio, de verbo ad verbum, de Amirberi ſive Berberi refert, quæ Dioſc. & Gal. de Oxyacantho & Oxyacantha vel Oxyacanthe habent. Fatetur Hermol. quæ ſit Oxyacanthos in Plinio, ſibi non compertum. Medicinas certè quas Dioſc. ei tribuit, Paliuro Plin. dicavit. Maximam difficultatem iniicit, quòd Theoph. perpetuò virentem dicit Oxyacantham, qualis certè apud nos neutra eſt earum, quæ ab Herbariis pro ea proponuntur. Variæ autem plantæ proponuntur pro Oxyacantha & Pyxacantha, de quibus ordine ſuis locis trademus, ordientes à ſpino acuta, quæ ad Dioſc. deſcriptionem Oxyacanthæ quàm proximè accedere multis videtur.

OXYACANTHA VVLGARIS, SEV SPINVS ALBVS.



FIRMA eſt, ſi quæ alia, materies Oxyacanthæ vulgaris: caudex mediocriter craſſus, & ramis lentis, firmiſq; operi topiario maximè idoneis brachiatus, ſpinis horret rigidis & acutis, multo etiam ligno durioribus: Cortex rubet. Folia Apij, ſeu Meſpili Aroniæ, guſtu viſcido. Flores odoratiſſimi confertim naſcuntur ex ſeſquiuncialibus ferè pediculis, albi, quinque foliis conſtantes, apicibus, ut in pyro rubentibus. Baccæ per maturitatem rubræ, velut ex umbella pendent, Myrti baccis maiores, umbilico nigro, pulpa glutinoſa, pauca, molli, ac ſubdulci, ſingulæ oſſiculum continentes unum vel duo. Vnum ſi fuerit, rotundum: at ſi duo, per medium diviſa globulum efficiunt, & interna parte qua committuntur, caueolam oſtendunt incurvam. Duriſſima ſunt, & propemodum oſſea. Rariùs tria in una bacca inveniuntur. Variant & figura, ſed communiſſimà orbicularis. Circa huius quoque ſtirpis veſtigationem tam variè ſe torſerunt autores, tótque opinionibus diſcrepant, ut mirum videatur. Colum. & Pallad. ſpinam albam vocant. Marcellus hanc Oxyacantham Theoph. putat, cuius pluribus locis meminerit, facilem cognitu & inventu eſſe ab agreſti Pyro diminuta appellatione, atque adeò à ſpinarum acuminatis cuſpidibus Oxyacantham Græcos dixiſſe: Plinium verò ſub hoc nomine eius non meminiſſe.

Deſcriptio. Materies. Spina. Cortex. Folia. Flores. Baccæ. Oſſicula. Oxyacantha Theoph. Etymon.

Simili veri coniectura, inquit Ruellius colligi poſſet, Paliurum Dioſc. id eſſe, quod hortos viva ſepe cingit Aubepinum, hoc eſt, Album ſpinum: quod vulgus Senellas vocat. At Matthiolus. Sunt è recentioribus qui putent Paliurum Dioſcoridis eam eſſe arborem, quam nos Oxyacantham: Sed palam fit non eſſe Paliurum &c. Et Matthiolo ſanè aſſentimur, non benè Ruellium Theophraſti nomine dixiſſe de Rhamno nigro, quæ Theophraſtus dixit de Paliuro: Exiſtimantes etiam Dioſcor. & Theophr. Paliurum diverſam à noſtra Spino alba.

Paliurus. Albus Spinus Senella. Matth. nõ cat fructũ.

Tragus Hagendorn, & fructũ Hagöpfel vocat, rectè quidem: ſed falsò putat hunc eſſe verùm canis ſentim ſeu Rubum, Germanis Hundesdorn, & Græcis κυνόσβατον dictum, nempe eum quem Dioſc. quoſdam Oxyacantham appellare ſcribit, hócque nomen pertinere putat idem Tragus ad aliam plantam. Cynosbaton, addens, Plinium Cynoſpaſton & Neutoſpaſton appellâre. Eſſéque qui eundem hunc fruticem Arbutum eſſe con-

tendant. In margine notatum: Theodori Cani rubus. Falsò inquam, & alio errore eiusdem fructui nescio quam lanuginem asperam & candidam affingit, quæ in hac planta nullatenus reperitur: quare ne Cynosbatos quidem fuerit, siquidem hæc nota non adsit.

Non est Cynosbatos.

Pyria. Pyracātha.

Cordus vocem πύριαν perperàm apud Dioscor. inter Oxyacanthæ Synonyma exeratam suspicatur, & Pyracantham, cuius idem Diosc. meminit in Mespili capite, eam esse censet quam cap. de Oxyacantha corrupto nomine πυρίανθαι vocat. Idem ait à Dioscor. Oxyacanthæ nomine descriptam esse Pyracātham, hoc est, Spinam veteribus Latinis & Plinio simpliciter dictam, quæ Gallis *Aube-espine*. Germ. Hagedorn/ Weißdorn. Eamque quosdam falsò putasse Cornum esse: & liberè pronunciat Oxyacantham Dioscor. esse Pyracantham: *Spinum album* Italis: & alibi Sorbum aculeatam & Pyracantham dicit: cuius baccæ gustu al quantum glutinoso statim satietatem vescentibus adferant, & omninò succo careant.

Cornus. Rubus caninus.

Cornar. refut.

Cornar. Rubum caninum & κυνόσβατον Diosc. putat, ex eo, quòd apertè Diosc. ascripserit Oxyacantham quoque dici, sed fallitur: non enim folia habet Myrthi, & nihil lanuginosi in fructu quod fauces lædere possit, quippe quem sæpè comederimus sine ullo nocumento: eiusmodi autem lanugo est in calycibus Rosæ sylvestris.

Spina acuta.

Quorundam opinio est, inquit Anguil: Spinam acutā esse illam Spinam, quæ vulgò vocatur *Spin bianco*, quæ opinio in totum mihi non displicet. Verùm duæ causæ efficiunt, ut id non liberè dicam. Primò enim Theoph. vult Spinam acutam semper habere frondes: Secundò, dicit Spinas Mali medicę similes esse Spinæ acutæ, at duæ illæ notæ in Spino alba non reperiuntur. Præterea Spina acuta δένδρον ἐστι παραπλήσιον ἀχράδι (ut quidam volunt, at fructus Spini albæ sunt dulces ventrémque lubricant, non adstringunt: minúsque adhuc mulierum fluxus compescunt. Vnde quid sit Oxyacantha pro certo affirmare non possum. *Matthiolus* verò in Diosc. Si dicendum est, inquit, Oxyacantham nasci in Italia, eam equidem aculeatam arborem esse crediderim, stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate, ac ligni materie planè pyrastrum referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensia *Bagaia* vulgò nominant: Ananienses & cæteri Tridentinarum vallium incolæ, quidam *Amperlo*, quidam verò *Pandorso* vernaculis nominibus vocant, & Goritienses *Barazzo bianco* vulgari sermone appellant. Quippe quæ omnibus notis ac lineis acutam Spinam referat. Et paulò pòst refutans Anguillaræ arguméta, ita fit, ut concludamus oportet. Si Mespilus Aronia folio Oxyacanthæ provenit, eóque scisso (ut Theoph. prodidit,) Apij instar: hanc spinosam arborem Bagaia dictam, esse procul dubio acutam spinam, quandoquidem eius folia in modum Apij dissecta sunt, Mespili Aroniæ modo, *&c.* Quibus etiam accedit quòd secundum eundem Theophr. ἀχράδας οἷας ὀξυάκανθος: Denique, datur utiliter Cœliacis: cibum reiicientibus & dysentericis, prohibet mēsium profluvia, *&c.* Hanc controversiam quod attinet, uti nolimus cum Anguil. pronūciare fructus Spini albę provocare menses, ita quoque miramur Matthiolum scribere eos adstringere.

Bagaia.

Anguillar. refutatus.

Loniceri verò ignorantia explodenda, qui duobus locis de hac planta tanquā de diversis scribit.

Rubus Moysis.

De Oxyacanthis sic Amatus. Oxyacantha Dioscor. cuius fructus à pueris avidissimè comeditur, & in nonnullis regionibus perpetuus arbori tenaciter hæret, ut in Lusitania plerumque observavi, & Hebræi huius rationem reddunt quia hæc ipsa arbor ab illis Rubus creditur ille, quem viderat Moyses in flammam conversum, & sine noxa obumbrantem, ex quo Deus ei locutus, & Calopodia ut exueret, iussit, quia in terra sancta erat. Dicunt igitur illi, ob illam dignitatem perpetuum arbori huic fructum esse. In universa Hispania sua voce *Pilriterium*, Hetrusci verò *Begatam* vocant.

Pilriter. Begata.

Si ex aliis scriptoribus colligere liceret, *ait Marantha*, Oxyacantham fruticem potiùs quàm arborem esse minùs propriè eam arborem, appellasse Dioscoridem existimandum esset, ac cum Matthiolo sentiendum, ut, qui fruticem pro Oxyacantha, non arborem statuunt: licet & hic frutex loci ratione quandoque in arborem assurgat. Verùm si arboris significationem verè acceperit, aliter sentiendum est.

Gesnerus *Spinam albam, Spinam appendicem. & Oxyacantham* unum & idem putat: sed fallitur: nam Plinij spina appendix baccas acidas habet, quales in hac nostra non sunt: idem alibi Appendicis spinæ Græcam vocem se non invenire ait, nisi quis Diospyron coniiciat, id est, Iovis flammam, Malbeer. At Palurum Io. Frisius ait, censeri eum fruticem qui Meelbeer dicitur.

Gesner. error.

Dod. in histor. Gal. Oxyacantham Diosc. putat esse κυνόσβατον Theoph. quam tamen opinionem rectè & prudenter postea omisit in sua Hist. Latina: ubi quibusdam *Spinam vallarem & Spinam sepicularem* dicit: *Amyrberis* Serap.

Non placet Pen. & Lob. subausteras dixere baccas: rectiùs nostro iudicio Cordus aliquantum glutinosas, & Dod. & Anguil. dulces dicere: nam uterque sapor non obscurè in iis percipitur, modò sint maturæ.

Firmiter Matthiolum probasse ait Turnerus hāc nō esse Berberim ut multi opinati sūt, sed Oxyacāthā Diosc. nec se dissētire, nisi quòd Theoph. inter eas recenseat, quibus folia Hyeme non decidunt: ideo sibi videri Spinam albam Colum.

Oxyacantham aliqui, teste Cæsalp. Prunum albam vulgò vocant: *Azarolus* sylv. vocari posset. Plin. videtur Mespili 3. genus appellasse, cùm inquit, Tertium degenerat, tametsi Anthedoni similius est, quod Gallicum vocant. Theoph. Græcè Anthedonoidem vocare, ait idem quasi speciem Anthedonis. Hanc eandem & Oxyacanthā Diosc. esse, sed aliam esse Oxyacantham apud Theoph.

Camer. quoque apud Matth. annotat vocari in Italia à quibusdā Prunum albam & Azarolū sylv.

C. Bauhin. non Spinum albam censet Oxyacantham Diosc. sed aliam de qua sub Pyracantha.

Schuuenckfeldius non ex autopsia, ait fructum intus exiguis nucleis & ossibus aspera candidāque lanugine involutis refertum esse. Hoc in Rosæ sylv. fructu deprehenditur, sicut dictum, non in baccis Oxyacanthæ multis dictæ. Clus. Oxyacantham vulgarem dicit: neque enim legitimam censet. At Pena & Lob. receptam usu & nomine veram Oxyacantham dicunt. Ruell. ait *Spinum album* Italis, Gallis *album Spinum* dici. *Spinam acutam* Lemnius dicit & Oxyacanthen. Brassavola *Leucacantham fruticem* quam benè norunt qui Leucacanthæ historiam legerunt. Dicitur & Arab. *Amyrbaris*, Hisp. *Espino-maienelas*: *Pyrlitero*, & *Pilriteros*. Belg. *Hagedoren*: It. *Pan-d'orso*, *Amperlo*, *Bagazzo*, & *Bagaia* Hetruscis, uti dictum. Angl. *May*: *Handhorntree*: Boh. *Hloh*. Spontè nascitur passim Germaniæ & Galliæ sylvis, agrorum marginibus, hortorum sepibus, & locis tàm montanis

montanis, quàm campeſtribus, ſiccis pariter, atque udis. In Burgundia ad Dubium amnem magnas & altas arbores videas. Vidimus etiam Monſpelij & in pluribus Italiæ locis. In Kronweeiſzenburg pulcherrimas patulas & expanſas vidimus, & aliam perelegantem in Schombach Ducatus Vvirtembergici. Menſe Maio florum amœnitate, odoriſque fragrantia ſpectabilis. Fructus matureſcunt Septembri, quo menſe, eius ſemina reperi in ventriculis tam merulæ nigræ, quàm montanæ & Octobri, & ad multam hyemem in ſepibus ac hortis grato ſpectaculo videtur. Solet enim hæc, ad tonſiles ſepes, quæ paſſim decuſſatim implexa extimas hortorum pometorúmque oras ambit; præ alijs ferè omnibus expeti, etiam in hortis principum.

Dos eius præcipua videtur in odoris ſuavitate florum, tametſi non defuerint, uti teſtatur Ruel. qui tradiderint hanc ſtirpem inſtar Lauri fulmine non ici, nec unquam de cœlo tangi. Aiunt quoque piſces marinos: floris odore perculſos, confeſtim corruptionis ſentire contagia, quod gravi fragrantiæ acceptum quis referat. Huius rei piſcatores gnari florem devitant. Mirum eſt, ſi fulminis ictum tuta reſpuat. Sed relatu ſe hoc habere Ruell. ait, non certò ſcriptore: Additque vulgus deturbandis calculis uti atino; ſingulari (ut ſe vidiſſe teſtatur) remedio ex vino; quod peculiari vocabulo Senellam nominat. Tragus falsò Cynosbaton exiſtimans, tam fructui quàm foliis & floribus aſtringentē & conſtipatoriā vim tribuit. Scribítq; flores vino maceratos per triduū, deinde in vitro deſtillatos, remedio eſſe præſtātiſſimo pleuriticis, & iis quos tormina exercent. Aquam etiam ex ſolis floribus extractam arte deſtillatoria alvi fluxus ſiſtere, ſi aliquoties per diem bibatur. Eandem aquam non tantùm refrigerandi vim habere, ſed etiam aculeos carni inhærentes refigere, ſi linteola in illa madefacta imponantur, adeò attrahendi facultate pollere: Eſséque hoc ſingulare experimentum. Lignum Cynosbati flagellis idoneum eſt; quo remedio deſidia & inſolentia ſervulorum, & malè morigeræ familiæ, quàm efficaciſſimè emendari poteſt. Dod. ei attribuit vires à veteribus Oxyacanthæ tributas; ac præterea dicit: fructum ex opinione quorundam Neotericorum conferre adverſus arenulas & calculum. Et Cornar. audiviſſe quendam ait; qui ſiccati pulverem calculoſis commodum aſſereret cum vino potum, cum ſuo illuſtri experimento. Et Camer. Saxonibus notiſſimum & uſitatiſſimum è baccis Oxyacanthæ deſtillatum liquorem eſſe tradit ad calculos renum. Anguillara ſcribit; fructum ventrem lubricare, non aſtringere; & mulierum fluxus potiùs provocare quàm compeſcere. Nos verò non poſſumus nobis perſuadere, fructus dulces Spini albę aſtringere & conſtipare ut Tragus & Matt. opinantur, nec etiam aquam ut vult Tragus, Anguillaræ etiam non aſſentimur fluxus provocare. Si enim aſtringeret, nihil faceremus ad Nephritim & calculos. Qui autem credunt eſſe Oxyacantham genuinam veterum, legant eius vires antea traditas.

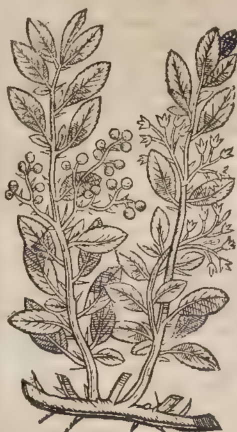
Ex poſterioribus ſcriptoribus Schuenckfeld. us eſt, qui alios ſecutus Oxyacantham veram veterum cenſet: nec parum miramur, illum, nullo citato authore, nullóque experimento ſcripſiſſe fructum eius aſtringere, roborare, prohibere alvi, & fœminarum profluvia: nucleos calculos comminuere: radicem illitam aculeos & ſpinas extrahere, aquam ex floribus pleuriticis utilem eſſe. Imò rationem ipſam reſpiciat contraria planè

in his viribus deprehendet: Aſtringere ac prohibere certè contrariantur extractioni ſpinarum, ubi præſtaret dilatare quàm aſtringere & repellere, quod fit aſtrictione & frigiditate. In pleuritide, ubi expectorandum, ſi ea aqua frigida ſit, ut vult Tragus, & aſtrictoria, quomodo utilis eſſe queat periti norunt medici. Ita nobis ipſis interdum ſomnia fingimus, ut aliquid novi & inauditi dicentes, & nobis placeamus & aliis. Atque utinam materia medica, vel potiùs eius immenſa facultātum varietas, non magnam incrementi ſui partem, non in vanis eiuſmodi opinionibus nulla interdum ratione, nullo ſenſu fundatis cœpiſſent. Sed mundus vult decipi, decipiatur ergo. Hoc tamen de aqua florum & fructuum non ita dictum volumus, ut eam prorſus reiiciamus in pleuritidē & calculo, quia nobis nondum conſtat nec exiſtimamus aſtringentem & refrigerantem eſſe. Quare ampliùs indagandum.

Sepes viva. Ruſtici ex hac arbuſcula vivas ſepes paſſim factitant & exſtruunt, quòd pecus hortis inviſum minacibus aculeis valenter arceat. Materie eius nihil magis expetitum ad tornum, propter duram & firmam atque tenacem eius æquabilitatem, qua ad Buxum quodammodo accedit, ut in dies in torni exercitio experimur. Ad manubria & alia id genus præcipua poſt Buxum.

PYRACANTHA QVIBVSDAM.

Cap. XXII.



Deſcriptio. PYRACANTHA frutex eſt ſpinoſus, cortice nigricante veſtitus, cuius per ramos aculei, alij unciā longi, alij breviores, ſurſum ferè ſpectantes, rigidi: *Aculei.* *Folia.* folia iuxta aculeos Arbuti foliis quodammodo ſimilia, alia ſeſcunciā longiora, alia unciam longa aut breviora, ſemunciam aut unciam lata, leviter acuminata, quædam rotunda, pulchrè per ambitum ſerrata, glabra, potiſſimùm inferiora, ſiquidem ſuperiora interdum nonnihil lanuginoſa ſunt, nitore illo, quem ſuperna facie oſtentant inferiora, deſtituta ferè. *Vva urſi.* Eandem exiſtimamus Dalech. Vuam urſi, cui flores attribuit acervatim congeſtos, ex luteo rubentes: *Flores.* *Fructus.* fructum ex aureo colore ad coccineum vergentem, denſiùs coadcervatum, rotundum, acidi guſtus. *Grana.* Addit C. Bauh. in iis grana aliquot contineri: & floſculos ex quatuor aut quinque foliolis cōpoſitos, ex luteo ſubrubentes, in quorum medio aliquot brevia ſtamina.

Pyracantha folio Pyraſtri. Pyracantha folio Pyraſtri inquiunt Lobel. & Pena in Adverſ. aſpectu ſqualida, eius baccæ rubræ eſitantur à pueris: *Cibus.* ſemina oblonga habent, quaſi Pyri aut Berberidis, in umbella flores racematim candidi, & fructus Oxyacanthæ pares. Rami valdè ſpinoſi. *Dioſc. Rhamnus 3.* Rhamnus 3. Dioſc. Icon. Plant.

Paliurus 2. Adv. Teuton. Item Paliurus 2. peregrinus iisdem. Sed in dictis Iconibus videtur duplex error Typographicus, quia locis quæ ibi ex Advers. citantur, non posita Icon sub iis nominibus, sed tantùm p[illegible] pro Pyracantha.

Pyracantha. Lycium. Cortex. Lycium [inquit Cæsalp.] in Italia arbuscula est, aculeis acutissimis armata, cortice lævi, subfulvo, sed interiùs pallido: foliis Buxo longioribus, in ambitu serratis, perpetuis: flores in [illegible] racematim [illegible] candicantes. Baccas autem fert Myrto minores, in maturitate croceas, saturato colore, gustu insuaves, nucleis intus duobus aut tribus. Perdurant autem hæ in multam hyemem, ut Oxyacantha. *Oxyacanthus Theoph.* Oritur locis humectis & incultis. Diosc. quoque Pyxacantham appellari testatur, apud quem pro [illegible] legendum [illegible]. Plin. ferè ex Diosc. transscribit. Apud Theoph. Pyracanthæ seu Lycij nomen non reperitur: videtur autem hanc intellexisse sub nomine Oxyacanthi, id est, acutæ spinæ. Hæc Cæsalp. in cuius Lycij descriptione multa nobis videntur cum Pyracantha, de qua hic agimus convenire, nisi sit eadem, ut consideranti & examinanti patebit. Hist. Lugd. [illegible] videtur esse Galeni, id est vua ursi. *Vua ursi*

Spina acuta 2. Dodo Oxyacanthæ sive acutæ Spinæ alteram hanc annumerari Spinam acutam scribit, cuius flores sint candidi & odorati priori similes. Humiliorem hanc esse. Sibi Diosc. nomen Pyrenæ proprium videri. *Pyrena. Vua ursi.*

Non desunt, inquit Clusius qui vuam ursi faciant spinam illam perpetuò virentem, Oxyacanthæ vulgari floribus & fructu persimilem, quæ in Belgicis hortis Pyracantha nominari solebat. *Pyracantha.* Eam Anguillara, & rectè quidem, meo iudicio, Oxyacantham legitimam esse censet. *Oxyacantha legitima Theoph.* Nam Theoph. perpetuam comam Oxyacanthæ tribuit. Diosc. Pyrastri folio esse ait: cúmque insuper baccas habeat Myrti, plenas, rubras, fragiles, &c. aptissimè Oxyacantham referre mihi videtur. Sic Clusius. *Clus. reprch.* At sit hæc eius opinio qualis qualis velit, illud certum Anguillaram non meminisse huius Oxyacanthæ: immò apertè eo loco, ubi conatus est ostendere, nostram Spinum albam non esse Oxyacantham, fatetur, asserere se non posse quid sit Oxyacantha.

C. Bauh. apud Matth. Oxyacantham Diosc. ait esse qui pro Rhamno, alios qui pro Pyracantha ostendant. *Rhamnus.* Acutæ spinæ nomine à Castore Durante exhiberi se Oxyacantham Diosc. censere, & ad differentiam vulgatæ, Oxyacantham Pyrastri folio vocat. *Oxyacantha Diosc.* *Locus.* In Galloprovinciæ & Italiæ sepibus visitur, sed non ita frequens, teste Lob. Nascitur &, inquit Dale. in Alpinarum gentium Bramovicum & Ebroducensium saxosis convallibus, maximè quà torrentes præcipiti cursu vicinas terras glarea & arenis obruunt. Provenit & in agro Senensi Hetruriæ propè Alcenum montem. Spontè etiam in sepibus circa Bononiam provenire C. Bauh. notavit. Dod. raram ait, in paucorum tantummodo hortis apud Belgas reperiri. *Tempus.* Florere Maio. Visus hic frutex nobis in instructissimis hortis D. Frid. Meyeri & D. Sprengeri, Argentinæ & Heidelbergæ, in cistis cultus magna cura: ille Pyracantham vocabat: *Pyracantha.* hic fruticem Hispanicum ex Italia missum. Ramus cum baccis missus. C. Bauhino nomine Oxyacanthæ. Nos Patavio ramum ex horto D. Cortusi attulimus, qui Lycium vocabat. *Lycium.* Baccæ [illegible] vino maturescunt. Nostram iconem, quæ satis feliciter picta fuerat ignavus corrupit sculptor, nam nec flores expressit, nec fructuum umbilicos. Hist. Lugd. etiam baccas habet sine umbilicis, nihilò meliùs: nec foliorum serraturas rectè exprimit, ut nec icon Lob. quæ tamen baccarum umbilicos ostendit. *Icon.*

BERBERIS VVLGO', QVÆ ET OXYACANTHA PVTATA.

Cap. XXIV.



Descrip. Inter arbores & frutices ambigit Berberis vulgò dicta, modò humilior densèque fruticans, modò procerior, caudice satis crasso donata: tota autem per ramulos *Spinæ.* acutis spinis est armata; una, duabus, tribúsve ut plurimùm ex eodem puncto emicantibus: quò loci & folia prodeunt, ad Pruni *Folia.* sylv. quodammodo accedentia, sed ex angusto principio latescentia, spinulis in toto ambitu mollioribus donata, sapore acido, sed quæ prima germinatione sinuosa videas, & pungentibus spinis horrida. *Flores.* Flores in ligula racemosi, senis foliolis luteis constant, quibus totidem concoloria stamina respondent, pistillo viridanti, odore gravi: *Baccæ.* quibus baccæ succedunt Cylindraceæ, tenues, per maturitatem pulchrè rubentes, *Sapor.* sapore acido & astringente. Extimo cortici rimoso, & subcinereo aut albicanti, subest liber ex viridi flavescens, & huic materies albida satis fragilis, cui medulla ampla. Radix multifida non crassa, nec altè descendens, in terræ summo se continet, egregiè flava sub primo cortice. *Spina appendix.* Hæc sanè, si quæ alia, nobis Spinam appendicem Plinij egregiè referre videtur: ita quippe baccæ puniceæ in ea pendent, ut meritò priscis Appendices, & ab iis ipse frutex Appendix sit nuncupatus. Sed & crudæ per se, & aridæ in vino decoctæ alvum citam ac tormina, hoc est, dysentericos cruciatus & fluxus indubiè compescunt. Et Berberim Avic. esse volunt, quæ ei Amiberberis dicitur, & ut vult Luminare maius, etiam Oxyacanthes Diosc. Ex fructu modernis Lycium fieri: & arborem eius vocari Darsisahan ab aliis Crispinum, Quosdam negare esse Darsisahan, sed errare. Berberim vocat Petrus de Crescentiis quam rura modò Crispinum vocant, & ea dicitur Oxyacantha, inquit Hermol. sed Oxyacanthos quæ sit, in Plinio se non comperisse. Crispinum verò vocari, quasi Acrem Spinum, vt multis placet: atque ex acinis oblongis & racematim congestis vinum fieri, eodem ferè usu quo vinum ex Malo Punico.

Eiusdem cum Hermolao opinionis sunt etiam Ruell. Tragus, Monachi, Fuchsius, Cornar. Sylvius & Luminare maius. His verò contrarius est Cordus, inquiens, Oxyacantha quæ Theoph. etiam ὀξυάκανθος & ὀξύκανθος nominatur, ab omnibus esse creditur spina quam Arabes eorúmque interpretes & recentiores cùm Medici tum Pharmacopolæ omnes uno ore Amiberberim & Berberim appellant. Cui sententiæ nos minimè refraga-

fragamur, sed potiùs conquerimur, confundi apud autores hoc nomine duos frutices natura diversos.

Quæ enim apud Diosc. extat Oxyacanthæ descriptio, nihil minùs designat quàm Berberim. Alia enim est Oxyacantha, cui Gal. adstringendi & pariter incidendi vires tribuit ab ea Spina, quæ à Dioscor. sub Oxyacanthæ nomine describitur, quod iam ostendemus, ab ipsa fruticis descriptione exorsi. Principiò Oxyacantham suam Diosc. Achradi, hoc est Sylvestri Pyro, similem dicit, minorem tamen & spinosiorem. Similitudo autem semper ad formam & figuram rei refertur. At diversissima est Berberi à Pyrastro figura, ut iam declarabimus. Pyraster enim plerumque singulari caudice assurgit, non ita recto, in divaricatos & intortos ramos diviso. Berberis pluribus virgis fruticis modo se attollit, iisque minimè intortis, sed rectis. Pyrastro, antequàm omninò senescat, cortex est lenis, glaber, in flavo spadiceus, in cæsio candicantibus maculis variegatus. Berberi verò longè diversus colore, & in ipsa adolescentia rimosus & rugis contractus. Quapropter, nemo facilè, modò semel tantùm utrumque viderit, Berberim Pyrastro similem dixerit. Iam in fructu tanta discrepantia, ut ne similitudini quidem ullæ ullus relictus videatur locus. Berberi quidem rubens est fructus, sed Myrteæ baccæ dissimilis. Hæc enim rotunda & globosa existit, ille verò oblongus & utrinque acuminatus. Oxyacanthæ deinde fructus εὔθρυπτος, hoc est, friabilis describitur. Sed Berberis bacca quoniam lenta cute succulentam carnem continet, minimè friabilis esse potest. Friabile etiam non de re quapiam lenta, humida & succosa dicitur, sed de fragili, arida, quæ digitis facilè veluti in pulverem atteri queat. Talis autem fructus Berberi non est. Quare nemo ipsum friabilem dixerit. Censemus itaque aliam esse spinam quæ à Diosc. describitur, ab ea quam Gal. & Arabes Oxyacanthę & Berberis nomine describunt. Itaque pronunciamus Oxyacantham à Diosc. descriptam esse Pyracantham: Veram autem Oxyacantham de qua Gal. scribit, Berberim esse. Nihil enim obstat quòd quædam ex Dioscor. Galenus in suæ Oxyacanthæ descriptionem transtulerit. Omninò eiusdem quoque sententiæ est Matth. aciisdem penè nixus rationibus: nempe Crispinum vulgò dictum, qui nihil aliud quàm Berberis est, prorsus ab Oxyacantha seu Acuta spina Dioscor. differre. Immò Berberis virgæ pollicarem (addit) crassitudinem rarissimè excedunt, nisi ætate longa incrementum susceperint, quin & rara inveniuntur eius virgulta quæ hominis longitudinem æquent.

Ad hęc Pyraster cortice constat aspero, squamoso, inæquali, crasso, colore in nigro rufescente. Berberis verò cortice vestitur albo, lęvi & admodum tenui: quo fit ut non adeò leviter ferro vel lapide tangi possit, quin statim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea Pyraster Prunorum modo aculeata conspicitur, aculeis singulis ex eodem loco erumpentibus, licet rami frequētissimis horreant spinis, iisque nigris, validis, candidi Rhamni modo mucronatis. At Crespinus [Berberis] ternis per intervalla armatur aculeis, simul ex uno eodémque puncto prodeuntibus, adeò ut trifurcato ordine prodeant, duobus scilicet utrinque se pandentibus; tertiò verò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, fragilibus, & admodum pungentibus. Illud insuper discriminis addit: acutam Spinam fructum ferre Myrti magnitudine: Crespinum [Berberim] verò racematim in uvæ modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, vividi ac rubentes elegantérque racemis adnexi, puniceos acinos quadantenus repræsentant: quanquam minores, oblongiores, acidiores, & colore etiam multò vivaciores habeantur.

Crespini [Berberis] deinde folia minimè Pyrastrum referunt, sed potiùs punicam malum, quamvis latiora, nec adeò in mucronem desinentia, per ambitum spinis tenuissimis frequentissimísque horrida. Radices etiam quæ profectò æquè flavæ sunt, ac si croco essent infectæ, etsi plures sint, atque exiles, nihilominus altè non descendunt, veluti acutæ spinæ, sed in latus summo cęspite vagantur. Flos denique Pyrastro admodum refragatur: namque melinus ex racemo Vvæ simili erumpit, sui fruticis interno colore à quo dum explicatur atque dehiscit, perquàm suavem spirat odorem. Quibus evidentissimè colligi potest, & Oxyacantham Græcis & Berberim Arabibus, non esse hanc nostram Berberim, seu Crespinum vulgò dictum, cuius communis usus est apud Medicos & Seplasiarios.

Sed præter hæc illud etiam certò credendum, quòd si Diosc. per acutam spinam hanc nostram intellexisset, nunquam silentio dissimulasset folia mirabili opere per ambitum acùleata: neque fructum, quem ramis pendulum gerit, acinis inter se racematim cohærentibus, Myrti baccis assimilasset, nec scriptum reliquisset, radices in profundum agi: nec denique flavum earum colorem quo insigniter natura infectæ sunt, unquam reticuisset. Non prætermisisset etiam spinarum historiam, utpote quæ ternæ suis virgis innascantur, à pede ad verticem: non corticis candorem, non tenuitatem: non item, quòd sæpiùs sine caudice variis veluti stolonibus fruticet: non denique ipsam Pyrastro prorsus similem reddidisset, à qua profectò non minùs dissidet, quàm Quercus ab Olea, ut pudeat huic rei vel refutandæ, vel confirmandæ veritati manifestæ diutiùs incumbere. *Alia est Oxyacantha Græcorum & Berberis Arabum ab hac.*

Non dissimulandum tamen eiusdem huius sententiæ præter Cordum & Matth. esse etiam Amatum, Dod. Dalech. Tabern. Hist. Lugd. Camer. Bacchanel. Turner. & pleróśq; doctiores, qui ipsam rem non diligentiùs perpenderunt. Quid? Quòd ipse Galenus quoque quamvis hanc spinam ὀξυάκανθαν vocet, ab ὀξυάκανθῳ tamen distinxerit, in lib. de simpl. sed & manifestiùs in lib. de fac. alim. ut probè annotat Dod. Etenim, inquit, Diosc. huius Spinæ [Berberis] non meminit: nam quam ipse Oxyacantham fœm. gen. vocat, Galeni est masculini generis Oxyacanthus. Avic. utrumque fruticem sub Amyrberis nomine complexus videtur. Quin & Serapio Berberim descripturus, Diosc. nomen verbáque producit, quam tamen nunquam ei innotuisse clarum est. Cùm vulgarem Italorum Crispinum, legitimam esse Mauritanorum Berberim totus Oriens clamitet, teste P. Hesso, ubi in præsentem usq; diem Amyrbaris nomen conservat, ut in Arabia: quo nihil est Damasci & Tripoli notius. *Differunt Oxyacanthus & Oxyacantha.* *Amyrberis.* *Amyrbaris.*

Est igitur Berberis Oxyacanthus Galeni. Sicque volunt & statuunt etiam Dod. Gesner. & Camer. ac ita statuent, quicunque rem diligentiùs examinabunt, quamvis Tabern. inter recentiores etiamnum Oxyacantham Galeni dicat.

Oxyacanthæ tamen vocem cum Oxyacantho plerique Herbarij confudere, inter quos & do-

ctissimus Cordus, vulgi opinionem secutus, & dil.gentissimus Sylvius, & alij plerique, sed parvi momenti est nominum confusio, si de re ipsa constet.

Vva ursi. *Tragus not.* Dalech. volebat aliquando Berberim esse Vvam ursi Galeni l.7.comp.med.f.loc.de qua re suo loco. Frustra quoque Tragus huic nomina à Diosc. suæ Oxyacanthæ tributa ascribit. Apud Serap. legas Amyrberim etiam Arsam dici, & fructum Zairach. Hispanicum etiam & Italicum nomen quod Berberi tribuit Amatus, neutiquam ei convenit, sed Oxyacanthæ Matth. sive *Spinæ-albæ*. Falluntur quicunque Oxyacanthæ Dioscor. loco Berberim sumunt. Sic Carolus Stephanus Styrpium parum peritus confundit in Horto *Spinum-album* & Berberim.

Synonyma Linguar. *Spina acida.* *Spina sancta.* *Bugia offic.* Berberis, *Berberus*, *Crespinus*, Ὀξυάκανθος, *Spina acida*, & *Spina sancta*, quorundã, ex qua Bugia officinarum, Germ. Erbsal/ Erbsölen / Versing. Sauwerach / Passelbeer/Saurdorn: Io. Bokelius in lib. suo de peste satis barbarè vocat *Barberiss*. Belg. Sauselboom/ Suerboom/ Gal. *Espine-vinette*, atque inde Latino nomine, *Spinivineta*, quòd ex eius acinis vinum exprimatur: *ou de Berberis*. Ital. *Crespino*, Hisp. *Espino de Maiuclas*. Vngar. *Irom Borbala*, hoc est, Vinum-Barbarum, *Faij-foska*. Boh. *Drac*, sive *Dristal*. Angl. *Berberi tree*, aliàs, *Piregdc tree*, & *Berberis*. Burgundi vocant, *Bois de sainct Martin*. Et Montbelgardenses Baccas, *Ioumarin*. *Spina Vineta.*

Locus. Sponte nascitur multis in locis incultis, sylvosis, frutetis campestribus, montanis, siccis & aquosis: & riuulorum ripis ac collibus etiam potissimùm gaudet. Amat loca frigida, paulò calidiora tamen non respuit. Nam & circa Bononiam observavimus, & in Italiæ hortis plurimis, sed cultam. In Delphinatu iuxta Valentiam, spontaneam. In agro Basiliensi, Alsatico & Burgundico passim ferè occurrit, ut & Montbel. Stuckardiæ in horto illo Ducis regio totas sepes ea contextas vidimus. In Brabantia reperitur in marginibus agrorum & sepibus? In uniuersa Hispania fructum non emittere ait Fuchsius: fortè ob regionis eximium calorem: secùs verò in Germãnia, Gallia & vniversa Italia.

Tempus. Germinat ineunte Vere: Floret Aprili & Maio. Per Septembrem & Octobrem rutilo suo decore sepes exornant Baccæ, quibus mensibus maturæ carpuntur ad usus. Rubent verò etiam Augusto. Monspelij non vidimus.

Vires & usus. Têperam. Folia & fructus temperamenti sunt frigidi & sicci in secundo gradu, partésque etiam quasdam nonnihil subtiles habent. Vires Spinæ Appendicis ex Plin. ante dictæ. *Vinum.* Quidam ex Baccis vinum exprimunt eodem ferè usu, quo vinum ex Malo Punico, quod per totum annum asservari potest. *Alvi fluxus.* Estque hic liquor alvi quibusdam fluxionibus, quæ à calore originem trahunt, cuiusmodi ferè æstivis & canicularibus diebus aut sub Autumnum quoque incidere solent, perutilis: non enim solùm sitim immodicam restinguit, *Sitis.* sed & continuos ac diuturnos alvi fluxus cohibet. *Menses superfl.* Idem abundantiam mulierum sistit, stomachum & hepar roborat, & appetitum conciliat. Condiuntur Baccæ pro delicatioribus melle vel saccharo ad eosdem usus, & ad depellendam *Febres.* febricitantium malaciam, quorum morosum nimis palatum cibum ferre quemcunque respuit, atque ita elanguescens eorum appetentia grato harum acore recreatur. Scimus Baccarum succum quemad. & corticis decoctũ, item & foliorũ contusorũ succũ cum aceto plurimũ profuisse in calidis *Dolor dentium.* dolorib. dentiũ a fluxione biliosa vel serosa obortis: arcent enim sua frigiditate & astrictione humorum subtiliũ influxum, & gingivas confirmãt. In doloribus capitis à causa calida fronti applicita multùm possunt. Possunt & maturi acini cũ ramis decerpi, & vel per se in umbra siccari, vel in cella vinaria reponi, ut nostri solent, tùm quando opus, aquæ tepidæ vel gelidæ immergi, (nam quasi reviviscunt,) & ad præscriptos usus accommodari. In omnibus penè calidis morbis in vomitionibus continuis, præsertim biliosis, Berberis Baccæ salutares sunt. *Vomitio.* Folia tenera Maio mense: acini Autumno intinctibus quàm-accõmodatissimi sunt. Tradunt nonnulli, acinos maturos tusos, ac cataplasmatis instar illitos, non solùm abscessus calidos lenire, dolore mitigato: sed & illos rumpere, & ad sanationem promovere. Id annotat Tragus. Verùm huic remedio non multùm tribuimus, nec eo etiam uti vellemus. Ad maturandum enim astringentibus non opus. Obsunt repercutientia. Quid igitur prodesse queat Berberis?

Aqua. Aqua ex foliis & floribus Maio mense destillari potest, & ad prædictos morbos plerósque præscribi.

Sed vino quod ex Berberis acinis exprimitur, nostro & Matth. iudicio, longè maior inest austeritas, aciditásque, quàm mali Punici succo quamvis nonnulli aliter sentire videantur. Illud enim, ut egregiè monet Matth. si in acutis perniciosisque febribus, uti Causus, & quæ pestilens, Iulapio Violaceo ac aqua commistum, ægrotantibus exhibeatur, non modò sitim restinguit, sed biliosas pestilentésque exhalationes supprimit. *Causus. Feb. pestilen.* Datur utiliter Cœliacis, cibum reiicientibus & Dysentericis, & ubi bilis à Iecinore in Ventriculum regurgitans cholericos excitaverit affectus: *Cœliaci. Lienteria. Dysenteria. Cholera.* Non tàm sumptum quàm inditum mensium profluvia inhibet. Tineas ventris enecat, præsertim si bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito sacchari tantillo. *Tineæ. Sputum sang. Dentes labiles.* Prodest cruentis excreationibus: firmat commotos dentes si eo sæpiùs foveantur, quinetiam gingivas roborat, & gargarisatu faucium uvæque inflammationes discutit, atque destillationes eò confluentes reprimit. *Faucium infl.* Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera vetera deficcat. *Vulnera.* Nocet his, qui ex flatu, ac frigiditate laborant ventriculi doloribus, atque etiam ægrè spirantibus. *Noxa.*

Huius verò succum mordacem nolimus oculis instillare, in Ophthalmia; etsi, ut suadet idem Matth. pompholyx addatur cum aqua rosarum. *Nota Matth. Ophthalmia.* Acria enim non possunt non vellicando exquisitissimi sensus oculis dolorem causare, & ita fluxiones potiùs concitare quàm prohibere. Quare hoc remedio uti volentibus suademus, ut extrinsecùs palpebris circumcirca applicent, adhibita cura, ne intra oculos pertingat. *Cautio.* Ex foliis eius viridibus teste Dod. fiunt intinctus, haud secùs atque ex oxalide, ad appetentiam excitandam ad refrigerandum, atque etiam utilissimi febricitantibus & temperamento calidis. *Embamma.*

Flavus eius cortex, inquit, Camer. pulveratus, auxilio est aphthis, similibúsque faucium ulceribus. *Aphthæ faucium ulcera.* In lixivio maceratus flavo colore tingit. Hunc corticem quædam Officinæ Bugiam nominant. *Tinctura. Bugia.* Assamenta & supellectilem ligneam observavimus hac ratione vernice incrustari, illustrarique. Aquâ, quæ macerata collã mucaginosa sit reddita, illinuntur ligna explendis fibrarum & pectinum interstitiis: siccata infuso, corticum Berberis croceo colore tingunt, tandem nitorem inducta vernice liquida vulgata conciliant. *Vernix pulchra tinctura.*

RHAM-

RHAMNVS CATHARTICVS.

CAP. XXV.



CELEBRAVIT Rhamnum catharticũ usus in purgando multus & felix, arbusculam sepibus alicubi familiarem, cortice externo nigro vestitam cui duo alij subsunt, alter viridis, alter luteus, materie pallida dura, ramis satis crebris, iisque ferè ex adverso sitis brachiatam, duris, rigidisque & longis spinis foliosis ruinacem, aculeis præterea aliis minoribus horrentem. Folia ad Pruni folia accedunt, acuminata, atrovirentia, crenata, nervosa, adstringenti sapore: flores herbacei coloris parvos profert, quatuor apicibus constantes, multos simul iunctos. Succedunt baccæ frequentes ad radicem spinarum ex longiusculis pediculis, frangulæ pares, per maturitatem nigræ, succo virente plenæ, in quibus grana terna, vel quaterna Pyrorum granis penè similia, figurâ ferè triangulari, cortice nigricante, medulla alba non ingrati saporis, quæ facilè ungue prementе franguntur, sapor baccarum amarus & subastringens, & qui facilè gustanti nauseam moveat. Habet & succus earum nescio quem sibi peculiarem odorem.

Rhamnum [inquit, Hermol.] Dioscorid. à nostris Spinam cervalem dicit appellari. Quo argumento videri potest haud dissimile huic genus esse quod & hodiè vulgò Spinum cervinum vocamus, fructu Myrti, foris nigro, intus viridi, ob id, vel ad colorem pingentibus idoneo. Cortex arbori subniger & nitidus, quasi Ceraso, interior virens, postea luteus, lignum extrà candidum, interior medulla rubet. Hermolai hanc opinionem sugillans Marcel. Fuerunt, inquit, qui Spinum Cervinum appellatum Rhamnum crediderint, non animadvertentes fruticem à Diosc. non arborem vocari, virgásque non ramos illi tribuere, & Rubis, Hederæ, Paliuróque, ac similibus plerisque aliis coniungere eam Theophrastum, quorum nullum arborescit. Spinum verò Cervinum arborescere, & humani femoris crassitudine truncum aliquando habere, & omnem rubrum esse, quum Rhamnum nigram & candidam Theoph. tradiderit. Nec posse Rhamnum arborem intelligi Theocritus ostendit, Nam si arbor fuisset, pedibus nocere non potuisset. Hermolai opinioni adstipulantur, Ruell. Gesnerus, & Fuchsius quondam etiam Spinam cervalem cervinamve vocavit. Ac Ruellius quidem & Ryff ambo more suo Hermolai verba ipsa adducunt, eo tamen non citato. Quasi maluerint se falsa inducere opinione, ut aliquid dixisse videantur, quàm autori suo citationis honorem referre. Quin & à Trago hæc planta pingitur & describitur sub hoc nomine: Rhamni 2. species: quo verò apud veteres habitus fuerit, sibi non satis constare fatetur. *Rhamni 2. species.* Et nisi folia eius hyeme decuterentur, facilè se dicturum esse speciem Rhamni alteram apud Theoph. Quanquam id obstare neutiquam posse censeat, quò minùs Rhamnis accenseatur. Siquidem nec Diosc. nec Plin. perpetuò virentium Rhamni foliorum ullam fecerint mẽtionem. Quapropter præsentem fruticem Rhamni speciem esse statuit, quoad alij certiorem eius nomenclaturam docuerint. Et in Hist. German. idem tradit, & nec à Nicandro quidem scribi perpetuo esse folio. Ac parvi id momenti esse etsi hyeme excidant folia, quominùs Rhamnus 2. Theoph. esse possit, se itaque in ea mansurum opinione, donec alius meliora tradat. Nobis sanè verò maximi momenti esse videtur, plantam esse vel sempervirentem, vel folio deciduo, & hanc notam nuspiam facilè deleri contemnive deberi aut posse statuimus. Præterea non videmus quid in hac stypre appareat, cuius merito Rhamnus candidus, qui alter est Theoph. dici possit. Mirum etiam, Tragum, alioqui sedulum herbarum vestigatorem, facultatis purgatricis huius fruticis non meminisse. Cordus quoque Cervi spinam vocat: Et Cæsalp. Spinam cervalem vulgi, quasi & ipse dubitaret esse veram & legitimam Diosco. Dubitasse videtur & Apollo, nequicquam statuens. Sed revera Rhamnus non est, ac tantò minùs Spina cervina Dioscor. ut rectè nostro iudicio statuit Marcellus contra Hermol. cuius opinioni etiam refragatur Matthiol. quamvis non nisi ex Marcello id hausisse videatur.

Ramnus 2. Theoph.

Tragi opinio reijcitur.

Hallucinantur proculdubio, inquit Amatus, qui Spinam cervalem vulgò dictam, Gallis *Burgam* vel *Neprum*, Rhamnum esse putant, quum revera nulli Rhamni generi respondeat. Et Dod. Rhamnum solutivum vocans, negat tamen esse verum Rhamnum vel Theoph. vel Diosc. *Rhamnus solutivus.* Nec placent qui Rhamnum simpliciter & absolutè dicunt, ut fecerunt Theoph. Golius in Onom. Euchar. Rosslin, & Helfricus, qui & ῥάμνον, & Spinam albam vocat, nihilò rectiùs & alia quædam nomina tribuit, neutiquam huic arbori competentia. Nihil tamen impedit, quominùs cum adiectione Rhamnus Catharticus vel solitivus dici queat, quòd Rhamnis quodammodo, spinis, baccis, & aliis quibusdam accedat, ut à plerisque recentioribus herbariis fuit nuncupatus.

Spina infectoria Matth. Clus. Penæ, Lob. & aliis. *Spina merula* quorundam. *Spinam cerualem*, inquit Amatus, Hispani *Alvarem*: Itali verò *Merlam* vel *Cervinam*, Galli *Burgam* vel *Neprum* appellant. German. *VVegdorn, VVegdornbeer, Creutzbeer, VVeersenbeer, VVahenbeere, Ferbkorner, Ferbbeer* Darvon man das Saffrgrun macht. Belg. *Rhijnbesien doren Besienboom*, Baccarum arbor: & fructus *Rhijnbesien*, id est, *Rhenanæ* baccæ, quòd magna copia iuxta Rhenum reperiatur. Italis *Spino merlo*, Longobardis Venetisque *Spin Cervino*: Foroiuliensibus *Spin-guerzo*, cæteris *spino da tingere*. Bacchan. tradit Hetruscis *Maracho* dici: num rectè, ipse viderit. Gal. *Neprun, Bourgespine*. Gallobelgiæ *Nertpruyn*. Hung. *Eb tovisk*, i. e. canina spina.

Spina infectoria. *Spina merula.* *Spina Alvaris.* *Merla.* *Burga Neprum.* *Baccarum arbor.* *Rhenana bacca.*

Pulchram iconem habet Matth. ut & Camer. quæ meliùs placent nostrâ. Euchar. duas figuras habet diversis locis, & diversis nominibus, quasi de distinctis plantis tradidisset, cùm tamen utrobique posita illa nomina [nempe primo loco Kreutzbeer/Ferbkörner : alio Weegdorn/

Figura. Euchar. error.

Weerſenbeer] omnia uni huic frutici conveniant.

Locus. Naſcitur multis Germaniæ locis ſenticoſis, & ſepibus, agrorum limitibus, ac iuxta vias, in dumetis iuxta itinera & vias ſitis, ut vix alibi copioſiorem obſerves: unde & Germ. Wegdorn, quaſi *Viarum bacca*, vel *baccifera* dicta. Amat inculta loca, & rivulos ac ſcrobes aquam habentes. Baſileæ, Tiguri, inter Montbelgardum & Beffordiam circa Barmont copioſè naſcitur. In horto E. C. Montb. copioſè alitur inter ſepes. Multis Pannoniæ locis vulgatiſſima eſt, ubi interdum arboream amplitudinem adipiſcitur, teſte Cluſ. quales & aliquot videas in horto prædicto. Floret Maio. Autumno

Tempus. baccæ matureſcunt.

Vires & uſus. Folia frigidæ & ſiccæ ſunt naturæ: ideò igni ſacro & ſerpentibus ulceribus efficaciter illinuntur. *Ignis ſacer. Serpentia ulcera. Oris ulcera.* Quædam mulierculæ vel folia vel interiorem corticem cum modico aluminis vino decoquunt, adverſus oris ulcera & putredines, quibus hoc medicamento gargariſatu ſingulari experientia ſuccurrunt. *Color luteus.* Baccæ huius fruticis meſſis tempore lectæ arefactæ & tuſæ in aqua & alumine maceratæ, luteum ſeu croceum potiùs reddunt colorem, quo librarii olim libros pingere conſueverunt. At hodie cùm auripigmentum uſu recipi cœpit, repudiati ſunt acini iſti, quanquam locum adhuc habeant apud eos qui chartas depictas & luſorias, nec non coria colore flauo inficere ſolent. Autumno cùm baccæ iſtæ maturitate n ſuam aſſecutæ nigræ evaſerint, leguntur, & tuſæ in vaſe æreo aſſervantur, & pulchrè viridem exhibent colorem. *Viridis color.* Vnde nonnulli eum viridé coloré ex his parant, quem Ger. Saffgrun vocamus. Gal. verò, *verd de Veſcie.* Belg. Sapgruen: qui pictoribus accommodatiſſimus eſt, & in magno uſu. Hi acini cùm circa feſtum D. Martini in arboribus adhuc hærent, legi ſolent, & ad Puniceum colorem conficiendum ab iis qui coria inficiunt, & depictas chartas coloribus illuſtrant. *Puniceus color.* Ex his facilè liquet has baccas utiliſſimas eſſe, ut quæ tria colorum genera præbeant, croceum, viridem & puniceum, ut in ſcripta retulit Tragus. Baccæ autem, ut guſtu amaritudinem cum adſtrictione quadam referunt, ita & calidæ ſiccæque exiſtimantur ordine ſecundo. *Temperam.* Purgatrices verò ſunt, atque craſſam pituitam & biliosos quoque humores per alvum educunt. *Purgant.* Nos peculiarem earum vim in ſero & aquoſis humoribus efficaciter educendis experti ſumus, quapropter non rarò earum ſyrupus ad uncias tres hydropicis præſcriptus notabili cum ſucceſſu datur: atque etiam exhibetur aridarum pulvis a ʒj: ad ʒiß. autore Dodon. *Hydrops. Doſis.* Nonnulli baccas numerant, qui à XV. ad XX. exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præſtat autem ipſas confractas in iuſculo pinguis carnis abſque ſale incoquere, atque iuſculum ebibere: ſic etenim minori cum moleſtia, ac paucioribus ventris doloribus ac torſionibus evacuant. *Vt mitius purgent.* Incoquuntur autem baccæ à XL. ad LX. pro robuſtiſſimis, etiam plures. Idem Dod. tradit baccas potenter purgare per inferiora, evacuare pituitam viſcidam ac humores bilioſos magna vi & exceſſu, ita ut multùm corpus perturbent eorum qui ſumunt, ac ſæpè vomitum movere. Itaque non convenire niſi iuvenibus robuſtis & ruſticis, qui magis parcunt pecuniis, quàm vitæ ſuæ, *Moleſte purgant.* Sed mollibus & debilibus has baccas valdè nocere, immẽſa ſua vi: atque eò magis ſi non correctæ & caſtigatæ exhibeantur. Et ſanè cùm facilè parari poſſit ex iis ſyrupus, aut ipſæ quoque prædicto modo adminiſtrari, ipſas baccas temerè, niſi robuſto devorandas dare nolimus. *Syrupus.* In Syrupo verò quo quotidie & frequenter utimur, etiam in delicatiſſimis naturis, nullam moleſtiam effatu dignam, unquam deprehendimus: & ſolvendo corpori accommodatiſſimum à multis iam annis cognovimus, etiam in nobis ipſis. Paratur Matth. hoc modo. Baccæ probè maturæ, ut Octobris principio, leguntur ad lib. ij. mundatæ, conquaſſantur parum, & in ollam vitreatam inditæ per tres quatuórve dies benè tectæ, ſtare ſinuntur loco tepido. Poſtmodum exemptæ in ſacculum coniiciuntur & prælo ſubiectæ exprimuntur. Succus expreſſus cum lib j.ſ. Sacchari lento igne coquitur ad Syrupi conſiſtentiam. Poſtea colatur, adduntúrque Cinnamomi & Zinzigeberis benè pulveriſati ana drach. 4. Garyophill. drach. ij. & in uſum reponitur. Huius uncia j. ad drach. x. placidè purgat pituitam omnéſque craſſos & viſcoſos humores. Quare podagricis optimum eſt medicamentum. *Aliud.* Nos ita fieri iubemus. Succi baccarum maturarum extracti & ritè depurati lib. V. coquantur cum Mellis opt. & Sacch. ana lib. j.ſ. ad Syrupi conſiſtentiam. Adde pro unaquaq; libra Syrupi, Cinam. & ſemin. Aniſi conquaſſator. ana ʒ. ij. in petia ligata immergátur. de hoc tutò dabis ab ℥j. ad ℥ij: *Obſerv.* nec prędictas moleſtias metues, niſi fortè in exquiſitiſſimè delicatis homuncionibus aut impuris planè corporibus in quibus omnes ferè purgationes moleſtiores fieri ſcimus, quòd plæríque tales ſtomachici ſint quorũ Camerinam abſq; ſingulari cautione mouère periculóſum, fit & ex baccis his Electuarium, nonnullis in locis uſitatum, ut & Syrupus? quæ ambo parum amica ſtomacho Camer. cenſet, ideóque eò diligentiùs corrigenda. Medici Lutetiani, inquiunt, Pen. & Lob. certiores vi- rium, quàm Matth. ut qui non ad pituitam craſſam & viſcidam, ſed potiùs tenuem educendam, prudentiùs utuntur. Sanè & nos præcipuam earum vim in extrahendis aquis deprehendimus: uti dictum.

RHAMNVS SOLVTIVVS
PVMILVS PANNON.
I. Cluſ.

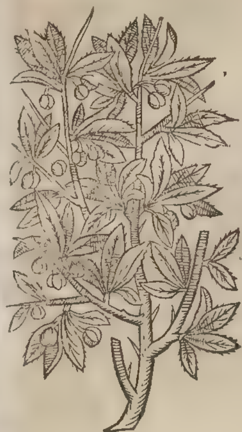
EX ea plantæ portione, quam penes nos in ſicco noſtro herbario habemus, apparet fruticem eſſe ad Rhamnum Catharticum vulgarem accedentem, cortice tectum nigricanti. Folia ex eodem tuberculo plura oriuntur, brevibus pediculis hærentia, acuminata, unciam plus minùs longa, ſemunciam lata, circumcirca crenata, lævia. Baccæ ſiccæ Terebinthi fructum referunt, tùm magnitudine, tùm forma turbinata, in acumen deſinente pediculis ſemuncialibus appenſæ: nec demonſtrant commiſſuras quales Cluſ. habet in Rhamni ſive ſpinæ infectoriæ Pannon. 2. ſua figura, cui tamen folia ſatis reſpondere videntur.

Conſiderandum an poſſit eſſe prima eiuſdem, cuius nullam dat figuram, quamque ſic deſcribit: Spina infectoria prior bicubitalibus aſſurgit ramis, in multas alas diviſis, cortice lævi, ſpinæque infectoriæ vulgari tum colore tum ſubſtantia ſimili, tectis, qui membrana ſuperiori dempta: ex viridi palleſcit, & ſapore eſt amariuſculo: ramuli paucis ſpinis horrent, ſed ipſi in ſpinas plærúmque deſinere ſolent. Folia vulgari ferè ſimilia, ſed minora & anguſtiora, ad Pruni ſylv. folia plurimùm accedentia, guſtu linguam exiccante. Flos congeſtus, ut in vulgari,

ge i iisdémque coloris & formæ, hoc est, ex pallido herbaceus, & quatuor foliolis constans, minor tamen. Radix ut in aliis fruticibus lignosa. Hanc si quis Lycij generibus annumerandam censeat, non refragabor.

Frequens cum vulgari Rhamno exit in Leytenberg. Floret Maio.

RHAMNVS SOLVT. PANNON. II.



Spina infectoria Pannonic. 2. Clusio cubitales habet ramos minimi interdum digiti crassitudine plerúmque minores, nigro rugosóque cortice obductos, superiore parte in ramulos divisos, qui tenuiore & læviori cortice tecti plerumque in acutam spinam desinunt. Folia Myrti aut sylv. potiùs, breviora tamen & minora, viridia, per ambitum nonnihil serrata, gustu, primùm adstringente, deinde nonnihil amaricante: Flores inter folia herbacei, quatuor foliis constantes, ut in priore: Fructus deinde spinæ infectoriæ vulgari haud absimilis: binis, nonnunquam etiam ternis veluti commissuris distinctus, initio viridis deinde per maturitatem niger. Radix crassa, lignosa, dura, raras fibras in latera spargens. Et hanc quoque Lycij generibus accenseri æquo fert animo. Tabern. Germ. Vngerisch Wegedornbeer & Creutzbeer vocat. Botanici qui viderunt, considerent quantùm differat hic Rhamnus à Lycio Gallico.

Nascitur copiosè in monte Bodensi thermis imminente & vicinis iugis, loco petroso & salebroso.

RHAMNVS BAVARICVS DALECH.



PRo Rhamni etiam genere spinosam plantam Germanus quidam rei herbariæ studiosus ex Ingolstadio Dalechampio attulit, quam Rhamnum Bavaricum vocabat, quòd aliud aptius nomen non inveniret. Hæc planta, ut ille narrabat, hominis altitudinem superat, cortice est purpurascéte, spinoso, foliis densis, pallidis, omnibus serratis, sed aliis longioribus & angustioribus, prima scilicet ramorum parte, nec Ilici dissimilibus, aliis brevioribus & rotundioribus, circa ramorum extrema Rhois folia utcunque æmulantibus, spinis multis, tenuibus, sed acutissimis, foliosis, ut in primo Rhamno Matthiol. Histor. Lugd. *Spina.*

LYCIVM VETERVM.

CAP. XXVI.

Descriptio Diosc. Pyxacantha. *Folia Buxi.*

ΛΎκιον, quod aliqui πυξάκανθαν vocant, autore Diosc. arbor est spinosa, virgis trium cubitorum, aut etiam longioribus, circa quas folia sunt Buxo similia [Plin. Radix Buxei coloris] densa. [πυκνά: quidam frequentia vertunt] Fructum fert Piperis instar nigrum, [μέλανα: Cæsalp. non probat, sed melinum substituit, id est, luteum] amarum, densum, [πυκνόν, sive succi plenum, aliter quàm Matth. & Corn.] lævem: corticem verò pallidum, Lycio diluto similem, & radices multas, obliquas, [pro πλατείας ut Oribas. habet à Plin. legi potuit φλαγίας, Serap. quoque legit πλαγίας] lignosas. Nascitur plurimùm in Cappadocia, Lycia, pluribúsque aliis locis. Aspera loca amat.

Locus. *Lycij succi parãdi ratio.*

Succus dicitur radicibus cum frutice ipso tusis [Ruell. hîc more suo maluit Plinij sensum exprimere, quàm autori fidem præstare, cùm ait: Rami cum radiculis tusi, *&c.*] & per dies multos maceratis, denique coctis: ac tùm ligna quidem abiiciuntur, liquor verò iterum coquitur, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amurca inter coquendum admixta, aut Absynthij succo, aut felle bubulo. *Adulteria.* Quod verò spumosum innatat inter coquendum, eximito, & ad oculorum medicamenta reponito: reliquo ad alia utitor. Simili modo & è fructu expresso & insolato succus elicitur. *Succus è fructu.* Optimum est Lycium, quod igni accenditur, quodque dum restinguitur, rubentem spumam [Oribas. καπνὸν, id est, fumum legit] edit, extrinsecus nigrum, intus verò cùm dissecueris fulvum, minimè virosum, cum amaritudine astringens, colore croceo: quale est Indicum, reliquo præstantius & efficacius. *Delectus.* *Indicum.* *Vires.* Vim habet astrictoriam, & quæ pupillis caliginem offundunt exterit: palpebrarum scabiem, pruritus veterésque fluxiones sanat. *Caligo oculorum.* *Scabies palpebrarũ.* Facit & illitum, ad aures purulentas, tonsillas, gingivas exulceratas, labiorum fissuras, sedis rimas & attritus. *Aurium ulcera.* *Gingivarũ ulcera.* *Rimæ labiorum. & ani.* Cæliacis & Dysentericis, tum potum, tum etiam infusum convenit. *Cæliaca Dysent.* Datur & sanguinem excreantibus atque tussientibus ex aqua: itémque à rabioso cane demorsis, catapotij instar devoratum, aut ex aqua bibitum: *Sang. sputum.* *Canis rabidi morsus.* Flavos facit capillos: *Capillos tingit.* Reduviis, herpetibus, putrescentibúsque ulceribus medetur: *Vlcera putrida.* fluxum muliebrem appositum sistit, & à rabiosis animalibus demorsis, seu in lacte bibitum, seu catapotij vice assumptum, auxiliatur. *Menses suppr.* Fertur & Lycium Indicum [hæc sequentia superflua apud Dioscor. putat Cornar.] fieri ex frutice Lonchitide vocato. *Lycium Indicum.* Est is è spinarum genere, virgas habens rectas tricubitales aut etiamnum maiores à fundo numerosas & Rubo crassiores. Ruptus cortex rufescit: folia verò Oleæ similia visuntur. *Lonchitidis descriptio.* Cuius herba in aceto decocta propinatáque proditur Lienis inflammationibus, Regióque morbo mederi, & fœminarum purgationes ciere. *Vires.* *Lienis inflammatio.* *Icterus.* Cruda quoque trita in potu eadem præstare traditur. Seminis mystra *Menses ciet.*

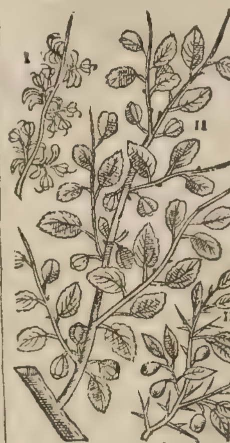
Purgant venena. duo epota aquosa expurgant, suntque adversus lethalia medicamenta remedio.

Pyxacanthum Chironium. Plin. Plin. verò spinam eam ex qua Lycium fit in Græcia, Pyxacanthum Chironium vocari dicit, quam vocem superfluam putat Dalech. Sed Plin. verba, ut à Diosc. nonnihil variantia lubet adscribere Fert & Spina Piperis similitudinem, præcipua amaritudine, foliis parvis densisque, Cypri modo, ramis trium cubitorum, cortice pallido, radice lata lignosaque, buxei coloris. Hæc in aqua cum semine excepta in æreo vase medicamentum fit, quod vocatur Lycion. *Lycion. Adulteriũ.* Ea spina & in Pelio monte nascitur adulteratque medicamentum. Item Asphodeli radix, aut fel bubulum, aut Absynthium, vel thus [Rhus. CH.] vel amurca. Lycion aptissimum medicinæ; quod est spinosum. Indi in utribus Camelorum aut Rhinocerotum id mittunt. Ita vides Diosc. folia Buxo similia dixisse: Plinium verò radicem buxei coloris, eandemque latam, quum in Dioscor. legatur obliqua, ut non vana suspicio sit Cornari Plinium πλατεῖα pro πλαγία legisse. *Plinii error.* Sed fallitur Plinius & in eo, quòd Indiam eam ferre dicit, ut annotat Dalech. Hæc enim Lycij descriptio in Cappadocia, Lycia, Et ut ait, in Pelio nascentis. Indica spina Lycij, quam Lonchitin vocat Diosc. aliter ab eo describitur, ut paulò antè citatum. Idem Plinius & alibi tradit ex Rhamni sylvestris radice fieri medicamentum, quod vocetur Lycium. At hoc falsum esse & à nemine proditum, iam suo loco ostensum. Idem mox subdit: Lycium præstantius è spina fieri tradunt, quam & Pyxacanthon Chironiam vocant, *Pyxacanthos Chironia.* quales in Indicis arboribus diximus, quoniam longè præstantissimum existimatur Indicum. Coquuntur in aqua tusi rami, radicesque summæ amaritudinis, æreo vase ferè per triduum, iterumque exempto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amaris succis, etiam amurca & felle bubulo. *Vires.* Spuma eius ac flos quidam oculorum medicamentis additur. *Faciem purgat. Psora.* Reliquo succo faciem purgat, & psoras sanat, erosos angulos oculorum, veteresque fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gingivas, *Tussis.* tussim, sanguinis excreationes, fabæ magnitudine devoratum. Aut si ex ulceribus fluat, *Rhagades. Genitaliũ ulcera. Attritus. Clavi.* illitum, rhagadas, genitalium ulcera, attritus, ulcera recentia ac serpentia ac putrescentia [in naribus Dalecham.] vt & clavos, & suppurationes. Bibitur & à mulieribus in lacte contra profluvia. Indici optimi [Diosc. non Indici] differentia, glebis extrinsecus nigris, intus rufis, cùm fregeris, citò nigrescentibus. *Delectus. Temperã.* Astringit vehementer cum amaritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præcipuè ad genitalia. Hæc Plin.

Lycium Galeno. Sed & Galenus audiendus: Lycion sive Pyxacanthon arbor spinosa, ex qua Lycium, quod vocant conficitur, id videlicet medicamentum liquidum, quo ad sugillata utuntur, *Sugillata.* & sedis orisque phlegmonas ulcerationesque tum herpetas, *Herpetes. Vlcera contumacia. Intertrigo. Paronychia.* putredines, & ulcera contumacia, & aures pure fluentes, & intertrigines ac paronychias. Est autem facultatis exiccatoriæ, compositum ex diversi generis substantiis, quas ἑτερογενεῖς Græci vocant: *Temperã.* altera quidem tenuium partium digerente atque calida: altera terrestri & frigida, ex qua adstrictionem obtinet. *Cacoethe.* Porrò hæc qualitas pusilla medicamento inest: digerit verò & desiccat, non parum, nempe in secundo ordine; in calore autem mediis & symmetris proximum est. Proinde ad varia hoc utuntur medicamine: ut abstergente quidem ad ea quæ pupillas obtenebrant, [ad putredines & Cacoëthe ulcera] ut contrahente verò, *Vlcera.* Cœliacis, Dysentericis ac muliebri profluvio adhibentes. Lycium hoc in Lycia & Cappadocia plurimùm provenit: alterum verò Indicum, ad omnia valentius est. Hæc Gal. qui idem l.4.c.4.τῶν κατὰ τόπους de Lycio loquens: *Locum.* Non obscurum esse puto, inquit, Indicum Lycium à me dici, non hoc quod apud nostros populos provenit.

Cornar. verò ut monebamus, quæ in Diosc. de Indico Lycio habentur, fieri ex frutice Lonchitide, penitus suppositititium esse iudicat, & de Lonchitide herba illuc translatum, de qua idem Diosc. l.3. agit. Officinæ hodie nonnullæ Lycium habent, *Lycium Offic.* sed unde collectum, aut allatum, ignotum est ferè, inquit Cornar. etiam his qui materias medicas important, ut qui vix appellationum aliquam cognitionem habeant. Nasci autem & in Italia in Ligurum montibus Pyxacantham, unde Lycium rectè fiat, quidam tradunt, de quo mox. Qui de aromatibus Indicis scripsit, narrat Lycium ab Indis vocari Cate: *Cate.* fieri è ramis arboris Hacchic, minutim concisis, elixis, contusis, cum farina Nachani succo mixto, & in pastillos tabellasque formato. Arborem verò Indici Lycij postea describemus ex Garcia. Lycium Indi vocant Cate *Lycij [illegible] Indorum.* Græci quoniam Indicum nomen non satis noverant, pro Cate principiò quidem Acanthon nominarunt: Et quia in Lycia & Cappadocia ea arbuscula Buxi folio est, Pyxacanthum appellarunt, teste Dale. *Pyxacanthus [illegible].* arboris Indicæ figuram ignorantes, quæ Tamarisci folia habet, aliàs spinosissima, ut posteà specialiùs patebit. Nunc Lycij differẽtias, quæ eo nomine hoc seculo innotuere tradamus, incipientes à Gallico.

LYCIVM GALLICVM.



Descriptio. LYCIVM Gallicum spinis rigidissimis horret Oxyacanthæ Matth. similibus, circa quas flores parvi, *Flores.* multi simul, ex brevibus pediculis, quibus succedunt baccæ, quæ *Baccæ.* maturæ sub pellicula continent semina oblonga, polita, striata, exiccatæ bicoccæ & tricoccæ apparent: *Sapor.* baccis Spinæ Burgundicæ sic satis similes, amaræ valdè. Lugdunum adferuntur nomine *Grana tinctorij*, *Graine à teindre.* *Grana tinctoria. Folia.* Folia ad Prunum sylv. nonnihil accedentia, tenuia, minora, in ambitu aliquantulũ serrata, nervosa, decidua. In siccis nullum deprehendimus manifestũ saporẽ. Nascitur in asperis & saxosis circa Avenionem, & Carpantoracten. In Hist. Lugd. *Lycium Dalech.* Lycium Dalecham. describitur Spina tres cubitos alta, cortice in cinereum pallescente, *Cortex. Radix. Fructus. Sapor.* radicibus multis lignosis, aculeis foliosis, fructu Piperis magnitudine, nigro, adnexo brevi pediculo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc cordis

cordis figura, pro nucleorum numero: è cuius fastigio pilus duplex subtilissimus eminet, gustu adstringente & valdè amaro. Baccis ad tingendum sericum aureo colore infectores utuntur, easque vocant Tinctorium granum, *Graine à teindre*, aut Flavum granum, *Graine iaune*, aut Avenionense granum, *Graine d'Avignon*. Ex eo quod de Lycio Diosc. prodidit nimirum ξανθίζειν τὰς τρίχας, flavos reddere pilos, movit Dalechampium ut crederet, quod & multi asserunt, verum Lycium, quamvis hæc planta non sit, cuius succo in Offic. utimur, eosdem effectus tamen præstaturam, quos veteres suo Lycio tribuerunt. Eiusdem Dalech. figurà ad plantam siccam facta, in qua contrahuntur folia. Baccæ etiam proculdubio erant siccæ, quæ ita angulosæ appictæ. Solitum fuerat advehi Lycium ex Lycia, verùm quid sit hodiè norunt perpauci, inquiunt Adver. Est in Provinciæ Narbonæ plerisque locis arbuscula [Lycium siue Pyxacantham Narbonensium vocant] Oleæ sylv. similis, Arbuti magnitudine, foliis Oleæ, sed brevioribus, rigidioribus, rotundioribus, minoribus, caudicis foliorúmque viridi, obscuro, saturiore, colore subfulvo, spinis crassis atq; rigidis, prӕduris. Baccæ sunt ut Phylireę maiores, sed rotūdiores quàm Oleæ, succo subrubro, Oleaginoso, uti Phylireæ: qui amarus, ingratissimus, accensus cum strepitu quodam flagrat, extinctus rubet. Hanc, tametsi præ se undique referat Lycium, tamen non auderemus asserere eandem esse. Id tamen audemus dicere, vix maiori posse vsurpari commodo Lycium, quàm istud nostrum: & posse longè propiùs, aptiúsque subdi illi quàm Amurcam: habet nàmque vires digerendi quadam cum astrictione. Quod si non sit Lycium, fuerit sanè species Oleæ sylvest. cuius Amurca omnium præstantissima vice Lycij est. Valdè putamus Matthiolum hic iconibus abuti, sed & Anguillaræ etiam & aliis doctioribus vera monentibus conviciari. Considerent itaque periti an hæc conveniat cum Lycio à nobis descripto & depicto: an verò illa quam eidem Advers. Paliuri alterius peregrinę nomine describunt his verbis: Quædam spinis horrida, foliis Oleæ minoribus, baccis nigris, tricoccis, Smilacis, gravidis, succo fulvo, tincturæ apto, prægrandibus, Berberidis modo, granis ternis, sed minoribus, oblongis, gustu subacri, cuius hic picturam damus, non procul Monspelio, qua itur ad scaturiginem Lani amnis, secus ripam & propè viam multa. In qua sanè descriptione multa sunt, quæ cum nostra conveniunt, excepta comparatione illa foliorum cum Olea. Figura sanè quam ponunt Adv. pro Paliuro 2. peregrino satis quadrat cum nostro Lycio, quamvis foliorum serratura non adsit, granaque angulosa non appareant. Vix enim putamus virentia ita angulosa esse, ut sicca, nisi fallat memoria. In icon. Lob. p. 279. errore ut existimamus Typographi pro icone prædicta ab posita, nempe Pyracanthæ, quæ etiam posita p. 182. sub titulo Rhamni 3. Dioscor. Nec scimus cur ibi etiam ita vocetur, quum in Advers. Pyracantha dicatur, nisi & is sit error Typographicus.

LYCIVM ITALICVM.

Ante plures annos accepimus à D. Cortuso baccas similes baccis Lycij Gallici, cum inscriptione Lycij ex monte Baldo: colore tamen



differunt, sunt enim purpurascẽtes & ferè nigræ: semina in baccis ad Berberim accedunt, breviora tamen lucida, polita, colore subfusco, aut ex spadiceo in nigrũ vergente, penè triangula, inter ea quædam sulcata: saporem amarum non deprehendimus, sed aliàs ingratum: Quædam etiam baccæ apparent angulosæ: an verò virentes tales, sint nescimus: Postrema Matth. figura id non demonstrat. Fortè succo & carne humidiore exsiccata, à granorum intus positorum situ & figura tales apparent, ut hinc dicat Anguil. ad Tithymali fructus accedere. Nihil tamen asserimus. Qui viderint plantam virentem, explicent. C. Bauh. apud Matth. putat esse Lycium 1. Cæsalp. & Brassavolæ, cuius icon ex Matthiol. proposita falsa est, nec meretur nomen Lycij primi, tantùm abest ut Brassavolæ sit dicendum: ac multò etiam minùs Cæsalpini, cuius Lycium suspicamur esse Pyracantham Lob. de quo diximus alibi. Idem C. Bauh. & Lycium 2. apponit sub alia figura quod & Italicum vocat.

Cæterùm ut Galli suum, sic Itali suum quoque Lycium celebrant, atque adeò melius censent. Sic enim tradit Matth. Lycium medicamentum Officinarum adulteriis non vacat: hoc ævo ex Lycia ad nos non importatur: veruntamen & in Italia Lycij arbor nascitur: quandoquidem (ut Brassavolus testatur) in Liguriæ Alpibus frequens illa visitur. Eadem & in Dalmatia provenit, unde nuper eius ramuli baccis onusti mihi allati fuerunt: quippe (ut mihi retulerunt) via, qua ex Zara itur Nonam, ubique virescit. In com. cum magnis fig. Lat. & Ital. ait Licij plantam, cuius iconem dat, sibi missam à Baptista Balisto Dalmato Myropola: Sed revera plantam ipsam vivam à se nusquam visam. Cæterùm quamvis censeat vitiligator quidam, eam fictitiam potiùs, quàm veram esse Licij plantam, se tamen, cùm Lycij historiam omnib. ferè notis illam repræsentare videat, eam ex commẽt. suis eruendam consultum non duxisse, quousque alius compareat, qui ex Lycia, vel Cappadocia veriorẽ Lycij plantã ad nos afferat. Haberi quoque aliam quandam plantam, quæ non parum Lycium æmuletur. Hanc primùm Verona ad se missam à Fran. Calzolario, cuius & imaginem exhibet, ut de ea quoque aliorum sit iudicium. Lycium Arab. *Hadbadh, Hadad, Kilulem* sive *Felzakarag* vocari. At pace Matthioli dixerimus, icon, quam fictitiam apponit [ut is non negat, merebatur quæ ex commentariis suis erueretur cum aliis quamplurimis fictitiis: res docendæ, & vivis imaginibus repræsentandæ, quantum in nobis est, non figmenta, non excogitatæ larvæ, ut ipse non parum sæpè factitat. Lycium Italicum verum sit an non, nihil refert, modò talis exhibeatur, qualis est, & pro Italica. Qui Itali-

Semina.

C. Bauh. Lycium.

Lycium 2.

Lycij arbor. Locus.

Alia Lycio similis.

Arab.

Matth fingit multas icones.

cam dicit, non Lyciam vel Cappadocicam dicit. Cautiùs sanè Camer. immò & fideliùs in sua epitome Matthioli illam omisit, Lyciique Italici titulo alteram genuinam apposuit cum hoc lemmate: Planta est aculeata, Pruni sylv. faciem referens, minoribus tamen foliis: flores mittit candidos, è quibus baccæ gignuntur, Ligustri ferè similes, sapore acerbo atque astringenti, è quibus succus exprimitur.

Flores.

Sed Anguillaram Matthiolum castigantem audiamus. Verum, infit, Lycium hodie non cognoscitur: planta quæ pro eo demonstratur non convenit. Effigies quæ missa Matthiolo Lycij provenientis in Nona non est vera: folia ei non sunt Buxi, quamvis parva, sunt enim tenuia, & potiùs similia Pruno sylv. Fructus non similes Piperi sed potiùs Tithymalo, non multi simul, sed rari, non amari: cortex non pallidus sed potiùs niger: spinosus quidem est. Eam plantam non convenire cum figura Matth. clarum erit iis qui iter suscipient versus Zaram & in Italiam per sylvam dictam Legnano propè Marano & Rivoli Veronensium & alia loca. Nullam etiam spinam invenio quæ conueniat cum Lycio secundo eiusdem. Hæc ille. Et sanè dubium non est, fictitiam esse, ut dicebamus. Miramur tamen Matthiolum fateri à se nusquam visam plantam, & missam imaginem à Baptista. Cur igitur ei eum honorem denegavit repertæ raræ plantæ? cur scripsit sibi allatos ramulos baccis onustos, si verum non erat? Mendacem oportet esse memorem. Aut cur illos non conferebat cũ sua icone? Aut cur hîc saltem morem sibi consuetum neglexit, accommodandi iconem ad descriptionem Diosc. Denique cur loco citato ex sola icone visa invehitur in sui similes, dicens: maximam tùm seplasiariorum tùm etiam Medicorum incuriam ac negligentiam esse in iis exquirendis, quæ ad artem medicam spectant? Est sanè. Ast longè maior ac perniciosior est temeritas eorum, qui, quo dolo, quáve arte id possint, satagunt fingere nova, applicare veteribus, ut ista soli invenisse, hæc non nescisse videantur, qui mos Matthiolo propemodum solemnis fuit, quod equidem dolemus. Sed veritas non tacenda, ut tandem studiosi, quos stipites ille putavit, & fore fortè prævidit, falli desinant, habeántque eius imitatores quem spectent, ac in hoc etiam si velint, admirentur: maximè quando advertent, eundem suum magistrum, tàm vafrè scivisse lectoribus suis fucum facere in postr. Com. Lat. & Ital. cum magnis figur. mutata priore illa sua icone fictitia, cuius folia planè Buxea ad Dios. verba effinxerat, ut Buxum potiùs, quàm Lycium dixisses, si absconditæ fuissent spinæ. Et quoniam in Diosc. etiam legitur fructus πυκνὸς, is ut egregius plantarum plastes, densè aggestas simul plurimas baccas affinxerat & appinxerat. At nunc aliorum monitu vel proprio pudore cautior, si non melior, factus, aliam excogitandam figuram censuit, non ut antè, ex Diosc. sed ex sui castigatoris Anguillaræ verbis & monitu, folia pingi curavit minùs πυκνά, rariora, tenuiora, atque uno verbo, minùs Buxea: & fructus præterea triquetros: addens insuper ceu opus quoddam supererogationis, ac superpondij loco figuram secundam. Bellam sanè verò Palinodiam. Hic optassemus aliquis eius glossator aut patronus, si potuisset, defendisset, aut quod debuisset, hunc fucum ei exprobrasset, ne studiósi rei herbariæ bis vel toties deciperentur. Nos ex eodem Matth. proponimus iconem secundam, ut satis congruam, & ramulum primæ falsissimæ. Itémque addi curavimus baccam Lycij montis Baldi.

Verum Lycium hodie ignotum.

Matth. castig.

Matth. mos & consuetudo graphicè depingitur.

Sed nec Dod. absque virgula censoria abeat: Is quippe, ut olim, ita in postremis suis fictitiam Matth. iconem proponit, affictis etiam trunco & radice sibi nunquam visis. Lycium vocat simpliciter & πυξάκανθα, dicitque Ὀνόπυξον Theoph. id est, Buxum Asininum. At quis Oedipus hoc ei arcanum detexerit, ut tàm liberè pronuntiaret, equidem nescimus. Possit tamen fortè esse, sola coniectura est, ex nominis affinitate & spinis. Spinosum enim Ὀνόπυξον facit Theoph. quanquam huius & alio loco meminerimus. Idem Dod. in postr. sua hist. Lat. ad Anguillaræ aliorúmque sententiam accedit, qui volunt Pyxacantham Matth. non esse legitimam.

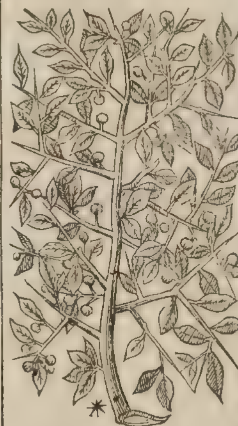
Tab. modò Buchsdorn simpliciter, sicut & Lycium, ut in icon. ... : modò Lycium Italicum, Welschen Buchsdorn. Is duas postremas figuras Matth. habet. Lycium Alpinum exprimit prior Matth. icon apud Hist. Lugd. & Lycium Italicum posterior eiusdem. Ita habes duas pro una.

Camer. Buchsdorn vocat: is unica figura contentus addit tamen quosdam velle esse Lycium 2.

Nascitur quoque eodem teste, copiosum in agro Tridentino, circa arcem de Gresta saxosis locis. Provenit & in aliis quibusdam Italiæ similibus locis. D. Cortusus nobis semina vel baccas misit cum foliis quibusdam, nomine Lycij montis Baldi: quæ satæ Montbelg. non provenêre.

Vbi legitimum Lycium non sit ad manus, nihil prohibet, inquit Matth. quin hoc eius vice succedere valeat. Adstringit, cohibet, roborat, siccat, & reprimit. Et succus è baccis à me extractus hæc omnia bellè præstat.

LYCIVM CRETENSE, SIVE BERBERIS CRETICA.



LYCII Cretensis baccæ differunt à Lycij Gallici baccis: non enim siccæ monstrant angulos, nec etiam sunt amaræ. Differunt etiam à baccis quas à Cortuso ex Italia accepimus: sunt enim tales, quæ passulas Corinthiacas dictas referant pellicula sua corrugata, argumento recentes succo refertas fuisse. Madefactæ chartam purpureo ac violaceo eleganti tingunt. In iis grana sunt minora, nec ita lucida, ut in Lycio Cortusiano. Folia quoque differunt à Lycio Gallico, sunt enim angustiora, oblonga, & circumscriptione ovata, nec in longiusculum pediculum, ut illa, desinentia. De hoc ad nos scribit Cl. & peritiss. Cydoniæ Cretæ medicus, Honorius Bellus: Mitto semina Lycij λουτζια vocati, cuius descriptionem aliàs Cl. Zuingero & Clus. dedi, sub his verbis: frutex est ad quatuor aut quinque cubitos assurgens, totus spinis horridus, spinásque tres simul (ut in Berberi vulgari cernuntur) referens: folia habet

habet parva, ad buxi foliorum formam accedentia, leniter serrata, flores copiosos, luteos, instar Paliuri, sed minores, quibus succedunt fructus aliquantulum longi, ut berberis fructus, coloris autem nigri, saporis inter acidum & dulcem medij, in quibus vel unum vel duo granula continentur. Cortex ligni non lævis ut Berberi, sed asper & pallidus est: materies ligni lutea, atq; radix ipsius elegantissimo luteo inficit: oritur in altissimorum montium convallibus: differt autem à Berberi, cuius folia maiora sunt, & fructus racematim nascuntur. Legitimum verò Lycium non est, quia fructus neque rotundus ut piper, neque amarus est. Propterea potiùs vocanda erit Berberis alpina aut montana, quàm Lycium, quemadmodum Sylverius Todeschini censet, qui hunc fruticem frequentissimum in Libano monte etiam invenit.

Cæterùm duo alia Lycij genera hîc reperiuntur, quorum unum maximè historiæ convenit, id etiam in Libano monte oritur, cuius cùm ad manus neque semina, neque rami sint: ideò de ipso in præsentia verba non facio. Alterius verò ramos siccos simul cum eius fructu nondum maturo mitto: vocatur Petræa Amygdala, licet cùm amygdalis nihil commune habeat: frutex est ad duorum aut trium cubitorum altitudinem assurgens, densus, folia parva firmaque ferens, spinis totus plenus est, & fructum rotundum fermè parvum ut piper habet, cùm ad maturitatem pervenit, nigricantem: radix lignosa est maxima, eaque firmissima. Hebræi ex huius fructu elegantem luteum colorem parant.

An Rauvolf. lib. 2. c. 12. itin. de plantis Libani, Lycium incolis Zaroa. Item l. 3. 22. Lycium peregrinus frutex inter Ramam & Ioppe, cuius succus interdum reperitur in nostris Officinis: & cuius meminit Propheta David Psal. 58. sub nomine Hadhadh. Et sub finem lib. 4. figuram proponit sub titulo Lycij Dioscorid. & Hadhadh Arabum, quam figuram & nos proponimus, non audere mus tamen pro certo asserere Rauvolff. Lycium esse Creticum. Non enim describit suum Rauvolf. nec Cretici partes omnes vidimus: appiximus tantùm Cretici folium & granum.

LYCIVM QVORVNDAM, FOLIO Myrti Tarentinæ aut Buxi.

FRutex est spinosus, multas ab radice virgas proferens, cubitales, sæpenumero ampliores, rectas, pulchras, tenues, rubentes, multis ramulis præditas, qui in acutam spinam plerúmque desinunt, tametsi alios hinc inde sparsos aculeos habeant, breves interdum & infirmos: nonnunquam verò oblongos, firmos, & multis foliis obsitos, ut in Rhamno primo. Fol. a nullo ordine digesta, Spini, sed multò breviora, Myrti Tarentinæ aut Buxi quodammodo æmula, gustu lenta & cum aliqua aciditate mordicantia. Eius nec florem nec fructum videre cõtigit: nam Novemb. & primo duntaxat Vere, aliqua ex parte foliis viduatum hunc fruticem inveni: inquit Clus. qui dubitat quónam hic frutex referendus sit, atq; tradit esse tamen nõnullos qui ad Lyciũ referri debere putẽt, Castellanis *Tamutos* sive *Tamuexos* vocari. Hist. Lugd. tradit pinxisse Lob. Lycium Hispanicum quod Clus. descripsit. At nos figuram Lycij Hisp. Lob. non referimus ad hanc plantam, sed ad Rhamnum 3. Clus.

Apud Complutum, aliisque Castellæ veteris locis, & Bæticæ parte, quam vulgò Extremadurum vocant: circa fluenta & declivibus locis, quæ hyeme abundant nascentem observavit Clusius.

Idem ait Castellanos Scoparum usum præbere: componi etiam in fasciculos pistorum fornacibus calfaciendis idoneos. Vsus.

LYCIVM GARCIÆ, SIVE CATE.

ARbor ex qua succus Cate extrahitur, auctore Garcia, magnitudine est Fraxini, folio minuto Ericæ vel Tamarici simillimo, perpetuò virente: Florere aiunt, sed fructum ferre negant: multis spinis horret: materies ligni robusta, dura, densa, ponderosa, nec ut aiunt putredini obnoxia, sive solibus exponatur, sivè aquis immergatur. Porrò succi extrahendi hæc est ratio. Ramos huius arboris minutim concisos elixant, deinde contundunt, postmodum cum farina Nachani (semẽtis est nigra & minuta sapore, secalibus conficiendis panib. apta,) & eiusdem nigri ligni, quod istic nascitur, scobe, interdum etiam sine eo) pastilli & tabellæ formantur, quas in umbra siccant, ne Solis ardore earum facultas evaporet.

Descriptio. Folium. Fructu caret. Spinæ. Materies. Succi extrahendi ratio.

Cate in omnibus ferè locis Indiæ, in Malaca Cato. Quòd verò hoc nomen Cate aut paululum immutatum apud Arabes, Persas, reliquasque Asiæ nationes obtinuerit: in causa esse puto, quòd maxima pars illius in Malacæ regno absumitur, ubi idem nomen obtinet. Incolæ eius arborẽ *Hacchu & Lignum Sempervivum* nuncupãt. Existimat autẽ idem Garcias hoc Cate nihil aliud esse quàm Græcorum & Latinorũ Lycium. Propter vires enim & extrahẽdi modum, Indicum Lycium præfertur à Diosc. Plin. & Gal. quorum verba antea protulimus. Vocatũ a. est Lycium à Græcis, ut dicebamus, quoniam in Lycia primùm inter Græcos eius usus repertus sit, optimúmque istic nasci eo tempore censerent. Præfertur etiam Indicum ab Avic. & Serap. qui id *Hadhadh* appellant, uti dictum. Sed meritò Garciæ opinioni se opponit Clus. quòd Diosc. Lycium folia Buxi habeat, & pusilla sit arbor. Itaq; longè alia censenda est, quàm ea quæ à Garcia describitur. Tametsi non satis sibi constare videatur Diosc. in Lycij descriptione, si modò postrema capitis de Lycio pars, Dioscoridis sit.

Non esse Lycium Diosc. Garcias reprehen.

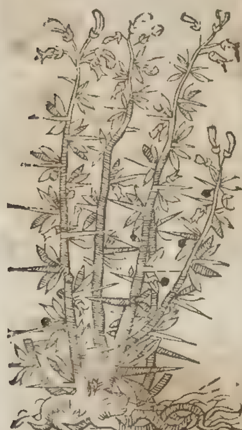
Cæterùm de quo his agitur Lycium plurimùm nascitur in Cambaya, teste Garcia, præsertim Baçaim Manora & Daman, urbibus Lusitaniæ Regi parentibus. Provenit etiam in continenti Goæ, aliisque plurimis locis, sed non tàm abundanter ut suprà enumeratis, è quibus mercimonij gratia exportatur magna quãtitate in Chinarum regionem. In Arabiam verò, Persiam, & Corasone, medicamenti causa, & pauca quantitate. Magna autẽ copia in Chinarum regionem & Malacam deportatur, quoniá in masticatoriis plurimùs eius cum Betre est usus. Indi quippe ad gingivarum mollificationem & relaxationem medicamento ex Betre, Aréca & Cate composito plurimùm utuntur. Neque tantùm optimùm est medicamentum ad confirmandas gingivas & desiccandum & constringendum: verùm etiam ad alvi profluvia curanda, oculorúmque dolores tollendos, in quibus plerumque optimo cum successu usum se esse testatur idem. Ex ligno eius, propter duritiem & pondus, pistilla parantur deglumandæ Oryzæ idonea in mortariis ligneis, sex palmos in ambitu continentibus.

Locus. Vires & usus. Dentium lavit. Alvi profluvia. Oculorum dolor. Ligni usus.

Recentiores quidam è Periclymeni succo succedaneum eius parant. Sed si Lusitani pharmacopolæ ac institores in conquirendis legitimis medicamentis diligẽtiores essent & huius & aliaSuccedaneum.

tum desideratarum copia classe regia in Lusitaniam, & inde in alias nationes deferri posset.

LYCIVM INDICVM ALPINO PVTATVM.



HACTENVS post tot nationum, tot autorum, etiamque nostram satagentiam, nondum constat, quodnam verum & legitimum veterum sit Lycium, singulis suum, quod ad illorum Lycij vires quodammodo accederet, pro eo obtrudentibus, tandem prodiit Alpinus, qui, ut ille quondam Philosophus, cum suo εὕρηκα, εὕρηκα, à se legitimum Lycium inventum ratus, in hæc prorumpit verba: Verum Lycium Indum tibi prodam: quem fruticem longè ab Alexandria civitate supra ripas rami Nili Calig vocati, decem millia passuum inveni: quem incolæ *Vzeg* appellant. Est is frutex multis ramis rectissimis, ab radicibus multis, duris, lignosis, obliquè descendentibus, longitudine trium cubitorum & plùs observatis, sursum assurgens ramis: spinæ acutissimæ & longæ multæque insunt, quarum quædam foliolis vestitæ spectantur. Folia verò huiusce fruticis sunt Olivæ similia, iis tamen candidiora & augustiora vel minùs lata. Flores Agihalid planè similes habet, quippe parvos albos, Hyacinthi orientalis forma & magnitudine æmulos, à quibus fructus nigri parvi producuntur, Ebuli fructibus prorsus similes, læves, gustu amari & astringentes.

Lycium Indum Locus.

Descriptio

Spinæ. *Folia.* *Flores.* *Fructus.* *Sapor.*

Quanquam verò in Ægypto multa Lycij copia circumferatur, tamen nescire se fatetur, an ex hoc illud frutice conficiant, quando neque hanc plantam copiosè ibi prouenire noverit, neque sciat illam esse notam. Siquidem Lycium ab illis usitatum falsum ac adulteratum esse arbitratur. Hũc autem succum, qui ex Arabiæ locis asportatur, durum esse, exteriùs nigrum, & Acaciæ succo valdè similem. Fractum intus colorem Aloës præ se ferre, odore obscuro, non ingrato, sapore subdulci, astringente, nullius amaritudinis participe: viscosum esse, digitisque contrectatum adhærere, unde colligit, haud esse verum Lycium, præsertim cùm neque amaritudinem habeat, neque igne succensum rubescentem edat spumam, ut de vero Lycio traditur. Quapropter quod ante Categoricè affirmarat, nunc dubitat, an sit Lycium Indicum Dioscoridis, quod tamen & in titulo fecerat. Sed nec experiri se potuisse tradit succum, qui pro Lycio circumfertur. Ægyptios inter calidum & frigidum medium constituere, sed supra primum gradum siccum, stipticum: proinde, inquit, in omnibus ulceribus loto utuntur, præsertimque ad oris, aurium, narium, ani, intestinorúmque ulcera. Vsus maximus est in Collyriis ad Ophthalmias arcendas: mulieres enim paratum linimentum ex Lycio & antimonio habent, quo quotidie oculos liniunt, ut oculos defendant ab humorum fluxionibus. Eo etiam illi ad ventris fluxum utuntur, non minúsque ad Dysenteriam. Ad sputum sanguinis eo maxima spe utuntur, & ad uteri profluuium cohibendum, eo pessi modo intromisso, ad ulcera pudendorum præsertim ad caries, ad gingivas corrosas & ulceratas, nec non ad dentium commotionem. In Lienteriis, dysenteriis atque fluxu hepatico & Clysteribus iniiciunt & in liquore aliquo convenienti solutum hauriunt. Nec dubium illius illitu quamcumque partem ab influxu humorum efficaciter defendi, unde & podagricos dolores retardare compertum est.

Lycium Aegypt. adulterinũ quale.

Non esse Lycium verum.

Vires & vsus.

AGIAHALID ÆGYPTIVM FOLIO BVXI: AN LYCIVM?



ET huius historia Alpino accepta ferenda. Arbor est, quæ in medio cuiusdam Eunuchi Turcæ viridario, quod parum ab æde Veneti Consulis distat ex Æthiopia asportata, magnitudine Pyri sylv. ramis raris non multis, in rectum æqualiter elatis, ordinatim acutissimis multis spinis obsita, folia ferens Buxi proxima, latiora tamen, pauca, rara, singula, bina æqualibus interstitiis adnata. Flores habet paucos albos, Hyacinthi Orientalis floribus similes, sed minores, à quibus prodeunt fructus nigri Ebuli similes, gustu subamari & astringentes. Folia gustum acido sapore feriunt, cum aliqua astrictione. Huius arboris foliorum usum ad pueros vermibus vexatos, in Æthiopia audivit esse familiarissimum. Dubitat verò an hæc possit esse Lycium Diosc. Sed hæc obstare videntur, quòd Lycium Diosc. frutex potiùs sit quàm arbor: præterea foliis densis describitur, non raris: nisi τὸ πυκνὸν ad unius folij densitatem referre voles, quod possis. Nihilominus tamen adhuc dubitabitur. Nec intelligat quis facilè illa Alpini verba, quando folia dicit singula, bina æqualibus interstitiis adnata: nisi fortè error sit typographi, & legendum: bina singulis æqualibus interstitiis adnata, ut figura ostendit. Ita dubius abit nobiscum lector, nesciens adhuc, quodnam sit verum & legitimum Lycium veterum. Nos viam patefecimus inquirendi, conferendi, decernendi.

Certiora aliquando docebit posteritas.

HISTOR.

FINIS LIBRI VI.

HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER SEPTIMVS.

DE GLANDIFERIS ET HIS QVODAMMODO ACCIDENTIBVS,

PROXIMVM à bacciferis locum dabimus glandiferis, quæ & ipsæ quondam in honore fuêre, cùm adhuc necessitati parêre non voluptati docerent mortalium victum, nutrices inopis ac feræ sortis. Nunc quando Cereris dona, largáque frugum messis omnem ferè opplevit terram, & tam pomiferæ, quàm bacciferæ arbores necessario alimento delicias immiscere docuerunt, aut mitioribus etiam succis per se voluptatem cibis afferre cœperunt, quosdam illorum homines esse desiêre, ut in suum cederent saginam, quanquam & alios haud dissimiles ultrò & succedanea adoptione nulla necessitate asciverint, ne esset in ullo genere quidquam, cuius non aliquam partem & sibi mancipàret venter. Glandes quoque inter poma numerari non possunt, teste Plin. Quare in sua natura dicantur.

DE QVERCV ET ROBORE IN GENERE.

CAPVT I.

vox ... glas. FRVSTRA de aliqua re traditur cuius cujus nomini variantes autores ambiguitatis labem impresserunt. Δρῦς in genere quidem Quercus putatur: at Prisci Græci quodvis genus arboris Δρυὸς appellatione intellexerunt: ut & Latini Glandis nomine omnem fructum complexi sunt. Sed omissis cæteris significationibus, δρυὸς acceptio in angustius, hodiè contracta, arborem omnem glandiferam tantùm significat, & potissimùm Quercum. Glandem quoque, inquit Plin. quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Suber. Sed glandiferas arbores una voce comprehendi posse negat Latino sermone, quemadmodum Græco potest τῆς δρυὸς, & antiqua voce Saronos, à quo Saronicus sinus, olim Querno robore redimitus, unde nomen, ita Græcia antiqua appellante Quercum. Σαρωνίδας quoque Callimachus in hymno ad Iovem Quercum vocat: ubi apertè ab interprete δρῦς exponitur, παρὰ τὸ σεσηρέναι καὶ συνεσραμμένον τὸν φλοιὸν ἔχειν. Σαρωνίδες enim teste Etymologico, arbores cavas aliàs significat. At Gaza apud Theoph. quo cum in huius historia non parum nobis erit negotij, novas nobis iniicit turbas. Is passim in huius versione δρῦν sive τῆς δρυὸς vocem Robur convertit, quâ utique appellatione omnia Quercuum genera comprehendi posse putabat, non sine errore, ut putat Dalech. cui Robur una tantùm species videtur ex multis, quæ δρυὸς generi subiectæ sunt. Non itaque dubium esse videtur δρυὸς nomine universè quidem omnes arbores propriè glandiferas, tam à Theoph. quàm à Diosc. comprehendi; Sed quæ vox Latina ei sit substituenda, ambigitur, Quercus ne an Robur? Esto Robur inter δρυὸς differentias recenseri, ut ait Dalech. Id autem fit à Plinio. At idem & Quercum cum Robore inter eiusdem species numerat: ut utraque pariter & generis & speciei locum tenêre videatur: Roburque loco generis usurpet. Quercum vulgus imitati plærique, sed quo autore?

Nos itaque quia multa de Quercu dicturi sumus ex Theoph. ubique δρυὸς vocem retinebimus, ne fortè fraudi simus autori. In cæteris verò, modò Quercum, modò Robur, prout videbitur vel nobis, vel aliis, loco generis ponemus, sed vulgus & ipsi imitati, (ne quid novi sapere velle videamur) Quercum magna ex parte loco genericæ vocis usurpabimus.

Ergo Δρυὸς genera summa, ex quorundam sententia duo facit Theoph. ἥμερον & ἄγριαν: vrbanum & agreste: non ex fructus quidem dulcedine ita distinguens (nam dulcissimus phagi) quam agrestem faciunt) sed quoniam in cultis magis urbana proveniat, lignúmque lævius habeat: Phagus autem scabris montanisque locis nascatur. Genera ergo alij quaterna, alij quina faciunt: nam discrepant quadam nominibus suis [διαφέρουσι δ' ἔνια τοῖς ὀνόμασι:] ut illud genus quod glandes fert dulces alij ἡμερίδα Hemerida, alij τὸ μύδιον [for- *Δρυός. Genera summa. Vrbanum. Agreste. Differentia.*

Etymodrys. Aegilops. Platyphyllos. Phagus. Haliphloeus.

tè legendum ἐτυμόδρυν ut infra, Etymodryn.] vocant. Quod idem & in cæteris faciunt. At Idæi in has species dividunt: Hemerida, Ægilopa, Platyphyllon, Phagum, Haliphloeon, quam alij Euthyphloeon vocant. Græcè: ἡμερίς, αἰγίλωψ, πλατύφυλλος, φηγὸς, ἁλίφλοιος, ἢ εὐθύφλοιος. Omnia quidem fructifera sunt: sed dulcissima glans Phagi, uti dictum: proxima Hemeridis: deinde Platyphylli: quartò Haliphloei. Ægilopis glans omnium amarissima. Distant etiam magnitudine, figura & colore glandium. Quin & folio, caudice, materie, totáque adeò specie.

Hemeris. Hemeris námque non erecta est, nec lævis, nec excelsa, quippe quę corpore in orbem comoso, contorto, ac nodoso, sinuosóque assurgat: cuius materies robusta quidem, sed infirmior quàm Phagi.

Phagus. Hæc enim robustissima, & minimè putredini obnoxia. Sed nec ipsa erecta quanquam minùs torta Hemeride

Theoph. emend. [ἀλλ' ἧττον ἐστὶ τῆς ἡμερίδος: Aldin. & Bas. Cod. Gaza legisse videtur ἀλλ' ἧττον ἀπεστραμμένη ἐστὶ τῆς ἡμερίδος, quem & nos secuti sumus.] Caudice verò crassissimo constat, ut tota quoque ipsa curta maneat. Nam eius etiam planta in orbem comosa miniméque erecta assurgit.

Aegilops. At Aegilops rectissima, celsissima & lævissima, materie per longitudinem robustissima, nunquam in cultis, aut certè perraro nascens.

Platyphyllos. Haliphloeus. Ab hac proxima Platyphyllo proceritas, sed materie ad ædificia, dempta Haliphloei. Ad cremandum etiam & carbonem faciendum inutili sicut & Haliphloei: ac post illam teredinibus carieíque maximè obnoxia. Haliphloeus verò crassissimo est & cortice & caudice, sed fungoso & cauo magna ex parte, ubi magnus evaserit. [Totus hic locus corruptus est in vulg. exemplarib. Sic legimus ex Plinio & reipsa:

Theoph. correct. ἡ γὰρ ἁλίφλοιος παχύτατον μὲν ἔχει τὸν φλοιὸν καὶ παχὺ τὸ στέλεχος, &c.] Quapropter ædificiis hæc minùs apta habetur. Brevi quoque putrescit, quæ arboris eius natura est, vel à natura hoc ei accidit. [ἢ γὰρ τραχὺς ἐστὶ τὸ δένδρον. Quidam legunt: ἢ γὰρ τραχὺς φειχὸς ἐστὶ τὸ δένδρον: Etenim arrectis foliis arbor horrida est.] Ideò cava fit. Dicunt quidam hanc corde solam carere, & fulmine solam tangi, quamvis altitudine non excellat. Ideò Aeolum quidam, huius lignis minimè utuntur ad sacrificia. Ergo secundùm ligna & totas formas hæ in eis differentiæ sunt.

A Gallis differentiæ. Gallas verò omnia genera ferunt Sed solius Hemeridis [Quercus, Gaza.] utilis ad Coria. Aegilopis verò & Platyphylli aspectu quidem similes sunt Hemeridis Gallis, sed læviores, & inutiles.

Galla nigra. Theoph. emend. Fert verò & aliam nigram, qua lanæ inficiuntur. Quod autem Sphagnon [σφάγνον legunt doctissimi, pro φάσκον: Gaza penem reddit. Plin. panos arentes, muscoso villo canos] quidam vocant, branchiis [βραγχίοις; βρυχίοις alij, βρύοις alij ex Plin. id est, musco] simile: sola Aegilops profert, canum muscosúmque cubitali longitudine pendens ceu longum aliquod linteum. Nascitur id è cortice, non ex surculi capite, unde glans, nec è gemma, sed è lateribus supernorum nodorum. At Haliphloeus id nigricans & breve gignit. Sic itaque Idæi δρυὸς genera distinxêre.

Macedonū divisio. Etymodrys. Platyphyllos. Phagus. Aspris. At Macedones has differentias faciunt: Etymodryn [Veriquercum Gaza, nimis licentiosè] quæ dulces fert glandes: Platyphyllon, quæ amaras: Phegum quæ rotundas [στρογγύλας] Asprin [Gaza Cerrum interpretatur: At Plin. hoc de Haliphloeo] quam alij sterilem dicunt, alij verò fructum ferre adeò insuavem, ut eo nullum animal vescatur, exceptis suibus; ac ne has quidem, nisi alterius pabuli inopia, ac harum esu plerasque capitis dolore vexari.

Platyphyllos. Materia quoque Platyphylli [hæc enim vox subaudienda videtur ex præcedentibus: nec repugnant Scal. Const. & Dalech.] improba, & dolabrata quidem prorsus inutilis; rumpitur enim & labat. Non dolata verò melior, ob id rudi tantùm utuntur. Improba etiam ad cremandum & ad carbonem faciendum: quippe cuius carbo omninò inutilis, exilit enim & scintillat: ærariorum tantùm officinis compendio. Nam cùm cessante flatu protinus extinguatur, parum absumitur. Has igitur δρυὸς differentias constituunt tum Idæi, tùm Macedones apud Theoph.

Differentiæ ordinum Plin. Plinius etiam speciatiùs differentias ex hoc loco declarat, & explicatiùs etiam rem absolvit. Genera inquit, Glandium multa. Distant fructu, situ, sexu, sapore. Námque alia Fageæ glandi figura, alia Quernæ, & alia Ilignæ: atque inter se quoque generum singulorum differentiæ. Præterea sunt aliquæ sylvestres, aliæ placidiores, quæ culta obtinent. Iam etiam in montosis planisque distant: sicut & sexu mares & fœminæ; Item sapore.

Fagus. Dulcissima omnium Fagi. Genera distinguere non datur nominibus, quæ sunt alia alibi. Quippe cùm Robur Quercúmque vulgò nasci videamus, Esculum non ubique. Quartam verò generis eiusdem, quæ Cerrus vocatur, ne Italiæ quidem maiore ex parte notam esse. Distinguemus ergo proprietate naturáque, & ubi res coget, etiam Græcis nominibus.

Robur. Quercus. Esculus. Cerrus. Quæ propriè glandes ferant. Haliphloeos. Folia genere qualia. Glandium differentiæ. Glandem quæ propriè intelligitur, ferunt Robur, Quercus, Esculus, Cerrus, Ilex, Suber. [omittit hic Haliphleon, quam postea memorat.] Continentur hispido Calyce, per genera plus minùs cutem complectente. Folia præter Ilicem gravia, carnosa, procera, sinuosa lateribus, nec dum cadunt flavescentia, ut Fagi, pro differentia generum breviora vel longiora. Glans optima in Quercu atque grandissima, mox Esculo: nam Roboris parva: Cerro tristis, horrida, echinato calice, ceu castaneæ. [Theoph. dulcissimam in Phago atque grandissimam, mox Hemeridi: Platyphyllo parvam, Cerro amarissimam dixerat.] Sed in Querna alia dulcior molliórque fœminæ: maris spissior. Maximè autem probantur Latifoliæ [Phagi Theoph.] ex argumento dictæ. Distant autem inter se magnitudine, & cutis tenuitate. Item quòd aliis subest tunica rubigine scabra, aliis protinus candidum corpus. Probatur & ea, cuius in balano utrinque ex longitudine extrema [longitudinis extremo, Th.] lapidescit duritia. [Id accedere glandi maris Phagi & Haliphloei, tradit Theoph. nunc in cute, nunc in carne: sed glandem non commendare.] Melior, cui in cortice, quàm cui in corpore, utrumque non nisi mari.

Figura varia. Coloria. Differentiæ à pediculis. Hemeris. Differentiæ ligni. Præterea aliis ovata, aliis rotunda, aliis acutior figura. Sicut & color nigrior, candidiórve, qui præfertur. Amaritudo in extremitatibus, mediæ dulces. Quin & pediculi brevitas proceritásque differentiam habet. In ipsis verò arboribus, quæ maximam fert, Hemeris vocatur, brevior, & in orbem comosa, alisque ramorum crebris cavata. Fortius lignum Quercus habet & incorruptius: ramosa & ipsa, procerior tamen & crassior caudice. Excelsissima autem Ægilops, incultis amica. Ab hac proxima Latifoliæ proceritas, sed minùs utilis ædificiis: atque carbone dotata [ædificiis atque carboni: dolata &c. ex Theoph. quamvis hic de Cerro & Aspri Macedonum id tradat.] vitiis obnoxia est.

Car... Quamobrem solida utuntur carboni, ærariorum tantùm officinis compendio: quoniam desinente flatu, protinus emoriens, sæpiùs recoquitur: cæterò plurimis scintillis. Idem è

novellis melior. Acervi confertis taleis recentibus luto caminantur, accensaque strue contis pungitur durescens Calyx, [Corium seu tegumentum lutosa crusta, Dalec. Hoc fieri Theoph. vult, ut excitata flamma omnia corripiat.] atque ita sudorem emittit. Pessima & Carboni & materiæ Haliphleos dicta, cui crassissimus cortex atque caudex, & plerumque cavus fungosúsque. Nec alia putrescit ex hoc genere, etiam cùm vivit. Quin &, quamvis altitudine non excellat: fulmine sæpissimè icitur, hinc Virgil. Eclog. 1. cecinit:

De cœlo tactas memini prædicere Quercus.

Ideóq; ligno eius nec ad sacrificia uti fas. Eidē rarò glans, & cùm tulit, amara, quam præter sues [de Cerri glande hoc Theoph.] nullum attingat animal, ac ne eæ quidem, si aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglectæ religionis est, quòd emortuo carbone sacrificatur. Glans Fagea suem hilarem facit, carnem coctibilem ac levem & utilem stomacho. Iligna suem angustam, [compacta & minimè laxa [illegible]] nitidam, strigosam, ponderosam: Quer[illegible] [illegible] & gravi[illegible] nam. & ipsa glandium æquè dulcissima [& ipsarum glandium quæ est dulcissima Dale. nempe Fagi Græcorum.] Proximam huic Cerream tradit Nigidius, [contra iudicium hoc Theophrasti.] nec ex alia sordidiorem carnem, sed duram. Iligna tentari sues, nisi paulatim dentur. Hanc novissimam cedere. Fungosam carnem fieri Esculo, Robore, Subere. Quæ glandem ferunt, omnes & Gallam, alternisque annis glandem. Hæc Plinius ferè de Quercuum vel potiùs Glandiferarum arborum differentiis, qui ἀλίφλοιον Suber dixisse videtur, ubi Suber glandem ferre dixit.

Idem quoque & antè eum M. Varro, in Thurino agro, ubi Sybaris fuit, Quercum memorat, quæ ex ipsa urbe perspiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam ætatem germinans.

Idque mirum esse, addit Plin. Græcis autoribus proditum, apud nos postea silêri. Nos id apud nullum Græcum autorem præterquam apud Theoph. hactenus legimus. Sed & hodie observatæ sunt quas postea dicemus. Meretur & illud relationem, quod de Quercubus miræ magnitudinis idem refert Plin. his verbis. Aliud è sylvis miraculum: totam reliquam [præter eam quæ proximè Oceano adiacet, Germaniam replent, addúntq; frigori umbras altissimæ tamen haud procul Cauchis, circa duos præcipuè lacus. Littora ipsa obtinent Quercus, maximâ aviditate nascendi: suffossæque fluctibus, aut propulsæ flatibus, vastas complexu radicum insulas secum auferunt: atque ita libratæ stantes navigant ingentium ramorum armamentis, sæpè territis classibus nostris, cùm velut [illegible] fluctibus agerentur in proras stantium noctu, inopésque remedij illæ prælium navale adversus arbores inirent.

Quædam etiam Quercuum genera negavit Theophr. fructum ferre: nos sanè, addit Scal. aliquot pumila Roboilla sterilia novimus, si glans exigatur. At Gallam ex iis legimus grandem oppidò.

Sed iam reliqua quæ naturam δρυὸς in genere declarent ex citatis autoribus colligamus. Theophrast. ergo, quæ folio constant deciduo, communi nomine δρῦν [quod sive Quercum sive Robur vertas, per nos licet] vocat, cuius modò genera diximus. Reliquarum autem glandiferarum, quæ perpetuò virent, numerantur ab eodem Theoph. species quinque: scilicet Ilex, Smilax, Phellodrys apud Arcades vocata: Suber, Aquifolia, de quibus infrà, suis locis tradetur.

Porrò δρῦς robustissima est, ac difficulter moritur: materies quoque eius spissa, dura, ideóque flexum nullum recipit, tàm navibus quàm domibus commoda, nec non & in terra obruta durat. *Materies.* Cortex δρυὸς Crassus, Scaber & rimosus, ex humore carne & nervis constans in senecta quoque rugosior. *Cortex.* Medulla quoque eius [μήτρα] spissa, quam Melandrion vocant [atrum reddit Gaza] *Melandriō* Quidam δρῦν florere existimant: alij minimè, sed βρύον δρυΐνον, Iulum Quercinum. [muscum Roboris. Gaza. Meliùs fortè dixeris Bryon *Flos.* Quercinum reservato nomine Græco, cùm id genus floris proprium sit τῆς δρυὸς autore ipso Theophrast. l. 1. histor. cap. 3.] Proprium δρυὸς Galla: ac omnium copiosissimè præter fructum, *Quænam ferat δρῦς, seu Quercus in genere.* & alia gignit: ut gallam parvulam, & aliam resinosam, & nigram: ferunt & quid Moris specie simile [συκαμινώδες], sed durum & fractu contumax. Hoc verò rarum est. Quiddam etiam *Moru simile quid.* initio colis aut pudendi virilis effigie, cùm perficitur durum parte protuberante & perforatum. *Colis. Nucleus* Fert & aliquid Tauri caput imitans, quod effractum, nucleum intus ostendit Olivari similem. *Tauri caput imitās.* Nascitur in iis & quod πῖλον, vocant, hóc est, *Pilula lanata.* pillulas lanatas, vel coactos lanæ flocculos, molles, sed nucleo duriore, quibus in lucernarum luminibus utuntur. *Pilulæ Pilosa.* Etenim probè flagrant, sicut galla nigra. Item & aliæ quædam pilulæ cum capillo, sed inutiles, verno tamen tempore melleo succo inficientes tàm tactum quàm gustum. Aliæ præterea interiùs ad alarum pronos recessus enascuntur Pilulæ sine pediculo, *Pilulæ cavæ.* intus cavæ, versicolores, eminentibus umbilicis candicantibus, aliquando maculosis, interdum nigris, quibus media cocci colore splendicant: quibusque apertis nigra & putris inanitas conspicitur. Gignunt & Quercus, quanquam rarò, lapidosum quid, sed magna ex parte pumicem referens. Et his adhuc rariùs è foliis convolutas compactásq; Pilulas oblongas. *Pumicosum quid.* Præterea in foliorum tergo Pilulas albicantes, pellucidas, aquosas dum molles sunt, in quibus *Pilula foliata.* & muscæ [μυῖαι] nascuntur: quæ adultiores factæ in parvam ac lævem veluti gallam indurescunt. *Pilula cādida. Culices.* Sed & fungi è radicibus & iuxta radices erumpunt, quos tamen communes habent cum cæteris arboribus quemadmodum & *Fungi. Viscum.* Viscum, quod in aliis quoque provenit. Ita vides multiferam esse hanc arborem. *Mel & apes.* Quod si etiam, ut prodidit Hesiodus, mella apésque ferat, etiam magis illud confirmabitur. Nascitur verò hic melleus liquor ex aëre descendens, [ἐκ τοῦ ἀέρος: possis & dicere de cœlo cum Plinio & Gaza.] & huic maximè incumbit. Quin & ex cremata Quercu nitrum fieri aiunt: Hæc igitur τῆς δρυὸς propria sunt: Dixerat autem iam paulò ante [illegible] quoque in quercu nasci, sicut & in aliis arboribus. *Nitrum.*

Cæterùm eadem ferè & Plin. sed paulò aliter addens quoque alia: Robur præter fructum, plurima & alia gignit. *Cachrys Plinio Robur.* Namque fert & gallæ utrumque genus [album & nigrum Theophr.] & quædam veluti Mora, ni distarent arida duritie, *Mora.* plerumque tauri caput imitantia, quibus fructus inest nucleis Olivæ similis. *Pilulæ floccos habentes.* Nascuntur in eo & Pilulæ, Nucibus non absimiles, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Nam & sine Oleo flagrant, [Nam sanè in Oleo, &c. Dal.] sicuti galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo, verno tamen tempore melligeni succi. Gignunt & alæ ramorum e-

ius pilulas, corpore, non pediculo adhærentes, *Pilula cum capillo.* candicantes umbilicis. Cætera nigra varietate dispersa. Media cocci colorem habent. Apertis amara inanitas est. Aliquando & pumices gignit: nec non è foliis convolutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes & translu- *Pumices.* cidos, quandiu molles sint in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum gallæ. Ferunt Robora & Cachryn: ita vocatur pilula in medicina urendi vim habens. Gignitur & in Abiete, *Pilulis & foliis. Nuclei aquosi.* Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, postquàm folia cecidere, hyeme durans [Cachrys foliorum conceptu, è medio germinis globo prominens, tanquam parturiente folium natura, qui in folia post explicatur: Convoluta è foliis pilula Iulus, in Iuglande & in Avellana racematim compactus *Kachrys roboris quid. Iulus. Cyttarus. Bryon.* callus, floris vicarius: Cyttarus in Coniferis gradatim, squamosúmq; nucamentum, rudimentũ fructus, Bryō in quercu, racemosi villi qui loco floris sunt. Hæc diligenter distinguẽda. Κάχρυν pro Libanotidis semine quidam scribunt. Roboris verò & *Plin. error.* arborum citatarũ Cachryn ineptè cõfundit Plin. cum Rosmarini pilula acri & urente, quæ etiam *Cachrys vox ambigua tria significat.* Cachrys dicitur, ut & medulla seminis Crethmi. Hæc Dalech.] Continet nucleum Pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur vere pilula tota. Cadit, cum folia cœperint crescere. [Hic rursus *Alter Plin. error.* dormitasse videtur Plin. Nam de Iulis Avellanarum hoc Theoph. esse nuci Pineæ similes, crescere hyeme, aperiri verè totos, &c.] Tam multifera sunt, & tot res præter glandem pariunt Robora. Sed & Boletos Suilósque, gulæ novissima *Boleti Suilli.* irritamenta, quæ circa radices gignuntur: Quercus probatissimos: Robur autem & Cupressus *Noxij Boleti. Viscum Ros mellitus.* & Pinus noxios. Robora ferunt & Viscum, & mella, ut autor est Hesiodus. Constátque rores melleos è cœlo cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Cremati quoque Roboris ci- *Roborum cinis nitrosus.* nerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes, Ilex, solo provocat Cocco. Gal- *Agaricus.* liarum glandiferæ maximè arbores Agaricum ferunt. [Immò potius in Laricibus nascitur, sub quibus de eo trademus in libro Resiniferarum & Coniferarum.] E glandiferis sola quæ vocatur *Pani Aegilops.* Aegylops, fert Panos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes, [è cortice nascentes, non è surculorum cacumine, unde glans: nec è gemma, sed è latere superiorum nodorum. Theoph.] cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta. *Suber.* Suberi minima arbor [non minima. Dal.] glans pessima, rara, cortex tantùm in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus est.

Hactenus Plin. de iis quæ Quercui seu Robori innascuntur. Addamus & reliqua quæ ad eorum doctrinam generalem pertinere videbuntur. Omnes arbores, ut creditur, inquit Theoph. cortice detracto intereunt, sed aliquæ plus temporis *Radix.* perdurant, ut δρῦς. Idæi δρυὸς radices non tàm profundè descendere volunt, ac Abietis, sed multò plures habere, & latiùs diffundi. Quercus, *Quercus cum Olea & Iuglāde antipathia. Plinio.* autore Plin. & Olea tàm pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus verò & iuxta nucem Iuglandem. Robori radices copiosæ, carnosæ, quas in profundum agit. Si Virgilio credimus, Esculus, quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Maxima spatio atque plenitudine & Citri [Cedri vet.] est. Ab ea Platani, Roboris & Glandiferarum. Falsum arbitror quod aliqui prodidêre, radices arborum vetustate minui, visa etenim est annosa Quercus eversa vi tempestatis; & iugerum soli amplexa. *Materies.* Robori materies ossea, cariem vetustatémque tardissimè sentit. Diuturnior materies Roboris defossi, & in aquis Quercus obrutæ. Eadem supra terram rimosa facit opera, torquendo sese. Robur marina aqua corrumpitur. Fagus & Cerrus defossæ celeriter marcescunt. Esculus quoque humoris impatiens. Incurvatur & Robur, cedítque ponderi. Idem insociabile glutinō & secum & cum aliis. Securibus pertinaciùs resistit tàm aridum quàm viride, serrarúmque dentes replet, sicut & Buxus, æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Ex reliquis siccissima Lotos, quæ Romæ ita appellatur, deinde Robur exalburnatũ & huic nigricans color, [Roboris exalburnati nigram medullam antea diximus ex Theoph. μελάνδρυον vocat.] magís- *Melandryum.* que etiam Cytiso. De cætero plærisque eorum, sed utique Robori tanta duritia est, ut terebrari *Roboris modo terebrandi. Suber.* nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus avelli clavus. Suberis materies mollis, in aqua non fluitat si dematur cortex.

Italia. Sed, quod maximè honorificum sit Quercui, Plinius ipsam etiam Italiam, Provinciarum totius Mundi sine æmula nobilissimam & pulcherrimam, & ut ille ait, omnium terrarum alumnam, eandem & parentem, numine Deûm electam, quæ cœlum ipsum clarius faceret, sparsa congregaret imperia, ritúsque molliret, & tot populorum discordes ferásque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret; brevitérque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret &c. hanc inquam folio maximè Querno assimilare voluit, multò *Assimilatur folio Querno.* proceritate ampliore, quàm latitudine. Sed idē & stillicidia Quercus ponderosissima dicit. An quia pondus ab ipsa Quercu acquirunt? & an à foliis, vel à ligno? Ab hoc possint aliquid: ab istis, *Cur stillicidia Quercus ponderosissima.* vix putamus. Sed ita putamus: cùm Quercus folia sint sinuosa, & interdum veluti carinata, ideò plus aquæ sustinere: inde guttas, maiores, ideóque graviores. Quod si cui lubeat aliam excogitare rationem, possit.

Sed nunc paucis quid & Diosc. de Quercu, περὶ Δρυὸς, in genere habeat, videamus. Is unica δρυὸς *Dioscorides quando historiam plantarum respexit.* voce Diosco. (ne quis fortè eum existimet prædictas species non novisse, ad vires potiùs quàm historias respiciens.) & nostro & aliorum doctissimorum iudicio, comprehendisse in universum omnes glandiferas arbores, non solùm quòd sciret, una voce omnia illa genera contineri posse, sed etiam, ut brevitati consuleret. Ideò dixit: Δρῦς πᾶσα στυπτικὴν ἔχει δύναμιν, &c. Similitérque tunica quæ circum glandem est calyci subiecta. Sed Iligneas glandes, Quernis. [τῶν δρυΐνων dicit, non τῆς δρυὸς: diversarum specierum intelligens.] Attamen gallam idem non τῶν δρυΐνων, sed δρυὸς fructum dicit, nihilominus sub hac voce diversas species comprehendens. Mirum verò ab eo potiùs fructum dici Quercus, quod tamen de glandibus adeò expressè non dixerat. Nempe si non verè fructus est Galla, habet tamen fructus speciem, quamvis revera excrementum sit, ut & reliqua suprascripta, quæ nullus flos præcedit, sicut fructum præcedere solet, in iis quæ florent. Sed notandum quòd idem Dioscorides ait Chamædryn folia habere parva forma & divisura similia Dryi: quòd & Plin. dixit: Item Betonicam inquit Diosc. folia ferre longa, similia Dryi, in circuitu dissecta: denique Syderitidis primæ folia esse longiuscula ad formam δρυός. Sed longè diligentiori observatione dignum, quando idem cap. de Cocco ait,

ait, ἐν ταῖς δρυσὶν, in quercubus provenire Coccum, quamvis ibi Anguil. ἐν ταῖς πρίνοις legi velit ex Theoph. hoc est, in Ilice. De qua re plura in Ilice, ubi de Cocco tradetur. Illud obiter notabis, & veluti superpondij loco: etiam veterem Dioscor. lectionem ferri posse, sed ea lege ac omine, ut, sicut dicebamus, δρυὸς nomine glandiferæ arbores omnes comprehendantur, inter quas & Ilicem referri nemo negaverit. Interpretes tamen quercus nomen retinuerunt.

Hip. in lib. de affect. βαλάνου voce, ἀντὶ δρυὸς usus est, ubi ad inflammata βαλάνου φύλλα, id est, quercus folia imponere iubet. quercum Plutarchus inter arbores sylvestres fructu bellissimam & fertilissimam ait. Eo enim & feræ & alites pascuntur. Nempe etiam M. Cato inter ea, quæ ad bonum optimúmque agrum spectant, sylvam glandariam annumeravit. Inter mitigatas validissima. Omnium verò prima nata dicitur. Vnde Arcadum cum hac, cognatio quædam, quòd omnium primi ex terra homines fuisse perhibeantur. Socrates autem in Deorum contumeliam, qui sua tempestate colerentur, per quercum, ut ait Tertullianus, deierabat, hac ratione, ut ipse arbitratur, quòd Deum unum, qui Mundum cœlúmque regeret, esse existimaret, qui antè foret, quàm quercus crearetur & nasceretur. At qui Athenis & in Græcia colerentur, longè post quercum, & ferè à sua memoria natos, nec dignos ut pro Deo colerentur, quare ob violatas illorum ceremonias ultimo supplicio à suis condemnatus.

Hesiodus autem Deos dicebat, iustis hoc concedere, ut in illorum quercuum ramis altioribus glandes nascerentur, in medio verò apes habitarent. Idem Plutarchus in vita Martij Coriolani ait coronam quernam servati civis esse præmium, quòd Iovi, in cuius tutela sunt civitates, sacra sit quercus. Quamvis alij, ut Plin. Esculum Iovi sacram dixerint. Iovis autem signum altissima quercus erat. Hinc quercum sacram ferunt, quòd vitæ causa, in hac primùm arbore, mortalibus fuerit, qui primùm glandibus vescerentur. Ovidius.

Et quæ deciderant patula Iovis arbore glandes.

Huius enim fructu suos populos primùm aluisse dicitur. quare Iovis arbor dicta. Vnde adagium: πολλῶν πανηγυρέων Διὸς βάλανον ἔφαγεν. Id est, multorum festorum Iovis glandes comedit. quamvis per Διὸς βάλανον & Castaneam intelligant. Dicitur autem de sene multarum rerum usu docto & experto.

Civica autem dicitur quercus, quoniam antiquitus querna corona donabatur ei, qui ciuem servasset, de qua neminem meliùs differentem audias quàm ipsum Plinium: Glandiferi maximè generis honos apud Romanos perpetuus. Hinc civicæ coronæ, militum virtutis insigne clarissimum iampridem verò & clementiæ Imperatorum, postquàm civilium bellorum profano [profanatio M. profanatione. Vet.] meritum cœpit videri civem non occidere. Cedunt his Murales Vallarésque aureæ, [ita enim legimus ex Gellio.] quanquam pretio antecedentes. Cedunt & Rostratæ, quamvis in duobus maximè ad hoc ævi celebres: M. Varrone è piraticis bellis, dante Magno Pompeio: itémque M. Agrippa, tribuente Cæsare è Siculis, quæ & ipsa piratica fuêre. Civica Iligna primò fuit, postea magis placuit ex Esculo, Iovi sacra. Variatúmque & cum quercu est, ac data ubique, quæ fuerat, custodito tantùm honore glandis. Additæ leges arctæ, & ideò [coronæ] superbæ, quásque conferre libeat cum illa Græcorum summa [ex Oleastro in Olympicis, ut suo dictum loco.] quæ sub ipso Iove datur, cuíque muros patria gaudens rumpit: Civem servare, hostem occidere: Vtque eum locum, in quo sit actum, hostis obtineat eo die: útque servatus fateatur: aliàs testes nil prosunt: ut civis fuerit. Auxilia, quamvis rege servato, decus id non dant: Nec crescit honos idem Imperatore conservato, quoniam conditores in quocunque cive [civem M. & CH] summum esse voluêre. Accepta licet uti perpetuò. Ludos ineunti semper assurgi etiam ab Senatu, in more est. Sedendi ius in proximo Senatui. Vacatio munerum omnium ipsi patríque & avo paterno. quatuordecim eas accepit Sicinius Dentatus: [qui propter fortitudinem Achilles Romanus dictus.] sex Capitolinus. Is quidem & de duce Servilio. Africanus de patre accipere voluit apud Trebiam. O mores æternos qui tanta opera honore solo donaverint, & cum reliquas coronas commendarent, salutem civis in pretio esse noluerint: [clarè professi, ne servari quidem hominem fas esse lucri causa] servari quidem hominem, nefas esse lucri causa. Hæc Plin.

Summa maximáque privilegia Querna corona redimitorum. Qui eam acceperint.

At Plutarchus ex quercu dari solitam Civicam narrat, quòd in expeditionibus glandiferi generis hanc adinvenire facilè sit, vel, quòd Iovi & Iunoni sacra, qui urbibus præsidere dicuntur. Corona querna, & draconum voluminibus olim Triviæ Dianæ τῆς εἰνοδίας, sive τριοδίτιδος, quam eandem esse cum Hecate putabant imaginem, coronare mos fuit. Sophocles in Rhizotomis apud interpretem Apollonij.

ἥλιε δέσποτα, καὶ πῦρ ἱερὸν
Τῆς εἰνοδίας Ἑκάτης φέγγος,
τὸ δι' Οὐλύμπου πολλὸν προφέρει:
καὶ γῆς ναίους' ἱερὰς τριόδους
στεφανωσαμένη δρυσί, καὶ τ... ἴταις
ὤμων σπείραισι δρακόντων.

Hanc Coronam ut inferis diis, sic etiam Parcis imponebant. Catullus,

His corpus tremulum complectens undique Quercus
Candida purpureis ramis induxerat ora.

Purpureis, τοῖς ἀγλαοῖς. Scalig. P. Decius Mus, tribunus militum in bello Samnitico ea donatus, testibus Corn. Nepote ac Plin. secundo de viris illustrib. M. Antonino Philosopho, & L. Aurelio Vero quoque fratribus oblata. Aurelianus Princeps bis ea donatus. Probus in bello Sarmatico semel, & Valerianus. Cæsar autore Suetonio, à T. Thermo, in expugnatione Mitylenarum illa donatus. Coriolanus, ut narrat Plutarch. à Dictatore Civica donatus, propter civem in prælio, quod Latini post exactum Tarquinium cum Romanis fecêre, servatum. Scipio Africanus, consulem patrem apud Ticinum amnem, adversis auspiciis cum Hannibale præliantem saucium, intercessu suo, servavit. Quamobrem duabus coronis donatus, scilicet ut duplici corona conspicuus foret, quòd & patrem & consulem servasset. Lege Val. Max. Rufus Helvius, miles gregarius, ob servatum civem in bello, quod Tacfarina in Africa, contra Romanos gessit, à Cæsare Civica donatus. Ciceroni, propter servatam contra L. Catilinæ, & cæterorum coniurationem vrbem, L. Gellius, vir præclarissimus à Repub. dandam Civicam coronam arbitratus, ut ille de seipso testatur. Habes exempla eorum: qui Querna, hoc est Civica corona redimiti fuêre, ob servatum civem. Sed quid vetustis exemplis inhæremus? Hoc nostro seculo cùm dirus ille Mars, & fatalis Orci filia feritas, in totam Galliam ac civem Genevensem grassata, Ios.

Ios. Quercet. Medicus summus Civica corona donatus.

Quercetani Medici excellētis & Regij, ac optimè de patria & concivibus suis meriti, ob editum à se Sclopetarium, hoc est, librum de curandis vulneribus, quæ Sclopetorum & similium tormentorum ictibus acciderunt: Fr. Hotomanus, æternæ famæ Iurisc. Gallicus ille Cato, & Acad. Basil. lumen præclarum, eidem Quercetano nomine, felici omine, Coronam Quernam, Ob civeis servatos, publico illo opere extare dicaréque voluit, hoc adiuncto argumento:

Ob conservatos insigni hoc munere civeis
Quercetane tibi Querna corona datur.

Consuetudo vetus Atheniensium.

Fuit & consuetudo vetus situ dignissima. Mos erat Atheniensibus, ut puer quispiam in nuptiis indueretur undique spineis frondibus, & quercus glandibus opertus coronatúsque Cunas panibus impletas gestaret.

Quercus civilis.

Virg. quoq; Quercum civilem dixit: Aeneid. 7.

At qui umbrata gerunt civili tempora Quercu.

Lælium Querna corona redimitum celebrat Lucanus.

Lælius emeriti gerens insignia doni,
Servati civis referentem præmia Quercum.

Audi Valerium Max. Cæterùm ad Quercum pronæ manus porrigantur, ubi ob cives servatos corona danda est. Argumenti sanè proportio hinc eximio Medico indies suos cives arte sua servanti, & ab orco revocanti competere, atque adeò verè tali conferri debere, iubet. Nec ab-

Obsidionalis differt à civica.

sonum fuerit dixisse, inter civicam & obsidionalem coronas hoc interesse, quòd hæc singularis salutis sit, illa diversorum civium servatorum publicum quoddam præmium. Sed de hac re satis.

Prienensis Quercus.

Iuxta Prienem Ioniæ urbem Quercus fuit, apud quam Samij & Prienenses bellum gerentes, mutuis se damnis afflixere, magnóque prælio inter eos commisso, Samios mille Prienenses occiderunt. At septimo post anno ibi cum Milesiis congressi, optimos quosque urbis cives ac primores uno prælio amiserunt, ut post eam calamitatem mos Prienensibus mulieribus fuerit, ut cùm de maximis rebus ageretur, cum miserabili precatione iureiurando testarentur: Apud

Quercus funebris.

Quercum funebrem: quòd eo in loco & patres & viros ac filios, amisissent. Hæc Plutarch. in

Absalon in Quercu pendens transfixus. Adag.

Probl. Absalon Davidi patri rebellis & insidians (ut sacræ nos docent paginæ, cùm mulo insidens aufugeret, & sub Quercu densa pertransiret, obvolutis ramis illius crinibus, pependit, & à Ioabo tribus lanceis transfixus. Extat & Adagium, τὸ περὶ δρῦν σκότος, id est, per tenebras quæ apud Quercum: De ingenti & fatali calamitate dicitur. Sed satis digressum.

Restaret ut ipsas Quercuum differentias proponeremus, ni diversorum autorum recentiorum diversæ sententiæ nos remorarentur, in assignandis suis, & reducendis explicandisque

Recentiorum sententia de Quercus differētiis.

priscorum τῆς δρυὸς differentiis, quos consuluisse & audivisse interest rei herbariæ studiosis antequam singulas nobis observatas promamus. In ea verò re multùm se torserunt.

Roboris genera Hermol.

Hermol. Roboris genera quaterna tantùm fecit, Quercum, Robur, Esculum, Cerrum, quæ eiusdem iudicio Græcis illis respondent, Hemeridi, Aegilopi, Haliphloeo, Platyphyllo. Vt sit quercus, Hemeris: Platyphyllos, Esculus: Aegilops, Cerrus. Sed nunquid Haliphloeos Robur significet, sibi incompertum ait Theophrast. certè [addit idem] Agriam δρῦν appellat, quam nostri Robur interpretantur. quidam ut Diosc. quatuor supradictis duas addidêre species, Fagum & Ilicem. Sed toto genere distant, ut cognatæ potiùs quàm congeneres habendæ sint, Verùm non ideò malè locutus Diosc. ad vires, potiùs respiciens, quas easdem cum cæteris habent. Hemeris sanè Homero non quercum sed vitem significat, ut Photion testatum esse voluit.

Sunt, inquit Ruell. qui Hemerin esse Quercum existiment, quam Mylion interpretantur: quibus facilè accedo fretus Theoph. testimonio, qui scriptum reliquit, eam quæ glandem ferat dulcissimam, quibusdam Quercum, aliis Hemerida, id est, placidam vocari. Cæterùm utrique eadem ascribitur natura, præterquam à Plinio, qui parum diligenter glandiferarum arborum discrimina observasse à nonnullis accusatur. Hanc inter Quercum & Hemerida invenit differentiam, ut in his arboribus, quæ maximam ferat glandem Hemeris vocetur brevior & in orbem comosa, alísque ramorum crebrò cavata: fortius lignum Quercus habeat & incorruptius, ramosa & ipsa: procerior tamen & crassior caudice. Theoph. certè ἀγρίαν δρῦν appellat, quam nostri Robur interpretantur. Robur tamen, quæ Theophr. ἀγρία δρῦς dicitur, licet pro communi glandiferarum genere usurpent, ea tamen Plin. esse videtur quercus, quá Gallicum nunc vulgus *Chesnam* vocat, ea passim in sylvis spectatur, folio latebrarum anfractibus sinuosissimo, glande exigua, materie durissima. Nam & hæc sola præter fructum Gallam utriusque generis & fungos, & plurima alia gignit. [Gallas singula ferre genera dixit Theoph.] Cæterùm sunt qui Haliphloei nomine Robur putent comprehendi, quod compertum non habeo, nec parva fuit difficultas prodere, quibus Græcis latina congruerent. Hæc Ruell.

Drys, iudicio Amati, Quercus est, suaves & dulces glandes ferens, quam nonnulli Etymodryn appellant. Nam communis Quercus insulsas & suibus gratas glandes producit, cuius Diosc. tanquam species, Fagum & Ilicem numerat, quod intelligendum de viribus: secus autem figura, quum multùm inter se differant. Nam Fagus arbor est, quæ licet fructum glandi figura & forma similem non habeat, glandiferis tamen arboribus annumeratur.

In Italia, si Anguil. credimus, omnes species arborum glandiferarum, quas recenset Theoph. sunt benè notæ. Nam, ut ille tradit, Prima species, quæ montanis dicitur Hemeris, Macedonib. Etymodrys, quam Gaza nunc *Placidam* nunc *Veriquercum* vocat: Itali vocant *Querciam*: In Abruzzo *Ghianda Castagnola*. Profert hæc glandem magnam, crassam & longam, ac hæ glandes in quibusdam locis Hispaniæ comeduntur coctæ in igne instar castanearum. Secunda à Montanis dicitur *Aegilops*: Macedones vocant *Asprin*, Gaza vertit *Cerrum*, Itali adhuc vocant *Cero*, cupula autem in qua continetur glans vocatur *Vallania*. Tertia species quæ vocatur à Montanis πλατύφυλλος, eodem nomine à Macedonibus vocatur. Gaza vertit, nunc Esculum, nunc Latifoliam. Itali vocant *Fargno*, *Fargni & Ischio*. Quarta eodem nomine à Montanis & Macedonibus dicitur φηγός. Gaza vocat Fagum. Itali, Faggi. Quinta species incognita erat Macedonibus: non autem Montanis, qui Haliphloeon vocârunt: Gaza vertit Salsicorticem nec non Recticorticem. Itali *Rovere*. Aliæ sunt quoque species figura inter se similes, sola magnitudine differentes. Prima Græcis dicitur πρῖνος. Gazæ Ilex: Italis *Locini* & Elici. Secunda φελλός, Gazæ Suber. Tertia ἀγρία, Gazæ

Gazæ Aquifolium. Hæ ſunt ſpecies arborum glandes ferentes, in Italia cognitæ. Hæc Anguil. Qui cum Matth. & Amato exiſtimat φηγὸν Theoph. & Dioſc. eandem eſſe cum Fago Plin. quod ſanè conſideratione dignum. Fagus enim Theoph. Dioſc. & Gal. eadem videtur, & diverſa à Plinij Fago, quæ Oxya Theoph. Quæ verò Dioſc. tradidit περὶ φηγοῦ, infrà referemus, cap. de Ilice, inter vires, ſicut & quædam Plinij, de Fago habes cap. de Oxya ſive Fago vulgari & Latinorum.

Cæſalp. aliter tradit Glandiferarum differentias, quàm Anguillara, dum ſcribit: Species quas novimus, folio ſinuato, & deciduo tres notæ ſunt, quarũ una Quercus vocatur, frequens in collibus, caudis intorto, ramis in multam latitudinem ſparſis, folio non valdè ſinuato, glande mediocri, licèt quædam maiorem, quædam minorem ferat glandem, optimam ad ſaginandos ſues, folium ſimiliter hæc latum: illa anguſtum fert. Altera erecto caudice in ingẽtem altitudinem folio maximè ſinuato, glande in Echynato calyce inſuavi, quæ Cerrus appellatur. Tertia erecto ſimiliter caudice non adeò excelſa: folio latiore, modicè ſinuato, glande maximâ rotundiori: appellant in Etruria Farniam, triremibus fabricandis expetitam, materia enim flexilis & enodis: eadem in maritimis reperitur, ſed operibus inutilis. Quæ autem folio conſtant non ſinuato, diſſimilia ſecundùm ætatem folia ferunt, nam initio obrotunda ſunt, modicè ſinuata in angulos acutos, adultâ autem arbore, oblonga redduntur & anguſtiora, quaſi Oleæ ſimilitudine, ſed ampliora infernè candicantia, glandem ferunt tenuẽ, in acutum deſinentem, inutilem, perpetuóq; virent: Huius generis quinque novimus ſpecies, ſcilicet Suberem, Suberellam, Ilicem duplicem & Granum tinctorum.

At Theophraſtus, quæ folio conſtat deciduo, communi nomine Δρῦν: id eſt, Robur, ſive Quercum vocat, cuius modò quatuor, modò quinque facit ſpecies, quarum prima Hemeris, ſive Placida vocatur, quæ noſtra Quercus, tenuiori glande & folio. Secunda Cerrus. Tertia Latifolia, cuius notæ in noſtra Quercu latifolia reperiuntur. Quarto loco Fagum ponit, non quam nos ex Plinio Fagum vocamus: cuius verba conveniunt Farniæ in montibus altiſſimis ad naves quæſitæ. Quinto loco Haliphlios, ſeu Saleicortex additur, quæ etiam Recticortex cognominata eſt: hanc putaverim apud nos illud genus Farniæ eſſe, quod in maritimis provenit. Theophraſto teſte, Macedones Roboris quaterna genera faciunt, aliis nominibus, ſcilicet Etymodrym, ſeu Veriquercum, quę glandem dulcem producit, hæc cum Placida eadem videtur eſſe. Secundo loco Eſculum quæ glandem amaram fert, Latifoliam videntur intelligere. Tertiò Fagum, quæ rotundam fert glandem, quæ Farnia eſt. Quartò Cerrum.

Apud Plinium Robur, Quercus, Hemeris, aut eandem arborem ſignificant, aut parum differentes: Ægilops & Cerrus ſimiliter conveniunt, ſic Latifolia, & Eſculus, Haliphleos autem apud eundem cum Cerro Arcadum eadem putatur.

Lugdunenſes Coloni, hoc pacto inter ſe contendunt, ut du Choul narrat. Quæ plano in loco aut convallibus Quercus creverit, illis ruſticis Cheſna vocatur. Si verò in altis montibus radices egit, qui iuga habitant agricolæ, *Roule* aut *Rouvre*, quaſi Robur nominant. *Roule* folio Quercus eſt minore, & duriore materia. In Gallia Quercus, quam plebs *Charme* vocitat, ſine glande arbos vivit, lignumq; maximè expetitur, propterea quòd cæteris præferatur.

Fallitur noſtro iudicio du Choul reponens arborem, *Charme* Gallis dictam, in numero quercus, omninò enim ab ea differt: de ea autem trademus ſub Fago ſepium dicta. Ait præterea, Ornum & Roboris ſpeciem, quæ ſterilis ſit, aliqui crediderunt: Et poſtea: Glandiferarum arborum penè incertus numerus, efficit ut omnes enumerari non poſsint. Hullos arbor eſt glandifera. Balauſtum quercum, Babalauſtum querceam glandem Avicenna dixit.

Ornus. Hullos. Balauſtium.

Pauſanias in Arcadum ſylvis diverſas eſſe quercus tradidit, quarum alias πλατυφύλλους vel Latifolias: alias φήγους, Fagos appellat. Tertium autem genus rarum eſſe, & uſq; adeò levem corticem prębêre ait, ut in mari ancboris ſigna ex eo faciant. Huius quercus corticem Hermeſianax Poëta, φέλλον nominavit, & Suberem.

Pauſaniæ differentiæ. 1 Latifolia. 2 Fagi 3 Cortice levi. Phellos. Suber.

Vitruvius l. 7. de Farno meminit, quod inter quercus genera ponitur, & nunc quoque Itali Fernum quercus genus vocant, teſte Cuttio. Eſt præterea Enzina quercus in Hiſpania, genus minus, & non adeò rectum, cuius glandes ob ſuavitatem eduntur. Hodiè vulgus *Vellotas* appellat. Repertæ in Olympo hac noſtra ætate, admodum humiles quercus, folio tenui, glande exigua: quæ veteribus fuiſſe incognitas ferunt.

Farnus. Enzina. Vellota. Quercus humiles Olympi.

Nos ad Rhodani ripas [inquit du Choul] ſaxis hærentes quercus offendimus, contorto caudice, fruticis magnitudine, & natura ſteriles. Non deſunt qui penitùs contendant in quercubus marem & fœminam eſſe: diſcrimen ſic faciunt, ut mas ad ultimam uſque ſenectutem opacis locis folio non ſpolietur, fœminæ hyemis initio decidat. Galli Andegavenſes quercus inſerunt perpetua coma virentes, quod equidem ſibi perſuadere priuſquam vidiſſet potuiſſe negat idem.

Quercus ſteriles & fruticoſæ. Mas. Fœmina. Quercus perpetuo folio.

In Apennino & Andium agro [vulgò *Angiers*] Quercus perpetuò virens ex genere Latifoliæ notante Rob. Conſtantino. Antea diximus ex Theoph. Varrone & Plinio Sybariticam agri Thurini itidem ſemper virentem.

In Græcia hodiè hæc Quercuum genera faciunt, autore du Choul, Melanos Ymeri, Theſſalia Drys Leſquiymeri. Reperta hac ætate, inquit idẽ, in nemore Trõſac propè Bituriges tanta proceritate atq; craſſitudine quercus, ut referre quãta ſit nemo in animum inducat. Iuſſu enim mandatóve Franciſci Regis invictiſſimi ac doctiſſimi, aggere veluti facto, pedamentis quibuſdam circummunita eſt, ut cùm venaretur tantus Gallorum princeps propter admirationem & inauditam pulchritudinem ſæpè ſub hac poſſet oblectari.

Græcia hodie Quercuum genera. 1 Melanos Ymeri. 2 Drys Leſquiymeri. Quercus vaſtiſsima Galliæ.

Hac fortè non minor, ſed ob naturam in ea obſequentem arti mirabilior, quæ etiamnum hodiè, in ſpectatiſsimo illo Baſilienſium viridario ac ſylva à D. Petro cognominata viſitur, à Cardano & aliis celebrata. Vulgatæ Quercus, quam paulò pòſt deſcribemus ſpecies eſt, craſſitudine, quantam vix tres homines comprehendant, trunco homine breviore, ſed vaſtiſsimis ramis, ſenis aut ſeptenis, quorum quilibet Quercus quales vulgò videntur facilè craſsitudine æquet, ita in orbem repandis brachiata, & triplici pedamentorum ordine in immenſum propemodum ambitum ſuffulta, ut iam ante multos annos centum paſſus circumeunti non ſufficerent. Sed crebrioribus ramis divaricata prædicta brachia, & ſenſim elata patula opacitate ſua, & conniventibus circa media brachiis pateram pereleganter referat: qua de cauſa ob raram & inſolentem huius pulchritudinem, & quòd præterea fons perennis

Quercus Baſilienſis ampliſsima.

ad ipſum ferè truncum perennes per tubos excutiens Lymphas, D. Maximil. Cæſari ſub ea cum Cæſarea ſua aula diſcumbere ac cœnitare libuerit. Floret eadem & fructus fert, cæterarum more, quotannis ferè. Diceres in unica illa quercu, omnes propemodum pulcherrimæ arboris dotes Faunos atque Sylvanos certatim contuliſſe. Vt iam nihil ſit quod de Lycio Platano glorietur Licinius Mutianus, eius provinciæ legatus, cœnaſſe ſæpiùs ſub ea cum octo ſecum ſocus, cum hæc quercus Baſil. multò plures ſupra trunci ambitum brachiorúmque, diviſuram capiat, quàm Platanus iſta adumbrarit. Sed, ut hæc altitudine præcellebat, erat enim 77. pedes alta, ita illa noſtra amplitudine expanſa.

Plin notatur. Plin. ſanè multa Robori tribuit, quæ quercui adſcribenda videntur, etiam iudicio du Choul. Calyci Cerri tribuit idem, quæ calyci Haliphloei competunt, ut vult Conſt.

Hæc in genere de differentiis quercuum nunc enim reliqua generalia de Tempore, Loco, Satu & cultu dicenda, pleraque ex Theoph. Plin. Varrone, & Trago.

Nomina Roboris in genere. In genere verò & omnibus Roboris ſpeciebus competunt hæc nomina Hageich/ vel Steineich/ vel Eyſeich/ & Eyſholtz: Belg: Hageecke: Gall. *Robre* ou *Roure*: Ital. *Rovere*, Duriſſimæ quercûs genus, *Agriadrys* Theoph. putata: δρῦς ἀγρία: ἀλίφλοιος eiuſdem, ut Had. Iun. & alij quidam putant, *Robur* dicitur & *Robor*. Maturè & verè cœpturo germinat δρῦς & glandes, fructû ſeriùs reddunt, ut circa Vergiliarum occaſum. Et reliquæ quidem arbores, ut primùm cœpere, continuant germinationem. Robur & Abies & Larix intermittunt tripartito, ac terna germina edunt: ideò & inter cortices ſquamas ſpargunt. Folia quercus cuiuſcunque in principio tenerrima ſunt, ideò facillimè ſuperveniente pruina marceſcunt, & ipſam fructuum ſpem amittunt, quod aliquando in iſtis regionibus evenire ſolet: Eadem folia mox comitantur oblongæ & luteæ Cachryes. Hæc verò circa diem D. Georgio ſacrum, quercus oſtendit. Porrò folia Quercina quæ primùm lutei ſunt coloris [licet nonnulla etiam rubicunda appareant, maximè ea quæ è novellis Quercubus erumpunt] ſubinde viridiora ac ſolidiora evadunt. Poſt Cachryas, quas diximus, perexigui prorumpunt & rubri floſculi, qui in glandes tandem abeunt, quarum non rarò tres aut quatuor unico cóque tenuiſsimo inſident pediculo. An verò glandes

Agriadrys.
Haliphloeus.
Robor.
Tempus in genere.
Cachryes.
Glandes.
Floſculi.

etiam ad frugem ſint perventuræ, circa diem D. Iacobo ſacrum, obſervari ſolet, tum enim è calycibus prorepere conſueverunt.

Montes & valles diligit Robur: quercus & in plana deſcendunt. Omnibus ſupraſcriptis differentiis veterum, ſi Matth. credimus, univerſa abundat Hetruria: quippe in maritimis Senenſibus & Faliſcorum agro, ac etiam Romano tractu, omnia illic glandiferarum genera adeo numeroſa in vaſtiſſimis ſylvis provenire tradit, ut glandibus innumerabiles porcorum greges incolæ ibi quotannis ſaginent. Frigorum & calorum iniuriam paſſæ quercus veluti Robora, tardiùs moriuntur. Quercus cæſa anno tertio reſurgit: & in aquis obruta durat, Fitque Ebeno ſimilis, & decorticationem facilè tolerat.

Circa Oleum & Iuglandem ſeri vetant Geoponici quòd naturali quadam ἀντιπάθεια ab iis diſſideat, & fundi oram ſterilem faciat. De δρυὸς ſatu controvertitur. Quidam enim ex ſemine ac glande tantùm eam progigni ſtatuunt: alij ex radice quoque ſed lentè. Nonnulli etiam ipſo caudice detruncato: avulſione aut radice, nullam earum quæ ab imis ſobolem non mittat [τῶν μὴ παραβλαστανόντων.] exoriri poſſe arbitrantur. Iuxta urbem Ilienſium Quercus in Ili tumulo tunc ſatæ dicuntur, cum cœpit Ilium vocari. In Ponto circa Heracleam aræ ſunt Iovis Stratij cognomine, ibique quercus duæ ab Hercule ſatæ. De inſitione nihil effatu dignum traditum: hoſce tamen etiam fructus quercus protulerunt, ſi verum dicant Poëtæ: Virgil. Eclog. 8.

------ Aurea duræ
Mala ferant Quercus: Narciſſo floreat Alnus:
Pinguia corticibus ſudent Electra myricæ:
Certent & cygnis ululæ:

Horat. Epiſt. 1.

------Quid ſi rubicunda benignè
Corna vepres & Pruna ferant? & Quercus & Ilex
Multa fruge pecus, multa Dominum iuvet umbra:

Sed hæc vota poëtica nobis potiùs eſſe videntur, quàm veræ narrationes. Ruellius tamen memorat, per inſitionem quercum bona Pyra ferre viſam eſſe: Fides ſit penès autorem. Nunc ſpecialiorem hiſtoriam aggrediamur, incipientes à vulgatiſſima quercu noſtrate.



QVERCVS VVLGARIS BREVIBVS AC LONGIS pediculis.

Vix ulli genti Europeæ incognitam putamus Quercum vulgarem recto, craſſiſſimo, vaſto & valido caudice, nec minùs firma materie, craſſo, rufo, rimoſo, ſcabróq; cortice: brachiis longè latéq; luxuriantibus, foliis longis ſinuoſis. In hac nucamenta aut Iuli obſervantur, in quadrátalibus tenuibus pediculis ex certis intervallis, muſcoſi, ex apiculis ſeſſilibus hericibi eodem puncto pluribus exortis, compoſiti, ſic, ut interdum verticillatim ligulam cui adhærent coronent, quos infra pictos damus cum pilulis quercus

cus: observantur quoq; & glandium rudimenta, tanquam globuli minimi purpurantes & hirsuti (qui mihi flosculus) privatis pediculis insidentia. Glandes in Calycibus suis seu cupulis sessiles, vel surculo proximè adhærent: & longis tenuibusque pediculis appenduntur. Atque etsi magnitudine varient, unciam tamen communiter longæ sunt, corticosa membrana tectæ puniceæ, nucleo calloso, acerbo & austero, quemadmodum & cupula exteriùs asperiuscula, interiùs lævis prædicto cortice multò densior, vix tertiam glandis partem capiens.

Quercus vulgaris tres varietates à fructu potissimùm posteà trademus: hîc id notandum nobis videtur, sæpiùs visas Quercus maximas totas cavas corrupto ligno ac etiam interdum adusto penè toto ab opilionibus, ut homines in eis occultari potuerint, & nihilominùs pluribus annis virentes & fructiferas durare. Vox δρῦς inquiunt Lob. & Pena, à δρύω, erumpo, pullulo, qua designarunt potiss. glandiferum genus & præsertim Quercum, cuius frequentiss. occursus, ipsaque celsior & ramosior arboris species frondis grandioribus anfractibus sinuata quavis notatione notiorem faciunt, tum frigidis, tum calidis plagis. Ea n meritò quis putet apud Theophrast. in Salfico tiliem ἀ...φλοιον quam hodie *Robur* vel *Roure* vulgus nostras vocitat, ut quæ sit perquàm solido trunco, multum cineris urendo relinquente. Qualem etiam è vulgari trunco nos parandum curavimus, aiunt Lob. & Pena, qui addunt: Quæ gallas dat quercus, duplex videtur. Earum vulgatissima nemorum & saltuum Pedemōtium, Delphinatus, aliarúmque regionum temperatiorum est alumna, minore stipite, brachiis & fronde. Huius quædam varietas aut differentia videtur Fagus, Theophrasto dicta, vocis argumento Latinis Esculus, cuius esculenta glans, & post quernam dulcissima celebrabatur, famémque explebat primis mortalibus: hodiè *Fargni* & *Fargno* Italicè. *Hargni* Gallicè: Lignum istius firmius proditur, quàm urbanæ quercus. Item in obs. quercus perpetua fronde virens, Gallis *Chesnes verds*. Huius quercetas in Gallofrancia oriri audio. Glandes nostratibus similes sunt, quales serendas misit eruditiss. D. N. Rache apud Lutetianos Medicus. Nos verò quòd concernit, cur totam quercus Lob. historiam hîc proponamus, factum id à nobis, quod non in omnibus æquè perspecta sit. quercus etiam à nobis descripta, *Quercus Virgilij* est, Et fortè reliquorum quoque Poëtarum, *Iovi sacra*, *Chaonia*, *Fatidica*, *Dodonia*, *Dodonæa*, *Civica*, *Mathonis*, *Alticoma*, *Patula*, *Rigida*, *Dura*, *Grandifera*, *Grata* suibus, *&c.*

Quercus Manre est apud Hebræos: nos in vulgata interpretatione Vallem Manre habemus: & Genes. c. 12. ubi Græca vulgata editio δρῦν habet, Latinus interpres Vallem vertit. D. Hieronymus inter quercum & Terebinthum nullum discrimen agnovisse videtur, lib. Gen. 1. cap. 17. Latinus habet Terebinthum Græcus δρυὸς. Item l. 3. & Gen. 35. Est Serap. Codex emendandus ubi Cullot Latinis litteris scribitur: eum errorem in sua commentaria transtulit. Elon citra controversiam quercus fuerit, Et quercus Oseæ cap. 4. Quercus etiam à Iosue filio Nun, Ela dicta. Sunt tamen qui hæc vocabula generales arborum omnium apud Hebræos appellationes esse contendant, quæ sanè rerum magna esset confusio in unica voce. Extat & Ciceronis poëma de Arpinatum quercu. quercus de qua Pompeius.

Hæc eadem à nobis descripta putatur, esse Platiphyllos Idæorum & Macedonum, & Latifolia Plin. Periti quidam Herbarij hanc marem esse aiunt, fœminam verò genus alterum in saxosis, glande pusilla. Robur quoque quæ Theophrast. Agria Drys dicitur, ea Plinio esse videtur quam Gallicum vulgus, *Chesne*, vocat, inquit Ruell. non sine errore, si hæc *Chesne* quercus sit. *Platyphyllos. Latifolia. Mas fæmina. Agria Drys. Ruel. not.*

Dalechampio, Quercus genus 2. est Hemeris Idæorum, Macedonum *Etymodrys*, Latinorum *Robur*: Italorum *Rovere*. *Placidam* interpretatur Gaza, audaciùs more suo. Plin. Græco nomine utitur. Idem Dalech. multa habet curiosiùs observata in sua quercus historia, quam Hist. Lugd. retulit his verbis: quercus in specie arbor est omnium maximè procera, si Aegilopem excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoso scabróque, superiore lævi, cui subest Alburnum, quod cum animalis pingui comparari potest, plurimis in orbem brachiata ramis, magnam innoxiamque umbram loco inducentibus: folio grandi, Cerri & Haliphlœi folio latiore, carnoso, laterum anfractibus sinuosissimo in arbore vetusta, minùs in ea quæ cæsa novam frondem mittit, sed tum maximè lato & spisso, summa parte obtuso, cùm cadit nigrescente potiùs quàm flavescente: glande mediocri, suibus grata, od eamque causam iis saginandis apta, cùm à Phagi & Hemeridis glande discesseris, dulci, non omninò quidem, sed si cum Haliphlœi & Aegilopis glande conferas. Minùs enim acerba & amara gustui est, Calyce nullis aculeis horrido, sed pustulata tantùm scabritia asperato. In summo ramorum cacumine ferè Glans nascitur, brevior, extrema parte veluti depressa ac retusa, aculeo, qui in summo fastigio glandis eminet, breviore & minùs pungente: sæpè ternæ glandes simul cohærent, aut binæ, rarò unica prodit: pediculus eas sustinens crassus & brevis, inde nascitur ubi ramo folium adhæret. In unius surculi capite plerumque videas hinc tres coniunctas glandes, illinc duas, ac in proximo unam solùm, prout succus, earum alimentum, huc illuc sese magis spargit: radice longè latéque evagante. Hanc uti dictum, Platyphyllon quidam marem esse aiunt: fœminam verò genus alterum, in saxosis & asperis locis ferè nascens: mare humiliore, cortice in tenellis surculis rubescente, non ut in illo albescente: folio minore: breviore, angustiore, antrorsum magis acuminato, tàm densis laciniis sinuoso lateribus, ut eminus crispum videatur, lætiùs & nitidiùs virente, glande pusilla & strigosa. Talem profectò gignunt aprici lapidosique colles Allobrogum, aspectu nonnihil variam, ob loci squalidi ariditatem. *Hemeris. Etymodrys. Robur. Gaz. not. Quercus specialior descriptio. Cortex. Alburnum. Quercus umbra. Foliorum varietas. Glandis collatio cum cæteris. Calyx. Glandis varietas. Aculeus. pediculus. Radix. Descriptio fœmina. Folia. Glans. Locus.*

Cæterùm & in aliis Quercetis fœmina quoque provenit, folio quàm maris breviore, antrorsum latiore, & magis obtuso, infernè pallido, cortice ramorum nigriore: glandibus minimis, in ramorum & surculorum vertice prodeuntibus, interdum senis aut quinis, sæpè ternis aut quaternis, rarò binis, rarissimè singularibus, quasi digito retusis, aculeo minimo, parum è calyce prodeuntibus, sed ei firmiter adnexis. Platyphyllorum quoque generi adscribenda, quam supra memoravimus in Thurino agro, in Apennino & *Fœminæ varietas. Folia. Glandes. Perpetuò folia Platyphyllos.*

Andium Galliæ gentis agro nascentes, ut, quod Plinio mirum fuit, iam nos mirari desinamus.

Id verò admiratione longè dignius, quod scribit Plin. lib. xvi. cap. vi. probari Latifoliæ glandem, cuius in balano utrinque ex longitudine *Lapidescēs duritia.* extrema lapidescit duritia: meliorem cui in cortice quàm cui in corpore, utrúmque non nisi mari. Nam cùm locum Theophrasti exprimere voluisse videatur, ab eius sensu alienissimus est. *Plin. redarguitur. Theoph. explicat.* Neque enim id melioris glandis signum esse vult Theoph. neque id de Platyphyllo scribit, sed de Phago & Haliphloeo. *Hemeridis descriptio.* Hemeris arbor est non lævi, sed aspero rimosóque cortice: humilis, non excelsa: non recta, sed contorta, aliisque ramorum crebrò cavata: *Materies. Glans.* materia firmi duraque, sed minùs quàm Phagi, glande post Phagum dulcissima, sed longiore maioréque, imò omnium maxima, è suo calyce breviore ac depressiore facilè decidua, tenui longóque pediculo affixa, modò unica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Quercus generibus peculiare est.

Hæ sunt igitur huius Quercus, quam hic proponimus differentiæ vel varietates, quas cæteri Herbarij præter Dalech. non dubitavere.

Cæsalp. taxat. Cæsalpinus quoque, qui tamen multùm circa Quercum sudasse videtur, non manifestum discrimen posuit harum Quercuum. Periti viderint, an Theoph. Hemeris sive Placida, (ut ille cum Gaza vertit) & Macedonum Etymodrys seu Veriquercus, ipsi cum Gaza dicta, Plinij item Robur, Quercus, Hemeris eidem dicta, sit nostra *Quercus brevi pediculo.* Quercus pediculo brevi. Iidem viderint an eidem Cæsalp. Drys, Robur vel Quercus 3. Theoph. *Quercus longo pediculo.* Latifolia Plinij & Italica, Macedonum Esculus, possit esse nostra Quercus cum longis pediculis.

Alias & Cordus Quercûs facit differentias: est *Hemeris Quercus vulgaris est.* enim ἡμερὶς illi vulgaris illa ramosa in latitudinem diffusa glandifera arbor, caudice neque adeò procero, neque recto, crasso tamen, quam Latini propriè *Quercum* vocant, Germani Eyche, Theodorus nunc *Platidam* nunc Quercum vertit. *Drys.* Δρῦς specialiter vocata Robur est (siquidem Theodoro credendum) *Robur.* nisi enim ita Robur Græci appellarent, non temerè aliud nomen esset reperire, quo ea gens eam arborem indicaret. Caudice assurgit Robur recto, procero, paucísque ramis brachiato. Italis adhuc *Rouer* vocatur, Germanis Steineiche, à soliditate quasi lapideam Quercum dicas. Frequentissima est hæc in Hessia arbor. *Cerrus Aegilops.* Ægilops Cerrus est, Roboris figuram referens, sed hæc etiam eò tum rectior, tum procerior existit, ramósque non nisi in summitate habens, Germanis Taneiche vocatur, quoniam Abietis modo recto proceróque constat caudice. *Esculus Platyphyllos.* Platyphyllos, est quam Esculum Latini, & Haseleiche German. appellant, Saxoniæ sylvis in plano familiaris, huic latissima folia, unde & apud Græcos nomen. Hæ sunt Glandiferæ arbores quæ hoc capite Δρῦς πᾶσα à Diosc. nominantur, & propriè vocatas glandes ferunt. A Fago Latinorum dissimillima *Phegus.* φηγὸς [Phegus Græcorum] qui ei tribuunt glandem non aliarum modo oblongam, *Fagus Lat.* sed rotundam. Fagus verò Latinis dicta, glandem propriè non fert, sed in echinatis pericarpiis castanearum more pingues & oleosas nuces, easque triquetras & acuminatas: quæ figura è diametro cum rotunda pugnat. Qui verò Phegum novisse voluerit, montanas lustret sylvas, in quibus provenit hæc arbor. Figura illi non dissimilis Quercui, sed strigosior & tristior. Glandes fert omnibus agrestibus notas, figurâ rotundas: qua nota tanquam præcipua ab aliis glandiferis distinguitur. Porrò non licuit hactenus rescire quo nomine nostri agrestes hanc Phegum appellent. glandes verò, adiecto rotundarum cognomento, à reliquis distinguunt. Hæc Cordus. *Cordus notat.* Miramur diligentiss. Botanicum non observasse differentias, quæ à pediculis sunt, & fructibus, licèt abundent in Germania: atq; ut verū fateamur, eius differentiæ nobis minùs perspectæ sunt: *Hemeris Cordi.* Hemeridem Cordi existimamus nostram Quercum cum longis pediculis. *Robur.* Robur etiam eius fortè est Quercus, cui glandes parvæ cum breviss. pediculis. Ægilops eius, quæ sit hæremus, quid si ea, quam altissimam observavimus, de qua paulò pòst, quam non separamus, ab ea, quæ pediculis longis caret? nolumus tamen veram & genuinam antiquorum Aegilopem dicere; nec scimus *Aegilops. Platyphyllos.* an vera Aegilops in Germania proveniat. Platyphyllos Cordi, quæ sit ignoramus, vellem us eius glandes descriptas. Quercus sanè vulgaris mirè ludit foliis. Phegon, Cordus cur dicat, figurâ rotundâ, notâ tanquam præcipuâ, ab aliis distinguens, nos latet: quandoquidem Theophr. Phego tribuit fructum dulcissimum, inter alias, glandem, qualem vix puto reperiri in Germania. Considerandum igitur an intelligat Cordus, nostram Quercum longos non habentem pediculos, glande maiori.

Hemeris & Etymodrys Angui. Anguil. Hemerida Theoph. & Etymodryn Macedonum apud eundem *veram Quercum* dicit, quam *Querciam* in Abruzzo vocant: *Chianda Castagnola* in quibusdam Hisp. locis, ubi eius glandes coctas comedunt castanearum instar. Videat lector an eam intelligat quæ est cum longis pediculis: Item an *Fargno* & *Fargni* & *Ischio* eiusdem, quam Platyphyllon Theoph. dicit, & à Gaza nunc Esculum, nunc Latifoliam verti, sit nostra cum brevibus pediculis: an verò hanc intelligat Lob. cùm scribit uti dictum? Quercus quæ Gallas dat, *Fagus Theoph. Esculus.* differentia quædam videtur, Fagus Theoph. Latinè *Esculus*; *Fargni* & *Fargno* Italicè. *Hargni* Gallicè.

Tragus genus durum Quercus Latinè Robur, germ. Hageichen & Eyßholtz dici ait, ubi Quercum cum longo pediculo pingit, etsi nihil distinguat.

Lonic. Ad eundem modum Lonicerus distinguere conatur Quercum Eichbaum/ ab eius specie Hagen-Eichen / Robore, Haliphleos Græcis dicta. Qui tamen, quamvis ponat duas icones, non demonstrat differentiam inter Quercum & Robur: utræque enim icones repræsentant Quercum, cui glandes cum longis pediculis.

Ryffio quoque in Diosc. Quercus, Δρῦς appellatur & Hemeris, id est, Placida nostra vulgaris quercus cum longis pediculis, quantum demonstrat eius icon.

Dodon. Dodon. in hist. gall. propriam habet iconem quæ eandem videtur demonstrare, quam simpliciter Δρῦν & quercum vocat: in hist. autem Latina fortè vocat quercum sylvest. ἄγριαν & Robur. Non observavit discrimen in nostratibus quercubus à glandibus & pediculis petitum, pro eo exhibet iconem sine glandibus à Lob. & nobis positam, pro Quercus excremento fungoso: tradit Hemerin, quercum, Robore, sive Agresti quercu sæpè humiliorem, glande maxima & dulci: quercum passim per Europæ provinciam obviam esse, præsertim Robur: Hemerim non ita vulgarem. An verò ipse noverit discrimen, dubitamus.

At Clus. in Hisp. quòd peculiari nomine Robur

appel-

appellari debeat, difficile[inquit]est iudicare,cùm nonnullæ notæ Robori,nonnullæ ἡμέρῳ attributæ, Quercui,per vniuersam Europam notissimæ, conueniant. Roble in Aquitania dicunt etiam de nostrate Quercu, in cuius foliis Pilulæ nascuntur. Idem præterea dicit in postrema histor. Hispanos nomen Roble vulgari Quercui etiam tribuere, quæ in Hispaniis frequens est, & montibus Calpi, fretóque Herculeo vicinis semper viret. Quercum etiam propriè Quexigo Hispanis dici & Enzina de Bellotas gruessas à quibusdam vocari, sibi relatum esse. Clusium diligentissimum Botanicum non tradere in vulgari Quercu differentiam à pediculis miramur, ita vt nesciamus,quam intelligat vulgarem:meminit tantùm latifoliæ exoticæ, de qua paulò pòst.

Du Choul Quercum in montibus agricolis *Raule* & *Rouure* dici ait, quasi Robur: alibi simpliciter Quercum dixit, & à rusticis Lugdun. Chesna dici. Et rursus Hemerida & Placidam dicit Quercum putari, quam Mydion interpretantur. Videtur autem Quercum cum longis pediculis intelligere,cuius glandis iconem simpliciter glandis Quercus & aliâ Hemeridis glandis nomine expressit.

Sunt,inquit Turn. qui duas Quercus statuant species, vnam quæ glandes vt Poma Querna ferat; alteram longè minorem vulgari, quâ ad ædificia vulgò vtimur. Nullas sibi in foliis Quercus obseruatas in Anglia Gallas, quas tamen in Italia non tantùm, sed & in Frisia Orientali in syluula non procul Auriaco viderit. De quâ verò Quercu intelligat, non addit. Pingit eam quæ breui pediculo:

In Silesia, inquit Schvv. Quercus vulgaris, sativa, vrbana, Δρῦς Dioscor. in syluis, collibus, & montibus gignitur. Est etiam Quercus petrea, Δρῦς ἄγρια, Quercus sylu. Robur. Lat. Steineyche in collibus & petris frequens, fortius lignum habet & incorruptius cæteris: folia quamuis arescant, per hyemem non cadunt. Et has differentias assignat Schvv. An verò in Silesia nulla alia Quercuum differentia offeratur, considerent istius loci Botanici. Casp. Bauhinus apud Matthiol. ponit iconem nostrę Quercus, cum breuibus, aut nullis pediculis pro Theophrasti Quercu latifolia, seu Platyphyllo,quam ait distinguit in marem & fœminâ. Quercus autem longissimo pediculo ei est Hemeris Idæorum, Etymodrys Macedonum, Placida Gazæ. Huius florem ait in suo Phytopinace à nemine propositum: Camerarius tamen eleganter pinxerat in Hist. Matthiol. Germ. atque Epitome. Vel certè iconem habuerat à Gesnero: iam flores an sint, vel potiùs Bryon repræsentans iulos, qui in Corylo & Nuce iuglãde proueniant, considerent alii. Nos eius iconem ponemus paulò inferiùs, titulo Pilulæ foliorum Quercûs.

Ex suprà dictis igitur patet paucos distinxisse Quercum cum longis pediculis, ab ea, quæ glandem cum breuibus fert pediculis,atque adeò nullis, ipsis calycibus earum ramis immediatè adhærentibus, quæ in quibusdam syluis Comitatus Montbelg. prouenit, vt non longè à pago Charmont, & in monte iuxta Blamontium & S. Hippolitum, & inter Blaumontium & Montbelgardum, vbi & aliæ cum longis pediculis, quæ ab incolis vocantur *Glans filans*. quę passim ferè obuię sunt, atque adeò vulgatissimæ videntur, longiores, singulares, binæ, ternæ, ac etiam quinæ. Earum verò, quarum glandes proximè adhærent ramis, gemina conspicitur varietas: vna cum maioribus glandibus binis aut ternis: altera maioribus ternis vel quaternis, quæ & pluribus, fortè fœmina, & minores glandes fert: Incolæ vocant *Gros Gringeot*, & *Petit Gringeot*. Istarum Quercuum differentiam vix ponere possumus, nisi quis earum quæ breui aut nullo pediculo sunt folia inspicere velit splendidiora, & paulò firmiora. *Differentia in foliis.*

Cæterùm passim in syluis aliísque locis, prædictæ nascuntur Quercus, locis præsertim & prouinciis Septentrionalibus, sed in Germania & Burgundia, quæ longo est pediculo, reliquis multò frequentior, & fortè etiam melior ac vtilior, ob glandis magnitudinem, quâ cæteris præstat. Nullibi locorum quercus pulchriores, altiores, rectiores ac sine ramis vidimus, quàm in monte Cherimont ditionis Montbelg. altitudine æquant Abietes: dixerit quis ramos industriâ ablatos vsque ad cacumina. *Cherimontana speciosa, & altissima.*

In syluis Germ. teste Gesn. duo tantùm genera crescunt: Eich, Quercus: & Hageich vel Steineich Robur. Basiliensem patulam, antiquitate & amplitudine celebrem, antea descripsimus, Est ex eo genere, quæ longos fert pediculos. Vtraque alioqui quercus ibi vulgaris in syluis, sed eam quę longis pediculis quidam Vereichen vocant, fortè quòd suibus sit aptior & gratior. Verlin enim iis sues minores dicuntur. Quercus quoque obseruauimus Lugduni, Monspelii, & multis Italiæ & Galliæ locis. *Quercus Basil. patula.*

Quercus locis arenosis, macilentis ac siccis consita dilatatur.

Pelagos olim locus fuit Quercubus consitus post Neptuni templum quod ad Aliæsum est montem. *Pelagos.*

Mirum, si non est fabula, quod proditum inuenimus Nucem Iuglandem senio in Quercum mutari. *Nux Iuglans in Quercum mutata.*

Circa Thebas quoque est Quercus, teste Plinio. Diutissimè viuit, vt mirum sit ab Aristotele (aut quisquis eius libri sit autor) de plantis dictum esse proceras rectásque arbores minùs diu viuere. Quercus rectissimas, grandissimas, uetustissimas, quarum sationem ne adultorum quidem aut ac proaui norint. *Aristot. notatur Aetas.*

Quercus vere quidem germinat, sed tardiùs multis aliis arboribus. Noua folia producit Maio: Glandes maturæ sunt Augusto. Iulos cum flosculis ac glandium rudimentis aliàs Aprilis fine, aliàs Maio obseruauimus. Gallæ proueniunt æstate: mense Septēb. decidere incipiunt, sicut & glandes. *Tempus.*

Robur verno tempore cæsum teredinem sentit, brumâ autem non pandatur, aliàs obnoxium sit vt torqueat se findatque: infinitum refert & Lunarem rationem obseruari. Videtur autem de Quercû vulgata id intelligendũ, quæ ad ædificia potissimùm ac præ aliis omnibus cędi solet. Luna deficiente tutissimum Quercum cædere omnes existimant. Quercus quæ Solis beneficio in vniuersum priuata fuerit, quod ad lignum ipsum & fructum attinet, durior est, deterior, & minùs tractabilis: ita quidem vt lignum Quercus à Sole auersæ difficile sit findere, quod Germ. rustici Winterschleg holtz, quasi dicas lignum rigidum, hiemísque vitio induratum ac intractabile; instrumentísque renitens, interpretantur. Reliqua habes in superioribus. Δρυὸς nomine tradunt multi Gręcos omne arboris & ligni genus complexos esse, vnde & Vitem δρῦν τὴν οἰνοχίνα quidam poëta appellauit. Δρῦς autem in specie Σαρωνὶς βάλανος Hippocrati, ἥμερος verò Theophrasto, vt plærique volunt: Latinis Quercus, Iouis *Cadendi tempus.* *Synonyma Linguarũ*

arbor quibusdam Robur. Quercus, inquit Gorop. Latinorum nomen est, sed non minùs quàm Robur à Cimmeriis siue Ianigeris Romanorum antiquissimis maioribus relictum: à Weer/ id est, defendo: Wercou, id est defendo à frigore. Dicta itaque Quercus à Wercout/ vel Wer-hout. Germ. Eichbaum: Gall. *Chesne*: Ital. *Quercia*: Hisp. *Robre*. Bohem. Dub. Belg. Eikenboom/ Eecke. Angl. Oketree/ vel vt Boreales Eiktree / Allobroges Rhodano vicini *Chermillot* appellant: Sabaudi, *Drylie*.

Quercus vnde?

Glandis nomina. Dryobalanos. Acylos Arist. Fruges Roburnea.

Glans, βάλανος, δρυοβάλανος Straboni, ἄκυλος Arist. [tametsi Ilignam propriè glandem notare velint] vnde manasse videtur origo Germ. vocis Eichel: *fruges Roburnea* Colum. Hebræis vt Elias Leuita in nomenclatura sua testatur, *Allonim*: *Cullot* Serap. vt in vulgatis legitur. Belg. Eechel: Holl. Aeckre/ Gal. *Gland, Aglând*. Ital. *Chiande*. Hisp. *Balota*. Hung. Mak. Thebaidis fructus, inquit Plin. populari etiam nomine à nobis appellantur *Balani*. Pilulas illas inutiles, quas foliis & ramis Quercus adnasci diximus. Germ. Eichöpfel vocant. Græci ὀνωνίδας, id est, pilulas asininas. German. Eselöpfel. Quercus quoque δρῦς dicitur Festo, tùm quòd genus arboris graue ac durum sit, tùm etiam quòd in ingentem euadat altitudinem. Et Querceram febrem quidam grauem & magnam putant dici, ac cum tremore frigidam. Lucilius:

Pilulæ asininæ. Quercus vnde. Quercera febris.

Iactame vt febris Quercera,

Et alibi:

Querquera consequitur febris, capitísque dolores.

Et Plautus:

Is mihi erat bilis Querqueratus.

A. Gellius: An tu fortè morbum appellari hîc putas, ægrotationem grauem, cum febri rapida & quercera.

Quercum Poëtæ duram decantant, rigidam, vmbrosam, aëriam, sublimem, glandiferam, frugiferam, patulam sacram Ioui, annosam ciuam, Dodonida, amicam Ioui, fatidicam, frondosam, arduam, alticomam, validam, altam, Dodonæam, ramosam, nodosam, frondentem, cariosam, gratam suibus. Vires autem & & vsus Quercus vulgaris postea tradentur.

Vires.

QVERCVS LATIFOLIA EXOTICA CLVS. VEL RARA.

Descriptio & locus.

IN Viennensi saltu, inquit Clus. Latifoliæ amplissimas arbores inueni anno 1578. cuius omnes glandes è longis pediculis dependentes maxima ex parte non modò obsitæ, sed quasi inclusæ erant viridi quadam excrescentia, multis inæqualibus angulis prædita & scabra, quæ resiccata, gallarum modo dura & firma erat, quarum etiam vicem explere potuisset. An id vitium illi peculiare sit, & singulis annis recurrat, me latet, vt qui semel duntaxat per eam saltus partem iter fecerim. Qui illas partes inhabitant de hac re erudire possunt.

PHEGVS VEL ESCVLVS.

Descriptio

DE Phego & Esculo in superioribus multa diximus ex Veterum placitis. Nunc eam prout hodie obseruatur Dalechamp. describit. Phagus siue Esculus breuis est arbor, in orbem comosa, Hemeridis modo, non erecta, minùs tamen quàm Hemeris contorta, caudice crassissimo: folio quàm Hemeris angustiore & breuiore,

Folium.

obscuriùs virente, infernè candicante, glande dulcissimâ, terete, longâ, quàm Etymodryos breuiore, è breui crassoque pediculo subrectâ, calyci multò minus complectenti tenaciùs hærente, in ramorum surculis, ad exortum singulorum propemodùm foliorum vnica, raró gemina, graciliorequàm in latifolia & magis acuminata, aculeo suo magis pungente. Reperitur & in hoc genere arbor, quæ glãdem fert superiori omninò figurâ similem, sed crassiorem, altiorem, pleniorem, ob molis suæ pondus, è calyce facilè deciduam. Lignatores huius speciei marem esse volunt, alterum fœminam. Esculus si Virgilio credimus, quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Georg. 2.

Glans.



Varietas.

Mas & fœmina.

Pars autem posito surgunt de semine, vt altæ
Castaneæ, nemorúmque Ioui quæ maxima frondet
Aesculus [Esculus] atque habitæ Graiis oracula Quercus.
Altiùs ac penitùs terræ defigitur arbos:
Aesculus [Esculus] in primis: quæ quantum vertice ad auras
Aethereas, tantùm radice ad tartara tendit:
Ergo non hyemes illam, non flabra, neque imbres
Conuellunt, immota manet, multósque per annos
Multa virûm voluens durando secula vincit.
Tum fortè latè ramos, & brachia tendens
Huc illuc, media ipsa ingentem sustinet vmbram.

Cæterùm, φηγὸς Dalech. interpretatur Quercus, quarum glans vescα est.

Multi verò Esculum, Græcorum esse Platyphyllon existimant, cuius opinionis sunt Bellon. Curtius & alii. In Traconitide, inquit Bellon. prouenit Esculus, qui à Græcis antiquis vocabatur Platyphyllos, nunc *Velaguida*. Fert glandem magnitudine oui Columbini, quâ possent victitare homines tempore famis: ad gustum enim Castaneæ accedit. Tertium Quercus genus φηγὸς Theoph. vt docti sentiunt. Longè alia à nostrate Fago & Plinii quoquè quanquam plærique cum ipso Plinio, nominum affinitate decepti Phagum cum Fago confuderint. Plinius quoque Esculi & Platyphylli tanquam diuersarum arborum eodem loco meminit. Præterea Esculus, vt inquit ipse quoque Plin. rigida nec excelsa est arbor. Platyphyllos, dempta Ægilope, rectissima est, & excelsissima, atque ædificiis minùs vtilis. His accedit glandis discrimen, quam in Esculo dulcissimam esse etymologia indicat, cùm ab esu nominetur: Platyphylli glandem non nisi tertium bonitatis gradum obtinere liquet ex Theoph. Non est igitur Esculus Platyphyllos, vt putarunt Bellon. & Curtius. Arrisit Plinio φηγὸς Fagus, ἀπὸ τοῦ φαγεῖν: Cur non & Esculus ab esca dicatur, & ab esu, vt voluit Seruius?

Platyphyllos. *Sapor.* *Pliniorum error.* *Alia Fagus & Phegus.* *Non Platyphyllos et Bellon. Curt.* *Esculus vnde.*

Ad hanc ipsam Dalech. iudicio posset referri *Quercus peregrina* seu Mauritanica Scalig. grandem ferens

Quercus Mauritanica.

ferens glandem, oblongam, sapore longè dulciore atque delicatiore, quàm Castanea: Nam & Hispani, qui arborem *Enzinam* vocant, glandes verò *Vellotas*, has ob suauitatem sub cineribus tostas secundis mensis apponunt. Curtius putat à Plinio Latifoliam dictam. Horatius *rigidam Esculum* dixit. Gallis *Escuil*: It. *Ischio*: Romanis rusticis *Esculo*. Germanis & Septentrionalibus, vt putamus, incognita. Scribitur à nonnullis Aesculus. An de hac Cardan. Brasilij arbor non magna Enzinæ similis, folium Quercinum: est autem Enzina, Quercûs in Hispania genus minus, & non adeò rectum, cuius glandes ob suauitatem eduntur.

Hist. Lugd. duas figuras habet, nos marem tantùm assumpsimus: fœminam omisimus, quia nulla notabilis differentia quæ figura exprimi possit. Dalechampius sanè suam Phagum siue Esculum, vt ex iam dictis ex Hist. Lugd. apparet, eandem existimat, cum Esculo Bellonii: verùm nondum id asserere possumus, cùm nobis non constet, quæ sit Phagus Dalechampio, & Esculus Bellonio, qui præter iam citata, scribit Esculum & Cerrum dictam Volagnidam, semper virere. Alibi autem in Insula Lemno circa pagum Rapanidi est sylua Esculi, quæ non exscinditur ad ignem, quia in ea colligitur Velonia Græcis & Italis dicta: Calycibus & Glande Esculi vtuntur pro adornandis coriis: Veloniam non transportant ex insula, reseruant pro suo esu. Item in Græcia & Anatolia præparant coria cum glandibus Esculi, in Gallia autem cum corticibus Quercûs: inter Hierosolimam & Damascum abundant montes virentibus Esculis. Et, in regione Trachonitide prouenit arbor Cocci & Esculus, ãtiquis dicta Platyphyllos, nunc Velagnida, ibi perit ea glans quia non alunt sues. Tandem, in monte inter Antiochiam, & Amanum montem prouenit Esculus & Ilex.

Botanicis diligentibus committimus indagationem Volagnidæ, Esculi Bellonii, Phagi Dalechampii: nec non opinionis Casp. Bauh. apud Matthiolum scribentis, Phagum seu Esculum esse Roboris primum genus Clusii, de quo mox. Hist. Lugd. annotat præterea, Phagum Dalechampii non vbique in Italia prouenire, sic nec in Gallia. Frequentem tamen in Apulia esse declarare Horatium. In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Ambleneu nominatum, & lapidicinarum antra, gignitur, parua ab incolis appellata.

Obseruatione quoque digna sunt, quæ Goropius de Phego scripsit: Miror, inquit, in Galeno quòd Phagi glandem acerbam etiam faciat: cùm & eâ olim homines vixisse narretur, & hac etiamnum tempestate à plurimis commedatur. Mirabilis etiam est tum Gazæ, tum aliorum in hac arbore error, qui credunt Fagum Latinorum, eandem esse cum Phago Græcorum. Verùm Plinius eos monere debebat, qui demonstrauit, quàm distet Latinorum Fagus à Græcorum Phago. Deinde mirum Gazam non animaduertisse, Plinium in Roborum generibus enumerandis Fagi nomen nusquam posuisse, cùm tamen in iis Phagus Græcorũ esset. Quòd autem pro phago Græcorũ nomẽ Latinor. posuerit, hoc vno solùm indicio constare potest, quòd Fagi glandem omnium dulcissimam fecerit, quam laudem Phago Theophrast. ascripserat.

Fabulę, inquit Theophrast. celebrant φηγὸς in Ilio, supra tumulum Ilii. φηγὸς in aqua permanere potest incorrupta, madefactáque melior reddi videtur. Fructum reddit Autumno. Esculus similiter prouenit, (inquit Plin. quod de Quercu Colum.) sicuti Nux, cæsura triennio serior (Cæditur autem nux eodem autore, intra septimum annum) nimis (minùs M.) morosa nascitur. In quacunque terra seritur, nascitur è balano, sed non nisi Esculi, scrobe dodrantali, interuallis duorum pedum, sarritur leuiter, quater anno. Hoc pedamentum minimè putrescit, cæsúmque maximè fruticat, vel vt m.s. habet, fructificat: hoc est, vt Dal. explicat, quantò sępius cæditur, tantò fruticosior planta in Querceto resurgit. De hac sanè potissimùm intelligendus Plinius videtur, cùm ait: Glandes opes esse nunc quoque multarum gentium, etiam pace gaudentium, constat: nec modò inopiâ frugum arefactis molitur farina, spissatúrque in panis vsum. Quin & hodie per Hispanias secundis mensis glans inseritur. Dulcior eadem in cinere tosta. Esculi tamen glande, vel sub prunis cocta, vel in aqua elixa, cùm vescuntur rustici, grauitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui Lolium pani commixtum ederint, teste Dalech. Præterea Phagus materiâ est robustissimâ, & putredini minimè obnoxia, id quod de Quercu dixit Plin. Fortius lignum Quercus habet, & incorruptius, cùm id περὶ φηγοῦ peculiariter scripserit Theophrastus.

Cultus. *Vsus.* *Panis. Cibus.* *Inebriant.* *Materies*

ROBVR. I. CLVS.

NVnc Roboris differentias, vt à Clus. obseruatæ & in historias relatæ, dicemus. Roborum prius Quercui nostrati admodùm simile est, & robusta materie, sed humilius, & caudice magis contorto, frequentibúsque ramorum alis cauo: folia eiusdem iudicio, magis sinuosa & incisa, quæ non ita virent, vt in nostra Quercu, sed (auersa præsertim parte) molli canáque lanugine pubescunt. Hoc Robur Clusij censet Casp. Bauh. vti dictum est, esse Phagum siue Esculum. Antiqui scriptores, vt prodidit Fest. Pompeius Robosenum pro Robore dicebant. Dicitur ita eodem autore, quòd plures rufi coloris venas habeat, nam ruber color quasi rufus est, cuius coloris est bos. Totam osseam Roboris materiem dixit Plin. & Robur quoque à duritie vocatam hanc Quercus speciem volunt. Melandryon medullam Roboris esse volunt. Ea vox apud Plin. herbam denotat in segete ac pratis nascentem: aliqui sequentes ἔτυμον eius, pro quodam Roboris vel Quercus genere sumunt. Idem est, ac si nigram Quercum dicas. Frequens est primum hoc genus in celsis Castellæ veteris montibus atque etiam in Aquitania supra Burdegalam, vbi etiam *Roble* dicitur: tametsi idem etiam nomen nostrati Quercui (quæ in Hispaniis frequens est, & montibus Calpi Herculeo vicinis semper viret,) Hispani tribuant.

Descript. *Folia.* *Robosenum* *Melandryon.*

ROBVR II.

CLus. in Pannon. Robur primum siue latifolium, & in hist. postr. secundum, Quercus ferè magnitudine in Austria, Styria & Pannonia crescens, strigosius est Quercu, ligno duriore, folio minùs amplo, altera parte nonnihil incano, exiguam glandem fert: incolæ à duritie Steineichel appellant, Hung. Kemenischer fa, nonnulli Musral. Considerandum verò relinquimus, quantùm hoc robur differat à nostra Quercu vulgari cum glandibus sine longis pediculis minoribus.

Locus. *Descriptio*

ROBVR III. CLVS.



Descript. Robur tertium Clusio siue Quercus tertia in Hispan. humilior est, & interdum humanam altitudinem non excedens, alioqui priori omninò similis, tùm facie tùm foliorum forma canitieque, vt videatur illius pumilum genus esse. Fert hæc prægrãdem Gallam, exigui Mali magnitudine, adeò copiosam, vt aliquando ramulum vix palmum superantem nouem aut pluribus Gallis onustum collegerit Clus. inhærebant eæ gallæ ipsi ramo contiguæ ferè, sed sine vllo ordine, rotunda quidem & veluti Sphærica figura conspicuæ, sed aliquot tuberculis resperfæ: rubent eæ cùm sunt recentes, præsertim ea parte quà Solem spectant.

Galla tenu.

Pillulæ. Inueniuntur & in huius foliis interdum pillulæ iis similes, quæ in nostratium Quercuum foliis nascuntur. Eius Gallam, maiorem vocant Lob. & Dodon.

De præcedentis Roboris fortè Galla annotat Clus. apud Garciam sequentia. Garcias scribit: Iambos fructum Indicum similem esse magnis gallis recentibus, quæ Lusitanis *Poma de Cnquo* nuncupantur, cùm in odore, tum in colore: Nisi noster Garcias gallas illas maiores, quæ in Robore passim per Hispaniam & Lusitaniam nascuntur, intelligat per *Bugalhas grandes*, quid sibi velit, ignorare me fateor. Cæterùm eas exiguâ pilâ palmaria maiores nunquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes dum recentes sunt, & odoratas. Vel fortè prægrandes illas iuglandes vult, quæ vulgaribus duplo maiores sunt: quandoquidem vulgares suo operimento nudatas, *Bugallio* appellare videatur, cap. 20. de Maci lib. 1.

Locus. Multis Castellæ veteris montibus frequens est, & plerumque numerosis ab eadem radice stolonibus fruticat. Harum ramis contortis, deinde fissis & exsiccatis tædarum loco rustici vtuntur nonnullis veteris Castellæ locis, præsertim circa S. Martinum del Castannal.

Vsus ad tædas.

ROBVR IIII. CLVS.

Descriptio. *Folia. Galla.* IN arborem excrescit pusillam Robur quartum Clusii, eius item folia minora sunt, duriora, angustioraque, nec adeò profundè incisa & sinuata, sed veluti aculeatis denticulis tantùm serrata, infernè quidem candicantia, sed nulla molli lanugine respersa. Frequentem etiam ista alit Gallam superiori similem, & tuberculis acutis



ornatam, pallidiore tamen colore. Galla maior altera Lob. Tabern. *Gaggichen* tertiam vocat.

ROBVR V. CLVS.



Descri. PRiori ferè simile est, sed stolonibus breuioribus, & magis contortis, rugosioréque cortice: *Galla* gallæ item extremis ramulis nascuntur, aliis minores, læues & sine tuberculis, colore ex ruso nigricante, iis quæ in Offic. venales reperiuntur perquàm similes.

Locu. Nascitur vtrumque hoc genus in Lusitaniæ solitudinibus itinere Vlyssiponensi, non procul Ebora, & ab incolis *Carualla* nuncupatur.

ROBVR VI. CLVS.

Desc. SExtum humile genus est, nec humanam altitudinem excedit, fruticis potiùs, quàm arboris nomine donandum: tenuibus & lentis ramis, foliis secundo ferè similibus, sed minoribus, nec adeò sinuosis, minorum gallarum quæ plærumque binæ, ternæ, aut plures simul nascuntur, admodum ferax.

Locu. Nascitur in Austria & Pannonia: nullum tamen eius nomen vulgare intellexi: sed rustici cum secundo confundunt.

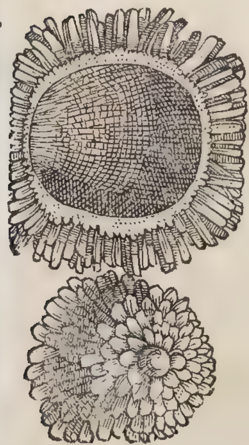
ROBVR VII. CLVS.

Desc. Loc. INuenitur & septimum quoddam Roboris genus (nisi quis ad Quercum referre malit) inter Rio frio & Aldea Galega solo arenoso non procul Vlyssipone frequentissimum, adeò humile vt rarò pedem magnitudine superet: ramuli tenues & flexi,



flexibiles vulgaris quercus virgultis ſimillimi: folia ad proximè deſcriptas accedunt, ſed aliquãtùm maiora & molliora. Hoc fert glandem quernæ vulgari haud minorem, interdum etiam craſſiorem, Calyce planiore, admodum amaram. In reliquis generibus nullas glandes obſeruauit Cluſius, præterquam in ſecundo. Dodon. in Hiſt. Lat. Quercus humilis nomine ponit iconem Roboris ſeptimi Cluſii, Quercus humilis fruticis ſpecie, ſiue de Ilicis molliore Lob. Hackeichen 5. Tabern. His omnibus Roboris differentiis Cluſ. vires eas quas Dioſcor. ad δρῦν in genere, refert, quas poſtea dicemus.

CERRI GLANS, AEGILOPS ASPRIS THEOPHR. PVTATA.



Ad manum nobis cùm ſint illi ipſi Cerri rami ex quibus Dalech. iconem ſuam [quàm minùs artificioſè pictor expreſſit] curauit delineandam, nouam damus figuram & deſcriptionem, quàm poſſumus ex ipſis ramis maximè fidelem. Folia habet vulgaris quercus, ſed vt longiora, ita in tenuiores altioréſque lacinias diuiſa, licet ſit, vbi & foliis ludat, ſi rectè iudicamus ex ramis, quos munere Dalech. habemus, quibus ſubinde folia propiùs ad quernea vulgaria accedunt, ſuperiùs lucida, ſubtus autem cineracea. Cæterùm proximè ligno adhærent, calycibus hiſpidis & ſenticoſis inſidentes, vnciam latis, glande tamen nondum matura, ſimilibus planè calycibus Quercus Burgundicæ echynato Calyce. An verò ſit eadem cùm Cerro magno Calyce à Lobelio picta, ambigimus.

Equidem à Valerando Dourez Calycem glandis maximæ babemus, cuius magnitudinem non capiebat tabella noſtra, quem maximam glandem è ſinu ſuo protuliſſe ipſa cauitas indicat, vt quæ ſeſcunciam in diametro habeat, paulò minùs altum, quem vndique craſſa rigidáque creberrima ſpicula obuallãt, præruptæ rupis fragmenti æmulum, non minùs ternis vnciis in diametro habentem, internè hirſutum: habemus & minorem occluſam eo modo quo pingitur à du Choul & Lob. eiuſdem magnitudinis quã eorum figura. *Glans minor.* *Glandes magnæ.* Sunt nobis etiam glandes noſtris vulgaribus duplo aut triplo maiores. Cerrus, Gallis ignota arbor, cui eam ob cauſam nullum ab eis nomen poſitum eſt *Cerrus Plinio.* ac ne Italiæ quidem magna ex parte nota, vt ait Plin. In ſummam altitudinem creſcit in Græciæ & Hetruriæ ſyluis, incultis amica, rectiſſima, leuiſſima, *Locus.* & materiâ per longitudinem robuſtiſſima, ad ſuſtinenda ſuſpẽdendáque ędificia firmiſſima. *Arboris deſcriptio.* Folio eſt craſſo, amplis inciſuris laciniato. Sterilis non eſt, vt quidam putauerunt, ſed eſt glande triſti, horrida, rotunda, ac velut obtuſa, *Glans Cerri.* amatiſſima adeóque inſuaui, vt eam præter ſues, nullum animal attingat, ac ne eæ quidem, ſi aliud pabulum habeant, vt & Theophraſt. prodidit, qui addit caput mandentium dolore afficere, quod tamen de Haliphlœi glande perperàm ſcripſit Plin. Calyx glandis eam ferè totam complexus, rigidis, latis, in cinereo candicantibus aculeis echinatus vallatúſque eſt, non, vt Plin. ait, ceu Caſtaneæ, ſunt *Plin error.* enim hi craſſiores & rigidiores multò. Glandes cerreas Calycibus ſuis contectas ex Cypro, Chio, *Alter Plin. error.* aliíſque Cerrorum fertilibus locis negociatores interdum conuehunt, *Gallones* alii vocant, alii *Valtonia.* *Gallones.* *Nallonia.* rotaa ſicca ſupra corticem ſuper eſt, toto.

Quercus Αἰγίλωπς inquit Lob. in Aduerſ. ſiue præcellſæ, dictæ Cerris Plinii, triſti prægrandi echinata glande: quà itur Peſaro Romam publica via viſuntur celſiſſimæ, alibi minùs peruiæ, *Aegilops. Cerris. Plin.* *Locus.* nec valdè notæ hodie: cuius glandes pregrandes capulum habent echinatum, ambitu ſquamis prędurisſibi mutuò incumbentibus, horridum, magnitudine ferè Echini marini, valdè craſſum: Folia maiora multò, eadem alioquin Quercus. Et in obſeru. Valerandus Dourez, Inſtinopoli Venetias rediens ramulos quercus duorum generũ aſportauit, quibus me donauit. Vterque, inquit, quercui noſtrati admodum aſſimilatur, folio & ligno, ſed glandes ipſi ramo inhærent: Vni qui minor Calyx hiſpidus & molliter echinatus, Ilicis ſubpar, alteri verò glandes prægrandes calycem habent Echinâtum, ambitu ſquamis præduris ſibi mutuò incumbentibus horridum; valdè craſſus eſt. Folia maiora, eadem alioqui quercus. Huius ſpeciei obſeruaſſe memini publica via qua itur Peſaro Romam &c: alibi minùs obuias nec valdè notas: è cuius tamen prægrandi & duro Calyce glandes non exerebat, ſed claudebat, fortè quia immaturæ erant. Huiuſdodi folia & glandes liberaliſſimè communicauit Dalech. qui Cerrim Plinii me docuit.

Hæc Lob. quem non ſatis intelligimus. In Aduerſ. poſuerat deſcriptionem Cerris viſæ in itinere Peſaro Romam: poſtea in Obſ. repetit eandem nomine Valerandi, apud quem viderit, ac eius quam vidit Romano itinere ſpeciem facit: figuram apponit in Obſeru. ſub hoc titulo, Cerris Plin. maiore glande Adu. 431. Hæc figura quæ diuerſa à Dalech. Cerri figura: vix videtur differre ab altera, cui Lobel. titulum fecit Cerris Plin. minore glande, & Calyce molliùs echinato, *Cerris Plini.* niſi ſit luſus naturæ, de quo noſtra ſuſpicio in deſcriptione: Cerris glans immatura, quam & Hiſt. Lugd. & ante hanc Lobel. etiam propoſuit. Theophraſt. montanis αἰγίλωψ: Macedonibus ἄσπρις: Gazæ Cerrus & nobis adhuc Cero & Calix Vallania, inquit Anguil. Hiſt. Lugd. cum *Aegilops.* *Aſpris.*

Aegilops Idæorum. Dalechamp. Quercus 4. genus facit, item Aegilopa Idæorum, Asprin Macedonum, Cerrum Latinorum. *Cerrus* Plin. maiore glande Lob. qui & aliam immaturam habet, vti dictum. Cerris Plin.1. Frembd Eichbaum, Taber.

Vsus & Vires. Vsus Calycum ad inficiendos atro colore pannos, Gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliórque est. Cerri folia & cortex, & glans, authore Plin. siccant collectiones, supputationésque: fluxiones sistunt. Torpentes membrorum partes corroborat [post vsum calefacientium & siccantium] decoctum, eius fotu: cui & insidere expedit, siccandis adstringendísque partibus. Radix Cerri aduersatur scorpionibus. *Collectiones & abscessus. Partium debilitas. Contra scorpiones.*

GLANDIS MAGNVS CALYX.

Descript. INter fructus missos à Iacobo Gareto, [inquit Clus. Exot. lib.2.cap.16.] magnus erat glandis ille calyx, qui ab Anglis ex Windecaow relatus, Londino ad me mittebatur, etenim sescunciæ latitudinem, & vnciæ profunditatem habebat, durus admodum, & multis squamis hispidis firmísq; obsitus, ex cineraceo fuscis, internâ parte ad glandis vsque sedem breui, mollíque & veluti sericeâ lanugine cineracei coloris fultus, cuius glans [quæ mihi non conspecta] ingens fuisse debuit. Schedæ quâ hic calyx inuolutus, adscriptum erat, Hic calyx glandis ex Wingandecaouu allatus fuit: propterea eum esse suspicabar, quem Virginensis Historiæ scriptor Manguminnauck appellari tradit, cuiúsque glandes ab incolis desiccari, vt faciliùs conseruari possint, deinde aquâ macerari & decoqui, vt in cibum cedant cum piscibus vel carnibus, tam ministris quàm ipsis patribus familiàs, vel variandi cibi gratiâ, vel ob panis penuriam. Hæc Clusius: Nos nescimus in quibus hic calyx differat à nostro Valerandi, quem Icone expressum exhibemus, vel etiam ab eo, quem Lobelius exhibuit Obs. & Icon. Plant. cum inscriptione: Cerris glans immatura. Illius etiam glandis & calycis iconem, proposuerat Io. du Choul in suo libello de Quercu: Lectores historiam Cerris diligentiùs perpendant, quum arbores videbunt.



QVERCVS BVRGVNDICA, CALYCE HISPIDO.

An Haliphlœos putata, & Cerrus fœmina Dalechamp.

Descriptio glandis. EX Burgundia glandes accepimus, non multò, vulgaribus maiores, aut certè pares, quamuis Calyx paulò maior, interim, echinatis spiculis non rigidis tamen, satísque longis horret, eo modo, quo Cerri nobis descriptæ, atque ternas & quaternas proximè iunctas, non tantùm singulares, extremitati ramulorum adhærentes: folia verò parùm nobis à vulgaribus differre apparet, nisi quòd accedere videantur ad colorem foliorum Quercus pediculo breui vel sine pediculis: nec malè hæc nobis conuenire videntur cum Haliphlœo Cerro fœmina Dalech. & Clusii Cerro. Ne tamen fortè Lectores fallantur, addimus & Dalech. descriptionem. *Folia.*



Cerrus fœmina, inquit, caudice assurgit procero & recto, cortice subcœruleo, ramosa quidem, sed ramis latiùs non porrectis, nec extentis, vt Quercus, imò breuibus, nec ita in multos surculos diuisis, vt tota arbor aspectu tonsæ & putatæ similis sit. Folia habet Cerro similia, longiora, angustiora, & multò nigriora, per latera incisuris minùs latis sinuosa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum minùs patente, infernè supernéque subaspera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert aliis glandiferis minores, excepta Ilice, non longas ac teretes, sed orbiculatas, & aliquantùm compressas, Cerri maris modo, ex Calycibus suis parum exertas, qui spinis longis, flauis, gracilibus, densis, hispidi sunt, Castanearum instar, nec tamen ita rigidis, erectísque, sed nec crassioribus spinarum mucronibus armati, vt in Cerro. Calyculi hi quibus continentur glandes bini plerumque ad singulos exortus, breuissimo pediculo ramis & surculis adhærent. Radicibus nititur validis, non recta deorsum actis, sed vndique per transuersum terram in obliquum comprehendentibus. Cortex ligno propior cùm in ramis, tùm in caudice & radice vehementer adstringit: folia remissiùs: Glandium calyces facultate cortici respondent. Glandes vehementiùs adstringunt & amaræ sunt: quare etiam à porcis negliguntur, nisi aliud desit pabulum. Materia arbori robusta & dura. *Cerrus fœmina. Descriptio arboris. Folia. Glandes. Radix. Cortex. Sapor qualitas.*

Considerandum nũc An non eadem Clusii Aegilops Cerrúsve sit: quæ occasio vt hic iungamus historiam integram ex Clusio: Quercus, inquit, genus, non modò in Viẽnensi saltu, sed etiam in plærisque Pannoniæ syluis frequens est, eadem altitudine quâ vulgaris quercus, atque etiam celsiore assurgens, caudice erectiore, corticéque crassiore, & magis scabro: folia frequentioribus incisuris, sed minùs altis diuisa habet quàm quercus, longioribus tenuioribúsque pediculis inhærentia, ramulos breuiores, frequentibúsque nodis obsitos, gemmas minores, & aliquot gracilibus foliolis ceu staminibus aut villis septas: Calyces breui, crassóque pediculo annotinis ramulis adnatos, non in foliorum alis, omninò hispidos, & molliter echinatos, in quibus glans est Querna, paulò breuiori & obtusiori *Materia. Aegilops & Cerrus Clusii. Locus. Folia. Calyx. Glans.*

tusiori mucrone prædita, quæ autumno maturitatem consequitur. Adhærent interdum inter folia, multis veluti squamis constantia capita. Rustici & materiæ cæsores optimè eam à Quercu vulgari distinguere norunt: illius materiem candidiorem laxiorémque & ad opera minùs aptam censentes. Huius Cerri crassiorum atque etiam tenuiorum ramorum, ac libralia interdum fragmenta in lapides commutata, atque adeò matrice in nigrum silicem conuersa [superficie tamen candida & friabili remanente] atque naturales ipsius ligni venas, orbes reliquámque formam etiamnum retinentia, non modò erûta conspexit Clus. & Ill. Herois Dom. Balth. de Bathyan munere habuit, sed seipsum etiam legisse meminit in mõtis Eysenberg vulgò nũcupati & Pinkæ fluuio Pannoniæ imminentis accliui, quà ad vallem Pinckathal ab eiusdem fluuii eam perluentis nomine nuncupatam, descensus est atque ad Austrum, νότον spectat. Obsitus olim is mons fuit [quemadmodum adhuc vicini] Quercus & Cerri arborum syluis, nunc verò vinetis generosissimi vini feracibus.

…teries. *…num la- …factũ.* *…ubi crescat*

…nyma Cerris Plin. minore glande & Calyce molliùs echinato Lob. & Quercus Iustinopoli allata à Valer. Doures, calyce minore hispido eidem. Clus. iudicio αἰγίλωψ Theophr. est, Cerrus Plin. Quercus genus cum calyce hispido. Quercus Pannonica latifolia, & rectiùs Cerrus. Camer. Quercus 5. genus Dalech. apud Hist. Lugd. Haliphlœos Idæorum & Macedonum, Cerrus fœm. quorundam, Italorum *Farnia*, Gallis *incognita*, Latino nomine caret: quare Plin. Græcum semper vsurpauit: Gaza ineptè *Salsicorticis* nomen finxit. An Cæsalp. Quercus 3. in Hetruria Farnia: Dryos 4. genus Theoph. Fagus, Farnia in montibus, Maced. Fagus? Cerris Plin. altera Taber. Dod. iconem habet Lobelii, nomine Aegilopis, minore glande, verùm nihil vltrà. Caspar Bauh. præter Cerrum magno calyce echinato, duas alias tradit his verbis: Quercus calyce echinato altera, Haliphlœos Idæorum & Macedonum, Cerris Plinii minore glande Lobelio, cuius lignum sæpè lapidescit: Huius etiam species in Burgundia reperitur minor, calyce valde hispido, quàm apud fratrem Io. Bauhinum vidimus. Copiosè nascitur in Apẽnino, & in Burgundia quà itur Vesuntio Dolam, vnde nobis Nobiliss. D. Frid. Cappler gubernator Insulæ oppidi, dicti *L'isle* attulit glandes & ramos, quos tamen iam priùs in pileo cuiusdam videramus. Glandes in hortum E. C. VVirt. Montb. seri curauimus, spe bona nascituras. Prodierunt quidem aliquot, ast vna solummodò remansit quæ pluribus annis à nobis culta tandem glandes protulit: sed non quales sperabamus. Fuerunt enim cum longo pediculo, & calyce non echinato. Nec propterea imaginamur nobis metamorphosim aliquam veteribus & recentioribus consuetam, sed suspicamur cum illis glandibus alias fuisse admixtas.

Sed nunc vires Quercuũ in genere recitemus. Quercus omnis (possis & dicere, omnibus suis partibus) autore Dioscor. astrictoriam vim habet: Δρῦς πᾶσα συπτικὴν ἔχει δύναμιν maximè verò astringit membranacea tunica, quæ corticem & caudicem ipsum interiacet: similiter & ea quæ circum glandem est sub putamine. Harum autem decoctum datur Cœliacis, dysentericis & sanguinem excreantibus. Eędem tritæ fluxione laborantibus fœminis in πεσσοῖς subduntur. Sed & glandes eosdem effectus habent: vrinam quoque cient, & si comedantur, capitis dolorem inducunt & flatus efficiunt: esitatę verò virus eiaculantium ictibus resistunt. Earum quoque & corticis decoctum contra toxica prodest, ex lacte vaccino potum. Crudæ autem ac intritæ inflammationes illitu leniunt: cum axungia verò suilla salsa, ad malignas duritias & malefica vlcera conueniunt. Hipp. ad suffocationem matricis in suffitu vtitur foliis Quercus. *Toxica. Inflammationes.*

Eadem penè & Gal. confirmat, qui sic habet: paucis immutatis & additis aliis nouis. Quercus (δρυὸς) partes omnes, astringentis qualitatis participes sunt. Sed plus tamen habet quæ in truncis cortice membrana subest, tùm quæ sub glandis ipsius calyculo, ea videlicet quæ fructus carnem conuestit. Quamobrem ad profluuium muliebre, & sanguinis exspuitiones tùm Dysenterias & diuturnos ventris fluxus commodã esse credũt. Maximè verò vtuntur eâ decoctâ. Valentiùs tamen astringunt Phagus & Ilex (φηγὸς καὶ πρῖνος) seu quis eas species δρυὸς velit, seu toto genere diuersas. Quin & folia harum plantarum tenella illita strenuè desiccare valent, minùs autem quæ sunt alterius δρυὸς, nimirum quantò minùs sortita sunt astrictionis. Siquidem ego quandoque glutinasse me vulnus memini, securi inflictum, cùm nullum adesset ad manum medicamen præter ipsius Quercus folia: Terebam ea in læui petra, & vulnus omnémque vicinum locum contexi. Eandem cum foliis vim habet & fructus δρυὸς, cóque medici nonnulli ad incipientes & crescentes vtũtur phlegmonas. Nam quæ iam vehementes sunt, astringentia respuunt. Desiccat igitur & astringit Quercus: excalfaciendi autem paulò infrà media, in genere scilicet eorum, quæ [vt sic dicam] tepida sunt. Medius cortex quercus inquit Matthiol. & tunica interior glandis, in aceto & aqua decoctus, & supra ignem sacrum impositus, calorem tollit. Mulieres quæ vrinam difficulter reddunt, carbones Quercinos candentes aspergunt vino, & per infundibulum vaporem in vterum recipiunt. Ad ardorem ventriculi sume folium quercinum, supra linguam ponas, humiditatem quæ exprimitur ex eo, deglutias, iuuabit. Folia Quercus imposita feruidis pustulis, calorem compescunt & sanant. Mulieres quibus menstrua redundant, folia Querna decoquunt in aqua, ac inferiores partes fomentant. Eodem modo & glandes administratæ iuuant.

Suffocatio matricis. lib. 6 simpl. med. Vulnus. Phlegmonis cura. Temperã. Ignis sacer. Vrina difficultas. Ardor ventriculi. Feruida pustula. Menstrua superflua.

Folia & cortex ac calyces glandium sicci, sunt ad tertium vsque gradum adstringentes, vt vult Dod. eiusdem etiam temperamenti sunt glandes, nisi quòd calidiores & minùs astringentes. Cortex quercus in puluerem tritus, vtilis est puerulis aduersus vermes. Valet etiam ad gonorrhæam. Io. de Monte experimento glandes contusæ & potæ vrinam promouent: mirum quâ id vi, quãuis idem & Dioscor. dicat. Aqua è tenera ac recẽs prorumpente Quercus fronde, aut immaturis glandibus destillata, iisdem donata facultatibus, quibus decoctum, pueris maximè in commemoratis affectibus exhibenda. Iocinoris defluxiones sistit, renum calculos comminuit, si Matthiol. credimus & mulierum alba profluuia cohibet.

Vermes. Vrinam cit. Aqua stillat. Hepatis defluxio. Menstrua alba.

Decoctum ligni quercus inquit Lonic. mixtum cum vino & potum, vtile est sanguinem spuentibus: Aqua medio Maio ex iuuenis Quercûs foliis destillata, & singulis vicibus ad drach. iij. pota medetur profluuio albo laborantibus, púsque excreantibus &c. Non probamus quod scribit propellere sanguinem concretum, nec etiam in punctionibus lateralibus, nec in calculosis.

Dysenteria pestilent. Hauftus & ictus Venen.

Horstius ad Dysenteriam pestilentem præscribit aquam foliorum Quercus & decoctionem cupularum glandium cum Amygdalis. His qui à venenatis animantibus aut serpentibus morsi, vel icti fuerint, quive venenum hauserunt, vel cantharidas biberunt, ita vt sanguinem mingant, glandes in puluerem redactas bibant, ac sentient opem, Tragi experimento.

Sang mictus. Calculus.

Quidam glandes aridas aduersus calculum exhibent, quo successu, nescimus. Quidam & cereuisiam ex foliis Quercus parant, eáque vtuntur in Dysenteria pro singulari experimento, vt scriptum reliquit Placotomus de natura Cereuisiarum. Neque id ratione caret. Adstringendi enim facultate cùm polleat, & aluum sistere, & omnis generis fluxiones supprimere potest, & prædictis plærisque affectionibus accommodari. Eodem teste, corroborat ventriculum, iuuat retentionem, prouocat vrinam, & quibusdam Dysuria laborantibus præsentem fert opem.

Cereuisia ex foliis Quercus. Dysenteria. Dysuria.

Sputum sanguinis.

Quidam aduersus sputum sanguinis decoquunt folia Quercus in aqua plantaginis, & bibunt, teste VVittichio. Folia Quercus tenera & rubicunda vino decocta, collutu ac gargarisatu, dentium dolorem sedant à fluxionibus obortum, sed sæpè hoc decocto calido os colluendum, quo experimento nos sæpè fœlicissimè vsos fuisse, etiam in inueteratis dentium doloribus, testamur. Cupularum & corticum arboris decoctum, idem præstat.

Dentium dolor. Experimentum.

Ex vicinis locis Montbelgardo & Beffordia solent adferre cortices, ex iunioribus potissimùm Quercubus vulgaribus detractos, & in scobem ferè tritos, quos plærique Canellam ironicè vocant Coriariorum: iis enim sua coria præparant: Pruntrutenses, prout nobis indicatum, sua coria parant cum corticibus Abietis, verùm ea coria aiunt non ita firma, sed molliora.

Canella coriariorum. Ad coria.

Boum pabulum. Serpentes necat. Hydri morsus.

Querna folia exhibet Bobus in pabulum Columella. Quæ Cato non perarida animalibus dari iubet. Democritus verò apud Apsyrtum, serpentes emori, iniecta fronde Querna dicebat. Radix etiam minutatim contrita, contra Hydri morsum prodest, cuius decoctum, cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, & serpentis plagæ illinitur. Carbunculum autem, querneus tritus carbo cum melle sanat. Adeò in rebus quoque damnatis, vt eleganter Plin. aciam nullis, vt in hoc carbone, aliqua sunt remedia. Ligni Quercuum eiúsque differentiarum vsus diximus suprà in differentiis Veterum.

Carbunculus.

Ad triremes.

Addantur & ista. Cyprii, inquit Theophr. carinam triremibus Quernam subiiciunt, vt cùm in terram attrahitur resistere possit. Nauibus onerariis Piceam atque Quernam [δρύϊνον] subiungunt, cùm extrahendas ædificant. Nec Piceę nec Abieti Quercus conglutinari valet: altera enim spissa, altera rara, altera materie æquabili, [ὁμοια: similis Gaza ad verbum,] altera nequaquam. Roboris materiem pro ridicis commendat Cato. Carbones optimos, ex δρυὸς, tanquam materie spississima fieri, author Theophr. solidissimos etiam esse ait, & efficaciores cæteris.

Carbones.

Matth. improbatur.

Cur à Matthiolo laudentur Carbones Quercini ligni pro mulieribus vrinam difficulter reddentibus, nescio, sunt carbones aliarum arborum, qui præferendi videntur: nos præterea contra toxica assumpta, non velimus exhibere decoctum corticis Quercus, licet præscribat Diosc. potissimùm in principio, si tamen vomitus, vel fluxus alui multùm vexent, reiecto toxico per vomitũ, vel aluum prodesse tunc posse existimamus.

Scandulæ.

Scandulæ, tradente Plinio, è Robore aptissimæ, mox è glandiferis aliis, Fagóque.

Goropius laus. Crux Christi ex Quercu. Lignum vitæ. Faces Quercinæ.

Goropius vir multæ lectionis, & admirabilis antiquitatum vestigator tradit Crucem Christi fuisse ex Quercu, non ex variis lignis, vt quidam prodidêre. Ideò & alibi, Quercus lignum, vitæ appellat. Xerandiliæ, eodem teste, in pede montis Vaccæ faces parant ex bacculis Quercinis excorticatis & contusis.

Alexandri inuentum seruandæ niuis. Emendatio Amygd.

Nec prætereundum Alexand. Macedonis inuentum seruandæ niuis in scrobes, vbi ea sit, coniectis è Quercu ramis. Roboris cunei vsum ad emendandam Amygdalæ arborem vitiosam vide cap. de Amygdalo.

Sanè Quercini ligni vsum nemo facilè declararit. Vix enim aliud habeas in hoc nostro orbe perennius, quódque ad plures vsus necessarios accommodari possit ac soleat, vt ad ædificia, naues, & instrumenta tam ea quæ in terra quàm aquis vsui esse possunt. Fiunt & ex ea dolia vinaria cæteris omnibus præstantiora, immò vel sola ferè bona. Vetustate nigrescit. Si Querno cinere murium aditus obturentur, eos scabie confici ac deinde perire proditum est.

Contra mures.

Glandium vsus.

Sed glandium vsus quoque præcipuus, quarum appellatione Vlpianus & Caius I.C.ti censent omnes fructus contineri, vt Iuglandes, Diiuglandes, & Iugli, quoniam iis homines quondam viuebant. Qui frugibus repertis vescuntur, glande obrutuisse, prouerbio antiquo iactatur. Primum tamen homini cibum inde fuisse, inter omnes penè conuenit: Virgil. in Culice.

Diiuglandes. Iugli. Adag.

Quercus ante datæ Cereris quàm semina vitæ
Illas Triptolemi mutauit sulcus aristas.

Et alibi:

Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum
Concussáque famem syluis solabere Quercu.

Lucretius:

Glandiferas inter curabant corpora Quercus
Et sedare sitim, fluuij, fontésque docebant.

Boetius.

Nam qui longa negantibus
Sulcis semina credidit
Elusus Cereris fide
Quernas pergat ad arbores.

Theocr. Schol.

Et terram calcans propriam ne desere Quercus.

Glandium cibus tàm frequens olim Arcadibus fuit, referente Pausania, vt quo tempore monuit Apollo Lacedæmonios, ne Arcades bello lacesserent, hunc illis victum è glandibus attribuerit.

Glande satur multâ obsistet tibi plurimum Arcas,
Nostra tuus non sunt contraria numina cœptis.

Pelasgus cùm regnare cœpisset, primùm quidem rudes homines docuit tuguria facere, ad frigoris imbriúmque & æstus incommoda arcenda. Ille idem tunicas conficere è pullis coriis instituit. Ad hæc cùm vulgò virente adhuc fronde herbísque ac radicibus, non modò non cibariis sed plerumque perniciosis vescerentur, salubriores multò glandes esse, neque omnes, sed quæ sola Phago legerentur persuasit. Hac ciues in oppido Chio obsessos vixisse tradit Cornelius Alexander, inquit Plinius. Quoniam verò glandium cibus tam vulgatus fuit Arcadibus, eos Plutarchus non ineptè Glandiphagos, βαλανοφάγους, vocauit: apud eos voracitas in summa gloria fuit. Alii verò glandium collectores mercede conductos balanistas appellabant.

Fagi gl. Arcadi glandiphagi. Balanistæ.

Legimus apud Strabonem, in Lusitania montanas gentes glandibus victitasse. Quin & apud Plin. vt dicebamus, quosdam inopia frugum arefactis

factis iis moliri farinam, ſpiſſárique in panis vſum. Quin & per Hiſpanias ſecundis menſis apponi ſolitas. Quod & hodie in ea regione obſeruari compertum: verùm amplitudine & ſuauitate noſtras vincunt, quippe quæ Phagi ſeu Eſculi ſint: Quis enim delicatioris atque eruditioris palati noſtras attigiſſe velit? Quidam tradiderunt Athenis duo cœnarum genera ſolita vſurpari: alterum in Academia, alterum in Lycio. Cæterùm oliuis, caſeo, bulbis, oleribus vſos proditur. Quin & bellariis iis fuiſſe, Ciceres, Fabas, Myrti baccas, glandes igne paululùm torrefactas atque etiam ficus, à quibus modicè bibebant. Marcus autem Varro, referente A. Gellio in Satyra, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcribitur, inter exquiſitos multarum regionum fructus glandem Ibericam poſuit. Ergo glans primus hominum cibus, vt ſuprà dictum, nunc in animalium potiſſimùm eſcam cedit, præſertim ſuûm: homo enim, vt ait Ouid.

Mutauit glandes vtiliore cibo.

Cùm tamen, inquit Gal. fames regionem noſtram aliquando inuaſiſſet, eſsétque magnus glandium ac Meſpilorum prouentus, ruſtici in foſſis ipſas condentes, hyeme tota & verè primo pro frumétaceis edulis vſi. Priùs autem glandes huiuſcemodi ſuibus erant pabulum: Tunc verò, cùm eos hyeme nutrire, vt antè conſueuerant, non poſſent, initio quidem mactantes, ipſis in cibo ſunt vſi: pòſt autem apertis foſſis, glandibus veſci cœperunt, variè ipſas ad eſum comparantes. Interdum enim in aqua elixabant, vel in calidis cineribus celantes, mediocriter aſſabant, nonnunquam comminuentes pultarium ex ipſis faciebãt: aliàs aqua ſola conſpergentes, ſed condimentum aliquod immittentes: aliàs mel affundentes, aut lacti incoquentes. Ab his autem copioſum eſt nutrimentum, neque quicquam eorum, quæ in l. 2. de alim. fac. ad cap. 38. vſque expoſuit eis in nutriendo ſimile eſſe in ait Gal. Quandoquidem, inquit, glandes æquè nutriunt, ac frumentaceorum eduliorum pleraque. Ac olim quidem (vt aiunt) homines ex iis duntaxat viuebant: Arcades verò cum Græci fructibus Cerealibus vterentur, eas diu in cibo retinuerunt.

Alimentum autem quod ex glandibus corpori accedit, tardi eſt tranſitus, ac craſſi ſucci, vnde ſequitur, ipſas quoque concoctu eſſe difficiles. μελάνδρυλον tamen glande Querna ad omnia eſt deterior, quemad. hęc glande Caſtanearum, quas vocant. Omnium enim glandium hæ ſunt præſtantiſſimę. Sunt qui hos fructus λοπίμους appellent. Hi namque inter fructus agreſtes ſoli alimentum corpori dant memorabile. Ilignæ verò exiguum habet alimentum. Sed parui ſucci ſunt omnes. Porrò vitare oportet has non ſolùm in dolore capitis, per conſenſum ſtomachi oborto, ſed omnibus etiam aliis circa caput obortis affectionibus. Glandes Simeon Sethi quoque difficilis coctionis eſſe teſtatur, ſed valdè nutrire, tardiùs deſcendere, crudos humores gignere, propterea illarum vſum deuitandum ſuadet. Nos etiã porcis ſaginandis relinquimus. Hoc enim pecus diffuſum ac grandiſſimum facit, vt Varro ſcribit, & teſtatur experientia. Nam iis multi in Gallia & Germania alibique magni ac innumeri porcorum greges per ſyluas glandarias ſaginantur. Perhibetur tamen, ſi grauidæ glandem copioſiùs ederint, abortum facere. M. item Cato poſt ſementem legi conuenire præcipit, & in aquam coniici, vt inde ſemodius & in vere modius, bobus ſingulis detur. Glandes etiam exhibet Colum. bobus in pabulum. Meminit tandem Schvvenck. vrgente fame pauperes ex glandibus quercûs vulgaris, loco panis victitaſſe.

DE QVERCVVM EXCREMENTIS: AC PRIMVM DE GALLA.

QVàm multa ferat δρῦς, ſupra ex Theophraſt. & Plinio dictum. Nobis & poſteritati etiã plura obſeruata, quorum quædam ſuprafcriptis reſpondent, alia minimè: de ſingulis ordine trademus, incipientes à Gallis, quas geminas dixit, ſed ſanè καταχρηστικῶς & abuſiuè: quicquid dicat Scaliger neminem niſi amentem negare Gallam eſſe fructum: nam nihil habet in ſe quod ſpeciem prorogare poſſit. Serô; nihil naſcitur inde: neque id eſt, quod quercus florem ſequitur. Quo igitur iure quercus fructum dicemus? Ex eius tamen vtili excremento naſci non negamus, atque adeò fructus eſſe quaſi quoddam ἀνάλογον. Dioſcor. duo quoque genera deſcribit: vna Omphacitis dicitur, parua quidem, ſed tuberoſa, grauis, & nullo foramine peruia: altera verò plana, leuis & perforata. Eligi debet omphacitis, quippe quæ ſit efficacior. Eaſdem duas ſpecies agnoſcit Gal. Omphacitidem, nempe minorem, & grandiorem alteram, flauam atque fungoſam: quam a ruſticis non ὀνεκαντίδα, vt quidam voluerunt, & in vulg. tranſlationibus græcè ſcriptum legitur, ſed ὀνωνίδα, quaſi aſininam gallam vocitari, prodidit. Eaſdem & Paul. & Aetius. Plinius non pauciora genera fecit, ſolidam dicens, & perforatam: item albam, nigram: maiorem, minorem. Vis omnium ſimilis.

In Italia, inquit Matthiol. præter glandes, duo gallarum genera ferunt: minores, quæ rugoſa ſunt cute, fullonibus & coriariis expetitæ, & quæ Græcis Omphacitides dicuntur: maiores quæ leuiores ſunt. Sed hîc difficultatem iniicit Corn. in com. ad Dioſcor. vbi Gallam omphacitidem Dioſcor. & Gal. nihil aliud eſſe contendit, quàm calycem illum, cui glandes inhærent, quod vulgò capula vel cuppula glandium dicitur, vnico ad id credendum Pauli loco inductus, quo ſic ait ὀμφακίδος κεκαυμένης. ἔστι δὲ τὸ κοῖλον ἐξ οὗ ἐκπέφυκεν ἡ τῆς δρυὸς βάλανος, ὥσπερ οἱ βυρσεῖς χρῶνται: ſenſus eſt: omphacidis vſtæ. Eſt autem cauum illud, ex quo quercina glans enaſcitur, quo Coriarii vtuntur: quo loco non ὀμφακίδος ſed ὀμφακίτιδος putat legendum, à qua opinione, alio in loco ſe nunquam diſceſſurum ſcribit, niſi quis corruptum hunc Pauli locum docuerit, aut ὀμφακίδα ſubſtantiuè ab eodem pro calyce glandis dici oſtendat.

Sed Cornarium reprehendit Matth. & iure quidem, etiam de Doctiſſ. Dalecham. ſententia. Nam ſi Paulus non putaſſet ὀμφακίδος vocabulum, quod rarum eſſet, permultis fore obſcurum,

Scalig. repreh.
Omphacitis 1.
Plana. 2.
Gal. corrupt.
Aſinina gall.
Solida.
Perforata.
Corn. opinio.
Cornar. refut.

quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certè opus non fuisset descriptione illud explicare. Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla, glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quòd alio in loco de gallis, non de glandibus differens, duo Gallarum genera constituit, alteram omphacitidem, alteram flauam, magnam, viribus inferiorem, Diosc. & Gal. authores secutus, qui non aliter diuisêre, nec vsquam omphacitidem Gallam pro glandis calyce vsurpauêre, vtpote qui glandes & earum calyces à gallis planè diuersas esse scirent. Præterea Diosc. Gal. Paul. nusquam nomine ὀμφακίτης pro Galla vsi sunt, nisi vt adiectiuo iuncto cum substantiuo suo κηκὶς. Quare in Paulo legendum ὀμφακίδος, non ὀμφακιτιδος, vt contendit Corn. glandiúmque calicem ὀμφακίδα à Græcis appellari, etsi *Cornar. & Andern. not.* Cornar. atque Andernacus, qui ὀμφακίδα vuam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, non ita senserint. Verùm, inquit Corn. Omphacitis immatura intelligi non potest, quum vtraque suo tempore immatura sit. At cum Diosc. & Gal. Omphacitidem Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt: etsi multi apud eosdem ita sint interpretati, sed quod στρυφνὸν ἱκανῶς ἐστὶ φάρμακον, inquit Gal. id est, quòd admodum acerbum sit medicamentum, cùm altera Galla minùs acerbæ qualitatis sit particeps, quam οἰνοκηκίδα à rusticis suis appellari scripsit: Qui verò οἰνοκηκίδα legendum censent *Vinogalla.* vinogallam, & vinosam dicunt, quoniam minùs adstringens ad austeri vini lenitatem potiùs accedat.

Galla, authore Theophr. lib. 3. Hist. plant. tàm nigra quàm candida nascitur magna ex parte noctu confertim, & subitò, [ἀθρόως,] vnáque die aucta, excepta resinacea, si ab æstu occupetur marcescit, augeríque ampliùs nequit: aliàs enim amplitudine maiore grandesceret: qua de causa earum aliquæ non maiores fabis euadunt. *Nigra.* Nigra verò pluribus diebus viret, & quædam etiam *Tempus.* magnitudinem Mali assequuntur. Nos æstate media gallas sæpè obseruauimus: Autumno. v. magna ex parte cadere. Quæ glandem ferunt, inquit Plinius omnes & gallam: alternísque annis glan- *Galla Hemeris.* dem. Sed gallam Hemeris optimam, & coriis perficiendis aptissimam. Similem huic latifolia, *Delectus* sed leuiorem, multóque minùs probatam. Fert & nigram. Duo enim genera sunt. Hæc tingendis vtilior. Nascitur autem galla Sole de Geminis exeunte, erumpens noctu semper vniuersa. Crescit vno die candidior: & si æstu excepta est arescit protinus, neque ad iustum incrementum peruenit: hoc est, vt nucleum fabæ magnitudine habeat.

Nigra diutiùs viret, crescitque vt interdum *Comagena.* mali compleat magnitudinem. Optima Comagena: deterrima ex Robore. Signum eius quòd cauernæ translucent.

Illud obseruatione dignum, quod de gallis multi produnt, & in hanc vsque diem à vulgò inter præsagia non spernenda habetur, quod qui- *Prognostica ex gallis.* dam de maioribus tantùm gallis perhibent: Nempe aiunt, quotannis aut annonæ fertilitatem, aut sterilitatem, aut pestilentem auram præsagîre, Si ex fracta, quæ priùs integra fuerit non perforata euolet musca, futuri belli: si prorepat vermiculus, annonæ penuriæ: si currat araneus, pestilentium morborum præsagium esse. Neque cuiquam mirum videatur, in omnibus gallis ista nasci animalcula. Etenim, inquit Matth. huius rei sæpe periculum feci, nullámque vnquam sum consecutus, priùs non perforatam, quæ ex tribus dictis animalculis vnum intra se non contineret: nam foramine aperto, facilè iudicari potest, iam animal exiisse. Et paucas inuenias Gallas absque foramine, nisi in ipsa arbore adhuc recentes. Dicamus igitur licet, Quercum & fructum & animal gignere. Cuius rei haud ignari Veteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Quercus gallam, si per tempus in arbore *Præsagia Alberti Gallæ.* permanserit, putrescere Albertus Magnus ait, atque in ea vermem procreari: qui, si in gallæ medio situs sit, futuram hyemem asperiorem pronuntiat: leuem verò si circa margines. Eiusdem *Aliud erucæ.* rei in eadem arbore aliud præsagium desumunt, vt si in altioribus ramis Erucæ telas contexerint, leuiorem: si in inferioribus, rigidiorem.

Appositè autem carpitur à Matthiolo Cornarius, quòd suis in Galenum Commentariis, tam primo, quàm sexto libro de compositione medicamentorum secundum locos, acriter contendat nihil aliud Omphacitidem Gallam esse Dioscoridi & Galeno quàm Calycem illum quo glandes in arboribus continentur, quem Recentiores Cupulam vocant. Statuátque nunquam à sua opinione recedere nisi quis Pauli locum cap. de dysenteria, vbi Omphacidem dicit esse cauum illud ex quo glans quercina enascitur, planè corruptum esse docuerit: aut ὀμφακίδα ab eo substantivè pro eo quod Calycem Plinius dixit, & vulgò Cupula glandis vocatur, dictum ostendat.

Galla, κηκὶς Græcis: Arab. *Hass* & *Hafus*: Germ. *Synony.* Gallöpffel / Eychöpffel: Belg. Galnote / Eycken- apfel / Gal. *Noix de galle*: Ital. *Galla*. Hisp. *Galha, agalla, ab. galla*. Hung. Bugha.

Tabern. vndecim gallarum genera & varieta- *Gallarum differen.* tes figura expressit, ac nobis fortè non pauciora obseruata, vt regione, duritie, colore, ita figura 1 quàm maximè differentia. Gallæ Officinarum *Galla Officin.* vulgatissimæ, rotundæ, leues, foraminulis pertusæ, læues, paucis interdum tuberculis asperatæ, interdum multis & angulosæ, magnitudine variæ, vnciam amplæ, quamuis magna ex parte infra subsistant, sunt etiam maiores, rotundæ, interdum turbinatæ ac pyriformes, colore ruffo, leui mallei ictu fragiles, intus vngue friabiles, cauernosæ, fungosæ, gustu adstringenti & acerbo. Hæ nulla icone indigêre videbantur, quòd passim essent obuiæ, & Robori Clusii appictæ.

2. GALLÆ MAXIMÆ EXOTICÆ. 2

Descri. VBI vbi tandem hæ, aut ex qua Glandifera enatæ, in littore maris mediterranei, etiámque Tyrrheni & Adriatici nobis obseruatæ & repertæ, amplitudine sunt oui Gallinacei, colore fuscæ, & & fortè ascititio tali, leues ac læues secundum longitudinem, aliquot sulcis donatæ à Corona ad pediculum vsque seu crassum & amplū vestigium quo adhæsit, superna parte veluti corona redimitæ notabili à cæteris atque vulgatis differentia, eáque tamen non integrum circulum efficiente, nullis tuberculis asperatæ, nullis foraminulis peruiæ, substantia alioqui & sapore iam dictis similes, intus nigræ.

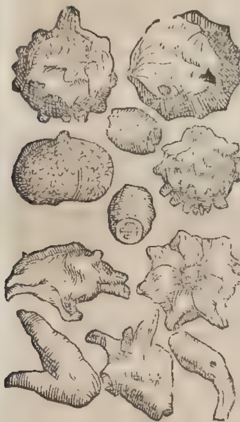
3. GALLÆ PROVINCIALES ET ILLYRICÆ. 3

Descri. QVercus ramum [cuius nescimus :] habemus à Valer. Dourez cum gallis magnis amplitu-

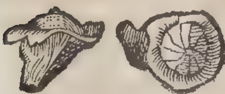


plitudine vnciali, ramo ceu mediante pediculo quidem, ſed perbreui aut potiùs nullo adhærentes, læues, nullis tuberculis aſperatæ, penitùs fūgoſę: videntur quiddam medium habere inter gallas & pillulas Quercus quoad ſubſtantiam: aut certè ramus decerptus cùm nondum eſſent maturæ. Ramus videtur eſſe Roboris 3. Cluſ. quod ſuprà deſcriptum. Galla maior 2. Lob. Gallæ prouinciales Dalech. Quæ hic adpictæ ſunt ab Hiſt. Lugd. proponuntur Gallarum prouincialium nomine. Nos ſimiles planè habemus, geminas, nomine Gallarum ex Illyria: ponderoſiores ſunt cæ-
4 teris omnibus, vt oſſeas dicas: ſunt ſolidæ & duriſſimæ, tuberculatæ, pediculo craſſo, colore fuſcę ac ſubnigræ. Habemus & ſingulares. Carent omnes foraminibus. An Omphacitis Dioſc.

GALLÆ ORIENTALES, ET ALIÆ DIVERSÆ.



GAllarū hîc varias figuras vides: rotundas, tuberculatas multangulas, angulosas, ſeſſiles, echinatas, radiatas cornutas, vt octo vel nouem differentias in hac vnica tabella obſeruare liceat. Quæ echinatæ ſunt & radiatæ, ſicut & cornutæ & angulosę, vulgatis comparatum ſunt duriores: ſed inferiores etiam candidiores, & ad ligni alicuius fungoſi naturam accedentes. Vnica illa quæ in ima tabellæ parte media conſpicitur, tàm pulchrè caput Tauri à Theoph. memoratum exprimit, vt nihil ſuprà, durior quoque eſt cæteris: ſed an nucleus Oliuari ſimilis ſit in hac, vt de ſuo ait Theoph. aſſerere non auſimus. Nam quia vnicum & perelegans, integrum adhuc aſſeruamus. In cęteris tamen quæ ei adiunctæ & cornua repræſentant eiuſdem naturæ videntur, nullus intus nucleus. Hiſtor. Lugd. verò ſequentes pingit, titulo excrementi capiti Tauri ſimilis, quas & nos habemus, & interdum inter cæteras Gallas vulgatas apud inſtitores reperiuntur, quinque inferioribus propoſitæ tabellæ ſubſtantiâ & naturâ ſimiles, niſi quòd minùs candidâ conſpiciantur, & ad viriditatem inclinent: Figuram tabella ſatis benè exprimit: ſed noſtra prædicta meliùs ad caput Tauri accedit. Gallis multò duriora ſunt. Suprema quæ à dextris poſita in præcedenti tabella pingitur ab Hiſt. Lugd. nomine Gallę ex oriente. Camer. Gallam pingit apertam in qua veluti nucleum oſtendit. Pleraſque ſupraposita tabellę & Tabern. pictas dedit.



LAPIDES QVERCVVM.

Binæ illæ punctatæ, oblongæ & vtrinque ſeſſiles figuræ, quas in prædictæ tabellæ medio inter reliquas vides, Lapides Quercuum exprimunt, pumicoſos planè, cruſtoſos, intùs canos, ſapore auſtero, & os contrahente, non ſine amaritudine: colore aliàs pullo: ſaltem vt in ſiccis noſtris iam dudum repoſitis apparet. His videtur ſimile, ſi non idem λίθάειον κισηρεȣδὲς Theophraſt. hoc eſt, pumicei lapilli quos raró inueniri ait: Sanè nihil impedit, quominus eoſdem dicamus. Noſtri reperiuntur in Gallis. *Deſcriptiò* *Pumicei lapides Theophr.*

GALLÆ ISTRIACÆ.



PEdiculo has vel extremitati ramuſculi adhæſiſſe apparet, eóque ſatis craſſo, & aliqua ex parte gallam complectente, quaſi & ipſæ fructuum in morem naſcerentur. Hiſt. Lugd. Gallæ ex Iſtria nomine pingit. Datæ nobis quoque pro gallis Iſtriacis Lugduni, ramulorum extremitatibus hærentes, eo modo quo Cluſ. gallas quaſdam appingit ſuo Robori. Rugoſæ erant, ac ex noſtris olim factæ, quæ in Hiſt. Lugd. extant: quas denuò pictas hic exhibemus. An Galla Roboris 5. Cluſ. Galla minor Lob. *Deſcriptio 14.*

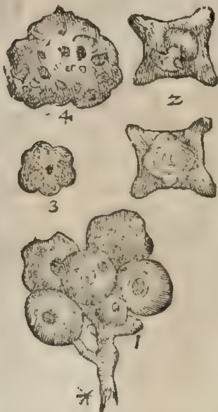
GALLA FVNGVM QVODAMMODO EXPRIMENS.

ET has interdum inuenias inter cæteras Gallas, quibus vt ſubſtantia & natura conſimiles, ita figurâ plurimùm differentes, Fungi ſpeciem quandam repræſentant: huius generis plures habemus diuerſarum figurarum: aliquas supernè vmbilicatas, circa media laciniatas, vt hîc appictæ: alias vtrinque ventricoſas: alias ſemiglobulū exprimentes: alias ambitu pentagono, alias radiato ac ſtellato, atque adeò tot varietates, quas omnes deſcribere curioſitatis potiùs eſſet quàm vtilitatis. Carent plæreque foraminibus, argumento ſoliditatis maioris, quàm gallæ vulgares: ſúntque duriores & quodammodo ad ligneam naturam accedentes. Pingit Hiſt. Lugd. ſuprà ſcripto nomine. Pingit & Camer. vt videtur, ſub ramo florente Quercus. Tabern. earundem diuerſas formas pingit ſub Nº 12. 13. 14. fortè & primus ſub Nº 9. & 10. *Deſcriptiò 15.* *Varietas*

Habemus & minimas, piſo vix maiores plures, duriuſculas non foraminatas, læues, nullis tuberculis inæquales. Viderentur ad Illiricas accedere naturâ, ſi pondus reſponderet. Fortè naturæ eſt luſus, aut ob alimenti penuriam remanſerunt nanæ. *Galla minima, ſeu nana. 16.*

GALLÆ INDICÆ.

Descript. 17



INter Exotica Ill. C. VVirt. reperi anno 1608. Stutgardię, ramulum hunc ligneum eâ magnitudine, qua in hac tabella sub numero 1. pingitur, in aliquot partes diuisum, in quorũ extremitatibus globuli ex cinereo nigricantes, inæquales, substãtiâ gallarum, sicuti & formâ, sapor nullus. Illa

18 verò quę numero 2. exprimitur, pulchra sanè erat, sacerdotalem aliquomodo pileum exprimens, in qua quatuor veluti cornua sursum tendentia, vt in Tubulo marino, internâ parte ferè cinerea, in medio em net pars quatuor etiam angulis donata, aliter sitis quàm cornua: ea pars superat etiam quatuor angulos, ei in medio veluti vmbilicus. Tota ex luteo lucet, ab inferiore etiam parte tota lucent cornua, inter quæ apparet pars ligni, cui

19 adhæsit, intus caua. Tertia ex albo flauescens, magnitudine, qua pingitur, inæqualibus lateribus, tuberculis quamplurimis, Fragorum seminibus ferè similibus, multò crebrioribus, quàm icon

20 exprimat. Vltima etiam flauescens, dura, lignosa, tota foraminulenta. Has quatuor Ill. Princeps ipsa reseruauit.

GALLA VMBILICATA: ITEM QVERCVS EXCREMENTVM VILlosum, vel potiùs Muscosum.

Descript.



DIcas Balaustium quoddam breue ac inueteratum absque flore, vel potiùs nouellũ & nuper ex flore emersum Mespilum, cui foliato vmbilico, figura, soliditate, perbreui & crasso pediculo, quo Quercus ramo adhæret, tam bellè respondet, vt nihil suprà ea elegantiùs exprimitur in figura Hist. Lugd. No. 1. Excrementi vmbilicati nomine: nostram enim corrupit oscitantia vel malitia sculptoris, vt & plures alias, tam veteratoriè hodie res aguntur. Colore sunt pullo ac nigro, carent foraminulis. Vmbilici corona vel crista rigidissima. Pinxit & Camer. & fortè etiam Tabern. numero 10. Excrementum muscosum, quia eadem hac tabella parte supernâ continebatur, hîc describi par est. Bedeguar, quale in Rosis conspici solet facie quodammodo refert, sed villis paulò rigidioribus, fuscis ac subnigris in sicco, surculum immediatè complectens, circa media durum: habitu hispido ac muscoso: musci fibris multifidis. Folia Quercus cuius ramo adhæret, similia sunt Quercui vulgari, infernè ad basin glandis rudimentum & copula, cùm breuissimo & crasso pediculo ramo adhæreat, quod malè expressit sculptor, & peritissimi pictoris diligentiam corrupit. Lob. vocat Bedeguaris effigie excrementum spongiosum & muscosum, siue Bedeguar è Quercu: quod pictum exhibet à se in Romano agro collectum. Nostrum est ex plantis Valer. Dourez, Pillulæ capillatæ nomine pictum ab Hist. Lugd. quamuis à Lob. icone nonnihil differat: idem tamen putamus. An hæ sint ἔτι ἐν κοίλῳ ἔχον Theophrast. Rotundum quiddam cum villis inutile: verno tamen tempore mellei succi ? Audiamus Gallarum vires.

Dioscorides. Vtraque Galla, [nempe Omphacitis, quæ melior & efficacior: & leuis ac perforata,] vehementer adstringit. Tritæ excrescentiã in carne, gingiuarum & Columellæ fluxiones, insupérque oris vlcuscula cohibent. Quod verò in earum medio est, dentium cauernis inditum, dolores sedat. Crematæ carbonibus, donec igne candeant, & vino, aceto, aut etiam aceto salso extinctæ, sanguinis sistendi vim ascíscunt. Decoctum earum ad insessus efficax est, contra vuluarum prolapsus & fluxiones. Capillos denigrant aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis & Dysentericis in aqua aut vino tritæ seu illitæ, seu bibitæ conueniunt: nec non & obsoniis additæ, aut totæ in aqua priùs coctæ, in qua nonnihil excoquendum sit eorum, quæ iis affectibus conferant. In summa, vbi quid adstringere, sistere, aut siccare opus est, vsurpandæ sunt.

Ruellius verba Diosc. τὸ [illegible], vertit nucleum. Sanè nimis licentiosè. Intelligit autem Diosc. internam partem, vel potiùs centrum & corculum seu meditullium, quod reliqua galla adstringentius est: ideóque reprimendis fluxionibus à cutis dentium aptius & efficacius. Nec fuit cur hîc Dalech. vel Hist. Lugd. Ruellio patrocinatur dicens, eum Plinium authorem habuisse, qui nucleum ferri pro Chalybe dixit. Egregiam sanè verò collationem. Quis vel semestris Grammaticus nescit illud à Plinio μεταφορικῶς dictum: In Galla propriè nucleus non est: Idem tamen Plinius, vt dicebamus ait, in iis quæ caput Tauri imitantur, inesse nucleum Oliuis similem: quod dixerat etiam Theoph. & in viribus, Gallarum nucleum dicit: Idem impropriè videtur dicere Roburgignere nucleos aquosos.

Sic autem ille ait de gallarum viribus: Vis omnium similis. Optima Comagena. Excrescentiã in corpore tollit. Prosunt gingiuis, Vuæ, oris exulcerationi. Crematæ & in vino extinctæ, cœliacis, Dysentericis illinuntur. Paronychiis ex melle, & vnguibus scabris, pterygiis, vlceribus manantibus, condylomatis, vlceribus quæ Phagedænica vocantur. In vino autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: a luersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus commanducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, Lienem consumunt. Eædem crematæ, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vuluásque procidentes

dentes fotu. Omnes Capillos denigrant.

Gallarum vires memoriæ prodidit Galenus l. 7. simpl. med. sic inquiens. Galla omphacitis admodum acerbum est medicamen, plæraque sui parte essentiæ terrenæ & frigidæ: perquàm desiccat, & fluxiones repellit: ad hæc constringit, contrahitque partes laxas, & languidas, omniúmque fluxionum affectibus strenuè resistit. Esto igitur tertii in desiccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna laxaque, & ipsa desiccat quidem, sed tantò minùs, quantò minùs acerbæ qualitatis est particeps. Cocta itaque per se ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sedis phlegmonarum ac procidentiarum. Porrò coquenda est, si modica opus sit astrictione, in aqua: sin vehementiore in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino vtare austeriore. Denique Gallæ combustæ sanguinem reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex vstione assumunt, súntque iis quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate.

Galla Auicennæ est frigida in primo gradu, sicca in secundo: Dodonæo frigida & sicca ad tertium vsque gradum.

Lucilius vt Fest. Pompeius attestatur, cùm gallam fore bibendam pronuntiabat, parsimonia vtendum esse, ventremque coarctandum, nec gulæ indulgendum esse, insinuabat.

Ex omphacitide galla, calcantho, gummi & vino Matthiolus atramentum scriptorium parare docet hoc modo. Sumito gallarum crassiusculè contritarum vnc. v. chalcanthi Romani vnc. iij. Gummi Arab. vnc. ij. Salis drach. j. coniiciantur hæc omnia in fictili vitreo circũlito: superfundito vini albi potentis feruentisque lib. v. & vnc. iiij. occluso vasis ore, quindecim dies insolato, vel post vaporarii fornacem hieme reponito, miscetoque quotidie rudicula.

Restat tandem vt ea, quæ de viribus & vsu gallarum Lonicerus annotauit, subiungamus: Gallæ ait, adstringunt, glutinant, tingunt. Vis & facultas eis qualis quercui. Flos gallarum, aquæ sanguinariæ immixtus, & naribus instillatus, sistit hæmorrhagiam. Medium in gallis contentum excauato denti applicatum, dolorem eius lenit. Gallę in puluerem redactæ, sordidisque vlceribus inspersæ, putredinem arcent, vulneráque mundificant. Gallas si cum ouorum albuminibus cõmisceas ac emplastrum conficias, inferiorique ventri superponas, aluum sistit. Vehementer etiam puluis cum aqua pluuiali bibitus fluxilem constipat ventem. Cui vomitus frequentem molestiam parit, is in aceto & pluuiali aqua gallas coquet, eóque decocto linteum aut pannum imbibere permittet, vtiliter autem imbibitum ventriculo linteum admouebit. Quę mulier nimios menses patitur, in aqua pluuiali gallas coquat, cui succũ plantaginis addat, & cum bombace suppositorium formet, vuluæque indat, sistit enim hæc menses, & mirè prodest. Hæmorrhagiã laboranti gallæ miscentur cum succo plantaginis aut Bursę Pastoris, imbuuntur in hisce succis pili leporini, stupa interdum, linteolum, naribusque imponuntur. Emplastrum etiam ex gallis cum albumine oui temporibus applicatum, inhibet fluxum narium. Puluis gallarum vulneribus inditus, manantem adhuc sanguinem ita comprimit, vt non sit opus illa fuere. Tu qui nigros efficies capillos, gallas recipito crassas, nigras, non oculatas, quas in oleo coquito: facta coctione oleum co laturâ separato, gallasque Soli exponito, donec siccatę sint, quo facto hunc puluerem cum aqua pluuiali iterum coquito, crinesque decoctione lauato. *Vt capilli denigrandi.*

GALLAE SIMILE EXCREMENTVM QVINQVANGVLVM BRASILIANVM.

Mittebant (inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 25.) pro fructu decimo, qui delatus è Brasilia dicebatur: sed arboris excrementum aliquod instar gallę veriùs nuncupandum censebam, quàm fructum: simili enim materiâ constare videbatur: & gallas similis penè formæ vidisse memini. Vnciã autem minor erat, quinque angulis velut alis constans, supernâ parte aliquantulum protuberans, & à centro ductas habebat quinque lineas ad externos vsque angulos: infernâ longior erat, sensim gracilescens vsque ad sedem, quâ ramo inhęsisse videbatur. *Descrip.*

PILVLAE FOLIORVM QVERCVS.



Qvercus hîc pilulas damus, parte tabellę inferiore: superior enim Quercus iulos ostendit, ad caput huius initiũ referendos. Hæ autem pilulę magna ex parte auersis foliis, hoc est, parti terram spectanti adnascuntur, plures interdum vnico hærentes folio proximè & immediatè, læues, fungosæ, pallidę, sapore subacido & astringente. Gallæ non duritiam acquirunt sed molles & fungosæ manent: exquisitè rotundæ sunt magna ex parte, & exiguã gallam raró æquantes, vetustatéque corrugantur. Et in his, si autumnus calidior fuerit, vermiculi nascuntur qui postmodum in culicellos transfigurantur. Nascuntur autem & ipsæ pillulæ magna ex parte autumno aduentante, ac post primos autumni imbres. Aridæ & inueteratæ digitis facilè in puluerem atteruntur, quibus notis facilè à gallis distinguuntur, ne quis easdem cum iis putet. Videntur autem eæ ipsæ esse, quas Theophrast. in foliorum tergo candicantes, translucidas [διαυγεῖς:] aquosas, [quales & hæ nostræ in principio sunt] quandiu molles sunt, in quibus & culices nascuntur. Sed, quod ait, maturescentes in modũ paruæ & læuis gallæ, indurari, id in nostris non obseruauimus, fortè quia in his regionibus, vt alibi, non perfectè maturantur. An pilulę Onocicidæ Galeni? Ita sanè Tragus iudicat. Gallis similes Pilulæ Cordo & Hist. Lugd. Galla in folio quercus nascens. Quidam & Gallöpfel/vt Mat- *Descriptio* *An pilulæ aquosæ Theophr.* *Pilulæ Onocicidæ Gal.*

thiol.& Taber. & Gallas vocant: differunt tamen multum à propriè dictis gallis: neque hæ vt illæ in mediis foliis nascuntur.

Ryffius non sine nota ignorantiæ pro gallis pingit pilulas in foliis Quercûs, cui glandes sine pediculis. Dodon. ait in Belgio satis frequentes. Lonicerus pingit & vocat gallas asininas.

Tempus & Locus. Mense Octobri corrugari incipiunt: Septembri integræ adhuc sunt, quales sæpè & prope Montbelg. August. in Ducatu VVirtembergico & in Burgundia obseruauimus, Turnerus vidit nón tantùm in Italia, sed & copiosè in Frisia Orientali in syluula non procul Auriaco. Is sibi à viro perdocto relatum testatur, Anno 1557. magnam eiusmodi pilularum copiam super foliis Quercinis inuentam in Boreali Angliæ plaga, præsertim verò circa Hallifaxiam. Idem expertum se ait ritè inseruire atramento faciendo.

Vsus & vires. Ex adstrictionis argumento quoque, iisdem viribus quibus Gallæ præditæ sint esse, non malè quis dixerit: quanquam eas nullius momenti esse dicat Tragus.

Plinius sanè scribit Roboris pilulas ex adipe ursino Alopecias capillo replere. Doden. ait, ad facultatem gallarum accedere, sed ipsis multò infirmiores ac minùs efficaces. Schvvenckfeldio ad tincturæ vsum à tinctoribus colliguntur.

COCCVS QVERCVVM.

Descriptio. NAscitur quoque in Ciliciæ Quercubus Coccum Cochlearum exilium similitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, inquit Diosc. lib. 4. Quem tamen locum Marcellus corruptum esse putat, & pro [illegible] legendum [illegible], quòd illius regionis mulieres distortum Cucl, distorquentes legunt. Nos aliam coniecturam in eum locum proposuimus in præcedentibus. Sunt qui volunt apud Diosc. pro Ϛεύμη legendum [illegible]. Matthiolus tamen asserit se vidisse vt postea diximus, qui intelligant excrementa rubella à Lobel. obseruata.

EXCREMENTVM QVERCVVM FVNGOSVM.

QVercuum vulgarium frondibus Verno tempore etiam sine pediculo adnascuntur excrementa fungosa, rara, laxa, succulenta, acida, insigniter adstringentia. Magnitudo nucis Iuglandis aut circiter, superficie inæquali, tuberosa, pulcherrimo rubore plurimùm ornata, reliqua parte albida, aut pomorum instar luteola. In quibus temporis progressu vermiculi gignuntur, qui in iis multas cellulas callosas sibi pro domiciliis effingunt. Iueniuntur Maio in Quercubus glandes cum longis pediculis ferentibus. Easdem & Tragus notauit his verbis: Quædam Quercus verè rotundas & fungosas boletisque similes ferunt pilulas, acerba humiditate plenas, in quibus vermes creantur, quæ in culices tandem abeunt. Lobel. depingit hoc titulo: Quercus vulgaris cum suis excrementis fungosis. Dodon. ponit nomine Quercus. An fortè hæ sint Onocicidæ Gal. An [illegible] Theophrast. de quibus suprà. An verò ea Galla Theoph. quæ mali compleat magnitudinem, cui & colore similis? An Plin. Pilulę natæ in alis ramorum, corpore non pediculo adhærentes, candicantes vmbilicis, &c. vide suprà.

Onocicida. An pilulæ versicolores Theoph.

NVCVLÆ FACIE ALBVM QVERCVS EXCREMENTVM.

Descriptio. NOn parum venustum Quercus excrementum nucis faciem ostentans offendimus (locus non succurrit) summitati surculi foliis carentis insidentem, figura ex rotundo compressum, sed infernè sessilem, supernè vmbilicatum, cuticula albida, ac læuissima, etiámque splendicante obductum, sub qua spadiceum visitur, reliqua substantia ad nucis myristicæ callum accedit, nisi quòd albicet magis: extima superficies multis scrobiculis & tuberculis inæqualis est. Sapor adstringens.

EXCREMENTVM LANATVM QVERCVVM.

Descriptio. ADnascuntur & Quercuum ramis interdum pilæ aut pilulæ lanatæ, & meris lanæ floccis candidis aggestæ & coactæ, in quarum medio fungosa quædam durities, in quibus & vermiculos generari verisimile, nam aridæ excauatæ deprehenduntur, & in iis quæ digitis facilè atteruntur, materia puluerulenta. An flocci molles Theoph. Lucernarum luminibus apti: quos tamen ille in pilulis duro putamine contectis nasci ait. Fortè hæ ἀνάλογον & simile quid sunt. Dicitur πῖλος Theophr. [illegible]

An flocci Theoph. lucern.

QVERCVVM CAPITVLA SQVAMMATA.

Descriptio. SCabiosæ aut Iaceæ capitulis maioribus similia adnascuntur Quercuum ramis tàm extremis quàm ad latera, denso squammularum membranearum & subhirsutarum aggestu compactis, colore aliàs subcinereo, aliàs fuluo aut rufo, breuissimo pediculo adhærentia, amplitudine vnciali. Præter squammatum hunc glomerem nihil in se aliud continent. Nec quicquam aliud ex his oritur: sed ita in arbore computrescunt. Perraró inueniuntur. Bis tantùm inuenimus & obseruauimus, in vno ramo singulare, in altero gemina. Omnia è foliorum alis enascuntur. Talia describit & depingit Clus. in suo Cerro: Nos paulò pòst Iconem proponemus, cum gemmis foraminulatis. An [illegible] Theophr. quam lib. 3. Hist. cap. 7. & in aliis arboribus & in Quercu [ἔχει τὰς ἡ δρῦς] nasci ait. Id inquit δρῦς ante germinationem Verni temporis initio gignitur: Est globosus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum sine articulum, & nouellam germinationem medius. Gaza Amentum vertit, nouè & impropriè: rectiùs Plin. Cachryn seruato Græco. Significat & Cachrys Libanotidis frugiferæ semen acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo Dioscorid. Qua homonymia deceptus Plin. Cachryn Quercuum & Cachryn Libanotidis, res valdè diuersas pro vna eadémque re vsurpat lib. 16. cap. 8. Nihil enim acris, nihil τῆς καυστικῆς δυνάμεως in hac nostra Cachry.

An ... Theop. *Gaza.* *Plin.*

QVERCVVM SQVAMÆ CANDIDÆ CADVCÆ

Descriptio. PRæterea non raro contigit, vt testis est Tragus, vt Querna folia Autumno appropinquante

quante finiſtro in latere rotundas & candidas oſtendant ſquamulas eáſque caducas. Cúmque hi floſculi (ſic enim à ruſticis eæ ſquamulæ nominantur) apparent ſpem omnes concipiunt, copioſi ſequenti anno glandium prouentus.

EXCREMENTVM QVERCVS TVBEROSVM.

Lignea penè duritie & veluti ex plurimis baccis & vuarum ſpecie aggeſtum excrementum bis tantùm in quercu offendimus, vtrumque cauum & cauernoſum, ſed minus: maius minutiſſimis & rigidis ſpinulis hiſpidum, colore ex ruffo in pullum ac fuſcum tendente, pluſculis foraminulis à vermiculis vtrumque pertuſum. Sapor aſtringens. Nonnulli ad Theophraſti συκαμινώδες, hoc eſt quiddam Mori ſeu Sycamini ſpeciem gerens referunt.

GEMMÆ FORAMINVLATÆ FOLII QVERCVS.



NOn curioſitas eſt has à nobis deſcribi. Nihil aſpectu pulchrius: minutiſſimæ ac innumeræ propemodum foliorum dorſo adhærent [ſtudio agglutinatas dicas,] veluti minutiſſimę ſphærulæ corollares compreſſæ, in medio pertuſę ſed non ex toto, colore ex Byſſino in fuluum nitente, eleganter ſplendicante, ac ſi holoſerico ſubtiliſſimo obductæ eſſent. Supra centum triginta in vno folio numerauimus. Autumno obſeruatæ in vulgaribus quercubus prope Beſfordiam & alibi, ac etiã in eodem ramo capitula ſquammata antè dicta.

NODI SEV VERRVCÆ QVERCVVM.

INtra quercuum corticem interdum inuenias, velut glandularum in homine ἀνάλογον, lignoſos nodos atque verrucas materie prorſus querna, criſpa & eleganti, proprio cortice, præter quercinum, eoque ruffo atque fungoſo obductas, magnitudine & figura varias. Vidimus pugni magnitudine, item auellanæ, ac inter has medias. Aliquando etiam foras prominent, haud ſecus ac verrucæ in manibus, alimenti argumento luxuriantis.

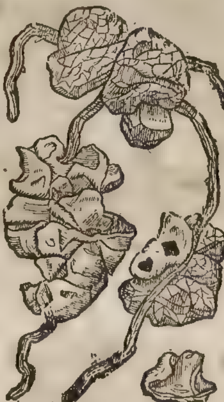
QVERCVS ALBVMEN.

SCaliger. in lib. de plant. falsò Ariſtoteli attributis, (vbi autor ille variè diſſerit de analogia plantarum cum animalibus, illarúmque partes cũ horum comparat) ait: omiſit albumen in quercu quod cũ animalis pingui potuit comparare. Quale autem illud ſit, fatemur nondum nobis innotuiſſe.

VVA QVERCINA.

RAdicum Quercus fibris ſub terra adnaſcitur & circumnaſcitur Iuglandis magnitudine, ex pluribus veluti acinis racematim cohærentibus [vnde ei vuæ nomen] compacta, ſubſtantiâ durâ, intus rubentis ſeu ferruginei coloris, meditullio nonnihil albo, ſapore inſigniter acerbo & aſtringente. Meminit Encelius per Ver, quo tempore vegeta eſt, colore foris eſſe purpureo, intus candido & quaſi lactifero: Scribitque tempore veris colligi debere, & ſiccari in vmbra, & deinde puluerifari: in æſtate petire, & fieri quaſi ligneam: ita à ſe obſeruatum teſtatur. Cl. D. Schenckius Medicus apud Friburgenſes celeberr. ad nos miſit his verbis: Vuæ Quercinæ vobis mitto radiculas: amanuenſis meus ante triennium caſu, dum aliis herbis eruendis intentus eſſet, ſub Quercu ex eiuſdem radicibus in monte proximo, Orientem ſpectante, & vrbi vicino, nobis vulgo Burhalden dicto, effoſſas. Vuæ Quercinæ puluere nihil [expertus loquor, inquit Encelius,] præſentius in Dyſenteria: & in omni fluxu ſanguinis. Deſperatos Dyſentericos aliquot curaui illa vua quercina: meritò ergo digna eſt omni laude. Habet & alias virtutes, de quibus Medicis eſt cogitandum. Solenander teſtatur, ſuccum vuæ quercinæ magno ſolatio illiniri Podagricis.

Deſcriptio. Etymon. Locus & Tempus. Vires & Vſus. Dyſenteria. Fluxus ſanguinis. Podagra.



FVNGVS VEL AGARICVS QVERCVS.

NAſcitur etiam in Quercuum caudicibus Agaricus, quem aliquando vidiſſe meminimus colore in fuſco ſubcinereum, [ſi probè meminimus] annoſo Quercui adnatum. Hunc inquit Camer. recentem ſale condiunt nonnulli indéq; loco calido reponunt: ſuccum emanantem Podagricis illinunt. Sed ad id efficacior putatur Vua quercina, vt teſtatur Solenander. De Agarico quercuum copioſius agemus lib. 9. capit. de Larice.

Deſcriptio. Vſus.

Tradit du Choul quercus fungos producere, ſed eſſe, qui parum probent.

De Polypodio in quercu proueniente, quod aliis præfertur, alio in loco agemus, vbi eorum ſententiam reprobabimus, qui pluris faciunt,

quàm murale. Ibidem ſcribemus de Dryopteride à Quercu dicta.

EXCREMENTVM QVERCVS PVRGANS.

ANtiqui, inquit Lobel. cuiuſdam è Quercu, inſtar Ledi pullulantis, meminerunt excrementi, quod purgat & adſtringit ſummopere.

MVSCVS QVERCVVM, ET ALIARVM ARBORVM.

Deſcript.



FErt & Muſcũ Quercus, ne vel in minimo ſuo officio defuiſſe videatur. Hoc nomine ſignificantur cani eius, cæterarúmque arborum villi, exteriùs arboribus adhærentes, aut ex iis pendentes, ex iis tamen enati, aut adnati ſine radice, ſine flore, ſine ſemine. Nos exhibemus iconem, qualem Lobel. exhibuit hoc titulo: Quercus vulgaris cum glande & muſco ſuo. Differunt capillitii denſitate, exilitate, figura & diuiſura: Item odore. Græci σφάγνον σφάκον, σπλάχνον, βρύον, φάσκον vocant. Soranus βρύον ἀρωματικὸν, Sphagnos, ſiue Spacos, ſiue Bryon & in Gallia naſcitur, inquit Plin. Sunt qui Splachnon & Hypnon appellant: Arabes *Vſneam*, quanquam Phauorinus φάσκον τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον exponit. Dioſc. βρύον à quibuſdam σπλάγχνον vocari tradit. Idem & Gal. & Paulus. Sed Plin. alibi, Sphagnon aliis Bryon dici ait: eſséque hoc nomine Canos arborum villos, quales in Quercu maximè videmus. Muſcum alioqui Officinæ, Arabes ſecutæ, Vſneam vocant. *Axneth* etiam Arab. Bohemicè Wech: teſte Matth. Germ. Baummiß. De reliquis Muſci differentiis, vt de terreſtri diuerſarum ſpecierum, & de Marino tradetur in fine operis.

Sphagnos. Bryon. Phaſcon.

Locus. Muſcus inuenitur in arboribus Cedro, Populo alba, aut Quercu.

Delectus. Præſtat verò Cedrinus: proximus huic populneus: quo in genere probatur, qui odoratior eſt & candidus: nigricans autem deterior cenſetur: Dioſc. Sphagnos in Cyrenaica prouincia teſte Plin. maximè probatur: ſecundum locum obtinet Cyprius, tertium Phœnicius. Fertur & in Ægypto naſci, quin & in Gallia, nec dubitauerim. In Quercu maximè videmus odore præſtantes. Hæc Plin. Alii tamen Cedrinum, Lariceum & Piceum primæ nobilitatis dicunt, quod odoratiſſimi ſint, Quernum omnium viliſſimum pronunciant, præter eum qui ſaxis & vdis terræ glebis adnaſcitur, quum à natali atque parente ſuo muſcus naturam mutuetur. Du Choul in lib. de Quercu ſcribit: In Quercu maximè annoſa muſcum gigni, in Gallia nullo ſuaui odore eſſe.

Dioſc. Muſcus adſtringendi vim habet in caliditate ac frigiditate medius, facitque decoctus inſeſſu ad vuluæ affectus. Miſcetur & vnguentis balaninis ac oleis ſeu illitibus, propter eam, quâ præditus eſt, ſpiſſandi vim. Eſt & ad ſuffitum & acoporum medicamentorum præparationes vtile & accommodatum. Serapio epotum vinum retulit, in quo diebus aliquot Vſnea maduerit, altum ſomnum inducere, ventriculum roborare vomitiones compeſcere, & aluum ſiſtere. Adhæc Muſcus, vt inquit Auic. vtiliter inter cordis medicamenta inſeritur, quòd odoris fragrantia animi defectus iuuet. Ad Dyſenteriam, inquit Matth. & profluuium ventris coquatur muſcus arboreus in aqua aut vino rubro & detur in potu. Puluis muſci Querni exſiccatus aſſumptus cum ouo impedit ab abortu. In vino acerbo coctus, gargariſatus facit ad dolorem dentium, & relaxatam vuulam. Muſcum cohibere ſanguinem obſeruatum eſt in vrſis, qui cumprimùm vulnerati fuerint, ſanguinem reprimunt muſco. Quidam muſcum Quercinum eligunt, macerant in vino per noctem, & bibunt contra Icterum: alii & in calculo probant.

Vires. Somnifi[...] Vomitu[...] Aluifluxu[...] Cordia[...] Dyſenteria. Aborti[...] Sangui[...] fluxus[...] Icteru[...]

Monſpelienſes ex Muſco Quercino aut Ilicis alteriúſve arboris reſinam non ferentis, parant cantatiſſimum & præſtantiſſimum illum puluerem Cyprium appellatum: quem etſi pro magno ſecreto meritò habeant, à Clariſſ. tamen Illuſtriſſ. iſtius Acad. Profeſſore & Medico quodam nobis communicatum, perlubenter ita communicabimus, vt facilè à quovis induſtrio Pharmacopœo ad illorum imitationem parari poſſit. Ergo Muſcum æſtatis initio lectum & probè mundatum ſacculo linteo tenuique inditum limpido riuulo vel torrenti immergunt per triduum, ſæpè pedibus conterunt, vt albeſcat: tum aqua fontana elotum & in vmbra reſiccatum aqua roſ. & florum Citranguli per ſex continuos dies irrorant, vel alternis vicibus, vel de ſingula triduo, incipientes ab aqua roſ. bis ſingulis diebus mouendo, ac rurſus, vt priùs ſiccari permittunt: Sed arcam habent ſeu capſam ſtudio ad id factam, cratibus vel aſſeribus pertuſis interſtinctam: his muſcum imponunt. & in imo ſuppoſito ſtyrace & Benioino perfumant ter in die probè clauſa arca ne quid euaporet: ſed ſingulis vicibus mouent & mutant, donec fiat ſicciſſimus, quod biduo aut triduo fieri aiunt. Tum in amplo mortario tundunt & ſetaceo cribrant, addendo ad quatuor huius pulueris libras, libram ſemis pollinis Santali muſcatellini: quidam & albiſſimi ſacchari vnc.ii. adiiciunt, vt albidior euadat. Hæc maſſa & veluti prima materia eſt pulueris Cyprii, odorata quidem ſed longè præſtantior futura ſi ſingulis libris addatur Cibeti & Moſchi ana. drach. i. ſem. ambræ griſeæ ſcrup. i. ac probè in mortario agitentur & miſceantur. Alii aliter parant, & præſtantiorem additis ad ſingulas vnc. iiii. prioris materiæ, Cibeti drach. i. Ambræ & Moſchi an. drach. ſ. Hunc magnatibus vendunt magno pretio. Prioris, aureo nummo ſingulas vncias. Nos adhuc optimum habemus à pluribus annis. Scimus & alios parandi modos Italorum & Hiſpanorum. Sed quilibet ſua induſtria facilè addere ac minuere poteſt. Res eſt experimenti vt cæterarum ferè omnium mixtionum. Ad hæmorrhagiam narium Muſcum, qui craniis hominum aëri expoſitis adnaſcitur, in ſubtiliſſimum pollinem redactum multò præſtantiorem eſſe non rarò expertum ſe ſcribit Hildanus. Aſt ego non video cur præferat querno, cùm veriſimile ſit quernum magis adſtrin-

Calcu[...] Puluis [...]prius. Eius p[...]randi [...]dus p[...]creto [...]tas.

ſtringere, conſideratâ præſertim naturâ Quercûs & potiſſimùm corticis.

MELLEVS LIQVOR QVERCVS.

CElebratur Quercus ob melleum rorem [apud Theophraſt. & Plinium ex autoritate Hermolai, vt ante indicatum] qui in eam cadit: verùm pluris facienda Quercus ob prodeuntem & erumpentem liquorem, de quo Cordus c. de Oleomelle in Dioſcor. lib. 1. cap. 37. dum inquit: Apud nos veris tempore è Betulæ & quercuum caudicibus ſponte ſua diſtillare humorem liquido melle craſſiorem, ad quem apes & id genus inſecta cōuolent, eſt enim guſtu dulcis: ſed nauſeam guſtantibus affert. Alliciuntur eius dulcedine agreſtes pueri nonnunquam, ſed poſtquam tantillū deguſtauerint, nauſea & capitis dolore corripiūtur, qui ſuperueniente vomitu paulò poſt ſoluitur. Porrò hunc liquorem Oleomel eſſe nequaquam affirmamus, ſed ſimilem aliquem in noſtro orbe genitum. De hoc liquore fortè poterit non malè dici ex Virg. Eclog. 4.

Et duræ Quercus ſudabunt roſcida mella.

DE VISCO QVERCVS ET CÆTERARVM ARBORVM.

CAtillonem dicas Viſcum, nutrimenti alieni præreptorem, vt quod non niſi arboribus innaſcitur, neque iis omnibus promiſcuè: quoniam verò optimum in quercubus, omnium Medicorum teſtimonio prouenit, libuit poſt quercum eius hiſtoriam proponere. Multis autem ſtolonibus fruticat, cortice tectis coloris herbacei ac interdum flaueſcentis, minimi digiti ferè craſſitudine, nonnunquam craſſior, quos intercipiunt genicula, è quibus rami frequentes propagantur nodoſi & ipſi, ſimilémque ſibi ſobolem procreantes ramulorum bina oppoſita, Portulacæ foliorum forma, oblonga, per extremum rotunda ferè, coloris herbidi, craſſa, neruis rectis, Plantaginis pentaneuræ modo ſecundum longitudinem donata, ſaporis ſubdulcis & ſubacris. Flores, tum ad genicula, tum extremis ramis hærent, parui, lutei, quadripartiti, qui in baccas abeunt confertim coaceruatas, vuæ criſpæ ſuppares, eodémque modo ſtriatas, albicantes, pellucido lento ac tenaci liquore plenas, odore quodam grato, vinoſo, ſapore iucundo: quibus immerſa ſunt grana nigra, ſingulis ſingula, lata, compreſſa, cordis effigie. Ἰξὸς Viſcum dicitur Ariſtoteli, vnde Latinis Viſcum manaſſe putant. ἰξία Theophraſt. quod nomen ait eſſe commune, ὕφεαρ verò Arcadibus, στελὶν Euboicis dici. ἄσυλις. Heſych. Aliud eſt ὁ ἰξίας ſiue ἡ ἰξίας venenum: quod ſi Matthiol. conſideraſſet non in eundem cum Plinio errorem impegiſſet, ἰξίαν venenum, viſcum Chamæleonis albi exponens, quando ait in com. in Dioſcor. Ixia vt ſuperiùs l. 3. retulimus, lenta & viſci modo tenax eſt lachryma, quæ in chamæleonis albi radicibus agglutinata reperitur. Sed de hac re fuſiùs ſuo loco. Arab. *Debach. & Dabach. & Hele*, Lat. *Viſcus & Viſcum: Viſcum Quercinum* Offic. Germ. Miſtel / Eichenmiſtel, Affelter: Belg. Marentacken: Gal. *Guy*: It. *Viſchio, Pania*: Hiſp. *Liga mordago: Muerdago de roble*: Boh. *Melij*. Vng. Fay gyongy. Dicitur & *omnia ſanans*: & Germ. Heil allen ſchaden teſte Trago: Angl. Miſſeltree. à Chaldæis, vt legitur apud Alb. Magnum, dicitur Luperax, à Græcis Eſifena. *Bind lyme* quod ex acinis eius fit. Hoc eſt Viſcum vt ait Plin. pennis auium tactu ligandis, Iuglandis oleo [Glandis oleo. C.H.] ſubactum, cùm libeat inſidias moliri: de quo poſtea. Inde Adagialiter Plautus in Bacchidibus: Viſcus merus veſtra eſt blanditia: nempe ad me capiendum illecebra, & tendicula. Idem eadem comedia: Tactus ſum vehementer viſco: cor ſtimulo foditur. Sunt qui aureum illum ramum, quem Æneas apud Virgil. ex Sybillæ præcepto ex Ilice decerpſit Viſcum fuiſſe exiſtiment: coniectura hercle non mala: nam & auri colore flaueſcit viſcum, & Ilici non rarò innaſci ſolet. Audiamus ipſa Virgil. verba: Aen. 6.

Aureus ramus Aeneæ.

Accipe quæ peragenda priùs: Latet arbore opaca
Aureus & foliis, & lento vimine ramus,
Iunoni infernæ dictus ſacer: hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt conuallibus vmbræ.
Sed non antè datur telluris operta ſubire,
Auricomos quàm quis decerpſerit arbore fœtus.

Et mox.

Diſcolor vnde auri per ramos aura refulſit,
Quale ſolet ſyluis brumali frigore Viſcum
Fronde virere noua, quod non ſua ſeminat arbos
Et croceo fœtu teretes circundare truncos
Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
---Ilice.

Non eſt omittenda in hoc frutice & Galliarum veteris illius æui admiratio, tradente Plinio lib. 16. capit. 44. Nihil, inquit, habent Druidæ (ita ſuos appellabant Magos) Viſco, & arbore in qua gignatur [ſi modò ſit Robur] ſacratiùs. Iam per ſe Roborum eligunt lucos: nec vlla ſacra ſine ea fronde conficiunt, vt inde appellati quoque interpretatione Græca poſſint Druidæ videri. Enimuero quicquid adnaſcatur illis, è cœlo miſſum putant: ſignum eſſe electę ab ipſo Deo arboris. Eſt autem id rarum admodum inuentu, & repertum magna religione petitur: & ante omnia ſexta Luna, quæ principia menſium annorúmque his facit, & ſeculi poſt triceſimum annū, quia iam virium abundè habeat, nec ſit ſui dimidia: (etiam ſi non ſit dimidia Dal.) Omnia ſanantem appellantes ſuo vocabulo, ſacrificiis epuliſque ritè ſub arbore præparatis, duos admouent candidi coloris Tauros, quorum cornua tunc primùm vinciātur. Sacerdos candida veſte cultus arborem ſcandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur ſago. Tum deinde victimas immolant, precantes vt ſuum donum Deus proſperum faciat his quibus dederit. Fœcunditatem eo poto dari cuicunque animali ſterili arbitrantur, contráque venena omnia eſſe remediū. Tanta Gentiū in rebus friuolis plerunque religio eſt. Hæc Plin.

Viſcum olim Gallis ſacratiſſimum, & Robur Druidarū mos. Quercus à Deo electa putata.

Omnia ſanans.

Viſcum magna veneratione legebant Druides. Fœcunditatis medicina. Contra Venena.

Theophraſt. verò in Viſci natura indaganda non parum ſe torſit. Duæ potiſſimùm circa id occurrunt difficultates: de differentiis, & de creſcēdi modo. Fatetur Theophraſt. Viſcum non ſolùm in Quercu prouenire, ſed in aliis quoque arboribus: quin & alibi ait: Ilex præter glandem fert & puniceum quoddam granum & Viſcum atque Hyphear. Itaque contingit ipſam quatuor ſimul fructus ferre, duos proprios, totidémque alienos, Viſci nimirum & Hyphearis. Ac Viſcum quidem fert à Septentrione: à meridie Hyphear.

Duo controuerſa.

Viſcum. Hyphear.

Theophr. illuſtr.

Hic vides enim Viſcum & Hyphear apertis verbis inter ſe diſtinguere. At lib. 2. Cauſ. cap. 23. Longè aliter cantat; Viſcum ſiue ἰξίαν nomen eſ-

ſe commune: Hyphear ab Arcadibus: Stelidem ab Euboicis appellari. Vnam eſſe naturam: diuerſas habitudines, quatenus oritur in diuerſis. Sed hoc ex aliorum ſententia narrat: & addit δοκεῖν, videri, non eſſe. Subdit tamen, quaſi ſuo nomine, Hyphear & Stelidem, in Abiete ac Pinu: Ixiam etiam in Quercu, Terebintho aliiſque plurimis. Alii tamen [inquit] differre iſta inter ſe volunt, non leui ratione: ſiquidem [ſi vera dicunt] non ſolùm in congeneribus vnumquodque prædictorum naſcitur, exempli gratia, in Abiete ac Pino: verùm etiam in eadem arbore plura diuerſis partibus innaſci, hinc Stelidem vel Viſcum, inde Hyphear. Præterea non ſolùm formâ differre, ſed & fructus diſſimiles proferre. Atque id quidem paſſim obſeruari poſſe, etiam in agris ac regionibus, quæ plurimùm inter ſe diſtant. Item aliud Viſcum folio eſſe perpetuo, aliud nequaquam, haud eſſe abſurdum aut inſolens: ſiquidem aliud ſemperuirentibus, aliud frondem amittentibus innaſcatur. Ita euenire, vt in his careat alimento, in illis habeat, quantum ſit ſatis. Hanc enim cauſam eſſe perpetuæ aut deciduæ frondis. Sed hæc vtro ſe modo habeant, nihil facere ad eam quæſtionem, quâ quæritur, Cur Viſcum ex ſemine in terram conſito naſci nequeat?

Plinius omiſſa hac velitatione ſecurè tradit, Viſci tria eſſe genera: Námque [inquit] in Abiete ac Larice [Pinu Theophr.] Stelin dicit Eubœa naſci, Hyphear Arcadia: Viſcum autem in Quercu, Robore, Ilice, Pruno ſylu. Terebintho, nec aliis arboribus adnaſci, plerique. Copioſiſſimum in Quercu, quod Dryos Hyphear vocant. In omni arbore excepta Ilice & Quercu, differentiam facit odor vtriúſque, & folium non iucundi odoris in vtroque Viſco amarum & lentum. Hyphear ad ſaginanda pecora [πρὸς τὸ χορτάζειν] vtilius. Adiiciunt diſcrimen, Viſco in his quæ folia amittant, & ipſi decidere: contrà inhærere nato in æterna fronde. Altitudo eius non excedit cubitalem, ſemper fruticoſi ac viridis. Mas fertilis, fœmina ſterilis. Aliquando non fert. [Dalech. legit: aliquando verò fert.]

Perpetuifolium.
Folio deciduo.
Mas Fœmina.

Quod ſi igitur ita eſt, vt Plin. tradit, & ſentire videtur Theophraſtus. Iam non tria tantùm erunt Viſci genera, ſed tot, in quot arborum generibus illud innaſcitur. At multis, immò longè pluribus arborum ſpeciebus innaſci quàm vel à Theophr. vel Plinio proditum ſit, infrà patebit. Neque enim idem Viſcum ſpecie, quod è Quercu, & Ilice, & Pyro, & Malo, & aliis prodit: ſed tamen vt omnes Viſci differentiæ ad duo ſumma genera reuocari poſſint, arborum ſuarum, quibus innaſcuntur naturam imitantia: dicemus aliud eſſe perpetuifolium, aliud folio deciduo. Atque id, cui ab arboribus alimentum ſuppeditetur, perpetuam frondem agere: Adnatum verò arboribus quæ amittant folia: in iis quoque ſentire diſpendium. Quanquam hoc poſterius non ſit perpetuæ veritatis. Nam in noſtris Malis & Pyris (id quod & Scal. notauit) hyemis ſæuitia ſpoliatis, videmus ne vnum quidem amittere folium. Ratio eſt tenacitas ipſius ſucci, quæ ſuo lentore ſibiipſa ſufficit. Vt fortaſſe illa diſtinctio contingens tantùm ſit, non perpetua. Quam verò Plin. adfert Maris & fœminæ diſtinctionem, idque à fructus ferendi aut non ferendi argumento, de eo [illegible] planè conſtat, nec quicquam de hac re Theoph. Ipſa quoque Plin. verba dubia ſunt, quando habet. Mas fertilis, fœmina ſterilis: Aliquando non fert. Quid enim hoc eſt dicere: ſterilis eſt, & aliquando non fert? quod aliquando non fert, de eo præſupponitur & aliquando ferre: contingentia enim hîc intelligitur. Quare non ſterilis. Ergo nec illa quidem differentia pro vera ac perpetua ſtabit. Ac ne quidem ſi cum Dalecham. legamus: aliquando verò fert. Nam quod aliquando fert, is nemo facilè ſterile dicet. Niſi quis fortè imaginari velit ſterilem naſci in ſterilibus arboribus (ſi modo exſtet vlla in rerum natura) fructiferam verò in fructiferis. At quid arboris fructus, toto genere diſſidens, ad fructum Viſci? Contrarium potiùs rationabilius videtur, vt ſterilis Viſcus in fructifera arbore: & fructifer in ſterili naſcatur, ex ratione alimenti huc aut illuc abrepti. Sed horum neutrum apparet.

Plin. pot.

Quapropter reſtat eam tantùm ſolam veram diſtinctionem Viſci eſſe, quæ deſumitur ab arboribus ſpecie differentibus, quibus innaſcitur. Nam & differentes fructus ferre proditum eſt.

Scaliger ſanè in Vaſconia baccas eius aut virides, aut pallidas obſeruatas ſibi tradit. In Syria rubræ eſſe perhibentur, vbi etiam Oleas, in quibus naſcitur, interficere creditur, vt dictum in Oleæ hiſtoria. Et fortè ad hoc reſpexêre, qui apud Theophr. Viſcum non ſolùm formâ ſed & fructu differre tradunt.

Baccas differe[...]
Viſcus

Sed quid Hyphear, quid Stelis? nunquid res diſtinctæ à Viſco, an huius ſpecies & differentiæ, vt Plin. voluiſſe videtur, ac ipſe etiam Theophraſtus, Nam quod de eorum differentia affert, ex aliorum potiùs ſententia narrat, quàm ex ſua. Aut ſi res diſtinctæ ſint, cur à tot ſeculis, à tot poſt Theophr. Authoribus non ab aliquo declaratæ? Neotericorum ſanè herbariorum, immò ne Grammaticorum vllus hactenus nobis viſus, qui non Hyphear & Stelidem ſub Viſco tanquam genere complexi ſint. Quin & Theoph. in tota illa ſua diſputatione de generatione Viſci, hunc ſaltem nominat, huic ſuas aptat rationes, non friuolâ coniecturâ ipſum hunc pro genere cæterarum intellexiſſe. Imò apertè eandem omnibus naturam tribuiſſe videtur: quando de omnibus tribus dicitur: validum & nutrimento aptum, ſeu, vt ille ait, ἰσχυρὸν [illegible] καὶ τρόφιμον, καὶ ἡ ἰξία, καὶ ἡ στελίς, καὶ τὸ ὕφεαρ. Nam his & boues, & iumenta hoc pabulo poſt meſſem ali atque pingueſcere. Aut ſi diuerſa ſunt, cur non de aliorum ſemine forma ac ſatu egit, ſicut de Viſci; Cur non alius aliquis poſt tot ſecula prodiit, qui illud oſtenderit? Quare tantiſper credamus, genere conuenire Viſcum, Hyphear & Stelidem, aut ſpecie, aut ſuæ arboris ratione differre, donec doctus & expertus aliquis doceat, vel nos vel poſteritatem, quid ſit Hyphear, quid item Stelis, & in qua re differant à Viſco: maximè cùm ſciamus doctiſſimos etiam viros ad hanc noſtram ſententiam acceſſiſſe.

Plinius, neſcimus an oſcitantia memoriæve lapſu, an ignorantia, lib. 16. cap. 30. Buxo adſcribit, quæ de Ilice ſcripſerat Theophr. quando ait Buxum à Septentrione Viſcum, à Meridie Hyphear ferre.

Plin.

Dioſc. de Viſco tradens, neque Hyphearis meminit, neque Stelidis: ſed ſimpliciter fruticem ait in Quercu [ἐν δρυῒ] naſcentem, folia habentem Buxo ſimilia: Additque gigni etiam in Malo, Pyro & pleriſque aliis arboribus: atque etiam apud fruticum quorundam radices inueniri, & ſe vidiſſe teſtatur Braſſauolus frequenter, ſed detectas eſſe, & vice trunci fungi.

Viſc[...] radi[...]

Scribit Bell[...]n. inter montem Athos & vrbem Ceres & Tricala nullam eſſe Quercum, in qua non proueniat Viſcum, omninò diuerſum ab eo, quod

Viſcu[...] cur di[...] a caſt[...]

quod nascitur in Pomis, Pyris & & aliis arboribus, nec vllum esse rusticum, qui non norit nominare Oxos: ex semine enim eos tenacissimum parare gluten. Optassemus sanè, Bellonius indicasset tantùm differentiam Visci quercini illius à Visco Pomorum nostratium. Qui .n. in nostris regionibus nascitur, facie non videtur differre à Pomorum aut Pirorum Visco. Præcipua differentia virium esse putatur, quæ præstantissimæ creduntur in Quercino.

Matthiol. id quod in Pinu & Abiete nascitur, quodque vt Plin. ait, Stelidem [Stelin] Euboea dicit, Hyphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro nasci testatur: sed hoc ad aucupia prorsus esse inutile. Quæ sanè notabilis est differentiæ ratio. Idem tradit id quod in Pinu, Abiete, Amygdalo, Malo, Piróque prouenit, perpetua fronde virere. Id verò contrà, quod Quercui, Robori & Castaneæ innascitur, vt pote cui appetente hyeme omnia folia decidant. Huius rei causam reddere conatum Theophrast. cuius tamen sententia non omni ex parte probanda videatur: Nam & Amygdali, & Pomi, & Pyri, [quæ arbores frondem hyeme amittunt] in Italia perpetua fro de virere testatur.

Apud Serap. legimus in monte Nasca ex arbore magna ibidem nascente, & ab eis Tarabella dicta, fieri Viscum. Eius ramos decorticatos macerari in aqua per duos menses, deinde ex fortiter contusis elici Viscum bonum. Hanc verò præparationē magis sibi placere ait Tragus quàm eam, quæ à Plinio traditur. Sed miramur quomodo probare & conferre potuerit rem sibi incognitam: nec Serapionis verba nobis conuenire videntur cum nostro Visco. Cur non docet Tragus quæ sit ea arbor, quæ à Serap. vocatur Tarabella? Viscum quoque non dicitur Orcus, vt existimat Tragus malè Ruellium intelligens. Præterea lectores considerent, an Viscum fiat ex ligno, & non potiùs ac meliùs ex baccis: quanquam non prorsus negauerimus ex Visci surculis quoque ea ratione, quæ ab Serap. præscribitur, Viscū confieri posse, sed minus acuilius.

Posteris, vt Camer. Casp. Bauh. & nobis quoque Visci differentia obseruata: simplex, hoc est singularibus aut binis vel paucis baccis, & Viscum Polycoccō. Vtrūque pingit Camer. Nos vnica nostra Fuchsiani cōtenti essem⁹, rati baccarū multitudinem, quam potiùs varietatem censemus, non nouam mereri figuram. Equidem in eadem arbore, aliquando binis vel ternis, aliquando plurimis baccis racematim coaggestis Viscum obseruauimus.

Sed noua, nec sanè vulgatis velitatio ineunda de Visci crescendi modo. Theophrast. enim eumque secutus Plin. ac omnis adeò antiquitas sine controuersia putauit Viscum nasci ex ipsius baccarum semine, per aluos turdorum, palumbarum, cæterarúmque id genus auium, postquam acinorum pulpam intra suos ventriculos concoxere: In qua sententia & Plautum fuisse certum est, quando ait:

Ipsa sibi auis mortem creat: Et
Turdus exitium sibi cacat.

Nempe propter glutinum, quod ex eo fit: quo aues postea capiuntur. Inde etiam veteri prouerbio in eos dictum, qui sibi ipsi extremi exitii sui causam præbent, & perditæ suę fortunę infœlices sūt fabri. Hos omnis ferè posteritas secuta, vt fit, securè crediderunt rem ita se habere. Ast huic opinioni vir summus & acutissimus Scaliger se opposuit, multis nixus rationibus.

Sed lubet priùs Theophrast. rationes audire, ne indicta causa condemnatus videatur: idque summatim tantùm.

Mirandum, inquit, & absurdum atque παράδοξον videtur, quasdam plantas in aliis oriri plantis, in terra non posse, vt Viscum, Stelis atque Hyphear. Namque arbor ex qua Viscum oritur terrę vicem gerit. Tantò igitur magis ferre debuit, vera mater, ipsa scilicet terra, præsertim cùm tam multum ac validum fructum pariat. At omne Viscum in arbore nascitur: nullum in terra. Admirationis etiam causam auget Quercus duritiess: nempe rigiditas ligni, & succi vel copia vel lentitudo & fœcunditas insignis sui Roboris dat significationē, non etiā in terra prodire posse: supponit autem Viscum ex semine velle prodire: non, sicut animalcula quæ ex putredine gignuntur in aliis arboribus, sed sibi propriam habere materiam, & quidem propriam actu secum afferente formam: tale namque semen est, vt ipsemet Scal. explicat. Multa præterea adducit exempla eorum quæ in aliis nascuntur quæ tamen & ipsa in terra apta sint nasci, si semen ferant. Secus in iis si non ferant, vt Cornua & similia. Voracem & validam esse plantam Visci, idcirco multùm sibi deposcere cibi. Quapropter si qua in arbore oriatur, quę minùs commeatus habeat suppeditare: debile esse. Cur ergo, inquit, non oritur è terra? Valida enim queunt cogere terram in suas leges, vt sua eam disiungere. Cogere igitur debuit Viscum terram, vt pareret sibi. Ideóque & in ea nasci, sicut Lupini semē: Quod si quis fingi dum dat semen, id non tollet generationem sed differet: ideóq; fieri vt quædam anno sequenti demū enascantur, sicut Beta. Nec metū esse à putrefactione, à quo periculo æquè longè absit ac ipsa Beta.

Sic itaque vltrò citróque multis iactatis argumentis, quæ quilibet videre & legere potest lib. 2. caus. cap. 23. tandem ostendit iis non esse acquiescendum. Tantùm enim abesse vt soluant quæstionem, vt etiamnum magis implicent. Sequ. igitur capite vbi quæstionem soluere conatur, inde initium capiendum esse nos monet, vnde nos ducit natura, id est, ex rei ipsius conditione. Has verò plantas esse eiusmodi, vt in aliis tantùm sint, è quibus & solis & solæ enascuntur, sicut & animalia quædam non nisi in animalibus possint creari: quorum tamen origo lateat: harum verò plantarum generatio pateat. Cuius initium fiat à pastu auium, velut accidente ad generationem. Id etiam in aliis euenire. Picam nempe & alias aues quasdam, glandes reponere, obruere terra. Ita hic quoque, visci grano detracto confectóque in aluis, quòd frigidissimum sit, casu quodam excerni ac deponi ab auibus supra arborem, in qua parum immutata stercoris vi & naturâ, illud pullulet & emergat. Mox pabuli copia & naturæ fortè vi propria vires capere & incrementa. In Abiete autem & Pinu validissimum nasci. Naturam concludit ita comparasse multarum rerum societatem & mutua beneficia, tùm generationis, tùm conseruationis. Non tamen dicendum esse, hāc generationem non nisi auium opere confici potuisse.

Hæc ferè Theophrast. de generatione Visci. quod postremum tamen hic obiter refutandum. *Theophr. repreh.* Nam cur aues non sint concausæ necessariæ semen vorantes, coquentes succum, emittentes semen cum stercore? Aut quis illuc stercus illud transferat calidum nisi auis? Aut quomodo semen ab arbore suscipiatur, quod non suscipiebat, nisi vi stercoris alterata? Illud enim frigidiss.

simum dixit: quasi sua natura ineptum ad hanc generationem, nisi præparatio & alteratio ventriculi auis tanquam Coquus & portitor interueniat.

Sed Plinium audiamus, qui paucissimis rem expedit. Quædam, inquit, in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Namque cùm suam sedem non habeant, in aliena viuunt, sicut Viscum. Omnino autem satum vllo [nullo M.& CH.] modo nascitur, nec nisi per aluum auium redditum, maximè palumbis ac turdi. Hæc est natura, vt nisi maturatum in ventre auium non proueniat. Hæc Plin.

Theoph. & Priscorum opinio de Visci generatione reiicitur.

Nunc Scalig. audiendus, qui ex professo hanc Theophr. & Plin. opinionem magna subtilitate conuellit, in hunc modum. Veteres omnes sine controuersia sunt arbitrati, Visci acinis à Turdo comesis, quod ad pulpam pertinet, concoqui: quod seminis est, incoctum ab aluo deiici, exire, sistique in arboribus iis, in quibus isti quiescere consueuerunt. Pro nobis facit, quod ait Theophr. semen esse propter generationem. Mihi tamen aliter videtur. Neque vlla in terra satum prouenit: neque in quauis arbore. Dices, arbores certas pro solo ei à Natura destinatas. Sic sanè fugies. Sed tum contrà, mirabor: quomodo in durissima ligna subeat ita, vt sibi findat corticem, ac sine radice vnum cum illis fiat. Nam quamobrem non super Iuglande, Olea, Lauro, Cupresso, Larice? quando super horum congeneribus, iisque æquè duris, atque etiam durioribus nascitur: Pyro, Malo, Sorbo, Pruno, Cerro, Quercu, Terebintho, Abiete, Pinu, Ilice. Etiam super Castaneam vidimus. At in illis nihilosecius auiculæ stabulantur. At in Turdorum ventriculis, atque intestinis, quos Visci baccis hac de causa nutritos secuimus, nullum vnquam granum inuentum est. Similis est hæc fabula, Qui à me rogati: quo semino in parietibus herbæ nascerentur: vento aiebant, in parietes seminibus delatis. At non ita est. Sed quasi cornua ex ossibus animalium: sic ex arboribus educi Viscum.

Quibus arboribus non innascatur Viscum.

Quibus innascatur.

Viscum quasi cornua animalium.

Quamobrem Ion poëta Chius in fabula Ceneo, Viscum dixit esse sudorem Quercus.

Visci & vnum lignum cũ Quercu.

Quam ob causam vnicum est lignum vtriusque, non autem insitum, tanquam in terram. Qua ratione etiam è Thymo prodit Epithymum, non è semine: haud sine Recentiorum nugis. Nullo modo fieri potuit, vt in Terebinthi corticem latissimum, durissimúmque, vitam membráque sua infigere atque insinuare queat Viscum. Sed à calore potiùs interno informata Visci principia in succo sibi connaturali: ab externo adiuta, atque euocata concreuisse, atque in plantam hanc adoleuisse, quasi cornua quædam, sicuti dicebamus. Vbi & illud tibi à Theophr. animaduertendum fuit, qui lib. 2. de caus. scribit: perpetuari frondes Visci generibus iis, quæ in arboribus æternifoliis oriuntur. In perdifoliis quod proueniat, ipsum quoque amittere folia. Non enim verum est. In Malis nostrorum prædiorum, non solùm vt seriò dicam θετίζει, sed etiam, vt iocemur, τεττίζει. Quibus foliis ipsæ virent, suis spoliatæ. Non tamen illorum insectamur opinionem, tanquam vulgi vel sobolem, vel alumnam. Subest etiam ratio non inepta, neque imbecilla, quâ id illis potuit persuaderi. Quando in diuersis arboribus eandem viderent plantam: vnum, idémque principium, è diuersis originibus promanare posse minimè videbatur. Sed quemadmodum Quercus & Pini folia diuersa, sic diuersa esse quoque decuit vtriusque Visci folia: si ab illorum natura profecta essent. Pulchram sanè pro illis excogitauimus defensionem. Quam tamen diluere licet hac inscita obiectione. Non enim necesse est, diuersorum excrementa diuersa esse facie: sed ratione sola differre satis est, vt lachrymas. Itaque pro nobis faciet potiùs. Quia longè aliis viribus Quercinum est Viscum, quàm Ilignum & alia. Exempla quoque valida sunt. Alia Fagus à Quercu: ab vtraque Ilex: Galla tamen omnibus. An suo peculiari satu, seminióque Galla orta est? Sic Ceruorum & Damarum cornua sunt vtraque, non ab externo compluta, aut inserta semine, sed ab internis primordiis excitata. Maximum verò ad sententiæ nostræ confirmationem argumentum, quòd è ramis quibusdam exit Viscum, quo in loco nullis modis vel stercus consistere, vel semen vnquam potuerit hærere. Nam quod ait Cardanus: semen ex auicularum aluo deiectum, quominus ab imbribus deuolutum pereat, foliorum operimento in ramis custodiri, id in perpetuæ frondis arboribus fortasse verum fuerit: at in Sorbo quî potest? Visci námque fructus neque maturus neque edendo est, nisi arbore exfoliata. Quare intempestiuas hybernæ sæuitiæ iniurias ipsum perpeti ac perferre posse, non fit verisimile. Nihilò enim commodiùs consistere, quàm in re procliui globum. Quippe in summis surculis etiam hodie ipsum conspicati sumus. Qua in sede & ancipitis firmamenti, & quietis, ne tranquillo quidem cœlo stare quicquam valeat.

Visca viribus differunt.

Ratio Theoph. luitur.

Ad Theoph. argumentum, quod aiebat: Omne semen esse propter generationem, neque respondere scio, neque animus suadet vt ei assentiar. Denique omninò si respondere nesciam, magis nesciam, quo modo semen, vti dicebamus, valeat durissimos cortices ita penetrare, vt coalescat. Nostrum sanè commentum parabiliore videtur firmum ratione. Theoph. accipit pro probatione, quod ipsum eget probatione. Ait enim è semine nasci. At negamus nos. Si enim è semine nasci posset, è terra quoque de semine nasceretur. Plin. ait, non nisi auium ventriculis domitum semen, esse genitale. Atqui ex earum aluo plus in terram deiicitur, quàm in ramos: neque tamen proficit. Quasi verò in palumbis & turdi ventriculo nequeat granum concoqui: cùm tamen Labruscarum gigarta longè duriora & grandiora conficiantur. Hoc experti sumus nos. Primùm Labruscæ vuam dedimus Turdo: in deiectionibus nihil præter ipsa excrementa. Deinde etiam Visci baccas dedimus: idem. Nec faciat Æolus edictis suis, vt hyemales tempestates abstineant à iure suo deiiciendi ex ramis, complutis, agitatis, semen illud quod necesse habet seruari sub ipsum vsque Ver vt conformetur. Nam per hyemem qui possit? Interea sedeat in ramo summo, læui, tereti, securus de dilapsione déque gelu: tum sibi findat corticem valentissimum, quod vix acutissima subula facere queat. Arguatur & aliquis ita licet: si Viscum oritur tantùm ex stercore auis comedentis Viscum, quomodo igitur primum ortum Viscum, ex quo aues nondum comederant?

Plin. sententia reiicitur.

His & multis aliis similibus rationibus, quas hîc breuitatis causa omittimus, confutatur opinio Veterum de generatione Visci. Plures rationes habet Scalig. ex ipso etiam Aristotele accersitas, quas inde petet, qui volet. Huius etiam sententiæ inter Veteres sine dubio fuit Virgil. cùm ait:

Quod non sua seminat arbor.

Monachorum opinio ridicula.

Ridicula est sententia Monachorum existimantium Viscum nasci ex stercore auium, non quatenus sit Viscum, sed quatenus sit auium stercus.

Porrò

Porrò Brassauolus vult in omni arbore posse nasci Viscum, ac etiam in Vite se vidisse testatur. Cui sententiæ se opponunt Monachi, id negantes, quòd à se non in omnibus conspectum sit. Quorum sanè negatio non minùs reiicienda videtur, quàm affirmatio Brassauoli, qui eam intẽpestiuo fundamento firmauit: nempe quòd super omnem arborem stercus emittere queat Turdus aut alia aliqua auis. Sed hæc quæstio ex eorum numero est, quæ ab homine definiri nequeunt: adde quòd de potentia agat, non de actu. Temerario iudicio incedunt, quicunque negant possibilitatem cum aliqua ratione coniunctam.

Nimium fidi tribuunt qui omnibus arboribus Viscum innasci asseuerant, quia nòn omnes viderunt. Sed hoc parum refert. Dicamus potiùs quibus arboribus innascitur, hoc est quibus arboribus innatum viderimus vel nos, vel alii. Vidimus in quercu & habemus magnum & integrũ fruticem Quercus ligno adhærentem. Habemus & frusta pollicaris ferè crassitudinis, cortice nigro tecta, vetusta, pro Quercinis data. Latifolia Quercus per multas Pannoniæ syluas visci feracissima est, teste Clus. Nec alibi sibi veri Visci querni conspectam copiam scribit Turner. quàm apud Hugonem Morganum Londini: acceperat autem ex Angliæ Essexia, quæ huius præ reliqua Anglia feracissima. Apud nos rariùs inuenitur in Quercu. At in Pomis & Pyris tam domesticis quàm syluestribus satis frequenter: & multis locis in Spino alba seu Oxyacantha Matthiol. Vidimus etiam natum in Corylo, sed raro. Semel tantùm in Sorbo torminali. In Tilia aliquoties, & quilebet videre potest, satis frequens Basileæ in viridario D. Petri supra Tilias nasci. In Pruno sylv. non raro: in Salice altissima bis. In Mespilo semel. In Sorbo alpina semel. In Abiete ter. In Amygdalo & Acere semel. Obseruauimus etiam aliquando Monpelii in Ilice. In Populo Lybica semel. Cordus scribit reperiri, sed raro in Vite: in qua & Brassauolus vidit. Quod Abiete innascitur, Hyphear est secundum quosdam. Hoc antea disputatum. Nascitur & in Betula, Populo nigra, Terebintho, Robore, Tilia syluestri, Cerro, Castanea, Cotonea, Olea. Thalius vidit in Iuglande. Autumni initio cum suis acinis decerpitur, tota hyeme restant baccæ.

In quacunque verò nascatur arbore, noxam ei affert, vt etiam interimere possit, teste Theophrast. Hederâ inquit Plin. necari arbores certum est. Simile quiddam & in Visco, tametsi tardiorem eius noxam arbitrantur. Suprà verò dictum Oleas Palestinæ ob Viscum cum illis innascens sterilescere. Nos à nostrati Olea scimus, etiam vitem exhauriri, inquit Scal. Alex. Cornelius, tradente Plin. arborem Aeoniã, [id est, æternam: vulg. ex. Eonem habent] appellauit, ex qua facta esset Argo, similem Robori Viscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrumpi, sicuti nec Viscum, [ferentem: quæ nec aqua posset corrumpi, sicuti nec Viscum, nec igni Dal.] nulli alii cognitam, quod equidem sciam.

Porrò glutinis, quod Viscum nuncupatur, parandi ratio multiplex. Dioscor. ex baccis Visci quercini contusis ac lotis, tandémque in aqua decoctis fieri tradit: Esséque qui acinos commanducantes ipsum conficiant. Optimum dicit recens, colore intus porraceo, extrà verò subflauo, quodque nihil habeat asperi aut furfuracei. Optimum etiam traditur quercinum: inualidum verò quod ex Mali & Pyri Visco paratur. In Hetruria, teste Matthiol. non modò in Quercu laudatissimum prouenit, sed et iam in Cerro, Ilice, & Castanea, præsertim in maritimis Senensibus, vbi vastissimæ assurgunt syluæ, quæ non paruo prætio iis locantur, qui Viscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores immensas, non sine magno vitæ suæ periculo, sæpiúsque funibus adalligati, id muneris in aërẽ pendentes obeunt. Grana quę legerunt, in aqua decoquunt, donec disrumpãtur, posteà cõtundunt, & tamdiu lauãt in aqua quousque furfuracea excremẽta eximãt. Paratur optimũ ex Castaneę visco. Nam quod ex Pyri, ac Pomi Visco paratur, inutile est. Quod in Pinu & Abiete nascitur, ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Non dubitauerimus ex Tiliæ Visco optimum parari posse, cùm arboris eius succus sua natura lentus & glutinosus videatur. Viscum autore Plinio, conficit ex acinis qui colliguntur messium tempore immutati: nam si accessere imbres amplitudine quidem augentur, Visco verò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnúmque hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lentescunt. Hoc est illud Viscum pennis auium tactu ligandis, Iuglandis oleo subactum, cùm libeat insidias moliri. Fit etiam à nonnullis artificio Viscum, ex variis rebus, vt ex Sebesten in Damasco, & ex radicibus Maluauisci, & ex fructu Aquifolii, & similibus ad capiendas aues, etiámque aquaticas: quod tamen medicinæ minùs est idoneum, testibus Monachis. Viscum enim Damascenum, [vt Herm. Aloisius] ad nos adferri solitum, non fit ex acinis Visci dicti, sed ex Myxis potius vel aliis rebus. Quod autem hoc verum sit, apparet ex eo, quoniam vulgare hoc Viscum non acrimoniam, nec amaritudinem vllam habere videtur, quas Gal. & Dioscor. suo inesse Visco scribunt, sed dulcedinem potiùs: ideóq; humores ex intimis corporis partibus attrahendi & digerendi vires non habebit. Apud recentiores hæc nomina leguntur: *Viscum Quercinum, Viscum aquæ aptum, Viscum Romanum, & Viscum absolutè.* Viscum Romanum non est Mastiche, vt quidam putant, nec in vllo probato autore legitur, tantò peiùs faciunt, qui ita legunt apud Mes. in compositione Catapotiorum de Colocynthide: nam in alio & antiquissimo cod. legitur Absinthium Romanum, sicque legendum esse & Monachi & Brassauolus meritò censent. Viscum aquæ aptum, arte paratum est: aucupes eo vtuntur. Melle aliqui parant: alii oleo nucum, alii oliuarum: ita nuncupatur, quoniam etsi pluerit, nihilominus aues eo irretiuntur, & quòd eius vsus etiam sub aqua esse possit ad capiendos pisces. Fit hoc Viscum ex Sebesten in Syria, deinde Alexandriam, inde Venetias transuehitur, sed raro bonum inuenitur. De quo suo loco. Fit tamen & Viscum commune pro aqua & aquatilibus auibus. Viscum verò soli aptum, quod & alii Damascenum dicunt, fit ex Visco, de quo hoc loco tradimus, quod & simpliciter Viscum dicitur. Veteres autẽ Querno & Colurno.

Visco eximias vires, maiorémque quàm reliquis efficaciam adscripsere, inquit Turner. Nos non videmus quas vires veteres Colurno tribuerint, quamuis eum non repudiemus, sed laudemus. Dioscor. Vim habet discutiendi, molliendi, attrahendi, concoquendi, panos seu tubercula (φύματα) parotidas & abscessus, resinæ, parique ceræ admi-

Marginal notes (left, partly cut off): omni... e na... queat ...m? — ...us ar... ...us in... ...ur? — ...sus. — Spina — ...tor... ...is. — sylu. — ...li. — alpi... — ... — dali. — Po... Lybi... — &c. — ...us. — noxa. — cor... — pa... — i mo... — ...tus.

Marginal notes (right): 3. Vt hodie fiat. — quando legenda baccæ. — 4. — Artificiale Viscum. — Viscum Sebesten. — Viscum Maluauisci. — Viscum Aquifolii. — Viscum Myxarum — Viscum Romanum. — Viscum aquæ aptum — Viscum Soli aptum. — Viscum simpliciter. — Vires. Vsus. — Tumores & abscessus.

Epinyctides. Vlcera. Lienis tumor. Vngues.

xtum: epinyctidas quoque in splenio sanat. Vetera autem vlcera, malignósq; abscessus cum thure mollit: lienémque absumit cum calce aut Gagate Asióve lapide coctum & impositum. Vngues quoque extrahit cum Arsenico aut Sandaracha illitum. Cæterùm cum calce vinique fæce mixtum, suam vim intendit. Viscum inquit Plin. è Robore præcipuum diximus haberi, & quo conficeretur modo. Quidam contusum in aqua, decoquunt, donec innatet. Quidam commanducantes acinos, expuunt cortices. Optimum est, quod sine cortice est, quódque leuissimum (læuissimū) extrà fuluum, intùs porraceum, quo nihil est glutinosius. Emollit, discutit tumores, siccat strumas. Cum resina & cera panos mitigat omnis generis. Quidam & Galbanum adiiciunt, pari pondere singulorum: eóque modo & ad vulnera vtuntur. Vnguium scabritias expolit, si septenis diebus soluantur, nitróque colluantur. Quidam id religione efficacius fieri putant, prima Luna collectum è Robore sine ferro. Si terram non attigit Comitialibus mederi. Conceptum fœminarum adiuuare, si omninò secum habeant. Vlcera commanducato impositóque efficacissimè sanari. Hyphear ad saginanda pecora vtilius censet Plin. At Theophrast & Viscum, & Hyphear, & Stelidem multùm nutrire tradit. Nam & boues & iumenta hoc pabulo post messem ali, atque pinguescere. Vitia modò purgat primò, addit Plin. dein pinguescit, quæ suffecere [superfuere Dal.] purgationi. Quibus sit aliqua tabes intus, negant durare. Ea medendi ratio æstatis quadragenis diebus. Galen. Viscum ex plurima aërea & aquea calida, paucissima terrena substantia constat: nam acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque etiam effectus substantiæ respondent. Siquidem valenter ex alto humores extrahit, nec eos tantùm tenues, sed & crassiores, eósque diffundit ac digerit. Est autem ex eorum genere, quæ non protinus post primam appositionem excalfaciunt sed quæ tempus requirunt, velut Thapsia. Apud Plin. quoque legitur florem Visci ad Lichenas cum calce subactum conferre.

Delectus. Vulnera. Vnguium scabrities. Epilepsia. Ad conceptum. Vlcera. Iumentorū cibus. Temperamentum. Lichenas.

Porrò non apud Priscos tantùm, sed etiamnum hodie apud Christianos superstitiones locum habent circa Viscum. Inuenias enim qui credant, Viscum Quercinum amuletum aduersus veneficia & ludibria Satanæ efficax esse, ideóque è collo puerorum & infantium suspendunt, quo à veneficiis tuti esse queant. Quidam Empirici existimant Viscum quod Quercui, Corylo aut Pyro adnascitur, si terram non tetigerit, in puluerem redactum ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque ex eo orbiculos conficiunt, quos ad eundem morbum facere credunt. Alii argento includunt, & inter alia è collo puerorum & infantium suspendunt. Omnia Visci genera dum viridia adhuc & recentia sunt, tusa, succo extracto auribúsque indito, discutiunt collectiones earum, & emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque finiunt: ex Trago.

Superstitiones circa Viscum. Orbiculi ad Epilepſ.

Visci, tradente Matth. Hetruscis maxima vtilitas est: nam præter eius vsum in aucupiis, quibus mirum in modum delectantur, ob ingentem turdorum copiam, qui autumni tempore in syluis quibusdam ex Iuniperis arte constructis, eo capiuntur: id etiam inprimis vtile est Vitibus muniendis, ne prima germinatione ab Erucis, quibus omnia scatent, gemmæ deuorentur. Siquidem agricolæ Visco vites omnes circundant, quo postea erodentes vermiculi, qui tàm præstantissimo latici insidiantur, è terra sursum petentes meritò implicantur. Quod cùm perspexisset natura omnium rerum parens, Visci multùm Hetruriæ largita est, ne hanc ob pestem vino destitueretur. Sunt qui Querni Visci lignum in tenuissimum puluerem redigant, & comitialibus hauriendum præbeant, quo tantùm medicamento multos fuisse sanatos pro certo affirmant. Sed noui ego, inquit Matth. complures, morbi & medicamenti prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsum in catapotiis deuorandum dederunt.

Turdorum aucupium. Contra Vinearum Erucas. Quercini ... solidi ...

Adnotandum tamen, Ligni Visci vsum in medendo præclarum à doctissimis quibúsque haberi, & à plerisque Medicis præscribi contra Epilepsiam & Apoplexiam, & Paralysim, multùmq; in his casibus præstare tùm intus epotum, tùm verò in collo appensum. Viscum Pyri sylu. contractione morborum laborantibus maximo auxilio esse sibi compertum ait Matth. Contunditur id vnà cum foliis & ramis, & cum pinguedine capi recenti. Rami, nouitii præsertim, commendantur in fluxu muliebri, & Nephritide. Quidam Viscum Quercinum, quod terram non tetigerit [hoc nobis superstitiosum videtur] in aqua Rutæ decoquunt, & 40. dierum spatio potandam præbent, prorsúsque eo modo, quo vulgò Diæta dicta instituitur, sudare iubent, efficaci & probato, vt aiunt, remedio aduersus Epilepsiam, cui experimento etiam non parum tribuere videtur Camer. argumento, quòd in magna æstimatione fuerit apud Veteres, vt etiam omnia sanantem vocitarint. Gentilis & Iac. de partibus lignum S. Crucis vocant: de quo & suprà quædam dicta. Scimus quosdam non inutiliter eo in vino macerato vsos contra vertiginem. Quidam nostro suasu contusum in aquis conuenientibus macerant, vt de eo polleant pueri contra vermes egregio effectu. Cento Medicus VVirtemb. ad Epilepsiam commendat.

Epilepsia. Apoplexia. Paralysis. Fluxus muliebr. Nephritis. Experim... ad Epile... Lignum Crucis. Vertigo. Lumbrici.

Viscus Querci, inquit Alb. Magn. cum quadam alia herba, quæ dicitur Marlegon, id est, Syluium, vt scribitur lingua Theuthonica, omnes seras aperit: & si prædictum compositum in ore alicuius ponatur, & cogitetur de aliquo, si debet accidere, corde infigitur, si autem non, corde resilit. Sed si prædictum ad arborem suspendatur cum ala hirundinis, ibi congregabuntur aues bene per quinque milliaria, & hoc vltimum tempore meo est expertum. Hæc ille, quæ homini Christiano tanquam superstitiosa, aut saltem fabulosa non tentanda.

Seras ... periend... Aues ... gregem...

Viscum Coryli mense Iunio collectum ante exortum Solis: concisum minutim exsicca, quod in puluerem redigi possit. Cuius pulueris accipe quanta est auellanæ magnitudo, superfunde aquæ florum aut herbæ Verbasci, cochleare vnum aut alterum, tertiúmve, vel q. suff. pulueri humectando, vt eo vti possis. Hoc omni septimana ter repetes: noctu horæ quadrantem antequam cubitum eas. Nihil autem superbibendum aut comedendum. Quod si ægerian paroxysmo correptus sit, prodesset puluerem cum aqua exhibere, aut cùm paroxysmum imminere præsentiscit.

Viscum ... ryli ad ... pilepſ.

Nicol. Metri in lib. Medico. ab Hen. Martio edito, mirabiliter commendat Viscum Auellanarum siue Coryli. Platear. in Conuulsione Visci Querni penuria Viscum Coryli sumi suadet. Eo Visci ligno quod in Aronia nascitur, arquatos prosperrimus curatos sibi compertum tradit Curtius. Paratur & emplastrum efficax ad suppurationes, & extrahendum pus, quod Scribonius Largus describit, Emplastrum de Visco vocant. E quo petet,

Viscum ... Aronia a... cterum. Emplast. de Visco.

tet, qui volet. Cæterùm baccas cuiuscunque sint generis Visci non intra corpus sumendas putat Camer. esse enim nocuas: quod facilè concesserimus ob insignem suum lentorem. Item tradit Visci Quercini vsum esse in quibusdam locis ad pleuritidem, epota drach. j. puluerisati ex aqua hordei vel alia conuenienti, non sine solatio ægri.

VISCVM INDICVM.

Cap. II.



Descriptio. Ex Indicis plagis, accepimus hanc, nusquam nisi in ramis & truncis arborum enasci solitam, ritu Visci, quod quia multùm adumbrat, Indicum Viscum vocauimus. Sessili, sed transuersim excurrente est radicis cespite, gramineis geniculis & Polypodii quadantenus, sed albicantibus: Culmis item ex pallido virentibus à medio summotenus crassioribus, fungosis, striatis, sesquipedem longis: in quibus folia semper virentia Visci effigie, sed duplo maiora, fungosiora, & secundum neruum, medium folium intercurentem, circulis vtrinque senis, non parum admirationis mouentibus, veluti scalpro impressa. Lob. & Pena Adu.

VISCVM INDICVM ALIVD.

Descript. Eidem cœlo & natalibus ramorum arborum Indicarum debemus hanc, vnde auulserunt, qui Morgano miserunt, cæspite latiore, sessilis caudicibus incumbit, fibrillis cępaceis radicata, vnde proximè surgunt folia inuicem conuoluta, tunicea, inferiùs ferme palmum lata, numerosa, quadantenus Aloes aut Scyllæ & supernè in ligulas prætenues, mucronatas desinentia: purpureum, striatum, concauum alis donatum, Scapum, Hastulæ Regiæ aut Aloes, duorum & trium cubitorum, ambientia, quæ multis glumosis siliquulis spicantur, Auenæ situ: magnitudine verò & sericeo tomento candido, Apocinum & Asclepiadem repręsentant, & semine, sed Conisæ exili, gustu salso, ingrato, nitroso fortè quia in aura maritima adoleuit, vt Aloës illic in sabuletis. Adu. Penæ & Lob.

ILEX ARBOREA.

Cap. III.



Nihil vulgatius, nihil notius oris nostris Quercu ex cuius familia cũ & Ilex sit, calidis regionibus, ceu Hispaniæ & Gallię Narbonẽsi frequens, ad eam ex instituto accedimus. *Descriptio.* Arboreæ igitur Ilici brachia ramulique incana lanugine obducti sunt, sicuti & prona parte folia, nam supinâ virent, nisi admodum tenella fuerint. *Folia.* Sunt ea verò quàm Cocciferæ Ilici maiora, iam muricata, idque rariùs aut crebriùs, iam leuiter sinuata, aliàs ne crenæ quidem ullæ marginum æquabilitatem interrumpunt: tam variè ludit foliis. Longa fert & racemosa amenta, ceu nucamenta lutea. *Nucamenta.* Glandem autem longam, læuem, turbinatam, mediocris magnitudinis, è calyce incano, & veluti imbricato emicantem. *Glans.* In huius & foliis & ramis excrementum obseruatur per uernum tempus, nigrum, rotundum, quale circa Monspelium obseruauimus. *Excrementum.*

Quandoquidem Clus. Ilicem à se in Hispania obseruatam describit, eius historiam subiiciemus. Quæ mihi cognita, inquit, arbor est Mali aut Pyri magnitudine, multò frequentioribus breuioribúsque ramis prædita quàm Suber, quos latè spargit: folia perpetua, supernè viridia, infernè candicantia, gustu adstringente, foliis Suberis minora: & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter nouella, & nunc primùm enata, quæ aliquantulùm incisa, aculeata sunt: certè in tenellis arborib⁹ antè quàm glandem ferre incipiant, omnia folia aculeata obseruabam. *Foliorum varietas.* Multos in extremis ramulis fert oblongos iulos, qui in flauos & muscosos flosculos polline & tenui puluere perfusos explicantur. *Flosculi Iulorum.* Glandes è floribus non oriuntur, (nam sunt inutiles) *Flores inutiles.* verùm in aliis quibusdam separatis pediculis: eæ autem quernis glandibus sunt similes, nunc maiores longioresque, modò minores & breuiores, *Glandes.* quæ nonnunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt gustu calidum, saporis tamen non ingrati. *Gummi.* Maturarum cortex siue putamen nigricat, nucleus candidus, firmus & dulcis est, præsertim maiorum: *Nucleus.* vtræque tamen à nonnullis maximè expetuntur, illisque non minùs auidè vescuntur ac nos castaneis ac auellanis. Hanc ob causam in foro Salmaticensi, aliisque Hispaniæ locis, venales mensibus Octob. & Nouemb. proponuntur: vt non immeritò dixerit Plin. per Hispanias glandem secundis mensis inferri. *Plinio glãdes dulces in Hisp.*

Hac vidi minorem Londini anno M. D. LXXXI. in suburbano quodam horto, ad dextram Tame- *Ilex Londinensis prior.*

sis ripam, supra pontem, qui vtramque vrbem coniungit, multis & frequentibus ramis praeditam admodum fragilibus, in quibus confuso ordine & sparsim nascuntur folia Hispanicae foliis similia. Florebat sub finem Maii paullò seriùs quàm in Hispaniis, & glandes primùm emergentes habebat, quae an maturitatem consequantur, me fugit: nam sequente Iulio Britanniâ excessi.

Ilex Londinensis altera. Altera porrò etiam vastę magnitudinis in arcis regiae ad VVestmonasterium horto alebatur, sed magnitudine cum superiore non conferenda, licet adeò crasso esset caudice, vt nemo amplecti posset. Haec à superiore nonnihil differre visa est: nam minora & magis orbiculata habebat folia, buxeis interdum non ampliora, nullis aculeis horrentia, alioqui subtus incana & supernè virentia, vt prioris folia. Nullos in ista flores obseruaui, & an glandem ferret, nemo indicare potuit. *An Ilex mas Plin.* An verò Ilex mas sit, quam, Plin. teste, glandem ferre negant, nihil statuere possum.

Ilex Matt. Quam Matthiol. exhibet, mihi [inquit idem Clus.] videre non contigit: Ad id fortè genus referenda est, quod Plin. in Italia nasci tradit, folio non mul. ùm Oleae dissimili: nam oblongum & angustum est: & Matthiol. Hetruriam ea scatere asserit. *An Ilex sterilis folio Oleae Plin.* De Ilice Matthiol. mox copiosiùs. Viscum aut Hyphear in nulla Ilice obseruasse memini, sed aliquando granum ex puniceo nigricans in iis arboribus quae frequentes nascebantur sylua illa ponè coenobium Grammôt vulgò dictum, *Granum.* Monspeliano agro, & interdum, in Boetica praesertim, tenuem & capillaceum muscum, cinerei coloris è ramis dependentem, qualis *Muscus.* in ima tabellae parte adpictus est. Ramus verò qui florem habet, ex priore Londinensi expressus est. Nam quos ex Hispania Clusius attulerat ramos, florem omnino corruptum & attritum habebant. Cęterùm Narbonensis & Prouincialis Ilicis glans minor est, quàm Hispaniae. Theophrastus in Ilicis historia satis apertè agit, vt ex diuersis eius locis colligimus hoc sensu. Ilex [πρῖνος] ex syluestribus perpetua folia habet, *Theoph. illustr.* Quercus similia, [δρυώδες] verùm minora aculeataque, [ἐπακανθίζον: fortasse περιακανθίζον] cortice laeuiori quàm Quercus [δρυός.] Ipsa verò arbos magna assurgit, sicut Quercus, si locum solùmque nacta fuerit commodum. *Materies.* Materies spissa, *Radix.* robustáque. Radix alta ac profunda satis [βαθυρριζος: Gaza admodum, alii mediocriter, vt Histor. Lugd. Atqui idem sanè Theoph. lib. 3. cap. 7. hist. omnium syluestrium profundissimam habere scripsit] ac multiplex. Fructus glandis specie: [βαλανώδης] sed glans ipsa pusilla est. Annotinum nouus occupat: nam serò maturescit: eámque ob causam bifera à nonnullis existimata. Fert praeter glandem, granum quoddam puniceum. Sed & *Viscum. Hyphear.* Viscum atque Hyphear. Quapropter contingit eam simul quaternos habere fructus: duos proprios, totidémque alienos, Viscum nimirum & Hyphear. Ac Viscum quidem fert à Septentrione: Hyphear à meridie. Robustissima est arbor, & vel hyeme decorticationem diutiùs ferre potis, sicut & Quercus. *Medulla.* Constat & Ilicem quoque medullam habere, quam carere putaueris, sicut & Buxum & Lotum. Etenim ex his valuarum sumptuosarum cardines facere solent artifices: nimirum praecipientibus Architectis vt eos ex medulla conficiant: quod item vel omnis medulla extrahi potest, etiam durissimarum materierum, quas nonnulli corda appellant, rationis loco sumi possit. Ilici similem arborem Smilacem vocant Arcades &c. de qua & Phellodry vide quae postea tradentur. Idem Theoph. Loto tribuit folium πρινώδες vbi Corn. & Rob. Const. volunt legendum πτελεώδες vel πτελεοειδὲς, licet Plin. legerit Ilicis, quam lectionem & Gaza secutus, de quo suo loco. *Theoph. correct.*

De Visco & Hypheare copiosè scripsimus in historia Visci post Quercum. Anguill. opinionem existimantis Hyphear esse liquorē rubrū substantia mellis infrà dicemus in historia Ilicis coccíferę.

Ilicis historiam sparsim tradidit Plinius, his ferè: Syluestrium generis folia non decidunt Ilici, Aquifolio, Suberi &c. Folia aculeata Aquifolio, & Ilicum generi: folia pediculo breui Ilici: nullo flore exhilaratur: Fert glandem, quae propriè intelligitur, hispido calyce contentam: caeteris glandiferis folia, praeter Ilicem, grauia, [grandia Dalec.] carnosa &c. Stillicidia Ilicis ponderosissima. Haec annifera habetur, nouúsque fructus in hac cum annotino pendet. Reliqua suis quaeque locis dicentur, in ordinem coacta, quo vtendum nobis, si Methodo non liceat, in tanta authorum ac rerum varietate. Breui, lectoris compendio, ac facilitati studendum. Non tacendum tamen & hoc loco Plinium non sine errore quae Theoph. de Visco & Hypheare dixit, Buxo tribuere. *Plin. not.* Apud Diosc. πρῖνος seu Ilex species est δρυός. Gal. verò haesitare videtur, cum lib. 6. simpl. ait: Phagus & Ilex [πρῖνος] siue quis Quercus [Δρυὸς] species ipsas nominare, siue toto genere differre velit, &c. Et de cibis boni, & mali succi: τῶν πρίνων βαλάνοις [inquit] ἄλλαις ἰσχύουσι πολλοὶ: εἰσὶ δὲ τρυφεραὶ χρονικαί, &c. Hipp. quoque in lib. de Vlceribus radicum Ilicis meminit: & lib. 2. de Diaeta inquit: ἄκυλοι, & βάλανοι, & φηγοί. Homerus quoque Ilicis glandem Acylon dixit, cóque nomine à glande distinxit. *Acylos Hippoc. & Hom.* Porrò iam priùs dictum in generali glandiferarum historia, Ciuicam coronam primò fuisse Iligneam, postea magis placuisse Esculneam: variatúmque & cum Quercu esse *Luctuosa* tamen etiam *arbor* fuit Ilex, quod multorum testimoniis comprobatur. *Ciuica coronalis. Luctuosa arbor.* Virg. in Sileno, Ecloga 6.

Ilice sub nigra pallentes ruminat herbas.

Horat. Carm. lib. 4. Ode 4. *Ilex nigra.*

Duris vt Ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido.

Seneca in Thieste.

Nulláque latos solet
Praebere ramos arbor, aut ferro coli,
Sed Taxo, & Cupressu, & nigra Ilice,
Obscura nutat sylua.

Fortè & Luctuosa dici queat, quòd fulmine frequentiùs ici credatur: quod Persius Satyra secunda innuit hoc carmine. *Fulmine icitur.*

---- At sese non clamet Iuppiter ipse?
Ignouisse putas: quia, cùm tonat, Ocyus Ilex
Sulphure discutitur sacro.

In eos enim haec protulit, qui cùm turpiter viuerent, sibiipsis ignotum putant, cùm Iupiter in Ilicem, non in eos fulmen iaculatus fuerit. Dicta est & à poëtis, *atra* ac *tristis*, eodem sensu. *Nodosa* arbor Lucano:

--- *Nodosaque impellitur Ilex.* *Ilex nodosa.*

Ilex *ossea*, du Choul, qui & Plinii illud affirmat, nempe nullo flore exhilarari *Flos enim gaudium est arborum, imber esca.* Idem eandem Roboris magnitudine & folio dicit, sed minore & aculeato. Martialis:

Puncta notis Ilex & acuta cuspide clausa, *Aculeata.*
Saepe redemptoris prodere furta solet.

I[illegible] Choul postea *Pilatinae* Ilicis glandis me[illegible] an eandem cum nostra Ilice intelligat, asse-

aſſerere non audemus. Sanè icon quam pro Pilatina Ilice proponit, accedit ad Phellodryn 2. latifoliam Dalech. Cauam dixit Virgilius:

Sæpe ſiniſtra caua prædixit ab Ilice cornix.

Dicta & *frōdens, opaca, Littorea, tremens, viridis, curuata, vmbroſa, hirſuta, plena fauis, alta, patula* &c. Nec malè quoque quis *Spinoſam* dicat, à foliorum aculeis. Apud Suidam in prouerbio, quod ἀκόλῳ τὰ χείλη, ὀ σύκῳ βῦσαι iubet, non legendum ἀκόλῳ ſed ἀκύλῳ, Acylo, vbi intelligendus δύσπεπτος καὶ παχύχυμος Galeno dictus Ilicis fructus, quem Acylon eidem & Hip. & Homero dici paulò antè monuimus. Nempe ipſemet Suidas, ſalubrem & fortem rerum vſum, quem ibi inſinuat, id admonere nos dicit, vt optimè annotauit doctiſſimus Cornar.

Hermol. Ilicem arborem de ampliſſimis dicit, vt Robur, materie ſpiſſa & robuſta, ſed quæ frangatur ac diſſiliat ſponte ſua. Ob id Pericles Bœotios Ilicibus dixit eſſe ſimiles, vt eſt apud Ariſtotelem, quum ipſi ſe conficerent inteſtinis diſcordiis. Aſt fallitur vtique Hermolaus ſi Ilicem Aquifoliam putat à Gaza dictam, quamque Theophraſt. Ariam ſiue Agriam ſiue Naticam ſylueſtrem, vt ille ait, dicit, cui folia nunquam decidunt. Longè enim diuerſa eſt Aquifolia ſeu Agrifolia. Ilex Matthiolo arbor eſt in Italia notiſſima, ſpectatęque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies denſa admodum ac robuſta, in atrum rubeſcens. Folia Laurina, perpetuò virentia, ſed externè candicantia & ſcabra: internè vireſcentia, læuiaque: toto ambitu ſerrata, ita vt ſpinarum ſpeciem præ ſe ferant. Glandes quernis minores, quæ & in reliquis minùs præſtant. Prętet glandes pilulas quaſdam rubentes gignit. Idē in Com. Cum magnis fig. Lat. & Ital. notat, non rectè ſentire eos qui Plinii tantùm & Theophraſt. teſtimonio freti Ilicem haud ſpinoſam legitimam eſſe negant. Sed de differentiis mox. Amatus Ilicem dicit arborem ſimilem arbori Grana, id eſt, Coccum, ferenti, quæ procerè creſcat: nonnullos tamen Ilicem maius Suber eſſe credidiſſe, ſed falsò. Hanc verò admodum glandiferam eſſe.

Lob. & Pena proceram arborem & querna elegantia ſcribunt, oblongo Arbuti folio, tantillum denticulis per ambitum aſperato, perpetuo, atrouirente, oblongiore, graciliore ſupernè: quercina glande propendente, nucamento muſcoſo, luteolo, non diuerſo. Cluſius Ilicem legitimam & maiorem dicit: itemque florem ferre Maio racemoſum, tametſi Plin. florere neget: & hæc in Hiſt. Hiſp. Sed hanc cenſuram omiſit in poſtremis comment. ad id fortè reſpiciens, quòd Iuli, vt poſtremò vocat, diuerſi ſint à floribus, vt in Quercu & Corylo. Nam certè Theophraſt. ambas floreſcere dicit, tàm fructiferam quàm ſterilem.

Πρῖνος Græcis, quia ſerra propter duritiem fuit ſecanda, vt volunt Aduerſ. ἁλίφλοιος à corticis ſalſugine, Curtio: quàm rectè, ipſe viderit. *Barbes* Serap. & Arabum? *Carmas* iiſdem. Ital. *Lecino, Leccio: Elice*: & *Elce* Petrachæ. Hiſp. *Azzina* & *Anzinheira* & *Coſcoix*: Gall. *Ieuſe* & *Euuſe* Bellon. *Cheſne verd.* Germani quidam, quamuis apud eos non naſcatur, Steckeychen vocant. Fructum ἄκυλον vocat Theophraſt. Hiſpani *Bellota* aut *Abillota.*

Circa Ilicis differentias etiam peritiores quidam hallucinati ſunt, vel eas non agnoſcentes, vel ſanè inter ſe confundentes. Theophr. tamen apertè aliam κάρπιμον, aliam ἄκαρπον dixit: ambas tamen floreſcere: Et alibi: Phellodryn Ilicem fœminam quibuſdam dictam. Ilicis, infit Plin. duo genera. Ex iis in Italia folio non multùm ab Oleis (rectius fortaſſis Suberis aut φέλλοις erit reponendum. Dod.) diſtant, Smilaces à quibuſdam Gręcis dictæ, Maſculas Ilices negant ferre. Ad quem Plinii locum annotat Dalech. Theophraſt. lib. 3. cap. 16. hiſt. quo loco tractat de Ilice, Smilace, Phellodry, nuſquam id ſcribere, vt ſuſpicatus videatur nullam Ilicem infructiferam eſſe. Atqui æquè ſterilem ac fœcundam modò diximus ex Theophraſt. lib. 3. cap. 5. ſuſpicamur tamen Theophraſtum non cognouiſſe diſcrimen inter Ilicem arborem magnam, & eam quæ coccifera eſt: aut certè aliam cocciferam à noſtra intellexiſſe. De Ilice fœmina Plinii vide poſtea in Phellodry.

Mas. Fœmina.

Ilex arbor.

Columella ſpinoſam & non ſpinoſam agnouit, vt clarè ex his eius verbis colligi poteſt: Autumno boues ſatientur fronde: vltimæ ſunt Iliguea & Quernea, Ilignea tamen vel melior eſt Quernea, ſed eius generis, quod ſpinas non habet: nam id quoq; vti Iuniperus reſpuitur à pecore propter aculeos. Idem & inter minorem & maiorem differentiam videtur feciſſe, quando ait: minor Ilex apibus quæſita: nam prolixior ab omnibus improbatur: niſi fortè per minorem quod fortè alicui veriſimile videbitur, iuniorem intelligat. Tamen obſeruatum, vt paulò inferiùs dicetur, humiles & tenellas per margines ſpinis horrere, adultas aculeis carere. Quapropter ſtudioſis indagādum relinquimus, quid Colum. per minorem Ilicē, quid item per prolixiorem intelligat.

Spinoſa. Non ſpinoſa.

Minor. Maior.

Curtius minus rectè videtur Theophraſt. intellexiſſe quando Ilicis duo genera facit: alterum Arcadibus, Theophraſt. autore, Milacem vocari tradit. Duum eſt generum Ilex, inquit Matthiol. alterum folio ſpinoſo: ſine aculeis alterum: hoc vbique ferè ſcatet Hetruria: illo verò Hiſpania. Meminit vtriuſque Colum. Non rectè ſentiunt, qui Plinii tantùm & Theophraſt. teſtimonio freti, Ilicem haud ſpinoſam, legitimam eſſe negant. Et paulò pòſt: Sunt qui cenſeant Ilicem non ſpinoſam Smilacem eſſe: ſed cùm Smilaci materies ſit ſoluta molliſque in opere (vt Theophraſt. ſcribit) cur eorum ſententiam comprobem, non habeo. Interim & nos haud videmus cur Matth. ſpinoſam Ilicem in poſtr. ſuis Com. releget in Hiſpaniam, cùm in prioribus ſcripſerit Italiæ notiſſimam. Nec mutat tamen ſuam iconem foliis lōgiuſculis & ordine ſerratis, cui ſanè non reſpondent folia Ilicis ex Cluſ. exhibitæ pro Ilice folio maiore Hiſpanica. Ita hæremus dubii, an duæ ſpecies ſint, vel fortè luſus foliorum, & icon Matthiol. vitioſa. Sunt enim nobis à Lobelio (ſi benè recordamur) dati rami Ilicis nomine, cui multùm Ilignis noſtris Monſpelienſibus affinia ſunt folia: ſiquidem vt ſuperiùs virent, inferiùs caneſcūt, ac per ambitum muricata ſunt: hoc tamē nobis differre videntur, quòd tantillo longiora, magis etiā ſint πεπώδια. Ad Quercus propiùs, quàm Ilicis ſuperiùs deſcriptæ folia, accedunt: videntur ſanè Caſtaneæ foliis ſua ſerratura quodammodo comparari poſſe.

Milax.

Quorundā error.

Matth. emendatur.

Sed hæc diligentiùs Lectoribus peritis examinanda relinquimus: & an apud Theophraſt. lib. 4. cap. 4. mutanda ſit lectio, vt volunt Cornar. & Rob. Conſt. Profectò ſi icon Ilicis Matthioli vera, poteſt lectio antiqua & Plinii relinqui. Sed ita laſciuientem in figurarum fabrica & variatione paſſim deprehendimus, vt malimus fidem penès autorem, & varietatem poſteris examinandam relinquere, quàm rem nondum planè apertam pro certo aſſerere. Certè Camer. in hiſt. Germ. Matthiol. & in icon. particularem habet figuram,

Vt Theophr. lectio antiqua ſtare poſſit.

omiſſa Matthioli, ſub hoc titulo Steineychen 1. Ilex 1. quæ figura meliùs conuenit noſtrę Ilici modò deſcriptæ, quàm Matthioli, quanquam nomen Germanicum, quod Quercum ſaxatilem ſeu petræam ſonat, licentioſiùs ab eo effictum videatur. Idem Camer. in epit. ſcribit: Ilicem differre non ſolùm folio ſpinoſo & non ſpinoſo, ſed etiam latitudine & anguſtia foliorum. Habet enim primo loco Ilicem ſimpliciter dictam: ſecundo Ilicem latifoliam, quæ, vt ille ait, Græcis πρῖνος πλατύφυλλος dicta: conuenit cum priore magnitudine, altitudine, materia ligni firma ac ſolida. Folio differt latiore, ambitu ſinuato & aculeato. Glans interdum maior, interdum minor quàm ſit Quercus, locorum ratione varians, ſpinoſo innititur calyculo, per maturitatem alicubi nigricans, nucleum habens intus album, grati ſaporis. Floſculi puſilli, flaueſcentes, racemulum conficiunt oblongum, qui Maio menſe inuenitur. Obſeruantur nonnunquam in eadem Ilice diuerſa folia, vt humilis ac tenellæ per margines ſpinoſa horreant, adultæ verò aculeis careant. Illud verò notandum, in icone Camerarii non obſeruari, quod ait, calyculum ſpinoſum. Hæc autem nobis eadem cum Smilace Dalech. de qua pòſt.

Ilex anguſtifolia.

Ilex latifolia Camerario.

C. Bauh. in ſuo mactato Matthiolo duas ponit icones ex Tabern. Prior eſt ad Matth. imitationem facta: ſecunda ad Cluſianam, quam idem C. Bauh. Ilicem latifoliam ſpinoſam vocat: nam & ille ſpinoſam & non ſpinoſam agnoſcit, Synonyma hæc annotans: *Ilex Italica folio Oleæ* C. Bauh. *Ilex 1. folio Oleæ* Plin. *Ilex Lac. Caſ. Lugd.* cui & Phellodrys folio ſerrato anguſtifolia. *Ilex anguſtifolia* Taber. *Ilex 1. Matth.* & Smilax Arcadum Theophr. Cluſ. Hiſp. Suberi ramulum huius adpinxit Lobelius. Item *Ilex Hiſpanica ſpinoſo folio. Ilex maior* Cluſ. Hiſp. & Pan. *Ilex maior glandifera.* Dod. *Ilex arbor Lob. Ilex latifol. Camer. in Matth. Ilex.* Taber. Lugd. cui & Phellodrys nigra. *Ilicis 2. genus Cæſalp.* Hæc altitudine & ligni materia cum præcedenti conuenit, & foliis differt, quæ in hac latiora ſunt, ambitu ſinuato & aculeato: licet in eadem diuerſa etiam obſeruentur, vt paulò antè dictum.

Ilex latifolia ſpinoſa.

Diuerſorũ auctorum Synonyma.

Sic & Hiſt. Lugd. Duûm, inquit Ilex eſt generum: alterum folio ſpinoſo: ſine aculeis alterum. Ilicis à Matthiol. pictæ folium oblongius & anguſtius, ad id fortaſſe genus referendum, quod Plin. in Italia naſci tradit, folio non multùm ab Olea diſtante. Quæ in Gallia Narbonenſi & Prouincia notiſſima eſt, etiam mulierculis & pueris, folia habet Suberis primi foliis minora & magis orbiculata, in adultis arboribus plærumque ſine aculeis, præter nouella & nunc primùm enata, quæ aliquantulùm inciſa & aculeata ſunt, teſte etiam Cluſio.

Nobis videtur ad Ilicem Monſpeliacam referendum, quod Hiſt. Lugd. c. 6. l. 1. vocat, alterum Smilacis glandiferæ genus humile: eius verba paulò pòſt ſub Smilace ponemus. Eadem Hiſt. Lugd. cap. 7. Iconem habet, cui titulus, Phellodrys alba folio ſerrato: ea icon accedit ad Ilicis Matth. iconem. Icon verò Smilacis humilis anguſtifoliæ, folio non ſerrato reſpondet Monſpeliacæ. Nondum videmus quantùm Phellodrys alba latifol. differat ab Ilice Monſp. Verùm de his paulò pòſt. Conſiderandum interim ſtudioſis relinquimus, an in Hiſt. Lugd. vnius plantæ rami non pingantur pro diuerſis plantis. Mirè, vti iam dictum, ludit Ilex Monſpeliaca. Perpendendum præterea quantùm ab hac à nobis propoſita Ilice differat Suber anguſtifolium à Camer. exhibitum tabulæ parte ſuperiori in Hiſtor. German. Matthiol. & epitom. pag. centeſima decima ſexta.

Smilacis glandiferæ 2. genus.

Lacuna annotat, reperiri Ilicis ſpeciem valdè humilem in Caſtilia Carcaſco dictàm. Plinii Cuſculium eſſe quoque Ilicis ſpeciem, ex qua Coccus colligatur. Et Anguil. ſcribit Ilicem in Prouincia & Sclauonia coccum ferre. At nos ſuſpicamur huic non benè perſpectum diſcrimen inter Ilicem hanc, de qua hoc capite agitur, & cocciferam, de qua poſtea: ſicut etiam de Anguillaræ Agria ſiue Aquifolia glandifera poſt Phellodryn agemus.

Carcaſco.

Anguill. not.

Dod. Ilicem maiorem vocans, iconem Cluſ. habet. Eam putat non eſſe πρῖνον Theoph. ſed σμίλακα, ac etiam Plinii Ilicem & Smilacem lib. 16. cap. 6. vbi, vt dicebamus, pro Oleis, rectiùs putat legi poſſe, Suberis aut φέλλοις. Nam Oleæ folio neque eſſe, neque à quoquam Veterum hanc Ilicis ſpeciem ſiue Smilacis eſſe traditam. Suber autem folio referre, quòd Græcis φελλὸς: quæ ſi vera, vt probabilia ſunt, valeat iam Matth. cum ſua Ilice, Oleæ folio.

Smilax Theoph.

Plin. lec. corrig.

Cæſalpino Ilex minor eſt Subere, cortice nigro, aſpero: folia eadem: naſcitur in aſperis collibus. Facit & alterum genus fruticoſum, rotundiori folio, modicè ſinuato. In Hiſpania quoddam genus oriri tradit, cuius glans dulcis comeditur, vt apud nos Caſtaneæ. *Enzinas* vocari patrio nomine. Smilax Theophr. eidem qui apud ſe [in Italia] Ilicem vocari ait. Per Aquifoliam quam Agrian vocat, eundem Theoph. Ilicem fruticoſam intelligere ſuſpicatur.

Glans edulis.

Smilax.

Agria Theoph.

Penæ & Lobelio quoque Ilex variat, à ſuperiùs deſcripta, ſtipite humiliore, albidiore foris, & Oleæ ſimiliore, itémque glande altera tantò minore. Lob. ſpeciatim in diuerſis ſuis operibus pro Ilice arbore proponit iconem Cluſii, ex qua etiam noſtra deſumpta. Verùm hoc notandum, Lobelium cum Pena in Aduerſ. pag. 432. ramulum pingere planè ſimilem Ilici Matth. cui hunc titulum fecit: Phellodrys Arcadum: Ilex fœm. Theoph. Quaſi è confuſis [inquit] Ilicis & Quercus in hanc principiis, nomenclaturam Theophr. φελλόδρυν, ſiue Suberiquercum conflauit. Etenim de facie & foliis Ilicem quampiam dicas: ipſum autem lignum mollius & laxius Ilice, ſed folii inciſura ſerrata Caſtaneæ, non Quercus: reliqua effigies Ilicis, minor tamen Quercus: maior Ilignis, non glandes, ſed ἄκυλα exiliora & oblongiora. Miramur verò cur locum vbi viderint hanc Pherlodryn non declarent: gratum feciſſent & nobis, & aliis diligentioribus Botanicis. Nos, vti iam monuimus, nullum genus Ilicis, foliis, adeò ſerratis, vt illorum & Matth. pictura demonſtrant, vidimus, Botanici curioſi hæc diligentiùs perpendant.

Ilex M…

Phellodrys.

Suberiquercus.

Cluſ. vult aut ſaltem putat Ilicem Plinii non multùm folio ab Oleis diſtante, eſſe Smilacem Arcadum Theoph. l. 3. c. 16. Hiſt. deſcriptam, quam Ilici ſimilem facit, folio non aculeato, ſed molliore, profundioréque. De quo ampliùs cogitandum.

Smilax Arcadum.

Theoph. Ilicem inter eas recenſet, quæ montibus propriæ ſunt, quæque in planis non naſcuntur. Noſtra ſanè in campeſtribus maritimis ac ſyluoſis Narbonenſibus ac Prouincialibus abundè prouenit, vt dicetur. Qua in re cautiùs Plinius: Subeunt & in montoſa Vlmus, Ilex &c. Item montes amat Ilex: & mox: montes & valles diligit Ilex: quæ omnia vno eodémque cap. 18. lib. 16. Quin & Colum. in agris naſci Ilicem abundè declaraſſe videtur his verbis: Olea poteſt in agro frumentario ſeri, vel vbi Arbutus aut Ilex ſteterant.

Locus.

sant. Quicquid sit in re manifesta, non opus testimonijs.

Plin. vetustissimam quandam Ilicem vrbe in vaticano celebrat, in qua titulis æreis literis Hetruscis, religione arborem iam tum dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multò ante vrbem Romam habent. Apud eos extant, eodem teste, Ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Non nascitur circa Elim & Lacedæmonem propterea incolæ in carpentariis fabricis eius loco vtuntur Subere. In monte Cretæ olim dicto Ida, nunc Psiloriti copiosè proueniunt Ilices: sed altissimæ in monte Athos. Item in montibus circa Hierosolymam, & circa Amanum montem, teste Bellonio. Copiosè quoque nascitur per vniuersam Hispaniam locis præsertim campestribus & collibus, rarò in montibus: Lusitaniæ non admodum familiaris, vbi Suber frequentissimum, autore Clus. Est & in Italia nota, vt annotat Anguil. Nos sanè in montibus Euganeis, propè Patauium inter balneum Aponense & Arqua obseruauimus. Non tamen recordamur an ab hac differant. Patauij etiam vidimus in horto Treuisano. Romæ in aliquot magnatum hortis. Sed omnium copiosissimè & sponraneum circa Monspelium, tum alibi, tum in sylua Aigremont vulgò dicta, vbi nullæ ferè arbores sunt præter Ilices. In Galloprouincia quoque haud infrequens. Vt mirum sit, Ruell. Gallum natione, Glandiferam Ilicem Galliis rariorem quàm vt sæpè conspiciatur, tradere: nam, vti ostensum, in modò dictis Galliæ prouinciis frequens est Ilex glãdifera, nisi ille vel aliam intelligat quàm nos, vel istas prouincias sub Galliæ voce non sit complexus, quod non putamus.

Ait tamen apud se satam in hortis glande creuisse, cingente robustam frondem spinarum vallo. Camer. spinosam in Hispania frequentissimam dicit: quę verò spinis caret in quàmplurimis Hetruriæ syluis haberi, Latifoliam verò in quibusdam nemoribus, collibus, campestribus aut conuallibus, nec infrequentem in Hispania, Narbonensi Gallia, ac Prouincia quoque reperiri, nec non in Italia. Ilicem Monspeliensem Dalech. Smilacem folio non serrato angustifoliam vocabat.

Earum arborum, inquit Theophrast. quæ seriùs fructificant, quas nonnulli annuo spacio fructum perficere volunt, (ἐνιαυτοφορεῖν) vt Iuniperi, Ilicis, germinationes in Vere proueniunt. Omnium autem tardissimè (ὀψιαίτατα legit Gaza: quamuis vulg. exempl. Basil. & Aldin. πλεῖστον habeant, id est, plurimùm vel copiosissimè. Nobis prior lectio magis arridet.) Iuniperus, Celastrus & Ilex fructus suos perficiunt Ilicem namque fructum suum anno perficere [ἐνιαυτῷ τελειοῦν] Arcades aiunt. Simul enim fructum antecedentem maturat, & nouum ostendit. Quapropter in his euenit, ut assiduè fructum habeant. Post occasum Vergiliarum fructum maturum reddít.

DE PHELLODRY SIVE ARIA ET ILICE FOEMINA.

ANtequàm Ilicis vires tradamus, libet eiùs cõgeneres aut certè affines arbores Phellodryn seu Ariam & Smilacem, ex veterum & neotericorum placitis in historias referre. Subinde hodie eo nomine designatas arbores subiicere. Postquam igitur Theophrast. Smilacis historiam proposuisset, subdit: Quod verò Phellodryn Arcades nuncupant, natura est inter Ilicem & Quercum media, atque adeò Ilicem fœminam quidam esse putauerunt. *[Ilex fœmina.]* Ideóque vbi Ilex non prouenit, hac ad plaustra, similiaque vtuntur opera, vt Lacedęmonii & Elij. Dores arborem Ariam (ἀρίαν habet Ald. & Basil. ἀγρίαν, ex quo Gaza agrestem vertit, non benè) vocant *[Aria.]* quæ mollior laxiórque Ilice, durior ac spissior quercu, colore ligni decorticati, candidior Ilice, fuluior [οἰνωπότερον] quercu, folio ambabus similis, verùm maiori quàm Ilex, minori quàm Quercus, & fructum pro magnitudine minorem quàm Ilex habet, maiorem quàm Quercus: quem vt & Ilicis quidam ἄκυλον vocant: quercus autem, βάλανον. *[Acylon.]* Medullam quoque manifestiorem habet quàm Ilex. Mox ait: Suber (ὁ φελλὸς fructum semper fert glandosum (βαλανοφόρον) similem Ariæ (τῇ ἀγρίᾳ: sic vulg. Cod. habent: nos potiùs legendum censemus τῇ ἀρίᾳ, quæ lectio & Doctiss. Ioh. Const. placuit: quamuis Gaza Aquifoliam verterit, qui alibi Agrestem reddiderat.) *[Theophr. Correct.]* Porrò Phellodryn idem Theophrast. inter syluestres numerat, quæ folio perpetuo sunt. *[Perpetuifolia.]* Et Ariam post autũnum & Arcturum cædi tradit, háncque cum quercu omnium difficillimam in opere. Ariam Macedoniæ incolas non florere, existimare: (nam Ἀρίαν & hic legimus, pro Ἀγρίαν.) *[Alius Theoph. locus emẽd.]* Tardissimè germinare: fructum reddere hiemis initio: Carbones optimos reddere ob materiæ spissitudinem & soliditatem: ideò & diuturniores efficicacioresque ex ea confici carbones ob eiusdem materiæ duritiem: hanc etiam antequàm terebrent, priùs madefacere artifices, quò scilicet molliorem reddant. Eiusdem Carbones potissimùm requiri ad decoctionem metallorum argẽteorum. His itaque citatis Theophrast. locis siue legatur ἀρία siue ἀγρία, censemus intelligendam Phellodryn. *[Theoph. explic.]* De Agria autem seu Aquifolia Plinii postea sub Agrifol. *[Agria siue Aquifolia.]* De Ilice verò dicta Agria Anguillaræ, quæ Glandifera, paullò pòst. *[Agria Anguill.]* Plinius contrà quàm Theophrast. Phellodryn videtur eandem existimasse cum Subere, quod & Phellos dicitur: vt & doctiss. Hermol. annotauit. Cui subscribit & Curtius. Et sanè Plin. omnia tribuere videtur Suberi, quæ Theophrast. Phellodry. φελλὸς enim Suberem denotat, & fructus φελλόδρυας dicitur. *[Etymon.]* Quæ si etymi significatione interpretari velimus, Phellodryn arborem, vt dicebamus, inter Suberem & Quercum veluti mediam agnoscemus. Magna quippe harum arborum affinitas, maximè Ilicis foliorum cum Subere, & harum fructus cum quercu aut Robore.

ARIA SIVE ACILACA BELLONII.

DE Aria à se in diuersis locis obseruata sic prodidit Bellonius sparsim. Aria in monte Athos retinet suum nomen: incolæ tamen Montis Idæ in Creta nominant Acilaca. *[Semper virens.]* In eodem mõte semper virent Aria, Phylica & Ilices (*Chesnes verds*) altissimæ. *[Locus.]* Itinere Siderocapsa Bucephalam in rupibus inter cęteras arbores maximæ erant Aria & Phylica, quibus cùm destituantur Galli, ne nomen quidem habent Gallicum. *[Arbor maxima.]* Circa Hierosolymam quoque obseruantur Ariæ & Ilices: quemad. inter Hierosolymam & Damascum & modò dictæ, & paruæ arbores Coccum ferentes. Acylaca & Philica in Creta Arbores sunt insigniò magnitudinis glandes ferentes. In monte Cretæ Psiloriti abundant Ilices & aliæ arbores Acilacæ

Inter Halepum & Antiochiam & Ariæ & Esculi & Elæprini. Hæc Bellon.

Theoph lectio comprob. Cæterùm quod dicit Ariam vocari in Creta Acilacam, confirmat nostram opinionem in locis antea ex Theophrast. citatis legendum esse, Aria, non Agria: & Ariam esse Phellodryn. Theophr. enim, vt dicebamus, ait Phellodryos fructum vocari Ἄκυλον, quæ vox sanè quamproximè ad Acilacam Bellonii accedit. Posterorum est Ariam Theoph. cum Acilaca Bellonii diligenter conferre, & ista omnia diligentiùs explicare. Sufficiat nos tot rebus implicitos ansam cogitandi vlteriorem, & fortè etiam cognoscendi præbuisse. Non enim omnia possumus omnes, vt ait ille.

AGRIA SIVE AQVIFOLIA GLANDIFERA ANGVILLARÆ.

Descriptio Opportunè hîc de Anguillaræ Agria glandifera dicemus: quam Ilicis aliquod genus putamus, nec idem esse cum Aria Bellonii. Sic a. suam Agriam describit Anguill. Agria, quam Plinius Aquifolium vocat, folia fert similia Ilici, nonnihil spinosa: *Folia.* *Glans.* glandem minimam. Lignum eius durum est. Prouenit in montibus saxosis Sclauoniæ & Patauinis. Hæc ille.

Quale autem sit hoc eius Aquifolium ingenuè fatemur nos ignorare. Interim is quoque vt alibi monuimus, non benè Sorbum Alpinam vocauit *ἀρίαν*, *Anguill. error.* plantam, hercle, admodum diuersam ab Aria Theoph. & ab Agria sua modò descripta.

PHELLODRYS MATTHIOLI.

Descript. PHellodrys Matthiolo arbor est glandifera, quam [quòd folia ferat Suberis, corticem verò & ligni materien, Cerro non absimilem] Hetruria vulgò appellat *Cerro sugaro*, quasi *Cerri suberem* *Cerrisuber.* dicas: id quod etiam fecisse videtur Antiquitas. Quandoquidem Theoph. lib. 3. c. 16. ea Phellodrys dicitur.

Locus. Copiosa hæc in agro Senensi, in omnibus, Archidossi, & Comitatus S. Floræ. Sed illuc vsque non peruenit Anguill. cùm de hac arbore nihil tradiderit inter gland. feras, quæ in Italia proueniunt. Hæc ille in post. com. Lat. & Ital. cum magnis figuris. Idem in Icon. scribit Phellodryn Hetruscis Cerrosugaro dictam, caudicem habere Suberi non absimilem, & folia & glandes Quercui siue Cerro similia. Nasci in agro Senensi in montanis syluis. *Ilex fœmina. Theoph.* θῆλυς πρῖνος Theophr. vt notat Camer. in Epit. Matth. vbi huius iconem retinet, sicut & Tabern. qui Phellodryn & Borcheych vocat.

Verumtamen quæ sit hæc Phellodrys Matth. qualisve planta, asserere non audemus. Hetruriæ Herbarii aut Medici diligenter aliquando id docebunt. *Matth. taxatur.* Interim obseruandum non sibi constare Matth. dùm modò scribit folia esse Suberis, modò Quercus siue Cerri similia, quæ sanè à se inuicem insigniter differunt. Quod si nesciuit ille, saltem in eo peccauit, quòd imaginariam collationem instituerit, in planta rara, & vt ille carpit, Anguillaræ non cognita. Quod si liceat suspicari ex icone, ea accedit ad Smilacem Dalech. paulò ante di- *An Smilax Dalech.* ctam, quam & du Choul videtur Phellodryn nuncupare. Hist. Lugd. Phellodryn Matthioli pictam sed non descriptam dicit. Vide plura infrà de Phellodry nigra. Paulò securiùs C. Bauh. in Hist. *C. Bauh.* Lugd. animaduertisse videtur, cùm scribit: Phellodrys alba angustifolia, & Phellodrys Matth. Cùm vtraque figura vnam plantam exprimat, alterutra omitti poterat. Modestè in Hist. Lugd. scriptum, Phellodryn albam angustifoliam, videri esse Phellodryn Matth. Idem C. Bauh. apud Matth. *Ilex fœm. Arcadum* Phellodryn hanc Ilicem fœminam Arcadum Theoph. putat, & Phellodryn Cast. Lugd. & Tabern.

Clusii la[...] Clus. solertissimus, si quis alius, huius æui Botanicus, Matthioli Cerrosugaro sibi nunquam conspectam fatetur. Certè nec nobis, etsi Italiæ diuitias Botanicas lustrauerimus. Sit fides penes authorem, donec aliquis certiora doceat. Dod. quidem fide implicitâ, vti videtur, meminit Phellodryos Theoph. & Cerrosugaro Matthioli, verùm nihil definit aut docet.

PHELLODRYS NIGRA ET ALIÆ DALECHAMP.



Descrip[t.] *Etymon.* PHellodrys nigra vocitata, id nominis à ramis nigricante cortice vestitis & glabris adepta est. *Folia.* Folia ab Ilignis differunt, quòd rotundiora multò & latiora: à Smilacis folus, quòd longè breuiora pro latitudine, minúsque candida inferiùs: à Suberis nobis traditi, quòd duriora, spinis mordacioribus, magis horrida. Ita describimus ex ramis generis Ilicis, quos habemus, quósque Dalechamp. Phellodryn nigram latissimis foliis & valdè spinosis, calyce glandis læui vocitabat.

Dedit nobis diligentissimus stirpium vestigator D. Agerius folia duo Ilicis frutescentis ex monte Euganeo, vncias duas lata, tres longa, prædictorum ramorum foliis admodum similia.

Hist. Lugd. quæ Phellodryn hanc Dalech. proponit, ad eam sic annotat. Quum de Ilice & Smilace dixisset Theoph. subiungit. Quod verò Phellodryn Arcades nuncupant, natura est inter Ilicem & Quernam media. Hæc ille. Si tamen no- *Nomi[n]ratio.* men ex Subere & Quercu factum spectes Phellodryn, id est, Suberiquercum, naturæ Suberis & Quercus participem potiùs dixeris. *Theoph. lus[...]* Sed Suber Ilici adeò simile est, vt nihil intersit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercus confusis principiis hanc dicas fuisse à Theophrast. nominatam. *Quinq[ue] Phello[dryos] genera. Phello[drys] 1.* Quinque Phellodryos genera obseruauimus: duo candicantibus foliis, tria obscurè virentibus. Vna igitur [describente Dalech.] est foliis altera parte albicantibus, angustis, longiusculis, crebris admodum & non profundis incisuris crenatis, leuiter asperis potiùs, quàm spinosis: cortice cinereo: Glande, cùm matura est, ex fusco flauescente. Hæc videtur esse Matth. Phellodrys picta, sed non descripta. *Phello[drys] 2.* Alteri, folia altera parte candicantia, latiora sunt, raris laciniis, sinuosa, molliter aculeata; cortice, maturáque Glande, ex atro rufescen-

fescente. Alia Phellodrys est, cui folia sunt mediocris amplitudinis, nigricantia, siue obscuræ viriditatis, non adeò multis, neque profundis laciniis sinuata, mitiùs pungentia: Calyce Glandis læui: Glande ipsa ex fusco flauescente: cortice cinereo. Alia est foliis latissimis, similiter nigricantibus, crassis, frequentibus incisuris, valdè spinosis, glandis calyce læui, cui maturæ, & cortici idem qui & superiori color est. Harum omnium Glans strigosa est, & tenuis: calyx non spinosus, sed vt in Quercu tuberculis verrucosus. Hanc & Ilicis Glandem olim ἄκυλον vocabāt, autore Theophrast: cuius vocis uestigia hodie quoque Græci retinent, vniuersum hoc glandium genus Acylacas nominantes. Postremum Phellodryos genus folia superiore minora habet, pallida, multùm laciniata, valdè muricata, aquifolii modo: Calycem glandis echinatum: Glandem cæteris similem, corticem cinereum. Hæc genera in collibus Rhodano vicinis, aut non procul ab eo dissitis proueniunt. Hæc Dal.

Vt verum fateamur, icon Phellodryos albæ angustifoliæ folio serrato, quā ille habet, videtur nobis accedere ad ramos quos habemus,, qui ferè similes Ilici Matthiol. Smilacis humilis angustifoliæ, folio non serrato icon, similis est ramis Ilicis nostræ Monsp. carentibus serraturis. Phellodrys alba latifolia fuerit fortè variatio Ilicis Monspel. Plurimùm certè ea Ilex ludit ramis etiā in eadem planta, vt suprà monuimus. Hæc candidè monemus subinde memores illius summi Philosophi edicti: species non esse temerè multiplicandas. Qui incolunt regiones vbi Ilices proueniunt, ista diligenter inuestigent, & considerent, an Phellodrys nigra Dalech. sit Ilex nigra Virgilio, Horatio & Senecæ, vel an Poeticè tantùm nigra sit dicta, vt Curtius videtur sentire: de qua re & suprà dictum.

An Cæsalp. lib. 2. cap. 2. de hac? Suberella glandifera, arbor in cæteris Suberi similis, cortice tenui, folio latiore, modicè sinuato: in maritimis tractibus oritur. Hæc videtur Phellodrys Theophrast. Suber à Plinio accipi videtur eadem cum Phellodry Theophrast. cùm Suberi ea tribuat, quę Phellodry Theophrast. Studiosi obseruent Casp. Bauh. cuius verba & Synonyma sub Ilice posuimus, Phellodryn magnam eandem facere cum Ilice maiore Clus. & Suberellam Cæsalp. eandem cum Subere latifol. Clus.

SMILAX GLANDIFERA VETERVM.

SMilacem Arcades, vt scribit Theophrast. vocant arborem Ilici similem, folio tamen non aculeato, sed molliori profundiorique [βαθύτερα: sic & Gaza legit. Dal. vult legendum ἀθύτερα, id est, rectiora: quoniam, inquit, neque sinuosa, neque in ambitu incisa,] differentias plures habens: nec materie, vt Ilex, solida spissáque, sed molli in opere: Perpetua folia habet.

Plin. postquam Ilicis duo genera dixisset, ex iis in Italia [inquit] folio non multùm ab Oleis distant Smilaces (quidam Milaces legunt) à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. sed hinc confusio nascitur, infit Hermol. quòd Smilacē vocari legimus, quæ dicatur Ilex in Italia & in prouinciis Aquifolia: cùm Smilacem Sestius eandem esse cum Taxo prodiderit. Verùm Hermol. vt dicetur in Taxo, Smilacem Theophrast. cum Smilace Dioscor. confundit, non animaduertens apud Theophrast. aliud Milon aliud Smilacem esse.

Cornat. in com. in Gal. lib. 6. capit. 3. de comp. med. s. l. vbi inter Columellæ remedia habet virgulta Ilicis & Smilacis, non bene interpretatur Taxum vt dicetur suo loco. Meritò igitur reprehenditur à Matthiol. qui tamen non demonstrat quodnam Ilicis genus sit Smilax Theoph. quam Gal. præscripsit ad Columellæ affectus & non Taxum. — *Cornar reprehe. Smilax Gal. non est Taxus.*

Smilacis, glandiferæ arboris Veterum, Dalechampius, vt mox dicetur, duo facit genera. Ilicem arboream Dodonæus eandem existimat cum Smilace Theophrasti & Plinii, vt iam ostensum. Phellodrys, teste Hermolao, confunditur ab aliquibus cum Smilace. Taxus qui vocatur Smilax, tradetur Hist. n. lib. 9. De Smilace etiam aspera agemus lib. 15. Smilax hortensis, siue phasiolifera pertractabitur lib. 17. Smilax tandem læuis discutietur lib. 15. Hist. n. sub Conuoluulo maiore albo. — *Æquiuoca*

SMILAX DALECH.

INter glandiferarum arborum spcimina varia, ramos quosdam ob-seruamus villosos, cinereos siue candicantes, pulchros illos quidem, & quibus folia Ilicis arboreæ foliis similia sunt, nisi quòd multò existunt maiora, tres vncias longa, duas ferè lata, subtùs cana, suprà viridantia, quæ magnā partem in ambitu æqualia sunt: in aliis verò paruas muricatas spinas est conspicere, sed eas minùs exertas: ac licet similia videantur Suberi à nobis descriptæ, tamen plantas ipsas conferenti diuersitas facilè apparebit: nucamenta habent Iligna. Glandes binę aut ternæ, ex pediculis crassis hirsutis, calyce squammato, incano, mitiori quàm Suberis dicti. Quantùm ab Ilice Monspeliaca differat, considerent, qui integras arbores videbunt. Certi sumus Dalechampium hanc distinxisse ab eâ, & Smilacis glandiferæ genus fecisse. Camer. in Epit. hanc vocauit. Ilicem latifoliam, Græcè πρῖνον πλατύφυλλον cuius descriptionem antè posuimus sub titulo, Smilacis glandiferæ arboreæ. Dalech. Smilacum duo obseruauit esse genera. Vnum Smilacem Arcadum Theophr. dictum: arbor mediocriter procera [vt ille describit,] cortice cinereo, in summis ramis cano & lanuginoso: folio Lauri, nec serrato, nec, Iligni modo, in ambitu spinoso, superiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginéque obducto, quæ mollis tangentibus sentitur: flore Oleę Roborisve simili, luteo, in longis paniculis denso, quo Ilex caret, glande admodum parua. Græci vocant Milaci & Arilaci vocibus corruptis. Materia non est vt Ilex solida densáque, sed molli, vt tradit — *Descriptio. Folia. Varietas. Nucamenta. Glandes. Ilex latifolia. Dalechampii Smilaces duæ. Smilax Arcadum. Cortex. Folia. Flos. Milaci. Arilaci. Materia.*

Theoph.qua ratione Matth.eorum improbat sententiam,qui Smilacem Arcadum, Ilicem non spinosam esse autumant.

Smilax humilis. Folia. Alterum Smilacis glandiferæ genus humile est, fruticosum, in arborem sese non attollens: folio Oleę, candido, neque insecto neque spinoso: fructu floréque superiori simili, à quo folio tantùm angustiore discrepat. *Theoph. explic.* Rectè ergo Theophr.scribit Smilacis glandiferæ folium non esse aculeatum, cùm Smilacis asperæ reptatricis folium pungat. Item rectiùs esse quàm Ilicis [εὐθυπέρον enim, non vt Gaza ἐαθύπερον legi vult Dalech. vt antè monuimus] quoniam neque sinuosum, neque in ambitu incisum: molle, quia vna parte lanuginosum: differentiísque pluribus varium.

Locus. Smilacis primum genus, eodem teste, frequens in agro Monspel.prouenit, vbi non rectè ab herbariis Robur appellatur. *Robur.* Alterum in collibus Rhodanum respicientibus, totóque eo tractu, qui à Vienna Allobrogum ad Arelatem vsque porrigitur. Hæc Dalech.

An du Choul in hist. Quercus hanc intelligit? *Smilax.* cùm ait: Smilacem Arcades vocant arborem Ilici similem, folio tamen non aculeato: iidem Arcades Phellodryn nuncupant, quasi Suberi quercum dixeris. *Phellodrys. Cerrosugaro.* Cerrosugaro Hetrurii, si quibusdam creditur, nominat. In Prouinciis Yeose, si docti Medici velint consentire. Hæc ille: qui figuram à nostris ramis descriptis non differentem habet, titulo Glandis Smilacis Pilatinæ.

Hermolaus notat esse quosdam ex Recentioribus, qui Smilacem cum Phellodry eandem faciant, *Error Neotericorum.* errorem autem hunc non esse ferendum, quæ censura cadit, & quidem iustè in du Choul, qui non bene considerauit verba Theophrasti. De Cerrosugaro Hetturiæ sub titulo Phellodryos Matth.quæ fortè ab hac non differt, nec à Smilace Dalech. Id tamen meretur diligentiorem inquisitionem. Nec enim asserimus Dalech. Smilacem Veterum veram. Clusio Ilicis primum genus Plinii aliud nihil esse videtur, quàm Smilax Arcadum Theophrasti. quam illa similem facit: quare considerandum quam arborem intelligat Clusius.

PHELLODRYS FOLIIS MVRICATIS, CALYCE GLANDIS ECHINATO, Dalech.

Titulo hoc proponit hanc Hist. Lugd. descriptionem antea posuimus sub Phellodry nigra Dalech. vbi pro quinta specie posita.

Est & nobis ramus similis huic iconi ex Hist. Lugd. desumptæ, sed sine glandibus. Vnde acceperimus, non occurrit. *Locus.* Misit & Doct. Caspar. Bauh. ramum hoc titulo: Ilex alia in syluula Perou, iuxta Monspelium, hæreo an eadem cum muricata Dalechamp. Magnam quoque similitudinem habet cum istis, ramus datus à D. Rentzio Medico, collectus in Patauinis montibus; vt ille narrabat: sed nec hic glandes habebat. *Ilex media coccifera.*

De hac fortè scribunt Pena & Lob. in Aduers. Ilex media coccifera, Ilici planè suppar, folio Aquifoliæ: Cocco adeò similis est, vt non sit discernere illicò facilè: *Arboris & fructus descriptio.* huius tamen glandosus echinatus fructus oblongior est, Dactylum æquans, nusquam coccum ferens, etiam vbi inter cocciferas Ilices frutescit, proceriore maioréque trunco, ramis & frondibus perennibus.

PHILYCA SIVE ALATERNVS GLANDIFERA BELLON.

A Peritissimo Botanico Clusio dissentientes, qui Philycam & Alaternum Bellonii tradit & *Philyca. Alaternus. Clusius not.* reponit inter bacciferas, vt monuimus lib. 5. sub Spina Burgi, nos eam huc referimus, quia ipsemet Bellon. Glandiferam ait: eámque separamus ab Alaterno Clusii baccifera. Nec tamen eam dicimus Philycam Theoph. & Alaternum Plinii, quorum verba & Macrobii loco citato à nobis proposita. Quæ verò Bellonius de sua Philyca & Alaterno scripsit, placet huc in vnum locum coacta referre.

In vallibus montis Athos arbores Ariæ, Philycę siue Alaterni & Ilicum semper virent. Inter rupes maiores, in itinere Siderocapsa Bucephalam, arbores erant Aria & Philyca, quibus cùm destituamur, nomen Gallicum non habent. In Creta sua nomina retinuerunt Acylaca & Philyca insigni magnitudine arbores, glandem ferentes. *Glandif.* In monte Athos nullus est incola, qui arborem dictam Plinio Alaternum non norit denominare vero suo & antiquo nomine, quo vsus est Theophr. nempe Philyca. *Philica Theoph. Elaprin. Aliniern.* Verùm in Corphu & Creta dicitur Elæprinos, quia ei folium inter Ilicem & Oleam, vt scripsit Plinius. Inter Hierosolymam & Damascum reperimus arbores Elæprini siue Alinternæ. In monte Cretæ Psilonti prouenıunt Elæprini, id est, Philycæ, Lat. Alaterni. Inter Halepum & Antiochiam inuenimus arbores Ariæ, Esculi, & Elæprini. Lat. dicti Alaterni, Itali qui habitant in Terni & Narni Alinterno vocant.

Plinius, vt annotat Scal. in Theoph. omisit Philycam Olympo monti peculiarem: vbi commemoret, non memini. Nam qui putarunt esse Tiliam, falsi sunt. Neque enim Olympo peculiaris Tilia. *Tilia. Ruell. preh.* & Philyram cum Philyca miscuere, quorum errorem sine iudicio Ruell. quoque est secutus. Nam eodem loco apud Theoph. & Philicam legimus & Philycam.

Sunt qui Philycam Theophrast. eandem faciunt cum Phillyrea de qua lib. 5. *Phillyre. Gazæ error.* Gazam non bene conuertisse Philycam in Aquifolium, postea dicetur.

Ergò expositis Ilicis differentiis, & his confinibus Phellodryos & Smilacis speciebus, quarum omnium eadem cum Ilice natura videtur, tandem & vires subnciamus. *Ilicis vires & vsus.*

Ilicem Diosc. Quercus speciem facit, similémque efficaciam tribuit. At radicis Ilicis cortex coctus cum aqua, donec flaccidus fiat, & per totam noctem impositus, capillos denigrat priùs cimolia terra confricatos. *Capillos denigr.* Folia tusa & trita tumoribus prosunt, & imbecillas membrorum partes corroborant.

Tumor. Vlcera. Hippoc. lib. de vlceribus, radices Ilicis in vino dulci albo coquere iubet, & de vino duas partes sumere, & amurcæ olei siccissimæ vnam partem addere, atque ita agitando coquere, vt ne torrefiant, ad lentum ignem, donec ad bonam crassitudinem deueniant. Idem Hipp. lib. de Diæta: [illegible], inquit, [illegible], ὀπτά, *Temp.* [illegible], &c. Et Gal. de cibis boni & mali succi, de iisdem tradens Acylis: εἰσὶ δ' inquit, στρυφναὶ καὶ [illegible] Austeræ, inquit, ac duræ sunt, ideóque insuaues & vitandæ vt concoctioni aduersantes, ac crassi succi etiamsi quis elixas sumat. & in 6. simpl. Ilicem ipsa etiam Quercu vehementiùs adstringere ait: ciúsque folia imposita non ingenerosè siccare, sed

sed reliquarum Quercuum folia minùs, quantò minùs etiam adstringunt. Ægineta quoque similem quidem Ilici cum Quercu vim tribuit, sed multò fortiorem quàm ipsam dicit. Gal. sanè in 2. de alim. Α'κυλον Quernâ glande ad omnia deteriorem esse ait, sicut hanc Castaneis, quæ omnium glandium optimæ sunt.

Rubentes pilulæ, quas præter glandes fert Ilex, tritæ cum aceto vulneribus recentibus & cruentis oculis vtiliter imponuntur inquit Matthiol.

Folia eius refrigerant & reprimunt, vt reliquarum glandiferarum: quapropter & œdematosis tumoribus, & imbecillibus partibus roborandis vtiliter adhibentur. Radix Ilicis tusa, & ictui Dryini imposita, plurimùm prodest. Leo calcatis Ilicis foliis obstupescit, notante Curtio.

Ilicis honos ad axes & currus vnica tantùm rotæ ac simplici iugo tractiles (ἁμαξόποδας ἁμάξας) & iuga lyrarum psalteriorúmque autore Theophrast.

Secatur & Ilex tradente Plinio, in laminas prętenues, colore quoque non ingrata: sed maximè fida iis, quæ terantur, vt rotarum axibus, ad quos duritia sua vtilis. Proditum terebris vaginas ex Ilice vtilissimas fieri: ex eadem malleos maiores quoque. Hyginus manubria rusticis Iligna commendat.

Liber qui dicitur Oribasii ex Heliodoro de Machinamentis, organa ex iligneа materia tanquam robustiori conficienda docet.

In carpentariis pro Ilice vtuntur Subere, vt videre est apud Plin. cap. de Subere. Theophrast. & Terebrum ad igniaria ex Ilice facere iubet. Quibusdam Castellę veteris locis Ilicis rami cęduntur cubitali longitudine, in strues & aceruos congeruntur, & luto operiuntur, deinde subiecto igne in carbones vstulantur, qui Salmanticam & alia loca deportantur. Arborum trunci, ad molarum fabricas & alia opera seruantur, ob materiæ firmitudinem atque durabilitatem, teste Clusio. quantùm verò præstet Carbo Iligneus ad metalla & alios vsus, vbi denso & frugi carbone opus, in superioribus declaratum. Matth. sanè Iligneum Carbonem Hetruscis in pretio esse tradit, non modò, quòd ignem diu foueat, sed etiam, quòd [vt aiunt] vapore caput minimè tentet. Ilignææ glandis vsum in cibis antea diximus. Attamen ea suem angustam, nitidam, strigosam & ponderosam facit, si credendum Plinio. Horat.

Vmber & Iligna nutritus glande rotundas
Curuet aper lances carnem vitantis inertem.

Colum. bobus exhibet Iligneas frondes in pabulum, quas & Querneis præfert, modò non sit spinosa: hanc enim propter aculeos respuunt, vti dicebamus. Virg. Georg. 2.

----- Nec non apes examina condunt
Corticibúsque cauis: vitiosæque Ilicis aluo.

SVBER LATIFOLIVM.

SVberis latifolii ramos, quos habemus ad Matthiol. Suber proximè accedentes, ab Ilice Monspessulana distinguūt folia rotundiora, minúsque polita, adhæc rarioribus nullis aut mitioribus spinis muricata, quæ tamen tomentum prona parte obtegit, vnciam aut sescunciam plus minùs longa, vnciam lata: Oriuntur hęc è ramis Ilice tenuio-



ribus. Glandes breui sed crassiusculo pediculo appenduntur, simul plures, Calyce hispidiore: Pharmacopœus Patauinus ad Aquilam dedit nobis Cerri nomine, Ilicis speciem, prædictis ramis valdè similem ni folia essent maiora multò, quatuor ferè vnciis longa, & duabus lata, calyces itidem hispidi. Forte varietas est à loco aut ætate. Verùm præstat hîc historiam Clusii subiungere, cuius iconem etiam proponimus, ab inepto sculptore minùs feliciter paratam. *Glandes.*

Suberis duo genera Matthiol. obseruauit: ego, inquit Clus. vnicum tantùm, nisi fortè quod in extrema Aquitania Pyrenæis proxima nascitur, ab eo quod per Hispanias frequens est, diuersum dit. Nam Aquitanicum [illegible] conspexi) folia non retinet, sed hyeme [illegible] Aprili obseruaui, quo foliis prorsus viduatæ erant quatuor Suberis arbores circa Bayonam. Quare Theophrast. non immeritò tribuit Suberi deciduum folium, cùm dicat arborem esse Pyrrenæ familiarem. Quod verò in Hispaniis nascitur, perpetuò viret vt Ilex, cui adeò simile est, vt primo aspectu plerumque fallat, nisi cortex crassus, & disrumpi solitus, errorem detegeret. Maius est Ilice plerumque, & caudice, vbi adoleuit, longè crassiore, cortice item denso, carnoso, scabro, [illegible], qui nisi suo tempore detrahatur, dehiscit, alióque subnascente expellitur: eo detracto, qui subest nouellus ita rubet, vt procul aspicientibus arbores, rubrica aut minio pictæ videantur. Suberis rami Ilignis firmiores sunt, folia maiora, longiora, molliora, & supernè magis virentia, interdum nonnihil dentata, aliquando minimè, vt in Ilice. Glans magna, vbi maturuit nigricans, Iligna longior, & obtusiore cuspide, calyce etiam maiore, magis hispido, & per oras molliter echinato. Glans admodum adstringentis & exsiccantis gustus, Iligna multò ingratior. Magna ex parte coniunctim nascitur, vt Pontica nux, sed crasso breuíque petiolo, & firmiore quàm Iligna. Ramulis nonnunquam adnascuntur dura & lignosa quædam cinerei coloris tubercula, adeò firmiter inhærentia, vt nisi fracto ramo eximi non possint. Matthioli Suber alterū oblongis angustísque foliis, quod Pisano agro nasci tradit sibi nunquam visum fatetur idem Clusius. *Suber Aquitanicū folio deciduo.* *Theophr. illustr.* *Suber Hispanicum perpetuo fol.* *Cortex.* *Glādis exactior descriptio.* *Sapor.* *Lignosa tubercula.*

Quinqueranus libello quem de laudibus Prouinciæ inscripsit, triplicem Suberi corticem tribuit. Sed præstat ipsum audire: nam quædam in eius historia tradit ab aliis minimè obseruata. Suberis, inquit, arbor vberimè in Olbiensi ora prouenit, Ilicis specie, glande maiore & deteriore, trunco ingenti. Hunc vestiunt cortices terni: primus præcrassus, qui in cadorum & omnium penè vasorum obturamenta adsciscitur, piscatorúmque retia, contrà premente plumbo eleuat: ex *Descriptio Quinquerani.* *Cortices terni, eorumque vsus. I.*

2 no fiunt etiam alucaria. Secundus crepidas muniat, & hybernum calceatum. Ex tertio subtili
3 atque admodum delicato, fiunt pateræ, è quibus quidquid hecticis propinatur, magna vtilitate hauritur. Eò melior hæc arbor, quò vetustior. Detrahendi corticis hæc est ratio. Qua stipes tellurem committitur, circumfinditur ad lignosam vsq; materiē, pariterq; in summis humeris, antequā in brachia diuidat sese: mox à summo ad imum finditur, detrahiturque triplex cortex. Non explanantur aqua, sed igni, nec demuntur nisi tertio quoque anno. Quod si paucis diebus à tonsura largi imbres interuenerint, arbor interit, quod rarò accidit, nimirum in regione calida & sicca, & temporum obseruatione rarò fallente. Hæc ille.

Exterior ad Hecticam. His Cortices detrahantur.

Verùm, addit Clus. in Hispaniis primum illum præcrassum corticem duntaxat detrahere solent: quo non modò ad cadorum obturamenta, aluearia, & nonnulla etiam vasa rustici vtuntur, sed etiam ad tuguriorum, parietum & murorum prætexta, præsertim in ea Bœticæ parte, quam Estremaduram vocant: vbi interdum totis pagis ædes magnis Suberis fragmentis imbricum loco tectas conspicere licet. Idem cortex exteriore illa scabritie detracta muniendis crepidis & hiberno calceatui idoneus. Itaque videtur Quinqueran⁹ præter veterum autorum sententiam ex præcrasso illo externóque cortice binos fecisse: nam scabritia illa exterior ad nullam rem vtilis.

Crassioris corticus vsus.

Duos esse exteriores cortices.

Est porrò nobis ex Suberis cortice illo extimo, quo calceamenta suffulciuntur, scutella profunda, spithameâ diametro, quasi tornatili opere facta. Theophrasto lib. 3. cap. 4. inter ἀείφυλλα & perpetuò virentia syluestria recensentur, φελλὸς, δρῦς κηλαστρος, ὀξυάκανθος, & πρῖνος. Quo loco tamen, pro φελλὸς, suspicamur legendum, φελλόδρυς: vno vocabulo: eam enim lib. 1. cap. 15. etiam recensuit inter perpetuifolia. Contrà lib. 3. capit. 16. dicit εἶναι οὐκ ἀείφυλλον, ἀλλὰ φυλλοβολεῖν. Item inter ὀψιβλαστότατα & quæ tardissimo omnium sunt germine numerat lib. 3. cap. 6. vbi φελλὸς vocatur. Gaza & Const. in Lex. Suber conuertunt. Palma, eodem tradente, leuis est, tractu facilis ac mollis, sicut Suber: (φελλὸς) sed melior Subere, quia obsequiosa. Suber enim fragile. Quapropter simulachra ex Palmis faciebant olim, spreta Suberis materie, vt incommoda. Est verò Suber eidem Theophrast. arbor mediocriter procera, [εὐμήκης δὲ ἐπιεικῶς: Gaza & eum secuti plerique vertunt, admodum procera.] caudicosa, parúmque ramigera, & augescens: [εὐαξὲς habent vulg. Hist. Lugd. legit ἄκυξες, quæ lectio & nobis probatur] materie robusta, cortice præcrasso, qui disrumpi, vt in Picea, soleat, verùm fragmentis prægrandioribus: folio Fraxini [ὅμοιον τοῖς μελίαις: quidam volunt legendum, ἐλαίαις, Oleæ: Quid si legamus τοῖς σμιλακώδεσι?] crasso, oblongiori, non perpetuo, sed deciduo: [Plin. contrà: quem & Hermol. secutus: vulgata habent, οὐκ ἀείφυλλον, ἀλλὰ φυλλοβολεῖν. Quidam docti contra: οὐ φυλλοβολεῖν, ἀλλ᾽ ἀείφυλλον legendum censent.] Fructum perpetuò fert glandiformem, similem Ariæ. [Nam ἀρία legendum censemus, pro ἀγρία, vt in vulg. habetur: quamuis Gaza Aquifoliam verterit, Aria autem est Phellodrys.] Detrahunt corticem, vniuersúmque diuidendum censent: alioqui arborem deteriorem fieri. Rursum verò intra triennium repletur.

Theophrasto.

Theophr. emend.

Theoph. vrie corr. & illustr.

Suberi, inquit Plin. minima arbor, [non minima D.] glās pessima, rara: cortex tantùm [tantùm non D.] in fructu præcrassus ac renascens, atque etiam in denos pedes vndique explanatus. Vsus tùm ad alia infrà dicenda, tùm in hyberno fœminarum calceatu. Quamobrem non infacetè Græci eam corticis arborem appellant. Sunt & qui fœminam Ilicem vocent: [Hæc malè Plinius, De Phellodry Theoph. non de Subere D.] atque vbi non nascitur Ilex, pro ea Subere vtantur, in carpentariis præcipuè fabricis, vt circa Elim & Lacedæmonem.

Plin. emēd.

Quod Plin. ait corticis arborem Græcis dici, hi δενδρόφλοιον dicunt, quasi arborem corticosam.

Ex eodem Plinio, Suber tardissimè germinat: est ex propriè glandem ferentibus: materie est molli: in aquis non fluitat, si dematur cortex: vetustatem cariémque tardissimè sentit: ei è syluestrium genere non decidunt folia: omnes arbores cortice in orbem detracto necantur, excepto Subere, quod sic etiam iuuatur, crassescens enim perstringit & strangulat.

Meminit & Colum. Suberis: nam, inquit, est præcipua cuneis fissa Olea, Quercus & Suber. Et Persius Satyr.

Vt ramale vetus vegrandi Subere coctum.

Quod verò Plin. ait, in aquis non fluitare, si dematur cortex, id vtique materiei densitatem & pondus arguit. Corticis verò leuitas lignum non solùm non mergi sinit aquis, sed aliis quoque rebus alligatus facit ne mergantur.

Qui arborem per Hispanias viderunt, hac sibi facie repræsentasse tradit Ruellius. Humilem parúmque ramigeram esse, folio Ilicis aculeato, tristi glande, cortice præcrasso & multis inanitatibus fistuloso, quem ad vsus detrahunt. Sed forsitan Pyrenaicis insignior auctu, procerior que fauente cœli statu consurgit.

Descr. Ruel. ... Pyren.

Matth. sic depingit: Suber arbor est Ilicis folio perpetuâ similiter comâ virens, quanquam id neget Theoph. sed crassissimo cortice vestitur, atque Ilici magnitudine cedit, vt ii quidem attestari possunt, qui Baccano Romam profecti sunt. Eo enim in itinere innumeræ Suberum plantæ visuntur? Is pingit Angustifoliam. Postea in postr. comment. cum magnis icon. mutata sententia, duo Suberis facit genera: alterum folio prolixiore acuminatioréque: alterum breuiore, rotundioréque, & per ambitum serrato, acuminatísque quibusdam in locis incisuris. Hoc in Romano, illud in Pisano agro proueniens. Matth. vt ex prædictis patet, relegat Suber suum angustifolium ex Romano itinere Pisas. An vtrobique viderit, norunt incolæ. In epitome eius transpositæ sunt icones.

Suber ... perpetu. Matth.

Duo genera Matth.

Accepimus folia quædam Ilicis nomine à D. Rentzio Medico VVirtembergico, collecta propè S. Petrum in montibus Euganeis, quæ sanè simila sunt picturæ Suberis angustifoliæ Matthiol. Non tamen dixerimus temerè, eandem, nec etiam diuersam plantam ab Ilice, Lectoribus id totum committentes diligentiùs inquirendum.

Nonnulli Ilicem, Suber maius esse crediderunt, sed falsò, inquit Amatus, quum maius Suber magnæ proceritatis sit, & ex eo cortices virides & sicci ad varios vsus detrahantur, illa verò glandifera admodum sit: verùm errat & ipse dum medium corticem viridem appellat, quem tamen ipsemet colore rubrum fatetur.

Suber ... magn. proceritate.

Lacuna, cui propria icon, diuersa admodum ab icone Matth. angustifolii olim exhibiti, speciem Quercus [Roble] dicens, fructu & foliis simile facit Ilici, sed ipsam arborem minùs ramosam & proportione breuiorem crassioremque.

Lob. tum in Aduers. tum in icon. propriam iconem

nem habet Suberiferæ latifoliæ, quam & Ilicem glande echinata vocat, & ad alterum latus ramulum angustifoliæ Suberiferæ, quæ omninò similis Matthioli Suberi angustifolio sine vllis tamen crenis & denticulis, quas tamen habere ait in descriptione: nec cupulo aculei pungentes appicti, licet in eadem id dicat. Sic enim designat vtramque: Suberiferam latifoliam, seu Suberiferam Ilicem, si corticem exemeris, omninò eandem cum arborea Ilice dixeris: ei tamen folia & glandes rotundiora, breuiora, item dentata: cortex geminus stipitem amicit: alter interior, qui perpetuò hæret: alter crassior duos pollices, rugosus, perquàm leuis, qui deglubitur, & quolibet gentium defertur. Multa Galloprouinciæ maritimis Tholonæ, Olbiæ & aliis adiectis, & in Thuscaniæ Lucę præfatura. Sed ad Apennini radices, & Anconensis agri collibus multò frequentissima quę angustiore, longiore, minúsque crenato folio est, ad arboream Ilicem accedente: glandoso semine, cupulo foris pungenti, asperdine scabro.

Mirum verò quod Bellon. scribit, Adrachnes fructum pulchri esse coloris, vt ad vescendum incitet. Pendere ex pediculis incuruis, crassitudinis & coloris esse fructuũ Rubi Idæi, & molles vt fructus Arbuti & Suberis, (*Liege*) saporísque fructus nascentis in Suberis arbore. Sanè hanc Bellonii comparationem non intelligimus. Quid enim molli & veluti minutis granulis compacto ac vinoso Rubi Idæi fructui, aut etiam Adrachnes, cuius fructum Arbuti similem faciunt, commune cum glande Suberis? Vt meritò Clus. quoque eam comparationem, quà Bellon. dicit Suber fructum ferre edulem, Arbuto seu Memecylo similem minimè digerere potuerit: Certè nec Clusio, nec nobis, nec fortè vlli Herbariorum alium fructum in Subere videre contigit, præter glandem: nisi fortè Bellonius *Liege* vocabulo diuersam à Subere arborem intelligat, præter omnium Gallorum receptam opinionem.

Dod. pro Phello seu Subere ponit iconem ex Aduers. paulò priùs dictam.

Camer. in hist. Germ. & epit. Matthiol. posuit portionem figuræ quam habet Matth. additque ramum alium Ilicis foliis angustis, non asperatis: quem à Gesnero ex nostris Monspeliensibus fictis desumptum putamus, vt qui fortassis existimaret Suber illud Matthiol. non differre ab Ilice, quodque fortè minùs benè pictum putaret apud Matthiol. Titulus tabellæ est: Suber angustifolium: φελλὸς στενόφυλλος: Iconem alteram Matthioli omisit, ac pro ea supposuit iconem Lacunę nõ nihil mutatam. In hist. Germ. Matthiol. dicitur Suber 1. latifolium. Hist. Lugd. Suberis vtramque iconem Matthioli proponit.

Tabern. quoque geminas icones habet.

Sic & Casp. Bauh. Suber duplex alterum rotundo folio: Suber Lac. Lonic. Cord. & Cæsalp. & Suberella. Suber latifol. Clus. Cast. Tab. Lob. Suber folio breuiore & latiori Lugd. Phellos siue Suber Dod. Alterum Suber oblongo folio: Suber angustif. Cast. Tab. Suber Aquitanicum & Suber deciduo folio Theophrast. Clus. cuius ramum Suberi Latifoliæ suæ adpinxit Lob. vti dictum.

Φελλὸς Græcis plærisque, non φελλόδρυς vt Had. Iun. in suo nomenclatore scribit: Ψίλος etiam Theohrast. à cortice, quia semper altipetus & immersabilis vndis manet, vt notant Adu. ἀνάρυχα Theocr. Schol. vt vult Had. Iun. *Suber* Lat. & Herbariis. Poetæ *cauum*, *multiforum* & *multicauum* dicunt, ob corticem: Item *siluestre* & *agreste*, quia spontaneum. Germ. Pantofflenholtz & Sollenholtz quasi *crepidarum lignum* dicas: arbor Brachbaum & Borgbaum iisdem, teste Cordo, à crepitu quem cortex eius sub pedibus edit, calceis insitus. Gal. arbor & cortex *Liege*: seu vt Ruell. *Liegium*, à leuitate, vt putat, quòd extet aquis, nec obruatur. It. *Subro*, *Sonero*, *Sugaro*, *Sughiero*. Hisp. arbor *Alcornoque*: cortex verò *corcha* de *Alcornoque*: Glans, *Bellota*. Belg. Corckboom, Blothout. Fructum Curtius φελλόδρυον dici notat, sed non alia quàm sua autoritate. Nam nec ita est, & vis vocis repugnat. *Curtius repreh.*

A' Suberis corticis leuitate tractum Adagium: Subere leuior: de homine inconstante. Sed contrario sensu: Tanquam Suber: & apud Pindarum, ὡς φελλὸς de his qui dissimulare aut mergi aduersis fortunæ procellis nesciunt. Nam, vt dicebamus, Suberis cortex non solùm ipse non mergitur, sed & aliis alligatus, ea sidere non sinit. Subereum dixit Colum. & Serenus. *Adag.*

Theophrast. Suberem peculiariter τυῤῥηνία nasci scribit, in qua voce doctiss. Victorius aliique quidam docti mendum subesse suspicantur, legíque debere τυῤῥηνία, Copiosa namque hæc arbor est in maritima regione Hetruriæ, quam olim incoluêre Tyrrheni, vt syluæ etiam ingentes Suberis sint prope Populoniam, & oppidum quoque inde appellatum Sugherето. Corrupta enim Latina voce Suber; patrio sermone Sughiero vocatur. Quod folio est rotũdiore, in Romano, quod prolixiore in Pisano agro prouenit, teste Dal. Spectatur & Suberes in ora maritima Ligurię, vt Plinio fides non sit adhibenda, qui nec in Italia tota nasci, nec in Gallia omninò tradit. Nam hodiè satis abundè in vtraque prouincia nascitur & iam Plin. seculo extitisse dubium non est. Immò Hetruriæ tractui Thyrreno hodie penè propriam non malè quis dixerit, ad Theophrast. imitationem, si Italiam quis tantùm respiciat. Nuspiam enim quàm illic copiosiùs, licet & alibi nascatur. Quid si Plinium candidè interpretati dixerimus, Nec in Italia tota nasci, hoc est, non in omni, non vbique. Sed obest nostro candori posterior clausula. Nascitur, inquit Clus. plerisque Castellæ nouæ, Bæticæq; locis, præsertim circa el Puerto de Mirabel, vbi ingentes eius sunt syluæ, & totâ adeò Lusitaniâ. Pyrenæis montibus admodum familiaris. Cortex non modò per Vniuersam Germaniam sed totam adeò Europam uectus, vbique ferè gẽtium venalis prostat. *Locus Theophr. cor.*

Suberis cortex tritus, ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex vtralibet parte sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem exscreantibus magnoperè laudatur, autore Plin. quod & Serenus testatur hoc carmine. *Vires & Vsus. Sang. fluxus. Sang. sputum.*

Sed quacunque fluit, vis immoderata cruoris,
Subereus cortex, calidis potatur in vndis,
Antè minutatim studio vincente terendus.

Phellos seu Suber, & maximè id quod est è vinariis vasis, vstum, siccantissimum cinerem efficit, qui in Dysẽteriacas maximè compositiones miscetur. In nimiis purgationibus vteri, sanguine erumpente, præbibatur Suberis ex Italico vase vsti cinis. Mirificè etiam auxiliatur pudendis appositus. Ex Paulo. Estque hæc arbor cortice quàm reliquo habitu nobilior, quem geminum obtinuisse diximus: quandoquidem prouida natura haud ignara sæpissimè cortice spoliatam iri hanc arborem, ad vsus humanos, caudicem gemino cortice muniuit. Vsus externi & crassioris, anchoralibus maximè nauium, piscantiúmque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno fœminarum calceatu, inquit Plin. atque vtinam *Dysenteria. Menses superflui.*

verè, nec in luxuriam magis & fastum, proceritate ementitâ, vt in Venetis mulierculis, [& vbi non?] alibíque locorũ tam in iis quàm in viris videre est. Non enim valetudinis tantùm gratia, aut aduersus hyemis sæuitiam, calceis intersuitur, sed aliàs vnciali aut sextantali, [quæ frigoris munimento sufficere posset] aliàs trientali, immò & dodrantali aut altiori eleuatione multis geminatis corticibus, vt grandiores videantur, & cæteris ceu deæ quædam supereminean t, id quod in principum maximè aulis nuspiam non cernitur. Quem abusum vel apud Priscos inualuisse, Clemens Alexandrinus 3. Pædagogi ex Alexi Comico testatur & ridet: τυγχάνει μικρά τις οὖσα, φελλὸς ἐν ταῖς ἐμβάσιν ἐγκάττυται. Ex Xenoph. lib. de tuenda re famil. de re Isomachi: ὑποδήματα δ' ἔχουσαν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκίη εἶναι ἢ ἐπεφύκει. Tam libenter sumus grandes. Sed abundè dicta est ratio, quâ se virorum iuxtà fœminarúmque forma ac statura credit proceram fieri. Atque hoc norunt sutores ac veterinarii, qui subereum corticem in promiscuos vsus appositè crepidis innectere norunt. Sed nec piscatoribus ignotus hic cortex, qui verriculorum alis, ne fidant, aut in profundum trahantur, appendere solent. Cæteras vtilitates ad alucaria, ad tegendas domos & similes suprà diximus. Amatus medium illum corticem, quém viridem vocat, colore tamen rubrum [de quo suprà] à Coriariis Hispaniæ pro præparandis bubulis coriis vsurpari scribit.

Vsus ad piscatorum verricula. Interioris corticis vsus ad depsanda coria.

ILEX COCCIGERA.

Descript. Folia. Iuli. Glans. Excrementa trina. 1 Grana. Super. Vermiculi. 2 Excrementum nigrũ. Vermiculi aug. 3 Coccus infectorius. Vermiculi Cocci.

COccigera Ilex à nobis obseruata, multùm magnitudine cedit aliis Ilicibus, vt quæ non temerè stolones duobus cubitis altiores proferat, eósque non admodum crassos: folia, Aquifoliæ proxima, minora, muricata, vtrinque glabra, verùm non ita hilari virore nitida. Flores vel potiùs iulos copiosè fert, muscosos: glandem verò maximam, quod in pumila arbuscula mireris, etiam Iligna altera maiorem, calyce asperiore. At præter hæc omnia triplicia excrementa in ea obseruantur. Vnum Maio & Aprili apparet, quod nihil est aliud quàm grana in foliis rubra, partim rotunda, partim oblonga, ex ipsa foliorum substantia nata, Pisis paruis æqualia, substantia intus alba, non ita absimilis substantiæ fructuum Oxyacanthæ Matth. gustu nonnihil acido, grato, in quibus tandem vermiculus nascitur. Alterum excrementi genus, huic cum Ilice maiore commune, Maio mense apparens, ramis adhærescit, sed satis leuiter, copiosum, rotundum, nigrum, læui nitidáque superficie, satis durum, intus liquore albido plenum, cui vermiculi innatant, tandémque inarescit: circa quod feruent sæpè formicarum operæ. Tertium denique, eodem cum iam dicto tempore conspicitur in foliis, reliquis notius & celebratius, Coccum puta infectorium: grana sunt rubra, saltem pulusculo albo, quo resperguntur, absterso, liquore sanguineo plena, cum concoloribus vermiculis huic solæ pumilæ Ilici propria, quatenus nobis obseruare licuit in Gallia Narbonensi, nec ita vbertim.

Quoniam verò non omnia nobis in miranda hac arbuscula obseruare licuit, lubet hic Lobelii historiam quoque inserere, quòd in ea multa obseruentur notatu digna. Coccus, inquit, infectoria, seu Ilex coccifera, an Aquifolia Plin. Infectorium granum cruore miniato & muricato pannos imbuens, nomen Arbusculæ fuit. Si, quam sæpè meritò & profusè laudat suam Italiam Senensis Commentator tam diligenter lustrasset, neutiquam dubitasset, an huius arbuscula, vt vocat, reperiatur in Italia, aut multò minùs Bizantio Cocciferam Ilicem hanc accersiuisset. Siquidem frequentissima hæc humillima Ilex, cùm plerisque Italiæ locis, tùm præsertim in Hetrusco Romano & Senensi finitimo agro, locis montosis, glareosis, sterilibus, inter varias Ilices, Smilaces asperas, Terebinthos, Lentiscos, vbi etiam, tametsi paucæ & parum, nec quotannis, tamen nonnullæ Coccum ferunt. Sed quia minus Coccinum, & paucum, citóque euanescens, partim ignoratur, partim negligitur. At in Gallo-prouinciæ Arelatensi planitie patentissima, solibus æstiuis retorrida, squalida, glareosa, lapillis, silicibúsque constrata, & Frontignanæ, Narbonæque maritimis, hanc legunt mense Maio, annis adeò æstuosis, vt totum semestre nihil penitùs pluat. Plebecula tunc turmatim & vicatim confluit illuc Coccum lectum, quem Vermilionem voce vernacula vocitat, atque venundat in mercatu singulam libram 12. & interdum vicenis assibus Gallicis.

An Aquifolia Plin. Matth. carpitur. Locus. Italiæ notissima. In Italia minus Coccinum. Legendi tempus. Vermilio. Pretium.

Perelegans naturæ opus & visendum, non tamen fructus aut semen, sed excrementum nobile tantillæ Ilicis, quæ à cæteris Ilicibus exilitate tantùm differt, horridiore aspectu, & rigidis spinulis, densis, crispísque foliis ac sinuosis, minoribus, semper virentibus, sed Agrifolium præ se fert. Coccum autem ferunt copiosum, & amplexantur folii imi introflexæ spinæ, atque surculi præduri copiosiorem, nitidum, Agrifolii aut Asparagi hortensis planè similem, concolorem. Fusciore tamen & obscuriore foris, intus verò sanguineo cruore lucido gliscit, quem pressu excipiunt recentem ad medicatas cordique amicas, Alkermes præsertim, confectiones, Pharmacopœi Monspelienses, Aquisextienses, Massilienses, & Arelatenses, crudo, candido vel fuluo serico, illic etiam à Serificis vermibus neto & glomerato. Verùm Infectores, qui magnam vim Cocci emunt, non premunt, sed aceto aut albo vino irrorant, ne in vermiculos, aut vinifugas exiles muscas abeat cruor, penè vacuis relictis tunicis. Sícque in puluerem rubellum miniatum redactum seruant, vnde Scoletium antiquis dictum, seu vermiculosum istud esse, satis liquet: & compertissimum non esse fructum, sed excrementum Ilicis: cui in surculis sunt glandes longiores, nitidiores, nigriores Quernis, sed echinato acetabulo, non bullato ima parte, inclusæ. Flores verò Martio illic promit muscosos, subluteos aut herbaceos Oleæ Ilicis aut Quercus. Cuius etiam mediis foliis & trunco non rarò animaduertimus excrementa rotunda, rubella, & interdum flaua, maioráque istis, in variis locis Galliæ, Italiæ, Germaniæ propè Basileam in Heluetia plurima. Quæ non alia videtur ab ea, quam mulierculæ, Dioscor. dicente, legebant ore, & vocabant Coccum, fortassis quadam, vt verisimilius sit, similitudine. Sed cùm nostrati Narbonensi & Hispano nullus hodie notior aut potior habeatur, viréſque eidem omnes congruant, quas meminerint Scriptores, frustra istum improbat, & alium expetit, qui neutrum probè nouit Senensis Commentator. Hæc Lob. in Aduers. qui in suis Obs. assumpsit iconem Clusii, qui Hispanicam descripsit, cuius descriptio nonnihil variat à nostra.

Vt differt à cæteris Ilicibus. Cocci descript. Duplex dus parandi & cogendi. Scoletium. Glandis auctior descriptio. Item. Excrementa rotunda. Matth. gillat.

Ilex Coccigera, inquit, nunquam altè assurgit, sed multis ab eadem radice prodeuntibus ramis fruticat, duorum aut trium [quando plurimùm] digitorum crassitudine, sæpenumero vnius tantùm, aut etiam virgultis tenuioribus, ramosis: folia illi superiore Ilice minora, aliquantulùm sinuosa, magis virentia, nec auersa parte adeò incana, rigentibus aculeis armata, quæ vetustate interdum rubescunt. Pusillam & valdè amaram fert glandem, calyce spinoso & echinato. Obseruabunt studiosi Clusium tribuere suæ Hispanicæ Ilici pusillam glandem: at nos in Gallia Narbon. maiorem quàm Ilicis obseruauimus. Item quod ait, nec auersa parte adeò incana: quibus verbis satis clarè insinuare videtur esse leuiter incana, quod tamen in Narbonensi non obseruauimus.

Coccum quomodo gignatur, & eius colligendi rationem Quiqueranus libello suo de laudibus Prouinciæ sic declarat. Ilicis duo genera: alterum arborescens: alterum frutex exiguus sesquipedali proceritate lætissimè viret, foliis læuore præfulgidis, spinarum vallo ambitis numeroso, stolone assurgit in modum Rosarii: à nostris Fagi appellationem sortitur, quamuis nullam Fagi imaginem repræsentet. Prouenit locis planis quidem, sed in altitudinem euectis, exilibus & sitientibus collibus, sed infœcundiùs. Vere medio roratis imbribus frutices Coccum hoc modo ordiuntur. Vbi imus scirpus se in duo brachia partitur, in horum medio primum omnium increscit rotundum quiddam, magnitudine & colore Pisi, hoc Matrem vocat, quòd ex eo cætera grana producuntur. Matres porrò habet vt plurimùm quinque quælibet cæspitum familia, quæ ineunte æstate, æstúque minutissimorum vermiculorum cateruam profundunt, fatiscúntque in summitate. In animalia prorepit noua soboles, colore candida, pro se quisque in sublime. At vbicunque vermiculi vel geminantis surculi axellis occurrerint, desident, & incrementis aucti, milii magnitudine fiunt. Inde liberiùs adolescentibus, albus color in cinericium transit, iámque non animal, sed Pisum rursus apparent. Túncque ea grana maturitatem adepta colliguntur, iam coloratis vermiculis fœta: dúmque asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ teneritate rumpitur. Vermiculorum quidem, qui citra vaginulam habentur pretium in libram quamlibet, aureus solatus, in granorum verò, quæ adhuc eorum partem retinent, huius quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles iacent: cęterùm cùm primùm tempestiuitas adest, in lintea præcipitati, soli exponuntur. Tum libato calore statim prorepunt, atque effugere nituntur: sed à custode, qui continuus assidet, concussu lintei in medium eò vsque reiiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totóque mox triduo, odoris suauitate atque gratia, vt non Cibetæ, non Moscho, non Ambræ, sed ne Citriorum quidem floribus facilè concesserit. Si quæ verò grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Obseruatum est vno anno ex campo lapideo, Arelatensi agro, prouentum vndecim aureorum milibus æstimatum. Hactenus Quiqueranus.

Similem Cocci parandi rationem, inquit Clus. in Gallia Narbon. atque in Hispania obseruasse memini. Areas enim sub dio habebant ad eam rem destinatas, eminente aliquantulùm margine, quibus linteo panno instratis Coccum effundebant, custodibus summo feruore Solis perpetuò assidentibus, & extrema lintei bacillo concutientibus, vt vermiculos effugere properantes, in interiorem lintei partem repellerent: istam tamen summam odoris suauitatem non sensi, licet satis acres & sagaces habeam nares. Verum Bellon. Cocci Cretici historiam tradens, aliam præparandi rationem tradit: cuius quoque verba referre lubet. Cocci baphici census ingens est in Creta: sed eius collectioni cùm potentiores operam impendere nolint, pastoribus & pueris istam prouinciam relinquunt. Inuenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice, ex Ilicis genere glandem ferentis, sine pediculo inhærens istius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Sed quia istius fruticis folia spinis horrent, vti Aquifoliæ, pastores furculam sinistra gestant, qua ramulos deprimunt & inclinant, dextra autem putatoriam falcem qua illos demetunt, & rotundas vesiculas exigui Pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhærescunt apertas & hiantes, pusillis rubris animalculis lende minoribus plenas, quæ per hiatum illum effugiunt, & inanem vesiculam relinquunt. Pueri iam collectum Coccum ad Quæstorem deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde summis digitis leniter ea prehendēdo, in pilas efformat gallinacei oui magnitudine: nam si nimium comprimeret, tota in succum resoluerentur, & color periret. Itaque duo infectionis genera: vnum pulpæ, alterum vesicularum. Quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, eius pretium quadruplo maius, quàm vesicularum.

De odore dubitatur.

Cocci legendi & parandi alia ratio.

Vermiculi.

Duo infectionis genera.

Inuenitur etiam aliud genus Cocci Baphici supra Myrtos, quod indictum veteribus & recentioribus.

Aliud genus Cocci Baphici.

Cæterùm Theophrast. videtur nobis obscurus in tradenda πρῖνυ siue Ilicis historia: cui tribuit granum quoddam puniceum: & paulò pòst describens Phellodryn siue Aliam, ostendit Ilicis glandem maiorem glande Quercus: quæ duo, vt alia multa, quadrare Ilici Cocciferæ possunt. Verùm quædam alia, vt arboris magnitudo, & glans pusilla non conueniunt cum nostra Ilice Coccifera: quę occasio, vt hæreamus dubii an discrimen Theophrasto fuerit notū inter Ilicem arboream & Cocciferam: vel an quædam Ilex arborea etiam Coccum ferat, quæ diuersa sit à nostra Ilice coccifera. Theophrast. verba antea recensuimus sub Ilice arborea: vbi ait: ϰ ἡ πρῖνος τὸν φοινικιοῦν κόκκον &c: Dioscor. κόκκος βαφικὴ frutex est paruus, surculosus, [φρυγανώδης Dalech. putat legendum πρινώδης, Ilicis similis. Non malè. Non enim est è Cremiorum genere, vt Sarac. conuertit.] cui grana seu lentes adhærent, quæ exempta decerptáve reponuntur.

Ancognitus Theophr.

Hermol. Barbarus, inquit Marcellus, Græcos codices secutus, quos nos etiam vidimus, in quibus non leguntur μικρὸς eam reliquit partem. Nos ex aliis Græcis & Plinii historia admoniti eā seruauimus vocem. Quod verò Dioscor. ait hærerę Coccum ὡς φακοὶ, idem Marcell. non ad formam grani, sed hærendi modum referendum esse censet. Nos, hercle, ad neutrum ritè referri posse putamus. Lentes enim siliquis immersæ hærent. Ita solet Dioscor. vt interdum minùs exquisitas ac proprias comparationes adferat.

Dioscor. illustr.

Idem Dioscor. mox subdit Cilicium Coccum etiam in Quercubus innasci, ἐν ταῖς δρυσὶν, quo in loco sanè nobis placeret doctiss. Anguil. suspicio, legendum esse ἐν ταῖς πρίνοις, nisi aliud obesset, quod pluribus dicetur in loco. Sed quid Plinius

Cilicium Coccum.

Plin emẽd. Dal.not.

Omnes, inſit, Quercus dotes Ilex ſolo prouocat Cocco. Granum hoc, primóque ceu ſcapus fruticis [ceu ſcapo fruticis Dal. qui ait malè emendare Turn. ceu ſcabies. At ſanè hæc correctio vt ingenioſa & rei accommodata nobis placet : eſt enim excrementum veluti ſcabies.] paruæ Aquifoliæ Ilicis : Cuſculium vocant: penſionem alteram tributi pauperibus Hiſpaniæ donat. Et alibi : Coccum Ilicis &c. Eſt autem genus ex eo in Attica ferè & Aſia naſcens, celerrimè in vermiculum ſe mutans, quod ideò Scolecion [σκωλήκιον] vocant, improbántque. Principalia eius genera diximus. Vide poſt de loco. Dalech. pro Cuſculium quiſquilium legendum putat: nam quiſquiliæ Feſto quicquid ſurculorum foliorú ve cadit ex minutis arboribus.

Aquifolia Ilex. Cuſculiũ. Scolecion.

Plin lectio mut Coccus Pauſania. Hys.

Cocci etiam meminit Pauſanias in Phocaicis. Perpetui inter vites eius fruticis ordines, quem Iones & reliqui Græci Coccum : Galatæ qui ſuper Phrygiam ſunt, patria voce Hys nominant. Creſcit eadem magnitudine qua Rhamnus, folio nigriore & molliore quàm Lentiſcus, in reliquis Lentiſco ſimilis : eius fructus Solani fructui ſimilis, Erui magnitudine. Gignitur in Cocci fructu puſillum animal: id ſi maturo fructu in aërem exierit, ſtatim volucre fit, culici ſimillimum. Verùm priuſquàm concipiatur animalculum, Cocci fructum legunt. Eſt etiam animalculi ſanguis tingendis lanis vtilis. Hæc ille. Veteres autem codices, inquit Cluſ. vt à nobiliſſ. Iac. Suſio Græcè & Latin. peritiſſimo admonitus ſum, non habent σχῖνος nec σχίνῳ, ſed πρῖνος & πρίνῳ, hoc eſt, Ilex, ſeu Ilice, pro Lentiſcus & Lentiſco : quæ ſanè lectio legitima eſt : nam quæ ſimilitudo Cocci infectoriæ cum Lentiſco? facilis autem eſt lapſus à πρῖνος in σχῖνος. Hermol tamen dubius hæret de quanam planta hoc loco loquatur Pauſanias. Sic enim ſcribit : Coccus Baphica : Pauſanias qui fruticem hunc in Locride copioſum ad Amoryſom Rhamni amplitudine, præterea Lentiſco ſimilem &c. deſcribit, fructu Solaniq i iem ſpecie, ſed Erui magnitudine. Sit autem Granum tinctorium, aut Phœnicobalanos atque Palmula, quod Hip. Phœnicion Coccon quaſi Granum puniceum vocauit, æſtimaturis relinquo. Sed huic dubio iam citata emendatione ſatisfactum. Idem refert, Coccina quædam legi apud Græcos texta, quæ noſtri ceu Coccina legentes in Strabone rubra conuerterunt. Cæterùm Coicina dicitur, Coice frutice.

Pauſanias emend.

Granum tinctorium. Phœnicobalanus. Phœnicion coccũ Hipp. Coccina texta.

Carmes. Vermiculus ſacrarum lit.

Tàm Coccus quàm vermiculus Sanguiſorbæ Punica lingua *Carmes* appellatur. Hieronymus in ſacris literis vermiculum & vermiculatas veſtes nominat, Granum [vt idem Hermol opinatur] Aquifoliæ ſignificans, quod authore Plin. quibuſdam locis vermiculi ſimilitudine conſpicitur. Hinc deriuatum putat, vt Coccinea veſtis Scoletidata, hoc eſt, vermiculata vulgò diceretur, ſiue quaſi Quiſquiliata, [Etenim granum Cocci etiam Quiſquilium vocatur Plinio, vt paulò antè dictum] à quiſquiliis. Nec dubium Hieronymum ad Coccum Scolecinm reſpexiſſe, cùm κόκκινον reddidit vermiculum. Rob. Conſt. Scolecium Plinii eſt Coccum Ilicis. De Vermiculo purpureo Democritus quoque meminit tincturis vtili, ſed è purpuris ac murice, vt idem Herm. coniicit. Nam & de Vermiculo Galatiæ, hoc eſt, Iligno, idem Democ. meminit.

Scoletidata Veſtis. Quiſquiliũ. Coccum Scolecium.

Vermiculus Ilignus.

Ilex duplex. An Ilex minor Coccum.

An hanc Ilicem intellexit Colum. pro minore? Is enim geminam dixit : minorem apibus quæſitam, & prolixiorem omnibus improbatam maleficio.

Ilicis, inquit Ruell. in Gallia duo genera inueniuntur : Cocciferum, in duplici diſcrimine, minus quod nunc Gallia vocat Scarlatum, in Narbonenſi prouincia frequens, vbi ruſticis *vermilionum* dicitur, frutice paruo, exilibus ramis, & aculeato folio : grano quo diuites lanæ pretioſo illuminentur ſucco, aſpectu coloris gratiſſimo, in roſis micante. Colos iam Barbaro notior, quàm Latino aut Græco nomine, quum Mauritanis Quermes nominetur : inde Quermeſinus, nobis Carmeſinus, qui quiſquilio rutilet Colos, vocetur. Sed Scarlati nomen à Latino immutatis literis videtur oriundum. Quod verò ſecundum & maius Ilicis genus vocat Ruell. de eo agemus poſtea ſub Aquifolio.

Scarlatum Vermilion. Quermes. Scarlatũ vnde.

Subtilitatem nobis nouam important Monachi. Fatentur quidem Chermes idem eſſe, vt & ab omnibus exponitur, cum Grano tinctorio, cuius duo principaliora genera faciunt : vnum Coccum, ſeu Coccum Baphicum, quòd Serap. Charmen dicitur : Alterum granum Chermes, vel ſimpliciter Chermes, &c. Iam, inquiunt, in Elect. de Gemmis, apud Meſ. nonnulli ignoranter Chermes alterum, Coccum intelligunt, ob id, quia in exordio deſcriptionis eius Elect. legitur eſſe Grana tinctorum. Sed hi decipiuntur, quoniam Chermes eſt aliud à Cocco &c. His ſeſe opponens Matthiol. Patres [Monachos intelligens] inquit, hallucinari ex eo equidem euidentiſſimum fieri arbitror, quòd hactenus neminem Arabicæ ſectæ inuenerim, qui eorum adſtipuletur ſententiæ. Siquidem Serapio per Chermes nil aliud intelligit, quàm Coccum tinctorium à Græcis appellatum: cùm de Chermes agens ea ſanè omnia in eius hiſtoria referat, quæ Dioſc ſuo Cocco tribuit. Scirem libentiſſi nè quâ authoritate in hanc vanam deuenerint opinionem. Non negarim ob id, noſtrum Chermeſinum à Cocco minimè differre, ſed negarim Mauritanorum Chermes noſtri vſus Chermeſinum eſſe, quòd nil aliud Chermes eſſe putem, quàm Coccum Dioſc.

Cher[...] Charm[...] Mon[...]rum [...] renci[...]

Matthiolo ſubſcribunt Lacuna, Amatus, Anguil. Lonic Cluſ. Dod. Apollo. Hiſt. Lugd. & alii plæ.ique. Ac peritiſſimi quique Coccum & Chermes pro rebus diuerſis agnoſcunt quidem, id tamen non concludere cenſent, Chermes non eſſe Coccum infectorium Serapionis & Arabum cæterorum. Braſſauolus quoque in exam. Syrup. diuerſa quidem eſſe fatetur, at Chermes ait ſub Cocco comprehendi.

Man[...] ſtig[...]

Interim Matth. haud exiguam ſuæ exiſtimationi inuſſit notam cùm tantus Herbarius, vti vulgò iactatur, neſcire ſe ait, an Cocci arbuſcula in Italia proueniat. Fortè Plinius ipſum abſterruit, vt ne vel ſuſpicari quidem ſit auſus. At ſi diligenter Italiæ diuitias Botanicas luſtraſſet, non Bizantio accerſitam ſua pictura, vt ipſemet fatetur expreſſiſſet. Sed maiori etiam oſcitantia de ipſo grano ſeu Cocco iudicat. Lubet eius verba referre. Coccum, inquit, tinctorium communis vſus conſtat rotunda inaníque bacca, quæ nullam profectò Lentis faciem refert, vt Dioſc. aſſerit. Vt hinc planè coniicere liceat, Coccum hoc diuerſorum eſſe generum, noſtrúmque facilè illud eſſe, quod Plin. in Attica & Africa prouenire tradit, Scolecium ideò vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quòd hoc inane intus deprehendatur. Ita ille ad pauca reſpexit in re tanti momenti & tàm multiplicis vſus.

At Marcellus qui ante eum ſcripſit, & ipſe Hetruſcus, cùm docuiſſet quomodo Dioſc. intelligendus ſit : ſaltem anſam ſuppeditaſſet meliora, certio-

certioráque perquirendi: nec tàm planè, vt is ait, coniiciendi, Cocci diuersa esse genera: in qua quidem re Aduersaria, quorum censuram & verba antea produximus, haud immeritò titubantem hunc commentatorem rident.

Camer. in epit. Matthiol. nouam iconem proponit, nomine Cocci infectorii: & tamen aliam alio titulo, nẽpe Cocciferæ Ilicis appictis glandibus, excrementis atque Iulis, addita adscriptione & obseruationibus iisdem planè, quas (ego Bauh.) iam olim iuuenis cum plantis meis & obseruationibus D. Gesnero tanquam fido Præceptori candidus discipulus transmiseram, quem vt industrium & diligentem philosophum scio multùm adiutum, magnam lucem inde studio Botanico attulisse, & attulisse maiorem, si vir ille, communi bono natus, diutiùs vixisset. Epistolæ eius ante paucos annos à Cl. D. Casp. Bauh. editæ, fidem abundè faciunt eorum quæ hîc testamur. Interim thesauro eius naturali aliò distracto, minùs candidè nobiscum actum fatemur, quando nostros labores & conceptus supposititio partu parentem mutasse, nullo honoris vel nostri, vel Gesneri, nulla gratitudinis compensatione, non sine cachinnis contemplamur. Non ita fecisset Gesnerus, vir modestia, gratitudine, & æquanimitate, præter singularem eruditionem, toti Mundo notissimus. Sic vos non nobis &c: Fruatur iis tantisper bonum publicum, dum interim maturiora meditamur.

Extant & herbarum imagines, nullo autore nominato, vbi Cocci baphicę nomine fictitia icon habetur. Non enim ex pediculis pendet Coccum, vt ibi pingitur. Nec putamus Gesnerum in Catal. cum ait. Aquifolia vel Aquifolium, ἡ ἀγρία aut ἀρία, Coccum fert, istud Coccum de quo hic agimus, & quod tàm à Græcis quàm Latinis, priscis ac neotoricis Herbariis κόκκος & Coccum κατ' ἐξοχὴν dicitur, intellexisse. Monendi tamen incauti, ne fortè decipiantur. Quia multùm differt bacca Aquifolii, à Cocco baphica nostra.

Tabern. geminas quoque icones huius vnius plantæ habet: vnam titulo Ilicis cocciferę: aliam vitiosam, &, vti videtur, ad libitum factam, nomine Cocci tinctorię seu infectoriæ: quam sanè nolimus in renouato Matthiolo adiectam.

Hist. Lugd. quoque frustra duas posuit icones. Scire debuit aut monere eius consarcinator, cùm calyx complectitur glandem, immaturam esse, & principium eius. Priorem tradit his Synonymis: *Ilex aquifolia* Plin. siue *Ilex parua aquif. lia*: *Phellodrys Coccifera* quibusdam Theophrast. lib. 3. hist. cap. 16. communi nomine πρῖνος: κόκκος βαφική Dioscor. *Chermes* Serap. Huic, inquit, Glans, rotunda, Calyce aculeis rigente, totámque ferè, vt Cerro, complectente. Nimirum immaturam glandem & imperfectam ac inchoatam tantùm, nesciuit à completa distinguere. Posteriorem simpliciter cocci infectorii arbusculam nominat. Vt sub quo cœlo versatus fuerit, ipsemet nescisse videatur.

Nec placet Amati iudicium inquientis. Grani tinctorii Plinio duas esse partes: exteriorem corticosam, quam *Cascolhan* Lusitanos & Plinium *Quisquilium* vocare. Non enim Plinium intellexisse uidetur, qui non grani exteriorem partem corticosam Quisquilium dicit ac intelligit, sed totum granum ipsum indifferenter, quod etiam coccum Ilicis alibi vocat idem Plinius.

Ilex Aquifolia coccifera du Choul in hist. Quercus.

Cornar. post tot Authores qui ante eum scripserunt, incertum se fatetur de cocci tinctorii ortu: & qui integrum eius Emblema ad Diosc. legerit, comperiet eum non nouisse discrimen inter coccum Ilicis, & coccum radicum, quem ait vocari Zíchirbitz in Podolia. *Corna not*

Lacuna scribit Diosc. confundere coccum [*la grana*] cum planta quę eam profert, nempe Ilicis specie parua. [*Enzinella*] Quasi verò hoc nouum sit, fructus nomen pro planta sumi, & vice versa. Maioris momenti, quod ait, corticem tantùm plantæ adhærere: nos etiam in foliis obseruauimus. Notatu dignum, si verum quod idem ait, vermiculos cocci ipsissimi puri sanguinis colore esse & in extremo gradu aromaticos: qui aliquantùm aucti prodeant ex semine in terram deciduo, & innumera multitudine vicinos arrepere parietes. Idem & odoratos dicit: quod incolis examinandum relinquimus, potissimùm an adeò sint aromatici hi vermiculi, vt hîc ait, quod à nemine alio hactenus proditum nouimus. Idem vult, coccum si simpliciter ponatur aut legatur apud authores, intelligendum esse istud, quod & nos statuimus. *Vermiculi aromatici.*

Singularis & planè ἀπροσδόκητος nobis videtur Anguill. quando de cocco & plantis cocciferis scribens ait: Italis *la Grana* dicta, vel coccos baphica nascitur in duabus plantis distinctis: Ilice, & in planta propria. Coccus Ilicis adhuc hodie reperitur in Prouincia & Sclauonia, vbi *Ceruach* vocatur, quòd tincturam significet. Prouenit etiam in Macedonia, vbi similiter *Cheruach* vocitatur, sed cum aspiratione in prima syllaba. Hæc ipsa planta profert eum liquorem, quem Theophr. ὑφέαρ vocat, colore rubrum, substantia mellis: quo muliercula illius loci fuci vice vtuntur, nam rubello decore cutim commendat. Prouinciales *Chermes* nuncupant. Ast planta propria quæ coccum fert, prouenit in agro Valentino Hispaniæ: vbi radice propagatur, stolones emittens lignosos cubitales, foliis vestitos Agrifolii, sed paruis admodum, in ambitu spinosis: & intra foliorum pediculos grana progignit multò pulchriora melioráque Ilignis. Hæc eadem nascitur in Creta, vbi γαζοπρῖνος vocatur: ibique grana colliguntur circa Festum S. Crucis, quòd aliis temporibus colligi nequeant, sicuti grana Pimpinellę. Chermes & coccus Arabum & Græcorum eadem res est, vt patebit conferenti vtorúmque scripta. Hæc Anguill. Quem vt sagacissimum alioqui Botanicum miramur non aduertisse coccum in Prouincia in propria arbore Ilicis specie, vt à nobis descripta est, & ab Ilice, tamen diuersa, nasci, non minùs quàm in Hispania: quam & eodem modo propagant. Mirari item subit, eundem inter glandiferas arbores non reposuisse. Sanè videtur ei Ilex coccifera non benè cognita fuisse, quicquid tandem de ea tradat. Clusius profectò, qui diligenter Hispanicas plantas perquisiuit, vnicam tantùm obseruauit cocciferam Ilicem. In Ilice maiore seu arborea, de qua antea egimus, in Hispania nullos coccos obseruauit, sed tantùm granum nigricans sicut & nos in Gallia Narbonensi. Planta igitur quam Anguill. propriè cocciferam appellitat ac describit eadem nobis est cum Ilice coccifera Prouinciæ & Hispaniæ.

Ceruach. *Cheruach.* *Hyphear Theoph. quid Anguill.* *Gazoprinos Cretæ.* *Anguil opinio refut.* *Ilex coccifera propriè Anguill.*

Nec minor admiratio nos habet, vbi Anguill. apud Theoph. ὑφέαρ scripserit succum esse. Nec nos, nec vllus alius, quicquam tale apud Theoph. legimus, aut ab aliis proditum legimus. Aut si maximè etiam succum talem obseruauit, qualem de- *Anguil. fictum Hyphear explosum.*

scribit, nihilominus reprehensione non carebit, quòd ei nomen ὑξίαρ, rem longè diuersam, vt sub Visco ostendimus, ausus sit affingere.

Dodon. iudicio vnius tantummodò πρίνε meminit Theoph. Duo tamen genera posteritati obseruata, nempe glandiferum tantùm, quod vocat, [nobis Ilex arborea] & alterum Coccum ferens, à Diosc. sententia aliena esse. Ilicem siquidem lib. 1. inter δρῦες refert: alterum verò lib. 4. sub titulo κόκκε βαφικῆς describit. Sed hoc peculiare idem Dod. annotat: Coccum ferentem Ilicem quandoque vnico caudice arborescentem attolli: sæpè tamen fruticantem esse: Glandem [si quando proferat] pusillam gignere [nos magnam satis obseruauimus, vti dictum.] Hallucinari eos, qui Chermes ab infectorio Cocco differens esse opinantur, & circa radices alicuius herbæ veluti Pimpinellæ reperiri ac colligi. Hæc Dodon. qui suam iconem ex Clus. habet, suámque descriptionem, partim ex eo, partim ex Theoph. cudisse videtur. Nondum etiam ei concedimus simpliciter. Theoph. vtramque Ilicem non agnouisse: rationes suprà diximus. Rarum etiam esse videtur id, quod Coccum baphicam, vnico tantùm caudice arborescentem vidisse tradit. Nic. Reusnerus, vir Cl. nec ignobilis Poëta Germanus, vtramque Ilicem ex Theoph. eandem putasse videtur, etiam in suis Emblem. eleganti Tetrastycho sic celebrans:

Coccifera Ilex arborescens Dod. — *Monachi mat.*

Fortius vmbrosa nihil, aut fœcundius vsquam
Ilice, quæ Viscum nobile fronde parit.
Et præter glandem, fert Coccum læta rubentem
Et foliis semper frondet amœna suis.

Synonyma ling. — Ilex coccifera, κόκκ⊕ βαφική Græcis: ὕσγη Pausaniæ: Lat. *Coccus Baphica*, sed *Grani tinctorij* aut *infectorij* vel *Kermes* nomine potissimùm Seplasiis cognita. πρῖν⊕ Theoph. vt vult Rob. Const. Hip. κοκκώνα: Plin. *Coccum* vocat. Arab. *Chermes* vel *Kermes*, vel *Charmes* vel *Chermas*, *Quermes*, & *Alkermes*: Tot enim modis scriptum inuenimus. Nec dubium, esse Chermes Serap. quoniam vniuersum caput Diosc. exscripsit. Myrepsus *sericum ex Grano Ilicis* dixit. Grana Theoph. κόκκον φοινικῶν videtur nuncupasse. Cætera priùs dicta. German. Scharlachbeere, & Scharlachgrän. Gal. *Graine d'Escarlate, Vermillon*: Item simpliciter, *Graine*. Ital. *Grana de tintori*. Hisp. *Grana para tennir*: & *Grano en Grano*. Castel. *Cascoia, arbor* & grana: quæ vox à Cusculio Plinii detorta videtur. *Grana de tintoreros*. Catal. *Coscol & Quasque*. Portug. *Gran de Cacrasco*. Tinctura *Scarlatum* dicitur: quibusdam *Carmesinum*. Non tamen est genuinum illud de quo mox trademus sub Pimpinella. Coccum verò hoc Græcorum, vel Chermes Arabum à Chermesino vulgò dicto diuersum est, vel tinctorum iudicio, qui Granam vocant, *Graine*: Chermesinum verò quod ex herbę radicibus colligitur, *Cramosi*.

Prinos. Coccon Hipp. — *Coccus Phœniceus.* — *Scarlatum Carmesinũ. differt à Cocco.*

Locus & delectus. — Optimum Coccum Diosc. gigni tradit in Galatia, & Armenia, deinde in Asia & Cilicia: locum postremum obtinere quod in Hispania prouenit. Sed ea vox Asia [ἀσίᾳ] mendi suspicione minimè vacare, visa est doctis: quoniam & Galatiam & Armeniam Asiæ regiones esse constat. Ideò quidam eam vocem planè expungendam cęsent. Alii Asiam pro Lydiæ ciuitate, Asiæ, vnius ex mundi quatuor partibus accipiendam censent. Sed interim sciendum, an ibi etiam Coccum proueniat. Nos nihil decernimus de regionibus nobis incognitis, hoc est, non lustratis. Probabilior tamen nobis videtur doctiss. Sarraceni coniectura, qui Λιβύῃ vel Πισιδίᾳ reponendum censet: quam sanè ex Plin. hausit: qui ait: Gigni & in Galatia, Africa, Pisidia, Cilicia. Pessimum in Sardinia. Et alibi etiam Lusitaniæ grana celebrat. Dixerat autem priùs: Coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniæ, vt dicemus in terrestribus in maxima laude est. Verùm vt simul peragantur nobilia pigmenta, anniculo grano languidus succus: idem à quadrimo euanidus. Ita nec recenti vires nec senescenti. Item alibi: Est genus Cocci Ilicis, in Attica ferè & Asia nascens, celerrimè in vermiculum se mutans, quod ideò Scolecion vocant, improbántque. Principalia eius genera diximus. Cæterùm quod Diosc vilissimum omnium Hispaniæ Coccum dicit, neutiquam ei subscribit Lacuna Hispanus, qui longè excellentissimum in multis Hispaniæ partibus colligi testatur, ac tale quidem, quòd facilè cum Galatiaco & Armeniaco possit comparari. Magni etiam fieri quod in Sezinbra, parte Lusitaniæ crescat: immò illud reliquis omnibus præferri. Quod verò ex Africæ Barbaria aduehitur multò minoris esse virtutis ac valoris. Cui sanè fidem neutiquam derogamus, maximè cùm ipsemet etiam Plinius Lusitanicum (quæ Prouincia Hispaniæ contermina est) in maxima laude posuerit, quippe imperatoriis dicatum paludamentis. Crescit, inquit Clus. multis Hispaniæ locis, in Narbonensi etiam Gallia & Prouincia. (vbi & ipsi multoties vidimus & legimus) Nec dubium quin & plurimis aliis, sed non vbique Coccum gerit. Nam iis solùm regionibus, quæ Mediterraneo mari vicinæ sunt, & magno Solis ardore torrentur, nasci animaduertebam. Sed neque istic perpetuò fert. Cùm enim frutex adeò adoleuit, vt glandem alere incipiat, Coccum non gignit: ideóque solent incolæ quadriennes aut adultiores frutices vrere, vt proximo anno nouelli resurgant, qui deinde singulis annis aliquot subsequentibus Coccum ramulis inhærentem, instar exiguorum Pisorum coloris cinerei gignunt. Hunc pueri & muliercylæ colligere solent, & mercatoribus vendunt, qui magna eius copia coacta, deinde præparata, in Emporia mittunt. Nascuntur etiam inter Hierosolymam & Damascum Ilices cocciferæ, ex quibus incolæ, teste Bellon. colligunt Coccum [*Graines d'Escarlate*] & mercatoribus Venetis vendunt, qui emunt in omnibus Mundi partibus. Arbusculæ Ilicis cocciferæ circa Monspelium euulsæ & in hortos Stuckardianum & Montbelgardensem E. Cell. transplantatæ, hyeméque repositæ plures annos durarunt. Sed nec flores, nec Glandes, nec Coccos protulerunt.

Diosc. illustr. & correct. — *Plinius de cocco.*

Colligendi modos suprà ex diuersorum obseruationibus ostendimus. Illud addendum in Gallia Narbon. ac fortè etiam alibi, non legi Coccum annuatim, sed cùm anni temperies tulerit. Nam si Ver pluuium fuerit, omninò deperit. Ad hanc verò messem, ingens hominum turba vndique tàm ex locis vicinis quàm remotioribus concurrit. Ordinatim omnes procedunt, vt nemini ordinem aut præuertere, aut anteuertere liceat, magistratibus etiam prohibentibus, ad quam item leguli, si Bened. Curtio credendum, in campo decubant, à quibus tunc mercatores Coccum ipsum emunt.

Ast vnus aut alter scrupulus restat eximendus in Diosc. Is tradit nasci Cilicium Coccum in Quercubus, exilis cochleæ similitudine, quòd illius regionis mulieres ore legant & coccum vocitent. Vt de posteriori priùs dicamus, fatemur cum Marcello, non intelligere nos in quem vsum ab incolis mulieribus ore auelli aut excipi opus fuerit, & pro, τῷ σόματι aliter quondam legi potuisse. Anno-

Non vbique coccum fert nisi ... minus pl... — *Qua non ferat. Cultur.* — *Satip.* — *Non quotannis Coccum.* — *Ordo publicus in legendo Cocco.* — *Dua dubitationes Diosc. ex stra.*

Annotat Sarac. in Vet. legi, ἢ στομώματι τινί: sed Scholion esse, al. στρέμματι. Sed neutra lectio placet. Nam ad quid ferro opus ad tantulas bacculas legendas? Et στρέμμα seu luxatio, quid hic doceat? Marcellus putat aliquid substituendum quod tempus designet, quo legendus sit Coccus. Ideò Cornar. pro τῷ στόματι, substituit ἐν τῷ θέρει: æstate. Quæ lectio fieri quidem potest, si cum Diosc. mente consentiat. Sed quis id nouit? Plin. de hac re nihil: nihil Theophr. Aut quid si relicta vulgata lectione dicamus mulieres ex ramis auulsis ore decerptum dentibus contriuisse, & in Pilulas redegisse, ne inde nascerentur vermiculi? Aut quid si cocci genus aliquod magnum illud fuerit, quod & ore & manibus decerpi mereretur? Sed meræ hæ sunt coniecturæ. Retineamus tantisper Cornarii lectionem, donec certiora aliquando inuestiget posteritas.

Sed quid? in Quercubus [ἐν ταῖς δρυσὶν] etiam nasci Coccum? Infelicem verò Germaniam aliásque nobilissimas Prouincias, quæ tot alant Quercus quas nec vnica vnico, quod quidem obseruatum sit, bearit Cocco. Quapropter meritò diligentissimus Anguill. hanc lectionem Diosc. digerere nequiuit, sed ἐν ταῖς πρίνοις seu ἐν τοῖς πρίνοις reponi voluit. Hic suspicio nobis oritur, ne fortè Dioscor. Ilicem generica voce δρυὸς, qua omnes glandiferas arbores intelligi in principio huius l. diximus, complexus sit, aut fortè Ilicem arboreã. (si modò ea sit alicubi Coccifera, quod ex Theophrast. aliquis suspicari posset, hactenus verò nescitur) sed prior opinio magis arrideret, nisi priùs θάμνον φρυγανώδη dixisset. Et quid opus fuit denuò obtrudere δρυὸς vocem? Et si ἐν τοῖς πρίνοις legendum sit, Cur de Cilicio potiùs id dicat Diosc. quàm de Galatiatico & Armeniaco? Quæ rationes nos mouent, vt nondum certam & indubitatam Anguillaræ lectionem agnoscamus. Atque ex hac quidem velitatione nos retraheret in assensionis portum Matthiolus, si ei viro, fingere consueto, fidem auderemus adhibere. Ait enim: Coccum inuenisse se in quibusdam Quercubus Boh. Et rursus in post. com. quod in Quercubus insit, nascitur Coccum (vt Dioscor. in Cilicia nasci scribit) copiosum quoque in Bohemia prouenit. Primum quod à me visum est, truncum ferè totum occupabat non infimæ Quercus, non longè Poggibroi in leporario, quod Parcum ferarum vocat Cæsaris Ferdinãd. deinde aliis etiam in locis: sed cũ ab incolis non cognoscatur, quotãnis perditur. Atqui in Polonia vbi etiã copiosè prouenit, nõ desunt, qui illud diligenter legant. Hęc ille.

Infœlices verò nos denuò & omnes cæteros Medicos aut Herbarios, qui tot Querceta per tot nobilissimas prouincias minùs sanè septentrionales quàm Bohemia ac Polonia, rarissimarum tamen harum diuitiarum participes nunquam facti, in hanc usque diem, pace sanè Matthioli, dubii hæreamus, an vspiam locorum vnquam in Quercu natum sit Coccum tinctorium: de hoc enim agitur, & intelligit Matthiol. Optassemus sanè tãtum naturæ Scrutatorem graphicè docuisse formam, magnitudinem, cohæsionis modum, colorem, saporem, tempus, cæteráque quæ ad illorum naturam intelligendam facerent. Item an planè conueniant, atque adeò nihil aliud sint, quàm veluti Cocci Ilicis. Quod quia non fecit, nec testem, vel vnum, vel plures produxit, qui cum ipso Coccum in Quercu viderint: quia item Medici & Herbarii illorum locorum nihil hactenus, quod equidem nobis constet, istarum raritatum [fortè sibi solis seruantes] communicarunt, aut aperuerunt, tantisper bona Matth. venia dubitabimus, num verum Coccum tinctorium viderit in Quercu, donec Medici aut Seplasiarii istorũ Regnorum nos doceant certiora. Interim, tàm iis, quàm cæteris rei herbariæ studiosis considerandum relinquimus, an non fortè viderit Matth. illud excrementum rubellum quod Lob. & nos quoque non semel obseruauimus tàm ex trunco quàm è mediis foliis enatum, sed Cocco tinctorio maius: similia ferè & passim videas in foliis Fagi. Si sic? Cum Cocco Cilicio Dioscoridis conferre non debuit, minùs verò idem dicere. Mirum etiam nobis videtur, ad quid Poloni istud tam diligenter legant?

Cæterùm Coccus Baphica, teste Dioscor. vim habet adstringentem: cuius ratione vulneribus neruísque sauciatis trita ex aceto conuenienter imponitur. Et Plin. Coccum Ilicis, inquit, Vulneribus ex aceto recentibus imponitur: Epiphoris ex aqua & oculis suffusis sanguine instillatur. Galeno Granum tinctorium adstringentem simúlque amaram qualitatem possidet. Vtraque sine morsu desiccat. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt: alii cum oxymelite. Eximiè conferre hoc granum mulieribus abortientibus cum pari thuris pondere in potu sumptum: id quod & Fuchs. & Matthiol. testantur, qui ait, mulieres Italicas puluerem Cocci infectorii non infeliciter sumere ex ouo sorbili, pauco addito thure vel mastiche ad prohibendum abortum. Idem affirmant mulieres Lugdunenses & Gallæ pleræque: atque adeò Amatus se eum mulieribus ab abortum pronis magno iuuamento exhibere solitum testatur. Nostro tempore mulierculas Monspelienses & Nemausenses in difficili partu & collapsis viribus eius pulueris scobem ex vino, aut ipsam etiam Confectionem Alkermes non sine fructu hausisse scimus, quod & Clus. obseruauit. quædam etiam eâ vel ante partum, tanquam sacra anchora se muniunt, ad quam necessitatis tempore confugiant. Roborat enim partes, siue prædictis qualitatibus manifestis, siue etiam [vt quibusdam placet] totius substantiæ familiaritate, quam dicunt habere cum corde præcipuam. Medicis certè Monspéliensibus nihil præsentius in quouis casu præcipiti, & morbis acutissimis, Apoplexia, Paralysi, & similibus esse scimus. Mesues eam ad cordis palpitationem, syncopem, mentis alienationem seu desipientiam, & mœrorem sine causa manifesta celebrat: facultates enim nostrum corpus dispensantes mirificè roborare testatur. Efficacissima, inquit Syluius, multorum etiam Regum in Gallia testimonio est probata, maximè in quibus vel longo morbo fessis, vel iam moribundis, vel ab eo reualescentibus, natura languet: etiamsi quibusdam maximè improbari audiam, dicentibus Coccum baphicam solùm astringere, & suo colore rubro sanguinem & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere & dissipare, quàm cogendo firmare. Præterea lapidem Cyaneum [qui eam quoque ingreditur] vomitu & deiectione purgatorium, naturam turbare tantùm, & humores melancholicos exagitare, ob quantitatem tam exiguam non vacuare. Ac prior obiectio non maioris momenti nobis videtur, quàm si quis de vino rubro & astringente idem diceret, quod tamen vel magis illud præstare posset. De lapide Cyaneo: etsi Syluius illam probabili satis ratione diluere conatus sit, altiùs considerandum putamus. Nam ad quid vomitoria atque purgan-

Vires & Vsus.
Vulnera.
Neruilæsi.
Epiphora.
Oculi suffusi.
Præparatio
Abortus.
Difficilis partus.
Confect. alkermes
Vires confect. Alkermes.
Syluij opinio reiicitur.

miſcebimus cardiacis & ad robur viſcerum deſtinatis, vt in eadam compoſitione, quod ille prętendit, denuò ea caſtigemus? Omitte, & rectè caſtigaueris. Non ideò minoris momenti, noſtro ſanè iudicio, fuerit confectio Alkermes: immò vel multò nobilior, quippe quæ pacatiùs generoſiùs, & nullo impedimento turbata, munere ſuo cardiaco ſtrenuè ſit functura. Et nouimus viros præclariſſimos; etiámque Medicos quoſdam apud Monſpelienſes celeberrimos, aliquando eiuſdem fuiſſe ſententiæ.

Quæſtio de compo. confect. Alkermes.

In eius verò compoſitionis fabrica potiſſimùm dubitatur, vtrum ſit melius, Grani tinctorij ſuccum, qui ſericum nondum infecerit vſurpare: an ex ſerico eo tincto reſumere ac mutuari. Sagaciſſimus Medicus Ioubertus ſericum à Meſueo non fruſtra requiri exiſtimat, cui ſucci copia eſſe potuit: ſed vtriuſque copiam & qualitatem expeti, quem etiam crudum ſericum & in ſubſtantia [vt vocant] ipſe Meſues permultis aliis immiſceat cardiacis. Eiuſmodi autem Serico, vt verum fateamur, paulò magis quàm nihil virium. Illique ſanè vires cardiacas tribuere videtur tota ferè Medicorum ſchola, fide potiùs implicita, quàm ratione bona & aperta. Malimus igitur ipſum met ſuccum accipi, ſi haberi poſſit: [poteſt autem ab iis qui incolunt eas regiones vbi naſcitur,] aut ex ſucco granorum recenti & ſaccharo Syrupus parari poteſt, vt & cum aliis ſuccis fit, cui ſuccus pomorum & aqua roſarum addi poteſt [abſque ſerico crudo] ex quo deinde & cæteris addi ſolitis confectio præſtantiſſima, quando lubet concinnari queat. Aurum quid in ea poſſit aut præſtet, norunt Sapientes. Hæc res non eſt huius inſtituti.

Ionberti ſententia.

Manardus repreh.

Non tamen probatur nobis Manardus in cenſura Meſ. ſcribens ad eam confectionem ſe nunquam proſtituturum ſuas pecunias, quod neque in ſerico vocato, neque in cocco, vel Baphica vel chermes, agnoſcat vim niſi conſtringentem: lædere cor potiùs, quàm iuuare, &c. ei dubio, inquit Apollo, mentem adhibuit Syluius, at difficultate perterritus, inſolutum reliquit, nos ſoluere tentabimus, Sed Deus bone, quàm elumbi conatu: ad adſtrictionem recurrit, ad roſarum ſuccum aut liquorem ſtillatitium [de quo non quæritur,] ad colorem ſucci, qui ſanguineam dirigat maſſam atque defæcet coloris familiaritate. Miſerabilis erratio, ac Medico Philoſopho indigna, quæcunque à colore ſumitur ratio. Sufficiat ſciſſe adſtrictionem quam Dioſcor. & Gal. nos docuerunt, & ſenſus ipſe, vt de ſubſtantiæ familiaritate nihil tradamus. Sufficiat item ſciſſe, Ambram, Lignum Aloës, Cinnamomum optimum, Moſchum & cætera quæ hanc confectionem ingrediuntur, partim & ipſa cardiaca atque adeò etiam cephalica eſſe, partim ſucco Cocci baphicæ, quæ baſis eſt eius compoſitionis, pro vehiculo eſſe ad partes principes, quas roboret, muniat, atque ſua adſtrictione à vaporum & humorum ingluuie tueatur, aut ipſos etiam ſpiritus diſſolutos cohibeat, & retineat in officio. Tota autem confectio odoris iucunditate non modò oblectat, ſed & corroborat, & corporis ſpiritus vehementer reficit, animúmque exhilarat. Sed de his diſputent otioſè alii, dum nos hic diſſertationes fugientes, recenſendis & enarrandis viribus immoramur.

Apollo explosus.

Vulnera cap.

Fallop. Expoſ. in lib. Hipp. de Vuln. c. Solemus inquit, in vulneribus capitis linamentis vti ex ſerico grano infecto, ne ſit autem chermeſinum, quod tingitur vermiculis illis: at ſi è cocco aut Grano fiat, præſtantiſſimum eſt, non ex Vermiculo nato in cocco, ſed ex cocco ipſo, quoniam linamentum illud vim habet adſtringendi. At quia ex nauigationibus Indicis adueniunt vermes, quibus purpuram illam mentiuntur, ideò ſemper obſeruaui fugere, cùm non poſſim ſcire, an ex vero cocco, vel ex vermiculis ſit tinctura illa.

Linamentũ ex Cocco.

Vermes Indi.

Iam verò nihil pretioſius, & in maiore fortuna honeſtius hodie habetur quàm coccum, & eo intinctus pannus Scarlatinus dictus, quo Reges quondam à priuatis, nunc nobilitas à plebe vix diſcernitur. In pretio & honore meritò habendum, niſi corrupta morum diſciplina, calcatíſque ſumptuariis legibus, ceu aranearum telis, promiſcuum plebi eum colorem noſtra tempora feciſſent. Veſtes ſcimus eo infici admirabili fuco. Atque vt ſileamus, Galatiæ, Africæ, Luſitaniæ granum cocci imperatoriis, vt Plin. ait, dicatum paludamentis. Coccina autem, vt habet Martialis, aut vt Lampridius, indumenta coccea, quæ ſcil. cocci colorem imbiberunt, olim plurimi fecit Antiquitas, vel hoc vnico argumento, quòd coccum Imperatoriis paludamentis dicatum prodiderit Plin. Huius puluiſculo & hodie lanas inficiunt viuido illo colore, qui in roſis micat, quo aſpectu nihil gratius, & in purpuras Tyrias, Dibapháſque aut Laconicas. Etenim Tyrio primùm tinctas, mox ex cocco tingere mos erat, aut contrà, notante Dalecham. Nam & tertio, quarto & quinto ſaturabantur, vnde nomina illa veſtium, Monocoros, Tricoros, Tetracoros, Pentacoros in vitis Principum.

Cocc... Cocce... dum...

Color... lu.

Nunc etiam, vt tradit Conſt. ex cocci & Berſilii fæce pigmentariorum Lacha paratur ad rubrum ſaturum. Non autem illam Lacham intelligimus Arabum, quod cancamum eſt Græcorum, hodie ignoratum, vt putatur: ſed illam pictorum. De qua etiam doctiſſ. Fuchſ. lib. de comp. med. qui aliam Lacham tradit ex Arabum ſecta, gummi ſcil. Kermes, ſiue Alkermes, ex quo carmeſinus color paratur.

Lach... gment... rum.

Gumm... kerm...

COCCVS RADICVM.

Dictum vulgò CHERMESINVM, quod ex herbæ radicibus colligitur, *Oramoisíque* dicitur, iamiam tractandum venit. Ex ſanguiſorbæ igitur [atteſtante Hermol. in Dioſc.] radice, quibuſdam locis, vt ferunt, vermiculus eruitur, qui curatus, ſericis præcipuè tingendis purpuram facit incomparabilem. Inuentus caſu, excrementis gallinaceorum ita coloratis, nam & vſus purpuræ, vt eſt apud Iulium Pollucem ab Hercule videtur inſtitutus, conſpecto canis roſtro, qui purpuram deuoraſſet, infecto. Igitur Purpuriſſum ex hoc vermiculo Carbaſinum à præſtanti amphitheatralium velorum [vt arbitratur idem] colore dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus hic Punicâ linguâ carmes appelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepiſſe coloris, quòd lanas inficere Sardibus cœptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud Veteres inuenias. Hermolao ſubſcribunt cardanus, Amat. Corn. Lacun. Monach. Matth. & Apollo, quamuis & ex alia quoque naſci credant. Sericum [inquit Card.] tingebatur apophyſe quadam Bibinellæ, ſed nunc maior copia grani, quod è Ficu Indica prodit. Karbiſinum porrò, quo floribus ille ruber color efficitur, à Kermes Arabum longè alia res eſt. Hoc ſiquidem ex Ilice colligitur, illud autem [vt Amatus quoque teſtatur

Sangu... ba.

Verm... lus.

Purpu... Quom... inuen...

Purp... ſum... baſin... vnde.

Carm... num.

Carm... Cocc...

Bibin... Karb... Non... Kerm... Arab...

testatur] ad radices Saxifragiæ nascitur, Pimpinellæ similis, non solùm in Italia, sed Polonia, & aliis variis regionibus: nec tantùm ad radices prędictæ, sed etiam ad Farraginis, Parietariæ, & aliarum herbarum, Lentis magnitudine, vt Coccum Ilicis, quod ocyssimè quoque in vermiculum vertitur, ni vt decet tractetur, vnde quidam Coccum Scolecion dici apud Plinium arbitrati sunt. Sed hîc scire licet, quod ab hinc sex tantùm annis, ex insulis nouiter repertis in Hispaniam aduectum fuit & inde in Italiam, tanti magisterii & coloris supremi, vt illius vncia vna superauerit opus confectum libræ vnius vulgati Carbisinii: quâ de causâ, Venetiis sericum carbisino infectum, vilissimo pretio habetur: imò nigrum carbisino cariùs venditur. Ait autem hoc in loco Constantinus eos verba Plinii negligenter legere, qui credant, rubẽs granum illud, cuius infectu vsus est parando carmesino colori, Scolecion esse Plinii: cùm hoc coccum sit Ilicis, illud verò tuberculum quoddam rubrum & excrementum, nõ fructus, in quibusdam plantis concretum.

Meminit Cornarius cocci ad radicem herbæ similis Plantagini, Arnoglossum appellatæ, in Sarmatiæ ad Russiam spectante Podolia nascentis, vulgò Jschirbitz dicti, voce ex Kermes, vt putat, corruptâ, ex quo panni inficiantur, qui color Scharlach & Chermesin à Germanis vocetur. Quódque vbi colligatur hoc granum, quinta parte talenti, quod centenarium dicitur, vel quinque, aut sex aureis Rhenanis veneat. Verùm inter exsiccandum ac præparandum, dum in puluillum redigatur, tantum ipsi decedere, vt ad nos allatum libræ vnius pondus triginta, aut quadraginta plus minùs aureis valeat. Et addit, grana singula singulis radicibus adnascentia Lentis magnitudinem non excedere. Et hæc vera esse, ac ideò Veteres longè suâ opinione falsos esse. Verùm fallitur ipse Cornarius, qui inter Carmesinum adhærens radicibus Pimpinellæ, in herbę similis Plantagini, Arnoglossæ dictæ, & Charmes siue coccum Ilicis nullum discri[men] nouit ac ideò non distinxit. Quare etsi grana [illegible] nunc etiam ad radices herbæ cuiusdam inueniantur, non propterea Veterum Coccorum suorum natáles, & originem, nascendíque modum, vt falsò Corn. assumpsit, nesciuerint. Ad tincturam [illegible] Carmesini panni, grana, quæ in aliquibus locis ad radicem vulgaris Pimpinellæ colliguntur, inseruire, testatur Lacuna, qui ex Peru quondam granorum speciem adferri scribit, quæ in illis partibus Cochinella vocatur.

Monachi in Mes. dist. 1. cens. 4. supra confectionem Alkermes, duo principaliora granorum tinctoriorum constituunt genera. Vnum, quod simpliciter, absolutè, & quasi autonomasticè, granum tinctorum & Coccus baphica, dicitur: & Alterum, quod non absolutè granum, sed granũ Chermes, vel simpliciter Chermes [vt propriè vulgus vocat, nuncupatur. Et hoc granum est, de quo Mesues intelligit in præsenti, & aliis pluribus locis. quò videlicet grano vtuntur tinctores solummodò ad tingendum setam, quæ postea à Chermes, vel Karmes, vel Charmes, vel Charmas, Chermesina, aut Charmesina cognominatur. Et reperitur hoc granum ad radices quarundam herbarum, sed abundantiùs ad Pimpinellæ, & propriè ad illas, quæ sunt annosæ & crassæ: quasi in superficie terræ. Rustici quidem in pluribus Italię locis colligunt, & præcipuè montanis & asperis. Vtrumque enim tam coccum, quàm Chermes apud tinctores notissimum est. Nonnulli tamen ignorantes Chermes, coccum intelligunt, ob id, quia in exordio, præsentis descriptionis legitur declaratum, quòd sint grana tinctorum. Sed hi decipiuntur quoniam Chermes est aliud à Cocco: & hoc multis est clarum. Vnde aliqua res tincta in Cocco, coccinea dicitur: quæ autem in Chermes, Chermesina vocatur. Quando autem Aromatarii volunt huiusmodi confectiones parare, in quibus ingreditur ipsa seta tincta, ab ipsis tinctoribus possunt eam emere. Et aduertendum quòd ipsa seta debet esse recenter tincta, quod author notauit, cùm dixit; Et propriè: super cuius tinctura non præteriit spatium extensum. Hoc autem diximus quia scimus quòd plurimi, cùm inueniunt in receptis setam tinctam in Chermes: accipiunt scissuras, seu quisquilias pannorum sericorum charmesinorum, quas proiiciunt sartores, tanquam non amplius aptas ad vestimentorum vsus, super quarum tinctura transierunt plures anni, non aduertentes quod dicit author: Fac modicum bullire, donec aqua rubeat. Ex prę-fatis autem scissuris, seu frustulis, siue per modicam, siue per multam decoctionem, nunquam aqua redibit: & per consequens, nullam possunt tribuere Medicinæ virtutem. Igitur necesse est, vt sit recenter tincta. Non tamen recentissimè, sicut extrahitur ab infectionis vase, vt adhuc permadescat: sed post primam, vel secundam suę exsiccationis diem: & inde inter spacium octo vel decem dierum fiat operatio submersionis eius in succo pomorum dulcium & aqua rosata. Præterea non ignorandum, quod hoc nomine Chermes, vocatur etiam tinctura rubri coloris, cuiusdam generis Laccæ, siue [vt mauis] Lacchę, vt legitur apud Serapionem. Item animaduertendum, quòd in pluribus locis per mendosas impressiones pro Chermes est positum Chesmes: vnde inibi legitur mendosè: Seta tincta in Chesmes. Et quandoque per contrarium in aliquibus locis, in quibus legendum est Chesmes, legitur Chermes.

Chermes à cocco differt.

Pro seta tincta in Chermes quid accipiendum

Chermes ex Laccâ

Chesmes pro Chermes, falsò legitur

Hęc Monachi, qui alio loco reprehendunt Brassauolum, quòd confuderit Chermes, cum Chemes, qui volent plura, eos consulant.

Brassauoli error.

Contendunt ergo Monachi, aliud esse Coccum, aliud verò Chermesinum. Etenim asserunt ii legitimum Chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ vt plurimùm vulgaris Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiantur, vocaríque hæc propriè Mauritanis Chermes: & hinc isti deinde colligunt, ait Matthiolus, minimè credendum esse, quòd Græcorum Coccum, vulgò grana tinctorum nuncupatum, sit Mauritanorum Chermes: quandoquidem magna omninò inter colorem coccineum, & chermésinum intercedat differentia. Sed hos hallucinari ex eo equidem euidentissimum fieri arbitratur, quòd hactenus neminem Arabicæ sectæ inueņerit, qui eorum adstipuletur sententiæ. Siquidem Serapio per Chermes nil aliud intelligit, quàm Coccum tinctorium appellatũ à Gręcis, cùm de chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides sub Cocco tribuit. Quapropter scire quilibet meritò desiderat, qua ratione, quáve authoritate nixi Monachi in hanc vanam & erroneam deuenerint opinionem. Verùm non ob id quisquam negauerit, Chermésinum nostrum à Cocco minimè differre, quòd certò sit, aliud esse Coccũ, aliud Chermesinum, vnde & infectores, differentiæ causâ, Granum nuncupant: Chermesinum verò, quòd è Pimpinellæ radicibus decerpitur. Sed negauerit Mauritanorum Chermes nostri vsus

Aliud Coccum, aliud Chermesinum

Monachi notantur.

Chermesinum esse, quòd nil aliud chermes sit, quàm coccus, cuius hîc meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iampridem conuehitur in Italiam.

Apollo obscurus. Bipinella. Strella. Diligentem porrò considerationem ea requirunt, quæ Apollo tradit. Nascitur in Hetruria, Vmbria etiam super herba ex Bipinellæ genere, vulgò Strella, quòd vel semen sit, vel subterranei vermiculi ouum quibusdam dubio fuit, quòd citissimè in vermiculum, cimicis æmulum, atque in papilionem alatum permutetur. Nos dubitamus an perspectum fuerit discrimen Apollini cocci Ilicis & cocci radicum.

C. Bauh. apud Matth. & in Phyt. Ad Pimpinellæ Saxifragæ maioris radices in quibusdam locis grana notantur, quorum medulla in colorem rubeum mutatur, cuius vsus ad tincturam carmesini Lacuna monente, in quibus & vermiculi, Costæo authore, nascuntur, quare coccus radicum dici poterit.

Coccus radicum C. Bauh. Animaduertes hoc in loco Lacunam non scripsisse grana hæc provenire ad radicis Pimpinellæ Saxifragiæ.

Ego quoque coccum radicum primus nominaui, licèt frater id subticeat.

Polygonii. Camer. ad Matth. Germ. cocciferum Polonicum, Polygonum, cui adnascuntur baccæ, ex quibus pulcher color ruber chermesinus, quæ etiam *In Herniaria.* Iunio mense reperiuntur in Herniaria.

AQVIFOLIVM SIVE AGRIFOLIVM VVLGO.

Cap. III.

Institutum. PRæter institutum nostrum glandiferis hîc iungimus bacciferam: verùm à bacciferis in cæteris dissimillimam, & Ilicibus magis accedentem, atque adeò à multis cum illis confusam.

Descriptio Agrifolium igitur vulgò dictum, alicubi in iustam arboris magnitudinem excrescit: sæpiùs pumilum vt ad frutices referri possit, perpetua fronde viret: *Cortex.* caudex & rami lenti, flexiles, læues cortice duplici muniti, exteriore viridi, [in trunco vtplurimùm cinereo] interiore pallido, odore cùm auelluntur, tùm etiam sapore ingrato, fœtente: *Materies.* materie chlora, albáve, dura ac solida ac circa interna nigricante, quæ in aqua præ pondere sidit, Buxi aut Guaiaci instar. *Folia.* Folia satis magna, densa, sinuata, longis & rigidis in ambitu spinis horrentia: [interdum, licèt rariùs, superiora *Varietas foliorum.* folia Laurinis sunt similia, sine aculeis, quod in vetulis arboribus copiosiùs obseruatur] colore ex viridi splendente, vt in Malis aureis ac Medicis, ex pediculo breui, *Sapor.* sapore non ita ingrato vt cortex, *Flores.* flores pulchri, parui, chlori si rectè recordamur, quaternis foliolis, totidémque apicibus constantes, [in quorum medio baccæ rudimentum] conferti vt in Lauro, breuibus pediculis appensi, *Bacca.* quibus succedunt baccæ paruæ, rotundæ, rubræ, vmbilicatæ, *Sapor.* gustu subdulces: cum tetro quodam sapore: intus continentur semina quaterna, oblonga, triquetra, striata. Vesuntii in aula amplissimi & verè Regii illius Palatii, à Granuella S. Imp. & Cæs. Carol. V. quondam *Agrifol. folio non spinoso.* Cancell. exstructi, vidimus magnam satis arborem, fronde magna ex parte non spinosa, ob id, obiter aspicienti, Laurum repræsentantem.

Dod. ait: senescente arbore, pauciores vel nullos aculeos habere. Idem & Cæsalpinus obseruauit.

Agria Theoph. Theophr. Aquifoliam [ἀγρίαν] inter syluestres perpetuò virentes recenset, idque non vno loco vt lib. 1. c. 15. ponit inter vrbanas perpetuò virentes Laurum, & inter syluestres Ἀγρίαν, vbi Gaza *Theoph. varie corr. illustr.* vertit Aquifoliam, imitatus Plinium, & rectè, postea subiungit, & ex iis crescere circa Olympum Τέρμινθον, Ἀγρίαν, Δάφνην, Gaza conuertit, Laurum syluestrem: Clus. Laurum Tinum putat: nos Agrifoliam intelligimus. Item lib. 3. c. 4. Montibus propria, quæ nasci in planis nequeunt. Macedoniæ Abies, [Ἐλάτη] Pinastrum, [πεύκη] Picea, [πίτυς] Aquifolia, [ἀγρία,] nec vertendum *Matth. lapsus.* Picea syluestris, vt fecit Matth. Item postea sub finem cap. Inter syluestria perpetuò virent, quæ primo volumine retulimus, Abies, Pinastrum, Picea, Aquifolia [πίτυς, ἀγρία. Sic enim in nostro *Gaza & Matth.* Aldino legitur, interposita distinctione: Gaza Piceam agrestem, & Matth. syluestrem vertit: neuter bene.] Terebinthus, Philyca, [φιλύκη: malè *Gaza meritò.* Gaza Aquifoliam reponit: nam Philycæ materies est alba, & in alendo pecore honor: Agriæ seu Aquifolii materies non est albida, neque frondes pecori vtiles fert.] Apharca, Laurus, Suber, Quercus. [φέλλος δρῦς: nos existimamus legendum, φελλόδρυς.] Apud Theoph. lib. 3. c. 16. vbi agit de Subere, Ἀγρίαν Gaza vertit Aquifoliam: nos, vt antea monuimus, censemus legendum Αοίαν, id est, Phellodryn & non vertendum Aquifoliam.

Aquifolium Plin. Apud Plinium baccæ sunt Aquifolio, & spinæ sine succo: folia aculeata pungentia: cui è genere syluestrium ea non decidunt: germinat Vere cœpturo. Notandum Plinium vocare coccum baphicam Ilicem Aquifoliam paruam, fortè quia Aquifolio propr è dicto similis.

Crataegon Theoph. Aquifol. Ital. Plinij lapsus. Theoph. arboris genus intelligi voluit crateogonon siue Cratægona, quàm Itali Aquifolium vocant.

Qui leget quæ scripsit Theophrast. lib. 3. c. 15. de cratægo, facilè insignem Plin. lapsum animadtet: verba posuimus lib. 1. sub Sorbo torminali.

Agrifolium arbor Macrob. Ilicis genus. Agreol. In Macrobii commentariis scriptum est, Agrifolii arboris nomen. Qua voce Ilicis genus etiam nunc Vascones vocant, inquit Scal. licet corrupta, Agreol.

Ruellius reprehensus. Ruell. scribit: Est Aria siue Agria, quam pro Ilice Aquifolia Dores vsurpant. Quibus verbis liquidò patet ipsum nullum discrimen facere inter Ariam & Agriam, quod tamen nostro iudicio non est paruum, vt suo ostensum loco. Idem ait: *Ilex Ruell.* Aquifolium sibi videri, Veteribus nihil aliud fuisse, quàm Ilicem. Ilicis verò duo esse genera, minus & prolixius. Plinium tamen negare succi quicquam habere Aquifoliæ baccas: sed de ea *Smilax idem.* forsan intellexisse, quam Græci Smilacem appellant. *Ilicis Aquifolia Ruell.* Et alibi: alterius Ilicis genus [Aquifoliam intelligens] maius perpetua fronde virens in iustam arborem prosilire, cùm sibi commodam nactum sit humum, caudice læui, folio pungente aculeo per ambitum armato, bacca punicea. Hac plerasque Galliarum syluas scatere: sed in multis locis tam pumilem arborem, támque crescendi pigram, vt ad frutices potiùs sit referenda. Vulgus Gallicum *Hous* aut *Housson* vocare, rusticis non ignotum, qui sæpè spinarum iniuriam experiantur. Quod si non sit generis Aquifoliæ Ilicis, parum tamen aut nihil differre videri. Subscribere iudicio suo permultos studio & doctrina insignes. *Glandif. Ilex.* Glandiferam Ilicem Galliis esse rariorem, quàm vt sæpè conspiciatur. Satam tamen apud se in hortis creuisse, cingente robustam frondem spinarum vallo. Nec se clam esse, *Crataeg.* cratægum vel crategona Aquifolium in Italia, authore Plinio voca-

vocari. Non tamen simile veri, esse Ilicem Aquifoliam cùm à nullo ei reddatur folium aculeatum. Theophrasto neque esse arborem magnam &c. Mox subdit: Theod. Gaza Aquifoliam intellexit, quam Theophrast. Agriam siue Ariam appellat, sempiternæ frondis arborem, inter Robur & Ilicem mediam. Sunt qui Smilacem Aquifoliam interpretētur, haud ferendo errore. Nam Arcades arborem faciunt Ilici similem, folio tamen non aculeato, molli, profundo, materie soluta & in opere tenera.

Iouis Barbam nonnulli contendunt esse quam Theophrast. Diosporon, id est. Iouis sementem: [Sic enim apud Athen. legimus] alii Diospyron, id est, vt nonnulli vertunt, Iouis flammam: alii Iouis triticum malunt interpretari. Arbor extat Parisiis in peristylio sacrarum ædium D. Genouefę: An Diospyros fuerit, inquit Ruell. asserere non ausim. Nimirum ad pauca respexit coniectatione sua. Nobis relatum Parisiensem illam esse Agrifolii arborem folio non spinoso, qualem supra diximus esse & fieri annosam. Si ea est, non placet pro Diospyro, nec etiam separanda à Gallorū Hous seu Aquifolio, quod Ruell. & eum sequuti aliqui facere velle videntur. Falluntur & ii, qui Pyxacantham esse putant Germ. Hols, Gall. *Hous*, Lat. *Aquifoliam*, & meritò à Cordo reprehenduntur. Tragus fatetur se latere quo in loco hęc arbor (frutexue) apud Veteres descripta sit, ac videri sibi ne doctos quidem quicquam de illa cognouisse, nisi quòd Ruell. Aquifoliam appellet. Neque tamen Aquifoliam hîc intelligi velle de qua Theophrast. lib. 3. cap. 15. scribit, syluestri Mespilo accensēs: (Cratęgus ibi nominatur, non Aquifolia.) neque etiam ad Ilicem Theophrast. hanc arborem referri posse. Se existimare syluestrem Lauri speciem esse, Latinè Laurum spineā, seu aculeigeram appellandam. Quod nomen ex Germanico mutuatus videtur, Germani enim Stechpalmen, quasi Palmam pungentem vocāt, quamuis Lauro longè similior sit, quàm Palmæ, quod facilè animaduertere potuit Tragus. Nec tamen stirpiū planè imperitus Lonicerus fidē hac in parte tribuit insigni & modesto Herbario Trago: sed ineptè non glandiferam arborem vult Ilicis Aquifoliæ Plinii genus, quod ex Ruellio, sed intempestiuè hausisse videtur. Ryffius quoque in Dioscor. com. Ilicem Aquifoliam magnam vocitat, fructu inutili: & figuram falsam apponit. Non enim fert baccas ex longis pediculis, vti pingit: sed & Monachi Ilicis genus putant de quo Theophrast. l. 1. hist. c. 15.

Hallucinantur ferè omnes Iuniores asserentes Loton esse Agrifolium, vt iidem notant, rectè statuentes non esse Loton. Id autem putabat Ruell. ob id à Matthiol. reprehensus. Aliquando inquit Matthiol. mihi persuasi, eum haud longè aberrare, qui dixerit Paliurum Africanum esse Agrifolium, quòd foliis sit vndique aculeatis, Loto maioribus, fructu Cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo & gustui non ingrato: non tamen quòd pro certo hoc asserere velim, quòd hæc propria sit Africæ planta: Sed quòd aliquando his notis persuasus, putarim Paliurum hanc aut Agrifolium esse, aut omnino arborem ei similem. Plin. ex Theophrast. hanc ipsam literis mandauit l. 13. cap. 27. Sed cùm de viribus eius dissereret lib. 24. eam recensuit, quam & Dioscor. Nullam ego arborem hactenus reperi, quæ Paliuro Africanæ similitudine respondeat, præter Agrifolium, vt dixi: Non dico Aquifolium: ea est in Italia arbor, quam Theophrast. Crateogona vocat, omnibus ferè notis Mespilo similis.

Aquifolia Matthiol. vult ab Agrifolio differre.

Illa verò quam Agrifolium appellamus, fructu est rotundo, lucido, rubro, Ruscum & Cedrum baccis æmulante. (in postr. Com. addit: nucleo etiam Rusco simili, albo crassoque: [quod falsum].) Huius radicum cortice incolæ Viscum parant, quo etiam modo ex Viburno conficiunt. Hanc non desunt, qui velint eam esse stirpem, quam Theophrast. Agriam siue Ariam appellat, sempiternæ frondis arborem, inter Robur & Ilicem mediam. At in postr. scribit idem Matthiol. Hallucinantur, qui Theophrast. Agriam siue Ariam faciunt: atque in eodem errore versantur, qui eandem existimāt eiusdem esse Crateogonon.

Matth. re[…]preh.

Viscum.

Agria.

Ita solet Matthiol. Palinodias suas canere, vt in alios fabam cudisse videatur. Sed falsum quod de fructu ait, iucundum esse & gustui non ingratum: & quæ de nucleo tradit, comminiscitur. Quid vocat Aquifolium in Italia? Erronea sanè opinio est existimare Agrifolium esse Paliurum Africanam. Plausibilior erat opinio Guiland. de zizipho, licet scribat impudentissimum Guilandinum somniasse, si somniauit, is vtique impudentissimè delirauit. Oppidò festiuum se putabat. Verùm distinctione illa Aquifolii & Agrifolii, quę nullius est momenti, quæ nulla innititur ratione, nullo sensu nullaque autoritate. Ita seu Dauus quidam Botanicus, perturbans omnia, rarò impunè istud nobis ferat. Quidni? de veritate agitur, de hominum salute, ac Studiosorum vtilitate.

Matth. Ca[…]stig.

Nectendus crassus ille error Amati, quandò παλίουρον putat esse Agrifolium Hisp. *Azebo*, Lusit. *Aziuinho*, Germ. Welbeer: sed nomen Germ. neutri conuenit. Verùm præstat eius verba audire, ne indicta causa damnatus videatur. Diosc. (infit ille) vt de re passim obuia, Paliuri exactā prætermisit historiam: vt tamen coniecturis assequi possumus, hic idem Paliurus Dioscor. cum eo à Plinio descriptus est, quem Theophrast. lib. 4. hist. cap. 4. priùs descripsit, & eum Afrum Paliurum vocant. Trahunt autem, inquit, in hanc me sententiam Plin. verba lib. 24. cap. 13. vbi Paliuri vires prosequitur: quæ ferè cum Diosc. ita habent: Paliurus quoque spinæ genus est, semen eius Afri Zuram uocant &c: quæ omnia cum iis, quę Dioscor. suo tribuit Paliuro conueniunt. Vocant hodiè fruticem istum rei rusticæ Scriptores Agrifolium, non verò Aquifolium &c: Hæc Amatus. Quem reprehendens Matthiol. non minùs crasso se implicat errore. Audiamus eum. In Paliuro, [inquit] Amatus confundens historiam, pede prolabitur. Siquidem putat Dioscor. Paliurum, & eam de qua Theophrast. lib. 3. c. 17. hist. tradidit, & Gal. lib. 8. simpl. illam esse arborem, quàm Agrifolium uulgò vocamus. At tam Diosc. quàm Theophrast. Paliurus frutex est non arbor, & semen in siliquis profert, fuliginosum, mansu lentorem relinquens, seminis lini modo. Id quod in Agrifolio nusquam spectari potest, cùm Baccifera sit arbor. Nec propterea negauerim Agrifolium aliud esse Paliuri genus, quod [vt ipse quoque Theophrast. inquit lib. & cap. 4.] in Africa nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verùm non ob id affirmauerim, Agrifolium alterum illud esse genus, quod siliquas profert. Sed cùm Amatus fortasse audierit Agrifolium inter Paliuri genera haberi, nec vnquam legerit Paliuri differentias apud Theophr. nulla adhibita distinctione pro omni Paliuro Agrifolium adducit. Quin & in hoc decipitur, quòd certò crediderit Paliurum à Plin. descriptam lib. 13. cap. 19. & à Theophrast. lib. & cap. 4. esse Dioscor. Paliurum. Error

Amati error.

Paliurus.

Zura

Agrifolium

Paliurus Amati.

Aliud Paliuri genus, Matth.

sanè per se patet, quòd Diosc. Paliurus semen in siliquis ferat: Theophrast. verò & Plin. citatis locis fructum ferat rubrum siliquis nullis insertum. Nam tametsi siliquarum non meminerit Diosc. sed tantùm seminis, quum tamen rara in arboribus sint semina, quæ siliquis vel vasculis quibuslibet non asseruentur, non temerè censeri potest Diosc. siliquas prætermisisse. Nam si de Africana Paliuro scripsisset is, fructus meminisset, non seminis. Adhæc, quum Theophr. Paliuro siliquas ferenti easdem tribuerit tum vires, tum qualitates, quas suæ reddidit Diosc. ambigendum sanè non est, quin Diosc. Paliurus semen in siliquis ferat. Hæc Matth. Qui frustra luctitans, & ipse in media lucta pede prolabitur. Nam nec Amati, nec Matthioli Paliurus est Agrifolium, ac vtraque opinio erronea. Quid autem Paliurum Theoph. & Diosc. existimemus, superioribus libris ostensum, & speciatim in historia Rhamni, nec opus hîc repetere: ad eum locum lectorem relegamus.

Amat. & Matth. opiniones falsæ.

Sic & doctiss. Guilandinus. Matth. inquit, Paliurum Africanam falsò Agrifolium vulgò dici statuit, [illegible] Agrifolium à Theoph. cratægus ap[illegible] quod non affirmo. Tanta fuit eru[illegible] modestia, vbi quid asserendum fuit de Veterum placitis. Sanè Paliurus Africana esse nequit, neque cratægon, cùm sit eius bacca [illegible]: Aquifolii verò neutiquam.

Cratægus Theoph.

Guiland. not.

Verùm & Lacuna nobis suas obtrudit ineptias, Agrifolium non solùm legitimam Paliurum statuere ausus, sed & fructum ipsum per se iucundum, atque si quis vinum infundat, tum ipsum suauiorem, tum vinum suauius reddi. Qui si vel baccas has degustasset [si modò vnquam vidit] vel merum iis imbutum hausisset, hanc vtique cantilenam non cecinisset.

Lacunæ ineptia explo[sa].

Paliurus, inquit Gesn. nobis incognitus est: nec senserim cum Amato, qui Ilicem Aquifoliam nostram [ipse Agrifolium nominat, & ab Aquifolio non rectè distinguit] Paliurum facit. Idem Gesn. Diospyron arborem, à Gaza Iouis flammam conuersam putat, cui hac in parte assentiri haud possumus.

Gesn. error.

Fuchs. quoque Aquifoliam Ilicem aliquando vocitabat. Ita & Goropius vocat, in Vertumno. Sed cur Ilicem vocent, non videmus, cùm ne species quidem eius sit. Non enim est glandifera, & natales Ilicum feraces, adeóque æstuosos odit, ut benè obseruauit Lob. Qui idcò Dioscoridi indictam putat, nec fortè valdè notam Græcis. Idem & Ruscum sylu. vocat. cratægon etiam esse negat Dod. qui nec Paliurum esse rectè scribit.

Non bene dicitur Ilex.

Solerius quoque apertè scribit nullam esse Paliuri speciem, vt Matthiol. opinatur, nisi quis ad coccygiam Plutar. Paliurum ablegare velit. Esse Aquifolium Plinij, Ariam siue Agriam Theophr. diuersam à Lauri & Paliuri generibus, quicquid dicant Tragus, Lonic. & Amatus. Ipse verò etiam Solerius non bene, nostro iudicio, confundit Arian & Agrian Theoph. distinctas plantas, vti dicebamus, quod & Curtius facit.

Coccygia. Trag. Lonic. & Amat. not. Soleri error Curtius taxat.

Harchius in Ench. Aquifoliam Rusco non absimilem scribit. Sed parua similitudine. Reuera enim Bos similior est Asino.

Harchius not.

Had. Iun. Agrifolium Italis Oxymyrsinen, hoc est, Ruscum syluest. dici tradit. Quod an verum, [illegible] Idem ait, Ὀξυάκανθος, Theoph. voce non malè dici, aut à feritate aculeata foliorum [illegible]. Sed non placet studio aliarum plantarum nomina huic affingi, quæ studiosis & incautis confusionem parere queant.

Oxymyrsine Ruscus syl. Oxyacanthos.

Had. Iun. repreh.

Rob. Steph. cratægum putat. Verùm priùs dictum non esse. Et esse negant nobiscum Dodon. Pena & Lob. Herbarii non ignobiles.

Matthiolus [inquit Apollo] in Ruellium inuehitur, quòd Lotum eam plantam existimauerit, quæ Ital. Agrifolio dicitur. Ruell. autem aliorum sententiam refert, Matth. cauillatur.

Matth. cauillator. Lotus.

An Agrifolium Anguillaræ? An hoc intelligit Varignana in secretis, vbi ait: Nabach est Agrifolium. Et alibi: Agrifolium & Gummi eius. Suspicamur tamen Varignanam diuersas plantas confundere. De Nabach alibi dictum.

Nabach.

Agrifolium Barbara vox est, vt notat Had. Iun. *Acrifolium*, Monachi habent. At *Aquifolium* & *Aquifoliam* legimus apud Plin. pro eodem. *Aquilentam* vocat Varro, à lentore insigni. Ita & *Toxites* vocat in suo Onomastico & Had. Iun. *Agriolum* Allobroges. Fortè *Aquifolium* dictum, quasi *Acutifolium*. Nam quid ipsi cum aqua? Græcis ἀγρία: non item ἀεία. vt quidam putarunt. Germ. Stechpalmen / Stechbaum / Stachender Palmenbaum / Stechapffel / Walddistel. Belg. Hulst / Steeckpalm. Gall. *Hous*, *Housson*. Allobroges speciatim *Arigle* vocant: Prouinciales, *Aubrepin*, vti nobis relatum. Solerius tamen notat iisdem *Greu* dici: Delphinatibus *Grenon* & *Eygrenon*: Montbelgardensibus atque Burgundis, *du Pin*, *fol*. Vasconibus, *Agreol*, H[illegible], Lusit. *Azeuinho*, vti dictum antè. Angl. Holy.

Synonyma linguar. Acrifolium. Aquilenta Varronis. Etymon.

Sed sunt qui geminas species facere voluerunt: vt Gesnerus: qui in lib. de hortis, postquam eam, quæ folio est spinoso dixit, addit: Est & alia species læui folio. Basileæ in suburbio D. Ioannis. Et Solerius apertè dicit: Agrifolii duo genera: vnum folia habet aculeis armata: alind non aculeata. Hos secutus C. Bauh. in aucto suo Matth. etiam nouam adiecit iconem, cui titulum fecit: Aquifolii varietas, cui ait, folium non fimbriatum, extremitatem leuem. Sed reuera neque distinctæ species esse videntur, neque propriè dicta varietas. Non distinctæ species, quia vti dicebamus, vetulæ arbori accedit tantùm, vt talis fiat. Non varietas speciei: quia hanc varietatem obseruauimus, non in tota arbore, sed in ramis quibusdam. Sæpè occurrent eiusmodi folia non spinosa, etiam in spinosissima Aquifolia, qui obseruare volet. Audiamus quid Cæsalpinus dixerit. Agrifolium, inquit, frutex est, folio aculeato, per ætatem arborescens Hederæ similis redditur, folio nequaquam fimbriato, nec pungente: flosculos candicantes gignit: baccas carne modica, subflaua & subdulci: officula intus tria aut quatuor, oblonga, striata & depressa. Hæc fortè Rigens erit Hedera apud Plin. Quæ descriptio Cæsalpini & nostram suprapositam confirmat, & demonstrat, quantùm fidendum Matth. descriptionibus, ostenditque falsitatem eius & Lacunæ in describendo Agrifolio, vt antea monuimus.

An ei[us] sint di[ffe]rentiæ. Spinosa. Non spinosa. Descrip. Cæsalp. Flosculi candicant. Ossicula. Matth. gaute.

Videtur Plin. quidem lib. 27. c. 8. & aliam arborem pro Aquifolia accepisse, nempe cratægogonon. Sed hic error iam suprà plus satis explosus. Cæterùm Aquifolii & Agrifoliæ nomine donantur diuersæ plantæ: inprimis verò & communi omnium consensu ea, de qua hîc agimus. Aquifolia Ilex dicitur de coccifera, vt dictum cap. præced. Aquifolii nomen tribuitur etiam Ilici arbori & Phellodry, vt cap. de Ilice ostensum. Pro Aquifolio Plin. & Agria, Anguillara Ilicis genus tradit, de quo nos cap. de Phellodry & Aria. Aquifolium & Cratægonem Theoph. quidem idem pu-

Aequi[voca]. Agrif[olia]. Ilex i[n]fera. Ilex [ar]rea. Phell[odrys]. Agri. A[n]guill.

putant, de quo sub Sorbo torminali. Phylicam Theophr. ut antè dictum, malè Gaza interpretatus est Aquifolium. Syluestrem Laurum Tragus Ruell. teste, Tinum dici notat, & nonnullis Aquifoliam. Ex historia Loti arboris satis apparet Agrifolii nomen ei attribui. Harchius in suo Enchiridio scripsit; Bruscum siue ruscum quibusdam dici Agrifolium. Apuleius ineptè Bryoniæ tribuit nomen Agrifolii. Agriofilon siue Pastinaca erratica Toxici dicitur de Pastinaca sylu. Græcorum siue Staphylino sylu.

Gaudet hæc arbor locis incultis, vmbrosis, ac syluosis, desertis: quapropter eâ plæraque syluæ tam Galliæ quàm Germaniæ scatent. Hercynia. Saltus propè Saltzburgum: montes Burgundici, vbi sæpè obseruauimus pulcherrimas, quarum folia suprema erant Laurinis simillima, sine spinis. Iuxta fontes acidos: in montibus Sabaudicis: in montibus agri Basiliensis & totius Heluetici. Sed vix uspiam abundantiùs, quàm in fruticosa illa sylua propè thermas plumarias, vulgò Plumbares dictas, Lotharingiæ, quâ ab iis Vrsulùm tenditur & vicinis locis: vbi plurimę arborescentes conspiciuntur, & foliorum varietate prædicta. Monspelii: Patauii: Bononiæ: Tubingæ. In Anglia frequentissima. In calidioribus regionibus minùs altè fruticat, nisi colatur: sic etiam ægrè. Schvvenck. notat Aquifolium Plinii in Silesia, sed tantùm in viridario D. Scholtzii Med. Vratisl. se vidisse. Antuerpienses monachi ordinis Franciscani, hortum suum, quem habent excultissimum sepiunt, teste Amato. Et nos quoque passim culturę topiarię in horto E.C. Montb. aptari curauimus, quam non innuenustè subit, hortumque perenni virore suo ornat. Sed non fœliciter adolescit, & virore magis placet, quàm multiplicatâ ramorum fronde. Eadem, vti refert Tragus in quibusdam syluis, nim. ea, quam Den ydar vocant, propè arcem Veldentiam, è regione Mosellæ fluuii, ita arborescit, vt reliquas arbores magnitudine & proceritate æquet. Vbi & in hoc genere videas, quæ humili statu contentæ, frutices potiùs, quàm arbores apparent. Hoc genus Aquifoliæ in saltu. Haganouensi inter cæteras sentes & frutices luxuriat. Habentur & pulchræ arbores in horto Stuckardiano, & topiariæ, Vere cœpturo germinat: floret Iunio, fructum maturat autumno, & subinde per hyemem arbori adhæret. Nam & Februario onustam baccis vidimus. Euenit huic arbori quod Ilici: nam mirè ludit in foliis natura. Videas, quæ nullas omnino spinas, alia quæ vix vnam aut alteram, alia quæ plures: magna tamen ex parte quæ tota in ambitu rigidissimis spinis obuallata, à quibus & auiculas arceri credimus, vt baccæ diutiùs arbori adhęreant. Ita Curtius ait: in senectute folia eius vno tantùm vel duobus tribúsue aculeis per ambitum armari.

Carol. Stephanus Arantiorum surculos Agrifolio commodè inseri monet. Si in teneras arbusculas inserantur Rosæ, producunt subuirides flores, vt peritissimos hortulanos expertos ait Camer.

Aquifolii baccæ, si Dod. creditur, temperamento Calidæ sunt ac siccæ: tenuiorum item partium: & flatus discutiunt. Ad colicos dolores vtiles sunt, crassos siquidē pituitosos humores per aluū eduxunt x. aut xii. numero assūptæ, vt ab his accepisse se ait, qui earum experimentū quandoq; fecerunt. De vsu huius arboris, inquit Tragus, nihil compertum habeo. Aniculæ eius folia vino aut potu iniecta, aduersus laterum dolorem morbumque pleuriticum pollere tradunt. Experiatur qui volet. *Pleuritis.*

Sagminibus etiam frondes Aquifoliæ adiiciūtur. Vulgus diuturna superstitione seductum ac fascinatum, consecratas eius frondes supra fores, tàm ędium quàm stabulorum suspensas à fulminibus ea loca tuta seruare credit. Sata etiam in domo, villáve, veneficia arcere creditur. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citrà, defectu emittentis, crediderit ipsum per sese recubitu propiùs adlabi, tàm præcipuam inesse arbori, vt Plin. ait, naturam. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. At nos præcipuam iis inesse superstitionem censemus qui istas nugas credunt. *Fulminis amuletum. Contra Veneficia. Superstitiosa.*

Radicum decocto, teste Matthiol. fouentur vtiliter articuli, qui priùs luxati duritiem contraxerunt, nam emollit & resoluit, tumores discutit, & ossa fracta ferruminat. Id quod valentiùs præstat radicum ipsarum cortex excoctus & illitus. Sunt qui folia valdè laudent contra pleuritidem tussim, in puluerem redacta & pota, nobis tamen non placent. Folia suspenduntur circa funes, è quibus salsæ carnes sub tecto pendent: prohibent enim suis aculeis ne mures accedant. Sunt, qui etiam scopas ad verrendas domos è foliosis virgis parant. Baccæ auiculis in alimentum cedunt. Ramis, quòd perpetuò virescat hæc arbor, hyeme ornatur templorum fores & aræ, quos deinde in suas ędes deportant rustici. putantes hisce ramis fulgura inhibere, & fascino aduersari, gentilitates superstitionem sectantes, à Plinio edoctæ. Radicis decocti fotu emolliuntur & relaxantur egregiè dura vniuersi corporis tubercula. Lignum ex Aquifolia confractum ac discissum, Tedæ modo vritur, autore Hermol. & à Græcis in hoc vsu Garbion vocari solet. Hoc & è Quercu fit, & alio nomine Panos & Phanos appellatur vulgo quoque, quemad. è Vitigeneo libro factæ lampades, Lophiæ dicuntur, & ex Arundinibus, Elanæ. *Durities articulorū à Luxatione. Fractura. Tussis. Ad arcendos mures. Scopæ. Tubercula. Teda. Garbion. Panos. Lophia. Elana.*

Fit & Viscum ex Aquifolia, potissimùm apud Gallos notante Ruell. hoc modo. Cortices detrahunt, & facta humi scrobe vliginosis maximè obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putrescere patiuntur, quòd ferè duodenis diebus fieri solet. Tum marcidos eruunt, & tantisper pila tundunt, dum in Viscum lentescant. Demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquiæ sordésque fluitent, proluūt, & adiecto olei nucum momēto fictilibus recondūt ad aucupia. Nam ligādis auium pennis præstat. Matth. ex radicis cortice fieri ait. Amatus ex radice simpliciter. Sed hoc viscum, inquit Dod. non minùs nocinum est, quàm ex arboreo Visco præparatum: tenacissimum siquidem est: interanea omnia conglutinat: excrementum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, sed glutinosa sua substantia. *Visci parandi ratio. Ad aucupia. Eius noxa.*

FAGVS LATINORVM: OXYA GRÆCORVM.

CAP. IV.

FAgus Latinorum arbor magna est, patula, ramis diffusa, caudice crasso & procero: mate- *Descriptio materiæ.*

rie firma, alba, maculata, cortice læui, ſubcinereo, mediocriter craſſo. Senio confecta Trago cauatur, ſicut & Quercus nonnullæ, ita vt ſi aliud domicilium non ſuppetat, commodè in eiuſmodi cauernis habitare queas. Memoriç quoque proditum eſt, Æſculapium in caua Fago (ſi hæc intelligenda) Draconem nutriiſſe.

Draco Aeſculapij.
Folia.

Ante omnia ſanè notatu digni in Fago oculi, ſeu longæ & ſquammatæ illæ gemmæ, quibus facilè vel media hyeme, omni nudata fronde, facilè à cæteris arboribus omnibus diſtingui poteſt. Eæ vnciam circiter plùs minùs longæ, anguſtæ, exacutæ, & pungentes, vt & dentiſcalpiorum vicem viatoribus haud inconcinnè præbere poſſint, inuolutæ tunicis ruffis ac lucidis, continentes foliorum primordia, quibus emergentibus intumeſcunt gemmæ, & tunicæ illæ fathiſcentes decidunt. Fortè ab his oculis Oxya dicta Theophr. quaſi acuta: niſi quis malit à fructu echinato, qui acidus, vt ſit quaſi acetoſa. Folia ad Populnea, vt plerique volunt potiùs ad Vlmea, quodammodo accedunt, minùſque rotunda illis, his figura penè ſimilia, firmiora, læuia, & nonnihil lucida, integra. (exceptis quibuſdam foliis in quibus aliquæ ſerraturæ, ſeu eminentiæ longæ ab inuicẽ diſtantes apparẽt) & lanugine interdum, præſertim in ambitu obſita: ſapore acido, præſertim nouella: quæ colore ab ortu ex luteo viridia ſunt, notante Trago: mox ſaturatæ viriditatis, quorum auerſæ partes, ſi pluuia, Solis æſtu continuò adurente (Germani den Miltaw vocant: pernitioſum ſanè pluuiæ genus, quippe quòd omnia, quæ attigerit, corrumpat,) infeſtatæ fuerint, è guttulis illius pluuiæ rubicantes ac concauæ Pilulæ ſubnaſcuntur, in quibus vermiculi procreantur. Ea excrementa ſunt, quæ ſingulis penè annis obſeruare liceat in foliis verrucarum modo extuberantia, & in acumen deſinentia, caua, quæ in icone noſtra ſic ſatis benè exprimuntur, quorum & Plin. in deſcriptione Fagi meminit. Quo tempore folia erumpunt, apparent Iuli ex longis pediculis pendentes, rotundi, ex multis apicibus luteis conſtantes, qui facilè excedunt: nec tamen ii flores ſunt propriè, quamuis ita nominent diligentes Botanici Tragus & Schuuéckf. flores enim manifeſtè diſtinguũtur ab iſtis Iulis: ſunt enim villi vel capreoli aut fila quædam multa ſimul, cum apiculis quibuſdam pallidis ac flauicantibus, inter quæ rudimenta echinata futuri fructus apparent. Sequuntur calyces echinati, anguloſi, hiſpidi, ſed non rigidis ſpinis, interna parte lanuginoſi, carnoſi ſatis & ſucculenti, guſtu acidi, qui adaperti quatuor æquis portionibus diuiduntur: in quibus nuclei triangulares, læui & ſpadiceo cortice, qualis ferè in Caſtaneis, intra quem præter tenuem cuticulam, medulla alba, ſubdulcis, pinguis cum exigua quadam adſtrictione, eſui tamen grata. Hic fructus vbi maturuerit ex calyce echinato ſua ſponte decidit: qui ſi porcorum & murium gulam effugerit, vere appetente germinans è terra erumpit, binis per exortum latis & pinguibus foliis, quæ ſubinde plura alia conſequuntur, donec in arborem tandem adoleſcat: id quod & Tragus obſeruauit, & facilè omnes, qui volunt, obſeruare poſſunt. Radices nec multas nec altas agit, pro arboris proportione, ſed ſummæ terræ obhærentes.

Dentiſcalpia. *Oxya vnde.* *Pluuia pernitioſa Miltauuẽ.* *Pilula. Vermiculi* *Iuli.* *Tragus not. & Schuuenf.* *Flores.* *Calyces echinati.* *Sapor.* *Nuclei.* *Primus exortus foliorum.* *Radix.*

Hæc Ὀξύη eſt apud Theophr. Sciſſimam vertit Gaza paſſim: quàm vocem, vbi inuenerit ne Oedipus quidem dicat. Oxya, inquit Theoph. non habet differentias, ſed ſimplex genere eſt, [mox tamen differentias agnoſcit, vti patebit] erecta, læuis, enodis: tam craſſitudine, quàm proceritate Abieti ferè æqualis, ac in cæteris quoque ſimilis. Lignum verò coloratum, robuſtum ac neruoſum: cortex læuis: folium craſſum, integrum & indiuiſum [ἀσχιδὴς enim legimus cum Conſt. pro δισχιδὴς, vt in vulg. habetur: quamuis Gaza bifidum, & Dod. diſſectum vertat, Cæſalp. difficile ad findendum.] longius quàm Pyro, minimè aculeatum, ἐξακανθίζων. Hic ἐξ in compoſitione vim habet τοῦ ἔξω, negátque & abſentiam rei indicat, vt in ἐξωνυχίζειν, & aliis multis, vt doctiſſ. Conſt. obſeruauit: quamuis Gaza & eum plerique ſecuti extremo aculeatum conuerterint.] Radices nec multas habet nec profundas. Fructus læuis, glandoſus, in echino, [λεῖος βαλανώδης ἐν ἐχίνῳ,] non tamen ſpinoſo, ſed læui, ac miti, nec vti Caſtanea ſpinis armato, ſimilis tamen illi dulcedine atque ſucco. Naſcitur etiam in montibus, materie candida, & ad multa vtili. Etenim ad carpenta, lectos, menſarum, ſellarúmque artificium, & ad nauigia. Campeſtris nigra, & ad prædicta minùs vtilis. Fructum tamen ſimilem ferunt. Idem mox: Oſtryn, Oxyæ, tam ſatu, ſeu vti Gaza vertit, corpore, [τῇ οὐσίᾳ] quàm cortice ſimilem facit. Dixerat autem priùs: Macedoniæ incolæ non florere exiſtimant Ὀξύην, ἀγρίαν: Gaza vertit, Sciſſimam agreſtem. Fortè legendum ὀξύαν ἀγρίαν Nam alibi ea vox Ὀξύη, quod equidem ſciamus, non occurrit. Cæterùm non hîc proferimus loca Phegi ſeu Phagi ex Theoph. quia ſcimus diuerſam eſſe à Fago Latinorum & Plinii. licèt Ruell. & alii ineptè confuderint.

Oxya Theophr. ſciſſima. Gaza. *Theoph. corr. & luſt.* 1 *Differentiæ. Montana. Campeſtris.* 2 *Aliud Phegus Græcorum. Aliud Phegus Latinorum. Ruell. error.*

Plin. autem de Fago ſic ſcribit: Glandes diſtant fructu, ſitu, ſexu, ſapore. Námque alia Fageæ glandi figura, alia Quernæ, & alia Ilignæ: atque inter ſe quoque generum ſingulorum differentiæ. Præterea ſunt aliquæ ſylueſtres, aliæ placidiores, quas culta obtinent. Iam etiam in montoſis planíſque diſtant: ſicut & ſexu mares & fœminæ. Item ſapore: Dulciſſima omnium Fagi, vt qua obſeſſos etiam homines duraſſe in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander [ſi modò noſtra Lat. intellig.] Genera diſtinguere non datur nominibus, quæ ſunt alia alibi. Fagi glans nucleis [Caſtaneæ, Theoph. quem ὀξύαν vocari diximus] ſimilis, triangula cute includitur. Folium tenue [craſſum Theoph.] ac lęuiſſimum, Populo ſimile, celerrimè flaueſcens: & media parte plerumque gignens ſupernè paruulam baccam viridem, cacumine aculeatam. Glandem quæ propriè intelligitur non tribuit Fago Plinius. Nam & alibi poſtquam glandiferas alias genericas voces dixiſſet, Fagum veluti diſtinctam nominat. Poëtæ tamen, quibus omnia permiſſa, glandiferam dicunt. Imò ipſe Plinius Fageam glandem, & Fagi glandem dixit. Ex Plinii itaque verbis adductis, & ſuis locis adducendis, ſatis clarum, eius Fagum eandem cum ea, quam hic deſcripſimus. Miramur ſanè

Glandium diſtinctio. *Cibus obſeſſorum.*

ne eum discrimen non statuisse inter Fagum Latinorum & Phagum Græcorum, nec demonstrasse Fagum eandem esse cum Oxya Theophr. præsertim cùm ex eius descriptione quædam excerpsisse videatur. Nec scimus quo nomine donet φηγὸν Theophrasti, nisi ei sit Esculus.

honos. ... fa... ... Fagus olim Troiæ magno in honore habita fuit. Et Latini Fagum suam perinde atque Græci suam Ioui consecrarunt, authore Goropio. Vnde Iupiter Fagutalis à luco Fageo dictus. Virgil. eam passim celebrat: Eclog. 2.

> *-----Duo tibi pocula ponam*
> *Fagina, cœlatum diuini opus Alcimedontis.*

Eidem *patula dicitur, alta, frondosa, ardua, rorans, rudis, teres.* &c. Per tegmen autem patulæ Fagi nihil aliud intelligit, quàm Augusti patrociniũ. Lusit idem Virgil. Grammaticos, dum, Fagineus axis dixit: quòd illud Homeri φήγινος ἄξων interpretari voluisse videretur, eo quòd sciret ex Oxya etiam axes fieri. Celebratæ & olim hastæ egregiæ ex ea fieri solitæ. Ideò fortè Theophrast. dixit æqualem fermè Abieti & ad similem quoque vsum comparari. ἔγχεα ὀξύεντα dici ab Homero prodit Porphyrius. Locum quærant otiosi.

Xanthus Lydus & Menecrates Elaita auctores sunt Fagum arborem apud Lydos Myson dici, & Olympum montem Fagorum syluis abundare: Vnde Mysi populi, vt Strabo inquit & Eustachius.

Hallucinantur qui Oxyam Græcorum, ornum existimant, vti Pandectarius. Vetus interpres, vt notat Goropius, pro Oxya reddidit Fagoscissimam: nescimus vnde mutuatus sit scissimæ adiectionem, nec ille se scire fatetur. Tantò magis miramur Hermolaum, Ruellium & alios, alioqui doctissimos viros, etiamque bonos Latinos tàm implicita fide fallos, nostris, [id est, Latinis] scissimam appellari: Immò & Scaligerum emunctissimæ naris Philologum, ea voce vsum, quâ nullus vnquam probatus autor, quod quidem sciamus, vsus sit. Non consuetam suam diligentiam adhibuit Tragus in Fago, cùm ait: Latinè Fagus, Grecè Phegos: aliud genus vocatur Scissima, Oxya, quod non prouenit apud nos: docti vocant etiam Myson. Hic triplex error. Fagus Latinorum non est Phegos Græcorum vt ille putat, sed Oxya: quod non aliud distinctum genus à Phago. Et nascitur apud nos Oxya.

Nec placet à Const. in suo Lexico φηγὸν Theophrast. misceri cum Fago Plinii, quàm tamen ipsemet alibi distinctam agnoscit. Fallitur igitur cùm ait: κάρυον φήγινον, Fagea glans Plinio, ὁ τ φηγῦ καρπὸς Theophrast. lib. 3. cap. 9. Haud enim Fagea Glans est ὁ τ φηγῦ καρπὸς Theophr. vt ille citat. Immò ne φηγῦ quidem simpliciter. Quem eundem errorem committunt Ruell. Castor. Dur. Lacun. Curtius: Cornar. Ruff. Dod. Matthiol. Anguil: du Choul. Had. Iun. & postremus ille historiæ Germanicę, Tabernamontani titulo editæ, Compilator. Adde his omnibus Lonicerum, qui nec ipse Phagum Græcorum & Latinorum distinguere nouit, ita nàmque scribit: Theophrasti duo genera, marem & fœminam, alii diuidunt in albam & nigram. Fagus nigra prouenit in agris, nec ita frequens: cortex eius crassus & hirsutus (Bas richt) In medio folii solet prouenire bacca viridis acuta: fructus dulcis est, & triãgularis: Oblectantur agrorum planicie. Fagum nigram, vocant aliqui scissimam, quia lignum eius facilè in assulas finditur, Græci vocant Oxyam. Hæc Lonic. qui non animaduertit Phegon Græcorum diuersam à Latinorum Fago, in qua nobis nondum cognita differentia à nigredine & albedine, ignota etiã nobis corticis hirsuties: nec nota Fagus, quæ oblectetur planitie agrorum. Ita vides paucos in re herbaria, quid scriberent, aut posteritatem docerent, securos suæ famæ, animaduertisse. Mirandum, hercle, in re tàm clara, tàm manifesta, addamus etiam tàm facili, quam vel sola collatio descriptionum Theophrast. & Plinii adductarum luce meridiana clariorem faciat: quam etiam claram fecerunt, Cordus, Pena, Lob. (qui tamen alibi eundem errorem committit, vt dicetur postea) Goropius, Girardus Anglus, Cæsalp. & Dalechamp.

Videtur tamen doctissimus Hermolaus aliquid subolfecisse, cùm ita scribit: Fagus ea, vt quidam scripserunt, quæ in tenuissimas secatur laminas, glandifera non est: Ideóque duo genera siue nomina Fagi sunt: glandem ferentis, materie scabra, quam Græci φηγὸν appellant, vt fructum quoque Hippocrates: & alterius, quam Græci Oxyam. Sed fallitur in eo quòd Fagum, vt dictum, ab hac Oxya distinguit. φηγὸς verò, vt dicebamus nobis videtur Esculus. Et Ruell. ait: Fagus Græcis Phegos, glandiferis arboribus annumeratur: tametsi fructus nihil simile glandi habet. Cætera transcribit ex Hermol. eo non citato, & satis indistinctè. At Phegi fructus similis est glandi: immò ipsemet glans est: quanquam interim etiam nolimus dicere, Fagi fructum planè nihil simile habere cum Glande: nec glandiferis arboribus simpliciter annumerari: nam à Plinio veluti excludi iam antè dictum. Ne quisquam igitur posthac arbitretur φηγὸν Grecorum & Fagum Latinorum eandem esse arborem.

Glandiferam non esse. *Phegos Hipp.* *Ruell. reprehe.*

Dod. quoque in postr. suis scriptis aliquid subolfecit, quando inquit: Ad Fagi genus à nonnullis refertur quæ ὀξύη Theophrast. dicitur. Sed fallitur tamen idem Dod. quando addit: Plinium & huius arboris meminisse, sed sub ostryæ nomine: si modò non per ostryæ legendum sit Oxya l. 13. cap. 21 Nec sub Ostryæ, sed Fagi nomine apertissimè descripsit Plin. Et si Dod. sedulò caput Theophrast. vbi Oxyan describit perlegisset ac considerasset, deprehendisset, hanc & Ostryn siue Ostryam etiam Plino dictam, ab eodem, ipsomet capite, satis clarè describi: [interposita tantùm historia Taxi.] nec suspicio eum incessisset, Plinii Ostryn mutandam in Oxyam, quum arbores reuera sint distinctæ. Tantò magis hallucinatur Girardus Anglus, qui Oxyam Theophrast. putauit esse Ostryam Plinii, quem suam opinionem sorpsisse ex Dodon. suspicamur. Itaque nullius momenti illa correctio Dodonæi apud Plinium, qua in Ostryæ descriptione, pro semine hordeo simili, putat legendum, semine Castaneæ simili. Nos Ostryn Plin. eandem cum Ostry Theophr. censemus, de qua lib. seq. sub Fago sepium, diuersa ab Oxya Theophrast.

Dod lapsus *Gerardi error.* *Dod temeritas.* *Ostry: Plin. & Theophrast. eadem.*

Nescit quid velit Io. Ferus, dum in Genesin cap. 1. Fagum nullum fructum ferre ait, sed semen. quæ hæc subtilitas? Siue Fagum hanc nostram intelligat, siue Fagum sepium, siue etiam multorum imitatione φηγὸν Græcorum, & fructum ferre & semen, si rectè nouerit, intelliget. Quid discriminis facit inter fructum & semen nescimus: nisi fortè maiores fructus, fructus: minores, semina cum vulgo dicere velit. At ne nesciat ille, & semẽ fructus est, quamuis non totus vel totum fructus, semen sit. Hæc ad Physicam pertinent, cuius nos non partem tantùm, sed totam profitemur. Su-

Io. Ferus. castig.

ſpicamur ei fortè viſam aut cognitam Fagum ſepium, quæ parua fert ſemina, loco fructus, ideóque in ea ſuam ſubtilitatem exercere voluiſſe.

Lob. taxat. Quamuis autem Lob. in Adu. Fagum agnouerit eſſe ὀξύαν Theophraſt. tamen in ſuis obſeruationibus hallucinatur, cùm ſcribit, Fagum Dioſcor. quercus generi aſſignare, & conſimile munus obire: nam in omnibus operibus ferè à Quercu differt Fagus Latinorum: igitur per φηγὸν Dioſcor. hanc non intelligit, vt Lob. ſui immemor tradidit.

Fagus ſpecies Quercus Pauſaniæ. Du Choul annotat: Pauſaniam in Arcadum ſyluis, diuerſas eſſe Quercus prodidiſſe, quarum alias πλατυφύλλους alias Fagos appellat. Non eſt nobis ad manus Pauſaniç Codex, hæc com nentantibus: fortè φηγὸς habet. *Du Choul repreh.* Idem du Choul Fagum, glandiferam arborem agnoſcit, ſed glande intus triangula. Et tamen paulò pòſt, parum ſui memor, ſubdit: De oxya, quam Sciſſimam dicunt, non poſſum confirmare an glandiferarum in numero rectè poſſit collocari: fructus in calyce molli, caſtaneæ ſimilis dulcedine atque ſucco. Sed hanc eius hæſitationem variationémque peperit error ille communis, quòd neſciuerit Fagum Latinorum eſſe Oxyam ſiue Sciſſimam, differentem à Phego Græcorum: quod toties inculcare pigeret, ni errorum varietas id fieri poſtularet.

Matth. & Hiſt. Lugd. lapſus. Matth. in prioribus com. vitioſam figuram habet, potiùs Fagum ſepium exprimentem. In poſtremis meliorem, vbi tamen nullam Oxyæ mentionem facit. Hiſt. Lugd. more ſuo duas icones ponit: priorem cum ſerrato folio, quę falſa ad falſam Matth. iconem facta: alteram ex Dodon. bonam.

Synonyma ling. Dicitur itaque ὀξύη & ὀξύα Græcis, etiámque ὀξύη, Theophraſt. niſi mendoſus ſit codex, & ὀξύα Heſychio. Goropius paſſim *Oxeam* vocat, qui ſciuit tamen *Oxyam* Theoph. dici, quem toties citat. Et quid prodeſt Græcum ampliùs retinuiſſe nomen in ſchola Latina, ſi Latinum ſuppetat. Idem *Battarum* à Battaro Baccho nuncupatum fuiſſe credit. Quid vocis ſit *Battarum* neſcimus. *Battarus. Bock.* Eidem in Hieroglyph. Boek arbor, Grecis Oxea, Latin. Fagus. Fructus ὁ τῆς ὀξύης [non φηγοῦ, vt Conſt.] καρπὸς Theoph. Poſſis & dicere κάρυον ὀξυινόν. Nuces Fagi. *Myſes. Oxya. Oxyas. Chinaos. Chiacas.* Lydi Myſon vocant arborem Bellon. annotat etiamnum hodie in monte Athos vocari, Oxya, & in Macedonia, Oxyas. Arab. *Chinaos*, aut *Chiacas*, Germ. Buchbaum/Buche. Fructum Buchnüßlin / Bucheychel / & Buchäckerle. Gal. *Fau*, *Fouteau*, *Fayant*, *Heſtre*: fructum, *Fayne*. Montbelgardi vocant arborem, *des Ate*, & *des Fo*. Belg. Beuckenboom/Boeckboom: Fr. Beucken noorkens. Angl. The Beech/& Beech tree. Ital. *Fagi*, & *Fagia*, & *Faggi*. Matth. in poſtr. com. Ital. ait, fructum in Hetruria dici *Faggiuola*. Hiſp. Caſtil. *Haya*: Catal. *Fex* Portug. *Faia*. Hung. bilkfa. *Curtij error.* Fruſtra Curtius duo eius genera nobis conatur obtrudere, non animaduertens ὀξύαν quam malè ὀξύαν vocat, eandem eſſe cum Fago eius priore ſeu Latinorum, à Phego diſtinctam.

Locus. Oxyam Theophr. tàm planis quàm Montibus prouenire ait, quanquam differentiam quandam inter vtramque faciat, vti dictum. In Eſquiliis olim, vt prodidit Varro lib. 4. de ling. Lat. fuit lucus *Lucus Fagutalis.* Fagutalis, & Virarum Querquetulanum ſacellum: & lucus Mefitis. Viras Feſtus dictas vult Nymphas, quæ præſident Querceto vireſcenti, χλωρὰς ἀμαδρυάδας, notante Dal. Ex eo loco *Plin. illuſtr. Lucus Fageus.* Plin. Syluarum diſtinguebantur [Scandulæ] inſignibus, Fagutali Ioui [Fagutalis Iouis Dal.] etiam nunc, vbi lucus Fageus fuit, porta Querquetulana. vet.] colle in quem vimina petebantur, tótque lucis, quibuſdam & geminis. Dixerat autem & paulò antè Scandulas è Fago aptiſſimas. Hæc obiter. Iul. Cæſar lib. 5. de Bell. Gall. tradit in Britannia materiam cuiuſcunque generis eſſe, vt in Gallia, præter Fagum & Abietem. An idem hodie verum, viderint incolę. Per totam Germaniam familiaris eſt: amat & montoſa ſed humentia, & plana. Nam & Plin. teſte, deſcendit in plana. *Cultus.* In monte Athos abundat, & in Macedonię montibus; Bellon. In Carinthiæ Stirię & Carniolę ſyluis Matth. Noſtra cura paſſim ſepibus topiariis inſerta in horto Montb. Vbi & in horto D. Viroti vexilliferi E.C. perelegans & amplum vmbraculum olim mandato Illuſtr. D. Georgii Patris Illuſt. Principis Frid. Ducis VVirt. &c. plantatum, quod nec Solis radios circa meridiem, nec pluuias, ac vix guttulas aliquas imbrium admittebat.

Tempus. Floret & frondem protrudit communiter Martio. Fructus Septembri cum caſtanea maturatur. Arborum fertilitas omnium ferè alternat, inquit Plin. ſed maximè Fagi. Excrementa verrucoſa in foliis obſeruauimus Iunio: Maio & Iulio proueniunt iuli. Porci fructu ſaginantur Nouembri.

Soniorum error de Metamorphoſi Fagi in Betulam. Conſtanter, inquit Goropius, Sonii ſaltus incolę affirmant, Fago cęſa, ſubnaſci ex eodem trunco Betulam, ſe tamen vt credat, vix adduci poſſe. Et meritò non credendum. Sed potiùs, ſi quando Fago Betula ſuccreſcit exiſtimandum Betulæ ſemen ob tenuitatem à ventis facilè tranſferri. Ergo nactum ſolum & terram commodam facilè apprehendit. Talis ſolet eſſe, vbi Fagi proueniunt, quarum trunci & radices, exciſa arbore, facilè putreſcunt, ac terrā leuem efficiunt, quam facile ſubeat Betulę ſemen, & germinet. Betula namque terra pingui & craſſa aut ſaxoſa ſemine non bene prouenit: at leui facillimè.

Vires & vſus. Faginea glans, tradente Trago, nonnihil calidę obtinet qualitatis, porcis muribus & turdis hyberno cibo gratiſſima. Rarus in medicina vſus eſt. Fagi folia, authore Plin. manducantur in gingiuarum labiorúmque vitiis. Calculis [Oculis M. Gallis. Guill.] glandis Fagineę cinis illinitur: item cum melle Alopeciis. *Tumores calidi.* Folia recentia tuſa & impoſita, calidis tumoribus proſunt, eóſque diſcutiunt. *Aqua ad Scabiem Impetigines Lichenas.* Aqua quę in cauis Fagis & annoſis Quercubus quandoque reperitur, ſingulari remedio ad omnis generis ſcabiem & impetigines Lichenáſque facit, quod ſeipſum in pecoribus & hominibus expertum ſcribit idem Tragus. *Contra Viperas.* Vipera, teſte Ruell. Faginei ramuli iactu vel oblatu cohibetur. Hæc verò ante Ruellium à Plutarcho quoque prodita. Sed vehementer dubitamus an hæc inſit noſtræ Fago. Cohiberi poſſet vel alterius alicuius arboris ramulo, ne videlicet vlteriùs prorepere. Verùm non ita intelligit Plutarchus. Experiri id poſſunt Pharmacopœi Patauini, qui Verno tempore ad montes Euganeos proficiſcuntur, viperas venatum pro theriaca. Quidam dicunt, inquit Tragus, Faginas glandes vſtas & mixtas cum axungia porcina applicatas calidè lumbis, conferre calculoſis, quod & Matthiol. confirmat. *Glires Fagina.* Glires Fagina glande maximè delectantur ac pingueſcunt. Quamobrem cùm eius aduenit maturitas, teſte Matth. innumeri capiuntur Glires in Carniolæ, Stiriæ & Carinthiæ ſyluis: quippe iis in locis incolas manè videas, qui ſaccos Gliribus plenos ferant, vna tantùm nocte captos. *Muribus. Sciuris aues.* Delectantur Fagi fructu etiam mures: ſiquidem è longinquis regionibus natura ducti gregatim ſyluas ingrediuntur. Item & Sciuris gratiſſimus eſt cibus,

bus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus volatilibus. Glans Fagea suem hilarem facit, carnem coquibilem, ac leuem & vtilem stomacho. Et sanè in Germaniæ multis locis, præsertim in Saxonia sues iis saginari nobis relatum. Fagi folia esitata, labiorum gingiuarúmque vitiis mirificè opitulari: tusa item torpentia membra corroborare Matth. asserit. Dod. eadem folia refrigerant, vtiliterq; applicantur pustulis & vlceribus. Nucleus nonnihil humidus & calidus, cuius licet non multus vsus sit in hominibus, dulcis tamen est & esui gratus, vtilis ferè ad omnia, ad quæ Pinei nuclei: vt idem vult. At nobis sanè obseruatum, Fagineam glandem, potissimùm virentem & nondum exiccatam, si paulò copiosiùs comedatur, Lolii instar, caput turbare, ac ipsos etiam sues asserunt, eius esu turbulentos reddi, & tandem obdormiscere: id quod etiam Schvvenckf. testatur: qui ait, caput tentare, & inebriare eos, qui nimiùm comederint. Fertur pinguedo suum eiusmodi Fagineis glandibus saginatorum mollior, quæque dum coquitur, magis liquescat. Nolimus itaque has nobilissimis ac innocuis Pineis nucleis ferè pares dicere cum Dod. qui & ipse in postr. suis scriptis meritò omisit illa verba: sed addit: Feruntur renum ex calculo dolores, si edantur, mitigare, & ad Calculorum ac arenularum faciliorem exitum prodesse. Delectantur iisdem Columbæ. Est & esca vrsis quæsita, inquit Lob. & pauperculæ plebi, regionibus calidis & frigidis: sed quas Calidas intelligat, notare debuit. Oleo ex ea expresso paupercula plebs tempore quadragesimali loco butyri vtitur, teste Schvvěk. Sed præcipua nobilitas, vtilitasque meritò quoque habeatur illa quā Poetarum maximus Virgil. celebrat: Eclog. 3.

------In viridi nuper quæ Cortice Fagi
Carmina descripsi: & modulans alterna notaui.

Et Plinius lib. 16 cap 9. Scribit in recenti cortice ad duces explorator, incidens literas à succo. [incisas literas tegēte succo Dal] [Literis ob succi madorem non conspicuis, & cùm siccatus fuerit cortex apparentibus.] Nec non in quodam vsu sacrorum religiosus est Fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa. [subaudi, cortice spoliata.] P. Crescentius scribit Cinerem Fagi posse assumi ad conficienda vitra.

Theophrast. humidissimam oxyam dicit: lectulósque ex ea cedentes & obsequiosos confici: eādem minoribus nauibus commodam: atque in totum ex hac testudinem (χέλυσμα: lignum carinis affigi solitum, ne dum subducuntur, lacerentur vel offendantur) condi solitam. Præstare item ad plaustrorum vehiculorúmque vilem fabricam. Denique hanc in aqua permanere incorruptam posse, madefactamque reddi meliorem. Cortex Fagi, inquit Plin. Tiliæ, Abieti, piceæ, in magno vsu agrestium. Vasa corbésque ac patentiora quædam messibus conuehendis vindemiisq; faciunt, atque pretexta tuguriorum.

Facilis & in opere Fagus, quanquam fragilis & tenera. Eadem & sectilibus laminis in tenuia flexilis, capsisque ac scriniis sola vtilis. Fagis pectines transuersi in pulpa. Apud antiquos & inde vasis honos. Pocula Fagina Alcimedontis, cælato opere facta supra dicta ex Virg. Miramur sanè oxyan Theophrast. & Fagum Plinii olim in tàm nobiles vsus vocatam, maximè eius materiem, quam scimus facilè putrescere, nisi sit perpetuò tecta aut in aqua sēper mersa, quod sæpè nobis obseruatum in lignis ad vtendum sectis. Si enim sub dio maneant non tecta & madescant, facilè corrumpuntur, & ad ignem inutilia redduntur: alioqui inter nobis nota ligna ad focum & carbones vtilissima & præ aliis expetita. Iam si ad formam spectemus, quæ quæso in hoc ligno elegantia, inter tot alia, & tàm nobilissima ligna, vt ad cælata opera sit adhibitum? Non facilè dixerimus aliam oxyam Theophrastum, aliam Fagum Plinium à nostra Fago intellexisse: hoc enim vetat vtriusque descriptio tam eximiè & apertè huic nostræ quadrans. Sed multùm potuit Veterum superstitio in rem aliquam, alioqui per se nec valdè pulchram.

Scandulis Faginis quas Plin. post Robóreas aptissimas dicit, hodiè longè pręferuntur Quercinæ. Immò inutiles habentur Faginæ, ob modò dictam causam. Nos concedimus Plinio capsis ac scriniis solam Fagum vtilem. Multa alia hodiè præferuntur. Et ipsemet Plin. fragilem & teneram fatetur. Quanquam ad crassiora firmioráque opera nobis satis firma videatur, vt ad plaustra, & similia. Multa quoque vtensilia ex ligno Fagi cōfici solent, & plæraque instrumenta agriculturæ. Annotat Tragus, Fagum in aquis durare incorruptam, madefactámque firmiorem reddi, ædificiis aquaticis accommodatissimam. Theophrast. idem dixerat priùs. *Plin. not.*

Sed non postremus vsus eius, quòd in tenuissimas laminas flexiles dissecta, ensium vaginis firmandis interseritur, ad id cultrariis hodiè sola vsitata. *Ad Vaginas.*

Iucundum saltem auditu est, quod Io. Colerus tradit, quomodo scilicet in Festo omnium Sanctorum experiri liceat qualis hyems ventura sit: Illo ipso die, inquit, in syluam abito] vt rescisças num hyems calida aut frigida futura sit) ad Fagum, ex ipsa assulam recidito, & siquidem fuerit sicca: hyemem expectabis calidam affuturam. sin verò fuerit humida, hyemem sperabis frigidam aduenturam. *Prognosis tempestatum.*

CASTANEA.

CAP. V.



Dictum de Quercu, Ilice, Agrifolia, Fago Latinorum. Venit nunc recēsenda Castanea inter glandiferas, licet ipsa glandem non ferat, sed Castaneam. Verùm vt Glans includitur cupula seu calyce, sic & Castanea si addas echinatum. Primùm omnium exerit virgas Phœniceas Castanea, quæ temporis progressu in magnam altam & crassam arborem excrescunt, Quercuúmque annosarum crassitudinem adipiscitur. Cortice vestitur leui, maculoso, subnigro. Est vbi & in cinereum vergat, sed potissimùm in ramorum extremis & iunioribus arbusculis. Materies robusta, non sentiens putre- *Descriptio* *Cortex.* *Materies.*

dinem, in igne multùm crepitat: cuius carbones statim extinguuntur, proinde fabris ferrariis expetiti. Folia gerit ampla & magna, vncias duas plùs minùs lata, quatuor aut quinque longa, tenuia, serræ instar incisa, nonnihil rugosa, transuersis multis venis in dorso eminentibus à media insigni costa extensa, fructum præcedunt nucamenta dependentia, insignis longitudinis, luteolis apicibus cõstantia. Fert calyces echinatos, pungentes, erinaceis similes, qui intus, villosi sericii instar, tactu molles sunt. In quo continentur binæ aut ternæ nuces, aliàs vnica, ex lata basi in acumen desinentes, compressæ, altitudine vnciali, plus minùs, interdum & vna parte in ventrem extuberantes, cordis formam quodammodò, vt vulgò pingi solet, æmulantes: cortice exteriùs obductæ, non crasso sed veluti coriaceo, duro ac lento, exteriùs spadiceo ac læui, excepta basi scabriore & subcinerea, (qua parte adhæsit) internè incana lanugine molli pubescente, cui subiacet alius tenuior cortex siue membrana rufa, crispa & fissuris glandis sese insinuans, fragilis, amaricans & adstringens, nucleum siue glandem continẽs albam, callosam, solidam ac duram satis, qualis glandium ferè Quercus, sed dulcem & gratam palatui, potissimùm si cocta fuerit. Cur echino à natura munitę videantur Lacunæ, dicetur in viribus.

Castaneæ plures obseruatæ species, Vulgata quæ modò descripta: humilis seu racemosa: Equina dicta: & deinde quædam aliæ exoticæ infrà describendę. Sed ipsa quoque vulgata suas differentias ac varietates habet, potissimùm in fructu, vt à vulgo discernuntur: Magni, mediocres & parui. Magnæ castaneæ reuera à mediocribus non differunt, sed post vindemias quæstus causa, aut gratia muneris, maiores à minoribus seliguntur: Maiores, vulgus Gallorum *Marrons*, *Marrones* Ruell. *Marrones* Curtius vocat: cuius nominis ratio adhuc incomperta nobis est, amplitudine & saporis suauitate commendatissimę. Hæ lautiores diuitum mensas claudunt. Reliquæ communiter castaneæ dicuntur, & pauperum saturant ieiunia, quamuis & promiscuè ad vulgi mensas admittantur. Illas cineribus obrutas priùs torrent igni: has & torrent quoque & frequentiùs in aqua excoquunt ad satiandam plebeiam auiditatem: vnde Populares Plinio dictæ videntur. Tales Lugduni & passim apud Allobroges videas venales adhuc ab elixatione calidas haberi, & à mulierculis per plateas & compita circumferri, clamando patrio idiomate, *Chastagny chodi, tutti chodi*. Adhuc calere, vociferantur. Sed habentur & minimæ ac veluti feræ, vix vngues digitorum, ac rarò pollicis æquant aut superant, quarum vix decem aut duodecim vnam magnam pendeant. Videntur & callo esse solutiore, gustuq; prędictis longè inferiores. An id cultus faciat, vel locus, vel speciei quædam sit varietas, considerandum. Ruell. sanè duo agnouit genera: maiora, & minora, veluti sunt feræ. Nullo autem nominis alio discrimine hodiè separantur, tametsi figura, magnitudine, doteque haud parum inter se differant. At Cordus tria facit genera: vnum syluestre: & duo satiuarum: minores & maiores. Sed in his ita se res habet vti dictum. Matth. satiuas & syluestres tantùm in Hetruria agnoscit, & duo genera dicit.

Olim plura habebantur genera, vt legitur apud Plin. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè & spontè prosiliens. Pura & plana est ex eis & Salariana: Tarentina minùs tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo docemus in insitis modo. Meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, [rubenti cortice, quam vulgus præfert.] & popularibus nigris, quæ coctiuæ vocantur. Patria laudatissimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosa corticis, intra nucleos quoque ruminatione. Vel, vt Dal. legit, & clariùs: scrupulosi corticis interioris circa nucleos quoque ferruminatione. Nimirum, tanto adhæsu, & tàm arcto, vt interior cortex glutinatus cum nucleo, solidatus ferruminatusq; videatur, ideóq; ab eo separari & diuelli nequeat. quod vitium est. Has postremas Lonic. Plinii differentias adducens, ac si sibi vel hodie cognitæ essent, lapideas porcorum ineptè appellauit. Videtur autem Plin. octo genera fecisse. Nec dubium, inquit Bruer. quin hodie multò plura inueniantur: ingenio hominis nihil intentatum relinquente.

Varia porrò est authorum de castanea historia, videntúrque sibi in ipsa nominum varietate placuisse, vnde historia dubia magis ac anceps non ritè aduertentibus appareat.

Primùm non conuenit, an Nuces dicendæ, an Glandes, Pomorúmque generi accensendæ. Hipp. sanè lib. 2. de Diæta κάρυα πλατέα dicit, hoc est, Nuces latas: quo loco Cornar. vt dicetur in viribus, πέπονα conuertit maturas, cùm potiùs nostro iudicio coctas vertere debuisset: quales Virg. molles dixit Eclog. 1.

——Sunt nobis mitia poma,
Castaneæ molles & pressi copia lactis.

Quanquam Seruius exponat quoque castaneas molles, maturas, castaneas nullas nouimus, aut ab authoribus descriptas legimus, quæ maturitate molles euadant, lapidiores quidem redduntur, gelu molles euadunt, sed tunc esu inutiles. Coctione verò in aqua, aut sub prunis tales redduntur. Ex Turner. tamen sententia non ab re fuerit, earum certum genus intelligere, quum interpres Nicandri castanearum quoddam genus μαλακὸν, id est, molle appellet. Sic enim scribit. τῶν δὲ κασάνων τὸ μέν ἐστι φάλανον, τὸ δὲ λόπιμον, τὸ δὲ μαλακὸν, τὸ δὲ πισωτικόν. Nec ideò ab errore vindicabitur Seruius & Frisius & quicunque eos secuti sunt, qui non speciem aliquam peculiarem, sed in genere benè maturam intellexerunt. Idem Virg. Ecl. 2. Nuces dixit:

Castaneasque nuces, mea quas Amaryllis amabat.

Nuces inquit Plin. vocamus & castaneas, quanquam accommodatiores glandium generi. Castanea, nostro iudicio, Theophrast. est Διὸς βάλανος: quod facilè probauerimus vel ex illo loco, qui habetur lib. 3. c. 10. vbi ait, Oxyæ fructum [quam Fagum esse Plin. & Latinorum, antea declaratum.] læuem esse & glandosum in echino, sed non spinoso, verùm miti, nec vt Διὸς βάλανος seu castanea [ita & Gaza vertit] spinoso. Quomodo clariùs potuisset insinuare castaneæ fructum, quàm Oxyę cum illo conferendo fateri quidem habere echinum, sed non, vt Διὸς βάλανος, ἀκανθώδη: Similem tamen illi esse dulcedine atque succo? Sic & cap. 6. eiusdem lib. castaneam intelligimus, vbi ait: Quidam Quercum, Nucem Auellanam & Διὸς βάλανον florere existimant: alii non. Vbi iterum Gaza castaneam conuertit, & rectè. Vbi pro Nuce auellana, ἡρακλεωτικὴ κάρυα legitur. Sed quando idem Gaza eodem cap. pro κάρυα simpliciter, reponit Nux Iuglans, fallitur: nos Auellanam intelligimus: quæ [quod ille ait] sicut & Διὸς βάλανος, castanea, [etiam Gazæ] maturè germinat. Et rursus: fructum reddit κάρυα [Nux Iuglans, Gaza, nobis

Margin notes (left): Carbones. Folia. Nucamenta. Calyx echinatus. Nux. Cortices. Nucleus. Differentia castanearum. Vulgata varietates. Magnæ. Marrones. Communes. Populares. Minores & feræ. Syluestre. [illegible]

Margin notes (right): Corelliana. Meterana. Triangula. Populares nigra seu Coctiua. Differentia à loco. Lonicerus. Lapideæ porcorum. Caria Nuces latæ Hipp. Cornar. reprehen. Castaneæ molles. Seruius. Virgil. pos. Differ. Interp. Dios [illegible] Theoph. Theo[illegible]

bis Auellana) autumno : διὸς βάλανος seu Castanea, serius : nam circa Vergiliarum occasum. Et cap.7.κάχρυ (Amentum Gaza : nos seruata voce Græcà malimus Cachryn reponere.) habet καρύα (Nux Iuglans Gaza :) καὶ διὸς βάλανος (Castanea. Idem ait : Syluestris καρύα (Nux glans Gaza) atque διὸς βάλανος (Castanea Gaza) frigoris cupidæ montanæque sunt. At nobis Iuglans minimè videtur frigoris cupida : gelu enim facilè perditur. Considerandum an non intelligat καρύαν ἡρακλεωτικὴν, quæ etiam lib. 3. cap.15. simpliciter dicitur καρύα, folio Betulæ, vt fusius explicatum sub Auellana. De Castanea facilè id concedimus, experientia nō reclamante, & ipso etiam Theophrast. lib.3.cap.4. dicente, διὸς βάλανον montium esse propriam, quod an simpliciter verum, in loco patebit. Hæc itaque Theophrast. de Castanea, quam διὸς βάλανον vocat, habet.

Dioscor. Σαρδιαναὶ βάλανοι, quas aliqui Κάστανα, aut Λόπιμα, aut Μότα, aut Διὸς βαλάνους appellant. Quidam pro μότα, legendum putant ἄμωτα, vt apud Athen.

Eleganter, vt omnia, Plinius: Armatum iis echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirúmque, vilissima esse, quæ tanta occultauerit cura natura. Trini quibusdam partus ex vno calyce, cortéxque lentus. Proxima verò corpori membrana, & in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Sardibus eæ prouenere primùm. Ideò apud Græcos Sardianos (Sardinianos Turn.) balanos appellant. Nam D. Tiberius posteà Balanum nomen imposuit, (Nam διὸς βαλάνων postea nomen imposuere,) excellentioribus satu factis. Item alibi : quorundam extrà gemina geminantur vitia, vt in Castaneis. Putamine claudūtur nuces, corio Castaneæ.

Cæterùm Dalech. apud Theophrast. lib. 4. cap. 6. Euboicas nuces, quarum multæ in Eubœa habentur vult esse Castaneas, quas (inquit) posterior ætas glandes Euboicas & Sardianas vocauit, vt est apud Athen.lib.2. Sed si Euboicæ Theophrast. sunt Castaneæ, vt vult Dalechamp.ex Athen. Diosbalanos eiusdem Theophrast. non potest esse, quia manifestè superat Euboicas nuces à Diosbalano, qui paulò ante dixerat διὸς βάλανον [Castaneam, Gaza.] plurimam nasci in Thmolo & Olympo. Athen. sanè Diosbalanon eandem nobis videtur facere cum Iuglande : ita etiam interpretatus est ipse Dalech. Verùm Diosbalanum Theoph. dicere non possumus esse Iuglandem: quandoquidem ait : Caryan & Diosbalanon frigoris cupidas montanásque, quod planè repugnat naturæ Iuglandis : qua occasione improbauimus Gazæ versionem καρύαν Nucem Iuglandem interpretantis: nos verò, uti dicebamus, eo loco per καρύαν intelligimus eā, quę dicitur ἡρακλεωτικὴ id est, Auellanam. Quæ apud Theophrast. traduntur de Diosbalano à nobis paulò antè citata, respondent castaneæ. Adde quod etiam Diosc. vti dictū κάστανα vocat διὸς βαλάνους. Hermol. Ruell. Cæsalp. & alii idem faciunt.

Athenęum verò per Diosbalanon intelligere Iuglandem, videtur manifestum ex sequentibus eius verbis, ipso sic vertente Dalecampio. Heracleon Ephesius, inquit Athen. Nuces (κάρυα) nominarunt & Amygdalas quas nunc Castaneas. (καστάνεια) Arbor κάρυα est apud Sophocl. καρύαι μελίαι τε: Carya, Fraxinique. Ebulus: Phegos, Nuces, [κάρυα] Carystia. Nucum Ponticarum quas λόπιμα quidam nominat, Nicander meminit. Hermonax verò & Timachidas in glossis tradunt vocari διὸς βάλανον (Id est, Iuglandem: Dal. qui addit: absurdum hoc videri, Castanearum potiùs istam nomenclaturam esse, quas & λόπιμα κάρυα, & σαρδιανὰς βαλάνους appellant, & Castana siue Castania, & Euboycas nuces. Item mox : Heracleoticæ nuces (Auellanę: hic fallitur Athenæus, Dal.) quæ etiam διὸς βάλανοι [Iuglandes Dal.] dicuntur, non tantum alunt, quantum Amygdalæ, & aliquid habent, quod innatet, & quod stertorem ac raucedinem vocis (κέγχρώδης. Dal. annotat: magis conuenire putaui ῥεγχώδης & κερχνώδης.) efficiat : largiùs sumptæ caput grauant, & minùs offendunt recentes quàm siccæ. Persicæ nuces [Regiæ siue Iuglandes, Dal.] capiti non minùs graues sunt quàm τῶν διὸς βαλάνων, Heracleoticæ, Dal. (quâ licentia? quo autore?) magis nutriunt, os & fauces exasperant: assæ minùs lædunt, & ex omnibus nucibus, si edantur cum melle, egeruntur promptissimè. Latæ nuces, [πλατέα Castaneæ, Dalech.] magis inflant: minùs noxiæ sunt elixæ, quàm vel crudæ vel frixæ, & frixæ minùs, quàm crudæ. Philotimus libris de alim. scribit: Nucem latam & Sardianam vocari; τὸ πλατὺ [sub. κάρυον.] καὶ τὸ καλούμενον Σαρδιανόν. Et mox : Mnesitheus Atheniensis l. de eduliis, Nucum Euboicarum siue Castanearum, Εὐβοϊκῶν φησὶ καρύων ἢ καστάνων: (δυσπεπτέρως γὰρ καλεῖται.) [duobus enim his nominibus appellant] coctionem tradit esse laboriosam vētriculo, & cum multo flatu perfici : si quis tamen superarit, habitiorem fieri : Amygdalas autem, Nucésque Persicas & Heracleoticas [Iuglandes & Auellanas, Dal.] & alias omnes, illis [τούτων: Castaneis Dal.] esse deteriores. Ex his tamen cunctis generibus in vniuersum edendum nihil esse quod non sit igne coctum, præter virides Amygdalas, sed elixari quædam ex his oportere: [vt Castaneas, Dal.] quædam frigi [vt Amygdalas, Iuglandes, Auellanas.] Quoniam horum alia sunt naturâ pinguia, vt exiccatæ Amygdalæ & Διὸς βάλανοι : [Iuglandes Dal.] alia sicca & acerba, ueluti φηγοί (Fagi, Dal.) & quicquid est eius generis. Earum [Nucum, Dal.] quæ vnguinosæ sunt, ignis absumit pinguedinem. Quæ verò duræ & acerbæ sunt, igni maturescunt, lento ac exiguo. Diphilus Castaneas (κάστανα) vocat Sardianas glandes: λόπιμον κάρυον τε Euboici: at βάλανον, id est, glandem : alii, vt Nicander Colophonius scribit in Georgicis. Agelochus Amotas appellat Castaneas (Ἄμωτα καλεῖ τὰ καστάνεια.) Vbi Sinopicæ nuces nascuntur, has arbores Amotas dixerunt. Sic dictas annotat Dal. quòd sit prouentus illius fructus messis, gentibus nonnullis, quę Castaneis tantùm victitant : ἀμᾶν enim metere est: ἀμητὸς, messis. Hactenus Athenæi placita ex Athen. satis confusè, vt apparet, de Castanea tradēte ; cui tamen multum lucis afferat, si, vti iudicamus, apud eum per διὸς βάλανον, intelligas Iuglandem, quemad. apud Theophrast. Castaneam.

Castana. Castania. Dalech. nota. Latæ nuces. Nux Sardiana. Sardiana glans. Balanus. Amota. Sinopica nuces. Amota vnde.

Τὰ κάστανα inquit Gal. quidam etiam λοπίμους nominăt. Idem earum hispidum Corticem in vsum assumpsit lib. 1. de comp. med. part. vocátque πώγωνα λοπίμου, id est, Barbam Castaneæ : id quod Plin. echinatum calycem dixit : quem Aëtius ἐχινώδη καστανέας φλοιὸν appellat, qui & ipse scribit Castaneas etiam Lopima appellari. Virg. Castaneas hirsutas dixit : nimirum adhuc intra suos echinos locatas, vt notat etiam Seruius. Ecl.7.

Lopima. Barba Castanea. Echinatus Calix. Castanea hirsuta.

Stant & Iuniperi & Castaneæ hirsutæ
Strata iacent passim, sua quæque sub arbore poma.

Castanea inquit Hermol. Græcè διὸς βάλανος, hoc est, Iouis glans : Nuces vocamus & Castaneas, quanquā propiores Glandium generi. Ideò

Iouis glās.

Balani Sardiana. Euboica. apud Græcos appellantur Balani Sardianæ, Euboicas quoque Græcis dici lego. Sed & castaneas primò dictas, scribit Photion, quod ab oppido Magnesiæ, quòd Castanon dicatur, aduectæ sint. vt *Castanea vnde Nuces Castanicæ.* fortè Diodorus Nuces castanicas inde nominârit. Quid si à castitate, cùm Plinius ieiuniis dicatas eas innuat. Ex iis Græci Pogonias appellant, *Pogoniæ, lanata.* nisi quis Lanatas earum intelligat, sunt enim aliquæ pilis hirsutæ. Stephanus docet Castanon oppidum esse in Apulia, non procul à Taranto.

Castaneam Iouis glandem dixerunt Prisci, etsi Posteriores, vt notat Marcell. Regiis Nucibus eum honorem tribuerint. Eandem legimus in Veterum Græcorum Lexicis Lopimam & Euboicam dictam fuisse: hanc à regione, illam à cortice: quem λέπος Græci dicunt: & λοπᾶν decorticare. *Euboica vnde. Lopima vnde.*

Laudauit contra venena quædam, præcipuè Nicander castaneam: Nucémque, vt postea Maro fecit, appellauit: versiculus eius est:

καστανοῦ καρύου πανυφλοιοῖο κάλυμμα.

Et paulò pòst:

... κάρυα τὰ καστανίς ἔτρεφεν αἶα.

Quod non parum miretur aliquis, cùm manifestè inter Glandes potiùs [teste etiam Marcello] quàm inter Nuces castanea numeranda sit. Magnis authoribus vtrumque defendi potest, vt suprà ostensum: nec nos aliud in huiusmodi re monemus, quàm fuisse quondam in ea Glandis & Nucis nomen, latiùs Glandis quàm Nucis claruisse. Quod Iurisconsulti etiam decreuerunt, titulo de Glande legenda, omnes arborum fructus ea voce complexi. At vt Iouis glandes appellentur, Plin. non castaneis, sed Nucibus Regiis adscribit: quum, vt inquit, sint qui honoris nomen interpretentur. Vnde sanè & Iuglandium appellatio contracta est. *Glans Iurisconsultis, omnis fructus.*

Cordus consentit nobis esse Cestianam Glandem Aëtio: sed sibi compertum ait, in aliquibus codicibus apertè τοῦ καστάνου haberi, & non κεστανῶ, velut Bohemum Hassensteinium exemplar, vnde se primùm Aëtii editionem transtulisse scribit. Habuisse nimirum, βαλάνου φλοιὸς καὶ μάλιστα τοῦ καστάνου: hoc est, cortex glandis, maximè castaneæ. *Cestiana Aetio Aetius correct.*

Nux etiam Heracleotica dicitur, vt ex Oppio viro doctissimo, in lib. quem fecit de syluest. arboribus docuit Macrobius, his verbis: Heracleotica hęc nux, quam quidam castaneam vocant. Euboica etiam à regione. Nonnulli insuper ex Philostrato in iconibus, Iouis Glandem dici arbitrantur: quod etiam aliquos facere ait Diosc. At nobis ἡ ἡρακλεωτικὴ κάρυα rectiùs videtur competere Auellanis siue Corylo arbori, quàm castaneæ, iuxta sententiam Theophr. apud quem & Gaza vertit Nucem auellanam. *Nux Heracleotica. Oppii & Macrobij.*

Rob. Const. in Lex. vult κάρυον Εὐβοικὸν esse nuces castaneas. Theoph. lib. 1. c. 18. τὰ μὲν δερματικοῖς. [leg. δερματικοῖς] ὥσπερ ἡ βάλανος καὶ τὸ Εὐβοϊκὸν [scribendum Εὐβοϊκόν.] Plin. crusta teguntur Glandes, corio castaneæ. Hesych. etiam Εὐβοϊκά pro καστάνεα, sed scrib. Εὐβοϊκά vel Εὐβοϊκά, supple κάρυα. Nicander quidem ... Εὐβοΐδος: βάλανον ... καλέοντο, cecinit. Deprehenditur, inquit idem Const. nondum retectus error Plinii, quem sequitur Gaza. Siquidem Theoph. lib. 5. c. 5. quia κάρυα Εὐβοϊκὰ recenset inter ..., Plin. l. 16. c. 40. Iuglandem: Et lib. 5. c. 7. τὰς Εὐβοϊκὰς καρύας. Plin. lib. 16. c. 42. Iuglans. At nos Plinio potiùs assentiri quàm Athenæo & Constantino, nempe per Nucem Euboicam intelligendam Iuglandem, docuimus suprà lib. 3. cap. de Iuglande sub titulo Cariæ seu Nucis Euboicæ: vbi Lector comperiet quæ Theoph. sparsim de ea scripsit. Licet ipse quoque Cæsalp. tradat Διὸς βάλανον alibi à Theophr. Nucem Euboicam dici. Apud Xenoph. παῖδας σιτευομένους καρύοις ἑφθοῖς, de castaneis intelligendum. In collect. ad agricolationem spectantium l. 2. adnotatum, Castaneas dici Διὸς βαλάνους: quod & lib. 10. repetitum aduertas. Galeno etiam λευκῶναι dicuntur castaneæ nuces, sic dictæ à loco Idæ montis, quem λευκὰς plurali numero appellat idem Gal. lib. de Euchimia. *Theoph. emend. Plin. & Gaza error. si Constantino credendū. Cæsalp. not. Leucana Gal.*

Apud Serap. castanea dicitur Castal: & *Sadianalach* ait quibusdam castaneam dici, & esse *Stebulot*. *Castal Arab.*

Armon Hebræis, Trago, qui vult Iacobum Patriarcham Genes. 30. vsum virgultis è castaneis: ita & Latina pleraque habent & Gallica & Germanica, quanquam vetus & ex eo Tubingensium impressio habeat Platanum loco castaneæ. Nimirum virgis castaneę Iacob soceri sui spé, quam de multiplici ac copioso fœtu conceperat, ingenioso dolo elusit. Sic autem verba sonant, vertente Castalione: Iacobus ex Populeis & Colurnis, & Castaninis virgis virentibus partem corticis detrahebat, & earum album nudabat, deinde eas ponebat in canalibus aquariorum è regione pecorum, vt cùm eò potum venissent, in aspectu virgarum inirentur, quod cùm fiebat, varios & maculosos, & versicolores fœtus edebant. In Græco exemplari nulla prædictarum arborum exprimitur, sed simpliciter legitur: ... λέπισματα λευκά, καὶ ... τὸ λευκὸν &c. fortè quòd interpretibus non probè cognitæ fuissent eæ arbores. *Armon Hebr. Castanea Bibliorum. Iacobi astutia.*

Galen. & *Castaneas*, & *Castanea* neutro genere dici ait fructus. Dodon. Græcè etiam καστανικὸν κάρυον & καστάνιον vocat: sed quo authore? Germ. Kastanien/Kestenbaum: fructus Kesten. Belg. Kastanienboom/Castanie. Gal. *Chastaigner*, *Chastagne*. Ital. *Castagno*, *Castagna*: *magna*, *Maroni*. Hisp. *Castanno*: fructus Castil. & Cat. *Castannas*: Portug. *Castanhas*, *Marones*. Angl. Chesnut tree: Fr. Chesnut. Vngar. Gesztenye. *Nomina linguar.*

Antea dictum ex Theophr. Tmolum Olympúmque Mysium Castaneas ferre plurimas. In Macedoniæ montibus obseruauit Bellon. Lætantur opaco & Septentrionali cliuo, regionum tamen non frigidiorum, nam cœlum Aquilonium non ferunt. Quapropter rarior in ple. isque Germaniæ locis, immò in quibusdam vix nisi culta. Luxuriat tamen, inquit, Tragus circa VVeisenburgum Imperiale oppidum non procul à pago Dörrenbach vulgò vocato, nec non in Alsatia superiori, vbi magna nemora scatent, vnde & in Thuringiam & inferiorem Germaniam conuehi solent. In tota Italia vulgò notissimæ: vbi tamen montibus & opacis gaudent magis, quàm campestribus & apricis: sunt etiam in Palatinatu, in Heluetia. Plenæ sunt præterea Allobrogum, Delphinatus & Aluernorum syluæ, quæ in totam regionem, ob præstantiam disperguntur. Apud Petragoras tamen maior prouentus: vt ingentes ibi eius arboris, si alterius cuiusque cernantur: apud quos quadrupedum omnis generis & auium pabulum, teste Curtio. Delphinates tamen minimè sua frustrantur laude, quæ à negotiatoribus magna copia Lugdunum deuehuntur, & deinde in alios tractus comportantur: quanquam & ager Lugdunensis montanus, qui Chaussanius dicitur, aliique contermini ferant, magnitudine gustatúque minimè inferiores, sed non tanta copia. Sed Petragoriis & Cenomanorum potissimùm montium populis instar messium sunt, vbi paucæ familiæ [nobilitate excepta] quæ pane vescun- *Locus. Petragor. & Cenomanis quotidianus.*

veſcuntur, niſi ſeptimo quoque die aut ſolenni feſto, tradente Bruyerino, qui ſe illac tranſeuntem ita ab incolis accepiſſe teſtatur.

Italicis laudatiſſimis patria Tarentum, vt dicebamus, & in Campania Neapolis, de quibus Martial. Epigr. l.5. ad Toranium.

Et quas docta Neapolis creauit
Lento Caſtaneæ vapore toſtæ.

Vidimus in montibus Euganeis, Rheticis, ad lacum Verbanum Italiæ, & Lemanum Sabaudiæ. Integrarum probatio eſt, vt in frigidam mittantur: ſiquidem bonæ & incorruptæ merguntur, vitioſæ ſupernatant. In genere recentes & bonæ à putredinis labe infectis, vel non decorticatę ſecernuntur duritie ac pondere.

Ineunte Vere germinant nec multò pòſt florent, ſeriúſque Vergiliarum occaſu fruticant, népe circa finem Septembris, ac per totam ferè hyemem durant. Maturo fructu echinati calyces rumpuntur ac hiant. Tum maturæ decidunt Caſtaneæ. Quidam morę impatientes prælongis virgis ſicut nuces Iuglandes arboribus decutiunt. Alternis ferè annis agricolam vberi neſſe exhilarant. Gaudent in Genere montibus & accliuibus: Campeſtribus interdum degenerant, aquas oderunt.

Caſtanea, inquit. Colum. roboribus proxima eſt, & ideo ſtabiliendis vineis habilis: Nux eius in repaſtinato poſita celeriter emicat, & poſt quinquennium cæſa, more ſalicti recreatur, atque in palum formata ferè vſque in alteram cæſionem perennat. Pullam [Baſil. Cod. Pullam] terram & reſolutam deſiderat. Sabulonem humidum vel refractum tofum non reſpuit, opaco & Septentrionali cliuo lætatur: ſpiſſum ſolum & rubricoſum reformidat.

Seritur à Nouembri menſe per totam hyemem ſicca terra, & repaſtinata in altitudinem dupondii & ſemiſſis, nuces in ordinem ſemipedalibus, ordines autem quinũ pedum ſpatiis dirimuntur, in altitudinem dodrantis Caſtanea depreſſis ſulcis cómittitur. qui vbi nucibus conſiti, priuſquam complanentur, breues arundines ab latere Caſtanearum panguntur, vt per hos ſationis indices cautiùs fodi & runcari poſſint. Bima iam ſemina transferri queunt: ſed vacuitas binum pedum relinquatur, ne denſitas plantulas emaciet. Spiſſius autem ſemen propter varios caſus deponitur: nam interdum priùs quàm enaſcatur, aut ſiccitatibus nux inareſcit, aut aquarum abundantia putreſcit: interdum ſubterraneis animalibus, ſicuti muribus & talpis infeſtatur, propter quæ nouella Caſtaneta calueſcunt. Atque vbi frequentanda ſunt, meliùs ex vicino, ſi competit (mergi more) pertica declinata propagatur, quàm exempta reſeritur. Hæc enim velut in nota ſua ſede vehementer germinat. At quæ radicibus exempta & depoſita eſt, biennio reformidat: propter quod cópertum eſt, commodiùs Nucibus, quàm viuiradicibus eiuſmodi ſyluas inſtitui. Cultus eiuſdem eſt foſſionis poſitioníſque, qui vineæ. Supputari debet bima, quinetiam trima nam bis ferro repetenda eſt veris principio, vt incitetur eius proceritas. Idem Colum. alibi ante Calendas Martias vel etiam inter Non. & Idus Martii Caſtaneas ſerere præcipit.

Digna obſeruatu quæ Palladius in hanc rem prodidit. Caſtanea ſeritur & plantis quæ ſpontè naſcuntur & ſemine. Sed quæ plantis ſeritur, ita ægra eſt, vt biennio de eius vita ſæpè dubitetur. Serenda ergo ipſis Caſtaneis, hoc eſt, ſeminibus ſuis, menſe Nouembri & Decembri: itęm Februario. Eligendæ ſunt Caſtaneæ ad ponendum recentes, grandes, maturæ: quas ſi Nouembri menſe ſeramus, facilem ſe pręſentia fructus ipſius præſtat, ſi verò Febr. ponamus, vt ad id tempus durent, ita faciendum. In vmbra Caſtaneæ ſiccentur expanſæ, tunc in anguſtum & ſiccum locum tranſlatæ Cumulum faciant. & eas omnes fluuialis arena diligenter operiat. Poſt dies 30. eas remotâ arenâ in aquam frigidam mittis. Quę ſanæ ſunt, merguntur, ſupernatat quæcunque vexata eſt. Item quas probaſti, ſimiliter obrues, & poſt 30. dies æquè probas. Hoc cum tertio feceris vſque ad Veris initium, ſerere debebis, quę manſerint illibatę. Aliqui in vaſculis ſeruant, arena pariter miſſa. Amant ſolum molle & ſolutum, non tamen arenoſum. In ſabulone proueniunt, ſed humecto. Nigra terra illis apta eſt, & Carbunculus, & tofus diligenter infractus. In ſpiſſo agro & rubrica vix prouenit. In argilla & glarea non poteſt naſci. Diligit cœli ſtatum frigidum ſed & tepidum non recuſat, ſi humor aſſenſerit. Delectatur cliuis & opaçis regionibus, ac maximè in Septentrionem verſis, vti dictum. Paſtinari ergo locus debebit, qui huic deſtinatur arbuſto, altitudine pedis vnius & ſemis, vel duorũ: vel totus aut ſulcis in ordinem deſtinatis, aut certè aratris reſolui hinc inde findentibus. Qui fimo ſatiatus ac redactus in puluerem, Caſtanearum ſemen accipiat, non ampliùs pedis dodrante demerſum. Vnicuique ſemini propter notam, ſurculus debet affigi. Ipſa ſemina ſingulis locis ſimul terna vel quina ponantur, inter ſe quatuor pedum ſpatio ſeparentur. Quibus transferre placuerit, bimas Plantas transferre debebunt. Locus tamen deductoria liquoris accipiat, ne humor inſidens limo, germen extinguat. Cui placet, poteſt Caſtaneæ in propaginem ducere ima virgulta, quæ in radice naſcuntur. Nouum Caſtanetum circumfodi debet aſſiduè. Menſe Martio & Septembri incrementum maius aquirit ſi putationibus adiuuętur.

Delectus ad ſatum

Vt Caſtanea adſeruanda ad ſatum.

Terræ delectus

Terræ præparatio.

Serendi modus

Quando transferenda

Cultus poſt ſationem.

Quomodo propaganda.

Quando putanda.

Breuiùs paulò aliter Plinius: Caſtanea pedamentis omnibus præfertur facilitate tractatus, perdurandi peruicacia, regerminatione cędua vel Salice lętior. Quęrit ſolum facile, nec non arenoſum, maximéque ſabulum humidum aut carbunculum, vel tophi etiam farinam, quamlibet opaco Septentrionalique & pręfrigido ſitu vel etiam decliui. Recuſat eadem Gallicam [glaream D. Calcem, Vet.] rubricam, cretam, omnémque terrę fœcunditatem. Seri nuce diximus, ſed niſi ex maximis non prouenit, nec niſi quinis aceruatim ſatis. Perfringi ſolum debet ſuprà (ſupremũ Vet.) ex Nouembri menſe in Februarium: quo ſolutæ, ſpontè cadunt ex arbore, atque ſubnaſcuntur. Interualla ſunt pedalia (ſemipedalia, Col. ſeſquipedalia Dal.) vndique ſulco dodrantali. Ex hoc ſeminario transferuntur in aliud, bipedali interuallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, totam ſulco proſternitur. Tunc ex cacumine ſuper terram relicto renaſcitur, & alia ab radice. Sed translata neſcit hoſpitari, pauétque nouitatem. Biennio ferè poſteà proſilit. Ideò nucibus potiùs quàm viuiradicibus plantaria cædua implentur.

Satio & cultus ex Plin.

Non transfertur Plinio.

Cultura non alia quàm ſuprà dictis fodiendis ſupputandíſque biennium ſequens: de cætero ipſa ſe colit, vmbra ſtolones ſuperuacuos enecante. Cæditur intra ſeptimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri vnius vicenis vinearum iugeribus, quando etiam ea bifida ſtirpe fiunt, durantque vltra alteram ſyluæ ſuæ cæſuram. Damege-

Ipſa ſe colit.

ronti Castanea plantatur & ex viuiradicibus, & ex semine. Securior est, eodem tradente, modus ex plantis: post duos enim annos fructum producit. Plantatur ab æquinoctio non solùm à seytalis & ramis, sed etiam auulsionibus ac viuiradicibus, quemadmodum Olea. Seminantur porrò Castaneæ non similiter vt Amygdalæ & Nuces, sed acuminata parte sursum spectante. Mense Martio vel Aprili castanea inseritur sub cortice, teste Palladio, qui vtroque genere sibi probatum ait. Potest etiam inoculari. Inseritur in se & in salice, sed ex salice tardiùs maturat, & fit asperior in sapore.

Serendi ratio Insertio.

Salici.

Fulmineam Salicem fœcundant ardua membra
Castaneæ, & multo pasta liquore vigent.

Fago.

Idem inquit Virg. 2. Georg.

Et steriles Platani malos gessere valentes,
Castaneæ Fagos &c.

Virgil. exponitur.

Dicit quid in quam arborem debeamus inserere, Fago castaneam, non enim in castanea fertili longè ignobiliore fructu Fagum facilè inseruerit, Vnde aut Hypallage est, vt castaneę Fagos sit, pro Fagi castaneas gessere, aut mutanda distinctio, vt sit:

Platano.

Et steriles Platani malos gessere valentes
Castaneæ, Fagos.

Hoc est: Infœcundæ arbores Platani fortes ramos castaneæ portauerunt. Seruius.

Iuglandi. Robori.

Castanea, teste Ruellio, Iuglandi, Fago, & Robori infixa comprehendit.

Annotat Bruyerius: Inseri quidem castaneas: verùm non ita feliciter: nam longè plures deperire, quàm quę incolumes euadant: operosissimámque esse insitionem.

Repositio.

Castaneæ seruantur vel in cratibus dispositæ, vel intra sabulonem, ne inuicem tangantur, vel in vasculis fictilibus nouis conditæ, & loco sicciore defossæ, vel inclusæ virgeis ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt spiracula non relinquas, vel hordei paleis minutissimis obrutæ, vel palustri vlua densioribus sportis reclusæ. Pallad.

Vires. & vsus.

Castaneæ glandes, quum & ipsæ adstringant, similes etiam præbent effectus cum cæteris glandibus: maximè verò membranæ quæ sunt inter carnem atque putamen. At caro iis qui Ephemerum biberint conueniens est. Diosc. Castaneæ vehementer sistunt stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus prosunt, carnes alunt. Torrere has in cibis gratiùs. Moluntur etiam & præstant ieiunio fœminarum quandam imaginem panis. Simeon Sethi & Fuchs. calidas & siccas dicunt, ordine primo. De calore adhuc dubitamus. Coctę in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatę, & cum melle ieiunis datę, tussientibus prosunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinémque excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur. Interior membrana, quę corticem fructumque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua, & potui oblata, mirè aluum fluentem refrenat, adeò vt Dioscor. putet, etiam cathartico dato per hanc potionem iri obuiam posse, si plùs, quàm necesse sit, purget. Plin. Valer. Ex farina castanearum cum melle fit Electuarium vtile aduersus tussim & sanguinis sputum. Dod. Monet tamen Lacuna virides damnosas esse pulmonibus, ac ob hanc causam putat pręter tunicam propriam etiam echinato illo cortice armatas esse, ne ab vllo animalium attingantur, antequam sint maturæ, in quam rem ampliùs inquirendum. Castaneę tritę cum sale melléque subactæ rabidorum canum morsibus vtiliter imponuntur, eodem & Matth. teste, & cum hordeacea polenta, & aceto illitę mammarum duritias discutere hic ait cum Fuchsio: nos fientem impedire potiùs, quàm factam discutere censemus, ob adstringentem illarum vim & aceti repercutientem. Idem ventrem excitare, eò quòd flatum gignant, vult. Nos, quia stomacho graues, per se ad eam rem inutiles putamus. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumuestitur ex vino austero pota, duarum drach. pondere, sistit valenter immodicos omnes alui fluores, & sanguinis reiectiones: quinetiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba fœminarum profluuia cohibet ex aqua albæ Nymphex hausta, inquit idem. Possunt & cum farina subactæ pessi forma subdi, ad supprimendos menses, monente Fuchsio: sed priùs in aceto macerare suadet. Emulsio castanearum cum decocto Glycyrrhizæ extracta, addito pauxillo seminum Papaueris, confert iis qui ardore vrinæ laborant, quod remedium sibi communicasse Cratonem Med. Cæs. testatur Camer. Castanini olei meminit Sipontinus. Indi quoque, vt Plinius ait, è castaneis vinum conficiunt. Porrò de castaneis, quantùm ad cibum & nutrimentum, variant inter se authores. Gal. inter crassi succi cibos castaneas cibo suaues recenset, atque adeò inter reliquas glandes, quanquam has suibus magis quàm hominibus accommodatas dicat. Et alibi castaneas, siue elixentur, siue assentur, siue denique frigantur, semper prauas dicit, & multò magis, si crudæ mandantur.

Tempera.

Tussis.

Cœliaca. Dysenteria.

Alui fluxus. Ad Hypercatarsim. Elect. contra tussim Sputum sang.

Cur echino armata castanea. Canis rab. morsus.

Contra Ephemerum

Fluxiones stomachi Sanguinis sputum.

Mammarũ duritia. Matth. not. & Fuchs. An venerẽ exciteat.

Alui fluores. Sang. fluxus.

Menstrua alba. Menses superflui.

Ad ardorem vrinæ emulsio.

Oleum castaninum. Vinum è castaneis. Dissentiunt authores de castan. nutrimento.

Prauum se

At Aëtius ex omni glandium genere optimas dicit castaneas, & solas ex sylu. fructuum genere memorabile alimentum sufficere. Esse tamen etiam ipsas capiti graues, vtpote dolorem eius inducentes: sed multò magis his Quercinas. Philotimus in lib. de nutrim. vbi citat Athen. tradit difficillimè omnes crudas digeri, atque peręgrè solui, cùm à Phlegmate in ventre retentæ fuerint, propter substantiæ firmitudinem. At Diphilus apud eundem castaneas bonum dicit habere succum, & multùm nutrire: at duræ esse digestionis, multúmque in stomacho commorari: tostas minùs quidem nutrire, sed facilè digeri: elixatas minùs his esse ventosas, & magis nutrire. Sic & Simeon Sethi copiosum corpori alimentum præbere affirmat, sed difficulter concoqui, tardè transire, crassum humorem & capitis dolorem facere, flatuosas esse & ventrem sistere: sed si torrefiant: vel deficcentur, multùm nocumenti deponere.

Bene nutr. re. Noxa.

Nutrimenti varietas. Vnde.

Cœna Bapt. Fieræ.

Quæ tibi grata licet posito mollescat echino,
Sicca est, & nimio Castanea igne calet.
In caput & ventres inflata asperrima sæuit,
Ni spolia apportet mellis arundinei.

Nimirum ad noxas eius vitandas cum Sacchato comedendas suadet. Non infestiuè tamen easdem ab hac iniuria vnico hoc disticho vindicauit Antonius Campanus quondam Episcopus Iteranensis perdoctus. Castanea loquitur.

Non ab ventosa

Ventosam qui me censent, ventrique timendam,
Falluntur: ventos pello ego, non facio.

Lob. Hessus:

Si quem sacra tui victus Dodona iuuabunt
Setigeri, Stomachum vellet habere suis.
Castaneas molles patulæ sub tegmine Fagi
Ipse ego pro duris Glandibus esse velim.

Sunt & ad panificium aptissimæ castaneæ, quails sanè fit ab incolis illorum tractuum, vbi abundant, præsertim in montibus, vbi quotannis aliarum

Prapar ad pan. ciũ, & durem

rum frugum annona deficit. Primùm vt ætatem longissimè prorogent [alternant enim Castaneæ, vti dictum.] castrantur lento illo suo cortice, qui sub echinato calyce primò subest: deinde proxima corpori tunica, quæ infestat saporem, detrahitur: mox ut siccentur exactè, curant sedulò. Nam cratibus sic delibratas imponunt, quas postea in caminis suspendunt: siccatas in vsus seruãt: molúntque in farinam, ac tandem cogunt in panem, quo per hyemem victitant. Integras etiam plerunque cum suilla coquunt in capaci cacabo: vicéque pulmentarii ac panis iucundissimè vescũtur. Suprà dictum ex Plinio, molituram præstare ieiunio fœminarum quandam imaginem panis. Coquunt & solas ex aqua, atque ita bellariorum cęterorúmque fructuum loco comedunt.

Fuere sanè refugium non semel Castaneæ miseræ plebeculæ in maxima ãnonæ caritate, vt Romæ compertum anno M.D.L. teste Lacuna.

Nostri homines torreri eas non modò gratiùs, sed & in deliciis habent, præsertim amplissimas illas Marrones dictas, quas cum cæteris promiscuè diurnis ac nocturnis commessationibus apponunt: Galli & Itali etiam ex liquore rosaceo saccharato. Alii cum pipere & sale comestas, innocentiores putant, súntque reuera sic paratæ, illicia Bacchi ac Veneris: & de noxa sua plurimùm remittunt.

Torrentur duobus modis, vel in perforata patella ad ignis flammas, vel sub prunis & cineribus candentibus. Priùs tamen quàm igni aut cineribus credantur, cultello obiter vulnerari debent, vt plagæ hiatu, flatus igne citatus euadat: alioqui vbi flagrantes incaluerint concepto intus spiritu, magno cum crepitu prosilient, non sine adstantium periculo. Consumitur etiam meliùs flateosa illa humiditas, quæ iis inesse putatur, & æqualiter torrentur. Præfertur posterior torrendi modus: nam in sartagine tostæ vel patella ferrea, vt in cauponis fieri consueuit, partim comburuntur, aut certè aliquid fuliginosi Empyreumatis contrahunt.

Diuitum culinæ porcellos, anserculos, gallinas & artocreata iis infarciunt, sicque assant. Et quid non ingenioso excogitatum ventri. Portentosa gula hyeme ad focum luculentum tostas castaneas ex vino dulci, hoc est, musteo & nouissimè expresso mandi suasit. Ita vides qua ratione à summa necessitate, in qua iis victitabant homines, ad extremam voluptatem sit deuentum. Sed sibi solis ista habeant ventres. Nam in totum quomodocunque paratæ, operosæ sunt in cibo, & paulò tantùm Glandibus pręstant.

Viscerum infarctibus oportunæ: Colico dolori obnoxiis inimicæ, & iis qui ad Calculum procliues noxię, si modus absit in edendo. Citra igitur satietatem edendas suademus.

Materies arboris ædificiis atque aliis domesticis vtensilibus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres & pedamẽta, sed & cadorum costæ, & eorum cinctus, verùm ignariis inepta, testibus Matthiol. & Lacuna. Fabris tamen ferrariis carbones expetitos, quòd citò extinguantur, vt antè dictum, suppeditant.

CASTANEA HVMILIS RACEMOSA.

Cap. VI.



Humilem Castaneam Io. duChoul nemini adhuc notam arbitratur, non longè à Pilatino monte contemplatam, depinxit. *Descriptio & Locus.* Matura nucis Auellanæ est magnitudine, echinato calyculo, corio, membranáq; tegitur. *Sapor.* Sola nunquam suo calyculo includitur. Multæ simul racematim cohærent. Gustu est insuaui. Sequentes ad hanc non referendæ, nec huius sunt fructus: ob mox dicendam rationem quamuis fortè aliquam similitudinem habeant.

CASTANELLA PEREGRINA: ANGOR ARBOR, CASTANEÆ FRVCTU AMARO.

Cap. VII.



Apud Cl. C. Bauh. hunc fructum primò vidimus & deinde à D. Robino Botanico Regio dono missum accepimus. *Descriptio.* Figurâ & facie Castaneam non malè repræsentat, nisi ꝙ ea parte quâ sessilis est Castanea, hæc in gibbum elata sit & concolor, consimili corio vniuersam contegẽte. Magnitudinem ostendit icon: cortice integitur spadiceo, quali Castanea, nisi quòd paullò saturatiore, & pluscculis striis inæquali. A cuius summo ad imum mucronem hyli facie linea latiuscula, cinerea, striarum itidem eminentiis asperata protenditur, vt in altera iconum videre est. Superna partè, (siue infernam dicere lubeat) linea coronali cingitur, intra quam pars clausa nigrior, nullísque striis donata. Impressio arguit alteri cuidam adhęsisse. Sapor pulpæ ex albo in fuscum inclinantis (fortè ob vetustatem) ac firmę, amaricans ac ingratus: Cæterùm oleaginosa, vt impressa aciculæ acies

prodidit: iuxta enim oleaginosum quid exsudabat, haud secus ac Nuci muscatæ, adactâ puncturâ. Icon gemina vtramque faciem ostendit. An Scalig. de hac scribit ex. 181. parte 20. cùm ait: Ad fluuium Nigir arbor, cuius fructus Castaneæ similis, sed amarus: Gor vocant incolæ. Hi sunt Æthiopes sub Libyæ solitudinibus. Io. Leo lib. 1. descript. Africæ tradit has arbores mirandæ esse proceritatis, satis procul à mari in continente. Cæterùm si nostra Castanella sit Gor, non potest esse fructus Castaneæ humilis. Repugnat enim immensa illa proceritas, & locus vbi prouenit.

Gor arbor.

Locus.

CASTANEA EQVINA FOLIO MVLTIFIDO.

CAP. VIII.

Descriptio



Castanea equina, quā Florentiæ vidimus in horto Magni Ducis Hetruriæ, & ex qua fructū cū echyno decerptū habemus, magna satis est arbor, quanta Morus, & valdè patula: folia palmata sunt, ex segmentis plurimùm septem composita, quorū singula pinnæ marinæ quodammodo æmula, ex angusto admodum principio sensim dilatantur, tandem in obtusum mucronem desinentia, per ambitum serrata, quamuis serraturas plerasque veteratoriè sculptor omiserit, longitudine dodrantali: qua parte latissima sunt, palmum circiter lata, à costa media obliquis ordine neruis in ambitum directis, coloris supernè atrouirentis, infernè hilarioris, sapore amaricante. Porrò coeunt hæc omnia in vnum longum pediculum, éstque pediculorum situs oppositus. Fructus ipse non ita in conum desinit, vt vulgatæ nostræ castaneæ, globosior, altera parte spadiceus: quà verò echino adhæret, impressionem cineraceam ostentat, cui cortici, nulla intercedente lanugine pulpa nostratibus castaneis similis subiacet. Echinus ipse multò crassior ac firmior, quàm dictæ, exteriùs rufus, prout siccus ostendit, internè albus, durus, sed rarioribus, breuioribúsque spinis obsitus, firmis tamen & infestis, coloreq; flauicantibus, qui per maturitatem in tres partes dehiscens, Nucem ostendit, ipsius lateri infima parte inhærentem, non à pediculo, vt rel. quæ. Hanc scribit Clus. Autumno cùm folia amisit, protinus amentaceum quiddam extremis ramulis gignere, & turgidum, quasi parturiret, pingui ac lento humore conspersum, in quo culices & huiusmodi insecta hæreant, totáque hyeme ita perdurare, donec ineunte Vere, & præmaturè admodum gemmæ in folia sese explicent. Corticem ramis tribuit, nouellis quidem virentem, adultis autem cinereum, sub quo lateat alius succulentus, viridis, lignum ambiens, vt in Sambuco, vel Acere latifolia.

Folia. *Fructus.* *Echinus.* *Amentum.* *Culices.* *Cortex.*

Matth. Castanearum aliud genus, in Orientalibus regionibus, de quo tam apud Antiquos, quàm Recētiores neminem meminisse putat. Arbor est, inquit, spectatæ proceritatis, folio Pentaphylli: Echinos fert in cacumine, magnitudine nostratibus æquales, subrufo colore, verùm duriore & crassiore putamine, aculeis raris, sed robustis ac firmis, & colore flauescentibus. Singuli singulam continent castaneam, nostratibus ferè similem, crassiorem tamen, cortice subnigricante, præterquam anteriori parte: ea enim albicat, maculà cordis effigiem præ se ferente. Totus idem robustus est, simplex tamen, nullam intra se aliam tuniculam habens, quæ carnem ambiat, illi similem, qua nostrates castaneæ conteguntur. Sapor pulpæ vulgaribus ferè similis habetur, sed dulcior paulò, nec adeò mandentibus gratus, si tamen ex sicco fructu id quidem rectè percipi potest. Clusius quoque Veteribus ignotam censet. Lob. mixtæ quasi naturæ ex Fago & Castanea dicit, frondibus digitalis Ellebori, Castaneæ alioquin fimbriis donatam, in qua Echinus octennium aut decennium, eiúsque nucleum claudit & tuetur saporis perboni, seque nonnullas incorruptas prædulces gustasse in Musæo Rondeletii.

Castanea Orientalis. *Sapor.* *Diu arbori hæret.*

Cæsalpinus nouam opinionem habet: putat Castaneam equinam esse, quam Plinius Myrobalanum appellat folio Heliotropii herbæ simili: fructu Nucis Auellanæ, quæ Glans appellatur, &c. At quæ obsecro folii Heliotropii similitudo cum foliis castaneæ equinæ? Nos Myrobalanum illud Plinii relinquimus sub Nuce Myrepsica.

Myrobalanus. *Cæsalp. opinio reiicitur*

Equinam castaneam appellant Constantinopolitani, testibus Matth. Cæsalp. & Clus. qui ait Turcis patrio nomine *At cee stanesi*, vel *Ad castanesi*, eadem significatione ob mox dicendam causam. German. Roß Kesten: Gal. *Chastaigne de cheual*: It. *Castagna di cauallo, o Castagne caualline*: Hispan. *Castaña de cauallo.* Anglic. Horse Chestnut tree.

Nomina.

Concedimus quidem Penæ & Lob. Matthiolum affabrè expressisse in sua figura, ad quam & nostra facta [excepto fructu] si modò florem, quem primus pingit, descripsisset. Vt dubii simus an verus sit flos, vel fictus. Clusius sanè etiam in sua icone, quam habet in postr. hist. omisit florem

Matth.

Nascitur Constantinopoli, & in Creta, vnde folia accepimus à Cl. Medico Hon. Bello. Ramus etiam cum fructibus incipientibus à Clariss. Zuingero communicatus, qui ait sibi obseruatam inter Patauium & Veronam. Nobis arbor visa Florentiæ in horto Ducis. Tam Matth. quàm Clus. scribit sibi ramum missum Constantinopoli per Qualcebenum medicum. Hic speciatim sibi etiam egregiè adoleuisse testatur, Viennæ, & intra duodecimum annum, in humanæ coxæ crassitudinem, duarúmque Orgyiarum aut ampliùs altitudinem adoleuisse, latámque comam sparsisse. Frigoris patientissimam esse, vmbráque & aqua, vt Platanum, delectari.

Locus. *Satio.* *Cultura.*

Adstringunt fructus, & flatus deuorati pariunt, si Matthiolo credendum: qui tamen paulò ante saporem tantùm dulcem dixerat, nullius adstrictionis mentionem faciens. Idem & tussientibus & anhelosis equis plurimùm auxilii afferre deuoratas affirmat: darique etiam sanguinem reiicientibus. Id de equis & Clus. affirmat, indéque nomen apud Turcas traxisse.

Vsus & vires. *Tussi quorundam Asthm. Sanguinis sputum*

CASTA-

CASTANEA PERVVIANA.

Cap. IX.

ocus. escriptio. SCribit Clus. in Hist. post. Castaneæ hoc genus sibi ab Abrahamo Ortelio Cosmographo Cl. donatum, quod is ex Peruana prouincia delatum à Celeb. viro D. Aria Montano acceperat. Sphæricæ inquit, penè est figuræ hæc Castanea, nisi latera haberet paullò depressiora: præsertim vbi pediculo inhæsit, cortice satis crasso, fragili tamen, & veluti fungoso obducta, coloris ex fusco aliquantulum flauescentis. Huic subsunt innumeræ, tenues quidem sed firmæ spinæ, putamini, quod nucleum includit, tenaciter inhærentes: ipsum putamen fuscum est, non densum, sed lentum & fractu contumax, interiore parte læue & splẽdidum, quo continetur nucleus Amygdalæ [putamine suo liberæ] magnitudine & colore, forma autem leporino reni similis, intus albus, sapore dulcis ferè vt Amygdala aut Castanea vulgaris.





CASTANEÆ PVRGATRICES.

Cap. X.

FRuctus est arboris eiusdam vastę, Castaneis similis, sed calyce læui, non, vt illarum, echinato: eo calyce fructus continetur, Castaneis non admodum absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuisus, medium intercursante, & totum deinde ambiente pellicula. Ex maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui Orbis Cõtinenti) in vehitur in hispaniam. Editur hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut Gallinæ iusculo sumitur: datur etiam tostus, vt minùs purget. quocunque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quæ à purgatione obseruari solent, & præparatis priùs, vt decet, humoribus. Illud verò minimè silentio prætereundum, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciẽdam esse, alioqui grauia Symptomata excitaturam veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluuia. Calidus est in primo gradu. Ex Costa: qui fructum Cholagogum vocat: It. *Castagne purgatiue. Castanea purgantes* Castor. Dur. Possis Germ. Purgierende Castanien. Gal. *Chastaignes qui purgent*, appellare.

CASTANEÆ SPECIE FRVCTVS PEREGRINVS.

Cap. XI.

Descript. MEdiocrem Castaneam non tantùm magnitudine, sed & tota forma refert, vt pro ea primo obtutu possit fallere: Color tamen paulò dilutior ad flauũ inclinat: nitor & læuitas eximia, excepta basis portiuncula oblonga, quâ videtur aut arbori aut echino adhæsisse. *Cortex.* Cortex extimus admodum tenuis fragilisque, cui fungosa substantia adnata subest. ipsa verò cauitas vacua est: quo fit vt insignis totius fructus leuitas. Hunc Ill. nostro Principi misit D. Paludanus nomine Fructus peregrini Indici.



LEVCOMA FRVCTV CASTANEAE.

Cap. XII.

Descript. fructus. FRuctus quem ex India accepi, inquit Monar. Leucoma eis dictum, similis est nostrati Castaneæ, cùm colore, tùm magnitudine, tùm etiam sessili illa & albicante parte, quam Castanea obtinet, quæ prægnans videtur. *Arbor. Folia.* Arboris est vastæ magnitudinis, materięq; firmę & robustæ, cui folia Arbuti. *Vires & vsus. Alui fluxus.* Fructum edulem gratique saporis esse aiunt, & alui profluuia sistere, quoniam adstringit. Temperatum asserunt.

GLANS INDIAE DV CHOVL.

Cap. XIII.

DV Choul in fine libelli sui de Quercu scribit: superesse Indię Glandes, Latinis suo iudicio & Gręcis incognitas, de quibus se non posse aliquid viris optimis tradere, neque describere, quoniam arborem non viderit. Egregiam sanè verò excusationem: quasi verò interim non ipsam Glandem sine arbore describere potuisset. Ex icone [si quando viderint] occasionem sument studiosi, inquirendi, an non aliquid commune habeat cum Castaneis purgantibus antea descriptis. Nobis sanè videtur, quoad figuram accedere ad Ahouai, de quo inter Nuces exoticas lib.3.

GLANS INDICA.

Cap. XIV.

Descriptio



VIsendæ raritatis ac pulchritudinis hic fructus datus nobis ab Illustr. Ducissa VVirtemberg. Cuius Glans Quercinę figura & magnitudine similis, intus candida, substantia dura, ac propemodum ossea, nullius saporis manifesti: exteriùs nigra, lineis ac venulis squammatis, corticatisque, rufis, reticulatim per superficiem sparsis. Capula crassa dura ac lignosa ferè, exteriùs plurimorum denticulorum mutuo incubitu imbricatóque asperata, colore cinereo, pediculo semunciam ferè longo crasso atque lignoso. Glandem à capula separatam accepimus, licèt pictor coniunxerit. Data verò pro eiusdem cupulæ glande, ac tàm aptè respondet immersa, vt vix dubitari queat. Monere tamen voluimus. Nostrum quippe non est quicquam in hoc opere, quantùm in nobis quidem fuerit mentiri.

Capula.

GLANS INDICA MAGNA SVBROTVNDA.

Cap. XV.

Descriptio

Balsami fructus.

THomas Platerus, elegans Medicus, & rerum naturalium industrius vestigator, inter alia rara, quæ amicè nobiscum communicauit, perelegantem etiam hunc fructum dono dedit, à Domino Robino, Regio Botanico acceptum nomine Fructus Balsami, vt aiebat. Iuglandem magnitudine æquat, cortice constans flauescente, vti Glandis Quercus exiccatæ, læui, crassiusculo, qui tamen à fortiori digitorum compressione facilè frangatur ac dissiliat. Per longitudinem area insignis, inæqualis & scabra subcinerea excurrit, hyli imaginem præ se ferens, quaque parte cortex reliqua firmior est, crassior, duriórque eam adhæsisse vel alteri cortici externo, vel arbori, suspicio est. Interna facies cortice contecta est rufo, tenui atque fungoso, intercurrentibus veluti venulis, vt in interiore cortice castaneæ, immediatè callum complectente. In quo ceu puluino immersus iacet, omnem ferè cauitatem adimplens, nucleus figura rotundus, facie glandis aut castaneæ nucleo persimilis, geminus vt in glandibus, extima facie scaber, rufa cuticula intectus, quà verò committitur læuis, substantia dura & colore Glandis nuclei, sapore dulci, grato. Non putamus hunc fructum quicquam pertinere ad Balsami genera.





Sapor.

ARBOR FINIVM REGVNDORVM FRVCTV CASTANEÆ ECHINATO.

Cap. XVI.

Descriptio

Folium. Fructus.

Coccus tinctura.

Locus.

Ratio nominis.

NOminis oblitus Io. Balada [inquit Scal.] familiaris meus, qui multos annos Indias peragrauit, faciem modò narrabat arboris. Paruam esse frequentibus virgulis, veluti Punicam. Folium Pruni. Fructus qualis castaneæ cum Erinaceo. Intus Coccus ruber: quo vtuntur ad tincturas & picturas. Non enim literas habent Mexicii, apud quos nascitur: sicuti neque olim Aegyptii, ante Theuth. Sed in tabellis pictis seruant agrorum facies, finésque prædiorum. Quæ fuit causa, vt ego eam appellarem, finium regundorum Arborem, donec alius me felicior nomen ipsum apponat verum.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

HISTO-





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM LIBER OCTAVVS.

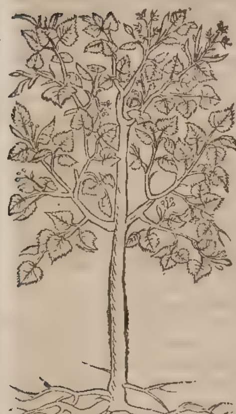


DE ARBORIBVS SYLVESTRIBVS.

IAM Sylvanis Faunísque litandum, sed cum ratione & Genio bono. Sylvas intelligimus nunc celebrandas, quas iniuriâ, frustraque infelices dixêre prisci, speciatim rigidus ille Cato, damnatásque religione, quippe neque seri neque fructum ferre solitas. At nos contrà, istud non modò æquo animo non feremus, sed eo ipso feliciores iudicabimus, quòd earum peculiaris parens videri possit natura, quippe quæ magna ex parte sponte sua nascentes, nulla arte, nullo ingenio humano egêre videantur, quanquam & in tecta iam sylvæ scandant, patula ramorum opacitate lasciva pleræque, ut non improbè etiam earum quasdam urbanas dixeris. Nec ipsas tamen fructu suo carere docebimus: & si non fructu, at alia aliqua dote non spernenda, umbrarúmque officio homines iuvare, ut nullum prorsus sterile ac inutile huius naturæ opus extare constet.

TILIA VVLGARIS PLATYPHYLLOS.

CAPVT I.



GRATA latè patentium, inq; attegias fornicatorum brachiorum umbrâ placet Tilia, caudice mirû in modum grandescente, cuius cortici nigricanti ac in vetulis crasso & rimoso, in iuniorib. nec crasso multùm nec scabro, sed lævi ac subcinereo, subest tenuis lentus ac dulcis liber, totius arboris nomen indeptus, si non potiùs illa ab hoc: Philyram dicunt. Materies alba, mollis, facilè cœlo cedit. Extremi ramuli fragiles sunt. Folia lata, ex rotundo in acumen desinentia, in ambitu serrata, inferna parte magis hirsuta quàm superna, quæ ferè glabra. Ex horum alis oriuntur ligulæ longæ, albicantes, foliaceæ, ex quarum costa media pediculus emicat, qui in tres, quatuor, quinquéve petiolos abit, quorum singuli florem sustinent suaveolentem; quinque foliis ex luteolo albicantibus constantem; apicibus compluribus luteis, stylo albicante: totum florem obvallant calycis dehiscentis quinque segmenta albida pinguia. Fructus Piso maiori æqualis, rotundus, aliquantum in oblongum vergens, angulosus, hirsutus, non durus, intus claudens semen [vel nucleum] subfuscum, dulce. Fert & Viscum copiosè & abundè, & quotannis Basileæ. *Fructus.* *Viscum.*

Huius arboris exortus mirabilis, & præ cæteris observatu dignus, qui ex semine deciduo spontaneus, primis statim diebus coliculum exerit unciam unam aut alteram altum, bina folia ostentantem quorum unumquodq; in quinque communiter divisuras, veluti digitos dissectum, extremis & media cæteras longitudine superantibus, iucunda, hercle, dispositione: uti Basileæ in celeberrimo illo Tiliceto prope D. Petrum, quotannis videre est Maio & Iunio mensibus. Horum foliorum iconem exhibemus in sequenti tabella iuxta Tiliam minore folio. *Primus Tiliæ exortus.* *Prima folia.*

Thalius excrementum seu vitium Vvis quercinis simile observavit in Tiliarum antiquarum radicibus. *Vva Tiliæ.*

Apud Diosc. Tilia φιλλύρα est, in Proem. ubi per duplex λ scribitur. Eius verba citabimus in viribus. Apud Theoph. verò φιλύρα, cui alia mas, alia fœmina. Differunt inter se tota figura [μορφῇ] etiamque ipsius ligni: & quod altera fructifera est, altera sterilis. Nam lignum mari durum, flavum, nodosius ac spissius, πυκνότερον, [Gaza non benè spinosius convertit.] Fœminæ verò candidius, flexibiliúsque. Cortex maris crassior, & detractus propter duritiam flecti *Phillyra Diosc.* *Philyra Theoph.* *Mas & fæmina.* *Et inter se differant.*

nequit. Fœminæ candidior & flexibilis, ex quo cistas [κίσας: Gaza, cunas, alij, Canistros.] faciunt. Item odoratior. [Plin. mari tribuit odorem] Præterea mas sterilis est, & sine flore: fœmina & florem & fructum gignit. Flos calyci similis [κυλυκώδης: Gazæ Calyculo intectus: nec ad verbum, nec ad rem.] iuxta folij pediculum, & anni sequentis Cachryn, suo petiolo innixus emergit, viridis, dum in calyculo est: detectus verò subflavus. Floret cum domesticis arboribus. Fructus rotundus, oblongus, Fabæ magnitudine, Hederæ acino similis, maiusculus quidem quinis constans angulis, veluti fibris eminentibus, & in acutum se contrahentibus: Minor verò minùs divisus. Grandior exsculptus, minuta quædam tenuiáque emittit semina, quanta Atriplicis. Folium & cortex suavia, dulciáque. Folium figura Hederæ simile, verùm in ambitu sensim magis rotundatur, & iuxta pediculum id, quod velut in gibbum prominet, à folij medio, longiore tractu in acutum magis cogitur: súntque folia per ambitum crispa atque serrata. Lignum paucam medullam habet, ac eam quidem haud multò molliorem materie, quæ & ipsa mollis est.

Gaza alius error.

Medulla.

Tilia historia ex Pli.

Hæc Theoph. ex quo Plin. pleraque sua de eadem transscripsit in hunc modum. In Tilia mas & fœmina differunt omni modo. Námque & materies maris dura, rufiórque ac nodosa, & odoratior. [de fœmina id Theoph.] Cortex quoque crassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen fert aut florem, ut fœmina, quæ crassior arbore, materie candida, præcelléntque est. Mirum in hac arbore fructum à nullo animalium attingi: foliorum corticísque succum esse dulcem. Inter corticem & lignum tenues tunicæ multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur: tenuissimæ earum [tenuissimum corium. Vet.] Philyræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorúmque honore. Materies teredinem non sentit, proceritate perquàm modica [hoc ad Philliream pertinet] verùm utilis. Mollissima Tilia, eadem videtur & calidissima: argumentum afferunt, quòd citissimè ascias retundat. Et mox: Frigidissima quæcunque aquatica: lentissima autem & ideò scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumaciùs transmittit ferrum: in quo sunt genere Fici, Salix, Tilia Betula &c. [Hic Plin. sibi contradicere videtur, magna oblivione, qui paulò ante Tiliam calidissimam ex Theoph. dixerat, nunc frigidissimam dicit. Nec verum, frigidissima quæcunque aquatica: Salix amara neutiquam talis nobis videtur.] Sol ad Aquilonem scandens, vertit Tiliæ folia ad mille usus petenda. Quod postremum ante ipsum dixerat Theoph. cap. 26. l. 2. caus. ubi, postquam de foliorum circumactu à Sole locutus fuisset, addit: hoc latiùs in Tilia [φιλύρας] patere, quòd hæc ampliora candidioráque folia gerat. Tilias *molles* dixit Ovid. Dicitur & apud Poëtas *sequax, lævis, pinguis, elumbis.*

Vincula Tiliæ.

Philyra.

Plin. sibi contradicere videtur

Tilia molles.

Epitheta.

Hermol. lapsus.

Mirum Hermol. in re tàm manifesta hallucinatum, ut Tiliam Græcis Phelyream [sic enim ille habet.] nostris quoque Phelyram & Philyram dici tradiderit. Certè tantùm differt Philyrea à Philyra seu Tilia, quantùm Myrtus à Quercu. Non igitur rectè φιλύρεαν Tiliam vertit, candémque cum φίλλυρα Diosc. confundit, & præterea cum Philyca. Sic enim quoque à Theoph. vocari ait. Eandem censuram meretur Ruell. dum Tiliam Græcis Philuram dici scribit: & Diosc. esse arborem magnitudine quâ Cyprus.

Ruell. taxat. Philura.

Marcellus more suo Hermolaum carpens in versione Theophrast. quod βαφὴν tincturam ferri convertat, quam, quid sit, scire Græcarum literarum imperiti non sit. Ipse tamen & geminum incurrit errorē: Primò quòd Phillyream Diosc. convertat Tiliam: Deinde quòd demonstret aleam plantam esse Phylyram sive Phyllyram eiusdem Dioscor. quam nos Tiliam diximus. Sed quod putat βαφὴν meliùs in temperaturam converti, per nos licet: Optassemus tamen declarasset, quam vim aut qualitatem agentem per illam temperaturam intellexerit. Vult autem Tiliam marem esse sutoriam Tiliam, in omni opere tractabilem, quæ pectinum suorum sequaci facilitate nomen aliis omnibus arborum pectinibus dederit. Passim enim Tiliam nunc in arboribus Italos dicere lineas, ductus, interfectionésque & circunductiones illas, quibus conferta omnis earum materia & in seipsam stipata convolutáve videtur: quod naturæ tàm diversum opus Græci κτηδόνας. Plin. eos imitatus *pectines* dixit: & in quibus variarent pectinum illorum lineæ & intervalla, semper adiecit aliquid, quo varietas illa indicaretur, obliquos, crispos, nodosósve dicens. Etsi verò idem Marcellus sibi ab Hermol. ostendi optet, sítne nostrati Tiliæ antiqua illa eadem: (dicit autem nostratem, quæ in Hetruria nunc ab omnibus Tilia nominatur, ex qua secandis coriis sutores paratam ubique tabulam habent, in nullam partem rectis pectinibus, sed quacunque ferramentum agatur sequacem & cedentem,) ipse tamen quoque nihil certi adstruit, neque sanè adstruere potuit, quippe qui apud Diosc. Phillyream, Tiliam converterat, & Ligustro magnitudine æqualem hanc arborem fecerat: atq; qui ligni pectinibus adhærens, (quos Græcis κτηδόνας vocari diximus) seu per longitudinem rectis pectinum modo lineis, nullam earum esse in ea sutorum tabula & arbore caussatur, sed in omnes partes sequacem pariter & facilem sectionem antiquiores tradit Græcos ex agresti pro sutoria illa tabula usos: expertos námque in duriore materia acui ferrum, in molli verò in secando ductum retundi, atque aciem amittere. At si Marcellus Theoph. φιλύραν, ex quo eius marem & fœminam agnoscit, cum Phillyrea Diosc. contulisset, & rursus hanc cum Tilia sua Italica, facilè agnovisset, hanc ad Philyram tàm propè accedere, quàm à Phillyrea, & arboris magnitudine, & tota adeò forma distat, nec ex nudæ tabulæ sutoriæ (quam tamen Tiliaceam fuisse agnoscimus) pectinum carentia, & accersita illa etymi ratione, dubitasset, an Tilia nostras sit Philyra Theophr. & Phillyra Dioscorid. diversissima à Phillyrea eiusdem.

Marcell. geminus error.

Sutoria Tilia.

Tilia lis quid.

Nihilò doctiorem se Botanicum præbet Cordus, quando ad caput Diosc. de Phillyrea scribit, ab eo describi Tiliam omnino eandem cum Ligustro, si invicem utriusque descriptionem conferat. Galeni & Aeginetæ ætate talem Tiliæ historiam in Diosc. lectam. Atque sive Tilia à Diosc. ita descripta sit, sive ab alio hæc descriptio adiecta, falsam esse pronunciat, ob id quòd nullus, neque ex priscis neque ex recentioribus hisce notis eam depinxerit. Omnes [addit ille] manifestè describunt Tiliæ appellatione eam arborem quæ German. ob ligni lenitatem & mollitiem ein Linde vocatur. Ac miratur hoc nullum ante se animadvertisse: quòd omnes qui post Dioscor. de rebus scripserunt, aut alios interpretati sunt, usque ad nostram ætatem, eam controversiam de Tilia inter Diosc. & Theophr. silentio præterivérint. Et tandem supervacuam concludit esse historiam

Tilia man. duc. de.

quæ apud Diosc. de Phillyrea habetur, seu ut ipse vertit, de Tilia, quamvis idem agnoscat Philyram Græcorum potiùs esse Tiliam. Sed frustra quiritatur ubi non opus. Nec opus fuerat ea satagentia, quam sola Phillyrea à se in Tiliam perperam conversa invexit. Non enim eo capite apud Diosc. quæstio est de Tilia, quare nec de ea disputandi locus. Sique is etiam Tiliam rectè cum Ligustro contulisset, & utramque probè agnovisset, non dixisset illam omnino cum hac eandem esse.

Cordus

Sed nec Tragus videtur discrimen animadvertisse inter Philyram, quæ Tilia, & Phillyream, quando ita scribit: Quã Germani Lindenbaũ vocant, eam cum Gaza & Virg.lio Tiliã nuncupare placet. Sive ergo φιλυρα, sive φιλυρέα Theophrasto dicatur, nihil nos offendet, cùm & ipse Aegineta Philyrada non Philyram vocare voluerit, quæ Diosc. Philyrea dicitur. Nam quas Philyreæ suæ vires Diosc. eas Philyradi Aegyneta quoque assignat.

Castor Durantes quoque Tiliam pingit pro Phillyrea, licet eius descriptio non conveniat.

Hi itaque Phillyream cum Philyra seu Tilia confudêre, ad nominum potiùs vicinitatem, quàm ad rem ipsam respicientes. At Fuchs. primus inter eos fuisse videtur, qui observavit aliam à Tilia seu Philyra esse Phillyream Dioscor. redarguens simul etiam viros nonnullos doctissimos, qui utrasque confudêre. Hanc Fuchsij sententiam meritò secuti sunt. Cornar. Matth. Dod. Monachi, Curtius, Lonic. Lacun. Ryffius, Fr. Massarius, Dalec. Hist. Lugd & alij. Nec tamen ferendi qui sibi persuadent, Dioscoridi Tiliam incognitam fuisse, vel eidem à vulgari Tilia, aliam esse longè diversam, utpote quæ omnibus notis Tiliæ refragetur. Nam & ipsum quoque Tiliam seorsum à Phillyrea cognovisse, ut benè monet Matth. vel saltem in iis plantis discrimen posuisse, satis perspicuum ex eius præfationis fine, ubi sic habet: Flores & omnia quæ iucundum spirant odorem, ἐν κιβωτίοις φιλλυρείνοις recondenda. Quæ voces non modò rectè ab interpretibus conversæ, in articulis Tiliaceis: sed & posterior non à φιλλυρέα, sed à φιλλύρα, quæ Lat. Tilia est, deducta, satis declarant ab ipso Diosc. Phillyream & Phillyram pro diversis plantis agnitas.

Nec audiendus Plinius, cùm ait: Tiliam arborem esse proceritate perquàm modica, nam cùm contrarium in reipsa appareat, certum est, ipsum quoque Plin. vocum propinquitate deceptum, eas inter se confudisse. Id quod vel clariùs patet ex eo, quòd idem nostræ Tiliæ eas tribuit vires, quas Diosc. suæ Phillyreæ, ut suo quoque dictum loco.

Nihilò tolerabilior lapsus Cornarij, quando infit: Non putandum esse Philyram Theoph. esse Tiliam, seu *Linde* Neotericorum, sed esse Platanum. Tiliam verò & Philyram, nisi penitus fallatur, [ut certè fallitur] esse eam arborem, quæ nostris Germanis Ahorn appellatur, sed lubet in totum eius verba recitare. Quidam, inquit, asserunt Tiliam esse quam nostri Ein Lind dicunt: nimirum quòd sutores tabulis ad secanda coria ex ipsa factis utuntur: hoc tùm demùm admittemus, ubi ostenderint de Philyra ac Tilia hunc usum à veteribus tradi, & non Platanum esse & appellari, ex qua eiusmodi tabulæ parantur. Nam quod Plin. ex Theoph. dixit, mollissima Tilia, eadem videtur & calidissima: argumentum afferunt, quòd citissimè ascias retundat: hoc omnino reprobat illum eius usum, quum ferramentum retundatur magis, quàm acuatur in ipsius usu; id quod non conting t in tabulis ex Platano hodiernis, quæ & molles sunt, & ferro cedunt, & ferrum nulla injuria offendunt. Quanquam ego Tiliam non dum coria in ipsa secantur, sed dum eius materia cæditur, & in usum efformatur, ferrum lædere, & tincturam eius relaxare, tum apud Theoph. tùm apud Plin. intelligendum esse putem. Iuxta eandem rationem etiam dum Gal. 2. Com. εἰς τὸ περὶ ἀγμῶν, & 3. εἰς τὸ κατ' ἰητρεῖον, canales validos, eosdémque albos & molles fieri posse docet ex Philyra, quæ Tilia est: cuius dogma hodie Chirurgi sequentes, ex Platano canales tales parant: tamen de huius arboris ligno Gal. non sensisse ex eo apparet, quòd validi, id est, ut ipse dixit, εὔτονοι, canales ex hoc ligno fieri non possint, sed ex eo quod Ahorn nostris vocatur, & à nobis Philyra esse creditur, & validi & molles, simúlque albi, ex fœmineo præsertim eius genere, optimè fieri possunt, velut ex Theoph. ac Plinii locis supra adductis evidentissimè patet. Cæterùm quum Plin. alicubi de Philyra dicat, eius materiem teredinem non sentire, proceritate perquàm modica, verùm utilem: etiam his verbis declarat, [inquit Corn.] Tiliam non esse, quam nos Linde dicimus: quum hæc & teredinem non sentiat, [contrarium asserunt fabri periti: Sed ita sibi persuadet Corn. quia Platanum existimat.] & ingenti tùm proceritate tùm amplitudine se expandat, ut Platanum esse adhuc non dubitemus, quam citò putrescere ex Theoph. liquet. Tiliam verò Ahorn nostris dictam esse, etiam ex his notis coniectamus. Neque enim opinionem hanc nostram aliter approbatam esse volumus. Hactenus ille. Nec certè aliter aut meliùs potuit: ac ne sic quidem benè. Nam erronea admodum utraque Cornarij opinio, volentis Linden, Philyram, seu Tiliam esse Platanum: sicut & illa, qua vult, Tiliam esse Ahorn, de quo fusiùs cap. de Acere. Interim advertat lector quàm ieiunè Cornar. ad ligni tantùm examen respiciens, suas fundarit opiniones, cùm, uti dicebamus, nihil sit clarius Philyræ Theoph. descriptione collata cum Tilia Plin. atque adeò nostra.

Cornar. reprehen.

Cornarij opinio reiicitur.

Rectè Turnerus negat Tiliam non esse Platanum, ut multos velle aït.

Pe. & Lob. multiplex error.

Nescimus ubi Pena & lob. Phillyreæ illam suam descriptionem apud Theoph. legerint, quando tradunt: Frondosam illam ramis patulam Theoph. φυλλυρέαν [ita enim scribunt] ex qua Phyluræ, sive assulæ finduntur, Tiliam esse certum est. Nam ut à nobis quidem observatum, φιλύρα legitur apud Theoph. in diversis exempl. pro Tilia. Nostro iudicio Abies finditur in tenues assulas: non item Tilia. Falluntur iidem, nec uno errore, cùm de Tilia sic scribunt: alia est hæc à Diosc. Phylerea, & per y scribenda, quod in tenues assulas & Phyluras discerpatur: pulcherrima Basileæ Helvetiorum in D. Petri area, patulis ramis, sparsis, inque vastæ magnitudinis ambitum fornicatum propagata, folio latiore Populneo aut Betulæ, serrato ambitu Loti ramis: item frondosis & Amentis per initia Coryli aut Iuglandis. Verum quidem in D. Petri area dicta pulchras & magnas admodum esse Tilias, etiam cum visco: sed nulla quæ in fornicatum ambitum sit extensa. Est quidem ibi patula eiusdem Quercus celebratissima, & à nobis suo loco descripta. Nullibi etiam in Tilia observavimus Amenta Coryli aut Iuglandis. Quercus cum longis pediculis, qualis modò dicta, solet ferre aliquid respondens Coryli

Tilia cum visco.

aut Iuglandis nucamentis. Vt ſuſpicio ſit, eos Quercum, quæ nondum protruſerat omninò ſua folia, & iam iſta nucamenta oſtentabat, ſumpſiſſe oſcitanter ſatis pro Tilia.

Tilia Cordi Iulifera, quæ

Cordus quidem in ſua obſ. ſylva ſcribit ſibi viſam Tiliam grandem Veris medio aut paulò antè Iulos ferentem longos, colore flavos, propè Nurtingam oppidum in pago. Sed quam is Tiliam intelligat, dolemus nos non recordatos ſciſcitari, quando ipſi adfuimus apud Illuſtr. Palatinam viduam Illuſtr. Ducis Lud. VVirtenbergici. Nemo præter ipſum, quod equidem ſciamus, Iulorum iſtorum in Tilia meminit, nec facilè fortè animadvertentur in vulgatis Tiliis, quas ſanè plus ſatis diverſis anni temporibus contemplati ſumus. Theoph. tamen, vti dictum etiam Cachryn Tiliæ tribuit.

Conſideratione digna deſcriptio Cæſalp. Tilia [inquit] arbor in Alpibus tantùm provenit, Alno ſimilis, fructus minor quàm Alni, ſtriatus, ſemina inter ſquamas continens depreſſa, materia alba aut flaveſcens. Etſi autem hîc videatur Cæſalp. hanc noſtram Tiliam intelligere: tamen nec in Alpibus tantùm provenire, dicimus, nec Alno valdè ſimilem, quamcunque tandem intelligat. In materie quoque nullam flavedinem hactenus obſervavimus.

Tilia fœmina.
Schuvenckf. taxat.

Cæterùm Tiliam hanc, de qua hîc agimus plerique fœminam ſtatuunt, ut Fuchſ. Dod. Pen. Lob. Cæſalp. Hiſt. Lugd. & Schuvenckf. quibus non gravatè ſuſcribimus. Non placet verò eam à Schuvenckfeldio Tiliam ſativam ſive fœcundam dici, cùm incerta ſint ea epitheta: quia altera folio minore, de qua poſtea, multis in locis eſt ſativa, & paſſim fœcunda quoque. Præterea fœmina hæc noſtra, etiam ſpontè in montibus provenit, & viſcum fert. Proinde nec à Trago quidem rectè ſimpliciter ſativa dicta. Quid nobis videatur de Tilia mare Dod. Penæ & Lob. dicetur poſtea cap. de Fago ſepium ſive Oſtrya. Quanquam Cæſalpinus difficilè putet coniectari poſſe, quænam ſit Mas, cùm folia non deſcribantur: ſuſpicetúrque intelligi poſſe Lignum putidum vulgò dictum, de quo nos l. 5. de Spina Burgi, ubi hanc Cæſalp. opinionem reiecimus. Idem paullò ante ſcripſerat, ſuſpicionem eſſe, ne Plin. cum Vlmi genere comprehendat carpinum utramque, aut Alnum, Tiliamque quaſi πτελέα dictam.

Tragus not.
Cæſalp. opinio reprob.
Ptelea.

Apud Amatum Lugduni excuſum, icon Tiliæ, incuria typographica malè poſita pro Ciſto mare.

Car. Steph. error.

Fallitur Car. Stephan. dicendo Philyram interdum Philycam appellari. Differt enim Phylica à Phylira quicquid dicat Stephanus.

Nomina Linguar.
Etymon.

Tilia, φιλύρα: Hebr. ut placet Eliæ in nomencl. Aſcherach: Germ. **Linden / & Lindenbaum /** à ligni mollitie, uti volunt. At Gorop. in Indoſcyth. Tiliam gemina ratione **Linde** dici ſcribit: & quia pulchra ſit, & quia faſciæ & funiculi ex ea fiant. Belg. **Linde / Lindenboom.** Gall. *Tillet, Teil, Tilleu, Tilier*: It. *Tiglia, Tilia*: Hiſp. *Teia.* Angl. **Lind tree.** Boh. **Lipa.** Hung. **hacfa.**

Philyra cortex.
Philyra homonymia.

Cortex eius quoque Philyra dicitur & Tilia. Sed & aliarum arborum cortices interiores eo nomine donantur. Sic Plin. l. 24. de Vlmo: Corticis utique inquit, interior Tilia lepras ſedat. Et paullò pòſt: Idem præſtant & Tiliæ corticis &c: Et hoc ipſum etiam lib. 16. his verbis idem Plin. declarat: inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuiſſimæ earum Philyræ Coronarum lemniſcis celebres, antiquiorúmque honore.

Locus

Philyram Theoph. ibidem naſci ſcribit, ubi Cerasus. In locis fervidis difficillimè prodit. Et Plinio autore, montes & valles diligit Tilia: item aquoſis gaudet montibus. Pingue arvum que ſolum deſiderat, in ſtercorato optimè proficit: in arido ac ſaxoſo ægrè adoleſcit. Tiliam Aſia inquit Theoph. difficulter recipit: & in hac alenda cultores hortorum vehementer laborant. In toto Germaniæ tractu, in vrbium & mœnium areis in delitiis habent, ob opacitatem quam vel per ſe, in vel attegias diſpoſita, deambulantibus recubantibuſque tempore æſtivo præbet. Et ſanè vix videas aliam arborem in Germania, aut fortè in tota etiam Europa, quæ cum Tilia opere topiario, & ampla ac patula illa vaſtitate certet.

Baſilea Tiliis ... triumphat

In primis nobilis Baſilea inter alia nobiliſſima naturæ dona, quæ habet, & huius ſtipatu ac ornatu triumphat, ubi plureis areas ac ſylvas hac unica arbore conſitas videas, præcipuum illius amœniſſimæ urbis decus, quod totus ferè Iunius cum Maij parte media ingeminat ſuaviſſimo florum per totam urbem afflatu, non ſine incolarum ac tranſeuntium ſalubritatis iuvamento. Sed præ cæteris rara & topiaria amœnitate conſpicua, quæ iuxta ſummum templum in regio illo viridiario ad Rheni alluentis ripam, vaſto illo propugnaculo ceu humeris Coloſſeis elato, ex quo Rheni tractus utramque urbem alluentis & circumiacentis provinciæ præclarus & cuivis promiſcuus patet proſpectus: vulgò **die Phaltz** vocant, quaſi Palatinam dicas. Item extra urbem paſſim præcipuè etiam in amœniſſimo illo ſclopetariorum campo.

Tigurum quoque.

Tiguri quoque Helvetiorum, ut ipſi vidimus, & in ſcripta retulit Geſnerus, magnæ proceræque collem Palatinum, quem vulgò Aulam (**den Hof**) nominant, quàm plurimæ decorant, pulcherrimo Tiliceto: & extra urbem paſſim in foſſis circa mœnia, egregiæ ſpectantur, ut paſſim ſub eis ſedilia in umbra non deſint ſenibus & aliis animi gratia obambulantibus. Harum maxima truncum habet infernè ea craſſitie, ut ſi viri duo mediocres amplectantur, dodrantes quinque adhuc ſuperſint. Sed præcipuè ſpectabiles ſunt duæ illæ huius [illegible], quæ infra urbem ſtatim ad [illegible] viſuntur, media inter eas domo, cui plancæ utrinque iunguntur, in qua conveniunt, qui ſclopetis exercentur, ita digeſtæ, ut menſis aliquot in utraque collocatis, maximus convivarum numerus, tanquam in cœnaculis & tricliniis capiatur, infrà, ſuprà & circumquaque brachiis, & frondibus Tiliarum ambientibus, *&c.* Similes aut etiam elegantiores Scaphuſiæ Helvet. ad Rhenum viſuntur. Inſignis quoque viſitur Moguntij in S. Albani cœnobio 20. craſſis columnis lapideis ſuffulta, quæ nihilominus quotannis exſcinditur, teſte Lonicero. Eſt & in Sileſiæ cœmeteriis, artis hortis & ſylvis notiſſima, ut notat Schuvenckf. quanquam Dod. ſcribat rarò in ſylvis naſci. Calceolarius annotat Tiliam provenire in Baldo. Conſiderandum an ſit ea ampliſſimo folio, quam poſtea deſcribemus. Copioſè etiam provenit in Eſſexia Angliæ, in nemore, duobus miliaribus Cloceſtriâ, teſte Turnero. In Italia provenit aſperis tantùm montibus, inquit Matth. quibus maximè gaudet.

Cultura

Omnes quidem ſic formandæ arbores, ne trunco cubitos quatuor excedant, ut quicquid ab ea altitudine ſupereſt, totum in tabulata ſive her-

ve brachia & ramos effundatur, ficut & de quercu Bafilienfi fuprà dictum eft, impietatis illo genere, à quo & Impiam herbam deno-minavit antiquitas, quòd filij infcendant patrem, minores ramuli brachijs, è quibus oriuntur, fu-pereminent. Tilia utraque, quod in hortis Lutetiæ nunc fpectatur, induftria Bellonij fe-cit.

Paulò antè æquinoctium germinat Tilia: floret Maio & Iunio: fructum maturat Augu-fto, qui mox feptembri adapertus fatifcit ac fua fponte decidit. Aeftivis folftitiis folia fua ver-tit, ut prodidit Theoph. In multam ætatem vi-vit hæc arbor creditúrque fupra centefimum vi-vere, quales multæ videntur Bafileæ, quarum fatum ne avi quidem noftri viderunt.

Theophr. Tiliam poft vindemiam & Arctu-rum cædendam fuadet.

TILIA FOLIO MINORE.



TILIA folio minore nobis dicta, non minùs patula eft arbor quàm præ-dicta. Folia ta-men multò funt minora, ad Be-tulæ accedentia, colore ferè Po-puli Libycæ non hirfuta ut Tiliæ præcedentis, fo-lio maiore dictæ, fed firmiora rigi-dioráque. Flores tamen fimiles, nifi minores ef-fent, coloris e-iufdem, pallidi odorati, formâ accedêtes ad Ber-berim, umbellam ferè efficientes, fex feptem, octo, novem, aut etiam undecim, ex luteo folio-lo feu amento prodeuntes, ut in alia Tilia, fapore acido cum lentore: quibus fuccedunt fructus parvi, hirfuti, angulofi, ut in alia. Materies fimili-ter alba, lenis, fed cortice magis fcabro obducta. Hanc facilè crediderimus prædictâ firmiorem & duriorem: tota enim arbor torofior. Fert & hæc vifcum.

De hac fic Tragus: Tilia fylveftris fativæ per omnia refpondet, nifi quòd folia & flores gerit magis exiguos: præterea & frondem nigriorem. Florem edit tardiùs fativa Tilia, qui nullo poft fe relicto fructu aut femine decedit.

Theoph. in hunc ferè modum fuam quoque Tiliam delineavit.

Vifa nobis in VVirtenbergico monte, ubi no-bilis & antiqua illa arx Tecksiana Ill. Ducum VVirtemb. Tilia (de qua & in Bollenfium fonte Admirabili, fontiumque hiftoria falubrium Vni-verfali) quæ fulmine tacta fuit noctu, menfe Sep-tembri, & fub ea novem vaccæ exanimatæ ex pe-culio E. C. fub ea ftabulantes. Ifta Tilia non erat eius fpeciei quam antea defcripfimus folio maiore, fed ad hanc accedebat, quam vocamus folio mino-re: nihilominus tamen ei folia erant maiora, quam-vis glabra, nec hirfuta: ipfa quoque arbor maxi-ma, neque in hac fpecie glabra ifta maiorem ob-fervavimus. Dubij hæremus, an fit fpecies quæ-dam particularis, vel varietas tantùm foliorum: quæ tamen fi conftans & perpetua, & ipfa fpeciem efficiet, quòd nobis facilè perfuaferimus.

Etfi verò, ut dicebamus, Tragus hic depictam atque defcriptam, fylveftrem vocitet, & fructum non ferre dicat, quemadmodum & Gefn. qui & Tiliam fylveftrem & fterilem dicit, nobis tamen & Bafileæ & Montbelgardi & alibi locorum fru-ctifera obfervata.

Cur Schuvenckf. dicatur φιλύρα ἐνόχης, nefci-mus, id eft Tilia montana minore folio: Stein-linde / Waldlinde Tilia mas & faxatilis Matth. At nobis Tilia mas five faxatilis Matth. videtur Vlmus, nobífque confentit C.Bauh. ut dicetur fub Vlmo. Marem Theoph. dicere vix quifquam re-ctè aufit, cùm eius folia non fpeciatim defcribat. In tabella ad latus prima exortus folia picta ha-bes. *Schuvenckf. not. Tilia montana. Tilia mas.*

Gaudet hæc iifdem cum præcedenti locis: Spe-ciatim Bafileæ inter cæteras vifitur, fed rariùs, quia ob foliorum parvitatem paulò minùs patula. Extitit & pulchra Montbelgardi in fori angulo, fupra quam quondam tugurium pulchrum & am-plum, cum menfis erat exædificatum, comef-fantium refugium haud infolens. Nafcitur & in tenebrofis ac latiffimis VVafgoviæ fylvis: Item Silefiæ tàm fylvis quàm montibus: atque in pluri-bus Ducatus VVirtemb. pagis.

Florentem obfervavimus in fine Iunij, quum aliud genus iam defloruiffet. Tardiùs etiam fru-ctum perficit. *Tempus.*

TILIA MAXIMO FOLIO.



VIx horæ fpa-tio diftat ab urbe Bafilea mons à pago vicino Mu-tetus vocitatus: proli Apollineæ quotannis aliquo-ties à Celebratiffi-mo Medico ac Bo-tanico D. D. Cafp. Bauhino, fratre & adf. noftro eò ftir-pium varietatis caufa, tanquam ab altero quodam A-polline, produci folitæ, notiffimus. In eo, inter cætera haud paffim ob-via, provenit ar-bor quædam ad Tiliam folio maiore accedens, cui folium fpecio-fum, ampliffimum, dodrante interdum latius, hirfutum, in appendicem anguftum faftigiatum: quodq; hirfutius etiam apparet in dorfo quod ner-vorum eminentia decorat. Sed præftat ipfius de-fcriptionem adiicere. *Locus. Mons Mutenfis circa Bafileam ftirpium frequentia clarus.*

Tilia mas nova arbor, craffo caudice, ramofa, materia uti Tiliarum robufta, [cæterarum alioqui materies mollis, etiam prifcis & neotericis Her-bariis teftibus] cortice lanuginofo, fubrufo: fo-liis magnis, quæ vix rotundantur, ut in fœmina fit, monente Theoph. l. 3. hift. c. 10. fed in acutum angulum definunt, Mori fativæ foliis quoad for-mam fimillima, eo excepto, quòd profundè fint ferrata, ex virore nigricantia, prona verò parte *Tilia mas nova. Materies. Cortex. Folia.*

splendentia, Tiliæ fœminæ vulgaris, foliis triplo & quadruplo maiora: in qua hactenus nec florem nec fructum videre licuit. Quam tamen ab annis septendecim nunc observavi, cùm in monte nostro Muteto (quo studiosos singulis annis deducere solemus) ob plantarum copiam, verè Apollineo, plures sint arbores. Tilia fœmina non est, nec etiam Tilia sylv. Tragi, cui folia multò minora. Fortè Tilia mas Theoph. 3. hist. cap. 11. quam sterilem & nullo flore esse scribit.

An Tilia mas Theoph.

Cæterùm Tiliæ æquivocationes non paucæ. Dictæ sunt species tres, & fortè etiam adiungenda quarta illa Techsiana. Est & Tilia Iulifera Cordi itidem dicta. Du Choul autor, Sorbum torminalem dici à nonnullis Tiliam fœminam, de qua suo loco. Dicitur & Tilia de Fago sepium. Quidam & Vlmum pro Tilia exhibent, cuius & interiores tunicæ dicuntur Tiliæ. Item Aceris genus maius (de quo postea) à Corn. Tilia putatur, minùs benè. Phillyrea Diosc. à multis confunditur cum Philyra Theoph. De illa lib. 5. Cæsalp. Lignum putidum existimat esse Philyram marem, quam opinionem refutavimus l. 5. c. de spina Burgi. Quidam sibi persuadent Ligustrum esse Tiliam & Phillyream Diosc. non distinguentes Philyram à Phillyrea: de qua re suprà plus satis. De Ligustro actum lib. 5. Quidam Philicam Theoph. confundunt cum Tilia, Philyra & Phillyrea. Et Hermol. redarguit meritò Vallam, quod Iteam, quæ salix est, interpretatus sit Tiliam.

Æquivoca Tiliæ. Sorbus termin. Fagus sepium. Vlmus. Acer maior. Phillyrea. Lignum putidum Spina Burgi. Ligustrum. Philyca. Salix. Vallæ error.

Tiliam calidissimam esse suprà ex Theoph. dictum: addita ratione cur ita sentiat, nempe quòd tincturam ferri secantis emolliat. Ast nobis sanè atque expertis aliter videtur. Nam & Cerdones qui tabulas ex ea expetunt oppositum experiuntur, in coriis incidendis: nam ob mollitiem suam cedit ferro, ideò non retundit, quia non secatur. Nec ea qualitas cultri aciem corrumpens hactenus à nostris observata. Sed apertioribus rationibus, nescimus an item experimentis, stipatus incedit Fuchs. Cùm sic infit: Calidam esse Tiliam, vel ex eo liquet, quòd frigidis cerebri malis, Epilepsiæ, & id genus aliis mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadam in ea reliquis qualitatibus prævalêre videtur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatem, cum modica adstrictoria, perinde atque Vlmus (cuius facultates illi Plin. tribuit) habere evidentissimum est. Si quispiam vires quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendat, nihil ab iis quæ ex Plin. & Gal. sententia de Vlmo dicuntur differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lavetur. Mederi etiam morbo Comitiali bibitum eius liquorem stillatitium, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideóque vulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Diosc. & Galeno in Vlmi historia commemorantur, potest. Hæc Fuchs. Nobis consideratione & inquisitione dignum videtur, annon scribat Tiliam amaram ex imaginatione. Is alioqui, eúmque sequuti Matth. Dod. & Curtius Vlmi vires tribuunt Tiliæ, decepti verbis Plin. qui, uti dicebamus, interiorem corticem Tilias vocat. Fuchs. præterea & Dod. non observarunt Plinium tribuere Tiliæ, quod attribuitur Phillyreæ, longè diversæ plantæ, ut rectè etiam monuêre Cornar. & Matth. Lonicerus verò, licet agnoverit Phillyream diversam à Philyra: nihilominus tamen vires Phillyreæ obliviosè tribuit Tiliæ. Quas vires Plin. Tiliæ tribuit, omittimus, ob dictam modo causam. Competunt enim Phillyreæ, non Tiliæ, quæ Philyræ.

Tiliæ vires & usus. Epilepsia. Maculæ faciei. Comitialis morbus. Visus. Calculus. Tumores. Vulnera. Fuchs. Matth. Dodon. & Curtij error. Loniceri lapsus. Plin. error.

Cortex & folia Tiliæ, inquit Dod. calore temperata sunt, nonnihil siccantia & adstringentia, temperamento penè similia Vlmo. Tiliæ cortex commansus, ac inde illitus, vulneribus recentibus agglutinandis efficax est. Folia verò trita & aqua conspersa, pedum tumores discutiunt. Humor è medulla castratæ arboris defluens, capiti illitus, capillos reddit, defluentésque continet, teste Matth.

Vulnera. Tumor pedum.

Baccæ seu fructus Tiliæ tempore oportuno collectæ, & in pulverem redactæ, in Dysenteria, aliisq; alvi profluviis summoperè laudantur, nam & ea ratione in expeditione quadam multos milites conservatos Camer. prodidit. Eædem cum aceto tritæ, in nares datæ potenter Hæmorrhagiam sistunt. Baccæ aliquot (imparem numerum superstitiosè præcipiunt, quod nec Camer. magni facit, nec ab ullo docto & sapiente probatur) deglutitæ, validè sanguinis è naribus profluvium compescunt, ut in primaria quadam persona experientia comprobatum. Ex recentibus Tiliæ foliis expressus succus, cum vino mistus & calidus artubus infrictus, spasmo flatulento benè facit. Quidam eadem trita & aqua conspersa, atque emplastri modo imposita, singulare contra eundem spasmum in gravidis remedium iactant.

Dysenteria. Alvi profluvia. Hæmorrhagia narium. Experimentum. Spasmus.

Tiliarum è floribus (quorum perquàm suavis odor, & cum vitium floris odore similis suavitas) aqua destillatur in frequenti usu tàm apud Germanas quàm Gallas mulierculas. Existimatur autem à doctis modicè calida, sicca & emplastica. Pota utilis ad Epilepsiam, cordis tremorem, uteri dolores, calculum renum & sanguinem in corpore, ob casum aut ictum aliquem, concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos Tiliæ carbones admiscent. Dosis est unica uncia aut sesqui. Oculorum dolores mitigat, & locos igne aut quavis materia fervente adustos sanat, idque efficaciùs, si interior cortex albus Tiliæ in hac aqua maceratur, aut eius loco Cydonij grana, aut Psyllium, & nata inde mucilagine loci illinantur. Aliqui liquore vi ignis extracto ex sanguine Melis seu Taxi adversus pestem utuntur, tradente Evonymo. Quidam inquit Tragus, aquam Tiliæ florum destillatam, adversus ventris tormina exhibent, & non sine ratione: nam intestinis à Dysenteria erosis illa convenit. Alij adversus morbum Comitialem usurpant. Tilia usta, aceto carbonibus restinctis, cum oculis cancrorum tritis sumpta, concretos sanguinis grumos exigit, his qui ex alto delapsi fuere, ita ut sanguinem exscreent. Tunicæ seu libri medij, qui cortici & ligno intercedit, aqua macerati, lentus viscosúsque humor ambustis singulari remedio prodest, quod experientia multos docuit. Scimus etiam aqua florum Tiliarum plerasque mulierculas uti ad faciei fucum. Ex carbonibus Tiliæ, qui pulveri bombardarum parando abhibentur, præsentissima mors multis creatur, ita ut Tilia & salubria præbere & necem afferre possit. Súntque qui existiment Tiliæ carbones pulverem pyrium veneni suspicione liberare, argumento, quòd iidem lapsis ex alto, ex liquore aliquo utiliter propinari soleant. Cæterùm mirari subit, cur Theophrast. Tiliæ seu Philyræ fructum à nullo, mandi posse scribat, [[illegible]

Aqua florum. Epilepsia. Cordis tremor. Uteri [illegible]. Calculus renum. Sanguis concretus. Oculi dolor. Ambusta. Pestis. Tormina. Sanguis [illegible]. Fucus. Pulvis pyrius.

ἐδωδὶ βρωτὸς, inquit:] cùm alibi tradat folia Tiliæ dulcia esse, & à multis animalibus comedi: Vltimum enim hoc verum. Nam & Basileæ pauperculam plebem folia pro vaccis & capris adventante hyeme recondere solêre scimus. Fructum quidem negligunt, & ipsa quoque respuunt animalia: & eundem Tragus ab omnibus animalibus tutum esse scribit. Gustavimus tamen non semel, & dulcem comperimus, atque innoxium. Quare illud, ἐδωδὶ βρωτὸς, non ita intelligimus, ac si omninò mandi nequeat, sed quòd nulli animalium cibo ac nutrimento idoneus sit. Folia etiam non solùm sua natura dulcia, (qui tamen dulcor exiguus & viscidus) ac propemodum insipida nobis visa sed & per accidens, ex roris cœlestis incubitu, à quo multa ita oblinuntur, & glutinosa evadunt ac si melle madefacta fuissent: ut iam olim pueri didicimus.

*Theoph. il-
ſtr.*

Porrò num Tiliæ flores apibus competant, nondum apertum videtur. Columella sanè Tiliæ & Taxi, ex omnibus, flores apibus nocere dicit, repudiandosque esse. Ego, quod ad me attinet, inquit etiam Tragus, crediderim flores Tiliæ apibus, licet maximè ab illis expetatur, minimè conducere. Sed quare non conducant, aut conducere possint, nullam adfert rationem: & horum neuter ostendit, in qua re noceant. Virgilius sanè commendare videtur pro apibus Georg. 4.

*...n Tiliæ
...es con-
...ant a-
...v.*

Ergo apibus fœtis idem: atque examine multo
Primus abundare, & spumantia cogere pressis
Mella favis: illi Tiliæ, atque uberrima Pinus: &c.

Pinus sanè apud autores pro apibus commendatissima. De Tilia diligentiùs inquirendum.

Nobilissimus & corticis usus, in quo olim scriptitatum, sed recenti opus, in quo ad duces scribat explorator, monente Plinio. Modus expositus in Vlmo. Et Gal. 6. Epid. scribit, quosdam valdè antiqua Hippocratis exemplaria, ante trecentos annos exarata, habuisse, alia ἐν φιλύραις, alia, qualia apud se [sua ætate] in Pergamo. Langius quoque in epist. librorum meminit in delicatioribus ex Tilia corticibus conscriptorum. Sed hic usus iam dudum inolevit, suppetente pergameno & charta factitia ad eam rem longè aptissima. Crassiores Tiliæ cortices vidimus Nurtingæ pedali latitudine, longitudine competente in circulum plexos, quos tinis imponebant, in quibus lintea lixivio perfundebantur, ut eo corticoso circulo supereminente cineres cum lixivio supereminentes continerentur. Plin. lib. 16. c. 9: ex Tiliæ cortice vasa, corbésque, ac patentiora quædam, messibus, vindemiísque convehendis, atque prætexta tuguriorum fieri scribit.

*...icis u-
...criptu-*

*...bri ex
...ce Ti-*

Sed materiei utilitas non postrema. Theoph. in opere facillimam dicit, [Τὸ ὅλον εὔεργον] ob suam mollitiem. Foris navium longarum & arcarum, mensurarúmque fabricæ expetendam. Habere & corticem ad cistas (seu cunas ut Gaza vertit) faciendas idoneum. Ex iis namque fabricari solere. Verba sunt: ἔχει δὲ καὶ τὸν φλοιὸν χρήσιμον, πρὸς τε τὰς κίστας. ποιοῦσι γὰρ ἐξ αὐτῆς. [non ἐξ αὐτοῦ ut exemplaria habent. Nam antea, ἐξ ἧ τὰς κίστας ποιοῦσι dixerat. Sed hîc etiam alterum membrum deesse, non malè suspicatur Corn. ante πρός τε τὰς κίστας. Gaza vertit: Habet etiam corticem funibus cunísque percommodum: ubi, funibus de suo addit, quod in eius sit fitum fide, nisi ita in quodam exemplari vetusto legerit. Materiei Tiliæ usum non satis laudare hodiè possunt sculptores simulachrorum, ex ea quippe omnia penè simulachra parantur. Levis est, ac lævis fit magis arte, tenax, facilè secatur. Diu durat. Ab iis aliquando sciscitantibus nobis, dum ex Tiliæ ligno imaginem Christi salvatoris exsculperent, cur non uterentur Acere, responderunt, cariei obnoxium esse, Tiliæ nequaquam. Atque in primis etiam ex Tilia Lapidarij sculptores suas Ideas (Visierung vocant) parant. Ex eodem ligno optimi fiunt carbones pro delineationibus pictoribus expetiti.

...usus.

*...heoph.
...&*

Carbones pictorum.

Et ut nihil, quantum in nobis erit, utilitatis Tiliæ omittatur, & illud memoratu dignum: Cinesiam Poëtam Græcum flagitiosissimum, tàm gracilem fuisse, uti perhibetur, ut Tiliaceis asseribus corpori circumdatis imbecillitatem suam fulciret, uti Philetas alter poëta, plumbeis orbiculis circum pedes adalligatis, ne vento subverti posset. Cinesiam verò Aristoph. ob illam causam Philyreum vocitabat. Vsus etiam his Antoninus pius, ut testatur Capitolinus. Quum (inquit) & longus esset, incurvareturque, tiliaceis tabulis in pectore fasciabatur.

Cinesia Poëta fulcru Tiliacea.

Cinesias Philyreus.

Antoninus pius.

Solent & Germani, ramos Tiliæ ordine quodam in amplitudinem distribuere, ac palis suffulcire, ut sub umbra eius, quæ omnium arborum maximè innoxia putatur, æstatis tempore, patulaq; ramorum opacitate recubantes, sese recreare comessationésque instituere queant. Hinc fortè tritus ille versus.

Recubantibus patula tuguriola.

Filia sub Tiliâ ducit subtilia fila.

Viscum Tiliaceum quidam caduco morbo obnoxiis salutarem prædicant.

Visci usus. Morbus Caducus.

VLMVS.

Cap. II.



PLVRIMIS ramis brachiata Vlmus arbor procera, interdum infra iustam altitudinem subsistens, cortice cinereo, nunc lævi, nunc profundissimis sulcis, eminentissimísq; porcis secundùm rami longitudinem exarato, interiori albo flexibili: materie item alba, firma. Ante omnia flores promit, ex ramulorum extremorum tuberculis, in muscarium congestos, ex staminulis plurimis atropurpureis, quorum terna aut quaterna includuntur receptaculo oblongiusculo in viridi purpurante. Floribus succedunt foliacei utriculi compressi, seminibus Atriplicis similes, multi, ex oblongo rotundati, magni tenues, & in extremo parum fissi: in quorum medio semen parvum, tenerum, planum, candidum, sapore dulci: masticatum glutinosum reddit succum, ut & cortex. Tandem post semina, ex ramulorum, qui semina sustinent, fastigiis folia se proferunt, lætiùs primum virentia, pòst obscuriùs, oblonga, crispa, in ambitu serrata, aspera, quinque aut sex, & interdum septem digitorum longitudine, latitudine duorum, trium, aut quatuor, utrinque ex rotundo fastigiata per

Descriptio.

Cortex.

Materies. Flores.

Vtriculi foliacei

Semen.

Folia.

mediam longitudinem rectus, & à tergo magis conspicuus transit nervus, à quo alij minores ceu costæ, recti & veluti paralleli exeunt, in uno tamen latere plures, quo fit ut altera foliorum pars alteram longitudine vincat, ut ingeniosè observavit Cordus, & quodammodo in nostra icone apparet, minùs tamen apertè quàm optaremus.

Folliculi. Foliis quotannis ferè adnascuntur folliculi cavi, tuberosi, subrotundi ac diversarum figurarum, in quibus primùm glutinosus quidam liquor, ex quo vermiculi exigui gignuntur, qui in minutos culicellos transfigurantur.

Foliorum Varietas. D. Casp. Bauhinus Basileâ ad nos misit ramum Vlmi, cui folia ampla, palmum longa, & uncias quatuor vel quinque lata, aspera, in quibus præter

Laciniata. serraturas sunt etiam laciniæ quædam: cui icon Lobeliana Vlmi latifoliæ respondet.

Minima. In Alsatia propè Polvillam arcem in sepibus observavimus Vlmi speciem cui folia valdè crebra, parva, nec multò maiora articulo postremo pollicis, plurima etiam minora, minùs rugosa, supernâ parte nonnihil lucidâ, non aspera, nervi-fabrè, eleganti ac exquisito ordine disposita.

Alia Varietas. Talis ferè ramus etiam Monspelij à nobis collectus, nisi folia essent maiora, minùs lucida, & nervi non ita argutè dispositi: in quibus etiam mense Septembri erant folliculi prædicti. In omnibus his Vlmi varietatibus apparet nota prædicta, a Cordo observata.

Germania Vlmi genera duo. Tragus diligens Botanicus Germaniæ duo Vlmi genera sic describit. In Germania, maximè ea quæ Rheno contermina, Vlmi duo genera reperiuntur: quorum alterum latiùs se diffundit, alterum procerius evadit, utrumque agro VVormatiensi perfamiliare: nam iis in locis nullæ ferè aliæ arbores plantantur, quàm Vlmus, Populus

1. alba, & Salices. Ex his Vlmis una perquàm pro-

Vlmus procera. cera evadit, nullo fructu prægnans, in humectis ut plurimùm pratis, ad ripas fluminum, & in circuitu pagorum proveniens, ædificiis con-

2. struendis expetita.

Vlmus lata. Alterius verò generis Vlmus & ipsa in altum attollitur, sed plurimis ramis in latitudinem magis diffunditur. Gaudet agris edito loco sitis. Florem suum hæc arbos profert, qui & fructus eius est, antequam folia producat.

Folia in folliculos abeunt. Hic Atriplicis maioris seu hortensis foliatum refert semen: nam singuli flosculi per se spectati oboli latitudinem obtinent, & à maturitate in auras avolant.

Theoph. l. de hist. plant. 3. c. 8. Vlmum uvas & folliculos quosdam ferre scribit. Id genus Vlmi, inquit Tragus, mihi ignotum est. Folia utriusque Vlmi iam à nobis descripti complicata quodammodo apparent, crispaque, ac Orni foliis longiora, quæ cùm Aprili & Maio mense pluviis, subitóque calore solis insequente infestata fuerint, corrugantur protinus, ac tum ex illo humore in

Vermiculi. corrugatis foliis vermiculi exigui culicum formam gerentes nascuntur, qui progressu temporis evolant. Pari ratione & Chamæcissi tenella folia vitiantur.

Nec abs re fuerit & Italicas Vlmos à doctiss. ac insigni Philosopho & Botanico Cæsalp. descriptas

Vlmi Italicæ. produci. Vlmus, inquit, arbor ingens, in latitu-

1. dinem magis, quàm in altitudinem funditur, provenit in collibus & planis: quæritur ad vites sustinendas: cortice valdè aspero, rimoso & crasso, adeò ut ramuli novelli striati appareant extremis surculis tenuissimis, folio Carpini, breviori, magis rugoso, minùs serrato. Floret primo Vere ante foliorum exortum racematim circa ramulos:

Flos Persicus. flos Persico similis, rubens, ex staminibus tantùm constans, transit in foliaceum quiddam, unguis magnitudine subrotundum, medio

Semen. quodam dorso, in quo semen parvum continetur, depressum & oblongum, quod mense Martio perficitur, antequam folia omninò exeant. Vesicas præterea fert in æstate, in quibus humor con-

Gummi. tinetur, qui cõcrescit in gummi: in iisdemq; animalia culicibus similia reperiuntur.

2. Alterum genus habetur cortice lævi, ruso, vel cinereo & maculoso, quod in altitudinem ingentem adolescit. In

Steriles omninò. utroque genere quædam steriles omninò reperiuntur.

Ptelea Theoph. duplex. Theoph. Vlmum πτελέαν vocat, cuius genera duo tradit: prior ὀρειπτελέα hoc est, montana di-

Montana. cta: [Montivlmum vertit Gaza: novè:] altera Pte-

Campestris. lea seu Vlmus simpliciter [quam Plinius campestrem vertit] Differunt quòd Vlmus fruticosa magis sit: Montana maior & amplior. Folium gerit minimè fissum [ἀσχιδὲς] leviter in ambitu serratum, oblongius quàm Pyri, scabrum non læve. Ipsa arbor magna est, & altitudine & magnitudine. Non abundat circa Idam, sed rara est. Amat

Materia. rigua. Materia flava, dura, nervosa, deformis: quippe tota cor est, qua utuntur ad fores lautiores. Cùm viret cæsu facilis: ubi exaruit, difficilis. Putatur autem sterilis esse. Fert & gummi in fol-

Gaza & Plin. not. liculis vel loculis, [ἐν κωρύκοις: in vulg. ex. habetur κωρύκια: Gaza malè transtulit, petiolis: nec feliciùs Plin. ad Corycum montem] & animalcula

Cachrys. quædam Culicibus similia: [θηρίδιά τινα κωνωποειδῆ.] Cachryn etiam edit peculiarem autumno, multam, minutam, nigram. Cæteris verò temporibus [ὥραις: Ald. habet χώραις] quid ferat, non animadversum. Dixerat tamen idem Theophr. priùs, in Vlmi folliculis genus quoddam bestiolarum innasci, quod Cnipes vocitetur [θηρίδι᾽ ἄττα κνῖπες.] Quid verò differant inter σκνῖπα & κνῖψ, dicetur [[à me Cherlero.] in opere de Insectis. Idem Vlmo, humorem in lachrymæ modum densari scripsit, sicut Abieti, Piceæ, & Terebintho: per quem humorem, qui δακρυώδης ab eo dicitur, nisi illud glutinosum in folliculo intelligit, ulteriùs inquirendum quid

Vvam gerens. velit: præsertim cùm resiniferis annumeret, sicut & Gummi ferentibus, Amygdalo, Pruno, Ceraso, Iunipero, &c. Expresse autem etiam alio loco ait: quibusdam à natura datum esse, ut plura producant: Vlmum enim & uvam gignere & folliculos: βότρυν καὶ τὸ θυλακῶδες. Quæ autem sit ea, quæ uvas fert, nobis nondum innotuit.

Plin. error. Vlmo & Plin. gummi tribuit ad nihil utile; ex quo & Culices nascantur. Sed quando addit: in Coryco monte Ciliciæ, deceptus fuit Græcæ vocis apud Theoph. similitudine. Κώρυκος enim folliculus ille dicitur, quem supra descripsimus. Plin. non benè in montem con-

Alius error. vertit. Ostendemus etiam in viribus, hand prorsus inutile esse illud Gummi, ut ille putabat. Idem & alibi lentitiam Vlmo tribuit, sicut & Fraxino, Moro, Ceraso, sed sicciorem ponderosiorémque quàm Platano & Alno. Qui in nostratis Vlmi folliculis gummosus conspicitur liquor, magna ex parte madidus est, non siccus. Considerandum an fortè & is cum Theophrast. alium intelligat, aut an talis sit in regionibus calidioribus. Neque verum quod idem scribit, Vlmum Atiniam fructum nullum

Tertius Plin. error. ferre, hoc est, ut ille ait, ne semen quidem, nisi ea planè diversa ac distincta sit à nostra Vlmo: sed lubet eundem de Vlmi differentiis

tlis tradentem audire. Sic autem ait.

Inter has atque frugiferas, materie Vitiumq; amicitia, accipitur Vlmus. Græci duo eius genera novere: Montoſam, quæ ſit amplior: Campeſtrem, quæ fruticoſa. [ramis plurimis opaca, ſed exiguis & brevibus.] Italia Atinias vocat excelſiſſimas, & in iis Siccanas præfert, quæ non ſint riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium noſtrates, denſiore folio, & ab eodem pediculo [ſurculo Vet.] numeroſiore. Quartum ſilveſtre. Atiniæ non ferunt Samaram: [Colum. ferunt quidem, ſed rariorem.] ita vocatur Vlmi ſemen: omnéſque radicum plantis [radicibus plantarum. D.] proveniunt, reliquæ ſemine. Idem & alibi Maritæ Vlmi meminit: & Vlmo in genere ramuloſa folia tribuit. Marita autem Vlmus eſt, cum qua Vitis maritatur, ut ſpecialiùs dicetur in ſatu & cultu.

Cæſalp. prædictas differentias ex Plinio citans, quatuor in Italia ab eo numerari ſcribit: ſed pro Atinias, legit Albineas. Et ut ne quis putet eſſe typographicum errorem, ſciat, eius vocis nullam extare correctionem inter errata in fine poſita, cùm tamen minoris momenti eiuſdem paginæ exaggeret, unius tantùm literæ mutatæ, Samoræ, pro Samaræ. Quæ autem Amentum ferat, & Vvas, nondum vidimus, [addit Cæſalp.] ut ſuſpicari liceat, ne Plin. cum Vlmi genere genere comprehendat Carpinum Vtramque, aut Alnum, Tiliámque appellatam, quaſi pteleam. Plin. tamen etiam alibi Atiniæ meminit, eámque propter nimiam frondem, Vitibus ineptam dicit.

Plinium taxat Solerius, quòd Vlmum malè dividat in quatuor ſpecies, aliter atque Theoph. atq; Colum. Gallicam Vlmum & Atiniam eſſe Montanam Theoph. Vernaculam, Italicam, Noſtratem, & Campeſtrem, & Theoph. Pteleam ſeu Vlmum ſimpliciter eſſe unum & idem. Cui ſanè non gravatè ſuſcribimus, præſertim Columellæ, diligentiſſimi Geoponici verba conſiderantes, qui ita habet. Vlmi duo genera, Gallicum & Vernaculum. Illud Atinia, hoc noſtras dicitur. Atiniam Vlmum Tremellius Scrofę non ferre ſameram (quod eſt ſemen eius arboris) falsò eſt opinatus: nam rariorem ſine dubio creat, & iccirco pleriſque & ſterilis videtur, ſeminibus inter frondem, quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ſerit ex ſamera, ſed ex ſobolibus. Eſt autem Vlmus longè lætior & procerior, quàm noſtras, frondémque iucundiorem bubus præbet. Virgil.

Præterea genus haud unum, nec fortibus Vlmis.

Cordus ſcribit: quid diſcriminis ſit inter Vlmum montanam, & Ptelean ſeu Vlmum ſimpliciter, fabris lignariis notum eſſe, & à ſe quoque ex hiſtoria arborum differentias indicatas. Sed memoriâ lapſus hoc dicit. Nam l. 3. c. 1. ſuarum hiſt. deſcribit Vlmum unicam, nullam differentiam demonſtrans. In Com. in Dioſc. Vlmum folia Tiliæ & Corylo non diſſimilia habere ſcribit: quod de maxima & latifolia ſuperiùs deſcripta intelligendum putamus: Nam vulgata parum ſimilitudinis cum iis habere videtur.

Tragus Vlmum proceram nullo fructu prægnantem dicit: Campeſtrem fructum ferre, quod in eius fide ſitum ſit. Plin. Atiniam, ſemen nullum proferre prodidit: attamen Columellam contrarium ſcribentem produximus.

Matthiol. falsò ait Theophraſtum dicere, Vlmum ſterilem eſſe, quamvis multa in eam rem ex Plin. quiritetur. *Matth. repreh.* Idem in Comm. cum magnis fig. Lat. & Ital. proponit Vlmi iconem, ſine ulla deſcriptione, titulo Tiliæ maris: Et in Hiſt. Germ. Steinlinden / Tiliæ ſaxatilis: ait ferre folia Vlmi [ſanè verò: nam ipſamet Vlmus eſt.] aut Carpini: quoſdam vocare nigram Carpinum. *Tilia mas. Tilia ſaxat. Carpinus nigra.* Profectò quivis vel vulgariter in ſtirpibus verſatus agnoſcat ibi pictam Vlmum, quod neſcivit tantus commentator, ut apertè conſtat ex eius deſcriptione, quam in ſua Epitome dat, his verbis: Tilia mas: Græcis φιλύρα ἄρρενος: It. Tilia maſchio & Carpino: Arbor eſt magna, patentibus ramis, materie robuſta ſpiſſaque, ac etiam ſterilis: folia fert lata, oblonga tamen, in quibus ferè omnibus numeroſæ extuberant bullæ, in quibus muſcæ gignuntur, quæ tamen areſcentibus receptaculis, inde gregatim evolant. *Matth. non agnoſcit Vlmum.* Quis hic non videat Vlmum à Matth. deſcriptam? Rectè igitur à C. Bauh. nobiſcum ſentiente annotatum. Tilia mas quæ proponitur à Matth. Lob. Lugd. & Tab. Carpinus nigra dicitur Caſtori, & nobis Vlmus, aut certè eius aliqua ſpecies eſſe videtur. *Error. Lob. Lugd. & Tab.*

Lepidè Pena & Lob. Vlmum pro Tilia mare proponentes, à fœmina non perinde totam atque folio differre ſcribunt, tametſi exiguum ſit diſcrimen: folia tamen Vlmi ſcabra rugoſáque eſſe: floſculos, [ſuam Tiliam marem] non baccas uti fœmina, proferre, ſed ſemen & flores in folliculis Carpini modo. Mox ſubiiciunt: Vlmus multò vulgatiſſima, notatúque facillima eſt: folio non adeò illi diſſimili, [certè non, quia idem] aut Alni. Folliculis vermiũ volucellorum & fuliginis refertis, Habent & Vlmũ alteram latifoliam. Sed mirum induſtrios alioqui Herbarios in Tilia ſua mare non eoſdem folliculos obervaſſe, in Vlmo, quæ eadem cum illa obſervaſſe: inter ſe non diſtinxiſſe, ex una planta duas feciſſe, denique neque Tiliam ſuam marem neque Vlmum rectè inſpexiſſe probéque cognoviſſe. *Pen. & Lob. multiplex lapſus.* Præterea quæ obſecro deſcriptio Tiliæ maris: partium delineatio ac deſignatio quomodo quadrat? Neque nobis exiguum, ut illi putant, diſcrimen eſſe videtur, inter folia Tiliæ & Vlmi. Figura à Lob. poſita pro Tilia mare in obſ. Teut. & icon. ſatis demonſtrat, eum ex Vlmo facere Tiliam: id ſatis indicant etiam cortex ſulcatus & rugoſus, ac folliculi in foliis: ſimilitudo item non parva cum Vlmi icone Dodonæi. Camer. ad hiſt. Matth. præter Vlmi iconem, quam cap. 38. habet, poſuit & aliam cap. 46. nempe Matthioli, ſub titulo Tiliæ ſaxatilis, annotans, Matthiolum in Lat. exemplari facere Tiliam marem, quamvis Dod. Vlmo ſimiliorem dicat. *Camer. ſigi.* Ipſe verò in re tam aperta, quod ſentiat, non docet: fortè nec ſcivit.

Matth. in prioribus Com. iconem Vlmi ſatis bonam habebat, niſi quòd folliculis nimium artificium ad rotunditatem affictum videbatur, quos in poſtr. edit. Ital. mutavit. Pro Tilia mare, uti dictum, figuram Vlmi propoſuit, itidem cum folliculis. Hiſt. Lugd. ſecuta Matth. more ſuo eaſdem duas icones proponit.

Dod. præter Vlmum, quam Theoph. ſimpliciter πτελέαν, Atiniam Colum. & Gallicam Vlmum vocat, & aliam tradit, de qua agemus poſtea ſub titulo Fagi ſepium ſive Oſtryæ. *Dod. not.*

Etſi verò Ryffius in Corn. in Dioſc. ſcribat, *Ryffius taxat.*

Vlmum esse folio individuo, nihilominus tamen iconem habet arboris cum folio in partes & lacinias diviso, quæ fortè ad Aceris aliquod genus facta.

Lonic. reprob. Lonic. duas tradit Vlmos, totidémque figuras: prior ei dicitur **Rüstholtz**: posterior **Vlmenbaum**, cuius icon eadem cum modo dicta Ryssij: quam ait in magnam altitudinem excrescere instar **Rüstbaum**: ei autem esse folia fissa sive angulosa. Non dubitamus bonum hunc Herbarium, si Diis placet, suam descriptionem ad iconem, non ad ipsam plantam, effinxisse.

Tabern. arguit. Tabernamontani farrago, tres, immò quatuor habet Vlmi figuras. Prima quæ folliculos habet, titulo **Rüstbaum** / Vlmus 1. Altera, **Essenbaum** / Vlmus 2. Tertia **Yffenbaum** / Vlmus 3. Et alio loco Vlmum pingit cum folliculo pro Tilia mare & **Stein linden** / id est, Tilia saxatili: Sed nulla istarum figurarum exprimit semina: neque docet in quo differant tres eius Vlmi, quasi cum pueris ipsi res fuisset, qui picturis & figmentis delectantur. *Icon.* Icon Tragi & flores & Samaram ostendit, sed in una arbore iuncta. Nostra meliùs & flores & foliaceos utriculos cum semine: & folliculos in foliis, sed ramis distinctis. Palmam dactyliferam pro Vlmo nobis ostentat Petr. Crescentius.

Synonyma linguar. Porrò & apud Diosc. Vlmus πτελέα est, qui & folliculorum, & humoris in iis exiccatione in θηρία κωνωποειδῆ, hoc est, animalcula culicibus similia, abeuntis meminit, & corticem fluxilem dicit internum, externum crassum. πτελεὰς & cæteri Græci meminere, pro eadem arbore. *Thidehar. Hebr.* Hebræis *Thidehar*, Esaiæ 41. Sed apud Arabes variis nominibus insignitur, secundùm autores. *Arbor Cimicum. Didar.* Apud Serap. dicitur *Arbor Cimicum*, sicut & apud Avic. Can. 2. l. 2. c. 73. Vbi interpres Vlmum exponit. Item c. 216. *Didar*, id est, *Arbor Cimicum*, ex qua egrediuntur capita inflata, in quibus humiditas, ex qua fiunt *Cimices*. [Culices alij.] Vt mirum nobis videatur cur Avic. duobus distinctis locis scribat de eadem arbore. *Avic sæpe recantat. Albahud. Aldidar. Alderdar. Alderar. Dordar seu Luzach.* Sed hoc ei non insolens. Apud Bellon. legimus, *Albahud* est *Aldidar*, quæ *Arbor Cimicum*. Item: *Duaden Alderdar*, id est fructus seu flos: *Alderar*, quod est *Arbor Cimicum* ut patet 2. Can. Sed Scal. apud Serap. *Arborem Culicum* legi vult, *non Cimicum*, sic itaque & apud cæteros Arabes legendum fuerit. Matth. notat Arab. *Didar*, *Dirdar* seu *Luzach* dici. Germ. **Ylmen** / **Büstboum** / **Rüstholtz** / **Lindbast** / **Yffenholtz** / **Vlmerbaum** / **Röstern** / **Rustern** / **Essenbaum** / pro diversis provinciis. Sed speciatim Montanam **Wildrusterbaum** / & **Bergrüstern** / hoc est, *Syvestrem & montanam Vlmum* vocitant. Belg. **Olmen** / **Olmenboom** / **Peperboom**. Gal. *Orme*. It. *Olmo*. Hisp. Castil. *Olmo*: Catal. *Olm*: Portug. *Vlmo*. Angl. **Elmtree**. Boh. **Gilim**. Hung. **Zilfa**. *Follicul. Cyperis. Tylacium.* Theoph. Vlmi folliculos κύπτειαν vocat, & alibi κώρυκον [κώρυκον.] Gal. θυλάκιον Lat. verò folliculum, utriculum, capsulam, Vlmi nuncupant.

Semen Vlmi Samara, quibusdam Samera, ac etiam Amara, vt ex suo Columel. habet Hermol. vocatur.

Epitheta. Cæterùm tàm Virgil. quàm reliqui poëtæ Vlmum variis epithetis celebrarunt: *Aerea, frondosa, alta, procera, speciosa, fortis, opaca, densa, patula, ramulosa, umbrosa, virens, mollis, dura, frondens, nemorosa, exesa, amicta vitibus, hospita vitibus, pampinea, viticuma, textilis, falerna.* Cur autem à vitibus tantopere commendata, dicetur in cultura.

Prodigiosè Vlmus. Casa sponte restituta. Nec potuit quin & Vlmo suam superstitionem proderet antiquitas. Sic enim legitur apud Plin. Est in exemplis, & sine tempestate, ullàve causa alia, quàm prodigij, cecidisse multas, ac sua spontè surrexisse. Factum hoc populi Rom. Quiritibus ostentum Cimbricis bellis Nuceriæ in luco Iunonis, Vlmo postquam etiam cacumen amputatum [amputamentatum CH.] erat, quoniam in ipsam aram procumbebat, restituta spontè ita, ut protinus floreret: a quo deinde tempore maiestas populi Rom. surrexit, quæ ante vastata cladibus fuerat. *Vlmus loquens.* Sed hoc parum, nisi & Vlmum aliquando loquutam atque apud Gymnosophistas cum hominibus fabulari credidisset eadem.

De tumulo Protesilai Vlmis situ miraculosis. In Cherroneso atque in loco editissimo Protesilai tumulus fuit: [Græcorum sunt hæc figmenta] in cuius gratiam Nymphæ Vlmos plantarunt, ea quidem lege, ut si aliqui tumulum spectarent & contemplarentur, illarum unius partis rami protinus florerent, & statim foliorum profluvium paterentur, altera parte virescente, ut Protesilai immaturum casum indicarent. Cùm enim Græcorum primus in Troianum littus desiliisset, à viro Dardanio interfectus est, ut in 2. Iliad. describit Homerus. Habes Vlmeas virgas apud Plaut. in Asin. & Epid. 13. Quem Apelles Zeuxisque duo pingent pigmentis Vlmeis: virga utique nemini ingratior, quàm Vlmitribæ, hoc est, ei, qui virgis Vlmeis cæditur. *Vlmea virga.*

Locus. Theoph. autor, Vlmum lucos, aquásque desiderare. In sylvis Germaniæ haud infrequens, etiam inter Querceta, aut ad marginem: Vnde fortè illud Virgilij,

———*Glandémque sues fregêre sub Vlmis.*

Tàm montanam quàm campestrem Anguil. in Italia notam dicit. Provenit, inquit Matth. in sylvis & montibus, saxosis locis. Nascitur & pinguibus lutosísque campis. Ptelion vrbs Thessaliæ nomen habuit ab Vlmorum frequentia. Plana, Campestris: montosa, Montana dicta amat: Facilis apud aquas incrementi. Circa Basileam, non paucis locis obvia, præsertim in sylvis, earúmque marginibus. Colimus & in horto E.C. Vbi quotannis floret Martio & samaram fert. Observare licet & aliis multis Burgundiæ & Galliæ locis. Genevæ propè aream *la Treille* dictam etiam Maio florentem conspeximus, Germinat inter primas: mox Sole in Arietem transeunte florere consueuit: semen Maio maturescit: Quo mense & folliculi erumpunt. Auctu facilis est. *Tempus.* Folia mox post solstitium æstivum convertit: *Folia convertit.* quo argumento rustici solstitium transactum sciunt.

Vt Vlmaria facienda. Pecudum cibus. Docet Columella quomodo Vlmariæ sint faciendæ. Nam & ad vites sustinendas desiderantur Vlmi, & ad pecudum cibaria: nam capræ & oves libentissimè hanc frondem appetunt: itémque boves: sed magis Attiniæ. Itaque agrum genere uno Attiniæ Vlmi conserendum probat: sin minùs fieri poterit, dabitur opera, ut in ordinibus disponendis pari numero vernaculæ & Attiniæ alternentur. Ita semper mistis frondibus erit utendum, ut quasi hoc condimento illectæ pecudes fortiùs iusta cibariorum conficiant. Vlmus quidem longè lætior est & procerior, quàm nostras, frondémque iucundiorem bubus præbet, qua tamen cùm assiduè pecus alueris, & postea generis alterius frondem dare institueris, fastidium

studium bobus afferet. Sic itaque seminarium Vlmi facies. Sameram, quæ iam rubicundi coloris sit, & compluribus insolata diebus iacuerit, ut aliquem tamen succum & lentorem habeat, inijcies areis pinguibus, & modicè humido bipalio pastinatis, occatis, ac resolutis veris initio, & eas totas seminibus spissè conteges: mox cribro putrem terram duos altè digitos incernes, & modicè rigabis, stramentisque areas cooperies, ne prodeuntia cacumina seminum ab avibus prærodantur. Vbi deinde prorepserint plantæ, stramenta colliges, & manibus herbas carpes: idque leniter & curiosè faciendum, ne adhuc teneræ brevésque radiculæ Vlmorum convellantur, atque ipsas quidem areas ita angustè compositas habebis, ut qui runcaturi sunt, medias partes earum facilè manu contingant: nam si lætiores fuerint ipsis seminibus, quæ proculcata erunt, noxam capient. Æstate deinde priùs quàm sol oriatur, aut ad vesperam, seminaria conspergi potiùs, quàm rigari debent, & cum ternûm pedum plantæ fuerint, in aliud seminarium transferri.

Ac ne radices altiùs agant, (quæ res postmodum in eximendo magnum laborem affert, cùm plantas in aliud seminarium transferre volumus) oportebit non maximos scrobiculos sesquipede inter se distantes fodere. Deinde radices, in nodum, si breves: vel in orbem coronæ similem, si longiores erunt, inflecti, & oblitas fimo bubulo scrobiculis deponi, ac diligenter circunculcari. Possunt etiam collectæ cum stirpibus plantæ eadem ratione disponi: Quod in Attinia Vlmo fieri necesse est, quæ non seritur è samera. Sed hæc Vlmus autumni tempore meliùs, quàm vere disponitur, paulatímque ramuli eius manu detorquentur, quoniam primo biennio, ferri reformidat ictum. Tertio demùm anno, acuta falce abraditur. Atque ubi translationi iam idonea est, ex eo tempore autumni, quo terra imbribus permaduerit, usque in vernum tempus, antè, quàm radix Vlmi in eximendo delibretur, rectè seritur. Igitur in resoluta terra ternûm pedum quoquoversus faciendi scrobes: at in densa, sulci eiusdem altitudinis, qui arbores recipiant, præparandi.

Sed deinde in solo roscido & nebuloso conserendæ sunt Vlmi, ut earum rami ad Orientem, & in Occidentem dirigantur, quò plùs solis mediæ arbores, quibus vitis applicata & religata innititur, accipiant. Quod si etiam frumentis consulemus, uberi solo intra quadraginta pedes, exili ubi nihil seritur intra viginti, arbores disponantur.

Cùm deinde adolescere incipient, falce formandæ, & tabulata instituenda sunt: Hoc enim nomine usurpant agricolæ ramos truncósque prominentes, cósque vel propiùs ferro compescunt, vel longiùs promittunt, ut vites laxiùs diffundantur. Hoc in solo pingui, meliùs illud in gracili. Tabulata inter se ne minùs ternis pedibus absint, atque ita formentur, ne superior ramus in eadem linea sit, qua inferior: nam demissum ex eo palmitem germinantem inferior atteret, & fructum decutiet. Sed quancunque arborem serueris, eam biennio proximo putare non oportet.

Post deinde si Vlmus exiguum incrementum recipit, verno tempore antè quàm librum demittat, decacuminanda est iuxta ramulum, qui videbitur esse nitidissimus, ita tamen uti supra eum trunco stirpem dodrantalem relinquas, ad quam ductus & applicatus ramus alligetur, & correptus cacumen arbori præbeat. Deinde stirpem post annum præcidi, & allevari oportet. Quod si nullum ramulum arbor idoneum habuerit, sat erit novem ped. s à terra relinqui, & superiorem partem detruncari, ut novæ virgæ, quas emiserit, ab iniuria pecoris tutæ sint. Sed si fieri poterit, uno ictu arborem præcidi; sin minùs, serra desecari, & plagam falce allevari oportebit, eámque plagam luto paleato contegi, ne sole, aut pluviis infestetur. Post annum, aut biennium, cùm enati ramuli rectè convalverint, supervacuos deputari, & idoneos in ordinem submitti conveniet. Quæ Vlmus à positione benè provenerit, eius summæ virgæ falce debent enodari. At si robusti ramuli erunt, ita ferro amputentur, ut exiguam stirpem prominentem trunco relinquas. Cùm deinde arbor convalverit, quicquid falce contingi poterit, exputandum est, illevandúmque eatenus, ne plaga corpori matris applicetur. Vlmum autem novellam sic formare conveniet: loco pingui octo pedes à terra sine ramo relinquendi, vel in arvo gracili septem pedes: supra quod spatium deinde per circuitum in tres partes arbor dividenda est, ac tribus lateribus singuli ramuli submittendi, primo tabulato assignetur. Mox de ternis pedibus superpositis, alij rami submittendi sunt, ita ne iisdem lineis, quibus in superiore positi sint, in eadémque ratione usque in cacumen ordinanda erit arbor: atque in frondatione cavendum, ne aut prolixiores pollices fiant, qui ex amputatis virgis relinquuntur, aut rursus ita alleventur, ne ipse truncus lædatur, aut delibretur. Nam parum gaudet Vlmus, quæ in corpus nudatur, vitandúmque ne de duabus plagis una fiat, cùm talem cicatricem non facilè cortex comprehendat.

Arboris autem perpetua cultura est, non solùm antè diligenter eam disponere, sed etiam truncum circumfodere, & quicquid frondis enatum fuerit, alternis annis aut ferro amputare, aut adstringere, ne æmula umbra Viti noceat. Cùm deinde arbor vetustatem fuerit adepta, propter ramum vulnerabitur ita, ut excavetur usque in medullam, quà sit exitus humori, quem ex superiore parte conceperit. Vitem quoque antequam ex toto arbor prævalescat, conserere convenit. At si teneram Vlmum maritaveris, novam sufferet: si vetustam vitem applicueris, coniugem necabit. Ita sibi pares esse ætate, & viribus arbores vitésque convenit. Sed arboris maritandæ causâ scrobs viviradici fieri debet, latus pedum duorum, altus levi terra totidem pedum, gravi, dupondio & dodrante longus pedum sex, aut minimũ quinque. Absit autem hic ab arbore ne minùs sesquipedali spatio. Nam si radicibus Vlmi iunxeris, malè vitis comprehendet, & cùm tenuerit, incremento arboris opprimetur. Hunc scrobem, si res permittit, autumno facito, ut pluviis & gelicidiis maceretur. Circa vernum deinde æquinoctium binæ Vites, quò celeriùs Vlmum vestiant, pedem inter se distantes deponendæ, cavendúmque ne aut Septentrionalibus ventis, aut rorulentæ, sed siccæ serantur. Hanc observationem non solùm in Vitium positione, sed & in Vlmorum, cæterarúmque arborum præcipit Columella. Et uti cùm de seminario eximuntur, rubrica notetur una pars, quæ admoneat, ne aliter arbores constituamus, quàm quemad. in seminario steterint. Plurimùm enim refert, ut eam partem cæli spectent, cui ab te-

[Left margin notes, partly cut off: "...endi ra-" ; "...lulus." ; "...plan-" ; "...a Vl- ...t se-" ; "...atio- ...reu-" ; "...tio." ; "...mi-"]

[Right margin notes: "Vt ad Vi... sustentatio-nem aptan-da Vlmus" ; "Quando Vitis adseren-da." ; "Quomodo adserenda."]

nero consueverunt. Meliùs autem locis apricis, ubi cœli status neque prægelidus, neque nimium pluvius est. Autumni tempore arbores: At Vites pòst æquinoctium deponuntur: sed ex ita conserendæ sunt, ut summam terram, quæ aratro subacta sit, semipedem altè substernamus, radicésque omnes explicemus, & depositas stercoremus: ut existimat Colum: qui Vlmariæ faciendæ rationem hanc satis curiosè conscripsit. Neque tamen omnia hactenus ex eo prolata: nam reliqua ad Vitium cultum reservanda. Vt videas Vlmi operosam hanc agriculturam non propter se, sed propter Vites, quas sustineant & hospitentur, institutam. Nam ad pecudum pabulum non opus ista Geoponica satagentia. Sat fuerit, si sat ramosa atque frondosa nascatur, uberi frondis messe magis profutura. Potest etiam Vlmus sic disponi, ut adhuc tenera decacuminetur, ne altitudinem quindecim pedum excedat: sic Vitium hospitio aptissima futura.

Quis locus deligendus, quod tempus: quisque tenendus modus.

Vlmus propter Vitem colitur.

Ex semine sata germinat quidem facilè, ut Theophr. monet, & nos experientia scimus. Nam, vel à ventis in hortum traiecta semina ocius emersisse scimus ingenti stipatu. Ast celerrimè pulcherriméque in arborem adolescit, si avulsione plantetur ipso etiam Theophr. autore. Eadem etiam iam grandis translata perdurare optimè potest. Solet & è radicibus procul à trunco interdum stolones exerere.

Serendi duo modi.

Plin. rem paucissimis expedit in hunc modum. Vlmorum priusquam foliis vestiantur, Samara colligenda est circa Martias Calend. cùm flavescere incipit. Deinde biduo in umbra siccata serenda, densa in refracto [in areis factis Colum.] terra super minutatim cribrata, crassitudine, qua in Cupressis. Pluviæ si non adiuvent, rigandum. Differendæ ex arearum venis [ita vocat excavatas fossas] post annum in Vlmaria, intervallo pedali in unamquamque partem. Maritas Vlmos autumno serere utiliùs, quia carent semine. [Atinias si intelligit, eas semen ferre super ex Colum. dictum.] Nam eæ è plantis seruntur. In arbustum quinquennes sub urbe transferunt, aut (ut quibusdam placet) quæ vicenûm pedum esse cœperunt. Sulco qui novenarius [id est, pedes novem a vicino distans: aut in quo pedes novem à se invicem dissitæ arbores ponuntur] dicitur, altitudine pedum trium, pari latitudine, & eò ampliùs circa positas pedes terni undique è solido adaggerantur. Arulas id vocant in Campania. Intervalla ex loci natura sumuntur. Aridiores [Rariores c. H.] serendas in campestribus convenit.

Satio & cultus ex Plin.

Plin. correct. & illustr.

Arula.

Vlmis detrahitur succus inutilis, supra terram foratis usque ad medullam in senecta, aut cùm alimento nimio abundare sentiuntur.

Porrò Vlmi folia, rami, & cortex adstringendi vim habent, inquit Diosc. Folia trita ex aceto ad lepram efficaciter illinuntur, & vulnera glutinant: multò verò magis cortex, si fasciæ loco circumvolvatur: est enim lori in modum flexilis. Crassior autem cortex in vino aut aqua frigida unciæ pondere pòtus, pituitam educit. Quin & decoctum foliorum aut corticis radicúmve ossibus fractis, si fotus gratia perfundatur, ea celeriùs obducto callo solidat. Humor autem qui in folliculis prima germinis eruptione reperitur, faciei illitus, cuti nitorem inducit. Recentia folia ad obsonia olerum more usurpantur.

Vires & usus.

Lepra.

Purgans.

Ossa fracta.

Facies.

Avic. arborem Cimicum frigidam & siccam facit primo gradu. At Theoph. Vlmum humidæ naturæ dicit, argumento, quòd post cæsuram erecta materies multùm humoris emittit.

Quod verò Diosc. de radicum corticis decocto ait, id simpliciter de radicum decocto Gal. Paul. Aet. & Oribasius videntur intellexisse: ut non desint, qui pro ἢ τῷ φλοιῷ τῶν ῥιζῶν, legendum suspicentur, ἢ τῶν ῥιζῶν. Nam & Gal. & ex eo Paul. & Aet. eadem penè, de Vlmi eiusque partium viribus prodidere, omnes autem astringendi ac extergendi vim illi tribuunt, per quas illa efficit. In vetusto etiam Diosc. codice Bibliothecæ Palatinæ sic legitur: τὸ δὲ ἀφέψημα τοῦ φλοιοῦ τῶν ῥιζῶν, ἢ τῶν φλοιῶν, ubi legendum, τῶν φύλλων, notante Sarrac.

Diosc. corr. & illustr.

Sic autem de Vlmi viribus tradit Galenus. Vlmi foliis quandoque recens vulnus glutinavimus, confidentes adstringentem & abstergentem illis inesse facultaté. Cortex ampliùs etiam subamarus est & adstrictorius. Itaq; cum aceto & lepram sanat. Radices eandé cum corticibus viribus vim habent vulnera glutinandi: nam & decocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ callo inducto opus habent. Humor autem folliculorum in Emplastrum quoddam melinum, quod adscribitur, recipitur apud eundem Gal.

Experim. in vulnere.

Emplastr.

Vlmi, inquit Plin. & folia, cortex, & rami, vim habent spissandi, & vulnera contrahendi. Corticis utique interior tilia lepras sedat, & folia ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum in hemina aquæ frigidæ alvum purgat, pituitásque & aquas privatim trahit. Imponitur & collectionibus lachryma [quæ præcisis ramis fluit è medulla, dum ardor castratur. D.] & vulneribus, & ambustis, quæ decocto fovere prodest. Humor in folliculis arboris huius nascens, cuti nitorem inducit, faciémque gratiorem præstat. Cauliculi foliorum primi vino decocti, tumores sanant, extrahúntque per fistulas. Idem præstant & Tiliæ cortices. Multi corticem commanducatum vulneribus utilissimú putant: folia verò trita adaspersa pedum tumori. Humor quoque è medulla, uti diximus, castratæ arboris effluens, capillos reddit capiti illitus, defluentésque continet. Cæterùm, quoniam turpiter Plinij verbis falsi sunt Fuchs. Matth. Dodon. ac Curtius, de Vlmo dicentis: Corticis utique interior tilia lepras sedat, *&c.* placuit paucis repetere, eorúmque errorem detegere. Hi itaque non animadverterunt, quod Cornario optimè constitit, tenuem tunicam inter corticem & lignum tileam vocari, ac ideò pro tilea [tenui illa tunica] Tiliæ legerunt, ac per consequens Tiliæ falsò tribuerunt, quæ Vlmo Plinius assignavit, cófundentes utriusque facultates.

Dosis corticis ad purgationem.

Vulnera. Ambusta.

Tumores.

Ad defluvium capill.

Ignorantia gravis Fuchs. Matth. Dodon. Curtij.

Folia Vlmi, quæ ad Orientem spectant, impari numero decerpta, & cum piperis granis contrita, & ex vino Cretico pota à ieiunis, purulentas tusses mirificè juvant, si Marcello Empirico credimus. Sed imparitas illa numeri superstitione non caret.

Tussis purulenta.

Matth. experimentum est, humorem folliculorum mederi puerorum Enterocelis, si splenia in eo madefacta inguini superponantur, atque subfemorali subligentur.

Experim. in Her.

Cæsalp. tam vesicas quàm humorem contentum utilem scribit in eodem affectu: glutinandi enim & adstringendi vim habere.

Corticis radicis decoctum articulorum duritias remollit, & nervorum convulsiones resoluit, si in fotus modum adhibeatur. Item tumores discutit, quos iugi attritus in collo boum excitavit. Vlmi radices, si diu coquantur, & decocto

Artic. durit. Herv. conv. Tum. boum.

decocto supernatans pinguedo colligatur, eáque illinatur sæpè locus, à quo pili defluxerint, ij brevi renascentur. Eiusdem cortex contusus & muria usq; adeò subactus, ut malagmati similis sit, illitus podagricos dolores mulcet, inquit Matt.

Pilorum effluvium. *Podagra.*

Fallopius scribit se liquore folliculorum Vlmi, (quem & colore & substantia melleum videri ait) nihil reperisse opportuniùs in agglutinatione, & vidisse mirabilia in villicis de hoc liquore. Sed vidisse etiam maiora. Quendam ex erronibus perforasse mammillam, femora, brachia &c: pugione, & solùm huiusmodi liquore mixto melle spatio 24. hor. sanasse. Posse servari. Et à se quoque colligi solere, ut eo utatur in podagricis affectibus cùm fluxiones fiunt. Mense Maio colligebat, quoniam tardiùs nascantur vermiculi eo ferentes: explebat phialam vitream, & cera & linteo obturabat: postea faciebat foveam in terra pedis altitudine, & in fundo foveæ ponebat salem communem, supra quem ampullam collocabat: deinde foveam explebat terra, ita ut ampulla operta esset terra, & relinquebat per 20. vel 25. dies, tandem dividebat fæces à substantia clara. Hæc ex eius placitis transcripta. 2. Eiusdem liquoris colligendi præparandique rationem aliam tradit Camer. nempe hanc. Vesiculæ collectæ, antequam generent vermiculos, imponuntur vitro alicui angustioris oris, quod inversum aptatur alteri vitro paulò minori, & sic liquor ille commodè exstillat. Ex hoc, quoniam non diu durat, Oleum paratur, teste Sylvio præstantissimum in vulneribus. Nobis verò hactenus observatum olea quibuscunque in vulnere simplici minùs profuisse: nam & eis ferè sordescit vulnus, & glutinatio, quæ inprimis desideratur, impeditur.

...perim. à Fallop. observatum. *Liquoris paratio.* *Alia.* *Oleum.* *...rvatio ...rum.*

Nec omittendum illud Timot. Ross. fere tum: qui liquorem folliculorum Vlmi duobus phialis sibi mutuò impositis, ad solis radios destillatum optimum & mirabilem prædicat ad curandos affectus tibiarum & vulnera.

...fectus ...rum ...era.

Cæterùm apes, ubi se post hiberniam famem Samera impleverint, profluvio alvi, nisi succurratur, intereunt. Nam propriè hoc Vlmus habet, ut apum ventrem solvat: Eaque causa est, cur in regionibus Italiæ, quæ sunt eius generis arboribus consitæ, rarò frequentes durent apes, uti Colum prodidit.

...s no-...

Vlmi materiem, reliquas post Cornum, firmitate facilè vincere, Theoph. autor; qua de causa cardines ulmeos foribus addi, quòd rigorem servet. Nam si ipsi firmi permanent, valvæ quoque stare rigidè atque intortè possunt. Vtilis Vlmus quoque ad fores, præla & torcularia. [πρὸς χαλεάγρας, fidiculas, quibus torqueri solent nocentes] Quin & ad carpentorum opus, sed ad id mediocriter bona. Plin. quoque Vlmum, quòd rigorem fortissimè servet, cardinibus assamentisque portarum utilissimam prædicat, quoniam minimè torqueatur: permutandá tantùm esse, ut cacumen ab inferiore sit cardine, radix superior. Observavimus etiam exscindi arbores ex horto E. C. VVirtemb. ad rhedas magnarum bombardarum, idque ob ligni firmitatem, uti narrabant artifices.

...usus.

LIGNORVM CARIES.

Quandoquidem caries lignorum, maximè eorum, quæ adstringendi, & extergendi vim habent, qualis est & Vlmus, humentia ulcera purgat & replet, ideò mox post Vlmi tractationem, de arborum carie, quæ ex veteribus lignis & caudicibus colligitur, hæc ex Diosc. subiungimus. Caries lignorum, quæ est velut farina, imposita repurgat & ad cicatricem perducit ulcera. Quæ verò serpunt, cohibet, cum pari Aniso & vino subacta, linteolis inducta & imposita. Germani hanc Wurmmel / Vermium farinam vocant.

Vlcera.

VLMI EXCREMENTO ACCEDENS FRVCTVS Peregrinus

Cap. III.







Anonymon quemdam fructum in naturalium nostro thesauro adservamus, Castaneæ magnitudine, vel ferè duplo maiorem, qui utriculos seu excrementa Vlmi refert quodammodo, modóque compressus, modò inqualiter tuberosus turgescit rugosus, striatus, coloris fulvi, basi sessili latiori, cui pediculus annexus fuisse videtur. Inter huius geminos cortices concreta melligo, quemad. in Anacardio & Caious, splendens, nigricans coërcetur, cuius in effœtis nostris fructibus odor & sapor omnis exolevit. Cavitas totius fructus inanis est. Datus tam olim dono anno 1563, à Clariss. & celeberr. naturalium vestigatore D. Gesnero, qui inter Nuces moschatas repererat. Idem postea & nobis repertus Lugduni cum Pipere.

Descriptio. *Melligo.*

Clus. de pereg. stirp. hunc pingit in quadam tabella sub No 7. de quo ait: Forma plana est, rugosa, & nonnullis Caious fructibus: per medium sectus, nulla grana, sed splendentem quendam nigrúmque succum iam concretum & induratum duntaxat continere deprehenditur. Itaque inter fructus potiùs vitia, quàm inter fructus numerandum censet. Repertum sibi ait inter Acaciæ veræ siliquas & semina.

Clusii lapsus.

Clus. in Exot. ipse non ampliùs inter vitia fructus numerat, omisit enim ea verba: verùm addit: interdum nucleum observasse rugosum, quem ambiebat inter binos cortices succus concretus, splendens, ut nux Caious immatura censeri indubiè possit. Nos propter similitudinem aliquam cum Vlmi excremento hunc fructum hic post ulmum reposuimus, posset tamen transferri in lib. sextum hist. nostræ & Caioo subiungi.

Hist. Lugd. & Tab. proponunt nomine fructus peregrini 7. Clusii Vlmi arboris similem Indicam, cuius cortex ad rheumata commendatur, ut ex Monarde tradidimus l. 4. post Seiteragi.

Vlmi similis ad rheumatismos.

FAGVS SEPIVM VVLGO OSTRYS THEOPH.

CAP. IV.



Descriptio. PROCERIOR magna ex parte, quàm ut ad vulgatarum sepium humilitatem cogi possit, atque adeò in insignem altitudinem sæpè excrescit, caudice crasso, cortice subalbido, materie durissima & solidissima, albicante. *Cortex. Materies* Folia per ramos Vlmea, serrata, sed longiora, minùs crispa. *Folia.* Ex ramis primo Vere nucaméta quædam ac Iuli dependent foliati, *Nucamenta* oblongi, foliorum agminibus densè stipati acutorum, membranaceorum, ruforum, aut ex viridi fuscorum. *Fructus.* Fructus uerò in longo pediculo spicæ instar, foliorum angustorum ligulis alatis obvallatus, pyramidali corculi effigie, striatus, compressus, lignosus. Qui proveniens duo foliola Pomorum foliolis ferè similia producit. *Carpinus* Collectus nobis Maio mense in horto Patavino ramus, (Carpinum vocitabat Cortusus) cui similem alium dedit D. Agerius ibidem decerptum nomine Lupuli arborescentis: *Lupulus arborescens* cuius sanè Iuli ampli ex foliolis compacti, Lupuli illis foliaceis ac squammatis nucamentis non ita multùm dispares, sed membranea foliola articulum postremum pollicis facilè æquant: eiusmodi in nostra Fago sepium nondum observavimus. Simile nucamentum ac veluti Iulum, si ita liceat appellare, in sua icone exhibuit Camer. quale & à nobis in adiecta tabella exhibetur ad latus.

Carpinus gemina. Cæsalp. Tàm hanc quàm præcedentem tradidisse videtur Cæsalp. his ferè verbis: Sunt in montibus Hetruriæ duæ arbores Fago similes, sed materie candida, folio rugoso, & circum minutissimè serrato, longiore quàm in Fago, & frequentioribus nervis, qui ex medio, costarum modo, recti producuntur: fructus utrique valdè exiguus. 1. Nam altera in cacuminibus racemulum densum fert flavescentem, ex folliculis quibusdam membranaceis oblongis constantem: in singulis autem folliculis, tanquam utriculis singula semina parva, cartilagineo & candido cortice obducta continentur. 2. Altera autem non in folliculis, sed in umbilicis foliaceis, singula, aut bina semina fert maiuscula, & striata: ut á nque vulgò Carpinum vocant. *Carpinus Plinij alia ab hac.* Videtur Theoph. Ostryn seu Ostryam appellasse marem, & fœminam similem Fraxino fecisse. Plin. etiam similem Fraxino facit, cortice & ramis: Cætera autem Theoph. Sed Carpinus apud Plin. alia ab his est. Dicit autem paulò pòst idem Cæsalp. Quæ autem Amentum ferat Vlmus & Vvas, nondum vidimus, ut suspicari liceat ne Plin. cum Vlmi genere comprehendat Carpinum utranque. *Vlmus.* Sanè ingeniosè, vt rem propiùs inspicienti non temerè ita esse videatur. Rectè & in eo sentit, quòd Ostryn Theophr. statuit, de qua hic sic tradit. Ostrys, quam quidam Ostryam vocant, *Ostrys Theoph. Ostrya.* unica est species, Oxyæ cùm statu, tùm cortice similis, folijs Pyri similibus, nec multò longioribus, in acutum cótractis & maioribus fibris multis & crassis à medio dorsi, tenui per ambitum scissurâ, reliquis fibris à media, costarum in modum, iuxta magnam porrectis: materie dura, decolori, exalbida: fructu parvo, oblongo Hordeo [κριθῇ] simili, flavo. Radices sublimes habet.

Hunc Theoph. locum angustius contractum & nonnihil mutatum sic habet Plin. *Ostrys Plin.* In Syria & in Aegypto copiosa hæc Tamarix est, cuius infelicia ligna appellamus, quæ tamen infeliciora sunt Græciæ. Gignit enim arborem Ostryn, quam & Ostryam uocant, solitariam circa saxa aquosa, similem Fraxino cortice, & ramis: folio Pyri, paulò tamen longioribus, crassioribúsque ac rugosis incisuris, quæ per totum discurrunt: semine hordeo simili. Materies est dura atque firma: quâ in domum illata, difficiles partus fieri produnt, mortésque miseras. Hæc ille. Quod verò de arborum infœlicitate ait, *Arbores quæ infelices.* id ex Catone & Tarquinio aliísve similibus hausisse potuit: Illi quippe felix arbor, quæ fructum fert: infelix, quæ nullum: huic apud Macrobium infelices, quæ fructum nigrum ferunt: quanquam & alias rationes eiusdem rei dixerimus alibi, & ne hîc quidem citatas sufficere ad constituendas infelices dixerimus in prologio huius libri.

Dictum quoque lib. præced. cap. de Fago sive Oxya, non probari nobis Dodonæi sententiam, *Dod Triplex error.* quâ Ostryam Plinij eandem facit cum Oxya Theoph. nec, quod ille putat, pro Ostrya, legendum esse Oxya, denique, nec pro Hordeo, ut idem autumat, Castaneam substituendam.

Tanta est porrò támque confusa autorum, & modernorum potissimùm Herbariorum in huius arboris designatione confusio errabunda, ut ex eorum historiis studiosi involvantur potiùs, quàm definitam & certam cognitionem adscíscant. Quorum opiniones serie quadam proponemus, & unicuique more nostro sententiam & censuram nostram adiicemus.

Ac primùm quidem Ruellius insigniter fallitur, dum arborem hanc Orneoglossum dicit, & Vlmi speciem, Linguam avis Offic. dictam. *Ruell. plus vno. Orneoglossum. Vlmi species.* Hæc enim Fraxinus est. Considerandum tamen an nostram hanc Fagum sepium intellexerit, cùm ait: Gallis extrita priore litera, aut in aspirationem conversa Herrum & Hedrum pro Cerro appellitari. *Hedrum. Hedrus. Cerrus.* Nam Herrus, vel Hedrus glandifera cernitur. Abdicatur quoque apud nos ædificiorum fabricis, ut quæ flexa & fructu infœlix habeatur, infernis tamen & lævioribus non improbatur. Si præterea Gallis quibusdam credimus, Fagus nostra sepium *Hestre* dicitur. *Hestre. Cerrus. Ruellius. Car. notatur.* Verùm si Ruellius & Car. Steph. eam intelligunt, maximè errant, non glandifera est. Vnde liquidò constat ambos ignorasse quid scriberent: *Hestre* enim describunt cum verbis ab antiquis attributis Cerro: quæ fortè in Gallia non provenit, aut si proveniat locus fuit ignotus illis ac ipsamet planta. *Autores. Carpinus.* De Fago quoque sepium, videntur & sequentia dici à Car. Stephano: Tertium Aceris genus Græci Zygiam vocant, *Zygia.* quam nonnulli Carpinum esse autumant. Et pòst: Carpinus, vulgò *Charme*, inter Aceris genera numeratur, atque id est genus, quod Græci ζυγίαν, quasi jugalem vocarunt, *Charme. Carpinus.*

runt, quòd ex eius materie τὰ ζυγὰ fierent. Perpendant ergo lectores an Car. Steph. per *Charme* eandem, quam nos, intelligat arborem, ut suspicamur, ei tamen ignotam, ea enim non est ex genere Aceris.

Du Choul in opusculo suo de Quercu nihilò rectiùs. In Gallia inquit, Quercus, quam *Charme* vocitat plebs, sine glande arbor vivit: Lignum maximè expetitur, quòd cæteris præferatur. Malè autem Quercum hanc nostram Fagũ, de qua eum loqui censemus vocat, à qua plurimùm differt.

Tragus Ornum Latinis dictam putat, quamvis id oppugnent aliqui, inquit, qui Fraxini speciem sylvestrem volunt: In his (addit idem) arboribus provenit Lingua avis, Vogels Zungen offic. dicta; *Ornoglossum*: in Serap. *Lise Hasafir*. In hist. Lat. addit, Hanenbuchen dici: In Serap. emendandum & scribendum esse *Lischen Hazzaphir*: Hebræos efferre, *Laschen Hazziper*, hoc est, *Lingua avis*. Sed Ornus non est: nec Lingua avis offic. huius est arboris, sed Fraxini: nec etiam Serapionis est *Lischen Hazzaphir*

Lonicerus Hanbuchen aut Büchäschern vocans, sic dici ait, quia forma aliquatenus similis sit Fago, & media inter Fraxinum & Fagum. Lat. dici Ornum, & non immeritò genus sylu. Fraxini. Folia similia esse Fraxino nisi essent profundiùs serrata: eius fructum solum esse in usu medico: Arab. dici *Lisenhazafir*: Lat. *Linguam avis*. Ruellio tamen *Linguam avis* esse fructum particularis arboris, quam vocet *Orneoglossum*. Certè vix induci possumus, ut credamus Lonic. intellexisse quæ scriberet. Nam quę quæso similitudo Fagi sepium, quam ille pingit, cum Fraxino? Aut quis huius, de qua hic agitur, fructu utitur pro Lingua avis? Nec Ornus est, nec Lingua avis Arabum. Ineptè igitur huius arboris fructui tribuit vires, quæ Linguæ avis solent tribui. Fidant plebei eiusmodi ignaris rei herbariæ scriptoribus.

Turner. *Fraxinum montanam* vocat, quamvis nulla ei similitudo cum Fraxino. Hanc opinionem Dodon. ingeminat, & novis erroribus stipat. Nam in Hist. sua Gallica Vlmi tertiam speciem facit, κηλυτέαν Theoph. scribitque Colyteam videri Vlmum sylv. Plin. Gallicè posse dici *Orme sauuage*: Germ. vocari Hanbuchen & Bucheschern: Belg. Herscleer / & quibusdam locis Herenteer: & seq. cap. *Tiliam marem*, *Tillieu masle*, Gallis quibusd in *Hestre*, Belg. Ypeleyne dici. At in Historia latina Vlmo, inquit, non multùm dissimilis alia quædam præalta arbor nascitur, cuius materies lignosa multò durior est, & ad opera idcirco usurpatur, quæ pondus & vim sustinent, ut sunt Cochleæ & molendinorum rotæ: folia huius rugosa similiter & ambitu serrata existunt, veluti prioris, sed longiora & aversa parte læviora; dilutiùs virentia: quæ ubi reficcata fuerint; gratum olent. Ab his verò nulli exeunt folliculi, & bubus eadem minùs grata sunt. Semen priori satis simile. In diversis sylvis, locis montosis ac ardvis hoc genus provenit, velut in Arduenna sylva ac Sonia in Brabantia dicta, olim Ardvennæ parte, in quibus hæc arbor frequens reperitur. Altera hæc Vlmus ὀρειπτελέα Theoph. est, quam Gaza *Montiulmum* interpretatur. Colum. verò *Vernacula & nostras* dicitur, id est, Italica: Belgis Herscleer: & quibusdam locis Herenteer. Plin. Vlmus 3. nostras sibi ac Colum. dicta. Item cap. seq. inquit Dod. Tilia mas non minor, aut minùs in amplitudine diffusa est, quàm fœmina: cortices lenti & obsequiosi similiter [fœminæ] sunt: & ad funes conficiendos idonei, sed tamen paulò duriores ac fragiliores: lignum durius, nodosius, & ex luteo coloratius, Vlmi satis simile: folia lata, haud quaquam lævia, sed asperiora, propemodum veluti Vlmi, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adeò rarò profert, ut sterilis, nec ullum facere existimetur. Est autem hic planus, rotundus, & uti maioris Thlaspios infarctus, cohærentque plures è longiusculis pediculis racematim. Marem hanc Belgarum nonnulli patria voce Ypeline appellant. Falluntur non parum [videlicet Matt. & Lob. in obs.] qui Vlmum, aut huic cum folliculis in foliis similem pro Tilia mare icone exprimunt ac exhibent. Item cap. 19 scribit idem Dod. Carpinus Caudice assurgit procero, cortice inalbescente, nonnihil aspero ac tenaci. Rami in latitudinem effunduntur, circumvestiti, lati, foliis haud angulosis sed ad Vlmi folia accedentibus, nisi teneriora essent. Inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quæ Capitula Cicerum magnitudine, in quibus fructus sive semen. Radix firma, crassaque, sylvis & montibus gaudet. Aceris hæc 3. species Carpinus est. Nomen Itali & Allobroges retinent. Zygian hanc Græcis vocari, testis est Plin. quasi coniugalem, quòd ad ζυγὰ, id est, iuga quibus boves iugantur, conveniat, quæ & nunc ex hac confici testatur Curtius. *Carpinus 3.* *Acerũ 3. species. Zygia.*

Cæterùm in his quæ ex Dod. proposuimus, quàm plurima consideranda veniunt. Inprimis verò non constat nobis, quo in loco Fagi nostræ sepium meminerit in sua hist. Gallica, nisi id fecerit Vlmi 3. nomine. Nomina enim Germanica conveniunt, & similitudo cum Vlmo, usúsque quales suæ Orno tribuit Tragus. Nec repugnare videntur quæ scribit in hist. Lat. nisi quòd omittit descriptionem Vlmi 2. quam habebat in hist. Gallica: & quam ponebat pro tertia, ponit nunc pro secunda. Præterea nomina quæ assignabat secundæ, nunc huic tribuit: nomina autem Germanica, quæ tertiæ dicaverat, omittit, & iungit Belgica. In hist. Gallica Tiliæ maris descriptio cum nostra Fago sepium convenit, sicut & nomen Gallicum, & comparatio cum Vlmo, & quædam alia. Sed in hist. Lat. reiecit nomen Gallicum. Rursus in hist. Gallica Carpinus ei erat Aceris species maior: nunc autem relicta illa opinione in hist. Lat. posuit pro Carpino iconem nostræ Fagi sepium, quam in descriptione Vlmi folio dicit: Cætera non in omnibus satisfaciunt. Nec scimus cur nomina Germanica & Gallica omiserit. Igitur vident studiosi ab eo tres tradi plantas Vlmi folio, quarum lemmata ex libris suo nomine consarcinasse videtur, non ad ipsas plantas sibi ob oculos positas. Si tamen quis tres eas plantas diversas noverit ac nobis ostenderit, herbam porrigemus, suspicionémque hanc abiiciemus. Illa verò eiusdem Dod. de Colytea opinio, sua sponte cadit, cùm ille met eam in hist. Lat. omiserit. Tiliam marem quoque non censemus, si, uti videtur, Fagum nostram sepium intellexit. Ea etiam nihil commune habet cum Aceris specie sive Carpino. Et iamdudum ea opinio doctis displicuit Botanicis, sicut & nobis qui Ostryn Theoph. uti dictum, censemus. *Dod non sibi constat. Eiusq; multiplex labes.* *Non est Colytea. Non est Tilia mas.*

In monte Athos, inquit Bellon. frequens est arbor, quàm antiqui vocarunt Ostryam: nomen ibi adhuc retinet: Ea est, quàm vocamus *Haistre*. *Ostrya adhuc vernacula.*

Non est Cerrus. Ostrys non est Syringa.

Miratur idem quosdam viros doctos in eum errorem incidisse, ut existimarint Gallorum vulgi *Haistre* esse Latinorum *Cerrum*: quoniam *Haistre* glandem non ferat, & Ostrya benè descripta sit à Theoph. sunt tamen, uti notat Clus. qui fruticem coronarium Syringa dictum ὄστρυν Theophr. esse censeant: sed cùm illius ὄστρυς adeò luculenter sit ab ipso descripta, non videmus, quibus rationibus suam opinionem stabilire possint. Ea τῇ ὀξύᾳ sive Fago, non Fraxino, ut vult Plin. similis. *Plin. not.* Herbarijs quibusdam Fagulus dicitur, nescio quo autore, nisi fortè à Fagi similitudine nominis occasionem sumpserint. *Fagulus.*

Carpinus Italorum. Cæsalp. ut & alibi dictum, suspicatur ne Plin. eum Vlmi genere comprehendat Carpinum: sic autem vocat Italorum Fagum hanc nostram sepium. Sic & Matth. nominat, Gesn. Tab. & alij. *Carpinus albus.* Carpinum album Castor Durantes. Sed Matth. *Matth. repreh.* *Carpinum* & *Carpinum Theoph. veram Theoph.* in hist. sua Germ. tradit & *Iugalem* quam Carpinum in Com. Lat. & Ital. cum magnis figuris facit. Nescit idem in Commentar. à se pictam arborem esse Theoph. & Plin. Carpinum, cùm tamen in historijs veram Carpinum dicat. Figura etiam, quam olim posuerat pro Fago, quoad folia, huic plantæ conveniebat.

Gesn. Fagum sepium vocitat, Vlmóque magis quàm Fago cognatam putat Italorum Carpinum eandem dictam: Nam Plinij Carpinus species est Aceris.

Ostrya. Camer. fatetur Ostryan satis repræsentare, quam pro Carpino Matth. ponit.

Vlmus Atinia. Vlmum Atiniam sive montosam, inquit Hist. Lugdun. Orni nomine depinxit Tragus: Galli *Charme* vocant, & *Charpene*. Quamobrem nominum similitudine quidam falsi Carpinum esse putarunt, cùm Aceris genus Carpinus sit, non autem Vlmi. *Aceris genus. Hist. Lugd. not.* Sed videtur Hist. Lugd. putare *Haustre* & *Ostryam* Bellon. à *Charme* differre, quia eius tantùm obiter ex Bellon. meminit l. 1. c. 10. nulla facta eius mentione sub Vlmo sua Atinia.

Pen. & Lob. taxat. Pena & Lobel. hanc nostram Fagum Tiliam marem faciunt. Et mox interposita Vlmi historia, scribunt: velle recentiores hanc esse Carpinum Theophr. Foliis quoque iisdem, sed folliculosa sobole seminis cuiusmodi favagines in caudatis floribus Lupuli, tametsi Vlmo congener sit. Idem Lob. Carpinum dicit in Obs. *Carme* Gallobelgis: Ital. *Carpino*. *Betulus.* At in Teuton. hist. ex ea Betulum facit. Sed & Dodonæum nobis videntur imitari in eo, quòd bis eandem arborem describant: primò Tiliæ maris nomine: (nam descriptio, quam ponunt, egregiè huic nostræ convenit) secundò sub Carpino: cùm tamen idem Lob. Obs. p. 606. Vlmi iconem ponat pro Tilia mare: cui similem pro Vlmo posuit Dod. Ecquid verò huic etiam cum Betulla? Ita vides quàm miserè fluctuent Herbarij in vulgatissimæ huius arboris Historia.

Tabern. carpit. Sed nondum est finis. Taber. vel sanè eius compilator, Carpinum Spindelbaum vocat Germ. & Græcè ζυγίαν: sed neutrum nomen competit. Nullam etiam habet descriptionem.

Schuvenckfeldij varij errores. Schuvenckfeldius in suis manipulis Silesiacis securè pronunciat esse Fraxinum latifoliam Cordi, nec differentem hanc putat à nostra Fago sepium. *Oreomelea. Agria melia.* Vocat & Ornum Tragi, & ὀρεομηλέαν & Ἀγρίαν μελίαν quæ nomina non placent. *Fraxinus sterilis.* Falsò quoque Fraxinum sterilem vocat. Neque animaduertit Cordum apud Diosc. de Fraxino nihil habere quod respondeat cum Orno Tragi. Fraxinus Cordi Latifolia est nostra vulgaris Fraxinus: quam Silesiaci rustici eandem esse cum nostra Fago sepium nunquam concedent. *Fraxinus Fago similis.*

Fraxino similis. An Thalio in sua Hercynia, Fraxinus Fago similis, quàm & Buchaschen vocat. Planè diceremus Thalium intelligere Fagum, propter nomen German. nisi postea peculiariter distinctam traderet Ostryam Cordi, Ornum Tragi, Hainbuchen vocitans.

C. Bauh. C. Bauh. scribit Fagum sepium Ostryn seu Ostryam Theophr. aliquantum repræsentare, Fraxino similem dici à Plinio: alios ad Vlmum: alios ad Fagum referre, atque & esse, qui Carpinum Plinii velint, quæ Aceris species. Sed si Fraxino similis Plinij est Fagus sepium, cur dicit Ostryam Theophr. aliquantum repræsentare? Immò tàm repræsentat, ut sit planè eadem. Non peculiaris plantæ Synonymum faciendum, illud, Fraxino similis. Plin. apertè Ostryn posuit. Scripsit quidem Cæsalp. Plinium similem Fraxino fecisse Ostryan cortice & ramis: cætera autem ut Theoph. Verba illa. Fraxino similis, ex Cæsalp. textu excerpta. Apertiùs agemus si ex ipso Plin. l. 13. c. 21. ipsam vocem Ostryn sumamus, & advertamus eum pro voce ὀξύης apud Theoph. l. 3. cap. 10. posuisse, Fraxini, quasi legisset μελίης. *Plin. lapsus.* In Fago sepium profectò non videmus tantam similitudinem, ut mereatur dici Fraxino similis, ut vel utramque rectè inspicienti patebit, vel utriusque à nobis positam descriptionem consideranti.

Montbelgardenses Fagum sepium *Charme* vocant. Atrebates ad Græcam vocem alludentes, *Hestre* vocant Germ. Hagenbüch. Reliqua nomina sparsim dicta.

Locus. Amat aquosa loca & prærupta Ostrys: Theophrast. Nascitur in monte Athos frequens, & Macedoniæ montibus, teste Bellon. Passim in sylvis & sepibus Germaniæ occurrit. Item Galliæ, Pannoniæ, & multarum aliarum provinciarum. Vidimus & Monspelij & Lugduni. Imperitos fallit, ut pro Vlmo sumant, cum qua magnam similitudinem habet. In Alsatia, Helvetia, & Burgundia nihil ferè frequentius: ubi & in magnas arbores excrescit.

Tempus. Nucamenta primo Vere profert: semina in amento foliato, æstate.

Vsus. Vix durius invenias lignum, candidum est, cum multa soliditate ac firmitudine, nec facilè se findi patitur: Vnde ad rotas molares cochleásque ac trochleas aliáque instrumenta, quæ magnum pondus sustinere requiruntur, maximè expetitur. Ex crassioribus etiam virgis eius Crates texuntur.

Nomen superstitiosi bunum. Non magni facimus, quod Theoph. & ex eo Plin. tradit Ostryn domos illatam infaustam putari: Acerbas enim inferre mortes, & partus ubicunque fuerit difficiles reddere, quod de materia Plin. ait.

BETVLA.

CAP. V.

Descr. BETVLA arbor satis procera, sæpè etiam fruticans, ramos spargit tenues, flexiles, magna ex parte deorsum pendentes (quamvis pictoris incuriâ icon nostra id non exprimat. Multiplici libro vestitur: in tenera ætate rufum aut fuscum ostendit corticem: qui, cùm illa *Cortex.* adoleve-



adoleverit, subinde candidior apparet, in tenues philyras ductilis, satis crassus: in adulta arbore candid⁹, rimosus: qui huic subest interior, tenuis admodũ, lævis, ac instar membranæ pellucidus. Crassiorum ramulorum cortices etiam inalbicant, sed minimorum puniceus aut spadiceus est, qui à siccatis & aridis tenuis pelliculæ specie avelli & ungue separari potest, quemad. & incanus ille in ramis maioribus, lævore inoffenso. *Folia.* Folia quæ primo exortu plicata ac crispa prorumpunt, viridi pulchréque herbaceo tinguntur colore, singula singulis, iisque tenuibus dependentia pediculis, ubi excreverunt, Populi nigræ ferè, sed minora, minùs lævia, per ambitum serrata, saturatiùs virentia, paullò angustiora, subpinguia, odorata, sapore amaro.

Ruell. foliis Faginis dicit, paullò angustiora: quæ collatio minùs placet.

[...]liorum [...]etas. Cæsalp. infernè subhirsuta ait, punctis albis distincta, quod posteriùs diligentiùs observandum. Goropius verò scribit, quasdam Betulas crispari.

Iuli. Fert Iulos seu nũcamenta longa, Piperi longo vel Alni Iulis similia, quæ, si credendum Trago, *[S]emen.* Betulæ sunt loco seminis, ex quib⁹ novæ progignantur Betulæ. Sanè ii siccati, in seminium quoddam parvum, compressum ac leve fatiscunt.

[...]th. re- Matth. negat ferre ullum fructum: at nobis constat, semen ferre, & ex eo sato prognasci arbores; quod utique fructus eius fuerit, nisi ille aliter fructum acceperit.

Locis quibusdam ad septentrionem, ubi hæc *Succus* arbor copiosa crescit, vulnerato cortice succus effluit, qui à rusticis appensis vasculis exceptus cum ipso musto dulcore certat.

[...]ces Vi- [...]a lon- Maioribus radicibus minora quædam fila crassitudinis culmi triticei adnascuntur, quæ sub arenis ad quadraginta & ampliùs pedes prorepunt, ut notavit Goropius in suo Niloscopio: in quibus laus vimineæ textilisque materiæ.

[S]emyda [...]ph. Apud Theoph. Σημύδα [sic enim vocat] id est, Betula, folium fert Caryæ simile, sed paullò angustius. Cortice vestitur versicolore, sub quo materia lævis, nec nisi ad baculos utilis. *Semys.* Curtius Græcis Semys dici ait: Sed ubi? Matth. fatetur se non compertum habere quid hîc *[...]ph. ex-* Theoph. per Caryan intelligat. Miramur etiam acutissimum Scaligerum non exposuisse quid hîc sit καρύα, nec insignem Botanicum Cæsalpinum. Nos Nucis Avellanæ folium intelligimus; quamvis fortè minùs propria videatur similitudo. Rober. Constant. negat Betulam folium Nucis avellanæ habere, aut Iuglandis [alterutram enim per καρύαν intelligendam esse & ipse subolfecit] sed accedere ad folium Tiliæ. Observent studiosi, utri similius sit, Avellanæ seu Coryli, an Tiliæ folio. Apud Diosc. nihil invenimus hactenus de Betula.

Plinius etsi paucis, satis tamen apertè nostram Betulam expressit, quando inquit: Betulla *Betulla Plin.* Gallica arbor, mirabili candore atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis. Eadem circulis flexilis: item Corbium sportis. Materies eius contumaciùs transmittit ferrum.

Tragus fatetur multos quidem doctorum existimare Betulam Græcè Semyda Theoph. esse: sed verò nihil istorum sententiæ detrahens, quod ad se attinet, Papyri illam speciem ma- *Papyrus.* vult dicere. Vt verò sic sentiat, & formam arboris universam & facultates id admonere ait.

Neque tamen intelligere Papyrum illam, cuius Theoph. meminit l. 3. hist. c. 9. quæ longitudine super dena cubita non venit. Apud Germanos aliis quoque arboribus, ut Quercubus &c: non unam esse faciem: hanc enim *Betula parva.* proceram & in magnam simul amplitudinem diffusam, illam breviusculam, ac in fruticem potiùs, quàm arborem evadere, etiam centum annos natam. Quod in Quercu fieri videmus, quid obstaret, inquit, quo minùs idem in reliquis contingat? Sed ut hæc ita sint, quod *Tragus repreh.* non inficiamur, neutiquam tamen Trago assentiri possumus Betulam esse Papyrum, ut facilè apparebit legentibus historiam de Papyro. *Schvvenckfeldius temerè pronunciat.*

Nolimus equidem à Svvenckf. tàm securè pronunciari; Σημὺς, πάπυρος, Theoph. de Betula. Nam Σημύδα (sic enim legitur apud Theoph. in casu recto non Σημὺς) & πάπυρος distinctæ sunt plantæ apud ipsum etiam Theoph. & cur ille Betulam Papyrum pronuntiaret, rationem non habuit meliorem, quàm autoritatem Tragi & Euch. Rôslin. At ipse etiam vidisset, si rectè inspexisset, etiam à Trago negari esse Papyrum illam Theoph. de qua modò diximus; quamvis Papyrum idem Tragus nihilominus putarit. Nec ideo dicere potuit esse Papyrum Theoph. quòd apud quosdam fortè legerit, olim in huius cortice scriptitatum, & in hanc usq; diem quosdam eius extare libros. Nam & aliis corticibus ac Philyris olim inscriptum fuit, quos tamen nemo prudens ideo Papyrum simpliciter aut Papyrum Theoph. dixerit.

Decuisset etiam Euch. Rôslinum docere, *Euch Roeslin. not.* cur Betulam vocaret Vibicem. Sed in promptu suspicio: effectus Virgarum Betulæ id eum docuit, quòd iis cæsa tergora sæpiculè vibicibus picturata vidisset.

Betulam plerisque Herbariis dictam legas à nonnullis, inquit Dod. & ex eo Taber. σημύς, *Synon. Linguar.* ab aliis σημός. Sed à quibus? Doctissimi quique pro Semyda Theoph. agnoscunt. Germ. Bircken / Buckenbaum: Cimbr. Berrich: Sclavon. Bresina: Belg. Berckenboom: Gal. *Bouleau Boule*, & *Bes.* Galli, inquit Ruell. *Beulam* extrita t litera nominant: rura *Bouletum*. It. *Biola*, *Belula*, *Bedola*: *Bedollo* Tridentinis. Angl. *Bouletum.* Birche tree. Bohem. Briza. Vngar. Nyr fa.

Betulam à batuendo dictam vult Constan. *Etymon.* quòd eius viminibus cædantur pueri: non à Bitumine, (licet Plin. autore ex ea bitumen excoquatur.) quasi Batulam. Nomine Betulæ venit & Pyrola de qua suo loco, ut vide- *Betula Æquivoca. Pyrola. Betulus.* re est in indice; Invenimus etiam Fagum sepium sive Ostyam à quibusdam dici Betulum, de qua antè.

Gaudet frigidis maximè Betula & aquosis, te-

te Plin. Eiusmodi & arenosis maximè hodie Germaniæ non infrequens. Tragus ait in umbrosis & altis montibus reperiri, & feliciùs adolescere. In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac sylvis, teste Dod. gignitur, tum & alibi: & quandoque in arenosis & aridissimis, veluti in Brabantiæ Campania quibusdam locis adeò sterilibus, vt ne herbam quidem producant, in quibus tamen viget ac crescit. Calceol. notat in monte Baldo provenire. Observavimus etiam in multis Galliæ sylvosis, potissimùm in agro Aureliaco non longè à Gergeot oppido, si benè recordamur: ut & Helvetię & circa Basileā potissimū in Sundcovia arbores magnas vidimus, non frutices quales suas tradit Tragus. Thalius tamen in Hercynia, Saxothuringia, atq; in Brocenburgo, Betulā pumilē nasci scribit: aliā. v. in Hercynia passim.

Satio. Montbelgardi in horto E. C. à me [Bauh.] olim plantata, in maximam iam excrevit altitudinem. Optimè crevit in illo vivario circa Montbelgardum, ubi densum Betuletum videas Ill. nostri principis manu ex seminio consitum. *Betula ex Fago.* Sonij saltus accolæ Fago cæsa subnasci ex eodem trunco Betulam constanter affirmant. Quid verò de hac re nobis videatur, in Fago dictum. Goropius scribit visas sibi duas aut tres Fagos ita connexas cum Betula, ut ex eodem trunco viderentur pullulasse. Meminimus & alias diversas arbores eadem ratione coalitas, non uno loco observatas.

Tempus. Iuli ineunte verè prodeunt: Folia deinde Aprili aut paulò tardiùs, pro natura loci. Tragus Iulos non decidere ait antè autumnum. Notat tamen Schuenckfeldius semen paleaceum in Iulis Iulio à vento dispergi.

Vires & usus. Plinius frigidissima dicit, quæcunque aquatica: lentissima autem, & ideò scutis faciendis aptissima; quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumaciùs transmittunt ferrum: in quo genere & Betulam collocat. Idem & Galliam ex ea Bitumen excoquere tradit. *Bitumen.* Qui mos hodiè, uti putamus inolevit. *Lucerna.* Cortex quidem ignem facillimè concipit: ideò rura lucernarum vice succendunt: reddit flagrans pingue quiddam & oleosum, ut & Ruell. observavit.

Fasces Columel. ad vinculorum usum eam quoque inter cæteras commendat. Fasces, quorum inventio Vetuloniæ Sillius adscribit, capiebantur ex Betula, teste Goropio.

Betula, inquit Tragus, priscis temporibus magno in honore habita fuit propterea quòd *Papyrus.* veteres, antequàm Papyri usus esset inventus, libro Betulæ, hoc est, cortici candido opera sua inscribere soliti fuerint: is testatur se vidisse Curiæ, oppido Rhætiæ superioris nonnulla carmina in cortice Betulæ exarata. Lonic. quoque albis corticibus usos antiquos loco chartæ testatur, & ex ijs adhuc nostro seculo reperiri libros scriptos. *C. Bauh.* C. Bauh. in interiori candido veteres antè repertam chartam, scribere solitos annotat, eumque tenuem dicit, & chartæ instar candidum: conferant qui libros inscriptos viderunt, & considerent an talis interior cortex reperiatur.

Inter omnes verò arbores vix aliam quamcunque reperias, quæ Vere tàm citò, tantáque copia humorem & succum è terra hauriat atq; Betula. Nam in initijs Veris, anteq̃ folia prodiere, iam *Succus dulcis.* dulcem suum succū eumq; adeò largum recipit, ut si arbor vulneretur, limpidissimus liquor copiosus effluat, quem siti pressi pastores, in sylvis sæpenumero potare solent: quemad. & nos (inquit Tragus) non semel eo liquore recreati fuimus, cùm herbarum gratia vastas peragraremus sylvas. Vidimus & terebello perforato inferiùs caudice velut per tubulum proli̇jsse. *Calculi. Icterus.* Hic succus, autore Trago, in Vere collectus, adersus calculum & morbum regium potu auxilari dicitur. *Oris exulceratio.* Succus hic dulcis, præsertim si destillatus (ut vulgò dicunt) fuerit, exulcerationes oris papulasque sanat, & maculas exterit, collutu. *Maculæ.* Eadem efficit & aqua, è viridibus folijs destillata.

Ex eodem illo succo è caudicis vulnere exstillāte, Ios. Simlerus refert in sua Valesię descriptione, solere ibi plerumque Matzam confici. *Matza ex succo*

Succi præparatio. Quin & Camer. Succus Betulæ, ait, colligitur principio Maij, Soli exponitur, effervescit instar musti: atque ita repositus per totum ferè annum bonus conservatur. *Hydrops.*

Quidam destillant. Creber eius potus cum aqua sambuci & similibus laudatur, in hydrope: Aqua præcipuè commendatur ad abstersionem & curationem vulnerum. *Vulnera. Scabies.* Quidam plebei ex foliis eius corticis in aqua parant sibi balnea ad scabiem. *Aqua foliorum.*

Cortex Betulæ in cineres redactus, si ex ijs lixivium paretur, ad oris ulcera & maculas abstergendas efficaciùs facere perhibet Tragus. Hic quia bituminosus est, inquit Matth. excalfacit & emollit, humectat & resolvit. *Tepera...* Folia excalfaciunt & siccant, resolvunt, attenuant, abstergunt, amara sunt. Hæc easdem habent vires, quas Populi nigræ. *Color luteus.* Iisdem cum alumine ex aqua decoctis quidam luteum colorem parari tradunt pro pictoribus. *Oculorum rubor.* Succo pingui, quem virentes Betulæ ramuli, vel etiam è scopis betulaceis aridi super pelvim accensi remittunt, instillato cāthis, oculorum rubores discutiuntur. *Lumbrici.* Eodem linteolum imbutum, umbilico impositum, ad lumbricos facit enecandos. *Albugo. Cicatrix oculorum.* Schuvenckfeldius quoque cremati ligni emanantē liquorem oculorum albugines & cicatrices delere scribit, vel potiùs ex Lobelio, eo non citato, transcribit: *Cautio.* At nos iis, qui hoc remedio uti volent, suasores sumus, ut eum liquorem degustent priùs, & caveant ne eius usu ex parvo morbo magnum faciant. *Caseum conservat.* Curtius ex corticis cinere factum lixivium, Caseos à vermibus innoxios magis servare scribit, q̃ aquam stillatitiā recentium foliorum. Idem, qui Gallus erat, Bitumen ex Betula Galliam excoquere tradit, cuius in medicina nullus, quod legerit, apud antiquos sit usus, nisi quòd recentiores quidam, eo pastores aridas fauces inungere dicant. *Arida fauces. Curtius taxat.* Quæ valdè veremur à Curtio aut efficta, aut certè ab aliis, malè intellecta prodidisse. Quis enim bituminoso liquore & utique ἐμπύρευμα redolente ac sapiente, ideóque calidissimo, aridas inungat fauces? aut quis inde resultare queat fructus? quod solatium? quæ humectatio, remollitio aut quod refrigerium, quod in eo casu vel maximè desiderari solet, & ex artis præscripto, debet? Suspicamur itaque Curtium id de liquore, qui è caudice vulnerato exstillat intellexisse, oscitanter & obliviosè, aut veriùs imaginariè, quippe præter rationem, ad bituminosum ustione paratum liquamen transtulisse.

Experimentum pro servatione Caseorum. Ventriculi pecorum, quibus coagulum lactis nostri parant succo Betulæ conditi, seu macerati, caseos omnes, inquit Tragus, qui eo coagulo coeunt, à vermibus asserunt, certò id attestante experimento.

Dod. ... Miramur verò Dodonæum in sua histor. Lat. Anno 1582. conscripta, de medico usu Betulæ partiumque eius nihil vel apud veteres vel recentiores

centiores extare; tàm securè scribere ausum: quandoquidem Tragus & Matt. quos citavimus, & qui multò ante dictum tempus scripserant, plures tradiderε eius vires medicas. Fortè id fecit, quia more suo scopas facturus, apud Ruell. legerat, Betulæ in medicina nullum usum esse, quod ipse quidem legerit; sed baculis tantùm & scopis nasci. Certum quidem, nihil ea frequentiùs esse apud nos ad usum scoparum. Ab equitibus etiam expetuntur eius virgæ pro domandis equis. Eadem ut olim magistratuum virgis terribilis fuit, ita & hodie, & à longo iam tempore ad scholas triviales relegata pædagogis virgas præbet ad coërcendos & castigandos pueros: ut qui amore virtutis sapere ac discere nolunt; sapere discant formidine pœnæ: iuxta illud, μαθήματα παθήματα.

Ipsa porrò materies tàm obsequiosa est; ut ob id in quibusdam locis ad quasillos plectendos expetatur, maximè in Anglia, teste Turnero. Laniones ex Betula & verucula conficiunt; gravior quippe est, quàm Populus. Aucupes visco illitis Betulæ virgis ad aucupia utuntur: idem usus ad muscas. Piscatores Nortumbri corticem delibratum fisso bacillo interpositum accensúmque usurpant ad piscationes nocturnas, tridentéque adnatantes pisces confodiunt: qui piscandi modus & Burgundis & Montbelgardensibus haud insolens. Ex Betula in Alsatia, & Basileæ ad maxima illa dolia constringenda circuli probatissimi habentur. Item in Avernia, Allobrogibus, Sebusianis, agro Tridentino alibique locorum. Rustici etiam tempore messis virgis teneris Betulæ segetes colligare consueverunt, sicut & alia quoque, ad quem usum hæ virgæ commodissimè adhibentur. Cortices Betulæ Balistariis, duri verò & crassiores caudices Carpentariis (ex his enim illi axes & absides conficiunt) relinquuntur, teste Trago. Parantur & ephippia, equis imponenda ex Betula. Ananij teste Matth. è suis Betulis non modò optimos conficiunt carbones ad coquenda liquandaque metalla: (diu enim vivacem ignem retinent, caputq; non tentant: quo nomine & à Metallicis expetuntur cùm fundunt metalla) sed è delibrato contortóque cortice faces ad nocturna lumina parant, quibus in tedæ vicem utuntur; quod bituminosa & oleosa pinguitudine, uti dictum, redundent. Schvvenckfeld. semen siccantis naturæ esse scribit. Idem observavit, ex trunci medij substantia aliquando nasci Fungos flavos, Rhabarbaro similes: eósq; astrictoria vi pollere, & ad sanguinis fluxus cōpescendos utiles esse.

Ioan. Coler. verò hæc refert. Mense Martio ex Betula multa fluit aqua si truncus vulneretur: crescente luna coaservanda est, pellit calculum ex vesica & renibus: si quid depravati est in visceribus, pulmone, hepate, aut splene tollit: si abluatur facies, adimit omnes maculas, & faciem pulchram & gratiosam reddit. Fertur Tartaros circiter mensem Martium, hanc tantùm aquam potare, nec eo potu unquā ægrotare. Per totum annum potest ad multa usurpari.

ALNVS VVLGARIS.

Cap. VI.

Alnvs vulgaris arbor iustæ magnitudinis, ramosa, cortice scabro, fusco: ligno molli, rufescente. Rami valdè fragiles sunt, ut vel digitales levi inflexu frangas, ob id Frangula hæc arbor dici posset, *Frangula unde.* cortice ex fusco subcinereo, maculato, internè luteolo, amaro cum adstrictione & ingrato: ligno intus albo & medulloso: foliis vestiuntur latis *Folia.* Avellanæ vulgaris, rotundioribus, nervosis, crenatis, viridibus, splendentib⁹, lento & viscido humore obsitis. Oculi triangulares, *Oculi.* ex cinereo rufi interdum & virides, aut in purpuram quodammodo vergentes. In ramulorum fastigiis nucamenta seu Iuli dependent, *Iuli.* simul multi, virentes vel rubentes, unciam circiter longi & fragiles, antequam commissuræ conferruminatarum particularum dehiscant: quæ ubi se explicuerint, duas etiam uncias longitudine superant, sapore adstringente, cum aliqua amaritudine. *Sapor.* Cæterùm portiúculas dictas ad mediam tanquam costam alligatas ambiunt staminula multa, ut in Corylis. Mense Septembri apparent etiam minimorum rudimenta. Eodem mense veteres conos videas privatis ramulis pendentes, binos ternos, quaternos, plus minùs, pulchrè hiantes & apertos. *Coni veteres.* Item paulò antè, aut eodem tempore novos, magnitudine parvæ avellanæ, primò virentes, ubi maturescunt rubentes, & mox hiantes, ex imbricata squammarum compage coaggestos: è quibus & ante seminis maturitatem stamina purpurea prominula quædam observata, quæ fortassè florum loco haberi possunt. *Coni novelli.* Horum Conorum gustus valdè astringentes cum aliqua amaritudine. In quibus semina, ubi matura fuerint (quod prædicto item mense observari solet) parva admodum, compressa, inæqualia, rubentia: atq; in iis medulla alba pauca; sapore manifesto destituta. *Sapor.* Observatur & in Conis, ubi maturescunt pulvis arenosus. *Semen.* Nic. Perot. in cornucopiæ notat in Alno, arbore nota, reperiri Tuber. *Tuber.*



Theoph. l. 3. hist. cap. 14. κλήθραν [sic enim vocat Alnum] ἄκαρπον, id est sterilem dicit: ita enim habet Cod. Bas. sic & Plin. legit, & Dal. & Gaza more suo Plinium secutus. *Clethra Theoph.* At Aldin. noster codex ἔνκαρπον habet: Rob. Constant. legi vult ἔνκαρπον δὲ καὶ μονογενές, pro eo, quod in utrisq; dictis codd. habetur post ἔνκαρπον & ἄκαρπον, δὲ μονογενές. *Theoph correct. & illustr.* Nec displicet ea lectio. Immò & ipse quoque Theoph. eiusdem lib. c. 6. κλήθραν manifestè circa autumnum fructum ferre dixit.

Ergo Theophrastò Alnus fœcunda est & unius generis. Arbor natura recta, ligno molli, *Descriptio Theoph.* medulla tenera, ita ut virgæ graciliores totæ excaventur: folio Pyri [ἀπίῳ: at paullò post Coryli folio melius simile dicit.] sed ampliore nervosioréque: cortice scabro, intus rubente, quo coria tinguntur: Radice per summa cæspitum sparsa, nec maiore quàm Laurus, sed tenui. *Radix.*

Plinij error. Fallitur itaque Plin. quando Alnum inter eas arbores recenset, quæ solæ nullum ferant fructum, hoc est, ut ille explicat, ne semen quidem. Videtur autem & is apud Theophrast. legisse ἄκαρπον. Idem eidem folia crassissima tribuit, umbram pinguem: sed pascere satam.

Ruellij lapsus. Fallitur & Ruell. qui ex Theoph. meminit fructiferæ & sterilis, prava deceptus Theophrastei codicis lectione.

A Diosc. quod equidem sciamus non descripta. Nec à Galeno cæterisque Græcis: aut certè nomen eorum nondum innotuit, quod & Tragus fatetur: Sed difficultatem iniicit, quòd Aristoteles inter naturæ miracula (ut citant Ruell. & Tragus: locum enim ipsi nondum invenimus) refert, Alnos in sola Creta non esse steriles. Existimat autem Tragus, eum fusca & rotunda illa capitula, in quæ flos Alni desinit, intellexisse. Ergo ex hoc loco quis non malè concludat, Alnum alicubi & extra Cretam sterilem esse: Sed non magni hoc loco facimus eum locum, quem scimus non esse Aristotelis, quemad. nec libellus ille de Mirab. auscult. quod vel ex eo patet, quòd Venetiarum in eo meminerit, quas certum est ex historiis fide dignis Aristotelis seculo nondum extitisse. *Liber de mirab. auscult. non est Aristotelis.* Putamus autem autorem eius opusculi apud Theoph. legisse ἄκαρπον & apud Plin. fructum non ferre: Cùm verò ipse fortè Alnum novisset & in Creta fructum illam ferentem conspexisset, tantis autoribus derogare fidē noluisse, sed pro raro & admirabili in scripta referre. Sed in hanc rem diligentiùs inquirendum.

Scribit Car. Steph. Alnum apud vulgus Gallicum, latinum ferè nomen retineri *Aulne*, indéque pumilas *Aulne-aulx* vocari. Materiem eius ad aquatilia commendari, hocque probari Virgilii testimonio, Georg. 1.

Tunc Alnos primùm fluvij sensêre cavatas.

Brunfels. repreh. Gesn. & Trag. not. Brunfelsius Alnum, de qua scribit, non novit, quando ait nec semen, nec ullum fructum ferre.

Gesn. quoque cum Trago minimè separat Iulos à Conis. Nam hic per florem Iulos intelligit, quos putat in nigra & rotunda illa capitula, uti vocat, nobis Conos dicta, desinere ut paulò antè dictum. Ille verò ait: Alnus suis Iulis, qui ei non decidunt, floret in Vere: sed autumno semen maturat. Et alibi Alno Iuli sunt loco seminis. Perperàm uterque: Nam nec Iuli in fructus dictos migrant: nec Iuli semen sunt aut loco seminis. Sed Iuli à capitulis illis, seu Conis seu fructu semen continente, res distincta, exortu distincto, uno eodémque tempore in hac arbore observari solita.

C. Bauh. Sed nec C. Bauhinus, sagacissimus alioqui Botanicus discrimen aliud inter Iulos & fructum agnovit, quàm temporis, quòd illi hunc præcedant, & in hos transformentur & abeant. Sic enim scribit apud Matth. *Alnus rotundi folia glutinosa.* Alnus quàm rotundifoliam glutinosam appellamus, Iulos lōgos pro flore emittit, qui non decidunt, sed coguntur in formam olivarem: (hic fructus Alni est) in quibus semen, licet Plin. neque fructum neque semen ferre, & Theoph. sterilem dixerit: fortè Aristot. moti sententia, de qua, ut & de illorum, antè. Quis verò obsecro credat Iulos Alni ætate provectiores duas uncias æquantes; contrahi rursus ac cogi in formam olivæ & capitulum vix semunciā longiùs? Præterea quæ latitudinis, quæ substantiæ, quæ situs differentia? Omninò diversa sunt, ut adver- *An Iuli sint flores.*

tentibus apparebit.

Neque etiam concedimus Iulos esse flores: quamvis ita plurimi, alter post alterum, uti fit, secura credulitate sentiant, ut Tragus, Gesn. Dod. & alij. Nec quicquam ad rem facit quòd ad suam sententiam defendendam ex Cæsalp. adducit idem C.Bauh. Theoph. aliquando steriles vocare eas plantas, quæ fructum non conspicuum aut inutilem ferunt: nam & Alnum hanc nostram fructum conspicuum ferre scimus, neq; illum inutilem: scimus & Theoph. non temerè sterilem dicere plantam, quam fructum ferre manifestum constet, saltem sibi: & eundem Theophr. Alnum alio loco ex professo fructiferam, statuisse, & quo tempore fructum ferat indicasse. *C. Bauh.*

Sed necquicquam huc facit Cæsalpini illa subtilitas, qua Ruellium imitatus apud Theophr. Alnum quandam statuit sterilem, quandam fructiferam: adducta modò dicta explicatione, qua ratione Theoph. aliquando steriles arbores vocitet, quàm tamen nullam esse ostendimus. *Cæsalp. alij quot errores.* Sed miramur perdoctum & solertem alioqui Botanicum Cæsalpinum, postquam Alnum aliam sterilem, aliam fructiferam, ex Theoph. ut (ille sibi persuasit) dixerat, addere ausum: unigenam esse naturam: Hoc enim vel ex Theoph. vel certè ex sua mente eum dixisse certum est. Atqui ad Theoph. mentem non potuit: non enim hic illud ita habet: sed de Alno simpliciter, loco eo, quē diversimodè in diversis exemplarib. ἄκαρπον & ἔγκαρπον, seu ut ipsi cum Const. legendum censuimus, ἔγκαρπον habere diximus. Posteriori autem modò legendum esse ostendimus: *Theoph. loco stabilitur.* quod qui impugnaverit, aut Theoph. sibi ipsi crasso errore contradicere, fateri cogetur, vel duas Alnos tradidisse, quam tamen natura unigenam dicit: atque etiam hoc modò sibi contraria protulisse. Quis enim fructiferum & sterile natura unigenum dicat. Vel denique doceat nos quæ sint illæ duæ Alni species apud Theophrast. quarum alteram ἔγκαρπον & fœcundam, alteram ἄκαρπον ac sterilem dixerit.

Sed nec debuit ad Theoph. mentem dicere Cæsalpinus, Alnum utramque (hoc est, tàm sterilem, quàm frugiferam: quas tamen nos non concedimus, donec nobis quis vtramque ostendat) unius esse naturæ: quem, ut summum (pòst Arist. præceptorem eius acroamaticum) Philosophum, nemo temerè credat sterilem & fœcundam arborem homogeneam dixisse. Sed tota hæc difficultas, ex prava Theoph. codicis lectione orta, facilè tollitur, si ad veriorem & antiquiorem codicem, ut ostendimus, legatur ἔγκαρπον, vel ἔγκαρπον, ut ipse sibi Theoph. concilietur, & rei natura, quæ quidem nobis cognitā, talis ad veritatem & celebratissimi illius scriptoris mentem declaretur, qualis revera est, & esse à quovis deprehendi potest.

Alnus Cæsalp. Observabis interim ne Cæsalpinum quidem videri nobis agnovisse, Alnum Iulos, & Conos, uti res distinctas, ferre.

Lonic. ... Ineptit Lonic. cùm ait Alnum fructum non ferre, quamvis floreat: ex Trago enim suo quem aliàs sequi solet discere poterat fructum ferre præsertim verò, si arborem ipsam, cuius sanè ineptam exhibet figuram considerasset.

Tabern. not. Tabern. in sua icone & Iulos & Conos exprimit quidem, sed descriptione non distinguit, cùm tamen inter postremos sit, qui stirpium historiam compilarit.

Claud. Poeta. Fontenay lapsus. Errat & Claudius Poëta, eumque secutus Guido de Fontenayo, dum in suis Epith. Alnum Electriferam

Item Ra. . Texto- Ariferam vocitat: quem errorem & Rauiſ. Textor commiſit. Id enim Epitheton ad Populum pertinet, quod vel ex Ariſtotele didiciſſent: de qua poſtea.

Sed nec Hort. Tuſculano credendum, dum in ſuo dictionario Latino-Græco-Gallico Alnum αἴγειρον Græcorum pronunciant.

Etymon. Dictam Alnum putat Curtius, quòd ab amne alatur. Quid ſi dicamus, quòd ipſa potiùs alat. Paſcit ſata, inquit Plin. Et ſub Alni tegmine herbas ſucculentiores naſci obſervatum.

Clethra. Clethram quidam & Latinè ſcribunt & vocant.

nicium. Alnus Cardane, infit Scal. ſi neſcis, Onicium eſt veſtrum. *Nomina guar.* Germ. Eelen / Erlenbaum / Erlernbaum / Ellerbaum / Orlinbaum / In Auſtria Schwartzerln / hoc eſt *Alnus nigra.* Belg. *us ni-* Elſt / Elſenboom: Gall. *Aulne.* It. *Alno*, *Alano*, *Auma*, *Onici*, *Onam*, *Onio*, & *Onato* Hetruſcis. In Taurinis *Verna*: Vaſcones, haud multò longius, *Ber*, autore Scal. Angl. Alder tree: Vngar. Egór fa. Bohem Wolſe. Polon. Olſa. *a caſtiſ- s.* Sclavon. Wolſchowe. *Folia* eius *Caſtiſſima* dicit Raviſſ. Textor. Poetæ multa de Alno fabulantur, *tarum Alno ula.* fingentes tres ſorores Phaëtontis, Phaëtuſam ſcilicet, Phoeben & Lampetiam, cùm per quatuor menſes fratrem in Eridanum præcipitatum, quòd currum Solis malè duxiſſet, defleviſſent, in Alnos tandem converſas. Vid. Ovid. Metam 2. Fab. 2. Eiuſdem fabulæ Virgil. quoque meminit Eclog. 6.

Tum Phaetontiadas muſco circundat amaræ
Corticis, atque ſolo proceras erigit Alnos.

us Phaetis.

itheta. Sic variis Epithetis à poetis ornata *Procera*, *opaca*, *frondens*, *alta*, *aerea*, *viridens*, *longa*, *potura*, *procelloſa*, *viridens*, *virens*, *viridis*, *teres*, *fragilis*, *phaëthontea*, *fluvialis* &c:

Locus. Gaudet enim plurimùm aquis, ut haud ferè alibi quàm humectis & uliginoſis naſcatur locis, potiſſimùm verò frigidis & opacis vallibus, ad fluminum ripas, unde fluminea, fluctibus apta, & amica fretis, ab iiſdem dicta. Theoph. ſanè in aquoſis tantùm ſuam Clethram, alibi verò nuſquam naſci dicere auſus eſt, eumque ſecutus Plin. vt Virg. Georg. 1.

Tunc Alnos primùm fluvij ſenſere cavatas.

Et Georg. 2.

Fluminibus Salices craßiſque paludibus Alni
Naſcuntur.------

Paſſim occurrit in Germania & circumiacentibus provinciis: Item Gallia; ſed rarior: adhuc rarior in Italia, ubi tamen reperitur, autore Matth. In Helvetia, Burgundiaque nihil frequentiùs. Baſileæ extra Portam lapideam ad Birſecum amnem abundè creſcit: ubi cum fructu virente Maio vidimus:

empus. Auguſto & cum fructu, ſeu conis, & cum nucamentis. Ac de tempore vix certi quippiam ſtatuas. In Suntcovia obſervavimus menſe Martio cum conis veteribus, novorum rudimentis, & Iulis, iiſque omnibus ſimul. In Ducatu quoque VVirtemb. Auguſti fine itidem cum conis tàm veteribus quàm novis & Iulis ſimul vidimus: ut parum abſit quin credamus omni penè tempore æſtatis aliquid parere. Communiter tamen fructus matureſcit Septembri. Gemmas protrudere incipit ac novella folia menſe Aprili. Theoph. Alnum pòſt Favonium demum germinare ſcribit. Virgil. Ecl. 10. *l. cor-*

Quantum vere novo viridis ſe ſubiicit Alnus.

Legendum, ſurrigit, pro ſubiicit.

Non itaque audiendus Tragus, quàmvis ſecura credulitate eum plurimi ſequuti ſint, cùm ita ſcribit: Alnus præſertim adultior fuſco vere emicat flore, Betulæ conſimili. Quanquam Alno Iuli ſeu flores non decidunt, ſed durantur, coguntur que, ita quidem ut forma Olivas imitentur. Atque hic eſt Alni fructus, qui Autumno appetente maturatur. Hæc ille: qui Iulos accipit pro flore, eoſque imaginariè nulla obſervatione putat è longo corpore in glomerem cogi, quod falſum & contra experientiam, ut in ſuperioribus abundè refutatum: Sed in florem, quem apiculis quibuſdam è fructu emicare putamus, uti dicebamus, diligentiùs inquirendum. Vidimus ſæpiſſime Iulos, conos novos & veteres ſimul, ut dictum. *Tragi opinio refut.*

Satio. Seritur ex ſemine Alnus: atque ipſa adeò ſe ſerit, hiante ſub autumnum cono, excidenteque ſua ſponte ſeminio. Serenda in ſepibus pratorum, quia gramen meliùs provenit ſub eius umbra, & folia decidua impinguant ſolum. Arcenda verò ab arvis & frumentorum agris propter frigidam & nocivam umbram, ſub qua nec frumentacea, nec legumina, nec linum, aut Milium, aliave ſimilia rectè & feliciter proveniunt, ut obſervavit Aug. Gallus diligentiſſimus apud Italos Geoponicus. *Cautio.* Tonſa denſior fit & ramoſior, & rura ab invaſione torrentis irrumpentis quodammodo munit. *Cultus.*

Folia Alni viridia impoſita, ut ſcribit Tragus, tumores diſcutiunt, & inflammationes reſtinguunt. Hæc tabellarii aliique ſi quando in æſtu defatigati fuerint, ut commodè pedibus incedere non queant, calceis imponant: hac enim ratione dolor mitigabitur, & calor & laſſitudo extrahetur. Folia Alni viridia, roréque manè madentia, conclavibus inſperſa, ac poſt horæ ſpatium rurſus amota, purgato conclavi, pulices fugant: nam hiſce foliis hærentes exigi poſſunt. E cortice Alni color ater conficitur. Infectores namque & pilearii Cortices Alni & ferrum vetus aqua per aliquot dies macerant. Hinc color efficitur niger, atramenti ſimilis. Theoph. ſanè Alni corticem & coria tingere ſcribit. Prædicta ratione cum ferro maceratum huic uſui applicant ſutores. Alnus inquit Matth. exſiccat manifeſtè, ſed in frigiditate & caliditate parum à mediis abeſt. Præſtat cortex, quòd magis adſtringat, Gallæ vice, tingendis atro colore. Sunt etiam qui cortice & Alni fructu viridi utantur, gallarum vice, ad ſcriptorium atramentum conficiendum, addito gummi & calcantho. Alni cortex, autore Dod. refrigerantem & adſtringentem cum ſiccitate facultatem obtinuit. Incipientibus inflammationibus utiliter imponi poteſt. Conducit quoque ad oris & tonſillarum inflammationes, ac tumores veluti Nucum Iuglandium cortices. Alberto autore, Alni folia ex ferventi aqua tumori ſunt remedio, ſuppurationeſq; diſcutiunt. Ea quoque nuper inventum eſſe ſcribit Curtius, ſive viridia, ſive arida ſint, vetuſtis vulneribus ſæpiùs impoſita, hæc ad ſanitatem perducere. Fertur & corticis ſuccus ad ambuſta facere. Interior Alni cortex, rubeus nonnihil, inquit Cam. cum momento aluminis in vino coctus gingivas corroborat, dentiumq; dolores arcet. Idem calidis oris & gutturis tumoribus prodeſt. In obſ. Lobelii errore typographico Alno tribuuntur vires ad Betulam pertinentes. Materies eius difficulter ardet. Commendatur à multis ad navalia. Inſervit &

Vires & uſus. Tumores inflammatio. Anodynum plantarum pedum tabellariorum. Contra pulices Tinctura. Têperam. Atram. ſcriptorium Corticis temperam. Inflammat. incipientes. Oris & tõſill inflam. Tumor. Vlcera. Vulnera Vetera. Ambuſta. Dentes mobiles Dentium dolor. Tumor gutturis. Ad navalia.

Vasa Culinaria.

vasis culinariis, sutorúmque formis, nec non cotum, quibus messores utuntur, receptaculis conficiendis utile est.

Falluntur igitur ii, qui, uti Ruell. scribit, Alnum duntaxat scopis nascentem, nullum ferre fructum prodiderunt. Nam & hoc falsum esse suprà docuimus. Et ad scopas inutiles esse ipsa docet fragilitas: nam ne minimùm quidem flecti potest. Hinc illud solemne apud Germanos de Alno proverbium.

Rot haar / Vnndt Erlen bogen:
Thusta gutt / man soll dich leben.

Proverb. de Alno.

Hoc est rufi, & qui capillitio sunt rufo, & arcus ex Alni ligno confectus si probè se gesserint, laudem sanè merituros: quòd experientia doceat contrarium. Alni quoque apud Plin. sepes muniunt, contráque erumpentium amnium impetus, riparum muro, in tutela ruris excubant in aqua satæ, cæsæque densiùs innumero hærede prosunt.

Ad pratorum sepes;

Ad ædificiorum fundamenta.

Sed non postrema Alni utilitas ac dignitas est ad ædificiorum fundamenta: Nam ut scribit Vitruvius, Alnus, quia non nimis habet in corpore humoris, in palustribus locis infra fundamenta ædificiorum palationibus crebrè fixa, recipiens in se quod minùs habet in corpore liquoris, permanet immortalis ad æternitatem, & sustinet immania pondera structuræ: sic enim in vulgatis Vitruvij codicibus mendosa legi debere non malè doctis. censuit Budæus. Vitruvium secutus Ruell. eadem citat, additque, & sine vitiis conservari, quòd aëre sit & igni plurimo temperata, non multùm terreno, humore pauco. Itaque non posse extra terram paulum tempus edurare, sed in humore obrutam, permanere ad diuturnitatem. Multaque ædificia sub fundamentis eius generis habere palos.

Vitruvij locus restit.

Cur Alnus sub aquis non putrescat.

Sed cur Alnus sub aquis duret nec putrescat, aliam à Vitruvii & à Ruellii profert rationem acutissimus Scal. nempe quòd humidum habeat communis naturæ, cum humore adventitio: non enim aquam sub aqua putrefieri, quòd nihil invehatur peregrini: quæ subtilitas planè contrária est rationi Vitruvii, qui ad humoris inopiam, uti dictum, causam retulit: Ruell. verò & ad hanc, & ad aëris & ignis plurimi, terrenæque substantiæ paucæ temperationem.

Sed enimvero magis arridet Scaligeri ratio: quem optassemus certè eodem tenore lapidescentis Alni causam exaggerasse. Sed circa hos scopulos nobis alio loco, alioq; tempore velitandum. Illud tantùm dicamus si non multùm terreni habet Alnus, cur tàm facilè lapidescit. Lapide sanè verò, nihil ferè magis terrenum. Aut si ignis cùm aëre temperatus in causa sit, citiùs hercle patietur ab aqua, ob qualitates contrarias: A contrariis quippe omnis passio & alteratio. Sed nec Vitruvio temerè concesserimus humoris in Alno inopiam, quam non frustra poturam & fluvialem dixerunt poëtæ, & quam non nisi aquarum alumnam scimus. Immò in humidi exuperantiam & sicci seu terrestris substantiæ defectum eius fragilitatem referimus. Sed de his aliàs. Hic enim potissimùm τὸ ὅτι spectandum: alibi τὸ διότι. Illud certum & indubitatum, palos eiusmodi sub aquis infixos, temporis progressu lapidescere, ut multi nobiscum testantur, vidit Tragus, & nos Alni frusta lapidea plurimis locis: apud incomparabilem illum naturæ scrutatorem Vlyssem Aldroandum Bononiæ magna vidimus frusta: apud Calceolarium Veronæ, & Venetiis multis in locis, in qua nobilissima & verè regia civitate nobis pro certo à fide dignis relatum magnis etiam sumptibus accersiri solitam Alnum ad facienda palationum & ædificiorum sub aquis fundamenta; non modò quòd crebrò fixa ad æternitatem maneat immortalis, uti Vitruvius dixit, sed quòd ingentes admodum ferat etiam moles, ut annotavit Matth. Et ut ille ait, in Musæo Calceolarii:

Fragilis.

Cur fragilis.

---Videas lapidescere Sarni
Cœruleo sub fonte Alnum, Filicisque maniplos,
Et palea intortos lento cum vimine culmos.

Nec contenta ingeniosa hominum solertia istud scisse, nisi & ipsa ad imitationem naturæ, artificio quodam, sed & naturæ obstetricantis beneficio, ex Alno lapidem generare, vel illam in hunc transmutare posset.

Alnus quâ arte mutetur in lapidem.

Imponitur lignum, quantæ velis magnitudinis, in labra illa ampla ænea, in quibus Lupulus coquitur ad faciendam Cerevisiam: cúmque percoctus abundè Lupulus est, eximitur idem lignum, & arena vel glarea in ipsis cellariis obruitur per triennium: inde cùm exemptum fuerit, duratum in lapidem apparet, è quo potissimùm Cotes fiunt, quibus ad ferramenta acuenda mensarii utuntur. Recitat Gesnerus ex D. Kentmanno.

ALNUS INCANA ET HIRSUTA.



Descriptio.

ALNI incanæ & hirsutæ nobis dictæ folia vulgari similia, minùs tamen rotúda: desinunt enim in acumen, magis serrata & penè laciniata, subtus hirsuta & incana, non virentia, nec etiá viscosa. Color quoque ramulorum diversus, non ita virens, sed candidior. Iulos & Nuculas, ut vulgaris, fert.

Folia.

Iuli. Nuculæ.

Cæterùm neque hic assentimur C. Bauhino, dicenti. Iulos hanc obtinere, quàm vulgaris. Alni breviores, qui conglobati fructum non ita rotundum, sed oblongum constituant. Nam & in hac dicimus Iulos à fructu distinctos, ut antea traditum.

C. Bauh.

Alnus 2. in Austria & Styria weißerlen, id est, alba Alnus, Clus. Alnus hirsuta, C. Bauh.

Locus.

Iam olim hæc nobis observata Geneve & circa Montbelgardum variis in locis, sed humidis potissimùm, uti præcedens, ut ad Dubis ripas in pago Adincurtio propè domum D. Docurtii Consil. Ill. E. C. VVirtemb. ubi licet utramque Alnum videre & pulchrè à se invicem discernere. Item in Burgundia ultra pontem rigidum, vulgò dictum, *Pont* de roide, versus *Villars*, cum Iulis & Nuculis mense Septembri. Inter Grandivillam oppidum, & pagum Fesche ad Comitatum Montbelg. pertinentem. Observavimus etiam

Tempus.

trans

trans Rhenum inter Brisacum & Burckenheimium. Inter Montbel. & Porentruum itidem Septembri cum Iulis & nuculis distinctis. Nascitur & locis aquosis circa Basileam inter Mutetum & Munchensteinium, & infra pagum Hünnigen ad Rhenum. Alunt & Austriæ & Styriæ montana circa flumina & udis locis: etiam in Danubij insulis circa Viennam frequens est, priori commixta, teste Clusio: cui huius Alni cortex magis refrigerantem cum siccitate facultatem obtinere videtur, quàm vulgaris.

ALNO SIMILIS ARBOR.

CAP. VII.

Annotant Pena & Lob. in Adversariis suis, post historiam Visci Indici, conjecisse Nauclerοs in easdem sportulas, surculos effractos arboris, Alno quidem similis, fronde & ligno: sed tamen diversos, racemoso & muscoso flore, glomerulos conflante. Fortè [addunt iidem] duntaxat cœlo & agro variat. At nobis floris hanc diversitatem vix cœlum aut agrum variare in eadem specie videtur. Posteri indagabunt.

DE POPULIS IN GENERE, ET IN SPECIE.

CAP. VIII.

POPULUS NIGRA SIVE ΑΙΓΕΙΡΟΣ.



Populus nigra in altum se attollens, cortice lævi exalbido ac incano obducta: sed ramuli potissimùm albicant: materiè dura, pallescente, ac minùs alta minúsque fissili, quàm Populi albæ: quidam volunt aridam & lævissimam. Radices profundiores quàm in alba. Antequam folia erumpant, oculos protrudit mucronatos, odorato, luteo & pingui atque tenaci succo prægnantes. Hinc folia Hederaceis similia, ex rotundo mucronata, serrata, Hederaceis minùs crassa, atro virore splendentia, longis pediculis appensa. Producit & quasi Iulos in longo racemo coacervatos, lanugine, ubi dehiscunt, alba plenos.

Quædam, notante C. Bauh. ante exortum foliorum floret: at fructum non fert. Flos instar amenti colore rubente aut candicante. Quædam fructum fert, seu Iulos, racematim compactos, multis rotundis & viridibus granis constantes: (uva Populi aliquibus) in quibus lanugo candida in pappos avolans, cui pauca semina valdè minuta adpensa sunt. *Vva populi. Semina.*

Αἴγειρος. Hæc αἴγειρος est apud Diosc. cuius nihil aliud quàm vires tradit, & quòd ex ea δάκρυον seu lachryma exstillans concrescat in Electrum seu succinum: de qua re postea. Idem & Populum albam agnoscit, quæ ei λεύκη dicta.

Nigra & alba Theophrast. Apud Theoph. verò satis ampla Populi utriusque, hoc est, tàm nigræ, quam & ipse αἴγειρον vocat: quàm albæ, quæ & ipsi λεύκη dicitur: itemque Libycæ descriptio: Aegiron autem in Creta nuncupari dicit, de nigra intelligens. Populus alba nigraque, inquit [λεύκη καὶ ἡ αἴγειρος] unius sunt formæ:] ambæ rectæ: sed excelsior læviórque nigra: figura foliorum similis, & lignum cùm cæditur albedine simile est: utramque ne florem quidem habere putant. *Item Libyca.* κέρκις [hæc Populus est Libyca, de qua postea:] Populo albæ similis est. *Cercis.* Quidam Populum nigram solam sterilem esse putant, ut Arcades: cæteras autem omnes, quæ in montibus proveniunt, fructum parere. At verò in Creta Populi nigræ multæ sunt fructuosæ. Ac paulò antè dixit: Fructum reliqua quidem omnia ferunt: de Salice vero, & Populo nigra [αἰγείρῳ] & Vlmo, uti dictum, varia sententia est. *Theoph. illustr.* De Populo, annotat Scaliger, non est dubitandum: in Aquitania enim fert fructum. Sanè circa Basileam alibique locorum sæpissimè fructus prædictos ferentem vidimus, ut de hac re hodiè ampliùs non sit dubium.

Dubium de foliis. Sed & alia difficultas oritur in foliis diversarum Populi specierum, quas nos dissimiles describimus, uti revera sunt: cùm tamen Theoph. ut ex modò citato loco patet, utriusq; Populi foliorum similem figuram dixerit. *Solutio.* Respondendum ex ipsomet Theoph. l.1. hist. c.16. Aliarum quidem arborum folia ipsa sibipsis similia esse: Populi verò albæ [τῆς λεύκης] & Hederæ, & Ricini dissimilia. Recentia enim seu novella, rotunda esse: [τὰ μὲν γὰρ νέα, περιφερῆ. Hist. L. vertit: Recentia enim Populi utriusque & Ricini folia rotunda esse: de quibus intelligere ait, cùm dicit Theoph. utraque foliorum figuram similem habere.] Vetustiora verò angulosa fieri. τὰ δὲ παλαιότερα γωνιοειδῆ: quæ non benè expressit Gaza, cùm ait in angulum exire, sed nimirum Plin. potiùs quàm suum autorem sequi voluit: qui tamen meliùs, quàm Gaza dixit, Nigræ Populo; ut Crotoni; folia in iuventa circinatæ rotunditatis esse: vetustiora in angulos, exire. *Gaza reprehe.* In angulos; inquit, non in angulum. Sed fallitur uterque, & neuter vocis vim apud Theoph. exprimit. *Plin. & Gaza errant.* Fallitur & Plin. in eo quòd quæ Theophr. de alba dixit περὶ τῆς λεύκης, ille ad nigram transfert: cùm tamen hunc locum ex Theoph. transcripsisse videatur.

Sed Gaza etiam fallit, dum ex eo Plinii loco, ne non Plinianus videatur, ad versionem Theophrast. de Populo alba accommodat, verba quæ Plinius dixerat de Nigra. Vt; vel hinc pateat, quàm fidus Theophr. interpres fuerit Gaza, qui multos in errοris Barathrum cum sua versione præcipitavit. *Gaza non fidus Theophrast. interpres.* Hist. Ludg. uti dictum, ad utramque, retulit. Vox est γωνιοειδῆ. Sive igitur in angulos exire dicas, siue angulosa, utrumque rectè Populo albæ conveniet: non item Nigræ, quæ folia non habet angulosa. Errantque qui Populi albæ folia in suis Herbariis non angulosa pingũt. Res eò redit, ut Theophrasto sua mens, sua sententia relinquatur. Alio-

gui haud vanè quis dicat, curiosam & haud magni momenti esse hancce satagentiam.

Idem ferè repetit Theoph. l. 2. Caus. c. 22. nisi quòd Crotonis tantùm ibi mentionem faciat: non item Populi.

Porrò quod idem Theoph. tradit, & pluribus in locis inculcat, spontanea Metamorphosi Populum albam mutari in Nigram : id nemo mortalium nobis persuaserit. Quis enim credat arbores specie & forma diuersas, distinctas foliis, fructu, odore &c : in se invicem transmutari : si modò easdem Theoph. per albam & Nigram intelligat, quas & nos intelligimus, uti sanè non dubitamus. Nam etsi in 5. de caus. idem scribat eiusmodi mutationes ideo evenire intelligendum esse, ut quæ trāsmutantur aliquid similitudinis habeāt. Fatetur tamen idem, τῷ μὲν πλατυφυλλοτέραν εἶναι τὴν λεύκην, καὶ λειοφλοιοτέραν, καὶ τὸ ὅλον ἀχρωτέραν εἶναι : hoc est, foliis esse latioribus albam Populum, quàm Nigram, cortice læviori, & in totum succo lætiore. Sed eandem in senecta ob alimenti inopiam, frondem angustiorem corticémque scabriorem acquirere, haud præter rationem putat. Sanè & nos idem putamus.

An alba mutetur in nigram. *Theoph reprch.*

Ast Albam in Nigram transfigurari, sua sponte, sine arte, hoc est insitione, aut alia cura, id verò nobis non modò præter rationem, sed & præter naturam esse videtur, quippe qui longè maiores pluresque differentias inter eas agnoscamus, quàm à Theoph. positæ sunt, atq; adeò tot & tales, ut pro distinctis speciebus agnoscamus, & nobiscum agnoscat Scaliger: quem proinde ut acutissimum, & nasutissimum atq; adeò etiam interdum regidum ac severum Theoph. interpretem atque censorem miramur hos scopulos non adnavigasse, ut aliquid subtilitatis inde ferret, sed secura credulitate prætervnavigasse : & nihilominus hanc mutationem passim in suis commentariis inculcasse. Consideret bene utrámque qui novit arborem, & à nobis utriusque positas descriptiones, & nostræ sententiæ facilè plausum dabit. Theoph. verò eo loco, ubi de plantarum transmutatione tradit, more suo (Aristot. præceptorem imitatus, & ut securitati suæ consuleret, néque obnoxius fieret reprehensioni) non ex sua sententia eam metamorphosim tradit, sed aliorum: Quædam, inquit, totius arboris plantæve mutationes sua sponte [αὐτομάτως] fieri videntur : quemad. Populum albam in Nigram quodammodo facessere aiunt, tùm foliis, tùm tota facie. Ἐξαιγειροῦσθαι φασὶ, καὶ φύλλοις, καὶ τῇ ὅλῃ προσόψει. Nota: ἐξαιγειροῦσθαι, mirabilem vocem, & de qua nihil Grammatici nostri. Nota & τὸ φασὶ aiunt. Et ait: προσόψει, aspectu: non τῇ ὅλῃ μορφῇ. Non feliciter itaque Gaza τὴν πρόσοψιν in totam speciem convertit. Putamus autem eiusmodi popularem persuasionem Theoph. fuisse relatam, quâ viro Philosopho, & in universum generi humano nihil est pestilentius : quippe quæ & constantes animos interdum labefactet, & curiosos ac discendi cupidos inhibeat, simpliciores verò irretitos occupet secura & vana spe credulitatis, qua nunquam ad genuinam & solidam rerum cognitionem pertingere queant. Eiusmodi multa sunt etiamnum hodiè in nobilissima nostra arte Medica, licet una, falsa & præter rationem etiam à doctis nihilominus pro veris agnita ac etiam usurpata : quorum tamen non minimam partem explosit Doctissimus Ioubertus in erroribus popularibus, & nos non minorem fortè in hoc nostro opere.

Scal. not. *Popularis persuasio noxa.* *Errores populares Iouberti.*

Sed ad institutum revertamur : nimis enim digressum.

Plin. cum Theoph. tria agnoscit Populi genera : albam, nigram, & quam peculiari novóque nomine Libycam vocat, quæ κέρκις est Theoph. uti dictum. Nigræ Populo materiem tribuit crispam, quod notandum. Idem Plin. Populis in genere tremula tribuit folia, & iisdem solis inter se crepitantia dicit esse, quod de Libyca potissimùm intelligendum. Item Populo nullam esse umbram, ludentibus foliis, quod itidem de Libyca inaudimus. Quando verò Populum Herculi dicatam scribit, id de alba intelligendum esse, postea docebimus. Nec audiendus Plinius, quando & Populum inter eas arbores recenset, quas solas nullos fructus parere falsò credidit.

Materi[es] crispa. *Popul[us] Herculi dicata.* *Pliny ali[]quot erro[]res.*

Diosc. sanè apertè Populo nigræ tribuit, cùm ait: ἡ δὲ αἴγειρος &c:

Quin ipse quoque Plin. l. 24. c. 8. De Nigræ Populi viribus tradens, eius semen ex aceto comitialibus utile prædicat. Falsum autem est quod idem lib. 16. c. 23. Plin. ait : Populorum foliis grandissimam esse lanuginem. Nam nec Nigræ nec Libycæ ulla est. Et populo albæ non grandissima, sed candidissima, (uti forte legendum) superficie tenus aversa partæ aspersa quasi farina quadam essent obducta folia. Et tamen non benè Plinium reprehendit Matth. quasi, ut ille ait, Candidam efflorescentem lanuginem in nigra Populo videri scripsisset l. 16. c. 23. Nam & hoc expressè non dicit, eo saltem loco, sed Albæ, folium bicolor, tribuit peculiariter. Nigræ nequaquam, cuius tamen folia mox subdit ex Theoph. ut Crotoni, in iuventa circinatæ rotunditatis esse : vetustiora in angulos exire, quod de alba dicere Theoph. supra monuimus.

Plin. [] contradic[it]. *Matth[] prehende[ns] reprehen[di]tur.*

In sacris literis quoque Populi fit mentio ut Genes. 30. Sed quia ibi Populum albam intelligendam putamus, id postea sub eius historia dicemus. Hermol. annotat Populum nigram Aristoteli vocari Acheroin. Est & Populus nigra memorabilis Homeri celebratione, & locò, quòd inter arbores hortorum Alcinoi commemoretur.

Acheroi[s A]ristot.

Avicenna Populum Nigram vocat Haurum Romanum cap. 344. Et 510. Nucem Romanam : Et cap. 311. sub nomine Hauri, confundit ea quæ dè alba & nigra Populo à Diosc. & Gal. diversis capitibus scribuntur.

Avic. err[at]. Hauri. Romanu[m]. Nu[cem Ro]mana[m].

Ruell. de Populo nigra scribens nugatur: nam quæ dicit de ea, nec albæ nec nigræ Populo competunt, quamvis ea ex historia aliqua albæ malè intellecta, ignoranter transtulisse videatur. Sic enim habet : Populus nigra, αἴγειρος Græcis, fronde angustiore : folia vetustiora in angulos exeunt, infernè herbacea, supernè candicant. [quæ contrario modo apparent in alba] Et mox: Nigra, folio bicolor. Fallitur: nam talis alba, non nigra. Idem ad caput Populi nigræ refert quæ de Electro ex Hermolao transcripsit. Planè a. nobis persuademus, Populi genus neutrum Ruellio cognitum fuisse. Rectiùs Curtius ex hac Populo Populneum unguentum fieri scribit, quàm Ruell. ex alba, de qua re postea.

Ruel[l. nu]gatur. *Eius p[lures] errores.*

Falsò legitur apud Plin. l. 14. c. 1. Rumbotinum vocari & alio nomine Populum arborem Italiæ Padum transgressis. Nam eò loco, non Populus

Plin [cor]rect.

Populus, sed Opulus legendum. Fallitúrque Thes. ling. Lat. quando ad eam scribit, *αἴγειρος*. Vitiosa Plin. lectio eum decepit.

Error. ...ef. ling.

...arfarus. Veteres Latini, uti notat Cordus, utramque Populum, Farfarum appellarunt. Est etiam herba Farfarus & Farfarella dicta, à similitudine; quam cum Populi foliis habet.

Farfarus ...lba.

Cur verò Tragus nobis & aliis nigram Populum, dixerit albam; nescimus: Nam ea quam proponit, nigra est. Eius opiniónem imitatus est Solerius.

...rag. So... Lonic. ...Har... ...us not.

Lonic. quoque ponit iconem Pópuli nigræ, pro alba, confundens cum alba & Libyca ut postea dicetur. Sed & Harchius inscitè Nigram, *λευκὴν* dicit.

Populus ...pliciter. Petro de Crescentiis, Populus nigra simpliciter dicitur Populus: Similiter & Gesnerus Populum nigram vocat. Anguil. Populi secundam speciem facit. Schvuenckfeldius & Camerarius annotant Populum nigram Albarum dici P. de crescentiis: sive verò hoc ita sit, sive nō sit, (Nam Crescentii codex nobis nūc non est ad manus) nòn rectè ita dicitur id nomen de nigra. Nam *λευκὴν* seu albam à colore in Italia Albaram vocari Scal. testis est, cui hac in parte plus tribuimus, maximè cùm & vocis vis id præclarè insinuet. Populum verò simpliciter &is vocat hanc nostram. Tragus & nigram Albaram Ital. dici ait.

...lbarus.

...nony... Ling. ...u, nach. ...r. Hebræis *Lisnach*, Gen. 30. si modò hæc Populus intelligenda, ut idem putat Tragus. Germ. Pappelbaum / Sarbaum / Bollen / poppeln / poppelweiden / schwartze poppeln / Aspen / Alterbaum / schwartz pappelweiden / Sarbauchbaum: idque, ut fit, pro diversitate Provinciarum Belg. Popelier / Popelaer / Populaire Angl. Poplier / Asp or Æsp tree. Non tamen quælibet hoc nomine Anglis appellata est Populus nigra. Montana enim & Libyca eodem illis appellatur nomine, teste Turnero. Quapropter distinctiùs d cetur, Black Poplier tree / vel Black aspe / vel Watte aspe. Gall. *Peuplier*, & *Tremble*, uti notant Had. Iun. & Matth. At nobis posterior appellatio meliùs competere videtur Libycæ. Soler. annotat Delphinatibus dici *Pinon*, & Provincialibus *Piboulo*. Vasconibus *Pibol*, teste Scal. Ital. *Propa*, eidem: aliis *Poppolo negro*. Hisp. *Alamo nigrillo*. Bohem. Topel. Sclavon. Lopel / Toprl. Maurit. *Haur ronw.* Vngar. fekete igonie / fibol lerónar. Primum illud erumpens germen, cuius in medicina usus, Officinæ *Oculos Populi* vocant: alii *Gemmam Populi*: Græcorum quidam *στέμμα* vocant: vnde erroris occasionem acceperunt, qui non prima illa germina resinosa, sed racematim cohærentia granula, in compositione unguenti ex Populo assumenda temerè existimant, in quibus nihil resinosum. Græci certè non aliud quàm quod resinosum est, accipi volunt, licet fortassis hoc ipsum haud proprio nomine exprimant, uti Dod. putat. *πολλὴ δεῖ τὸ στέρμα ὅσι ῥητίνη*: id est, multa circa semen resina existit, inquit Paul. Ægin. l. 7. Sed de hac re plura in viribus. Schvvenckf. tamen eadem gemma *πυάλη* Græcè dicitur: ubi hanc vocem sublegerit, nescimus. Germ. Sarbollen vocant: & Pappelknospen. Quæ de Populo simpliciter Epitheta habent Poetæ, potiss. ad albam pertinent.

...li Po... ...rror. ...lam... ...ckf.

Quid verò sit Populi nigræ succinum diligentiùs inquiremus lib. seq. inter Resiniferas, post Vernicem sive Sandaracam Arabum, Mithridatis ducti autoritate, qui Succinum ex Cedri genere defluere dixit.

Populum nigram in variis locis observavimus, sed potissimùm aquaticis: circa Basileam extra Portam lapideam & alibi passim ad elices aquarum, quibus prata & pomaria irrigantur, ordine plantatæ copiosè visuntur. Nullibi tamen observavimus cum suis Vvis seu racematis seminibus, quàm circa Basileam, potiss. propè Binningam pagum. Montbelgardi, quòd in eo tractu rara sit, in hortum plantandam curavimus. Observavimus etiam Monspelii. Patavii, Genevæ, Lugduni, in Alsatia, potiss. ad tractum Rheni & propè Lautterburg, in ducatu VVirtemb. Anguil. in Italia vulgarem dicit. Provenit etiam in monte Baldo, teste Calceolario. Turner. in Anglia minùs frequentem scribit, quàm vel in Italia vel Germania superiore. Ad Padi seu Eridani Ferrariam perlabentis ripas Populos nigras nasci Lacunæ testimonio diximus. Annotat & Ravis. Textor frequentem esse hanc arborem iuxta Sperchium & Padum fluvios, qui propterea vocentur Populiferi à Poëtis. Matth. quoque ut antiqui Populum inibi nasci testatur. *Locus.*

Theoph. auctu facilem dixit, quòd ad aquas nascatur: quod verum esse cum Trago observavimus: nam brevi in altum se attollit, maximè si secundum amnes in pratis & uliginosis campis consita fuerit.

Aprili mense, aut etiam priùs, odoratæ gemmæ prorumpunt: Maio racemuli seu Vvæ quæ Iunio decidunt, aut certè paullò pòst, ut circa Basileam observatum. *Tempus.*

Si propagare velis, ex præscripto Theoph. & Tragi, rami deputandi sunt, ac Verno tempore uliginosæ ac humidæ terræ mandandi. Avulsione, salicum modo, facilè provenire observavimus. An benè ex semine proveniat, nondum compertum nobis. Quomodo verò Fungi nascantur è Populo nigra docet Tarentinus in Geoponicis: ut si caudici Populi nigræ conciso, & per terram strato, fermentum aqua resolutum infundatur, fore ut illico prosiliant Ægiritæ fungi, quod Diosc. etiam de alba tradit. Theoph. scribit Ægerion seu Populum nigram ex Creta translatam sterilescere, quod vix credimus: ut tamen hoc verum sit, non tamen verum, extra Cretam esse sterilem. Fertur quoque Populum nigram efficacissimam in eadem insula nasci. *Satio.*

Scribit Diosc. Populi nigræ folia ex aceto imposita, podagricis doloribus auxiliari. [quod de incipientibus potissimùm intelligimus] Resinam verò quæ ex ea profluit, malagmatis admisceri. Semen seu fructum ex aceto potùm, comitialibus utile esse. Quæ verò de Populorum lachrymæ viribus tradit, & paullò ante dicta sunt, & ad succinum propriè pertinent. *Vires & usus. Podagra. Epilepsia.*

De Populi nigræ temperie varii varia sentiunt. Aliis calida est in tertio: aliis in primo tantùm gradu. Galeno Ægiti flores calidi facultate quidem sunt, in primo recessu à temperatis: at in differentia quæ habetur in siccando & humectando, paulùm quiddam ad siccius deflexerunt, sed & subtiliorum potiùs, quàm crassiorum sunt partium. Et folia quoque ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minúsque efficacia. Sed & resina eius floribus similem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porrò semen tùm resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius, non tamen admodum calfacit. Solerius apud Gal. pro *σφάγιῳ*, vult legi *σπίνῳ*, existimans *Temperam. populi nigræ discéptatio.*

...num ...ge... ...e.

Populum albam quàm perperàm nigram vocat, uti dictum, calidam esse in tertio gradu: sicque lectum fuisse aliquando ait. Manardus quoque, Oribasius atque Avic. variis in locis calefacere etiam scribunt in tertio ordine: Sed hic nulla in re tam variius támq; parum sibi constans fuisse videtur..

Avic. inconstantia.

Serap. multos Arabes citat, quorum unus temperatæ caliditatis cum pauca frigiditate dicit: alii frigidam, sicut & Haliabas. Verùm cùm de succino loqui videantur, quod ipsi Crabe vel Carabe vocant, & quod falsò Gummi Populi rentur, fabuloso errore parum dignos se monstrant, quibus credatur.

In Populi temperam exacte inquiritur.

Consulendus itaque naturæ Codex, hoc est, Populus ipsa, qui ostendit ad tantum caliditatis gradum hanc arborem non extolli, ut inter medicinas tertii ordinis debeat collocari. Nam quis quæso sapor, quis odor, quæ demum qualitas tàm præcellentes monstrat calores? Neq; n. multùm odorata, neque eximio aliquo sapore prædita: sed dum gustatur, primò quidem modicè adstringit: posteà amaritudinem quandam subobscuram invehit: Olfacienti non insuave quid, sed exiguum id omninò repræsentat. Si quis verò via regia, quam Gal. monstravit, incedens, experiri eam in corporibus temperatis ægrisque voluerit, calefacientem non valdè inveniet. [Non tamen frigidam ideò dicimus cum Amato, quem mox refutabimus.] Paulus præterea calefacere eam scribit in primo ordine: cui Constant. quoque Monachus consentit.

Aetius, interprete Cornar. taxat ad tertium caloris gradum, sicut & Gal. in quibusdam exemplaribus. Optimi tamen Codices tàm Græci quàm Latini, calidam faciunt duntaxat in primo. Oculos tamen ut odoratos, cum resina reliquis Populi partibus calidiores statuimus, uti pleniùs mox declarabitur.

Cùm igitur omnes calidam faciant, alii in hoc, alii in illo gradu, si quid valet veterum auctoritas, satis confutabitur Amatus, qui Populum nigram frigidam statuit. Verba eius sunt: Tenellos cauliculos, pro conficiendo Myracopo, id est, Vnguento Populeo colligunt: quo medici pro extinguendo capitis & renum ardore frequentissimè, illitis fronte & temporibus, renibúsque ipsis, ardentissimis in febribus utuntur: An verò benè, in dubium vocamus, quum vetus Galeni translatio, αἴγειρον calidam in 3°. gradu esse constituat: Cui opinioni Serap. & Avic. savent, eam in 3. caloris gradu collocantes, à quibus nec Oribas. dissentit. Quæ si vera sunt, procul dubio unguētum Populeum potiùs calidum quàm frigidum censendum est. At revera res ipsa, inquit, non ita se habet, quum unguentum Populeum propè 3. gradum frigiditatis à doctissimis iudicetur, & quotidiana experientia ita esse attestetur. Proinde Populum frigidam esse, vel saltem non calidam necessarium est.

Amati opinio refut. qui Vult frigidam esse.

An ung. Populeum cal. vel frig. sit.

At mehercle bonus Dialecticus, si Diis placet, Amatus, ab unguenti Populnei temperamento, de ipsius Populi qualitate concludit, præter omnem rationem, non considerans, illud unguentum & Mandragoram, & Hyosciamum, & Lactucam, &c: res frigidissimas ingredi. Nec ullius ponderis est argumentum ab autoritate sine ratione. Siquidem exigua rei calidæ portio in frigidam compositionem potest recipi, ad frigida medicamenta ad locos affectos deducenda, aut vehementiam insalubrium frigidorum simplicium infringendam: ut in dicto Vnguento fit: non tamen necesse est, ut ob id calidum medicamentum propter eius commistionem existat. Quod si ita fuisset ratiocinatus: Doctissimi Populū propè tertium frigiditatis gradum esse iudicant. Errant itaque qui calidam censent, rectè fuisset argumentatus. At sic antecedens negatur, productis Galeno, Aetio, Paulo, Orib. Serap. & Avic. Fallit enim à parte ad totum argumentatio. Non enim si Vnguenti pars aliqua calida est, totum Vnguentum ideò calidum esse necesse est. Alioqui'& sic concludere liceret: si calida esset Populus, esset quoque Populeum unguentum calidum: atqui frigidum est: ergo Populus frigida est, sed hæc ad Scholas. Cùm in unguentum Populeum ingrediantur duntaxat unciæ XVIII. oculorum Populi, frigidissimorum recipiuntur unciæ XXXIII. debilem oculorum Populi vim superantium: atq; ita frigidum semper remanet, præsertim cùm Populus in primo tantùm gradu sit calida, frigiditas verò reliquorum ferè omnium 2. aut 3. gradum attingat, nōnulla etiam ad quartum ferè sint frigida. Erroris autem cardo in eo versatur, quòd non animadverteret autores in acopa indere nonnulla calida, non ad totam compositionem calidam reddendam, sed frigidorum vim deducendam, aut certè tandem retundendam. Id quod Gal. l. 9. κατὰ τόπους docet, his verbis: Ex Opii & Hyoscyami &c:

Amati argumenta exploduntur.

Ad 1.

Cur calida frigidis misceantur.

Alterum Amati argumentum ita procedit: Gal. Paul & Constant. scribunt Populum calidam esse tantùm in primo: Ergo frigida est, aut saltem non calida. Indoctum sanè argumentum, & quod confutatione parum egeat. Debebat ergo concludere. Ergo Populus calida est, nullo modo frigida. Calidam namque esse in primo, est uno gradu à temperatis aut frigidis recessisse.

Refutatio 2. rationis Amati.

Tertiò argumentatur: Nullum habet Populus insignem odorem saporémve, quo calida possit iudicari. Ergo nullo modo est calida. Negatur antecedens, & ad eos omnes qui teneros oculos Populi nigræ degustarunt, olfecerúntve provocamus. Etsi verò tantæ vehementiæ non sit vel sapor vel odor, ut in tertio ordine constituere velimus, talis tamen est, qui ius suum ordinis primi facilè tueatur, ut fortè etiam accedat ad secundum, in quo sanè ordine doctissimus Turnerus, qui ingeniosissimè eadem Amati argumenta in Herbario suo Anglico refutat, collocare non dubitavit cum resina sua. Cornar. cùm videret Populum nigram adeò esse calidam, inquit idem Turn. consultissimum putavit accipere Populi albæ oculos. Vtrum autem rectè, an secus consulat, iudicabunt qui Nic. Alexandrinum consulent, móxque speciatim dicetur.

Ad 3.

Calidam ... ord.

Nobis sanè hac in parte neutiquam reiiciēdum videtur iudicium Tragi, qui utramque Populum albam [nam sic & nigram nostram vocat, uti dictū] medium putat obtinere temperamētum humidæ & terreæ substantiæ, ad refrigerandi potiùs, quàm excalfaciendi accedens: nisi quòd oculi odoratissimo illo gummi prægnantes, aliquantum calfactoriæ facultatis habent. Ergo dicendum distinctiùs, oculos Populi in prædicto ordine calidos, ipsámque etiam resinam. Reliquas verò partes inclinare ad frigiditatem.

Iudicium Tragi ... Populi temper.

Schuvenckfeldii edicto, folia & flores digerunt, resolvunt, attenuant: Oculi calfaciunt, humectant, siccant cum partium tenuitate: molliūt, digerunt, resolvunt. Oppidò hercle festivus qualitatum dispensator. Quo experimento, qua ratione, quo sensu foliis resolvendi attenuandique vim

Schuvenckfeldy temeritas.

vim tribuit? Et quis ipsi credat oculos simul humectare & exiccare.

Sed & illud addendum, falli etiam in eo Amatum, dum ait, tenellos cauliculos pro unguento Populeo sumi, quod non verùm: aut si alicubi fit: non benè fit: sed oculi accipiendi.

Plin. quidem dum Populum & uvas & semen ferre fatetur, illas unguentis, hoc verò comitialibus præfert: sed optimè monet Matth. ne ob id Myropolæ communis usus unguentum Populneum vocatum, ex Populi uvis conficiant, ut Ruell. credidit à Plin. deceptus. Quandoquidem Nic. Myrepf. qui illud unguentum describit, non Vvas, sed germina seu gemmas admiscet. Odorata enim sunt & ceraginosa: Cùm tamen nullus prorsus sit uvis odor, nulla insignis qualitas. An igitur antiquitas Populi Vvas inodoras admiscuerit dubitandum sanè est.

Sed Plin. & in eo hallucinatus est, dum Muscum in Populo nascentem, nihil ab eiusdem uvis differre existimavit. Eius verba sunt. Eodem & Bryon pertinet, Vva Populi albæ Optima circa Gnidium aut Cariam, in sitientibus aut siccis asperisque: secunda in Lyciæ Cedro. Hæc Plin. At Cedrus nullas fert Vvas, sed Muscum odoratum. Apud Diosc. legimus, post Cedrinum, optimum esse Muscum Populneum: sed hæc ad Populum albam pertinent.

Plin. quoque secuti sunt Hermol. & Ruell. qui aiunt Vnguentum ex uva Populi fieri, quæ Bryon sit. Verùm falluntur, nec hodiè ex Vva fit: neque sanè ea etiam oculis præferenda.

Lacuna scribit flores Populi albæ vulgò assumi in unguentum Populeon, quum videantur accipiendi flores nigræ Populi secundùm sententiam Gal. & Pauli. Verùm considerandum esse autores per flores intelligere gemmas quas oculos vocant, quandoquidem neutra florem ferat, ut benè ab Hermol. annotatum ait. Ast nescimus ubi Lacuna observarit Vnguentum fieri è floribus Populi, id nec in Italia, nec in Gallia, nec in Germania vidimus. Oculos pro floribus accipi non displicet, quanquam non destituantur suis floribus vel Iulis, ab uvis distinctis ambæ Populi, ut is cum suo Hermol. autumat.

Neque ijs accedendum, qui Nigræ Populi oculos neutiquam assumendos putant, sed albæ, quòd huius oculos frigidiores putent iis, quos tamen nos cum Manardo calidos potiùs, quàm frigidos censemus. Legimus etiam apud Gal. Aet. & Paulum, acopon διαιγείρυ, hoc est, è Populo nigra: nullibi διαλεύκης, hoc est, ex alba, legisse meminimus.

Cordus in suo Dispensario oculos Populi simpliciter sumendos tradit, non addens, cuius. At Matth. nigræ accipere iubet. Et Cronemburgius eorum improbat opinionem, qui volunt parari hoc unguentum ex oculis Populi albæ. Valet istud unguentum in omnibus calidis affectibus illitum: naribus inditum, & temporibus ac pulsantibus arteriis illitum somnum conciliat. Eius quoque usus ad calidos dolentésque tumores. Quidam & feliciter podagris calidis illinunt. Sed ne inveterescat cautio est: alioqui vires eas perdit.

Aetius & Paulus Aegineta ex oculis populi nigræ Oleum Aegirinum dictum conficiunt. Verno tempore id confici debet, cùm plurimùm gravis est, prægnansque resinâ, potissimùm in gemnis. Falsò legitur in Histor. Lugd. cùm nulla est circa illam Resina, Nam & Paulus Vere fieri præcipit, licet Aetius æstate parari iubeat, at uterque, quum multa circa sperma [sic baccas vocat] est Resina. Sumunt eius grana modicéque confringunt, & ad pondere expensum inde trientem, Olei dulcis sextarium immittunt, & ad dies 40. insolant, atque ita excolatum reponunt. Est hoc Oleum calfactorium, tenuium partium, attenuat, remollit, & est odoris iucundi. Cutis densitatem sanat autore Paulo. Ad cap. dolorem valet, & illitum membris dolentibus, podagris, arthriticis & nephriticis. Alii Olei uncias 76. recipiunt: vini verò lib. 4. oculorum Populi nigræ resinosorum Vere lib. 3. quos diutissimè terunt: pòst in oleo ac vino infundunt. Septem verò sequentibus diebus quotidiè eos agitare oportet. Octavo levibus prunis subiiciunt, incoquuntque ad vini consumptionem. Pòst fortiter exprimunt & in vase ad usus reponunt. Sic Curtius describit. Atque hòc propter coctionem admixtionémque vini calidius existimaverimus, & frigidioribus affectibus quoque adhiberi posse. Mirum verò hoc Oleum hodiè in Officinis nec parari nec haberi, quum tamen commodissimè parari posset, & in multos usus aptari. *Eius Vires.*

Oculis Populi nigræ odoratis & viscosis fœminæ pulchros capillos hoc modo comparant tradente Matth. Oculos cum butyro contusos ollæ indunt, quàm probè operculatam postquam per septem dies stare permiserint, igni tantisper admovent, quoad butyrum liquescat: butyrum hoc per linteum excolatum mundo vase reponunt, eoque capillos lotos & exiccatos illinunt: unde non tantùm pulchriores sed & prolixiores redduntur. *Capillitij fucus.*

Humor qui è Populi nigræ cavis effluit, verrucas & papulas corporisque attrita tollit, teste Plin. *Ad verrucas.*

Nugæ sunt quod scribit Curtius ex quorundam relatione vermes hominis animalisve vulnerum decidere, si horum vel pili, vel lana in apertum corticem Populi nigræ ante Solis ortum recondantur. Hoc autem Betulæ quidam ascribunt. *Superstitiosum contra Vermes Vulnerum.*

Simile illud Plinii: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur. *Intertrigo.*

Populi ferunt in foliis guttam, ex qua apes propolin faciant. Rami ab agricolis Octobri decerpti exiccantur cum foliis, ad pabulum hyemale capris & ovibus. *Apes. Pecudum cibus Vernus apta.*

Theoph. & Populum nigram deligit ad sustentandas vites nobilium vinorum, quòd minùs densa patulaque sit foliò.

Populi vitibus placent, inquit Plin. nulla illarum umbra, ludentibus foliis.

Huic materia lenta, ideòque scutis faciendis apta eodem autore.

Est sanè annosæ Populi lignum pulcrè crispante undarum discursu peramœnum: ideóque artifices Germani ex eo varia utensilia, mensas, abacos, lectorum spondas, capsellas, ostia, etiamq; coclearia & alia plurima parant. Attētiores ad rem eam in tenues asseres secant, & alia ligna iis investiunt. Alba est, sed vernice croceato tincta undulatam crispitudinem longè elegantiùs ostendit. Stupidos verò esse eos oportet, qui incoctas atramento Populneas assulas ad speculorū capsulas ab impostoribus emunt, quale ab iis divendi scribit Scaliger. Nam Ebeni lignum nec undatim Crispum est sicut hoc: aut si Populneum adolescentius fortè tale non sit, at reliqua facie, & pondere præsertim, & lævore etiam politum, Ebeno longè cedit. *Ligni usus. Varia utensilia. Impostura.*

POPVLVS ALBA : ΛΕΥΚΗ.



Descript.

Folia.

PLVRIMUM differunt Populi albæ folia à Nigræ foliis, totóque vultu aliam arborem docent. Sunt ea enim omniũ maxima, Aceris maioris potiùs, in acuminatas circircumrosas lacinias divisa, supernè cum atro virore fortuita lanugine donata: at inferiore parte denso tomento incano ceu Tussilaginis folia, sed magis niveo pubescunt, quo etiam obsiti sunt cum pediculis longis rami. Folia observavimus manus expansæ amplitudinem facilè æquantia. Quales ferat flores vel fructus nondum observavimus. Icon nostra est Gesnerina vel Cameriana: posterior lobeliana. Hic scribit Catulos ferre ante foliorum exortum, & latifolii salicis modo edere. Taber. scribit, villosos esse, & ex purpureo fuscos. Ligno est albo, quod facilè finditur, cortice albo lævi. Et hæc ut prior, gemmas in primo foliorum germinatu fert. Illa verò quæ minore est folio, non aliter ferè à prædicta differt. Hæc λεύκη est Diosc. & Theoph. τῆς δὲ λεύκης [inquit hic] καὶ τῆς κίσσου καὶ τῆς καλουμένης κρότωνος φύλλα ἀνόμοια, καὶ ἑτεροσχήμονα: τὰ μὲν γὰρ νέα περιφερῆ, τὰ δὲ παλαιότερα γωνοειδῆ. Variare ait folia, ut ex rotundis adolescentioribus, si veterascant, fiant angulosa: id quod Plin. nigræ quoque accidere vult, quod in nostris non reperiri ait Cæsalpinus. Eandem idem Theoph. fronde latiore, cortice læviori, atque omnino succulentiorem [ἀποσαρκώτερα] dicit, quàm nigram: [τῆς αἰγείρου] sed eandem in senecta ob alimenti defectum, in frondem augustiorem corticémque scabriorem abire, haud absonum putat, id quod ei facilè concesserimus, quòd idem fieri videamus in cæteris quoque arboribus, ut vetulæ strigosiores evadant. At si eam in nigram hac ratione transformari putet, ut ex aliorum relatione citat, & aliquas rationes, quare id

Tomentum.

POPVLVS ALBA FOLIO MINORE.



Catuli.

Lignum.

Cortex.

Gemmæ

Popul. folio minore.

Leuce veterum.

fiat, producere conetur, ei sanè neutiquam assentiemur, ut clariùs exposuimus in historia Nigræ.

Theoph. sibi contradicit.

Ceterùm videtur Theoph. sibi ipsi contrarius: nam modò citato loco, qui est l. 5. caus. c. 8. τὴν λεύκην λειοφλοιοτέραν καὶ τὸ ὅλον ἀποσαρκώτερον τῆς αἰγείρου hoc est, Populum albam cortice læviori, & in totum lætiorem dicit quàm Nigram; qui tamen l. 3. c. 14. hist. τὴν αἴγειρον seu nigram μακρότερον καὶ λειότερον dicit: foliorum verò figuram similem, simile & lignum candore esse cùm cæditur. Videri autem utrámque flore carere. Hîc Populum nigram λειότερον dicit: ibi albam: quod miramur nasutissimum non observasse Scaligerum. Nec est, quod nobis quis obtrudat, in causis eum de cortice loqui [ut sanè facit] in historiis verò folia conferre. Nam simpliciter læviorem dicit, nullam foliorum faciens mentionem. Imò hæc non intellexisse apertè patet ex statim sequentibus: τὸ δὲ σχῆμα τῶν φύλλων &c: priùs ipsas arbores contulerat: nunc demum de foliis transigit. Et videtur nobis τὸ ἀποσαρκώτερον non longè aliud esse, quàm μακρότερον, saltem in harum arborum collatione. At illud epitheton in causis albæ, hoc in historiis, nigræ tribuit. Vtrobique verò ambas inter se confert: ut qua ratione excusemus Theophrastum, nunc non habeamus. Cogitabimus autem in posterum.

Gaza not.

Gaza λεύκην non rectè vertit simpliciter Populum, apud Theop. l. 1. Hist. cap. 16. Magna sanè differentia in foliis est, non tantùm, quòd folium albæ subtus candidum sit, sed etiam quòd laciniatum. Si quis autem obiiciat, Theoph. l. 3. hist. cap. 14. dicere, τὸ δὲ σχῆμα τῶν φύλλων παρόμοιον. Resp. similitudinem esse foliorum primùm erumpentium, non autem adultorum: alioqui & hic sibi ipsi contrarius foret Theoph. Sed hanc obiectionem & ipse Theoph. sustulit, paullò pòst descriptionem ex eo à nobis adductis verbis. Nugantur qui in suis Herbariis Populum albam folio non anguloso pingunt, vel potiùs pro alba, nigram ostendunt, quæ folia non habet laciniata.

Plin. err.

Plin. non benè inspexit Populum albam, quam rectè quidem folio bicolorem dicit, sed supernè candicante, inferiore parte viridi. Nam contrarium apparet: supernè viret, infernè albet. Minùs excusandus Lonic. qui eundem errorem commisit: qui quàm ignarus fuerit stirpium, ex eo patet, quòd in hac tàm vulgari planta tàm turpiter cæspitat. Pro ea iconem exhibet Populi nigræ: cui in descriptione, quam ponit, nihil respondet: confunditque inter se utrámque Populum, ac etiam Libycam. Nam folia albæ tremere dicit: ideoque Gallis *Trambulam*, quasi Tremulam vocari: quod veriùs Libycæ competit: folia primò rotunda, postremò angulosa dicit, cùm tamen nigram pingat, atque id tantùm albæ competat: addens eius folia esse supernè alba, subtus viridia, cùm contrario modo se res habeat: ut tandem nesciamus, an credendum ei sit, & de qua intelligat, cùm ait: ferre Iulos cinereos, qui sine fructu decidant.

Lonicer stirpium ignarus.

Iulii ei rei.

De hac intelligendum quod Plinius simpliciter de Populo tradit, cùm ait: Populorum foliis grandissima lanugo. Evolat candidæ (tradita folio numerosiore candida) ut Iulus. Quantquam equidem quæ sit illa grandissima lanugo, nondum videamus. Nam foliis parte inferna quod aspersum est incanum tomentum, tàm

Plin. c. rect. & lustr.

grande

grande non est, ut grandissimum dici mereatur. Vnde suspicio nobis non vana, fortè legendum esse, candidissimum. Cætera quoque non satis clara videntur, & parum abest, quin totum illum locum corruptum dicamus. Quid enim sibi iis vult verbis: Evolat candidæ ut Iulus. Si Iulum intelligit: sitita. At & reliquæ Populi Iulos habent. Non ergo de candida sola id dicendum. In M.S. ita legitur: grandissima lanugo euolat. Candidæ &c: est ut Iulus. Alii sic legunt. Euolat &c: candida, & ut villi. Dalech. sic. Evolant candidæ & ut villi. Idem & alibi huic folia circumagi post solstitium ait: eóque argumento certiùs intelligi sidus confectum.

Cæterùm quicquid antiquitas de Populo prodidit, ad hanc potissimùm pertinere videtur. Genes. 30. Populi fit mentio: ubi scribitur Iacobum virgas eius cum aliis ineuntibus proposuisse pecudibus, ut ostendimus in historia Castaneæ. Nec tamen pro certo asserimus hanc intelligi oportere, vel aliam. Vetus interpres & posteriores, ut Castalio, ita verterunt. In Græcis scriptum λεπίσματα λευκὰ &c: Quid si legas λεύκης, & intelligas Populum albam. Lonicerus annotat Populum dici Hebr. eo loco Libne: Tigurini interpretantur Weyden / id est Salicem: an benè iudicent alii.

[...]li Ger-[...]cob pe-[...]bus [...]suit. *Libne Hebr.* *Vvæ.*

Hermol. uvas tribuit Populo albæ, Plinium secutus: an benè nescimus. Inquiratur. Eadem Populus & Herculi dicata consecratáque fuit, teste Plinio: Vnde Virgil.

Populus Alcidæ gratissima:

de qua etiam intelligit, dum dixit:

------Herculéaque arbos umbrosa Corona.

Idem in ludis iuventutem fronde Populea velatam fingit: quòd ἥβη, id est, Hebe, sive iuventus, Herculis uxor sit, cui Populus dicata est. Hoc autem Physici, ut Probus ait, ad naturalem causam ἀλληγορικῶς referentes, Herculem tempus significare volunt, ac ei Populum devovent; propter colorem album, quo dies accipitur, & nigrum, quo nox. Vnde Salii Herculi ad aram maximam in foro Boario sacra facientes, Populi fronde coronabantur: Vnde etiam Virgil. Æneid. 8.

Dixerat Herculea bicolor cùm Populus umbra
Velavítque comas, foliísque innexa pependit.

Et non longè post:

Tum Salij ad cantus, incensa altaria circum
Populeis adsunt, evincti tempora ramis.

Docent autem alii, Coronam Lauream his præfici. Cæteri verò ad fabulas referunt, & ad albam tantùm Populum. Vnde Pausanias, albam Populum Acheroidem vocat: contrà Aristoteles nigram. Quòd primus, iuxta Acherontem Thesprotidos amnem genitam ad Græcos transtulerit. Ἀχερωὶς Homero quoque dicta, quòd redux ab inferis Hercules, Populi in Acherontis ripa nascentis ramo coronatus, emerserit, Harpocratio teste. Lepida est fabula. Nam quum ad inferos Hercules descenderet, & labore defatigaretur, corona ex hac arbore complexa, caput, propter sudorem velasse dicitur: Vnde foliorum partem alteram, quæ temporibus adhærebat, exalbuisse aiunt: partem verò exteriorem, propter inferiorum calorem nigram permansisse: eósque colores sic in ea permansisse, ut bicolor postea fuerit. Alii autem eum ab inferis redeuntem, primum arborem istam contemplatum se inde coronasse, conveniente plantæ colore albo huic eventui, quum è tenebris in lucem commearet. Eandem causam & Pausanias refert: proindéque [addit] non alio ligno cremari victimas in Elide Iovi Olympio. Alii denique dictam ita tradunt, quòd Hercules devicto Cerbero, Populum arborem ex Acheronte detulit frondibus eiusdem coronatus.

Aristoteles omne solū sylvosum arborosúmque, Acherusion dici prodidit: ad quod fortè alludens Poëta festivissimus, Vlmorum Acherontem dixerit in Amphitruone. Horat. *Acherusion quid Arist.*

Tempora Populea fertur vinxisse Corona.

Theocr. εἰδ. β. λεύκαν ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος: quo loco interpres scribit Populum sacram esse Herculi.

Pausanias in Eliacis scribit Populum etiam λεύκην ab Homero appellatam. *λεύκη Homer.*

Lambinus suspicatur bicolorem dictam Populum, quòd & alba & nigra in hoc genere sit, quæ Populus dicitur. Sed potior est illa ratio, quòd frons Populi etiam albæ revera bicolor est. Apud Horat. Carm. l. 2. od. 3. legimus: *Bicolor unde.*

Quà Pinus ingens, albáque Populus
Vmbram Hospitalem consociare amant
Ramis, quà obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo.

Item Epod. lib. od. 3.

Ergo aut adulta vitium propagine
Altas maritat Populos. *Populus maritata.*

Contra Od. 5. l. 4. Populum, Vlmum & similes arbores viduas appellat; quæ vitibus carent. Quid si legendum cum Lambino dicamus, albas maritat? nisi & superiùs quoque legendum sit: altaque Populus. Vtraque lectio ferri potest. *Populus vidua.*

Texebant (ait Parrhasius in Claud.) sibi Bacchæ coronas ex alba Populo, &, ut ait Harpocration, iuxta ripas Acherontis enata. *Baccharum coronæ.*

Populum albam Plautus Farfarum appellat, à foliorum multitudine, ut quidam volunt. Quid si dicamus à foliorum similitudine cum herba Farfara, cuius folia itidem inferna parte albicant? Prosternebam eos [inquit in Pœn.] ut folia Farfari; quæ levi impulsu venti alicuius Autumno universa aliquando cadunt. *Farfarus Plauti.*

Porrò ut ad historiam redeamus, plæraque quæ Ruell. de Populo alba tradit, Libycæ potiùs competunt, quàm nos Cercida Theoph. censemus, multùm ab hac diversam, atque adeò tota specie. Huic illæ voces, *Tremula, Trambula*, non albæ competunt, & etiam à vulgo tribuuntur. Idem cum Hermolao Plinium titubantem potiùs, quàm naturæ codicem inspexit, ut diceret, Populum albam foliis esse infernè herbaceis: nec ex nostra alba hodie paratur unguentum ut ille ait, nec ex sua Tremula; nec scopis tantùm natæ Populi: nec infelices damnatáque religione; quòd neque semen ullum, neque fructum ferant, ut oscitanter cum Plinio asserit. Denique nec Bryon est uua Populi: ut quid veri in ea historia, habeat præ erroribus vix appareat. *Ruell. taxantur multi errores.* *Hermol. not.*

Eosdem plerosque errores & Curtius habet. *Curtius sugillat.*

Alciatus in suis Emblem. Populum nigram pingit, & albam vocat. *Alciatus not.*

Tragus Populi albæ alteram speciem hanc facit: nam priorem albam dixit, quæ nobis nigra est.

Ryffius iconem proponit Populi nigræ: nec tamen declarat aut scribit, quam intelligat. *Ryff. not.*

Albarus, Pet. de Crescentiis. *Albarus.*

Λεύκη, speciem Populi inquit Scal. à colore quoque in Italia Albara. Nihil igitur fuerit *Albara.*

[...]herois [...]sania. [...]mero. *[...]menta [...]rum [...]lo Po-[...]bico-[...]afe.* *[...]ult di-*

impedimento quominus apud Theoph. Albaram
Latinè vocaret Gaza, qui & alibi alia fingit, &
multis locis, ubi est utrumque λεύκη & αἴγειρος al-
terum omittit, ut l.3.c.6. ubi λεύκην simpliciter
Gaza se & alios fallit. populum vertit, & αἴγειρον omittit; pro ea repo-
nens Alnum, cùm tamen paulò ante κλήθραν Al-
num reddidisset. Tanta est huius interpretis fides
se & alios fallentis. Nec tamen verum quod
Theoph. ἄκαρπα seu steriles dicit λεύκην, & αἴγειρον,
Theoph. & Plin. error. hoc est, tàm albam quàm nigram Populum. Ex
quo loco Plinius easdem infelices damnatásque
religione dicere ausus fuit, easdémque arbores
citat, quas hîc ἀκάρπους Theoph. dicit. Sed de hac
re iam priùs dictum.

Epitheta. Dicitur & Virgilio *Candida Populus: Populus Al-
cida gratissima: Populus in fluuiis pulcherrima*, & a-
licubi, *Populus* solùm. Huic & aliis Poëtis, *bi-
color, nutrita, nuda, alba, alta, phaëthontias, glau-
Pop Heraclea. ca, frondens, ardua,&c. Populus Heraclea, cana, um-
brosa, frondosa, Guidoni de Fontenayo.* Mirum quo
Pop nigra Solerio; malè. consilio Solerius hanc *Populum nigram* dicere au-
sus sit. Minùs placet eandem Castori Dur.& Po-
Cast. Dur. repreh. pulum nigram, Germ. Aspen & Gall. *Tremble* di-
ci: nam nec nigra est: & uox Aspen sicuti *Trem-
ble*, Libycæ competit. Lob. priorem, *Populum
albam latifoliam*: posteriorem *minoribus foliis*, pin-
Latifolia. Arbor admirans. gens utramque dicit. *Arbor admirans* vulgò, in-
quit Scuuenchkfeldius, ob folium bicolor, super-
Schwenckf. castig. nè candicans, inferiore parte viride. Hæc ille.

Eóque res nunc rediit, ut & arbores iudicio
præditæ mirari audeant, quid miremur in illis.
Miretur sanè Populus, cur se non propiùs inspe-
Locus. xerit bonus ille vir, sed ex aliorum ore suæ fron-
dis colores invertere sit ausus. Contrarium si di-
xisset, non *Arbor admirans*, sed *Admiranda nobis*:
seu *Admirabilis*, ut ille dicere voluit aut debuit,
restitisset. Sed hæc ad scholas. *Leuce* etiam Lat.
dicitur. Arab. *Haur*. Hebr. *Libne* teste Lonicero,
Lisnach, Trago. Germani autem luxuriant in huius
arboris nomenclatura idque pro regionum varie-
tate.

Nomina linguar. Iis enim dicitur, weiß Alberbaum / weiß Po-
pel / weiß Papelbaum / weiß Papelweiden: Pa-
pelbaum & Papelweiden etiam simpliciter,
Sarbaum / Abelen / Bollen / Poppelbaum / A-
bielbaum / Papierbaum: quæ duo postrema no-
mina Schuuenckfeldius adiecit, quorum alte-
rum Papyri arborem denotat: alterum admira-
tionis arborem. Belg. Abeelboom / Popelen-
boom. Angl. Whyt aspe ou Poplier tree. Gall.
obeau, *Aubel*, vel *Obel*: Provincialibus *Aulbero*:
Vascon. *Viole*. Ital. *Popolo bianco, la pioba, Albare*.
Hisp. Castil. *Alamo blanco*: Catal. *Alber*. Portug.
Amievro & *Alamo branco*. Bohem. Topol. Sclavon.
Lopel, Topel, teste Hort. Lusatiæ. Vngar. Jeg-
nyc fa.

Locus. Plinio autore, Populus montes amat: at consi-
derandum an hanc intelligat, an potiùs Liby-
cam. Nam paulò pòst ait: Populos in aquosis
provenire: quod & Theoph. dixerat. Nam in
partibus ad Rhenum sitis, locis humectis, & uligi-
nosis tractibus pratísque nasci gaudet. Frequen-
tissima nascitur utraque Populus in agro Man-
tuano ac Ferrariensi, non modò in Padi littori-
bus, sed & per agros & prata in fossarum aggeri-
bus, ut testatur Matth. Provenit & in monte
Baldo teste Calceol. Scribit Turner. non me-
minisse se in Anglia vidisse, sed in Italia iuxta
Lucianus nor. Padum frequentem observasse: ut Lucianus con-
spicilio eguisse videatur, quando ad Padum nul-
las Populos se vidisse scribit. Neque verisimile
est post eius ætatem demùm ibi consitas, cùm
longè ante eius tempora ibi natæ Populi celebra- *Padus Populifer.*
tæ fuerint à scriptoribus, adeò ut & Populifer,
uti dicebamus, à Poëtis nuncupatus fuerit. Pul-
chra atque procera videtur propè Basileam ver-
sus arcem Binningen. Nostra cura Argentuariis,
vulgò Horburg, in arce E. C. VVirtemb. è vicinis
locis accersita & in horto Montb. plantata. In
Lotharingiæ sylvis etiam observavimus. Illa ve-
rò quæ minore est folio, frequentissima est in
Brabantia, teste Lob. Nascitur etiam circa Basi-
leam, qua itur ad novam domum.

Leuce aquarum præavida, non modò avul- *Satio.*
sione, sed & summis ramulis facilè pullulat, au-
tore Theophr. Auctu facilis est. Sed celerrimè
pulcherriméque germinat ex avulsione, uti sali-
ces. Eam etiam si quis prægrandem, & cum ar-
bore se exæquantem transtulerit, optimè perdu-
rare posse idem tradit. Defixam seri nunquam re-
cusare: Proinde non solùm semine, radicéque *Vbi serenda.*
germinationem, sed & hanc assignari posse. In
agrorum circuitu potiùs plantanda, quia umbra
eius nocua, & radices magnas & copiosas fundit.
Quanquam & hoc commodi habeat Populus,
quòd loco vitioso & sterili benè proveniat, ut
observavit Aug. Gallus. Superstitiosum utique
quod Theoph. inter alia arborum quarundam o- *Ostentum de Populo.*
stenta prodidit, Populum albam Stagyris in
Musco prociduam sua sponte resurrexisse. Credat
qui volet. Vitium causa, hoc est, perticarum vites *Vt pro vitibus seren.*
sustinentium, Populus alba seritur bipedaneo pa-
stinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipe-
dali intervallo, terra superiniecta, duorum cubito-
rum crassitudine, ut docet Plin. Sed qua ratione
Vlmeta instituas, & ad eius imitationem & Po-
puleta [nam & hanc desiderat Vitis] ad vitium
sustentationem, seu, ut prisci loquuntur, ad ma-
ritantas vites, ampliter traditum in Vlmi histo-
ria.

Populus vitibus placet, inquit Plin. Idem Po- *Vires & usus.*
pulum inter frigidissimas recenset, quòd sit aqua-
tica: lentissimásque dicit & scutis faciendis aptis-
simas, quarum plaga contrahit se protinus, clau-
dítque suum vulnus, & ob id contumaciùs trans-
mittit ferrum. Sed eum ad materiem potissimùm
respexisse certum est, quæ ad eosdem usus cum
nigra accommodari potest & solet. Ignibus di-
catum Populi lignum multùm eructat fumum in-
quit Ruell. Diosc. Populo albæ vires has tri-
buit: eius cortex unciæ unius [alij, denarij, & re-
ctiùs inquit Dod. in Græco habetur ὁσον ὁλκῆς μιᾶς
πινόμενος: nec prior dosis superflua nobis videtur
corticis nulla vehementi qualitate præditi.] pon-
dere potus Ischiadicis & Stranguriæ seu urinæ *Ischias. Stranguria.*
stillicidio prodest. Traditur & conceptum pro-
hibere seu adimere [ἀτόκιον] si cum mulino *Contra conceptum.*
rene bibatur. Sed & folia post purgationes cum
vino pota idem præstare dicuntur. Tepidus quo-
que foliorum succus aurium doloribus utiliter
instillatur. Pillulæ verò quæ primo foliorum ger-
minatu erumpunt, [σφαιρία vocat: intelligere vi-
detur gemmas] tritæ & cum melle illitæ oculo- *Oculorum hebetudini.*
rum hebetudini [ἀμβλυωπίας. Al. αἰγίλωπας] meden-
tur. Nec desunt qui memoriæ prodiderint, tùm
albæ tùm etiam nigræ Populi corticem in tenuia
frusta concisum, ac stercoratis areolis sparsum &
quasi satum, quavis anni tempestate fungos edu-
les proferre. Plin. Populi albæ foliorum succum *Fungi e Populo.*
calidum aurium dolori conferre ait: & simpliciter *Aurium dolor.*
dicit, corticem potum Ischiadicis & stranguriæ
prodesse. Hoc & Serenus testatur.

Sæpiùs occultis victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur,

Populus

Populus alba dabit medicos de cortice potus.

Gal. abstersoriæ facultatis Populum albam dicit, & temperaturæ mistæ, ex aquea tepida & terrena extenuata essentia. Hinc fortè Schuuenckfeldius occasionem sumpsit Populum albam habere vim humectandi & siccandi. At aliud est ex contrariis qualitatibus mistum esse: aliud contraria præstare, hoc est, simul humectare & siccare posse. Eadem ratione quis dicat vinum calefaciendi & refrigerandi vi pollere. Sed hîc non disputandi locus. Ipse viderit, quo experimento hoc dixerit.

Cautiùs Dod. in hist Gal. Folia, inquit, & cortex Populi temperata sunt in calore & frigiditate, nonnihil tamen sicca & abstergentia. Porta albam quàm nigram humidiorem dicit: Lacuna tàm albam quàm nigram calidas dicit in primo gradu, & paulò sicciores, quàm temperatas: & habere partes tenues. Præterea efficaciores esse flores ramis. Resinam eodem temperamento esse, nisi quòd nonnihil calidior sit quàm flores. Folia decocta potu torminibus mederi Schuuenchfeld. tradit: & ambusta sanare imposita.

Nic. Goddinus in Chirurgia militari Populi lanuginem commendat ad fluxum sanguinis, quod & Holler. facit in instit. Chirurgicis: sed molliter evellenda vel abradenda.

Nolumus hîc cum Alberto impiè docere modum causandæ sterilitatis aut abortum cum Populo. Forte & nimis iam dictum ex Diosc. Talia suis autoribus relinquenda, nec in vulgus specialiùs spargenda & explicanda, ut quidam neotericorum, speciatim eques quidam, cui tamen votum erat castitatis. Sat sit peritos ista scisse, ut obviam eant. Sanè aranei ex herbis venena: solæ apes mella colligunt. Lacuna, ut antè monuimus, ex huius oculis fieri unguentum Populeum scribit: sed ubi, non docet: ideò non credimus.

POPVLVS LIBYCA. ΚΕΡΚΙΣ THEOPH.



POPVLVS Libyca facilè & brevi tempore in magnam excrescit altitudinem, radicibúsque reptantibus latè se propagat: Cortex partim nigricat, partim albicat. Folio est continuò tremente, breviore, rotundiore quàm nigræ, per ambitum crenato, superna parte virente, inferna ex cinereo candicante, ac propemodum glauco, [Matth. punctis quibusdam albis consperſum esse notat] longissimis pediculis donato. Folia in extremo ramo interdum magis angulosa, & subtus incana, ad populi albæ quadantenus accedentia; qualia iuniora. Fert & nucamenta uncias quinque circiter longa, lanuginosa, cinericei & fusci coloris, arundinaceæ iubæ portiunculis similia: quibus subsunt verticillatim quodammodo apices pusilli, albidi. Oculi acuti, nitidi, spadicei. E semine suo, inquit Tragus, quod Salicis quarti generis simile cernitur, reviviscit. Contrà Matth. fructum nullum, nec flores ferre scribere ausus est, cùm tamen ipsemet paulò pòst sibi manifestè contradicens scribat: Semen legi antequam rumpatur, & siccari in umbra. Mendacem oportet esse memorem.

Κερκὶς hæc apud Theophr. cuius nominis rationem nullam adhuc videmus. Fieri potest, ut κέρκις irrepserit, pro κέκρη aut κέκεις, vel κρέκης, à κρέκειν, crepitu & tremulo concussorum foliorum motu, id quod Plin. sæpenumero Populo in genere tribuit, & nos potissimùm in hac observamus. Theophr. κερκίδα Gaza Populum Alpinam vertit. Est quidem hæc magis alpina quàm cæteræ Populi species: at non ideò decuit Gazam interpretis fidem excedere, & novum Theophr. affingere nomen, præsertim tale, quod nihil minùs quàm κερκίδα exprimat. Si fingere voluit, cur non Tremulam dixit.

Ruell. Græcum nomen, quasi Græcè nescisset, omisit. Alpinam ex versione Gazæ, Libycam ex Plinio appellavit. Hermol. Alpinæ nomen non posuit: non posuit Cercidos, & dixit: Nostros facere tria genera: quasi verò non & Theoph. totidem faciat. Nemo enim est, inquit Scal. qui Cercida Populi speciebus non annumeret, si earum communes differentias contempletur. Ruell. hoc amplius erravit addit idem, qui Alpinam cum Libyca coniunxit: utramque confundens. Quippe si Alpina est, Libyca non erit. Nam & cœli segmenta alia, & natura loci longè diversissima. Scaliger putat non convenire Plinianam Libycam cum Cercide Theoph. quòd Plinius folio minimam ac nigerrimam dicit. At Theophra. φύλλον χρώματι σχεδὸν ὅμοιον, τὸ ὕπτιον, καὶ τὸ πρανὲς. Hic nihil nigroris intelligas, tantò minùs illius maximè nigri. Sic Scal.

At nobis Libyca Plinij & Cercis Theophr. eadem videtur. Nam quod Plin. Libycam suam folio minimam dixit, ac nigerrimam, sine dubio, id cum respectu ad albam dixit: quanquam & sic nigerrimam licentiosiùs dixit. Nigrior est, quàm alba. Illud verum huic folia esse minima inter cæteras Populos. Quod verò eandem idem, fungis enascentibus laudatissimam dixit, id de alba Diosc. Profectò non displicet lectio codicis m. s. quæ, ut annotat Dalechamp. ita habet: Quæ Libyca appellatur, minima folio, ac nigerrima evanescentibus fungis. Laudatissima alba, &c. Quæ lectio si bona & genuina, iam nihil ampliùs habet Scal. quod quiritetur. Est enim vera. Nam autumni fine cessantibus fungis, hoc est, non ampliùs erumpentibus, arbores totas penè nigra fronde vestitas videas, antequam folia decidant.

Sed & Theophr. descriptionem producamus. Cercis, inquit, Populo albæ similis est, cum magnitudine, tùm quòd ramos albicantes quoque habeat: [ὑπολεύκους: & verum hoc, ut diximus in descriptione: præsertim in iunioribus.] folia fert Hederæ, sed partim angulosa, partim oblonga & in acutum fastigiata: colore parte supina pronaque ferè simili, pediculo longo & gracili pendentia, ideóque non rectò sed reflexo & nutante. Cortice vestitur asperiore, quàm Populus alba, scabrioréque, Pyri sylvestris in modum. Hæc Theophr. de Cercide sua, quam utrique Populo subiicit. Quæ sanè apposite in Libycam nostram quadrant: nec alia hactenus inventa, quæ Cercidi meliùs respondeat. Nobiscum quoque sentiunt Anguil. Solerius, Matth. Hist. Lugd.

Oculi. Semen. Matth. sibi ipsi contradicit. Cercis Theoph. Populus alpina. Gaza not. Ruell. taxat. Hermol. sugill. Al. in Ruel. error. Scalig. optimo reiicitur. Descriptio Theoph.

& alii. Vitruvius qui reliquarum meminit, huius oblitus est.

Tragi opinio refut. Non assentimur Trago, hanc inodoram facienti. Eiusdem albam odoratam, nigram esse, antea demonstratum.

Falluntur quoque, ut benè notat Cordus, qui Populum albam esse existimant arborem, quæ à Germ. Ein aspen nominatur. *Non est Pop. alba.* Hæc est 3. Populi species à Plin. Libyca sive Alpina dicta. Sed longè turpiùs fallitur Lonic. qui hanc non modò Aspen vocat, sed Aeginum seu Populum nigram quoque dicit, quando ait folia ei perpetuò tremere. *Lonic. multiplex error.* Is etiam lib. 4. cap. 28. huius nomina confundit cum Populo alba & veriore nigra: nunc [c. 29.] pro nigra exhibet: licet non habeat oculos odoratos, qui simile quid cum succino seu Electro fundant, quod ille ineptè vocat das Gummi des Aspenbaums.

Pena & Lob in Adverſ. suspicati sunt κερκίδα Theoph. esse arborem Iudæ: sed Lob. in suis Obs. eam sententiam mutavit, & Populum Libycam dixit. Est quidem κέρκις quædam siliquata apud Theoph. lib. 1. hist. cap. 19. sic enim ait: *Theoph. illustr.* Quædam arbores semen in siliquis inclusum habent, ut Ceraunia, quàm Ægyptiam Ficum vocant, Cercis, & Colutea Liparæ. At in nostro Aldino Codice non κέρκις, sed κικὶς legitur: *Cercis alia Theoph.* sicque legendum vult Solerius. At quid Galla seu κικὶς ad siliquas? Scaliger vult legendum κερκὶς: Ita & Dal. & Hist. Lugd. *Soler. not.* Ergo duæ fuerunt Cercides apud Theoph. siliquata, & non siliquata de qua hîc agitur: Nam in huius descriptione quæ satis ampla, & paullò ante à nobis adducta, siliquarum non meminit.

Non est Cratægus. Non placet eorum opinio, qui Cratægum Theoph. eandem cum Populo Libyca faciunt. *Tremula unde. Trambula.* Huic propriè competunt illa nomina *Tremula*: *Trambula*, quoniam longis & gracilibus petiolis pendentia folia levissimo auræ afflatu tremunt, tremulúmque excitant murmurillum. Ob eandem causam Gallis *Tremble* & à Belgis Rateleer dicitur. Delphinatibus *Tremm*, & *Tremblen*. *Nomina Linguar.* Germ. Libyscher Pappelbaum Zitterpappel. Sed plerisque Aspen. dicitur nonnullis Heilgen oder Götzenholtz: id est, idolorum lignum: fortè quòd Idola ex eo sculpantur. *Idolorum Lignum.* Dicitur & Flandris Ratelboom? quibusdam Gallobelgis Riespe. Ital. *Popolo montana.* Angl. Asp/ vel popler of the montayns & Asp simpliciter. Scotis vulgò Quacking asp/ id est, tremula Populus. Vng. Nyar fa.

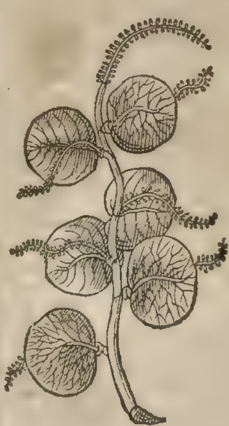
Locus. Etsi verò Plin. Populum simpliciter dicat amare montes, tamen id de hac potiss. intelligendum, quanquam & in ulignosis sylvis nasci gaudeat, inter Betulas. Toti Germaniæ & Bohemiæ familiarissima. In Suntcovia propè Basileam, ubi plurima crescit, passim ferè cum plurimo visco observavimus, & Iulos antè folia proferentes, Martii fine. *Tempus.* Abundat etiam circa Montbelg.

Vires & usus. Libycæ Populo easdem facultates cum cæteris tribuit Matth. sed imbecilliores. Tragus suam Populum nigram [ita vocat Libycam] tradit ex quorundam sententia calidæ ac nonnihil siccæ qualitatis esse. Hodiè magni in medicina est usus. Scribit tamen Schvvenckf. Nucamenta Aprili collecta aceto macerata, contra Hemorrhagiam convenienti medicamento imbuta naribus indi.

Ligni usus. Ligni materies quæ candidiss. ac leviss. à tornionibus (inquit Schvvenckf. expetitur. Ex eadem, propter levitatem Calopodia parantur, & in imagines exsculpitur. Passavantii, Abbatis Murbacensis oppido, Burgundiæ contermino, vidimus detrahi corticem iuniorum arborum ad altitudinem hominis, pro facibus, *Brandons* vocant: *Faces.* quem aiunt ardere facilè, nec minùs lucere quàm faces quæ ex Abietino ligno, aut etiam quæ ex cera & resina, quales cum Ellychnio parari solent. Dal. manu annotatum invenimus, Nortmannis *du Saule blanc*, dici & nasci in fluentium aquarum ripis, cuius lignum carbonem præbeat ad conficiendum bellicorum tormentorum sulfuratum pulvisculum optimum. *Carbo ad tormentorum pulv. Gerem.* Putamus eum hanc arborem intelligere, aut certè unam ex prædictis Populi speciebus: Fortè albam.

POPVLVS NOVI ORBIS.

Cap. IX.



Descript. E Novo orbe, non ita dudum, nec minùs elegantes, nec parum similis arboris ramos prægrandes Angli mercatores, uti referunt Pen. & Lob. in Adu. illinc reversi attulerunt, quorum Morgani dono iconem exhibemus. Virgulta sunt aliquantùm flexuosa, & per semipalmum palmúmque crebra, geniculata, veluti insertione commissuraq; partium nodosa, unde excunt è singulo pediculo singula folia, ora exquisitè rotunda, nec uspiam, nisi quà pediculus hæret, intercisa, crassa, rigida, latiora. *Folia.* Arbor Indæ: cui Populi alternatim exeunt prælongi loculi, stipati acinulis multis exiguis, planè Populi ritu. *Acini.* Quare & hanc Populum Peruvianam vocare visum fuit:

Sapor. Gustu est perquam astringente, aliquantum calfaciente, subsalso. Eandem Hist. Lugd. exhibet Populi Americæ nomine.

Tocet guebit. Est & Populo similis *Tocot-guebit*, ligno summi candoris, resinæ Thuri similis: de qua lib. seq. inter resiniferas.

Populi Camphoram ferentes. Taricamahaca. Succinum. In Populi autem genere videntur esse arbores, quæ Camphoram ferunt, Cæsalpini iudicio. Sed de ea lib. seq. In eoque Populi modò magna arbor Tacamahaca Monardis, etiam tradetur. Item Succini seu Electri historia, quam multi Populi lachrymam existimarunt.

DE ACERE EX VETERIBVS, ET IN GENERE.

Cap. X.

Disputatur inter Grammaticos cuius generis sit Acer, quidam enim docti uolunt, fœminini

minini generis iuxta regulam grammaticalem. Hinc ſcriptum invenimus in Lexicis : Acer neutri generis contra Priſcianum, qui fœminini eſſe putavit : contra verò Priſciani opinionem teſtimonia hæc citantur: Ovid. lib. 1. Amor. Eleg. 11.

Subſcribam. Veneri fidas tibi Naſo tabellas
Dedicat: at nuper vile fuiſtis Acer.

Idem

Acérque coloribus impar.

Acer autem vel Aceris, ut Solinus in ſuis memorabilibus dicit, ſic quibuſdam dicta, (nominis ratione longè ſatis petita, quòd artificum acria ingenia, propter eius materiei præſtantiam ac elegantiam exerceat : Vnde Plin. eam ab operum quoque ſubtilitate commendavit.

Σφένδαμν@- Theoph. Cuius, inquit, alij duo, alij tria faciunt genera. Primum quod communi nomine σφένδαμνον [Scal. σφένδαμνιν ſcribit : fortè error typogr. Gaza Accre vertit] vocant id eſt Acer : alterum, quod ζυγίαν, id eſt Carpinum: [Gaza utrobique Caprinum vertit, ut aliquid peculiare haberet.] Tertium quod κλινότροχον, id eſt, lectirotam, ut Stagiritæ vocant. Differunt autem inter ſe Acer & Carpinus, quòd illi materia ſit alba & nervoſa: huic flava criſpáque. Arbor utraque notabili magnitudine, [τὸ δὲ ξύλον ἀμέγεθες: ampla ambabus materia] Platano utriuſque materies in findendo ſimilis, [ἀμφοῖν τῇ σχίσει ὅμοιον τῷ τῆς πλατάνου], rigida, [τετανὸν : poſſis & lævem & lentam dicere.] ſed gracilior, macrior, mollior & longior. Tamen tàm Aceris quàm Platani partes omnes dum finduntur, ſemper deſinunt in mucronem: at non ita mediotenus fiſſa, [μεσοσχιδῆ] nec ita multùm in ſummo [ἀλλ' ἀκροσχιδέστερα οὐ πολύ. Fortè & dici poſſit, in ambitu fiſſa haud ita multùm in mucronem abire.] ſed provt eius fuerit magnitudo. [ἵνα δὲ ὡς κατὰ μέγεθ@-. Aliter Gaza legit : ait enim, Multinervia ſunt minùs, quàm pro ſua magnitudine.]

Corticem habet paulò ſcabriorem, quàm Tilia, liveſcentem, craſſum, habentem naturam fervidiorem quàm Piceæ, [πυρώτερον ἢ ἡ τῆς πίτυ@-: Gaza legit πυκνότερον, ſpiſſiori : fortè rectiùs.] & qui facillimè flectatur. [ἀκαμπῆ: Gaza legit δυσκαμπῆ, inflecti contumaci : & ſanè non eſt flexilis, inquit Scal.] Radices paucas, ſublimes, criſpáſque magna ex parte tàm flava quàm candida habet.

Naſcitur potiſſimùm in aquoſis, ut Idæi perhibent, inventúque rara eſt.

De flore nihil ſciunt. [Gaza aliter legit: De flore naſci aiunt fructum.]

Fructum fert, non valdè oblongum, Paliuro tamen ſimilem, ſed oblongiorem. At verò Olympi incolæ Carpinum [ζυγίαν] montanam magis eſſe volunt. Acerem verò [σφένδαμνον] etiam in campis naſci. Eſſe verò naſcentem in montibus flavam, & bellè coloratam, criſpam ac ſolidam, quâ ad opera lautiora utuntur. Campeſtrem verò albam, minùs ſolidam, minúſque criſpam: quam quidam Gleinon, [γλεῖνον, Baſ. Aldin. noſter Cod. γλῖνον habet. Gaza Gallicam vertit, quaſi γαλάτινον legiſſet] non Acerem [οὐ σφένδαμνον] vocant. Maríſque materiem criſpiorem eſſe atque contortam, & in planis maximè naſci, citiúſque germinare

Vides quantâ ſatagentiâ in gratiam ſtudioſorum ex corruptiſſimo & deſolatiſſimo hoc Theophraſti codicis loco ſpicilegium iſtud inſtituerimus. Cæteri Herbarij, qui ad pompam interdum potiùs, quàm legentis utilitatem Theoph. Græca verba citare conſueverunt, has ſpicas inter tot ſpinas ſublegere non ſunt auſi. Et ipſi ſanè etiamnum ſuſpenſi hæremus, an veras, & ad autoris mentem genuinas tulerimus. Certè ad rem ipſam quàm fieri potuit commodiſſimè, obſervatis autoris verbis accommodare ſtuduimus. Attamen vnicus reſtat ſcrupulus, qui nos malè habet. Nam illa verba, τὸ δὲ ξύλον ἀμέγεθες aliter Scaliger, aliter Gaza, ſed longè aliter Conſtantinus accipit. Scalig. ad arboris magnitudinem : Gaza ad materiei amplitudinem retulit, ſenſu quidem ſeu ratione diverſa, reipſa tamen in idem recidente. Et utramque verſionem ferri poſſe putamus. Nam quibus arbores ſunt ampliſſimæ, iiſdem & materies ampla. Gaza magis ad rem, (atque utinam ſic ſemper) Scaliger magis ad puritatem reſpexit. Vterque igitur ſequentia, ad materiei naturam, conditionem, ac diuerſitatem, ex vulgata lectione, ſatis quidem depravata, aptavit, ſed diſpari hercle felicitate. Nam minùs ex Gazæ verſione intelligas, quid velit, aut doceat, quàm ex ipſo adeò corruptiſſimo Theophr. textu. Nam quid illud eſt : venis in longum fluctuat? inſolens profectò verbum, atque extra materiam. Græcum eſt, τετανόν. Sed quis Oedipus illa intelligat? Omnia eius fiſſa in acutum compreſſa abſcinduntur. Nec ita ſemifoſſa, ſed ſummum potiùs præfiſſa multinervia minùs ſunt, quàm pro ſua magnitudine eſſe debeant. Quæ verborum hîc monſtra tàm inepto cohæſu, dubio ac difficili ſenſu nobis obtrudit? Hoc non eſt convertere, ſed pervertere. Verba ita habent : τὰ δὲ σχίσματα ὅλα εἰς ὀξὺ συνάγεσθαι: καὶ οὐχ ὅτω μεσοσχιδῆ. ἀλλ' ἀκροσχιδέστερα οὐ πολύ, ἵνα δὲ ὡς κατὰ μέγεθ@-, &c. Feliciùs Scaliger, & ad rem explicatiùs, quamvis verborum tenorem non prorſus ad amuſſim ſequutus videatur. Comparat, inſit, Acerem Platano ſecundùm materiam & fiſſionem. Et cùm dixit, Acerem findi productiore tractu : tamen inquit, tàm Platani, quàm Aceris partes omnes dum finduntur, ſemper deſinunt in mucronem. Poſtea addit : καὶ οὐχ ὅτω μεσοσχιδῆ. ἀλλ' ἀκροσχιδέστερα οὐ πολύ. Gaza : Nec ita ſemifiſſa, ſed ſummum potiùs præfiſſa. At ſemifiſſa neque in ea arbore, neque in aliis angulum efficere queunt. Omnia tamen εἰς ὀξὺ συνάγει. Et præfiſſum eſt, antefiſſum. Igitur quid eſt? non enim dicas, ut præfixum cuſpide robur. Itaque ſic interpretare. Nunc arboris partes partibus comparari : imam, ſummam, mediam. Imam in mucronem abire : ubi finditur. Mediam partem non ita. Summum autem eſſe σχιστότερον. Tamen haud ita multùm: neque id evenire merito nervorum. Ibi quoque obtinere nervos pro ratione craſſitudinis. At in longè alium ſenſum iſta omnia trahit Conſtant. nempe ad folium refert. & ἀντὶ τοῦ ξύλου. periculoſa, ut ille ait, verbi depravatione, neceſſariò reponendum eſſe φύλλον. Sic verò & infra Theoph. τετανὸν φύλλον dixiſſe de Meſpilo : iſt eſt, folium non laciniosum, non rugoſum, ſed tentum ſive explicatum & expanſum, vel extentum & exporrectum. Et σχίσμαθ', ut infra, corruptè pro σχίσμαθ' μεσοσχιδῆ. Intelligere in foliis Aceris fiſſa non ita profunda eſſe, atque ſunt in foliis Platani. Pro ἀκροσχιδέστερα οὐ πολύ. ἵνα δὲ &c. ſic emendat : ἀκροσχιδέστερα. οὐ πολύινα δὲ, &c. Intelligere eum, nervorum numerum folij non reſpondere magnitudini. Oppidò ſanè ingenioſa ac docta correctio & explicatio, quámque Scalig. ne ſubolfecit quidem. Et res ſanè ipſa non repugnat. Quamvis autem tolerabilis utraque nobis videatur; ac nihil præter rationem tradere: Poſteriorem tamen faciliorem planiorémque cenſemus.

Gaza obſcurum Theophraſti locum obſcuriorem reddit.

Theoph Gazæ correct.

Sed iam nobis observatas Aceris differentias specialiùs tradamus.

ACER VVLGARE MINORI FOLIO.

Descriptio.



ACER minor sylvis & sepibus nota arbor, caudice ramisq; est plurimùm sulcatis rugosisque, *Materies.* materie alba, satis fragili, & fissili medulla in medio farcta: ramuli minores adverso plerumque situ, coniugatim oriuntur. Ramorum tenuiorum *Cortex.* cortex tenuis, fuscus, qui unguibus facilè abraditur, subest alter etiam tenuis, flavescens. *Folia.* Folia Hederæ foliis quodammodo similia, quintuplici divisurâ primariâ incisa, in principio tenera molliáque, quo tempore lactei quiddam fundunt: temporis progressu rigidiuscula, pediculis longis virentibus aut rubescentibus hærentia. *Flores.* Flosculi simul multi ex pediculis lanuginosis interdum ramosis, muscosi, in novem, decem aut undecim segmenta hirsuta coloris herbacei divisi, stamina virescentia aut rubentia apicibus luteis unà cum stylo bicorni obvallantia. *Semen cum fructu, seu conceptaculo.* Semen conceptaculo gemino alis papilionum aquaticorum expansis figurâ simili hirsuto recluditur, in extremis membraneo, quà coitus est alarum, turgidulo & nonnihil elevato, intus duro ac penè osseo, cavo, in qua cavitate semen medullosum & virens vel pallescens latitat; *Sapor.* saporis subastringentis, non ingrati tamen. Astringentior est sapor corticis & foliorum, nec sine amarore.

Sic habet Varro l. 1. c. 8. ubi docet, qualis arbor cuique Vitium generi sit maritanda: Quartum [vitium genus] arbusta, ubi traduces possint fieri vitium, ut Mediolanenses faciunt in arboribus, quas Opulos vocant.

Rumpotinus. Columella verò: Est & alterum genus arbusti Gallici, quod vocatur Rumpotinum. Id desiderat arborem humilem nec frondosam, cui rei maximè videtur idonea Opulus. *Opulus.* Ea est arbor Corno similis. Pleniorem Opuli descriptionem non invenimus. Sed cur Corno comparat, arbori fronde dissimillimæ? *Colum. illustr.* Turner. autem dicit eum non foliorum similitudinem, sed arboris magnitudinem & materiem respexisse.

Plin. locus emend. Vitiosè apud Plin. ut dicebamus, legitur Populus, pro Opulus, lib. 14. capit. 1. dum ita scribit: Rumbotinus vocatur & alio nomine Populus [lege Opulus] arbor Italiæ Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replent, puróque producto dracone in palmam eius, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt.

Thesaur. Thes. ling. Lat. Rompotinus legit: sed fallitur, dum αἴγειρον, hoc est Populum nigram, putat, mendoso Plin. codice deceptus.

Rumboti-nus arb... Ex hoc Plin. loco Cordus Opulum Rumbotinum dixisse videtur, si modò & is Opulum legit. Idem tamen Plin. l. 24. cap. 19. ait: Rombotinum arborem demonstravimus inter arbusta. *Rumpoti-num qu...* Iuxta hanc viduam vite nascitur herba &c: Est autem Rumpotinum arbustum Gallicum arboribus humilioribus & minimè frondosis consitum, eáque re ab arbusto Italico differens, ut annotat Dal. qui addit l. 14. cap. 1. Rumpotinum in arbusto Opulum dici. Vulgò Gallis *des Hautins.*

Sed mirari subit cur Colum. Opulum arborem humilem nec frondosam dicat, cùm ex priore Plinii loco, quem Opulum intelligere non dubitamus, patulam esse non obscurè constet. Respondendum, arborem, si excreverit, patulam non malè dici. At si Rumpotinum cultu fiat, ad maritandas vites, humilem esse nec frondosam. Talem Colum. dixit.

Quod verò Aceris genus intelligat Turner. nescimus, dum sic annotat: Quæ mihi à viris doctis in Italia ostendebatur pro Opulo, folium habet Aceris laciniatum, sed obtusiore mucrone quàm Aceris. Referebat mihi Conr. Gesnerus Gallis *un Opier* nominari. *Opulus Turneri.* At nos scimus Gesnerum pro Opulo demonstrasse Acerem minorem passim obvium, de qua hic agimus. An aliam intelligat Turn. inquirendum.

Ruell. ...xat. Ruell. suo more, veterum historias cum suis miscet, ac pro suis obtrudit toto suo capite de Acere, ut difficile sit intelligere quam plantam tradat: nomen tamen Gallicum *Erable*, quòd apponit, convenit nostro Aceri, an item descriptio, lectoribus iudicandum relinquimus. Nullum nobis Aceris genus forma & magnitudine Tiliæ notum, cortice paullò scabriori quàm illa, sublividóque, crasso & flecti contumaci, quale ille describit, aut potiùs fingens malè transcribit.

Car. Step... ignorant... Ruellium imitatur Carol. Steph. qui parum in cognitione Aceris se versatum demonstrat, nesciens Platanum Gallicam esse ex genere Aceris, ac præterea *Charme* Gallorum Zygiam dicens & Aceris genus.

Arablum... Curtius. Est inquit, apud nos nos, [Gallos] siquidem hæc sit, quàm nos Arablum vocamus, folio Platani, verùm longè minori, quæ & in amplitudinem minimè nascitur, ex cuius tantùm materie arcus fabricantur.

Acer T... go. Varieta... Adhuc exactiùs Tragus: Acer folia habet elegantissima, saturatæ viriditatis, dissecta, Saniculæ similia: cortice vestitur duro & incano, modò humilis, modò magnitudine insigni: Lignum annosum crispatur: fructum fert Orneoglosso similem. [id est, Fago sepium.]

Quidam inter doctiores Acerem Germ. Ahorn interpretantur, propterea quòd Acer non in omnibus locis Maßholder, sed Ahorn vocatur: cùm tamen Ahorn alia sit arbor [videl. Acer maior] Alii vocem Maßholder, quam Tragus Aceri adiungit ad Sambucum aquaticam referunt. Idemque Tragus huic nostro Aceri in hist. Germ. hæc nomina tribuit: Schreiberholtz & Schreiberlaub.

Lonic. ... fusus. Lonicero γλεῖνος Acer, Ahorn, prima species campestris, Acer Gallicum, alterum alpinum, Carpinus 3. & Zygia. Et Ahornbaum non multùm dissimilem dicit à Linden seu Tilia. Quosdam tamen, addit, velle Ahorn esse Platanum & Maßholder esse Acer. Pro Ahorn & Acere ponit figuram Sambuci racemosæ, quam & alio lo- *Sambuc...*

co ha-

cō habet: deindè acerē maiorem minoremq; confundit, ac seq. cap. etiam Platanum: ubi figura, quam ponit, potiùs competere videtur Aceri minori, quàm vocat Maßholder: rursúsque Platanum & Chamæplatanum variè miscet.

Gesn. scribit Aceris species tres apud se [Tiguri in Helvet.] inveniri in sylvis ac montibus: inter eas etiam Zygiam à Theoph. nominatam: nescire se quàm rectè Gaza Carpinum vertat. Aceris speciem minorem Opulum & Rumpotinum appellat. Et alibi: Opulum Aceris speciem minimam, alio nomine Rumpotinum dici ait.

Hic tamen notandum Colum. distinguere Carpinum ab Opulo, licet Rob. Const. ut antè dictum pro iisdem ponat.

An Anguil. Aceris 2. species ζυγίας, quam in Lombardia *Oppio* dici scribit, addens lignum eius luteum, folia minora esse [quàm in dicta Asari sive Acere maiore nobis] fructum etiam minorem. Ambas tamen figura similes? Acer tenuifolia Thalio. Acer communis, Theophr. Sphendamnos Pen. & Lobel. Σφένδαμνος πεδεινὴ, id est, Acer Campestris Dod. Aceris 2. genus minore folio, firmiore materia, crassiore cortice Clus. quod ab imperitis in Gallia *Sycomorum* nuncupari tradit

Hist. Lugd. tria Aceris genera Gallis nota proponit: Acerem montanam: cuius duo genera facit, unum Candidum, quod Alpini, Averníque *Plane* appellant: alterum flavum seu crispum, quod Opulum montanum dicit. *Erable madrè* & *Erable iaulne*. Traditque hodiè quoque lignatores Sequanos Acerem montanam mare fœmináque distinguere, colore magis flavo in mare, pallidiore in fœmina, *&c.* Verùm non placet ab eadem H. Lugd. Acer seu *Erable* Gallorum Italicè *Pied'occa & Platano aquatico* dici: immò hæc nomina Italica nulli Aceri nec maiori neque minori convenire putamus. Figuræ etiam in eadem transpositæ. Supra eam quæ habet titulum Acer Campestre ponendus titulus Aceris montani, & vice versa.

De hoc nostro intelligenda eadem cùm inquit: secundum Aceris genus est Acer campestre, sive in planis nascens: veteribus Opulus campestris: hodiè Insubres *Opulo* vocant, & ea ad maritandas vites utuntur, quas coniugatas *Hautains* vocant: nos *Erable mel* & *Erable madrè*. Sed figura quæ pro Acere montano apud eandem posita est, uti dictum, ad hæc nomina pertinet.

Taber. Acerem minorem non distinguit à maiori, & miscet nomina cum Platano. Germ. Teutsch Ahorn vocat: Schuvenckf. Leinbaum: Milchbaum & κλινότρεχον antiquorum. Vulgo maßholter baum / & Ahorn/ uti dictum: Belg. maeshoutenboom / maeshout: Gal. *Erable, Opier* Ital. *Acero, Arese*. Hisp. *El-Azre, Elasre*. Angl. *Ople tree* vocari posse ait Turn. licet in Anglia non viderit, Vngar. Jharfa teste Clus.

Cordus notat, nasci iisdem locis, quibus Vlmus. Et sanè apud nos passim sepes tàm hac quàm Vlmo stipatas videas: gaudet præruptis & sylvosis. Humili statu contenta, vix supra hominis altitudinem attollitur caudex: reliquum non nisi virgæ & exigui rami, aut certè brachia haud magna, nec alta, nec multùm sparsa: nō tamē frutex est potiùs, quàm arbor, ut Tragus putat, fruticis nomine abutens. Aliquibus tamen locis etiam in proceram arborem grandescit, ut in quibusdam tenebrosis VVasgoiæ sylvis ac in comitatu Bidiscensi tantæ magnitudinis reperitur, ut ædificiis vel maximè inservire queat, teste Trago. In Helvetiæ & Silesiæ etiámq; Lotharingiæ ac Burgundiæ editis collibus ac montosis locis passim occurrit: in planis verò ut plurimùm inter sepes & fruteta. Circa Verbanum lacum & aliis Lombardiæ quibusdam locis, ùt & in Sabaudia, potiss. circa Genevam maritatur vitibus, in locis campestribus, aruis, pratis: Eiusmodi vites vocant *Vtin* Vnde *Vina-d'Vtin*, quæ ibi celebrantur. *Vtin.*

Floret Aprili & Maio: fructum fert messis tempore: at maturum Septemb. *Tempus.*

In Burgundia & circa Montbelgardum Viscum ferens non semel vidimus. *Viscum.*

Oculi meliùs cacuminibus, in arbusto protinus deponūtur. Colum. Nam ferè [inquit idem] ita constitutum Rumpotinetum animadverti, ut ad octo pedes locis siccis & clivosis, ad duodecim, locis planis & uliginosis, tabulata disponantur. Plerumque autem ea arbor in tres ramos dividitur, quibus singulis ab utraque parte complura brachia submittuntur: tum omnes penè virgæ, ne umbrent eo tempore, quo vitis putatur, abraduntur. Arboribus rumpotinis si frumentum non inseritur, in utramque partem viginti pedum spacia interveniunt. Cui rei maximè videtur idonea Opulus. Verùm quia raram, neque idoneam frondem pecori præbet, à plærisque repudiata est. Quod mirum. Nam ut idem Colum. scribit, ad arbustum Gallicum, quod vocatur Rumpotinum, desideratur humilis, nec frondosa, qualem Opulum esse idem testatur. Cæterùm qua ratione arbusta ad sustentationem Vitium seri ac coli debeant, ad longum descriptum habes in Vlmo. *Satio.* *Rumpotinetum.* *Cultus ad Vitiū substantionem*

Aceris radix. Plinio prodente contusa [è vino C. H.] iocinoris doloribus utilissimè imponitur. Serenus idem testatur hoc carmine, nisi quòd hic in potu det: *Vires & usus.* *Iecoris dolor.*

Si latus immeritum morbo tentatur acuto
Accensum tinges lapidem, stridentibus undis.
Hinc bibis: aut Aceris radicem tundis & unà
Cùm vino capis, hoc præsens medicamen habetur.

Tragus, Dod. Curtius huic Aceri easdem has vires ascribunt quos & nos secuti sumus. Habent semina & Cortex Vlmo similes qualitates, si Cordo credimus. *Ligni usus.*

Gesn. lignum perennis durationis dicit: quòd cùm maximè annosum fuerit, undatim crispatur. Plærumque apud nos lautioribus dicatur supellectilibus, utpote orbibus; mensisque, ut annotat Tragus, qui præterea addit. Qui venationi student, ij accipitres, quos ad prædam instituerunt, ad baculum seu vectem ex Acere assuefacere solent, ut illi insideant. Quâ verò hoc faciant ratione, ipsi norunt proculdubiò. *Vtensilia.* *Ad Venatum accipitrum.*

ACER MONSPESSVLANVM.

ACER Monspeliense, arbor est mediocriter procera, ramis satis explicatis, cortice quodammodo purpurascente, folio Aceri vulgari simili, in tres tantùm cuspides sive angulos diviso, crasso, venoso, ex longo pediculo pendente; paribus intervallis utrinque sito: fructu gemino, membranulis duabus cohærentibus, alis muscarum similibus. Aceris 3. genus, inquit Hist. Lugd. nominavimus, quòd in sylva Monspeliensi, urbi vicina, Valena nuncupata provenit, Aceris vulgaris penè figura. Hoc Aceris genus quidam esse aiunt, quod Plin. in Istria, Rhætiáque præcipuum esse tradidit, crispo macu- *Descriptio Cortex.* *Folia.* *Fructus.* *Aceris 3. genus.* *Locus.* *Istriacum & Rhæticum.*



larum diſcurſu, quod à ſimilitudine caudæ pavonum nomen accepit, de quo antè: horum opinioni, nec aſſentimur, nec repugnamus, addit Hiſt. Lugd.

Pavonaceum. De hac eadem fortè Pen. & Lobel. Aceri [videl. maiori] congener, infrequentior Septentrioni: quæ fortè apud Theoph. zygia ſit, tametſi & frigidis proficiat: folio & fructu minùs lacinioſo minore: flav nte intus ligno.

ACER MAIVS: MVLTIS FALSÒ PLATANVS: IDque duplex.



Deſcriptio. ACER maius arbor ſpecioſa & procera, Cortex. rubenti cortice intectis ramis affatim Materies. brachiata: materie alba, nec multùm Folia. renitenti: foliorum verò ampla latitudo, quæ vitiginea, ut Aceris vulgatiſſimi forma, Sapor. licet acutiorib. laciniis quinque prædita ſuprà atrovirentia, infrà penè incana, utrinque glabra, ſapore adſtringente cum amaritudine, cum Septentrionalibus populis per æſtivos Flores. ſoles præcipuam init gratiam: Flores muſcoſi, ex herbido albidi, caliculo continentur lanuginoſo. At alati fructus ex vulgari cognitu ſunt faciles, per omnia maiores, ex longo pediculo Fructus. pendentes plures, ſed ſinguli bini foliacei, bipennem expenſam & inverſam, ut pulchrè Adv. comparant, aut papilionis aquatici alas imitati, Nuclei. nucleos in medio quâ alæ coeunt itidem gemino utriculo duro ſatis continent, magnitudinis ſeminum Arantiorum albicantes, guſtui non gratos.

Eſt & alia varietas, prædicto foliorum ampli- Alia varietas. tudine minimè cedens, nec tam altis ſinuum diviſuris, nullis item ſerraturis, ſed extremorum acutie exquiſitiſſima, ut cum quavis etiam acicula certet, pari nervorum diviſura, ſed minùs frequenti inferna parte: non incana ſunt, ut prædicti, folia, ſed dilutè viridia, ſplendicantia: ſuperna, ſaturatiùs viridia, non tamen adeò, ut priora. Tota cæterùm folii facies mollior, delicatiorque, longioribus etiam hærent pediculis: quale Baſileæ circa Dornachum, & in Ducat. VVirtemb. circa fontem admirabilem propè Boll obſervatur. An in flore & fructu quoque ſit aliqua diverſitas, nondum obſervavimus. Eius folium in medio tabellæ ſeorſim pictum. Eleganter eius ramum cum fructu quoque pingit Camer. in epit. Matth.

Falluntur, quicunque Ahorn dictam Germ. arborem Platanum eſſe contendnut: ea enim Acer eſt, ut & nobiſcum teſtantur Cordus, Turner. Geſn. & doctiſſimi quique. Eo tamen er- Non eſt Platan[us] rore decepti fuerũt plures, ut Cardan: dum in lib. de var. rer. ita ſcribit: Id magis mirum, ſolâ curâ Platanum, quæ vix in Italia ob negligentiam videatur, in Anglia & Scotia eſſe frequentiſſimam. Numeravimus in viridario Monachorum D. Auguſtini, quod in ſuburbiis Edimburgi eſt, ſuprà viginti Platanos, quarum quædam 30. pedes ſuperabant, & tamen ea regio eſt frigidiſſima. Id ergo contingit partim diligentia, partim (ut ille putat) maris propinquitate, adeò ut hyemes ea regio mitiores habeat. Delectari, autumat eos hac arbore, quòd folia Vitib. tàm ſimilia habeat, ut cùm vidiſſet ſurculos plantatos, exiſtimarit Scotos vites colere: Itaque veluti amatores, quod verè poſſidere nequeunt, imaginibus imitantur. Habet autem cùm Vite affinitatem non ſolùm in foliis, ſed etiam in pediculis ſarmentiſque, quòd cum vitibus adoleſcant, iiſque gaudeant: vel potiùs hæ illis. Rectè igitur Scoti feciſſe videntur, ut cùm paucas arbores iſtud ſolum ferat, eam delegerint colendam, quæ omnium ſit pulcherrima. Eodem ſtudio fermè Angli, ſuis ſylvis eas inſerunt, ut cùm fructiferis fermè carendum ſit, non fructiferarum formoſiſſimam delegerint. Hæc omnia inquam de Acere noſtro maiore intelligenda ſunt, neutiquam de Platano, quàm cùm non noviſſet Cardanus, Acer putavit Cardan[us] repreh[enſus]. & aſſerere auſus eſt: parum profectò in eò ſubtilitatem ſuam demonſtrans.

Aſt & Tragum, induſtrium alioqui Herbarium, hunc eundem errorem ſibi imponere paſſum valdè miramur. Ita enim cap. ult. quod eſt de Platano, ſuæ hiſt. inſit. Platanus inter Fraxinos humectis & altiſſimis montibus provenit, ideò fit ut à ruſticis incolis VVaſgoiæ & Mediomatricibus Fraxinis accenſeatur, ſed perperam. Siqui- Fraxin[us] dem folia gerit Vitis Viniferæ aut Ricini ſimilia, pediculis ſuffulta rotundis, longis, tenuibus & rubentibus. Quædam in hoc genere arbores 1. Maio menſe florent: aliæ non florent, nullúmque ferunt fructum: German. dicitur Ahorn & 2. Waldeſcheren/ & Bucheſcheren. ſylveſtre eius genus nonnullis Leinbaum. Hæc ille. Quæ om- Trag[us] n[ota]tur. nia ad Acer noſtrum pertinent, atque fortè etiam ad geminum, à nobis deſcriptum: ut etiam Tragum Platanum cum Acere confudiſſe certum ſit.

Immò ipſi adeò incolæ quidam Penę & Lobelio prope Oxoniam aſſerverunt etiámque oſtenderunt hanc, rati eſſe Platanum, ut ipſimet in ſcripta retulerunt. Vt iam nemini mirum eſſe debeat, & à Cruſio & à Friſchlino in ſtudio her- Cruſ[ii] Friſch[lini] error. bario non verſatis in ſuo nomenclatore Platanum Ahorn eodem errore converti. Sanè & Du Choul in deſcript. montis Pilati, cùm folia eius Du Ch[oul] lapſus. ſimilitudinem quandam habere videret, cum foliis Platani, huius ſpeciem dicere auſus eſt. Sed perperàm.

Sic & nomen vulgare Gallicum, Plaſne, multos in eam opinionem duxit, eſſe Platanum, cùm ſit ſpecies Aceris, inquit Bellon. Hoc nomine communi, Plaſne, (addens) totam Galliam deceptam fuiſſe

fuiſſe, & doctos viros. Idem paulò pòſt: Speciem Aceris [*d'Erable*] plurimi communi conſenſu dixerunt Sycomoron, quum tamen Sycomorus ſit admodum rara.

Oſtenditur apud nos, inquit Ruellius arbor Sycomori (ut aiunt) nomine, frondoſa, Moro non diſſimilis, conſpectu, folio, magnitudine: ſed neque germinibus, neque ramis quicquam provenire deprehendimus: niſi quippiam ineunte vere, cùm parturit, veluti nucamentum prælongum. Fructum foliacea ſiliqua, inflexu ferè falcato, gerit. Sed ſcalptu vulnerata, nihil remittit lactis, cùm vera Sycomorus æſtate multa lactea ſcateat ſaliva.

Car. Steph. verò in ſuo ſeminario ſic ait: Viſa eſt nobis Sycomorus Pariſiis in horto Gotofredi cuiuſdam Pharmacopolæ diligentiſſimi herbarum & arborum, quæ apud nos rariores ſunt, indagatoris & cultoris. Item in arbuſt. Platanus apud Græcos & Latinos nomen retinet à foliorum & umbræ latitudine: propria appellatione apud nos caret, quanquam etiam in Gallia conſpiciatur, omnibus inciſam arboris ſpeciem demirantibus, & nomen eius ac naturam ignorantibus.

Vidimus & ipſi Lutetiæ, quæ non alia eſt, quàm Aceris genus maius. Hæc eſt fortè apud Geſn. Zygia montana, quæ Bellonio Lutetiæ crevit, & Acer maius. Geſner. quoque tradit Ruellium Acer montanum pro Sycomoro deſcripſiſſe: illudq; Allobrogibus [illegible] Helvetiis vulgò **Lynbaum**: cuius truncum femoris ferè craſſitudine, quatuor pedes & ampliùs lõgũ, ſuperna parte abſciſſum, proximo vere plantavit prato mediocriter humido, quem mox æſtate pulchrè germinaſſe ſcribit: ita ut perfacilè eam creſcere & durare appareat. In epiſt. ad Io. Caium Britannum notat, folium quod hic ei miſit pro Platano, omnino Aceris eſſe, vulgò Gallis *Plaine* dicti, nomine ad Platanum alludente, eáque voce quoſdam deceptos Platanum crediddiſſe. Olim Geſn. etiam vocabat [illegible] Theoph.

Tertius error eſt Cornarij, qui dum ſibi perſuadet Tiliam eſſe Platanum, vult Acer maius eſſe Tiliam, quam ſibi perſuadet citò putreſcere: ſed præſtat eius proferre verba, ne indicta cauſa, condemnatus videatur. Tilia & Philyra inquit, niſi penitus fallor, eſt ea arbor, quæ noſtris **Ahorn** appellatur, permutatis omninò nominibus, contrà quàm hodiè fieri ſolet. Theoph. ad fabricandas naves deterrimam eſſe dicit Platanum, eò quòd citò putreſcit. Quibus verbis confirmatur id, quod dixi, Platanum eſſe quam Germani **Linde** vocant. Nam lib. 5. Philyram ad tabulata longarum navium probat. Platanum autem alibi ad eadem improbat. In ſumma itaque, quicquid Theophr. de Philyra, quicquid Plin. de Tilia dixit, id omne ad arborem **Ahorn** noſtris dictam, pertinere mihi videtur. Quicquid verò de Platano uterque dixit, id ad eam, quæ noſtris **Linde** vocatur. Plin. tamen non ſatis ſibi conſtat, ſed Philyram Theophr. cum Phillyrea Dioſc. confundit. Hæc Cornar. Qui ut non malè in principio ominatur, penitùs fallitur, éſtque penitùs erronea hæc eius opinio. Sciſcitati ſumus à peritis ſculptoribus, quo ligno uterentur ad ſimulachra: reſponderunt, Tilia, & non Acere teredini obnoxio. Sanè Meſocomi Alſatiæ in ſplendido & claro fœminarum cœnobio Anno 1604. quo hæc commentamur, totam paſſionem Salvatoris noſtri induſtriè ſculpſerunt ex Tiliæ ligno, non ex Acere, quod tamen ibi abundat.

Reliqua quæ Corn. adducit, verba ſunt, non rationes.

An Anguil. σφένδαμνος propriè, id eſt, Acer, vulgò *Aſari*, ex quo parantur orbes & vaſa & ſimilia ob ligni candorem. Rob. Conſt. ab hac *Aſari* ſeparat *Plane* Gallicè dictum & ſuam *Plane* idem facit cum *Pied'oca* Anguill. uti iam diximus, quæ nobis videtur *Sambucus aquatica*. *Sphendamnos.* *Rob. Conſt. not.*

Pena & Lob. hanc Aceris ſpeciem illam dicunt, quam κλινότροχον antiqui vocarunt. At Lob. in Obſ. κλινότροχον Anguil. dici ait, quaſi pœnituerit eum in Adv. κλινότροχον cum Pena feciſſe. Addit Ital. *Pied'oca*, & *Platano aquatico* dici: duaſq; habet figuras unius huius plantæ. Non. a. putamus Anguil. hanc intellexiſſe arborem, ſed Sambucum aquaticam. *Clinotrochos.* *Lob. not.*

Lonicerus Ahorn & Acer hoc maius cum minore confundit.

Dodo. in hiſt. Gal. putat eſſe ζυγίαν & Lat. Carpinum. Aceris 1. ſpeciem, & maiorem vocat. Et in Lat. propriè σφένδαμνον dictam cenſet: ita & Cæſalp. & Camer. qui hanc vulgatiſſimam dicit. *Zygia.* *Carpinus.*
Acer latifolium ab imperitis Platani nomine donatum Cluſio. An Acer maius Camer. in hort. cuius turiones etiam lacte ſcatere ait. Is in epit. Matth. de ſecundo à nobis tradito, quod non diſtinguit à priore, ſcribit: Acer maius, nonnullis Platanus Germanica, aliis Carpinus Plinij, Græcis, σφένδαμνος, Gallis, *Plaſne*, Teutſch **Ahorn** & **Waldeſchern** Germanis: Alijs verò **Ahorn** ſimpliciter. *Acer latifolium.*

Tabern. manifeſtè Acer hoc cum Platano confundit: præterea non diſtinguit Acer maius à minori: nec ponit deſcriptionem nec figuram maioris. Bohem. **Brek**: Vngar. **Jauorſa**. Sclavon. **Kleb**. Reliqua linguar. nomina & huic convenire poſſunt, ſi ad differentiam addas, maius. *Tabern lapſus.*

Tres Aceris ſpecies nobiſcum agnoſcunt Geſn. Hiſt. Lugd. & Camer. qui in maiorem, mediam & minimam diſtinguit: ac maiorem hanc vulgatiſſimam dicit. Sed quæ eius media? *Differentiæ.*

Schuuenckf. ita diſtinguit: Acer maius Σφένδαμνος Theoph. Dod. Acer montanum, **Ahorn**, **Ein Vrle / Vrlenbaum** Sil. Arbor alta montibus propria, Opulus Geſnero. 2. Acer criſpa, Acer Bruſcum, intortius criſpum: σπένδαμνος Theoph. Bellonio: **Vrlener Flader** ſyl. in montibus celſis naſcitur: non adeò frequens. 3. Acer ſimpliciter: Acer molliuſcum ſimplicius ſparſum Plin. **Schlechter Flader**. At non docet Schuuenckf. an tres diſtinctæ ſpecies & in quo differant, vel an tantùm varietas in ligno. Tragus ſanè Acer criſpum facit varietatem tantùm ligni Aceris vulgaris: nos verò vidimus Aceris maioris lignum valdè criſpum & fiſſum criſpitudine aſperum. *1 Acer maius.* *2 Criſpa.* *3 Acer molliuſcum Schuuenckf. not.*

Humectis & altiſſimis montibus gaudet, intérque Fraxinos provenit, ſolo pingui & ſpiſſo, in Burgundia, & iuxta Blamontium Ill. Ducis VVirtemb. arcem, ubi abundat & aliis montibus vicinis. Baſileæ propè Campum Sclopetariorum: ſed in monte prope **Leurach** & in **Waſſerfall** Aquæcida monte copioſè: prope **Riehen** pagum ditionis Baſil. Genevæ in monte *Saleve*: in ditionis VVirtembergicæ multis montibus: in ſaltu Viennenſi & aliis vicinis ſylvis: Lutetiæ & in Anglia atque Scotia alibíque locorum, umbræ cauſa, quam facit magnam, ad æſtivos Soles excludendos, in hortis & viridariis colitur. In horto Montb. etiam noſtra cura plantata. Dodon. in alpibus & Brabantiæ quibuſdam locis naſci ſcribit. *Locus.*

Tempus. Floret menſe Maio: fructum maturat Septembri.

Camer. hanc faciens vulgarem, tribuit ei vires à nobis Aceri minori tributas. *Vires & uſus.* Materies ligni candidior ab arculariis & menſariis ad varia utenſilia expetitur, Cúmque ipſa arbor magna & procera ſit, ut Plin. etiam Tiliæ ferè amplitudinis dixerit, *Vtenſilia varia.* non dubium hanc Virgil. de equi illius Troiani ſtructura loquentem intellexiſſe Aeneid. 2.

Trabes Acerna.
Præcipuè cùm iam hic trabibus contextus Acernis
Staret equus.

Acernam menſam commemorat Martial. l. 14.

PLATANVS.

Cap. XI.



Deſcriptio. PLATANVS noſtro orbi rara arbor, procera, *Folia.* foliis Aceris maioris, latioribus, profundiúſque diſſectis, pedem anſerinum deformantibus: longis pediculis è tuberculis prodeuntibus appenduntur *Pilulæ.* pilulæ echinatæ, (quas cur baccas vocitet Matthiol. neſcimus) Nuci regiæ ferè pares, Fragis quodammodo ſimiles, extantibus per ſuperficiem ſeminibus conicis, medium pilulæ farciente carptæ lanuginis tomento. Goropius teſtatur Platanum noſtris Tiliis longè eſſe inferiorem. *Floſculi.* Curtius floſculum eius pallidum dicit. Lacuna parvum, ex luteo albeſcentem. Fructus ſeu Echini penduli hærent pediculis ſingulis, longioribus & brevioribus non æqualibus, aut uno exortu iunctis (ut pingunt, qui non viderunt) parilitate Vnedonis ferè, Bardanæ concolores, apiculis acerofis aſperati. Semina Scabioſæ montanæ non diſſimilia, tomento leni ſubruffo intexta, ut deſcribunt Pen. & Lob. Cæſalp. ſcribit Platanum ingentem arborem ſpecie Quercus: folia etiam ſinuata diutiùs ſervari in arbore, ut in genere Roboris: ſemina puſilla eſſe effigie glandis. *Sphæria Trachea. Sphæra.* Nicandri interpres Platani fructum eſſe ſphæria quædam Trachea ſcribit, id eſt, orbiculos aſperos: proptereaque à Nicandro dici Sphæram.

Deſcriptio Cordi. Sed pleniùs, & ut pleraque ſua, ſingulari diligentia ſcribit Cordus, in hunc modum: Platanus, quæ in tantis olim regibus & divitibus deliciis fuit, arbor eſt magna, amplæ, & in latitudinem explicitæ Nuci ſimilis & æqualis. Caudice aſſurgit robuſto, non ita procero, ſed ſtatim in ramos diviſo. *Cortex.* Cortice tegitur lævi, corio ſimili: ſubinde ſingulis menſibus exteriores & ſcabriores tunicas exuente, unde ſemper ſub arbore *Cortices ſingulis menſibus exuit.* hac adulta ſtrati conſpiciuntur cortices. Rami eius nullo ordine in alios crebrò dividuntur ramos: ſurculi Nucis ſimiles: virgæ & ſurculi ex intervallo nodis & geniculis præcinguntur: ex quibus ſingulorum annorum germinationes & acceſſus ſurculorum numerantur. Folia habet *Folia.* magna, lata, dura & robuſta, dodrantali plerumque quoquo versùs amplitudine, ſeſquiunciali pediculo aut longiore ſurculis adnata, in quinas aut ſenas partes, inſtar palmæ humanæ diviſa, hyeme decidua, Aceri ſimilia, niſi ſingulæ eorum fibræ in plures partes utrinque diſſectæ eſſent. Venæ à pediculo ad omnes foliorum partes & eminentes angulos evidentes derivantur. Vere cùm germinaverit, ſecus folia etiam *Globul.* globulos quoſdam producit, longis & gracilibus dependentes pediculis, undique aſperos, & veluti lanugineis floſculis plenos, paulatim in maiuſculas pilulas excreſcentes, parvo caſtaneæ echino æquales. Sunt autem hirſutæ hæ pilulæ & lanuginoſæ; atque totæ ceu aculeis conſtantes, ſed mollibus, ſimiles iis, quæ in certo quodam Vlvæ genere [Sparganio] naſcuntur locis lacuſtribus & paluſtribus. *Semina.* Cùm autumno ad maturitatem perveniunt pilulæ, totæ fatiſcunt, & diſſolvuntur in totidem ſemina, quot aculeis exaſperatæ fuerant. Singula enim ſemina in ſuperficie pilulæ in acumen deſinunt. Porrò ea ſemina parva ſunt & oblonga, undiquáque flava, aſpera & papposa lanugine involuta: quo fit, ut *Lanugo.* confractæ pilulæ nihil quàm pappoſa lanugo eſſe appareant, amianto contrito ſimilis: ea ſi caſu in aſperam arteriam recepta fuerit, ſtrangulat: *Venenum.* ideóque inter venena à quibuſdam veterum recenſetur. *Lignum.* Materia arbori ſatis robuſta, mixtæ cum Fago & Quercu ſimilitudinis. Auctu facilis eſt arbor ſi aptum nacta fuerit ſolum, quale eſt pingue, rarum, riguum: nam in aſperis, & ſaxoſis contumaciter adoleſcit, & tortuoſa nodoſáque evadit.

πλάτανος Dioſc. Etſi autem Dioſ. eo loco, ubi Platani facultates proponit, & Pilularum meminit, & tùm harum tùm foliorum lanuginis, eam non deſcribat. Ex aliis tamen eius operum locis noſtram deſcriptionem elicimus. Primùm enim, Ricino folia tribuit Platani, maiora, læviora, nigrioráque: Item Glycyrrhizæ fructum ait magnitudine Pilularum Platani, aſperiorem. Denique ex Xanthio ſcribit eſſe fructum Platani Pilularum modo ſpinoſum [ἀκανθώδη : Al. αἰθώδη : malimus ἐχινώδη, Echinatum.]

Theoph. multa quidem de Platano habet, ſed pauca quæ ad arboris formam intelligendam faciant. Non dubium tamen eum per πλάτανον hanc ipſam intellexiſſe, quam & arborem dicit, & in Creta in agro Cortynenſi ad fontem quendam perpetuifoliam: *Perpetuifolia in Creta.* Iovem ſub ea cum Europa concubuiſſe fabulari: Talem & in Creta eſſe: aquis gaudere ac riguis: in Italia eſſe raram: auctu *Radix.* eſſe facilem: radices in ſumma terra diſperſas habere, [ἀνεῤῥίζα] quæ tamen, ſi locum commodum nactæ fuerint, facilè & altiora ſubeant: Materiem ad opificia eſſe ineptam, quippe quæ celeriter putreſcat. At Platani folia tremula ubi dicat Theophr. ut annotat Cæſalp. nondum obſervavimus. Ita quidem Poëtis dici legimus.

Notabile eſt, quod notavit Varro lib. 1. cap. 37. Alias radices anguſtiùs diffundere, ut Cupreſſi, alias latiùs, ut Platani: uſque eò, ut (quemadmodum Theoph. ſcribit) Athenis in Lycæo, cùm etiamnum, Platanus novella eſſet, radices trium & triginta cubitorum egerit.

Eodem teſte non procul à Cretæ urbe Cortina Platanus eſt, quæ folia hyeme non amittit: In Cypro, ut Theoph. ait, etiam una. Non enim

nim eadem omnia in eodem agro rectè possunt. Ast Bellon. postquam de Cortina Cretæ locutus fuisset, addit: in Valle ad fontem nascentes Platanos omnes esse deciduis foliis. Sententiam ferent, qui ista loca inhabitant.

Non esse ... vetus fo...

Neque sterilis est Platanus, ut Virgilius ait Georg. 2.

Et steriles Platani Malos gessere valentes.

...vil. ex... Putamus autem sterilem dici à Virg. quia fructum non ferat, qui homini sit edendo. Nam (ne quis fortè putet, antiquos aliam intellexisse Platanum) Theoph. Platanum manifestum semen habere scribit, & ex eo nasci. Hæc ob solam umbram, potatoribus præsertim, olim erat in deliciis, unde Virg.

...tanum ...esse ste...

Iámque ministrantem Platanum potantibus umbram.

Platani ...s olim ...oribus ...ita.

Et Horat. Od. 11. l. 2.

Cur non sub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes, &c.
Potamus uncti?

...hono... ...ima Tantus autem huic arbori olim habebatur honos, ut mero infuso enutriretur.

...ea di... ...Sit ...tes. ...sfera. ...malu. Considet sub Platano disputaturus Socrates cum Phædro apud Platonem: & apud Cic. 1. de orat. Crassus cum Scævola, Antonio, Cotta, Sulpitio. Vmbriferam dixit idem ex Homero. Et Genialem, quòd sub ea convivari veteribus mos esset. Vnde Genium Deum eius foliis coronatum tradunt.

...li au... ...nata. In Lydia Xerxem Herodotus scribit Platanum comperisse, quam ob pulchritudinem monili aureo donaverit, & custodiendam mandaverit uni ex immortalibus. Idem & Ælianus. Dicē integram sub ea consumpsisse tradunt nulla postulante necessitate, castráque sua circa Platanum in solitudine posuisse: tuendamque viro delegasse immortali. Immortalis autem, uti notat Cæl. Rhodig. non hic intelligitur, quia planè nunquam moreretur, sed unus ex iis, decem millibus ex Persis in militia delectis. Hi dicebantur immortales: quoniam si quis eorum aut nece aut morbo numerum minvisset, confestim substituebatur alius, nec unquam plures erant pauciorésve decem millibus. Erant item præcipuo inter omnes cultu decori, & eodem omnium præstantissimi.

...rtalis ...ersis.

...Pla... ...Xer... Sed & proditum invenimus eundem Xerxem auream sibi Platanum fundi iussisse, quæ animos foret, id est, amatam effingeret, lenirétque æstvationem mentis ex illius absentia.

...au... ...ata. Memorabilis etiam fuit aurea illa Platanus. Dario donata: ut scribit Herodotus, quam Cyrus devicta Asia, ut refert Plin. invenit. Hæc *μιρέργως*.

Θερειλέχεα πλάτανον Nicander vocat, quòd æstate, τοῖς σκιατροφουμένοις lectum ac cubile umbra frondis suæ præbeat. Verba in Theriacis hæc sunt. Σφαίρη τε θερειλεχέ@ πλατάνοιο: id est, Sphæra quoque thorum præbentis æstate Platani. Interpres locum eum enarrans, illud θερειλεχέ@ pro umbrosa posse accipi, tradit: quoniam latissima sint eius arboris folia, ut opacissimè contegant æstivo tempore: vel (inquit) quia thorus ex numerosis foliis confici abundè possit eodem tempore.

Sed quis [infit Plin.] non iure miretur, arborem umbræ gratia tantùm ex alieno petitam Orbe? Platanus hæc est, per Mare Ionium in Diomedis insulam eiusdem tumuli gratia primùm invecta: inde in Siciliam transgressa, atque inter primas donata Italiæ: & iam ad Morinos usque pervecta, ad tribunarium etiam pertinens solum, ut gentes vectigal & pro umbra pendant. Dionysius prior, Siciliæ tyrannus, Rhegyum in urbem transtulit eas, domus suæ miraculum, ubi postea factum Gymnasium: [idem & Theoph.] nec potuisse in amplitudinem adolescere, & alias fuisse in Italia, ac nominatim Hispania, apud autores invenitur. Hoc actum circa captæ (Capuæ M.) urbis ætatem: tantúmque postea honoris increvit, ut mero infuso nutriantur: Compertum id maximè prodesse radicibus: docuimúsque etiam arbores vina potare. Celebratæ sunt primùm in ambulatione Academiæ Athenis cubitorum XXXVI. unius radice ramos antecedente. Nunc est clara in Lycia gelidi fontis socia amœnitate, itineri apposita, domicilii modo cava LXXX atque unius pedum specu, nemoroso vertice, & se vastis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens umbris. Ac ne quid desit speluncæ imagini, Saxea intus crepidinis corona muscosos complexa pumices: tàm digna miraculo, ut Licinius Mutianus ter Cos. & nuper provinciæ eius legatus, prodendum etiam posteris putarit, epulatum intra eam se cum duodecivesimo comite, largè ipsa toros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrium per folia crepitus, lætiorem, quàm marmorum nitore, picturæ varietate, laqueatium auro, cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caii principis, in Veliterno rure mirati unius tabulati laxísque ramorum trabibus scamna patula, & in ea epulati, cum ipse pars esset umbræ, (circumspara ipsius umbra) XV convivarum ac ministerii capace triclinio, quam cœnam appellavit ille nidum.

Vmbra vectigal

Olim mero nutrita.

Mutianus epulatus sub Platano cum 18 comitibus.

Aliud exemplum.

Est Cortinæ [addit idem Plin.] in insula Creta iuxta fontem Platanus una, insignis utriusque linguæ monumentis, nunquam folia dimittens: statímque ei Græciæ fabulositas superfuit; Iovem sub ea cum Europa concubuisse: Ceu verò non alia eius generis esset in Cypro: sed ex ea primùm in ipsa Creta (ut est natura hominum novitatis auida) Platani satæ regeneravere vitium: quandoquidem commendatio arboris eius non alia maior est, quàm Solem æstate arcere, hyeme admittere. Inde in Italiam quoque ac suburbana sua, Claudio Principe Marcelli Eserni libertus, sed qui se potentiæ causa Cæsaris libertis adoptasset, spado Thessalicus, prædives, & meritò dici posset is quoque Dionysius, [fortassis ob vineta multa & ampla, quæ possidebat. D.] transtulit id genus. Nanque & Chamæplatani vocantur coactæ brevitatis: quo arborum etiam abortus invenimus. Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit. Fit autem & ferendi genere & recidendi. Hactenus Plin. de Platano, qui ei latissima folia cum Fico & Vite tribuit, & Platani quoque speciatim angulosa dicit: eiúsque umbram iucundam, quanquam crassam & Paulinus: Nam Platanus ramos expandit in umbras. Est & illud Elogium eius apud Ovid. Metam. 13.

Chamæplatanus.

Vmbra crassa.

Nobilior pomis, Platano conspectior alta:

Horat. in Odis:

Cur non sub alta, vel Platano?

Iuxta Amymonæ fontem, & propè Lernam paludem, Platanus enata, Græcorum fabulis etiam memorabilis, qui sub ea Hydram serpentem educatum ferunt, autore Pausania. Quo etiam scribente apud Messenios, à fluvio Biante longiùs stadiis viginti *Platanistonis* fons, sic dictus, quòd ex patula Platano intrinsecus cava, aqua

Platanistonis fons.

fluat quæ potui fit.

Idem de Platanorum vastitate lib. 7. histor. veteris Græciæ scribit his verbis. Præterfluit Pharensium agrum fluvius Pierus, in cuius ripis Platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine, ex ipsa vetustate, ut intra cavernas [multæ enim concavæ sunt] qui velint, & epulari, & recumbere possint. Fori area magna, & latè patenti ambitu est, quo scilicet spatio esse consueverunt prisca fora.

Priscorum fora sub Platano.

At quæ in Italiam invectæ fuerunt, climatis inclementia, inquit Matth. in magnam proceritatem non adolescunt.

Meminit & Homer. Iliad. 2. Platani his verbis: καλῇ ὑπὸ πλατανίςῳ. Intelligit autem Platanum, uti annotant Cæl. Rhod. & Curtius. Aliàs Platanistos loca spaciósa ampláque denotat, à foliorum Platani similitudine. Et Aristoph. ὑπ' αὖ πλατάνῳ ... Apoll. 2. ἀμφὶ πλατάνιστον. Arist. de Mundo: πλάτανοι ...

Platanistos Homeri.

Themistoclem Athenarum principem, cuius operam ingeniúmque ac prudentiam summam non parvis in rebus, nec rarò, experta Græcia est, produnt autores gravissimi, ut citat Cæl. Rhod. posteaquam amplissimè de patria esset promeritus, solitum tamen sæpiùs convitio à civibus incessi. Vnde illius præclara circumfertur sententia: τί κοπιᾶτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν εὐεργετούμενοι: Quid eis negotium facessitis, qui vobis fuere benefici? Se quoque subinde Platano consimilem prædicabat, ad quam decurrerent, quos infestaret imber: mox verò serenitate reddita vellerentur ab eisdem, interimque convitiis proscinderetur. Hinc tractum adagium: Platano adsimilis: in eos, qui cùm alicuius necessaria opera usi fuerint, eum postea derisui & vilipendio habent.

Themistocles de Platano.

Eius præclara sententia.

Themistocles se Platano similem aiebat.

Adagium.

Socrates autem non ob aliam causam à Mileto reprehensus, autore Maximo Tyrio, quàm quòd per Platanum iuraret, quasi nefas sit per tam nobilem arborem iurare.

Socrates per Platanum iuravit.

Volunt & Platonem divinum Philosophum, à Platano ita cognominatum, quòd is prælatis humeris præditus esset. Platanistos enim Græcis, ut dicebamus, amplus & spatiosus locus est.

Plato à Platano cognominatus.

Sed ut ad Platani historiam naturalem redeamus, errant tàm in Germania quàm Anglia multi, ut in præcedentibus fusiùs ostensum, qui Aceris speciem maiorem Platanum putant, quam Germ. Ahorn vocant: fatentur in summis montibus, nonnihil humidis, inter Fraxinos nasci. At Theophrasto Platanus in palustribus inter Salices, & ad fontes rivulósque provenit, idemque non uno loco de eius natalibus scribit. Adde quòd tùm Theoph. tùm Plin. scribunt, Platanum spontè in Italia non provenire, Plin. etiam ex peregrino Orbe umbræ duntaxat causa translatam. Sanè, si Acer ille maior fuisset Platanus, ac Itali tàm vicina regione, qualis est Germania, nasci cognovissent, (ut certè nosse potuisse verisimile est) nunquam ex peregrino Orbe accersivissent. Denique qui Acerem Ahorn describunt, non tàm umbrosos ei ramos tribuunt, ac Plin. & Theoph. Platano: ut de reliquis notis valdè dissimilibus, ex utriusque descriptione satis patentibus, nihil dicamus.

Multorum error.

Sed minùs adhuc ferendus eorum error qui Tiliam seu Linden Platanum esse putarunt: nam, vel ex Diosc. didicissent Platani folia esse Ricini similia, nisi quòd huius sint maiora, leviora, nigriora: quam similitudinem nunquam sustinebunt folia Tiliæ. Plin. quoque ait, Ficum, Platanum & Vitem omnium amplissima habere folia. Tilia autem harum aliarúmque multarum respectu parva habet. Ergo Tilia non est Platanus: ut & hîc cæteras notas longè discrepantes, ex descriptionibus petendas omittamus.

Alius error.

Tabern. quoque confundit Acerem cum Platano, dicens: Ahorn / Græcis σφένδαμνος, Lat. Platanus &c: Scilicet qui postremus de Plantis scribens, quod alios docere debuit, nondum didicit ipse.

Tabern. not.

Icon verò Platani, quam Camer. exhibet, iam olim ex nostra planta depicta fuit.

Platanus Arab. Dulb. Germ. incognita, aliquibus tamen Frömbd Ahorn / id est, Acer exoticum dicta: It. *Platano*: Hisp. Itidem. Gal. *Plane* Angl. Playnetree.

Synon. Lingua.

Dicta Platanos, à πλάτος, à latitudine foliorum: vel ἀπὸ τ πλατέος, quoniam est patulis diffusa ramis. Vnde ἀμφιλαφὴς à Græcis. Dicitur & Platanistus, quòd sit πλατύφυλλος. Platanistum tamen sunt qui à Platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon sive denominativum sit verius, nihil primitivo amplius, minúsve significans. Si enim diminutivum foret, exire debuerat in ισκος, ut annotat Cæl. Rhod.

Etymon.

Est & Platanon, locus Platanis consitus. Vnde Plin. iunior epist. 3. l. 1. Quid agit Comũ tuum meæ deliciæ? Quid πλατανὼν opacissimus?

Platanon.

Æquivoca circa Platanum hæc invenimus. Cardanus & alii malè putarunt Acerem maioribus foliis esse Platanum, uti dictum. Lonicerus, ut priùs monitum, confundit Acerem minorem cum Platano. Cornar. Tiliam ineptè censuit Platanum, quem & in Tilia & paulò antè explosimus. Sambucus aquatica quibusdam dicitur Platanus aquatica, de quo suo loco. Platani nomen quoque in hist. Indicis obtinuit Musa. Sparganion quoque dicitur Platanaria à fructus similitudine: de quo inter Gramina palustria. Platanus ab Horatio cælebs dicitur, quòd non quemad. Vlmus ad sustentandas Vites adhiberetur.

Æquivoca. Acer maior. Acer minor. Tilia. Sambucus aquat. Musa. Platanus cælebs.

De natalibus multa scribunt, cùm prisci, tùm neoterici. Conveniunt in eo, quòd gaudeat riguis & palustribus, aquarumque ripis. Platanum, inquit Theophr. in Adria esse negant, præterquam circa Diomedis delubrum: inque Vniversa Italia raram esse affirmant, quanquam multi magníque fluvii utrobíque eam perluant. [Vides eum distinguere Adriam ab Italia, id quod tunc, inquit Scal. fieri decuit, ut intelligat Adriam, Galliam cis Alpes.] Dionysius Tyrannus maior ambitiosiùs contendens in Rhegio in hortis consevit eas, quæ nunc in Gymnasio stant, nec ullam insignem magnitudinem capere possunt. At in aliis locis plurima nascitur. In Nilo Platanus provenit, non tamen multa. Hæc Theoph. Hodiè Platanum multam in in Hetruria sponte nasci Victorius scribit. Videndum annon & is Acerem maiorem pro Platano acceperit. Nam istud à nullo alio proditum invenimus. Videtur quidem speciosa & annosa Florentiæ propè pomœria, & in suburbio quodam non procul mœnibus urbis, ut observarunt Pen. & Lob. qui ex iis ramos & surculos defractos Augusto cum penè echini maturuissent depingi curarunt. Coluntur & Romæ in viridariis quibusdam, sed minùs proceræ sunt, nec foliis ita crebris, ut radios Solis impediant, videnturque perire, inquit Lacuna, non irrigantur

Locus. Theoph. illustr.

gantur vino, ut olim Romæ fiebat. Alioqui si commodum nacta fuerit cœlum & solum ad 80 pedes excrescit. Anguil. sanè testatur Platanum non nasci spontè in Italia: sed in Creta locis vicinis fluviis abundare. At in Italia in agro Veronensi, in *S. Maria in Stella*, in domo Dominorum *Giusti* conspici pulcherrimas: in agro Bononiensi *alla Crouara* vulgò dicta in prædio Faenzæ maximam, sicut & Patavij in horto *Torquati Bembi*. Visa & in agro Veneto *Baßiano* dicto, in viculo cui *Fogia* nomen. Neapoli visa Matthiolo. In Creta ad montem Ida iuxta torrentis fontem in valle abundant Platani, foliis omnibus deciduis, teste Bellon. Provenit etiam in Lemno insula. Item in monte Athos, ubi altitudine comparari possunt Cedris montis Libani. In monte Castagna in Macedonia. Antiochiæ habentur altissimæ. Sed altiores in monte Tauro, eiúsque naturæ sunt, ut cortices exuant hyeme, hac in re Andrachnis contrariæ, quæ id æstate agunt. In Sicilia frequentissima, etiámque spontè nascitur ad Ætnæ montis radices. Apud Hispanos, Siculos & Constantinopolitanos, inquit Cordus, in divitum hortis excoli scimus. Clus. scribit Constantinopoli allata, ad aliquot Orgyas sibi Viennæ Austriæ crevisse. Turnerus duas etiam plantas teneras in Anglia vidit, sed aliunde advectas. Foliatum ramum cum Pilulis nobis dono dedit Patavinus Pharmacopoeus ad Aquilam.

Cortices ... me exu- ...

Theophr. tradit ex semine nasci, argumento, quòd aliquando in Tripode Aeneo nata. At [addit Scal.] multa αὐτόματα. Verùm non probatur nobis eius opinio, qui vix ullam plantam αὐτομάτως nasci censemus. Parva semina [qualia & Platani] leviáque facilè de loco in locum transferuntur, à ventis, avibus &c. ex quibus nascantur. Quanquam ex semine quod ex Italia accepimus, à nobis sato, nihil unquam prodierit. Celerrimè, inquit Theoph. pulcherriméque germinat ex avulsione. Quæ etiam si quis iam proceram & arbori æqualem transtulerit, perdurare optimè potest. Idem prodidit & Delphicam Platanum Agamemnonis manu satam, & alteram in Caphyis Arcadiæ luco. In regione Aulocrene, per quam ab Apamia in Phrygiam itur, Platanus ostenditur, ex qua pependit Marsyas victus ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est, autore Plin.

...atio. ...l. nota-

Sed maximè mirum, quod Theoph. refert, & miratur etiam Plin. Antandri Platanum etiam circundolatis lateribus restibilem spontè factam, vitæque redditam longitudine decem (quindecim Plin.) cubitorum, crassitudine, ut quatuor viri non facilè amplecterentur. Plin. ait, crassitudine quatuor vlnarum. Immò & securim tam stantes quàm prociduas ita ferre tradit Theoph. ut & resurgant, viuant, germinéntque. Nam cum Antandri Platanus procidisset, ramis amputatis, truncóque securi luxato, resurrexit noctu levata onere, atque reuixit, & cortex rursus circumcrevit. Quæ incredibilia non temerè quis iudicarit, nisi idem Theoph. & alio loco idem traderet, & modum, quo id factum, adderet. Nempe causam hanc esse putat, quòd arbos prostrata parte altera plurimùm terræ evulserit: mox flatus noctu ingens adversúsque secutus eam propulerit, ramísque occurrens, ac impressionem faciens, erexerit. Fides sit penes autorem.

...omodo ...unus ...dua ...è re- ...xit.

Inter prima germinat Platanus, teste Plin. Echini autumno maturescunt.

...npus.

De insitione nihil specialius proditum. Apud Plutarch. Sympos. 2. quæst. 6. legimus: fuisse Platanos Malorum surculos ferentes. Et Palladius libello de insitione, ubi de Pomi insitione tradit, inter alia sic canit:

...stio

Robora thyrsigero Platani concordia Baccho.
Fœtibus instituit plena rubore novis.

Platanus autore Theophr. lentore non caret, éstque natura humida sicut & Vlmus: indicium, quòd pòst cæsuram erecta materies multùm humoris emittit. Tenerrima Platani folia, ut scribit Diosc. in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones sistunt, ac tùm œdemata tùm phlegmonas levant. Cortex in aceto coctus ad dentium dolores colluitur. Pilulæ verò virides, in vino potæ serpentum morsibus auxiliantur: exceptæ autem adipe, igni ambusta sanant. Foliorum pilularúmque lanugo (in aures & oculos) illapsa, auditum visúmque labefactat. Addit Galen. lib. 8. Simpl. eiusmodi Platani lanugine, spiritu attracta, inspiratáve, arteriam quoque offendi, quippe cùm ea vehementiùs exiccet & exasperet: quo fit ut uox non obscurè vitietur. Ideóque vitandam suadet.

Vires & usus. Oculorum fluxiones. Oedema. Phlegmone. Dentium dolor. Serpentum morsus. Ambusta. Noxa.

Platanus eodem tradente, humidioris frigidiorísque essentiæ est, non tamen multò plùs quàm Symmetra. Proinde folia uiridia trita & illita, non obscurè Phlegmonas nascentes adiuvant. Cortex autem & Pilulæ magis desiccantem vim obtinent, ut ille quidem in aceto coctus ad dentium adhibeatur dolores: Pilulæ verò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccatorium & abstersorium efficiunt, ut cum aqua lepras sanet: per sese autem illitum ob humorem nimium ulcera vetera & sordida. Platani, inquit Plin. adversantur vespertilionibus. Pilulæ earum in vino potæ x. quatuor pondere omnibus serpentum & scorpionum venenis medentur. Tusæ autem cum aceto acri, magísque scyllite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & Carcinomata, melanias quoque [melandriásque] ueteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est. Folia eorum tenerrima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum & auribus & oculis mutilis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex è vino scorpionum ictus restinguit. Inopia cogit aliquando luminum causa è Platani baccis [miramur Platani baccas Plin. dicere] fieri oleum, aqua & sale maceratis. Folia mansa ieiunis impetigini auxilio esse & Curtius testatur, illúdque Serenum expressisse hoc carmine

Temperã. Lepra. Contra vespertiliones serpentes & scorp. Sang. fluxus. Lentigo. Carcinoma. Collectiones. Ambusta à frigore. Ad lumen.

Seu folio Platani, quod mansũ manè vorabis.

Vespertiliones, scribente Æliano, Ciconiarum ovis ingenita natura adeò infestæ sunt, ut ea solo tactu sterilia reddant. Verùm ad illarum maleficium, naturalis etiam ingenita scientia remedium edocuit. Platani enim folia suis nidis ingerunt, ut advolantes vespertiliones, perniciem adferre nequeant. Quę de noctuis autẽ tradit Cæl. Rhod. fabulosa putat. Scribunt & alij hoc genus animalis à stabulis abigi, si in eis folia appendantur. Videtur autem Avic. foliis Platani venenatis resistendi aliquam qualitatem tribuisse: Nam Can. 4. fen. 6. tract. 3. legitur, Fumus Adulb, id est, Platani & propriè foliorum eius, [uti vertit quoque cum Bellunensi Santes Ardoinus in suo opere de Venenis] serpentibus resistit.

Ciconiarũ astutia contra vespertilionũ noxam. Contra serpentes.

In monte Athos, ut observavit Bellon. Cymbas parant ex magnis truncis Platani, & sine magno labore & sumptu: unamquamque Cymbam ex

Cymba.

solo trunco parant. Deiiciunt arborem iuxta radicem, deinde truncum cavant, & formant instar Cymbarum, quibus tranatur Sequana.

Noxa ex pilulis. Considerandum autem an tutò dari possint Pilulæ Platani in Potu, ut præscribunt Plin. & Dioscor. Quandoquidem lanugo arteriam offendit, autore Galeno, qui vitandam suadet: ex Cordo etiam periculum [suffocationis] ex Pilularum paposa lanugine annotavimus.

FRAXINVS VVLGATIOR.

CAP. XII.



Descriptio SPECIOSÆ proceritatis arbor, crasso, simplici, erecto, celsóque caudice adolescit, cortice ex cinereo viridante, materie alba, crispo pectinum discursu undulata, validis ramis brachiata: *Folia.* folia Sorbi modo pinnata, quadruplici quintuplicive coniugatione ad costam annexa, atrovirentia, lævia, crenata: *Sapor.* sicco sapore subamaro, acrique mordaci prædita: quem etiam saporem linguæ imprimunt quoque *Fructus.* fructus, qui peculiari surculo numerosi dependent, quòd inversam avis linguam referat, inde in seplasiis nomen indepti. Ex his singuli sescunciam circiter longi, parum culmo latiores, infima parte membranei, à medio ad pediculum medulla farcti sunt alba, gustu acri & amara.

Muscus globosus. Scribit Dalechamp. in Hist. Lugd. se globosos muscos, quales tradit Theophr. in Fraxino observasse & collegisse hyeme iam desinente: esse tuberosos, velut ex resiccato impensiùs glutinoso musco concretos, gustu nonnihil adstringentes, lignoso intus nodo, muscosum corpus sustinente. An verò in Lauro tale quippiam gignatur nondum observasse.

Scimus quidem Theoph. lib. 3. cap. 8. Cùm recenset arbores quæ præter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmo gigni Vvam & folliculos: in Fico Grossos & Ficus: in Avellana Nucem & Iulum: In Ilice, Glandem & Coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, sed aliqua eius specie, Baccam, *Theoph. illustr. Icõ Dalech.* & Vvam, τὸ βότρυον, nisi legendum sit τὸ βρύον) quæ tamen uva, inquit Dalech, in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In Lauro, addit idem Muscum aut Vvam me vidisse, equidem non memini. Hæc ille.

At nec nos quicquam tale hactenus in Fraxino observavimus. In icone nostra, quæ ex Camer. epitome Matth. mutuata βοτρυώδές quiddam seu racemosum appositum, uti etiam in descriptione non Matthioli, sed Theoph. quam priore loco ponit Camer. addens: præter fructum alia quædam ferre, ut muscos in globum coactos, specie Pilularum. An verò idem intellexerit cum Dalech. ignoramus. Sanè Dalech. icon nobis *Icon Dalech.* suspecta est, nec respondere videtur suæ descriptioni.

Scribit Camer. in horto, Fraxinum marem florere, sed non ferre fructum. Eius corticem interiorem (ut Cæsalp. refert) aquam in qua maduerit cœruleam reddere. *Cortex tingit.* Idem ad Hist. Matth. Germ. Ramis Fraxini curavimus appingendum rugosum tuber seu excrementum, in quod degenerat nonnunquam fructus, ex multis quasi pilulis constans, cuius meminit Theophrastus, ut mox tradetur. Idem Cam. & apud Thalium annotat Fraxinum sterilem solam flosculorum racemos nigros ferre, qui absque fructu, ut Iuglandium Iuli decidant. *Flores Ceu Cervinum cervinum, aut Viscum.*

Scribit & Pierius in Hieroglyph. l. 7. summis ramis Fraxini adnasci ceu cornu cervinum, amputato ramo, statimque corticem lachrymam plorare, quæ Visci instar crescat, varieque se contorqueat & crispet in latum: atque illud quicquid sit, penitus lignosum esse. *Manna.* Nascitur & Manna in Fraxino, ut dicetur in progressu. Fraxinus [μελία] Dioscoridi arbor ignota est: ideò non describit, sed tantùm vires eius quasdam recenset. *Melia Dioscor.*

At Theophr. l. 3. c. 11. Fraxini [μελίας] duo facit genera: unum excelsum ac procerum, ligno candido, benè fibrato seu nervoso, [ἴνωον: Gaza ineptè & novè crassivenium convertit] molliore, crispiore, & magis enodi. Alterum humilius, minúsque augescens, scabrius, durius, & flavius. *Genera duo. Excelsum. Lignum. Gaza not. Humilius.* Folia [utriusque Dalech.] Laurinis, nempe Lauri latifoliæ similia: sed in acutius coacta, & in ambitu nonnihil serrata, nec tamen margine pungentia. [legimus enim, οὐκ ἐπακανθίζοντα, pro ἢ ἐπακανθίζοντα, ut in vulgatis habetur: quam tamen vocem Gaza omisit [inquit Scaliger]. & pro ea reposuit, ac subsidentia. Nec sanè dum mihi compertum est, an usquam extet Fraxinus aculeata: quapropter meritò Scaliger mendum esse iudicavit. Totum ramum folium unicum [φύλλον rectiùs cum Gaza & Scalig. quàm ut in vulgatis ἄφυλλον.] putaveris, quoniam ab vno pediculo folia simul iuncta exoriuntur, quæ coniugatim velut per genicula in singulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. At humilis Fraxini internodia brevia sunt [βραχέα τὰ γόνατα: non τραχέα: quoniam mox τῆς λευκῆς, μακρά.] foliorúmque coniugationes minùs crebræ. Albæ autem sive montanæ longæ, pluréque, quia latiùs distinctæ, latiora quoque habent intervalla, coloris porracei. *Alba Montana.* [πρασώδη. At Hermol. legit ποώδη, herbacei.] Ita & Colum. At Hermol. legit ποώδη, herbacei.] cortice integitur spisso, tenui, subrubro. *Cortex. Radix.* Radicibus crebris, crassis ac profundis nititur. Idæi hanc nullum fructum ferre putant: sed & flore carere. Fert tamen in siliqua [ἐν λοβῷ] fructum parvum, nucis modo, Amygdalæ similem, gustu subamarum. Fert & alia quædam, veluti Muscos, [βρύα] sicut Picea [in Ald. legitur καὶ ὥσπερ ἡ δάφνη,] sicut Laurus] verùm magis compactos, [συμφυέστερα: non στυφνότερα.] singulósque per se globosos, ut sunt Platani Pilulæ. Ac eos quidem partim fructui propinquos, partim à fructu multùm dissitos, hácque ratione plures. [πλείω, ut & Dalech. vult. Alioqui legitur καὶ τὰ πλεκτὰ ὅπα: quasi diceret: eodem modo & implicamina quædam nasci, sicut & Gaza vertit.] *Gaza not. Locus.* Lævis Fraxinus locis gaudet umbrosis valdè: (ἐπίσκια: Gaza legit ἔγκοιλα: nam concavis reddit, & de suo addit, madidis.) at quæ aspera (τραχεῖα), siccis atque saxosis. *Melia.* Quidam alteram Fraxinum (μελίαν) alteram

Bumelia. ram βουμελίαν, id est, maiorem Fraxinum [Bubulam Fraxinum Gaza: latinius Væfraxinum dixisset, Scalig.] vocant, uti Macedones. Bumelia maior est & excelsior (μακρoτέρα: Gaza & Dalech. habent, rarior corpore) ob id minùs crispa. Hæc .n. Fraxini natura, ut Bumelia campestris sit lævis: montana verò scabra, quæ in genere campestrium & montanarum natura est. Quæ in montibus nascitur, benè colorata est, lævis, spissa lentáque: at quæ in planis, malè colorata, rara & scabra. (καὶ τραχεῖα. Hic sibi contradicit Theophrast. nam priùs contrarium dixit.) Sic itaque vtramque Fraxinum describit Theophrastus: qui & alibi tradit, Fraxino radicem esse numerosam, densam, altamque.

Compara. utriusq. *Theophr.*

Plinius, more suo, pleraque ex Theoph. transscribens, ita habet brevissimè. Materiæ causa reliquas arbores natura genuit, copiosissimámque Fraxinum, Procera hæc ac teres, pennata & ipsa folio: multúmque Homeri præconio & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidem, quæ fit in Ida Troadis, intantùm Citro similis, ut ementes fallat cortice ablato. [De Taxo hoc Theoph. l.3. hist. c.10. Erroris causa, quòd Plin. Fraxinum, Milum esse putavit, ideóque etiam pinnatum dixit. Nimirum apud Theophr. ἀντὶ τῆς μίλου, legit τῆς μελίας. Illius non huius folia, inquit Theoph. Abietis in morem πτέρυγας ἔχειν.] Pergit Plin. Græci duo genera eius fecêre: longam, enodem: alteram brevem, duriorem fusciorémque [flaviorémque, Theophr.] Laureis foliis. Bumeliam vocant in Macedonia, amplissimam, lentissimâmque [latissimámque Dalecham.] Alij situ divisêre. Campestrem enim esse crispam: montanam, spissam. Hæc Plinius qui dum folia, Theophrasteæ lectionis imitatione, Laurinis comparat, de particulari id intelligendum, non de tota & alata illa foliorum congerie, quam totam folium dicunt Herbarij.

Theophr. & Plin. illust.

Colum. Fraxini non semel meminit, ubi de Vlmariis faciendis tradit. Speciatim pòst Opulum atque Vlmum, Vitem maximè alere Fraxinum scribit: sed neque Opulum neque Vlmum tàm idoneas esse, quàm Ornos. Eas sylvestres Fraxinos esse, paulò latioribus tamen foliis, quàm cæteras Fraxinos, nec deteriorem frondem, quàm Vlmi præstare. Tàm Ornus quàm Fraxinus Virgilio quoque carmine celebrata Ecl.6.

Cantando rigidas deducere montibus Ornos.

& Ecl.7. *Fraxinus in sylvis pulcerrima Pinus in hortis.*

Populus in fluviis: abies in montibus altis:

Sæpius at si me Lycida formose revisas.

Fraxinus in sylvis cedat tibi. &c.

Et aliis multis locis. Et Iuven. Satyr.1.

Quantas iaculetur Monychus Ornos.

Cùm itaque dicat Colum. Ornum esse Fraxinum sylvaticam seu montanam, ac Theoph. referat rupium Fraxinum colore esse luteo, & Germanorum Wald escher montana sit colore luteo, ut experientia sibi compertum esse scribit Turnerus, rectè nobis videntur statuere, qui Fraxinum montanam & sylv. Germanorum, esse Ornum Latinorum, & Fraxinum sylvest. Theophr. statuunt. Nam Sorbus aucuparia in præcelsis montibus non oritur, sed in depressis & aquosis. Quò fit ut Ornus esse non possit, aut Fraxini 2. genus apud Theoph. In Plinio verò miramur, quòd Ornum post prædictos scriptores non Fraxini speciem faciat. Imò eius non tantùm in loco, quòd quidem legerimus, mentionem faciens, interponat inter Ornum & Fraxinum Acerem valdè dissimilem arborem idque l.16.c.18.

Hermol. in Diosc. Fraxinum *Mileam* & *Meliam* quoque Græci vocant, *Trinodémque* cognominant, hoc est, Triozon, quia ramos habeat prægrandes, ordinatos, paresque numero: quod genus arborum Græci Ἀξιολογώτατον, hoc est, vt quidam interpretantur, egregias appellant. Duo genera. Excelsum & alterum humilius. Sed folio Lauri latifoliæ acutiore, lævitérque per ambitionem serrato: & ut Theodor. inquit, subsidenti, quia legisset, ἐπικαπίζοντι. Nos ἐπικαρθίζοντι, hoc est, non sine quodam marginis, vel cacuminis aculeo. Fructum fert minutum in siliquis, qualem Amygdalæ, gustu subsalsum. Fert & Lauri modo Fraxinus muscum: & alia quædam adstrictoria gustu, circinatáque ut Pilulæ Platani: Hæc partim cum fructu emergunt: parùm multò pòst nascuntur ei & quæ plecta, hoc est, plicamenta sive involucra dicuntur, &c. Id & Cæsalp. observavit: dicens, Plinium non subiungere loco citato Ornum Fraxino: quasi multùm differant & non sint eiusdem generis. Eius opinionis videntur fuisse, qui diversam multùm à Fraxino plantam, Ornum putarunt eam quæ sorbus aucuparia dicitur, contra mentem Columellæ. Quæ autem ex Fraxini genere certò sit Ornus, nondum asserere ausimus. Scribit quidem Anguil. Inveniri Fraxini duas species, unam altissimam, ex quibus hastæ: alteram Latinis dictam Ornum, cuius semen dicatur Orneoglossum & Offic. Lingua avis, ac utramque speciem notam esse in Italia: At alij, linguam avis Fraxini dicunt: alij utriusque, diligentiùs autem hæc perpendant Itali.

Milea & Melia. Trinodis. Triozon. *Ἀξιολογώτατα.* *Duo genera.* *Lauri folio.* *Lectio Theophr. diversa.* *Fructus Amygd.* *Muscus.* *Pilula Platani.* *Plecta.*

Cordus utramque sic describit. Fraxinus simpliciter ita dicta, & μελία Græcis, minoribus est & angustioribus foliis, & semine seu fructu graciliore. Altera verò latioribus maioribúsque tum foliis tum fructibus conspicitur. Eius frondes ad Boum pabula quidam adhuc non minùs quàm olim reponunt. Vnde Bubulæ cognomentum apud Græcos invenit, quamvis à magnitudine ita nominari potuerit. Eiusdem iudicio Fraxinus sylv. seu Ornus nihil aliud est, quàm magna illa latifolia Fraxinus montibus familiaris. Idem Fraxini aliam speciem eandem censet, quæ Orni nomen circa Romam servat adhuc hodiè, in Germania non proveniens. Fructum vulgò Linguam avis vocant. At Tragus Linguam avis ad Fagum sepium manifesto errore refert, cùm huc potiùs sit reducenda.

Bubula unde. *Ornus quid.* *Lingua avis.* *Tragi lapsus.*

Avic. Linguam avis reponit inter medullas: & alio loco plantam censet. Nam foliorum eius & corticis medicinas scribit.

Lingua avis.

Serapio arborem esse dicit similem arbori Didar, id est, Vlmo. Verùm in Fraxino, non in Vlmo invenitur res quæ Lingua avis nunc dicitur, de qua & mentio non semel apud antiquos, cùm & ad Venerem facere proditum sit.

Gal. in confect. Hepaticis ab Asclepiade conscriptis cuiusdam meminit, quæ semen Fraxini recipit. Ætius verò l.10. idem medicamentum ex Philagrio citat, & Oribasium Fraxini semen non admittere scribit: addítque, Fraxini semen, seu fructum esse arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia, cæduntur, hoc est, ἐξ ἧς τὰ ἐργάσημα μελινὰ ξύλα κομίζεται. Gal. alioquiin lib. simplicium Fraxini nô meminit, ut neque Aetius. Paulus Diosc. verba transcripsit, nihil ampliùs addens. Patet itaque Manardum perperàm dixisse de semine Fraxini ab antiquis nullam fieri mentionem. Fraxini, inquit Matth. species sunt, Ornus, itemq; Orneoglossum dictum, quòd ferat semen illud, quod Linguam

Fraxini semen Aetio. *Manardus not. Orneoglossum.*

avis appellant, quod & Fraxinus quoque fert.
1. Thalius in Harcynia Fraxinum sterilem facit &
2. fructiferam. Addit Camer. hanc Linguá avis gi- *Sterilis & fructifera*
gnere. Illam flosculos solos nigros racematim
3. proferre, uti suprà dictum. Idem Fraxinum Fago
similem habet, quam & Buchasche Germ. vocat.
Est & tertia aut quarta apud eundem hoc nomi-
4. ne: Fraxinus dura seu λιθόσεος (ut dixerit qui-
spiam) Steinasche. Verùm non intelligimus
quid velit Thalius per Fraxinum Fago similem.
Nomen Germ. tribuitur longè diversæ plantæ à *Thalius.*
Fraxino, quæ dicitur Fagus sepium, de qua su-
prà.

Schuvenckfeldius, Fraxinum ita distinguit: 1. Fraxinus frugifera: Fraxinus angustioribus foliis Cordo: Orneoglossum: Lingua avis Offic. semen Fraxini: Eschsamen / Eschennuspel vulgò [id est, Fraxineum Viscum] sed falsò. Fraxinus sterilis. Ornus Tragi, Fraxinus latifolia Cord: Hagenbuche. 3. Fraxinus dura, λιθόσεος Thalio, Fraxinus Petræa: Stein asche: Petrosis & præruptis Locis saltem nota. 4. Fraxinus crispa Maderasche: Eius materies undulata, ab arcu'ariis ad mensas, tabulas & alia colligitur. Hactenus ille. Quibus haud parvos errores committit, dum Ornum Tragi, Fraxinum sterilem facit, quæ nec Fraxinus est, nec sterilis arbor: nec Fraxinus latifolia Cordi. Malè etiam ponit secundo loco. Illud quoque considerandum, an Fraxinus crispa sit species particularis, vel varietas tantùm Fraxini durioris. *Schvvenckfeldij errores.*

Errores multorum Euchar. Rösslin, Lonic. & Ryffius malè Sorbi aucupariæ iconem ponunt pro Fraxino.

Nomina Linguis. Græci μελία & μελίη, & μελέα: Τρίοζον etiam cognominarunt, id est, trinodem: quòd ramos prægrandes, ordinatos & numero pares habeat, uti indicatum ex Hermolao cuius verba de Triozo *τρίοζος.* transcripserunt (eo tamen non nominato) Ruellius, Brunsfelsius in Onomastico, Gorræus in definit. med. Carol. Steph. in Sylv. Curtius, Rob. Constant. scribunt tantùm in Lex. Τρίοζος, trenis constans nodis, & Trinodis arboris nomen etiam habet Theoph. lib. 1. hist. cap. 1. ibi apud Theophrast. legitur etiam τρίοζος de diversis arboribus, non de particulari. Turner. etiam μηλίαν scribit, pro eadem. βουμελία plerisque cum Theoph. quam vocem etiam Latinè retinuit Plin. pro maiore et proceriore, uti dictum, quemadmodum Ornum pro minore cum Columella. Tragus Fraxinum et *Bumeliam* & *Polymeliam* *Polymelia.* uocat. Fraxinum Grammatici dictam volunt à fra- *Etymon.* gosis locis, in quibus nascitur. Forsterus in Lexico Hebraico, *Berosch* in sacris literis putat esse Fraxinum Latinis, mutuato ab Hebræis nomine: pluraliter *Berochim*: Chaldaicè *Berrosim*, & *Berochim. Berosim. Brom.* Gentibus dictam *Brom*. Plural. *Berothin*, Fraxini, pro *Berochin*, Cant. 1. quanquam aliqui velint esse Cupressum. Verùm lib. seq. c. de Abiete plura scribemus de *Berosch*, quæ plerisque putatur Abies. Nec animadvertimus adhuc, cur potiùs Fraxinus existimetur, quàm Abies. Nachumi secundo alii Fraxineas, alii Abiegnas lanceas intelligi volunt: cùm tamen eo loco nulla fiat lancearum mentio. Germ. Asch & Esch / Espen / Eschern / & Aschbaum. Apud Cordum, alia dicitur Eichasch quasi Quercina Fraxinus: alia Steinasch / quasi Petræa. Fal- *Lob. error.* litur Lob. dum Fraxinum Malbaum German. dici scribit. Sed & Hiericus in nomencl.uaria nomina confundit, Ornum, Hagenbuch *Bumelian* & *Fresne* pro eadem ponens planta, Hagenbuch enim Fago sepium convenit, & Columellæ iudicio Ornus non erit *Bumelia*, quæ, uti dictum ex Theoph. & Plin. maior & procerior est Fraxinus. Belg. Eschen & Eschenboom. Gal. *Fresne*. Provincial. *Fraysse*. It. *Fraßino*. Hisp. Castil. *Fresno*. Catal. *Fraxino*. Portug. *Freixo*. Angl. Asche trec. Sclavon. Haßrenowe syrowo. Bohem. Gesen. Polon. Zesion. Vngar. Köris fa.

Fructus seu semen aliquibus ὀρνεόγλωσσον: aliis ὀρνιθόγλωσσον: & rectiùs autore C. Bauh. Lat. *Lingua avis*: *Lingua passerina* Dod. Angl. Asche-keyce, quòd clavibus colligatis similia sint eius semina, quæ in utraque specie nascuntur. *Fructus nomina.*

Fraxinum Poetæ *sylvestrem*, *umbrosam*, *altam*, *stridulam*, *odiosam Colubris*, & *utilem hastis* dixere. Et μελία quoque apud Poëtas hastam significat: unde μελίινον δόρυ, apud eosdem. Ornum verò, *rigidam*, *sterilem*, *Peliacam*, *excelsam*, *aeream*, *proceram*, *annosam*, *viridem*, *duram*, *solidam*, *frondosam*, *montanam*, *comantem*, &c. *Epitheta.*

Dicebamus Mannam in Fraxino nasci, quod mirum est veteres non observasse, qui de Fraxino scripsêre. Illud verò testantur Costæus, Altomarus, Quiqueranus & alii. Æquè etiam in Orno. Sic enim Altomarus c. de Manna. Manna colligitur ex Fraxino & Orno, altera Fraxini specie. Et Pamphilus Herilacus de aquarum natura: Manna, inquit, colligitur Romam circum, ex arboris cortice, quam incolæ nominant *Ornofrassino*. Calabri tùm ex orno Mannam decerpunt, tùm ex Fraxino. Mannam ex Frondibus vocant eam, quæ ex Fraxino est: alteram Mannam ex corpore &c: Sed de Manna eiúsque differentiis posteà ex professo trademus. *Manna Fraxino Orno.* *Ornofraxinus.*

Nascitur Fraxinus æquè montosis, (sed humidis,) ac planis. Nam & in Nilo Fraxinus, & quæ Bumelia cognominatur, plurima est, teste Theoph. Descendunt etiam in plana: & Olympi incolæ sunt, eidem. Eadem & Plin. ait. In altus, tenebrosis & humectis proveniũt sylvis: nonnunquam & in lapidosis quibusdam agrorum limitibus. Est & ubi ripas frequens vestiat. Observavimus Monspelii, Genevæ, in Burgundia, Alsatia, Basileæ extra portam S. Albani iuxta Birsam & alibi: In sylva & monte Horn, propè admirabile Balneum ducatus VVirtemb. elatæ & multæ Fraxini, de quibus Ill. ducem Christophorum f. m. ad parandas farissas multas accersendas curasse nobis relatum. In Birchen eiusdem ducatus oppido, una est ante portam. Cœmiterium Abredonensium in Scotia annosis Fraxinis, proceris, crassis, frequentibus consitum est, teste Iac. Cargillo D. Medico. Nec raræ occurrunt in Helvetiæ montibus concavis potissimùm & madidis. Circa Tigurum frequentes sunt: in sylvis & montibus frequentiores. Non omnes necubique fructificant. In montibus circa VValtestadium plurimæ sunt fructiferæ: Item passim in Silesiæ montibus. Vt pateat, tàm frigidis quàm calidioribus gaudere locis. *Loci.*

Auctu facilis est, & festinantiùs germinat: messibus semen reddit. Theoph. inter eas recenset, quæ perfectè pariunt atque excoquunt. Plin ligna eius post vindemiam & Arcturum cædenda præcipit. *Tempus.*

Transplantata facilè provenit, quales iam proceræ, nostra cura satæ, visuntur in horto Mont-belg. Ergo quia festinantiùs germinat, disponi quoque maturiùs convenit, hoc est, ab Idib. Feb. plantas & ipsas nascentes. Altiùs demittenda, quia summa tellure gaudet, [ὅτι πρὸς ἐπιπολῆς... Theoph. *Sat. Cultura.*

Theoph. vocat] ad quaternos pedes, monente Plinio: qui ante tricesimum-sextum mensem attingi falce vetat: & alterna servari brachia, alternis putari annis, suadet. Sexto anno maritantur cum vitibus, quas maximè alere Colum. prodidit: ac in eum finem locis asperis vel montosis rectè seri monet, quòd iis minùs lætantur. Nimirum ne plus iusto excrescant. Quomodo autem disponenda Fraxinus habes apud Colum. lib. de Arboribus, cap. 16. Sed hanc rem abundè docuimus in historia Vlmi.

Insitio. De insitione Fraxini nihil adhuc legimus: nisi quis fortè suspicari volet Pyrum inserendam Orno ex illo Virgiliano Carmine Georg. 2.

--------Ornusque incanuit albo
Flore Pyri.

...s Pyri.

FRAXINVS TENVIORI ET MINORI FOLIO.



...criptio. *Folia.* EST & Fraxini varietas alia: cuius folia pinnata segmentis dividuntur tenuioribus, strictioribus, acutioribus, serratis tamen perinde ut Fraxini vulgaris. Rami, pluribus & crebrioribus tuberculis foliorum pediculis sedem dantibus, inæquales. Iconem nostram benè pictam, minùs affabrè expressit sculptor, ex ea quæ expressa in hist. Lugd. quam ex nostro ramo iam olim pingi curavimus. Ramum ex Lugduno vicinis montibus collectum adhuc hoc anno 1605 quo hæc commentamur, adservamus.

An hæc sit Ornus Columellæ? Cuius folia singula dicit oblongiora, angustiora, obscuriùs virentia &c: Vix videtur. Non enim sunt oblongiora.

...axinus ...a. An hanc intelligit Turner. cùm in Herbario suo Anglico ita scribit. Theophrasti Fraxinus altera, seu Petræa, montes amat: eadem cum Fraxino sylvatica seu Petræa Germanorum, hoc est, Waldescher: & Orno Latinorum, de cuius natalibus Virg. 2. Georg. *...s La-*

Nascuntur steriles saxosis montibus Orni.
& Aeneid. 6.
------Ingentes advolvunt montibus Ornos.

Non ausimus tamen hac de re quid certi astruere.

FRAXINVS ROTVNDIORE FOLIO.

...iptio. *Folia.* SEd & tertia Fraxini à nobis observata varietas, cui coniugatim quoque disposita folia, sed quæ Pistaciorum folia referunt, subrotunda, minora quàm Fraxini vulgaris, in ambitu serrata, in quibus medietas interior ad nervi imum, brevior quàm exterior sæpè conspicitur, id quod



in Terebintho & Pistaciis usu venire subinde observamus. Hoc Fraxini genus attulit nobis D. Caspar. Bauhinus ex Italia cum hac inscriptione: Ornus 5. Galli Brixiani de re rustica. *Ornus Brixiani.*

Præter Fraxini genera à nobis enumerata aliæ plantæ quoque id nomen aut simile acquisivêre, quæ vitandæ æquivocationis ergo hîc consignandæ. Inprimis Sorbus aucuparia, quæ ab aliquibus dicitur Fraxinea arbor: aliis Fraxini sylvestris species, & Fraxinus bubula, & Ornus, de quibus paullò ante. Cæsalp. scribit: Ex Fraxini genere fortè fuerit lignum in nova Hispania repertum, cuius ramenta cœruleum elegantissimum reddunt. De hoc ligno in superioribus libris egimus. Oxyan Plinius Fraxinum interpretatur, ut Scal. quoque annotavit. De Oxya seu Fago vide lib. præcedentem ubi apparebit, quibusdam etiam Ornum dici. Considerandum an Thalio & Horto Lusatiæ Fraxinus, Fago similis, Buchesche sit nostra Fagus sepium, quam malè Tragus quoque Orneoglossum putavit. Non placet Lobelium in Obs. scribere de Lantana; Kleiner Mälbaum Tragi i. Fraxinus minor. Dictamnum album quorundam, nonnullis dicitur Fraxinus pumila & Fraxinella: Polygonatum quoque dicitur Fraxinella sive Frassinella. Apud Gesnerum videre est Lilium Convallium dici Frassinellam, ut alibi ostenditur. Tractatus Quid pro quo, deficiente Fraxino substituit Sabinam, quod non probamus. *Æquivoca. Sorbus aucuparia. Lignum cœruleotingens. Fagus. Fagus sepium. Lantana. Fraxinella. Polygonatum. Lilium convallium. Substit. Sabina.*

Fraxini semina, autore Hippoc. numero decem trita, & cum vino pota, urinam ducunt, & vulvarum doloribus auxilio sunt. Foliorum succus, teste Diosc. & ea ipsa quoque, cùm in vino pota, tum etiam imposita, viperarum morsibus opitulantur: [Quidam addunt, ὡς καὶ φλοιὸς τοῖς σπληνικοῖς: sicut & cortex Spleneticis.] Cortex ustus & cum aqua illitus, lepras removet. Ligni ramenta [πρίσματα] pota lethalia perhibentur. Hæc ille. Nos suspicamur Dioscoridem apud veterem quendam malè legisse, μελίνο pro μηλν, ut fecit Plin. qui eius coævus putatur. Nam apud Gal. de med. facilè parab. cap. 40. legimus, Fraxinei ligni ramentorum Cyathus triduum potui datus, sanitatem restituit: quod utique non scripsisset, si lethalia agnovisset. Et in lib. de Dynamid: eidem Galeno adscripto: Ad Splenem: Cortices Fraxini excoque in Vino, & bibat quotidie donec sanetur. Si vis probare da porcello per triduum ut bibat, & in quarto occide ipsum, & non invenies splenem. Nos vix verisimile putamus. Res est experimenti. Idem lib. ad Hæmorrhoidas: Oleum Fraxini iniectum miriè prodest. *Vires & usus. Vrinam ducit. Vteri dolor. Viperarum morsus. Splenis tumor. Lepra. Venenum. Diosc. corr. Ad splenem. Experiment. Hæmorrhoides.*

Columella Fraxinum & capris & ovibus gratissimam dicit, nec inutilem bubus. Et alibi: Orni frondes, inquit, Capræ & oves libentiùs ap- *Armentorum ac iumentorum cibus.*

petiit, quàm Fraxini aut Vlmi. At longè secus Plinius: *Folia alicubi mortifera.* Folia Fraxinorum, infit, iumentis mortifera, cæteris ruminantium innocua, Græci prodidêre. In Italia nec iumentis nocent. *Contra serpentes. Vlcera.* Contra serpentes verò succo expresso ad potum, & imposita ulceribus, opifera, ac nihil æquè, repeniuntur. Tantàque est vis, ut ne matutinas quidem occidentésve umbras, quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeò ipsam procul fugit. Experti prodimus: si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potiùs, quàm in Fraxinum fugere serpentem. *Fraxini cum serpentibus antipathia.* Mira naturæ benignitas, priùs quàm hæ prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Idem alibi: Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet, indicavimus. *Plin. correct.* Semen foliis eius inest [rectiùs legis siliquis aut folliculis: non enim in foliis semen, sed ἐν λοβοῖς ut Theoph. ait, & docet experientia] quo medentur iocinoris & *Hepatis & lateris dolor* lateris doloribus in vino. *Hydrops. Obesitas.* Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesum levant onere, sensim ad maciem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium proportionem, ita ut puero quinque folia tribus Cyathis diluantur, robustioribus, septem folia quinque Cyathis vini. Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cavendi prædici. Hæc Plin.

Experimenta contraria. Camer. quoque scribit, se expertum serpentes Germanicos non fugere Fraxinum. At longè aliter Ambr. Paræus in sua Chirurgia: Expertus inquit refero, si fronde Fraxinea gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potiùs, quàm in Fraxinum fugere serpentem. Vtri nunc credendum? Experiundum. Scribit tamen Colum. lib. 6. cap. 16. *Ictus serpentum* Vbi bos à vipera ictus fuerit, præsens remedium esse, si conteras Fraxini teneri cacumina quinque librarum, & totidem vini, & duobus sextariis Olei, expressúmque succum faucibus infundas. Itémque cacumina eiusdem arboris cum sale trita læsæ parti superponas.

Hepaticum med. Gal. l. 8. κατὰ τόπους, ex Asclepiade sub finem libri, hepaticum medicamentum describit hoc titulo. ἄλλας ἐπιτετευγμένη. ποιεῖ καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τῆ ἐντὸς διαθέσεις χωρὶς βηχός. In cuius compositionem quoque ingreditur Fraxini semen.

Noxa. Idem semen & tussim inferre, & fauces exasperare, Curtius prodidit, integrum devoratum prodesse, & dentibus commissum, ut ait Serenus: *Hydrops. Aurium dolor.* quo etiam autore, hydropicis potum confert. Aurium etiam doloribus infusus succus, cùm torretur, prodest, ut idem testatur hoc carmine:

Quùm sævus teneras dolor altè sauciat aures,
Fraxinea in flammis fundit quem talea succum
Instilles.

Aqua corticum. Aqua è corticibus Fraxini destillata, unicè & singulari remedio ad calculum & morbum regium facit, inquit Tragus: *Calculus. Icterus.* Folia vino decocta & pota hepaticis & spleneticis conducunt. *Oleum ligni.* Eadem præstat oleum è ligno Fraxini confectum, ac potum, tradente Manardo super Mesuem. Succus hydropicis, meo iudicio: non inutile fuerit remedium. *Pocula ad lienem.* Pocula quidam ex ligno Fraxini parant, pollicentes, si quis ex eiusmodi poculis assiduè bibat, eum lienem extenuare hoc pacto posse. Idem & Hollerius commendat, & alii quidam.

Cautio autorum de oleo. Si oleum Fraxini fuerit paratum per descensum, ut loquuntur: nullo modo suademus per os exhibendum: sin alia ratione, magna cum prudentia exhibendum. Duobus námque modis oleum è Fraxino paratur. 1. E viridi Fraxini ligno tessellatim conciso per descensum, uti loquuntur Chymici, tam aqua quàm oleum elici potest, sicut ex ligno Iuniperi vulgus elicit. 2. Iisdem tessellis, sed minutiùs concisis, in aqua propria, addito altero tanto spiritus vini, aut media parte, maceratis, & postmodùm destillatis: exibit aqua cum oleo, quod ab ea postea separatur. Theophr. Fraxinum humidissimam dicit, ex eo quòd lecti cedentes & obsequiosi ex ea fiant,

Temperã. Folia, cortéxque Fraxini moderatè calida sunt, auctore Dod. & tenuium partium. Semen calefacit & exiccat tertio excessu. Foliorum & corticis decoctum ex vino potum hepar splenémque ab obstructionibus expedit, roboratque, & *Obstructiones viscerũ. Pleuritis.* lateris doloribus medetur. Idem folia præstant in oleo fervefacta, & lateri imposita. Folia, cortex, turionésque eodem modo sumpti valent ad hydropem, quia vacuant aquas. Ad idem facit semen in vino decoctum, Sereno teste:

Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est.

Ad Venerem. Lingua avis, tradente Matth. in recentiorum Medicorum usu est ad stimulandam Venerem, qua in re primùm celebrata ab Arabibus. *Folia non lethalia.* Clara experientia, in Italia, infit idem, folia non lethalia iumentis, ut voluit Plinius [imponit Plinio Matth. nam contrarium dicit Plin. nempe in Italia non lethalia esse] & malè eum tuetur Rob. Const. quin imò si ea exhibeantur, ubi assumpserunt Taxum, liberantur à morte.

Videamus autem quid Rob. Const, quem Matth. notat, de ea re scribat. Carpitur, inquit, Plinius, à Matthiolo (cuius etiam assecla in hac parte Amatus Lusit. & in multis imitator atque reprehensor) *Amatus Matthioli imitator & reprehensor.* quòd lib. 13. c. 16. dixerit Fraxinea folia iumentis mortifera, cæteris ruminantibus innocua, ex Græcorum authoritate: quum hoc ipsum Theophr. Taxo adscripserit. *Matth. reprehensus & Pli. defend.* Sed profectò ab hac calumnia exonerandus est Plinius noster: Primùm quòd hoc pro vero non astruat: imo liquidò testetur, id non verum in Italia deprehendi. Secundo loco, quòd absurdum non sit, eandem facultatem differentibus plantis genere, à diversis autoribus attributam, & tantùm à Plinio recitatam. Neutérque mihi probat, Plinium, qui omnium optimè luculenter Græcè sciret, tàm facilè vicinitate nominum aberrasse, ut ipsi causantur, aut potiùs criminantur. Adhæc, quæso, quæ nominum affinitas in his vocibus Græcis σμύλαξ & μελία, id est, Taxus & Fraxinus: de quibus, vicinis capitibus egit ipse Plin. nominatímque perscripsit lib. 16. c. 10. Taxum ipsam à Sestio Smylacem appellatam esse. Sed ambo dum ambitiosè Græcari student, & videri volunt in his doctrinæ literis tantum profecisse, ut utriusque linguæ peritissimum Plinium, Inscitiæ coarguant, profectò vel in Grammaticis, suam produnt imperitiam, quod utriusque causa doleo. Siquidem μίλαξ per iota, & σμίλαξ Græcè dicitur. Sed pro Hederæ specie & frutice, quem describit Diosc. l. 2. σμύλαξ verò per ypsilon est Taxus, da qua Diosc. l. 4. & l. 6. & Plin. l. 16. c. 10. non autem μύλαξ, ut legit Amatus Lusit. apud Theoph. μύλαξ enim ea scriptura idem est quod μυλία, sive μυλίας λίθος, Lapis molaris. Atque ita semper distinctum invenies in emendatis codicibus. Verùm isti scripturæ confusione sese implicant & alios credulos pertrahunt in errorem.

Matth. responsum Constan. Sic itaque Rob. Const. quiritatur contra Matthiolum & Amatum pro Plinio. Cui Matth. respondet in postr. com. in Diosc. Ac utique hallucinari scribit Constantinum dum contra suam sententiam Plinium defendere nititur. Rei fidem

dem esse Plinium lapsum fuisse; claram in Italia experientiam: siquidem Taxi foliis, non Fraxini, iumenta non ruminantia necentur. Quinimò hanc salutare præstare remedium lethalibus serpentium venenis: quibus adeò inimica sit Fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentésve umbras, quamlibet spatiosas, serpentes arboris huius attingant. Miráque naturæ benignitate, priusquàm illæ prodeant, florere Fraxinum. Quo argumento fretus, errorem Constantini facilè à quovis materiæ medicæ studioso, detectum iri concludit. Aut si (inquit) suam ipsius ignorantiam & Plinij errorem cognoscere cupit, alat suum equum aut asinum Fraxineis frondibus: id si fecerit, sui erroris atque Plinij palinodiam recantabit. Quod si plura à nobis doceri non dedignabitur, sciat devoratis à quadrupedibus Fraxini foliis ea certò sanari, quæ Taxum fuerint depasta. Hæc Matth. ad Rob. Constantinum. Et sanè qui diligenter Plinij verba perpenderit, & cum Theoph. verbis, quę de Taxo edidit, contulerit, facilè iudicabit Plinium, quod ei non usque adeò est insolens, vocum μελίας, & μίλυ seu σμίλακος similitudine deceptum, ut de Matth. experimentis aliorúmque nihil ampliùs dicamus. Probandum fuit Constantino, μελίαν non esse Fraxinum. Et, si non agnoscit affinitatem inter has voces σμίλαξ & μελία: at agnoscat, inter μελία, & μίλος, cuius vocis ne meminit quidem. Accedat quòd Hermol. Ruell. aliíque doctissimi viri, Plinij lapsum agnoverint. Parum itaque attentè Plinium de Fraxino scribentem perpendisse videtur Rob. Const. dum eius errorem non agnoscens, novo errore pro defensione cumulavit. Sed de his plus satis.

Pergit Matth. in viribus. Humor qui resudat urendo Fraxini lignum, mixtus cum pari pondere succi Cyclaminis Scyllæ & Rutæ, ac nonnihil simul decoctus, valet ad surditatem, si eundo cubitum ponatur in aurem sanam, ita ut æger dormiat supra sanam. Si sit in utraque aure surditas, ponatur in aure minùs affecta. Aqua extracta ex lignis per descensum, ablato oleo, mixta cum aqua Violarum, tollit ruborem & pustulas faciei. Decoctio corticis ramorum sumpta per aliquot dies, imminuit humidum splenem. Lingua avis utilis est in potu pleuriticis & ad provocandam urinam. Esa cum Pistaciis, nucleis Pineis & saccharo iuvat coitum. Si colligatur principio Novembris, exsiccetur in furno, & eius pulvis detur cum vino, plurimùm confert adversus renum calculos. Singulare experimentum contra calculum. In minutas taleolas concisæ Fraxini sumuntur M. ij. quibus affunduntur vini albi lib. iij. ad tertias coquuntur: per linteum colati iuris Cyathus in quo tenuissimæ serraturæ Fraxini drachma infusa fuerit, bibitur manè calidus octo diebus continuis: Præservat à calculo diù: quod in multis experientia verum comprobavit. Cinis Fraxini cum aqua mistus, scabiem illitu profligat. Recens cortex vulneri recenti superligatus, ita constringit, ut sutura non sit opus. Coquitur eius cortex in aceto, quod ex spongia calidum ventriculo adhibitum, vomitus compescit. Idem in vino rubro coquitur, quo utiliter foventur dysentericorum ventres.

Quamvis autem Diosc. ligni scobem potu læthalem credi tradat, esse tamen scribit Cæsalp. qui eius decocto utantur vice ligni Guaiaci, fœlici successu. Eius cortex internus aquam, in qua maduerit, cœruleam reddit, quam apponunt Gallinis, cùm morbis vexantur, eodem teste.

Loquela deficiens.

Loquelà deficiente corticem Fraxini linguæ supponi iubet medicamentarius liber VVirtembergicus, & restitutam iri promittit. Magnum sanè remedium, si verum & probatum. Fraxino Spleneticos, Nephriticos, & Lue Venerea affectos scio curatos, inquit Lob. Quî igitur sint ramenta venenum? siquidem ipsa adversatur venenis. An quia corpori non venenato imprimit illam qualitatem, quam in venenum exertura fuit. Siquidem Cantharidibus hæc perquàm grata est: ut pote inquà nascuntur, victitant & moriuntur. Id verò, uti de Iunipero dicitur, ramorum asperitate posse interimere quosdam, qui noxam non sentiunt ex decocto. Corticis radicis cinis nodulo exceptus cauterij potentialis supplet vicem madefactus & impositus: indéque foraminulum contractum reseratum, immisso Hederæ folio, fovetur. Corticis, seminis & foliorum decoctum surditati suffitu medetur, occulta proprietate. Sal Fraxini sudores movet urticis mixtus: medicamentis autem purgantibus, serosa evacuat, stimulósque agit. In immani illa peste Lugdunensi, ubi ego Bauh. medicus ordinarius urbis stipendio detinebar, observavi quosdam usos Fraxini cortice ad potiones sudorificas pro peste correptis. Ad reddendos capillos pulchros Cento medicamentorum VVirtembergicus iubet accipere mense Aprili Fraxini gemmas & folia, eadémque siccata & pulverisata, quantitate medij ovi, linteo involuta macerare in lixivio, quo pili abluantur. Vsum Fraxini ad stipandas vites diximus in cultu ex Colum. Virgil. & sudes commendavit:

Splenetici. Nephritici. Lues Venerea. Cantharides. Cauterium. Surditas. Sal Fraxini ad sudores. Purgans. Pestis. Capillorum ornatus. Sudes pro Vitibus.

Fraxineas aptare sudes furcásque bicornes:

Nempe Vitibus. Nec minùs hodiè in usus venit serenda inter vites, quamvis facilè à gelu lædatur, & minùs duret Acere. Verùm quia faciliùs provenit Acere, & quia serpentes eius umbram refugiunt, ut etiam Aug. Gallus non ignobilis Geoponicus Italus testatur, & in Italiæ locis quibusdam Vitibus adseritur, vel potiùs Vites adseruntur huic, ut ea sustineantur, quod & Cæsalp. testatur.

Sed & folia ac frondes hodiè in quibusdam locis in usu sunt ad sustentandas oves & capras: speciatim propè Acidulas Vlmensium, Fraxini passim coluntur in eundem usum. Priusquàm decidant folia, frondem decerpunt & præsecant, fasciculósque conficientes in hyemem siccatos reponunt. Quo tempore iis rodendos & devorandos suspendunt, id potissimùm tertio quoque anno facientes, sicut & de Coryli ramis, uti nos observavimus.

Vsus ligni.

Porrò tantus est materiei usus, ut Fraxinum præ aliis copiosissimæ materiæ causa naturam generasse, scribere non dubitarit Plinius: quippe quæ obedientissima sit in quocunque opere, tandémque pro hastis Corylo melior, Corno levior, Sorbo lentior. Est sanè Fraxini lignum tenacissimum ac durissimum, ob quas dotes & ad hastas expetitur, huícque longitudine, rectitudine non aliud lignum præferri, nedum conferri potest. Ad ephippia & sarissas conficiendas passim expetitur, maximè in Anglia, Hybernia & Scotia. Abacis, mensis, cochlearibus, poculis conficiendis commodissimum. Denique quicquid ex ligno fieri debet, ita ut subtile, fabrè factum etiamque forte esse debeat, ut magnam vim sustinere queat, non meliùs ex alio, quàm ex isto parabitur. Vtuntur & ad Rhedas & similia instrumenta. Ex radice pugionum manubria fiunt, præsertim sylvestris, quæ materiæ

elegantia prædictæ longè præfertur, atque adeò undulata striarum varietate, nec Aceri quidem cedit: qualem in Poloniæ sylvis crescere audimus: immò vix pulchrius lignum in tota adeò Europa crescere tradunt. Nobile vocant: Germ. Edelescheru: quale apud nos non crescere artifices testantur.

Quæcunque vires primæ seu vulgari Fraxino tribuuntur, iisdem prædita est & alia, sed efficacioribus, vel Turneri iudicio, nisi ubi maior humiditas requiritur. Tum verò accommodatior est vulgaris.

Sed nec illud prætereundum quod Oribas. ex Heliodoro monet: Bases, crura, latera, transversaria, Cubitos, testudines, adiunctàque crura, cæteraque quæ in organis Chirurgicis ampliora expetuntur ex Iligna vel Fraxinea materie, quæ secundas obtineat, conficienda. *Organa Chirurgica.*

DE MELLE AEREO, MANNA, TERENIABIN ET SACCHARO Alhuzar in genere.

Cap. XI.

Instituti ratio. Diu multúmque cogitavimus, quonam loco esset collocanda Manna: quam nostram dubitationem iniecerunt potissimùm ii, qui Mel aëreum existimant. Sed Experientiæ tandem Clarissimorum Medicorum cedentes, atque potissimùm insignis illius Altomari, statuentis ac docentis Mannam esse liquorem seu Lachrymam Fraxini & Orni, libuit hoc loco de ea in genere & specie tradere.

Arist. de melle aëreo. Incipiemus à verbis summi Philosophi Aristotelis sic scribentis de apibus: Construunt favos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt: Mella ex rore aëris, syderum ortu potissimùm, & arcus cœlestis incubitu contrahunt. Omninò ante Vergiliarum exortum mel non fit. Favos itaque, ut dictum est, ex floribus faciunt. Mel ipsas non facere apes, sed rorem candentem deferre, argumento est, quòd uno aut alterò die cellas cera repletas inveniunt Apiarii.

Theoph. Adhuc clariùs Theoph. lib. 3. hist. cap. 9. de melle aëreo scribit, his verbis. Quercus ferax arbor est plurimarum rerum. Sin autem, autore Hesiodo, Mella quoque apésque ferat, magis illud quoque confirmatur. Ergo nascitur & melleus hic liquor ex aere, nec aliis magis insidet frondibus.

Plin. Ex quibus & Plin. sua mutuatus, tamen fusiùs eadem declarat. lib. 16. cap. 8. Robora ferunt & Viscum & mella, ut autor est Hesiodus: constátque rores melleos è cœlo cadentes non aliis magis insidere frondibus. Et lib. 11. cap. 11. & 12. Nihil horum [apes] stato tempore, sed rapiunt diebus serenis munia: & melle unò, alteróve ad summum, die cellas replent.

Ex aëre venit. Venit hoc ex aëre, & maximè siderum exortu, præcipuéque ipso Sirio exsplendescente fit: nec omninò prius Vergiliarum exortu sublucanis temporibus. Itáque tum prima aurora folia arborum melle roscida inveniuntur: ac, si matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillúmque concretum sentiunt: sive ille est Cœli sudor, sive quædam siderum saliva, sive purgantis se aëris succus: utinámque esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc verò è tanta cadens alitudine, multúmque dum venit, sordescens, & obvio terræ halitu infectus: præterea è fronde & pabulis potus, & in utriculos congestus apum (ore enim vomunt) ad hæc succo florum corruptus, & alveis maceratus, totiésque mutatus, magnam tamen cœlestis naturæ voluptatem affert. *Cœli sudor. Siderum saliva. Aëris succus.*

Altomarus iungit ex Plinio, ea, quæ scripsit cap. 14. eiusdem libri, de altero genere mellis, quod vocatur Horæum: Verùm quum ea, quæ ibi dicuntur, nobis videantur intelligenda de Melle propriè & simpliciter dicto, hic omittimus. Videtur & Virgil. de Melle propriè dicto scribere: Georg. 4.

Protinus aërei Mellis cælestia dona
Exequar.-----

An verò Ecl. 4. intellexerit Melleū rorem de cœlo cadentem ut quidam existimant, aliis considerandum relinquimus. Eius hæc sunt verba: *Aereum mel Cœlestia dona. Mellis ror.*

Et dura Quercus sudabunt roscida Mella.

In Quercuū sanè foliis non semel observavimus Rorem melleum, quemadmod. & in foliis Tiliæ, quem nostro iudicio, nec Quercus neque Tilia sudabat: censemus Virgilium potiùs Poëticè loqui, quàm verè. Curtius tanquam miraculum extollit, quod ex Quercubus mel destillet, & de hoc Hesiodum ac Virgilium loco posteriùs citato loqui censet. Cordus præter iam dictum Melleum liquorem roscidum vel aëreum, etiam alium agnovit humorem melleum, dulcem spontè destillantem ex truncis Quercuum, Quem Oleomeliti ipse comparat, de quo nos lib. 6. & lib. -. *Quercuum mel.*

Galenus lib. 3. alim. cap. 39. sic distinguit: Mel à plantis & ab animalibus est secretum. Oritur enim in plantarum foliis. Est autem neque succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis: non tamen assiduè, nec copiosè, ut ille provenit. Memini, aliquando, cùm æstate super arborum ac fruticum herbarúmque folia mel quàm plurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Iupiter melle pluit. Præcesserat autem nox, ut per æstatem, benè frigida (nam tum tempus anni æstivum erat) pridiéque calida & sicca fuerat aëris temperies. Peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis à solis calore sublatos, ac deinde exactè tenuatos ac coctos, à frigore secutæ noctis concretos coalvisse. Apud nos verò rarò id accidit. In monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocantq; id mel roscidum & aëreum. Proinde constat materiam, ex qua mel generatur, rori esse congenerem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni malive quid ipsi accedere. Hactenus Galenus. *Mellis [...] lens. Mel pluit. Mannæ concretio. Mel Libani. Manna collectio. Mel roscidum & aëreum.*

Quæ verò nostra sit opinio de Melle aëreo Galeni, postea apparebit sub titulo Mellis Cedrini.

Amynthas lib. 1. de Asiæ mansionibus, referente Athenæo, ita tractat de Aëreo melle, referente Athenæo, ita scribit: Simul cum foliis id decerpentes componunt & fingunt ad instar Syriacæ massæ. [Caricarum pinguium, quæ à Syria convehuntur] Quidam glebas ex eo faciunt: & ubi sumere collibitum est, diffractas ex eis micas in ligneis poculis, quæ Tabætas nominant, dilutas anteà & collutas bibunt, gustu simili, ac si quis mel dilutum bibat, sed multò iucundiore. Hæc Athenæi verba optimè respondent nostræ Mannæ Briansonnæ, sive Lariceæ, de qua postea. Quid si Cedrinam intelligat? *Mel aëreum, Athenæi.*

Arabes sub rore aëreo comprehendunt Tereniabin

niabin, Mannam & Saccharum Alhuzar: quorum varias ſpecies tradunt, tanta obſcuritate, ut nihil ſuprà. Quum tamen differant à noſtris Europæis Mannis, nec inter ipſos benè conſtet, lubet omnia huc referre, quæ de ipſis ſcripſerunt incipientes à Serapione.

Tereniabin, infit ille, eſt Mel roris. Iſaac: Tereniabin eſt ros cadens de cœlo, ſimilis melli granuloſo concreto. Vocatur Mel roris. Plurimũ cadit ſuper arbores in Orientis regione, Coraſeni dicta, quibus folia ſimilia ſpinis viridib⁹, & flores rubri: & quæ fructum non ferũt. In Caſtella cadit ſupra ſummitates Palmarum. Vis ei emolliendi alvum & humectandi pectus. Confert natura calidis, potiſſimùm ſi diſſolvatur in aqua Iuiubarum & Prunorum. Aben Meſuai: Emollit ventrem & pectus. Præſtat quæ alba & recens. Doſis à 10 ad 20 aureos. Ita tradunt Meſua, Albuſari, Aben Gueſid, Attabari & Rhaſis. Verùm Abix ſcribit: Tereniabin præſtare Zuccharo, ſedare inflammationes febrium calidarum, auferre ſitim, & ventrem mediocriter emollire. Eſſe Mannam quæ cadat ex aëre, ſicut Manna, lenire pectus: plerumque cadere ſuprá ſpinas prædictas. Hæc Serapio cap. 11.

At cap. 45. Men inquit, eſt Manna. Meſcha ſcribit, Mannam eſſe calidam, abſtergere & emundare: virtutem eius intentiorem aut remiſſiorem eſſe pro diverſitate arborum ſupra quas cadat. Meſarugie tradit Calidum primo gradu, temperatum in humiditate & ſiccitate, conferre pectori & pulmoni: Eam quæ cadit ſupra Tamariſcum bonam eſſe tuſſi & aſperitati pectoris.

In Collect. Rhaſis Manna traditur, cadere ſupra arborem Malvaviſcum, veluti Mel: moram trahentem in ea albeſcere: at citò collectam viridem eſſe.

Habice autore, calida eſt in fine ſecundi gradus, ſicca ferè eodem gradu. Melior cui color clarus, accedens ad albedinem, & nonnihil ruſfeſcens, & è ligno purè collecta. Roborat ventriculum, adſtringit ventrem, confert aquæ citrinæ pota ventríque impoſita. Venit & in medicinas apoſtematum. Exiccat catharrum uſus drach. 1. in caput-purgio: mundat cerebrum, craſſos vapores diſſipat & corroborat. Mixta in potionibus & caput-purgiis, tollit tumores pituitoſos. Miſcetur & confectionibus magnis, quòd maximè ſit ſalutaris.

Rhaze authore l. 3. ca. 20. Tereniabin calidum eſt, ventrémque ſolvit, atque guttur lenit. Et l. 9. c. 14. Mannam, quam antiquis Mel aëreum dici ait, ad raucedinem commendat. Et c. 15. & 54. In evacuantibus medicamentis addit.

Avic. iudicio, Manna eſt omnis ros cadens ſuper lapidem aut arborem, dulcis: coagulatus ſicvt mel: exiccatur ſicvt gummi, quemadmodum Tereniabin & Siracoſt, [Eſt Manna, quæ apud Italos in uſu: Bellun.] & mel quod adfertur ex Caſſeram, in Reb: [Altom. Antiquus codex habet haſce Eracoſt, & Mel aſportatum de terra Cuſarau ſylveſtri.] de ſingulis ſuo quoque capite diximus. Aſſumit præter ſuam levitatem & dulcedinem aliquid de natura & virtute eius rei, ſupra quam cadit. Hæc Avic. l. 2. tract. 2. c. 489. In margine annotatum Men eſſe commune nomen ad omnes ſpecies Mannæ. Idem cap. 496. Mel [Haſſel] eſt liquor cadens ſuper flores & reliqua, quod apes colligunt: éſtque vapor qui elevatur & maturatur in aëre, convertitur & incraſſatur noctu: & mel factus decidit. Et quandoque cadit mel ſicut eſt in monte Chaſeram. Variat ſecundum ea, ſuper quæ cadit. Quod manifeſtum eſt, colligunt homines: quod verò occultum, apes. Et cap. 704. Tereniabin [Bellu. Trungibin, ſpecies Mannæ, quæ in Oriente valdè in uſu] eſt ros plurimùm cadens in Coraſceni [idem Serap.] in locis, quæ ſunt ultra fluvium: & in noſtra regione [Bochara, in Perſia: Bellun.] ut plurimùm cadit ſuper Ahaagi. [Spinas, Serap.] Melius eſt recens, album. Eſt in caliditate temperatum, leniens, abſtergens, confert tuſſi, & lenit pectus: ſedat ſitim & Choleram. Facilè evacuat particulari proprietate. Doſis à 10 aureis ad 20. Et c. 758. Zuccarum Alhuſar [Sachar Alhaſſer.] eſt Manna cadens ſuper Alhuſar veluti fruſta ſalis. Habet cum abſterſione paucam acerbitatem & amaritudinem. Vnum eſt iamerum album: aliud eſt Alhagiezi ad nigredinem declinans. Eſt abſterſivum cum acerbitate. Zuccarum Alhazar acuit viſum: confert pulmoni & hydropiſi cum lacte Camelæ noviter fœtæ: [Rhaſ. cum lacte Camelino & Serap. cum lacte Mandragoræ] non facit ſitim ſicut reliquæ ſpecies Zuccari: quoniam eius dulcedo eſt parva: bonum eſt ventriculo & Hepati confert, renibus & veſicæ.

Avic. diſtinctio. *Tereniabin. Trungibin.* *Delectus.* *Vires.* *Saccharum Alhuſar.* *Iamerum album.* *Vires.*

Serap. de dicto Zucharo: Abuſar hæc ſcribit c. 50. Et Zucharum Haoſceri Andacani confert ſtomacho propter ſuam ſtipticitatem & acerbitatem: confert in doloribus renum & Veſicæ, abſtergit viſum Collyrio: exiccat & reſoluit pannum oculi [ſuffuſionem fortè.] Hauſum non ſitim creat, quia pauca abſterſione præditum, propter quam & hydropicis confert, potum cum lacte Mandragoræ, id eſt, Lafaha. [Camelæ. Avic.] Recens calidum eſt & humidum: Vetus calidum & ſiccum: Confert ventoſitatibus ventris, eúmque lenit. Hauſtum cum Oleo Amygd. dulcium confert Colicæ: Vetus ex eodem phlegma ſtomachi abſtergit, ſed ſitim inducit, & ſanguinem craſſum generat. At quod affertur ab Aliemen, quod Maſtici ſimile eſt vocatúrque Zucharum haoſcer, prodeſt ſtomacho & hepati propter paucam amaritudinem, qua præditum eſt: & à proprietate quadam confert in doloribus veſicæ ac renum, haſque partes mundificat.

Zucharum Haoſcers. *Zucharum haoſcer Maſtici ſimile.*

Iſaac Benſulaimen. Zucharum ex regionibus Heigen, quod eſt nominatum Zucharum haoſcer minùs dulce eſt quàm reliquæ ſpecies, ſed magis exiccat. Quare non aufert ſitim ſicut aliæ ſpecies Zuchari: ſed laudatas operationes præſtat in doloribus renum: & quando bibitur cum lacte Mandragoræ idem præſtat, ſed efficaciùs & manifeſtiùs operatur, & ſuſpectum, atq; periculoſum in naturis calidis.

Lac haoſcer.

Aabrianiſa: Hahoſcer habet lata folia, & naſcitur uno tempore anni: & habet Zucharum, quod egreditur ex oculis ramorum eius, & ab exortu foliorum eius, & homines colligunt de eo rem convenientem, in cuius Zuccaro eſt amaritudo: & egrediuntur ab eo Mala [intelligimus naſci in ea arbore Mala] ſimilia teſticulis Camelorum: & egreditur ab illis pomis res quædam adurens, quâ non eſt aliud præſtantius cauterium. Eadem & culcitræ & pulvinaria implentur. Arbor eius vocatur Chercha: cuius folia inciſa emittunt lac, quod Maio collectum coria depilat in eo macerata. Lignum eius leve eſt, groſſum, rectum, pulchrum; ita ut etiam Muſici illud in ludicris ſuis cantilenis brachiis & cruribus fœminarum compararint. Aliud Hahoſcer eſt ſpecies Tithymalli.

Hahoſcer quid. *Mala ſimilia teſticulis camelorum.* *Cauſticum: Arbor Chercha.* *Lignum quale.* *Haoſcer Thithymali ſpecies*

Autorum iudicium de supra scriptis Arabum placitis. Hactenus Serapio & cæteri Arabes de Melle aëreo sive roris, & de Manna, satis quidem barbarè: quorum obiter, atque absque sensus immutatione [vti speramus] placita proposuimus à nobis dedolata: quæ tamen ita obscura nobis videntur, vt pauca certa ex iis colligi & concludi in hac rerum obscuritate possint. Qui certa eruet, erit nobis magnus Apollo.

Manna Averrou. Terregebin Nec prætermittendus Averroes qui lib. 5. collect. de Manna scribẽs granulosam intelligere videtur, aut certè liquidam. Ait enim: Terregebin, id est, Manna, est ex speciebus antiquæ Mannæ, quæ provenit à partibus superioribus Syriæ vel Indiæ: estque similis Sacchato, in suis virtutibus, calida & humida in primo gradu: & eius proprietas est purgare suaviter choleram, quamvis debilior sit aliis purgantibus: ideò datur in passionibus calidis, etiam antequam appareant signa digestionis.

Audiamus quid Neoterici de iis tradant.

Neotericorum placita. Hermolai quidem & Marcelli opiniones de Melle aëreo, Manna & Elæomelite postea trademus sub titulo Man siue Manna sacrarum literarum. *Hermol. opinio refut.* Nam Hermolaus propemodum in ea est opinione, vt credat idem esse Elæomeli & Aëromeli, quod tanquam à veritate alienum improbat Cordus. Matth. autem scribit Hermolaum vicinitate Elæomelitis & Aeromelitis deceptum, dubitasse utrum Elæomeli sit Manna.

Mannam Elæomeli essé negant Lacuna, Ruell. Ryffius, Brassavolus, rationes autem cur non sit, infrà dicentur.

Manna mel aëreum. Ruellius Mannam roridum vel aëreum mel esse ex eius dulcedine sufficienter vult constare: mellifluumque hunc sudorem veteribus, præsertim verò Galeno, Plinio & Dioscoridi, non *Veteribus non incognitum: Error.* incognitum fuisse scribit: eosque magno implicari errore qui Mannam putant Elæomeli veteribus fuisse.

Crinitus lib. de honesta voluptate improbos & ignaros vocat, qui Mannam, cuius nunc communis usus, ante Galeni tempora ignotam Italiæ affirmant, addens, Tiberio imperante, Mannæ usum à Medicis probatum, licet alio nomine appellarint: Celsum suæ sententiæ adstipulari & *Ros Syriacus.* Rorem Syriacum apud eum oportere intelligi, quem Hebræorum monumenta & recentiores *Manna lybani.* Medici Mannam vocant. Dioscoridem nominare Mannam λυβάνυ: & Orpheum inter thymiamata referre. *Crinitus not. à Manardo* Ea autem ipsa verba Manardus citans, in Epistolis, Criniti sententiæ adstipulari non posse ait. *Ros Syriacus.* Ac Rorẽ Syriacum Celsi esse vulgi Sumach: scribendum fuisse, Rhos, voce Græca. Dioscoridi Mannam λιβάνυ, eiusdem Manardi iudi- 1
cio, esse ἀπόσ{ε}σμα λιβανωτυ Galeno apud Or- 2
pheum: atque excribrationem & pulvisculum quendam Thuris ad suffimenta idoñei. Neque igitur Celsum, neque Diosc. neque Orpheum, quorum testimonio nititur Crinitus, id probare, quod contendit: Tiberio scilicet Cæsare impe-
3. rante, Mannam hanc, quam nunc passim ad alvum nobilium (pretiosa enim res est) leniendam exhibemus, in agnitione & usu fuisse Medicorum. Nisi tandem fortiores rationes producat, non se ab Averroë recessurum, (ait Manardus) sed Mannam hanc inter ea repositurum, quæ post Galenum in usum venerunt Medicorum. Nisi fortè quispiam antiquitati favens, Mel *Mel silvestre.* sylvestre, ut Svidas, vel Mel roris aut aeris, ut Galenus, vocatum ab antiquis contendat: cui nec nos magnoperè repugnabimus.

Zuccharum Idem Manardus scribit: Zuccharum Alhusar *Alhusar.* est Manna cadens supra plantam Alhusar, cui easdem vires Avic. tribuit, quas Græci suo saccharo. Ergo idem est cum Zucchatro Alhusar Græcorum saccharum. Ex quibus adhuc colligit Saccharum melleum esse rorem. Quem sic ratiocinantem reprehendens Cordus, vehementer se *Manardus repreh. à Cordo.* mirari ait, ipsum suffragia ab Avic. petere, quem usque adeò detestatur, & cuius nullam facit autoritatem, vt pote qui se non admissurum protestetur, nisi id in gratiam amici faciat. Nos verò, inquit Cordus, haud temerè Avicennam hoc dicentem reiicimus, etiamsi contra nostram sententiam scribere videri possit. Ideo autem hoc Ma- *Hahoscer* nardi argumentum reiicimus, quoniam per Hahoscer, quod idem est cum Alhusar Avic. non eandem omnes plantam intelligunt, aliis rectam & proceram quandam plantam, aliis certam Tithymali speciem sic vocantibus. Præterea non conveniunt inter se in definiendo Zuccharo Alhusar autores. Avic. enim dicit id Mannam esse, *Arabes inter se dissentiunt.* quæ cadat supra plantam Alhusar. Serapio contra autoritatem Abrionisæ, scribit Zuccharum Hahoscer egredi ex oculis ramorum suæ plantæ, & à locis foliorum eius, hoc est, quà folia à planta sua & oculis enascuntur. Quare cùm ille Mannam esse dicat, hic verò lachrymam ex Hahoscer emanantem, nondum composita controversia nullum suggerit Manardo argumentum. Nos tamen credimus Hahoscer plantam esse, *Serapio et plic. Avic. Sacchar. Hahoscer* Cannæ Sacchari non dissimilem: quæ perinde ut Sacchari canna Saccharum ab oculis emittat: sed sui generis & minùs dulce, quàm verum Saccharum, atque adstrictione & amaritudine etiam ab eo differens. Si autem contingit etiam Mannam supra Hahoscer cadere, poterit hæc Manna *Manna Alhusar.* Alhusar vocari, ut etiam Avicennæ salva maneat fides & autoritas. Quod verò eadem sit materia Mellis apum, Mannæ & Sacchari antiquorum, haudquaquam concedendum putamus. Diversâ enim à Manna esse Saccharum antiquorum materiâ, suo loco ostendetur. Neque verò Mellis ac Sacchari materiam rorem veteres esse crediderunt, alioqui nequaquam Δροσόμελι, id est, Mel roscidum vocassent. Nam dum Mannam vocant *Rorem sacchari materiam nec M. esse.* roscidum Mel, ad differẽtiam Mellis apum, præsumunt apum Mel rore non constare ut Mannam. Quod autem diversa sit Mellis apum materia à rore, multæ mellis & apum proprietates palàm ostendunt. Mel enim semper quocunque veris & æstatis tempore in floribus reperitur: Mellei autẽ rores non semper, sed rarissimè apud nos decidunt. Mel tàm noctu, quàm interdiu in floribus reperitur: Melleus ros tempore tantùm matutino. Mellis circa Meridiem plurimum in floribus deprehenditur: Melleus ros incalescente Sole statim perit. Mel dùm in floribus continetur, semper est liquidum: Ros Melleus concretus est. Mel apum in floribus continetur: Ros melleus supra folia plantarum decidit. Mel vetustatem non tantùm per se ferre longam potest, verùm etiam omnia alia, quæ hoc excipiuntur in multos annos conservare, quod Theriaca, Mithridatium & aliæ huiusmodi confectiones clarè ostendunt: Ros verò Melleus, hoc est Manna, non solus quidem incorruptus unum atque alterum annum durare potest, nedum alias res à corruptione tueri. Itaque in favis etiam, aut favis expressum mel, brevi corrumperetur, si melleus ros apum mellis materiam præberet. Præterea in Septentrionalibus regionibus maxima mellis est copia, ut in Lithuania, Livonia & vicinis regionibus, in quibus tamen rarissimi mellei rores conspiciuntur.

ſpiciuntur. Porrò ſi rós eſt mellis materia, quærimus, quî fiat quòd hic in flores tantùm decidat. Cœlo enim delatus in ea potiùs ſe demitteret, quæ lata & expanſa ſunt, veluti folia plantarum, & minimè in tantillos flores? Quoniam verò mel non in foliis plantarum, ſed floribus reperitur, atque iis non totis, ſed abſconditis eorum anfractibus, & poſteriori tantùm parte atque receſſu, haud veriſimile eſt, mellis materiam rore conſtare. Quomodo enim his præteritis latiſſimis etiam foliis, in florum ultima penetralia tanquam furtim irrepens atque ex induſtria in latebris ſe abſconſum recipere poteſt? Poſtremò conſtat omnibus, qui uſque ad extremam ſenectutem apum naturam ſcrutati ſunt ruſticis, apes ipſas mellificaturas, tantùm è floribus collectum liquorem in favis reponere. Rores verò melleos cùm decidunt, haudquaquam ad favos convehunt: quod ipſi quoque verum eſſe deprehendimus. Præterea mellito rore delapſo ad hunc frequentes quidem convolant apes, minimè ut eum in alvearia revehant, ſed tanquam ad cibum & paſtum: quo adeò ſe replent, ut prorſus inertes & ignavæ reddantur, multæq; emoriantur. Itaque ruſtici dicere ſolent, mellitos rores bonum quidem paſtum apibus præbere, ſed ad mellificationem minimè conducere. Interim enim dum roris ſuavitate allectæ cibi avidæ detinentur, nihil ad alvearia convehunt. Quapropter, nemo nobis perſuadebit rorem mellis apum materiam eſſe. Hactenus Cordus: cuius quidem rationes non minùs manifeſtas quàm veras cuiquam videri facilè cenſemus, ut plura ſuper iis addere haud videatur neceſſe.

Non dubium eſt, inquiunt Monachi, quod quantò recentior eſt Manna, tantò melior. Ob id Manna Orientalis parui fit in Italia, quia non poteſt haberi ita recens ut Calabrica. Ea autem duplex eſt, ſcilicet aërea, quæ cadit veluti ros ſuper univerſas arbores & plantas & lapides, quam quidem vocamus Mannam cœleſtem ſive aëream, & propriè eſt Mel roris. Alia Manna eſt, quæ peculiariter ex Fraxino & Orno colligitur. Colligunt etiam Calabri quandoque Mel aëreum, id eſt, Mannam cœleſtem ſuper varias plantas & ſuper lapides, ſicut & aliæ gentes: ſed hoc fit raro, nec ita denſatur. Manna autem aërea ſecundum Arabes habet plures differentias, teſte etiam Meſue. Cenſent communiter Doctores, apud Arabes Tereniabin & Siracoſt eſſe ſpecies Mannæ. Siracoſt autem ſive Xiracoſt, ſive Alſirecoſt, ut iidem Monachi tradunt, idem eſt: verùm de his copioſè ſcribemus capite proprio de Siracoſt.

Braſſavolus in ſuo examine ſcribit. Mannam rorem condenſatum nemo dubitare audeat. Superioribus annis Ferrariæ in horto Excel. medici Sigiſm. Nigriſoli cecidit: is copiam collegit, atque probavit. Eſt ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit, & ab omnibus paſſim colligitur. Neapolitani reges occluſere locum, ne quis ſine vectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit, non deſcendit, eo recluſo & vectigali remoto, iterum deſcendere cœpit. Sed & iterum clauſo loco & tertio recluſo & clauſo ceſſavit: ut neceſſarium fuerit, reges quibúſque permittere, ut colligere poſſint. Hoc mihi retulit Illuſtriſſ. Federici regis Neapol. digniſſima uxor.

Sunt autem tria Mannæ genera in Calabro ſolo collecta. [& dictũ antè quomodo Hebræorum Manna vera ſit de generibus Calabrinæ, de quibus mox.

Hermol. Mannam ſub Elæomeli comprehendit, cui conſentire non poſſumus. Manna è cœlo deſcendit: Elæomeli ex arboribus ſpontè manat, &c. *Hermol. nor.*

Belloñ. libello de arbor. conif. Mellis Cedrini duas præcipuas differentias facit: liquidum ſcilicet & durum. Frequentiſſimam Gallis aridam Mannam dicit quæ ex vicinis & variis montibus petitur, adeò ut huius diſcrimen publicè à negotiatoribus ſit cognitum. Siquidem Mannam iſtam ſeu Rorem Cedrinum, quem in officinis aſſervant, ſuis nominibus diſtinguunt: & aliã Calabrinam, aliam Granatam, aliam Brianſonam, aliam Ambrunenſem dicunt: quæ inter ſe diſſimiles ſunt. Dicit præterea variũ eſſe durationis tempus: aliam enim ſtatim poſt annum exoleſcere, ſitúmque redolere: aliam tardiùs corrumpi, ut ad quinquennium adſervari poſſit. Omnes tamen ſicciori loco gaudere. Sed liquidam Mannam, nobis alioqui infrequentem, temperato loco non humido nimis, nec adeò calente reponi debere. Omnium ortum in media aëris conſtitutione ex rore in Vere circa principium æſtatis eſſe conſueviſſe. Mannam in Libani Cedris potiùs quàm aliis arboribus adhæreſcere: ſic etiam in Europa Laricibus malle copulari. Indigenas ad Larices ſummo mane feſtinare. Nam quum ſol illuxerit liquidam evadere. Hinc duas eius ſpecies conſtituit: Liquidam, quam proprio nomine Arabico Tereniabin dici ait: hancque eſſe de qua Hip. & Gal. meminerint: quámque diverſis capitibus Serap. & Avic. à Manna ſicca diſtinxerint. Mannam itaque liquidam ſive Mel Cedrinum, cùm nobis nunc nullo in pretio habeatur, ampliùs ſervari deſiiſſe. Mannam etiam, quia mox friatur, magno væ nire ſolere. *Manna liquida & dura Bellonio. Mannæ variæ. Ambrunenſis. Durationis varietas. Manna liquida. Ortus. Manna Libani. Manna Laricis duplex. Mel cedrinum.*

Mannam, eodem tradente, Veneti aliter quàm Galli negotiatores diſtinguunt, & variis nominibus appellant. Siquidem quum merces undecunque ad nos deferantur, varia Mannarum genera agnoſcunt: præcipuam tamen granulatam, quam vulgò Maſtichinam nominant. Alteram Bombycinam. *Mannæ diſtinctio Venetorum.*

Fuchſij iudicio, Mel aëreum & Ros Libani Gal. appellatum non eſt niſi Manna Arabibus, nomine ab Hebræis mutuato: quibuſdam Ros Syriacus dicitur. Duûm eſt generum: alterum liquidũ, quod Arabibus Tereniabin, & Hipp. Mel cedrinum dicitur: atque ſervari deſiit. Alterum aridum, quod hodiè aſſervatur in arculis ligneis aut vitreis, & ſupraſcriptis diſtinguitur nominibus. *Mel aereũ & Ros Libani. Ros Syriacus. Tereniabin*

Matth. Mannam quendam liquorem ſive rorem ſuavem vocat ex aëre venientem, ſublucanis temporibus, arborum ramis & frondibus, herbis, lapidibus & ſolo interdum hærentem, qui brevi temporis curriculo coaleſcens, grumoſus in Gummi morem efficiatur. Huius duo tantùm genera ſe in Italia vidiſſe fatetur: quorum alterum ab orientali plaga, alterum à Calabris deferatur. Orientalis duplicem eſſe ſpeciem: præſtantiſſimam Maſtichinam: vilem & adulteratam, Bombycinam. *Manna deſcriptio Matth. Orientalis. Calabrica. Maſtichina. Bombycina.*

Duo quidem genera à Mauritanis diverſis capitibus prodita agnoſcit: Mannam nempe, & Tereniabin: ſed non aliam inter ea ſpecierum differentiam facit, quàm quòd alia liqueſcens, melli ſimilis, alia in grumos concreta videatur, quam aſſerit eſſe illam quæ ad nos advehitur. Quam antea ex Braſſavolæ teſtimonio à quodam coëmptam Melli ſimilem diximus, Matth. cenſet ex eo genere fuiſſe, quod Mauritani Tereniabin nominant:

etſi contrarium ipſe Braſſavolus ſenſerit, qui vult Mauritanorum Tereniabin eſſe eam Mannam, qua communiter vtimur.

Mannam Veteribus non incognitam.

Credidit Averr. & poſt eum alii plures, Mannam veteribus, præſertim Galeno incognitam fuiſſe. Quibus illud reclamat, quod ipſe Gal. l. 3. de Alim. fac. ſcripſit. Huius etiam meminêre Ariſt. Theophr. Plin. & alii, ut in præcedentibus liquet. Cenſetque Matth. & alii multi, illum hanc ipſam intellexiſſe, qua hodiè utimur, ſed loco differentem.

Manna aërea duplex in Italia à Matth. obſervata.

Idem teſtatur ſe Mannam utriuſque conſiſtentiæ è cœlo demiſſam vidiſſe in Comitatu Goritienſi, univerſoque Ferrarienſi agro, ac circumvicinis locis, Anno à Christo nato 1546. Maio & Iunio menſibus, fuiſſéque ipſi ambarum colligendarum ampliſſimam facultatem.

Fraxinea.

Siquidem ea, quæ Fici, Fraxini & Ornoglossi frondibus adhæſerat, gummi modo concreviſſet, colore candida.

Manna liquida flava.

At quæ ſuper Amygdali, Perſici ac Quercus folia deciderat, mellis modo liqueſcens, ab arbore defluxiſſet flavo colore. Quo factum eſſe ut facilè crediderit, non ſuipſius facultate gummi modo Mannam concreſcere, ſed foliorum, in quibus delapſa recumbit.

Manna cõcretio unde.

Quare ab Arabibus diligentiſſimè perſpectam, utriuſque Mannæ hiſtoriam diverſis per ſe capitibus ſuis monumentis prodidiſſe.

Laricea.

Cecidit quoque, eodem notante, è cœlo Manna admodum copioſa, Maſtiches granis ſimilis, agro Tridentino, in Ananienſibus montibus, & præſertim ſuper Larices arbores: quo fit, inquit, ut hinc & ex cæteris manifeſtè deprehendatur, non parum Altomarum aberrare, qui contendat, Mannam quæ in Apulia & Calabria legitur, è cœlo haudquaquam cadere, ſed ex planta exſudaſſe.

Altomarus repreh.

Criniti error.

Cæterùm ex his, qui Thuris Mannam crediderunt eſſe Cœleſtem, unum Crinitum Florentinum notat, in cuius cenſuram Manardus epiſtolam conſcripſit, de quâ re ſuprà. Veruntamen veniam illi dandam putat Matth. cùm & Serapio Thuris Mannam cum cœleſti ineptè confunderit.

Serap. cæcat.

Manna Lacunæ.

Lacunæ in com. in Dioſcor. Manna eſt vapor valdè craſſus & ſuavis, qui interdum elevatur vi Solis, & noctu concreſcens, condenſatus deſcendit ſupra herbas, ſupra folia & ramos multarum arborum, & tandé ſupra petras: Congelaturq; inſtar gummi.

Delectus.

Granuloſa.

Manna 1 Maſtichina.

Manna foliorum.

Mãna ramorum. 2

3 Manna ſaxorum.

Præfertur quæ in folia arborum cadit, quæ tota eſt granuloſa, alba, dulcis, guſtui grata, ſimilis minimis granis Maſtiches: hinc dicta Manna Maſtichina, licet dicatur etiam Manna foliorum. Secunda eſt, quæ deſidet in ramis. Deterior quæ cadit ſupra petras: grana ſunt valdè craſſa, coloris obſcuri, nec saporis ita grati.

Locus.

Optima Manna defertur communiter Venetias ex Oriente. Advehitur etiam ex Calabria Romam, tantæ bonitatis, ut poſſit conferri cum Orientali.

Orientalis.

Tereniabin Arabum eiuſdem Lacunæ iudicio eſt ſpecies Mannæ liquidæ, qualis in monte Libano.

Delectus.

Melior in foliis Fraxini & Populi, quàm in aliis arboribus. In Perſicis & Amygdalis non cogitur in grana.

Sive liquida ſit ſive arida, eligendam ſuadet Fuchſ. albam, recentem, dulcem, puram & excrementorum expertem, ex ſtirpibus odoratis & ſalubribus collectam. Eſt quæ ſtatim poſt annum exoleſcit & ſitum redoleat. Alia tardiùs corrumpitur, ut ad quinquennium adſervari poſſit. Omnes ſicciori loco gaudent. Mala cineritia: peſſima fuſca, cœnoſa, antiqua. Hæc tempore molleſcit, dolúmque prodit.

Manna Amato.

Calabrica.

Orientalis duplex:

Amato quoque Manna eſt ros melleus condenſatus: qui tria genera facit: *Calabricam*, de qua poſtea: *Orientalem*, quam aliquando granuloſam eſſe dicit, & abſolutè Arabibus *Mannam dictam*: aliquando liquidam, iiſdem *Tereniabin*.

Locus.

Manna, inquit idem, multis in locis hodiè ſuper arboribus cadit, ut apud Rhaguſium: ubi quoque colligitur, & Venetias & Anconam adfertur.

Mel ſylv. Suidæ, & Pompon.

Suidas ſylveſtre Mel è cœlo cadens appellat, de quo & Pomponius videtur ſcripſiſſe in ſua Coſmogr. præcipuè in Indiæ deſcriptione, quum ait: India tàm pinguis alicubi, & tàm feracis ſoli, ut in ea Mella frondibus defluant.

Manna Portugal.

Manuel Cirnius nobilis Belga & Luſit. Regi à negotiis, eodem referente narravit, Portugallenſes ruſticos invenire ſolitos ſuper arborum foliis rorem melleum, qui mox in ſpeciem ſacchari condenſaretur: qui quidem ros, quoties [non enim quotannis defluebat] è coelo deſcenderet felicitatem illius anni inſignem præſagiebat.

Præſagium.

Manna Acoſtæ trium generum dica.

Manna, inquit Acoſta, de qua tot docti viri ſcripsêre, invenitur in Vzbeche maiore trium generum: vnde ferunt Ormuz & in totam Indiam. Sunt & aliæ duæ ſpecies præter Calabrinam. Manna autem non eſt medicamentum novum aut incognitum antiquis, quamvis minori in uſu, quàm apud Arabes.

Serapio not.

Fuch. repreh.

Serapio eam confundit cum Manna Græcorum. Fuchſius verò eius vſus tollere vult, ſed pauca cum ratione: cùm ſanè in uſu medico multi ſit facienda.

Altomari de mannæ generatione.

Sed placet & Altomari diligentis ſcriptoris placita de Manna notabiliora producere. Nam peculiarem opinionem habet de eius generatione. Rationi conſentaneum, inſit ille, ut quibuſdam etiam particularibus aëris conſtitutionibus, ſerenis tamen ſemper, ac tranquillis exiſtentibus, liquor quidam ſuavis, melleæ conſiſtentiæ, rorique ſimilis; nec non res quædam ſacchari, ſeu gummi ſimilitudinem præ ſe ferens, pruinæ inſtar, generetur, craſſiuſculis quibuſdam, interim etiam & lentis è terra vaporibus, atque aqua diurno tempore à ſolis calore ſublatis, exactéque tenuatis ac coctis: Et deinde ſupervenientis noctis frigore concretis ſeu congelatis, ac deorſum decidentibus.

Mel roſcidum.

Roridum ſaccharum.

Qua ratione liquidam interim Mannam generari rori ſimilem, quam roſcidum ſeu roridum mel, aut ſaltem eidem ſimile, appellare licebit: interdum concretam atque congelatam, ſaccharo, ſeu gummi ſimilem, pruinæ inſtar, quam roridum ſaccharum iure appellare poterimus: ſeu mavis pruinoſum, cùm pruinæ magis quàm rori ſimilis ſit, eidémque in eius generatione reſpondeat.

Pruinoſum ſaccharum.

Hanc ſuam opinionem non modò ponit ita Altomarus, ſed inſuper quæſtiones quaſdam, eam illuſtrantes proponit ac ſoluit. Cùm ros, inquit, in temperie, ac temperatis locis magis generetur, pruina verò in frigidioribus: & liquida manna ſeu mel roſcidum, rori: concreta verò, & quæ coagulata eſt, pruinæ correſpondeat, haud temerè quis quæret, num eodem anni tempore, eodémque loco ambo generari valeant: Reſpondet, Ita: quòd, quamuis vterque halitus ſeu vapor, ex quo tam liquida, quàm concreta manna generatur, à Solis & diurno calore, vti dictum, ſubleuetur, atque à ſupervenientis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus tandem deſcendat, quemadmodum de rore & pruina dictum eſt: Diſſident tamen inter ſe maioris minorisve ratione. Nam, ſicut, cùm exiguum fuerit noctis ſupervenientis frigus, quemad. ros magis generatur, perinde etiam & liquidum, roſcidum, aëreumque mel, potiſſimùm

An eodem tempore generentur.

gignitur

gignitur: si verò maius fuerit supervenientis noctis frigus, congelatus idem vapor à maiori frigore, priusquam in liquidam & melleam substantiam convertatur, concreta Manna, pruinæ seu etiam nivi similis procreatur. Etenim maioris frigiditatis est congelascere, teste Aristotele. Quapropter in temperatis etiam natura locis, ac etiam calidis & æstate nihil impedit, quominùs quandoque pruina generari possit, particulari cœli statu (superveniente nocte) frigidiori existente, & ob eandem etiam causam coagulata Manna seu congelata similiter eodem in loco, eodémque anni tempore, diversis tamen noctibus, sicut & liquida generari poterit: quamvis ros in temperie atque temperatis locis: pruina verò hyeme & hyemalibus locis magis fieri videatur. Nam idem operari poterit particularis aeris constitutio frigida, quod regio seu anni tempus frigidum.

...ngelata coagu- ...a Man-

...biectio. At si dixeris, ex Solis calore, æstate præsertim, extenuatos & coctos adeò fuisse pridiè, ob calidam & siccam aeris intemperiem, sublatos vapores, ut concrescere ampliùs, seu congelascere pruinæ instar, à sequentis noctis frigiditate, etiam valida existente, haud quaquam valeant adeò ut concreta manna fieri possit:

Solutio. Respondet ille, non modò non impedire, sed conferre admodum ad promptiorem, celeriorem, maiorémque coagulationem seu præcalefactos vapores seu halitus. Etenim citiùs ob eorum tenuitatem ac impensiùs à sequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea congelantur:

...rvatio qua cõ... ...tione. Quemadmodum si qui voluerint, citiùs aquam refrigerare, Soli primò exponunt, & qui circa Pontum habitant, cùm in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur enim intercidentes glaciem) aquam calamis calidam circumfundunt, propterea quòd citiùs coagulatur: ita ex præcalefactis à Solis & diurno calore vaporibus, & deinde à seq. noctis frigore congelatis, nihil impedit, quominus concreta Manna æstatis tempore generari possit, quẽadmodum ex ipsis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superveniat cœli status in seq. nocte. Quinimò & æstate magis, ubi eandem, quam diximus, servauerit constitutionem. Ex dictis colligit, quod, veluti materia ex qua roscidum seu aereum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, [ex Gal. lib. 3. de alim.] ita etiam ea, ex qua Manna concreta, quam roridam vocant, eiusdem est cum pruina generis, [etiam ex Arist. autoritate: qui lib. de Mundo ait, pruinam nihil aliud esse quàm rorem concretum:] Et licet Mannæ congelatio à lapidibus seu plantis, in quibus reperitur quodammodo possit iuvari: eius tamen præcipuam coalescentiam ab aëris ambientis frigiditate causari: esse enim eius generationem nivi seu pruinæ similem, uti dictum, quamvis non tantam exigat frigiditatem, quòd eius materia lenta sit, quippe quæ à Solis calore pridiè sublata extenuata ac demùm cocta sit: proinde citiùs coagulationem admittere à subsequentis noctis frigore minùs immodico. Mox addit: Cũ è cœlo ambo hi liquores proveniãt, tàm liquidus videlicet, quàm concretus; necessariò sequitur, quòd non in quibusdam eiusdem generis plantis, sed indifferẽter in omnibus, tùm arboribus, tùm fruticibus ac reliquis plantis, simúlque lapidibus ac terra eiusdem loci decidat, quamvis boni malíve quiddam ex plantis, in quibus colligitur, ipsi accidere possit, & in quibusdam magis, in quibusdam verò minùs servari valeat.

...dm ...e su- ...res ...pro- ...e. *...re a- ...mã- ...ab eo ...d ca-*

Ast si obiiciat aliquis: si à frigore utraque prædicta manna generetur, quî fieri possit ut dulcis sit, temperatéque calida, ac alvum solvat, ut omnes Medici uno ore fatentur?

Solutio. Respond. quòd, quamvis à frigore concrescant sublati halitus seu vapores, ex quibus utraque Manna generatur: à Solis tamen calore priùs fuêre attenuati & concocti, aliàs elevari haudquaquam potuissent: ideò etsi concretio à frigore eis accidat, earum tamen materia calida est & humida, cuius etiam temperaturæ manet utraque Manna ex eis genita. Similem etenim habet generationem ac pinguedo, quæ & ipsa dulcis ac moderatè calida est, quamvis à frigore concrescat, uti Gal. voluit. Quòd verò in calidis regionibus, temporéque anni calidiore aër frigidior esse possit in nocte, quàm terra in sua superficie, & terrena omnia corpora, particulari potissimùm constitutione frigida existente, hac ratione confirmat. Quemadmodum ex præcedentis diei calore impensiùs ob eius tenuitatem ac citiùs fuit calefactus aër, pari ratione à sequentis noctis frigore impensiùs ac citiùs refrigerabitur, quod tamen terræ ac terrenis corporibus non contingit. Sed & radiorum Solis reflexio die facta efficaciùs imprimitur terræ, tanquam corpori solido, quàm aëri: ita ut diutiùs illi quàm huic inhæreat, adeò etiam ut vix tota etiam nocte evanescat. Ad quod respexisse videtur Plin. quando ait Mannam liquidam ac roscidam sublucanis maximè temporibus primáque aurora decidere, quo tempore præcipuè frigus intenditur: quod nos etiam de concreto & rorido intelligimus. Est enim eo tempore aër frigidior, cùm ob Solis diuturniorem absentiam, tùm quòd eodem iterum appropinquante è terra sublati frigidi vapores uniantur ac densentur magis.

Mannam in aëre concrescere. Quamobrem Mannam, quam vocant aeream, concretam & coagulatam è cœlo delapsam procul dubio in aere, & nõ in locis in quibus reperitur, concrescere ac coagulari concludit. Conferre tamen locos in quibus colligitur aliquid saltem ad eius conservationem, ita ut in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus meliùs quàm in aliis quibusdam conservetur, licet, uti dictum, & ex Mesve ostensum, indifferenter in universis tùm arboribus, tùm lapidibus in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, aut certis eiusdem speciei arboribus, ut quidam falsò imaginantur. *Quorundam error.*

Manna coagulata Altomarus censet Veteres non meminisse. Cæterùm eiusdem Altomari iudicio de coagulata Manna inter Græcos, quos ille legerit, nemo est qui meminerit, quicquid alij sentiant: nisi quispiam velit Actuarium de hac Manna intelligere voluisse, cùm ait: perquàm moderatè purgant Cassia nigra & Manna: Cassia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta, vix moueret aluum: Manna verò etiam maiore modo quàm Cassia sumenda est, & flavam bilem simplici ratione pellit.

Theophr. & Plin. Manna. Videntur autem Arist. Theoph. & eum sequutus Plin. in suprà citatis verbis liquidam Mannam seu roscidum mel intellexisse, vel eiusdem Altomari sententia. *Arabum Manna.* De coagulato verò solos Arabes scripsisse censet. Ex Galeni verò verbis ex 3. de alim. citatis, quilibet, vt idem annotat, vel parum in eius doctrina exercitatus percipere poterit, de liquido ac aëreo melle, rori simili eundem verba facere, & non de ea liquida Manna quam Tereniabin Serapio & Avic. appellant: *Tereniabin.* neque de coagulato melle, quod Manna appellatur, & sacharo seu granulis simile est.

In regno Neapolitano, inquit Altomarus, pluribus in locis sæpe liquidam & melleæ consisten-

tiæ Mannam instar roris decidere supra folia ac ramos nonnullarum arborum: nec non super herbas & lapides, à quamplurimis rusticis nec paucis nobilibus intelleximus: verùm adeò noxiam esse retulerunt plantis super quas decidit, vt protinus earum folia marcescant. Hanc vno ore fatentur oës super vniversas indifferenter arbores, plantas seu herbas ac lapides cadere, iis in regionibus, in quibus decidit: quam tanquam nullius vsus, paruifacientes, minimè colligunt.

Manna liquida plantis noxia.

Tereniabin antiquorum nos nō habere.

Tereniabin antiquorum quod de cœlo cadat minimè habere videmur. Altomarus sanè neutrum Tereniabin, hoc est, nec coagulatum nec liquidum in Regno Neapol. cadere putat, aut valdè exiguum, idque rarissimè, & non quotannis, potissimùm concretum & coagulatum. Liquidum verò aut non omninò reperiri, aut, si quod reperitur, quod non concrescat, vti dictum, id non esse eiusdem speciei ac facultatis, cuius Arabes Tereniabin esse fatentur, neque eiusdem notas habere. Traditque præterea, eos qui coagulatam Mannam colligunt, tanquam inutilem eam derelinquere, eámque segetes, in quotquot inciderit, protinus tabe quadam, veluti rubigine perimere., quod sanè nequaquam de Tereniabin Arabes scripsêre.

Manna granulosa. Manna Mastichina.

Rob. Const. in Lexico duo Mannæ genera agnoscit: *Granulosam*, vt vocant, vel potiùs granosam cum Plinio, cui purgatrix vis inest, vt Cassiæ: quamq; quòd Mastichæ similis, in offic. Mannam Mastichinam dixêre. Alteram *Liquidam*, nunc etiam voce tamen prisca Tereniabin in Arabia nuncupatam. Vtramque ex arboribus legi ait, sed concretam tantùm afferri: Et liquidam præcipuè illud esse κέδρεον μέλι Hippoc. quod Quercubus insidère ex autoritate Hesiodi Theophrastus dixit, & quod δροσόμελι & ἀερόμελι & χυλὸς ἐκ τοῦ ἀέρος vocatur. Apoll. rad. 1. supra tripheram Persicam: Ad nos, inquit, tria Mannæ genera asportantur. Vna ex Orientalibus locis: altera ex Calabro solo: tertia ex Brigantio. Orientalis duplex visitur: altera Mastichina: altera Bambacina. Calabrica triplex: de quibus postea. Eiusdem iudicio absolutè nullo pacto dici potest, aut Manna, aut Tereniabin, hoc liquidum vt mel concretum, illud grumosum, aut è contra, vt Brasauolus Fusch. & Matth. diversimodè sentiunt.

Cedrinum Mel Hippoc. *Orientalis* *Calabrica. Brigantina. Orientalis duplex. Calabrica triplex.*

Quinque genera.

Garcias quinque videtur statuere Mannæ genere. 1. ex Vsbeque provincia. 2. Quæ in Carduis. 3. Calabrinæ similem. 4. Calabrinam. 5. Melli similem. Ex quibus colligitur, eum Mannam Calabrinam à Calabrinæ simili diversam agnoscere: Simile namque non est idem, & in omni similitudine aliqua diuersitas.

Manna genera apud Indos. 1.

Cæsalpinus apud Indos plura Mannæ genera esse tradit, quæ nequaquam ferantur ad nos. Quandam tradunt ex arboribus destillantem roris modo, vtribus collectam, sapore faui Mellis, quam *Siracost* vocant. Alteram granulis Coriandri similibus addensatam, colore ruffo, quam ex capitibus Cardui cuiusdam decutiunt: & *Tereniabin* vocant. Tertiam grandioribus glebis, vtplurimùm foliis admixtam, similem Calabriensi, *quam magni faciunt*. Quartam Mellis albi purgati similitudine, quæ citò corrumpitur, nisi vasis vitreis condatur, quibus ea gens caret.

Siracost. 2. Carduina seu Tereniabin, 3. Foliis admixta. Mellis facie.

Manna Apennini duplex.

Colligitur, eodem notante, & apud Italos in Apennino diebus canicularibus & serenis promiscuè in pluribus arboribus, sed præcipuè in Quercu, & Salice: nunc concreta, similis Calabriensi: nunc liquidior melli similis, quod Græcis Aeromeli vocatur, Mel aereum, Mel roscidum: de quo Gal. Theoph. Plin. Verùm, vt Gal. Elæomelitis non meminit, sic Diosc. Æromelitis, quamvis vtrique tribuatur vis purgandi bilem & cruditates. Sed de Elæomelite alio loco à nobis traditum. Idem Cæsalp. statuit Mesuem & Avic. nomine Mannæ quodcunque genus intelligere, quòd Mannæ eadem tribuant, quæ Serapio Tereniabin: apud quem hæ voces differre videntur, cùm diversis locis agat de Manna & Tereniabin: Mannamque eam dicat, quæ in grumos concreta: Tereniabin verò illam, quæ similis Melli. Sed hæc parvi sunt momenti. Illud potiùs disquirendum, an Manna quâ vtimur sit inter genera Mellis aërei, an proprius succus Fraxini & Orni? Id contendere nituntur quidam ex recentioribus. 1. Quoniam Ros promiscuè super omnes plantas, lapides & terram decidit. At Manna Calabriensis solùm in Ornis & Fraxinis reperitur, idque nō in omnibus, sed in quibusdam. Præterea, quia Manna ea ex vulnere arboris emanat: Ros autem exteriùs ex Aëre adhæret: Sicut & experimento liquet: linteo enim arbori superextenso, quod rorem cadentem excipiat; reperitur nihilominus Manna ex arbore emanans, nulla autem in linteo. Tandem quoniam multùm differt à Manna prædicta, roris concretio in mellis substantiam: ros enim frigore noctis concrescit: ac Sole aut alia caliditate aduentante, solvitur, ut putant: Manna autem nostra, ut succus, concrescit à calido & sicco: meridie enim colligunt magis densatam.

Aeromeli. *An Manna qua vtimur sit inter genera Mellis aerei.* *Experimentum.*

Hæc & alia huiusmodi sunt, quibus Manna nostra à genere Mellis aërei, & Manna Arabum explodunt, ac Fraxini & Orni propriam quandam lachrymam censent. Sed de Manna nostra & aliis differentiis postea specialiùs. Nunc enim generalia tantùm persequimur. Pamphilus Herilacus de aquarum natura. l. 1. c. 7. Ros inquit, in aliqua regione condensatur in Mannam, vel in mel roris. Item cap. 15. Circa procreationem Mannæ & Mellis roris diuersæ sunt opiniones Philosophorum: Hanc veritatem puto, vnà cum vaporibus commisceri terrestre siccum, pro materiali eorum causa, non vno modo: vnde diversa composita producuntur: in melle verò crassioris, commistio hæc, non est congelatio, sed coagulatio. Non ignorare autem decet Mannam, quæ Italis in vsu est, vtplurimùm non esse rorē de cœlo cadentem: sed factitiam, vel gummi quod colligitur in Orno & Fraxino circa Romam & in Calabria.

Generatio Manna & Mellis roris. *Manna Italica factitia. Gummi Fraxini.*

Cæterùm Adversaria de Mannæ origine sic statuunt. Eximium sanè naturæ opus, ac mirabilitatis plenum: nec valdè vt iidem tradunt, antiquis notum. Indicio est quòd paucis & vacillantibus verbis illius meminerint, nec quantùm esset ad purgandam salubritatis monuerint. Theophrast. siquidem ex Hesiodo & Aristotele succum mellitum ex æthere Quercubus sive Robori illapsum putat: qualem Galenus proventu portentoso è Libani arboribus excussis memorat, & Celsus Syriacum Mel vocat: qui omnes (præterquam experientissimus senex Hippocr. qui non aëreum sed Cedrinum mel vocat) persuasi fuisse videntur aliud esse Manna istud, quàm roridum ex humo in æthera subvectum interdiu, vi & calore siderum, vapidum spiritum, qui reduce nocte occursans frigori liquor refluus & quasi stillatitius factus, arbores, tellurémque rursum, horis antelucanis præsertim irroret.

Mannam minùs probè cognitam fuisse priscis. *Succus Mellens Hesiod. Arist. & Theoph.* *Syriacum mel Cels.* *Cedrinum Mel Hipp.* *Manna generatio secundùm Veteres.*

Quam

erf. de ...na generatione. Quam opinionem, ut improbare nolumus: ita etiam sequi, nescio quo modo, renuit animus. Quisnam enim tenuitatis tantæ, partim aëreæ, (cuiusmodi ros esse videtur) destillatitius liquor illicò vel imbecillis Auroræ radiis difflari in auras solitus, possit in grumos masticheos, gummosos, farinaceos, emplasticos, solidos & densos abire? Quin Manna etiam calidiuscula est, *...anna ...utia ...* gravis ac pinguis, & solutu non adeò facilis. Imò soluta, liquori calido, non uti mel, aut saccharum, mixta, perstat, sed plurima, quasi aqueum respuens liquorem, resinæ gummi & Caphuræ factitiæ modo rursum coit, & collecta vasis lateribus adhæret. At imbrium cœlestium proles nix, grando, pruina, gelu, ros, omnia frigida, neutiquam pinguia, sed facillimè vel calore, vel humore solvuntur, nec quicquam pinguis vestigij relinquunt. *...a nō ...reum ...* Quare suspicio magna est, Manna non aëreum esse rorem, quem refrigerando temperandóque diurnum æstum natura comparet: sed succum, vaporémque vivificum cuilibet tùm arbori tùm herbæ insitum iam *Man... ...era... ...ado...* per soles tempestivos & genitabiles maturitatem assequutum: qui extillans, expiránsque interdiu trans latentes corticis superficieique meatus, in auras à sole fervido dissipatur, noctu verò cùm rore consueto illabente permiscetur, qui partim obstat ne dissipetur, partim seipsum unà fermentat, ita, vt in amicam naturam unà coëant, ac demùm quippiam conflent mediæ inter mel & Saccharum naturæ: quod quispiam *...e... ...* MELISACCHARVM vocare possit. Istud paradoxum confirmat eorum diligentia Pharmacopoeorum, qui in ramis magnis præcisis Laricis & Fraxini, inque vinariam cellam, quo æstatis tempo- *...atio.* re Manna colligi solitum est, asportatis, Manna postero die, tametsi non perinde nitidum, conspectum sibi affirmarunt. Quod etiam minùs *...em... ...pur...* mirum videatur illis, qui sciunt Rori communi deciduo purgatoriam vim inesse, non à se, sed à foliis herbarum, quæ abluuntur & absterguntur ab illo. Sicut Brassicæ foliis & Rosarum rorem exceptum, detergente, nitroso & laxante succo, magis lubricare certum. Eapropterque consultò huic infundunt Rosas nonnulli ad Syrupum Rosarum ex infusionibus. Quare cùm quilibet observare possit post ramos & truncos *...ler...* avulsósve surculos, vel etiam radices Laricis, Pineæ, Iuniperi, & aliarum gummosarum aut tediferarum arborum, gummi, lacrymas & micas etiamnum in superficie congeri atque concrescere, quas ideò propter similitudinem *Manna Thu-* *...cus. Iu...* *ris* Græci: Rustici autem Narbonenses Metaphoricè in Iunipero & Teda *glaciem*, Galli *Verni-* *...* *cem* vocant, poterit secum perpendere idem Larici, Ornoglosso, Amygdalæ, Prunis ac aliis quàm plurimis, usu venire posse. Ab eo etiam *...i.* [habent præterea Advers.] quod de œleomelite Narbonensi dictum in Olea Æthiopica magis fulcitur hæc persvasio: alioqui & rara observatio est, neque à quoquam recentiorum literis prodita: quin potiùs à nonnullis quasi fabula foret excepta, nec ipsimet assentiri recensioni ausi essemus, nisi oculis manibúsque id compertissemus in Provincia Narbonensi maritima, non procul Monspelio, urbe tam lauta quàm nobili. Et paulò post subdunt. Istud nostrate porrò nos quasi utriusq; naturæ Cinnum & particeps plurima arborum genitabili saliva svavi, atq; ex madore qui cuilibet inest pro sua natura plantæ varius, conflatum putamus. Cui dum occurrit noctis periodus antelucana frigidiuscula, quemadmodum tunc coacto in Æthere, vel aere, vapore, aqueum facit Rorem vocatum: sic in arboris superficie cogendo & addensando expirantem per latentes poros mellitam exhalationem, sistit inibi Manna. *Ros.* Quæ eadem causa efficit, ut Ficus suos fructus noctu maturare verè dicatur, non autem lunæ calor πεττικὸς, vt quosdam statuisse scribit Plutarchus, siquidem illi noctu silente æquè benè maturitatem assequuntur fructus, ut in Ficus historia abundè declaratum. *Manna quomodò fiat.* Ac hanc quidem sententiã, infiunt eadem Adversi de generatione Mannæ, cæteris probabiliorem ob rationes adductas putabimus, dum prodeat aliquis qui his certiora vel manifestiora declarare possit.

Nunc reliquas Mannæ & aerei Mellis vires ex veteribus persequamur. Ac ex cæteris quidem Arabibus pleræque traditæ suprà, ob naturæ & historiæ diversitatem ad differentias & descriptiones facientes: nunc verò & Mesvem audiamus: & post Actuarium, & Neotericos quosdam.

Mel [inquit, cap de Manna] est Ros frigore noctis æstivæ concretus, ex halitibus à terra & aquis Solis calore sublatis æstate, id est, die calido sicco, ac deinde exactè tenuatis & coctis. *Mesues de Manna.* Manna eidem est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, fœcundo, lætis aspectibus cadens super quasdam plantas & lapides, à quibus duæ ipsius differentiæ statuuntur. Quæ *Differentia duæ.* enim lapidibus incidit, guttarum aut seminis modo coagulatur: quæ si recens, dulcis, alba aut saltem subcitrina, est melior. Mala verò antiqua, fusca, cœnosa. *Delectus.* Quæ plantis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum foliis & floribus est permista, neq; id nimis: quæ si præterea recens est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut *Temperam.* paulò calidior: [calida humida primo gradu Averroi] guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget: bilem clementer purgat, sitim sedat. Adulteratur saccharo, & folliculis sennæ: sed hæc tem- *Vires. Adulterium.* pore maturari eget: dumque mollescit & liquescit, dolum prodit. Quoniam uerò imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citiùs agit) thymo & hyssopo, vel alio, vis eius, ut Cassiæ, *Cocta efficacior.* intenditur. Valentibus autem medicamentis mista, eorum actionem reddit meliorem, cùm suo dulci sapore illa naturæ magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus Scammonio miscuit, [Mel, rem Mannæ congenerem miscuit Gal. Vbi autem manna, non legimus, nisi in libris falsò illi adscriptis: Sylv.] quod à posterioribus est laudatum: alii Turbith, alii aliis. Datur à drach. sex ad drach. *Dosis.* quindecim. Annum servatur. *Duratio.*

Perquàm moderatè purgant Cassia nigra & Manna, prodente Actuario, præbemus utrámque quibus potentiùs medicamen aliud dari non potest: nimirum pueris & fœminis utero geren- *Quibus danda.* tibus commoditate quadam & necessitate urgente representamus, & iis: in quibus exuperans febris reliquorum medicaminum usus respuit.

Datur, monente fuchsio, iisdem quibus Cassia nigra, sed maiori pondere quàm Cassia. Datur enim ab uncia una ad uncias tres, quamvis Mesue infra sescunciam consistat. Idem porrò Fuchsius levem aut ferè nullam solvendi aluúmque subducendi vim tribuit: quod iis compertum esse ait, qui iuxta Libanum fuerunt. Referre namque indigenas eius montis, quum abundè ea tientur, nihil tamen lædi, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tan- *Cibus.* quam obsonio nutriri. Quapropter cùm melli

quodammodo similem facultatem habere constet, facilè ea nos carituros censet, modò peregrinorum admiratione non ita duceremur, neque stulti contemptis nostratibus è longinquis allatis vti potiùs, quàm iis quæ nostris in hortis proveniunt, mallemus. Atque stultitiæ nostræ, temerè sumptus immodicos facientes, condignas nos dare pœnas concludit. Patet itaque Fuchsium Mannæ vsum prorsus è medio tollere. Sed rationes quas affert, non sunt eius momenti, quibus persuaderi debeamus: quapropter cum Matth. cogimur in hoc eius sententiæ refragari. Nam quòd Manna alvum subducat, & eam quidem innocuè, non solùm conuenit inter autores, qui hactenus de ea scripserunt, sed ita etiam quotidiana experientia docet. Siquidem duarum & semis vnciarum pondere data alvum perbellè deiicit, & privatim bilem educit. Quod verò de indigenis Libani montis scribit, quis tam facilè illi credet, cùm nos quotidiè contrarium experiamur? Aut, si maximè etiam verum sit, quod narrat, (nolumus enim cuiusquam fidei temerè derogare) illud consuetudini tribuendum censemus. Ab assuetis enim non fit passio, vt tradunt philosophi. Et Medicis haud insolens est, medicamenta benigniora longa consuetudine alimentorum vices subire. Deinde non est de medicamenti benigni natura, lædere, sed juvare: quod Manna utique præstat blandè alvum subducendo. Quid si suspicemur Mannam Libani esse peculiarem quandam speciem: quæ si non purget, non ideò sequitur, alia Mannæ genera (quæ diuersa esse ex superioribus liquet) non purgare. Quapropter securiùs & generaliùs, quàm par erat, de omni Manna id pronunciauit Fuchsius: quod Arabum odio, more suo, cum fecisse, non temerè fortè quis suspicetur.

Fusch repreh.

Sylvius putat nos ideò transscendere Mannæ dosim à Mesue præscriptam, quòd nostra Manna fortè imbecillior sit, aut etiam adulterata. Quod quamvis de imbecillitate concedi potest: de adulterio tamen non debet. Nam qua tandem re adulterari queat ut mitior evadat, & faciem non mutet? Adulterium virium acuendarum potiùs causa accedit, vt de Calabrica tradit, eam scammonii diluto commisceri. Putamus tamen Sylvium intelligere Mannam Larignam, in Gallia vulgarem, quæ proculdubio diversa à Mesuei Manna.

Cautio.

Lud. Duretus in notis ad Holler. de morb. inter. ubi Holerius Mannam in Colica biliosa præscribit, annotat: Mannam tutò exhiberi non posse, quòd eiusmodi Colici ferè sint πικρόχολοι. Ac sanè idem sentire videtur Altomarus. At nobis: aliud videtur exhibere medicamentum purgans dulce, aliud cibos dulces. Si Manna educit bilem Colicam excitantem, non generabit. Ergo etiam non nocebit etiamsi sint πικρόχολοι qui assumunt. Verùm hic opus est diligentiori consideratione.

Duretus & Altomar. taxat.

MAN SIVE MANNA SACRARVM LITERARVM, SIVE ISRAELITARVM.

Hactenvs de Manna, Melle aëreo & Tereniabin in genere: nunc de differentiis specialiùs tradamus, exorsi à Manna sacris literis celebrata. Exodi 16. legimus, Ab Elimo profectam omnem Israëlitarum multitudinem in Sinem solitudinem, positam inter Elimum & Sinam, pervenisse quintodecimo die secundi mensis, à quo Ægypto excesserant. Ibi vulgò Israëlitas in Mosem & Aharonem fremuisse: optare sese, si fieri posset, vt in Ægypto à Iehova essent occisi, cùm ollis carnium assiderent, cùm panem ad satietatem comessent: nunc in eam esse solitudinem ab illis adductos, ubi tota illa multitudo fame conficeretur. At Iehovam Mosi denunciasse, sese illis panem pluturum esse de cœlo, cuius singulis diebus certum modum egressi colligerent, ut eorum periculum faceret, utrum ex sua lege victuri essent, nec ne. Sexto autem die curarent, ut quod ad se importarent, id duplo amplius esset, quàm quantum reliquis diebus congessent. Et Mosen atque Aharonem ad omnes Israëlitas verba fecisse, eos & vespere se à Iehova ex Ægypto eductos esse cognituros, & manè etiam eius claritatem spectaturos, postquam illorum in se fremitus audivisset. Nam se quidem tales non esse, ut de se expostulare debeant. Ad Iehovam hanc querimoniam, non ad se spectare. Tum verò Mosem mandasse Aharoni, ut universam Israhelitarum multitudinem iuberet in Iehovæ conspectum accedere, qui eorum querimonias audiverit. Atque Aharone ad universam multitudinem verba faciente, eam ipsam, Iehovæ splendorem in nube conspexisse, cum Mose colloquentis in hunc modum. Audivi fremitus Israëlitarum: renunciato eis, sub vesperam comesuros carnem, & manè satiandos esse pane, cogniturósque quantus eorum Deus Iehova sit. Igitur vespere exortas cothurnices, ut castra obtegerent. Manè autem circum castra, solum constratum fuisse rore: qui ubi ros evanuit, conspectum fuisse quiddam in superficie ipsius deserti minutum, rotundum, tenue, perinde ac si pruinâ esset conspersa humus. Eo viso, Israëlitas sic inter sese dixisse. Manhu? quid hoc? neque enim sciuisse quid esset. His Mosen respondisse: Hic panis est, quem vobis Iehova dat ad victum, de quo ita præcepit, ut colligatis ex eo, quantum cuique opus erit ad victum, videlicet gomerem in singula capita, inita ratione numeri eorum, qui sunt in cuiusque contubernio. Id quod illi fecerunt, collegerúntque partim largiùs, partim parciùs. Sed cùm gomere metirentur, neque ei, qui plùs collegerat, supererat, neque ei qui minùs, deerat: tantúmque quisque collegerat, quantum ei ad victum opus erat. Interdixerat autem Moses, ne quis ex eo reliquum faceret in crastinum. Cuius præcepto neglecto, nonnulli reservarunt. Sed id enatis vermibus fœtebat. His cùm Moses succensuisset, colligebant deinceps singulis matutinis, quod cuiusque victui satis esset: postea calescente sole liquefiebat. At sexto die duplicem victum collegerunt, videlicet duos gomeres in singulos. Id cùm omnes ciuitatis magistratus ad Mosem retulissent: respondit illud ipsum denunciatum esse à Iehova. Postridiè enim Sabbati ferias Iehovæ sacras fore: coquerent & elixarent quod opus esset, reliquum omne sibi in posterum diem reponerent, ac reservarent. Idque cùm ab illis esset administratum ad præscriptum Mosis, postridiè quod repositum fuerat, id neque fœtebat, neque in eo vermes erant. Eo Moses jussit vt illo die vescerentur, quod Sabbatum Iehovæ esset, ruri non inventuri. Sex diebus enim colligi debêre: septimo autem die, quod Sabbatum esset, non fore. Quidam tamen de populo etiam septimo die exierunt ad colligendum, sed nihil inve-

Manna historia sacra.

Iehova Mannam promittit. Panis de Cœlo.

Cothurnices.

Descriptio Mannæ ex S. Scriptura.

Man-hu. Panis Israëlitarum.

invenerunt. Hique à Mose jussu Iehovæ castigati sunt, quòd tam diu illius præcepta & leges servare nollent: perspicuum esse, Iehovam, quia ipsis Sabbatum tradidisset, propterea sexto die victum præbere bidui: manerent in suis sedibus, nec quis se loco moveret die septimo. Itaque eo die feriati sunt. Nominarunt autem illud Israelitæ *Manna*, quod similitudinem habebat *seminis Coriandri*, album, gustu placentarum ex Melle. Idque sibi Moses dixit à Iehova in mandatis datum, vt ex eo, quantum gomer caperet, seponeret, conservandum ad posteros, vt viderent quo eos victu ille tolerasset in desertis, eductos ex Ægypto. Mandavitque Aharoni, vt gomeris mensuram Mannæ in phialam immitteret, idque apud Iehovam ad posteros custodiendum reponeret. Quod ille fecit, quemad. Iehova Mosi præceperat, idque apud Oraculum asservandum reposuit. Hac Manna Israëlitæ per 40. annos vsi sunt, quibus ad extremam Chananæam, quæ terra habitabatur, pervenerunt. Est autem gomer, decima pars ephi. Hactenus Moses. Ex quibus patet, Israëlitas Manna per 40. annos pro cibo vsos. Ad quod fortè respiciens Fuchsius, Manna nostrum & Libani non distinguens à Manna Israelitarum, cibum potiùs, quàm medicinam credidit, de qua re paullò antè. Patet item Mannæ nominis originem apertè derivatam ab Hebraica illa Quæstione *Manhu*: quod & supra monitum.

Num. 11. eadem plebs carnes petens contra Iehovam murmurat, ac se animis contabescere clamitat, quòd nihil aliud oculis illius obversaretur quàm Manna ista: vbi Coriandri grano similem fuisse denuò traditur, & specie Bdellij: hancque gentem illam passim collegisse, mola que contudisse, aut in mortario distritam coxisse in ollis, & hinc panes depstitios fecisse, sapore sibi oleo confecti, hancq; Mannam cum rore in Castra noctu delatam, vt clariùs legere potes cum reliquis circumstantiis loco citato.

Deuter. 8. Exprobratur Israelitis, quâ ratione Iehova Deus illorum, quadraginta annis per solitudinem ductarit, vt eos affligeret, vt tentaret vt adverteret quid in animo haberent; an eius præcepta servaturi essent, nec ne. Igitur eos afflixisse, & fame affectos Manna pavisse, tum ipsis tum maioribus suis ignotam: vt eis ostenderet non solùm pane vivere hominem, sed etiam eo omni, quod ex ore Iehovæ proficiscitur. Hinc discant nostri Medici, si velint, Mannam Israëlitarum rem diuino miraculo productam fuisse in illorum necessarium victum. Cibus fuit, non medicamentum ante illorum tempora ignotus.

Iosuæ 5. proditur quo tempore cessarit Manna, nempe postridiè paschæ: neque eam deinceps habuisse Israëlitas, sed comedisse sine fermento panes, & tostas fruges.

Psalm. 78. Diuinus rex Iehovam celebrat, quòd patribus suis Mannam ad vescendum depluerit, & cœleste dederit frumentum. Ita enim vocat: quod Deus magna copia de cœlo depluerit, in illorum victum necessarium. Ita passim legas in S. Scriptura, aliàs verè Manna, quæ de cœlo descendit, tradi, aliàs mysticè. Verè: vt dedit tibi cibum Manna: cibauit te Manna: & Manna tuum non prohibui: dedi vobis Mannam in escam: pluit illis Manna ad manducandum: manducauerunt Manna in deserto. Mysticè: facite, Manna & offerte: vincenti dabo Manna absconditum, &c.

Sed quod salutis nostræ dator ille Iesus Christus, sermonem faciens de pane vivifico, (vt legimus. Ioan. 6.) seipsum cum Manna comparat, id verò præcipua obseruatione dignum. Nam petente turba ab eo signum in specimen, quo viso in eum credant: Maiores nostri, inquiunt, Manna in solitudine comederunt, quemad. scriptum est: Panem de cœlo dedit eis comedendum. Quibus Iesus: Hoc vobis, inquit, etiam atque etiam confirmo, non Mosem vobis panem dedisse de cœlo: sed meus pater verum vobis de cœlo panem dat. Nam diuinus panis est, qui de cœlo descendit, vitamque dat mundo. Tum illi: Domine da nobis perpetuò panem istum. Et Iesus: Ego sum panis vitalis. Qui ad me venit, nunquam esuriet: & qui mihi fidem habet, nunquam sitiet, &c. At Iudæi de eo fremuêre, quòd se dixerat esse panem, qui de cœlo descendisset, quiritantes, quî, cum Iosephi filius sit, cuius illi patrem & matrem nouerint, se de cœlo descendisse dicat? At Iesus sic eis contra respondit: Ne mussate inter vos. Nemo potest ad me venire, nisi pater, qui me misit, eum trahat, à me vltimo die suscitandum, &c. Et mox: Ego sum panis vitalis. Maiores vestri, qui Mannâ vixerunt in desertis, tamen mortui sunt [loquitur enim ad captum auditorum, qui non vlteriùs respiciebant, quàm ad nutritionem corporis] Hic est panis, qui de cœlo descendit, quo qui vescatur, non sit moriturus. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendit, quo pane qui vescetur, vivet in perpetuum. Panis autem quem ego dabo, Caro mea est, quam ego pro Mundi vita dabo, &c. Et mox: Hic est panis qui de cœlo descendit, non quale Manna, quo cùm vixerint maiores vestri, tamen mortui sunt. Hoc pane qui vescetur, vivet in sempiternum, &c.

Manna confert.

Diuinus panis.

Panis vitalis.

Panis vivus.

Cæterùm verba illa quæ c. 16. Sapientiæ Salomonis leguntur: Nix quoque & glacies ignem sustinens, non tamen liquescebat, vt illi agnoscerent ignem ardentem in nive, & in pluuiis coruscantem, fructus hostium consumpsisse: eundem rursum, ut alerentur justi, etiam propriæ facultatis oblitum esse: Hæc, inquam, verba docti quidam haud insubidè (si de rebus summis ac Mysticis tenue nostrum quoque iudicium interponere fas sit) ad Mannam referunt, quòd ea nix quædam & glacies fuerit, quæ tamen igne coquebatur: neque liquescebat, cùm eadem sole solveretur. Nam (ut mox additur) quod igne non corrumpebatur, idem planè exiguo Solis radio calefactum liquescebat, ut notum esset, Solem agendis Deo gratiis præveniendum, & eundem sub ortum lucis interpellandum esse. Et illud, inquam, quod igne non corruptum fuerat vel non consumebatur &c: de Manna intelligunt, de qua re Theologos decernere malumus, quàm aliquid temerè pronunciare.

Sed quid autores sentiant de Manna hac Biblica paucis videamus.

Elæomeli, inquit Hermol. sit hoc idem quod & Aeromeli dicitur, quasi Mel æthereum ac cœleste, quod sacræ literæ Manna vocent, ut non planè contendo, ita certè promptissimus sum ut credam: sed ita tamen ut intelligatur aliquod discrimen, inter id quod mandi potuerit, & id quod Medicinæ tantùm nascitur. Eum verò tacitè reprehendens Marcellus: Non probamus inquit, quod aliqui suspicari se dixerunt esse Oleomeli Diosc. quod antiquiores Græci ἀερόμελι, id est, aereum Mel vocaverunt: id scilicet quod ab Hebræorum sacris literis acceptum veteres Man: nunc verò passim Manna medici & officinæ ap-

Autorum variorum iudicia varia de Manna Israelitarum

Elæomeli. Manna.

Mána alimentosam, Medicinale

Non esse elæomeli. Man.

pellant. Aereum enim mel non ex trunco manat, vt Oleo mel, sed in arborum foliis invenitur.

Lonic. non solùm stultum, sed impium quoque dicit, miraculum cœleste, quo Deus Manna pluebat Israelitis in deserto, in naturæ operationem vertere.

Munsterus in Exod. habet quædam notatu digna, sic scribens: Habuit autem Manna illud rorem suprà & infrà, ut Hebræi dicunt &c. Onkelos sic vertit hunc locum: Et cùm auferretur descensus roris, ecce super faciẽ deserti tenuitas quædam denudata in modum Calcis, quæ quasi gelu iacebat in superficie terræ. Id cum vidissent Israelitæ, dicebant: Man-hu, id est, hoc Man.

Man-hu.

Interpretantur autem Hebræi Man, ut sit idem quod donum seu pars. Aben Ezra de Manna loquens, dicit Man esse nomen Arabicum, asseritque se vidisse speciem rei conformem Mannæ, sed quæ solùm in mensibus Nisum & Itar descendat, & expositam soli non defluere, nec per noctem reser, atam putrescere, nec esse tàm duram ut conteratur in mortario, sed super linguam positam liquescere, ut usus eius magis sit pro medicina, quàm pro cibo. Assimilatur Man Coriandro, *Gar*, non colore sed figura. Videtur autem his verbis planè Manna nostrum Gallicum insinuare voluisse, cui sanè eæ notæ haud malè competunt, de quo particulariùs postea. Sunt etiam, addit idem, qui *Gar* exponunt Sinapi. Aben Ezra verò fatetur se ignorare quid sit, aut quid significet.

Man. *Gar.*

Forsterus summè hallucinatur in Diction. suo Hebraico confundens semen herbæ gramineæ, Germanis dictæ Schwaden cum *Man Hebræorum*, Arabum & officinarum, cum quibus nihil commune habet, præter solum nomen. De ea Manna herbacea agemus inter frumentacea & graminea. Idem *Man destinatum* vertit: sic enim (ait) rorem illum cœlestem, tanquam singulare donum à Deo ipsis destinatum Israëlitas vocitasse. Chaldæus vertit Mana: quem Hieronymus sequutus Manna transtulit Exod. 16. Ios. 5. Psalm. 78. Nehem. 9.

Forsteri error. *Manna herbacea.* *Man destinatum.* *Mana.*

Rob. Const. in Lex. μάννα Chaldæis, vel μὰν Hebræis, μελλίρρυτος ἄρτος Nonno poëtæ, id est, Manna, cibus ille quo Deus XL. annis Israëlitas pavit in deserto, quiq; nocte roris instar cœlo demittebatur, & post solis exortũ liquescebat.

Brassavolæ iudicio Hebræorum vera Manna in granula concreta ut Calabra videtur, sed miraculum in quantitate fuit, & in eo quòd singulis diebus pluebat, & ob mandatum pluebat, & ob mandatum putrescebat. Mannæ nomine vulgò, ut vult Cordus, quod nunc aëreum seu roscidum Mel, Manhu ab Israëlitis olim appellatum, ostenditur: Idem lib. 2. cap. 104. apud Diosc. apertis verbis scribit, Mannam sacrarum literarum, idem esse cum melleo rore: an rectè ipse viderit & docti.

Melleus ros.

Sanè & Monachis apud Mesven Manna sive Manhu est mel roris, sive pinguedo aëris, sive Mel aëreum.

Pinguedo aeris.

Claudamus sacram Mannæ historiam pulchra Adversariorum obseruatione. Hebræum Germanicum notum, inquiunt, & Rabinum admodum callentem Philosophiæ habuimus, qui Manna istud purum & Mastichinum vocatum, affirmabat esse idem cum suo Israelitico, Bdellii specie, Coriandri granis simile, melleo sapore, quale etiamnum est in Palæstina, Syria & Arabia. Porrò, nobis obiectantibus illius supercœlestes vires, portenta, & putredinem: Respondebat Iehovam cunctipotentem, pro eo ac ferebat sua voluntas: usum & fruitionem Mannæ illis largitum fuisse, qualem, quantum & quamdiu illi vitum fuit: réque ab se condita uti solitum ad suam ostendendam sive gloriam sive munificentiam, præter, & super naturæ leges ratas. Sic quoque *Marach* perquàm amarum & salsum edulcuit iniecto ligno: & Arabicus sinus quasi medius sectus, vadum fecit proli Iehovæ, hostes verò obruit: Solis orbita cursum inhibuit, & æquor montibus supernatavit.

Manna mastichinum.

MEL CEDRINVM.

Hippoc. lib. de Vlceribus ait: Medicamentum aliud ad ulcera vinum accipit, Mellis Cedrini paululùm: ex aridis, florem æris.

Ad ulcera.

Mel illud sciuit Galenus mercatores sui temporis è Monte Libano petitum venale porrexisse: idque roris modo destillare: atque in eo copiosiùs ex foliis arborum colligi: propterea que quòd Cedrus inibi frequentissima sit, ex hac potissimùm accipi verisimile esse scripsit, lib. 3. de alim: *Rorem montis Libani* nominans quod Hippocrates Mel Cedrinum appellavit.

Locus. *Ros Libani Gal.*

Itaque cùm mel istud vulgò Mannæ nomine cognoscatur, & durioris sit compaginis, quàm ab autoribus descriptum sit, meritò dubitabit quispiam an eadem res sit ac ea, quæ ab antiquis sub eo nomine intellecta est. Siquidem neque Hip. neque etiam Gal. unquam durum intellexerunt, sed liquidum, adeò ut Gal. scripserit suæ regionis indigenas referre solitos, Iovem aliquando melle pluere.

Manna vulgo.

Ego verò, inquit Bellon. de arb. conif. aliquando dubitavi an olim Cedrinum mellis genus hoc edi ab hominibus loco medicamenti soleret, quo alvus solveretur. Sed ex antiquissimis Hebræorum monumentis habeo Cedrinum hoc mellis genus edule fuisse, neque ita tamen liquidum, ut manibus facilè teneri posset: duásque eius præcipuas differentias fuisse, liquidi scilicet & duri, mihi ex negociatoribus apud Memphim planè innotuit: alterum liquidum in fictilibus, alterum aridum in arculis ligneis asservari. Vim verò nullam, aut saltem exiguam inesse ei alvum solvendi affirmare ausim. Nam si quispiam periculum fecerit, & utrumque paulò liberaliùs ederit, nunquam alvum subduci sentiet, etiamsi libram mediam absorpserit. Verùm quidem mihi hoc fatendum est, vim quandam ei inesse abstergendi, quemadmodum & in melle: sed solvendi, ut mihi videtur, nullam aut paucam habere, quod indigenis montis Libani & Sinay, [vbi Cedri] nostratibus etiam, qui Senesium & Iuniperorum (Gallicè *Senys* & *Geneure*) [vbi Laricis] montes incolunt, satis planum est: qui, cùm abundè eo satientur, nihil tamen ab eo læduntur, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentiunt, sed eo tanquam obsonio nutriuntur. Sed mirum quòd ea certam sibi statuerit sedem, ut in altiori montis fastigio, neque paulò infra versus radicem montis ullam eiusmodi videas. Nam in Libano Cedris potiùs, quàm aliis arboribus adhærescit. In Europa Laricibus mavult copulari, neque etiam alibi, quàm extremis arborum ramis insidet. At si fortè Salices adsint (ut sæpè fit) rarò tamen earum foliis adhærere consuevit. Manna verò liquida sive mel Cedrinum, cum nobis nullo nunc in pretio habeatur, ampliùs servari desiit.

An Cedrinum m[...] purget. *Differentia.* *Liquidum. Aridum.* *Non [...]gare.* *Mel Cedrinum n[...] in pretio.*

Monachi

Monachi sive Caloieres montis Sinai (ut idem Bellon. annotat in suis Obs.) habebant Mannam liquidam collectam in suis montibus, quam vocant *Tereniabin*, ad differentiam duræ Mannæ. Quod enim Arabes vocarunt Tereniabin conservatur in ollis terreis mellis modo: venaleq; ferunt Cairum. Hoc Hip. vocauit Mel Cedrinum: alij Græci Rorem Libani. Differt à Manna alba sicca. Gallica quæ ex Brianson defertur, sicca est. Cairi venalis in Officinis promitur Manna duplex. Vna quæ dura vocatur Manna: altera quæ liquida Tereniabin. Hæc Bellon. Cæterùm, considerandum an Manna Cedri non sit potiùs liquor exudans ex Cedris, & concrescens, quàm Ros. Nam si Ros esset, cur potiùs Cedris Libani, quàm aliis arboribus adhærescit, cùm eis sint tenuia admodum folia, cæteris plærisque lata, & excipiendo rori commodiora: uti videmus apud nos Europæos Rorem foliis Quercus potissimùm adhærere.

Scribit Bellon. Mannam Laricеam, si Sol illuxerit, liquidam evadere, & esse Tereniabin. Inquirendum autem annon idem eveniat Cedrinæ Mannæ. Si ita sit, censemus liquidam Cedrinam Mannam diversam à Rore aëreo. Fortè Galenus Manneum liquorem in Libano proprium Cedris non distinguit à Rore aëreo in diversas arbores cadente. De Melle Cedrino Hippoc. pauca quædam antè quoque dicta sunt. De viribus etiam Mannæ Libani considerentur quæ antè tradita sunt ex Bellonij, Fuchsij, ac Matth. opinionibus diversis. Et Lectores considerent, quæ postea traduntur de Manna Orientali Mastichina: multa enim ad hoc caput referri possunt.

MANNA LARICEA SIVE BRIANSONA.

MANNÆ quæ passim in Officinis lautioribus habentur suis distinguuntur nominibus à loco petitis. Aliā enim *Briansonam*, aliam *Ambrunensem*, aliam *Calabrinam*, aliam *Granatam* vocāt. Quæ cùm inter se sint dissimiles non tantùm facie, sed & efficaciā, aliam aliis præponunt, Nam [ut pulchrè etiam annotavit Bellon.] alia compactili grano pingui, dulci, flauóque, aut albicante prædita est, ut Briansona. Alia grano constat grandiori, floccos lanæ referens, intus concavo, candidiori, cuiusmodi est Calabrina. Alia pellucida est exiguo grano, cuiusmodi Mastichina. Nunc de Briansona speciatim dicemus. Grumi itaque Mannæ Briansonæ seu Laricеæ, ali j Coriandro pares, rotundi, alij oblongi maioresque, colore albicante, & cùm inveterascit, flavescente, consistentia cerea, sed in ore liquescente, dulcedine saccharina, valdè grata. Admista multa foliola Larigna sunt. Carbonibus imposita, tota ferè consumitur bulliendo.

Scribit Bellon. se aliquando certum montis latus Laricibus consitum eo modo albere comperisse, quo cùm pruinæ in hyeme arbores convestierint. Nam, ut paulò antè dictum, hæc in Libano monte Cedris, in Europa verò Laricibus mavult copulari, ac eius tantùm extremis ramis. Cuius rei causam subtilitatum professoribus indagandam relinquimus. Vide quæ paulò antè etiam dicta de liquefactione Mannæ Laricеæ ex Bellonio; nempe quomodo à Sole liquescat.

Est autem legenda, eodem autore, antequam Sol arboribus suis igniculis vim intulerit: nam roris illius materia noctu supersidet, non autem interdiu. Quocirca indigenæ ad Larices summo manè festinant, ut Mannam legant, priusquàm Sol illuxerit: nam, uti dictum, quum Sol ei illuxit, deterior esse solet, & liquida evadit. Hinc duæ species. Sicca Serap. & Avic. Manna, quæ in mediterraneis magni venire solet. In urbibus autem quę ad radices montium sitæ sunt, adeò vilis est pretij, ut non pluris in vere libra, quàm quatuor assibus divendatur. Ros enim, qui arboribus insidet, tantus est, ut operarij quantum volunt reperiant: sed in legendo operariis tanto tædio esse solet, ut ab uno viro vix tres libræ uno die colligantur.

A Sole liquescit, & deterior fit. Duæ species.

Rustici porrò ad Larices manè appulsi, brevi Solis radios imminere sentientes, fasces arborum securibus in terram decutiunt, multos ramorum acervos sub arboribus in umbra asservantes, ut quicquid roris illius cœlestis cacuminibus adhæserat, per otium in umbra sub arbore legant. Illi verò quum multam exceperint, & ad vicinas urbes detulerint, hanc negotiatores quidem emunt, sed quòd ea intra annum unum aut alterum deterior evadat & corrumpatur, necesse habent, ut ex multis libris paucas divendant, illas quidem cariùs distrahere, quibus reliquarum iacturam, si quam adesse contingat, resarciantur. Hinc fit, quòd magno væneat. Hæc est illa Manna per totam Galliam celebris, quæ Briansona: testatúrque Bellon. non aliunde, quam ex Laricibus in summitatibus altissimorum montium colligi: duram esse: atque differre à Manna montis Sinai quæ liquida sit.

Legendi modus.

Manna annis deterior evadit. Cur magno veneat.

Fuchsius Mannam Briansonam flavam dicit, utique vetustiorem inspiciens: Nam vetustate flavescit. Quapropter etiam Bellon. flavam dixit. Designanda tamen res unaquæque ut est in prima propriáque sua natura.

Cecidit è cœlo Manna, tradente Matth. admodùm copiosa, mastichésque granis similis, agro Tridentino, in Ananiensibus montibus, & præsertim supra Larices arbores, testibus Cl. Med. Iulio Alexandrino, & Petro Spezzalencio pharmacopoeo Ananiensi: quippe qui huius Mannæ, quam ipsemet legerat, selibram ferè ipsi miserit. Nunquam autem se concessurum ait Matth. Mannam, quam è Lariceis foliis legerunt Ananienses, è Larice ipsa exsudasse, cùm nihil prorsus resinosi resipuerit. Quinetiam quòd non solùm in arborum foliis spectetur, sed etiam in pratis, adeò vt fœnisecæ præ Manna à Sole dissoluta, falces ab herbis nequiverint explicare. Asseritque hanc cœlestem fuisse Mannam, perinde ac illa, quam se propriis manibus in agro Goritiensi legisse testatur. Sed par fuisset Matthiolum rationes quoque reddere, cur supra Larices potiùs concrescat, quàm supra alias plantas. Quid si non lecta supra folia, sed supra ramulos? Matth. non erat præsens cùm colligeretur. Laricеam Mannam non resipere resinam, non sufficit ad ostendendum non exsudare, ut videre est de eo Elæomelite Lobelij. Fieri potest, ut præter exsudantem Mannam in Larice, ros melleus interdum cadat aut coadservetur supra omnes plantas eius loci, ubi Larices Manniferæ copiosæ sunt, qui nihilominus diversus sit à Manna Laricea. Sed de hac re posteà specialiùs sub Manna Calabrina.

Matth. opinio non è Larice exsudare Mannam.

Matth. opinio improbatur.

Autorum conjectura.

An Apollini Manna Brigantina? à Brigantio Cœnomanorum oppido, nundinis illustri, vel candida, quæ quidem selecta nec vitiata, dulcis &

Manna Brigantina cādida.

gustu iucundissima, minuta, melleam dulcedinem repræsentans: vel livescens, tenuior, Pineis festucis: surculis herbulisque & foliolis etiam advoluta, subductione alijs ignavior: ad alios usus, ut etiam ad lenitionis opera, vix subduplo efficacissima: quum præsertim Orientalis Calabrensisque interdum rancidæ amarescant, & imposturis imbutæ minùs valeant. Si autem Apollo eandem intelligit Mannam, quam nos, miramur non observasse foliola Laricis esse admixta. *Livida.*

Observatio Lob. & Pena tradunt, ut antè monitum, Laricis ramos in vinariam cellam asportatos, Mannam postera die demonstrare. Iidem etiam conantur demonstrare, Mannam potiùs succum plantæ quàm aëreum rorem esse. Addúntque non spernendam Brianſonensem ad Galloprovinciæ & Allobrogum Alpes provenire solitam, qua universa ferè utatur Gallia, modò delectus purioris, candidioris & recentioris grani habeatur, qualem illic effractis è Larice surculis copiosam se habuisse scribunt: quæ nec dosi, nec gustu, nec purgandi effectu quicquam cedere illi videretur exoticæ. Eámque multò minoris emi, minoríque [quàm Masticluina, vel Granata] mangonij suspicione. Blandè autem educit biliosa è primis venis & iecore, éque pulmonibus pituitosa veluti Lariceus liquor, Terebinthina Veneta vocata. *Delectus. Vis purgatrix. Vires.*

Dosis. Hac si Syriacæ puræ copia desit, aut Calabriensis, utendum ab uncia semis ad unc. tres. Sylvius verò, ut anteà monuimus, huius dosin tradere videtur ab unc. ij. ad unc. iij.

Cæterùm miramur Altomarum, qui tàm curiosè de Manna scripsit, nihil tradere de Manna Laricea, qua tamen, uti dictum, in multis Galliæ & Germaniæ partibus utuntur, cui semper admixta folia Laricis.

Rauvolff. Mannæ nostræ Laricea forma & sapore similem dicit Mannam *Trunchibil*. *Manna Trunchibil.*

MANNA CALABRINA FRAXINI ET ORNI.

Descriptio. PRo Calabrina nobis demonstrata Manna purior est, quàm Brianſona. Grumi multò maiores, figura varij, colore flavescentes, sapore dulci, sed minùs grato, quàm prædictæ, cum quadam acrimonia. Nec ita facilè liquescit. Vsta etiam minùs consumitur. Loco humido posita, minùs videtur liquescere quàm Brianſona. Conservanda, ut illa, loco sicco. Hæc hodiernis temporibus notissima est, ut in Italia, autoribus Monachis, pluribus colligitur locis: sed copiosior in Calabria, quæ & Calabrensis ubique vocatur: & particulariter in Fraxino & Orno colligitur, quam certè specialiter ipsæ arbores ex se producunt, sicut Gummi cæteræ arbores: ac huiusmodi est Calabrensis. Ratio est, quia in caudicibus & truncis sive ramis arborum copiosior, quàm in folijs reperitur. Nam quæ de aëre, sicut ros, descendit, abundantiùs recipitur in folijs, quàm in trunco. Hoc ratio, hoc experientia docuit plurimos. Nam quis audeat dicere pluviam aut rorem, dum cadit, priùs insidere truncis, quàm madefaciat folia? Et quemadmodum aqua æqualiter pluit super arbores & plantas, ita & Manna descendit rorando universaliter & arbores & plantas, & petras, & ipsum adeò purum putum solum. *Calabrenses. Nasci ex arboribus.*

Iam quare in una potiùs arbore, quàm in alia non multùm distante reperitur? Nonne quia illa arbor ex se producit, & illa non? Item si sicut ros descendit semper, quare in extremitatibus & folijs superioribus, quæ cœlum spectant, ipsarum arborum non invenitur, sed in ramis & folijs inferioribus? Sed revera, nos (inquiunt idem Monachi) curiosè ac studiosè hoc observare iussimus: & ita invenerunt, nempe ex se illas arbores producere illam rem, quam Mannam vocamus: quæ liquida fluit ex trunco, & ramis superioribus in folia inferiora, postea congelatur. Et ad maiorem certitudinem plures observatores proprijs oculis pluries viderunt fluentem Mannam scaturire ex quibusdam tuberculis ipsius arboris: quia non undiq; per totam arborem fluit, sed in quibusdam specialibus locis generatur: ex quibus cùm profluit est dulcissima. Si autem quis locum illum (unde videt exire Mannam, inciderit, exit abundantiùs, sed fit amara propter percussionem & corticis incisionem, ut ipsi observatores experti sunt. Etiam præcisus ramus, & domum virens portatus, produxit Mannam. *Vt generetur. Observatio.*

Quare concludendum est, arbores, ut Fraxinus & Ornus, hísque similes, ex se generare, Mannam, sive mauis, Gummi dulcissimum, quod Manna dicitur. Nam & Gal. etiam quandóque utitur succo Fraxini: pro quo forsitan intelligenda ista Manna, quæ scaturit è Fraxino & similibus arboribus. Eædem arbores & Mannam cœlestem suscipiunt (cùm cadit) sicut & aliæ plantæ. Et quid mirum arbores gummi illud dulcissimum producere, quod Mannam arboream vocamus? Nonne & arbores & plantæ generant, stacten, Myrrham, storacem, Balsamum, Mastichen, Picem, Resinam, & similia plura? Nonne & apes similiter ex floribus quarundam arborum & herbarum mel & ceram colligunt. Ergo &c. Colligunt etiam & ipsi Calabri quandoque mel aëreum, id est, Mannam cœlestem super varias plantas & super lapides, sicut & aliæ gentes. Sed hoc fit raró, & non ita densatur. *Gummi dulce. Succus Fraxini. Manna arborea. Mel aë[reum] etiam i[n] Calabri[a].*

Arboream Mannam autem singulis annis, circa caniculares dies ante sextiles pluvias colligunt. Cùm autem pluit, cessat fluere. Sed & genus hoc Mannæ arboreæ dupliciter colligitur: scilicet una in caudicibus & ramis, quam vocant Mannam grossam, & Mannam de corpore: alia verò super folia, quam Mannam finam, seu Mannam subtilem, & Mannam foliorum nominant. Medici autem nostri temporis, laudant potiùs eam, quæ colligitur super folia. Sed revera viribus non differunt, & unum eundémque ortum habent. Nam quæ colligitur in folijs, non ibi generatur, sed è truncis & ramis fluens, cadit super folia illa, quæ ex directò habentur subter. Non enim in cunctis (uti diximus) folijs ipsius arboribus reperitur, sed in illis duntaxat, quæ ex trunco vel ramis susceperunt. *Hactenus Monachi.* *Tempus colligen[di]. Modus [col]legendi [du]plex. Manna grossa. Manna subtili[s]. Manna foliorum.*

Eiusdem sententiæ est & Altomarus, qui concretam & granulosam Mannam, semini aut Gummi similem, (vt ille inquit) cuius frequens est vsus, quotannis colligi solitam scribit tàm à Calabris quàm à Samnitibus & Vestinis, qui Garganum incolunt montem, & plerasque Apuliæ partes, vt Castellanetam: aliisque etiam in locis ipsam colligi solêre. Eam tamen non nisi ex Fraxino & Orno colligi, uno ore fateri omnes. Hancq; eam ipsam esse Mannam, qua communiter ad molliendam alvum Medici omnes utantur, ac usi sint quotquot per Centum annos & ultrà, medici antè se fuerint. *Locus.*

Inqui-

Inquisiturus autem an sit velut ros quidam è cœlo cadens, sicut ea, de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum succus humor seu lachryma, sic ratiocinatur. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione ac quovis loco, non speciatim supra unam rem determinatam illius regionis seu loci, sed indifferenter supra omnes ibi existentes rationabiliter cadere debet. Sed Manna hæc non nisi in Fraxino & Orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis & lapidibus eiusdem loci nequaquam, ut collectores testantur. Igitur non generatur in aere, neque è cœlo cadit. Et per consequens non est eiusdem speciei cum ea, quæ è cœlo decidit.

2. Deinde: Eadem Manna, quotannis ex iisdem colligitur particularibus arboribus iam supra 40 annos, vt colligentes eā fatentur, ita ut non desint, qui easdem arbores emant, tanquam singulis annis hoc producentes vectigal. Súntque eodem in loco & eiusdem etiam speciei arbores nonnullæ, super quas Manna hæc non reperitur. Igitur è cœlo non cadit, nam, quæ maior ratio reddi posset de una quàm de altera, præsertim eiusdem speciei arbore, eodem in loco existente, ac per plures continuos annos eam producente, si è cœlo caderet? nulla sanè: quamvis in uno plantarum genere magis quàm reliquo quædam afferri possit apparens ratio.

3. Præterea si Manna cœlestis seu aërea pro sua generatione, peculiarem quandam, uti dictum, cœli constitutionem requirit: ita ut calida & sicca præcedat diurna aëris temperies, nox verò sequatur per æstatem benè frigida, (etenim æstivo tempore potissimùm generatur) rationi consonum est, non qualibet die, singulisve noctibus etiam æstivo tempore generari posse, sed raro admodum, quemadmodum & liquida, præsertim in Calabria.

4. Ad hæc, Manna quâ utimur, quæ quidem in Fraxino & Orno colligitur singulis diebus, Canis præsertim tempore, aut paullò antè, in iisdem reperitur, modò pluviæ, præsertim magnæ, aut ventorū vehementia non adsit. Igitur aërea non est.

5. Ampliùs, si aërea Manna de genere est mellis roscidi seu aërei, à frigore, uti dictum, concreti: cùm mel solvatur à calore, ac coaguletur à frigore: sequitur quòd eadem Manna, à frigido, tanquam contrario causis liquefactionis coagulari debeat, solvi verò à calido. Cùm verò in ea, quæ in Orno & Fraxino reperitur, contrarium eveniat, nam à calido durior fit atque coagulatur, ab aqua verò solvitur: necessariò sequitur eandem de natura aëreæ & mellis roscidi non esse.

Quod si quis dicat: non modò à Solis calore Mannam in his arboribus repertam concrescere & duriorem reddi, verùm etiam à frigore, ut eam colligentes diù observarunt: aiunt etenim non solùm à Sole, verùm etiam à frigore, Aquilone videlicet modicè flante in nocte, eam condensari sicciorémque reddi:

6. Dicimus nos, & hac etiam ratione probari, eam non esse rorem è cœlo cadentem. Nam hic cùm sit aqueæ naturæ, à frigido duntaxat coagulatur. Quæcunque enim sunt aquæ (inquit Arist. lib. 4. Meteo.) non coagulantur ab igne: solvuntur enim ab igne: Quæ verò communia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigido, ut ipse ait: quoniam ab utrisque incrassantur, recedente videlicet & evaporante humido, diversa tamen ratione. Cùm itaque coaguletur, & à Solis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in Fraxino & Orno reperitur Manna, necessariò sequitur, eam nec vaporem nec rorem esse, aut ex eisdem genitam: proinde neque etiam aquæ solius, sed aquæ & terræ esse.

7. Item si à Solis calore, & ab Aquilonis frigore, hæc, quæ in Fraxino & Ornó reperitur Manna non solvitur, nec liquefit, sed potiùs concrescit, duriórque efficitur: sic ut eam colligentes asserunt, meridie Soléque magis ardente, aridiorem, candidiorem, magísque concretam & coagulatam esse: & collectam iam, ubi humidior fuerit, ac liquefieri cœperit, Soli expositam, albidiorem duriorémque reddi: quis vnquam asserere audeat eam à cœlo fuisse delapsam, atque ex concreto rore genitam? Cùm præsertim quæcunque à frigore concrescunt seu coagulantur, à frigore liquescant, ut idem tradit Arist. Quinimò Manna hæc ab aqua solvitur atque liquescit, ut in dies observamus, & eam colligentes testantur: pluvia enim superveniente, confestim solvitur & evanescit, ut primis Augusti imbribus ingruentibus observatum est: sequitur itaque à calido & sicco, hoc est, ab igne aut igni simili fuisse coagulatam. Ergo non erit aërea. Nam quæcunque sunt aquæ, inquit Arist. non coagulantur ab igne: solvuntur enim ab igne. At vapor aquæ signum est, eodem teste: eo enim consistente, est aqua, ut in ollarū operculis videmus. Cùm itaque non ab igne, neque à Sole, sed ab aqua solvatur atque liquescat Manna hæc in Fraxino & Orno duntaxat reperta, coaguletúrque ac durior reddatur à calido, demonstrativè concluditur, eam non esse de genere roris, nec ex concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cœlo cadivam si saltem prædictis Arist. rationibus ac fundamentis fides adhibenda. Adde quòd, vt huius Mannæ copia maior generetur, contraria requiratur particularis aëris constitutio ab aërea: nam si eo tempore, quo emanare consuevit, dies pluviosa præcesserit, & frigida quodammodo, sequatúrque admodum calida & sicca altera aut tertia, maior, ut aiunt, iisdem arboribus quantitas colligitur. Quâ itidem ratione aërea seu roscida esse non poterit.

Quod si quis rationibus destitutus, ad cæcas & occultas causas confugerit, inquiens, causam ob quam Manna hæc in Fraxinis & Ornis duntaxat reperitur, esse earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad seipsas magis alliciant, trahántque hunc suavem liquorem è cœlo cadentem, quàm cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleam: *Obiectio diluitur.* Dicemus: cur hæc proprietas non cuilibet particulari eiusdem speciei arbori conveniat? Nam ut cuilibet magneti ac succino datum est, ferrum & paleam trahere, ita sanè & cuivis Fraxino & Orno hæc facultas tribui debet. Atqui per multos annos, eósque continuos observatum est, in una regione eodémque loco quotannis determinatas quasdam Fraxinos & Ornos talem in se continuisse dulcem liquorem: quasdam verò aliàs eodem in loco existentes, eiusdem magnitudinis, eiusdémque ætatis nequaquam. Observatū prætereà diversæ magnitudinis ac ætatis quasdā particulares arbores iam dictarum, eodémque in loco consistentes, non tantùm quotannis eiusmodi dulcem in se continere liquorem, sed etiam certis temporibus: ut puta sub cane, vel paulò antè: quasdam verò nunquam. Quibus de causis nequaquam concedere aut fateri possumus, peculiari quadam illud fieri Fraxini & Orni proprietate: quoniam singulis hæc inesset proprietas, etiamsi non æqualiter in omnibus. Non itaque à tota substantia seu specifica forma Fraxini & Orni talem sibi liquorem alliciunt è cœlo vel aere

cadente: nam omnibus talis esset trahēdi facultas, quia omnibus vna eademque forma & species. Nunc verò in paucis id obseruatur.

Vera Manna generatio in Fraxino.

Sanè iam Maio & Iunio mensibus Caniculam antegressis liquor ille dulcis intra cortices earum continetur, quo paulatim cocto, adventante ardentis Sirij calore, cortex arescit, eoque scisso aut fisso, liquor foras trahitur, atque ab eodem calore iterum concrescit & condensatur in grumos, aut gummi specie granula. Imò etiam non incisis corticibus, ante caniculam hæc Manna sæpè emanare visa est, præsertim in Ornis: siue iam dicas tanquam superfluum quiddam nec alimento commodum à natura arboris foras protrudi, siue à Solis vi & calore foras elici, siue utraque causâ concurrente, quod nobis verisimilius videtur. Neque tamen sufficiebat expulsio illa arboris & attractio Solis, ni huius quoque calor cōcoctor & cōdensator accederet. Ex quib. perspicuè intelligi potest Mannæ generatio in Fraxino & Orno, vel à mediocriter in naturæ contemplatione versatis.

Obiectio diluitur.

At si dixerit fortè aliquis, roridam hanc Mannam non esse velut superfluum quiddam arboris, aut alienum, sed simile & familiare, ac velut alimentum quoddam, & propterea ab eis attrahi: tum quæremus ex eo, quæ causa sit, quòd tàm continuè & diu tàmque copiosè ab iisdem excernatur & non potiùs detineatur? Item quæ possit esse eius diversitatis causa, Solem opitulari, ut eadem Manna imbibatur priùs, siccetur & arefiat cortex, rarefiat & scindatur idem: deinde Canis fervidus calor eundem humorem rursus evocet, condenset ac coagulet, quo tempore corticem multò etiam magis exsiccare deberet, quàm præteritis mensibus, Maio & Iunio, potissimùm cùm absque incisione aliqua sæpiùs spontè ex iisdem arboribus prodeat Canis tempore, & antè, ut de Ornis dictum. Aut quid impedivit, quominus eadem Manna prædictis mensibus non fuerit à Solis calore concreta & coagulata instar gummi circa cortices dictarum arborum, potiùs quàm in iisdem imbibita & intro attracta? præsertim cùm ab eodem calore Canis tempore iterum condensata, & gummi instar granulosa reddatur.

Quidam decepti.

Hoc loco notandum doctissimos quosdam viros à villicis & pastoribus Calabris deceptos, falsò asserentibus, Mannam hanc, quæ in Fraxinis & Ornis reperitur, manè antequam Solis calor invalescat, colligi, cùm communiter contrarium & hodiè obseruetur, sempérque obseruatum sit. Non enim manè, priusquam Sol valdè peruratur, ut ipsi falsò retulerunt, sed meridie, Soléque fervidissimo eam colligunt: neque tamen à Solis calore rarescit, solvitur aut evanescit, sed potiùs concrescit, & durior ac candidior redditur. Quapropter eam, quæ Ornis innascitur, tertia vel quarta à Solis ortu hora colligunt, quòd vel à remissiore calore condensetur, cùm terrestrioris naturæ sit eius succus, quàm Fraxini. Immò eandem quandóque, ut aiunt, etiam antè Solis ortum colligunt, sed non nisi ubi pridie inclinante iam Sole proluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut certè noctu flante Aquilone fuerit coagulata. Idque ob eandē causam, ne Sole superveniente siccior aridiórque reddatur, præsertim ubi non spontè, sed vi, adhibitis cæsuris, prosilierit.

Circa Meridiem non tempore antelucano colligi.

Quando ante Solis ortum colligatur.

Manna arborea nō cœlestis.

Ex dictis liquet, Mannam hanc arboream, non aëream aut cœlestem dicendam, quòd iisdem semper colligatur arboribus, atque adeò earum sit propria. Recensendæque hæ arbores inter eas quæ copiosum succum & humorem habent, quòd, & spontè, & incisurâ, uti dictum, non tantùm è caudice & brachiis, sed surculis etiam, iuxtàque foliorum pediculos, immò ex ipsis etiam foliis, eum liquorem exspuunt. Id tamen non quolibet tempore, sed sub cane & antè etiam: quo tempore hæ arbores à germinatione & fructificatione cessarunt. Quare cùm eo tempore succus earum validissimus sit, ob dictam causam, maximè etiam suam ostendit naturam.

E quibus arboris partibus profluat. Quo tempore & cur.

Sed alia non levis dubitatio discutienda. Dictum enim non omnibus eiusdem generis Fraxinis & Ornis talem produci liquorem, ex quo fiat Manna: hinc quis inferat, non esse earum proprium humorem seu succum proprium. Huic ita responsum volumus. Proprium utique earum succum esse hinc certò cognosci, quòd ex quibusdam earum etiam spontè profluat (nam cæsuris illatis modo & tempore convenienti, plures emittunt, uti dictum.) Quòd verò non omnes, sed aliquæ tantùm hanc Mannam procreent, censendum id fieri ob aliquod impedimentum, ut puta ob defectum aut vitium aliquod, vel ob soli aut regionis diversitatem: quemadm. & Amygdalarum, Prunorum, Cerasorum, Iuniperorum, & reliquarum quarundam arborum generi contingit, licèt eandem habeant naturam.

Cur non omnibus Fraxinis aut Ornis Manna gignatur.

Est igitur proprius dictarum arborum succus seu humor Manna, quæ quotannis, sub Cane potissimùm, in Fraxinis & Ornis duntaxat, pluribus continuis diebus colligitur, (qua & se longo tempore Neapoli usum testatur Altomarus, & quotquot antè se per plures annos medici fuerint, ad alvum solvendam usos esse) non ros, Mel aëreum, aut Manna, quod sequentibus etiam obseruationibus confirmatur ab eodem. Nam, inquit, supinie&to linteo, per plures noctes ac dies, supra easdem arbores, ita ut ros iis incumbere non potuerit, inventa nihilominùs in eis, iisdémque diebus, ac collecta Manna fuit, arboribus etiam non incisis: id quod fieri haudquaquam potuisset, si spontè ex iisdem arboribus non emanasset, maximè cùm supra idem linteum, ne vestigium quidem eiusdem generis roris, vel liquidæ vel coagulatæ Mannæ fuerit repertum.

Experientia ... Mannam Fraxini.

Sed quid opus diu hac in re sermonem protelare, cùm plures fide digni, quibus hanc rem penitus investigare decreveram, uno ore confessi sint, mihique retulerint, se propriis cōspexisse oculis, post collectam in dictis arboribus Mannā, ex eisdemmet locis reliquam resudasse, emanasse, ac sensim effluxisse, & deinde Solis calore superveniente coagulatam fuisse: idque non semel duntaxat, sed sæpiùs vidisse testati sint.

Eandem confirmant ... obseruationes.

Aiunt insuper in Fraxini Ornique caudicibus, iuxta corticem sæpiùs adnatas veluti vesiculas quasdam se invenisse seu tubercula, quas disrumpentes, primùm liquorem quendam album, dulcem, concretum & crassum in optimam Mannam conversum: deinde minùs album, tenuiorem, liquidiorémque, sed dulcem quoque manifestissimè emanantem sæpiùs conspexisse: qui etiam à superveniente Solis calore coagulatus, concoctus, albidiórque redditus, effectus est Mannæ primæ assimilis: & ubi diu permansisset superfluè à Solis calore exsiccatus, inutilis redditus est. Ergo si incisis arboribus, in eisdem incisuris talem reperiunt concretum & coagulatum succum, eiusdem ferè coloris, saporis & consistentiæ, cum ea, quam ex non incisis colligunt, Mannā, quis unquam hæsitare audeat eam esse earundē arborum succū propriū, spontè ad eosdē ramos, caudicē ac surculos detrusū, potiùs quàm rorē quendā è cœlo aut aëre delapsū? Nemo sanè nisi pertinax valdè.

Aliæ ... Tubercula ... in Fraxino Orno ... Manna exsudat.

Ad

Addunt & illud: nempe cicadas & alia quędam animalcula se inspexisse, quę ex dictis arboribus, Ornis præsertim, cortice perforato, hanc lachrymam exugebant: quibus deinde fugatis, ex iisdem foraminulis seu fissuris, liquorem hunc dulcem profluxisse, húncq; se postmodū à Solis calore cōcretū legisse, tanquā in optimā Mannā cōversum.

Obseruatum prętcrea relatúmq; à fide dignis, se plures fecisse Ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararent: quos cùm fidissent, solíq; exposuissent, non parvā in eis huius Mannę copiā invenerūt: eámque non in cortice, sed ex lignosa ac veluti eiusdem Orni medullosa substantia interiori emanantem.

Testatus item quidam Faberferrarius, vir probus, cuius nomen Cæsar de Ruodi, se, cùm in quadam sylva structo igne carbones pararet, vidisse ex orno vicina Mannam resudasse, & ab eodem igne paullò pòst coagulatam fuisse.

Cæterùm & difficultas hic excutienda. Nam cùm dictarum arborum cortex & folia amaro sint saporē, non abs re quæret quispiam, qui fieri possit vt tàm dulcis liquor ex iisdem arboribus, si earum succus sit proprius, exsudare possit? Dicendum, hunc humorem non ex cortice, sed ipsa ligni interioris substantia, quæ sapore dulcis ferè est, aut saltem non amara, oriri, & per corticis fissuras promanare.

Sed, cur corticis amaror contactu continuo eandem non inficit suo amarore? nimirū eiusdem corticis humor, exiguus cùm sit, à Solis calore cōcoctus, tandem & ipse dulcis redditur. Et quia maior succi ligni quàm succi corticis copia, illius sapor, non huius prævalet. Adde quod cùm per tenues ac angustos corticis meatus idem excernatur ac transsudet humor, quod eius crassum est, in substantiam corticis impingitur, ita vt per eos expelli nequeat, nisi quod dulce & tenue existit. Id quod contingit etiam in separatione aquæ dulcis à salsa & amara per vas cereum ac tenue, per quod tenues dulcesque aquæ partes resudant: reliquæ, transsudare ineptæ, obhærent.

Certum aūt eiusmodi Mannam quam in Fraxino admodū copiosam provenire diximus, in Orni foliis nunquam vel colligi vel reperiri: imò nec in ramis aut surculis, nisi perquàm rarissimè: & fortè quæ neutiquam in iis sit genita: Sed quæ ex caudice aut ramis ipsi proximis defluxerit. Eam verò in caudicibus seu truncis, aut crassioribus ramis duntaxat colligunt. Causa autē esse potest, quòd cùm in saxis magis montosisq; ac siccis locis proveniat Ornus, siccioris etiam naturæ, h.e. minùs humidæ sit quàm Fraxinus, quæ, vti dictum, locis humidioribus, concavisq; magis gaudet, vel Theoph. & Plin. auctoribus. Quapropter Ornus tantam in se non continet humiditatem superfluam, nec adeò dilutam ac tenuem vt ad folia vsque exiguósque ramulos perueniat. Est item scabrosa arbos, ita vt facilè priusquàm ad folia vsque aut surculos promanet, in caudicis crassiorúmque ramorum corticem absumatur. Quod vel ex eo probatur: quòd qui eam colligunt, aiunt huius arboris Mannam perfectiorem esse, si manè & vesperi legatur, quàm meridie sub ardente Sole. Quia ex immodico Solis calore aridior sicciórque redditur, & propterea imperfectior. Contrà quàm in Fraxini foliis fiat: in quibus non manè nec vesperi, sed meridie, ac calidissimis diei horis, vti dictum; colligitur Manna. Manè enim humidior cùm fit, colligi nequit.

Satis autem exigua est ea, quam in foliis reperiunt, & veluti milium parva eius grana: ita vt facilè conici possit ex eiusdem arboris ramis super folia decidisse potiùs, quàm in eisdem genitam esse: aut saltem propterea, quòd magna ex parte vt collectores referunt, in Fraxinis Manna emanat ex ramis, ea potissimùm parte, quā foliorum pediculi eisdem annectuntur, atque in eisdemmet pediculis & ramis coalescentem inueniunt. Poterit ob id, quæ in foliis reperitur per eosdem pediculos ad folia effluxisse, cùm tam minuta sit, vt vix semunciam vna alterave die ex foliis colligat.

Nec alienum à ratione cuipiam videri debet, quòd in Fraxini foliis & iuxta pediculos eorum reperiatur, cùm id eveniat propter Fraxini humiditatē superfluam, quæ non tantū per caudicē & ramos diffundi, spargi atque trāsmitti queat, sed & ad foliorum exortū atq; ipsa adeò folia, per quorum poros trāssudet, & à Solis calore concrescat. *Cur in Fraxini foliis potius quā Orni concrescat.*

Aiunt etiā minuta illa grana, quæ manè supra folia reperiunt, eodē etiam die Sole superveniente, augeri maioráque reddi, quæ posteà vesperi colligunt. Quod fieri haudquaquam posset, si ex aëre fuisset delapsa: nā à Solis calore potiùs liquefacta ac absumpta fuisset quàm concreta & adaucta.

Quapropter valeant, qui Mannā in Fraxinis & Ornis foliis repertā, aëream seu roridam, ac è cœlo delapsam esse contendunt. Dictum autem non abs re, solis: Nam contingere potest, vt eædē arbores in quibusdam locis, in quibus aërea Manna decidit, reperiantur: & ita supra easdem etiam decidere poterit. At nō supra eas solas, & quotidiè p multos dies, sed supra cęteras quoque oēs, vt & herbas, & frutices, & lapides eiusdē loci. At quę in Fraxinis & Ornis solùm generatur & reperitur, non tantùm spontè certis temporibus ex iis profluit, sed & incisione facta copiosiùs.

Verùm non vnus est duntaxat earū incisionis modus: nā quidā factis nonnullis incisuris in toto caudice, sequenti demū die eā colligunt. Quidā verò aliquot dieb. ante easdē arbores incidūt inferiorib. tantùm partibus, & deinde eadem collectā, quæ primò effluit, demū & aliam effluere sinunt, ac denuò colligūt. Alij verò, prætermissa omnino ea, quæ per primas effluit incisuras, post paucos dies aliis in locis superiorib. easdem arbores incidentes colligunt: quā quidē prę cæteris dulcior, ac non parū suauior existit, purgata, vt aiunt, per primas incisiones arbore, h.e. excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior & crudior erat. *Incisionis modi. 1. 2. 3.*

Id verò in Ornis potiùs quàm Fraxinis nō abs re machinati sunt: nā Fraxini humidiores cùm sint, vti dictū, spontè magis, nō tantùm è caudicibus & ramis, verùm etiā è foliis eorūque pediculis, & qui iuxta eos sunt oculis, talem emittunt lachrymam. At Orni, vt quæ sicciores natura sint, h.e. minùs quàm Fraxini humidę, corticéq; duriores & scabriores, locisq; saxosis, montosis ac siccis degant, tātam in se humiditatis copiā non continet: nec adeò dilutus & tenuis est eorū humor, vt ad ramos & folia eū spontè emittere valeant: sed in caudicem solùm, & rarissimè in ramos. Quapropter vt copiosiùs effluat ex eis humor, eisdē vulnera iniiciūt: ita.n. & promptiùs effluit, & à Solis etiā calore, nō parū arbores incisæ ad expulsionē iuuantur, eundem scil. humorem ad corticem trahente. *Fraxini plus emittunt Mannæ quam Orni: & cur?*

Validissimis itaq; rationib. atq; experientia probatū est, eā Mannā qua hoc tēpore in Italia vtūtur, quáque etiā prędecessores eorū vsi fuēre p plures annos, ad alvū molliendā, nō esse eam, quæ eiusdē generis cūrore existit, & de qua Arabes scripsēre, sed Fraxini ac Orni succū propriū atque cōcretum, quē ex eisdē duntaxat in regno Neapol. plærisque in locis, præsertim Calabriæ colligunt, & per plures annos se collegisse fatentur, hunc colligendi modum à maioribus habentes.

Hæc de Mannæ arboreæ generatione, generationisque modo, quantâ potuimus diligentiâ ex Altomari doctissimis scriptis collecta approbat etiam doctrina insignis Medicus & Philosophus Goropius: qui in suo Niloscopio ita scribit: In regno Neapolitano, in collib. plurimis & clivis móntium Ornus multa luxuriat, quæ vulnerata, Mannam nostram, quam Calabram vocamus, exsudat, quâ Mellis aërei & Mannæ verę loco, vti ferè solemus, eo quòd huius incerta, illius certa copia, & arbores quotannis, aër non quotannis idem reddat. Huic tamen Altomari Goropii & nostro sanè iudicio probabili ac verisimili sese obiiciunt Matth. Cæsalp. & alij quidam.

Contraria opinio Matth. & Cæsalp.

Foliorum Manna.

Sic enim Matth. infit. Mannæ alterum genus à Calabris defertur, plurimi penditur quæ stirpium frondibus incidens colligitur: proinde foliorum Manna cognominata, minutis granulis constans, translucida, gravis, Mastiches granulis
2. similis, candida, gustu dulcis atque suavis. Se-
cundas partes sibi adsciscit, quæ ramis insidet.
3. Tertias vera, quæ lapidibus in solo inhæret. Hæc
granulis constat crassioribus, & calore longè minùs sincero. Ex ea, quæ nocte peracta è cœlo deciderat Cossentiæ, quæ est Calabriæ civitas, mihi facta fuit copia super Fraxineis frondibus, quæ iulapii perfectè cocti guttas prorsus referebat. Accepi ibi ab incolis, quòd hæc manè legitur, priusquam Sol exortus admodum excalfaciat. Námque postea Sole liquefacta absorbtáque facilè evanescit. [Hoc planè negat Altomarus & ait, Fraxineam & Orneam Mannam solam à calore concrescere & indurari.] Quapropter plerique (ut à nonnullis audivi) ubi in magna deciderit copia, summo mane arborum ramos præscindunt, & in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Non parum aberrat Altomarus, cùm contendit Mannam quæ in Apulia & Calabria è Fraxineis legitur foliis, è cœlo haudquaquam decidere sed ex ipsa planta exsudare.

Altomarus not.

Monachi repreh.

Explodenda autem omnino videtur sententia Monachorum, cùm pro certo asserant, Sirio ardente Mannam non solùm roris modo super arborum & herbarum folia reperiri aëris & cœli clementia, sed etiam arboribus, Fraxino scil. & Orno absque aliquo cœli rore, gummium modo, inciso earum cortice, in lachrymas concrescere.

Fraxinum & Ornum nullam Mannam exsudare.

Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice collachrymare cœpit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ diebus superioribus easdem in arbores ab aëre deciderat. Nam cùm illis regionib. usu veniat, quod præ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo flore affatim abundéque madescant, fitq; cortex Solis ardore nimio sitiens ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quo fit, ut postmodùm exurente canicula, inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concrescat: qui tamen cùm leves fungosíque sunt ob arboris succi mistionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ viribus correspondent. Quòd autem id tantùm Fraxino Orneoglossóque eveniat, cùm melleus ille ros in universum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas. Quippe omnibus clarum est, apud Calabros & Apulos solam Fraxinum & congenerem Orneoglossum Mannam in se contrahere, retinere, densare ac cohibere: ex aliis verò arboribus eandem statim defluere, & in subiectas herbas, petras, solúmque diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice, non sanè primò, secundum naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verùm optimi illi patres [Monachi] contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborũ partes penetrare neglexerunt. At incolæ qui ex maiore huius liquoris proventu plus auri reserunt, rei naturam diligentiùs investigarunt. Monachorum sententiæ adstipulatur Altomarus, cùm ipse sibi persuadeat, communis usus Mannam, nihil roscidi cœlestisve liquoris continere, sed tantùm [ex arbore esse:] quod etsi multis conatur ipse comprobare, cùm tamen plura sint quæ non consentiunt, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Hæc Matth. contra Monachos & Altomarum.

Ex arbore.

Cui adstipulari videtur Cæsalp. sic scribens: Disquirendum utrum Manna, qua utimur sit inter genera mellis aërei, an prorsus succus Fraxini & Orni, ut contendere nituntur quidam ex recentioribus, & Mannam nostram, à genere Mellis & Manna Arabum explodunt. At eo modo [quo illi de Fraxino & Orno] cavillari etiam de Quercu licebit, cuius foliis maximè insidet mel aereum. Si enim ros non magis super unam plantam quàm aliam decidit, cur maxime hoc genus reperitur in Quercu? Quod si id tribuatur naturæ Quercus, ut liquorem illum cœlestem conservet, aliæ autem plantæ magis & minùs absumant, cur eadem non liceat & Fraxinis & Ornis assignare? Quum enim intimè hauriant hunc rorem, totum autem non absumant in nutrimentum, aut ob multitudinem, aut ob aliam causam, necesse est, ut reliquum tanquam excrementum expuant, alteratum tamen & magis addensatum, quàm in Quercu, ob aliquam eius concoctionem, ob id non in foliis solùm reperitur, ut in multis aliis arboribus, sed undique ex intimis corporis exit. In foliis autem Quercus maximè reperiri melleum liquorem dicemus, quia ea arbor minimè omnium bibat eius homorem: idcircò defluit mellea substantia ex iis, non multùm addensata, & Sole adventante facilè evanescit, ut contingit substantiæ aëreæ facilè in spiritum resolubili. In quibus autem paucissima, aut nulla reperitur huiusmodi concretio, cùm tamen locus eo humore scateat, ut quibusdam Fraxinis & Ornis contingere aiunt, absumitur avidiùs eiusmodi humor in earum nutrimentum, ideo nec ros liquidus permanet in foliis, nec expuitur addensatus. Neque illud omninò verum à frigore noctis addensari rorem in melleam substantiam, ut modò concrescat ad similitudinem pruinæ ob vehementiorem frigiditatem, modò in liquidiorem substantiam ad roris similitudinem à minori frigiditate. Non enim hæc corpora aquea tantùm sunt, ut ros & pruina, sed terram habent aëri mixtam, ut tradit Arist. 4. Meteo. c. 7. de melle. Nam & mel quod apes cõdunt in suis alveolis, ex huiusmodi rore cõstat: quodque super diversas plantas colligitur, non succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis, ut testatur Gal. 3. de Alim. fac. c. 39. non tamen omninò ros, simplex scilicet aqua, sed ob æstivam caliditatem terræ in halitum digestæ commixta, & incrassata magis & minùs in melleam substantiam. Eget tamen halitus aqueus frigiditate noctis, ut constet, simplex quidem in rorem & pruinam, commixtus autem in melleam sustantiam, quæ non ampliùs à solo calido liquatur, sed ab humido, ut sales. Aliqua tamen ex parte à calido sicco liquari huiusmodi corpora, quatenus à frigore condensata sunt, non est absurdum, ut contingit Nitro, Alumini, Calcantho, Saccharo: In igne enim prius lique-

liquescunt, deinde siccantur: humido autem frigido, id est, aqueo, omnia hæc corpora solvũtur, non calido, quale est Oleum. Hactenus Cæsalp.

Sed quæ tùm ipse, tùm Matth. protulit adversus sententiam Monachorum & Altomari, minimè nobis videntur evertere eius rationes, & experimenta quanquam iisdem etiam Amatus subscribat.

Hæc, inquit Apollo [de sacchare scribens adversus Matth.] naturæ sunt arcana, Philosophis ipsis incomperta: nec versimile est tantam mellei roris copiam intrudi posse, quanta per tot dies exhauritur, &c. Sed ipse etiam Apollo, in re sibi incognita, uti patet, fluctuans, Monachos temerè carpit: mox ad naturæ arcana, ignorantium asylum confugit; Philosophis dicens incompertã, cuius tamen postea causam & modum hariolari veriùs quàm studiosa inquisitione vestigare videtur.

Pena & Lob. tradunt, ramos magnos Laricis & Fraxini præcisos, atque in vinariam cellam quo æstatis tempore Manna colligi solitum est asportatos, Mannam postero die, quanquam non perinde nitidam ostẽtare: quæ omnia, ut ipsorum reliqua: necnon etiam ea quæ Pamphilus Herilacus de Manna ex Ornifraxino tradit, cum Altomari sententia optimè consentiunt. Considerentur etiam alia quæ antea ex iisdem tradita de generatione Mannæ, & de Elæomelite: quæ itidem omnia facere videntur pro Altomari.

Mirum autem Galeni temporibus neminem istud; ac ne ipsum quidem Galenum tale quiddam observasse, vitam quoque Romæ agentem. Nemo enim asserere audebit Mannam hanc id esse, quod à Gal. 7. simpl. sacchar nominatur. Nam id quoque ut de Melle saccharo dicebat Diosc. ex India & fœlici Arabia convehitur, ut Gal. inquit, & in calamis, ut aiunt, concrescit, non in Fraxinis & Ornis, ut à prædictis autoribus constanter asseritur. Ideóque idem esse cum Altomari putamus Mel saccharum Diosc. & sacchar Gal. de quo pleniùs suo loco.

Nec quicquam etiam referre ait idem Altomarus, si Theoph. cæteríque veteres autores, qui de plantis scripserunt, inter eas arbores, è quibus humor emanat, coagulatur atque consistit, non connumerarint: nam neque Oleam tàm domesticam quàm silvestrem, inquit, quæ sponte, & vi etiam similem procreat lachrymam, ut diu à quibusdam observatum est meminerunt.

Cæterùm ex his, qui Thuris Mannam cœlestem hanc [sic vocat Matth. hanc Fraxini & Orni Mannam, cuius hæc sunt verba] esse crediderunt, Crinitus Florentinus quoque fuit: in cuius censuram Manardus Ferrariensis lib. 1. suarum epist. peculiarem epistolam conscripsit. Veruntamen venia illi danda est, cùm & Serapio, qui Mauritanis omnibus in simpl. medic. historia præstitit, Thuris Mannam cum cœlesti ineptè confundat.

Brassavolus, Apollo & alii quidem prædictorũ autorum *Mannam Calabriensem triplicem* faciunt: primam & præstantissimam, vulgò *Mannam de folio* dictam. Quippe rustici folia aptant, & veluti tegete extendunt: plantátque latiorum foliorum arbores, ut aptiùs colligatur, & parum supra aliam rem cadat. Eadem & *frondacea* dicitur, quòd stirpium frondibus insidens colligatur: atque oblongis constat granulis, translucens, gravis, mastiches in morem lenta primùm, mox facilè liquescens, alba & suavis. Secundas sibi vendicat, quæ trunco, ligno & arborum ramis effluit ac inhæret. Ideo & *ligni* vel *trunci Mannam*, alii *Mannam è corpore* vocãt. Tertia cæteris deterior, in terram defluens aut petras, arenulis permixta, colore livente, minùs sincera. Hæc *Manna terra* dicitur. Eadem igitur res supra diversa cadens, aut è diversis promanans, varia nomina, diversásque species (si modò verè differentia specierum dici possit) vel varietates sortitur. *trunci Manna. 3. Mãna terra.*

Verùm aliter Amatus de Calabricæ differentiis statuit, dum putat eam ex aëre defluam esse. Sic enim ait: Manna est ros qui præcipuè cadit in Calabria, unum supra folia, quod perfectissimum est, vulgò dictum *Manna de folio*. Aliud supra ramos & caudices arborum, primò deterius, sed crassius & corpulentius. Tertium verò supra terram, cæteris deterius. Quæ verò super lapides cadit, mea sententia, inquit, cæteris generibus nobilior censenda est: dicitur verò *Calabrensis Manna* hæc *Mastichina*, quæ tanquam præcipua celebratur & in pretio hodiè habetur. *Amati opinio de differentiis Calabricæ. Mastichina.*

Altomarus amariorem dicit eam quæ incisis arboribus prosilierit, Calabris Ideo *Manna forzata* dictam. Hæc ex Orno est. *Amarior Orni.*

Ita vides quanta sit autorum varietas in Mannæ historia & generatione. Nunc Calabrensem Amatus Mastichinam vocat, qualem plerique alii *Orientalem* dicunt: & nobiliorem æstimat quæ supra petras cadit, quàm alii deterrimam putant.

Pamph. Heril. *Mannam ex frondibus* facillimè liquari ait à Sole, idq; *Mãna ex corpore* non cõtigere.

Adhuc aliter distinguit Cæsalp. sic tradens Fraxinum & Ornũ solas Mannam ferre testatur [Sylvaticus] in Calabria, circa canis ortum, cuius est usus in tota Italia ad alvum leniendam dissolutę iure, aut sero, pondere duarum vnciarum aut trium: mitissimum. n. est medicamentum, solùm tenues humores educens. Sunt aũt micæ quædã candidæ, aut flauescentes, pingues, sapore mellis. Eius differentiæ sunt: Nam quædam minutioribus micis constat, quã *Mannam foliorum* vocãt, quià ex foliis colligatur, quæ magis probatur: altera crassioribus, quam *Mannam corporis* appellant, quia ex ramis, tanquã ex corpore arboris habeant: & hæc aut sponte, aut vulnerato cortice: [hæc sanè contrariantur opinioni Cæsalpini, qui negat Mannam ex arbore promanare, de qua re antè] Nã ex vulnere primò exit liquor turbidus, nauseosus cum quadam amaritudine: postea emanat purior, quamuis glebis grandioribus. *Cæsalp. opinio de iisdem. Dosis modusque exhibendi. Cæsalp. not. Turbida. Purior.*

Probatur pinguis, & quadantenus translucida, Mastiches quàm simillima. Improbatur arida, & cinerei coloris. Item sapor optimæ suauis cum dulcedine modicè linguam mordens, quæ. n. morsu caret, euanida est, & quæ nauseosa, est impura, aut adulterata, aut senæ infusione, aut addito Scammonio. *Delectus.*

Si desit Syriaca Manna aut Calabriensis, vtẽdum monet Lob. Brianſonensi ab vnc. j. & ß. ad vnc. iij. Et asserit quosdã institores, qui illinc veniebant, hodie illic perpaucam aut nullam inueniri, planéque conquestos desiisse: quod an verum de Calabrina, viderint incolæ. *Adulterium.*

Matth. ait Mannã Italicam, præsertim Calabricã pluribus annis incorruptam perdurare. Id negat Altomarus: & bonitatem eius perfectã non supra annum extendit. Herilacus cauet ne in compositionibus Arabum vtamur *Manna* dicta *ex corpore* & addit eiusmodi gũmis nos falsò vti pro Mãna. *Duratio.*

Lacuna Mannam ex Calabria tantæ bonitatis dicit, vt conferri possit cum Orientali.

Garcias Mannam Calabrinam confert cum ea quæ ex Persiæ Becora vrbe aduehitur, magnis glebis, admistis plerumque foliis. *Similis Persica.*

Et Acoſta ei ſimilem dicit adulterinam quandam in Ormuz, & tertiam Indicam, de qua & aliis Indicis mox. Idem etiam teſtatur vulgatiorem Mannam in Hiſpania eſſe Calabrinam, verùm meliorem quæ ex Oriente Venetias adfertur.

Manna Halepi.

Rauvolff. quoque Mannam quandam *Halepi* haberi ſcribit, ſimilem Calabrinæ. De Manna tradentes conſule etiam Coſtæum & Quinqueranũ, quorum neuter nunc nobis hæc commentantibus eſt ad manus.

An omni Manna Medicis liceat vti?

Tandẽ vt ad vires tranſeamus, placet iucundã & vtilem Medicis hoc loco quæſtionẽ præmittere. Nam cùm conſtet, ſaltẽ ex probatiſſimorũ autorũ placitis duplicẽ eſſe Mannæ originẽ: alterã ex aëre ſeu rore: alterã ex Fraxino & Orno: harumq; varias eſſe differentias: quæritur an Medicis indifferẽter atque innoxiè eiſdẽ Mannæ ſpeciebus, alteraque pro alterâ vti liceat: & num vna eiuſdem ſpeciei ſit alterâ perfectior: & quæ imperfectior quodammodo earum eſt, nunquid omnino vitanda & explodenda?

Altomari diligentiſſimi de Manna ſcriptoris iudicio, *Aerea Manna*, ex rore genita, ab Arabibúsq: deſcripta, potiſsimùm concreta, & quam Meſues cõmendat, ad eos vſus quos ipſe ac Serap. & Avic. probarunt, eſt vtiliſſima. Eius vires antè poſuimus poſt generalem Mannæ hiſtoriã. At eius defectu, num *arborea* ſeu *Fraxinea* & *Calabrina* dicta liceat vti? Cùm, vt oſtenſum, ex Fraxino, & Orno quæ Fraxinus ſylveſtris eſt, profluat, vtiq: earũ vires quodammodo imitabitur. Nã ſi mel roſcidũ aëreáq; Manna cadens ſuſcipit aliquid de virtute plantarum ſupra quas cadit, vt Gal. & Meſ. volunt, quantò magis proprius earundem plantarum ſuccus, eaſdem continebit facultates, quæ ipſis arboribus propriæ ſunt?

Vires & temperam. Mannæ Calabr.

Cùm itaque *Mãna Calabrica* Fraxinea, ſeu lachryma Fraxini, quam Mannã vocant, dulcis ſit cũ obſcuro quodam amarore, nec multo craſſo lẽtóque humore plena, conſequens eſt moderatè calidam eſſe, gratam & naturæ noſtræ amicam. Et ob dictas facultates, vt diſcimus ex 4. ſimpl. vim habebit cõcoquendi, laxandi & rarefaciendi, quemad. reliqua dulcia: nec non fundendi, lævigandi ac molliẽdi, ex 4. & 5. de ſimpl. Gal. Et vt ſumãtim dicamus, cunctas etiam præſtabit vtilitates, quas Arabes *aëreæ Mannæ* tribuerunt, quatenus dulcis eſt, quãvis non tantæ humiditatis ſit particeps, neque adeò temperatè calida exiſtat. Amaritudo .n. vix ſenſu perceptibilis, talis non eſt, quæ dulcedinis vim obfuſcare aut impedire poſſit. Eius tamen ratione etiam magis abſtergendi vim habebit, extenuabit, humores craſſos incidet, ac infarctus liberabit. Quapropter & menſes movebit, pituitam & pus è pectore exterminabit, tantò efficaciùs quantò magis à dulcedine ad amarorem inclinabit. Quapropter non ſolùm probandus Fraxineæ, & Orni Mannæ vſus, ſed propter hunc vel maximè præ aliis deligenda. Sed quid opus multis rationibus, vbi ſenſus & experientia in aperto ſunt? *Nam rationes quærere earum rerum, quæ patent ſenſui, infirmitas quædam intellectus eſt*, vt meritò Ariſt. dixit in 8. phyſ. contra Zenonem omnia quieſcere dicentem.

Obſtructiones. Menſes. Pectoris infarctus.

Ariſt. dictũ contra Zenonem.

Blandè purgat.

Neque .n. ipſe ſolus, inquit idem Altomarus, ſed oẽs ante me & iuxta me in hac regione medici hac Manna bono ac felici ſucceſſu, citra vllam noxam eorum, qui ſumpſerunt, vſi ſunt, præſertim ad alvum molliendam. Nam nec inquietudines & faſtidia, neque tormina, colliquationem, ſuperpurgationem aut eiuſmodi malum ſymptoma aſſumpta excitat, aut excitavit vlla; ſive ex foliis, ramis aut caudice fuerit collecta. Omnino enim ſe prædictos vſus omnes feliciſſimè expertum eſſe Deum immortalem teſtem advocat idem Altomarus, omnéſque medicos poſteros ad eius vſum inuitat & hortatur. Ab ea verò quæ inciſione prolicitur, cauet abſtinendum in ardentibus febribus, alvi fluoribus, dyſenteriis, aliiſque calidioribus morbis, ſimiliſque naturæ corporibus: ac etiam æſtate, regionibus, annique conſtitutionibus valdè calidis: non tamen adeò, vt cætera pharmaca alvum ſolventia, quæ calidiora ſunt, dictis temporibus, locis atque perſonis prohibendam cenſet. *Eius* tamen vſum, *quæ ex foliis eorumque pediculis ac oculis* profluit, quolibet anni tempore, quauis corporis conſtitutione ac morbo exhiberi tutiùs poſſe. Denique vbi *Arabum Manna* haberi nequeat, eâ vtendum ſuadet, quæ ſpontè ex dictis arboribus emanat: nam eoſdem ferè præſtare vſus, quos Arabes ſuæ Mannæ tribuerunt, & longè plures, præſertim eam, quæ ex foliis & pediculis eorum colligitur; quòd ſincerior, dilutior ac tenuior ſit cæteris, quippe magis concocta, ideóque dulcior: ac de foliorum viribus nonnihil participet, quorum ſuccus, vti ſuo loco dictum, ſerpentum ictibus valdè opitulatur, Dioſc. & Plin. autoribus. Hancque non ſolùm ſerpentum ictibus, ſed & eadem ratione malignis peſtilentibúsque febribus auxiliari. Huic proximam eſſe, quæ ex ramis & caudice ſpontè profluit. Tertiam in bonitate eſſe eam, quæ non ex primis illatis cæſuris colligitur, videl. quæ ex eiſdem primò profluit, ſed ex aliis vulneribus poſt aliquot dies factis. Nam quod primò effluit, impurum, inconfectum, ac excrementoſum valdè eſſe: & proinde puriorem, perfectiorem dulcioremque ex ſecundis cæſuris. Neque tamen penitus & illam reſpuendam ſcribit quæ primò primis illis inciſuris profluit. Nam & hanc quoque, licet amaritudinis cuiuſdam ſit particeps, dulcedinem tamen magis præ ſe ferre, quæ perpetuò in ea prævaleat; nec aliter differre à prioribus, niſi quòd calidior ſit, quapropter etiam valentiùs operetur, ſibique ita longa experientia confirmatum eſſe. Ac ſi noxa quędam ex eius vſu, vt tormina, calores, &c. ſuperuenerint, id Medici culpa, minùs rectè ac intempeſtivè ea vtentis, aut morbis vel corporibus, quibus non competebat, exhibentis, factum eſſe: aut quòd plus æquo dederit, vel Mannam aëream putarit: aut certè quòd pro hac ipſa aliam vitioſam aut adulteratam præbuerit, conſtanter aſſeverat.

Cautio.

Serpentum ictus.

Febres maligna.

Bonitas earum gradus.

Delectus.

Suadet tamen ſemper recentiſſimam, quantùm fieri poſſit, deligendam, humidioremque: vetuſtam & aridam omninò vitandam.

Quæ ſi ita ſe habeant, quis Mannæ Calabrinæ, quæ ex Fraxino & Orno eſt, vſum deinceps auſit repudiare. Sed iam & cæteras Mannæ differentias perſequamur.

MANNA ORIENTALIS MASTICHINA.

Gradus.

MANNA etiam ex partibus Orientalibus ad nos defertur, & præſertim ex monte Libano. Venetiis magna copia habetur. Braſſavolus ſcribit ex Orientalibus & Meridionalibus

bus partibus & alterum genus Mannæ importari, ficut mel liquidum, præter illud albicans granulosum, hoc est, ut ille ait, Manna Arabum. Et addit: Nicol. Nicolucium à Mauro quodam huius liquidæ Mannæ pyxidem emisse, & ea miros effectus fecisse.

Amatus quoque tradit *Mannam Orientalem* ex monte Libano & aliis locis Venetias illatam aliquando *granulosam*, aliquando *liquidam*, mel referentem. Primamque Arabes *Mannam* absolutè, secundam *Tereniabin* vocare.

Mastichina. Bellon. priorem *Mastichinam* vocat, pellucidamque esse ait, exiguo grano: atque hanc præcipuam agnoscere Venetos, *granulatam* dictam: Gallis *Granatam*: vulgò *Mastichinam* dici, quod Mastiche sit adsimilis. *Granulata. Granata. Mastichina.*

Orientalem Mannam parvi fieri in Italia Monachi tradunt, quòd non possit haberi ita recens, ut *Calabriensis*.

Matth. sanè scribit, eam quæ ex Alexandria Ægypti adfertur, *Mastichinam* dictam, uno duntaxat anno in suis viribus persistere. Alioqui eam præstantissimam dicit: alteram verò infirmam ac vilem, *Bombycinam* nuncupatam. Lacuna quoq; Orientalem perfectissimam dictitat. Hanc eandem Lob. *Mastichinam*, *Granatam* & *Syriacā* vocat, pro qua substituit, ut antè dictum, *Brianſonenſem*. *Bombycina.*

Apollo quoque Orientalem primam & præstantissimam fatetur eam quæ *Mastichina* dicta, in quosdam quasi grandinis callos niveósque globulos densatam.

Fertur (inquit Cæsalp.) aliquando & ex Syria longè candidior Italica, Mastichina vocatur, quæ translucida: Mastiche similis, parvis granulis, efficacior *Italica*. *Bombycina* autem minimè translucida, crassioribus micis Gossipii. Putant hanc Saccharo adulteratam esse. Sed dentibus deprehenderetur: Saccharum enim sub dentibus crepitat. Manna autem mollis est. *Syriaca di. ... Adulteriū depre. ... detur.*

Veneti, notante Bellonio, aliter quàm Galli negotiatores distinguunt, in *Mastichinam* seu *granulatam*, & *Bombycinam*. Hāc ideo sic vocitāt, quòd floccorum bombycis referat effigiem, quæ quidem vilioris est pretii quàm illa, neque tantæ dulcedinis particeps: cuius etiamsi libram edas, alvum tamen nunquam subducet, ideoq; Mānam istam ex rore aëreo venire, mellis modo, nemo dubitet. *Bombycina. ... Bombycina purgat.*

Altomarus Bombycinam adulteratam putat. Sed hanc rem Venetorum doctissimos Medicos posteritatem docere par est.

SIRACOST ET MANNA XIRQVEST INDICA EX ARBORE QVEST.

Pro interpretatione vocabuli *Siracost* hîc referemus & contrahemus quæ Monachi copiosè scripsere in Mes. supra compos. *Diasiracost*.

Siracost sive *Xiracost* sive *Asſiracost* &c: idem est: secundùm Simonem Ianuensem, & nonnullos aliquos ex iunioribus, est quædam species Mannæ. Et in testimonium citānt Avic. cap. de de manna. Bellun. in interpret. ait Siracost esse Mannam, quæ apud Italos in usu est. Pandectario Alsiracost, & Xiracost Arabicè, est Manna. At Siracost eidem est Manna vel succus fructuum. Avic. autem licet capit. de Manna dicat, Mannam coagulari & exiccari sicut gummi & sicut Tereniabin & Alsiracost, & mel de terra Cusuram &c: non tamen per hoc declarat nobis Siracost esse speciem Mannæ. Nam ad instituendam aliquam similitudinem [quod ille facit inter Mannam, gummi, Tereniabin, Alsiracost & mel &c:] non semper est necesse adducere species eiusdem generis illius rei, de qua quæritur similitudo ipsa. Non omnia verò illic posita, esse species Mannæ probatur: quia sicut gummi & mel non sunt species Mannæ, ita fieri potest, ut nec Siracost sit eiusdem species. *Sira* enim sive *Xira* Arabicè succum significat. Quoniam igitur, ut dicebamus, Pandectarius ait Siracost non tantùm significare Mannam sed etiam succum fructuum, ideò fieri potest, ut sit succus alicuius fructus coagulatus ad Mannæ similitudinem, & non species Mannæ. Et quamvis Avic. de unoquoque præfatorum loquutus sit in proprio cap. tamen proprium cap. de Siracost, neque sub hoc, neque sub alio quovis vocabulo reperitur in eius 2. can. qui est de simplicibus. At est apud eundem Caput de Tereniabin. Potest tamen esse, ut communis opinio est, Syriacost esse veræ speciem Mannæ: quia in sequentem Tripheram Persicam, quæ in multis cum ista confectione concordat, ingrediuntur Manna, & Tamarindi & Cassiæ pulpa, & saccharum Violatum, & alia multa sicut & in istam. Christoph. de Honestis autem in suis notatis, post Hieræ infusiones ponit absolutè Siracost esse Mannæ speciem: additque eiusmodi Mannam non ampliùs in nostras partes importari. Igitur si Siracost est species Mannæ, potest hæc compositio vocari Confectio Mannæ. Sed quia infrà alia descriptio, cui titulus, Confectio de Manna: ad differentiam illius fortè vocarunt præsentem Diasiracost, quasi declarantes particularem ipsius Mannæ speciem: ut est etiam alio loco Syrupus Altereniabin, quod itidem significat quandam Mannæ speciem. Igitur quando de Siracost non potest haberi melior certitudo, loco eius si ponitur Manna aërea sive arborea, nostro iudicio rectè fiet. Idque eò maximè, quia in exordio eius descriptionis ait Mes. esse medicinam benedictam in febribus acutis &c: Et Manna similiter ab ipso autore inter medicinas benedictas connumeratur. Ergo si (ut diximus) ponitur Manna in ipsa compositione, non agitur contra autoris intentionem. Ipsa autem Manna debet esse recens & perfecta: quia legitur ibi: Alsiracost boni & recentis &c: *Sira. An Siracost sit Manna. Confectio Manna. Altereniabin Syrupus. De Siracost nihil certi cognosci posse.*

Scribit Garcias: In India Mannæ primum genus utribus conservatum, sapore favi mellis, *Xirquest* aut *Xircast* vocari, id est, *Lac ex arbore Quest* nuncupata: nam *Xir* lingua Persica lac sonare: inde nobis corrupto nomine *Siracost* nuncupari. Esse autem rorem quendam in eas arbores delabentem, aut gummi ex eis destillans. *Manna utribus cōservata varia. Xirquest. Xircast. Arbor Quest.*

Idem etiam confirmat Acosta, nisi quòd pro *Xircast*, *Xiracost* habeat: & gummi eiusdem arboris dicit, Lectorémque ad Avic. relegat.

MANNA INDICA TIRIAMIABIN AVT TRVNGIBIM.

Mannæ in India alterum genus dictum *Tiriamiabin* aut *Trungibim*, ut vertit Bellunensis, in Carduis nasci ferunt, granis quàm Coriandrum maioribus: colore inter rufum & rubentem medio, quæ ex tribulis decutiuntur. Vulgus plantæ fructum esse putavit, sed gummi aut resinam esse rescitum est. *Manna Carduorum. Descriptio.*

Huius usus præfertur à Persis ei quâ utimur: quoniam quæ in usu est, pueris exhibere non audent, nisi 14. annum excesserint. Ego tamen ab eo tempore quo in India sum, illa uti non stiti, & sine molestia purgare semper deprede

bendi. Hæc Garcias. Eadémq; ferè & Acosta habet.

Halepum, tradente Rauvolfio, copiosè adferunt Persæ in utribus Mannam sub nomine *Trunschibil* quæ colligitur supra fruticem spinosum *Agul* & *Alhagi*. Hæc Manna constat granis paullò maioribus Coriandri seminibus, formâ & sapore admodum similis nostræ Mannæ Lariceæ. Posset existimari Israëlitarum Manna, de qua Moses scribit fuisse similem semini Coriandri & colore Bdellii. Eam Mannam cadere in frutices spinosos testantur Serap. & Avic. cùm de Manna scribunt, quam vocant *Tereniabin* & *Trungibin*, & Clusius in epit. Indicarum plantarum.

Trunschibil. *Frutex spinosus Agul et & Alhagi.*

Ait autem Avic. eam Mannam cadere in regione Corasceni. At Rauvolff. potiss. in Persia supra Agul. Nos Agul sive Alhagi plantæ historiam & iconem posuimus lib. 10. cap. post Genistam spinosam, & alias ei similes.

MANNA INDICA CALABRINÆ PERSIMILIS.

Descriptio. Mannæ in Indiam 3. genus, inquit Garcias, magnis glebis advehitur, admistis plerunque foliis. Calabrinæ persimilis est, plurisque æstimatur. Defertur ex Bacora urbe Persica admodum celebri. Eadem & Acosta. Et Ravuolff. Halepi præter Mannam Trunschibil & aliam Calabrinæ similem haberi notat. *Locus.*

MANNA INDICA MELLI CANDIDO SIMILIS.

Advehitur interdum Goam in utribus aliud genus Mannæ ex Ormuz emporio melli candido depurato persimile. Sed facilè corrumpitur in ea regione: propterea quòd vitreis lagenis non asservatur. Garcias. Idem Acosta, qui liquidam esse ait.

MANNÆ ADVLTERINÆ.

Descriptio. Mannæ ex Oriente altera species infirma & vilis, quæ *Bombycina* nuncupatur quippe quæ nil aliud est, quàm aut evanida & senio exhausta *Mastichina*, aut saccharo aliisque imposturis adulterata, notante Matth. Hanc solam ex Orientalibus vidisse se ingenuè fatetur Altomarus, Venetiis transmissam, licet in cæteris investigandis maximam adhibuerit diligentiam. Hanc verò ferro ac lateri ignito unà cum Calabrinæ granis quibusdam iniecisse, tàm eius quæ ex foliis, quàm quæ ex ramis & caudice colligitur: illam autem protinus solutam & liquefactam: hanc verò ariediorem duriorémque redditam. Soli quoque expositam *Bombycinam* non quidem ita repentè sed sensim liquefactam. *Calabrinam* verò duriorem redditam & albidiorem. Neque secus censendum putat de Mastichina, & de qualibet alia Manna è cœlo cadente, quocunque in loco, ac quovis tempore, modò adulterata non sit. Nam cùm humidior & recentior sit quàm bombacina, consentaneum esse ut citiùs ad Solem & ad ignem liquescat.

Bombycina. *Observatio.* *Bombycina à Calabrina differentia notabilis.* *Mastichina recentior quàm Bombacina.*

Cæsalp. hanc inter utrámque differentiam notat, quòd *Mastichina* sit translucida similis Mastiches parvis granulis: *Bombycina* verò minimè, sed similis crassioribus micis Gossipij. Quod si ita est, *Bombycina* sanè non erit vetus *Mastichina*. Vetustas enim quantitatem non auget. Illius parva granula: huius micæ crassiores. De qua re certiora docebunt Veneti ac Neapolitani medici ac institores.

Alia differentia. *Bombacina.*

Ait tamen Apollo Mannam alteram Orientalem *Bombacinam* vocitatam aut *Mastichinam* evanidam & senio exhaustam, multo saccharo, farina miliacea aut hordeacea, aliisque miscellis vitiatam, vilem, detestabilem, nulliúsque momenti, floccorum lanæ & Gossipii effigiem candore præ se ferentem. Quod si Saccharo adulterata sit, dentibus deprehendetur, inquit Cæsalp. Saccharum enim sub dentibus crepitat. Manna autem mollis est. *Adulterium.*

Testatur Altomarus iure ac prudenter à iustissimo suo præside Neapolitano atque consulibus de *quadam manna* sancitum esse, ut igne cremaretur. Neque in eo suam sententiam sequutos, sed pharmacopolarum & quorundam medicorum testificationem id decrevisse, qui eam mannam aiebant esse rem pessimam, & humano generi omnino adversissimam: quæ tamen verane an falsa sint eorum conscientiis se relinquere scribit: in eo ipso suam prodens oscitantiam, cùm priùs dixerit iure ac prudenter crematam. Mannæ genus valenter purgans & magis solutivum reliquis Mannæ generibus medicus quidam Brachmanes in civitate Cochin in pretio & familiari usu habuit, ut refert a Costa, ex doctiss. ab Orta: Factitium tamen erat & sic parabatur. Amylum candidum & purissimum, Mannam cuiuscunque generis, sed præsertim quæ Calabrinam æmulatur, Scammoneam & seminis genus Visa dictum, quod ex Bengala advehitur, quodque Lathyridis grano simile est (iniecto interdum polline radicis cuiusdam candidæ lacticinæ, cui nomen Dante) cum Saccharo, pauxillaque aliqua odorata aqua permiscebat, solique exponebat.

Manna adulterata publicè in igne cremata. *Eius Mannæ compositio.* *Visa semen.* *Dante radix.*

Mannam autem adulterari nihil mirum, quandoquidem & lapides Bezahares tanto artificio in Ormuz & in urbe Cochin provinciæ Malabar, ubi rex degit, adulterantur: ut legitimi appareant, fallantque etiam maximè expertos in iis dignoscendis prima superficie, qui nisi fragantur, vix à legitimis discerni queant.

Lapidis Bezoar adulterium.

Ita non inutiliter monet Cordus adulteratam & minimè probam esse Mannam, quæ grumis suis foliorum senæ partes aliquas complectitur, cùm nulla ad nos ex Arabia & Ægypto Manna adferatur, quemadmodum Sena.

Alia cum sena.

Et Pamphilus Herilacus tradit Mannam nostram Italis consuetam, ut plurimùm non esse rorem de cœlo cadentem, sed vel concretam ex senæ infusione vel aliis, & Saccharo, vel gummi hinc inde collecto.

Alia.

MANNARVM ÆQVIVOCA.

Manna graminea. *Manna Thuris.* *Saccharum.* *Manardi error.*

Manna graminea longè diversa est à *Manna roris, arborea,* ac etiam *Thuris*, ut specialiùs tradetur inter frumenta. Est & *Manna Thuris* vocata extra harum Mannarum genus: de qua alibi. Manardo saccharum antiquorum sub roscido, seu (quod idem est) aëreo melle, tanquam genere continetur. In hoc tamen differt Manna à Saccharo; quòd Manna super alias plantas & petras: saccharum verò super harundines in India & felici Arabia proveniat. Sed Manardus Alexandri Aphrodisæi opinione deceptus est, confundentis Saccharum cum Manna, ut notat Cordus. Nos autem Manardi opinionem particulariùs refutabimus in historia Sacchari.

Nunc reliquas arbores sylvestres persequamur.

DE

DE EVONYMO VETERUM.

Cap. XIV.

Locus. EVONYMUS dicta arbor, autore Theoph. nascitur cùm alibi, tum in Lesbo insula, in Ordymno monte. [ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀρδύνῳ: non ut vulg. habent: ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀρκωνίῳ χαλκῷ. Nam & Dal. ita legit, & Const vocem ὀρκωνίῳ è margine irrepsisse suspicatur.] Est autem magnitudine Punicæ, & folio eiusdem sed maiore quàm Chamædaphnes. Circa Septembrem germinare incipit. Floret verè: floris color, qualis in Leucoio, odore gravi, odorem trucidati animantis, aut in tabum putrescentis [ὥσπερ φόνου.] referente. Fructu cum suo putamine aut conceptaculo Sesami siliquis non absimili, intus solido, sed in quatuor versus distincto. Esu lethalis est arbor, tàm fructu quàm foliis pecori & ovium gregibus, sed maximè capris, nisi fortè purgentur. Purgantur autem alvi profluvio. [ἄνοχῳ: Dal. legit ἀνοχῇ, inedia cibique abstinentia. Quid sit ἄνοχον, haud facilè invenias, quanquam aliqui vomitionem & per supernam purgationem vertant; ἀπὸ τοῦ ἄνω.] Hæc Plin. bona ex parte ita transscripsit. Nec auspicacior in Lesbo insula arbor, quæ vocatur Evonymus, non absimilis Punicæ arbori, inter eam & Laurum folij magnitudine, figura verò & mollitia Punicæ, flore candidiore, statim pestem denuntians [sic ineptè φόνον transfert.] Fert siliquas Sesami similes, intus granum quadrangula figura, lethale animantibus, nec non & in folio eadem vis. Succurrit aliquando præceps alvi exinanitio.

Dod. de nostra Evonymo dicit, eius foliorum esu captas interire, nisi supernè & infernè purgentur. An hoc observatione habeat: an ex voce ἀνοχῷ, & Plinij lectione extorserit, ipse viderit.

EVONYMUS MULTIS: ALIIS TETRAGONIA:

Descriptio. RAMOSA est arbuscula, Evonymus multis putata, aut certè frutex arboreus, altitudinis quatuor aut quinque cubitorum, cuius stolones læto virore perfusi, & nuper nati ramuli, propter corticem in quatuor angulos excurrentem, quadrangulares apparent, non secus ac si dolabra ars perpolivisset, ipso alioqui ligno interno tereti, albo aut flavescente. Cortex viret Rami crebro intervallo, in oppositos ramulos dividuntur. Folia oblonga acuta, crenata, è Periclymeni genere Chamæcerasi dictæ foliis similia & æqualia, paulò pòst veris initiū flores profert pallidos aut herbaceo quodammodo colore cōstantes, ex quatuor foliolis congestos, quibus totidem alternatim posita calyculi foliola subiiciuntur, pari numero apicibus luteis umbilicum curvosum viridātem cum stilo concolore occupātibus. Singulis flosculis singuli succedūt fructus, seu singulæ siliquæ quadrangulæ rubentes, aut puniceę, [aliquando albę, notante C.Bauh.] totidem distinctis loculis semina parva solida continent, cuticula crocea intecta, medulla alba, figurà semini cannabino similia, hoc est, ex rotundo oblonga, sed maiora, sapore amaro, cum obscura quādam dulcedine nauseabundo. Ipsa etiam arbuscula tota gravem & iucundum habet odorem. Materies eius sic satis solida, fissilis tamen & æqualis est: ea, cùm adhuc succo turget, cæsa, diluto croceo pallore etiam Buxum provocat.



Fructus. Semina. Sapor. Odor. Materies.

Evonymos Theoph. Hanc expresse Ἐυώνυμον Theophr. faciunt Dod. Rob. Const. Pena, Lob. Matth. Anguil. Thalius. Cæsalp. nihil certi statuit: suspicatur tamen hanc ipsam esse Evonymum Theophrast. Ruell. dubitat. Curtius Evonymum Plinij vocat: At Evonymus Plin. & Theoph. eadem est planta.

Evonymos, i. boni nominis, per ἀντίφρασιν: unde quędam exemplaria Plin. habent Anonymos, uti notat C.Bauh. At Cæsalp. suspicatur Plinium ex Theophr. depravatè Anonymon legere. Evonymō & Anonymon vocat Cordus. Evonymum sanè Theophr. esse ideò volunt plerique; quòd multæ notæ eius historiæ respondent.

Hist. verò Lugd. quam Dalech. primò incepisse constat, Evonymum falsò creditam ait ab omnib. ferè Herbariis. Idem alibi: Herbarij, inquit, quam Matth. Evonymum esse putat; Evonymum esse negant, sed Tetragoniam Theoph. esse volunt. Gaza Quadratoriam interpretatur. Sic dictam hāc censet Dal. quòd rami ob linearum quatuor russarum serratarum, dorsi modo extantium, rectà per viridem corticem porrectarum, discursum, quadranguli appareant, quod huic arbori peculiare est: & quòd in fructu quadrangula siliqua sit. Non esse Evonymum Theoph. Tetragonia Theoph. Etymon.

Εὐώνυμος Græcorum inquit Clus. Evonymus Latinorum censetur potiori doctorum virorum parti, tametsi quidam aliter sentiant, & τετραγωνίαν, cuius solum nomen apud Theophr. inter serò germinantes reperitur, esse velint. Evonymus Latinorum.

Nos sanè hanc Evonymum pro certo nondum asserere audemus: tantisper tamē ita appellare lubet, dum aptiùs nomen reperiatur.

Quòd si verò vulgaris hæc nostra *Evonymus* est *Tetragonia* Theoph. ut volebat Dalech. (quod ut non negamus, ita non temerè in tanta eius brevitate asserere ausimus) & Evonymus etiam eiusdē sit eadem, ut ex diversorum Herbariorum sententia colligi potest, inconsideratè sanè Theophrastus eandem plantam diversis nominibus tradidisset.

Tragus ζυγίαν & *Carpinum*, alii *Iugalem* dicunt. Sed fallitur Tragus, quod facilè animadvertet, qui descriptionem eius diligenter perpenderit: quanquam eundem eius errorem, more suo Lonic. & Frischlinus in suo nomencl. sequantur. Eiusdem etiam Tragi opinionem meritò reiiciunt Dodon. Matth. Hist. Lugd. & doctiores plerique. Ζυγία Theoph seu Carpinus Tragus, Lonic. & Frischl. taxantur.

Petro Crescentio, *Fusanus* nostro & aliorum iudicio dicitur. *Fusaria* vel *Fusanum* rumbus, teste Ruel. *Fusaria* & *Fusago* Herbar. Curtius quibusdā regionibus *Fusoriam* dici notat. Si quis cum *Silio Italico* conferat, facilè coniiciet esse, inquit Matth. At in post. com. Categoricè asserit Hetruscis *Silio* dici, aliis *Fusario*. Fusanus. Fusaria. Fusanum. Fusago. Silio Ital.

Germ. Spindelbaum/ id est, *Fusaria*: & Hanßödlin / id est, *Galli testiculus*: Spilbaum Cordo: Silesiis Tzwerckholtz / & Pfaffenrößlin: In Than Alsatiæ nobis Weschelholtz appellatam inter Nomina linguar.

notata invenimus. Apud Lonic. per Leodegritszianum annotatum Helveticè dici Schbinpffenschlegelin & ex ea fieri fliegenwadel & wiemadel, id est, *Flabella*. Aliis Eyerbretschelen. Schimpfenschlegelin holtz etiam Gesn. vocat; Gallic. *Du Fusaire, Fusin, Bonnet de prestre, Bois à faire des Lardoires*. Montbelg. *Fusillon & du Fusin*. Belg. Papenhout. Ital. *Fusano, Fusaro, Silio*. Angl. Spindeltree Vngar. Bekeragosa, id est, à capris rosa arbor dicitur. Quæ verò Lonicerus nomina gallica, græca, & latina Evonymo adscribit tam conveniunt, quàm gnarus harum linguarum ille fuit. Ea autem sunt, *Carpier, Carme, ζυγία, Ingalis, Carpinus, tertia species Aceris*. Siliquæ vulgò *Scrota sacerdotum* Ruell. Malimus *Pileos sacerdotum* vocare. *Scrota sacerdotum.*

Species quatuor. Gesnerus duas eius species notat: 1. Evonymum quæ passim in sepibus circa Tigurum. Et aliam propè Genevam nasci, ad Dioscorid. descriptionem accedentem, Bellonium sibi retulisse ait. An fortè ea sit varietas, quæ fructum exalbidum fert? Sed & latifolia observata, & alia flore phœniceo, de quibus mox. *(Fortè leg. Theoph.)*

Locus. Porrò hæc, si Lob. credimus, nulli regioni calidæ aut frigidæ iuxta sepes & margines deest. In Galliæ montibus & vivis interdum sepibus nascitur, Ruell. Inter spinosas stirpes iuxta vias plerunq; reperitur, Trag. In Italię sepibus, dumetis & sylvis, Matth. In sylvis tàm planis quàm editis, Cord. Nascitur & in Anglia, maximè inter Evare & Parckenaye. In Alsatiæ, Helvetiæ, Ducatus VVirtemb. & Burgundiæ sepibus, etiàmque in Allobrogibus, & in Italia Longobardica passim observavimus. Colitur etiam in horto Montb. transplantata nostra cura.

Tempus. Monspelij Aprili ut & Patavij florentem vidimus. In frigidioribus locis ut Germania, Maio floret. Autumno appetente, siliquæ quadrangulæ purpureo tinguntur colore, donec penitus rubescant: postea sua sponte decussatim quadripartitæ rumpuntur, ac hiantes ita pendent, in hyemem usque croceas bacculas vel semina ostentantes non iniucundo aspectu.

Vires & usus. Cæterùm inter recentiores non convenit, an hæc nostra Evonymus, quod de sua Theophrast. prædicat, pecori sit noxia. Id asserit Matth. & se hoc scire ait. Et Ruell. Hanc, inquit, neque pecus neque capra novellorum etiam germinum avida prorsus attingit. At Clus. Vulgarem hanc Evonymum scribit à capris maximè appeti, eásque eius foliis avidè sine noxa vesci, quod se in Pannonia observasse testatur: ac ob id Vngaris Recherahosa, id est, à capris rosam dici, licet id Theoph. opinioni repugnet. *Contra Matth.*

Et sanè nos Clusio potiùs credimus, quamvis Schuvenckf. audacter pronuntiet, fructus oves enecare. Veritatem prima quaque occasione discemus. Fertur fructus homini exhibitos per inferna ac per superna purgationem moliri, si terni aut quaterni dentur vorandi. Emolliunt etiam & resolvunt exteriùs appositi. Iidem fructus in lixivio cocti capillos flavo colore tingere, furfures abstergere, lendes & pediculos necare traduntur. Italicæ mulieres ex eodem unguentum parant, quo ad pulchros & flavos reddendos capillos utuntur. *Purgans & Vomitorium.* *Furfures. Pediculi.* *Capillorum fucus.*

Fusi. Tornarij ex ligno varia vasa & instrumenta detornant. Ex eadem & fusos muliebri netu celebres apud Germanos conficiuntur, æquè ac apud Gallos. In Helvetia pulchra ex bacculis minutim ac tæniatim concisis parantur muscaria vel lardaria [sic vocat Had. Iunius.] quibus culinæ transfigendis lardo carnibus pro acubus commodè ac frequenter utuntur.

Triplicem proditum est parari ex huius fructu colorem. Flavum, viridem, & fulvum. *Flavum* conficiunt ita. Fructum legunt post festum D. Io. Baptistæ cùm adhuc viridis est, eúmque cum tantillo Aluminis parum bullire sinunt.

EVONYMVS LATIFOLIA.



Descriptio. EVONYMVS latifolia virgas habet cubitales, virides, fractu contumaces, rotundas, quas magna ambiunt folia, bina semper ex adverso nascentia, leviter per oras serrata, Evonymi vulgaris foliis forma haud absimilia, sed longè ampliora, Citrię Mali foliis magnitudine non cedentia, minùs tamen longa, viridia, gustu ingrato & amaro. Radix digitalis crassitudinis summa tellure in bicubitalem longitudinem excurrit, multísque flavescentibus fibris donata est, summo capite, interdum etiam è media sui parte virgas singulis annis proferens, quas hyeme corrumpi & interire existimabamus, cùm non nisi novellas virgas Maio mense deprehendissemus: postea tamen comperi eas virgas hyeme non interire, sed exiguum admodum incrementum capessere, folia sub finem autumni cum reliquis eius generis abiicientes, & oblongam gemmam extrema cuspide (spem proximæ novo Vere germinationis) proferentes. Inter infima folia oblongos tenuésque pediculos profert, è quibus aliquot dependent flosculi, quatuor albicantibus & ad carneum quodammodo colorem tendentibus foliolis præditi, forma vulgaris Evonymi floribus persimiles. Clus. *Folia.* *Radix.* *Flores.*

Fructus. Idem in postr. hist. addit: Floribus successit fructus, ut in vulgari quadrangulus, interdum etiam quinque angulis constans, maior tamen & quasi alatus, maturitate dehiscens, & alba grana aurea pulpa inclusa nonnunquam Augusto, sed potissimùm Septembri mense continens.

Synonyma. *Evonymus Pannonicus prior seu latifolius eidem Evonymus latifolius*; Breit Spindelbaum.

Locus. Tempus. Maio mense 1579. novellas virgas deprehendimus in sylva illa, quâ ex Greben Ill. D. Balthasaris de Batthyan arce, descensus est versus VVarasdinum in ea Pannoniæ parte, quæ olim Interamnis appellabatur, nunc autem Slavoniæ nomen obtinet, Germani Windischland vocant, ultra Dravum flumen, quo solùm loco observavimus. Duas postea indidem mecum attuli, quas adhuc alit in cultissimo suo horto C. V. D. Ioh. Aicholzius Viennensis Medicus, notante eodem Clusio. Camer. in suo horto Norinbergæ coluit. Item Hortus Lusatiæ. Chariss. frater C. Bauh: ramum attulit nobis collectum in horto D. Trevisani cum floribus viridibus, *Evonymi latifolii Cortusii* nomi-

nomine. Gener etiam Cherlerus collegit in horto Patavino, nobisque communicavit.

EVONYMVS FLORE PHOENICEO.



ARBVSCVLA est aut frutex homine altior, cuius caudex & rami tuberculis asperi, ac veluti punctis notati : rami sunt pulverulenti. Folia serrata, Pruno sylv. similia : flosculi aliquot simul ex longis petiolis, quadrifolij, similes Evonymo vulgari vel Epimedio quorundam, phœnicei coloris. Clus. fusius sic describit: Assurgit bicubitalibus aut maioribus ramis, digitali vel etiam pollicari crassitie, lentis & obsequiosis, denso cortice obductis, viridi primum, deinde multis nigricantibus tuberculis aspero, qui in summo dividuntur in plures ramulos ordine & serie quadam inter se oppositos, Myrti latifoliæ paribus, sed tenerioribus, leviterque in ambitu crenatis; gustu primum exsiccante, deinde amariusculo & calido; ex quorum sinu in oblongis gracilibúsque pedunculis flosculus unus, bini, aut ad summum terni dependent splendentes, & purpurascentes, quatuor foliolis constantes, umbilico quadrato, & staminulis luteis quatuor angulos occupantibus: Cotini vulgò crediti flori haud multùm forma absimiles, licet maiores. Fructus succedit in siliquis quadrangulis, alterius Evonymi similibus, spongiosus, aurei coloris, iis dehiscentibus tenui filo propendens, in quo grana non crebra, uti in alio, sed nigra, Fraxinellæ granorum æmula & splendentia, bina interdum & terna, eodem loculo & pulpa comprehensa.

Evonymus alter eiusdem Clus. *Evonymus Pannonicus*, Vngerisch Spindelbaum Taber.

Hanc nobis insignis vir D.D. Schuvartzius Medicus Illust. C. VVirtemb. & præfectus horti Medici Illustriss. Celsit. Stutgardiani nobis ostendit Anno 1595. Maij 25. priùs non visam, quæ in pulchellam arbusculam excreverat: ex iconis imaginatione, quam apud Clus. videramus, statim deprehendimus esse Euonymi hanc speciem raram. Copiosè nascitur, teste Clus. in sylvosis utriusque Pannoniæ montibus: sed qui Alpes attingunt, eandem alere desinunt. Invenitur & in Moravia: nusquam verò abundantiùs, quàm in sylva arci Greytzenstein, Illustriss. Comitis Nicolai de Salmis vicina, secundo à Vienna milliari, ad lævam Danubij ripam. Floret Maio: Fructus Augusto plerumque maturescit, maturiùs quàm vulgaris & latifolia. Camer. se etiam in suo horto Norinbergæ coluisse scribit. Porrò Dalech. suam particularem Evonymum exhibuit, de qua nos sub Nerio Alpino sive Chamænerio. Tradunt Advers. Quosdam apprimè doctos Chamæmespilum sibi persuasisse, alios Euonymum Alpinam fecisse arbusculam alpinam; folio Mali, &c. Nos existimamus eos intelligere Cotoneastrum, de quo alibi. *Cotoneaster.*

SYRINGA FLORE ALBO.

CAP. XV.



QVVM Syringa alba vulgò dicta sit fructu inutili, visum est eam hoc loco ponere. *Descriptio.* Ea infirmis ramis adolescit fruticosa admodum, fungosa medulla refertis. Folia per coniugia exeunt tanquam è geniculis, Staphylodendri, levius in ambitu crenata, hirsutie modica prædita, sapore subdulci & acri. *Folia. Sapor. Flores.* Flores in extremis surculorum multi simul iuncti, odorati, candidi, dulces, Arantiorum, quaternis foliis constantes, apicibus in medio luteis.

Hanc Guilandinus Philadelphum florem Apollodori apud Athenæum dipnosoph. l. 15. cap. 12. dicebat, uti nobis retulit D. Casp. Bauh. Quæ sanè opinio nobis non displicet. *Philadelphus flos.*

Verba Athenæi hæc sunt: Apoll. l. 4. Rerum Parthicarum scribit florem Philadelphum vocatum nasci in Parthia regione de quo hæc tradit. Myrti varia genera, Milax, [Smilax] vocatúsque Philadelphus, qui flos naturæ aptum nomen accepit, quia ramos illi per intervalla esse accidit suâ sponte, complexionem ubi nascuntur animatorum, veluti ex una eadémque radice operantur; reliquum verò discurrunt, ac vivas plantas gignunt, [cùm ex intercapedine spontè rami coiverint, animato complexu cohærescunt] & in vnitatem iunguntur, deinde procurrentes vivos surculos pariunt] Hinc effectum ut domesticos Philadelphos in custodiam converterint: nam teneriores subtilioresque ramos adimentes; ac in retis more componentes in circulum plantare solent circa hortos: qui ita coniuncti securitatem parant, difficilémque aditum operantur ubi fuerint positi. *Nominis ratio. Vsus ad sepes.*

At Rob. Const. iudicio Ostrys, Hetruscorum est Syringa arbor appellata, quam ait videri in horto Ducis Florentiæ cum iis notis, quas assignat Theophrast. nec deesse illam fructus insignem notam, quæ Hordei grano similis. Florem (quod ipse tacuit) candidum & suaviter olentem. De eadem & Plin. l. 13. cap. 21. Inter infelices arbores, quam & Ostryam vocari tradit. Hinc Hist. Lugd. Quæ vulgò Syringa, multi, inquit, Ostryn Theophr. esse volunt. At hæc opinio Camerario non placet: certè neque nobis. Nescimus verò quo errore in eadem Hist. Lugd. post Syringæ rubræ descriptionem indistinctè iterum *Ostrys Hetruscorum. Ostrya. Ostrys non est. côtra Rob. Const. Hist. Lugd. geminus error.*

albæ descriptio posita sit nulla eius nominis facta mentione.

Synonyma. *Syringa vulgaris, Syringa flore albo Clus. Syringa Italica Lob. Syringa alba* Siringbaum, Tab. *Syringa vulgò*, Cesalp. & Hist. Lug. Burgundi ut aiunt,

Locus. *Iaspe* vocant, præsertim Vesuntij, ubi aliquot in hortis egregiè cultam vidimus, undéque accersitam in hortum Montbelg. transplantavimus. Habetur etiam in horto Stutgardiano. Et in Italiæ hortis multis Patavij, Bononiæ, Ferrariæ, aliísque

Tempus. observavimus. Floret Aprili & Maio.

Satio. Facilè surculis propagatur. Hactenus nihil

Vsus. nobis de eius usu innotuit. Posset tamen ex floribus aqua odorata destillari. Folia quia subdulcia & acria sunt, eas habebunt vires, quas Galen, istis qualitatibus assignat, quem consulas licet.

SYRINGA, ALBÆ SIMILIS CAPITVLO, OCTO STRIIS NOTATA.

CAP. XVI.

Descriptio. ARBORIS-NE, an fruticis (inquit Clus. Exot. l.2.c.25.) ramulus, quémve florem tulisset, ex siccato difficile erat iudicare: aliquam tamen affinitatem habere videbatur cum illis ramulis, qui in coronario frutice, sive Syringa à vulgo Herbariorum appellata, odoratos albos flores, racemi instar compositos, quinos aut septenos ferente, nam eiusmodi ferè capitula habebat, octo exilibus striis notata, quæ in binas partes rostelli aviculæ in modum dividebantur, contrà quàm in coronario frutice, cuius capitula in plures partes divisa: nullum autem semen continebant, sed inania erant.

SYRINGA FLORE COERVLEO SIVE LILAC.

CAP. XVII.



Descriptio. COMMVNE nomen & fructus inutilis faciunt ut Syringam cœruleam hîc collocemus. Arboris magnitudinem acquirit, plerumque tamen & fruticosa:

Radix. radice multùm reptante & pullulante, séque plurimùm multiplicante, stolonibus robustis:

Cortex duplex. cortice exteriore in cinereo virescente detracto librum ostentans viridem, sub quo

Lignum. lignum solidum, firmum. In extremitate ramulorum sunt crassæ &

Gemma. turgentes gemmæ. Folia bina adversa, contrarióq; ortu serie quadá cruciformi disposita, Asclepiadis foliis quodammodo similia, sed latiora, vel Apocyni rotundioris aut Populi nigræ, subrotunda, in acumen tamen desinentia, mollia primùm cùm floret, postea duriora & firmiora, utraque parte glabra, pediculis uncialibus aut amplioribus appensa, subamara & nonnihil acria.

Sapor. *Flores.* Flores ex privato surculo imbricato foliorum stipatu obvallato suaveolentes oriuntur in Iubæ formam dispositi, numerosi, sine foliis: quorum singuli ad flores Laureolæ folio deciduo accidere videntur, oblongi, rubentes, aut ex rubore cærulei, quinque partiti, quatuor apicibus croceis altè reconditis farcti. Subsequuntur veluti siliquæ rubentes compressæ, vix unguem longæ, ex brevi-

Fructum. bus pediculis, quæ maturæ in duas partes separantur & pulchrè hiant, in quarum interstitiis secundum longitudinem porrectis latitant semina longa, angusta, foliacea, compressa, tenuia.

Ex Constantinopoli. Hanc plantam, inquit Matth. Constantinopoli secum attulit Cl. vir Augerius de Busbeke, qui continuis septem annis Cæsaris Ferdinandi primi apud Solimanum Turcarum Imperatorem Oratorem egit, sub hoc nomine *Lilac*. Eam quum

Lilac. inspexissem, & fructus eius agnoscerem Pistaciorum faciem perquàm bellè referre, illicò in suspi-

Glans unguentaria. cionem veni, an hæc fortasse *Glans unguentaria* dici posset. Quapropter, ut aliorum quoque sit iudicium, eam hîc excudi voluimus. Vivam plantam videre non licuit, sed affabrè & diligentissimè pictam. Hæc Matthiol. qui nimis audacter

Matth. repreh. ex pictura suæ plantæ pronuntiat. Necesse est sanè fructus non benè fuisse pictos, quippe qui nulla ratione Pistacia referant: quod si ille ob-

Glans unguentaria non est. servasset, nullam profectò occasionem reliquam habuisset suspicandi esse Glandem unguentariam. Meliùs depinxêre Lob. & Dod.

Glandem unguentariam esse non posse statuunt & Clus. & Pena & Lob. & Hist. Lugd. & ob id Matthiolum taxarunt: Et Tab. monet, neuti-

Non est Ben. quam *Ben* esse existimandam.

Idem Matth. scribit Patavio huius plantæ recentissimum ramusculum, floribus copiosissimis refertum, & alterum deinde cum fructibus ad se misisse Cortusum, literisque sibi significasse, hanc se credere esse plantam, quæ Theoph. l.3.c.10. hist.

Ostryx Theoph. Locus. Scringa. Ostryx appellatur. Hanc ex Aphrica, ubi frequentissima proveniat, sibi missam fuisse, ubi vernaculo idiomate Scringa nuncupetur. Quinetiam se plures in suo horto huiusce arboris alere plantas, ob florum suaveolentiam. Hæc ex scripto Cortusi.

Addit idem Matth. Vnguentarij ac Seplasiarij Mauritanorum nomina secuti eam *Ben* appellant. Forma hæc Pistacia maximè refert, albo cortice triquetro, fractu facili, nucleo intus conserto, &

Matth. iter errat. admodum pingui, &c. Sed nescit quid musset Matth. Nam si huius ramum cum fructibus à Cortuso accepit, mirum quâ fiduciâ etiamnum Glandem Vnguentariam credere sit ausus, nisi fortè ipsam Glandem unguentariam cognitam non habuerit. Apud Theoph. Ostryx nulla: sed Ostrys sive Ostrya, quam neutiquam esse censemus. Consule caput præcedens. Sed cùm Ostryn dicat Theophr. habere fructum pusillum, oblongum, Hordeo similem, colore flavum, &c.

Cortusi ipsius Tertius. Matth. error. mirum rursus, qua oscitantia Matth. prætererit hanc Cortusi ineptam suspicionem, & diversitatem non ostenderit. Tanta nimirum eius naturæ herbariæ vestigatoris fuit diligentia. Ac hos quidem errores in ultima Matth. editione ostendi par fuisset. Falsum ubique detegi, veritas nusquam celari, aut neglecta præteriri debet, etiam in rebus naturalibus.

Ligustrum orientale. Ieseminum cæruleum. Sambach. Cæsalp. *Ligustrum Orientale*: fortè *Iesеminum cæruleum Arabum* eidem, l.3.c.43. Idem l.4.c.10. Arabes, inquit, *Sambach* vocant, eorum interpretes

tres *Iesceminum*. Flores tradunt esse in Aphrica trium generum, candidos, luteos & cœruleos. Et mox cœruleum in hoc genere nondum vidimus, sed inter frutices ostendimus, vulgò Ligustrum Orientale vocant.

Syringa flore cœruleo Clus. An Arbor quæ suo idiomate *Cauda vulpina, Queüe de Renard* Gall. & Germ. Fuchs schwantz sonat? Nam postquam dixit Turcas nullis parcere sumptibus, & summam adhibere diligentiam, in conquirendis exoticis arboribus, quæ elegantibus floribus sint præditæ, addit: Alunt fruticem Hederæ foliis, perpetuò virentem, violaceis floribus, oblongum pediculum ambientibus, & vulpinæ caudæ crassitudinem æquantibus: qua de causa ipsi sua lingua Vulpinam caudam appellant. Verùm nostra *Syringa cœrulea* perpetuam non habet comam, sed deciduo est folio, ut superior, ut benè monet Clus. Nisi fortè apud illos folia perennet: apud nos nequaquam. Quidam malè Portulacam arborem Theoph. putarunt. *Portulaca Theoph.*

Syringa cœrulea Lusitanica Pen. & Lob. *Syringa Lus. fit.* Tab. Spannischer Siringebaum. *Syringa cœrulea* eidem: & *Syringa* Belgis *cœruleo flore* Hist. Lugd. & Camer. Bononiæ nobis *Syringa Azura* vocata fuit.

Hunc fruticem, teste Clus. alunt horti Belgici atque plerique Germaniæ, & aliarum Provinciarum. Floret cum superiore, interdum maturiùs. *Locus & Tempus.*

Nostrâ curâ in hortum Montb. Dolâ translata fuit, & surculis seu stolonibus ab radice, atque absque radice ferè depacta feliciter germinavit. In Italiæ, Galliæ & Burgundiæ hortis curiosè cultam vidimus. Gemmas prædictas Decembri & Ianuario ostentat. Pulchras etiam videas arbores huius in horto F. C. Stutgardiano, & Argentinensi Frid. Meieri instructissimo. *Satio.* *Instituti ratio.*

AGNVS SIVE VITEX. CAP. XVIII.



Agnus folio non serrato.



Agnus folio serrato.

ANTEQVAM ad Salicum genera transeamus, placet Agnum sive Viticem, non tàm ob faciei quandam, quàm quorundam nominum affinitatem præmittere. Arbuscula est frequentibus ramis brachiata, quos cortex cinerei coloris tegit. Folia adverso ortu uncialibus & sextantalibus pediculis hærent, digitata, Lupini modo, in quinque ferè lacinias ceu folia particularia subdivisa, coloris subtus cinerei, superiùs fusci propemodum, per margines undique sibi similia. Spicas fert Lavendulæ, non singulares quidem ut illa, sed ex singulis nodis coniugatim, florum purpurascentium, quibus grana succedunt numerosa, Coriandrinis & rotunditate & magnitudine ferè paria, nec crispa tamen nec striata: saporis acris. *Descriptio 1.* *Folia.* *Spica florū.* *Grana*

2 Huius varietatem folio breviori & molliore, sed & latiore ac serrato Lob. observavit, quam & nos non semel vidimus. Verùm expendant herbarum diligentes cultores, an non sit fortè naturæ lusus, tempori, ætati, loco aut culturæ adscribendus. Gesner. Viticem alium arborescentem dicit, alium minorem.

Plantæ huius si Theoph. meminit, sub ἴσου vel οἴσου titulo tradidisse videri potest, cuius sanè opinionis fuit Gesnerus stirpium ex veteribus sagacissimus vestigator. Sic enim in sua appendice scribit, Ison vel Oeson, ἴσον vel οἴσον, posterius tantùm probo, ab Agno nihil differt, ut Plinij & Eustathij autoritate confirmari potest. Nam quæ de Iso Theophr. eadem Plin. de Vitice, id est Agno. Et Eustathius Homeri interpres οἴσον interpretatur Agnon. Agnum Latini quoque Salicem Amerinam nominant Gaza interprete ex Theoph. Qui etiam Ison Æquum & alibi Oeson, Iuncum interpretatur. *Ἴσος Theoph.* *...unc:*

Sic autem Theophr. de ἴσου, seu ut alij malunt, οἴσου. Oeson aliud candidum, aliud nigrum: & flos fructúsque utrique pro ratione discriminis, alius candidus, alius niger: quibusdam verò inter hos medius quodammodo in purpuram inclinans. Ac neque fulvus [οἰνωπὸς] neque candicans est, uti quorundam. Folia quoque tenuiora leviora que, sicut & virgas, habet id quod album est. Videtur itaque pro coloris varietate, quadruplex discrimen agnoscere: nam præter album & nigrum & subpurpureum, etiam fulvum dicit, sic enim οἰνωπὸν vertit Gaza: nisi malis albi vini modo nigrescens dicere; ut sub nigro comprehendatur. *...oph. il...*

Sed mirum si hæc nostra Oeson Theophr. sit; cur huius historiam spinosis interposuerit. Inter Rhamni namque atque Paliuri historias collocavit intermedium. An quia ita solet Theophr. confusas suas narrationes dare, & alienis plerásque locis collocatas? Sed eiusmodi quærelæ nihil certi docent. Difficiliores hi scopuli, quàm ut de iis vel verbulum in suis annotat. Scalig. & Rob. Const.. Hic tamen in suo Lexico ait ἴσον à Theophr. in loco adducto poni inter aculeatas: quod ita intelligendum, non ut aculeatam hanc faciat Theoph. Sed, ut dicebamus, quia aculeatæ, nempe Rhamni, historiam immediatè præmisit, & alterius aculeatæ immediatè subiecit: Quæ fortè coniectura aliquos movit esse uvam crispam & Gallorum *Groeselier*, ut idem Const. suspicatur cum multis. *Vva crispa*

Iſion Aetij alia planta & Iſium Plin.

Eſt & ἶσιον planta cuius meminit Aetius. Eſt & Iſium Plinio.

Idem ſanè Theoph.l.6.hiſt.cap.2. τῷ ἴσῳ Cneoron comparat, vitilem plantam. Sed ſi ἴσ☉ vel οἶσ☉ apud Theoph.ſit Agnus, cur eidem l.1. hiſt.cap.5. ἄγν☉ potiùs dicatur, non ibi: aut hic ἴσ☉ vel οἶσ☉ potiùs, non illic.

Ἄγν☉ Theoph.

Nam Ἄγνον apud Theophr.l.cit.hanc ipſam eſſe de qua hic agimus, non obſcurè quis colligat ex eo quòd & Dioſc. & cæteris Græcis ita dicatur, & quòd eam dicat arborem interdum effici, ſicut & Paliurum,& Hederam, etiamſi fruticoſæ ſint. Quod ſanè de Agno rectè dicitur, non minùs quàm de aliis. Gaza ibi Amerinam convertit, parum memor à ſe apud Ariſt.lib.9.de natur. An. Viticem converſam: ubi eidem & λύγ☉ dicitur. Ruſus Rob. Conſt.in Lex. οἶσον dicit plantam de genere vitilium, ſpeciémque Salicis, cui in ligando comparat Cneoron, id eſt, Caſſiam herbam Theoph. loco ſupra citato, quæ proprietas & huic noſtro Agno ineſt. Advertant, diſcernant, decernant, iudicéntque peritiores.

Amerina. Ἄγν☉ Ariſt. λύγ☉ Ariſt. Oeſos ſpecies eſt Salicis.

Cæterùm,ſunt qui cenſent ἐλαίαγνον apud Theophraſt. eſſe Agnum ceu Viticem: cuius ſententię ſunt Marcel.Pena, & Lob.

ἄγν☉ unde. Agne Hippoc.

Vbi perperàm in Cod. Baſ. noſtro iudicio diſtinctim, ἐλαία ἄγν☉ legitur pro ἐλαίαγν☉, ut in Aldino habetur, & à doctis ita legitur, ut à Scal. Dalech. & aliis. Gaza Oleagnum vertit: de qua Theoph.ſic ſcribit lib.4.cap.6. In Lacu Orchomenio arbores, materiéque humiles illæ proveniunt, Salix, Elæagnos. (hic Gaza de ſuo cerebro interponit: quæ Oleæ Amerinæque ſpeciem prefert: quæ ſanè verba nec in Aldino, nec Baſ. noſtro Codice leguntur, quamvis eadem Rob. Conſt. in ſuo Lexico ex Gazæ potiùs verſione, quàm ex ipſo textu Græco fide implicita citet.]

An Elæagnos Theophr. Theoph. emend. Oleagnus Gaza & Rob. Conſt. not.

Et mox: de Elæagno quæ fortè & alibi locorum naſcitur,aliíſque appellata nominibus, nunc dicamus. Eſt Elæagnos [Gazæ Oleagnos] fruticoſa planta, Agno ſimilis, [παρόμοιον τοῖς ἄγνοις: Sic Gaza & Cod. Baſ. quos & plerique ſequuntur: At in Cod. Aldino habetur τοῖς ἄλλοις: ſi prior lectio vera, ut veram ſuſpicamur, ἐλαίαγν☉ non erit noſter Agnus] folio figura eidem ſimili, molli ut Mali Cidoniæ ὥσπερ αἱ μηλέαι] Ruellius non meminit poni & lanuginoſo, flore Populi albæ, minore. Fructum verò nullum profert. Naſcitur potiſſimùm in inſulis fluitantibus, quales ſunt in lacu Orthomenio: & in Ægypto circa paludes, in Theſprotide, & in aliis ſtagnis. Hæc ille.

Elæagni deſcriptio. Theoph.

Non eſſe Elaagnum.

Noſter Agnus non omnino fructus expers eſt, ſed grana fert, uti dictum. Adde quod ſi Agno ſit ſimilis Elæagnos, Agnus eſſe non poſſit.

Rauvolff. pro Elæagno proponit Saſsaf Syrorum, de quo poſtea.

Agnus & Lygos Dioſ.

Apud Dioſc. Agnus ſive Lygos [Ἄγν☉ ἢ λύγ☉] frutex eſt in arborem aſſurgens, qui in fluminum ripis campíſque paluſtribus naſcitur, nec non & in locis aſperis & ſalebroſis. Virgulta gerit longa, fractúque contumacia: folia verò Olivæ, ſed teneriora atque maiora. Florem alterùm eius genus fert album cum purpura quadam tinctum: alterùm purpureum ſolùm. Semen autem, quale Piper.

Flore albo & purpureo. Semen Piperis

Nominis ratio.

Dictus eſt hic frutex ἄγν☉ Græcis, quaſi Caſtus, quòd in Theſmophoriis matronæ caſtitatem cuſtodientes eo ad ſtrata uterentur. Lygos verò, quaſi vimen, propter virgarum eius firmitatem. Hæc omnia Agno ceu Vitici noſtro egregiè conveniunt, quemadmodum & vires ab eodem traditæ: quanquam ſeminis collatio cum Pipere paulò craſſior videri poſſit.

Agnus Amictomi... aos. Tridacty... los. Semnos. Hamaid... Sum. Salix ... rina. Piper A... greſte. Lecriſtic... Vitex ... Agonon.

Arbuſculam hanc ut tradit idem Dioſcor. inter reiectanea, alij *Agonon*, alij *Amictomiaon*, alij *Tridactylon*: Magi *Semnon*, alij *Hamaideos*: Ægyptij *Sum*, Romani *Salicem marinam*, alij *Piper agreſte*, alij *Lecriſticum* nominant.

Plinius poſtquam de Salice tradidiſſet, ita ſubdit: non multùm à Salice vitilium uſu diſtat Vitex, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior eſſet; Græci Lygon vocant: alij Agonon, quoniam matronæ Theſmophoriis Athenienſium caſtitatem cuſtodientes, his foliis cubitus ſibi ſternunt. Duo eius genera. Maior in arborem Salicis modò aſſurgit: minor ramoſa, foliis candidioribus, lanuginoſis. Prima album florem mittit cum purpureo [purpuraſcente Dioſc.] quæ & candida vocatur: Nigra quæ tantùm purpureum. Naſcuntur in paluſtribus campis. Hęc Plin. quem plæraque ex Theophr. loco adducto tranſcripſiſſe patet.

Genera d... Candid... Nigra.

Famanchest Sera... Arbor Abrahæ. Piperella. Piper Eunuchorum. Kiſtos. Logix.

Apud Serap. *Famancheſt*, eſt Agnus Caſtus: ubi & *arbor Abrahæ* dicitur & *Piperella*, & *Piper Eunuchorum*. Alij & *Famanchet*, *Samanchet* & *Bongiecheſt* Arab. dici tradunt. Idem ex Dioſcor. citat dici & *Kiſton* eò quòd religioſi ſternant hanc plantam ſub lectis, ad refrenandam libidinem. Et nominari etiam *Logiz*, propter duritiem virgarum eius. Eſſe plantam arboris altitudine: naſci prope aquas, & locis agreſtibus, maximè aquoſis: virgas habere duras ad frangendum, folia Olivæ ſimilia, niſi quia ſint maiora, longiora & molliora, (intelligit autem partes foliorum, quas ſupra folia particularia diximus) &c.

An Salix Amerina ſit Vitex. Hermol. ... cus corre...

Porrò dubitat Hermol. an Salix Amerina idem ſit quod Agnus ſeu Vitex, etiamſi Dioſc. hoc affirmet. Ipſe tamen ita cenſet: Viticem non multùm à ſalice vulgari diſtare, uſu vinculorum, foliorum quoque aſpectu, niſi odore gratior [legimus, gravior ex Plin. & reipſa] eſſet. Quam verum autem ſit, Viticem & Salicem Amerinam, eandem eſſe plantam in Plinii & Columellæ lectione diligentiores facilè cognoſcent. Ille namque poſtquam Amerinæ vires tradidiſſet, demum ad Viticis hiſtoriam ac vires tranſit, hunc utique ab illa diverſum faciens, cùm ait: non multùm à Salice vitilium uſu diſtare &c: Hic verò manifeſtè Amerinam Salicem dicit, & Salicis ſpeciem facit, quod de vitice nemo tam commodè ac propriè dixerit. Vt non immeritò Marcellus negarit, Gręcorum Agnon, Salicem Amerinam eſſe. Suſpicatúrque, adiectam ab imperitis latinarum rerum Græcorum medicis eam Diſcoridi appellationem accreviſſe. Tàm enim Viticis quàm Amerinæ Salicis vocem noviſſe quondam Dioſc. veriſimile eſſe. Neque credendum, in ea appellatione deceptum diligentiſſimum alioquin, & ex profeſſo hæc agentem.

Dioſc. err...

Geſn. not...

His ita ritè conſideratis, mirum Geſnerum non uno loco alióſque Salice Amerinam dicere auſos.

Gaza ...

Gaza quidem [illegible] apud Theoph. uti dictum, Amerinam interpretatus eſt, ſed qua fide? Nam Amerina Salicis epitheton eſſe videtur, quamvis ſatis obſcura origine, ut fuerint etiam, qui non Amerinam, ſed marinam Salicem dictam putent, notante Cornaro.

Linacri ... pſus Matth. Had. Iun... error.

Linacer quoque Grammaticus Anglus, Gazam ſecutus, [aut hic fortè illum] Agnon & Lygon Amerinam nulla autoritate nulloq; fundamento convertit. Falluntur igitur Matth. & Had. Iun. & omnes alii qui Viticem Salicem Amerinam credunt & dicunt.

Lygon Lygeánque Græcis dici, monet idem Hermol.

Hermol. & arborem, & quoddam herbæ genus: quod, ut inquit Athen. in nidos suos parituri Cygni ferant. Nec tamen satis se habere compertum, hanc quam Cygni petant herbam, aliud genus oportere intelligi, quàm Viticem. Invenire se & scopas Amerinas Spartis similes describi, folio tamen minore, sed lentitia virgularum maiore, quas Genistellam Amerinam vocitent hodiè.

Corollâ è Lygo usos esse veteres Anacreonti Poëtæ credimus: cuius originem Samii Caresque dederint, diversis causis. Nam & Lacedæmones arundine certis sacris, ut autor est Sosibius, coronabantur. Idem Hermol. monet Lygon & Aegylin quandoque dici ac legi. Item Mosyn, & Oesyan, & Oeson, & Oesocarpon, ut Polluci & Photioni videtur. Vnde Gerra Oesyma, hoc est, quadrata quædam tuguriola ex huius Salicis viminibus, quæ Ligella quoque nominatur à Plauto in Aulularia: fortè à Lygo, id est, Vitice, aut à ligando.

Adiicendum & illud, quod à Diosc. scriptum est à quibusdam Lecristicum vocari, putare Hermolaum in eo verbo mendum esse: nec Lectisticum, sed à similitudine saporis & acrimoniæ Ligusticum legendum. Nam & Piper agreste dici Viticem, idem autor affirmat. Et in eadem, quæ apud eundem legitur voce, Amictomiæum, si non sunt integra omnia, antiquæ tamen integritatis, ut annotat Marcel. & significationis aliqua adhuc supersunt vestigia. Ex quibus facilis côiectura est fuisse eius vocis compositionem, quæ ad Venerem misceri marem cum fœmina perhiberet.

Habet & λύγος à viminum & vinciendi usu manifestam rationem. Id enim Græcè λυγίζειν est: idque omnes apertè testantur: præsertimque Homerus nono Odyssea: ἐϋστρεφέας λύγους dicens: flexiles scilicet & sequaci lentitia ad vinciendum aptos Vitices. Et Arrianus in hist. sua exercitum describens per nivem ingredientem: & ne in nive hæreret, pro calceis circulis ex Lygis factis utentem: ut eo auxilio maius nivis spatium premens, firmiore vestigio iter faceret. Estque Lygos Græcis communis vox omnibus quibus in rustico opere ad vincula utimur, quales Salices omnes sunt, ut & multæ plantæ aliæ, in quarum genere Vitex quoque numeratur: ideóque communi illa appellatione etiam indicatur.

A rubore virgarum Sanguis manifestè Vitex dictus est. Avis verò Ibis adiectio ad superstitionem & Magicas vanitates, nostra ætate penitùs incognitas, pertinet.

Magi eundem Semnon, id est, Venerandum (ea enim est vocis illius significatio) ob eandem illam castitatis causam dixerunt.

Quod verò & Agonos inter Diosc. Synonyma dicitur, non aliunde est, quàm quòd ipsemet cum plurisque aliis auctoribus & ante eum Hippoc. non uno loco humanum semen γόνον & γονὴν vocat: à cuius privatione ἄγονος vitex dictus.

Statio Papinio arbor casta quoque dicitur. Sic enim apud eundem lib. 2. Thebaidos, Tydeus templum Palladi vovens ait.

Centum ibi virgineis vota Calidonides aris:
Actaus tibi ritè faces.--- Et pòst: Et arbore casta
Nectent purpureas niveo discrimine vittas.

Vel hinc pateat cur & λύγος dictus sit, nempe propter flexilitatem, quam habent in vinciendo eius rami. Vnde Diana λυγόδεσμος dicta, quòd inter hæc virgulta inventa fuerit, uti Poëtæ nugatur.

Herbarium antiquum Io. Cubæ Agni casti nomine, vel arboris Abrahæ, Arab. Amarikest, monstrosam figuram exhibet, nullam plantam demonstrantem. Sic & Petr. Cresc. ingens arboris monstrum pro Agno proponit. *Figmentum. Arbor Abrahæ. Amarikest.*

Mirum verò rudes etiamnum non modò Pharmacopoeos, sed & Medicos hunc fruticem passim in suis practicis libris, atque receptis, quas vocant, Agnum castum vocitare: ignorantes Castum expositionem esse, Agni. Agnos enim castus est apud Latinos: & Castus ἄγνος apud Græcos. Et Agnus quoque, ut Festus ait, animal dicitur quod ad hostiam purum sit, & immolationi aptum. Sic ipse salvator noster, ipsamet castitas & puritas, & pro nobis hostia, Agnus Dei à præcursore eius Io. Baptista dictus & indice ostensus. *Medicorum & Pharmacopœorum quorundam ruditas. Agnus Christus.*

Averrhoes *Pentasiles* & *Granum sterilitatis* vocavit. Alii *Castam arborem*. Germ. Schafffmüle/ Abrahams Baum/ Keüschbaum/ non Kunschbaü ut Had. Iun. habet in suo nomencl. Keuschlamb/ Genschlamp. Itali. *Vitice*, *Agno Casto*. Hisp. *Gattiglio Casto*, *Gatillo Casto*, *Pimiendo*, *sauzgatillo*. Angl. dici posset Chast-tree, ex Græco, vel Hauptree, à cannabinis foliis & seminibus. Bohem. Duneck. *Pentasiles. Granum sterilitatis.* Synô. Linguar.

Semen eius in offic. Agni Casti semen ineptè vocant.

Passim in Italiæ & Galliæ hortis celebrioribus colitur. Imò & in Germaniæ hortis. An verò copiosè ad Oenum fluvium, non longè ab Oeniponte oppido, Ißbruck Germ. dicto, aliisque vicinis locis proveniat, ut Cordus tradit, accolæ viderint. Considerent etiam Herbarii, an is qui ibi nascitur, sit idem cum eo qui Italiæ satis familiaris. *Locus.*

Monspelii arbores satis magnas vidimus florentes Iunio, semine maturo Septembri: Item Lugduni, Bernæ Helvetiorum in horto Doctiss. viri Bened. Aretii. Palustribus gaudere suprà dictum. Colitur & in horto Montb. egregia arbusculâ una aut altera, nostra cura, à multis iam annis, Stutgardiâ importatâ ex horto Ducis. Hyeme reposita conservatur, ac floret Augusto & Septembri. Fructum orditur quidem, sed non perficit. *Tempus.*

Viticis genus folio serrato coluit Cl. Platerus Basileæ, qui asserebat, ramos depactos facilè radicare. Fert & hyemem non reposita, in eius horto, sed à ventorum iniuria satis munito. Semen aliquoties sevimus diversis locis, ex Italia accceptum, sed frustra. *Satio.*

Viticem quondam Athenæ, uno servandæ castitatis nomine, celebrarunt, eiusque gloriam non parum auxerunt. Multùm illi etiam ex Academia & à Platone, ob eandem causam, laudis accrevit: gravi civitatis & hominis testimonio, non esse ab impuris tractanda, quæ pura mente concipienda, & religionis egregia sanctitate exercenda ab homine sunt. Cui consulens natura, quemadmodum generationis & Veneris multos animantium generi stimulos dederat, ut quotidianam vitæ iacturam nova continuè sobole instauraret: sic [ut eleganter tradit Marcel.] pro castitate aliqua etiam hominibus ostendit, quibus vtentes, à Veneris & Cupidinis insultibus tuti essent atque immunes. Ex quorum numero sanè & Vitex est, satis hac in parte cùm ab aliis, tùm à Diosc. celebrata: cùm testatus est, Agnon vocari, quoniam in Thesmophoriis Ceteris sacro, quod Athenis à mulieribus fiebat, castitatem custodientes mulieres, foliis eius cubitus sibi sternerent: expertæ aut à peritioribus *Vires. Viticis laus. Castitatis conservatio.*

doctæ, calore suo inflationes solvere Viticem: (nisi quis antipathia quadam aut proprietate naturali id præstare sentire malit) ideóque Veneris impetus omnes facilè retundere ac inhibere. Qua potestate in abundantia seminis & contra nocturnas Veneris per somnum imaginationes, & seminis incontinentiam, sanitati hominis non parum contulit.

Contra seminis incontinentiam.

Temperā.

Huic porrò excalfactoriam adstringentémque vim Diosc. tribuit: quo autore fructus eius epotus demorsis à serpente, sed & lienosis ac hydropicis opitulatur. Lactis abundantiam facit, mensesque ciet drachmæ pondere in vino potus: genituram quoque exsolvit. Caput verò tentat, soporémque infert. Herbæ ac seminis decoctum ad insessus, vulvæ affectibus & inflammationibus opitulatur. Semen cum Pulegio potum, suffitu etiam & appositu, purgationes movet: dolorem quoque capitis dissolvit illitum. Cum aceto & oleo Lethargicorum Phreneticorúmque capitibus instillatur. Quin & folia tùm suffitu, tùm etiā substratu venenata fugant: ac contra venenatorum morsus adhibita auxiliantur. Testium duritias cum butyro vitiúmque foliis emolliunt. Rimas sedis semen cum aqua illitum mitigat: cum foliis verò, luxatis vulneribúsque medetur. Creditur & viticis virga intertrigines arcere, si eam viator dum iter facit, manu teneat. Hæc Diosc.

Morsus serpentis. Hydrops. Lac auget. Vulvæ inflam. Menses. Dolor capitis. Lethargus. Phrenitis. Contra venenata. Testium duritia. Luxatio. Vulnera, Intertrigo.

Tempera.

Gal. Viticis naturam atque temperamentum paulò diligentiùs inquirit, his verbis: Agnos aut Lygos, hoc est Vitex, planta illa fruticosa, calidus quidem est & siccus tertio ordine, verùm multùm tenuis substantiæ, tùm gustu acris simul & adstringens. Ipsas tamen virgas [λύγυς] ad medicinam habet inutiles. Cæterùm folia seménque calida siccáque facultate sunt, substantia verò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acre simul & subadstringens percipitur, tùm folium, tùm flos, tùm semen. Edendo tamen etiam semen [καρπὸς] est: verùm tàm perspicuè calfacit, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigatur, (nam & sic editur cum tragematis) minùs caput tentat. Porrò flatus ventris discutit, & cùm non frictus, & multò magis cùm frictus fuerit. Cohibet etiam impetus in Venerem, tum frictionis expers, tum etiam ipsam expertus (fructus.) Folia item florésque ipsius fruticis id ipsum præstare possunt. Itaque non tantùm esa potáque ad castitatem conferre creduntur, verùm etiam substrata. Hinc est quòd Athenis in Thesmophoriis, hoc est, Sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem substernunt. Hinc illi quoque nomen inditum Ἄγνος, id est, casti, uti dictum. Ex quibus omnibus manifestum est, Agnum calfacere, simúlque exiccare, tùm omnium maximè flatus discutere. Porrò quod exactè tenuium sit partium, facultas eius τεκμήριον est atque indicio. Nam, quod caput tentat, non magis à multitudine vaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate eius ac subtilitate partium fieri rationi consonum est. Si enim flatuosum spiritum procreare posset, sanè & ventrem inflaret, & Venerem stimularet, perinde ut Eruca. Verùm, cùm non tantùm non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit sanè secundum Rutæ maximè facultatem, tùm in excalfaciendo, (Quod l.1.alim.item 2.comp.med.part.refrigerare dicatur, id errore factum hinc disces) tum in resiccando, non tamen illi par est. Nam utróque paulò est inferior: siquidem Ruta tùm magis est excalfactoria, tùm magis desiccatoria. Differt etiam qualitatis simul ac facultatis mistione. Nam Agni semen ac germina modicam ferunt adstrictionem: At Ruta ubi aruerit, exactè amara est & acris: ubi verò humida, subamara. Non tamen austeritas aut acerbitas illi inest: aut si cui videatur inesse, ea utique omninò obscura uidebitur, nec par ei quæ est in Agno. Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa Agni semen potiùs quàm Rutæ competit. Sed hæc ad curandi iam Methodum pertinent. In præsens id solùm novisse sufficit, quòd Agnus calidus est & siccus facultate, ídque non mediocriter, sed tertio excessu, tùm admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inveniet, quo pacto menses hic cieat, partes induratas digerat, lassitudines solvat, & ex eo acopum excalfactoriúmque unguentum præparetur.

Nova, eiusque correctio. Carminativum.

Vsus ad castitatem.

Cur caput tentet.

Cur cùm calidus sit, non Venerem stimulet.

Confertur cum Rutæ viribus.

Iecoris lienisque duritres & obstructio.

Menses ci[…] Durities […] Lassitu[…] Vnguen[…] acopon.

Idem Gal. l.1.alim. fac. Cannabim cum Vitice comparat, cuiúsque semen huius seminis viribus quodammodo simile dicit, sed multùm ab ipso distare, ut, quòd ęgrè concoquatur, stomacho incommodum sit, capitis dolorem inducat, & pravum succum habeat. Edi tamen frixum cum aliis bellariis, quæ post cœnam voluptatis ad bibendum gratia comeduntur. Sed & Viticis semen frixum edi, & impetus venereos cohibere, modicum verò dare alimentum, & hoc siccans ac refrigerans. Ex quo loco apertè liquet vel Galenum sibiipsi contrarium esse, vel hoc loco mendum irrepsisse, legendúmque calfaciens; ut paulò antè monitum: quanquam idem simili errore repetatur l.2.alim.c.35. ubi etiam refrigerare scribit, & frixum mansum iis accommodum esse, qui à Venere puros se servare volunt: nec ita caput ferire, ut Cannabis. At ibid.c.39. Viticis turiones sicut & Terebinthi in muriam acetúmve iniectos per totum annum asservari tradit, ut vim quandam provocandæ appetentiæ acquirant, si quis ipsis moderatè utatur.

Confertur cum semi[ne] Cannabis.

Cibus.

Gal. sibi[ipsi] contrari[us].

Viticis t[u]riones co[n]diti.

Porrò eandem modò dictam in Galen. contrarietatem Ætius 1. Tetrab. ser. 1. velut emendans, legit pro ψύχουσαν voce, θερμαίνουσαν, ut alimentum siccans ac calfaciens corpori dari accipiamus. Nisi quis fortè cum Saraceno Viticis semen eatenus refrigerare dicere velit, quatenus Veneris impetus, qui à calore sunt, inhibere potest.

Gal locus correct.

Quomodo Galē. exc[u]sari possit.

At quod l.2. κατὰ τόπους, c.1. Viticē moderatè, refrigerare, atq; adeò, ex Archigene, nonnullis aliis permistum dolori capitis à causa calida oborto cōvenire innuit: idem rectiùs de virentibus Viticis foliis accipi censet: quippe cùm prædominantis humiditatis ratione non usq; adeò calefaciant: maximè verò si cum Lauri foliis, natura calidissimis conferantur. Adde quòd, quoniam longè tenuissimarum sunt partium, æquè ac alia, quotquot sunt λεπτομερῆ, facilè eorum, quibuscum permiscentur, sive calfaciant, sive refrigerent, vim exacuunt & adaugent.

Notabis & aliam contrarietatem in citatis Gal. locis. Nam in 6. simpl ἄγνου καρπὸν κεφαλαλγῆ ὑπάρχειν asserit: Ad quod respicit & illud Dioscoridis, ἅπτεται δὲ καὶ κεφαλῆς κάρον ἐπιφέρων. At contra idem Gal. alim. 2. κεφαλῆς δ' οὐχ ἅπτεται, (inquit) καθάπερ ἡ κάνναβις. Sed pugnantia hæc loca facilè fuerit conciliare, si fateamur tentare quidem caput Viticis semen, uti reipsa facit, testante eodem quoque Sarac. non tamen quantùm Cannabis. Illic enim simpliciter agitur de Viticis semine: hîc verò cum Cannabis semine comparatione facta.

Alia Ga[l.] contrarietas.

Vt conci[l]ianda.

Cæterùm quòd Vitex contra Venerem insistere iam aliquoties dicta sit, & mulieribus in Thesmo-

Difficult[as] explicat[ur].

mophoriis substerni solita: in maribus id Paulus Ægin. l. 1. decrevit, quo capite de nimia seminis abundantia agit. Præcipit enim unà cum refrigerantibus herbis Viticis ramulos substernendos his, qui vel in somno vel in vigilia copiosiore seminis fluxu abundent. Plin. hunc veluti scopulum fugiens, impetus Veneris inhibere Viticem dixit communiore illa voce incertum legentibus iudicium suum relinquens. Siquidem utrique sexui commune generationis studium & ad Venerem impetus est: nisi Athenienses matronas primùm, mox Dioscoridem de his sic cogitasse aliquis credat cum Marcello, in communione coniugalis thori iacentibus simul viro & uxore, satis ad castitatem fore stimulos Veneris hoc remedio in viris extinxisse: extinctisque his castitatem ea ratione fœminis acquirere: quam (ut sunt in coniugalis thori officio viris suis faciles & morigeræ omnes) servaturæ aliter non erant.

...es i un. Sed placet & Plinium de Viticis viribus differentem producere, maximè cùm peculiaria quædam præter prædicta habeat. Semen, inquit, potum vini quendam saporem habet, & dicitur *...lorifică ...rias & ...fes.* febres solvere: & cùm unguntur oleo admisto sudorem facere: sic & lassitudines dissolvere. Vri*...Nam fi-* nam (Vitices) cient & menses. Caput tentant vini modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum sistunt, hydropicis & lienibus perquàm utiles. Lactis ubertatem fa- *Lac.* ciunt. Adversantur venenis serpentum, maximè *Venena ...entum ...ida.* quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes, bibitur seminis drachma in vino vel posca, aut duæ foliorum tenerrimorum. Et illinuntur utraque adversus araneorum morsus: vel perunctis tantùm, suffitu quoque aut substratu fugant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eòque *...alang ...m.* maximè phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate se- *. dolor ...rieta-* dant cum rosaceo flos tenerique cauliculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem *...a col-* dissolvit fotu: & vuluam etiam suffitu vel appositu purgat: alvum cum pulegio & melle potum. *...omicæ,* Vomicas, panosque difficilè concoquentes, [facilè concoquit tusum cum M.] cum farina horda- *...enæ.* cea mollit. Lichenas & Lentigines cum aphro- *...ignes. ...estium ...tia.* nitro & aceto semen sedat, & oris hulcera & eruptiones cum melle. Testium [duritias] cum bu- *...agades* tyro & foliis vitium: Rhagadas sedis cum aqua illitum: luxata cum sale & nitro & cera. Et semen *...uxatio.* & folium additur in malagmata nervorum & ad podagras. Semen instillatur in oleo [& aceto *...argia. ...nesis.* Diosc.] decoctum capiti in Lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertriginem sentire. Hæc Plin.

Quæ Serapio habet, ex Diosc. & Gal. transcripsit.

...es. ...drops. ...eru. ...anti- ...mitni- Viticis semen, ut Nicandri Schol. Græcus tradit, haustum liberat à febribus, & sudores movet. Hydropicis & splenicis auxilio est, in vesicam expurgatis humoribus. Veluti Polium confert Ictericis. Inimicum mulieribus prægnantibus: pellit embrya. Comestum & haustum steriles servat: aiunt enim extinguere flammam libidinum:

...rrhæa. Matth. Viticis semen ad Gonorrhæam cum aqua florum Nymphea aut Portulacæ commendat, Et addit, scribere doctum quendam (cuius nomini parcit) in Herbario suo tùm Latino tùm Germanico, cap. de Vitice, Dioscoridem testari, *...ritai à* quòd si quis Viticis ramulum iter faciens manu teneat, securus sit futurus à Lupis. Sed bonus ille doctus, quisquis tandem fuerit, fallitur: nuspiam enim Diosc. in cap. de Vitice saltem, Lupi meminit, sed intertriginis, quæ Germanis à Lupo & ano deducto nomine Arßwolffen nominatur, quòd vehemēti equitatione potissimùm in ano & natibus acquiri soleat. Ad fugandos serpentes iubet Nicander in Theriac. Viticem multifloram substernere. *Cuiusdam ignorantia.*

Gorrh.

Aut tibi casta Salix, pulchro quæ flore renidet:
Præbeat instratâ securum fronde grabatum.

SILER VETERIBVS.

CAP. XIX.

SIleris cuiusdam meminit Plinius, sed omissâ eius descriptione; eius natale solum & vires, paucis tradidit. Non nisi in aquosis (inquit lib. 16. cap. 18.) provenit. *Locus. Vsus.*

Sileris folia illita fronti; capitis dolores sedant.

Eiusdem semen tritum, in oleo phtiriases coërcet

Serpentes & hunc fruticem refugiunt, baculùmque rustici; autore nostro lib. 24. cap. 10. teste, ob id ex eo gerunt.

Siler Plinio, authore Cæsalpino, est *Evonymus* Theoph. de qua antè. Siler, ut notat apud Plinium Dalech. Aloisius esse putat *Salicem latifoliam, candido folio*, è cuius cinere, sulphure & Aphronitro fiat pulvis excutiendis machinis bellicis utilis. *Aequivoca Evonymus Theophrasti. Salix latifol.*

SALICES.

CAP. XX.

SI superiùs explicata titulum sylvestrium arborum merentur, potiori ratione aut saltem eadem & Salices quæ sequuntur, sylvestres vocandæ. Veterum autem de Salicibus placita cum nostrarum Salicum historiis in differentes confundere, non statuimus. Quare eorum generalia de iis placita nostratium historiis præmittemus.

Salix notantibus Theophr. & Plinio, ocyssimè amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat: ob id Homero Odysseæ.K. vel 10. dicta ὠλεσίκαρπος, id est, *frugiperda*. Eam autem dictionem (celere suo interpretatam esse secutam ætatem tradit Plinius: cùm sc. Salicis semen mulieri sterilitatis medicamentum esse animadvertit: Sed in hoc quoque, addit idem, providens natura, facilè nascenti & depacto surculo, incuriosiùs semen dedit. Vna tamen proditur ad maturitatem perferre solita, in Creta insula, ipso descensu Iovis speluncæ, torulum ligneúmque magnitudine Ciceris. Fiunt verò quædam & loci vitio infructuosa, sicut in Paro sylva Cædua, quæ nihil fert. *Salices veterum. Frugiperda Hom. Fructum ferens Cretica.*

Theoph. porrò omninò Salices inter præmadidas atque palustres arbores referens varia genera agnoscit: *Nigram*, quæ cortice nigro aut puniceo: *Candidam*, quæ candido tegitur: Quarum *illa* virgas pulchriores & ad texendum commodiores profert: *hac* spissiores. [πυκνοτέρας lege pro πυρτέρας.] Tribuit autem in genere Salici folia longa, qualia & nostris sunt. *Differentia Theoph. Nigra. Candida.*

Plinius aliter distinguit in hunc modum. Salicis plura genera. Namque Aliæ in proceritatem magnam emittunt iugis Vinearum perti- *Differentia Plin.*

cas, *Alia* virgas sequacis ad vincturas lentitiæ. *Alia* prętenues viminibus texendis spectabili subtilitate. Rursus *alia* firmiores corbibus, ac plurimæ agricolarum supellectili: candidiores ablato cortice, læves tractatu, vilioribus [melioribus, aut mollioribus Ruel. & Ch.] vasisatq; etiam supinis in delicias cathedris [in quibus ignauæ sedent totos dies mulierculæ, & cum iis molles & effœminati viri: vnde Cathedralitij Martiali] aptissimæ. Cæduæ Salici fertilitas densior tonsura: nullius quippe tutior est reditus, minorisve impendij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in æstimatione ruris Cato attribuit, priorémque quàm Olivetis, quámque frumento aut pratis.

Salicum æstimatio apud Veteres.
Planta ad vincula.

Nec tamen quia desint alia vincula: siquidem & Genistæ, & Populi, & Vlmi, & Sanguinei frutices, & Betulæ, & arundo fissa, & arundinum folia, ut in Liguria, & Vitis ipsa, recisísque aculeis Rubi alligant, & intorta Corylus. Mirúmque contuso ligno alicui maiores ad vincula esse vires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiórque Amerina, sed paulò fragilior: ideò solido ligat nexu. In Asia tria genera observant. *Nigram* utiliorem viminibus: *Candidam* agricolarum usibus: *tertiam*, quę brevissima est, quáq; *Helicem* vocant. (Hanc distinctionem ex Theoph. transscripsit Plin.) Apud nos quoque multi totidem generibus nomina imponunt: *Vimineam* vocant, eandémque purpuream. Alteram *Nitelinam* (Vitellinam Ruel.) à calore, quæ sit tenuior. Tertiam *Gallicam*, quæ tenuissima. Columellæ *Viminea Salicis* tria genera: *Græca*, flavi coloris: *Gallica*, obsoleti, purpurei & tenuissimi viminis: *Sabina*, quam plurimi *Amerinam* vocant, gracili & rutila virga.

Græca rubens.
Amerina.
Nigra.
Candida.
Viminea.
Vitellina.
Gallica.
Differentiæ Colum.
Græca.
Gallica.
Sabina.
Accommodantur prædicta inter se & ad nostras.

Quæ sanè singula pulchrè cum iis, quæ Theophrast. tradit, convenire videntur. Nam primam Salicis speciem, quam Theoph. *nigram* aut *puniceam* vocat, Plin. viminalem, Colum. verò Sabinam & Amerinam: Germani Rott Weiden, rubras Salices, Lugdunenses etiamnum hodiè *Amerines & Ambres*, Parisienses *Osier* vocant, teste Dalech. Quod verò Plinius ait: Finditur Græca rubens, de Amerina quoque intelligendum, eiusdem Dalech. iudicio, quòd ea sola findatur. Nam Amerinarum Quædam rubet, quam Græcam vocant, Plin. etiam nigram, l.24.c.9. Quædam candida est: ideò ait Plin. Finditur Græca rubens, candidiórque Amerina, ita ut vox, Amerina, æquè ad rubentem & candidiorem referenda sit. Secundam speciem, quam Theoph. *Candidam*, Plin. *Vitellinam*, Colum. autem *Græcam* vocant: Germani Geel Weiden, *Salices flavas* nuncupare videntur, Tertiam quæ Theophr. *Helix* dicitur, Plin. & Colum. *Gallicam* appellant: Germani verò à tenuitate & exiguitate Klein Weiden, *Salices parvas* seu *humiles* nuncupant.

Plin. variè illustr.

Dalech. illa Plin. verba: *alia virgas sequacis ad vincturas lentitiæ*: de Amerina, ruffa, & vitellina intelligit. Et illa. *Alia prætenues viminibus texendis spectabili subtilitate*, de nigris & purpureis. Fortè rectiùs de Gallica ceu Helice, quam & tenuissimam idem Plin. dixit.

Helix unde

Videtur autem *Helix* dicta à similitudine Hederæ sic vocatæ, quæ ad iustum Hederę modum non excrescit: vel ἑλικὴν, ut apud Theophr. legitur, dictam putat Dalech. quòd maximè flexilis sit ac plicatilis: nimirum propter tenuitatem.

Dub. ex Plin.

Illud considerandum an non subsit aliquis in Plinio error, dum Amerinam l.16.cap.37. rubentem (ut exposuimus) & expressè candidam facit: eandémque libr. 24. cap. 8. nigram. Nisi legatur, uti corrigit Curtius: Columella autem rutilam. Quæ si quis non admittat, videat annon Plin. & Columel. in divisione Salicum discordent.

Diosc. de Salice tradit ac si una tantùm species esset. Nam arborem dicit vulgò notam. Fructum tamen ferre non ignoravit.

Salix Viminalis.
Salix Perticalis.

Cordus Salices sic distinguit: *Salix Viminalis* in Francia nostra copiosè propter Vites seritur *Perticalis* in Saxonia, ad Lupuli pedamenta. Perticalis est, quæ longiori talea sive pertica pangitur, ea non singulis annis putatur, ut Viminalis, sed quarto demùm anno. Longiorem enim ætatem Perticæ quàm Vimina requirunt. Atque hæc generum sunt nomina. Specierum verò quę certò demonstrari vetustis nominibus possunt, *Vitellina* & *Gallica*. *Vitellina* est, quæ German. Gelbe Weiden/ flava, & Totter Weiden vocatur. Frequens in Francia nostra, cùm Perticalis tùm viminea. *Gallica* verò est, quæ in obsoleto purpurea profert, & omnium tenuissima vimina: Germ. Harweyde, hoc est, *capillares Salices* à gracilitate vocant. Porrò (addit idem Cordus) qui Salicum figuras ignoraverint, consulant Herbarium Fuchsij, qui plurium specierum imagines delineari curavit. Pingit autem Fuchs. duas Salices hirsutas, & unam sine pilis, sed absque descriptionibus additis, quod non placet. Ipse quoque Cordus minùs diligenter Salices investigasse videtur, qui tam paucas differentias agnovit.

Vitellina nostr... Gallica nostras.
Fuchs. & Cord...

Sativæ. Sylvestr.

Gesnerus quoque postquam dixisset in Helvetia multa Salicum genera nasci, sativa & sylvestria, addit sylvestrium minimam Siler appellari: & aliam quæ læto est folio Salweiden.

Differen... Neoteric...

Matth. *Salicis quatuor sunt genera.* Nam *quędam* in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant perticæ & pali maximi usus ad vitium pedamenta: *Aliæ* non tàm proceræ, colore rufescentes, sequacis lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur: Has Salices Græcas vocat Cato. *Aliæ* firmiores, corbibus, & rusticæ supellectili admodum expetitæ. *Aliæ* minores ac mira tenuitate texendis canistris, cistellis, & calathis aptissimæ. Vt videas Matthiolum veterum differentiis contentum, differentiis nostratium inquirendis parum insudasse, ac usum tantùm nostratium illis accommodasse.

Græca.
Gallica.
Sabina. Amerina.

Tragus *quatuor quoque Salicis genera* constituit Fuchsius *tria*. Dodon. *duo tantùm*. *Vnam* quæ cæterarum arborum modo in proceritatem magnam assurgit: *alteram* quæ semper humilis est, & vimina profert, cuiúsque cortex interdum rubęscit, aliquando candicat, nonnunquam verò flavescit. Turnerus Anglus *tres tantùm agnoscit species*: *Græcam*, colore flavo, plurimam in Frisia Orientali circa Anricum: *Gallicam*, vimine rubro, in multis locis Angliæ & Germaniæ: *Sabinam*, quæ & Amerina, quámque in Italia tantùm & Frisia Orientali inveniri scribit. Totidem habet figuras.

Helica. Vitex.

Anguil. in Epist. scribit: Salicis species [veterum intelligit] omnes notas. Helicam, de qua scribit Theophrast. Bononiensibus nunc Viticem vocari, ex cuius virgis fiant pulcherrimæ cistellæ.

Ameri...

Scimus (inquit Aloisius in exam. Musæ Brassavolæ) Hermolaum dicere se non planè compertum habere, an Salix Amerina idem quod Agnos sive Vitex sit: Verùm, quia nullis quod suspicatur, coniecturis aut rationibus probat, propterea cum Diosc. tecúmque sentimus.

Sic Ruell. cũ aliis multis bonis ac doctis viris fa-

farragine nomẽclaturarum, quæ ſpuriæ in Dioſc. irrepſerunt, deceptus, tradit Viticem autore Dioſc. Salicem Amerinam à Latinis appellari, cùm inter has duas ſtirpes multùm interſit, doctiſſimorum Herbariorum quoque calculo, ut in hiſtoria Viticis oſtenſum. Enimuerò ſanè ſi Salix ſit frugiperda, uti Hom. cecinit: Amerina, ſi Vitex ſit, non omnis Salix erit frugiperda.

[…]merinam […] eſſe Vi[…]

Scaliger ſanè ad lib. Ariſt. de plantis annotavit, eum [ſi modò is liber eius eſt, quod Scal. negat, plauſibilibus ſanè argumentis.] contradicere ſibi de ſterilitate Salicis. Suprà namque [inquit]Salicis brevioribus ramis flores attribuebat: nunc amovet à toto genere fructum. At Amerina, ſi ex multorum ſententia ſit in Salicum cenſu: ſuis baccis ſive granis infirmet hanc ſententiam. Quibus Scal. verbis facilè intelligi poteſt, eum per Amerinam, Viticem, quæ grana fert, intelligere.

[…]riſt.con[…]dicit ſi[…] de ſteri[…]ate Sali[…] *Amerina […]ſit in Sa[…]um cen[…]*

Nos & alias Salices fructiferas, mox dicendas, obſervavimus ita ut ſaltem in iis edictum Homeri corruat: nec omnes ſint frugiperdæ.

[…]meri & […]ſt. error. *[…]riſt. not.*

Eodem errore & Ariſt. quoque lapſus eſt, qui lib. 1. cap. 18. de gen. animal. ſcribit nec Salicem, nec Populum ſemen aut fructum proferre. Verùm in utrique ſemina obſervamus, quanquam non in omnibus Salicis ſpeciebus. Et ex ſemine Salices natas infrà dicetur.

[…]agus re[…]b.

Remittit Tragus lectorem ad Ariſt. lib. de iuventute & ſenectute c.3. de Salice tradentem, quo tamen loco ne verbulo eius meminit. Alio quidẽ loco monet florem Salicis apibus gratum eſſe.

[…]lix ſine […]ulla.

Scalig. annotat, ſe Salicem ſine ullo medullæ momento vidiſſe.

[…]onemb. […]itur.

Cronemburg. lib. 3. de comp. med. ſcribit Plinium lib. 16. cap. 37. octo Salicis genera proponere: Quæ tamen omnia ex Plin. verbis, noſtra diligentia extorquere nondum potuit. Herbam porrigemus ei, qui id præſtiterit.

[…]e diffe[…]ia Sali[…] conſti[…]ntur.

Cæterùm in conſtituendis Salicum differentiis reſpicias licet, *vel ad locum*, in quo naſcuntur: vel *ad uſum*: vel *ad corticis colorem*, ex quibus fontibus ſuas potiſſimùm deſumpſit differentias Dalech. in Hiſt. Lugd. Nam, inquit, Salices *aliæ* ſunt παϱυδϱοι, id eſt, aquaticæ: *aliæ* ſicca loca non dedignantur, ut Amerina, quæ in vinetis, quantumvis aridis & ſiccaneis paſſim proſilit. *Aquaticarum aliæ* pigris & ſtagnantibus aquis gaudent, & ad rivorum fluviorúmque margines, leni lapſu fluentium, vel pingue craſſúmque ſolum rigantium proveniunt. *Aliæ* glareoſis, lapidoſis, arenoſiſque torrentium & rapidorum amnium ripis. Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo, *differentiæ aliæ* ſumuntur. Quæ ut ingenioſè quidem à perdocto viro tradita ſint, tamen non omnes Salicum differentias exactè deſignare poſſunt. Sunt enim & *aliæ* à magnitudine ſeu proceritate, à panniculi ſeu floris ſpecie, à figura foliorum, à fragilitate & lentitia virgarum &c: Immò & ab ipſo quoque fructu: Vt nihil dicamus de exoticis Salicum ſpeciebus infrà tradendis.

[…]ferentiæ […]auh. […]rticalis. […]inalis. […]ilis. […]ctifera. […]lica. […]œnicea […]oph. […]rpurea […]ca, Vi[…]ca.

Quas C. Bauh. diligentia conſignavit, ita habent. Salix alia *perticalis*, alia *Viminalis*. *Perticalis*, quæ vulgaris & prima, vel eſt *ſterilis*, flores ferẽs amentaceos ante folia, vel eſt fructifera ferens racemulos, Populi inſtar oblongis granulis. *Viminalis* variat *colore, corticis magnitudine & fructu*. Colore eſt cortex albo ſeu pallido, *Gallica* dicta: nigro, *Phœnicea* Theoph. *Purpurea* Plin. Luteo, *Græca* dicta, *Vitellina* Plinio: Cinereo quæ *latifolia* ſeu *aquatica*. *Magnitudine alia viminalis magna, alia parva.* *Magna*, quæ ſecunda eſt Salix, purpurea nigra Viminalis, cui peculiare, quòd ad cuiuſque folii petiolum gemina ſemper ſint foliola, μελανόφλοιος Theoph. Tertia: Salix, phoenicophloios, ſive phœnicea. Quarta: Salix lutea. Quinta Salix Latifolia, quam aliqui Elæagnon Theoph. cenſent, quæ duplex, alia folio oblongo, quæ *Salix Caprea* latifolia Tab. alia folio rotundo, *Salix* 4. Trago. 6. Salix anguſtifolia. 7. Salix longiſſimis foliis, Elæagnos Hiſt. Lugd. *Parva* variat foliis latis & anguſtis: Latis, Salix humilis repens, quæ duplex apud Cluſ. in Hiſt. Pan. hæc octava eſt & nona. 10. Rotundifolia infrà deſcribenda. Anguſtifolia duplex Cluſ. undecima & duodecima. 13. Salix Helice Hiſt. Lugd. quæ baccas fert rubentes & caput ſquammis compactum. 14. Salix marina, quæ teſtis oſtrearum & ſaxis in mari adnaſcitur. Fructu variat quòd alia ſterilis, alia fructifera, ut ſuprà dictum. Quas omnes differẽtias mox ita proponemus, ut vel ex titulis quovis obiter induſtrio Herbariæ ſtudioſo dignoſci à ſe invicem queant, ubi priùs nomenclaturas generales dixerimus, & alia quædam generalia.

Latifolia. Magna. Melanophloios Theoph. Phœnicophloios. Lutea. Elæagnos Theoph. Salix Caprea. Anguſtifolia. Parva. Humilis repens duplex. Rotundifolia duplex. Helice. Salix marina.

Græci ἰτέαν vocant. Lat. *Salicem*, quòd ea celeritate creſcat, ut *Salire* videatur, uti Feſtus & Maurus Servius volunt. Arab. *Bulef, Bhulles, Saffaf*, aut *Chalif* dicitur, & ut alii volunt, *Saſas* quoque apud Avic: Iudaicè *Araf.* Germ. Weiden/ Weidenbaum/ Felbinger/ Felber. Belg. Wilghe/ Willighenboom. Gal. *Saulx.* & *Saule* & *Saulge.* It. *Salice, Salzico.* Hiſp. *Saure, Salgueiro.* Angl. Willoer-tree aut Sallower-tree: Borealibus, Saugher-tree. Bohem. Wrba. Lugduni Salices viminales dicuntur *Ambres*, quum Burgundis & Montbelgardenſibus fructus Rubi Idæi, ita dicantur. Ramus Salignus Græcis ῥὶψ, aut vimen flexile à ῥέπω, quòd ob lentitudinem flectatur. Trunci ſummum ruſtici *Caput* vocant.

Nomina & Synonyma linguar.

Salicem Poëtæ, variis epithetis ornarunt: unde Virgil. Ecl. 1.

---Salices carpetis amaras

Animalibus tamen, maximè Capris dulcis eſt: Valdè enim appetunt eas. Lenta Salix eidem. Vnde etiam Ovid. Metam 4.

Lentior & Salicis virgis

Et Idem Virg. Georg. 2.

Et glauca canentia fronde Salicta.

Item eodem lib.

Incultique exercet cura Salicti.

Amnicola & *curva* Ovid. Fœcunda *viminibus* Virg. *Tenera* Lucret. Dicta & *cana, viminalis, perticalis, ſylvatica, fluminea, amnicola, umbroſa, erratica, reſonans, opaca &c*: Malè verò frugiperdam dictam Homero dicas, ſi omnem intelligat: benè, ſi aliquas tantùm. Nam aliquas ſemen ferre mox patebit, & ex ſemine quoque naſci à Trago & nobis obſervatum.

Epitheta.

Salix munda apud Iuriſconſultos, ea dicitur quæ omni ſpurcitia & frondibus liberata & purgata eſt, aptáque & ad viendum & alligandum: ut quum ex arundine iuga fiunt, aut pedamenta adminiculáque vitium. Verba Iuris Conſulti ſunt: Et Salicis mundæ annua librarum viginti millia. Turneb.

Salix munda I C.

Qui *Salicis ſpumam albicantem* adnotatam reliquerit, inquit Matth. inveni neminem: quæ delapſis ſtatim floribus, è ramuſculis uvæ modo dependet, donec ventis arrepta huc & illuc, plumæ modo, impellitur. Sed parum attentè Matth. legiſſe videtur Plinium de Salicibus tradentem, qui apertis verbis ſcribit. Salicis Fructum antè

Salicis ſpuma.

maturitatem in araneam abire: quà aranea nihil aliud, quàm id, quod Matth. spumam vocat, intellexisse videtur.

3 Ἀκρὰς succus triplex. Diosc. succi Salicis vnius tantùm meminit: At Plin. Salicis succum trium generum esse prodidit. *Vnum*, quem arbor ipsa exudat gummi modo. *Alterum*, qui manat è plaga cùm floret, ex ciso cortice trium digitorum magnitudine. *Tertium*, qui detruncatione ramorum à falce [Salice Dal.] destillat, quorum vires infrà dicentur. Nunc nobis observatas differentias proponamus.

SALIX MAXIMA, FRAGILIS, ALBA, HIRSVTA.



Descriptio SALICVM maxima in magnam excrescens arborem, *Folia.* foliis est alternatis, rarioribus, semunciam plus minùs latis, sescunciam aut duas uncias cum dimidia longis, utrinque hirsutis & incanis, (prioribus tamen nonnunquam glabris) potissimùm verò parte inferiore, ac in extremitatibus virgarum supremarum. Est & ubi superior facies pilis propemodum destituitur. Sed & in eo variant, quòd interdum serrata sunt, interdum crenæ, vixdum apparent. *Florum spica. Cortex.* Virgis, ut post describendæ, adnascuntur multæ florum Spicæ, molles & incanæ, quæ maturitate in pappum abeunt. Cortex cineraceus aut rubescens, vimen fragile.

Salix alba Theoph. Hæc Theophr. nostro iudicio ἰτέα λευκὴ, Salix alba est, cui album tribuit corticem, ad differentiam nigræ, & virgas spissiores [πυκνοτέρας: quanquam alij καπυρωτέρας, idest, fragiliores legere malunt.] *Amerina Plin.* Eadem Salix Amerina & Candida Plin. Perticalis Colum. qua ad vinearum perticas etiamnum hodiè locis quibusdam utuntur. *Fuchsii error.* Scimus Fuchsium aliam pro alba Theophrast. intelligere, nempe flavam: verùm ea non habet spissiores virgas nigrâ, sed graciliores. Præterea omnia meliùs quadrant cum ea quam exhibemus.

An de hac Virgil?

Glauca canentia fronde salicta.

Glaucedo sanè optimè quadrat. Fortè Perticalis Cordo, quamvis ad luteam referat. Salix candido vestita cortice, fragilis: Die Andere Weyden/ weiße mürbe/ Bruchweiden Trago. An eidem Salicis 3. genus: Bruchweiden/ : Weißweiden, sicut & Taber. vocat? An hanc Clus. intelligit in Pan. cùm ait: In Insula Danubij, quæ è regione Posonij est, altissimas & crassissimas Salices vidisse memini: *Viscum Salicis.* Maxima prægrandium Visci fruticum copia onusta. Et nos quoque iuxta Fontem frigidum, *Froidefontaine* Burgundis dictum oppidum, hanc ipsam Salicem, de qua hic agimus, ni multùm fallimur, Visco refertam vidimus: ut hanc Clusium intelligere vix dubium sit. An Salix alba perticalis Hist. Lugd. cui potissimùm convenit quod scribit Plin. l. 16. cap. 37. Cæduæ Salicis densiorem esse tonsura fertilitatem, & brevi ligno [non pugno, ut mendosi Cod.] veriùs quàm ramo, &c. Primum genus Dalec. sententia, inquit Hist. Lugd. dicimus esse vulgarem Salicem, in magnam arborem crescentem, cortice candido, quæ Theophrast. & Plin. est Salix alba, prior, arborescens, & perticalis. *Salix vulgaris. Salix alba.* Nec Fuchsij placet opinio, qui Salicem Theoph. albam Plinij Vitellinam, id est, flavam, esse putat: quoniam in flava Salice virgas πυκνοτέρας, spissiores, quàm in nigra non videmus, vel ut quosdam legere diximus, καπυρωτέρας, fragiliores: quas tamen habet alba Theophr. autore: sed tenuiores Plin. sententia, vel ut legendum censemus, firmiores.

Cæterùm folia habet Salix hæc arborescens oblonga, angusta, Oleæ similia, supernè virentia, infernè candicantia.

Non displicet in H. Lugd. poni pro Salice hac nostra figuram ex Matth. sub hoc titulo Salix alba Perticalis vulgaris.

Locus. Crescit in locis madidis, circum prata rigua maximè. Ex hac Lugdunum perticas longas advehunt pro hortis, *Maiere* vocant. Observantur etiam circa Genevam, Basileam, Montbelgardum, & aliis multis locis.

SALIX PVMILA ANGVSTIFOLIA, INFERNE LANVGINOSA: eiúsque varietas.

Descriptio INVENITVR porrò authore Clusio in Pannoniæ & Austriæ quibusdam depressis cæduis sylvis & vliginosis pratis, Salicis genus quoddam gracilibus & cubitalibus interdum virgis assurgens, lentis, quę à medio ad summum ramulorum, *Florū spica.* multas ferunt exiguas florum spicas, molles & incanas, maturitate in pappum & lanuginem abeūtes: *Folia.* folia quàm pumilæ augustifoliæ prona parte cinereæ & postea describendæ breviora, angustiora supernè viridia, infernè cana lanugine pubescunt & splendent. *Radix.* Radix digitum crassa est, & tenuibus fibris prædita. Sed & virgulta secundum summum radicis caput, quâ telluri cohærent, subinde tenues & capillatas fibras agunt. *Alia similis.* Nec huic dissimilis, paulò tamen latioribus foliis prædita, quæ passim in sabulosis Hollandiæ aggeribus Oceano adiectis inter gramina & spartum, Halm illis nuncupatum nascitur.

SALIX ANGVSTIS ET LONGISSIMIS FOLIIS CRISPIS, subtus albicantibus.



Descriptio. Cortex. VIRGAS cortex virescens obvestit, aut cineraceus, suntque eæ longissimæ & simplices, nullis adnatis virgultis donatæ, obsequiosæ admodum: *Folia.* Folia quoque longa admodum, angusta, & crebro agmine ramos stipantia, superiùs virescunt, inferiùs cum nitore ad obiectum luminis vario canescunt, a nervo medio

medio obliquis in margines nervulis exporrectis, in ambitu crispa magna ex parte, quod pictor noster exprimere neglexit.

xcremen-tum. In hoc genere excrementum Gallæ simile foliis adnatum observavimus. An Hist. Lugd. *Elæagnu-al.* Salicis 6. genus: quod Dalech. Elæagnum arbitratur, in sabulosis nascentis propè rapidos amnes duntaxat, ut ad Rhodani ripas? An Clus. Pan. Vulgaris Salix, quæ foliis alioqui angustis, prona parte incanis? An verò Amerina ex qua corbes fiunt. *Locus.* Et hæc riguis gaudet locis & pratis, cuiusmodi in locis circa Montbelg. & in Ducatu VVirtemb. inter Bol, vbi admirabile balneum, & Wysensteig observavimus, aliísque non paucis. *Vsus.* Ex hac potissimùm, quòd vimina proferat longissima, sine adnatis, & lenta, plectuntur quasilli, sportulæ, vanni, cathedræ & anaclinteria.

SALIX TENVIOR, FOLIO MINORE, VTRINQVE GLVBRO, fragilis.



scriptio. VTRAQVE parte glabra sunt huius *Folia.* folia, aliàs uncia non longiora, aliàs tres uncias longa per ambitum ut plurimùm crenata, ex adverso ferè posita. *amen-* Nucamenta producit hoc genus longa, racemosa, è plurimis vasculis ceu acinulis, qui in duas carinulas dehiscētes, *anugo.* lanuginem ostentant, præcedunt tamen *losculi.* muscosi flosculi, quibus iam iam defluere incipientibus ad nucamenti fastigium adnascitur excrementum quoddam bombycinum, unciâ longius, candidum, lanâ tum substantiâ fungosâ, tum etiam colore per omnia referens, teres, atque oblongum, quòd si quis aperit, in eius meditullio insecti quoddā genus minimum reperit albicans, pediculum capitis æquans, in eo tamen differens, quòd teres fit, atque oblongiusculum, depes, nullámque progrediendi vim in se habens.

SALICIS RACEMI SEV NVCAMENTA, ROSÆ ET CAPITULA squammata.



Cæterequi notandum, quòd in exteriori parte excrementi huius flosculorum lutei apices toto se proferant ambitu, exertíque suis finibus conspiciantur, suis tamen longioribus petiolis excrementitiæ substantiæ toti involvantur, obtegantúrque. Observavimus quoque excrementum producere in ramulorum fastigio, Rosæ æmulum, foliis confertim stipatis compactile, partim hirsutis, partim glabris. *Excrementum rosa æmulum.* Icon prior quam iam sculptam emimus minùs placet. De hac sic Hist. Lugd. Dalech. Salicis quintùm genus omnium brevissima, Helice fructifera, à nigra certè & alba diversa, quamvis pumilam in eo utroque genere, ut diximus, Theoph. esse tradat: virgas tenuissimas, maximéque exiles profert, cortice subluteo vestitas. Huic folia paribus semper intervallis gemina, cùm in aliis generibus temerè, nullóque ordine disposita sint, candicantia sed non lanuginosa, brevissima, conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante semper ad foliorūm radicem velut novo aliorum conceptu, quod huic proprium est.

Porrò sæpè foliis insident Vesicæ, quales in Vlmi foliis reperiuntur, subrubentes. *Vesicæ.* Ramorum autem vertici foliosa capitula, delapsis iam foliis in arbore manentia. Quare hanc Salicem, ut autor est Theoph. fœcundam esse Arcades existimarunt. *Rosa Salicea.* Est enim hæc Salix Helice Theoph. eiusdem Dal. iudicio. *Salix Helice Theoph.*

An Fuchs. Salicis genus 3. Klein Weiden: Helix Theoph. Gallica Plin. & Colum. Gesnero Salix minima Siler dicta. Haarweiden, in margine ad Cordum, dubitamus tamen an Cordus hanc nostram intellexerit.

An Anguil. Salix Helica Theoph. *Vitice* Bononiensium, ex qua fiunt pulcherrimæ sportulæ. *Vitice.*

An Matth. Salices minusculæ ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis ac calathis aptissimæ. An Clus. in Pan. Salix angustifolia Panoniæ genus peculiare, iuxta torrentes & udis locis nascens, crasso caudice, & ramis in multos tenuiores frequentiorésque ramulos divisis præditum, quàm vulgaris ea Salix, quæ foliis alioqui angustis, prona parte incanis est. *Salix Angustifol. Pannon. Clus.* Eius, inquit ille, præterea folia, licet subtus canentia, supernè cum virore alba quadam lanugine pubescunt, angustoria sunt, in longiorem mucronem desinunt, frequentioráque in ramulis nascuntur. *Folia.* Flores item aliis generibus similes, pallidi, Seménque minutissimum, nigrum, candida, mollique lanugine exceptum, levis auræ arbitrio huc illuc fertur. *Flores. Semēnque.* Solet etiam hæc Salix aliâ quâdam notâ à cæteris distingui, quòd plerumque tuberculis quibusdam subrubentibus baphico cocco ferè similibus folia onerata habere conspiciatur. *Tubercula.* Vienna torrens, qui sub Vienna urbe in Danubium influit ea maximè abundat.

An Gerardo in hist. Angl. Salix 5. Rosea Anglica: The Englisch Rose Willow. *Salix rosea*

Passim in pratis & riguis fossis circa Basileam, in Ducatū VVirtemb. Alsatia, Brisaci ad Rhenum, Genevæ ad Rhodanum, Montbelgardi, ubi & in horto Principis tùm hæc tùm aliæ plures Salicis species Labyrintheum hortum efficiunt fossa aqua plena undique cinctum. *Locus.*

SALIX PVMILA ANGVSTIFOLIA, PRONA PARTE CINEREA.

Descriptio. Huic generi, notante Clus. graciliores sunt virgæ, ut plurimùm pedales, nonnunquam



dodrantales dũtaxat, rectæ, lentæ, subflavo cortice tectæ. *Folia.* Vncialia folia, sativi Lini foliorum modo angusta, supina parte viridia, prona verò cinerea, & cùm novella adhuc sũt, omninò cana. *Flos.* Flos ùt in vulgari flavescens, exigua, brevi, mollique spica ante folia nascitur, at in candidam deinde lanuginem resolvitur. *Radix.* Radix digitali crassitudinis, obliqua, nigra, & tenuibus fibris donata est.

Locus. Crescit in udis cæduis sylvis infra Francofurtum ad Mœnum.

SALIX HVMILIS REPENS ANGVSTI FOLIA LOB.



Descriptio & locus. ERICETIS Antuerpiani agri palmaribus & sesquipalmaribus cauliculis repit: *Folia. Flores.* folio Rhamni 1. & floribus muscosis. Salicis gustu amaro, Lob. Salicis huius figuram sine descriptione ponit Dod. Lobelij verò descriptio proposita brevis admodum. *Icon.* Icon sanè ab utrisque proposita nos movit ut ab aliis separaverimus. Antuerpianos a. herbariæ studiosos hortamur, ut exactiùs describant & moneant, an alicui à nobis descriptis conveniat.

SALIX LVTEA, TENVIOR, SATIVA, VIMINEA.

1 *Descriptio* IN pulchras arbores adolescit hoc Salicis genus, quorum vimine, nullum nobis notum ligandis vitibus similibúsque aptius, tanta est támque lenta rupturæ secura flexilitas, vt meritò viminea κατ' ἐξοχὴν dici mereatur. *Cortex.* Cortice integitur vitellini coloris, amaro. *Folia.* Folia rara, acùta, palmum circiter longa, semunciam lata, supernè cum virore splendentia, glabra, incana, infernè nonnihil pilosa, potissimùm superiora, *Sapor.* exiguis per ambitum denticulis crenata, nullo manifesto amarore prædita, adstrictionem quandam præ se ferentia. 2 *Varietas.* Ab hac differre volunt Sa-



licem illi per omnia similem, cuius tantùm cortex pallidior, & quę non minoris usus, etsi minoris commendationis. Ex Fuchsio figura nostra crenas parum feliciter exprimit, quæ obscuriores paulò, solẽt esse quàm in Salice rubra. At in hac icone pinguntur veluti pili rigidi.

An Matthiol. Salices non tàm proceræ, colore rufescentes, sequacis lentitiæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur? Talis sanè nostra hæc est. Salicis 2. genus, **Berlweiden & Bachweiden**/hoc est, Lutea & aquatica, eidem. Clus. in Pan. scribit: Salicem vulgarem luteam sive pallidam Vngaris **Saar fiz** vocari. Salix 4. Vitellina. Salix Græca Taber. qui & aquaticam cum Matth. vocat, cùm tamen minùs quàm aliæ sit aquatica, etiámque nonnihil siccis locis proveniat. *Fuchs. reprehen.* Hanc Fuch. Salicis 2. genus, Candidam Theophr. & Plinij Vitellinam, Columel. Græcam facit. At nos Candidam Theoph. non eandem censemus cùm Plinij Vitellina, uti iam dictum sub Salice alba, foliis utrinque hirsutis. *Salix Vitellina Plin.* Statuimus tamen & nos Salicem hanc Vitellinam Plinij. Cordus ètiam **Dotterweiden** vocat, & duûm generum facere videtur, quando frequentem in Francia dicit, cùm Perticalem, tum Viminalem. Tertij generis Salices luteæ Trago.

Locus. Hæc si quæ alia passim colitur ad vites & hortorum septa nectenda. Ex hac potissimùm Labyrinthus in horto E.C. Montbelgardensi nostra cura factus. In Alsatia potissimùm circa Ruffacum etiámque circa Basileam proceras arbores *Cultura.* quales alibi non vidimus, observavimus. Ramos crassiores præsectos contorquent & connectunt, ut deinceps veluti scalas ostentent, pluresque eiusmodi, annuatim sibi invicem incumbentibus, mirabili figura.

SALIX SPONTANEA FRAGILIS AMYGDALINO FOLIO, AVRICVLATA & non auriculata.

Descriptio. Cortex. Sapor. Folia. SPONTANEA hæc Salix cortice obtegitur atrorubente rariùs albo, vehementi adstrictione cum levi amarore prædito. Folia longa, mediocriter lata, mucronata, lenticulata, tàm suprà quàm infrà, virentia & glabra, quorum pediculo brevi auriculæ binæ crenatæ appositæ: *Auriculæ.* sapor his potenter adstringens minùs amarus quàm luteæ. *Sapor.* Virgulæ tenuiores flexum vix ferunt nisi torqueantur, maiores rumpuntur. Mirè ludit: folia modò auriculata, modò auriculis carent: cortice vestitur modò albo, modò purpurascente. Pictor vel potiùs sculptor paucorum foliorum crenas ritè expressit, reliquis ignoranter pilos affinxit.

An



Siler. An Anguil. epist. 4. Siler arbor species Salicis, foliis latioribus reliquis Salicibus: Patavinis *Salice aquarolo*, ramis valdè lętis. Quod postremum sanè huic nostræ non convenit.

Melanophlœos. Salicis 3. genus Dalech. purpurea cortice obscurè purpurascente, quam μελανόφλοιον, id est, cortice nigro amictam Theophrast. & Asiani vocant, Pli. Purpuream: foliis venosis, obscurè virentibus, in ambitu serratis, ad folii cuiusque petiolum geminis semper foliolis subrotũdis, quod peculiare nacta est.

Purpurea. In Hist. Lugd. supra figuram, Salix purpurea nigra viminalis. Quanquam minùs viminea sit cæteris plerisque, uti dictum.

Taber. duas proponit icones sine descriptione: Vtramque serrato folio: hoc titulo: Salix silv. latifolia, Breit seilweiden: & Salix sylv. angustifolia Schmal seilweiden. Prior huic nostræ respondet: posterior cui respondeat nescimus.

Tabern. & Gerard. Sic & Gerardus utramque Tab. iconem, his nominibus: 1. Salix, The commun Willow. 2. Salix aquatica, The Ozier or Watter Willow. Nec benè destinguit eas.

Locus. Provenit hæc in fluminum sabulosis ripis, quæ præcipiti cursu verticosa ruunt, ut Rhodani teste Dal. Observavimus etiam in valle fontium acidorum Griesbach cortice albo. Basileæ in dumetis non uno loco. Montb. passim acervã in horto.

Vsus. Hæc si Plinii purpurea sit, ut vult Dal. nec refragamur, viminib⁹ texendis iã olim virgas tenues præbuit, quibus corbes, sportas, qualos, canistra, fiscinas & id genus alia utensilia vasáque conficiebant spectabili subtilitate.

SALIX RVBRA MINIME' FRAGILIS, FOLIO LONGO. ANGVSTO.



Descriptio 1. MAGNI usus est hæc Salix apud hortulanos, si quid ligandum: cuius *Cortex* cortex intensè rubet: *Folia.* folia oblonga, acuta utrinq; glabra, sed subtus nonnihil candicantia, argutis denticulis undique crenata. Vimen lentum, & utliber, obsequiosum. Huc pertinet & illa varietas, quæ vulgatior, cortice minùs rubente, fortè & foliis latioribus.

Nostra figura, quæ Fuchsiana, minùs benè crenas exprimit, cùm pilos potiùs ostentet. Hæc Theoph. *Salix nigra*: & *Salix Græca rubens, & nigra Asiæ, eadémque viminea purpurea* Plin. *Salix nigra Theoph. Græca Viminea Plin.*

An Cordo Salix Gallica, Har Weiden? Scimus tamen Gesnerum hanc ad aliam speciem referre.

Salix rubra Viminalis, Rote Bandweiden / Trago.

Salicis 1. genus, Rotweiden / Sabina & Amerina Colum. & Fuchsio. *Sabina, Amerina Colum.* Quanquam difficile sit iudicare an sit Sabina & Amerina, quum Colum. dicat rutilam esse: Plin. autem uno loco candidam faciat, altero nigram. Fortè ut nos, ita & Plinius varietates observavit.

Salices rubræ Matthiol. Salicis 4. genus: Salix Phœnicophlœos sive phœnicea Hist. Lugd. *Phœnicophlœos.* quòd eius cortex palmularum colorem referat: unde & nomen: folio purpureæ similis, minùs serrato, ad cuius exortum nullæ foliorum appendices emergunt, qua nota ab illa facilè distinguitur, viminum & virgarum pari gracilitate.

Salix punicea Sabina, & Salix Viminalis, Rote Baumweiden Tabern.

An Clus. in Pan. Salix rubra, Vngaris dicta *Fiz-fa.*

Locus. Et hæc passim in pratorum & hortorum marginibus colitur. Est & spontanea, infrequens: Montbelgardi & Basileæ abundat.

SALIX LATIFOLIA INFERNE' HIRSVTA.



Descriptio. LATIFOLIA Salix ex foliorum argumẽto nobis dicta, *Folia.* cuius folia interdum palmum aut sesquipalmũ longa, latitudine quadrantali aut etiam palmari; nervosa, sunt & minora, pronâ parte incana & hirsuta, supinâ verò viridantia, *Sapor.* sapore adstringẽte sine morsu aut amarore, pediculo semunciali *Auricula.* cui sæpè auriculæ caulẽ amplectentes adnatæ.

Catuli. Catulos profert staminulis crocantibus plenos, quos seorsim fabrè appinximus: *Racemuli.* quibus succedit in receptaculis racematim cohærentibus *Lanitium.* lanitium quoddam candidum. *Cortex. Sapor.* Vimina crassiuscula, incano hirsuto cortice amaricante tecta, tuberculis aliquãdo ex dulcedine leviter adstringentibus nodosa, fragilia. Interdum cortex veluti fuligine obductus videtur.

Tragus not. Hanc ex pictura potiùs quàm descriptione apud Tragum agnoscas, quam postremum seu 4. Salicum genus facit, & Seilweiden vocat, quasi verò & ipsa viminis officium tàm egregiè præstet, ut vox illa Seil, quæ funem denotat; insinuat. *Salix caprea.* Rectiùs Gesnero *Salix sylv. latifolia* & Salweiden dicta. *Salix aquatica.* Lob. *Salix ca-*

prea rotundifera, Rund Seilweiden: & *Salix caprea latifolia* Breit groß Seilweiden Tabern. nam duas icones habet sine ulla descriptione, nec docet quà in re differant, nisi titulo tenus & icone. Salix sanè ista multùm variat: nolumus tamen ideò species temerè multiplicare, quod Arist. edicto cautum. Eundem sequitur Gerardus Anglus, & priorem The Goate round Leafed Willow: Posteriorem The Goate broad Leafed Sallow vocat. An Anguil. epist. p. 64. de hac: Elæagnus Theophr. apud quem pro μελία, id est, Fraxino, legitur μηλέα, id est, Pomus. Manifestè apparet similiorem Fraxino quàm Pomo: verùm nonnihil pilosa. Flos similis Populo albæ, sed minor. Fructum non fert. Invenitur in Vmbria in insulis, & in Abruzzo ad fluvium *Sanguine*. Patavinis *Zengale* dicitur.

Taber. repreh. & Gerard.

Elæagnus Anguill. Theoph lecto.

An de hac Clus. in Hisp. Elæagnus Theoph. nihil aliud videtur, quàm Salicis genus, quod Atrebatenses *Salengre* nominant. An eidem in Pan. l. 1. c. 27. Salix latifolia aquatica Rekottye fa Vngaris dicta. An eidem ibid. c. 28. Salicis genus quod Elæagnum Theophr. censent. Item: An idem de hac in Hist. in fol. l. 1. c. 21. ἐλαίαγνος Theoph. videtur Salicis genus esse: & aliquando illud esse existimavi, quod secundum aquas nascens, ampliora, candidioráque habet folia quàm cæteræ Salices, ad Mali folium nonnihil accedentia, sed longiora: florem seu iulum mollem, villosum, candicantem antè quàm sese expandat, Populi albæ iulo similem: Lignum reliquis salicibus lentius, & ad multos usus utile. Omnia sanè pulchrè huic nostræ Salici competerent, nisi diceret lignum lentius: quod facit ut dubitemus quam intelligat, nisi ipse fortè in ligni iudicio deceptus sit. Nec ausimus asserere de qua Salice scribat Goropius in Adriaticis l. 1. p. 29. *Salicis ripariæ* genus illud, quod foliis est, quàm cæteræ albioribus Wermenheut nominatur &c. Hunc fruticem Theophr. Elæagni nomine descripsit, & flos ei Populi sed minor. Florem hoc loco Theoph. pro nucamento posuit &c. Nostri dubii occasio quòd in præsentia, Goropij codex nobis non sit ad manus, quódque hæc nostra Salix cæteris non albidior videatur.

Salix latifolia Clus.

Salix riparia.

An Matth. hist. German. Seilweiden aut Seilen.

Salix Platyphyllos. Leucophloeos.

Abortiva huius generis Salix humilis.

Folia parva.

Hist. Lugd. Dalech. Salicis 2. genus: Salix Platyphyllos, sive Leucophlœos, id est latifolia & candidò cortice, quam quidam pro Elæagno depinxêre. In convallibus altissimorum montium & frigidissimorum Segusiani tractus, ad fontium scaturigines, & stagnantes in pratis rivulorum aquas huius generis arbuscula nascitur, velut abortiva, folijs tàm exiguis, ut teruncio ampliora non sint, rotundis: confertim stipatis, supernè ac infernè candicantibus & lanuginosis, toto frutice non altiore palmo, quem ob brevitatem, & ita compressam ramusculorum ac frondis congeriem pro Salice vix agnoscas.

Hist. Lugd. taxat.

Portò in Hist. Lugd. duæ ponuntur figuræ eiusdem arboris: uni titulus: Salyx Platyphyllos Leucophloeos: alteri platyphyllos Leucophlœos Dalech. quæ meliùs placet, quanquam neutra valdè bona sit.

Locus.

Gignitur in solo macro arenoso, lapidoso quoque, eodem teste, sed udo, ad torrentium margines, & in sylvis umbrosis: præsertim quà collectis in lacunas aquis terra humescit, aut quà fontium scaturigines prosiliunt. Basileæ propè Leutrach, etiámque in montibus vicinis: Genevæ in colle Abbatiæ: in valle *Griesbachiana* propè fontes acidos: Montbelgardi passim & in horto Labyrintheo Principis. In Alsatiæ multis locis, aliísque Iuli Iulio conspiciuntur.

Tempus. *Vsus.*

Salix Platyphyllos, notante Dalech. interiore cortice est rubro, quod huic generi proprium est, exteriore ad ligandum apto, ut ex ligno contuso, ac intorto. Quamobrem eo rustici Allobroges lignorum fasciculos, quos venales in oppida comportant, vinciunt, ligno fragiliore quàm Salicis primo loco à nobis descriptæ. Huius carbo citissimè ignem concipit. Quapropter ad pulverem excutiendis bellicis tormentis necessarium uritur. Præstat etiam delineandis iis, quæ pictores ante accuratam operam imitanda sibi proponunt.

Vimina.

Carbones ad pulverem pyrium.

Carbo pictorum.

SALIX LATIFOLIA NON HIRSUTA, CVM GALLIS.



Descriptio.

EST & aliud Salicis latifoliæ genus, cuius folia non ad maximam prioris latifoliæ latitudinem accedunt, mediocribus tamen eius generis paria & serrata, verùm nec suprà nec subtus hirsuta, neque etiam candicantia, sed lævi glabritie viridantia, cortice vimen obtegente nigro: quæ obid, nisi folia essent lata, ad nigram Theophr. referri posset. Lugduni collegimus cum Pilulis in foliis.

Folia. *Corte.* Locus. *Pilula.*

SALIX PVMILA LATIFOLIA PRIOR ET SECVNDA CLVS.



Descr. Locus.

MONTIVM herbosa & aperta iuga pumilas Salices alunt. Prior virgas habet minimi digiti crassitudine, humi fusas, pedales, interdum etiam maiores, frequentibus præditas ramulis, qui sursum attolluntur, & inter gramina emergunt uncialibus ferè foliis obsiti, supernè viridibus & splendentibus, infernè subcinereis, & quodammodo canescentibus, non multùm absimilibus Vitis Idææ 2. foliis. Fert ea in tenellis ramulis flosculorum

Folia. *Flore cati.*

rum

rum molles spicas: quibus succedunt capitula ut in maiore & latifoliâ Salice, quæ matura aperiuntur Augusto, mollémque lanuginem fundunt, in qua pusilla nigra grana latent. Radix admodum crassa est, pro plantæ tenuitate, crassísque & obliquè sparsis fibris firmata.

Posterior similes fundit virgas, humi etiam iacentes, nonnunquam paulò longiores, magis scabro cortice tectas, & in frequentiores ramulos divisas, quas similia cum superiore folia ambiunt, magis mucronata, supernè viridia, infernè splendentia, licet tenui lanugine pubescant. Huius florum spica sive iulus crassiusculus est, illi penè similis, qui in latifoliâ Salice nascitur. Radix cum superiore convenit, imò crassior quodammodo videtur, non minus quàm illa dispersa, virgis etiam secundùm radicis caput interdum fibras agentibus. Describit Clus. sub Salicis pumilæ latifoliç prioris, & alterius pumilæ latifoliæ titulis. *Salix pumila*, Klein Weiden Tab. *Salix 6. humilis*, The lowe Willow Gerardo. An Camer. apud Matth. hist. Germ. Erdweiden: *Salicula repens*, quæ copiosè reperitur in Sabaudiâ & Lugduni Gallorum.

SALIX PVMILA, FOLIO VTRINQVE GLABRO.



Virgulas hæc habet palmares aut sesquipalmares, cortice rubente vestitas, à quibus prodeunt nonnunquam fibræ tenues quibus denuò radicatur. Folia per ramos semunciam aut unciam longa, parum supra unciæ trientem lata, leviter in mucronem desinentia, utrinque glabra. Capitula pro plantulæ proportione magna, racematim cohęrentia, in duas retortas veluti corniculatas carnas dehiscentia, lanuginem candidam exhibent. Adversf.

Salix humilis repens Pen. & Lob. Adv. & obs. *Chamæitea*, Grundweiden Taber. ut videtur: ponit enim tantùm iconem, non describit, quemadmodum & *eius simia* Gerardus Anglus.

Crescit in monte Pilati Helvetiorum: montibus Sabaudiæ, Lugdunensibus & Veganiis haud infrequens.

SALIX PVMILA FOLIO ROTVNDO.

Vix humo se attollit palmaris ista Salix, ramulis prædita rubentibus, iisq; magnam partè nudis, quorum tamen fastigia pluscula coronant folia, valdè concinna, ad cotoneastri folia quodammodo accedentia, circinatæ ferè undique rotunditatis, nonnihil tamen in oblongum porre-



cta, crassiuscula, rigidula, rugosa, venis sinuatis crebris à nervo medio exporrectis, glabra utrinque, sed inferiore parte canescentia; superiore atrovirentia, pediculis satis longis: ad quorum imū animadvertere est fortuita capitula lanugine Saligna plena. Subinde verò & privato insidentem surculo brevem similis tomenti iulum.

Hæc aliquando à nobis in Rhæticis montibus collecta.

DE SALICIBVS IN GENERE.

In genere autem quanquam Salix lucos, aquásque desideret, ut scribit Theoph. idem tamen fatetur alibi in terra & aqua provenire Salicem. At Plin. non nisi aquosis provenire scribit, vimineas utique tantùm intelligens & maiores illas species. Nam pumilas in montibus potissimùm nasci diximus. Reliquas ferè in pratis & aquosis.

Inter primas arbores germinat Salix. Iulos & flores æstatis initio aut etiam antè ostentat. Semina paullò pòst. Capitula & excrementa adventante autumno.

Citò nascuntur citòque occidunt Salices, minúsque durant. Causam reddit Theoph. quòd ad aquas proveniant, quales arbores minùs durare tradit, quàm quæ in siccis. Eas tamen scribit dolationem ita tolerare, tàm stantes quàm à flatu prostratas, ut resurgant, vivant, regerminéntque. At illam quam Philippis surrexisse superstitiosè prodit, ramis quidem detruncatam fuisse ait, sed non circūdolatam, Aruspicemq; tunc persuasisse, ut sacrificarent, custodiréntque arborem, ut quæ ostentum faustum portenderet. *Nugæ*. Quasi verò causa non fuerit aut esse potuerit, quòd arbor prostrata parte alterâ plurimum terræ evulserit: mox venti ingentes vel ramis occurrentes eam erexerint, ut ipse Theophrast. coniectatur, vel sanè opposita parte terram radici accummulando restibilem ita fecerint. Quanquam si unica tantùm radix eiusmodi arborem promptè germinantium ac nascentium in terra restet, sufficere queat quæ totam arborem conservet & in integrum restituat. Sic habes superstitionis illius causam physicam, nuspiam in talibus prætereundam, ubi eam consequi licet.

Est sanè Salix ex earum genere quæ commodissimè omni sationis modo seruntur. Nam & semine nasci à Trago observatum & proditum. Quod non penitus ignorasse videtur Theophr. qui scribit: Eas quas steriles quidam putant, generare quosdam dicere, ut Salicem &c.

Idem optimè notavit, Salicem avulsione satam celerrimè ac pulcherrimè germinare: aut etiam si quis prægrandem & iam arborem tran-

Translatio.

ſtulerit; optimè perdurare poſſe. Habétque Salix hanc naturæ prærogativam, præter illam quam à ſemine, ſurculo, talea & radice habet.

Serendi modus.

Eſt verò Salix eiuſmodi, ut non propter ſe ſeratur, ſed propter alia ſit, ac vineas maximè. Earum ſatio fit loco madido: tamen præcipiente Plinio, duos pedes & ſemipedem, talea ſeſquipedali, vel pertica, [Talea in viminali: pertica in arboreſcente] quæ utilior, quò plenior. Intervallo eſſe debent pedes ſeni. Trimæ pedibus binis à terra putatione coërcentur, ut ſic ſe in latitudinem fundant, ac ſine ſcalis tondeantur.

Salix enim fœcundior eſt, quò terræ propior.

Plin. emēd.

Has quoque omnibus annis confodi [circumfodi Dal. ſed quid iuvat circumfodi apud nos ſua ſponte vberè naſcentes? Vide quæ mox dicentur; configi habet M.S.] Hæc eſt viminalium cultura [quibus verbis cognoſcis priorem lectionem veriorem.] Perticalis & virga & talea ſeritur foſſura eadem. Perticas ex ea cædi iuſtum eſt, quarto ferè anno.

Et eæ [Viminales potiùs quàm Perticales] ſeneſcentium propagine reſarciunt locum, pertica immerſa, ac poſt annum reciſa [à parente ubi radicem egerit.] Salicis viminalis iugera ſingula ſufficiunt XXV Vineæ iugeribus. Hæc Plin. qui & alibi, Salicem circa Martias Calendas in humidis virga ſeri iubet.

Serendi tempus.

Cultus

Colum. eodem tempore circa vineam ſeri ſuadet, quòd palmitibus idonea præbeat vincula. Eandem, eodem autore, riguus ager, vel uliginoſus optimè, nec incommodè tamen alit planus & pinguis: atque is debet converti bipalio. Omnes vel cacuminibus vel taleis deponuntur, perticæ càcuminum modicæ plenitudinis, quæ tamen dipondiarij orbiculi craſſitudinem non excedant. Optimè panguntur eò uſque dum ad ſolidum demittantur. Taleæ ſeſquipedales terreno immerſæ paululùm obruuntur.

Sationis intervalla.

Riguus locus ſpatia laxiora deſiderat eáque ſenum pedum per quincuncem rectè faciunt: ſiccaneus ſpiſſiora, ſic, ut ſit facilis acceſſus colentibus eos. Quinum pedum interordinia eſſe abundè eſt, ut tamen in ipſa linea conſitionis alterna vacuis intermiſſis bipedaneis ſpatiis conſiſtant ſemina.

Quales virgas eſſe conveniat.

Quæ dies eligenda ſationi.

Satio earum eſt priùs quàm germinent, dum ſilent virgæ, quàs arboribus detrahi ſiccas conveniet. Nam roſcidas ſi reciderìs, parùm proſperè proveniunt. Ideò pluvij dies in exputanda Salice vitantur. Fodienda ſunt primo triennio ſalicta crebriùs, ut novella vineta: cùm deinde coaluerint, tribus foſſuris contenta ſunt: aliter culta celeriter deficiunt. Hæc Colum. Sed noſtri nec hanc quidem curam adhibent, tùm quòd Germaniæ loca feraciſſima ſint, tùm verò quòd depactæ virgæ perbellè germinent loco commodo, etiam nulla adhibita cultura.

Salix culturam curioſam reſpuit.

Propagatio.

Nam quamvis adhibeatur cura, teſtante eodem Columel. plurimæ Salices intereunt, quarum in loco ex propinquo mergis propagari debent, curvatis & defoſſis cacuminibus, quibus reſtituatur, quicquid intercidit. Anniculus deinde mergus decidatur à ſtirpe, ut ſuis radicibus, tanquam vitis, ali poſſit. Conſtant. etiam Februario plantat, clava & taleis loco cœnoſo & aquoſo. Accedamus ad Salicum vires.

Salicis vires & uſus.

Ileos.

Sang. ſputum.

Dioſc. Salicis fructus, folia, cortex & ſuccus adſtringendi vim habent. Trita folia cum exiguo pipere & vino pota, Ileoſis ſubveniunt. Sumpta verò per ſe cum aqua, conceptum impediunt. Fructus epotus ſanguinem expuentibus prodeſt: quin & cortex eadem præſtat. Vſtus verò & aceto ſubactus, callos clavóſque illitu tollit.

Calli. clavi.

Aurium dolor.

Podagra.

Furfures.

Succus Salicis.

Caligo ocul.

Ex folus & cortice ſuccus cum roſaceo in Calyce Punici calefactus, aurium doloribus auxiliatur. Sed & eorum decocto foveri podagras utiliſſimum. Id furfures quoque detergit. Excipitur & ex ipſa ſuccus, inciſo dum floret cortice: intus enim concretus continetur: qui ad purganda ea quæ obſtant oculis ſuam vim præfert.

Succus triplex.

Eiuſmodi ſucci Salicis, è plaga manantis exciſo cortice, mentionem quoque, ut dicebamus, facit Plin. ſed duorum aliorum ſucci generum præterea meminit, nempe eius quem arbor ipſa exudat gummi modo, & eius qui detruncatione ramorum à Salice deſtillat. De quorum viribus & Salicis ipſius ſic tradit. Corticis è ramis primis cinis, clavum & callum aqua [aceto Dioſc.] miſta ſanat.

Vitia cutis faciei.

Vrinam provocans.

Apoſtemata.

Vitia cutis in facie emendat, magis admiſto ſucco ſuo: qui trium generum &c. ut ſuprà. Qui è plaga manat cùm floret, ad expurganda valet quæ obſtent oculis: item ad ſpiſſanda, quę opus ſunt, ciendámque urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Omnes verò vel unus prædictorum liquorum in calyce Punici calefactus, auribus infunditur, vel folia cocta, vel cum cera trita imponuntur: item podagricis.

Podagra.

Nervi.

Furfures faciei.

Contra venerem.

Pſilothrum.

Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utiliſſimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt uſum ſæpiùs ſumpta. Amerinæ nigræ ſemen cum ſpuma argenti pari pondere, à balneo illitum, pſilothrum eſt.

Vulnera cruenta.

Emplaſtrū ſiccans.

Temperā.

Succus.

Salicis foliis, autore Galeno, ad cruentorum vulnerum glutinationem uti poſſis: Verùm floribus eius maximè propè omnes utuntur medici ad exiccantis emplaſtri præparationem. Eſt enim vis eorum ita deſiccatoria, ut morſu abſtineat. Habet verò etiam quandam adſtrictionem. Sunt etiam qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſervent, mordacitatis expers, & exiccatorium, ad multas res utile. Haud enim invenias quid, ad plures res utilius, medicamento citra mordacitatem exiccante, quòd paulùm etiam adſtringat. Porrò arboris cortex ſimilem facultatem obtinet, tùm floribus, tùm foliis, niſi quòd temperaturæ ſit ſiccioris, ſicut omnes profectò cortices.

Myrmecia.

Sed hunc quidam comburunt, eiúſque cinere utuntur, ad ea omnia quæ valenter deſiccare oportet: quo clavos, callos, Græcis τύλοις, myrmecias tollunt aceto ipſum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix corticem eius incidunt, & ſuccum quendam colligunt, utuntúrque ad ea quæ pupillas offuſcant, extergente videlicet ſimúlque tenuium partium medicamine. Vti uerò ad alia multa quis poſſit, ſiquidem talis fuerit.

Vulvæ fluxus.

Aegylops.

Anchilops.

Angina.

Salicis Amerinæ folia, ut ſcribit Hip. cum nigro vino pota, ad vulvæ purgamenta faciunt. Eadem, tradente Ægineta, probè trita, & in aceto cocta, non ſolùm incipientes ægylopas, ſed etiam in vomicam mutatas perſanant: rumpúntq; & uſque ad os penetrant. Quo uſu non ſolùm Ægylopas, ſed etiam Anchilopas curabis. Folia ex aqua decocta, donec colorem immutaverint, Trallianus in anginis ad gargarizandum dabat: Nam craſſa avellunt, iuvántque.

Sanguiſuga.

Vulnera.

Serapio ex diverſorum autoritate atque placitis tradit: Salicem à proprietate quadam extrahere ſanguiſugas adhærentes gutturi: glutinare vulnera recentia: conferre fluxui ſanguinis, fructum & folia eſſe ſtiptica ſina vellicatione, víque quadam occulta ſiccare: decoctum ex aqua clyſtere

stere iniectum, sanguinis excretionem cohibere: auribus infusum, tergere saniem: glutinare ulcera magna, atque potentiùs si bibatur cum vino styptico nigro: & quando ex folio eius recenti fit emplastrum, conferre fluxui sanguinis undecunque exeat.

Cinis Salicis, eradicat verrucas illitus cum aceto, autore Avic. Eiusdem, summitates cum aqua propria sedant dolorem capitis: [Sodam] eiúsque succo nihil præstantius in sanie aurium. Percussis oculis Iuli ex aqua decocti benè faciũt. Eiusdem aqua confert obstructioni hepatis atque Ictero.

Serenus Salicis usum non reticuit, præsertim ad furfures faciei hoc carmine.

Frons Salicis cum flore suo contrita medetur.

Eiusdem folia cum ramis in cubiculis strata, aërem infrigidant, & infirmantium ardores mitigant. In quem usum haud infeliciter etiamnum in Italiæ & Galliæ quibusdam locis adhiberi observavimus. Cortex radicis Salicis barbam conservat, & nigram facit cum oleo dissolutus. Scissuræ capillorum curantur cum mucilagine Psylli, Altheę, & foliorum Salicis, tradente Bayro. Salicis folia cum aliis refrigerantibus aquæ incocta ad lotiones pedum febricitantibus conducunt. Ex eiusdem ligno & bacillis rasoriis parantur ad abradendam & emundandam linguam Causo & febribus ardentibus laborantium, notante Camer. Vulgus Batbitonsorum indiscriminatim Breune vocat, & in ea linguæ abrasione præcipuam curam ineptè collocat, magno profectò ægrotantiũ periculo, si interioribus non prospiciant. Breune namque Germ. dicta seu nigredo & scabrities linguæ, Symptoma tantùm est febrium ardentium, maximè Causi & febris Hungaricæ.

Salicis Iuli ac fructus, pabulo pecudum admixti, ipsa pinguefaciunt, autore Democrito.

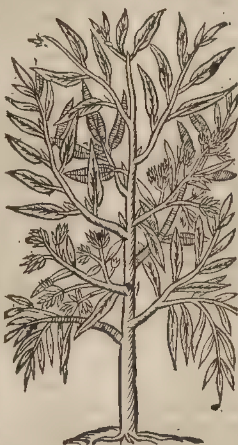
Porrò tàm Theoph. quàm Plin. frigidissima dicunt quæcunque aquatica, lentissimáque [potissimùm Salicem, & ideò scutis faciendis aptissimam] quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumaciùs transmittit ferrum: &, quòd levissimum sit Salilignum, utilitatem eandem ingeminat. Habet etiam candorem rigorémque, & in sculpturis facilitatem. Nihilominus tamen lentitia sua cõmodissimè inservit ad cistas, corbes, cunas & eiusmodi reliqua, quæ flexili crate constant: hácque nullam aquaticam utiliorem dixit Plin. Cæterùm usus tùm quotidianos, tùm villicos nihil attinet hîc recensêre, cùm multi sint qui texendis è cortice etiámque virgis corbibus & piscatorum nassis victum suum quæritent: quæ omnia abundè cantilena illa Germanica de concertatione Buxi & Salicis confi-cta, uti notat Tragus, docêre potest.

Castor animal amphibion, dum in aquis degit, Salicibus gaudet: in his enim, vel potiùs sub harum radicibus habitationem sibi ædificat in fluminum ripis.

Theoph. Paracels. notat nonnullos foliorum Salicum succum cum Mercurio in cineribus tenuisse, [ad exoptatam illam metamorphosin metallorum in aurum] sed nullo fructu.

Restat & id explicandum, cur ὠλεσίκαρπος Homero dicatur Salix: An quia fructum proprium, perdit ante maturitatem, ut Theoph. Plin. Democritus, Porphyrius, referente Stobæo, & Const. statuunt? An verò quia Veneri resistit, ac sterilitatem inferunt folia, conceptúmque impediunt, ut Diosc. tradit? Quod & Plin. ait, his verbis: Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coercent: atque in totum auferunt ipsam sæpiùs sumpta. At alio loco idipsum semini tribuit, cùm ait: Salicis semen mulieri sterilitatis medicamentum esse. Quare, fieri potest ut ὠλεσίκαρπος & frugiperda dicta sit Homero, non tantùm quòd ocyssimè semen amittat, antequam omnino maturitatem sentiat, uti voluit Theophrast. (quod tamen non in omnibus verum, uti dictum) sed &, quòd viri semen ita infœcundum reddat, ut à fœmina non concipiatur. Nam & μεταφορικῶς semen humanum καρπὸς dici potest, haud secus ac mulierem gravidam ἔγκαρπον, & Venerem fœcundam εὔκαρπον dixêre, notante Saraceno. Gal. sanè quoque eúmque sequuti Paul. & Aëtius hoc Salicis semen καρπὸν Theophrast. & Diosc. dictum, florem solùm appellare videntur, quasi seminis nomen minimè mereatur, quanquam revera pleræque semina quoque ferant, quod boni illi viri cum plerisque priscis ignorasse videntur. *Plinius variat.* *Autorum iudicium.*

SAFSAF SYRORVM, SALICIS SPECIES, ET Elæagnus.



SALICIS peculiaris quædam species Halepi proveniens, Saffaf incolis dicta autore Rauvolffio, magnitudine variat. Betulæ similis trunco, ramis, frondibúsque. *Descriptio Salicis speciei.* Virgæ longæ, graciles, molles & ex pallido flavescentes. Surculis mollicellis folia hærent Viticis. E ramis germina spithamea hinc inde prodeunt, haud secus ferè, ac in ficu Cypriotica: E quibus primo vere flosculi mollicelli ac lanuginosi pendent, pallidi, Populneorum æmuli, naturâ ficciores iucundi odoris. Hos legunt incolæ, eò quòd nullum ferant fructum, & ex iis aquam Cardiacam pretiosissimam eliciunt. *Virga.* *Flores.* *Folia.* *Aqua Cardiaca.*

Rauvolff. Elæagnon Theoph. non modò Safsaf Syrorum similem dicit, sed eam etiam censeri posse. At lib. 4. apertè Elæagnon Theophrast. facit. Et Clus. ἐλαίαγνον Theophrast. inquit, aliquando existimavi Salicem latifoliam; sed Rauvolffii Saffaf ad Elæagni historiam magis accedere videtur. Elæagni autem descriptionem ex Theophrasto posuimus cap. de Agno sive Vitice. *Elæagnos Theoph.*

Idem Rauvolff. ait esse *Arnabo* Æginetæ. Eiusdem iudicio Safsaf est *Zarneb & Zarnabum* Arabum, ut Rhasi cap. 353. & Avic. cap. 749. Serapioni verò cap. 26. communi nomine *Zurumbeth*: cui & nos suscribimus. In nostro Cod. Serap. de simpl. cap. 261. sic legitur: *Zurumbeth*: *Arnabo.* *Zarnab. Zarnabum.* *Zurumbeth. Serap.*

Galenus in translatione Arabica, *Zarich Adhueba* est *Zurumbeth*, è numero specierum odoratarum: ideóque admiscetur confectionibus aromaticis: estque calidum & siccum propè tertium

Substitutũ Cinam. gradum, virtute sua similis Cassiæ ligneæ & Cubebis. Cassidonius pro *Cinnamomo* substituit *Zurumbeth*. Isaaco tradente, arbor est magna, nascens in montibus Lubnen, id est, in Oriente, *Descriptio apud Serap.* nullum ferens fructum: foliis longis, colore inter viridem & citrinum, Salicis similibus, eiusdémque coloris sunt rami: odore Citri: estque calida & sicca, styptica, resolvit & stringit ventrem *Temperã.* [quid hoc est dicere? nisi fortè vt Rhabarbarum, diversarum sit partium: solvat, hoc est, abstergat: & adstringat: nam ut mox sequitur] Meseah ei stypticitatem tribuit & simul cum ea etiam subtilitatem & caliditatem, & vim adstringendi ventrem. Mesarugea eius virtutem similem dicit Nucis moschatæ, sed esse subtiliorem eâ. *Vires.* Sternutatorium ex ea & oleo violaceo, conferre *Dolor cap. Stomachus. Hepar.* dolori capitis frigido & humido. Prodesse eandem stomacho & hepati propter vim suam aromaticam.

Zurumbet Avic. At apud Avic. *Zurumbet* est lignum simile Cypero, sed maius, & minùs odoratum: calidum & siccum ordine tertio: resolvit flatus, impinguat, aufert odorem vini, alliorum & ceparum: *Flatus. Impinguãs Halitum commendat.* Cor exhilarat & confortat: compescit vomitum: adstringit muliebria, & matricis ventositates carminat: resistit morsibus vermium venenatorum, *Cardiacũ. Vomitum cohibet. Menses. Vermes venenati.* qua vi accedit ad Zedoariam.

Zarnab. Rhasi. In Rhasi nostro, non prædicto loco, sed c.24. de re Medica, Zarnab calidum esse & siccum legimus, stomacho & hepati frigidis conferre, ventrémque adstringere.

Arnabo Paulo. Quæ Serapio primo loco dicit ex Galeno cõveniunt, cũ Arnabone Pauli Aeg.l.7.c.3. ubi ait: Arnabo ex aromaticis est, unde maximè in unguenta misceatur, ut qui calidæ ac siccæ sit facultatis in tertio ordine, Cassiæ ac Carpesio similis. Vnde etiam Posidonius Cinamomo non præsente, hoc usum se esse dicit.

Elæagni æquivoca.

PRÆTER *Sassaf* & aliæ plantæ putantur esse *Elæagnos*: ut *Salix latifolia*, de qua antè cap. de Salice. Marcellus scribit: Viticem notam om- *Salix latifolia.* nibus & ubique plantam esse Elæagnon Theoph. Verùm qui verba Theophr. diligenter considerabit, comperiet multa non convenire cum Agno seu Vitice. Lob. & Penæ vitex est Elæagnus *Vitex. Gale.* Theoph. Quidam *Gale* fruticem Septentrionalium Elæagnon faciunt, de quo pòst. Nos verò *Zizipha alba.* capite de Zizipha alba docuimus eam non esse Elæagnon, ut quidam putant.

Sassafras. Cæterùm notent incauti, *Sassafras* non eandem esse arborem cum *Sassaf*.

DE ZARNABO SPECIALIVS. ET ARNABO.

QVANDOQVIDEM variæ plantæ exhibentur pro Zarnabo, lubet earum hoc loco mentionem facere.

Matth. notatur. Gesn. in Epist. ad Guil. Matthiolus, inquit, in Serapione duo capita de diversis *Zurumbet* confundit: posterius sanè videtur Carpesium & Zar- *Carpesium.* nabo ab Avic. dicitur. Ac sic è contrà.

Matth. refutat Gesnerum. Matth. in epist. ad Fallop. Si Pauli Arnabonem & Avic. Zarnabum rectè expendamus, nil aliud veriùs repræsentabunt quàm postremum Serapionis Zurumbetum. Quamobrem manifestè hallucinatur Gesnerus, dum falsò in Zurumbeto me accusat: quippe qui existimat posterius Serapionis Zurumbetum esse Carpesium, &c.

Idem etiam Matthiolus comm. in Diosc. de Arnabone sic tradit. Non desunt, inquit, qui crediderunt, [inter alios Cordus] quòd Arnabo, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum Zedoaria, vnũ & idem referant medicamentum: Verùm Sera- *Cordus not.* pionis testimonio cap.271. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quòd hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio, quę de Arnabone ante ipsũ adnotavit Paulus. Hallucinatur autem Brunfelsius in *Brunfelsius reproh.* suo Onomastico scribens *Arnabonem* esse unguentum odoratum: verùm eius lapsus causam fuisse arbitror, quòd oscitanter Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabonem vnguentis expeti: quòd suaviter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse videtur.

Gesn. lapsus. Guiland. in Theone: Zurumbet &c. Gesnerus *Carpesium* malè. Avicennæ *Zarnabum* dicitur. Actuario *Carnabum* seu *Carnabadium*, vel *Zarnabum*, & *Zarnabadium*: ut obiter *Rhizomastigas* istos rideam, Carnabadium apud Cassianum Bassum, & *Cuminum Aethiop.* Myrepsum, Cuminum Æthiopicum esse nescientes. Rhasi Zarnab.

Cronemb. l.1. comp. med. super El. de Gem. Vnus, inquit, Actuarius, [ex Græcis] quod equidem memini, Doronicum, id est, Carnabadium & Zarnabi habet. Gesn. in catal. plant. Zarnabum, sive Parnabadium: vide Doronicum, ζαρναβάδιον. Quidam existimant Doronicum Roma- *Doronicum.* num apothecariorum: mihi non placet: De Dorinico verò suo proprio loco, & capite. Rauvolff. *Sassaf.* parte 4. Itiner. ad figuram N°. 112. Peregrina Salicis species, incolis Sassaf: Arab. Zarneb, Zarnabum, Zarumbeth. Theoph. Oleagnus: Æginetæ *Oleagnus.* Arnabo. Certiora inquirant posteri. Nunc aditum patefecisse satis esto: Pauli verba de Arnabone ante posita sunt. Scribit Iul. Scalig. in Exerc. Arnabonem Pauli, Zedoariam nonnullos, alios Zurumbet Arabum esse arbitrati, parvi verò utrũ sit referre. Neutrum tamen esse patêre ex Avic. qui tria facit capita separata. De Zedoaria pluribus Arnabo putata egimus lib.19. Pandectario Arnabum est arbor magna fruticans, quæ est Vlmus, ut Hortus satis testatur, ubi pro icone figmentum nullo modo referens Vlmum, habet.

CALAF, SEV BAN ALPINI. CAP. XXI.



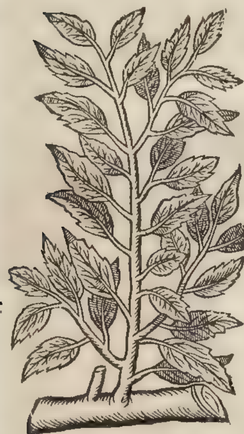
Descriptio. ARBVSCVLA fruticosa est Alpino *Calaf* seu *Ban*, quæ quidem, inquit, mea sententia Salicis genus existit, folius aliquatenus Sa- *Salicis genus. Folia.* lici similis, sed multò maioribus, quippe longioribus ac latioribus. Flores *Flores.* eius sunt quidam globuli oblongi, albi, lanuginosi, caudici penès foliorum radices adnascentes: quot-

quotque in arbore folia existunt, tot flores emittit. Crescit ad Viticis magnitudinem ramis multis, sive stolonibus, rectis. In Ægypto reperitur locisque humidis nascitur. Hæc ille.

Chalef. Scribit Bellun. in interpret. Arabicorum nominum, *Chalef* esse speciem Salicis in humidis nascentem: folia ei esse Cerasis similia, sed fructus non ferre. Flores ineunte vere valdè esse odoriferos, ante folia prodire, ex quibus eliciatur aqua suaviter olens, cuius frequens sit usus in affectibus cardiacis calidis. Atque ex iisdem infusis, admistis amygdalis, fieri Oleum *Chalef*, sicut Violaceum.

Alpinus quoque tradit ex floribus destillari aquam *Macahalef* vocatam, cuius insignes vires deprædicat ad arcendam putredinem & ad siccandum, ad Venena, & ad cor receceandum. Eamq; in febrib. pestilentibus secreti loco haberi ad capitis dolores, ac ad virium recreationem, quin & ipsam putredini ac venenis obsistere: Esséque eorum florum decoctum, ac ex aqua dilutum in quibusvis febribus maximo apud ipsos in usu.

GARB MAVRORVM, SALICIS GENVS.



Arbor *Garb* Mauris dicta, autore Rauvolffio, patula est, haud tamen multùm assurgens: Cuius surculi extremi teneriores fragilioresque quàm ut Salicum nostratium instar Vimineo operi inservire queat. Cortex ex pallido flavescit, sicut & folia, quæ oblonga Palmũ circiter, duos digitos lata, per ambitum velut Atriplicis folia sinuata, modicè siccante & adstringente facultate. Fructum & florem se vidisse negat. Salicis genus idem facit, & Incolis iuxta antiquum nomen *Garb* dici tradit: Persianis *Fer.* Aethiopibus verò quoque hiderno seculo sub antiquo Arabico vocabulo *Garb* dici de quo Psal. 137. Ein frömbd Weiden geschlecht Germ. eidem. Interpretes verò convertunt *Salicem.*

Apud Avic. scribitur *Garab*, id est, *Salix*. Annotat autem in marg. Bellũ. Garab esse arborem magnam nascentem iuxta Euphratem fluvium. In explicatione tamen vocum Arabicarum nihil habet de ea voce.

At Rauvolff. scribit, ex ea Aphronitrum, Salem Petræ vocant, optimum fieri igniario pulveri parando quo in bellicis tormentis, pilis excutiendis utuntur. Surculos scilicet extremos cum foliis in cinerem comburi, affusáque aqua macerari, separari & multa ebullitione coagulari. Sed pulverem illum nostrati haud æquivalere. Simile quiddam Plin. l. 31. cap. 10. de Quercubus [has fortè arbores intelligens, quippe Quercubus quodammodo similes, eodem coniectante] tradit, ex quibus nitrum parari solitum: cum tempore autem exolevisse scribit. Cæterùm Avic. suo *Garab* easdem penè vires tribuit quas *Salici*. Corticem eius quoque in usum venire scribit & gũmi quod incisione effluit. Florem & folia, ac utriusque succum exiccare sine mordicatione, habere tamen adstrictionem quandam. Eiusdem, quæ naturæ esse corticem, sed siccioris. Cinerem ligni cum aceto verrucas & clavos omnis generis tollere. Cortice radicis tingi capillos. Eundem cum foliis contusum commodè imponi vulneribus recentib. ac ulceribus, fotuq; mitigare podagram. Succum foliorum cum oleo rosacea in cortice Granati ebullitum & auri instillatum conferre dolori eius: corticis decocto abstergi furfures. Gummi & florem obscuritatem visùs tollere. Aque etiam succum eiusdem extrahere sanguisugas: Quæ omnia & Salici competere ex ante dictis patet

(Left margin: Aqua caryca; Oleum Chalef.; Aqua Macahalef Vires & usus. Contra putredinem. Febres pestil. Cap. dolor.; Descriptio.; Cortex.; Folia.; Temperã. Garb. Fer. Salix Psal.; Garab Avic.; Aphronitrum ad igniarium pulverem. Right margin: Vires Usus. Gummi. Temperã.; Verrucæ.; Capill. tinctura. Vulnera Ulcera. Podagra.)

SPODIVM ARABVM, ET TABAXIR.

Cap. XXII.

Tabaxir videtur aliquid commune habere cum Salicibus: unde fit ut hoc loco collocandum censeamus; priùs tamen dicturi de Spodio Arabum.

Rhazis lib. 3. cap. 36. Spodium [Tabaxir Garc.] frigidum est & siccum. Febribus acutis, siti, ac nimio ventris fluxui & vomitui confert: pustulis quoque quæ in ore & lingua nascuntur, atque tremori cordis auxiliatur.

Avic. lib. 2. tr. c. 617. Spodium [Tabasir Bellun.] Radices Alcannæ [vide paulò pòst] adustæ. Dicuntur aduri fricatione extremitatum, cùm eis perflat ventus. Frigidum est in 2. & siccum in 3. gradu. Adstringit, parum resolvit, sed plurimùm refrigerat. Resolvit autem ob amarorem exiguum, quem habet. Quæ resolutio cum astrictione efficiunt, ut valdè siccet: estq; mixtæ virtutis, sicut Rosa. Confert Alcola & Melancholiæ provenienti ex sollicitudine: Item apostematibus oculorum calidis: roborat cor, & benè facit ei in tremore à causa calida, & syncopi factæ ab effusione bilis in stomachum, tàm haustum quàm illitum: timori præteritorum & terrori futurorum obviam it: compescit sitim & inflammationem stomachi; debilémque erigit: prohibet effusionẽ bilis in eum, turbatum sedat. Effusiones cholericas refrænat, febresque acutas. Est autem Alcanna, [ut explicat Bellũn. interp. Arab. nominum apud Avic.] seu Alcona arbor gracilis, longa, habens internodia sicut Canna: sed differt ab ea, quòd Alcanna non sit cava: eáque utuntur Arabes loco lancearum. Repeiuntur & arbores crassæ, ex quibus conficiuntur vasa magna utilia. Fit igitur Spodium maximè ex radicibus arborum prædictarum gracilium combustis.

Serap. c. 332. Sataiscir [Tabaxir Garc. leg. putat,] vel Rescius, id est, Spodium. Confert caliditati choleræ. In Spodio est resolutio & prohibitio, & repercussio, & infrigidatio: sed infrigidatio eius præstat: estque in sapore eius amaritudo & stypticitas, ideóque desiccat. Non tamen tantum adstringit sicut Rosa. Diosc. Spodium confert apostematibus calidis oculorum. Secundum Mesehah, frigidum est in 3. & siccum in 2. gradu &c. Ubi autem Gal. de Spodio

(Right margin: Institutum.; Spodium. Vires. Febres.; Alvi fluxus Vomitus. Pustulæ oris. Tremor Cordis.; Melancholia. Apostema ocul. Tremor cordis. Syncope. Timor. Sitis. Inflam. stomachi. Febres. Alcanna. Alcona.; Spodium unde fiat.; Sataiscir Serap.; Autorum iudicium.)

Serap. error.

ſcripſerit ea quæ citantur à Serap. nos latet. Præterea Spodium Dioſcor. confundit cum Spodio Arabum: nec facilè ex Arabum ſcriptis affirmari poſſe videtur quid ſit *Tabaxir*: nam ex prædictis patet, quàm variè de eo ſcribant.

Spodium Græcorum non eſt idem cum ſpodio Arabum.

Notandum verò Spodium Græcorum non eſſe idem cum Spodio Arabum. Græcorum enim ut tradunt Monachi, per os non ſumitur. Solus Actuarius & quidem Græcorum ferè noviſſimus in medicinis ex Arabum ſcriptis deſumptis Spodium præſcribit. At Spodium Arabum utplurimùm exhibetur per os in Confect. & Elect. cordialibus.

Spodium Averrhoi.

Averr. tradit Spodium eſſe carbonem nodorum arundinum Indiæ adustatum, &c. Atq; etiam hodie multi *Spodium de Canna* vocant.

Alcanna ſeu *Alcona* Bellunenſi eſt arbor ex qua Spodium, diverſa ab Avic. & Serap. Alcanna quæ Cyprus, autoribus iiſdem Monachis, qui coniectantur Avic. ſumpſiſſe ex Serap. quæ de Spodio ſcripſit. In compoſitionibus autem Arabum, & præcipuè in iis, quæ per os ſumuntur, per Spodium non eſt intelligendum Spodium Græcorum, ut nonnulli ex iunioribus declararunt. *Cypriæ. Iuniorum error.*

Manardus exiſtimat Spodium factum ex radicibus Cannarum aduſtis eſſe unum ex Antiſpodiis Dioſcor. Unde necmanentò inferunt prædicti Monachi. Ergo ſi eſt Antiſpodium, quare præcipit, ut non admittatur in compoſitionibus? *Spodium Cannarũ. Manard. not.*

TABAXIR SIVE MAMBU ARBOR. TABAXIR FOLIO OLEÆ.



Deſcriptio.

ARBOR in qua gignitur Tabaxir, autore Garciâ, interdum magna eſt & inſtar Populi procera interdum minor, ramos utplurimùm erectos (niſi quòd pulcherrimos quoſque interdum incurvant ad pergulas & deambulacra, apud Indos frequentia, conficienda) frequentibus nodis diſtinctos, palmi tamen longitudine ab invicem diſſitos habens. Folium Oleæ longius. Inter ſingula internodia liquor quidam dulcis generatur, craſſus, veluti Amylum congeſtum & ſimili candore, interdum multus, nonnunquam verò perpaucus. Sed non omnes arundines ſive rami eum humorem continent: at ij duntaxat quos *Biſnager*, *Batecala*, & pars provinciæ *Malavar* profert. Hic autem liquor concretus interdum nigricans & cinereus invenitur, ſed non ideò improbatur, quoniam aut ob nimiam humiditatem, aut quòd diutiùs ligno incluſus permanſerit, hunc ſibi colorem conciliat: non autem ob arborum incendium hanc nigredinem acquirit, veluti nonnulli putarunt. Nam etiam in multis ramis, quos non contigit ignis, niger invenitur. Gerardus Cremonenſis in Rhaſin ad Alm. lib.3. cap.36. Tabaxir Arabum interpretatus eſt Spodium. Eius errorem omnes Arabum interpretes Latini ſequuti ſunt, Tabaxir Spodium vertentes, ut idem notat Garcias.

Folia. Liquor candidus. Liquor niger & cinereus. Vnde nigredo. Quorundã error. Tabaxir non eſſe Spodium.

Tabaxir quid.

Cæterùm eodem teſte *Tabaxir* vocabulum eſt Perſicum, ab Avic. lib.2. c.617. & aliis Arabibus è lingua Perſica deſumptum, nihilque aliud ſonat, quàm lacteus humor, aut ſuccus liquórque alicubi concretus: quo nomine etiam Arabibus & Turcis hoc medicamentum cognitum eſt. Vocatur ab indigenis *Sacar Mambu*, quaſi dicas *Saccharum de Mambu*, quoniam Indi arundines ſive ramos arboris illud proferentes *Mambu* vocant. Attamen nunc etiam *Tabaxir* vocare cœperunt, quoniam eo nomine petitur ab Arabibus, Perſis & Turcis, qui id mercimonij cauſa ex India in ſuas regiones exportant.

Sacar Mambu.

Pretium.

Magnò emitur hoc medicamentum pro proventus eius ratione. Eius tamen commune pretium in Arabia eſt, ut pari argenti pondere ematur. Meminit eius Rhaſes: ſed omiſſa generatione, ſolas vires recenſet. Serapionis exemplar temporis vitio corruptum eſſe veriſimile eſt, cum *Seraiſcir* pro *Tabaxir* legat.

Serap.

Avic. lapſus.

Ex dictis patet Avic. opinionem falſam eſſe exiſtimantis ex arundinum radicibus crematis fieri. Acoſta verò Avicennam excuſat, culpáque interpretibus imputat. Incognitum eſt Græcis Tabaxir, quibus aliud eſt σποδὸς, nempe Tutia Arabum. Rectè autem corrigit Garcias Gerardum Cremonenſem, ſiquidem Cluſ. ſit audiendus, qui Tabaxir putavit eſſe σπόδιον Græcorum. Sed tamen in eodem errore verſabatur doctiſſ. Bellunenſis, qui ad Tabaxir notam appoſuit Spodium. Itaque videndum num ille ſit Bellunenſis error, non Gerardi. Nam Gerardus reliquit nomen Perſicum. Sed ſive Bellunenſis culpa illa eſt, ſive Gerardi, quid alteruter, aut ambo peccarunt, ſi Spodium eſſe putarunt, quum Avicenna ipſe dicat eſſe cinerem cannarum, vi venti inter ſe confricatarum, & ignem ex eo concipientium, & proinde ex illo igne exuſtarum? Nam Thucydides & Lucretius ſcribunt, ventis flantibus ramos arborum ex colliſu mutuo ignem concipere, & ex eo ſanè magnas ſylvas conflagrare. Certè quod Avicenna habebat in animo & ſcripto expreſſit, id nihil aliud eſt quàm σποδὸς aut ἀντισπόδιον. Ideò iniquè Garcias Davum Comicum vocavit Gerardum, quem ait omnia turbare, quum potiùs in autorem erroris culpa Avicennam derivanda eſſet, quàm in Gerardu[illegible] mum interpretem. Arbores ſive Arundines Mambu, in qu[illegible] tat huius arboris figura apud Bey fratres Icon.

Tabaxir non eſt Spodium Græcorum. Spodium Avicennæ. Gerard. excuſatur. Avicen. notat.

Bambus [a]rundinis [sp]ecies. *Icones [A]rundo In[di]ca. [B]ambu.*

part.4. Indiæ Orient. ſub his nominibus. *Bambus arundinis* ſpecies. Item *Bambus cum pipere circumvolvente*. Prior icon ex figuris æneis deſumpta eſt, ad quam Bapt. à Doert hæc annotat. Arundo Indica, *Indiaens Riet*. Arundines fert regio Charandel fœmoris craſſitudine, quas Luſitani *Bambu* vocant. Eſt interior Arundinum materia alba: *Tabaxir* vocant. Formantur autem Arundines & incurvantur ad uſum Pallanquinorum, nam ex iis conficiuntur veluti ſtipites. Naves quoque Indi conficiunt, quibus in flumine Cranganor utuntur. Poſterior figura eſt Acoſtæ, non parum à priore differens, qui & Iulos oblongos adpingit. Cùm neſciamus utra ſit melior, utramque proponimus.

Vires & ... dolores. ... dyſenteria. ... trochiſci & ...

Ex Medicorum tùm Indorum, tùm Arabum, Perſarum & Turcorũ teſtimonio, referente Garcia, *Tabaxir* internis & externis convenit ardoribus, eoque etiam in biliosis febribus & dyſenteriis, præſertim autem in biliosis fluxionibus utuntur. Noſtri verò trochiſcos ex eo conficiunt addito ſemine oxalidis. E truncis Cymbas faciunt Indi, quæ binos viros capere poſſint: non quidem illos excavantes, ſed relictis ſolùm duobus utrinque internodiis per medium ſecantes. Conſcendere verò ſolent ſimiles Cymbas bini Indi, iiq; nudi (nam nudos incedere illis in regionibus moris eſt) ſedereque ſinguli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenenteſque ſingulis manibus remos trium aut quatuor palmorum longitudinis, quibus eas Cymbas impellunt tanta dexteritate, ut etiam adverſo rapidóque flumine ſummâ celeritate nauigare poſſint, quemadmodũ ſuis oculis conſpexiſſe teſtatur Acoſta in flumine Cranganor, in quo plurimus eſt uſus Cymbarum ex hac arundine confectarum: quoniam qui eis vehuntur, ſecuriores ſeſe exiſtimant à Crocodilis, quos illi *Caymanes* vocant, magno numero in hoc flumine verſari ſolitis. Nam cùm ferociſſimi ſint, ſæpenumero in naves maiuſculas & minuſculas impetum facere ſolent, ut eos, qui illis vehuntur, apprehendant: & homines & quævis animalia quæ comprehendere poſſunt, illicò devorant. Indigenæ autem affirmant, nunquam compertum eſſe, ut eos qui Cymbis ex *Mambu* confectis vehuntur, appetant, ſed ſæpenumero conſpectos eſſe natantes propę illas, & tamen præterire ſine noxa.

[C]ontra [Croc]odilos.

...mma ...aſti- ...nera ...do- ...lera. ...eria

Tabaxir materia alba teſte Bapt. à Doert, ad uſus medicinæ aptiſſima ab Arabibus & Perſis ſummo ſtudio quæſita, auro & argento ponderatur. Indi ad vulnera teſticulorum & virgæ utuntur. Valet etiam contra cholericas paſſiones & Dyſenteriam.

DE ANTISPODIIS.

...oan.

DE Goan arbore Perſiæ ex qua Tutiam parari ſcribit Garcias, quamque pro antiſpodio tradit, egimus lib. 3. inter nucleatos fructus.

...ucia. ...Inda ...chu- ...um. ...ndi- ...p.

Si autem eam arborem Avic. intelligit lib. 2 Tr. 2. cap. 705. per Tuciam: & Serap. cap. 412. per Tutiam: turpiter ambo eam confundunt cùm Pompholige & Spodio Græcorum, ut Dioſc. quæ mineralia ſunt. Scribit autem Avic. Originem Tuciæ eſſe fumum qui elevatur, ubi purificatur æs &c: Inda quidem eſt, quod abluendo Tuciam remanet in fundo, & illud eſt Delchudiun. Differentia autem inter Succudum & Tuciam eſt quòd Tucia ſublimatur, illud verò minimè, ſed remanet inferiùs in canalibus, per quos currit æs. Serap. dicit Tutiam quandam inveniri in mineris, aliam fieri in fornacibus &c: Et mineras Tutiæ Indiæ eſſe in littoribus maris, propè regionem Indiæ, & meliorem omnium eſſe albam, quæ ſuprà veluti ſalem habeat: ſecundum locum obtinere citrinam: viridem eſſe aſperam & perforatam, hancque ex maritimis Syriæ differri. Apud Dioſc. duæ ſunt ſpecies &c: inquit Serapio. At Garzias conceptis verbis teſtatur, nullam per Vniverſam Indiam, ſibi ſaltem cognitam: Tutiam inveniri præter eam quæ conflatur è cineribus modò dictæ arboris.

Differentia & delectus. *Nullã Tutiam in India eſſe quã è cineribus dictæ arboris.*

2

Caſſabouſſerire Calamus. Spodium.

Gulielm. Qualcebonus Curtacenſ. Phyſicus Hæc Conſtantinopoli ſcribit Matthiolo: Bellonium in ſuis Com. Caſſabouſſerire vulgò illic Pharmacopolarum Calamum aromaticum eſſe opinari ſed ſuo quidem iudicio abſurdiſſimè. Magiſq; placere Avic. potiùs Spodium eſſe, quòd arundines vi ventorum & partium ad ſe invicem confricatione aduſtas eſſe, videatur indicare: ac tale quidpiam huic arundini accidiſſe, quemvis non ineptè dicere poſſe. Qualcebono verò ſic reſpondet Matth. Errare toto cœlo Bellonium nunc procul dubio animadverto, quòd tàm facilè crediderit lapideos calamos illos Aromaticum eſſe calamum. Nec ob id tecum ſentire poſſum, ut ii Spodium ſint Avic. quia nova lectio Bellunenſis, quæ hactenus probatur ab omnibus, loco Cannarum habet Alcanna, quæ nobis Liguſtrum deſignat. Præterea ſi diligentiùs hos cannarum trunculos expendamus, quis non potiùs illos lapideos effectos iudicabit, quàm fricatione vel igne aliquo combuſtos? Mihi facilè perſuadeo hoc calami genus in littore alicuius lacus ſcatentis petrifico ſucco provenire, atque ſubinde vel ventorum impulſu, vel alio quovis caſu in lacum demerſum, in lapidem verti. Hæc Matth.

Bellon. repreh. Calami lapidei. *Alcanna eſt Liguſtrum Matth.*

Bellon excuſatur.

Nos ſanè Bellonii ſententiæ adhærentes exiſtimaremus *Caſſabouſſerire* Bellon. eſſe Calamum Arom. verum, ſi Matth. non diceret eſſe lapideos Calamos. Qui viderunt Conſtantinopoli *Caſſabouſſerire*, doceant nos & poſteros, quis meliùs de eo ſcripſerit. Non poſſumus nobis perſuadere Bellonium ſagaciſſimum & doctiſſimum naturæ ſcrutatorem exiſtimaſſe lapideos calamos eſſe calamum aromaticum.

Cyprus ſive Henna. *Spodii Cãnarum ſuccedan.* 4. *Fuchſ reiicit in internis Spodiũ Cannarũ.* *Fuchſ. ſibi ipſi contrarius.*

Ex radicibus Hennæ, inquit Rauvolff. quæ Cyprus, Arabes urunt ſuum Spodium, ut meminit Avic. At hic & radicum Cannarum cinerem Spodium eſſe dicit. Salvo verò meliori iudicio, quia Spodium Cannarum Indiæ non habetur, minus malum Monachi putant, ſi pro eo utamur radicibus Cãnarum noſtratium artificiosè aduſtis. Id autem improbat Acoſta. At Fuchſ. Spodium Arabum quod Cannarum ſeu Arundinum radicum exuſtarum cinerem, & Spodium de cãna vocari, cum, eo quod Græci ἀντισπόδιον nuncupant, nonnihil convenire tradit. Idem etiam neque Spodium neq; Antiſpodium Græcorum intra corpus aſſumendum ſuadet. Sed neque Arabum Spodium Cannæ per os ingerendum putat, utcunque Avic. & alii Arabes eius uſum commendent. Nam & Galenum teſtari radicem arundinum per ſe non levem abſtergendi facultatem obtinere: Vſtam verò & calidiorem & magis tenuium partium adeóque acrem effici. Hinc fieri ut lib. 1. de com. loc. c. 1. inter medicamenta quæ Alopecias ſanare poſſunt, recenſeat. Ob acrem igitur qualitatem ſuam radicem arundinis uſtam, intrà corpus tutò exhiberi non poſſe putat Fuchſ. Qui tamen ſui oblitus in troch. de Eupatorio ſcribit pro Spodio, Arabum Spodium accipiendum. Idem etiam in Mileta Nicolai ait, Spodium Ara-

bum Cannarum, in iis quæ per os ingeruntur, non usurpandum, atque in vnguento Santalino Meluæ dicit accipiendum Spodium Arabum, siquidem Græcorum calidum admodum sit: cùm tamen ipsemet damnaverit Spodium Arabum ob acrimoniam.

Ebur. Canis ossa. Marmor. Ebur ustū. Ossa boum. Spodium & Antispodium Offic idē. Platearius not.

Apollo non probat Brassavoli opinionem sibi persuadentis Antispodium parandum ex nostris arundinibus. Luminare maius Spodij loco sumit os Elephantis combustum, quod adulteratur radice Cannæ, ossibus canis, Marmore combusto. Placetotatus pro Spodio sumit ebur ustum. Collegium Colon. officinarum Spodium reiicit, ut ex boum similiúmque ossibus factum. Apollo reiicit prædicta ossa, & Ebur ustu nendum suadet, si habeatur. Sylvius scribit se nescire cur Barbari Spodium vocent. Cornarij opinio est, quod hodiè Spodium Offic. vocant, & in usu habent, etiam Antispodium esse, vulgóque credi, Ebur ustum esse. Nescimus, inquiunt Monachi, quâ authoritate Platearius dixerit Spodium optimum fieri ex ossibus Elephantis combustis, addens eius ossa solida, qualia dentium: quod falsum cùm dentes careant medulla. Hodie Aromatarij eum sequuntur, ubique utentes pro Spodio, tam Græcorum quàm Arabum, ossibus combustis. Deus scit, an sint Elephantis: & si sint Elephantis quæ pro Spodio venduntur, an possint vel debeant admitti in cordialibus: non approbamus nec reprobamus. Id tamen aliquo modo ferendum censet Fuchs. quum Ebur ustum adstringendi polleat facultate, si non ex bovis & canum maximè ossibus suum conficerent Spodium. Idem in Micleta Nic. Myrepsi scribit id non esse intelligendum de Spodio Græcorum veterum neque Arabum, quod illi Spodium Cannarum vocant, locutum: sed accipiendum per Spodium in ea compositione quod Offic. hodiè ita de sententia Plateari appellant, quod non aliud sit nisi Ebur ustum, & adstringendi facultate pollère. Non solùm verò Nicolaum, sed & Actuarium aliósque recentiores Græcos per Spodium intelligere id quod hodiè usitatum est. Hæc illi.

Officinar. abusus. Spodium Offic. Spodium recentiorū Græcorum. Fuch. sugill.

Ac posset quidem etiam hic aliquo modo ferri sententia Fuchsij, si certum esset Spodium Offic. esse Ebur ustum. Nunc quando doctissimorum iudicio ex quibusvis aliis ossibus combustis fit, quæ ille reiicit, quomodo eius opinio stabit? Quanquam nondum planè cognitum habeamus quid nobiliorum virium nobis præstare queat Ebur ustum, quàm os equi aut bovis ustum, aut cornu Cervi ustum.

Ebur ustum reprobatur.

Audiamus Garciam. Spodij penuriâ Antispodium fieri censent ex ossibus Elephantis: sed quàm id falsum sit, ego, inquit ille, iudicare possum, quippe qui Elephantorum ossa nullius esse usus, sed ea ab incolis abiici, sciam.

Antispodiū. Græcor. spodium non esse Officinar. nihil griseum. Cordus taxat. Autorum iudicium de substit. Spodij. Cornu Cervinum.

Acosta quoque reprobat Spodium factum ex Ebore usto: præterea annotat non fieri ex ossibus Elephantum ustis. Quod benè, inquit Cornar. Spodium Officinæ vocant & in usu habent, etiam ipsum Antispodium est, vulgóque Ebur ustum esse creditur, qui verò Græcorum Spodio uti volent, Officinarum Spodium non assument, sed rectè nihil griseum Officinis appellatum usurpabunt. Quapropter non placet Cordum passim tàm securè scribere, Spodij, id est, Eboris vsti: melius sanè, si aliqua vis Cardiaca in Ebore: existimamus potius pro Spodio Arabum substituendam rasuram Eboris supra cotem tenuissimè tritam, aspergendo aquam rosaceam: vel cornu Cervini, quod indubiè præferimus. Fuchsius statuens Spodium recentiorum Græcorum esse Ebur verum, nihil certi demonstrat: non improbamus tamen in Micleta Ebur ustum ac lotum poni: præferimus tamen Cornu Cervi ustum & rosacea lotum, vel etiam non ustum. Quapropter & Apollo nobis probatur, qui Spodio substituit Cornu Cervinum. Diosc. Spodio suo Metallico substituit folia Myrti, ut quæ æqualem vim habeant, cum floribus & baccis immaturis. Eiusdem etiam succedanea Spodij sunt, Oleæ sylv. virgulta, modo iam dicto præparata. Item sativæ cum floribus: Mala Cydonia [κυδώνια] concisa & ossiculis exemptis [ἐξοστισμένα] [hîc autem miramur tribui ossa cotoneis] Gallæ: Panniculi linei: Mora immatura alba in Sole priùs siccata: Lentiscus: Terebinthus: Oenanthe: Rubi folia tenera: Pseudocyperus cum flore. Quidam etiam, eodem authore, Fici frondes in Sole priùs siccatas similiter [ut Myrti folia] præparant pro succedaneo. Alij Glutinum taurinum: Alii lanas succidas asperas, pice aut melle imbutas similiter præparant loco Spodij. Nuclei Palmarum usti Spodij vice in medicamenta palpebris ornandis parata commodi sunt. Acosta Spodium ex Corallo factum reiicit. Pompholix, authore Diosc. specie differt à Spodio, genere non evariat, Spodos enim subnigra est, Pompholix autem alba. Fiunt ex æris coctura, ac etiam ex Cadmia, testibus Cornario & passim doctis viris. Vera Pompholix est Nil album: sicut griseum aut nigrum dictum, verum Spodium metallicum à Dioscor. Plin. & Gal. descriptum: & ab Arabibus ut Serap. & Avicenn. sub Tucia aut Tutia tradita, nullo modo confundenda aut substituenda pro Tabaxir Arabum, quòd malè interpretes converterunt Spodium.

Folia Myrti. Succedanea Spodij apud Diosc. Olea sylv. Olea sati-va. Cydonia. Galla. Panniculi lines. Mora immatura &c. Fici frondes. Glutinum taurinum. Lana succida. Nuclei Palmar. Corallum. Spodium & Pompholix Græcorum. Nil album & griseū. Spodium metallicū.

Prænominati authores non præscribunt Spodium in internis affectibus, sed tantum in externis. Nec temerè mirantur Monachi, Manardum, Brassavolum & alios præcipere indifferenter sumendam Pompholigem vel Antispodia Græcorum, ubicunque Spodium desideratur, non excipientes compositiones Arabum quæ ore sumuntur. Vnde rectè etiā Garcias ait, Spodium Græcorum sive Pompholigem esse Tutiam Arabum, internè neutiquam sumendam.

Manardi, Brassavoli, aliorum error.

Acosta in compositionibus Græcorum pro Spodio, metallum sumendum iubet. Sylvius verò pro Spodio Græcorum cinerem, qui super fornacem aurariam invenitur. Item pro Spodio Pompholigem, Olaus Sudenus in versione pharmacopoeæ Br. Bauderon. in Confect. Triasantali pessimè & periculoso sanitatis errore pro Spodio ponit.

Substit. Spodij Græcorum. Olai Sudeni error.

GALE FRVTEX ODORATVS SEPTENTRIONALIVM, ELÆAGNVS Cordo: Chamæleagnus Dod.

CAP. XXIII.

LIGNOSVS est frutex, sarmentosus, Dod. cubiti altitudinem raró attingens, in ramos multipliciter devaricatus, cortice rufo ad spadiceum vergente, lævique: folia quodammodo accedunt ad Vitim Idæam fruticosam, vel ad parvam Salicem, glabra, sed quodammodo incana: atque in quibusdam illorum serraturæ apparent. Ramorum extremis insident capitula veluti Iuli, multò minores quàm in Betula squammati perelegantes, quippe qui diluto spadiceo

Descr. Cortex. Folia. Capit.



diceo splendicent, ad octavam figuram aliquatenus accedentes, Cortex amaricat, non sine adstrictione. Materies candida. Lob. Flosculi sunt ex luteo pallidi, quibus succedunt seminum crebri racemuli, conferti & confliti quasi spicis, in quibus semen pingue, odore Stœchadis citrinæ, sed vehemētiore, & Trifolii quodammodo. Radix teste Dod. subest lenta & dura: folia latiuscula oblonga, Myrti foliis haud multùm dissimilia, sed duriora, & subinde longiora: è quorum sinu prodeunt flores spicati exigui luteoli: quib. semina succedunt aspera cacumine pungētia, in racemi exigui & oblōgi formā cohærētia, oleoso succo per maturitatē redūdantia, Totúmq; fruticē cum gravitate quadam odoratum esse, eiusque pinguedinem ac oleosam substantiam. Ramulos, quales describit Lob. accepit gener Cherlerus anno 1605. à Michlinēsi Pharmacopœo, quos nos anno 1606 degustavimus & comperimus amaros acres & ingratos quasi Oleam aut unguentum aliquod resipiscentes, odor tamen non ita ingratus.

Gale autem fruticem tradere videtur Ruell. dum dicit: Botriys Parisiensibus matronis, meliùs quàm officinis aut Herbariis noscitur. Hanc odoris gratia vestimentis, pannis, & linteis curiosè nimirum interponunt ut odoris suavitatem contrahant. Defertur Augusto & Septembri mense venalis per urbem: *Pÿmen* magno clamore denuntiant portentantes corbibus rustici, unde nomen hoc *Pÿmen* manavit in vulgus: nam hac facie conspicitur, fruticosa herba, luteis ramulis, ex intervallo brachiatis, foliis cichorii, odoratis, erumpēte passim semine in racemulos collecto, quod per maturitatem gummoso lentore pellucet, coeuntibus fulgore auri simul annulis, unde nomen Græcis dictum. *Pÿmen* vel potiùs Pigmen vulgò putaverim nominari, quòd ex se Pigmentarii institoris vice faceret unguentum: nam si prægnans suo lignore premeretur, in gummi lentesceret, hoc cappadoces Ambrosiam vocant. In vino medetur Orthopnoicis. Hæc ille. Sed indicent Lectores an Belgarum Gagel, quod Ruell. tradit pro Botryde sit foliis Cichorii, ut ait: eam plantam oportebat describere & demonstrare discrimen inter hunc fruticem & herbam vulgò Botrym dictam, de quâ nos lib. 28.

Histor. Lugd. Rhus sylv. Dod. & Plin. Rhus altera: Rhotomagensibus *Piment Royal*, quasi Melissophyllum regium.

Huius fruticis icon exhibita fuit per Gesnerum in fin. hist. Cordi, titulo Eleagni Cordi, sine descriptione, nos in nostra tabella portionem posuimus. Dodon. hist. gall. iconem nostæ ferè similem habet, ei tribuens folia magni Buxi, longiora tamen, ait Brabantis dici *Gagel* & quibusdam Pharmacopœis Myrtum, & semina Myrtillos, quamvis non sit Myrtus, hinc a Neotericis dici Pseudomyrtinem, Myrtum Brabanticam: videri Rhus Plinii. Iconi titulus est: Rhus sylv. Plinii, *Sumac Sauvage de Pline.* Icon apud Dod. hist. lat. diversa admodum est, quæ non placet, caret enim foliis: ea est sub titulo Chamæleagni, ait autem, Cordus Elæagnum appellat: nobis Chamæleagni, vox placuit. Elæagnus siquidem Theophrast. describitur folio molli, ac lanuginoso flore Populi: qualis haud est à nobis descripta: Nomen apud veteres, quod sciamus, non convenit, nisi sit Rhus silv. Plinii, de quo lib. 24. cap. 11. *Myrtill.* *Rhus Plin.* *Chameleagnus.* *Authorum iudicium.*

Nos Theophrast. descriptionem antè cap. de Agno, sive Vitice tradidimus. De Eleagni autem æquivocationibus & diversis opinionibus nos egimus paulò antè. Rhois verò Plinii discriptio reperietur cap. de Rhoe ubi etiam sunt æquivocationes.

Lob. & Pen. Adverf. propriā habent iconem cum hac inscriptione Gagel Germanorum: vel Gold Anglorum, *Myrtus Brabantia* quibusdam. Sub eodem nomine in Obs. & Icon. Plant. Eleagni Cordi proponitur etiam ea, quam habet Dodon. de quâ antè. Gold.

Porrò iam ante 50. annos insignis medicus Pet. Turnerus nos donavit Herbario sicco plantarum Anglicanarum, & inter alias & hæc appicta erat, adscripto nomine *Gale*. Folium hoc ipso anno 1605. quo hæc commentamur, degustatum adhuc & aromaticum. Eandem Plantam quoque haud ita pridem dono accepimus à fratre Casp. Bauhino. Cæterùm, fruticis huius ramulos Amomi nomine Constantinopoli missos Clusius in Exot. apud Garc. lib. 1. cap. 31. Viennæ Austriæ accipiebat, quum Amomum, quo isthic utuntur, inde expetiisset, licet nullam similitudinem haberet cum Dioscoridis, vel Plinii Amomo, quemadmodum nec ea planta quam R. P. Quatramius in examine Theriacæ scribit sibi donatam pro Amomo in pratis uliginosis agro Parisiensi erutam, quam Galli *Piment* appellant, & inter vestes recondunt ad eas à tineis præservandum, Brabantis verò & Flandris *Gagel* dicitur, & in coquenda Cervisia utuntur ad robur & acrimoniam conciliandam. *Pertinax fruticis odor & Sapor.* *Amomum.* *Amomum Quatram.* *Piment.* *Gagel.*

In ericetis umbrosis, teste Lob. nemorosisq; saltibus fruticat. Iunio & Anglæ mulierculæ vænum adferunt ramos florentes. Dod. autore, gaudet locis incultis & Ericastris, aliquātulum aquosis & palustribus. In Britannia plerisque locis & apud Brabantos ac Flandros non rarò occurrit. Maio ac Iunio flores apparent: Iulio & Augusto semen perficitur. Tunc collectus fruticulus ad forum vnà cum fructu infertur. In Rhotomagensium agro quoque plurimus hic frutex nascitur per saltus herbidos & uligine madentes. Est & in Scotia vdis locis frequens nomine *Gale*: vbi conclavia per æstatem ornat, teste Iac. Cargillo medico Scoto perdocto. *Locus & Tempus*

Lob. quoque scribit: Anglas mulierculas uænum adferre ramos florentes ad concinnanda ædium conclavia, & triclinia suavi odore, quem halant flores, imbuenda. Addi etiam flores potionibus consuetis Septentrionalium penuriam Lupulorum interdum resarcturos. Interdum ad hilaritatem benè potis, conciliandam. Ferire namque caput lætiore temulentia. Ad everrucanda animalcula, quæ eius odore fugantur, suffiuntur quædam loca, & suffulciuntur summitatibus vestes. Sapor egregiè amarus insignem habere vim siccandi & discutiendi monstrat; sed *Vires & usus.* *Odor.* *Inebriat.* *Cōtra animalcula.* *Vestes conservat.*

Lumbrici. præsertim valêre tàm sumptum quàm admotum ad lumbricos necandos & pellendos Dal. prodidit. *Temperã.* Dodon. semina impensè calida ac sicca sunt, ac ad tertium utriusq; gradum accedunt. Folia quoque calida & facultate sicca sunt, sed multò minus. Fructus cerebro molestus, Cerevisiæ *Noxa.* inter coquendum additus (quod à plerisque fit) admodum caput tentantem & citò ebrietatem adferentem eam reddit. Totus frutex cum fru- *Contra tineas.* ctu aridus, vestimentis interpositus, à tineis & vermibus ea tuetur.

HALIMON SEU HALIMOS.

Cap. XXIV.

Halimus Theoph. HVius Theoph. non aliter meminit, quàm sicut Lupi Æsopus in Fabulis, ut proverbio dicitur. Nimirum ut nocentem aliis herbam citat potiùs quàm describit: Ait enim ἄλιμον [Gaza Auro vertit] vicinas plantas enecare, valentiùs quàm Hedera aut Cytisus: nam & Cytisum ipsum intermere, eóque perniciosiùs, quò plùs habeat salsuginis. Nam in 5. Caus. ingenita salsugine, nimióque pabuli desiderio id facere tradit. Quo loco ἄλιμον *Aurionem* vertit. Hic autem duo notanda. 1. Si Halimus ut salsus, id facit cur non & aliæ plantæ idem faciunt? Deinde, si plus habet salsuginis: ergo & *Hederam* subsalsam intelligit. Sed quia πολύτεροφ est præ aliis, præ iis etiam hoc magis præstat. *Halimus Diosc.* Diosc. clariùs de eo tradit: describit enim sic: Halimus frutex est, circa sepimenta nascens, seu sepiarius [φραγμίτης] similis Rhamno, subalbidus [ἀκανθος: vulg. exempl. non habent] spinas non habens, sed folia Oleæ similia, latiora tamen [Plin. molliora, ut fortasse ἁπαλώτερα vel μαλακώτερα legerit, non πλατύτερα: *Diosc. emend. & variè illustr.* Corn. illam lect. meliorem putat: utramque servat Sarac. etsi priorem vulg. exemplaria non habeant.] Nascitur in maritimis locis præruptis *Vsus ac vires.* ac sepibus. Eius folia ciborum gratia olerum modo decoquuntur. Radix verò drachmæ pondere in aqua mulsa pota, convulsa, rupta, torminaque mitigat, & lactis ubertatem præstat [ἢ γάλα κατασπᾷ: quæ verba quædam exempl. non habent.]

Nomina supposititia Idem inter supposititia habet: ἄλιμος, Alimos, aliis Damassonium, aliis Erymos, aliis Rabdion, quasi virgula dicitur. Sunt qui Basilion, quasi Regium vocent: alii, Mercurij basin, similiter Sapsin: alij Osiridis diadema: alij Heliostephanon, quasi Solis coronam: alij Sacrum caulem: Pythagoras Anthenoron, Ægyptii Asontiri: alii Asphe, alii Asealuri: alii Asariphen: Latini Albucum aut Ampeluciam.

Examen prædictorũ. Aliud Halimus, aliud Alimus. Quisquis autem ille fuit, qui Diosc. magna diligentia varias illas appellationes adiecit, deceptus est Halimi & Alimi similitudine. Halimus. n. simplex, est ab Hale derivatus, fruticem significans, sapore subsalso, quem se in Hetruria plurimum vidisse notat Goropius. Non igitur tantùm quia in maritimis nascitur hic frutex, ut voluêre quidam, nempe ἀπὸ τῆς ἁλὸς, ἅλιμος seu ἅλιμον *Halimos unde.* aspiratè dicitur, sed etiam quia testibus Gal. & Paulo gustu sit ἁλυκὸς, hoc est, sapore salso, unde *Halmyris.* & ab Ætio ἁλμυρὶς vocatur. Plin. utrumque etymon eleganter complexus est, cùm ait: Halimon alii olus maritimum esse dixêre salsum, & inde nomen, &c. Ipse tamen Plin: non distinxit inter *Plin. lapsus* Halimum & Alimum. Non benè factum est, inquit Gorop. lib. 8. Amazonum, ut apud Diosc. è Spartanica fieret Halimus cùm Alimus prisca in- *Spartani-* terpretatione diceretur: quod igitur adiectum est in nominum apud Dioscor. diversitate, Halimum à quibusdam Britannicam dici, id prorsus corruptum est. Bis itaque impingunt Diosc. exemplaria: semel Halimum cum Alimo confundendo: *Britannica* atque iterum pro Spartanica Britannicam supponendo. Quare manifestè falluntur, qui Alimon citra aspirationem scribendum putant, atque *Alimon unde?* hunc fruticem dictum credunt, quòd famem depellat, aut gustantes esurire non patiatur. Cuius tamen sententiæ fuit Solinus, qui cap. 16. in Polyhistore herbam in Creta esse commemorat ἄλιμον dictam, quæ admorsa diurnam famem prohibeat. *Alimon Solini.* Diceres nomen tractum à Latinorum alimonia. Suspicatur tamen Saracenum Solini ἄλιμον à Dioscor. Halimo diversa fuerit planta. Non tamen videtur. Nam & Gal. Alimon dixit: & Corn. Halimon Diosc. Solinum intellexisse putat. Immò doctiss. Hermol. illum Solini locum citans, non Alimon dicit: sed sic. Solinus Alimon in Creta nasci tradit mirabili si credamus effectu, quòd admorso eo fames diu nulla sentiatur: ut nomen ei inde impositum sit, *qui famem arceat*: proptereáque neque aspirationem prima litera recipiat. Nisi dicere velis & ipsum Alimon cum Halimo confudisse. Dixerat tamen paulò antè Herm. sibi placêre aspirationem, quoniam maritimum olus credatur, ideóque & ἁλμυρίδα dictum ab Ætio. *Aliud Alimus, aliud Halimus.* Alioqui Alimus est Asphodelus: Halimus verò hic frutex maritimus, ut annotatur apud Cordum in Com. ad Diosc. At cùm idem Hermol. *Hermol. geminus error.* ait: Halimon nostri, ut Plin. ait, Aureonem vocant: Convolvit se ut Hedera: locis salsis nascitur, salsilaginémque præfert: bis peccat. Nam *Aureo.* unbinam Plin. scripsit de Aureone? Quis dixit Halimum convolvi? Fortè hic error ei natus ex malè considerato, aut intellecto Theoph. l. 5. caus. supra citato. Ait quidem Plin. lib. 17. cap. 24. Nec Viscum prodest, nec Cytisus, nec Auro, quod A- *Auro Plin.* limon vocant Græci. Vt videas etiam Plin. Alimon cum Halimo confundere. Aureonem legit Hermol. apud Gazam, qui tamen ut monuimus, priore Theophr. loco Aurum ex Plin. posteriore Aurionem ex suo capite vertit, ut mirum sit cur & Marcellus Aureonem à Plinio dici asserere audeat. Quam vocem Dalech. diligentissimus variarum Plin. lectionum perquisitor ne subolfecit quidem.

Genus 3. Cratevæ. Crateuas tertium quoque genus tradidit longioribus foliis & hirsutioribus, odore Cupressi. Nasci sub Hedera maximè. Prodesse Opisthotoni- *Opisthotonos.* cis, contractionibus nervorum, tribus obolis in *Contracti.* sextario aquæ. Annotat Dal. ad Plin. Sativam Ha- *Plin. illust.* limi. Tho olea in quibusdam hortis haberi, eamq; vocari, *l'herbe du Machlou*, id est Herbam Colicam, *Herba Colica.* quòd doloribus Colicis valdè prosit. Sylvestris haud procul Tholosa in quibusdam sepibus nascitur.

Albucus Diosc. Cur Asphodelus putatur. Cæterùm quod inter Dioscor. supposititia dictum Halimon quibusdam Albucum dici: inde fortè natus ille error, ut Asphodelon (qui Latinis Albucus seu Albucum dicitur) ab Hesiodo quidam Alimon dici putarint, quod non temerè falsum dicit Plin. Eius verò erroris aliam causam suspicatur Marcellus. Quod deinde inter supposititia Diosc. legitur, Ampeluciam etiam dictam *Ampelucia unde.* Halimon: ab alba Vite, quam Græci in sepibus nascentem ita vocant, factum fuisse, ingeniosè sanè suspicatur Marcellus. Sed hæ coniecturæ sunt, non decreta.

Alimum apud Galen. [nam & ille ἄλιμον habet) frutex

frutex est, plurimo in Cicilia præcipuè proventu, ubi & germina eius recentia esitant, & reponunt quoque in posterum futura usui. Semen pariter & lac planta ipsa generat, estque gustus salsi & subdastringentis. Ex quibus omnibus palàm est, ipsam esse dissimilarem. Maior autem pars substantiæ eius calida est temperatè, cum humiditate inconfecta, & leviter flatuosa

Nascitur in sepibus, maritimis & petrosis locis.

An verò hæc sit Molochia Arabum, quam interpres apud Serap. Atriplex marinum vocat, dubitari potest. De qua hic ait: Olitores in Babylonia in manuales fasciculos congestam vicatim circumferre, clamando: Vendo Molochia, Molochia.

Bellun. in interpret. nominum Arab. Molochia & Malochia est species Malvæ. Apud etiam Avic. Muluchia est Malva.

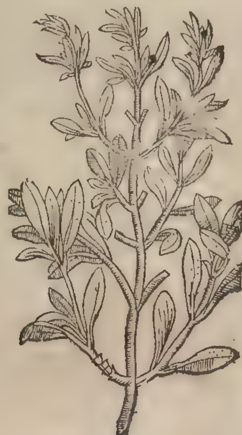
Frustra verò Cordus Diosc. & Serap. conciliare laborat, quòd ille Rhamno simile Halimum dicat, sed spinas non habere: hic autem ut Cordus ait, plures illi quàm Rhamno tribuat spinas. Nam Serapio videtur tantùm dicere velle, Ausegi (cui suam Molochiam confert) multas habere spinas.

Tradit quidem Cornar. Halimum veterem hodiè nobis penitùs ignotum, sed eam sententiam mitigat Cordus, qui rectè dixit Halimũ non quidẽ temerè in littore Germanico, hoc est Septentrional, inveniendum, ut pote qui calidioribus & Soli adversis littoribus nascatur. Nam repertus esse videtur hodiè, ut & cognitus Halimus, si sequentibus autoribus sit credendum.

HALIMVS CLVS. HALIMVS DAL. HALIMVS VALERANDI D.







NOBIS quidem Halimi Lusitanici latifolii nomine semen terræ commissum, celeri auctu, æstate etiam siccissima in cistula ad cubitalem magnitudinem adolevit, maiora facturum incrementa, si uberiore humidi soli alimento fotum fuisset.

Folia similia Atriplicis marinæ foliis, magnitudine varia, non tamen, ut illa, serrata sinuatave, licet quædam tantillum sinuata sint, ordine nullo per ramos disposita, pediculis satis longis hærentia, etiam hyeme virentia, crassa, succulenta, candicantia & spissitudine ad Portulacæ marinæ folia accedentia, sapore subacido prædita. Caulis adolescenti albus, & ut Atriplicibus fungosus: qui ex foliorum alis ramos profert foliis vestitos, qualia exhibet Halimi Clusii figura. Radix lignosa longa. Adultior in arbusculam excrevit aliquot cubitorum, flores tulit parvos muscosos, subpurpureos, racemosos. Semen tamen ex quo prodiit parvum erat, compressum, fuscum, in lappulis, non absimilibus nostræ Atriplicis lappaceæ Monspessulanæ, minoribus tamen & candidis.

At verò inter plantas quas à Valerando Donrez habemus, Halimi quorundam nomine, invenimus ramum lignosum, quem facilè quis coniiciat esse magni fruticis, cortice obductum tenui, modicè subinde cinereo, foliis vestitũ ex adverso sitis, ad Zizyphi albæ folia accedentibus, brevioribus, nec ita splendentibus. Ramuli unius fastigio rudimenta quædam apparent, parva, conformia.

Clus. tria Halimi genera proponit: Primum sub nomine Halimi Diosc. quem & maiorem & latifolium appellat. Frutex est, inquit, omnino candidus, Rhamno similis, ipso etiam candidior, eadémque altitudine assurgens, multis ramis ex una radice prodeuntibus, crassis, lignosis, & fragilibus nullis rigens spinis: folia Oleæ, seu potiùs Rhamni, breviora tamen & latiora, interdum rhomboide figurâ, alba, carnosa, quodammodo splendentia, saporis acidi circa ramos, nullo servato ordine temerè nascuntur. Flos Oleæ penè, muscosus, purpurascens, racematim in summis ramis cohæret: deinde semen latum Atriplicis, aut portulacæ, quam marinam vulgò appellant, copiosum: Radix dura est, lignosa, & in multos ramos sparsa. Floret æstate, semen Autumno maturescit. Invenio etiam Decembri florentem, & maturo semine onustum. Sic igitur hunc legitimum Dioscoridis ἅλιμον esse censet Clus. & mitius genus Plin. Lusitani *Salguedeinas* à salsugine: Hispalenses *Marisma*, quod maritimis crescat appellant.

Penæ & Lob. in Advers. descriptio convenit cum planta quam à Valeranda habemus, & tertio loco depictam damus. Figura autem quam Lob. postea posuit in suis Obs. Halimi titulo, eadem est cum Clusii figura.

Dod. Portulaca marinæ ramulus improbatur.

Habet quidem Dodon. Iconem cum hoc titulo *Portulaca Marinæ Ramulus*. Sed nec titulum probamus: nec etiam illius Iconis Ramulum Portulacæ marinæ (de qua sequenti capite agemus) ramulum censemus.

Halimum

Halimum verum Dalec. Tholosatibus *l'herbe du Masclou*, id est, Herba Colicis doloribus utilis, in Hist. Lugd. sic describitur. Halimus frutex parvus, radicem habet altam, inflexam, longiùs *Radix.* evagantem, crassam, duram: caules multos, latiùs *Caules.* in orbem terram opacantes, cubito altiores, angulosos, ramosos: folia multa in surculis, per caules, cauliúmque ramulos, imparibus intervallis dispositis, acervatim cumulata, crassa, candida, Oleæ similia, breviora, quamvis Rhamno longitudine paria interdum sint, qualia in secundo genere Halimi sui describit Clus. [latiora Diosc. molliora Plinio, utrumque enim verum est,] etiam hyeme virentia, saporis primùm quidem salsi ac *Sapor.* subadstringentis, qualis in permultis maritimis plantis percipitur, deinde subdulcis. Semen producit latum; candicans in summis ramis copiosum. *Semen.* Hanc eandem Aureonem Plinio dici ait: & Tholosæ in hortis coli, & spontè nasci. Bellonius multis in locis Halimi meminit, sed ita, ut ex eius verbis, quænam planta sit Halimus intelligere non liceat. Amatus Lusit. etiam de Halimo satis multa, sed ita, ut ex iis Halimum vix internoscas. Nec magis in hac historia sibi constare videtur Anguill.

Bellon dubius in Halimi historia. Vt & Amatus.

Ruell & Rob. Const. not.

Ruell. & Rob. Const. inter nomina ponunt *Blanche putain*, quod nomen Halimo non convenit.

C. Bauh.

Halimon primo loco à nobis propositum C. Bauh. Halimon Diosc. & Plinij facit & Theophr. quoque. Vtrumque genus Plinij, sylvestre & mitius seu sativum Tholosæ nasci ait: hoc quidē in hortis haberi, & ab iis Herbam Colicam vocari: illam quoq; non lōgè Tholosa nasci. Ac priorem, quem laufolium erectum, sed & Diosc. & mitiorem Plin. Clus. & Lob. dicit, à nobis se accepisse fatetur in suo Phytopinace. De secundo, quem Halimum angustifolium procumbentem vocat, Clus. 2. dubitat an sit Halimus verus Dalechampij.

Herba colica.

Nos autem quidem asserere nolimus Herbam Colicam vel Colicis utilem, Halimum esse, nisi priùs nobis sit visa & probè cognita: nec etiam revocare in dubium, quò referendus Halimus Dalech. qui in Hist. Lugd. dicitur vocari Tholosatibus *l'herbe du Masclou* vel *Maclou*, ut & Dal. notat apud Plin. In Hist. Lugd. Halimus Dalech. diversus traditur à Clus. 2. Clusij verò Halimus 2. idem videtur cum Portulaca marina mox describenda: vt iam non ampliùs ambigendum videatur an sit Halimus verus Dal. cum quo nulla ratione convenit.

Cæterùm nomina ex veteribus hîc non ponimus, quia nondum certi quæ nostrarum plantarum descriptarum illorum descriptionibus verè conveniat. Præmisimus tamen quæcunque veteres de Halimo prodidêre. Posteri certiora inquirant.

Pen. & Lob. coniectura noua de Halimo Diosc.

Quod si negationem eximas apud Diosc. & dicas eum dixisse Halimum spinas habere, ut Pena & Lob. coniiciunt in Adu. frustra iam sint, quicunque unum prædictorum, Halimum uerum veterum & Diosc. statuere audent. Nam, ut quid, inquiunt illi, inter spinosas & vallatorias & finitimas, maritima cùm sit, recenseret. Nam quæ vesca sunt & holeracea, secundo libro disseruntur. Credant igitur qui volent, unam ex nobis propositis esse Halimum Diosc. & veterum, ut certè esse videtur, donec aliter erudiantur.

Porrò Halimi Lusit. latifol. Clus. nomine semen *Locus & Tempus.* accepimus Stutgardia à Cl. D. D. Schuvartz Medico, quod in horto E. C. Montbelgardiensi satum pulchrè in fruticem adolevit, & aliquot annis duravit hyeme repositus. Tandem verò hyeme asperiore, negligentiùs custoditus, periit. Rursus idem semen à D. Robino Hortulano Regio Lutetiâ acceptum, & in eundem hortum consitum primo anno in ramosum fruticem ad 2. cubitos altum exiliit: Aliàs etiamnum ab aliquot annis durant aliquot arbusculæ hyeme repositæ, & flores ferunt, in quibus etiam misimus Stutgardiam in hortum illum Regium E.C. & Basileam Cl. D. D. Platero splendidum & instructissimum hortum colenti. Halimus primus Clusio plurimus spontè provenit Vlyssipone vicinisque locis ad Tagum, aut eius ostia & æstuaria mari proxima, in sepibus mixtim cum Rhamno aut solus: Hispali item in sepibus. Natus etiam eidem semine, quod Vlyssipone attulerat, quem etiamnum apud quosdam rei herbariæ studiosos ali existimat. Verùm minùs album fuisse ait, quàm natali loco, & ampliora nactum folia, Atriplicis ferè magnitudine & forma, carnosa tamen, & salsedinis nonnihil habentia.

Halimus verus Dalech. sive herba *du Masclou*, teste Hist. Lugd. Tholosæ in hortis colitur: spontè verò nascitur in sepibus, præsertim ad vicum tribus milliaribus ab urbe distantem, quem *Sainct Hourens* vocant, loco macro, squalido, alto.

H. Lugd. Halimus Dalech. suspecta fidei.

Dicitque Dalech. in annot. ad Plinium Tholosæ sativum & sylvestrem Halimum dici *L'herbe du Masclou*. Suspicamur verò nos Halimum Dioscoridis verum æstimatum Dalechampio idem esse cum Halimo 1. Clusij, quamvis icon Dalechampio displiceat, potissimùm quòd flores & semina attinet: nec etiam folia in icone videntur respondere descriptioni. Tholosates Medici & Pharmacopœi poterunt nos ac posteros docere, an ea icon sit vera. Dubia etiam est Dalechampij fides Clusio, quòd fructum Ribes vulgari similem vero Dioscoridis Halimo, quem Tholosæ in hortis coli ait, appingat.

Vires & usus. Cibus.

Dioscoridis, Galeni, & Plinij vires Halimo tributæ antè dictæ sunt. Lusitani tenellas prioris Halimi cimas in cibos recipiunt, sicut & Rhamni. Cl. Eques Damianus de Goës, Halimi maioris folia cum furfuribus decocta, & podagris, quæ *Podagra.* à causa calida proveniunt, malagmatis modo calida imposita, dolores lenire affirmabat, teste Clus. Halimi Dal. foliorum manipulum terunt Tholosates, & ex vino albo propinant, maximo doloris colici, torminúmque levamento. Quamobrem *Colica.* *l'herbe du Masclou* vulgò vocant. Quod lac attrahat, ipsúmque ac semen augeat, rationi valdè consentaneum est. Salsa etenim, nitrosáque substãtia, *Lac & semen auget.* crassiorem sanguinem extenuat, ut in mammas fluat, & penetret faciliùs, subadstringente, partes glandulosas roborat, ad lactis materiam meliùs concoquendam, dulci, sanguinem copiosiorem gignit: quoniam dulcia in sanguinem facilè commutantur. Rustici verò pabulo sale condito, in pecudibus etiam lac magis affluere credunt.

PORTVLACA MARINA FRVTICOSA: QVÆ HALIMVS 2. CLVS.

Descr.

PORTVLACÆ marinæ flagella ex radice producuntur multa, pedalia plurimùm (quanquam & sesquipedalia observaverimus) ramosa, rariùs

Folia. rariùs erecta, albicantia, tenuia, lenta: in quibus folia quodammodo ad Oleæ aut Rhamni 2. Matth. folia accedunt, nisi breviora essent, pinguia ferè & Portulacæ Sativæ, exalbida sive cinerea, lævia, interdum ferè quadrangularia, *Sapor.* saporis salsi, quem culturâ in hortos translato frutice exuunt. In ramulorum extremis semen *S.* copiosum racematim congestum fert, minutum, præcedentibus floribus, qui ex viridante in purpurissum quoddam vergunt, Bliti aut Atriplicis *Radix.* ferè similes. Illi radix lignosa, vivax, velut & ipsa stirps, quæ decidentibus paucis foliis hyemem sustinet.

Putat Adamus Lonicerus, Halimũ eam esse plantam vuas ferentem quam vulgò Ribem vocant: Sed cùm huius folia non correspondeant oleagineis, sed potiùs vitigineis, eum planè hallucinatũ esse constat. Halimi meminit etiam Galenus lib. 6. simpl. med. vbi dicit: Illius plurimum in Cilicia præcipuè esse prouentũ, ibique recentia eius germina esitari, ac in posterum futura vsui etiam reponi, &c.

Halimus, quæ à Diosc. describitur, etsi alicubi fortassis proveniat in Italia: tamen qui illam Matthiolo ostenderet, adhuc reperit neminem. Halimus Mauritanis *Molochia* & Atriplex marinus appellatur. Cuius historiam referens Serapio narrat, quòd eam venalẽ circũferentes in manuales fasciculos cõponunt, & per Babiloniã clamitant Molochia, Molochia: quod manifestè indicat Halimũ apud Mauritanos herbã potiùs esse, quàm fruticẽ vel arborem, eámque fortasse, quam Plinius maritimam ac salsam prodidit. quo fit, vt salsam quandam herbam (incolæ Bidone vulgò appellent) quæ frequentissima in littoribus Venetis provenit, hanc esse putavetit: quippe quòd ea instar oleris in ciborum usum recipiatur. Folia fert Olivæ similia, crassiora tamen, ac perinde ferè pinguia ut Portulacæ, subalbida, lævia, sapore salso. Caules emittit albicantes, tenues & lentos, in quorum summitate profert semen minutum, racematim cohærens. Nascitur frequens prope Tergesti mœnia circa salinas, ubi etiam separatim, nec minùs copiosa visitur Atriplex marina, quæ sylvestrem maximè æmulatur. Quanquam apud Mauritanos Atriplex marina idem esse videtur cum Halimo. Sed inter se differunt: ἄλιμος Græc. Lat. Halimus, Arab. Molochia. Hæc Matth.



cuius icon benè repræsentat hanc nostram Portulacam marinam. Halimi alia species conspicitur, diversa à præcedenti [Halimo latifolio Clusij] locis maritimis proveniens, planta valdè similis ei, quam Diosc. tradit pro Halimo, quã comedunt in Creta, & vocant *Sandalida*, ex qua, provt intellexit Anguillara, in Sicilia fiunt sepes. Portulaca marina videtur. Dodon. Gallico Græcorum ἅλιμος, & nominatim Halimi secundi speciei descripta à Plinio. Hanc vocat Gallicè *Pourpier marin, Pourpier sauuage, & Pourcelaine de mer.* Eam porrò describit Latin. in folio. Portulaca marina dicta exiguus est frutex, cuius ramuli duri ac lignosi: folia pinguia, carnosa, formâ Portulacæ æmula, sed albiora & duriora: flosculi cauliculos parte superiore ambiunt; quales Blito aut Atriplici, nec dissimile semen, latum ac planum, radix lignosa, veluti ipsa stirps, quæ defluentibus paucis foliis hyemem sustinet. Huius verò & aliæ reperiuntur species foliis candidioribus longioribus & Olivæ ferè similibus, non rarò quoque altiores, aut ramulis teneriores, quales in Lusitania & Valentino Hispaniæ regno se vidisse Clus. scribit. Ἄλιμος autem cum aspiratione, differt ab Ἄλιμος sine aspiratione. Dodonæus in fol. eandem proponit iconem, quam olim habebat, ac prætereaaliã addit, cui titulus Portulacæ marinæ ramulus: quæ icon est in Ic. Plant. pag. 393.

Clusius sic describit. Halimi genus aliud supra cubitalẽ aut sesquicubitalẽ non assurgit altitudinẽ, flagellis potiùs quàm ramis, adeò infirmis, ut plerumque procumbant & humi fundantur, candidis quidem illis, sed minùs superioris ramis: huius folia oblonga, angusta, pinguia & carnosa, cinerei & albicantis coloris: flos summis flagellis racematim cohærens innascitur herbacei ferè purpurascentis coloris: deinde semen superiori penè simile, paulò tamen minus. Floret quo superior [Halimus latifolius] tempore. In maritimis regni Valentini nascitur: vidisse & legisse etiam memini, ait Clusius, in aggeribus illius insulæ, quam duo Rhodani cornua faciunt inter Fanum D. Ægidii & Arelatum, cùm Monspelio Arelatum, & inde Massiliam proficiscerer. Alitur etiam à nostratibus in hortis. Alebat etiam Viennæ Io. Aicholtzius insignis Medicus, adeò prolifico semine, ut plurimæ illi plantulæ singulis annis sponte nascerentur. Ad Halimi etiam genera referri potest alia planta, non modò in maritimis edite ranei-maris, sed etiam ad Oceanum sitis, ut in aggeribus Flandriæ, Zelandiæ, & Holandiæ nascens. Flos etiam extremos ramulos ambit racematim, ex herbaceo purpurascens: deinde semen secundo simile. Cuius turiones & folia Flandros, Oceani accolas, sale condire solere tradit, & in usum servare, non secus ac Tyrrheni maris maritimis vicinos, fœniculum marinum. Alter Halimus, sylvestre genus Plinii videtur, cui tenuiora folia tribuit: illius vulgare nomen mihi ignotum, tertius vulgò Portulaca marina dicitur. Omnes autem perpetuâ sunt fronde, & aliquid affine cum Atriplice sylvestri habere videntur, & fortè etiam facultates non dissimiles.

Matthiolum sequitur Lacuna, & Alimum Solini putat, quasi hæc tantopere famem arceat: & tamen ipse Halimum scribit, cùm Solinus Alimum scripserit. Sed profectò non tam in hoc, *Lacunæ error.* quàm in eo decipitur Lacuna, quòd utique intelligeris Portulacam hanc marinam, is interim suâ icone nobis obtrudat Ligustrum, errore nimis crasso. Hist. Lugd. tradit tertium Halimi genus Clus. Crithmum esse Diosc. Ital. *Bidone.*

De ea Pena & Lob. in Adverſ. hæc inter alia habent. Marina planta Portulacæ foliis & facie, quam Crithmum Deosc. putarunt: nam nihil videtur obesse aut deesse, quò minùs Portulaca sit.

C. Bauh. in Phyt. Halimum 3. seu Portulacam marinam, Halimum vulg. Matth. Halimum sylvest. Plin. unam eandémque hanc censet, licet aliqui Halimum esse negent.

Locus. Nascitur Portulaca nostra marina copiosè in agro Narbonensi inter Lacum salsum & mare. In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, Hollandiæ aggeribus & tumulis arenosis Portulacam marinam etiam gigni scribit Dodonæus, & alibi similibus locis, ac Iulio mense cum flore potissimùm vigêre.

Vires & temper. Cæterùm, cùm Dodonæus ita validam dicat: non temerè dixerim, sapor id non demonstrat, cùm is sit tantùm salsus, & cultus salsuginem deponat. Ipsemet præterea Dodon. quasi sententiam mutans in postr. hist. in folio ex Galeno dicit tantùm maiorem eius partem calidam esse temperatè, cum humiditate non concocta, & flatuosa. Enascuntur apud nos [Zelandos] inquit Lemnius, passim aliquot herbæ salsuginoso succo imbutæ, ex quibus sal, si aliàs denegatum sit, facilè elici potest, atque in domesticum usum depromi: qualis est Portulaca marina Halimo affinis, ut etiam adnotavit Matthiolus in eruendis herbis acer & industrius. Hanc nostrates æstate desinente condiunt, ac muria asservatam, aut rudi sale obrutam in hibernos usus reponunt, ut Hispani Olivas, Cappares, Crithmon, Empetron. Excitat enim appetentiam ac fastidia nauseámque discutit, si quando ventriculus pituitosis humoribus oppressus, vel etiam biliosis, cibum respuit. Tota autem herba, usque ad seminis quod minutum est ac racematim dependet, maturitatem, portulacam prægrandem hortensem ac sativam refert; quam Patricii etiam sale rudi ac scabroso obruunt ad excitandam cibi aviditatem: An autem hæc *Portulaca marina* Halimi nomine sit designanda nondum statui; quum illa famem excitet, iste verò arceat.

Sal ex herbis.

FINIS LIBRI VIII.

HISTORIÆ





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM,

LIBER NONVS.

DE ARBORIBVS CONIFERIS ET RESINIFERIS.

NATVRA sylvestrium arborum, magna ex parte sponte sua provenientium, dicta est. Nihilominus sylvarum & ipsæ restant incolæ Coniferæ & Resiniferæ, nullibi latiùs nascentes, ut & solæ per se, vix cæterarum admittentes consortium, ingentes occupent sylvas, nec latiores ex alia sola arbore inventæ sint: quippe quæ raro cum aliis, sive domesticis, sive sylvestribus coëant, societatémve ineant. Adeò etiam in his sui generis consortium indissolubili naturæ vinculo diligitur. Nec inter illarum genera quæ sat multa, maior refertur affinitas. Nam usque adeò arctæ, ut aliud genus ab altero vix facie dissimile cernatur: tàm simillimo caudice, fronde, flore ac fructu: nec nisi ab his, qui eas magno studio & frequenti conversatione coluerint.

Hæ sunt illæ arbores, odorato succo præ aliis ita manantes, ut κατ᾽ ἐξοχὴν & per excellentiam, Resiniferæ dictæ. Alias tamen Oriens habet, alias Europa. Quæ interest Asia, utrinque quasdam habet. Ita & in odoribus sua pretia habent sylvæ: erántque per se mira singula: iuvit tamen prodigam & petulantem luxuriem ea omnia miscére, & è cunctis vnum odorem facere. Ita reperta sunt Vnguenta.. Atque hæc est luxûs è cunctis supervacui materia: quam sanè natura saluti tantùm ac utilitati hominum pepererat. Nunc ista patrocinia quæsita luxui, ut per hoc ius sumatur ad vitia. Margaritæ gemmæque ad hæredem quidem transeunt: vestes prorogant tempus: aurea & ex argento fabricata pocula scyphique familiam quomodocunque ornant, nec pereunt: At unguenta illicò exspirant, ac suis moriuntur horis: Vnde rem mortuam dixêre Iurisconsulti. Sed nihil leges, nihil edicta illorum hic potuére. Summa commendatio eorum, ut transeunte fœmina (atque utinam non & viro, quanquam solo fœmineo) odor invitet etiam aliud agentes, ut qualiter sentiatur, tanquam ab aliqua sui parte corporis, canum more, non lateat etiam mares. Ista fiunt: nec absque immani sumptu. Tanti emitur voluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. His vestes, chirothecas, velamina, crines, ipsaque etiam tergora inficiunt. Ac, mehercule iam quidam etiam in potus addunt, tantique amaritudo est, ut odore prodigo fruantur ex utraque parte corporis.

Nos saluti potiùs consulentes hominum ac utilitati, salutares has Pronoeæ opes tanquam in officina Aesculapij exponemus, arboribus suas & cognatas resinas inserentes.

ABIES FOEMINA SIVE ΕΛΑΤΗ ΘΗΛΕΙΑ.

CAPVT I.





PRÆCELSA est arbor, atque speciosa plurimùm, ramis decussatim in alios minores divisis, in orbem brachiata, ita, ut velut alæ expansæ videantur. Sursum versus magis magísque gracilescunt frondes, donec pyramidis ferè formam attingat. Ligno est albo, resinoso, odorato, fibris rectis ita intertexto, ut assulatim facilè per longitudinem scindi possit, cortice obtecto, exteriori lævi, & candidiore quàm Picea, Inter utrumque tumores ceu folliculi oriuntur parvi, qui, ut resina exstillet, aperiendi: quæ clara est & alba. Ramis porrò utrinque pectinatim disposita, numeroso agmine folia hærent rigidula, supernè viridia, glabra: infernè candicantia, aut

Descriptio. Rami. Frondes. Lignum. Cortex. Resina. Folia.

cinerea, lineâ viridi distincta: Sed quàm Piceæ latiora, molliora, læviora, minúsque acuta: quædam etiam bifido mucrone donata: Quas differentias non agnoscentes plærique cum Picea confundunt. Omnis eius frons tali foliorum positu stipatur, ut compressam dicas. Adultiores verò factæ arbores, inquit Clus. talem foliorum ordinem non servant, folia quoque rigidiora, obtusioráque redduntur, è quorum alis nucamenta quædam prodeunt parva, atque ex illis Iuli singulares breves, qui non multò pòst in flosculos expanduntur. Fit etiam aliquando, ut in annum sequentem ista nucamenta perdurent. Conos fert oblongos, ovatos ferè, sursum vergentes, Piceæ vulgaris conis breviores & crassiores: Squammæ verò latiores multò brevioréfque & veluti hirsutæ, vel levi exsiccatione caducæ, ut in Pino Cembro. Neque enim hærent, ut in Picea, Pino, atque Pinastro. Inter squammas singulas veluti lingua quædam eminet, à squammæ radice exorta: ad cuius latera semina hætent alata, maiora quàm in Picea, odorata, mollia, oleosa. Ex conis resina quoque liquida exstillat.

Abies à Picea differt. Adultiores arbores, Folia. Nucamenta Iuli, Flosculi. Coni. Squamma. Semina.

Ex coniferis & resiniferis ergo perpetuâ fronde virens Abies est [ἐλάτη] cui autore Theoph. rami sunt ordinati, utrinque miro ordine respondentes. Sed priusquam ulteriùs pergamus in contextu Theophrasti, nota Gazam τ ἐλάτης legere Roboris, non Abietis. Malè sanè, cùm & Philosophus Abietis ramos ordinatè dispositos scribat: & Plin. Abieti ordinatos, Robori inconditos attribuat. Sic igitur legit Scalig. & emendatiùs, τὰ μὲν ὡς ἔτυχε, τ δρυός: τ δὲ ἐλάτης οἱ κλῶνες. Namque si sunt κατα... non sunt ὡς ἔτυχε. Notandum etiam ὄζον & à Plinio & Theod. nonnunquam ramum, interdum quoque nodum interpretari: ut & Theophrast. variè utitur. Quod porrò Theophrast. alia cultum nullum pati tradit, ut Abietem, & ad summam, quæ loca frigida, nivosáque adamant, adhuc hodiè experiri licet.

Abies Theophrast. Rami. Gaza error. Theoph. lectio restituitur. Ὄζον. Cultum non patitur

Sed redeamus unde digressi sumus. Abies procera est, & longo caudice, sicca & fissilis. Nec huiusmodi differentiæ naturæ denegandæ sunt, nam fissilis Abies rectâ meatuum magnitudine, quamvis nodosa ut Pinus [πεύκη.] Sed nodiosiores fœminis mares, ubi sexus uterque haberi potest, ut Cupressus, quarum nonnullæ binis, quædam ternis, aliæ quinis & pluribus nodis, rectis, quemadmodum infixis, cæteris autem minimè: quam ob rem Abies validissima est. Lignosa porrò huic medulla præcipuè quòd plurimum tedæ ingerat. Radix ei una tantùm data est, prægrandis, ut in ima descenderet, parvæ autem complures ab illa exirent & nervosæ, quæ nullam penitùs proferre sobolem possunt. Ad longitudinem apta potissimùm augeri. Locis denique suis meliùs augescit, & enodior, amplior, pulchriórque extat. Sic Macedonica præstantior, quàm Parnasia cæteræque, spectatur. In totum omnis sylvestris materies pulchrior & commodior & copiosior parte montis Aquilonia, quàm Meridiana, enascitur. Folia habet multifida & quasi serrata, in extremis spinosa [in extremitate pungentia] alarum modò, semper in minores pennas desinentia, ut tota species sit Filicis fœminæ, adeò densa, ut neque nivem, neque imbrem transmittant. Quod enim spinas omninò pro foliis habeat, nullum inter arbores est. Succum fert pinguem, oleosum, & resinosum: Amentum sive florem Croci colore, paulò ante Solstitium: Fructum post Vergiliarum Occasum demittit. De flore Abietis, quod Ald. cod. & Scaliger tradit, κόκκινον hunc esse, sibi minùs constat. Scribit enim alibi eundem κρόκινον, atque ita res est, quæ in Abiete diligenter consideretur. Provenit tantùm semine: radix enim nullam penitùs proferre sobolem potest. Deciso cacumine inarescit radicitùs eodem anno.

Caudice longo. Fissilis. Nodosa. Abietis sexus. Cur validissima. Medulla lignosa. Radix. Locus. Macedonica. Parnasia. Folia. Spinosa folia. Succus. Flos. Fructus. Ald. codex & Scaliger notantur. Semine provenit.

Evenit peculiare quiddam Abieti, cùm enim præcisa, vel aliquo pacto diminuta afflatu fuerit, circa lævem partem sui caudicis (habet enim quadantenus lævem, enodem, similem ac etiam æquiparandam naviculæ) mox circumnascitur paulò excelsitate inferius; quod quidam *circumauctionem*, alii *circumagnationem* appellant, colore nigrum, duritiâ ultra modum, ex quo crateres Arcades conficiunt.

Præciso cacumine non regerminat. Circumauctio.

Illud quoque peculiare hîc eâdem in re Abieti accidit: cùm enim ramis omnibus ablatis, cacumen decideris, mox moritur: cùm verò inferiores, proxima lævi illi parti præcideris, quod restat vivit, & *agnatio*, quam modò dixi circum id fieri assolet: scilicet quia vegetius ac viridius est.

Crescit primùm in excelsum quoad liberè Solem accipiat. Neque ramus ullus, neque germinatio lateris, neque crassitudo interim factitatur: pòst in profundum, latúmque incrementa capessit, atque ita ramorum exortus, & laterales germinationes sequuntur.

Germinationem intermittit, térque turget, terque germina edit. Ideò & ter squammosa dicitur: omnis enim arbor cùm germinat, squammas corticum spargit.

Germinatio Ter squammosa.

Ab ulcere ampliori altiorique nihil offenditur, nec ulla ex quibus resina colligi potest, cùm teda discinditur.

Vlcus.

Arcades autem eam medullâ totâ exemptâ interire dicunt.

Materies eius primo turgore coloratior redditur.

Vere cùm germinat, cæditur.

Cædendi tempus. Locus.

Montibus propria, quæ nasci in planis nequit, sed in umbrosis pulcherrima, & apricis haud similis sibi assurgit. Itaque in Arcadiâ circa Cranam vocatam loco quodam concavo & silente à ventis, quem nunquam Solem attingere aiunt, plurimùm tum longitudine, tum crassitudine cæteris præstat, non tamen pariter frequens, neque pulchra cernitur. Nascitur quidem in montium cacuminibus, locisque algentibus, sed non in excelsum, sicut etiam circa Cyllenum promontorium evenit. In Asia Abietem parte superiore Syria, itinere à mari quinque dierum, enasci negant: sed in India visam in monte, cui Mero nomen, affirmant, quo Liberum patrem ortum fabulæ aiunt. Harpalus verò in Media tantùm eam locare contendit. In Ponto verò deest, & omninò quæ tedam in se gerunt.

Cæterùm, Abietis [τ ἐλάτης] quædam mascula [ἐλάτη ἄῤῥην seu Picea Latinorum] & quædam fœmina [ἡ ἐλάτη θήλεια,] est. Distant inter se foliis. Mari enim acutiora, magisque pungentia, flexáque magis: Quamobrem aspectu crispior tota arbor videtur. Quin & materiâ differunt: Nam fœminæ candidior, mollior, operibúsque facilior, atque totus caudex procerior: mari autem variatior, latior, durior, medullâ refertior, atque in totum aspectu deterior. Nuci maris pauci nuclei parte priore insunt: Fœminæ nullæ omninò, ut Macedones referunt. Folium pinnatum atque in angustius tendens, ut tota species concameratum sanè imitetur: simileq; potissimùm

Abietis sexus, differentia.

potiſſimùm cyathis Bœtorum appareat: denſum adeò eſt, ut nec nivem, nec imbrem tranſmittat.

Diſtant verò inter ſe multifariam Pinus & Abies. Hæc enim magnitudine excelſâ, longéque Pino procerior. Differunt etiam ligno non paulùm. Nam Abieti nervoſum, molle, léveque. Pino autem tedaceum, ponderoſum, atque carnoſius. Nodi [idem alibi dicitur de ramis] plures Pino, ſed duriores Abieti. Quin & reliquis ferè omnibus duriores, quanquam mollius lignum eſt. Habet, ut Pinus *Aegidem*, ita Abies *Albrm*, dictum Luſſon, velut ægidi reſpondens, niſi quòd id album. Ægis verò gratiùs colorata eſt, quoniam tedam gerit. Spiſſum hoc & candidum, pulchrúmque ex arboribus iam vetuſtioribus gignitur: Arcades ambo ægidem vocitant, tam Abietis quàm Pini, & copioſiorem eſſe Abietis volunt, ſed meliorem Pini: Abietis enim totam commodam [candidam] levem, ſpiſſamque: Pini vero exiguam, & criſpiorem & leviorem, in totúmque meliorem. Abies verò etiam *circumanctione*, ſive *agnatione*, quam ſuperiùs diximus, à Pino diſtinguitur. Præterea tunicâ multiplici Abies conſtat, modo Cepæ: aſſiduè namque tunicæ conſpectæ ſubditam aliam gerit, atque ex his tota conſtat. Pinus adhæt plùs quàm Abies corroditur à teredine: hæc enim amara eſt, Pinus verò dulcedinis nonnihil habet, eóque magis quò fuerit tedâ refertior. Omnes enim [arbores] teredinem ſentire affirmant, præterquam Oleaſtrum & Oleam, quas amaritudinis cauſa, neque teredo, neque tinea rodit. Quod autem hîc in Theophraſt. Gaza ξηρὰν non legit, ſed ..., dubitat Scaliger, an veram lectionem retinuerit; cùm Abies amara non ſit, ſed ſiccior, quàm Pinus. Is autem ξηρὰν legit. Tradunt etiam Abietis, cùm germinat, decorticatam materiam aquis inoffenſam, durare poſſe. Patuitque id apud Pheneum Arcadiæ, cùm obtruſis faucibus campus in lacum redundavit: tum enim ductis pontibus ex Abiete, cùm ampliùs extumeſceret aqua, aliis ſuper aliis fabricatis, poſteà extruſis obturamentis, unda erupit, diſceſſitque, ac univerſa materies, incorrupta comperta fuit. Rariſſima eſt medulla, pergit Theophraſtus, Abietis, quæ pondus ſubſtinet validè, ut Pinus, quamvis utramque reniti affirmant. Medullam (ut fabri aiunt) omnis habet materies, ſed conſpecta potiſſimùm in Abiete. Nunc humor ipſe quibuſdam in lachrymæ modum gignitur, ut Abieti, in quâ, ut & Picea, cum lignis deguſtatis vulnus intulerint, fit Reſina, de quâ poſtea ſub Peuce Sed hæc fortè prolixiùs ex Theoph. dicta ſufficiat.

Audiamus Plinium. Peregrina, inquit, videbatur, quoniam non erat ſuburbana, Abies. Abieti expetitæ navigiis rami, ut Piceæ, penè ſtatim ab radice modici, velut brachia, lateribus inhærent. Situs in excelſo montium, ceu maria fugerit: nec forma alia [quàm Piceæ.] Materies verò præcipua trabibus, & plurimis vitæ operibus. Abies, ut omnia alia genera quæ reſinam ferunt, accenſa, fuligine immodicâ, carbonem repentè expuit, cum eruptionis crepitu, eiaculatúrque longè. Abies perpetuò viret, nec facilè diſcernitur in fronde, etiam à peritis: tanta quippe natalium miſtura eſt. Abies è cunctis ampliſſima eſt, & fœmina etiã prolixior, materie mollior, utiliórque, arbor rotundior, folio pinnato denſa, ut imbres non tranſmittat, atque hilarior [intuitu] in totum. E ramis generum horum paniculatum modo nucamenta ſquammatim compacta dependent [fallitur Plinius; Sui enim ſunt & Larici coni, veluti Pino, ſed minores, & Cupreſſinis ſimiles] Laricis. Hæc Abietis maſculæ, primori parte nucleos habent, non item fœminæ. Gignitur & in Abiete Cachrys, poſtquã folia cecidere, hieme durans. Montes & valles diligit Abies, cui folia non decidunt: ſunt hæc inſecta pectinũ modo & Piceæ & Abieti. Abies tripartitò intermitt t ac terna germina edit: ideò & inter ſquammas corticem ſpargit: quod omnibus arboribus in germinatione evenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Eſt autem primum eorum [germinum] incipiente Vere, circiter quindecim diebus. Iterum germinat tranſeunte Geminos Sole. Sic fit, ut [prima M. ſumma CH.] quima cacumina impelli ſecutis appareat, geniculato incremento. Tertium eſt eiuſdem ad ſolſtitium breviſſimum, nec diutiùs ſeptenis diebus. Claréque & tunc cernitur excreſcentium cacuminum articulatio. Abies floret coccino [croceo] colore circa Solſtitium, ſemen verò reddit poſt Vergiliarum occaſum [alius legit circa diem nonum Decembris.] Eſt ordo ramorum Abieti, Piceæ: Et Abieti quidem ſubrecta diviſura, ramique in cœlum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminibus eorum deciſis moritur: totis verò detruncatis, durat. Et ſi infrà [intra M. & CH.] quàm rami fuêre, præcidatur, quod ſupereſt, vivit: ſi verò cacumen tantùm auferatur tota moritur: Abieti ſucciſæ humor diu effluit. Hæc inter arbores altiſſima, rectiſſima. Navium malis antennisq. propter levitatem, præfertur Abies. Abies admirationis præcipuæ viſa eſt in navi, quæ ex Ægypto Caii principis iuſſu, Obeliſcum in Vaticano circo ſtatutum, quatuórque truncos lapidis eiuſdem ad ſuſtinendum eum adduxit: quâ nave nihil admirabilius viſum in mari certum eſt. cxx. velut alius, cxxx. modiûm Lentis pro ſaburrâ ei fuêre. Longitudo ſpatium obtinuit magna ex parte Oſtienſis portus latere lævo. Ibi namque demerſa eſt à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exædificatis obiter Puteolano pulvere, advectiſque. Arboris eius craſſitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgóque audítur octoginta nummorum & pluris malos venundari ad eos uſus, rates verò connecti quadraginta ſeſtertiis pleraſque. Pondus ſuſtinet validè Abies etiam in tranſverſum poſita. Firmiſſima ad tectum Abies. Eadem valvarum repagulis, & ad quæcunque libeat inteſtina opera aptiſſima, ſive Græco, ſive campano, ſive Siculo fabricæ artis genere ſpectabilis, ramentorum crinibus, pampinato ſemper orbe ſeſe volvens ad incitatos runcinarum raptus. Eadem & curribus maximè ſociabilis glutino, in tantùm, ut findatur antè, quã ſolida eſt. Non faſtidienda hæc quoque ſcientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibuſque ſatis umbra, aut nutrix, aut noverca eſt. Abietis quidem quemcunque attigerit, non dubiè venenum eſt. Et hæc ſunt, quæ paſſim Plinius in ſuis libris memoriæ mandavit.

Diſcorides arboris huius expreſsè non meminit, licèt nihilominùs eius reſinæ vocem annotarit, de quâ infrà agemus.

Meminit Homerus malum in navi ex Abiete fuiſſe, quâ Telemachus Pylum navigavit.

ἱστὸν δ' εἰλάτινον κοίλης ἔντοσθε μεσόδμης
Στῆσαν ἀείραντες.

Apollon. Rhod. *ἀργοναυτικῶν.* celebrat Filium Iovis [Herculem] in ſilva oberrantem

Vt remum ſibi ipſi pararet ad manum aptum.

Invenit dein Abietem hinc inde digreſſus, neque

Abies maſcula. *Cachrys.* *Folia.* *Germen triplex.* 1. 2. 3. *Flos.* *Semen.* *Ramorum diſpoſitio.* *Mirum de Abiete. lib. 16. c. 30.* *Inter altiſſimas, rectiſſima.* *Abies prodigioſæ magnitudinis.* *Abies ponderi ſuſtinendo idonea.* *Ad opera inteſtina.* *Abietis umbra venenata.*

plurimis gravatum ramis, neque multùm virentem.

Ennius eam navem quâ Iason cum Græciæ Heroibus in Colchidem vectus est, ex Abiete structam fuisse memorat.

Abiegna trabs.

Vtinam ne in nemore Pelio senioribus
Cæsa cecidisset abiegna ad terram trabs:
Néve inde navis inchoandæ exordium
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo.

Virg. Georg. 2.

---Et casus Abies visura marinos.

Claud.

Apta fretis Abies, bellis accommoda Cornus.

Sed & hastas ad præliandum ex Abiete fabricatas esse, notat Virg.

---------cuius apertum
Adversi longa transverberat Abiete pectus.

Elate. Sapinus. Avetum. Mas & fœmina. Ignem facilè concipit. Pars inferior Sapinea dicitur. Superior Fusterna.

Abietem materiam vulgo notam dicit Hermol. ac ideo eius historiam omisit.

Quæ Græcis ἐλάτη arbor est, ait Ruell. Gallis & Sapinus & Avetum dicitur, Latinis Abies. Hæc Pino non dissimilis. Eius alia mas est, alia fœmina. Procreat & alit termitem, ab eóque vitiatur. Ignem facilè concipit, vehementémque flammam eiaculatur, quod raritati aëris, qui ei insidet, refertur acceptum. Pars arboris inferior enodis, eiecto torulo ad intestina opera comparatur: & Sapinea, si Vitruvio credimus, vocatur. Superior nodosa duriorque Fusterna dicitur. Plinius videtur Abietem cum Palma confudisse, quæ Medicinæ confert germina, folia & corticem. Nec Diosc. nec Galen. usquam in arborum censu Abietis meminerunt. Quam Græci vocant Elaten, non est quam Plinius asserit Abietem. Sed idem potiùs est Elate, quod Spathe. Abies resinam fundit celebratam, quam Gallicum vulgus Avetam vocat. Et hæc de Ruellii opinione, qui nec Abietem Latinorum [ἐλάτην θήλειαν Theophrast.] nec eorundem Piceam [ἐλάτην ἄῤῥεν] ritè describit. Præterea non distinguit nisi quatenus in genere quædam ex veteribus, & potissimùm ex Plinio (quem tamen non nominat) recenset; cur ad hoc caput non refert Piceam Latinorum, quæ Elate mas Theophrasti. Cum Pino etiam non video tantam similitudinem, ut Pino non dissimilis sit: unde si Piceæ Latinorum non dissimilem dixisset, meliùs authoritati suæ consuluisset: nulla enim arbor ei similior, habet tamen manifesta discrimina. Præterea nimis generaliter scribit, quam Græci Elaten vocant, non est quam Plinius asserit Abietem: hoc enim falsum, quia quamvis aliis quidem quibusdam Græcis Elate non sit Abies, sed Palmæ pars, ut Diosc. Galeno, Paulo & Hesychio, quos citat Ruellius: Attamen Elate Theophrasti est Abies & Picea Plinio: Et Dioscorides ipse ῥητίνην resinam, ἐλατίνην Abietinam nuncupavit.

Plin. notatur. Elate, quæ Spathe. Resina Aveta Gallorum. Abies Latinorum. Picea Latinorum. Ruel. taxatur. Plin. vindicatur.

Sapinus. Avetum.

Car. Steph. Græcis Elate dicta, Gall. *Sapinus* & *Avetum*, ea est arbor, quâ in Galliâ Lugdunensi & superiori Germaniâ, non solùm in ædificiis, sed etiam in domestica suppellectile ligneâ utuntur. Abietis trunco ad radicem, vel interdum altiùs, ubi arbor & lignum carie tentatur, fungus, vel adnatum, simile fungo grandiori, nascitur, cui nomen *de l'Agaric*. Id autem in Delphinatu frequenter reperitur. At Car. Steph. imitatus Ruellium, non novit discrimen inter Abietem & Piceam Latinorum: Agaricus in Delphinatu non est fungus Abietis, sed Laricis longè diversæ arboris: & Fungus in Abiete non potest, nec debet sumi pro Agarico. Porta in vill. capite de Abiete, Piceâ, & Sapino, satis demonstrat, se non nosce discrimen inter Abietem & Piceam Latinorum. Tradit autem inibi ἐλάτην dictam ab ἐλάω i. e. impello & prolongo: quòd in præcelsam proceritatem assurgat: atque etiam hac ratione Abietem dictam esse quòd in cœlum abeat. Quod autem idem ait Macrobium Abietem inter felices arbores annumerare, nondum in eo invenimus.

Fungus. Agaricus. Carol. Stephan lapsus. Fungus Abietis non est Agaricus. Porta ignavus. Elate unde dicta. Abies unde. Felix arbor.

Petr. Berch. quoque non videtur distinguere Abietem, (cui folia tribuit acuta, parva sicut Pini) à Picea, cui folia acuta.

Pet. Berch. notatus.

Nec etiam quæ & qualis sit Abies satis declarat Cord. in Diosc. Abies, inquit, quæ Græcis ἐλάτη, ea est sine dubio, quæ à Germ. **Ein Tanne**, appellatur, similes Piceæ silvestri conos ferens, sed torosiores. **Weiß Thannen**, ut tradit Io. Stumpf. lignum asperius, durius & durabilius est, minúsque resinæ fert, quàm **Rott Thannen**, sed pulchriorem & ad usum medicum meliorem, quibusdam dicitur **Traubäch**, ab aliis **Bülbäch**. Ego autem tale lignum non Abietis esse dixerim, sed potiùs Piceæ tribuerim: Considerent diligentiores.

Cord. notatur. Conus Piceæ sylv.

Duo Abietis genera, nigrum seu rubrum, & candidum Tragus agnoscit, ac utriusque folia latiora, sed breviora, pineis foliis esse dicit, Rosmarini penè similia: atq; ramulis crucis formam obtinêre: Vtrumque, etiam Resinam puram ac odoratissimam, Thuris ferè instar, quod ad odorem & formam attinet, sudare: Candidam insuper Abietem, rubræ per omnia similem existere, nisi quòd folia habeat ex una parte cineracei prorsus coloris, & corticem candidiorem & teneriorem: Hoc Abietis genus in Valesiæ Helvetiorum montibus gigni: Hancque Abietem simpliciter nuncupari, & Germ. **Weiß Thannen** dici. Sed Tragus resinam abiegnam & piceam non distinguit, quod minùs convenit. Quod autem ad me attinet, resinam Abietis observavi liquidam. Eius verò icon non in omnibus placet.

Abietis genera. Rosmarini folia. Ramuli. Resina Thuris. Abies candida. Locus. Abies simpliciter. Trag. notatur.

Placet Bellonio, Abietem Gallorum *Sapinum*, Græcorum ἐλάτην, Marem vocare. Ac demiratur ille Plinium decorticatam Abietem Sapinum vocare: Nec non duriusculum ipsi videtur, quod Plinius Abieti folia pungentia esse dicit: ut pote, quod in Abiete nunquam deprehenderit: Ac etiam quod Theophrastus multis in locis croceum ei colorem tribuit: tradens se in Abieti nullum unquam florem vidisse: Ego autem Bellonium non demiror solùm, sed turpis ignorantiæ eum arguo, utique qui non observavit, Plinium ex Theophrast. Abieti mari tribuere folia pungentia, licet ipsi met verba Theophrasti recitarit. Si quis etiam ingeniosè consideret, quæ Theoph. scribit, nostram vulgarem Abietem potiùs fœminam dicet, quàm marem, quamvis aliter censeat Bellon. cuius figura, uti & Matthioli parùm cōmendanda videtur.

Sapinus. Plinius taxatur. Theoph. gill

Rectè Solerius affirmat Sapinum partem Abietis, ab Abiete non distinctam arborem.

Rectè etiam Du Choul. in descr. montis Pilati, Abietum, quas Sapinos vocant, folia pungentia dici non posse, sed apice modicè incisa, dicit. Rob. Constant. in Lex. ἄβιν, Abietem aut Piceam reddit. Idem & ἄβιες, ut apud Latinos inveniri autor est. Quâ verò autoritate, nobis nondum constat. Et licet Abietem Theoph. cultu deteriorem reddi scribat, sicut & Pinastrum, attamen plantatas crescere Gesn. obiicit. Qua obiectione sententiam Theophrasti evertere velle nobis

Ἄβιν. Ἄβιες. Rob. Const. not.

-fner. ta-tur. nobis videtur. Sed velle videtur. Aliud siquidem est crescere & aliud à naturali statu deflectere, aut in deteriùs vergi. Cultu enim nunquam deterior redderetur, si plantata non cresceret.

Inter se similes arbores esse, placet Matthiolo, Piceā & Abietem, ita ut sæpè etiam lignarios fabros fallant: Piceæ folia esse coloris Abiegnis longè nigriore, quin & paululùm latiora, molliora, læuiora, minúsque pungentia: In Tridentinis montibus Abietem omnem infructiferam esse, etsi Plinius Abietem fructiferam fecerit: Sapinum, teste Plinio, sicut etiam Vitruvio, partem tantùm esse in Abiete. Annotatque idem Abietem in centro saxei montis in lapidem esse conversam. Sed quis non miretur Matthiolum, tribuere Piceæ foliis, quæ Abietis sunt, quasi neutram norit. Immeritò etiam videtur Plinium notare. Fructifera enim sanè Abies est, uti sæpiùs observavimus.

Abies in-…ctifera. …n fugil-…ur. …pinus. …es in la-…em con-…sa. …tth. ta-…ur. …a. excu-…ur.

Lacuna Abietis picturam ex Bellonio habet, dicens: tantam similitudinem esse cum Picea, ut quidā decipiantur, unam pro alterâ assumentes. Ait Lacuna ipsemet deceptus est, qui non novit plantas dictas Piceas: siquidem has non distinxit, vulgari Abieti tribuens, quę sunt Picę. Mihi etiam apud illum contrarietas videtur, cùm uno loco dicit: *como an tiemp. de Galeno se usurpava la Resina del Abero*: & altero loco, cùm de resina Piceæ locutus est, ait: *El abeto, produze aquel excellente liquor incognito a los antiguos.*

Lacuna …tur.

Bened. Curt. de hort. ait Plinium cuiusdam arboris meminisse, quæ Elate, aliis Palma dicatur, ubi Abietem, vel Maranthâ teste, cum Palma confudisse videtur. Plures unam & candem arborem Sapinum & Abietem existimavêr. Plinius verò aliter, qui Sapinum nihil aliud esse, quàm Piceam, feritate paulùm mitigatam, cuius imas partes tedas vocat. Servius autem Honoratus Sapinum Abietis speciem dicit. Vitruvius Sapinum ab Abiete seiunxit. Alii inferiorem Abietis enodem partem Sapineam vocavêre.

…e, Pal- …nota- …pinus. …s. …apinus …t ab …e

Abies & Picea arbor, multùm inter se similes, adeò ut nisi quis multùm in eis exercitus fuerit, Amato subscribente, discrimen ponere nesciat. Vtraque enim longitudine, crassitie, figura & frondibus idem habent, nam rami tanquā brachia à duobus lateribus in trunco oriuntur, ut in crucem nasci meritò quis dixerit: ita quoque & folia in ramusculis ad illum modum enascuntur oblonga & dura. Sed in hoc inter se differunt, quòd folia Piceæ obscuriora multò sunt, quàm Abietis: item cortex Piceæ ad nigredinem quoq; vergit, qui tanquam corrigia facilè complicatur, ac illicò disrumpitur: iis addamus, quòd rami Piceæ terram versus curuantur, id quod Abietis ramis non accidit, imò & quòd lignum Picee pulchrius est, & utilius, venas directiores habens, & nodos pauciores. Sola præterea fœmina Picea fructum parit: verùm utriúsque sexus Abietem fructum producere tradit Plinius. Et è contrà, in multis regionibus sterilem utramque Amatus conspexit.

…es & …ar- …mile. …ies & …a dif- …t. …rafæ-

Castor Durant. figuram habet, quæ non placet. Apollo verò ex duabus plantis tres facit, nec novit discrimen inter Piceam, quæ Elate mas: & Abietem, quæ Elate fœmina: Matthiolumque imitatus tribuit Piceæ, quæ sunt Abietis. Picea, inquit, frondibus est abiegnis multò atrioribus, ut quæ latiusculæ, molliores, læviores, atque minùs pungunt.

…Dur. …llinis …s er- …Cre- …no-

Cedrum pro Abiete pingit Petr. Cresc. aut certè Cedrum meliùs exprimentem.

Frustra Dodonæus Abietem distinguit à Sapino, cùm una & eadem sit arbor, quam meliùs meo iudicio describit in Hist. gall. quàm latina, non tamen probanda figura, quam posuit Histor.. gallic.. ex Bellonio, nomine Abietis & in lat. Abietis alterius. Cæsalp. Abietem nostram hanc tradit, cuius descriptio arridet, quamvis nec ipse, nec authores Hist. Lugdunensis demonstrent, Abietem fœminam esse, multóque minùs doceant marem esse Piceam, de quá paulò pòst, & quam nullo modo æstimarim à Theoph. dictam πεύκην, aut πίτυν, qualem facit eam Cæsalpinus.

Lussi nominis vestigia etiam hodie supersunt. Nam Iuræ montis lignatores Abietum, Picearúmque candidissimos truncos, non nodis interceptos, sed recto venarum procursu fluviatos, & ad opera intestina faciles, nunc *Ouchon* ut in Hist. Lugd. perhibetur, nunc *Louchon* vocant. Quid autem Lussum sit, constat antè ex Theophrasto. *Lussum.*

Taberna. non ritè secernit Abietem fœminam à mare, *Picea Latinorum*: præterea figura eius falsa. *Taber. repreh.*

Clus. Abies Plinii, Ελάτη θήλεια, Abies fœmina Theophrasti. Lob. & Penæ Adv. Abies. Sapin Gallorum, Phthoropios Theophrasti, multùm tedæ dans. *Abies fœmina. Phthoropios.*

Abies, quam plerique vocant, arbor Prophetis sæpiùs in concionibus ad populum erudiendū adhibebatur. Ezech. 27. Abiegna è Senir ædificabāt tibi omnia tabulata, Cedrū accipiebant ad parandū malū navis in te. Oseæ 14. Dirigā eum ut Abietē virentem. Zach. 11. Eiula Abies, quia cecidit Cedrus. Samuel l. 2. c. 6. David. a. & omnis Israël, ludebant coram DOMINO in omnibus lignis fabrefactis. Abiegnis & Citharis, & Lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis. *Abies in sacris.*

Nunc nomina prosequamur. Abies, græcè Ελάτη, Hebraicè ut apud Trag. in margine scriptum legitur *Berosch* dicitur, secundum alios *Aeres*. Germ. Thannen / Thannenbaum. Belg. Dannenboom, Gall. *Avet*. Ital. *Abiet*, *Abette* & *Abeto*, *Anezzo*, *Avedia*, *Crovat* Hisp. *Abeto*. Seorsim autem hæc nostra Abies, *Abies fœmina*, ἐλάτη θήλεια, Germ. Weisse Thannen, quasi candidam diceres, Belg. Witte Dannen, Gall. *Sapin*, *Sap*. Ital. *Abete*. Hisp. *Abeto*, Angl. Maestro & Deole. Hung. Luch fenyo fa/ Melynck a levelep egy felól all. Boh. Gedle. *Synonyma linguarū.*

Epitheta hæc Abieti conveniunt. *Longa*, *recta*, *enodis*, *audax*, *apta fretis*, *redolens*, *umbrosa*, *crispa*, *procera*, *crinita*, *excelsa*: *electa* ut in sacris habetur. Adhæc *perpetuò virens*, *resinosa*, *annosa*. Considerandum autem an *mucilaginosa* sit dicenda, ut vult Querc. def. Herm. dicens. Abietes resinosæ, sunt & mucilaginosæ, ac idcircò fixioris & constantioris vitæ arbores, adversus temporum iniuriam munitæ. *Epitheta. Querc. notatur.*

Abietis, nomine aliæ etiam denominantur plantæ, ut potissimùm arbor vulgò dicta *Picea*, quæ Elate sive Abies mas Theophrasti, de quâ mox. Suspicamur Petrum de Cresc. Abietis & Piceæ nomine intelligere Pinum syvestrem. Tragus quoque quandam Tallau, sive *tedam* Abietis quartum genus facit, de quo paulò pòst. Abietem dici de *Cedro* videre est ex D. Hieron. cap. de Cedro. Trago *Larix* est Abies tertia. Abietem usurpari pro *Iunipero*, & vice versâ, licebit ex D. Hier. cap. de Iunipero vidêre. Guilandinus scribit Abietes in Arabia thure manare, & Cardanus *thu-* *Æquivoca; Picea. Pinus sylvestris.*

Thurifera arbor. riferam arborem, Abietem pusillam vocat: ut dicetur cap.de Thure, quæ opinio non placet Scaligero. Non placet etiam Abietem *unam unguentariam* dici Hermolao. Immeritò quoque scripsit Ruellius, Plinium videri Abietem cum *Palma* confudisse, ut demonstratum. *Palma.* Inter marinas plantas sunt et am *Abietes* dictæ *marinæ*, de quibus agetur lib.39. *Abies marina.* Libro tandem 8. cap.de *Populo alba* demonstratum est, eam à quibusdam ignaris dici Abietem. *Populus alba.* Non omittendum hîc velle quosdam *Sapinam* nihil aliud esse, quàm caudicis Abiegni partem inferiorem ac enodem, & non ut aliqui falsò opinantur, arborem peculiarem, & ab aliis specie divisam. *Sapinus.* Non igitur est, ut Porta in villa docet, Piceæ species, aut Picea domestica. Quid enim est quæso Picea domestica? *Picea domestica* Piceam Latinorum siue Abietem marem esse credimus.

Locus. In Valesia frequentes Abietes esse perhibet Simlerus, Sabaudia fert proceras Abietes & Piceas, navali materiæ aptas: In nostris Alpibus Abietes nonnunquam inveniuntur 130. pedum longitudine. Firmitate materiæ præstant Abietibus Hercyniæ sylvæ, nec alioqui proceræ. Rheticas & Helveticas in mare Adriaticum deportare curant. Miror Tragum Abietem non observasse in Germania, ut in Hercynia sylva, & passim provenientem. *Trag. notatus* Scatent passim plerique omnes Helvetiorum montes & sylvæ Abiete. Abundat in insula Fermentaria. In monte Ida provenit. Anglia, autore Iulio Cæsare, præter Fagu n & Abietem profert cuiuscunque generis materiam. Altissimas, ait Thom. Hariot insula Virginea alit. In Viennensi saltu, ut & in vicinis aliis aliquot montibus, Abietis esse maximam copiam testatur Clusius. In montibus Burgundiæ prope *Meche* antiquum castellum dirutum luxuriant Abietes ubi colligunt eius resinam, quam vocant *du Benchillon.* *Benchillon.* Inibi etiam mense Iunio sub Abiete fungi proveniunt, pineis nucibus, vel favis similes, nigri, quos *Maronles* vocant. *Fungi Maronles.* Genevæ Allobrogum habent Abietem in proximis montibus: ut & Basileæ, similiter circa Maßmünster, inter Richenwir in Alsatia, Ill. Ducis VVirt. urbem & S. Mariam, ubi fodinæ. Inter Montbelgardum & Porentrutum non raræ apparent Abietes, unde transtuli in hortum Ill. E.C. quæ minùs feliciter proveniunt, nisi sint admodum tenellæ. Curavit Ill.E.C. seminadas in suo ferarum horto, quarum quædam excreverunt. Nec destituuntur Abiete montes Reverend. Episcopi Basiliensis, circa S. Vrsinum, circa fontem novum. Apud Zoringam, [legitur annotatum per Leodeg. apud Lonicerum,] Helvetiæ oppidum, in ditione Bernensi, sylua est Thannwald dicta, ubi arbores, potissimùm Abietes, tam elegantes & proceræ evadunt, ut vix similes in tota Europa reperire liceat. Nam quædam assequuntur longitudinem 130. pedum, ita ut usui adaptentur longitudine 110 pedum. Hinc à Genuensibus emptæ adminiculo Arolæ deducuntur in Rhenum, & inde in mare Anglicum ac Hispanum, tandémque in mare Mediterraneum Genuam usque, ex quibus malos navium facere consueverunt. Inveniuntur quidem tam proceræ Abietes & in nigra sylva, sed pinguiores, atque ob id non tam durabiles. Dictæ longitudinis Abietem Kilchburgi ante hospitium (interiacet autem Bernam & Basileam) Solo implantatam offendes, quo peregrinus è lóginquo diversoriũ dignoscere valeas.

Tempus Coni, teste Clusio, virent Autumni initio, & multam resinam fundunt: sub Autumni vero finem, & Hyemis initium maturitatem consequi ferunt. In hac arbore viscum, quod *stelin* Plin. ex Theophr. appellat, observavi anno Redemptionis humanæ 1583. sed longè maiore deinde copiâ 1585. in vivario Illustr. D. Hyneck à VValdstein Promarchionis Moraviæ, non procul à Piernitz ipsius urbe (cuius arcem incolebat Albis) perinde atque vulgare Viscum baccis præditum. *Viscum, Stelis Plinio.*

Viscus Abietis anno 1587. cùm essem in Richenvvier allatus mihi ex proximo monte Vallon: reperi etiam anno 1591. ipsemet ibidem in summis ramis delectæ arboris. *Trag. notatur.*

In desperata fame posse & solêre homines ex integris conis seu fructibus Abietis farinam suam ad urgere, quò largiùs cibentur, autor est Strupius. *Benchillon. Fungi Maronles.* Cortex & resina Abietis arida, qualitatibus ac viribus cortici, & aridæ Pini resinæ valdè sunt similes, nisi quòd paulò acriores magis detergent. Vini Abiegni vires, eiúsque præparandi modum, vide cap.de Cedro. *Vinum Abiegnum.* Abies, ut ex hactenus dictis constat, navibus aptissima est: triremes enim & longa navigia ex eâ levitatis gratiâ fiunt. *Vsus Vires. Apta navibus. Aedificia.* Ædificiis optima quæ vetustissima, modò cariosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, auctore Theophr. & ad quamplurima alia utilis est. Pondus sustinent validè Abies & Pinus: renituntur enim nec temerè rumpuntur, ac priùs carie, quàm viribus deficiunt. Antiquis Hedera vini venalis indicium erat, ast nunc quibusdam in locis Abies. *Vini venalis indicium.* Viennenses Austriaci dum venale vinum habent, Abietis ramos ante ædes suspensos proponunt, quibus si ex stramine cirrus unus apponitur vinum præcedentis anni denotant. Sin duo cirri vinum trium annorum indicant. Si nullus, eiusdem anni vinum esse significant. Vinetorum pedamenta & pali Viennensi agro ex Abiete fiunt. *Pali vinearum.* Fertur vulgus Tigurinum offendi, si quis gestet in pileo ramum Abietis transiens per urbem. *Abies odiosa Tigurinis.* Situlæ novæ & tubuli fontium novi ex Abiete & similibus lignis dum sunt recentes, odiosum saporem aquæ imprimunt: idein faciunt pyxides abiegnæ, cùm condita, tabella, trochisci & similia imponuntur, præsertim si calor accedat, ita fastidiosum, & ingratum odorem, non tamen ullius pernecabilis malignitatis participem, contrahunt, ut ab eo contenta vindicari non possint, ut aliquando monuit egregius Medicus & Botanicus Iac. Gargillus Scotus in thesibus, quòd equidem observandum Pharmacopœis. *Situlæ. Tubuli. Digiti vulnerati.* Digitis vulneratis fotum lixivii facti ex cineribus Abietis, additâ radicis Altheæ parva quantitate, Felix VVirtz. conferre scribit. Ait Columella, quòd quidam abiegna scobe mala custodiant. *Mala conservat.* Seminibus Abietis valdè oblectari ait Gesn. aves montanas, quas Latine Loxias, Germ. Kreutz Vogel ob rostrum longum decussatum vocari tradit. *Loxia delectatur.*

ABIETINA RESINA LIQVIDA ET ARIDA.

Abietina resina liquida. NON solùm ex caudice, ut vult Amatus, sed ramis etiam & vesicis affectis, intra quas resinam ipsam sive oleum abiegnum contentum esse dicit, extrahitur. *Descriptio.* Est autem ut eam describit Apollo, liquor ille limpidus, clarus, transparens, valdè fragrans, atque amarus, globulis quibusdam inter corticem & corticem prætumidis, humorem eò loci subesse indicantibus, rarus sanè, videlicet impermixtus. Ex Abiete tam mare, quàm fœmina, eximius hic liquor perfluit, vulgo nostro

nostro *Abiezzo*, aliis *Lagrimo*, sive *Olio d'Avezzo*, Augustensibus Pedemontio confinibus, unde legitimus ad nos transit, *Bigion* dictus. *Lagrimo* quidem appellant, quasi Abietis lachrymam, de quo veteres nihil (quod equidem Matth. sciat) posteritatis memoriæ prodidêre. Nisi quispiam dixerit Galenum de comp. med. per genera, intellexisse Piceam illam resinam, quam pro terebinthina vendebant. Cuius rei illud indicium esse videtur, quòd scribat ipse, hanc & gustu & odore terebinthinæ esse persimilem, quod in abiegna lachryma maximè notatur: & quòd insuper sit quadantenus terebinthina acrior: námque huiusmodi qualitates in liquida Piceæ resina minimè reperiuntur. Suspicandum putaverit Matthiol. in Galeni verbis, Librariorum fortè culpa subesse mendum. Auxítque illi suspicionem hanc ipse Galenus: quippe qui scripserit in Euphorbii medicamento inter resinas cæteris odoratiores haberi terebinthinam & abiegnam, háncque illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lachrymam clarissimam esse larignam: quandoquidem illa inter Abietis cortices vomicæ modo coacervatur, & secto corio elicitur: hæc verò manat è Laricis caudice ad medullam úsque perforato, ut is experientiâ doctus facilè attestari potest.

Abies, inquit Ruellius resinam fundit comprimis quoque celebratam, quoniam odorata sit, quam gallicum vulgus *Avetam* vocat. Lachrymam ex Abiete à Liguribus & Taurinis dici *Bigion*, quasi abiegnum, autor est Scaliger: Vocatur à Cast. Dur. *Oleum Abietis*. Calceol. *Abiegna resina*. Arræo de cur. vulner. *Terebinthina abietina*. Toxite in Onom. *Resina Abietis*, & *Gummi Abietis*, quod posterius non placet, cùm gummi consistentiam non habeat. Catal. Francofurt. *Abietis lachryma, Oleum abiegnum*, Germ. Flussendhartz/ Dün Thannenhartz.

Nec omittendum, quòd Abietinæ resinæ vel terebinthinæ nomen obtinuit resina quædam Indica, cuius arbores feræ, nec sunt Pini secundum Manard. nec Cupressi, de quâ postea. Obtinuit & altera, Resina Americana, seu Resina Carthaginis novi Orbis, de quâ infrà.

Maximo usui generi humano hanc Abietis lachrymam esse testatur Matthiolus. Hæc, inquit, vulneribus recentibus maximum adfert præsidium, quòd non solùm conglutinet, sed & mundet, & sarcotica habeatur. Pota renum calculos eiicit, arthriticos dolores mulcet, coxendicúmque cruciatus lenit: capitis vulnera mirificè sanat, adeò ut hac solâ nonnulli utantur. Additur in antidotis balsami vice. Huius autem facultates ita prosequitur Hist. Lugdunensis. Abietis liquida resina, calida siccáque ordine tertio, acrimoniâ quadam suâ tergendi vim obtinet, & ad veræ Terebinthinæ qualitates proximè accedit: sumpta semuncia pondere, per alvum biliosos humores vacuat, renes abstergit, ulceratos sanat, urinam cit. Nucis magnitudine devorata cum Nuce moschata & sacchаro, stranguriam sanat, pudendorúmque ulcerationi maximè succurrit. Hæc paulò aliter ita refert Dodonæus. Huius resinæ facultas est quasi Pitynæ, mitior nempe, quàm Strobilina, acrior autem & calidior quàm Terebinthina ac Laricea. Lachryma verò Abietis, uti Terebinthina ac Laricea amarior est, ita quoque his calidior ac siccior: abstergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, sordidiora emundat, capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ unc. pondere assumpta, alvum clementer movet, & in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in viis urinariis hærentes expellit: mediocriter verò & urinam cit. Adversus autem sordidorum ex pene humorum profluvium [Gonorrhæam veneream] confert, si aliquot diebus continuis matutino tempore sumatur: præstat verò elotam esse cum stillatitio liquore Plantaginis, Lactucæ aut alio consimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat. Non desunt, ut Apollo ex Matthiolo innominato refert, qui larignam resinam abietinæ malitiosè admisceant, ut hac imposturâ magis lucrentur, eò quòd omnes abiegnam pluris faciunt, quàm larignam. Sunt etiam qui percolatam larignam & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna venditent. Sed fraus cognosci potest, quòd Abietis lachryma substantiâ minùs consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annúmque asservata quadantenus flavescat, cogatúrque. Hanc nos Dioscoridi & Plinio ignotam facilè coniicimus (quòd liquidæ abiegnæ non recordentur), licèt Bellonius contrarium asserat, cuius integram historiam huc usque reservatam, hisce referimus. Resinarum appellatio multò latiùs patet quàm à vulgo facilè intelligatur. Quæ cùm ex multis & variis arboribus, ut Abiete, Picea, Pinu, Larice, & id genus aliis, defluant, de his seorsim iure tractatur merito. Resinarum autem duo summa fastigia tantùm ab authoribus traduntur, liquidarum scilicet, & aridarum. Magnam hodiè imposturam à multis in resinis liquidis committi video, inquit Bellonius, siquidem eam, quam Dioscorides, Oleosam vocat (quæ Abietis resina est) ab omnibus nostri temporis Medicis & Iatraliptis pro Terebinthina usurpari palàm est: cùm tamen vera Terebinthina non sit liquida, nec adeò retorrida, sed mediam quandam habeat inter utramque consistentiam. Hæc, ut & resinæ omnes aliæ vetustate siccessit, quemadmodum & Thus, Mastiche & alia. Dioscorides Oleósam liquidam resinam, ἐλαιώδη vocatam, quid sit, non exprimit. Illa nisi manu premeretur nunquam spontè ab Abietè proflueret. Italicum vulgus suam retinet appellationem ad græcæ dictionis nomenclaturam, quam *Olio D'aveto* vocat, quasi abiegni oleum diceret. Gallia falsò Terebinthinam Venetianam vocat, ad alterius Laricеæ resinæ differentiam, quam suo cognomento Terebinthinam communem vocat. Oleosa itaque resina, sive abiegna revera ab Abiete exprimitur, hac ratione. Qui pecora pascunt, interdiu ne desidia torpescant vaccinum cornu vacuum dextra manu tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cùm in novellas adhuc Abietes inciderint, siquidem in earum cortice nullam rimam apparêre viderint, oleum subesse statim coniiciunt: nam glabro cortice vestitam Abietem tuberculis scatentem comperiunt, quum tamen annosorum cortex in rugas contractus nullos tuberculos ostendat. Ideò novellarum arborum prædicta tubercula, sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleosum intrò detrudant. Neque tamen hoc modo quàm diligentissimâ etiam adhibitâ operâ, ultra uncias quatuor in dies legere possunt. Siquidem singulare quodcunque tuberculum non ultrà quàm guttam unam aut alteram continet. Illi verò cùm per totum diém multa tubercula suppuraverint, tamen secum perbellè actum putant, si cornu unum quod quatuor unciarum capax, oleo plenum abstulerint. Ex quo quidem fit, ut resina hæc cæteris rarior sit, maiorísque vendatur. Hæc

Purgat. Arenulas. Gonorrhœa. Lota præstat. Adulterium. Fraus detegitur. Diosc. & Plin. ignota. Resinæ appellatio latè patet. Resinifera arbores. Resinarum duo summa fastigia. Oleosa resina Terebinthina substituitur. Diosc. notatur. Olio d'Aveto. Error quorundam. Resina abiegna oleosa. Colligendi modus. Ex Abietibus novellis. Vncia quatuor indies leguntur. Quodlibet tuberculum unam aut alteram tantùm guttam fundit. Bellonii lapsus.

ille, quem vox italica *Olio d'Aveto* movit, ut crediderit resinam oleosam [ἐλαιώδη] Dioscoridis, esse Oleum abiegnum: Cùm tamen Diosc. cap. de resinis, eo loco non ampliùs resinarum genera, id quòd priùs fecit, sed resinarum coloris differentias explicet. Ipsæ quoque (Resinæ) inter se colore differunt, ait Discorides: siquidem candida quædam est, alia Oleosa (ἐλαιώδης) alia denique mellis similitudinem habet, uti Larigna. Sat ergo Dioscoridi liquidam Abietis resinam, quam officinæ Terebinthinam Venetam vocant, Galli *Terebenthine de Venise*, non fuisse cognitam. De sicca autem hæc tradit. Ex siccis resinis alia est *strobilitana*, alia *abiegna*, alia *quam fundit Picea*, alia denique *Pinea*. Eligito omnium maximè odoratam, perlucidam non valdè aridam neque humentem, sed ceræ similem, atque friabilem. In eo genere præstant pinea & Abiegna (ἐλατίνη ῥητίνη) odoratæ enim sunt, atque thus odore imitantur. Præstantiores ex Pityusa insula, quæ secundum Hispaniam sita est, deferuntur. Quæ verò ex Picea, strobilo & Cupresso manarunt, inferiores sunt, neque tantis atque illæ viribus pollent. Veruntamen eorundem gratia, quorum & illæ, usurpari solent. Cæterùm, resinam Abietis aridam qualitatibus ac viribus aridæ Pini resinæ valdè similem esse, sed paulò acriorem, magisq; detergentem, iam antè diximus. Hanc præterea in offic. vendere pro Thure, & *Garipot*, uti etiam resinam siccam Pini, quandoque solent.

Terebinth. Veneta. Resina abiegna arida. Thuris odore. Locus. Substituta. Temperamentum. Thus Garipot.

PICEA LATINORVM SIVE ἐλάτη ἄῤῥην, Abies mas Theoph.

CAP. II.



Descriptio. Rami. PROCERA est arbor Picea, ramis decussatim positis, ac plerumque in terram reflexis, crebro foliorum brevium agmine stipatis, quæ abiegnis angustiora, curviora, quadrata, pungentia, tenuitate subinde variantia, ut diversam ferè quis existimet, in siccis ramis caduca, ut frustra sæpè in herbariis meis tomis conatus sim cū foliis reservare ramos, quorum extrema ineunte Æstate iulos protrudunt singulares, pallescente quadam farinâ refertos: quibus etiam postea adnascuntur coni, cylindracei ferè, squammis imbricatim compacti, lævibus, tenuibus, in principio purpurascentibus, quæ etsi dehiscant, non tamen excidunt, sed ramis etiamnum adhærescunt: quorumq; unicuique duo sunt adiuncta semina, parva, alata, rufa, adstringentia, medullâ intùs alba, minimè tamen dura, ut an dicendi sint nuclei, cum Cordo aliorum relinquam iudicio: Horum longitudo interdum ad septem aut octo uncias extenditur: materies ligno quidem facilis fabris, sed de opere deterior, ut quæ pro aëris cōstitutione intumescit, detumescitve, subinde in ædificiis crepitans, oneribúsque cedens. Hinc excoquitur pix. Resinam fundit, tum è conis, tum è trunco, gummi concretione.

Folia. Iuli. Coni. Semen. An nuclei? Ligni materies. Pix Resina. Gummi.

Theophrasti historia de Picea Latinorum, sive eius Abiete mare [τῆ ἐλάτης ἄῤῥενος] cùm iam partim cap. præcedente de Abiete fœmina [τῆ ἐλάτης θηλείας] perscripta sit, partim etiam ab aliis hoc præsenti cap. recitetur, nos de eâ pluribus agere superfluum ducimus. Quare hâc neglectâ directè ad Plinium festinamus.

Picea Theoph. Plinius de Picea.

Picea, aitis, montes amat atque frigora: feralis arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis virens: iam tamen & in domos recepta, tonsili facilitate. Hæc plurimam resinam fundit, interveniente [intermicante Dalech.] candidâ gemmâ, tam simili Thuri, ut mista visu discerni non queat: unde fraus seplasiæ. Omnibus his generibus [omninò huic generi Dalech.] folia brevi seta & crassiore, duráque, ceu Cupressis. Piceæ rami penè statim ab radice modici, velut brachia, lateribus inhærent. Fructus Piceæ unus: materies ad fissiles scandulas, cupásque, & pauca alia secamenta. Vstis radicibus Picea repullulat, ut in Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrhæo. Nucamenta Piceæ totis paniculis, minoribus, gratioribúsque, minimos ac nigros nucleos habent. Propter quod Græci Phthirophoron eam appellāt. In eadem nucamenta compressiora maribus sunt, ac minùs resinâ roscida. Nec ullo flore Picea exhilaratur. Provenit germinatione 15. ferè diebus. Semen verò (Vere C.H.) post Vergilias & ipsa reddit: folia ei sunt insecta pectinum modo, pungentia. Non fastidienda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponenda, quando quibusque satis umbra aut nutrix aut noverca est. Picearum quidem non dubiè venenum est. Et hæc de Picea, præter vires quæ suo loco tradentur, Plinius sparsim annotat, de quibus, quod nostrum sit iudicium, infrà dicemus. Notandum tamen hîc obiter venit, 1°. Plinium πίτυν ex Theoph. Piceam vertisse, quod non placet: meliùs verò Theoph. πίτυν tedam & Pinastrum reddi. Sed nec Clus. corrigit, quod mirum. Deinde Piceam nullo flore exhilarascere dixit idem Plinius, cuius contrarium Matth. asserit: ibidem Ruellium & & alios erroris accusans, quòd Piceæ tribuant quæ sunt Laricis, ac propterea Plinii lectionem corrigit. Ac tertiò, quod Plinius scribsit ramos à radice fundi, id, si Scaligero credēdum, aliorū errorem secutum fecisse: quandoquidem coniferas, suâ naturâ ab initio puras post radicem scribit: atque ubi creverint, inde fundi.

Feralis arbor. Thuris gemma. Rami. Fructus. Materies. Nucamenta. Phthirophoros. Non floret. Tempus. Semen. Folia. Umbraxia. Plin. notatur. Ruellius taxatur. Hermol. ... Pityus ... Pi...

Hermol. Europæ resinam ferentem Piceam tradit, quam non benè πίτυν dicit, & Poëtæ ἐλάθρην, ut quidam rentur. Hanc Cord. in Diosc. Piceam silvestrem vocat, eámque conum Piceæ similem ferre, & in eo minutum, & alatum nucleum, quem in minimo, duróque cortice contineri scribit. Cordi autem Piceam Pinum *Cembro* putamus. Trago Abies rubra dicitur. Eius autem figura nec Piceam, nec Abietem benè exprimit, quare non placet, quòd ei latiora folia tribuat, quàm Pino: verba eius antè cap. de Abiete recitavimus. Lonic. Peucen & Piceam dicit. Sed nec eius figura commendanda. Vereor præterea ne cum hac arbore confundat Piceam Cordi, vel Pinum *Cembro* Matthioli. Ad hæc Picea latinis, non est Peuce. Rectè autem in Diosc. ait πίτυν Pinon esse Piceam, Marcellumq; non rectè πίτυν Piceam vocasse, quamvis idem etiam à Plinio interdum

Picea Cordi ... Abies Cembra. Trag. taxatur. Lonic. reprehenditur. Picea est Peuce. Pitys. Ma... error.

dum factum sit.

Si Gallico nomine, inquit Bellon. de arb. conif. *Sapinum* appellare volueris, non dices *du Sapin*: cùm id nomen Abieti (fœminæ) debeatur. Gallicè autem dicendum *Suiffe* Ne autem eandem arborem si Abietem lectâ, (fœminam) & Sapinum [Piceam Latinorum, sive Abietem marem) esse credamus, facit, quòd utrámque dictionem à Latinis usurpatam fuisse videmus. Sic enim Plinius lib. 16. cap. 39. scribit. Cato, ait, hominum summus in omni usu de materiis hæc adiicit, Prelum è Sapino, altâ potissimùm, facito. Quia autem, recto ut plurimùm assurgit caudice ut Abies, atq; eâdem ferè altitudine, parùm refert, si Sapinum, fœminam Abietem esse pronunciaverimus, ut legitur in lib. Obs. 1. cap. 44. Hæc ille, cuius figuram, quam Sapini nomine exhibet & describit, tanquam malam non recipimus, quamvis interim descriptio Piceæ sit & placeat, non tamen cum Bellonio, fœminam facimus, sed marem Abietem, de quâ Theoph. lib. 3. cap. 10. Plinio fortè etiam Abies mascula hæc si fuerit, ut existimamus, non erit duriusculum, quod Plinius dixit de Abiete, pungentia ei esse folia. Piceam quoque Plinii esse, ut vult Matthiolus, & alii, negare non audemus: suspicamur enim Plinium sub nomine Piceæ multa dixisse, quæ de hac arbore dici possent, ac de ea, quam πίτυν Theoph. vocat. Nec putamus hanc πίτυν Theophrasto & Dioscorid. dici. Sed Plinio evenit fortè in hac voce Piceæ, quod in Larice, vt modò ei sit ea arbor, quæ πίτυς, modò propriè Picea, sive Abies mas. Quam porrò Piceæ arboris titulo proponit figuram, Pini silvestris est.

Bellonius à Matth. quoque reprehenditur qui eum communem Græcorum sententiam sequutum esse dicit, ac id totum Piceæ arbori reddidisse contra Theodori sententiam, quod Theophrast. περὶ πεύκης Græcè scriptum reliquerit: Non dubium etiam esse, quin veteres Græci πίτυν pro Picea usurparint: Illudque Bellonii falsum esse, quòd ex teda Piceæ fiat pix, ut is asserat, perperàm Theophrastum interpretatus: siquidem rara admodum sit Picea, quæ tedam habeat: Præterea Piceam, cuius folia abiegnis paululùm latiora, molliora, læviora, & minus pungentia, magno errore Bellonium *Sapinum* appellare: At arborem, quæ Græcè πεύκη dicitur, Latinè Piceam nominari, Gall. *un arbre du genre du Pin.*

Idemque Matthiolus in post. comm. eadem tradit, omittens reprehensionem Bellonii de teda Piceæ, & de pice, ac fatetur ex Pino silvestri, fieri picem nigram. Immeritò verò accusat falsitatis Bellonium, cui Pinus silvestris erat Picea. Mirúmque eum tribuere folia latiora & molliora Piceæ, cùm contrarium autopsia doceat: ac præterea inter nomenclaturas cur Piceam vocet πεύκην, cùm nomen Gallicum non conveniat. In historia autem eius Germanica tribuuntur Piceæ, quæ sunt Abieti adscribenda: Camer. verò aliam apposuit figuram.

Anguill. Pezzo (Picea) vulgaris de quâ Plinius scripserit, dicitur: cui verè contra Matth. folia tenuiora tribuit, quàm Abieti.

Diximus antè πίτυν non esse Piceam; licèt Dod. Gall. id affirmet, Pitynque & Piceam eandem esse arborem Scribonium Largum satis declarare putet sic scribentem: Resinæ pituinæ, id est, ex Picea arbore. Dodonæi etiam figura non benè Piceam arborem exprimit, nec quadrant, quæ de foliis dicit, non circumdare ramos, sed sibi opposita esse instar parvarum ... nnarum: qui ordo potiùs in Abiete: mecum autem sentit Bellon. ac alii non pauci, qui dicunt ramusculum nullo ordine circumdari. Is porrò in Hist. lat. in fol. non ampliùs πίτυν, aut Piceam inscribit sed abietem, ἐλάτην, Germ. Weiß Thannen. Malè autem Dodon. Weiß Thannen [Abietem fœminam] diversam tradit à Sapino, quam. n. describit & depingit pro Abiete non est Weiß Thannen Germanorum: sed potiùs ea, quam Germ. vocat Schwartz Thannenbaum & Roht Thannenbaum/Lat. Piceam, Græcè verò πίτυν, sed malè, cuius etiam pessimam exhibet figuram: ea enim quam posuit pro Abiete melior est. Is igitur duas ponit figuras, & duas descriptiones vnius arboris, & præterea cum Picea Plinii, sive Roht Thannen confundere videtur Bellonii Piceam arborem longè diversam, atque id etiam in Hist. gall. fecisse, ni fallimur: Vnde nobis planè persuademus Abietem & Piceam non benè notas fuisse arbores Dodonæo. *Dodon. alii errores.*

Qui considerabit descriptionem Tabern. etiam apud VVirsung. vocantis Abietem nigram, Roht Thannē, Peucen & Piceam, comperiet mixtam & confusam esse cum Picea Abietem. *Tabern. confusus.*

Turneri iudicio Theophr. appellat πίτυν, quæ Latinis est Picea: nec πεύκη Theophrasti, est Pinus Plinii: Peuce Theophr. in multis convenit, cum Picea Latinorum, quam Germ. superiores vocant Roht Thannenbaum [Abietem rubram.] Hæc non provenit in Anglia, nec Anglicum habet nomen, quod sciat, posset tamen appellari Piche tre, quia pix ex eius resina fit, vel ex germanico interpretandum Rond feur t... Et Gaza πεύκην malè vertit Pinastrum, alibi etiam Pinum, quasi nihil interesset inter Pinum & Pinastrum. Existimat igitur Turn. πεύκην esse Piceam apud Galenum, Diosc. Ætium, & alios, qui post Galenum scripserunt: Germ. Roht Thannenbaum/sed fallitur ut in pluribus aliis. *Turn. lapsus.*

Lacuna in Diosc. turpem habet figuram, vocans Sapinum; ac ut videtur, etiam Piceam, cùm comparat Piceam Abieti Matthiolum imitatus, antè tamen exhibuerat pro Picea arborem Bellonii, ita ut has duas plantas confundere videatur. *Lacun. redarguitur. Sapinus.*

A Gesner. quoque, Ryffio, Amato, Apolline, Helfrico, aliísque in hac planta dissentimus; quod reliquum est ut declaremus.

Varia in primis est Gesn. sententia. Is enim de hort. ait. Picea si est, est quam Tigurenses Abietem rubram appellant, à corticis colore. Piceam in altis montium sylvis nascentem pro Piceastro accipiunt. Idem olim in cat. pl. Picea arbor, πίτυς ut Gaza è Theoph. reddidit, Roht Thannen, ut quibusdam videtur, *un arbre du genre du Pin.* Et, eodem libro. Piceaster arbor πεύκη ἀγρία, sylvestris species, Roht Thannen, *une sorte de Pin sauuage.* Item, Pitys, Picea arbor, Roht Thannen putatur aliquibus. Hæc ille, qui nihil determinat, & lectorem maximè dubium relinquit, nec è bivio educit, sed in devium abducit. Nos igitur aberranti succurrentes, hæsitanti verum indicantes, dicimus Roht Thannen non esse, neque πίτυν, neque Piceam, ut vertit Gaza, nec etiam de genere Pini, nec agnoscimus Piceam aliquam sylvestrem, quæ sit Roht Thannen. *Gesn. notatur. Abies rubra unde dicta. Abies rubra nec πίτυς est, nec Picea. &c.*

Ryff. in Diosc. videtur ex Gesn. eo non citato tradere, Piceam vocari Græcè πίτυν, Germ. Roht Thannen, ut quibusdam videatur, aliis ein feucht Thannen, Gall. *vn arbre du genre du Pin.* Indagandum verò an Hub. Berland. in Diosc. Piceam eam intelligat, de quâ hîc scribimus. *Ryff notatur. An Picea Berland.*

Amat. repreh. Πεύκη græcè, non est *Picea* latinè, ut vult Amatus in Diosc. qui alibi malam Bellonij figuram Sapini, quam Abietem fœminam existimant, recepit.

Apollo taxatur. Apollo non distinguit Piceam descriptam à Matthiolo, à Picea Bellonii, licèt magnum sit discrimen: quamobrem non existimo eum scitè sentire πίτυν simpliciter idem esse cum Pino: Quæ etiam scribit de Picea non conveniunt, ut nec Piceæ Matthioli, nec Piceæ Bellonii. Perperàm etiam putat Sapinum Bellonii, non alludere ad Piceam Matthioli: Perpendant doctiores, quam plantam intelligat nomine Piceæ urbanæ Allobrogum, quam Matthiolum ignorasse scribit. Plinio ex Metrod. Scepsii sententiâ placuit ab arbore Picea, quæ *Pades* Gallis diceretur, Patavii nomen derivare: eò quòd circa fontem eius plurima nasceretur. *Picea Pades.*

Padus. De quo sic Gorop. Venet. & Hyperb. libro, Quid sit Padus apud Theoph. nec ego scio, nec ab alio me rectè doctum iri spero, propterea quòd unâ solâ, umbrosorum locorum quibus nasci gaudeat, notâ, describatur, nisi hoc aliquid iuvet, ut è genere Picearum credatur, quòd Taxo foliis Piceas imitanti annumeretur. Quando verò Pades Gallis olim Piceam significârit, æquè atque priùs ignoro. Verùm, quò Methrodorum iuvem, confiteor Padum à Picea dici, sed nego Pades Piceam Gallis notare. *Padus è genere Picearum.*

Alciatus notatur. Helfric. taxatur. Alciati figura in emblematibus nil commendanda. Diversarum plantarum nomina nostro iudicio confundit Helfricus, qui Piceam Latinorum magno errore, græcè dicit πεύκην.

Soyffe delphinatûm non esse veterum Piceam, contra Matth. assenit Solerius.

Picea Plinii Clusio. Quæ Plinio Picea dicitur, quæque etiam id nomen apud huius ætatis rei herbariæ scriptores retinet, Clusii opinione nihil aliud est quàm Theophrast. ἐλάτη ἄῤῥην [Abies mascula] arbor procera, & in metæ modum crescens, foliis brevibus & pungentibus, undiquaque ramos singulatim cingentibus, qui cruciformiter & decussatim in arbore nascuntur, quam ob causam Hungari Keróztós fenyó [cruciatam Abietem] nuncupant. Fenyó autem vocabulum, quod propriè Iuniperi lignum significat, adaptant Hungari omnibus ferè arboribus perpetuâ fronde virentibus, quæ folia spinæ æmula habent. Quæ verò Theophr. πίτυς sit ex Gazæ versione & vulgatis græcis codicibus, difficulter admodum iudicari posse idem existimat, quandoquidem eius materiam operibus ineptam esse, & magnitudine Pino minorem, minúsque erectam surgere, scribit. At ut ex melioris notæ codice colligere licet, omnium doctiorum iudicio, ea est arbor, quam Plinius Piceam appellat, & apud recentiores rei herbariæ scriptores eodem nomine donatur. Fert verò ea Maio mense in extremis ramis singulares iulos pallescente farinâ plenos, deinde strobilos sive conos mollibus squamis imbricatim compositis constantes, purpurascentes dum novelli sunt & primùm nati, deinde paulatim in longitudinem excrescentes, quæ in maturis septem aut octo interdum unciarum est, sub quibus exiguum alatum semen, Pinastro simile fovetur. Sed & multas habet notas ex quibus coniicere liceat, Theophrasti loco iam memorato ἐλάτην ἄῤῥενα esse, hoc est Abietem marem. Ac meminit etiam Plinius lib. 15. cap. 10. Piceæ sativæ, quæ Sapineam nucem ferat.

Abies mascula. Abies cruciata. Folia πίτυς Græcorum. Iuli. Coni.

Golius notatur. Minùs convenienter Theophilus Golius in Onomastico Piceam Latinorum, sive Piceam vulgò dictam Germ. Bech Thannen vocat.

Cæsalp. redarguitur. Cæsalpini porrò perplexam, intricatam & obscuram de Picea doctrinam consultò negligimus. Non tamé illi penitùs cócedimus πίτυν Theophrasti esse eam, quam pro Picea descripsit: nec ei conveniunt, quæ ex Theophrasto huic attribuit, atque is etiam non animadvertit, Piceam ut vocat, à Theoph. traditam pro Elate mare.

Nomina linguarû. Convenit Piceam Latinorum Græcè appellare ἐλάτην ἄῤῥενα, *Abietem marem*, Germ. Roht oder schwartz Thannenbaum & Fiechten. Belg. Peckboom, Gall. *Pesse, Garipolt, Pin sauvage*, Burg. *Feve*, Ital. *Pezzo*, Hisp. *Pino negro*, Anglic. Piche tree. Bohem. Smrk / Hungar. Keróztós Fenyó / Arab. Arz.

Epitheta. Piceam pinguem cognominat Mantuanus, Virg. Idæam, & nigrantem: Non quidem ob colorem, sed ob fumum, ut mihi videtur, quem accensa emittit, sic enim canit alibi.

Nam sæpè incautis pastoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primùm sub cortice tectus
Robora comprendit, frondésque elapsus in altas
Ingentem cœlo sonitum dedit: inde secutus
Per ramos victor, pérque alta cacumina regnat
Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
Ad cœlum Piceâ crassus caligine nubem.

Picea fumus. Piceum lumen.

Idem

Diripuêre focos Piceum fert fumida lumen
Teda, & commistam Vulcanus ad astra favillam.

Æquivoca. Elate mas. Piceæ sanè nomen multis plantis attribuitur: sed potissimùm à nobis arbori iam descriptæ, Elate scilicet Theophrasti mari, sive Piceæ Latinorum, seu Abieti rubræ Germanorum. Clus. etiam pumilam descripsit, de quâ mox. Πίτυν Theophrasti Cæsalp. non benè interpretatur Piceam. Pinus sylv. à pluribus dicitur Picea, ut videre est in sequentibus, & Piceaster. Pinus sylvestris tedâ varians parum à præcedenti, Picea etiam dici videtur. Pinus sylv. Mugo dicitur etiam à quibusdam Picea, & fortè Picea Corcyrensis nigra. Pinus sylv. sive Pinaster tertius Clusii, fortè Piceæ genus alterum Bellonio, Pinus sylv. Olympi. Pinus sylv. Idæ Troadis, sive Picea Bellonio. Maritimam Pinum sylv. primam Matthioli suspicamur. Piceam in planis Bellonii, Pinum maritimam comis firmiter ramis adhærentibus. Cembro existimatur Picea Diosc. per Cordum: Cæsalp. vocat urbanam Pinum, & fructum sapineum Plinij. Pinus à quibusdam malè dicitur Picea. Taxus verò vocatur Picea funesta.

Picea pumila. Pitys. Pinus sylv. Piceaster. Pinus sylv. Teda. Pinus sylv. Mugo. Pinus sylv. Olimpi. Pin. Idæ Troadis. Pin. maritima comis firmiter ramis adhærentibus. Pinus Cembro. Pinus. Taxus.

Locus. Piceas cultum respuere coniicio, quòd sæpiùs in horto E.C. frustra curavi plantandas. Attuli autem ex montibus *Franche montagne* in Burgundia, ubi abundant. Maxima copia Crescere, cùm in Viennensi saltu, tùm aliis montibus, Alpibúsque vicinis, testatur Clusius.

Tempus. Piceâ scatêre sylvas Tigurinas & montes, autor est Gesn. qui translatas arbusculas brevi adolescere prodidit. Qualitatem verò terræ congruam nobis innuit Poëtarum princeps secundo Georgicorum suorum.

——at sceleratum exquirere frigus.
Difficile est, Picea tantùm, Taxísque nocentes
Interdum, aut Hedera pandunt vestigia nigra.

Picea noxia erucis. Inter resiniferas Pinus & Picea (mirum dictu) Erucis venenatissimis sunt obnoxiæ, magis quàm quęvis aliæ sui generis. Nam etsi sæpiùs contingat, ut Abietes, Larices, Pinastri, in eodem quo Piceæ sunt, tractu nascantur: illæ tamen ab Erucis immunes esse solent. Picea verò tàm multis erucis obnoxia est, tàm in montibus, quàm in plano, ut

no ; ut magna arboris pars albedine ceu telis araneearum obtegatur: Erucæ ſiquidem telas prætenues texunt aranearum telis ſimiles, in quibus noctu quidem deliteſcunt. Interdiu autem cùm à frigore, imbre, vel Boreâ vento laceſſuntur intrò ſeſe recipiunt. Vbi verò dies eluceſſit, ita per ramos ſparſæ vagantur, ut tanquam apum examen, altera alteram inſequens appareat. Interdum quoque accidit ; ut Piceas ſuis foliis denudent, eáſque ita erodant, ut totius arboris folia abſumant, nihilque niſi ramum relinquant. Perniciosiſſimum veneni genus Erucam eſſe compertum habet Bellonius, quod neque veteres latuit, qui eas quæ in Pinu, & Picea naſcuntur πιτυοκάμπας vocarunt, noſtri Pinorum Erucas. Dioſcoridi id abundè decantatum eſt, cæteriſque qui eum ſunt ſecuti, qui tamen exitialem veneni vim eas habere ſcripſerunt, ut his qui illas hauſiſſent alvum ac ſtomachum inflammatione torquêri, pruriginem concitari, atque corpus totum exæſtuare facerêt, multáque alia ſymptomata excitarent. Quarum rerum dum rationem aliquam inveſtigare ſtudet Bellonius, comperit tandem ſuo maximo malo, multa ab his hominibus incommoda provenire Siquidem, cùm per Piceas iſtis inſectis onuſtas tráſiret, aliquotq; ramos fortè fortuna ipſis Erucarum examinibus refertos avulſiſſet, ſecúmque linteis involutos detuliſſet, tandemque Erucas, quæ multùm firmiter linteo pedibus inhærebant, & telis, quas continuò nent, ſeſe firmabant, fortiori digitorum compreſſione prehendens, villóſque ſive lanuginem earum atterens, villi in cute atque etiam in carne digitos eius ſubingreſſi effecerunt, ut tres integros dies tantam pruritus, caloris & doloris acerbitatem ſentiret, ut ne manu quidem interim tangere, neque in lecto noctu ſe continêre, nec propter cruciatum dormire potuerit: brachium verò collo appenſum eſſe per totum id tempus oportuerit.

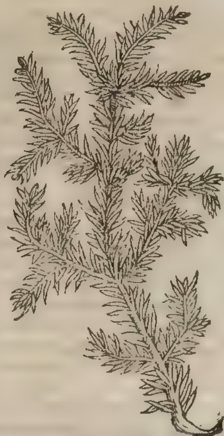
Piceæ, ſi eandem nobiſcum intelligit Plinius, ut Laricis folia trita & in aceto decocta, dentium dolori proſunt. Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus alvum ſiſtit, urinam movet. Suffitu vulvas corrigit. Piceæ folia privatim iocinori utilia ſunt, drachmæ pondere in aqua mulſa pota. Sylvas, eas duntaxat, quæ picis, reſinæque gratia raduntur, utiliſſimas eſſe phthiſicis, aut qui longâ ægritudine non recolligunt vires, ſatis conſtat: & illum cœli aëra plus ita, quàm navigationem Ægyptiam, proficere, ac pluſquam lactis herbidos [ex herbis virentibus & vegetis geniti, Dalech.] per montium æſtiva potus. Sapinus Bellonio ad trabes & aſſeres faciendos idonea cenſetur. Tubis ad aquarum ductus conficiendis non æquè ac Larix, aut Abies idonea eſt. Atqui quoniam eius materies rara & laxa eſt, ob omni inteſtino opere abdicatur ; quocirca eam ei ruſtici omnib. aliis lignis propter ſuã mollitiem poſtponunt. Sed cùm caudex eſt integer, ſatis firmus quidem eſt, ut ex eo aſſeres fiant, ac valvarum repagula: alioquin accêdendo igni tantùm eſt aptus.

Picea Reſina.

Gignit Picea plerumque Reſinam ſuam obduram, denſam inter corticem & truncum concretam, at teſtante Amato, quanquam aliquando, ſed raro liquidam quoque emittat, & illam quidem Larici ſimilem. Piceæ, inquit Bellon. Reſinam exudant odoratã, ſubalbã, amaram, & πίσσαν Græcè dictam.

PICEA PVMILA.

NVNQVAM valdè aſſurgit, ſed pumilum manet, vulgaris Piceæ genus hoc Cluſii,



fertque quædam nucamenta nucis Ponticæ magnitudine è ſquamulis imbricatim cópoſitis, ſed in pungens foliolum deſinentibus cópacta, quæ maturitate dehiſcêtia, cócavas inanitates & veluti cellulas oſtendunt à ſuâ... & extremis nucamentis ramuli nonnunquam ênaſcuntur, frequentibus, brevibus & pungêtib. foliolis obſiti: ſed tota arbuſcula brevioribus & pallidioribus foliis quàm ſuperior prædita eſt. In hac neque florem, neque fructũ obſervavit Cluſius, & haud ſcit an ferat. Videtur verò hanc Dalech. non ignoraſſe, ſed *Pinum Tubalum*, ſive *Tibulum* vocare. Plinio tamen Tibulus Pinaſter eſt gracilis ſuccinctior, enodis, liburnicarum ad uſus, penè ſine Reſina.

Nucamenta. *Folia.* *Pinus Tubulus.*



TAXVS.

CAPVT III.

TAXVS perpetuæ frondis arbor ; procero ſtipite, Abieti & Piceæ ſimilis, quam certis notis ab utraque diſtinctam illuſtramus, iiſque in foliis primùm occurrentibus: ea ſiquidem Abietis foliis ortu & numero ſimilia ; dimidium culmum lata non teretia ut Piceæ: ab abiegnis in hoc diſpeſcuntur ; quòd infirmiora mollíque rigida, neutiquam explicata foliorum ſervent agmina,

Deſcriptio. *Folia.*

quin eodem vergentia ferè coincidant: iam verò si singularia spectes Taxi folia, sunt ea abiegnis acutiore mucrone donata, supernè atro virore splendentia, infernè nitore destituta, vnicoloria tamen & viridantia, nervo secundum longitudinem decurrente, cùm abiegna elatiorem aversâ parte habeant costam, coloréque glauco sint prędita, gustu amaricante: porrò autem in extremis ramulis circumquaque inter folia oriuntur, perpusilla sed copiosa capitella, sublonga squammata ex quibus veluti flosculi emicant Iuniperinis ferè similes, & virore pallescentes, qui deinde in meros & muscosos apices fatiscunt: circa mẽsem Augustum, uti observavimus, fert baccas ex calyce ita emergentes, ut simile quid habére videantur cum glande: postquam verò maturuére, quod fit mense Novembri, nihil planè simile habent cum glande, sed figurâ quodammodo referunt florem Vitis Ideæ, quippe parvo, virente, atque squammato calyculo, brevi pediculo adnato fructus inhæret, grano Iuniperino maior, supernè apertus atque hians, velut ex carnosâ cute constans, colore pulcherrimo & splendente coccineo conspicuus, intus cavus, succo præditus viscido, ac dulci, in quo granum latitat, pipere minus, nec exactè rotundum, sed leviter compressum, colore inter pullum & spadiceum medio, cortice duriusculo, medullam continens saporis non ingrati. Hoc granum fructus capacitatem non adimplet, sed vndique ferè intactum à fructus pellicula in medio situm est, baccæ imo adhærens, haud secus ac ipsa ex pediculo enatum. Suspicor.a.baccas tum cùm longiusculæ sunt, & glandis formam, aliquo modo demonstrant, nondum maturas esse. Iam verò maturiores aperiri, & propter hiatum figuram acquirere rotundiorem. Materies bicolor partim rubet, partim ex albo flavescit.

Folia. *Gustus.* *Flosculi.* *Baccæ.* *Fructus.* *Medulla.* *Materies.*

TheophrastusTaxum Græcè μίλον [quidam μίλακον apud eundem corruptè legunt] vocat, montibus propriam quæ in planis nasci nequeat, vehementérque umbrosis gaudeat. Hanc porrò genere simplicem esse scribit, proceram, aucta insignem, similémque Abieti, non pariter excelsam, magísque aliis sinuatam: folio quoque Abieti simílem, sed pinguiorem, molliorémque ligno: eam quidem quam in Arcadia nasci tradit, nigro aut puniceo, quam autem in Ida, flavo & Cedro simili, ut pro ea vendant, nam totum cor esse videtur detracto cortice, quem scabritiâ, & colore Cedro similem habet: fructum fert Fabâ paulò minorem, rufum & mollem, qui ab aliquibus hominibus innoxiè manditur, suavísque: folia aiunt iumentis lethalia, ruminantibus nequaquam: perpetuò viret, germinat tardissimè: floret, & fructum reddit cum Abiete.

Milos. *Locus.* *Genere simplex.* *Abieti similis.* *Cedrus.*

Plinius Taxum facit Abieti similem, minùs virentem, gracilem & tristem, ac diram [an duram] nullo succo, ex omnibus solam bacciferam. Mas inquit, noxio fructu, Lethale quippe baccis, in Hispania præcipuè, venenũ inest: vasa etiam viatoria vinis facta in Gallia mortifera fuisse compertum est. Hanc Sextius Smilacem à Græcis vocari dixit, & in Arcadia tam pestilentis veneni esse, ut qui obdormiât sub ea, cibúmve assumant, moriantur: Sunt qui toxica venena, quondam taxica ab hac arbore appellata scribant, quibus sagittæ tingantur. Repertum verò innoxiam fieri si in ipsam arborem clavus æreus adigatur. Fumus mures necat.

Abieti similis. *Sola baccifera.* *Mas.* *Venenum.* *Toxica.*

Dioscorides Smilacem vocat Abieti similem in Italia & Narbonensi Gallia Hispaniæ contermina: baccis noxiam, in Italia, umbrâ in Narbonensi. Hanc aliqui τιθύμαλον, Romani verò Naxion aut Taxon vocant.

Smilax Diosc.

Nicand. in Alexipharm. Taxum inter venenatas stirpes quoque retulit, adscripto simul remedio: & quidem his verbis. Non quidem Taxum [σμίλον] tu malam Abietinam [ἐλατοειδῆ] decerpas Oeteam: Mortis multùm lachrymabilis datricem. Quia hominis Isthmia, & laryngis angustam obstruit viam, quam implens meracissima potio vini curat, &c. Quæ Nicandri verba Gorręus ita refert.

Tithymalus. Naxion. Taxon. Taxus Nicand. Elatonis Remedium.

Parce venenatæ Taxo, quæ surgit in
Octâ
Abietibus similis, lethóque absumit
acerbo,
Ni præter morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cùm primum sentiet
æger
Arctari obstructas fauces, animamque
canali: ...

Virgilius quoque inter alia hoc versu Taxi meminit.

Sic tua Cyrnæas fugiant examina Taxos.

Dicitur autem Cyrnæa Taxus, quòd in Insulâ Cyrne Græcis dicta abundet.

Cyrnæa Taxus.

Iam excutiamus Neotericorum opiniones de Taxo, & inprimis Hermolai, qui miscet Smilacem arborem glandiferam è genere Quercus cum Taxo non animadvertens aliud esse Smilacem apud Theophrastum, & aliud apud Dioscoridem, unde non sine magno errore dixit: Smilax sive Taxus est, ubi, à Theoph. & Diosc. Μίλος appellata sit folio æterno, extremitatibus & lateribus sinuato, ut Quercus, & Paliuri, & omninò Ilicis, molliore tantùm profundioréque. Folium quoque ut scribit Plin. Abietis: Nec Taxus vulgo, sed literæ prioris immutatione Naxus & Naxius quoque dicitur: quod nomen & Dioscoridi fuisse cognitum video, qui ubi venena lib.6. numerat, eodem loco non Taxum, sed Toxum à Romanis dici credidit.

Hermolai error. Smilax. Milos. Naxus. Naxius. Taxus.

In eodem errore versatur Cornarius, & ipse non cognoscens Smilacem Theophrasto differre ab arbore Milos, quæ Smilax Dioscoridis est, sive Taxus. Dicit enim is, eum citante Matth. cap. de Smilace. Habet Gal.lib.6.cap.3. secundum loc. Virgultorum Ilicis, Arbuti, Smilacis ac Phagi decoctum. Quo loco ego non de alia Smilace in Com.med. accipiendum censui, & adhuc sentio, quàm de ea, quæ Taxus appellatur. Apud Plinium pro Arcadia legendum puto Narbonia: Galeni exemplaria ἢ κάκτος habent falsò pro ἢ τάξος: corruptè legitur σμίλαξ ἣν ἔνιοι τιθύμαλον, ῥωμαῖοι δὲ νάξιον ἢ τάξον καλοῦσι. Non enim Smilax vocatur Tithymalus: nec Romani Naxium vocant. Recta itaque lectio est. σμίλαξ ἣν ἔνιοι θύμαλον, ῥωμαῖοι νάξιον ἢ δὲ τάξον καλοῦσι. Vocari autem Smilacem etiam Thymalon, Diosc. de mat. med. habet, & Thymion quoque dici inter supposititia legitur: quanquam Paulus non θύμαλον, ut Diosc. sed θύμιον habeat. Sed perversè Corn. Smilacem apud Galenum de comp.med. Taxum interpretatur, nec absque periculo valetudinis humanæ venenatam Taxum pro non venenata arbore Smilace glandifera è genere Quercûs accipiendam censet. Quid enim obsecro commune habet Taxus cum Ilice? Vbi deinde Plinius Taxum dixerit Ilici, Arbuto ac Phago similem non occurrit: Abieti verò quidem & Piceæ similem facit: Ac cur in Plinio legendum sit Narbonia non vide-

Cornar. error. Cornarius. Plin. corrigitur. Galen. restituitur. Diosc. emendatur. Tithymalus non est. θύμαλον. θύμιον. Ruell. taxatur.

videmus, quandoquidem Theoph. scribit in Arcadia provenire.

Ruellia-…atur, … Ifus. If. …linius lap-…

Ruellius sequens errorem Hermolai, inquit, Taxus folio æterno extremitatibus & lateribus sinuato, à Gallia nostra Isum, vel If nominatur.

Nominum autem vicinitas Plinium videtur fefellisse, ut Fraxinum redderet, ubi Taxum interpretari debebat. Fraxini siquidem folia iumentis mortifera, cæteris ruminantibus innocua esse tradit, quod de Taxo [Μίλ☉] non de Fraxino (Μελία) Theoph. prodidit.

Eldteis. …icis, aut. …bietis ge-…

Nunc quid Curtius sibi velit verbis sequentibus, acutiorib. discutiendum proponimus, Taxus, ait, arbor Abieti persimilis. Quare Nicander ἐλατίνιδα vocat. Eam etiam Galen. approbare videtur, quæ sit ex Abietis genere, aut Ilicis, deinde quæ in Oetâ Æthiopiæ monte nascitur. Lachrymosæ mortis datricem (θανάτοιο πολυδακρύτοιο δότειραν) dicunt, unde Latini Taxica, quasi toxica, dicunt. Statius in Theb.

Metuendáque succo Taxus. Et Virg.

----Taxique nocentes.

…earum …ulæ.

Quare Poëtæ eam apud inferorum opaca nasci finxerunt. Seneca in Hercule furente.

Horrent opaca fronde nigrantis comæ
Taxo imminente.

Fingunt etiam infernales Furias, ex hoc ligno faces gerere, ut autor Placidus, unde Statius

Nec dum illum, aut trunca lustraverat obvia Taxo
Eumenis.

In Corsica plurima nascitur, Diodoro autore ut ex hac mel collectum amarum sit, Virg. etiam prodente unde

Sic tua Cyrnæas fugiant examina Taxos.

…tius no-…r.

Quis autem quæso non videt Curtium dicendo Galenum approbare, quæ sit ex Abietis genere, aut Ilicis, ostendere se non agnovisse æquivocationem in nomine Smilacis.

…us non

Meritò eos notat Cordus, qui Ebenum putant eam esse arborem, quæ Germanis **Ein Eyben** (Taxus) vocatur.

…orn. re-… …th. no-…r.

Iustè etiam à Matthiolo [qui Taxo baccas attribuit rubentes, Agrifolii modo, dulces, vinosásque!) reprehenditur Cornarius, quòd apud Galenum iam suprà citatum, Smilacem Taxum reddat.

Is tamen etiam ipsemet errat, cùm appingit suæ figuræ baccam circinatæ rotunditatis, malè enim, quia non exactè rotundam, sed leviter compressam diligentiores observarunt. Eamque figuram imitatus, Lobelius in eundem errorem incidit: Sed eum animadvertens Camer. figuram baccarum mutavit in Hist. Matth. Germ. & Epitome.

Notatur …llin. & …que.

Apud Euch. Rösslin. icon apposita non convenit, accedit enim ad Betulam: in eo præterea peccat ipse sicuti & Trag. Cord. Matth. Dodon. Lacun. Anguill. Gesn. & plerique, quòd non ostendant Smilacem Dioscoridis differre à Theophr. Smilace. Taxum Cæsalp. vulgò *Nassum* vocari tradit, flosculosque ferre amentaceos inter folia sine fructu: quæ autem fructum ferat, eum rotundum gerere & rubentem Agrifolii baccis similem.

…assum.

Lubuit C. Bauhino apud Matth. alteram figuram Taxi addere, cuius Nobiliss. Iac. Ant. Cortusus ramum glandibus, ut vocat, onustum transmisit, qui scribsit se Octobri & Novembri mensibus in montibus circa Vicenniam, qui Tridentinum spectant, legisse: quod sanè dignum observatu, cùm nec ab antiquis, nec à recentioribus, quod quidem frater legerit, quidquam de Taxo glandifera memoriæ sit proditum. Ego sanè anno 1586. Lutetiæ Augusto observavi baccas Taxi aliquid simile cum glandibus habuisse, non tamen velim propterea glandiferam vocare, & speciem multiplicare. Alia porrò à me in Ducatu VVirt. visa in Novembri, nihil habuit, quod glandem exprimeret, licèt non differre videbatur à prædictâ, nec etiam ab eâ, quæ à fratre picturâ exhibetur, causam diversitatis in descriptione dixi. In ea etiam capitula multùm foliosa, monstrosa, quæ icone nostra proponuntur, sicuti & flores ac baccæ priori loco dicta: verùm cùm bonam iconem corruperit sculptor, novâ proponimus in qua per numerum 1. demonstratur ramulus, cum baccis cavis, ac semine sine nucleo, quales postremò observavimus & monstrosis foliolis, 2. loco subnectimus glandes & flores à fratre propositos. 3. baccas rotundas ex Matthiolo. 4. baccas ex Camerario, quæ aliquid glandiferi demonstrant. 5. ramulum cum florib. ex Lobelio qui non placet, & quorum iconem ex Lobelio proposuit frater apud Matthiolum.

Taxus glandifera. C. Bauh.

Icones.

Synonyma linguarum

Taxus, Græcis etiam τάξ☉, quam lectionem malim apud Gal. pro κάκτ☉ retinere, Μίλ☉ Theophrast. Σμίλαξ Dioscoridi & θύμαλον, θύμον Aëtio, Germ. **Eiben / Eibenbaum /** Belg. **Iben=boom / Pennenhout**, Gall. *If*, It. *Tasso* seu *Nasso*, Hisp. *Texo*, Angl. **Yghe tre.** Boh. **Tis**/Hūg. **Tiza fa.**

Epitheta.

Neque hanc quondam tacebant Poëtæ, sed suo Taxum penicillo dederunt, *lacrymosæ mortis, multùm lachrymabilis datricem, infandos belli poturam cruores, vulnificam, toxicam, venenatam, succo metuendam, nocentem, Piceam funestam*: nec quicquam alieni coloris, ut mox patebit.

Picea funesta.

Æquivoca.

In præcedentibus iam dictum plures Smilacem Theophrast. glandiferam arborem confundere cum Smilace Dioscoridis, quæ est Taxus. Valdequàm laxus Smilacis significatus, ait Lobelius, ut qui quasdam cognatas, vel similes alias, tamen admodum discrepantes, & viribus penè contrariis pollentes designat, ut *Taxum virosam, Smilacem asperam venenifugam* & *Fraxinum ambiguam*. Sed Smilacis æquivoca posita sunt lib. 7. verùm non absque gravi errore huius corticem pro Tamaricis cortice officinæ indoctæ medicamentis quondam admiscuerunt. Et est quoque *Lauri species*, quæ *Taxa* dicitur, de quâ suo loco. Atque *Verbascum herbam*, sunt qui vocant, *Taxum barbatum*, ut dicetur lib. 30.

Smilax glandifera

Taxus virosa.
Smilax aspera.
Fraxinus.
Tamarisc.
Laurus taxa
Verbascum.

Locus.

Nascitur Taxus in saxosis & præruptis locis in Italia, in Ananiæ vallis montibus, in Arduenna Belgii silva, in Burgundia in monte prope Clareval Oppidum E.C. item prope arcem Meche in montibus dictis *Franche montagne*, & in montibus circa Porentruum præterea in Suntgovia. In pago Grün prope **Mörweiler** est arbor magna in Cœmiterio, Augusto rudimenta florum protrudens, florens autem Aprili. Ad Rhenum supra lacum Constantiensem [Acronium] est pagus dictus **Zü Baurn** ubi columna Taxi, ut aiunt sub dio, ad quam malefici alligantur. Audio abundare in Comitatu **hohen Embs**, in campo D. Petri prope **Veldkirch** civitatem Rhethorum in rupibus. In Gallia satis frequens ut vult Ruellius. Vidi Patavii ut & Genevæ in monte *Saleve*. Germaniam hac destitui scribit Tragus, cōtrarium asserente Dodonæo. In montibus Helveticis, Taxum crescere testatur Gesnerus, eámque facilè provenire si arbuscula parva transplantetur: Duratq; ultra seculum: Arbores duas Tiguri eadem proceritate vigère, quâ se puero erant, iam

Tragi lapsus.

ferè per quadraginta annos: fructificare rarò. Ego verò contrà Taxum aliquoties plantavi Montbelg. in horto Ill. C. VV. sed frustra. Thalius Harciniæ incolam facit. Olim ego & primò observavi circa Tigurum in sylvis. Reperitur ut semel dicam, in Italia, Gallia, Hispania, & Germania. Vmbrosis gaudet. Tardissimè germinat, fructum verò maturat Semptembri.

Quæ Theophr. & Plin. de Taxi natura & viribus memoriæ prodiderunt, iam suprà à nobis tradita sunt. Taxi, inquit Diosc. quæ in Italia nascitur, fructum edentes aviculæ nigrescunt, [μελαίνεται vet. codex, Lacun. legit πνίγονται] Homines autem, qui ederunt baccas, in alvi profluvium incidunt. Quæ verò in Narbonia nascitur, tantam vim habet, ut etiam ex umbra eius, hi qui sub eà sederunt, aut dormierunt, lædantur, sæpéq; etiam moriantur. Hæc de ipsa referuntur ea gratiâ, ut periculum evitemus. Idem de lethalib. Pota frigiditatem totius corporis inducit, suffocationémque ac celerem mortem. Auxiliantur his omnia, in Cicuta relata. Plutarchus eo tantùm tempore Taxum noxiam esse tradit, quo florêre incipit, quòd cùm succo sit maximè prægnans. Virgilius Taxum, ut apibus noxiam, ab apiario semovet.

Ne propiùs tectis Taxum sere.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax sive Taxus arbor est, venenosæ facultatis, ubi exemplaria falsò habent ἡ κάκτος pro ἡ τάξος. Cat. Eburnorum Rex Taxo [Taxi succo epoto & fortè per nares fumo attracto] cuius magna in Gallia Germaniáque copia est, se exanimavit. Cornarius arbitratur Galenum in columellæ remediis Taxi arboris ramulos probare, ut quorum decoctum vehementi adstrictoriâ vi præditum evadat: Non esse verò eam ubique lethalem & venenosam ex eo patêre, quod Diosc. præcipuè de Italica & in Norbonia Hispaniæ tradat nascente. Nos verò nullum fide dignum autorem legimus, qui scripserit Taxum vim adstrictoriam vehementem habêre. Cavebimus etiam à venenata Taxo, & per Smilacem apud Galenum, ut antè dictum, interpretabimur arborem glandiferam. Esse Ruellius perhibet, qui tradant Taxi baccis alvum resolvi, & altiles, & cohortales gallinas saginari. Marcellus credit Maronem monuisse fugiendã esse Taxum apibus, ne citã alvo, cui malo obnoxiæ sunt, perirent. Curtius dicit Claudium Cæsarem, Tranquillo scribente, edicto proposuisse, nihil æquè ad viperæ morsum facere, quàm Taxi succum. Testatur Matthiolus in Tridentinis montibus, non veterina solùm, sed ruminantia etiam animalia devoratâ Taxo interire, ipsiúsque baccas iisdem in locis perniciosas esse, séque curasse affirmat, pastores ac lignatores, qui saporis dulcedine allecti, cùm has edissent, in febres ardentes inciderunt, & alvi profluvia, non sine magno vitæ discrimine. Contra Pena, eius baccas innoxiè puerulos esitare in Anglia affirmat, séque gustasse sub Hyemem non ingrato sapore, sed fatuo, vel subamaro, ibíque porcos passim eas tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ angulo deesse hanc, ubi semper virente, umbrosâ, densáque ramorum fronde & latissimâ, similiter Abieti, pénatis & longis quasi pectinum radiis, ex atro-virentibus comosa, ac in sepulcretis & areis pro templorum foribus pangi, ad arcendos Solis æstus à concione, plebe sub tegmine Taxi conventus agere solitâ, nullo percepto inde vel tantillo incommodo.

Sed hîc existit quæstio, inquit Matthiolus, an frigidi, an ver ò calidi sit Taxus tẽperamẽti. Dioscorides eiúsq; sectatores frigidi esse tẽperamenti, existimarunt, quòd iisdem remediis Taxi veneno quibus & Cicutæ occurrendum esse ille scripserit. At his opponit Matth. amarorem, qui cortici ac frondibus inest, comam perpetuò virentem, Pinorum, Abietum, Picearúmque modo, quibus fronde similis est, baccarum tum dulcedinem, tum acrimoniam quandam, & quòd aviculæ eas depastæ nigrescant: quæ omnia insignem temperamenti caliditatem arguunt. Quare & febribus, & alvi profluvio tentantur, qui eas baccas ederint, inflammatis scilicet spiritibus, & sanguine. Quod si quis dixerit accendi febres, fierique alvi fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum æstate ex frigidorum fructuum esû, nigrum verò colorem in aviculis contrahi posse tam à frigido, quàm à calido, quid tandem ad frondium corticísque amarorem, baccarum dulcedinem & acrimoniam, perpetuóque virentem comam respondebit? Nam hæc à calore fieri nemo negaverit. Febres verò & alvi profluxia ex calore immodico potiùs, ut devoratis anacardiis accidit, quàm ex humorum putredine oriuntur, & nigredo illa pennarum à calido potiùs, quàm à frigido avicularum pabulo. Frigus enim nigredinem non inducit, nisi sit immodicum, & tantum ut interimat. Quare nigredo exustis humoribus gignitur, ut in Æthiopibus. Matthiolo de temperamento Taxi adstipulatur Lacuna, dicens eius folia muribus esse valdè lethalia: temperamentúmque potiùs calidum, quàm frigidum. Sed & Camer. Taxum innoxiam esse tradit: acinos eius rubros avidè expeti ab avibus, sed inde attonitas reddi, quæ facilè postea capiantur: scobem autem, ut quidam affirment, illius esse venenatam. Ego verò testari possum à fide dignis hominibus mihi affirmatum in montibus Burgundiæ, foliorum ut etiam corticum esu mortuos boves & uaccas: cùm enim persuasum fuisset, cuidam rustico cortices Taxi valêre ad excitandas vaccas ad venerem & quærendum taurum, eo dato cortice, una mortua, altera gravissimè ægrotavit. Io. Lutzius insignis pharmacopœus, in suis ædibus Kirchenheimiæ ducatus VVirt. asseruit mihi turturem album cum torque nigra baccarum esu periisse, & in pago **Oberentzingen** Asinum degustata Taxo subitò mortuum.

Hæc paulò copiosiùs prosequi par erat propter eos, qui tradunt in Europa Taxum innocuam, quíque eam per os exhibent, aut eius ligno utuntur, inter quos annumerantur Pena & Lob. Camer. ac VVierus.

Qui morbos simulant pulvere Taxi adeò cutim ulcerant, ut miserabiles ac ferè deplorati homines appareant.

Ligni materies quòd rufescat quamplurimis intercursantibus venis, incorruptáque sit, lignariis fabris maximè expetitur, & plurimi fit, præsertim concinnandis mensis & hastis, telísque conficiendis. Quamobrem Germani huius arboris asseres ad sua construenda hypocausta non exiguâ sibi comparant pecuniâ. In Episcopatus Saltzburgensis urbe quadam torno parare solent pulchros scyphos, cucurbitulas, epistomia, aliáque subtilia, elegantia & egregia utensilia, quæ per totam Germaniam distribuuntur, & Viennam usque deferuntur, ac etiam Montbelgardũ perveniunt. Scyphorum autem, cucurbitularum & epistomiorum tutum usum dicere nõ velim, tutiorẽ tamen existimarim præmissâ maceratione, in vino uel aceto calido aliquoties repetita.

Marginalia (left column): *...in notat.* — *...* — Vires & usus. — *Aves ... flaxium.* — *Vmbra lethalis.* — *Mortem inducit. Remedia. Quando noxia. Apibus noxia.* — *Cactos pro Taxo falsò. Cativulcus Taxo se examinatus.* — *Non ubique lethalis.* — *Corn. notatur.* — *Arbor glãdifera. Alvus. Gallinæ.* — *Apes.* — *Viperæ. Taxus noxia. Ruminantibus quoque lethalis.* — *Taxus innoxia.* — Quæstio de Temperamento.

Marginalia (right column): *Obiectio.* — *Responsio.* — *Frigus quando nigredinem inducat. Temperã.* — *Acini.* — *Scobs. Autorum iudicium.* — *Boves mortui.* — *Turtures mortui. Asinus.* — *Impostur...* — Ligni materies. Incorrupta. — *Mensa. Hasta. Tela. Asseres.* — *Scyphi. Cucurbitulæ. Epistomia. Vtensilia. Vtendi modus.*

PEVCE

PEVCE VETERVM.

CAP. IV.

Pinus, πεύκη. Πεύκην veterum Græcos pro Pinu usurpasse nobis dubium non est. Quæ autem Theophrastus περὶ τ. πεύκης prolixiùs tradidit in summam contrahentes, ex iis colligimus. *Nodosa.* Arborem esse proceram, longo caudice, nodosam, non nisi in apricis provenientem atque unam tantùm, prægrandem, & in ima descentem radicem agentem, à quâ quidem parvæ complures aliæ exeunt, sed quæ nullam penitùs sobolem ferre possint: *Soboles nulla è parvis radicibus.* Præterea vetustate Tedam ingerere, [in se gerere Scaliger] per morbum autem totam effici Tedam: *Rami.* Ramos ex æquo conditos geniculis in versus rectos porrectis habere: *Germinatio triplex.* Germinationem terram ac per intervalla intermissam paucis diebus edere: *Decacuminata perit* deciso cacumine radicitùs *omne pro-* eodem anno inarescere: Semine tantùm provenire: *Folia.* Folia capillata σπανόφυλλα, pinguia, multa, excavata, profunda, inclinata, & extremitate pūgentia habere: ac præter fructum, amentum quoddam quod aliqui florem putent ferre. *Differentia urbana silvestr.* *Aliam* verò esse *Vrbanam*, cuius quædam species perpetuò vireat, quædam verò foliis sit deciduis: *Aliā Sylvestrem*; & hanc rursus vel *Fœminam*, quæ rectior, procerior, materie crassior, ramis ditior, foliis pinguior, mollior, proclivior, nuce oblongiori, viridi & dehiscente prædita, picem dans copiosiorem, atque, propterea quòd in monte Idâ plurima proveniat, Idæa vocatur: Vel *Marem*, [Maritimam dictam] quæ brevior, folio durior, & ligno circumiecto: Vel tandem *Sterilem*. *Differentia arium. minarū.* Atq; in his πεύκης Sylvestris speciebus observari etiam omnium ferè, Marium atque fœminarum, publicam differentiam, quâ omnem Marem fecuti breviorem, contortiorem, operi difficiliorem & colore nigriorem esse asseverant. Præterea, id quod pinis subnascitur colore Tedâ rubidius, odoris gravissimi, nec Tedam redolens, nec flagrans, sed ab igne dissiliens, maribus potiùs inesse: fœminam verò id quod Aegidem & cor eius appellant gignere; eò, quòd minus resinosa (non Pinosa ut malè vertit Gaza [minúsque tedam ingerens & lævior, cursuque venarum probior est. Tandem verò Arcadiæ incolas nec Sterilem nec Vrbanam Pinum appellare: sed Pinum cum Picea confundere, constarreque eos perperàm id facere. *Pinus à Picea differt.*

1. 1°. Quia Pino materies crassior lævior & excelsior est.
2. 2°. Quoniam eidem folia pauciora, squalidiora, horrentiora & conifera.
3. 3°. Quia hæc picem [sic enim legendum, non autem Piceam, ut vult Gaza] pauciorem atque amariorem reddit.
4. 4°. Quia Pinus pinguior, folio tenuior, magnitudine minor, erectaque minùs assurgit.
5. 5°. Quia conum minorem horridioremq; ac nucleum resinâ rorscidiorem fert.
6. 6°. Quòd Pinus adustis radicibus non regerminat, quod tamen in Picea observatur, ut in Lesbo, accenso monte Pyrrhæo qui Pinis scarebat accidisse affirmatur.
7. Septimò tandem, quòd Pinos morbus ipsis peculiaris infestare soleat: cùm non solùm cor sed etiam pars extrema Caudicis in Tedam transiens, quodammodo strangulantur, quod sponte & ubertate arboris accidit.

Notandus autem ad iam citatum Theophrasti locum præter prædictos: adhuc triplex Gazæ error. Primò enim ad literalem tantùm significationem habito respectu σπανόφυλλα hîc vertit Folia rara cùm tamen neque Pino, neque eiusmodi generibus rara sint folia: quinimò nullis frequentiora. Deinde lignum quod Plinius circumtortum bene reddit, ille perperàm eversale vertit. Tertiò denique perperàm etiam Piceam πίτυν perpetuò dicit. Nos antè Pini & Abietis [πεύκης καὶ ἐλάτης] discrimen cap. 1. de Abiete posuimus.

Pinum, autem [πεύκην] quidam florêre existimant, alii non: *Quibusdam non floret.* paulò germinatione prævenit diebus scilicet circiter quindecim, post Vergilias: *Tempus.* intermittit, terque turget, ternâque germina edit. *Ter squamosa.* ideò & ter squammosa dicitur: omnis enim arbor cùm germinat, corticum squamas spargit. Fit germinatio prima statim mense Februario ineunte, quanquam in Idâ monte, die maximè decimo-quinto mensis eiusdem. *Germinatio 1.* Tum circiter triginta intermissis diebus, aut paulò pluribus, iterum germinare incipit, ab extremo surculi, *2.* usque proximum germinis antecedentis. Et quædam sursum, quædam in latera, circumquaque emittit, veluti geniculo facto, surculo primi germinis: quomodo scilicet & prima germinatio fieri solet idque igitur circa Martium desinentem. *3.* Huius germinationis tempore galla quoque omnis gignitur, tam nigra, quàm candida: *Galla.* nascitur magna ex parte noctu universa, inque diem aucta, exceptâ resinaceâ, si ab æstu occupetur, inarescit, augerique ampliùs nequit: aliàs enim magnitudine ampliore grandesceret, quâ de causa, earum aliquæ non maiores fabis evadunt: nigra verò pluribus diebus viret, & magnitudinem mali nonnullæ capessunt. Postea diebus circiter quindecim intermissis, rursum germina tertiò mittit mense Aprili, diebus longè paucioribus, quàm priùs, fortéque id sex, aut septem diebus summum absolvitur. *Germin. 3.* Quò cùm ventum sit; non ampliùs in longitudinem, sed in crassitudinem incrementa vertuntur. *Crescendi modus.*

Omnium itaque arborum germinationes conspicuæ, sed Abietis, Piníque maximè, quoniam genicula in versus rectos porriguntur, tamíque conditi ex æquo spectantur.

Ad materiam quoque cędendam tempus nunc potissimùm intelligitur, propter amplitudinem corticis. *Cadendi tempus.* Cæteris enim temporibus, cortex facilè detrahi nequit, detractóque nigrescit materies, aspectúque deformior redditur: nam ad usum quidem non refert, quinimò robustior est, si post fructuum maturitatem cædatur.

Ab ulcere ampliori altiorique cùm teda discinditur, nihil offenditur, sed detractâ comâ, decisóque cacumine, ac quod Arcades dicunt, medullâ totâ ex universâ arbore exceptâ, tota interit, nec quicquam germinat, sicut nec si adusta, aut tota, aut parte aliquâ fuerit. *Vlcus. Interitûs causa.* Naturâ perpetua Pinus, plusquam Abies, uti cap. de Abiete dictum, à teredine corroditur. *Naturâ.*

Pini verò, ceu Abietis nodus difficillimus, unde fieri potest, quòd eandem reniti affirment: *Pini nodus. Renititur.* Replentur autem cava plagarum in tantum, ut pix extrahi possit. Frugalis Pini [πεύκης] anno proximo, mediocris: secundo, vitiosa: tertio, repletio non coïtu ligni, sed incremento picis conficitur: *Pix. Coit lignum.* lignum enim in hac arbore coire, iterúmque unum refici nequit; sed confectio quidem picis reddi post tantum temporis solet: necesse autem ligni quoque agnationem fieri quandam. Siquidem detractâ, deustáque tedâ effluvium evenire picis solitum est.

Non simul & fructificat & tedificat Pinus, sed

Quando fructificet & tedifficet.

protinus novella fructificat, multò autem pòst, facta vetustior tedificat.

Auctu difficilis.

Pinus auctu difficilis: quanquam meatuum rectitudinem habeat, verùm aut densitas, aut utrumque impedimento est: facit enim & siccitas, ne satis augescere possit. Adhæc imbecillitas in causa est: nam quæ debilia sunt, difficilè augentur, nutricantúrque. Prosiliunt Pini picosæ semina, & ad summam omnium coniferarum. Conis enim adhuc pendentibus hæc exiliunt, vasáque ipsa inania relinquunt. Quod idem cupressis evenire nullum dubium est: sed illis semen nuceum, his membraneum & exile. Pinus *benigna* omnibus propterea putatur, quòd radice simplici, altáque sit: seritur enim sub eam & Myrtus, & Laurus, & alia pleraque: nec quicquam prohibet radix, quò minùs hæc liberè augescere valeant.

Pinus picosa.

Semen nuceum.

Pinus benigna.

Corruptio naturalis.

Arborum genus forsitan est, cui corruptio secundum naturam spontè, nec ullo pacto afflictato, sed benè vigenti eveniat, ut Pino [πεύκη] cùm radices mutatæ in tedam fuerint. Ex nimietate enim nutritionis, cúmque per tedam transmittere pabulum arbores nequeunt, fit ut moriantur. Quod proximum illi videtur, quod animalibus evenit, quæ extra modum crassantur, atque pinguescunt. Cùm enim auram attrahere nequeant, nec ullo pacto spiritu uti possint, propter obesitatem, condensationémque, & illa strangulantur, & Pinus. Quamobrem non ineptè rustici vocabulum istud de Pino usurpant: dicentes Pinum strangulari obesitate atque pinguedine.

Strangulatur.

Tedà detractâ servatur.

Novella Pinus caret tedà.

Pinus [πεύκη] tedà detractâ servari potest: Eam verò non semper *tedificare* constat, sed cùm viget, ætatéque maior est. Caret enim tedâ novella [Pinus] quia humorem non excoquit, neque aggregat; sed totum ad germina, incrementáque altitudinis absumit. Statim autem ac dilatari inceperit, vis illa & habitudo tedæ videtur consequi.

Cur medullà detractâ Pinus moriatur.

Medulla tota detracta si sit, moriendum omninò est, ut Arcades aiunt. Nec Pinus & Abies servari ampliùs potest. Causámque haud temerè illam putaveris, quòd medulla pars humidissima & vitalis præcipuè abest: cuius rei etiam argumentum, quòd materies, quæ medullâ viduata est, pervertitur, recurvatúrque, usque dum penitùs resiccetur.

Decacuminata perit.

Decacuminatione Abies [ἐλάτη] Pinus [πεύκη] & Larix [πίτυς] pereunt, huius verò causæ scribuntur cap. de Abiete.

Plin. notatur.

Larix.

Error multorum.

Scire nunc etiam oportet, Hermol. monente, Plinium Larici tribuere, quod Theoph. de Pinu [περὶ τῆς πεύκης] prodidit. Eiusdem autem generis cum Larice [πίτυς Dioscor. quam multi Pinum interpretantur malè] est quæ Pinus [πεύκη Diosc. quam malè Piceam reddunt] dicitur, sed specie differunt, autore Dioscoride. Ruellius apud Cordum πεύκην interdum Pinum, πίτυν verò Piceam transfert: Gaza etiam præterquam quòd πεύκην Pinum rectè, sicut etiam πίτυν Laricem vertit: ipsam quoque πίτυν cum Piceam interpretatus est, malè. Nec meliùs πεύκην [Pinum] Tedam interpretatur Marcellus, Absurdiúsque ipse Cordus πίτυν Pinum, πεύκην verò Piceam interpretandam censet. Olim verò in ipsa Græcia & Macedonia sua nomina permutabant πίτυς καὶ πεύκη, Larix & pinus.

Gaza error.

Marcelli error.

Cordi lapsus.

Πεύκη malè teda interpretatur.

Non benè autem Marcellum Diosc. interpretem, πεύκην tedam interpretari vel inde constat, quòd tæda [δᾳδώσεις] vitium est, ut testatur. Rob. Const. in Lexico, resiniferarum arborum, Pini præcipuè & piceæ. Η πεύκη, ait Arist. animal. δᾳδοκοπουμένη σώζεται, pinus tedà detractâ servari potest. Et Hermol. πεύκινον pineum legit, & hinc πευκίνην ῥητίνην, pineam resinam vertit. Valeat ergo Ruell. qui πευκίνην ῥητίνην resinam ex piceа explicat: abeat Marcell. qui resinam ex Teda legit: exuletque Eurip. qui πεύκινα ξύλα, abiegna ligna vocat.

Ruell. Marc. & Eurip. notantur.

Quorundam error.

Sed & ii damnandi sunt, eorúmque hæresis penitùs extirpanda, qui falsò putant πίτυν pinum esse, πεύκην autem piceam, vel solùm ob nominum vicinitatem, quam pinum & πίτυν, piceam & πεύκην magis habere sibi imaginantur. Cyperum enim hac ratione Cyprum, & Cysson Cistum, rapam napum, rubum rubiam, adde si vis annum, anum, & coccum coquum, sed non sine maximâ tui confusione dixeris.

Locus.

Cæterù n, locis admodũ depressis, autore Theoph. atq; opacis nullo quidem pacto Pinus [πεύκη] exire potest: Mõtuosa.n. pinũ ferũt. Frigus potiùs adamat: hâncq; locis fervidis provenire non posse, nullum dubium est. Pinum etiam nequaquam Syria fert. Ac quamvis in Latino agro, Pini & Abietes tum magnitudine, tum pulchritudine, inter omnes Italicas præstent, tamen ad earum rationem, quas Corsica gignit, pro nullo certè habentur. Romanos enim aliquando condendi causa oppidi in eam insulam navibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus dicitur locus excepisse, ut omninò insula tota confertissima, & quasi efferata immani arborum turba spectaretur. Quamobrem Romanos à condendo oppido destitisse aiunt. Sed nonnullos ingressos, brevi ex loco tam largam cæcidisse materiam, ut ratem perconderent quinquaginta velis ducendam, quam in pelago periisse addunt. Corsica igitur seu ratione laxationis, seu etiam telluris, cœlique virtute, locis plurimùm cæteris antecellit. Latinus autem ager aquis totus abundat.

PINI ÆQVIVOCA.

Æquivoca.

PINI nomen pluribus competit plantis, & pino aliquo modo similibus. pinus quidem vel est *urbana*, vel *montana*, vel *maritima*. *Urbanam* voco sive *sativam*, pinum ossiculo duro, folio longo, & alteram ossiculo fragili putamine, sive *Cembro*, quæ tamen & ipsæ cùm spontè proveniunt, sylvestres dicuntur. Ex *Pino sylvestri*, sive *Pinastro*, qui cultum quasi respuit, est vulgaris Genevensis, Teda cognominata. pinus sylv. sive pinaster Hispanicus maior. pini sylv. species, Bellonio picea sylvestris Ida Troadis, cuius coni facilè decidunt. pinus sylv. Mugho, sive Crein. Maritima conis firmiter ramis hærentibus. pinus maritima Theophrasti Lobelio. pinus maritima altera Matthioli. pinus Indica ex qua *Bre.* pino aliquo modo similis Larix, quam pini, aut pinastri nomine comprehendi asserit Apollo. pro pinea verò nuce quidam malè pingunt conum Cedri, Atque ubi cæteri in psalmo 104. habent Abietem, Beza in suis carminibus interpretatur pinum. Dicitur & pinus trivia Romanis de Astragalo inter adscriptitia Dioscoridis. Habetúrque pinei coni facie fructus exoticus, ut pineæ nuci similis *Iacca*, lib. 1. Habentúrque præterea *Pinei nuclei Molucani* purgantes lib. 3. pinei coni facie Nana libr. 16. pineo cono similis Hoyci libr. iam citato. pineis nucleis *similis* fructus. pineæ nucis nucleo similis *Ricinus minimus* & fructus, lib. 34.

Pinus ossiculo duro.

Pinus Cembro.

Pinus sylv. Teda.

Pinus sylv. Hisp. maior.

Picea Ida Troadis.

Pinus Mugho.

Pin. mariti. conis &c.

Pin. Indic.

Larix.

Conus Cedri.

Abies

Astragal

Iacca Pi...

... nucle

Molucani

Nana.

Hoyci.

Ricinus minimus

PITYS

PITYS VETERIBVS.

[Pitys variè] [us]urpatur [a] Gaza. [La]rix. Pi[n]u[s]. [Pi]cea. Abi[es].

NVNC quoque quid πίτυς veteribus sit, quantum quidem, tum propter eorundem, tum etiam iuniorum diversas opiniones fieri licebit investigare conemur. Antequam autem ad eius historiam tradendam nos accingamus, scite proficuum erit, Gazam πίτυος nomen apud Theophrastum, modò secundum Plinium, modò ab eo diversùm, nunc Laricem interpretatum esse, nunc Pinum, nunc Piceam, atque etiam aliquando Abietem. Hinc illa autorum confusio, hinc de Pity grave chaos: quod præsertim in ipsa Theophrasti historia ex Gazæ quidem versione, habetur.

[Fa]bula de [Pit]y.

Græci autem non illepidè de Pity ita fabulantur. Pityn puellam fuisse olim perquam illustré, vnicè à Pane adamatam, quam Boreas quoque rivalis deperibat, utrique addictâ. Pani potiùs puella adhæsit, propterea zelotypia stimulatus Boreas Pityn in saxa propulsans neci dedit. Dolens vicem puellæ Tellus eam in arborem sibi cognominem mutavit, quæ immortali perpetuóque virore frondesceret. Pan re cognitâ Pity, virenti eius ramo coronari se sẽper voluit. Ac luget adhuc arbor collachrimans, quòd Boreas immeritam spiritu protervo depulerit.

[Pi]tys Ga[zæ] Picea [...], quæ?

Cæterùm, quæ πίτυς (quam Gaza Piceam vertit) apud Theophrast. sit, difficulter iudicari posse existimat Clusius, quandoquidem eius materiam operibus ineptam esse, & magnitudine Pino minorem, minúsque erectam assurgere, scribat. Nos autem πίτυν Gazæ, Piceam dictam, aliquam ex Bellonii Piceis [Pinastris] existimamus, de quibus suo loco.

[...]s Cor[dus] Cord. [...]atur.

Πίτυν Ruellium Piceam vertere scribit Cordus in Dioscoridem: ac præterea Gazam & Laricem interpretari: hocque ipsi maximè videtur absurdum, eò quòd multùm inter se differant πίτυς & larix: Additque se Ruellium sequi & πίτυν Pinum interpretandam censêre. At Cordus sanè sibi non constitit, cùm hæc scripsit: si enim Ruellium sequitur, cur non πίτυν Piceam vertendam censet?

[...]s Diosc. [Pity]ides.

Pinum [πίτυν] notam arborẽ esse scribit Diosc. Eiusdem verò generis esse, quæ Picea [πεύκη] dicatur, specie autem differre. Pityides hinc appellat, Pinorum [πιτύων] & Picearum [τῶν πευκῶν] fructus, qui in conis reperiuntur.

[...]s Her[mol.] [...]aropo[...] [Pa]niculæ [quid] sint.

Credit Hermol. Piceam veterum esse, quam Græci πίτυν vocant. Huiusque speciem Theophr. & Plinium φθειροποιὸν pediferam, tineosámque appellare, quia non prima tantùm in parte, ut Abietes, totis paniculis nucleos & minores, & minores, & nigros habeat: sed ipsas quoque paniculas minores, graciliorésque. Sunt autem *paniculæ* nucamenta quædam, quæ è ramis arborum, resinam fundentium, callo squammatim compactili dependent, præterquam Larici.

[Pi]tys de [dive]rsis [plan]tis. [...] Picea. [Pinaster.] Larix. [...]

De diversis igitur, quod ex hactenùs dictis satis constare arbitramur, Pitys & Pityides dicuntur plantis. Piceam quidem vulgarem, sive Abietem marem [τὴν ἐλάτην ἄρρενα Theophrast.] quidam vocant πίτυν malè, ut Cæsalpinus. πίτυς de Pinastro, sive Pino silvestri, quod verisimiliùs videtur, à nonnullis quoque dicitur. Nec desunt qui πίτυν Laricem dicant, licèt hæc, ut illa, folia pungentia non habeat, nec in pluribus conveniat. Absque consideratione Gaza πίτυν Abietem quoque reddit. Sunt tandem qui ἀγρίαν Theophrasti [Agrifolium] cum πίτυϊ turpiter confundant. *Agrifolium.*

Ambarum cortex [ἡ πίτυος Pini, καὶ πεύκης, Piceæ, teste Diosc.] adstringendi vim habet, conveniens ad intertrigines tritus inspersus (καταπαττόμενος & non καταπλαττόμενος aut καταπλασσόμενος, Corn.) & ad ulcera in summa cute, & ambusta, cum spumâ argenti & mannâ. Idem cerato myrteo exceptus, ulcera in teneris corporibus ad cicatricem perducit: & proserpentia cohibet cum atramento sutorio tritus. Fœtus item & secundas [ὑστέρα, lege ὑστερεῖα, vel ὑστέρας Dal.] eiicit suffitus, Et potus sistit alvum & urinas movet. *Vires & vsus. Diosc. corrigitur. Vlcera ambusta. Fœtus. Diosc. lectio restituitur.*

Sed & folia ipsarum trita imposita, inflammationes mitigant, & vulnera ab inflammatione conservant. Trita verò & in aceto cocta, dẽtiũ dolores leniunt, si calida colluantur. Has omnes facultates & Vires Fucsius de Larice refert. Sed pergit Diosc. Commodat etiam hepaticis foliorum drach. una cum aqua, aut mulsa pota. Eadem faciunt etiam Strobili cortex & folia pota [de Strobilo arbore hæc accipit Corn. quam eandem cum Pinastro esse dicit] Modus faciendi vinum pineum [πιτυΐνος] cuiusque vires tradetur cap. de Cedro. Sed & teda ex ipsis, in minutas partes concisa, & cum aceto cocta dentium dolores mitigat, si decoctum ad affectum dentem contineatur. Ex ipsis etiam Spatha fit, ad acoporum & pessorum præparationes idonea. Quin ex iis, dum cremantur, fuligo excipitur, ad scriptorii atramenti confectionem: itémque ad medicamenta honestandis palpebris dicata: Erosis quoque oculorum angulis, glabris callosísque genis & lachrymantibus oculis opitulatur. Pityides autem vim habent adstrictoriam, & aliquatenus calefacientem: subveniunt tussi, & affectionibus circa thoracem, si tum per se, tùm cum melle sumantur. Strobili porrò si puri [repurgati] edantur, aut cum passo & Cucumeris semine bibantur, vrinas cient, & humorum acrimoniam hebetant, qui vesicam & renes infestant: sedant & rosiones stomachi sumptæ cum Portulacę succo: nec non corporis infirmitatem roborant, corruptorúmque humorum labem obtundunt. Toti autem Strobili ab arboribus decerpti, & recentes, contusi & in passo decocti, ad vetustam tussim & tabitudinem conducunt, si ex eo liquore terni quotidie cyathi assumantur. Fit & vinum strobilites [στροβιλίτης] maceratis in musto Strobilis recentibus & contusis, præbétque resinati effectus. Quod si quis Strobilos musto præmaceratos decoxerit, abundè potum iis conducet, qui tabitudine conficiuntur. Vsus plurimos, ut Theophrast. literis consignavit, maximosque Pinus & Abies præstant, harúmque materies aptissima, atque pulcherrima constat. Pinus autem omnium ferè maximè viribus valet, & ad usum ædificatorium spectabilis eadem potissimùm est, laxitatis, rectitudinísque meatuum causâ. Hanc enim ne findi quidem nullo pacto posse affirmant, si glutine muniatur. Navigia rotunda faciunt ex Pino, quoniam non putrescunt. Nonnulli etiam triremes, quòd Abiete careant. Nec Pino atque Abieti Quercus conglutinari valet: altera enim spissa, altera minùs. Affectûs autem similis ea esse oportet, quæ sociari, conflariq; debeant, non contrarii. Carbones quidam excusores pineos potiùs quærunt, quàm quernos, quanquam infirmiores sint: ad flatum enim respondent commodiùs, quoniã minùs marcescãt, extinguantúrque. Est autem flamma eorum ce- *Inflammatio. Dentium dolor. Vinum pineum. Teda. Spatha. Fuligo. Oculi. Pityides. Tussis. Strobili. Vrinæ. Stomachus. Phthisis. Vinũ strobilites. Vires. Tabes. Aedificia. Navigia. Carbones.*

letior & acuratior tàm lignorum, quàm carbonum.

PINVS OSSICVLIS DVRIS, FOLIIS LONGIS.



Descriptio. PIno caudice recto surgenti, ex tuberculis passim in rugoso cortice ramorum extantibus, *Folia.* folia enascuntur, bina ferè circa imum connata, mox ab invicem abscedentia, quà se mutuò spectant caniculata. Iunci marini æmula & æqualia, duorum triúmve palmorum altitudine, mucrone acuto & rigido: *Coni.* Coni magni, crassi, turbinati, arctissimo *Squammæ.* squammarum contextu compactiles, quarum crassa, lignosa, lucida, capita extantia, tuberculorum agmine inæquales reddunt conos: singulares squammæ unciam latæ, duplo longiores, à capite *Resina.* resinam albam odoratam subinde fundentes, lineísque ex umbilico devexis donatæ, paulatim hastam versus attenuantur, crassæ, sinu suo complexæ unam aut alteram *Pityides.* Pityidem oblongam, ferè uncialem, torosam, pulvisculo atro-purpureo respersam; *Os.* osse crasso duro, *Nucleus.* nucleo candido, pingui, dulci, pelliculâ rutilâ obvoluto.

Descr. Cæsalp. Pinus, ut eam describit Cæsalpinus, ingens est arbor in montibus apricis: *Cortex.* cortice scabro & subrubenti: *Materia.* materie robustâ, subflavâ, odoratâ, pingui: *Rami.* Rami ordine prodeunt ternis per intervalla germinibus, ut eius summa in amplam latitudinem ad rotæ similitudinem spargantur: *Folia.* foliis in modum setæ productis, acutis, perpetuis, numeroso ordine totos ramos vestientibus: *Amentum.* Amentaceum quid fert pulverulentum: *Nuces.* Nuces in rotunditate modicè longas, turbinatâ figurâ, implentes utramque manum, ex lignosis *Squamæ.* squamis compactas: sub singulis squamis bini, ut plurimùm continentur *Nuclei.* nuclei, oblongi, ossei, subnigro quodam pulvisculo obsiti: *Seminis medulla.* seminis medulla intus pinguis, gustu dulcis & odorata, non bipartita, ut in cæteris plurimis, sed veluti in alvo novellam pinum tanquam fœtum continens, cuius *Radix.* radix inferiùs spectat, quo modo nascitur unicá tantùm radice in altum dimissâ. *Mas & fœmina.* In hoc genere fœminam vocant longiorem nucem ferentem, marem autem rotundiorem.

Barth. Anglici errores duo. Picea. Electrum. Et hæc est illa pinus, quam Barth. Anglicus esse arborem Piceam scribit, sed quàm benè iudicent Botanici periti. Is etiam perperàm succum quem fundit, Electrum statuit.

Meliùs illam Petrus de Cresc. Pinum vocat.

Tinum pro Pinu corruptè. Hermol. qui pinum vocat piceam nucem ferentem, à Græcis κῶνον appellatam, testatur in palladio corruptè legi Tinum pro Pinu.

Pitys. Peuce. Differentia duplex Cordo. Cordo pinus existimatur πίτυς, quam, cùm spontè provenit, pinastrum vocat. Vnde colligitur pinum etiam in hortis fieri. Idem πεύκην piceam vocat, quam & ipsam duas habere differentias ait: unam longis setis, &c.

Cordus tatur. & sibi non constat. Verùm tota eius historia mihi obscurior videtur, nec ego penitùs intelligo quam arborem ille per pinum sylvestrem sive pinastrum Germanicum intelligat: Meo quidem iudicio pitys eius pinus est: picea autem pinus Cembro est: Et sylvestris Picea, Picea Latinorum. Licèt verò, eidē Pini & Piceæ nuces πιτυΐδες vocētur, attamen Strobilos privatim dicit in pineo cono inventas nuces. Et rursus (ad imitationem Dioscoridis) hunc totum unà cum fructibus strobilum vocare non erubescit. *Pityides fructus conorum.* Pityides autem nuces Avellanarum propè magnitudine & figura sunt, oblongiores tantùm in conis.

De pinu nobilissima illa arbore hæc scribit Tragus. Pineas nuces toto orbe in medicina decantatissimas, in nucamentis turbinatá effigie compactilibus profert, *Locus.* in altissimis superioris Germaniæ Alpibus prope Valesiam, iis maximè quæ Italiam spectant, gignitur, caudice assurgens procero, recto, ramis folio capillamenti modo prætenui, longóque, copioso, cineraceóque vestitis. Quam Germ. **Viechthannenbaum**, aut **Hartzbaum**, aut **Forenbaum** vocant, quæ oblongas & dulces nuces pineas profert, meo iudicio vera est pinus, *Oren Pitys. Sonobar. Arz.* quæ Hebr. *Oren*, Græc. πίτυς, Serap. *Sonobar* & *Arz* (quæ vox ab *Eres*, mutatis duntaxat punctis vocalibus distat, quam Cedrum uterque interpretantur) appellatur. Kymhi, ut in margine scriptum habetur, ait quosdam *Oren* Hebræorum per *Alzinobar.* Alzinobár (quæ vox non multùm à Sonobar abludit) Arabum interpretari, Esse verò plures alias voces, tàm Hebræas, quàm Chaldaicas, quas pro pinu reddant, sed non vacare illas adscribere. Nucamenta porrò quibus pineæ nuces insunt, Græcis *conos*, *Nucleos*, *Strobilos*, Offic. *Pineas*, *Coni. Nucles. Strobili. Pinea. Coccali.* Hippocrati *Coccali* appellari, scribit Tragus. *Trag notatur.* In eius autem descriptione non placet, quod ait folium capillamenti prætenuis modo esse. Displicet etiam icon posita sub titulo pinus **Hartz/ oder Kifferbaum**, nec conveniunt nomina Germanica. An autem in altissimis superioris Germaniæ Alpibus propè Valesiam proveniat, aut fortè Pinus Cembro sit, quod suspicor, inquirendum. *Pitys.* Eidem Græcè πίτυς dicitur, ut & Bellonio, qui eam non in hortis tantùm conseri, & sativam esse, sed & in sylv. locis spontè nasci tradit. Ipsius autem Bellonii iconem etiam reiiciendam censemus, quamvis Lacuna eam receperit.

Autores cum Theoph. de resinis dissentiunt. Animadverti, inquit Matth. Plinium, recentioresque nonnullos eum secutos in plantarum historia, quæ resinas fundunt, longè ab eo dissentire, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum relinquere possumus: Invenio Theophrastum duas Pini species adnotasse &c. *Pini duæ species Matthiolo.* Verùm non desunt, qui contendant Theophrast. hæc de Picea scripsisse, non autem de Pinu: eâ ratione freti, quòd πεύκην, de quâ hîc differit Theophrast. Græcis Piceam, non Pinum significet. *Bellon. lapsus.* Bellonius communem Græcorum sententiam sequitur, & totum id Piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem; quod Theophrast. περὶ τ̃ πεύκης scriptum reliquit. Sed equidem Bellonium (pace viri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non, quòd propterea eum Græci sermonis imperitum iudicem, sed, quòd mihi videatur non diu versatus in Theoph. & Galeni lectione, aut de iis plantis scripsisse; quarum non certam habuit notitiam. Mihi non dubium quin veteres Græci πεύκην pro

Pinu usurparint. Neque verisimile Theodorum Theoph. interpretem natione Græcum ignorasse, quid per illa usitata vocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus τὸ πεύκης nucem, στρόβιλον vocat, quod non aliud designat, quàm nucem pineam, ut apertè declarat Gal. de alim. fac. his verbis. Nucem pineam, appellant nunc Græci non κῶνον, sed στρόβιλον. Idem lib. de cibis boni & mali succi scribit. Nucleus pineus, qui κῶνος vocatur, στρόβιλον veteres etiam appellant. Item lib. 7. simpl sic habet. Coni fructus quem & Coccalon, & Strobilon nominant. Adhæc com. 4. de vict. rat. in morb. acut. κόκκαλος ab Hipp. dictus, non ita, sed κῶνος magis ab antiquis Græcis appellatur, velut à recentioribus Medicis propemodum omnibus Strobilos vocatur. Galeno adstipulatur Sim. Sethi, qui nucleos pineos κωνάρια τοὺς στροβίλους etiam nominat. Ex his itaque constare puto contra Bellonii opinionem, Theophrastum sub πεύκης vocabulo Pinum descripsisse, non Piceam. Nam si Theophrasto Peuce strobilum profert, quem Gal. inter cibos cōnumerat, non video, quomodo is Piceæ fructus esse possit, cuius nuclei non sunt edendo, Bellonii etiam testimonio. Quod insuper per πεύκην Pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quòd nusquam Picea visa sit urbana, nisi fortè è silvestrium semine ad spectaculum in hortis sata. Cuius tamen contrarium deprehenditur in Pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc porrò factum est, ut Bellonius suâ ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quod ex tedâ Piceæ fit pix, ut Bellon. asserit, perperàm Theophrastum interpretatus. Siquidem rara admodum est Picea, quæ tædam habeat, atque pix omnis, cuius est usus ex Pinea tantùm teda conspicitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia. Cæterùm non potui non admirari dixisse Plinium, scandulis è Pino ad contegendas domos, ex omnibus, quæ resinam fundunt arboribus aptissimas esse, cùm Laricem non ignoret materiei præstantiâ duritia & firmitate, nulli æquiparandam esse. Scribit Theophrastus (nosque quotidie id videmus) quod Pini interitus est, ut teda fiat. Cæterùm, quòd tedâ opus sit ad picem conficiendam, & artificio fiat, docetur suo loco. Quamobrem putarim hac in re non parùm cæcutisse Plinium, quippe qui tedam propriam & per se arborem censet. Marcellus errat, qui Pinum tedam interpretatur. In hoc etiam errore versatur Lonicerus Ruellium secutus, qui fictam potiùs quàm veram arborem pro tedâ pinxisse videtur. Hactenus Matthiolus, qui sibi (quod non mirum) contradicit. Is enim huc usque Pinum πεύκην, rectè vocari tradit, mox πίτυν cum plerisque Græcis appellat. Adhæc in post. com. & Hist. Germ. fatetur picem non solùm ex Pinu, sed etiam Pinu sylvestri fieri, quæ est Picea Bellonio. Et quod plùs est, in Hist. Germ, dicit tantùm silvestrem Pinum in Bohemia & Germania haberi, cùm ex Pino solâ in Bohemia picem fieri antê dixisset, meritò igitur eam Bellonii reprehensionem in post. com. Ital. omisit: In suis epistolis contradicit Plinio dicenti, Pinum nullo flore exhilarescere, id quod Theoph. nec negarit nec affirmarit: Florere autem Pinum testari Bohemiæ silvas, ubi floridæ quotannis inspiciantur Pinus odore, haud ingrato. O labilem viri memoriam! nonne recordatur ex Historia Germanica in Bohemia silvestrem duntaxat Pinum haberi? nonne contradictionem animadvertit? non esse arborem in Bohemiæ silvis, & ibi florêre.

Nux Peuces Strobilus vocatur, quod nucem pineam significat. *Conaria* … *Bellonius errat.* … *Picea urbana nulla.* *Pinus urbana.* *Bellonii error alius.* … *Plinii lapsus.* … *Plinii error alius.* … *Marcelli error.* … *Lonic. error.* … *Matth. taxatur.*

Amatus in Matth. invehitur, quòd aliter, quàm Theophrast. de speciebus Pini locutus sit. Nihil tamen adfert, quod alicuius sit momenti. Præterea si Pitys est Pinus, ut ipse his nomenclaturis [πίτυς *Pinus, Pinus hortensis, Pinus urbana, Pinus domestica*] se velle demonstrat, cur Pini diversas constituit species, quandoquidem Theophrast. non ita distinguit πίτυν, sed πεύκην. Matthiolum sanè imitatur reprehendendo Plinium. *Amat. redarguitur.*

Apollo assurgens adversus Matthiolum sibi persuadet πίτυν esse Pinum, nec secus veterum & recentiorum Græcorum autoritate comprobari posse. Verùm nugatur Apollo, ineptias obtrudit, argumentaque nulliùs ponderis adfert: πεύκην enim Theophrasti non dubitarit is asserere esse Pinum, qui Plin. cùm Theoph. locis contulerit, faciléque nostram opinionem, animadvertet veriorem. *Apollo notatur.* *Pinus est πεύκη.*

Had. Iunio cùm Ryffio Pinus est πεύκη. Verùm an ritè ei assignent appellationes Germanicas [Forhen/ Arben/ Hartzbaum & Kyhnholtz] dubito, quandoquidem in Germania provenire non soleat. *Had. Iunius cum Ryffio taxatur.*

Dod. gall. cui Pinus sativa [πεύκη ἥμερος] dicitur non laudabilem habet figuram. Verùm laudabilem tenet sententiam. Asserit enim Pinum Græcè non πίτυν, ut multi recentiorùm existimāt, sed πεύκην reddendam: Idem in Hist. lat. Pinum [πεύκην] ex Theoph. duplicem statuit, unam cultivam, sive mansuetam [ἥμερον] & silvestrem [ἀγρίαν.] His ait Macedones tertiam addere, sterilem (ἄκαρπον, sine fructu) nobis incognitam. Mansuetam aut potiùs urbanam Macedones atque reliquos Græcos πεύκην ἥμερον, sed Arcades πίτυν appellare: Ex hac autem nominis permutatione accidere, ut fructus Pini in conis reperti, à Diosc. Gal. & Paulo, aliisque Pityides nominentur: esse verò & aliam πίτυν, Piceam à Pinu multùm differentem: Fructus porrò κώνους Græcis dici, & Latinis similiter Conos & Nuces pineas, & à Mnesitheo ὀστρακίδες, à Diocle verò Carystio πιτύϊνα κάρυα, quæ tamen fructus esse arboris à Theophrast. πεύκης appellatæ Athenæus testetur. videri & eundem fructum totum, στρόβιλον & κόκκαλον Galeno appellari. *Pinus sativa.* *Pinus urbana πεύκη Arcadib. πίτυς.* *Cur fructus Pityides dicti.* *Ostracides.*

Quantum Turn. videt, Theohrast. πεύκην appellat, quam Latini Pinum. Plinius autem πίτυν Græcorū pro pinu accipit, ut idem ex Plinii verbis colligit, qui Pityocampas Pinorum erucas vertit, non Piceæ, ut Theod. & alii multi. Errant interpretes Galeni, qui Pityn interpretantur Piceam, cùm ei sit Pinus: ait enim Pityn maximos ferre conos. Verisimile est Galeni tempore Græcos, & qui eum secuti sunt, semper πίτυν pro Pino usurpasse: Gaza πεύκην & πίτυν vertit Pinum, Piceam, Pinastrum, & Laricem, confusè. Censet igitur Turn. Pityn esse Pinum apud Gal. Diosc. Aetium & alios qui post Galenum scripserunt. *Peuce Theophrast.* *Pitys Plinio.* *Pityocampa.* *Interpretum Galeni error.* *Gaza confusus.*

Haud facilè est cognitu, quid sibi velit Diosc. dū ait cortices strobili & folia: Interpretum enim alii peculiarem arborem intelligunt, ut Cornarius, alii verò, ut Ruell. reddunt conum Pini. Apud nullum veterum lego Strobilum, peculiare arboris nomen, semper verò pro nuce, aut pomo, interdum nucleo fructûs: nisi fortè, ubi meus Plinius ab Erasmo castigatus post Hermolaum Barbarum, Nicolaum Beroaldum, Guil. Budæum, & Io. Cæsareum, habet Tibulus, legendum sit Strobilus, non autem Tibulus, non magis firma *Cornarii lapsus.*

fuerit ratio, *Plinius strobilum facit per se arboris speciem, ergo est arbor*, quàm hæc, Plinius Tedam particularem facit arborē, ergo teda per se est arbor. Magis autem movent, quæ scribit Dioscorides, inquit enim, ποιεῖ δὲ τὰ αὐτὰ καὶ ὁ τῶν στροβίλων φλοιὸς καὶ τὰ φύλλα ποθέντα hoc est, præstant verò eadem & strobili cortex & folia pota. Iam verò nux Pinea eiusdē generis est cum Pino. Sed hoc repugnare videtur, quod ab initio capitis habetur, cùm de quibus esset acturus indicans, meminit Pini duntaxat & Piceæ, non autem strobili. Sed utrum hic strobilus nucem pineam significet, folia verò eiusdē sint Pini, cuius paulò ante meminit Diosc. parum refert, quoniam omnes illic simul memoratæ arbores iisdem viribus sunt præditæ. Rob. Constant. in Lex. πιτυΐδες propriè Pinûs, impropriéque Piceæ arboris nuces in conis (quas Poma Cybeles dixit Martialis, Nuces verò pineas, πι-[illegible] κώνοις Dioscor. & Theoph.) contentæ. Græci etiam καρύου καὶ πυρῆνος nomine appellant, ut nucis & nuclei voce Plinius.

Pityides.

Poma Cybeles.

Lonic reprehen. Lonicero Pinus dicitur Pitys. Isque conum tantùm pingit, temerè adiungens conum Cedrinum, non agnoscens differentiam inter utrumque. Eum autem Pinum non agnovisse, indicio sunt, vel nomina Germanica **Fichtenbaum / Hartzbaum / Kynholtz / Kihfferholtz / Feüren /** quæ diversarum sunt plantarum.

Petr Cresc. figmentum. Pro Pino absurdum figmentum habet Petrus Crescentius, Sedum arborescens referens quodammodo.

Lobel. notatur. Dicitur hæc Lob. *Pinus vulgatissima*, quod mirum videtur, nec enim adeò vulgaris est. Tabern. *Pinus domestica*.

C Bauh. C. Bauh. phyt. de Pino obscurior est, Pinúmque sylv. fortè intelligit cùm dicit: Peucedanon à πεύκη, quæ Latinis Pinus vocatur, quòd folia eius cum Pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & *Pinastellum* quidam dicunt.

I. Verus not. Præter verò quotidianam experientiam communis authorum consensus, Feri in Genesim falsam opinionem meritò ridet. Pinus, inquit, nullum fructum fert, sed solùm semen. Goropium consulere debuisset dicentem: Plinius glandes è pomorum numero exclusit, nescio qua de causa: cùm mihi æquè atque Nuces pineæ, de quibus non dubitatur, hanc nomenclaturam videantur merêri.

Poma.

Synonyma linguar. Pinus, græcè plurimis πεύκη, aliis πίτυς malè, germ. **Zirbelbaum / Fichtenbaum /**. Belg. **Pinappelbaum**, Gall. *Pin*. Ital. & Hisp. *Pino*, Angl. **Pine tree**,. Bohem. **Borowice**, Polon *Soszki*. Pinus quidem ut Matthiolo placet à pinnato foliorum acumine. Castel. & Catal. *Pino negro*, Portug. *Pinheyro negro*. Fructus eius græcè στρόβιλοι, Lat. *Strobili*, Nuces pineæ, germ. **Zirbelnüßlin**. Gall. *Pignons*.

Epitheta Pini. Pino à Poëtis apud Ravisium hæc epitheta attribuuntur. *Nautica, pontica, amans littora, virens, florida, procera, alta, ardua, conifera, picea, odora, pinguis, cornigera, acuta, multifida, capillata, nutans, sylvestris. hirsuta, cava, garrula, Berecynthia, Cibeleia*, cui sacram fecerunt, quanquam & Pani sacram legerimus. His adde ex Theoph. *nodosa, ter squammosa, resinosa, ingens, rectà surgens*, ex Guidone *flammifera, pronuba, tumida*, ex Virg. Pinus in hortis *pulcherrima*.

Cybele sacra.

Locus. Frequens est, ut Ravisius prodit, in Atlante, Idâ, Lycæo, Simoënte, Mœnalo, & Othry. In Germania, quod equidem sciam, spontè non provenit. Genevæ non vidi, quamvis Gesnerus se audisse scribat, Pinum inibi in loco quodam publico spectari. Lutetiæ quidem in horto Reginæ vidi. Eam in Belgio, Angliâ, & Italiâ coli testatur Lobelius. Scribit Bellonius Pinum locis permultis sylvescere etiam in planis, ut in Gallia Narbonensi (ubi ad aquas maritimas spontaneam perhibet quoque Lob.) & circa Massiliam, ac in multis Italiæ tractibus, ut circa Ravennam, quo loco sylvas ex se faciat amplissimas: ac sylvestria semina si in cultum demandentur solum, easdem proferre arbores, eosdémque fructus.

Gesn. notatur.

Satio. Seremus autem Pinum, authore Palladio, nucleis suis (semine enim teste Theophrast. tantùm provenit) calidis & siccis regionibus, mense

Tempus. Octobri, vel Novembri: frigidis & humectis, Februario, vel Martio. Amat locum gracilem, sæpè maritimum, inter montes, & saxa vastior, & procerior invenitur: ventosis & humidis arborum fiunt incrementa latiora. Sed sive montes velis conserere, seu spatia quæcunque, hæc huic generi deputabis, quæ alteri utilia esse non possunt.

Cultura. Exarabis ergo ea loca diligenter, atque purgabis, & frumenti more semen asperges, ac levi surculo curabis operire, nec enim plusquam palmo debet abscondi. Defendenda est tenera arbor à pecore, ne calcetur invalida. Proficiet, si nucleos aquâ ante triduum macerabis. Aliqui dicunt fructum pineum translatione mitescere: sed plantas hoc modo procurant, ut priùs multa semina in caliculis terrâ & fimo repletis obruant, quæ ubi processerint, relicto eo, quod solidius est, auferunt alia: ubi iustum cœperit incrementum, trimam plantam cum ipsis caliculis transferunt, quibus fractis in scrobe indulgent radicibus largitatem. Terræ tamen equæ stercus admiscent, facientes straturam alterno ordine subinde crescentem. Servandum est tamen, ut eius, quæ radix una & directa est, usque ad summitatem suam possit integra & illæsa transferri. Putatio novellas Pini arbores tantùm promovet (quod autor se expertum ait) ut quæ speraveras incrementa, duplicentur.

Maturatio. Nuces pineæ usque in Novembrem esse possunt, & maturiores legentur.

Asservatio. Nuclei verò ipsi purgati durare non possunt: tamen aliqui in vasis fictilibus novis, & terrâ repletis cum testis suis missos asserunt custodiri. Ex nucleis Pini missis Lugduno per honestum virum Sebast. Hieberlin & alios, Pinus in horto E.C. sæpiùs mihi provenit, sed facilè perit. Eadem causa fortè fuerit, quam Camer. in horto assignat. Pinus, inquit, Italica ex semine enata prodit, sed Hyemis frigore intensiore facilè, nisi in fictili recondatur, perire solet. Dum recens è terra emergit, nuclei putamen non incommodè adimitur, sed nucleus protrusus si auferatur priusquam sua sponte decidat, plerumque germen enascens, cui tanquam munimentum à natura datum est, & foliis coniunctis oblongioribus adhæret, perire solet.

Observationes pulchræ. Proprium autem est huic arbori ut salso solo latissimè fructificet, quemadmodum apparet ex amœnissimo pineto prope Ravennam. Dignum etiam est observatione, excisam nullam remittere ex virgis radicum sobolem, sed prorsus emori.

Proverbium. Propterea Crœsus (ut est apud Herod.) minabatur se extirpaturum Lampsacenos *Pini in morem*.

Pini in morem. Dignum quoque & illud notatu, quod D. Basil. memoriæ prodidit, Pinus incensas ac exustas flammis in querceta mutari.

Pini Vires & usus. Pini vires secundum antiquos videre est ante

scriptas

Tempera-mentum. *Phthisis.* ſcriptas ſub Peuce titulo. Firmiſſima eſt adverſus cariem & tineas. Nuces huius uſitatiſſimæ ſunt, naturâ ſuâ, ut dicit Averrhoës, calidæ & ſiccæ, phthiſicis & langueſcentibus commodiſſimæ. At fructûs interior nucleus, ut Dodonæo placet, vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quaſi frigoris ac calidi conſiſtentem: exaſperata lenit: *Tuſsis.* tuſſi, veteri, & pectoris diutarnis vitiis auxiliatur, per ſe, aut cum melle, alióve eclegmate ſumptus, phthiſicis ac tabeſcentibus vtilis eſt: vires reparat: corpus alit ac reficit: craſſi ac boni eſt ſucci, multúmque nutrit, non tamen omninò facilè concoquitur, idcircò bellariis tritus admiſcetur, ac Saccharo incoquitur. *Nephritici.* Prodeſt verò & idem Nephriticis ac adverſus veſicæ roſiones, urinæque ardores: acrimoniam enim mitigat, dolores ſedat, urinam clementer provocat, auget item & lac, & ſemen genitale: *Lac & ſemen auget.* venerem idcircò etiam excitat. Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, ſi poſtea addito melle modico iterum coquatur, donec ipſum decoctum mellis accipiat craſſitudinem, medicamentum eſt ad thoracis pulmoniſque excreationes conveniens. Simile & Dioſc. habet: integri, ..., ac recenter ab arboribus decerpti, confracti, & in paſſo decocti, veteri tuſſi & tabitudini conferunt, ſi quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur. Aqua Strobilorum Pini *...ea. Faciei rugæ. Mammæ.* delet faciei rugas, impedit mammarum incrementum, ſi madefacti in ea rami ſæpè apponantur. *Matrix.* Vtilis cum eâ lotio in excidente matrice, collum enim eius conſtringit. Nuclei ſi comedantur per ſe, vel cum Saccharo naturam calefaciunt. Oleũ eorum, ſi Averrhoi credimus, excellens eſt, in *Hemiplexia et Paralyſis.* Hemiplexia, ſi eo inungantur partes reſolutæ. Holer. de morb. intern. Paralytycis præſcribit uſum granorum Pini conditorum, quod Duretus in controverſiam ...: at enim, Pineis granis abſtinendum ..., quòd oleoſi ſint & pinguia, ob idq. ... Viridis Pinûs aciculas contritas, ac vino potui datas, cordis dolorem abolere, quòd fructus eius cor referant, Porta concludit. *Pineolatum.* Pineolatum gratiſſimum, polytrophon, macilentis, pulmonum affectibus pro bellariis conveniens, componitur ex æquis partibus Pineorum & Sacchari ſoluti. Ex quibus fiunt morſelli, addito Moſcho ad gratiam, ſi volueris. In diſtortione penis ex nimia Venere, & ad præcavendam infectionem Veneream utitur Iul. Cæſar ex Arantio decocto nucum Pini, quod multùm laudat.

PINVS CVI OSSICVLA FRAGILI PVTAMINE, SIVE Cembro.

Pini foliis breviora ſunt Cembri folia, palmaria, itidem bina è tuberculo uno prognata, canulatáque, videntur acutiora tamen. Conus minor quàm Pini, hoc commune habet cum cono Abietis, quòd ſquammæ facilè à pediculo divellantur, in cæteris differt. Squamis compactus eſt minùs multò extantibus & compreſſis, rugoſis non lucidis, ut Pini præcedentis: nec firmiter compactis, extremam ſingularum marginem (non meditullium) occupante umbilico: pityides binæ [aut una] ſingulis ſquamis occultantur dimidio minores quàm Pini domeſticæ, oſſe triquetro, turbinato, rubente, tenui, & fragili, adeò ut digitorum preſſu haud ita violento diſſiliat, nucleo craſſiore, breviore, ſapore &



ſubſtantiâ cum pityidibus domeſticis eâdem.

An Hermol. *Pinaſter* ſeu Pinus ſilv. mira altitudine, à medio ramoſa, ſicut Pinus in vertice, copioſiorè dans reſinam? *Pinaſter.* An verò Ruellius per Piceam Larici ſimillimã, hanc, intelligat, affirmare difficilè, *An Picea Larici ſimilis.* quia ſe non exponit, ſed tantùm verba Hermolai tranſcribit pro ſuis, more ſibi conſueto.

Et hæc eſt, quam Stumpf. Hiſt. Helv. de plant. Alp. Germ. Arben, lat. *Pinum*, & *Pinum ſilveſtrem* vocat, fructu eſvi grato, ſapore Avellanarum, cuius fruſtus in Valeſia Ardtzopffen vocentur: *Pinus ſilv.*

Munſt. in Coſm. Pinus ſilv. Plinii, cuius fructus die Erſchlender, ſi non fallitur Bimpernüßlin cognominant.

Tragum ſuſpicor hanc arborem confundiſſe, cum Pino iam recitata, hanque exiſtimo ab eo tradi provenire in altiſſimis ſuperioris Germaniæ Alpibus prodè Valeſiam, iis maximè, quæ Italiam ſpectant. *Trag. notatur.*

Hæc apud Cord. in Dioſc. quam malè Piceam reddit & Germ. Cyrbelnuß vocat, Pinus *Cembro* eſt, cuius verba ſuperiùs recitavimus. *Peuce Gordo.*

Hanc Bellon. de Conif. *Pinaſtrum* appellat, eámque vulgus Galliæ Celticæ *Alve*, vel *Elvo* vocare tradit, prætereà Theophraſtum eam nunquam agnoviſſe: in Græciæ enim aut Aſiæ montibus non naſci: ſed Pini genus eſſe Tarentinũ Plinio. *Pinaſtrum. Aleſo. Elſo Theoph. incognita. Pinus Tarentina. Plinio.* De hac idem de neglect. cult. hæc narrat. *Aleves* Pini ſunt genus, minùs duro ſapidioréque nucleo, quàm vulgaris. Ruſtici in Rhetia eo veſcuntur, & quatuor duntaxat aſſibus gallicis quadrantal vendunt: nos dum iſtàc iter faceremus, unico coronato tantam illius quantitatem emimus, ut ei ferendæ vix equus ſufficeret. Sed rem admodum vilem eſſe oportet, quæ ſuâ vecturâ digna non cenſetur. Poſſet etiam viciniore loco inveniri: nam quinque aut ſex diſpoſitorum equorum è Lugduno ſtationibus nullus eſt ruſticus, præſertim apud S. Andream, qui eo non veſcatur, atque in ædibus adſervet. Memoriâ autem repetens ſuavitatem guſtûs huius ſeminis, quo etiam multi pauperes ruſtici ſaturari poſſent, ſi noſtræ Galliæ opulentiores id ſcirent, multoties optaui. Idem de conif. Si per Allobroges ex Galliâ Mediolanum tendas, ſive per montem Iuniperorum, aut per montem Seneſium (quem Galli vocant *Gencure & mont Senys*) nullus pagus in convallibus reperitur, qui Pinaſtrum ſub *Elvi* nomine non agnoſcat. *Elvum.* Eſt etiam Pinaſter in horto regio Fontanæblæo ex ſemine enata, altera arbor vitæ dicta. Audio quendam ex navigatione novi Orbis ligni huius, quod lignum vitæ appellabat, multas arcas plenas exportaſſe, cùm tamen pinaſtri eſſet, eúmque Regi Franciſco hoc nomine impoſturam facere non *Altera arbor Vitæ. Impoſtura.*

erubuiſſe, lignúmque hoc fungoſum, leve, ſuo adhuc cortice obductum, quod non modò nulli unquam prodeſſe potuit, ſed etiam valdè obfuit. Cuius incommoda cùm multi magno ſuo malo ſenſiſſent, illud à ſuo uſu abdicandum omnium calculo cenſuerunt.

Ioſ. Simlerus & Geſn. confuſi. A Ioſia Simlero & Geſner. confunditur Pinus propriè dicta, cum ea ; quam Cembro dicunt. Vt id fit manifeſtum ex lib. hort. ipſiuſmet Geſneri, dicentis: Pinus in Germania ferè nulla, &c. Pinaſter, Pinus ſylveſtris in altis montibus Rhætorum & Valleſiorum, nec ulla arborum (opinor inquit) altiùs naſcitur Ein wilder Zierenbaum. Nuclei quidem eius ut minores, ita etiam gratiores ſunt, quàm Pini.

Pinus Zimbron. Anguill. Pinus montana apud Griſones proveniens *Zimbron* vocata.

Pinus Cembro, Cembri & Cirmoli. Matth. Pinus ſylveſt. *Cembro, Cembri* & *Cirmoli* vulgò vocata, nucibus domeſticæ ſimilibus, fractu facilibus. Facilè adducor, inquit is, ut credam hoc nucum pinearum eſſe illud genus, quod Plin. lib. 15. cap. 10. *Tarentinum* vocat. *Bellon. notatur.* Bellon. loco iam citato hoc Pini genus Pinaſtrum eſſe cenſet, ſed non rectè. In poſt. autem com. It. eadem dicit, ac addit errare Anguillaram, qui velit Pinum Tarentinam, vulgò dictam Cembro, eſſe Pinum montanam ſylv. Theophraſti. *Pinus Tarentina. Anguill. error.*

Bellon. excuſatur. Apollo rad. 9. non ſine ratione videtur Bellonium excuſare à cenſura Matthioli, ut qui non aſſeruerit hanc arborem eſſe Pinaſtrum Plinii, quamvis Pinaſtrum nominet, & in fine Plinii verba adducat: putátque Apollo hanc arborem eſſe Bellonio illegitimum Plinianum Pinaſtrum: & ex Bellonio vocat Pinum Tarentinam.

Suiſſe Bellonii nō eſt. Dodonæo aſſentiri non poſſum, exiſtimanti in Hiſt. Gall. *Zembro* eſſe Bellonii *Suiſſe*, quod non repetit in Hiſt. Lat. ubi Pinum ſylv. alteram facit, & à Macedonum fœmina ſylveſtri nihil differre ait, nam tractabilem & ad multa opera materiam habêre idoneam.

Lob. Adv. Pinus à quibuſdam *Cembro* vocata. *Pinus ſylv. montana. Theoph.* Ic. Plant. Pinaſter, Germ. Wild Fiechtenbaum. Gall. *Pin ſauuage*: *Pinus ſylv. montana* Theophraſti: Alpigena in Pini arboris præcelſæ æmulationem, caudice recto & lævi accreſcens: foliis Pini oblongis gemino ordine ſitis: cono, ſtrobilo & nucleo Pini minore, putamine minimè duro, ſed cortice molliore.

Audivit Cæſalp. in Tridentinis montibus differentiam quandam eſſe in genere ſylveſt. Pini, aſpectu Piceæ, foliis Pini, nucleis fragilibus, ut *Cembrum.* facilè dentibus comminui poſſint, *Cembrum* vocatam. Fuerit autem huius fructus quem Tarentinum Plinius dixit, digitis fragili putamine, aviúmque expoſitum furto in arbore.

Non eſt teda. Dalech. apud Plin. notat malè legi, Sextum genus [cognatarum arborum, cognitarum vet.] tedam eſſe propriè dictam. Etenim tedæ nomen πολύσημον eſſe, ac nunc Pini reſinoſum & pingue lignum [τὴν δᾷδα] ſignificare, quòd lucernæ candelæve loco uratur: nunc arborem ſui generis, Theophraſto ignotam, quam *Cambro* vocent Tridentini, Allobroges *Auvia*.

Tabern. Pinus ſylv. Cembro.

Locus. Pini Cembro folia & Conum habeo ab Illuſt. Principe, allatum Oenoponto, cuius nuclei plantati in horto Excell. Comitis provenêre viſu grato, verùm citò periêre. Pinaſtrum maiorem (ſic enim is vocat) creſcere ſcribit Cluſ. in montibus Pyrenæis, & pleriſque aliis Hiſpaniæ locis.

PINVS SYLVESTRIS, SIVE PINASTER.

Cap. V.

PINASTRVM in bina Theophraſtus partitur genera. Alia enim Idæa eſt, alia Maritima, & tertia Sterilis, de quibus plura cap. de Peuce vet. *Pinaſtri genera ex Theoph.*

Meminerunt Pinaſtri plurimi, ſed titulo tenus duntaxat, non demonſtrantes quam arborem intelligant. Alii quidem Pinum ſylveſtrem rectè ſtatuunt: ſed hanc non diſtinguunt. Hiſt. Lugd. de Pinaſtro meliora docet. *Pinus ſylv.* Sylveſtrem enim Pinum ſivè Pinaſtrum (Pinaſter enim ut ſcribit Plin. nihil aliud eſt quàm Pinus ſylv.) in fructiferam partitur & ſterilem, Fructiferam in Idæam ſive montanam & maritimam. *Pinus ſylv. fructifera & ſterilis. Fructifera duplex.* Montanámque ſativæ ſimilem dicit, ac nuces edere ſimiles, ſolidas, ex ſimili ſquammarum congerie compactas, reſinoſas, odoratas. Huiuſmodi verò montanas Pinus in multis Hiſpaniæ & Luſitaniæ montibus creſcere, adeò fructuoſas, ut inde maxima nucum pinearum copia per totam Galliam diſtrahatur. *Sterilem* autem vocat, non quòd nullum edat fructum (conos enim fert) ſed quia nuclei edules non ſint, nec cibis utiles. *Sterilis cu[r] dicatur.* Sterilibus [addit præterea] Pinaſtris Arvennorum, Vellaunorum & Allobrogum montes abundant, ex quibus reſinam colligunt, & picem optimam conficiunt, vocántq; *Pins ſauvages & Pinnateaus*.

Plinii err[or]. Pinaſtrum ſcribit Plinius mira eſſe altitudine quod minimè verum eſſe videtur. Nam in hoc arborum genere Abies, Piceáque noſtrates altitudine mediocri, tametſi Bellonius prodiderit & Dictæos Pinaſtros in vaſtitatem diffuſos, ad inſignem altitudinem aſſurgere, & eos qui in Olympi Phrygii montis aut aliorum gelidiſſimorum montium ſummis, culminibúſque proveniunt, Abietis eſſe rectitudine. *Pinus C[em]bro eſt Pi[]naſter B[el]lonio ma[]* Sed is Pinum Cembro pro Pinaſtro deſcribit, depingítque abſurdè. Iuſtior eſt Matthióli reprehenſio, quam fugere non poteſt Bellonius, dum Pinaſtri vocem ex verſione Latina frequenter ſe legiſſe ſcribit apud Theophraſtum, eum tamen Theophr. fuiſſe incognitum, quod in Græciæ Aſiæque montibus non naſcatur. *Bellon. reprehe[n]d.* Itaque nullum eſſe ex Græcis authoribus, qui Pinûs ſylveſtris, Pinaſtrive meminerit. Quid? nónne Theoph. πεύκην aliam cultam, incultam al[illegible] dixit: Nos equidem nihil aliud eſſe πεύκην, quàm Pinum probavimus, & πεύκην ἀγρίαν Theophr. Pinum ſylv. ſive Pinaſtrum eſſe ſtatuimus.

Pinaſtrum appellat Cluſ. Pinum ſylveſtrem ſequutus Plinium, qui quæ Theophr. περὶ τῆς πεύκης ἀγρίας dixit, ad Pinum ſylv. tranſtulit. *Pinaſtri varia genera.* Eius autem in ſuis peregrinat. varia obſervavit genera: terna in Hiſpanicis, quaterna in Auſtriacis Pannonicíſque montibus, & ſylvis.

Æqu[] Pinaſtri ergo nomen ſeu Pini ſylveſtris pluribus attribuitur plantis. Pinaſtrum Plinii & πεύκην ἀγρίαν, quidam eam Pinum exiſtimant, *quæ culta non eſt*, alioqui ſimilis ſativæ, formâ non differens ab ea ; ut cæteræ, quæ proponuntur. Pinaſtri vocabulum aſſumpſit quoque *Pinus Cembro* dicta. Pinaſter dicitur de *Pinu ſylv. vulgari Genevenſi*. Item de *Pinu ſylv. Hiſpanica maiore Cluſii*, De *Pinaſtro maiore Auſtriaco albo & nigro*, De *Pinaſtro Auſtriaco tenuifolio*, De *Pinu ſylv.* ſive ut vult Bellonius de *Picea ſylveſtri Idæ Troadis*, cuius coni facilè decidunt, De *Pinu ſylveſtri Mugho*, ſive

five Creitn. *Pinus silv. maritima conis firmiter adhærentibus* dicitur etiam Pinafter, ut & illa *Pinus maritima Theophrast.* Lobelio, cum *Pinu altera maritima Matthioli.* Habet & tertium Pinaftrum Hifpanicum Clufius. His ita abfolutis dicetur etiam de *Pinu Indica Theveti*, ex quâ *Bre* conficiunt, De Pineæ nucis fpecie *Melenken*, De Pinei coni facie *fructu exotico*, De Pini forma *Cibage*, & fimilibus.

PINVS SILV. VVLGARIS GENEVENSIS ET Tæda.



PINI filv. hiftoria mihi admodùm obfcurà videtur: eius enim obfervantur variæ differentiæ parùm differentes, quarum unam voco Genevenfem, quæ nobis variare videtur à fequentibus, pofteri tamen rem diligentiùs examinabunt.

Noftra igitur Genevenfis parùm variare videtur à Pino filveftri Tæda, quam fubiungemus. Pulchrè convenit cum icone à Matthiolo in penult. comm. exhibita pro Pino filv. ex qua noftri icon defupta eft. Coni n. vt Matth. de fua priùs dixerat, parvi & breves & non turbinati, ut in Tæda, aut Mugho five Crein, fed rotundiores, in cæteris fimiles Mugho, fragili & brevi pediculo adhærentes ramis. Pinus, quam filveftrem voco ac Tedam cognomino, *Taier* in Burgundia dicitur, ubi provenit circa montem *du Pré* loco *Malfaigne* nuncupato, vno milliari à *Meche* Caftello, iifdem in locis, in quibus aliud genus Pini filv. quam *Crein* vocant, & quæ *Mugho*, de qua poftea. Arbor tamen *Taier*, ut aiunt, maior & craffior & vulgatior: folia eadem bina, fed latiora, albidiora, uti & tota arbor albidior: rami non ita abūdant foliis, fed difpofita funt per fafciculos, ut pinguntur rami Pinûs maritimæ Matthioli: atque etiam in tres partes folent rami dividi. Abundabat menfe Septembri conis dependentibus ex pediculo fatis tenui & fragili, deorfùm nutantibus, fimilibus conis filv. *Mugho* five *Crein*, longis, turbinatis, non ita nigris, fed viridibus. Squamæ differunt, habent enim in earum medio elevationem. Ex hac arbore fit pix, & hac potiffimum utuntur, tædę inftar, loco candelarum, pinguior autem & fragilis admodum eft. Audio in Saxonia & Mifnia vocari **Küfichte**. Huic Pino filv. Tedæ, fimilis eft quæ provenit circa Bafileā, & in agris, conorum fquamæ nonnihil differunt, alioqui abundat multa refina ficca: Menfe Maio & Iulio fcatet nucamentis plurimis, parvis, five Iulis, fupra quos in fummitatum extremitate oriuntur minimi coni purpurei, qui florum locum tenent: nihilominus femper habet conos in fua magnitudine: fummitates funt acidæ, nec ingratæ

effent, nifi fapor refinofus adiunctus effet: cùm Tiguri effe Gefn. præceptor meus *Piceaftrum* vocabat. Burmii Rhetorum Chirurgus quidam dicebat Piceaftrum vocari Menpf: provenit hæc Pinus filv. in quibufdam filvis propè *Florimontium*, item circa *Beffordiam* verfus *Raupach*, ut non longè à *Porentruo* ex qua tubulos parant. Sæpiùs fruftra plantavi in horto Ill. E. C. tandem una planta crevit in Theriotrophio ex femine ex Harcinia tranfmiffo. Hæc eadem ni fallor eft, quæ provenit copiosè in filvis prope *Nidenfels* Caftellum, ex quibus vetuftate corruptis, arcis Dominus infignis vir Beuterichus curabat picem excoqui, uti aliquando ipfemet vidi, eò comitatus Ill. noftrum Principem D. Ducem Frid. VVirt. Hanc autem, aut valdè fimilem videtur defcribere Cluf. pro Pinaftro Auftriaco maiore.

Cordo in Diofc. πίτυς Pinus fponte proveniens, Pinafter vocata, feu, quod idem eft, Pinus filv. copiofa in Alpibus, patriâ linguâ **Cyrbelbaum** appellata. Hæc autem nifi ea fit, quam in præfenti vulgarem Pinum filveftrem voco, ignoro quam Pinum filv. Cordus intelligat: atque fi alicubi in Germania vera Pinus, pineas nuculas duras ferens fpontè provenirct, de illa πίτυν Cordi intelligerem. Quam porrò Pinum filveftrem vulgarem voco, ad Pinum filv. tediferam refero, de quâ Cordus eodem c. fcribit in hunc modum. Δᾲς eft propriè Tæda arbor, quam **Ein Kinbaum**, aut **Kifferbaum**, & **Feuren** vocant. Ex quâ fumpta pinguiffima materia, Tæda Græcis, **Kin** Germanis, fimiliter ut arbor ipfa nominatur, unde etiam faces δᾷδες à Græcis dicuntur.

Cæterùm, quoniam in Tædæ mentionem incidimus, ftat fententia de eâ fufiùs pertractare. Tranfeunt in Tedam quandoque Picea & Larix, fed raro admodum: Pini enim filveftris proprius ac peculiaris morbus eft. In Tedam autem arbor converfa dicitur, cùm non modò cor eius, ut fub Peuce veterum dictum eft, fed & reliqua eius fubftantia in pinguedinem mutata eft. Hinc Plinius non abfque errore Tedam fui generis arborem effe exiftimavit, ac fextum Coniferarum genus ftatuit. Eundemque errorem Hermol. cōmittit, Plinium dubio procul fecutus, dicens: Teda propriè dicta, & à Græcis δᾲς & δᾳδίον vocata, fui generis arbor eft redundantior humore quàm reliquæ, parcior liquidiórque quàm Picea, flāmis & lumini facrorum quoque grata. Impropriè verò Tedæ appellantur, tū alia quoque ligna quæ flamma olei vel picis illitu concepta, faculæ modo lucent: Nunc (pergit Plin.) celeberrimis arborum dictis quædam in univerfum de cunctis indicanda funt. Montes amant Cedrus, Larix, Teda, & cæteræ è quibus Refina gignitur. Verùm fi quis Plinii defenfor diceret, per Tedam ipfum hoc in loco non aliud intelligere, quàm Pinum, itaque eum tueri vellet: hanc tutelam illud (ut cum Matth. puto) vanam effe oftendit, quòd, cùm eo capite Plinius refiniferas arbores, omnes per genera defcribat, & primum omnium genus Pinum faciat, nullo pacto Pinum pro Teda accepiffe videtur, cùm fexto refinarum generi Tedam poftea adfcripferit. Adhæc ipfe Plinius Laricis morbum effe ait, ut Teda fiat.

Eft autem *Teda* variæ fignificationis: Per Tedam enim videtur Munfterus intellexiffe Pinum Cembro: aliis Pinum fylveftrem fignificat: aliis vini vitium denotat: Tedamque in Alpibus vocari Piceam fcribit Cæfalpinus. Ac præfertum Coniferarum arborum materia ob vitium pinguis fa-

Margin notes (left): Pinus maritima tria. — Pinafter 3. — Pini filv. differentia res. — Defcriptio. — Pinus ... dicta ...undis. — Vfus Tedam. ...s filv. ...eenfis. — Tempus.

Margin notes (right): Piceafter. Locus. — Pitys Cordo. — Teda arbor. — Teda morbus eft, non arbor. — Plinii error. — Hermol. error. — Teda varia fignificat.

ĉta (ſi modò fiat) Tedæ nomine vocari poſſet. Verùm ex eo quòd Dioſcorides τῆς πεύκης ϰ̀ πίτῦ Tædam particulatim ſectam, ſi in aceto coquatur, & decocto dens colluatur dolores levare ſcribit: Atque cap. de Ol. Candido ubi tædam fuſiùs deſcribit: tedæ præpinguis pinus aſſulatim conciſæ cum aliis pondus aliquod præſcribit. Ex eoque quod Plinius Laricis morbum eſſe ſcribit ſi teda fiat &c. Nec non etiã Theophraſti autoritate fretus, concludit Bellonius planè perſpicuum eſſe, Tedam non eſſe arborem ſui generis, ac nullam eſſe arborem quæ peculiari nomine Tæda vocetur.

Teda Dioſcor. & Plin.

Nulla arbor eſt, quæ Teda vocetur.

Pinaſter. Pinaſter, ut vult Tragus, in Germania vulgaris eſt notitiæ, & facilè provenit, quocunque loco plantetur. VVaſgoviæ admodum familiaris eſt, præſertim oppido Cæſareo Luthræ: folia gerit multò quàm Pinus craſſiora, duriora, & nocentioribus aculeis armata: conos quoque acquirit breviores & duriores, exiguis prægnantes nuculis: multam hæc arbor reſinam deſtillat vulnerata, Germani **Ein wilden Kinbaum / Kyfferbaum**, & in ſuperiori Germ. **Forenbaum** / aut **Holtz** nominant. Hæc ille. Si verò eandem quam nos, intelligit arborem, non in omnibus placet deſcriptio, potiſſimùm quòd ait folia craſſiora, quàm Pini. Seminibus etiam in vulgari noſtra ſylv. Pinu, nucularum nomen haud convenit: Sed Pino Cembro potiùs congruit. Conſiderandum præterea Tragum ſcribere cap. ſequenti quaſi de arbore à modò dictâ diverſâ, quæ ſequuntur. Pinguis illa arbor, quæ hybernas in quibuſdam locis faces præbet, ad Abietem quoque tanquam ſpecies eius refertur. Quartum hoc Abietis genus Germani **Tällen** nominant. Teda quibuſdam appellatur, à quibus in præſentia non diſcedo. Difficile autem aſſeitu quid Tragus velit, quia non demonſtrat quà in re differat ſua Teda à ſuo Pinaſtro, quem deſcribit præcedenti capite. Is ut tegeret ſuam ignorantiam ſe otioſis diligentiorem & exactiorem nominum inquiſitionem relinquere ait: quos monet ut in hanc rem Valleſiæ Alpes, maximéque eas, in quibus S. Bernhardus habitet, perluſtrent. At non fuiſſet ſanè otioſi hominis, ſed boni Botanici arborem deſcribere. De qua ſi, vel liquidam ſententiam ſuam protuliſſet, vel planè tacuiſſet: nullam nobis occaſionem vellicandi ipſius ignorantiam præbuiſſet.

Tragi nota tur.

Abietis genus.

Gollius ignarus. Theoph. Gollius in Onom. Pinaſtrum **Wilden Fiechtbaum**/ à Teda **Kienbaum**/ vt à diverſa arbore ſeparat, demonſtrás ſe neſciviſſe quid ſcriberet.

Piella. An Petro de Creſc. Abies & Piella?

Picea.

Picea montium. Bellon. conif. πεύκη, Picea, vulgi Græcorum πεῦκος, & circa Lugdunum Pinus aggreſtis, *Pin ſauuage*, ſed falsò: figura etiam quam habet non placet. Eidem de negl. cult. Picea montium, ut Tararæ, omnium qui Lutetiâ Lugdunum proficiſcuntur, oculis ſubiecta. An verò eidem Obſ. & conif. Picea Dictæi montis, ex qua Teda in Creta, & de qua ſub titulo, Pini ſylveſtres.

An Picea Dictæi montis?

Matth. in Dioſc. Pinus ſylv. numeroſa virens in Ananiis, reliquiſque Tridentinis montibus, fructû parvo, brevi, quamprimùm areſcente, affatim dehiſcente, & ex arbore decidente. Is figuram habet, eámque in prioribus comm. & Hiſt. Germ. Pinum ſylveſtrem inſcribit, atque ex ea in Bohemia & Germania picem fieri ait. In poſt. verò comm. Pinum montanam vocat.

Pin. ſylv.

Caſt. Durant. non deſcribit ſuam Pinum ſylveſtrem, eiúſque figuram ſecundò proponit ſub hac inſcriptione *Pignoli purgati*, vitrore aliquo.

Error. Caſt. Dur.

Pinus, ut apud Stumff. Hiſt. Helv. legitur, multis dicitur de **Forchenbaum**/ aut **Fiechten**, licèt ſit particulare genus: quod a Plinio Pinaſter vocatur.

Lonic. … not. Lonic. ſub titulo **Feſtenbaum** malam Pinaſtri figuram ex Trago depinxit. Vocat autem cap. ſequenti **Feuren/ oder Tällen / auch Etlicher Kinbaum** & **Kyffern**, Lat. Tædam, Græcè δᾷδα.

Anguill. Picea, πιθῦϊτις, Plinio dicta. Phicophorum & Picea ſativa, & Teda. Habet is figuram Matthioli poſtremam, quæ convenit noſtræ Pino ſylv. *Tæter* ſive Teda dictæ: conveniunt & ea quæ dicit.

An Lob. & Penæ Adv. Pinus altera nuce minore, ferè Laricina?

An Dodon. Germ. πεύκη ἀγρία, Pini ſylv. ſeu Pinaſtri prima ſpecies, & Pinus Tarentina Plinii. Gall. *Aleve & Eleve* Bellonii? Fallitur Dod. exiſtimans eſſe Pinum Tarentinam, Aleve & Eleve Bellonii, eſt enim Eleve Cembro Matthioli: deſcriptio etiam confuſa videtur: ac præterea confundit etiam Theophraſ. ἀγρίαν, arborem peculiarem, cum πεύκη.

Dodon. taxat.

Ryffius confuſus. Ryff. in Dioſc. cùm dicit, Piceam aliis dici **Ein Fiecht Danne** intelligit Pinum ſylveſtrem. Confundit autem, ut & Lacuna, Piceam Bellonij cum Picea Matthioli.

An Cæſalp. Pinaſter in cæteris [cum Pinu] ſimilis, ſed graciliori caudice: nuce pyramidali: nucleiſque ob parcitatem inutilibus, præterquam ad columbarum cibum?

Apollo reprobatur. Apollo contra Matthioli ſententiam exiſtimat Bellonii Piceam non alludere ad Pinaſtri aliquod genus à Matthiolo depictum. Ego verò potiùs huic quàm illi aſſentior, quanquam ſit cuius Matthiolum redarguam, quòd videlicet Theophraſtum πίτυν, ἀγρίαν ſcribentem malè intelligat: nam has duas voces coniungit non coniungendas, ac Pinum ſylveſtrem interpretatur, quum ἀγρία ſit Aquifolium, non autem adiectivum, ut ipſe putat, πίτῦ.

Matth. redarguitur. Theoph. lectio reſtituitur.

Piceaſtrum. Piceaſtrum, inquit Geſnerus de hortis, in altiſſimis montium noſtrorum ſylvis naſci aiunt, materiâ longè puriore & politiore quod nondum ſatis conſideravi. Piceaſtrum eſſe puto, cui maxima (ni fallor) rigidiſſimáque in coniferarum genere folia ſunt. In Catalogo verò dicit Tedam vel Tædam Pinei generis arborem eſſe, cuius aſſulis pro candelis uti poſſimus, πεύκην Græcis: Germanis verò **Krenholtz** dictam. An autem Piceaſter eius altiſſimorum montium huc referri debeat, dubito.

Pin. ſylv. Teda Pinaſter. Camer. ad hiſt. Matth. Germ. & Epit. *Pinus ſylveſtris.* Tabern. *Teda.* Thal. *Pinaſter.* Horto. Luſit. *Pinaſter 1. ſylveſtris: Pinaſter pumilio ex montibus Bohemicis.*

Nomina linguarum. Pinus ſylv. vulgaris, *Teda* cognominata multis, πεύκη ἀγρία Græcè, & δᾷς Cordo, Belg. **Wilde, Pineboom**, Gall. *Pin ſauvage*, Ital. *Pino ſalvatico.* Hiſp. *Pino ſylveſtre*, Vng. **Vad fenyo / Boz fenyo.**

Locus. Hæc arbor abundat locis vicinis in Burgundia circa Porentruum, in Sundgovia variis locis, ut circa Beffordiam ac Baſileam in itinere Montbelgardum verſus, unde aliquot vicibus tranſlatarum, ac in horto Montbelgardenſi plantatarum, vnica ſuperſtes manſit arbuſcula à pluribus annis lentè creſcẽs. Verùm ex ſeminibus ex Harcinia ſylva per E.C. miſsis egregiæ arbores adoleverunt in eius Theriotrophio.

Vſus. Tubuli. Ad tubulos pro fontibus expetitur. Cùm eſſem in Palatinatu cum E.C. obſervavi celebrem virum D. Beuterichium in ſylvis iuxta arcem ſuam **Vitzdenfels** curaſſe picem excoqui ex Pinis ſylveſt.

vulg.

Vires. vulg. vetustate corruptis. Folia, cortex, resina, nuces, eadem, autore Matthiolo, præstare possunt, quæ in domestica diximus, ac etiam valentius, sed nuces edendo non sunt. Nucum recentium succus, vuluam angustiorem reddit infusus, & mammas, nimis in virginibus extuberantes cohibet. Idem præstat stillatitia earum aqua, sed non adeò valenter. Cortex, inquit Schvv. calidior est domestica, ut & resina siccior. Coni recentes decocti in insessu, vesicæ & uteri ulcera sanant. Ex teda faces fiunt & fuligo ad atramenti librarij cõfectionem. Teda in aceto decocta collutu dentium dolores sopit. Emplastris addita, anthracibus pestilentialibus percommoda. Lignum verò Pinastri pulchritudine præstat Fabris lignariis, & pulchrius politur, & elegantius apparet præsertim vernice obductum.

PINASTER, SIVE PINVS SILVESTRIS HISPAN. maior.

IN Pini altitudinem excrescit, interdum etiam superat, à medio ramosus, folia habens Pini oblonga, bina semper simul iuncta, in viriditate nigricantia, acuminata & pungentia: strobilo paulò minore, quàm Pini, alato inter squamas quibus compactus est, nucleo molli & nullo putamine incluso, sed tenui cortice duntaxat tecto. Caudex rectus. Cortex lævior & minùs scaber quàm Pini. Plurimam resinam fundit. Crescit id genus in Aquitania, in Pyrenæis frequentissimè, & plerisque aliis Hispaniæ locis. Pinus silv. montana Theophrasti nonnullis esse putatur, inquit Clusius.

PINASTER AVSTRIACVS MAIOR ALBVS ET niger.



PInaster primus Austriacus maior Clusii duorum est generum, adeò inter se similium, ut pauci nisi materiæ cæsores, discernere queant. Alterum tamen genus lætiore & erectiore est caudice, læviore cortice, maiore cono, Austriacis Weisse Ferent dictum: Alterum verò crassiore plerũque est caudice: scabriore cortice, foliis paulò crassioribus ac minore cono, schwartze Fereut appellatũ. Tenuia porrò & oblonga habet utrumque genus folia, pungentia, bina semper coniunctim, ex eodem tubulo prodeuntia, & circa ramos in orbem quasi nascentia. Maio mense in extremis ramis quasi botros, sive uvas quasdam, fert tenuibus squamis obsitos, qui spontè aperientibus se squamis iulos ostendunt virescentes aut pallescentes, plenos tenui polline luteo, sive farinâ, quæ levis auræ afflatu dispergitur. Ex mediis deinde botris nova germina eodem mense prodeunt suis novellis foliis tenui quadam veluti membrana inclusis onusta, quæ extrema parte antequam folia succrescant & explicentur, fructûs rudimenta dant; *Fructus.* grandiore iam firmitérque ad germinum basim inhærente superioris Autumni immaturo fructu, viridi, ramorum alas spectante & reflexo. Nigri genus interdum invenitur tristiore arbore, contorto caudice, & in latum sparsis ramis, minore adhuc quàm præcedens cono. Vtrumque verò hoc genus Vngari Vad fenyo & Rotz fenyo nominant.

Perpendendum autem an Pinastri Austriaci multùm differant, à nostra Pinu silvestri, & Tedâ antè descripta, vel an eædem. *An Pin. silv. vulg. Genevensis.*

Cæterùm ex utróque hoc genere passim in montanis Austriacis & Pannonicis conficiuntur asseres, totæ ab aqua versatæ operâ secti: ex albo etiam, quod parum ab Hispanico maiore, & solis fortè natalibus differre videtur, scandulæ & vinearum pali. *Vsus. Asseres. Scandulæ. Pali.*

PINASTER AVSTRIACVS TENVIFOLIVS.



CRescit ad nonnullorum Austriæ montium radices in scopulis, & supra Badenses thermas quatuor supra Viennam milliaribus, *Locus.* in montium crepedine tenui gramine obsitâ, aliud quoddam genus, contorto admodum caudice, divaricatis ramis, quorum surculi multò graciliores, lentiorésque sunt quàm in superioribus duobus generibus: folia item habet illis longè tenuiora, & breviora, tametsi bina semper coniunctim ex eodem tubulo in virgarum ambitu nascentia: extremis virgis botrus, sivé uva exiguorum iulorum veluti nucamento tenuiorum squammarum inclusa adnascitur, qui non virescunt, aut flavent, ut in antè dictis, sed purpurascunt, deinde in tenuissimum pulverem abeunt, succrescente ex eorum medio novo germine, suis novellis foliis mẽbranâ vel vesiculâ inclusis, onusto: huius conus etiam minor est, & obtuso plerumque mucrone. *Descr. Caudex. Rami. Folia. Vva.*

Investigandum annon Pinaster Austriacus tenuifolius, sive tertius Clusii, accedat ad Pinum silvestrem à nobis Genevæ observatum. *An Pinus silv. Genevensis.*

PINVS SILVESTRIS, SIVE UT BELLONIVS, PICEA SILVESTRIS IDÆ Troadis, cuius coni facilè decidunt.

PIceam, quæ in Ida Troadis nascitur, plurimùm ab aliis discrepare comperit Bellon. *Picea, seu Pinus Ida Troadis.*

arb. conif. Siquidem in Ida Martio mense breves *Tempus.* julos, vt Corylus promit: quo tempore coni à Piceis montis Olympi decidunt, quod aliarum re- *Pediculus.* gionum Piceis non accidit. Pediculus, quo coni ramo adhærent, gracillimus est, quare cùm maturuerint leui ventorum flatu deturbantur, decutiuntúrque ab arbore, cæterorum fructuum modo, cùm tamen in aliis ferè omnibus anniculi, cum nuper nascentibus in arbore permanêre comperiantur. Quod in Ida Cretæ, Lyssa Illyriæ & in Schiro Cycladum insula animaduertit & diligenter obseruauit.

PINI SILVESTRES, VEL VT BELLON. VOCAT, PICEÆ SILVESTRES, VT Picea planiciei, Corcyrensis, Dictæi montis, Gallo-Græciæ, & Olympi.

MVLTA sanè notatu digna scribit Bellon. lib. *Πεύκη.* conif. verba autem eius sic habent. Πεύκη [Pi- *Locus.* nus, Picea Bellon. malè] in planiciem descendit in triviali illo itinere, quo Lugduno Lutetiam itur, duobus ab vrbe diebus itineris, in transitu colliculi, quem vulgus *Tarare* nuncupat, in quo Piceas [Pinus] vbique enatas & circum montem silvescere videbis, quas solâ satione evariare comperi. *Picea variet as.* Vbi igitur in arborem excrevit, siquidem in plano extra silvas sita sit, caudicem contortum habet, *Picea planiciei.* rubro cortice vestitum, rimis hiulcum, atque vbi consenuit fungosum. *Caudex.* Mox vbi in ramos *Rami.* diffunditur, eos sinuosos liventes, & perpetuâ *Materies.* fronde virentes producit. Sed ea nunquam procera euadit, mediocris arboris altitudine contenta. Comam in latum expatiantem explicat, materiem mollem, leviter rubentem habet, cariei obnoxiam. Ramos fragiles profert, qui cum crepitu rumpuntur. Enascens mox ab radice brachiatur, cuius si caudex paulò profundiùs vulne- *Resina.* retur, largam fundit resinam, per initia liquidam, transparentem vt Laricis. Postremò albescit & dura redditur, quæ si gustetur subamara cum jucundâ quadam saporis gratia & atomatica sentitur. *Non floret.* Nullos flores ferre creditur, sed autor julos, *Iuli. Coni.* quos Hieme profert, florum loco esse censet. Coni rudimentum paulatim capessens incrementum compactili congerie nucamentorum turbinatur, túncque pediculum, quo arbori inhæret, rectum habet. Is autē postea augescens reflecti- *An Pinus silv. maritima conis firmiter hærentibus?* tur. An verò hæc Picea planiciei, sit Pinus silv. maritima conis firmiter hærentibus, judicent alii.

Picea Corcyrensis. Piceæ [Pinus] in Corcyra nigræ vastiores Ficubus non attolluntur. Radicem, ut omnes Piceę, [Pinus] tanquam palum, humi rectà defixam, lignosam, foris nigram, gustu acerbam habent. *An Pinus Mugho?* An verò hæc Pinus Mugho sit, certò asserere non audemus.

Picea Dictæi montis. Piceæ, quæ in verticibus montis, vulgò Spachiæ dicti, consurgunt, in vastitatem diffunduntur, atque altitudinem consequuntur; nam cùm iam Picea adulta est, tunc, Pini instar, in vertices summos, hinc inde ramos diffundens comam facit latissimam: folia æquè ut in reliquis perpetuò gemina habet, veluti ab uno tubulo ad ima annexa *Rami.* gracilia, & oblonga, acuta. Ramos mox ab uno caule emittit. Ea annicula trunco glabro est præ- *Truncus.* dita, senescens verò caudicem consequitur scabrum, teneriores tamen ramuli glabri sunt. Hac *Coni.* nota à Picea, quæ in plano dissilit, differt, quòd conos impares quidem atque turbinatos habet, sed non ut in iam dictis, quæ in plano nascuntur retrogressi hærent: nec ita pediculo crasso firmantur, sed caudici infirmo pediculo annectuntur quorum rudimenta circa Martium mensem sese produnt, neque tamen illi primo statim anno maturescunt. Ex huiusmodi Picea [πεύκη Pinu] *Teda.* magna tedæ pars eius, quæ in Creta nascitur, ex- *Pix cedria.* cipitur, ex qua Cretenses Tedarii picem & cedriam conficere solent. An, ut nobis videtur, Pi- *Pinus sylv. vulg. Genevensis?* cea, hæc Bellonii, est Pinus sylvestris vulgaris Genevensis, cognominata Teda?

Picea Gallo-Græciæ. Picea, quæ in Gallo-Græcia circa Abonimeniā urbem & Conticum, quæ Turcico nomine *Cute* dicitur, & ea quæ in montis Olympi Phrygiæ iugo nascitur, ad cuius radices Bursa vrbs, de qua sæpè meminit Galenus, celebris nobili emporio, & balneis, & infinitis Græcorum & Romanorum monumentis, sita est, plurimùm à se invicem dissident. Eæ porrò, quæ ad summum montis Olympi cacumen, aut aliorum gelidissimorum montium proveniunt, Abietis rectitudine constant, *Cortex.* cortice (si ad alias comparantur) glabro & sub- *Rami.* albido, ramos serie quadam in caudicis ambitu, Abietis in modum, cruciformes mittunt, haud secus ac Rubiæ folia; quæ quemadmodum circa caulem stillatim decussantur, sic huius rami ex eodem geniculo stellatim prodeunt, non autem confuso ordine, ut in aliis Piceis & multis arboribus, tum Platano, tum Fago, tum cæteris aliis accidit. Paucioribus constat hæc foliis geminis, a- *Coni exiles.* liis quidem Piceis similibus, sed minoribus: conos verò adeò exiles habet, ut etiā maiores Iuglandis nucis magnitudinem non excedant, qui etiam facillimè ab arbore decidunt. Propontidis pisca- *Corticis usus.* tores ut & Euxini Subere carentes, Picearum corticibus utuntur, quos Vallachi ad eos transmittunt, quibus non secus atque Subere sustinendis sagenis in piscationibus vtuntur, quemadmodum & circa Athon montem cucurbitis. Ex montibus Olympi descendens Bellonius, peculiare quoddam Piceæ genus obseruauit, cono au- *Picea cono minimo.* ricularis digiti extremitatem crassitudine vix superante. Piceas autem Gallo-Græciæ & Olympi si *Pinaster Hisp. pumilus.* quis Pinastrū tertium Hispanicum pumilem asserere velit, per nos equidem licebit. Eas incolæ nobis iudicibus, Pinus agrestes *Pins sauuages* rectè *Bellon. n.* vocare consueverunt, quamvis non concedit Bellon. πεύκην Piceam malè transferens.

PINVS SILV. MVGHO SIVE CREIN.



ARBOR quā *le Crein* vo- *Le Crein.* cant in Burgun- *Locus.* dia, crescit in montibus quos *Franche montagne* uocant, in monte particulatim dicto *du Pré* loco qui nominatur *Malsaigné* vno milliari ab arce dicta *Meche*: est è *Pinus.* genere Pini silv. *Descriptio.* Matthioli, loca inferiora montis occupans, parua & pumila arbor, respectu aliarum resiniferarum arborum, & Pi-

& Pini silv. Taler dicti, ramis bipartitis: folia prodeunt ex tubulo bina, tres digitos longa, vnâ parte rotunda & carinata, alterâ plana, similia pino silv. Tedæ, sed colore magis viridi, pũgentia. Coni deorsum nutantes, paulò longiores quàm Tedæ aut pini silv. Genevensis, vt & nigriores. Squamæ crassæ & extuberãtes vt in Teda: sed manifestè differentes, quia eminentiæ pulchrè sursum vergunt, cum dorso evidenti, immediatéque hærent ramis, à quibus facilè divelli possunt: vbi folia decidunt, sunt tubercula crebra, quæ exprimerentur à Matthiolo, nisi squamas nimium referrent. Arboris cortex nigrior, odoratior etiam videtur arbor. Ramuli rectiores pluribus foliis ornati, eâ formâ, quâ depinguntur à Matth. Resina alba, sicca. Hac arbore (vt aiunt) pro teda ad faces vtuntur, quamuis rariùs, quia minùs pinguis.

Considerandum an hæc Pinus silv. sit depicta & descripta à Clusio pro Pinastro pumilione, qui humanam non superat altitudinem, sed statim à radice in lentos & obsequentes, tametsi crassos, rugosósque & denso cortice tectos ramos dividitur, utque in latitudinem diffunditur: hos per singulas squamas bina semper ex eodem tubulo simul prodeuntia, & iuncta folia ambiunt, quemadmodum in Pinu & vulgari Pinastro, magis tamen carnosa sunt, crassiora breviora, & obtusiore mucrone prædita, coloréque saturatiùs virente: Strobili unciales squammatim compacti, Lariceis conis haud maiores, sed magis turbinati, rectique, pediculo retrorsum non inflexo, ut in prædictis generibus, nucleus alatus ut reliquorum, & inter compactiles squammas latens: radix crassa, lignosa, in diversa tendens.

Matthiol. in Dioscoridem dicitur Pini sylv. species in Tridentino agro, Ananiisque, & vallis Flemmarum montibus visa, vulgò *Mughi* ab incolis vocata, quæ sine stipite medio, ramis, circumquaque à radice fusis, humi spatio cubitorum decem, quindecimque repentibus: quales etiam apud Ananios in Rovena monte & in aliis plerisque harum vallium locis apertè conspici possunt. Proferunt hæ, inquit, fructus paulò maiores cæteris sylvestribus, sed qui magis resinam fundant. Harúmque ramis utuntur incolæ ad vasa vinaria cingenda: sunt enim tenaces admodum & flexiles. Eadem etiam tradit in post. com. ft. ubi præterea reprehendit Anguillaram, quòd hanc, speciem Piceæ faciat. In Histor. verò Germ. sub hoc titulo *Pinus Mughus*, figuram sicut in post. com. meliorem exhibet, quàm olim, quamque etiam præfero figuræ Lobel. & Plantini. Notavit autem aliquando Dalech. *Mughi* esse, quos Plinius appellarit tubulos, quòd aut ex illis fiant tubuli, aut quòd tubulorum modo, rami sint illorum teretes, aut quòd veluti defossi tubuli in terra prostrati iaceant, nec unquam attollantur.

Tradit Cæsalp. (ex Matthiol.) in Tridentinis montibus differentiam quandam in sylvestri genere Pini esse, ramis humi procumbentibus, utilibus ad cingenda vasa vinaria.

Anguillaræ *Picea altera sylvestris in Alpibus*, dicta *Mugho*. Dodon. Gall. *Secunda sylv. Pini species, Mugho*, χαμαιπεύκη. *humilis aut terrestris Pinus* Lobel. & Tab. *Pinus sylv. Mugho.*

Schvven. *Pinaster alp. repens*: *Pinus humilis alpina*: *Pinaster pumilio*: πίτυς ἀσέλεχος, Kleinn Alpen Kyfer, caudice nullo, sed humo tenus ramis à radice fusis.

An Bellon. Obsc. Picea nigra Corcyrensis, de qua antè titulo: Pini sylv. vel ut Bellon. vocat Piceæ sylvestres, &c. *An Picea Corcyrens. Bellon.*

An Camer. hort. *Pinaster pumilio* ex monte Arba Bavariæ, vbi Lackholtz nominatur, non absimilis pannonico Clusij. A descriptione nihil dissidet, nisi fortè conis, quos tamen hondum conspexit. Idem Epit. Matth. Pinus silv. altera Mugho dicta. Et Hist. germ. Pinus Mughus. *An Pinaster pumil. montis Arbæ Camer. hort.*

Hanc ãiisdem viribus pollere, quibus & cætera Pinorum genera, author est Matth. Locus ex hactenus dictis patet. *Vires, & Usus.*

PINUS SILV. MARITIMA CONIS FIRMITER RAMIS ADHÆRENTIBUS.

Coni ex adverso bini, deorsum nutantes, crasso, lignoso pediculo firmiter hærent (quo nomine ab aliis differt Pini & Pinastri speciebus) trium digitorum transversorum longitudine, in acutũ mediocriter mucronem desinentes, quatuor in ambitu vncias ad basim colligẽtes, squamis nõ multum extantibus compactiles, ad pini domesticæ conos accedentes, nisi multò essent minores: ligno materies alba, cui resina vehementis odoris, sublutea. Coni à nobis descripti fuerunt ex Valerandi Dourez peculio. *Descriptio. Coni. Squamæ.*

Nescimus an hæc eadem sit Pinus cùm maritima, quam Monspelij comburunt. Icon Pinastri 2. Hispaniei Clusij, benè exprimit conos nostros, an v. sint eiusdem plantæ dubij hæremus, nobis enim non sunt folia, vt certi quid pronunciare possimus. Clus. Pinastrum 2. Hispanicum minorem facit primo, ac ait. Duorum hominum altitudinem rarò superat, inflexo & contracto caudice, vtplurimùm ab imo ramoso: folia, majori illi primo similia, sed breviora & dilutiùs virentia: coni etiam minores, oblongi tamen, turbinati, & candicantes, multâ plerumque resinâ infarcti, non admodum iis dissimiles qui Austriaco, albo cognominato, innascuntur: nuclei, quales in maiore, nigrâ membranâ contecti. Murciano & Valentino regno frequens. *An Pinaster 2. Hisp. Clusii. Descr. Caudex. Folia. Coni. Nuclei. Locus.*

An Bellon. Obs. Picea montis Athos? An eidem de conif. Picea in planis? de quibus antè, titulo Pini silvestres, vel vt Bellon. &c. Icon nostra est ex Matthiolinis, quam exhibuit pro pino maritima prima, de quâ ait. In maritimis pisorum oris, silvestres proueniunt pini, quæ breves edunt nuces, Cupressi modo, non tamen rotundas, sed acuminatas. *An Picea montis Athos Bellon.*

An Anguill. Pinus marina, Pescaræ abundans, *Pinus silv.* & *Chiapini* vocata. *An Pinus marina? Chiapini.*

Lob. & penæ Adv. videntur pini silvestris esse

plures varietates, è conis, foliis, totiúsque magnitudinis. Duæ namque in Lyguriæ, Gallo-provinciæ & Narbonensis, ora maritima passim silvescunt: foliorum prælongo rectóque capillitio persimiles, sed vna brachiata est, cui folia erumpunt è mediis glabris ramis, æquabili plurimùm exortu bino. Altera persimilis, de quâ mox.

Pinus Lyguriæ Gallo-provinciæ, & Narbon.

Obs. & Icon. Plant. *Pinus silv. altera maritima: Pini primum genus Matthioli. Pinaster secundus Clusii.*

Picea.

Asserebat Solerius piceam esse Pinũ maritimã Pisis provenientem & Tarare, *Pin sauuage* dictam.

Iac. Theod. Tab. verò Pinus montana Theophrasti. Item, Pinus montana maritima prima. Is nobis videtur vnius plantæ more solito duas proponere icones & descriptiones, & harum vnam ex Matth. & alteram ex Clusio, quorum quidem figuræ in dispositione conveniunt, non item in foliis.

Pin. montana Theoph Tabern. notatur

PINVS MARITIMA THEOPHRASTI LOBELIO

Descr:



Altera persimilis [antè à nobis dicta] vndequaque stipite ramorum, foliorum, & capillatâ facie, utriúsque earum conus oblõgior, minor & angustior supernè; quàm Pineæ. Hæc paulò aliter reddit Lobel. obs. his verbis. Pinus maritima Theophrasti stipite, ramorum & foliorũ facie, undequaq; persimilis videtur Pinastro montanæ, sed ramis glabris caudice nigrioribus. Conus phœniceus, brevior, & supernè latior.

Descr. Lobelii.

Icon. Plant. *Pinus maritima Theophrast.*

Videndum, quantum differat à præcedenti Matthioli maritima figura, quam particularem habet Lobelius.

An Pinus maritima Matth.

PINVS MARITIMA ALTERA MATTHIOLI.

Descr.



Pinus maritima altera, quę plurima in maritimis Senensibus provenit, fructum fert spithamâ longum, pyramidalẽ, firmum ac solidũ, nec per se facilè dehiscentem.

Pinus maritima altera Matthiolo. Is in com. ịt. figuram mutavit, licèt inscriptionem eãdem retinuerit. Adhæc si duæ marinæ pinus solo fructu differunt, cur tantùm in figuris discrimen expressit?

Pinus maritima altera Matthiolo notatur.

Dod. Gall. dicitur Pini silv. vel Pinastri quarta species, πεύκη ἰδαῖα [Pinus Idæa] Theoph,

Pinus Idæa Theophrasti. Lob. Obs. & Ic. Pl. Hæc, inquit, videtur pinûs maritimæ alterum genus Matthiolo. Facilè dignoscitur caudicis & ramorum cortice scabro, circa ramos foliorum fœturâ, & maioribus, longioribus, speciosioribúsque numerosis conis. Iac. Theod. Tab. *Pinus maritima secunda.*

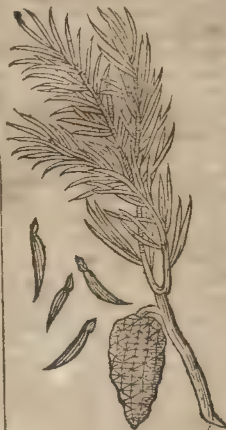
Pinus Idæa. Pin Idæa. Theoph.

Pinus maritima.

An Cæsalp. pinastri genus parvum in maritimis ortum, lævi cortice aut cinereo, nucem pinastro similem ferens, sed multò minorem: folia capillamenti modo tenuissima.

Pinastri genus.

PINASTER TERTIVS HISP. PVMILIS.



Descriptio.

Eiusdem ferè cũ quarto Austriaco altitudinis, rarò scil. humanam excedentis, licèt in lentos & obsequentes ramos divisus sit: non sunt tamen adeò crasso, rugosóque cortice tecti, neque ita in latitudinẽ diffusi. Virgæ etiã graciliores, folia exilia, Laricis foliis non dissimilia, nõ adeò tamen mollia, neque vt illa decidua, sed immortali viriditate prędita, vt superiorum folia: Strobili exigui & graciles, nucleus etiam pusillus & nigricans, alatus vt reliquorum.

Rami. Cortex. Folia. Strobili. Nucleus.

Clus. autor descriptionis dubitat an Pinaster hic tertius Hisp. non sit fortè Piceæ genus alterum à Bellon. in Obs. descriptum?

An Piceæ genus?

Lobelio Obs. & Icon. Plant. Pinaster 3. Clusii pumilus omnium minimus. Non differt, opinatur is, à Pinastro humili Gallo-provinciæ & Narbonensis collibus ad Lupum montem oriundus.

Pinaster omnium minimus. Pinaster humilis Gallo-provinciæ.

An Bellon. Obs. Piceæ distincta species cum conis minimis in Olympi monte. Arb. conif. verò, Picea in Gallo-Græciâ & Olympi Phrygiæ jugo ramis Abietis modo cruciformibus, conis exilibus. De quibus lege titulum (Pini sylv. vel ut Bellon. &c.) paulò antè scriptum.

An Picea conis minimis montis Olympi?

Solo Murciano regno genus hoc pinastri idque rarissimè Clus. conspexit.

Locus.

PINI RESINA.

De Pini resina superiùs quædam à nobis relata sunt, sed specialiùs adhuc dicetur jamjam. Pinum autem Resinam fundere autor est Theophr. comprobat Dioscor. subscribit Plinius.

Arbor Resinifera quando cædenda.

Pinum, inquit Theoph. & si quæ aliæ resinam faciant, cædendam post germinationem affirmant. Cæsura quidem eius, ut & reliquarum, non

Cæsura non annua.

non annua, sed post plus temporis administrari solita est. Fit resina in hunc modum. Vbi iam vulneratâ arbore, detractus tantùm cortex est [non detracta teda, ut scribit Herm. secutus Gazam] resinam hauriunt, sic enim in vulnus invectum, humor copiosior confluit: ex Abiete verò & Picea non cortice tantùm spoliatis, sed ipso etiam corpore, id est ligno vulnerato: haud enim quamque secretionem modo eodem agi mos est. Et hinc Plinii lapsus perspicitur, è Picea detracto tantùm cortice resinam fluere dicentis: quod de Pino scripsit Theophr. Deinde eiusdem depravata hæc lectio manifestatur: Nec corpori ipsi parcitur in cæteris, vel, ut in cæteris: sic a. restituendus Plinius, corpori ipsi parcitur, non ut in cæteris. Est hæc porrò Resina, non ita levis, quàm quæ ex Abiete & Larice & Picea [ἐλατίνη ἢ πιτίνη]. Insignis.v. error Gazæ in sua versione, qui tres hîc tradit plantas, ac aliàs πίτυν modò interpretatur Laricem, modò Piceam] teda enim Pinus referta est. Sed vel ex hac Theophrasti sententia sequitur: è Pino non detractâ tedâ, sed cortice tantùm, Resinam colligi. Pinus siquidem non spoliata, sed referta tedâ est, ob quam gravior cæteris eius resina fit. Quamobrem præclarè Hermol. è Pinu Resinam copiosissimam, ponderosissimam, picique proximam manare scribit. Plinius contrà minimum resinæ de Pinu colligi tradit, sed errat, Larici enim omnia ei tribuit, quæ de Pinu Theophrast. dixit. Et sic Plinius Archetypum suum imitatur!

Cæterùm, Resinæ succi pinguis, summæ, ut antea quoque diximus, species duæ sunt, liquida & sicca. Liquida, ait Theoph. portatur utribus, dein spontè spissatur. Resinæ liquidæ, ut comprobat Diosc. è Pinu & Picea manant. Hæ ex Gallia & Hetruria conveluntur. Quin & olim è Colophone asportabatur, quæ inde Colophoniæ cognomen sibi vindicavit. Ex siccis autem Resinis, alia est strobilina, alia abiegna, de qua dictum, ceu de alia picina, & alia denique pinea.

Confundit certè Corn. si non decipit studiosum, dum ait: Quarum arborum sint singulæ relatæ Resinæ, ipsæ appellationes indicant. Falsum siquidem hoc est. Nam strobilinæ resinæ nomen, non strobilum, arborem particularem, designat [ut ipse sibi imaginariè persuadet,] sed eandem planè cum pineæ resinæ vocabulo quod Pinum denotat, significationem habet. Strobilus enim (uti fusiùs declaratum) unde vox strobilina derivata est, nihil aliud est, quàm nux pinea. Strobilina igitur resina & pinea eiusdem arboris resina fuerit. Illa quidem partis arboris [fructûs,] hæc verò totius.

Nostra tempestate, inquit Bellon. eâdem impostura utimur, quâ antiquissimi solêrent, in adulteratione Thuris. Siquidem resinam Pini miscemus Thuri. Sed fraus deprehenditur odore, vulgusque nostrum resinam illam Garipotum nominat. Subolfecerat fraudem istam suo tempore Dioscorides, qui in cap. de Thure scribit Thus in itinere, inquit, adulteratur Pini resina: quæ res mihi absurda videretur, nisi in itinere dixisset: utpote, quòd illæ regiones externæ, quæ admodum calidæ sunt, Pinum non generent. Ideò, ut nobis Thus peregrinum est, ita & illis resina Pini. Prisca ætas ea omnia adinvenit, quæ nunc à nobis perficiuntur, aut saltem his simillima. Ex quo liquet nihil à nobis nunc scribi posse quod non antè ab alio excogitatum sit.

Inserenda duo ex Plinio: Vnum, Resinæ florem crudum ab eo dici, tenuem resinæ crudæ & siccæ partem quæ in ea veluti bullat, & efflorescit: Alterum permirum id videri quod scribit: Resina omnis dissolvitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Resinam enim creta liquari aut dissolui posse verum non est, atque adeò si quis resinæ liquatæ cretam, vel aliquod aliud terræ pinguis genus admisceat, massa fit durissima, & quovis cæmento solidior: quare locum sic corrigendum esse quidam arbitrantur: Resina omnis dissolvitur oleo: Pudet confiteri maximum iam honorem esse in evellendis pilis: Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrantur.

Est porrò de resinæ coctura dicendum. Liquida resina in offas cogitur duras, & solidas, ducentorum ferè pondo singulas, in aquæ duplo tamd u cocta, quousque odorem amittat, friabilisque & tam arida reddatur, ut digitis iam non cedat, nec eorum vestigium recipiat; ut fit cùm eius lentor nondum prorsus consumptus est. Est autem liquanda & colo defæcanda, ut fæculentæ sordes secernantur, priusquam in ferventem aquam coniiciatur. Hoc coquendi artificio resina candidissima evadit, ac ferè nivea, etiamsi antea, vel oleosa, aut mellei coloris, ut Larigna, fuerit. Ex quibus perspicere licet Ruellium Dioscoridis hac de re verba rectè non expressisse: Donec, inquit, friabilis, ac retorrida reddatur, & digitis cedat, cùm legendum sit, κραυρὰ καὶ ὡς μὴ τοῖς δακτύλοις εἴκειν, id est, arida ut digitis non cedat: deinde: resina fit etiam eximii candoris, si omnis eliquata percoletur, *&c.* Vertendum erat, fit autem (hoc subaudi, coquendi supra dicto modo) eximè candida. Omnem autem resinam liquare, & colo defæcare antea oportet. Sed & Dioscoridem ipsum mirantur plerique ac iure quidem, cùm declarat modum spissandæ in aqua fervente resinæ liquidæ, eum eam uri [καίεσθαι] dixisse, & non potiùs elixari [ἑψεῖσθαι:] Spissatur etiam resina cocta sine aqua in cortinis æneis subiecto primùm igne lento: deinde ubi coire cœpit, carbonibus liberaliùs aggestis, & aucto igne, ut quicquid serosi est exhalet. Si liquidam durare & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea est sine intermissione diebus ac noctibus tribus, quoad odoris expers, friabilis, arida, nec sub digitis lentescens existat. Sin iam siccam in offas ducere placet, uno die coxisse sufficiet.

Haud absimilis est coquendi modus hodie Chymistis usitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam & resinâ, ad dimidium usque, impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod stillat excepturæ collum in eius fauces inserentes. Dein eâ cautione, quâ dictum est, ignem accendunt. Fluit primùm liquidus sudor Resinæ, *aquam* Chymistæ vocant, *Pisselæoque* veterum is respondet: abiicitur verò tanquam inutilis, tametsi ad ea valeat, ad quæ Pisselæon commendatur. Sequitur oleosus liquor, qui cùm totus exstillaverit, arida & friabilis in phialæ fundo resina superest: Colophoniam hodie nominant, magni, ut & olim, in medicina usus. Scire tamen licet nominis Colophoniæ multiplicem significatum fuisse. Sic enim dicta quondam fuit Resina autore Galeno, & resina cruda, ex Picea, Pinóve sicca,

Resina faciendæ modus. Theoph. Gazæ & Hermol. error. *Plinii lapsus.* *Plinii locus restitutus.* *Resina gravis.* *Gazæ error* *...us.* *...reprehens.* *Resina du...* *liquida.* *Colophonia dicta?* *...ca.* *...n confus.* *...postura.* *Resina ari...* *Garipotum.* *...us in ... re... ...ibus* *Resinæ flos crudus Plinio.* *Resina dissolvitur oleo.* *Cretâ non dissolvitur.* *Locus Plinii correctus.* *Resinæ coctura in genere.* *Ruell. taxatur.* *Ruell. corrigitur.* *Diosc. impropria locutio* *Resinæ spissandæ ratio.* *Coquendi modus Chymistarum.* *Aqua resinæ.* *Vires.* *Colophonia. Colophoniæ varia significatio.* *Resina cruda.*

Chiæ Mastiche persimilis, ex Colophone advehi solita: præterea Resina liquida ex iisdem arboribus, ab eodem loco missa, eodem Galeno teste, quæ, quòd suavissimè oleret, & admodum pauca colligeretur, summo erat in pretio. Cùm à Chymistis eo, quo diximus modo, vritur resina, æquum est ex singulis libris effluere aquosi seri vnciam vnam, oleosi liquoris vncias quatuor. Et hanc postremam si quis ad lib. 3. vbi de Terebintho, eiusque resina agitur, referre malit, per nos ei licebit.

Resina liquida.

Nomina linguarum. Resina autem omnis Græcè ῥητίνη dicitur: Germ. Hartz: Belg. Herst. Gall. Resine: It. Ragia: Hisp. *Resina*. *Liquida.* *Sponte fluens.* Liquida autem subalbida & odorata resina ex Pinorum, præsertim silvestrium generibus, non rarò sponte, ex ramis tamen aut caudice, arbore in tedam conversâ, detracto cortice vulneratis, profluens, Græcis ῥητίνη ὑγρὰ nominatur, & à nonnullis αὐτόῤῥυτος, *sponte fluens*: à Lacedæmoniis πρωτόῤῥυτος, *primiflua*: in Cilicia verò καπναίλιον, vt Gal. 3. med. secund. gen. in officinis v. *Resina Pini*. *Primiflua. Capnelæu. Resina Pini.* Contingit autem quandoque dum negligentiùs hæc collecta fuerit, vt quædam lignosa & lapidosa ei admixta sint, propertereaque Gal. συγχυσμένην, quasi confusaneam vocat. *Confusanea. Vsta sive cocta.* Ea autem liquefacta, ac à sordibus repurgata, coctaque, dura redditur ac friabilis, vt tundi, teri, cribraríque possit, quæ φρυκτὴ Græcè dicitur & non rarò κολοφωνία, Lat. *Fricta & Colophonia*. *Fricta. Colophonia: Arida.* Altera arida è corticis rimis, vel circa abscissos ramos & quidem Piceæ vel Abietis exiens ῥητίνη ξηρὰ nuncupatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis expers, & celeriter arescens, quæ aut. Gal. 6. sec. gen. εὔοσμα πιτυΐνων; In Asia, è Picea admodum candida, Spagas vocatur teste Plinio. *Physima pityinum. Spagas.* Tertia ῥητίνη στροβιλίνη nomen accepit, quæ circa cônos seu strobilos concreta reperitur: eadem verò & εὔσημα στροβίλινον dicitur, officinis incognita. *Physima strobilinum.* Prostat autem in his arida quædam venalis resina ex pityina, strobilina, abietinaque confusis permixta, quam *Garipot* nominant, à Thure, cuius loco non rarò suffitur, multùm differens. *Garipot.*

Locus. Vt aût, ubi singulæ Resinæ puræ & impermixtæ dubio procul inveniantur, scias, tibi singularum arborum natales indagandi, quos in cuiuslibet historiâ petere non gravaberis.

Tempus. Tempus quoque eas colligendi satis ex antè dictis patet.

Temperamentum in genere. Galenus Resinas omnes siccare & excalefacere scribit. Cæterùm, inter se discrepare, quòd plùs aut minùs habeant in gustu quidem acrimoniæ, in facultate verò caliditatis. Et quòd aliæ plùs, aliæ minùs fortitæ sint partium tenuitatis: Ac quòd nonnullæ adstrictionis sint participes, aliæ verò nequaquã. *Strobilina. Terebinthina. Pityinon physima. Abietina. Colophonia.* Resinarum addit calidissima est strobilina & celerrimè siccat, moderatissima Terebinthina: Pityinon Physima siccat & calefacit, siccando autem à strobilina non superatur, sed calefaciendo plurimùm. Inter Pityinon, physima & Strobilinam Resinam media calore est abietina, sicut etiam Colophonia Thus redolens, calore mediocri prædita, &c. *Præstantia resinarum.* Verùm putabit forsan aliquis (inquit Gal.) à nobis dissentire Dioscoridem, de Resinis sic scribentem: Ex omnibus principatus Terebinthinæ datur, post eam Lentiscinæ, [de his lib. 3.] tum ei, quæ de Picea manat, & Abiete: Vltimum locum pinea, strobilinaque obtinet, &c. Sed in his Dioscor. tanquam de infima Strobilina, optimâ verò Terebinthinâ sentire videtur. Ego verò ex his tribus resinis, Strobilinâ, Abietinâ, Terebinthina, principem certè Strobilinam calore, secundam Abietinam, postremam Terebinthinam esse dixi.

Vsus resinæ fictæ. Vtiles sunt resinæ, Diosc. autore, ustæ sive frictæ ad odorata malagmata & acopa: præter enim emollientem, quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium suarum ac siccitate digerunt: tumores idcirco & emolliunt ac discutiunt: ac eâdem etiam facultate acopis permistæ lassitudinibus medentur. *Liquidæ vires.* Liquidæ unguentis ad recentia vulnera solidanda commendatis, commodissimè admiscentur, nam & ad suppurationem, & ad facilem unitionem faciunt.

Musta. Resinâ condire musta vulgare est Italiæ, provinciisque finitimis, inquit Plinius, vehementiúsque id fieri arbitrantur, crudo flore Resinæ, excitaríque lenitatem. *Flos resinæ.* Quidam apud Palladium resinæ siccæ tritæ unc. tres dolio immergunt, & permovent, ac vina diuretica sic fieri posse persuadent. *Vina diuretica.* Columella inter medicamina musto in defrutario ad tertias decocto adiicienda, resinæ Terebinthinæ sesquilibram recenset. Eâ conditurâ feritatem vini compescebant, virúsque frangebant, aut ubi pigra vini lenitas torperet, virus addebant, eâ tamen moderatione, ut mustis pugnacibus plus inderetur, lenibus parciùs. Resinam verò sine curiosa alia præparatione, ut ex arbore collectæ fuerat, musto permiscebant, aut florem resinæ sic præparatum. Eum cum assulis multis, tenuibus, brevibus, quibus inhæret, minutim concisum & cribratum, in aqua fervida coquebant. Sic enim pinguis resina exprimebatur, rara, nec nisi paucis in locis subalpinæ Italiæ ad vini conditurã excellens & medicinæ conveniens. *Crapula resina.* Hanc conditurãm Plinius *Crapulam* vocat, quòd vina sic condita capitis dolorem & vertiginem excitarent, præsertim novitia, nec inveterata. Quare ubi Columella enumerans aromata, quibus defrutum condiri solebat, eam Crispam pampinaceam nominat, plerique Crapulam resinaceam legunt, Hermolaus verò Sertam campanicam, quòd eâ, Palladio teste, ad vini conditurã uterentur. *Crispa pampinacea. Serta campanica.* Vina autem resinâ condita frigidis stomachis utilia existimabantur, noxia verò vomitoribus, sicut & mustum & sapa, & passum. *Frigiditas stomachi.*

Fuligo resinæ. Vsus. Excipitur tandem & fuligo, λιγνὺς Græcis dicta, ex resinis perinde ac ex Thure, quæ ad palpebras ornantia [καλλιβλέφαρα] cõducit, & ad angulorum oculi erosiones & collachrymationes: citra morsum siquidem reficcat.

Atramentum. Conficitur ex hac, inquit Diosc. atramentum, quo scribimus. Verùm hac ætate non quo scribimus, sed, quod à Typographis in excudendis libris usurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permistis, paratur. De vino resinato ita Dioscorides: Passim apud varias gentes factitari solet, sed plurimum in Galatia: quoniam illic præ frigore nõ maturante uvas, vinũ facilè coacescit, nisi pinea [πευκίνῃ] resina condiatur, temperetúrve. Tunditur autem cum cortice resina, & amphoræ dimidia hemina permiscetur. Aliqui ubi efferbuit, excolant, separantque resinam: alii eandem relinquunt. *Noxæ. Vires & Vsus.* Hæc porrò vina vetustate suavia redduntur, sed capitis dolorem & vertiginem faciunt: concoctionem tamen adjuvant, & urinam cient: *Vrina. Tussis. Dysenteria. Hydrops. Vulva. Locus Diosc. restitutus.* destillatione vexatis ac tussientibus prosunt: item cæliacis, dysentericis, hydropicis & fœminis vulvæ fluore laborantibus: profundioribúsque exulcerationibus eadem infunduntur. Cæterùm in hoc genere nigricans albo magis constringit. Dignum notatu

Error quorundam. tàtu in hoc Dioſcoridis contextu reſinam piceam pro pinea [πευκίνη] falsò interpretari. Si enim Strobili pinei fructus ſunt, vt abundè docuimus, vinumque è Strobilis eoſdem effectus cum reſinato præbet, ut autor eſt Dioſcorides, quivis ſanè facili conjecturâ aſſequitur, non piceam, ſed pineam reſinam eſſe interpretandam.

PIX IN GENERE.

Pix è quib. arborib. eliciatur. E Pinguiſſimis, maximéque reſinoſis, & in tedam converſis, Pini præſertim, Picéæq; lignis, vi ignis Pix elicitur. Quibuſdam tamen in locis propter Pini Picéæq; penuriam, è Cedro, Terebintho, cæteríſque ſimilibus colligitur. *Plinij error.* Qui Macedoniam colunt, autore Theophraſt. ne Pinum quidem picis gratia urunt, præterquam marem. Sterilem enim marem nuncupant. Fœminæ verò radicem tantùm accipiunt. Omnis etenim Pinus tedam in radice gerit.

A vero igitur alienum eſt, quod Plin. de picis materia ſcribit. Pix, inquit, nihil aliud eſt, quàm combuſtæ reſinæ fluxus. Quare Hermol. & eum ſecutus Bellon. cùm hac definitione picis notionem parùm explicatam eſſe intelligerent, dixerunt, picem eſſe combuſtæ in teda ſua reſinæ fluxum. *Hermol. & Bellon. taxantur.* Sed hæc cum Plinii verbis coincidunt, nec meliora traduntur.

Picis faciendæ modus Theoph. Picis faciendi modum Theoph. fuſiſſimè deſcribit. Picem, ait, vrere [urendo elicere potiùs] hunc in modum conſueverunt, cùm locum æqualem præparaverint, & veluti areâ concurſum habente, in medium diligenter pavimentarint, truncos perfiſſos componunt: proximè ſanè compoſitioni carbonem facientium, præterquam quòd ſine foſſa opus perficiunt, lignis erectis & inter ſe cohærentibus, ita ut altitudinem aſſiduè pro multitudine capiant. Quod fieri ajunt cùm compoſitionem deſcripſerunt circuitu centenorum octuagenorum cubitorum: altitudine verò cùm plurimùm ſexagenorum, & centenorum, & quinquagenorum, ambabus, ſi teda pinguiſſima ſit. Cùm igitur tædam ita conſtruxerint, & materiam pertexerint, aliqua terra ſuperinfuſa undique, ſumma cum diligentia occultant, ut ignis nulla ex parte emicare poſſit. *Cautio in coquenda pice.* Pix enim peribit, ſi id acciderit. Succendunt autem per aditum relictum: dein eam quoque partem ſtipant materiæ, & obſtruunt terrâ, reliquaſque omnes obſervant, & quacunque fumum protrudi viderint, ſcalis ſcandentes, terram aſſiduè infundunt, quò nullo pacto flamma erumpere poſſit. Canalis verò per medium ſtructus acervum, picem fluentem in foveam ducit, cubitis circiter quindecim ab acervo. Pix effluens tactu frigida fit. *Tempus coctionis.* Vritur duos dies, & totidem noctes cùm plurimùm: Sæpe enim poſtridie ante Solis occaſum exuſta jam eſt, roguſque ceſſat. Id enim evenit, cùm nihil reliquum eſt, quod amplius fluat. Totum autem tempus, quo teda uritur, vigilantes obſeruant, ne quid ignis erūpat, et ſacrificant & concelebrant precantes, ut pix ſibi copioſa bonaque fiat benignitate deorum. *Teda deleⁿus. ...an.* Macedones & Idæi, qui Pinos [τὰς πεύκας] diſcernunt, & aliam Idæam [montanam] aliam marinam cognominant, picem fieri ajunt ex Idæa largiorem nigriorem, dulciorem, tedatiorem, in totumque faciliorem, & odore gratiorem, dum cruda ſit: Ex marina autem flauiorem & craſſiorem. Atque plus picis imbribus frequentatis, quàm ſqualoribus reddi volunt: & ex hybernis, opaciſque locis, plus quàm ex apricis, ſereniſque. *Picis coquendæ modus. Bello.* Bellon. lib de conif. alium picis coquendi modum Cretenſibus receptum tradit, cuius verba hîc adponimus, quibus meliùs ea, quæ ex Theoph. annotavimus, intelligi poſſint. In Creta, inquit, noſtro ſeculo eodem ferè modo picem excoquunt, parvâ ab iis, quæ à Theoph. differentiâ. Furnum in ſublimi latum exſtruunt, ad ima in anguſtum deſinentem, quâ parte cratem paulò inferius conſtruunt, deinde ſtruem quandam lignorum ſuperiniiciunt. Ignem poſtea deſuper accendunt, qui oleoſum ligni liquorem inferiùs ſubſidêre ad ima compellit, qui petens exitum per meatum deſcendit, ſeque in foueam vicinam recipit, ex quâ pix nigerrima emanat, quæ omnium optima cenſetur. *Nigrior pix ex ſiccâ teda.* Nigrior efficitur, ſi ligna multùm ſicca fuerint, & multò magis ſi aſſulatim ſciſſa ſub Solem totâ æſtate permanſerint. Hoc modo pix fieri ſolet, ſed ex prima fovea ad minores transfunditur, in quibus cùm refrixit, cogitur, atque induratur. *Quæ loca optimam picem præbeant.* Pix optima puriſſimaque, quam loca admodum aprica & Aquilonia præbent. Contrà, quam opaca, horridior, limumque referens: locis enim admodum depreſſis atque opacis, nullo quidem pacto Picea [Pinus πεύκη] gignitur.

Picis faciendæ modi duo Plin. Pix ut tradit Plinius duobus fit modis. Prior is eſt, quem à Macedonibus obſeruari mox à Theoph. ſcriptum eſt. 1. Poſterior verò hic. 2. Ingentibus vaſis terra defoſſis laminam ferream multis foraminibus perviam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc, furnum extruunt, teda aſſulatim cæſa complent, & obturant: ac ignem accenſum extrorſum circumdant. *Teda ferveus duplicem fundit picem Liquidior. Spiſſior. Aceto denſatur.* Ferveſcens teda picem duorum generum mittit, liquidiorem & ſpiſſiorem. Liquidior ſeu humidior ac primò defluens, aquæ perquâm ſimilis eſt. Altera ſpiſſior & craſſior, quæ vaſculis collecta, in quibus ſervatur, aceto denſatur, ac cogitur.

Pix cruda. Pix liquida. Nomina linguarum. Quæ alium ignem non experta eſt, quàm cuius calore fluxit, ὠμὴ, id eſt cruda à Theoph. ſæpè dicitur: Latinis verò pix liquida, quam nonnulli Dioſcoride teſte Conum [Κῶνον] appellant. Arab. *Eerſs*, *Zeſs*, aut *Kir*: Germ. Weich Bech: Belg. Teer: Gall. *Poix fonduë*: It *Pece liquida*, Hiſp. *Pex liquida*. *Cedrium. Syri Pinis carent.* Harum prior, inquit Plin. aquæ modo canali fluens in Syria *Cedrium*, ſive *Cedria* cognominatur, quia Syri cùm Pineis & Piceis carerēt, rariſſimè Terebinthos, ſæpiùs Cedros ad picem conficiendam urebant. *Bellon. opinio reprobatur.* Rectè igitur Dioſc. Cedriam ex Cedro colligi ſcripſit. Et hinc meritò Bellonii opinionem improbamus, qui ex quavis arbore reſiniferâ huiuſmodi fluentem liquorem Cedrium vocat. *Pix brutia. Bellon. taxatur.* Altera autem liquida ſpiſſior, *Pix brutia* appellatur: in hoc ſolùm à priori differens, quòd aceto aut diuturnitate ſpiſſata ſit, ac colore fuſco, & pinguior.

Picem autem liquidam in cortinas coniectam aceto ſpiſſari, tradit Plinius. Bellon. igne ſpiſſari cenſet. Nos verò nihil immutandum dicimus. Aceto enim ſiccandi vim ineſſe, cuivis perſpicuum eſt.

Pix aridæ duûm generum. Viſcida. Sicca. Pix arida fit è liquida iterum cocta, cuius itidem duo genera. Coquitur enim duplici curâ. Ac unâ quidem, eò uſque tantùm dum ad viſci craſſitudinem coacta ſit. Alterâ verò igne tam valido, & tamdiu continuato, vt abſumpto prorſus humore (per quem alias tenax eſt) arida, fragilis, ac raſilis fiat. *Pix arida. Nomina linguarum. Viſcoſa pix.* Hæc Græcis ξηρὰ πίσσα: Latin. Arida aut ſicca pix, Germ. ſimpliciter Bech: Belg. Steenbech: Gall. *Poix ſeche*: It. *Pece ſecca*: Hiſp. *Pex ſeca*. Huius autem prior viſcoſa Βοσκὰς nominatur

Navalis. in offic. pix navalis. Βοσκὰς fortaſſis, quòd in pellibus [τ̃ βοσκημάτων] pecudum, conderetur ac venderetur: Aut, quòd pecudum ſcabiem ſanaret: Aut, quòd illitu greges privatim ſignarent. Navalis, vt mea fert opinio, quòd hac naves picabantur. Vtraque porrò tam viſcida, quàm arida παλιμπίσσα vocatur, quaſi recocta ac bis facta pix. *Palimpiſſa.* Háncque Corn. picem Græcam vocari ſcribit.

Delectus. Ex his Liquida præfertur ſplendens, levis, ſincera. Sicca probatur pura, pinguis, odorata, ſubrufa, & reſinoſa. Improbatur aduſta, fumum redolens, & acida. Probatur verò ea, cuius fragmenta ſplendent, quæ dentibus preſſa lenteſcit, & guſtu eſt ſuavi, acore jucundo, qualis eſt Brutia, à Brutiis Italiæ gente, & Lycia ab Aſiæ regione dicta, modicè cocta, nec lento, reſinoſóque ſuo ſucco prorſus exuta, reſinæ, picíſque naturam ſimul habens. *Brutia. Lycia.* Paulus Africanam probat. Aſiæ picē Idæam maximè etiā probabant, ab Idâ celeberrimo Troadis monte. *Idæa. Pieria.* Græcia Pieriam, à Piero Theſſaliæ monte, qui Macedoniam verſus protenditur. *Naræſia.* Virgil. Naræſiam, non vt vult Bellon. Lariciam, à Nareſiis Liburniæ populis, quorum montes Pinorum ſunt feraciſſimi. Alij Nariciam eligunt, à Nariciis Locrorum populis, qui optima pice abundant. *Naricia.* Michael Anglicus Illyricam celebrat, quæ regio eſt Epiro contermina, propinqua Italiæ. *Illyrica.* Theopompus ſcripſit referente Plinio, in Apolloniatarum agro picem foſſilem non deteriorem Macedonicā inveniri. *Pix foßilis.* Eſt autem illa *Piſſaſphaltum* Dioſcoridis, nempe ad ſpiſsitudinem picis coactum, temporis ſpatio. *Piſſaſphaltum.* Pix etiam *Nemeturica* olim dicta fuit, à Nemeturis Alpinis populis, quorum meminit idem Plinius, licèt eam in Liguria confici ſcribat Columella. *Nemeturica.* Ea pix liquida erat eodem autore. Ea verò quâ vtebantur Allobroges ad vini condituras, *Corticata* dicta eſt, fortaſſe quòd in loculis ex arborum cortice factis adveheretur: Aut, quòd tam dura eſſet, vt in multiplices textus ac loricas, tanquam in cortices ac philyras divideretur. *Corticata.* Hæcque ſicca erat, duráque, & quò vetuſtior, eò melior in vſu, quoniam omni lentore amiſſo faciliùs in pulverem reſolvebatur, atque cribrabatur. Cocta eſſet nec ne, Columella non declaravit. *Columella taxatur.* Coctione tamen duratam fuiſſe veriſimile eſt.

Habetur & in vulgatis Columellæ exemplaribus *Pix raſis*, quæ *raſilis* mea quidem ſententia dicenda eſt, igne quidem non exſiccata, ſed cruda, verùm multis annis & vetuſtate ſic durata, vt contuſa in pulverem redigeretur, ac radi poſſet. *Pix raſis. Raſilis.* Eandémque eſſe puto cum Hiſt. Lugd. quam Plinius *Rabulanam*, ſive *Radulanam*, aut *Raſulanam* & ſecundum quoſdam *Rhæticam* vocat. *Raſulana. Rabulana. Rhætica.*

Piſſelæon. Preparatio. Præter hæc aliud quoddam genus reperitur, quod πισσέλαιον [Oleum picinum] appellant. Fit è pice, vt Dioſc. docet, ſeparato quod in ea aquoſum eſt, quódque eidem, veluti ſerum lacti, ſupernatat. Excipitur porrò interea dum pix coquitur, expanſis ſupra eam mundis velleribus, ſive lanis: quæ poſtquam halitu ex ea ſublato permaduerint in vas aliquod exprimuntur. Iteratúrq; illud tantiſper, dum pix ea coquitur. Sed à Dioſc. diſſentire velle videtur Galenus. Rurales, inquit κτ̃ τόπους, in Aſia mulieres picem liquidam cum oleo permixtam Piſſelæon vocant, quod aliud eſt ab eo, quod Piſſanthos [flos picis] appellatur, quod ipſum liquidæ pici incumbit & ſuperſtat, & magis tenuium partium eſt, quàm ipſa pix, tum compage, tum etiam facultate. *Piſſanthos Galeno.* Sed idem lib. 8. ſimpl. id ipſum πισσέλαιον vocat, quod hîc Dioſcorides. Paulus etiam & Plin. piſſelæum, non ex pice & oleo compoſitum faciunt medicamentum, ſed id, quod Gal. antè πισσάνθος & pòſt πισσέλαιον. *Piſſelæum. Paul. & Plin.* Idem etiam 8. ſimpl. 6. piſſelæon πίσσης ὑγρᾶς ὀῤῥὸν [picis liquidæ ſerum] appellavit: ita etiam Aëtius; ſed Paul. compoſitè ὀῤῥόπισσαν. *Picis liquidæ ſerum. Orropiſſa. Picis flos.* Ac apud Scribon. & Marcell. Piſſelæon picis flos etiam exponitur.

Zopiſſa. Aliud picis genus *Zopiſſam* vocari, autor eſt Dioſc. ex Cera & Reſina conflatam, deraſam ſcil. ex navibus, quæ diu in mari verſatæ eſſent, ac, vt vult Plinius, velut vitam illic peregiſſent: Eaque per intenſionem *Zopiſſa* quaſi efficacior dicta, & quòd adiecto Salis marini callo ſtimulata ſit, *Apochyma* appellata fuit. *Apochyma.* Modum autem quemdam *Zopiſſam* præparandi ita docet Ætius. *Zopiſſam præparandi modus Aëtio.* Si navibus deraſam non habeas, Picis aridæ, inquit lib. 1. picis liquidæ, ceræ an. trientem, reſinæ pinus ſexuncem. Omnia liquata & excolata in pelvim aquæ marinæ, ſive communis plenam, mittito, & manibus velut paſtillum ſubigito, ac vtitor. Hanc Germani autore Corn. Schiff-Bech/ *picem nauticam* ſive *navalem* vocant. *Navalis pix. Nomina linguarum.* *Zopiſſam* Had. Iun. eandem cum pice rabulana Plinij ſtatuit, eámq; Germ. vocat Abgeſchaben Bech/ Belg. Afgeſchabt Peck/ Gall. *Poix raclée*, Ital. *Pece raſciata, ò raſpata*, Hiſp. *La Pez que ſe rae de la nao.*

In genere quamlibet picem abſolutè Græci πίσσαν dicunt, ὄζην Ariſtoph. Interp. Germ. Bech/ Belg. Peck/ Gall. *Poix.* It. *Pece*, Hiſp. *Pez.*

Epitheta. Pix à Poëtis vocatur *dura, liquida, cruda, pinguis, vapida, atra;* vnde Ovid.

Totus pice nigrior atrâ.

Vires & vſus. Picis facultates Dioſc. ita proſequitur. Facit pix liquida ad lethalia medicamenta [ad venena H. Lugd.] phthiſicos, purulenta excreantes, tuſſes, anhelationes, & humores intra pectus contentos ægrè excreabiles, ſi cyathi menſura cum melle delingatur. *Liquida. Phthiſis. Doſis.* Peruncta valet ad tonſillarum ac uvæ inflammationes & anginas, *Tonſilla. Angina.* itémque ad aures purulentas cum roſaceo, necnon & ad ſerpentium morſus cum trito ſale adhibita. *Venenum.* Pari verò ceræ admiſta, ſcabros vngues detrahit: [Gal. & ex ipſo Paul. & Aet. addunt, impetigines deterit, quod non neceſſe ſequitur, Corn.] vulvæ tubercula, ſediſque duritias diſcutit [hîc loco ſedis, Hermol. ex Marcello penis legit.] *Pudenda.* Cùm farina hordeacea vrináque pueri decocta ſtrumas circumquáque rumpit. *Struma.* Cum ſulphure, pineo cortice aut furfuribus illita, quæ ſerpunt vlcera cohibet. *Vlcera.* Mannæ Thuris ac cerato permiſta, ſinuoſa vlcera agglutinat: pedum, ſediſve rhagadibus commodè illinitur: *Rhagades.* vlcera replet, & cum melle purgat. Quin & cum uva paſſa & melle carbunculos putreſcentiáque vlcera emarginat. *Carbunculus.* Septicis quoque ſeu erodentibus emplaſtris vtiliter immiſcetur. Calefactoriam vim habet pix arida, mollit, pus movet, tubercula panóſque diſcutit, vlcera replet, ac vtiliter vulnerariis medicamentis permiſcetur. *Arida.* Zopiſſa verò diſſipandi facultatem obtinet, quoniam aqua marina macerata ſit. *Zopiſſa.* Doſis in vnguentis & emplaſtris ab Vnc. ſem. ad Vnc. 1. & plures. *Doſis.*

Temperamentū picis ſicca. Pix ſicca Galeno deſiccat, & excalfacit ſecundo exceſſu, plùs tamen deſiccare poteſt, quàm calfacere: humida contrà, plùs calfacit, quàm deſiccat, *Humida.* habétque nonnullam partium tenuitatem, quâ & aſthmaticos & purulentos adjuvat. Satis eſt autem cyathi linxiſſe menſuram melli mixtæ. Abſtergendi quandam vim habet, concoquendi, digerendi, velut & in guſtu ſubamarum quidpiam & acre. Sic *leproſos* vngues eximunt *Vngues leproſi.*

[Li]chena [tu]mores. munt ambæ, mixtæ cùm cera, Lichenasque detergunt: Concoquunt item duros & crudos tumores omnes, cataplasmatis inditæ. Ad ea omnia, humida valentior est, arida verò tametsi ad ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneribus magis convenit. *[V]ulnera.* Pix liquida calefacta, inquit Matth. vnà cum Thure & Masthiche abraso occipitio adhibita, prolapsam columellam restituit.

[Usu]s picis. [Va]sa picā[nda]. Picis vsum duplicem fuisse, rei rusticæ Scriptores tradiderunt: vnum ad dolia & serias, cæteráque vasa ante quadragesimum vindemiæ diem picanda, & aliter ea, quæ demissa essent humi, aliter ea, quæ starent supra terram. Nam in iis, quæ demersa essent, pix vetusta lateribus adhærens liquabatur igne in lampade admoto, & radulâ curvâ ligneo rutabulo præfixâ foras eiiciebatur, post detersa penicillo vasa, ferventissima pice infusa, scopula rutabulo alligata & circumducta picabantur. At quæ supra terram consisterent, complures dies antequam curarentur, in Solem producebantur: Deinde cùm satis insolata essent, in os conversa, subiectis tribus parvis lapidibus suspendebantur, atque ita ignis subiiciebatur tamdiu incensus donec ad fundum calor adeò vehemens perveniret, vt apposita manus patiens eius non esset, pixque vetusta liquaretur: tum dolio in terram demisso, & in latus deposito, picéq; fervētissima infusa dolium volutabatur, vt oēs eius partes linerentur. Picem autem duram & recoctam ad id commendabant, adiecta quinta parte picis brutiæ.

[Vin]o firmi[tate]m tri[buit]. Pix in Italia, ad vasa, vino condendo, maximè probatur Brutia, ait Plinius. Picis illitus vino duratricem firmitatem præstat, inquit idem, ne vinum corrumpatur, & sicubi rimosum vas sit, ne transfluat.

[Con]ditura. Picis alter usus erat ad conditurus. Italiæ pars aliqua lentitatem vino excitat rabulanâ pice. Ratio condiendi musta aspersu picis lib. 15. dicetur. *[Pic]is odor [Ro]manis [...] gra[tus].* Picis odor sapórque Romanis olim fuit gratissimus in vinis, quæ ob id picata appellabant, Galenus οἶνον κωνίαν, & πισσίτην. Huiusmodi vina arte talia erant, vel naturæ sponte, qualia Viennensia, & Allobrogum. Sed de his loco iam citato. Quemadmodum autem cùm vinum adeò infirmum esset, ut perennare non posset, aut certè quousque venderetur, durare, periculúmque esset, ne acesceret, fugeret, mucesceret, id resinâ, flore resinæ, crapulâ resinaceâ, sapâ, defruto, aliísque odoribus condiebant: ita pice interdum solâ, interdum cum aliis mixta, & eâ quidem modò liquidâ, qualis fuit Nemeturica: vel sicca, qualis fuit corticata Allobrogum, Rasilis, Brutia, vina medicabantur, priùs tamen pici liquidæ semper aut cinerem lixivium infundentes, permiscentésque, aut aquam marinam ex alto petitam: ut his & picis odorem auferrent, & spurcitiem eluerent.

[Pil]a vulsi. Alios præterea duos usus libet adscribere hodie nondum penitùs aboletos. Pice illitâ pilos avellunt, è corporis partibus, quas natura iis vestitas esse voluit, quod πιττοῦν & καταπιττοῦν Græci dicunt, à materia quâ utuntur in eo fœdo ministerio. Hoc verbo usus est sæpe Clem. Alexand. molle delicatúmque institutum, ac improborum hominum artificium accusans. *[Ad] tortu[ram] tortu[ra]...* Præterea pice torquentur corpora hominum, quâ in re verbo καταπιττοῦν longè alio intellectu quàm in vasis linendis utuntur: valet enim, cruciatu illa & supplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius, cùm pœnas mortalium, tormentáque brevi exponit.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina, tedæ.

Idem animadvertit & Plautus, cùm Aristophontem astutam servi vocem refellentem induxit, qui dixerat in eum:

Atra bilis agitat hominem:

At pol te, si hic sapiat senex, Atra pix agitet apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. *Materia quoque carnificis.* Apud Palladium Rutilium nonnulli coracinam [liquidam intelligo, ut quæ in coriis asservari soleat] picem contra formicas in arbore suspendendam [arboris trunco circumlinendam] esse confirmant. *Formicæ.*

Fieri porrò & fuliginem è liquida pice hoc modo, autor est Diosc. *Fuligo.* In lucernam novam ellychnium habentem aliquid picis infunditur, & accenditur, & lucerna novo vase fictili clibani formâ prædito, supernè quidem angusto & rotundo, infernè verò foramen habente, quemadmodū clibanus, operitur, & uri finitur. Quum autem prior picis humor consumptus est, alius infunditur, donec satis fuliginis collectum fuerit. Ad eundem modum è resina, Thure, Myrrha & styrace, aliísque his similibus fuligo conficitur. Vim habet acrem & adstringentem. Vtendum est ipsâ ad medicamenta & illitiones, quibus palpebræ ornantur: & ubi glabras genas producere pilos oportet. Est & ad debiliores, & lachrymantes, ampliúsque exulceratos oculos commoda.

Facit Pissełæon [oleum picinum] ad eadem, ad quæ pix liquida. *Oleum picinum.* Cum hordeacea farina Alopeciis adhibitum, capillos restituit. Id ipsum quoque præstat pix liquida, quæ præterea iumentorum ulcera, scabiémque illita emendat. Vinum picatum [οἶνος πισσίτης] ex liquida pice & musto temperatur. *Vinum picatum.* Picem autem primùm marinâ aut muriâ tantisper eluere oportet, dum inalbuerit, & sincera maris aqua defluat: mox aqua dulci iterum proluenda. Tum in congios octo musti additur uncia picis una aut altera, atque ita sinitur. Post ubi efferbuerit atque subsederit, in vasa diffunditur. Hoc genus vini excalefacit [concoquit Plin.] concoctionem adiuvat, abstergit atque purgat: *Vires & usus.* proindéque utile doloribus pectoris, alvi, iocinoris, lienis & vulvarum, si sine febre sint, itémque ueteribus rheumatismis & profundis exulcerationibus. *Pectus. Alvus. Iecur. Lien. Vulva. Tussis. Anhelatio. Luxata.* Est & efficax contra tussim, tardam concoctionem, inflationes & anhelationes: luxatis deníque pręsertim in succida lana, imponitur. Vide plura lib. 15. de Vinis.

PINVS INDICA EX QVA BRE.

CAP. VI.

IN Teneriffa, autore Theveto, in Gall. Antarctica Fortunatarum sive Canariæ insula una, *Locus.* copiosissimum paratur Gummi [*gomme*] vel potiùs pix [*poix*] nigra, quam vocant Bre: *Gummi pix.* deiiciunt autem Pinos, quibus abundant, eas dissecant, fasciculos componunt ad decem, aut undecim plaustra, hos alternatim unum post alterum crucis in formam supra foveam mediocris profunditatis congerunt, ac struem accendunt, quâ accensâ, pix in foveam defluit. *Picis faciendæ ratio.* Alii verò faciliori viâ incedunt, faciliorique negotio rem absolvunt, factâ enim tantùm circum arborem fossâ, eam incendunt. *Alia.*

Hoc gummi in *Peru* devehunt, magnúmque *Vsus.*

ex eo lucrum faciunt. Vsus autem eius duntaxat est ad naves picandas. Si quando cor de hac arbore rubri coloris montani indigentes offendunt, ipsum in assulas satis longas findunt, crassas instar pollicis, quæ candelarum loco illis inserviunt.

An Copei P. Mart. An de hac Pinu Indica P. Mart. cum ait. Gignit ex duobus arborum generibus picem insula Hispaniola, ex Pinu puta & arbore dicta *Copei*, ex qua pix non aliter, quàm ex Pinu legitur, licèt dicant plerique stillicidio colligi comburendo eius lignum. *Fructus.* Fructus autem eius parvus est, vti prunum, esui satis aptus.

PINEA INDA HISPANIS.

CAP. VII.

DIGNVS Oviedus, ait Cardanus, cui fides habeatur. Is refert in Peru insula fructum esse omnium qui edi possint præstantissimum: *Pinea Inda Hispan. Boniama Indis. Hyayama. Hyayagua* quem *Pineam* Hispani à formæ similitudine; Indi *Boniama*, seu *Hyayama* vocent, atque è cuius genere sit, qui *Hyayagua* nominatur. Esse enim formâ pulcherrimum, gustû jucundissimum, odore suavissimum, vt ex quinque sensibus tres in eo maximè delectentur. *Spinosa planta.* Oriri autem ex planta spinosa, referréque Pineam figurâ, sed in summo vertice germen asperum, Lilij caudicis quasi instar prominêre: *Color.* colore Mali Medici esse, dum acerbus sit, & dum maturuerit, odorem Cotonei, adeóque valdè, vt vnus ex his cubiculum totum redolêre faciat. *Odor.* Corticem vt Pineis, inæqualem & inutilem, sed tamen non vt Pineis apertum, verùm alio modo fructum ipsum mundari atque *Cortex.* diuidi: Magnitudinem, qualis Medicis malis, Peponibúsque: Odorem verò etsi Cotoneo similis sit, gratiorem tamen, quòd adulterinus, ac mixtus fragrantiâ variâ videatur: *Magnitudo.* Succo prætereà abundare, carnémque æqualem illi esse atque solidam, plantámque (vti dictum) spinosam, folio *Caro.* amplo: Vnicuique verò fructui caulem suum subiici: maturescere autem spacio mensium decem: quòd si ante maturitatem præcidatur, plantam ipsam nulli vsui præterquam impinguandæ terræ vtilem esse. Caulem, qui supra fructum sit, detractum plantatúmque, genus suum renovare: folia verò similia Carduo, sed longiora, tenuioráque. *Folium. Duratio.* Non servari vltra 15. dies, & edendo *Vires & usus.* pyri moscati speciem referre: *Appetitus,* suscitare appetentiam extinctam. Eundem tamen saporem vini ingratum reddere, & bilem gignere credi: adeò nihil in humanis absolutum esse.

Genera. Multa autem illius tradit genera, acida, acerba, alteriúsque saporis, velut etiam in Pyris, aliisque fructibus, cœli, solique varietate & specie diversa, tum ipsarum plantarum cultu: habere & fila veluti Cardui albi, ob quæ dentibus noceat. *Hydrops.* Et neque aquam potam post ipsum sapere, adeò vt hydropicos, absterrendo à potu, juvare posset. *Hyayagua Boniama.* Ex his etiam *Hyayagua*, albam intus & vinosam, sed saporis esse acerbioris: *Boniama*, dulcem & ipsam albam, sed aliquantulum stuppæ referre imaginem: ambas etiam has rotundiores: *Hyayama.* *Hyayama* verò oblongiorem, lutei coloris, intus obscuri: atque hanc omnium præstantissimam.

Cultura. Additque rustici operam maximè fructû hunc sentire videri, quando agrestes cultis longè sint inferiores. Immaturas verò decerptas quandóque vsque in Hispaniam transferri: attamen cùm in propria arbore non maturuerint, gratiæ maiorem partem amittere: germina quoque translata corrupta fuisse. Esse verò humidum, addit Cardan. in hoc fructu tenue, tum pingue, tum aqueum, ostendit copia succi, fragrans odor, brevis vita: & quòd marcescat citò.

PINEÆ NVCIS SPECIES MELENKEN.

CAP. VIII.

NARRAT Thevetus *Necumere* maris Indici insulam innumeris fructibus abundare, inter quos, qui ipsorum lingua *Melenken* nominatur, magnus est, nucis pineæ specie, cortice luteo, quo spoliatam carnem & in particulas confectam si degustaveris, saccharum ore continere dixeris, cum pauxilla nucis Moschatæ portiuncula permixtum. Hoc Barbari præsertim ad sedandam sitim vtuntur. *Locus Melenken. Descriptio Caro. Vsus*

Fructui *Nana* satis similis est, nisi quòd *Melenken* in arbore provenit, Mori ferè proceritate, nigro cortice vestitus, folio quadantenus rubescente, longitudine & latitudine folii Angelicæ. *Nana* autem planta est foliis Iunco similis, nunquam ad tantam altitudinem crescens, de qua lib. 26. *Similis Nanæ. Arbor Melenken.*

PINEI CONI FACIE FRVCTVS EXOTICVS.

CAP. IX.



Pediculo minimi digiti ferè crassitudine, rufo, duro atque lignoso, folia mutuo incubitu adnascũtur digitũ ferè longa, firma, substantiâ lignosâ, triquetra, principio angustiore, reliquâ parte latiora, & fastigio tenus recurva, numerosísque squamulis foliaceis lucentibus, nigrísque vestita. *Descriptio Folia. Squamulæ.* Hæc pars quæ recurva, modicò inflexu separatur, ita ut fructum esse squamosum suspicio sit. Folia quæ intus delitescunt, extimis breviora, & densiore dictorum foliorum stipatu obsepta. Per quorum longitudinem extimam costa insignis angulum faciens excurrit, parte internâ carinata. *Sapor.* Sapor nonnihil amaricat, non sine adstrictione nidorulenta, ac si fructus in fumo esset exsiccatus. Partes ex commestione, dentiúmque attritu hærent, quod argumento est, substantiam nonnihil esse viscosam.

Substantia. Inscriptionis ratio. Fructum hunc communicavit nobis charis. frater C. Bauh. qui cùm coni speciem quodammodo gereret, ut ex figura, colore, & foliorum mutuo incubitu videre est, coni facie fructum

ctum appellare placuit. Dignus sanè hic fructus, qui cum Carduo ex *Madagascar* conferatur, de quo lib. 26.

PINI FORMA CIBAGE.

Cap. X.

Ex Orientalibus regionibus Cibages nomine à Paludano delatum esse semen colore nigrum, acumine donatum, ex quo prodierit planta Pini formâ, sed tenerior, videre est apud Camerarium.

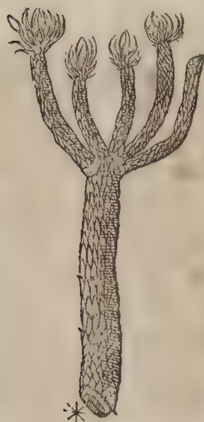
ARBORES FERVLÆ SIMILES NIGRÆ ET CANDIDÆ.

Cap. XI.

Locus. In Fortunatarum Insularum primâ *Ombrion* vocatâ nullis ædificiorum vestigiis haberi in montibus stagnum; arboresque similes Ferulæ, ex quibus aquæ exprimantur, ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunda, tradit, ex Inquisitione Iubæ, Plinius Hist. nat. lib. 6 c. 32. Ferulæ similes.

ARBOR LAVENDVLÆ FOLIO.

Cap. XII.



Admirandæ naturæ est arbor sive frutex, cuius ramus trium pedum longitudinem non excedebat, crassitudinis diameter circiter duarum unciarum erat: Cuiusque fastigium in nodosum caput nonnihil extuberans desinebat, è quo sesquipedales quinque minores rami prosiliebant, adeò eleganti serie & ordine dispositi, quasi humanâ industriâ fuissent insiti, inferiori ramo facie quidem similes, sed molliores, magisque succulenti: qui etiam procul dubio comprehendere & radices agere potuissent, si quis commodo loco telluri committere in animum induxisset.

In horum comosis fastigiis folia adhuc inhærebant, virentia, formâ, magnitudine, & colore Lavendulæ folia valdè referentia, sed succi plena, aromaticum quidpiam spirantia, medium inter Angelicæ silv. radicem, gummi quod vocant Elemi, & Cunigundis herbam: qualibus totum ramum vestitum fuisse, ipsa in ramis vestigia indicium faciebant. Quantum verò ex resectione ramorum Clusio Exot. colligere licebat, densâ spissâque medullâ, instar Sambuci ramorum, præditi fuisse videbantur.

Ramus hic ex Orientali India in Angliam anno 1593. delatus fuit. Arbor autem eius quo nomine apud incolas appellaretur, quáve in provincia Orientalis Indiæ nasceretur, à Iac. Gareto, qui Clusio Iconem Londino miserat non adscriptū erat. Cur autem ei hunc locum assignaverimus, intelliget is, qui, quæ Clus. de hoc arboris ramo scribit, diligenter examinaverit.

LARIX FOLIO DECIDVO, CONIFERA.

Cap. XIII.



Descriptio. Arborum resiniferarum tanta natalium mistura est, ut non facilè discernantur in fronde, etiam à peritis. Larix enim caudice recto, ac procero Abieti æqualis est: Caudex. cortice crasso, scabro, fuscoque: Cortex. Rami longi & graciles: deorsum propendentes: Rami. Folia leniter odorata, ramos confuso ordine ambientia, Folia. è tuberculis umbilicatis, duodecim aut viginti, & plura nonnunquam, penicilli in morem coniuncta prodeunt, tenera, perangusta, crassitudine porcinas setas æquantia, uncialia & longiora, viridantia, nec antequam, donec alia Veris initio succedant, Hieme decidentia. Non igitur universa simul, sed singula paulatim recedunt, aliis interim successu ab iisdem tuberculis prodeuntibus dilapsorum vicem occupaturis, ita ut non defluxisse folia, sed novæ iuventutis habitum induisse videantur. Coni, qui fructus eius sunt pertinaciter ramis hærent, brevi, contorto, crassiusculo pediculo nutabundi; nucis Cupressi magnitudine, sive unciales: Coni. Squamis contexti latiusculis, compressis, obtusis, tenuibus, ex rubro [inquit Clus.] purpurascentes; Squamæ. Qui dum novelli & recentes sunt, ex iisdem tuberculis è quibus folia prodeunt, petiolo sursum reflexo, nitentes, in mucrone cœlum spectent: Illosque intercedunt squamulæ foliaceæ, tenellæ, in stylum acutiorem desinentes quæ singulæ continent semina, parva, alata, gemina, tedæ (inquit Cord.) seminis figuram & quantitatem referentia, Semina. foris cinericeo cortice, intus autem candido nucleo constantia, sapore dulci, & pineam nucem æmulante. Sapor. Materies firma satis & solida, in rectum fissilis, fulva, vel spadicea [Cordo] crispantibus saturatioris coloris callis, pectinibus rectis; odorata, flammescens, odorem quoque iucundum naribus aspirans. Materies. Odor.

Vitruvium antiquiss. scriptorem plantæ huius cognitionem habuisse, vel inde constat, quòd, Arch. lib. 2. dicat. Larix verò, quæ non est nota nisi his municipibus, qui sunt ad ripam fluminis Padi, & littora maris Adriatici, foliis est Pini similibus, habetque resinam liquidam mellis Attici colore, quæ etiam Phthisicis medetur. Locus.

Laricem quintum genus arborum resinam fundentium Plinius facit. Cui situs idem, inquit Arbor resinifera. Plinio.

[cum Picea] eadem facies, Larix vocatur, materià præstantior longè, incorrupta vis, emori contumax, rubens præterea, & odore acrior: pluſculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentitudinis nunquam duref(c)entis. Et licet alia reſiniferarum arborum genera accenſa, fuligine immodicâ, carbonem repentè expuant, cum eruptionis crepitu, eiaculentúrque longè, excipitur tamen Larix, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo ignis vi conſumitur, quàm lapides. Perpetuò hæc viret, ut cæteræ. Hæc magis alta, & craſſiori (Dalech.) læviorique folio, villoſior & denſior, mollióque flexu, quàm Picea, quæ radicibus uſtis non repullulat. Nullo flore exhilaratur, nec ... Pomorum recurſus annuos verſicolori nuntio promittit. Tripartitò, insuper ut Robur & Abies intermittit, ternáque germina edit. Plura de his vide cap. 1. de Abiete.

Ter ſquamoſa.

Carbonem tardè ſentit.

Eius morbus eſt, ut teda fiat, huic ſuccisæ humor diu effluit. Hæc arborum altiſſima una, quæ cariem, vetuſtatémque ex reliquis tardiſſimè ſentit. Pondus ſuſtinet validum, etiam in tranſverſum poſita. Montes amat. Folia trita & in aceto decocta dentium dolori proſunt: Cinis corticum intertrigini & ambuſtis. Potus verò alvum ſiſtit, urinamque movet.

Pondus ſuſtinet validum.

Peuce Hermol.

Hermol. in deſcriptione Laricis Plinium ſequutus hæc habet. Larix, inquit, quæ πεύκη in Troade viſenda quatuor & viginti pedum ambitu, altitudine duorum jugerum prætereáque cubitorum quindecim: nam Theophr. Pinus atque Larix idem: Palladius lignum Gallicum vocando, aut Laricem, aut ei ſimile, quid ſignificat? Nobis autē nec Hermol. nec ullus alius perſuadebit Pinum, ſive πεύκη, Theophr. idem eſſe, cum Laricem, cum folio deciduo, non perpetuo. Nec Palladius lignum Gallicum vocat Laricem, aut ei quid ſimile. Ita ſiquidem in Novembri ſcribit. Vtiles autem ad fabricam ſunt hæ maximè, Abies, quam Gallicam vocant, niſi perluatur, levis, rigida, & in operibus ſiccis perenne durabilis. Larix utiliſſima, ex qua ſi tabulas ſuffigas tegulis in fronte, atque extremitate tectorum, præſidium contra incendium contuliſti. Neque enim flammam recipiunt, aut carbones creare poſſunt. Hinc itaque luce meridianâ clariùs patet, Hermolaum Palladio impoſuiſſe, ſiquidem non Laricem, ſed Abietem lignum Gallicum vocarit.

Lignũ Gallicum.

Theophraſti Pinus non eſt contra Hermol.

Palladius defenditur.

Hermol. redarguitur.

Cùm nullus adhuc Latinorum (Cordo id perhibente in Dioſc.) prodiderit, an Laricem Græci habuerint, vel cognoverint & quomodo eam appellarint, non temerè eum mirari ſubit, quà ratione affirmet Laricem eam eſſe arborem, quæ ipſis κεδρελάτη vocetur. Verùm non ſanè ſatis erat dicere, non ſine ratione, ſed rationem proponere conveniebat, ut aliquid obſervatu & notatu dignum rerum ſtudioſis adferret.

Cord. taxatur.

Cedrelate.

Abies.

Et quamvis à Trago Larix in cenſu Abietum habeatur, & pro tertia, ex qua Terebinthina germanica effluat, exhibeatur, minùs tamen ei cognitam fuiſſe conijcimus, quòd eam non deſcribat, ac omnes Abietes Hieme quoque virere dicat, quòd huic ſuæ tertiæ non convenit.

Trag notatur.

Larix Græc. ignota.

Plin. & Ruell notantur.

Bellonius Laricem Græciæ ignotam fuiſſe tradit, utpote, cuius ne quidem unquam Theophraſtus meminerit, ac Dioſcorides qui de ea aliquid ſcripſiſſe videtur, tantùm ceu de re externa pronunciarit. Ac præterea Plinium, Ruelliumque cum recentioribus aliis corrigens, Pini & non Laricis morbum eſſe ait, ut Teda fiat, nec perpetuò virêre, ſed hyeme folia illi decidere, eamque inſuper florêre: ac Conos etiam proferre, & non ſterilem eſſe. Addens præterea contra Plinium huius lignum Pini ligno ad ſcandulas præſtare: contra Fuchſium verò, legitimæ Terebinthinæ vice Larinam non Abietinam ſupponere: Ac contra Vitruvium aliosque recentiores, & flagrare & in carbones verti, ut & contra Ruellium non Piceam ſed Novellam cupreſſum æmulari: atque tandem contra Guilandinum nec Cedrum nec Cedrelatem eſſe.

Fuchſius repreh

Vitruuii error.

Guiland. taxatur.

Guiland. error.

Firmiter verò nobis perſuademus Guilandinum non noviſſe Laricem veram cùm ſuas epiſtolas ſcriberet, Larice ſiquidem Libanum abundare putat, ac eam Cedrum nuncupat. Nec ſine cauſa ſententiam mutavit ut apparet ex defenſione Pauli Heſſi: quæ ſic habet: Hippocedrum ſanè ſeu Cedrum magnam Græcorum Guilandinus Laricem eſſe Latinorum etiamnum ſentit, ſed an Cedrus, cuius mentio habetur in ſacris literis Larix ſit rurſus hæret. Naſcuntur enim hodie in Libano monte Larix, Abies, Pinus & omnes ferme reſiniferæ arbores, cúmque iis ſui generis arbor nobilis, quæ nuſquam in Europa provenit, quam qui Chriſtum in Iudæa & Syria venerantur, Cedrum appellant. Vt tamen hanc Chriſtianorum in Syria Cedrum, eandem eſſe cum Hebræorum Cedro Guilandinus credat, multa ſunt quæ fidem faciunt, quæ libens prætereo, cùm quoque videam hanc ipſam Hebræorum Cedrum Græcos non falſò, cum ſua Hippocedro, hoc eſt, Larice confudiſſe. Apollo Guilandinum etiam notat dicens: Laricem Cedrum magnam eſſe Apolloniatico Timonis ſtilo aſtruere non veretur Guilandinus, infirmo nixus argumento. Plinium verò & Ruellium defendit in eo quod dixerunt Larici folium non eſſe deciduum: Verùm quàm firmo argumento, ipſe perpende: Quod autem tradunt nonnulli Laricem hodiè vocatam ignibus eſſe invictam, idem Apollo pro vano habet.

Hippocedrus.

Cedrus magna Græcorum.

Cedrus ſacrarum literarum.

Cedrus Chriſtianorum.

Pinus.

Plin. error.

Cupreſſo ſimilis.

Vitruuii error.

Scit Amatus ex omnibus Pini generibus, Laricis materiem duriorem, firmiorémque eſſe, ac proinde in hoc Pliniano loco [ſcandulæ, ex omnibus, quæ reſinam ferunt, facillimæ, ſed minimè durant, præterquam è Pino] mendam eſſe: Cupreſſo præterea in totum perſimilem facit, minimè quidem Pino, ut Ruellius credidit: Plinium verò meritò taxat, quòd crediderit Laricem eſſe ſterilem: Ac eundem quoque cum Vitruvio & aliis errare ſcribit, qui Laricis lignum in igne non uri contendunt. Hæc ille, nec ſolus, aliis interim aliter ſentientibus.

Autorum iudicium.

Plin. defenditur.

Quare metu valere iuſſo noſtram proferamus ſententiam. Multi ſunt cum Cluſio in ea opinione, Plinium cuncta tribuere Larici, quæ de Pinu [περὶ τῆς πεύκης] Theoph. ſcripſerit. Quod ut nō omni ex parte negamus ... cōcedimus. Hæc n. [materia præſtantior lōgè, incorrupta vis, emori contumax, &c.] ubi quæſo Theophraſtus de Pinu prodidit? Oſtendant nobis & ſubſcribemus. Nónne Matth. Amat. ac adeò ipſe etiam Cluſ. Larici talem materiam attribuunt. Sed obiiciunt, in hoc igitur Pliniano loco [ſcandulæ ex omnibus quæ reſinam ferunt facillimæ, ſed minimè durant, præterquam è Pinu] menda ſubeſt. Non enim hîc Laricis materiam longè præſtantiorem, incorruptam, ac emori contumacem eſſe, affirmare videtur, ſed Pini, ut cuius ſcandalæ, ex omnibus quæ reſinam ferunt, maximè durent. Neceſſariò enim conſequitur, eius materiam eſſe longè præſtantiorem, magis incorruptam, ac emori contumacem, quæ maximè durat. Ergo Pini materies, erit longè præſtantior, incor-

incorrupta magis ac emori contumax, quàm Laricis. Sed dicamus Plinium in illo loco Laricem non intellexisse, sed duntaxat arbores resiniferas Theophrasto cognitas Abietem, Piceam, & Pinum quæ duabus prioribus materie præstat. Sed rogabit porrò aliquis, quomodo Larici convenit, eam nec ardêre, nec carbonem facere, nec ignis vi cõsumi: item nec florêre, nec fructum ferre, contrarium siquidem hodie ei eveniat, ac magis ipsi Pino: imò nulla arbor reperiatur, quæ vi ignis ut lapides resistere valeat? His respondetur Plinium hæc non ex sua observatione habuisse, verùm temerè ab aliis tradita, ceu alia multa, historiæ veræ loco accepisse, eiusque loco retulisse. Nunc quod restare videtur, non negamus Plinium quædam Larici assignasse, quæ de Pinu Theophr. dixit, è quibus hoc maximè urget, eius morbum esse, ut teda fiat, qui certè proprius Pini morbus est: ac sic satemur eum Pinum & Laricem inter se confudisse, cùm idem etiam arguat vis & facultas illa foliorum Laricis, quam Diosc. Pini foliis adscripsit.

Cæterùm, figura Dodonæi Gall. non placet, nec quod dicit folia esse *dechiquetées*, dissecta. In hist. autem Lat. errorem agnovit, ac sic correxit: folia ab uno tuberculo multa simul cohærentia. Pingit verò is arborem & ramulum qui omitti potuisset.

Laricem, inquit Turnerus quãvis Diosc. non describat, Plinius tamẽ id facit, sed non vsq; veritatem assequitur. Recentiores, attestante quotidianâ experientiâ, Laricis lignum, non minùs quàm aliarum fomitem ignibus præbere scripserunt. At Veteres vt Pallad. Vitruv. & ex his quoq; Plinius non ardere Laricem, nec carbonem facere prodiderunt. Hic præterea sempiterna habere folia scripsit, quod utrumque falsum esse deprehenditur. Aut ergo errarunt illi, aut hodie vera Larix incognita est. Sed nulla ferè videtur notior. Quod autem Plinius ait ab Homero Laricem enumerari, id lapsui memoriæ Goropius condonandum censet. Siquidem Poëta de Larice ne literulam adiecerit. Cæterùm Stumpff. Laricis lignum duplex esse tradit, quemadmodum Laricis fungum Agaricum dictum, marem & fœminam, quod nondum affirmaverim.

Iosias Simlerus hanc Theophrasto & Græciæ ignotam testatur, propriam autem Alpibus Valesianis: folia verò contra quàm Plin. asserat, qui πεύκην Theophrasti Laricem trãstulisse videatur, Autumno amittere scribit. Ego contrà non Autumno, sed Vere folia decidua observavi.

Prodit etiam Solerius eandem Dioscoridi adcóque ipsi Theoph. ignotam fuisse: additque errasse Diosco. Lariceam resinam Piceæ existimantem: ac Plinium Laricem & Piceam quoque confudisse. Ipsi autem Solerio ut & aliis adstipulatur Gesner. hort. Laricem, inquit, Scaliger Græciæ ignotam prodidit. Theoph. quidem ignota fuit, aut sub πίτυ@ nomine comprehensa secundum Gazam, qui tamen alibi Piceam vertit, tanquam generale nomen ad utramque arborem. Lacuna, qui figuram Bellonii non admodum commodam exhibet, Ruellium meritò reprehendit, quòd ei folia non decidua tribuat.

Lob. & Penæ Adv. Obs. & Ic. Pl. *Larix*, cuius etiam figura in Icon. sub titulo Cedri Libani & Palestinæ præcelsæ.

Audiuit Cæsalp. in Tridentinis montibus Pini silvestris differentiam reperiri, cui soli folia Hieme decidant, eximiæ proceritatis: cortice valde crasso, rimosoque intus rubente: ramis è caudice gradatim procedentibus, adnatis multis, more Salicis, lentis, colore luteo, odore non iniucundo, foliis densis, oblongis, mollibus, comosis, Pineis angustioribus, & minimè aculeatis: conis cũpresinis admodum similibus cui & similis existat, cùm novella sit odore nõ ingrato: cui v. flores ineunte Vere emergant in cacuminibus in purpura valde rubentes, odoratique: materies durissima, præsertim in meditullio rubescens, in hac solùm Agaricũ reperiri: resinam fundere liquidã, quæ pro Terebenthina vendatur: atque hanc Laricem vocari. Et ita Laricem describit Cæsalpinus arguens & ipse Plinium, quòd ipsi Larici tribuat, quæ Theophrastus Pino. Quæ verò paulò pòst Larici adscribit, ex Plinio (quamvis eius mentionem non faciat) desumit. Dari autem Marem & fœminam ait: in Macedonia quidem masculam vri ad Picem: fœminæ radices tantùm. Verùm hæc non Larici, sed ipsi Pino Theoph. adscripsit, nec quidem apud Plinium legimus.

Descr. Cæsalp. *Cortex.* *Rami.* *Folia.* *Coni.* *Flores.* *Agaricus.* *Resina.* *Cæsalp. notatur.* *Laricis sexus.*

Ex eo autem quòd Plin. omnia [quædam] Larici adscribat, quæ Theoph. πεύκη tribuit, factum esse arbitratur Clusius, ut perpetuam comam ipsi concesserit, contrarium quidem ipsâ experientiâ nos docente. Is etiam à Theoph. non esse descriptam Laricem confirmat: ait enim Gazæ Laricem, nihil aliud quam πίτυν esse (quam Pinum silv. esse aut Piceam aliquam silvestrem Bellonij antea diximus) licèt eodem πίτυ@ vocabulo & Piceam & Laricem interdum interpretetur. *Larix Gazæ.*

Larix, Græcè similiter λάριξ multis, ceu Fuchsio, Matth. Dod. Clus. & aliis; *Larex* quoque Lat. Offic. & vulgo *Larga*, Germ. Ein Lerchbaum/ Belg. Lorbenboom/ Gall. *Melese* Dod. & *Arbre retirant a vn Pin ou Sapin.* Ital. ac Hisp. *Larice* Dod. & *Alerze* vt apud Clus. nonnulli asserunt, qui nullam in Hispaniis nascentem vidisse meminit: item *Larege* Matth. Angl. Lardtree / Boh. Drin / Hung. ut Nomenclator Pannon. tradit Voros fenyo / Bibol / terebinthina Lezön. Synonyma linguarum.

Digna Larix arbor, quam *longævam* dicas, *robustam, impenetrabile lignum, incorruptam, ter squamosam, cariem nescientem, pondus validè sustinentem, Valesianam, ac montes amantem.* Epitheta.

Ambrunense territorium adeò frequentem nutrit Laricem, ut nullo sumptu comparari possit, & integrum plaustrum vix asse Gallico constet. Tanta etiam nũc in Rhæticis Alpibus eius est frequentia, quanta unquam antea fuerit, atque adeò iisdem locis, unde Tyberius Cæsar Romam advehi iussit ad Naumachiarum pontem concrematum restituendum. Apud Sedunenses sive Valesianos abundat. Si quispiam tum in Vallaricem [locum absque dubio à Valle & Larice vocatum] tum in Briansonam appulerit, multas quidem ille Larices videbit, sed totum diem antè forsitan peragrarit, quàm ei contingat, ut vel vnam Agariferam offendat. In Viennensi saltu, tum aliis montibus, Alpibus vicinis, exceptis summis iugis, abundare Laricem scribit Clusius. Habemus quoque Laricem Montbelgardi in horto E. C. quam accepimus ex montibus Italiæ vicinis, quæ unica ex duodecim evasit. Locus.

Coni Autumno maturescunt. Tempus.

Minimùm in eius temperamento, Fuchsio autore, ignis & aëris, humoris autem terreni plurimùm. Hinc cùm non habeat spatia foraminum, quà possit ignis penetrare, fit ut eius vim (quem- Temperamentum.

Vires. admodum paulò antè diximus reiiciat, nec patiatur ab eo citò lædi.

Pannus. Adstrictoriam itaque facultatem, eius folia & cortices, vt Piceæ [τῆ πεύκης Diosc.] obtinent. Laricis lignum magni fieri aduersus elephantiasim scribit Stumpffius; Simlerus contra lepram. Reperitur in caudice vetustissime Laricis, medullæ vice, album quoddam corio persimile, quod pro constringendis & agglutinandis vulneribus ac compescendo sanguine (undecunque fluxerit Amat.) multi usurpant. Iam verò, ut testis est Clusius, fiunt ex ea vinetorum pedamenta & pali circa Neapolim, & supra Badenses [Austriæ] thermas, totoque illo tractu, ut quæ corruptioni minùs sit obnoxia: item longissimi canales, tectis supponendi, & aptandi, ad pluviam & imbres excipiendum: sunt enim ea commoditate ... nam cùm firmâ & solidâ materie constent, diutissimè Solis ardoribus & aliis aëris iniuriis resistere possunt, nec finduntur aut vitium contrahunt, eaque de causa non Picis, nec alterius inductione egent. Horum magna copia Viennam advehitur quinquaginta pedum, aut maiore longitudine. Venditque exponuntur ad portam Carinthiacam, quæ proxima est thermis Badensibus. Structurarum pondera, firmissimè & diutissimè sustinet, idque Baptista Albertus adnotasse scribit, cùm alibi, tum apud Venetias ex vetustis operibus. Vetus est opinio, à Plinio quoque literis prodita, eam non ardere, nec carbonem facere, neque alio modo ignis vi consumi quàm lapides. Sed falsam fuisse hanc persuasionem inde constat, quòd apud Valesianos quibusdam in locis non alia ligna in usum foci adhibentur, ac alicubi etiam in Alpibus ad ferrarias fodinas carbones ex ea fiunt.

Sanguinis fluxio. Vsus. Pali. Canales. Opinio Veterum reprobatur. Carbones.

AGARICVM.

Descriptio. Concretu fungoso Larici adnascitur Agaricū, nunc maioribus, nunc minoribus massis conglobatum, leve, candoris nivei, in farinam digitorum attritu friabile, sapore primùm dulci, tandem amaricante. Reprobum, & candore cedit, magisque nigricat, & minùs facilè friatur: pondere etiam vincit. Vtrumque verò obvestit callosus cortex. Icon una cum Larice arbore iam antè est exhibita. *Delectus.*

Si autem consulueris Veterum memoriam de Agarico videbis circa hoc Recentiorum à Veteribus discrepantes penitùs opiniones.

Agaricum inquit Dioscorides, radix fertur Silphio similis, quæ non ita densâ superficie, velut Sylphium, sed tota rara est. Duo eius genera sunt, alterum mas, alterum fœmina. Præstat, hæc strias rectas intùs præferens. At mas rotundus est, & undique compactus. Sapor utrique similis, ab initio dulcis, deinde ex distributione amarescens. Nascitur in Agaria Sarmatica regione. Et quidam plantæ radicem esse dicunt: Quidam in truncis arborum ex putrefactione, velut fungi, nasci tradunt. Nascitur etiam in Galatia ... friabile & infirmum, &c. Agarici verò nigri meminit idem de læth. cap. 36. his verbis: Veratrum album, & Thapsia, & Elaterium, & Agaricum nigrum, suffocationem inducunt, aut nim...

Agaricum. Radix. Duplex. Fœmina. Mas. Sapor. De origine.

Agaricum, inquit Plinius, ut fungus ... nascitur ...ribus circa Bosphorum ... obolis ... contritum ... his ... sior, amariórque. Hic & capitis dolores facit. Fœmina solutior, initio gustus dulcis, mox in amaritudinem transit. Ita Plinius. Vetus tamen Codex pro Gallatia, habet Gallia. Et sanè in Gallia nasci hodie certum est, in Delphinatu maximè, imò etiam in Alpibus Germaniæ, ubi pessimo errore Dannenschwam, quasi fungus Pinorum, aut potiùs Abietum appellatur.

Mas dolores capitis facit. Plinius restituitur. Locus. In Pinis. Etymon.

Officinis notissimum est Agaricum, & nomen retinet, quod ab Agaria regione ductum esse verisimile est.

De Agarico ita scribit GALEN. de Antid. lib. 1. cap. 14. Agaricum fraudem nullam admittit, de quo illud modo dicere sufficiet, quod est ab Autoribus ante nos proditum. Optimum id Agaricum esse, quod levissimum esset: densum verò, grave, & lignosum abiectum. Quod autem inter hæc medium est, quantum signis, tantum & virtute ab utroque distabit. Idem libro de Simpl. med. ipsi attribuito. Agaricum ab arboribus excrescit, prout tubera, vel Boleti. Et est fractu leve, & quasi vanum: est pallidum valde & aspectu subrubrum: ut penitus subalbidum, non dissimile sufuri: gustui initio videtur dulce, sed ex lento evadit amarissimum. Quod autem est optimum, in Ponto maximè invenitur. Quod autem in aliis locis nascitur, multùm est ineptius.

Agaricum Galeni. Delectus Gal. Optimum in Ponto.

Paucis, at sufficientibus sanè verbis, ortum, genus, & delectum eius describit Mesues, lib. 2. de med. simpl. purg. dicens: Agaricus medicamentum efficax oritur in truncis arborum magnarum, vetustate iam putrescentium, & crossarum, tanquam earum vel Apostema, vel fungus. Est autem hic duplex mas & fœmina. Mas est malus, præsertim qui longus, niger, durus, densus, gravis & qui in fragmentis, ceu villos nervorum ostendit. Fœmina, si rotundior, alba, porosa, & valde rara, & frangi facilis, levis, dulcis primo gustatu, mox amara & styptica, est melior, præcipuè summa sui corporis parte. Nam stipes, quòd ligni putrefacti aliquid præferat, malus est, & eiiciatur Agaricus.

Agaricum Mesue. Duplex. Mas. Fœmina. Delectus.

Cordus in Diosc. Agaricus fungi genus, Germanis (quoniam plærumque in Abiete nascitur) Dannenschwam vocatur. Hæc ille inibi: Vbi minùs prudenter ab imprudente & minùs animum autoris intelligente, aut assequente, sequentia sunt annotata: Potiùs Lerchenschwam à *Larice* vocandus: Non assecutus est, inquam, mentem autoris. Licet enim Autor, ab Abiete, Etymologiam nominis, Dannenschwā, derivet: non ideò negat Lerchenschwam, à Larice vocandum. Quod comprobant, quæ idem in Obs. silva posteritati reliquit, inquiens: Agaricus in Picea silvestri, Tæda, Abiete & Larice: sed omnium optimus Larignus, hic enim solus est in usu Medicis.

Fungus in abiete. Vindicatur Cordus. In Tæda, Abiete, Larice.

Helffric. in onom. nimis generaliter Agaricum Holtzschwam germ. vocat.

Helffrici nota. Leonic. error.

Ineptit Lonic. qui Agaricum Dioscor. Fungum Abietum [Dannenschwam] vocare audet. Ego sanè in Abiete Agaricum nunquam observavi.

Theod. Dorsth. easdem ineptias tradit. Eius etiam icon nullam arborem ritè exprimit.

Dorsthenii hallucinatio.

Agaricum veteres Familiare medicamentum dicebant, non quia famulis propter copiam facilitatémque tribui soleret, ut vult Io. Bodin. sed quia benignè evacuabat.

Familiare medicamentum. Bodin. hallucinatur.

Confudit Io. Maria Agaricum cum Antirrhino, tribuens utrique easdem vires.

Io. Maria confusus.

Fallopius verò antiquis ignotum fuisse scribit quid esset Agaricum, quod eorum abii radicem, ali-

Antiquorum ignorantia.

ricus Cedro c. fungum faciebant: Præterea dicit tempore Dioscoridis bonum Agaricum in Cedro ortum: sed per Cedrum intelligendam Laricem, quòd Cedrina arbor è monte Libano, quâ utebantur antiqui ad contignationem pro templo DEI, nihil aliud erat, quàm Larix. *Savol. r.* Atque notat idem præceptorem suum Brassavolam, errorísque magni eum incusat, quòd Agaricum optimum in Cerro Quercûs specie oriri dixerit.

Meritò contrariatur Tragus Dioscoridi qui Agaricum, non radicem, sed inter omnes fungos præcipuum agnovit. Eius meminit, inquit Tragus, & duo genera facit Plinius. In glandiferis arboribus noctu relucens, teste Hermol. Barbaro.

r quo- lam. Monachi & Cronemburgius vnanimiter declarant, se nescire veram Agarici originem.

uil. atur. Audacter nimium autopsiam negat Dioscoridi Angulllara quando ait Diosc. non vidit Agaricum crescere, scripsit, quæ in aliquo autore legit, aut quod relatum illi fuit. Cordò iam suprà citato côtra cômentatorem eius [aut si mavis annotatorem] à dextris stare videtur, sicut & contra Bellonium Turnerus part. 2. dum infit: Miratur Bellonius, audêre quemquam affirmare, A garicum nasci in aliis arboribus, quàm in Larice, *n. re-* sed admiratio eius rursus admiranda, cùm probati inveniantur autores, qui prodiderunt in aliis resiniferis posse reperiri, quod magno vænit, tum in Italia, Gallia, Germania, tum etiam in Anglia. Sed Angli mei si in Norvegiá propinquam navigarent, tum Agaricum, tum Larigniam abundè possent magis tolerabili pretio importare. *gnia.* Discant priùs Laricem cognoscere, Agaricum eò faciliùs agnoscent; Fungi instar in *glan-* juglandibus, non in ramis, sed caudice; colligendum autumno siccitatem & maturitatem adeptum. *gendi nu.* Quod Vere & Aestate colligitur, nisi sit anni præteriti, tum corpori humano insalubre est, neque sine colligentis periculo decerpitur: est enim tum temporis aquâ plenum, quæ ubi effluit, vapore noxio caput tentat. Atque ut aquosum immaturúmque Agaricum insalubre est, ita biennio antiquius nullius est pretii.

Côsultum nostra sententia est omnia ea quæ Tagaut. de Agarico literis consignavit, indefesso lectori proponere. Agarici, inquit intectam Dioscorides atque ambiguam sententiam protulit. Plinio, cui magis hac in re adhærendum, verè Fungus est. *ctus.* Mesue mari attribuit, dicitque mali Agarici notam esse, si in confractis suis (vt eius verbis utar) habeat veluti fila nervorum. Illiusque sententiam nostri omnes seplasiarii, tanquam verissimam, approbant. *nes.* Aetio tamen Agaricum præstantius est, quod pectines rectos habet. Paulus consulit, eligendum esse albissimum, quod facillimè frangatur, nec sit valdè lignosum, aut perforatum. Nostri quoque Pharmacopolæ unum bonitatis indicum esse affirmant in Agarico, cùm est friabile: seu, quod aiunt, quando fricatur, pulverisatur facilè. *bilitas* Dioscorides tamen infimum illud Agaricum esse dicit, quod friabile est. *ra Ga- n.* Non est radix Agaricum, rametsi Galenus illud radicem appellet, fungus autem potiùs dicendû est, qui ad radices multarum diversarum arborum nascitur, non quidem ita albus, aut politus, ut in Officinis cernitur, sed cortice potiùs quodam coopertus, quo veterinarii, mulo-Medici dicti, plærumque utuntur, *teres umen- is.* ex eo Clysteres pro irritandis jumentorum fæcibus parantes. Optimus hodie ex Africa affertur, ex Allobrogibus verò non ita bonus asportatur, quo universa Gallia, ac Italia vtuntur. Agaricus tandem fœmina, à Dioscoride descriptus, *Agaricus fœmina Diosc.* intus rectas pectinum modo venas, & divisiones habens procul dubio pessimus judicandus est, quâ de re in isto textu mendam esse aliquando sum suspicatus, siquidê quę masculo pessimo debetur, Dioscorides fœminæ, Agarico optimo tribuit. *Error in Diosc.* Fœmina, inquit Sylvius, rectis venarû discursibus fracta côstat, qui dentiû murinorum vestigia in caseo duro repræsentent. Eadem levior, rarior. Mas verò in fracturis filosus, nervorum modo, gravis, densus. Hæc Sylv. de comp. med. lib. 1. qui in Pharmacopœa hæc addit. *De Agarico Sylv.* Agarici ἐπιφάνεια, superficies, seu facies summa, seu cum Mesue pars superior, quamvis tota undique superficies intelligi possit, quæ tamen pro situ in arbore varia est. Agarici, inquam, pars superior, uti à Mesue rectissimè dicitur potior videtur, quia magis aërea, & ob id levior, ac rarior: *Agarici partes.* cùm aëreum ob insitam levitatem sursum feratur, ut in eodem terrenum & aqueum deorsum: sive autem ea pars superior sola, sive etiam tota eius superficies optima est, non est nobis purgantibus Agaricum excidenda & abiicienda quorundam more. Nec ita superficiem intellige, ut sola velut cuticula sit utilis: sed illæ partes quæ subsunt, quò ipsi optimæ sunt propiores, eò meliores. Hæc Sylvius.

De usdem autem hæc sunt uerba Monachorum. *Agaricum an odoratum?* Plinius etiam scripsit Agaricum esse odoratum, potest esse, quod loquatur de recenti, quod aliquo modo putamus habêre odorem, quoniam in sicco nullus sentitur odor. Caveant omninò aromatarii à nigro Agarico, sive masculino, sive fœminino (quoniam ut Diosc. lib. 6. testatur) *Vitandum nigrum Agaricum.* strangulationes facit. Præterea sunt nonnulli malè declarantes quædam verba Autoris nostri, *Mesues explicatur.* in dicto cap. de Agarico. Hæc videlicet. Et melior pars totius corporis eius est superior pars Agarici, quę nascitur in superiore parte ipsius arboris, & non prope radices. *Superior pars.* Quod quidê, non solùm Author non dixit, sed nunquam excogitavit. Author enim pro superiori Agarici parte, intelligit illam, quæ protenditur, & elongatur ab ipsa arbore: quia illa, quæ tangit arborem, est tanquam radix ipsius Agarici. Et sicut radix intelligitur inferior pars cuiuscunque plantæ, ita & in Agarico, Musco, & similibus etiâ dependentibus. Pars verò quæ arbori coniungitur semper inferior judicatur. Vnde & in sequentibus verbis, ipse Author declarat, cùm dicit: Et stipes eius non est bonus, habens quasi semitas ligni putrefacti, stipitem enim vocavit inferiorem partem arbori adnascentem. *Stipes.*

Hîc autem placet subnectere Rhythmos Othonis Cremonensis de electione meliorum simplicium. *Delectus.*

Rês frangi præsto, pretiosus Agaricus esto,
Candidus & splendens, libramine leveque pendens.

Claudamus tandem cum Dodonæo Hist. Gall. qui ἀγαρικὸν in Larice provenire ait, vocaríque Agaricum. *Nomina linguarum.* Officinis *Agaricus*. Addit & præterea ex Democrito quibusdam Medicis *medicamen familiæ* appellari solitum, quia in omni tempore & omni ætate tutò dari possit: *Medicamē familiæ.* Gallis *Agaric* dici: ac Italos, Hispanos aliásque nationes Græcam vocem imitari.

Sed quid hæremus. Natales visamus, quorum quidem aliqui ex jam dictis patent. *Locus, & Tempus.* Restat inter alios, quem Plinius lib. 16. tradit: Galliarum glan-

Plin. restituitur. diferæ[coniferæ vel resiniferæ, vt alibi dicitur, legendum] maximè arbores Agaricum ferunt. Hermolaus scribit in regione Sarmatarum, quæ Agria silvestris dicitur, nasci. Quidam codices non Agriam, sed Agariá habent: vtrumque aũt tueri possumus: primùm quidé ex Plinio: alterũ verò ex Ptolomæo qui Agarum & vrbem & amnem in Sarmatia vocari tradit: atque etiam ex Appiano Alexandrino qui Agaros Scythicam gentem contra serpentium morsus adhiberi solitos refert, propter quod Mithridates eos apud se habuerit. Hæc Hermolaus. Tagault. tradente in Italia & Agro Ferrariensi nascitur, & in Gallia frequenter circa radices Quercuum, sed non adeò efficax: Verum autem Agaricum, & Antidotis efficax ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur: etiam ex Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria Venetias. In Gallia etiam Agaricum nasci certum est, in Delphinatu maximè, imò etiam in Alpibus Germaniæ. Agaricum præstantissimum habetur in Tridentinis montibus, vbi sæpissimè suis Matth. manibus divulsit adactâ securiculâ. In his & reliquis Italiæ locis, quod equidem viderit soli tantùm Larici innascitur. Iam pridem autem desiit ex iis locis (ex quibus Fuchsius dicit) importari, vt testantur mercatores & Pharmacopœi. Sed omne ferè Agaricum, quod Venetiis venditur, partim ex Tridentinis montibus, in quibus sunt silvæ Laricibus refertæ, partim ex agro Vultureno, & aliis finitimis locis, partim ex Norico tractu defertur. Monachi verò in Mesuem produnt, in Italia, scil. in Alpibus atque Apenninis montibus, non modicum colligi Agaricum. Anguillara tradit Agaricum nasci in multis arborum generibus: Omnium verò optimum in Larice, vt in *Agrote Friuli* videri possit. Atque id quod in aliis nascatur arboribus, nihil valere in medico vsu, sed quosdam eo vti ad excitandum ignem. In montibus tandem etiam Allobrogũ quosdam in Quercu & Larice legisse audivit du Choul. Sed quod Agaricum illud *Agaricum Quercus est amarum.* verum non sit, apparet ex eo, quòd neque vim purgandi habeat, nec sit amarum.

Vires. Sed quid commodi nobis à loco, ni & vires quoque nobis constarent. Vim igitur habet *Dosis.* adstringendi & calefaciendi, efficacem ad tormina, & cruditates, ruptáque & casus, duorum obolorum pondere datum, non febrientibus ex vino mulso: Febrientibus ex aqua mulsa. Datur & He-*Dysenteria Nephritis.* paticis & anhelosis, & in morbo regio, & dysentericis, & nephriticis, & in vrinæ difficultate, & in vteri strangulatu, & in vitiato colore, drach. pon-*Tabes.* dere. Tabidis autem cum passo: spleniciscum aceto mulso: Stomachicis ita vt est manditur ac *Ructus acidus.* devoratur, nullo insuper liquore absorpto. Similiter etiam acidum ructantibus. Sistit & sanguinis reiectiones, trium obolorum pondere cum aqua sumptum. Facit quoque ad coxendicum & *Ischias.* articulorum dolores, & comitialem morbum, si pari pondere cum aceto mulso sumatur. Ducit & menses, & fœminis vtero inflatis par pondus vti-*Febres.* liter datur. Solvit etiam rigorem, si ante accessionem febris detur. Purgat alvum drachmæ v-*Dosis.* nius, aut duarum pondere potum cum aqua mulsa. Est & Antidotum lethalium medicamento-*Venenum.* rum, si cum vino diluto drach. pondere sumatur. Quin & ad reptilium plagas ac morsus, trium obolorum pondere cum vino potum auxiliatur. Et in summa ad omnes internas affectiones convenit, si ad vires & ætatem detur, aliis cum aqua, aliis cum vino, aliis cum aceto mulso, aliis cum aqua mulsa. Hæc Diosc. lib. 3. cap. 1.

Audiamus nunc Galenum. Agarici radix, inquit, hoc est, quæ trunco innascitur, primo quidem gustu dulcis, sed paulò pòst subamara apparet, & acrimoniæ quandam speciem temporis spatio inducit, leviculæque adstrictionis, est & consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum est, siquidem quæ superiùs dicta sunt meminerimus, quod medicamentum hoc compositum est, ex substantia aërea, & terrea à caliditate extenuata. Porrò minimùm habet essentiæ a-queæ. Hac ratione & digerendi vim habet, & *Ictero.* crassitudinem incidendi, tum infarctus viscerum expurgandi: proinde regio morbo laborantes sanat, eosque qui ab infarctu iecoris laborant. Iu-*Epilepsia.* vat & morbo comitiali obnoxios eadem facultate: tum rigores per circuitum recurrentes, ex crassis aut viscosis humoribus natos sanat. Iu-*Ad venena intra & extra.* vat & morsos à bestiis frigore lædentibus, aut compunctos, tum foris in affecta parte impositum, tum intrò in corpus sumptum pondere drachmæ vnius, cum vino diluto. Est & purgatorium. Vires habet Agaricum acriter laxan-*Purgat.* tes, & venenosis morsibus & potibus resistentes, sic & ventrem purgat aliquatenus & choleram & phlegma deponit: Ideò nec dolorem, nec vomitum facit. Purgat Phlegma & Choleram, sed mediocriter. Dabis drach. cum meli-*Dosis.* crato, vel oxymelite. Est autem caco-stoma-*Superiora petit.* chum, & quia leve est, superiora petit. Sit autem albissimũ, & friabile, & non valdè lignosum, neque robustum. Purgat Choleram, purgat splenem. Per os datum provocat sudores. Deco-*Sudores.* ctionem Agarici, si quis biberit, qui habet dolorem antiquum capitis, sanabitur. Hæc ille va-*Dolor capitis.* riis in locis, in quibus & alia videre licet, vtpote: Decoctionem Agarici Cerebri & Hepatis ægritudinibus conducere: Electuarium etiam A-*Elect. Agarici.* garici dictum, &c.

Degustemus & ista, quæ ab Ægineta lib. 7. cap. memoriæ relicta sunt. Agaricum, ait, radix, est appendix è trunco exorta, compage laxâ, ex aëre-*Incidit.* rea ac terrea substantia composita, vim habens discussoriam & sectoriam crassorum humorum, & obturationes in visceribus maximè repurgat. Agaricum similem Colocynthidi vim habet, tardè quidem operans, non autem valdè stomacho noxium. Datur tritum duarum drach-*Dosis.* marum pondere, cum aqua mulsa. Sit autem albissimum, & maximè friabile, & non ita ligno-*Delectus.* sum, neque corrosum. Agaricum Plinio teste, potum obolis tribus in vini veteris cyatho vno, Lieni medetur. Idem diebus 7. in aceto mulso *Lien.* obolis duobus sumptum lienem consumere dicitur. Cum farina Fœnugræci, vesicæ malis, con-*Vesicæ.* tráque calculos, gravissimis cruciatibus, auxilio est: Agarico quidem & nervus, qui Platys appellatur, & humerorum dolor sanatur, obolis tribus in vini veteris cyatho vno poto: Renibus *Ischias.* prodest: morbum regium oppugnat: Ischiadicos dolores, & spinæ levat: Mensium difficultatem emendat. Phthisicis potum duobus obolis in passo conducit. Crapulam discutit, post cibos in aqua calida potum.

Mesues hæc annotat: Calidus est Agaricus or-*Temperamentum.* dine primo, siccus secundo, constátque substantiâ duplici, aëreâ superficiariâ, dulci primo gustatu perceptâ: & terreâ stypticâ, sed tenui ob vincentem in hac igneam substantiam, amaritudinis effectricem, quibus incidit, tenuat, terget, obstructa omnia liberat, flatus dissipat, purgat. Pituitam autem crassam, lentam, putrem, & bilem flavam, & atram purgat, à cerebris, nervis, muscu-

musculis, sensoriis, spinâ dorsi, thorace pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, & iũcturis. Ob hæc *medicamentum familiæ* Democrito est dictum, quòd ad omnes omnium partium internarum affectiones, præcipuè Cephalalgiam veterem, Epilepsiam, Vertiginem, Maniam, Melancholiam, & alios cerebri ac nervorum affectus, etiam cum tumore coniunctos: Asthma item & spirandi difficultatem, & thoracis aut pulmonis ulcera: ad affectus ventriculi, & vasorum aliorum: ad Icterum, Hydropem, lienis duritiem, & dolorem, ac tumorem, tum ipsius, tum hepatis, & renum, & reliquos morbos obstructioni succedentes. Vrinam quoque movet, ac menses, vterúmque repurgat. Cutis colorem floridum reddit, lumbricos necat, Ischiadi & cæterorum articulorum doloribus confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, eásque ad typum aliquem reducit, præsertim potus cum idoneis illi materiæ aliis medicamentis. Viscera reddit imbecilla, ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altiùs penetret. Tardè quoque & imbecilliter vacuat. Nisi cum tertia parte salis gemmæ, & Manna cogatur. Per se tamẽ eidẽ saluber dicitur ob substantiam & dulcem, & stypticam, legitimâ portione mistam. Humain verò mulsâ & vires, & celeritatem addit. Haly autem ex Agarici parte una, Ligustici, vel Dauci, parte sexta, salis gemmæ parte quarta, cum Polypodii recentis mucagine trochiscos virtutis miræ facit, quando est eo opus. Iudæus oxymelite scillitico vires eius auget. Galenus pulverem eius vino (cui infusum est Zingiber) macerat & cogit in trochiscos efficaces multùm. Corticem & trituram mediocrem sustinet. Datur pulvis à drach. j. ad ij. In Decocto verò datur à ij. ad v. servaturque annos quatuor. Hæc Mesues.

Cephalalgia. Cerebri & nervorum affectus. Asterus. Hydrops. Obstructiones. Diureticum Menses. Lumbricos. Viscera laesa. Stimulus. Trochisci. [...]sis in [...]stantia.

Si, inquit Rondeletius. cap. 4. lib. 2. de ponderibus, pituita tenuis evacuãda sit, sufficiet Agarici drach. j. nisi in partibus multùm remotis posita sit. Ad pituitæ verò viscidæ & crassæ purgationem, drachma una & semis, vel duæ sumendæ erunt, additis granis aliquot Zingiberis, vel salis gemmæ, vel castorei. Quin etiam stomacho solutis, ut cibi tenax non sit, & acida ructantibus manditur, & sine humore devoratur. Nobis omnibus nauseabundus est, fortasse quia deterior nunc ex Alpibus Gallicis & nostro Delphinatu adfertur, quàm quem Minoribus mittebat Agaria Sarmatiæ regio (à qua illi nomen) & Galatia, & Cilicia. Ponticus Andromacho iuniori probatur. Corrigitur vino, Zingibere, Caryophyllis, nuce moschatâ, vel aliis stomachicis. Servatur annis quinque integer, præcipuè cum Dauco, Libystico, Polypodio. Non solũ autem sumitur, sed etiam foris admovetur, vt Gal. docet lib. simpl. Et fine lib. 10.

[...]ctus aci-. Correctio. [...]ratio. [...]ervatio.

Habentibus, inquit Montanus de compos. med. viscera debilia, aut subiectis colico dolori, Agaricum exhibituri, ipsum infundimus, ut ab infusione vim purgandi habeamus, & substantiam tanquam periculosam reiiciamus, ne imbecillis intestinis adhæreat, & tormina excitet, ut frequenter facere solet, cùm alioquin ob levitatem raritatémque suæ substantiæ facilè adhæreat, & ad evulsionem pertinax sit.

[...]ticus [...]e inte[...]is.

Plærique, ait Cronemb. de comp. med. omnes Medici, atque Seplasiarij in Agarico infundendo peccant, dum per ratum pilosum, sive setaceum pannum benè fortiter exprimunt, ita vt sæpè ipsius Agarici portiunculæ aliquot vnà transmittantur, quæ quàm vehementes torsiones & punctiones in intestinis concitent, multi intolerabili dolore experiuntur: neque tamen huius mali causam agnoscere Medici quidam possunt, ac multò minùs corrigere.

[...]licorum [...]r in [...] ex[...]ione. [...]rmentes [...]ones.

Nos iunioribus Medicis consulimus, ut non facilè in potione & clystere præscribant Agaricum, quod Horstius fecit in dysenteria: consideratis quæ scribit Montanus.

Horstii opinio non placet.

Vtuntur autem hac ætate Agarico infectores, qui mos olim ignorabatur.

Ad tincturam.

Trochisci Agarici traduntur suprà in loco ex Mesue citato. Hîc verò subnectenda, quæ Amatus circa eos ait. Quia, inquit, Agarico acrimonia pauca est, ideò sapientissimi, quum ex illo pastillos parant, Zingiber, vel Cinnamomum, aut Cassiam, cum sale gemmæ & oxymelite illi adjungunt, ut acrimonia parva à natura illi data, prædictis acribus medicamẽtis fortior evadat, & consequenter potentiùs crassa incidat & educat. Sed in iis pastillis, sive trochiscis admonendum, Pharmacopolas omnes illos paratos in suis habere pyxidibus, vt quum à Medicis descriptum sit, ex trochiscorum de Agarico, illicò ad eas, nulla interpositâ morâ, confugiant, parúmq; alioquin animadvertere Medicos, in iis trochiscis vires Agarici deperditas esse, quia siccitate acquisita subtiliores particulæ, quibus opus perfici solet, evanuerunt, manentibus crassis, & terrestribus: & ea de causa, Medici prudentiores, & qui rerum curam habent, nunquam Agaricum, nisi noviter in pasta paratum ægrotis præbent, scientes trochiscatum illum vires suas omninò amisisse. Proinde caveant Medici deinceps, ne suis ægrotantibus trochiscatum illum præbeant Agaricum, imò Pharmacopolas, vt ab ista abstineant compositione, moneant, prudentiùs multò facturos, si quoties Agarico vti opus fuerit, de novo, ut diximus conficiant, & in pastam redigant. Sic enim meliùs operabitur, imò si in pastam, eo modo quo Pilularum massa, redigatur, longiori tempore, quàm formâ trochiscorum servabitur, nec ita celeriter suas amittet vires. Nunc verò rem tetigisse sufficit.

Correctio Agarici in troch. In trochiscis de Agarico vires perduntur, cũ reservantur. Cautio.

Cæterùm de Agarico Aug. Ferrerium audire ne pigeat studiosum. Convenit enim ea, quæ magni vel commodi, vel incommodi causa sunt, paulò fusiùs tractare, ut ita veritas clariùs elucescat, & ægrotis meliùs tandem prospiciatur, Medicique autoritati consulatur.

Posthabitis Elaterii, Turpeti, Ricini, Euphorbij, acriúmque aliorum præparationibus, Agarico ad pituitæ purgationem passim vtuntur Medici, etsi Diosc. Gal. & Avicenna adstringens esse dicant. In Agarico adhibendis errant, qui per Zingiberis additionem vomitum prohiberi putant. Nam ad flatulentiam castigandam id quidem prodesse poterit: ad oris ventriculi adstrictionem planè nihil. Quod ex Practicis nonnulli animadvertentes, Zingiber addi dicunt, vt tenuitate suâ Agaricum penetrare faciat, & incisione, ad pituitæ crassæ eductionem juvet; neque in tenuiore pituita eo opus esse. Videant ergo quàm longè à scopo aberrent, qui Agaricum cum vino infusionis Zingiberis trochiscatum, vt nauseam vitent, eligunt. Sed ajunt se trochiscatum illud in oxymellite, vel melle rosato ideò infundere. Quod est, ac si dicerent, se errorem errore tueri. Neque enim Oxymelite, neque melle rosato ventriculus à subversione liberatur: imò inter vomitoria Oxymel etiam numeratur. Respondent verò se hoc saltem efficere, ut Agarici substantia, in qua noxia vis manet non propinetur; sed tantùm li-

Pituitæ. Error multorum. Vomitum accersit. Flatus [...]. Zingiber cur addatur. Agaricus cum vino infusionis Zingiberis. Error [...].

Infusio.

quor, in quò per infusionem purgatoria facultas hæserit. Sed si hoc moliuntur, cur purum Agaricum non assumunt, quod cum Zingib. Galang. & Sale gemmeo infundant? sic enim majorem habebunt vim purgatoriam, quæ in trochiscato per macerationem diminuta, in infusione iterum novam alterationem, ac diminutionem patitur. Vnde, nec immeritò miratur eos Augerius tam stupidos esse, vt trochiscati infusionem valentiorem esse putent infusione simplicis & puri.

Agaricum trochiscatum, in infusione debilius est simplici. *Stupiditas quorundam.* *Trochiscati descriptio.*

Trochiscati autem Agarici duæ habentur præcipuè descriptiones, quas examinare decet. Prima est Mesuæ, ex vino infusionis Zingiberis, in quo sæpè maceretur pulvis Agarici, vt infrænatam vim Zingiberis exsugat. Sed agnoscerent præparatores isti, si considerarent, se nihil aliud cum novâ infusione agere, quàm id quod jam infusum ac maceratum est, iterum macerare ac infundere, debilitatâ semper medicamenti naturâ, vt vix in vltima infusione purgatoriæ facultatis quicquam relinquatur. Alteram verò simpliciorem descriptionem officinæ habent, quam ad Mesuem referunt. Constat autem pulvere Agarici in vino infusionis Zingiberis simpliciter, & non sæpè temperato. & cum vino ipso in trochiscos redacto: quo pacto quis etiam negabit Agarici vim remitti, cùm simplici lotione medicamenta omnia debilitari contingat, vt ex Galeno & Mesue constat.

Simplicior modus. 2. *Simplici etiam lotione medicamenta debilitantur.*

Trochiscatum sanè in infusionem adhibitum, nec apud Mesuem nec apud Avicennam, neque apud alios meriti alicuius autores legitur. Quinimò Mesues ipse Agarico puro, nunc trito solùm, nunc infuso, aut decocto, addito tantùm aliquo infrænante vsus fuit: ac, ipsum multiplici infusione, [illegible] infusione & decoctione *Animam* bis perdere tradidit: Et si eius meminit, id tantùm ex aliorum sententia fecit: cùm se non multùm probare illius vsum satis ostenderit vsurpatione nulla. Et certè debilitato admodum Agarico qui vtuntur, quem purgationis successum sperare possint?

Ab Agarico trochiscato abstinuit Mesues.

Agarici autem verus vsus est hic. Substantiam eius tritam dato, castigatam tamen modo jam dicto, quo nausea & flatus mitigentur. At si mitius ipsum optaveris, trochiscatum exhibeto, & quod stomachum roboret, & modicè adstringat, addito: nam, vti dictum, neque Zingibere, neque vino vomitus arceri potest. Tritum tamen hoc dabis, necdum infusum, aut decoctum, ne cum sciolis illis erres. Si, quod plærique faciunt, medicamenti substantiam suspectam habeas, & infusionem vt delicatiorem, sic salubriorem existimes, infunde purum Agaricum in Oxymelite simplici, vel Scyllitico, vel in Vino, alióve convenienti liquore, cum Zingibere, Mentha. cæterísque infrænantibus. Si cui (vt fit) lascivire placeat, trochiscato vti licebit iterum macerato, ac infuso, aut decocto: sed incidendi magis, quàm purgandi gratiâ, nisi delicatis & mollibus naturis appareretur. Vix enim levis inde sequitur pituitosi humoris expurgatio, nisi qui assumpserit, valde lubricâ alvo sit. Quod probabit, qui solum nec cæteris permixtum dederit. Duplex est enim probandorum medicamentorum modus. Vnus, cùm solum, nec aliis catharticis adiunctum datur, vt propria eius facultas exploretur. Alter, cùm per-
1. mixtum exhibetur, vt quid cum cæteris efficiat,
2. intelligatur. Sed quid opus est præscribere in decoctis Agarici trochiscati in panno ligati drach. ij. iij. iv. cùm Agarici puri substantia convenire videatur? Commonendi autem sunt Tyrones,

Agarici substantia. *Trochiscatum tritum.* *Infusio.* *Trochisc. infusum magis incidit.* *Duplex probandorum medicametorum modus.*

Agaricum officinarum, veterũ Agaricò molestius, atque in purgando imbecillius esse: quâ de causâ maiori copiâ dari debet: Substantiæ enim drachmæ duæ vix satisfaciunt: ac in infusione drachmæ tres nihil ferè agunt, si solum ac citra aliorum catharticorũ additionem apponatur. Quod cùm experimentis didicerint, judicabunt etiam trochiscati maiorem dosim parandam.

Dosis.

LARICIS RESINA.

RESINAM fundit Larix liquidam, nunquam durescentem, liquidi mellis consistentiâ, colore flavam, nonnunquam etiam vitream, & transparentem, gustu plusquam amarescentem, mediocriter acrem, tenuem & odoratam, quæ hodie non tantùm pro Terebinthina in usum recepta est, verùm etiam solo Terebinthinæ cognomento cognita, quamvis à quibusdam Italis etiam *Pargatum & Lachrymum*, id est, Lachryma appelletur. E Gallia [in Cornario Græco γαλατίας malè, ut puto, & bene in Latin. versione Galliâ] & Alpibus Germaniæ provenit, copiosissima autem circa Saltzburgum colligitur. Ad hæc in Silesiæ, Moraviæque montibus, in finibus Bohemiæ, Laricea hæc [Larica] incolis vernaculâ voce vocatur. Vsurpat hanc Cornarius in Polyarchio medicamento, ex Galeno de Acopis tractante, qui Lariceam Terebinthinâ paulò calidiorem esse dicit. Et non dubium est Laricis Resinam hodie etiam ad veram Terebinthinam admixtam reperiri. Nec desunt, qui in totum Laricis Resinam esse volunt, quam pro Terebinthinâ Officinæ habent: Præsertim cùm idé confirmare videatur Matthiolus, qui ex Larice præstantissimá manare Resinam testatur, quæ falsò Officinis Terebinthina vocatur. Fuchs. de compos. med. scribit, Pharmacopœos hanc legitimæ Terebinthinæ vice substituere, sed hac in re fallitur. Tridentini verò, ac etiam qui iis contermini sunt, vernaculo sermone *Larga* appellant, deflexâ à Larice, appellatione.

Descriptio. *Color.* *Gustus.* *Largatum. Lachrymum.* *Resina Laricea.* *Terebinthina.* *Fuchs. error.*

Longo terebro Laricis caudicem ad medullam usque per Aestatem perforant, & inde manantem Resinam vasculis quibusdam è Piceo cortice paratis excipiunt, quam splendidiorem juvenculæ, turbidiorem verò annosæ mittunt arbores.

Colligendi modus.

Laricis resina, græcè ῥητίνη λαρικίνη, ἢ λάριξ. Lat. *Resina laricea*, & *Larigna* Offic. *Terebinthina* non sine errore. Germ. Termenthin aut Terbenthin. Veltkirchenses Rhetorum, nonnullique alii Glorie vocant. Angl. verò Tõmon/ Turpentine.

Nomina linguarũ.

Narravit Turnero Nobilis Rhetus Antonius Traversus, apud quem quærendis in Alpibus plãtis defessus diverterat, lignatores eius provinciæ, salubritatis *Larignæ* conscios ubi in eius magnam copiam inciderunt, liberaliter bibere, adeóque ebrios reddi, ac vino generoso multo bibito. Multi *Larignam* hodie ad calculum & morbos renum utiliter usurpant. Eadem (teste Porta) regio morbo occurrit, si cerea sit. Felix Platerus ad febres continuas Lariceam [Resinam] priùs cum vitello ovi dissolutam, in clisteribus præscribit, quæ præ cæteris stimulat. Per *Lariceam* autem existimamus intelligi *Resinam*, quod vocabulum incuriâ Typographi fortè omissum. Ait idem: ex Terebinthina veteres pilulas exhibuerunt, loco Pilul. Rufi: cuius loco si illa desit, nos Resinam Lariceam æquè utilem, cùm egregiè purget, sub-

Vires & vsus. *Ebrietas à potu.* *Calculus.* *Ikterus.* *Dissolvendi ratio.*

sti-

Dilutum. Pestis. stituere possumus. Dilutum è Terebinthina, vel Laricea cum vitello ovi, & aq. Cardui benedicti factum, tempore pestis egregiè purgat. *Massa pro pilulis.* Fit etiam Massa pilularum è Therebinthina à Pharmacopœis peritis, si decoquatur cum aqua, ne aduratur, donec gutta supra lapidem cadens, non adhæreat. *Pulvis.* Eademque massa reducitur in pulverem, si pistillo leviter teratur. Ac si in terram cadat, in pulverem redigitur, & ceu vitrum frangitur. Lubet præterea modum eliciendi spiritum Terebinthinæ, Pharmaciæ studiosis exhibere: Ex aliis enim & Resinis, & gummi, spiritum non ita *Modus eliciendi Spiritum.* candidum, & lacteum extrahes: Capies igitur Terebinthinæ quantum voles, indes refrigeratorio cum aq. frigidæ f. q. ut sex digitos superemineat, extrahes spiritum, qui aquæ innatabit, quem per infundibulum secernes. *Oleum.* Ac si velis, quod in fundo refrigeratorii remanebit, separabis ab aqua, & cum retorta, unà cum arena addita, elicies Oleum flavum ad ulcera sananda accommodatissimum. *Vlcera. Spiritus do- ... Calculus.* Spiritus verò guttæ 10. cum aq. Ononidis vel aliâ appropriatâ, sumptæ calculosis prosunt.

LARICVS MVSCVS.

Descriptio Totus citrino colore nitet, peramœno: ab arboreo vulgari haud multùm diversus: variè divaricatus inque profunda segmenta divisus, donec in minima fatiscat. Hoc peculiare habet, quòd totus sit rugosus, & odore satis vehementi, Sapor, qualis ferè Agarico. *Sternutatorium.* Adeò autem celeriter cerebrum ferit, ut nòn solùm pulvis qui eo attrito decidit insufflatione per nares attractus, verùm etiam prædictus vehemens odor sternutationem validè ciere potis sit, ut ipsimet sumus experti.

Locus. Ex Valesia attulit Cl. D. Platerus, nobísque communicavit. Eleganter citrino tingit colore, vel in aqua maceratus, vel dentibus detritus.

CONIFERA NVX MINIMA.

Descriptio Svnt nobis coni ex valerandi Dourez, olim Pharmacopæi insignis repositis plantis, parvi, vnciâ b.. uiores, dimidio angustiores, hi similitudinem aliquam habent, cum Laricis conis, an autem in totum differant, affirmare non ausim, & an ætas discrimen pariat: *Coni.* Coni hi pediculos habent crassos, incurvos, ita vt conspiciantur pendere fructus deorsum, & nutare: *Foliola.* Pediculo ad coni basin adhærent foliola parva Piceæ, valdè brevia: Totus conus constat squamis tenuibus [quales in Laricis conis] latis, striatis, atque inter squammas semen provenire foliaceum, vt in Picea, vel Abiete, apparet: *Semen.* tempus autem docebit an Laricis conus nondum maturus, vel alius arboris sit. Si non est conus Laricis, erit coniferæ arboris mihi non notæ. *Pinus sylvestris.* Scribit quidem Lob. in Advers. esse Pini silv. quandam, quæ exiliùs, viliúsque cometur, donetúrque nuce multò minore, & ferè Larigna, cupio autem per sedulos examinari an Lobelii illa Pinus huc, vel aliò referenda.

* * *

DE CEDRO.

ANTIQVORVM sententiæ.

Cap. XIV.

Qvamquam non minùs multi quàm ingeniosi, vt de omnibus, sic & de Cedro tractarint: attamen hoc deterrêre nos non valet, ne, quæ de hac longa observatione, è Græcorum, Latinorúmque authorum scriptis nobis comperta sunt, hîc perscribamus.

Perpetuò viret. Est hæc, inquit Theophrastus, ex perpetuâ fronde virentibus una, quæ aptissima quoque navibus, quáque, qui Syriam, Phœnicémque incolunt, utuntur. Materies naturâ humorem emittit, vt omnium quibus oleosus est humor. *Statua ex ligno Cedrino.* Quapropter statuæ ex Cedri ligno, ac quibus sic pinguedinis aliquid inest, interdum, præsertim verò austrino humectoque cœlo sudant, quod prodigium vel ostentum esse falsò creditur. *Materies.* Materies autem vnaquæque pro loci natura (vt etiam priùs retulimus) suam obtinet differentiam. *Cedrus Syriaca admiranda magnitudinis.* Nam quibusdam in locis Cedrus miranda assurgit, vt vidêre in Syria licet, vbi Cedri in montibus, cùm longitudine, tum crassitudine præstantissimæ exeunt: adeóque crassescunt, ut sint, quas ulnæ hominum quatuor, vel etiam plures nequeant amplecti: addunt, his ampliores, pulchrioréſque reperiri in hortis. *Folia.* Cæterùm folia sunt Cedro rara ac extremitate pungentia. Taxus quæ in Arcadia nascitur, ligno constat nigro, aut puniceo: quæ autem in Ida, flavo, & Cedro simili, propter quod vendentes fraudare dicuntur: tanquam Cedrum vænundent. *Cedri adulterium.* Cedrum autem quidam duplicem esse affirmant, alteram Lyciam, alteram Phœnicam [... ineptè Gaz puniçam reddit, cur nòn more suo secutus Plinium, qui & ipse Phœniceam convertit?] *Cedrus duplex Lycia Phœnicea.* Alii simplicem dicunt, scilicet qui Idam incolunt: & eam Iunipero similem: *Iuniperus etiam Cedrus dicitur.* Sed folio maximè distat, quippe Cedro durum, acutum, spinosúmque: Iunipero mollius: Iuniperoque Cedrus excelsior nasci videtur. Cæterùm alij nominibus minimè dividunt, sed ambas Cedros appellant, distinctionis tamen gratiâ, hanc Cedrum, illam verò Oxycedrum vocant. *Cedrus ambæ.* Ambæ nodosæ, alosæ, & materiæ tortuosæ: Iunipero siquidem parva, spissaque materies, ac brevi putrescens cùm cæsa fuerit, *Materies.* at Cedro [Oxicedro] maximâ ex parte corde referta, & putredinem nullam sentiens: Vtrique medulla rubea, sed odorata quidem in Cedro, inodorata verò in Iunipero: *Fructus.* Fructus Cedro flavus, magnitudine baccarum Myrti, odoratus, gustatuque suavis, Iunipero cætera quidem similis, sed niger, gustuque adstringens, vt præ nimia acerbitate, propè ingustabilis sit: durat in annum, ac cùm alter subnatus fuerit, præcedens decidit. At ut Arcades volunt, fructus simul retinet ternos, id est trium annorum. Radices raræ corpore ambabus, atque per summa telluris dispersæ. *Locus.* Nascuntur saxosis, & frigidis locis, & Solum eiusmodi quærant.

Plin. loquens de arboribus Syriç, ait: Iunipero similem habent Phœnices & Cedrum minorem. *Cedri minores duæ Plinio.* Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum spinosum habet, Oxycedros vocatur, ramosa & nodis infesta. *Oxycedros Cedri maiores duæ.* Altera odore præstat. Fructum ferunt Myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris Cedri duo genera: Quæ floret, fructum non fert. Frugi-

fera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat novus. Semen eius Cupresso simile. Quidam Cedrelaten vocant. Ex hac Resina laudatissima. Materiæ verò ipsi æternitas. Itaque & simulacra Deorum ex ea factitaverunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleuciâ advectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur. Montes amat Cedrus, ut & cæteræ arbores, è quibus Resina gignitur. Aestuosis hanc partibus natura dederat, at in Lyciis, Phrygusque montibus nascitur. Huius folia non decidunt, quæ capillata sunt & pungentia. Laudatissima quidem Cedrus, in Creta, Africa, & Syria, cuius oleo perunctæ materies, nec tineam, nec cariem sentiunt. Primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cui tanta vis est, vt in Aegypto corpora hominum defunctorum eo perfusa serventur. Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant, dat Picem, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam: Frangit enim eos & extrahit: ac dolores sedat. Cedri succus magni ad lumina vsus, huiusq; scobe serpētes fugari, certum est. Cedrides, hoc est, fructus Cedri. Vide plura de viribus.

Cedrelate. Cedrus Arcadiæ arbor. Phrygiæ frutex. Folia non decidunt. Cedrium. Vsus ad cadavera. Cedrus magna. Cedrelate Vires.

Cedrum arborem, ex qua Cedria appellata colligitur, magnam etiam esse statuit Diosc. lib.1. Fructum verò producere veluti Iuniperum, magnitudine Myrti baccæ, rotundum: Ac Cedrides vocari Cedri arboris fructus.

Cedrus magna. Cedria. Fructu Iuniperi Cedrides.

Cæsalpino videtur Dioscorides duo Cedri genera ponere: magnam scil. & parvam, quod quamvis verba eius non exprimant in vulgatis codicibus: in quodam tamen vetusto in hunc modum reperitur. Cedrus arbor magna est, ex qua Picem colligunt quæ Cedria vocatur: fructum fert vt Cupressus: sed vt plurimū n maiorem. Fertur tamen & altera Cedrus, parva, aculeata, quæ Iuniperi modo baccas parit Myrti magnitudine, ac rotundas. Eidémque Cæsalpino in eandem sententiam ire videtur Galenus, cùm ait, Cedrus specie duplex est, altera fruticosa Iuniperis assimilis, altera arbor non exigua: nec non & Plinius, quem ex suprà citatis eius verbis, non solùm maioris & minoris Cedri meminisse, sed etiam maioris Cedri duo genera tradidisse non abs re concludit. Ac præterea per Oxycedrum Iuniperum montanam, per alteram verò odore præstantem nostram Sabinam vulgarem eum intellexisse existimat.

Cedri genera Dioscoridi. Galeno. Plinio.

Cedrus, Arez Hebraicè, arbor montis Libani excelsissima duplicem habet in Sacris interpretationem: si enim intelligentiam habet ad bonum, iustos designat. Et hinc Psaltes, iustus vt Palma florebit, sicut Cedrus multiplicabitur. Cedrus lignum benè olens, lignum unde templi tecta contecta sunt, lignum imputribile, Eccl. Quasi Cedrus exaltata sum in Libano, & quasi plantatio Rosæ in Iericho. Hierem. Nunquid regnabis, quoniam confers te Cedro, patri tuo Iosiæ, videlicet regi justo. Si verò intelligentiam habet ad malum, peccatores ac superbos ostendit. Vidit David impium superexaltatum, & elevatum sicut Cedros Libani. Vox Domini confringentis Cedros & confringit Dominus Cedros. Cedrus exaltata hîc, est homo elatus, quem vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini justè iudicans confringet & comminuet. Deponet potentes [Cedros sublimes] & exaltabit humiles. Venerunt ab universis regibus de cunctis populis ad audiendam sapientiam Salomonis, qui disputavit super lignis à Cedro, quæ est in Libano, vsque ad Hyssopum quæ egreditur de pariete: & disseruit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Præcedebat enim sapientia eius sapientiam omnium Orientalium & Ægyptiorum, & erat sapientior cunctis.

Cedri in sacris significatio. Iustus vt Cedrus multiplicabitur. Lignum bene olens. Lignū imputribile. Cedro se conferre. Cedrus exaltata. Sapientia Salomoni.

Comprehēdamus ergo cum D. August. Lignum Cedrinum, spem in Deo firmiter habitantem, quæ altitudine cœlum petat: non simus lignum elatum, nullum ferens fructum, à Deo deponendum, sed humile & exaltandum.

Sed redeamus, vnde digressi sumus. Plinius descriptione (inquit Hermolaus) Cedrum maiorem non Iuniperum demonstravit. De Cedro Authores variant. Plinius notas Cedri confundit. Cedris nomine frutex in Phrygia pusillus, frondis æternæ, arborescénsque nunquā, à Theodoro vocatus. Cedrula hanc & Cedriam à Theophrasto dici puto, quatenus arbor est, non quatenus frutex: tunc enim Cedris est, non Cedria: Cedria Theophrasto differt à Cedro, arbórque folio pungente, mucronibus perinde, vt Cedrus. Hippocrates Cedrin Creticam, & Hederam Creticam fœminarum incommodis auxiliari scribit, in vino lacteo, id est tepido: sic enim œnogala interpretantur nonnulli. Cedrealis Diana, ab Orchomeniis ideò sic vocata fuit, vt Pauf. author est, quòd eius simulachrum in ingenti esset Cedro erectum. Cedrus, inquit Pet. Berchorius est lignum magnæ soliditatis & diu durans. Cedrus secundum quosdam propter suam altitudinem & pulchritudinem omnium arborum est *regina*. Fructum dulcem fert & suavem, qui triplicis est saporis. Nam interius, mediū scil. circa grana, est acetosum, exterius verò, sc. cortex est dulcis: Carò autem, seu medulla est inter dulce & acetosum mediocris. Quædam verò est species Cedri secundum Plinium, quæ servat omni tempore fructum: quia omni tempore invenitur fructibus plena, vnde semper alij sunt in flore, alij sunt acidi, alij sunt maturi, & istam multi *Assyriam* vocant. Aliqui volunt dicere, quòd Iuniperus idem est quod Cedrus, quanquam ista infima & lata sit arbor, illa autem altissima reputetur, &c. Sed tum ex illis ita dictis, tum ex iis quæ subiungit dilucidè apparet, Berchorium confundere Cedrum Libani cum Citro, siue Malo Assyriâ, & cum Iunipero.

Cedrus maior Plin. Plinius redarg. Cedrus. Cedrula Gaza. Cedria Theophr. Cedris Cretica. Cedrealis Diana. Arborum regina. Ad Citrum hæc referenda. Berchorius insignis ignorantiæ.

Cornarius de Cedro hæc habet. Ignota est arbor Germaniæ, nec nisi in transmarinis nascitur, Syria maximè, ac Lycia. Vnde eius multa mentio fit in Sacris literis & maximè Psalmis. Cedrides appellantur fructus Cedri, Myrti baccarum magnitudine, vt etiam Theophrastus & Plinius testantur, sapore illi sunt dulces: Vnde in quibusdam Officinis etiam hodie conditi habentur, è Syria Venetias allati, & inde aliò transvecti. E Syria etiam Cedria advehitur, quam alij Picem Cedri, alij Resinam, alij Lachrymam esse volunt. Fructuum Cedri sæpè fit mentio apud Hipp. in mul. morb. Idem Hipp. in lib. de nat. mul. Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere jubet. Et paulò pòst Cedri ramenta suffire præcipit. Et lib. 2 m. m. Vinum Cedrinum bibendum præscribit, quum vteri velut ad viscera converti strangularint. Verùm ex his etiam liquidò constat, Cornario non notam fuisse Cedrum Sacrarum paginarum: ac eum præterea eam à minoribus Cedris non distinguere: quia non fert baccas, nec eius sunt fructus, quos ait cōditos adferri: & quia quæ Hipp. scribit de Cedro, videntur pertinere ad minores Cedros.

Cedrides. Fructus è Syria delatus. Cedrus Cretica. Vinum Cedrinum. Corn. notatur.

Hanc

Hanc etiam non ritè cognovisse Cordum, Amatum, Apollinem, Ruellium, & Gorrhæum, ut nec ipsum Dodonæum, facilè animadvertent, qui eorum scripta considerabunt. Indistinctè etiam Porta de Cedro sic scribit: Aiunt Cedrum fructum ferre lignosis thecis inductum & sapore adstringentem.

Hanc Gesn. de Hortis Germ. rectè Cedrum, & arborem coniferam vocitat.

Examinandum quoque proponimus, an Goropius per Chithram vel Chathram Arabum Cedrum Libani intelligat, vel Thuiam? Hac ætate, inquit ille, magna Cedrini ligni, quod suavissimo odore spirat, copia ex Hesperio promontorio, aliisque locis, partim citra, partim ultra Oceanum sitis, Antuerpiam adfertur. Nec verò Cedrina modò, sed aliarum quoque arborum odoratissimarum materia.

Sed hoc adhuc monendum. Quod Lonicerus sub titulo Ceberbaum/ κέδρος, Cedrus, figuram Oxycedri ex Matthiolo habeat, nec distinguat, Cedrum arborem ab Oxycedro. Cedrique conum exhibeat pro alia planta, vt postea dicetur.

Ni Cedri restarent Æquivocationes, proposito nostro, quod nos equidem existimamus, recensitas circa veterum sententias, satisfecimus: At quia eædem supersunt, tempestivum est, vt eas nunc tradamus. Cedri itaque nomine quoniam comprehēdi diversas plantas comperimus, de prima & celeberrima Libani montis, sive sacrarum literarum primùm dicemus Cedro. Est autem *arbor vitæ*, quæ existimatur Cedrus Atlantica & Thyia. Quidam verò volunt, *Iuniperum* esse Cedrum. Contendunt alii Cedri nomen obtinere Iuniperi genus, quod vocant Cedrum Phœniceam, sive Oxycedrum. Bellonius scribit, quòd Theriaca Cedri ramos admittat, quod de minoris Cedri ramis est intelligendum. Cedrus Atlantica dicitur à nonnullis de Sabina, de qua postea suo trademus capite. Gu landinus inquirit an Abhel Orientis sit Cedrus & Thyia. Nunc Cordo resina Elemi, est Cedri lachryma, de qua nos scripsimus lib. 5. post Molle arborem, cuius lachrymam esse quidam volunt. Apud Plinium lib. 16. c. 15. Acer operum elegantia & subtilitate Cedro est secundum. Hist. Lugd. tenet cum Hermolao legendum Citro. Fuerunt quoque, qui æstimarunt Citri Mali arborem esse Cedrum Libani, vt demonstratum lib. 1. cap. 25. Dioscoridi sanè & Athenæo Citrus pomifera dicitur κέδρος. Petrus Martir Nibcæ, sive Paburo Athenæi credit æ nomen Cedri Libani tribuit vt videre est, lib. 6. Cedrum Lyciam quorundam folio retuso (de quâ Cæsalp. lib. 3. cap. 58.) Sabinam vulg. in maritimis, Theophrastus Iuniperum vocat, licet ab aliis Cedrum vocari testetur. Santalum tandem in Officinis quibusdam usurpari pro Cedro, dictum est lib. 4. de Santalo, quem errorem carpit Bellonius.

Restat vt de fructu, usu & facultate dicamus. Cedrides (Dioscor. verba sunt) porrò vocantur Cedri arboris, fructus. Vim habent calefacientem, di stomacho incommodam: Auxiliantur tamen tussi, convulsis, ruptis, urinæ stillicidiis, & menses ducunt cum pipere trito poti. Ad leporis etiam marini potum cum vino sumuntur. Fugant item bestias venenatas si corpus ex ipsis cum adipe, aut medulla cervina oblinatur. Admiscentur quoque in Antidotos.

Cedrus ex Gal. simpl. med. lib. 7. specie duplex est: altera fruticosa Iuniperis adsimilis altera arbor non exigua, vtraque est calidæ, siccæque temperaturæ tertii quodammodo ordinis secundum vtrumque. Porrò Cedrides (nam ita fructum Cedri nuncupant) moderatiores vires obtinent, quàm Cedria, adeò vt comedi quoque possint. Attamen si liberaliùs iis utare, capiti dolorem inferent, ardorémque ac morsum in ventre percipies. Confirmat eadem Plinius dicens: Cedrides, hoc est, fructus Cedri, tussim sanant, urinam cient, alvum sistunt, vtilesque sunt ruptis, convulsis, spasticis, stranguriæ, vt & vulvis admoti, & contra lepores marinos, atque etiam collectionibus, ac magnis inflammationibus.

Cedrinum, Iuniperinum, Cupressinum, Laurinum, Pineum & Abiegnum vinū simili ratione cōcinnari docet nos Dioscorides. Arborū, s. dum fructus edunt cæsam recens materiem oportet assulosè dividere, & Soli aut balneo, ignive admovere, vt exudent, congioq; vini minā vnam permiscere, atque ita duorum mensium spatio sinere: tum demum transfundere, Soli exponere, tandémque recondere. Porrò factorum huiusmodi uinorum vasa impleri debent: namque, illa non expletis vasis acescunt. Nihilo minùs medicata vina rectè valetibus haud quaquam idonea. Cæterùm isthæc omnia excalefaciunt, urinam cient & leviter adstringunt. Laurinum tamen vehementiùs exalefacit. Fit quoque vinum è Cedri maiori fructu, in unum musti congium addito baccarum contusarum minæ semisse, Sed diebus quadraginta insolari, ac iis exactis. defæcatum in vasa transferri debet. Fit & à baccis Iuniperi vinum, similiter ut è Cedri fructu ad eadem valens.

CEDRIA VETERUM.

Consequentiā partium maximè allecti de Cedria veterum tractare constituimus. Notabis igitur hîc Cedriā Cedri lachrymā esse: quod comprobat Plinius his verbis: Cedrus magna, quam Cedrelaten vocāt, dat picē, quæ Cedria vocatur.

Cassius Hemina vetustissimus Annalium Autor, quarto eorum libro vt tradit Plinius lib. 13. cap. 13. prodidit Cneum Terentium Scribam agrum suum in Ianiculo repastinantem offendisse arcam in qua Numa, qui Romæ regnavit, situs fuisset, atque in eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cetego, M. Belio Q. F. Pamphilo Coss. ad quos à regno Numæ colliguntur anni D.XXXV: & hos fuisse è charta maiore etiamnum miraculo, quòd tot infossi durauerunt annis. Mirabantur alii, inquit Hemina, quo modo illi libri durare potuissent: ille tamen rationem reddebat, dicens se arbitrarier tineas non attigisse, eosque non computruisse, propterea quòd libri Cedrati fuissent. In illis autem libris scripta erant Philosophiæ Pythagoricæ: qui quòd Philosophiæ scripta essent, à Q. Petilio Prætore combusti fuēre.

Sic etiam scribit Vitruvius ex Cedro Oleum nasci, quo Libri aliæve res perunctæ, à tineis & carie non læduntur. Ad quod pertinēre videtur illud Persij Satyra prima. --- *Et Cedro digna loquutus.*

Item illud Ovidij:

Nec titulus minio, nec Cedro charta notetur.

Fit (testis est Plinius) Oleum ex malis Cedri, quod Cedrelæon vocant.

Cedria, quod placet Dioscoridi, optima est crassa, perlucida, gravis odoris, quæ dum effunditur guttatim, non dissipata coit.

De Cedria hoc scriptum reliquit Hermol. coroll. 111. Cedria modò pix Cedri, modò Cedri resina vocatur, è Cedro magna, quæ Cedrelate dicitur: nihilque aliud est, si propriè loquendum sit, quàm cruda Cedri lacryma. Cedrium verò

Error multorum. Porta reiicit. Cedrus Libani. Chithram Arab. Ligna Antverpiam feruntur. Loniceri error. Æquivoca Cedrus Libani. Arbor Vitæ. Iuniperus. Cedrus Phœnicea sive Oxycedrus. Sabina. Abhel Orientis. Elemi. Citrus. Citria mala. Nibca sive Paburus Athenæi. Cedrus Lycia folio retuso. Santalum. Vires. Cedrinum. Tussis. Menses. Leporis marini venenum. Temperamentum. Cedrides. Caputis dolorem. Vrinam. Vinum ut conficiendum E ligno. Cautio. Bene valentibus noxia. Vires & usus E fructu. Libri Cedrati. Cedriæ delectus ex Diosc. Cedria variæ significationis. Cedrium.

Pix.

Error quorundam.

ſuccus Cedri eſt, è teda eius conciſâ qui primus aquæ modò fluxerit in canali: nam ſequens liquor pix jam, non Cedrium eſt. Sed confundunt Autores, nunc pro reſina: nunc pro ſudore tedarum: nunc pro pice: nunc etiam pro Oleo Cedrino Cedriam & Cedrium tradentes: quod minimæ tamen eſt nocentiæ, ſiquidem omnibus iis, quanquã diverſis, eadem tamen natura ineſt.

Columella Cedrium liquorem vocavit.

Cedrea Gal. & Paulo.

Galenus & Paulus, non Cedriam, ſed Cedream vocabant.

Cedria ex quavis arbore reſinifera.

Cedria (docente Bellonio de arborib. conif. lib. 1.) ex quavis reſiniferarum materia, modò pinguis ſit, promiſcuè fieri poteſt. Sed non quemadmodum quævis Picea Cedriam facit, neque quævis Cedrus pinguis eſt. Ex Larice porrò, modò materia pinguis ſit, Cedriam facimus. Ex Cupreſſo quoque, atque etiam Betula Cedriam fieri poſſe aſſeveratur. Omnium deterrima, quæ ex Iunipero fit: eam vulgus Oleum de Cade vocat. Vulgus noſtrum Rothomagenſe, Lutetiæ & Lugduni, apud quos copioſiſſima eſt aliunde advecta, *Katranum* vocat. Cedriam ex teda fieri Plin. libro ſexto cap. 11. his verbis teſtatur: Pix liquida, inquit, in Europa à Tæda coquitur. Hoc in Syria Cedriũ vocatur. Avicennas ſuâ linguâ Serbin vocat, ſed Serapio Kitran. Turcarum vulgus hodie, vt Gallorũ quoq; *Katranum.*

Oleum de Cade.

Katranum

Serbin. Kitran.

Et alibi: Cedriam & Cedri oleum pro eodem cum Galeno 7. ſimpl. habet: nihilque aliud eſſe ſcribit, quàm recentiorum mumiam quâ condita olim fuerint corpora. Galeno verò Cedriam vocari modò reſinam, modò lachrymam, modò picem, modò ſuo nomine Cedrian. Nam illam, inquit quæ ex Cedro arbore manat, Reſinam appellat, ſeu crudam lachrymam, ad diſcrimen eius, quæ coquitur. Quæ autem, inquit idem, à Cedro proficiſcuntur, aut ſponte effluunt, vt reſina, aut lachryma: aut arte parantur, vt Cedria. Sed hæc vi ignis elicitur, quæ revera à Turcis meliùs multò, quàm à Cretenſibus perficitur. Sunt qui ex Cedria picem faciant. Vulgus Galliarum habet aliquid, quod Cedriæ, aut pici liquidæ prorſus reſpondeat: Duobus autem nominibus id appellare ſolet. Vno modo *Huile de Cade*: alio verò, *du Tac.* Ex variis materiebus fieri conſuevit, veluti Iunipero, Fraxino, Sabina, Cedro, & eiuſmodi lignis adhuc virentibus. Indigenæ Avignionenſes, Provinciales, & Linguoſcitones, eo maximè oleo vtuntur, quod ex Phœnicea, & Lycia Cedro fit, & duobus nominibus *de Cade Sabin* vocant. Id autem quo noſtri hîc in Gallia Celtica vtuntur, quod Tacum vocant, veriùs è lignis Iuniperorum perfici videtur, idque à morbo ovium, cui mederi ſolet, nomen habet. Idem etiam de medicato funere. lib. 1. cap. 3. hæc dit. Cedria, medicamentum quod ex Tæda mitur, mortuorum vitam quidam appellavêre. Manat, inquit Matthiolus in Dioſcoridem, ab arbore maioris Cedri etiam reſina, quæ propriè Cedria dicitur, vtilis ad multos in Medicina vſus: Sed hanc ad nos non adferunt Cyprii, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia convehunt, tametſi regiones illæ plurimis (vt aiunt) Cedris maioribus ſcateant. Petrus Bellonius lib. 3. de medicato funere, Item lib. de conif. arb. putat non modò Cedrum Cedriam fundere, ſed & Piceam, Tædam, Laricem, Cupreſſum, Iuniperum & Betulam. Quinetiam ſuis malè excogitatis Cedris eas omnes facultates aſſignavit, quas Dioſc. Galen. & alii quàm plurimi auctores Cedriæ duntaxat reddiderunt: adeò vt magno & ridendo errore dixerit ſuas haſce Cedrias defuncta corpora conſervare, quemadmodum ea conſervat legitima Cedria; quaſi idem quoque velit, quòd Picea, Pinus, Larix, Cupreſſus, Iuniperus, & Betula nullis prorſus facultatibus inter ſe differant. Fuchſius lib. de comp. med. quem poſtremò locupletatum excudit, in compoſ. Mithridatis, pro Cedria, quando ea non poteſt inveniri, lachrymam Abietis ſubſtituendam præcipit, ratus vtique eandem vtrique facultatem ineſſe. At ego quidem Galenum ſecutus, malim Ladanum ſubſtitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori iudicio ſubſcribendum ſit. Neque ineptè fortaſsè Iuniperinum gummi illius vicem ſupplêre poterit: quandoquidem conſtat omnibus rei herbariæ ſtudioſis tantam inter Cedrum & Iuniperum eſſe ſimilitudinem, vt altera ab altera vix diſcerni poſſet, niſi ea eſſet differentia, quæ in baccis vtriuſque manifeſta deprehenditur. Cedri liquor, vt Græcis κεδρία, ita etiam Latinis Cedria dicitur, Arab. Kitran, ſive Alkitran, Ital. *Cedria.* Ex quibus ita dictis manifeſtum eſt Matthiolum neſcire, ex qua arbore profluat Cedria, videtur autem exiſtimare ex minore fieri, cùm ait: Cedri differentiam à Iunipero ex baccis deprehendi. Deinde ſi Cedria eſt ex minore Cedro baccifera, quid attinet eam quærere in Syria, cùm ea ſit propiùs & valdè frequens.

Mumia recent.

Cedria Galeno:

Pix.

Ol Cade, & Tac.

Tacum.

Vita mortuorum.

Bellon reprehen.

Fuſch. reprehen.

Abietis lachryma pro Cedria.

Ladanum.

Iuniperinum Gummi.

Cedri & Iuniperi differentia.

Matth. notat.

Cedriæ ſubſtituta & æquivocationes.

Cedri fructus forte Oxycedri.

Piſſelæum.

Abietis reſina.

Ladanum.

Elemi.

Betulæ ſuccus.

Bellon. not.

Cupreſſus.

Oleum de Cade.

Iuniperinum Gummi.

Cedriæ ſubſtituta hæc obſervavimus. In Fuchſii Antiballomeno pro Cedria, fructus Cedri ſubſtituitur, vbi demonſtrandum erat, cuius Cedri fructus ſumendus: puto intelligi deberi Oxycedri: an verò bene ſubſtituatur, conſiderandum. Cedrio dicto, inquit Galenus, in Aſia in frigidis capitis affectibus, aut in declinatione calidiorum, ruſtici eius penuria preſſi, Piſſelæo, id eſt, pice & oleo miſtis, liquidâ formâ vtuntur. Cedri gummi meminit Fuchſ. in antid. Mithrid. & pro eo lachrymam Abietis ſubſtituendam præcipit, ratus vtique eandem vtrique facultatem ineſſe: at ego (dicit Matthiolus) quidem Galenum ſecutus, malim Ladanum ſubſtituere. Tract. quid pro quo: Pro Cedria. i. e. Pice liquida, Laudanum. Fuch. inter ſua Antibal. Ladanum quoque pro Cedria ſubſtituit. Cedri lachryma vide Gummi Elemi, Geſnerus in Cordum. Cedri lacrymæ loco, vti licebit liquore germanicè Dägel dicto, qui ex Betula elicitur, Geſn. in Cordum. Ex Bellonio antè annotavimus ex Betula Cedriam fieri poſſe, ſicut ex quavis reſinifera materia, modò pinguis ſit: Verùm quæ pinguedo eſt in Betula? non negamus tamen eius ſuccum in quibuſdam ſupplere poſſe Cedriam. Videant itaque Lectores ſententiam Matthioli antè poſitam de Cedria Bellonii. Cedriam facimus ex cupreſſo, inquit Bellonius. Cedria deterrima ex Iunipero, autore Bellonio, quam vulgus Oleum de Cade vocat. Non habetur, inquit Lacuna, Cedria legitima, cum qua maximam ſimilitudinem habet, Oleum Iuniperi dictum in Caſtillia Mieta. Cæſalp. Ex lignis Iuniperi montani (vulgaris) igne ſuperpoſito liquor extrahitur, qui Oleum de Iunipero vocatur apud Meſuem. Si hoc pro Cedria vteremur, puto non minorem in eo efficaciam futurã, quàm ſi ex magna Cedro haberemus. Matthiolo, vt antè dictum, non ineptè fortaſſis Iuniperinũ Gummi Cedriam ſupplere poterit.

Vires.

Mortui vita.

Vim habet Cedria (inquit Dioſc.) quæ viventia quidem corrumpit, mortua verò corpora conſervat. Vnde etiam mortui vitam quidam ipſam appellaverunt. Sed & veſtes, & pelles corrumpit, intenſa ſuâ caliditate ac ſiccitate. Commoda autẽ

eſt ad

est ad ocularia medicamenta, vt quæ illita visum acuat, & albugines ac cicatrices deleat. Cum aceto verò instillata, vermes in auribus necat, & cum Hyssopi decocto infusa, sonitus ac sibila sedat. Et in cava dentium indita, dentem frangit, & dolorem sedat. Idem facit etiam si cum aceto colluatur. In anginis etiam illinitur, & tonsillarum inflammationibus opitulatur. Pediculos item & lendes oblita perdit. Cerastæ verò serpentis [κεράςυ] morsibus cum sale imposita auxiliatur. Et adversus marini leporis potum, cum passo sumpta auxilio est. Prodest & Elephantiasi laborantibus, si delingatur, aut oblinatur. Purgat quoque vlcera in pulmone, eáque sariat, si cyathi mensura sorbeatur. Ea autem optima est, quæ crassa est ac pellucida, gravis odoris, & quæ guttatim emanans permanet & non diffunditur. Vermes & Ascaridas perdit, per clysterem infusa. Fit & Oleum ex ipsa quod separatur à cedria, si ita, velut de Pice dictum est, in coctura pura lana supertendatur. Hoc ad eadem facit, ad quæ etiam ipsa cedria. Privatim verò quadrupedum, & canum ac boum scabiem curat. Ricinos etiam in ipsis perdit, & vlcerationes, quæ ex tonsura ipsorum oboriuntur, ad cicatricem perducit. Fuligo verò ex ipsa colligenda est, velut ex pice, quæ eandem cum illa vim habet.

[Margin: Visum acuit. Auriū & dentium morbis cōmoda. Et & in Angina. — Elephantiasi. — Oleum ad quadrupedum morbos.]

Plinio annotante cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat picem, quæ cedria vocatur, dentium doloribus vtilissimam, frangit enim eos, & extrahit, ac dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumina vsus, ni capitis dolorem inferret. Defuncta corpora incorrupta ævis servat, viventia corrumpit; mira differentia! cùm vitam auferat spirantibus, defunctis pro vita est. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat.

[Margin: Cedri succus. Ad lumina. Ad cadavera. Vestes corrumpit. Animalia necat.]

Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum; neque in cruditatibus, quod suasêre aliqui: Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timuerim, uel gravitati, aut vermibus aurium instillare. Phthiriases perungere eo non dubitarim, itémque porrigines. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo. Faciliùs in Elephantiasi illinitur. Et ulcera sordida & excrescentia in iis autores quidam & oculorum albugines, caliginésque inunxêre eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius sorbêre iusserunt. Item adversus tineas [fortè Tænias CH.] Fit ex eo & oleum, quod pisselæon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugari certum est: Item baccis tritis cum oleo, si qui perunguntur. Cedrides, hoc est, fructus Cedri tussim sanant.

[Margin: Non Vtendum in Angina & cruditatibus. Dentes. Aurium vermes. Phthiriasis. Venenum Leporis. Elephantiasis. Ulcus. Pulmonis ulcer. Pisselæon. Scobs contra serpentes. Bacca. ... not.]

Hæc nos capite de Iuniperis posuimus, cùm quibus nobis videtur Plinius confudisse Cedrum magnam, ea enim non habet baccas. Ac etiam miramur Plinium non reprehendere usum succi Cedri ad ulcera pulmonum, uti fecit in anginis, & cruditatibus: nam Galenus Cedriam ulcera irritare, & phlegmonem excitare, immò quod plus est, septicam esse tradit 7. simpl. Mollem itaque carnem promptè citráque dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cùm eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo eget tempore, & vix effectum potest consequi. Porrò talia omnia medicamenta, septica vocantur, & septa: sed inter sese maioris, minorísque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infirmisimo ordine Cedria: pleráque enim eorum admodum sunt efficacia. Talia mortuorum corporum carnes corrumpunt: at Cedria exsiccat, simúlque à corruptione tuetur corpora demortua, utpote humiditates eorum superfluas depascens: cæterùm solida corpora haud attingens: At in viventibus calor ipse, qui in corporibus est, Cedriæ vires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deurantur. Nec mirum videri debet, si cùm tanta polleat potentia, lendes, pediculos, & tineas, & in auribus natos vermes interficere valeat, ac fœtum mortuum eiiciat. Alia multa eiusmodi particulatim efficit: Itaque argumentum est ipsam valenter excalefacere, sicut ubi dentium foraminibus instillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confringit. Extenuat quoque oculorum cicatrices: & visus hebetudini ab humorum crassitudine ortæ medetur. Porrò quod eius est pinguissimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eum, dum coquitur, Lanis excipitur, ac colligitur, tota Cedria tenuis quidem est: sed minùs acre, quanquam non minùs excalefaciens. Eandem quippe rationem habet ad id, quod reliquum est Cedriæ, crassius illud videlicet, quam Oleum ad amurcam. Proinde illud, utpote crassius, est mordacius, & maiore aperiendi facultate præditum. Itaque & ulcera irritat, phlegmonémque illis excitat. Porrò oleosa illa Cedria adeò clementibus est viribus, ut etiam plebei, experientiâ docente, vulnera ovibus occasione tondendi à forfice facta, illâ illita sanent, atque etiam eâ & ad ovium scabiem & ad ricinos utantur.

[Margin: Cedria. — Cedri O... — Septica. — Corpora mortua à corruptione tuetur. — Lendes, pediculi. Vermes aurium. Fœtus mortuus. — Dentes. — Oculi. — Vlcera irritat. Phlegmonem excitat. Vulnera ovium. Scabies & ricinus.]

Vinum autem Cedrites, ut nobis Author est Dioscorides, ita paratur. Cedria aquâ dulci lavatur, & singula dolia cyatho uno proluuntur, & sic musto replentur. Calefacit hoc vinum & attenuat, tussi veteri conveniens citra febrem, Thoracis item doloribus, & laterum torminibus, ulceribus in alvo & intestinis, pectore suppuratis, hydropicis, hystericis, fœminis uteri strangulatu vexatis. Facit & ad lumbricos, & ad rigores. Auxiliatur commorsis à bestiis venenatis, & animalia reptilia ac serpentes necat. Aurium quoque dolores instillatum sanat. Cedrites verò vinum Hippocratis, de quo antè, idem esse cum Cedrite hoc Dioscoridis scribit Cornarius, quod consideratione non vacat: quid si Hipp. intelligit vinū paratū ex baccis, vel ramentis Cedri Creticæ?

[Margin: Vinum parandi modus. Temperamentum, Vires. Tussi Veteri medetur. Thoraci & lateribus. Alvo. Hydrops. Vteri strangulatus. Lumbrici. Venena. Aurium dolores. Cornar. not.]

CEDRUS MAGNA SIVE LIBANI CONIFERA. CAP. XV.



CEDRI Libani ab annis multis servamus conos, ramos, lignū. Coni quatuor pollicibus altiores; octonos in ambitu circa basin colligunt, paulatim in obtusum turbinem fastigiati, squāmis compacti sescunciam circiter latis, unciam altis, mediocriter crassis, rufis, per extrema exstātia planis, alia alius sinū ita subeūte, vt

[Margin: Descript. Coni.]

te, vt quot sunt earū circumcirca agmina, totidem zonis pręcincti videātur: inferior aūt vniuscuiusq; ex his squammis pars Lambdoïdes mucrone suo hastæ adnascitur, jugo elato medium percurrente, *Nucula.* in valles laterales declivi, totidem consimilibus ex adverso valleculis respondentibus, quæ totidē recipiunt nuculas, pomaceis, aut pyraceis granis duplo, triplóve maiores, formâ nō absimili, *Resina.* rutilante quadam resinâ, durâ, sed fragili, vehementer odoratâ, evidenter acri, farctas, quarum unicuique vncialis triquetra tenuisque membrana affigitur, papilionis alam egregiè referens, *Membrana.* ita quidem, vt duæ membranæ, uni squammæ maiori, averso incubitu, respondeant. *Coni Pediculus.* Cæterùm pediculus coni validus existit, uncialis & sextantalis longitudinis, crassitudine ferè extremi articuli digiti minimi, obliquus, aut incurvus, cortice rugoso, & squammulis exiguis (vt in Pino & Pinastro) subinde loricatus. *Ramus.* Ramus, quem habeo, pollice crassior, cortice crasso, rugoso, foris fusco, intus ruffo vestitur, materie dura, alba, in ramulos satis crebros divisus. *Lignum.* Lignum verò in assamenta iam conformatum, colore est vndiquaque ruffo, (qualem in Pyri ligno subinde conspicimus) pectinibus rectis fissile, solidum satis, media tamen inter fibras spatia inania, vt lignum quernum, ostendens, nullam cariem, nullam teredinem sentiēns. Hæc domo meâ petita, vbi tres conos unico ramo hærentes habuimus à Valerando Dourez. Cæterùm qui cominùs in natali suo loco terræ hærentem arborem observarunt, eam ita nobis depi[...]unt vt *Rauvvolffius*, *Descriptio Rauvvolff. semper virens.* Arbor est Cedrus Liban[i] perpetuò virens, robustis ramis brachiata, orgyias aliquot crassa, ad summam Abietum nostrarum proceritatem assurgens, quantò autem maiores accreverint rami, quorum pondere gravatus caudex se inclinat, *Rami. Coni.* tantum de arboris rectitudine decedit: Rami (vt & coni magni, rotundi) sursum spectant, longi, tam pulchro ordine dispositi, ac si artificis manus relectos æquatosque apposuisset: sic vt eminùs etiam circinatus æqualiter dispositorum orbis egregiè appareat: ex quo etiam, antequam cominùs contempleris, facilè inter hanc, aliasque resiniferas arbores discrimen notes licet: cæteroqui magna huic cum Larice similitudo, *Folia.* potissimùm in foliolis, quæ parva, angusta, conferta, in exerto fulcello fusco, clavis Musci terrestris longitudine & crassitie simili: quæ, vt ait Bellonius, ab vno surculo exorsa quadraginta, vel quinquaginta simul, serie quadam in ordinem disposita, surculum radiantia, pictoris penicillum referre videntur, odorata, subacida, & cum levi amaritudine adstringentia. *Coni.* Sola cedrelate inter arbores, demptâ Abiete, conos in cœlum tendentes mittit, qui quidem Abiegnis similes, crassiores, duriores, ac multò maiores, quinum, vel senum digitorum turbinati, compactili squammarum compressarū congerie coagmentati, atque obtusi, ex cinereo fulvi, conis Pini alioqui graciliores, tam firmiter ramo adhærentes, vt à parente divelli non possint, nisi avulsâ arboris parte: Coni porrò hiantes se pandunt, ac paulatim diffissi roribus & pluviis decidunt, relicto in ramo pediculo firmo & tereti. *Semen.* Semen habet Abieti simile, non vinaceo maius, dulcis saporis, vt Piceæ, ad cuius latus oleosum quidpiam, includitur odoratissimum. *Pediculus.* Pediculus squammam non priùs exuit, quàm conus duos annos excesserit, *Tempus.* quem integrum annum fert, antequam maturescat, quod Hieme potissimùm fieri solet. *Resinæ duæ.* Duas profert resinas, quemadmodum & Abies, alteram in tuberculis albam, nihil prorsus amarulentam, nec gravis odoris: alteram sua sponte exudantem, quæ cùm retorrida sit, naribus admota, Fraga redolet, odoratáque gustatu percipitur, sed ita pertinaciter dentibus inhæret, vt non nisi cùm difficultate auferatur. In monte Libani tantùm 24. supputavi. Ex hac Libani montis Cedro Salomon templum Hierosolymitanum extruendum fecit.

Cedri Salomonis. De hac etiam BELLON. Obser. In cacumine montis Libani ostenduntur cedri altissimæ, similes iis, quibus Salomon exædificandum templum curavit diuturnitatis ergò. *Coni sursum vergentes.* Hæc sola arbor cum Abiete fructum habet sursum vergentem. Fert magnos conos, duros, Pini conis similes, ni essent læviores. *In Libano pauca Cedri.* Item lib. 1. In monte Libani Cedri viginti & octo plus minùs. Cedros, quas in Amano & Tauro vidimus, eandem cum prædictis similitudinē habere comperimus: Hoc affirmare possum, Cedrum magnam nusquam in Creta nasci. *In Creta non nascitur.* Audivi tamen à quibusdam fide dignis hominibus, Cedrum magnam supra Niceam in montibus nasci. *Cedrus Theoph. Diosc. Salomo Plin. Plinii error.* Et hæc est Cedrus alta, & cedrelate, etiam à Theophrasto tradita: A' Diosc. etiam cap. de Agar. item cap. de Cedro. Nec non in sacris literis pro Cedro Libani & Salomonis: Vt & à Plinio lib. 16. cap. 39. à quo confunditur sæpenumero cum Oxycedris, sive Cedris minoribus: *Oxycedrus Cedrus minor.* de maiori autem loquitur Plinius, quum ait Cedriam proferre, & cùm collocat inter Larices.

MELCHIOR Lussy, Eques, Præfectus, sive Land=Amman in Vnderwalden in sua peregrinatione Hierosolymitana cap. 13. narrat se spatio tredecim horarum ascendisse montem Libanum, & pervenisse ad locum Cedris consitum, quos peroptabat videre: se autem reperisse Cedros, *Mirum de Cedris Libani.* Mirúmque esse tantas arbores & tam pulchras ibi provenire supra rupes. Istud autem mirabilius esse nullum posse numerare eas, licèt paucæ sint, séque eas supputasse, quæ integræ & virentes erant, ac comperisse 23. alios 24. alios 25. Tráditque præterea hanc arborem celebrari in sacris literis: Ac huic comparari Divam Virginem Mariam: cùm dicitur, Exaltata sum quasi Cedrus in Libano. Arbores esse magnas & altas, sex aut septem homines vix amplecti posse truncos: eas ferre conos similes conis Piceæ [den Forchen] sed maiores, semper virentes esse arbores. Quamvis infideles cupiant perdere, manere integras. Salomonem excellentiam huius arboris cognovisse, ideò non sine causa ex loco prædicto (scilicet Libano) desumpsisse huius arboris ligna ad templi Hierosolymitani ædificium. Se vidisse ibi veteres arbores à longo tempore deiectas, incorruptas, quæ similes erant truncis Fraxini, Eschen, aut Aceris, Ahorn. Ac tandem datos fuisse singulis ramos cum duobus conis, dictúmque fuisse alio etiam in loco huius montis provenire hanc Cedrum arborem, sed iam dictâ minorem.

Larix mascula Plinio. Anguill. Cedrum Hebræorum & Sacrarum Literarum: quidam existimant Laricem esse masculam Plinio, verùm non video, quomodo id dici possit: Si autem ita res se habeat: aliam dicere non possum, quàm Cedrum, cuius meminit Theophrastus, dicens in Syria nasci. *Diosc. corrigitur.* Existimo Dioscoridem, cùm dixit Cedri fructum esse similem Myrto, voluisse dicere potiùs Piceæ. Hac ratione iuxta nostram opinionem Cedrus Dioscoridis, erit eadem cum Cedro sacrarum paginarum.

Dodonæo, Cedrus magna, Cedrus maior conifera. Græcis κέδρον: Latinis similiter Cedrum: Plin.lib.24.cap.5.Cedrelatem nominat, quasi Cedri Abietem, aut Cedrinam Abietem, tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valdè referat.

Cedrelate Plinij. Cedrelate unde & cur?

Apud Matth. in Diosc. hæc habentur Cedri arboris Theophrasto, Plinio, & Galeno duplex est genus, nempe maius & minus.

Cedri duplex genus.

Et in Epit. Cedrus, duûm generum est, maior & minor. Maioris duo genera, quemadmodum & minoris. Procera arbor est, Abieti perquam similis. Quæ in minoris genere est floret, & fructum non fert. Altera verò contrà, nunquam floret, sed conos tamen profert, Cupressi longi maiores. Resinam fundit laudatissimam.

Matth. not.

Idem Matthiolus reliquit suam reprehensionem Dioscoridis in post. com. Ital. quod miror: si enim lectio rectè restituta, à Matthiolo quæ occasio reprehensionis? Iconem exhibet in qua conis placent, bene respondentes nostris conis, quorum mentionem antè fecimus: an verò folia sint disposita prout pingit, non sine occasione dubitamus, quandoquidem aliter longè disposita pinguntur apud Rauwolffium, qui arborem virentem vidit: ille etiam nobis videtur suo nomine & nimiùm securè scribere duo genera esse, & cætera, quæ in Epitome tradit, de hac arbore, ab eo non visa, nec observata: Camerarius in Epitome modò dicta, & in hist. Germ. eius Iconem mutavit, quæ partim desumpta videtur ex Rauwolffio, contra tamen eius historiam: folia non sunt Abietis modo disposita, sed multa simul ex uno veluti nodo, prout demonstrat nostra Icon, quæ nobis absentibus est facta ad Iconem Camerarij: sed minùs concinnè.

Camer. reprch.

Matthiolus Cedrum magnam falsò bacciferam cum Dioscoride statuit, cùm conum eam gerere Guilland. in epistola ad Rosarium comprobarit. Ante omnia, inquit, conveniens est docere Cedrum magnam à Cedro simpliciter dictâ, quæ propriè Oxycedros vocatur, & Iunipero differre. Hanc siquidem & Iuniperum eandem esse arborem non recentiores solùm, sed etiam veteres quidam opinati sunt. Nónne quæ de Iunipero Theoph. refert, Plinius Cedro magnæ tribuit? Mirum minùs videri debet Gazam Cedrum apud Arist. Iuniperum convertisse. Illud fortasse leviùs cuiquam videri possit, Plinium Cedrum magnam cum Iunipero confudisse. Quis nisi vesanus non animadvertit Cedrum hanc eandem esse arborem cum illa, quam Theoph. fructum Myrti baccis æqualem ferre scriptum reliquit? Cedrus, inquit Theoph. nodosa est, halosa, & tortuosa, Iunipero non absimilis, verùm brevior. Sed quid quæso, egregii magnificique ex arbore Iunipero humiliore, nodosâ adhæc, halosâ, & materie tortuosâ constante strui poterit? trabésne, quibus magna ædium moles incumbit? an malus, quo nihil solidius, nihil firmius in navi esse condecet? an denique templorum valvæ, columnæ, tecta, deorum simulachra? profectò nihil hórum, ut Guilland. fert opinio. Quare alterius fuisse generis Cedrum istam nobilem fatendum est. Narrat porrò Plinius Cedrum maximam in Cypro ad undeciremem Demetrii succisam 130. pedum, crassitudinis verò ad trium hominum complexum. Comprobat id inprimis Theoph. Cedros in montibus Syriæ cùm longitudine, tum crassitudine præstantissimas exire, quippe quæ adeò crassescant; ut sint quas ulnæ hominum quatuor nequeant amplecti. Cæterùm Cedrum hanc Laricem esse, vel inde perspicuum fieri credit Guilland. quòd in hodiernum usque diem Larix copiosissimè in Libano nascatur, & altitudine excellat. Quod autem eum maximè movet, ut Cedrum Laricem credat, illud est, quia Dioscor. Agaricum ἐπὶ τῶν κέδρων nasci perhibet. At Agaricum in nullius alterius arboris trunco præterquam unius Laricis gigni, notius, quàm ut pluribus demonstrare sit necesse, dicit. Proinde corrigendum Plinium ubi legit: Galliarum glandiferæ maximè arbores Agaricum ferunt. Scribendum autem, Galliarum coniferæ, aut resiniferæ maximè arbores, Agaricum ferunt. Nam glandiferæ nullo modo genuinum Agaricum producere possunt, quicquid dicat Brassavolus. Huc accedit quòd Plinius toto opere semel κέδρον Laricem convertit, ut suboleviſſe Plinium sibi firmiter persuadeat, Cedrum quam Cedrelaten vocat, rectè Latinis, Laricem nuncupari, nec transversum quidem digitum arbores hasce à se discedere. Habes quid somniet Guil. de Cedro magna, quàm falsò Laricem pronunciat. Larici folia decidunt, Cedrus magna perpetuò viret. Rami Laricis deorsum propendent, Cedri magnæ sursū spectant.

Matth. erratum & alius. Cedrus magna. Oxycedros. Iun pota. Cedrus maxima. Larix est. Agaricus. Plin. corrigitur. Brassavolus taxatur. Guilland. notatur.

Paulus verò Hess. Defens. 11. pro Guill. increpans Matthiolum, quòd neget se scripsisse Cedrū magnam bacciferam ait, Nónne cùm Dioscorides Cedrū magnā bacciferā facit, ipse pro Cedro plantam bacciferam, per subiectam oculis Iconem proponit? Sed dicet Cedrum minorem, non maiorem eam esse, quam ille baccis onustam depingit. Quasi verò Cedrus Phœnicea minoris Cedri genus sit, quam maiori Cedro esse adscribendam liquidò, Dioscoridis testimonio, contra quàm censet Plinius, comprobatur. Etenim Dioscorides Cedrum magnam baccas Myrti magnitudine ferre ait, quam notam Plinius falsò minori Cedro reddidit, cúmque maioris Cedri eodem loco duo fastigia proponit, non maiorem Cedrum, sed minorem, imò ne Cedrum quidem, sed Iuniperum attingit, cui sanè Iunipero notas illas omnes, à Plinio Cedro maiori ibi redditas, Theoph. assignat, qui etiam Iuniperum eodem lib. Cedrum vocari ait, unde Plinii errorem profluxisse dubium non est. Sed utriusque authoris verba antè recitavimus, ex quibus palàm est, confudisse Plinium duarum plantarum, Cedri sc. & Iuniperi, notas, ídque nullo alio argumento, quàm quòd Iuniperum à Græcis Cedrum quoque dici apud Theophrastum legisset, & quæ propriè Cedrus erat ἄρκευθον, id est, Iuniperum etiam ab iisdem vocari in Theriacis Nicandri invenisset. Versiculus eius hic est: Nec te remedium lateat Polii herbæ, aut Cedri Arceuthis: quæ vox in communi significationis æstimatione, Iuniperi bacca nunc est, & nihilominus ille, cùm Cedrum dixisset, à Iuniperi appellatione baccam intulit, quam κεδρίδα dicturus erat. Quò fit, ut pro comperto habendum sit, Cedrum, Iuniperúmque mutua invicem appellatione quondam dici & significari solitas: quod eiusdem Nicandri antiquus interpres testatus est, dicens: ἀρκευθίν vocari fructum Cedri, quoniam & arbor ipsa ἄρκευθος dicatur: quâ voce posteriores in Iunipero tantùm usi sunt. Proindè mirum minùs videri debet, & Theodorum illum Gazam κέδρον apud Arist. animal. 7. cap. 3. & Theoph. lib. 3. de caus. pl. cap. 23. Iuniperum convertisse. Cæterùm ut Plinius Cedrum in magnam & parvam divideret, quod neminem ex Latinis Plinio antiquioribus, cuius monumenta ad nostram ætatem pervenerunt, fecisse constat, in causa fuit, vel quia Diosc. Iunipe-

Matth. taxatur. Cedrus magna non est baccifera. Cedrus Phœnicea magna. Plin. repreh. Iuniperus. Cedrus arceuthis. Cedrus Iuniperus quondam appellata.

rum in magnam & parvam discrevit, vel quia alius quispiam Plinio vetustior, Cedrum, quæ Iuniperus erat, eadem differentiâ maioris & minoris separavit. Nam qui Cedrum propriè dictam in magnam & parvam ante Galenum diremerit, ignoramus, etsi eundem Galenum in Hippocedro, seu Cedro magna iisdem erroribus, in quos Dioscorides prolapsus est, implicitum esse videamus, & Iuniperos Dioscoridis, nihil à Cedris Theophrasti differre putemus. Hactenus ille.

Galeni error.

An Cedrus An Abietis species? Negatur.

Inter Cardanum & Bellonium non parva controversia est, sítne illa arbor, quam in Libano vidit Bellon. pro Cedro, vera Cedrus, an potiùs Abietis quædam species? Argumenta negantia
1 veram Cedrum possunt esse huiusmodi. Primum. Isti est Cedrus, quam Theoph. lib. 3. cap. 12. ex sententia Veterum proponit: ut & quam Dioscorides, quæ scilicet arbor est magna, ex qua Cedria colligitur fructu Iuniperi. At hæ differentiæ quæ apud Theoph. significanter ad differentiam Iuniperinæ Oxycedrum & Cedrum simpliciter dictam arguūt, Arbori quam Bell. in Libano
2 vidit non conveniunt. Ergo. Arg. 2. Cedrus Cedrides baccas fert non conos, authoribus
3 Theophrast. Diosc. & Galeno. 3. Specie sunt, imò genere differentes arbores bacciferæ & coniferæ, non itaque in unum genus proximum aut spe-
4 ciem cogendæ. 4. Ad Abietes & Larices pertinet arbor Libani, non ergo ad Cedri genus. 5. Cedrinum oleum ex baccis fit, non ex conis
5 arboris Libani. 6. Quæ arbor in lectione sa-
3 cra apud Latinos & Græcos *Cedrus Libani* dicitur, ea Hebraicè vocatur *Oretz.* At hæc vox Pinum, vel Abietem, vel Laricem, vel Ornum magis signat, quàm Cedrum Theophrasti. Immò Rauvvolff. Cedri Libani iudex oculatus, indicat Larici similem esse, ut sit species quædam Laricis & non Cedri. Controversiæ igitur iudicium est, inquit Libavius, arborem Libani Cedrum Larignam, vel Laricis speciem esse, & Cedri nomen aliunde accepisse, cùm à Cedris propriè dictis toto genere distet. Atq; ut Cedrus Iuniperina appellabatur olim, ita Larix hæc Cedrina, vel Cedrus Larigna.

Abietis vel Laricis genus. *Orets.* *Laricis species.*

Cedrus Libania. Theoph. & Dioscoridi ignota.

Apollo rad. non. vocat hanc arborem Cedrum Libaniam, Hebraicámque: dicens, nos posse facilè assequi hanc non cognovisse, nec describere voluisse Theophrastum, vel illum secutum Dioscoridem: Plinium verò Iuniperis semen Cupresso simile addidisse, ac ad Libaniam, Hebraicámque Cedrum allusisse foliis capillatis, Lariceis, Pineisve brevioribus, minimè tamen aculeatis.

Pro cono Pini pictus Cedri conus. Loniceri error, & Ryffii. Cedrus Hebraica. Pet. Cresc. figmentum.

Lonicerus pingit conum Cedri, cum cono Pini, nec ab eo distinguit, quàm benè autém, iudicent lectores. Riffius quoque sub nomine Nucis Pini pingit in suis in Diosc. commentariis fructum Cedri Hebraicæ. Sic Pet. Crescent. pro Cedro, nescio quos floccos pingit. An Lacunæ Cedrus maior in insula Cypro proveniens, ex qua Salomon templum ædificavit?

Castor. Durant. κέδρος, *Cedrus*, *Cedrelate* proveniens in Syria in monte Libani.

An Cæsalpino fuerit Cedrus Libani & Magna, considerent lectores, & quam Cedrum intelligat per magnam, & per Syriacam Theophrasti, de quibus antea. Lob. & Penæ Adv. *Cedrus Libania & Palæstina, precelsa* Græcis, minùs verè à Matthiolo delineata. Lobelius in postremis figuram aliam proponit: sed si vera, quâ in re prior eius melior sit, quàm Matthioli, non animadvertimus. Had. Iun. Cedrus, Cedrus conifera, κεδρελάτη Plin. κέδρος, ... 'Nicand. interp. Arib. *bin.* Cederbaum / Belg. Cederboom / Gal. *Cedre*, *Cedre du Liban*, Ital. *Cedro*, Hisp. *Alerze*, Angl. Ceder tree. Et hæc est quam Hist. Lugd. Cedrum Phœniceam quoque appellat, aitque eam ... Theophrast. [vt Plin. interpretatus sit] Gazam ineptè Punicam dixisse, à Phœnice, quæ Syriæ pars, à qua etiam Syriaca. *Cedrelatem* quoq; nuncupari, quia procceritate τὴν ἐλάτην æquet: Dendrolibanum in Geoponicis. Pediculum per medium coni traductum, à quo post biennium squammæ defluunt, malè Bellonium scribere vocari *hastulam* à Plinio, cum illi *assula* legatur, non *hastula*, & Cedri nulla fiat mentio, sed Piceæ. Vsum & vires videndæ inter ea, quæ de Cedro diximus.

Cedrus Palæstina Matth. not. Lob. redarguitur. Cedrus Syriaca.

CVPRESSVS

Cap. XVI.



Descriptio. *Caudex.* *Materies.* *Folia.* *Galbuli.*

Inter arbores coniferas & resiniferas iure cōnumeratur, procero siquidem, recto, crassoq; caudice surgit Cupressus, cortice ferè spadiceo, materie firma, solida, odorata: supra medium in ramos abit, metam concursu suo effigiantes: folia Cedri retusæ, aut Sabinæ imbricatim connexa, perpetuò virentia: galbuli Iuglandis nuci pulvinato calice tectæ æquales confragosi, rimas agunt in clavata tubera dehiscentes, intér quorum commissuras semina continentur ruffa, sublongâ, altera parte rotunda, alterâ acuminata, semiculmo latiora medullâ donata. Sapor acerbus, qui potissimùm in conis elucet. Lignum pallidum, aut rubescens, nec cariem sentit, nec teredinem, firmum, durum, vndulis nonnihil crispatum, micis saturatioribus; nunc longis transversísque, nunc parvis, punctorum instar, variantibus. Illi Odor suavis: sapor verò vix ullus excellens, præterquam in cortice, qui evidenter linguæ offert adstrictionem cum amarore, eoque haud ingrato in veteri quod excessit triginta annos.

Semina. *Sapor.* *Lignum.* *Odor.*

Cæsalpinus sic describit: Cupressus arbor est quàm iuxta sacras ædes serunt ornatûs gratia, in rectitudine tantùm crescens, more Abietis & Piceæ: ramis densè circumvestientibus, modò fastigiatis: quæ fœmina vocatur: modò ad latera sparsis, quæ mas: foliis nullis, sed ipsamet germina tenuiter Foeniculi modo scissa: folia videntur pulposa, insunt tamen in nuper nascentibus foliola brevia, acutave, sed hæc in adultis degenerant in brevissimas veluti squamas totos surculos convestientes: amentaceum quid exile fert, in summis germinibus, conum Nucis magnitudine ex crassis & lignosis squamis constantem, quibus

Descr. Cæsalpini. *Rami. Sexus discrimen. Folia.* *Conus.*

Semina. Lignum. bus dehiſcentes parva quædam ſemina decidunt. Lignum odoratum, & reſinoſum, non ſentiens putredinem.

Mas & fœmina Vita longa. Olim nonnullos ſimplicium medicamentorum inveſtigatores in dubiu n vertiſſe conſtat, num Cupreſſus mas ex fœmina quoq; proveniret. Sed adhuc ipſo Theophraſt. id atteſtante plerumque Cupreſſum quoque ex fœmina marem provenire affirmant. Neque hæc inter proceras erectáſque brevem habet vitam. *Mas infœcundus. Semina parva.* Mas omninò infœcundus eſt, & fœminæ pleræque ſteriles. Arborum quoque quarundam ſemina [ſcilicet δυσόρατα καὶ μικρά] parvula, vixque viſu percipienda ſunt, ſeu Cupreſſi. *Fructus.* Huius enim fructus non id totum eſt, quod pilæ ſpeciem gerit, ſed quod cono innaſcitur, prætenue [λεπτὸν] exile [ἀμενηνὸν] & quaſi Laricis *Pityodes.* [πιτυῶδες] ſeminiproxi mum: id verò pilula ſua dehiſcente evolat, & legi proinde non niſi ab experto homine poteſt. Exemplaria Aldinum & Baſileenſe legunt πιτυῶδες: Gaza vertit Laricis, vti *Pityodes. Scalig. legit πιτυρῶδες.* ſæpiùs πίτυν Laricem interpretatur., Scaliger verò legit πιτυρῶδες, furfuraceum, quod an bene reſtitutum adhuc dicere non poſſum, quia ſemen Cupreſſi maturum non tale: præterea comparat fructum Cupreſſi cum fructu πίτυος. Seminum verò ipſorum nullus terminus eſt: Alia.n.cũ pulpis [cum eo quod ambit] defluunt: alia verò vt Pini Picoſæ & omnium Coniferarum Conis adhuc pendentibus proſiliunt, vaſaque ipſa inania relinquunt: In iſtis verò vt in aliis omnibus perpetuò virentibus ſerò perficiuntur: ſuntque exilia *Semen exile membranaceum.* membranacea. Huic aliiſque in quibus aliquid ineſt pinguedinis vt Oleæ & Cedro ligna Auſtrino Cœlo exudant quod quidem prodigium & *Prodigia.* oſtentum eſſe creditur. Punica enim, & Ficus, *Auctu difficiles.* & Vitis, auctu faciles: Palma & Cupreſſus difficiles. *Cupreſſus cæſa regerminat.* Cupreſſus cæteris quidem in locis ſemine provenit, in Creta autem inſula etiam trunco, ut montoſa in Tarra. Apud has enim Cupreſſus cædua [κλειζο ένη] eſt, quæ ex cæſura [ἀπὸ τομῆς] germinat modis omnibus præciſa: nam & ab terra, & parte media, & ſuperna: alicubi etiam ex radicibus germinat, ſed raro. *Perpetuò virens.* Viret ex vrbanis Cupreſſus quoque perpetuò. *Agro Cyrenensi.* In Cyrenenſi autem optimè prodit, oleúmque plurimum fit. *Loca quæ amat.* Cupreſſum verò loca fervida magis habent, ut Creta, Lycia, Rhodus. *Folium carnoſum.* Huic folium carnoſum. Quin & minùs fœcundæ ſœcundioribus, & deteriùs fructificantes, probiùs fructificãtibus magna ex parte firmiores, niſi aliquo in genere mas fructuoſior eſſe ſoleat, vt alias quaſdam affirmant, & Cupreſſum. Natura quidem perpetua Cupreſſus, ſed inter cæteras diuturnior videtur: itaque in Epheſo cupreſſina materies, ex qua valvæ templi nuper conſtructi Dianæ, quatuor ętates reſervata duravit. Sola hæc nitorem etiam recipit, ideóque ex hac condere operum lautiora conſuevere. *Fimum & aquam non concupiſcit.* Ex reliquis poſt Cupreſſum ac Thuiam, Aliæ plantarum magis fimum & aquam diligunt, aliæ minùs: vt Cupreſſus, quæ nullo pacto fimum nec aquam concupiſcit, ſed etiam emori dicitur, ſi copioſè novella rigetur. Itaque in Creta inſula montibus Idæis, Leucíſque vocatis ſuper ſumma, quibus nix nunquam deeſt, Cupreſſum comperiri affirmant. Et hæc ſunt, quæ paſſim reperire licet apud Theophraſtum, ex tranſlatione Gazæ.

Cupreſſus advena. Natura moroſa. Quæ verò iam ſequuntur, ex Plinio collegimus. Cupreſſus advena, & difficillimè naſcentium fuit, ut de quâ verboſiùs, ſæpiúſque quàm de omnibus aliis, prodiderit Cato. Natu moroſa, fructu ſupervacua, baccis torva, folio amara, odore violenta, ac ne umbrâ quidem gratioſa, materie rara, ut penè fruticoſi generis, Diti ſacra, & ideò funebri ſigno ad domos poſita. *Materies rara. Fœmina.* Fœmina ſterilis diu. Metæ demùm aſpectu non repudiata, diſtinguendis tantùm Pinorum ordinibus: nunc verò tonſilis facta in denſitate parietum, coërcitáque gracilitate perpetuò tenera. *Tonſilis.* Trahitur etiam in picturas opere hiſtoriali: venatus claſséſve, & imagines rerum tenui folio, brevíque & virenti ſuperveſtiens. *Duo genera Plinio.* Duo genera earum. Meta in faſtigium convoluta, quæ & fœmina appellatur. Mas ſpargit extra ſe ramos, deputatúrque & accipit vitem. *Vitem recipit. Aſſeres.* Vtraque autem immittitur in perticas, aſſeréſve amputatione ramorum, qui XIII. anno denariis ſingulis væneunt. *Silva dos filiarum. Plantaria.* Quæſtuoſiſſima in ſatus ratione ſilva, vulgóque dotem Filiarum antiqui plantaria appellabant. *Creta. Tarentina Catoni.* Huic patria inſula Creta, quanquam Cato Tarentinam eam appellat, credo, quòd primùm eò venerit. Et in Ænaria ſucciſa, regerminat. Sed in Creta quocunque loco terram moverit quiſpiam, niſi ſeratur alia, hæc gignitur, protinúſque emicat. *Spontanea.* Illa verò etiam non appellato ſolo, ac ſpontè, maximéque in Idæis montibus, & quos Albos vocant, ſummíſque iugis, unde nives nunquam abſunt, plurima: quod miremur, alibi non niſi in tepore proveniens, & nutricem magnopere faſtidiens. Nec terræ tantùm natura circa has refert, aut perpetua cœli, verùm & quædam temporaria vis. Imbres aliquæ plerumque ſemina afferunt, & certo fluunt genere, aliquando etiam incognito: quod accidit Cyrenaicæ regioni, cùm primùm ibi Laſerpitium natum eſt: ut in herbarum natura dicemus. *Locus:* Nata eſt & ſilva urbi ei proxima imbre piceo, craſsóque circiter urbis Romæ annum CCCCXXX. In Oriente poſt Terebinthum & Lentiſcum optimam tenuiſſimámque fundit reſinam Cupreſſus, acerrimam ſapore. *Reſina.* Fit & ex hac Oleum, quod Caryinon vocant. *Oleum.* Hæc verò aquas odit, ut Iuglans, Caſtanea, Laburnum. *Aquas odit. Folia non decidunt.* Sed nec decidunt folia Cupreſſo, quæ carnoſa ſunt. *Folia carnoſa.* Trifera eſt & Cupreſſus. *Trifera. Baccæ.* Namque baccæ eius colliguntur menſe Ianuario, & Maio, & Septembri, ternáſque earum gerit magnitudines. *Cariem vetuſtatémque nõ ſentit.* Cariem vetuſtatémque non ſentit Cupreſſus, nec rimam fiſſurámque ſpontè capit, unde maximè æterna putatur. Sicut valuæ ſunt è Cupreſſo, & iam quadringentis propè annis durat materia omnis novæ ſimilis. *Valvæ antiquiſſimæ.* Hoc quoque notandum valvas in glutinis compage quadriennio fuiſſe. Cupreſſus in eas electa, quoniam præter cætera uno in genere materiæ nitor maximè valeat æternus. *Simulachrum antiquiſſimũ.* Nonne ſimulachrum Vejovis in arce è Cupreſſo durat, à condita urbe quingenteſimo primo anno dicatum? ſiquidem adverſus cariem tineáſque firmiſſima. *Grana parva.* Minimis granis conſtat ſemen Cupreſſi, ut vix perſpici quædam poſſint, non omittendo naturæ miraculo, è tam parvo gigni arbores, tanto maiore Tritici & Hordei grano ne quis Fabam reputet. Ergo è Cupreſſo fœmina (mas enim ut diximus non gignit) pilulæ collectæ, quibus docui, menſibus ſiccantur Sole, ruptæque emittunt ſemen, formicis mirè expetitum: *Mas ſterilis. Formicarũ cibus.* ampliato etiam miraculo, tantuli animalis cibo abſumi natalem tantarum arborum. *Serendi tẽpus & modus.* Seritur menſe Aprili, area æquata Cylindris, aut volgiolis, denſum: terráque cribris ſupercernitur pollicis craſſitudine. Contra immane pondus attollere ſe non valet, retorquetúrque ſub terra. Ob hoc parcitur veſtigiis. Leniter rigatur à Solis occaſu in trinis diebus, ut æqualiter bibat; donec erumpant. Differuntur poſt annum dodrantali filo, cuſtodita temperie, ut viridi cœlo ſerantur,

Mirum de Cupresso. ac sine aura. Mirúmque dictu, periculum ei tantùm die est, si roraverit quantulumcunque imbrem, aut si afflaverit. De reliquo tutæ sunt, perpetua securitate, aquásque postea odêre. *Culturam odit.* Nec aquam solùm aspernatur, sed & fimum, & circumfossuram amputationémque, & omnia remedia odit: quinetiam necatur. Hanc quidam Creticam dixerunt. Floret post Laurum Cupressus. Hactenus Plinius. *Cupressus Cretica. Florendi tempus.*

Matth. & Lacun. notantur. Ineptè scribit Matthiolus, eiúsque figmentum secutus Lacuna, Cupressi semen adeò minutis granis nasci, ut atomis comparari possit, atque ob id ægrè perspici, suam temeritatem demonstrantes, talia enim non viderunt semina: ea si in conis considerassent, non sanè talia scripsissent, aut si saltem legissent, quod scribit Scaliger, contra Theophrastum, cum abuti nostris sensibus. *Theoph. reprehenditur.* Semina [illegible], quod in descriptione diximus, sunt maiuscula, sublonga, semiculmo latiora. Meritò igitur in Hist. Germ. tantam seminum tenuitatem omisit, quæ tactu non possint, ne dum visu distingui.

Dod. Icones duæ. Pena taxatur. P. Cresc. not. Dodon. Lat. in fol. duas habet Icones, primæ titulus est Cupressus, alteri Cupressi ramus cum fructu, quæ Lobelij est. Apud Bellonium prava est Icon. Sic Pet. Cresc. pro Cupresso nescio quæ farcimina ramis affingit.

Nomina linguarum. Cupressum Virgil. Cyparissum vocat, Offic. Cypressum, Græci κυπάρισσος & κυπάριττος. German. Cypressenbaum / Belg. Cypressenboom. Gall. Cypres, Ital. *Cypresso* & *Cupresso*, Hisp. Castil. & Angl. Cipres, Bohem. Cypriß, Hung. Cypros fa. Arab. (addit Lacuna) *Serin*, Catal. *Ciprer*, Portug. *Aciprefte*.

Etymon. Dicitur autem κυπάρισσος, ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους, à partu ramulorum parilium (ut inquit Didymus) vel quòd ex æquo & ramos & fructus erect. *Charites.* Vocatas etiam cupressos χάριτας idem prodidit, quòd nobis essent oblectamento, vel quòd charites nobis aspectu sint iucundo.

Munst. notatur. Non rectè interpretatus est Munsterus illud Ezech. 31. ubi Hebraicè scribitur *Erez*, vertit enim ipse Cedrum, cùm tamen scriptum sit Græcè κυπάρισσος. *Berochim Hebr.* Vbi porrò Cant. 1. legitur Hebr. *Berochim*, scribit Forsterus esse, qui velint Cupressum, ipse autem intelligit Fraxinum, ut copiosiùs annotatum alibi. *Fructus σφαιρίον. Varro corrigitur.* Fructum Cupressi, Theophrasti & Dioscor. authoritate motus Turnebus, σφαιρίον τῆς κυπαρίσσου, *globulum Cupreßi* vocat, ac ideò Varronem emendandum putat, qui Galbulum vocet, dicens lib. 1. c. 40. *Galbuli.* Semina quædam ad oriendum sunt usque adeò parva, ut sint obscura, ut Cupressi, non enim Galbuli, qui nascuntur, tanquam pilæ parvæ corticę (corticeæ) id semen sunt, sed in his intus primigenia semina dedit natura. *Nux aut pilula Cupreßi.* Meliùs igitur faciunt, qui Nuces appellant, aut pilulas Cupressi cum officinis. Germ. Frucht vom Cypressenbaum. Belg. Cypressnoße, Gallicè, *Noix de Cypres*, Ital. *Noccivolo di Cypresso*, Hisp. *El agalla del Cypres.* *Pelecyma Aetio Prisma.* Ætius Cupressi scobem & ramenta πελεκήματα, aliàs etiam πρίσματα vocat.

Epitheta. Eam cum Poeta nominabimus *coniferam, lævem, acutam, arduam, teneram, ploratam, alticomam, rorantem, odoram, viridem, celsam, nigram, odoriferam, deploratam, viridantem, Stygiam*, & cum Ovidio *feralem*: *Feralis.*

Funeris ara mihi ferali cincta Cupressu.

vt & *acutam*,

Vallis erat piceis & acuta densa Cupressu

Mæsta. cum Sylio *mæstam*:

At ferale decus mæstas ad busta cupressos,
Funereas.

Funesta. Dicitur etiam eadem *funesta*, eò quòd & tardè crescat & succisa non repullulet: quapropter funebri signo ante defunctorum ædes eam posuere Maiores, vnde Daniel Cerot.

I puer & postes funestâ cinge cupresso.

Trifera. Licebit & *triferam* cupressum cognominare, ter siquidem in anno fructus eius colliguntur, Ianuario scilicet, Maio, & Septembri.

Æquivoca. Cupressus mas & fœmina. Cæterùm, uno cupressi nomine *mas* & *fœmina* comprehenditur. Cupresso similis quoque *Thya*, seu cupressus silvestris Theoph. cuius fructum esse *Abbel orientalem* credimus, de quo mox. *Abbel fructus Orientis.* Cæsalpini autem Sabinam, vulgarem arborem in maritimis, crassiorem Iunipero, quam Dioscoridem in codice Hermolai Iuniperum maiorem vocare ait, seu cupressum silvestrem, Theophrastum etiam Iuniperum; licèt ab aliis cedrum vocari testetur Dioscorides, nos cedrum Lyciam retusam Bellonii facimus. *Cedrus Lycia retusa Bellonio.* Thuia item apud Theoph. authore Cæsalpino, ad cupressum reduci oportere videtur, de qua hoc lib. cap. de Thuia & cedro Atlantis montis. *Thuia.* chamæcyparissum etiam, quasi pumilam cupressum vocant, vulgò *du Cypres*, quod quasi sit cupressi arboris. *Chamæcypariss.* Sunt qui hanc Abrotanum fœminam esse putent, de qua suo loco, sub chamæcyparisso.

Locus & tempus. Frater C. Bauh. misit nobis Lutetia arbusculas Cupressi quas plantavimus in horto Ill. C. VV. Montbelgardi. Lutetiæ sanè copiosas & pulchras vidimus arbores magnas variis in hortis. Monspelii abundat ad magnam excrescens altitudinem, ferens nuces Autumno, quæ durant per totam Hyemem & Aestatem. In Italia etiam frequentem observavimus, ut Venetiis, Patavij, Mantuę, Veronæ in cœnobio al frati d. S. Ioan. de monte, ubi vestigia antiqui Theatri apparent. Lugduno D. Vinat insignis Pharmacopæus misit ramos, quos plantavi in horto Ill. C. VV. Teste Turnero in Anglia in horto, cui Sion nomen, copiosa. Odere [inquit Matth.] Cupressi flumina, lacus, omnésque aquosos tractus, quo fit, vt in eiusmodi locis sata, statim inarescat. *Loniceri error.* Quod si rectè scivisset Adamus Lonicerus, non tam facilè, vt puto, scripsisset, Cupressum humidis gaudere locis. Hinc rectè Bellon. Cupressus tametsi advena & difficillimè nascentium fuerit, tamen nunc tam mares, quàm fœminas vulgò satas, præcipuè apud Turcas, non in hortis modò, in quibus vbique cœpêre propagari, verùm etiam in agris seri & collibus solere comperio, ita vt circa Byzantium cólles Cupressis pubescere videas, quemadmodum etiam in vineis & sepibus. In Creta Cupressorum silvas nequaquam comperias, sed sparsim hîc vnam, ibi aliam in abruptissimis locis, aquas enim odit. *Aquas odit.* Bellonio assentitur C. Bauh. apud Matth. ita scribens: Cupressus apud Italos in cœmeteriis colitur, cùm funebris arbor olim fuerit habita: plurimas vidimus non longè Patavio in colle circa Eremitarum cœnobium: apud nos [Basileæ] sæpe licèt ex semine germinarit Iuniperinis foliis, non tamen ad aliquam altitudinem pervenit. *Vires & usus ex Diosc.* Cupressus, inquit Dioscor. adstringit, refrigerat. Cuius folia cum passo & modica Myrrha pota, vesicæ, fluidæ & vrinæ difficultati auxiliantur. *Vrina. Pilula. Alvi fluores.* Pilulæ verò contusæ, & cum vino potæ, ad sanguinis reiectionem, & dysenteriam, alvi fluxionem, erectâ cervice spirationem, & tussim commodant. Sed & decoctum ipsarum idem fac[illegible] [illegible]olliunt etiam duritias, contusæ cum Ficu, [illegible]s narium sanant. *Polypi narium.* Removent item [illegible], cum aceto coctæ & cum lupinis [illegible]unt & intestinorum Hernias impositæ *Hernia.*

Folia. Culices. positæ. Sed & folia eadem faciunt. Putantur etiam culices fugare pilulæ cum coma suffitæ. At folia *Vulnera.* trita imposita, vulnera glutinant: supprimunt & sanguinem. Cum aceto autem trita, capillos tin- *Capilli. Erysypelas. Herpes. Carbunculus.* gunt. Imponuntur etiam per se, & cum polenta ignibus sacris, herpeti proserpenti, Carbunculis & oculorum inflammationibus. In ceratum verò ammixta si imponantur, stomachum corroborant. *Vires ex Galeno. Vlcera. Temperamentum.* Eadem ferè à Galeno traduntur: Cupressi folia, germina, pilulæ, recentes & molles, magna vlcera conglutinant, in duris corporibus: ex quo clarum est, quòd resiccandi vim habeat absque insigni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gustus testificatur. Apparet enim in ea levis quędam acrimonia, sed plurima amaritudo, multóq; etiam plus acerbitatis in tota planta est. Tanta ei inest acrimonia, caliditásque, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati, ita vt nullam tamen mordicationem, aut caliditatem in corporibus efficiat. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibúsque affectibus humiditates innoxiè, tutóque depascitur, atque absumit, cùm quæ calefaciunt simul, desiccántque, eas quidem quæ contentæ sunt, absumant, cæterùm acrimonia & *Enterocele.* caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuvat: siquidem exsiccat, robúrque addit, corporis partibus præ humiditate laxis: Quidam ea vtuntur *Carbunculi. Herpetes. Erysipelata.* ad carbunculos & herpetes, polentæ miscentes, tanquam absumente citra excalefactionem eos morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad Erysipelata vtantur, admista nimirum polenta cum *Folia conservant a vermiculis. Oleum Cupressinum.* aqua aut oxycrato aquoso. Cupressini vini faciendi modum docet Dioscor. cap. de Cedro antiquorum. Semina Cupressi (autore Plinio) foliis tusis si misceátur, non sunt vermiculis obnoxia, nec si interlunio ferantur: Cupressinum oleum eosdem effectus habet, quos Myrteum & Citreum. *Scobs. Lignum.* Ætius verò (teste Cornario) scobem & ramenta Cupressi ad corporis bonum colorem inducendū vsurpat cum oleo. Ligni etiam vsus aliquando ex Italia petitur ad mensas & tabulas & alveolos ex- *Vrinæ ardor.* tornandos, & maximè odoris gratia. Sed & efficaciores sunt nuces, inquit Lonicerus, foliis: folia ex aceto decocta ad vrinæ adorem bibuntur. Galbuli recentes contusi vino macerantur, quod *Hæmoptoici* hæmoptoicis benefacit bibitum. Nuces ex aceto decoctæ dolori dentium subveniunt. Contusi *Calculus.* corticis pulvisculus ex aqua Sãbuci stillatitia ebibitus calculum tam vesicæ, quàm renum pellit. Tradit Matth. Cupressi folia in vino cocta, addita pauxilla Myrrha, ebibita auxiliari involuntariæ mictioni, & stranguriæ. Quæstuosissima, ait Bellon. Cretensibus esse solet Cupressus, quòd eius materiam affatim externis divendant. Caudices Cupressorum Cretensium ex crassitie comproba- *Latitudo Cupressinum.* bis, quòd vel arcas ex asseribus quatuor pedum latas videre possis. Cùm autem Cupressi materies oleosa, & veluti resinacea sit, pici faciendæ, Tedæ modo, idonea esse creditur, quæ vel ex hoc maximè laudatur, quòd neque vetustatem, neque cariem sentiat, & bonum semper odorem spiret. Sed hoc habet peculiare in Creta, quòd ab incolis succisa, ex cęspite tamen regerminet, vt nepotes, *Cædua silva. Strangurie.* stolonésque ex radicibus cæduæ silvæ modo procreentur; qui tandem in maximas arbores excrescunt.

Neander notatur. Nunc quod periculi plenum est, monêre sanè oportet. Credere scilicet iis, qui de plantis scribunt, nec Medici sunt. Si Michael Neander Medicus fuisset, ille priusquam categoricè Physices suæ part. 1. scripsisset, cupressi lignum frigidū esse, id degustasset, olfecisset, ac considerasset, quæ Galenus scripsit de temperamento eius, & quæ Plinius de resina, quam acerrimam esse statuit. Inter ligna frigida etiam recenset VVeckerus cupressi lignum, cùm tamen insignis odor & acrimonia demonstret esse calidum. *VVecker. taxatur.*

ABHEL FRVCTVS ORIENTALIS.

Cap. XVII.







GVILANDINVS nuper in Syria, Ægypto & Arabia annotavit, ac Bellunēsis alicubi literis commentatus est, Abhel fructū esse in toto Oriente notissimum, pilularū cupressi magnitudine, colore ruffo in nigrum declivi, qui ex arbore sui generis Cupresso simillima decerpitur: *Abhel Orientalis.* Vim ei eliciendi menstrua, & fœtus emortuos ex vtero eiiciendi, longè omniū validissimam: Ni verò Θεῖον vel Θύον, vel Θύα, Trogetes, Citrum, & Cedrus arbor ab Homero, Theoph. Diosc. Strabone, Plin. Martiale, & Dione historico appelletur, nihil se porrò de ea exploratum habere: Avicennam & Serapionem Abhel Sabinæ fructum si pronuncient, longiùs à veritatis agnitione descissere, quòd vniversus hodie Oriens arborem toto cœlo ab vtraque Sabina disparatam Abhel appellare soleat. Hinc facilè Clusius in Guilandini sententiam concesserit, plurimùm ad Thyiæ historiam à Theophrasto proditam, accedere arborem, cuius fructus Abhel: Talem autem Habhel nomine insignitum fructum sibi dedisse scribit Bernhardum Paludanum Enchusianum Poliatrum è peregrinatione sua, Syriaca & Ægyptiaca reducem. Eundem etiam fructum Abhel Thuyæ Theophrasti tribuit Camerarius. *Vis. Thya. Trogetes. Citrus. Cedrus. Avicenna & Serapions Abhel non est Sabinæ fructus. Abhel ad Thyā Theoph. accedit.*

THVIA ET CEDRVS ATLANTIS MONTIS.

Cap. XVIII.

INCOGNITA hodierno die lateret, ni ex Historiis palàm fieret. Quare non piget pro virili studioso lectori eam ex veteribus & recentioribus manifestare. Homerus igitur: Odyss. 5. hæc pauca literis consignavit.

Τηλόθι δ' ὀδμή,
Κέδρου τ' εὐκεάτοιο Θύου τ' ἀνὰ νῆσον ὀδώδει.

De longinquo autem odor,
Cedrique siccæ Thyique per insulam spirabant ardentium.

Ac mirum quidem alicui hoc videri posset, cur dicat ardentium, cùm Theophrasto teste, perpetuò vireat ex silvestribus Θύα, & sic eius natura ad *Perpetuò viret.*

Thuia Theoph. *Thyodesteron*

ardendum minùs idonea sit & habilis. Sed mirari cessibit, si fructum eius Fabæ magnitudine resinosum esse & sulphurosum, vt & arborē ipsam, ex Theophrasto intelligat [εὐωδέστερον Plin. odore jucundiorem: Gaza verò, qui vertit sulphurosum, legit θειωδέστερον Dalech.]

Locus. *Excelsa.* *Gazæ versio suspecta.* *Locus.* *Fructus.* *Cupress. silv.* *Contignationes* *Duratio.* *Radix crispa.*

Cæterùm est hæc tardissimo ferè omnium germine. Montium enim cacuminibus, locísque algētibus, quamvis excelsa, enascitur. Sed hunc locum (inquit Bellon.) de Thuia arbore, mendâ carere non puto, quod quivis facilè percipiet, si Græcum exemplar contulerit. Siquidem quod à Theophrasto Thuium, ab aliis verò Thuia appellatur, apud Ammonis Phanum atq; in Cyrenensi agro nascitur, formâ Cupresso simile, cùm ramis, tum foliis, caudice, fructúque: vel potiùs ceu Cupressus silvestris. Copiosam, vel vbi vrbs hoc tempore est, comperiri affirmant: atque etiam memorant contignationes quasdam vetustissimas Thuiæ: perdurat enim materies hæc incorrupta omninò. Radice huius arboris nihil crispius, eáque pretiosa opera conficiunt. Huius quoque ligni meminit Dioscorides, qui dicit: Agallochum lignum est, quod ex India & Arabia affertur Thyino ligno simile, punctis notatum [ἐστιγμένον, Matth. Sed legendum fortè ἐσφιγμένον. Nam huius vocabuli nullam mentionem faciunt, nec Oribas. nec Paulus, nec Serapio] Fuchs. ἐσφιγμένον, constrictum, compactum.

Thuia Plinio. *Arbor Cedri. vel Citri.* *Ciceronis mensa.* *Mensurarum amplitudo.*

Fusiùs Cedrum montis Atlas & Thyam arborem prosequitur Plin. l.13.c.15. Atlas, infit, mons peculiari proditur silva. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor Cedri [Citri legendum vult Goropius] & mensarum insania, quas fœminæ viris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo ævo empta H-S.X. Memoratur & Galli Asinij, H-S.XI. Venundatæ sunt & duæ, Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit H-S.XV. alteri paulò minùs. Interiit nuper incendio à Cethegis descendens, H-S.XIIII. permutatâ latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, vnius commissæ ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniæ Ptolomæo, quatuor pedum & semi-pedis per medium ambitum, crassitudine quadrantali: maiúsque miraculum in ea est artis latente iunctura, quàm potuisset esse naturæ solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris Liberto cognomen trahentis, tribus sicilicis infra quatuor pedes, totidémq; infra semi-pedem crassitudinis. Quâ in re non omittendum videtur: Tiberio principi mensam quatuor pedes sextante & sicilico excedentem, tota verò crassitudine sescunciali, operimento laminæ vestitam fuisse, cùm tam opima Nomio liberto eius esset, cuius materia erat Tuber, hoc est, radicis vitium, maximéque in eo laudatum, quòd sub terra totum fuerit, & rariùs quàm quæ supernè, quæque gignuntur etiam in ramis: propriéque quod tanti emitur, arborum vitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem Cupresso fœminæ etiamnum silvestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons vocatur citerioris Mauritaniæ, qui laudatissimam dedit Cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice variis. Illud oblongo evenit discursu, ideóque *Tigrinæ* appellantur. Hoc intorto, & ideò tales *Pantherinæ* vocantur. Sunt & vndatim crispæ, maiore gratiâ, si pavonum caudæ oculos imitentur: magna verò post has gratia extra prædictas crispis, densa veluti grani

Materia Tuber. *Cupresso similis odorata* *Tigrina. Pantherina.*

Apiata. *Locus Plin. correctus.* *Papavera.*

congerie, quas ob id à similitudine *Apiatas* vocant. Summa verò omnium in colore. Hic maximè mulsi placet, suis refulgens venis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis, ac iuvant plura quoque in vna mensa vitia. Item lignæ venæ similitudo, vel coloris & quibus maximè obnoxias fecêre æstus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena [meliùs Murrhena, vel Murrhina] ac nigro transcurrens limite, variisque corticum punctis apprehensus Papaverum modo, & in totum atro propior color, maculæve discolores. Virides terra condiunt Barbari, & illinunt cera. Artifices verò frumenti acervis imponunt septenis diebus, totidem inter missis: mirumque, ponderi quantum ita detrahunt. Naufragia docuêre nuper, hanc quoque materiam siccatam mari, duritie incorruptâ spissari, nec ullo modo vehementiùs. Nutriuntur optimè, splendescúntque manu siccata siicatæ à balneis maximè: nec à vivis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoque paulùm videtur.

Dalech. Plinium notat de Circe & Calypso. *Cedrus odorata Virgilio.*

Et cap.16. Thya arbor, quæ nota etiam Homero fuit, θεῖον [alij θύον, & θυῖον leg.] Græcè vocatur, ab aliis Thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in deliciis (fallitur Plin. De Calypso, non de Circe id Homerus scripsit. Hanc ut pro illa citaret, fortassis in causa fuerunt hi Virgilij versus:

Proxima Circeæ raduntur littora terræ,
Dives inaccessos ubi Solis Filia lucos
Assiduo resonat cantu, tectisque superbis
Vrit odoratam nocturna in lumina Cedrum.

Plinij error. *Leopardo olens Cedrus.* *Libanos θυώδης.*

notante Dalech.] Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cùm præsertim [in versibus Homericis ineptè Plinius pro voce Græca θύον, Laricem interpretatur] eodem versu cedrum [Laricé nve, Guilland. legit. Vide Leopardum c.6.lib.3.& Virgilium:

Robora nec cuneis, & olentem scindere Cedrum,
Nec planstris cessant vectare gementibus Ornos.

apud Athenæum p 231. vers.38. Empedocles λίβανον θυώδη vocat, suaviter olentem.

Σμύρνης τ' ἀκράτου θυσίαις, λιβάνου τε θυώδους.

Theoph qua ætate scripserit. *VsusThuiæ.* *Radix crispa, & pretium.* *Locus.* *Ciceronis mensa.* *Alia arbor. Citria arbor.* *Malum execratum.*

Dalech.] Laricémque unà tradat: in quo manifestum est de arboribus tantùm locutum. Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit, quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quadragesimum gesta sunt annum, magnum iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex eo referens templorum veterum contignationes, quandámque immortalitatem materiæ in lectis, contra vitia omne [omnia M. & C.H.] incorruptæ. Radice nihil crispiùs, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborem [mirum, cùm idem Theophr. scribat hist.lib.4.cap.1. Thuiam in montium cacuminibus, & locis algidis nasci.] circa Hammonis delubrum. Nasci & in interiore [inferiore M.] Cyrenaicæ parte. De mensis tamen tacuit, & aliàs nullius ante ciceronianam vetustior est memoria: ex quo novitiæ [quę novitiæ apparent C H. quæ novitia apparet M.] apparent. Alia est arbor [citriam, sive Assyriam malum intelligit, Dalech.] eodem nomine, malum ferens [tenens M] execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expetitum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosiùs. Huius arboris mentionem fecisse videtur Virgil. idque asserente Dalechampio.

Malum felix.

Media fert tristes succos, tardúmque saporem
Felicis mali, quo non præsentius ullum
Pocula si quando sævæ infecêre novercæ.

Sed nemo inficias ibit arborem, ex qua celebres mensæ fiebant, & Thuiam, & Thuium, θύιον, θεῖαν, & θύαν, alibi etiam θύινον, θύιαν, & θυίαν passim & citrum & Trogeten, à Theoph. & Plinio, vel Roberto Constantino teste, dictam esse, quibus addit Gesnerus idioma Germanicum Ein frömbder wolgeschmackter baum / cui proximum sit lignum, quod Galli *Madarum* vel *Madrum* vocent, quod idem vult Ruell. An verò tale lignum extet odoratum, quod in Gallia Gallicè dicatur *Madré*, videant qui eam inhabitant, nos equidem tale quod ignoramus. θείαν verò cum diphthongo legi, confirmat Gorop. in Vertumno apud Diosc. cap. de croco, qui Ruellium erroris quoque meritò incusat, quòd eo loco, longè ab autoris mente aberrans verterit. Gaza etiam perperàm transfert Tyium, vt & in codice Theophrasti πύον corruptè legitur.

Madarum. Ruell. taxatur. *Gaza notatur.*

Cæterùm, inquit Anguillara, Cedrus Atlantica, non mihi videtur alia quàm Thuia, vel Thia, quamvis in diversis capitibus de iis scripserit Plinius: ille enim plantas non cognovit, sed ex diversis libris sua concinnavit. In Plinio de Thya error ab eo commissus, vel textus corruptus: dicit enim Homero notam arborem Trogeten, quę aliis dicitur Thya, quod falsum, siquidem Homerus non meminit Trogetes [nec id dicit Plin.] sed Thyæ: Dicit præterea Homerum intellexisse cedrum & Laricem, quod etiam falsum.

Plinius plantas non cognovit. *Plinij error.* *Trogetes.*

Eiusdem opinionis cum Anguill. est Matthiolus, dicens in Diosc. cum magnis figuris: Sunt qui dicant, & rectè quidem cedrum Atlanticam à Thuia sive Thya de qua Theophr. nihil differre. Quamobrem Plinium redarguunt, quòd simul ac de cedro Atlantica disseruit, illicò caput proprium de Thuia scripserit, tanquam de arbore diversa, verùm longè aliter se habet sententia nostra: nam diligenter Plinij lectionem enucleantibus palàm apertissimè fit, Thuiam Plinio nil aliud designare, quàm Atlanticam cedrum. In antiquis codicibus Plinianis Thuiæ caput à Mauritana cedro separatum non est, quod manifestè arguit, Plinium adhuc cedri historiam prosequi de Thuia agentem, quemadmodum & ipsi verba clarissimè indicant, quæ in aliquibus codicibus ita habent: Nota etiam Homero fuit, Trogete vocatur, ab aliis Thia, id est, eadem cedrus nota etiam fuit Homero, quam alij Trogetem, alij Thyam appellant. Ideóque perperàm egerunt, qui in Frobeniana editione Thuiæ sive Thyæ caput ab Atlantica cedro diviserunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac præterea lectionem eius corrumpunt, ubi se emendasse crediderant. Iustè itaque nostro iudicio reprehendit Matth. eos, qui caput de cedro Atlantica separarunt à Thya. Displicet etiam nobis apud Bellonium & in editione Lugdunensi pro Trogete, legi Thyon græcè: nullibi enim, quod observaverimus, legitur Trogete, quàm hoc Plinij capite. Cornarius, Cordus, Gesnerus, Brunfelsius, Matthiolus, Anguillara, & Cæsalpinus, meminerunt Trogetes, sed nullum alium locum citant, quàm Plinij antè dictum.

Thuia à Cedro Atlantica nihil differt. *Plinius redarguitur.* *Homero nota.* *Frobeniana editio reprehenditur.* *Error quorundam.* *Bellon. notatur.*

Animadvertes, inquit Scaliger Thuiam ignotam nobis, nisi ex historia Theophrastea: cùm alias species enumeraret, quod & alibi fecit. Est & aliud, quod à Plinio animadvertas. Ait ille in deliciis apud Homericam circen usum fuisse Thyiæ arboris ad urendum. cæterùm non apud circen, sed apud calypso factum legas in quinto Vlysseæ. Fefellit tanti viri memoriam lectio Virgiliana, in qua cedri usus eiusmodi attribuitur circes deliciis. Eam autem indiligentiam primus Hermolaus sequutus est, tum autem usque ad Ruellium omnes.

Thuia ignota. *Plinij lapsus.* *Circe & Calypso.* *Hermol. notatur.*

In codice Pliniano veteri, Thia scriptum est, & in veteri Homerico θύον. recentiores verò partim θύαν legunt, partim θύιον. Hactenus Scaligeri verba retulimus.

Thia apud Plinium.

Nunc cæsalpini: Ad cupressum reduci oportere videtur Thuia apud Theoph. Plin. verò scribit hanc Cedrũ ab Homero Trogetem vocari, ab aliis Thyam celebrem. Laudatissimam fert mons Ancorarius citerioris Mauritaniæ, præcipua dos mensis in vena crispis, &c. Plura cap. de arbore vitæ, ibidémque Etymologiam.

Cupresso affinis. Thuia. Cedrus. Locus.

De Thya, sive Thuia variæ sunt opiniones, quarum una est de arbore Abhel Orientis, de qua iam dictum. Scribit Lacuna in Diosc. pro Aracatide semen Thuiæ demonstrari Plinianæ, verùm scitu admodum difficile; quam intelligat plantam pro Aracatide, vt dicetur suo loco. Ex Sabinâ Thyam quidam faciunt. et olim teste Goropio, ponebatur Sabina in suffumigia pro Thuia arbore odorifera. Cedrum Lyciam plærique teste Bellonio, Thuiam Theoph. existimant. Arbor vitæ multis est Thuia, ubi multa notatu digna de Thya ex Goropio occurrunt, ut Etymologia. Dubitat Cordus an Guaiacum fortè Trogetes seu Thuia, seu Citrum, de quo lib. 4. θύα apud Diosc. cap. de Croco, non intelligenda de mortario, teste Bellon. & aliis.

Aequivoca *Abhel Orientis.* *Aracates.* *Sabina.* *Cedrus Lycia.* *Arbor Vita.* *Guaiacum.* *Mortarium*

BRVTA PLINIO.

Cap. XIX.

TAnta mortalibus suarum rerum satietas est, & alienarum aviditas, ut petant [inquit Plin. lib. 12. cap. 17.] in Helimæos arborem Brutam [Bratum C. H.] Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam & cum miraculo historiis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odorem esse proximum Cedro, fumúmque eius contra ligna [quæ noxium & venenatum, vel gravem & iniucundum accensa odorem mittunt] exitialia remedio. Nascitur ultra Pasitigrin in finibus oppidi Sitacæ. [opimis Scytræ. Vet. pravè oppidi Scytræ C H.] monte Zagro [Scantso. Vet. Schantro C H.]

Bruta. Bratum. Vsus. Locus.

Ruellius qui more suo eadem ex Plinio transcripsit, quamvis nomen eius subticeat, addit: Brutes arbor est soli Orienti cognita, neque Latinis adeò celebrata. Sunt qui hanc in Europa, atque adeò Gallia iam nasci existiment, esséque alterum Sabinæ genus: nec profectò longè ab ea dissidêre.

Ruell taxatur. *Sabina secunda.*

Nos quidem colligimus Ruellium intelligere Bellonij Sabinam alteram bacciferam, quam *Bruteu* putat, & arborem vitæ nominat, cuius descriptionem posuimus cap. de Sabina.

Brute Bellon. *Arbor Vita.*

Bellonio subscribit Clus. dum dicit: Non desunt, qui arborem vitæ, ad arborem Brutam Plinij referunt, quam describere videtur Oviedus, faciens arborem Filici similem.

Arbor Filici similis.

ARBOR VITÆ, SIVE PARADISIACA VULGÒ DICTA, ODORATA AD Sabinam accedens.

CAP. XX.



Descriptio. QUanquam non inquilina elegans hæc arbor, facilè tamen cœlo, soloque nostro assuescit, sic ut in iustæ proceritatis arborem excrescat, caudice recto, nodoso; cortice cinereo aut rubente, materie Abiegnâ resinosâ: ramis perpetuâ comâ virentibus, & alarum modo expansis, qui in alios ramulos planos alternatim è latere succrescentes divisi, abeunt denuò in multa, oblonga folia, numerosis foliolis compressis, quaterna medium gibbosum complectentia ex ramulorum extremis, aut paulò citrà. Vere oriuntur flores pusilli, flavescentes, quorum nonnulli deinde in conos parvos sublongos, Pinei nuclei magnitudine efformantur, è sex tenellis squamulis compactos, initio virides, deinde pallescentes, postremò ubi planè maturuerunt nigricantes, qui in quatuor carinas dehiscentes, semina ostentant sublonga, quaterna, plerumque paleacea, medio paululùm extuberante, in quo medulla acris & amariusculi saporis. Coni hi non nisi detracti ferè, aut tabidi pediculo excidunt. Huius autem plantæ odor nobis non est gratus, de quo hæc Clusius: Tota arbor graviter odorata est reliquas congeneres longè superans odore, quem, si quis folium digitis nonnihil duntaxat confricaverit, facilè eluere non possit. Hunc autem non modò viridis ex se exhalat, sed etiam multis in annis excisa & resiccata retinet.

Caudex. *Matries.* *Rami.* *Folia.* *Flores.* *Squamæ.* *Semina.* *Coni.* *Odor.*

Arbor porrò de qua nunc agimus, & quam icone exhibemus, passim *Arbor vitæ* dicitur, quàvis hic titulus aliis pluribus arboribus conveniat. Ni multùm labat memoria, huius meminit Bellonius, nomine arboris vitæ, quæ provenit Lutetiæ, & aliis locis. Sed obscurè admodum, vti copiosiùs demonstrabimus cap. de Sabina, de hac tractavit Bellonius, & eum secutus Cardanus de varietate rerum lib. 6. cap. 20. ubi meminit Sabinæ Lutetianæ Bellonii, & arboris vitæ. Illud modò notandum hanc arborem à quamplurimis cum aliis confundi. Considerandum tamen an hæc arbor non tradatur à Francisco Loupez, & M. Foumee, cùm scribunt: In India provenit arbor valdè alta, odorata, Cedrúmque referens. An etiam à Iacobo le Moine de Florida agente, qui meminit Insulæ, in qua erant tantùm celsissimæ Cedri, quapropter ea Cedrorum Insula cognominata? An verò ab Oviedo cùm de Filici Hispanicæ simili arbore?

Arbor vitæ. *Sabina Lutetiana.* *Cedri Indiæ altissimæ.*

Thevetus etiam videtur eam agnovisse in sua America, quando ait: In Canadia silvestres homines cùm nives sunt satis profundæ, explorata viâ cervorum, figunt in ea Cedri ramos [qui perpetuò virent] retium modo: sub quibus se occultant armati. Cervi autem allecti viriditate & tritâ viâ eò veniunt, ubi excipiuntur à siluestribus hominibus. Et: Hoc silvestribus singulare, quum laborant febribus, aut aliis interioribus morbis, eos assumere folia arboris valdè similis Cedris quæ reperiuntur in monte Lugdunensi, & ius exprimere, ac bibere: nec dubitandum intra 24. horas, quemcunque morbum etiam inveteratum hoc potu curari, prout sæpiùs Christiani experti sunt, & in has regiones [nempe Galliam] plantam attulerunt. Item alio in loco: In insulis Essores abundat species Cedri arboris, quæ siluestribus hominibus nominatur *Oracatin*, ex cuius ligno varia pulcherrima vtensilia parant: eò quòd sit valdè odoriferum putredini non obnoxium sive in aqua, sive in terra. Hæc Thevetus qui nostro iudicio de vna & eadem planta scribit, quamvis separet. Quænam enim obsecro Cedrus, quę provenit in Lugdunensi territorio? Provenire quidem audimus Pini silv. genus.

Cedrus. *Cedris Gallia similis.* *Vires insignes.* *Thevetus notatur.* *Pini silvestris genus.*

An porrò, quòd suspicamur, Cedrus Thomæ Hariot cuius in histor. Virgineæ, mentionem fecit?

Celebratur Arbor vitæ à Libavio quando dicit: Citrus vel Cedrus Atlantica aliis cognomentis nuncupatur *Aethiopica, Maura, Maurusiaca, Lybica, Hesperis, Cyrenaica, Hammonia*: vnde Martialis.

Citrus vel Cedrus Atlantica Aethiopica. Maura. Lybica.

Gemmantes primâ fulgent testudine lecti
Et Maurusiaca pondera rara Citri.

Lucanus scribit Cleopatram mensas exhibuisse, quarum pedamenta fuerint eburnea, orbes ex præstantissima Citro, quæ Trogetes & Thya dicebatur.

Magnificentia Cleopatra.

Dentibus hic niveis sectos Atlantide sylva
Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora
Nec capto venêre Iubâ.

Quia autem nascebatur olim in finibus Cyrenaicæ iuxta Hammonem & in Atlante, iam dicta nomina sibi ascivit. *Africa incola* etiam à nonnullis dicta: & Hesperis ab occasu non ab hortis filiarum Atlantis.

Cyrenaica. Hammonia Africana. Hesperis.

Est alia arbor Medica, inquit Lemn. in coniectura de lignis Sethim, etiam vocata Citrus, sed quæ Mala aurea non profert, silvestri Cupresso, aut Cedro non absimilis, vt nonnulli existiment esse *Sethim*. Lignum est à carie, teredine, vermiculisque alienum, nec vllo æuo corruptioni obnoxium. Hæc de ista Thya seu Citro. Si ex argumento cognationis naturalis iudicandum est, ad hanc referendæ sunt Cupressus mas & fœmina & Citrus Atlantica minor, vt Arbor vitæ. Sed arborem vitæ teste Clusio, plurimi θύαν Theophrasti existimant. Quamvis non desint (inquit hist. lib. 5. cap. 5.) qui ad arborem Brutam Plinij referant, Cupresso fusæ similem. Hæc quidem arbor [vitæ nimirum] ad Cupressum nonnihil accedit: verùm ramos sursum non attollit, quemadmodum illa, sed in planas veluti alas expansos, in latitudinem diffundit: Huius item folia tametsi ex foliolis squammatim compacta, omninò plana sunt, non rotunda, uti Cupresso, Iunipero maiori, Sabinæ: nec rotunditatem contrahunt, antè quàm in ramos excrescant. Galli *arbre de vie*, hoc est, arborem vitæ nuncupant, nescio quâ ratione ducti, nisi fortè ob immortalem eius comam, quam habet, aut odoris eius vehementiam, quam salubrem esse existimant, hoc nomen indiderint. Vulgus Herbariorum & Thuiam

Sethim. *Thya.* *Bruta Plinij.* *Arbor vitæ.*

Thuia plura genera. Thuiam & arborem vitæ appellat. Nonnulli plura genera Thuiæ constituunt, & hanc arborem tertium genus esse volunt.

Nunc Goropij hac de re sententiam audiamus. Longè, inquit, à Plinii sententia discedunt, qui eo capite, quo de monstrosi pretij mensis tractat, Cedrum pro Citro scripserunt. *Cedrus pro Citro apud Plin. malè.* Crediderim Romanos arborem, è qua crispa materia secabatur, principiò Citrum nominasse, ac voce Africana, nonnihil corrupta, Chitram, vel ut alij legunt Chatram. *Chitram.* Significatur enim hac voce Arabibus Cedrus. Quamobrem cum Pœni Chitram pronuntiarent, & in Cedrorum genere arboris illud genus, è cuius nodis mensæ fiebant, collocarent, Romani Citrum nominarunt. Ignari verò Cedrum, &c.

Et paulò pòst: Nos igitur in ea sumus opinione Thuiam Theophrasti esse Cedrum, sive Cedrelatem masculam. Romani meliùs fecissent si mensas Cedrinas nominassent. *Thuia unde dicta.* Thuia tandem geminâ de causâ ita vocatur: Alterâ, quod in sacrificiis Thuris loco haberetur: alterâ, quoniam [Cimbris] Thezhui & inde Thui/ nihil aliud est, quàm custodia. Perdurat; Theophrasto teste, materies hæc omninò incorrupta, unde meritò arborem vitæ vocant. *Arbor vitæ.* In Plinij & Homeri codicibus θύον, non θύϊον, ut plerique habent, legendum: *Homeri lectio corrigitur.* An verò per diphthongum scripserit Homerus, an non, id necdum puto satis liquêre. Apud Diosc. in cap. de Croco θύαν cum diphthongo legimus, quo loco Ruellius mortarium vertit, longè ab autoris mente aberrans. *Ruellij error.* Thuium tandem sive Thuia dicas, quam sacræ literæ ex India adferri dicunt, eam Theophrastus ex Cyrenaica, Plinius ab Atlante & Anchorario Mauritaniæ monte adferri scribunt. Concludit tandem dicens: ad templum Salomonis non solùm aurum ex Atlantico orbe petebatur, sed ligna quoque Thyina eadem navigatione adferebantur, quæ an ex Atlanticis saltibus, è quibus pòst à Romanis magnis sumptibus petita legimus, an ex orbe quoque Opher advecta sint, cùm utrumque commodè fieri potuerit, ignoro. *Thyina ligna in templo Salomonis.*

Gesnerus quoque huius arboris recordatus est, his verbis: *Arborem vitæ* à quibusdam vocati, Lutetia revertens nuper amicus quidam mihi retulit: cuius ramulum ostendebat, ex America translatam dicens, & in horto quodam Lutetiæ à Petro Bellonio sibi demonstratam. *Arbor vitæ.* Sabinæ videtur genus, quod quidam Bruton esse volunt, simillimaque Cupresso: *Sabina. Bruton.* sed baccam fert dissimilem, odoratam tamen & nigriorem: folia Salviam olent. Verùm Gesnerus, Bellonium imitatus, confundit hanc plantam cum alia quadam: *Gesn. & Bellon. notantur.* Siquidem Arbor vitæ non fert baccas, sed veluti oblongos minimos conos, qui semine maturo conorum modo dehiscunt: hanc arborem Bellon. de conif. vocavit Arborem vitæ & Sabinam & Brutes secundum, cuius duas descriptiones ponit, quas posuimus capite de Sabina. *Sabina Bellonio secunda & Arbor vitæ.*

Lyciam Cedrum, (aiunt Lob. & Pen. Adv.) jam diu vidimus Lutetiæ in quibusdam hortis folio Cupressi compresso, semper virentibus squamulis, loricatis capitulis, semen Laricis claudentibus: Belgicis herbariorum viretis hodie notissima *Arboris vitæ* nomine. Eius folia trita suavissimum fundunt odorem. Ibi tradebant quandam bacciferam Cedrū Lyciam. *Lob. & Pena notantur.* Mirum autem, quid sibi voluerint autores Adversariorū: primò cum sua Lycia Cedro baccifera Lutetiæ visa, quum nunc aliam eodem nomine tradant, quæ nullas baccas fert. Quæ in Advers. dicuntur de Aegyptiaca Sabina Bononiensi, & de Abrotono peregrino Cupressi foliis videntur aliquatenus convenire cum arbore vitæ. *Sabina Aegyptiaca. Abrotonum peregrinum.* Ex iam itaque adductis luce meridiana clariùs patet, neque Lobelio & Penæ bene notam fuisse hanc arborem.

Dicitur & arbor vitæ (inquit Dod.) Thuia Theophrasti, aut Plinij Bruta esse, quod asserere non fuerit facilè. Novi orbis nova stirps habenda est.

An Arbor vitæ, arbor de qua scribit Levinus Apollonius Peruana sua regione, dum dicit: Miri odoris arborum ligna cremantur, ex quibus dum cortices detrahuntur, tam acri odore adeps defluit, vt olentium nares, cerebráque deterrimè afficiat; illita verò defunctis, aut guttis instillata (quemadmodum Cupresso permanens resina) perpetuò ab vermiculorum iniuria, carieque, mortuorum cadavera vindicet.

Tabernæmont. Arbor vitæ, Bäum deß Lebens/ Hist. verò Lugd. Thuiæ genus tertium, Arbor vitę Gallis, Lutetiæ *paradisea arbor*. Vocatur à Camer. in hort. *Paradisea Arbor.* Thuia sive Thya, vulgò arbor vitæ, vt Galli nominant. Goropius in suo Vertumno, Arborem vitæ sive Thuiam cum Cedro antiquorum coniungit & allegat Virgilij versum:

Vrit odoratam nocturna ad lumina Cedrum.

C. Bauh. apud Matth. In classem Cedrorum refert arborem vitæ. Multis videtur Thuia Theophrasti, alij ad Brutam Plinij referunt, licèt paucissimæ notæ Plinianæ, nostræ conveniant. Arbuscula est admodum odorata, perpetuò virens, altitudine virum longè superans: flores vt in Cupresso. Hæc ex Canadas Septentrionalis Americæ provincia in Galliam primùm illata & Francisco Regi Arboris vitæ nomine donata, quam Lutetiæ cùm essemus, ex regio horto, quem Io. Robinus colit, accepimus.

Primum Clusio conspecta hæc arbor in horto *Locus.* regio *Fontainebleau*, non procul Aureliana Gallorum, eò ex Americæ Septentrionali ora, *Canadas* dicta, delata, Gallorum imperium obtinente Francisco huius nominis primo, litteratorum omnium summo Mæcenate, nec antè, vt existimat, Europæ cognita. Deinde apud Doctissimū Virum Nicolaum Rassium Regis Chirurgum, qui primus sua opera eam Belgio communicavit, vbi nuncadeò frequens est, vt nullus sit rei herbariæ studiosus, qui eam in suo horto non alat: inde porrò in plærosq; Germaniæ hortos transiit: facilè enim rami depacti radices agunt, quemadmodum sæpè est expertus, præsertim loco vmbroso & fertili, pinguique solo. *Radices facilè agit.* Nascitur etiam semine: *Semine nascitur.* sed tenellæ plantæ antè quàm in ramos dividantur & explicentur, Oxycedrum, Iuniperúmque maiorem primùm enatas admodum æmulantur. Frigoris patientissima est: *Frigoris patient.* Hieme tamen fuscum & fuliginosum colorem contrahentibus foliis, quæ novo Vere pristinum nitorem & viriditatem recipiunt. Sed & Camerario primùm à Rassio missa, facilè semine nascitur, & surculis propagatur, fertque Hiemem parùm stramine vel simili re munita. Seri autem debet in vasis terra optima & cribrata plenis, ut semen quarta parte digiti eâ tegatur. *Satio.* Cùm verò rigare opus est, terra linteo imposito irriganda, alioqui semina sursum ascendunt & nudantur: quod etiam in aliis observandum est. Novellæ plantulæ à Sole meridiano per maiores æstus defendendæ, atque hac ratione plurimas arbusculas brevi consequi possumus: *Cultura.* Nobis autem primùm visa operâ fratris Bauh. qui misit Lutetiâ nomine *Arboris Paradisi*, quam plantavimus in horto Illustr. Cels. VV. ea excrevit *Arbor Paradisi.*

in arborem pulchram, ſemper virentem, quæ ex ramis facilè radicatur, ac Hiemem commodè ſine nocumento perfert: non tamen profundè radicatur, quin oportet maiores fulcire, ne à vento deiiciantur, vt accidit noſtræ primæ arbori quæ anno 1604. deiecta fuit, licèt palis retineretur. Habet Baſileæ D. Fœlix Platerus in ſuo horto per me miſſam. Stutgardiæ etiam pulchras vidi arbores. Ex ſapore & odore [autore Tabern.] facilè colligitur hanc arborem calidæ & ſiccæ temperiei eſſe. Non dubium Cluſio, quin ad pleraque ſit vtilis: nemo verò illius facultates ſuo ævo prodidit, quod ſciat. Cùm tamen magnam habeat partium tenuitatem, & amariuſcula ſit, veriſimile eſt digerendi & abſtergẽdi facultate præditã eſſe. Hæc arbor, inquit Camer. in pretio habenda eſt, non ſolùm propter eius odoris fragrantiam, cuius contuſi ramuli naribus impoſiti, quandoque ſanguinem eliciant, ſed etiam propter alias eius facultates non contemnendas. Elicitur quoque ex ea aqua & oleum per Chymica organa, vtile ad dolores podagricos, ritè impoſitum.

Temperamentum. Vſus. *Digerit. Abſtergit.* *Aqua. Oleum. Dolores podagrici.*

SABINA BACCIFERA ET STERILIS.

Cap. XXI.



Deſcriptio. Humilior.

Perpetuus comæ viror Sabinæ eſt: quæ humilior ſemper, in latũ magis, quàm in altum proficit. Vulgatior ingrato odore fœtet, foliis Myricæ noſtratis, pungentibus: altera foliis Cupreſſi quæ inoffenſè demulceri patitur: caudice ſunt ſatis craſſo: Vulgatior illa odore gravi eſt, ſapore acri: nec illi ſaporis acrimonia cedit altera. Baccas fert vtraq; Iuniperinis æquales, quas virentes & ex albido cæruleo quodam colore tinctas tubercula quædam obſident: in ſummo autem aliquãdo pediculo oppoſito apex modò vnus, modò duo prominẽt: ſemine intus contentorum. Tandem etiam maturæ atrocæruleæ fiunt. Has baccas nulli præcedunt flores, ſed duntaxat baccarum rudimenta incurvis pediculis inſidentia, ex tribus, quatuor, aut quinque exiguis, viridantibus tuberculis, inſtar Myrmeciæ verrucæ parvulæ, compoſita. Quandoquidem autem Lobel. tres ſpecies facit, eius deſcriptiones hîc ſubiiciemus: Boreales, Meridianíque horti, præſertim in Clauſtris Veſtalium, Sabinam vulgatiorem alunt, longè notiſſimam Tamariſci foliis, ſed rigidioribus, pungentibus, tetrúmque odorem halantibus, perpetuò virentibus, & baccarum expertibus. Vulgatæ itenli Sabinæ (quæ tamen floſculos ex herbido luteos promit) ortu, totáque facie ſimillima, ſed folio paullò minùs acuto, minúſque rigido, & pungente, bacca, ſine grano reſinoſo, Iunipero noſtrati pari & concolori. Noſtra vireta Belgica cultiora hanc alunt munere Io. Mutoni. Altera ſuperiori coniungenda, ramulorum exilitate & foliorum lenitate duntaxat diverſa: media inter Sabinas & Cedros Phœniceas, folio Sabinæ aut Cupreſsi vocatas, videtur: ſed folia tenuiora & delicatoria, minimè aſpera & pungentia ſunt. Fructus Iuniperi minoris par, ſimilis & concolor. Natalibus gaudet montoſis Calabriæ & Apuliæ, ni labat memoria.

Vulgatior. Folia Myricæ. Folia Cupreſſi. Caudex. Odor. Sapor. Bacca. Tubercula. Apex. Baccæ maturæ. Flores nulli.

Sabina Lobelio 1. Vulgatior. *2.* *3.*

Noſtræ Sabinæ non emptitiæ, demonſtrat tantùm bacciferæ ramum, cum foliis non ſpinoſis qualem variis in locis etiam ſpontaneam obſervavimus. Alteram autem ſterilem ex Matth. deſumpſimus.

Sabinæ ſpecies binæ Dioſc.

Cæterùm, Sabinam in genere noviſſe Dioſcoridem, ex ſequentibus eius verbis didicimus. Βράθυς, aliqui Βάρυτρον appellant nonnulli Baryton, Barathron & Baron. Eius ſpecies duæ ſunt. Altera enim foliis eſt ſimilis Cupreſſo, ſed ſpinoſior & graveolens, acris & fervida. Eſt autem arbor curta & in latitudinem magis ſe fundens. Et quidam foliis eius ad ſuffitus vtuntur. Altera Myricæ [Tamaricis] foliis ſimilis eſt. Plinio Herba Sabina *Brathy* appellata à Græcis, duorum generum eſt. Altera Tamarici ſimilis folio: altera Cupreſſo. Quare quidam Creticam Cupreſſum dixerunt. Eſt tamen & Selago appellata, ſimilis herba Sabinæ. Sabina herba propagine ſeritur & avulſione. Tradunt fæce vini, aut è parietibus latere tuſo, mirè ali. Huic ſemen nullum.

Bratys Barytron. Cupreſſi folio. 1. Tamaricis folio. 2. Brathy Plinio. Cupreſſus Cretica. Selago. Serendi modus. Semine caret.

Dioſcorides hoc loco (inquit Herm.) Baryton vocari Savinam tradit à nonnullis. Vt fortaſſe de hac intelligant Scriptores, præſertímque Diodorus, cùm in Arabia naſci dicunt Boraton Iuniperum, Cedrúmque, quaſi Boraton pro Baryto, vel contrà exemplariorum vitio legatur. Teſtatur Ruellius Sabinam nomen vbique retinêre, ac in quibuſdam Galliæ tractibus *Savinieram* nominari. Hæc (ait ille) Brutes arbor eſt, ſoli Orienti cognita, neque Latinis adeò celebrata. Sunt qui hanc in Europa atque adeò Gallia iam naſci exiſtiment, eſſéque alterum Sabinæ genus: nec profectò longè ab ea diſſidet. Addunt & quadamtenus tum odore, tum colore immutatam, quia & cœlum & ſolum inventu quoque mutaverit. Huc facit etiam, quod rudimentum nominis Græci Brathys luxatis literis, & aſpiratione ſummota videatur elucêre. Quodnam autem ſit Sabinæ ſecundum genus Ruellio, quod Brutes exiſtimat, inveſtigandum. Videtur intelligere Sabinam ſecundam, quam habet Bellonius, quam etiam Brutes putat. Perpendendum inſuper an eam intelligat Ruell. quam Bellon Arborem vitæ nominat, de qua ſuo proprio capite.

Baryton. Boraton. Savinera. Brutes. Sabina alterum genus. Sabinæ ſecundum genus Ruellio quod?

Nunc ſubiiciamus, quæ traduntur à Bellon. de conif. arb. de Sabinis duabus: ſcribit autem: Itali quemadmodum & multi incolæ Epyri & magna Græciæ pars non ſtudens agriculturæ, paucas alunt in hortis herbas, præter eas, ex quibus proventum

ventum sentiunt. Ideò neque Sabinam primam, neque alteram, i. e. neque sativam, neque silvestrem bene norunt. Ambas autem suapte sponte nascentes in montis Amani & Olympi Phrygiæ cacuminibus vidimus. Nos in hortis sativam tantùm colimus. Frigorum patientissima est Sabina, ideò ea nobis feliciter prouenit, culta altiùs attollitur. Silvestris humi comam dispergit. Prisci Sabinam arborem dividentes in primam & secundam partiebantur: de prima iam dictum est. Alterius autem Sabinæ folium, Cupressi aut Tamaricis simile est. Hoc namque modo ab authoribus describi solet, quos sanè non parum adorior, quòd eam arborem herbæ nomine vocaverint. Non erit quoque mirum, si, cùm ambæ silvestres sint, alteram cultam dixerim, quam vulgus nostrum agnoscit: alteram incultam nostris olitoribus, alioqui inuisam. Vt autem Sabinam alteram hîc, qualem in montis Tauri excelsissimo vertice descripsimus, prosequamur, adiiciendum fuit aliam frequentiorem arborem, quàm Sabinam utramque videri non posse. Sylvas hæ de se in summis Amani & Olympi montibus faciunt, in quibus nullam arborem præter has copiosiorem videas. Altera Sabina tota facie Iuniperum maiorem referret, nisi latioribus ramis prædita esset, & magis divulsis: & appendices multas in ramis, ut Sapinus produceret, atque eundem in nascendo, quem Taxus, morem servaret. *Resinam* profert in caudice, ut Iuniperus utraque, eodémque modo resina commanducata, tota in os pulverulenta diffunditur, nec ampliùs cogitur. Ideò hac in re similis est gummi Iuniperi minoris. Resinas inter se contuli, quæ quidem plurimùm distare mihi visæ sunt. Siquidem maioris Iuniperi resina Mastiches, vel Terebinthinæ in modum in ore cumulatur, & nunquã in ore dissolvi, aut divelli potest. Præterea Iuniperi maioris resina insigniter amara est. Transparentem resinam Sabina altera habet, duram vt Iuniperi, veluti fumo tactam. *Arboris caudex* sinuosus est, crassior plerumque, quàm ut vir in ulnas capiat. Corticem Vitis habet modicè crassum, rufum, materiam foris albam, intus veluti gilvam, cui nullam aliam similem reperimus. Est enim ei veluti indilutus quidam rubor degenerans in subnigrum. Perpetuâ comâ viret, suis fœtibus gravida in Hyeme comperitur, sed Lentisci naturam servat, quòd fructus perpetuò suæ arbori insideant, decidentibus scilicet anniculis, cùm alii iam ad maturitatem pervenerint. Fructus autem, qui non perfectè maturuerint, egregiè virent. Cùm autem ad maturitatem devenerint, ex atro in cyaneum degenerant. Arbos ipsa elegantissimo virore nitet, quæ tota fructibus nigris sugillatur. Est autem arbor feracissima, cuius baccæ vix Cedridibus crassiores evadunt. Arbor Amygdali benè magnæ altitudinem petit, multùm ad Cupressum sativam accedens, sed crassiori caudice constat [nam silvestres in Creta sativis crassiores sunt.] Huius folia omninò Cupresso correspondissent, frequentiora tamen sunt. Ideò si arbor à longè spectetur, etiam à quovis perito à Cupresso vix dignosceretur, siquidem illa seminibus vidua fuerit, nisi attentè inspiciatur. Atque cùm eam primùm inspexissem, nihil de hoc dubitans, Cupressum esse censebam. Cùm autem aliam postea suis baccis, quas in ramis singulares profert, onustam vidissem, ea omne dubium sustulit. Folia eius gustatu amara sentiuntur, aromaque olent, resinaceum quiddam præ se ferentia. Os leviter ex-

Duæ Sabinæ ubi proveniant. Sabina sativa. Culta & sylvestris differentia. Sabina altera folio Cupressi. Sabina cur herba dicta, mirum. Sabina culta vulgò nota. Sabina inculta in monte Tauro. In monte Amano & Olympo. Sabina Iuniperum referens. Resina. Iuniperi maioris resina. Sabinæ resina. Crassa arbor. Cortex. Fructus. Baccæ Cedridibus similes. Altitudo. Cupresso cedens. Valdè similis. Cupressus a. Baccæ singulares. ...orum ...or.

calefaciunt baccæ, quæ in huius extremis ramulorum surculis oriuntur; ita ut perpetuò singularis quivis surculus suam tantùmmodò ferat, & eam rotundam. Hæc merulis & turdis gratissimus cibus, amara est & subodora, &, ut dixi, ex cianeo subnigra. Habitus ramorum & foliorum in arbore Filici quodammodo similis est. Filix enim eum servat ritum, ut folium applanatum esse diceres, & veluti compressum, quod & ramis Cedri maioris accidit. Florem non promit, sed statim seminis rudimentum apparet. Quantum ad *lignum* huius attinet. Agebam in Mysia in ea urbe, quæ Iconium vocatur, vulgò Cogna, cùm inter urendum Iuniperi maioris & Cedri Phœnicæ, & Sabinæ alterius ligna, quæ simul contuli, notam quærens, quâ unumquodque ab alio dignoscerem, utpote quorum tanta sit affinitas, ut eorum trium ex montibus vicinis in urbes allata ligna nullo ex sese discrimine dignosci possint. Nam in Asia apud Conticum & Iconium nullum istis frequentius intuendum occurrit. Eorum singulorum, ut periculum facerem, unumquodque gustavi; ussi; carbonem feci, sed id frustra. Cùm verò in eum locum pervenissem, ubi magna horum lignorum strues asservabatur, ex foliis tantùm uniuscuiusque discrimen deprehendi, quod tam exiguum est, ut vix etiam à perito lignario artifice internosci possit. Eorum nempe tum caudex, tum rami Vitis penè *cortice* obducuntur, rubro, lemniscos longos supra se invicem iunctos diceres. Omnium autem materies intus rubet, in gyrum albicat, carbonem seu salignum faciunt; materies leves sunt igni expetitæ, quæ faciliùs, quàm Piceæ uruntur, cædi faciles sunt. Sed Sabina hæc multò magis, quàm cæteræ ad testudines faciendas Turcis expetita, quòd in rimas nunquàm diffindatur. Hanc autem excavant, totam, ex eodem ligni frusto testudinem perficientes, mediocrem quidem illam, nostris tamen quinternis aliquantò maiorem. Plinius arborem soli Orienti, neque Latinis ideò celebratam tradit *Brutes* nomine, Cupresso fusæ similem, albicantibus ramis, odore Cedri, cùm accenditur, quam ego Sabinam alteram esse interpretor. Eam fortassis, quam Theophrastus Thuiam vocavit, Dioscorides alteram Sabinam nominat. Notæ certè omnes, quæ suprà dictæ arbori tribuuntur Brutes appellatæ, omninò cum illis conveniunt, quas ego Sabinæ alteri paulò antè tribuebam. Huius alterius Sabinæ arbores iam in Europa atque adeò in Gallia, multis (ut paulò infrà scribam) locis visuntur, in Regia potissimùm Fontanæblæi, quam ille, qui Francisco Galliarum regi attulit, *vitæ arborem* cognominavit. Ex hac arbore, cùm adhuc exigua admodum existeret, ramulos vulsimus: quos cùm olim Renatus Bellayus Episcopus Cenomanensis, qui unicè rei herbariæ studebat, nostrâ operâ accepisset, eorum alterum domi suæ consevit, alterum verò in hortis divæ Mariæ Lutetiæ, qui usque eò excrevit, seséque à Solo erexit, ut proceritate longè parentem vicerit. Est & arbor alia in eiusdem loci hortis regiis enata, quam *Pinastrum* esse assevero, cùm tamen prædicto nomine (Arboris vitæ) ab eo, qui Regi donarat, appellata fuerit. Nunc videndum est an notæ huius arboris vitæ, cum eadem, quam iam in Asia, & monte Tauro observaveram, conveniant, quâ multi iam nostrâ operâ Galliæ horti virent. Ea rectos promeret ramos, nisi parumper ad foliorum productionem reflecteretur. Ramos mittit geniculo bene robusto arctissimè caudicem am-

Cibus Turdorum. Filici similis. Folium applanatum. Cedrus maior. Flore caret. Lignum. Locus. Cortex. Sabinæ alterius usus. Brutes. Thuia Theoph. Sabina altera Diosc. Locus. Arbor vitæ. Pinaster. Alia descriptio.

plectentes, in quibus folia Cupresso similia essent, nisi supra invicem sessilia, & compactili nucamento procumberent. Ramus totus cum foliis applanatus videtur esse, eo, inquam, modo, tanquam si quis studio eum prælo presserit. Arbor hæc in tantam altitudinem apud Fontanæblæum excrevit, ut quamvis nondum nonum excesserit annum, brachio tamen elato à quolibet procero homine vix posit ad eius cacumen pertingi: Ea nondum semina prompsit. Gustata folia amara sentiuntur & odorata, maximè ad Salviam accedentia. De cortice nihil adhuc certi tradi potest, quoad in ampliorem vastitaté excreuerit. Hæc Bellonius, quæ censuram nostram nullo modo recusant.

Folia applanata.

Bellon. not.

Arbor itaque vitæ postrema, quam describit Bellonius, nullas fert baccas, sed veluti parvos conos, ergo non potest esse eius Sabina altera, cui baccæ sunt: Quod præterea scribit de sua Sabina altera folio Filicis veluti applanato, ac cætera omnia de odore, & aliis, exceptis baccis, conveniunt cum ea arbore, quæ Parisijs dicitur arbor vitæ: an extet in rerum natura talis arbor aliqua odorata, baccifera, iudicent docti, nulla nobis visa, nec audita: suspicamur Bellonium ignorare quid scribat, & confundere diversas plantas: nec existimamus ei visam arborem vitæ in horto regio, quæ nullas tulerit baccas. Capite de Arbore vitæ, huius Sabinæ secundæ fecimus mentionem ex Gesnero, qui etiam arborem vitæ vocat, & ex America translatam, malè addens, baccam ferre, quod ex Bellonio desumptum videtur. Quæ autem Bellonius scripsit de altera Arbore vitæ, quæ Pinaster, & de impostura, nos posuimus capite de Pino Combro.

Gesn. not.

Cardan. not.

Obscurè admodum Cardanus Bellonium secutus huius arboris [Sabinæ Lutetianæ Bellonij, & arboris vitæ] meminit, dicens: Est etiam Lutetiæ Sabinæ genus (vt etiam Bellon. refert) quam quidam Bruton esse volunt: simillima est Cupresso, vt vix ab ea distingui queat, sed baccam fert dissimilem, odoratam tamen ac nigriorem, folia Salviam olent: vnde ferunt, Tartaros spargere pulverem super cibos. Vocant ob id quidam vitæ arborem, fortè quòd in contignationibus nullũ vitium hoc lignum sentiat: eàque Turcæ vtuntur. Ex hoc aũt Cedri genere fermè est ea planta apud Indos occidentales Cumanæ provinciæ, cuius tabulis si naves conficiantur, non sentiunt teredinem, malum illi regioni ingens: si arcæ, quæ reponuntur, omnia bene olent: quod verò mirum dictu est, edulia tantùm amaroris contrahunt, vt esui ingrata reddantur.

Sabina Lutetiana.

Sabina.

Sabina planta est (ait Matth.) in Italia vulgaris notitiæ, illa sc. quæ à Dioscoride primo generi assignatur, foliis Cupresso similis, spinosior. Verùm eius folia non adeò plenè virent, vt Cupressi & in cacumine aculeata conspiciuntur. Quod tamen sæpè peritis negotium exhibet. Cæterùm non desunt, qui plantam, cuius imaginem dedimus, negent legitimam Sabinam esse, hoc, ni fallor, argumento, quòd hæc baccas proferat, quarum in sua Diosc. non meminit. Vnde factum est, vt quidam putaverint, eam maiorem Iuniperum esse, alij verò Thuiam, quam Theophrastus memoriæ prodidit. lib. & cap. 5. de hist. pl. Verùm vtrique meo iudicio in errore versantur. Illi quidem, quòd hæc planta nec folio, nec flore, nec fructu, non materia, non odore, neque sapore, non cæteris denique notis Iuniperum referat. Hi verò, quòd Thuia, vt est apud Theophrastum, nascatur apud Ammonis delubrum, atque in Cyrenensi agro, formâ Cupresso similis tùm ramis, tùm foliis, caudice, fructúque: vel potiùs, ceu Cupressus silvestris. Præterea quòd, vt idem scribit, Thuiæ materies omninò incorrupta perduret, nihil eius radice crispius sit, atque simulacra ex ea antiqui sculpere sint soliti, quemadmodum ex Cedro, Cupresso, Loto, & Buxo. Hæc autem arbor conos, seu galbulas non fert Cupressi modo, sed baccas: caudice non attollitur longo, sed eo brevi contenta est; materie non constat incorruptâ, solidâque, sed caducâ & fungosâ: non vt Thuia peculiaribus locis gaudet, sed vbique ferè locorum nascitur, vt hinc maius atque evidentius discrimen in iis plantis appareat, quàm vt illorum error, qui eas vnam faciunt Thuiam, pluribus explodi mereatur.

Contra eos, qui Sabinam negant.

Iuniperus maior.

Thuia.

Thuia negatur.

Sabinam vulgarem esse veram Sabinam.

Sed certè relinquitur, vt miremur eos, qui stirpem hanc, quam depictam exhibemus, veram Sabinam esse inficiantur, cùm nullis careat notis ex iis, quas illi Diosc. reddidit. Ea enim arbor conspicitur coactæ brevitatis, quæ in latitudinem magis effunditur, foliis Cupresso similis, spinosior tamen: quin & graviùs olet, & acris, fervénsque sentitur. Atqui illud nobis obiiciunt, quod Diosc. in describenda Sabina nullam baccarum mentionem fecerit: id mehercule quod legatur non fecit. Sed quid dicent ii, si in quamplurimis plantis ex iis etiam, quæ ab omnibus legitimæ habentur, plures notæ, & eæ quidem præcipuæ, nonnunquam desiderentur: quas nimirùm Dioscoridem omisisse credendum est, vel quòd plantæ eæ essent alioqui vulgò cognitæ, vel quòd oés earum partes non satis exploratas haberet, vel alias ob causas; quas prosequi non est hîc locus, quarum omnium aliqua facilè potuit esse: cur Sabinæ baccas non adnotatas reliquerit. Addam & id, fortasse ex eo evenisse, quòd Sabina frequentior sterilis occurrat, quàm fructifera. Nam (vt equidem fateri possum) inter innumeras Sabinæ plantas, quas variis in locis mihi videre contigit, tres duntaxat memini me observasse, quæ baccas ferrent, & eas quidem rubentes, ac Iuniperinis maiores. Id quod me quandoque adduxit, vt putaverim in hoc Sabinæ genere marem & fœminam reperiri: atque alteram raram esse in Italia quemadmodum eam quoque rarò vidimus, quam Dioscorides secundo loco repræsentavit, Tamarici foliis similem, non autem aculeatam. Ex iis igitur meritò colligendum esse arbitror, hanc nostram Sabinam esse legitimam, vt quæ non solùm notis Dioscoridis delineationis pulchrè respondeat, sed etiam facultatibus.

Baccæ rubentes Iuniperinis maiores.

Sabina Tamarici folio, non aculeata, amara.

Bellonis error.

Porrò Petrus Bellon. de arboribus coniferis differens, iis ineptè satis, meo quidem iudicio, Sabinam admiscet, atque in ea describẽda, quam secundo loco ponit Dioscorides, mihi non parùm hallucinatus deprehenditur, quòd constanter affirmaverit, se vidisse frequentissimum hoc Sabinæ genus in Amano & Olympo Phrygiæ montibus, totâ facie Iuniperum maiorem referens, magnitudine Amygdalæ arboris maioris, foliis Cupresso per omnia similibus, baccis per maturitatem in cœruleo nigricantibus, & caudice resinam ferente. Etenim Dioscor. non tradit, quæ sit huius plantæ facies, & quæ magnitudo, sed eam in foliis tantùm à priori variare scriptum reliquit. Quod non alia de causa autorem hunc fecisse reor, quàm quòd sciret, nullum vtriusque esse in reliquis notis discrimen. Sed quod hanc rem turpiter confuderit Bellonius, vel ex eo manifestum esse puto, quòd quam plantam nunc Dioscoridis alteram Sabinam asserit, eandem paulò pòst

lò pòst arborem illam constituit, quam Plinius Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit vtriusque Sabinæ. Quod autem idem Bellonius primum Sabinæ genus, eam arborem suspicetur, quam Theophrastus Thuiam nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verùm hanc opinionem improbavimus. Adhæc bacciferam Sabinam Guillandinus si nunquam vidit, cur Fuchsium & Matthæolum reprehendit? Matthæolum scio ego è bacciferæ ramo suam pinxisse Sabinam, nec vereor quin etiam Fuchsius suam quoque ex viva planta delineari curaverit. Sed huiusce censuram inanem pronunciant Avicenna ac etiam Serapio, qui de Sabinæ baccis apertissimè meminêre, & in medicum vsum vertêre.

Bruta. — Sabinæ primum genus Thuia. — Sabina baccifera.

Matthiolus obscurior in post. com. Ital. positis duabus figuris, dicit duas esse species, vnam sterilem magis vulgarem: alteram fructiferam in Italia raram, odore minùs gravi, eiusque duas facit differentias, vni enim baccas rubras, ac Iuniperinis maiores, alteri purpureas [Turchinas.] Nos autem non intelligimus Matthiolum, cùm ait baccas Sabinæ rubentes, ac Iuniperinis maiores, tales enim in Sabina non observavimus & illæ quas vidimus, sunt ferè concolores, & eiusdem quasi magnitudinis cum Iuniperinis, vnde minores potiùs dixerimus, quàm maiores: ac veremur ne confundat Cedrum quibusdam dictam Lyciã cum Sabina. Sed quod magis miramur in postremis comm. facit manifestè tres species.

…atth. …

Camerarius in Matthioli hist. Germ. duas posuit alias figuras, addens in Liguria, & in finibus Galliæ iuxta Narbonam in monte Cetho inueniri Sabinam baccis rubris, crebris, alibi ex cœruleo nigricantibus. Nos quidem non otiosi fuimus mõtis Cethi spectatores, sed ibi nobis sola Cedrus retusa Bellonii obseruata, cui baccæ rubræ.

…mer. ta…ur.

Qui Matthioli patrocinium suscepit ex Diosc. duplicem facit, alteram vulgatiorem folio Tamarisci, alteram folio Cupressi, quas in eo convenire dicit, quòd immortali comã vireant, & vtraque baccas ferat nigras Iuniperinis similes: nullam enim esse quæ sterilis omninò sit, sibi persuadet, quod falsum. Eam quidem, quæ surculis seritur, rariùs fructum proferre scribit. Is Sabinam nostram vulgatiorem folio Myricæ, *Sabinam secundam folio Tamarisci* vocat: *Sabinam* Brunfels. Fuchsius, Dodonæus. *Sabinam minorem* Gesn. hort. *Savinam* Lonic. *Savinam marem*, *Sabinam minorem* Lob. *Sabinam Tamarici similem* Hist. Lugdunensis. *Alteram Sabinam nostram folio Cupreßi*, nominat *Sabinam primam* Dioscoridis. *Sab. maiorem*. Gesn. *Sab. alteram* Dod. *Sab. fructiferam* Cast. *Genuinam bacciferam atrocœruleam* Lob. *Sab. folio Cupreßi similem* Cord. in Dioscor. *Cupreßo similem* Hist. Lugd. *bacciferam* Camer. *fœminam maiorem* Tabern.

…Bauh. — …onyma.

Matthiolum adhæc oppugnat Guillandinus cui Paulus Hessus patrocinatur, ita differens: Nihil mihi attulisse videtur Matthæolus hoc in loco, quòd Guillandinus non multò antè in Theone suo circumscripserit, iis verbis: Cæterùm Sabinam, quam ego cum Plinio sterilem esse auguror, ipse fructiferam cum Fuchsio pingit: quanquam me non præterit Arabum ea in re sententia. Vide quot mysteria Guillandinus arctissimis verbis cõcluserit. Sabinam fructiferam esse negat, ductùs authoritate & experientia, neque tamen interim ignorasse se, aliter sentire Mauritanæ factionis scriptores demonstrat. Matthæolus verò Plinii nomen tempestivè præterit, & sententiam suam Avicennæ & Serapionis auctoritate stabilire conatur, ac si non apertissimè Serapio, quem ille errori suo patrocinari putat: sterilem esse Sabinam & omni fructu carentem cap. 280. simplicis medicinæ scripserit, Abhel, id est, Sabina, inquit, quæ & Brathys dicitur, non habet fructum. His calculum adiiciunt quotidiana experientia, & Plinii testimonium, quibus Sabinam semine carere liquidò comprobatur. Iam verò Sabinam nullum vnquam fructum expulisse, norunt omnes, qui veram legitimamque Sabinam terræ hærentem observarunt. Reliquum est, vt quæ ab Avicenna de Sabina dicuntur, pari gravitate expendamus, quem profectò tantum abest, vt fructiferam eam esse asseruisse sentiamus, vt contrà etiam affirmare non dubitemus, nusquam id apud illum toto suo volumine legi. Quod autem Matthæolo apud ipsum imposuisse videtur, illud est, quòd cùm Sabinam à Mauritanis Abhel vocari apud Serapionem legisset, & Auicennam Abhel, fructum Alharar definiuisse obseruasset, Alharar idem esse, quod Abhel ratus, Sabinam de Auicennæ sententia fructiferam esse voluit. Verùm Auicennæ Abhel, inquit, fructus est Alharar, similis Alzarar, hoc est, Abhel fructus est Iuniperi, similis Mespilo. Cùm verò paulò pòst Abhel duo fastigia constituit, non sanè Iuniperum describit, quam alibi sub nomine Harar, in magnam & paruam distinguit, sed vtramque Sabinam cum Abhel confundit, haud secus, atque cap. 666. Scheam quoque, hoc est, Abrotanum, vel certè Absinthium aliquod rursus cum duobus Sabinæ generibus graui & pudendo errore permiscet. In similem huic lapsum Serapionem incidisse palàm est, quem Matthæolus quoque in Mespilorum historia adnotauit, quòd Sorbi titulo autor ille, omnia referat, quæ de vtroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Præterea si Abhel Sabinæ fructus esset, turpiter admodum semetipsum Auicennæ dedisset, qui idem per idem definire instituisset. Et hęc Paulus Hessus in Apologia pro Guillandino.

Guiland. & P. Hess. contra Matthiol. — Sabina sterilis. — Abhel. Brathys. — Sabina legitima caret semine. — Abhel. — Alharar. — Harar. — Schea. — Avicenna error Absinthium cum Sabina confundentis. — Serap. error. — Sorbus. — Mespilus. — Avicenn. notatur.

Sed & Gesnero teste coll. stirp. Sabina fœmina, rudimenta quædam germinum exiguorum, ceu flosculos subluteos ostendit, quadripartitos, albicantes.

Sabina fœmina.

Sabina tandem vera [vt rectè Cæsalpino videtur] arbuscula est breuis, cacumine & omnibus ramis deorsum inflexis in terram, vt in quodam genere Iuniperi contingit: folia Cupressi viderentur, nisi squamulæ auctiores essent, odore acri: fructum non vidimus: Dioscorides duas affert, vnam quam modo descripsimus, & alteram Tamarici similem.

Sabina vera Cæsalpino.

Lobel. obseru. & Icon. Plantin. tres Sabinæ figuras habent, quarum vni titulus, *Sabina*: Alteri, *Genuina Sabina baccifera atrocœrulea*: Tertiæ verò, *Sabina baccata altera, grano item atro-cœruleo; in montosis Calabriæ & Apuleiæ*.

Sabinæ tres icones Lobelii.

Monstrosi autem nobis videntur flores à Lobelio appicti: sunt enim à nobis ubique locorum & quocunque tempore, minimi lutei, & veluti Iuli in extremitatibus observati.

Lobelii icon monstrosa.

Ex omnibus autem huc vsque allatis colligere licet Sabinæ nomen à variis de variis dici plantis. Et primò de Sabina vulgari sterili, & baccifera. Rursus de Sabina vera & baccifera Bellonii, quam confundit cum arbore vitæ. Sabinam præterea vulgarem, arborem in maritimis nascentem Cæsalpinus dixit. Arbor vitæ etiam à quibusdam Sabina falsò putatur. Testatur Matthiolus, se vidisse, qui herbam inodoram sumerent pro Sabina,

Aequivocatio. — Sabinæ vulgaris. — Sabina baccifera. — Arbor vitæ.

nos Muscum repentem, inquit, Tragi intelligimus. Ad extremum à nonnullis Cedrus Lycia, sive retusa Bellonij dicitur.

Cedrus Lycia sive retusa Bellonij

Nomina linguarũ.

Sabina Latinis dicta à Sabinorum regione, in qua multùm nasceretur, Græcis βράθυς, Latin. etiam Savina, Savinera, & Trago teste, Nerion, German. Seuenbaum / Seuenpalmen / Belg. Seuenboom / Bohem. Klasterska chwogka, Angl. Savin, Gall. *Savinier*, Ital. *Sabina*, Hisp. *yerva Sabina.* Castil. & Portug. *Savina.* Arab. *Abel, Abhel,* seu *Alharar. Herbam Sabinam* Latini appellarunt βράθυ Græcis dictam, etiamsi herba non sit, nec etiam frutex, sed iustæ ferè magnitudinis arbor.

Locus & tempus.

Habemus plantam in horto Illust. Exc. Cels. Montbelgardi ex ramis à me collectis ex arbore mediocris magnitudinis in horto Generi mei Theobaldi Noblot, Pharmacopœi Illust. E. Cels. qui fuit aliquando hortus Medici simul ac Pharmacopœi Montbelg. Florentem sæpiùs vidi, verùm in ea nullas unquam baccas observavi. Sterilis etiam manet à me variis in locis plantata. In hortum transtuli Sabinæ ramos ex Brunicoff. Castello, ubi multis baccis gravidam observavi. In horto nostro fert etiam baccas. In Burgundia in Castello Beveuge onustam baccis multis, foliis non spinosis collegi. Habui Basileæ in horto satis magnam, interdum bacciferam: Tubingæ Sabinam vidi spontaneam cum multis baccis, foliis partim spinosis, partim non spinosis. Sabinas pulcherrimas exhibentes varias animalium figuras, alias etiam topiarias, præterea eius arbores duas magnas vidi Veronæ, nec alibi pulchriores. Apud D. Alexandrum Serratium Medicum insignem, apud quem varia & plurima sceleta erant, Ferrariæ in monasterio S. Dominici *à l'Angeli*, Patavij, Genevæ, & Lugduni præclaras Sabinæ plantas intuebar. Gesnero autem Sabinas baccas profert Septembri.

Vires & usus, ex Diosc. Vlcera. Carbunculi.

Ambarum [Sabinarum] autore Dioscor. folia ulcera pascendo proserpentia sistunt, & inflammationes imposita mitigant. Cum melle verò inducta, nigritias & sordes depurgant, & carbunculos circumscribunt. At cum vino pota etiam sanguinem per urinas ducunt, & fœtus extrudunt. Idem faciunt etiam apposita & suffita. Ammiscentur etiam calefacientibus unguentis, & privatim glaucino. Sabina, inquit Gal. ex numero etiam fortiter exsiccantium, idque secundum tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter Cupresso, nisi quòd ea & acrior est, &, ut sic dixerim, magis aromatica, seu odoratior. Nostra Sabina contra Galenum nobis videtur multò gravioris odoris, quàm Cupressi ac etiam ingrati.) Igitur huius, quam modò dixi, qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ consistentis in temperamento calido, propterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris, quàm in Cupresso. Quantum enim ipsa Cupressum superat in acrimonia, tantum ab ipso superatur in adstrictione. Quod manifestum est, ex eo quòd omninò calidior est Cupresso, unde etiam potentiùs digerit. Itaque glutinare nequit vulnera, ob siccitatis & caliditatis robur. Nam utrunque illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationem afferat. At putredinibus similiter Cupresso accommodari potest, maximè ubi rebelliores fuerint & diuturniores. Nam hæc citra noxam vim medicamenti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item solvit. Porrò essentiæ tenuitate menses quoque provocat, ut si quid aliud, & sanguinem per urinas movet. Fœtum etiam vi- ventem interficit, & mortuum eiicit. Est autem hoc medicamen tertij ordinis tùm excalefacientium, tum desiccantium, ex numero eorum, quæ vel maximè tenuium sunt partium. Et hoc utique nomine unguentis inditur, & maximè glaucino, & in multas antidotos iniicitur. Quidam verò etiam Cinnamomi vice duplum eius subiiciunt. Est enim extenuandi & digerendi facultatis, si epotum fuerit. Hæc Galenus.

Fœtum pellit. Temperamentum ex Galeno. Gal. taxatur. Vulnera. Putredines. Abstergit. Menses movet. Fœtus. Temperã. Cinnamomo substituitur.

Vires ex Plinio. Noma. Gallinarũ pituita.

Ad Plinium accedamus. Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis verò duplicato pondere eosdem affectus habere, quos Cinnamomum, traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. & Partus emortuos extrahit suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & vino pota regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

Purgat iumenta. Scabies capitis. Phagedæna. Aqua ad vertiginem. Canum scabies.

Sed hæc de Sabina Tragus. Est & Sabinæ herbæ in medicandis iumentis haud contemnendus usus, eâ enim purgari consueverunt iumenta. Sed prudenter medicamentis è Sabina petitis uti convenit, propter strenuas eius in exsiccando & calefaciendo facultates. Folia Sabinæ herbæ in pulverem redacta, ex melle illita, fluentibus ulceribus medentur, nomas sistunt, & collectiones mitigant. Cum pinguedine verò lacti supernatante (Germani Milchraum vocant) temperata scabiei capitis puerorum unicè prosunt. Sabinæ recentia folia tusa, ac phagedænis (Germani den wurm vocant) imposita, eas enecare dicuntur. Aqua è foliis Sabinæ destillata maculas faciei absterget, &, ut quidam asserunt, vertigini conducit. Montbelgardi utuntur venatores ad curandam scabiem canum.

SELAGO.

Cap. XXII.

Descriptio. Superstitio. Vis.

Brathy Sabinæ, Cupressi folio, similis est herba Selago appellata (inquit Plin. lib. 24. c. 11.) quæ legitur sine ferro dextra manu per tunicam, qua (quæ M.) sinistra exuitur, velut à furante, candida veste vestito, puréque (puráque Dalech.) lotis, nudis pedibus; sacro facto priùs, quàm legatur, pane (ex pane Dal.) vinóque. Fertur in mappa nova. Hanc contra omnem perniciem habendam prodidêre Druidæ Gallorum, & contra omnia oculorum vitia fumum eius prodesse. Huc usque Plinius.

Aequivoca. Iuniperus minor. Cedrus retusa Bell. Coronopus. Muscus terrestris.

Cæterùm, Selaginem quidam suspicantur Iuniperum minorem Alpinam. Non desunt quoque, qui Cedrum minorem, quę Retusa Bellonio dicitur, Selaginem existiment. Interpres præterea Theophrasti de causis lib. 2. cap. 7. Coronopodem reddidit Selaginem. Selago tandem existimata videtur Matthiolo Muscus terrestris repens Tragi.

DE IVNIPERO IN GENERE.

Cap. XXIII.

Tecta. Materia. Durat. Duplex Iuniperus Theoph. Fructus.

Tectis (inquit Theophr.) Materia huius fabricis idonea, tum subdialibus, tum obruendis sub terram: durat enim immunis à putredine. At Macedoniæ incolæ, ne illam quidem florêre arbitrantur. Nonnulli Duplicem esse dicunt, & alteram florere quidem, sed fructum non ferre: osten-

alterum non florêre, sed protinus fructum ostendere, ut Ficum grossos. Toto anno fructum habere videtur, quippe cùm novus anni exacti fructum occupet. Nascitur hæc quidem sed non procera. Huic porrò cortex spontè detrahitur, eique humor etiam in lachrymæ modum gignitur. Cedro Punicea excelsior Iuniperus, folium eius quoque mollius nasci videtur, &c.

Alicubi nō procera. Cortex. Altitudo. Folium. Iuniperus Plinio. Non florent Duo.

Hæc paululùm immutans Plinius ita tradit: Nec Iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere, nec fructum ferre. Quę verò non floreat, ferre protinus, baccis subnascentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum, omnibúsque iis dura facies semper. Et lib. 24. c. 8. Iuniperus Cedro assimilis, & eius duo genera: altera maior, altera minor. Montes amat, nec folia decidunt Iunipero: annifera habetur, novusque fructus in hac cum annotino pendet. Cariem vetustatémque non sentit. Iunipero eadem virtus quæ Cedro, vasta hæc in Hispania, maximéque baccæ eius. Medulla ubicunque solidior etiam, quàm Cedrus. Et hæc passim apud Plinium legimus.

Montosa. Folia non decidunt. Vetustatem non sentit. Vasta Hispania maxima. Medulla.

Dioscoridi Iuniperus (ἀρκευθὶς) alia parva, alia magna est. Acres autem ambæ, & urinam cientes & calefacientes, suffitúque bestias venenatas fugantes. Fructus ipsarum alter Nucis (pro καρύου, legendum fortè κυάμου, id est, Fabæ, ut habet Serapio, Corn.) magnitudine reperitur: alter Nuci ponticæ æqualis, rotundus, odoratus, dulcis dum manducatur & subamarus, qui ἀρκευθὶς (Iuniperi bacca) appellatur. Sed inter spuria Dioscor. Iuniperum parvam alij *Arceuthida* vocant, alii *Mnesitheum*, alij *Acatalidem*, Aphri *Zu rinsipet*, Ægyptii *Libium*, Romani *Iuniperum*, Galli *Iupicellusan*. Iuniperum magnam, alij *Cupressum agrestem* appellant, alij *Mnesitheum*, alij *Acateram*, Romani *Iuniperum*. Est autem hæc plurimis nota, similis Cupresso. Nascitur plerumque in asperis, ac maritimis locis.

Iuniperus duplex Dioscoridi. Diversa lectio. Nomina Iuniperi parvæ. Arceuthis. Mnesitheū. Acatalis. Zuorinsipet. Libium. Iupicellusan. Iuniperus magna. Cupressus agrestis. Mnesitheū. Acatera.

Anguillara ostendit, Iuniperum Dioscoridis ac nostram, vnam esse ex Cedris Theophrasti, ac in eo errasse Dioscoridem.

Dioscor. errat.

Cedrum magnam & Iuniperum eandem esse arborem non recentiores solùm (inquit Guillād.) sed etiam veteres quidam opinati sunt. Idem præterea Dioscoridem etiam Cedrum magnam cum Iunipero confudisse demonstrare conatur. Ad eundem etiam modum, notante Gesnero, Cedrum Galenus Iuniperum appellat: Et è contrà: Vnde mirum videri non debet Gazam Κέδρον aqud Arist. & Theophr. Iuniperum vertisse.

Cedrus magna & Iuniperus quibusdam eadem. Diosc. confundit Cedrum magnam cum Iunipero. Cedrus Theophr. Dioscor. Iuniperi.

Paulus Hessus etiam in defensione Guillandina, Cedros Theophrasti, esse Dioscoridis Iuniperos asserit: idq; ex Plinij verbis colligi posse scribit.

Apollo sibi persuadet Cedrum Theophrasti esse fructu Iuniperino, & ex hac Cedro olim trabes, statuas, ac columnas extructas. Ita vt videatur idem ferè sentire, quod Cordus. An verò tam magnæ Iuniperi in Syria reperiantur discutiendum relinquo iis, qui in Syria fuère. Clusius quidem observavit in Hispania maximas.

Apollo dubitatur.

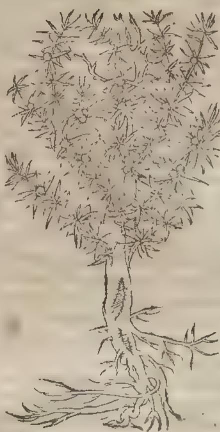
Æquivoca.

Ad æquivoca quod attinet: Iuniperus vulgaris
1. baccis parvis purpureis, Cæsalpino dicitur. *Iuni-*
2. *perus montana, mas & fœmina* ab eo etiam reperta
3. fructu flavo. Cedrus phœnicæa Bellonio, quibusdam dicitur *Iuniperus maior*, Cæsalpino autem *Iuniperus marina* & *Iuniperus minor* Dioscoridis. Sabinam vulgarem, arborem in maritimis Dioscorides in codice Hermolai *Iuniperum maiorem* vocat, seu *Cupressum silvestrem Theophrasti*, licèt ab aliis Ce-

Iuniperus duplex Cæsalpini. Cedrus Phœnicea. Sabina magna.

drum vocari testetur. Ac contendit idem c. 58. Plinium per Oxycedrum videri intelligere Iuniperum montanam, id est, vulgarem nostram.

IVNIPERVS VVLGARIS BACCIS PARVIS, PVRPUREIS.



PLÆRVMQVE denso ramorū stipatu fruticat dūtaxat Iuniperus, aliquando in iustæ magnitudinis arboream adolescit, caudice tamē non multùm crasso, cortice scabro & deciduo, rubente, materie firmâ, nonnihil etiā rubescēte, maximè si siccata fuerit, odore resinoso grato: Ramuli in surculos multos dividuntur, minoribus foliis sēper virentibus, aculeatisque armati, rigidis, superne glaucis, infernè virentibus splendidis, rarò vnciâ longioribus, sæpè brevioribus, valdè angustis (Cæsalp. Piceæ robustioribus & magis pungentibus:) Baccæ per ramos sparsæ numerosæ, rotundæ, vmbilico in tres radios, totidem seminum loculos ostendentes, distincto donatæ, duplo maiores granis Piperis, primùm virescentes, per maturitatem atrocœruleæ, aut nigræ, in quarum singulis grana tria oblonga, triangula (nonnunquam quatuor Cæsalp.) pulpâ nonnihil ruffâ, involuta, sapore acri, resinoso, cum quadam dulcedine, tactu quoque vbi inveterârint, glutinoso & oleoso: pro flore tribus foliolis minutissimis, obseptum insidet futuræ baccæ rudimentum, tam exiguum, vt non nisi à diligenter inspicienti animadvertatur, vnde scripsit Cæsalpinus. Quæ fructum fert, non floret.

Descript. Caudex. Cortex. Materies. Odor. Ramuli. Folia. Bacca. Pulpa baccarum. Flos.

Per reliqua similis est huic Iuniperus, quæ fœmina dici potest, flores producens plurimos, aliàs, quà fors tulit, sparsos per ramulos; aliàs confertos, conorum exiguorum instar habentes, purpurâ cum crocco mixtò pictos, ex plurimis corpusculis rotundis, Papaveris semine minoribus, pulvisculo farinaceo farctis compactiles, intercedentibus raris quibusdam viridantibus, acuminatis foliolis, squammatim corpuscula dicta obtegentibus: Videas autem cùm dehiscunt, effigiem capituli Equiseti florentis, vnicuique squammulæ adnatis apicibus ruffis, Cæsalp. vocat flosculos amentaceos, exiles. Cæterùm, tantum florum apparatum, quasi ad ostentationem comparatum, nullus fructus sequitur, sed in auras abiens, pulvisculus vanam baccarum spem eludit.

Iuniperus fœmina Descript. Flores. Foliola.

Vulgatem itaque Iuniperum duplicem novimus, *vnam* quidem baccas ferentem, *alteram* flores tantùm, quam quis fœminam dixerit, vt ex modò dictis liquidò fit. Miramur autē diligentem alias Botanicum Euricium Cordum hosce flores non observasse: Dicit enim in Diosc. Iuniperus minor altera, cuius duplex genus, vnū florens sine fructu, aliud non florens, fructum tamen ferens.

Duplex Aurorum Iuniperus vulgaris. Cord taxatur. Flos sine fructu. Fructus sine flore.

Cedrus magna. Iunip. peregrina. Cordi error.

Magna Cedrus Iunipero proceræ perquam similis est, caudice recto, aculeatis foliis, fructus eadem figura & magnitudine: in summa nihil aliud est, quàm peregrina Iuniperus. Hinc nonnulli veterum, quemadmodum etiam recentiorum, Cedrum cum Iunipero procera confundunt, utramque Cedrum appellantes. Sed uerba Cordi satis manifestè demonstrant, illi non cognitam veram Cedrum, ac ipsummet Iuniperum cum Cedris confundere.

Dio[illegible] suspect[illegible]. Diosc. emendatur.

Notat C[illegible] quòd Iuniperus utraque [illegible] tus [illegible]. Non tamen hæ ad eam magnitudinem proveniant, quam Diosc. expresserit, alterius Iuniperi fructus Nucis magnitudine, alterius Nucis ponticæ. Certè Serap[illegible], inquit, [illegible], [illegible] fortassis pro *κα‌ρύα* voce, *κυάμ* vocem ipse legerit, & omni[illegible] legere [illegible]. [illegible] etiam de alia penitùs Iunipero loqui videtur, quàm nostrate, dum dicit: Iunipero eadem virtus, quæ Cedro, vasta hæc in Hispania. Quod etiam Vernigo, sive Vernix, Lachryma, aut Gummi Iuniperi sit, falsò à Lacuna, Matth. Cæsalp. & aliis quibusdam [illegible]. N[illegible] Vern[illegible].

Vernix non [illegible] Iuniperi.

Flos pulvis luteus. Bacca.

Maio mense tenuissimus ac luteus pulvis è Iuniperis in auras avolare conspicitur inquit Tragus, quod semen [florem] illius esse animadverti. Post hunc, quem diximus pulverem, baccæ prorumpunt exiguæ, virides, quæ altero demum anno, Autumno appetente, quòd illi tempus maturitatis est, cæruleo tinguntur colore, gustu quadantenus dulces, admixta amaritudine, odorem gratissimum spirantes. E nucleis lapidosis, qui in hisce baccis continentur, novæ Iuniperi plantulæ fruticant. Foliis vestitur Iuniperus angustis, oblongis, aculeatis, acutis, & ad Rosmarini folia formâ suâ accedentibus, sed magis exiguis & acuminatis. Radices Iuniperi multifidæ, corticéque puniceo obductæ, per summa terræ sparguntur, quod & Theoph. lib. 3. cap. 7. annotavit. Baccæ Iuniperi non vnius sunt generis. In quibusdam enim grandes, in aliis exiguas, in his dulces, in illis prorsus amaras, alias denique planè rotundas, quasdam oblongas, & acuminatas videas. Quæcunque in Iunipero cernuntur, odorata sunt. Primum namque humor, qui è Iunipero, si lædatur, dum in succo suo fuerit, effluit; deinde radices & caudices aridi; tertiò baccæ recentes & maturæ; postremò folia acuminata gratissimum spirant odorem. Iuniperi arbor Maio mense cùm pluviosa fuerit tempestas, luteam è cortice sudat lachrymam, quæ magna in copia, tanquam fungi exigui, arbori adhæret; nec magnopere odorata est, sicut suprà de altera gumma, quæ vulneratâ arbore profluit, audivimus. Alterum Iuniperi genus apud nos haud nascitur, Pervenerunt autem ad manus meas, baccæ rotundæ & rubræ, quæ dicebantur Iunipero maiore procreatæ. Iuniperi baccas, Germani nonnulli [Austriaci quod sciam] Krametbeer / à turdis, quos Krametvogel nominant, appellant, qui Hieme cibos suos in arboribus Iuniperorum quærunt & inveniunt. Et hinc vulgare ænigma, quo quæritur quæ sit avis quæ pabulo trimo vescatur? Iuniperi enim baccæ tertio demum anno maturescere creduntur.

Folia. Radix. [illegible]. Omnia odorata. Lachryma lutea. Iuniperus maior. Turdorum cib[illegible]. [illegible]. Trag. & [illegible] no[illegible].

Gesnerus de coll. Stirp. repetens verba Tragi de puluere luteo, qui dicitur semen, non animadvertit legendum florem, ut habet Hist. Germ. & [illegible]. [illegible] etiam te[illegible]tus Tragi demonstrat id, cùm posteà dicit, è nucleis fruticare plantulas.

Iuniper species duæ Turnero. Diosc. caput de Iunipero depravatum.

Turn. Iuniperi duas species Dioscoridis, maiorem sc. & minorem, solâ magnitudine differre dicit. Reperiuntur, teste Matthiolo, Græci Diosc. codices, ut etiam annotatum reliquit Marcellus, in quibus Iuniperi caput depravatum legitur, quibusdam additis, quæ Diosc. doctrinam minimè sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum, minúsque Serapionem memoriæ prodidisse constat, ramenta ligni Iuniperi epota homines perdere, presertim cùm eius baccæ contra serpentium ictus efficacissimè devorentur, bibaturque ac illinatur foliorum succus ad viperarum morsus Adde etiam quòd facto periculo id omninò falsum esse deprehendatur.

Ramenta. Bacca.

Maior inquit idem, & minor Iuniperi species in plurimis Italiæ locis reperitur. Tuscia Vrbanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, ac visuntur frequentes in Agro Senensi, quarum fructus silvestris, & crassior, & dulcior habetur. Iuniperi materies ad centenarios annos incorrupta perdurat. Sic namque Poeta: *Addam & Iuniperos, carie impenetrabile robur.* Proinde iussit Annibal (ut Plin. tradidit) templum Dianæ Ephesiæ Iuniperinis trabibus extrui. Igitur mirari non licet, si Chymistæ asseverant, carbonem Iuniperinum accensum, & suo cinere obrutum, ignem integro anno fovêre. Profert ex se Iuniperus gummi, quod & Sandaracham etiam & Vernicem appellant. Sed [illegible] falsò asserit Matthiolus, ut iam antè dixit Corn. In post. com. Ital. invehitur in eos, qui volunt Iuniperos Dioscoridis esse Cedros Theophrasti. In hist. verò germ. statuit eius duo genera, parvum & magnum: Ac Maius inveniri tantùm in Hetruria, & ferre Sandaracham. Iuniperum autem dici Latine, quòd Iuniores & novellos pariat fructus.

Arbores proceræ. Duratio. Carbo Iuniperi ignem per annum fovet. Sandaracha. Vernix. Matth. not. Cedrus Diosc. Etymon.

Hoc in loco figuram novam ponit Cam. ad hist. germ. Matthioli Iuniperi minoris titulo, quamvis tamen non mala Matthioli. Non autem prætereundum nos in nostro Plinio invenire Annibalem pepercisse Iuniperinis trabibus, non autem iussisse extrui, quod Matthiolus tradidit. Iuniperus minor, & secunda Dioscoridis Cedrus, de qua ipse scribit, demonstrant, Anguill. teste, arborem eandem, cum Iunipero vulgari, cui parvi fructus, Fabæ communis: omnes vocant *Ginepri.* Vnde verò Iuniperus Petro de Crescentiis *Zaniperus* dicatur, cuius tres facit species, nobis non constat.

Matth. lapsus. Iuniperus minor Diosc. Ginepri. Zaniperus Petr. Cresc. triplex.

Lob. & Pena Adv. *Iuniperus vulgatior.* Obs. & Ic. Plant. *ἄρκευθος*, Iuniperus: Camer. in hort. *Iuniperus nostras*, quà nullum ligni genus carbones præbet, qui diutiùs ignem conservent, vnde similitudo [illegible], [illegible] Psalmo 120, Sagittæ potentis acutæ, cum carbonibus [Iuniperinis] desolatoriis. Tab. *Iuniperus baccifera.* Idem in hist. duas ponit figuras, cùm tamen vna satis fecisset Clusio Iuniperus vulgaris excelsior, supra Segobiam, de qua Plin. V[illegible] H[illegible] nascitur.

Similitudo. Iuniperus baccifera. Tab. notatur.

I[illegible] C[illegible]: Iuniperus arbuscula est, fruticosi potiùs generis, tamen lachrymam gignens resinosam, Vernicem vulgò appellant, Fabris & Pictoribus vtilem ad tectoria cum oleo. Iuniperi duo summa genera, vnum in montibus magis, & algentibus locis, fructu magnitudine Myrti, in maturitate nigro: flosculus eius generis nigricat. Alterum in maritimis, fructu Nucis Avellanæ magnitudine, in maturitate flavo. Reperi & montanam fructu flauo. Dioscorides non Iuniperum, sed Cedrum appellat, Iuniperi modo baccas ferentem, Myrti [illegible] rotundas. Plinius verò per Oxycedrum sive Iuniperum

Vernix. 1. Iuniperi duæ Cæsalpino. 2. Iunip. fructu flavo. Oxycedrus Plinio.

rum videtur montanam nostram sive vulgarem intelligere.

Nomina linguarum. Ἄρκευθος, & ἀρκευθὶς Græc. Latin. *Iuniperulus*, Germ. Weckholder / wacholder / weckolderbaum / wacholderbaum / Khrametbaum / Krametstaud. Baccæ verò ἀρκευθίδες græcè. Germ. Weckholderbeer / Khrametbeer / Weckholderbeer / Belg. Geneuer / Geneuerboom. Angl. Juniper vel Jemper, Junipertree. Bohem. Jalolowac. Hung. Tevisfes fenyo. Gall. *Geneure*. Catal. *Ginebre*. Portug. *Zimbro*. Arab. *Arconas*, & fructus *Abel*. Ital. *Ginepro*. Castil. & Hisp. *Enebro*, Baccæ autem *Neurinas*. Serapioni, *Habhagar* Hebr. *Rothæm*.

Locus. Elias Propheta cùm Isabelis crudelitatem fugiens in desertum devenisset, sub Iunipero dormivit, vt Sacra refert Scriptura. Ac ex his intelligimus Iuniperum vastis desertis, altissimísque montibus, frigidáque, limosâ & lapidosâ terrâ, ut plurimùm nasci: nam in eiusmodi locis, apud nos quoque germanos frequentissimè occurrit, maximè verò apud Mediomatrices, vt & in VVasgoia & Creichgoia, in quibus partibus perpetuâ virens comâ luxuriat.

Tempus. Maio mense floret: post florem baccæ prorumpunt exiguæ, virides, quæ altero demum anno, appetente Autumno, quod illis maturitatis tempus est, cœruleo tinguntur. Copiosè quoque provenit, teste Turnero, in Angliæ Cantio, nec non in Episcopatu Duramensi, & Northumbria: In Germania quoque multis locis frequens, nullibi tamen magis, quàm prope Bonnam. Sed authore Clusio, Iuniperus, cui spina pro folio est, vix totâ Lusitaniâ reperitur. In Castella verò nova, admodum frequens est: sed ea præsertim, quæ excellior & arborescens supra Segobiam, quà Madritium itur, ut istic trabes & contignationes ædium sibi incolæ fabricent: ut non immeritò Plinius dixerit, *vastam hanc in Hispania nasci*. Ast & in Belgio, & plærisque Germaniæ locis, vulgarem Iuniperum in iustam ferè arboris magnitudinem excrescere observabam, præsertim in hortis & cultioribus locis. Iuniperus baccas fert Octobri, inquit Gesnerus. At Cæsalpino fructus maturescit anno secundo, ut aliquando fructus trium annorum contineantur, cùm is, qui maturus est, servatur ad tertij anni fructum nascentem. Nos verò curavimus copiosè plantandam in horto E. Cels. licèt abundet multis in locis Comitatûs vicinis urbi, ut in monte *la Chaux*, circa *Vandoncourt* & *Blaumontiam*, ác alibi magnæ arborescentes proveniant Iuniperi, ad altitudinem duorum hominum, ac altiores, crasso caudice Nucis, ut inde cyphi tornentur. Inter Basileam & Kothaus Maij principio vidi Iuniperum florentem, flores instar nucamentorum sunt minimi, ut vix appareant. Lugduni & Genevæ & per Alsatiam abundat. Patavij magnam arborem vidi in horto Nobilis Bembi mense Ianuario.

Vires & usus ex Veteribus. Stomachus. Thorax. Tormina. Vrina. Folia. Dolorum ... ecus. Venenum. Cortex. Ramenta ... Phalia. ... num. Arceuthis moderatè calefacit, & adstringit, stomachóque commoda est, faciens ad affectiones in thorace, tusses, inflationes, tormina [στρόφους] & bestias venenatas, si bibatur. Vim etiam habet ciendi urinam, unde ruptis, convulsis, & ab utero strangulatis confert. Folia etiam acria habet, quare & imposita & pota, tum ipsa, tum succus ipsorum cum vino, ad commorsus à vipera faciunt. At cortex ustus, & cum aqua illitus, lepras removet. Ramenta verò ipsius ligni devorata interficiunt, Dioscorides. Vt porrò vinum Iuniperi fieri conveniat è baccis, similiter ut è Cedri fructu, dicitur cap. de Cedro antiquorum.

Temperã. Iuniperus, Gal. de simpl. med. facul. lib. 6. teste, calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus similiter siccus. Verùm in hoc [τοῖς τελείοις] primi fuerit ordinis.

Serpentes. Inflationes. Alvum sistit. Venter. Oculi. Convulsio. Ischias. Iuniperus vel ante cætera omnia [inquit Plin. variis in locis] excalefacit, extenuat, Cedro assimilis. Et eius duo genera, altera maior, altera minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen, stomachi, pectoris, lateris doloribus utile. Inflationes, algorésque discutit, tusses concoquit & duritias, illitum tumores sistit: item alvum, baccis ex vino nigro potis: Item ventris tumorẽ, illitis iisdẽ. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas ciet. Illinitur & oculis in Epiphoris. Datur convulsis, ruptis, torminibus, vulvis, Ischiadicis cum vino albo potum, pilulis quaternis, aut decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant corpus è semine eius in serpentium metu.

Vires & usus ex Neotericis. Vires Iuniperi Antiquorum antè sunt positæ: Nunc intelligamus quid de hisce Neoterici sentiant.

Temperã. Tragus inquit: Iuniperi baccæ calidæ sunt in tertio, & siccæ in primo ordine. Nemo verò utilitates eius, quib. scatet, satis explicare potest. Baccę Iuniperi maturæ vtiles ad multas affectiones prosunt, meóque iudicio Pipere salubriores. *Ventriculo. Tragi lectio suspecta.* Nam in cibo citatæ stomacho frigido utiles sunt, pituitamque, quæ in illo coit, digerunt: contra inflammationes [inflationes fortè meliùs legendum] & tormina faciunt, vitia pectoris purgant, tussíque medentur, urinam efficaciter ducunt, uenenúmque à corde repellunt. *Tormina. Pectoris vitia. Diureticum. Pestilentia.* Apud Germanos singulari remedio, ad grassantia Pestilentiæ contagia depellenda usurpantur. Eædem menses & coxendicum viscosos humores expellunt. Et quid multa? ad quamplurima hæ baccæ utiles sunt, quapropter coqui illas ad culinas vocarunt, condientes his cibos. *Contra Diosc.* Dioscorides ramenta ligni devorata interficere scribit, quod equidem miror. *Lixivium.* Nam lixivium è vino & cinere Iuniperi usti factum ac potum, urinam potenter trahit, ita quidem, ut eo remedio, multi Hydropici liberati fuerint. *Hydrops.* E' baccis Oleum pretiosissimum, & ad Balsamum ferè accedens elicitur. *Oleum.* Præterea & ex arido ligno oleum odoratissimum ac efficacissimũ, adeóq; ad multa utilissimum distillatur. Multi multa de Gummi, quod Vernix dicitur, scribunt, sed oleum Iuniperi longo illud post se, quod ad facultates attinet, intervallo relinquit. Et ut semel finiamus, *facultates Iuniperi nemo facilè explicabit omnes*. Vnum est, quod in Iunipero fugiendum, & detestandum fuerit, nimirum umbra, quæ noxia est, si Virgilio credimus. *Vmbra.*

Surgamus, solet esse gravis cantantibus umbra.

Iuniperi gravis umbra, nocent & frugibus umbra.

Iuniperi fructus (pergit Corn.) Officinis in usu sunt & rami ac virgulta, & totum adeò lignum: ad aërem n. emendandum, incensa suffumigantur. *Lignum.* Addit Matthiolus: Oleum, quod ex Iuniperi materie per descensionem, tum pariter vitreis instrumentis elicitur, calidum ore contentum dentium dolores mirificè mulcet, si tamen frigida defluxione afficiantur. *Oleum ex ligno & baccis. Dolor dentium.* Fit ex baccis hoc longè præstantius, odore perquam iucundo. Nolumus autem nos cum Matthiolo putidum & insigniter acre oleum Iuniperi in ore continere, quale illud, quod è lignis per descensum elicitur. *Matth. not.* Asserit Clusius Narbonenses Gallos ex Iuniperi baccis oleum exprimere, quod ipsi *de Cade*, Hispani verò *Miera* cognominant, capitis scabiei, ut pecorum etiam scabiei & ul- *Oleum de Cade, seu Miera.*

ceribus, quibus à tonſione interdum infeſtantur, adprimè vtile. Perhibet Cam. ad Hiſt. Germ. interiora baccarum Iuniperi maioris, cum vtilitate Medicos Africanos exhibere loco Guaiaci ad luem veneream. Eſſe porrò eximium ad calculum præſidium, ſi recipias: Baccar. Iunip. Vnc. ſem. Hiſce in phiala tantum affundas Spiritus vini, quantum baccas operire valeat: ſicque obturatâ phialâ, quatuor dies ſtent, ſubinde agitanda. Exactis quatuor diebus excoletur vini ſpiritus expreſſis bene baccis: aliusque recentibus baccis affuſum; quatriduo rurſum exacto, colato: hoc tertiò iterandum: ſpiritus vini reſervetur, optimè repoſitus: & vrgente calculo huius cochlearia duo ex vino albo calidè propinentur: móxque in ſemicupio, cui infuſum Maluæ & Chamæmeli decoctum, ſe ad horam ſedeat: Illinatur ſubindè facies, manu aqua roſ. aut vino Cretico ad arcendam laſſitudinem, quoad eiiciatur calculus, quod dubio procul accidit. Cavendum interim, ne ſtatim à cibo, pleno adhuc ventriculo, aut aſtrictâ alvo ſemicupium ingrediatur æger.

Guaiaco ſubſtituitur. Lues Venerea. Calculus.

Menſes. Ad menſes ciendos: ℞. Baccarum Iuniperi Manip. iij. contuſis affunde album generoſúmque vinum. Coquantur ad medias. Colato vino adde Croci pulverati Drach. j. hoc vti incipiet, quo tempore expectari debent menſes, quotidiéque manè, continuatis quibuſdam diebus, hauſtum bonum bibet. Prodeſt tamen priùs, ſi neceſſe videbitur, Saphenam vtramque aperire.

Dentes. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vtiliter colluuntur dentes dolentes.

Febres. Ad diuturnarum febrium rigores, ℞. Bacc. Iunip. Rutæ, Salviæ an. Manip. j. affunde aq. lib. 4. coq. ad tertias. duabus ante acceſſionem horis ieiuno ventriculo ſumat Theriaces bonæ Drach. ij. ex vino albo calente: poſt horam in ſudatorio exutus penitùs, papilionem, vel peripetaſma ſubeat, affuſáque dicta decoctione, calculis duobus tribusve candentibus in pelvi, cui ſuperſtabit, toto corpore vaporem excipiat, quoad ſudet, ſudoréque deterſo componat ſe in lecto calido coopertus, ita fiet vt indies ſenſim, rigor minuatur, tandémque penitùs deſinat.

Cautio. Non eſt autem hoc medicamento priùs vtendum, quàm corpus antè ſit ex docti Medici conſilio præparatum, purgatúmque.

Podagra. Paralyſis. Lignum. Contra podagram, paralyſim & contractiones. ℞. Iuniperi lignum inciſum minutim abraſo cortice: in aqua coque: ac decocto in tina inſideto ieiunus, purgato priùs corpore. Si contra podagram vteris, præſtiterit nondum præſentibus doloribus præcautionis loco vti.

Vis diuretica. Vim diureticam in Iuniperi baccis (inquit Iac. Cargill.) earúmque oleo in me expertus ſum ſæpiùs manifeſtam, & tum ex illis paucas devoratas, tum panem huius guttula unctum euidenter violarum odore urinas imbuere, non ſecus ac Terebinthinam vulgarem, eiuſque oleum ſtillatitium: cuius vim talem ſæpiùs pro cathedra referebat, Cl. D. D. Felix Platerus Poliater Baſilienſis.

Vrina redditur odorata.

Vinum. Comprobatur hæc eadem baccarum vis Iuniperarum diuretica à Cl. V. D. D. Tobiâ Piripachio, Profeſſore Viennenſi Excellentiſſimo, ſi cum generoſo vino albo decoquantur, eiuſque decocti ſingulo manè (ſumpto etiam cibo aliquo) hauſtus calculoſis propinetur. Vt autem vinum hoc cum palato gratiam ineat, huic ſaccharum ebibituris adimiſceri iubet.

Ex lignis Iuniperi Montanæ Liquor. Cutis. Nunc, ut nobis auctor eſt Cæſalpinus, ex lignis Iuniperi montanæ igne ſuperpoſito liquor etiam extrahitur, qui Oleum de Iunipero vocatur apud Meſuem, efficaciſſimum ad cutis infectiones & alia multa: Si hoc pro Cedria uteremur, puto non minorem in eo efficaciam futuram, quàm ſi ex magna Cedro haberemus.

Cedriæ ſubſtituendum conſ. Cæſalp.

Oleum ex fructib. Ex fructibus quoque oleum extrahitur per ſublimationem priùs vino madefactis; qua operatione & aqua & Oleum elicitur:

Aqua ad calculum Vrina. Menſes. Aqua ad calculum renum & veſicæ prodeſt: urinam & menſes elicit, ſingulis diebus pota à duabus unciis ad tres; extrahit quoque fœtum mortuum unciis quatuor bibita: & adverſatur venenis:

Arthritis. Vlcera. Oleũ efficacius ad omnia prædicta: extrinſecus quoque inungitur ad frigidos articulorum dolores, & tetra ulcera.

Peſtis. Recipitur in aqua ardente adiectis aliis quibuſdam aromatis, & pugnantibus adverſus putredinem peſtilentem, ut ex omni miſcella aqua iterum diſtilletur, præſentaneum remedium in febre peſtilenti, exhibita à drachmis duabus, uſque ad quatuor cum totidem unciis aquæ Acetoſæ paulò antè acceſſionem: Nam veluti fulgur propellit ab internis, & diſſipat malignam putredinem, nunc ſudores movendo; nunc urinam copioſam, aut aliam inſenſibilem excretionẽ, repetitur aũt potio uſque ad tres vices.

Iunip. marina. Ex fructibus iiſdem, aut Iuniperi marini, cùm maturi ſunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Sacchato exceptus, utiliſſimus in tempore peſtis: præſervat enim, & ex pulmone ac pectore educit purulenta.

An Iuniperi radix venenata? Rondeletii not. Notat tandem Hercules Saxonia, decocto Iuniperi plures uti, tanquam luis alexipharmaco, cùm tamen Rondeletius Dioſcoridis autoritate motus, radicis uſum, tanquam veneficum, improbet, & ſolos fructus admittat: Scaliger tamen contra Card. exerc. 180. ait Afros Medicos, uti huius radicis decocto ad luem expugnandam feliciter, redditque cauſam, cur non ſit venefica; licèt Dioſc. illam venenatam protulerit. Ait enim aliam eſſe corticis radicis facultatem, aliam verò ſubſtantiæ medullaris. Corticem verò cuius virtus recipitur in decocto, ait non eſſe venenatam.

Lues Venerea. Itaque ſi fortaſſe diſtituti fueritis *his* medicamentis, quæ præſtantiora putantur, Iuniperi decoctum non improbabitur, & ſi radices fuerint ſuſpectæ, ſumantur folia & fructus, vel ſemina, fiatque infuſio ſic: ℞. Fol. Iunip. Manip. vj Sem. Iunip. Manip. iiij. infundantur in aq. lib. xii. bulliant ad conſumptionem medietatis facta expreſſione ſervetur Syrupus, quantitas ſit Vnc. 8. cum ea vivendi ratione quæ in ligno.

Cinis cum baccis ad Hydropem. Accipiendum quoque præcipit Io. de monte Exper. quantitatem Nucis Iuglandis cineris ramorum Iuniperi cum baccis, ponendam in linteolum, ſuſpendendámque in vino, vt de ea bibat æger cum voluerit. Hocque remedio uſum eſſe Martinum Gutherz Coloniæ, qui diu fuerit hydropicus, & tumidus, ac ei multùm profuiſſe.

Oleum baccarum. Vrinæ difficultas. Oleum baccarum conferre difficulter urinam reddentibus, & calculoſis & Cereviſia calidâ potiſſimùm in balneo ſumptum.

Balneum ad calculum. Accipiendas porrò ſummitates Iuniperi, & coquendas in aqua, donec ea rubra omninò, reddatur tandem verò balnea in ſemicupio ad umbilicum uſque quotidie, quantùm fieri poterit, calidéque horis tribus facienda, ac ſi hoc ad decem dies fecerit, ſanatum iri à calculo.

Succus baccarum. Succus extractus è baccis Iuniperi, ad duodecim annos ſervari poteſt (inquit Evonymi Theſaurus [illegible] tectus.

Calculus. Valet ad calculi præſervationẽ, expertus enim eſt eius vſum in multis, qui antehac graviter laborabant, & multa prophylactica adhibuerant, à nullo tamen tantopere ſunt, atque ab hoc adiuti. Calidum quidem medicamentum eſt, ideóque renes

nes fortassis nimium calefacere posset, vt aliquis existimarit, sed propter parandi modum, qui calorem nonnihil frangere existimatur, non nimiùm poterit. Pituitam in ventriculo, vel concoquit, vel consumit, vel educit, & ventriculum abstergit ac roborat. Vsus eius non tam est ad morbos præcavendos, quàm curandos. Omne genus destillationum & Catharrorum, vertiginem, lippitudinem, raucedinem, pectoris angustiam, tussim, colicam, matricis suffocationem, menstruorum suppressionem, syncopen, calculum, & pestem curat. Quinetiam ab aliis adnumerantur his morbi, quos hic succus curare dicitur, mania, hydrops, fœtor anhelitûs, epilepsia, tremor membrorum, apostemata interna. Caput & cor hoc succo mirabiliter recreantur, & sanitatem in multos annos conservat. In præcautione accipitur ieiuno stomacho tribus anni partibus, sine custodia, Autumno nimirum, Hieme, & Vere, Æstate verò propter calorem & siccitatem, necessitati servatur. Quod si tamen cœlum humidum fuerit, & calor moderatior, vti etiam in Aestate poteris. In morborum curatione, adhibetur omni tempore & crebriùs, sed per certa intervalla, interiectis aliis, eódem spectantibus. Theriacam Germanam nonnulli dixerunt, tum quòd efficax sit contra venena, tum quòd Germanorum corporibus amicissima & maximè salutaris. Oleum è baccis Iuniperi destillatur eo modo, quo aq. vitæ, affundendo enim aquam citò & facilè stillat. Primò quidem Oleum, deinde verò aqua, quemadmodum quando spica destillatur. Oportet autem priùs baccas contundere. Quidam destillant etiam in bocia. Valet ad multa, ad tormina, ad pus virgæ, quod est, quasi Gonorrhæa, ad colli dolores ex catarrho. Agyrtæ mira de eo prædicant, quæ legi apud eos possunt, si quis velit. Modus autem, quo destillari debet, est: Accipio modium baccis Iuniperi plenum, quas contundo minutissimè, iisque affundo aquam puram, eâ quantitate, vt optimè cooperiantur, postea in aheno cupreo, velut hoc est, in quo aqua vitæ destillatur, vnà cum canali cupreo, per aquam frigidam transeunte, destillo, canali adapto recipiens magnum, quod quatuor mensuras possit capere, & sic destillat oleum cum aqua. Verùm aliud instrumentum capitello adaptatum habeo, aquâ frigida plenum, ad refrigerandos spiritus ne adurantur. Ex prædicta baccarum quantitate, supra vncias iij. Olei non extraho. Per expressionem quoq; hoc modo non malè Oleum extrahimus. ℞. Baccas Iuniperi contusas, mixtas primùm aqua ardente, deinde etiam oleo Olivarum; bulliant parùm, vel saltem simul maneant, sæpè agitãdo spatulâ, per dies octo, in cucurbita ad fornacem, tum exprime prælo, & oleum supernatans collige: potes etiam Angelicam, vel aliquid aliud addere contusum. Oleum de Iunipero valet in fistulis, in sectionibus cutis, & malo mortuo: tibiarum serpigine & cancro, vulneribus & vlceribus malis. Recipe ex lignis Iuniperi quantitatem sufficientem, & incide in frusta, & imple ollam, vel dolium magnum vitreatum, interius cuius orificium sit arctum, & fac foveam in terra, & præpara parietes eius cum terra figuli, deinde pone ollam vitreatam in fundo ex directo foveæ, habentem orificium magnum, & cooperiatur lamina ferrea subtiliter perforata: deinde præpara ista duo vasa cum terra figuli, he ex vtriusque orificiis respiret, deinde cooperi terra, & adde ignem per tres horas, finaliter resudabit oleum de Iunipero optimum.

Oleum è ligno Iuniperi rectificatum, fit primò destillatione per descensum: deinde totum simul in bociam infusum destillato sursum, vel in balneo, quod tardiùs fit, sed pulchriùs: vel in cinere, arenâve, quod fit magis rufum.

Salem è baccis & ligno Iuniperi, sic paravit Gesnerus. Accepi, inquit, virgulta Iuniperi arida, vnà cum suis baccis, in magna quantitate, & in cinerem redegi (oportet autem exactissimè comburere, aliqui in magna olla figulina nova, & in qua liquor nullus antè fuerit, comburunt) cum hoc cinere fiat lixivium, cum aqua mediocriter calida: aut potest in vase ligneo cinis cum aqua relinqui, vt subsideat, ac postea aqua seorsim effundi, & cinis cum aqua turbida separari. His alia aqua affundenda, idque aliquoties, quoad nullus sapor lixivij in aquam deponatur, ac postea aqua decoctione consumenda, ad exiccationem materiæ, & eiusdem albedinem: odore autem refert boracem & vrinam, ac acris est, & penetrans.

E Ligno Iuniperi veru factum carnes omnes, quæ in eo torrentur, odore efficit iucundo. Ad tornum denique, ad delitias, ad suffimigia vtile lignum Iuniperi. Observavi etiam in vineis Montbelgardi Palos Iuniperinos multis durare annis, potissimùm si vratur pars, quæ in terram defoditur.

Pituita in ventriculo. Destillationes. Vertigo. Raucedo. Colica. Menses. Syncope. Pestis. Mania. Hydrops. Fœtor oris. Epilepsia. Tremor. Apostema. Vtendi tẽpus. Theriaca Germanorum. Venenum. Oleum. Tormina. Gonorrhæa. Modus destillandi eius. Per expressionem. Fistulæ. Cancer. Olei præparandi modus è lignis. Oleum è ligno rectificatum. Sal è baccis & ligno. Veru.

CEDRVS PHOENICEA BELLONIO, SIVE OXYCEDRVS; QVIBVSDAM Iuniperus maior, bacca nigra, rubra.

Cap. XXIV.



IVNIPERO similis Cedrus, cuiustamẽ folia duplo sunt longiora, latiora quoque, rigida, infesto mucrone pungentia: baccæ duplo aut triplo Iuniperinis maiores, coloris, non ut illæ cœrulei, sed ruffi, sapore tamen & odore simili. Clusius sic habet: Iunipero ferè similis est Oxycedrus: magna ex parte contorto, ut illa, caudice, interdum etiam in arbusculam excrescens, tenui & rufescente cortice: folia habet Iuniperi vulgaris modo pungentia, aliquantulum tamen longiora & rariora, terna semper circa ramulos simul nascentia, ut in Iunipero: fructum initio viridem, deinde flavescentem, postremò cùm maturuit, punicei coloris, Iuniperi fructu multò maiorem, ut interdum Avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibusdam, veluti squamarum rudimentis obsitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, maiores, quàm in superiore, medulla intùs alba. Floret Iuniperi modo, & eodem tempore utriusque fructus maturitatem adipiscitur.

Iudicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus,

Descript. Folia. Descr. Clusii. Caudex. Cortex. Folia. Fructus. Nuclei. Iuniperi maioris bacca.

ctus, infit Cordus, cùm nuper in Germaniam importarentur, nonnulli etiam doctissimorum Iuniperi maioris baccas crediderunt, non animadvertentes, manifestè Authores Iunipero nigrum, Cedro verò ruffum tribuere fructum.

Cedrus phœnicea. Bellonij Iunip. maior non est.

Phœniceæ Cedri (ait Bellon. arb. resinif.) meminit Plinius in Gargano monte Calabriæ, cuius baccas sunt qui credant Iuniperi maioris esse, falsâ quadam opinione ducti. Oxycedrus Græcis dicta. Punica Cedrus antiquum retinet nomen in Creta, quam vulgus Cedri nomine appellat.

Cedrus minor. Cedrus acuta Phœnicea. Vernix falso. Cedrelaon. Error Medicorum Venetorum

Minorem istam Cedrum Plinius Phœniceâ appellat Iunipero similem: Fructus v. Cedrides, ego Cedrum acutam Phœniceam voco. Oxycedri gummi nostri falsò Sandaracham, alij verò Vernicem nominant. Ex Cedri malis Plinius posse fieri scribit, quod Cedrelæon vocat. Galeno Cedri fructus Cedris dicitur. Et: Cedrides multi Pharmacopolæ & Medici Venetiis eas maioris Iuniperi baccas esse credunt magno errore. Gummi sudat, quod vulgò Vernicem dicunt.

Cedrus Lycia non est. Bellon sibi contrarius.

Et Obs. Cedri phœniceæ diversæ à Cedro Lyciæ ob folia obtusa. Cedri Lyciæ dicuntur Oxycedri. Sed Bellonium sibi contradicere videbunt, qui verba modò citata diligentiùs examinabunt. Primùm isthic albos carbones conspexi, ex Oxycedrorum stipitibus conflatos. Qui Sarsanam Genuensi agro pervenerit, & inde ultra Vencam arcem in Marchionatu Marzano transierit; Oxycedrorum silvulam ingredietur, apud Montignosam castrum Lucensium, non procul à mari, quorum fructus Avellanis crassitudine non cedunt.

Cardan. taxatur.

Cardanus considerare debebat Cedrelatem ab Abiete & Cedro denominationem habere (nam hæc parua Cedrus baccas fert, eam ob causam baccifera cognominatur, at altera conifera) ut nomen ipsum testatur: siquidem Elate Abietem significat: itaque Cedretale Gallicè reddi posset *Cedre sapin*. Sed ipsius verba impugnabimus in nostra stirpium historia. *Hæc ubi latitat?*

κέδρις, Cedrula. Theoph corrig.

De præsenti planta tractat & Hist. Lugd. sequentibus verbis: Cedrus Lycia, quam Oxycedrum etiam appellant: Theoph. κεδρίδα, Gaza, Cedrulam. Quodam tamen loco κεδρίας pro κέδρος mendosè legitur, quod Gaza cùm non animadverteret, Cedrias convertit, Cedrides verò multitudinis numero sunt Dioscoridi & Galeno,

Oxycedrus.

Oxycedri baccæ. Oxycedrus, sive Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor [sive Libani,] Iunipero maior. Cortice Cupressum æmulatur, ut ait Theophrast. non semine, ut, malè Plinius, Iuniperi modo.

Plinij error Theoph. emendatur.

Locus Theophrasti ex integrioribus libris est emendandus: ὀζώδη δ' ἄμφω καὶ πολυμάσχαλα, καὶ ἐπεσκαμμένα ἔχοντα τὰ ξύλα, μάλιστα δὲ ἡ ἄρκευθος ἔχει μήτραν καὶ πυκνήν, id est, nodosam ambo [Iuniperus & Oxycedrus] in alas multas divisam, & distortam habent materiam, maximè verò Iuniperus cor densum.

Gazæ error

Oxycedri fructus flavus est, Myrti magnitudine, odoratus, esu suavis, non ut Gaza convertit, odoratus, pulcher, gustúque sua vis.

Cedridæ quid.

Cedridas inquit Gal. 2. alim. nominant Cedri fructum, qui colore & figurâ fructui Iuniperi est similis (subflavus enim est, ac rotundus) dissidet autem ab eo acrimoniâ.

Gummi.

Fundit gummi durum, pellucidum, Mastiches tam simile, ut hac ferè solâ notâ internoscatur, quod Mastiche mansâ in ore coit, ac spissescit: Oxycedri verò gummi in tenuissimum pulverem friatur, nec cogitur.

Vernix.

Id gummi, ut & Iuniperi, vulgus *Vernicem* appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assulatim concisis, toto Massiliensi agro pastores & rustici picis liquidæ genus, nigrum videlicet ac fœtidum liquorem oleosum eliciunt, quem suâ linguâ corrupto Cedri vocabulo *Huile de Cade* nominant.

Huile de Cade.

Lonice. error.

Lonicerus Cedri magnæ, parvæque, seu Oxycedri figuras, vires, usúmque commiscet ac confundit.

Plinij error

Tenebras effudit Plinius, qui oscitans admodum Cedri differentias ex Theophrasto exscripsit. Primùm contra Theophrasti sententiam scripsit minoris Cedri genera duo esse, maiorísque totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem esse Iunipero similem. Quare Theophrastus nostro quidem iudicio considerandus dum ait, Oxycedri fructum Myrti magnitudine: illud etiam Galeni examinandum, quod dicit Cedri fructum colore & figura fructûs Iuniperi.

Oxycedrus Iuniperus maior.

Pauci admodum etiam sunt, inquit Matth. qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem, adeò ut plærique vulgarium illam ab hac nesciant distinguere: quemadmodum & incolæ Istriæ, Cedrum minorem, sive Oxycedrum nesciunt distinguere à Iunipero.

Viscum.

Camerar. ad hist. germ. Matthioli posuit novam figuram, sub hoc titulo **Cederbaum**. Cedrus phœnicea addito visco ex Clusij figura. Quam figuram cap. 26. reddidit cum hac inscriptione: **Groß Weckholder** / Iuniperus maior, quam ait in Galliæ Provincia vocari *Cade*, & præbere liquorem, *Oleum de Cade* nominatum, Scaligeróque dici maiorem Iuniperum, ab Arabibus *Harar*: cùm tamen *Cade* nihil aliud sit, quàm Oxycedrus.

Cade. Oleum de Cade.

Camer. not.

Existimo igitur Camerarium ponere duas figuras unius plantæ, cur verò id fecerit nescio. Matthiolus nullam posuerat nomine Iuniperi maioris: nec ipse Camerarius discrimen ostendit, inter eam, & Matthioli Cedrum phœniceam.

Oxycedrus

Guillandinus testatur Cedrum simpliciter dictam, quam & Ὀξύκεδρον vocant, Iuniperum, Oxycedrum, & Cedrum quandoque absolutè appellari, eandémque esse cum Cedro magna à permultis existimari.

Mera Hispanorum.

Nunc, quod Amatus perhibet, ex liquore Cedri arboris oleum paratur, quod Hispanis *Mera* dicitur, & Iuniperi oleum appellant: sed non sine errore, quum arbor, ex qua *Meram* colligunt, Cedrus sit.

Dioscor. repreh.

Erravit Dioscorides, inquit Anguill. vocando Cedros Theophrasti Iuniperos, & ideò Iuniperi Dioscoridis sunt Cedri Theophrasti: ac si hodie etiam Cedrus dicitur *Ginepro*. Nicander etiam fructum Cedri Iuniperum vocat.

Cedrus minor.

Huius resinam, scribit Gesn. de horto Sandaracham vulgò appellari. Dicitur *Cedrus minor*, *Cedrula*, vel *Oxycedrus*, *Cedrus phœnicea* Bellonio. Sed Iunipero similis (ut vult Dodon.) *Oxycedrus*, quæ & minor Cedrus dicitur.

Cedrus Lycia & Phœnicea.

Huius duo genera, Theophrasto & Plinio authoribus, Lycia videlicet & Phœnicea. Phœnicea Cedrus, quæ & Oxycedrus, ὀξύκεδρος ac κέδρος φοινική. Oxycedrum Theophrasti & Plinij, sive Cedrum phœniceam *Gros Cade Provin* dici tradit.

Cade provin. Oxyarceuthis, Iunip. acuta. Oxycedrus.

Lob. & Pena Adv. Oxyarceuthin, sive acutam Iuniperum, Iuniperum maiorem dicunt in Gallo-provincia *Cade*. Obs. & Ic. Pl. *Iuniperus maior Monspel. Cedrus phœnicea Matth.* Ital. *Cedro minore.*

Theophr. hunc fruticem (dicit Clus. in Hisp.) Ὀξύκεδρον appellat, & κέδρον λυκίαν. Plin. Oxycedrum & Cedrum Lyciam. Hispani à Iunipero non discernunt, sed eodem vocabulo *Enebro* vocant

cant, Narb. *Cade*, Oleum eius *de Cade*, Hispan. *Miera.*

Cæsalpino Iuniperi alterum genus in maritimis, fructu Nucis Avellanæ magnitudine, in maturitate flavo, magna ex parte crassius, quàm Iuniperus montana [vulgaris.] Dioscorides Iuniperum minorẽ vocat, fructu Avellanæ magnitudine.

Goropius Cedros minores Iuniperinis cognatas statuit. Tabernæmont. Cedrum Phœniceam Matthioli dicit: Cederbaum auß Phœnicia. Idem rursus Iuniperum maiorem Germanicam, groß Teutsch Weckholder / ex qua in Gallia oleum de Cade, & Gummi Sandaracha, aut vernix. Existimamus Compilatorem ponere duas figuras vnius plantæ, ac duas historias: ille etiam non demonstrat vbi viderit, nec diligenter describit aut discrimen tradit.

Lacunæ tandem appellatur Cedrus minor, quæ provenit in quibusdam locis Italiæ in montibus similis Iunipero, fructu tamen rubro maiore. Errant, inquit, qui Iuniperum maiorem putant.

Provenientem observavit Clusius plærisque Hispaniæ, & Narbonensis Galliæ asperis locis. Nusquam autem maiorem se vidisse meminit, quàm supra Segobiam, & Guadarrama, itinere Madritiano, vbi in procerã altitudinem, cum crassitudine corporis humani truncum æquante, excrescit.

Ego verò Oxycedri Bellonii baccas accepi à fratre Casparo Bauh. nomine Iuniperi maioris, quas in horto Ill. E. C. Montbelgardi seminavi: Ea mihi primùm visa fuerat Monspelij, vbi eo modo abundat, quo Iuniperus vulgaris circa Basileam, & Montbelgardum, quam ibi non vidi. Monspelio verò nobis delata arbor, & plantata Montbelgardi in horto Ill. C. VV. baccis toto anno grauida.

Ex trunco Iuniperi, annotante Clusio, ædium trabes & contignationes Hispaniæ incolæ faciunt. Addit præterea ex eo fieri oleum, quod Narbonenses *Huile de Cade* appellant, capitis scabiei, pecorúmque scabiei & vlceribus, quibus à tonsura nonnunquam infestantur, adprimè vtile. Id Oleum Cedriæ simile est. Cæsalpino ex fructibus Iuniperi maioris, cùm maturi sunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus vtilissimus: vtpote qui ex pulmone & pectore educit purulenta: ac tempore pestis præseruaturæ loco esse potest.

VISCVM OXYCEDRI.

IN Hispania (inquit Clus.) in Oxycedri ramis mense Octobri, observabam plantulam, digiti longitudine, instar visci, ramosam, geniculatam, viridem, interdum flavescentem, ramulis Myricæ, recenter enatis, sive eius plantæ, quam nonnulli *Salicorniam*, Mompeliani *Sempervivum marinum* vocant, sed paullò minoribus constantem, quorum extremis interdum veluti fructus inhæret, Musci, qui in arboribus, aut saxis nascitur, fructui persimilis; acido autem & perquam adstringente gustu tota plantula hæc est, Oxycedro, veluti Viscum in aliis arboribus, innascens.

Camer. apud Matth. Germ. Visci genus in Cedro phœnicea, cuius meminit Clusius.

VERNIX SIVE SANDARACHA Arabum.

VErnix in stirias longas densatur in pallido flavescẽtes, Succini colore & perspicuitate, fragiles, quæque dentibus friatæ nequaquam d[...] nuò coëunt, sapore nullo evidente, [...] adoletur, resinoso.

Cæterùm, Arabes Gandaron ac Sandarach[...] vernicem vocant, & exponunt esse gummi [...]boris Iuniperi, simile Carabe. Quare diligen[...]ter observandum est his, qui illos sequuntur, ne pro salutari medicamento, Sandaracham Græcorum pernitiosum pharmacum agnoscant. Deinde ex vernice Iuniperi lachryma etiam factitiam vernicem cum Lini seminis oleo fieri dicunt, & sic Succinum cum Iuniperi lachryma confundunt. *Obje[...]tio* Corn. in Diosc. Profert ex se Iuniperus gummi Mastiche simile, quod & Sandaracham & Vernicem appellant. Hoc primùm cum metitur, candido splendescit colore, senescens vero in rufum abit. *Sandaracha Vernix Arab.* Porrò haud ignorandum est, hanc Arabum Sandaracham à Dioscoridis Sandaracha, perquàm longè dissidêre. Namque Græcis Sandaracha est fossillis. *Sandaracha Diosc. alia à Sandaracha Arabum.* Verùm hæc Sandarachæ nomenclatio, in gummi Iuniperi invecta fuit à Medicis, qui Mauritanos secuti, *Sandarax* Arabicum nomen (sic enim Arabes Iuniperi gummi vocant) in Sandaracham converterunt. *Sandarax.* Quamobrem illud adnotandum esse videtur, quòd ubi Arabes, Sandaracham medicamentis inserendam esse præcipiunt, Gummi Iuniperi immiscendum intelligunt, ubi verò à Græcis de Sandaracha fit mentio, fossilis illa, rufa & Auripigmento similis, est intelligenda: non desunt tamen, qui velint Mauritanorum Sandaracham, non esse gummi Iuniperi, sed Oxycedri. *Sandaracha Arab. quibusdam Oxycedri Gummi.* Quorum equidem iudicio censet Matthiolus subscribendum: etenim pauci admodum sunt, qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem: adeò ut plærique vulgarium, illam ab hac nesciant distinguere.

Tradit Plin. lib. 13. cap. 11. plura gummi genera, vbi Gummi Iuniperinum ad nihil vtile esse scribit. Cuius tamen frequens usus in medicamentis contrariũ indicat, & quòd hoc sincero & oleo ex lini semine presso fit vernix liquidus, cuius est usus ad illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiamnũ ad ambusta, est præcipuus ad dolores, & tumores hæmorrhoidum. *Vsus Gummi Iuniperini, quamvis nullum existimet Plin.* Græcè dicitur κόμμι ἀρκευθίδος, Lat. gummi Iuniperi, Mauritanis *Sandarax*, Italis *gumma de Ginepro*, Germ. Vernis / Hisp. *Verniz*, Gall. *Vernix.* Nomina linguarũ.

Ex Cedro phœnicea gummi exsudat, durum, perspicuum, ut Mastiche (Nostri, inquit Bellon. de conif. falsò Sandaracham [Græcorum puta] alii vernicem nominant) quibus tanta inter se affinitas est, ut si cõmixta simul essent, vix discernerentur, nisi hac nota ab eo deprehendas Mastichen, quòd Mastiche cõmanducata ore coit, gummi autem Cedri diffunditur & in partes tenuissimas redigitur, quod in ore ampliùs non coit. *Cedrus Phœnicea. Sandaracha, Vernix. Sandaracha Arabũ & Mastiches dignotio.* Gummi Mastiche simile, quod eo Iunipero fluit, & Vernix dicitur, aut Sandarax Arabicè, vocamus, inquit Lacuna, vulgò in Castillia *Grassa.* *Grassa Lacuna.*

Gummi Oycedri, ut & Iuniperi, vulgus *Vernicem* appellat, Hist. Lugd. Iuniperus (ait Cæsalp.) tenuem lachrymam fundit, resinosam, *Vernicem* vulgo appellant, fabris & pictoribus utilem ad tinctoria cum oleo. *Vernix.* Sed quàm bene hi sentiant, considerandum proponimus. Siquidem opinionem hanc de Vernice pictorum, refutare videtur Cornarius, cuius verba antè posuimus. *Error multorum.*

A quamplurimis autem Vernix, siue Sandarax Arabum, & gummi Iuniperi arboris, de una eademque re & habetur & dicitur. Æquivocã Sicut & Succinum Cornario, dum dicit: In Curiensis littoris tractu, maximè tamen in Dantiaca Prussiæ urbe,

succinum cum Lini femine, videlicet eius oleo, in id, quod Vernicem, sive Verniginem vocant, non pictoribus & multis opificibus familiarem, & quæ Bituminis usum hodiè in plærisque locis præbet, apparatur.

Vires & vsus. Destillationes. Mensium profluvia. Animalia ventris. Nervorum resolutio. Excretiones sanguinis. Hæmorrhoides. Fissuræ. Dentes.

Sandaracha destillationes suspendit (Serapionis est oratio) mensium profluvia sistit, sinus exsiccat immissus, haustus verò pituitam, quæ ventriculo & intestinis hæserit: tineas & cætera ventris animalia necat: nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur: capitis destillationes suffitu discutit: idem exceptus sanguinis excretiones supprimit, & hæmorrhoidas fluentes illitus: addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coërcet. & hiantibus frigore manuum, pedúmque fissuris illitu succurrit. In summa calfacit & siccat primo recessu. Sandaracha (pergit Matth.) sicca proprietate quadam facit ad dentium dolorem. Inicitur carbonibus, fumúsque per siphunculum excipit dens malè affectus. Vel eius decocto calido ex aceto os colluitur. Vel ℞. Rosir. Chamæm. Origan. an. Manip. sem. Vernicis siccæ drach. ij. coquantur in mensura vna vini, dimidia aceti, ad tertias, Excolati liquoris cochlear vnum ore contineatur calidum, subinde expuendum, denuóque continuatis vicibus iterandum. Vel Recip. Vinum Malvaticum, quod chalybem candentem restinxerit, huic tantundem affunde spiritus vini, vernicis siccæ pulveratæ parum adde. Hàc miscellà calidà dolentem dentem foveto. Efficacius tamen ad prædicta oleum è gummi stillatitium.

Hæmorrhagia nariũ.

Sicca Vernix cum albumine ovi mista, fronti & temporibus inducta, hæmorrhagiam narium sistit.

Vomitui.

Cum albo ovi & Thure ventriculo imposita, vomitum compescit, alvíque profluvium.

IVNIPERVS MAXIMA ILLYRICA.

Cap. XXV.

Iuniperus Istriensis.



IVNIPERI, inquiunt Lob. & Pena Adv. Ex Istria quasdam habuimus plantas, non dispares frõde & figurà Oxyarceuthidi, sive acutę Iunipero, sed fructus erat teres, oblõgior, mediocris Olivæ par. Iisdem in Obs. & Ic. Pl. Iuniperus maxima Illyrica, cæruleâ baccâ, videtur Dioscoridis maior Iuniperus, aut congener.

Iunip. Illyrica maxima.

Tabern. *Iuniperus maior Illyrica.* Hist. Lugd. *Iuniperus maior.*

CEDRVS LYCIA RETVSA BELLONIO DICTA.

Cap. XXVI.

Descript.

CEDRVS Lycia in monte Gethi ipsi obseruata, arbor est pumila, tricubitalis, nec, an



alibi maior, scit: Cortice subrubro, odore Cupressi, grato: sapore adstringente amarescente cum acrimonia, lentis & flexilibus ramis. Folia cupressinis similia, vt nihil similius, vel Sabinæ, interdũ longiuscula, aculeata, ceu Iuniperi vulgaris: nonnunquã vtriusque generis, in eodem ramulo folia videas: vt plurimùm tamẽ Cupressina: in ramulorum extremitate baccæ paruæ etiamnum conos Cupressinos tuberculis nonnullis quodammodo æmulantes, odore baccarum Iuniperi resinoso, acri cum quadam amaritudine: quæ vbi adolouerunt colore phœniceo rubent, magnitudine interdum ad Oxycedri baccas accedentes, à quibus siccæ vix dignoscantur, nisi abessent lineæ triquetræ, quæ in Oxycedrinis pulchrè conspiciuntur: nucleos, seu grana tria continent parua, striata, resinosa, in quibus medulla alba, Oryzæ quodammodo similis: in Oxycedrinis autem terni esse solent nuclei maiores.

Cortex. Odor. Sapor. Rami. Folia. Bacca. Odor. Nuclei. Medulla.

Descriptio Clusij videtur nobis digna, quæ hîc ponatur, quæ eiusmodi est: Iuniperus, quam maiorem appello, frutex est humanam altitudinem rarò superans, caudice contorto, non recto, multis ramis prædito, scabro cortice: folia habet carnosa, & ex continua quaternorum foliorum mutuò connexorum serie composita, quemadmodum Cupressus: flores Iunipero vulgari, & Oxycedro similes, flauos, sed extremis foliis insidentes, vti in Cupresso & Thuia: quibus succedit fructus baccarum magnitudine Myrti, rotundus, primùm viridis, deinde ad phœniceum colorem tendens, qui maturitate nonnihil mollescit, sapore & odore Iuniperi baccis simili, qui terna, aut quaterna, vel etiam plura grana oblonga & striata habet, medullam albam & resinam olentem continentia. Vere floret, fructúmque diu retinet, antequam maturescat, vti Iuniperus. Primùm semine natus hic frutex, & adhuc tener, folia habet omninò dissimilia, vtpote quæ alterius Iuniperi folia æmulentur, nisi breuiora & paullò molliora essent: cùm verò iam tertium, aut quartum annum attigit, rotunda & cupressea folia efformare incipit, vt inferiores rami pungentibus & acutis foliis, summi verò obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Quam metamorphosin nisi quis diligenter obseruauerit, facilè in errorem induci possit, vt credat adolescentem à iam adultâ diuersam plantam esse.

Clusii descript. Iuniperus maior Clusio. Caudex. Cortex. Folia. Flores. Fructus. Sapor & odor. Grana. Medulla. Tempus. Folia. Adultæ plantæ metamorphosis.

Cæterùm, hæc Cedrus interdum spinosa est, qualem Matthiolus pingit: quandoque non spinosa. Nos ramum habemus unum cum, alterum verò sine spinis. Scribit Bellon. de conif. Lyciam Cedrum plærosque eam, quam Theoph. Thuiam appellat, existimare: se verò Cedrum Lyciam retusam vocare maluisse, propter folia dubio procul obtusa. Miratus sum, inquit, Pharmacopœorum & Medicorum Epidauri inscitiam, qui cùm

Spinis variat. Cedrus Lycia sive retusa. Thuia Theoph. Error medicorum.

verà

[S]abina fal[s]ò substituitur. verâ Sabinâ careant, in Officinis pro Sabina utuntur, quo errore video magnam Græciæ partem, Illyriæ, Epyri, atque etiam Venetias ipſas infeſtari. Circa Maſſiliam vulgus *Morveine* vocat, Avinionenſes *Decade Serbin*, apud Sirpontem verò verſus Maſſiliam, *Cotranum* voce Arabica appellatur. *[C]otranum.* Putaverit fortè Bellon. Cedrum Lyciam, quam retuſam vocat, Plinio *Selaginem* dictam. *[S]elago Plinii.* At Theophraſti interpres *Selaginem* pro Coronopode vertit. *[C]oronopus.* Cordus aliquando cùm eum comitaretur & Lyciam Cedrum offendiſſent Thuiam eſſe coniecit, *[T]huia non [e]ſt.* atque cùm amicis ramos impertiretur, Lyciæ offerre aſſerebat.

Idem Obſ. Cedrum parvam folio retuſo nominat, ac alibi eam tradit nomine Cedrorum parvarum Lyciarum, folio pungente, quæ Græcis dicantur Oxycedri, quibus contrariæ ſint Cedri phœniceæ, *[C]edrus [p]hœnicea. [B]ellon. notatur.* quæ folia habeant retuſa. Sed videant lectores, quomodo ſuiipſius oblitus à contrarietate eximi poſſit Bellonius.

[M]atth. repreh. Suſpicamur quoque Matthiolum non bene diſtinxiſſe Sabinam à Lycia Cedro, ſed cum ea miſcuiſſe, dicit enim Lyciam vocatam ab illo, qui Moraviæ attulit Sabinam. Deinde tribuit uni Sabinæ, in poſt. ſcilic. com. Ital. baccas rubentes. Hinc fortè Durantes occaſionem ſumpſit, quòd κέδρον λυκίαν, Sabinam fructiferam appellarit. *[C]aſtoris [I]cones bina.* Ab eodem verò ſcilicet Caſtore Dur. duæ Icones unius plantæ exhibentur, meliorem autem eam cenſemus, cui titulus *Sabina fructifera.*

[S]abina 2. [S]myrichi [G]luchi. An Anguill. Sabina ſecunda in Sclavonia incolis *Smyrichi Gluchi.*

Dodonæo hæc Oxycedrus Lycia dicitur. Altera humilis, Cedrus Lycia ex retuſo folio, *[C]edrus Lycia. [T]hya non [e]ſt.* λυκία κέδρος Theoph. Plinio ſimiliter Lycia Cedrus dicitur. Sunt qui & θύαν, ſive Thyam eſſe exiſtimant: ſed Thya autore Theoph. non modò caudice, foliis & ramis, ſed & fructu Cupreſſo ſimilis.

Geſnero de hort. *Cedri ſpecies altera, Cedrus Lycia Bellonio.*

Cedrus Lycia Adv. iamdiu Lutetiæ viſa in quibuſdam hortis, folio Iuniperi multò minore, ad Sabinam accedente, baccâ phœniceæ minore: videretur Bellonij Sabina altera, niſi Lob. Obſ. pro ea plantam pingeret, quæ non fert baccas, ac etiam ſua non bene ſcripta fateatur dum aliter legi vult. Qui fuerit Lutetiæ, rem perpendat.

Lob. & Pena Adv. & Icon. Plant. *Sabina bacca-*
1 *ta.* Obſ. & Ic. Plant. *Cedrus phœnicea altera Pliniỳ*
& Theoph. Oxycedrus folio Cupreſſi, aut Sabina maior
Monſpelienſium. Item Obſ. & Icon. Plant. *Cedrus*
phœnicea media, Iuniperus maior, folio Cupreſſi, inter
notha Dioſcoridis Cluſio. Hæc ſuperiori planè
ſimilis, ſed omnia longè minora. In adverſariis
2 noſtris *Sabinam baccatam* dixeramus: meliùs tamen quadrare videtur cum altera Cedro minori Theoph. Meo tempore Meſpelienſibus voca-
3 batur *Oxycedrus folio Cupreſſi.* 3. *Cedrus phœnicea minor, eodem modo fruticans.*

[S]abina [b]accata. [C]edrus [p]hœn. [O]xycedrus [S]abina [m]aior.

Lobel. in Adv. utrumque genus foliorum pingit, quamvis non in omnibus placeat eius figura. Cluſius unicam, tradit ſpeciem. Teſtis eſt C. Bauh. Plantinum duas habere figuras unius plantæ, nempe Sabinæ bacciferæ & Cedri phœniceæ mediæ. Illi verò quam facit Cedrum phœniceam alteram, multò maior eſt, potiſſimùm fructu, & longè etiam amœnior, ea quam habeo, foliis non ut Monſpelienſis ex virore luteis, ſed ex virore nigricantibus. Fructus etiam triplo Monſpelienſi maior.

Iuniperus maior. Iuniperi duo genera veteres conſtituunt maius & minus. Dioſcor. unius fructum Nucis Iuglandis magnitudine interdum augeri: alterius verò Nucem ponticam æquare ait: cùm tamen reliqui Iunipero fructum non maiorem, quàm Myrto tribuant: ſed nec ipſe cap. de Cedro. Convenit optimè hic frutex cum Iunipero maiore Dioſcoridis inter ſpuria reiecto & dicto *Iuniperus maior aliquibus ſilveſtris Cupreſſus.* *Cupreſſ. ſilv.* Niſi quis fortè ad Cedrum minorem alteram, quam Theoph. & Plinius phœniceam vocari ſcribunt, referre malit. *Cedrus minor.* Nonnulli ex Neotericis *Sabinæ bacciferæ* nomine appellarunt, *Sabina baccifera.* cùm tamen à Sabina multùm differat odore & forma. Sunt qui *Oxycedrum folio Sabinæ* appellant. *Oxycedrus.* Galli Bellonio teſte *Serbin.* Quam alii pro Cedro Lycia exhibent, *Cedrus Lycia quibuſdam.* meo iudicio [Cluſij] nihil aliud eſt, quàm novella Iuniperi maioris, ſive Cedri minoris phœniceæ planta, quæ baccas proferre non ſolet, donec Tamaricis, ſive Cupreſſi folia contraxerit, licèt non deſint, qui quartum Thuiæ genus ex ea facere non vereantur. *Thuia.* Hiſpani à Iunipero non diſcernunt, ſed eodem vocabulo *Enebro* vocant. *Enebro Hiſp.*

Camer. ad Hiſt. Matth. ponit novam figuram, ſub titulo Cederbaum. Cedrus Lycia foliis cupreſſinis non ſpinoſis: *Cedrus Lycia Matth.* Matthioli autem erat cum omnibus foliis ſpinoſis. Tab. Ic. & Hiſt. videtur nobis unius plantæ duas ponere figuras, unam ſub Cedro Phœnicea, & alteram ſub Savina fœmina maiore, quamvis deſcriptio variet.

Frater C. Bauh. mihi Patavio ex horto Muzinigi ramum attulit hoc nomine, Sabina baccifera quibuſdam, *Sabina baccifera quorundã. Cedrus Guilland.* Cedrus Guillandino: in eodem ramo folia Cupreſſina retuſa, & Iuniperina aculeata. Monſpelij dum eſſem, imperiti quidam Sabinam vocabant. *Sabina.*

Hiſt. Lugd. Cedrum tertiam, raram ſanè & egregiam plantam, Matthiolo in Moraviæ montibus naſcentem, quidam Thuiam Maſſilienſium eſſe putant, negligentiùs depictam. *Thuia Maſſilienſ.*

Locus & tempus. Bellonio circa Maſſiliam affatim provenire dicitur, quemadmodum & apud Avinionenſes, apud quos frequentiſſima eſt. Cluſio autem naſcitur in Tyrrheni maritimis, veluti inter Calpen & Malacam Bæticæ oræ maritima, & Galliæ item Narbonenſis. Semina mihi Patavio à fratre C. Bauh. miſſa, terræ mandavi in horto Ill. C. VVirt. Obſervavi in Italia Bononiæ baccis gravidam menſe Aprili in horto Nobilis di Gonzadinis, maiorem Monſpeliaca quam Monſpelij agens repeti in monte Cetho, menſe Aprili baccis ceu conis onuſtam.

IVNIPERVS ALPINA.

Cap. XXVII.

Locus. EX Delphinatu olim Lugdunum mihi allatus eſt Iuniperi Alpinæ ramus (quam quidam Selaginem exiſtimabant) *Selago.* rugoſo, nigricantéque, cortice amictus, *Deſcriptio.* multis adnatis ſurculis fiſſus, tamque denſo foliorum agmine ſtipatus, ut vix ramuli poſſint conſpici. *Folia.* Sunt autem ea breviora, latioráque, quàm in Iunipero vulgari, ſuprà viridantia, infrà glauca, baccæ non minùs numeroſæ, *Bacca.* quàm in vulgari, eíſque pares, per maturitatem item ex nigro glaucæ.

Nobis ut videtur eam Cluſius in Pannon. & poſt. Hiſt. ſequentibus depingit, ac deſcribit: Elegantem, inquit, Iuniperum pungentibus foliis



in Austriacarum Alpium quibusdam iugis mihi primùm observatam hic adiungam.

Descriptio Clusii. Cubitalem altitudinem non excedit, sed depressa est, & quasi humi spargitur, multóque crassioribus & brevioribus constat ramis, quàm vulgaris, *Rami.* lentis etiam fractúque contumacibus, & contortis: tenellos ramos ambiũt terna folia, æqualiter sẽper nascentia, ut in vulgari, *Folia.* verùm latiora, breviora, crassiora, nec minùs, quàm illa, pungentia: colore interiùs ex cœruleo candicante, *Color.* exteriùs viridi: florem non conspexi: *Flos.* fructum autem in ramulis gestat vulgari similem, *Fructus.* paulò tamen (ut mihi quidem videbatur) longiorem, antè quàm plenam maturitatem consequatur, deinde, ubi maturuit, nigrum, eiusdémque cum illo saporis. *Locus.* Crescit in scopulis Dürrenstein & Etscher / quibus duntaxat locis inveniebam Augusto mense pauculas stirpes fructu maturo & immaturo onustas. Gustus autem indicabat, facultates à vulgari non absimiles possidere. *Facultas.* Hactenus Clus.

ETTALCHE.

Cap. XXVIII.

ARBOR est magna, spinosa, foliis Iuniperi, quæ gummi simile Mastichi emittit: eo Africani adulterant Mastichen, quia odore, & nonnihil colore Mastichen refert. In Numidia lignum album, in Lybia violaceum & nigerrimum, in Æthiopia nigerrimum, quod vocant Itali *Sangu*, ex quibus parant instrumenta musica. *Sangu.* Violaceum lignum est in usu inter Medicos, ad curandum morbum Neapolitanum, ut refert Leo Afric. lib. 9. *Lignum Violaceum.*

Iunip. maior. Eiusdem meminisse Scalig. videtur exerc. 181. part 19. his verbis: Grandiorem Iuniperum, quæ Cedrum maximè æmulatur, *Harar* vocant Arabes, Afri nominant *Ettalch*. *Harar. Ettalch.* Eius medulla in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Lybia purpurea: quia in scobem comminuta dicuntur Afri Medici fœlicissimo successu; vice Guaiaci ad morbum Indicum profligandum uti. *Guaiaco succedit.* Nimiùm autem nostro quidem iudicio, obscurè loquitur Scaliger, non enim constat ex verbis ipsius, quam arborem intelligat, cùm eam non describat. *Scalig. notatur.*

Hæc eadem arbor apud Hist. Lugd. ex Scaligero grandior Iuniperus dicitur, *Harar* Arabibus, Aphris *Ettalch*: Ea tamen in descriptione novæ partis Africæ *Ettalch* se legisse ait, sibique prorsus videri esse Oxycedrum: ac meminisse eius Thevetum sub nomine arboris *Elabechen* quæ in insula Cicone provenit valdè spinosa & Iunipero similis.

Non porrò inficiasibimus, si nonnulli statuere velint, hanc nostram arborem eandem fortassis esse cum Hermolai in Diosc. lib. 1. cap. 108. *Capida*, arbore Iunipero virtute simili, quam à Catone ita dictam invenit ad lotium movendum: nec quid sit dicere coniectura potest. *An Capida Hermol.*

LIGNVM EXOTICVM ANONYMVM.

Cap. XXIX.

ANNO à nato Christo 1601. mittebat ad Clusium, Petrus Garetus Iacobi frater ligni cuiusdam fragmentum pedalis longitudinis, crassum in ambitu uncias penè tredecim, cuiúsque diameter unciæ quatuor cum semisse: contortum sive tortuosum, satis crasso, lævi tamen, cortice tectum, sed qui totus resinæ cuiusdam subflavi coloris grumis, quasi tessellatim dispositis, esset obsitus, quæ odoris quidem, si igni admoveretur, non iniucundi, & qui Mastichen redoleret, digitis autem nonnihil attrita, valdè friabilis esset. Ligni materies gravis, dura, firma, & candicans. *Descriptio. Cortex. Odor. Materies.*



Cæterùm à Cheirurgo, qui fragmentum attulerat, intelligebat, arborem, ex qua resectum fuerat, non esse proceram, sed ad octo circiter pedum altitudinem assurgere, latéque sese in multos ramos spinosos spargere, & folia habere instar foliorum spinæ appendicis dissecta, magis tamen virentia, & ad foliorum Rutæ colorem accedentia. Nullius autem usus apud incolas esse hanc arborem arbitratur, nisi quòd crassiores illius ramos ad quinque pedum longitudinem resectos, viginti, aut plures coniunctim in terram figebant, deinde eos, subiectis fictilibus incendebant ad resinam ignis calore liquescentem & diffluentem excipiendum, quâ picis vice suas cymbas illinerent & stiparent. *Arboris descrip. Folia. Usus. Resina.*

Crescebat autem ea arbor, referente Cheirurgo, in ea Americæ parte, quæ *Punta el Rey* nuncupatur. *Locus.*

An porrò affinis arbori *Ettalch* in Africa nascenti, cuius meminit Ioannes Leo lib. 9. Descriptionis Africæ? Verùm & arboris magnitudo, & foliorum forma refragari videntur, nisi Cheirurgus suæ arboris notas rectè exprimere non quiverit. *An Ettalch?*

THVS.

Cap. XXX.

PRÆMISSIS, more nostro, notioribus nobis, Abiete, Piceâ, Taxo, Pino, Larice, Cedro, Cupresso, Sabinâ, & Iunipero, ad alia transeundum, exotica scilicet, quæ etiam resi- *Descriptio.*



resinã vel gummi in se habent, Thus, Sarcocollam, Myrrham, Stacten, Carpinum, Bdellium, Benioinũ. Ambram, Caphuram, Styracem, & alia quædam his inferenda.

Sicca autem, at pinguior tamẽ est Thuris lachryma, quàm Mastiche, statímque in luculentam, pertinacémque flammam exardet, odore multò imbecilliore, sed nihil per incendium stillat, ut Mastiche: dentibus statim friatur, verùm friatura non cogitur denuò, ut Mastiches, neque ut ea liberè volutari potest, cùm dentibus, eorúmque præsepiolis adhærescat. Sapore est amaro & modicè acri, non ingrato tamen, Cæsalpino adstringente, subamaro: colore est ex albo fulvescente, minúsque pellucet, quàm Mastiche colore candicante, aut subruffo, translucidæ guttæ, aliàs singulares, aliàs gemellæ testiculos aut mammas prout eæ maiores, minorésve fuerint, imitantur, unde & *Mammosi* & *Masculi Thuris* cognomenta: interdum quaternæ, aut quinæ, magnitudine Ciceris, Avellanæ, & maiores: adhærentes nonnunquam suo cortici, unde exsudarunt: friatura verò immundior ex grumorum attritu decussa, Manna Thuris apud Græcos appellatur.

Icon, quæ à nobis exhibetur, ex Theveto desumpta est, folia autem non respondent iis, quæ ab autoribus diversis de hac arbore scribuntur, ut ex sequentibus videre licebit: fidem eius relinquimus eius autoribus: posteri, qui in Arabiam devenient, considerent.

Theophrastus interea scribit. λίβανος, arbor non magna, quinis ferè cubitis attollitur, ramosa: folium autem habet simile Pyro, & colore planè herbaceo, ut Ruta, corticem verò lævem omni ex parte, ut Laurus. Myrrhæ minoris altitudo, sed eam fruticosior est. Alij verò qui se vidisse affirmant, de magnitudine ferè non consentiunt. Neutram earum arborum magnam referunt, minorem verò Myrrhæ, & humiliorem. Folium autem habere Thuris. Sed huius Laurinum & læve folium. Esse autem & radices & ramos incisos, sed alios veluti securi percussos videri, alios tenuiores incisuras habere. Lachrymam verò aliam decidere, aliam arbori inhærere. Alicubi subiectas tegetes [ψιάθους] ex Palmis contextas, alicubi solum tantùm circumpavimentatum & purum esse. Thus, quod tegete excipieretur, purum esse ac perlucidum: quod terra, minùs: quod arboribus inhæreret, ferro deradi, & corticem ideò nonnullis adiungi. Montem universum Sabæis divisum. Alij verò quidam aiunt, arborem Thuris similem esse Lentisco, & fructum quoque Lentisci, folium verò subrubrum. Thus recentium arborum candidius esse, minúsque odoratum. Veterum magis flavum odoratiúsque, Myrrhæ autem similem. Sola hæc arbos omnem penitùs cultum naturâ aspernatur. Quidam dicunt suavius Thus in Arabia nasci, pulchriùs verò in vicinis insulis, in quibus hæ arbores proveniunt. *In Arabia.* Quoddam adeò magna gleba consistit, ut mole sua manum implere, pondere verò plusquam tertiam partem minæ æquare possit. *Magna gleba.* Hæc de Thure Theophrastus, cuius historiam ex Plinio quoque describere, non iniucundum fuerit.

Arboris Thuris quæ sit facies non constat, à nullo enim Latino, quod equidem sciam (inquit Plin.) tradita: Græcorum verò exempla variant: *Incertum qualis arbor.* Alij folio Pyri minore duntaxat, herbidi coloris prodidêre. *Folio Pyri.* Alij Lentisco similem subrutilo folio, *Folio Lentisci.* quidam Terebinthum esse, & hoc visum Antigono Regi, allato frutice. *Terebinthus.* Iuba rex iis voluminibus, quæ scripsit ad Caium Cæsarem, Augusti filium ardentem famâ Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis Aceris, maximè Pontici: *Caudice contorto. Ramis Aceris.* ac succum Amygdalæ modo emittere, taléſque in Carmania apparêre; & in Ægypto satas studio Ptolemæorum Regnantium. *Locus. Succus.* Cortice Lauri esse constat: quidam & folium simile dixêre. *Cortex & folium Lauri.* Talis certè fuit arbor Sardibus. Nam & Asiæ Reges serendi curam habuêre. Qui mea ætate Legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, virgis etiam Thuris ad nos commeantibus, quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fruticare trunco. *Virgæ.* Apud nos adulteratur Resinæ candidæ gemmâ perquàm simili. *Adulteriũ. Delectus.* Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut statim ardeat: item ne dentem recipiat potiùs, quàm in micas frietur. Primæ vindemiæ Thus, Carpheotum: Secundæ, Dathiatum vocant. *Vindemia bina. Carpheotum. Dathiatum.* Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, Masculum vocamus, cùm aliàs non ferè mas vocetur, ubi non sit fœmina. *Masculum.* Masculum alij putant à specie testium dictum, præcipua autem gratia est Mammoso, cùm hærente lachrymâ priore, consecuta alia miscuit se. Græci Stagoniam & Atomum tali modo appellant, minorem autem, Orobiam. *Stagonia. Atomum. Orobia.* Micas concussu elisas, *Mannam* vocamus. *Manna.*

Thus, inquit Dioscorides in ea gignitur Arabia, quæ Thurifera cognominatur. Primatum tenet in eo genere *masculum*, quod *stagonias* vocatur, naturaliter rotundum. *Genera. Stagonias.* Est autem tale non sectum, album & fractum, intus pingue, & ad suffitum accensum statim ardet. At Indicum subfulvum est, & lividum colore. *Indicum.* Fit etiam ex industria rotundum. Secant enim ipsum in quadrangula frusta, & in fictilia coniectum tamdiu volutant, donec rotundam figuram acquirat. *Quomodo per adulterium rotundum fiat.* Tale verò tempore flavescit, & sectum, aut syagrum appellatur. *Syagrum.* Secundum locum habet *Arabicum*, & quod in Smilo nascitur, quod aliqui *Copiscum* vocant, & minus, ac fulvius existit. *Arabicum. Copiscum. Amomites.* Dicitur & quoddam *Amamites*, alioqui album quidem, sed quod dum mollitur, velut Mastiche remittit. Adulteratur omne Thus, fraude tractatum cum Resina Pinea & gummi. *Adulterium.* Verùm facilis est dignotio. Gummi enim incensum in flammam non exardescit: Resina verò in fumum abit: Thus autem ardet. Sed & odor adulteratum prodit.

Cortex Thuris præstat crassus, pinguis, & odoratus, recens lævis, & non scaber, aut membranis obsitus. *Cortex.* Adulteratur ammixto cortice strobilino aut Pineo. *Adulteriũ.* Sed & horum, index ignis est. Reliqui enim accensi non ardent, sed citra odorem in fumum abeunt. At Thuris cortex ardet, & cùm odoris gratia suffitur. Vritur autem & hic, velut ipsum Thus. Manna Thuris Μάννα λιβά- *Manna Thuris.*

νου probatur alba, pura, & granulosa. Quidam adulterantes ipsam commiscent resinam Pini cribratam, & farinæ pollinem: aut etiam Thuris corticem contusum. Sed & hæc igne depræhenduntur. Neque enim æqualiter & pari vigore ardebit, ut aëreum vaporem emittat, sed fuliginosum, & non purum: Sed & odoris gratia mixtum quendam odorem naribus offeret.

Delectus Galeno. Galeno etiam Thus optimum, quod masculum dicitur, subruffum, rotundum, & naturaliter leve, fragile, & si pinsatur, in miculas minutas, ut sabulum dissipatur, & quod ad ignem citò accenditur, ac odorem suavem, & copiosum emittit. *Adulterium.* Adulteratur resina pityina, & gummi & Thure commistis, & fit in speciem sinceri Thuris fortis. Itidem & Manna adulterant aliqui, lævigata resina pityina, vel farina, & cortice Thuris: & cortice nuclei Pinei. Sed deprehenduntur ita Thus enim quod resinam, vel gummi habet, si masticetur, fit quasi mastiche, & ad ignem non citò accenditur, nec talem odorem habet. Similiter & Manna, & cortex, si sincera non sint, tardiùs & fumosiùs incenduntur. *Locus.* Idem quoque libro de Simpl. med. hæc habet. Thus, lachryma est arboris, quæ in Arabia & India nascitur, quæ Græcè *λίβανος* dicitur: quod ergo de Arabiæ arbore manat, candidius est: quod de Indica, subruffum: Verùm utrumque Masculum appellatur. Est & tertium minutum valdè & ruffum, de quo maximè Manna conficitur.

Olibanum. Konder. Thus unde dictum. Tus. Dendrolibanos. Libanotos. Libanos unde dictus. Fabula Græcorum. Hoc aut à verbo Græco *θύω*, sacrifico: aut certè à tufis glebis; (aut, quod non aspernandum à contrito corde, quo offerri soleat) ita ut sine aspiratione Tus Latinè scribi debeat, deducitur. Arbor ipsa Libanos & Dendrolibanos: Lachryma verò Libanotos à Galeno dicitur. Euripides contra Libanum pro Lachryma, Libanoton pro arbore Thuris accipit. A iuvene Assyrio, cui nomen esset Libanos, in hunc fruticem converso, dictam Græci fabulantur, quem Dei studiosissimè colentem invidi occiderint; hinc nihil esse Diis Thure gratius. Oriri apud Sabæos Larimnum suffitu odoratissimum tradit Strabo: nec tamen quid & quale sit demonstrat.

Manna Thuris. Mammas depravatè apud Plinium. A Thure Manna differt. Thuris Chondros. Thuris granum. Aethalon. Ethal. Petrus Crinitus redarguitur. Habetur ergo Manna Thuris & cortex [*μάννα καὶ φλοιὸς λιβάνου.*] Manna Thuris (inquit Hermol. est Hypolisima: quod Plinius micas concussu elisas interpretatus est, ubi depravata dictione, Mammas non Manna vulgò legitur. Differt à Thure Manna, quòd plus adstringit propter corticis fragmenta, quæ remanent. Nam quod Thuris Chondros à Græcis dicitur: Nos Plautum secuti Thuris granum interpretamur. Subiungit idem coroll. seq. 87. Fuligo Thuris, Græcè Lygnis, & Æthalon, & Ethal nominata. Ast Manna Libani, dicit Monardus, Dioscoridis, non est nostra recentiorum Manna, ut voluit Petrus Crinitus l. de honesta voluptate.

Cortex Thuris. De Cortice Thuris ita Amatus lib. 1. cap. 75. huic negotio dicato, tradit, dicens: Cortex Thuris, si corticosum Thus, lachryma Thuris crustæ coniuncta dicitur, quæ constringendi ac exsiccandi vires potentiores, quàm Thus habet, unde *Marcell. repreh.* Marcellum Virgilium in hac re non rectè sensisse dicendum est, quum dicat, quod in cortice Thuris laudatur, Thus est. *Mannæ differentia.* Idem ita differit: Manna Thuris Officinarum Olibanum est, non verò Arabum Manna. Quum huic laxandi; atque subducendi alvum vis inhæreat: illi verò adstringendi potiùs: unde Serapio hæc non animadvertens, *Serapionis error Amato.* utramque ineptè admodum confundit. At quum in hac re (ut Amati verbis utar) perplexior sit controversia, quàm quæ paucis explicari queat, non absurdum mihi fore videtur, si & Cornarij, & Cæsalpini verba hac de re hic subiecero, ut studiosi iuvenes legendo veritatem eliciant.

Manna Thuris. Vocantur igitur grana & micæ, quæ ex magnis Thuris glebis, unà cum ipsius Thuris cortice excutiuntur: & in hoc ipso Manna præstat Thuri, quæ ex ammixto cortice modicum quiddam adstringentis facultatis est adepta, ut docet Galenus, Item in Gal. lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. *Atomum.* Thus *ἄτομον*, non sectum, hoc est, masculum, & natura sua rotundum: quod enim arte fit rotun- *Eutomum.* dum, *ἔντομον* dicitur: appellantur & hæc genera *τμητὸν* & *ἄτμητον*. *Tmetum. Atmetum.* Item etiam lib. 10. cap. 3. *λιβάνου ἀτόμου.* Sic enim legendum, non *λιβάνου ἄρτου*, velut exemplar habet: posset tamen non minùs rectè *Gal restituitur.* *λιβάνου ἄῤῥενος*, id est, masculi, legi. Idem enim Thus est, quod & masculum & non sectum appellatur. *Cortex.* Hæc Cornarius, sequuntur autem quæ Cæsalpinus memoriæ prodidit. Hodie ad nos, inquit, neque cortex per se advehitur, neque Thuris ramenta, quæ Mannam vocant, se- *Manna Thuris.* parata à Thure. Quondam cùm arte confingeretur rotundum, attritione pulverem fieri oportebat: idcircò separatim vendebant, sed promiscuè nunc cum Thure cortices venduntur & retrimenta: *Delectus.* Probatur autem cartilaginosa Manna, id est, consistentia cartilaginea, non pulverulenta, ut Chondri, quam Alicam vocamus. Recentiores nomine Mannæ non Thuris retrimentum intelligunt, sed rorem melleum, quo ad purgationes utuntur.

Louam Arab. Conder. Ronder. Arbor duplex. Garcias de aromat. tradit, Thus Arabibus *Louam* vocari, Avicennæ verò *Conder*, *resinam*, Serap. *Ronder*, corrupto vocabulo. A Lusitanis etiam se intellexisse arborem, quæ Thus producit duplicem esse: alteram montanam, alteram in planis nascentem: montanam optimum Thus proferre: in planis verò nigrum & improbum, quo cum aliarum arborum resinis permixto naves picent & oblinant. Atque has arbores illius Provinciæ Regi cedere, nec cuiquam colligere Thus licitum esse, nisi Regis permissu. Confluere verò eò Negotiatores ex Adem, Xael, & aliis Arabiæ locis, & cum Rege de Thuris quantitate, *Masculum.* quam avecturi sint, de pretio convenire solere, modò laudatum sit & legitimum, ac quod ipsi *masculum* vocent, eum *Melato* appellare. *Melato. Pretium.* Laudatissimi autem inde etiam delati, vile esse pretium, centenas enim libras duobus duntaxat Lusitanicis aureis emi, improbúmque interdum cum optimo misceri, cui nonnunquam & corticum fragmenta inhæreant atque huc deferri, sed vilissimi esse pretij. *Non adulteratur.* Thus ideò nullam aliam adulterationem novisse. Nam quis quæso, inquit, id adulterare vellet, cùm tam vili ematur? *Foliis Lentisci est. Garcias not Guillandinus taxatur.* Ac Thuris tandem arborem humilem esse & folia habere Lentisco similia. Sed hoc ultimum dictum infirmat Theophrasti authoritas, qui Thuris arborem folio Pyri, ut etiam Lauri, esse dixit.

Quis nunc cum Guillandino statuerit Abietes in Arabia Thure manare? Theoph. sanè Diosc. & Plinius, cum Neotericis peritioribus arborem sui generis veriùs pronuntiant.

Cæsalpinus. Pertinaciter nimiùm, nostro equidem iudicio, asserit Cæsalpinus, arborem Thuris, quam Barbari Olibanum appellant ex nostris neminem vidisse, apudque Antiquos solum Theoph. descripsisse.

Pino similis Thevet. Thevetus à Garcia dissidens, scribit arborem Thuris [illegible] Pinus resiniferas referre, & succum fundere, qui tempore durescit, & Thus vocatur cum

cum quo granula reperiantur arenæ aut sabulo similia, quæ *Mannam Thuris* vocent. Multas autem insulas & regiones huius esse feraces, non solam Arabiam: & quibusdam in locis tam vulgarem esse, quàm Aurantiæ Malum in Galliæ Provincia: Thus tamen quod in Arabia crescat, & à *Pecher* & *Fartach* regni Aden oppidis deferatur, ut olim, ita etiam hodie, præstantissimum haberi, quod à priscis magna cum superstitione colligebatur. Id verò duplex esse: Vnum, quod Æstate, & quamdiu Sol sub cane est, colligitur, candicans, purum, nitidum, pellucidum: alterum, quod Vere, rubescens, pondere, pretio, bonitate, & viribus superiore multò inferiùs, quia illud maturius, & à Sole sub cortice suæ arboris magis excoctum esse videatur. Ac Arabes cultris arbores vulnerare, ut copiosior liquor effluat, quem *Alboucor* vocant. Nec non etiam ex iis arboribus quasdam sexaginta Thuris libras, & eo plus emittere. Ex his a. quæ Thevetus scribit, nihil minùs convenit, quàm quod ipsemet tradit arborem Thuriferam Pinus resiniferas referre: Iconi enim nostræ quæ ex eo desumpta est, cum Pinis nulla est similitudo.

Locus. *Duplex.* *...bevet. er...r.* *Alboucor.*

Thus ab Avicenna *Olibanum*, à Rhase verò Thus dictum. *λίβανος καὶ λιβανωτὸς* Græcis dicitur, Lat. Thus, quod & arborem significat, & lachrymam, quam particulatim Germ. Weyrauch. Belg. Weyroock / Gall. *Encens.* Ital. *Incenso.* Hisp. *Encienso*, Boh. Kadidlo nominent.

Quia porrò lachrima hæc in divinis quoque sacrificiis & templorum suffimentis adhibetur, ideò variis eam Poëtæ Epithetis adornarunt, qualia sunt, Thus pium, votivum, sacrum, vaporosum, odorum, redolens, fragrans, odoratum, fumans. A loco quoque Panchaium, Sabæum, Eoum, Niliacum, Narbatheum, Panichæum &c. vocant: Sabell.

Sacrificis Nabathea focis dant Thura ministri.

Ovid. Metam.

Templa tibi statuam: solvam tibi Thuris honores,

Gignitur etiam Thus (Theoph. sermo est) in regione Arabum media (Theod. legit *μέσῃ*, alij *νήσῳ*.) Nascuntur Thuris & Myrrhæ arbores, aliæ super montem, aliæ in radice montis, locis in eam rem excultis. Quamobrem aliæ coluntur, aliæ non. Montem autem aiunt præaltum esse & arboribus densum & nive tegi solitum. Amnes quoque de eo in plana fluere. Thus autem sub cane ferventissimis diebus incidi referunt. Quod & ex Plinio constat dicente. Meti semel anno solebat, minore occasione vendendi: iam quæstus alteram vindemiam affert, prior atque naturalis vindemia canis circa ortum flagrantissimo æstu, incidentibus, quà maximè videatur esse prægnans, tenuissimúsque tendi cortex, Autumno legitur in æstivo partu. Secunda vindemia est Vere, ad eam Hyeme corticibus incisis. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci Thura præter Arabiam, nullis, ac ne Arabiæ quidem universæ. Thuris arborem ab omnibus Arabibus non videri scribit idem Plinius: ac M.M.M. [Amatus legit C.C.C.] non ampliùs esse familiarum quę ius per successiones id sibi vendicent: quæ etiam ob id Sacræ vocentur: nullo præterea fœminarum, funerúmve congressu pollui cùm incidant eas arbores aut metant: ac ita religione merces augeri. Esséque tandem qui promiscuum iis populis ius in sylvis esse existiment: alios verò qui per vices annorum dividi.

...omina. *...itheta.* *...cus & ...npus.* *...itur.* *...tisionis ...npus.*

Tradidit Dioscorides (testis est Matth.) præter *Arabicum* inveniri & *Indicum*, id tamen flavescere; quod indicat Thus & in aliis regionibus nasci pręter illud, quod ex Arabia devehitur. Quod cùm Theoph. & Plinius satis compertum haberent, quamvis priùs scripsissent, Thus præter Arabiam nullis gigni: dixêre tamen postea, quod ex relatu acceperant, id etiam nasci in quibusdam insulis: quod etiam benè annotat Hermolaus concludi posse ex Ovidio in Fastis dicente:

Thura nec Euphrates, nec miserat India Costum.

Ex Garcia quoque per vniuersam Indiam Thus non nasci certissimum est: cùm quicquid Thuris hîc consumitur, & hinc in Lusitaniam invehitur, ex Arabia deferatur. Non possum ergo non mirari, inquit ipse, à quo Dioscorides (quem tamen & Avicenna sequutus est) Thus in India nasci acceperit. De Arabibus minùs mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus Indicum præditum esse vult Dioscorides, Indum plærumque vocant, vt ex Myrobalano nigro, quem Indum appellant, patet. Thus solùm provenit apud Arabes. Scribunt tamen Hispani in novo Orbe etiam Thus inveniri; sed penès eos sit fides, ego certò de eo nihil pronunciare possum. Nunc Thus, vel Amati autoritate, ex regione *Syr* apud Indos cognominata ad nos portatur.

Thus non provenit in India autore Garcia. *Thus cur Indicum dictum?* *An in novo Orbe proveniat.*

Sed relictis disceptationibus, ad vires nos accingamus. Potest itaque, prout Diosc. in præsenti loco testatur, calefacere, adstringere, ea quæ pupillis tenebras obducunt depurgare: cava vlcera replêre, & ad cicatricem perducere, vulnera cruenta glutinare: omnem sanguinis eruptionem, & eam, quæ ex Cerebri membranis contingit, cohibêre. Mitigat etiam vlcera maligna circa sedem, & reliquas partes, tritum cum lacte & lineamento exceptum: Verrucas formicarias & impetigines in principio tollit, cum aceto & pice illitum. Ambusta item & perniones sanat, cum adipe porcino, aut anserino. Vlcera capitis manantia cum nitro affrictum sanat: Et vnguium reduvias cum melle: & aures contusas cum pice. Verùm ad reliquos aurium dolores, cum vino dulci infunditur. Prodest etiam mammis à partu inflammatis, cum Cimolia & Rosaceo illitum. Vtiliter itidem ammiscetur medicamentis, quæ ad arteriam & viscera præparantur. Et sanguinem spuentibus potum prodest. At si à sanis bibatur, insaniam inducit: Copiosius autem cum vino potum, etiam occidit. Vritur Thus in fictili puro positum, & succensum à grumo de lucerna accenso, donec exuratur. Oportet autem post perfectam vstionem operculo integere, donec fuerit extinctum. Sic enim in cinerem non redigitur. Quidam æneum vas cavum in medio perforatum ollæ superponunt, ad fuliginem excipiendam. Alij in ollam crudam immissum, luto oblitâ ollâ, in fornace vrunt. Torretur etiam in fictili novo carbonibus ignitis, donec non ampliùs bullas edit, neque pinguedinem aut vaporem emittit. Facilè autem frangitur, quod combustum non est.

Vires & vsus. *Vlcera.* *Cerebri membrana.* *Sedis vlcera.* *Verruca.* *Ambusta.* *Perniones.* *Vlcera capitis.* *Vngues.* *Aures.* *Mammæ.* *Viscera.* *Potum insaniam facit.* *Lethale.* *Thus vrendi modus.*

Porrò autem Cortex Thuris vim habet eandem, quam Thus, efficacior tamen est, & magis adstringit. Quare potus magis commodat sanguinem spuentibus, & fluidis affectionibus appositus. Facit etiam ad oculorum cicatrices, cavitatésque ac sordes. Torrefactus autem etiam ad scabras lippitudines facit. Manna tandem vim eandem habet, quam Thus, sed magis remissè; Fuligo autem mitigandi inflammationes oculorum, sistendi fluxiones, repurgandi vlcera, & explendi cava, cōpescendiq; carcinomata. Fuliginem porrò

Cortex Thuris. *Oculi.* *Manna.* *Fuligo.* *Fuliginis præparatio.*

ita facito. Grumum Thuris singulatim forcipe comprehensum & de lucerna accensum, in novam fictilem cavam ollam imponito. Deinde æneum vas concavum in medio perforatum & probè extersum superponito, & iuxta alteram ipsius partem, aut vtrasque, lapillos quatuor digitorum altitudinis subiicito, vt an vratur appareat, & vt locus sit semper alios grumos supponendi, priùs quàm prior penitùs extinguatur. Et hoc facito, donec satis multam fuliginem te collegisse putaveris. Assiduè tamen spongia ex frigida aqua externas ænei vasis partes detergêto. Ita enim omnis fuligo inhærebit, si non nimio feruore vas ipsum incalescat: alioqui ob levitatem dilabens fuligo, Thuris cineri ammiscetur. Derasâ itaque priore fuligine, idem quousque collibuerit facito. Sed & vsti Thuris cinerem seorsum colligito. Eodem modo paratur etiam fuligo ex Myrrha, & Resina, ac Styrace. Et ad eadem commodæ sunt. Sed & ex reliquis lachrymis fuliginem similiter colligito.

Thuris cinis.

Galenus per totam eius doctrinam, tanquam constringente medicamento in omnibus suis adstrictoriis medicamentis & compositionibus vtitur, velut apparebit ex mox adducendis eius aliquot locis. De simpl. igitur lib. 7. sicut & lib. de oculis part. 5 cap. 5. dicit: Thus excalfacit ordine secundo, desiccat primo, habet quoque adstringens pusillum, sed minimè manifesta est adstrictio: Cortex eius evidenter adstringit: proinde sanè strenuè quoque desiccat, adeò, vt ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium, quàm ipsum Thus, & minimè particeps acrimoniæ. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates multus est eius vsus apud Medicos in hæmoptoicis, stomachicis, cæliacis, ac dysentericis, non tantùm iis, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & iis, quæ intrò in corpus sumuntur. Fuligo eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum Thus, adeò vt ad tertium vsque excessum perveniat. Habet verò etiam abstersorium quiddam. Itaque & eo nomine expurgare, & implêre, quæ in oculis consistunt, vlcera videtur, velut & quæ ex Myrrha, & quæ è Styrace. Lib. autem 5. M. cap. 4. Est Manna medicamentum quod magis, quàm Thus adstringat. Thus verò, quàm Manna, magis emplasticum. Itaque magis tenax, ac (vt sic dicam) resinosius deligas Thus, oportet, cùm magis emplasticum esse medicamentum studebis: id sanè tum mollius est, tum albidius, tum quod mansum ritu Aloës & Mannæ non comminuitur, sed partes suas sibi cohærentes defendit, veluti Chia Mastiche. Idem lib. 3. M. cap 3. Thus igitur vt ad humani corporis naturam, eiusmodi obtinet temperamentum, quod cum temperatis & mediis naturis consentit, humidiores autem paulò liberaliùs siccat, sicuti rursum iis, quæ ad summum sunt siccæ, paulò est humidius. Meritò itaque Thus in quibusdam tum vlceribus, tum naturis, pus quidem movet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. Itaque si observaveris, rationi respondere eventa deprehendes. In humidiore namque natura carnem producere potest, in sicciore non potest. Præterea in modicè humidis vlceribus, carnem efficere potest: in iis, quæ præhumida sunt, non potest. Lib. quoque 13. M. cap. 5. Post excisam cutim, medicamento, quod Græci Mannam vocant, affectam partem implebimus. Est autem ea purgamentum Thuris, levi adstrictione prædita, atque hoc nomine etiam Thure ipso ad nonnulla vtilior. Thus enim puris tantùm movendi facultatem obtinet, vtpote nullam adstringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguius ex eo est, & magis albicans: sicut etiam, quod flauum ex eo magis est, validiùs siccat. Mannæ verò etiam corticis Thuris paululum est admistum: vnde scilicet, adstringendi vim habet. Ipse verò cortex Thuris, tum adstringit, tum siccat insigniter. Itaque etiam ad moderatiores sanguinis perfusiones eo vtimur solo, sicuti etiam ad valentiores solo vsto, sed tunc & cribrato, & in mollissimum pulverem redacto. Lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. Thus concoquit & pus mouet, si tanquam ad probè temperatam naturam respicimus, &c. Ipsi autem Galeno author fuit, magnus ille & admirandus Hipp. lib. 2. de fract. qui vtebatur Manna Thuris ad fracturam & contusionem narium, quà de re hæc Galenus. Adde quòd inde etiam tenax esse hoc subactum farinæ velle Hippocratem, manifestum est: quod si huiusmodi non sit, Mannam ipsi, aut gummi misceri iubet. Manna autem Thuris succensio ac pollen nuncupatur, quæ si non affuerit, Thus ipsum, quod pinguius sit sumptum terere ad hunc vsum poteris. Ego porrò cùm neque Thus, neque Gummi suppeteret, liquidam resinam, quæ fortè aderat, adhibui. Sed si hæc quoque desit, melle vtendum est. Satius tamen est, si Mannam, aut Gummi imponamus: quippe cùm mel, & resina quodammodo calefaciant, id quod inter initia inutile est.

Temperamentum Galeno. Cortex.

Vsus internus.

Fuligo.

Oculorum Vlcera.

Manna. Thus.

In quibus producat carnem, vel pus.

Manna.

Cortex Thuris.

Fracturæ & contusio narium.

Substitutum.

Cæterùm quod Diosc. dicit, facilè frangi Thus, quod combustum non est, de eo dictum accipit Corn. quod & vri & torreri dixit Dioscorides. Torrefactum itaque Thus, quod combustum non est, facilè frangitur. Est enim inter boni Thuris notas, ut fragile sit, & non velut Mastiche remittat, dum mollitur: aut ut Plin. ait, ne dentem recipiat potiùs, quam in micas frangatur. Porrò quod ῥοικοῖς ἁρμόζειν ἐν πεσσῷ θετόν. Diosc. dicit, non accipiendum est fœminarum fluxionibus solùm, subditum sive appositum commodare, sed omnibus etiam fluidis affectionibus: quum Galenus etiam de cæliacis & dysentericis id testetur. Intelligenda autem est vox πάθεσιν in voce ῥοικοῖς. Mannæ etiam non remissiorem, quàm ipsimet Thuri esse vim dicit Gal. contra Dioscor. Meth. lib. 13. sed aliquantò intentam magis, maximè in adstringendo, ob corticis Thuris ammixtionem. Et hoc ipsum idem Galen. 5. Meth. apertiùs declarat, ubi Mannam aliquando pro Thure se accepisse ait. Et mannam magis adstringens medicamentum testatur; Thus autem maiorem meatus obducendi vim habere, quàm Mannam.

Diosc. illustratur.

Galenus contrarius Diosc.

Matthiolus qui & ipse ex professo de plantis scripsit, thure, cui admixtum sit acetum & Oleum Olivarum, cutem malam, scabiosam & leprosam, si à balneo inungatur, puram & politam reddit. Cum vino dulci & calido in aures vlcerosas infuso, dolores tollit. Contra vomitiones verò recipit Thus, Mastichen & Aloën, singulorum partes æquales, conterit in pulverem, hócque albo ovi & rosarum aquæ mixtum, stomacho imponit. Thus cum lacte non sine vtilitate, faciei à Sole combustæ inungit. Ad tenesmum Thus solum, vel adhibitâ pice nigrâ in ignitos carbones iniicit, & fuliginem per posteriora ascendere sinit. Contra [illegible] certissimum experimentum, recipit Thus album, huiúsque particulam cuspidi cul[illegible] imponit, & ad candelam incendit: incensum aqua Rosacea [illegible]

Scabies lepra.

Aures vlcerosæ.

Vomitiones.

Combustio faciei à Sole.

Tenesmus.

Lippitudo.

duorum cochlearium extinguit, extinctum iterum incendit, ac aqua Rosarum vicissim mergit, idque trigesies iterat. Tum demùm mixtum aquæ Rosaceæ & lactis mulieris unius cochlearis, oculis instillat: lenit non solùm dolores: verùm etiam fluxum & rubedinem tollit. Sæpiùs probatum est, inquit. Verùm si necessitas exigat, priùs venam tundit, & corpus purgat. Et quoniam Dioscorides dixerit, Thus in secunda valetudine haustum, insaniam facere, & largiùs cum vino sumptum interficere, hinc Avicennam errasse credit, qui & depravatis sensibus, & abolitæ memoriæ Thus opem ferre tradiderit.

Avicenna notatur.

Consilium. Nos consulimus, ut nulli affectui interno præscribatur: nec etiam in suffumigiis, si vera scripsit Diosc. de eius naturâ, quicquid dicat inferiùs Apollo. Sunt nobis alia tutiora medicamenta, pro roborandâ memoriâ, & adversus alios pravos affectus internos.

Pergit Matth. In Galeni loco citato non solùm Gerardi Gaudani versio reprehendenda (quod tamen Interpreti vitio minimè dandum est) sed etiam in Græcis tum ipsius Galeni, tum Pauli codicibus communis lectio depravata videtur, quippe ubi in Thuris capite legitur apud Galenum, ὁ δὲ κλάδος αὐτοῦ ξηροτέρας ἐστὶ, καὶ θερμοτέρας ἢ κατ' αὐτὸν τὸν λιβανωτὸν δυνάμεως, hoc est, ut vertit Gerardus, Ramus eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quàm ipsum Thus, rectiùs legendum putaverim: ἡ δὲ αἰθάλη αὐτοῦ, hoc est, Fuligo eius. Quæ quidem lectio, primo Dioscoridis testimonio comprobatur: qui præterquam quòd ramorum non meminit, ipsi Thuris fuligini, non ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testatur. Deinde Galeni ipsius lib. 7. de fulig. scribentis, Thuris fuligine utuntur, in ocularias medecinas mistâ. Ac etiam Serapionis: qui cum hunc Galeni locum suo tempore legitimum, & incorruptum haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate de Thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno acceptareferens, de Thuris fumo seu fuligine legit. Nec non ipsius Ætij tametsi Paulus, vel suâ vel Librariorum culpâ hic mendâ non vacet.

Galeni & Pauli lectio depravata. Fuligo.

Locus Galeni restitutus.

De hoc verò & Amatus vir non mediocriter doctus, inter recentiores connumerandus, ita loquitur: Thuris maximus est usus in lustrandis mortuorum cadaveribus, & mirum dictu, ut hic mos per omnes ætates inter omnes ferè gentes & religiones inoleverit.

Ad lustrationem cadaverum.

Vnde sic Stat. 1. Theb.

Coniugu ara tua cumulo cur Thuris Eoi
Lata calet.

Et Ovid.

Aspicit ara preces, votiváque Thura piorum.

Thus nigrum. Non deest, inquit Apollo, nigrum Thus omnium ignavissimum, quo tamen in ceratis, aliísque extra admovendis, ne dicam uti, sed abuti consuevêre, ac si topica humanæ vitæ emolumento futura negentur, quum tamen ex deteriori hoc compositis, vulnera non coalescant, non cicatricem ducant, & putredini obnoxia reddantur. Quidam etiam rubrum Thus, in India gigni memoriæ prodidêre. Cæterùm in Latino volumine Matthiolus, Avicennam errasse sibi persuasit; quòd depravatis sensibus, & abolitæ memoriæ Thus opem præstare tradidit, quum ex Dioscoride in secunda valetudine haustum, insaniam faciat, & largiùs cùm vino sumptum interficiat.

Contra Matthiolum pro Avicenna.

Garcias autem de Thuris usu hæc scribit. Multus est Thuris usus apud Medicos Indicos in unguentis & suffimentis. Nonnunquam & in corpus assumitur ad varios capitis affectus, & alvi profluvia. Sed maxima Thuris pars hinc in Olivarum regionem exportatur (quoniam isthic plurimùm eo utuntur) & in regiones Malacæ vicinas.

Alvi profluvium.

Porrò ad memoriam hîc revocandum est, quòd præter Dioscoridem, Thus in secunda valetudine haustum insaniam movere, nullus alius Græcorum scriptorum; quod Hist. Lugd. sciat, prodiderit. Contra verò Avicenna notarit, Thus conferre rationi, ipsámque corroborare, & esse quosdam, quibus præcipitur, ut eius infusum bibere assuescant ieiuni, sed eius usum plurimum dolorem capitis excitare. Nec Dioscoridi omni ex parte contrarius Avicennas: Si enim ille dixit, Thus largiùs cum vino potum, interficere. Avicenna etiam usum eius plurimum cum vino interficere pronunciavit ac similiter cum aceto. Vnde etiam Serapio locum Dioscoridis sic convertit: Et quando bibunt de eo sani, parum meliorat eos, sed si nimis cum vino biberint, inducit maniam, & ampliùs cum vino occidit.

Diosc. locus suspectus.

Diosc. corrigitur.

Pulvis ex Thure carnem gignit (inquit Clem. Clementin. lib. 1. de Med. mat. virt. & compos. cap. 7.) & cooperit ossa denudata, post digestionem & abstersionem saniei, & maximè valet in fracturacranij. ℞. Thuris, Sarcocollæ, Ireos, sanguinis Draconis, Myrrhæ, Aristolochiæ longæ ana drach. sem. fiat pulvis. Electuarium verò (teste eodem cap. 5.) Thurinum constringit vomitum & fluxum, calefacit & confortat omnia membra, & virtutes naturales, reducit gustum, & resolvit ventositatem. ℞. Granor. Myrti unc. iij. Fl. Rorismarin. drach. ij. Myrobal. Indor. Embl. Bellyric. adustor. ana. drach. j. & sem. Thuris, Rosar. Costi, Spicæ, Nucis Mosch. Calam. arom. Garyophyll. Macis, Cardamom. Nasturtij. Balaust. Cort. Citri, Fol. Tamarisc. ana. drach. j. Zingib. drach. sem. Bull. parum in optim. vino, & exsiccentur & postea bulliant cum succo Citoniorum in olla vitreata & exsiccentur & subtilissimè terantur & conficiantur cum miva Citoniorum, vel Sapa, & dentur drach. ii. cum aq. chalybeata.

Pulvis ex Thure.

Electuariū.

THVRIS LIMPIDI FOLIVM.



Rarum est folium, & quod spectatorem in sui admirationem rapiat, è Floridâ sine nomine delatū, glabrū, pediculo fibroso, & fungoso, & quâ parte à matre avulsus fuit, canulato, quatuor ferè unciarum, à quo ad extremum porrigitur dodrantale folium, latitudinis circiter vncialis, venulis rectis striatum, ex fusco rubescens nonnihil, ex geminis commissum membranis

Descriptio folii.

Locus.

continuis, infundibulum (cuius apex ad pediculum) faciens, atque ita geminæ illæ tunicæ à cucullato vertice tantam efficiunt cavitatem, quanta ipsarum est latitudo: paullatim verò descendendo minorem relinquunt, sic ut pediculum versus cauitas ultra medium non protendatur, coëuntibus in reliquo medio tunicis. Pars folij suprema in latere scissa, ritum histrionis deformem ostentat, supra quem quod superest folii cucullum imitatur. Interior infundibuli facies rufa est, & hirsuta.

Descript. Lobel. Thuris. Convenit autem hoc folium, cum eo, quod Lobel. & Pena in Adv. pingunt & describunt in hunc modum. Thuris limpidi, pellucidi & resinæ Cedriæ æmuli, nitorem puritatemque Succini assecuti, nobis & visendi & habendi fuit copia multis in locis, quod non perperàm Dioscoridis notis quadrat, si notas, usumque perpendas: nam & dum adoletur suavissimum habet odorem, & vulneribus, tumoribusque, discutiendi vi, nonnullâ relictâ adstrictione, ad robur partis, opem *Vis.* certam fert. Rupellæ occidui maris quadriennium fermè est, cùm doctus Medicus Launatus nos gummi istius glebis, arboris fructu & folio donavit: asserebat nihil tamen, sed sibi relatum à nautis utrumque, trunci Pino similis sobolem esse: at folium, quia valdequàm rarum, neque dum ab ullo depictum, hîc dedimus, magis sciscitaturi, sitne resiniferæ plantæ, quàm asserturi. *Descript. fo y.* Est namque, quod rarò contingit aliis, ab imo pediculo ad summum vsque cuculli verticem duplicatum, quasi ex glumis conflatum tenuibus tunicis, vagina sesqui palmum longa, instar infundibuli, hiantis histrionis speciem præ se ferentis, supernè v. galeata videtur, quod de floribus Napelli & Lonchitide, non de foliis vllis, memorant au- *Icon.* ctores. Hæc Adversaria, ex quibus petitam figuram, cum nostra coniunctam, damus.

SARCOCOLLA OFFICINARVM.

Cap. XXXI.

Descript. Sarcocollæ grumi, albicantes, aut ex albo ruffi sunt, spongiosi, micis lucentibus subinde mistis: globosarum lachrymarum fragmina Pisi, aut parvæ Auellanæ magnitudine, tanta est enim fragilitas, vt in pulverem crassiusculum, vel con- *Sapor.* cussu levi frietur. Saporis amari cum quadam ingrata dulcedine obscura: Sub dente lentescit, & candelæ admota primùm bullat, postmodùm in claram flammam exardet: admista repetiuntur aliquando folia ex candido flauescen- *Descript. Cæsalp.* tia, Tithymali Mirsinitis folia sicca egregiè referentia.

Hanc Cæsalp. sic describit: Sarcocolla inter lachrymas affertur minutissimis guttis constans, veluti sudore concreto, friabilis, subcandida, aut subruffa: sapore subamaro ac medicamentoso; in igne difficile ardet: attollitur in spumam, odore ingrato: de ea Diosc. Plin. & Mes.

Thuri similis Diosc. Vires. Adulterium. Delectus. Plinio. Dioscoridi lachryma est arboris in Perside nascentis, similis Thuri tenui, subfulva [ad ruborem inclinans] in gustu amara. Vim habet glutinandi vulnera, & cohibendi fluxiones. Miscetur & Emplastris: adulteratur gummi ammixto. Verùm Plinio ea potiùs alba laudatur. Scribit enim esse qui & Sarcocollam spinæ lachrymam putent, pollini Thuris similem, cum quadam acrimonia dul- *Vires.* cem [in hoc à Dioscoridis & Galeni placitis maximè abscedit Plinius.] Cùm vino tusam sistere fluxiones; illini infantibus: vetustate & hanc maximè nigrescere: meliorem verò quò candidorem. Lachrymam hanc, inquit Matthiolus, Sarcocollam dixere Græci: quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc sauciatam exulceratámve corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos advehitur, non omnis legitima est: quippe quòd ea plerumque (vt de aliis quoque pluribus Lachrymis, resinis, & liquoribus fieri superiùs diximus) gummi, & alterius generis lachrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verùm fraus gustu facilè deprehenditur: quandoquidem, quæ amara non est adulterium sensit.

Sarcocolla quæ optima? Mesue. Plinio adstipulari videtur Mesue dicens: Sarcocolla, est arboris fruticosæ, spinosæ, ramis nodosis arbori impressis, gummi album, Thuris modo, vel pallidum, idque amarius, & ob id valentius. Calfacit ordine secundo, siccat minùs, *Temperamentum. Vulnera. Humores crassi. Asthma. Sperma. Oculorum morbi.* coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera, putrida terget, carne implet, glutinat [unde illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios crassos, præcipuè à cerebro nervis, iuncturis, ut ischio, & pulmonibus. Ob id lenibus, pituitosis, asthmaticis, tussientibus prodest, sed calvitium accersit, corpus impinguat, & sperma auget. Diosc. Ophthalmiam & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mirè iuvat nutrita in vase vitreo dies quinque in lacte asinæ, *Aurium vlcera.* novo quotidie affuso. Aurium ulceri putrido, & sanioso utiliter imponitur, linamentum mulsa mersum, & pulvere huius inspersum. Datur cum Zingibere & Cardamomo, ut citiùs & valentiùs agat, vel his Catapotiis Haly lenis. Sar- *Pilulæ de Sarcocolla.* cocollæ ℨiij. Turbith. ℨiiij. Medullæ Colocynthidis Zingiberis an. drach. j. ß. Salis gemmæ drach. j. Sarcocollâ in aqua Rosarum solutâ, fiant pilulæ *Noxa.* in dicta opera efficacissimæ. Ventriculo calido & bilioso est nocentissima Sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est: aliis datur à drach. j. ad ij.

Græcis vnde dicatur. Annosa nigra. Sed notas has habet in hunc textum Sylvius. Quòd carnem glutinet Græcis dicta, tanquam sit carnis colla, nam vulnera glutinat, & sine morsu siccat Gal. Albam rufæ præfert Plin. & annis nigrescere scribit. Aliis primo aut circiter calida videtur, nam Dioscoridi subamara, Plinio cum qua- *Emplastica. Ophthalmia.* dam acrimonia dulcis, Galeno emplastica, & parum amara dicitur, siccans sine morsu. Sperma verò augere, non legit in Diosc. Ophthalmias discutere expertus est Manardus, vbi hæ constiterint: initio enim cum vino fluxiones oculo- *Purgandi vis veteribus incognita.* rum sistit Dioscoridi & Plinio. Inquit præterea; Sarcocollâ veteres tantùm vsi sunt foris, purgatricem autè vim non dederunt, quæ etiam hodie parum est cognita. Si purgat, & ventriculo calido est noxia, impinguare videtur tantùm per accidens: vacuatis scil. excrementis, probam nutritionem impedientibus, id quod aliis purgantibus est commune: sed dum correcta est lacte asi- *Corrigens.* nino, calida humida evadit, ac ob id semen augere & promovere potest. Hanc dies quinque asinino lacte, in dies mùtando, macerant: pòst aqua Rosarum dissolvunt, vt castigent. Huc vsque Sylvius.

MYRRHA IN GENERE.

Cap. XXXII.

Genera. Tria aut saltem vno plura Myrrhæ genera etiam Veteribus fuisse cognita, Hippocratem de superfœtatione & natura muliebri satis continuis

Smyrna prima. Myrrha Calonia. demonstrare ducimus, dicentem: Σμύρναν πρ... τῶν, aut Myrrham Caloniam suffire convenire rosaceo affuso ad vteri procidentiam.

Cæterùm, ut quæ, & quot sint Myrrhæ genera clariùs fiat, in genere nonnulla de his præmittere conveniet, initium petituris à Dioscoride. *Arbor Arabia.* Est igitur huic Myrrha lachryma arboris, nascentis in Arabia, similis Spinæ Ægyptiacæ. Quæ ubi inciditur, defluit lachryma in substratas tegetes, partim etiam circum truncum concrescit. Et *Pediasimos. Stacte.* quædam ex ipsa Pediasimos appellatur, pinguis, quæ dum exprimitur, stacte excipitur: quædam *Gabyrea.* Gabyrea pinguissima, in fœcundis ac pinguibus locis nascens, quæ etiam multam stacten remittit. *Troglodytica.* Primas obtinet Troglodytica, à regione ipsam producente appellata, quæ subviridis [ὑπόχλωρος, meliùs ut puto vertendum subalbida Cæsalp.] pellucida & mordax est. *Alba, mollis* Colligitur etiam quædam alba, quæ post Troglodyticam numeratur, mollis ut Bdellium, gravi aliquantulùm odore, in apricis locis proveniens. *Caucalis.* Quædam Caucalis vocatur, exoleta [ὑπέωρος] nigra, tosta [εὐόπτος.] *Ergasima pessima.* Pessima verò inter omnes Ergasima appellatur, friabilis, non pinguis, acris, & aspectu, & viribus gummi referens. *Amminea reprobatur.* Sed Amminea [ἀμμινέα] vocata reprobatur. *Exprimitur ad oleum.* Sed & expressiones ex ipsis fiunt, à pinguibus odoratæ & pingues: à siccis, neque pingues, neque odoratæ, sed inefficaces, eò quòd oleum assumpserunt in *Adulteriũ.* effirmando. Adulteratur gummi macerato in Myrrhæ cremore. *Delectus.* Elige recentem, friabilem, levem, undequaque concolorem, & quæ in frangendo, albas, ad unguium speciem, læves strias intus habeat, & quæ in parvam glebam coacta *Amara.* est, amaram, odoratam, acrem. Quæ verò gravis est, & colore Picea [vide sub proprio titulo] *Smyrnium.* inutilis est. Hæc Diosc. qui Smyrnii semen *Styrax odore Myrrhæ.* dicit esse sapore Myrrhæ. Et invenitri styracis lachrymam gummi similem, pellucidam, Myrrham odore referentem.

Diosc. textus falsò legit ἀμμινέα pro μινναῖα Cornarius in notis in Diosc. asserit falsò legi ἀμμινέα pro μινναῖα, non solùm hîc, sed etiam multis in locis, apud alios Græcos Medicos. Vt pote Galeno, Aetio, Paulo atque aliis. μινναῖα autem à loco, ubi nascitur, appellata est Myrrha, velut Gal. lib. 1. de antidotis testatur, eandem asserens esse Troglodyticam ac Minnæam. Vnde magis mirum est, inquit, Dioscoridem tradere Troglodyticam Myrrham primas tenere, Minnæam, Aminneam illi dictam, verò reprobam esse: Cùm etiam Plinius lib. 12. cap. 16. Troglodyticam primam faciat, inter Myrrhæ genera, Erythream verò & Minnæam secundam, quibus generibus adhuc alia quatuor deinceps annumerat. Idem certè Plinius [addit] Thus Minnæum, à Minnæorum pago dictum tradit, eiusdem lib. cap. 14. ut certum sit Minnæam, & non Aminneam Myrrham appellari, quum in iisdem proveniant locis, Thus & Myrrha, eodem teste. Sed nobis mirum sanè videtur, quomodo fieri potuerit, ut tot locis mendum sit.

Tempus incisionis. Theophrastus Myrrham sub cane, ferventissimísque diebus incidi refert. *Locus.* Locum autem ubi gignatur Myrrha esse regionem Arabum mediam [μέσω] circa Sabe & Adramyta, & Citibæna, & Mamati. Nasci quidem Myrrhæ arbores quoque alias super montem, alias in radice montis, locis in eam rem excultis. Quamobrem alias *Culta.* coli, alias non. Montem autem præaltum esse & arboribus densum [δασὺ] & nive tegi solitum. *Descriptio Myrrhæ arboris.* Amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrham minorem altitudine [Thuris scilicet] fruticosiorémque: *Caudex.* caudice duro, contortóque iuxta terram, crassiorémque surâ hominis. *Cortex.* Corticem verò habere lævem, similem τῇ ἀνδράχνῃ. Alios verò qui se vidisse affirment, de magnitudine; ferè non consentire, neutram earum arborum magnam referre; minorem verò Myrrham, & humiliorem. *Folium Thuris.* Folium habere Thuris. Sed huius Laurinum & læve [λειόφυλλον,] Myrrhæ autem aculeatum & non læve: Folium etiam simile habere Vlmo [τῇ πτελέᾳ, Hermolaus & Ruellius suspicantur cum Plinio legendum τῇ ἐλέᾳ] πλὴν ὅλῳ, ἐξ ἄκρου spinis horridum, ut Ilicis πρίνου. Esse autem & caudices & ramos incisos, sed alios veluti securi percussos videri: alios tenuiores incisuras habere. Lachrymã verò aliã decidere, aliam arbori inhærere: Alicubi subiectas tegetes ex palmis contextas: alibi solum circum pavitum purum esse.

Locus: Maxima fidelitatis exemplar. Tradit præterea idem Theophrastus montem universum Sabæis divisum. Hósque illius loci Dominos esse, iustitiaque mutuâ degere, quamobrem nullum suas arbores custodire. Vnde & Thus & Myrrham sese largè ad naves, cùm solitudo [ἐρημίας] foret, deportasse. Eosdem quoque audivisse, Myrrham, Thúsque collectum, undique ad Solis delubrum convehere, *Sabæi.* quod Sabæorum sit sanctissimum inter omnia regionis illius, ac custodes Arabes armatos habere, singulósque suum Thus acervatum, & Myrrham eodem modo relinquere, positâ super acervum tabulâ, scriptam habente multitudinem mensurarum & pretij, quod pro singulis mensuris ponendum sit. Mercatores verò venientes illuc, tabellas advertere, eiúsque quod placuerit, ubi mensi fuerint, pretium in eodem ponere locò, unde merces acceperint: sacerdotem deinde venire, partéque tertia pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque servari tutissimè Dominis, donec acceptum venerint. *Arbor similis Terebintho.* Item hanc arborem similem esse Terebintho, alios etiam quosdam dicere: Alios verò *Terebinthus.* omninò esse Terebinthum. Dicere eos, qui ab Arabibus Thus advexerint, attulisse se ligna huius *Ligna.* arboris Antigono, quæ nihil differant à Terebintho, sed hos quidem alterâ ignorantiâ quoque longè quidem maiore laborare, qui Thus & Myrrham ex eadem arbore nasci putarint. *Stacte.* Myrrham adhæc aliam quandam stillatitiam, aliam fictitiam, probaríque meliorem gustu, & postea concolorem accipi. De Thure & Myrrha hæc ferè se accepisse. Ac tandem testatur ex Hipposelino nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam quidam omninò Myrrham dicant.

Myrrha Galen. Galeno (lib. de simpl. med. facult.) Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maximè in Arabia invenitur, quæque aliquo loco *Delectus.* incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ei optima Myrrha, quæ mundissima & tacta quidem aspera, & arida, & fragilis, & levis, & globulis pusillis; extrinsecus uno colore, intrinsecus deinde subrussa, & veluti venulas habens albicantes, odore suavi, gustu amara & excalefaciens. *Myrrha altera.* Hanc in montibus inveniri scribit. Colligi alteram autem Myrrham in planis, quæ & ipsa sit melior & pinguior, quámque exprimere in liquorem soleant. *Myrrha stacte.* Quod illius quasi liquidissimum est, in vascula reponi; & Græcis Myrrham appellari. Verùm, omnem esse stypticam, & acrem, & excalefactoriam. Huius itaque effectus vehementer commovere posse. Hanc nequaquam cognitu difficilem hisce, qui priùs viderint. *Myrrha Troglodytica.* Novisse tamen opus esse, Myrrham, quam vulgò Troglodyticam appellent, antidotis ido-

Minna. Opocalpasum.

mena esse. Hanc quidem μιναίαν vocant, à loco, in quo optima nasci feratur. Maximè verò hanc bene olere, nec *Opocalpasi* quicquam admistum habere.

Nos de hoc Opocalpaso plura postea ex Galeno, & aliis, vt & de eius veneno, ubi ostendemus oportuisse Galenum, alioqui Asiaticum, descripsisse & demonstrasse differentiam inter Myrrham & Opocalpason.

Myrrha, Plinio.

Nunc historiam arboris Myrrham ferentis quam hactenus recitati diminutam dereliquerunt, Plin.cap.15.lib.12. complet, dicens: Myrrham in iisdem silvis [cum Thure] permixta arbore nasci tradidêre aliqui, plures separatim.

Locus.

Quippe multis in locis Arabiæ gignitur, ut apparebit in generibus. Convehitur & ex insulis laudata, petúntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris.

Sativa.

Sativa quoque provenit, multùm sylvestri prælata. Gaudet rastris atq; ablaqueationibus, melior radice refrigerata.

Arboris descript.

Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore, quàm Thuris, & ab radice etiam, quàm reliqua sui parte. Corticem lævem, similémque unedoni: [Theoph. Adrachne] scabrum alij, spinosúmque dixêre.

Folio Oleæ aculeato. Olusatri. Iuniperi.

Folium Olivæ, verùm crispius & aculeatum. Iuba Olusatri. Aliqui similem Iunipero, scabriorem tantùm, spinísque horridam, folio rotundiore, sed sapore Iuniperi.

Mendaciũ quorundã. Incisio.

Nec non fuêre, qui è Thuris arbore, utrumque nasci mentirentur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdémque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent.

Stacte sudat spontè.

Sudat autem spontè priusquàm incidatur, Stacte dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior æstiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regi tamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo coëmptam, in folles confarciunt, ipsíque Vnguentarij digerunt, haud difficulter odoris atque pinguedinis argumentis.

Genera. Troglodytica. Minaa. Dianitis. Collatitia. Sembracena. Dusaritis. Candida Troglodytica.

Genera verò complura Myrrhæ. Troglodytica sylvestrium prima: sequens Minea, in qua & Atramitica est & Ansaritis Gebanitarum regno. Tertia Dianitis. Quarta Collatitia. Quinta Sembracena, à civitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dusartim [Dusyritin CH.] vocant. Est & candida uno tantùm loco, quæ in Messalum Oppidum confertur. Probatur Troglodytica pinguedine, & quòd aspectu aridior est, sordidáque ac barbara, sed acrior cæteris.

Sembracena. Delectus. Vngues albi. Leviter amara. Pretium. Adulteriũ. Detegendi adulterij modus. Indica.

Sembracena prædictis caret vitiis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi, & tabescentis: utque fracta candidos ungues habeat, gustu leviter amara. Secunda bonitas intus variç. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementium varia. Adulteratur Lentisci glebis, & gummi. Item Cucumeris succo amaritudinis causa, sicut ponderis, spuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescentis. Fallacissimè autem adulteratur Indica Myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solùm peius India affert facili distinctione. Requiescit hisce Plin.

Myrrha sacrarum paginarum.

Nominata hæc quoque Myrrha in sacris paginis: Vt Ecclesiastici cap. 24. Tanquam Cinamomum & tanquam pila aromatica, & tanquã Myrrha electa emisi odorem bonum. Tanquam Galbanum, & Onyx, & Stacte, vtque Thuris nidor in tabernaculo. Exod. cap. 30. Tu autem accipe tibi aromatum præstantissimum, myrrhæ ingenuæ Siclos sacros quingentos & Cinamomi odorati dimidium eius, id est, ducentos & quinquaginta: & calami odorati ducentos & quinquaginta, & Cassiæ quingentos, prout est pondus sacrum: Et olei olivæ Hinem. Et parabis ex illo Oleum vnctionis sacræ, vnguentum vnguentariæ opere vnguentarij: Oleum vnctionis sacræ esto: Eoque vnges tentórium conventus, & aream testimonij. *Et paulò pòst.* Edixit Iehova Moschi: Accipe tibi aromata Stacten & Onychen & Galbanum, Nardi folia cum Spicis, & Thus purum: vnumquodque solum cum altero solo esto: Et parabis ex eo suffitum, &c. *Res sancta sanctarum esto vobis.* Et Euangelij secundum Iohannem cap. 19. Venit autem Nicodemus, (is qui venerat ad Iesum nocte primùm) ferens misturam Myrrhæ & aloës libras quasi centum. Meminit huius ad extremum D. Hieron ad principium expl. Ps. 44. Myrrha & gutta, & cassia à vestimentis tuis. Quotidie Christo offers Myrrham, Christi bonus odor es & propterea Stacten, id est, Stellam, vel Guttam exhibes Domino.

Stacte flos Myrrhæ.

Narrant & ij, qui aromatum novêre virtutes, Stacten florem esse Myrrhæ. At vbi in nostris Codicibus Scriptum est Gutta vel Stacte, in Hebraico Ahaloth legitur.

Aequivocatio. Adulterium, & substitutum. Myrrhã Stacte. Myrrhã Bœotica. Bdellium. Opocalpasum. Belzuinũ. Anime.

Sed tempestivum, ut æquivocationes, adulteria & substituta adumbremus. Volunt itaque intelligi & Myrrham *Stacten*, & *Succum*, vel liquorem *Myrrhæ*, de quo mox: Alij verò Myrrham Bœoticam. *Bdellium* quidam Myrrhæ genus censent, vt suo capite paulò pòst demonstrabitur. Sub suo titulo quoque de Myrrha venenata (*Opocalpasum* Galeno dictâ, & quæ cum Myrrha reperitur) tractabitur, quæ & ipsa nonnunquam pro legitima Myrrha habetur. Præterea Belzuinum quidam Myrrhã Troglodyticam existimant, quæ opinio displicet. Anime insuper Indicum, quidam Myrrham Mineam, sive Ammineam putant, vt Amatus, quibus non assentimur.

Styrax rubra. Styrax liquida.

Nunc & Myrrhæ Stactæ fæx, inquit Sylv. Styrax rubra dicitur Arabum familiæ. Adhæc dicit: Myrrha Stacte multò rarior ipsâ Myrrhâ est, nam quæ Styrax liquida vulgò dicitur, si vera esset, Myrrha fuerit Stacte: sed cùm odore sit teterrimo, à Myrrha alienissima res est.

Adulteratur Gummi. Lentisci glebis. Cucumeris succo. Spuma argenti.

Hæc insuper (teste Diosc. & Plin.) adulteratur Gummi, vt antè demonstratum, quod nos sæpiùs observavimus, ac vidimus ignaros pharmacopœos, eligentes pro meliori Myrrha: verùm id facilè distingui potest: gustatum siquidem amarum non est, vel parum vstum crepitat, nec liquescit, lucidius quoque quàm Myrrha, quòd aqua liquescit; ac viscidum redditur. Sed & antè ex Plinio ostendimus, adulterari Lentisci glebis, Cucumeris succo, & spuma argenti, vbi etiam traditur, quomodo adulterium deprehendi queat. Scribit & Theophrastus ex Hipposelino nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam alij omnino dicant Myrrham. Plura qui volet hâc de re legat librum vmbelliferarum capite de Hipposelino.

Substituitur calamus odoratus. Amygdala amara. Piper nigrum.

Cæterò, vbi Myrrha deest, Galenus in succedaneis, si tamen liber is Galeni est (nobis enim, ait Matth. spurius censetur) odoratum calamum substituit: Constantinus autem Amygdalas amaras. Myropolæ verò nullo pacto sequuntur doctrinam eorũ, qui jubent Avicennæ autoritate malè intellectâ, Myrrhç loco piper nigrum supponere. Namque Avicen. hanc sententiam refellit, cùm vtatur his verbis: pro Myrrha substituendum Piperis nigri dimidium aliqui perhibent, sed hoc falsum est.

Myr-

Nomina ling. Myrrha, græcis σμύρνα, Arab. *Ler, Mur*, seu *Mor*, *Mirrha* Italis, Myrrhen Germanis, & *Myrrhe* Gallis, Indis *Bola. Mira* Hispanis.

Epitheta. A Poëtis cognominatur *Arabs, Achaia, Assyria*, à regione: *Orontæa* & Orontis ab Oronte, *Cynareia* & *Cynareis* à patre cui concubuit, ac ideò etiam *libidinosa, incesta, scelerata, læva, maculosa; & lachrymata*: adhæc *pinguis, fulva, olens, stillata, stillans & decora*. Fabulantur autem Poëtæ fuisse *Fabula.* Myrrham Cynaræ Cypriorum regis filiam, quæ patri suo concubuerit: ex eóque coitu susceperit Adonidem, quæ postea cùm pœnitens factum defleret, in plantam sui nominis Deorum commiseratione commutata sit. De hoc incestu Ovid. lib. 1.

Accipit obscœno genitor sua viscera lecto,
Virgineósque metus levat, hortatúrque timentem.
Plena patris thalamis, excedit, & impia diro
Semina fert utero, conceptaque crimina portat.

De eadem Prop. lib. 3.

Crimen & illa fuit patriâ succensa senectâ,
Arboris in frondes condita Myrrha nova.

Vires & usus. Myrrhæ vires refert Dioscorides his verbis: Vim habet calefaciendi, soporem inducendi, glutinandi, siccandi, adstringendi, mollit etiam *Vterus.* uterum conclusum & aperit. Ducit item menses & fœtus celeriter cum Absynthio, aut Lupinorum cremore, aut Rutæ succo apposita. Sumitur etiam & pro catapotio magnitudine Fabæ, ad *Thorax.* tussim veterem, & erectâ cervice spirationem, & *Intestina.* lateris ac thoracis dolorem, alvique solutionem, *Febres.* & dysenterias. Solvit quoque rigores, duabus horis ante accessionem cum Pipere & aqua magnitudine Fabæ pota. *Arteria.* Arteriæ etiam asperitatem, & vocis raucitatem corrigit, linguæ supposita, & *Lumbrici.* succo inde deglutito. Necat & lumbricos, & ad oris graveolentiam manducatur. Ad alarum dolores [πόνοις] illinitur cum alumine liquido. Si ve- *Dentes.* rò cum vino & oleo colluatur, dentes & gingi- *Vulnera.* vas corroborat. Inspersa quoque, vulnera in ca- *Aures.* pite glutinat. Et contusas aures, & denudata ossa, cum cochleæ carne imposita sanat. Et pure fluentes ac inflammatas aures, cum Papaveris *Vari.* succo, Castorio ac Glaucio illita. Ad varos au- *Impetigines.* tem cum Cassia & melle illinitur, & impetigines *Capilli.* deterit cum aceto. Defluos item capillos cum Ladano & vino, & Myrteo oleo illita corroborat. Mitigat quoque diuturnas destillationes, nati- *Nares.* bus cum penna illitis. Replet ulcera in oculis, & *Oculi.* albugines, ac ea, quæ pupillis tenebras offun- *Fuligo Myrrha.* dunt, & asperitates deterit. Fit & fuligo è Myrrha similiter, ut ex Thure, velut mox ostendemus, ad eadem quoque commodans. At verò Bœotica Myrrha, &c. vide postea.

Galenus cùm de Myrrha scripsisset, hæc de eius *Temperamentum Galeno.* facultate & usu literis mandavit: Myrrha secundi ordinis est, tum excalefacientium, tum desic- *Vulnera.* cantium. Itaque capitum vulneribus illita glutinare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per *Lumbrici.* quam fœtum & lumbricos, tum enecat, tum eiicit. Adest hinc ei & abstergendi potentia. Sic igitur ocularibus miscetur facultatibus, utique quæ ad ulcera & crassas cicatrices præparantur. *Tussis. Asthma.* Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad tussim veterem & asthma, sive anhelationem exhibentur, non tamen arteriam exasperat, ut sunt abstergentium nonnulla. Verùm adeò moderatam obtinet abstersionem, ut nonnulli eam arteriacis, quam vocant, medicamentis, commisceant, tanquam sufficienter excalefaciens, & desiccans medicamen.

Noxæ. Ast Myrrha non ex omni parte beata. Scimus enim cum Galeno Myrrhæ odorem plurimis etiam sanis dolorem capitis inducere, quare sanè *Caput offendit.* eos ipsos, qui iam caput dolent, non parum offendet. Pustulas oculorum mundificat, ut idem *Podagra.* Galenus testatur, qui te iubet ad podagram accipere Myrrham *Mur* vocatam, herbámque Policatem, aut pyzurcatum mystri mensura ex aceto, & pedes illinire. Dat præterea consilium, ut ad *Consilium.* temporum ac totius capitis dolorem citra manifestas causas obortum, Myrrham vino quàm optimo tritam, & ad succi ptisanæ crassitudinem redactam illinas. Myrrham ungento pretiosissimo tritam similiter adhibeas. In pueris autem, sinciput dolentibus, Myrrha cum oleo trita utaris. Admonet tandem operæ precium esse, scire, in quantum facultas ipsius sit concoctoria humorum præter naturam, & vitiosorum, in tantum etiam convenienter, ammisceri. In quantum autem medicamentoria sit, non convenienter. Verùm paucitatem eius ad concoctionem quippiam conferre, qualitatis autem peregrinitatem non apparere, utpote victam ab odoratis.

Se itaque hoc pharmacum etiam sine Myrrha præparare consuevisse, ad securitatem perducere semper tentantem usum omnium pharmacorum, præsertim ubi in acuta febri tale quid exhiberetur. Laudatissima, Plinio teste, apud pri- *Vinum myrrhatum.* scos vina erant Myrrhæ odore condita, ut apparet in Plauti fabula, quæ Persa inscribitur. Meminit quoque Sabæos, cibos Thuris ligno coxisse, alios Myrrhæ. Myrrha citra adstrictionem (ait Actuar.) non instrenuè discutit ac humiditates consumit.

MYRRHA.

Descriptio. Color. GLEBÆ Myrrhæ, aliæ pugillares ferè, aliæ Avellanæ magnitudine & minores, colore fulvo, ruffo, aut ferrugineo, aliæ pellucidæ, aliæ minus, subinde etiam unguibus eximiis albis *Sapor. Odor.* præditæ: sapore amaro, subacri: odore nares ferit acriter, ubi adoletur: Nam flammam concipit, dentibus attritæ friabiliùs apparent, quàm quod pro Bdellio exhibent, nec aquæ immersæ dissolvuntur, ut gummi, sed diutiùs in ea relictæ, limi instar diffluunt & flavescunt. Digitis etiam faciliùs confringuntur, teruntúrque.

Fraus detegitur in adulterio commissa. Quibus notis facilè distingues ab admixto adulterato gummi, & suppositiis glebis: quamvis autem Myrrha rarior sit pura, talem tamen habemus, qualem descripsimus, ac sæpè cum adulterata reperitur, quæ minùs amara, quàm sincera, ac minus odorata: puræ odor iucundior, si trita calefiat, ut liquidò apparuit nobis, cùm ad expressionem præpararetur, ut fieret Stacte: Hac Myrrha utebatur insignis ac peritissimus pharmacopæus Valerandus Dourez, cùm me protectore præpararet Lugduni & Genevæ celebrem Theriacam, quam Excellentissimorum earum urbium Medicorum collegia approbarunt.

Cordus notatur. Nobis videtur contra sententiam Cordi, Myrrham puram esse resinam, & non liquorem, qui dissolvatur in aqua, quod contra naturam resinarum. Sed hanc nostram opinionem stabilimus c. de Myrrha Bœotica.

Optima quidem & vera Myrrha, vel Fuchsio attestante, inventu rara est: ut hoc nomine metuendum sit, Officinarum Myrrham non esse legitimam. Suspicionem hanc auget, quòd notæ, quæ sunt apud Dioscorid. illi non conveniant. *Bdellium.* Quin ipsi Bdellij inditia magis respondere vi-

dentur, quàm Myrrhæ, ut ea de causa Bdellij potiùs, quàm Myrrhæ species quibusdam esse putetur. Quicquid autem sit, constat non esse optimam, nec inter Myrrhas deterrimam. Apparet autem, eam esse Myrrhæ speciem, quæ *Caucalis* Dioscoridi nominatur. *Caucalis. Diosc.* Quippe hæc ὑπέρωρος, hoc est, ultra tempestivitatem suam producta, bonitatem suam amisit & exoletorum more arescit, nigraque ac torrida existit.

Fuchsio assentitur Cronemburg. supra antidotum Hœmagogam, dicens: Eligenda Myrrha non usualis nostra, quam esse suspicor Dioscoridis Caucalin & *Ergasinen* cognominatam, genuina enim caremus. *Ergasine.* Galenus omnibus [Myrrhis] prætulit Minæam, Diosc. Amminæam damnavit, de diverso scilicet Myrrhæ genere loquentes, ut ego arbitror. Audio nunc legitimam Myrrham ad nos advehi, sed tam paucam, ut hactenus non viderim.

Cronemburgio subscribit Ioan. Agric. ita scribens: Myrrha, quam nos habemus, ea est, quæ secundo loco à Diosc. scribitur & Caucalis vocatur. *Caucalis.* Ipsi verò adstipulatur Iodoc. VVillich. in sua Dialectica, & Brunfels. in suo libello de cons. Med. in cognosc. simpl. dum inquit: Myrrha vera non habetur, nisi fortè nostra communis sit, quæ à Dioscoride dicitur Caucalis sive Ergasine. *Ergasine.*

Myrrha rubra Actuario (inquit Sylv.) σμύρνα ἀληθινὴ, Myrrha verax eidem. *Myrrha verax Actuario.* Improbatur ἀμιναία nomine Dioscoridi: Galeno autem eligitur Troglodytis, quæ & Minæa dicitur à regione ubi præstantissimam gigni affirmant. Ea gratissimi est odoris, & nullo vitiata liquore. Myrrhæ igitur Officinarum omninò adulteratæ parum tutus est usus in sumendis.

Hic dicit Corn. ex hactenus dictis Myrrham vulgò esse notam, sed genera à Dioscoride præscripta manere ignota. *Taxatur Cornar.* Ast iam lectis neglectis intelligat Matthiolum, cui Myrrha, quæ ex Alexandria Ægypti hac ætate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam inter præstantissimas Myrrhæ species recensuit Diosc. *Myrrha delata ex Alexand.* Quippe universa ferè Myrrha, quæ in Officinarum usu habetur, iis omnibus qualitatibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Verùm si cuipiam fortasse videretur & hæc inter Myrrhæ species esse recipienda (quod tamen non satis compertum habeo) aut Caucalim, aut Ergasinam, esse crediderim, aut potiùs, quam Plinius ex India deferri ait, cùm hæ cæteris deteriores habeantur, certóque sciamus ex India in Alexandriam Myrrham importari. *Caucalis. Ergasina. Indica.* Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò sicca, nigráque est, sed etiam retorrida, macilenta, & cavo quodam situ obducta: & quamquam inter huiusmodi globulos aliquod quandoque reperiatur fragmentum, quod & clarum sit, & pellucens, confractum tamen diversicolor apparet. Ecquid magis? nec gustui insigniter amarum, nec Myrrhæ odore præditum sentitur. Quo fit, ut credere liceat, eiusmodi Myrrham, aut è deterioribus esse, aut gummi alicuius, aliorúmque mistorum adulterio minimè vacare. Cæterùm electam Myrrham iam ad nos advehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. *Myrrha electa ad nos advehitur.* Verùm ea hactenus tam rara est, ut non nisi ad ostentationem asservetur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Adhæc Brassavolo Ferrariensi animus inclinare videtur, ut existimet Myrrham, Officinis vulgarem Bdellium esse. *Bdellium Brassavolo. Brassavoli lapsus.* Cui haudquaquam assentiendum putaverim: siquidem Myrrha hæc pellucens adeò non est, nec Taurino glutino similis, ut Bdellium esse tradit Dioscorides. Et licèt quædam nostratis Myrrhæ frusta quandoque translucida reperiantur, sunt tamen potiùs hæc (ut dictum est) gummi adulteria, quàm Myrrha, vel Bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. *Discrimen Bdellij & Myrrha.* Præterea Bdellium incensum, Dioscoridis testimonio, odorem unguibus odoratis similem spirat, quod in nostrate Myrrha nunquam, facto periculo, sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brassavoli animum immutare poterit: quod scilicet Bdellium diu digitis ductum, tractúmque facilè lentescat, & confractum pingue spectetur. Myrrha verò, quæ officinis venditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur, perquàm arida sese offert. Cæterùm improbavit Dioscorides, omniúmque Myrrhæ specierum deterrimam iudicavit, quæ aliquibus Minæa, aliis Aminea vocatur, quam cùm Galenus probaverit lib. 1. de Antid. omnibúsque Troglodytum prætulerit, factum est, ut existimaverint quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendum subesse. *Minæa & Aminea.* Sed cùm in Dioscoride Græco legatur Aminea, & in Galeno Minæa, ego potiùs crediderim, eos non idem Myrrhæ genus intellexisse. *Diosc. locus suspectus.* Quò fit, ut facilè crediderim nostri usus Myrrham, Indicam esse: námque per mare rubrum, & inde per Carovanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. *Myrrha vulgaris est Indica.* Postremò illud etiam notandum est, quod (ut Galenus inquit) Myrrha semper medicamentis est commiscenda, cùm ab igne tolluntur: quippe, quæ coqui minimè patiatur, veluti etiam Thus & Aloë. *Myrrha nō est coquēda.*

Sed quid Val. Cord. sentiat, audiamus. Iamdudum, inquit, de Myrrha incidit controversia negantibus etiam doctissimis viris nos veram Myrrham habere. Qui verò res ipsas diligenter inquisiverit, non poterit non videre, quod non tantùm mediocris, verùm etiam optima Myrrha afferatur, quamvis hoc fiat rariùs. *Myrrha vera adfertur.* Quod autem non frequentiùs contingat, sola in causa est Aromatopolarum, quos hodie Materialistas vocant, ignavia & inscitia. Hi enim cùm partim etiam in Alexandriam navigent, facilè possent optima quæque eligere & adportare.

Sed quid sit illud Officinarum Belzoin, ab aliis Ben Iudæum dictum scire haud dubiè malles (inquit Lang.) *Belzoin. Ben Iudæum.* Troglodytide præstantiorem Myrrham electam arbitror, quæ item ex arboris in Arabia, Ægypti spinæ similitudine nascentis, lachryma, cuius cortice inciso, in substratas palmeas tegetes, liquor eius defluit, aut in trunco arboris adeò tenaciter concrescit, ut unà cum cortice avellatur, quem in Benzoi crebrò quoque conspicimus. Habet sanè omnes Myrrhæ electæ proprietates, est námque friabile: & fractum, in eo candidæ humanis unguibus similes, maculæ effulgent, ac (ut Ecclesiastes ait) fragrantissimum Deorum in templis suffumigium, Ægypti ex tali Myrrha & Bdellio, humani unguis colorem referente componebant: quod Damocrates τὸ κῦφι appellat. At nostra vulgaris Myrrha incensa, planè viroso odore fœtet: quam adeò ab optima Myrrha degenerem, à Diosc. Ergasinem dici arbitror. *Ergasine.* Sed etiam haud ignoro, te amaritudinem Myrrhæ in Benzoi requirere, quod commasticatum plus dulcescit, quàm amarescit. Verùm scias, amaritudinem illam non omnibus Myrrhæ speciebus inesse. Nam Troglodytica leniter in ore lentescit, & (ut Diosc. ait) erosione quadam linguam pungit. Nec ob id quod amaritudinis expers sit, inferre poteris,

Belzoin

Belzoin esse Assam dulcem: quum hæc apud Serapionem & Avicennam à Græcorum Laserpitio nihil differat: quod non ampliùs extare, satis, supérque probavimus. Quod si Officinarum Belzoin Myrrham dulcem appellare voles, nil moror: solet enim natura sæpè in rebus eiusdem speciei ad voluptatem, contrariis saporum qualitatibus ludere. Nam si Poma & Mala Punica, atque Arantia, tam dulcia, quàm acetosa, Amygdalas item tam dulces, quàm amaras, procreat: quid obsecro obstare poterit, quin etiam Myrrham tam dulcem, quàm amaram procreet? Nihil certè: proindè obsecro, vt meam de Silphio, Assa dulci, & Myrrha & Belzoin censuram, ad commilitones tuos referas: illorúmque iudicium quamprimùm ad nos rescribas. Hæc Langius.

Myrrha dulcis.

Monachi verò, tenentes aliam opinionem, inquiunt. Veram Myrrham nunquam voluimus videre: Nam illud, quo communiter pro Myrrha vtuntur aromatarij, non esse Myrrham, nec Myrrhæ speciem facillimè ab inquirentibus deprehenditur. Nam vbi amaritudo insupportabilis? vbi odor suavissimus? Et quod Myrrha amara, immò amarissima sit, non solùm per Dioscoridem, & alios rei medicæ authores, verùm etiam & per sacrum Euangelij Marci textum probatur; cùm legitur, quòd Servatori nostro, Christo, dederunt myrrhatum vinum, quod cùm gustasset, propter amaritudinem insupportabilem (vt nonnulli sancti viri contemplantur) non accepit. Et quod Myrrha sit odoratissima, bonum videlicet odorem spirans, & per eosdem authores, & per Sacros codices passim probari potest. Hæc autem falsò vocata Myrrha malè olet, & amaritudo eius est valdè debilis. Aliquorum iudicium non est spernendum, qui dicunt istam Officinarum Myrrham, esse Bdellij speciem. Et licèt Myrrhæ (vt testantur omnes fide digni authores) sint plura genera & species, hæc tamen, quam falsò diximus vocari Myrrham (siquidem Myrrha est) ea certè est, quæ à Dioscoride Ergasima cognominatur, quæ omnium est deterrima: vel ea ab eodem authore damnata Aminnea dicta: quoniam aliarum specierum esse posse nobis non videtur. Stacte igitur, loco Myrrhæ, admittenda est. Hæc Monachi, qui plura tradunt in Hist. nostra generali cap. de Styrace, quæ videre ibidem poteris.

Myrrha vulgata non est vera Monachis. — Odor suavissimus. Amarissima. — Vinũ myrrhatũ Salvatori datum. — Bdellium. — Ergasima. — Aminnea. — Stacte pro Myrrha.

Nos verò de Belzuino postea agemus, quod quicquid dicat Amato nullo modo Myrrham existimamus, cùm Monachis & Langio: nec Stacte ex eo fieri potest, quæ respondeat Stacte veræ. Dum Langius (vt postea dicetur) vult Benzoinum esse Myrrham, reiicit Myrrham vulgarem, quam virosum odorem dicit habere, & non suavissimum. Verùm vulgarem Myrrham propter odorem graviorem & non omnibus gratum, non censemus reiiciendam: in legitima siquidem Myrrha non requiritur ita suavis, qualis Benzoini, cùm dicat Diosc. tantùm, esse εὐώδης: quod idem de Onyche sive vngue, vti etiam de radice Asclepiadis, & de foliis Aristolochiæ rotundæ. Quod ad locum Ecclesiastici, quem citant tum Langius, tum Monachi, non videtur facere ad approbandum Belzuinũ, vel ad reiiciendam Myrrham vulgarem, vt vtrique volunt, ex eo enim, & altero, qui est in Exodo, argumentum desumimus, quo ostendimus nostram Myrrham ob odorem non vsque adeò suavem nostris naribus, non esse reiiciendam. Si inter aromata pretiosa ad vnguentum tam pretiosum & ad odores sumebantur Galbanum & Onyx (quæ quidem odorata sunt, sed nobis non suavia, & quibus fortè nunc nollemus vti, etiam Thure nollent vti delicatiores:) verisimilius eos assumpsisse Myrrham potissimùm qualem descripsimus, quæ nostro seculo rarior: quæ sanè non iniucũdi odoris nobis videtur collata ad prædicta, licèt aliquid gravitatis habeat, quæ quibusdam non est odiosa, vt antiquis non fuit, quamvis fortè delicatulis minùs grata, quales fuerunt Monachi, qui dixerunt malè olere. Itaque nullo modo sumendum Benzoinum, maximè cùm nullam amaritudinem habeat, ipso etiam Langio teste, quod vnum ex signis bonitatis est Dioscoridi. Quod ad argumentum Monachorum de amaritudine, ob quam respuunt Myrrham vulgarem, dicentes esse valdè debilem, ac debere esse amaritudinis insupportabilis, vt dicunt fuisse vinum, quod oblatum fuerit Christo, Salvatori nostro, ac propterea [illegible]. Nullum video, qui dixerit Myrrhæ insupportabilem amaritudinem, nec etiam apud D. Marcum dicitur: is enim ait: Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. Hîc nón dicitur cur Salvator noster Iesus Christus non biberit: quamquam verisimile sit, quandoquidem apud Matth. scriptum. Dederunt ei acetum cum felle mistum, & quum gustasset, noluit bibere.

Contra Langium, Amatum & Monachos. — Bẽzoinum non sumendum.

Plurima (scribit Garc. arom.) adfertur etiam ex *Arabia* ad nos Myrrha, quæ Indis *Bola* dicitur: tum etiam ex regione *Abexim*, quæ AEthiopia est. Qualis verò sit arbor, quæ eam profert, aut quà ratione resina eliciatur, nunquam scire potui. Intellexi duntaxat à quodam mercatore, qui in *Melinde*, & *Mosambique* negotiabatur, tum à quodam Sacrifico AEthiopiæ, Episcopóque Armenio, genus esse quoddam hominum montanum & sylvestre, quos *Bodoins* vocant, linguáque pura Arabica, quæ nonnihil ad Chaldaicam, aut Syriacam antiquam accedat, vti perhibent. Id inquam hominum genus Myrrham in *Brava* & *Magadaxo* terrestri itinere adfert, & è Chaldæa regione sic illis vocata se adferre asserit.

Ex Arabia. — Bola Indis. Ex Aethiopia. — Locus.

Notat Hist. Lugd. Plinium, dicítque eum magnam Myrrhæ Historiæ partem ex Theophrasto mutuatum esse. Ac negare plærosque Myrrham genuinam ad nos adferri.

Notatur Plin.

Perhibent Lobel. & Pena Myrrham, quasi suaviter & odore fluentis, vnguentariæ dictæ, nomen indicare lachrymæ: multam esse huic affinitatem cum Bdellio. Myrrhâ item nos non carêre certum esse, & hanc ab illo non tam specie, quàm accidentibus distare. Vtrum autem Bdellium præferendum sit, ambigunt. Frustra verò [addunt] velitari scriptores istos, & de colore refragari Herbario Senensi. Nam se vidisse in Officina Guillielmi *Driesch* periti Pharmacopœi Antuerpiensis.

Myrrha vnde dictá Lobelio. — Myrrha cum Bdellio magna affinitas.

Credit Cæsalpinus, quòd Indica Myrrha [Plinio] è Spina quadam ibidem colligatur, tantò deterior, vt facilis sit distinctio: quòd hoc nomine vendatur hodie lachryma, non in pastillos coacta, sed dissoluta in parva fragmenta, colore ruffo, aut livido, nigróque, gustu amara, odore parvo, non iucundo, ideò solis Medicis in vsu: non Vnguentariis: Et quæ vili pretio vendatur. Putat Indicam Myrrham esse à Plinio vocatam, sed facili distinctione, ac huiusmodi etiam apud Dioscoridem esse genera improbata. At Myrrham, vnde exprimatur Stacte, rem odoratam esse, hod éque Belzoi vocari. Nos verò diximus antè Myrrham veram adferri, sed sæpiùs adulteratam cum Gummi, quæ minùs amara, quicquid dicat Cæsalpinus ex Plinio, meliorem verò esse gustu leviter amaram: Dioscorides enim dixit simpliciter πικρὰν.

Vulgaris Myrrha est Indica Plinii. — Cæsalpin. notatur.

Veram Myrrham suapte natura amaram apparet ex ipsomet Plinio, dicente: adulterari gummi & Cucumeris succo, amaritudinis causâ: Fortè Plinius dixit meliorem leviter amaram, respectu adulteratæ cum Succo Cucumeris silv. Amara est certè vera Myrrha, & non sine amaritudine, vt Benzoi, quod Myrrham vult Cæsalp. Myrrham verò amaram esse, videtur etiam id demonstrare, quòd adversus lumbricos præscribat Dioscorides. Quinimò Monachi volunt veram Myrrham esse insupportabilis, vt aiunt, amaritudinis, allegantes Salvatorem nostrum propterea non voluisse bibere vinum ἐσμυρνισμένον: non tamen, vt antè dixi, concedo requiri tantam amaritudinem in Myrrha. *Nomina.* Nomina recitavimus, dum Myrrhæ Historiam in genere prosequeremur.

Vires & usus. Myrrhæ quoque vires ex veteribus, iam antè posuimus, quare superest, vt, quæ recentiores de his scriptis mandarunt, annotemus.

Conducit igitur hæc [vt author est Matth.] hydropicis, cum Agrimonia pota. Iubet præterea quartanarios sumere drach. j. Myrrhæ, cum Piperis tantundem, & bibere cum vino Malvatico calido horâ vnâ ante febris paroxysmum, quo epoto se contineant in lecto ad sudandum, id ter si faciant, febrem mitiorem evadere, vel tolli. *Hydrops. Quartana.* Myrrhæ vsus est in medicamentis repugnantibus venenis, ac pesti: arcet enim putredinem. *Venena.* Si mulier rugas arcere voluerit à facie: accipiat laminā ferri novam aut patellam, quam ignitam reddat, deinde os vino repleat, ac subitò ignito ferro aspergat, caput cooperiat panno, ac vaporem in faciem recipiat. *Rugæ faciei.* Postea iterum accendatur ferrum & superiniiciatur frustulum bonæ Myrrhæ, ac recipiat in faciem vaporem sub panno, quem deinde toti faciei superliget, ac superdormiat, si hoc bis in mense egerit, non est quod vereatur rugas. Myrrha lachryma arboris in Arabia nascentis, adversus alarum sudores, & tædia cum liquido alumine à Porta illinitur: *Alarū sudores. Tædia.* diuturnas destillationes lenit, & oculorum vlcera complet: nudatisque ossibus medetur. A' Font. de morb. inter. purificato vlcere vesicæ dissolvitur trochis. Gordonii in lacte ouillo, & per catheterem in vesicam iniicitur. *Vlcus vesicæ.* Nos contra non possumus probare iniectionem hanc Fontani, propter pulverem Spodii, Myrrhæ & aliorum, quæ trochisci illi recipiunt. *Fontanus not.*

Oleum. Chiragra. Cicatrices. Rugæ. Myrrhinum oleum priuatim ab aliquibus paratur, contra Chiragram, & Podagram. Cicatrices insuper delet. A rugis quoque faciem frequens eius illinimentum præservat. Conficies id autem hoc modo: *Modus faciendi oleum.* Coquitò ovum donec coctione durum fiat, partitor secundum longitudinem, in duas partes æquales, vitellum eximito, ac Myrrham eius loco pulverisatam imponito, ac in cellam vinariam, aut alium locum humidum, dum Myrrham diffluat, ac oleum fiat, reponito.

Electuarium. Morbi stomachi. Oppilationes. Ventositates. Putredo. Dolores intestinorum. Electuarium ex Myrrha (inquit Clem. Clementinus) sanat veteres morbos stomachi, hepatis, & splenis, removet oppilationes, resolvit ventositates, & humores aquosos: prohibet putredinem, digerit crassos humores, & sedat dolores intestinorum. ℞. Myrrh. drach. iij. Croci, Acori, Bacc. Lauri, an. drach. ij. Sem. Dauci, Apii, Ameos, Fœnic. Siler. mont. Carpobals. Trium Piper. Cinam. Cassiæ, Squinanth. Costi, Spicæ, Menthæ, Marrub. an. drach. j. Confice cum melle spumato, & da drach. ij. cum vino calido. *Trochisci.* Trochisci ex Myrrha provocant menstrua, & sedant passiones, quæ ex retentione menstruorum proveniunt. *Menstrua.* ℞. Myrrh. drach. iij. Farinæ Lupinor. drach. v. Fol. Rutæ, Menthast. Puleg. Cymin. Rubeæ tinct. Assæ fœtid. Serapini, Opopanac. an. drach. ij. Fac Throchisc. cum succo Ciclamin. i. e. Panis porc. & da drach. ij. cum coctione seminis Iuniperi. *Vnguentum.* Vnguentum ex Myrrha prohibet saniem & putredinem, generat carnem, & citò consolidat plagas. *Sanies. Putredo.* ℞. Myrrh. Aloës, Thuris, Sarcocoll. an. unc. sem. Mellis spumati vnc. iiij. vini alb. boni vnc. ij. Coq. cum facilitate vsque ad spissitudinem: sed si velles consumere carnem superfluam eminentem, vel mortuam, adde Vitrioli drach. ij. *Vnguentū Regū Persarum.* Constabat (inquit Ruell.) è Myrrha vnguentum regibus Persicis dicatum, quod illi capite, ceu diadematis vice gestabant, sed addebatur Myrrha *Labizos* appellata, quàm multò pretiosiorem Myrrhâ Dinon scribit. *Myrrha Labizos.*

MYRRHA BOEOTICA.

Radix. Dioscoridi. Vis. Arboris cuiusdam in Bœotia nascentis [vt nobis author est Dioscor.] concisa radix est. Eligit autem eam, quæ odoris gratiâ similis est Myrrhæ. Vim habet calefaciendi, molliendi, diffundendi: Vtiliter etiam in suffitus miscetur.

Lachrima Cordo. Bœoticam Myrrham necesse est, ait Cordus similiter lachrymam esse. Quemadmodum enim propriè vocata Myrrha arboris sui nominis lachryma est, quæ in aqua dissolvitur: [hoc addo vt à resinosis lachrymis, quæ in aqua minimè resolvuntur, distingui possit:] sic etiam par est Bœoticam Myrrham, ex alicuius arboris parte aliqua manare: non enim frustra, sed ob similitudinem substantiæ, & qualitatis, quas cum Myrrha paulò minùs, quàm easdem habet, Myrrhæ vocabulo appellata fuit. *Dioscor. exemplar. corruptum.* In hoc verò Dioscor. exemplari, quod Marcellus Virgilius interpretatus est, clarè legitur, Bœoticam Myrrham nascentis cuiusdam in Bœotia arboris radicem esse, sed malè quantùm mihi videtur: neque hoc interpretis culpa, verùm exemplaris Græci vitio factum est, in quo sic scriptum reperitur: ἡ δὲ βοιωτικὴ σμύρνα ἐστὶ δένδρου τινὸς ἐν βοιωτίᾳ γεννωμένου ῥίζα τετμημένη. h. e. Bœotica verò Myrrha est arboris cuiusdam in Bœotia nascentis radix incisa. *Alius verborum ordo & sensus ex Serapione declaratur.* Fuisse autem alium verborum ordinem & sensum in hoc capite Serapio indicat, cùm in Myrrhæ capite sic ait. Sed Myrrha, quæ est ex terra, quæ dicitur Laptoteno [Bœotia] abscinditur ex radice arboris, quæ est in terris illis. Sic ille hoc Dioscor. caput reddidit, nec dicit Bœoticam Myrrham incisam esse radicem, sed ex radice exscindi, quemadmodum solent incisione elici reliqui liquores. Idem nobiscum sentit suis commentariis Marcell. Virg. interpres. Myrrha autem hæc hodie omninò non cognoscitur. *Cord. notat.* Sed hic author Cordus est admodum dilutæ fidei, & parum probatæ, ideò considerandum proponimus an veram scribat Myrrham lachrymam quæ in aqua dissolvatur, & non resinam? Nos sanè contrarium sentimus.

De Bœotica Myrrha, quod dicat Matthiolus, non habet, quòd ætate sua (ut arbitratur) omnibus incognita.

MYRRHÆ ARBOR BELLONIO.

IN Palæstinæ *Rama* frutex spinosus provenit, quem existimamus ab antiquis non descriptum

Arboris Myrrhæ Descript. ptum : suspicati sumus, esse arborem Myrrhæ: contorto est caudice, denso, horrentibúsque spinis obsito, folia habens Acaciæ similia, sed paulò maiora. Bellonius Observat. lib.2.cap.80.

DE STACTE IN GENERE.

STACTE, ut apud Diosc. videre est, appellatur recentis Myrrhæ, cum modica aqua contusæ, & per organum expressæ, pinguitudo, [τὸ λιπαρὸν] Odorata est valdè, & pretiosa, & per seipsam est unguentum, quod Stacte appellatur. *Stacte unguentum. Delectus.* Probatur quæ oleum ammixtum non habet; & quæ in minima portione plurimam vim possidet, atque hanc calefactoriam, ad Myrrhæ & unguentorum calefacientium proportionem.

Plinii lectio corrigitur. Quæ Plinius de Stacte prodidit, eadem leguntur apud Corn. qui ita scribit : Quandoquidem Stacte ipsa per seipsam unguentum est, & Myrrha (ut Plinius ait) per se unguentum facit, sine oleo, *Stacte Plinii diversa à Diosc.* Stacte (ita enim legendum est, & non Stactea) duntaxat, alioqui nimiam amaritudinem affert; inde adeò inter unguenta Diosc. de ea tractat. Et de arboribus Myrrhę idem Plinius: Sudant, inquit, spontè priùs quàm incidantur, Stacten dictam, cui nulla præfertur. At contra hoc Diosc. non eam Stacten appellari dicit, quam sudant arbores, sed pinguitudinem recentis Myrrhæ cum modica aqua contusæ, & per organum expressæ, ut ita videatur Diosc. Plinij Stacten ignorasse. Plinius autem Dioscoridis Stacten improbasse, ut quæ cùm Stacte non sit, sed expressa, nimiam amaritudinem afferat. *Theoph. duæ Myrrhæ.* Theoph. lib.9. duas Myrrhę species facit, alteram Stacten, alteram Plasten. Hanc equidem ut arbitror, quòd in grumum & glebam efformaretur, velut idem de Thure dixit, ut manum mole sua impleret, & pondere tertiam minæ partem excederet. Vnde etiam Diosc. in Narcissino, & Irino, Myrrhæ grumum adijcere iussit. *Styrax liquidus.* Hodie porrò Stacten Officinæ, & Barbari Medici Styracem liquidum vocant, quum Græci unum saltem Styracen agnoscant: Stacten autem pro Balsami liquore in ἀντιβαλλομένοις assumunt.

Corn. notat. Plin. repreh. Sed unde quæso colligit Corn. nimiam amaritudinem Stacte expressæ, nihil tale invenimus apud Plinium. Parum attentè quoque Plinius existimavit Stacten sudare ex arbore Myrrhæ, ait (citante Dalech.) Brodæus lib.5.cap.7. Non autem ex ipsa Myrrha. Quod Basilius in Ps.4. confirmat, qui Stacten Myrrhæ tenuissimæ genus esse scribit. Quod enim primò effluit, in Stacten seponitur, quod crassum restat, Myrrha vocatur.

Stacte unde. Stacte autem ex Ruellio dicitur, quoniam è stillatitia duntaxat fiat. Hodie Stacten Officinæ & Medicorum vulgus Styracem liquidum appellant, cùm sit tusæ Myrrhæ recentis pinguissimus flos. Factionis Mauritanicæ aut Arabicæ familiæ authores citant Dioscoridis testimonium in Styrace liquido. *Error Mauritanorum.* Styracem pro Stacte usurparunt, vel nominis vicinitate falsi, vel quòd duo Storacis (sic loquuntur) statuant genera, liquidi & sicci, qui recentioribus Calamita dicitur, cùm Græci quicunque de Styrace quicquam prodiderint, unius duntaxat meminerint.

Storax liquida. Stacte (Amatus enim quoque audiendus) pinguedo recentis Myrrhæ est, quæ hodie omnium votis Serapionem imitantium, Storax liquida est, qua odoratissima pretiosissimáque ad paranda poma odorifera, & suffitus, Vnguentarij passim utuntur : apud verò Psalmistam, ut multi putant, Gutta, sive lachryma nominatur, quum legitur: *Gutta.* Propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ, præ consortibus tuis: Myrrhâ, & Guttâ, & Cassiâ. At reverà textus Davidicus non ita habet, ut Hebraica veritas indicat; quem ita ad verbum Munsterus vertit: Dilexisti iustitiam, & odisti impietatem: propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis, Myrrham, Aloën, & Kezam (redolent) omnia vestimenta tua. Hactenus Munsteri interpretatio, in qua, meâ quidem sententiâ, optimè verbum (redolent) supplet, & ex ea satis constat, Hieronymum, non bene Guttam pro Ahalod interpretatum, *Ahalod.* quum vox ipsa clamet Agallochum Græcorum esse, Romanorum verò lignum Aloës. *Agallochū Ahalod non est Aloe cō tra Munsterum.* Vnde Munsterus emendandus à me quoque venit, quum verbum Ahalod, Aloën vertit, cùm reverà lignum Aloës, & non Aloen dicere debuisset: nam Aloë succus herbæ est quem Hebræi suâ voce Aloë appellant, *Aloë Hebræa.* Ahalod verò lignum Aloës est, quamobrem Munsterus rectiùs sic interpretaretur, dicendo, Myrrham, lignum Aloës & Keizam (redolent) omnia vestimenta tua : sed quid per Keizam intelligere debeamus, quia Munsterus vocem istam, inconversam relinquit, dicamus, quòd multi Rabinorum, *Keizam.* locum istum enarrantium, per Keizod, sive Keizam Costum intelligunt, sed reverà non sine ingenti, ne dicam pudendo errore, quum Costus apud Hebræos Kerah dicatur. *Keizod & Keizam Rabinis nō bene Costus. Kerah Hebr. Costus.* Est igitur Queziod, Casia, quæ à Cinnamomo, ut diximus differt, in quam sententiam, vox ipsa Hebraica legentem trahit, quum Casia à Ciziod derivata fuit, adeò ut loco Keziam, Casiam interpretari liceat. *Keiziam est Casia.*

Et quamvis iam multa satis de Stacte hîc adscripta sint, non veremur tamen plura notatu digna hîc subijcere. Monachis itaque verba faciendi locum offerimus. Stacte autem, ut probari potest per Serapionem & alios plures, illa est, quæ ab ipso Serapione, Styrax, sive mavis Storax liquida appellatur. *Storax liquida. Miha.* Nam ipse Serapio cap. de Storace, quod incipit Miha (Storax) primùm loquitur auctoritate Isaac eben Amram, de pluribus speciebus Storacis. Hinc cùm loquitur de liquida, authoritate Dioscoridis: capitulum ipsius Dioscoridis de Stacte, ad literam ponit. Vnde quod Græci Stacten, Arabes Storacem liquidam vocant. Item ipse Serapio cap. de Myrrha, cuius principium est *Ler*, ait: Et est de ipsa res, quæ dicitur Bathnasas, & est grossa, à qua egreditur Miha, id est, Storax liquida, quoniam exprimitur, & dicitur Mirnastacten. *Miha. Mirnastacte.* Mirnastacten dixit, quasi diceret Myrrhæ, sive Myrrhæam Stacten. Ex quibus patet Græcorum Stacten, Storacem liquidam Arabum esse. *Stacte Græcorum.* Etenim Storax apud Arabes est species Myrrhæ liquidæ, quam Miham vocant. Vnde Haliabbas etiam in 2. pract. cap. 41. ait, Storaca, & est species Mihæ. *Myrrhæ substitutū.* Quamobrem nihil dubites apponere pro Myrrha, optimam (si habes) Styracem liquidam, id est, Stacten Myrrhæ, vel Storacem liquidam veram, ab optima Storace expressam. Vel si non habes liquidam veram, præsentem apponito, & erit melius, quàm hoc, quod pro Myrrha venditur, quódque ignoramus quid sit. *Myrrha quæ venditur, ignoramus quid sit.*

Brassavolus redarguitur per Aloisium. Ita porrò Aloisius Mundella, ne eius desideres verba, inquit: Si verâ & pinguissimâ Myrrhâ, ex qua Stacten fieri certum est, caremus, rationi consentaneum est, Stacte etiam verâ nos carere: fieri enim hanc ex Pedialmo, & Gabyrea, quæ

Styrax liquidus. sunt Myrrhæ species, Diosc. tradit. Styrax autem hic noster liquidus, Stacte esse non potest, cùm nullam gustui amaritudinem adferat, quemadmodum ipse [Brassavole] infrà etiam annotasti: neque ita ut Stacte vehementer odorifer sit. Congruum enim videtur, cùm Stacte pinguitudo Myrrhæ sit, Myrrhâque amaritudinem præferat, & odorem vehementem: Stacten quoque ambas illas qualitates penitùs, vel certè multum earum repræsentare. Adde etiam, quòd Styrax liquidus subviridis non est, quo colore prima omnium Troglodytica Myrrha à Diosc. describitur, cuius coloris quoque Stacten esse debere existimamus. *Ruell notatur.* Ruellius præterea Styracem liquidum non esse Stacten, ut Medicorum vulgus opinatur, ostendit: verùm infirmioribus quidem rationibus: non enim id, quod assumpsit, confirmat, & contrarium destruit: sed tantùm causam erroris Arabum, vicinitatem nominis fuisse dicit, vel quia duo Storacis [sic enim loquuntur illi] genera, liquidi & sicci statuerunt, qui recentioribus Calamita dicitur, cum antiqui de imo tantùm genere agant. Quare Ruellius si rectè dispicio, quod refellendum susceperat, his non confutat rationibus, Styracem scilicet liquidum non esse Stacten. Quocirca opinio illa, cui favere videris, quòd Styrax hic noster liquidus vulgaris, Stacte sit, non valdè nobis probatur, nisi & Stactes veræ saporem, odorem, & colorem [ut scripsi] manifestè reddiderit.

Styrax liquida non est Stacte, ut vult Brassavol. Nec aspernandus Cordus, qui à dextris Aloisij stat, dicens: Antonius Musa, Styracem liquidam, Stacten esse constanter affirmat, sed malè meo quidem iudicio. Sunt enim naturâ penitùs diversæ Styracis & Myrrhæ arbores: & huius lachryma in aqua resolvitur, illius verò in oleo, vel oleo simili humore tantùm. Myrrha præterea optima ex aqua fit. Stacte per se magno emitur. Styrax verò liquida admodum parvo. Quare cùm ex plurima Myrrha, quantumvis bona, minimum exprimatur Stactes, & Storax liquida longè minoris [quamquam Myrrha etiam longè vilissimo] veneat, nemo temerè affirmabit, eam Stacten esse. *Stacten expressit.* Quod si non satis efficax hoc argumentum contradicentibus videbitur, electa Myrrha Stacten expressimus: qua vix aliqua reperiatur, quæ diutiùs & latiùs oleat, odore aromatum modo iucundo. Sed propter gravitatem aliquam sensoriis irrepentem, facilè somnum conciliat. *Somnum conciliat.* Possunt nostro exemplo volentes, si veram Myrrham, eámque optimam eligant, non magno labore eam exprimere. Nam vulgò hodie apud nos non exprimitur, ob recentis Myrrhæ inopiam, sed in Arabiæ Mecha copiosè adhuc confici negotiatores referunt. *In Arabia Mecha conficitur.*

Tandem his ita dictis, proxima sunt illa, quæ Matthiolus refert, dicens: Stacte Serapioni quemadmodum & reliquis Mauritanis, paritérque Officinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia non solùm Venetiis ubique venalis habetur, sed & in omnibus ferè Officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. *Styrax liquidus.* Quòd autem Stacte Myrrhæ sit liquidus vocatus Styrax, facilè probat Serapio: quippe qui capite de Styrace Calamita, liquidum Styracem ex Myrrha, primùm aqua consperſa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. *Stacte Myrrha Serap. Styrax liquidus.* Cui quidem sententiæ, illud adstipulatur, quòd liquidus Styrax (de legitimo sanè loquor) sit perquàm odoratus, & gustui non obscurè amarus. Porrò animadvertendum est, quòd hoc ævo sincerum haud facilè invenias, ut fermè *Styracem sincerum haud facilè invenias.* evenit cum cæteris medicamentis, quæ ex Alexandria Ægypti, vel Syria ad nos convehuntur. Siquidem cùm omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorúmque manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudésque moliuntur, acceptum Diis sacrificium facere sibi persuadent, cùm nos aliqua in re fallere possunt. Cæterùm, mea quidem fert opinio, si sinceram Stacten nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in Myrrhæ locum substituere. Sed certè perquam difficile erit legitimam inveniri: nisi fortè veræ Stacte sit liquor ille, de quo supetiùs in Balsami commentatione diximus. Huc usque Matth.

Stacten demum præparabat pro Theriaca Valerandus Dourez ex Myrrha à nobis descripta eo modo, quo præscribit Diosc. quam tritam calefaciebat ad expressionem, quâ sanè satis iucundi odoris, & amaram experiebatur. Vnde non immeritò, quondam Lucretius,

Aut Amaracini blandum, Stactæque liquorem.

Columella.

Et melior Stacte ponatur Achaïa Myrrha.

Finem facit Fuchs. de compos. med. lib. 1. Myrrha Stacte, i. e. stillatitia, non est, nisi expressa recentis Myrrhæ pinguitudo. Siquidem ex Myrrha recente pingui & solo lætiore nata, largior exudat, ac extillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac tandem exprimitur, amaritudine præcipua, odoratissima, pretiosissima, minima proportione efficacissima: Arabibus & recentioribus Styrax, vel ut ipsi loquuntur Storax liquidus appellatur, id quod ex historia veterumque authorum tum Græcorum, tum Arabum facilè patet.

Stacte igitur, ut ex hactenus dictis colligere est propriè & communissimè dicitur de liquore Myrrhæ, de quo dictum. Quare frustra se torquet Matth. dubitans an Balsamum sit Stacte. Antonius verò Musa Styracem liquidam Stacten esse constanter affirmat: sed malè vel Cordi iudicio. Ruellio etiam teste, Stacten Officinæ & Medicorum vulgus Styracem liquidam quoque appellant, de qua postea. Amatus insuper malè statuit aelzuinum esse Myrrham. *Æquivoca & Substituta Myrrha quor. Balsamum Styrax liquida*

Nec Ruellium præterit Græcos etiam interdum Stacten pro lixivio, quod cineris elotio est, usurpasse, sed vel addere, vel subaudire κονίας. *Stacte pro lixivio.*

Nomina ling. Stacte, Gutta, & pinguissimus *flos Myrrhæ* Latinis: Græcis στακτή: Hisp. *Storaque liquida*: Ital. *Storace liquida*: Germ. Storax.

CARPASVS ET OPOCARPASVM.

Cap. XXXIII.

QVAMQVAM minùs constet quid Carpasus & Opocarpasum veteribus sit, non tamen præteribimus, quin annotemus id, quod Diosc. Gal. Aëtius, AEgineta, Plin. Hermol. Rob. Const. Gorrh. Matth. Corn. & Amatus de his posteritati transmiserunt.

Carpasi succus. Infit Diosc. in Alexipharm. cap. 13. Epotus quoque Carpasi succus [ὁ τῆς καρπάσου ὀπὸς] soporem inducit, ac repentinam strangulationem infert. *Nocumenta.* Adjuvantur itidem, qui hunc hauserunt epotæ cicutæ remediis. *Remedium.* Sed ut Galen. lib. 1. de antid. cap. 12. perhibet: In optima Myrrha [ὀποκάρπασον] Opocalpasum reperitur, quod tamen à Myrrha differt. *Opocarpasum.* At Opocalpasum exitiale est, multósque nos forte quadam vidimus, nostræ in ætatis decursu mori, quòd

Opocalpasum exitiale Myrrhæ admistum. ri, quòd Myrrham, cui Opocalpasum admistum esse nesciebant, assumpsissent. De industria namque qui Antidotos conficiunt, tanquam optimam talem Myrrham imponebant, eò quòd viderant ipsam in collyriis optimam fuisse medicinam. *Oculis.* Nempe saniem absque mordicatione extenuat, & interdum incipientes oculorum suffusiones, & adhuc tenues aufert. *Exitiale.* Atque sive in Emplastrum, sive in Ceratum, sive in extenuans aliquod medicamentum foris imponendum, talem Myrrham *Capilli.* coniicies, remedij vim augebis. At intra corpus assumpta exitium affert. Succo huius illine [Capillos] & manebunt crispi ac nigri.

Nocumenta. Nunc quid Aëtius apportet, percipiamus: Carpasi succus potatus soporem graviorem inducit, & sensus hebetat absque dolore, exudationem etiam facit & repentinam suffocationem cum exitiosæ saniei reiectatione. *Remedium.* Opem verò sentiunt ex his, quibus curantur, qui Cicutam hauserunt & toxicum, atque item Ephemeron.

Nec recedit ab his Paulus Ægineta, dicens: Et *Carpesia.* [ὁ τῆς καρπησίας ὀπός.] Carpesiæ liquor potus, soporem & strangulatum præcipitem inducit. Eodem *Remedium.* remedio, quo & Cicutæ, auxiliamur.

Sed Plin. Asinino lacte poto venena restinguit, peculiariter, si Opocarpathum [Dalech. Opocarpasum, Diosc. Aët. AEgin.] potum sit. Qui & contra Dorycnium echini maximè prodesse scribit, & iis qui [Dalech. Carpasi ex Gal. & Diosc.] biberint, præcipuè eius iure sumpto [præcipuè iure sumpti Dal.] Hermol. quoque apud Plinium (& *Lectiones diversa apud Plin.* iis, qui succum Carpathi biberint) legit succum Carpati, non Carpathi: quem Diosc. & cæteri Opocarpathon & Opocarpason appellent inter venena. Adstruit præterea, quòd cinis crematorum muricum potus contra Opocarpathon [Dalech. Opocarpason alij] antidoti vicem obtineat. Legit idem contra Dorycnium aut Opocarpatum & non Dorignium aut Opocartum. Esse autem Opocarpathon id, quod Plinius aliquando succum vocavit Carpathi. Apud Diosc. verò ait, O- *Lac. Carpasia. Carpesia.* pocarpasum, h.e. lac è Carpaso, sive Carpatho, vt Diosc. appellet, sive Carpasia, & Carpesia, vt Paulus, ex eodémne sint genere, an diverso non constare. Illud certum esse inter deleteria venena poni eum succum. Notat Rob. Const. *Carpesia male apud Paulum.* apud Plinium succum Carpathij, pro Carpasij: & Opocarpathon, pro Opocarpason legi. Apud Paulum verò pro καρπάσ, corruptè scriptum esse καρπήσιας: passim quoque apud Galenum depravatè legi ὀποκάλπασον. Sed ὀποκάλπασον & Gorrh. legit, definiens succum esse quendam venenatum & frigidum. Quid autem sit Carpasum non constare: Hoc vnum certum esse, non esse, quod *Carpesium non est.* dicitur, Carpesium, sed maximè diversum.

Quodnam hodie plantæ genus nobis Carpasum dici possit, fateor [inquit Matth.] me ignorare. *Carpesia.* Paulus Carpesiam vocat. Si quis asseret Opocalpasum, de quo scripsit Gal. lib. 1. de antid. & Opocarpasum à Dioscor. descriptum, vnum & *Carpesia alio.* idem esse medicamentum, is, meo iudicio, rem, vt aiunt, acu tetigisset. Licèt idem Galenus non Opocalpasi, sed ἀπὸ καρπάσου mentionem faciat, tum lib. 1. comp. med. loc. tum lib. 5.

Hanc Matthioli sententiam recipit Cornarius, cuius etiam testimonio, falsò καρπησίας legitur apud Paulum. Quamvis in Galeni exemplis vulgatis ὀποκάλπασον legatur: tamen non dubium est, ipsum de eodem Carpasi succo loqui, de quo Paulus, Aet. & Plin. Sed quæ de Calpaso mens Amati sit tandem percipe. Galeni tempore Myrrha adulterabatur succo arboris Calpasi dictæ, vnde succus iste Opocalpasus dicitur, omninò venenosus, & vitæ humanæ adversarius: quæ verò arbor sit Calpasus dicta, aut eius succus, non opus est scire, cùm humano generi inimica. Ecquid? divinaturne vel somniat Amatus, ne dicam *Amat. repreh.* insanit? Galenus non declarat, an succus sit arboris, vel herbæ. Opus mehercle scire foret, quale sit Opocalpasum, quo adulteratur Myrrha evitandi periculi causâ, ideò decebat Galenum ostendere, discrimen inter Myrrham & Opocalpasum, ut posteri ab ea cavêre possent: quinimò utile fuisset indicasse symptomata, quæ assumpto Opocalpaso subsecuta essent.

Aequivoca Meminerimus autem ex iam dictis, quòd Carpasi succus, ab Opocarpaso, aut Opocalpaso, non aliter quàm nominum duntaxat varietate differat. Ast vana prorsus est illorum opinio, qui credidere [inquit Matth.] Carpasum, Carpesiam, & *Carpesium.* Carpesium vnam & eandem esse plantam. Nos de Carpesia Hist. nost. gener. lib. 27. iuxta Valerianas. Quæ tandem planta sit Carpasum, nondum apud Græcos invenit Corn. reperit tamen ex Barbaris, qui Carpusiam, sive Carpasum arborem esse dicant, quæ item Oxyacantha voce- *Carpusia. Oxyacantha.* tur. Sed incerta res est: nec satis tutum Barbaris de Græca voce pronuntiantibus fidem habere.

BDELLIVM.

Cap. XXXIV.



Descript. BDELLII veri nomine magnas habeo glebas, Taurino glutini, vt habet Dioscor. aliquatenus similes, co- *Color.* lore, inquam, ex fusco nonnihil ruffescente, concretionéq; , quãquam hac molli & tenaci, ad gũmi magis accedẽte: sapore sub a- *Sapor.* maro est, multùm tamen à Myrrha relinquitur. Odorem nõ *Odor.* insuavem spirat, flammamq; concipit, & quidem pertinacem, licèt cum crepitu. In superficie gra- *Granula.* nula exsudantis glebæ hinc inde apparent. In glebarum medio subinde digitalis crassitudinis bacilli reperiuntur, spinosi. Exterior facies gleba- *Bacilli spinosi.* rum aliquando Myrrham vulgarem refert, coloris ferruginei, sed non tam intensi amaroris. Aliæ glebæ pro Bdellio adulterino exhibitæ, nigricantes, micis [si scindantur] pellucentibus, alioqui visûs aciem nequaquam admittentes, cõsistentiâ & sapore gummi, cuius modo tenaciter dentibus hærent: concipiunt tamen flammam, relicto interim crassamento copioso.

Bdellium. Bdellium, βδέλλιον, quod alij μάδελκον, alij βολχὸν nominant, lachryma est Officinarum trivialis, Saracenicæ [ἀραβικοῦ potiùs, ut habent Plin. Galen. Oribas. Matth.] arboris, quæ tamen rarò bona, & sincera, qualis à Diosc. describitur, habetur:

Gummi delectus. Diosc variè illustratur. Differentia.

gummi scilicet gustu amarum, translucidum, Taurini glutinis in morem, intus pingue, liquescens facilè (Græcus codex ἀμάλακτον addit, id est, quod facilè mollescit,) ligni ac sordis expers, suffitu odoratum, ungui simile. Est etiamnum Bdellij genus, sordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum, Aspalathi odore [in Basil. cod. χαλαδῶδες: quidam ἀσπαλαθῶδες, vel potiùs ἀσφαλθῶδες. Cæsalp. ait Serapio non παλατῶδες legit, id est, coactum in massam, sed ἀσπαλατῶδες; id est, odore Aspalathi. Hoc Galenus Scoticum vocari tradit] ex India advectum. Defertur etiam à Petra oppido siccum, resinosum, sublividum, sed facultate secundum.

Adulteriū.

Adulteratur gummi, sed ita adulteratum, non perinde gustui amaritudinem repræsentat, nec usque adeò suffitionibus odoratum.

Diminutam & hîc dereliquerunt historiam Diosc. & Galen. arboris ferentis Bdellium, quam Plin. lib. 12. cap. 9. complevit; dicens: Vicina est Bactriana, in qua Bdellium nominatissimum. Arbor nigra est, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici naturâque.

Brochon. Malachrā. Hadrobolō.

Gummi alij Brochon appellant, alij Malachram, alij Maldacon. Nigrum verò & in offas convolutum Hadrobolon. Esse autem debet translucidum simile ceræ, odoratum, & cùm fricatur pingue, gustu amarum citra acorem. In sacris vino perfusum odoratius.

Locus. Peraticum. Indicum. Adulteriū. Scordasti arbor.

Nascitur & in Arabia, Indiâque, & Media ac Babylone. Aliqui Peraticum vocant ex Media advectum. Facilius hoc & crustosius, amariúsque. At Indicum humidius, ac gummosum. Adulteratur Amygdalæ nuce. Cætera eius genera cortice Scordasti. Ita vocatur arbor æmula gummi. Sed deprehenduntur odore, colore, pondere, gustu, igne.

Bactrianū. Candidi ungues. Pretium.

Bactriano nidor siccus, multíque candidi ungues. Præterea suum pondus, quod gravius esse, aut levius non debeat. Pretium sincero in libras x. terni. Gentes supradictas Persis attingit, rubro mari (quod ibi Persicum vocavimus) longè in terra æstus agente, mirâ arborum naturâ.

Mira arborum natura.

Nam erosæ sale, invectis derelictísque similes, sicco littore radicibus nudis polyporum modo amplexæ steriles harenas spectantur. Eædem mari adveniente fluctibus pulsatæ, resistunt immobiles. Quin & pleno æstu operiuntur totæ, apparétque argumentis rerum asperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda est, species similis unedonis, pomum Amygdalis extrà, intùs contortis nucleis.

Bdellium Sarracenicum. Bactrianū. Arabicum. Scythicum. Diosc lectio ambigua.

Cæterò, Bdellium (inquit Corn.) & re, & nomine, retinent Officinæ. Sed appellationes *Sarracenici*, si tamen hæc rectè in Diosc. legitur: & *Bactriani* apud Plinium, & *Arabici* & *Scythici* apud Galenum & Medicos Græcos exoleverunt. Quod verò nigrum, crassarum glebarum esse Diosc. dicit, & Aspalathi odore, hoc est, ἁδρόβολον, ἀσπαλαθῶδες, ambiguum est, an ἀσπαλαθῶδες legendum sit, aut παλαθῶδες, id est, in massam coactum, ut sit, quod Plin. dixit,, Nigrum & in offas convolutum hadrobolum, atque sic altera vox alteram exponat: aut si potiùs hoc accipiendum, ut ipse ἁδρόβολον vocem, in offas convolutum exponat. De odore certè Aspalathi non adiecit. Et hoc tamen Aspalathi odorem habere potuit, sicut id, de quo priùs dixit, Onychis. Sed & hîc ambiguum est quod Diosc. dixit, ὠδῶδες ἐν τῇ θυμιάσει, ἐοικὼς ὄνυχι quum Plinius dicat, Bactriano nidor siccus, multíque candidi ungues.

De odore Onychis intelligendū.

Quod Diosc. dixit, in suffitu odoratum est, Onychi simile, de nulla alia similitudine accipio, quàm ea, quæ odoris est in suffitu Bdellij, ad eum odorem, qui ex Onychis Indici conchilij testæ suffitu emergit.

Onyx.

Et hinc adeò Bdellium Onyx appellatur variis in locis apud Gal. Posset autem huius odoris experimentum facilè sumi, si verum Onychem haberemus. Quo modo verò multi illi candidi ungues in Plinio intelligi ac excusari possint, ex commentariis nostris cognosci potest, Nam ad ungues humanos nequaquam referendos illos esse, quod à multis factum est, docuimus, quum nulla penitùs unguium similitudo Bdellio conspiciatur. Pro Bdellio etiam βδέλλης fœmineo genere habetur apud eundem Galenum.

De colore Onychis intelligendum. Bdellium duplex. Bdellium de Mecha. Bdell. Iudaicum. Serapio Bdellio. Palma.

Quòd Diosc. ungui simile dixit (inquit Cæsalp.) de colore intelligit Plinius, non de odore, ut multi vertunt. Arabes autem *Bdellium duplex* tradunt, appellantes unum *Bdellium de Meccha*, arboris fructum, ut tradit Avic. Alterum *Bdellium Iudaicum*, lachrymam ipsam, fortè quia in suffumigiis usurparetur à Iudæis, scribitúrque à Moyse in Paradiso voluptatis oriri. Serapio duplici mentione de Bdellio agit, unâ inter Palmas: de qua nos tractamus, sub titulo: *Palma minor Iuncifolia*. Alterâ verò mentione *Bdellium Iudaicum* appellans, gummi esse tradit, tantùm scribens, quæ apud Dioscoridem & Galenum de Bdellio scribuntur.

Bdellium Iudaicum Offic.

Notandum venit, Bdellium hodie non Scythicum, aut Arabicum Myropolas appellare, sed Iudaicum potiùs, sub cuius nomine Olivus de eo quoque mentionem facit, qui dicit: Bdellium Iudaicum, lucidum & fulgore coruscans, nusquam videram præclaris illis notis insigne, nisi in Apollineo sactario Calceolarij.

Arboris Saracenicæ lachryma. Mosis d. Bdellio. Bdellij versa expositio.

Lachrymam arboris Saracenicæ verè appellaveris. Non desunt, qui non admittant Mosis sententiam asserentis, aurum quidem purum nasci in Phisonde fluvio, Græci vocant Getram & cum eo gigni Bdellium, pro quo alij intelligunt Carbunculos, & alij Crystallum, nescientes Iudaicam esse plantam, quæ & fructum, & gummi proferat. Vox Hebraica sonat Bdellion: placet itaque antiqua lectio.

Bdellij fructus.

Eius fructus haud ita pridem ex Iudæa cœpit ad nos devehi: quem Antonius Cortusus Dodonæo miserat. De Bdellio Plinium consulito. Arabes plurimùm de eo ineptire videntur. Sed fructus eius magnitudine Nucis Iuglandis est, odoratus, at putamine durissimo.

Nomina Mauritanica.

Sed suam nobis Matthiolus de Bdellio mentem his recludit verbis. Bdellium. Mauritanis *Molochil, Molochal, Mochal*, aut *Mochel*. Si nostro tempore in Italiam importatur, adeò rarum est, ut ad ostentationem tantùm asservetur, vel ad adulterini & reprobati normam.

Error quorundam.

Credidêre quidam, hoc vulgare Bdellium, cuius passim in Officinis est usus, constare partim ex nigro, quod India mittit, partim verò ex eo Arabici genere, quod siccum & resinosum, livénsque ex Petra defertur, cùm tamen parum, vel nihil amaroris sentiatur, est potiùs opinandum adulterinum esse.

Bdellij vulgaris plura genera. Bdellium nigrum. 1. Translucidum. 2. Myrrhæ simile. 3.

Huius, quo passim utimur, plura quidem habentur genera; vidi nigrum, resinosum, odore fœtidum, Laseri quadantenus simile: aliud translucidum, utpote taurinum glutinum, amaroris expers: quoddam adeò vulgari Myrrhæ persimile, ut ab ea vix dignosci possit. Quæ omnia genera, tametsi illegitima censeantur, Officinis tamen, tanquam legitima passim usurpantur.

Diosc. illustratur.

Serapio Diosc. Bdellium appellavit Iudaicum, licèt Saracenicæ arboris lectio admitti possit, quòd *Saraca* urbs sit in Arabia: Non tamen improbanda videtur lectio Arabicæ arboris. Plinius, Galenus & Oribasi meminerunt Bdellij Arabici. Per ἐοικὼς ὄνυχι, non facilè

ciſè colligi poteſt, quid intelligat Dioſc. Eò ta-
men inclinat animus, ut putem humanum un-
guem intelligi, quòd Plinius de Bdellio differens
Bactriano ungues reddat candidos. Id quod vi-
detur etiam Bdellio aſſignaſſe Damocrates in ſuis
carminibus, quibus cypheos compoſitionem ce-
cinit, & quæ à Galeno referuntur. Bdellium tuum
Qualceb. notatur. Qualcebone, cùm nigro ſit colore, nec ulla in
parte pellucidum, nec ſuffitu odoratum; ſed vi-
rus potiùs redolens, cur id legitimum dicam non
habeo. Quandoquidem ſola amaritudo, quæ illi
ineſt, ut cæteris ferè lachrymis, ac reſinis, non
ſufficit, aliis non adſtipulantibus notis, ut adul-
terinum hoc Bdellium, legitimum faciamus. Ha-
Differentia C Bauh. ctenus Matth. apud quem C. Bauh. has ſex diffe-
1 rentias habet: 1. Maioribus glebis ruffum, &
cùm frangitur in plurimos grumulos diſſiliens,
2 mediocriter ſplendens: 2. Minoribus glebis ſub-
fuſcum, intùs ruffum, cùm frangitur in duas par-
tes quaſi diſſectum ſe dividens, tranſlucens, den-
ſum, lentum, glutinoſum, pingue & lachrymas
3 albas calido in loco emittens: 3. Nigrum, intùs
4 nigro ruffum, glutinoſum, mediam inter Thus
& gummi Ceraſorum qualitatem reſipiens: 4. Ni-
grum quoque, ſed intùs fulvum, purpureo colo-
re, maximè tranſlucens, molle, glutinoſum,
5 Ceraſi gummi ſimile, eiuſdémque ſaporis: 5. Co-
lore & ſapore priori ſimile, ſed intùs pallidis, aut
6 candicantibus maculis diſtinguitur: 6. Palli-
dum, aut candidum, grumis oblongis, medio-
cribus, multis, longis, guttis denſatis concre-
Delectus. tum, amarum, ingratum, omnibus ſpeciebus a-
cerrimum. Eligendum porrò ſcribit in quovis
genere, aſpectu cùm frangitur, nitidum, cornu,
aut taurino glutini ſimile, magis tranſlucens,
pinguius & mollius, cùm hoc recentis indicium
ſit.

Myrrha ſpecies. Myrrhæ vtrum Bdellium præferendum ſit, me-
ritò ambigunt Lob. & Pena. Etenim quod Bdel-
lium putatur, quia certò ſciunt, & à Rondeletio
experimentis perſuaſi ſunt, optimè viribus Myr-
rhæ reſpondere, putant illud Myrrhæ ſpeciem eſ-
Bdellij lignum. ſe, nec vulgare rationis momentum iſtud. Lon-
dinum ſuperiore anno allatæ multæ peregrinæ
merces fuêre, inter quas quamplurimos huiuſce
ligni ſurculos expiſcati ſunt, ſolidâ ſubſtantiâ, cor-
tice duro, nigricante, ſpinis multis & rigidis, craſ-
ſiuſculis, horrentes, quibus multa copia Bdellij
erat aggeſta, intùs, foriſque valdequàm amari:
cætera deſcriptioni Dioſcoridis perquàm ſimilia.
Bdellium vnde dictum. Iidem aiunt alibi Bdellium, quaſi olidum putri-
dúmve dictum. Qui de odore eius velitantur, ſci-
ant accipiendum Bdellium ſuffitu εὐώδης, ſive o-
doratum, dici à Dioſc. quemadmodum vnguis o-
doratus, Caſtoreum Muſcus, Styrax liquida, Ca-
phura, aliáque multa, quæ vehementer fœtent,
aut ingrata ſunt. Cùm Myrrha & Bdellium pro-
ximè alteram ſpinoſa arbor deſcribatur, & gum-
mi adeò ſimile effigie fundat, voluerunt qui-
dam, non niſi tanquam ſylveſtrem à Sativa Myr-
rha diſtare Bdellium. Porrò Myrrhæ deſcriptio,
quam dant, non eſt ita diverſa ab ea, quam Pli-
nius Bdellij ſcripto reliquit, Bdellium notiſſimam
arborem, nigram, magnitudine Oleæ, folio Ro-
Fructus. boris, fructu Caprifici, naturáque. Quem Capri-
fici quadantenus effigie fructum, induſtria peri-
tiſſimi exoticarum plantarum Cluſij in verſioni-
bus è Garcia habemus. Obſ. autem Bdellium &
Bdellij fructum nuncupant. Hiſt. inſuper Belg.
Fructus, quem Cluſius Bdellium ſuſpicatur, quem-
Cuciophori fructus. admodum ipſe nuper monuit, videtur Cucio-
phori eſſe, quem ad librum de arom. in hunc de-
ſcribit modum: Iuglandis Nucis magnitudine,
aut etiam amplior, triangulari ferè formâ, oblon-
giore tamen, & ad Ficum quodammodo acce-
dente, odoratus, colore ſubcinericeo, duriſſi-
mo putamine, quod prægnans eſſe, & nucleum
continere videtur.

Figura noſtra, quam proponimus, eſt ex Lobe- *Icon.*
lio. Nos ſimile ſanè lignum ſpinoſum, cum Bdel-
lio à nobis deſcripto, obſervavimus. De fructu
pro Bdellio exhibito, ſub Cuciophoro tradetur.
In Iconibus Plantin. figura Ligni & ſpinæ Bdellij, *Plant error.*
malè poſita eſt ſub titulo Laccæ. Exhibet ico-
nem Hiſt. Lugd. ſub hac inſcriptione, Myrrha aut *Myrrha aut Bdellium.*
Bdelliū ſuo ſurculo ſpinoſo hærens. Penæ Herb.
ant. Io. Cubæ tradit Bdellium Serapioni Arab. vo- *Melyaliend Serapionis*
cari *Melyalyend*, & provenire in Hiſpania. Ex hac
arbore provenire gummi dictum de Meka: de *Paradyſi arbor.*
Bdellio proveniente in Meka, ſcriptum eſſe Ge-
neſ. 2. In Paradyſo arbor cuius fructus eſt ſatis *Gummi Pyrorum.*
dulcis: Eſſe etiam Bdellium Indicum, ac adultera- *Io. Cubæ*
ri gummi Ceraſorum aut Pyrorum. Herb. Cu- *figmentum*
bæ pro Bdellij icone habet monſtroſum figmen-
tum. Neque in Pyris nos obſervavimus Gummi.
Bdellium porrò in Hiſpania provenire Euch. Ro- *Euch taxatur.*
eſs. quoque ſcribit, & Hiſpanicum melius frigi-
dum eſſe, Indicum verò calidum. Sed hi, quem
hac de re allegent, non habent. Quò gentium
Bdellium exulatum volunt?

Bdellium quidem ab aliquibus (teſte Plinio) *Æquivoca.*
creditur Scordaſtus arbor, & nuli gummi Bdellij, *Scordaſtus.*
cuius cortice idem adulteratur. Dicitur Arabibus *Palma minor.*
Bdellium de Meccha arboris fructus Avicennæ.
Serapioni autem de Meccha arbore Iunci folio.
Audit Cæſalp. in Sicilia ex Palmis iis (quas *Ceſalio-* *Ceſaliones*
nes vulgò dicunt) effluere gummi odoratum, quod
genus Bdellij fuerit apud Arabes. Habetur tàn-
dem Bdellium Cuciophoros. *Cuciophoros.*

Quidam ſomniaverunt communem Myrrham *Myrrha.*
legitimum eſſe Bdellium, teſte Matthiolo. Sunt *Anime.*
qui Anime verum Bdellium eſſe putant, inquit
Cluſius, ob multas, quas habet cum Bdellij hi-
ſtoria notas communes, de quibus ſuo loco di-
cimus. Olivo teſte pro Bdellio alij intelligunt *Carbunculus.*
Carbunculos, & alij Criſtallum. Matth. pro Bdel- *Criſtallum.*
lio in comp. Cypheos Damocratis Belzuinum
ſupponendum cenſet: Nec abs re factum ipſi vi- *Subſtituta*
debitur ſi Bdellij loco ſelectiſsimus addatur Sty-
rax. Quidam docti Medici Galliæ, inter quos à *Belzoinū.*
Cluſio Rondeletius cenſetur, exiſtimant poſſe *Styrax*
Bdellio ſubſtitui Propolin. Si quis præterea bo- *Propolis.*
no caruerit Bdellio, Galeni conſilio in ſuis ſucce-
daneis (Amato eum allegante, eius loco arborum
muſcho vtatur. Codex Galeno aſcriptus de ſup-
poſ. med. in Bdellij penuria Sphaganum ſuppo-
nit, ſed cùm nulla ſit Sphagani [Muſci arboris] *Muſcus arb.*
cum Bdellio communis facultas, id ſanè cum Mat-
th. probare non poſſum. Cornarius in compoſ.
Cypheos, vbi vnguium Bdellij meminit Dioſco- *Vnguis odoratus.*
rides, loco vnguium Bdellij apud Aetium Vn-
guem odoratum immiſcet.

Bdellium, vt nobis author eſt Dioſcorides, ca- *Vires.*
lefacit, & emollit duritias, turgentia guttura, hu-
midáſque hernias [βρογχοκήλας, ὑδροκήλας] diſcu- *Hernia.*
tit, cum ieiuna ſaliva dilutum [ἐνθὲν] impoſitum.
Vulvæ ſpiracula laxat appoſitu & ſuffitu; & par- *Calculus.*
tus, humiditatéſque omnes extrahit, calculos po-
tu comminuit, vrinam movet, tuſſientibus & à *Tuſsis.*
ſerpente percuſſis vtiliſſimè [ὠφελίμως, vtiliter] da- *Ad ſerpentes.*
tur. Valet ad rupta, vulſa, laterum dolores, & diſ-
curſantes ſpiritus. Malagmatis inſeritur, quæ con-
tra duritias, & nervorum nodos proſunt: contu-
ſum verò reſolvitur affuſo vino, aut aqua calida.

Galenus verò Bdellij facultates describens, ita inquit: Bdellium, quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinosum magis, emollientis admodum est, & efficacis virtutis: at alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis deficcat, quàm emollientia. Igitur quod recens & humidum est, & contusum facilè mollescit, & ad omnia, ad quæ Scythicũ idoneum est: at quòd antiquius est, & admodum gustu amarum & acre, & ficcum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocritate recedit. Vtuntur autem quidam illis, & potissimùm Arabico, & ad bronchocelas & hydrocelas, saliva matutinâ, ieiunáque, subigentes vt emplastri consistentiam accipiat. Porrò Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum vrinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores & rupturas persanare. Bdellio etiã maximè pro laxandis atque emolliendis tumorib. vtimur.

Arabicum. Bronchocele. Tumores.

BELENIZAN AVT BELENZAN AVERRHOIS.

CAP. XXXV.

NOminum saltem, si res non alia, confinitas effecit, vt quidam, authore Garcia, *Belenzan* existiment esse *Benivinum*, quæ quidem opinio ei non placet, vt mox apparebit ex eo capite, de Benivino.

Cæterùm Belenizan [vt tradit Averrh.] aut *Belenzan*, sive *Petrozan*, exsiccantem & calefacientem in secundo excessu habet facultatem, stomachum humidum & languescentem exsiccat & roborat, oris odorem commendat, partes corporis confirmat, & venerem excitat.

Temperamentum. Vires & vsus.

Sed ex hac adeò succincta & brevi historia persuadere sibi non potest Garcias, esse Benivi quod sequenti capite describitur, quod si quis tamen contra sentiat, per ipsum licet.

BENIOINVM, CVIUS ARBOR FOLIO CITRI.

CAP. XXXVI.

REsina nomine Benioini Officinis cognita, magis constat glebis inæqualibus, puris, nec vlla ferè sorde vt plurimùm infectis: colore sunt massæ aliàs rutilante, aliàs magis ad albedinem vergente, & creberrimis ceu vnguibus, aut Amygdalarum friatura remistæ: verùm in rutilis illis massis obscuriùs lucent vngues, in aliis candidi admodum, sed non ita pellucidi: substantia omnibus satis compacta, sed vel attritu digitorum in pulverem friari potis, nec quæ sub dentibus lentescat, saporis ferè expers, verùm odor suavissimus qui accenso vegetior. Eidem interdum adhærescens invenitur cortex, qui magnæ satis arboris suspicionem iniicit, foris rugosus, ad cineraceum inclinans, substantiâ compactâ, colore intrinsecus ruffo ceu Canellæ, qui gustanti nihil præter siccitatem quandam offerre videtur. Hæc nobis de Resina ista nobilissima comperta.

Benzoini resina. Color. Vngues. Substantia. Odor. Cortex.

Arboris faciem tradit Garcias: Arbor, inquit, Benivifera procera est, vasta, pulchra, magnam spargens umbram, ob ramorum frequentia, quos pulcherrimo ordine digestos, & in aërem elatos habet. Caudice est crasso, materie prædura & firma. Eius folia partim aceto condita, partim adhuc adhærentia accepi: minora sunt eâ aliquãtum Citri, sive Limonii foliis, non tamen adeò virentia, sed parte adversâ candicantia, quæ verò in ipsis maioribus ramis nascuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen sunt, sed minus longa. Vulnerantur arbores, vt gummi, quod est Benivi de *Boninas*, emittant, quod est ex provincia Bayrros, idque præstantius est eo, quod in Sian nascitur: natum verò in Sian reliquis generibus præstantius est.

Arbor ex Garcia. Caudex. Folia Citri. Arbores scarificatæ. Locus.

Benivi plura sunt genera. Id autem maximè mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides vocant, quódque vngues, seu maculas candidas admixtas habet, Amygdalarum instar: quò enim pluribus huiusmodi maculis abundat, tantò præstantius habetur. Maximè id provenit in Sian, & eius contermina Mirtaban. Erant illæ provinciæ supra regnum Malacam ad fluminum Aræ & Menan in Oceanum Indicum influxum supra Gangeticum sinum. Eius meminisse puto Antonium Musam, idque permixta eius radicum scobe adferri asserere: sed falsò, quandoquidem vnum idémque est gummi, aliud videlicet crassiori consistentiâ, aliud liquidiori, & aliud non plenè durâ, quę deinde à Sole exusta magis albet. Id Benivi sic exsiccatum nonnunquam in farinam resolvitur, quam Musa radicum scobem esse putavit.

Benivi genera. Amygdaloides. Delectus. Musa lapsus.

Aliud genus nigrius invenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris est pretii. Est & genus nigrum in Samatra è novellis arboribus profluens, quod ab odore grato *Benivi de Boninas* vocant: id superiore decuplo carius est: quod sæpiùs existimavi nihil aliud esse, quàm Benivi cum cum Styrace liquida, quam Chinenses *Rocamalha* vocant, permixtum, quod volui semel experiri, mixto Benivi cum Styrace liquida. Sed licèt Benivi sic permixtum vulgari odoratius esset, odoris tamen fragrantiâ & suavitate à Benivi de Boninas superabatur.

Nigrius. Nigrum. Rocamalha. Chinens.

Cæterùm Benivi è novellis plantis profluens Amygdaloide odoratius esse, causam esse puto, quòd gummi multùm nativæ suæ fragrantiæ vetustate amittat, ut ferè reliqua huiusmodi. Sed quia candidum elegãtius est, nigrum verò & novellum odoratius, utrumque permiscere solent, ut odoris fragrantiæ etiam elegantiam concilient.

Benivi de Boninas cũ novello permiscetur.

Asa quoque odorata non est Benivinum, tametsi nonnulli docti viri in ea fuerint sententia.

Asa nõ est.

Nunc illud restat, vt nostram sententiam firmis argumentis comprobemus.

Neminem Benivi vnquam in condimenta recepisse certum est: Asæ verò fœtidę frequens est vsus condiendis cibis apud Indos. Adhæc maxima pars Laseris (Asæ fœtidæ) ex India ultra Gangen advehitur. Benivi verò, quod in Indiam adfertur, quòdque Amygdaloides vocant, nascitur in Samatra & Sian [non in Armenia, aut Syria, Africâve, aut Cyrene] eiúsque maxima pars huc convehitur: deinde in Arabiam, Persiam, & Asiam minorem defertur, atque etiam [vt ex virorum fide dignorum relatu intellexi] in Palæstinam, Syriam, Armeniam & Africam. Anton. Musæ imposuerunt igitur ij Lusitani, qui incolas, apud quos nascitur Benivi, id gummi etiamnum Laserpitium vocare significarunt: quandoquidẽ ab indigenis *Cominham* appellatur. Ad Ruellii autem obiectionem, quem capite de Lasere, *Imperatoriam*, *Laser gallicum*, atque *Officinarum Benivinum* esse, contendere scripsi, sic respondeo. Cùm is inter reliquas Imperatoriæ facultates hanc illi tribuat, vt libidines extinguat: in Lasere verò demonstratum sit eo vti ad venerem excitandam

Benivinum in condimenta non recipitur. Laser ex India. Benivi Samatra. Laserpitiũ. Cominha. Imperatoria. Laser Gallicum. Ruell. refellitur.

Imperatoria Laseris genus esse non potest.

Veteribus ignotum Nostrum Benivi veteribus ignotum fuisse omninò puto: siquidem nec Græcorum quempiam, neque quempiam Arabum hoc describere memini. Veteribus etiam Iudæis ignotum fuisse, ex eo conicere licet, quòd neque David, neque Salomon eius meminerunt, tametsi odores & suffimenta summoperè commendarint.

Ruell. lapsus. Ben iudæum. Fieri autem potest ut Ruellius [in eo, quòd Benivi, Ben Iudæum vocat] lapsus fuerit nominum affinitate, debueritque potiùs nuncupare *Beniaoy*, id est, filium de Iaaa, ubi plurimum nascitur.

Locus. Scribit Mediolanensis quidam nasci Benivi in mõte Paropanisso, & præter Macedones quosdam, qui in Monte Caucaso, odoratissimum, nostróque multò præstantius se vidisse asserebant, Ludovicum etiam Romanum citat.

Lud. Rom. not. Ego verò neque huic Mediolanensi, neque illis Macedonibus facilè crediderim, quandoquidem videre licet huc commeantes tot Thraces (quos illi *Rumes* vocant) & tot Turcos, qui Benivi mercium gratiâ hinc transuehunt: quos, si apud eos, Benivi nasceretur, alias potiùs merces, quę maioris essent emolumenti & quæstus, transportaturos credibile est. Fieri autem potest, ut illi Macedones Styracem pro Benivi intellexerint: sed tamen nullibi Styracem nasci scimus, præterquàm in Æthiopia, ubi etiam Myrrha reperitur.

Cominham Lovaniaoy. Benivi genera vocantur à Chinensibus *Cominham*, ab Arabibus *Lovaniaoy*, quasi dicas Thus de Iaon, quòd hæc regio primùm Arabibus innotuerit, Arabes enim Thus *Lovan* dicunt, Guzarate & Decan incolæ, *Udo*

Scalig. descriptio. Scaligeri descriptio, quæ est exercit. 174. non parum variat, eam autem integram hic subiicimus: Est mihi, inquit, arboris ipsius surculus, in meis Musarum thesauris, etiamnum aliquid è Beniovin retinens ac spirans. Quin compressus nonnihil lenti succi, qualis est Beniouin, remittit. Quem à Ioa. Valada ex India delatum dono accepi. Is, ait, arborem esse, Amygdali facie, folio longiore: nullum ferre fructum, præter oblongas siliquas, compressas, oleo plenas, non semine; quo ex oleo spissato conficiunt Beniovin. Surculi constitutio mollis, lenta, striata, qualis foliis Caricis, aut Palmæ arefactis.

1 Benivyn & in Iava habetur (Linschot. testimonio) sed copiosissimè in *Baros* & *Speriamen*, quæ duo sunt loca insulæ Sumatræ Indiæ Orientalis. Appellatur ab incolis *Mignan* vel *Comignan*. *Mignan. Comignan.* Benyvin album æquè carè vendunt, ac ipsum etiam Caxas in Iava. *Caxas.* 2 Pari enim pondere vendunt, nec dispari pretio. Nigrum verò triplo cariùs divenditur quàm Caxas. Est & genus quoddam ibi 3 quod Benivyn vocant *Amendoado*, *Amendoado.* fragile, atque friabile, quales ferè sunt Amygdalæ contusæ, quod cæteris bonitate præstat. Omnium vilissimum crescit in *Palimban*, & Sumatra.

Meminit etiam huius Aloisf. Mund. in exam. ad Brass. Quàm rectè agant, inquiens, hi (è quorum numero est etiam Hieron. Eugub.) qui eo, quod Belzuinum vocant, Myrrhę loco utuntur, viderint ipsi: certum enim est (ut alia omittam) omnis illud amaritudinis expers esse. *Substitutū Myrrhæ.*

Officinæ hodie duos habent succos spissos quos aliqui gummi esse putant: alterum vocant Asam dulcem, alterum Asam fœtidam. Hos ego inquit Corn. esse credo Silphij succos, sed unde allatos, non satis constat. *Asa dulcis silphij succus.* Cyrenaicum sua ætate interiisse scribit Plinius, nisi fortassis postea renatum fuerit. Inde certè dulcem Asam esse verisimile esset, sicut ex Medico & Syriaco fœtidam. Nam Medicum & Syriacum Sylphij succum Dioscor. virosi & graveolentis odoris esse testatur, sicut Cyrenaicum lenis & grati. Ex Indicis navigationibus hodie utrumque ad nos afferri satis notum est. Nam illorum lingua Belzoi nominari, quod Latinis sit Laser, ipsi nautæ testantur. *Belzoi.* Et Asa vocem ex Lasere esse corruptam minimè dubium est. Fœtidam propter graveolentiam, nostri vulgò *Merdam Diaboli* appellant. *Merda Diaboli.*

Ben Iudaū. Ruell. Benivinum Officinis, sive *Ben Iudæum*, quòd Iudæa parens huius, mittat ad nos prolem suam. Andern. libello de peste vocat simpliciter *Been* & *Been Iudaicum*, ac ibidē etiam per Asam dulcem, sive Laserpitium intelligit Benivinum; in catal. verò Franc. Belzoinum & Benzoinum. *Been.*

Asa. Cord. in Diosc. erroris eos accusat, qui Asam dulcem, sive Benzoi, verum Laserpitium esse putant, in quorum numero est Ruellius, qui Benevinum pro Benzuinum scripsit & interpretatus est prolem Iudææ parentis, cùm tamen ex India adferatur. *Ruellij error.* Idem in hist. Benzoum, sive Benzoi, quod etiam Asa dulcis appellatur. Langij verò de Benioino sententiam vide antè capite de Myrrha.

Cæterò, Beniovin (pergit Scalig. in Card. exerc. 142.) quod vos Itali *Belzoi* dicitis, falsò putant esse *Laser ab India*: *Laser non est.* nec verum est, quod aiunt: à Vartomano scriptum in suis Navigationibus è Lasere fieri Benioin ac qui Latinum fecit, inscitiam addit audaciæ manifestam. *Error quorundam.*

Costa Ital. eadem ferè tradit de *Bengivo* (ita enim cum Garcia vocat) quæ Garcias, reprehendens Ruellium, Musam, & Mediolanensem, negánsque esse Assam, vel Laserpitium, ac addens Matthiolum dicere, se veritate victum, coactum mutare sententiam: ut & Monachos in Mesuem dicere Cancamum non cognitum, quamvis aliqui Belgionium existiment. *Bengivo.* Cancamum adhæc non esse Belgioin, ut bene annotarit Amatus. Atque etiam apud Valleriolam Laserpitii Indici Lachrymam, vulgò Benioin vocari. *Cancamum non est. Laserpitiū.*

Lob. & Pena Adv. Benzoin recentiorum non est succus Cyrenaicus, sed inventum recentioribus, & à Cancamo differt. Et alibi Benzoin non est Cancamum Diosc. Licèt censeat Anguillara, à Montano persuasus Benzoin esse Cancamum. Siquidem is dicat epist. 1. Cancamum pronuntio cum Montano nihil aliud esse, quàm Belzoinum, & corruptum textum ubi dicitur sapore iucundo, quod demonstrari potest ex Paulo, & Serapione, ut etiam ostendit Matthiolus. *Anguill. not. qui Cancamum cum Montan. Benzoin esse dicit.* Sed animus inclinat Agricolæ Laserpitium lachrymam illam esse, à se Belizuinum vocatam.

Agricolæ partes susceperat Matth. quas postea infirmat. *Laserpitiū.* Credidimus iamdudum Laserpitij lachrymam nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suavis odoris gummi, quod Pharmacopœis atque Vnguentariis Belzoinum nominatur. Verùm cùm postea cœpissem Laserpitij ac Laseris historiam diligentiùs examinare, facilè in aliam deductus sum opinionem. Id gummi, quod Seplasiæ Belzoinum dicunt, meò quidem iudicio, verum Silphij liquorem mentiețur potiùs, quàm sit. Validi cortices, qui plerumque Belzoino implicati repeiiuntur, arguunt id arboris magnæ potiùs, quàm ferulaceæ plantæ lachrymam esse: *Belzoinum non est ferulacea planta.* quod etiam nuper retulit mihi quidam Medicus Cyprius, qui Belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit. *Ex arbore procera.* Quid autem veteribus fuerit gummi illud elegantissi-

mum, quod Belzoinum appellant, mihi hactenus incompertum est. Non enim est, ut quidam volunt, probatissima Myrrha. *Myrrha non est.* Idem hist. Germ. Benioinum pretiosum est gummi & odorum ex India, alio nomine Asa dulcis dictum ad differentiam Asæ fœtidæ. *Asa dulcis.* Sunt enim, qui hoc gummi, Laserpitij esse putent, sed falsò.

Laserpitium falsò. Camer. ad Matth. Arbor, quæ Benioinum fert, magna & procera est: folia minora, quàm Limonum, alterâ parte incana: locum autem, ubi provenit, non facilè est adire, quàm magno agmine armatorum propter Tigrides.

Matth. repreh. Non Laser. Ex Theoph. & Diosc. didicit Turnerus, Matthiolum, & quicunque Benzoinum putant esse Laser dulce Cyrenaicum, graviter errare. Theophrasto enim & Dioscoridi Laserpitium herba est, quotannis interiens, saltem quoad caulem, & summitates, cuius succus exsiccatus sit Laser. Scimus autem ex fragmentis ramulorum ligneorum admistis, tum experientia Ludovici Romani (quem citat etiam Matthiolus, aliis scilicet contra seipsum arma subministrans) Benzoinum, sive Belzoinum, resinam esse arboris cuiusdam, non autem herbæ lachrymam. *Asa fœtida.* Quod autem ad Assam fœtidam, non negaverim esse Laser Medicum aut Syriacum, ut Matthiolus & alij docuerunt.

Amato præterea Benzuinum non est Cancamum, sed Arabum Assa odorifera, quam ipse Silphium, sive Laserpitium odoratum vocat, precipuè subnigrum, quod Lusitani à *Boninas* appellant.

Diffluit præterea lachryma ex arbore incisa, quę Myrrha dicitur. Aliquando tamen in trunco ipsius arboris, lachryma ipsa concrescit. Quę omnibus pręstantior est Troglodytica, hodie à pud Lusitanos, simul & reliquos Hispanos in Officinis, sub nomine Belzuini Amygdalini, *Belzuinum Amygdalinum.* reperta, levis, subnigra, undique sibi concolor, fragilis, quæ confracta, album quid, ungues humanos, vel Amygdalas dealbatas referens ostendit:
1 unde Lusitani qui ex India eam adferunt, Bel-
2 zuinum Amygdalinum vocant, ut inter eam & alteram nigram, propriè Belzuinum bonum, sive ut illi dicunt, à boninas differentiam ponant, de quo cap. de Laserpitio sermo agitur. Verùm inest huic, de qua agimus lachryma, Myrrha Troglodytica, quam Hispani Belzuinum Amygdalinum [ut dixi] vocant, *Sapor amarus.* sapor amarus, odor verò bonus, sed ita acer & vehemens, ac intensus, ut omnes assistentes, quum ex ea suffitiones fiunt, in sternutamenta prorumpant, qua de causa indies ab Hispanis magis despicitur, delicatioribus odoramentis abundantibus. Hunc odorem considerans Diosc. gravem odorem Myrrham habere dixit. *Gal. discrepat à Dioscoride.* Gal. verò lib. 1. de Antid. eam gratissimi odoris esse tradit, quem ita esse deprehendimus, intensiorem tamen: sed animadvertendum, *Minea.* quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dictam, præstantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & cęteris Myrrhę speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam Belzuinum Amygdalinum dictum, rarò aut nunquam Italia vidit, qua de causa non mirum est, si Manardus vir diligentissimus lib. 6. suar. epist. dixerit, *Adversus Manard.* non solùm optimâ, sed etiam bonâ Myrrhâ caremus: ex hac verò Myrrhæ specie *Stacte* precipuè conficitur, *Stacte.* ac destillatur cùm colore tum odore & sapore illi maximè conveniens. *Vulgata.* Ceterùm vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caucalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quæ ex *Caucalis. Locus.* India quoque, pręcipuè insula *Farico* dicta ad nos adfertur. Hanc verò falsò nonnulli Bdellium apud Diosc. esse contendunt. *Bdellium falsò.*

Quid Amatus intelligat difficilè est scire: dubitamus enim, an eam intelligat, quam nos exhibemus pro Myrrha Troglodytica, *Amatus dubius.* quia dicit vocari Belzuinum Amygdalinum, quamquam capite de Laserpitio aliud habeat, *Laserpitium.* quod dicit vocari Belzuinum Boninas, quod quidem dulce est, *Belzuinum.* ac à Langio existimatum Myrrha, cui opinioni se opposuit Aloisius Mundella. *Myrrha Langio.* Notæ tamen, quas tribuit Amatus suo Belzuino Amygdalino, veræ Myrrhæ conveniunt, quam exhibemus. Monachi in Mesuem dicunt, se nunquam vidisse Myrrham, & eam, qua utantur aromatarij, non esse speciem Myrrhæ: *Monachi rescicunt vulgarem.* quod si sit, esse Ergasinam: *Ergasina.* aiunt præterea non spernendum iudicium eorum, qui dicant vulgarem Myrrham esse Bdellij speciem. *Vulgaris Myrrha Bdellij species.* Bacchanellus dicit nos veram Myrrham non habere, nisi fortè nostra, Caucalis sit, vel Ergasine Diosc. *Caucalis. Ergasine.*

Quicquid porrò dicat Amatus, non existimo, in Belzuino Amygdalino, vulgò vocato, reperiri ullam amaritudinem, quod & alij testantur, *Amat. notatur.* nec ullum Belzuinum amarum novi: quæ occasio, ut nullo modo Myrrham censeam; *Iudicium authorum.* nec etiam verisimile est, Laserpitium, sive Silphium esse, cùm herba fuerit. Bdellij autem arbori, ineptè etiam germanicũ nomen Maisterwurtz additum. Langio etiam & Monachis non assentior, ut antè indicatum, Belzuinum esse Myrrham. Odoratum Assæ genus, inquit Apollo, à paucis annis illustres medicæ materiæ indagatores, id quod Laser Cyrenaicum, vulgò Belzuinum, multò ante Cardanum & illustrarunt, & approbarunt. Matthiolus tamen priori suæ opinioni contrarius, Belzoinum haud esse Lasserem odoratum primum ex Strabone defendit. *Matth. notatur.* Ubi verò Lasser, vel Assa, sive succus Cyrenaicus simpliciter scribitur, Belzoinum accipiendum. *Laser. Assa. Succus Cyrenaicus.* Montuo *Assa odorata*, & *Benivin* dicitur: Cardano & Gualtero *Assa dulcis, Belzuin, Benzuin.*

Assa odorata. Arbor tremula. Arb. Granati silv. Aspalathus. Arbor Crispinus. Toxites in Onom. philos. Benzuin / Wolriechender Laser / Wilder Granatbaum / *Arbor tremula, arbor Granati sylvestris, Aspalathus, arbor Crispinus, Azatarach, Aza dulcis, Assa odorata, Azarach, Darsisahan Arab.* Pharmacopœum Toxitem dixeris compositionem cuiusdam medicamenti miram instituentem, qui tot plantas hîc miscet. *Toxites repreh.*

An Saracen. de peste Lasser Indicum seu liquor Cyrenaicus Arabum interpretibus Asa dicitur? *Saracenus.*

Asam dulcem à fœtida distinguit Avicennas: Utriusque autem vicem supplêre potest Belzuinum nostrum: nec est Lasser ipsum, ut plærique falsò arbitrantur.

Varignana in Secretis de Assa aliquid. Verùm ego existimo Varignanam nescivisse quid esset Assa.

Disp. Coloniens. *Asa dulcis*, Benzoi ex Taprobana insula hodiè. *Asa dulcis. Benzoi.* Idem. Asa corruptè denominata à Lasere videtur: est autem duplex, videlicet aromatica & odorata Asa, & fœtida. *Duplex Asa. Asa aromatica.* Asa aromatica seu odorata est Laseris seu Silphij opos, sive liquor Cyrenaicus, seu potiùs Indicus hoc tempore. *Liquor Indicus.* Etenim Indicus etiam Mesue laudatur. Nam ex *Taprobana* insula in mari Indico maxima hodiè à Lusitanis convehitur teste Lud. Romano Belzoi indigenis dictus. Hæc ex Sylvio. Sed satiùs est fateri *Laserem*, seu *Laserpitium*, seu *Silphium* non extare ampliùs, *Laser non amplius extat.* quod prægnantibus rationibus Io. Lang. docet in epist. med. Asa itaque dulcis

cis seu Benzoin, quòd apud Serap. & Avic. à Græcorum Laserpitio nihil differat, Laseris succus esse non potest. Secundò Lud. Rom. refert Belzoin esse gummi arboris, atque Laser non arbor, sed βοτάνη ἢ λάχανον veteribus est. Quid verò Officinarum *Belzoin* sive *Assa dulcis* sit, indicabitur paulò pòst.

Harch. in Ench. Liquor Cyrenaicus aut Indicus non extat in Officinis: Nam is, quem illæ ostentant pro Indico & Cyrenaico liquore, quem gummi Benzui vocant, potiùs est selectissima Myrrha. Quanquam non desint, qui hunc liquorem, quem Officinæ peculiari nomine Assam odoratam vocant, legitimum esse negent, quòd Assa odorata apud Indos in vsus condiendorum ciborum veniat, Benzui minimè.

Myrrha.

Fuchsio de comp. med. Cyrenaicus liquor, Officinis Medicorum Asa dulcis & Belzoe, vel Belzoin, & Belzuinum nominatur. Sed qui sub hoc nomine in Officinis prostat, non legitimus, aut saltem quarundam rerum accessione depravatus, quòd nec acer, neque mordax sit. Præstaret itaque, inquit, succo Laserpitii, Germanici, quod *Magistrantiam* nominant nostri, ad compositionem medicamentorum vti. Ego quidem contra Fuchs. Belzoe non putarim depravatum: sed quia non est opos Laserpitij: ideò etiam non habet signa.

Belzuini substitutũ Fuchsio.

Fuchs. notatur.

Camerario apud Matth. Germ. Benzoi vocatur Asa dulcis, de quo legi possit Garcias.

Adolpho Occoni in pharm. Asa dulcis, Ὀπὸς σίλφιον, Benzoi & Benioi, Lazer.

Acosta Ital. refutat eorum opinionem, qui volunt Assam odoratam esse Benginum atque inter illos Antonium Musam.

Benginum.

Tabern. apud VVirsung. *Asa dulcis*, *Benivinum*, *Assa dulcis Officinarum*, Asant Bentzuc/ vel *Asa dulcis*.

Hadriano in Nom. *Laser Cyrenaicum* ὀπὸς κυρηναϊκὸς, vulgò *Assa dulcis*, *odorata* & *gummi Benzuinum*, Belg. Bentzuyn.

Laser. Opus Cyrenaicus. Assa dulcis.

Rhegino in exercit. *Asa odorata*, pro liquore Syrenaico Galeno vsurpatur: Myropolæ, inquit ille, Benzoin appellant: Laser, aut Laserpitium non est. Idem: Laseris liquor duplex: prior quidem Assa odorata, Galeno liquor Cyrenaicus dictus, & Benzuinum vulgarib. Medicis. Ex arbore, aut ferulaceo frutice non ex herba erumpit vtraque Lachryma, sive liquor, cùm plærumque cortex adhærens visatur: quod nusquam apprehenditur in herbarum succis, nisi adulteratis. Sed quàm bene sibi constet Rheginus apparet ex iam annotatis & magis apparebit in Lasere.

Rhegin. sibi non constat.

Lacunæ ὀπὸς, *Laser*, Arab. *Altith* & *Assa* Castill. *Benivy* & *Ben Iudaica*. Liquor Cyrenaicus Benivy existimatur.

Monachi huc usque non viderunt propriam & veram odoriferam Assam. Et quamvis aliqui, vt Manardus & Brassavolus, velint Benzuin vulgò vocatum esse Assam odoriferam, tamen hoc illis non clarè constat.

Bacchanel. in cons. Assa odorata, Laser odoratus vulgò dicitur *Belzoino*. Notat verò non haberi Assam dulcem, & se eius loco succum Glyzyrrhizæ ponere, seu potiùs Belzoino.

Benioini substitutũ.

Belzoi vulgò appellari Lachrymam ex Oriente advectam: Colligi ex arbore in India vt vult Lud. Romã. aut Laserpitiũ esse apud Antiquos credere non possum, ait Cæselpinus: Hæc præterea addes Lachrymam odoratiorem appellant Belgioinum de Boninas: suspicor Myrrham esse. De Myrrha Theophrast. Dioscor. similiter tradit Lachrymam Arabicæ arboris, Myrrha, vnde exprimitur Stacte, res odorata est, quàm Vnguentarii in folles confarciunt, digerúntque odoris ac pinguedinis argumentis, vt inquit Plinius. Hæc hodie *Belzoi* vocatur, aliis *Bengioinum*: deest quidem amaritudo, gustu enim suavis potiùs est, quod cum his, quæ à Theophrast. traduntur, convenit. Nos verò Myrrham amaram esse demonstravimus capite de Myrrha, & ideò non potest esse Belzoinum, vt vult Cæsalp. & alii: Gesnero in catal. pl. *Laser*: *Laserpitium*: cuius altera species odorata Assa dulcis dicitur, sive *Benivinum*, quasi *Ben Iudæum* ex sententia Ruellii. At mihi sanè veriùs arboris Lachryma videtur.

Laserpitiũ. *Myrrha.* *Cæsalp. not.*

RESINA AMERICANA SIVE CARTHAGINENSIS NOVI ORBIS.

CAP. XXXVII.

Descript.

LACHRYMÆ Americanæ nomine Resina, à D. Paludano communicata Ill. E. C. à qua nos habuimus, flammescit, odore ferè Picis, sapore subacri. Huic fortè eadem, eodem nomine, ab eodem D. Paludano data, consistentia, odore & sapore haud ita absimili, colore rutilo, perspicua, cum prior visus aciem non transmittat.

Meminit Monard. Resinæ Carthaginensis, quę an eadem sit, cum iam dicta, asserere non audemus, de ea hæc tradit. Nunc etiam nobis mittit Carthago, novi Orbis provincia, resinam quandam purissimam, & odoratissimam, Abiegnâ aut Terebinthinâ Venetâ multò præstantiorem, iisdem facultatibus, seu maioribus præditam, quàm sit selectissima Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter iniici nervorum, articulorum, pedúmque vulneribus, & antiquis vlceribus: magno etiam commodo, eà elota & præparatà matronæ sibi faciem oblinunt.

LIQUIDAMBAR RESINA ARBORIS OCOSOL DICTÆ, FOLIIS HEDERÆ, odore Styracis liquidæ.

CAP. XXXVIII.

Descript.

LIQUIDÆ Ambræ nomine data à D. Paludano Resina, missa Ill. C. VVirt. à qua habui, ceram mollitie imitatur, coloris ferè melini, nonnihil obscuri, odore Styracis liquidi remissiore, tùm accensa, tùm non accensa, sapore quoque non absimili. De hac autem resina ac eius arbore hæc tradit Monard.

Resina Liquidambar. *Locus.*

Resina, quam Liquidambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquidambar vocamus, ad nos ex Hispania nova adferuntur, vtrumq; odoratissimum, præsertim oleum, quod delicatioris & suavioris odoris est. Est verò Liquidambar resina effluens incisis arboribus, vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, quarum folia Hederaceis similia sunt, *Ococol* Indi vocant, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquidambar eiaculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suaviùs & diutiùs spiret in suffitibus. Vbi nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est aëris odor, adeò vt Hispani primùm eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeò eas aromatiferas esse arbores existimarent. Tanta quantitate in Hispaniam infertur Liquidambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & doliis eo impletis: eo etenim hîc vtimur, in

Arbor. Hederacea folia. *Ococol.* *Odor.* *Quant. tas.*

Styracis liquidæ substitutum. suffitibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquidæ loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, ut celari, etiam suffitibus non additum, non possit, & totas ædes, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore repleat.

Vsus. Plurimus in Medicina illius usus, nam calefacit, roborat, resolvit, & anodinum est. Cerebrum, per se illitum, aut aliis aromatibus mixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenósque dolores à causa frigida, emplastri modo impositum, mitigat. *Emplastrũ.* Ventriculo adprimè utile, stomachici instar adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuvat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat. Cùm Styracis, Ambari, & Moschi momento mixtum Emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus prædictis morbis maximè prodest. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo. Ex eo recens collecto, & istic reposito, ubi per se tenuior eius substantia stillare possit, *Liquidambar. Oleum.* oleum quod de Liquidambar nuncupant, elicitur, multò perfectissimum, illóque longè suavius. Sunt qui expressione etiam eliciant, ut maiorem quantitatem colligant. *Expressio ad [illegible] chirothecas* Nam chirothecis imbuendis plurimum absumitur. *Vires Temperā.* Vtile est medicamentum ad plerosque morbos frigidos, nam calefacit, resolvit & omnem tumorem emollit: itaque uteri tumoribus & obstructionibus prodest, mensésque provocat: calidum ferè tertio gradu. *Adulteriũ.* Sciendum tamen est, plerosque liquidam istam Styracem ex India inferre, non proinde bonam, quoniam è ramis eius arboris comminutis & coctis pinguedinem innatantem colligunt vendúntque pro legitimo. *Vsus summitatum arboris.* Eius arboris pampini & summitates in fasciculos collecti, vestibus & stragulis ab Indis inferuntur, odoris gratia, in eúmque usum Hispanis etiam verdunt.

Locus. Advehitur [inquit Clus. apud Monard.] Hispalim, totius non dicam Bœticæ, sed etiam Hispaniæ celeberrimum emporium, olei quoddam genus ex America, subrussi coloris, cuius mirabiles prædicant effectus in omnibus uteri morbis. *Vterus* Id oleum de Liquidambar nuncupant; eius-sanè odoris ferè, qui Ambræ odorem æmuletur. Id verò ex eo liquore exprimitur, quem de *Ocosotl* arbore stillare, Mexicana historia tradit in hûc modũ. Inter arbores Mexicanas memoratur & *Ocosotl* arbor prægrandis & venusta foliis Hederæ similibus. *Hederæ folia. Vsus.* Huius liquor, quem Liquidambar nuncupant, vulnera curat, atque cum corticis ipsius polline permixtus, elegans, odoratúmque suffimentum præbet.

Styracis genus. Liquidambrum. Cæterùm ad Storacis genera reduci posse videtur Cæsalpino, quod ex India Occidentali affertur Liquidambrum vocatum. Resina liquida valdè odorata apprehensis & arboris corticibus simillimo odore Styracis. Eius arborem in nova Hispania magnam tradunt: frequentibus ramis ac foliis Hederæ, crasso cortice, quo inciso lachryma funditur prædicta: *Arbor foliis Hederæ. Oleum spõtè stillans.* ex hac recenti stillare tradunt per se oleum quoddam odoratius, ac exprimi quoque ut maiorem quantitatem habeant, sed minùs perfectum quo chirothecas inficiunt. Hist. Lugd. *Liquidambar* esse dicit ex Ococol arbore, sed qualis sit ea arbor, non demonstrat. *Ococol arbor.*

ABIEGNA RESINA INDICA LIQVIDA.

Cap. XXXIX.

Locus. In novi orbis continente colligitur liquor sive resina, quam Abiegnam vocant, ex arboribus feris (quæ neque Pinus, neque Cupressi dici possunt) Pino altioribus & Cupressi modo rectis. In harum arborum cacumine vesiculæ quædam enascuntur magnæ & parvæ, quibus confractis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis excipiunt, sed tanto labore & molestiâ, ut multi viri exiguam admodum quantitatem possint cogere.

Hinc Monardes author descriptionis ex versione Clusij Resinam abiegnam inscribit, & ex eo Hist. Lugd. quæ Indicæ nomen adiunxit. *Resina abiegna Indica.*

Eius usus est in omnibus ad quæ Balsamum convenit, siquidem vulnera optimè curat; *Vires. Vulnera.* dolores ex materia frigida & flatulenta progenitos mitigat. *Stomachus.* Vtilis est etiam stomachi vitiis ab humore frigido, aut flatibus, sumpta ex modico vino albo.

CANCAMVM.

Cap. XL.

De Cancamo [inquit Cornar.] Paulus inter simplicia idem, quod Diosc. tradit. Sed pro voce βρομῶδες, quæ gravem ac virosum odorem significat, habet εὐῶδες, quæ odoratum ac gratum odorem indicat. Serapio cum Arabum gente Medica, *Laccam* appellat, & Dioscoridis & Pauli verba citat. *Lacca.* Citat etiam Galeni de Lacca verba, quæ ego neque in Græco exemplari reperio, neque in Latina nostræ, magna ex parte, translationis editione habentur. Recipitur autem in multas Arabum compositiones, & eam, quæ *Dialacca* appellatur, de se cognominat. Et Officinis quoque hodie satis hæc nota est. Galenus [illegible] quidem radicem habet, rem à Cancamo diversissimam. Sed non Cancani, sed Cacani legendum esse, ex Paulo constat, *Cacanus.* qui eadem de ipso lib. 7. inter simplicia tradit, quæ Galenus habet. Quid verò sit Cacanum, & an idem sit, quod Bacanum, *Bacanum.* utrumque enim reperitur lib. 3. Dolabellarum cap. 46. considerandum proponimus in Paulum Æginetam.

Cancamum hucusque, Laccam quidam esse putarunt. *Aequivocatio.* Horum mirus error deprehenditur, quum Cancamum gummi odoriferum sit, Lacca autem non gummi arboris, aut plantæ alicuius: sed potiùs formicarum alatarum stercus (ut Amatus quoque attestatur) favagóve, velut cera apum. Sed hæc de Lacca hoc loco sufficiant, & ad institutum nostrum, hoc est, an Cancamum sit *Benzoinũ.* Benzoinum (quod voluerunt aliqui, inter quos est Anguillara, & olim Amatus,) revertamur. Cancamum igitur Belzuinum non est, ut receptui canam, inquit Amatus. Benzoinum siquidem Silphium, sive Laserpitium odoratum nostrum est, præcipuè subnigrum, cum quodam rubore. Vult tandem Amatus Cancamum esse gummi quoddam, quod Animum vocetur. *Amat. notatur.* Sed quâ fretus autoritate hoc asserat, fatemur nos latêre. Nos de *Anime* cap. sequenti.

Gesnerus hoc in loco non probat eos, qui Canchamum apud Dioscor. per c. aspiratum scribunt: *Error quorundam.* Mirum autem, inquit, nullam huius lachrymæ mentionem à Galeno fieri. Ex confinio Casiæ Cinnamíque & Cancamum & Turum invehi novit Plinius, nec alibi plura. Serapio & alij Arabes sic appellant: Laccam vertunt interpretes. *Lacca.* Sed quæ hodie in Officinis Lacca vocatur, nec odorata est, nec similes habere vires videtur. Ego Cancami, sive Laccæ [ut vertunt Arabes] loco, medica-

Cancami substitutum. medicamentis, Myrrham potiùs iniecerim. Monachi autem [teste Amato] qui nuper Antidotarium exposuerunt, altâ mente cæcutiunt, *Monachi repreh.* delirántve, quum in compositione Dialaccæ, dicant: Si defecerit Cancamum sive Lacca, eius loco iniiciatur lachryma sanguinis Draconis. Quanto verò errore, omnes norunt, quum Lacca aperitiva sit, & menses provocet: sanguis verò Draconis tantum abest, ut aperiat, ut potiùs miro modo constringat.

Nomina linguar. Cancamum Græcè κάγκαμον, Hisp. & Lusit. *Anime blanco*, Arab. *Sac, Lach*, Officinis *Lacca*.

Locus. Loci & virium meminit etiam Paulus lib. 7. suæ Medicinæ, dicens: Cancamum Lachryma est arboris in Arabia Myrrhæ similis, odore grato, quâ etiam ad suffitum utuntur.

Vis. Vis eius est obesos extenuare, abstergere & aperire obstructa. Cancamum, inquit Dioscorides, Arabici ligni lachryma est, Myrrhæ quodammodo similis, virosi gustus, quam ad suffimenta usurpant. Vestes eo additis Styrace & myrrha suffiuntur, datur lienosis, comitialibus & suspiriosis: menses cum aqua mulsa pellit, oculorum cicatrices confestim emendat: ac vino madefactum, eorum medetur hebetudinibus, adversus gingivas humore prægnantes non aliud efficacius, ut & ad dolores dentium ac per pluseulos dies ternûm obolorum pondere: ex aqua aut aceto mulso bibitum obesos extenuat.

ANIME ET COPAL.

Cap. XLI.

ANIME mentionem fecit Amat. Lusit. lib. 1. enar. 23. in Diosc. his verbis: Cancamum Dioscoridis est gummi quoddam, quod ex Guinea Mina, Africæve, & insulis illi circumiacentibus Lusitani nostri advehunt, *Animum* appellantes, quod testantur decidere ex proceris arboribus *Folia Myrti* quibus folia Myrti, unum album, alterum subnigrum, Myrrhæ quodammodo simile, odoratum, *Animum album.* quod Diosc. inter Myrrhæ species, tanquam improbam commemorat, & Mineam, à terra unde *Animum subnigrum. Myrrha.* præcipuè nascitur, eam appellat: quanquam Serapio Amineam nominet, unde Lusitani voce corruptâ, pro Minea, vel Aminea, *Animum* vocant. Hanc verò assertionem primò adstruxit Brisotus Gallus, & Cancamum esse dixit. *Cancamũ.*

Myrrha Minea vel Aminea. Sed ad memoriam hîc revocandum est, quòd non solùm Galeno in antidotis Myrrha Minea, vel Aminea dicta cognita fuerit, sed hodie quoque in Lusitania & universa Hispania paucis immutatis literis habeatur, *Gummi Animum* appellantibus, cuius duo genera, album, & nigrum. *Animum gummi Album Cancamum* Nam album Cancamum esse ex Brisoto didicimus: nigrum verò Minea Myrrha Dioscoridis est. *Nigrum. Myrrha.* An verò Minea hæc regio, Mina hodie dicta, Regi Lusitaniæ parens sit, Cosmographis inquirendum relinquo. Scio enim in hac regione, Animum optimum quoque reperiri, à qua quotannis Lusitani nostri in Portugalliam adferunt. Galenus verò Mineam Myrrham inter cæteras species præcipuam collocavit, quâ de causâ in illo textu libri de Antidotis, aut in Dioscoridis, mendum esse suspicor, quum Dioscorides ex diametro contradicat.

Amat. not. Amatus ergo, [non aspernandus aliàs botanicûs] Anime plantam Cancamum esse scriptum reliquit, sed, [quod citra ullum animi pathema dixerim,] non sine menda, quum in Anime Cancami notas non comperiamus, ut ex Dioscoridis verbis percipitur, quæ ita habent: δάκρυον, σμύρνῃ προσεοικὸς βρωμῶδες ἐν τῇ γεύσει. Sed Anime proprie Resinam potiùs aliquis appellaverit, quàm Gummi.

Cancamum. Erit Græcorum Cancamum meâ (inquit Garcias) sententiâ, id quod nos *Anime* vocamus, quod in Lusitaniam ex Æthiopia, Arabiæ finitima, advehitur. Hallucinantur, qui Anime in *Pix sive bitumen, resinave ex Sirva.* Brasiliana regione inveniri contendunt, & genus illud picis, sive bituminis, resinæve, in *Sirvam*, ut aiunt, non procul à Maluccis repertum, Anime esse credunt. Nam eius picis multa copia huc ex Samatra, aliisque regionibus advehitur, qua picandis navibus utuntur. Sed nec odore præditum est Cancamo simili, & duntaxat resinam, aut quodvis vulgare gummi olet.

Confirmat Clusius apud Garciam Amati *duo Anime*, ac insuper *tertium* addit, quod pallidum est & resinaceum, retorridumque. Omnia verò, ait, iucundum in suffumigiis spirant odorem, idémque videntur temperamentum sortita. *Temperamentum Bdellium.* Posteriora duo degustata magis siccare & amarescere deprehenduntur. *Anime* cur *Animum* Amatus vocet, nescio. Dioscor. habet Amineam. Non desunt, qui Anime legitimum Bdellium esse putant, ob multas, quas habet, notas, cum Bdellij historia communes. Vnum tamen præterire *Stacte.* non est, quòd, ut Cæsalpinus inquit, Stacte quondam cum oleo Styracino ex Alexandria adferebatur sub nomine Balsami: sed postea desiit, *Balsamum. Myrrha.* cùm ex India Occidentali novum genus Balsami afferri cœpit. Sola autem expressa Myrrha affertur glebis magnis coacta. Ex hoc genere vide- *Anime.* tur esse, quod vulgò *anime* vocatur à nostris quasi Aminæa Myrrha: Ex Oriente affertur duorum generum, odoris suavis, quibus Vnguentarij utuntur. Vnum candidum: alterum flavum: album autem præstantius. Referunt Hispani in India Occidentali, in suffimentis odoratis loco Thuris sacerdotes uti quadam candida resina, *Copal.* quam *Copal* vocant, transluсida magnis glebis. Orini & Anime flavius, in granulis Thuri simile: valdè autem odoratum est & suave. Dioscorides autem inter reprobatas Myrrhas, Aminæam vocat: sed Galenus Mineam, ut Plinius appellat, quam & cæteris præfert, quia ei non admistum *Opocalpasum.* est Opocalpasum, quod est genus veneni.

Duo, ait Monardus, resinarum genera multùm similia ex Hispania nova adferuntur, quorum *Copal.* unum *Copal* vocatur, alterum *Anime*. *Copal* resina est admodum candida & transparens, magnis fragmentis Diaceltri valde transparentis haud dissimilibus: satis odorata, sed non perinde ut Ani- *Anime.* me. *Anime* arboris est lachryma, seu resina alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verùm Copali magis oleaginosa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, quæ confracta luteum colorem ostenduntur instar resinæ: gratissimi & suavissimi odoris est, & prunis imposita facilè consu- *Anime Orientale.* mitur. Differt ab Anime Orientali, quòd neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparenti- *Carabe seu Succinum.* bus, ita ut nonnulli Carabe, seu Succini speciem esse suspicati sint, cùm nihil sit minùs.

Hermolaus ait Anime colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine Anime dici.

Novæ Hispaniæ Animæ colligitur ex arboribus mediocris magnitudinis, vulneratis, non aliter, quàm Thus, aut Mastiche.

Scribit Clusius se nobilioris illius Orientalis

Anime fragmento, quod aliquot uncias pendebat donatum esse ab Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi. *Copal.* Gomara porrò in Mexicana historia, duò *Copalis* genera facit, alterum rugosum, quod *Colochiopalli* vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum multò præstantius, *Copalcahulti*, quod plærique Myrrham existmarunt: liquor scilicet albus qui vulneratâ arbore guttatim stillat ac statim concrescit. (1. 2. *Myrrha.*)

Synonyma. Hist. Lugd. p. 1791. nomina hæc habet: *Copal, Anime*: *Anime Occidentale*: *Aminaam Myrrham* esse putat Hermol.

Vires. Lusitanorum mulieres *Animo* maximè pro suffumigiis, & Medici contra dolores à frigiditate ortos præcipuè utuntur, maximè capitis, ut Amatum adnotasse legimus. *Capitis dolores.* Confirmatur hoc idem testimonio Manardis, dicentis: Huius usus est in plærisque, sed capitis præsertim morbis, à frigiditate provenientibus, & defluxionibus purgationes subsequentibus, cubiculis per Hyemem (etenim aërem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, suffitis: quinetiam ipso capite, si qui Cephalæa & Hemicrania laborant: nam caput roborat. Miscetur emplastris & cerotis: ubi roborare, & frigidos humores, flatúsque resolvere opus est. *Thuris vicem supplet.* Thuris vicem supplet, cùm in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquásque partes nervosas, cerati modo, tertia parte ceræ admista: atque sic gestatum diutiùs, & subinde renovatum, frigiditatem è quacunque corporis parte elicit. Temperamentum. Calidum est secundo gradu, humidum primo.

ANIMES SPECIES AD SVCCINVM LVTEVM ACCEDENS.

Cap. XLII.

Descriptio. INTER *Animen* Paludani & *Copal* medio se habet modo ad vulgare succinum proximè accedens, à quo tamen duritie parum vincitur, croceo hilariore colore tincta, & *Animes Paludani* modo pellucida: *Color.* sub dente in grumos minutissimos dissilit, & candelæ ardenti admota non ita promptè liquescit, vt *Copal*: quo tamen flammam & luculentiorem & pertinaciorem fovet, minutissimas bullas eructans, odore non multùm differens, quo & ardendi modo magis refert Animen à Paludano missam. Hanc misit Antuerpia Coldenbergius.

ANIME SIMILIS RESINA EX ALBO FLAVESCENS.

Cap. XLIII.

Descriptio. PETRVS Garetus dedit, Clusio scribente Exoticorum lib. 4. cap. 8. resinam delatam ex longinqua navigatione anno 1600. quæ Succino non absimilis erat, transparens & lucida, penè instar Anime Americanorum, cuius fortasse genus: color ex albo flavescens, odor non iniucundus, sapor amariusculus, deinde acriusculus: in micas potiùs dissiliebat, quàm vt dentibus cederet, aut ore retenta, mollesceret: igni tamen admota, liquescebat, flammámque concipiebat & ardebat.

ANIME ALBA PERLVCIDA.

Cap. XLIV.

ANIMES albæ nomine peregrinam quandam resinam Ill. C. VVirt. misit D. Paludanus, Descriptio. vnde & specimen asservo. Succini nostratis consistentia paullò fragilior, Vernicis solidæ, seu Sandarachæ arborum modo, nonnihil albicans, & pellucens, vitri modo, sapore Vernici non absimili, *Sapor.* odore, cùm adoletur, Mastiches: nec penitùs *Odor.* vivo carboni imposita, flammam concipit, liquescit & evanescit, crassamentum quoddam resinarum more relinquit, sub dentibus dissilit, nec facilè coit, eâ ratione, quâ Sandaracha. Anno 1605. ex Anglia rediens Gener Cherlerus attulit magnum fragmentum cum inscriptione *Anime.*

ANIME COLORE COLOPHONIÆ.

Cap. XLV.

IMPVRIOR hæc *Anime*, cæteris speciebus, Descriptio. Colophoniæ aut Taurocollæ colore, obscura quàmq; acies oculi nequaquam penetraverit: vnguibus quibusdam ferè nigricantibus resperfa, *Vngues.* Colophoniæ concretione, flammam & promptam & pertinacem concipit, reliquarúmque more ardendo bullit, bullis tamen maioribus: gustanti saporem quendam austerum imprimit: *Sapor.* odor acutior paullò videtur & ingratior, quàm reliquarum specierum. Hanc habui Antuerpiâ à Coldenbergio.

ANIMES SPECIES ALBA COPAL INDIS.

Cap. XLVI.

COPAL Americanorum & Animes quartæ Descriptio. nomine missa Antuerpiâ à Coldenbergio resina, fusa videtur: ita cylindri sulphurei fusilis portionem refert semicircularem: externâ parte gibbâ, coloris albi: internâ, flavi: concretione densa, Animes à D. Paludano missæ, sed non vtilla, visûs aciem transmittens: etsi interim difractæ micæ pellucidæ sint: flammam promptè concipit, nisi hanc præriperet liquatio: odore *Odor.* iucundiore, quàm resina strobylina, sed ad Animes Paludani gratiam non accedente, nescio quid tamen Styracem redolente: sub dente lentescit Masticbes modo, nec adhærescit, & albescit, sapore grato. Gener Cherlerus ex Anglia redux attulit similem resinam, anno 1605. cùm hac inscriptione: Animes albæ à D. Gareto fragmentum satis magnum semicirculare.

AMBARVM.

Cap. XLVII.

NON desunt Monardi, qui Ambar ex fructu quodam ad maris littus nascente fieri dicũt, qui mensibus Aprili & Maio maturescat, & odoratus sit, quem decidentem vorant Balænæ: quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit. Hæc Monardes, qui nobis præbet occasionem scribendi de

Ambaro, & tradendæ eius historiæ, in hoc Botanico nostro opere.

Ambari ergo [quantum quidem colligere licet] Simeon Sethi, Aëtius, Avicennas, & Serapio cum Averrhoë ex veteribus meminerunt. Ex Neotericis autem Ferdinandus Lopez, Iulius Cæsar Scaliger, Garcias, Monardes & Clusius. Quorum quidem circa huius generationem discrepans est opinio. Alij siquidem sperma Balenæ esse asserunt: alij belluæ cuiusdam marinæ excrementum, aut maris spumam, [quæ sanè opiniones ratione carent, quòd nullum Ambarum inveniatur, ubi frequentissimè sunt Balenæ, & ubi fluctuum reciprocatione spuma plurima excitatur,] alij bituminis modo ex maris alveo emanare: quę opinio melior, & veritati magis consona plærisque visa est.

Varia circa Ambari generationem opinio. Sperma Balenæ. Excrementum belluæ. Maris spuma.

Inter Græcos autem solus Simeon Sethi & Aëtius huius recordati sunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimúmque id esse, quod à piscibus devoretur. Inde convellitur, inquit Monardes, eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti quòd interdum in Balenarum ventriculis inveniatur, quæ illud aquis innatans nonnunquam devorant, alimentum esse existimantes. Verum est, meo tempore Balænam circa Canarias, quas Fortunatas Insulas putant, captam, in qua inventæ sunt plus quàm quatuor Ambari arrovæ, [*ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pendet,*] sive centenæ libræ: postea tamen infinitas Balenas, cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inventum est. Sed & qui ex Florida adveniunt, referunt Balenas in illo mari versari: quas tametsi cum suis catulis necarint, in neutris Ambram reperisse. Illos catulos porrò Americani summa dexteritate in hunc modum capere solent. Sumpto longo & forti fune, cui innexus sit laqueus, cymbam ingreditur Americanus, & Balenæ cum suis catulis advenienti obviam progreditur: uni ex catulis vicinior factus insilit, & laqueo rostrum induit. Illicò id sentiens catulus in altum se mergit una cum Americano ipsum amplexante [summi etenim natatores sunt Americani, diúque in aqua persistere queunt:] Balenę autem catulo respirare volenti, summum æquor repetere necesse est: interea Americanus per eius nares, sive meatus illos, quibus respirat, cuneum vel paxillum acuminatum pugno adigit, ut minimè excuti possit: deinde laxato fune suam cymbam conscendens illum subsequitur, donec obstructis meatibus respirare nequiens, suffocetur, & in terram eiiciatur. Iucunda sanè at non minùs periculosa est ista venatio: sed adeò industrij & agiles sunt isti Americani, ut etiam *Caymanem* [Lacerti, sive Crocodili genus est, binos & triginta pedes longum, ferocissimum omnium quæ in mari versantur, belluarum] unus Americanus occidere queat.

Bitumen.

Ambar non est sperma Balenæ.

Ex Arabibus verò Avicenna lib. xii. cap. 67. & Serapio lib. simpl. cap. 196. scriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempestatibus unà cum saxis interdum in littus eiici: quæ sententia verisimilior est reliquis ab Avicenna productis. Nam multùm flantibus Euris, magna eius copia *Sofalam*, & in insulas *Comaro*, *Demgoxa*, *Mosambicam*, totúmque eum tractum eiicitur è *Maldivis* insulis quæ ad Orientem spectant. Flantibus verò Favoniis, copiosè invenitur in insulis, quæ vulgò de *Maldiva* nuncupantur corrupto vocabulo, cùm de *Naledīva* dicendum sit: etenim *nale* lingua Malabrica significat quatuor, & *Diva* insulam: *Naledīva* igitur pronunciandum erat: quasi dicas, Quatuor insulas, simili planè ratione, qua *Angedīva* vocamus eas insulas, quæ à *Goa*, Orientalis Indiæ emporio, duodecim leucis distant, quòd quinque sint numero conterminæ, *Ange* enim eorum linguâ quinque est. Sed hæc præter institutum: non potui tamen horum non meminisse, cùm in *Maldiva* mentionem incidissem.

In mari generatur.

Scribunt iisdem locis suprà citatis, Ambarum devorari à pisce quodam *Azel* nuncupato, sed qui eo devorato statim extinguatur. Hunc deinde undis fluctuantem regionis illius incolæ uncis in siccum trahunt, eóque exenterato Ambarum colligunt: verùm omne improbari, præter id, quod spinæ adhærescit, id enim pro temporis diuturnitate purum & legitimum esse. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum est animalia quærere alimentum naturæ suæ conveniens, & minimè noxium [nisi fortè cibis innoxiis admisto decipiantur, quemadmodum mures fallere solemus] sic etiam haudquaquam verisimile videtur, hunc piscem Ambarum venari, si eo devorato sit periturus. Imò cùm Ambarum sit ex eorum numero, quæ maximè cordis vires reficiunt, dixerim hunc piscem præsentaneum esse venenum, quandoquidem tam eximio medicamento devorato perit.

Scribit Averrhoës 5. coll. cap. 56. Caphuræ genus inveniri natum in maris alveo, quod deinde aquis supernatet: laudatissimum verò id censeri, quod Arabibus *Ascap* dicitur. Quàm verò eius opinio à veritate sit aliena, & tanto viro, insignique Philosopho indigna, clarius est, quàm ut multis demonstrari debeat: primùm quòd Caphuram in mari nasci dicat, deinde, quòd eandem, quæ frigida est & sicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & siccum constituit secundo ordine.

Averrh. repreh.

Cæterùm ex Neotericis Ferdinandus Lopez de Castagneda, qui rerum à Lusitanis in India Orientali gestarum historiam scripsit, lib. 4. cap. 35. dicit, selectissimam Ambram in insula *Maldiva* inveniri, cuius generationem cùm fieri tradat diversam, ab ea, quàm cæteri scribunt, non abs re futurum existimavi, si, quæ de generatione Ambræ tradit ex Italico sermone à Clusio conversa, hîc subiicerem.

Maiores insulæ de Maldiva, Archipelagi illius interioris, multas odoriferas herbas producunt, quas depastum veniunt magnæ quædam aves ab incolis *Anacangrispasqui* nuncupatæ. Istæ aves in rupibus & scopulis earum insularum secundum maris littus sitis versantes & aggregatæ, stercus egerunt, quod *Ambra* est, cuius tria genera faciunt: unum album, ipsis scopulis, uti egestum est, inhærens, quod probatissimũ censent, & *Ponabambar*, h.e. auream Ambram appellant, maioris quàm reliqua, pretii, quòd pauca quantitate & maiore difficultate reperiatur, quàm alia duo genera, quæ cineracei & nigri sunt coloris, ac ex albo originem trahunt. Ex istis quos dixi scopulis, tempestatum vehementiâ temporis successu, magnis fragmentis in mare cadit hæc Ambra, & in littus eiicitur: id *Coambar* dicitur, id est, aquæ Ambra, quoniam aquarum fluctibus valdè eluta, magnam suæ probitatis partem perdidit. Tertium, quod nigrum, *Maniambar* vocant, quod significat piscis Ambram: nigredinem enim contraxisse existimant, quòd à Balenis, aut aliis pi-

Aves magna. Stercus avis. Coambar. Maniambar.

ſcibus inter iſtas inſulas verſantibus devoratum fuerit,qui illud concoquere non valentes, rurſus evomuerunt: id autem eſt omnium viliſſimum, quia penè totam facultatem amiſit. Hæc Caſtagneda.

Aſt opinio Garciæ de Ambaro hæc eſt. Veluti pro regionum naturâ terra interdum rubra eſt, ut Bolus armenus,interdum candida, ut Creta,nonnunquam nigricans: ſic veriſimile eſt, aut inſulas, aut terras ſimilis cum Ambaro formæ inveniri, quòd terra ſit aut fungoſa,aut alterius generis. Quod verum eſſe teſtatur, magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem interdum inventa ſunt fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duo de viginti latitudinis. Affirmarunt nonnulli ſe Inſulam ex puro Ambaro vidiſſe, eámque cùm poſtea requirerent, nuſquam comparuiſſe. Refertum verò eſt plerunque avium roſtris, quas in eo nidulari credibile eſt: ac interdum conchyliis, teſtíſque oſtreorum permixtum invenitur, quæ contactu Ambaro adhærent,

Inſula ex Ambaro.

Varia eſt, pergit *Manardes*, circa Ambari originem opinio: ſed veriſſimum eſt, Bituminis genus eſſe, ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expoſitum, illicò denſatur, ut ſolent pleraque,quæ ſub marinis aquis tenella & mollia ſunt, at aquâ exemptâ, durantur, ut Corallium, Succinum.

Ambar bitumen eſt.

Quid porrò ſit legitimum Ambarum, atque quo modo naſcatur, dicam, ait Cluſius, quod Francoforti ad Mœnum anno 1593. paulò antè meum ex ea urbe abitum, mihi referebat vir probatæ fidei, mihíque amicus D. Servatius Marel, Burgundus, qui multas regiones peragraverat, Ambaríque, Moſchi, Gemmarum & ſimilium rerum mercaturam exercuerat. Quum enim de Ambaro inter nos ſermo incidiſſet, ille ad me, Exploratúmne habes quidpiam de Ambaro? Non inquam, præter ea, quæ ex Garciæ Aromatum hiſtoria, & libello Nicolai Monardis de ſimpl.med. è novo Orbe delatis didici. Legi, inquit, utrumque illum quidem à te Latinum factum,hunc verò Hiſpanico ſermone evulgatum. Sed quid aliud adferunt, quàm authorum dubia teſtimonia, qui cæcutientes, tanquam in tenebris verſantur? Mihi autem crede, Ambarum nihil aliud eſſe, quàm recrementa quædam in ventriculo Balenæ veræ multo tempore collecta, veræ inquam,quia plerique Cetaceos alios piſces, ut Orcadem,Phyſeterem & ſimiles magnis dentibus præditos Balenæ appellatione donant. Balena autem legitima, nullos dentes habet, ſed integros piſces vorat, & mollibus inprimis delectatur, ut Polypis, Sæpiis & ſimilibus, quibus in ventriculo non bene confectis, neceſſe eſt, multam viſcidam materiam in eo generari, quam poſtea ſimul congeſtam, & ventriculum nimis gravantem, vel ſingulis annis, vel breviore temporis ſpatio reiicit. Iſta materia tamdiu in ventriculo adſervata, dein reiecta, & mari innatans, *Ambarum* eſt, in quo interdum Polyporum devoratorum roſtella deprehenduntur. Si Balenæ, liberato iam recens ab illa materia ventriculo, capiantur, nullum Ambarum habere reperientur, ſi aliquantò pòſt reiectam materiam, aliquid quidem habebunt, ſed deterioris, nec probè excocti, atque ita paulatim creſcens illa materia congeſta, probitatem vetuſtate adquirit, ut ſi, antè quàm ventriculus illâ materiâ liberatus ſit, Balena capiatur, plurimum & optimum reperietur. In aliorum verò Cetaceorum,quos antè retuli, ventriculo, fruſtra requiras: itaque nihil mirum, ſi qui captos eos ſecuerunt, Balenas eſſe exiſtimantes, nihil Ambari in illorum ventriculo repererunt. Probari autem aſſerebat Ambarum cineraceo quodammodo colore præditum, illud verò optimæ eſſe notæ indicium, ſi eius fragmentum candenti ferro, laminæve ferreæ bene calefactæ, aut cultello applicatum, veluti in oleum reſolvatur, quod naribus admotum ſuavem odorem ſpiret. Monardes etiam optimi delectûs eſſe tradit,quod ad rubedinem nonnihil tendit, albúmque non æquè bonum aſſerit, nigrum verò deterrimum facit.

Ambarum legitimum.

Recrementum Balenæ veræ.

Delectus.

Eius autem pretium, ut nobis author eſt Garcias, intenditur pro fragmentorum magnitudine: quantò enim maius eſt fragmentum, tantò eius intenſius eſt pretium, non ſecus atque in gemmis, Sed nuſquam pluris venditur, quàm in Sinarum regione. Cùm enim à noſtris Luſitanis eius exigua copia eò delata eſſet, pretium fuit mille quingenti aurei in ſingula Cate, quod apud eos ponderis genus eſt, pendens viginti uncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mercatores allecti, tantam Ambari eò detulerunt copiam, ut nunc multò vilioris æſtimetur.

Pretium.

Subiiciamus modò nonnulla vocabula, quæ apud Serapionem & Avicennam occurrunt. Magnam eius copiam ex regione *Zing* Serap. libr. ſimpl. cap. 196. adferri aſſerit. Hæc eſt *Sofala*. Nam *Zingue* aut *Zangue* Perſis aut Arabibus idem ſignificat, quod niger Latinis: & quoniam totus ille maritimus Æthiopiæ tractus à Nigris incolitur, Serapio eam *Zuinge* vocat. Sic Avicenna lib. 2. cap.63. epitheton illi addit Almendeli, quaſi de Melinda: item Selachiticum [poſteriora exemplaria habent Aſeleheti,] à Zeilan fortè laudatiſſima totius Orientis inſula, quam falsò urbem eſſe Lacuna comm. in Dioſcorid. exiſtimavit, cùm ſit inſula multis urbibus exculta.

Ambarum Latinis, *Ambar* Arabibus dicitur, quo nomine omnibus quas ſciam [Garcias] nationibus notum eſt, aut immutato duntaxat paululùm vocabulo. Sed quid ad hæc Hadrian. Iun. percipe quæſo Garcia. Maris flos, inquit, vocatur, ἁλὸς ἄνθος, ſperma Ceti, vel Balænarum Officinis. & Ambar ſubalbidum, Germ. Walrach/ Baldrath/quaſi præſentaneam opem adferens, Belg. Walſchot/ quod ſonat Balænarum eiectamentum genitale, ſive ſemen.

Nomina.

Locus aſſignatur varius. Anno 1555. circa promontorium Comorim, quod è regione inſularum de *Maldiva* eſt, fragmentum trium ferè millium pondo repertum eſt: ſed cùm is, qui invenerat, picem, aut bituminis genus eſſe exiſtimaret, vili admodum vendidit. Maximum verò quod unquam viderim (inquit Garcias) fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in Æthiopiam commercii cauſa navigant, multò maiora fragmenta ſe vidiſſe affirmant: totus enim ille Æthiopiæ tractus, à *Sofala* ad *Brava* uſque, Ambaro abundat. Nunc mittit Florida novi orbis provincia Ambar, quod vocant *Griſeum*, idque in littus eiectum invenitur à Canaveral ad promontorium uſque D.Helenæ.

Vires perſtringit, Garcias dicens: Nota eſt Manardis contradictio, qui in Electario de Gemmis diſt. 1. in compoſ. Meſ. Ambarum rem novam eſſe affirmat, eámque non magno æſtimat, ſed paullò poſt in Electario Diambra ibidem, quaſi ſui oblitus, hanc compoſitionem ob Ambarum multis

Vires & uſus.

multis laudibus effert, eóque se in mulierum & senum morbis sæpenumerò uti asserit. Ac magna in æstimatione esse apud opulentiores Indos asserit, vt pote quo cibis permixto frequenter vtuntur medicamenti loco. Excalefacit, resolvit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguendine quadam, quâ emolliendi facultate præditum est. Variæ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum Mali Arantii, sive Assyrii in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem levat, cerebrum corroborat & nervos, & frigidos, qui infarcti sunt, humores resolvit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assiduè gestatum. Eius solius, aut cum Moscho & ligno Aloës permixti, olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires reficiuntur: ideóque in pestis contagiis illius odor adprimè utilis est: nec minùs his, qui frigidis defluxionibus vexantur, convenit, si capitis tegmina, atque etiam cubiculum, vbi dormiunt, per Hiemem eo suffiantur: Maximè prodest senibus, quòd illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos, lentósque humores, quibus plurimùm abundant, extenuet, sive cibis indatur, sive vestes suffiantur, sive cerebro, cordísque regioni applicetur, sive vino, quo sibi faciem, & manus abluunt, permisceatur. Scobi Magnetis, Galbanóque misceatur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat, eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentiæ: suffocationibus verò, in Liquidambar dissolutum, ex xylo exceptum, vterique ori impositum. *Sterilitas.* Sterilitatis à frigidis humoribus ortæ, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ Eboris tenuissimè tritæ vnam, pulveris ligni Aloes partem dimidiam, cum Algaliæ momento: fiunt catapotia, quorum tria pendentia ℥j. singulis triduis dabuntur, & emplastrum vmbilico, pessum uteri colo imponetur, purgatis tamen priùs vti decet. Ex eo, alypta moschata, & styrace fit emplastrum scuti formâ, quod stomacho adpositum, ipsum doloribus liberat & excalefacit. Ex eadem massa factæ pilulæ, & manè sumptæ, flatus discutiunt, concoctionem iuvant, & appetentiam excitant: idem præstat ex vino odorifero manè sumpta hæc massa. Tritum Ambar, & cerâ flavâ exceptum, cordis regioni utilissimè imponitur, ad sedandos dolores è flatibus, aut alia quavis causa (modò calida non sit) provenientes. *Melancholia. Paralysis.* Eadem ratione, quâ sensibus; melancholiâ laborantibus etiam convenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur, aut cerebrum totâque spina eo *Nervi. Cerebrum.* inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis nervos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, convenit, siquidem illos excitat, &, si assiduè id odorentur, non tam facilè, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur. *Ebrietatem accelerat.* Illud admiratione dignū, quod Simeon Sethi scribit: Si quis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebrium fieri: si verò iniiciatur vino maximè inebriare.

POPVLO SIMILIS TOCOTGEBIT, CVI RESINA THVRIS CANDIDIOR.

Cap. XLVIII.

Tocot-guebit. Refert Fragosus in India Occidentali arborem inveniri Tocot-guebit, i. e. lignum desiderii, seu exoptatum dictam, Populo similem, *Lignū desiderij Populo similis.* summi candoris, cuius materies ob candorem, lævorem & splendorem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice nascitur gummi, seu Resina Thuri nostro similis, sed candidior, *Thuri similis.* & minoribus fragmentis, quo isthîc vtuntur, vt nos Thure. Clus. apud Monardem post Copal & Anime ponit hanc arborem, non tamen eandem facit cum Copal. Observandum autem Tacamahacam dici similem Populo. Est & apud Lobel. Populus novi orbis, de qua nos histor. nostr. lib. præced. 8. cap. Consideretur sequens Resina.

CARANNÆ GARCIÆ NOMINE DATA RESINA.

Cap. XLIX.

Dominvs Volmarius Pharmacopœus Eslingensis insignis, dedit anno 1581. Carannæ *Caranna resina. Descript.* Garciæ nomine, Resinam Galbanei coloris duriusculam, quæ etsi friata pulverem remitteret luteum, lentescebat tamen: resinæ Strobylinæ odore: nidorem, cùm flammis adoletur, reddens ferè Animes.

De hac Monard. Caragna Indis dicta & Hispanis, resina, colore Tacamahacæ, paulò limpidior, odore simili, sed graviore. *Caragna.* Alibi in vers. Clus. Caranna medicamentum novum est, quod decem annis elapsis primùm allatum est, & oleaginosa, ideóque tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Colligitur vulneratis arboribus. Est & alia quædam prior, & Crystalli modo limpida, multò præstantior, vtilior & odoratior.

Hist. Lugd. Caragna etiam dicitur.

Ex Continentis parte interiore per *Cartagenā* & *Nomen DEI* deferri scripsit Monard. *Locus.*

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. *Vires. Tumores.* Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore temporis spatio vires suas exerit: sic vt quos Tacamahaca non curarit, Caranna sanet. Exemplum vidimus in eo, qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium movere non poterat, tametsi Tacamahaca usus esset: sed postquam Caranna vti cœpit, triduo sanitati restitutus est. *Dolor iuncturarum.* Mira est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facilè illos curat, modò nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inveteratos dissolvit, defluxiones humorum frigidorum, aut mixtorum sistit: ad quosvis nervorum & cerebri dolores valdè vtilis, *Vulnera.* vulneráque recentia, nervorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. *Defluxio.* Defluxiones in oculos, & alias partes reprimit, pone aures, ac temporibus imposita. *Temperamentum.* Excedit secundum caloris gradum.

SANDARACHÆ SIVE VERNICI QVIBVSDAM DICTO, AC MASTICHE ACCEDENS RESINA.

Cap. L.

Est nobis resina delata anno 1605. ex Anglia per generum Cherlerum cum hac inscriptione: *Lachryma suaviter spirans:* Anime speciem Cl. D. D. David Selinus Medicus Londinensis existimabat: mihi sanè odor istius resinæ gratus videtur vt ligni, quod Thuris vocant, minùs tamen placet: igne accenso, facilè liquescit & con-

sumitur: cortex cui adhæret, non crassus, sapore percipitur nonnihil salsuginoso, resinæ parvi grumi valdè friabiles, qui dentibus facilè atteruntur, ferè similes Mastiche, minùs tamen albi, sed flavi, lucidi, ad Sandaracham accedentes.

Tecotgebit. Perpendenda resina arboris Tecotgebit, de qua antè. A' nostra resina non videtur multùm differre, si non eadem, ac sequens etiam ex Clusio Mastichinæ resinæ non valdè absimilis succus.

MASTICHINÆ RESINAE NON VALDE ABSIMILIS SVCCVS.

Cap. LI.

Descriptio TRADITVR à Clus. Exot. lib. 4. cap. 8. resina ei data, per Petrum Garetum ex longinqua navigatione anni 1600. Mastichinæ autem resinæ, inquit, non valdè absimilis erat sextus hic succus, minùs tamen albus, friabilis, ut resina, manibus tamen emollitus, aut ore retentus aliquantisper, lentescebat, nec ingrati odoris deprehendebatur, ut neque etiam saporis, aliquantulum tamen acris, igni admotus, flammam etiam concipiebat, quæ statim exstingueretur, atq; instar ceræ liquescebat. Erat etiam hic succus, sive veriùs resina, foliis quibusdam involuta; quibus recenter fluentem exceptam fuisse verisimile est.

AMBRÆ FACIE RESINA

Cap. LII.

Descriptio *Color.* QVI ex India anno 1601. redibant Batavi nautæ, authore Clusio. Exot. lib. 4. cap. 6. Magnum resinæ cuiusdam fragmentum afferebant, quod libram & sex uncias pendebat, coloris ex fusco cineracei, & plærisque partibus Ambræ odoratæ colorem referentis, sic ut qui ab arbore detraxissent, legitimam Ambram esse sibi persuaderent: resinaceus tamen odor, licèt non ingratus, ab ea opinione illos dimovere debuerat.

In quem autem usum adhiberent, ignorabat honestissimus vir Franciscus Peninus, civis Amstelredamensis, qui ab illis redemerat, & permittebat ut describere possem.

ELECTRVM SIVE SVCCINVM IN GENERE.

Cap. LIII.

Electrum Succinum. Carabe. Alambrum. MVLTI [infit Amat.] verbis Dioscoridis innixi crediderunt Electrum, sive Succinum, quod Carabe Arabes appellant, & vulgus Alambrum, Populi gummi esse, non animadvertentes, Dioscoridem aliorum opinione verba illa retulisse, & ut falsa reliquisse, miniméque approbasse.

Mendaciæ de Succino. Vt autem planiùs noscatur, ait Plinius, quàm mentiti sint authores de Succino, verba eorum hîc subiiciam. Proximum igitur locum in deliciis fœminarum tamen adhuc tantùm, eandémque omnia hæc, quàm gemmę, authoritatem, sanè maiorem aliquibus de causis crystallina & murrhina, rigidi [frigidi vet.] potus utraque. In Succinis causam ne deliciæ quidem adhuc excogitaverunt. Occasio est vanitas Græcorum diligentiæ. Legentes modò ęquè perpetiantur me de ortu eorum dicere, cùm hoc quoque intersit vitę, scire posteros, quicquid illi prodidêre mirandum. Phaëthontis fulmine icti, sorores luctu mutatas in arbores Populos, lachrymis Electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus: & Electrum appellatum, quòniam Sol vocitatus sit Elector, plurimi Poëtæ dixêre, primíque, ut, arbitror Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiæ testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Quâ appellatione nullas unquam ibi fuisse, certum est: nec verò ullas ibi appositas esse, in quas quicquam cursu Padi devehi possit. Nam quòd Aeschylus in Iberia, hoc est, in Hispania Eridanum esse dixit, eundémque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius, in Adriatico littore confluere Rhodanum & Padum, feliciorem veniam facit ignorati Succini in tanta Orbis ignorantia. Modestiores, sed æquè falsum, prodidêre in extremis Adriatici sinûs rupibus in viis arbores stare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phaëthontem in Aethiopia Hammonis obiisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, *electrúmque* gigni. Philemon fossile esse, & in Scythia erui duobus locis: candidum atque cerei coloris, quod vocaretur *Electrum*: in alio loco fulvum, quod appellaretur *Sualternicum*. Demostratus *Lyncurion* id vocat, & fieri ex urina Lyncum bestiarum, è maribus fulvum & igneum, è fœminis languidius atque candidum. Alij dixêre Langurium, & esse in Italia bestias *Langurias*: Zenothemis *Langas* vocat easdem, & circa Padum iis vitam affirmat. Sudines arborem, quæ gignat in Liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credidit in Britannia arboribus effluere, quas *Electridas* vocavit. Pytheas Guttonibus Germaniæ genti accoli æstuarium Oceani Mentonomon nomine, spatio stadiorum sex millium: ab hoc diei navigatione insulam abesse Abalum: illò vere fluctibus advehi, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximósque Teutonis vendere. Huic & Timæus credidit, sed insulam Baltiam vocavit. Philemon negavit flammam ab Electro reddi. Niceas radiorum Solis succum intelligi voluit. Hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum littora eiici. Et in Ægypto nasci simili modo; & vocari Sacal: item in India, gratiúsque Thure esse Indis. In Syria quoque fœminas verticillos inde facere, & vocare harpaga, quia folia & paleas, vestiúmque fimbrias rapiat. Theophrastus Oceano id exæstuante ad Pyrenæi promontorium eiici: quod & Xenocrates credidit, qui de iis nuperrimè scripsit. Vivit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri vocant Electrum. Hunc Sole excalefactum è limo dare Electrum fluitans. Mnesias Africæ locum Sicyonem appellatum, & Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aves, quas Meleagridas & Penelopas vocat, vivere. Ibi nasci ratione eadem, quâ suprà dictum est, de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrtim magnam hortum Hesperidum esse, ex quo in Stagnum cadat, colligi verò à virginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona: fluere

Poetarum fabula. *Fossile in Scythia.* *Candidum Electrum.* *Fulvum Sualternicum.* *Lyncurion.* *Languriū.* *Fluit ex arboribus.* *Concreti maris purgamentum.* *Sacal Ægypti.* *Harpaga fœminarum Syriæ.* *è limo maris.*

fluere à Septentrione in exortivum Oceanum iuxta montem silvestrem arboribus Electrum ferentibus. *Ex arboribus.* Arbores eas aphytacoras vocari, qua appellatione significetur prædulcis suavitas. Mithridates in Germaniæ littoribus esse insulam, vocarique eam Oserictam: Cedri genere silvosam: inde defluere in petras. Xenocrates non Succinum tantùm in Italia, verùm etiam Thieum *Thieum. Sacrium.* vocari, à Scythis verò Sacrium, quoniam & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super *Sophocles notatur.* omnes est Sophocles Tragicus Poëta, quod equidem miror tanta gravitate cothurni, & præterea vitæ famâ, aliàs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitu ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lachrymis Meleagridum *E lachrymis avium.* avium Meleagrum deflentium.

Quod & credidisse eum, vel sperasse aliis persuaderi posse, quis non miretur, quámve pueritiam tam imperitam posse reperiri, quæ avium ploratus annuos credat, lachrymásve tam grandes, avésque è Græcia, vbi Meleager periit, ploratum isse in Indos? Quid ergo? non multa æquè fabulosa produnt Poetæ? Sed hoc ea in re, quæ quotidie invehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguat, seriò quemquam dixisse, summa hominum contemptio est, & intolerandâ mendaciorum impunitas. Idem rursus eodem libro 37. cap. seq. 3. de ortu & medicinis, & generibus & luxuria succinorum, inquit: Certum est gigni in In- *Locus.* sulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari Glessum: itaque & à nostris vnam insu- *Glessum Germanis.* larum ob id Glessariam appellatam, Germanico Cæsare ibi classibus rem gerente, Austraviam à Barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, vt gummi in Cera- *E medulla arboris.* sis, resina pineis. Erumpit humoris abundantia: densatur rigore, vel tepore autumnali. Cùm intumescens æstus rapuit ex insulis, certè in litora expellitur, ita volubile, vt pendere videatur, atque considere in vado: quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id *succinum* appellantes. Pineæ autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quòd accensum tedæ modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè Provinciam. Inde Veneti primùm, quos Græci Henetos vocant rei famam fecère, proximi Panoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado verò, annexa fabulę videtur cau- *Vires & vsus.* sa, hodiéque transpadanarum agrestibus fœminis, monilium vice succina gestantibus, maximè de- *Tonsillæ.* coris gratia, sed & Medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium vitiis, vario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac vicinas carnes. D. C. ferè M. pass. à Carnuto Pannonię abest litus id Germaniæ, ex quo invehitur, percognitum nuper. Vidit enim eques Romanus missus ad id comparandum à Iuliano curante gladitorium munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora peragravit, tanta copia invecta, vt retia arcendis feris podium protegentia *Arma è succino.* Succinis notarentur, arma verò & libitina, to- *Gleba 13 librarum.* túsque vnius diei apparatus esset è Succino. Maximum pondus is glebæ attulit 13. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus, qui regnavit in Cappadocia, illinc cortice inhærente tra- *Liquidum destillat.* dit advehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primò destillare, argumento sunt quædam, intus translucentia, vt formicæ, aut culices, lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas induresccenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissi- *Genera Succini.* mi. Sed nec his, nec cereis pretium; Fulvis maior autoritas. Ex iis etiamnum amplior translu- *Plinio Candidum. Cereum. Fulvum. Transluces* centibus, præterquam si nimio ardore flagrent, imaginemque igneam inesse, non ignem, placet. Summa laus Falernis à vini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verùm hoc quoque notũ *Falernum.* fieri oportet, quocunque libeat, tingi, hædorum sevo & Anchusæ radice: quippe etiam conchylio inficiuntur. Cæterùm attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas ac folia arida ac philyras, vt magnes lapis ferrum. Ramẽ- *Attrahunt paleas.* ta quoque eius in oleo addita flagrant dilucidiùs, diutiúsque, quàm linei medulla. Taxatio in de- *Pretium.* liciis tanta, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum vigentiúmque pretium superet, prorsus ut castigatio una non sit satis. In Corinthiis æs placet, auro, argentóque misto, in cælatis ars & ingenia. Murrhinorum & Crystallinorum diximus gratiam: uniones, quòd capite circumferuntur, gemmæ digitis: in omnibus denique aliis vitiis ostentatio, aut usus placet: in Succinis deliciarum tantùm conscientia. Domitius Nero in cæteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Poppææ in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando. Et quoniam nullis vitiis desunt pretiosa nomina, ex eo tertius quidam hic color cœpit expeti à matronis. Vsus tamen Succinorum invenitur aliquis in medecina: sed non ob hoc fœminis placent. Infantibus adalligari amuleti *Amuletum* ratione prodest. Callistratus & cuicunque ætati *Lymphatio.* contra lymphationes prodesse tradit, & urinæ *Vrina.* difficultatibus potum, adalligatúmque. Hic & differentiam novam attulit appellando Chryse- *Chryselectrum Callistrati.* lectrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, &, si iuxta fuerint, celerrimè ardescens. Hoc collo adalligatum, mederi febribus & morbis: tritum cùm *Febres.* melle ac rosaceo aurium vitiis: & si cum melle *Aures.* Attico conteratur, oculorum quoque obscurita- *Oculi.* tibus. Stomachi etiam vitiis vel per se farina eius *Stomachus* sumpta, vel cum Mastiche ex aqua pota. Succina *Impostura.* etiam gemmis, quæ sunt translucidæ, adulteran- *Omni colore tinguntur.* dis magnum habent locum, maximè Amethystis, cùm omni, ut diximus, colore tingantur. Hactenus Plinius.

Plinio de materia Succini subscribit Amatus. Huius verba (pergit Amat.) vera esse hodie cognoscimus, quum in mari Germanico, Baltheo dicto, Electrum sive Succinum, ex quo preculæ sive coronæ fiunt, colligatur, & nusquam alibi: quod verò gummi arboris pineæ simile sit, ipsius in attritu pineus odor attestatur, imò qui apud Germanos in urbe libera Dantisco, nobiscum versati sunt, tanquam de re conspecta iudicium suum ferebant, nec in re aliqua à Plinio dissidebant. Nascitur enim Electrum, liquidum tan- *Corona precaria.* quam Pini resina, quod quum musteum fluit, formicas, muscas, paleas, & alia rapit, quæ omnia postea in eo densato, videntur, ut Martialis hoc disticho complexus est:

Quum Phaëthontæa formica vagatur in umbra
Implicuit tenuem succina gutta feram.

Vario porrò colore Electrum reperitur, quòd ad se festucas & paleas trahit, velut magnes ferrum.

Manardus & Tragus repreh. Hallucinatur Manardus Ferrariensis, & alij quibus facilè Tragus subscripserit, qui sine autoritate & ratione contendunt, Succinum longè aliam rem esse videri, quàm quæ ex arboribus exudare, distillare, durari ac coire in Electrum solēat; quin potiùs in mari nasci existimari possit;

Sed de re ſibi ignota, non eſt quòd multa verba faciant.

Λυγκούριον fabuloſum. Nomina quadam. Gentar Sudanorum.

Cordum audiamus, multis hac de re diſſerentem. Succinum, quod Græci ἤλεκτρον, & fabuloſo nomine λυγκούριον, Arabes *Karabe*, & *Kakabre*, Galli *Ambram*, ſeu *Ambram Citrinam*, Germani veteres Gleſſum, recentiores Agſtein & Bernſtein, Sudanii *Gentar* appellant: inter præcipua numeratur, quæ Deus ad hominum uſum condidit, Medicinæ pariter & luxui, multíſque aliis uſibus materiam præbens: quamvis noſtra ætate magis tuendę ſanitati, quàm luxurię inſerviat. Noſtri Succino, à proprietatibus, quas habet, nomina indidêre.

Gleſſum Germ.

Siquidem veteres Germani Gleſſum/id appellant, quod ſi interpreteris, vitreum ſonat: quoniam vitri inſtar lucem tranſmittat. Vitrum enim Glaß/ & vitreum Gleſen dicimus.

Gagates lapis.

Agſtein autem, id eſt, *Gagatem lapidem* id vocamus: quoniam à Gagate nigro, materia, viribus, & aliis proprietatibus nihil differat. Bernſtein verò, hoc eſt, ardens lapis nominatur, quoniam accenſum ardeat.

Lapis ardens. Cereum & pellucidum. Falernum Candidum. Plin. notatur.

Eſt autem res omnibus agnita, & paratu facilis, præſertim cereum & pellucidum, quod Romani à vini colore, Falernum cognominant. Candidum verò, cui olim nulla fuit authoritas, quoniam parciùs gignitur, nunc auri pretium æquat. Vera ſunt quæ Plinius iam antè prodidit, excepto eo, quòd Pinei generis arborum reſinam eſſe credat, ut paulò pòſt oſtendemus. Nam quod ad originem [materiam & generationem] eius attinet, nullus unquam authorum vera tradidit. Ideò rem iucundam maximéque neceſſariam, & cognitu digniſſimam prodituros nos arbitramur, ſi de natalibus, cauſis & origine eius, noſtram quoque ſententiam protulerimus: de qua cum multis doctis, præſertim Georgio Agricola Medico, naturalium rerum omnium ſagaciſſimo & prudentiſſimo indagatore, multos iam annos contulimus, eámque longa deliberatione utrinque ita perpendimus, ne quidquam de origine eius temerè pronunciaremus. Editurus eſt propediem Georgius Agricola, inter alia, quę de ortu & materia foſſilium rerum conſcripſit, etiam ſuum de Succino iudicium, cui nos hoc commentario ſubſcribimus: exiſtimamus autem nobis hominibus Germanis, Succinum in noſtro Orbe genitum quotidie attrectantibus, eiúſque naturam quotidiano uſu & experientia cognoſcentibus, potiùs alias gentes fidem habituras, quàm Græcis, qui relicta Philoſophia in conſideratione, ad figmenta abſurdiſſima, & aniles, & pluſquam pueriles fabulas ſunt converſi: rem longè pulcherrimam, cuius cognitionem ingenio aſſequi deſperabant, ludibriis & levibus figmentis conſpurcantes.

Græcis non habenda fides.

Qua quidem in re non tam hominibus impoſuerunt, quàm ſuam in confingendis nugis levitatem, & Electri ignorantiam prodiderunt: quamvis Graiis ingenium, quamvis Graiis ore rotundo Muſa loqui dederit. Etſi autem palàm ſit, ubi reperiatur Succinum, tamen quia & loca, & natales perſpecta habere ad rei cognitionem non parum faciat, decrevimus hoc de Electro commentario, primùm indicare ubi legatur, & ad quæ littora plurimum, & quomodo feratur: deinde oſtendemus non eſſe ſuccum, neque Gummi, neque reſinam, quomodocunque eas appellent, arborum: poſtremò materiam eius, & quid ſit, explicabimus. Et hæc quidem ea qua licebit brevitate, ne ſi longiùs de eo diſſeruerimus, commentarius hic finem ſuum modúmque excedat.

Vſus.

Codanus ſinus appellatur Plinio immaniſſimus, à ſævo immenſo monte, nec Riphæis iugis minore, qui ad Cimbrorum uſque promontorium excurrens, refertus eſt inſulis, quarum clariſſima ſit Scandinavia, incompertæ olim magnitudinis, nunc verò claſſibus noſtris negotiatoribus & militibus cognita & perluſtrata tota: qui non inſulam, ſed peninſulam pluribus Iſthmis cohęrentem affirmant. In eo ſinu inter Cimbricam Cherſoneſum, & Scandinaviam ſparſæ ſunt inſulæ: Burchana, Auſtravia, Actavia, olim vocatę: ad quas fluctibus pelli Electrum Romanę olim claſſes deprehenderunt. Ideóque eam, quam Germani Auſtraviam vocabant, Romani Gleſſariam, hoc eſt, Electridem dixerunt. Quinetiam præter hanc plures aliæ Gleſſariæ nominatæ ſunt. Vniverſum autem mare, quod Codanus ſinus amplectitur, *Succinum* habet, quod fluctibus nunc retrò ad Scandinavię, Norvegię, Suecię & Gothiæ littora agit: nunc ad inſulas, ut ipſi etiam deprehendimus: nam & nos quoque illud in Burchanæ, Auſtraviæ, & Scandinaviæ littoribus invenimus. Nunc ad noſtra littora, videlicet Cimbricæ Cherſoneſi, ducatus Melchelburgiaci, Pomeranię, Pruſſię, Samelandiæ & Livoniæ.

Maximà copia.

Sed quamvis toto hoc noſtro maritimo tractu non rarò legatur *Succinum*, exiguum tamen id eſt, in parvas micas concretum. Plurimum verò, & maximis glebis conſtans ad Samelandiam expellitur, quæ Pruſſiæ vicina eſt regio, & Pruſſiæ Duci paret: ad eam tanta copia tempeſtatibus fertur, vt toti terrarum Orbi ſatisfacere poſſit, quantumvis multis vſibus expetitum. Atqui non ad totum Samelandiæ littus tanta vis Electri expellitur, ſed ad eum tractum tantùm, quem Germani das Granawiſche vocant, non longè à pago Sudavis & Samelandis *Kraxtepelle* dicto, quod retinctum ſignificat. Nudi enim homines retia venienti *Succino* prætendentes, ſæpiùs fluctibus retincti obruuntur, vnde pago nomen patriâ linguâ fecerunt. Locus autem quo tanta eius copia colligitur, patet tantùm decem millia paſſuum, h.e. duo Germanica miliaria. Habent eius piſcationis gnari ſua ſigna & indicia, quibus venturi Electri copiam æſtimant. Sunt aliæ quædam diverſi generis, ſed maximè quædam cordis exigui imaginem referentes, & veſicarum modo inflatæ: quæ ſi copioſæ ad littus ferantur, plurimum *Succini* adventare certum, his enim involutum tanquam retibus capitur. Cùm verò parciùs hæ algæ littus appulerint, minùs ſuccini inſequitur. Fluctibus deinde ereptum, Dantiſcum vehitur: quæ vrbs præterquam quòd totius Pruſſiæ caput ſit, etiam celeberrimum eſt emporium. Vbi primùm certis venditur negotiatoribus, ex pacto pretium pro certa menſura, ſecundùm glebarum magnitudinem, Principi numerantibus.

Succinum rude.

Rude adhuc vt colligitur, aſperum, ſcabrumque eſt tota ſuperficie, nec quidquam attrahit, quantumvis calefiat: levigatum verò & politum, primùm rapere incipit, qui ex attritu calefacto admoventur ſurculos. Nam alia quacunque ratione præter confricationem incaleſcens, perinde vt rude, rapere nequit, quas proprietates neminem antea prodidiſſe ſcimus. Nos autem id ideò affirmamus, quoniam ſæpiùs eius rei periculum fecimus. Porrò longum foret, omnia ſtatuta legéſque Succini gratia latas enumerare, quia alij ex noſtris hæc attigerunt. Nos autem quæ antea tradita ſunt relinquentes, quod illi præteriverunt, indicabimus. Nam neque hoc referre neceſſarium exiſtimamus, quot habeat *Succinum* colore differentias, & quantam vtilitatem hominibus adferat

tat

rat, non in Medicina tantùm, in qua magnum vsum habet: verùm etiam in mechanicis artibus, in quibus multò maiorem. Nunc autem antequam quid sit explicemus, quid non sit, ostendendum duximus: aliis succum, aliis gummi, aliis resinam, aliis terram, aliis lapidem esse contendentibus. Nam hæ opiniones multa iam secula hominum mentes detinent. Sed lecturos istarum opinionum confutationem priùs novisse oportet, succi, gummi, resinæ, terræ, & lapidum, differentiam, materiam, qualitatem, & alias, quas habent, proprietates: ita faciliùs dicta intelligent & diiudicabunt. Succum autem cuiuscunque arboris, aut plantæ non esse *Succinum*; sed neque vrinam alicuius animalis, succi & vrinæ substantia & qualitates ostendunt. Constat enim vtrumque aqueo humore: qui etsi Solis, aut ignis calore densetur, aquæ tamen qualicunq; infusus diluitur, ideóque in mare delapsa, quamprimùm dissolverentur. *Succino* verò contraria est natura, nam liquidum in mare primùm influit, mox densatur. At hic locum non habet, quod dicitur, salem adstringere & densare succos, quod nemo concedet, cui salis natura perspecta est. Sali enim arido densandi facultas, sed non tanta, ut liquidum succum denset: atque ea densandi vis nequaquam est propter imbibendi aqueum, vel similem humorem, potentiam. Salis enim propriissima natura est, facillimè aquam, vinum, vel tale quidpiam imbibere, & in tali quopiam humore dissolvi. Quaproter, quòd conspersas carnes & caseos dẽsat, & solidiores reddit, per accidens fit, non propria, aut distringendi facultate, sed quia carnes, & casei recentes, aquoso succo turgentes, succum suum sali combibendum dimittunt, quo fit ut hæc deinde, sicca, duraque & ideo densiora evadant. Succi verò alii qui cùm nihil habeant terrenæ consistentiæ, qualem carnes & casei, sed toti aqueo humore constent, sale humorem, quẽ appetit imbibente, minimè densatur, sed sui similes permanent, si serena sit, nec calida aeris constitutio: si verò turbida, aut humida, etiã liquidiores euadunt, sale humidum aerem imbibente, & succo, cui mixtus est, communicante: quod manifestè omnes, etiam densati coctura, aut sole, ostendunt succi, si sal admisceatur. Continuò enim humescunt & diffluunt, maximè humidâ & frigidâ aeris constitutione. Ergo si aridus sal succos etiam spissos liquidiores reddit, quantò magis liquidus sal, ceu mare est, liquidos succos dissolvit & penitùs dissipat? Si etiam densatus succus esset *Succinum*, aquæ incoctum dissolveretur, ceu Aloë vulgaris, Hypocistis & eiusmodi: sed etiam si quis integro ævo in aqua, aut vino decoquat, nihil penitùs tamen eliquari potest. Adipi verò, aut oleo incoctum dissolvitur, quod alienissimum est à succis, qui aquei sunt. Est itaque *Succino* pinguis substantia, & à succis diuersissima. Quod autem etiam gummi non sit, ostendunt argumenta, quæ iam de succis attulimus. Nam hæc quoque, cuiuscunque sint generis, in quovis aquoso humore dissolvuntur, in oleo verò minimè: eadem, perinde ut densati succi, turbida & humida aeris temperie humescunt & diffluunt, nec sine ratione, cùm viscosi & concreti calore succi existant. Quidquid enim siccitate densatur, humido resolvi potest. Qui verò resinam contendunt, propiùs ad materiæ similitudinem & naturam eius accedunt. Qemadmodum enim resinæ pingues sunt, & accensæ flagrant, oleóque incoctæ dissolvuntur omnes, ita etiam Succinum flammâ accensum ardet, & in oleo, si coquatur, resolvitur, & accensum flagrat. Resinam tamen non esse, statim forma glebarum ostendit. Resinæ enim partim paulatim distillant, & in parvas micas, guttásque concrescunt, vt Lentisci, Iuniperi proceræ, quam Sandaracam Arabes vocant: Thus masculum, & quod Orabias, ab Erui figura & magnitudine, vocatur. Partim ex pluribus guttis, longo temporis intervallo collectis, in massas scabras, porosas, & cavernosas concrescunt, vt Pini, Abietis, Piceæ, Picastri, & eiusmodi arborum: quamvis & hæ frequenter in paruas micas densentur. *Succino* genuino diversus est à resina habitus: neque enim in guttas oblongas densatur, quæ ex arbore se pependisse indicarent, neque in scabra, cavernosáque, & guttis compacta fragmenta coalescit, sed solidas glebas. Glebarum etiam magnitudo resinam esse negat: siquidem Plinius Romam allatam esse scribit tredecim librarum pondere, per libram duodecim vncias intelligens. Nos verò scimus multò maiores interdum inveniri: & nonnunquam etiam in continente ultra viginti millia passuũ à littore aratris excitari: & in fundamentis ædificiorum effodi, quibus undecim, & tredecim est unciarum pondus. Itaque maximum glebæ pondus nostra memoria inventæ, librarum fuit septendecim & vnciarum quatuor. Hæ autem grandes glebę poculis splendidioribus à magnatibus apud nos expetuntur, quemadmodum olim apud Romanos ex Oriente Murrhinum: quod & ipsum sine dubio ad Succina referri debet, ut Georg. Agricola in suis libris de rebus metallicis indicabit. Puerile autem est credere, in tantas glebas concrescere resinam aliquam: ac multò puerilius, credere tantum ex arboribus defluere posse resinæ, vt maria, & littora & terram in Continente impleat. Reclamat etiam experientia, nullæ enim prorsus in nostro littore sunt Pinei generis, aut resiniferæ arbores, à Cimbrorum extremo promontorio usque ad Scandinaviæ Isthmum, quo Asiæ maiori cohæret, h. e. toto illo immani sinu Codano, nullæ enim temerè in littore arbores, præter Alnos, & Corylos, visuntur. Oderunt etiam natura resiniferæ omnes salsum, aut mari irriguum, solum. Simili modo neque in Norvegiæ, neque Scandinaviæ minoris, neque Succiæ littoribus, ullo, visitur resinifera, aut Pinei generis arbor, quatenus nos eam oram lustravimus, & quatenus militibus, & negotiatoribus nostris cognita est, qui quotidie legunt Scandinaviæ littora. In montibus verò procul à mari magnæ sunt Tædarum, Abietum, & Piceastrorum silvæ. Sed ex his impossibile est ad mare delabi resinam. Præterea si in inviis cautibus starent hæ arbores, vt aliqui veterum prodidêre, in terram & rupes delaberetur resina. Et si maximè ex rupibus æstu raperetur, ut Plinius credidit, sordidum totum esset, calculis, arenis, foliis & aliis rebus mixtum, sed rarissimè reperitur, quod tale quippiam complectatur. At neque hoc rationi consentaneum est, ex arboribus è præcipitiis in mare procumbentibus destillare: tum enim paullatim & guttatim destillaret, & in parvas tãtùm guttas densaretur: sed impossibile est, tot in præcipitiis stare arbores, ut tantum resinæ fundant. Addè si hoc modo distillaret, neque ranas, neque lacertas, neque formicas, muscas, culices, aut quidquam tale complecteretur. Mirum etiam esset, si resina sit, non inveniri in eo Pinei generis folia, cùm in aliis resinis sua folia frequẽter deprehendantur. Esset etiam præter naturam eo loco resinam in tantam soliditatem densari,

Succinum non est succus, non vrina.

Liquidum in mare influit. Sal non condensat.

Gummi non est.

Resina non est.

Maxima Succini gleba Cordo.

cùm quævis aliæ resinæ, sive frigidâ, sive calidâ aquâ densatæ, maximè salsâ, aridæ, friabilésque evadant, ac sponte dissiliant. Quod si olfactum consulas, exactæ nullum resinæ odorem percipies, sed medium quendam inter Bitumen & Ambram, quæ res in terra gignuntur. Quòd autem paleas, & alia similia attrahit, magnum est argumentum, multùm id à resina differre. Nulla enim id præstat resina. Differunt etiam viribus Resinę, & Succinum. Nam hoc pręter alia, quibus ab illis discrepat, etiam comitiales suffitu deprehendit, & eos collapsos excitat, quod in ulla unquam deprehensum est resina. Facit etiam ad nostrum argumentum coloris diversitas: nam si certæ alicuius arboris resina esset, eûdem semper colorem haberet, ut Terebinthi, Laricis, Lentisci, Abietis, Pini, & aliarum resinarum, quæ semper sui sunt similes. *Succino* verò nunc sero similis, nunc cereus, nunc fulvus, nunc turbidus, nunc omnino pellucidus, nunc niveus, nunc ex quibusdam eorum, aut simul omnibus mixtus, & ceu convolutus, nunc omnino niger est color. Nam gagates ille lapis paleas attrahens nihil est aliud, quàm nigrum Succinum: quare eodem eum Germani vocabulo, quo aliud *Succinum*, appellant, adiecto coloris discrimine. Necesse igitur est, rem diversissimam à resina esse. Quapropter non possum non Græcorum vanum commentum carpere, qui etiam certa nomina arboribus, *Succinum* ferentibus, indidêre, eas aliàs Electrides, aliàs Aphitacoras, nominantium, quo vocabulo Indis prædulcis suavitas significetur. Omitto reliquas fabulas, quibus ipsi suam vanitatem, & inconstantiam palàm fecerint. Qui autem resinam non esse contendunt, lapidem esse contendunt: quoniam vulgò Germanis, lapidis nomine veneat: sed nihil in eo est, quod cum lapide cõmune habeat: lapides enim omnes terreni sunt, nec quicquam in igne omittunt, nisi alterius cuiusdam rei participes sint, neque accenduntur, neque in pinguedine aliqua dissolvuntur, aut igne in sublime feruntur, neque leves sunt, ut aquæ innatent: quæ omnia succino sunt propria: quòd usque adeò tenuitate à terrena lapidum materia distat, vt certa ratione totum in vaporē & liquidissimum oleum dissolvi queat, quod nemo ante nos invenit, aut tentavit: variis enim ingressi viis sumus, ut naturam, originem, & materiam eius investigaremus. Præter eos, qui lapidem esse credunt, sunt & qui terram esse dicant: quod ne per somnium quidem alicui in mentem potuisse venire sperassemus. Quoniam verò hæc opinio his annis à multis est accepta, iisdem est confutanda argumentis, quibus lapidem non esse probavimus, quamvis id paucis verbis egerimus cùm non existimemus, sanæ mentis, & iudicii homines, eò erroris delabi posse, ut lapidem esse credant. Decessit hoc anno, cùm hæc conderemus, admodum confectus ætate Gregorius Dunckerus, vir haud vulgari experiẽtia præditus: qui multa etiam in *Succino* observavit, quæ nostrum de eo iudicium confirmant: tamẽ in eum errorem incidit, ut crederet, *Succinum* veteribus Samiam terram fuisse dictum, regionum nominibus deceptus: nam hæc Germaniæ ora, quam Efflui habitant, hodie Sameland nostris, h. e. Samia regio vocatur, perinde ut Samus insula, in Ægeo mari sita. Nihil enim commune Succinum cum figulina creta habet, qualis est Samia terra, ex qua factæ ollæ, igne in lapidis duritiem coquūtur, nullâ sui amissâ parte, ut alia quævis figulina terra. *Succinum* verò ignis impatientissimum existit: flamma enim accensum eò usque flagrat, donec totum in fuliginem abeat: prunis autem impositum æquè ut flamma accensum consumitur, siquidem totum in vaporem resolvitur.

Differentia Resinarum & Succini. — *Gagates nigrum est Succinum.* — *Græci repreh.* — *Lapis non est.* — *Non est terra.* — *Dunkeri error.*

Porrò hactenus eorum confutavimus opiniones, qui *Succinum*, aut succum, aut gummi, aut resinam, aut terram, aut lapidem esse tradiderũnt: quamvis plurima, quæ ad rem facerent, [illegible]remus: maximè quod ad diluendam Scriptorum authoritatem pertinet. Nos verò minimè nuda authoritate, sed rationibus & argumentis rem tractandam esse censemus. Nam quod Solinus scribit, Germanico Cæsare omnes Germaniæ oras scrutante, compertam esse arborem Pinei generis, cuius medulla Autumni tempore *Succino* lachrymet, falsum penitùs est, ut ea, quæ antea diximus, testantur: quemadmodum & hoc, quod tradit: Germanicum Cæsarem omnes Germaniæ oras scrutatum esse. Quæ autem Solinus de *Succino* scripsit, è Plinio excerpsit, quibus suum addit commentum.

Solinus fallitur.

Restat igitur nunc, ut nostram de materia, & origine eius, sententiam, rerum naturæ studiosis communicemus, qui semper credidimus, *Succinum* liquorem esse è terra in mare fluentem, arcanas ac nondum compertas ob causas paullatim in eam, quam præ se fert, soliditatem durescentem, quod Georgius Agricola etiam sentit, & Gregorius Dunckerus, cuius modò mentionem fecimus, omninò affirmat, natione Samelandus, qui in eo littore, ad quod maximè expellitur, ultra quinquaginta tres annos vixit, maximáque curâ totâ vitâ suâ eò incubuit, ut originem & materiam eius perdisceret. Nam hic eos quoque reprehendit, qui arborum lachrymam esse prodidẽrũt, clarísque verbis dicit, liquidum primò esse liquorem è terra in mare fluentem. Quod, tanquam certissimum, omnibus est amplectendum. Adstipulantur nostræ sententiæ etiam Veterum nonnulli, ceu Nicias, Philemon, Assarubas, & Mnesias, quos Plinius citat. Nicias enim Solis radiorum succum esse *succinum* tradidit, quos circa Occasum vehementiores in terram actos credidit pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere: qui deinde in Germanorum littora eiceretur, haud absurdâ opinione. Non quòd hic succus ipsis Solaribus radiis, nihil præter qualitatem existentibus, insit: sed quòd radiorum fervore, pinguis ille terræ sudor foràs eliceretur: quod plærisque in locis apud nos Æstatis calore, & Veris, Autumníque tempore in liquido Bitumine deprehendimus: cuius speciem *Succinum* quoque esse diximus. Bitumen enim hoc in terræ poris latitans, paulatim foràs Sole terram calefaciente, & pinguedinem eius eliquãte in lacus, puteos, rivulosve emanat: Hyeme verò pręclusis terræ meatibus, & densata pinguedine nihil prorsus manat. Philemon fossile esse, & in Scythia erui prodidit, candidi, cerei, & fulvi coloris: procul dubio comperta scribens. Nam in Parthia quoque & Germania Murrhina, quæ absque dubio Succini genus sunt, è terrà effodiuntur, quæ nullus unquam resinam credidit. Quare cùm fossile sit Succinum, quæ est amentia resinam id esse contẽdere, cùm apud nos quoque sæpissimè grandes glebę inter arandum excitentur, & è puteorum, & ædificiorum fundamentis eruantur, multis à littore passuum millibus? Nos tamen eas ibi minimè natas, sed in terra, mari, ut plerisque in locis contigit, lõgiùs à Continente recedente, relictas iudicamus, quamvis plærique ibi genitas credant, in quorum numero etiam fuit, Gregorius Dunkerus

Liquor est è terra in mare fluens. — *Arborum lachryma non est.* — *Solis radiorum succus.* — *Nicias illustratur.* — *Fossile in Scythia.* — *Amentia quorundam.*

kerus. Assarubas, qui Plinio scribente adhuc vixit, apertiùs rem prodidit, tradens: iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephisida, quem Mauri *Electrum* vocent, huncq; Sole excalefactum è limo dare *Electrum* fluitans. Assarubæ subscribit Mnesias, locum quendam Aphricæ Sicyonem vocans, & Cratim amnem in Oceanum affluentem è lacu, ibi eadem ratione nasci, quâ in Cephiside lacu Assarubas tradidit. Nos utrumque verissima scripsisse credimus, non vanis argumentis inducti: primùm quidem, quoniam apud nos eodem modo Sole excalefactæ Lacunæ & Putei, è limo emittunt Bitumen aquæ innatans. Deinde quoniam certò comperimus etiam in Aphrica reperiri *Succinum*: idque ea parte, quâ Canarias spectat insulas. Nam eam Aphricæ oram Atlanticum mare alluit: Misit ad nos ex Antuerpia Aphricani *Succini* unam atque alteram glebam Gruningus natione Frisius (qui ea loca lustravit, & ipse id in ripa fluminis cuiusdam ibidem legit) nostrati adeò similem, ut dignosci nequeat, quas inter cætera, quæ chara nobis sunt, eò libentiùs reposuimus, quoniam & Mnesiæ & Assarubæ fidem & authoritatem firmam nobis faciunt. Quare immeritò Plinius eorum tradita, aliorum Græcorum commentis adnumerasse videtur. Gigni autem in terra Aphricanum Succinum quoque, nec esse arborum resinam, vel inde perspicuum est, quoniam nostrati simillimum colore, substantia, & qualitatibus cùm sit, eandem quoque originis causam habere necesse est. Si igitur Picei, aut Pinei generis arborum resina esset, quales arbores in Septentrione visuntur, necesse esset etiam in ea Aphricæ ora easdem nasci arbores, quæ similem & eiusdem speciei resinam lachrymarentur. Cùm verò experientiâ constet, nullas ibi resiniferas similes provenire arbores, non malè ratiocinamur, id resinam minimè esse. Quæ enim ibi proveniunt arbores, nostratibus dissimillimæ sunt, ut referunt, qui ea loca inspexerunt. Præcipuè autem abundant Sandali, Brasilij, Guaiaci, & eæ, quæ sanguinem Draconis dictam lachrymam fundunt: multæque aliæ nostris, quia nondum vsûs alicuius gratiâ expetuntur, incognitæ. Etsi autem Gregorius Dunckerus quoque deprehenderit, è terra fluentem liquorem esse, non tamen explicat, cuius generis, cuiúsve substantiæ, aut naturæ sit hic liquor, quod nobis est nunc dicendum. Liquores omnes, seu fontes, qui è terra, ac montibus fluunt, ad duo præcipuè referuntur genera, aut enim aquei sunt, aut olei modo pingues. Aquei autem multùm differunt secundum terrarum, per quas fluunt, diversas qualitates, hinc alibi dulces, alibi nitrosi, alibi salsi, alibi Chalcantho infecti sentiuntur: ad nullum autem horum referri potest *Succinum*: quare necesse est ad alterum liquoris genus id pertinere, quod pingue existit, & Olei æmulum. Liquor autem hic pinguis, suum apud authores nomen habet, nempe Bituminis, cuius species solidum, & liquidum; quæ & ipsæ in plures differentias dividuntur. Esse autem Bituminis genus Succinum, eius materia, colores, odor, medica vis, & ignis rapacitas, manifestè convincunt. Substantiam enim si consideres, deprehendes pinguem, flammas facilè concipientem, æquè ut Bitumen. Atqui antea à nobis dictum est, pinguem terræ liquorem Bitumen esse, talem autem consistentiam Succinum habet. Quamvis præter Bitumen etiam aliud quidpiam in terra genitum pingue sit, videlicet Sulphur. Sed ad hoc referri non debet, quoniam metallicum est medicamentum, pluribus à *Succino* differens. Colores etiam *Succino* totidem, quot Bitumini: est enim nigrum quoddam, Gagates & Thracius lapis dictum, ut vulgare Bitumen: est fuscum in purpura, ut Iudaicum Bitumen. Et candidum quoddam, ut candida Naphtha. Est fulvum & perspicuum quoddam, ut Naphtha fulva; quæ liquidissimum est Bitumen. Si autem olfactum consulas, manifestè Bituminis qualitatem odore percipies. Quòd verò suaviùs oleat alio Bitumine, puritati substantiæ referendum est, quâ tantùm à vulgari differt. Vires etiam originem, & materiam eius produnt, de quibus paulò pòst, ut etiam de quotidiano eius in re domestica, & mechanicis artibus usu, qui & ipse Bituminis genus esse testatur. Et certè eius genus, ut Callistratus Plinio citante prodidit, Chryselectrum vocatum, quòd sit rapacissimum ignium, &, si iuxta fuerit, celerrimè exardescens. Quod de nulla unquam alia re authores tradiderunt, quàm Naphtha, quæ Bitumen est liquidissimum: in hunc enim modum de Naphtha Dioscorides quoque scriptum reliquit: vim habet rapacem ignis: adeò etiam, ut ex intervallo rapiat illum: idcircò cùm Callistratus id Succino tribuat, quod Napthæ sit proprium, quis alteri, quàm Bituminis generi adscribat? Accedit postremò natalium vicinitas, ubicunque enim *Succinum*, ibidem etiam Bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauritania, & nostro Septentrione. Omnium autem argumentorum, quæ iam adduximus, firmissimum est, quod interdum molle adhuc & flexile inveniatur: interdum omninò liquidum, in superficie solùm tenui crustâ vestitum. Inventa est ante paucos annos in Prussię littore oblonga gleba furcæ figura, cuius alterum cornu mollis ceræ instar flexile fuit. Quin & ipsi Lypsię apud avunculum nostrum Ioannem Rallam Pharmacopolam, in *Succino* è Prussia recenter allato, septimo hinc anno, invenimus glebam, in qua conclusa, ut in ovo veterascenti, humidus adhuc fluctuabat liquor. Ducti itaque rei anteâ non compertâ novitate glebam confregimus, tenui crusta lepidissimum, & prorsus liquidum humorem continentem: deprehendimus autem crustam *Succino vulgari* similem, liquorem verò Naphthæ fulvæ, id est, Petroleo similem, paulò tamen crassiorem, odorem succinum prunis impositum omninò referentem, & nihil minùs, quàm resinæ alicuius habitum præferentem. Cogitantibus igitur nobis per quam resolutionem partes, quibus constat Succinum, ab invicem discretæ palàm fieri possent: tandem hoc anno artem invenimus, quâ id fieri posset: deprehendimus igitur in hac arte, in partes, & elementa sua resolutum magna ex parte in Bitumen transire, vero Iudaico Bitumini adeò simile, ut neque colore, neque pondere, neque substantia, neque odore, nec quacunque alia notâ ab eo distingui possit. Quin & ipsi nos ista [id] dignoscere haud possemus, nisi [si] Iudaici Alphati glebulis misceretur: ut autem alia omittamus, etiam confractum, ceu alarum & pennarum fibras Iudaici modo ostendit. Quapropter cùm substantiæ similitudo, colores, odoris qualitas, virium proportio, ignis rapacitas, natalium vicinitas, quotidianus vsus, & manibus nostris attrectata, sensibúsque diiudicata materia, & singulari arte deprehensum in eo Bitumen, *Succinum* Bitumini cognatum esse testentur, nec ulla sit nota, quæ repugnet: clarum tandem & perspicuum est, neque resinam, neque gummi, neque arborum succum, neque urinam, neque lapidem, neq;

è limo lacûs Cephiside. — *Locus.* — *Plin. taxatur.* — *Liquor duplex.* — 1 *Aqueus.* — 2 *Oleosus. Bitumen. Bituminis genus.* — *Consistentia.* — *Color.* — *Odor.* — *Vires.* — *Vsus.* — *Chryselectrum Callistrati Plinio Naphtha Dioscoridis.* — *Natales.* — *Molle interdum. Liquidum quandoque.* — *Ipsa Succini resolutio.*

que terram esse: sed purissimum, levissimum, optimum sui generis Bitumen: Quemadmodum & Ambra, & Camphora, quod huius loci non est multis demonstrare argumentis. Porrò quâ ratione lacertas, ranas, culices, muscas, & alia insecta, quæ in eo transflucent, atque metallica etiam medicamenta quædam, ceu Aluminis, Chalcanthíque venas, quas ipsi in eo deprehendimus, involvat, & complectatur, hoc commentario præterimus: quemadmodum & hoc; an in ipso maris vado, aut littore, an utroque loco eius sint fontes. Huc usque Cordus.

Bitumen.

Cui in eo Cornarius, quod scilicet succum faciat, contrariatur, cuius historia ita habet: *Succinum* ab aliis χρυσοφόρον dicitur; si tamen hęc vox rectè legitur hoc loco, & non πτερυγοφόρον legendum est, velut lib.2.cap.70. de Lyncurio habetur, ut sit à trahendis pinnis, ac paleis appellatio. Nam aurum non trahit, nec illâ voce aurum referre, accipi potest, quum hoc mox subdat, esse ipsum χρυσοειδὲς τῷ χρώματι. Hæc itaque fabulosè de [illegible] di Diosc. indicat, & idem etiam Lyn[illegible] lib.2. facit, vana etiam illa appellatione ac historia, quum urina Lyncis non sit. Quum igitur non quid sit, sed quid non sit, ostenderit, videtur hoc ignorasse, & nos ambiguos reliquisse, ut in multis illis opinionibus incerti adhuc versemur, quas Plinius per longum recensuit, & partim damnavit ac refutavit, & nos proposuimus, ut legant, quibus ista cognoscere libet. Brevibus autem repetemus de loco, ubi colligitur, an fortassis inde, quid sit, aliquatenus deprehendere possimus. Nam res ipsa alioqui ob omnium oculos versatur, & nemini non nota est. *Electrum* itaque quod & *Succinum* dicitur, & Plinius in insulis Septentrionalis Oceani gigni, & à Germanis *Glessum* appellari dicit, hodie magna copia ad littus Curiense & Samlandiæ Oceani æstibus eiicitur, & tum à Livoniæ, quos Efflues dixisse Tacitus videtur, tum Prussiæ incolis muliérculis pro ornamento, instar Corallij apud alios, circum colla appenditur ac gestatur. Id quod quum olim agrestes Transpadanę fœminę facerent, & monilium vice *Succina* gestarent, neglectum id tunc ab incolis Germani in Pannoniam vexerunt, & inde proximi Pannoniæ Veneti, id ab illis circa Adriaticum mare acceperunt, & ad Transpadanos detulerunt. Apud nos quum non decoris modo, sed etiam Medicinæ, & amuleti gratiâ gestaretur, creditum est ibi natum esse, & conficta est fabula, Populorum nigrarum lachrymas esse, in quas Populos Phaëtontiades essent mutatæ. Credibile autem est *Glessum* Plinij ac Taciti ætate appellatum à Germanis. Verùm hodie ea vox aliud nobis, nempe vitrum sonat, nisi transflucendi respectu primò ita sit appellatum. Hodie sanè vulgò Germanorum isthic habitantium Verusten & Bernsten vocatur, appellatione ut videtur, ex eo, quòd accensum tedæ modo ac nidore flagret, factâ. Quod ita fieri etiam Plinius & Tacitus de eo testantur. At quòd reverà arborum succus sit, & inde *Succini* appellationem traxerit, & is ex pinei generis arboribus. Plinius constanter affirmat, & adhuc à nemine satis reprobatum est, sed & Taciti etiam testimonio confirmatum, qui, succum tamen arborum esse, inquit, intelligas, quia terrena quædam, atque etiam volucria animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox durescente materia cluduntur. Hoc autem Plinius sic tradidit. Liquidum primò destillare, argumento sunt quædam transflucentia, ut formicæ, aut culices, lacertæque, quas adhæsisse musteo non est dubium, & inclusas durescenti. Nec Poëta Virgilius in alia sententia fuisse videtur, dum in Pharmaceutria dixit:

Chrysophorum. Pterygophoron. Lyncurium. Diosc notatur. Locus. Glessum. Monile. Fabula. Glessum. Arborum succus Pinei generis arbor.

Pinguia corticibus sudent Electra Myrica.

In eodem porrò Curiensis littoris tractu, quem vulgò den Kurischen Straudt appellant, maximè tamen in Dantiaco Prussiæ urbe *Succinum* cum Lini semine, in id quod Vernicem sive Verniginem vocant, rem pictoribus, & multis opificibus familiarem, & quæ Bituminis usum hodie in plerisque locis præbet, apparatur. Sic autem Plinius de Bitumine scripsit: In reliquo usu æramentis illinitur, firmátque ea contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Placuit in ferrariis fabrorum officinis, tingendo ferro, clavorúmque capitibus, & multis aliis usibus. Ex quo argumento vel solo, aliqua *Succini cum Bitumine affinitas* asseri potest. Verùm quòd Bituminis sit genus quoddam ipsum Succinum, & ipsum adeò penitus Bitumen, quod pinguis sit terræ succus alter: Nam Alumen & eius genera, alterum ab hoc faciunt illi: hoc mihi nondum persuaserunt ipsi, qui nuper hoc editis scriptis asseruerunt. Neque enim de effusè adeò larga ac varia magnificæ naturæ liberalitate, ita parcè & illiberaliter iudicare convenit, & tam multas ac varias res, quas illi recensent, sub unum illud Bituminis genus contrahere, ita ut nomina solùm illæ existant. Porrò *Succinum* Arabes Carabe appellare satis constat, quæ vox aut ex Græca ἁρπαγὴ corrupta est, aut idem, quod illa significat, raptum videlicet palearum, qui etiam ἠλέκτρου nomine intelligitur. Sed iidem Arabes Gandaron ac Sandaracham, Vernicem vocant, & exponunt esse gummi arboris Iuniperi, simile Carabe. Quare diligenter observandum est his, qui illos sequuntur, ne pro salutari medicamento, Sandaracham Græcorum perniciosum Pharmacum agnoscant. Deinde ex Verniec Iuniperi lachryma, etiam factitiam Vernicem cum Lini seminis oleo fieri dicunt, & sic Succinum cum Iuniperi lachryma confundunt. Nam de Succino intelligendum est, ex quo Vernix paratur, cum oleo seminis Lini.

Vernix cum Lini semine. & Succino. Carabe unde dicta. Gandaron. Sandaracha. Vernix. Arabes confundunt. Succinum cum Iuniperi lachryma

Sed quoniam Averroës tradit Ambram, id est, Succinum, esse Camphoræ speciem, unde rem fossilem indicare videtur, dicamus (loquitur Cæsalpinus) & de *Succino*, quod *Electrum* vocat Dioscorides; ex lachrymis Populi condensatum, ut narrant, sequutus fabulam Phaëthontis, eius sorores in Populum versas iuxta Padum, lachrymas autem in Electrum: vocari & Pterigophoron, quia pennas trahat: Eius varia apud antiquos historia, sed Plinius lachrymam esse arboris in genere Pinorum densatam testatur. Authores Germani nihil certi de eius origine habent: solùm enim Sacerdotem quendam testari visam à se lachrymam è scopulis fluentem in mare, unde putant rem fossilem esse ex genere Bituminis. In hac sententia & Theophrastus, & Philemon fuêre. Alij quidam iuxta mare Atlanticum esse lacum Cephisidam, qui Sole excalefactus è limo det Electrum fluitans, & Cratim amnem in Sicione è lacu in Oceanum effluentem eadem ratione Succinum ferre: ideò fuêre, qui sudorem terræ pinguem appellaverunt à Sole excitatum, qui densatus, & undis Oceani raptus feratur ad littora Germanorum. In eadem sententia est Albertus & Evax, qui sub Gagatis nomine de Succino agunt. An & trahi humorem huiusmodi pinguem in arbores quasdam non mirum unde flués lachryma!

Ambra. Succinum. Camphora. Electrum. Pterigophoron. Pinus. Electrum. Succinum. Sudor terræ pinguis. Gagates.

Succi-

Succinum (inquit Guil. Gilb. de Magnete) Græci vocant ἤλεκτρον, quia ad se paleas trahit, attritu calefactum, inde ἅρπαξ dicitur, & χρυσοφόρον, ab aureo colore. Mauri verò Carabem appellant, quia solebant in sacrificiis, & Deorum cultu ipsum libare. *Carab* enim significat offerre Arabicè: ita *Carabe*, res oblata. Non rapiens paleas, ut Scaliger ex Abaali citat ex lingua Arabica, vel Persica. *Ambram* etiam nonnulli appellant, præsertim *Succinum Indicum & Aethiopicum. Succinum* quasi succum, Sudavienses seu Sudini Gevites appellant, quasi genitum terra. Explosis Veterum erroribus de natura, eiúsque origine, constat Succinum maxima ex parte ex mari provenire. Colligunt rustici in Sudinis Prussiæ, etiam in Britanniæ nostræ littore aliquando reperitur. Non solùm Succinum & Gagates (ut illi putant) allectant corpuscula: sed & Adamas, Sapphirus, Carbunculus, Iris, gemma. Alliciunt hæc omnia non festucas modò, & paleas, sed metalla omnia, ligna, folia, lapides, terras, aquam ipsam, & oleum: omniáque, quæ sensibus nostris subiiciuntur, aut solida sunt: quanquam scribant non attrahere *Succinum* (nisi paleas & ramenta quædam) quare falsò Alexander Aphrodisæus dicit de Succino, quòd tantùm siccas attrahat paleas, & non folia Ocymi, Succinum non calore allicit, ut Cardanus & Pictorius existimant: nec à singulari aliqua proprietate substantiæ, aut familiaritate. Succinum in maiori mole positum si fuerit, allicit: in minori & impuriori sine frictione non videtur allicere. Quæri potest cur Succinum aquam alliceret, cùm aqua in superficie posita, actionem tollit: scilicet, quia aliud est in exortu ipso supprimere, aliud emissum restinguere. Ita & Sericum rarum, tenuissimúmque, citò supra Succinum, postquam fricatum fuerit, impositum, attractionem corporis impedit: at si in mediis intervallis impositum fuerit, non penitùs obstat. Humor etiam in vapido aëre, & omnis ab ore afflatus, tum aqua imposita vires restinguit illicò. At oleum, quod leve purúmque est non impedit: nam etsi calido digito oleo imbuto Succinum affricetur, tamen trahit. At Succinum si illud à frictione perfusum fuerit aquâ vitæ, non allicit.

Harpax. Chrysophorum. Carabe unde dicta. Scalig. notatur. Locus. Alexand. Aphrodisæus notatur. Cardan. not. Quæstio.

Hadrian. Iunium adeamus, qui in nomenclatura sua Succinum inter lapides connumerat, dicens: Plinio lachryma, vel resina arborum odoratarum, Pini & Pinastri præsertim, cui rei indicio est odor similis cùm accenditur, atteritúrque. *Electrum* Ovidius. *Glessum* veteres dixêre, à translucida vitri in modum specie. ἤλεκτρον, χρυσοφόρον, πτερυγοφόρον & ἅρπαξ Plinio, quòd folia, paleas, plumasque ad se rapiat, attritu concepta caloris vi. Dicitur & λυγγούριον, Lyncurium, ut vult Strabo lib. 4. velut è lyncis lotio natum, quòd aggesta terra obruit animal, quasi humano id usui invideat, in quo Theophrastus dissentire videtur, qui Lyncurium trahere ad modum Electri, non paleas modò, sed bracteas etiam metalli, scribit in lib. de lapid. ita ut inter ea discrimen manifestū ponat: quin & Electrum lapidem esse in Liguria fossilem idem ait, sed quàm verè nescio. Vocatur & δάκρυον ἡλιάδων apud Poetas, quasi lachrymæ Solis filiarum, quas existillarint in morte Phaetontis fratris. *Carabe* Officinis vocatur. Succini genus primum (quod fœminæ differentiæ insignit Theophrastus) flavius est, & pellucidius, quod *Glessum & Glastum* Germani dixerunt, hodie Agstein, illis vocatur, & Bornstein. Belg. Amer/ oft Amber / Gal. *Ambre*, Ital. *Ambra gialla*, *Ambra dicorona*, Hisp. *Esclarimente*, *Ambar*. Alterum genus album, & obscurum, quod spurium & bastardum vocitant Germani.

Nomina. Electrum. Glessum. Chrysophorum. Pterygophorum. Harpax. Lyncuriū. Theophr. taxatur. Lachryma filiarum. Solis. Carabe Genera Theoph.

Gagates Plin. vel Gangitis, lapis odore gravis, qui ustus sulphureum Plinio, vel bituminosum odorem Orpheo & Dioscoridi vomit. γαγάτης, ἐγγαγὶς πέτρα Nicand. Alem. Gagatstein / Agetstein / Bornstein / Bernstein / Belg. Agher / Gal. *Agathe*. Hisp. *Azavaie*. Thracius lapis, Gagatidis species est apud Nicandrum, quem aqua accendit, oleum restinguit, nigri coloris. θρήισσα λίθος, Alem. Schwartzer Aghertstein / oder Birnstein. Belg. Schwart Aghet. Locum & tempus hactenus dicta per spicuum faciunt.

Gagates.

Vlcera glutinat, mollit, suffitu, olfactúque, vulvæ strangulatione correptis mulieribus succurrit. Comitiales prunis impositum deprehendit, & deprehensos rursum restituit. Menses cit, venenis adversatur. Concretum in thorace sanguinem discutit & resolvit: dysenteriā laborantibus succurrit. Tusses, & à capite in subiectas partes destillationes, suffitu sistit: dentium dolores mulcet. Omnes denique facultates nostri in Succino celebrant, quas veteres bituminis speciebus adscripserunt, prætérque has aliæ etiam *Succino* tribuuntur, quas consultò prætermimus (inquit Cord.) quoniam eas Veteres non nominim recensuerunt, sed in genere indicaverunt. Quod enim fictos calculos excernit, & Ictericis medetur, *Succinum*, ex incidendi, attenuandi, abstergendi, aperiendi, & discutiendi facultatibus procedit: quas Bitumini authores assignant. Hoc præterea, clavorum capita, ac alia ferramenta in nigrum colorem tingebantur, in quem usum multi nostrorum ubi abundat, *Succinum* recipiunt. Expetuntur etiam lucernarum luminibus, ut Bitumen, ramenta eius. Rapax admodum est ignium. Vtuntur Medici ad omnes fluxiones sistendas, seu sanguinis, seu humorum: ad vomitus compescendos, & destillationes: potu, & suffitu aërem pestilentem fugat. Pastilli ex hoc olim fiebant pro sistēda sanguinis fluxione apud Grecos, quos Arabes sub nomine *Caraber* pro eodem effectu construunt, & in officinis hodiernis repositi habentur. Valet autem flavum Electrum ad multa, nam pueris pro amuleto contra fascinationes appenditur, contra dysuriam quoque bibitur. Album verò cum aquâ stillata è Rapha-no Nephritim curat ebibitum, nec minùs cordis tremori, & orthopnϾ prodest: nam inspersum rhagadibus, dolorem & pruritum præsenti auxilio mitigare traditur.

Vires & usus. Vlcera. Vt. Comitiales Menses. Venena Dysenteria Tusses. Dentium dolor. Calculus. Icterus. Hæmorrhagia. Vomitus. Pastilli. Caraberi Fascinationes Dysuria. Nephritis. Orthopnæa Rhagades.

Non sat erit attulisse vires atque facultates ipsius *Succini*, de oleo etiam agendum, in quo multò efficaciores: nam quicquid efficaciæ & virium inest, quinque, sex, vel septem Succini libris, in unam libram facilè redigi potest: unde superat sua facultate omnes Aquas vitæ, omne aurum potabile, hæc Evonymus Gesn. ubi alia multa circa præparationem, & circa vasa ad Olei extractionē traduntur, quæ nolumus recensêre brevitati studentes: verùm ea, quæ Tyrocinium chymicum habet, his verbis accipe: Digere ℔j. Succini triti, in vini albi ℔j. Tum adde manipulum salis præparati: destilla per retortam: servatis ignis gradibus. Rectificatur bis destillando, cum sale tantùm. Sacrum hoc Oleum olim appellatum fuit, ob vires eius eximias, quas cùm per se, tum cum aliis mixtum, præstat: in Epilepsia, Apoplexia, Melancholia spasmo, vertigine, peste, calculo, frigidis capitis defluxionibus, animi deliquiis, ictero, difficultate respirandi, dysuriis, uteri stran-

Oleum. Oleum sacrum. Morbi quibus id ced.

gulationibus, menſium retentionibus, fluore matricis albo, vermibus, & febribus.

CAPHVRA QVAE SALICIS FOLIO DICITVR.

Cap. LIV.

Deſcriptio IN panes fuſiles ingentes coacta importatur, pellucidos & candidos totos, factitij Nitri inſtar, qui pulſu etiam tinnitum edunt argutum, ſubſtantia pinguiuſcula, & quæ facilè flammam concipiat, quam in mediis etiam aquis inextinguibilem pertinaciter retinet, ſub dentibus lenteſcens, & exigua portione totum os veluti inflammans, odore vehementi.

Serapioni Kafor, ſeu *Camfora* gummi eſt arboris in Indię montanis naſcentis, teneræ, ſubnigræ. Proventûs eius uberioris præſagium eſt, ex crebro tonitru, fulgetro, & terræ motu. Eius ſpecies una, *Camfora de Panzor* ab inſulis Panzor. *Camfora de Panzor. Rihach.* Prima tamen laus *Camphoræ Rihach*, quæ ſponte ſua ex
1 arbore fluxit, colore rubeo, quæ ſublimatione
2 dealbatur, nomen adepta à Rege *Rihach*, qui primus ibi regnavit. *Fanſen.* Proxima bonitate eſt, quæ *Fau-*
3 *ſen* dicitur: deinde *Carſab* nominata.

Carſab. Alkanſuri. Aragie Alzeid. Aleſcok. Avicennæ ſpecies Camphoræ ſunt, *Alkanſuri* & *Ariagie*, deinde *Alzeid* & *Aleſcok*: & eſt alba, quæ permixta ligno ſuo, quidam dixerunt arborem magnam, ſub cuius umbra morentur plurima animalia, ut *Alvemus*, ſeu *Alvemer* [*Lupos Cervarios* interpretatur Bellunenſis] certo anni tempore. Lignum ſæpiùs vidi album, fragile, leve, cum veſtigiis Camphoræ in rimis.

Adulteriũ. Caphuram Maſtiche, ardenti aqua, Zedoariáque adulterari ſcribit Matthiolus, ac eſſe gummi arboris cuiuſdam in India naſcentis, *Mira magnitudo.* tanta magnitudine, ut ſub eius umbra hominum centuriæ recondi poſſint. Fuchſium quidem putare Caphuram eſſe *Fuchſ nota. Bitumen.* Bituminis Indici genus. Sed diſſentire ab eo opinionem ſuam: quandoquidem nec Serapionis, nec aliorum quorumcunque hanc fuiſſe ſententiam exiſtimet. *Platearij error.* Præterea oſcitanter nimium de hac ſcripſiſſe Platearium: quippe qui Caphuram gummi arboris eſſe inficietur: Dioſcoridis & complurium teſtimonio ex ſucco cuiuſdam herbæ fieri tradens. Quod profectò falſum ſit, cùm nullibi Caphuræ meminerit Dioſcorides. Eam autem eſſe Gummi, non ſolùm Avicennę & Serapionis teſtimonio probari, ſed & Luſitanorum, qui noſtro ævo per Meridiem ad Calicut Orientalis Indiæ emporium navigant. *Kaphor. Cafur.* Arabibus *Kaphor*, ſeu *Cafur*, recentioribus Græcis καφουρα. Lat. *Caphura*. Ital. *Caphora*. Germ. Champfer, Boh. Kaffe. *Probatio.* Legitimæ autem Caphoræ probationem hanc tradit. In calido pane è furno recentiſſimè ſublato, bipartitóque manibus ſciſſo, Caphura ponatur. Quod ſi humore madeat, ſinceræ eſt argumentum: ſin contrà peraréſcat, ſpuriæ ac factitiæ ſignum. Cæterùm niſi diligenter aſſervetur, ex operculatis etiam capſulis nonnunquam evaneſcit: itaque ſæpè deluduntur Seplaſiarij. *Conſervatio.* Aſſervatur tamen ſecurè vaſe marmoreo, aut Alabaſtrino, Lini & Pſillij ſemine ſepulta. Nec deſunt, qui eam Pipere fœliciùs aſſervari putent, *Purgatio.* quod nec planè comprobandum videtur. Venetias Camphoram omnem rudem important, ibíque igne & arte vitreis organis, ſic ut candeſcat & pelluceat, elaboratur.

Lacunę Alcamphor, dicitur Latinis *Caphura*, *Alcamphor.* antiquis Græcis incognitum gummi, provenit in magna arbore Indiæ.

Garcię de arom. Capur & Caſur omnibus Arabibus. *Capur. Cafur.* Caphurę nec Galenus, nec quiſquam veterum Gręcorum meminit pręter Aëtium, tametſi Serapionis vulgata exemplaria, Dioſcoridis authoritatem citent, falsò enim id illis acceſſit. *Dioſc. falsò citatur à Serapione.* Eſt autem duorum generum, *de Burneo*, & *quæ ex China advehitur*. *Caphura duplex genus de Burneo. 1.* Caphura *de Burneo* nunquam vſque ad noſtras regiones penetravit, ſaltem, cùm iſthic eſſem, videre non contigit: nec id mirum, quandoquidem huius libra tanti emitur, quanti centenæ libræ eius, *quæ ex China* adſertur, *2 Caphura ex China.* quæ ſecundum genus eſt, eáque in Europam defertur, in panes orbiculares coacta quinque digitorum diametri. Et quoniam ita coacta eſt, compoſitum medicamentum videtur, non ſimplex. Ea *Caphura de Burneo*, quæ magnitudine eſt Milij, aut paulò maior, maximâ ex parte vilior eſt. *Caphuræ de Burneo genera 4.* Conſtituunt enim *Gentiles*, & *Baneanes*, & *Arábes*, qui eam emunt, eius genera quatuor. *Caput. Pectus. Crura. Pedes.* Námque dividunt in caput, in pectus, in crura, & in pedes. Eius, quæ ex capite eſt, libra, pendit *pardans* octoginta [eſt verò *pardan* monetæ aureæ apud Indos genus, *Pretium.* quod conficit decem *regales Caſtellanos*] quæ ex pectore aureis viginti: quæ ex cruribus, duodecim: quæ ex pedibus, quatuor, aut ad ſummum quinque. Curioſiores nonnulli, quatuor inſtrumenta cuprea ſumunt inæqualibus foraminibus pertuſa [qualia, qui uniones vendunt, habere ſolent] ac per ea Caphoram tranſmittũt. Ea quę per inſtrumentum maiuſcula foramina continens, tranſmiſſa eſt, certum habet pretium: quę per inſtrumentum minoribus foraminibus pertuſum tranſmiſſa eſt, aliud etiam pendit pretium. In ea verò diſcernenda, adeò ſunt experti *Baneanes* iſti, ut Caphuram Caphuræ permixtam dextrè diſtinguere norint, pretiúmque iuſtum imponere. nec facilè inveniatur, qui eos fallere poſſit. *Locus.* Multa naſcitur hæc Caphura in Burneo, Bairros, Samatra, & Pacen. Nomina autem locorum, in quibus Serapio & Avicenna naſci tradunt, magna ex parte ſunt corrupta. Nam quam Serapio lib. ſimpl. cap. 344. de Panſor vocat, *De Panſor.* eſt de Pacen in Samatra inſula: quam Avicenna lib. 2. cap. 134. Alçuz appellat, *De Alçuz.* de Sonda eſſe poteſt, quæ inſula eſt Malacæ vicina: quam verò Serapio ex regione Calca *De Calca.* advehi tradit, corruptum eſt vocabulum, debebátque è Malacca dicere, quandoquidem in Bairros, loco Malacæ vicino, naſcitur.

Monendum ex Cluſio, quod poſtremæ editionis exemplaria non meminerint *Alſuz*, ſed *Alkanſuri* duntaxat, & *Ariagie*, deinde *Alczeid* & *Aleſcek*.

Eſt autem Caphura [pergit Garcias] gummì, *Gummi, nõ medulla, aut cor. Avicennæ error.* non medulla, aut cor, ut Avicenna loco ſuprà citato, & alij quidam putarunt, quod in meditullium ligni cadens deinde extrahitur, aut per rimas exudat. *Menſa ex Caphurâ.* Id vidi in menſa ex Caphuræ arbore conſtructa apud Pharmacopolam quendam, deinde in ligno quodam femoris craſſitie donato Gubernatori Domino Ioanni de Craſto, denique in tabella palmum lata apud quendam mercatorem. Non tamen negaverim, quin interdum in arboris concavum decidat. Principio verò exudat admodum candida ſine rubentibus, aut nigricantibus maculis: non autem organis educitur, veluti quidam ſcripſerunt, neque ad candorem, *Avic. & Serap. error.* conciliandum decoquitur, ut falsò Avicennæ & Serapioni perſuaſum eſt. Pro certo mihi relatum eſt, ſolêre quemlibet prodire huius colligendæ gratia, quâ ubi cucurbitam impleverit, ſi quis validior hunc cum cucurbita viderit, illicò eum impu-

impunè posse occidere & cucurbitam auferre, fortuna nimirum id illis [ut aiunt] elargiente. Quæ ex Burneo adfertur, plerumque admista habet minutissima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam *Chamderros* illis vocatum, Succino crudo persimile, aut ligni cuiusdam scobem. Sed facilè maleficiū deprehenditur. Nullam præter hāc adulterandi rationem novi. Nam si interdum rubentibus, aut nigricantibus maculis conspersa videtur: id vitium ex sordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex madore contrahi affirmant. Sed facilè à *Baneanibus* id vitium emendatur: Siquidem in panno lineo colligatam, in calidam aquam clàm demittunt, addito sapone & Limonum succo, deinde probè elotam in umbra siccant: sic multò candidior redditur, pondere multùm imminuto. Id ab amico quodam Baneane fieri vidi, qui hoc arcanum mihi credidit.

Caphura adulteriū. Chāderros gummi. Ligni scobs.

Modus dealbandi Caphoram.

Vtriusque generis meminisse videtur Serapio, loco suprà citato: sed obscurè admodum, cùm ait maiorem quantitatem esse de *Hariz*, minorem tamen esse, quàm quæ à *Sim* adfertur. Quod sic intelligendum puto, maiorem quantitatem ex *Chinceo* adferri, maiorique formâ esse, quàm quæ ex *Burneo* advehitur: quandoquidem eius quantitas drachma maior non invenitur: panes verò, sive orbiculi ex *Chinceo* allati quatuor sunt unciarum aut ampliores. A viris fide dignis mihi relatum est, arborem esse Nuci Iuglandi similem, foliis tamen candicantibus, Salignis similibus, fructum, verò aut florem haudquaquam se vidisse, fieri tamen posse, ut utrumque ferat. Illud autem certò scio, materiam esse cinerei coloris, faginæ ferè similem, interdum nigriorem, nec eam quidē levem, aut fungosam, ut retulit Avicenna (nisi fortè ætate iam caducam & emortuam viderit) sed mediocriter solidam. Addunt plerique vastam & præaltam esse arborem, latissimè sese fundentem, & aspectu perpulchram.

Duo genera Scriptionis & interpretatio

Arbor foliis Salignis.

Avicennæ error.

Fabulosum est, quod ad eius umbram omne animantium genus confugere aiunt, ut ferociora animalia evitent. Nec minùs fabulosum, quod quidā, Serapionem secuti, scribunt, huius largioris proventus augurium esse, cùm frequentibus fulgetris cœlum coruscat, aut crebro tonitru perstrepit. Nam cùm Insula Samatra [quam nonnulli Taprobanam putant] & circumiacentia loca Lineæ æquinoctiali vicina sint: multis tonitrubus subiecta sint necesse est, eàmque ob causam singulis diebus imbres aut leves pluvias habent. Singulis itaque annis Caphura abundare debebat. Ex quibus perspicuum est, tonitru largioris Caphuræ proventûs causam, aut indicium non esse. Nonnullis *Caphura de China*, composita videtur, ex eius parte, quæ ex *Burneo* advehitur. Affirmarunt præterea mihi, panes illos orbiculares, qui ex Chinà advehuntur, compositos esse, quoniam Caphura de Burneo in Chinceo deferatur, ideò incolis expetita, ut eam alteri viliori permisceant. Cui opinioni suffragātur Baneanes de Cambaya, qui pro arcano dicunt, deficiente *Caphura de Burneo*, solere se eius exiguam quantitatem cum multa Chinensi commiscere, eàmque falsò de Burneo nuncupare. Addunt item isti Baneanes, *Chinensem Chaphuram* compositum esse medicamentum, quod temporis lapsu evaporet, & corrumpatur, *Caphuram* verò *de Burneo* minimè.

Fabula de umbra. Fabula de tonitru.

Panes orbiculares cōpositi.

Caphura Chinensis Compositū medicamē.

Mihi sanè compositum medicamentum non videtur, tametsi Manard. in comp. Mes. dist. 8. contra sentire videatur. Sin verò sit, ex duobus Caphuræ generibus conflari necesse est. Nan tametsi evaporet, non est tamen admodum corruptioni obnoxia: quod indicium est, minimè compositam, aut factitiam esse, quandoquidem cōposita longè faciliùs corrumpi soleant. Si enim Rhabarbarum vix quadrimestre illud, quo in hac regione pluit, ferre potest, multùm sanè est Chinensem Caphuram incorruptam hîc in India manere.

Contra Manard.

Avenrois 5. Coll. cap. 56. aliud *Caphuræ* genus facit, longè à superioribus diversum, scribitque *Ambarum*, eius *Caphuræ* genus esse. Cùm autem eius opinionem cap. de Ambaro satis abundè confutaverimus, plura de his agere supervacaneum esse iudico.

Caphura Avenrois. Ambarum.

Scribit Andreas Bellunensis in suo Dictionario secundum Arabes, *aquam Caphuratam* ex arbore Caphuræ stillare, eàmque cum arbore calidam esse tertio ordine. De hac aqua à multis cùm Medicis, tum mercatoribus sciscitatus sum, neminem tamen invenire licuit, qui eam se vidisse assereret. Quare facilè adducor, ut credam Bellunensem cùm in hac aqua describenda, tum in eius temperamento, lapsum esse.

Aqua Caphurata.

Bellunens. repreh.

Scribūt *Ruellius* lib. 1. cap. 21. & hunc per omnia secutus *Matthiolus* in lib. 1. Diosc. cap. 75. utrumque verò ex Serapione, hanc *Caphuram* cæteris bonitate præstare, quæ à Rege quodam *Rihah* (qui primus dealbandæ Caphuræ rationē adinvenit) *Riachina* sit denominata. Ego verò, ut id credam, adduci non possum, quandoquidem Indiæ Reges potentiores sunt, quàm ut tali mangonio operam dare opus habeant. Hactenus Garcias.

Ruell & Matth reprehenduntur.

Nos verò considerandum proponimus, an M. *Fumee* in hist. gener. Indiæ occid. lib. 3. capit. 95. *Copei* in Beroly Insula arbor ferens Camphoram, ab arbore Papyracea *Copei* differens, vel eadem sit, cum Caphura arbore, quæ à Garcia folio Salicis exhibetur.

Copei.

Port. Hist. Gal. l. 13. part. 8. Omnes Insulæ Molucenses producunt *Camphoram*, gummi stillans, Insulanis dictam *Capar*. Arbor pulchra, frōdosa, proveniens in montibus mari vicinis, ligno levi, ramis tenuibus: Camphoræ autem quatuor species: una inter ligni fibras, similis squamis parvis alicuius metalli: altera extra corticem resinæ instar, Gummi modo adhærens, notata parvis maculis rubris, postea omnino albescit, melior & purior præcedenti. Tertia, nigrior, minoris pretij. Quarta, vilissima, quia sordida ligni fragmentis, quibus adhæret, magnitudine Amygdalæ, aut Fabæ.

Gummi. Capar. Lignum. Camphoræ 4. species. 1. 2. 3. 4.

Linschot. Camphor, aliàs *Cafur* appellatum reperitur in *Bantam* Indię Orientalis, ad quem locum ex *Baros* advehitur, in forma placentarum parvarum, coloris albi: Asportatur etiam ex *Borneo*, *Bandarmachen*, & *Laue*, magnitudine seminis Milii, aut ad summum ovorum formicarum. quod cæteris bonitate præstat. Chinenses in dictis locis copiosè emunt, & in Chinam vehitur. Emitur autem ponderis quodam genere, ipsis Cate dicto.

Camphor. Locus. Placenta. Milij magnitudine.

In genere [Populi] videntur esse arbores, quę *Camphoram* ferunt (ait Cæsalp. in India Orientali: nam & nostris bituminosus quidam liquor nascitur, quem in Electrum densari, Dioscorides testatus est: & Plinius de Betula bitumen in Gallia excoqui scripsit. Videtur autem Camphora è genere Bituminis esse, quoniam rapacissimè ignem excipit, & ardet in aqua substantia gummi similis, candidissima & translucida: odore valido, non ingrato, facillimè evanescit in auram, nisi in loco frigido & concluso servetur. Arabes Caphur vocant, & recentiores Græci *Caphoram*.

Populi genus. Electrum. Camphoræ Descrip.

Recensitis hactenus diversis diversorum authorum opinionibus, restat ut dicamus, quid Hist. Lug. l. sentiat. *Caphor*, inquit, seu *Cafur*, recentioribus Græcis καφουρα, ut etiam Latinis, Gallis, *Camphre*: de hac (nostro adstipulante iudicio) certiùs Garcias, quàm Avicennas iudicat.

Temperamentum. Vires. Cephalalgia. Venus.

Facultates primus exposuit Serapio, scribens: Camphora frigida est, & sicca in tertio gradu, confert calefactis, & cephalalgiæ calidæ naribus obiecta, per se, aut cum aqua rosacea, aut Santalis, odore quoque furores venereos coërcet, maior vis potæ: momentum eius commistum ventrem stringentibus in Cholera morbo, eorum vim auget: Camforæ usus canos accelerat. Errhinum ex duobus eius granis cum aqua Lactucæ, calidam cerebri intemperiem contemperat, ac somnum conciliat, narium hęmorrhagiam sistit trita ex Omphacio: undecunque manantem sanguinem cohibet: nimius Camphoræ vsus vigilias facit, potu sumpta renes refrigerat & vesicam: morbos frigidos, in frigidis potissimùm partibus generat. Credidère igitur Serapio & Avicenna, Camphoram tertio abscessu & siccare, & refrigerare: quæ tamen, cùm vehementer ardeat, ac etiam in aquam proiecta conflagret, & sit perquàm odore odorata, & adeò tenuium partium, ut sæpè per se in auram evanescat, illis reclamat Matth. Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Camphoram ad nos non advehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in aliis quamplurimis) esse vitiata. Circumlitionibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arcendas tam vulnerum, quàm ulcerum inflammationes, Erysipelata extinguit, & adversus gonorrhœam, & albas vulvæ fluxiones efficax est, cum Succino, & aqua Nymphææ hausta. Idem præstat pubi, seu imo ventri, testibus, renibúsque illita: quæ tamen antea Psyllij seminis spissamento, aut Omphacio, aut Solani succo probè sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum Vrticę semine immissa, aut ex maioris Sedi & Plantaginis succo fronti circumlita. Collyriū ad calidas oculorū lippitudines utiliter imponitur. Renibus ac testibus illita Venerē extinguit, corpora à putredine pręservat: proinde commodè antidotis miscetur, quæ contra venena, venenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. Novi, qui hac Antidoto à peste immunes se præstiterunt. ℞. Camph. drach. j. Zedoariæ in pulv. redactæ unc. sem. sacculo lineo excepta in cantharo vini suspendunt. Cuius vini bibitur quotidie manè haustus unus calidus. Varignana multum tribuit Camphoræ in calidis pestiferis febribus, Eius gr. 3. aut 4. cum Syrupis quotidianis exhibens: putredinem enim arcet, harum febrium causam. Possent quoque Camphoræ grana duo ex Syrupi de Papavere unc. j. sem. Aqu. Lactuc. unc. iij. somni tempore propinari.

Cerebrum. Somnus Hæmorrhagia. Vigilia Morbi frigidi. Non frigida. Suspicio de legitima Camphora. Cutis. Inflammationes Erysipelas. Gonorrhœa. Hæmorrhagia. Venena. Pestis.

Dissolvendi modus. Dissolvitur Camphora guttâ vini ardentis, aut Amygdalis. Camphoræ granum unum aut alterum ex vini ardentis gutta dissolutę; aquę Cardui benedicti, Tormentillæ, vel Portulacæ cochlearia tria, miscentur, lumbricos puerorum bibita potenter pelluntur. ℞. Tormentill. Bistortę, ana. drach. ij. Cinamomi, Galang. Caryophyll. ana. drachm. sem. in pulverem redacta in vino veteri decoquantur: Vino colato affunde Camphoræ drach. sem. De hoc vino aliquot dies manè haustus calidus, sanguinis fluorem qualemcumque tam mulierum, quàm virorum sistit. Acetum, in quo dissoluerit Camphora, calidum ore retentum, facit ad dentium dolores. Rhasis Camphoram æstimat odore frigidam & frigidæ temperaturæ, Sed ego Leon. Iacchinus puto Veteres, de alio succo, vel gummi loquutos, quàm nos modò habeamus: quocunque enim modo examines, calidam invenies. Nihil est æquè ignibile, unde inextinguibilem ferè ignis materiam ad bellum parant. Sed & Rondeletius in Pharmacop. in Elect. de succo Rosarum, Caphuram calidam esse & tenuium partium asserit: quæ, si pura sit, species sit Aspalathi: si spuria, sublimatio Mastiches. Caphuram præterea ex Electuario de succo Rosarum expungendam censet, quia nimis tenuium sit partium, & calefaciat potiùs, quàm refrigeret, quod inutile sit ad bilem: ingrato enim odore suo Caphura hîc non convenit, Tenuitas verò partium in medicamentis solventibus est fugienda. Nam deducit ad cor, & per abditissimas ventriculi partes purgans medicamentum, quod est ex genere venenosorum. Caphuram tandem frigidam esse docet Garcias Arom. hist. lib. 1. cap. 9. hæc scribens. Rhases de re med. lib. 3. cap. 22. eam frigidam & humidam, Avicenna verò, quem plerique sequuntur, lib. 2. cap. 134. frigidam & siccam tertio ordine constituit. Ego autem in ea aliquando opinione cum multis recentioribus fui, Caphuram calidam esse, ob illum odorem & partium tenuitatem, quibus prædita est. Sed posteaquam experimento didici Ophthalmiis & oculorum inflammationibus, tum etiam ambustis impositam, nivis frigiditatem retulisse, illicò sententiam mutavi. Adde, quòd omnes, verò apud quos nascitur, frigidam asserunt. Neque verò huic sententiæ repugnat quòd odorata sit, quandoquidem ob partium tenuitatem facilè evaporat & exhalat, qui in superficie est odor, contrà quàm in Santalo & Rosa, quæ ob suam adstrictionem odorem in se retinent. Refert Avicenna vigilias excitare Caphuram. Quî fieri autem id potest, quandoquidem ipsius testimonio frigida est, soleantque frigida somnum conciliare? Somnum quidem inducit foris, aut intus exigua quantitate usurpata. Si quis verò sæpiùs odoretur, & naribus adhibeat, cerebrum exsiccat, & vigilias creat. Magnus eius usus est his regionibus, cùm multis in rebus, tum etiam in cibis.

Lumbrici. Dolor dentium. Aspalathi species. Ex El. rosato tollenda Caphura. Temperamentum. Garcia refrigerat. An somnum conciliet? In cibis.

Nullus equidem nobis facilè persuadebit vulgarem Camphoram refrigerare, nisi per accidens, sua tenuitate: si námque iungatur frigidis, ea ad profundiora loca deducet, hácque ratione, non quidem per se, sed frigida deducendo, refrigerabit. Miramur autem Matthiolum, credentem calidam esse Camphoram, commendare in multis morbis calidis, ut ad vulnerum, & ulcerum inflammationes, erysipelata, fluorem sanguinis, ac ad calidas oculorum lippitudines, in quibus affectibus nolimus uti, quicquid dicat Garcias.

Matth. not.

Cæsalpinus. Finem huic historiæ Cæsalpinus imponat, dicens: dimisso sensu rationem quærunt, qui contendunt Camphoram non esse arboris lachrymam, sed rem fossilem inter genera Bituminis, ut Naphtha, neque temperamenti frigidi & succi, refragrante scilicet odoris vehementiâ, & mirâ familiaritate cum igne, sed calidi & sicci, nam etiam eius nimius usus vigilias facit, teste Serapione & Avicenna. At quid prohibet sub exhalatione tenuissima, quæ calida & sicca est, latère frigidam substantiam; quæ extincta exhalationis flammula ob tenuitatem minimè urentem agat, & penitiùs, quò profundiùs ob tenuitatem exhalationis penetraverit? vigilias autem nimio usu efficere non est absurdum, ut in senectute. Philosophi sanè considerationem non excludit, quomodo

do exhalatio tenuissima, calida & sicca sub frigida lateat substantia.

CAPVRA RESINA.

Cap. LV.

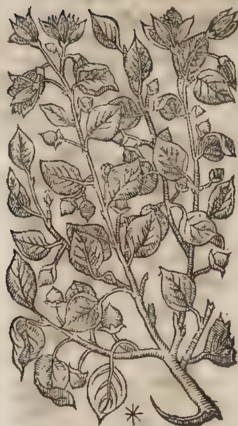
Capura Viva.
Ad Gonorrhaeam.
Caphura Viva.
Stacte.

GEnvs quoddam resinæ prodidit Qualcebenus ad Matthiolum, quod Constantinopoli à Persâ mercatore *Capura viva* est cognominatum. Venerem in primis stimulare contraria virtute ab Arabibus attributâ Caphuræ, idem mercator referebat. Odor certè, sapórque, non mediocrem caliditatem possidere tantùm testantur. Hanc, Matthiolus ait, *vivam Caphuram* plurimi facio. Cogitabo posthac, an legitima sit Stacte, nam adeò odore placet, ut credam non obscuræ facultatis esse medicamentum.

STYRAX ARBOR ET LACHRYMA.

Cap. LVI.

Descrip.
Caudex. Cortex. Folium.
Flos. Fructus.



STyrax arbor Malo Cotoneo, simili caudice, candidiori cortice Cæsalpin. folio etiam est Mali Cydoniæ minore, subrotundo, vel in obtusum mucronem desinente, subtus canâ lanugine pubescente, superiùs glabro & viridi: Flores fert in novellis surculis Arantii cãdidos, plures & simul iunctos, pluribus foliolis constantes, odoratos. Fructum magnitudine Avellanæ æqualem, incanum, callo fusco, amaricante, qui in duas, tres, quatuórve carinas dehiscens, exhibet lignosum officulum buxei coloris, nucleum claudens aliquando unicum, quatuor lineis sulcatum, aliquando geminum, angulosum, interdum & ternum. Medulla, Cæsalpino autore, insuavis interna.

Describitur fructus à Cordo.
Nux
Magnitudo.
Cortex exterior.

Cordus fructum ut reperitur, cum Styrace sic describit: Nux Styracina globosæ figuræ fructus est, mediocris Avellanæ magnitudine, duplici cortice, nucleóque constans: exterior cortex carnosâ substantiâ, & in viridi cæsio colore, supremum Amygdalæ putamen refert, is in maturitate tribus rimis in tres partes dehiscit: alterum lignosum, durum, flavum, aut subruffum corticem ostendens, quo contineatur nucleus pinguis, oleosus, gustu acris, odoratus & resinosæ Styracis qualitatibus respondens, sed multò actior, & fauces scarificans.

Arbor qualis Diosc. & Plinio.

De Styrace arbore, eiúsque Lachrymâ apud Theophrastum, quod equidem sciamus, nihil habetur. Est autem hæc arbor, Dioscoride & Plinio testibus, Malo Cotoneo similis. Huic Serapio fructum tribuit candidum, Avellanâ maiorẽ, Pruni albi similem, duplici cortice.

Sed liceat hîc de eius resina ex Veterum sententiis quædam annotare, cùm præsertim diversa authorum dicta, controversiam parere videantur.

Dioscor. duplicem tradit, dicens: Præstat autem, qui flavus est, & pinguis, ac resinosus, & qui grumos habet subalbicantes, & qui quàm diutissimè in odoris gratia perseverat, & dum mollitur, melleam quandam humiditatem remittit. Talis autem est Catabalites [Marcellus dicit potiùs legendum Gabalitem, ut habet Plin. & Oribas.] & Pisidiacus & Cilicius. Vtilis est niger & friabilis, ac furfuri similis. Invenitur etiam lachryma gummi similis, pellucida, Myrrham odore referens. Sed hæc pauca gignitur. Adulterant ipsum admixta arboris scobe, quæ à vermiculis eroditur, & melle ac Irini unguenti fece, & quibusdam aliis. Quidam ceram, aut adipem aromatis imbutum, in ferventissimo Sole vnà cum Styrace molliunt, & per colum amplis foraminibus præditum, in aquam frigidam exprimunt, & vermiculos effingunt, ac vendunt, vermicularem Styracem appellantes: Talem verò imperiti, velut syncerum probant, non considerantes odoris vigorem. Acris enim est, qui adulteratus non est.

Delectus.
Styrax Catabilites.
Pisidiacus Cilicius Niger.
Styrax similis gummi. Myrrha odor.
Adulteriũ.
Styrax Vermicularis.

Plinius cap. 25. lib. 12. primam tantùm describens, non discessit à Dioscoride, sic enim habet: Proxima Iudeæ Syria Phœnicen Styracem gignit, circa Gabala & Marathinta, & Casium Seleuciæ montem. Arbor est eodem nomine, Cotoneo Malo similis, lachrymæ ex austero iucundioris, intus similitudo harundinis, succo prægnans. In hanc circa Canis ortum advolant pennati vermiculi erodẽtes, ob id in scobe sordescit. Styrax laudatur post suprà dicta ex Pisidia, Sidone: Cypro, Cilicia: Creta minimè. Ex Amano Syriæ Medicis, sed unguentariis magis. Colos in quacunque natione præfertur ruffus, & pinguiter lentus: deterior furfurosus, & cano situ obductus. Adulteratur Cedri resinâ, vel gummi, aliàs melle, aut Amygdalis amaris: omniáque ea deprehenduntur gustu. Pretium optimo xix. Exit & in Pamphilia, sed aridior, minúsque succosus. Eiusdem verò libri capite 17. hæc habentur: Ex Syria revehunt styracem acri odore eius in focis abigentes suorum fastidium.

Locus
Arboris figura Plin.
Vermiculi.
Delectus.
Locus.
Colos.
Adulteriũ.
Pretium.

Sed veri Styracis verum odorem notat Gal. de antid. lib. 1. cap. 14. quando ait: Manifestum insuper est, Styracem, qui in calamis è Pamphilia apportatur, Andromachum præcipere. Parcissimus autem illic Styrax nascitur, tantúmque ab hoc vulgari distat, quantùm à vino, quod in tabernis venditur, Falernum. Accipere verò Styracem oportet, maximè pallidum, quem & odorem, & saporem quoque vehementissimum habere, perspicuum est. *Serapionis* verba paulò pòst apud Cæsalpinum invenies. De Styrace quoque Lachryma apud Theophrastum nil reperitur, præterquàm lib. 9. capit. 7. quòd sit inter odorata: quæ unguentis permisceri sumptuosissimis soleant.

Delectus.

Cæterùm quid Hermolao videatur de Styrace, præsertim verò de eius qualitatibus dicendum. Qualitatem non unam esse Styraci, argumento sunt cognomina, in compositione medicinarum frequentia *Chrymatias*, *Calamitis*, *Aspros*, h. e. [ut puto] *candicans*. Chrymatias Arabes interpretantur eum, qui rarus inventu, & gummi similis describitur. Iidem Calamitin: quanquam harundine sua mixtus ipso nomine significatur,

Chrymatias.
Calamitis.

pro liquido tamen accipiunt: & fastigia Styracis duo faciunt, siccum & liquidum, confusione magna, quod aliquando liquidum Styracem pro Myrrha Stacte sumunt, aliquando ex eadem arbore colligi utrumque putant, liquidum atque siccum. Aiunt Arabes Styracem è Syria petentes in pellibus hircinis urere, ut odorum suorum Thuris & Myrrhæ satietatem acrimonia peregrini ligni rediment: iidē petunt in Elimæos arborem Brutam, Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris, accensam, & miraculo, ut inquit Plinius, historiis Claudij Cæsaris celebratam, cuius Parthi folia potionibus inspergant, odore Cedri, cuiusq; fumū contra ligna alia remedio esse prædicent. Nascitur ultra Phasim, Tigrímque, in finibus oppidi Scinæ in monte Scanthio. Sunt autem Elimæi, Assyria gens, Susianæ Persiæ contermina. Petunt & in Carmanos arborem Strobum, quam vino palmeo perfusam urunt, suffiúntque tecta. Nidor à lacunaribus ad solum iocundus reciprocat, qui citra dolorem caput aggravet, & somnum ægris conciliet. Hanc autem suam miscellam unde sumpserit Hermolaus, miror.

Styrax liquidus pro Myrrha Stacte. *Bruta.* Locus. *Elimæi qui?* *Strobus arbor.*

Audivisti Cornari Hermolaum de Styrace disserentem, nunc quid tu sentias aperito. Styrax hodie Officinis & Barbaris Storax appellatur, & in siccum, ac liquidum distinguitur, quum Græci unum tantùm Styracem agnoscant: & liquidum, Myrrham Stacten esse tradant. Dioscorides probat pinguem [λιπαρὸν.] Sed pleraque exemplaria Græca ῥυπαρὸν habent, id est, sordidum. Verùm nostræ lectioni suffragatur Plinius, qui pinguiter lentum probat, & furfurosum damnat. Et apud Aëtium sæpè [illegible] λιπαρὸς habetur. Natales autem Styracis loci multi sunt. Nec multùm refert, an Catabalites, an Gabalites rectiùs appelletur. Galenus tamen lib. 1. de Antid. eum, qui harundibus ex Pamphilia affertur, & paucissimus gignitur, præstantissimum esse dicit, & tantò præstare multo illo Styrace, quantùm præstat vinum Falernum, eo, quod in cauponis venditur. Addit ex hoc sumendum esse pallidissimum, ut qui & odore, & sapore validissimus sit. Videtur itaque & hic esse, quem Dioscorides gummi similem, & paucum nasci dixit. Et Calamitæ Styracis in Officinis appellatio, ex eo facta videtur, quòd in calamis & harundinibus, velut Galen. dixit, afferebatur. Quamquam & ex eo esse possit, quòd Plinius arboris Styracis intus similitudinem esse dixit. Quod si ita est, & non harundinibus, in quibus afferebatur, deceptus est: consideratione eget, id, quod Strabo lib. 12. de *Selga Pisidiæ* urbe dicit, plurimùm isthic Styracem nasci, arborem non magnam, rectam, ex qua hastæ Styracinæ, corneis similes fiant. Idem etiam liquoris meminit, qui ex ea destillet, ac facilè coaguletur, Succino similis. Quod porrò de fuligine dixi, uritur, & ex ipso fuligo fit, in Græcis corruptâ voce [illegible] legitur, pro [illegible].

Styrax duplex. *Λιπαρός.* *Catabalites.* *Gabalites.* *Calamita Offic.* Locus. *Hastæ styracinæ.* *Succino similis succus.*

Quod autem Cordus vult, Styracem lachrymam, quæ quidem ex Styrace manat, resinosæ esse substantiæ, minimeque in aqua resolui. Eam verò, quæ è Myrrha arbore distillaverit Lachrymam, facilè in quovis aquoso humore dissolvi; De Myrrha gummi adulterata, non autem de pura, Cordo conceditur. Dicit enim hoc non solùm in comm. in Diosc. verùm & hist. pl. lib. 4. ubi hæc habet: Styrax nascentis in minore Asia arboris cuiusdam lachryma est, in parvas micas, aut grumos concrescens, substantiâ resinosâ, pinguis, in longum, ubi incaluit ductilis, in oleo resolubilis admodum, cùm gravitate non pauca, odorata veluti propolis, præsertim cùm prunis imponitur, cuius tres cognoscuntur species, colore tantùm differentes, prima candicat, altera ruffa est, tertia nigricat, simúlque livet, ruffa foris plùs rubet, quàm intus: candida, ac nigra per totam substantiam eundem colorem habet, reperitur etiam flava quædam, inter ruffam & candidam, media. Meminit præterea Diosc. candidæ, pellucidæque Styracis, gummi similitudinem habentis, quam mihi videre nondum licuit, quamvis diligentissimè eam inquisiverim: prædictarum enim nulla pellucet, neque ulla ex his copiosè & sola affertur, sed omnes commixtę, atque arboris suę scobe quamplurimâ adulteratę, adeò etiam, ut ex integra eius libra, vix uncia sinceræ eligi queat, sic allatam hodie, omnes Storacem Calamitam vocant. Eligito puram, in longum ductilem, pinguem, odoratissimam, atque cum suavitate caput aggravantem, & somnum invitantem. Adulteratam, furfurosam, aridam, cano situ obsitam, & scobe plenam multis medicamentis admisceas, præterquam iis, quę odoris causa conficiuntur: prȩstaret tamen iis quoque potiùs sinceram miscere, quàm adulterinam, siquidem puriorem, vehementiorémque vaporem sincera emittit: adulterata autem imbecilliorem. Fit in quibusdam confectionibus rubeæ Storacis mentio, ubi ruffa lachryma Styracis accipienda est, & minimè cortex ille fuscus & aridus, falsò Storax rubea vocatus. Addit præterea in Diosc. lib. 1. cap. 81. Styracis & Myrrhæ arbores penitùs sunt diversæ, quod etiam ad natales attinet, nihil prorsus commune habent: hæc enim in India & Arabia, illa verò in Asiæ minoris Pisidia, & Cilicia, diversi cœli regionibus, provenit. Si verò substantiam ipsam, quæ ex his emanant lachrymarum, consideraverimus, omninò diversas deprehendemus. Lachryma enim, quæ ex Styrace manat, præter omnes alias, quas iam taceo, notas, resinosæ est substantiæ: cuius proprium est, in sibi simili humore aliquo resolvi, & minimè in aqua. Quæ verò è Myrrhæ arbore distillaverit lachryma, facilè etiam propter substantię similitudinem in quovis aquoso humore dissolvitur. Hæc ideò dico, ut sciamus liquidum Styracem, nihil minùs esse, quàm Stacten, quod pluribus etiam demonstrare argumentis possemus, si huius loci esset falsas Doctorum opiniones & iudicia confutare. Styracis autem hodie triplex habetur differentia. Est *Styrax calamita*, quæ in candicantes, & ruffescentes grumos concrevit. Est & *Liquida Styrax*, quæ in duas dividitur differentias: altera enim resinosa est pinguedo, ex arbore quadam spontè distillans, aut coctura elicita: & altera, quæ ex Styracis nucleis exprimitur, sed huius rarissimus apud nos est usus. Tertia differentia, *Styrax sicca* est, à quibusdam etiam Thymiama vocata: estque cortex in ruffo colore nigricans, quem aiunt è Styracis arbore colligi. Quidam impropriè siccam Styracem, etiam Rubeam cognominant. *Rubea* enim *Styrax*, est *Calamita Styrax*, quæ non candidum, sed ruffum colorem habet. Hodie autem Pharmacopolæ non ampliùs *Styrax*, sed *Storax* pronunciant.

Cord. notatur. *Styracis resina descriptio.* *In oleo resolvitur.* *Styracis tres species.* *Styrax pellucens Cordo non visa.* *Adulteriū.* *Storax calamita.* *Delectus.* *Adulterata.* *Storax rubea falsa.* *Styracis & Myrrhæ arbores diversæ, sicut & natales.* *Styrax.* *Non concedo nisi de adulterata Myrrha.* *Stacte non est Styrax liquida.* *Styrax calamita.* *Styrax liquida duplex.* *Styrax ex nucleis.* *Tertia diff. Styrax sicca.* *Thymiama.* *Styrax Rubea.*

Gesnerus in Cordum ait, *Nascaphthum* corticem impropriè *Storacem rubeum* vocari: cùm *Styrax ruber*, non cortex, sed huius coloris liquor sit.

Nascaphthum.

Fuchs. de comp. med. lib. 1. A Galeno lib. 1. de antid. *Calamitus*, qui d olim in cala[illegible]is & arundinibus ex Pamphilia adveheretur, dictus est, & reliquis

Styrax rubeus quid. *Calamitus Styrax.*

reliquis

Styrax liquidus. *Adulterium.*

reliquis præstantior fuit. Atque hinc est, quòd in hodiernum vsque diem vsitatum sit Medicis, vt Styraci semper *Calamitæ* nomen adiungant, præstantiorem significare volentes. Hic revera liquidus fuit, & dicebatur, quanquam diversus ab eo, qui ita Arabibus nominatur. Hodie afferri desiit. Hic in candicantes & rufescentes grumos, seu micas concrescit, & siccus dicitur, hodiéque adfertur. Huic Calamitæ Styraci interdum liquida resina & oleum additur, & fit Styrax, qualis officinarum liquidus, de quo postea. Quoties autem in Græcorum libris Styracis fit mentio, semper Calamites inaudiendus erit.

Fuchs. not. *Storaces tres.* *Myrrha stacte.* 1. *Styrax rubeus.* 2. *Lachryma Styracis.* 3.

Sed vnde clarissimus meus præceptor Fuchsius colligat, Calamitem Styracem liquidum fuisse, nescio: Galeno Calamites præstantissimus est: præstans autem grumos habet teste Diosc. Calamitis ex Pamphilia affertur, qui verò in Pamphilia provenit, teste Plinio, aridus: ego sanè Styracis lachrymas à scobe mundas, pulcherrimas vidi Lugduni, & adhuc habeo odoratissimas, de quibus postea sub titulo Storacis Calamitæ officinarum. Meritò igitur reprehensus fuit hac in parte Fuchs. per Matthiolum. Iidem Fuchsio ex Arabum, & recentiorum traditione, *tres sunt Styraces: vnus liquidus*, qui est Myrrha Stacte: *alter rubeus*, qui nihil aliud est, quàm exterior cortex, fuscus & aridus, qui post lachrymam subactam & expressam remanet, quod Serapion confirmat: *Tertius est Lachryma Styracis*, quæ ex eius nominis arbore exsudat.

Cronenburgo quoque probatur, quod paulò antè Fuchsius annotavit, quòd sc. quotiescunque simpliciter efferatur *Styrax, Calamites*, sive *aridus* intelligatur. Aristoteles, inquit is, Dioscorides, Plinius, Galenus, & cæteri distinctim Styracem habent, non per liquidum & siccum, sed per proprias quasdam qualitates. In tabernis *Storax* vocatur, & vehementer ignavus, vt plurimùm habetur. In Alipta Moschata hæc Styracis Calamitæ & rubeæ nomine intelligitur, rubicundiore colore, aut fæx illius, aut quod ex Myrrha exprimitur, Magma.

Stacte. *Meha. Storax liquida.* *Ler. Bathnasis.* *Myrnastacte.*

Scribunt Monachi in Antid. Mes. cens. dist. 2. cap. 61. *Storacem*, sive *Styracem* (quod rectiùs vt diximus) non esse aliud, quàm speciem Myrrhæ: siquidem Dioscorides post descriptionem specierum Myrrhæ immediatè subjunxerit capitulum de *Styrace*: Serapio autem capitulo de *Storace*, ad authoritatem Diosc. descripto, sub nomine Storacis liquidæ comprehenderit caput Dioscoridis de Stacte, quæ est pinguitudo Myrrhæ: cui continuò subiunxerit capitulum dicti Dioscoridis de Styrace, vbi dicit: Et *Storax* est species *Meha*, sive *Miha*. *Meha*, autem, sive *Meha* secundum ipsum, est *Storax liquida*. Et quæ ex Myrrha exprimitur, debet hîc intelligi scil. Stacte, quæ etiam Myrrha liquida potest dici, nam aliter non erit consonum. Myrrha verò non liquida ab ipso Serapione vocatur, Ler. & Bathnasis. Vnde idem Serapio cap. de Myrrha, secundum authoritatem Diosc. dicit: Et est de ipsa res, quæ dicitur *Bathnasas*, & est grossa, à qua egreditur *Miha*, id est, *Storax liquida*, quando exprimitur, & dicitur Mirnastacte. Et est de ea, quæ dicitur Aizon, & est pinguis multùm: & arbor est in terra, quæ dicitur Parthemia, & est pinguis, & quando exprimitur succus, egreditur velut Storax multùm. Hæc Serapio. Ex quibus patet, quod Styrax, i.e. Storax, non multùm elongatur à Myrrha, & per consequens potest dici species Myrrhæ. Etiam Diosc. cap. de Styrace dicit, quod invenitur Styrax, sive Styracis lachryma perlucida, & Myrrhæ æmula. Etiam per ipsos Authores probatur, quod tam de speciebus Myrrhæ, quàm de Styrace liquor exprimitur, velut mel. Sed liquor Myrrhæ à Græcis *Stacte* dicitur. *Liquoris* autem *Styracis* à Diosc. non scribitur particulare nomen, bene autem potest subintelligi *mel Styracis*. Arabes verò, teste ipso Serapione vtrumque liquorem *Storacem liquidam* appellant. Styrax autem liquida è Myrrha, i.e. Stacte, parum, aut nihil differt à Myrrha in odore, sapore, & virtute. Et sicut Myrrha est odoratior, amarior & præstantior Styrace, ita Stacte, i.e. est mel Myrrhæ, est odoratior, amarior, nec non & nobilior *Styracis melle*. Quamobrem Storax liquida, quam aliqui *Stigiam* vocant, quâ & pro vera Storace liquida vtuntur omnes, non potest esse Myrrha [Stacte] vt volunt Brassavolus, & recentiorum nonnulli. Non enim habet conditiones Stactes. Nos enim opinati sumus potiùs esse mel Styracis, adulteratum tamen, quàm Stacte Myrrhæ. Styrax autem, sive Storax non liquida, vt communis opinio Medicorum tenet, est ipsa, quâ vtimur, quæ vulgò dicitur *Storax Calamita*, & per varios authores legitur *Styrax*, *Storax sicca* & *Ambra*, seu *Lubne*, aut *Lubue*, seu *Storax Heremitarum*, & *Thus*, sive *incensum*, sive *Thymiama Iudæorum*, & *Cozumbrum*, & *Storax*, & aliis pluribus nominibus appellatur. Quamvis sit & alia Storacis species, quæ peculiari nomine *Storax rubea* nuncupatur, vt in confectione Aliptæ Moschatæ Nicolai legitur, vbi ingreditur & *Storax Calamita*, & *Storax rubea*. Et propriè est illa, quæ assimilatur Maci, quæ scribitur à Serapione, quod est exterior cortex fructus ipsius Storacis. Doctor autem noster in præsenti descriptione petit Storacem liquidam, vt Rhazes: filius Serap. autem habet simpliciter Stacten. Sed quia (vt dictum est suprà) Arabes tam *Stacten*, quàm *mel Storacis*, *Storacem liquidam* vocant, Stacten tanquam meliorem speciem Storacis liquidæ nos hîc apponendam esse consulimus. Vbi autem quæritur mel Storacis, manifestè intelligitur, Stacten non esse apponendam. Sed quia Stacte vera minimè hac nostra tempestate haberi potest, vel si habetur (quod haud credimus) non caret plurimis adulterationum vitiis, eius loco vtendum melle Styracis puro censemus. Si autem purum mel Styracis non invenitur, Storax sicca pro eo erit commodissima: quoniam ita (vt diximus) habet filius Serapionis, per Storacem absolutè descriptam, semper intelligitur sicca. Præterea autor non hac descriptione etiam Myrrham petit, quâ vera nos carêre suprà diximus in Sagzenea, & quòd pro ea debemus sumere Stacten. Hîc autem (quia Stacte non habetur) dicimus, quòd loco Myrrhæ post Stacten, meliùs est substituere bonam Storacem Calamitam, quàm illam falsò vocatam Myrrham. Et secundum aliquos, gummi Hederæ optimum, in Myrrhæ vicem apponere non vituperamus, tametsi Myrrham perfectè supplere nequeat, neque cum eo comparari.

Stacte liquor Myrrha. *Styracis liquor mel dici potest.* *Storax liquida.* *Styrax liquida.* *Styrax liquida è Myrrha.* *Storax liquida Vulg. Stigia.* *Non est Stacte, vt vult Brassavolus.* *Mel styracis adulteratum* *Styrax cõmunis Calamita.* *Ambra.* *Thus. Thymiama.* *Storax rubea* *Storax rubea peculiari nomine.* *In Mesue pro Storace liquida, sumenda Stacte.* *Mel Storacis.* *Stacte vera non habetur.* *Substitutum.* *Storax sicca.* *Gummi Hederæ.*

Manardi not.

Tradit Matthiol. *Styracem* passim in Italia *Storacem Calamitam* appellari. Ac Manardum ait, ubi in Dioscoridis codice legitur τοιοῦτος ἐστιν ὁ χαβαλίτης, existimasse potiùs legendum esse *Calamites*. Neque probasse lectionem mutandam in Gabaliten, quemadmodum Marcellus fecerit. Sed profectò magis Marcelli sententiam probandam videri. Quippe quæ Plinii testimonio comprobetur. Cùm etiam ei adstipuletur Oribasii

ex manu-scriptus. Fuchsium porrò Styracem Calamitem liquidum fuisse censuisse: Verùm in hoc à veritate discessisse.

Balsamum ex Peru. Gabalites. Lacunæ sunt hæc: *Styrax*, Castil. & Portug. *Estoraque*, Catalon. *Storace*. Ex hac Balsamum ex nova Hispania.

Ex Amato hæc traduntur: *Gabalites* (ut optimè Marcell. interpretatur) legendum, non verò *Catabilites*, vel *Calamites*. In hanc quoque lectionem eunt Hermol.& Ruell. Nostris temporibus sincerus ex Zanâ, apud Indos insula, Styrax portatur.

Serapio, inquit Cæsalpinus, *Styracem* dividit in *liquidum*, & *siccum*: per *liquidum* intelligit, modò oleum ex nucleis extractum, modò ipsam arboris lachrymam, modò stillatium humorem è recenti Myrrha extractum, quem Dioscor. Stacten vocat: per siccum, intelligit corticem fructûs, postquam expressum est oleum.

Avicenna similiter *humidum* & *siccum* esse. Humidi autem unum spontè fluentem ex arbore, coloris citrini, quem Storacem Calamitam vocant. Alterum per decoctionem, coloris nigri, quem Storacem liquidum appellant: Fæces autem Storacem siccum esse. Quæ Avicennæ explicatio videtur magis cum Dioscor. consentire, ut quædam sit arboris lachryma, spontè fluens, quæ cùm in ligni scobe reperiatur, veluti leprosa redditur: congeri enim circa caudicem multam scobem erodentibus vermiculis testatur Strabo. Quidam artificio extrahitur per decoctionem, ex Styracis lignis, aut ipsamet scobe per ignem resudat Styrax liquidus, quem Dioscor. Oleum Styracinum vocat, ipsa verò scobs exsiccata & retorrida, Styrax siccus est. Nigrum Dioscor. damnat.

Hodie tria eadē habentur: nam arboris lachryma, non sine scobe quadam, Styrax cognomine Calamita, tanquam optima ad suffumigia pretiosa venit. Arida quoque ipsa scobs modò ruffa, quæ laudatur, modò nigra, quæ damnatur, similiter ad suffimenta odorata. Styracinum verò oleum vendebatur Balsami loco ex Syria advectum: sed desiit posteaquam novum genus Balsami ferri cœpit ex Occidente: liquor autem ille putridus, quo ad scabiem inungendam utuntur, vilissimo etiam pretio, quamvis Storax liquidus vulgò appelletur, aliena omninò res est. Fortè Æleomeli Dioscoridis, quod è pinguitudine surculorum fieri scribit, cuiusdam arboris in Syria: ex qua spontè manat oleum melle crassius: sapore dulci: ad purgationes aptum, addens arte quoque fieri oleum è pinguedine surculorum, optimum vetus, pingue, non turbidum. Testantur autem: vulgarem Storacem liquidam, ex decoctione quorumdam surculorum in aqua fieri.

Styracis meminerunt Lob. & Pena Adv. pag. 429. his verbis: Quòd ex Styrace emanaret liquor, ac veluti stiriatim extillaret, Styrax dicta videtur. Eius feracissimus ille tractus Galloprovinciæ, qui à trium Mariæ sororum Fano antiquissimo, ad forum Iulium usque porrigitur; est namque prope oppidum Solarium collis lætissimus & opertus frequenti Styrace, nullidum illic cognita, quam primò nos, iuvenésque, multis tum Pharmacopœis & studiosis, tum Monspessuli professoribus ostendimus: nam iamdiu videramus Venetiis in Franciscanorum horto: truncus ipse similis Betulæ ligno, aut Mali Cotoneæ: folia utravis minora, & quàm Cotoneæ minùs rigida, minúsque aversâ parte cana: flos albidus, Arantiæ magnitudine, non odore. Baccæ multæ Staphylodendri magnitudine, rotundiores tamen, quas excipiunt ungulæ ternæ atque amplectuntur, quæ pediculo longo hærent. Inibi tametsi tanta copia est, nihil tamen liquoris effluit, sed Lacryma Styracis Venetias defertur purissima, perquàm odorata, inque grana & glebas ammoniaci modo coactas, quibus inest quidam melligeni similis liquor, qualis è favis defluit. Hactenus Adv.

Nunc verò *Styrax Catabalites*, vel *Gabalites*, sicut & *Styrax similis Gummi*, Myrrham odore referens Dioscoridi synonyma sunt. Storacem insuper liquidum dici de Myrrha Stacte, videndum antè ex Corn. & Cæsalpino.

Adulteratur verò Styrax arboris scobe, melle, Irino unguento, cerâ, adipe, aromatibus, Plinio Cedri resina, vel gummi, aut Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur gustu.

Pro Styrace quoque rubeâ, ruffa Styracis lachryma sumenda, non cortex fuscus, falsò Storax rubeus vocatus. Quomodo porrò Styrax fiat ex Belzuino, vide in Belzuini capite, ex Edoardi Barbossæ navigatione: & apud Garciam lib. 1. c. 5. de Styrace liquida Sinensibus *Rocamatha*, quæ scripsimus capite Benivino.

Στύραξ ut Græcè, ita etiam Latinè *Styrax*: *Storax* tamen *Calamita* officinis: Germ. Storax: Hisp: *Estoraque*, *Storaque*: It. *Storace*, *Storace Calamita*: Arab. *Miha*, *Meha*, *Mehaba*, seu *Astarach*.

Styracis arbor viret Venetiis pluribus in locis authore Matthiolo, præsertim in viridario Maffei à Maffeo. Bellon. in suis Obs. scribit: in Cretæ montibus spontè provenire Styraces arbores, ipsam autem Styracem, videlicet resinam, nobis adferri per Halep. Anguillara teste; licèt Styrax inveniatur quibusdam in locis Italiæ, non propterea lachrymam producit, ut faciũt Styraces Syriæ, & Palestinæ: quod autē dicit, videri potest in horto P.A. Michielis & A. Filetti in S. Lucia. Et in horto Monachorum S. Francisci dalla vigna. Inveniuntur etiam in itinere à Tivoli, Romam: item in Abruzzo. Atteståte apud Matthiol. Camerario, in Apuleia provenit, & in Latio in villa Adriani, & Galliæ Provincia. Sed Amati temporibus Styrax sincerus, ex Zana apud Indos insula portabatur. Regio est (scriptore Andrea Corsalo Florentino) inter Goam & Carmaniam, Cambaia dicta, ubi fluvius Indus influit in mare, in qua regione nascitur Styrax liquida: In agro Romano prope Tivolim Cæsalpin. provenit: in Italia lachrymam paucam fert.

Nobis Styracis officula missa Augustâ Vindelicorum per meorum studiorum & peregrinationũ socium, clarissimum virum Leonhardum Rauvvolff: plantavimus Montbelgardi in horto E. C. Arbusculas, è nucleis natas, vidimus Basileę apud D. Doctorem Felicem Platerum, sed Hieme reponendæ, florent & nuculas maturant: Ea arbor, quæ à Gesnero visa Augustæ & quæ ibi Hiemem perferebat, ut scribit in lib. hort. non erat Styrax, sed Coccygria, sive Cotinos. Styracis arboris ramos primùm habui à Lobelio, qui ex Hiere attulerat, habui etiam à Valerando Dourez.

Cæterùm vim habet, testis est Dioscorides, calefaciendi, molliendi, concoquendi. Facit ad tusses, destillationes, gravedines, raucedines & vocem interceptam. Convenit etiam ad uteri præclusiones, & duritias. Et menses potus & appositus ducit. Alvum quoque leniter mollit, si modicum ex ipso cum resina Terebinthina devoretur. Miscetur etiam utiliter malagmatis discutientibus, & acopis. Vritur autem & assatur, & torretur, & fuligo ex ipso fit, velut ex Thure. Et commodat

Marginalia (left column): Balsamum ex Peru. / Gabalites. / Styrax sincerus ex Indis. / Oleum ex nucleis. / 1. Lachryma arb. / 2. Stacte. / 3. Styrax sicca. / Calamita citrina / Storax liquidus nigra. / Storax siccus / Lachryma spontanea. / Styrax liquidus ex lignis. / Styrax siccus. / Styrax Calamita. / Styrax arida. / Styracynũ oleũ Diosc. per Balsamo vendi-ditum. / Balsamum novum. / Storax liquid. vulgi. / Æleomeli Diosc. / Cur Styrax. / Locus. / Descriptio

Marginalia (right column): Aequivoca / Adulteriũ. / Substitutũ. / Styrax ex Belzuino. / Nomina linguarũ. / Locus. / Vires. / Tussis. / Vterus. / Alvus. / Fuligo.

commodat fuligo Styracis ad eadem, ad quę etiam Thuris fuligo. Quod verò ex ipso præparatur in Syria Styracinum unguentum calefacit, & mollit fortiter. *Vng. Styracinum.* Capitis tamen dolores inducit, & gravitatem ac soporem efficit. Galenus & Paulus prę ter iam dicta à Dioscoride, nulla tradunt. *Locus.* *Odor acris.* Authore Plinio, ex Syria revehunt Styracem, acri odore eius in focis abigentes suorum fastidium. Cæterò, non alia ligni genera sunt in usu, quàm odorata: Cibósque Sabæi coquunt Thuris ligno, alij Myrrhæ, oppidorum, vicorúmque non alia, quàm ex aris fumo, atque nidore, adeò nulla est voluptas, quę non assiduitate sui fastidium pariat. *Serpentes.* Eundem ad serpentes fugandas urunt in odoriferis silvis frequentissimas. Styracis autem naturam in peregrinis arboribus exposuimus. *Delectus.* Placet præter illa, quæ diximus, maximè pinguis, purus, albicantibus fragmentis. *Vires.* Medetur tussi, faucibus, pectoris vitiis, vulvæ pręclusę, duritiéve laboranti. *Menses.* Ciet menses potu, appositúve, alvum mollit. Invenio potu modico tristitiam animi resolvi, largiore contrahi. Sonitus aurium emendat infusus, *Struma.* strumas illitus, nervorúmque nodos. *Venena.* Adversatur venenis, quæ frigore nocent, ideò & Cicutæ. Serapio exteriorem Styracis arboris corticem mandi, quamvis amarum: ex interno autem nucleo oleum exprimi perhibet. *Oleum.* Sylv. de compos. mod. Styracis drach. j. miscet ex Andromacho arteriacę. *Quantitate delet.* Styrax, Crocus, Myrrha, quantitate sunt deleteria: nam largiùs pota quędam, dementant: quędam mortem inferunt, sed mensurâ aptâ aliis mista iuvant. Στύραξ Σπάνιον, Hispanum cognominatum Actuario in Trochisco Neapolitę. *Oleum.* Oleum Styracis, quod optimè sedat dolorem ventris puerorum, recipit Ol. Aneth. Camomill. ana. vnc. ij. Ol. Rut. Styrac. liquid. ana. vnc. sem. pulv. Cymin. vnc. j. quę parùm bullire sinuntur, servantúrque ad usum.

STYRAX CALAMITA OFFICINARVM IMPVRIOR ET purior.

STYRACIS furfurosę plerumque adferuntur massæ, & scobe ligni sordidatæ, in his tamen genuinus Styrax reperitur, qualem habemus, parvis constans grumis, relucentibus, colore fulvo, vel ruffo, saturatioréque, sub dente lentescentibus, caloréque ductilibus, ceræ instar, sapore non ingrato, odore fragranti, potissimùm ubi prunis iniectę fuerint, vel micę solę, vel ut sunt scobe adulteratę, flammam verò eæ facillimè concipiunt, & claro incendio lucent.

Lugduni & Genevę habuimus pro paranda Theriaca Valerandi Dourez, cuius protector publicè fui: quę sanè mundę, pulcherrimę, odoratissimę: etiam post plurimos annos.

STYRAX LIQVIDVS RVBER OFFICINARVM.

STYRAX liquidus melleę & tenacis substantiæ est, coloris fusci, aut ex fusco rubentis, aut ex cinereo fusci, odore valido, atque ob vehementiam ferè ingrato, in quo tamen videtur apparere, remistus ille Styracis calamitæ odor, multò tamen magis, si linguę admoveatur conspicuus, dum in nares inde pauca quantitate anathymiasis ascendit, sapore autem acriusculo.

Styrax liquidus. Cordus Hist. pl. sic describit: Styrax liquidus, qui ad nos pervenit, liquidæ aut Laricee resinę consistentiam & crassitudinem habet: *Color. Odor.* colorem in cineraceo candicantem: odorem Styraci similem, vehementem, acrem, & gravem, præsertim cùm prunis imponitur, per se latiùs spirat, quàm prędictus Styrax, propter liquidiorem substantiam. *Vnde fiat.* Idem nativus non est, sed fit additis paucæ Calamitæ Storaci, copiosiore, laricea resina, oleo, & vino, simúlque coctis, expressis, atque cùm refrixerit, donec candorem acquirat, ligneo pistillo agitatis: Ex ea mixtura duo resultant, videlicet Styrax liquidus, & oleum Styracinum: *Oleum Styracinum.* dimissis enim uno atque altero mense, quod deinde tenuissimum, liquidissimum, atque odoratissimum in mixtorum illorum medicaminum substantia fuerit, à crassiore discedit, eidémque ad fundum vasis descendenti, superiùs innatat oleo crassior, laricеæ resinę liquidior, colore fulva & pellucida, Styracinum oleum appellata, quæ à reliquo aufertur, & separatim versatur, reliquum verò rursus agitatur, ut candorem induat. *Delectus Styracis liquidi.* Eligito in liquido Styrace odoratissimum, odore ad purum Styracem prorsus accedentem, sed multò vehementiùs & graviùs redolentem, colore candicantem in cineraceo. *Delectus olei.* Oleum Styracinum ad nos rarissimè affertur, in quo probatur fulvum, pellucidum, odoratissimum, & suaviùs, quàm liquida Styrax redolens, & quod lentum, sequacissimúmque fuerit, dum ab intincto digito defluens dependet.

Styrax liquida, Resina diversa à Styrace. Petrus Bellon. (inquit Gesnerus) scripsit mihi se è Lusitano quodam Pharmacopola didicisse Styracem liquidam à verà Styrace omninò discrepare, esséque resinam è peculiari quadam arbore manantem in monte *F.is* inter Galliam & Hispaniam. *Locus.* Hac itaque ratione duæ sunt liquidæ Styracis species.

Ait Fuchs. de comp. med. lib. 1. Styracem liquidum, qui in Officinis prostat, quum teterrimo propemodum sit odore, legitimum, aut sincerum esse nequire: vt & Styrace Calamitæ interdum liquidam resinam & oleum addi, ut liquidior factus magis redoleat, & viliori pretio vendatur: qualis est, qui in Officinis Medicorum sub Styracis liquidi nomine hodie prostat.

An Amato, Stacte Serapionis, Officinis Styrax liquidus, cuius copia non solùm Venetiis, sed & in omnibus ferè officinis coacervatur?

Hodie porrò Stacten Officinę & Barbari Medici *Styracem liquidum* vocant, teste *Cornario*, quũ Græci unum saltem *Styracem* agnoscant: Stacten autem pro Balsami liquore in ἀντιβαλλομένοις assumant.

Styrax liquidus quid? Sed licèt species quędam, quæ adhuc in officinis invenitur, Styracis, quem liquidum vocant, nihil aliud sit, inquit Clusius, iuxta doctiorum opinionem, quàm Stacte expressa antiquorum. *Stacte.* Nihilominus tamen retinet aliquem odorem Styracis Calamitæ, sed potentior est, & odoris vehementioris, quod efficit, ut existimem, esse posse resinam liquidiorem Styracis, cùm aquâ sit permixta Myrrha, sæpè enim evenit in eadem arbore una liquidior alterâ.

Storax liquida. Monachis in Mes. ut existimo, Storax liquida, quam aliqui *Sigiam*, quæ non est *Mel Myrrhæ*, id est, Stacte, ut voluit Brassavolus & recentiorum nonnulli: *Non est Stacte ut vult Brassav.* cætera videant Lectores antè ex verbis Monachorum, quæ sub Styrace iam tradita sunt.

Garcias Arom. lib. 1. cap. 5. sæpiùs existimavit illud *Bonivi de Boninas* nihil aliud esse, quàm Benivi cum Styrace liquida, quam Chinenses *Rocamalha* vocent permixtum, quoniam eius odor ali- *Benivi de Boninas.*

quantum ad Benivi de Boninas accederet: cámque ob caulam id aliquando experiri voluit, mixto Benivi cum Styrace liquida. Sed licèt id Benivi sic permixtum vulgari odoratius esset, odoris tamen fragrantiâ & suavitate à Benivi de Boninas superabatur. Multis quoque malè olent Styrax liquida & Algalia propter validum odorem, cùm tamen maxima ex parte odorata sint. Fieri autem potest ut illi Macedones Styracem pro Benivi intellexerint, tamen nullibi Styracem nasci scimus, præterquàm in Æthiopia, ubi etiam Myrrha reperitur.

Styrax liquida Galbdus odor alius fœtet.

Locus.

Cæterùm liquor ille Cæsalpini putridus, quo ad scabiem inungendam utuntur, vilissimo etiá pretio, quamuis Storax liquidus vulgò appelletur, aliena omninò res est. Fortè Æleomeli Dioscor. De Styracino autem oleo, quod solebat vendi pro Balsamo, & desiit adferri, vide antè ex Cæsalpino.

VSVB ARBOR GVMMI FERENS.

Cap. LVII.

Scripsit Thevetus de Francia Antarctica c. 32. homines sylvestres Americanos, quum invitentur ad compotationes *Cahevinage*, priusquàm ex suis pagis discedant, detrahere corticem cuiusdam arboris, cuius interior pars sit rubra, lutea, aut alterius coloris, quem conscindant in minutas partes, & gummi postea extrahere ex arbore, quam vocent *Vsub*, ac totum corpus eo inungere: quod ad vulnera etiam utile, ut sibi experientia compertum.

Cahevinage.

Cortex.

Vsub.

Clusius dubitat an *Vsub* Theveti idem sit, cum suo *Vsuc*, de quo proximè.

An Vsuc?

Considerandum quæ de *Bixa Oviedi* annotavimus ex Clusio historiæ nostræ lib. 12. & lib. 3. post Sanguinem draconis, de Succo rubro colore inficiente.

VSVC ET GYP SVCCVS ATER INVOLVTVS MVSÆ FOLIIS, Anethi ferè odoris.

Cap. LVIII.

Anno 1599. mittebat ad me (inquit Clus. Exot.) Amstelrodamo honestissimus vir VValichius Syvertz succum, cui adscripta erant nomina *Vsuc* & *Gyp*, Musæ foliis involutum, atrum, splendentem, non iniucundi tamen odoris, sed qui ad Anethinum quodammodo accederet. Hoc uti solere incolas asserebat, ad suffumigia, tetrúmque cadaverum fœtorem tollendum, toto illo tempore, quo cadavera domi retinere pro consuetudine solent. Isto etiam inducunt arborum cortices ventri applicandos in eius doloribus.

Descript.

Vsus.

ALOES SIMILIS SVCCVS IRAITVCH ET AIAVVE INVOLVTVS MVSÆ foliis, gravis odoris ad picandum.

Cap. LIX.

Eodem anno idem Syvertz mittebat alium succum, Iraituch & Aiavve appellatum, non valdè dissimilem Aloës succo, tum colore, tum substantiâ, gravis odoris, qui recens & liquidior, Musæ tenerioribus foliis fuerat exceptus: nam iis adhuc involutum accipiebat Clusius. Illo naviculas & scaphas induci ab inquilinis, referebat, quemadmodum à nostris pice fieri solet. An verò ex aliqua arbore fluat, aut bituminis instar è terra emanet, nihil erat adscriptum.

Iraituch. Aiavve.
Descript.

Vsus.

SVCCVS VEL RESINA ASPHALTO SIMILIS, ANETHI ferè odore.

Cap. LX.

Amstelredami anno 1600. honestus vir Petrus Garetus dabat Clusio aliquot succos concretos nuper delatos ex longinqua navigatione, quorum primus ater prorsus erat haud secus ac Asphaltum, durus & solidus, illóque [ut apparebat] usi ferant nautæ ad fili stamina, picis, aut ceræ, vice; inducenda: manibus enim aliquantisper emollitus lentior fiebat, nec iniucundum spirabat odorem, anethinum enim quidpiá resipiebat, nec ingratum habebat saporem, illum tamen actiusculum, flammæ verò admotus, non secus ac resina quædam liquescebat. Observabat porrò hunc succum, sive quis malit resinam appellare, dentibus cedere & mollescere, ore retentum.

1.

Vsus.

Odor.

Sapor.

SVCCVS ALTER, ACRIS SVBSTANTIA SOLIDIORE.

Priori non valdè dissimilis erat hic succus, substantiâ tamen solidiore constabat, ut quę in micas potiùs dissiliret, quàm manibus emolliri posset, imò ne longo quidem tempore in ore retentus ullam unguis impressionem admittere volebat: nullum in eo gratum odorem Clusius observare poterat, sed quandam duntaxat acrimoniam. Exot. lib. 4. c. 8.

Descript. 2.

Substantia.

Acrimonia.

SVCCVS TERTIVS ATER, ALBIS MICIS.

Tertius etiam erat ater, quasdam tamen albas micas inspersas habebat: licèt autem superiore impurior & magis retorridus videretur, unguis tamen impressionem admmittebat, nec ingrati erat odoris, illius etiam sapor nonnullâ acrimoniâ præditus: manducatus, dentibus cedebat: igni etiam admotus, liquescebat & flammam concipiebat. Clus. lib. & c. modò citatis.

Descript. 3.

Sapor.

TACAMAHACA POPVLO SIMILIS FRVCTV, COLORE similis Pæoniæ.

Cap. LX.

Ad resiniferas meritò referenda est Tacamahaca dicta, coloris rutili partim, partim flavi pallidioris, veluti ex unguibus diversis compacta, resinæ strobilinæ concretione, bullatis tamen scrobiculis alicubi cava: sub dente in pulverem dissilit

Descript.

Color.

Sapor. diffilit primùm, mox rurſum recolligitur, lenteſcénſque pro arbitrio ducitur: ſapore amaricante, haud ingrato & aromatico. Suffita iucundum ſpirat odorem, Maſtiches ferè æmulum, minùs vehementem & ſuaviorem, nullóque relicto craſſamento conſumitur. Porrò importatur, ut mihi quidem nanciſci contigit, Cucurbitino cortice comprehenſa, punctulis nigricantibus externa parte notato, intrinſecus innumeris ſcrobiculis, non uſque adeò profundis, veluti foraminulento.

Odor.

Camer. in hort. *Tacamahaca.* Monardi de med. ex Occid. Ind. lib. 1. cap. 2. in verſione Cluſij *Tacamahaca Indorum & Hiſpanorum* reſina eſt, quæ effluit vulnerata arbore magna, Populo æquali, odoratiſſima, colore eſt Galbani (nec deſunt, qui idem eſſe putent) unguibus albis, uti Ammoniacum, cuius fructus colore eſt ſeminis Pœoniæ.

Deſcript. arboris.

Gummi Taccamaca, ait Linſchottanus, in parva quadam Inſula, Indiæ Orientalis reperitur. Profluit è celſa arbore, cuius folia ſunt longa, anguſtáque. Fructus magnitudine Prunorum noſtratium. Ipſum verò Gummi colore eſt albo, odoris ſuaviſſimi, ac proinde in magno pretio.

Locus. Hiſt. Lugd. Tacamahacam afferri ſcribit ex Hiſpania nova.

Vires. Magni eſt apud Indos uſus in quocunque affectu, præſertim in omnis generis tumoribus in quacunque corporis parte: ſiquidem mirificè reſolvit, maturat, & diſſipat. Omnem compeſcit dolorem ex humore frigido, aut flatibus natum, uteri ſuffocatione laborantes ſuffitu naribus excepto revocat, emplaſtri modo ſi umbilico inducatur, matricem ſiſtit, ac efficaciùs id præſtat addità Ambra & Moſcho. Expertiſſimum creditur remedium contra defluxiones quaſvis, ſiſtit enim: rheumatiſmos in oculos, faciem, aliáſque partes ſubiectas, ſi ſiuſtulum in utramque aurem, aut eius duntaxat lateris, indatur, in quod deſtillatio incumbit, aut temporibus emplaſtri in morem applicetur. Dolorem dentium levat, foramini dentis corrupti impoſita: contra dolorem omoplatæ, & diſtentiones cervicis inducta confert Ventriculum roborat, appetentiam revocat, concoctionem adiuvat, flatúſque diſſipat emplaſtrum de Tacamahaca, cum triente Styracis & pauca Ambra eodémque modo & capiti inductum, dolores cerebri profligat, eíque robur addit, plurimùm confert dolori iſchiadico, & iuncturarum, præſertim ex frigida admiſta cauſa orto, parti inducta, cum reſolutione aſtrictionem quandam habet coniunctam: nervorùm contuſa, & convulſiones perſanat. Denique vulgaris eius in omni dolore uſus. Ego (Monardes) trientem ceræ flavæ addo. Cavebis tamen in principio inflammationum & tumorum p. n. calidorum, quorum tamen reliquiis diſcutiendis apprimè utilis eſt. Calida eſt in principio tertij gradus, & adſtrictione vehementi, & vi roborandi: ſicca verò in ſecundo. De Tacamahaca ita Ioannes Poſthius p. m. cecinit.

Tumores. Vterus. Defluxiones. Dolor dentium. Ventriculus. Iſchias. Nervi. Cautio. Temperã.

Indomitam lenit ſi Tacamahaca podagram
Et omne corporis pathos.
Illam ego prætulerim, quas venditat India, gemmis,
Arabúmque Gazis omnibus
Nam quis divitiis validos non præferat artus
Triſtique ſenſu liberos.

VISCI INSTAR SVCCVS.

CAP. LXII.

SVcci concreti magnum fragmentum ad Cluſ. mittebat Londino Iac. Garetus, cuius frequentem in Exot. facit mentionem. Erat verò is ſuccus, dum adhuc recens & lentus, circa bacillum pedalis longitudinis, multiplici circumvolutione adaptus, donec in brachialem craſſitudinem evaderet: varius erat eius color, nam ex parte nonnihil candicabat, ex parte cineraceus, & ex parte nigricans erat, durus & firmus, quem tamen igni expoſitum liqueſcere & lentum fieri intelligebat, viſci inſtar, quo aucupes ad capiendas aviculas uti ſolent: atque rem ita ſe habere experiebatur Cluſius. Vnde porrò allatus, & ad quam rem utilis eſſet, nihil adſcriptum.

Deſcriptio. Color.

Cæterùm biennio poſt mittebat ad eundem idem Garetus ſimilis ſucci concreti, multiplici ſpirâ circa bacillum convoluti fragmentum, quinque unciarum longitudinis, & novem uncias ambitu comprehendens, quippe cuius diameter penè trium unciarum eſſet, externâ parte omninò fuſcus, ex frequenti, ut putat manuum contrectatione, internâ verò candicans, ſiccus admodum, & fractu adeò contumax, ut lignum veriùs, quàm ſuccus cenſeri poſſet, igni tamen admotus ſtatim flammam concipiens, in nigrum & lentum liquorem reſolvebatur, inſtar Viſci, valdè lentum & tenaciſſimum, nullius initio manifeſti ſaporis, ſed paulò pôſt, acrimoniæ cuiuſdam non expertis.

Similis ſuccus eius. Color. Lignum. Sapor.

* *
*

FINIS LIBRI NONI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS.

DE ARBORIBVS ET FRVTICIBVS SCOPARIIS.

DEDIMVS cuique arborum generi, naturâ quadam conſimilium, ſuam propriam quaſi tribum. Nunc & Scopariis producamus, vnâ claſſe, quâ ipſas vnuit & quaſi in conſortium quoddam coëgit rerum parens natura, ne ſcopas diſſolutas dediſſe videamur.

DE MYRICA SIVE TAMARICE IN GENERE.

CAP. I.

Tamarix arbor Dioſcor Locus.



VENIMVS ad Scopariarum & Ericarum nobile decus, Myricam ſiue Tamaricem, quam Dioſcor. tradit eſſe arborem [δένδρον] vulgò cognitam, quæ apud pigras & ſtagnantes aquas enaſcatur, fructúmque quaſi florem ferat, compage muſcoſum [καρπὸν ὥσπερ ἄνθος φέρουσα βρυώδες κατὰ τὴν σύστασιν]. Ægyptum Syriámque ſatiuam quandam gignere, ſylueſtri cætera quidem ſimilem, & fructum parere Gallę proximum, guſtu inæqualiter adſtringentem.

Satiua, Silueſtris

Tamaricis meminit & Theophraſt. hiſt pl. his verbis: Addunt etiam Tamaricis [τῆς μυρίκης] lignum non vt apud nos imbecillum, ſed validum ſicut Iligneum, aut aliquid fermè materiæ huiuſmodi, ibidem [ſcilicet in Tylo Arabiæ inſula] comperiri. Videtur autem nobis Theophr. hoc in loco demonſtrare duo genera Tamaricis: vnum ligno valido, alterum imbecillo. Inueniri ait porrò plantas quaſdam communes, & quaſi vitam ancipitem agentes [ἀμφίβια] vt μυῤῥίνην [Gaza Myrtum malè, legendum enim, μυρίκην, quæ ancipitis vitæ potiùs, quàm Myrtus, de qua hoc nondum obſeruamus.] Myricam etiam Amphibion facit Baſilius Magnus, vt quæ inter aquatiles numeretur, & copioſa ſit in deſertis, ac propterea diuum illum Hieremiam haud iniuriâ huic & ſimilibus ſtirpibus hominum improbiores, ancipitéſque mores ſimiles eſſe dicere.

Tamaricis lignum duplex Theophraſt.
Myrrhine pro Myrica Gaza error.

Sed Plinium adeamus qui Tamaricem inter eas arbores numerat quę arborum ſolę nullum ferunt fructum, hoc eſt, ne ſemen quidem, ſcopis innaſcentem. Is præterea ſcribit Myricen & Italiam ferre, quam alii Tamaricem vocent: inſigne in hac eſſe, quòd Satiua tantùm ferat, Gallæ ſimilem fructum: In Syria & Aegypto copioſam hanc eſſe, eiúſque ligna infelicia appellari, quæ tamen infeliciora ſint Græciæ. Ad hæc Tamarici folia non decidere & carnoſa eſſe, quo in loco ego quidem exiſtimo Plinium loqui de Tamarice arborea, verùm non obſeruavi vllam Tamariſcum foliis non decidentibus.

Semen non fert.
Galla.
Infelicia ligna.
Folia.
Plin not
Plin. error alius.

Contra Dioſcoridem etiam & falsò quidem Plinius Myricam [Siquidem Myrica eadem eſt cum Tamarice] nullum fructum, h. e. ne ſemen quidem ferre, proptereáque à vulgo infelicem arborem appellari, ſcribit. Ipſemet quidem ſui veluti immemor lib. 24. cap. 9. Satiuæ Tamarici [duplicem enim conſtituit, ſylueſtrem inquam ſterilem, & ſatiuam mitiorem] fructum lignoſum maiorem gallà tribuit: rurſúmque dum Tamaricis vires perſequitur, ſeminis peculiarem vſum minimè prætermittit. Cæterùm Plinius Myricam à Lenæo etiam Ericam vocari ſcribit, vt minùs mirum ſit vulgus Medicorum Myricam etiamnum malè Ericam [Heyden] appellare.

Arbor infelix.
Erica malè

Hippocrates m. m. πρόμαλον bis habet, qua voce Cornarius Myricam accipit, vt fuſiùs infrà dicetur. Scribit Theophraſt. Myricam folium habere carnoſum & denſum. Plinius etiam in genere de Plantarum foliis ſcribens, Cupreſſum inquit & Myricam folio eſſe carnoſo, quod non eſt ita accipiendum, ac ſi ſingula per ſe folia eſſent carnoſa, ſed ita appellari, quòd confertim in ramis naſcantur.

Promalas Hipp.

Cordus in Dioſcor. & ex eo Caſp. Bauh. qui tamen eum non citat, ſed pro ſuis venditat, Tamaricem duûm generum eſſe ſtatuit. Alteram ſatiuam & proceram [arborem Caſp. Bauh. facit] in Aegypto naſcentem: Et alteram humilem [ſylueſtrem, quæ frutex lignoſus C. Bauh.] quam di-

Myrica genera Cordi.
C. Bauh. not.
Procera arbor.
Humilis frutex.
Humilis genus duplex.

minutiuâ voce Tamariscum vocat, cuiusque in Germania duplex genus inueniri ait: alterum solidiore ligno, medullâque admodum exili, & foliis tenuioribus, copiosè ad Rhenum circa Argentoratum nascens: alterum ampliore medulla, foliis latiusculis, lignóque non vsque adeò solido, quod frequens in Danubii & VVertachii ripis in Vindelicia proueniat, præsertim iuxta Augustam. Hæc Cordus.

Myricæ Narbonens. & Germanicæ discrimen. Addit C. apud Matth. differre Narbonensem à Germanica, illam exiguos habere flosculos, non papposos sed rotundos, ex albo punicantes, & acinulis subsilientibus à vermiculo intus orto agitatos: hanc verò flores producere tomentosos & papposos purpureos, qui vnà cum semine diffluunt.

Vatidica. Legitur apud Nicandri interpretem in theriacis, Apollinem Vates sanxisse mirifica pronunciare mortalibus futura, virgis myricinis vtentes: *Mantis.* ac propterea hunc fruticem Nicander Μάντιν, *vatem* vocat. Apollo inde in Lesbô tenebat manu virgas myricinas, quare *Myriceus* dictus. Et plerisque locis virgarum vi Dion antiquos fuisse vaticinatos scriptum reliquit. Legimus præterea Magos virgas vertisse in Dracones, & miracula à Mose vi virgarum facta, quæ certo diuino afflatu fiebant, non magico, vt impiè Plin. opinatus fuit, *Plin. impia opinio.* magices factionem à Mose memorans.

Epitheta. Poëtæ suis epithetis Myricam non tam adornant, quàm ipsi detrahunt, non enim perpetuò est *tenuis, fragilis, tenera, sterilis, syluestris, parua, & humilis.* Virgil.

Non omnes arbusta iuuant, humilésque Myricæ.

Nomina linguar. ΜΥΡΙ'ΚΗ, Lat. etiam *Myrice, Myrica Tamarix* in Corintho, nonnullis etiam *Amarix*, Plin. etiam *Tamarice* [in Achaia *Bria sylu.* Trago. Hist. Lugd. & Clu- *Lapsus Hist. Lugd.* sio, sed falluntur meo iudicio, nec id Plin. lib. 13. c. 21. asserit] Offic. *Tamariscus*: Octauio Horatiano *Murica*, Arab. *Tarfa* seu *Carfa*. Serap. *Carmezit*, Auerrh. *Alcarphar*. Germ. Tamariſchenbaum oder holtz / Portz / aut Birthenbentz. Belg. Tamariſchen boom / Gall. *Tamarisque*. Ital. *Tamerice*, *Tamarigio*, aut *Altarse*. Hisp. *Taray*, Castell. *Tamariz*, Catal. *Tamaril*, Portug. *Tamargueira*, Lacun Angl. Tamarick tree Boh. Tamaryſſk.

Aequiuoc. Et vt iam Tamaricis siue Myricæ æquiuoca dicamus, quod vnum reliquum est: Tamarix siue Myrica Narbonensis & Italica, cum Tamarice *Fruticosa Germanica* Germanica fruticosa, itémque Tamarice Aegyptia *Aegyptia gallifera.* gallifera malè à quibusdam commiscentur. Eri- *Erica.* cam quoque nonnulli confundunt cum Tamarice, vt alibi demonstratum. Turnerus annotat, cùm scribat Theophr. & Diosc. Ericam folio esse Myricæ, toto cœlo errare Londinenses, quòd *Sorbus Aucuparia.* cortices Sorbi Aucupariæ pro Myricæ corticibus, vsurpent, cùm nulla eis intercedat similitudo: Imò, inquit idem, rectiùs Erica [cortex radicis] substituetur Myricæ, quàm Sorbus, quòd Dioscorides eam proximè Myricæ subiungat, solitus plantas facie & viribus consimiles coniungere, & quòd apud Æginetam in remediis splenicis sæpè legatur Erica. Minùs congruè ponitur pro Myri- *Myrica Marina. Taxus.* ca Marina. Tandem apud Dodon. Gall. ignaris quibusdam Pharmacopœis Taxus Tamariscus est. *At ab vniuersalibus ad particularia descendamus.*

TAMARIX MAIOR SIVE ARBOREA NARBONENSIS.

Descriptio Ericæ facie. VVlgatiorem prorsum, inquiunt Pen. & Lob. Aduers. faciéque Ericæ videas, præcipuè in



riguis & maritimis Galloprouinciæ & Lio Venetorũ, *Locus. Vasa è Tamarice.* in cotonei magnitudinem, caudicémque abire, è quo ad splenes detornantur pocula. *Narbonensis descript.* Narbonensi autem ramosi exigui flosculi, nec papposi, sed rotundi Oleæ, ex albo punicantes sunt, & acinulis quos interdum totum triduum Soli obiectos obseruauimus subsilientes & tripudiantes, vermicello intus orto agitante, & tripudii authore, qui pertusis & desilientibus tandem granis foras prodibat. Hanc sic describit My- *Descriptio Clusii Myricæ sylu.* rica syluestris magna ex parte tantummodò fruticat, interdum in vastam arborem adolescit: scabro caudicis cortice, ramorum verò punicante: *Cortex. Folia.* folia habet Cupressi, aut Ericæ humilis vulgaris, coloris ex viridi ad cinereum tendentis: flores *Flos.* extremis ramis in oblongis pediculis confertos & racematim compactos exiguos foris purpurascentes, cùm expansi sunt, candidos, quinque foliolis constantes: qui deinde in exiguum semen *Semen.* tomento inuolutum efformantur, exiguis veluti valuulis inclusum, quibus maturitate dehiscentibus effluit, vt in Salice, Populo & similibus. Ter *Ter flores. Plin. error.* plerumque in anno floret, Vere, Aestate, Autumno: recentibus floribus semen iam euanescens semper subsequentibus.

Hanc Plinius inter eas recenset, quæ nullum fructum, imò ne semen quidem proferunt: cùm tamen Dioscorides illi fructum tribuat compage muscosum.

Myrica, quæ alibi reperitur in hortis mitior *Myrica sylu.* credita, non alia est, quàm syluestris, in loca mitiora translata. Cuius rei certo sunt indicio fructus & flores, quos omninò syluestribus similes profert. Vmbrâ arboris, insigni proceritate, sæpè per Aestatem Romæ se Matth. oblectatum fuisse *Arbores magnæ Romæ.* recordatur ad Tiberis ripas, in hortulo quodam hospitalis S. Spiritus: quæ etsi domestica haberetur ab omnibus: florem tamen & fructum fe- *Pro cassia odorata.* rebat syluestri similem. Myricæ radices pro odorata cassia venditabant impostores. Sed post- *Radix vendita.* quam fraus à peritis medicæ materiæ viris deprehensa est, eius in officinis vsus penitùs exoleuit. Camer. in hort. & Hist. Matth. posuit nouam figuram & vocat Myricam, siue Tamaricem Gallicam *Tamarix Gallica.* & primam: meminit eius ex Pena & Lobelio. De qua Tamarice siue Myrica loquatur Lacuna non demonstrat, licèt figuram Matthioli habeat. Lob. & Penæ Adu. & Icon. Plant. Tamariscus Narbonensis. Clus. Hisp. & in fol. Myrica syluestris prima. Pann. Gallica aut Hispanica Tamarix. Alpin. Tamaricis syluestre genus, Italiæ notissimum. Iac. Theod. Hist. Lugd. & C. Bauh. apud Matth. [cui & Myricæ 2. & Tamariscus Narbonensis] Tamarix Narbonensis.

Locus & tempus. Myrica circa Monspelium Gesn. hort. Myrica Cæsalp. Dodon. Lat. in fol. huius iconem exhibet, titulo, Tamaricis ramulus cum floribus. Eam tamen

men à Germanica fruticosa non distinguit. Tamarix autore Fuchsio Lugduni impresso in Gallia Narbonensi luxuriat, nunc etiam in hortis regiis, quos fons Bellæ aquæ irrigat & in hortis Bellai Parisiensis Episcopi. Est & insignis proceritatis Romæ ad Tiberis ripas in hortulo quodam Hospitalis S. Spiritus: item in fluminum ripis frequentissima in Italia.

Diosc. not. Quare non potuit Matthiol. non mirari Dioscoridem: quippe qui dicat tantùm nasci Myricam apud paludes ac resides aquas, cùm oppositum sanè veniat in Italia. Quod ipsum sæpiùs adduxit vt crediderit aut Dioscoridis codicem hoc loco deprauatum esse, aut in Græcia secus quàm in Italia Myricam oriri. Nascitur plerumque iuxta flumina, aliquando satis etiam procul ab illis. Obseruabat & in Narbonensi Gallia Clus. stagno *Volcarum* vicinam: nusquam tamen ampliorem vidisse meminit, quàm supra Madritium Regum Hispaniæ Regiam, planitie multis huiusmodi arboribus consita, non procul à fluminum Xarama & Henares confluentibus sub Compluto: Hispanis, *Alcala de Henares* nuncupato, quòd fluuius Henares eam vrbem alluat: magnæ tamen istæ arbores, quas hominis vlna amplecti vix potu sset, diuersum florem non ferunt ab eo, qui in fruticantibus duntaxat Tamaricibus prouenit. Frequens etiã hæc est Belgicis hortis. Nusquam eam, neque in Hispania, neque in Gallia, perpetuâ comâ virentem vidit, sed nouo Vere singulis annis, noua foliorum germina proferentem. Myricam Gallicam diu in hortis durare, modò Hyeme reponatur, testatur Camer. Is etiam huius Tamaricis magnas vidit arbores Monspelii atque Lutetiæ.

TAMARIX GERMANICA, SIVE MINOR FRVTICOSA.



Descriptio *Radix.* *Cortex.* AQuas amat Tamariscus nostras, radice crassâ, & quæ crus æquet crassitudine, cortice crassiusculo insigniter amaro tecta, quæ multam stolonum veluti segetem emittit virgultorum fragilium, purpurascente cortice obductorum, & in frequentes ramos diuisorũ: *Folia.* per quos folia longâ cohærent serie, Ericæ vulgaris, maiora quàm Tamaricis Monspeliensis, duplice versu ascendentia, *Color.* coloris ferè glauci, sapore adstringenti, longitudinis palmaris aut semipedalis: *Flos.* Flores spicatim in extremis ramulis digesti, foliolis constant externis virescentibus, aliis purpurascentibus, apicibus in medio luteolis: *Caliculi.* sequuntur calyculi, siue pericarpia mucronata, triquetra, quibus dehiscentibus pappus euolat delicatissimus, candidissimus, *Pappus. Semen.* appenso semine minutissimo, coloris rari.

Clusius qui eam vocat Myricę speciem alteram & Myricam Pannonicam, ait magnum esse fruticem, nunquam arborescentem, brumam tamen ferentem, flores ex albo purpurascentes, quinque foliolis constare Gallicæ Myricæ maioribus: virgas acquirere crassiores, quàm arboreæ: ex maiusculorum foliorum, surculos ambientium, alis, enasci alios ramulos, qui sint exiguis foliis onusti. *Myrica Pannonica Clusio.*

Tamariscum fruticem lignosum pingit Tragus vocans eum cum Lacuna ac Gen. hort. Myricam Fuchs. Tamaricem syluestrem: Dodon. Gall. Myricam humilem, *petit Tamaris*, Tabern. & Dodon. Lat. in fol. Tamaricem: Turner. Myricam [hi duo iconem Fuchsii habent quæ nobis videtur nimis arborea, nec ita procrescentem obseruauimus.] Tamariscum Germanicam cognominat Lob. Adu. & Icon. Plant. Hst. Lugd. & Casp. Bauh. apud Matthiol. cui & Myrica prima dicitur. Cord. in Dioscor. Tamaricem humilem, in hist. Tamariscum fœminam. Lobel. Obs. Anguill. Lonic. Brunfels. Tamaricem. Quam Amatus intelligat Tamariscum nescimus, pictura ei apposita est Tamaricis minoris. Camer. hort. Myrica siue Tamariscus altera: ad Matthiol. Germ. Tamarix secunda vulgaris: à qua Clusii Pannonicam separat, quam minorem fruticosam vocamus, quod non existimamus faciendum.

Copiosè ad flumen Träsen, ante D. Hippolyti vrbem, vulgò S. Pelten nuncupatum, octo à Vienna Austriæ inferioris vrbe milliaribus distantem crescit: ad amnem etiam Schwartze, oppidum Neukirche alluens binis supra Neapolim Austriæ milliaribus, præsertim arenosis illis locis, quæ hyeme ab iis amnibus inundantur. Obseruatur & circa ipsam Austriæ Metropolim Viennam, iuxta Danubium arenosis illis locis, qui Pontibus longis [den langen Prücken] adiacent. Extra pagum quoque Dornbach non procul à sylua in riguis conspicitur. *Locus.*

Floret Maio & Iunio ac deinceps tota ferè ęstate flores & semen proferre non desinit. Huic similem, quibusdam Germaniæ locis ad Rhenum fluuium, & in Tyrolensi comitatu nasci intelligit Clus. Frequentem etiam vidit ante paucos annos Londini in aliquot hortis. Miror Lobelium scribere plerumque in hortis Angliæ brumâ perire, cùm, autore Turnero in Anglia non crescat. Fuchs. copiosam vidit in Germania ad Rhenum & Isarum. Turnerus præterea in Italia in insula inter Francolinum & Venetias: in Rhetiæ lapidoso quodam loco, quem Rhenus interdum quotannis inundat. Camer. in hort. pag. 103. Tamariscus siue Myrica in Germania passim ad Danubii ripas crescit, non facilè culturam hortensem recipit, nisi ad aquas collocata. Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes fluuios, non rarò etiam circa paludes [nascitur inquit Dodon.] solo frequenter saxoso: humidiores siquidem & lapidosos amat tractus. Feliciter in horto E.C. Montb. prouenit, plantata floret, & flores in pappos resoluuntur. Quum essem Horburgi curaui adferendas plantas ex ripa Rheni, vbi abundat, aliquot annis durauit, tandem periit: iterum inde delata durat & semen profert, ex qua etiam in horto prouenit plantulę. Vidi satis magnam & copiosam ad Rhenum propè Brisacum vrbem & circa Neoburgum inter Brisacum & Basileam. Frater Casp. Bauhinus copiosam inuenit in Huningen ad Rheni littus non longè à Basilea. Vidi adferentes Basileam, virentem, Pharmacopœis. Obseruaui non longè à Geneua florentem Iunior Tiguri, Lugduni: Patauii. Episcopatum Salisburgensem Tamarisco luxuria- *Tempus.*

re argumento esse possunt doliola, quę Viennam vsque inde venalia è ligno eius artificiosè concinnata deferuntur.

TAMARISCVS ÆGYPTIA GALLIFERA.

Descriptio



TAmaricis domesticũ genus, in Aegypto, authore Alpino, spectatur, proceritate, figuráque admodum à syluestri diuersum, quòd ad magnæ Oliuæ magnitudinem crescat, adeóque etiam supra Ægyptum in loco *Sahit* ab iis populis vocato, crescere ad magnæ Quercus magnitudinem, cuius ex lignis carbones faciũt, quibus tota Aegyptus & Arabia vtitur, ex quo etiam ligno multa vasa conficiunt, ad multorum ægrotantium vsum. Folia fert syluestris Tamarisci foliis proxima tamen longiora, & graciliora, apparéntque multa capillamenta viridia, qualia in aliquibus equisetis visuntur, ramo appensa, semper virentia, fructus fert paucos, raros, virides, Nucum magnitudine, duros, lignosos, sine nucleo, & videntur eiusdem substantiæ esse cum gallis: omnes verò figura inter se differunt, quanquam in omnibus aspera & inæqualis obseruetur, quando alii longi, alii breues, alii rotundi, alii lati, alii crassi, alii quę graciles existant.

Locus. *Carbones.* *Vasa Fructus sylu. Galla.*

Synonyma Tamaricem hanc Diosc. ἥμερον, siue satiuam aut vrbanam nominat, & fructum ait proferre, Gallis persimilem, gustu inæqualiter adstringentem. Tamarices præaltas, & aliarum arborum instar magnas, se Pet. Bellon. Obseru. vidisse refert: & locis quidem quandoque humidis secus flumina: non raro verò etiam in aridis & sabulosis, vbi nulla alia nasceretur arbor, quæ Gallas, incolis *Chermesel* dictas, subinde adeò multas è ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauatæ ferè fatiscerent. Alpino dicitur alterum Tamaricis seu Tamarisci domesticum genus, *Atle* vocatum in Aegypto: Fuchs. Hist. Myrice siue Tamarix altera satiua in Syria & Aegypto. Clusius Myricam satiuam à Diosc. mitiorem vocatam nunquam conspexit. Dodon. Gall. Tamarix magna arborescens, fructum instar gallæ proferens, Neotericis adhuc incognita. Camer. apud Matth. Germ. Tamaricis genus satiuum Dioscoridis, quod inuenit Bellonius in Aegypto, vbi humida amat & arenosa.

Atle Aegypti Tamarix satiua.

Locus. In Aegypto autem ac Syria hanc gigni, author est Dioscorides, in Tylo & Arabiæ insula Theophrastus. Quarum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, sed validum veluti lignum [πρίνινον] aut aliud quoddam forte.

Vires Tamaricum. Verùm enimuero, cùm omnia, quæ hactenus tractauerimus ad Theoreticam disciplinam spectare videantur: Et nos ob solam scientiam, quantùm quidem possibile semper fuerit, ne minima dicta velimus, ideóque ad operationem, tanquam ad communem finem, nostra dirigamus, iure merito, Vires & vsus, quibus amissa hominis sanitas, instauratur, præsens verò conseruatur, hoc in loco dicenda supersunt. Fructu gallæ proximo, inæqualiter adstringente gustu, conuenienter vtitur Dioscorides, vice gallæ in medicaminibus oculorum, orisque. Datur cruentæ excreationi in potu, & cœliacis, & contra profluuia fœminarum, regium morbum, & phalangiorum morsus: illitus tumores inhibet. Cortex in eosdem vsus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum, lienem absumit, ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxioni vuluæ opportunis in desessionibus, phthiriasi, lendibúsque circumfusum prodest: abundantiam fœminarum sistit impositus arboris cinis: potorios calices à caudice lienosis moliuntur, quo datus in his potus proficiat. Myricâ dicitur apud Plinium sanari Carcinoma, in vino decocta tritáque cum melle illita. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeóque mirabilem eius Antipathiam contra solum hoc viscerum faciunt, vt affirment, si ex alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideò homini quoque splenetico cibum potúmque dant in vasis ex ea factis. Grauis author in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores, asseuerauit impositam, ita vt tunicâ cinctúque corpori apprimeretur. Lignum autem & flos, & folia, & cortex in eosdem vsus adhibentur, quanquam remissiora. Datur sanguinem reiicientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoque. Idem tusus impositúsque collectiones omnes inhibet. Foliis exprimitur succus ad hæc eadem, & in vino decoquuntur, ipsa verò adiecto melle gangrænis illinuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum rosaceo & cera eas sedat. Sic & epynictidas sanat. Ad dentium dolorem, aurúmque, decoctũ eorum salutare est: radix ad eadem: similiter & folia. Hæc ampliùs ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium verò pingui furunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquàm aspidum. Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibúsque decoctum infusum prodest, abundantiámque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aiunt si bouis castrati vrinæ immisceatur, vel in potu vel in cibo, Venerem finiri. Carbóque ex eo genere vrinâ eâ restinctus in vmbra conditur: idem cùm libeat accendere, resoluitur. Magi & id ex spadonis vrina fieri tradiderunt.

Galla Myrices vsus Ocul. Os. Regius morbus. Venenum. Tumores Corticis & Foliorum decoct. Lien. Dolor dentium. Lendes. Calices *Carcinoma.* *Mira de Myrica. Sues sine Liene. Splenetici.* *Ventris dolor.* *Sanguis Profluuia fœminarũ. Succus. Folia Gangrana. Epinictida.* *Aurium dolor. Radix. Serpentia. Dosis seminum Furunculi. Serpentiũ ictus. Phthiriasis.* *Cinis.*

Myrice iuxta Galenum abstergentis est ac incidentis facultatis absque perspicua deficcatione: habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates facultatésque admodum prodest lieni indurato decocta cum aceto, aut vino: siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis decoctis. Sanat porrò dentium dolores. Cæterùm, fructus & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeò vt gallæ Omphacitidi proximæ sint, nisi quia acerbitas euidens est in galla, & Myricę fructui temperatura inest inæqualis: immissa enim est naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen vbi galla ad manum fortè non erit, ea vti licet ad omnia, ad quæ illa vtimur: ad eadem & cortice. Porrò Myricę combustæ cinis admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam habens abstergendi

Têperatũ. *Lien. Dentes. Galla.* *Myrica cinis.*

stergendi & incidendi facultatem, pauxillam adstringendi. Sues si quando æstate splenis incremento laborant, iis succurri scribit Columella, si fabricentur canales ex Tamaricibus, & Rusco, repleanturque aqua, & deinde sitientibus admoueantur: quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinorum tumorem compescit. Sed fortè legendum vt monet Thyrs. ex Ruellio, canales Tamaricis è trunco & non è Rusco, qualem habet Tamarix maior arborea. Quod verò Diosc. & Plinius de vasis & calicibus ex ea factis dicunt. hoc aliquantò propiùs hodie, teste Cornario, tentatur, ab his qui in superiore ad Rhenum Germania vina Tamariscina appellata, ex virgultis Tamaricis præparant, quæ splenicis vtiliter bibuntur. Quanquam apud Constantinum Cæsarem Cornarianæ translationis in eundem vsum vini prunis Myricæ superfusi potus magis probetur. Hippocr. porrò cùm lib. 2. m. m. μύριμαλον bis habet, Corn. ea voce Myricam accipit, ac posteriore quidem loco ad suffitus, vbi vteri transmoti presserint, probat: priore verò vbi pertinacior fuerit eorum fluxus. Porrò Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exustione contracta, efficaciter exiccare author est Serapio. Folia quoque, vt notat Matthiolus ex Alcarzio Arabe simul cum tota planta fotu frigidas collectiones inhibent, ac reprimunt. Elephantiasim ex lienis vitio obortam Myricæ radicum decoctum & cum passis vuis epotum sanat: id quod se vidisse ait in duabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo illi persuasum est, id non incongruum in Gallica peste fore medicamentum, Guaiaco forsitan ligno non absimile. Vsus, inquit Prosp. Alpin. de plant. Aegypti cap. 9. Tamarici tum in Aegypto, tum magis supra Aegyptum, vbi harum arborum copiosus est prouentus, est, ad ignem maior, quando ferè nulla alia ligna ad comburendū habeant. Folia huiusce arboris vsum habent ad lienem induratum obstructum, & refrigeratum. Vasáque ex ligno, vt dictum est, conficiuntur, quibus lienosi vti consuescunt: ob eorumque multam, quæ ex hoc ligno habetur, ad id morbi genus vtilitatem, mirari non debemus si Plinius (quod tamen fabulosum est) dixerit, Sues assuetos cibum capere in vasis è ligno Tamarisci confectis, Liene carere: mulieres decocto ex cortice parato vtuntur per os sumpto, ad sistendas menstruas purgationes, ex quo parant etiam insessiones, & clysteribus in vterum iniicunt decoctum. Idem quoque fructus facere aiunt: iis siquidem vtuntur in sputo sanguinis, in Lienteriis & in menstruis plus iusto fluentibus, atque hæmorrhoidarum immodico fluxu: dentes etiam commotos atque collabentes ipsorum decocto firmant: atque in iis concitatum dolorem demulcent. Vtuntur etiam ad oculorum lippitudines incipientes, in collyriis, atque ad oris vlcera. Cinis quoque corticum & fructuum vlcera curat. De ligno verò multi decoctum, non secus quàm nostri ex ligno Indo ad curandam Luem Gallicam facere soleant, parant, quod exhibent leprosis, scabiosis, atque aliis multis, pustulis & vlceribus affectis, fœliciori cum successu. Idemque faciunt in Melancholicis, Ictericis nigris, & Hydropicis ex refrigerato, obstructo ac indurato liene concitatis. Ex Arabum dictis rectè Turnero videtur Matthiolus colligere, vtiliter posse contra luem veneream præparari Myricam sicuti paratur Guaiacum. Non autem in eum duntaxat vsum præparari vult Turn. sed etiam aduersus omnes morbos splenicos. Probatur verò ipsi vinum Myricæ.

Canales. Intestina. Colum. corrigitur. Vinum Tamariscinū. Promalos Hipp. Cinis. Vlcera. Folia. Elephantiasis. Lues Venerea. Guaiaco simile lignum. Folia Lien. Plin. notatur. Fructus. Lienteria. Oculi. Decoctum. Lepra Scabies. Melancholia Icterus. Hydrops.

ERICA IN GENERE.

Cap. II.

QVoniam de Tamariscis iam verba fecimus, de Ericis deinceps disseramus. Erica siquidem (Ἐρείκη) Dioscoridi lib. primo arbor est fruticosa, similis Myricæ (Μυρίκη) sed multò minor, cuius flore vbi apes vtuntur, mel non bonum efficiunt. Huius coma & flos imposita, serpentum morsus sanant: lib. verò. 3. *Corin* esse scribit folio Ericæ pinguiore ac minore. Contra Theophrastus inter frutices numerat, qui cacuminibus fructum ferunt. Ericen quoque apud Plinium lib. 24. cap. 9. Græci vocant fruticem non multùm à Myrice differentem, colore, Rorismarini & penè folio. Hunc aduersari serpentibus tradunt. Idem Plin. lib. 11. memoriæ prodidit post primos Autumni imbres Ericem [Erithacem C H] solam florere in syluis, ac ad æquinoctium quidem plurimam esse: Athenienses *Tetralicem* appellare, Eubœam verò *Sisaram* (Sisarum alii cum Varrone) quam putent apibus gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit (florum) copia.

Arbor Diosc. Myrica similis. Vires. Coris folio. Frutex Græcorum. Colore & folio Rorismarini. Erice. Erithace. Tetralix. Sisara.

Dalechampius notat Plinium, ac dicit aliam esse spinosam & aculeatis foliis pungentem Tetralicem, Theophrasto cap. 4. lib. 6. hist. memoratam.

Plinius taxatur. Tetralix spinosa.

Quod apud Hermol. habetur Theophrastum quemdam fruticem appellare Tetralicem, non Tetradicem, falsum est. Sed Tetralicis æquiuocationes & Theophr. verba petes ex lib. Hist. n. 18. Is porrò Ericen apud Venetos Tamaricen siue Amaricen vocari scribit. Quod si verum, non absque graui errore duas distinctas plantas confundunt. Alii *Quadrangulam*, *Quadraram*, & *Amaricum* (nam & Columella flores Amaricinos dixit, pro quo rectiùs Ericeos legi posse existimat Tragus, imitatione Pliniana) vocant. Sed errat Tragus qui Dioscoridis Ericam Genistellam esse credit.

Hermol. lapsus. Tamarix. Amarix Venetorum error. Tragi error.

Confidenter nimis Anguillaræ non videntur veræ quæ demonstrantur Ericæ. Nomenclator Hadr. Iunius confundit Ericam cum *Brya sylvestri* Plinij, qui nostro iudicio, eas ab inuicem voce disiunctiua [&] diuersa esse tradit, ita enim inquit lib. 13. cap. 21. Tragion fruticem sola Creta insula gignit: Tragion & Asia fert, siue Scorpionem &c. Myricen & Italia, quam alii Tamaricen vocant: Achaia autem Bryam syluestrem. Adde Plinium Bryæ non meminisse alibi, vbi de Ericæ nominibus egit, nec hoc capite Ericam nominare. Nimiùm etiam audacter Tetralicem Theophrast. vocat, quæ ab ipso inter Carduos recensetur, quàmque alibi separatim nominat. Ipsum quoque annotare decebat officinas, quibus Genistella dicatur. Is præterea *Ericen* & *Ericam* in genere vocari scribit. Græcè ἐρείκη, Germ. Heyden/ Belg. Heyde/ Gall. *Briere, Bruyere*, Ital. *Erica*, Hisp. *Quiero*. Angl. addit Lob. Heth/ Boh. Wees. Matthiol.

Anguill. reprehenditur. Hadrian Iunius multiplex lapsus. Nomina Linguarū. Aequivoca

Nomine Ericæ plures hodie plantæ occurrunt, quas recensere placitum esto. Est autem vti ex iam dictis colligere licet, & ex dicendis clarius fiet, duûm generum. Quorum primum Tamarisci folio est. Et huius duæ sunt species, scilicet *Erica vulgaris humilis* semper virens, flore purpureo & albo. *Erica tomentosis & incanis* foliis. Alterum *Corios* est foliis, duûm quoque generum: quorum vnum bacciferum de quo lib. 5. alterum non bacciferum, de quo hoc libro. Est hoc plu-

Erica duo genera. Tamarisci folio. Erica vulgi. Erica tomentosis foliis. Coris folio. Bacciferū. Non Bacciferum.

Species plures. Erica flore albo. Purpurascente. Exalbopurpurascẽte. Multiflora. Arborescẽs flore luteolo. Arborescẽs flore purpur. Ex rubro purpurasc. flore. Flore dilutè purpureo. Brabantica folio quaterno. Pannon capit. Thymi. Anglicana cap. hirsutis. Peregrina. Tamariscus. Vaccinia palustris. Viti Idææ affinis radix. Sesamoides minus. Tartoutaire. Helianthe. tenuifoliũ. Genistella aculeata. Genista angulosa. Rosmarinus sylu.

rium specierum magnitudine, foliorum & florum formâ, coloreque inter se differentium. Alia enim est Erica flore albo. Alia foliis quaternis flore purpurascente. Alia item foliis quaternis floribus herbaceis, deinde ex albo purpurascentibus: & alia multiflora. Variat à dictis arborescens floribus luteolis, vel herbaceis minimis. Ludit item arborescens Monspesl. flore purpurascente, ramulis ternis. Humilior est ramulis ternis floribus saturatioribus purpureis. Diuersa est quoque ramis & foliis Corios, ternis floribus ex rubro purpurascentibus maioribus. Nec vna ex iam dictis est, foliis Corios flore purpureo dilutioris coloris. Recedit ab his Brabantica folio Corios hirsuto quaterno. Degenerat parua foliis Corios quaternis, flore herbaceo, foliaceis capitulis. Nec eadem est parua Pannonica foliis ternis, flore carneo, capitulis Thymi. Est & parua Anglicana capitulis hirsutis. Ad ἐρείκην autem Græcorum, Ericam seu Ericen Latinorum referendas esse has omnes plantas, præsertim ad id genus quod est Coris folio, censemus. His se iungit *Erica peregrina* Lobelii, ac eiusdem *peregrina altera*, itémque Ericæ ramis & foliis Corios ternis floribus ex rubro purpurascentibus maiòribus, frutex affinis, cum suffrutice *Tamoxo* nuncupato.

Cæterùm Ericam confundi cum Tamarisco diximus antè. Cur præterea Matth. *Vacciniam palustrem*, Ericam bacciferam indigitet, vide lib. 5. Erica baccifera latifolia Tabernæ. An Viti Idææ affinis radix Idæa, de qua lib. 15. Erica Alexandrina Italorum tradetur lib. 26. sub Sesamoide minore Dalechampii.

Erica Alexandrina, Sesamoides maius, est ea herba, quæ *Tartoutaire* appellatur, de qua lib. 3. Erica minima, Chrysanthemis Lobelii, est nobis Helianthe tenuifolium, de quo lib. 13. Genistellam aculeatam Ruellius apud Tragum Ericam quorundam esse tradit, magno sanè errore. Genistam [angulosam] ad Ericam Dioscoridis pertinere securè nimis Tragus credidit. Rosmarinum syluestrem, teste Matthiolo, volunt aliqui esse Ericam Dioscoridis, sed falluntur. Ex his igitur palàm est plura esse Ericæ genera, de quibus in posterum agemus.

Vires

Vires prosequitur Galen. Erice, inquit, digerendi per habitum facultatem obtinet. Flore eius potissimùm ac foliis vtendum: Addit Paulus lib. 7. Ericen vi pollere discutiente citra rosionem.

ERICA VVLGARIS, HVMILIS SEMPER VIRENS, FLORE PVRpureo & albo.

Descriptio. Radix. Virgulta. Color. Folia. Flosculi. Color.

FRutex humilis est nostra vulgaris Erica, radicibus longissimis, fractu contumacibus, spadiceis, virgulta numerosa, lignosa, dura, dodrantalia, aut cubitalia, longioráque, ramosa, colore itidem spadiceo prædita, vel in nigro rubescentia: folia frequentia, semper virentia, quatuor versiculis squammatim incumbentium foliorum minimorum constant, vt supernè deorsum inspicienti cruces continuæ videantur, ad Cupressum & Tamaricem accedunt, quæ, vt ait Clusius, temporis successu in ramulos efformantur: Flosculi veluti spicam exprimentes secundum ramulos à medio ad summum vsque propendent bullati quodam modo, purpurascentes, vel, vt ait Clusius, elegantissimo purpuræ dilutioris colore, interdum albi Trago perbreuibus petiolis appensi, è quatuor foliolis componuntur, quorum medium occupant apices russi.

Fuchsii figura non placet, folia enim sunt latiora: Is in Hist. *Ericam* vocat, in Icon. verò *Ericen*.

Buchan. in Hist. Scot. Ericæ meminit, vt ait Camerarius, ex qua lecti parantur, vnde suspicamur Ericam potiùs intelligendam esse minorem, de qua hoc capite agimus, quàm Italicam.

Error Palladii.

Erica à nostris ait Cornar. ac cum eo Cordus Heyde appellatur, quanquam Lenæus apud Plinium Myricam etiam Ericam vocet, & ob similitudinem quandam, vtrasque inter se confundat, quod ipsum Palladius lib. 12. cap. 8. fecisse quoque cognoscitur, vbi de Tamarisco tradit, quod Plin. l. 11. cap. 16. de Erica dixit.

An Selago.

Dodon. Gall. dubitat an fortè sit Selago Plinii.

Myrica Hieremiæ. Tamariscus. Error Tragi.

Iis assentitur Tragus, qui Myricam Hieremiæ [Arear. cap. 17.] de hac planta interpretantur. Concludit autem Tamarisci exiguum genus esse: nec enim Ericam nostram eam esse opinatur, quam Veteres hoc nomine appellarunt, sed Genistellam, qua in re errat. Est hæc Ericarum 1. genus Clusio. Hisp. & post. Hist. Eryca Myricæ seu Tamaricis folio, quam Hisp. *Quirihuëla*. Lusit. *Queiro* appellari scribit. Germ. Heyden. Hungar. Teli zöd i.e. Hiemale viride.

Hiemale viride.

Lob. & Pena Adu. Erica vulgaris folio Myricæ, saxosis tamen Angliæ occiduæ exilior, tota sesquipalmaris, sed densior fruticans &c. Obs. Vulgatior humilis Septentrionalium & Meridionalium Erica folio Myricæ. Turner. Erica Dioscoridis. Thal. Harc. Erica vulgaris: Eadem tenerior ac foliolis multò tenuioribus.

Scopa. Descriptio Cæsalp.

Cæsalp. Scopa frutex in incultis, foliolis perpetuis, flosculi concaui, vt in Arbuto albi aut purpurantes. Eius differentiæ plures: nam quædam flosculos in quatuor particulas dissectos fert, quędam tanquam minuta granula habet, virentia, quę nequaquam dehiscunt: frutice quoque distant, magnitudine & paruitate, & inter eas quædam ramos humi stratos fert circa stagna maritima.

Tabern. not. Selago.

Frustra ponit duas figuras Taberna, vnam titulo *Erica*: alteram, *Erica alba*. Gesner. de collect. stirp. Erica vel Selago. Item in Catal. plant. *Erica*, Officinis *Genistella*. Genistellæ nomen non placet: Ea enim multùm differt ab Erica. Nescio an ab Erica vulgari differat, quàm Gesnerus de coll. stirp. vocat Ericam montanam.

Genistella.

Euch. Roeslin in Herb. Heyd, Erica, Myrica Robert. Constant. in Lexico hanc recipere videtur, cùm ait, Herbariorum consensus Ericam esse prodit, quæ vulgò *Bruyere*.

Erica montana.

Matthiol. Erica ab incolis Goritiensis agri *Grione* vocata. Dodon. Lat. in fol. Erica prior. Hist. Lugd. Erica 1. Matthiol. Dodon. Gall. Cordo in Dioscor. Lonic. & Camer. in Epit. & Hist. Matth. Germ. Erica. C. Bauh. apud eundem Erica 1. folio Tamarisci Erica Dioscoridis.

Cæterùm, ex adductis autoribus hanc pro vera ac propria Veterum Erica recipiunt, Corn. Cord. Dodon. Turner. Euch. Rœslin. Rob. Const. Matthiol. & Casp. Bauhinus. Nos autem Dioscor. & Veterum Ericam asserere non ausimus quia Dioscor. ait δένδρον θαμνῶδες, ita excrescens, vt possit dici fruticosa arbor. Nondum præterea obseruauimus, nescimus an competant folia, quæ vult esse Coridi similia. Matthiol. quidem & Cæsalp. Ericæ meminerunt excrescentis, quæ Scopa dicitur: verùm considerandum an bene distinguant à vulgari humili Ericas arboreas. Cæsalpinus sanè dum dicit plures differentias, nostras,

ftras arboreas nomine Scopæ potiſſimùm intelligere videtur: Lectores, ſi poſſunt, in Cæſalpino ſeparent à vulgari & cæteris adiungant.

Locus & Tempus. Erica vulgaris abundat circa Montbelgardum. Plantata in horto Ill.E.C. non prouenit. Flore albo aliquando reperi inter Montbelgardum & Beffordiam, quæ etiam plantata in horto periit. Locis vicinis floret Iunio & Augusto. Baſileæ abundat. Circa Geneuam ad montem Saleuæ reperi. Monſpelii in ſylua Aegremont. Cherlerus Gener attulit ex Alpibus Sphegel. Septentrionalibus, autore Cluſio, regionibus maximè familiaris, locis incultis, rarius in calidioribus prouenit. Bis quidem floret, ſed maiore ex parte Autumno tantùm, licèt nonnunquam etiam Vere: Erica folio Myricæ paſſim multarum prouinciarũ ſolitudinibus obuia, frequentiſſima per Pannoniam naſcitur.

Vires & Vſus. Hactenus deſcriptionem, nomina, tempus & locum abundè diximus, nunc ad vires deueniamus. Recentiores (inquit Fuchſ.) Herbarii præter antè [ex Veterum ſententia] commemoratas, facultates alias addunt, nimirum florum decoctum, lumborum ac ventris dolores, lenire poſſe. Succum ex foliis, floribúſque elicitum, oculis imbecillibus guttatim inſtillatum, aut foris inunctum conferre. *Florum decoctum. Ventris & lumborum dolor. Oculi imbecilles.* Sicca Erica ingentes Ouium greges ſaluberrimo poculo nutrit, & à pulmonis, lienis, iecoriſque obſtructionibus præſeruat: harum ſi carnes Galenus guſtaſſet, ait Gorop. inter laudatiſſimas eas enumeraſſet. Nec mel quod de floribus legunt apes, tam aſpernandum eſt quàm Dioſcorides & Plinius ſcripſerunt, Ericæ præſertim flores tumores & collectiones citra caloris alicuius incommodum digerunt. Ericeta Scotiæ, referente Iac. Cargillo, præterquam quòd in vaſtis ſolitudinibus ouium gregibus pabulum præbent, ſupplent in ignibus fouendis ſæpe lignorum vicem. Materiam è terra pulla inculcato ſtramine ex aqua ſubacta leuiter, & alternis Ericæ ſtratis, extrorſum vtrinque ſpectantibus comis, concurrentibus in medio lignoſis radicibus, parietes tum cæſarum ruſticarum, tum hortorum artificioſè extruunt, qui vinculo ſtraminis & Ericę nec pluuias metuentes, nec atterentium iumentorum affrictibus concuſſi in multos annos durant. Aquam è floribus Ericæ diſtillatam colica laborantibus, præſertim ſi calor & ſitis adſint, vtiliter exhiberi expertus eſt Tragus. Eadem ruborem oculorum tollit & dolorem illorum mitigat. Quidam è recentibus Ericæ floribus, fomenta & balnea ſudatoria conficiunt podagricis & paralyticis membris: perſuadent namque ſibi hoc pacto inueteratos & viſcoſos humores, vnde morbus articulorum oritur, diſſolui & diſcuti. In Hetruria longè magis adoleſcit Erica, fiúntque ex ea Scopæ aptiſſimæ ad mundandas ædes. Aqua in qua Erica decocta ſit, ſumpta tepida tam manè quàm veſperi, triginta dies quinque vnciarum pondere tribus horis ante cibum, valet ad veſicæ calculos comminuendos & expellendos. Verùm poſt id tempus malè affecti in balneum decoctionis eiuſdem plantæ ingredi, atque inibi dum morantur, ſuper Ericam decoctam ſedere debent, idque pluries repetendum eſt. Equidem noui aliquos, inquit Matthiolus, qui ſeruata victus ratione, hoc tantùm potu veſicæ calculum in minimas partes comminutum eiecerunt. Sunt qui ex recentibus Ericæ floribus balneum ſudatorium adornent ad podagram, quo affirmant viſcidam materiam, doloris articularis cauſſam, diſſipari. Camer. Erica vt facie non abludit à Tamarice, ita à multis eodem modo ad ſplenem emolliendum & calculum confringendum vſurpatur. Succus dolores oculorum compeſcit impoſitus. Foliorum Ericæ ſuccus oculorum imbecillitatem ſanat, ſi oculis inſtilletur. Meminit, dum Monſpelii ageret Cluſius clariſſ. virum D. Rondeletium, Regium tum profeſſorem, magno ſucceſſu vſum fuiſſe oleo ex Ericæ floribus confecto ad tollendos herpetes fœdos & iam inueteratos totam faciem occupantes.

Monemus hoc in loco conſiderandum eſſe, vtrum omnes arboreæ Ericæ eaſdem facultates habeant, & quæ potiſſimùm ex arboreis Dioſcoridis & Galeni ſit? Illud etiam obſeruandum præcipimus, an quæ Matthiolus recenſet de viribus Ericæ, competant arboreæ potiùs. Cluſius vires iam adſcriptas ſubnectit arboreis, non tamen demonſtrat, cui potiſſimùm conueniant. Stutgardiæ pro Erucis cùm Bombyces inuadere volunt parietes Erica vulgari adornant. *Obſeruatio. Cluſius taxatur. Erucæ.*

ERICA MYRICÆ FOLIO, TOMENTOSIS ET INCANIS FOLIIS, Cluſio.

Erica tomentoſa. Erica Myricæ folio, priori eſt per omnia ſimilis, paulò elatior, foliis tomentoſis & incanis, flore etiam paulò dilutiore, quam Cluſ. inuenit locis incultis, ſupra Windeſoram Regum Angliæ Regiam. Hanc aſſeruamus inter noſtras ſiccas, ad quam annotatum inuenimus ſimilem huic plantæ eſſe Anglicanam hirſutam Caſparo Bauhino.

ERICA FOLIIS CORIOS, FLORE ALBO.

Deſcriptio. Alterum Ericæ genus, diuerſo à ſuperiore eſt folio: etenim Myricæ folio non reſpondet, ſed Corin, foliorum formâ & ſitu ſed nondum æmulatur. Iſtius autem generis multę ſunt ſpecies, magnitudine, foliorum & florũ formâ, coloréque inter ſe differentes. Prima igitur omnium quas vnquam Cluſ. conſpexit, maxima, humanam altitudinem interdum ſuperat, fruticoſa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante: foliis exilib⁹ & breuibus, quaterno ordine ramos obſidentibus, guſtu admodum adſtringente: flore copioſo, racematim penè totos ramulos occupante, vt interdum maiores rami pedali longitudine onuſti conſpiciantur: eſt autem is flos concauus, veluti exiguũ cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus.



Cluſ. Hiſp. & Hiſt. poſt. Erica Coris folio I. Erica alterius generis prima, Luſitanis *Atorga* vocata. Lob. Obſ. & Icon. Plant. *Erica maior flore albo;*

prima Clusii. Hist. Lugd. *Erica prima omnium maxima Clusii*, Erica prima Matthioli, quam nos aliò referimus. Tabern. Erica Clus. 1.

Locus & Tempus. Nascitur in Lusitaniæ solitudinibus inter Vlyssipponem & Conimbricam celebrem eius Regni Academiam. Inueniebam etiam circa Tagum decimo ab Vlyssippone milliari. Floret Nouembri, Decembri, & Ianuario.

ERICA, FOLIIS CORIOS QVATERNIS, flore purpurascente.

Descriptio. Eiusdem ferè altitudinis cum prima, etiam fruticosa, tenuioribus ramis tamen eiusdem coloris, foliis Corios similiter exilibus, quaternis, ramulos amplectentibus, quorum extremis insident flores oblongiusculi, superioribus similes, colore purpurascentes. Tota etiam adstrictionis particeps. *Rami. Color. Folia. Flores*

Aequiuoca. Clus. Hisp. & Hist. post. *Erica* Coris folio secunda. Lob. Obs. Et Icon. Plant. Erica maior floribus purpurantibus, & cum Hist. Lugd. & Tabern. Erica secunda Clusii: Dodon. in fol. Erica altera.

Locus & Tempus. Prouenit iisdem, quibus prima [folio Coris] locis: illâ etiam frequentior & eodem tempore floret.

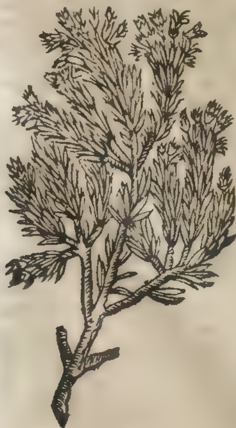
ERICA FOLIIS CORIOS QVAternis, floribus herbaceis, deinde ex albo purpurascentibus.

Descriptio. *Folia*. Præcedentibus admodum similis, sed paulò humilior: Folia maiora & latiuscula aliquantùm, nigrioràque habet, quaternis ordinibus circum ramulos nascentia, flores plurimos per interualla, secundum ramulorum longitudinem nascentes, superioribus formâ similes, primùm herbacei coloris, deinde ex albo purpurascentes. Tota etiam adstrictoria facultate prædita. *Flores. Color.*

Synonyma. Clus. Hisp. & Hist. post. *Erica* Coris folio tertia. Lob. Obs. & Icon. Plant. *Erica* maior floribus herbaceis purpurantibus & cum Hist. Lugd. & Tebern. *Erica* 3. Clusii.

Locus & Tempus. Supra Vlyssipponem frequens inter superiores, pluribus tamen locis occurrit, vt etiam citra Tagum. Floret autem Decembri & Ianuario.

ERICA FOLIIS CORIOS MVLTIFLORA.



Descriptio. *Folia*. Inter Ericas meas siccas, est vna à duabus Monspessulanis arborescétibus diuersa, qualem nullâ vidi figurâ exprimi apud Clusium. Huius sanè folia abietina dicas, multis tamé numeris minora, nec enim multò lõgiora & latiora sunt, quàm in Icone Matthioli. In siccis superiori parte vna veluti costa apparet, in inferiori duæ, crebra admodum sunt folia, quæ in ramulis vestigia relinquunt, qualia in Abiete, vel potiùs Pino relicta cernuntur, ramuli enim non remanent politi illis decidentibus, vt in Monspeliana nostra arborescente, facilè etiam decidunt, extremitates ramulorum abundant copiosissimis floribus simul iunctis, vltra folia eminentibus, hi flores plures veluti ex paruis nodis erumpunt, è pediculis paruis & tenuibus pendentes, minores quàm in Monspessulana arborescéte, maiores tamen quam in ea quæ in Italia à nobis visa, magis etiam hiare videntur, ac ex iis apices multi prominent. Siccam nostram conferens cum omnibus descriptionibus & iconibus cui aptiùs respondeat, quàm Ericæ à Matthiolo depictæ sine descriptione, quam ait sibi missam à Fallopio, nullam video. Quum in similem Ericam incident Lectores, perpendent, an eadem sit, de qua sequentes locuti sunt, vel diuersa. *Flores.*

Clusius in Hisp. & Hist. post. hanc videtur tradere pro Ericæ Coris folio secundæ alterâ specie, de qua ait: Non multùm absimilis Ericæ, Coris folio quæ Narbonensi agro frequens, longiore paulò & copiosiore folio, flore purpureo minore & extremis ramulis confertim stipato.

Huius iconem exhibere videtur Matthiol. in Dioscor. titulo: Erica alia, Et in post. com. Ital. & Hist. Germ. Welsche Heyde, *Erica Italica*. Camer. in hort. *Erica* maior & procerior Italica, cuius meminisse ait Buchananum in Hist. Scotica, quam ego ad vulgarem minorem refero. Hist. Lugd. *Erica* altera à Matthiolo depicta, quæ fortasse non minùs, quàm superior Ericam alteram referat &c. Eius florem apes consectari potiùs credibile est quàm superioris &c. Item postea, secundæ Clusii ferè similis est Narbonensi agro frequens, longiore paullò, & copiosiore folio, flore purpureo minore &c. Hęc videtur Matthioli esse Erica à Fallopio missa. Tabern. *Erica* secunda Matthioli, Heyd. Castor. ἐρείκη *Erica*, arbuscula non multùm differens à Tamarisco, in Tuscia ex ea scopas parant & vocant vulgò *Ericam scopariam*. Erica secunda ramos habet subtiliores, folia longiora &c. Lob. & Pena Aduers. Erica maior Narbonensium Chamæpytheos folio quam si floridam pedibus triuisset in Italia Matthiolus, neutiquam Fallopio, ceu plantam peregrinam acceptam tulisset. Obs. Erica Iuniperi folio, densè fruticans Narbonensis, Erica secunda altera Clusii, & Matthioli secunda Casp. Bauhin. apud Matthiol. *Erica scoparia. Matthiol. notatum.*

ERICA ARBORESCENS, FLORIBVS luteolis vel herbaceis minimis.

Descriptio. *Lignum. Folia.* Ericam hanc ex argumento arborescentem nominamus: in arborem enim excrescit, ligno duro: folia longiora, quàm in arborescente nostra purpurascente: quę facillimè decidunt: flores lutei, vel virescentes, valdè parui. Hæc subcisiuâ opera aliquando obiter memorię caussa annotauimus: quare pleniorem Clusii descriptionem subiicimus. Fruticosa est, duorum cubitorum altitudine, nonnunquam amplior, ligno fragili, foliis tenuibus & minutis, vt in Corruda prima ferè, viridibus, quę in ramis nonnihil desiccatis facilè defluunt: istius flos reliquis minor est, cauus etiam & coloris herbacei. Nonnunquam extremis ramulis capitula ex multis foliis compacta gignit, non multùm absimilia his, quæ in vulgari & duriore Thymo aliquando conspiciuntur. *Descriptio Clusis. Folia. Flor.*

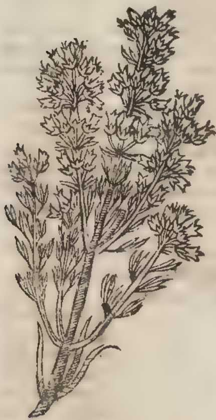
Clus.

Synonyma — Cluf. Hifp. & Hift. poft. *Erica Coris folio quarta*, Lufitanis *Vrs* & *Vrguerra*: Hifp. *Breço* vocata. Lobel. Obf. & Icon. Plant. *Erica fcoparia*, flofculis item herbaceis. Videndum an ad quartam Clufii Ericam fit referenda *Phaua* Græcorum Bellonii Obf. vel ad aliam. Hift. Lugdunenfis, *Ericam quartam* Clufii, malè eandem facit cum ea, quam ipfa Hift. pro quarta & depinxit & defcripfit. Siquidem quarta Hiftoriæ Lugdunēfis, Erica Monfpeffulana flore eft purpureo, Clufii autem coloris herbacei. Tabern. *Erica quarta* Clufii *δεύδες*. An Cæfalpini *Scopa*, granula minuta, non dehifcentia habens?

Locus — Obferuauimus nos in fylua Aegremont, prope Monfpelium, vnde etiam attulit Gener Cherlerus. Recordamur quoque eandem, vel fimilem, admodum florentem vidiffe nos menfe Aprili, in Italiæ monte Apennino, inter Florentiam & Bononiam. Chariff. Frater Cafp. Bauhinus attulit nobis ramulos, Patauii collectos, in monte Rua, in quibus apparent capitula Thymi à Clufio defcripti, & ramuli terno & quaterno ordine additis his nominibus *Fierula* Patauii, *Selago* Plinii, *Pirrhea* Theophrafti Guilland. Gener Cherlerus p.m. attulit Nemaufo: cum foliis in capitula glomeratis. Vulgaris eft, autore Clufio, toti Hifpaniæ & Aquitaniæ: námque fpatiofis illis folitudinibus & incultis locis fupra Burdigalam nullum ferè aliud virgultum confpicitur. Nota eft etiam Galliæ Narbonenfi, fcopis faciendis maximè idonea. Veris tempore & fub hyemem floret.

Capitula Thymi. Fierula Patauina. Selago Plinii Pirrhea Theophr.

ERICA ARBORESCENS MONSP. FLORE purpurafcente ramulis ternis.



Defcriptio. Ramuli. — Ericæ arborefcentis ramuli, cuticula tenui cineraceâ funt inueftiti, terni, fæpe maioribus circumpofiti, foliis non vbiq; prędíti, iis tamen Corrudæ ferè fimilibus, longiufculis, tenuibus, deciduis: in ramulorum extremitate flores ex cæruleo purpurafcentes, fatis magni. Flores.

Defcriptio Clufii. — Placet etiam Clufii defcriptionem fubiungere quæ eiufmodi eft: Minor hæc eft fuperioribus, cubitali tantùm altitudine plerumque, ramis gracilibus fruticofa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis foliis admodum exilibus circa illos difpofito quodam ordine & ferie nafcentibus, flores plurimos habet, fuperioribus paulò maiores: & confertis circum ramulos longis pediculis inhærentes, colore purpureo obfoletiore. *Rami. Folia. Flores. Color.*

Synonyma — Cluf. Hifp. & Hift. poft. Erica Coris folio quinta. An Hift. Lugd. Ericæ quartum genus in agro Monfpeffulano, flore Ericæ vulgaris exiguo purpureo? Eft autem hæc Erica quarta Monfp. non exactè picta in Hiftoria: an huc referenda fit, vel ad fequentem dubito: quam verò Ericam arborefcentem flore purpureo voco, optimè quadrat figurę à Clufio pofitę pro quinta: alioqui defcriptio fextæ non malè conueniret. Monfpelii collectam defcripfi. Hift. Lugd. Erica quinta Clufii minor, ternis foliis, flore coloris purpurei obfoletioris. Lob. Obf. Icon. Plant. & Tabern. Erica quinta Clufii. *Hift. Lugd. taxatur*

Locus & Tempus — Erica hæc arborefcens in montibus Galliæ Narbonenfis circa *Gangem* & *Efperon* florêre vifa menfe Octobri: incultis Lufitaniæ locis fupra Vlyffipponem frequens: florebat ifthic Decembri.

ERICA RAMVLIS TERNIS FLORIBVS faturatioribus purpureis.

Similis admodum quintæ, paulò tamen humilior, neque fruticofa, fed omnes ferè virgas feu tenues ramos à radice proferens fingulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, feu germina ex multis foliis confertim nafcentibus conftantia, nigrioris quàm alterius coloris: flores concaui, iam poftremò defcriptæ floribus formâ fimiles, colore faturatioris purpuræ elegantiffimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è fummis ramis dependent. *Defcript. Rami. Folia. Flores.*

Cluf. Hifp. & Hift. poft. Erica Coris folio fexta. Lob. Obferu. *Erica* pumila densè fruticans, calyculato Vnedonis flore: Eadem varians flore albo Icon. Plant. *Erica* pumila calyculato Vnedonis flore. Hift. Lugd. & Tabern. Erica fexta Clufii. Hanc Ericam aliquando collegi, ni fallor, cùm effem Monfpelii, pulchram plantam, Attulit nobis etiam Gener Cherlerus ex Gallia Narbonenfi. Nafcentem hanc confpexit Clufius, in Caftella veteri Hifpaniæ, tum in Gallia fupra Lutetiam, & in Anglia fupra Windeforam, menfe Septembri florentem.

ERICA RAMIS ET FOLIIS CORIOS ternis, Floribus ex rubro purpurafcentibus maioribus.

Cubitali ferè eft altitudine, fruticofa etiam & tenuibus ramulis prædita, qui terni femper circa maiores ex interuallis nafcuntur: folia fimiliter etiam terna nafcuntur, exigua quidem, fed latiora quàm in reliquis fupradictis, inferiore parte nonnihil candicantia, hirfuta & guftu adftringente: fummi ramuli ad foliorum ex ortus verticillatim exornantur, per interualla ternis femper floribus æquali diftantia femper inter fe nafcentibus, & in vnam partem fpectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpurafcente, nouem numero, duodecim, quindecim aut pluribus. Semen huic quale in reliquis fuperius defcriptis (exceptis bacciferis) exiguum nigricans. *Defcript. Ramuli. Folia. Flo. Color.*

Synon — Eft hæc Erica Coris folio, Clufio in Hifp. 8. in poft. Hift. 12. *Lemerinha* Lufitanis dicta. Lob. Obf. Hift. Lugd. *Erica* octaua Clufii.

Fallitur Tabern. qui Ericam hanc, feptimam Clufii facit. Eft enim Clufio in Hifp. 8. in fol. 12. nec enim eam in Pannonicis pofuit. *Tabern. lapfus*

Locus & tempus — Iifdem cum Erica baccifera Lufitanica Lufitaniæ arenofis locis crefcit vtplurimum. Floret Octobri menfe, & fubinde femen exiguum, nigricans profert.

ERICA FOLIIS CORIOS FLORE PVRpureo dilutioris coloris.

Descriptio Rami. MVltos teretes humíque procumbentes ramos habet, pedales, interdum etiam cubitales, ex atro purpurascentes. Hos plurima gracilia ambiunt foliola, Tertiæ foliis penè similia, paulò tamen lõgiora, quaternis plerũque, interdũ quinis versib. ordine disposita, adstringẽte gustu: Folia. flosculi in sũmis ramulis oblõgi, concaui, purpurei dilutioris coloris, ex quatuor foliolis eiusdem ferè coloris prodeuntes, qui maturi & resiccati, nigricans & minutum semen continent: radix dura, lignosa, in diuersa tendens, ipsi tamen procumbentes rami, humíque diffusi, tenues, capillaréque fibras nonnunquam agunt. Flosculi. Semen.

Locus & Tempus. Copiosè admodum crescit supra Seehoff in ascensu Herrenalben magno miliari Germanico supra Gamingam: inueniebam etiam inter saxa & scopulos in ipsis Durnstein/ Secalben, atque aliarum Styriacarum & Austriacarum Alpium prę altis iugis, vbi Iunio & etiam serius floret. Inter Pragam & Noribergam etiam Iunio florentem colligebam.

ERICA BRABANTICA FOLIO CORIS HIRSVTO QVATERNO.

Descriptio. HAud multùm ab Erica ramis & foliis Corios ternis, floribus ex rubro purpurascentibus, foliorum forma differens plerisque Brabantiæ & Geldriæ locis crescit: nonnullis item Locus Castellæ veteris, præsertim circa collem, *la penna de Francia* vulgò appellatum, in quo Monasterium Diuæ Virgini sacrum, pedalibus solummodò fruticans virgis, tenuibus, ex ruro nigricantibus, frequentibus eas cingentibus foliis, quaterno ordine dispositis, superiore ordine angustioribus & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis tamen & pilosis: summis ramulis plerumque dependent quini aut seni flores simul iuncti, Lilii conuallium floribus similes, paulò tamen oblongiores, neque adeò ventricosi sicut priores flores, coloris vt plurimùm ex rubro dilutiùs purpurascentis, interdum etiam albi. Floret Vere & Autumno. Virga. Folia. Flores. Tempus.

Clus. in Hisp. *Erica* Coris folio nona: in postr. Hist. decima tertia.

Dodon. Gall. *Erica* altera, Ericæ sine dubio species. Lob. Obs. *Erica* pumila altera Belgarum, nona Clusii. Histor. Lugd. *Erica* tertia Dodonæi: *Erica* alia humilis, ex quibus scopæ Gallis fiunt. Item postea Erica nona Clusii. Ast fallitur Hist. Lugdun. vocando hanc tertiam Dodonæi Gallici, cùm duas faciat tantùm species.

ERICA PARVA FOLIIS CORIOS QVATERNIS, FLORE HERbaceo, foliaceis capitulis.

Descriptio Folia. PEdalem altitudinem rarò superat, magna ex parte humi procumbit, foliis quaternis, ramulos contrario exortu semper ambientibus: flores secundum ramulorum summam longitudinem inter folia dependent, cani, pusilli, in quatuor angulos desinentes, herbaceo colore præditi, deinde semen. Radix etiam dura & lignosa. Flores. Radix.

Synonyma Clus. in Hisp. Ericæ Coris folio quartæ alia species minor. In Pannon. Erica tertia. In Histor. post. Erica Coris folio 8. Lob. Obs. Erica altera Clusii superioribus minor, cubitali tantùm altitudine, Hist. Lugd. Ericæ quartæ Clusii similis sed minor, flore herbaceo.

Locus & tempus. Maxima copia nascitur in ascensu montis illius, qui superandus est iis qui Gaminga ad Seehoff/ vicináque loca proficisci cupiunt, quo loco & florentem & foliacea capitula proferentem Augusto mense collegit Clusius, nusquam alibi sibi conspectam. Quartæ genus esse videtur pumilum.

ERICA PARVA PANNONICA, FOLIIS CORIOS TERNIS, FLORE CARNEO, capitulis Thymi.

Descriptio. Virgulæ. AEquali cum priore hæc excrescit altitudine [pedali,] tenuibúsque virgulis prædita, humi diffusa, ex purpureo nigricantibus, quæ summa parte in multos plerumque ramulos diuidi solent: folia in ordines & versus digesta, vt in reliquis, tenuia admodum, Ericæ sextæ in Hispania & Gallia nascentis foliis similia, terna semper, quemadmodum in illa, æquali inter se situ ambiunt: summi ramuli onusti sunt concauis & oblongis flosculis extrema parte in quatuor angulos sectis, coloris cum quatuor illis foliolis vnde enascuntur, carnei, octonis staminulis nigricantibus, stylóque purpurascente è medio flosculo emergentibus: semen maturitate nigricans exiguum habet: radicem aliis similem lignosam. Adnascuntur interdum huius etiam ramulis viridia capitula, è latioribus foliolis compacta, capitulorum Thymi modo. Folia. Flosculi. Semen. Capitula.

Locus & tempus. Clusii Erica Pannonica quarta, quam in postr. Hist. nonam facit, inuenitur apud arcem Stichestein in sylua illi imminenti, quà ad Snéberg ex arce iter est, aliâ item ad sinistram oppidi Neukirch syluâ, & nonnullis montanis Pannoniæ syluis. Floret vtplurimùm Aprili & Maio, quo tempore aspectu iucundissima est.

Locus & tempus. Eandem ni fallor olim inueni in monte Rhætiæ *Nombrer* & *Burmy*: frutex erat paruus vt Erica Vngarica, flores cœrulei mense Iunio. Tunc reposui nomine Chamæpeuces. Chamæpeuce.

Erica 3 Cortusi. Ericæ tertiæ Cortusi nomine ex montibus Heluetiæ fruticem valdè paruum attulit Frater, Ericæ Rhæticæ similem, si nõn eandem: folia siquidem similia, creberrima, latiuscula, glabra: cauliculi non apparent ita albicantes: flosculi etiam multò minores, herbacei, qui nondùm expansi videntur.

ERICA ANGLICANA PARVA CAPITVLIS HIRSVTIS.



Descriptio. ERicę nomine siccam accepimus plãtam, à Domino Petro Turnero Anglo. Tota pulchella, vix dodrantalis, ramuli tenues, multi: folia admodum breuia, crebra, in ambitu hirsuta; ex modicis interuallis ceu geniculis terna vel quaterna: in summitate capitula hirsuta. Ramuli. Folia.

ERICA PEREGRINA BRANCIONIS LOBELII.

Locus.



PRæter omnes hasce differentias, est quædam rarior species, in vrceis pensilibúsque hortis Dom. Ioannis Brancionis fruticans, cæterarum ritu, folio longiusculo & iuxta ramos flosculis purpurantibus, si bene meminit Lob. Obs. quaternis foliolis constantibus. Nescit vnde delata, eóque propter raritatem, peregrinam appellauit. Est & altera Erica Lobelii, de qua vide Obser.pag.623.

Folium.

Flosculi.

ERICÆ FOLIIS CORIOS AFFINIS PLANTA.

ERicæ ramis & foliis Corios tetnis, floribus ex nigro purpurascentibus maioribus fruticem affinem, Lugdunum ex Hispaniis à Barone Germano allatum vidimus: descriptionem. a. quam tum concepimus, adponimus, ne quis fallatur, si diuersa esset fortè planta: Folia igitur satis crebra sunt parua, quodammodo Ericæ Monspeliensi similia, sensim latiuscula euadentia, supernè viridantia, pilis paucis ac minimis pubescentia, infernè incana, nonnihil adstringentia, non sine aliqua acrimonia: Verùm illa foliorum crebritas non est perpetua: quidam enim ramuli cum paucis foliis producuntur, quibus insident aliquot pulchri flores, sursum spectantes, satis magni, in medio nonnihil aperti.

Descriptio. Folia. Flores.

TAMOXO SVFFRVTEX CLVSIO.

SVffrutex quem Hispani, authore Clusio, Tamoxo appellant, assurgit pedali altitudine, frequentibus ramusculis præditus, qui foliolis adeò exiguis & confertis onusti sunt, vt nullum ferè lignum conspiciatur: ea ex cinereo virescunt, & extremæ sunt amaritudinis. Cæterùm in incultis nascitur.

FINIS LIBRI DECIMI





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM, LIBER VNDECIMVS.

ARBORES, FRVTICES ET SVFFRVTICES SILIQVOSI, ET LEGVMINOSIS FLORIBVS, SPINIS CARENTES ATQVE SPINOSI, AC HIS QVÆDAM SIMILES.

PERSTAREMVS in Arborum historiis, si non & Fruticum, & humiliorum Suffruticum consimilium natura egisset transuersos. Proximè dicantur nostrates potissimum filiquosi, quibus si non omnibus magnitudo, at fructus congeneris facies & nomen est consimile, aut certè proximum: iis proinde simul redactis, vnus limes præstituatur, iidem cancelli circumscribantur, vt sub siliquosarum tribum meritò conducti videantur.

LABVRNVM, ARBOR TRIFOLIA ANAGYRIDI SIMILIS.

CAP. I.

Descriptio. LABVRNVM arboris magnitudinem alicubi assequitur, ramis brachiatum, cortice virente, materie dura: Folia ex vno tuberculo plura Trifolii Asphaltii, infernè subhirsuta, & ex virore pallida, supernè glabra, satisque saturo virore tincta, pediculo hirsuto, tenui, teretique, longitudine varia, vnciali & palmari: flores ex eodem tuberculo cum foliis, aut in ramulorum extremis, aut è lateribus, in longa, tereti, tenui, hirsutaque & incana ligula dependēt, dodrantali, interdum breviore: flavi, Genistellę floribus similes, ex foliis quaternis, supremo reliquis multò maiore, lato, sursum reflexo, nigrore intùs nonnihil maculoso: bina à lateribus, quartum nostratum pallidum, in quo apices crocei, complexu suo coercent. Nullum in hoc fœtorem siue foliis, siue floribus, animaduertimus.

Folia. Flores.



Arbor hæc fruticosa est, aut frutex arborescens, inquit Solerius de Cytiso tractans, trium quatuorue vlnarum altitudine, caudice non admodum crasso, ramis hinc & inde diffusis. Nonnunquam fruticosa tantùm spectatur (quia plerumq; cæditur, & Coryli modo ab imo caudice regerminat) stolones innumeros ab vna radice fundens, longos rectos, ex viridi candicantes, Viticis virgis similes, ex quibus per certa intervalla erumpunt folia terna, longo pediculo nitentia, Viticis foliis similia, læuia, supernè viridia, infernè candicantia. Ex ramis prope foliorum pediculos emergunt flores lutei, quales flores Genistæ aut Brassicæ, longis pediculis inæqualiter dependentes, rarioreque illa ac prælonga textura cubitalem æquantes longitudinem, apibus ingrati. Floribus decussis succedunt cornicula, siliquæue, pisorum hortensium siliquis similes, compressiores, fractu contumaces. In extremis ac nonnunquam intermediis spatiis continetur semen Lentis magnitudine, ex latitudine subrotundum, imo loco quà siliquæ per petiolum hæret, tantillum excauatum, renis prorsus effigie, quod antequàm maturuerit viret, post maturitatem varium, durum, & ob lævorem splendidum.

De hoc Plinius. Alpina hæc arbor est, nec vulgo nota, durâ ac candidâ materie, cuius florem cubitalem longitudine (floris cubitalem longitudinem, alius) apes non attingunt: odit aquas. *Plin. de Laburno. Materies.*

Cord. in Hist. sub Trifolia arbore, *Laburnum* *Trifolia arbor.*

Cytisus. Laburnum. Anagyris, Alburnum.

describit, cui quidem iconem apposuit, ibidémque annotavit, Cytisum quorundam esse, *Laburnum Plinij*, & *Anagyrim alteram maiorem Matthioli*. Laburnum Plinij, multi volunt esse plantam in locis Italiæ dictam *Fghano* & *Gicgano*: verùm eorum opinioni non assentitur Anguillara, sed potiùs dixerit *Hebeni* secundam speciem Theophrasti. Omne siquidem *Hebenum*, quo Venetiis vtatur, fit ex meditullio huius Eghani, quod adferatur ex Syria & Cypro, quódque hodie adhuc vocetur Hebenum.

Hebeni secunda species Theoph.

Locus.

Anagyris Alpina.

Gesn.hort. *Anagyris Alpina, Laburnum Plinij.*

Laburnum, inquit Bellon. de negl.cult. quod Galli *Aubours* vocant, adeò abundè nascitur omnibus montibus atque Alpibus, *D. Claudi*, *Chambery* & *Lausanna* vicinis, ut rustici palis ex eo confectis suos agros sepiant, nam materies est durabilis. Iam nonnullis hortis vulgare est, sed non sine errore Cytisus nuncupatur (aliunde enim Cyt si semen nobis comparavimus). Florem habet cubitalem, flauum, quem apes nunquam attingunt. Ex eius materia fiunt arcus nigri, tergore albo.

Locus. Pali durabiles

Apes non tangunt. Arcus.

Anagyris altera minor, montana Matth. Non Laburnum contra Gesn. Non Cytisi genus Eghelus. Contra Anguillarã non esse Ebenum.

Matth.in Diosc. *Anagyris altera*, *Anagyris minor*, *Anagyris montana*, *Eghelo*, non *Laburnum Plinij*, nec Cytisi montani genus, vt vult Gesnerus. Idem miratur Gesnerum, in suo libro quadrup. vbi contendit arborem, quam rura Tridentina *Eghelum* vocant, esse *Laburnum*, non fuisse memorem illorum verborum, quibus paulò antè asseruerat Democrati testimonio, apes nunquam defore, Cytisi pabulo contingente. Anguillaram etiam in postr. com. Ital. & Lat. reprehendit quod minorem Anagyrim, quam Ananienses *Eghenum*, vel *Eghelum* vocant, vocis tantùm similitudine fretus, secundum Ebeni genus (rudendâ sanè opinione) Theophrasti esse censeat. Cùm Eghenus fœtidissima sit planta. Ex verbis autem Matthioli satis apparet, ei non notum fuisse discrimen inter Eghenum suum, siue Anagyridem alteram, & veram Anagyrim: in Egheno etiam nos fœtorem illum, quem ei adhuc in Hist. Germ. adscribit, non animadvertimus.

Matthiolus notatur.

Camer. ad Epit. Matth. iconem nouam addit quam etiam retinet in eiusdem Hist. Germ. cum hac censura: etsi Author (Matthiolus) duas Anagyridis species faciat, Veteres tamen vnius duntaxat meminerunt, cuius folia fœteant: alterius verò Anagyridis Matthioli folia nequaquam fœtent, & hyemem apud nos in hortis perfert, & à nonnullis, vt Colutea, Welschlinsen appellatur, propter semen. Sunt qui velint Anagyrim alteram *Laburnum esse Plinij*, & mea quidem sententia, ait in Epit. non aberrant, cùm fide digni, reíq; herbariæ peritiss. se *in monte Iura* cubito longiores florum racemos invenisse referant.

Anagyris altera sive minor, Græcè ἀνάγυρις ἑτέρα, Ital. *Anagiri minore*, Ananiensibus in agro Tridentino, *Eghelo* dicitur & *Auornello*: & hinc ait Dodon. Gall. Laburnum, non Anagyris aut Lotus est, ut quidam existimarunt. Et Lat. in fol. Eghelo, frutex Anagyri haud multùm dissimilis, non rarò arborescens: folio Trifolij: floribus luteis, racematim palmi longitudine digestis: siliquis ac semine, uti Anagyris: frutex ipse non modò graui, sed omni destitutus est odore.

Cast. Dur. Anagyris minor. Lobel. & Pena Adv. Minùs fœtentem Anagyrim, vel Laburnum; seu Anagyridem non fœtidam nonnulli autumant esse Laburnum Plinij, quod valdè verisimile. Lob. Obs. & Ic. Plant. Anagyris minùs fœtens. Cytisus secundus Theoph. Guillandino. Tabern. Baumbonen, Anagyris secunda. Malè Lonic. *Laburni* figuram ponit pro Medica: & Laburni Italicum nomen *Eghelo* tribuit Anagyridi.

Arborem eam quam ab Alpium & montium ferè omnium Delphinatus & Sabaudiæ vmbrosorum & silvosorum, sæpiúsque siccorum indigenis, voce ex Laburno detorta *Albour* & *Aulbour* nuncupari, scribit Dalechampius, rectè Plinij Laburnum esse putat, quamvis Matth. Anagyrin Diosc. esse existimet: Cùm Anagyris Dioscor. sit perquàm grauis odore frutex, Laburni nostri, nec flores, nec folia fœteant: Illius semen in corniculis longis (ἐν κεράτιοις μακροῖς,) huius in breuibus contineatur: Folia maiora, latioráque habeat quàm Anagyris: cùm Alpina sit arbor, materie durâ, ideóque palis apta, nec flores eius apes attingant, quæ nullus Anagyridi, at Laburno certè Plinius tribuit, quæ hîc depictam arborem non Anagyrin, sed Laburnum esse testantur.

In eadem sunt sententia Cordus & Gesnerus quam reprehendit Matthiolus. Laburni, inquit, materies à Plinio candida describitur, non contrà medullitùs nigra, corticetenus lutea, modo Guaiaci, qualis *Eghels* materies cernitur.

Ad hæc Eghelus arbor est omnibus ferè cognita, ut de Laburno refert Plinius. Iam verò Egheli flores, qui in arbore ramorum instar pendent, palmi longitudinem non excedunt, quos Laburno Plinius cubitales tribuit. Postremò, illud experientia compertum, quòd Apes Egheli flores non aspernantur. Hæc sententiam nostram labefactare, aut infirmare non possunt. Laburnum enim hîc Matthiolus accepit, quod secundum seu minus Anagyridis genus ipse constituit, quódque rura Tridentina vocant *Eghelo*. At quod Gesnerus Laburnum, quódque nos intelligimus, primum est à Matthiolo positum ac depictum Anagyridis genus, vt ex pictura apparet, & quod maius appellat, vt paulò antè indicavimus. Huic omnia quæ adscripsimus optimè conveniunt, minimè verò ea quæ secundo Anagyridis generi ipse adscripsit. Quod si nostra Gesneríque sententia Laburnum Plinij sit ea arbor quam hîc proponimus, & quam Matthiolus pro primo Anagyridis genere depinxit. Cur non secundum eiusdem Matthioli Anagyridis genus, alterum etiam Laburnum iure dicetur, cùm similes natales habeat, foliorum figuram, sitúmque similes, vires ferè easdem, ac materiam similiter duram?

Maio & Iunio mensibus grato in montibus spectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo Anagyridis siue Laburni nostri generi simili: folio est non fœtente, nec ingrati saporis, Trifolij pratensis ferè. Huic cornicula prodeunt Genistæ æmula, in quibus semen continetur, seminis eiusdem Genistæ magnitudine, sed oblongum, Phaseoli modo, colore subnigro.

Matthiolus igitur duas Anagyridis species depinxit, quas non Anagyridis, sed Laburni species esse ita demonstrauit Dalechampius. Verùm duo Laburna esse vix puto, sed duas figuras vnius Laburni apud Matthiolum, qui confudit meo iudicio Anagyridis historiam cum Laburno.

Arbor Iudæ videtur quibusdam esse vel Laburnum, vel eius species: à Laburno tamen plurimùm differt, quoniam Laburnum Alpina est arbor, flore nonnunquam cubitali, quæ arbori Iudę non conveniunt.

Laburni semen missum mihi fuit Stutgardia, nomine Schwartz Linsen/ quod optimè prouenit in *Locus & tempus.*

nit in horto Ill. E. C. Montisbelgardi: excrevit in mediocres arbores, quaru n truncus ad crassitudinem cruris, quæ hiemem facilè tolerant. Observavimus cùm essemus Genevæ in monte *Saleva* & *Thuyri* florens Iulio: Itinere Genevâ Lugdunum inter *Sardon* & *S. Iean le vieux* in Sabaudia florens Aprili: Patavij in horto publico. Bononiæ in montibus Apenninis, vbi mense Aprili flores nondum erant aperti; in itinere Florentiam. Parmæ florens in horto Nobilis Antonij Lalacæ: in montibus circa *Clareval* Burgundiæ: Basileæ in horto D. Fœlicis Plateri: Lugduni habui in horto ex seminibus satis: Huius semen mihi missum à D. Rassio Lutetiâ, nomine Laburni, & à fratre C. Bauhino cum hac inscriptione: Anagyris seu Lingua avis horti Fuscari. D. Christoph. Schwartz præfectus Ill. Ducis VVirtembergici misit mihi nomine Loti arboris.

Lingua avis. Lotus arbor

Cùm essem Patavij D. Preßburger annotarat esse Laburnum Plinij, Ebenum & Cytisum secundum Theophr. Guillandino. Omnia posse præstare quæ Anagyris scribit Matth. Camer. verò dicit odore mures occidere, ac plantæ cinerem ad calculum commendari. Verùm cum hi illi odorem ingratum tribuant, & nostrum Laburnum eo destituatur, ij ambâ ium vires miserè confundere videntur. Sæpenumerò Laburnum, ob Ligni duritiem & nigrorem pro Ebeno vænit, ex quo pulchræ fiunt pectinum thecæ.

Cytisus 2. Theophr.

Vires.

ANAGYRIS VETERIBVS.

Cap. II.

Acopos. Descript. Diosc.

Ἀνάγυρις quam alij Ἀνάγυρον, alij Ἄκοπον [Oribas. Ἔλκοπον] vocant autore Dioscoride; frutex [θάμνος] est arboris instar, foliis & virgis Vitici [ἄγνῳ] assimilis, [δενδρώδης] perquàm gravis odore: flore Brassicæ, [κράμβη. Plin. Oleris] semine longis corniculis [κερατίοις] renibus figurâ simili, versicolore ac solido, quod uva maturescente durescit[σκληρός. V. τρογγύλος, alius ἢ καὶ ὑποπύ-γυλος.] Inter Notha, οἱ δὲ ἀγνάκοπον. Anagyros Plinio quam aliqui Acopon [Acorionem] vocant, frutex est, gravis odore, flore oleris: Semen in corniculis non brevibus gignit; simile renibus, quod durescit [uvâ maturescente Diosc.] per messes: in quibus cum Diosc. consentit: Nihil enim refert, an per messes, an uvâ maturescente semen durescere dicas. Cæterùm, Anagyris odore tetro [Anagyrin moves, ἀνάγυριν κινεῖς] peperit, contra eum, qui in suam ipsius perniciem quempiam irritat, vt obfutura commoveat, & sibi ipsi malorum autor sit. Vnde verò dicta sit parœmia variè narratur ab autoribus. Alij ad fruticis naturam referunt, cuius hîc fit mentio, quem Magyrum quidam appellant: nonnulli Acopon: medicamentis quidem efficacem, verùm odore maiorem in modum gravi: maximè si manu teratur: cuius fructus gustatus vehementem vomitum promovet. Vnde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum videri potest (quandoquidem & Acopi vocabulum indidem apparet repertum) vel à concitandi vomitus efficacia. Sunt qui dicant Anagyrum locum esse in Attica, qui ad tribum pertineat Erechtheidem, authore Stephano, vbi frutex quidam gravissimi odoris plurimus proveniat: vt Anagyrum pro frutice non secus accipiamus quàm Anticyram pro Elleboro. Rursum alij Anagyrum genium quendam existimant, qui propter violatum sacellum suum vicinos omnes funditùs everterit. atque huius adagij mentionem fieri apud Aristophanem in Lysistrat.

Anacopon.

Apud Græcos Proverbium.

Magyrus.

Cur autem Anagyridem aliqui Acopon vocaverint, non satis certam Marcellus, ex nominis interpretatione & vi rationem habet. Acopa enim communi nomine à Græcis cuncta illa remedia dicta sunt, quæ contra lassitudines in antiqua Medicina conficiebantur: sic dicta quoniam contra labores[κόπους, lassitudines sive defatigationes] in vsu essent. *Acopa quæ?*

Appellatio autem hæc Anacopos[Agnacopos] ex vitice [Agno] & Acopo facta est: quoniam Viticis virgas Anagyris habet. *Acopos vnde? Agnacopos.*

Rob. Const. in Lex. Ἀνάγυρις, καὶ ἄκοπος, καὶ ἀνάγυρος Diosc. & Gal. ὀνόγυρις Suidæ (quamvis Nicander aliter) Nautea apud Plautum & Festum: Anagyros Plinij. Sed non possum satis mirari, quid velit Constantinus, quòd Onogyrum faciat herbam, ac eandem quam Anagyrin, & remittat ad Anagyrin, de quâ antè egerat, quæ non est herba, sed frutex arborescens. Cur etiam Anagyrin dicit esse Nauteam Plauti & Festi? authorem non habet, cùm Plautus manifestè dicat herbam, vt sub Nautea monstrabitur, in cuius descriptione nihil commune cum Anagyride. Onagris etiam Nicandri, non respondet Anagyridi, cùm sit serrata. Anagyris frutex trifolius, fœtens, malè existimatur & dicitur quibusdam Laburnum. Considerandum etiam quam plantam pro *Malva terratica*, genere pedis Columbini, quod Pandect. Anagyron Gal. 6. simpl. vocari scribit, intelligat. Anagyris Ruellio Recentioribus *Malva terrestris*, quòd humi Malvæ modo jaceat, dicitur, rusticis *putidum lignum*. Quid Ruell. & cum eo Gorrh. Ryff. & Gesnerus intelligant per suam Anagyridem considerandum: Omnia, quæ scribit præter modò dicta sunt consarcinata ex Plinio & Diosc. ac Hermolao: Quod ait humi iacêre suam Malvam non convenit cum Anagyride vera: Si per rusticos, suos Gallos intelligit, nec etiam convenit: Anagyris enim non est vulgaris in Gallia, vt ei rustici proprium nomen indere potuerint.

Onogyris Suidæ Nautea Plauto Rob. Const. notatur. Anagyridis æquivoca. Laburnum Pes Columbinus. Malva Terratica. Malva terrestris. Lignum putidum. Ruellius notatur & Ryffius.

Ignorant Officinæ Anagyrin, inquit Corn. nec satis inter Herbarios constat de ea: nam qui Malvam terrestrem vocant, eos ego penitùs nihil docere puto: Quæ verò planta vulgò *Lignum fœtidum* dicitur, ab Anagyri longissimè differt. Quæ planta sit *Lignum fœtidum* perquirant lectores. Cæterùm Anagyris Cornario est, quam vocat Scheysbeerbaum/de qua sub Alno nigra Hist. n. g. lib. 5. vbi ostendimus absurdam esse opinionem. *Lignũ fœtidum. Alnus nigra.*

Onogyrum Nicandri quidam interpretantur Anagyrin, cum tamen non respondeat ei, vt dicetur capite de Onogyro. *Onogyros.*

Nauteam sunt qui existiment eandem cum Anagyride, vt postea dicetur, sub titulo de Nautea cùm tamen sit herba diversa. *Nautea.*

Anagyrin voluerunt quidam esse *Vulvariam*, quam *Atriplicem fœtidam* nominamus. *Atriplex fœtida.*

Anagyrin sunt qui putent Evonymum. *Evonymus.*

ONOGYROS.

HERBA aspersa & spinosa Onogyros Nicandri, cuius vsus aduersus venena, vt inquit Rob. Const. in Lex. aliàs ἀνάγυρος, καὶ ἄκοπος, καὶ ἀνάγυρις Dioscor. & Gal. 6. simpl. ὀνόγυρος Suidæ, & Nautea Plauto cognominatur. Præscribit *Anagyris.*

quidem Nicander ad arcendos serpentes à decũbentibus sub dio, in circuitu spargendum Onogyron. Onogyrum uerò exponit Anagyrum, idem etiam facit Phauorinus, vt patet ex præcedentibus. Verùm quod ait εὐπετέον, & glossa scholiastæ, non convenit cum Anagyride frutice arboreo, cui folia nec serrata, nec spinosa, nec aspera. Veteres qui recensuere medicamenta ex Nicandro, vt Paulus, non meminerunt Anagyridis. Nescio etiam an serpentes abhorreant ab Anagyride, facilè tamen crediderim. Plinius quidem scribit folia in vino vetere bibi ad Phalangiorum morsus.

Contra Phauorinũ.

Onogryos Nicandro serrata, & eius Scholiastæ Græco ὡς ἀκανθώδη: quis sit nondum mihi constat. Anguill. sententiâ posset esse Onopordum Athenæi, de quo agemus lib. 26. sub titulo Acanthij Illyrici. Anagris Phauorino, & aliis, vt antè dictum, est eadem, quæ Onogyros: eam autem opinionem iam refutauimus. Nicandri interpres exponit, ὀνόγυρον, χαμαίπιτυν, καὶ ἀνάγυρον, sed ineptè.

Onogri quis vocationes. Onogryos Nicandri Anagris. Chamæpitys. Onianagris.

AB ONO SIVE ASINO DENOMINATÆ PLANTAE.

PERMVLTÆ sunt plantæ, quæ ab *Ono*, siue Asino nomen habent, inter quas Onogyrus, quam alii Anagyrum vocant. Sed ego Onogyron Nicandri existimo diuersam ab Anagyride, vti iam dictum, pro quo diuersæ proponuntur plantæ: Inter vuas damnantur visu cinerea & rubuscula & *asinisca*, à colore nimirum dicta: cui fortè eadem fuerit ὀνώγδη Varino memorata. *Asinastra*, Macrobio, si benè meminit Gesn. de quadrup. inter Ficuum genera nominantur. Brunfels. Onom. ὄνος, Ficos Tarentinas prædulces nominat. Sic Gesn. Quadr. *Pruna* seriora maioráque *asinina* cognominata à vilitate, eodem colore, quo Hordearia Plinii: item onocoridas, Gallas, quæ grandescunt, de quibus Gallis lib. 7. sub Quercu. De ὀνοπύξῳ verò, seu Buxo *Asinino*, folio & caule spinoso: pro quo diuersa genera Carduorum proponuntur, scriptum hist. n. g. lib. 26. Onocardion, inquit Gesn. Quad. Dispsacus intelligitur (quasi *asininus Carduus*) Dipsacũ nonnulli etiam virgam pastoris vocant & Lactucam asini cum ea confundunt. *Onopordon* herba Plinio, *Onomordon* corruptè apud Hesych. Rob. Const. *Anonin*, quidam *Ononida* malunt vocare. Onocichla Plinij incognita, de qua agemus lib. 13. inter Anchusas, vbi etiam scribitur de *Anochele* & *Anochelo*, *Onochele*, & *Onosmate*. *Onophyllon* eadem Anchusa est, quę Arabicę linguæ Autoribus etiam *Asini Lactuca* vocatur. Anchusam quoque ipsam Græci *Onocleam* vocant. *Onoblaton* Hisp. herbam linguæ similem Gal. inter eas refert, quæ ab Asino nominantur, traditur verò hist. n. g. lib. 35. sub titulo Sedi, siue Aizois. De *Onopteris* Tabern. l. 37. de Adiantho nigro. Auriculam Asini, Galli quidam vocãt Symphytũ alterum, Sabaudi Lotum pratensẽ panẽ Asini. Onistis inter Attributa Diosc. ponitur de Apocyno, de qua hist. n. g. lib. 15. Sic Onomardia de Helxine: Asini sanguis Ægyptiorum, de Filice: Asinus Ichrei Magorum de Sampsucho. Asini nomen præ se ferre Onitidin, Origani speciem, annotauit Gesnerus Quad. lib. & Nicandrum vocasse ὀνιτιν πέταλειον, de his autem agimus Hist. n. g. lib. 28. cap. de Origano, vbi traduntur diuersæ plantæ, quæ onitides existimatæ fuere. Onoselinum, Cerefolium silvestre, Tabern. An Antriscus quorundam? Gesn. Quad. Onobrychidem Dioscoridis refert ad plantas, quæ nomen ab Asino habent: Verùm pro ea plurimæ & diuersæ plantæ perhibentur, de quibus scribimus Hist. n. g. l. 17. Vrticam marinam Galli vulgò vocant *Cul d'asne*. Græci hodie *Colicenam*. Lingua Asini est planta, habens folia rugosa non magna, & radiculas odore ligni Cupressi fragrantes, silvaticas. *Onurus* Gesneri aliàs *Onothera* dicta Plinio, vel *Onotheris*, *Oenothera*, *Onagria*, Οἰνοθήρας, *Onothuris* & *Onagra*.

Onogyros diuersa ab Anagyri. Vua asinisca. Ficus. Pruna. Gallæ. Onopyxos. Carduus. Dipsacus. Virga pastoris. Carduus Onopordon Anonis. Anchusæ. Onosma. Onophyllon. Seda, siue Aizoa. Adianthum nigrum. Symphytum. Apocynon. Lotus pratensis. Helxine. Filix. Sampsuchus. Origanum An Antriscus quorundam. Onobrychis. Vrtica marina. Lingua Asini odorata.

NAVTEA.

NAVTEAM communi consensu authores Hermol. & Ruell. (qui eadem quæ Hermol. de verbo ad verbum suo nomine habet) Bened. Curt. de hortis, Car. Steph. in frut. aiunt cum Festo esse herbam fœtidam ac gravem, quâ Coriarij vtantur. Nonio tamen, vt videre est apud Thesaurum linguæ Latinæ, & Alciatum in Lexico Plautino, Nautea est aqua de coriis, vel (quod verius est) aqua ex navi de sentina, à nausea, quasi nauseam facere soleat, S. scilicet literâ in T. permutatâ, dicta. Plaut. in Asinar. 16.

Di [Demænete] amabo, an fœtet anima vxoris tuæ?

Dæmen.

Nauteam bibere malim, si necessum est,
Quàm illam oscularier.

Robert. verò Const. in Lex. Cam. hort. & alij, *Nauteam* apud Plautum & Festum Anagyrin esse putant, sed authorem non habent. Si Paulus Diaconus bene descripsit, Nauteam herbam granis nigris, qua coriarij vtantur, Anagyris certè esse non poteit. Et hinc Had. Iun. Nomenclator Nauteam Festi potius Bryoniam nigram, vel Vitim nigram granis nigris esse suspicatur.

Ruell. not. Herba fœtida. Aqua de Corio Aqua de sentina. Anagyris. Herba granis nigris. Anagyris non est Bryonia nigra.

ANAGYRIS VERA FOETIDA.



ANAGYRIS vera Laburno similis frutex arborescens ramis frequentibus satis donatus, cortice, inquit Clus. ex viridi nigricante, materie pallida, Folia terna, oblonga, acuminata, superiùs virentia, inferiùs albicantia, odore adeò gravi & tetro prædita, vt ssimùm si terantur, vt transeuntibus suo fœtore caput offendant, in vnius pediculi vncialis caput inserta. Ex foliorum sedibus & alis, flores ex calyce in quinque lacinias secto, glauco ac veluti argenteo eminent bini, terni aut quaterni, oblongi quinque foliis constantes, Genistæ ferè aut Cytisi modo, sed quorum supremum, quódque reliqua integit, breuiùs est & minimè reflexum, vt in illis, & colore intensè aureo, reliquis pallescentibus, è quo-

Descriptio. Cortex. Folia. Odor. Flores.

Color. Siliqua. quorum sinu apiculi plusculi emicant, flori concolores. Floribus succedunt siliquæ digitali longitudine, pollicari verò latitudine, cartilagineæ in quibus terna aut quaterna semina, nonnunquam plura, satis magna, exiguis phaseolis similia, renis formâ, quæ initio albent, deinde colorem purpurascentem contrahunt, tandem per maturitatem ex cœruleo nigricant: vt aptissimè Dioscorides ποικίλην dixerit, cùm in eodem fructu non benè maturo tres differentes colores subinde conspiciantur, vt diligenter notauit Clusius. *Semen.*

Descriptio Marcelli. Locus & tempus. Flos. Anagyrim ita describit Marcellus in Dioscor. Floret Maio & Iunio mensibus grato inter alios frutices per siluas spectaculo, multóque flore, quem flauum ex longinquo ostendit, prætereuntium oculos facilè in se conuertens: & si abesset ingratus odor, quo meritò spretus, damnatúsque est, antiquorum coronas primus nobilitasset. *Odor.* Fruticosa stirps magis quàm arbor est. Nos tamen vidimus tonsurâ, putationéque coactam ad legitimam arboris altitudinem crescere. Nullúmque florente eâ lætius spectaculum, aut siluæ, aut agri, si fortè consita in eis fuerit, ostendunt. Respondent autem eius naturæ omnia ea, quæ in Hist. à Diosc. illi tribuuntur. *Stirps fruticosa.*

Anagyris veterum. Error quorundam. Descriptam plantam existimo legitimam Anagyrin, Diosc. Plin. Galen. Pauli, Ægynetæ. Ex recentioribus nonnulli Anagyris duo genera posuerunt, verùm me Iudice Bened. Curt. lib. hort. rectè alterum ab antiquo [hoc nostro] arborem aliam existimauit. Tametsi [inquit Clus.] nonnulli [vt Matth.] plura Anagyris genera se vidisse referant, ego vnicum legitimum quale videlicet à Veteribus descriptum est, tantùm obseruasse ingenuè profiteor. *Anagyris vna solum.* Et licèt Honor. Bell. se in Creta passim, secus vias differentem Anagyrin ab ea, quam hîc describo obseruasse dicat, quæ rotundiora proferat folia: non tamen ob sola folia quæ parum variant, diuersam existimo faciendam, cùm præsertim exosus odor, & facultates à Veteribus huic adscriptæ, eandem esse clarè demonstrent. Facilior etiam naturæ lusus in foliis, quàm in viribus. *In Creta ludit rotundiore folio.*

Pandect. Anagyrin Columbini pedis speciem esse fatetur: sed Dioscoride perlecto, nullam similitudinem habere percepit Brassav. quippe Anagyris folia & virgas Viticis, id est, Agni casti habet, Pes verò Columbinus Maluæ foliorum æmula. *Pes Columbinus.* Cordo in Hist. addita est figura Tragi, ac adscriptum, Tragi esse Fabam inversam, vel (vt alij nominare malunt) fœtidam. *Faba inuersa siue fœtida.*

Anagyris Turnero ramis & foliis Agni casti Italici: verùm folia maiora breuioráque sunt, terna duntaxat iuncta, cùm Agnus quina semper coniuncta habeat, odore vehementer fœtido.

Anguill. Anagyris, in Apulia vocata *Faba inuersa* & *Faua lupina*. *Faba Lupina.*

An Matthiolo in Diosc. ἀνάγυρις? Item in post. com. Ital. & Lat. & Hist. Germ. Anagyris maior, vel prima? Fructus enim descriptio videtur conuenire. Bellon, Obs. Anagyris: In Creta vulgò Anagyros. *Anagyros Creta.* Hist. Gall. lib. 6. cap. 66. Græcè Ἀνάγυρις: Latin. *Anagyris*, Gallic. *Bois puant*. Idem Histor. Latin. Ἀνάγυρις aut Ἀνάγυρος. Thes. ling. Latin. perperàm Anagyrin Eghelo nominat, dum scribit: Anagyris herba est, quæ odore tetro prouerbium peperit, in eos iactari solitum, qui obfutura sibi commouent, vulgò Eghelo. *Thesauri error. Eghelo.* Cast. Durant. Anagyris, Anagyris maior. Amat. in Diosc. Anagyris Galeni.

Lonic. sui non memor, vocat modò **Ghevantbonen** & **Baumbonen** / Lat. *Fabam inuersam*: Iam alibi figuram aliam habet, appellans **Stinckendbaum** Anagyrin Acopon Latin. *Lignum putidum* & quibusdam *Maluam terrestrem*. *Lignum putidum. Malua terrestris.* Sed pro suo more omnia confundit, figura non conuenit: nomen Maluæ ad quid? licet Pandectarius sit vsus.

Lonicerus not. Gesnerus hort. Anagyris, quæ & Anagyrus & Onogyrus: Anagyris inquit is prope Arelaten gignitur, Matthiolo ignota ex sententia Dalechampii, vt qui pro ea Laburnum duplex ostenderit: Ea etiam quam Bened. Aret. putat Anagyrin Laburnum Plinii est floribus luteis, oblonga serie dependentibus, cuius lignum apes fugere, & Plinius tradit, & à rusticis Sabaudiæ audivi. *Matthiolus notatur.* Venetiis vidi arborem similiter trifoliam, sed diuersâ foliorum specie, quæ mecum attuli, fortè congeneres fuerint. *Fructus Fabiformis secundi generis.* Nec rectè Anagyris Indica, vocatus fructus Fabiformis secundi generis à quibusdam creditur.

Lacuna de Anagyride nihil habet præter verba Dioscor. Figura & cætera pertinent ad Laburnum. *Lacuna notatur.*

Nautea. Camer. Hort. Anagyris prima Plauto, vt putatur, Nautea. *Camer. & alii notantur.*

Nos sub titulo de Nautea diximus eius descriptionem ex Paulo Dracono Anagyridi non conuenire.

Lob. & Pena Adu. Obs. & Icon. Pl. Anagyris fœtida arborescens, Anagyris Diosc.

Cæsalp. Anagyrin quam aliqui Faseolariam vocant, Diosc. describit. *Faseolaria.*

Apud Plinium Anagyros, non multùm ab hac recedere videtur colytea apud Theophrast. quasi Anagyris quædam magna sit, minore tamen semine. *Colytea.*

Hist. Lugd. duas figuras habet vnius plantæ, sub his titulis, 1. Anagyris Dodonæi, 2. Anagyris vera ex agro Arelatensi.

Tabern. quàm benè distinguat à Laburno videant lectores, Matthiolum imitatur. *Tabern. notatur.*

Ἀνάγυρις Gr. & Lat. dicitur, & Ἀνάγυρος: Clus. Herbariorum *Faba inuersa*, quo nomine Venetiis in Aromatariorũ officinis, semen eius ex Creta delatum prostat, Germ. **Baumbonen** & **Gewantbonen**: Dici etiam potest non præter rationem **Stinckendbaum**, *Arbor fœtida*, vt à Lonicero nominatur, summè enim fœtet, vnde ortum commune dictum, *Mouere Anagyridem*: Gall. *Bois puant*: Ital. *Anagyri*, & *Faua lupina* Lob. Posset Angl. appellari, ait Turn. **Beane trifolye**. Nomina linguarum

Anagyrin in hortulo [Tiguri] colit folio fœtido. Turn. Anagyrin in Anglia, quod sciat, non vidit. Locus & Tempus. Ex semine (quod dederat Theobaldus Noblot Pharmacopœus Gener meus) natam alui Montbelgardi quæ primo anno excreuit ad cubitalem altitudinem. Vbi aliquot annis durauit, tandem gelu confecta periit. Vidi Monspelii, Tiguri apud præceptorem Gesnerum: item Patauij Februario & Martio virentem, apud Vlyssem Aldrandum cum siliquis. Primùm omnium hunc fruticem nascentem Clusius inueniebat primò ab Arelate lapide, saxoso quodam colle, qui dicitur D. Antonii, monente D. Guillelmo Rondeletio. *Natales.* Deinde frequentem circa Hispalim totius Bœticę Emporium celeberrimũ, tum etiam ad Mundam, Malacam & Valentiam. Floret isthic Ianuario & Februario, æstate semen maturescit. Huius porrò ligni matrix siue cor, non nigricat sed nonnihil potiùs pallescit. *Matrix.* Bellonio ingredienti hortum simplicium Pontificis Romæ, Anagyris fit obuia, quam Scipio Pontificis Simplicista *in Beluedere*,

ſemine natam aluit, & ex illa integram ſepem conſtruxit.

Vires. Tumores. Partus. Menſes. Tenera ſiue recentia eius folia trita, inquit Dioſcorides, tumores illitu reprimunt: ſi partus hæreat, & ſecundæ, menſéſque morentur drachmæ pondere ſicca bibuntur in paſſo: ſic & ſuſpirioſis dantur & contra dolores capitis in vino, amuleti etiam inſtar difficulter parientibus adalligantur, ſed à partu ſtatim auferri oportet. Radicis cortex concoquendis diſcutiendiſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones vehementer cit. *Vomitus.* Hæc Dioſc. In quibus verba iſta, Radicis cortex concoquentis &c. aliter vertit Ruellius quàm Græca ſignificant: ὁ δὲ ῥίζης χυλὸς διαφορεῖ, καὶ ἐκπέσσει. Id eſt radicis ſuccus, diſcutit & concoquit. *Collectiones.* Plinius: Folia collectionibus imponuntur, difficultérque parientibus adalligantur, ita vt à partu ſtatim auferantur. Quod ſi fœtus emortuus hæreat, & ſecundæ menſéſque morentur, drachmæ pondere bibuntur in paſſo folia. Sic & ſuſpirioſis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum morſus. Radix diſcutiendis concoquendiſque adhibetur. Semen commanducatum vomitiones facit. In his Plinius in quibuſdã à Dioſcoride diſſentit: illi enim radix, huic radicis ſuccus diſcutit & cõcoquit: Galeno & Oribaſio radicis cortex, niſi quis dicat quòd Plinius ſimpliciter de radice, Galenus de radicis cortice dixerit, fieri poſſe, vt in Dioſcoride cum Ruellio ὁ ῥίζης φλοιὸς & non ῥίζης χυλὸς legendus ſit. Quod verò ſequitur multò maioris eſt momenti: In vino vetere folia dari ad phalangiorum morſus Plinius ait, Dioſcorides πρὸς δὲ κεφαλαλγίαν σὺν οἴνῳ id eſt ad capitis dolorem in vino, ita vt vox φαλαγγίων pro voce κεφαλαλγίαν in Plinio ſuppoſita ſit, aut in Dioſcoride pro κεφαλαλγίαν voce, τὰ φαλάγγια legere oporteat. At certè veriſimilius eſt [vt teſtis eſt Corn.] in Dioſcoride τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν legendum eſſe. Quid enim Anagyridis folia quę ſubacria ſunt, excalefacientiſque ac incidentis facultatis, ad capitis dolores valere poſſunt? Procliuius quidem fuit, vt vox κεφαλαλγίαν in Dioſc. pro τὰ φαλάγγια ſupponeretur, quàm vt Plinius τὰ φαλάγγια pro κεφαλαλγίαν verteret.

Galenus de Anagyridis natura hæc ſcripſit. Anagyris frutex eſt grauiter olens, & digerentis excalefacientiſque facultatis. Sed folia etiamnum virentia cùm propter humiditatis admiſtionem minùs ſint acria, idcirco tumentia reprimunt. At reſiccata incidentis ſunt, excalefacientiſque facultatis. Similem ferè facultatem habet radicis cortex. Semen autem eſt magis ſubtilium partium. Sed & vomitum prouocat. Eadem omnino Oribaſius quoque habet. Alph. emp. ad dyſuriam Anagyridis grana triginta ſeptem cum cõdito à balneo pota commendat. Sed ſi ſemen vomitum mouet, vt facilè crediderim, quis exhibeat *Dyſuria. Alph. Emp. notatur.* triginta ſeptem grana ad dyſuriam, ego tantam quantitatem experiri nolim, alteríque experimẽtum committere malim. Si præterea Onogyros Nicandri eſt idem cum Anagyride, vt aliquos velle antè oſtendimus, ea à ſtratis arcebit ſerpentes. Per Onogyrum tamen, vti dictum, non videtur intelligi Anagyris: non negarim propterea eam aduerſari venenatis animalibus: ſcribit enim Ægineta in genere ſuffitum graueolentium valere *Contra venenata animalia.* ad præſeruandùm à venenum eiaculantibus animantibus. Accidit interdum, vt Capræ & oues in Creta fame vexatæ huius folia depaſcant, licèt odoris ſit ingratiſſimi, & poſtea ex harum lacte caſeus conficiatur: quo ſi fortè ignarus aliquis veſcatur, aut lac bibat, ſtatim excitentur tum vehementiſſimi vomitus, tum fluxus ventris; & cùm hoc ſæpiſſimè accidat, multi in diſcrimen vitæ veniant: quam ob cauſam frutex hic omnibus ſit exoſus. *Vomitus. Fluxus ventris.*

CYTISVS IN GENERE.

Cap. III.

IN tanta Cytiſi varietate in genere ex Veteribus & Neotericis pertractandum.

Theophr. de Cytiſo. Medulla Ebeni. Cytiſum igitur Theophraſtus adeò infenſum [χαλεπὸν] cæteris eſſe plantis ait, vt ſubrepto alimento ferè omnes enecet: eiuſque medullam tam duram eſſe ac ſpiſſam, [quod *Atrum* cognominent,] vt proximè ad Ebenum accedere videatur. *Dioſc. de Cytiſo. Rhamno ſimilis. Dioſc. illuſtratur.* Frutex [θάμνος] eſt autore Dioſcoride, albus in totum, velut Rhamnus [ῥάμνος] ramos producens cubitales & maiores: folia Fœnugræco aut Loto Trifolio [τήλιδι ἢ λωτῷ τριφύλλῳ] ſimilia, ſed minora, & maius dorſum habentia, quæ dum digito conteruntur Erucam [εὔζωμον] redolent, in guſtu verò Cicer viride [ἐρέβινθον χλωρὸν] referunt. *Odor Erucæ. Guſtus Ciceris. Vires & vſus.* Folia vim habent refrigeratoriam, [ψυκτικήν, addit Lac. καὶ ϛυπτικήν] guſtu adſtringentem ac oedemata *Dioſc. diverſa lectio. Oedemata.* inter initia diſcutiunt, ſi cum pane trita illinantur. Eorum quoque decoctum vrinam potu ciet. *Vrina.* Cæterùm, nonnulli, quòd Apes alliciat, eum propè Alvearia ſerunt. *Apex. Plin. Cytiſus.* Frutex Cytiſus ab Ariſtomacho Athenienſi, vt videre eſt apud Plinium, [qui eadem ferè cum Varrone & Columella tradit, ex quibus ſua fortè deſumpſit] miris laudibus prædicatus pabulo ovium, aridus verò etiam ſuum. *Suum & ovium pabulum Plin. illuſtratur. Vtilitas. Lac.* Vtilitas [ad valetudinem & ſiginam Dal.] quæ Eruo, ſed ocyor ſatietas, perquàm modico pingueſcente quadrupede, ita vt jumenta hordeum ſpernant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut melior, ſupra omnia pecorum à morbis omni vſu præſtante. Quin & nutricibus in defectu lactis aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vino dari iubet [iuuat, & M.] firmiores, celerioréſque tradens infantes fore. Viridem etiam Gallinis, aut ſi aruerit, madefactum. *Apes.* Apes quoque nunquam deſore Cytiſi pabulo contingente, promittunt Democr. & Ariſtomachus. Nec aliud minoris impendij eſt. *Satio.* Seritur cum Hordeo, aut Vere [Eruo Dal.] ſemine, vt Porrum εἰς πρασιὰς, [ramo Pomum malè vertit Plin.] vel caule *Plinij error.* Autumno ante brumam. Si ſemine madidum, & ſi deſint imbres, ſatum ſpargitur [rigatur quindecim proximis diebus Colum.] *Cultura.* Plantæ cubitales transferuntur ſcrobe pedali. *Tempus.* Seritur per [poſt vet.] æquinoctia tenero frutice. Perficitur triennio. Demetitur verno æquinoctio [nam tota *Trifolij facie.* Hieme floret, Dal.] cùm florere deſiit, vel pueri, vel anûs viliſſimâ operâ. *Exhibendi ratio.* Canus aſpectu [vtraque Cytiſus: eſt enim ſativa & altera ſuæ ſpontis, Colum.] breviterque ſi quis ſimilitudinem exprimere velit, anguſtioris [amplioris vet.] Trifolii frutex. Datur animalibus poſt biduum ſemper. Hieme, madefacti [aridum enim maiores vires habet, & nimis ſatiat] ſatiant equos denæ libræ, & portione minora animalia: obitérque inter ordines Allium & Cæpe ſeri fertile eſt. *Locus.* Inventus hic frutex in Cythno inſula, inde translatus eſt in omnes Cycladas, mox in vrbes Græcas, magno caſei proventu: propter quod maximè miror rarum eſſe in Italia. *Rarus in Italia.* Non æſtuum, non frigorum, non grandinum, aut nivis iniuriam expaveſcit. Adiicit Higinus, ne hoſtium quidem, propter nullam gratiam ligni. *Cytiſ. Galeno.* Galenus etiam lib. de An-

Locus. de Antid. Cytiſum fruticem eſſe, ſcribit his verbis. In Myſia, qua parte noſtræ Provinciæ finitima eſt, tractus occurrit quem *Brotton* nominant, *Mel.* in quo locus eſt Cytiſo plenus, ex cuius floribus plurimum mellis apes excerpere vno ore tradunt. *Frutex. Facultas.* Fruticoſa verò planta eſt, eam altitudinem attingens, ad quam Myrti creſcunt. Folia verò, inquit 7. ſimpl. digerendi facultatem obtinent, aquoſa tepida facultate ammixtam, ſicut & Malvę folia. Hæc Galenus. Herba vel frutetum, quod maximè circa ſepes vinearum naſcitur, ait *Cytiſus Marcello.* Marc. Med. Empiricus, Latinè Cytiſus dicitur, virgultis eſt ſubtortis, vel curvis: foliis oblongis, benè virentibus: floribus concluſis, oblongis albis, vel galbaneis, benè olentibus, i.e. mellito odore: frutetum ipſum ſemper virens, æſtate atque Hieme. Verùm, vt Dodonæo videtur, hac *Marcel. notatur.* deſcriptione Marcellus alium delineat Cytiſum, à Græcorum noſtro differentem, quem non iumentorum pabulo laudat, aut ad lactis copiam augendam commendat, ſed mirum eſſe remedium tra lit a lverſus iſch adem & arthritim. Aſt necipſe Dodon. foveam effugit, quam fecit. *Dodon. redarguitur.* Recitans enim Veterum verba, non demonſtrat *Baſil. Fab. repreh.* quam intelligat. Baſil. Fab. in Theſ. vocans Cytiſum Weißklee & Spitzklee / Loto ſimilem, & capris fruticem gratum, neſcit quid ſcribat.

Corn. taxatur. Cornarius ſecurè nimis Cytiſum aut nunquam ad Germanos tranſiiſſe, aut dudum periſſe credit, ex eo, quòd Plinius iam ſuo tempore ratum in Italia fuiſſe dixerit: tantum abeſt vt ab illo perſuadeat, in Germania nihil eorum poſſe naſci, quòd ratum ſit in Italia.

Cytiſus arbor Strab. Strabo contra Dioſcoridem, Plinium, & Galenum Cytiſum arborem eſſe velle videtur, eam ſiquidem cum Balſamo arbore odorata ſimilem facit. Quæ fortè occaſio, cur hanc arbuſculæ propiorem Cornarius eſſe dixerit: quod quidem ex eo colligi poſſe putat, quòd Plinius ait nullam gratiam ligni eſſe. Quum enim nulla ſit ligni gratia, ramos omninò producere oportere ſibi perſuadet lignoſos, non velut in herba teneros *Non arbor.* & molles. Sed nec arborem eſſe, nec arbuſculæ propiorem, Virgilius oſtendit, dum in Buc. Eclog. 1. ait.

-----non me paſcente, Capellæ
Florentem cytiſum & Salices carpetis amaras. Ecl. 9
Sic Cytiſo paſtæ diſtentent vbera vaccæ. Eclog. 10.
Nec Cytiſo ſaturantur apes, nec fronde Capellæ.

Virgilius, inquam, ſatis indicat his verſibus, nec arborem eſſe, nec arbuſculæ herbam propiorem. Non enim ſolent Capræ, nec poſſent, ſi ſolerent, florentes arbores depaſcere. Quare nec illud Cornarii valebit, quando Plinius ait, nullam eſſe *Corn. taxatur.* ligni gratiam, ramos omninò producere oportere lignoſos, imò contrarium potiùs verum erit, nullam eſſe ligni gratiam, ramos ferre vimineos & lentos quibus capellæ ſaturari nequeant. Eſſe.a. capris Cytiſum deſideratum pabulum lepidè expreſſit Theocritus.

Adagium. Ἡ αἲξ τὸν κύτισον, ὁ λύκος τὴν αἶγα διώκει.
Capra Cytiſum, lupus capellam ſequitur.

Amatus vt hanc difficultatem effugiat, concludit Cytiſum, & inter arbores, & inter frutices, ſiue *Cytiſus arbor & frutex.* herbas cenſeri poſſe, generíſquè differentiâ à Plinio diſtingui, vt in arbore, fœmineo vtatur, in frutice, maſculino, quod ſanè obſeruatione non dignum. Cytiſo in fœminino genere vtitur Columella, in maſculino Theocritus & alij paſſim, vt *Arnophyllum.* Rob. Conſt. in Lex. qui & ἀρνόφυλλον ab Heſychio *Cytiſum. Telin.* vocari ſcribit. Theocritus etiam hunc fruticem κυτιλὸν; nonnulli κυθισὸν, alii τηλὶν. A Cythno, aut vt alij, à Cithiſa inſula nomen, authore Ser- *Dioſc. reſtituitur.* uio habet. Inter Dioſcoridis verba hæc in quibuſdam codicibus falsò adſcripta reperiuntur, alios Telinen, Triphyllon alios, alios Lotum grandem.

Cytiſi Dioſcoridis deſcriptio tam accurata non eſt, vt ex ea verus Cytiſus cunctis innotuerit, quo factum eſt, vt diuerſi authores diuerſos exhibuerint Cytiſos.

Cytiſi nomine donatæ ſunt ſequentes plantæ.

Cytiſus ſiliqua incurua folio candicante. Cytiſus ſiliquâ incuruâ folio candicante à Marantha deſcriptus de quo proximè.
Cytiſus Cluſii folio vireſcente. Cytiſus Hiſp. Cluſ. 1. folio vireſcente.
Cytiſus montis Calcaris. Cytiſus montis Calcaris.
Cytiſus Cluſ. 2. Hiſp. Cytiſus Hiſp. Cluſ. 2.
Cytiſus ſpicato flore.
Cytiſus 3. Hiſp. Cluſ. non breui pediculo.
Cytiſus hirſuta.
Cytiſus Pann. Cluſii omnia incana.
Cytiſi 2. Pannon. Cluſ. ſpecies altera, hirſuta valdè.
Cytiſus Pann. 3. Cluſ. ſparſis ramis.
Cytiſi Pannon. 3. Cluſ. ſpecies altera, ſupinis ramulis.
Cytiſus ſiliqua anguſta glabra.
Cytiſus glabra lata ſiliqua.
Cytiſi genus flore purpureo.
Cytiſi facie Alyſſon fruticans.

In hac quidem multitudine de Cytiſo, licèt iudicare difficile ſit, quis legitimus Cytiſus Veteribus deſcriptus, peritiores tamen eum exiſtimant eſſe, quem Marantha proponit. Cæterùm, nemo, vti ſpero, inficias ibit, quin quos enumeravi frutices ad Cytiſi genera etiam referri debeant.

Præter has tamen aliæ quædam occurrunt plantæ, Cytiſi titulo gaudentes, quas à prædictis meritò ſeiunximus. Autore Dodonæo, *Trifolium* *Trifolium fruticans.* *fruticans*, ſiue *palemonium* quorundam, non benè *Laburnum.* Cytiſus à plerîſque appellatur. Laburnum quibuſdam Cytiſus dicitur. Quidam putarunt Co- *Colutea multis.* luteam multis dictam eſſe Cytiſum. Cytiſi co- *Colutea Scorpioides* gnata eſt Colutea ſcorpioides authore Cluſio. *Dorycnium Monſp.* Camerarius putat Dorycnium Monſpelii exiſtimatum, eſſe Cytiſo Columellæ cognatum. Tri- *Trifolium candidum Dod rectū.* folium candidum Dodon. à quibuſdam dicitur Cytiſus Columellæ, de quo lib. Hiſt. n. g. 17. de Tri- *Trifolium magnum* foliis herbaceis. Quidam volunt Marcelli Em- *Cytiſus Tragi.* pirici ac etiam Dioſc. Columellæ & Virgilii Cytiſum eſſe Trifolium quoddam magnum. Tragus *Trifolium pratenſe purpureū.* ſcribit repudiandam ſententiam eorum qui Trifolium pratenſe, Cytiſum interpretantur. Tri- *Trifolium candidum Dod. rectū.* folium candidum Dodon. rectum. Melilotum vulgarem quidam Cytiſum Veterum eſſe con- *Melilotus vulgaris.* tendunt, inquit Dodonæus, verùm non veritatem aſſecuti videntur. Ruellius ſcribit ſe vereri *Medica.* ne Marcellus Cytiſum pro Medica viderit. Lotus *Lotus ſatiua odorata.* ſatiua, odorata, quibuſdam cenſetur Cytiſus, quod aliis diſplicet.

CYTISVS SILIQVA INCVRVA, FOLIO CANDICANTE.

Deſcrip. CYTISVS quam hîc exhibemus, pulcher eſt frutex, qui primo anno à ſatu mihi in cubitalem altitudinem excreuit, cubitali quo- *Radix.* que & recta radice, alioqui ad cubitos aliquot aſſurgens, totus candicans, in ramos tenues *Folia.* diuiſus, foliolis ternis retuſis & nonnihil fiſſis, quæ ſuſtinent longiores pediculi, quàm in cæ- *Flores.* teris Cytiſis. Flores ex longis pediculis multi, parui, lutei, Geniſtæ piloſæ floribus proximi,

Siliqua.



quos ſequuntur ſiliquæ, pulchræ, latæ circumflexæ.

Marantha deſcriptio.

Maranth. in hunc modum deſcribit: Cytiſus frutex, totus candidus eſt, eam altitudinem attingens, ad quã Myrtus creſcit. Folia ſingulis pediculis terna, ſed ramuloſa profert [quod Plinius expreſſit,] quæ ſi digitis terantur, odorem Erucæ proximum, guſtata verò Cicer recens æmulatur. Florem recludit in ramulorum cacuminibus lætum, aſpectúque pulcherrimum, colore luteum, ſed ſaturato, quemadmodum quæ pro Caltha oſtendi ſolet, & arantiorum cortex. Siliquas producit contortas, vnâ & nonnunquam pluribus ſpicis, paruas, in quibus ſemina parua, vix ineunte æſtate matureſcentia. Caudex nigrum cor retinet, Ebeno ſimillimum, *Vaſtaccietta* ab artificibus nuncupatum.

Altitudo Myrti. Folia. Odor Erucæ Guſtus. Flos. Color. Siliqua. Semina. Caudex. Cor. Vaſtaccietta dictum

Quod verò Cor retineat Cytiſus nigrum, arbitratur Marantha euenire ratione vetuſtatis, hócque Veteribus, ſicuti & multa alia, incompertum fuiſſe: Hiſce ſiquidem Lectorem adhortatur: Cùm de Cytiſo leges, in eius trunci medio nigrum colorem contineri, Ebeni ſimilem, caue, de quacunque intelligas, quia non niſi in inueteratis, caudicem craſſiſſimum habentibus, partem nigram mediam reperies, quanquam in adoleſcente, tenerrimóque adhuc frutice quæſieris, non dubium eſt, quin Cytiſus ſemper tibi incognita futura ſit. Scit eſſe Cytiſum totum candidum (color enim in herbis ait loci ratione permutatur) vt non immeritò illam Rhamno Dioſcorides comparauerit, hoc tamen habet, dum in ſuo natali loco permanet: nam tranſplantata candidum illum colorem multa ex parte amittit, vt virentem potiùs, quàm candicantem diceres, quæ nota deperdita ſui cognitionem facilè præpedire poſſet his, qui ex loco id fieri neſcierint.

Color niger quando reperiatur.

Matth. in Dioſc. cum magn. fig. Lat. & in Ital. Cytiſi plantam miſit Iac. Anton. Cortuſus, legitimam referentem Cytiſum omnibus notis, materie ligni nigra, & Ebeni modo firmiſſima. Hiſt. Germ. & Epit. cum add. Camer. Cytiſus, κύτισος, Ital. *Citiſo*, Germ. Geyßklee.

Dodon. Lat. in fol. Cytiſus, vt exiſtimatur.

An Anguill. Cytiſus flexibilis, ſpecies foliis albis & lucidis, vt argentum, reſpondens aliquatenus Barbæ Iouis Plinij.

Lob. Obſ. & Icon. Plant. Cytiſus Maranthæ & Matthioli.

Cytiſum à Matthiolo exhibitam miſit ad Camer. vt ipſe in Hiſt. Matth. Germ. ſcribit, Bartolomæus Marantha nomine Cytiſi Galeni, ex eo loco cuius etiam meminit Galenus: Tabiis nimirum, non longè Surrento & Veſuuio monte.

Cluſ. qui in genere Cytiſum, Hung. *Zanoth* vocari ait, legitimam Cytiſum veteribus deſcriptam, cum peritioribus rectè ſentit, eam eſſe, quam Marantha proponit.

Portæ Cytiſi figura intortis ſiliquis inſtar caprarum cornu, non in omnibus nobis probatur.

Lignum Rhodium, Oliuaſtrũ, Agallochũ. Aſpalathi.

Lignum Rhodium, quod Matthiol. Oliuaſtrum, nonnulli Agallochum vocant, à quampluribus etiam pro legitimo Aſpalatho in Theriacis vſurpatum, non eſt: neque oleæ, & multò minus Aſpalathi, ſed veræ & legitimæ Cytiſi, perquàm ſimilis Cytiſo à Marantha deſcripto, ſic vt eundem eſſe, nunc credat Honor. Bell. & ſe quoque erraſſe deprehendat, quando Cytiſum Creticum, τὸ ἀρχοντόξυλον vocatum, legitimum fuiſſe putauit. Nam differt ab hoc foliis, quæ longiora & anguſtiora ſunt, neque ſemper vno pediculo terna ſimul profert, ſed quaterna & quina, vt nuper obſeruaui, ſeménque non in ſiliquis, ſed Trifolii modo profert: Hinc ob cauſam, non ampliùs Cytiſum, ſed Ebenum Creticum vocandam hanc ſtirpem cenſet. Materies enim ligni plurimùm ad Ebenum accedit, colore nigro, ſplendore, & duritie.

Cytiſus vera. Cytiſum Creticum. Archontoxylon. Ebenus Cretica.

Monendi lectores, nobis valdè ſuſpectam Aſpalathum Creticam Alpini, de qua egimus l. 4. Veremur enim ne huius Cytiſi tribuat dotes Aſpalatho. Luculentus accedit teſtis veram Cytiſum iam inuentam eſſe, Iac. Dalechampius: Is ita plantam depingit: Cytiſus in hortis Franciſcanorum Lugduni viſitur, frutex vlnam altus, ramis multis, canis, folio perpetuo fœnugræci, flore piſi, luteo, nigris maculis compuncto. Ego autem nullum inuenio præter Robertum Conſtantinum, qui tradat vllam Cytiſum, flore nigris maculis compuncto: quid ſi deſcripſit Cytiſi florem ſiccum, quem ſcio interdum nigreſcere, niſi diligenter ſiccetur: quod autem ait flore piſi, dubium mouet, an Maranthæ Cytiſum intelligat, is enim valdè paruus, quamuis figura piſi eſſe dici poſſit.

Aſpalathus Cretica Alpini. Cytiſus

Robert. Conſt. not.

Matth. not.

Matthiolus cùm deprehendiſſet Cytiſum non herbam, ſed fruticem eſſe Myrti magnitudine apud Galenum legiſſet, imò inter arbores recenſeri à Plinio & Strabone inueniſſet, Cytiſi plantam à Cortuſo miſſam pingendam curauit, quam legitimum Cytiſum notis omnibus referre rectè putat, ligni materie nigra, & Ebeni modo firmiſſima, quod de Cytiſo Theophraſtus & Plinius tradidêre. At non Cytiſum, ſed Medicæ ſpeciem eſſe malè autumant cum Hiſt. Lugd. quidam Herbarij.

Tabern. Cytiſus cornutus Gehörnter / Geißklee.

I. Gerard. Angl. Cytiſus 7. cornutus. The horned ſhrub Trefolye.

Locus.

Marantha hunc fruticem ſæpius collegit prope Neapolim in colle quodam, quà ad Neſidem inſulam itur. Oritur hic frutex, Honorio Bello referente, in Inſulis Rhodo propinquis, & Rhodo ipsâ, vnde ramos & truncos accepit, frequentiùs tamen in parua quadam Inſula prope Rhodum ſita, cui nomen Aſtachida, vbi ſingulis annis quamplurimi cæduntur trunci [mercimoniũ enim non vile eſt] Rhodúmque, & Pathmon, & Conſtantinopolim, aliáque loca adſportãtur. Ramulum primũ ex Italia mihi attulit Frater C. Bauh. ex horto Patavino, à D. Cortuſo nominata fuerit Cytiſus. Ex ſemine mihi prouenit Montbelgardi in hort. Illuſt. E. C. VVirtemb. Pforzhemiæ apud inſignem Pharmacopœum Grunnigerum vidi pulchram arbuſculam aliquot cubitorum, florentem & ſiliquas ferentem menſe Octobri, iam tectam ad vitandam hyemis iniuriam, vnde nobiſ-

Tempus.

nobiscum desumpsimus semina seminanda. Nunc Montbelg. repositam per hyemem servamus, ac nobis floret Autumno: extra tectum hyemem apud nos ferre non potest.

Vlus. Ex huius ligno [quod equidem Hono. Bellus notat.] ensium manubria Turcæ conficiunt, & *Caloteri* Pathmi sphærulas precarias efformant. Anguill. error. Cæterùm errat, inquit Anguillarius cum suo Rhodiensi Pharmacopœo, qui illud suffumigii genus somniauit, hoc enim scire diligentissimè cupiens, mendacium esse deprehendi. Error quorundam, & Patauini collegij. Sed maximè in errore versantur, qui hoc ligno in Theriacis pro pro Aspalatho rectè vti iudicant, quemadmodum celeberrimum Patauinorum collegium.

CYTISVS CLVSII PANNONICVS ALTER FOLIIS OMNINÒ incanis.



Descript. Virga. CVBITALES nonnunquã fert virgas, rectas, tenues, vimineas & lentas, quas ab infimo ad summum vsque exornant Folia. folia, terna vni pediculo inhærentia, Cytiso Gesneri ferè similia, sed omninò incana, angustiora, gustu amaro, quæve trita pinguia esse videntur: ex singulis interdũ foliorum sinubus ramuli prodeunt, similibus Flores. foliis sed minoribus, obsiti, ferentes in summo quinos aut senos flores, Loti pratensis herbæ, [quam à prægrandibus siliquis nonnulli siliquosam cognominant] floribus persimiles, Color. coloris aurei, odoris non expertes: & ex folliculis deinde Siliquæ. semen. siliquas planas, oblongiusculas, hirsutas omninò, atque in his semen subrufum, planum nonnunquam tumidiusculum & rotundiusculum, durum, quod maturitate dehiscentibus siliquis excidit: Radix. radix dura est & lignosa, nigricans & summa tellure sparsa.

Clus. Pannon. Cytisus alter: Hist. post. Cytisus 5. Tabern. Icon Cytisus sextus: Hist. Cytisus xi. Gerard. Angl. Cytisus quintus incanus, Hoarie schrub Trefolye.

Locus. Clusio frequens est toto agro Viennensi, præsertim supra Phasianorum fabricam, in campo Morauo (auf dem Marckfeld) & multis aliis, cùm Austriæ superioris & inferioris, tum Pannoniæ locis aridis propter vias. Floret Iulio & subinde usque in Autumnum, semen sub Augusti finem, & Septembri maturescit. Integras sæpenumerò huius fruticis plantas Cuscuta vulgari obsitas inueni.

CYTISI SECVNDÆ, SPECIES ALTERA PANNONICA CLVSIO hirsuta valdè.



EST multò maior, crassioribus virgis, admodum hirsutis, erectis: foliis duplo amplioribus: floribus & siliquis maioribus: ipsi etiam flores, colore magis aureo rutilant. Descript. Virga. Folia. Flores. Iuxta sepes nascitur, rariùs tamen & minùs obuius, Cytiso Pannonico altero. Semen vermiculis obnoxium.

Cytisi 2. in Pannon. & Cytisi 5. in Hist. post. aliud genus, siue species altera. Tabern. Icon. Cytisus septimus. In Hist. duodecimus. Cur autem Gerard. Angl. *Cytisum pinnatum*; winged schrub Trefolye dixerit nescio.

CYTISVS HISPANICVS, PRIMVS, CLVSII FOLIO virescente.



Descript. INTERDVM arbusculæ magnitudine excrescit, duro stipite, cuius materia flauescit, sed cor siue pars interior nigricat: is autem cum maioribus ramis & virgultis candicante cortice obducitur: tenelli ramuli toti villo obsiti: folia numerosa ramos ambiunt, terna vni pediculo inhærentia Medicæ modo, dilutioris viriditatis, saporis viridiũ leguminum, amari tamen: aliquot flores extremis ramulis quasi spicæ instar nascuntur, Genistæ similes, minores, Lutei, nonnihil odorati: deinde Lobi Genistæ pares, oblongi asperi tamen & hirsuti, in quibus exiguum semen, tumidiusculum nigricans, Genista minus: radix lignosa, & in diuersa tendens.

Synonyma. Clus. Hisp. & Hist. post. Cytisus prior. Lob. Obs. & Icon. Plant. & Hist. Lugd. Cytisus Hispanicus, primus Clusij. Tabern. Icon. Cytisus nonus Hispanicus. Pseudocytisus. Hist. Cytisus septimus Hispanicus. Gerard. Angl. Pseudocytisus primus, The first bastard schrub Trefolye.

Locus & Tempus. Crescit, vt testatur Clusius, in Salamanticensi agro, & aliis vtriusque Castellæ locis, secus vias. Floret Iunio, semen profert Iulio & Augusto. Creuit in Belgio seminibus ex Hispania missis: nunc hyemis rigoribus periisse existimatur.

CYTISVS MONTIS CALCARIS.

Locus. Tempus. Descript. Propagines. RAMI Cytisi cuiusdam nobis delati per Generum Cherlerum, & D.I.Iac.Mieg, ex mõte Calcari Galliæ Narbonensis, florentis Iunio, qui teretes, tenues propagines alternatim producit, tantillùm hirsutas in extremis, per quas folia terna Dorycnii ferè Monspeliensi paria, quædam breuissimo & penè nullo pediculo, inter Cytisi genera, minora folia non obseruaui; qui collegerunt, dicunt ad aliquot cubitos excrescere: Folia. Flores. Flores pediculo breui hærent, longo per ramulorum extrema agmine, Genistellæ pares, lutei, calyculo subhirsuto, in acutas lacinias diuiso: Quales siliquas, nescimus. Rami interdum candidi cùm deflorescit.

Vti existimo, Lobelius describit sequentibus verbis: Quà quis Romà regià vià Florentiam adit, oppidulo, cui nomen Aquapendulæ, decliui & depressa etiam planitie feracissima, Cytisum fruticem quinque, sexve cubitis proceriorem Genistæ sarmentis pluribus gracilibus prædictis, striatis, vidimus statim ab imò aut paulò superiùs lignosa radice è tenuibus pediculis, folia terna, non ita numerosa, similia fœnugræco, angustiora, habitiora, rutacea; Genistæ vel Sparti aut Pisi flores lutei, sed minores: siliqua Genistæ par, cinericia, gracilior, compressior, intus loculis sunt discepta semina nitentia ex atrore Genistæ, est cana vniuersa planta: vti Rhamnus Monspel. aut Halimus, Sapor Ciceris aut similis Leguminis, odor sanè iam non succurrit: aridam enim & inodoram duntaxat habemus vulsam Narbonæ, præsertim, ad radices montis Calcarij prope Veganium: minùs procera tamen, sed tenerior, pabulóque aptior est, fortè quia dum in montes abigunt pecus, vt quotannis faciunt, pastionis lætioris, atque æstus conuallium declinandi causâ, ineunte Maio & Iunio, Sole in Arietem ingresso, teneriusculos germinationum fœtus, florum siliquarúmque spem liguriunt oues & capellæ.

Lotus. Lobelius & Pena: Cytisus, Trifolius frutex, Lotúsve gentilem cognominis insulæ Cinthiæ, quæ vna è Cycladibus est, appellationem fatetur, vnde reliquæ Græciæ, Latióque factus communis fuit. Cythelos. Qui κύθηλον ex Poëtis legunt, possunt aptè interpretari fœcundum fœnum. Quam descripsimus, vt si quæ alia, apprimè quadrat Dioscoridis, Galeníque Cytiso.

Theophrastus in describenda Cytiso minùs sollicitus fuit.

Icon.Plant.Cytisus.

Lobelius notatur. Lobelius proponit figuram, quæ non placet, flores enim malè picti. In Obs. aliam tradit Cytisum, nempe Maranthæ, cuius folia dicit Erucam olère, & Legumen sapere, vt Dioscor. exprimit.

Admonitio. Lobelii Cytisum antè descriptum non separarem, ab Hispanico primo Clusii, nisi ipse Clusius, ac etiam Lobelius separarent. Qui per ea loca transibunt, vbi Clusius & Lobelius obseruarunt suas Cytisos, omnia diligentiùs considerent, & nos moneant.

Hist.Lugd.Cytisus prior Penæ. Tabern.Icon.& Hist.Cytisus 4.

Compilator Tabern. ingeniosus sanè, si dicere fas est mutauit figuram Lobelii, & pulchriores addidit flores, quos si vidisset, benè fecisset: sed proculdubio, si in iis fuisset locis, aut missa illi planta, annotasset: descriptio est ex Lobelio, quamuis non nominet illum.

Gerard.Angl.Cytisus 8. The 8. shrub Trefolye. Cytisus Penæ. Castor Dur. Cytisus, qui figuram malam Lobelii habet.

CYTISVS HISPANICVS, CLVSII SECVNDVS.

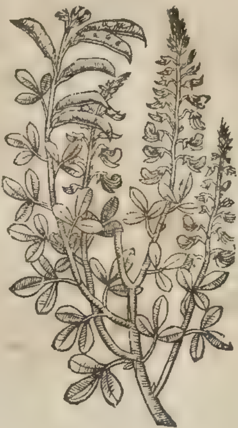


Descript. Virga. Folia. DVORVM cúbitorum duntaxat altitudinis est, fruticosus, virgas profert candidas omninò, tenues, ramosas, folia superiori [primo] similia, terna, semper ex vno pediculo nascentia, minora, prorsus incana, nunquam expansa, sed semper quasi complicata, prominẽte dorso impensè amara: Flores. flores, vt in altero, extremis ramis insident superioribus forma similes, sed intensior & planè Color. Siliqua. aureus color: siliquæ etiam longiusculæ, asperæ, ex purpura nigrescentes, mucrone deorsum inflexo: Semen. semen paulò maius est, & subnigrius altero, radix similis.

Synonyma. Clus.Hisp.& Hist.post.Cytisus secundus. Lob. Obs.& Icon. Plant. Cytisus Hispanicus, secundus Clusii. Tabern. icon. Cytisus decimus Hisp. secundus. Gerard. Angl. Pseudocytisus secundus, The second Bastard Schrub Trefolye.

Locus Tempus. Iisdem, autore Clusio, provenit locis, eodémque tempore floret, quo prior Hispanicus.

CYTISVS GESNERI, CVI FLORES FERE' SPICATI.



Descript. Virgulta. QVAM ego Gesneri Cytisum appello, virgultis est cubito lõgioribus, lentis, & multis alis tenuibus, concavis, brevi pilo circa fastigiũ ramulorum hirsut's: Folia. folia semper terna vni pediculo inhærent, prona parte hirsuta, quorũ longitudinem nervus percurrit, Clusio folia Sapor. saporis amariusculi, ramorum extrema in longas abeunt spicas

cas florum luteorum, Pisi floribus similium, sed
Flores. minorum, & brevibus pediculis hærentium, odoris grati, Clusio melleum quiddam spirantis, qui-
Siliqua. bus siliquæ superveniunt, vnciam aut sescunciam longæ, planæ, culmum latæ, compressæ, hirsutæ:
Semen. Semen parvum spadiceum, Clusio flavescens, continentes: Pictor noster pro proportione figuræ,
Radix. nimis magnas & latas pinxit siliquas, Radix dura, lignosa, longa, rarioribus libris donata.

Gesner. hort. Cytisus suffrutex, vel Cytisus minor. Item in Epit. ad Zuing. Cytisus meus, à tuo diversus, quatuor ferè cubitorum arbuscula, odoratis & oblongis florum ceu spicis, aut paniculis plùs quàm millenis: puto nunc mihi floret.

Clus. Pann. Cytisus 1. & Histor. post. Cytisus 4.

Stirps trifolia lignosa. Dodon. descriptio. Dodonæo Lat. in Fol. Occurrunt Trifoliæ, lignosæ, ac fruticosæ stirpes, quæ cum Cytiso similitudinem habere videntur. Assurgit vna à ra-
Caliculi. dice cauliculis teretibus, fragilibus, complurimis, in alas ac ramulos diuisis: folia circa quos
Folia.
Color. crebra, minora quàm Trifolij pratensis, colore
Flosculi. virentia: flosculi circa virgularum fastigia spicato quodammodo ordine digesti, lutei, minores quàm Genistæ, alioqui consimiles: succedunt si-
Siliqua. liquæ tenues, oblongæ, angustæ, & ipsis Genistæ siliquis minores: in quibus semina exigua nigri-
Radix. cantia: radix longa, altè descendit, quandoque in obliquum tendit.

Dodon. redarguitur. Dodonæi descriptio prior nobis convenire videtur, cum Cytiso nostro, cui flores spicati, verùm Clusii Icon posita sub titulo Pseudocytisi prioris non placet: est autem Cytisi Hispanici Clusij prima. Altera respōdêre videtur nostro hirsuto Cytiso: cum quo minimè quadrat Icon, ex Clus. posita pro Pseudocytiso altera, quæ Clusio est Cytisi Hisp. secundi: Non placet, quod scribit Clusij genera ab istis [à se adscriptis] exiguum vel nihil differre videri, & differentiam, si quæ sit, soli, cœlique occasione contingere: transferantur in Germaniam Cytisi Hispanicæ Clusij, quarum Dodonæus icones proponit, nunquam ita mutabuntur, quin maximè differant, ab iis quas describit.

Locus. Camer. hort. Cytisus supinus prope Lausannam, De Cytiso miratur Hier. Heroldus in epit. ad Matthiol. quòd non pingatur, cùm copiosè nascatur in Italia: ante aliquot annos quum per Apenninum iret Florentiam, oblatus Cytisus, quem agnoscens, decerpebat ramulos, quos Ghi-
Cytisus spinosus. no post ostendebat. Is dem cum Hier. sentiebat, atque in suo horto eum fruticem spinosum ex montibus translatum ostendebat: monstravit Heroldo eum etiam Conra. Gesnerus in suo hortulo. Quem verò Cytisum viderit Hier. Heroldus in Apennino me nunc latet, vereor tamen ne sit diversus à Cytiso Gesneri proveniente circa Scaphusiam, qui nobis probè notus, qui nullo modo spinosus evadit, nec puto vllum eorum, qui Cytisi dicuntur, spinas acquirere: inquirendum igitur, an Cytisus spinosus visus per Heroldum in horto Ghini non fuerit potiùs Trifolius frutex spinosus, Acacia Matthiolo dictus.

Cytisus nondum nota Matthiolo. Cytisi imaginem cur in suo Dioscoride non appinxerit Matthiolus, id in causa fuit; quòd non solùm eius planta non esset ad manus, sed quòd etiam dubitaverit, an legitima in Italia provenerit, vbi raram haberi omninò scribat Plinius. Is ait se hactenus nullam vidisse quæ omnes præ se ferret Cytisi notas: se habere adhuc plantam quam pro Cytiso ad se Ghinus miserit, sed cùm folia nullam ostentarent canitiem, sed potiùs saturatè virescerent, non ducere eam in suo libro pingendam.

Hist. Lugd. Cytisum, cuius imago hîc appicta est, Conradus Gesnerus ad Dalechampium misit. Est autem, vt eius verbis vtar, Frutex τελφυλλος, *Cytisus Gesneri.*
sapore glutinoso Malvæ, id quod in eo Gal. requirit. Alia Cytisi effigies sequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Apennino crescit. Cytisus Alpinus Dalechampij. Pena cùm diu anxius in Cytisi veri historia hæsitasset, subductis hinc inde rationum momentis, tandem eum probatum iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia, quâ Româ Florentiam itur, &c. Cytisus prior Penæ.

De Cytiso priore Penæ egimus antè, sub Cytiso Calcaris montis: Considerent etiam lectores an in Histor. Lugdun. duæ figuræ, quarum prima habet hunc titulum Cytisus Gesneri: altera, Cytisus Alpinus Dalechamp. non sint eiusdem plantæ, quæ pulchrè apud Clusium depinguntur in Pannonicis pro Cytiso priore: & hist. post. Cytiso quarto, cuius historiam Lobelium in Adu. prodidisse existimat. Mihi tamen dubium est, an Lob. huius Cytisi meminerit, & non ipsius Clusii Hispanici primi, vel potiùs eius, quem à monte Calcari denominamus, quod exercitatis lectoribus in stirpium cognitione, qui plantas, de quibus agitur, viderint, diiudicandum relinquimus.

Cord. in Dioscor. sylucstris frutex in Germania spontè proueniens Geißklee & Bergklee. Item Hist. Cytisus albus sylu. Figura Cordo addita est à Gesnero, cum hoc titulo: Effigies Cytisi, qualis circa Scaphusiam.

Tabern. Icon. Et Hist. Cytisus primus. Et Hist. ac Icon. Cytisus secundus, priori valdè similis, virgis versus terram inclinantibus, siliquis maioribus, longioribus primo.

Compilator Tabern. tribuit primò caules qua- *Tabern. notatur.*
drangulos & flores luteos & rubellos. Nos Cytisum, quem pingit rubello flore, non vidimus, nec scimus, qui talem tradat. An secundus sit diuersus à præcedente, quis affirmet? quum Compilator non annotet, vbi eum uiderit, vel ex quo authore desumpserit, pro suo candore & peritiâ.

Gerard. Cytisus primus The forst schrub Trefolye. Item Cytisus tertius. Nescio quo iudicio Gerardus vtramque figuram ex Tabern. propo- *Gerardus notatur.*
nens satis similes, interponat dissimilem.

E colle prope Scaphusiam Gesnero pulchrè vi- *Locus.*
ret Tiguri. Clusio copiosè nascitur non modò in omnibus syluis Viennensis agri, & ad vias: sed plerisque etiam Pannoniæ locis, atque in ea Austriæ inferioris parte, quæ veteri circumscriptione non continetur: Crescit in Hercynia sylua, quæ Bohemiam vndique cingit, ubi florere incipit sub finem Iunii, & Augusto plerumque desinere so-
let: at in Austria & Pannonia maturiùs. Cyti- *Tempus.*
sum Gesneri habui in horto Illust. E. C. V Virtemb. Montbelgardi, quæ secundo anno copiosos protulit flores mense Septembri. Tiguri vidimus apud Gesnerum: Basileæ in horto D. Theodori Zvvingeri: circa Stutgardiam copiosam observauimus.

Iisdem cum Cytiso Veterum esse facultatibus *Vires.*
præditur verisimile videtur Clusio.

CYTISVS TERTIVS HISP. CVM BREVI PEDICVLO.

Pedalibus, rarò cubitalibus assurgit ramulis, tenuib., omninò incanis: quos exornat terna



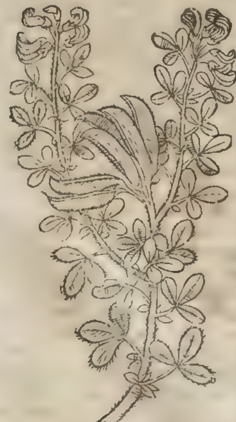
Folia. semper folia, breui pediculo inhærētia, quorum medium duplò longius est reliquis, cinerei & canescentis coloris, adstringētis verò & linguam exsiccantis saporis: *Color.* *Sapor.* ramusculi ferè ab imo ad summum per singulorum foliorum exortus, floribus aureo colore fulgentibus iucundi odoris, onusti sunt, *Flores.* binis aut ternis simul nascentibus ex molli quadam, & candida lanugine hirsuta vaginula similis cum superioribus formæ, sed minoribus. Semen non obseruaui.

Clus. Hisp. cytisus 3. & Hist. post. 6. Valentinis *Boga* aut *Boxablanca* dictus. Lobel. Obseru. & Icon. Plant. & hist. Lugd. cytisus tertius, Hispanicus clusij. Tabern. Icon. cytisus vndecimus, Hispanicus tertius. cytisus nonus, Hispanicus tertius. I. Gerard. Angl. Cytisus tertius semper virens. The ever greene schrub Trefolye. Quis docuit Gerardum semperuirere, vel non virere? *Gerard. notatur.*

Locus. Inuenitur, annotante clusio, variis Hispaniæ Bæticæ locis: sed nusquam abundantiorem vidi, quàm in regno Valentino.

Vsus. Eius plurimus est Vsus, siquidem illius ramis nudis & à suis foliis liberis supra tegetes sparsis, ab his qui bombyces alunt, iam saturi Mori foliis bombyces stamina sua sericea his ramis aduoluūt, quæ deinde à mulierculis & pueris explicantur. *Ad Bombyces.*

CYTISVS HIRSVTVS.



Descriptio Virga. TRIVM & quatuor cubitorū virgis, nigricantibus, hirsutis donatꝰ est: *Folia.* folia terna, nōnihil oblonga, hirsuta vtrinq;: *Flores.* flores in ramulorum fastigus potissimùm fert, licèt & ad latera interdum habeat, plures simul congestos, magnos, luteos, è calycibus longis, lanuginosis: *Siliqua.* siliquas uerò lōgis pilis obsitas, sescunciā longiores, paulò triente vnciæ latiores. *Descriptio Clusii. Virga.* Hunc Clusius sic describit: Humanam alitudinem attingit, virgásque habet longas, non admodum fruticosas, neque lentas, nigrescente cortice obductas: *Folia.* folia trifolii aut Medicæ, terna simul vni petiolo inhærentia, supina parte viridia, prona verò subrussa lanugine hirsuta, leguminum amarusculi saporis: *Sapor. Flores.* flores ex alarum sinu reliquis maiores, cum Genistæ maioribus floribus comparandi, aureo colore fulgentes. Huius semen obseruare non licuit, cùm solūmodo ad montium radices circa calpē & Bœticę maritimis inuenerim.

Clus. Hisp. cytisus quarta, & post. Hist. cytisus tertius *Escabon* Hisp. dictus. An Gesnero hort. cytisus in Italia nascens maior? cytisus à Bellonio missus, candidior, hirsutiórque? Lob. Obseru. Icon. Plant. & Hist. Lugd. cytisus quartus Hisp. clusii. Nusquā spontè natum vidit cytisum Turnerus, quàm in Apennino iuxta Bononiam, idque copiosè: coluit in horto suo olim Bononiæ: iam etiam VVisenburgi frutices instar arbuscularum, altitudine hominem æquantes: ramis albicantibus, Lanugine incana obsitis siliquis, vt in Apyo Fuchsii, sed breuioribus quantùm meminit. Figura pessima à Turn. part. 1. quæ iterū posita parte 2. pro Trifolio quinto. descriptio ieiuna. Tab. icon. cytisus duodecimus, Hyst. Cytis. x. Gerard. Angl. Pseudocytisus hirsutus The hairie bastard Trefolye [vti antè diximus sub cytiso spicato,] videtur hunc cytisum describere secundo loco, licèt eius iconem non proponat. *Turnerus notatur. Pseudo cytisus hirsutus.*

Locus & Tempus. Cytisum repertam circa *Baulme* oppidum Burgundiæ transtuli in hortum Ill. E. C. VVirt. Montbelg. vbi fœliciter pluribus annis floruit, & siliquas suas tulit. Eandem reperi in Sundgouia, circa Frigidum fontem, vbi prioratus: primò videram in Italia. Frater C. Bauhinus attulit collectam in montibus Euganeis circa Patauium. Clus. solummodò ad montium radices circa calpen & Bœticæ maritimis florentem inuenit.

CYTISVS TERTIA CLVSII, PANNONICA, SPARSIS ramis.



Descriptio. Rami. ALiquot ramis præditus est, sparsis & humi fusis, tenuibus, lentis & fractu contumacibus, qui nullis, aut certè rarissimis foliis sunt obsiti, *Folia.* multos autem ex lateribus ramulos proferunt tenellos, hirsutos, in quibus sola longis pediculis innitentia, terno semper numero, superiorib. breuiora. elato dorso, supernè viridia, infernè incanā lanugine pubescentia, amariusculi saporis & herbacei odoris. *Sapor.* Ex alarum in extremis ramulis, nonnunquam & per totos ramulos prodeunt terni aut quaterni flores simul iuncti, superiori formā similes, coloris lutei, qui tamen, dum marcescere incipiunt, aureum colorem adeò saturum contrahunt, vt purpurascere videantur: *Flores.* folliculi vnde flores emergunt, pallent, & lanugine pubescunt;

Siliqua Semen, Radix. bescunt: siliquæ planæ, hirsutæ, semen continent exiguum, subfuscum: Radix dura, lignosa, iuxta quam rami per terram sparsi, subinde fibras agunt.

Clus.Pannon.Cytisus 3. & Hist.post. septimus. Tabern.Icon.Cytisus octauus, Geißklee. & Hist. Cytisus sextus. Gerard. Angl. Cytisus quartus, hirsutus Hairie schrub Trefoile. Hort.Lus. Cytisus 3. Clusii, & 8. Tabernæmontani.

Locus & tempus. Anno 1595. Iulii 7. Argentinæ accepimus à D. Vldaricho Chelio, ex plantis diligentissimi Botanici, D. Agerii, cum hac inscriptione, *Cytisus Pannonica Clusii*. Sponte provenit, sic enim tradit Clusius, in silvula quadā ad Lachen, primo ab vrbe Vienna milliari, & plerisque aliis locis vrbi vicinis: tum etiam in vtriusque Pannoniæ siluis, atque etiam in Interamni, vltra Dravum flumen. Maturius floret superiotibus Pannonicis, Maio videlicet, nonnunquam etiam Aprili, & nouos interdum ex ramulis flores per totam deinde æstatem profert.

CYTISI TERTII PANNONICI TERTIA SPECIES CLVSIO, supinis ramis.

Descript. Virga. Folia. Flores. Cytisi tertii in Pannon. in post. verò Hist. Cytisi septimi, species altera Clusii, pedalibus virgis inuenta, tenuibus, viridibus, supinis & humi fusis, quas ambiunt folia superioribus Cytisis similia: flores etiam similes, extremis virgis quini, seni, aut plures simul congesti innascuntur: nulli autem per virgas sparsi, vt in superiori: siliquæ & semina non differunt, virgæ, foliorum pars prona, & siliquæ molli hirsutie pubescunt.

Locus. Inuenitur in Pannoniæ silvis, florétque Maio.

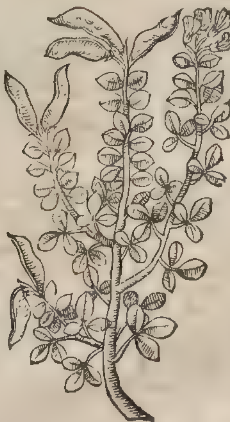
CYTISVS GLABER, SILIQVA ANGVSTA.



Descriptio Folia. Folia huic Cytiso, terna quidem illa, ex rotundo sublonga, vt Cytiso Gesneri, verùm glabra: *Flores.* flores ad virgularum angulosarum latera, ex foliorum alis, singulares, quantùm animadvertere licuit, satis magni, longiore calyce quàm in Cytiso glabro siliquâ latâ: à quo & *Siliqua.* siliquę distinguunt, ex latere, vt mox de floribus dicebamus, prorumpentes, culmo angustiores, vncias duas longæ, pediculo breuissimo hærentes, glabræ, quæ siccæ nigræ: inter Cytisos tenuiores siliquas non obseruauimus, *Semen.* nec etiam omnes vidimus, in quibus semen orbiculatum, ruffum, compressum, lente minus.

Aliis iudicandum relinquit Anguill. an de hac Cytiso intellexerint Dioscorides, Theophrast. & agriculturæ authores: esse autem Galeni Cytisum l. 1. de Antidotis statuit, quia semen habuerit ex ea regione, vbi prouenire dicant. An Cordo in Hist. Pseudo-cytisus, siue niger Cytisus, *Pseudo-cytisus. Cytisus niger.* Tubingæ prouenięns solus absque albo? Tubingæ aliquando visus à me Cytisus quem eundem tunc putabam cum Gesneri Cytiso, nunc non ausim asserere: nec etiam an hic de quo nunc agitur. Frater C. Bauh. plantæ siccæ, quam Patavio nobis miserat, adscripserat Genista Alpina, *Genista Alpina.* Cytisus angustifolius Galeni. Trifolium fruticans Guillandino. *Trifolium fruticans.* An Camer. hort. Cytisus niger siue maior Pseudo-cytisus forsitan Clusii?

CYTISVS GLABER, SILIQVA LATA.



Descriptio. Accommodus est consilibus arearum marginibus reliquisque topiarii operis deliciis, obsequiosis *Virgula.* virgulis, quæ alicubi ad tertium & quartum cubitum assurgunt, glabræ, & vbi attenuari occipiunt, angulosæ: per has folia terna, *Folia.* semper iuncta, concinna & rotunda, vnciâ breuioribus pediculis hærent, at verò in ramulorum, qui flores, aut siliquas sustinent, extremis, non iam ea terna, sed bina, aut singularia, fortuito positu, latiora, & in acumen desinentia. Verùm tum hæc tum illa læto virore arrident, nullis obsita pilis. *Flores.* Flores summitatibus ramulorum aceruatim insident, lutei, Genistellæ æmuli, ex pedicellis semunciæ breuioribus, *Siliqua.* quibus succedunt siliquæ, vnciam vnam aut alteram longæ, semunciam latæ, compressæ, glabræ, in quibus semina fusca, *Semen.* subrotunda, compressa.

An Anguill. Cytisus in Prouincia & Corsica prouenięns, quam quidam monstrant, dicentes, folia habere Erucæ odorem? Lobelius & Pena Adu. Cytisus altera minor & vulgatior. Icon. Plant. Cytisus alter, cuius figura satis infœliciter picta est. Hist. Lugd. Cytisus alter Penæ, notior, frequentiórque Italiæ & Gallo-prouinciæ, foliis ternis (quæ pictor omisit, binis tantùm pictis) maioribus, rotundioribus, quàm in priore Cytiso, ex atrouirentibus. Verum fatetur Hist. pessimè enim tum floribus, tum foliis est pictus Cytisus, nec scio quenquam præter Lobelium & Penam qui depinxerit. Tabern.Icon.& Hist. Cytisus quintus rotundifolius, Runder Geißklee. *Tabernmontanus.* Perperàm appinguntur siliquæ hirsutæ, quæ etiam à Compilatore Taberna non bene describuntur. Gerard. Angl. Cytisus secundus The second Trefoile, qui & ipse malam habet figuram Tabernæn.

Locus. Hunc Cytisum vidi in Italia, & Basileæ in hor-

to Domini Doctoris Fœlicis Plateri, & I. Herzmã Pharmacop. ac Argentinæ in horto Domini Friderici Meier, à quo habui semina Montbelgardi ferenda in hortum Illust. Excel. Cels. VVirtemb.

CYTISI GENVS MISSVM, NOMINE EBENI SECVNDI, floribus purpureis.

Descrip.



Frvticosam quandam plantam Ebeni secundi nomine donarunt Itali, virgultis lentis, teretibus, canâ lanugine pubescentibus, per quæ folia conspiciuntur, vncialibus pediculis appensa, terna, cytisorum modo longa, acuta, villosa, albida. Flores in spicam digestos, pariter ac Trifoliũ maius, siue cytisus Tragi, gerit, purpurantes, ex folliculo lanuginoso candicante, in plumatas cuspides desinentes, vnicuique verò folliculo folium subiicitur, acuminatum: semen inuolucro Trifolii bituminosi clauditur, album, oblongum, ad Milium vulgare accedens.

Virgulta. *Folia.* *Flores.* *Semen.*

Iosephus Casabona Ducis Florentini hortulanus misit semen, cum hac inscriptione, *Ebano Candia*. Frutex cytisus alter Candiæ, vel Ebanum floribus purpureis, in catalogo horti Bembi Patauini.

Ebano Candiæ.

De hoc cytisi genere existimamus Honor. Bellum hæc scribere Epistola ad Clusium. cytisus creticus frutex est totus obliquus, ad quatuor aut quinque cubitorum altitudinem assurgens: folia profert terna simul iuncta, argentea, Trifolii æmula, dorso aliquantulum prominente: flores Trifolii maioris, adhuc tamen maiores, rubros in quib. intermixti sunt albi quidam villi, qui Struthiocameli pennas, eásq; in minutissimas partes diuisas æmulantur, ea ratione flos elegantissimus apparet: videtur enim ex purpura & argento quodammodo formatus: succedunt semina Milio maiora: materies ligni nigra, durissimáque est, cortex cinereus, & totus profundis scissuris plenus, oritur vbique in asperrimis collium locis & præcipitiis, vocatúrque vulgò, ἀρχοντόξυλον, quod nobile lignum sonat. Hunc fruticem cytisum, & fortasse legitimum esse iudico.

Descriptio Belli. *Folia.* *Flores.* *Semen.* *Materies.* Locus.

Laudandus candor & veritatis studium, stirpium diligentissimi & peritissimi Honor. Belli, dum ait, se errasse nunc deprehendere, quando cytisum Creticum ἀρχοντόξυλον vocatum, legitimum fuisse putauerit. Nam differre ab hoc foliis, quæ angustiora & longiora sunt, neque semper vno pediculo terna simul, sed quaterna & quina, seménque non in siliquis, sed Trifolii modo proferre, háncque ob causam non ampliùs cytisum, sed Ebenum creticam vocandam hanc stirpem censendam, materiem enim ligni plurimam accedente colore nigro, splendore & duritie.

Gener Cherlerus attulit nobis pulchros ramos cum flore ex Horto Florentino Mag. Ducis Heturiæ. Priùs verò semine Florentino à Casabona misso prouenerat nobis in horto Ill. E. C. Vvirtemb.

CYTISI FACIE ALYSSON FRVTICANS QVORVNdam, Lob.

Descrip.



Perquàm parùm notus hic perelegans, & parùm frequens exoticus frutex, nisi cultioribus Belgii viretis, vbi floribus luteis leucoii minoris, Æstate lucet, è sparsis numerosis, anfractuosis Polemonii struatis coliculis: Folia cytisi habitiora, albida, hispida, cetaceis pilis rigida: radice lignosa, duriore: & in folliculis semine.

Flores. *Folia.* *Radix.*

Lob. Obs. & Icon. Plant. vocat Cytisi facie Alysson fruticans quorundam. Tabern. Icon. & Hist. Cytisus adulterinus, Alysson fruticans, Dermeenter Geißklee. Gerard. Cytisus adulterinus, siue Alysson fruticans Bastard shrub Trefoile. Hist. Lugd. cytisus facie Alysson quorundam, Lobelii.

Alysson fruticans.

TRIFOLIVM FRVTICANS, QVIBVSDAM POLEMONIVM flore luteo.

Descriptio



Vario implexu serpit radix alba, ac ex pluribus progerminat locis: vnde tricubitales exsurgunt rami, angulosi, virides: in quibus alternatim surculi surgunt, folia producentes, læto virore splendentia, terna ferè, vt in Trifoliis: singulæ portiones ad Rutæ vulgaris portiones accedunt: sapore ingrato & feruido. In ramulorum extremis, flores oriuntur Iasmini facie vel Arthriticæ, siue Primulæ veris, quinquepartiti, luteis

Rami. *Folia.* *Sapor.*

lis

Bacca. Semen. Iis decidentibus ſuccedunt baccæ ſatis magnæ, rotundæ, rubræ, in quibus continetur ſemen, ſimile ferè Piſo vulgari minori, intus album, ingrati ſaporis.

Polemonium Monſp. Polemonium Monſpelii olim vocabant, ſicut & Lugduni *Iaſmin Iaulne.* Ruellius de hoc Cytiſo loquitur, dum dicit: poſtquàm Polygoni Dioſcoridis hiſtoriam pertractauit Plinius alterum genus adiecit, quod Polygonum ſylueſtre nominat, cuius deſcriptio in pleriſque cum ſuperiore Dioſcoridis pictura diſſonat; quapropter aliud eſſe genus non dubitaverim: penè arboris modo frutex, radice lignoſa, ſtirpe cedri rubicundo: ramis Sparti, binûm palmorum, nigris geniculorum ternis, quaterniſque articulis: ſapor mali cotonei. Hac mihi certè facie demonſtratum, quod Poligonum ſylueſtre appellatum, fruticibus magis, quàm herbis annumerandum, vt quod arbuſcularum minetur altitudinem, ſtipite & ramis ſparti, atro virore ſaturatis, binûm palmorum, ternis Rutæ foliis, nigricantibus, ex interuallo fuſis, ſapore mali cotonei, radice lignoſâ. Sed iam, quòd ramis herbaceis, fronde minutâ Geniſtæ, quam vocant Sparton, foliatis veſtiatur, multi Geniſtellam audent appellare apud nos in Gallia.

Polygonum ſylu.

Ruta capraria. Geſnerus hort. *Polemonia Monſpelienſium* pleriſque, herba *Ruta capraria* dicta. Item *Limonium Monſpelienſium*: foliis ferè Polemonii, floſculis luteis, conſertis, exilibus, oblongis. Quod quidem ipſi cum Limonio nihil commune habere videtur: & [ſuſpicatur enim propter vocum vicinitatem Limoniū aliquem pro Polemonio protuliſſe:] Pingi à Dodonæo tanquam alteram Polemonii ſpeciem, ſed errat. Item vocat Rutam caprariam Gallorum, Monſpelii vulgò ſic dictam, foliis Rutæ, quam quidam Polemonium Dioſcoridis eſſe, multis perſuaſerint. Facilè crediderim ego Geſnero Limonium ſcriptum fuiſſe, pro Polemonio, non tamen propterea conceſſerim Polemonii alteram ſpeciem Dodonæi. Is enim ait in Hiſt. frum. cytiſum quem plerique appellant Trifolium fruticans nominare malui: cum cytiſo enim non convenit, niſi Marcelli cytiſus ſit, cum quo aliquam fortè ſimilitudinem habere videri poſſet, ſi flos, qui ei luteus eſt, albus eſſet, aut galbineus: galbineus autem color, idem videtur cum cœruleo, aut ſimilis.

Limonium.

Cytiſus. Trifolium fruticans.

Polemoniū. Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium iſtud Polemonium eſſe exiſtimant, quòd videlicet cum vulgaris Rutæ, aliquam huius folia ſimilitudinem habere videantur. Sed Polemonium non vulgaris Rutæ eſt folio, ſed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti Hypericum Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ deſcribuntur.

Ruta duplex. Ruta Hypericoides.

Polygonatum. Ruellius authoribus Lob. & Pena perperàm adſtruit Polygonatum ſilueſtre Plinianum, folio Rutæ, Polemonium fruticem, quem non nouit iſto nomine, & fieri poteſt, vt hallucinatio ſit Polygonati ad Polemonium.

χλωδωάκις. Polemonium Monſpelienſium, χλωδωάκις, authore Dioſcoride Gallis, Belgis, & Anglis putata & vocata *Geniſta peregrina quadam ſpecies.* Obſ. & Icon. Plant. *Polemonium.* Hiſt. Lugd. *Polemonium Monſp. Iaſminum luteum.* Tabern. Icon. & Hiſt. *Trifolium fruticans* Baumeinther wieſen klee. Gerard. Angl. *Polemonium*, ſiue *Trifolium fruticans* Schrub die Trifoile. C. Bauh. Ph. *Trifolium triceſimum ſecundum, ſiue fruticans bacciferum.*

Iaſminum luteum.

Locus. Reperitur, vt ſcribit Dodonæus, apud Belgas in ſtudioſorum hortis aliunde inuectus: floret æſtate: Autumno ſemen maturum. Florentem vidimus menſe Martio, Aprili, Maio & Iunio. Baccas autem ferentem copioſè menſe Auguſto, quæ per Autumnum & Hyemem durant. Prouenientem autem obſeruauimus Monſpelii in ſepibus, & inter Monſpelium & Nemauſum, ac Lugduni cultum in hortis propter pulchritudinem. Prætereà vidimus in horto Publico Patauii. Geneuæ in horto noſtro proueniebat. Lugduni florens menſe Septembri in horto, ibi vocant, *Iaſmin iaulne*, inde Montbelgardum curauimus adferendum ad Principis hortum. Bononiæ in horto S. Saluatoris obſeruauimus, nec non Baſileæ in horto D. D. Fœlicis Plateri: Stutgardiæ in horto Ducis. Rickenvvillæ in horto domûs Illuſt. Exc. Celſ. VVirtemb. vnde etiam Montbelgardum copioſè evulſum tranſtulimus: interdum ſummitates gelu perduntur, nec facilè fructum fert apud nos.

Tempus.

Vſus nullus. Dodon. Trifolium fruticans, nullius quidem vſûs eſt: nec animantium cuiquam, multò minùs apibus, quod ſciatur, gratum.

TRIFOLIVM FRVTEX GENISTÆ FOLIO.



Deſcriptio Ramus. PLANTÆ huius cubitalem adſeruamus ramum, rectum, teretem, Geniſtæ facie, ſtriatum, fungoſum, in alas alterno poſitu diuiſum, quarum commiſſuris folia hærent *Folia.* unâ parte trifolia, extremâ ſingularia, Geniſtæ apprimè ſimilia: ramorum extremis, veluti ſpicatim, ſed maiore poſitu, floſculorum capitula, ex *Floſculi.* longiuſculis pedicellis alternatim hærent, flaua, (vt ſicca oſtendit) oblonga, ad quorum inſertionem minutiſſima foliola adnaſcuntur.

A clariſſimo Domino, Domino Suartzio Illuſtr. Ducis VVirtemberg. Medico ex Italia illatam dono accepimus. Vbi autem eam locorum collegerit, non recordamur.

ASPALATHVS SECVNDA, TRIFOLIA, QVÆ ACACIA SECVNDA Matthiolo Trifolia.

Deſcriptio Rami. PEDALES adſeruamus ramos aliquot, rigidos, firmos, atque lignoſos, cortice ſubcinereo ſtriato obtectos, ligno albicante: pro ramis hac illac ſpinas exerit feroces, duarum, aut trium vnciarum, quarum nonnullæ bifidæ, aut trifidæ, ſtriatæ & ipſæ, reliquóque ramo concolores: quarúmq; non commiſſuris modò, ſed ipſimet etiam medietati, ex longiuſculis pediculis, folia hærent

Folia. trifolia, exiguâ quadam, ac ne vix quidem, conspicuâ hirsutie pubescentia.

Aspalathum secundum aliquando suspicatus Anguill. esse Acaciam secundam, vnde sparsus rumor, ipsum asseruisse esse Acaciam secundam, quod tamen non fecit. Alteram Acaciã Matthiol. accepit à quodam ex iis, qui rei herbariæ dant operam, quæ Dioscoridis historiam perbellè repræsentare visa est: est enim aculeis horrida, folio Rutæ, semine lenticulâ minore, in filiquis ternûm, quaternúmve capacibus, quod Autumno profert, gustu etiam adstringente: color filiquis aureo quodam fulgore respersus, adeò vt in Sole auri modo pelluceat. Nec ab hac opinione in post. comm. cum mag. icon. Lat. & Ital. recedit, antequam eam videat plãtam, quam Anguillarius secundam esse censet Acaciam. Matthiol. in Hist. Germ. non describit Acaciam secundam, quasi ei non benè notam. Camer. sub titulo Acaciæ secundæ, (Aegiptischer schleendorn). Figuram Acaciæ Bellonij & Acaciȩ secundæ Matthioli ponit: Verùm Acacia Bellonij eadem est cum Acacia prima & vera Dioscoridis, quamuis figura mala, à qua Acacia trifolia Matthioli, de qua hoc capite agimus, multùm differt.

Acacia. 2. *T.tubans. opinio.* Cùm igitur Dioscorides (ait Marantha) secundam Acaciæ speciem per Autumnum, semen in filiquis proferre dicat: valdè periculosa mihi videtur opinio volentium secundam Acaciam esse eam plantam, quæ passim Neapoli & Puteolis visitur in Veris initio luteũ florem Genistæ similem proferre, filiquis pilosis aurei coloris splendentibus, quęque *Spalatrone* vulgò dicitur, & in Græcia etiam vulgò Spalathro: hæc enim planta vix ineunte Astate semen perpetuò profert: quam & nonnulli, non leui quidem coniectura, Aspalathum *Aspalathus* 2. secundum potiùs existimant: videtur enim vulgatum etiam nomen consentire. Dodon. Gall. Acacia altera. Gesn. hort. Aspalathus. Benedicto Aretio ex natis è semine plantis duabus, vna in horto relicta, hieme periit: altera in hypogeo seruata est, & postea floruit. In Gallia Narbonensi spontè nascitur. Matthiolus hunc fruticem pro Acacia secunda pinxit: sed videtur potiùs Aspalathus secundus, vt Marantha monet.

Animaduersio in Gesn. An confundat Gesnerus Aspalathũm Monspess. cum Acacia secunda Matthioli iudicent Lectores: nos quidem suspicamur quòd Aretius Monspeliensium Aspalathum habuerit, non Acaciam secundam.

Lonicerus notatur. Figuram habet Lonic. titulo, Acacia Dioscoridis ex Matthiolo, sed non indicat an huius plantæ sit figura, vel prioris, nec etiam describit.

Matth reprehenditur. Lob. & Pena Adu. Acacia altera Dioscoridis, notior Europæa. In hac Matthiolus æquè incertus ac in superiore.

Hist. Lugd. Acaciam alterã genuinã censet periti Herbarii, foliis Rutę ternis. Acacia altera Matth. Tabern. icon. & hist. Acacia secunda, Acacia Diosc. Aegiptischer Schottendorn. Compilator Tabern. ineptè pro vera Acacia Gummifera in histor. ponit Aspalathum trifolium. *Tabern. notatur.*

C. Bauh. apud Matth. Acacia altera. Honorius Bellus ad Clusium, Aspalathus secundus Dioscoridis verus & legitimus: atque in tota Græcia nomen adhuc retinet: illo sepes conficiunt & integræ syluæ hoc solo constare spectantur: ligni materies alba, durissma & grauis est: medium autem ligni nigrescit, odore carens: flores habet luteos, Genistæ æmulos, parum odorantes: vento autem spirante, eorum odor satis suauis, manè longiùs percipitur: succedunt paruæ filiquæ, in quibus tria, quatuórve semina continentur: folia Rutæ similia sunt, terna simul iuncta, licèt Aestate ipsa amittat, vt Autumno aliis induatur, spinis totus frutex scatet: radice nititur firmâ, lignosâ odoris experte. *Aspalathus. 2. Locus & Vsus. Descript.*

Matthiol. non sine errore fruticem hunc Acaciam alteram appellat. I. Pona in descript. montis Baldi, Aspalathus alter legitimus Diosc. frutex à nemine [quod sciam] rectè descriptus, verè autem & eleganter ab Honorio Bellò. *Matth. error. Non est Acacia altera.*

Quæ *Veteres* scripsêre de Aspalatho secundo, à nobis posita sunt, hist. n. g. lib. 4. vt & æquiuoca. Altera Dioscor. Acaciã vniuersum Tirrhenum, Ligusticum, atque Mediterraneum littus scatet, vti pleraque Italię loca: An Bellonii Obs. lib. 2. cap. 80. In Palæstinę vrbe Rama Acacię alterum genus copiosè proueniens? Et cap. 86. In Planitie Iericho Acacia altera frutex abundè crescens? Siccam habeo à D. Cortuso missam, in cuius horto primũm viridem conspexi, postea Veronæ apud insignem Pharmacopœum Calceolarium. *De hoc Aspalatho Veterum sententia. Æquiuocã Locus.*

DE COLVTEA ET COLYTEA VETERVM

QVia in humiliorum suffruticũ historia versamur, hoc in loco iure merito de Colutea eiúsque speciebus sermo habetur, & eà quæ Theophrastus habet, in medium adferre animus est: Colytea enim [κολυτέα] habet folium vicinum Salici [ἰτέας, fortè legendum πτελέας Vlmo, vt habet ipse autor Theophrast. cap. 17.] ramosum verò [πολύοζον] foliosa. n. arbor, & omnino magna: Fructum autem in filiqua, sicuti legumina, filiquis latis & non angustis, & semen (σπερμάτιον) intus, paruum & non magnum, durum modicè, non valde, neque multa semina habet pro sua magnitudine. Rarum verò est, (arborem scilicet) in filiquis fructum habere: quippe inter arbores pauca huiusmodi habentur. Colutea verò [κολυτέα, vel κολωτία vt legit Const.] circa Liparam propria, arbor magnitudine præstans: (εὐμεγέθες: sunt, qui putant legendum οὐ μέγα, non magnam, facili lapsu) semen verò fert in filiquis, magnitudine Lentis, quod oues mirum in modum pinguefacit. Nascitur semine, & fimo præcipuè ouillo. Tempus autem ferendi, cùm Arcturus occidit: serendum semine præmadefacto, cùm iam in aqua pullulare incepit [legitur vt Gaza vertit διαφύηται. Const. in Lex. & Dalech. apud hist. Lugd. putant legendum διαφυσᾶται, vel διαφυσῆται, id est inflatur, non malè meo iudicio.] Folium habet simile Fœnograeco: Germinat primò vnicaulis triennio maximè, quo quidem tempore baculos [βακτηρίας] decîdunt: tunc enim præstantiores esse videntur: & si quis decurtaverit [κολούσῃ] moritur, haud enim stolonibus regeminat. Spargitur deinde *Colytea Theophr. Folium Theophrast corrigitur. Siliqua. Semen. Colutea Theophr. Siliqua. Semen Lentis. Ouium pabulum. Cultura. Folia Fœnugraeci.*

deinde in ramos, quartóque anno arboreſcit.

Colytea alia, arbor. Ea autem circa Idam proueniens, quam vocant κολυτέαν, genus aliud eſt, fruticoſum & ramoſum [ὀζῶδες, nodoſum vertit Dalechampius] multas alas habens, rarum verò, non multum. *Folium Laurinum. Vlmi foliū.* Habet folium Laurinum, Lauri Latifoliæ, ſed rotundioris ampliorísque, vt vel vlmeo ſimile appareat, oblongius tamen: colore parte altera herbido: [χλωρὸν] tergo autem albido, neruosóque, à poſteriore parte nervuli tenues, inter eas propagines, & inter partes ſimiles coſtis de media protenduntur. Cortice non læui, ſed quaſi vitigineo: ligno verò duro, ſpiſsóque, radicibus per ſumma tenuibus & ſolutis & criſpis, atque flauis maiorem in modum. Fructum & florem non ferre dicunt. *Cachrys.* Cachryn autem in vertice [κορυμβώδη] geminósque [ὀφθαλμούς] circa folia, admodum læues, pingues, candidósque facie, Cachrys ſimiles: præciſa & vſta, ab imis ſubnaſcitur atque reſurgit [εὐαβλαστάνει.] Hæc Theophraſtus.

Plinius de Cercide (quam Theophr. lib. 1. c. 18. cum Colœtia [κολοιτία] circa Liparam, arboribus ſemen in ſiliquis habentibus annumerat) nihil: de Colutea autem vbi agat, videbis. κολοιτία inibi, vt notat Scaliger mendosè legitur, κολυτέαν in tertio appellat, vbi Liparitianam vocat arborem, κολυτέαν verò & diuerſam, & Idæ propriam.

Colyteæ, ſiue Colouteæ, ſiue Coloiteæ nomine Theophraſtum intelligere tres plantas ſcribit Solerius, verùm nullam eſſe *Baguenaudier*, vt voluerint Fuchſ. Ruellius & Matthiolus.

Colyteæ & Coluteæ æquiuoca. Sed Colyteæ & Coluteæ ſpectemus æquiuoca. Exiſtimabat Solerius Colyteam folio Salicis Theophr. l. 3. c. 14. eſſe Dioſcoridis Anagyridem & Plinii Laburnum, de qua nos hoc libro 11. ſub Laburno. *Laburnum. Anagyris.* Ab Anagyride non multùm recedere videtur Colytea apud Theophraſtum folio copioſo (quamuis in aliam abeat ſententiam Theodorus,) Cæſalpino. *Colutea vulgaris. Sena.* Colutea multis, de qua paulò pòſt, ſub Coluteæ vulgaris titulo. Coluteam præterea non pauci, *Senam vulgarem* eſſe credunt. *Colutea Scorpioides.* Nonnulli Coluteam Scorpioidem faciunt: Cluſius in Pannonicis Elatiorem. *Colutea Scorp. humilis.* Idem etiam in Pann. Coluteam Scorpioidem humiliorem contendit. Tandem eſt Colutea Scorpioides altera Cluſio in Pann. *An Polygalo Cluſ. affinis?* Hæc an Polygalo affinis Cluſii. Colutea Scorpioides peculiaris ſpecies folio Rutę, per hyemem & frigora diligenter munienda: *Qua præcedentium?* Depinxit etiam aliam Cluſius in Obſeru. Pann. Creſcit in Gallia circa Monſpeſſulum & vicinis Viennæ montibus. Conſiderandum adhuc ad quam præcedentium pertineat. *An Polygalo Cortuſii ſimilis.* Colutea Scorpioides coronata Lobelio, Polygala Cluſio. *An Polygalon Cluſii.* An Polygala Cortuſii ſimilis? Colutea minima, Polygala Valentina prima Cluſii. *Vlmus.* Vlmo quodammodo ſimilis arbor à Theoph. Colytea dicitur, videtur autem Vlmus ſylv. Plinii. Inquirendum proponunt Aduerſaria Penæ & Lobelii, Germanorum Haulbaum an Colytea ſit Theophraſti? *Alnus nigra baccifera.* De hoc frutice Hiſt. noſtræ generalis lib. 5. ſub Alno nigra baccifera. *Apocynon.* Colyteam Theophr. in Ida provenientem ſuſpicatur eſſe Apocynon Dioſcoridis, Solerius De ea Hiſt. noſtræ generalis l. 15. Colytea Theoph. quibuſdam Arbor Iudæ, de qua Hiſt. noſtra lib. 12. *Iudaica arbor. Staphylodendros.* Staphylodendros aliquibus Colytea, de qua Hiſt. noſtr. lib. 3.

SENA.

Deſcriptio Senæ Orientalis. SENA, quam ex Oriente Inſtitores important, primæ eſt notæ: caulibus cubitalibus, aut paulò altioribus, ligneſcentibus: *Caules.*



ex quibus alternatim exeunt pediculi tenues, palmo longiores, ad quos ex mediocribus interuallis adnexæ ſunt foliorum quatuor aut ſex coniugationes, nullo impari alam claudente, quod animaduertimus adhuc: *Folia.* ſingularia autem folia ex viridi in flavum declinant, proximéque coſtæ adhæreſcunt, *Guſtus.* Glycyrrhizæ foliis ſimilia, ſed acutiora, guſtûs nonnihil viſcidi & amari, non ſine nauſea aliqua. *Siliqua. Semen.* Siliquæ falcatæ, compreſſæ, nigricant: ſemen continentes paruum, gigartis ſimile, ſed compreſſum, album vel nigricans. *Sena Florentina.* Porrò, quam Florentinam dicunt, foliis quidem eſt ſimiliter diſpoſitis, ſed multò maioribus, neruoſioribus, non acuminatis, ſed per extremum latis ac penè cordatis.

Deſcriptio Cæſalp. Caulis. Folia. Flos. Siliqua. Hanc Cæſalp. ſequentibus verbis deſcribit: Sena noſtras frequens eſt in agro Piſtorienſi, ſeritúrque in quibuſdam Florentiæ locis: caule conſtat cubitali: foliis latioribus Senâ Orientali: guſtu glutinoſo: flores fert luteos: ſiliquas compreſſas, & falcatas, anguſtiores Orientali, linea vtrinque per medium inæqualiter extuberante, *Semen.* ſeminibus nigris, compreſſis, figura cordis: *Sena Orientalis ſubſtitutum.* vtuntur hac Medici loco Senæ Orientalis, ſed longè inefficacior eſt ad purgandos atros humores. *Serapio de Sena.* Huius meminit Serap. ex authoritate Abohanifa. Sena aſſeruatur ſicca, ſiliquas lunatas, & oblongas profert: in quibus ſemina in ordinem digeſta clauduntur. Siliquæ tenui pediculo pendent ideóque ab eo facili ventorum impetu deturbantur. Caducas opiliones colligunt.

Genera Meſue. Abalzemer. Senna inquit Meſue, eſt folliculus plantæ, Perſis dictæ *Abalzemer*, Orobi modo naſcentis: Satiua eſt, & aggreſtis.

Deſcriptio Ruellij. Rami. Folium. Frutex eſt, Ruellio teſte, quadriennio ſe in arborem efferens, ramis exilibus, folio Fœnugræci, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & veluti quodam ſpiritu diſtente turgido, ita vt ſi digitis prematur, crepitans diſſiliat, in quo ſemen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, Piſi guſtu. *Semen.*

Videntur Actuarii tempore ſiliquæ potiſſimùm in vſu fuiſſe: ſcribit enim: Sena à Barbaris appellatus ſiliquoſus ille fructus eſt, qui citra noxam drachmæ ponduſculo in aquam coctus, ſumptúſque pituitam & bilem purgare affirmatur.

Deſcriptio Cordi. Contra Cordus Hiſt. Senam ſic deſcribit: caulem erigit cubitali altitudine, paucis ramis fruticoſum, *Caulis Folia.* foliis in ſingulis pediculis, vtrinque tribus, vel quatuor, binis ſemper per interualla ex contrario & rubente adnexu erumpentibus, Portulacæ foliis figurâ ſimilibus. Flores lutei & palleſcentes, quinque foliis in concauitatem aliquam reflexis conſtantes, eiuſdem coloris ſtamina habentes. Radix tenuis & inutilis. *Radix.*

Colutea altera Fuchſio Fuchſ. not. Fuchſ. vocat Coluteæ alterum genus, & ſiliquas ferre ait non ita tumidas, vt Colutea, in quo

nobis non placet: eò quòd siliquas Sennæ tumidas fuisse aut esse, animaduertere hactenus nobis non licuerit.

Candido in fastigiis & violæ adsimili emicante est flore qui in nigras abit, & incuruas instar Genistæ siliquas: Semine aliquantùm lato, ac incano, quod à me, inquit Tragus, aliquando satum, plantulas Senæ protulit.

Locus.

Sena alioquin ex Italia in Germaniam magna in copia deportatur, nam in illis regionibus sicut & in Gallia sponte sua gignitur, præstantissima verò ex Alexandria defertur. Ea luteos profert flores, alteræ vulgari similes. A Theophrasto descripta est, Liparæ peculiarem speciem afferente.

Delphiniũ. Alypum. Peplium.

Quod verò quidam Senam Delphinium, seu Alypũ, aut Peplium Dioscori. esse dictitent, nihil me mouet, quominus Sennã cum Ruellio Coluteam Theophrasti cum Euchar. Rœslin. esse statuam. Galli hanc *Baguenaudier* vocant. Serap. *Habahamsa*, Mesue *Albazemer*, Actuarius fructum siliquosum appellat.

Trag. repreh.

Ex his autem Tragi verbis satis apparet eum miscuisse Coluteam cum Senna. In Gallia an proueniat nescio, nec in eadem aliud nomen habet quàm Senæ. Præterea Italicam ab Orientali distinguit floris colore: vni namque candidum, alteri luteum florem tribuit, quæ distinctio an sit vera considerandum.

Delphiniũ.

Non deesse autem qui Senam Mauritanis vocatam *Delphinium* esse credant attestatur Matth. quorum grauis error euidens. Constat enim Senæ Mauritanicæ folia sapore Fabarum esse prædita: flores ei emicant aurei, veluti Brassicæ, purpureis intercursantibus venulis: quibus succedunt folliculi falcati in quibus semen continetur in nigro subuirescens.

Ruell. Senam eàm arborem esse existimauit, quam Theophrast. Coluteam appellat & *magno errore putauit Senam non herbam esse, sed arborem.*

Sena Alexandrina.

Cæterùm è Sena, ea magis præstat, quæ ex Alexandria Ægypti vel ex Syria affertur: quod de Sena cõmuni & viliori sentire, quæ minor & efficacior est Alexandrinâ, Gesner. hort. Marantha dicit.

Sena non est Delphinium.

Si Dioscor. vult Delphinii folia Delphinorum effigiem repræsentare, reprehendendi sunt, quia Senam Arabum Delphinium esse credunt, quia folliculos, habet contortos Delphinorum effigie: quáquam minùs culpandi sunt, qui eundem Delphinium plantam esse volunt, quæ Consolida regalis vulgò dicitur: quæque à Fuchsio pro Eranthemone depingitur: hi enim contextum tanquam deprauatum ita emendant, vt Similitudo [Delphinii ad flores referatur:] delphini ad flores referant, non ad folia. Verùm illi nullo pacto contextum immutantes, quod foliis tribuendum est, folliculis tribuunt, neque aduertunt florum colorem non purpureum, sed luteum Senam habere, nullámque ex aliis notis adesse, neque facultates respondere. Senam ergo Arabum, qui volunt esse Delphinium, Delphinorum effigiem ad folliculos non ad folia, vt Dioscorides deducunt.

Manifestus error volentium Senam esse Theophrast. Coluteam, quæ arbor est, cùm Sena herba sit, quæ seritur, non vltra annum restibilis.

Sesondros.

Senam nonnulli apud Io. Agricolam Alipon Dioscoridis, quidam Empetron, Marcell. Delphinium iudicat, Sesondron à quibusdam cognominatum quòd hominem sospitet. Verùm nec Alypon, nec Empetron, nec Delphinium est.

Sena ab antiquis nusquàm descripta est, nam & Auerrhoes nouam herbam esse adstruit, & priscis ignotam. Si apud Dioscor. lib. 3. capite de Androsace legẽdum est ἴμφυλλον, nihil aliud monstrare posse existimat Anguill. pro Androsace quàm Senam vulgarem Lob. & Penæ Adu. & placet ab Arabum Alba semer, Senæ detortam esse dictionem.

Androsace Sena vulg. dicta.

Sena differentia.

Senam Officinæ potiùs è fundo vernaculo, nempe Orientis emporiis, petunt, eamque pluris faciunt, quàm Italicam, duas autem foliorum differentias aut varietates habent institores è diuersis plantis Senæ: probatius & laudatius ad purgationes (*Finum* vocant) est oblongius, acutius, Myrti maioris effigie: alterum rotundius, breuius, quod vilius habetur: non secus atq; Myrtus maior & minor, foliis videntur hæc duo inter se distare, vt præstantius sit folium domesticæ: alterum syluestris Senæ. Ad persuadendum autem alterutram earum esse sylu. multùm spirilla stercoris caprini aut ouini faciunt, quæ frequenter inter Senæ Orientalis folia, folliculos & quisquilias passim ad nos allata reperiuntur, vbi empturis prostant: seritur namque & adolescit probatior in fimeto ouillo inibi. Flores ex pallido lutei sunt, rubellis vestigiis venosi, graciles caules pedem & sesquipedem alti. Arabum & Actuarii Sena satiua & sylu.

Finum.

Sena Orientalis.

Anguillara notatur. Cassitha.

Nescimus qua de re Anguillara Senam & Cassitham hariolatur &c. Obscurior videtur Lobelius in distinctione Senæ: nobis verò fit verisimile Senam domesticam maiorẽ esse syluestri: laudat tamen eam quæ acutiori folio, quam crediderimus minorem Florentinâ, quantùm equidem animaduertere potuimus. Tab. & Gerardo *Sena Orientalis*, Item *Sena Italica* semine paulò nigriore quàm Alexandrinæ, facultate etiam imbecilliori.

1. 2.

Sena Italica.

Senam Italicam annuam esse plantam Camer. hort. scribit, ac folia nocte contrahere, sicut multa alia eius generis leguminosa: Alexandrinam ne quidẽ in Italia vltra annum durare, ideoque pro frutice haberi non posse.

Alexandrina.

Mesue notat.

De Sena item quædam Galeno Mesuen adscribere, quæ ille ne somniauerit quidem.

Alexand. minores torsiones excitat.

Mechina.

Saetto.

Porrò apud Matthiol. Germ. *Duas esse species Sena* tradit, atque vnam dici *Orientalem* aut *Alexandrinam*, folio longiusculo Myrto ferè simili: Siliqua crassiuscula, semine multò albidiore quàm in aliis: quæ torsiones minùs excitat quàm Italica: Eamque rursus duplicem *Mechinam*, ex Mecha delatam, præstantissimam folio longiusculo, angusto nonnihil acuto & crassiusculo colore ex luteo virenti: Alteram denominatam à loco vbi proueniat *Saetto*, quæ paulò viliori pretio vendatur, nec præcedentis bonitatem assequatur, melior tamen sit *Italica*, folio latiore & rotundiore, ac semine nigricante:

Sena simpl.

Sena si simpliciter scribatur assumenda folia & siliquas. Is duas habet figuras: prior est qualis nostra Fuchsiana foliis rotundioribus, quam vocat Senam vulgarem, altera, cui titulus est *Sena Alexandrina*, cui folia sunt acuta: verùm differt ab omnibus figuris, quas hactenus vidimus, ac ipsius Tabern. in fine enim pediculorum folia singularia pinguntur quæ Cordus Senæ denegat: Nos ramum pingimus Senæ exhibitæ pro Orientali, & folium dictum pro Sena Florentina.

C. Bauh. apud Matthiol. Sena duplex est, vna rotundifolia, altera acutioribus foliis.

Locus & tempus.

Planta, autore Matthiolo est frigoris impatientissima: ob idq; seri vult Maio nec vltra Autumnum perdurat, siquidem (ut pluries expertus sum) priùs sata facilè frigore deperditur, seriùs verò Hyemem similiter non tolerat. Seritur vt vult Dodon. in Syria & Aegypto: item in Italia, Prouincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas

Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones. Hactenus non obseruauimus nec intelleximus in Gallia prouenire, Lobelius etiam non annotauit ibi obseruatam: In Liguriæ, Thusciæ, Romani agri, & Apuliæ variis locis legitur Autumno, nec seritur antè Maium: in hortis Septentrionum vix trimestre viuit, nec promit, nec maturat flores vel siliquas. Quare Officinæ ex Orientis emporiis potiùs petunt, quàm istam, aut Italicam. Duplex est genus obseruatum: unum semine nigro, alterum albo. Aliquoties per me sata est Mōtbelgardi in horto C. VVirt. sed frustra. Vidi Basileæ in horto Io. Heitzman Pharmacopœi Florentinam Sennam cum flore: item apud fratrem C. Bauhinum, qui portionem dedit. Est mihi siliqua Senæ missa ex Creta per Dominum Honor. Bellū Fratri Casparo fusco semine. Bayrus ad Sodam frigidam in lixiuio externè vtitur foliis Senæ. Senæ siliquosus fructus (quantùm quidem ex Actuario colligere licet) citra noxam, drachmæ ponduscula potus, pituitam & bilem deiicit, post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atrámque bilem, eiúsque suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potiùs quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit. Sena, inquit Serapio, mirificè prodest delirio, amentiæ, scissuris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgiæ, scabiei, pustulis, pruritui, & epilepsiæ. Cor etiam roborat, si tamen iis potissimùm commisceatur medicamentis, quæ ipsum maximè confirmant, veluti Viola.

Vires & vsus: Soda. Dosis. Dolor capitis. Comitialis morbus. Obstructiones. Delirium. Neruorum resolutio. Epilepsia. Cor.

Foliorum Senæ & Chamæmeli decoctum lotione cerebrū & neruos roborare, deinde & quotiis modo sumptam Senam visum & auditum firmare, melancholicis & antiquis febribus succurrere scribit Mesues, Viscerum obstructiones aperit, auget iuuentutem, seniúmque retardat. Folia in capitis perfusionibus vtiliter decoquuntur, præsertim addita Anthemide. Trago perhibente Sena mediocriter calefacit & exiccat. Vsurpantur siliquæ & semina, dehinc folia ad purgationes. Inter omnes purgatorias, & expultrices medicinas, vix aliam reperias vtiliorem, vsitatiorem, & minùs noxiam. Decoctio nánque Senæ pota, crassos & viscosos humores educit, melancholiam expurgat, sanguinem mundat, exhilarat cor, & omnia interanea. Decoctio.a. sic conficitur. Sumitur Senæ foliorum vncia vna & dimidia, eáque probè abluuntur, caulibus crassioribus & reliqua immunditie amota, Caryophylla 12. gingiberis, non tusi radix minutim concisa seminum Fœniculi, Anisi, ana drachmæ ij. Hæc omnia in olla nova & munda lento igne supra tertias in vino aut aqua pro ægritudinis ratione, decoquuntur, mox per pannum percolantur, Saccharúmque adiicitur, quantum quidem videtur res ipsa postulare, tum ægro manè & vesperi cubitum ituro, decoctionis huius calefactæ mediocris exhibetur cyathus, ita tamen vt nullum, postquam potionem accepit, intra quatuor horas cibum assumat, Hæc decoctio citra periculum puero vel adulto exhiberi potest. Puerperis benedicta est medicina, sed his quidem non cum Saccharo condienda fuerit prædicta potio: Sunt qui illi pauxillum Rhabarbari tusi admiscent, tum enim purgabit efficaciùs: Serapio drachmam foliorum Senæ in puluerem redactorum, in iusculo gallinaceo sumptam pares, facultates habere tradit. Cæterùm, è Sena adhuc in agro virente, & rosarum diluto Matth. quotannis Syrupum parare consueuit, qui tutò, largéque omnes [vt inquit ipse] purgauit humores. Datúsque commodè prægnantibus & pueris, & cuiuscumque ætatis hominibus: Dilutum tamen magis præstat, quàm decoctum, quòd nulla ex parte exhalet: cuius vnciæ quinque, vel sex aluum modestissimè, & sine molestia soluunt. Quòd tutò dari possit prægnantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Actuarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deiicienda aluo præstantius, atque valentius, si Cassiæ nigræ, aut Mannæ, aut Rhabarbaro, aut Rosarum diluto, aut Rhodopharmaco, quod Officinæ Syrupum rosatum solutiuum vocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino sero. Præstantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissimæ Senæ drachmæ sex, Gingiberis, aut Cinnamomi contriti drachma vna, florum Buglossi drachmæ duæ: miscentúrque omnia & fictili vitro circumlito, siue stanneo vase angusti Orificii excipiuntur, & affusis feruentis aquæ, aut seri caprini vnciis decem, vasis osculum adeò occluditur, vt nullus penitùs spirandi pateat exitus. His peractis puluinari plumis anserinis farcto, ignique calefacto vas inuoluitur, reponitúrque in arca, vbi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore, dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt præterea, qui vindemiæ tempore Senæ folia in mustum coniiciunt, vinum inde conficientes, quod alvi deiectoriam vim obtinet. Syrupi de Pomis cum Sena conficiendi modum hunc præ aliis probamus, ac etiam Quercetani præferimus. ℞. Fol. Senæ ℔. j. Succi pomor. redolent ℔. iij. Cinn. Anisi ana vnc. j. Succi Limon. ℔. Sp. Vitriol. ad lubitum. Sacch. ℔. j. vnc. iij. f. infusio, leuis ebullitio, colatio, dein Syr. coctio s.a. Est vsu iucundissimus & gustu gratissimus, cætera quæuis purgantia & Syrupos facilè superans: ad huius normam plures alios componere licebit. Dosis huius Syrupi erunt ad vnc. ij. in morbis acutis, pro blanda primarum viarum expurgatione, quibus si addas 4. vel 5. grana Diagridii, exoptatam reddes euacuationem.

Extrinsecus. Temperā. Decoctio. Syrupus. Dilutum. Dosis. Stimulus. Diluti praeparandi modus. Alius. Syr. de Pomis cum Senna. Dosis.

Sena ingratiuscula tota gustanti, inquit Lob. tantillùm amara: calida & sicca folia, quibus ad purgandum consultiùs semper, quàm si per se, puluere infusa aut decocta dentur, quæ flatum discutiant & nonnihil lubricent, adduntur. Aliàs enim turbarum multùm ciere, & intestina, stomachúmque torquere, vel plebecula conqueritur. Eapropter qui aduersum Mesuem tuetur non esse corrigenda, imò siccitate sua atque quadam adstrictione ventriculum iuuare, nescit quid commentetur: nam si Brassicæ marinæ, Thymeleæ & Chamæleæ siccitas, stomachum iuuaret, quem tamen lædunt illo viroso odore, & purgatrice qualitate, à quâ non longè absunt folia Senæ, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odoramur, proinde ritè Mesue folliculos tutiùs purgare monet: nempe membranei sunt, minúsque flatulenta semina quàm folia: sed hæc plùs mouent, præsertim infusa, quàm decocta, quia ebulliendo nonnihil virium absumitur & flatus dissipatur: vt vsus ipse castigare valeat illum Commentatorem, qui nihil addendum ad eius noxam corrigendam autumat. Lobelius igitur cum Mesue probat magis folliculos, quàm folia. Veruntamen ego cum Fallopio foliis libentiùs vtor, quia folliculi sunt vt plurimùm acerbi & immaturi, nam metunt se, antque Senam antequàm sit matura, idque faciunt ne folia concidant, cùm maiorem quæstum faciant ex foliis, quam ex folliculis. Si autem folliculorum

Temperā. Infusio præstat puluere. Aduersus Matth. Sena corrigenda.

vellent exspectare maturitatem, caderent priùs omnia folia, & si aliqui folliculi habentur maturi, sunt certè illi tantùm quos reliquerunt pro noua semente.

Sena triplex vsus. Dosis in substantia. Senæ triplex vsus: vel n. Foliorũ eius puluis ad drach. ij. exhibetur. Fallop. exhibet puluerem foliorum Senæ, vnà cum Cassia optimo cum successu à duobus scrupulis ascendendo vsq; ad quatuor: vel in vino aut alio conuenienti liquore folia à drachmis tribus, ad vnciam semis per noctem macerata propinantur. Mirum, inquit Brassav. anno 1538. *Appetentia canina.* Caninam appetentiam Ferrariæ fuisse morbum Epidemicum, & potiùs fuisse ex atra bile, os ventriculi occupante, quàm ex acida pituita. Omnes autem quos curaui [fuêre autem non pauci] ex infusione Senæ sanitati restituti sunt. *In infusione.* Vel denique ex his decoctum cum vnc. j. paratur. *In decoctione.* Qui difficilem habent aluum nec minùs rarò constipatam, ij decoquunt fol. Senæ vnc. 5. cum prunis & passulis. Huius decoctionem sumant, aluúmque lubricam continuò habebunt.

COLVTEA VESICARIA.



Descript. Colutea nostris regionibus arbor est culta, non magna, in multos ramos diuisa, *Materies* materie ferè Sãbuci, duriore intùs non medullata, sed caua, *Cortex.* cortice gemino, exteriore cinereo, interiore viridi vestita: *Folia.* folia multa, nouem vel vndecim ad costam vnam alligata, vt plurimùm opposita: Glycyrrhizę, Hedysari, aut Senæ modo, sed Senæ foliis molliora, rotundiora, nec in acutum mucronem desinentia, supernè glabra magísque viridantia, infernè albidiora, & hirsuta, gustu amaro: *Flores.* flores ex longo pediculo multi, vt in Pisis & Cicerculis, crocei, formâ similes prædictorum floribus & Genistæ angulosæ ac rotundæ, non quinquepartiti, vt olim pingebantur à Matthiolo: *Matt. notatur. Folliculi.* quibus decidentib. succrescunt folliculi membranei, pellucidi, interdum rubentes, spiritu veluti quodam distendente turgidi, ita vt pressu digitorum cum crepitu, eliso aëre, dissiliant: in quibus continentur semina ad folliculi futuram tanquam costam, quæ maturo semine dehiscit, pediculis breuibus appensa, formâ renis, ante maturitatem, lutea, sapore Fabarum seu Pisorum, per maturitatem minora, Lentes æmulantia quodammodo, minora tamen, nec ita rotunda, nigra ferè, dura, compreassi, lacunâ in medio prædita, saporem pristinum retinentia: amaritudinem in eis non sentimus vt perhibet Matthiolus. *Matth. taxatur.*

Nostram Coluteam Theophrast. esse, quam describit hist. lib. 3. cap. 17. Adhuc asserere non ausim, nec fit mihi verisimile oues ex fructu pinguescere, (quod voluit Theophrast.) si semen vomitiones cit [vt affirmat Matthiol.] & folia purgent. Quæ Theophrast. de Colutea scripsit, iam antè tradita sunt. *Ruellii error.* Ruellius Coluteam cum Sena confundit. Idem etiam facit Tragus: Senam tamen meliùs nouit. Fuchs. Colutea officinis incognita. Germani **Welschlinsen** appellant. Galli *Baguenaudier.* Differt à Sena magnitudine, siquidem maior est, vt pote quæ quadriennio Theoph. teste se in arborem efferat. Ac etiam quòd siliquę illius magis turgido spiritu distendantur.

Matthiol. in Dioscor. attestatur lib. 3. capit. 70 Ruellium deceptum Senam eam esse arborem existimare quam Theophr. Coluteam appellat: *Ruellii error. Sena.* ratum verò esse Senam non herbam, sed Arborem, Coluteam vocatam, & easdem plantas esse: *Colutea.* Fuchsium plantam hanc non Colyteam sed Coluteam à suo se errore vindicantem, appellandam censere, & rectè quidem suo iudicio: nam Colyteam longè aliam esse ab illa Theophrast. teste: *Colytea. Fuchsius notatur.* Cæterùm non deesse qui sibi persuadeant atque etiam scriptis tradant [vt Gesnerus in lib. de quadrup.) se Cytisum vidisse, legisséque in Italia in silvis aliísque silu. locis: Sed quantùm ex eorum scriptis colligi possit, eos decipi. *Gesnerus notatur. Cytisus.* Ac Gesnerum, cum scribit ex autoritate Democriti Cytisum apibus aduersari, non esse memorem eorum quæ paulò ante asseruit. Ait is in Hist. Germ. Colutea Theophrasti **Schafflinsen**, non est Senna vt quidam Neoterici existimarunt: *Vires.* circa purgatricem facultatem hæret, quam ei attributam putat ab iis qui Sennam putabant. Colutea arbor est, quam nonnulli rei rusticæ scriptores, Alburnum appellarunt: *Alburnum.* Itali verò & nonnulli Hispanorum, *Aorno* vocant, *Aorno.* quam quum primò vid[illegible] Amatus, Senam esse putauerat: Sed quum postea Senam herbam, & non arborem esse deprehendit, *Sena.* ab ea discessit opinione: Non desinit tamen vnum fateri, quòd Colytea à Theophrasto descripta Senæ magis videatur, quam Coluteæ conuenire. Matthiol. in Apol. Amatum reprehendit, *Colutea. Amati error.* Alburnum plantam non esse, sed partem tantùm arboris, teste Plinio Colyteam utramque Theophrast. arborem esse, non herbam. Lonic. titulo, **Senet**/ Theophrast. κολυτέα, **Welschlinsen**, malam iconem habet. Gesn. hort. Colutea Theophr. quorundam, nonnullorum Sena syluestris, quam non rectè Germ. quidam vocant **Verbrüte Büchle.** *Sena sylu.* Senam sylu. vocare mauult: non quòd verè gentilis sit Senæ, sed quia magnam in foliis ac viribus similitudinem habet: soluit enim aluum paulò minùs efficaciter, quàm ipsa Sena. *Cytisus.* In Cat. pl. Cytisus, Basileæ dictus frutex **Verbrüte Büchle.** Colutea arbor Theophrast. vulgò Sena, vt placet Ruellio, Trifolium maius &c. Et de coll. plant. Colytea Fuchsij. *Gesnerus notatur.* Sed vel solum nomen Trifolii satis demonstrat Plantam de qua hîc agitur non esse Cytisum. *Cytisus.* Dodon. Hist. Gall. Theophrasti κολυτέα Lat. Cytisus, vt Columellæ, Varroni, Palladio, & Virgilio, Gallis *Baguenaudier.* Germ. **Welschlinsen**/ Belg. **Lombaertschelinsen**/ à quibusdam ignaris, **Senetbaum.** Hist. Lat. in fol. Colutea Theophrast. Falluntur qui Semen esse rentur. Prior figura Dodonæi ex Fuchs. in postremis non astruit Cytisum, vt olim faciebat, & benè. Leuin. Lemn. l. 3. de occult. nat. cap. 9. Sena. Nec magis Theophrast. Colutea arbor Liparæ peculiaris potest esse vulgaris Sena, ait Robert. Const. apud Amat. quam vocamus etiam Baguenaudier, quia hæc frutex humilis est, illa verò arbor procera. Idem in Lexico κολυτέα arbor est quam vulgò Baguenaudier vocamus. *Theophr. corrigitur.* Ratio Constantini quâ reiicit Coluteam non nobis satisfacit: magna sæpè est varietas plantarum pro ratione locorum vbi pro-

prouenuint: quid si non legendum ἀμέγεθες, sed corrigendum & dicendum οὐ μέγα non magnum, facili lapsu. Colyteæ nomine Theophr. apud Solerium intelligit tres plantas, quarum trium neutra est, *Bagnaudier*, vt voluerunt Fuchs. Ruellius & Matthiol. Prouincialibus dicitur *Bensiques*. Tabern. & Castori. Colutea Linsenbaum. C. Bauh. apud Matth. Colutea corniculata. I. Gerard. Angl. Colutea, Bastard Gene, Colytea Theoph. Apoll. Colutea arbos magnitudine præstans, folio non absimili Fœnugræco, cuius semen vomitiones lacessit. Lob. & Pena Adu. Colutea. Gallis, *Baguenaudier*. Putatur Colutea dicta, quod mutilata, effractáve eius virgulta (non præcisa) intereant. Plerique non ineruditi Senam syluestrem vulgò persuaserunt. Nobis frutescit, quapropter apud Theophr. satiùs legeretur δένδρον μέγεθες, non ἀμέγεθες quod ex consequutione paulò pòst inferunt verba Theoph. σχίσται καὶ ἀποδενδροῦται. Obseru. & Icon. Plant. Colutea Theophr. Clus. Colutea spontè nascens in quibusdam Austriæ montanis, egregiè à Theophr. descripta ante Colyteam, satis vulgaris vbique notitiæ, eam Galli *Baguenaudier* appellant. Petro Lindeberg, de horto Henr. Rantzouii, Colutea à solo Theophrasto descripta, quam propterea Senam Arabum faciunt. Camer. ad Matth. Germ. spontanea est in Insula Lipara, Monspelii, & alibi in hortis facilè adolescit: sæpè in arboris crassitiem. Hort. Lusit. Colutea vesicaria Schafflinsen / linsenbaum / welschesschutten. Cæsalp. plantam de qua hîc agimus describit lib. 3. c. 38. post plantam quam vocauit Embrum: deinde subdit. Ex hoc genere videtur apud Theophr. esse Colutea Liparæ propria arbor magnitudine præstans: cum hac aut eadem, aut non absimilis fuerit apud eundem Theophrastum. Colætia arbor Liparæ propria, semen in siliquis ferens, &c. Camer. in hort. Colutea vesicaria, Welsch Senetbaum / Gallis *Baguenaudier*.

Coluteæ etymologia.

Sena non est Colutea Aegypti.

Colætia.

Locus & Tempus.

Non pauci propter raritatem, ac pulchritudinem, aut etiam vsum medicum hanc in hortis alunt: vti Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirt. quæ facilè provenit: floréſque tulit & semina, licèt frigore sæpè pereriit, vel partim, vel in totum. Vidi Coluteam Patauii in horto D. Cortusii: Ferrariæ in horto Monasterii S. Dominici *à l'Angeli*: Florentiæ: Lugduni copiosè mihi prouenit ex semine, vbi florentem obseruaui Maio, ac etiam Septembri & Octobri cum folliculis. Montbelg. mihi semel à satione quinto anno floruit, aliàs etiam citiùs: vt tertio Basileæ in horto Fratris & aliis, florentem vidi Maio, Iunio, Augusto, Septembri, ac siliquas habentem Iulio & Augusto. Tiguri in horto insignis Chirurgi, Petri Figuli Lithotomi florentem Octobri, Monspelii in quibusdam hortis, vt D. Laurentii Iouberti, florentem Aprili, & siliquas cum floribus ferentem Maio. Geneuæ in quibusdam hortis. Montbelgardi in horto Ill. E. C. Semen quoddam nomine Coluteæ Ægyptiacæ terræ mandaui. Coluteam cum siliquis florentem nempe Octobri in horto habebat Iacobus Braun in Ducatu VVirtemb. Colutea expresse visa iuxta Castellum *Sponeck* ad Rhenum arcem vbi primùm spontanea visa. Io. Fabr. Senam, siluestrem [coluteam] cum siliquis, propè Curiam Rhætorum in silua florentem & fœtificantem obseruauit.

Cultura.

Colutea Theophr. Arbor primùm vnicaulis emicat, authore Porta, trima concidendis scipionibus, & baculis idonea. Si quis nimis decurtauerit, mox emoritur, quippe quæ lateribus haudquaquam fruticet: spargitur deinde in ramos, quadrima prorsus arborescit vesica.

Vires.

Quùm non forma tantùm, imò etiam sapore duo hæc Coluteæ genera sibi similia sint, colligit Fuchsius facultate inter se minimè differre. Quare vtrumque citra molestiam atram bilem retorridámque educet, capútque ac cerebrum, & instrumenta sensuum à noxiis purgabit humoribus. Quid multa? aduersus omnia vitia ab atra bile valebit. Huius folia & folliculos, Senæ loco, non sine viribus substituent pauperes. Sed quamuis adferat Fuchsius, has plantas facultate inter se minimè differre: eum tamen in errore versari putat Matthiolus, quòd certò sciat Coluteæ semen non minùs, quàm Genistæ vomitiones ciere. Viri quidam docti tradunt, inquit is, in Hist. Germ. Coluteæ & Senæ easdem esse vires. Sed falluntur in eo quòd Senam & Coluteam eiusdem generis esse censent. Sed quandoquidem multa intercedit his cum Genista, tum foliorum tum fructus similitudo, non eo inficias hanc purgare & fortasse non infernè duntaxat, sed supernè quoque per vomitionem, vti Genista: sicquoque differentia est in Sena, quæ (vt Actuar. & viri periti testantur) sine molestia atque torsione humores educit. Folia & semina plantæ dictæ *Baguenaudier*, calore & humiditate temperata esse statuit Dodonæus. Audiui ego foliorum huius Coluteæ vnciam vnam leuiter purgare, sed ipse non sum expertus.

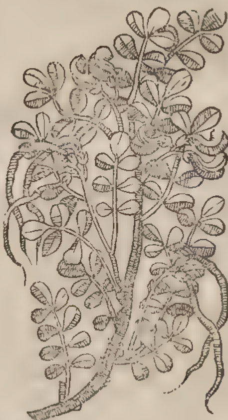
Bilis atræ.

Substitutũ Senæ.

Fuch. not.

Semen vomitum mouet.

COLVTEA SCORPIOIDES.



Descript. Radix.

SVFFRVTEX ex radice se spargente, satis lentis & fractu contumacibus ramulis, maioribus, cinereo cortice obductis, minoribús, viridantibus, striatis & angulosis, Folia quina, septena aut nouena, ad Lentis folia accedentia, rotundiora, pinguiscula, Coluteæ vesicariæ, si magnitudinem excipias, consimilia, flores inter folia ex pediculis semuncialibus & vncialibus, lutei, bini ferè, rariùs singulares, aut terni, vnciam circiter longi: Genistæ floribus similes, labello duplici inferiore rotundo, integro, striato, superiore bifido, & quasi alato duobus crusculis innixo: galea in rostri acutiem mucronata, ex luteo virescens, apicum albicantium scirrhos occulit, quos subsequuntur siliquæ longæ, siliquis Telephii siue Scorpioidis Matthioli similes, Clus. teretes, quibusdam velùti articulis distinctæ, quæ oblonga, læuia, subfusci coloris & ingrati saporis, semina singula, singulis articulis inclusa habent: flores nonnihil odorati. Folia ingrati & amari admodum saporis.

Folia.

Flores.

Siliqua.

Semina.

Ruta.

An Cordo in sily. Obseru. Ruta quædam siluestris, in Alpibus VVirtemb. quam nonnulli Co-

luteam Scorpioidem vocant?

Glycyrrhiza minor. Rondeletius non rarò ratus fuit Glycyrrhizam minorem nuncupandam esse, radice buxeâ, minùs dulci, aut potiùs dulci-amarâ, & minùs grata.

Colutea Scorpioides. Apud Lobelium in Obseru.& Icon. Plant. flos in figura Coluteæ Scorpioidis, non placet. Icon à nobis etiam proposita corrupta fuit per sculptorem. Clus. Pann.& Hist.post. Colutea Scorpioides 1. elatior, foliis gustu ingrato admodum & amaro, semine læui, oblongo, subfusci coloris, & ingrati saporis, singulo in singulis siliquarum articulis: Cytiso cognata. Cæsalp. *Embrus* vulgò. Camer.hort. Colutea Scorp.à Clusio depicta. Tabern.Icon.& Hist.Colutea Scorpioides 2. Schaffenlinsen mit Scorpions kraut schörlein. Casp. Bauh. apud Matth. Colutea Siliquosa. Gerard. Angl. Colutea Scorpioides.

Seminis descriptio & sapor fol. Embrus.

Locus & Tempus. Monspelii locis multis nemorosis inter Buxos, Iunio & Iulio erumpit. Narbonæ copiosa in Valena sylua & prope fluminis crepidines. Lobelius spontè ad Calenberg vicinisque Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannoniç montanis locis: in Belgicis hortis antè vidit Clusius: Floret Maio, in hortis, culta longè maior euadit. Montbelg. in hortum Ill. E. C. VVirt. à nobis plantata: spontè prouenit. In Comitatu Montbelg. variis in locis, vt prope Clareual eiusdem Ill.C.VVirtemb. oppidum in Burgundia. Basileæ in monte Moutetz: Frater C. Bauh. prope Münchenstein obseruauit. Vidi in Italia in monte Gippi florentem Aprili: Parmæ in horto Nobilis Lalatæ: Patauii in horto D. Cortusii, & D.Muscati Al ponte Montin. Spontè autem in Apennino monte, non longè Bononiâ florebat Aprili. Monspelii cum flore, mense Iunio. circa tres pontes magnos, qui notatu digni, non longè Nemauso, admodum vasti, & magno artificio ab antiquis extructi alter super alterum: suprà videtur Aquæductus fuisse. Lugduni in hortis: Geneuæ quà itur Collognium, in monte *Saleue*, conspexi virentem Decembri, florentem mensę Maio, siliquis maturis Augusto iuxta *Arue* ad Rhodanum

COLVTEA SCORPIOIDES, HVMILIS.



Descript. Est iam dicta humilior, humíque diffusa, neque foliorum numero, aut situ, aut formâ, neque florum formâ & colore, à superiore differens: sed huius Virgæ palmares aut pedales duntaxat hyeme, interdũ marcescere solent, & nouo vere denuò è radice noua germinare: siliquæ & semina paria: radix similiter dura & lignosa latè se spargit, & fibris aliquot donata est.

Virga. Radix.

Clus. Pannon. & Hist. post. Colutea scorpioides 1. humilior. An Cæsalp. Telephii quoddam genus fruticosum peregrinum, cauliculis multis: lignosis: foliis diuisis, vt securidacę, sed crassis, Portulacæ modo, & candicantibus, binis appendicibus rotundis, vt alterum: sopore magis adstringente, & vrente linguam: floribus pluribus in vno pediculo, vt Meliloti vulgaris luteis, & siliquis tenuibus, caudam Scorpionum imitantibus.

An Telephium.

Tab. Icon. & Hist. Colutea Scorpioides.

Gerard. Angl. Colutea Scorpioides humilis, Dwarffe bastard Sene.

Locus. Coluteam Scorpioidem humiliorem accepi ex plantis siccis C. Argerii Argentinæ. Spontè nascitur ad Calenberg vicinisque Viennę montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannoniæ montanis locis, in hortis culta, paulò maior fit, vt plurimùm virgas hieme retinet. Floret Maio.

Tempus.

COLVTEA SCORPIOIDES QVÆDAM SIVE POLYGALO CORTVSI similis planta, sed maior.



Descript. Anonymos. Cortusi Polygalo ἀνώνυμον quandam inter meas plantas siccas inuenio, duplo maiorem lõgéque speciosiorem: radices, siliquæ, floresque respondent: at folia duplo triplóve maiora sunt, quæ etiam adstringunt. Eadem plãta à Clusio ni fallor dicitur Colutea Scorpioides altera, de qua ait: nititur radice crassa, & lignosa, lenta tamen & flauescẽte, cortice obductâ, multísque fibris prædita: ex qua plures singulis annis ineũte vere nouas producit virgas pedales, nonnũquam etiam cubitales, lentas vimineas, læues, virides, & in his temerè sparsa alata folia, quina, septena, aut nouena vni costæ inhærentia, exsiccantis primùm gustus, deinde nonnihil acrimoniæ in summis labris relinquentis, flores in foliorum oblongis virgulis inhærent copiosi, leguminacei, in orbicularem coronam dispositi flaui, nullo grato odore commendati: quibus succedunt articulatim distinctæ siliquæ, superioribus breviores, semen in singulis articulis continentes, Coluteæ paruæ siue Polygalæ Valentinæ Clusij modo.

Virga. Folia. Gustus. Flores. Siliquæ. Semen.

Tabern. Icon. & Histor. Colutea Scorpioides tertia.

Locus. Anno 1594. accepi huius semen inter semina Stutgardiâ per Cassabonam missa, cui titulus erat, Scorpioides arborescens: Ex ea sata Montbelg. in horto E. C. prouenit planta, quæ ad præcedentem accedit si non eadem. Crescit in montium qui à Danubio & Calenberg illi imminenti ad Alpes extenduntur, radicibus, inter vepres, & ad vinetorum margines. Floret Iunio, nonnunquam etiam Maio: subsequens hiems virgas corrumpit.

Scorpioides arborescens. Tempus.

COLV-

COLVTEÆ PARVA SPECIES, POLYGALA VALENTINA CLVS.

Descriptio Virgulæ. *Foliola.* *Flosculi.*



MINOR est Scorpioide Coluteâ nostrati, duris, lignosísque virgultis, crebrò veluti geniculatis: foliola quoque minora multis numeris, crassa, tribus, duabúsve coniugationibus disposita, imparitatem faciente extremo coliculi fastigio, flosculi circumpensiles Corollam imitati, vt in Meliloto nobili Tragi, dimidio minores, crocei. Siliquæ Coluteæ Scorpioidis angulosæ, geniculatæ, breuiores: figura à nobis posita est ex Guar. quæ quodammodo exprimit plantam à nobis descriptam: non tamen in omnibus placet, quia in ramos non diuisa: putamus eandem cum Clusii Polygala Valentina prima & secunda. Primam sic describit: Cytiso subiicienda est elegans planta, quam nusquam alibi, quàm in Hispaniis obseruaui. Fruticosa est hæc planta, binos palmos alta, multas ferens virgulas lentas, Sparti antiqui instar: folia singulis costis inhærent impari plerumque numero, quina, septena, aut plura, Lenticulæ similia, magis tamen carnosa, & ad Rutæ colorem accedentia, adstringentis & ingrati gustus: flores Meliloto similes, lutei, coronæ in modum, summis virgultis [quæ magna ex parte nuda sunt, & maturo semine exarescere solent] insident: incuruæ, deinde, longæ & teretes succedunt siliquæ, tribus aut quatuor internodiis distinctæ, quæ semen continent durum, oblongiusculum, nigrum, ingrati saporis: radix longa, dura, lenta, crassiuscula est. Polygala secunda huic admodum similis est, maioribus virgis, firmioribus, & vtcunque rubentibus, maioribus etiam viridioribus, frequentioribus & carnosis foliis: maioribus & dilutioris coloris floribus: siliquis etiam paulò crassioribus: semine verò omninò simili.

Siliqua. Icon. *Clus. descriptio.* *Virgula. Folia.* *Flores.* *Siliqua. Semen.* *Polygala 2. Clusii.*

Clus. Hisp. & Hist. post. Polygala Valentina 1. Salmanticensibus *Coronilla del Rey* vulgò appellata, quasi Sertula regia, quâ istic Officinæ Meliloti vice vtuntur, Granatensibus & Murcianis *Lenteiuela*, id est *Lenticula* dicta, Valentinis Polygala appellata.

Polygala. Coronilla del Rey. Melilotus. Lenticula.

Lob. Observ. Coluteæ Scorpioidis varietas: Colutea Scorpioides coronata: *Coronilla del Rey* Hispanorum: A superiore [intellige vulgarem Coluteam Scorpioidem] non nisi exilitate, & floribus speciosioribus, hilarioribúsque corollam sertulámque auream effigiantibus differens, vnde Hispanis Corona Regia dicta fuit: Belgij hortis cultioribus frequens. Item Obs. & Icon. Plant. Coronella siue Colutea minima Polygala Valentina prima Clusii, surrectis foliolis, Rutulæ concoloribus, alioqui assimilis cæteris [Coluteæ Scorpioidis] spitameo cauliculo Belgis hortensis. Effigiem suæ 2. Clusius non habet, nec etiam Lob. cui prima est.

Corona regia. Colutea minima.

Nostra figura, respondet aliquomodo primæ Clusii, seu minimæ Lobelii, ambo enim eandem habent. Tabern. Icon. & Hist. Colutea Scorpioides 4. minor. Et Polygala Valentina Clusii. Duas figuras planè similes ponit Tabern. nec scio quâ in re differant nisi quòd vni subiungit portionem veluti trunci, prior planè imitatur figuram Clusii, cui tamen alium imposuit titulum. Existimo vnius plantæ duas factas icones ex Clusio, quod animaduertens Compilator, vt videretur aliquid scire, diuersas fecit plantas & duobus diuersis capitibus posuit. Gerard. Colutea minima siue Coronilla. Item Colutea siue Polygala Valentina Clusii. Gerardus imitatur Compil. Tabern.

Tabern. notatur. *Gerard. notatur.*

An Ponæ in Baldo Lotus enneaphyllon Dalechampii, quo multi ex Pharmacopoeis Veronensibus pro vera Meliloto vtuntur. Optarem videre Melilotum hanc Ponæ: Lotum enneaphyllon Dalechampij suspicor eandem cum Polygala Cortusi & Matthioli: gratum erit si Pona aliquam nobis mittat, aut vtramque plantam.

Lotus enneaphyll. Melilotus.

Gener Cherlerus attulit mihi Monspelio Coluteæ vel Polygalæ paruam speciem, collectam Iunio cum flore & siliquis in plano campo Lupum versus. Polygala 1. Clusii, perpetuò viret, floret, Aprili, Maio & Iunio, semen verò Iulio maturum est. Inuenit etiam Februario & Septembri florentem. Apes ex eius flore plurimum mel colligere creduntur. Agro Salmanticensi, Murciano & Valentino regnis, locis arenosis & collium decliuibus obseruauit. Secunda in collibus siluosis Valentiæ Hispaniæ vicinis inuenitur, viret perpetuò & diutissimè floret, & Vere & Autumno. Aluntur etiam prima & secunda in Belgitis hortis.

Locus & tempus. *Apibus grata.*

COLVTEA CAVLE GENISTÆ FVNGOSO.



MONSPELII nobis oblatus est ramus cubitalis, Genistæ Hispanicæ firmitudine, crassitiéque, dilutè virens, nudus, fungosus ex palmari distantia in ramos diuaricatus. Quorum commissuris folia hærent quina Polygalæ Valét. Clus. crassitie, angustiora longioráque. Externis ramis flosculi insident dictæ Polygalæ quoque, exigui satis in orbem coaggesti. Succedunt siliquæ angustæ articulatæ, vti in Scorpioide folio Portulacæ, in tenuissimum vt Scorpionis simillimum spiculum terminatæ.

Descriptio *Ramus.* *Folia.* *Flosculi.* *Siliquæ.*

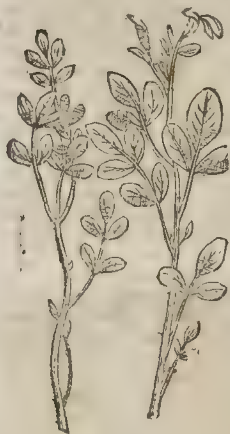
Huic apprimè competit descriptio Clusii sub nomine Polygalæ tertiæ, quæ sic habet: Inuenitur in Valentia Hispaniæ vrbis maritimis Poly-

Polygala 3 Clusii.

Descript. Virgæ. Folia. Flos. gala tertia, oblongis, lentis, fungosis, seu medullosis & omninò virentibus virgis prædita, quas rara obsepiunt folia, superiorib. adhuc crassiora & molliora: flos secundæ par: semen obseruare non potui.

COLVTEAE FOLIIS ANIL NOMINATVM.

Descriptio *Ramulus*



SVNT nobis nomine *Anil* ramuli duo pedales, similes ferè ramis Cytisi latâ siliquâ, rigiduli, incani ac ferè argentei, in folia diuisi Coluteæ vulgaris ouata, glauca, quinquefolia communiter, rariùs trifolia, ex communi Costa incana. De flore & semine nihil certi nobis constat. Facies tamen Plantæ, satis insinuat ad Coluteas referri posse. *Nil plantæ.* Alia verò planta pro *Nil & Anil* tradetur post Isatidem hist. post. lib. 21. vbi etiam sunt æquiuocationes.

SOPHERA ALPINI.

Descriptio *Rami.*



SOpheræ ramos aliquot adseruamus pedales, cubitales, angulosos, in folia diuisos, alatos, foliis Senæ maiorib. oppositis, ordinéque digestis, senis, octonis, denis, duodenis præditos, nullo impari numero claudente, Alpino verò impari: quędam obtusa, ouata, pulchrè sed pallidiùs virentia, neruis plusculis donata. Est & vt ad Rutæ *Folia.* Capraria folia accedant tũ magnitudine tũ figura, quippe prædictis angustiora, acutiora longioráque sunt, qualia Alpinus pingit. Quod an in adultis conueniat, an loci varietate, nondum nobis compertum est. Ex foliorum porrò diuisura *Flores.* flores uncialibus pediculis prodeunt crocei, bini aut terni, sex foliis constantes, saturatioribus neruulis delineati, in medio stamina plurima russa oblonga. Cassiæ floribus non malè contulit Alpinus, cui inodori dicuntur: nec quis malè etiam formam eorum cum Capparidis floribus conferat, si colorem excipiat: Succedunt siliquæ admodum speciosæ digitum longæ obtusæ in extremo, vtrinque commissurarum flauescentes, per media spadiceæ, cellulis plurima, quinquaginta circiter, Alpino verò quatuor aut quinque continentes semina lentis magnitudine atque colore, compressa, angulo acuto donata, sapore sicut & folia amaro, admodum ingrato. *Siliqua.* *Semina.*

Descriptio Alpini. Rami. Folia. Flores. Alpin. de pl. Aegypti, Sopheram suam sic describit. Sophera est planta fruticosa, cubitalis altitudinis, galegæ proxima, duris ramis, foliis Myrti, tenuioribus multis, utrinque ordinatim alæ appensis: flores fert croceos, Cassiæ florum æmulos, inodoros: ex quibus Siliquæ paruæ promanant, quatuor aut quinque semina habentes, *Sesban* planè similia. Aiunt semina esse venenum hominibus.

Eandem plantam sic describit ni fallimur Camer. hort. *Hoxocoquomaclit.* Hoxocoquomaclit (sub quo Bárbaro vel Indico nomine fuit Florentiam & inde Norimbergam missa:) folia habet propemodùm Fraxinellæ, vel potiùs eodem ferè modo quo Cassia *Folia.* siliquosa prodit, nullo in costæ extremitate imparitatem faciente folio. Caules & ramuli & foliorum oræ rubent, flores flaui sunt, Cassiæ floribus *Flores.* similes. Hinc emergunt siliquæ oblongæ, Cylindraceæ, exteriùs per maturitatem fuscæ, intus purpurascentes, fuscis granis distentæ. *Siliqua.* *Radix.* Radix nigro cortice obducitur, quo abraso flauescit, & fibris plurimis constat, viuitque sex tantùm menses, gelu impatientissima planta, & apricum Vulturnoque expositum locum desiderans, alioquin nec flosculos explicat, nec spem frugis facit. *Odor. Sapor.* Odor illi grauissimus & planè abominandus, sapor subdulcis non ingratus cum aliqua adstrictione, penè vti Chebulorum, minùs tamen astringens: radicis verò amarus & Polypodii saporem repræsentans cum dulcedine aliqua, nisi quòd non ita filiceum quiddam sapiat. Folia explicat Oriente Sole, cadente remittit & in se contrahit vt pericura videatur, iis qui antea non obseruarunt & hoc quidem cum aliis quibusdam leguminosis habet commune. Sed hoc imprimis notatu dignum, alatum cauis, quà parte caulem amplectitur latior costarum extremitas, innasci verruculas paruas *Verrucula. Liquor.* rubentes, quæ intensissimo æstu exudant liquorem candidum, purum, pellucidum, vt minutas margaritas referret, si paulò maior eius copia emitteretur. Viscosus is est ac dulcissimus, ideóq; à muscis auidissimè expetitur. Inesse huic plantæ vim quàdam planè peculiarem, nemo negarit qui semel attentiùs paulò ipsam cõsiderauerit. Quandoquidem porrò Honorius Bellus suam Spheram diuersam ab Alpini Sofera existimat, totam eius descriptionem [in qua multa notatu digna] proponimus. *Descriptio Belli. Caulis.* Sofera, inquit, est ad duorum, triúmve cubitorum altitudinem assurgens, caule firmo, recto, fibroso, multos ramos firmos è foliorum alis vndique spargente, in quibus folia Myrti foliis similia quidem, verùm angustiora, alata, hoc est, in ligno pediculo vtrinque sita contrariis semper inter se petiolis, numeróque paria, vt in Lentisci folio conspicere licet, supernè latè virentia, infernè verò saturà viriditate prædita, grauiter olentia, vesperi, supernà folii parte quà petiolo inhærent, coëuntia, infernà parte terram spectante, sicque clausa tota nocte permanent, manè verò circa Solis ortum denuò expanduntur: croceos fert flores inodoros, plures in vno ramulo pendentes, multáque intus stamina cum siliquæ rudimento continentes, in caulis & ramorum summitatibus nascentes, quibus succedunt siliquæ rotundæ

cundæ, digitum longæ & cœlum spectantes, plurima semina continentes rotunda, aliquantulùm compressa: non omnes tamen siliquæ ad perfectionem veniunt, sed plurima antè decidunt. Elegans planta est, diutissimeque floret, subinde nouos & recentes flores proferens sempérque virens: radicem habet multifidam, lignosam. Semine primùm nata, duo, vt obseruaui, duntaxat profert folia, deinde quatuor, longo pediculo inhærentia, vtrinque bina, postea sex, vtrinque terna, atque ita deinceps quemadmodum caulis augetur, foliorum numerus crescit, eáque maiora apparent: duodecimum tamen numerum non excedunt ea quæ caulem ambiunt, hoc est, vtrinq; sena: nam ramorum folia tametsi eodem modo numero crescant, decimum tamen non superant, quina videlicet vtrinque. Hieme (quam satis commodè ferre posse videtur, si diligens aliqua cura adhibeatur & loco quidem calidiore & à ventis libero adseruetur, facilè à ventis præsertim septentrionalibus læditur, qui folia & flores exsiccant: ea tamen, licèt siccissima, à ramis non defluunt, vt in mihi natis plantis obseruo, imò ferè statim noua folia & ramos proferre cœperunt. Hoc eodem nomine Alpinus plantam iam suprà descripsit, quæ tamen plurimùm (inquit Bellus) ab hac differre videtur, vt ex ipsius descriptione & icone colligere licet.

Siliqua. *Radix.* *Descriptio recenter natæ.*

Locus & tempus. Sopheram vidimus Basileæ Anno 1595. Augusti fine penè florentem in horto Domini Iacobi Zvvingeri, ea fuit rot ndioribus foliolis: ramum etiam habuimus datum per Dominum Iacobum Mieg, puto Basileæ collectum, iisdem foliolis eius etiam ramum vidi apud fratrem Casp. Bauhinum cum flore, in quo quædam foliola angustiora paulò. Sophera autem missa per Dominum Honorium Bellum ex Creta, tum fratri, tum Domino Zvvingero foliola habet angusta & lon giuscula, prout pinguntur apud Alpinum.

TAXOCOQVAMOCLIT INDICVM.



Siliqua. Solam siliquam habemus; Taxocoquamoclit Indici nomine datam, non recordamur à quo, sed pulcherrimam, bivaluem, palmo longiorem, semunciali latitudine, in stylum acuminatum desinentem, codémque modo ad pediculi annexum angustam, compressam, coloris per mediam aream semini contento respondentem, colore ferè spadiceo, obscuriore, quam ambit circumiecta orbita satis lata, coloris ex fusco cinerei: atque huic cortici subest, veluti in leguminosis, pellicula tenuis membranea, coloris ex albido subfusci creberrimis transuersis interstitiis inæqualis, pro semine numero totide veluti cellulas facientibus, & in nostra quidem siliqua semina comprehendebantur vigintiquatuor Genistæ vulgaris seminibus similia, lucida, dura, ex rotundo oblonga, coloris fusci, dilutiore area in vtraque facie medium obsidente. Ex vicinitate nominis existimaret quispiam nostrum Taxocoquamoclit idem esse cum Camerarii Hoxocoquamóclit, de quo capite præcedenti: verùm ei siliqua Cylindracea & oblonga, huic autem nostro compressa valdéque longa.

Color. Semen. *Hoxocoquamoclit, diuersa planta.*

IOVIS BARBA PVLCHRE LVCENS.



Descriptio Materies. Vagæ quidem significationis est *Barba Iouis*, quam nos hîc pro suffrutice quodam accipimus: cuius materiem duram atq; lignosam ferè, incanus & lanuginosus tegit cortex, rami huic frequentes satis, folia quinque aut sex, aut septé etiam coniugationibus contexta, quarum singularia Lentis foliis, paria villos, argenteo colore fulgent, ex pediculi foliorum ala, appendices singulares exoriuntur lanuginosæ, quarum extremis inhærent aceruatim congesti flosculi lutei, quorum singuli non magnitudine, sed formâ Genistæ flores æmulantur. Nos cubitalem habemus caulem. *Folia.* *Flosculi.*

Hist. Lugd. sic describit, Fruticosa est arbuscula, magnitudine hominis, ramis densissimis, folio Lentisci, argenteo, sic collocato, vt lateribus folia paria sint, impar autem foliis versum claudat: coma in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, elegantissimi aspectûs, si quis in hortis serat, vestiendis arearum viarúmque marginibus, vt à nobis de Lauendula fieri solet, flore in summis ramis copioso, coaceruato velut in cumulum, luteo, Genistæ simili, si sumas singulas quasque floris coaceruati partes. *Folium.* *Flos.*

Hist. Lugd. *Frutex*, *Iouis Barbam* Plinii putant. Anguill. *Barba Iouis* Plinii aliquomodo conueniens in Monte nigro, propè Liuornam in Tuscana, foliis dispositis Lentis modo, candidis, nitentibus angustioribus, flore luteo, flexilibus ramis. Hæc planta olim nobis pro Dorycnio Diosc. & Argentina nonnullorum Metis data per Dom. Santalbinum Medicum. *Dorycnium Argentina.*

Locus & tempus. Per Dominum Kentzium collecta Florentiæ & Patauii in horto Bembi, nomine *Barba Iouis*, missa etiam fratri Casp. Bauhino ex Italia pro *Barba Iouis* Plinii. Dominus Agerius dedit collectam in Hetruriæ monte Nigro ad littus maris Thyrrheni. Gignitur in lapidosis, & saxosis locis maritimis, præsertim montibus ad littora positis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie *cap de Sette* vocant) ab Agatha & Bliterris non admodum semotus nutrit.

SESBAN, FOLIIS HEDVSARI.

Descriptio. Virgultum. SESBAN speciosо assurgit, veluti virgulto, recto, tereti, fistuloso, tuberculis asperiusculis obsito, medulla farcto, quod ex longiusculis interuallis in ramis diuiditur. Folia sunt longa foliorum serie altrinsecus stipata, foliorum Hedysari alterius Dodon. similium, angustiorum, pallidè virentiũ, subpinguium: foliorũ 14. coniugationes supputauimus. Per quorum media neruulus excurrit, auersa parte lineam atrouirentem exprimens. Ex aliarum verò geniculis pediculi prominent luteo croceis, atris punctulis conspersis floribus conspicui, Genistæ ferè similibus, ratematim digestis. Quos excipiunt siliquæ digito longiores, angustissimæ, in acutissimum mucronem desinentes, ac quibusdam internodiis articulatim torosæ. In quibus semen oblongum, spadiceum ad Fœnugræci semen aliquo modo accedens: cuius sapor acris linguam vellicans calore suo. *Flores. Siliqua.*

Alpin. Sesban frutex Myrti magnitudine. Ex Anil semine Alexandria misso [cuius planta istic magno in vsu est] natæ, Clusio apud Garciam, stirpis, Lentis seu Coluteæ minoris foliis, flore luteolo spartì Græcorum (quod Hispani Retama vocant) omninò simili. Postquàm enim Alpini librum Clusio videre contigit, animaduertit semen missum pro Anil Sesbam fuisse, ac eius fortè errore, qui mittebat, nomen Anil ascriptum esse pro Sesban. *Semen. Sapor.*

In Ægypto ab Alpino obseruata & inde ad Italos illata. Nobis ramulum frater Casp. Bauhinus elegantissimum in horto Nobiliss. Bembi Patauino lectum communicauit. Anno autem 1599. in horto Montbelgardensi sata creuit ad quatuor cubitorum altitudinem, floruítque Augusto & Septembri: Basileæ vidi in horto Domini Iac. Zvvingeri. *Anill. Locus.*

Tempus. AEgyptii, referente Alpino, his fructibus sepes suas texunt ad agrorum distinctionem: stomachi humiditatem semen eius absorbet, eúmque roborat.

Vires & usus. Puluis ex decocto alui fluxum, mensiúmque immoderata profluuia refrænat: Omnes denique vacuationes immodicas cohibet. Sed quùm sit acris nolim cum Alpino experiri ad prohibẽdum fluxum nimium mensium. Dorycnium [δορύκνιον] Dorycnium in genere, quod Crateuas Halicacabum aut Caleam [ἁλικάκαβον ἢ καλέαν] vocat, frutex est authore Dioscor. Oleæ nuper prodeunti (ἐλάᾳ ἀρτιφυεῖ) similis, nascitur in petris non procul à Mari, ramis cubito breuioribus, foliis Oleæ (ἐλαίᾳ) similibus colore, at minoribus firmioribúsque (angustioribus autem & longioribus alii, Lac. in vet. cod.) ac vehementer asperis, flore candido, folliculis in cacumine densis, ceu Ciceris, in quib. quina, senáve minuta semina, rotunda, exigui Erui magnitudine, læuia, firma & versicoloria: radix ad digiti crassitudinem & cubiti longitudinem adolescit. Et hoc quoque somniferum (ὑπνωτικὸν) esse creditur: Copiosiùs verò haustum, enecare. *Halicacabus. Calea. Oleæ similis. Ciceris folliculi. Orbis semẽ.*

Non desunt qui dicant eius semen in amatoria (εἰς τὰ φίλτρα) expeti.

De eo fusè & obscurè Nicander. Hæc verò eius Scholiastes. Dorycnium, inquit, quod etiam Melissophyllum (μελισσόφυλλον) vocatur, Syluestris planta est. Cæsa liquorem destillat similem lacti secundum aspectum, & odorem, & gustum. Vnde etiam difficilè iudicatu est bibenti, vtrum lac sit, aut non. Demophon autem nominis rationem afferens, dixit ita vocari, quòd hastæ simile sit secundùm sublationem (scilicet è medio) Lysimachus verò Hippocraticus quod lignum sit pruritum mouens, iis qui eo vsi sunt. *Lethale. Melissophyllum. Etymon.*

De symptomatibus quæ Dorycnio epoto contingere soleant, item remediis, quibus succurrendum, ita scribit Dioscorides lib. 9. Alexiph. in prœmio. *Lignum.*

Dorycnium [quod aliqui Solanum manicùm στρύχνον μανικὸν, hoc est, furiosum appellarunt] epotum, veluti lactis saporem gustui repræsentat, crebros singultus ciet, linguæ humiditatem (ὑγρότης apud Paulum in Aldino Cod ξηρότης Nicander ait στόμα ξηρὸν Sar.) conciliat & effusiorem sanguinis reiectionem concitat: ipsi verò potionati mucosa quædam perinde atque dysenterici aluo egerunt. Itaque antequàm aliquod ex hisce symptomatis superueniat, auxilio sunt antè dicta: vomitus, inquam, Clyster, & quæcunque potum venenum expellere apta nata sunt. Priuatim iis opulantur, aqua mulsa, lac asininum, aut caprinum, ac dulce vinum, quod quidem tepidum cum Aniso (ἀνίσῳ) bibatur, Amygdalæ amaræ, (ἀμύγδαλα πικρὰ) & elixa Gallinacea pectuscula. Quin etiam omnis generis Conchylia, cruda pariter ac tosta, esse (edere) salutare est. Conueniunt & Locustæ marinæ (κάραβοι) & Gammari (ἀστακοὶ) ac potum eorundem iusculum. Idem de parab. ait Contra Dorycnium succurrunt Lac passum tepidum, gallinacei pectusculi elixi triti succus haustus, ipsúmque ius epotum: echini denique conchæ, purpuræ, squillæ, pinnæ, γραψίδες, τελίνες. Gesn. χηρίδες, πίνναι) pectines, buccina, seu cruda seu elixa comedantur. Cõsideratis symptomatibus, quæ superueniunt post assumptum Dorycnium, placet exhibitio Olei dulcis cum succo siue iure Gallinaceo. *Symptomata. Sapor lactis. Singultus. Sanguinis reiectio. Vomitus. Remedia. Aqua mulsa. Lac asininum. Locustæ. Oleum dulce.*

Plin. Dorycnium ita tradit, vt à Solano manico vix videatur distinguere. Quare eius verba repetes ex Historiæ nostræ Vniuersalis libro trigesimo quarto, capite de Solanis.

Dorycnium, attestante Galeno, temperamento Papaueri simile est, & Mandragoræ, ac cæteris, quæ parem habent refrigerandi potentiam: excellit & frigiditate aquea: quamobrem pauculum quidem, saporem conciliat, plusculum verò sumptum interimit. *Temperamentum. Pauculum saporem cõciliat: plusculum interimit.*

Potum quidem, gustum ceu lactis repræsentat, singultus crebros facit, inquit Paulus, linguæ humiditatem, & cumulatam sanguinis eductionem, per aluum mucosa fetuntur simillima terminosis. Auxilio sunt (antequam horum aliquot fuerit secutum) vomitus & clyster, & quæcunque potum venenum possunt excernere. Propriè autem ipsi succurrit aqua mulsa, aut Lac Asininum, Caprillúmve, & dulce vinum tepidum cum Anisi modico potum: item Amygdalæ, & elixa gallinarum pectora: idem præstant Conchylia cruda pariter & tosta, in cibo, adhæc Locustæ marinæ & Gammari, *Lac caprillum. Vinum dulce. Amygdala. Conchylia.*

Gammari. Gammari,& ius ex ipsis esculentum potui assumptum.

Quanquam vires Dorycnii & Solani furiosi similes sint, ipsæ tamen inter se diuersæ à Diosc. describuntur.

Galenus quoque de Dorycnio agens, simile id temperamento facit Papaueri & Mandragoræ, & aliis ita frigefaciendi vi præditis, vt in quo obtineat aquosa frigiditas valdè efficax.

Nullus ex Veteribus tum Græcis, tum Latinis, teste Cordo, Dorycnium descripsit præter Diosc. qui historiam eius ex Crateua desumpsit.

Plinij error. Plinius & alii quidam crediderunt Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quod falsum esse Nicander, Dioscor. & plures alii testantur. Rob. Const. in Lexico notat Δορύκνιον Diosc. & δορυκνίδιον Gal. & Nicand. etiam δορόχνιον dici apud Suidam, & Hesych. corruptè δορύκνιον. *Dorycnidiū Dorycniū. Hesych. error.*

Matthiolo, Dorycnium hactenus non contigit inuenire.

Brunf. onom. rectè Dorycnium siue Dorychnium aliud à Solano somnifero tradit, sic dictum fortasse, quòd cuspides telorum inficere mos esset illo.

Dorycnium cur dictum? Gorrh. reprehenditur. Gorrhæus contrà, malè ex Dioscor. dicit Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quum Dioscor. tantùm dicat Solanum manicum quod etiam Dorychnium vocari.

Dorycnium Greuino Solanum furiosum. Matthiolus [inquit Greuinus] nequaquam consentit id quod Græci appellarunt Solanum furiosum esse Dorycnium. Si tamen quæ Diosc. l. 6. & Theoph. & Plinius scripserunt considerare voluimus, reipsa profectò comperiemus, aut errasse Dioscor. aut Dorycnium simile aliquid Solano furioso habere &c. Matth. instituit: nemo tamen hinc inferre debet ex lib. 6. eum idem sensisse, sed quod aliqui tantùm ita vocarint. Hoc tamen Matth. responsum non vsquequaque satisfacit, nam ea quæ Theoph. & Plinius de Dorycnio literis tradiderunt, à Diosc. de Solano furioso dicuntur. Tamen quod sub finem proemii idem ex sua sententia & non alterum affirmare videtur. Auicenna Vuam vulpinam vocat, quòd, vt ego existimo, Acinos ferat Vuæ non dissimiles, quemadmodum Diosc. in ipsius descriptione affirmat. *Vua Lupina. Solanum furiosum.* Dicitur etiam Solanum furiosum, quòd, in eo qui id in potu acceperit furorem commouet: idque præstat non ob qualitates suas, quæ frigidæ sunt & siccæ, sed ob innatam & peculiarem malignitatem: tantùm enim abest, vt frigus furorem excitet, quin potiùs ęgrum somnolentum & grauem reddit, sicuti alibi diximus. Nicander tamen in descriptione Accidentium, quæ ab hoc veneno veniunt, furoris non meminit. Hæc Greuinus obtrudit. *Greuinus taxatur.* Verùm Theophr. non meminit Dorycnii, sed tantùm Strycni. Vires à Diosc. attributæ lib. 4. cap. 75. conueniunt sanè cum viribus attributis à Theophr. Strychno ac etiam ab ipsomet, capite præcedenti Solano Manico, quæ vires sanè planè repugnant viribus quas Diosc. lib. 6. cap. 6. Dorycnio attribuit, ac etiam Nicander, vt fortè liceat suspicari lib. 4. Diosc. malè additas vires Dorycnio competentes: nec vllo modo concludi potest Dorycnium & Solanum manicum eandem plantam: Greuin. aut non legit textum Græcum in fine prœmij aut non intelligit: ait enim Dioscor. καλοῦσιν. Vbi obsecro scripsit Diosc. Dorycnium acinos ferre. Greuinus confundit Dorycnium Nicandri cum Solano verè dicto furioso aut manico Diosc. & Theophr. licèt omnia ea quæ Nicander scribit ex Diosc. l. 6. de Dorycnio planè non respondeant, sed manifestè demonstrent aliam plantam à Solano furioso: hæc occasio vt Greuinus, dum vult diuersarum plantarum, diuersas vires conciliare frustrà se torqueat. Quomodo Dorycnium Nicandri intestina exulcerans, abradens &c. [Greuini verbis vtar] præstabit, quod Plinius scribit, vt inter dormiendum cum formosis puellis, &c. innocentiss. dicetur venenum, quod dicit Plinius de suo Dorycnio diuerso à Nicandri & Dioscoridis. Vti igitur [authore Sarac.] instirpium historia Dioscor. Anazarbæus Dorycnium & Solanum manicum distinxit & ceu diuersas plantas diuersis descripsit capitibus, ita & lib. περὶ εὐπορ. Altero, vtriusque veneni diuersis capitibus propria & peculiaria tradit remedia: quæ tamen omnia hoc loco vni Dorycnio accommodantur. Atque vel hinc patet, Dioscoridem hunc libri de venenis authorem, alium ab illo Anazarbæo extitisse.

Scribit Cornar. sibi videri communem esse appellationem Dorycnii, omnibus iis, quibus hastæ & tela tingerentur. *Aequivoca* Appellamus Dorycnium Monspeliense & Hispanicum, non Anguillaræ, vt visum Clusio: nec Veterum, vt Gesnero, de quo mox. *Dorycnium Monsp.* Est & Dorycnio Hispanico congener Clusio, de quo proximè. *Dorycnio Hisp. congener Clusio* Dorycnium habet Cassabona, quod nos Trifolium album rectum inscribimus. *Trifol album rectū hirsutum.* Dorycnii nomine nobis aliquando data Iouis Barba, de qua paulò antè dictum. *Barba Iouis.* Lob. & Pena scribunt, quosdam Phyllream hariolari Dorycnium, quod non probant, qua de re vide Hist. n. g. lib. 5. *Phyllirea.* Pro Dorycnio aliqui, inquit Gesner. de hortis, habent suffruticem quendam montanum quem Vitis Ideæ speciem putamus. *Vitis Idæa.* Cæsalp. & Ferd. Imperator Dorycnium est, quod Dalechampio dicitur Cneorum album: eiusdem etiam nomine Dorycnii meminit Clusius, quod Dorycnium nō negamus, cuius historia à nobis posita est in fine l. 5. *Cneorum album. Dodon.* Dorycnio est & cōgener quedā plāta Cæsalpino foliis nigrioribus, de qua libro modò dicto. *Dorycnio congener Cæsalp.* Cordus pro Dorycnio Nicandri exhibet Halicacabum peregrinum, quod improbant Gesnerus, Matthiolus & Lobelius, vt dicetur lib. 15. de Scandentibus. *Halicacabū peregr.* Dorycnio multùm simile Anguill. Trifolium Halicacabum, quibusdam satis ineptè Dorycnium authore Camerario appellatum, de quo agemus Hist. n. lib. 17. *Trifolium Halicacabum.* Dorycnii appellationem, inquit Cornarius, Plinius Solano furioso attribuit. Inter Diosc. reiect. Halicacabus, aliis Dorycnium dicitur, infrà tamen etiam lib. 2. cap. 12. de lethalibus medicamentis, Dorycnion appellari dicit, Solanum furiosum. *Solanum furiosum. Dorycnium de Solano* Quartum Solanum [Genßfuess] per me quidem esto, inquit Trogus, quod Δορύκνιον Plinii, quo cuspides tingebantur, de hac planta lib. 23. inter Atriplices. *Atriplex dicta. Pes Anserinus.* Quibusdam etiam Dorycnium de Lunaria & Pyrethro dici suo loco hac in nostra Generali Histor. dicetur. *Lunaria. Pyrethrum.*

DORICNIVM MONSPESSVLANVM FRVTICOSVM.

Dorycnium Crateuæ. DORYCNIVM Crateuæ Monspelii vocabant Fruticem totum albidum ad sesquicubiti altitudinem excrescere solitum, cuius nouelli adhuc ramuli obsequiosi, fractúque contumaces existunt, adultiores aut loco asperiore nati, multùm durescunt, folia ex interuallis, terna, quaterna, sena, radiata, sine pediculis adhærent, oblonga, angusta, alba lanugine pubescentia, Clusio adstringentis gustus. *Descriptio* *Ramuli.* *Folia.* Flores extremis ramulorum innascuntur in orbem glomerati, albi, quorum singulares ad Trifolii pratensis albi flores accedunt, *Flores.*



ſapore vt nobis quidem videtur, nonnihil aſtringente, hoſce excipiunt folliculi plures ſimul iūctı, parui, in quibus ſingulis ſemina continētur ſingula, verſicoloria, vt prodidit Cluſius, ſeu varia, qualia ferè Tithymali parelli ſamina cùm figura, tum colore, tū magnitudine. Radix ſatis craſſa, dura & lignoſa, exteriùs nigra, interiùs alba. Sculptor noſter malè ſculpſit hanc iconem.

Folliculi. *Semina.* *Radix.*

Dorycnium falſo dictū. Geſner. hort. & coll. ſtirp. Dorycnium à quibuſdam falsò dictum circa Monſpelium: Obſeru. & Icon. Plant. Dorycnium Monſpel. Quotquot erant Salmanticæ rei herbariæ ſtudioſi, Dorycniū vocabant: quo iſthic Cluſius verſabatur tempore: quo nomine etiam apud Mompelianos ante multos annos donatum fuit. *Dorycnium Anguil.* Anguillara etiam hanc ſententiam amplecti videtur. Eius ſemen ab Aldrouando aliquando miſſum Trifolii albi nomine. *Trifolium album.* *Mijedega.* Salmanticum vulgus *Mitedıega* vocat. Licèt cum Dorycnio Dioſcoridi deſcripto nonnullas notas communes habeat, non tamen per omnia reſpondere videtur eius deſcriptioni. Hæc Cluſius qui Dorycnium Hiſpanicum vocat. *Dorycnium Hiſpan.* Opinioni autem eius non adhæremus exiſtimantis eſſe Dorycnium Anguill. aliam enim plantam ipſius intelligit. *Cluſius notatur.* Hiſt. Lugd. A Dorycnio Veterum multùm abeſt, quod Monſpelienſes hoc nomine habent, cuius facultas nondum experta, an ſomnifera ſit, nec ne. Vocat autem Hiſt. Lugd. Dorycnium Monſpeſſulanum Dalechampii, idémque putat Dorycnium Hiſpanicum Cluſij. *Locus. Cytiſo Columellæ cognatum.* Dorycniū Monſp. à Cluſio accuratè pictum, vel ſimillimum ſaltem ſtrigoſius in Bauaria inuenit Camer. hort. quod Cytiſo Columellæ in maritimis naſcenti cognatum eſſe exiſtimat. Tab. icon. & hiſt. Dorycnium Hiſpanicum. Gerard. Angl. Dorycnium Hiſpanicum, The venomous Trefoile of Spaine. *Trifolium.* Caſparus Bauhinus Phyt. Trifolium 59. ſiue album.

Locus & tempus. Dorycnium Hiſpanicum exit copioſè agro Salmanticenſi, & aliis Hiſpaniæ locis, ſecundum vias, & incultis: meminit etiam Cluſius agro Narbonenſi videri: frequentiſſimum etiam non modò Viennenſi agro, ſed & pleriſque Pannoniæ locis. Floret Maio & Iunio: ſemen valuulis maturitate dehiſcentibus exilit Iulio: Dorycnium florens vidi menſe Auguſto & Autumno, nec non Iunio menſe. Prouenit quà itur *Perour*: prouenit & apud mare, ac inter Monſpelium & *Perais*. Baſileæ cum flore obſeruaui in horto D. Felicis Plateri. Caſp. Bauh. frater reperit non longè à *Peron* & inter *Sanmiere* ac Monſpelium: item eundo *Frontignan* menſe Maio.

DORYCNIO CONGENER PLANTA.



Locus. Deſcriptio. Virga. Dorycnio Hiſpanico (Monſpelienſi) congener planta Cluſii, regno Valentino, & quibuſdam Bœticæ locis naſcitur, cubitalibus, & viminis modo obſequioſis virgis, ſuperiore gracilioribus, *Folia.* foliis breuioribus & latioribus, breuíque pediculo ternis aut quinis ſimul iunctis & ramulos amplectentibus, ſalſi & nonnihil acrimoniæ obtinentis guſtus: *Guſtus. Flores.* oblongi ramuſculi ternos, quaternos, aut quinos flores ſuſtinent Medicâ maiores, coloris viridis: alioqui tota planta candidior eſt præcedenti, imò tota incana: eius neque ſemen neque radicem obſeruabam, ſed ramulum qualem equitando abrumpere potui, exprimere iuſſi.

Gerard. notatur. Tab. icon. & hiſt. Dorycnii ſpecies. Gerard. Angl. Dorycnium Monſpelienſium, The Venomous of Mompeliers qui ſecutus cæcum ducem Compilatorem cadit in foueam. Quis obſecro vocauit hanc plantam Droycnium Monſpel. id ſanè nō fecit Cluſ. qui primus eam demonſtrauit. *Trifolium album.* C. Bauh. Phyt. Trifoliū 58. ſiue album latiore folio. Hiſt. Lugd. Dorycnii congener planta Cluſij.

GENISTA ANGVLOSA TRIFOLIA.



Deſcript. Frutex eſt ſarmentoſus duos aut tres cubitos altus, denſis & crebris ramis angulosis, flexilib⁹, *Rami. Folia.* vireſcētibus: in quibus folia crebra hirſuta, prioris Trifolii, alia ſimplicia, acuminata: *Flores.* flores ſpecioſi, crocei, Laburni, maiores, galericulati, ſtaminibus recuruis cum apicib. croceis; *Siliqua.* ſiliquæ, compreſſæ, latæ, nigræ, hirſutæ in quibus *Semen.* ſemen Coluteæ veſicariæ fuſcum, compreſſum. *Radix.* Radix multifida neruoſa, lenta flexilis, lutea. *Sapor & odor.* Tota ſtirps grauiter olet & amari eſt ſaporis.

An Ruellius de hac loquitur dicens. Inuenio & ſcopas

Scopa Amerina. Genistella Amerina. Sparton. Genista angulosa. ſcopas Amerinas Spartis ſimiles deſcribi, quas Geniſtellam Amerinam quidam vocitent hoc tempore? Euchar. Geneſt pfrimmem, Geneſta. Gorop.in Aluat. Geniſta. Cord.in Dioſc.Sparton, Latinorum Geniſta. Germ. Genſter. In Hiſtor. Geniſta anguloſa, cui malè appoſita ex Trago Chamæſparti figura. Trago Geniſta pfrimmen/ gréſte pfrimme, quam quoſdam putare ait eandem cum Spartio & fieri poſſe putat, vt Dioſcor. *Spartium.* lib.3. cap.152. Pfrimmen ſub Spartio intellexerit, *Lygon. Lobon.* quod etiam nominet Lygon, Lobon & Vimen: verùm is etſi dubitet cum Plinio [qui lib.24. c.9. Geniſtam eandem facit cum Spartio] lubens tamen aſſereret Geniſtam vel pfrimmen eſſe.

Erice. Myrtica. Albrahen. Dioſc.lib.1.cap 102.ἐρείκη, Ericen, & quam Meſue Myrticam Albrahen & Albrahunc nominat. Sed Erice Dioſcoridis non eſt, vti nec Spartium.

Tragus notatur. Figura etiam Tragi parum feliciter picta: nec nomina conueniunt.

Geſn.de col.ſtirp. Geniſta maior.

Fuchſ. Geniſta Latinorum rei ruſticæ ſcriptorum & Plinii: Officinatum & Barbaram ſectantium medicinam, *Geneſta* & *Geneſtra*, Germ. Ginſt & Geniſt, Gall. *Genet*, alia à Sparto.

Sed nec Geniſtam Plinii eſſe Corn. in Dioſcor. comprobat, Sparta, inquit, Homerica neque ad Spartum Dioſcoridis, cuius vires Plinius Geniſtæ adſcripſit, pertinet: Eſt enim inter Spartium & Geniſtam hoc diſcrimen, quòd Spartium foliis caret: Geniſta folia habet. Nota eſt Geniſta, Spartion Dioſcoridi appellata pfrime & ginſe & geniſe.

Camer. notatur. Diſtinctio Camerarii non placet. Turn. Geniſta, Angl broonne, Plinii Geniſta à Dioſc. Sparto *Turn. not.* diuerſa, quod concedo Turnero: Geniſtam autem Plinii eſſe non dixerim: Huius figura poſita apud Turnerum fol. 144. partis ſecundæ nomine Spartii, licèt eius in contextu nulla fiat mentio. *Hemerocallis.* Mihi aliquando denominabat D.Presburger Hemerocallidem Theophr. ex ſententia Guillandini. Cronemburg. de comp. medic. vulgaris vſus Geniſtam Plinium pinxiſſe lib. 24. ſibi perſuaſum habet. Tanta inter Spartium & Geniſtam intercedit ſimilitudo, tum facie, tum etiam viribus, vt eorum affinitate deceptus Matthiolus crediderit, omnino erraſſe eos, qui alterum ab altera ſecernerent: præſertim cùm hac in re deprehendiſſet Plinium lib.24.cap.9. dubitaſſe. Verùm cùm admonitus accuratiùs Dioſcoridem perlegiſſet, comperit planè inter has plantas diſcrimen eſſe. Quippe quòd Spartium Dioſcoridi frutex ſit foliis viduus: & floribus conſtet albæ violæ ſimilibus. Geniſta verò folia proferat longiuſcula, Lini ferè modo: & flores luteos, lunatos. Hinc itaque factum eſt, vt nunc in eorum ſententia conſiſtat, qui Spartium à Geniſta differre docent. Non tamen quòd diuerſi prorſus generis has plantas eſſe putet: nam tanta, vt dictum, vni cum altera cognatio eſt, vt etſi non eædem ſint: tamen congeneres eſſe videantur.

Dodon.Gall. *Geniſta*, *Geneſta*, & *Geneſtra*, Germ. Genſt & pfrimmen. Belgicè Brene. Sine dubio Spartii ſpecies. Lat.in fol. *Geneſta* germanica.

Spartium. Cluſ.in Pann.lib.1.c.13. Geneſta vulgaris Germanica, Auſtriacis Vngaris vicinis Gelbe klee/ hoc *Vſus.* eſt *Trifolium luteum* appellata. Hiſp.& Hiſt. poſt. Geneſta vulgaris & Septentrionalis, Hiſp. *Scobas*, [quod illâ, quemadmodum noſtrates, Scoparum quibus ædes purgant & euerrunt, loco vtantur] dicta.

Geniſta Scoparia. Lob.& Pena Adu. Spartium, Geniſta Scoparia vulgi Gal. *Geneſt.* Angl. Brome & Brem. Geniſtam à genuum flexilitate deducunt nonnulli, quę duntaxat ſpecies Sparti dici poteſt. Falluntur qui Dioſc. Spartium exiſtimant. Obſerv. p.531. Geniſta Scoparia, vulgò Geneſta Plinii. Icon. Plant. Geniſta Scoparia vulgò Geniſtella, Spartum Lobelii. Is quidem non obſeruauit Trifoliam eſſe, *Lob. not.* ponit tamen quam habet Dodonæus cum Rapa iuncta. Hiſt. Lugd. Geniſta anguloſa ſeu vulgaris, Camer.hort. Geniſta vulgaris. Item apud Matth. Germ.& Epit. Geniſta, Ital *Gineſtra*, Hiſp. *Geneſtra*, *Gieſta*, ſiue *Gieſtriua*, Germ. Ginſt, Gall. *Geneſte*.

Camer. notatur. Figura quæ apponitur Matthiolo ſatis laudabilis, mihi tamen non probatur poni eius plantæ, quam non intelligit Matth.& quæ non parum diuerſa.

Tabern.Icon.& Hiſt. Geniſta, pfrimmen: Item *Geniſta alba*, weiß pfrimmen, nihil differens à præcedenti niſi colore albo: Adhæc Geniſtella, klein pfrimmen. Similis omninò eſt primæ, niſi quòd non ita fruteſcit ac minor eſt, nec tot virgis abundat. Quid erat opus ob ſolum colorem fingere nouam figurã, nec indicare vbi viſa fuerit eiuſmodi geniſta flore albo, verùm hæc induſtria *Tabern. notatur.* Compil. Tabern. cui fortè nulla trium ſuarum geniſtarum bene nota: priorem enim vulgatiſſimam non benè deſcribit.

Gerard. Angl Browme. Et geniſta quarta tenuifolia, Small trefed brome geniſta alba: Item Chamægeniſta Anglica Engliſch Dwarff Brome. Cur Gerardus mutat titulum & ſeparat à *Gerardus notatur.* priore geniſta, vocans geniſtam tenu foliam, cùm tantùm differat colore, teſte ipſo Compilatore Tabern.

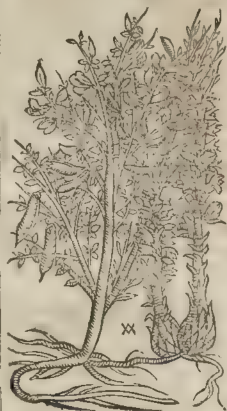
C. Bauh. apud Matth. *Geniſta anguloſa*, qui aſſumpſit figuram quam Compil. Tabern. poſuerat pro alba.

Locus & tempus. Geniſtam vulgaris apud Germanos notitiæ incultis agris, campiſque neque non quibuſdam montanis arbuſtis, quæ ſtatis temporibus cædi ſolent, gigni prodit Tragus: Fuchſius perarida loca amare, ideóque in ſyluis & iuxta ſyluas naſci locis arenoſis iuxta vias: omnium notiſſimam tum apud Boreos, tum Meridionales, ſterilibus præſertim, arenoſis, montoſis, & frigidioribus: Cluſius per vniuerſam ferè Germaniam, Galliam, Angliam atque Belgium vulgatiſſimam eſſe. Is verò ſponte naſcentis nulla veſtigia obſeruare potuit in Pannonia & Bohemia, neque totâ Auſtriâ & Morauiâ. Geniſtas, in Hetruria adeò frequentiſſimas prouenire teſtatur Matth. vt Maio & Iunio menſibus magnum & iucundum ſpectaculum præbeant viatoribus, quoniam tam copioſè ſpecioſis ſuis ac fulgentibus floribus ornantur & veſtiuntur colles, vt procul aurei videantur. Seminaui aliquoties in aliquot locis comitatus Montbelg. quæ prouenit: abundat propè *Maruillars* Caſtellum, vidi folia protrudentem noua & flores nouos menſe Septembri inter *Beffordiam* & Maſmunſter, olim inter Monſpelium & Lugdunum menſe Iulio cum ſiliquis & foliis ex vno pediculo ternis, piloſis. Lugduni abundat florens Maio: ex ea ſcopas parant: In Harcynia hyeme cum ſiliquis: Baſileæ florentem Iunio. Inter Placentiam & Mediolanum florentem cum foliis menſe Aprili: Iuxta Caſtellum Abbatis Luxenſis *Paſſauant* copioſa & verſus Thermas *Plumarias* Lotharingiæ.

Vires ac Temperamentum. Aqua. Calculoſi. Empeirici geniſtæ flores & ſemina ad internas quaſdam affectiones exhibere hodie ſolent. Aqua è floribus geniſtæ diſtillata & pota, calculoſis prodeſſe apud Tragum traditur, ſicut & ſe-

minis per se tusi tertia parte drachmæ sumpta, ad *Sudor.* sudorem interim eliciendum contecto corpore. Apes flores Genistæ amant, sed mellatio ex illis facta improbatur. Opiliones quidem è Genista *Scabies.* vnguentum conficiunt, quod Scabiei ouium medetur. Calefacit & siccat in altero ordine, id quod Fuchsium amaritudo quam gustata refert, & eius facultates abundè docent. Sparto & Genistæ, non obstante, quòd forma nonnihil distent, eadem inest facultas: vt enim spartum pituitam per *Vomitus.* superna & inferna purgare potest, sic etiam Genista. Hinc adeò fit vt eius seminis hodierno tempore contra Podagram magnus sit usus. *Podagra. Vrina.* Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem in renibus, tum in vesica confringere, vt etiam *Struma.* recentiores tradunt, potest. Strumas deniq; atq; *Temperã.* alios tumores discutere posse iidem scribunt. Calida & sicca, autore Dodonæo, proximè ad tertium gradum abstergit ac partes tenues habet. Folia, ramuli & sumitates Genistæ, cocta in vino aut *Hydrops.* aqua utiles sunt hydropicis, ac omnibus obstructionibus hepatis, splenis, renum, aut vesicæ, *Purgatio.* partim enim purgèt & pellũt omnes humores serosos & aquosos ac superfluos, per aluum: partim *Semen.* per vrinas. Eadem præstat semen sumptum pondere circiter drachmæ vnius. Denique easdem facultates habet quas Genista Hispanica, ac idem eius in morbis vsus esse potest, qui Genistæ Hispanicæ. Genista Germanica sub finem Aprilis *Flores.* aut Maio mense floret, atque tunc rudimenta florum adhuc virentia, priùs videlicet quàm Lutea fiant, decerpta, muria aut sale condiuntur, quæ postea elota & decocta, Capparorum in obsoniis loco habentur, nec minore cum suauitate manduntur: ac languentem excitant appetentiam, & hepatis ac lienis infarctus expediunt. Paratur ex Genistæ ramulorum ac virgultorum aridorum & combustorum cinere, cum vino tenui albo, cuius*Lixiuium* modi Rhenanum est, Lixiuium, quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valdè commendatur: & potenter quidem aquosos ac serosos humores cum vrina & per vesicam expellit: sed & acrimonia sua interna viscera quandoque lædit & exedit. Purgat, vt vult Matthiol. Genistæ semen non minùs potenter ferè quàm spartium aut Helleborus drachmæ vnius & semis pondere ex hydromelite ventriculo ieiuno sumptum. Quare eius magnus est hodie vsus contra podagram: potenter enim per aluum educit lentos viscidósque humores ex quibus podagra genera*Podagra.* tur. Virgulæ cùm foliis in aceto dies aliquot maceratæ & contusæ, succum reddunt, cuius si quis *Ischias.* semunciam bibat, non paruum sentiet emolumẽ*Bronchocele.* ti contra dolorem ischiadicum. Semen Bronchocelen, omnémq; tumorem discutit. Genista cum axungia contusa, gonagram persanat. Semine Genistæ Scopariæ vomitum, non secus ac Spar*Vomitum mouet.* tio Diosc. sæpiùs duarum vnciarum decocto propinato, citra magnam contentionem mouit Lo*Florum vsus.* belius. Verùm flores recens decerptos sæpissimè quamplurimos, & per se acetariis inditos, vorat plebecula Aruerniæ, & Aquitaniæ, maxima copia, innocuos non modò, sed etiam admodum gustu suaues: nec quicquam vomitionis nauseæue vllius, aut commotionis mouere solitos. Quin apud Brabantios gemmantes condiuntur, sale & aceto flores, mensísque inferuntur, Capparum, Olearúmve pari commendatione: creduntur enim non modò cordi vires, ac stomacho appetitum augere, sed etiam obstructiones reserare, & calculum frangere. Idcirco falluntur, fallúntque qui hosce flores officinis vomitioni mouendæ sic*Flores non mo... vomitum Spartium.* candos præcipiunt, rati istam Genistam esse Dioscor. Ellebori suppar deiectorium Spartium: non enim deiectione insigni, sed tantùm leuiore conatu excludunt, qui eorum vel Seminis decoctum hauserunt.

GENISTA CVM RAPO



Descript. Fruticosa stirps Genista est, *Caules.* caules, aut potiùs tenues caudices, habet lignosos, à quibus plurimæ tenues sparguntur *Virgulæ.* virgulæ, angulosæ, virentes, lentæ & flecti nectique faciles, non raro quoque in alias diuisæ, circa *Folia.* quas folia exigua, obscurè virentia, *Flosculi.* & flosculi eleganti colore, lutei, & tandem siliquæ *Siliqua.* planæ, per maturitatem nigricantes veluti Phaseli, siue Bonæ, à Dodonæo *Semen.* dictæ, in quibus semina plana dura, subrussa, lentibus minora. *Radix.* Radix dura & lignosa, fibras quasdam obliquas subinde à se dimittit. Attollitur autem Genista frequenter in satis magnam altitudinem, hominis staturam attingens: floribus hæc multis sæpe grauida: quandoque verò humilis permanet, quæ raro florifera. Huius verò ra*Rapum.* dicum fibris adnascitur quod *Rapum* appellant *Genistæ*. Est autem hoc tuberosum quoddam, turbinatum, subnigricantibus squamis opertum, pulpa interiore sublutea, à quo caulis assurgit dodrante breuior, floribus circa fastigium, subcandidis, Lamii ferè æmulis, succedentibus oblongis, crassis, teretibus, non tamen magnis, loculis, in quibus semina minutissima & superuacanea. Tota autem facie istud orobanchen Dioscor. refert: *Orobanche.* hoc solo ab eo differens, quòd nõ inter legumina exeat: sed è fibris radicũ Genistæ quib. abhærescit.

Dodon. gall. Genista parua, non differens à ma*Genista parua.* iore nisi quòd non excedat altitudinem trium pedum, ad huius radicem reperitur planta Belgis di*Rapum.* cta, Brenrape, Lat. *Rapum Genistæ*, & *Rapa Genestræ*, Gall. *Naueau de Genestre*, hoc procul dubio *Orobanche. Limodoron.* species Orobanche & Limodori. Lat. in fol. Genista cum Rapo. Olim Dodonæus nõ iunxerat Rapum Genistæ, ipsi Genistæ, nunc autem iungit: præterea olim differentem faciebat Orobanchen à Rapo, nunc tantùm separat, à nascendi loco: licèt nobis persuadeamus eius Genistam eandem cum angulosa, quia tamen nũquam vidimus cum Rapo, ac præterea ipse non meminerit trium foliorum ex vno pediculo in sua Genista, ac minorem dicat, nos eius picturam proposuimus, quam sculptor corrupit potissimum in floribus Rapi Genistæ.

Lob. & Pena Adu. vocant, ***Herbariorum Rapum Genistæ*** siue ***Hypospartium ἄφυλλον***, floribus galea*Hypospartium.* tis Tragorchidis Radicibus. Genistæ & Genistellæ adnascitur quasi soboles spuria: sed specie visenda & raritate, excremẽtum non absimile ortu,

concretu,

concretu, incremento, caule & effigie Hyppocystidis vel Orobanchæ. Obseru. Hippospartium Rapum Genistræ. Icon. plant. Genista Scoparia vulgi. Item Hypogenista, Rapum Genistæ à similitudine. Lobel. in Obseru. & Icon. Iungit Rapum Genistæ Scopariæ vt Dodon. in qua folia non sunt trifolia.

Hypogenista.

Gerard. Angl. Rapum Genistræ, Brenrape Orobanche, qui ponit pro Rapo Genistæ iconem propositam à Tabern. titulo Orobanches secundæ.

Gerardus notatur. Orobanche.

Clus. Pann. Orobanche illa maior, quam Belgæ, quoniam ad Genistæ vulgaris radices interdum nascitur, Rapum Genistæ cognominant. Vngaris *Misegyerthia*, id est, *missalis candela* siue cereus dicta. Et Hist. post. *Orobanche omnium maxima*, quam, quia apud Belgas sæpiùs Genistæ vulgaris radicibus innascitur, Herbariorum turba Rapum Genistę appellat. Vide plura sub Orobanche.

Candela missalis.

Camer. ad Marthiol. Germ. Orobanche genus ad Genistam prouenire solitum, vulgò *Rapum Genistæ* dictum, quod Clus. Pannon. Orobanchen maiorem vocat.

Orobanche

Genista, autore Dodon. parua prouenit locis siccis ac glareosis secus itinera, nonnunquam in syluis. Rapum Genistæ reperitur in terra sterili, macra & arenosa, ad Genistæ paruæ radicem, quæ ad perfectionem non venit, & quæ non fert flores, aut paucos: inuenitur mense Iunio & Iulio. Rapum Genistæ auulsit Lobel. in Flandriæ, Galliæ, & Angliæ locis maiore Genista scatentibus, alioqui frustrà quæsitum & diu alibi: At Sabaudiæ & Pedemontani colles paruæ feracissimi, etiam istud copiosum fundunt. Rapum Genistæ Belgarum Clusio passim multis Austriæ & Pannoniæ syluis nascitur.

Locus & tempus. Magna Genista. Parua Genista.

Rapum Genistæ habetur apud Dodonæum à nonnullis Empeiricis recentioribus, pro summo remedio aduersus calculum, ad mouendas vrinas, decoctum in vino deinde potum: vt enim aiunt, soluit renum obstructiones, producit ac prouocat vrinam, calculum frangit ac arenulas pellit. Succus recens glutinat ac sanat omnia vulnera recentia & abstergit deteriora ac sordida reddita: vsus esse potest ad alia vlcera maligna, abstergit enim ac ad sanitatem producit. Vt autem succus meliùs conseruetur, postquàm ex radicibus recentibus erit expressus, Soli exponendus donec crassescat, aut additur aliquid mellis, & Soli exponitur: hinc enim melior erit ac commodior extergendis vulneribus & vlceribus putridis. Potest etiam ex radicibus semisiccis extrahi Oleum vtile ad omnia ad quæ confert succus. Hoc Oleum delet omnes maculas, ac faciei exanthemata, ac totius corporis, sæpiùs illitum. Ait Clus. & post eum Camer. qui tamen eum nominare non dignatur more suo, puluerem cum calido vino exhibitum insigne medicamentum aduersus colicum dolorem, nonnullos credere. Rapum Genistę magnis votis & peregrinationibus Chymistas Maio mense venari scribit Lob. Ad vtriusque Genistæ radices, sublectosq; teneriores asparagos cum radicibus siue appendicibus à Genista auellendis alembico indunt: & inde igne Oleum eliciunt, ad calculos perquàm celebre.

Vires. Calculus. Vrinæ. Succus. Vulnera. Oleum. Maculæ. Puluis. Colica. Oleum. Calculus.

TINCTORIVS FLOS

E Radice lignosa densa viminum seges fruticat, tenuium, cubitalium & longiorum, teretium: quibus alternatim adnascuntur folia, Hyssopi, maiora, interdum paria, suprà infráque atrouirentia, fatuo lentore mandentis os implentia: flores in thyrsis lutei, genistæ angulosæ minores, quorum singulis appositi: siliquę vnciam longæ, latiusculæ, glabræ, in quibus multa semina parua.

Folia.



Ruell. hanc *Lysimachion* & Rusticorum *Corneolam* vocat, quo etiam nomine in humidis eam inueniri ait, insectorum Officinis optimè notam. Huic prætereà Corneolæ vulgò notæ singulas inesse notas, quas Lysimachio tribuerit: Lytron tam Dioscoridem quàm Plinium alio nomine appellari tradere, quod putetur pro Luteo deprauatum. Nam, vt Vitruuius author sit, eos qui non possint Chrysocolla vti, herbâ, quæ Luteum appelletur, cœruleum inficere, ac viridissimo vti colore. Et talem esse Lysimachiæ, siue Litron, siue Luteum vocatæ apud infectores vsum: nam cœruleo colore, quo clastum tingat, eam superinducentes, viridem efficere colorem: per se autem luteum vel flauum præbere: solere enim pictores ex luteo & cœruleo contritis viridem efficere colorem. Addit porrò rura nonnusquam hunc florem luteum non à colore, quo tingat, sed à flore potiùs, qui luteo micet conspectu, Aquatilem Solsiam appellare. Ruellius ergo affirmat hanc Lysimachiam esse, quamuis inibi aliam veriùs tradat. An eidem *Accipitrinus pes*, vulgò Corneola dictus, folio Salicis ferè pusillæ, flore subluteo, cùm siliquis Ciceri similibus, in quibus semen? Cordo in Diosc. Lysimachium Leoniceno Corneola putatum, qua tinctores viridem colorem inficiunt. Cui sententiæ Ruellium subscribere dicit, quamuis post aliam herbam Lysimachium esse putet. Sed Cordus illis nullo modo assentire potest, qui Corneolam Lysimachion esse putent. Quoniam Corneola fruticosa herba sit, quæ à Germanis Gilbkraut appellatur, in editis, nec aquosis nascens. Ruellium reprehendit Cordus quòd loco dicto putet Lytri vocabulum corruptum esse à Luteo, cùm nequaquàm ibi Vitruuius per Luteum Lysimachium intelligat, quod Lytron etiam appelletur, sed sui generis herbam.

Corneola. Lysimachium. Litron. Luteum. Chrysocoll: succedaneum. Solsia aquatilis. Lysimachion Leonicenus. Corneola. Ruell & Lonic. repreh.

Florem tinctorium depingit & describit Tragus sub nomine *Ferulæ*, quam etiam florem tinctorium vocat & Thapsiam, & malè ad Spartion referri posse credit quod Gälferbblumen interpretatur. Vtrum autem Ferula Veterum sit, in præsentia quidem nec asserit, neque negat. Ferulam tamen nuncupauit. Quæ opiniones vsque adeò erroneæ sunt, vt refutationem non mereantur. Credat quousque velit Spartion id esse, ex quo Asia lina piscatoria conficere solita est.

Ferula. Spartion. Piscatoria lina.

Fuchsius Hist. Tinctorium florem appellat, Ger. Gälb oder Strichfarb blumen / & Ackerpfrimmen nonnullorum. Gall. *Herbe à iaulnir.* Is quum apud illum essem genistellam non acu-

leatam dixit. Gesn. in fine hist. Cordi, Tinctorius flos Fuchsij genistæ species, de coll stirp. genista minor non spinosa, Tigurinorum Pfingst blumen, Flos tinctorius Fuchsii.

Matthiol. in Dioscor. notat Ruellium Lysimachiam eam putare, quam Hetrusci vulgò appellent *Cerreta*, siue *Braglia*, Foroiulenses verò *Cesaria*: sed hac in re eum apertè falli.

Dodon. Gall. Genista humilis, Belg. Ackerbren. Herm. Flos tinctorius. farbblumen, Gälfarbblumen / Heydenschmuck. Lat. in fol. Genista tinctoria Plinij.

Clus. Genista, siue Flos tinctorius vulgò, Vngaris *Feste Verag*.

Corneola & Coroneola. A Cæsalpino ita traditur. Corneola siue Coroneola vulgò ab infectoribus lanarum appellatur suffrutex lignosus cubito breuior: rectis ramulis, striatis, folijs simplicibus, figura Lini, latioribus, copioso flore luteo, simili Genistæ, sed tenuiori, siliquis exilibus: oritur in syluis, eo inficiunt colore luteo, vnde non immeritò *Lutea herba* dici Lutea Plinij. possit apud Plinium quâ tingebatur Chrysocolla, vt Linum & Lana.

Lobel. & Pena Adu. vulgò *Genistella infectoria*, an Ad tinctu- Lutea Plinii? Angl. Diers werde. Obseru. Vul- ram vsus. gò Genistella infectoria, an Lutea Plinii? Adu. perperàm Ferula Tragi. E folio latiore secundam differentiam alit Murtonus. Et tertiam iuxta Zutphaniam lectam, procumbentibus pedalibus ramulis, cæteroquin non absimilem. Icon. Pl. Vulgò Genistella infectoria.

Hist. Lugd. *Tinctorius flos*, siue *Genista humilis*, Gall. *petit genest* vel *petite geneste*.

Tab icon. & Hist. *genistella tinctoria*, Klein färbpfrimmen.

Gerard. genistella tinctoria Greene werde vel Diers werde.

Locus & Tempus. Suffruticem illum qui à tingendi vsu, floris Tinctorii vel genistæ tinctoriæ nomen inuenit, in Hispaniis vidisse non meminit Clusius: at in Austriæ & Pannoniæ syluosis locis, & ad montanorum pratorum margines frequentissimum conspexit. Frequentissimus etiam in omnibus pratis quibus proximæ syluæ, cùm Francofordiano agro, tum plerisque aliis germaniæ locis. Tinctorium florem vidi Tubingæ. Monspelii cùm essem & inuiserem Trespontes *du Gab*: inter eos & *Begnol*, inueni florentem Iunio. Geneuæ, & *Ebroduni* abundat, florens mense Maio, Iunio, Iulio, Montbelgardi in horto ferarum, & passim propè *Moruillars* florentem mēse Augusto obseruauimus: Patauii in horto publico qui in arbusculam creverat.

Vires & Temperamentum. Amara est Planta haud aliter quàm genista, vt calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum. Vt forma & Temperamento genistæ similis esse statuit Fuchsius: sic etiam facultatibus haud dubiè eidem respondere dicit, verùm melioribus. Florum vsus iuxta Tragum, in tingendis libris & aliis vt lineis vestibus & laneis, quæ eo optimè tinguntur, luteo colore.

GENISTELLA TINCTORIA HISPANICA.

Descriptio Ramuli. Folia. Generosus quidam Baro germanus, olim Lugduni nobis demonstrauit genistæ speciem ex Hispania delatam, quam ita descripsimus: Frutex est multis ramulis abundans: Onustus multis paruis & breuibus foliis albidis, hirsutis, satis angustis, in obtusum angulum desinentibus, aliquid affine habentibus cum Dorycnio Monspeliens. Flores multi, parui, lutei, hiantes, vt in cæteris genistis, exteriùs hirsuti & albicantes in planta sicca. Flores.



Quum non simus certi an eadem sit cum Genista tinctoria Hisp. Clusij eius descriptionem subiicimus, quę sic habet: Ad duorum cubitorum altitudinem crescit interdum hic frutex, nudo stipite, enodi, recto, digitali crassitudine, candicante cortice tecto, qui in multiplices, breuésque ramos tenellos & fragiles summâ parte diuiditur: hos ornant folia Lini aut Thymeleę, frequentia, supernè virentia, infernè verò incana, & argentei planè splendoris, gustus initio exsiccantis & nonnihil adstringentis, deinde subamari: flores summis ramulis nascuntur spicatim congesti, Genistæ tinctoriæ Germanicæ similes, lutei. Tota planta elegans est aspectu. Quo tempore floret, sub ea crescit Hæmoderi quoddam genus elegans, pedalis altitudinis, brachialis interdum crassitudinis, multis floribus à medio scapo ad summum vsque exornatum, magnis, oblongis, luteis, extrema parte hiantibus & in quinque partes diuisis: totum humidum est, pingui oleaginosáque materia turget. Descript. Clusii. Stipes. Rami. Folia. Gustus. Flores. Aliquid spes.

Dodon. Lat. in fol. *Genista tinctoria* altera icon, *Genista altera* Clusio. Lob. Obs. & Icon. Plant. Genistella infectoria. Adu. p. 407. genistella tinctoria Clusij. Scoba Murtianis. In Aduersariis de hac nihil inuenio. Hist. Lugd. *Genista tinctoria Clusii*. Theuetus in Canariis Insulis, ea pręsertim, quæ Ferrea cognominata est, locis lapidosis & montosis, nasci herbam refert, quam *Oricelle* vocant, Arabes *Sereth*, quâ coria eleganter tingunt ex Hispaniis eò delata. Tabern. icon. & Hist. genista infectoria Hispanica, Spannisch ferbpfrimmen. Gerard. Angl. genistella infectoria. Werde diers Werde. Oricelle. Sereth.

Locus & Tempus. Nusquam hunc fruticem conspiciebam, quàm Murciano regno secundum vias nascentem, & Martio mense florentem. Incolæ stirpem ipsam *Scopa* appellabant, Hæmoderum autem sub ea nascens, *yerua tora*, quia forsitan si vaccæ eo vescantur, ad Venerem excitatæ taurum appetunt.

GENISTA TINCTORIA LATIFOLIA LVCENSIS.

Descript. Hoc nomine exhibita surculo est lignoso, denso, striato, nodulis ab ima præsertim parte contorto. Quem ad intermedia mox alii stipant minores, satis numerosi: folia quàm in vulgari tinctoria dicta multò latiora, molliora, breuioráque: alternatim



alternatim posita, viridia & aduersa parte subcineritia, per ambitum leuiter hirsuta: neruo insigni per medium excurrente, & in apicem terminante. Flos luteus, hians more reliquarum Genistarum. In sicca nullus gustus notabilis.

Flos.

Dominus Ægerius dedit collectam in montibus Lucensibus nomine Genistæ tinctoriæ.

Locus.

GENISTELLA PILOSA.

Descriptio

GENISTELLA pilosa nobis dicta, suffrutex est cubitalis & bicubitalis, radice longa, obliquè serpente, fibris aliquot donata: vimina habet lenta, tenuia, teretia, in multos ramulos angulosos, striatos diuisa, per terram vt plurimùm se spargentia: folia admodùm exigua, inferiùs lanugine canâ pubescentia, superiùs glabra: flores ad ramulorum latera multi, crocei ex hirsuto calyculo, Aspalathi Monspeliensis vel Genistæ vulgaris formâ, & odore, sed multò minores, exteriùs pilosi, intùs glabri. Succedunt siliquæ paruæ, vnciales, latiusculæ, hirsutæ, in quibus plura semina. Surculi in figura facta, nobis absentibus ad Clusianam Iconem, licèt nobis non deessent plantæ ex horto, nimis crassi picti pro proportione plantæ, erant etiam appingendæ siliquæ, & folia meliùs exprimenda.

Radix. Vimina. Ramuli. Folia. Flores. Siliquæ. Icon.

Lubet, ne quisquam fallatur, Clusii descriptionem Chamægenistæ primæ proponere, de qua ait: Multis palmaribus, interdum etiam pedalibus aut maioribus virgulis humi diffunditur, teretibus, lentis, striatis, virentibus, & in aliquot ramulos diuisis: per quos confuso ordine, & quasi temerè sparsa sunt foliola, bina, terna, aut quaterna, ab eodem exortu & tuberculo prodeuntia, Genistæ vulgaris Germanicæ foliis similia, eminentiore dorso, & quasi complicata, supernè viridia, infernè nonnihil incana, amariusculi gustûs: ex illorum alis singuli aut bini flores lutei, quatuor foliolis constantes, Genistæ Germanicæ florum æmuli, sed minores, nullo interdum aut certè perexiguo odore prædití, nonnullis locis satis odorati nascuntur: quibus deinde succedunt planæ siliquæ, hirsutæ, exiguum flauescens semen, Cytisi generibus simile, continentes: radix est dura, lignosa, aliquot fibris donata: sed & virgulæ secundum radicem, quà terra integuntur, plerumque fibras agunt.

Descriptio Clusii. Virgula. Folia. Flores. Siliquæ. Semen. Radix.

Hist. Lugd. *Genista minima.* Camer. hort. *Genistella, Genista pumila*, An Thal. in Harcyn. Genistæ minoris species. Tabern. Icon. & Hist. Genistella Pannonica Vngarisch erdpfrimmen. Gerard. Anglic. Chamægenista Pannonica Dwarffe Brome of Hungaris.

Synonyma

Transtulimus in hortum Illustr. Excels. Celsit. VVirtemb. collectam propè *Masmunster*, vbi abundat cum trifolia angulosa. In Itinere ad Plumarias thermas copiosè reperimus locis siccis bicubitalem repentem: in monte propè Watweiller, Anno 1592. tum etiam in *Sultz* Alsatiæ vidimus copiam, missam cuidam mulieri ad mouenda fotu menstrua à Medicastra ex valle *Munster*, quæ denominat klein Henden. Hæc eadem planta est, ni multùm fallor, quam obseruaui Monspelii ac descripsi ibi. Reperitur in sylua *Aigremont* florens mense Aprili.

Locus. Ad Menstrua.

Gener Cherlerus obseruauit eam ad pedem Montis Lupi cùm esset Monspelii. In sabulosis & lapidosis tumulis, Oeno fluuio per Sequanos labenti propinquis, nascens quà è *Lyone Salinario Nozeretum* oppidum itur. Clus. Nascitur multis Pannoniæ locis ad viarum & syluarum margines editis, siccis, atque desertis, nonnunquam agris incultis, & inter vepres aliquando magis luxuriat, ac in maiorem altitudinem excrescit. Floret Maio, quandoque etiam Aprili.

Tempus.

GENISTELLA HERBACEA, SIVE CHAMÆSPARTIVM.



Descriptio

GEnista graminea herba est potiùs lignosa quàm frutex, raiò cubitum excedés. ramuli molles, hirsuti, duabus fimbriis latis mollibus ornati, internodiis veluti distincti, ac ad singula internodia, folium vnum oblongum, obtusum, pilosum, sine pediculo, maius quàm in Angulosa, nec triplex vt in ea: in virgularum summitate flores lutei, parui, hiantes, spicam ferè efficientes, non tamen incertam, vt in figura Cordo apposita, quam exhibuit Lonicerus pro Chamæspartio, & ante eum Tragus, quibus succedunt siliquæ valdè pilosæ: radix lignosa, cubitalis in aliquot portiones magnas diuisa.

Ramuli. Folium. Flores. Siliqua radix.

Tragus Erdpfrimmen / kleinstreichblumen. Humilis Genista. χαμαισπάρτιον, Humile Spartium, aut *infima Genista*. Quam si quis ad lotos syluestres referendam putet, cum eo non magno-

Synonyma cum nominibus. Genista humilis Chamaspartion Lotus sylu.

Tinctorius flos. perè contenderit. Is alibi *Tinctorium florem* appellat, quem Germ. Ackerpfrimmen dicant.

Geniſtæ genus Chamæſpartium. Chamægeniſta. Geniſta terreſtris. Gen. ſagittalis. Gen. graminea. Lob. notatur.

Apud Cordum in Hiſt. Icon Tragi malè ponitur pro *Geniſta anguloſa Cordi.*

Geſner. hort. Geniſtæ genus, Chamæſpartium. Cluſ. in Pannon. & Hiſt. poſt. *Chamægeniſta altera*, Germ. Erdpfrimmen/ id eſt, *terreſtris Geniſta*, nonnullis *ſagittalis Geniſta*: plano, eóque altero, ex altero naſcente folio, quod deinde in cauliculum conuertitur.

Lob. & Pena Adu. *Geniſtella graminea montana, Spartia herbula.* Obſeru. *Geniſtella montana, geniſtella anguloſa Cordi, Geniſta ſagittalis nuperorum.* Chamæſpartium Tragi: caput in Aduerſariis luxatum. Item Plant. *Geniſtella montana.* Geniſtella Cordi non eſt, perperàm ita nuncupat. Figura in Aduer. poſita non eſt melior quàm Tragi.

Hiſt. Lugd. *Chamæſpartium Tragi.*

Geſnerus eius picturam deſcriptioni apud Cordum appoſuit. Sed ſi eam Geniſtam anguloſam Cordi eſſe exiſtimauit, eam non ſatis inſpexiſſe videtur.

1. Tab. icon. & Hiſt. Chamæſpartium 1. Chamæ-
2. 3. ſpartium 2. & Chamæſpartium 3. Narbonenſe Spaniſch Erdpfrimmen.

Fruſtrà Compil. Tab. figuras tres habet, ſecunda ad Tragi iconem facta videtur, quam non bonam eſſe ex Tragi deſcriptione facilè eſt colligere: tertia autem ad Lobelii imaginem efficta, Lobelius tamen non diſtinguit ſuam à Tragiana ſed eãdem facit, verùm hæc induſtria Compil. qui, conſideratis tantùm figuris, tres proponit icones vnius plantæ, quaſi diuerſæ ſint, quia deſcriptiones non intellexit plantarum: In omnibus iconibus Tabern. diſplicet caules non eſſe foliatos & fimbricatos.

Gerardus notatur. Gerard. Angl. *Geniſtella globulata*, Glebe Greene weede: *Geniſtella Lagopoides maior.* Haeß foale Greene weede, Geniſtella Lagopoides minor, Smal Green weed with haces foote flowes. Gerardus tribus iconibus affingit nouos titulos, quaſi eſſent diuerſæ plantæ.

Geneuæ audiui ruſticum vocantem hanc plantam, *de la ſpargelle.* Camer. hort. *Geniſta ſagittalis Pannonica.* Lonicerus Chamæſpartium. Dodon. in Lat. in fol. Geniſta nonnullis à Germ. Erdepfrimmen/ hoc eſt, Chamægeniſta. Neſcio cur Dod. aſſumpſerit figuram quam Lobelius poſuit pro Chamægeniſta Hiſpanica.

Locus & tempus. Multis in locis prouenit circa Montbelgardum: Obſeruaui Geneuæ in *Thuiri.* Baſileæ florentem Menſe Maio: Monſpelii, Lugduni *au bois, de la bonne Alemande.* In Alſatia, in Hercynia ſylua, in Italia. *Spartea herbula Lobelij* paucis duntaxat mõtium celſiorum conuallibus aridis obuia, vt Calcari montis Narbonenſis propter Cœnobium: in Germaniæ etiam arduis multò longiores ſpargens culmos: Eam videre eſt virentem etiamnum Londini. Olim hãc plãtulam apud Heluetios, cùm iſtac iter faceret, & quibuſdam Germaniæ locis ſe collegiſſe meminit Cluſius. Deinde in Pannonia ſpontè copioſè naſcentem obſeruabat in ſylua Nemethuuyuuaz Ill. D. Balthaſaris de Batthyan vrbi & arci minutiſſimæ proxima, atque ſupra Sopronium vrbem vulgò Oedenburg dictam, Auſtriacis: ſed omniũ affluentiſſimè inter Sakturnya Ill. Comitis de Zrinio munitiſſimam arcem & Findaw Magnifici Dn. Michaelis de Zeck arcem in collibus: & nunc proximè in ſylua quadam militari circiter infra Francofortum, ad ſiniſtram Mœni fluminis. Chamæſpartio colles aprici in Helu. abundant, creſcit in colle iuxta Limagũ fluuium infra Wettigam Monaſterium proximè.

Vſus & tempera. Hi flores puerorum quoque crepundiis & luſibus inſeruiunt. Et quantùm Trago quidem videtur, temperamentum Orobi & Fœnogræci obtinent.

GENISTELLA HERBACEA PLATYPHYLLOS.



Locus. Deſcript. Baro quidam Germanus ex Hiſpaniis reuerſus Lugdunum attulit plantam, quam Geniſtam Platyphyllõ voco, inſignis ſanè frutex aliquid affinitatis habens cum Chamæſpartio Tragi, *Ramuli.* ramuli conſtant latis fimbriis, ſpiſſis, veluti foliis, per interualla diſtin- *Folia.* ctis, diceres folia è foliis enaſci, vt in Ficu Indica vulgò dicta, ad vnumquodque interſtitium ſunt veluti tres cuſpides, ex vno aliud oritur folium, oriuntur etiam alii ramuli eodem modo deſtincti. *Flores.* In ramulorum ſummitatibus ſunt flores ſimiles quodammodo aliis Geniſtis, hiantes, lutei, exteriùs pilis multis candicantes: ſaporem in planta manifeſtum non ſentio: hanc verò Lugduni antè 40. annos curaui depingendam.

Eam ſic deſcribit Cluſius: Chamægeniſta peregrina vix palmari magnitudine aſſurgebat, admodum tamen fruticoſa, foliis Chamælææ proximis, breuioribus, duris & carnoſis, aliquantulum in ambitu ſinuoſis & criſpis, rigiduſculíſque, vno ex altero è medio folii neruo prodeũte quemadmodũ in ſuperiore, interdum etiam binis, terniſue ſimul exorientibus: hic verò neruus paulatim intumeſcit, & in ramulum conuertitur, ſic cùm tota planta folioſa ſit, & non niſi foliis conſtare videatur, fit tandem admodum fruticoſa: in *Flores.* extremis iſtis foliis quini, ſeníve, aut plures flores ſimul iuncti, ex villoſis calyculis naſcuntur, minores quàm in Geniſta, aurei planè coloris, niſi bina inferiora folia incana lanugine pubeſcerẽt. Florentem duntaxat colligebam quo dicam loco, menſe Martio. Poſtea tamen reſiccatas plantas nactus ſum pedales aut ampliores.

Synonyma. Geniſtella pinnata. Lobel. Obſ. & Icon. *Geniſtella pinnata altera Hiſpanica. Chamægeniſta peregrina Cluſii.* Hiſt. Lugd. *Chamægeniſta peregrina Cluſii*, quam Lobelius pingendam curauit. Tabern. *Chamæſpartium tertium* Spaniſch Erdpfrimmen. Gerard. Anglo. *Geniſtella pinnata*, wie ged Greene weede. Dodon. Lat. in fol. *Geniſta humilis*, quoad Iconem, quæ eadem eſt cum ea quam Lobelius poſuit pro Hiſpanica, deſcriptio autem eſt vulgaris Chamægeniſtæ.

Chamægeniſtam peregrinam in ſolis Valentini regni locis incultis & aſperis obſeruauit florentem Cluſius Menſe Maio.

GENISTA IVNCEA.

Descriptio



GEnista iuncea frutex est ad quatuor aut quinque cubitorum altitudinem excrescens, interdum minor. *Vimina.* Vimina iuncea, teretia, obsequiosa, viridantia, per quæ, dum floret, & nouella adhuc planta, sparsa sunt rara quædam *Folia.* folia, decidua, oblonga, ramis concoloria ferè: *Flores.* flores in virgultorum summitatibus multi, lutei, aspectu læto, floribus similes Pisorum & Cicercularum, gustu dulces. *Siliquæ.* Floribus succedunt siliquæ vncias quatuor vel quinque longæ, compressæ, aliquantulùm incuruæ, colore *Semina.* ferè Castaneæ, in iis ad viginti circiter semina vel pauciora, compressa, rubentia, lucida, Lente *Matth.not.* minora, non ita circinata. Lentem potiùs referunt, quàm Eruum aut Viciam, quicquid scribat *Sapor.* Matthiolus. Sapor leguminosus qualis Pisorum.

Spartium Dioscoridis, qui variè illustratur. Et hic est frutex [θάμνος] ille, quem Dioscorides Spartium [Σπάρτιον σπαρτίον &σπάρτον vet.] vocat, virgas proferens longas [μακρὰς, & non μικρὰς, vt Marcell.] sine foliis, firmas [ἀφύλλους στερεὰς, vet. non habet] fractu contumaces, in alligandis vitibus vinculi vsum præstantes: siliquas ceu Phaseolos [ἐν φύλλοις, addit vet.] in quibus semina Lentis [φακοειδῆ] florem melinum [ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου] instar Leucoii.

Cæterùm, ad Spartion Dioscoridis Plinii genistam referendam omninò existimo, quam sparsim nominat. Libro autem 24. cap. 9. de hac copiosiùs tractat. Genista, inquit, quoque vinculi vsum præstat, flores apibus gratissimi, dubito an hæc sit, quam Græci authores Sparton appellauêre, cùm ex ea Lina piscatoria apud eos factitari didicerim, docuerim, & nunquid hanc designauerit Homerus, cùm dixit, nauium Sparta dissoluta. *Spartum Hispanicum & Africanum.* Nondum enim fuisse Africanum vel Hispanum Spartum in vsu, certum est: & cùm sutiles fierent naues, Lino tantùm, non Sparto vnquàm sutas. Semen eius quod Græci, eodem nomine appellant, in folliculis Phaseolorum modo nascens purgat. *Myrica. Arborum capistrum. Genista cur dicta?* Spartium, inquit Mesues, Genista Latinis & Myrica, est Arborum capistrum. Spartum siue Spartion, Genistam Veneti [vt vult Hermol.] vocant, fortasse, quia genu modo flexilis adnexus sit, vel quia genubus medeatur dolentibus: Diosc. certè cùm Sparton dixit, Genistam videtur intelligere: cuius florem in coronas addebant.

Non Spartum. Falluntur, vt vult Ruellius, qui Genistam eandem esse cum Spartio contendunt, siquidem Genista foliis scateat, & florem ferat Piso similem. Ast ipsummet falli certum est. Argumenta, qui- *Ruellij opinio explosa.* bus probare conatur, nulla sunt: Alterum à foliis, quæ habeat Genista, desumptum, quibus carere ait Dioscorides. Etenim solet plurimum conspici sine iis. Exemplar vetus etiam verba sine foliis non habet. Alterum verò argumentum, quòd Genista florem ferat Piso similem: Spartum autem Violæ albæ: Verba sunt, Nam Dioscor. dedit florem colore, [ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐου] non figurâ, violæ albæ similem.

Apud Cordum in Hist. posita falsa figura cum floribus Leucoii sub titulo Sparti Hispanici & Genistæ iunceæ, nec flores in nostra Fuchsiana benè picti.

Tanta, tum facie, tùm etiam viribus, inter Spartium, & Genistam intercedit similitudo, vt eorum affinitate deceptus iam crediderim, inquit Matthiolus, omninò errasse eos, qui alterum ab altera secernerent &c. Verùm cùm accuratiùs Dioscoridem perlegissem, hac de re priùs admonitus à Clariss. Medico Petro Cannizero Hispano, Sereniss. Ferd. Romanorum Regis Protophysico, qui in Hispania copiosissimum Spartum numerosamque Genistam se vidisse testatus est, comperi planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quòd Spartium Dioscoridi frutex sit foliis viduus: & floribus constet albæ violæ similibus. Genista verò folia proferat longiuscula, Lini ferè modo: & flores luteos, pisi modo lunatos. Hinc itaque factum est, vt nunc in eorum sententia consistam, qui Spartium à Genista differre existimant. Non tamen quòd diuersi prorsus generis has plantas esse putem, nam tanta vt dixi vni cum altera cognatio est, vt etsi non eædem sint tamen congeneres esse videantur. Mesues Genistæ semen non rectè obseruasse videtur, *Mesues error.* quandoquidem id Erui vel viciæ faciem potiùs referat quàm Lentis.

Idem in post. com. cum mag. fig. Lat. & Ital. Item Hist. Germ. qui duas habet figuras, vnam pro Spartio, alteram pro Genista. Spartii nomine posita *Matth. notatur.* cum floribus Leucoii falsa est: non erat necesse vt Matthiolus falsam exhiberet Iconem, cum floribus Leucoii, nec Diosc. formâ tales requirit, sed colore vti dictum. Mehercle nunquam vidit plantam à se effictam, si vidisset, vtique docuisset, vbi obseruasset, ac etiam ostendisset, quâ in re differret, suum Spartium à Genista quam proponit: tantùm ex auditu quædam narrat, confundens Spartium Iunceum Hispanicum Plinii cum Genista. In Mesuem malè pronunciat, videri ipsi Genistæ semen non rectè obseruasse, quandoqui- *Mesue excusatur.* dem id Erui, vel Viciæ faciem potiùs referat quàm Lentis. Mesue non erat redarguendus, non enim Matth. considerat Mesuen eandem tradere cum Dioscoride, qui ait σπέρματα φακοειδῆ: & reuera nostra Genista refert potiùs semina Lentis, quàm Erui aut Viciæ, quicquid dicat Matthiolus.

Fuchsius huius etiam falsam exhibet figuram *Fuchs. figmentum.* in qua flores quadripartiti, & siliquæ malè pictæ, falsum etiam quod ait sine foliis prouenire.

Icon quam nos proponimus, ex Guarinianis est, quas emimus, in qua apparet quale fuerit figmentum Fuchsii. Spartio etiam tribuit quæ videntur tribuenda Sparto herbæ. Mesue non redarguendus, quia semen dicit Lentis, in eo Dio- *Mesue excusatur.* scoridem secutus eandem plantam cum Dioscor. Spartio tradens.

Camer. not. Camer. apud Matthiolum reiecit Iconem Spartii ipsius ac etiam Genistæ, eorúmque loco aliarum plantarum reposuit, quod non probo.

Spartium. Genista. Lacuna in Diosc. pro Spartio, quod ait depingere Dioscoridem, esséque Latinorum Genistam, non parùm differentem à vulgari Sparto, ex quo fiant fortes funes: Vtramque Matth. figuram retinet, sub his titulis, *Spartij*, & *Spartij alte-* *Lacunæ not.* *rius*: Sed non demonstrat discrimina quod do-

buerat facere, si ei notæ illæ plantæ.

Denique ne assentior qui genistam & Spartium Dioscor. idem sentiunt. Super eo autem quod Dioscorides ῥάβδυς ἀφύλλυς: Plinius verò ramos cum fronde ferre dixit, obseruandum Dioscor. describere eam vti sępè conspicitur sine foliis, Vere enim solent apparere, vt optimè notauit Cordus in Genista iuncea, posteà decidunt. Florem quidam dicunt figura Leucoio similem, talem etiam falsò appingunt. Diosc. autem dixit φέρει ἄνθος μήλινον ὥσπερ λευκοΐον, Spartum autem Hispanicum Plinii cum Sparto Dioscoridis mihi miscendum non videtur, etiamsi Ruellius & post eum Matthiolus id faciant, quòd sanè Cordus non fecit: est enim herba teste Plinio lib. 19. cap. 2. Spartion autem Dioscoridis θάμνος ἐστὶ φέρων ῥάβδυς μακρὰς. Spartium Hispanicum est quo texuntur calathi ficuum, & funes nectuntur, quos solent habere Monspelii, sicuti & herbam nondum adaptatam, non multùm excedentem cubitum: Genistam quoque Mesue eandem cum Sparto Dioscor. existimo, quamuis aliter sentire videatur Matthiolus.

Ruell & Matthiol. notantur.

Matthiol. notatur.

Gesner. *Genista iuncea Cordo, Spartus* vel *spartium.* Lobel. & Pena Adu. Obs. & Icon. Plant. *Spartium Dioscorideum Hispanicum & Narbonense, Vimineum maius.* Ait autem in Actuar. huius semina & flores in Officinis habenda vt pote legitimi Sparti, cuius ne pictam quidem effigiem, nedùm viuam stirpem videtur intuitus Commentator, insulsus balbutor, si puduit miseræ recantationis, cur non piguit etiam calumniæ Mesuæ iniustæ, qui lentis semen dixerit esse Genistæ, sequutus Diosc. Plærique perdocti fruticem quem Angli, inquit Turnerus Browme, Latini *Genistam* vocant, cum spartio Græcorum eundem esse arbitrati sunt, ac Plinius l. 23. cap. 9. de Genista scribens, vtrum Genista sit Græcorum Spartium, an non? Sed si Neoterici, qui cum spartio genistam confuderunt, & Plinius qui ambigebat Genistáne esset Spartio eadem, vidissent, tum genistam nostram [angulosam] passim in campis vulgarem, tùm illam quæ in hortis duntaxat colitur: & quæ quia vltramarina est, frenche Browme vulgò appellatur, id est gallica genista: Nec illi ista confudissent, nec Plinius dubitasset. Genista gallica quæ paucos ante annos ex Hispania huc importata est, lentior est vulgari: sarmenta longa, læuia, viridantia, iuncis persimilia, nisi quòd alicubi foliorum vestigia subinde appareant, foliorum nomine vix digna. Arbitror, quòd Dioscor. ea tam minuta, tamque pauca viderit, noluisse folia appellare.

Mesues excusatur.

Genistæ autem huius vimineæ figuram ponit par. 2. fol. 144. vbi de ea hæc scribit Turnerus. Spartium Angl. frenche Browme/ vel Spanische Browme folia habet reuera, sed adeò exigua vt Dioscor. foliorum nomine non sit dignatus, aut saltem ramum sine foliis viderit. Semen, quod græci eodem nomine appellant, per maturitatem rufum nigrúmque, lenticulis non absimile, quod Phaseolorum modo, Siliquis per æstatem nigris, in vasis dehiscentibus etiam cum crepitu, vt spontè decidat, continetur. Dubitabat enim Plinius, an hæc sit, quam græci autores Sparton appellauêre: & nunquid eam designauerit Homerus cùm cecinit.

Καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται.

In vsu autem Africanum aut Hispanum minimè certum est, vt ille scribit. Vt, cùm fierent subtiles naues, Lino, non Sparto suebant. Gellius tamen ex illo Homerico carmine contrà asserit. Sed nunc in confesso est, aliud esse Spartum, aliud esse genistam. Cùm illud Virgis, absque foliis, & flore violæ albæ constet. Sunt tamen qui hanc controuersiam dirimere satagentes, duo Sparti genera assignent. Vnum, quod genista sit; alterum, quod in Hispania & Africa nascatur, quod suprà descriptum est. Asia, inquit Plin. è genista decem diebus madefacta, Lina facit, ad retia piscatu durantia contexenda. Ait etiam Aetius vites apud suos necti genista solêre. In Pharmacopœa Adolphi Occonis inuenio vnó in loco genistam σπάρτιον: Item in alio genistam Spartium non esse. Lectores igitur concilient hanc contrarietatem.

Adolph. notatur.

Amatus in Dioscor. tradit Spartium siue Spartum hodie longè aliud esse à genista quod in Bætica regione Hispaniæ nascatur. Quod autem Hispanicum diuersum sit à genista lubens concedo, non item spartium Dioscoridis in quem commentatur Anguillara, Ac genistam per totam Græciam adhuc dici σπάρτιν & eandem esse quæ genestra, nec dubitandum quin sit Dioscor. Spartium.

Amatus notatur.

Spartium. Genista.

Dodon. Gall. habet malam figuram cum flore Leucoii. Idem de frum. negat, Spartum esse genistam Italicam; & tamen hist. Lat. in fol. sub genista Italica Spartii Dioscor. figuram exhibet. Castor. Durant *Spartium Græcorum.* Camer. hort. *Genista transalpina siue Hispanica arborescens: Spartium, genista peregrina* siue *Africana* vulgò dicta *grandis Italica genista.*

Dorsth. pro Spartio Dioscor. Iconem habet genistæ nostræ angulosæ & trifoliæ: existimamus autem ei non fuisse notam genistam iunceam.

Dorsth. notatur.

Hist. Lugd. *Spartium Dioscor.* siue *genista*, Spartium Matthiol. ferè genista. Iis Historia assentiendum putat, qui Spartium Dioscoridis & Græcorum, genistam esse arbitrantur: Nam Ruellii, Matthiolique rationes facilè dilui posse: A Mesue genistæ semen non rectè obseruatum esse Matth. scribere, quod Erui aut Viciæ faciem potiùs referat, quàm Lentis. Imò verò Matthioli negligentiam hîc mirari licêre, genistæ in Italia vulgatissimæ semen adeò oscitanter contemplati. Cornarium genistam quandam Hisp. confinxisse. Sed non placet Rhasp. hist. ponere falsam figuram Matthioli, nec monere eandem esse cum ea, quam ponit pro Spartio Dioscor.

Tabern. icon. & Hist. *Spartium Hispanicum* 1. *Spartium Hispanicum* 2. *Spartium Hispanicum* 3. Compilator Tabern. tres Icones vnius stirpis habet, quarum prima falsa est; ad Dioscor. descriptionem malè intellectam facta, præterea descriptiones componit pro arbitrio.

1. 2. 3.

Tabern. notatur.

Gerard. Angl. *genista* 3. *Hispanica*, Spanisch Brome. Item postea *Pseudospartum Hispanicum* Bastard Spannisch Brome. Quid venerit in mentem Gerardo nescimus, quum duas figuras & descriptiones vnius plantæ posuerit, idque diuersis capitibus.

Gerardus notatur.

C. Bauh. apud Matthiol. similiter duas icones exhibet, vni titulus Spartium 1. siue Spartium Matthiol. Alteri genista iuncea longifolia. Quæ non duæ vel diuersæ plantæ: prior figura floribus falsis ornata est, appictis siliquis breuioribus quàm par sit.

C. Bauh.

Σπάρτιον, *genista*, *genista iuncea*, Germ. pfrimmen/ Genst/ oder Ginst. Gall. *Genet ou Genestre d'Espagne*, Ital. *Ginestra*, Hisp. *Hiniesta*, *yniesta* & *Scobas*, quod illâ scoparum, quibus nostrates ædes purgant & euerrunt, loco vtantur.

Nomina

Genistas in Hetruria adeò frequentissimas prouenire

Locus & tempus.

testatur Matthiolus, vt Maio & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant viatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis ac fulgentibus floribus ornentur, & vestiantur colles, vt procul aurei videantur. Hispaniis & Narbonensibus, præsertim maritimis, vel non procul à littoribus, vt in Grammuntia sylua Monspelii & vicinis collibus, passim obuia fuit Lobelio, etiam Taurino finitimis, & in Prouincia visam meminit Virgil. Georg.

Spontè sua veniunt, tenent campósque Genistæ Lentæ.

stipite eadem maiore lignosiore adolescit in Angliæ, Belgii, & Galliæ hortis. Genista iuncea sæpè mihi prouenit ex semine, floruítque, verùm crebrò gelu absumpta, si non in totum, partes saltem superiores. Lugduni crebra in hortis flores Maio, vbi *Genet d'Espagne* vocant. Geneuæ magnos frutices, qui anno 1568. ad radices ferè congelati: sequenti anno tota hyeme virides permanserunt cum foliis. Basileæ arboream vidi. Patauii in hortis & in montibus Euganiis inter montem Gemulam & Arqua, aliísque in locis: Veronæ in horto Nobilis Alexandri Galeard, Ferrariæ *à la montagne*, colle quem arte extruendum curauit Dux, & in horto S. Dominici *à l'Angeli*. Adnotaui florere mense Aprili, sponteque prouenire Monspelii in monte circa *Castelneuf*: Item mense Iunio inter Monspelium & Lunel.

Vires. Spartij semen. Spartii semen, referente Dioscoride, & flores bibuntur cum aqua mulsa, obolorum quinque pondere, & purgant sursum cum intentione, velut Veratrum citra periculum. Semen mouet *Vomitus.* etiam infernam purgationem: Sed & ipsis ramis in aqua maceratis, deinde contusis, & expressis, *Succus.* succus Cyathi vnius mensura potus ieiunis, auxilium affert, in coxendicum affectione & anginis. Nonnulli autem ipsos macerant muria vel aqua *Ischias.* marina, quam Clystere infundunt Ischiadicis. Educit enim crudum quendam humorem & veluti intestinorum ramenta. Sparti, ait Galenus, quo & vites alligant, tum fructus, tum virgarum succus non instrenuè trahentis est facultatis. Semen Sparti, vt monet Plinius, quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, Phaseolorum modo *Purgat. Dosis.* nascens, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota, in aquæ mulsæ Cyathis quatuor, ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tusi, succum dant Ischiadicis vtilem cyathi vnius potu.

Quidam marina aqua macerare malunt & infundere Clystere. Perünguntur eodem succo Ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Alueorum, cum mel eximitur, illini *Stranguria.* oportet exitus Melissophyllo aut Genista tritis. Genistæ temperamentum adscribit Mesue: Vltramarina inquit & Orientalis genista est melior, calida, sicca ordine secundo. Semen verò calidius: floribus & ramulis humiditas inest incidens, *Temperā.* sed excrementosa, & ob id vomitoria. Quin planta hæc omnibus suis partibus conturbat, prouo- *Semen.* cat, incidit, tenuat. Pituitam & materiā è iuncturis violenter purgat. Vomitu & deiectione renes omnibus excrementis perpurgat, vrinas valenter mouet, calculum frangit in renibus, atque adeò in vesica, nec in his materias figi ac in cal- *Purgat.* culum durescere finit. Flores quoque huius cum melle rosato aut ouo, strumas resoluunt. Oxy- *Flores. Struma.* mel ex his vel seminibus, tumores Lienis resoluit. *Oxymel. Lien.* Vomitus quoque cum his frequens Ischiadi, Podagræ, & renum doloribus prodest. Nocet stomacho & Cordi: ob id cum melle rosato sumi vult Philagrius, vt his partibus nocere desinat, & ea- *Corrigentia.* dem ratione cum rosis & Mastiche. Semen verò eius cum aqua mellis rosati sumendum est: A- *Semen.* nisum quoque & Fœniculi, vel Dauci semen eius noxas castigant: flos modicum coqui potest, semen diutius. Datur præsertim flore, à drachmis duabus ad drachmas quatuor. Videntur Dodo- *Dosis.* næo quæ Mesues de vomitoria vi scribit, non de Genista, sed de Sparto scripta, videlicet Clusii Lobis rotundis. Gaudent Genistarum floribus apes, proinde aluearis circumferuntur. Genista nobis, inquit Matth. ligandis vitibus Salicis vicem explet, maceratúrque etiam Cannabis modo, fiúntque inde funes, & rudia linteamina, quæ confi- *Vimina.* ciendis saccis aptissima sunt. Expetitur Genistæ *Funes.* lignum etiam figulis, qui in Italia id vasorum fi- *Ligni vsus.* ctilium genus conficiunt, quod vulgò de maiolica vocant: quippe quòd [vt ipsi affirmant] nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aureus ille color, conseruatur in opere. Valet ad vrinæ difficultatem aqua distillata è floribus Genistæ. E Genista quidam vnguentum faciunt, ad *Ad Vrinam.* ouium scabiem vtile. Spartii Hispanici & Narbonensis siliqua, semen, & flores, prorsum sunt Genistæ, sed maiora & efficaciora: cuiusmodi vult Diosc. & Mesue, qui à duabus ad quinque drachmas florum dandas vomituris imperat: Seminis verò, à duabus ad quatuor. Cùm tamen Genistæ vulgaris flores, plenos discos multi in acetariis ex multo oleo vorent, nec quicquam nauseent, & seminis tripla aut quadrupla dosi, opus sit vomituro etiam puero. Oleum genistæ conficitur sicut Oleum Chamæmelinum, ex floribus eius, quod in splenis obstructionibus, referente Villanouano vtiliter adhibetur, si in fimo ad quindecim aut viginti dies fermentetur.

SPARTIVM HISPANICVM, LOBIS ROTVNDIVSCVLIS, FLORE LVTEO.



Descriptio Stipite cubitali plerumque pollicem crasso, cortice scabro & striato tecto, qui in plures ramos cubi- *Rami.* tales virescentes & striatos diuiditur, & hi deinde in virgulas *Virgulæ.* iunceas, virides etiam & striatas, quæ nouellæ adhuc & primùm germinant, & aliquot foliis ex- *Folia.* ornantur, statim atque planta florere incipit decidúis, vt tota deinde ἄφυλλος conspiciatur, è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus dependent flores a- *Flores. Lobi.* liquot exigui, Glycyrrhizæ vulgari aut trifolio pratensi, floribus penè similes, lutei, inodori:

succedunt Lobi cartilaginei, rotundiusculi, Fabæ vulgari, quæ in iumentorum pabulum cedit perquàm similes, ex flauo rubescentes, in quibus semen vnicum maxima ex parte continetur [rarò bina,] durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in Lobis, dum agitantur aut quatiuntur, crepitat, & sonitum edit, radix dura, lignosa.

Semen. *Radix.*

Spartium. Clusius suum hoc spartium secundum, cum tertio, quod utrumque Hispani vernaculo sermone *Retama* vocant ad primum, Dioscor. scilicet σπαρτίον, referendum, omninò existimat, an verò iisdem facultatibus præditum sit, non intellexit.

Dodon. notatur. De hoc Dodon. Lat. in fol. Spartum frutex Hispanis *Retama*. Spartium frutex maius. Cur autem Dodonæus hunc fruticem potiùs Spartium Dioscor. existimet nescio: malè titulus figuræ appositus maioris Sparti j, cùm sit minoris Clusio: Parum sibi in Spartii historia constare videtur, perhibente hoc Hist. Lugdunensi, quæ Spartium Hispanicum alterum Clusij vocat.

Lobel. Obseru. & Icon. Plant. Spartium Hispanicum alterum flore luteo Clusij. *Spartium monospermon*, Hisp. *Mutoni*. Camer. apud Matthiol. Germ. & Epit. pfrimmen, Spartium 1. Nefas est ponere figuram Clusij nomine Sparti j apud Matthiolum, cui non erat illud Clusianum notum: aut saltem inuentorem nominare decebat, nec ita turpiter Clusij laborem & studium alienare, alterique appropiare.

Tabern. icon. & hist. *Spartium Hispanicum* 4. Clusij. 1.

Gerard. Angl. *Pseudo spartium hispanicum* ἄφυλλον.

C. Bauhin. apud Matthiol. Spartium Hispanicum.

Locus & tempus. Variis Castellæ locis crescit Autori, arenoso solo, floretque Maio, Semen maturum est Iulio. Semine reperto in Vuis Damascenis, in Belgio enatum habuit Mutonus.

SPARTIVM HISPANICVM FLORE CANDIDO.



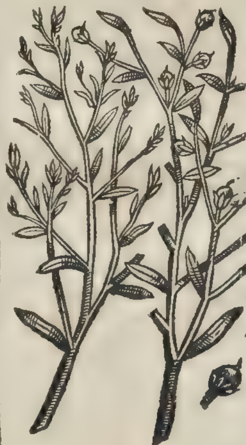
Descriptio Longè prædicto maius & hominis altitudinem superans inuenitur, *Virgula.* virgulis tenuioribus & lentioribus magisque obsequẽtibus, *Flos.* flore eiusdem cum superiore formæ, sed paulò maiore & *Lobi.* omninò albo: lobi etiam conueniunt: minores tamen sunt & *Semen.* minus semen continent.

Camer notatur. Camer. apud Matthiol. hist. Germ. & Epitome pfrimmen/ Spartium 2. Non placet poni figuram sine descriptione sub titulo à Matthiolo ei plantæ, vt incognitæ non attributo. Lobel. Obseru. & Icon. Plant. *Spartium* 2. floribus albis Clu- *Genista* sij. *Genista damascena odorata* flore albo. Tabern. icon. & hist. *Spartium* 5. *Hispanicum*, Clusij 2. Gerard. Angl. *Pseudospartium* 3. album Apyllo n, The werhe Kasse/ Spanisch Brome. Dodon. Lat. in fol. *Spartum* frutex minus, cuius inscriptio non conuenit iconi: Clusius dicit maius esse, cur Dodonæus non ponat descriptionem miror, sed solam iconem ex Clusio. Hist. Lugd. Spartium aliud Hispanicum Clusij.

Dodon notatur.

Locus & Tempus. Spartium alterum Gadibus duntaxat, & locis vicinis, aurâ marinâ perflatis, Autori conspectum est arenoso & sterili solo, & Februario florens, cuius Lobos, quos in planta non obseruauit, ex Hispaniis in Belgium deinde ad ipsum amicus misit.

GENISTA ARGENTEA.



Descript. Surculus. Svrculo hæc adolescit lignoso, multiplici, in multas alas transuersas diuiso, tereti argenteo. Ad ramulorum exortum *Folia.* folia hęrent singularia, oblonga, angusta, argenteâ hirsutie obsita. *Fructus.* Fructus surculorum internodiis atque extremis hæret similis Carpobalsami officinarũ vulgaris, calyculo foliaceo contentus, spadicei coloris, corticosus, in summo apiculâ acutâ donatus: in quo *Semen.* semen continetur nigrum subrotundum, rugosum, ac ferè euanidum, [in sicca quam describo] ac proinde nullo sapore effatu digno præditum. Surculi & folia modicè amaricant.

Genista hirsuta. Dodon. Lat. in fol. Hirsuta quædam Genista est, candidioribus & mollioribus foliis, qualis in Hispaniæ nonnullis regnis & præsertim iuxta Calpem nascitur: meminisse huius Titum Calphurnium Bucolicon Ecgloga secunda scribit, his verbis:

Cernis vt, ecce pater, quas tradidit Ornite vaccæ
Molle sub hirsuta latus explicuere genista?

Considerandum tamen, an supra dicta conuenire possint nostræ argenteæ genistæ.

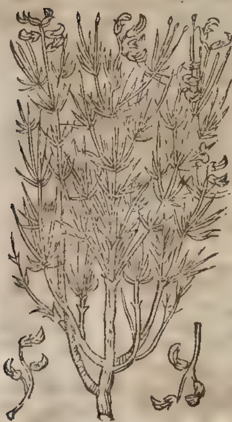
Locus & Tempus. Gener Cherlerus attulit collectam in horto Patauino Iunio, nomine Cytisi argentei, postea cum fructu accepi à Domino Agerio, qui collegerat in horto Pisano, sed sine nomine.

CAXVMBA INDIS FLOERS AD TINCTVRAM.

Descriptio Floërs reperitur in *Bantam*, vbi *Caxumba* vocatur. Vtuntur in cibis & ad tingendas vestes ex Bombyce. Confertur etiam copiosè ex Insulis *Nacasser*, *Bati* & *Cambaua*, quæ omnes optimos & celeberrimos habent portus. Venditur id Bantam cum Cate, Linschottanus.

GENISTA

GENISTA RADIATA SIVE STELLARIS.



Descriptio

Genista, quã radiatam siue stellarem vocamus, pulchra est planta, ramosa: Caulis vnus in tres diuiditur ramos, hi rursum in alios bis, aut ter, aut quater, semper ternos: internodia duas vncias longa: folia ad vnumquodque geniculum sex verticillatim cauli circumposita, vt in Gallio vel Aparine, latiora quàm Gallii & molliora, subcana, hirsuta, vti tota planta: in viminum valdè tenerorum angulosorúmque extremis flores densi genistarum, eo ordine quo in Vulneraria rustica, lutei, si rectè memini.

Caulis. Folia. Flores.

Hist. Lugd. dicitur, genista Iluensis. C.Bauh. frater his nominibus appositis ex Horto Patauino attulit: *Caßia lignea Officinarum*, & Plinii Guillandino: *Genista Alpina* Recentiorum: *Scopa* Plinii.

Caßia lignea. Genista Alpina. Scopa Plinij.

GENISTA ACVLEATA FOLIOSA.



Descriptio

Horridus frutex est genistella aculeata, genistâ trifoliâ angulosâ minor, densis tamen ramis fruticans, in quibus folia hirsuta alterno positu nascuntur, genistæ vulgaris formâ, acuminata: sed præter folia longis creberrimísque spinis minacibus armatur, maioréſque spinæ minorum sobolem infesto mucrone pungentium è lateribus pariunt: flores lutei spicati Floris tinctorii vulgaris, semen exiguis siliquis: Radix lenta & sublutea.

Rami. Folia. Spinæ. Flores. Radix.

An Cæsalp. suffrutex Coroneolæ similis, altior: ramulis obsequiosis, lanuginosísque, qui anno secundo aculeis rectis armantur, quibus alii à latere insunt aculei: vt in ea, quam Spinam Christi vocant: folia fert Polygoni: flores genistæ, minutos: siliquas breues & latas Lentis modo, in quibus pauca semina continentur. Tota planta sapore austero & glutinoso prædita est cum modica amaritudine: nascitur in incultis, & humectis. Videtur hæc apud Dioscoridem esse *alterum Acaciæ genus*, quod in Cappadocia & Ponto nascitur.

Coroneolæ suffrutex. Ramuli. Aculei. Folia. Flores. Siliquæ. Semina. Sapor. Acacia.

Fuchsius asserit genistellam, Germ. appellari posse, die Stechend Ginst/ Erdpfrimmen / oder klein Stechblumen, Gall. *Petit genet*: Esse qui nòn sine magno errore pro genista vtantur. Item qui Rosmarinum aculeatum nominent. Clus. Pannon. & Hist. post. genistæ species à nonnullis genistella speciosa nominata, Vngaris *Iolczi*, hoc est, aculeata, Stechend pfrimmen. Gesner. de hortis genista vel genistella aculeata, Dodon. Gall. & Lat. in fol. genistella vel genestella, Belg. Stechend Brom/ Gall *genet picquant*. Mihi autem cùm in Italia essem, quidam vocabant *Tetrachin* & *Acaciam alteram* Diosc. Alii Roremmarinum aculeatum Diosc. Lob. & Pen. Adu. genistella aculeata, è radice exigua, virgas graciles, rectas, complures, spinulis infestas submittens, foliolo Thymi vel Ericæ: flore luteo pallente, genistæ minore: etiámque breuiore, rotundioréque siliqua, & semine Erui subruffo. Obseru. & Icon. Plant. genistella aculeata fortè Vlex Plinii.

Tragus taxatur. Rosmarinus aculeatus. Tetrachis. Acacia altera. Roremarinum aculeatum.

Figura Tragi minùs placet, nec etiam arridet in omnibus Lobeliana siue Dodonæi: Descriptio Lobelii competit penè nostræ genistæ spinosæ, Aspalathoidi.

Hist. Lugd. genistella. Tabern. genistella aculeata, klein Stechend pfrimmen. Gerard. Angl. *genistella aculeata*, Needle furzes or petie whinne.

Genistella aculeata prouenit in comitatu Montbelg. Obseruaui Geneuæ cùm essem, circa montem Saleuæ florentem Iunio, Lugduni cum foliis mense Octobri, Basileæ multis in locis. Frater C. Bauhinus in itinere Basilea versus Augustam Rauracorum. Eam etiam vidi iuxta Masmunster, Tubingæ in Ducatu VVirtembergico, In Italiæ montibus Euganeis. Non vbique hoc genus genistæ reperiri, testis est Tragus, sed in arenosis ac saxosis duntaxat locis prouenit, vt & in sylua quam vocant den ydar ad Mosellam & in Vuasgoia. Fuchs. Nascitur in arenosis locis secus vias. Pluribus per Brabantiam locis incurrit, nonnihil humentibus, sed incultis quoque ac neglectis. Per Pannoniam vulgatissima: Frequens circa Francofurtum & multis aliis Germaniæ atque Belgicæ locis.

Locus & tempus.

Sunt qui non sine magno errore pro genista vtantur, quum facultatibus diuersis prædita sit: Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbum mel conficiunt. Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet: ac proinde valenter, simúlque citra mordacitatem exiccantem. Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuium menstruorum sistit. Idem etiam potum Ventris fluori succurrit. Et, vt rem in pauca contraham, idem genistella, quod Hippuris potest.

Vires. Decoctum foliorum. Menses.

SCORPIVS SPINOSVS VETERIBVS.

Inter spinosa authore Theophrasto: Scorpius [σκόρπιος, Gaza Nepa] simpliciter est spina, Non enim vllum habet folium, præter spinam: radicem verò simplicem & breuem [μονόῤῥιζον καὶ βραχύῤῥιζον] profundámque [βαθύῤῥιζον, quod quidem malè. Quomodo enim potest esse radice breui, eadémque profunda] Quare meliùs Scalig. legit ἀκρόῤῥιζον, rectámque. Idem lib. 9. c. 14. Scribit de radice Scorpii, vbi Gaza quoque vertit Nepæ: ve-

rùm ea alterius plantæ est, nempe Teliphoni, quod alii Scorpionem appellant, de qua scribit c. 19. eiusdem libri. Nos autem hist. n. g. lib. 34. de Aconito. De Plinii Tragio [Tragon legendum volunt Sarrac. & Gesner.] quem Asia fert siue Scorpione vepre, vide cap. de Trago Veterum: vbi ostendimus nos dissentire à Sarraceno existimante Tragon hunc Plinii eundem esse cum Scorpione Spinoso Theophrasti, quamuis concedamus Plinium fortè non benè distinguere Scorpionem Theophrasti à Trago. Meminit tamen Plinius lib. 21. cap. 15. Scorpii ex Theophrasto, dum ait: Spinosarum multæ species. In totum spina est Asparagus & Scorpio, nullum habet folium. Item lib. 22. cap. 15. Ex argumento nomen accepit Scorpius [Scorpioides Dal. de Scorpioide vide hist. n. g. l. decimoseptimo.) Est & alia eiusdem nominis effectúsque, sine foliis, Asparagi caule, in cacumine aculeum habens & inde nomen. Et hanc Dal. ait esse Tragon Dioscoridis, quam & Traganon vocari, & Scorpium is tradit. Ego tamen existimo de Scorpione Theophrasti potiùs loquutum esse Dioscoridem. Est alia herba Tragos eadem Plinio lib. 27. cap. 13. quam alii Scorpion vocant, de qua vide cap. de Trago Veterum. Ineptè putauit Hermolaus Asparagum & Scorpionem vnicam esse plantam quod apparet ex Theophrast. & Plinio. *Asparagus*

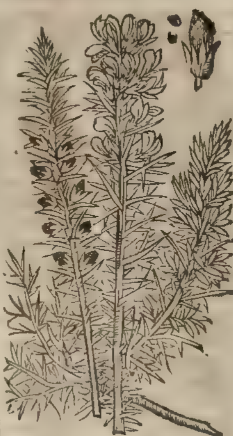
GENISTELLA MONTIS VENTOSI SPINOSA.



Descrip. Placet frutex elegans palmaris datus nobis olim à Domino Io. Iacobo Mieg Basileensi, nomine genistæ luteæ ex Monte Ventoso circa Auinionem, *Genista lutea.* cui priores rami plures, duas vncias longi, spinis Iuniperinis ornati, *Rami.* alii longiores quatuor vnciarum circiter, foliis hirsutis, longiusculis, & latiusculis, sed quàm in vulgari genistella spinosa angustioribus: *Folia.* flores in summitatibus aliquot aurei, maiores quàm in prædicta genista. *Flores.* Si hæc non est particularis genista, certè egregia est varietas, quæ nobis ob id visa est mereri propriam iconem,

GENISTELLÆ SPINOSÆ AFFINIS NEPA QVIBVSDAM.

Descrip. *Spina pro folio.* Nepa senticosus frutex pro folio Spinam gerit mucrone pungentem, creberrimam, longitudine inæquali, Iuniperinis foliis angustiorem, & noua spinarum minorum sobole fœcundam, viridantem, striatam, sæpè glabram, alias pilo breui obsitam, quo & obducti sunt rami *Rami.* ses-



quicubitales striati, & nonnunquam hirsuti, talis fuit Nepa Valerandi, *Nepa Valerandi.* à qua non dissimilis, pro Bononiensi Nepa delata, *Nepa Bononiensis.* quæ sanè multùm habent similitudinis cum genistella aculeata foliosa vulgari quo tempore foliis destituitur.

Nepa quoque mihi visa Bononiæ Anno 1563. concolor, & planè similis, nisi quòd Spinæ erãt longiores, minùs rotundæ, & firmæ, quàm in Aspalatho Monspeliensi, sed angulosæ, quæ in alias subdiuiduntur, in summitate ramulorum mẽse Aprili apparebant florum pediculi, & veluti calyces hirsuti. *Flores.* Videtur hic frutex variare pro Anni tempore, ac pro ætate. *Varia figura.* Is enim nobis prouenit in horto, nomine Nepæ satus, sed primo anno ac secundo omninò respondebat figuræ Lobelij, *Icon Lobelij.* cuius ramulum in nostra tabella curauimus pingendum ex Valerandi Dourez planta sicca: tertio anno accedebat ad iconem Dodonæi genistæ spinosæ nomine exhibitam, *Icon Dodonæi.* nulla folia nobis apparuerunt. Icon autem nostra facta est ex ramis tribus nobis ex Anglia missis, *Icon nostra.* in quorum vno sunt in summitate veluti folia latiuscula, hirsuta, in aculeum desinentia, *Folia.* in altero flores lutei, maiores quàm in genista spinosa vulgari, *Flores.* ex breui pediculo multi simul inter spinas, non ex longiusculis ramis foliosis & sine spinis, vt in genista aculeata foliosa vulgari: in tertio ramo inter spinas erant siliquæ latiusculæ, compressæ, breues, nigræ, hirsutæ, *Siliqua.* calycibus foliosis æquè ferè longis obtectæ, in quibus semina bina deprehendimus.

Est & apud nos (Gallos inquit Ruell.) fruticis genus in montibus & asperis nascens, *Locus.* quo & sepes tàm viuas quàm structiles etiam rustici stipant. *Vsus.* Is vice foliorum spinarum armatur vallo, flore luteo, siliqua breui, in qua pauca semina lata clauduntur, *Semina.* rura nostra Iuncum marinum vel potiùs Iomarinum appellant, *Iuncus marinus. Iomarinus.* cui aliquantùm adstipulari Paliuri delineatio videtur, an tamen Paliurus sit non ausim asserere, *Paliurus.* quòd ei spina pro folio sit. Quam autem officinæ genistellam vocant, Græci quantùm aliqui suspicatur Ericen, *Erice.* humilior tantùm & exilior: colore Marini roris & penè folio, flore luteo, semine rufo, quod serpentibus aduersari tradunt. Sunt qui hanc esse putant quã Galli Rosmarinum vel Iomarinum appellant, *Rosmarinus.* Libanotidis folio, sed rigido ac pungente &c. Hæc ille qui an vnam vel duas plantas intelligat consideres ipse. . Nostræ genistellæ affini Nepæ, Spina pro folio est.

Dodon. Gall. qui genistam spinosam & genistam sylu. Belg. Gaspeldorn vocat, *Genista Spinosa.* negátque esse Tragacantham, *Tragacantha.* id est, Hircispinam aut Paliurum, vt quidam putarint, *Paliurus non est.* tribuit ei siliquas similes Genistæ, non tamen tales pingit in Hist. Lat. in folio. Is præterea in folio suam descriptionem componit ex sua priore Gallica & ex Clusij Scorpione 1. Hispanico. *Dodonæus notatur.* Miror item apud Dodonæum Scor-

pii secundi Clusii Iconem poni, pro genistæ spinosæ altera Icone, licèt Clusius non parum differentes tradat Scorpionem primum & secundum.

Scorpius. Nepa. Ad Scorpium, inquit Clusius, quem Gaza Nepam vertit accedere videtur Scorpius noster 1. folio nullo, nisi primo Vere apparente, quod breui decidit, Galli *Ionc marin* appellant, Aquitani *Iauge*, *Descriptio Clusii.* Belgæ Gaspeldorn: cubitali verò, aut ampliore altitudine assurgit, *Virga.* multis virgis ex atrouirentibus, striatis, densissimo spinarum vallo obsitis, *Spina.* fruticosis, quæ deinde spinæ aliis minoribus sunt circumseptæ: folia nulla, nisi primo Vere, apparent, *Flores.* breui decidua: Flores genistæ minores, pallidi, interdum verò adeò rufescentes, vt rubêre videantur, *Siliquæ.* præsertim sub Autumnum: siliquæ deinde succedunt breues, cylindraceæ, magna ex parte inanes, aliquando tamen ferentes exiguum *Semen. Radix.* semen pallidum, aut subfuscum, vt genista vulgaris Septentrionalium: radix singularis in alias tenues se spargens, & interdum latè se propagans. Quod verò Clusius foliola, & siliquas Cylindraceas tribuit huic Scorpio, nobis dubium mouet, & quòd Germaniæ faciat familiarem, & quòd non dicat simile ei genistellæ spinosæ, cuius meminit inter Pannonicas. Diligentes stirpium inuestigatores accersant Scorpium ex Hispania, & conferant cum genista spinosa Belgica, ac perpendant an eædem vel diuersæ stirpes: Clusius præterea pro Scorpio primo in postr. hist. ponit genistam spinosam Dodonæi.

Nepa Lobelio Scorpius. Lob. & Pena Aduers. Nepa [Scorpius] apud Theophrastum diuersa est à Scorpione, quam inter Cali collocatam oportuit. Nepa cui nomen fecère commune cum Scorpione planta, paucis adhuc nota, nulli dum Recentiorum descripta. Ligneæ sunt radices, multiplices, implexæ, tenues: à quibus ima ex ossæ spinulæ, rigidulæ, densæ, Corrudæ simillimæ, aliquantò maiores, vniuersa virgulta summo tenus vestiunt, sicque tota planta densis horret aculeis pro foliis: & faciem *Corrudæ facie.* Corrudæ præfert gustu amaricante. Icon. pl. Nepa apud Theophrastum. Cæterùm qui adibunt loca inferiùs notanda, vbi proueniat Nepa, obseruabunt hanc Nepam Lobelii esse eandem cum *Genista spinosa.* genista spinosa Dodon.

Considerandum etiam quantùm differat à genistella spinosa Fuchsiana quam nos foliosam vocamus: ea enim mirè ludit.

Scorpius. Vlex Plinij. Hist. Lugd. Scorpius alter siue genista spinosa à Dodonæo pro genista spinosa 2. descripta. Vlicem Plinii quidam esse volunt, Belgæ Gaspeldorn vocant, Armorici apud quos syluæ huius plantę sunt tam proceræ, vt propemodum arborescat vocant *des Lans*.

De spinosa hac planta, quæ sequuntur Pena tradit. Prorsum cognata genistæ hæc, sed multùm aspectu horrida, sentibus præduris, innumeris, cancellatim armata, semper virentibus, striatis, lignosis virgultis, Spartio similibus, spinis penè folia occulentibus. Quare doctioribus non-*Aspalathus* nullis placuit, Gazæ Nepam esse, aut Scorpium Theophrasti. Clusius etiam Aspalathum alteram, tum Salamanticæ, tum Monspelii sic dictam, pinxit: eadem est cum genista spinosa, aut ei admodum persimilis.

Rhapsodus Hist. Lugdunensis stirpium parum peritus, nullo iudicio huius plantę historiam confusè tradidit, subiungens Lobelii verba, nec animaduertens Scorpionem descriptum primo loco, misceri & comprehendi à Lobelio & Pena sub vno titulo, cum genista spinosa Dodonæi, nec etiam obseruauit Clusii Aspalathum, non esse genistam spinosam.

Camerar. hort. *Nepa* (sic enim Scorpium vertit apud Theophrastum Theodorus) in fictilibus asseruanda: In Gallia & Hispania frequens. *Nepa. Scorpius.* Cæsalp. *Spina Christi* vulgò appellata, frutex in totum spinosus, nullis foliis, *Spina Christi.* quem Theophr. Scorpium vocare videtur, & Theodorus Nepam vertit, sed flore candido accedente ad purpuram, quæ conditiones in hoc frutice non insunt.

Tabern. Icon. & Hist. *Nepa Theophrasti*: Lobelius Nepam describit, an verò eius Nepæ descriptio conueniat cum proposita Icone iudicent alii. Item Icon. & Hist. Scorpius secundus Scorpionkraut. Tabernæmontanus cuius prior Icon est cum floribus, nullam proponit descriptionem præter Lobelii qui florum non meminit, nec in sua habet figura: per secundam Iconem existimo illum intelligere genistam spinosam Dodonæi, quamuis Compilat. *Genista spinosa.* Tabern. descriptio ieiuna sit & figura imperfecta.

Gerard. Angl. genista spinosa flore albo, white flourend furzes. Gerardus exhibet Icones Tabern. *Gerard notatur.* qui Scorpium suum dixit flore luteo non albo.

Locus & tempus. Genistellæ affinem Nepam siccam à multis annis habemus, quam inter Valerandi plantis inuenimus. Nepæ etiam nomine vidimus Bononiæ in horto mense Aprili fruticem præcedenti similem. Frater C. Bauhinus attulit nobis ex Italia ramum priori similem, cum hac inscriptione, Nepa Bononiæ, Cortusio genistella aculeata Fuchsii. Ex semine Nepæ nomine ex Italia missa, prouenit nobis frutex, qui Montbelgardi in horto Illust. Exc. Cels. V Virt. per triennium hyemem pertulit, tandem frigore consumptus. Iac. Gargillus Scotus misit nobis Londino Angliæ pulchros ramos cum flore & siliquis nomine Aspalathi Narbonensis. *Aspalathus Nepa.* Lob. Nepam nullibi præterquam in Prouincia vidit locis montosis vberè fruticantem, præsertim propè montium radices, qui *Magdalenæ Fano* & Specui sancto nuncupato finitimi sunt, via quâ *Aquas sextias* itur. Locis saxeis & aridis, & *Sterellai* montis decliuibus, ac propter Argenteum amnem, *Argens* vulgò Galloprouinciæ dictum, multa. Genistam spinosam reperit Dodonæus in quibusdam Brabantiæ locis, vbi planicies. Scorpius. 1. Clusii, floret Maio, Iunio & quandoque tota æstate: circa verò Autumnum, denuò floribus onusta hac planta conspicitur, eòque tempore, saturatiores & magis rutuli sunt vtplurimùm flores. Variis Belgicæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ locis conspexit, nusquam tamen frequentiùs, quàm incultis illis locis supra *Burdegalam*, *Bayonensi* itinere, & apud *Cantabros Pyrenæorum* iugerum accolas, vbi tanta magnitudine assurgit, vt duorum hominum altitudinem æquare nonnunquam viderit, crassitudine verò brachium humanum.

GENISTELLA MINOR ASPALATHOIDES.

Locus. Aspalathus. Descriptio. Ex Anglia Aspalathi nomine misit nobis Dominus Iacobus Gargillus Scotus, fruticis parui vix cubitalis, cortice quasi cinereo, virgas aliquot, *Spina.* spinis breuioribus, alternatim dispositis, horrentes: *Foliola.* foliolis iuxta spinas ferè rotundis, Lenti palustri penè æqualibus: *Flores.* floribus



aureis, minoribus, quàm Tinctorii floris, magis patentibus quàm genistæ spinosę vulgaris, inter spinas per totos ferè ramos copiosis. Si hæc planta non diuersa est à Scorpio aut ab Aspalatho Monspeliensi insignis videtur variatio.

ASPALATHVS SECVNDA MONSPELIENSIS.



Descript. 1 Aspalathus secunda Mõspelii dicta, frutex est bicubitalis aut circiter, totus spinis horrens, longis, *Spina.* virentibus, qui color est etiam toti plantæ, ex quibus prodeũt *Folia.* folia parua subrotunda, nonnihil pilosa: ex *Flores.* iisdem flores lutei, pulchri, Cytisi florum formâ, *Odor.* odore Meliloti Officinarum, sapore nullo manifesto, sicuti & folia, quę Autumno cum floribus prodeunt, succrescentibus *Siliqua.* siliquis, paruis longis. Interdum etiam florens foliis spoliata obseruatur.

An Acacia Anguill. 2. Anguillaræ hæc fortè est Acacia secunda, de qua scribit. Reperi in Corsica circa *Laiazzum* fruticem simillimum Scorpio Theophrasti, colore similem genistæ, cum ramis atque spinis tenuibus, *Folia.* foliis paruis Rutæ foliis similibus, spicatim sibi inuicem appositis per ramulorum ascensum. Flores *Flores.* fert luteos, quales Corneola quæ Lysimachia doctissimi Leoniceri. Ramis etiam tubercula ligno*Rami.*sa adnascuntur, è quibus emergunt animalcula coloris crocei. Siliquas fert læues sicut genista, *Siliqua. Semina.* tres ac interdum quatuor, continentes semina compressa Lentis effigie, sed parua. Quapropter tot animaduertens in hac planta notas Acaciæ secundæ Dioscoridis respondentes, facilè mihi per*Acacia 2. Dioscoridis*suaserim eandem esse. Tametsi autem Clusius sciat, fruticem hunc [de quo nunc ago] non esse *Aspalathus* legitimum Aspalathum alterum: quia verò tale nomen à plerisque obtinuit immutandum non putauit, præsertim cùm ad quem fruticem Veteribus descriptum referri debeat, adhuc ignoret, *Scopius.* nisi fortè Scorpij generibus adscribendum esse quis censeat. Tota plãta cubitũ nõ excedit, fruticosa admodũ, & ramosa multis horrẽs spinis deorsũ *Descript. Clusii. Spina. Folia.* inflexis, firmis, acutis, in quib. enascũtur pusilla folia Lentis magnitudine, viridia, qualia etiã [sed teneriora] fert in nouellis ramulis, quibus sub sunt recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidioribus spinis, terni, quaterni aut plures simul nascuntur, genistæ similes, minores, coloris nunc lutei, nunc pallescentis: semen in paruis siliquis *Color Varius. Flos.* exiguum. Aliud eius genus robustius est & aliquantùm firmius, nonnunquam altiùs non excrescens, cuius flos perpetuò pallidior est, alioqui nõ multùm priori dissimile. Primumgenus & Herbariæ rei studiosis Salmanticæ & Monspelii Aspa*Aspalathus alter. Monsp. Eulalia. Aulaga.*lathus alter vocabatur, vulgo Salmãticensium & aliorum apud quos nascitur, Hispanorum *Eulalia*, secundum Castellanos *Aulaga*. Icon apud Clusium in Hisp. posita erat pro Aspalatho altero. 1. in post. autem Hist. [fortè errore Typographi] pro Aspalatho altero III.

Gesner. hort. nobis videtur Aspalathum Monspeliense 2. non distinguere à secunda Acacia Matthioli. *Gesner. notatur.*

Lob. & Pena Adu. & Icon. plant. *genista Spartium spinosum maius*, Belgis Gaspeldorn. Angl. Bricke Browme. Doctiorum *Nepa* aut *Scorpius*, *Genesta. Spartium. Nepa. Scorpius.* foliis ternis Rutæ. Monspelij *Spalathus* vulgò opinata, tametsi inodora & funis instar pertinax frangendo. Obseru. *Aspalathus secunda Monspeliensium.* An Scorpio Theophrasti Clusio & Anguillaræ? Meritò scribit Lobelius adimenda folia terna Rutæ in Aduersariis & Lentis reponenda: *Lobel. notatur.* Iconem Clusii habet. Verùm tamen Clusius diuersam fecit genistam spinosam, Gaspeldorn dictam, ab Aspalatho 2. Monspeliana: Nescimus etiam quomodo possit Aspalathus secunda Mõsp. esse Scorpio Theophrasti Clusio, quandoquidem ille proprio & sequenti capite distinguit Scorpionem ab Aspalatho, nisi dicatur Clusius bis eandẽ descripsisse, quod annotare debuerat Lobelius si ita sensit: An sit Aspalathus Anguillaræ plurimis ab annis dubitamus: multa enim respondent: verùm illud notandum Anguillarę Acaciam secũdam videri nobis meliùs conuenire. *Acacia 2.*

Hist. Lugd. *Scorpius Theophrasti*, Gazæ *Nepa* vo*Gaza error.*catus qui Scorpium siue Thelyphonum cum Scorpio spinoso perperàm confundit: Scorpius spinosus, radice est crassa, lignosâ, nigrâ, simplici, dimidium pedem longâ: Caulibus multis, qui plurimis aculeis rigidis, firmisque horrent: foliis in paruula & tenella planta, minimis Tragacanthæ similibus, in vetusta & dura nullis: flore paruu*Compil. Hist. Lugd. notatur.*lo, semine in siliquis latiusculis incluso: Huic affinem vel eandem Scorpium descripsit Clusius. De secundo Scorpione Clusij intelligit non parum differente, quod indicatur descriptione seminis, quod cùm non animaduerterit Rhapsodus, is etiam non benè Clusij Aspalathum 2. separat à prædicto, & ad genistam spinosam Dodonæi refert, in quo Lobelium imitatur.

Tab. icon. & Hist. *Scorpius* 1. Scorpionskraut.

Gerard. *genista* 2. *spinosa minor*, The smal furze bush.

Obseruaui Monspelii loco petroso in monte *Castelneuf*. Frater C. Bauhinus annotauit Aspala*Locus & Tempus.*thum alterum Clusij à se repertum inter *Summiere* & Monspelium florentẽ Maio. Vidi Bernæ in horto Benedicti Aretii. Aspalathi primũ genus Clusij 1. crescit cùm in Cantabris superato Pyrenæo, tum varijs aliis Hispaniæ locis, atque etiam in Gallia 2. Narbonensi. Secundum in Castella veteri tantummodo obseruabat.

Floribus

Vires & vsus. Floribus quidam apud Lobelium lubentes ad icterum viridem vtuntur, & toto cremio calfaciunt furnos. Aspalathi floribus prioris cum Saccharo fermentatis, Salmanticenses ad firmandas & restaurandas collapsas vires vtuntur, Clus.

ASPALATHVS ABROTONI FACIE INCANA.

Descriptio. AD cubiti nonnunquam magnitudinem accedit Aspalathi 2. genus tertium Clusii, *Hallada* Cantabris vocatum: plerumque tamen minus, & pedali tantum altitudine, totum etiam tenerius: *Ramuli.* ramuli in multò plures spinas diuisi, & istæ *Spinæ.* denuò in alias, sic vt singulæ spinæ totidem folia *Folia.* Abrotoni multifida videantur, nisi aculei obsisterent, qui, nisi quis accuratiùs consideret, vix *Ramuli alij.* animaduertuntur: ex ramulorum lateribus exigui alii Vere prodeunt ramusculi incani & hirsuti, *Folia.* quibus adnata sunt folia mollia & incana Lentis, sed maiora quàm in primo genere: & in summis *Flores.* istis ramusculis flores seni aut octoni genistæ aut Pisi formâ, sed maiores, quàm in primo, colore luteo.

Locus. In Cantabris solùm ad radices Pyrenæorum, quę Hispaniam spectant, tertio à Victoria milliari.

ASPALATHO MONSPELIANO AFFINIS SCORPIVS 2. CLVSIO.



Descriptio. AD Scorpium quē Gaza Nepam interpretatur, inquit Clusius, etiam secundum Scorpii genus accedere videtur, quod pedis altitudinem raro superat, totum densissimis spinis horrens, *Descriptio spinæ.* quæ non confuso ordine, vt in superiore nascuntur, sed seriem quandam seruant; & semper cōtrario inter se exortu binæ nascuntur, virentes quidem, sed languidiùs quàm superioris, neque aliæ ex aliis: summis ramulis inhærent bini aut terni flores superiori similes, lutei coloris, *Flores.* mense Martio: quo tempore exiguas, breuésque *Siliqua.* siliquas, vel potiùs semina Erui magnitudine, inclusâ membranâ quadam multâ, incanâque lanugine hirsutâ, deprehendebat densissimis ipsius plantæ spinis occultata, ut ex superiore æstate deciderant: adeò verò canescebant, vt initio araneanum telas esse existimaret: *Radix.* radix singularis, sed in plures deinde propagines sparsa, dura & lignosa est.

An Echinopoda? Hoc genus Granatenses *Melino* vocant. An Echinopoda cuius Bellus meminit? plurimùm certè Clusio ad illam accedere videtur.

Genistà spinosa. Dodō. not. Dodon. Lat. in fol. *Genistæ spinosæ* altera Icon. Genistam vocat Dodonæus præter mentem Clusii, cuius Icon à Dodonęo proposita.

Lobel. Obs. & Icon. Plant. *Genista, Spartium spinosum alterum.* Scorpius 2, Clusii. Debetur hæc Nepa Carolo Clusio, qui eam primus ab altero Spartio spinoso distinxit.

Hist. Lugd. *Scorpioni Theophrasti* [siue Aspalatho Monspeliano] *affinis*, vel *idem Scorpius* à Clusio descriptus. Fallitur Compilator. Non enim parum diuersum, & non eundem ostendit manifestè seminis descriptio. *Hist Lugd. Compilator not.*

Tabern. Icon. & Hist. Scorpius 3. Scorpions Fraut. Eccur Compilat. Tabern. vocat fruticem Germ. Fraut?

Gerard. genista 1. spinosa maior. Great fürze busch.

Locus. Collibus Granatæ vicinis itinere Cordubensi duntaxat, nec vsquam alibi Clusio conspectum.

GENISTA ERINACEA.



Descriptio. PLanè noua, & tota elegans est hæc planta dodrantalis, in orbem per solum diffusa, multis spinis *Spinæ.* virentibus, siue aculeis horrida. flores genistæ, *Flores.* ex cœruleo purpurascentes, minores, calyculis inclusi hispidis, villosis, omnino ferè incanis, bini aut terni simul semper cōiuncti: *Foliola.* foliola interdum, dum floret, producit, sed rarò, eáque perpauca, Lenticulæ similia, quæ cùm breui marcescant & decidant, tota planta maxima ex parte sine foliis spectatur, & multiplici spinarum vallo Erinaceum in se conuolutum repræsentat: *Radix.* radix lignosa & magna est pro plantæ porportione.

Incolæ *erizo* vocant, hoc est, *Erinaceum*; quoniam Erinaceum animal terrestre, dum in orbem se contrahit, aut marinum, aculeorum & spinarum vallo planè æmulatur: quæ adeò causa fuit, vt illi Erinaceæ nomen inderem, donec commodius aliquod ex veteribus Scriptoribus dare possimus. An verò incolæ ad modicum aliquem vsum adhibeant, non intellexi.

Spartum aphyllon. Lobel. Obs. & Icon. Plant. sub falso titulo huius Iconem habet. Est autem is titulus Spartum aphyllon fruticosum iunceis aculeis, lunatis capitulis. Hic enim inscriptione in Aduersariis, genistam siue Spartum nostrum pungens exhibuerat antè. Erroris huius causa est; quia vnam eandémque plantam esse, sibi imaginariè persuadet, vt mox dicemus. *Tabern. not.*

Hist. Lugd. Erinacea Clusii. Tabern. Icon. qui nō nouit discernere inter fruticem & herbam vocat Scorpium 4. Scorpion Fraut.

Gerard. genista spinosa humilis dwarffe orlowe furze.

Locus. Nascitur regno Valentino, affluenter verò circa *Siete aguas* oppidulum, septimo ab vrbe Valentia milliari, Madritiano itinere, asperis locis &

ſecus vias. Aprili florentem obſeruabam & eruebam iter iſthac faciens, anno 1565. ſemen obſeruare non potui, menſe ſequente in Belgium reuerſus.

ECHINOPODA CRETENSIBVS.

Echinopoda, inquit Honorius Bellus, vulgatiſſima in Creta planta eſt, & multùm cum Erinacea à Cluſio deſcripta conuenit, niſi quòd hæc foliis caret, & flores luteos profert, totáque viridi colore cernitur in orbem diffuſa, & Erinaceam mirum in modum multitudine ſpinarum repræſentans. Genus fruticis cenſenda hæc planta: Meminit huius Plutarch. Sympoſiac. lib. 1. quæſt. 4. Et lib. de auditione, hoc Diſticho:

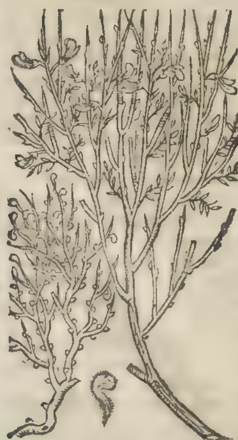
Inter Echinopodas, velut aſperam & inter Ononin
Interdum creſcunt mollia Leucoia.

Athenæus quoque huius ſtirpis mentionem fecit lib. Dipnoſ. tertio: Perinde ac ſi ſemper inter Echinopodas & aſperam Ononin verſeris. Sed *Dalech. error.* fallitur in margine Dalecham. Athenæi interpres, quòd per Echinopodiam Cardui Chii genus intelligat: nam Echinopoda, tam Cretæ, quàm in Inſula Chio, totáque Græcia vulgatiſſima eſt, non Cardui genus, ſed fruticis cenſenda: & hanc ſub *Locus.* Chenopodis nomine intellexiſſe Plinium exiſti- *Chenopus.* mo lib. 11. c. 8. quod etiam ante me animaduerterat Turnebus, vir ſumma laude dignus, Aduerſ. *Vires.* lib. 23. cap. 12. nam licet hæc planta copioſiſſimos flores proferat, & vbique oriatur, eius tamen flores apes non attingunt, vt quotidie obſeruari poteſt.

Excellentiſſ. p. m. Melchior Guillandinus Echinopodam non nouit, nam epiſtola ad Langium eam inter ignotas ſtirpes enumerat.

Bellonius verò lib. 1. Obſer. c. 18. ipſam nouiſſe videtur, ſed non deſcripſit, neque ita congener eſt Aſpalatho, vt ipſe putat. Nam Aſpalathus frutex ſatis magnus videtur, folia terna ſimul iuncta ferens, licèt æſtate ipſa amittat, vt Autumno aliis induatur, nec ſpinis adeò crebris ſcatet vt iſta.

GENISTA SIVE SPARTVM PVRGANS.



Deſcriptio rami prioris. DVos obſeruamus ramos, prior ſeſquicubitalis eſt, firmus, rigidus, ac penitùs lignoſus, cortice craſſo, amaricante, ligno internè albicante, *Virga.* in numeroſam virgarum prolem temerè ac nullo ordine diuaricatus, in virgarum *Aculei.* extremis aculei quidam apparent, totus porrò ramus virgultorum denſo ſtipatu, *Vuæ marinæ ſimilis.* Vuæ marinæ adſimilis quodammodo eſt, niſi quòd nuſpiam vno ex articulo gemini aut plures prodeant ſurculi. Ramorum extremorum potiſſi- *Folia.* mùm geniculis foliola hærent parua, anguſta, cineritia quadam lanugine veſtita. Iiſdem quoque flores ex longiuſculis pedicellis hærent lutei geniſtæ vulgaris, apparentibus adhuc apicibus in *Ramus alter.* ſicca. Poſterior hic colore & ramorum diuiſurâ ſimilis, verùm quàm illa ſenticoſior & ſtrigoſior: quippe numeroſiorib. ramulis, veluti in ſpinas deſinentibus, quæ facilè rumpuntur innumeris nodulis toroſus, vix pedalis, incuruo ligno. Hic floribus & foliis orbatus in extremis quibuſdam capitula incurua, & nutantia gerit, hirſuta, quod in hac planta ſuperfluum & quaſi monſtroſum exiſtimo.

Lobel. & Pena in Adu. geniſtam hanc pungentem ita deſcribunt. Spartium aphyllon fruticoſum, iunceis aculeis, lanatis capitulis: Fruticellus, latiuſculè in latera, aliquot ſparteos, ſtriatos, ex pullo buxeos, è radice Tragacanthæ prolixiore, lignoſos & ſeſquipedales ſurculos ſpargit: nullis foliis, ſed multis ſenticoſis, rigidis ſtylis pungentibus, iunceis, aduncis in ſummo tantùm: quibus ſingulis adoluuntur faſtigiola, tomentaceæue gemmulæ vitis, minores, ſed concolores, partim longiuſculæ & incuruæ, partim breuiuſculæ: nullum folium, flóſque videtur: guſtus perparùm amaricantis, exſiccantis, adſtringentis.

Lobel. in Obſ. Icon. Plant. & Hiſt. Lugd. eundem titulum, quem Adu. habent. Verùm Lob. relicta gemina figura, Erinaceam Cluſij aſſumit, quam cum Sparto aphyllo fruticoſo iunceis aculeis, lanatis capitulis eandem eſſe tradit, quod ramulorum ſpinoſorum poſitus, folia, flores atque alia, quæ breuitatis cauſa prætereo, conferenti cum figuris ipſas deſcriptiones, apertè erroneum eſſe demonſtrabunt.

Tabern. icon. & hiſtor. ſpartium aculeatum aphyllon.

Vnde præcedentes ramos nactus ſim aſſerere non auſim: comperio me annotaſſe cùm eſſem Lugduni, prioré eſſe ex monte Pilati: alterum verò per rhizotomum Lugdunum delatum. Lobelio inuentu minùs frequens fuit, in aſperioribus, preruptíſque decliuibus Alpium Magdalenę in Gallo Prouincia.

ASPALATHO AFFINIS TRAGVS FORTE RHAMNI SPECIES EX CANdia Valerandi Dourez.

FRuſtulum eſt fruticis alicuius palmare, ſurculis *Deſcriptio Surculi.* inconditis frequentibus, rigidis, in ſpinam acutam deſinentibus, diuiſum, Vuæ marinæ dictę *Vua marinæ ſimilis.* non abſimile & par colore ferè fuleſcente, raris Zonulis nigricantibus obiter cinctum, ſtriatum, ſapore nullo.

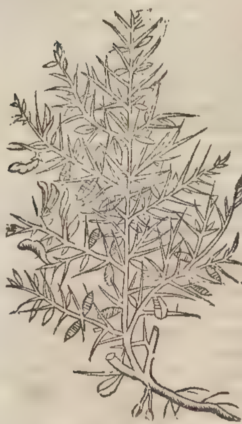
ASPALATHO SECVNDÆ MONSP. SIMILIS SCORPIO SEV NEPA ANGVILL. flore ex albo palleſcente, vel ad purpuram accedente.

SCorpio vel Nepa Anguill. in Græcia copio- *Locus.* ſiſſimè reperitur: prouenit etiam in Gallo Prouincia inter Lanſonam & Pennam, aliíſque plurimis in locis circa Maſſiliam. Suffrutex lignoſiſſi- *Deſcriptio rami.* mus eſt, cortice, lignóque geniſtæ ſimili. Rami cubitales, longiores, breuioréſque pro ætatis ratione, terni, quaterni, in quorum ſummis ſpicatus glomer... ...que rotundus, colore atrouirente

Spina. Flores. re, absque foliis: diuisus tamen in exiguos frequentésque ramulos: hique rursus in spinas durissimas breues viridantes: intra quos vt plurimùm aliæ subnascuntur: flores florentes ex albo flauescentes, quidam etiam ad purpuram accedentes. *Tempus.* Floret mense Septembri. Decidunt postea flores nullum post se relinquentes fructum [quantum quidem obseruatione nostra consequi potuimus] exceptis quibusdam ceu vasculorum specie, figura oliuari, in quibus tamen nihil reperitur. *Radix.* Radice vnicâ & simplice vtitur, haud magna valdè.

Si Anguillara non tradidisset Acaciam alteram, quæ videtur conuenire cum Aspalatho secundo Monspeliensium hanc eò referendam fortè putaremus, considerandum an sit Scorpius primus Clusii diuersus ab Aspalatho Monspeliensi secundo, quem suspicamur genistellæ spinosæ affinem, Nepam quibusdam dictam. *Scorpius 2. Clusii.*

AGVL ET ALHAGI ARABIBVS PLANTA SPINOSA MANNAM resipiens.



Descriptio FRutex est cubitalis, aut altior, densissimo, *Spina.* spinarum acutissimarum gracilium flexiliúmque stipatu refertus: Ex quibus *Flores.* plurimi pendent flores rubelli: eis decidétibus *Siliqua.* succedunt siliquæ rubentes, quales in Scorpio Monspeliensi me vidisse memini, *Semen.* semine concolori farctæ. Ex hac Halepi incolæ nouum quoddã *Manna.* Mannæ genus legunt, cuius grana Coriandro nostro maiora paulò, adeóque figurâ & sapore Mannæ nostræ Lariceæ persimilis. *Surculi.* Surculis porrò infinitis propemodum donatur teretibus, & à trunco eleganti ordine hinc inde sparsis, maiori ferè parte Cuscuta obsitis, velut in *Folia. Radix.* Thymo. Folia ad spinarum exortum hærent oblongâ Polygoni figurâ, cinerea: radix satis longa, purpurea. De Manna in Alhagi vel Agul prouenientе scripsimus lib. 8. cap. de melle aërio siue Manna sub titulo :Mannæ Italicę Tereniabin aut Trungebin.

Synonyma Agul. Alhagi. Ravvolf. Arabibus Agul & Alhagi frutex, ex quo colligunt Persæ Manna: supra spinosos autem frutices prouenire Mannam testantur Serap. Auicenna, ac etiam Clusius in epit. Indicarum plantarum. Idem Icon. Peregrinus frutex Æthio-*Algul.* pibus Agul & Algul, supra quem potissimùm cadit in Persia Manna, quam ipsi *Transchibin*, Arabes autem *Teneriabin* & *Trangibin* nominant.

Hist. Lugd. app. Planta rara spinosa Maurorum *Alhagi, Agul, & Algul.* Manna quæ his arboribus illabitur, Tiriamiabin à Costa vocatur, qui & Carduis insidere scribit.

Locus. Prouenit in Persia & circa Halepum: & circa Kacka vrbem Mesopotamiæ.

Folia eius calidæ sunt siccæque naturæ. Horum *Vires.* vsus incolis ad purgandum, quibus se purgaturis manipulus vnus ex aqua coctus, in singulas doses sufficit.

TRAGVS VETERIBVS.

NIl noui si hodie adhuc plures de Trago Veterum habeantur opiniones, cùm iam priori æuo, authore Dioscoride Τράγον aliqui σκόρπιον, alii τράγανον [quasi edule dicas, vet. κόκκον βαφικὴν, Coccum baphicam addit Sarrac.] vocarint. *Diosc. variè illustratur. Tragus. Scorpius. Traganus. Coccus Baphica.* Est autem vt Diosc. prodidit, frutex pusillus [θαμνίσκος] in maritimis maximè nascens, per terram sparsus [ἐπὶ γῆς ἐστρωμένος, quibus Vetus caret] oblongus, at non ita magnus, palmi altitudine, aut paulò amplior: & is quidem sine foliis est: circa ramos *Locus. Diosc. locus restitutus. Sine foliis. Acini.* autem hærentes habet velut acinos pusillos, russos, tritici grani magnitudine, summa parte acuminatos, numerosos, gustúque admodum adstringentes. *Triticea grana. Vires. Dosis.* Racemorum acini decem ex vino poti cœliacis, fœminísque fluore laborantibus auxiliantur. Sunt & qui tusos digerunt in pastillos, quò fœliciùs asseruentur, iisque ita vtuntur.

Eundem hunc Dioscoridis Tragum ita depingit Plinius. Tragion & Asia fert, siue Scorpionem veprem [imò Iunci genus Dalech.] sine foliis, racemis rubentibus [subeuntibus M.] ad Medicinæ vsum. Idem alibi, Est & alia herba Tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus, grano Tritici, acuto cacumine & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorum decem aut duodecim cacumina trita [huius racemorum acini decem triti, legend. ex Diosc.] ex vino pota [poti] Cœliacis, Dysentericis, sanguinem excreantibus, mensiúmque abundantiæ auxiliantur. Dalech. apud Plinium lib. 22. cap. 15. vbi Plinius ait: Est & alia eiusdem nominis scilicet Scorpii &c. scribit intelligi Tragon Dioscoridis, nos autem quia dubitamus num potiùs intellexerit Scorpionem siue Nepam, vt etiam censet Sarrac. Theophrasti totum locum sub Scorpione Veterum posuimus.

Cæterò, Tragum de multis plantis dici, ita demonstro. *Tragi æquiuocationes.* Tragus siue Scorpius Diosc. dicitur de *Vua marina* vulgò, quem verum censemus Tragum. *Tragus siue Vua marina.* Et hæc opinio fuit Dalechampii & Gesneri, nec displicet Clusio, nec etiam Lobelio. Apud Castorem Durantem pro Trago siue Vua marina, posita est Icon Tragacanthæ: de qua paulò pòst: *Tragacantha Icon.* Plinius authore Cæsalp. miscuit Tragon Dioscoridis cum Scorpio Theophrasti, quem Nepam interpretatur Gaza; de ea opinione vide Hist. *Scorpius Theophr.* n. g. lib. 17. titulo Tragus Cæsalpini. De Trago *Tragos Matth. pūgentibus foliis.* Matthioli, qui à plerisque, ac à me reiicitur, & Tragus Matth. pungentibus foliis inscribitur, agetur suo loco. *Cali* Amato est Tragus, quæ opinio meritò non placet Cæsalp. *Cali geniculatum.* *Salicornia* Dodonęo est species Tragi, quam opinionem non probo nec etiam Cæsalpinus: Tragos Euritio Cordo & filio Valerio & Leonicero est *Sedum minus* flore candido, quæ sententia à me eiicitur. *Sedum minus flore candido. Sedum folio circinato.* Tragus sylu. Cordo, mihi *Sedum folio circinato*. De his quatuor lib. 55. Ruellium hallucinatum esse scribit Amatus quum Tragum *Iunci speciem* esse dixerit, cui quoque Matthiolus subscripsit. *Iunci species.* Tragi genus minus & alterum grandius Cæsalpini, vide Hist. *Tragi duo Cæsalp.* n. g. l. 17. post Trifolium album rectum. Inter spuria nomina Dioscoridis, inuenio Tragion alterum dici Tragon, quidam volunt Fraxinellam Hist. *Fraxinella.*

n·g.lib.30. Tragos de Erineo arbore diuersa à Ficu apud Gesnerum quadrup. Ex Cœlio Tragos videtur etiam panis nomen fuisse Gesner. quad. Dodon. de purgantibus asserit Trago Dulcichinum dici, quod nos Trasi appellamus, de quo hist. n g.lib.18. Tragos inter frumentacea de quo Diosc. lib.2.& Sarrac. in scholiis. De hac hist n. g.lib. etiam 18.

TRAGVS SIVE VVA MARINA.

Descript.



TRagus frutex paruus, vix interdum palmum excedens, nonnunquam cubitalis, stipite lignoso, simplici, qui post ex vno veluti capite complures profert ramos viridâtes, striatos, fractu cótumaces, adstringentes, medullâ viscosâ [quæ resiccata rubescit] plenos, crebris geniculis interceptos, inque frequentes ramulos rursum diuiduos, quibus ex articulis duntaxat est exortus: atque in his quidem nec folia nec foliorum vlla comparent vestigia: Verùm è geniculis Equiseti modo prodeuntes ramuli, flores in summo sustinent glomeratim congestos, multos, paruos, luteos: in fructum abituros Rubi, Moris similem, ex acinis rubris compactilem, sapore dulci, nec ita tamen vt Mora, gratum, edulem tamen: Hisce semina insunt gemella, oblonga, qua se mutuò spectant, plana, alterâ parte leuiter in gibbum protuberantia.

Medulla. Flores. Fructus Sapor. Semen.

Anguill. Croton Commentatoris Nicandri. An Matth. in post.com. Lat.& Ital. cum mag. fig. *Coda di Cauallo* 4. id est *Equisetum quartum*, pingit nec describit. An Gorrhæo def. med. τράγος, Herbariorum Iuncus marinus, ab al. quibus σκόρπιον vocatus. An Gesn. in Cat pl. τράγος? Vbi Castor Durant. τράγον & σκόρπιον nominat, ibi descriptio est Vuæ marinæ, Icon autem Tragacanthæ. Sarraceno non possũ concedere Tragum seu Scorpium Plinii lib. 21. cap. 15. esse Scorpionem Theophrasti siue Nepam, quia acinos rubentes ei tribuit, quod Theophrast. de suo Scorpio non scribit: Plinius fortè non benè veprem dixit, non distinguens Tragon Dioscor. à Scorpio Theophrasti. Hist. Lugd. Tragus siue Scorpius marinus Dalechampij. Item Equisetum quartum Matthioli. l. 10. cap. 67. Item Osteocollon, quòd fracta ossa ferruminet. Abundat Hist. duabus figuris & descriptionibus, quæ certo indicio sunt Compilatorem Historiæ non nouisse plãtas, ac ideò ignorasse quid pingeret aut scriberet. Rustici vocant *Mora marina*, quæ occasio vt olim appellarim *Rubum marinum* donec à Domino Dalechampio & Gesn. intellexi esse Tragon Dioscor. quæ sanè opinio placet: quamquam non intelligam quid velit Dioscor. cùm de Tragi fructu ait ὀξεῖαι ἐπ' ἄκρω. Gesnerus olim annotauerat ad Anguillaram, vbi de Crotone ait: An Polygoni species Gesnero. Camer. hort. Tragus *Vua marina*, cuius icon ex Gesneriano typo deprompta. Sciat autem Camer. Gesneri figuram factam esse ad meam plantam siccam. Casp. Bauh. Phyt. *Vua marina* 2. siue minor. Item *Vua tertia* Osteocollon Lugd. idem cum præcedenti aut certè eius species aliqua. Tabern. icon. *Vua marina Monspeliaca* Meertrauben von Mompelier. Clusius vocat Polygonum quartum minus, Vuam marinam, *raisins de mer* Galliæ Narbonensis: Meo tempore, inquit, peritiores ad Dioscoridis Tragum siue Tragum lib. 4. descriptum referebant: cuius sanè aliquot notæ non ineptè huic plantæ quadrant: Nonnulli postea ad Androsacen retulerunt Bellonium secuti, qui lib. 3. obseru. cap 41. de Androsace agens, hãc innuere videtur. Anguillara Crotonis cuius Nicandri interpres mentionem facit) nomine hanc ni fallor, describit editione duodecima. Multis verò notis, primum præsertim huius plantæ genus, mihi cum Polygono quarto Plinii quadrare videtur, quod describit lib. 27. cap. 12. Posset tamen ad eiusdem Ephedram fortè etiam referri, quæ quibusdam Anabasis etiam dicitur. Hanc Bellonius lib. 1. & 3. obser. arbores conscendere dicit, cuius fructum, Androsaces similem, rubrum edidisse refert. Ego verò hanc solam plantam ferè nascentem, & sese sustinentem, neque vllo adminiculo egentem inueniebam. Fuit quando Lobel. & Pena, Tragum, Androsacen opinati fuerũt: sed illos retinuit Pliniana versio, quæ hîc accuratior quàm quæuis alia. Iidem alibi dubitant, An racemosa Equiseti facie planta, sit Tragos vel Traganon Dioscoridis? & postea, Traganon vocant, profitentúrque Monspelii *Raisins de mer* seu marinam Vuam vocari. Lobel. Obseru. Tragos siue Vua marina maior. Num Equisetum quartum Matthioli, depictum non descriptum? An *Croton* Nicandri Anguillaræ? Titulum Lobelii huc refero, non figuram, quæ sequentis Tragi est: *Vua marina Monspeliensium.*

Iuncus marinus. Castor. notatur. Sarrac notatur. Rubus marinus. Tragos Diosc. Polygoni species. Vua marina. Tragus. Androsace. Croton. Polygonum 4. Plinii. Ephedra. Tragus. Androsace Traganon.

Monspelii Tragos, frutex copiosè prouenit apud mare: Florentem vidi vere, & fructum ferentem mense Augusto & Autumno. Hanc eandem plantam vidi Bernæ in horto Benedicti Aretij: Basileæ durat à plurimis annis in horto D. Iac. Zvvingeri. Montbelgardi aliquando mihi prouenit in horto Ill. E.C. Frater obseruauit Monspessuli florere Maio & Iunio. Reinaudetus Pharmacopœus misit hoc titulo ex Prouincia, Planta marina Equiseto similis: Gener Cherlerus pulchras plantas attulit Monspelio. D. Doldius misit plantulam Norimberga. Frequentem inueniebat Clusius in colle quodam à Salmantica miliari, longissimè à mari, quod equidem satis mirari non potuit, cùm antea copiosum obseruasset locis maritimis, & toto illo tractu inter stagnum Volcarum & Mare Mediterraneum supra *Peraul & Megalmam* ad montem vsque Setium.

Locus & tempus.

Vires antè recensuimus ex Diosc. quæ videntur meliùs conuenire surculis quàm acinis.

Vires.

TRAGVS SIVE VVA MARINA MAIOR.

HVmana interdum altitudine fruticat, Spartij, quod Hispani Rotama vocant, modo, brachialis crassitudinis aliquando stipite, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas ferunt pedales, tenues, multis internodiis distinctas, vt Equisetum ferè, propendentes, sine foliis,

Descriptio. Rami. Virgæ.



admodum adstringentis saporis: florem secundum internodia confertum, minutum & muscosum, corni floribus non absimilem, pallidum: *Flos.* deinde fructum exiguis moris similem [vt authori quidam retulerunt incolæ: nã florentem duntaxat videbat] *Fructus.* rubentem, succulentum, acidum, in quo pauca grana, Milio ferè similia insunt, foris nigra, intus alba: *Radix* radix dura, lignosaque est.

Vua marina vulgaris Polygonum 4. maius: Hispani *Belcho* vocant. Lobel. Plant. Icon. *Tragus* siue *Vua marina maior* Eandem in Obs. sub præcedentis titulo exhibet. C. Bauhinus Phyt. *Vua marina* 1. siue maior.

Locus & tempus. Floret cum præcedenti mense Maio, fructus Augusto, etiámque seriùs maturescit: initio Martii floribus onusta etiam deprehenditur, circa *Velezel rubio*, regno Murciano, vbi plurima nascitur, nusquam alibi Clusio conspecta.

TRAGACANTHA VETERIBVS.

Hirci-spina LAchryma m habet & Tragacantha [ἡ τραγάκανθα Gaza *Hircispinam* reddit] vocata. Hanc autem priùs putabant solùm in Creta nasci. Nunc autem manifesta est, & in Achaia Peloponnesi, & *Locus.* alibi. Et in Asia circa Mediam comperiri certum est. Huius quidem, vt cæterorum spontè succus *Lachryma.* consistit, in lachrymæ modum, Hanc enim cædere non est necesse. *Locus.* In Arcadia copiosa nascitur, & nihilò deterior, vt arbitrantur, Creticâ, sed & aspectu pulchrior.

Radix. Tragacanthæ radix, inquit Dioscorides, lata est & lignosa, ac supra terram etiam eminet, à qua surculi humiles [Oribas. addit πυκνοί, id est, crebri] robusti, latissimè fusi & in ipsis foliola [in altero codice adiicitur μικρά, id est, parua] numerosa, tenuia [πολλὰ μεταξὺ λεπτὰ Sarrac. vel est transpositio vocis μεταξὺ, iungendaque est voci, ἀκάνθας: vel ἀπὸ τοῦ λεπτὰ, λεπτὰς legendum videtur, nimirum ἀκάνθας] inter quæ aculei sese proferunt, quos ipsa occulunt, candidi, firmi, rectique. Est & Tra*Lachryma.*gacantha lachryma, quæ super resectâ radice con*Delect. us.*crescit: quo in genere præstat pellucens λεῖα, læuis, gracilis, sincera ac subdulcis.

Vires. Vim porrò habet æquè ac gummi cutis spiracula obstruendi. Huius autem increbuit vsus ad oculorum medicamenta, item ad tussim, exasperatas voces & vocem interceptam, atque distillationes, cum melle in delinctu. Sed & linguæ subdita liquescere finitur. Bibitur quoque drachmę pondere in passo macerata contra renum dolorem, & vesicæ rosionem, mixto cornu cerui usto & loto, aut scissi aluminis momento.

TRAGACANTHA MASSILIENSIS.

Descript. *Virga.* FRutex est virgis mediocriter crassis donatus, extremum versus magis crassescentibus, iisque



albidis & lanuginosis, è quibus squammatim prodeunt spinæ candidæ, creberrimæ sextantales aut vnciales, rigidæ, infestæ, ramos comitantes, inter quas flores extremis ramulis hærent, simul aliquot iuncti, genistellæ floribus *Flores.* similes. Huic Aduersaria radicem tribuunt albam, longam, lignosam, crassitie digiti, pr... flexibus subter humum meantem, spinas verò siue spicula foliis vtrinque quasi pr... *Spina.* mis donata scribunt, quæ ima & vetustiora nihil aliud quàm veprem, aut aristæ nudæ effigiem ostentent, qualia nos ex sicca planta iam descripsimus: porrò autem & vna radici plures virgas, cu*Virga.*bitales cùm procerissimæ sunt, rigidas, lignosas: flores colore albo describunt: siliquam numero*Flores.* *Siliqua.*sam, rectam, genistellæ spinosæ modo, sed multò minorem & candidam, in qua semina exilia, albi*Semina.*cantia includantur, Sinapi magnitudine, angulosa.

Tragacanthæ plantam à qua effigiem quam passim, exhibet Matth. deprompsit, ad eum misit studiosus qui illam attulerat ex Apuleiæ Gargono monte. Ea certè, quæ nullis prorsus notis à Diosc. historia dissentiat. Et rursus: Poterium adeò Tragacanthæ proximum habetur, vt illi omnibus notis congener esse videatur. Peculiariter autem supremos ramos habet in vertice extuberãtes & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non visitur. Plantam quam idem pro Poterio appinxit, eíque Constantinopoli Augerius à Busbecke misit, eandem suspicor stirpem cum eius Tragacantha: ramus enim mihi datus Patauii per D. Cortusum pro Poterio, qui non videtur differre à Tragacantha Massiliensi.

Nobiscum sentire videtur Camer. ad eiusdem Hist. Germ. qui dicit, Tragacanthæ appictæ non dissimile Poterium, aut Tragacantha 2. Clusii in Hispania proueniens.

Dodon. Lat. in fol. Tragacantham Latinè Spinam hirci dixerit. Apud Cast. Dur. pro Trago siue Vua marina posita Tragacanthæ Icon. Tragacantham aliquando Massiliæ florentem & fructu prægnantem obseruauit Clusius. Tragacantha Hircispina poterit vocari, *Espine de bouc*, flos albicans, interdum distinctus lineis purpureis. Rauvvolf. in itin. Tragacanthæ tres species facit, inter quas vnam similem Tragacanthæ Clusii dicit, quam veræ Tragacanthæ valdè similem æstimat. Quod autem Clusius duas habet species, ideò minùs constat quam intelligat Rauvvolfius, an eam de quâ hîc agimus vel sequentem. Tabern. Icon. & Hist. Tragacantha prima. Item Poterium. Vna eadémq; figura. Lonic. Tragacanthæ figuram habet Mattholi. Bellon. lib. 1. Obseru. cap. 17. duas Tragacanthæ herbæ species circa Montem Idam inuenit, quarum fortè hæc erit vna ex iis, quas Matthiolus tradit & nos hoc loco. Anguill. hanc fortè describit epist. 8. pro Tragacantha. Huc pertinet Tra-

gacantha Lob. & Penæ. Adu. & Icon. Plant. hircinos spirillos & aruncos imitata, vera Tragacantha, Massiliæ *Barbe Renard & Ramebuc*, id est vulpina herba & surculus hircinus vocatus: Item Matthiol. Poterion Constantinopoli missum, de quo iidem aiunt: nihil aliud quàm Tragacantha est, aut ex eius icone depictum cuius descriptionem tacuit: Verum tamen dicit esse Tragacanthæ simile, sed veriùs dixisset eandem esse. Hist. Lugd. Tragacantha Matthioli: Item figura altera & descript. Poterium Matthioli.

Vulpina herba.

Locus. Plurima fruticat in Galloprouincia propè ad Pomoeria Massiliæ, in marinis collibus ad Austrum aliisque finitimis locis passim multa: Mechliniæ Mercator fouit domi totam glacialem hyemem. Tragacantham nunc in multis Italiæ locis præsertim Potino vocato Brutiæ monte reperiri, certissimum esse affirmat Marantha. Tragacantham prout pulchrè à Matthiolo depicta, vidi Monspelium allatam ex Marsilia. Ante quadraginta annos Doctus Pharmacopœus Iac. Reinaudetus mihi misit ex Galloprouincia cum aliis multis. Frater attulit mihi Ramulum datum à Domino Cortuso pro Poterio, quod discernere non possum à Tragacantha.

TRAGACANTHA GVMMI.

Descript. E Vulnere spinosæ plantæ Tragacanthæ manat, quale autẽ ad nos adfertur gũmi, est glutinosum candidum, aut flauum, aut ex russo pallescens, contortum in erucarum, vermiculorúmve formam, tanquam violentiore pressu per densius colum transmissum, *Sapor.* sapore subdulci & ferè fatuo, aquam cui infunditur in lentam sequacémq; muciginem conuertens.

Lachrymam à vulnerata radice Tragacanthæ manantem [quam Seplasiarij vulgò vocant Gummi Tragacanthum] & quæ passim in Officinis conspicitur creta visitur (è Creta Asia & Græcia aduectam) *Monachorum error.* Monachi in Mesuem apud Matthiol. veram esse Tragacanthæ Lachrymam negant, quòd legitima linguæ subdita facilè Diosc. testimonio colliquéscat, hæc verò nunquam: quâ quidem in re eos toto cœlo aberrare scribit Matthiol. vt qui Dioscoridis sententiam perperàm acceperint, siquidẽ Dioscor. non de sola Lachryma linguæ subdita, sed in eclegmate cum melle conformata, vt mox patebit, illud fieri scribit. Huic & alia accedit ratio. quòd si intellexisset Dioscorides lachrymam per se tantùm linguæ submittẽdam, subiunxisset quibus in morbis id factitandum, esset: quã doquidẽ planè absurdum foret scribere, quòd aliquod gummi linguæ subiiciendum paulatim liquefiat, ac deinde silentio prętereire, in quem vsum & quibus in morbis id faciendum.

Nomina Linguarũ. Τραγάκανθα, Lat. & Ital. *Tragacantha*, Arab. *Chitica, Itica, Chateth, Alcuted*, seu *Alchatad*: Germ. Dragant, Hisp. *Alquetira*.

Locus. Tragacanthen in Creta nasci Plinius nouit, spinæ albę radice multùm prælatam, apud Medos aut in Achaia nascenti. Theophrast. autem lib. 9. ait, ἐν Ἀρκαδίᾳ ἡ τραγάκανθα πολλὴ, καὶ οὐδὲν χείρων ὡς [illegible] κρητικῆς, [illegible]

Vires & Vsus. Vim habet, autorę Dioscoride, meatus obducendi similem gummi. *Ocul. Thorax.* Vsus eius est ad medicamenta ocularia, & ad tusses, & arteriæ asperitates, & vocem retusam, & destillationes, in eclegmate cum melle. Subdita etiam linguæ liquescente succo deuoratur. Sed & macerata in passo drachmæ *Renes.* pondere bibitur ad renum dolorem & vesicæ rosionem, ammixto cornu ceruino vsto ac loto, aut modico alumine scisso. Galenus velut Dioscor. Tragacantham similem gummi vim habere ait, meatus obducentem, & acrimonias obtundentem. Sed & similiter, inquit, vt illud siccat. Tragacanthæ lachrymã Officinæ gummi Dragaganthi vocant: notissima est & familiarissima ex ea maximè cõpositione, quæ ex ipsa Dragaganthũ appellatur, & in asperæ arteriæ ac pectoris vitiis vsurpatur.

TRAGACANTHA ALTERA, POTERIVM FORTE' Clusio.



Descriptio TRagacanthæ, quam aliquando Massiliæ florentem & fructu præditam obseruasse meminit Clusius, simillima est hæc Tragacantha altera, fruticosa admodum, multos pedales habens ramulos *Ramuli.* flexibiles, latè circumquaque sese diffundentes, candicantes, & dum adhuc tenelli sunt, lanuginosos, multis longis canescẽtibus spinis hor- *Spina.* rentes: foliorum plurimæ simul iunctæ alæ, Lenticulæ aut Tragacanthæ proximę, exiguæ, candidę, lanuginósęque primo Vere per interualla exeunt, dulcis saporis: foliis hyeme decidentibus, nerui illi medii quibus folia inhærebant in rigidas & acutas spinas euadunt, vt eo tẽpore tota planta sine foliis conspiciatur, contrà quàm in Tragacantha, quę hyeme etiam folia retinet, nec ea abiicit donec noua sequente anno adquisierit: tum demum, deciduis vetustis, nerui illi medii etiam in spinas abeunt. Istam neque florentem, neque semen ferentem autor vidit, *Folliculi.* sed sub ea plurimos folliculos bombycinis similes, aut Alceę illius, quam Matthiolus Hypecoũ appellat, folliculis ferè pares, inanes inuenit, quos ab illa excidisse, & florem ex similibus prodire album, non magnum, incolę referebant: de semine nihil certi intelligere potui: radix lenta, *Radix.* longa, in multos ramos diuisa, nigro cortice foris obducta, materie intus candidâ, fungosâ, dulci, interior pars gummosum quidpiam & subdulce refert.

Poterion. Neuras. Tragacanthę est adeò similis, vt sibi autor facilè persuadeat ποτήριον esse, quod ab Ionibus νευράδα vocari Diosc. ait: Nisi fortè ea sit quam Strabo circa Carthaginem esse scribit, de cuius cortice telæ pulcherrimę conficiantur. Bellon. lib. 1. Obseru. cap. 17. Fortè Tragacanthę secundum genus verticum Cretensium montium. Lob. Plant. Icon. Tragacantha altera fortè, siue Hist. Lugd. Poterion Clusio. Tabern. Icon. Tragacantha 2. Bocksdorn Dragant 2. An Rauvvolf. in itiner. lib. 2. c. 12. Tragacantha minor altera, satis alioqui similis primæ, demptis floribus luteis, qui singuli sunt in folliculo rotundo, subluteo, aliquot in longo pediculo, de qua mox?

Nascitur

Locus. Nascitur plurima circa *Guadia & la venta el peral*, Granatensi regno, in collibus, arido, & inutili solo, nec alio loco conspexit Clusius.

TRAGACANTHA RAVVVOLFII.

Descriptio 1 Tragacantha altera Rauvvolfii, paulò humilior est primâ; persimilis tamen, nisi quòd flosculos fert luteos, confertos, pediculis longis hærentes, quorum singulares rotundis & flauescentibus folliculis insident. *Flosculi.* 2 Tertiæ altitudo par, virgæ robustæ rubentiores, in quibus conspiciuntur alba lanuginosa Poterii capitula, purpureis flosculis ornata.

Inter Icones Rauvvolfii N°.281. Spinæ Tragacanthæ aliud genus. Hist. Lugd. in Append. Tragacanthæ alterum genus.

POTERIVM ANTIQVIS.

Poterium Diosc. Neuras. POterion Iones, quod apud Dioscoridem, Neurada vocant. Frutex est magnus, ramos habens longos, molles, lori modo lentos, tenues, Tragacanthæ similes: folia parua, rotunda. Totus autem frutex tenuem lanosam lanuginem obsitam habet, & est spinosus. Flores sunt parui, albi. Fructum autem fert gustu odoratum, & acrem, inutilem. *Locus.* Nascitur in palustribus, & locis terræ editioris. Radices subsunt duorum, aut trium cubitorum, robustæ, neruosæ, quæ ad terram resectæ *Gummi.* lachrymam remittunt gummi similem. Hæ contusæ & in cataplasmate impositæ, neruos dissectos & vulnera glutinant. Sed & decoctum ipsarum potum, neruorum affectionibus *Vires.* conuenit. Sunt & ranis venena, rubetis maximè, *Rana venenata.* vidimúsque, inquit Plinius, Psyllos in certamine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam quàm aspidum pernicie. Auxiliatur eis *Phrynion. Neuras. Poterium.* Phrynion in vino pota: aliqui Neurada appellant, alij Poterion, floribus paruis, radicibus multis, neruosis benè olentibus. Item postea: Poterion, aut vt alii vocant Phrynion vel Neuras, largè fruticat, spinis retorrida, lanugine spissa, foliis paruis, rotundis, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris: seminis nullus vsus, sed gustu est acuto & odorato. Inuenitur in aquosis collibus. Radices habet duas aut tres, binûm cubitorum in altitudinem, neruosas, *Vires.* candidas, firmas. Circumfoditur Autumno, & præciso frutice dat succum gummi similem. Radix mira vulneribus sanandis traditur, præcipuéque *Decoctum.* neruis vel præcisis illita. Decoctum quoque cum melle potum, dissolutiones neruorum, & infirmitates, & incisuras iuuat. Ego, inquit Cornarius, non aliam plantam Poterion esse sentio, quàm eam spinam ac sentem, quæ à nostris Prunus sylu. [Schleedorn] appellatur, cui & parui albi flores sunt, & reliqua omnia Poterio à Diosc. attributa, maximè tamen fructus gustu odoratus, velut Dioscor. ait, καρπὸν ἐν τῇ ὀδμῇ, καὶ δριμὺν ἄχρηστον. His enim locis de Græcis conuersis Plinius non cognouisse videtur, quæ planta Poterion esset: alioqui enim priore loco non flores *Plin not.* paruos, quæ ἄνθη μικρὰ legit, ei attribuisset: posteriore verò flores longos, eósque herbacei coloris, velut qui ἄνθη μακρὰ χλωρὰ legerit: quum recta lectio sit, ἄνθη μικρὰ λευκά, velut Diosc. habet. Plinius huius velut ignarus καρπὸν Diosc. semen dixit & δριμὺν acutum reddidit; quum neque acutus, neque δριμὺς propriè sit, sed στρυφνὸς.

Plinius excusatur & Corn reprehenditur. Cornarius malè sibi persuadens Prunum syluestrem esse Poterium Plinium videtur nobis sine causa redarguere, quòd δριμὺν dixerit acutum: si Plinius ignorauit Poterium ipsi etiam fuit incognitum, non enim potest esse Prunus syluestris, *Prunus sylu. non est Poterion.* vt indicatum lib.2. cap. de Pruno. Galenus Neurada, quam aliqui Poterion vocant, siccantem citra *Temperamentum.* mordacitatem vim habere ait, vt neruos dissectos glutinare credatur. *Neruis.* Sunt autem, inquit, radices eius maximè tales. Et sanè etiam decoctum ipsarum quidam his qui ex affectis neruis laborant exhibent. *Vires Neuras Galeni* Cæterùm, quòd neruis peramica sit νευράδα vocarunt, & Poterion fortè, quia potrix paludosi, riguique soli amans sit. *Neuras vnde.*

Poterió cur Prunus syl. Iam diximus Cornarium malè existimasse Prunum syluestrem esse Poterium. *Pimpinella spinosa Tragacantha.* Pimpinella spinosa, vt paulò pòst dicetur à quibusdam censetur Poterion, quod non placet Honorio Bello, nec nobis.

Clusius pro Poterio exhibet Tragacanthæ genus, de quo paulò ante.

Lobelius asserit Poterium Matthioli nihil aliud esse quàm Tragacantham, quæ & nostra est opinio.

Locus. Aiunt, inquit Anguill. Poterion reperiri in Catania & Messina Siciliæ, verùm quia eam plantam non viderim, nihil præterea dicere possum.

Vaccinia palustria. Palustria vaccinia siue Oxicoccum Cordi, sunt authore Lobelio, Poterion Dalechampii.

POTERIVM QVIBVSDAM SIVE PIMPINELLA SPINOSA.

Descript. Lignosis ramulis palmaribus & longioribus, densissimè fruticabat mihi in horto, cancellata *Ramuli. Spinæ.* ramulorum minorum & spinarum breuium rigidarúmque agmine patulo, cortice rubente & *Folia.* hirsuto: foliola pimpinellæ sanguisorbæ, multò minora, hirsuta, eadem incisura in alæ formam disposita costæ adhærent à spinis diuersæ, subtus glauca, superiùs saturatè virentia. *Descriptio Rauvvolfii.* Natali verò solo hærentem plantam Rauvvolfius in Hodœper. *Caules.* scribit, fruticem peregrinum spinosum, caulibus cubitalibus densè fruticare, multis in terram pro*Rami.*cumbentibus ramis, plerósque verò omnes stolones statim ex radice rubente, saporis sicci & nonnihil amaricantis oriri, cortice tectos, exteriore incano tenero, cui alius subsit rubeus: foliis *Folia.* esse tenellis longiusculis in pediculis ordine ex aduerso positis, supernis vtrinque virentibus, infernè cinereis, nostræ pimpinellæ sanguisorbæ similibus: *Flores. Baccæ.* flores primo Vere conspici, herbacei coloris, stellatos, paruos, quibus succedant baccæ exiguæ, albicantes, cum pauxillo rubore, ordine quodam ad ramos sessiles, Ribis nostri baccis haud absimiles, conspicuo adhuc in vniuscuiusque baccæ vmbilico flore.

Descriptio Belli. De hac planta hæc tradit Honorius Bellus in Epist. ad Clusium. Elegantissima planta, quam [ni fallor] nonnulli Poterion perperàm appellant, alii *pimpinellam spinosam*. Planta hæc perpetuò in Creta viret, multósque annos durat, in orbem diffusa, in vno pediculo folia plura vtrinque disposita, quæ cùm Autumno primùm erumpunt in se contracta videntur; & Aspleni folia quodammodo imitantur, sed longè minora, quæ tamen successu temporis maiora apparent, & *pimpinellam Sorbastellam* vocatam foliorum positu & diuisuris æmulantur, minora verò sunt. Tota planta crebris figuris & tenuibus spinis scatet: *Spina. Semina.* semina fructus Rubi aut Mori imitantur, plures e-

enim ſimul congeſti ſunt, initio virides, poſtea ad rufum tendentes: flores paruos, carnoſos ex viridi rufeſcentes multóſque ſimul congeſtos profert. Super hanc ſtirpem naſcitur Epithymum, quemadmodum ſuper Thymum iiſdem collibus frequentiſſime inuenitur, in quibus & Thymum & Thymbra & Aſparagus proueniunt, nunquam autem inuenitur paluſtris. Adſtringendi vi pollet, vulgaritérque in tota Græcia ποιβῆδα vocatur. Quòd autem ſit Dioſcoridis Stœbe, & Phleos Theophraſti, [non Phleum quod a Phleos diuerſum] Stœbe Plutarchi, & Stœbe Aetii, vt cum Honorio ſentimus, dicemus ibi, vbi de Veterum Stœbe & Phleo ſcripſerimus.

Flores. Epithymũ. Locus. Thymus. Thymbra. Aſparagus. Stœbe.

Planta à Rauvvolfio hîc deſcripta *Tripoli* ab incolis in itiner. lib. 2. cap. 12. pag. 286. & 287. de plantis *Bellan* vocatur: exiſtimat autem is eſſe *Hippophaen* Dioſcor. propter figuram. Vires non eſt expertus, nec ſuccum. Idem inter icon. Num. 287 Peregrinam ſpinam Aethiopibus Bellan dictam ſiſtit, proponens dubiè, An Hippophaes Dioſcor. Sed Hippophaes Dioſcoridis eſſe non poteſt Bellan, cui non ſunt folia Oleæ, nec ſuccus lacteus, nec facultas purgandi ſed contraria aſtringendi.

Bellan. Hippophaes. Rauvvolf. notatur.

Lob. & Pena Adu. Poterion aut Νευρὰς. Obſeru. Poterion Cypriis *Mazino* & *Stiuida*. Icon. pl. Poterion. Hiſt. Lugd. Poterium Penæ & Lobelii: Item in append. Maurorum Bellan fortaſſe Sanguiſorba ſpinoſa. Item lib. 4. cap. 31. Poterium Penæ & Lobelii. Exiſtimamus Compil. Hiſt. Lugd. non admodum peritum ſtirpium, confudiſſe cum Lobelii Poterio *Vaccinia paluſtria* quæ quondam Dalec. Poterion cenſuit, teſte Lobelio: Nobis etiam non fit veriſimile Pimpinellam ſpinoſam loco modo dicendo prouenire. Dalechampius, inquit Cluſius: Poterium in Allobrogibus propè Muram oppidulum Gratianopoli vicinum in ſiluoſis conuallibus reperiri ait. Sed ſi eam intelligit à plantâ quæ pleriſque Poterii nomine donatur, vereor, vt ſuam opinionem legitimis rationibus tueri poſſit: quippe cùm ea planta penitùs à Tragacantha differat: nonnullis Pimpinella ſpinoſa appellatur: Nonnunquam etiam mihi miſſum eius ſemen Stoebes Theophraſti nomine, & vulgò adhuc ipſam plantam in Creta vocari Aeracis ἀεῤάδα ſcriptum. Anguill. videtur ad χάλκειον ſiue Aeraciam Theophraſt. referre. Quandoquidem autem Pimpinella ſpinoſa, folia non habet Lentis, nec fundit Lac, nobis non videtur Aeracia Anguillaræ: hac in parte igitur diſſentimus à Cluſio & Camerario hort. dicente: *Aſtiuida* Cretenſium à στοιβῇ vt quidam putant corrupto nomine Pimpinella ſpinoſa, forſitan Chalconia & Aeracia Anguillaræ. Poterium Lobelii idem cum Pimpinella ſpinoſa. Hort. Patau. Stoebe quorundam *Aſtiuida*.

Poterium. Mazino Stiuida Bellan Sanguiſorba ſpinoſa. Hiſt Lugd. notatur. Calcios ſiue Aeracia Theophr. Contra Cluſium. Contra Camerarium. Aſtiuida Chalcoma. Stoebe.

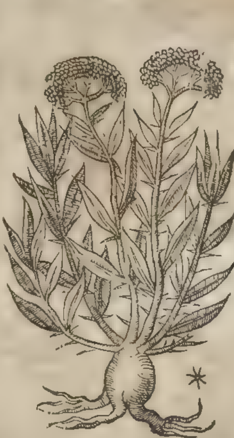
In decliui montis Libani parte naſci vidit Rauvvolfius, Augusto ſetum prouenire, ſed hyeme perire. Lobelius primùm vidit in quadam areola horti Patauini opera Guillandini: Deinde ex Auſtrali tractu Pedemontanæ regionis vulſum ipſi miſit Pharmacop. Maſſilienſis Iacobus Reinaudetus. Priuſquam ſcriberet Lob. & Pena multis annis Poterii nomine Dominus Cortuſus Patauii demonſtrauit plantam ſiccam & viridem, quę hîc erat etiam in horto publico virens Martio. Dominus Cortuſus alebat in vaſe, folia accedebant ad Sanguiſorbam: ſed minora, multa, ſpinæ etiam multæ longæ, plantæ altitudo vix ad quinque digitos proueniebat. Montbelgardi ſata in Horto Ill. E. C. quàprimùm autē animaduertentem prouenientem, dubitabam an eſſet Sanguiſorba: repoſita, hieme periit. Frater Caſp. Bauhinus mihi indicauit Cortuſo eſſe *Chalchion* & *Aeraciam* Anguillarę. Ex Burgundia miſſum mihi ſemen nomine Aſtiuidæ Cretenſium. Semen mihi præterea miſſum Stutgardia ex ſeminibus ab Hortulano Ducis Florentiæ miſſis cum hoc titulo: Pimpinella ſpinoſa àn Stoebe vera Cretica.

Locus & tempus. Poterium. Calchios & Aeracia.

Stiuida facultatis eſt adſtringentis & adhuc in ſanandis alui fluoribus indiſtinctè à ruſticis Cretenſibus vſurpatur. Nam eius in aqua decoctionem ieiuni bibunt, & à morbo vt aiunt liberantur, Bellus.

Pimpinella Spinoſa Stœbe Cretica. Vires & vſus. Alui fluor. Decoctum.

HIPPOPHAES ANGVILLARAE ET DODONÆI, SIVE SPINA purgatrix.



Hippophaes inquit Anguillara, epiſt. 8. Sabuloſis Peloponneſi maritimis, quæ nũc Morea dicitur, oritur, cuius radix ob vehementem vim purgandi quibuſdam ſpinæ purgantis radice nominatur, ſuffrutex eſt ſpinis duriſſimis: ſpargit ſe in comam rotundam, albam: folia Oleæ longiora, anguſtiora & teneriora: nec florem, nec fructum vidi, fortè cum offendendi non erat tempus: radices palmos longiores, lacteum ſuccum frangendo fundunt amariſſimum, odore graui, ſimilem plantam in Italia non reperi.

Locus. Vires. Spina purgatrix. Deſcriptio Spinæ. Folia. Radix. Odor.

Dodon. Lat. in fol. Hippophaes ex Cod. Cæſ. Hippophaes *Anguillaræ*, Hippophaes Dioſcoridis & Plinii. Lobel. & Pena Adu. *Hippophaes*, Hippophæſtum vocatur vulgò Spina purgatoria. Caſp. Bauh. Phyt. Hippophaes ex Cod. Cæſ. Dodon. Anguill. non nouim. Hiſt. Lugd. Hippophaes Dodon. & Anguill.

HIPPOPHAESTVM, QVORVMDAM DALECHAMPIO.

Spina hîc depicta, ad Dalechamp. Hippophæſti nomine miſſa eſt, è Melita inſula, de qua apud Hiſt. Lugd. nihil aſſerit, ſed lectoribus liberam iudicandi poteſtatē relinquit. Eſt autē ſpina candida, diffuſis huc illuc ramulis, aut potiùs ſpinis, ſparſa: flore exiguo, albo, veluti racematim congeſto. An Cathartica ſit, an ſuccus lacteus purgatorius, radice, caulibus, foliis exprimatur, aſſeuerare non poteſt, quoniam arida miſſa eſt planta, nulla adiuncta mittentis hiſtoria.

Deſcriptio

ECHI-

ECHINOPVS PLVTARCHI QVIBVSDAM.



Descriptio Rami. Spinæ.

RAmis multifidis, r. fefcentibus fruticat, pro foliis funt fpinę concolores, vnciam longę, Iuniperinis foliis, rigiditate aliquatenus afcendentes, pari cum illis latitudine, planæ, paulùm extrorfum reflexæ, in fibras fatifcentes, tam denfo agmine pofitæ, vt vbi plantulam impunè attingas, nefcias, fquammatim circa exortum ramis incumbentes: pro Echinopo Plutarchi accepi nefcio vnde. Præterea charifſ. Frater Cafp. Bauhinus dedit portionem nomine Echini maioris Theophraſti Cortufo, qui ex magna planta defumpferat. Obferuent lectores quæ antè fcripfimus fub titulo Echinopodæ Cretenfium.

Echinus maior Theophraſti Echinopodæ Cretenfiũ.

CHALCIOS, AVT ÆRERIA.

Locus. Defcriptio Spina. Folia. Lac. Chalcoma.

HOdierno adhuc die, authore Anguillara, reperitur planta in Peloponneſo, & *al Zante*, quæ fuffrutex eſt fpinofus, coloris rufsi, ei fpinæ fubtiles, folia fimilia Lentis foliis, fed minora, & eodem ordine in ramulo, ea fracta inſtar Tithymalorum lac fundunt: in prædictis prouinciis vocant *Chalcoma*, quæ vox æs denotat.

GALASTIVIDA, SPINOSA PLANTA, FOLIIS LEVCOII, FLORIBUS ALBIS.

Nominis ratio. Locus.

GAlaſtiuida, inquit Honor. Bellus epiſtola ad Clufiũ, fic vocata ob fimilitudinem,



quam cum Stiuida [fiue pimpinella fpinofa] habet, multitudine fpinarum, oritur in parte Auſtrali Infulæ [Cretæ] quæ quinquaginta milliaribus diſtat à Cydonia, eiue formæ non rectè memini: femina, quæ mitto, terræ mãdare poteris, & ipfe eam obferuare. Hanc tamen fic poſtea defcribit idẽ Honorius, Galaſtiuida, cuius femẽ aliàs mifi, radicem habet multifidam lignofam, firmam, longam, multos caules coniunctim proferens, in orbem diffunditur, & latè fruticat, pedem altitudine non excedens: caules albi funt, crebris, firmífque fpinis præditi: inter quos folia Leucoii albi foliis fimilia, licèt minora, & quædam lanugine obfita: flores Verbafco, aut Blattariæ fimiles, albi, paululùm ad flauum tendentes, in quorum medio ſtamina quædam purpurea: floribus fuccedunt exiles filiquæ, rotundæ, tenuiſſimum femen continentes.

Defcriptio Radix. Caules. Spina. Folia. Flores. Siliqua.

Ruſtici ad ſtruendum ignem, calefaciendáſque fornaces, eâ vtuntur, ob fimilitudinem verò fpinarum, quam cum Stœbe habet, & album colorem, Galam-ſtiuidam nuncupant, non quòd lac emittat. Poſſet fortè hæc non incommodè poni poſt Leucoium: fiue Thlafpi fpinofum, filiquâ rotundâ, flore luteo.

Vfus.

GALASTIVIDA ALTERA, SIVE TITHYMALI GENVS SPINOSVM.

Spina. Flos. Folia. Lac. Radix.

CRetenfibus eſt alia planta, inquit Bellus, ex Tithymali genere Galaſtiuidæ nomine donata, quæ fpinas, vt prima profert, luteos flores, folia parua, rotunda, lac copiofum effundens, radice [fi rectè memini] carnosâ, cuius hiſtoriam aliàs dabit author.

FINIS LIBRI VNDECIMI.





HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM, LIBER DVODECIMVS.

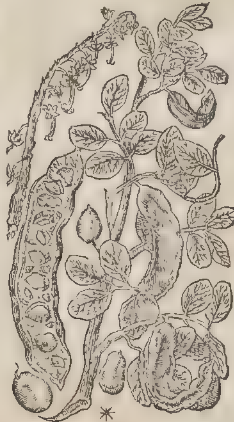
QVI EST ARBORVM SILIQVOSARVM RARIORVM, HISQVE SIMILIVM.

EST & Siliquosis arboribus sua tribus. Vt frustra Veteres plerique fuisse videantur, qui siliquis leguminosis tantùm tribuerint. Quanquam & Plinius, & Columella, & Galenus Siliquam arborem per eminentiam ita dictam vtique agnouerint. Est sanè Siliqua κεράτιον *Græcis, omne folliculum seu integumentum, potißimùm oblongum atque biualue, quod grana in se continet, ordine quodam disposita, aut tale quid simile. Nam in arboribus varietas quædam obseruatur. Itaque bonis auibus ad exequendas eas accingamur.*

SILIQVAE ARBOR, SIVE CERATIA.

Cap. I.







ARBOR, cui fructus cornu modo intortus, siliquæ & κερατιῳ nomen fecit, calidioris soli amantior, crasso, vt tradunt, caudice, in magnam excrescit altitudinem, latè ramos spargens, longos, firmos: folia in alam diposita, (Clus. alatæ vt Terebinthi aut Pistaciæ, maiora) quorum singularia breui pediculo ad costam annexa, subrotunda, tres vncias, plùs minùs lata, paullò longiora, crassa, rigida, neruosa: crebris obliquis venulis in margines excurrentibus, superiùs atro virore splendent, inferiùs Nou. & Decéb. iulum instar iuglandis ferè in flores ex rubro purpurascêtes sese aperientem emittunt: deinde siliquæ non tantùm digito indici æquales, sed & altero interdum longiores, latiores, modicè intortæ, compressæ, callo dulci, eduli, semina claudunt membranis distincta, seminibus Cassiæ solutiuæ ferè æqualia, minora tamen, colore spadiceo obscuriore, compressa modicè, altero fine in acumen leuiter desinente, altero latiusculo, pulpâ buxea, dura, & leguminosi quid resipiente.

Etymon. *Locus.* *Descriptio.* *Siliqua.* *Pulpa seminum.*

Nostra icon nobis absentibus facta est ad iconem Alpini, quæ parum placet. Quare aliam ex Camer. apud Matthiol. Germ. eiusdem Epitome proponimus iconem, quæ meliùs allubescit, quamuis & in ipsa desideremus aliquid: Si enim flores sunt tales, & eo ordine quo Camer. exprimit, in ipsius icone siliquæ non videntur foliis scitè appensæ. Præterea si flores sunt racemosi nec figura Matthiol. Lobel. & aliorum bona erit, in quibus singulares siliquæ ex ramis pendent de breuibus pediculis: Est nobis folium in binas diuisum alas, datum Bononiæ anno 1563. per celeberrimum Medicum, omnisque naturæ scientissimum, professorem excellentissimum Dominum Vlyssem Aldroandum.

Dioſcoridi dicitur Siliqua [κεράτιον], vti etiam in Euangelio Diui Lucæ cap. 15. in parabola de Acolaſto ſeu filio prodigo, qui cum porcis veſci κεράτια dicitur, quod malè in verſione Germanica Träberen/ id eſt Vinacea, redditur, vel Krüſch/ vt habet Tigurina, id eſt, furfur. Non enim Galli benè conuerterunt *Eſcorces*: & Itali *le ſcorze*. Horat. *viuis ſiliquis & pane ſecundo*.

Siliqua. Ceronia Theophr. Ficus Aegyptia. Syca Aegyptia. Ceronia.

Siliquam, ait Theophraſt. grandibus ex ramis [ἀκρεμόνων] fruticare dicunt. Hæc [ἡ κερωνία] enim fructum, vel ex iis fert, ſed non multum: vocant enim Siliquam [κερωνίαν ex qua Ficus Aegyptiæ appellatæ [σῦκα τὰ αἰγύπτια καλούμενα] producuntur. Fico Cypriæ ſimilis eſt, quam Iones Ceroniam vocant: nam & ipſa caudice maximam fructus partem expellit, ramis autem [vt diximus] paucum fert fructum, Siliquoſum verò [ἔλλοβον] quem aliqui Ficum Aegyptiam vocant errantes, (nulla ſiquidem penitùs in Aegypto, ſed in Syria naſcitur, & in Ionia circa Cnidum, Rhodúmque] foliis ſemper comantibus, flore candido & olente grauiſſimè, radice leuiter ſublimi, atque omnino plantigera imis partibus eſt, ſuperiùs tamen ſubareſcens: Fructum anniculum ſimul, & nouum habet: altero nàmque detracto poſt Canis ortum, protinus alterum gigni pateſcit: gignitur enim Vuæ modo indiſcretus, atque vniformis: tum auctus circa Arcturum, & Aequinoctium floret: dehinc hyeme exactâ, durat vſque ad canis ortum.

Siliqua Græca Ceration.

Columell. huius obiter meminit: Siliqua Græca, inquit, quam quidem κεράτιον vocant ante brumam per Autumnum ſerenda.

Ceraunia. Ficus Aegyptia.

De hac Plin. lib. 13. c. 8. Similis his [Ficui Aegyptię. Cyprię] Siliqua quam Iones Ceraunia vocāt, trūco & ipſa fertilis, ſed pomo Siliquæ [Siliquato Dalec.] Ob id quidam Ægyptiam Ficum dixère, errore manifeſto. Non enim in Aegypto naſcitur, ſed in Syria, Ioniáque & circa Gnidum, atque in Rhodo, ſemper comantibus foliis, flore candido, cum vehementia odoris: plantigera imis partibus, & ideò ſuperficie flaueſcens, ſuccum auferente ſobole: pomo antecedentis anni circa canis ortus detracto, ſtatim alterum parit: poſtea florem per [poſt] Arcturum hyeme fœtus enutriente. Ad hęc lib. 15. cap. 24. Haud procul abeſſe videntur [à Caſtaneis] & perdulces ſiliquæ, niſi quòd in iis cortex ipſe manditur, digitorum hominis longitudo illis, & interim falcatâ pollicari latitudine. Ceratia quorum tertia ſyllaba per literam T & ſcribitur & pronuntiatur, nihil habet cum Ceraſiis, per S. ſcriptis, ſimilitudinis, monente Galeno. Scribit Hermol. Georgium Tiphernatem Ceraunium in Strabone peſſimè interpretatum eſſe Siliquaſtrum. Gatinaria pro Xylocarata, vel Xara, vel Squila legendum putat & rectè, Siliquam. Arbitratus eſt aliquando Geſnerus, Siliquam κεράτια & κερατωνίαν à Ceronia [ἀπὸ τῆς κερωνίας] longè aliam eſſe arborem, cui opinioni non adhæreo, ſed Cluſium ſequor, qui nullo diſcrimine eandem eſſe cenſet. Siliquas autem Grecis eſſe κεράτια & ξυλοκέρατα, atteſtatur Cornarius, & hinc Xylocaractas officinas corruptâ voce appellare. Eſſe autem fructus arboris, quæ κερατωνία vocetur.

Xylocaracta offic.

Siliquæ, inquit Matth. quæ Græcis κεράτια dicuntur, in Italia officinis vulgò *Carobe*, & *Carobole*: in regno Neapolitano *Salequa* vulgò nominant, vocabulo nimirum à Siliqua detorto. Arabicè *Charub*. Germ. Sanct Johansbrodt. Hiſp. *Alfarabas*, Gall. *Carouge*. Aliud Siliquarum genus quod Ficum Aegyptiam cognominant ſcriptus tradiderunt Theophr. & Plinius de quibus mihi differendum non propoſui, quod Italis non cognoſcantur. Hæc ille, qui mihi videtur parum conſideraſſe verba Theophraſti & Plinii, quæ iam recitauimus, qui putarit Siliquam ſiue Ceroniam, aliquibus Ficum Aegyptiam dictam, diuerſam à Siliqua ſiue Ceratia.

Charub Arabi. Ficus Aegyptia di- *-cta à Ceronia. Matth. not.*

Caſalp & C. Bauh. notantur.

Et hanc erroneam Matthioli opinionem ſecuti ſunt Cæſalpinus & C. Bauh. ſuſpicantes Theophraſt. & Plinium intellexiſſe Caſſiam purgatricem, quæ longè diuerſa, vt patet ex collatione vtriuſque deſcriptionis: nempe Ceratiæ & Caſſiæ, vti poſtea cap. de Caſſia monemus. Meritò igitur Dalech. ſcribit apud Plinium: Siliqua hæc noſtra Carrotria eſt. Falluntur qui arborem Iudæ eſſe putant, quoniam arboris eius ruber flos eſt, non albus, qui præterea Caſſiam noſtram fiſtularem opinantur non minùs quàm illi decipiuntur. Eſt enim illi flos luteus, teſte Theophraſto. Dalechampii ſententiam equidem probamus: ſed eius argumentum non validum, arbor enim Iudæ fert etiam flores albos, teſte Cluſio.

Caſſia purgat. non eſt Siliqua. Arbor Iudæ non eſt ſiliqua. Dalech. not.

Panis S. Iohannis.

Lonicerus Sanct Johans brodt/ quaſi panem S. Iohannis diceret, Græcè Ceratiam, Latinè Siliquam: & ſic etiam Cordus in Dioſc. Lacuna & Caſtor vocant. Scaliger in Theophr. *Carubam*. Turn. part. 2. Siliqua. Angl. *Carob* vel *Beane tree*, fructus *Carob coddes* vel *Carab beano*: malè Angli interpretes noui teſtamenti verterunt *Coddes* ſimpliciter, hoc enim vocabulum omni legumini commune eſt.

Caroba. Error Interpret. noui Teſtam.

Turneri error.

Apud Turnerum pro Siliqua malè poſita eſt figura Piperis Siliquaſtri. Anguill. deſcribit, dicens, Siliquam arborem vocari Carobe, & *Cornacchie marine*. Lob. & Penæ Adu. κεράτια, Siliqua Carobe, Carobia Actuarii, & vulgò Prouincialium, antiquorum κερατωνία. Obſeru. κεράτια Siliqua: Gall. & Prouincialibus Carobe à Chaldæis, ſic etiam dicta. Angl. Sclick tree/ Ital. *Silique* & *Carobe*, Hiſp. *Algarrouas*. Icon. Plant. & Tabern. Ceratia ſiliqua. Proſp. Alpin. Siliqua dulcis, Carob, vel Carnab ab Ægyptiis dicta. Camer. hort. Siliqua ſiue Ceratia. Dodon. Gall. & Lat. in fol. *Ceratoniam arborem* vocat. Hiſp. *Garouo*: κεράτιον autem, ſiliquam, aut Siliquam dulcem, in offic. nonnonnullis Xylocaracta: in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis: ab Apulis verò *Salequa* vocatur: Hiſp. *Alfarobas*, aut *Algorauas*, & abſque articulo *Garouas*. Cæſalp. *Siliquam* arborem appellat, *Carrubias*. Cluſ. *Siliqua*, Græcis Κερωνία: Arborem Gall. *Carouger*, fructum *Carouges*: Ger. fructum cum Belgis S. Johans brodt/ Hiſp. arb. *Algarouo* & *Garouo*, & fructum: *Garouas*, Hungari Germanos imitantur. vocántque fructum *Szent Ianos Renyere*, id eſt, D. Iohannis panem.

Aequivoca Arbor Iuda.

Quia autem in Siliquæ, arboris propriè dictæ, tractatione verſamur, ſcire hoc in loco conuenit, *Arbori Iudæ* Cluſium Siliquæ ſylu. nomen indidiſſe, non quòd Siliquæ Veteribus deſcriptio ſimilis ſit, ſed quòd nonnullis Hiſpaniæ locis vulgari nomine appelletur. *Caſſia purgatoria* à pluribus Siliqua Aegyptia, Indica, aut purgatrix cognominatur. Siliqua Gellii & Seruii in Flaminicis, quæ eſt *Rhododender ſiliquatus* Dalechampii nobis Netium vocatur. *Azadaracht* arborem Bellon. Siliquam nominat, quod meritò miratur Geſn. hort. cùm baccas non Siliquas ferat, vide lib. 5. Siliquam Theophraſti Monardo & Hermolao *Smilacem hortenſem* Dioſcoridis cum Trago & aliis eſſe reor. Siliquam verò Columellæ, cum eodem & aliis Fœnugræcum facio. de his lib. 17.

Caſſia purgatrix. Netium. Azadaracht. Smilax hortenſis. Fœnugræcū

Naſcun-

Locus.

Nascuntur arbores, quæ siliquas ferunt in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, vt optimè sciunt ij, inquit Matth. qui Fundo Itrum, & hinc Molam iter faciunt. Valentino regno frequentissima est, autore Clusio, conspicitur & aliis Hispaniæ locis: nascitur verò apud Indos, aliósque Orientales populos. Si Camerario fides non deneganda, ex semine facilè

Tempus.

crescit, sed in alterum, vel tertium annum, si vel parum negligatur, vix perdurat. Florere Ceratoniam mox soluta Hyeme prodidit Dodon. Vere appetente: fructus autem maturos sub Autumnum proferre. Xylocaratam vidi Patauij virentem Ianuario in olla apud D. Cortusum item in horto Pasqualigo satis magnam arborem. Sicca folia accepi Bononiæ à Do. Vlysse Aldroando: ex semine arbos nata est Montbelgardi & Stutgardiæ Ill. nostræ Ducissæ Sybillæ Anhaltinæ.

Vires. Recentes aluum soluunt. Siccatæ sistunt. Vrina.

Siliquæ quidem virides sumptæ, autor est Dioscorides, & post eum Plinius, stomacho incommodę sunt, & aluum soluunt. Eædem siccatæ aluum sistunt, stomachóque commodiores sunt, & Vrinam cient, maximè quæ Vuarum retrimentis compositæ asseruantur (ἐκ τῶν στεμφύλων συντιθέμενα, Basileæ Cod.) Locus hic haud dubiè deprauatus est, nec dum tamen mihi, ait Sarracenus, satis compertum est, quomodo restitui rectè possit. Plerique Græcas hasce siliquas, non minùs quàm Vuas ollares, & Oliuas quoque ipsas, in vinaceis condi componíue, quò diutiùs tutiúsque conseruentur, atque de Siliquis eiusmodi conditiuis hîc agere Dioscoridem existimarunt: sed non satis video, quamobrem ex instratis eo modo vinaceis Siliquæ ciendæ vrinæ vim sibi ascisterent. Andreas Lacuna legendum censet, τὰ ἐκτὸς τῶν στεμφύλων ἐσθιόμενα, quasi tum demum vrinam ciere Siliquas voluerit Dioscorides, cùm earum pulpa seu medulla prædulcis sola manditur, reiectis nimirum internis granis seu seminibus ac etiamnum cortice: quo modo congeneris plantę, cassiæ nigræ quæ & Aegyptia Siliqua dicitur, solam medullam seu pulpam vsurpamus. Plinius certè quidem lib. 15. cap. 28. cùm in pluribus semina placeant, in Siliqua damnari prodidit. Fortassis etiam ad differentiam cuiusdam Siliquarum generis, quod seminis granorúmve expers fuerit, tale quid pronuntiare potuit Dioscorides. Serapio interpretatus videtur, Siliquas quæ musto aut sapa condiuntur: quod minùs certè placet. Enimuerò στεμφύλων quidem nomine non tantùm musti reliquias hoc est, vinacea, olearúmve nucleos, sed & τὰ αὐτῶν ἐκπιέσματα seu στερεὰ λείψανα, hoc est, solida retrimenta quæ vuis oleisue torculari expressis reliqua sunt, significari testantur Galenus & Athenæus: vnde & Analogia quadam ipsa quoque Siliquarum semina & earundem tusarum expressarúmque reliquiæ seu retrimenta intelligi posse videntur. At verò στέμφυλα Græcis pro musto sapâve accipi nusquam, quod sciam obseruatum est.

Temperamentum.

Ceratonia, porrò Galeno, exsiccantis est & astringentis facultatis, sicut & fructus eius, quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem istis quiddam simile Cerasiis. Nam si humida sumas, magis ventrem subducunt: sicca verò magis sistunt, vt pote cùm humiditatem expirent, & quod essentiæ est crassioris, tantùm reliquum habeant. Est Ceratia parui succi edulium ac lignosum: quam rem necessa-

Cibus parsus.

riò sequitur, vt concoctu sit difficile: nihil enim, quod lignosum est, facile concoquitur. Quin etiam incommodum id ipsis inest, haudquaquam aspernandum: quòd non celeriter deiiciantur. Proinde satiùs est à regionibus Orientalibus in

Locus

quibus nascitur, ad nos non importari. Ex Siliqua dulci arbore, Aegyptii Siliquarum tantùm vsum

Mel Ægypt ex Siliquis.

cognoscunt. Alpino scribente, mel quidam ex ipsis extrahunt dulcissimum, quo Arabes Sacchari loco Cassias solutiuas recentes ac paruas, zinziger, Mirobalanos, Tamarindos, atque alios multos fructus condiunt. Huius quoque mellis vsus

Conditura. In Clysteribus. Aluum mouet.

est frequentissimus vice veri mellis ad Clysteres, & aliqui etiam per os sumendum concedunt ad subducendam aluum: ipso etenim aluus non minùs quàm pulpa Cassiæ ibi ad excretionem mouetur. Vtuntur etiam in renum inflammatio-

Renes.

bus eo, intus extráque apposito. Ad tussientes & asthmaticos ipsum non secus quàm Cassiam ex-

Pulmones.

hibent, valdéque ipsos iuuat, nec minùs decoctũ ex siliquis paratum, eadem hæc præstat. Siliquæ

Decoctum Siliquæ virides in grati saporis.

recenter ab arbore decerptę ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansæ & siccatæ, adeò mitescunt, vt & dulces euadant, & gustui admodum suaues fiant: Apud Indos siliquæ melleo adeò redundant succo, vt eo ad condituram Zinziberis, aliorúmque fructuum vtantur, vt Matthiolus refert. Valentino in regno iumentorum in pabulum cedit, Clusius.

MANGLE PYRI FOLIIS CVM SILIQVIS LONGIS FICV Indicæ affinis.

Locus.

Mangle arbor est, inter eas, quæ in Occidentali India vulgariter nascuntur, selectissima

vsus.

cùm ad ædificiorum fabricas, tum ad reliqua fabrilia. Crescit vliginosis locis, littore maris, salsuginosísque fluminum & torrentium in mare delabentium ripis: folia habet maioribus Pyri foliis

Descript. Siliqua longa.

similia, crassiora tamen, & paulò longiora: Siliquas binos palmos longas, aut maiores, easque crassas, Cassiæ solutiuæ fructui pares, fusci coloris, pulpam instar coaguli siue medullæ ossium similem continentes, quâ Indi aliorum eduliorum

Cibus amarus.

penuriâ vescuntur: etenim licèt amara sit, salubrem tamen cibum esse ferunt. Ego nihilominus, [inquit Ouiedus apud Clus. Exot.] ab eius esu in morbum incidi, tametsi adeò delicatus non sim, nec ab iis cibis abstinere in penuria soleam, quibus alios vesci video: quinimò nulla etiam vrgente necessitate degustare non piget, vt commodiùs describere queam: eáque de causa hunc fructum degustabam: sed brutorum animantium, & syluestrium hominum potiùs cibus dicendus videtur. Admiranda autem eius arboris est natura: plurimę enim simul crescunt, multíve eius rami deorsum vergere, & in radices conuerti videntur: nam præter multos, quos erectos, foliisque onustos atque ab inuicem seiunctos, reliquarum arborum instar, habet, frequentibus etiam aliis crassioribus & tenuioribus ἀφύλλοις sese ad aquam demittentibus, aut sub terra aut arena radices figentibus, prædita est: qui vbi apprehenderint, alios ramos sursum vergentes proferunt: etenim non minùs firmiter hærent, quàm primarius arboris truncus, sic vt ex multis caudicibus simul connexis videatur arbor: egregio sanè spectaculo, & singulari huius arboris natura: Hæc Ouiedus.

An Mangiu Ferd. Lopez?

Ferdinand. Lobez. de Castagnela cap. 3. lib. 7. Historiæ Orientalis Indiæ, meminit cuiusdam arboris nascentis in Prouincia Malaca, quam *Mangiu* appellat, radices caudicum instar sursum attol-

lentis: An hæc noſtra Ficus Indica inquit Cluſius: Nos *Mangiu* hîc ponimus propter affinitatem nominis cum *Mangle*, cum qua etiam arbore reſpondere videntur, quæ Ferdinandus Lopez tradit.

CASSIA PVRGATRIX.

Cap. II.

Deſcriptio. *Folia.* *Flores.*



CAſſiæ fiſtularis ſæpiùs mihi è ſemine natæ plantulæ, folio Nucis Iuglandis, oblongo mucronato: flores longis tenuibus pediculis hęrent, plures ſimul veluti racematim ex ligula, eo modo, quo flores Laburni, foliis ea latitudine, vt vngue tegas, ſtriatis, è quibus ſtamina longa emicant, quibus apices ſulcati inſident: ex his nondum planè delapſis ſuccreſcunt Siliquæ, quæ paulatim grandeſcentes, ad cubitorum duûm longitudinem cylindraceâ formâ, digitum tranſuerſum in diametro habent, colore nigricante, in quibus ſecundum longitudinem commiſſurarum veluti veſtigia apparent ſpadicea, alterâ quidem parte duo, alterâ tria, intrinſecus membranulis ordine diſpoſitis, intercipitur pulpa Ecclyſmatis conſiſtentia, dulcis, nigricans, atque vna ſemen Tamarindo grano minus, compreſſius, coloris fului, ex oblongo rotundum, durum, nitida ſuperficie, quod medium ſecat ſtria rubra ſingularis: rariùs gemella ſemina inter parietes hoſce veluti intergerinos inueniuntur.

Siliquæ. *Pulpa.* *Semen.*

Actuar. arborem non attingit, aſt Siliquam eius ita deſcribit. Nigra Caſſia eſt fructus fiſtuloſus, teres, oblongúſque, concretum intus humorem ferens, non vna coaleſcentem continuitate, ſed ex interuallo intercedentibus lignoſis tenuibúſque membranis ſeptum, ſeminalibus granis, figurâ & ſpecie non diſſimilibus iis, quæ cognita nobis Siliqua profert. Porrò non tantùm ramos foliáque Nuci proxima ſcribit Alpinus, ſed & truncum, cui cortex ſit plânus, mollis & cinericeus, qualis omninò in creſcente Nuce ſpectatur: Folia multa, plura quàm in Nuce, alata, ex quinque coniugationibus contexta, duplo Nucis foliis longiora, & in extremo aculeata [vel potiùs acuminata,] floribus colorem adſcribit aureum, Cæſalpinus album, odorem valdè gratum, præſertim Oriente Sole, quo fiat vt Aegyptii diluculo per Caſſiarum loca deambulare ſępiùs odoris causâ conſueuerint, quòd aurâ à Caſſiis eximium ac gratiſſimum odorem ſpirantibus, ad ipſos delatâ, oblectentur, naſci autem Siliquas primùm contortas, pérque maturitatem denuò dirigi: Quæ Peluſii in arboribus legantur, corticem habere craſſiorem, & parum intùs ſubſtantiæ continere: Caÿrinas verò & Alexandrinas cortice conſtare tenuiori, multáque ſubſtantiâ intus plenas, ex quo hæ cæteris omnibus bonitate præferantur. Et has duplicis eſſe differentiæ: etenim alias ſubrubras, quas *Abes* vocent, à calore illiuſce gentis, cerni, quæ ſint omnium optimę: & alias nigras.

Alpin. deſcriptio. *Truncus.* *Cortex.* *Folia.* *Flores.* *Colore floris variat Cæſalp.* *Siliqua.*

Eſt huius folium Pyri folio ferè ſimile, inquit Monardus: flos verò exiguus, albus, quinque foliis conſtans, ex quo enaſcuntur oblongæ Caſſiæ Siliquæ.

Foliis, vt tradit Acoſta, Mali Perſici ſimilibus eſt, nonnunquam anguſtioribus, locis præſertim ſiccioribus nata: floribus luteoſis, aut flauis: arbor ipſa Amygdalæ magnitudinem æquat.

Garciæ verò foliis eſt Mali Perſicę [non ſimilibus] anguſtioribus tamen aliquantùm, & virentibus: floribus Geniſtæ perquàm ſimilibus, luteis, Caryophyllum odore referentibus: Quibus decidentibus ſuccedunt oblongę ſiliquę, virentes admodum ante maturitatem, [non rubentes, vt Lac. Garcias] quę maturitate nigredinem conſequuntur, Monard.

Acoſt. & Garc. eidem longitudine interdum quinque palmorum, nonnunquam infrà binos palmos.

Perſicæ Mali folia quodammodo æmulantur, ſi ſingularia ſepares, inquit Cluſius: Quoniam verò coniugatim bina ſemper in oblongo neruo naſcuntur, & ſumma ala poſtremum imparem numerum faciunt, commodiùs meo iudicio, comparaſſent cum Fraxini foliis, aut ſimilium arborum, quæ alata folia ferre ſolitæ, & integra plerumque abiicere conſueuerunt, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus, Ceratia, &c.

Cæterùm diſpiciendum eſt, an ſtirps hęc Veteribus fuerit cognita, eiúſve hiſtoria literarum monumentis mandata.

Ad Theophraſtum igitur quod attinet, non videtur is huius meminiſſe, niſi ſit ipſi, quod tamen non credimus lib.4.cap.5. Arbor Indica, cui fructum longum, nec rectum, ſed contortum, cibo dulcem adſcribit: ſed morſus in aluo, difficultatéſque facientem inteſtinorum: ob quod Alexander ne quis mandaret interdixerit. Vide Hiſt. noſtr. lib.1. poſt Ficum Indicam, Arbores Indicas.

De Eiarxamber, id eſt, Caſſia fiſtula ita ſcribit Serapio. Sunt cannę concauæ, quarum color eſt rubeus, ad nigredinem decliuis, & intra ipſas ſunt Laminæ ex carne nigra, & parietes diuidentes inter eas, & inter Laminam & Laminam ſunt grana Xylocaractę & eiuſdem magnitudinis, quorum color eſt inter glaucedinem & ruborem, & Caſſia quidem affertur ex India & Babylonia, & terra Aliemem. Et electa ex ea eſt illa, quæ eſt in Canna ſua interiùs nigra, & grauis, & lucida, & quod de ipſa vtimur eſt cor vel caro eius interior.

Eiarxamber Serapions. *Grana Xylocaractæ.* *Locus.* *Delectus.* *Vſus cordis, vel carnis.*

Auic. Caſſiam fiſtulam [Chaiarlander] duplicem facit. Dicit enim aliam *Kebuliam*, aliam *Aegyptiam*, Meliorem eſſe illam, quæ ſumitur à Canna, & quæ eſt ſplendidior & pinguior: Et meliorem Cannam ipſius eſſe illam, quæ ſplendida eſt & plana.

Chariarlander. *Auic. differentia.* *Delectus pulpa.* *Canna delectus.*

Caſſiæ genus eſt, quam ætas noſtra, inquit Hermol. cognomento fiſtulæ appellat, & ab aromatica lignea diſcriminat, Veteribus ignotam. Quare ſcire oportet, ſi quando Caſſiam Syringa [fiſtulam à Dioſc. πλατεῖα σύριγξ, lata fiſtula nuncupata] apud antiquos Græcos legere contigerit, non pro ea capiendam eſſe, quæ nunc [ex Arabibus] *Caſſia fiſtula* dicitur, colore rubro nigrâs,

Lami-

Laminis intùs carnosis, quas parietinæ discludūt, seminibus Siliquæ Ceratiæ, ad deiiciendam bilem vstam mirè valens: Inuenio, apud Græcos autorem qui Paulum & Oribasium ita loquentes induxerit. Cassia Syrinx aduersus flauam bilem prodest: & item eos qui præter naturam pallescunt: item Anginas & Laterum dolores & peripneumonicos: Hęc Paulus. At Oribasius refrigerari eâ inquit iecinoris calores intēperatos. Hanc recentiores Græci calidam & humidam abscessu primo perhibent, idem ferè Mauritani de Cassia quâ bilis per aluum detrahitur, & quę propterea Cathartica dici potest.

Cassia Syrinx.

Cassia Cathartica.

Casiæ nunc appellatæ parum rectè *Fistulæ* nomen adiectum comprobat Marcellus: ait enim Siliquæ magis quàm Fistulæ nomen illi congruere: Veteres eam ignorasse aut vti noluisse.

Fistula non benè dicitur.

Cassia Syringodes, Veteribus ignota.

Ignotam autem fuisse Dioscoridis, Plinii, & Galeni ætatibus Cassiam testatur Ruell. qui à Recentioribus Græcis Cassiam Syringodem, id est, fistulaceam: ab Actuario *Casiam nigram*: ab aliquibus *Calamum*, id est, Arundinem seu potiùs *Indicam Cannam* nominari scribit.

Cassia fistulacea. Calamus. Canna.

Curtius scit esse Casiam Syringodem (fistularem) arborem, non fruticem, itaque etiam vulgaris Iuglandis magnitudine, ex illorum monimentis qui eam viderunt & delinearunt, vocari Casiam Catharticam, & Aegyptiam Siliquam, multos eam arbitrari, quæ antiquis Lignea Casia dicta sit, quæ tamen subscribentibus Monachis in Mesuem eiusdem generis cum Casia fistula non est, quæ antiquis Græcis incognita fuit. Iidem tamen scriptū quandoque reperiri aiunt, siue impressum, Casia fistula, vbi debeat intelligi Casia lignea, vt e.g. in Antidot. Nicol. in el. quod intitulatur Antidotum hæmagogum &c. quoniam plures sint species Casiæ ligneæ, vt alibi ex Galeno ostensum.

Cardan. Siliquam Indam, Cassiam nostram vocat.

Apud Sylium Casiæ cortex, σύριγξ ἢ κασσίας, Casia Aegyptia, Casia Cathartica (purgatrix) Cassia fistula Arabum veteribus Græcis indicta, recentiorum Cassia Syringodes (fistulacea &. nigra Actuario (scribenti passim κασσίας μελαίνης τὸ ἐντὸς, à quo bellè describitur,) Synonyma sunt.

Cord. in Dioscor. Cassia fistula in usum Medicum ab Arabibus introducta, à recentioribus Græcis Cassia nigra appellata, cuius fructum Aristobulus Fabam Indicam vocat: Item hist. Siliqua Indica Veterum, Faba Indica Recentiorum, Cassia solutiua seu laxatiua.

Siliqua Indica.

Faba Indica.

Fuchs. de comp. med. *Casia purgatrix & Aegyptia.* Nicolao *Fistula & fistularis.*

Quando Galen. 1. de antid. plures enumerat Cassiæ species, & præcisè ab aliquibus fistulam dictam, quam iunior Andromach. reiiciendam censet, ne quis tam ἄμυσος aut fatuus sit, vt Casiam illam fistulam cum hac Arabum & Officinarum soluente Siliqua Aegyptia dicta confundat, prudenter monet Amatus, Ac etiam Theod. Dorsthenius: præsertim quum multùm inter se differant, cuius inanimaduertētiâ multi, quum Cassiam pro euocandis mensibus legebant, non Casiam illam Græcorum, sed potiùs Siliquæ huius purgantis cortices, mulieribus non sine ingenti periculo propinabant, vt Leonicenus priùs aperuit.

Siliqua Aegyptia.

Error. Med

Siliqua purgans.

Arbor Cassiam fistularem ferens procera est, inquit Amatus, foliis Nucis, per ordinem veluti in Fraxino dispositis, cui cortex cinericei coloris, quo detracto rubicat in superficie lignum solidū durum, intus nigrum, quod dum vritur pessimè olet. Ceratium propter semina, quæ huic Siliquę Aegyptiæ, Cassia fistularis dictę, seminibus sunt similia, Cassia fistularis appellanda nón est, quamquam omninò non abs re esset, affirmare Siliquā arborem, speciem Cassiæ huius fistularis esse, vnde non immeritò quidam Cassiam fistularem, Siliquam Aegyptiam appellant: Imò Federicus à Rocha, sola tantùm ratione has arbores differre putat, propter siliquas, quas maximam habere similitudinem ait, & vtrasque in arbore eodem modo pendere

Amati descriptio.

Lignū fœtidum.

Non est Cassia Veterum inquit Corn. quæ hodie Cassia fistula vocatur, & cui fructus ad cornu similitudinem teres ac longus est, nigram habens intus medullam, quam etiam atramentum vocat, membranis distinctam, & nucleis talibus, quales in Siliqua quam vulgus *panem S. Ioannis* vocat, cernuntur.

Cassia fistula.

Cùm in Aegypto tanta proueniat copia arborum Cassiæ, mirabatur Bellonius Veteres eius nullo modo meminisse: vt & Theophrastum, qui penè de omnibus reliquis plantis Aegypti locutus sit, eius non meminisse: nisi 3. capite lib. 4. eius mentionem fecerit, vbi ait sibi relatum, tantæ magnitudinis arbores ibi prouenire, vt tres homines non possint amplecti. Suspicio autem eius inde proficiscitur, quòd Cassiæ arbores inibi sint crassitudinis & altitudinis Nucum Iuglandium, simileque folium habeant.

Arbores maxima. Theophrast.

A Matthiol. in Dioscor. vocatur *Cassia solutiua, Aegyptiaca Siliqua* Recentiorum quorundam, cuius arbor inter valdè proceras annumerari possit, materie solidâ, compactáque: cortice tenus buxeo colore, medullitùs verò nigra, non secus ac Ebenum, siue Guaiacum: Recente grauiter olente, siccâ tamen minimè: folio Siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cineritio: radicibus magnis Iuglandis modo: à ramis siliquis pendentibus prelongis, teretibus, densis, nigra dulcique medullâ repletis, non vt in ossibus continuâ, sed crebris lignosisq; membranis distinctâ: inhærente vnicuique membranæ semine duro, Siliquarum semini adeò simili, vt alterum ab altero discerni non possit: ex quo eum non errasse putauerit, qui crediderit has plantas esse congeneres. Sed quicquid dicat Matthiolus, attamen semina in Siliqua arborē non sunt ita similia Cassiæ seminibus, quin facile discernantur: iis enim sunt minora, & diuersi coloris: Apud Matthiol. olim nulli appicti flores, in Italicis verò & Germ. Hist. additi, non tamen eo ordine quo oportebat, flores enim non sunt singulares, sed multi dependentes ex longo pediculo, eo modo quo Laburno: particulares alioqui flores satis commodè expressi essent in Matthiolo si haberent apices multos.

Siliqua. Materies.

Cortex.

Matthiol. notatur.

Camer. hort. Cassia Aegyptia siue purgans. Epit. & Hist. Matthiol. Germ. [vbi pulchram apposuit figuram particularium florum] Cassia solutiua.

Flores aliquando communicaui Gesnero, Florentiæ mihi siccos datos, cuius rei testimonium extat in eius epist. quadam ad Ottonem vbi ait. Cassię Aegyptiæ florem vnum atque alterum attulerat mihi ex India Ioh. Bauhinus, quem pingendum curaui: Matthioli editio Germ. flores aliquot habet, sed non ita benè pictos, neque in sua serie. Idem de hort. Cassia fistula, seu nigra, Alexandrina, Siliqua Inda. Castor falsam Matthiol. figuram habet. Alpini figura placeret, si flores particulares exprimerentur. Tabern. malam habet figuram. Apud Theodor. Dorsth. similiter inepta icon, quam pro Cassia lignea pos-

Matth. notatur.

Theod. Dorsth. notatur.

nit, Cassia fistula dicitur. Monardo, à Costæ & Garciæ *Caßia solutiua.*

Euch. Roesl. notatur.

Euch. Roesl. per Cassiam fistulam, Cassiam solutiuam intelligit, verùm pictura eius mala: ineptè præterea Cassiæ fistulæ semina cum Pœoniæ seminibus comparat. Leoni Afric. figura mihi videtur falsa. Dodon. Lat. in fol. Casia nigra Veteribus incognita, vel adeò neglectim habita, vt eius non meminerint.

Caßia nigra.

Siliqua.

Lobel. Obseru. *Caßia purgatrix*: Officinis, Gallis, Germ. Belgis, Italis, Anglis *Caßia*: Hisp. *Canna fistula.* Icon. Plant. *Siliqua*, aut *Caßia purgatrix Arabum*, Carobiis similis. Figura non bona, nec etiam Dodonæi.

Folia Mori.

Cæsalp. Cassia, cuius Siliquæ afferuntur ex Alexandria, meliores & ex Occidentali India, tradunt arborem in Aegypto nasci crassissimam: foliis quadantenus Mori, aut Nucis Iuglandis, [nos vidimus ex semine nuper natam folia Siliquæ produxisse] flore lato, candido: copioso fructu, vt præ pondere rumpantur rami, nisi ante maturitatem leuentur. In India traditur arbor Pyri magnitudine: foliis Persici angustioribus, & virentioribus: foliis [floribus lego] Genistæ luteis, odore Gariophylli, quibus decidentibus Siliquæ longæ subnascuntur &c. Videtur Theophr. hanc intellexisse, cùm Siliquas quasdam Ficus Aegyptias appellari scribit, & fructum anniculum nouum exspectare, subnasci autē nouellum fructum sub Cane: postquàm alter detractus fuerit, veluti racemum vniformem, qui in Autumno explicetur in flores candidos, deinde per Hyemem vsque in Aestatem enutriri: folio perpetuo. Quæ omnia magis Cassiæ conueniunt, quàm Siliquæ supradictæ. Plinius quoque tanquam alteram videtur intellexisse, cùm de Ceronia appellata, transcribit ex Theophrasto ea, quæ dicta sunt. Hæc Cæsalpinus, cuius opinio erronea. Non enim Theophr. libro quarto capite secundo. Et ex eo Plinius, intellexit Cassiam purgatricem, sed Ceroniam siue Siliquam, vbi ea describitur & non diuersa planta: Vbinam etiam obseruarit Cæsalpinus albo flore non demonstrat: Fortè Cæsalpinus id scribit, quia existimabat à Theophrast. traditam, cur dicat folium à Theophrasto perpetuum dictum magis conuenire Cassiæ quàm Siliquæ, nescimus: Certum est Ceroniam folio esse perpetuo: Cassiam Aegyptiam foliis quadantenus Mori, aut Nucis Iuglandis, & prodiisse foliis Siliquæ mirum est: folia enim trium harum arborum multifariam inter se differunt: à nobis satis seminibus sæpiùs prouenerunt plantulæ, in quibus folia acuminata, qualia pinguntur ab Alpino & in figura nostra emptitia, non rotunda vt Siliquæ, quod ille ait. Quid si Cæsalpinus seuerit Ceratoniam pro Cassia, vel vtramque, & prouenerit tantùm Ceratonia, quæ meliùs durat faciliúsque prouenit, quàm Cassia? Illud etiam considerandum, an Indica Cassia differat foliis Persici ab Aegyptia, flore non differre iam ex Alpino [qui in Aegypto aurei coloris esse scribit] demonstratum, quamuis differentem, nempe coloris lutei dicat Cæsalpinus. Theophrasti & verba Plinii demonstrant manifestè Cassiam diuersam: Siliquæ enim non ex trunco, vel ex ramis crassioribus, sed ex extremitatibus, ex longo pediculo, Laburni vel Anagyridis modo. Idem nobiscum sentit Dalechampius cùm scribit, falli qui Plinii Siliquam Cerauniam, Cassiam fistularem nostram putent, Cassiæ florem luteum esse, non album.

Genista flores.

Ficus Aegyp. Theoph.

Siliqua altera.

Cæsalp. not.

Hist. Lugd. κασσία μέλαινα, Lat. Cassia nigra, Medici, Seplasiariique Arabum, à quibus inuenta est, sectatores, *Caßiam fistulam* vocant, alii *Caßiam solutiuam*, alii *Siliquam Aegyptiam*, siue *Catharticam.* Italis *Caßia* & vulgò *Cannella*, Germ. Zimmetrörlin/ Hisp. *Canela*, Gallis, *Casse.* Compilator Hist. Lugdunensis ineptè adscribit Siliquæ Aegyptiæ, siue Cassiæ nigræ, siue Catharticæ, vulgò dictæ etiam Cassiæ fistulæ, Cannellæ appellationes, & Zimmetrörlin.

Siliqua Aegyptia.

Porrò, à Costa & Garciâ testibus, Arab. vulgariter dicitur *Hiarxamber*, vt & Persis, atque Turcis, asserit tamen Cogecela Medicus Persa, hoc vocabulum merè Persicum, Arabicum verò legitimum esse Gazatfalus: in Malauar Comdaca, vel Condaca: in Canara *Bauasinga*, *Hasanguia* & *Bauasenga*, in Decan & à Bramenis *Bauasimga*, arbor verò *Baua*, & *Bahoo*, quemadmodum & in Canara, in Guzarate & à Mauritanis regnum Decan incolentibus *Gramala*, seu *Gramalla.* Casp. Bauh. dum apud Matthiol. non citato Cæsalp. annotat [an Cassiam purgatricem intellexerit Theophr. cùm Siliquas quasdam Ficus Aegyptias appellari scribit] sinistram opinionem Cæsalp. propriam facit, quod non fecisset si textum Græcum consuluisset, & Cæsalpini nomine eam opinionem introduxisset, vti debebat, siue bonam siue malam.

Locus & tempus.

Cassia Cathartica partim in India, partim in Aegypto nascitur folio Iuglandis. Alexandriæ sibi visam Ponticus Facinus Hermolao retulit. Negotiatores in hortis Alexandriæ nascentem proferunt, iam & Asiæ communis facta dicitur. Seritur & apud nos, [Venetianos] verùm frustra: quia nec ad frugem peruenit & celeriter opprimitur. Ruellius & Curtius alienis pennis se ornantes, hæc de loco transcribunt suo nomine. Insulæ Diuorum Dominici & Ioannis de Portu diuite, tantâ quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiuam, vt non modò Hispaniæ, sed etiam toti Europæ, atque adeò vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues eâ onustæ vehuntur, quàm Cantabri ferrum mittunt. Multa Cassia solutiua nascitur in Cayro, & plerisque aliis Prouinciis tum Orientalis tum Occiduæ Indiæ. Præfertur tamen quæ ex Orientali delata est, quæque locis ad Septentrionem magis vergentibus nascitur. Tanta est eius frequentia in Cambaya, vnde præstantissimam aduehunt, vt vnius *Candil* [quingentarum & viginti duarum librarum pondus hoc est] pretium, non æstimetur pluris quàm nummo aureo, qui trecentos & sexaginta marauedis [æreos obolos Hispanicos valet. In montibus verò Cranganor, & per vniuersam Prouinciam Malabar [quando eius maximum pretium] singulæ libræ viginti marauedis redimi possunt, hoc est, paulò pluris quàm dimidio regali Castellano, siue batzio Germanico. Nascitur in Malauar, Canara, cuius prouinciæ est Goa, Decan, Guzarate, præstantissima tamen & durabilior locis ad Septentrionem magis vergentibus, vt in Cambaya. Inuenitur & in Cayro, tum in Malaca, Sofala, Sian, totóque eo tractu. Hanc non nisi syluestribus spontè satam, vidi, inquit Garcias, in Americâ tamen, [quam falsò Indiam Occidentalem appellant, quandoquidem vnica sit India ab Indo flumine denominata, Veteribus cognita] intelligo è syluestribus locis tralatam esse in hortos & agros, ita vt nunc istic frequentissima sit. Fortunatiores tamen nostros Lusitanos puto, apud quos sine satione tantâ copiâ nascitur, vt vnius Candil, hoc est, quingentarum & viginti duarum librarum pretium non excedat, decem regales Castellanos, qui

Ruell. & Curt. not. Caßia solutiua.

Candil.

Caßia spontè nascitur.

Error insignis penè omnium.

Candil quid sit?

Pardaon. qui conſtituunt aureum Indicum Pardaon nuncupatum. Camer. ſcribit ſi ſemina benè macerentur prouenire inſtar Siliquæ. Arborem florêre incipere menſe Iunio, florere toto menſe Iulio Alexandriæ & Cayri tradit Alpinus : Peluſij verò, nunc Damiatæ, menſe etiam Septembri florere vidit. Cannæ vel fiſtulæ toto anni ſpatio maturantur, totóque anno in arbore manent, quas Agyptij Iunio tantùm Cayri colligunt, quo tempore multæ paruæ recenter ex primis floribus productæ virides ſpectantur, Phaſeolorum ſiliquis valdè ſimiles : quæ paulò pôſt creſcentes, paulatim viridem colorem in nigrum commutant. *Americana.* Quæ in America reperiuntur arbores, Caſſiam ferentes, non ita præſtant vt Aegyptiaca aut Arabica autore Theueto. Ad littus à Sumatra dictum, Caſſia fiſtula creſcit adeò ingenti copia in ſyluis, vt ex ea multitudine, teſte Linſchottano, naues onerariæ repleri poſſent, ſed non colligitur ab incolis. Arbores celſæ ſunt & patulæ ex quibus dependent Ceratiorum inſtar Siliquæ, virentes aût Cinereæ : Sed quæ maturæ factæ, fiunt ſpadiceæ. Creſcit copioſè in Sunda.

Vires & Temperamentum. Caſſia fiſtula, autore Meſue, calido frigido temperata, niſi quod paulò eſt calidior, humida primo gradu, clementer & innoxiè à ventriculo *Ventriculus.* bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inde *Febres.* ortis confert, ſanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius ſanguinis & bilis flauæ acrimoniam *Thorax.* frangit, reſoluit thoracis pulmonis & aſperæ arteriæ phlegmonas, eáſque partes lenit, ipſa morſus expers, ſitim ſedat, præſertim ſumpta cum ſucco Intybi, vel Cichorij, vel Solani arte depurato, *Solani ſuccus. Renes.* Intéperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis ſumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idq; calculum in his gigni prohibet. *Correctio.* Si autem viſcera ſunt ſicciora, Caſſiæ lubricitas augenda eſt oleo *Viſcera ſicciora.* Amygdalarum dulcium : ſi debilia & lubrica ſint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbaro, vel aqua cum Maſtiche cocta, vel ſpica addita : Si ad vias Vrinarias ferri eam volumus, vretica miſceantur. Quoniam verò tardiùs & imbecilliùs purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hyſſopum) actionem intendens, miſceatur, aut potiùs aliquid medicamentorum valenter purgantium : efficaciúſque purgat, hæc, ſi ex ſero lactis propinetur. *Omnibus conuenit etiam prægnantibus* Tam eſt benignum & innoxium hoc medicamentum, vt omni ætati & ipſis etiam pueris, & prægnantibus tutò ſumatur. *Triplex virtus Aben Meſuai.* Sapor eius eſt dulcis, inquit Aben Meſuai, & virtus eius prompta eſt, quòd ipſa eſt æqualis complexionis : Et virtus eius tertia eſt, virtus quæ extinguit acuitatem ſanguinis, & ſedat apoſtemata dura, quæ fiũt *Affectus gingiu. & gutturis.* in gingiuis & gutture, quùm fit ex ea gargariſma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. *Arbor vulpis.* Et proprietas eius eſt purgare choleram aduſtam, & mollificare ventrem mediocri mollificatione, & doſis eius eſt à drach. iij. vſque ad decem : mundificat *Doſis. Rhaſis.* neruos. Rhaſis : Melior ex ea eſt, quando extrahitur à Canna, *Delectus.* & eſt æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, *Apoſtemata.* confert apoſtematibus calidis, & maximè gutturis, & declinat ad caliditatem, plùs quàm ad frigiditatem, adeò vt ferè perueniat ad principium primi gradus, & defertur de Babilonia & Albaſra. *Temperamentum.* Chaiarlander iuxta Auicennam eſt ęqualis in caliditate & frigiditate, & eſt humida, Eſt reſolutiua *Vires & Vſus.* & lenitiua. Confert apoſtematibus calidis in viſceribus, & propriè gutturis, quando ex ea fit *Gargariſmus. Articulorũ morbi Articulo-* gargariſmus cum aqua Solatri, & linitur ſuper apoſtemata dura, & confert eis : Leniuntur ex ea Podagrã, & iuncturæ doloroſæ : Gargariſmus ex ea cum mucilagine Pſyllij diſſoluta præfocationi cõfert. *Hepar.* Mundificat hepar & confert Icteritiæ & dolori hepatis. Eſt lenificatiua ventris : *Cholera aduſta & phlegma* Et educit choleram aduſtam & phlegma : & ſoluit ſine nocumento, & abſque mordicatione, adeò quòd *Prægnantes* ipſa eſt conueniens prægnantibus, & ſoluit eas. *Subſtituta.* Loco eius ponitur pondus ipſius de Teneriabin ; & triplum ponderis ipſius de carne paſſæ : & octaua ponderis ipſius de Turbith : & quandoque ponitur loco paſſularum ſuccus Liquiritiæ : *Doſis. Bilis. Pituita.* Caſſia vt docet Actuarius, tribus vel quatuor drachmis vix mouet aluum : flauam bilem, ſed magis retorridam, & quæ iam in atram degenerauit, extrahit, quin etiam pituitam educit mediocrem : *Grauidis & pueris.* præbemus quibus potentius medicamen aliud dari non poteſt : nimirum pueris & fœminis vtero ferentibus, commoditate & neceſſitate vrgente repręſentamus, & iis quibus exuperans febris reliquorum medicaminum vſus reſpuit. Temperatos, inquit Monardus, illos efficit, qui Caſſia vtuntur : vtilis maximè in renum & vrinę morbo, duabus horis ante cœnam ſumpta : Defluxionibus prodeſt, duabus à cœna horis. Aſſiduus illius vſus ante prandium aut cœnam calculi generationem prohibet. Foris cum Amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat. Doſis pulpæ eius eſt a..ʒ10. ad ſeſcunciam vſque : non exemptæ verò, quatuor vnciarum. Lenit, reſoluit, ſanguinem depurat, eiúſque & bilis calorem infringit. Humida eſt in primo gradu, ad calorem, ſed mitem tendens. Porrò huius flos duobus modis condiri ſolet, nẽpe aut cum Saccharo tritus, roſati Sacchari modo : vel flos integer Saccharo exceptus, & vnà coctus : vtraque ratione benè ſapit, & ſine moleſtia euacuat, ſumptus ad duarum aut trium vnciarum pondus : ſi aliquod ineſt vitium, inde accidit, quòd viliore Saccharo excipiatur : eoſdem effectus præbet, quos ipſa fructus pulpa. Cæterùm, eos qui Caſſiam ſolutiuam ad ventrem leniendum & euacuandas fæces prẹſcribunt, admonitos volo, ait idem ille, vt eam breui admodum ſpatio ante prandium ſumendam eſſe præcipiant, nempe ad ſummum dimidia hora, quoniam cum cibis mixta, ſimul cum illis facultates exerit, eáque ratione faciliùs & ſine moleſtiâ opus ſuum molitur, quod minimè facere poteſt, quæ duabus aut tribus horis ante cibum ſumitur, vt hodie vulgò fit, quoniã cibi ſumptionem differendo, peragere ſuum opus cupit : & cùm ſit valdè debilis, prorſus in vapores reſoluitur, per vniuerſum corpus ſeſe diffundentes : &, ſi diutiùs cibus differatur, in alimentum conuertitur : quod multorum annorum, quibus medicinam feci, experientiâ didici : propterea ſemper illam ſolummodò dimidiâ ad ſummum horâ ante cibum exhibere ſoleo : faciliſque eſt eius operatio : ſi verò multis horis ante cibum detur, parum admodum euacuat : Purgantia verò medicamenta cum cibis permiſceri, autor eſt Hippocrates multis locis, atque etiam Galenus in commentariis. Verum quidem eſt, multis horis ante cibum dari ſolêre, quando non euacuare, ſed vapores duntaxat per renes & reliquum corpus diffundi cupimus. Caſſiam ſalubrem perhibet Syluius ſanis & ægris, ad aluum clementer leniendam, quouis tempore tutam, etiam initio epularum, aut paulò ante cœnam : hodie dari cortice, membranis, & ſeminibus per cribrum purgatam, ab Vncia dimidia ad ſeſcunciã, vel drach. 10. manè vel ante cœnam : ſed paulò ante paſtus duos, tres quatuorue proximos, drachmis duabus vel tribus : his, quibus fit aluus naturâ pi-

griot : In quem vſum quibuſdam iucundius ſit pulpam latâ cultelli cuſpide exceptam deuorare: conditam Sacharo ab Indigenis dum recens ſit oſtendere Luſitanos & Venetos : Quam autem vim purgatoriam tribuit Monardus [Syluius imponit Monardo, apud eum hæc non legimus, ſed apud Fallopium] ſemini ipſius [maiorem ſcilicet quàm pulpæ ipſi] non recipiendam confirmare Muſam ſuo multiplici experimento, ſe periculum nondum feciſſe. Corticem verò eius ad mouendos menſes, aut partum iuuandum inefficaciorem eſſe multò, quàm Caſſiam aromaticum.

Caſſia condita. Semen an purget?

Miror Ambroſium Paræum inſignem alioqui Chirurgum Regium & alios plures adhuc præſcribere cortices Caſſiæ fiſtularis, vt vocant, ad facilitandum partum, licèt à pluribus præmoniti id potiùs obſtare & obeſſe, quàm prodeſſe intellexerint.

Hallucinantur, ceu antè inſinuatum, qui Caſſiæ fiſtulæ [Græcorum antiquorum] loco, Siliquam Aegyptiam ſiue Caſſiam ſolutiuam vulgò dictam medicamentis admiſcent, Mauritanos ſecuti, ſiquidem Serapio, Auicennas, Meſuéſque, ſiue ſit ipſorum, ſiue Interpretum lapſus, inquit Matth. Caſſiam nigram, Caſſiam fiſtulam vocauêre : certè crediderim dici poſſe in omnibus iis medicamentis à Mauritanis inuentis [quibus verbis excluduntur compoſitiones eorum à Græcis tranſcriptæ] quæ Caſſiam fiſtulam expetunt, ſolutiuam illam eſſe inſerendam, niſi Medici in eum errorem labi velint, in quem Leonicenus quoſdam incurriſſe teſtatur, qui ad commouendos menſes, difficiles partus, remorantéſque ſecundinas, Caſſiæ deiectoriæ corticibus, odoratæ loco vtebantur. Sed nimis temerè Matthiolus Serapionem, Auicennam, Meſuémque erroris incuſat: Mauritani loco Caſſiæ fiſtulæ Græcorum non admiſcent Caſſiam ſolutiuam, ſed id factitarunt imperiti quidam, non animaduertentes Caſſiam ſolutiuam ab illis quoque fiſtulam nuncupari. Ipſum diſtinguere potiùs decebat inter Græcorum antiquorum Caſſiam fiſtulam, quæ eſt Caſſia odorata à Dioſcoride, & Galeno deſcripta, & inter Caſſiam fiſtulam Arabum, iuniorúmque quorundam Græcorum, [vt Actuarii & Nicoli Myrepſi] quæ eſt Caſſia purgatrix. Nunquid porrò Caſſia hæc eâdem ratione, quâ Caſſia Galeni fiſtula dici meretur? Sed exteriùs illita Eryſipelas extinguit, cæteráſque inflammationes, quæ cuti tenus emergunt.

Matth reprehe.

Inflammationes.

Sunt è recentioribus Medicis qui eam nunquam ſuis ægrotantibus exhibent, ni Picræ puluerem admiſceant, quod conſultè factum exiſtimat Matthiolus, præſertim ſi ventriculi & inteſtinorum imbecillitas adſit. Ego verò malim ſeparatim dare alternis diebus, mirè enim ingrata Caſſia cum Hiera. Poſt illius ſumptionem cibum non quidem ſtatim: ſed aliquanto & exiguo pòſt tempore exhiberi optimum eſſe exiſtimat Mundella, quem ſequitur Amatus quamuis eum non nominet.

Picra puluis.

Quod de Caſſiis aliqui dixêre optimas cannas manibus concuſſas ſonum non edere, ibi planè falſum obſeruatur [teſte Alpino:] quando omnes recentes motæ ſonum edant, atque etiam in arboribus Cannas à ventis motas, ſeminibus intus motis, multum ſonum edere, quotidie prope eas habitantes audiant. Quod etiam dulces Siliquæ faciunt. Quæ verò ex Caſſiis non ſonant ab Aegyptiis vituperantur opinantibus id ob aqueam humiditatem intùs collectam vitiatâ pulpâ accidere.

Error quorundam.

Sonum edunt. Delectus.

Neque immaturæ colliguntur vt aliqui referunt, emuntur verò ſæpe ſæpiùs ab aduenis mercatoribus ſenio confectæ, cùm ingens copia ſæpe in ædibus ad eam rem parata, annos ad vſque quadraginta conſeruetur: collectas enim ex arbore continuò in opportuna loca ſic ii claudunt, vt nullus aër ingrediatur, cùm ex minimo aëris contactu Caſſiæ corrumpantur. Hincque ſæpiſſimè ad nos vetuſtate vitiatæ ac etiam acidæ mitti ſolent: quamobrem monitos eſſe velim omnes Medicos ac Pharmacopœos ne poſthac ſe decipi ſinant, & ſemper ex illis ſeligant recentes, quarum ſubſtantia ſubdulcis eſt, antiquaſque acidum ponticúmque ſaporem ſapientes effugiant. Aegyptii Caſſiis non vtuntur recentibus, ſed ſaltem poſt quartum menſem: quandoquidem iuniores recentioréſque inutiles, neque à noxa immunes obſeruantur. Vtuntur verò noſtri quoque fiſtularum pulpa vel in bolis, vel in potione parata. Eſt hæc pulpa quoad calorem temperata, atque humida ſupra primum gradum, bilémque ac etiam pituitam à ſtomacho, atque venis meſenterii educit, & ſanguinem calidiorem contemperat atque puriorem reddit. Abyſſina vocata cæteris præfertur ad morbos bilioſos, ac melancholicos, præcipuéque in affectibus pectoris à diſtillatione acutorum humorum concitatis, quibus mirè ſubuenit: pulpa hac cum Saccharo candido, & Liquiritia pro ſecreto vti ſolent, ad renum veſicæque vitia: renum enim extinguit immodicum calorem, humoréſque ab his partibus abſtergit, atque per vrinam expellit, proindeipſius frequenti vſu homines ſe à calculis præcauent. Eâ etiam vtuntur ad tuſſim antiquam dyſpnœam, aſthma & orthopnœam, cum Agarico, pro calidis articulorum doloribus, maximéque in podagra dolentibus partibus emplaſtri modo ipſam adhibent, nec non ad calidas inflammationes eodem modo eius vſum ſequuntur: Siliquas verò Caſſiarum, proinde ac Phaſeoli paruas virides, in aqua priùs parùm ebullitas, & mox in vmbra ab humiditate ſiccatas Saccharo vel melle condiunt, atque ad vſum ſeruant puerorum delicatarúmque mulierum, exhibent verò ad ſummum eas vſque ad vncias quatuor, & ad vnciam in pueris, hiſque vtuntur ad eoſdem nuper dictos affectus. Errare eos ſcribit Camer. qui exiſtiment ſemina Caſſiæ purgare, quia potiùs adſtringant, nec credendum eſſe cortices Siliquarum eius mouere menſes & pellere ſecundinas. Quibus nauſeabundus eſt ventriculus, iis ex ſententia Tabern. non eſt danda Caſſia, ſicuti nec iis quibus ventriculus imbecillis & humidus aut quos diarrhoea tenet, adeò autem clementer purgat, vt vix præterquàm ex ventriculo aut ex paulò vlterioribus viſceribus trahat, in ardentibus febribus & imbecillitatibus, conſultum eſt, id quod multis familiare, ante venæ ſectionem corpus Caſſia purgare: primas verò tenet, inter cholagoga. Vtiliter quinetiam datur in Thoracis morbis, quos falſi catarrhi concitarunt, ad calorem commiſtámque bilem mitigandam, educendâmque: prodeſt etiam hepati calidiori, aduerſúſque omnes febres ardentes, tempore potiſſimùm calidiore. Sunt qui eâ quoque contra vrinæ ardorem vtantur, id quod tamen Fallopio vehementer diſplicet, plus nocere quàm prodeſſe aſſerenti, quòd bilem magis ad veſicam ducat, eſſe enim diureticam: extra tamen hunc morbum, rectè poſſe in calida renum & veſicæ intemperie vſurpari. Caſſiam extractam duplo plus euacuare, & eò magis etiam ſi in ipſa optimè conterantur & miſceantur ſemina

Reſeruantur ad 40. annos.

Aeris contactu corrumpûtur.

Recentes eligendæ.

Vſus apud Aegyptios.

Pulpa. Bilis pituita.

Thoracis affectus.

Secretum.

Renes.

Præſeruatio à calculo

Arthritis.

Siliqua condita.

Doſis.

Semina nõ purgant.

Febris ardens.

Thorax.

Ardori Vrinæ non conuenit.

Caſſia tracta.

semina tradit Fallopius, eò quòd in omni parte lignosa robustior sit eua cuandi facultas, quàm in pulpa ipsa, id quod se expertum sæpe, & casu primùm in duabus Simiis inuenisse scribit: Ait præterea Cassiam in officinis vsitatam vnam haberi ex Caïro, nigriorem & maiorem: & alteram ex Alexandria rubicundiorem & minorem. Ex ambabus autem eligendas esse maturas: maturitatem quidem aut im maturitatem, non ex rubedine & nigredine, ex paruitate & magnitudine: sed ex aciditate diiudicanda n esse: si enim mordicet valdè fauces, indicari quòd sit matura: decipi verò eos, qui contrarium teneant, pronunciat. Pulpa Cassiæ recens extractæ in vulgari est vsu, in grauissimis capitis affectibus, quam etiam Lenitiuum singulare & benignum planè medicamentum existimat. Sed in me ipso, ait Quercetanus, sæpiùs contrarium sum expertus, qui nunquam eâ sum usus, quin grauiter illa fuerim immutatus, quod plærisque aliis eiusdem mei temperamenti accidisse etiam animaduerti. Cùm enim Cassia sapore sit dulcis, facilè bilescit in bilioso temperamento, vt & Manna. Adde etiam si ex ea in balneo vaporoso prolicіatur distillatione aqua, ex illa promanare (vt ex melle) aquam mirum in modum fortem, acrem & mordacem, atque adeò summè calefacientem. Idcirco cùm vsurpabitur Cassiæ vsus: id summa cautione & circumspectè faciendum est: exploratâ videlicet vniuscuiusque naturâ & constitutione, cui ea prescribitur, siquidem pituitosus, & obesi & crassi corporis constitutione præditus eger, eâ vti tutè possit: alius verò citra noxam & commodè nequaquam queat. Non vbique aut semper in omni subiecto illius usus est recipiendus: ac ne pleuriticis quidem etsi omnibus aliis purgantibus, illis interdicatur, ea tuta est, licèt benignum & temperatum, inter alia omnia, iudicetur esse medicamentum. Quin etiam eiusdem pulpâ solâ exhibitâ, vsque adeò ventriculus distenditur & intumescit, vt magnâ flatuum copiâ perturbetur, ac vehementer torqueatur, quod eâ vtentibus valdè noxium & perniciosum est. Si autem ea in maiori etiam dosi, aliquo apto decocto & idoneo diluatur, decoctúmque clarificetur ac colo traiiciatur, adiecto vnà syrup. de Cichorio cum Rhabarb. aut Syr. rof. solut. meliùs agitur cum ægris quibus propinatur ex Medicorum nonnullorum sententia.

Semen purgat. *Cassia Cayrinæ.* *Maturitatis indiciū.* *Lapsus multorum.* *Cassia bilescit.* *Aqua distillata.* *Cautio.* *Cassiæ exhibendæ ratio.*

Sæpiùs miratus est Garcias Monardum in lib. simpl. Mesue scripsisse grana siue semina huius Cassiæ, purgatoriâ facultate prædita esse, cùm tamen potiùs adstringentem facultatem obtinêre videantur quàm solutiuam.

Monardi lapsus.

Illud verò omni reprehensione dignum est quod ait Sepulueda, nimirum ad mouendos menses, difficilésque partus, remorantésque secúdinas, decoctum corticum harum siliquarum cum Artemisia propinari, aut ex Ouo sorbili cum vnciis quatuor mellis exhiberi. Nam, etsi demus, magno, vt ipse ait, successu propinatum esse huiusmodi medicamentum, Artemisiæ potiùs facultatem hos effectus præbuisse consebimus, quàm harum siliquarum cortices tale quid præstitisse, qui frigidi & sicci sunt temperamenti. Huc adde secundinas sæpiùs etiam sine medicamento reiici, naturæ propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2. cap. 197. præscribit ad partus difficultatem, multi non abs re suspectum habent locum: censétque Bellunensis in contextu Cucumerem siccum reponi debere. Hanc ob causam statuerunt Doctiores, Cassiam solutiuam intelligendam esse, quotiescunque Cassiæ meminisset in purgante medicamento, reliquis locis Cassiam ligneam denotari.

Sepulvedæ error.

Ridiculum verò est quod de Lusitanis quibusdam, idem profert, qui crediderunt plerosque huius regionis homines continuâ alui solutione laborare, quòd boues, quarum carnibus vescerētur, Cassiam solutiuam depascerent. Nam arbores altiores sunt quàm vt à bob⁹ depasci possint, neque tanta est copia arborum, vt numerum infinitum vaccarum [siquidem multas isti alunt, nullius verò carnibus indigenæ vescuntur] alere possint. Deinde cùm cortice prædita sit Siliqua, verisimile est [etiamsi pertingere possent] vaccas graminis pabulum, quod semper ferè hic viret, istarum siliquarum auiditate non relicturas.

Stulta Cassiæ solutiuæ persuasio.

Miran. meth. Seplasiarij (fraudem hanc aperiente Marantha) Casiam Catharticam vliginosis quibusdam latebris, cauernísque reponunt: quidam etiam arena opertam quotidie aqua aspergunt: vel per aliquod spatium singulis diebus aqua macerant, quò plenior fiat, atque ob imbibitum humorem recens etiam appareat: quæ deinde deuorata, flatus, tormina, aliáque id gen⁹ symptomata efficit, quę perpetuò illam plùs minùs concomitantur. Vnde & suapte natura flatuosam esse hodierni Medici existimant, [namque ob id etiam eam Cinnamomi, aut Dictamni Cretici, aut Anisorum, aliorúmque, quæ flatus dissipare solent, adiectione corrigunt] & tamen neque Mesueus, neque Actuarius tale ei incommodum tribuunt.

Impostura Pharmacopolarum. *Corrigentia.*

CERATIVM MONOCOCCON INDICVM.

Cap. III.



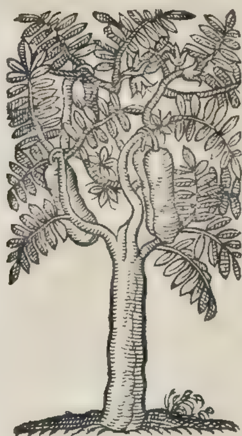
Rarum hūc fructū primus nobis exhibuit D. Thomas Platerus vir eruditâ solertiâ in inuestigâdis singularibus solertissimus, idémq; Medicus, dono acceptum à Robino Regio hortulano. Fructus est quinque vncias longus, duas ferè latus, pediculo breui, crasso, firmo, nō fructui superficie tenus inserto, sed cortici cōtinuo. Cortex porrò crassus (Taleri crassitudinem superans) extimâ facie spadiceâ, rugosâ, quadam sui parte pellucente, cum quibusdam verrucosis tuberculis: internâ fuscâ, puluerulentâ digitorum contactum fuscâ quadam fuligine, veluti vstilago (quæ è fructus superficie) inficiens. Ipsa cæterùm corticis substantia, veluti ex arenosis quibusdam micis firmiter adeò compactilis est, vt sine vi quadam rumpere haud ita sit facilè. Quod cauitatem replet intùs, non faba est, aut Phasiolus, sed Phalloides fungosus quidam fructus, internæ atque conuexæ corticis cauitati exteriùs respon-

Descriptio *Cortex.* *Substantia* *Phalloides.*

Color. dens magnitudine, vt integer fructus agitatus, sonitum intus edat: puluerulentus quoque est, teres, modicè recuruus, ex fungosa quadam materie compactus, colore fusco, intùs forísque, sapor Sapor. fatuus, nec olfactu dignus, priusquam aperuissemus Siliquam suspicabamur esse Phaseoli Brasiliani, cum quo similitudinem aliquam habet.

TAMARINDI.

Cap. IV.





Descript. Radix. Pictam damus tenellam Tamarindorum plantam, quæ radicè quidem egit singularem, tenuem, palmos duos lõgam, semen, ex quo sato prouenit, transadigentem: supra semen Stipes. autem stipitis rudimentum, radice nihilo crassius, hirsutum in duos vtrinque ramulos oppositos abit, quibus coniugatim creberrima adhærent folia, Sesbã Folia. foliis proxima, oblonga, angusta, æquabilia, hirsuta: atque inter hos quidem laterales, Ramuli. quos dixi ramulos, medius cõsurgit alius, nec plùs in hac plãtula obseruare licuit. Porrò autem pulpa i- Pulpa. psa fructùs in massas coacta ad nos affertur Sapor. coloris nigri, saporis acidissimi, permistis siliquarum corticibus nigris, & membranulis Semina. tenuioribus, quibus semina alterum ab altero separantur, color verò seminibus pulchrè spadiceus, moles maior quàm Cassiæ fistularis seminibus, quibus rotundiora & latiora sunt, minùs compressa quàm Cassiæ, licet & quadrata inueniantur, vtriusque faciei superficiem corticosam area circularis pingit: sapor strenuè huic adstrin- Nerui siue Villi. gens, adhæc pulpæ commisti reperiuntur nerui cartilaginei, duri, qui secundum longitudinem commissurarum, in siliquis videntur producti, Siliqua. Alpino. fert enim teste Alpino, siliquas crassas, primò virides, tandem per maturitatem cinericeas, pulpam cum seminibus vt descripsimus continentes.

Eodem scribente, Arbor est Pruni magnitudine, ramis densis Myrti: flores albi, Mali Auran- Flores. tii floribus perquàm similes, è quorum medio exeunt quatuor fila alba & tenuissima, ex quibus siliquæ producuntur. Mirabile, inquit idem, hoc Mirum de hac arbore. habet hæc planta, quòd eius folia Solem semper Folia. sequuntur, *Solisque sequia* dicuntur: nam ipso Occidente omnia in se clauduntur, eodémque oriente aperiuntur, atque hæc motio tantam vim habere in iis obseruatur, vt Siliquas dum habent Occidente Sole, easdem foliis in se arctissimè claudant & retinere spectentur, eodémq; oriente aperiantur, Siliquásque relinquant.

Quare qui cum Monachis sibi persuadent no- Nostri Tamarindi veri sunt. Error quorundam. stros Tamarindos non esse veros, sed pulpam prunorum cum seminibus Cassiæ, non parum falluntur, vt nobiscum sentiunt Garcias & Acosta: si conferrent semina illa cum iis quæ Tamarindis admixta, animaduerterent, longè diuersa, nempe maiora, nigriora, non ita plana, ac habere veluti formam cordis in medio, cùm semina Cassiæ sint æqualia, & vndiquaque vnius coloris: Adde quòd Cassiæ & Tamarindorum semina nostrati etiam solo commissa diuersas plantulas, multúmque inter se dissimiles producant. Nam Cassiæ tenellæ plantæ latiusculum, acuminatum, Glycyrrhizæ quadamtenus simile folium habent: at verò Tamarindorum prima germinatio, simile omninò folium ostendit, quale depingitur & describitur Alpino, Sesban videlicet, vt dictum, seu Orobi Matthioli.

Arbor est, inquit Garcias, Fraxini, aut Iuglandis, Castaneæve amplitudine, materie firma, non fungosa siue spongiosa: rami foliis ornati multis minutímque incisis, palmi magnitudine: fructus in arcus aut digiti incurui figuram efformatur. Huius immaturi cortex viret, siccatus verò cinereus est, & facilè auellitur: nucleos intus continet satiuorum Lupinorum magnitudine, quodammodo rotundos, sed planos, colore fuluos, sed læues: quibus abiectis pulpæ vsus est, quæ lenta & viscida est. Sed illud obseruatione dignum, quòd hic fructus in arbore adhuc pendens noctu foliis sese inuoluat vitandi frigoris causa, interdiu verò sese expediat, & è medio foliorum emergat. Acidus est dum viret, sed tamen ea aciditas suauitate non caret.

Sunt Tamarindi, vt tradit Acosta, fructus elegantis & aspectu pulchræ arboris, Castaneæ aut Ceratiorum arboris magnitudine, multis ramis præditus, & foliis latam vmbram præbentibus, materie solidâ admodùm: folia filicis fœminæ foliis persimilia, dilutè virentia, valdè elegantia, gustu acido, gratóque, è quibus condimentum fit [*Salsam* vocant] perinde atque è petroseli- Salsa. no: flores candidi, aureæ Mali similibus admodum similes formâ exteriore, & odore: attamen octonis foliis constant, quorum quatuor interiora alba sunt & crassiora, velut Mali aureæ florum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, & bina ex his eleganti neruo radiata: è medio flore quatuor enascuntur, stamina cornicularum modo inflexa, candida & tenuia. Fructus admodum similis est Ceratiis, [Tamarindorum fructus descriptio verior apud Garciam conspicitur, Clusius.] foris virescens initiò. deinde per siccitatem cinereus, continens officula, rotunda Cassiæ solutiuæ modo, aut paruis Lupinis similia, dura admodum, & colore nitido terreo, haudquaquam flauo, quemadmodum nonnulli referunt.

Nunc superest, vt ex Authorum Arabum scriptis hoc medicamentum examinemus, cùm Veteribus

teribus Græcis fuerit incognitum.

Synonyma. Tamaryndi igitur, autore Mesue, Dactyli sunt acidi fructus Palmæ sylu. Indicæ: precellunt subnigri, splendentes teneri, villis similibus radicibus *Delectus.* permisti, recentes, pingues (viscidi) non exsucci, dulcacidi, sinceri. *Adulteriũ.* Adulterantur carne Prunorum, sed obscura nigredo dolum detegit: præterea humiditas largior, & prunorum tum odor, tum sapor: Quidam siccos vino puro humectant, *Mesues notatur.* vt recentes videantur. Hæc ille, cui licèt Tamarindorum pulpa fuerit cognita, ignoranter tamen scribit dactylos esse fructus palmæ Indicæ: nisi is *Serap. error.* error sit interpretis. Mesue, inquit Garcias, facit non etiam credendum Serapioni dicenti ex sententia Habohanifæ folia habere Salicis, meliùs tamen ex Aben Mesue scribit [quod nos in nostro Mesue non legimus] plus medullæ habere quàm Xylocaracta [Siliqua.] Verba autem Serapionis hæc sunt, Habohanifa autore, Abundanter in Cæsarea terrisque Haimem proueniunt Tamarindi, *Folia Salicis.* folia Salicis foliis simillima. Aben Mesue ex India *Locus.* defertur fructus rubei coloris plus medullæ *Xylocaracta.* quàm Xylocaracta continens, eamque duram croceam, ad nigredinem vergentem, mel sapiens, vel si ita effari liceat melleitatem habens, idque ipsum est, quod ingreditur compositiones, priùs *Delectus.* granis eiectis. Selectiores puta Tamarindos, nouos, recentes, non aridos, saporis acerrimi [imò *Virtus.* acidissimi:] Virtus eorum in tertio gradu frigida censetur: Vis & proprietas laxare choleram, eius acuitatem refrænare, vomitum abscindere pruri- *Dosis.* túmque tollere. Dosis aquæ eorum est ab vnciis duabus ad quinque: Abugerius scribit Tamarindos choleram extinguere, sitim auferre, & vomitum sedare, vomitum à stomachi fluxu causatum Stipticat: Annotat Meschali Tamarindum esse frigidum in tertio gradu, ventremque mollire: Mesaringia ait, Tamarindum Prunis similem esse, hoc excepto quòd sit subtilior, minúsve humidus.

Synonyma. *Dactylus Indus.* Sylu. *Tamarindus*, *Dactylus Indus* Barbaris, Oxyphœnix Veteribus indictus. Tagault. de purg. *Syluestris palmæ fructus* existimati à Recentioribus quos Officinæ *Tamarindos* nominãt, & nonnulli *Oxyphœnix* à saporis acore Oxyphœnicas; Cæterùm, nullus inuenitur Veterum, qui de hoc genere fructus *Phœnicobalanus non est.* prodiderit: Non desunt qui Phœnicobalanos Myrobalanos esse existiment: tametsi vtrisque vis *Myrobalanus non est.* insit astrictoria. Acosta ex vers. Clusij, ait Tamarindi fructus in Canaria *Chincha* vocatur, officula *Nomina varia.* verò *Chincharo*, in Malabar *Puli*, & in Guzarate *Cincha.* *Ambili*. Arabibus, Persis & Turcis Tamarindi, *Puli. Ambili.* officula *Abes*, arbor, *Siger* Tamarindi. Clusius *Abes.* not. in Garciam dicit, Tamar Indi, *Dactylum Indi-* *Siger Tamarindi.* *rum*, in Malaya *Assa* vocari. Apellare autem Arabes Tamarindi quasi *Palmulas Indicas* dicas, testis *Tamar Indi.* est Garcias. Nam *Tamar* eorum lingua Dactylũ significat. Palmulas autem vocarunt Arabes hunc *Assa.* fructum, non quòd arbor eius Palmæ similis sit, *Palmula cur dicta?* sed quia aliud nomen magis aptum non inuenerint, officula etiam in se continere conspicientes. *Tamarindi vnde?* Nonnulli [vt Cord. in Dioscor.] Tamarindos à saporis aciditate Oxyphœnicem faciunt, quorum sententiam nec improbat (vt fecit Acosta) nec ap- *Lacuna notatur.* probat Garcias. Sed quod Lacuna à Thebaicis palmulis non differre scribit; non probat: quemadmodum nec quod eius arborem cum Matth. *Lacun. error alius.* Palmæ syluestris genus facit foliis oblongis, & per extremum acutis, quoniam præferat folia minutim incisa.

Derelside. Hist. Lugd in append. Tamarindus: Alpino Tamarindus Derelside appellata; Cordo in hist. Tamarindus, Acacia Indica Siliquæ similis fructus semine ruffo aut flauo. *Acacia Indica*

Ryff. in Doscor. ὀξυφοίνιξ pictus Actuario & aliis quibusdam Græcis recentioribus ab acido sapore Palmæ sylu. fructus, Tamar Indus, id est, Dactylus Indus, Germ. Tamarinden & Saurdattel Oxyphœnix Veteribus indictus fructus. *Oxyphœnix* *Dactylus Indus*

Euch. Rœsl. Tamarindi Ein saure frucht/ proueniens in Cæsarea, folio simili Salici: fructu rotundo, medullâ multâ, coloris Croci, dulcẽ instar mellis. Proh, quantas fabulas Euch. scribit: contraria dicit, fructum acidum [Saur] & postea dulcem instar mellis. *Euch notatur.*

Gorop. in Vertumno, Tamar-Indi, siue Dactyli acerbi Indorum. Bry Fratres Icon. Tamarindi aut Assa.

Linschot. Tamarindus folio Pimpinellæ, Siliqua Fabis simili. Nec magis Græcis olim, nec minùs nobis (inquit Aduers. Lobelii & Penæ) noti hodie fructus, quos Tamarindos quasi palmulas aut Dactylos minùs aptè vocarunt. Non enim Indi Orientales, vnde aduehuntur, palmæ similis arboris tradunt esse sed Pruni folio Saligno, vt Fraxino minutim inciso. Fructus Dactylon, siue digitum in flexum profert: semina Cassiæ.

Matthiol. Palmarum genus, Officinis Mauritanos secutis Tamarindi appellatum, Græcis verò Oxyphœnica: Tamarindi, inquit C. Bauh. apud Matthiol. censentur Oxyphœnica (Palmulæ acidæ) & Palmæ sylu. fructus: at videntur potiùs ad Siliquas, quàm ad Palmas pertinere. Dicuntur Tamarindi Lat. Lob. Cæsalp. Camerario: Palma sylu. Lonicero: Oxyphœnica Castori.

In Aegypto iuxta Alpinum non sunt admodũ hæ arbores copiosæ, neque sunt patriæ, ex fœlici etenim Arabia atque Aethiopia illuc conuehuntur, in viridariísque seruantur: Miraculi loco habetur, quod dicitur, vnam arborem in Deserto Diui Macharii, propè Monasterium Assyriorum viuere, in quo solo nulla alia planta viuit. Serapio ex autoritate Habohanifæ in Cæsarea Aman prouenire asserit. Sed, pace eius dictum vult Garcias: nullos Tamarindos in Cæsarea Amã, quæ est Syriæ, prouenire certum est, cùm à negotiatoribus mercimonii gratia eò ex India deportentur, vbi multis in locis nascuntur, sed qui montosis & ad Septentrionem versis proueniunt, præferũtur & diutiùs incorrupti manent: quales *Cambaiere* & *Guzarate* gignit. Tamarindus, vt vult Camerarius, ex nucleo enati nunquam durat alterũ annum. Ego autem plantulas plurium annorum vidi Heidelbergæ in horto D. Sprengeri, & earum vnam iconem curaui parandam. *Locus & tempus.*

Tamarindi, autore Mesue, medicamentum excellens ac innocens frigidum siccum ordine secũdo, ob id humorum acrimoniam reprimit, bilem purgat, eiúsque & sanguinis feruorem furorémque compescit, febres acutas lenitione egentes, & Icterum sanat: sitim ac omnem ventriculi hepatísque ardorem extinguit, vomitum sistit. Ne vẽtriculum frigidum lædant, cauetur mistis hunc roborantibus, Spica Nardi, Mace, Mastiche, succo Absynthii: Fœniculi, Apii, Intibi, Cichorii agrestis. Actionem verò eorum imbecillam intendit, serum lactis caprini, vel succus Fumariæ, Macerantur autem sextuplo prædictorum liquorum, vel aliquorum simplicium aut compositorum: deinde manibus fricantur, pòst semel feruefiunt, postremò colantur donec potio fit liquida & clara, præsertim quando flammeum calorem citiùs extinguere libet, quando etiam Rosæ, Santala præcipuè; Citrea: Spodium simul cum his macerata, *Vires & Temperamentum.* *Ardores.* *Febres.* *Icterus.* *Dorrigentia.* *Maceratio*

vt potentiùs refrigerent. Non colati quoque dantur, quando potentiùs ille ardor extinguendus est. Addunt quidam Prunorum par pondus. Mediocriter coqui [viribus seruatis] possunt, si opus est, quas tamen immodica coctio adimit. Ob id verò quòd imbecilliter purgant, ab vnciis duabus ad quinque propinantur. Annos tres seruantur in vase vitreato bene obstructo, & in locum purum & perflatilem seposito, nisi externus vel calor vel humor putredinis initium ipsis attulerit. Serap. ex sententia Aben Mesuai dicit Tamarindos frigidos in tertio gradu, vt antè notatum in eius verbis. Tamarindi secundum Auicennam frigidi sunt & sicci in secundo: de his opinio est, quòd confortent cor. Videtur tamen quòd illud proprium sit in habentibus malam complexionem, ad naturam cholericam declinantem. Etenim temperant infrigidando & à cholera mundant cum virtute solutiua, quam habent. Turcæ & Arabes æstate longinquum iter suscepturi, ait Bellon. Tamarindos coëmunt, magni in Turcia vsus, sic vt nullus elabatur annus, quin Caïri plusquam ter millenæ libræ veneant, non medicinæ, sed sitis restinguendæ gratia. Lectu & notatu sanè dignissimum quod M. B. Ven. narrat, cùm inquit, Sunt in regno *Gozurath* plurimi piratæ, qui quum mercatores ceperint, cogunt eos bibere Tamarindos cum aqua maris, & illicò fluxum ventris patiuntur. Quod ideò faciunt, quia Mercatores, quando procul Piratas aduentare vident, solent deglutire margaritas & lapides pretiosiores, ne illis per Piratas eripiantur, sed illi horum astutiam non ignorantes, cogunt eos illicò egerere glutitos lapides.

Dosis. *Duratio.* *Conseru. modus.* *Confortant cor.* *Vsus ad sitim.* *Cairi copiosè venduntur.* *Historia.* *Ventris fluxus.*

Hic fructus probè sumptus quibusdam morbis est præsentissimum remedium, vt recitat Gabr. Fallop. de Medic. purg. simpl. his verbis, Ego soleo Tamarindorum pulpam exhibere felicissimo cum successu in Gonorrhœa biliosa, quando volo exstinguere feruorem sanguinis & bilis. Exhibeo autem Tamarindos non solos, sed mixtos cum Cassia, vt v. g. Accipio duas drachmas pulpæ Tamarindorum & misceo cum vncia floris Cassiæ, & si velim magis adstringere, commisceo dimidium scrupulum corticis seminum Tamarindorum, redigendo, scilicet, corticem illorum seminum in puluerem. Plurimis mederi morbis Tamarindum Alpinus fusè his verbis demonstrat. Vtuntur foliis, in pueris, ad vermes necandos, atque etiam ipsorum, vel infuso, vel decocto ad soluendam aluum, acida sunt folia atque gustui non insuauia. Arabes condiunt Siliquas seu Cannas huius arboris paruas ac virides saccharo vel melle *Carrub*, tum etiam grandiores factas atque maturas, condiunt ipsarum pulpam saccharo, quam peritimera, quæ in desertis Africæ locis conficiunt, secum viatores deferunt. Qua sæpè, calefacti ac ex calore itineréque inflammati valdè sitientes refrigerantur, atque sitim restinguunt, per aluum plurimum calidorum humorum subducentes atque vacuantes. In febribus verò pestilentibus, atque omnibus aliis ex putridis exurentibus, aquam in qua multa copia Tamarindorum infusa fuerit cum saccharo ebibunt: potus siquidem sitientibus ex calore iucundissimus est, maximéque refrigerat & sitim exstinguit. Ad omnes denique febres putridas à biliosis exustisque humoribus concitatas, & ad hepatis atque renum calefactiones ac inflammationes, præterea ad Gonorrhæam vsum Tamarindorum frequentant. Plurimùm illis expurgatis vtor, inquit Garcias, cum saccharo, atque id maiori cum successu, quàm si Syrupo acetoso vterer. Soleo etiam plerumque ægros Tamarindorum infusione purgare. Tamarindorum v. g. quatuor vnciæ aqua frigida aut stillatitio intubi liquore macerentur per tres horas, deinde factâ expressione eximantur Tamarindi, quos modico saccharo inspersos vtiliter exhibeo, euacuant enim ex parte biliosum humorem, atque pituitosum incidunt & attenuant. Huius regionis incolæ sine molestia sese purgant Tamarindis cum oleo Nucis Indicæ sumptis. Medici verò Indici, folia Tamarindorum trita partibus corporis erysipelate infectis imponunt. Nos hîc Tamarindis aceti loco vtimur, gratior enim palato est eorum aciditas, præsertim maturorum. Deferuntur in Arabiam, Persiam, Asiam minorem, & Lusitaniam sale conditi, vt temporis iniuriam meliùs ferre possint. Ego verò sine sale domi asseruare cum suo cortice soleo. Fit ex iis recentibus cum saccharo conserua, præclarum proculdubio medicamentum ad digerendos & expurgandos humores, nec minùs palato gratum, Tamarindorum stillatitio liquore pro digestiuo aliquando vsus sum: verùm cùm nimis dulcem & insipidum ferè inuenerim, eo vti desii. Cæterùm Tamarindi ex Arabum testimonio refrigerant & exsiccant tertio ordine, tametsi aliquot exemplaria Mesuæ, sed mendosa, secundo ordine refrigerantium & siccantium collocent. Tamarindi infundi solent pondere vnc. iiii. in qua frigida, aut stillatitio Intybi liquore per tres horas, vt factâ expressione exempti, inspersique modico saccharo propinentur ad purgandos biliosos humores & pituitosos incidendos & attenuandos. De Tamarindis ita Posthius:

Gonorrhœa. *Vermes.* *Siliqua condita.* *Sitis.* *Febres.* *Ad renum inflamat. ad Gonorrhæam.* *Tamar. ind. conserua.* *Aqua stillatitia Tamarindorũ.* *Infusio.*

Et modicè siccat, modicéque refrigerat horum
Pulpa, refértque acidum gustanti grata saporem,
Et valet ardentes purgando euincere febres.

Nec sicco pede transigenda quæ de Tamarindo Christophorus A Costa Arom. lib. præclarè recenset. Sola pulpa vtimur, quæ nonnihil lenta & viscida est, iucundâ tamen aciditate grata, tametsi nonnulli indigenæ afferant officula assata & in pollinem redacta ex oxygala in alui profluuiis vtiliter exhiberi: Folia trita partibus Erysipelate infectis imponunt, atque etiam circa phlegmonas ad arcendum qui influit humorem: iisdem cum sale Ormuziano phlegmonas resoluunt, & cum cineribus ex Cambaia pituitosos & melancholicos tumores: vsu compertum est huius arboris vmbram sub eâ dormientibus non minùs noxiam esse, quàm arboris Iuglandis. Illud pro conclusione monendum videbatur, quomodo per numeros præscribantur apud Felicem Platerum Tamarindi, quum ad nos non soleant adferri integri: sed vt ego suspicor lapsus erit Typographicus, nec industrio & perito Viro imputandus, quid si legendum Sebesten, de febribus pag. 158. ℞. Prunor. Damasc. n. x. Tamarind. n. xii.

Pulpa delectus. *Ossicula. Alui profluuium. Folia.* *Phlegmonas.* *Plateri mos.*

TAMARINDI SEMINIS FACIE FRVCTVS INDICVS.

Cap. V.

Tamarindi seminis maioris ferè figurâ, fructum Indicum ab Illustrissimæ Dominæ nostræ Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ VVirtembergicæ muni-

Descriptio



munificentia habemus. Vnciam longus est, tertiam vnciæ partem latus, ouatus, compressus, fuscus & paullò minùs quàm niger, supernè quà adhęsisse videtur leviter vmbilicatus, infernè acutus: vtrinq; linea ouata ad fructus figuram impressa notatus.

OXYACANTHÆ COLORE FRVCTVS PEREGRINVS DVRVS.

Cap. VI.

Cassiæ similis Ceratta similis.



Cassiæ solutiuæ aut Ceratiorum semen magnitudine æquat; cui etiam formâ satis respōdet, tumidior tamen aliquantulùm & colore differens, qui in hoc egregiè rubet, vt in spinæ appendicis, vulgò Herbariorum Oxyacātha creditæ, fructu, solidus & durus, atque in aqua subsidens & imum petens: Siliquâ aut lobo aliquo inclusum fuisse arbitror, inquit Clus. Exot. eum autē nomine *Mates* accepi. Idem Pann. *Mates* fructus Indicus: Et Hist. post. *Phasiol. Indicus Mates*, cuius meis in Garciam notis memini, quoniam tamen isthic eius pictura probè expressa non fuit, meliorem apponere volui.

Apud Taber. ex Clusio etiam depictus est pro fructu peregrino decimo. Hist. Lugdun. Fructus 10. fructus rubens, vt in Oxyacantha: Mates. Huius Icon eadem cum Icone Bunæ.

COLES, CACAO FORMAM QVODAM MODO REFERENS EXTERNA parte rugosus & niger.

Cap. VII.

Fructus peregrinus Clusio Exot. missus anno 1591. à Iacobo Gareto, Vncialem magnitudinem non superabat, Cacaō formam quōdammodo referebat, non oblique tamen in partes diuisus, sed in binas dūtaxat secundum longitudinem, perinde ac Faba vulgaris, inæquales tamen, solidas & duras, adstrictionis quidem participes, sed non ingrati saporis: externa pars rugosa erat & nigra, interdum (plures enim fructus accipiebat magnitudine etiam inter se differentes) solummodò fusca, tribus aut quatuor neruis distincta, licèt in binas tantùm partes diuidua esset, grauis, & in aquam iniecta subsidens: Lobo autem fuisse inclusum hunc fructum, semper existimauerat, ex eius forma coniecturam faciens, quæ nostræ maiori Fabæ non valdè absimilis. Hāc porrò eius opinionem postea magis confirmabat Doctiss. vir. Tobias Rœlsius Medioburgensis Medicus, cùm binos eiusmodi fructus ad ipsum mitteret, & *Coles* ab iis, apud quos crescebat, appellari scriberet: cuius verba, quia *Coles* historiam exactè exprimunt, recensenda esse putabat. Coles, inquit, fructus arboreus est: huicque arbori folia sunt ferè Pyri, sed longiora. Oportet autē vt arbor quæ fructū Coles fert, ex fruticū arborúmue siliquas ferentiū sit numero: etenim Bonę, Fabæ nostratis, similitudinē gerit, nisi quòd Siliquæ Bonis, Phaseolisve longiores, maioresque sunt, & colore candidæ, in quibus sunt quatuor aut quinque fructus: horum singuli suo putamine albo fuerunt tecti: quo ablato, interior fructus pars, ex rubicundo colore purpurascit, Cinnabarisque ac Minii colorem habet, quem Medioburgensi Idiomate Chirurgus, à quo habui *vermillon root*, exprimebat, facilè etiam decorticatus fructus in duas semisses spontè finditur, vti nostrates fabæ. Coles fructus resiccatus, valdè durus ac solidus est: vt mirum sit quòd referant stomacho conducere, & quemlibet potum magis sapidum fieri, præmanso Coles fructu. Sumunt autem hos fructus incolæ in Africæ tractu, iuxta Promontorium viride, semper ieiuni: perferúntque [vt perhibent] ieiunium toto die, vbi tres aut quatuor ederint. Hactenus Rœlsius. Illud porrò obseruabat Clusius, cùm hos fructus quos à Rœlsio, tum quos à Gareto accipiebat, per medium pertusos & filo traiectos fuisse, vt ex vestigiis coniicere liceret, quò faciliùs [ita sibi persuadet] suspensi resiccarentur, & in vsum conseruari possent.



Descriptio. Sapor. Folia. Arbor siliquosa. Siliqua. Fructus. Color. Fructus. Opinio quorumdā reprobatur. Stomacho conducit. Potum sapidum reddit. Locus. Vsus. Ieiunium. Asseruatio.

COLES FRVCTVS ALIVS SIMILIS; NIGER SPLENDENS, CVM MAcula subrussa.

Descript.

Cùm *Coles* fructu quandam affinitatem, inquit Clusius, habere mihi videbatur alius peregrinis fructus, quem adquirebā, sescunciam longus,

ſemunciam latus, dorſo tamen latiore, rugoſus aliquantulùm, & ſatis leuis, ſolidus tamen, nec cauus, nec in binas partes diuiduus, niger, ſplendens, ſubruffâ maculâ ſatis amplâ præditus, eâ parte, quâ putamini adhæſerat: lobo enim, vel ſaltem aliquo cortice tectus fuiſſe videbatur.

FRVCTVS PEREGRINVS EX BENGALA.

CAP. VIII.

Deſcriptio



QVinque penè vncias erat longus, totidem ambitu complectens vnâ parte gibberoſus, rugoſo & inæquali cortice cõſtans, ſatis craſſo, duro & lignoſo, cineracei ex fuſco coloris, qui binas nuces, ſiue veriùs nucleos continuiſſe videbatur, eóſque vncialis longitudinis, quadrifariam ſeu in quatuor partes diuiduos, valdè duros, coloris ex fuſco ſubrufi, ſaporis adſtringentis, linguam exſiccantis, poſt aliquod tamen temporis interuallum non ingrati, ſed vires reficientis & ſitim ſedantis, quo in vſu apud indigenas eſſe, facilè ſibi perſuaſerit: certè & ſubſtantiâ & colore, & ſapore plurimùm accedere videbatur ad fructum *Coles*.

Hunc fructum Petrus Garetus ipſi mittebat, quem in *Bengala* natum eſſe adſcribebat.

CORAL ARBOR SILIQVOSA.

Deſcriptio

Locus.



PEregrinam hanc arborem, [cuius tres aut quatuor ramulos, Hiſpali ad Cluſium mittebat] Doctiſſ. Vir Simon de Touar eius verbis primarius Med. in horto alebat, ſemine ex America accepto natam. Binas autem habebat arbuſculas quæ florem ferebant in quarum adultiore etiam Siliquæ, ſiue lobi nati fuerant, prægrandibus phaſeolis pleni. Arbor eſt Indica dicta Coral, ob eius florem, ſimilem Corallo, folia eius valdè ſimilia ſunt foliis Arboris Iudæ, ſed ſpinas illa habet quibus hæc caret. An verò iſtam adumbrare voluerit Matth. Icone Acaciæ 1. quæ ſpinoſa, ignorat Cluſius, ſed ſi hanc arborem noluit, pictor iconem feliciter non expreſsit. In Icone propoſita à Cluſio folia ſunt Phaſeolorum foliis ſimilia & non Arbori Iudæ, nec Acaciæ primæ Matthioli: quæ nihil aliud eſt, quàm Arbor Iudæ cui appictæ ſpinæ, vt exiſtimetur Acacia.

Arbor Iudæ *Spina.* *Acacia Matth.* *Phaſeoli folia.*

CORALLI ARBORI SIMILIS.



IN horto Illuſtriſſ. Principis, Anno 1606. ſatum genus Phaſeoli, in quo Iunio apparebat pro magnitudine plantæ caulis craſſus, palmum longus, ſpinoſus. Variant folia, duo enim priora ſubrotunda, ampla, ſingularia: cætera terna, trifolia, ad Cyclamini folia quodammodo accedentia, nondum apparet an ſcandat vel ſit amplexi caulis, Coralli arboris ſpecies dicitur Illuſt. Principe eſſe, in ea nullas ſpinas adhuc obſeruaui.

Coral arbor depicta à Cluſio prouenit in horto Principi illæ Stutgardiæ, multis abundans ſpinis, quæ anno 1608. pedalis fuit, & frigore hyemali periit, Item & alia minùs ſpinoſa.

ACACIA IN GENERE.

DE Acacia in genere verba facere cogunt Authorum diſcrepantes penitùs opiniones. Acanthos igitur, authore Theophraſto, [ἄκανθα, Spina] ita vocatur, quòd tota arbor aculeis horret, excepto trunco: etenim & ſuper germina, foliáque aculeos gerit. Altitudine procera [ἐρέψιμος, verti poteſt, tectis Idonea, vt habet Gaza] eſt, vt quæ ad 12. cubitos perueniat. Eius duo genera ſunt, quædam enim candida, quædam nigra. Hæc imbecillis faciléque putreſcens. Nigra autem robuſtior & incorruptibilis, ob id in nauibus fabricandis ad coſtas ventriſque latera eâ vtuntur. Arbor verò recta, non valdè aſſurgit. Fructus in Siliqua, modo leguminum, quo incolæ coria perficiunt Gallæ vice: Flos adeò eſt pulcher aſpectu, vt coronas ex eo faciant: eſt & medicamentis perutilis, qua de cauſa à Medicis colligi ſolet. Manat & gummi ex ea, tum vulnerata, tum ſponte ſine vlla plaga. Cùm autem cæſa fuerit, tertio anno ſtatim renaſcitur: Copia huius arboris largè habetur, & ſylua ingens circa agrum Thebanum, vbi & Quercus [δρῦς] & Perſea plurima & Olea. Materies arboris dura: & cæſa, colorem Loti vtique repræſentat. Humor quibuſdam in lachrymæ modum denſatur, Spinæ Ægyptiæ, [ἀκάνθῃ αἰγυπτίᾳ] nam ea quoque fert Gũmi, verùm non ex cortice, ſed in vaſe.

Acanthos Theophr. *Etymon.* *Diuerſa lectio.* *Genera Theophraſti duo.* *Nigra.* *Arbor.* *Siliqua.* *Ad Coria.* *Flos.* *Gummi.* *Materies.* *Loti color.*

Nec

Spina Aegyptia Plinio. Nigra. Vsus in nauibus.

Nec minùs apud Plinium Spina celebratur Aegyptia, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiã in aquis durat, ob id vtilissima nauium costis: candida facilè putrescit, aculeus Spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & Coronis iucundus, & medicamentis vtilis: manat & gummi ex ea. Sed præcipua vtilitas, quòd cęsa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, vbi & Quercus & Persica, & Oliua trecentis à Nilo stadiis, syluestri tractu, & suis fontibus riguo. Item Spinæ Arabicę laudes in odorum loco diximus: & ipsa [Arabica Hist. Lugd. legendum censet] spissat, stringitque distillationes omnes, & sanguinis excreationes, mensúmque abundantiam, etiamnum radice valentior. Est & Acaciæ spina (est & Acacia spinę succus Hist. Lugd. sic emendat ex vetusto codic.) Fit in Aegypto alba (ex alba) nigraque arbore: Item viridi (è semine viridi, aut maturo, Hist. Lugd.) sed longè melior è prioribus (è priori Hist. Lugd.) Fit & in Galatia tenerrima (teterrima M. deterrima Vet. & CH.) spinosiore arbore. Semen omniũ [huius Diosc. nam Ægyptię Lupino simile, Hist. Lugd.] lenticulę simile: minore est tantùm & grano & folliculo. Colligitur Autumno: ante collectum (quia Aestate fructus immaturus acerbissimus est) nimio validius. Spissatur Succus ex folliculis aqua cœlesti perfusis, mox in pila tusis exprimitur organis, tunc densatur in Sole mortariis (densatúsque Sole in mortariis agitur Hist. Lugd.) in pastillos. Fit & ex foliis minùs efficax. Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur. Foliorum succus & Galatiacæ [Galatiæ Hist. Lugd.] Acaciæ nigerrimus improbatur: Item qui valdè rufus. Purpurea aut Leucophœa, & quæ facillimè diluitur, vi summa ad spissandũ, refrigerandúmque est, oculorum medicamentis, ante alias vtiles. Lauantur in eos vsus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt: sanant ignem sacrum, vlcera quę serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos contusos, perniones, pterygia. Abundantiam mensium fœminis sistunt, vuluámque & sedem procidentes. Item oculos, oris vitia & genitalium.

Candida. Ad Coria. Flos Coronarius. Gummi. Locus. Spina Arabica. Vsus. Plinii locus restitutus. Distillationes. Acacia duplex. Acaciæ succus quomodo paretur. Delectus. Vsus. Oculi. Capilli. Vlcera. Collectiones. Menses.

Dioscoride attestante Ἀκακία, nascitur in Aegypto. Est autem spina, arboris specie, fruticosa, non rectè excrescens; quæ florem habet album, fructum velut Lupinum, in siliquis situm: ex quo etiam exprimitur succus qui in vmbra siccatur, niger quidem (ὑπόκιῤῥον) ex fructu maturo: subfuluus [ἔγκιῤῥον] autem ex crudo. Eligitur ex ipso leniter fuluus, odoratus, prout in Acacia contingere potest. Quidam ex foliis cum fructu succum exprimunt. Sed & gummi ex Spina nascitur. Quidam (tradente eodem cap. de Ebeno lib. 1) Mori aut Acanthi ligna, quod illi similia sint, pro Ebeno vendunt.

pro Ebeno.

Acacia fructus. Succi præparatio.

Acacia Galeno, fructus est arboris spinosæ, quæ maximè in Aegypto nascitur. Hic igitur fructus velut Vua exprimitur, & succus illius in Sole siccatur, & in glebam redigitur. Erit ergo optima Acacia quæ est penitùs læuis, leuiter subrubra, suauis odoris & gustu valdè styptica. Hæc enim maximè de immaturo fructu promitur. Omnis autem Acacia viscidè stringere potest.

Delectus.

Acanthi duo genera Theophr. Guilland. Acantha.

Acanthi arboris Theophrasti Guillandino in Aegypto duo genera. Ἄκανθα & ἄκανθα αἰγυπτιακὴ, Hippocr. morb. mul. Plinio & Gazæ Spina Aegyptiaca, Dioscoridi verò ἀκακία appellata: quanquam est, vbi ἀκάνθαν quoque vocet, plantam quidem vnà cum suo succo Medicis hodie nomine notam, re verò incompertam.

Guillandino subscribit Harchius. Acacia, inquit, Spina est in Aegypto: sed nostratibus incognita. Serap. vocat Acaciæ succum Gummi Arabicum, quod tamen longè diuersum est à Gummi Arabico Officinarum. Nos autem cortices, spinas, siliquas & semina, quæ reperiuntur cum Gummi Arabico, satis demonstrare censemus verisimile esse id Gummi prouenire ex Acacia, vt asserit etiam Bellonius, & meritò quidem nostre iudicio, ac propterea Harchio quoque non consentimus.

Aetio: Spina Aegyptia ex qua Acacia præparatur. *Spina Aegyptia.*

Michaeli de Capella in syno. apud Haly Abbatem, Acacia Græcum est, Arabes Ακακία dicunt Stephanus Acaquia scripsit: Et fit Acacia, ex fructu arboris spinosæ, quæ maximè in Aegypto nascitur.

Acaciam fundentem idem videt Hermolaus accepisse Authores, cum Spina Aegyptia, testis Orib. & Aëtius, nisi quòd Acacia etiam alicubi quàm in Aegypto nascitur. Hæc & Syria quoque Spina dicitur.

Nunc Acaciam ex syluestri Pruno colligit officinarum desidia. Illud meminerimus semen Aegyptiæ, à Diosc. Lupino simile reddi Ponticæ, seu, quod idem puto, Galatiacæ Lenticulæ. Plinius nihil distinguit, sed vtrumque semen Lenticulæ par existimat, minore tamen grano & folliculo. Demetrius in Aegypto spinam quæ fit arbor ramos coronarum specie natiua effundere, in quibus semen rotundum sit flore subobscuro, ex quâ Tyndiæas & Abylæas coronas in Aegypto fieri docuimus in Myrto. Spinam porrò Aegyptiam, sunt qui & Arabicam vocarint, vt Dioscor. & Galenus. Acanthon Arabicam eandem cum Aegyptia spina Acaciam fundente nonnulli faciunt, quoniam Galenus & Paulus hanc & Aegyptiam & Arabicam appellant. Ruell. hæc Hermolai verba transcribit, ac more ipsi consueto (pessimè quidem) pro suis recitat. In Aegypto autem, addit de suo, spinam, albam, nigram, & viridem arbore conspici. Paliurum præterea Theophrasto genus quoddam esse putat Aegyptiæ Spinæ, quæ instar arboris insurgit, frutice spinoso, semine in siliquis concluso è quo Acaciam exprimunt.

Syria spina. Prunus sylu. substituitur Acaciæ. Plinius notatur. Corona. Paliurus.

Veram Acaciam i. ex Aegyptia spina factam, quam lachrymam Cyaneam vocauerit primus Andromachus, in Italia deesse putat Manardus. *Acacia.*

Hallucinari Ruellium testis est Marantha & Cronemburgus, dum scilicet Acaciam ex Arabica spina fieri credit; nam Dioscor. & Plinius locis supra dictis, atque Gal. 6. simpl. alteram ab altera separauerunt. *Ruell. notatur.*

Acaciam spinam in Aegypto nascentem, etiam Spinam Aegyptiam vocari, notat etiam Corn. & maximè intelligi scribit cum additione, ex qua Acacia præparatur, ex Aetio apparere: ita vt Acacię nomine & Spina & succus ex fructu spinæ expressus accipiatur: Spinæ verò Aegyptiæ appellatione, ipsa arbor Acacia intelligatur: Sic enim videtur etiam Dioscor. vsurpasse, qui non aliam spinam Aegyptiam, quàm Acaciam habet, & infrà lib. 3. ab ipsa diuersam Arabicam appellatam. Galenus tamen 6. simpl. pharm. Spinam Aegyptiam aliquos Arabicam nominare scribit. Et seorsim etiam de Acacia planta & succo agit. Sed & Plinius Arabicam Spinam, aliam facit ab Acaciæ spina, quæ fit, inquit, in Aegypto alba, nigráque arbore, item viridi, sed longè melior è prioribus. Sed idem mox alteram Acacię speciem, in Cappadocia ac Ponto nascentem, Galatiam appellat, &

Spina Arabica. Plinius notatur.

Aetius not. cum priore confundit, dum semen omninò Lenticulę simile facit. Est ergo duplex Spina Aegyptia, & hęc quę etiam Acacia vocatur, & altera quę etiam Arabica dicitur: Et apparet Aetium hac parte aberrasse, dum ait: Spina Aegyptia ex qua Acacia præparatur, adstringendi & siccandi vim habet: Quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit. Est enim alia Spina Aegyptia, ex qua Acacia fit: alia item Spina Aegyptia & Arabica dicta, quæ vires illas habet, velut etiam Galenus tradit. Duas itaque diuersas plantas Aetius ὁμωνυμίᾳ deceptus in vnam confundit. Idem lapsus contigit etiam Plinio. Sed hac parte minùs laborandum nobis hodie, qui Acaciam hanc nullam habemus, & penitùs ignoramus. *Plin not. Acaciam nullam habemus.*

An Cornar. Plinio faciat iniuriam, examinabimus, vbi agemus de Spina Aegyptia. Quod de Acanthi natali solò Virgilius tradit [& baccas semper frondentis Acanthi] clarissimum facere affirmat Marantha, eum non locutum fuisse de Melamphyllo [vide Brancam Vrsinam] quandoquidem hæc vbique gentium oriatur, nedum in India. Cæterùm, in non leuem suspicionem duxit Marantham Plinius, vt crederet Acanthum hanc esse Ebeni speciem, de qua Plin.lib.12.cap.5. verba fecerit, nam cùm cap.4.locutus sit de Ebeni altera specie, quæ fruticosa sit Cytisi modo, & statim cap.5.subdat: Ibi & spina similis, sed deprehensa lucernis, igni protinùs transiliente: sibi videri spinam Acanthi nomen exprimere. Hócque spinæ genus idem esse ipsi videtur, quod Dioscoridis Sesamina aut Spina lignea: quæ ob similitudinem pro Ebeno venibant: quod discernebatur ex eo, quòd fungosa erant, & in purpureas hastulas resoluebantur: vnde fortè propterea lucernis apta erant & ignis rapacia. *Acanthi baccæ. Ebeni species altera. Spina pro lucerna. Spina Acanthi Sesamina Diosc. Spina lignea. Lucernis.*

Seruius arboris genus esse in Aegypto semper frondentis scribit: sed quà id coniectura assecutus sit non declarat: In hoc eruditiores cogitent. Ex Acacia quadam Aegypti spina, ex cuius semine seu fructu, interdum & foliis, inquit Ryff. & ex eo Syluius Acacia succus exprimitur, manat gummi in vermiculorum speciem contractum, vini modo perlucidum, refrigerat, densat. Huius non meminit Galen.in Acacia lib.6. simpl. vti nec Acaciæ mentionem facit paulò pòst in Acantha Aegyptia seu Arabica (quo nomine solo Dioscoridi vocatur:) vnde colligas licet, Acaciam & Acantham Aegyptiam seu Arabicam diuersas esse in Aegypto Spinas arbores. Tamen in lib. comp. pharm. part. frequenter leges κόμμι absolutè Tragacanthæ coniunctum pro Gummi Arabico, quod κόμμι θηβαϊκὸν vocat, lib.7.comp.pharm.part. à Thebis opinor Aegypti centiforibus, vti etiam Babylonicum quibusdam dicitur, à Babylone Aegypti Arabiam attingentis, κομμίδιον, ἀραβικὸν persæpè Actuarius vocat. *Gummi Vermiculatum. κόμμι. Gummi Arabicum. κόμμι θηβαϊκὸν. Gummi Babylonicum. κομμίδιον Arab.*

Fuchs. de comp.med. Acacia vera succus, eius fructus decerpitur è spina, vnde Arabicum Gummi manat. Hæc hodie rarò aut nunquam habetur.

Matthioli sententia, Syluius manifestè aberrasse deprehenditur, quandoquidem Galeno Acantha Aegyptia arbor vtique non est, sed herba è Carduorum genere, quemadmodum & Dioscoridi libro 3. ἀκάνθη λευκῇ, hoc est, spinæ albæ similis, quam Mauritani *Suchan* appellant. Quocirca eo capite Acaciæ meminisse Galenum omninò fuisset absurdum. Errasse eos idem crediderit, qui sibi persuaserunt Arabicam spinam, cuius hîc meminit Dioscor. eam aculeatam esse arborem, quam Acaciam vocant: Arabicam spinam non esse Acaciam, vt Ruellius hallucinetur: Plinium lib.24.cap.12. alteram ab altera separasse. Veram autem Acaciam non fuisse notam Matthiolo satis demonstrat falsa figura, quam posuit in post.com. Ital. de qua paulò post loquemur. In Hist.Germ. pro prima Acacia nihil demonstrauit: dicit quidem Gummi Arabicum esse Acaciæ gummi, sed non nostrum Arabicum, quod ait ex diuersis arboribus congregari: mirum etiam eum in Hist. Germ. quam ante secundam Acaciam vocauit, simpliciter Acaciam nominare. *Syluius notatur. Acantha Aegyp. Est herba non arbor. Matthioli error.*

Serapionis caput, aiunt Monachi, qui cum pluribus aliis dicit arborem Acaciæ (quam ipse Spinam Babylonicam vocat) producere Gummi Arabicum, idem est cum Dioscoridis capite de Acacia, hoc excepto, quòd Dioscorides pro Babylonica, scribit Aegyptia, & dicit producere gummi: sed non nominat: Andreas Bellunensis autem in suis interpretationibus, in littera Alcarad, dicit sic: *Alcarad* vel *Alcharad*, est fructus arboris spinosæ in Aegypto & in regione dicta Bassera, & talis arbor ab Aegyptiis appellatur *Setan*: & licet ex hac arbore colligatur gummi simile Arabico, tamen Gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex arbore dicta *Amguilam*, & Acacia fit ex fructu arboris *Setan*: qui fructus, *Alcharad* appellatur, & est fructus stypticus in vaginis: hæc ille. Ex dictis igitur contigit dubitare, an sit verùm Gummi Arabicum, quo vtimur, & an arbor Acacia ferat illud, vt Serapio scribit: siue sit altera arbor, vt Bellunensis tradit. Et si est verum Gummi Arabicum [quo vtimur] productum ex arbore Acaciæ: Vnde ergo est, quòd de ipso gummi exportatur in tanta copia, & de Acacia, siue ex fructibus, vnde ipsa conficitur, nihil? præterea Serap.cap. de gummi Arabico, dicit idem quod dicit Dioscor.præfato cap.de Acacia, præter quòd [vt diximus] Dioscor.non specificat Arabicum. Aiunt enim ipsum esse simile vermiculis in figura sua, & quod aliquid ex eo est, vt vitrum translucens & aliud candidum. Hæc Monachi, quibus non magis assentimur quàm Matthiolo: nostro seculo inueniuntur Siliquæ & Spinæ cum Gummi Arabico vulgari quod meliùs conuenit descriptioni Veterum, quàm Tragacanthæ quicquid censeant Monachi, Matthiolus, Collegium Florentinum & Eur.Cordus, qui Gummi Arabicum idem putat cum Tragacantha. *Spina Babylonica. Gummi Arabicum. Alcarad. Alcharad. Setan. Amguilam Setan. Dubium Monachorũ. Monachi notantur.*

Hist.Lugdun. Ἀκακία, Acacia, Arab.Achachie. Theophr. Ἄκανθα simpliciter, id est, spina, & ἄκανθα αἰγυπτία, Spina Aegyptia vocata, ita vt Acaciæ nomine & Spinam, & succum ex fructu Spinæ expressum accipiamus: spinæ verò Aegyptiæ appellatione ipsam arborem Acaciam intelligamus. Acacia, inquit Diosc.in Aegypto nascitur, Spina arboris instar, & rursum, Alterum genus in Cappadocia, Pontóque. Plinius lib.24.cap.12. Spinam Arabicam, ab Acaciæ Spina distinxit. Aetius, qui Spinam Aegyptiam vocat, ex qua Acacia præparetur, duas diuersas plantas in vnam confudit. Plinius alteram Acaciæ speciem, quam in Cappadocia & Ponto nasci ait Dioscorides, Galatiam appellat, & cum priore, Aegyptia scilicet, confundit. Scire oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multùm à Spinæ Aegyptiæ gummi differre. Hæc Hist. Lugd. Ausim ego contra asserere Gummi Arabicum plurimarum officinarum à multis annis esse Spinæ Acaciæ, id vti dictum demonstrantibus spinis & seminibus de Gummi vermiculato à me crebrò obseruatis. *Acantha Theoph. Acacia duplex genus Diosc. Spina Arabica. Acacia non est. Aetij error. Plinij error. Gummi Arabicum. Hist Lugd. refellitur.*

Robert.Const.in Lexico Ἀκακία Spinæ arboreę genus

genus Dioscoridi, *βοτάνη ἰατρικὴ* Herba medicinalis dicta.

Oribasii Aetii & Ruellii error.

Non ignorat Amatus Oribas. & Aetium Acacię arbusculam cum Arabica siue Aegyptia spina, idem facere, quos Ruellius secutus sit, sed non sine errore. Reprehendit Agricola Dioscoridem, quòd in Aegypto solùm nasci memorat, quum tamen & alibi proueniat: Nam & Syriam spinam dici constare: Errare etiam insuper eos dicit qui Acaciam fieri putent ex spina Arabica: Gummi Arabicum, quod à quibusdam Babylonicum dicatur, Serapionem ex arbore Acacia promanare scribere, quæ sit spina Aegyptia cuius meminerit Plinius lib. 13. cap. 11. Latinè igitur vocari hoc gummi, Acaciæ gummi, vel gummi Aegyptiæ Spinæ.

Spina. *Quorundã error.* *Gummi Arabicum.*

Frisch. carpitur & Helfricus.

Frischlinus, qui Acaciam modò fruticem (Dornbusch) modò arborem Aegyptiacam spinosam appellat minùs attentè succũ è pomis exprimi scribit. Acacia arbor non fert poma, sed siliquas è quibus succus exprimi potest.

Frischlini errorem sequitur Helfricus, qui & ipse non nouit Arabicum gummi esse ex eadem arbore.

Æquiuoca

Ad Acaciæ æquiuocationes & substituta ordine deueniamus. *Acacia* siquidem *vera*, ab *Acacia Indica*, Tamarindus Cordo dicta, non parùm euariat, de hac iam dictum. Acaciam Matthioli nihil aliud esse quàm *Iudaicam arborem*, cui appictæ spinę obseruauim⁹, priusquam quisquam id scriptis mandarit de qua postea suo capite. Multi tamen crediderunt esse Acaciam Prunum syluestrem (Schlehen dorn Acaciam Germanicam vocat, Dodon.) sed hi maximè in errore versantur. Et hinc magno errore persuasum est Eustachi. & Euchar. Rœsl. Harch. Guidoni, Plateario & nonnullis Acaciam esse succum Prunellorum syluestrium. Nobiscum sentit Cordus in Dioscor Trag. Loniç. Brunfels. Io. Agric. Hermol. & plures alii. Est & Acacia altera Veteribus vt Dioscoridi, quæ multis dicitur frutex trifolius, qui aliis ceu & nobis existimatur *Aspalathus secunda* de qua Hist. n. lib. 4. Considerandum an Anguillaræ *Acacia altera similis Scorpio* Theophrasti, sit Aspalathus 2. Monspeliensium de qua Hist. n. lib. eodem. Acasia (mutata litera c. in s.) est Camer. in horto *Conuolulus cæruleus*.

Tamarindus *Arbor Iudaica.* *Prunus sylu.* *Succus Prunorũ sylu.* *Acacia altera.* *Aspalathus 2 trifolia.* *Aspalathus 2. Monsp.* *Acasia.* *Conuolulus.*

Substituit maior pars Medicorum & Officinarum Acaciâ deficiente *succum, Prunorum syluestriũ* [quem nonnulli Acaciam Officinarum vocant, malè] quorum sententiæ neutiquam subscribendum, licèt Matthiol. in Hist. Germ. Acacia scribat. Quod mirum cùm in prioribus in Diosc. comm. Veterum potiùs opinionem sequatur, vt Dioscoridis, qui eius vice tum folia Rhois, tum Lentisci foliorum succum, tum Hypocistiden medicamentis admiscet, quibus vtendum potiùs fuerit. Cum Dioscoride Acaciæ loco supponunt Hypocistin Auic. Syln. Fuchsin antibal. Colleg. Florent. Placot. Borgar. Matthiol. in epist. l. Lacuna in Dioscor. Monachi in Mes. Fernel. M. M. Fauard. in Gal. de simpl. Camer. in Hist. Matthiol. Germ. Cronenburg. Hist. Lugd. & Antid. Romanum: Succum Lentisci, Auic. Matthiol. Lacuna. Monachi in Mes. Apollo rad. 1. Gal. de subst. Camer. apud Matth. Germ. Cronenburg. & Hist. Lugdenensis: Rhois folia, Matthiol. in Dioscor. Placot. Lacuna, Brassau. Bacchanel. Io. Agric. Cronenburg. & Hist. Lugdunensis: Pulpam Rhois, Collegium Florentinum & Borgarucus: Succum seminis aut foliorum Monachi in Mes. & Apollo. Non placet tandem Ioubertum Acaciæ substituere Gummi Arabicum: quòd (licèt ex eadem planta, ex qua Acacia, proueniat) tum sapore, tum viribus multùm differat. Sed hæc breuiter annotasse sufficiat.

Substituta *Succus Prunorum syln.* *Hypocistis.* *Succus Lentisci.* *Rhois folia.* *Rhois pulpa* *Rhois seminis aut foliorum succus.* *Gummi Arabicum*

ACACIA VERA.



Descriptio

ACaciẹ plátam adolescentiorem ex semine natam Patauii vidi, spinis horrentem, similibus ferè spinis Crespini, siue Berberis vulgò dictæ eodémque ferè ordine dispositis, binis vt plurimùm simul iunctis, à seminuicem diuaricatis, albis, cortice ex nigro cineraceo, ligno ex luteo pallescente, foliis ad Lentis folia accedentibus pinnatum, multis ad costam vnam cohęrentibus: ut pollice, teste Bellonio, possis tegere 350. folia: Siliquę, quas hactenus habere contigit, Lupini Siliquis quodammodo similes, nigricãtes siue fuscę, compressę angusto isthmo interceptę, (an pluribus quàm duobus soleat isthmis distingui, *αὐτοπτικῶς* nõ habeo quod dicam) eóque fragili, vnicuique loculo ad latera apertili semen inest vnicum, minus quàm Carrubię siue Siliquæ, spadiceum, circulo in vnguem ducto, veluti in Tamarindis notatum, oblongũ, dentium contemptrici duricie in eo medulla. Cęterum, Siliquam intrinsecus succingit pellicula russescens inter quam & exteriorem corticem concretus liquor apparet, qualis ferè in *Caious*, sed valdè paucus. Flores pulcherrimi sunt sphęrica rotunditate: globuli magnitudinis maioris Pisi, qui constant veluti lanugine molli, ex se puluerem remittentes, coloris sunt flaui, pediculi singulorum globulorum, tenues, unciales: Alpinus ait odore esse non ingrato Gayri quidem flauo, vel pallido: In montanis verò Arabię, albo: Arborem magnitudine Mori, ramísque esse latiùs expansis, caudice Pruni, trunco ęquali.

Spinis Crespini. *Cortex.* *Lignum.* *Folia Lentis.* *Siliquis Lupini.* *Semen.* *Medulla* *Liquor.* *Flores.* *Odor.* *Locus* *Coloris varietas.*

Locus.

De Acacia loquitur Rauvvolff. cùm ait: Circa Halepum conspicitur Spinosus frutex Acacię, qui

Descriptio Rauvvolff. Odiosus agricolis. Ramuli. Spinæ. Folia. Siliquæ.

incolis dicitur *Schack* & Arabib. *Schamut*, in his partibus paruus est & humilis, potissimùm in aruis, vbi non minùs odiosus eorum agricolis, quàm Filix & Anonis sunt nostris: ramuli sunt cinerei, curui, spinæ eis multæ similes Rosarum spinis. Foliola Tragacanthæ, plumæ modo dispositæ, vt in Filice fœminâ, flores in ea non vidi, Siliquæ eius sunt externæ fuscæ, crassiores & rotundiores Faba, internè fungosæ, quæ continent duo aut tria rubentia semina, prope vrbem *Bir* ad Euphratem inueni Acaciam, maiorem arbore & fructu quàm aliis in locis: Item in Arabia ad Euphratem genus cum rotundis fuscis siliquis, quod *Schack* & *Schamut* Arabibus dicitur, circa Babylonem in arena.

Semen. Acaciæ varietas.

Est Acacia, inquit Cord. in Dioscor. secundum omnes Græcos, Latinos & Arabes Scriptores, in Aegypto nascens arbuscula, cuius Siliquæ in Gummi Arabico vocato, quod ex Acacia arbore manat, sæpè à me inuentæ: Gummi verò eius affertur, non succus: In margine scribitur, *Sethim* in sacris Litteris vocatur: Acantha simpliciter Theophrasto. Venditur hodie non minùs quàm olim, Indicæ & Aegyptiacæ spinæ, hoc est, Acaciæ materia pro Ebeno, quæ propter similitudinem facilè ementibus imponit: Gummi eius Arabicum cognominatum.

Gummi Arabicum. Sethim.

Ebenum. Gummi Arabicum.

Locus. Gummi Arabicum Succus est Acaciæ.

Acacia, ait Bellon. Obseru. Constantinopoli Ἀκακία vocatur: Inueniuntur eius arbores circa mare rubrum, ex quibus colligitur ab Arabibus gummi id quo vtimur in Europa in atramento & coloribus conficiendis, licèt quidam Recentiorum aliter senserint: recensetur Acacia inter arbores semper virentes. Figura Bellonii infeliciter picta, in qua nec folia, nec Siliquæ benè exprimuntur: fœliciùs depingitur sine siliquis à Dodonæo. Castor. Durant. in fine Herbarii inter figuras Acacia Alexandrina. Lacuna in Diosc. pro Acacia figuram habet, quæ non placet. Fuchs. Hist. Hispanica Antuerp. impressa p. 557. Iconem habet cum hoc titulo ἀκακία, Acaciæ nuper erumpentis rudimentum. Et Verdadero *arbor del Acacia*. Anguill. Acacia prima: Item Acanthus Theophrasti, Acacia Dioscor. Dodon. Gall. Acacia Aegyptia: Lat. in fol. Acacia, quæ & Aegyptia Spina, ciúsque Gummi in officinis *Arabicum gummi* dicatur. Lobel. Spina Acacia, Spina Arabica Diosc. Hist. Lugd. cui Acacia Aegyptiaca dicitur, notat Ἀκακίαν dici ab ἀκάζω quod est acuo, vnde Acacia quasi acuta; Apud Plinium lib. 24. cap. 12. legendum, Spinæ Aegyptiæ laudes in odorum loco diximus, Arabica spissat &c. Eum enim huic Spinæ omnia, quæ à Dioscor. Arabicæ tributæ sunt, rectè adscribere: de Aegyptia Spina Plinii locum citantem Ruellium in Spinæ Arabicæ Historia, Spinam Aegyptiam & Arabicam pro eadem planta non sine errore vsurpare.

Camer. Epit. ad Matth. Acacia, & ad eiusdem Hist. Germ. Acacia prima. Eandem locis iam dictis, sub signatura crucis ad Acaciam alteram proponit, quam Bellonii esse ait in Hist. Germ. quod falsum: Bellonius enim suæ nullas Siliquas appingit, quam tamen & ipsam malè expressit.

Sexus Acaciæ. Mas. Fœmina.

Alpino Acacia [quam *Sant* Aegyptii appellant]: Huius arboris mas atque fœmina reperitur. Mas spinis horridus, fructus non edit: fœmina spinis paucioribus mollioribúsque referta est, eásque intra ramos non habet, sed extrà tantùm. Errant qui putant gummam quam arborem hanc ferre multi meminerunt, apud nos vtique non reperiri, neque ex Aegypto veram comportari, quòd ipsam forma vermiculari constare Dioscorides prodiderit: hoc enim certò scio me sæpissimè Gummam hanc, quam falsò aliarum arborum similem esse aiunt, hisce manibus Cayri in viridariis multis Acaciæ Arboribus refertis, ex ipsorum truncis multam collegisse.

Gummi in Aegypto ex Acacia.

Guilland. multos non potest non vehementer admirari, qui nesciant Acaciæ verum succum huc ex Aegypto quotidie comportari. Nunc enim pauci Pharmacopolæ existunt Patauii ac Venetiis, qui hunc succum ignorent. Neque minùs etiam miratur nonnullos, quòd hanc plantam non à clarissimorum Consulum Venetorum Medicis vel Pharmacopolis, in Aegypto multos annos versatis acceperint, potiùs quàm ex Græcia, quam Acaciæ feracem fuisse nemo Antiquorum dixit, veluti multi, quòd in Aegypto hæc planta viuat, spinam Aegyptiam ipsam nominarunt.

Acaciæ verus succus in Italia.

Huiusmodi itaque plantæ genus non ex Græcia, vt Matthiolus Bizuntio se habuisse ait, in quo tamen non parùm fuit deceptus, sed ab Aegypto foret petendum: Acaciæ igitur Matthioli imaginem planè falsam esse notissimum est.

Matth. not.

C. Bauh. apud Matth. Acacia Aegyptiaca.

Ignota hactenus quidem multis, nunc verò in Italico solo hospitatur, nec aëris inclementiam horret. Duplex genus Acanthi à Theophr. ponitur, duásque esse Acacias Dioscoridis Anguill. contendit, cuius authoritatem, plurimi faciendam censeo.

Acanthi duplex genus Theoph.

Locus & tempus.

Acaciam seminaui in horto Illust. Exc. Celsit. semen missum fuit Lutetiâ per insignem Chirurgum Regium Dom. Rasse, cum hoc titulo, *Acacia Bizantij*: Fruticem ex semine natum vidi olim Patauii: Vidi etiam siccam plantam, apud clarissimum Cortusum cum siliquis Lupinis similibus. Valerandus Dourez Venetiis cùm esset, ex siliquis viridibus eò allatis, expresserat succum quem gustaui, sapore austero & graui, colore nigro, tenacem. Cum gummi Arabico pellucido siue Scolicoide albicante sæpiùs Lugduni reperi spinas & semina, quæ manifestè indicant ex Acacia illud colligi Gummi. Habeo etiam ramulum huius fruticis à Fratre Bauh. datum, quem ait Hierosolymâ reportatum. Siliquę mihi datę fuerunt Patauii à Ioan. Genuensi Pharmacopœo. Dom. Cortusus misit mihi Patauio serendum, cum hac inscriptione, *Acacia Alessandrina*: & Paludanus cum hoc titulo: *Carat Acacia*. Honorius Bellus ex cortice Cidonia misit Fratri C. Bauh. qui me ramulo donauit, & postea etiam mihi, scribens: Mitto Acaciæ folia & flores, quos hîc nunc Cydonia profert sphærica rotunditate sunt & pulcherrimi, pediculo vno flos vnus exit, & citò in terram decidit: plantam ad sex cubitos se attollentem alo, quæ nondum semen produxit. In Aegypti locis à mari remotis Acaciæ arbores, copiosissimæ autem, teste Alpino, in montibus *Sinay* penes rubrum mare positis, proueniūt: Fœmina arbor est fœcundissima, floreréque orientibus pleiadibus, Nouembri mense incipit, & rursum iisdem occidentibus, scil. mense Martio: bisque in anno fructus fert atque maturat. Bellon. lib. 2. cap. 56. In Arabia ad mare rubrum, circa Sues in deserto sterili, nulla planta ibi prouenit præter arbores Acaciæ, quæ ibi abundant, ex quibus Arabes diligenter Gummi colligunt.

Carat.

Vires & vsus.

Acacia, [id est succus] vim habet, authore Dioscoride, adstringentem, refrigerantem: succus commodus est ad oculorum medicamenta, & ignes sacros, herpetas, perniones, pterygia & vlcera in ore. Sed & oculos procidentes continet, & fluxum muliebrem, [Mensium abundantiam sistit,

Oculi. Ignis sacer. Vlcera.

Ruellii deprauata lectio. Vterus. Aluus. Capilli. Lotio ad oculorum medicamenta. Vstio. Torretur. Decoctum spinæ. Galen. explicatur.

sistit, malè Ruellius Plinium imitatus Hist. Lugd.) cohibet, & vterum prolabentem reprimit: aluúmque fluentem sistit, potus & infusus: Capillos item nigros facit. Lauatur etiam ad oculorum medicamenta tritus cum aqua, ita vt quod superstat, diffundatur donec pura aqua superstet, atque sic in pastillos efformatur. Vritur quoque in cruda olla cum ipso fictili in camino. Torretur eadem super prunas suspensa, vt ita exsuffletur. At spinæ decoctum affusum, articulos solutos compingit. Dicit Galen. plantam ipsam Acaciæ acerbam esse & fructum & succum, qui lotus quidem imbecillior & minùs mordax reddatur, vt pote acrimoniam quandam in lauatione deponens (id est vehementiùs astringentem vim,) quâ contracta corpora distrahit, ac veluti dilacerat. Ea scilicet vis aquæ perfusione diluitur & obtunditur. Sic locum hunc exponit Dalech. omnis enim acrimoniæ prorsus expers est Acacia, [etiamsi Galeno credamus partes quasdam calidas in eius substantiam mixtas esse] porrò si parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & sicciorem & contractam efficiet, nullum quidem caloris sensum inuehens, sed, nec frigoris admodum valentem. Vnde constat medicamen id esse frigidum & terrosum, ammista quadam etiam essentia aquea. Et sanè coniectura est, non esse similare, verùm quasdam in sese dispersas habere partes tenues & calidas, quæ in ipsa ablutione segregentur. Estque tertii ordinis exiccantium & secundi refrigerantium, vbi quidem elotum fuerit, absque eo verò primi. Et hinc Aetius ait Spinam Aegyptiam, ex qua Acacia præparatur, adstringendi ac siccandi vim habere, quare & fluxui muliebri prodest, & vlcera sedis insufflata ad cicatricem perducit. Aegyptii apud Bellonium ad ornãda coria vtuntur siliquis Acaciæ, quas vendunt copiosè in Officinis Caïrinis: In Arabia lõga pertica decutiunt folia quæ arietibus edenda præbẽt. Aegyptij ex obseruatione Alpini, Acaciç arboris vtuntur succo, ex siliquis immaturis expresso vel etiam ex floribus, foliis, vel ex fructibus etiam. Succi huius vsus apud eos frequentissimus & ad oculos roborandos, atque ab inflammationibus quæ ibi sunt frequentissimæ, tuendos: ad oris auriumque omnia vlcera. Nec non ad labiorum fissuras. Ad dentes collabentes roborandos, atque firmandos, succo in puluerem redacto, post ablutionem ex decocto eiusdem succi, vel foliorum vel florum parato, factam, vtuntur supra gingiuas asperso, ab eo dentibus confricatis. Sanguinem spuentib⁹ drachmam singulo manè aliquo liquore dissolutam, potandam offerunt: miráꝗue ad quãcunque sanguinis fluxionem firmandam semper vires habuisse apud eos cognitum est. Ego sæpissimè hoc solo auxilio multas mulieres ab immodico vteri profluuio penè mortuas reuixisse, atque sanatas fuisse, certò scio. In iis quidem quæ has immodicas patiuntur vacuationes, Clysteribus ex Acaciæ foliorum florúmque decocto paratis, in vterum iniectis vtuntur. Atque etiam succo puluerizato prædicto, cum decocto dissoluto, atque immisso. In alui fluxionibus eodem tum clysteres frequentant, tum per os succum fœliciter exhibent. Ad aluum vterúmque foras procidentem, succo dissoluto cum foliorum florúmque decocto, nihil habent præstantius ac frequentius quo vtantur. Ad eos qui ex quacunque causa articulos debiles habent, fomentum ex iisdem omnibus paratum, pro præsentaneo auxilio habent. Neq; immeritò, cùm n. Acacia prævalidissima adstringendi vi prædita sit, omnes eius fomento vtuntur, ad defendendos articulos ab humorum decursu, atque non nimis in iisdem tumefactis atque inflammatis, præsertim in principio dum humores adhuc in cursu existunt. Hincque vsus ad podagricos dolores frequentissimus est, maximámque vim habet Acacia, vt à podagricis incursibus homines præseruet. Non desunt, qui ad ea mala non modò foris fomenti vel balnei modo Acacia vtuntur, verùm etiam succi modicum, per os sumere ante fluxionis tempus per aliquot dies consuescunt, vt ipsę internæ viæ, angustiores factæ minùs cursui humorum pateant. Aliqui etiam ex succo Acaciæ atque aceto Linimentum parant, ad liniendos articulos debilitatos, quo sanè mirificè eos roborant ac firmant. Multi recenter à podagra tentati, vsu assiduo Acaciæ planè conualuerunt, qui singulis diebus per horam ad minùs pedes in decoctum Acaciæ calidum detinebant, eóque fomentabantur, pedésque abstersos, Linimento ex succo Acaciæ, opobalsamo, acetóque parato etiam inungebant. Ad pudẽdorum aliarúmque debilium partium vlcera difficilia, succi aqua pluries Loti puluerizati vsus est illis familiarissimus: decocto etiam vtuntur ad exsiccandas pustulas omnes præsertimque Gallicas, sed decoctum parant etiam cum modico ligni Guaiaci: in pueris etiam ad achores in capite Orientes, & decocto & puluere vtuntur. Non possum autem cum Baptista Condronchio probare Auicennam & Mesuem, qui aiunt in laxata Columella, caput illinendum esse cum succo Acaciæ, nam hic succus intemperiem capitis frigidam magis augere potest.

Noxa. Temperamentum. Fluxus muliebris. Siliquæ ad coria. Folia arietum pabulum. Siliquæ Succus. Oculi. Vlcera oris & aurium Dentes. Ad fluxum sanguinis mulierum, exper. Clysteres. Iniectio in vterum. Alui fluxiones Vteri procidentia. Articulorum imbecillitas. Fomentum. Articuli. Podagra. Succus ... [illegible] tar. Linimentum Articuli Podagra. Vlcera pudendorum. Pustula Gallica Achores. Auic. & Mesues notatur.

GVMMI ARABICVM SIVE ACATIAE.

Descript. Magnitudo. Forma. Color. Qualitas substantiæ. Sapor.

Gvmmi hodie Arabicum nominatum, grumis concretum visitur, Nucis ponticæ aut Iuglandis magnitudine, vel etiam sex Iuglandium (vt mihi contigit aliquando in offic. Basiliensi, affinis mei Ioh. Iacobi Frey Aromatarii inuenire) cum adhærente cortice cinereo, globosis, aliàs contortis, in se conuolutum erucam imitantibus, pellucidis, ex flauo pallescentibus aut omninò flauis aut rutilis, extrema parte ferè rugosis & veluti corrosis, fragilioribus quàm Tragacanthæ, lentescentibus tamen & manibus adhærescentibus, sapore dulciusculo, humori in qua maceratur lẽtorem viscidum conciliantibus. Commistæ reperiuntur spinæ & semina, Lenticulis aut Lupinis similia, vt Lugduni sæpiùs obseruaui quæ manifestò indicant ipsum ex Acatia colligi vt antè dictum. Gummi [κόμμι] ex spina (ἀκάνθης videlicet Acatiæ) nasci autor est Dioscorides: præstare verò vermiculatum (σκωληκοειδὲς) vitrum referens [ὑαλίζον] pellucidum [διαυγὲς] ligni expers [ἄξυλον.] Proximum esse candidum [λευκὸν] Resinosum verò ac sordidum [ῥητινῶδες καὶ ῥυπαρὸν] inutile [ἄχρηστον] censeri.

Synonyma Gummi ex spina Dioscorides illustra... Delectus.

Plinius hæc & alia quædam ita recenset. Gummi optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, vermiculatum, odore glauco, purum sine cortice, dentibus adhærens, precium eius in libras XIII. (Denarios tres. Serap. Arabicum nuncupat, quòd ex Arabia suo tempore apportaretur: Galenus verò de comp. med. κόμμι vocat, Gummi Arabicum ait Agricola à quibusdam vocari Babylonicum à nonnullis Sarracenicum. Gummi ex Acacia spina nasci Dioscor. tradit, quod Corn. non aliud esse meritò credit, quàm quod Arabicum officinæ vocant. Multa enim gummi genera sunt,

Delectus Plinio. Pretium Gummi Arabicum Serap Babylonicum Sarracenicum Gummi Arab. Offic.

& in diuersis arboribus proueniunt. Quibus omnibus in communi siccandi & meatus obducendi vim Galenus attribuit, & quod asperitates sanant: maximè tamen hæ facultates in hoc ex Acacia spina gummi habentur. Et Plinius ex Ægyptia Spina Gummi optimum esse dicit, quod apud Galenum lib. 4. κατὰ γένη τόπους etiam simpliciter gummi appellatur, itémque Thebaicum & Alexandrinum, velut in comm. eiusdem ostenditur.

Gummi Alexandr.

Scire etiamnum conuenit, tradit Matth. Gummi, quod ab arbore Acaciæ manat, ideò Serapioni, Arabicum nuncupari, quòd ab Arabia regione, Ægypto contermina, suo tempore importaretur: Sed animaduertere oportere, quòd Arabicum vulgaris vsus gummi, tenet hanc falsam opinionem etiam Hist. Lugdun. longè quidem ab illo differt, quod ab Acacia colligitur, namque illud non contractis vermiculis simile, sed in ramis versicoloribus conspici, quorum alii succinum, alii topatium, alii chrysopatium, alii beryllum colore & nitore referunt. Quod autem Gummi Acatiæ desit, illud argumento esse posset, quòd ipsa quoque legitima Acatia hactenus, quod sciat, non defertur. Nam si hoc quo vtimur, sincerum legitimúmque Acaciæ esset Gummi, procul dubio ipsa quoque Acacia ad nos conueheretur, cùm longè magis in paranda Theriaca, aliísque componendis medicamentis expetatur, quàm gummi. Vulgare igitur gummi, illud equidem esse existimauerim, quod Græcis gummi simpliciter vocatur. In quam sententiam adduxit eum Galenus, siquidem lib. 7. simpl. medic. sic inquit. Gummi lachryma est congelata, concretáque in truncis arborum, ipsam fundentium, velut resina quoque in multis visitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Cæterùm, quòd exiccatoriæ Emplasticæque sit facultatis, constat. Hæc Galenus. Ex cuius verbis palàm est, Gummi sic in vniuersum Græcis appellatum, nostrum Gummi esse, vulgò Arabicum dictum. Quod quidem [quantùm sensuum iudicio consequi potest Matth.] ex pluribus arborum Gummi miscellaneum est. Cuius rei, manifesto indicio sunt, cùm grumorum formę diuersitas, tum colorum varietas. Huc etiam accedit quòd Galenus vnica nomenclatione, omnium earum arborum Gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omninò explodenda videtur eorum sententia, qui, vbi Græci Gummi absolutè scriptum relinquunt, illud Gummi intelligendum esse contendunt, quod è Spina Ægyptia manat. Galenus lib. 7. de comp. med. per genera, Acaciæ gummi κόμμι θηβαϊκὸν vocat, hoc fortasse argumento, quòd scripserit Theophr. ingentem huiusce spinæ syluam esse in agro Thebano: Sed cùm ad nos non perferatur Acacia, nec etiam eius gummi importari credendum est. Matth. Hist. Germ. Acatia, Ger. Aegiptische schottendorn. Errant, qui Arabicum officinis dictum Gummi Acaciæ esse arbitrantur.

Negat Matth. Gummi Arabicum ex Acacia esse.

Succinum Topatium Chrysopatium, Beryllum.

Gummi miscellaneum.

Gummi lata significatio

Error quorundam Gummi absolute.

Gummi Thebaicum

Error quorundam. Matth. not.

Sed fallit Matthiolus in postr. comm. Italicis pro Acatia ponens arborem Iudæ cui appictæ falsò spinæ: Ei non assentior dum reiicit nostrum Gummi, spinæ & semina Acaciæ veræ in eo reperta satis demonstrant, ad nos adferri verum: ἀκων ἡκωδὲς, ἀλλ ἰζεν, διαυγές. Quod Acacia à mercatoribus non adferatur, perinde vt Gummi, fit ignorantiâ & negligentiâ Medicorum & Pharmacopœorum, qui non expetunt à mercatoribus: vt vendibilia eis nota potiùs aduehant, quàm incognita & non expetita.

Miror dubitare Ioubertum an reperiatur Gummi Arabicum, quod abundabat in Emporiis, cùm suam pharmaciam scribebat.

Ioubert taxatur.

Prosper. Alpin. hoc de Acatia notandum monet, nimirum multos errasse, qui putarint gummam, quam arborem hanc ferre multi meminerunt, non reperiri, neque ex Aegypto veram comportari, quòd ipsam forma vermiculari constare Dioscor. prodiderit, Gummámque hanc quam falsò Arabicam appellant, dicant esse similem potiùs aliarum arborum, quippe Cerasorum, Prunorum, Persicorum, Pomorum, Pyrorúmque gummis. Sed, quòd, pace Dioscoridis dixerit, non tota, sed paucissima, vermiculari formâ spectetur, neque tota alba & clara. Gummas Acaciarum figura atque colore plerasque Cerasorum, Prunorúmve gummis haud dissimiles vidit. Scit totam gummarum quantitatem, quæ ex Aegypto conuehitur esse Acaciæ arborum: quando nulla ibi arbor sit excepta hac quæ gummas educat: ac Aegyptus & Arabia Prunis, Cerasis atque Pomis careat.

Error multorum Gumma.

Arabica falsò.

Diosc. not.

Hist. Lugdun. Gummi Arabicum Officinis dictum, multùm à spinæ Aegyptiæ Gummi differt.

Gummi Arabicum vermiculatum quod ex Arabia defertur, habet Calceolarius (non illud officinarum vulgi) à Serapione decantatum, quod notandum censeo, inquit Oliuus, & inter potiora referendum. Quid? Gummi Officinarum non fuit hactenus diuersum ab Arabico, vt tenet Oliuus, quamuis nonnunquam sordidum, cum quo etiam vermiculatum reperiebatur: præfractiores an morosiores, qui Seplasiarum Gummi Arabicum ex Acacia colligi pertinaciter negant? Quod Acacia destituimur, nil aliud quàm quæstus & compendii sui studiosos arguit, mercatoribus Aegypti vsitata est, hodiéque Græca appellatio κακία.

Gummi Arabicum ab Officinarũ diuersum.

Oliuus not.

Vim habet Gummi meatus obducendi, acria medicamenta, quibus commiscetur hebetandi. Et in ambustis pustulas excitari non sinit, illitum cum ouo authore Dioscoride.

Vires. Ambusta.

DE ACACIA SECVNDA VETERIBVS.

Altera quoque Acacia, eodem Dioscoride authore, in Cappadocia & Ponto prouenit, similis Aegyptiæ, multò tamen minor, & ad humum depressa, at tenerior, sed spina aculeorum specie obsita, folia habens Rutæ similia. Semen autem in folliculis coniunctis, trium aut quatuor capacibus, minus lente.

Locus. Descript. Folia. Semen.

Hæc ipsa tota in succum expressa adstringit, verùm inferior est facultate, & ad ocularia medicamenta inepta.

Vires.

CARDEM SIVE ACACIA DIOSCORIDIS QVIBVSDAM.

Halepi in mercatorum Tabernis nomine *Cardem*, reperit Rauvvolffius, venales siliquas, Castaneæ modo fuscas quæ duos aut tres sacculos habent compressos, & in vnoquoque est semen rubens simile Balsaminæ nostræ mari: maximæ adferuntur ex Aegypto: quidam existimant veram Dioscoridis Acatiam [putamus legendum Acaciam] quod affirmare non possum, quandoquidem frutex mihi incognitus est.

Locus. Siliquas Semen.

Acatia Diosc.

ACA-

ACACIÆ COGNATA PLANTA.

Descriptio Surculi. Aculei. QVædam Acatiæ congener est foliis & spinis Iuiubæ concoloribus, cui Surculi tortiles per crebra interualla geminis aculeis donantur, cornua limacis exerta referentibus, intérque, cirri *Folia.* exiles foliola Acatiæ primæ positu & similitudine gerunt, Lob. & Pena Adu.

ACACIÆ COGNATA ALIA.

EX Peruuianis Insulis alia quæ non foliolis dissimilis, in viminibus sesquipedalibus, spinulis aduncis donatur, concoloribus Vuæ crispæ, sed exilioribus. Adu. Lob. & Penæ.

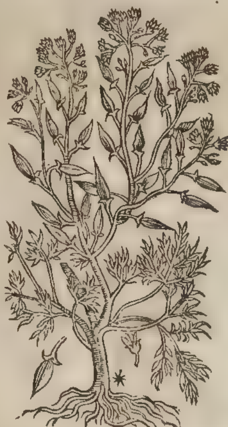
CERCIS VETERIBVS ET ÆQVIVOCA.

Cercis Theophr. CErcis κερκὶς, arbor annua semina in siliquis inclusa continet, inquit Theophrast. lib. 8. cap. 8. Libro tamen 3. cap. 14. Cercidem [Alpinam *Cercis alia. Populus Alpina Gazæ.* Populum Gaza interpretatur,] particulatim describens, siliquarum non meminit. Alpina (Lybica quibusdam) Populo albæ non absimilis, cùm magnitudine tum verò ramis albicantibus *Rami. Folia.* sparsis, folio Hederæ, sed parte alterâ sine angulo, alterâ oblongo, neque angulum exeunte acu- *Color.* tum: colore parte resupina, pronáque fermè simili: pediculo prolixo, tenuique annexo, quam- *Cortex.* obrem non erecto, sed inflexo, cortice asperiori, quàm Populus alba, scabriorique quàm Pyrus syluestris. De Cercide Plinius nihil, teste Scaligero.

Aequivoca. Iudasca Arbor. Siliqua silu. Cercidem priorem Theophrasti multi censent Arborem Iudæ, siue Iudaicam arborem, de qua mox dicetur. Eadem videtur Cæsalpino Siliqua syluestris, quam Cercin appellatam scribit, ob circinatam folii rotunditatem, quæ tamen in siliquis fert. Alteram apud eundem Theophrastum Cercin, & apud Aristot. anim. lib. 8. cap. 5. & He- *Populus.* sichium de populo, quidam Lybicam, quidam Alpinam Populum faciunt, de qua alibi. Hermol. *Herba.* in Dioscor. ait: Herba quædam Cercis est, è qua radii fiunt textoribus, vnde & nomen.

IVDAICA ARBOR.

Descrip. Magnitudo. Rami. IVdaica arbor vix nisi culta arboream magnitudinem assequitur, neglecta, inquit Clusius, & sponte nascens, plerumque inter frutices potiùs quàm arbores censenda est. Rariores fert ramos alternatim ex lateribus nascentes, cortice ex pur- *Flores.* pura nigricante tectos: primo Vere flores erupunt, ante folia plures coaceruati, amœni, purpurantes, breuibus nigricantibus pediculis hærentes, Pisorum ferè, vel Genistæ Clusio, floribus similes, quinque foliis contexti, quibus duo inferiora magnitudinem superant, reliqua tria supe- *Sapor.* riora, simul iuncta apicibus è medio multis emicantibus, saporis subdulcis & nonnihil acidi: flo- *Siliqua.* ribus & succedunt siliquæ, vncialibus & longioribus pediculis pendulæ, palmari aut sesquipalmati longitudine, membranaceæ, purpurascentes,



compressæ, vnciam ferè latæ, in quibus semina coloris spadicei, dura, Lentibus maiora, oblonga: folia *Folia.* circinatę rotunditatis, Asari, subinde maiora multò, neruosa, vti Aristolochiarum Clusio & dura, superiùs virent, in- *Varietas.* feriùs inalbicant. Eodem autore aliud genus inuenitur per omnia præcedenti ferè simile præter florē, qui candicat potiùs quàm purpurascit. *Flos.*

Gesnerus de hortis dicit, Arborem Iudę plerumque Siliquas rectas ferre, non falcatas: nec nucamentum, sed, vt Dodonæus pingit, florem quasi leguminis, vel ut Anagyris: quamobrem acuratiùs hæc perpendent, qui arbores istas Lutetiæ viderint.

Quo nomine hæc arbor Veteribus sit appellata teste, Clusio, non facilè dictu est. Nonnulli ad Cercin priorem Theophr. referunt. Alii etiam ad *Cercis. Theophr.* alteram, quam Gaza Alpinam reddidit, quę nihil *Populus Lybica.* aliud est, quàm Populus Lybica. Plinius lib. 31. c. 2. meminit Siliquæ sylu. quam purpureum florem *Siliqua siluestris P[l]inij.* ferre ait: an verò hæc nostra sit, difficile est vnicâ illâ notâ iudicare. Monspelii peritiores rei herbariæ referunt ad Colyteam Theophrast. lib. 3. *Colutea Theophr.* cap. 17. descriptam & 14. cuius notas Arboris Iudæ plurimùm conuenire Clus. quidem affirmat, sed de his ampliùs cogitandum. Qui putant Plinii siliquam, quæ dicta fuit Ficus Aegyptia, esse arborem Iudę, falluntur. Petrus Bellon. in l. 1. de admirab. operum antiq. & rerum suscipiendarum præstantia cap. 17. agens de arboribus sepulchris inseri solitis, id est, quorum vsus maximè in rebus funebribus fuit: peculiare inquit, est arboris genus sterilis, ideò antiquo nomine carens, quæ cùm eximiæ pulchritudinis florem in Vere producat, Turcis tantoperè commendatur, vt nullum Byzantii aut Adrianopoli Cœmiterium videas, quod non hac consitum sit. Eam autem quoniam Siliquas pro fructu edit, Siliqua- *Siliquastrum.* stri nomine appellamus. Idem de cult. prob. 6. scribit inter siliquosas arbores & frutices siliquas ferentes, Arborem Iudę vulgò nuncupatam comperimus. probl. 3. in catalogo arborum proposi- *Arbor Iuda.* tarum regi, Arbores Iudę, quas Gręci vulgò Cou- *Couchonchia.* chonchias nuncupāt vnde Fabagines & Siliqua- *Fadago, Bellon. notatur.* stræ dictę. Locis iam citatis Bellonium de arbore Iudæ loquutum existimamus, sed quale illud sit Siliquastrum, primo loco dictum, considerandum quod Siliquas pro fructu gerat & sterile sit, quasi Siliqua non sit fructus: libro de cultura nullam arborem inter Siliquosas recenset quę respondeat, pręter arborem Iudę, cui appictę falsò spinę.

Acaciæ imaginem Constantinopoli ad se detulisse Augerium de Busbeck Flandrum ait Matthiolus, quę omnibus suis partibus, notísque, veram legitimámque Acaciam imitata sit. Floribus ex albo purpurascentibus, & siliquis, & semino

Lupino similibus. Et quia Dioscorides Acaciæ albos reddit flores, is vt suam sententiam confirmet, subterfugium hoc quærit Acaciam Theophrast. & Plinio tum nigram, tum albam, generis diuersitate haberi, ac adeò non durum credere albam, album proferre florem: nigram verò [vt sua hęc sit] purpureum. *Matth. reprehe.* Ast Matthiolus Acacię appingit Spinas: nec ulla siliquę aut seminis similitudo cum Lupino quicquid dicat, confundens hanc arborem Iudaicam cum vera Acacia.

Matthioli astutiam nouit quoque Dodonæus, dicens. *Acacia Matthioli. Matth. falsitas.* Matthiolus pro Acacia arborem Iudæ recentioribus dictam picturâ exhibet, nam præter veritatem spinas addidit, vt Acaciam mentiretur.

Durantis error. Castor Durant. pro ἀκακία ponit figmentum Matthioli, nempe Arborem Iudæ, cui appictę spinæ, descriptio eius est veræ Acaciæ, quæ non conuenit figuræ: præterea eiusdem plantæ figuram demptis spinis ponit postea nomine Siliquastri, & arboris Iudæ ac arboris amoris.

Matthiolus vt apud Hist. Lugd. quoque legitur, per suam Acaciam primam depictam [de qua Pena] non Acaciam, sed, si spinas demas, Arbori Iudæ similem pictam dedisse videtur. Et reperitur hoc alibi. Arborem Iudæ Matth. secunda Commentariorum in Diosc. editione, pro vera Acacia depinxit: in cuius pictura spinas commentitias esse multi suspicantur. Et hæc Hist. Lugdun. quæ duas habet figuras vnius arboris, meliorem nomine arboris Iudæ, deteriorem nomine Acaciæ primæ Matthioli.

Laburnum. Colytea. Arbor Iudæ, videtur Dodonæo Laburnum, vel eius species: Sunt, inquit is, qui sentiant Theophrast. Colyteam esse. Verum à Laburno, Colyteáque plurimùm differre rectè censet Gesnerus hort. *Sycomorus.* Eam autem eandem esse suspicatur cum Ruellii Sycomoro [nam ita Gallos arborem Iudæ vocare ait] frondosa, Moro non dissimili, quæ fortè, vt quidam putent, Aceris species sit. *Arbor Iuda. Cucuuaia. Ceratia sylu.* Arbor Iudæ, inquit, vocatur *Cucuuaia* in Obseru. Bellonii, Ceratia sylu. quibusdam dicta, *Gaynera*, Gallis, *Carobaria*, Italis. Sed arbor Iudæ nihil nobis videtur habere commune cum Sycomoro Ruellii.

Cercis. Matth. reprch. Lobel. & Penæ Adu. Arborem Iudæ Monspeliensium, vocant Cercin Theophrast.? Verùm in margine dubitant. Matth. reprehendunt, quòd hanc Constantinopoli accersiuerit, quum in Hetruria propè Senas proueniat. Iidem capite de *Locus.* Acatia dicunt: Ridiculum nobis dedit Acaciam Senensis, cui si spinas demas, arborem Iudæ iudices, vt meritò suspicêre spinas non naturæ, sed pictoris aut commentatoris commentum. Illa igitur erit Cercis arbor Lobel. Obs. *Cercis. Siliqua.* Arbor Iudæ, Siliqua sylu. Clusii: Acacia Matthioli. Icon. Plant. Arbor Iudæ Monspeliensium.

Varia nomina. Siliqua syl. Arbori Iudæ Siliquæ syluestris nomen indidit Clusius, non quòd Siliquæ Veteribus descriptæ similis sit, sed quia nullis Hispaniæ locis vulgari nomine Herbariorum Arbor Iudæ appelletur: quidam à siliquarum siue loborum generatione *Fabago. Siliqua fatua.* *Fabaginem* cognominant: Granatenses vulgari sermone *Algarouo loco* [Siliquam fatuam siue syluestrem.] Mauritani illius regionis incolæ *Dit*. Castellani propter elegantiam & venustatem *Arbor vaginalis.* *Arbol d'Amor*: Galli *Guainier*, quasi *vaginalem*, quia eius Siliquæ cultrorum vaginas æmulentur: Nomencl. Pannon. *Arbor Lentis.* *Lenche fa*, arborem Lentis. Camer. apud Hist. Germ. & Epit. Matth. *Siliquam syluestrem*, & *Arborem Iudæ* Germ. Wild Johannes *Panis S. Iohan.* brodt/ Judasbaum/ Ital. *Carobaria*. Siliquam quidem syluestrem, non quòd huius species esse possit, sed quòd in siliquis oblongis semina ferat læuia, purpurea, Siliquæ similia, sed minora, Matthiolo ab imperito rei herbariæ falsò pro Acacia prima missa.

Gesnero Tiguri è semine pronata: nascitur circa Bononiam copiosè. *Locus.* Lobel. inueniri dicit peruenustam hanc arborem, propè riuos, aut lætiores margines, interdum & in collibus Veronæ amœnis, & Norbonæ, Hetruriæ etiam non procul Senis. Clus. de locis quibus gaudet hæc tradit. Sponte nascitur primum genus Granatensi regno, & quibusdam aliis Hispaniæ atque Narbonensis Galliæ locis inter sepes. Alitur etiam in hortis non modò in Germania & Belgica, sed etiam in Hispanica Castella ob venustatem. Secundum genus candido flore, sponte nascens non vidi, sed semine duntaxat natum quibusdam Belgicis hortis. Iudaicam arborem per plures annos habuimus, Montbelgardi in horto Ill. E. Cels. semen attulerat Theobaldus Noblot gener noster Illust. E. Cels. Pharmacopœus: sæpiùs floruit, quotannis summitates gelu absumebantur, tandem gelu tota periit: Siliquas compressas longas fert Iulio, semina intus parua. Obseruaui inter Valentiam & Lugdunum, vbi in horto nostro pulchræ plantæ ex semine natę: Item Patauii mense Februario cum Siliquis, Mantuæ florentem Martio. Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis. Basileæ in horto Dom. Doctoris Fœlicis Plateri florentem. Cùm essem Bononiæ Clariss. vir Vlysses Aldroandus vocabat Circin Theophrasti, florebat Aprili in horto di S. Saluator, al Burgo di S. *Cercis.* Catharina, & in horto alio S. Saluatoris.

DE ACACALIDE VETERIBVS.

HAnc Dioscorides lib. 1. statim post Ericem inter frutices recenset, Ἀκακαλὶς, inquit, fructus est fruticis in Ægypto nascentis, [καρπὸς δ' ἐστὶ θάμνου γεννωμένου ἐν Αἰγύπτῳ] qui Myricæ (μυρίκης) fructui aliquo modo similis est. *Myrica.* Cuius cremor [dilutum Paul.] collyriis admiscetur, quæ ad visum acuendum [visus alacritati] conueniunt. *Ad visum.* Acacalidē Paulus Acallida [Attallida Brunfels. in onom.] nominat. Galenus vbi meminerit, Hermol. nondum comperit.

Brunfel. in Dioscor. breuibus se expedit, inquiens, Acacalidem nondum cognoui.

Consentit Riff. in Diosc. lib. 1. c. 101. Acacalis hodie planè incognita.

Dicit Lonic. in Diosc. lib. 1. cap. 113. Apud Paulum fortè legendum Acacalis. Et Cornar. in Diosc. ait se nullum reperisse qui traderet de Acacalide, præter Dioscoridem & Paulum, qui Dioscoridis verba transcripsit.

In eandem sententiam cadit Matth. in Diosc. lib. 1. cap. 101. dicens: Acacalim Ægyptiæ arbusculæ semen ad nos hac ætate conuehi non equidem arbitror.

Acacalidis æquiuocationes. Acacalim Ægypti arbusculam sua ætate planè incognitam scribunt Brunfels. in Diosc. Ryff. Cornar. & Matthiolus. Extat hoc titulo (non tamen conueniens descriptioni Dioscoridis & Pauli, qui Dioscoridis verba transcripsit) *Kesmesen.* Acacalis siue Kesmesen quorundam, foliis Ceratiæ de qua proximè. Acacalis [ἀκακαλὶς] Gesnero in cat. plant. est frutex spinosus. *Frutex spinosus.* Stephanus in Synon. vt puto, inquit esse Acacalidem *speciem Tarsi*, quod est Tamariscus, *Tamariscus.* idem sentit Michael Capella in Synon. apud Haly Abbatem, & Bacch. in consensu, Acacalis,

calis, vt vult Lacuna, solò nomine est in Europa, licèt aliqui exhibeant pro ea semen Thuiæ Plinianæ. Amatus sanè obscurus est in hac sententia: Thuia Pliniana æquè ignota ác Acacalis Dioscoridis. Is Acacalin & Cacaliam, putat esse Ericam bacciferam. Sed videant obsecro, inquit Matthiol. in Censura Amati, qui rem Medicam profitentur, quàm negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus, quin & quâ authoritate, vel ratione ductus affirmare ausus sit, Acacaelis semen pusillis margaritis non esse absimile: quum antiquorum quispiam (quod sciam) nusquam id scriptis commendauerit. Acacalis vt fert opinio Cordi in Dioscor. non amplius affertur, nisi aliquis ex Myrobalanis, Emblicum seu Bellericum hanc esse existimet, quod vt non affirmat ita etiam non negat. Toxites in onom. Phil. Ἀκάκαλις, Acacalis, Bellerium al. Emblicum al. Brueria, Myrica &c. multa miscet indistinctè pro more consueto. Aud. rat Cæsalp. Cistam cum Erica nascentem (an Corim Monsp.) Acacalin dicere, nisi inter frutices à Dioscoride recenseretur. Rob. Const. in Lex. & Gorræus in Defin. ἀκάκαλιν nominant florem Narcissi Cretensium, Hesychio. Sic & apud Herm. in Dioscorid. Eumachus Cyrenęus in Rhizotomico etiam Cretalon & Acacalida Narcissum vocari tradidit.

Thuia Pliniana. *Ericæ baccifera.* *Amatus notatur.* *Myrobalanum.* *Coris monsp Narcissi. flos.*

ACACALIS QVORVNDAM SIVE KESMESEN FOLIIS CERATIÆ.

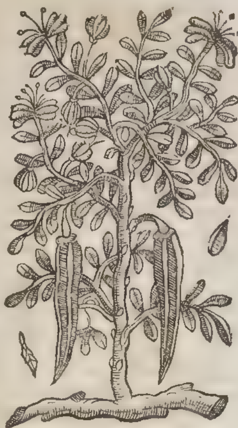
Descript. *Folia.* Ex octenni semine enata tenella planta instar Ceratiæ primùm erumpentis, rotundis foliis, quaternis, vtrinque costæ annexis binis, caliculus subhirsutus: quæ sub Autumni initium rursus exaruit. *Semen.* Semen, altera parte rotundum, latiusculum, altera in mucronem collectum.

Kesmesen Acacalin Constantinopoli Turcis dici *Kesmesen* legimus apud Bellonium aut vt Qualceb. apud Matthiol. tradit. *Chesmezen* quod tam vulgare Constantinopoli ad oculorum morbos est remedium, vt tritum sit prouerbium: *Si doleant oculi habes Chesmezen*: *Adagium. Chesmezē. Acacalis.* Is ait Bellonium Acacalim esse affirmare, & ex Aegypto adferri certò sibi constare: eáque abundantiâ, vt nummo quantam vix requiras emere possis. Matthiol. semen sibi incompertum ingenuè fatetur.

Hoc semen aliquoties à me satum Montbelg. in hort. Ill. E. C. non mihi prouenit, miserat frater C. Bauhinus cum hac inscriptione *Kismesen* Id est *Cayrina Cortusii, Acalis Dioscor.* *Kismesen. Cayrina.* Habui etiam à Kazio medico & Chirurgo insigni Lutetiâ.

MORINGA LENTISCI FOLIO, FRVCTV MAGNO ANGVLOSO IN QVO semina Erui.

Descriptio Lentisci magnitudine est Moringa cui persimilia habet folia: paucis prædita est ramis eámque ob causam exiguam præbet umbram, multis nodis scatet, adeóque fragilis est, vt facillimè cùm ipse frutex, tum rami confringantur: *Folia Fructus pedalis.* folia saturatiùs virent, viuidique coloris sunt: saporis verò foliorum Napi: fructum fert pedalem, Raphani crassitie, octo angulis insignitum, colore dilutiore inter viridem & cinereum, &, intùs candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continentur rotunda semina *Semina Frus. Sapor.* Eruo similia virentia, & admodum tenera, sed sapore quàm folia acriore, Editur hic fructus cum



carnibus coctus, aut alio modo paratus.

Synonyma A Costæ *Moringa*, Arabibus & Turcis *Moria* Persis *Tame*, Guzaratensibus *Turiaa*. Hist. Lugd *Moringa*. Castor. Durant. *Moringa*, Arab. Turcis *Muriaben*: Persis tamen *Guzarat Trerida*

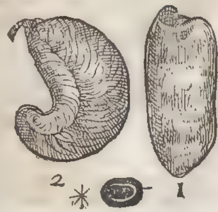
Locus. Abundè nascitur variis Indiæ locis, sed præsertim tota Prouincia *Malabar*, secundum flumen *Mangate* vbi admodum luxuriat, multósque fructus profert, qui vulgò in foro venduntur. *Succedaneum.* Huius arboris radix vnicornu, & Lapidis Bezaar vices supplet, veráque theriaca est, qua vulgò incolæ vtuntur, cùm aduersus omnis generis venena, *Venena.* tum ad morsus serpentium, maximè noxiorum, vulgò *Culebras de Capilo* dictorum aliorúmque insectorum, & virulentorum animantium, cùm intrò sumpta, tum foris applicata. In cholerica, quam vocant, passione singularis efficaciæ esse *Cholerica passio.* deprehendit Acosta: miscetur remediis Melancholicos humores purgantibus: & probè nota est Elephantiasi Laborantibus, quorum plurimos, *Elephantiasis.* eius continuo vsu sanari perhibent.

SILIQVA PARVA INDICA SEMINE OBLONGO, NIGRO.

Descriptio Inter fructus peregrinos Ill. C. VVirtemb. Stutgard. 1608. reperta est Siliqua, vnciam vnam & semis longa, vnciam ferè semis lata, externè rugosa, cinerea, quinque interstitiis distincta intus *Semen.* semina quinque, nigra, lucida, sublonga, inæqualia & vtrinque extuberantia: pictor notat lineolam quam non animaduerto. Figuram huius in sequenti tabella exprimendam curauimus sub. No. 1. *Icon.*

ORVCORIA FRVCTVS SILIQVOSVS.



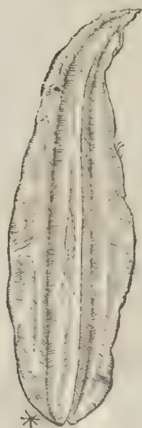


Descript. Fructus Exoticus iste ab Illustrissima Principe nostra nobis donatus fuit anno 1608. Siliquam refert maiorem compressam, crassiusculam, sescunciam longam, & vnciam ferè latam, subluteam partim, partim autem subfuscâ, vtrinque multis maioribus & minoribus, partim ad latera rectâ decurrentibus sulcis, par-

tim ad Siliquæ incurvæ ductum obliquè dispersis, *Petiolus.* petiolum gerit exiguum, teretem atque fuscum Siliquam totam sustinentem, à parte petioli superiore pergendo deorsum, latiusculam, vnciámque ferè longam impressionem obtinet, quæ dein rursus in ascensu superioris partis gibberosę rotundatur, & attenuatur, partis exterioris circuitus plusquam semicircularis in ambitu, magis quàm tres vncias longus est, latiusculus, atque in medio neruum inhærentem sortitur, qui si euellatur, *Semen.* Siliquam in duas partes æquales diuidit atque seiungit: concussa seminis intus latentis manifestum præbet sonitu argumentum, indiciúmque. Siliqua verò isthæc aliquid similitudinis habet cum Siliqua Senæ. Dum aperiretur *Substantia.* facilè sectioni cedebat, intùs verò substantiam Siliquæ spissam satis vtrinque exhibebat, & duriusculam, *Nucleus.* vnicum tantùm nucleum Phaseolum æmulantem compressum tamen condebat, læui, tenuíque tunica rugosa inuestitum, colore aliquo modo violaceo imbutum, *Pulpa.* superat pulpa duriuscula albicans, quæ nobis nonnullam dulcedinem gustando imprimere videbatur.

Orucoria Clusii. Prædictum fructum sic tradit Clusius Exot. Orucoria fructus [redemptus à nautis reducibus *Locus.* ex America 1599.] arboris in *VViapock* nascentis, *Iuruvva.* *Iuruvva* appellatione, quo ad curanda vulnera *Vsus Vulnera.* vtuntur, hostium telis & iaculis in bello inflicta: fructus enim contusi vel confracti succum in vul- *Descriptio Semen.* nera instillare ferunt, ad ea consolidanda. Plinius autem is erat fructus, penè vnciam latus, & binas longus: sed contortus instar Siliquæ Cytisi legitimi, longè tamen maior, valdè rugosus, cineracei coloris, semen planum continens.

LOBVS QVADRANGVLARIS MAGNVS, GRANA LENTICVLÆ NIGRA.



Descriptio. VNde allatus est hic Lobus, inquit Clusius Exot. intelligere non potui: multò adhuc minùs quâ appellatione donatus esset, quibúsve facultatibus *Forma.* præditus. Quadrangularis autem erat formæ, septem vncias longus, penè binas latus, prominentibus & protuberantibus quodammodo in acumen dorso & ventre, ac longo vtrinque sulco à capite ad infimum Lobum, laterales *Color.* alas superante: eius color fuscus & splendens. Cōtinebat autem hic Lobus in media spina aliquot *Semina.* semina, vt ex agitatione deprehendere poteram: horum vnicum magna cum difficultate, nec eum integrum, sed per partes duntaxat educere licuit: verebar enim, ne Lobum [qui mihi solummodo concessus ad describendum] corrumperem: erat verò illud granum nigro & splendente cortice te- *Granum lenticulæ.* ctum, lenticulæ ferè magnitudine, cui suberat alba membrana viridem pulpam continens non *Pulpa.* insuauem, sed instar nuclei pistaciorum, feruidiore tamen sapore: ipsæ Lobi alæ intus inanes, nihilominus [vbi circa sulcos intumescebant] succo *Succus.* quodam dulci, qualis penè Ceratiorum, prædítæ esse deprehendebantur.

LOBVS EX VVINGANDECAOVV.

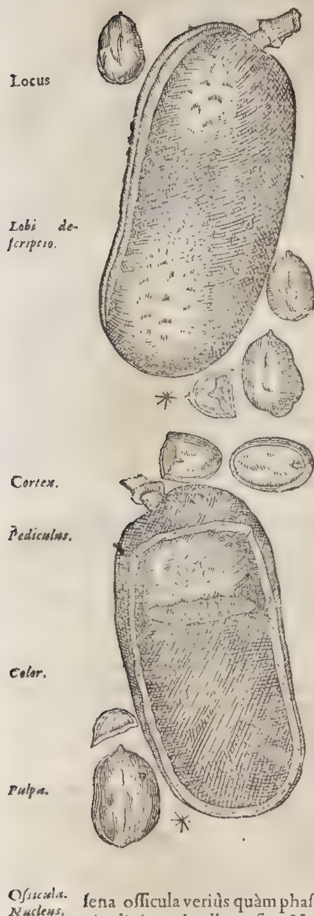




LObus iste *Descriptio.* singulari munificētia nobis ab Illustrissima nostra Principe donatus, *Forma.* Anno 1608. insignis est crassitudinis, longitudinis autem sex nimirum vncias æquans, & tres vncias latus, externùs est subasper, tuberculis *Color.* minimis inæqualis redditus, durissimus, Castanei saturati coloris vna in parte, oppositâ verò fusca, nigricantísque magis ac splendentis, in extremitate vna secundum longitudinem considerata, ductu suo continuo in tumorem magis, ac magis assurgit, ex opposita verò Lobi parte sulcus insignis ipsi impressus conspicuus apparet: in latitudine eius Lobi ad mediam partem euidenter intumescit, ad latera verò sensim detumescit, tumore solummodo in extrema longitudinis parte pediculo opposita libera- *Pediculus.* liùs excurrente: pediculum denique plus quàm vncialem obtinet obliquè infixum, duobus internodiis præditum, ad Lobum tenuior est & rotundus, asperiusculus, fuscúsq;, vlteriùs verò progrediendo versus vtrumque internodium crassior & asperior euadit, donec tandem in extremitatem latam teretémque abeat: aperti iam Lobi crassities pennæ scriptoriæ vulgaris crassitudinem adimplet, substantiâ albicante fuscáque donatâ: cauitas eius vncialis est interiùs plusquàm fusca, nigricánsque, ad pediculi regionem extremam angustior fit, & in se omni ex parte coarctatur, in *Substantia.* opposita verò parte finali rotundatur & arcuatur confricantis digitum tenuissimo puluere fusco aspergit inficítque: crustam habet interiorem cauitatem vndique succingentem, quæ tenuior cùm sit, leui opera à reliqua crassiore substantia abstrahi

abstrahi auelliquo potest; cui subest splendens quædam substantia fuscedine itidem sibi consueta oblita, imbutáque. Iconem foliorum prædicta princeps curauerat parandam ad plantam, quæ ei prouenerat, ex ossiculo ab ipsa terræ mandato.

ICON CLVSII.



Locus — *Lobi descriptio.* — *Cortex.* — *Pediculus.* — *Color.* — *Pulpa.* — *Ossicula.* — *Nucleus.*

CLVSIVS in Exot. hunc Lobum sic tradit: Magnus & crassus erat hic Lobus quem à Iacobo Gareto accipiebam, non tamen ex Brasilia, sed ex alia prouincia procul ab ea dissita relatum. Bini autem huius generis Lobi mittebantur: Vnus sex vncias longus, duas cum semisse latus: Alter quinque duntaxat vncias longus, binas latus: vterque vnciam dêsus, crasso validóque duro & firmo cortice tectus, binis neruis siue costis à pediculo, qui crassus & firmus ad extremum Lobum, secundum dorsi longitudinem productis, foris coloris fusci, internè cineracei, & tam exteriore quàm interiore parte scabri, continens fungosam pulpã cineracei coloris, in qua latebant quina aut sena ossicula veriùs quàm phaseoli, vncialis longitudinis, Auellanæ siue Nucis Ponticę satiuæ magnitudine, dura, nigra, album nucleum continentia, amygdalæ vel Auellanæ sapore. Quia mittebat ex VVingandecaou Americæ versus Septentrionem tendentis prouincia, ad poli Arctici eleuationem 35. gradibus sita, quam Angli duce VValtero Raulæo detectam, Virginiam à sua Regina virgine nuncuparunt, allatum afferebat.

ANIME GVMMI, FRVCTVS.

Anime gummi.

SImilem præcedenti Lobum, sed minorem ad me denuò mittebat, ait Clus. in Exot. lib. anno 1590. ex cuius arbore *gummi Anime* (de quo Hist. n. lib. 9.) elici scribebat: vnde autem aduectum, non indicabat, nisi quis putet ex *Guyana* Prouincia allatum: nam Guyanæ fructus illos, quorum cap. 6. libri secundi memini, simul accipiebam. Sed illis adhuc ampliorem, vt pote septem vncias longum, tres ferè cum semisse latum, mihi Amstelredami ostendebat anno 1600. honestus vir Stephanus Ioannes Scharm, eiusdem vrbis Pharmacopœus: minùs tamen crassus erat, & coloris magis spadicei, nec plenam maturitatem adhuc adeptus videbatur, alioqui eiusdem prorsus formæ erat cum superiore. Ex insula *Hayti* siue Isabellæ vicina, deserta & inculta, ad quam fortè nauis delata fuisset, recens allatum hunc fructum dicebat. Qualis autem esset arbor quæ eum tulisset, non potuisse intelligere. An porrò alteruter istorum Loborum, *Guama Ouiedi*, cuius mentionem facit cap. 8. lib. 7. primæ partis Historiæ Generalis & Naturalis?

LOBVS BRASILIANVS CRASSVS HVMIDVS CITRII SEMINE.

Descript.







LObus Brasilianus octo vnciarum longitudinem habebat; quatuor cum semisse latitudinem, planus, dorso gibbero & aluo crassioribus & magis tumentibus ipso meditullio, quia fortè ad plenam maturitatem nõdum peruenerat quum legeretur: spissitas tamen dorsi & alui, à lacunarum, in quibus semen latuerat, cauo, unciæ vnius, materiâ apprimè spõgiosâ constans, Lacunæ binas vncias longæ numero decem, in quibus semen quasi quadrangulare vnciam longum, obliquè situm: Lobi color externè ex fusco cineraceus. *Materia. Lacunæ. Semen. Color.*

Alium eiusdẽ generis longè minorem cum eodem accipiebat Clus. colore ex fusco rubescẽte foris præditum, qui per medium sectus octo duntaxat Lacunas ostendebat, in quibus semen, imperfectum Citrii Mali semini non valdè dissimile. Qui vtrumque fructum hunc Viennam Austriæ, mittebat Garetus, anno 1585. è Brasilia allatum & in prææltâ arbore natum adscribebat: nomen autem quo apud Insulas do- *Varietas. Color. Lacunæ. Citrii semen. Locus.*

nabatur,non adſcribebat, quia ab his qui attulerant, forſaſſis intelligere nequiuerat.

LOBVS MAGNVS EX GVINEA FOETIDVS CVM GRANIS Arboris Iudæ.

D ſcript. *Forma.* VAldè planus,ait Cluſius Exot.hic Lobus,pro amplitudinis eius ratione : nam quum decem vncias longus eſſet, & trium vnciarum vel ampliorem latitudinem haberet, vix quadrantis vnciæ erat eius craſſitudo ſiue ſpiſſitas, ſic vt antè maturitatem ab arbore lectum fuiſſe quiſpiam exiſtimare potuiſſet: maturum tamen illum eſſe, ſemina in ipſo reperta euincebant. Lento autem *Cortex. Color.* & veluti cutaceo cortice conſtabat, ex ſpadiceo fuſci coloris, frequentiſſimis venis ab infima Siliquæ parte ex pediculo dependente ſurſum, & in latera vtrinque ſparſis, prædicto atque quodam *Pulpa. Odor.* modo ornato, medullam ſiue pulpam continebat palleſcentem, ſatis grauis odoris, & caput etiam ferientis, imò cerebrum offendentis, quâ in*Grana. Siliqua ſylv.*uoluebantur aliquot grana, dura, ex ſpadiceo fuſca, non valdè diſſimilia granis, quæ in Siliquæ ſylueſtris, vulgò arboris Iudæ cognominatæ, Lobis reperiuntur. Qualis porrò eſſet & cuiuſmodi folia proferret arbor ſimiles Lobos geſtans [arboris etenim fructum eſſe arbitrabar] mihi incompertum, nec qui hunc Lobum ad me mittebat honeſtus vir VVilhelmus Pardynus, ex Guyneaaduectum, vllam mentionem faciebat: ſed il*Vſus granorum.*lud duntaxat addebat, Chirurgum à quo acceperat,aſſerere incolas illius regionis in qua naſcitur, *Vulnera Perniciosa.* grana fructu comprehenſa in pollinem comminuere, quo ad vulnera curanda vterentur, intra corpus verò non aſſumenda, quia pernicioſa eſſent.Eam ob cauſam, pulpam guſtare verebar, ad *Odor.* temperamentum eius explorandum : præterea ipſius grauis & teter odor, à guſtandi deſiderio ſatis me deterrebat, tametſi non fuiſſem admonitus.

LOBVS BRASILIANVS INGENS SILIQVÆ ACACIÆ FORMA.

Locus. Iuglandis folio. INter arbores quæ fructum in Lobis aut Siliquis gerunt, præcelſam quandam in Braſilia naſci intelligebat Cluſius Exot. Iuglandis foliis præditam, quæ hunc admirandum Lobum profert, cui ſanè parem formâ & longitudine vidiſſe non memini. Lobi Iconem, *Icon.* totius fructus magnitudinem & formam affabrè exprimentem, cũ Lobi ipſius extima parte quatuor articulis diſtinctâ, Viennam Auſtriæ, mittebat Londino Iacobus Garetus.



Deſcript. Erat porrò hic Lobus articulatim diſtinctus inſtar Siliquarum Acaciæ, ſingulorum articulorum medio etiam tumente, quo videlicet ſemen con*Acacia Siliqua. Longitudo. Latitudo.*tinebatur,binos pedes Romanos cum triente longus,quatuor vncias [vbi latitudo maior] latus,atque planus inſtar prædictarum Siliquarum Acaciæ,cineraceo quodammodo colore præditus,qui *Color.* tamen ante maturitatem lectus fuiſſe videbatur: nam ſemina contracta & rugoſa erant, orbiculari *Semina. Vomica Nux.* penè figurâ, Nuci vomicæ non valdè diſſimilia, quodam veſtigio impreſſo eâ parte,quâ Lobo adhæſerant,coloris ex albo ruſeſcentis.

SILIQVA SEMINE COLVTEÆ.

Deſcript. Longitudo. DAbat Paludanus Cluſio Exot. Siliquam tres vncias longam [licèt interdum breuior reperiatur,]ſatis gracilem,rugoſam & inæqualem,cineracea cute conſtantem, quæ ſecundum longi*Cutis.*tudinem in binas partes dehiſcebat, multa grana *Grana Coluteæ.* continens plana, dura,Coluteæ granorum ferè æmula.

LOBVS LONGVS AROMATICVS ODORE FERE BELZVINI.

LOndino ad Cluſium mittebat Hugo Morganus Sereniſſ. Reginę Anglię Elizabethæ pharmacopœus anno à nato Chriſto 1602. quinos aut ſenos Lobos peregrinos, quid de illis ſentiret eius opinionem exquirens : quam ſane, quia ſimiles antè nunquam ipſi conſpecti,difficulter admodum ſe pronunciare potuiſſe, ingenuè fatetur.

Erant porrò illi Lobi variæ magnitudinis: nam *Deſcript. Magnitudo.* nonnulli ſex duntaxat vncias longi, alii ſeptem, quidam etiam octo vncias longitudine ſuperabant: ſinguli vix ſemunciam erant lati, omnes te*Color.*retes & rugoſi, ſubfuſci coloris, eâ parte quâ pediculo inhæſerant nonnihil recurui, extimâ parte obtuſa, breuiter formâ non valdè diſſimiles quibuſdam oblongis & teretibus corniculis, quæ in Terebinthi arbuſculis olim obſeruare meminit: qui aperti (in binas enim partes æquales ſecundum longitudinem aliorum Loborum inſtar diuidebantur) nihil continere deprehendebantur, *Pollen.* quàm tenuem quendam pollinem nigrum & ſplendentem, tenaciter interiori Lobi parti inhę*Belzuini odor.*rentem, odoris ferè Belzuini initiò, ſed ſi quis naribus admoueret, capitis grauedinem inducentem. Vnde autem habuiſſet, & an quidpiam intellexiſſet, nati ne eſſent in humili aliqua planta, an in arbore,aut quæ Prouincia eos produxiſſet, nihil adſcribebat.

SILIQVA THYMIAMATIS ODORE.

GEner Cherlerus anno 1606. attulit ex Anglia fructum nomine Siliquæ Thymiamatis odo*Deſcript.*re,quem habuit munere humaniſſ. & præſtantiſſ. pharmacopœi Londinenſis Iacobi Gareti : ea Si*Color.*liqua eſt coloris ferè Caſtaneæ, dilutioris tamen, octo vncias longa circiter, craſſitudine circiter Siliquarum Nerii, virentem multò craſſiorem non dubitamus, ſecundum longitudinem rugoſa, & tota ſulcis conſtans, à principio ad extimam partem, quam exiſtimarim in acutum deſinere, ea enim in noſtra Siliqua quæ nobis vnica eſt, tantillum abrupta eſt : principium eſt latiuſculum, & nonnihil

nonnihil contortum quasi deorsum pependerit in sua planta, non est rotunda Siliqua, facilè tamen credimus fuisse, sed exsiccatam, compressam & corrugatam, est enim caua, & plena minimis seminibus, minoribus quàm Peti, nigris, splendentibus, sub dentibus stridentibus: odorata & degustata Siliqua suauem præbet odorem, ac post se relinquit aliquam acrimoniam, cùm ab Illustriss. principis nostri pharmacopœo Theobaldo Noblot Genero nostro peteremus quem odorem referret, respondit Styracis. Nos facilè patiemur nobis persuaderi eandem esse cum præcedenti Lobo.

Semina. *Odor Siliquæ.*

LOBO FORTE' INCLVSVS FLAVESCENS FRVCTVS.





Descriptio *Cortex.*

FRuctus hic liberali Illustrissimæ nostræ Principis munere nobis anno 1608. donatus, sescunciam circiter in lõgitudine sua adequans, vnciam verò in latitudine adimplens, corticem habet ex vna parte dimidia semirotundum & vndique ferè teretem, flauescentem, læuem, in medio tamen aliquatenus fastigiatum, vnde ad vtrumque latus costa quædam elatior decurrit, vsque ad finem huius dimidii fructus, parte etiam huius superiore gibbus quidam eminentior visitur, tandem fructus hîc in duo quasi segmenta distinguitur, sulcis quibusdam obliquis Græcorum penè ypsilon imitantibus, secundum latera utraque ad finem penè corticis productis: ex altera fructus istius parte dimidia cortice prior denudatus detectúsve conspicitur, ita quidem vt alteri alicui rei adhæsisse priusquam auelleretur credibile sit, nam in extremitate in orbem circumducta caua quædam fossula, partem interiorem ambiens conspicua fit, nucleus verò in medio cortice contectus inæquali multisque scrobiculis nunc profundioribus, nunc verò parte intermedia elatiore foueolæ minimę occurrunt, in fossula verò extrema hinc & inde Lineæ nunc semirotundæ: nunc verò decussatim se intersecantes offeruntur, spectandæ fossulæ denique ora extrema à corticis prius descripti extremitate inęquali fimbria donatur, modò enim elatiori fine intrò curuata altiùs assurgit, modò retusior hebetiórque apparet.

Nucleus.

De hoc fructu hæc tradit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. Fructus à Iacob. Gareto missus qui Lobo inclusus fuisse videbatur, aut saltem alio operimento, nam vestigium supinâ parte retinebat quâ alteri rei inhæserat: alioqui firmo putamine præditus erat, licèt valdè tenui, & præ politura splendente, coloris ex spadiceo flauescentis, nucleum putamini non adhærentem continente, in binas partes diuiduum, internè candicantem, subacido sapore.

Descriptio Clusii. *Color.*

De lobo incluso Fructu incluso nigricante & candicantibus venis distincto. Item de lobo simili Fructu quodam, vt & de Samparatra Indorum lobo spinoso & de alio simili Fructu consulatur idem Clusius in Exot.

LOBVS ἘΧΙΝΩΔΗΣ CVM PISO DVRO CINEREI COLORIS.



LObus hic, vt recenset Clusius Exot. membranaceo cortice constabat tres vncias longus, binas latus, fusco, subrubente, & frequentibus pinnulis hirsuto: meminit etiam vidisse minores, & vncialem vel sescuncialem lõgitudinem non excedentes, sed qui singulares fructus duntaxat cõtinerent, hic verò binos instar magni Pisi, coloris ex albo cineracei, paruo hilo fusco præditos: quâ Lobo inhæserant, adeò solidos & duro putamine constãtes, vt saxei viderentur, & cum difficultate confringi possent, confracti autem, album nucleum continere deprehenderentur, impensè amari saporis, non minùs quàm Lupini, Maiorem à Richardo Garth accipiebat, cum inscriptione è Brasilia allatum esse: minorem mittebat Iacobus Garetus. Minori similes, sed detersis spinis, referebant ex Iaua Batam anno 1597. Habuit etiam ex Virginia Lobum cum suis spinulis: tum Pisa nuda Lobóque exempta, reperta inter Aromata è Tripoli Syriæ aduecta: vt variis locis hoc legumen nasci videatur. Nam nullæ ferè naues ex Africa, America, aut aliis peregrinis regionib us calidioribus redeunt, quin & hæc Pisa nuda referant. Sed etiam anno 1602. mittebat ad nostrum authorem Clusium doctissimus vir Iohannes de Castaneda nudum Pisum cum hac inscriptione *Mates de India pardo*, hoc est, *Mates Indicum* cineracei coloris: [de Piso Ochræ colore, illi non absimili, Londino misso vide eundem Clus.] Obseruabat autem illud nomen *Mates* pluribus leguminibus peregrinis ab Hispanis tribui. Eiusdem porrò magnitudinis cum priore illo, Lobum, tres videlicet vncias longum, & duas latum, eúmque valdè integrum, & suo oblongo pediculo [qui nonnihil spinosus] adhuc inhærentem, ipsi ostendebat anno 1599. honestus vir Iohannes Gouerts Amstelred. ciuis & mercator, qui valdè integer erat, nec detritis spinis. Considerent Lectores, quæ dicta sunt Hist. nostrę lib. 3. de fructibus qui sunt tanquam torno elaborati.

Descriptio *Cortex.* *Fructus.* *Nucleus.* *Sapor.* *Alii.* *Locus.* *Mates.*

DABVRI FOLLICVLVS AMERICANVS, AD DATVRAM ACCEDENS SEMINE RUBRO.

DAburi fructum misit Clusio VValichius Syuerts Ambstelredamo, qui anno 1599. rede-

Descriptio *Color.*

Spinæ. Membranæ. metat à nautis ex America reducibus: membranaceus erat folliculus quem an in arbore nasci dicat, an in frutice, dubius est: eum enim duntaxat accipiebat baccillo suo satis tereti adhuc inhærentem, & qui plures folliculos sustinuisse videbatur, anno 1585. Viennæ Austriæ à Richardo Garth Londino missum. Erat autem is folliculus spadicei ad fuscum tendentis coloris forinsecùs, extremâ parte mucronatus, toto corpore hispidus, & mollibus spinulis præditus, sescuncialis aut amplioris longitudinis, & vncialis latitudinis, qui in binas partes dehiscés, internè cauus, & veluti in quatuor loculamenta distinctus tenellam membranam continebat, in qua veluti exiguarū baccarum Vuula Pyri formam exprimentium & pusillis petiolis inhærentium, coloris rubri & quasi miniati, quibus inspersæ tanquam aureæ micæ, præsertim in ipso vmbilico. *Bacca. Alterum.*



Similem deinde decimo quarto post anno Ambstelredamo missum accipiebat ab honestissimo viro VValichio Syuerts *Daburi* appellatione, quum præcedens sine nomine missus esset.

Arbor finium regundorum. Cæterùm grana illa miniata quæ in priore conspiciebantur, suspicionem faciebant, an fructus esset Arboris finium regundorum, de qua Iulius Scaliger, lib. Exoticorum Exercit. 6. certè huius grana, tametsi vetusta, dentibus attrita, rubro vel miniato colore inficiebant, eiúsque rei causâ, Anglus quidam in Brasilia habitans, Londinum mittebat pro specimine, an ex eo quęstum facere posset. An Bixa Ouiedi?

OVIEDI BIXA.

Descript. Color. MEam suspicionem, inquit Clus. Exotic. quam de folliculo præscripto habebam, non prorsus vanam fuisse, Anno 1602. demùm intelligebam. Nam Septembri mense eiusdem anni, inter quædam semina quæ mittebat Doctiss. vir Iohannes Castaneda, erat similis folliculus, breuior tamen, vt qui sescunciam longus duntaxat esset, vnciam latus in binas partes dehiscens, & cuius spinulæ attritæ: externa pars fusci coloris quemadmodum etiam interna, sed hæc læuis & paululùm splendens, in cuius medio aliquatulùm cauo, vtraque pars quindecim aut sexdecim grana saturè rubra, exigui etiam Pyri formam referentia, breuissimo, tenuissimóque petiolo singula suspensa, habebat, eáque nullis aureis micis aspersa, nisi extimâ parte, quæ splendens & veluti aurea, minimâ nigrâ maculâ tanquam puncto erat insignita: nullam verò obseruabam in eo folliculo siue capite loculamentorum distinctionem: nam, vt dixi, dimidia vtraque folliculi siue capitis pars, grana serie quadam disposita in media concaua parte continebat, maiora & magis matura, quàm quæ ex Anglia mittebantur, & saliuâ duntaxat paululùm aspersa, eleganti minii colore inficiebant: chartæ autem, quâ folliculus inuolutus, inscriptum erat, *con que se vntan los Indios*, hoc est, quo se inungunt vel inficiunt Indi. Octobri verò insequente, alium elegantem ramum [cuius descriptio ex eodem loco petenda] ad eum misit honestissimus vir Petrus Garetus, significans Brasilianos vti ad corpus rubro colore inficiendum. cui addiderat Viciæ Africanæ ramulum è quo plures Siliquæ dependebant, nonnullæ sua grana rubra adhuc retinentes, & ramum *Iunipapeeyvva*, sustinentem fructum suum, verùm longè minorem, quem Clusius cap. 10. lib. prim. Exotico. exhibet. De quo nos suprà Historia nostra generali lib. 3. cap. de Genipot, sue Iunipappeeivva Brasilianorum tractauimus. Cæterùm non dubium est quin hic fructus illi similis sit, quem Ouiedus Bixa appellat, cuius fruticem in humanam altitudinem, interdum etiam ampliorem, assurgere scribit, & folia Xyli foliis similia proferre. *Grana. Bixa Americanorum. Vsus. Vicia Africana. Siliqua. Grana. Iunipappeeyvva. Bixa. Xili folia.*



FINIS LIBRI DVODECIMI.





ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM QVAE TVM IN PRIMA TVM IN SECVNDA PARTE TOMI PRIMI HISTORIÆ VNIVERSALIS PLANTARVM CONTINENTVR.

INDEX

Per *pp.* denotatur pars prima : per *p. 2.* verò pars secunda, quæ incipit à LIBRO SEXTO.



Cinna-

H.

I.

L

Q

R.

S.

Seitaragi

T.

V

X.

Z.

Soli Deo Gloria in Æternum.
Amen.

3 vols



